provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
7 februari 2001

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de secretaris van de commissie mede te delen.*

# Verslag

## van de vergadering van de Statencommissie Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit

gehouden op 15 januari 2001

**INHOUD**


Opening 2
Aanwijzing plaatsvervangend voorzitter 2
Mededelingen 2
Verslagen vergaderingen 2
Ingekomen stukken 2
IPO-aangelegenheden 3
Rondvraag 3
Onderhandelingen met ARRIVA 4
Spreekrecht
- *de heer Overbeek (directeur strategie van ARRIVA)* 4
Verhoging leeftijdsgrens buurtbuschauffeurs 9
Bestedingsvoorstel gebundelde doeluitkering 2001 10
Energie uit asfalt 11
Sluiting 14
Toezeggingen 15

**STATENCOMMISSIE RUIMTE, INFRASTRUCTUUR EN MOBILITEIT**

Verslag van de vergadering van de Statencommissie Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit, gehouden op 15 januari 2001 in het provinciehuis te Assen.

**Aanwezig:**

F.A.J. Harleman (GroenLinks, voorzitter)
H. Baas (GPV/RPF)
L. Bomhof (VVD)
A. Faber (CDA)
G.A.W. Fonk (VVD)
Ch.C. de Haas (OPD)
mevrouw I.J. Huisman-Holmersma (PvdA)
K. Jonker (CDA)
W.H. Kuiper (GroenLinks)
J. Langenkamp (GroenLinks)
A.G.H. Peters (CDA)
S.A. van der Schoot (DOP)
J.P. Sluiter (D66)
A. Tuparia (PvdA)
A. Wendt (GPV/RPF)
mevrouw A. de Widt-Nieuwenhuizen (VVD)

**Voorts aanwezig:**

Joh. Dijks (VVD, gedeputeerde)
S.B. Swierstra (VVD, gedeputeerde)
mevrouw G. de Vries-Leggedoor (CDA, gedeputeerde)
mevrouw S.W.T. Gerritsen (secretaris)
J. Kuiper (ambtelijk secretaris)
K. Salomé
mevrouw L. Simon
H.P. Hacquebord

**Afwezig met kennisgeving:**

J.W.M. Engels (D66)
mevrouw E.H. Mellink (PvdA)

## 1. Opening

De VOORZITTER opent de vergadering en wenst eenieder een gelukkig nieuwjaar. Aangezien de heer Swierstra reeds om 15.00 uur de vergadering moet verlaten, wordt voorgesteld agendapunt 10 direct na de ingekomen stukken te behandelen. De commissie kan zich hierin vinden.

## 2. Aanwijzing plaatsvervangend voorzitter

Mevrouw DE WIDT stelt voor de heer Bomhof als plaatsvervangend voorzitter aan te wijzen.

De VOORZITTER constateert dat dit voorstel de goedkeuring van de commissie kan wegdragen en feliciteert de heer Bomhof.

De heer BOMHOF spreekt zijn dank uit voor het in hem gestelde vertrouwen.

## 3. Mededelingen

De VOORZITTER doet mededeling van de berichten van verhindering. De heer Kreling wordt bovendien vervangen door mevrouw Gerritsen.
De inmiddels verschenen Vijfde nota ruimtelijke ordening zullen de commissieleden zo snel mogelijk thuis ontvangen.
Er is een verzoek van de Ondernemerskoepel Westerveld ontvangen voor een gesprek over het Provinciaal omgevingsplan (POP) en de recreatie binnen deze gemeente, bij voorkeur op 19 maart a.s., met 26 februari a.s. als alternatief.

De heer VAN DER SCHOOT vraagt zich af of het niet beter is te praten met de gezamenlijke ondernemerskoepels van alle gemeenten in Drenthe.

De VOORZITTER wijst erop dat slechts een uitnodiging van de genoemde ondernemerskoepel voorligt. De commissie kan overigens een uitnodiging laten uitgaan aan alle ondernemerskoepels voor een gezamenlijk overleg.

De heer PETERS wijst erop dat het in dit geval de bedoeling is om met vertegenwoordigers van de gemeente Westerveld te spreken.

De VOORZITTER constateert dat de commissie ingaat op de uitnodiging voor een gesprek op maandagmiddag 19 maart 2001 (gewijzigd in 12 maart).

## 4. Verslagen vergaderingen

### 4.1. Verslag van de gecombineerde vergadering van de Statencommissies Milieu, Water en Groen en Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit van 20 november 2000

Het verslag wordt conform het ontwerp vastgesteld.

### 4.2. Verslag van de vergadering van 20 november 2000

Het verslag wordt conform het ontwerp vastgesteld.

### 4.3. Verslag van de vergadering van 11 december 2000

De heer TUPARIA mist een vraag inzake de financiering naar draagkracht en het antwoord daarop van de gedeputeerde.

De VOORZITTER stelt voor de vaststelling van het verslag tot de volgende vergadering uit te stellen.

### 4.4. Verslag van de vergadering van 21 december 2000

De heer LANGENKAMP geeft aan enige aanmerkingen te hebben op het verslag.

De VOORZITTER stelt voor de vaststelling van het verslag tot de volgende vergadering uit te stellen.

## 5. Ingekomen stukken

### 5.1. Brief van gedeputeerde staten van 13 december 2000, kenmerk 44/6.10/2000010915, inzake meerjarenafspraak exploitatiesubsidie openbaar vervoer

De brief wordt voor kennisgeving aangenomen.

### 5.2. Brief van gedeputeerde staten van 3 januari 2001, kenmerk 51/6.4/2000012221, inzake provinciale Nota wonen

De heer FONK gaat ervan uit dat bij de totstandkoming van de nota tevens gekeken wordt naar het permanent bewonen van recreatiewoningen in Drenthe.

Mevrouw HUISMAN sluit zich bij dit verzoek aan. Meer in het algemeen is het een goed initiatief om een korte- en langetermijnvisie neer te zetten.

Mevrouw DE VRIES geeft aan dat bij permanente bewoning van recreatiewoningen nadrukkelijk gekeken zal worden naar wat hierover in de Vijfde nota ruimtelijke ordening staat.

**10. Brief van gedeputeerde staten van 19 december 2000, kenmerk 51/6.18/2000013085, inzake onderhandelingen met ARRIVA**

De VOORZITTER constateert dat de inspreker nog niet is gearriveerd en stelt voor om de oorspronkelijke agendavolgorde aan te houden.

De heer VAN DER SCHOOT denkt dat de inspreker van de oorspronkelijke agenda is uitgegaan, wat echter betekent dat de discussie niet in het bijzijn van de gedeputeerde kan worden gevoerd, aangezien die de vergadering om 15.00 uur zal verlaten.

De VOORZITTER stelt voor het agendapunt direct te behandelen als de inspreker de vergadering heeft bereikt. De commissie kan zich hierin vinden.

**6. IPO-aangelegenheden**

Mevrouw DE WIDT wijst erop dat is aangekondigd dat de Vijfde nota ruimtelijke ordening snel zal worden ontvangen. Op de conceptagenda van de IPO-adviescommissie ruimtelijke ordening (Interprovinciaal overleg) is sprake van de laatste stand van zaken rond ondermeer de Vijfde nota en het grondbeleid. Wanneer wordt de Statencommissie RIM bij de discussie over deze onderwerpen betrokken?

Mevrouw DE VRIES antwoordt dat in SNN-verband (Samenwerkingsverband Noord-Nederland) bekeken wordt hoe de reactie op de Vijfde nota zal moeten verlopen, via de Interprovinciale statencommissie (Ipsc) of de reguliere commissies. Het stuit op geen enkel bezwaar om de statencommissie hierbij te betrekken.

**7. Rondvraag**

De heer TUPARIA geeft aan dat de PvdA-fractie bij de algemene beschouwingen aan het college heeft gevraagd, de bevordering van het plattelandsvervoer in met name Zuidwest-Drenthe krachtig ter hand te nemen. Hoe staat het hiermee?

De heer LANGENKAMP heeft gehoord dat de gemeente Stadskanaal vraagt om de spoorverbinding, misschien "light rail", tussen Emmen-Veendam-Stadskanaal in het Nationaal verkeers- en vervoersplan (NVVP) op te nemen. Wil het college dit overwegen?

De heer FABER merkt op dat Millennium Transport International (MTI) succesvol aan het werk is in Hoogeveen. Wanneer kan echter het MTI-project in Meppel van start?

De heer SWIERSTRA wijst erop dat de bedoelde spoorverbinding reeds langer aan de orde is en bovendien als een van de varianten is meegenomen in de studie naar een railverbinding tussen Overijssel en Drenthe, Zwolle-Emmen. Tevens is kennisgenomen van de voorlopige studieresultaten van het onderzoek door Stadskanaal. Andermaal is vastgesteld dat een spoorverbinding over Stadskanaal aantrekkelijk is, maar op de korte of middellange termijn geen kans van slagen heeft, mede met het oog op de planperiode van het nieuwe NVVP. In de reactie van Noord-Nederland op het NVVP aan de minister is de verbinding dan ook niet op de gevraagde manier opgenomen.
Van de onderhandelingen met ARRIVA over de vormgeving van het openbaar vervoer hangt af wat er daarnaast mogelijk is. Na het afgebroken overleg over het meerjarencontract met ARRIVA is er sprake van oriëntatie op doorzetting of verbreding van het experiment met MTI. Hierbij ligt er een relatie met de motie van de staten over het plattelandsvervoer. Over een of twee weken zal het college over een en ander een nader voortgangsbesluit kunnen nemen, dat de problematiek in samenhang zal belichten. Op dit vlak kan men immers op korte termijn een verzoek om een beschikking van de gemeente Meppel voorgelegd krijgen.

De heer VAN DER SCHOOT vraagt of de brief van 9 januari 2001 van ARRIVA een rol speelt bij de onderhandelingen.

De heer SWIERSTRA geeft aan dat er een nauwe relatie ligt tussen het aanvullende vervoer en het bestaande pakket. Vandaar het belang van de onderhandelingen. De bedoelde brief voegt niets aan de discussie toe. Momenteel zijn de uitwerking van de concessie en de voorbereiding van de aanbesteding aan de orde. Het is volstrekt helder dat het college zeer positief staat ten opzichte van aanvullend vervoer in MTI-verband. De mogelijkheden op dit vlak blijven, onder verwijzing naar de ARRIVA-problematiek en de nog lopende beroepsprocedure, vooralsnog onduidelijk.

De heer TUPARIA vraagt of in de eerstvolgende commissievergadering een stuk ter bespreking kan voorliggen over het MTI-experiment en het plattelandsvervoer.

De heer SWIERSTRA zegt dit toe.

De heer LANGENKAMP wijst erop dat het bestuursprogramma stelt dat gezocht moet worden naar een evenwicht tussen duurzaamheid en economische belangen. Het valt daarom te betreuren dat de conclusie inzake de realiteitszin zo snel en eigenlijk bij voorbaat wordt getrokken.

De heer SWIERSTRA herhaalt dat het niet realistisch is te veronderstellen dat de bedoelde, op zichzelf wenselijke en interessante spoorverbinding in deze planperiode aan de orde zal komen. Het vergt reeds veel inspanning om bijvoorbeeld de veel kansrijkere verbetering van de spoorverbinding Zwolle-Emmen of het stadsgewestelijk openbaar vervoer Groningen-Assen, met in de tweede fase "light rail", voor elkaar te krijgen. Dergelijke afwegingen worden overigens gemaakt op basis van jarenlange discussie, het nodige onderzoek en vele rapporten.

**10. Brief van gedeputeerde staten van 19 december 2000, kenmerk 51/6.18/2000013085, inzake onderhandelingen met ARRIVA**

**Spreekrecht**

De heer OVERBEEK, directeur strategie van ARRIVA, merkt op dat er veel vragen leven bij werknemers, raadsleden en commissieleden over de stand van zaken. ARRIVA, verantwoordelijk voor de kwaliteit van het openbaar vervoer en de werkgelegenheid daarbij, wil graag een en ander publiekelijk toelichten. De algemeen directeur van ARRIVA, de heer Van Wageningen, verricht dezelfde taak momenteel tegenover de desbetreffende statencommissie van de provincie Groningen.
ARRIVA wil een kennelijk niet gewild contract niet alsnog forceren. Het is zaak de onverkwikkelijke gebeurtenissen af te sluiten, zij het na een rechtvaardige beoordeling van ARRIVA. Door onder meer de media is de schuld in deze kwestie immers volledig onterecht, en met schadelijke gevolgen, bij ARRIVA gelegd. In de brief van 9 januari 2001 is daarom tekst en uitleg gegeven.
In de finale onderhandelingen van 21 oktober 2000 had door de overheid melding moeten worden gemaakt van een extra korting van ƒ 25 miljoen als gevolg van rijksbezuinigingen. Het door bureau SkraelingS ingezette traject maakte bovendien duidelijk dat de rijksbezuinigingen ten laste zouden gaan van de vrijgekomen verbeterruimte van ƒ 32 miljoen. Er is natuurlijk niet opzettelijk gezwegen over de rijksbezuinigingen door de overheid. ARRIVA was overigens op de hoogte van de rijksbezuinigingen, al was niet duidelijk ten laste waarvan deze zouden komen. Bestuurders en ambtenaren hebben zich op 21 oktober 2000 niet gerealiseerd wat er in de besprekingen met bureau SkraelingS is gebeurd of wat er aan stukken is geproduceerd. Dat kan in een dergelijk nieuw traject gebeuren, wat echter niet aan ARRIVA te wijten is. Een dergelijk verwijt schaadt ARRIVA in de relatie met toekomstige opdrachtgevers en ondermijnt het vertrouwen van het personeel in de directie.
Het zou goed zijn als de commissie zich buigt over het gedrag van de betrokken bestuurders, mede in het licht van de brief van 9 januari 2001. Hebben die rond 21 oktober 2000 wel volledig correct gehandeld? Een dergelijke uitspraak kan de weg vrijmaken voor een positieve heroriëntatie van de situatie. De lucht moet worden geklaard.
Opdrachtgevers en opdracht-nemers moeten terug naar wat hen bindt: goede invoering marktwerking, verbetering openbaar vervoer en een goede en solide omschakeling van ARRIVA naar de markt. Afwachten of ARRIVA zich bedenkt is nutteloos, gezien het gat tussen ƒ 32 miljoen en ƒ 57 miljoen. Een meerjarenovereenkomst voor het gehele gebied is, op basis van het programma van eisen, onhaalbaar gezien de verwachtingen aan opdrachtzijde. Dit mag echter de gestelde, gemeenschappelijke doelen niet in gevaar brengen. De 2.300 bij ARRIVA werkzame mensen moeten op een vertrouwde, prettige en goede manier de omslag naar de markt kunnen maken.

ARRIVA heeft er vertrouwen in dat, als de kou uit de lucht is, via nieuwe wegen vruchtbaar overleg mogelijk wordt over het bereiken van de gemeenschappelijke doelen, met inachtneming van ieders rol en verantwoordelijkheid.

De heer VAN DER SCHOOT vraagt zich af waarop de conclusie is gebaseerd dat er kennelijk geen behoefte meer is aan een contract.

De heer OVERBEEK constateert dat het akkoord van 21 oktober 2000, met een korting van ƒ 32 miljoen plus de rijksbezuinigingen, door de bestuurders als niet verkoopbaar is beschouwd. Een dergelijke overeenkomst wordt dus niet meer gewild.

De heer VAN DER SCHOOT vraagt zich bovendien af of ARRIVA niet had moeten informeren naar de consequenties van de in principe bekende bezuinigingen.

De heer OVERBEEK beaamt dit. De brief van bureau SkraelingS van 21 oktober 2000, namens de overheden, maakte echter duidelijk dat de als gevolg van de korting vrijkomende middelen, ƒ 32 miljoen, voor openbaar vervoer zouden worden aangewend voorzover dat zou passen binnen de budgetten na de rijksbezuiniging.

De heer VAN DER SCHOOT vraagt of bureau SkraelingS bestuurders en ARRIVA op eenzelfde wijze heeft geïnformeerd.

De heer OVERBEEK neemt aan dat bureau SkraelingS en de bestuurders en ambtenaren niet op hetzelfde spoor zaten op 21 oktober 2000.

De heer VAN DER SCHOOT vraagt of een beoordeling door de staten van de bestuurders nodig is alvorens nieuw overleg zinvol is.

De heer OVERBEEK vindt dit wat zwaar klinken. Spreker heeft er echter grote moeite mee dat ARRIVA in het openbaar en in een brief van het Bestuurlijk Overleg Stads- en streekvervoer, van 19 december 2000, eenzijdig de schuld krijgt toebedeeld.

De VOORZITTER merkt op dat het niet de bedoeling is met de inspreker in discussie te treden.

De heer LANGENKAMP vraagt of deze brief niet op 13 december 2000 is gedateerd.

De heer OVERBEEK geeft aan dit op te zullen zoeken.

De heer BOMHOF stelt vast dat het verwijt van ARRIVA is dat men op 21 oktober 2000 niet op de hoogte was van de bezuinigingen als gevolg van de suppletiefactor, laat staan dat deze bovenop het verbeteringsbedrag zou komen. Daarmee zou het nadeel uitkomen op ƒ 57 miljoen. Hoe kan het dat een nationale vervoerder niet op de hoogte is van het programma van eisen, de suppletiefactor, de benodigde gelden voor verbetering en het bezuinigingsbeleid van de rijksoverheid? Had ARRIVA niet alerter moeten zijn?

De heer LANGENKAMP wijst erop dat een inspreker slechts naar aanvullende, technische zaken mag worden gevraagd.

De heer OVERBEEK merkt op dat aangenomen mag worden dat ARRIVA buitengewoon alert is geweest gedurende het proces. ARRIVA was dan ook op de hoogte van het bestaan van rijksbezuinigingen, al was de exacte omvang niet bekend. Ook was onbekend op welke wijze deze van de budgetten afgetrokken zouden worden. Volgens de rekenmodellen van bureau SkraelingS zouden de rijksbezuinigingen leiden tot een verminderd volume en niet tot een vermindering van het bedrag aan ARRIVA per reiziger. In de brief van SkraelingS van 20 oktober 2000 staat dat rijksbezuinigingen ten laste worden gebracht van de verbeterruimte.

De heer FABER constateert dat het programma van eisen vier hoofdstukken bevat. Zijn er andere onderwerpen uit dat programma van eisen ter sprake gekomen in de aanloop naar de onderhandelingen van 21 oktober 2000?

De heer OVERBEEK antwoordt dat het traject gestart is met een gezamenlijk conceptprogramma van eisen. Op dat programma van eisen heeft ARRIVA vervolgens een aanbieding gedaan, die na beoordeling van de overheden ertoe leidde dat bureau SkraelingS is ingeschakeld om nadere adviezen in te winnen. Vervolgens is een onderhandelingstraject gestart, waarbij bureau SkraelingS vol mandaat kreeg van de overheden voor de onderhandelingen ten behoeve van een meerjarencontract. Door bureau SkraelingS is vervolgens de vraag hoeveel korting ARRIVA zou kunnen geven, het subsidiebedrag per rijuur, min of meer centraal gesteld. Het programma van eisen heeft daardoor geen wezenlijke rol meer gespeeld i

n de onderhandelingen, anders dan inzake de mogelijke financiële ruimte voor realisatie van het programma.

De heer FABER vraagt of ARRIVA voor 21 oktober 2000 op de hoogte was van het programma van eisen.

De heer OVERBEEK beaamt dit.

De heer FABER heeft veel moeite met de opstelling van de heer Overbeek, namelijk dat het aan de bestuurders is om de weg vrij te maken.

De heer OVERBEEK denkt dat er overeenstemming is over dat er dingen fout zijn gegaan. De schuldvraag is dan ook duidelijk ergens neergelegd. Nu dat, onterecht, is gebeurd vraagt ARRIVA de staten zich daarover uit te spreken.

De heer FABER vraagt zich af wat moet worden verstaan onder "nieuwe wegen".

De heer OVERBEEK merkt op dat de onderhandelingen gericht waren op een vierjarig contract voor het gehele vervoersgebied Groningen,
Drenthe en de stad Groningen. Nu dat geen begaanbare weg blijkt, moet opnieuw door middel van overleg bezien worden hoe de gemeenschappelijke doelen kunnen worden bereikt. ARRIVA vindt het belangrijk om hierbij samen met de opdrachtgevers op te trekken, in weerwil van het in de afgelopen maanden wellicht ontstane beeld.

De heer PETERS haalt de laatste zin aan van de brief van ARRIVA van 9 januari 2001, "Wij zijn daarom graag bereid nadere invulling te geven aan meerjarige afspraken met betrekking tot het openbaar vervoer in de provincies Groningen en Drenthe en de stad Groningen". Op diezelfde datum echter meldde een vertegenwoordiger van ARRIVA op TV Drenthe dat er eventueel zou worden onderhandeld zonder de provincie Drenthe. Dergelijke tegenstrijdige uitspraken doen ARRIVA niet betrouwbaar overkomen.

De heer OVERBEEK vindt de term "niet betrouwbaar" nogal zwaar. Er staan allerlei wegen open om tot een nieuwe situatie te komen. De omstandigheden verschillen daarnaast in de verschillende gebieden, zoals ook de overheden verschillende wensen hebben over het inrichten van het openbaar vervoer op de korte termijn. Dat kan inhouden dat het handiger kan zijn om met de verschillende overheden verschillende, genuanceerde afspraken te maken. Zo kunnen wellicht de specifieke wensen van Groningen, Drenthe en de stad Groningen beter aan bod komen.

De VOORZITTER legt uit zeer tolerant te zijn geweest, aangezien een inspreker slechts vragen ter verduidelijking mogen worden gesteld. Het ligt dus niet in de bedoeling dat men in discussie treedt met de inspreker. Een en ander is echter gezien het belang van het onderwerp door de vingers gezien.

De heer TUPARIA merkt op dat het daarnaast ook niet de bedoeling is om vragen te herhalen die reeds in de commissie zijn gesteld.

De heer VAN DER SCHOOT onderstreept deze opmerking.

De VOORZITTER verzoekt de commissie bij de behandeling van het agendapunt alleen nieuwe zaken aan de orde te stellen, mede gelet op de bespreking van een en ander tijdens de commissievergadering van 21 december 2000.

De heer SLUITER heeft geen behoefte een oordeel te vellen over het gedrag van ARRIVA of de overheden aan de onderhandelingstafel. Het beantwoorden van de schuldvraag brengt de oplossing, een goed openbaar vervoer volgens het programma van eisen, immers niet dichterbij. ARRIVA vraagt min of meer of er vertrouwen bestaat in de gedeputeerde die namens de provincie Drenthe de onderhandelingen voert. Dat vertrouwen is er, waarbij gedeputeerde Swierstra uiteindelijk zal worden afgerekend op het (gewenste) resultaat: goed openbaar vervoer, geregeld tegen een scherpe prijs, volgens het programma van eisen.

De heer DE HAAS heeft eveneens geen behoefte om een uitspraak te doen over het functioneren van de gedeputeerde.
Zorgelijk blijft echter de onzekerheid voor het personeel van ARRIVA. Welke alternatieven bestaan er op dit vlak? Hoe gaat de provincie meer in het algemeen het verdere traject in? ARRIVA vraagt de staten een oordeel te vellen om verder overleg mogelijk te maken. Een dergelijk verzoek werpt spreker verre van zich.
Hoe staat de provincie ten opzichte van de inschrijvingen? Wordt er verkaveld? Moet het

personeel de kans krijgen mee te doen bij een eventuele openbare inschrijving?

De heer TUPARIA vindt dat er een streep onder het verhaal gezet moet worden, zeker nu er geen beweging meer is vernomen. De kernvraag is vervolgens hoe de provincie zijn doelen op dit vlak gaat halen met, zoals afgesproken, minder geld. Kunnen de doelen langs een andere weg worden bereikt?

De heer LANGENKAMP constateert dat ARRIVA stelt dat ook de opstelling van de staten ARRIVA schaadt in de relatie met toekomstige opdrachtgevers en het vertrouwen van het personeel in de directie ondermijnt.

De heer FABER vraagt of het correct is om bij de beoordeling van de staten uit te gaan van een stelling van de tegenpartij.

De heer LANGENKAMP vindt de term "tegenpartij" ongelukkig, omdat alle partijen het belang van (verbetering van) het openbaar vervoer voorop stellen. Daarnaast is er natuurlijk sprake van allerlei afgeleide belangen, bijvoorbeeld die van ARRIVA of het ARRIVA-personeel.

De heer FABER herhaalt zijn vraag.

De heer LANGENKAMP vindt het niet meer dan normaal om antwoord te geven op de door ARRIVA in de brief van 9 januari 2001 gestelde vraag. Het moge overigens duidelijk zijn dat een statenlid het belang van de provincie moet dienen, welk belang in dit verband wordt vertegenwoordigd door gedeputeerde Swierstra. Een statenlid wordt niet geacht, namens ARRIVA of MTI te spreken.

De heer TUPARIA gaat even uit van de veronderstelling dat GroenLinks concludeert dat de gedeputeerde niet correct heeft gehandeld. Betekent dat dat er eventueel een motie zal worden ingediend om het vertrouwen in de gedeputeerde aan de orde te stellen?

De heer LANGENKAMP geeft aan dat dit wel erg kort door de bocht is. Na de vorige commissievergadering zijn bij ARRIVA stukken opgevraagd en vragen gesteld aan het ambtelijk apparaat van de provincie, opdat een beoordeling mogelijk zou worden. Een dergelijke beoordeling is echter nog niet afgerond.

ARRIVA stelt dat de schuldvraag bij hen is neergelegd, wat men terecht als een probleem ziet. Dit vraagt van de staten de nodige zorgvuldigheid, zolang onduidelijk is wie er onschuldig is. Wellicht hebben beide partijen schuld. Een beoordeling van de gedeputeerde is echter nog niet aan de orde, zodat de door ARRIVA gestelde vraag niet kan worden beantwoord.
Meer in het algemeen moet bij het openbaar vervoer marktwerking niet als uitgangspunt of als streven worden gezien.

De heer SWIERSTRA informeert waar het enthousiasme van GroenLinks voor MTI dan op is gebaseerd. Ten overstaan van honderden wit-hete chauffeurs heeft de heer Langenkamp immers opgeroepen tot solidariteit, terwijl zij juist tegen steun voor MTI zijn. Het college moet toch op basis van het door de staten vastgestelde programma van eisen een resultaat behalen?

De heer LANGENKAMP merkt op voorstander te zijn van een programma van eisen zonder het plattelandsvervoer en het ontsluitende net, met een termijn van een jaar om een en ander op te zetten. ARRIVA zou het verbindende net moeten realiseren en MTI het ontsluitende net. Het doel is niet marktwerking an sich, maar verbetering van het openbaar vervoer.
ARRIVA laat de deur op een kier met de opmerking over "nieuwe wegen". Kunnen inmiddels uitgevoerde experimenten van het afgelopen jaar niet leiden tot een andere aanpak? De ontstane situatie, zonder een contract, kan immers kansen bieden. De financiële meerjarenovereenkomst met het Rijk maakt het bovendien in principe mogelijk dat de provincie gelden beschikbaar stelt voor vervoersverbeteringen.

De heer BOMHOF wijst op een dreigende herhaling van zetten. Het lijkt vooral om de schuldvraag te gaan, al hoort die niet thuis in de commissie. Was ARRIVA op 21 oktober 2000 op de hoogte van het in rekening brengen van de suppletiefactor? Een andere vraag is of ARRIVA nog wel met Drenthe wil onderhandelen. Men vraagt het oordeel van de commissie. In de kranten staat dat ARRIVA desnoods zonder Drenthe verder gaat. Er is echter ook sprake van het inslaan van nieuwe wegen. De opstelling van ARRIVA is kortom onduidelijk.
De lastige materie kan met gemak leiden tot communicatiestoornissen zoals die rond 21 oktober 2000. ARRIVA is echter een actieve partner in de

onderhandelingen. Daarom is een vraag aan de staten om de gedeputeerde te beoordelen niet aan de orde. De staten kunnen zich als bestuurlijk forum niet opstellen als bestuursrechter inzake, in dit geval, een zeer gedetailleerd precontractueel stadium. Het politieke oordeel luidt dan ook dat er het volste vertrouwen bestaat in de gedeputeerde, die naar beste vermogen het mandaat van de staten heeft uitgevoerd.
Eventueel dooronderhandelen is overigens moeilijk, nu er blijkbaar geen nieuwe ruimte wordt geboden door ARRIVA. Wat is de inzet nu het door de overheid gedane bod is afgewezen? Moet de ƒ 25 miljoen alsnog op de verbeteringsruimte in mindering worden gebracht of moet de provincie een en ander bijpassen? Dit zou inhouden dat ARRIVA de beoogde passagierstoename niet zal realiseren, niet zal groeien en de kosten niet terug zal verdienen.
Het college wordt door spreker in overweging gegeven een pas op de plaats te maken en eventuele mogelijkheden, wellicht via de jaarbeschikkingen, voor verbetering van het openbaar vervoer aan te wenden.

De heer FABER sluit zich merendeels aan bij de vorige spreker. Het is overigens verbazingwekkend dat de heer Langenkamp het nodig vindt om stukken bij ARRIVA op te vragen. Een statenlid behoort immers de benodigde stukken via de provincie te verkrijgen.

De heer LANGENKAMP heeft geen tijd om in het provinciehuis allerlei paperassen uit de kast te trekken.

De heer DE HAAS vindt dat elk statenlid de mogelijkheid heeft om waar dan ook informatie in te winnen.

De heer KUIPER meldt dat GroenLinks zich in de voorbereiding terdege van de zaken op de hoogte heeft gesteld, binnen en buiten het provinciehuis.

De VOORZITTER acht het niet verstandig deze discussie voort te zetten.

De heer BAAS heeft na de commissievergadering van 21 december 2000 en de brief van ARRIVA van 9 januari 2001 niets nieuws bespeurd. Er bestaat bovendien geen behoefte aan zwartepieten. Gebruikmaken van het gezond verstand maakt immers duidelijk dat na aftrek van de overheidssuppletie geen noemenswaardig bedrag overblijft om enige kwaliteitsverbetering te organiseren. De provinciale onderhandelaars hebben het dus goed gedaan.

De heer VAN DER SCHOOT wil opgemerkt hebben dat de Ouderenpartij als eerste aangedrongen heeft om de deur naar ARRIVA op een kier te houden.
De strategie van de directeur strategie van ARRIVA valt niet in goede aarde. Het vragen aan de onderhandelingspartner om een vonnis of oordeel uit te spreken, doet immers afbreuk aan een reeds mager en onduidelijk "mea culpa".
Meer in het algemeen moge duidelijk zijn dat (informatie over) effectuering van een rijksbezuiniging voor de volle omvang door de betrokken besturen moet worden meegedeeld. De positie van bureau SkraelingS is bovendien onduidelijk, zeker nu blijkt dat het programma van eisen in de besprekingen nauwelijks een rol heeft gespeeld.

De heer SWIERSTRA roept de minutieuze behandeling van de ARRIVA-onderhandelingen tijdens de commissievergadering van 21 december 2000 in herinnering. Een nadere gedachtewisseling is eigenlijk alleen nuttig in het geval ARRIVA de opvatting van de overheden opnieuw zou willen bekijken. Het is overigens hun goed recht een meerjarencontract met ƒ 32 miljoen aan verbeteringen - en het opvangen van de rijkskortingen - als te veel van het goede te kwalificeren. Een dergelijke opstelling staat echter, in zakelijke termen gesteld, een overeenkomst in de weg. Nadat gepoogd is er alsnog uit te komen, is aangeboden een gezamenlijk persbericht uit te geven. ARRIVA heeft dat aanbod afgewezen, waarna een meer publieke discussie is ontstaan. Dan kan vervolgens niet aan de overheden worden verweten dat het ARRIVA-personeel lastige vragen stelt aan de ARRIVA-directie.
Meer in het algemeen is de vraag naar schuld of onschuld volstrekt irrelevant. In verband met de rijkssystematiek moet erop gewezen worden dat ARRIVA zelf in de brief van 9 januari meldt dat in het programma van eisen is opgenomen dat het bedrag voor verbeteringen wordt berekend door uit te gaan van ondermeer de met de vervoerder overeengekomen prijsdaling en de met het Rijk overeengekomen suppletiefactor. Dit maakt dus duidelijk dat het uitgangspunt altijd, impliciet en expliciet, volstrekt helder is geweest. Bureau SkraelingS is dan ook niet ingehuurd om over het programma van eisen te spreken, maar voor het maken van ingewikkelde rekenexcercities of contra-expertises.

De door ARRIVA aangehouden lijn zou overigens inhouden dat een daling van de suppletie, bijvoorbeeld als gevolg van dalende kaartopbrengsten, ten laste mag komen van de verbeterruimte. De provincie geeft echter al jarenlang aan dat men niet verder mag schrappen in het voorzieningenniveau of in het aantal lijnen. Daarbij is overigens de nodige coulance betracht door, in problematische of bezuinigingssituaties, toe te staan dat parallelle lijnen mogen worden geschrapt, dat men lijnen mag strekken en dat men mag overgaan van vaste lijnen naar vraagafhankelijke lijnen. Dergelijke ruimte is ARRIVA ook in het nieuwe contract geboden met de formule P x Q (price x quality=minimumproduct), naast verbeteringsmaatregelen voor ƒ 32 miljoen. Dat moet voldoende zijn voor ARRIVA, de eventuele toeloop van ƒ 20 tot ƒ 25 miljoen voor zijn rekening te nemen.
Dit bedrag is in de aanloop niet expliciet gemeld. In de brief van 20 oktober 2000 van bureau SkraelingS is sprake van "voor zover er ruimte beschikbaar is binnen de rijksuitkering". Op de dag van de onderhandeling zelf is de inkadering van het verhaal verder vormgegeven. Toen is gesproken over een nadere risicoverdeling, de studentenkaart, de verdeling van de opbrengst door rijksexperimenten.
De provincie gaat overigens hard aan de slag met de doelstelling van verbetering van het openbaar vervoer. De wijze van omgang met ARRIVA is daarbij reeds tijdens en ook na de onderhandelingen meer dan duidelijk gemaakt, zodat de in de brief van 9 januari 2001 vervatte oproep met voorwaarden niet van node is. De provincie wil zo snel mogelijk met ARRIVA aan de slag om de concessies voor de komende tijd verder in te vullen. Tevens wordt in overleg met ARRIVA bekeken hoe de aanbestedingen het beste voorbereid kunnen worden. Daarbij zijn als vragen aan de orde: Wanneer aanbesteden? Volledig in concessiegebieden of naar modaliteit en kwalitatieve aanbesteding? Dikke lijnen enerzijds en ontsluiting anderzijds? Deze vragen zijn nog niet aan de orde geweest omdat tot het bittere einde getracht is het meerjarencontract eruit te slepen. Inzake de personeelsproblematiek en eventuele alternatieven wordt gekeken naar de mogelijkheid van experimenten en het inzetten van MTI om zo veel mogelijk aan de onderkant te kunnen doen. Op het moment van aanbesteding is er een zeer goede regeling van toepassing voor de over-gang van personeel bij de overgang van de concessies. Het staat het personeel overigens in principe vrij om collectief een aanbieding te doen, op het geheel of op onderdelen.

TWEEDE TERMIJN

De heer OVERBEEK wil graag het boek sluiten over de misgelopen onderhandelingen. De waarheid over deze complexe problematiek zal wel nooit helemaal duidelijk worden. Het is tijd om hard te werken aan de verbetering van het openbaar vervoer.

De heer LANGENKAMP herhaalt de vraag of het college bereid is in de staten een discussie te voeren over de vraag of ook provinciale middelen aan het openbaar vervoer kunnen worden besteed met het oog op de meerjarenovereenkomst met het Rijk.

De heer SWIERSTRA legt uit dat dit niet essentieel is voor de experimenten. Er is sprake van een zekere garantie, wat echter de suppletie op de kaartopbrengsten onverlet laat.
Het college zal geen voorstellen doen om provinciaal geld te besteden aan het openbaar vervoer, anders dan voor eenmalige experimenten. De bedoelde ruimte van ƒ 6 tot ƒ 7 miljoen per jaar is overigens reeds belegd met een groot aantal andere zaken. Het bijplussen van overheidsgeld bij de miljoenen uit de markt en de suppletie is niets anders dan het paard achter de wagen spannen. Het verzwakt slechts het systeem.

De VOORZITTER stelt vast dat de overgrote meerderheid van de commissie het college in zijn opstelling steunt, behoudens GroenLinks en de Ouderenpartij.

(De heer Swierstra verlaat de vergadering.)

**8. Statenstuk 824, Verhoging leeftijdsgrens buurtbuschauffeurs**

De heer BOMHOF vindt het een uiterst sympathiek voorstel voor chauffeurs en burgers met het oog op continuïteit van het vervoer. Er is echter sprake van een onnodige beperking van de leeftijd. De leeftijdsgrens wordt van 70 jaar tot 75 jaar opgetrokken. Buschauffeurs die over een rijbewijs en een medische verklaring beschikken mogen toch niet alleen zichzelf, maar ook anderen vervoeren? De opstelling van de verzekering, die geen dekking biedt aan chauffeurs boven de 75 jaar, leidt dan ook tot een onnodige beperking.

Kan niet gepoogd worden deze grens, in overleg met de verzekeringmaatschappij, alsnog te laten vervallen?

De heer HOPMAN is blij met het voorstel, zeker gezien het discriminerende karakter van de oude regeling. Personen die over rijbewijs en medische verklaring beschikken, mogen niet belemmerd worden door een leeftijdsgrens bij het vervullen van vrijwilligerswerk.
Is de provincie bereid te proberen Overijssel bij een en ander te betrekken? De buurtbus in de Wijk, met als bestemming onder meer het ziekenhuis in Meppel, wordt aangestuurd vanuit Staphorst. Ook hier heeft men te kampen met onvoldoende chauffeurs, terwijl tot 1 november 2000 reeds ruim 16.000 mensen gebruik hebben gemaakt van dit project.

De heer DE HAAS is erg blij met het statenstuk. Leeftijd zegt immers niet altijd iets over vitaliteit. De betrokken chauffeurs dragen echter verantwoordelijkheid voor de passagiers. De lichamelijke conditie van de betrokken mensen is dan ook van belang.

De heer LANGENKAMP gaat akkoord met het voorstel, dat echter nooit ten koste mag gaan van de veiligheid.
Het buurtbusproject dreigt in te storten als de leeftijdsgrens niet wordt verhoogd. De betrokken vrijwilligers moeten bovendien veel uit eigen zak betalen. De huidige manier van werken verdient dan ook een andere ondersteuning. Kan de problematiek van de onkostenvergoedingen door het college niet gezien worden in samenhang met de tijdens de algemene beschouwingen uitgetrokken ƒ 250.000,-- voor vrijwilligers?

Mevrouw HUISMAN gaat eveneens akkoord met het voorstel, dat immers een uniforme regeling in geheel Noord-Nederland tot gevolg heeft.

De heer SLUITER gaat met pijn in het hart akkoord. Het voorstel brengt een verbetering, maar voldoet in meer principiële zin niet. Rijvaardigheid moet immers afgemeten worden aan een rijbewijs en een medische keuring en niet aan leeftijd. Misschien dat in de toekomst leeftijd geen beperking meer zal zijn.

De heer FABER is akkoord met het voorstel. Meer in het algemeen moet de rijvaardigheid centraal staan.

De heer BAAS kan zich vinden in het voorstel.

De heer DIJKS wijst erop dat inderdaad alleen een medische keuring en een geldig rijbewijs nodig zijn om als vrijwilliger mee te doen aan het busproject. Dat de provincie Overijssel niet bij het voorstel tot verlaging van de leeftijdsgrens is betrokken, is het college niet bekend.
De komende periode zal bekeken worden of de leeftijdsdiscriminatie op dit vlak in gezamenlijk verband opgeheven kan worden. Wettelijk bestaan er geen hindernissen.

De VOORZITTER stelt vast dat het statenstuk de A-status behoudt.

**9. Statenstuk 825, Bestedingsvoorstel gebundelde doeluitkering 2001**

De heer VAN DER SCHOOT merkt op dat zaken als veiligheid en bereikbaarheid in het stuk soms in elkaar overgaan. In de beleidsbrief wordt echter de veiligheid als meetbaar beleidseffect niet genoemd. Juist dit aspect moet in dit verband worden benadrukt.
Op bladzijde 11 is sprake van de criteria prioritering per rubriek. Ook daarbij komen de veiligheidsaspecten onvoldoende tot uitdrukking.

De heer BOMHOF vindt de projecten vrij evenwichtig verdeeld over auto, fiets en verkeersveiligheid, zeker als gekeken wordt naar de omvang van de bestedingen.
De ruime groslijsten voor obstakels, zowel financieel als planologisch, kunnen echter niet voorkomen dat er regelmatig zaken niet worden uitgevoerd. Voor 2001 mag er dan ook meer worden verspijkerd dan in de bedoeling lag. Er komt ƒ 1,5 miljoen bij. Wil het college voor het komende jaar goed bekijken of alle projecten worden uitgevoerd? De groslijsten moeten daarbij meegenomen worden om te voorkomen dat gelden niet uitgegeven worden.
De stedelijke gebieden komen beter aan bod dan het platteland. Deze keuze is gemaakt in het overleg tussen provincie en gemeenten. Het rendement in de stedelijke gebieden is dan ook groter.
De De Boer-gelden komen vrij als gevolg van de landelijke onderuitputting. Het is echter de vraag of deze gelden door het Rijk worden uitgekeerd. Om in dit probleem te voorzien is er een préprioriteit voorzien ofwel een eigen bijdrage van de provincie tussen de een à twee miljoen gulden. De dekking hiervan kan terug worden gevonden in het investeringsbeleid verkeer en vervoer tot 2010.

De De Boer-regeling zal in het jaar 2002 tot een einde komen. Er komt een nieuwe GDU-regeling na 2002. Als hierover overleg met het Rijk wordt gestart, is het goed om met de staten te overleggen over de criteria, mede met het oog op de verkeersveiligheid.

De heer FABER stemt in met het statenstuk, dat duidelijk en overzichtelijk is. De gestelde prioriteiten zijn toegepast, ook al zijn er wat minder gelden voor het platteland. Waarschijnlijk hebben de gemeenten aldaar niet voldoende goede projecten. Met het nieuwe NVVP zullen ook de criteria voor de nieuwe GDU-regeling bekend worden. Is het mogelijk die in de staten te bespreken, zodat deze middelen ook na 2002 doelmatig kunnen worden ingezet?

Mevrouw HUISMAN vraagt het college erop toe te zien dat de samen met de gemeente vastgestelde lijsten met projecten daadwerkelijk worden uitgevoerd. Is het bovendien zeker dat de betrokken gemeenten over het benodigde geld beschikken? Meer in het algemeen is het prettig dat er in verhouding veel geld beschikbaar is voor fietsprojecten.

De heer DIJKS zegt toe dat de NVVP-criteria in de commissie aan de orde zullen komen.
De uitvoering van projecten wordt altijd mede door de gemeenten gefinancierd. Wellicht zijn er andere obstakels die uitvoering van een project verhinderen.

De heer SALOMÉ legt uit dat verkeersveiligheid de best meetbare grond biedt voor vaststelling van criteria. In het verleden is bovendien gebleken dat het subsidiëren van preventieve maatregelen die door mensen als zodanig subjectief worden beleefd gevaarlijk kan zijn. De onveiligheid kan in dat geval stijgen. Het preventief aanpakken van de problemen gebeurt met het ambitieus doorzetten van het concept Duurzaam veilig. Dat maakt het beeld op de weg consistenter en daarmee veiliger. Het toezien op de uitvoering van de projecten is grotendeels een taak van de gemeente binnen de gemeentelijke autonomie. Indien projecten niet uitgevoerd kunnen worden als gevolg van problemen op het vlak van ruimtelijke ordening, bestemmingsplan of financiën, heeft de provincie daarbij geen rol. De inzet van de gemeenten is echter goed te noemen.

TWEEDE TERMIJN

De heer BOMHOF merkt op dat over 1998 en 1999 een geweldig groot bedrag niet is weggezet door de gemeenten. Er zijn echter genoeg reserveprojecten. De zaken moeten dan ook goed worden gepland. De provincie moet erop letten dat de centen opgemaakt worden door de gemeenten.

De heer FABER haalt een artikel uit de Beiler Courant aan waarin GroenLinks miljoenen over heeft voor verkeersveiligheid.

De VOORZITTER wijst erop dat alleen gediscussieerd kan worden over zaken die aan de orde zijn gesteld.

De heer FABER vindt dat de verkeersveiligheid onderwerp van beraadslaging is. Het is dan ook verwonderlijk dat GroenLinks vandaag met geen woord heeft gesproken over voorstellen op dit gebied.

De heer LANGENKAMP legt uit twee jaar geleden te hebben gevraagd de discussie over de GDU vooraf te laten gaan aan de overeenkomst van provincie en gemeenten hierover. De bedoelde voorstellen zullen komen, zij het niet in dit verband. In dit geval zitten de staten immers aan het einde van het traject.

De heer FABER wacht de voorstellen, inclusief financiële onderbouwing, met zeer grote belangstelling af.

De heer LANGENKAMP geeft aan dat het eventueel besteden van provinciaal geld aan problemen bij het openbaar vervoer, vandaag eerder ter sprake gekomen, van belang is in dit verband.

De VOORZITTER constateert dat het statenstuk de A-status behoudt.

**11. Voorstel van de fractie van GroenLinks van 3 januari 2001 inzake energie uit asfalt**

De heer LANGENKAMP merkt op dat energie uit asfalt, net als windmolens, van belang kan zijn voor de vermindering van de $CO_2$-uitstoot. Er moet dan gedacht worden aan grotere asfaltvlaktes, zoals vliegvelden of parkeerterreinen. Het voorterrein van de provincie kan hierbij wellicht een

voorbeeldfunctie in gaan nemen. In het stuk wordt voorgesteld om uitwerking van dit idee te realiseren aan de hand van de nieuwe weg in Veenhuizen. De lengte hiervan, circa drie kilometer, is vergelijkbaar met de weg in het project in Gelderland, waarbij uit haalbaarheidsonderzoeken blijkt dat hiermee ongeveer 370 huizen verwarmd kunnen worden.
De weg ligt bovendien op korte afstand van een door de centrale directie van de Rijksgebouwendienst te bouwen arbeidscomplex waarvoor een energiebesparingsproject is opgezet. In dit verband blijken er subsidiemogelijkheden te bestaan tot zo'n 50%. Het ook aldaar geplande gevangenismuseum biedt bovendien mogelijkheden voor combinaties in educatieve en recreatieve sfeer, inclusief aparte subsidies.
Uitgangspunt bij dit alles is realisatie van een duurzaam Drenthe, met een verband naar de verkeersveiligheid. Dit soort installaties hebben immers positieve gevolgen voor de verkeersveiligheid. Dat geldt ook inzake de onderhoudskosten.
Gevraagd wordt te bekijken of het mogelijk is om in Drenthe een proefproject te starten, zodat de vele mogelijkheden van energie uit asfalt duidelijk kunnen worden.

De heer SLUITER complimenteert GroenLinks met de timing. Reeds in 1998 vroeg D66 aan het college proefprojecten, inzake energie uit asfalt, van een oordeel te voorzien. Het college gaf vervolgens blijk van belangstelling en enthousiasme voor toepassing, ook in Drenthe. Men zou bij afloop van de proeven, in 2000, de staten informeren. Is het college daartoe reeds in staat?

De heer JONKER vindt het winnen van warmte uit asfalt een geniale vondst. Het is dan ook meer dan de moeite waard om de verschillende mogelijkheden te bekijken. Het is bovendien een duurzaam project.
De vraag is echter of het initiatiefvoorstel wel op het goede moment komt. Er loopt immers reeds een proef in Gelderland, die over twee jaar uitsluitsel kan bieden over mogelijkheden en rendement. Bij een dergelijk project moet er bovendien sprake zijn van toepassing van de energie. Het ligt niet voor de hand in dit verband met een duurzaamheidsgebouw een nieuw project toe te voegen aan het lijstje van projecten die reeds een kwijnend bestaan leiden.

Bij een goede uitkomst van de proef in Gelderland moet warmte uit asfalt ook in Drenthe toegepast worden, zij het zodanig dat een effectieve terugdringing van de $CO_2$-uitstoot wordt bewerkstelligd, bijvoorbeeld in combinatie met de bouw van nieuwe woningen.

De heer BOMHOF is voorstander van dit sympathieke voorstel. Navraag bij de Nederlandse onderneming voor energie en milieu (NOVEM) leert dat er behoefte is aan experimenten, met name voor de wegenbouw, omdat nog onduidelijk is hoe warmte uit asfalt goed voor elkaar gekregen kan worden. Deze sector wil best bijspringen in de financiële sfeer, omdat systemen als warmte uit asfalt de onderhoudskosten behoorlijk terug kunnen dringen.
Het warmterestant dat vrijkomt bij een verwarmde weg moet overigens niet onderschat worden. Warmtetransport door buizen maakt dat de te verwarmen bebouwing dicht bij de weg moet komen te staan. Er bestaan overigens reeds een aantal projecten op dit vlak in Nederland.
Het concrete voorstel voor Veenhuizen komt te vroeg. Een dergelijke keuze vereist nog flink wat onderbouwing en afweging. Wellicht kan de baanverlenging bij Eelde bij dit experiment betrokken worden!
Het college moet de zaken nog eens op een rij zetten en vervolgens komen met een kant en klaar project in Drenthe.

De heer KUIPER vraagt welke gebouwen verwarmd zullen worden in geval gekozen wordt voor een combinatie met de baanverlenging bij Eelde.

De heer BOMHOF denkt aan kantoren en bedrijfspanden.

De heer VAN DER SCHOOT meent dat in zowel de wegenbouwfondsen als de Europese fondsen een pot bestaat voor experimenten. Wellicht is het daarom interessant het experiment uit te voeren, temeer daar aan de hand van de ervaren problemen bij Heteren verder gewerkt moet worden. Het project is het proberen waard.
De heer BAAS staat sympathiek tegenover het project. Het blijft echter onduidelijk hoe is gekomen tot de keuze voor de weg bij Veenhuizen. Moeten hierbij geen terzake kundigen betrokken worden?

De heer DE HAAS vindt de vraag centraal staan of aan een experiment bijgedragen moet worden dat geen meerwaarde heeft. Er kan echter sprake van meerwaarde zijn als blijkt dat er sneller tot resultaten gekomen kan worden. Ook bij een eventuele mislukking is in ieder geval de nodige kennis en ervaring voor wellicht andere mogelijkheden opgedaan. Het experiment is dan ook prima.

Mevrouw HUISMAN staat zeer positief tegenover het voorstel. Door middel van meer experimenten kan immers sneller effectiviteit worden behaald.

De heer DIJKS stipt aan dat het college ondermeer het Spinoza-project, de N34, volgt. Landelijk zijn er een aantal trajecten gaande, dat Rijkswaterstaat volgt.
Aan het voorstel van GroenLinks, alhoewel sympathiek, kleven de nodige haken en ogen. Zo blijkt bij een aantal evaluaties van voortgaande projecten, buizenstelsels in wegen, dat de opbrengst in vergelijking met zonne-energie, op zich al niet erg hoog, factoren lager is. Bovendien kennen de systemen problemen als het gaat om verlenging van de levensduur van wegen, voorkomen van spoorvorming en gladheidsbestrijding.
Afgezien van het feit dat de weg in Veenhuizen geen provinciale weg is, wat een eigen provinciaal experiment uitsluit, stelt het college voor de lopende experimenten en proeven te blijven volgen. Zodra de tijd daarvoor rijp is, zal er een concreet voorstel komen. De staten zullen overigens een overzicht ontvangen van de stand van zaken van de diverse projecten, ook die in eigen provincie.

De heer DE HAAS vindt het geen belemmering dat het geen provinciale weg is. De provincie kan immers in samenwerking met de desbetreffende gemeente een experiment opzetten.

De heer DIJKS beaamt dit. De inzichten zijn echter dusdanig ongewis dat de provincie inzake een initiatief nog niet echt beslagen ten ijs kan komen.

De heer VAN DER SCHOOT merkt op dat gezegd wordt dat de huidige experimenten nog geen pasklare oplossingen hebben opgeleverd. Dat maakt op zichzelf de zin van een aanvullend project reeds duidelijk.

De heer DIJKS geeft aan een dergelijk project vanuit milieudoeleinden en duurzaam investeren na te willen streven. Op dit moment is de stand van de techniek en de lopende projecten echter dusdanig dat een en ander afgewacht moet worden alvorens tot een aanbeveling te komen voor de situatie in Drenthe. Het initiatief op zichzelf is overigens kansrijk.

De heer BOMHOF wijst erop dat er geen financiële bijdrage van de provincie wordt gevraagd. Het zou vooral gaan om actief bevorderen, samen met andere overheden, om het milieu-imago van Drenthe vorm en gestalte te geven. Over eventuele kosten kan later alsnog worden gesproken.

De heer KUIPER spreekt zijn dank uit voor deze steunbetuiging.

De VOORZITTER geeft de heer Langenkamp het woord als indiener van het voorstel.

De heer LANGENKAMP wijst op het belang van meerdere proeven en projecten, opdat meerdere vergelijkingen mogelijk zijn. Op dit gebied wordt overigens reeds zeer veel gedaan. De redelijk hoopgevende resultaten hiervan, opgesteld in reactie op de Groenlinks onbekende vragen van D66 in 1998, circuleren overigens reeds sinds november maar nog niet in ambtelijke kring in het provinciehuis. Daarnaast worden in Hoorn door TNO proeven gedaan op een rijksweg met verschillende proeven op verschillende wegvakken. Zo kan spoorvorming, een nadeel van het buizensysteem bij energie uit asfalt, voorkomen worden door rasters boven de buizen te plaatsen. Dat kan veel besparen in het onderhoud.
Het is verheugend dat de meeste sprekers het eerste deel van het voorstel steunen. Dat er een project komt is dan ook belangrijker dan de plaats waar dat project komt, gebruikmakend van de (komende) cijfers van zowel TNO als Rijkswaterstaat.
De keuze voor Veenhuizen is simpelweg gemaakt omdat daar sprake is van een nieuwe weg. Er is ook gedacht aan de baanverlenging bij Eelde - die echter nog lang op zich zal laten wachten - en andere wegen. Er moeten gebouwen of huizen in de buurt staan als warmteafnemers. Ook dat bepaalt de keuze op Veenhuizen, mede met het oog op de inzet van de centrale directie van de

Rijksgebouwendienst. Het genoemde duurzaamheidsgebouw, meer een titel dan een aanduiding van de omvang, mag niet inhouden dat er juist meer energie wordt gebruikt. De weg komt overigens voor 60% ten koste van justitie.
Is het college bereid om te bekijken of het mogelijk is om in Drenthe een proefproject te starten? Daarbij kan ook gedacht worden aan het voorterrein bij het provinciehuis.

TWEEDE TERMIJN

De heer SLUITER vindt het winst dat het twee jaar geleden aangekaarte onderwerp duidelijk op de politieke agenda is geplaatst. Wel moet geconstateerd worden dat er weinig nieuws onder de zon is. Twee jaar geleden was er al sprake van aanwending bij de vijfde baan op Schiphol en bij een parkeerplaats van Ikea.
Het college doet er goed aan de experimenten her en der in beeld te brengen en de staten actief te informeren, mede met het oog op een initiatief in Drenthe.

De heer JONKER deelt mee dat KEMA Power Generation & Sustainabilities in Arnhem een aantal proefvlakken heeft aangelegd en permanent het rendement van de bedoelde systemen meet.

De heer DIJKS kan zich vinden in de woorden van de heer Sluiter. Het voorterrein kan overigens niet inbegrepen worden in de op zich sympathieke discussie over een proefproject. Het voorterrein maakt inmiddels op grond van een statenbesluit deel uit van een proces van aanbesteding.

De heer DE HAAS vraagt wanneer het toegezegde overzicht de staten zal bereiken.

De heer DIJKS zegt toe deze informatie zo snel mogelijk toe te zullen zenden.

Mevrouw HUISMAN vraagt of het overzicht in de commissie-RIM of de commissie-MWG wordt behandeld.

De heer JONKER vindt dat behandeling in de commissie-MWG moet plaatsvinden.

De VOORZITTER constateert dat het voorstel voldoende is besproken.

**12. Sluiting**

De VOORZITTER sluit om 16.18 uur de vergadering.

HJE

**TOEZEGGINGEN**

gedaan in de vergadering van de Statencommissie Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit, gehouden op 15 januari 2001 in het provinciehuis te Assen.

**Pagina**

4 De heer SWIERSTRA zegt toe de eerstvolgende commissievergadering een stuk voor te leggen over het MTI-experiment en het plattelandsvervoer.

11 De heer DIJKS zegt toe dat de NVVP-criteria in commissieverband aan de orde zullen komen in verband met de nieuwe GDU-regeling.

13 De heer DIJKS zegt toe dat de commissie zo snel mogelijk een overzicht zal ontvangen van de stand van zaken van de diverse projecten, ook van die in de eigen provincie, inzake energie uit asfalt.

provincie Drenthe

# Verslag

**van de vergadering van**
**provinciale staten van Drenthe**

gehouden op 14 maart 2001

**INHOUD**


| | |
|---|---|
| Opening | 2 |
| Mededelingen | 2 |
| Benoeming lid statencommissies | 2 |
| Ingekomen stukken | 2 |
| Brieven gedeputeerde staten/voorzitter provinciale staten | 2 |
| Mondelinge vragen | 3 |
| Toeslag fpu-plusregeling provincies | 8 |
| Vergoeding externe provinciale advies-commissies | 8 |
| Noodhulp Molukken via Waterleiding-maatschappij Drenthe | 8 |
| Integraal advies herschikking VMBO 2001 | 8 |
| Interreg IIC-project Noord XXI: publicatie Dorpslandschappen | 8 |
| 1e wijziging provinciale begroting 2001 | 8 |
| Emslandlinie (A31) | 9 |
| Investeringspremieregeling niet-steunkaartgemeenten 2001 (INS 2001) | 9 |
| Sluiting | 9 |
| Toezegging | 10 |

**PROVINCIALE STATEN VAN DRENTHE**

Verslag van de vergadering van provinciale staten van Drenthe, gehouden op 14 maart 2001 in het provinciehuis te Assen.

**Tegenwoordig zijn:**

A.L. ter Beek, Commissaris van de Koningin, voorzitter

de leden (49 in getal):

A. Wendt (ChristenUnie)
K.H. Smidt (VVD)
Joh. Dijks (VVD)
G.A.W. Fonk (VVD)
A. Haak (PvdA)
H. Zomer (CDA)
R.W. Klein Nulent (PvdA)
H. Holman (CDA)
mevrouw K. Westerkamp-Exoo (CDA)
A.G.H. Peters (CDA)
L. Bomhof (VVD)
F. Benning (VVD)
mevrouw E.H. Mellink (PvdA)
mevrouw W.H.H. Ceelen (PvdA)
J.H. Schaap (PvdA)
mevrouw A. de Widt-Nieuwenhuizen (VVD)
H. Weggemans (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
mevrouw I.J. Huisman-Holmersma (PvdA)
mevrouw M.Ch.A. Smilde (CDA)
mevrouw H.G. Stoel-Snater (PvdA)
W. Nijenbrinks (VVD)
A. Faber (CDA)
H. Baas (ChristenUnie)
mevrouw H. Kempe-Foekens (ChristenUnie)
J.R. Dijkstra (PvdA)
J.J. Mastwijk (CDA)
mevrouw A. Edelenbosch (PvdA)
Ch.C. de Haas (OPD)
W. Hoekstra (OPD)
R.C.M. van Glansbeek (CDA)
mevrouw N. Nieuwenhuizen (OPD)
W.H. Kuiper (GroenLinks)
K.N. Blanksma (GroenLinks)
mevrouw W.F.C. Dirks (GroenLinks)
S.A. van der Schoot (Ouderenpartij)
J.P. Sluiter (D66)
J.W.M. Engels (D66)
K. Jonker (CDA)
mevrouw M. Duran (D66)
F.A.J. Harleman (GroenLinks)
J.J. van Heukelum (VVD)
mevrouw G.M. Remmelts-Mulder (VVD)
J. Prinsen (PvdA)
J. Langenkamp (GroenLinks)
mevrouw G. de Vries-Leggedoor (CDA)
mevrouw M. Looman-Struijs (PvdA)
S.B. Swierstra (VVD)
mevrouw M.W. Brink-Massier (PvdA)

mevrouw H. Rappa-Velt, griffier der staten van Drenthe

**Met kennisgeving afwezig:**

mevrouw J. Schipper (VVD)
A. Tuparia (PvdA)

## A. Opening

De VOORZITTER: Ik open de vergadering van provinciale staten (09.33 uur).

## B. Mededelingen

De VOORZITTER: Ik deel de staten mee dat bericht van verhindering tot het bijwonen van de vergadering is binnengekomen van mevrouw Schipper, wegens ziekte, en van de heer Tuparia.

## C. Benoeming lid statencommissies

De heer VAN DER SCHOOT: Mijnheer de voorzitter. Als opvolger van de heer Hopman die in de Statencommissie Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit zitting had, stel ik de staten voor mevrouw J. Alberts te benoemen.

De VOORZITTER: Ik stel de staten voor dienovereenkomstig te besluiten.

Daartoe wordt besloten.

## D. Ingekomen stukken

1. Brief van de fractievoorzitter van GPV/RPF van 26 februari 2001, inzake wijziging naam fractie in ChristenUnie

2. Brief van Timmermans Juridisch Advies namens Groenraedt BV te Enschede van 26 februari 2001, inzake presentatie van plannen inzake exploiteren van wind-energie in de gemeente Emmen

De VOORZITTER: Ik stel de staten voor stuk D.1. voor kennisgeving aan te nemen en stuk D.2. ter afdoening in handen van het college te stellen.

Daartoe wordt besloten.

## E. Brieven gedeputeerde staten/voorzitter provinciale staten

1. Brief van de Commissaris van de Koningin van 7 februari 2001, kenmerk 2001000619, houdende beantwoording van de door het statenlid J.W.M. Engels gestelde vragen over de vorming van één noordelijke provincie

2. Brief van gedeputeerde staten van 14 februari 2001, kenmerk 7/6.2/2001000664, houdende beantwoording van de door het statenlid Ch.C. de Haas gestelde vragen inzake de vestiging van een permanent asielzoekerscentrum te Hoogeveen

3. Brief van de Commissaris van de Koningin van 14 februari 2001, kenmerk 2001000737, houdende beantwoording van de door het statenlid Ch.C. de Haas gestelde vragen inzake criminaliteit onder asielzoekers en het rapport hierover te Groningen

4. Brief van gedeputeerde staten van 14 februari 2001, kenmerk 6/6.5/2001000303, houdende beantwoording van de door de statenleden Ch.C. de Haas en W. Hoekstra gestelde vragen inzake weidevogels in Drenthe

De VOORZITTER: Ik stel de staten voor de stukken E.1. tot en met E.4. voor kennisgeving aan te nemen.
Ik weet dat de heer Engels over stuk E.1. het woord wil voeren en daartoe geef ik hem nu de gelegenheid.
Nu ik zie dat hij naar het spreekgestoelte loopt, wil ik toch even een waarschuwing laten horen. Ik ga ervan uit dat de heer Engels het Reglement van orde kent.

De heer ENGELS: Mijnheer de voorzitter. Misschien kunt u van tevoren even de grenzen aangeven.

De VOORZITTER: U behoort natuurlijk het Reglement van orde uit het hoofd te kennen.
In artikel 18, derde lid, staat het volgende:
"3. Over de zaken, die voorkomen op de lijst van ingekomen stukken en de lijst van brieven van gedeputeerde staten/voorzitter provinciale staten, vindt geen beraadslaging plaats. Alleen de wijze van behandeling en afdoening kan een punt van bespreking zijn."
Wij hebben hierover gisteren contact met elkaar gehad en ik heb de indruk dat de heer Engels over de inhoud van het antwoord wil spreken. Dat kan dus niet volgens artikel 18, derde lid.
De heer Engels kan wel een voorstel doen over hoe hij met deze brief wenst om te gaan, maar hij kan hem nu niet inhoudelijk bespreken.

De heer ENGELS: Mijnheer de voorzitter. Ik wilde inderdaad, zij het zeer kort - wat nu allemaal is gezegd nam al meer tijd in beslag dan wat ik had willen zeggen - een inhoudelijke opmerking maken.
Maar ik onderwerp mij op voorhand geheel aan het Reglement van orde en als het niet mag, dan mag het niet. Het lijkt mij dan beter een manier te zoeken om dit punt op enig moment regulier te agenderen.

De VOORZITTER: Ik stel de heer Engels voor hiervoor een vorm te vinden. De brief kan natuurlijk altijd in de commissie aan de orde worden gesteld.

Vervolgens besluiten de staten overeenkomstig het voorstel van de voorzitter om de brieven voor kennisgeving aan te nemen.

**F. Mondelinge vragen**

De VOORZITTER: Ik deel de staten mee dat vragen zijn aangemeld door de heer Blanksma inzake de opvang van legale dakloze asielzoekers in Drenthe. Ik geef het woord aan de heer Blanksma.

De heer BLANKSMA: Mijnheer de voorzitter. Gedeputeerde staten van Groningen hebben besloten de regierol op zich te nemen bij de opvang van legale dakloze asielzoekers in de provincie Groningen. Deze opvang zal meegenomen worden in het integrale asielzoekersbeleid dat de provincie van plan is op te stellen. Andere aspecten van dat beleid zijn onderwijs, zorg, werk en veiligheid.
De asielzoekers waar het bij deze opvang om gaat, verblijven rechtmatig in ons land, maar hebben te horen gekregen dat ze ons land zullen moeten gaan verlaten. Zij zitten dus in de uitzettingsprocedure, maar zijn legaal in Nederland. Hoewel zij meewerken aan hun uitzetting, kunnen zij vanwege administratieve redenen nog niet weg. Omdat deze mensen al wel uitgeprocedeerd zijn, vallen zij buiten de reguliere opvang via het Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA) en zijn daardoor dakloos.
De opvang voor legale asielzoekers is nu vaak in handen van vrijwilligersorganisaties als INLIA en het Leger des Heils. In deze situatie staat de terugkeer voorop, maar vanuit humanitair oogpunt - dus niet vanuit beleidsmatig oogpunt - is wel hulp nodig.
Dat er extra hulp nodig is, heeft ook te maken met het feit dat de reguliere dak- en thuislozenzorg te veel onder druk staat.
Afgelopen maandag heeft in Groningen een overleg plaatsgevonden, waarvan ik de uitslag nog niet ken, maar toen heeft de provincie Groningen met de 25 Groningse gemeenten overleg gehad met als doel een gezamenlijke gedrags- en beleidslijn uit te stippelen voor de hele provincie.
De fractie van GroenLinks is van mening dat in navolging van Groningen dit ook in Drenthe zou moeten gebeuren, dat Drenthe bereid moet zijn zich in te spannen voor deze zeer kwetsbare groep mensen en het vrijwilligerswerk zou moeten willen ontzien. De provincie kan dit naar onze mening doen door, evenals in Groningen is gebeurd, alle gemeenten in de provincie uit te nodigen voor het formuleren en uitvoeren van een gezamenlijk Drents beleid op dit terrein.
Wij willen op dit moment niet discussiëren over de inhoud van dat beleid, maar onze vraag is of het college in principe bereid is op dit punt een trekkersrol te vervullen.

Mevrouw DE VRIES: Mijnheer de voorzitter. Namens het college - en ik zeg dit omdat ik eerst de formele kant van de zaak uiteen moet zetten voor ik op de rest kom - moet ik meedelen dat de enige rol die wij hebben en die enig raakvlak heeft met bijvoorbeeld de door de heer Blanksma aangedragen problematiek is de huisvesting van statushouders. En welke rol heeft de provincie op dat punt? Zij moet bekijken of de gemeenten inderdaad wel genoeg woningen beschikbaar stellen om statushouders te huisvesten. Wij controleren dus eigenlijk de gemeenten op de aantallen woningen die zij daarvoor beschikbaar stellen.
Daarnaast hebben wij in ons Bestuursprogramma staan dat wij in het kader van juist dat ruimtelijkeordeningsaspect bekijken of de provincie niet een regierol op zich zou kunnen nemen bij de vestiging van de permanente asielzoekerscentra, dus bij het bepalen van waar die in de provincie zouden moeten komen. Via het Interprovinciaal Overleg (IPO) en in overleg met het ministerie loopt dat op dit moment uitstekend, want wij komen op dit punt steeds een stapje verder.
Maar wat nu gevraagd wordt, is totaal iets anders, want hierbij gaat het om het welzijns-aspect.
Ik ben eens nagegaan wat er in Groningen precies is gebeurd. Ik ken de discussie en ik weet

dat in Groningen op basis van een verzoek van de Vereniging van Groninger Gemeenten op een gegeven moment dit overleg is opgestart. Een dergelijk verzoek heeft ons nog niet bereikt. Het college heeft regulier overleg met de Vereniging van Drentse gemeenten (VDG) en het lijkt ons geen probleem dit punt daar neer te leggen en daaraan de vraag te koppelen hoe dit probleem in de gemeenten speelt. Misschien leggen wij dan zelfs ook wel de in Groningen gevolgde gedragslijn voor.
Mijn indruk is dat de structuur van de VDG een andere is dan die in Groningen, omdat hier de lijnen veel korter zijn.
In dat overleg zou het voornamelijk over één ding moeten gaan, namelijk over het feit dat het probleem gecreëerd wordt door de rijksoverheid. Onze rijksoverheid voert een beleid waardoor dit soort van problemen ontstaat. En de gemeenten worden met die problemen geconfronteerd. Het is heel terecht dat de heer Blanksma dit signaleert. Ik denk dat het eerste wat moet gebeuren is dat het probleem bij de wortel wordt aangepakt, want dat is het meest effectief. Daarom moet ervoor gezorgd worden dat deze dingen met name op landelijk niveau de aandacht krijgen die zij verdienen; alleen dan kan voorkomen worden dat dergelijke problemen ontstaan. Maar dit laat onverlet dat wij als Drenthe in ieder geval samen met de VDG willen kijken hoe het probleem in onze provincie ligt.

De heer BLANKSMA: Mijnheer de voorzitter. Ik ben het helemaal eens met de strekking van het verhaal van het college dat de oorzaak van het probleem in de eerste plaats ligt bij het landelijke beleid. Wij zijn er dan ook helemaal voor dat in de richting van het Rijk alles wordt ondernomen om dat aan te geven. Maar wat niet zou mogen gebeuren is dat een soort van competentiestrijd ontstaat tussen de politieke lagen in de provincie over de ruggen van mensen heen. Naar mijn mening moet het zorgen dat in een dergelijke situatie iemand in ieder geval zo goed mogelijk wordt opgevangen, de eerste prioriteit hebben. Natuurlijk moet intussen wel alles worden gedaan in de richting van het Rijk om te voorkomen dat dergelijke situaties opnieuw ontstaan.

De heer PRINSEN: Mijnheer de voorzitter. Wij ondersteunen het initiatief van GroenLinks van harte. Ik denk dat het ook handig is hiervoor ingang te vinden bij onze landelijke partijen en daar dit grijze gebied - het gaat om mensen die buiten de boot vallen - ter sprake te brengen. Ik vraag mij verder af of het ook handig is om, behalve met de gemeenten, ook nog even contact op te nemen met de vrijwilligersorganisaties die met dit onderwerp bezig zijn om ook daar te inventariseren wat het probleem precies is.

Mevrouw DE VRIES: Mijnheer de voorzitter. Natuurlijk hebben wij bepaalde signalen al wel binnengekregen. Het gaat erom dat de gemeenten juist met de gevolgen van dit beleid geconfronteerd worden en dus vragen van organisaties krijgen. Ik denk daarom dat als wij al ergens willen beginnen, wij juist bij de gemeenten moeten zijn.

De heer DE HAAS: Mijnheer de voorzitter. Het probleem is helder: het kan niet zo zijn dat mensen de straat opgestuurd worden, wie dat dan ook zijn. Als de heer Blanksma het eens is met wat de gedeputeerde net zei over het bij de wortel aanpakken van dit probleem, lijkt het mij goed dat hij een motie indient waarin de staten wordt gevraagd uit te spreken dat zij het landelijke beleid op dit punt verwerpen en waarin zij de regering vragen deze kwestie aan te pakken. Vervolgens kunnen dan andere stappen worden gezet. Maar als ik de gedeputeerde goed heb beluisterd, moet dat het begin zijn.

Mevrouw DE VRIES: Voorzitter. Ik heb al gezegd dat wij de VDG best willen vragen wat het probleem in Drenthe is en hoe daarmee wordt omgegaan, maar ik heb begrepen dat op landelijk niveau een wetswijziging in voorbereiding is waarmee de verantwoordelijkheid op rijksniveau komt te liggen. Ik meen daarom dat een beetje moet worden opgepast met het uitspreken welke partij welke rol heeft.

De heer NIJENBRINKS: Mijnheer de voorzitter. Ook de fractie van de VVD deelt de zorg als het gaat om de positie van de mensen waar het om gaat. Ik heb er wel behoefte aan de verantwoordelijkheden daar te laten waar die liggen. Als het gaat om het beleid in zijn totaliteit, ligt de verantwoordelijkheid bij de rijksoverheid en als het gaat om de huisvesting van wie dan ook - of het nu gaat om iemand uit de categorie van legale dakloze asielzoekers of om iemand anders - dan ligt de verantwoordelijkheid in eerste instantie bij de gemeente. Ik vind het prima dat de

provincie dit punt in haar gesprekken met de Drentse gemeenten mee wil nemen, maar ik vind wel dat wij de verantwoordelijkheden overeind moeten houden. Gebeurt dat niet dan wordt de beleidssituatie nog onduidelijker.

Mevrouw DE VRIES: Ik ben het daarmee eens.

De heer VAN DER SCHOOT: Mijnheer de voorzitter. De discussie over waar de verantwoordelijkheid ligt, is op zichzelf wel terecht, maar het probleem is dat nu al mensen de nacht buiten moeten doorbrengen, omdat zij uitgeprocedeerd zijn en nergens terecht kunnen. Dit signaal heb ik al aan mevrouw De Vries afgegeven na een gesprek met majoor Heeze van het Leger des Heils. Er is al een afspraak om met de VDG te pogen het probleem in ieder geval voorlopig op te lossen, dit los van het streven ervoor te zorgen dat de rijksoverheid haar verplichtingen nakomt.

Mevrouw SMILDE: Mijnheer de voorzitter. Wij zijn tevreden met het antwoord van de gedeputeerde en ik wil mij helemaal aansluiten bij de woorden van de heer Nijenbrinks. Het is inderdaad zo dat de rijksoverheid op dit punt de eerste taak heeft.

De VOORZITTER: Ik constateer dat hiermee de discussie over een eventuele rol van de provincie in de opvang van legale dakloze asielzoekers is beëindigd.
Ik geef dan nu het woord aan de heer Faber die heeft gemeld vragen te willen stellen over de gedenktekens langs provinciale en gemeentelijke wegen.

De heer FABER: Mijnheer de voorzitter. Wij hebben begrepen dat het college brieven heeft gestuurd naar Rijkswaterstaat en de Drentse gemeenten met de mededeling dat niet meer wordt toegestaan dat er zogenaamde gedenktekens worden opgericht op plekken waar een dodelijk ongeluk heeft plaatsgevonden. Het college stelt voor dit onderwerp te bespreken in een regulier overleg over de verkeersveiligheid.
De fractie van het CDA heeft hierover de volgende vragen.

1. Deelt het college de mening van de CDA-fractie dat "stille getuigen", zoals deze herinneringstekens genoemd zouden kunnen worden, kunnen bijdragen aan een stukje rouwverwerking bij de nabestaanden?
2. Uit de tekst van de brief van het college maken wij op dat het college zich bezorgd maakt over de verkeersveiligheid door het oprichten van deze gedenktekens. Is het college bereid om in overleg met de andere wegbeheerders na te gaan onder welke voorwaarden het oprichten van deze gedenktekens kan worden toegestaan?

Mijnheer de voorzitter. Ik wil deze vragen graag toelichten.
De fractie van het CDA is er niet van overtuigd dat gedenktekens - mits die aan zekere eisen voldoen - de verkeersveiligheid in gevaar brengen. Immers, langs vele wegen in Drenthe, zowel provinciale als gemeentelijke, valt een veelheid aan verkeersborden, richtingwijzers en andere aanduidingen waar te nemen, waarvoor dan evenzeer zou moeten gelden dat ze de aandacht van het verkeer afleiden.
Wij vragen ons af wat meer indruk maakt als je op de N34 rijdt: een bord van 2 x 3 m met de tekst "Inhalen, levensgevaarlijk!!" of een stille getuige van een dodelijk ongeval, integer en op een sobere manier geplaatst?
Wij vragen het college dus met andere wegbeheerders in gesprek te gaan om na te gaan of er een manier denkbaar is waarop waardig en verstandig met dit soort rouwuitingen kan worden omgegaan. Wij stellen voor om hiervoor regels af te spreken om een en ander in goede banen te leiden. Wij denken daarbij aan afmetingen, vormgeving, de tijd dat een gedenkteken mag blijven staan, wie het mag plaatsen, enzovoorts, enzovoorts.
Mijnheer de voorzitter. Wij wachten de reactie van het college af.

De heer SWIERSTRA: Mijnheer de voorzitter. De eerste vraag van de fractie van het CDA is of het college de mening deelt dat "stille getuigen" kunnen bijdragen aan een stukje rouwverwerking. De mening van het CDA daarover en ook over de vraag of niet heel zorgvuldig en met veel gevoel omgegaan moet worden met een dergelijke problematiek wordt volledig door het college gedeeld. Dat is ook de achtergrond geweest van de discussie die wij daarover in de collegevergadering hebben gehad.
Wij - dat zijn onze eigen medewerkers, de kantonniers en de onderhoudsmensen - zijn wel van mening dat het aantal gedenktekentjes de laatste tijd de neiging heeft toe te nemen. Daarnaast hebben wij ook nog specifieke acties

gehad - met team alert - die grote vragen oproepen. Bij de wegwerkers heeft dit bijvoorbeeld de vraag opgeroepen wat zij daarmee moeten, en of zij die gedenktekens kunnen laten staan. Normaal is immers dat de provinciale verordening, waarin staat dat er niets zomaar in de berm van de weg mag komen te staan, gehandhaafd wordt. Alle borden die er geplaatst zijn, zijn geplaatst volgens een stringent beleid.
Moeten wij nu zomaar om dat beleid heengaan? Het plaatsen van gedenktekens is een heel duidelijk signaal van nabestaanden: het helpt bij de rouwverwerking en volgens sommigen is het ook een teken aan de wand, hebben ze dus een waarschuwende functie. Over dat laatste lopen de mening uiteen, maar zoveel is wel duidelijk: het waarschuwende effect van welk bord of welk teken dan ook maar - alleen al de discussie daarover zorgt ervoor dat heel ongelijksoortige dingen met elkaar vergeleken worden - neemt na verloop van tijd af. Dat geldt ook voor borden die om redenen van verkeersveiligheid, dus mottoborden en dergelijke, worden geplaatst. En degenen die al langer in deze staten zitten, weten dat destijds ook is gesproken over de vraag of langs de N34 al dan geen mottoborden zouden moeten worden geplaatst.
Maar zonder nu te veel uit te weiden over die hele problematiek, hebben wij ons geconcentreerd op de vraag of wij iets moeten doen, of dat wij het allemaal maar moeten laten gebeuren. Naast de aspecten die ik al noemde, spelen nog enkele elementen hierbij een rol. Een daarvan is de constatering dat sommige monumentjes de vorm aannemen van bouwwerkjes - ze zijn van steen, of van hout - die in bepaalde gevallen wel eens gevaar zouden kunnen opleveren en dan niet eens door het afleidende effect maar wel door het feit dat ze bijvoorbeeld te dicht langs de weg staan terwijl de berm toch ook voor andere dingen is bedoeld. Dan ontstaat al gauw een discussie over waar dan precies de grens ligt. De tweede vraag van het CDA, namelijk of hiervoor geen andere oplossing kan worden gevonden dan het stellen van regels voor wat dan wel en wat dan niet kan, is uiteraard ook in het college aan de orde geweest. Maar alleen het feit dat daardoor wordt terechtgekomen in een verdere bureaucratisering en er dus regels moeten worden gesteld die vervolgens gehandhaafd moeten worden, juist in overleg met en soms tegen de mening van nabestaanden in, is eigenlijk in strijd met de piëteit die wij bij dit soort van onderwerpen juist in acht willen nemen. Vandaar dat het college heeft gemeend dat het wellicht verstandiger is een grens te trekken en de mogelijkheid te beperken tot het leggen van bloemen. Wij willen geen discussie over hoe lang de eerste rouwverwerking duurt en wij willen ook geen discussie over de vraag wie nu precies verantwoordelijk is voor een dergelijk monumentje en wie het mag plaatsen. Ik zou namelijk niet graag willen dat wij, laat staan onze mensen, met nabestaanden in discussie moeten gaan over de vraag of er al dan geen monumentje moet komen, waarbij het ook nog zo kan zijn dat de ene groep van nabestaanden wel en de andere geen monumentje wil.
Mijnheer de voorzitter. Dat zijn alles met elkaar de argumenten geweest waarom het college het wil beperken tot het leggen bloemen. Het wil op dit punt een heel duidelijke lijn trekken, ook ter voorkoming van discussie.
Wij zijn uiteraard niet zomaar tot dit standpunt gekomen. Wij hebben hierover direct overleg gevoerd met de gemeenten en met Rijkswaterstaat in het kader van het provinciale overleg verkeer en vervoer, bij welk overleg alle wethouders verkeer aan tafel zitten. Alle aanwezigen zeiden eigenlijk direct dat het hun goed leek het op deze manier te doen. Dat wil niet zeggen dat er niet ergens een gemeente is die op een bepaalde plaats in overleg tot een iets ander beleid komt - de gemeenten zijn wat dit betreft natuurlijk eigen baas - maar de gemeenten hebben wel laten weten in grote lijnen de suggestie van de provincie te zullen volgen om, net als op de provinciale wegen, een dergelijke gevoelvolle lijn te volgen. Het overleg heeft in die zin dus al plaatsgevonden. De heer Faber vraagt dit overleg nog eens te voeren en daarbij na te gaan of er geen andere regels kunnen worden gesteld, maar ik stel voor te blijven bij de lijn die wij na zorgvuldige afweging hebben gekozen en het nu dus te houden op wat met de gemeenten is afgesproken. Maar wanneer de gemeenten laten weten dat dit voorstel tot een heel andere discussie binnen de gemeenten leidt en dat er dus een heel ander beleid moet komen dan zien wij wel weer, maar dit leek ons een heel zorgvuldige en gevoelvolle benadering voor deze wel heel indringende problematiek.

De heer FABER: Mijnheer de voorzitter. Onze fractie is uiteraard blij met de reactie van de heer Swierstra op onze eerste vraag. Hij is het met ons eens dat een gedenkteken bij de rouwverwerking kan helpen.
Wij hebben onze vraag juist ook gesteld om

wildgroei te voorkomen. Wij zien wel in dat gedenktekens op sommige plaatsen gevaar kunnen opleveren. Vandaar dat wij heel duidelijk hebben gevraagd een beleid te ontwikkelen omdat toch veel nabestaanden de behoefte hebben een gedenkteken te plaatsen. Dat kan op een heel integere en sobere manier gebeuren. Mijn fractie dringt er bij het college op aan de mogelijkheid daarover toch nog eens te heroverwegen. Als er goede regels zijn, is discussie over plaats en vorm op voorhand niet mogelijk.

De heer SWIERSTRA: Mijnheer de voorzitter. Dat ook het CDA geen wildgroei wil, daarover is natuurlijk geen enkel misverstand. Ik wijs er wel op dat, zodra er regels gesteld gaan worden, er meteen gediscussieerd zal worden over plaats, maten, materialen, kleuren, onderhoud, verantwoordelijkheid en dergelijke. Juist die discussie willen wij ook om piëteitsredenen voorkomen. Laat de rouwverwerking dan via het leggen van bloemen plaatsvinden en ga geen discussie aan over hoe het dan ook nog wel kan en waar dan de grens ligt. Ik geef de heer Faber op een briefje dat wij dan namelijk een discussie gaan krijgen over waar de grens ligt. Mogen het dan alleen de ouders zijn, of ook de broers en zusters die iets doen, mogen het de verdere verwanten zijn of ook vrienden en wie beslist dan over de vorm, de inhoud en de sfeer? Dergelijke discussies moeten wij niet willen. Ik spreek dan nog niet eens over de mogelijkheid dat dan ook nog andersoortige verzoeken worden gedaan, die wij ook nog moeten bespreken. Men moet zich voorstellen dat een beroepsprocedure gevoerd gaat worden over de kleur van een gedenkkruis in de berm van de weg! Dat wil het college niet alleen de provincie maar juist ook de nabestaanden besparen. Ik begrijp dat een dergelijke discussie niet de bedoeling van het CDA is, maar zij is wel de consequentie van het stellen van regels. Daarom heeft het college besloten deze gevoelvolle en heel integere lijn te kiezen, een lijn die voldoende ruimte laat voor een stuk rouwverwerking van nabestaanden op de plaats van het ongeval.

De heer MASTWIJK: Mijnheer de voorzitter. Ik wil beginnen met te zeggen dat ik heel veel waardering heb voor de manier waarop de heer Swierstra namens het college deze materie heeft benaderd. Uit zijn antwoord blijkt ook wel dat het allemaal bepaald niet eenvoudig is. Er is een stuk rouwverwerking en het gaat om piëteit en dan valt in dezelfde zin het woord "bureaucratie". Wij moeten inderdaad niet in de situatie verzeild raken dat over dit soort gevoelige zaken geruzied gaat worden, dat is namelijk het slechtste wat kan gebeuren.
Ik begrijp dat er met de andere wegbeheerders over deze kwestie overleg is geweest en het lijkt erop dat de andere wegbeheerders op de lijn zitten die zojuist door de heer Swierstra is verwoord. Wij moeten ook niet de kant op dat wij regels gaan stellen die wij dan weer moeten handhaven, waarbij het woord "gedogen" valt. Wij weten allemaal hoe dergelijke dingen in dit land werken en ik wil dit soort van zaken daarvan ook niet het slachtoffer laten worden. Ik pleit er daarom voor dat, binnen de afspraken die zijn gemaakt, de handhaving niet al te rigide is en dat na verloop van een jaar deze kwestie nog eens met de wegbeheerders wordt doorgenomen. Als het college dat kan toezeggen dan is de fractie van het CDA waar zij wezen wil.

De heer SWIERSTRA: Mijnheer de voorzitter. Ik hoor links en rechts al het woord "gedogen" fluisteren. Ik wil zelf niet zover gaan om de discussie daarover al op dit moment te voeren. Het signaal is volstrekt helder en laten we, als de staten dit ook een goede manier vinden om hiermee om te gaan, hiermee eerst maar eens gaan werken. Daarbij houden wij de maatschappelijke en feitelijke ontwikkeling op dit gebied heel goed in de gaten. En als er aanleiding is hierover andermaal te spreken - ik zeg dat graag toe - dan zullen wij dat zeker doen, is het niet in verband van het overleg van de portefeuillehouders verkeer en vervoer en het Rijk dan wel in deze staten wanneer vanuit de staten een signaal komt.

De heer VAN DER SCHOOT: Mijnheer de voorzitter. Ik stel mij volledig achter de gedeputeerde. Hij heeft het duidelijk en helder verwoord: rouwverwerking moet je niet in regels willen vatten.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. Ik denk dat het aspect rouwverwerking helder en voldoende behandeld is en wij kunnen ons ook scharen achter wat daarover is gezegd.
De heer Faber sprak in zijn toelichting ook over

verkeersveiligheid en ik verzoek het college ook daarop te letten. In het buitenland heeft het plaatsen van gedenktekens op plekken waar mensen verongelukt zijn wel degelijk effect. De heer Swierstra zei zelf al dat dit effect op den duur afneemt, hetgeen zoveel wil zeggen als dat het in het begin wel effect heeft. Weliswaar is dat aspect moeilijk te duiden en het is natuurlijk ook ondergeschikt aan de rouwverwerking, maar het is wel degelijk een invalshoek die goed meegenomen moet worden, omdat de verkeersveiligheid ons allen aangaat en het aantal ongelukken weer blijkt te stijgen.

De heer SWIERSTRA: Die aspecten zijn door het college heel nadrukkelijk meegewogen en die hebben geleid tot dit voorstel. De discussie over hoe verder met de verkeersveiligheid moet worden omgegaan en of er waarschuwende en voorlichtende acties moeten worden gevoerd, zie ik graag los van deze problematiek van de nabestaanden.

De VOORZITTER: Ik constateer dat hiermee ook dit punt is afgehandeld.

**G. Voorstellen gedeputeerde staten**

1. Het voorstel van gedeputeerde staten van 24 januari 2001, kenmerk 3/6.9/2000013130, Toeslag fpu-plusregeling provincies

(statenstuk 828)

met het op dit punt betrekking hebbende verslag van de Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie van 21 februari 2001

2. Het voorstel van gedeputeerde staten van 29 januari 2001, kenmerk 4/6.12/2001000675, Vergoeding externe provinciale adviescommissies

(statenstuk 830)

met het op dit punt betrekking hebbende verslag van de Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie van 21 februari 2001

3. Het voorstel van gedeputeerde staten van 8 februari 2001, kenmerk 6/6.18/2001001074, Noodhulp Molukken via Waterleidingmaatschappij Drenthe

(statenstuk 832)

met de op dit punt betrekking hebbende verslagen van de Statencommissies Cultuur en Welzijn en Bestuur, Financiën en Economie van 21 februari 2001

4. Het voorstel van gedeputeerde staten van 24 januari 2001, kenmerk 4/6.8/2001000676, en de nadere brieven van gedeputeerde staten van 14 februari 2001, kenmerk 7/7.1/2001001347, en van 22 februari 2001, kenmerk 8/CW/A22/2001001733, Integraal advies herschikking VMBO 2001

(statenstuk 829)

met het op dit punt betrekking hebbende verslag van de Statencommissie Cultuur en Welzijn van 21 februari 2001

5. Het voorstel van gedeputeerde staten van 31 januari 2001, kenmerk 4/6.9/2000002202, Interreg IIC-project Noord XXI: publicatie Dorpslandschappen

(statenstuk 831)

met het op dit punt betrekking hebbende verslag van de Statencommissie Milieu, Water en Groen van 19 februari 2001

6. Het voorstel van gedeputeerde staten van 8 januari 2001, kenmerk 51/6.14/2000012806, 1e wijziging provinciale begroting 2001

(statenstuk 827)

met het op dit punt betrekking hebbende verslag van de Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie van 21 februari 2001

Zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming besluiten de staten telkens overeenkomstig het voorstel van het college.

7. Het voorstel van gedeputeerde staten van 19 februari 2001, kenmerk 7/6.17/2001001497, Emslandlinie (A31)

(statenstuk 833)

met het op dit punt betrekking hebbende verslag van de Interprovinciale Statencommissie Noord-Nederland van 20 februari 2001

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. De fractie van GroenLinks heeft in de commissievergadering aangegeven tegen dit voorstel te zijn. In de commissie en later nog in de Ipsc is er al voldoende over gediscussieerd en eigenlijk zou ik het daarom bij deze stemverklaring kunnen laten, maar wij willen bij deze gelegenheid de gedeputeerde vragen zich wat respectvoller uit te laten over andere provincies.
De gedeputeerde heeft de opstelling van Overijssel en Gelderland betiteld op een manier die ons de wenkbrauwen heeft doen fronsen. Zo heeft de gedeputeerde van de argumentatie van die provincies gezegd, dat die "zielig" is. In de Ipsc werd gezegd dat de redenering van Overijssel toch wel wat simpel was en van Gelderland werd gezegd dat die provincie nog trager reageert. De gedeputeerde voegde eraan toe dat hij daar achteraan zal blijven zitten. GroenLinks zal het college dat achter andere colleges aan wil blijven zitten, niet zielig noemen, maar het lijkt ons toch beter dat het col-lege meer respect toont voor de besluitvorming in andere provincies, waar het zelf toch niet echt bij is geweest.

De heer SWIERSTRA: Mijnheer de voorzitter. Wat moet ik hier nu op zeggen? Het lijkt mij volstrekt helder. Mij is in de commissie gevraagd wat ik nu van de opstelling van Overijssel vindt en zoekend naar woorden heb ik inderdaad een kwalificatie gebruikt die niet zo vaak in een statenzaal wordt gehoord, maar die wel heel erg duidelijk is en die ook volstrekt uitlegt waarom de noordelijke provincies van mening zijn dat toch iets verder moet worden gekeken dan de eigen provinciegrens en dat ook moet worden gekeken naar wat in de eigen samenleving leeft. Want ook het Overijsselse bedrijfsleven stelt geld beschikbaar. Ik vind de argumentatie van de provincie Overijssel dan wel heel erg kort door de bocht wanneer zij zegt dat eerst de eigen wegen aan de beurt zijn voordat voor de overige wegen iets wordt gedaan.
Van de door mij gegeven kwalificatie neem ik ook geen woord terug. Ik heb daarop verder ook geen enkel commentaar gekregen, zij het dat mijn collega uit Overijssel er niet zo gelukkig mee was. Maar ja, dat is nu eenmaal een onderdeel van het politieke spel.
Dat Gelderland wat traag is in het beantwoorden van brieven van collega-provincies is een feit dat ik in de Ipsc nog eens gememoreerd heb. En ik moet dat feit op dit moment, helaas, nog steeds als feit vermelden.

De VOORZITTER: Ik dank de gedeputeerde voor het respect waarmee hij de vragen uit de staten heeft beantwoord.

Vervolgens besluiten de staten zonder hoofdelijke stemming overeenkomstig het voorstel van het college.

8. Het voorstel van gedeputeerde staten van 21 februari 2001, kenmerk 8/6.12/2001001687, Investeringspremieregeling niet-steunkaartgemeenten 2001 (INS 2001)

(statenstuk 834)

met het op dit punt betrekking hebbende verslag van de Ipsc van 20 februari 2001

Zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming besluiten de staten overeenkomstig het voorstel van het college.

**H. Sluiting**

De VOORZITTER: Ik deel mee dat de informatiebijeenkomst ten behoeve van de Statencommissie Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit niet in de statenzaal wordt gehouden, maar in kamer 0.29.
Ik attendeer de staten verder op de inloopsessie Stateninformatiesysteem, die vanaf nu zal plaatsvinden in kamer 1.26.
Ik sluit de vergadering.

(De vergadering wordt om 10.10 uur gesloten.)

GB

**TOEZEGGING**

gedaan in de vergadering van provinciale staten van Drenthe, gehouden op 14 maart 2001 in het provinciehuis te Assen.

**Pagina**

7 De heer SWIERSTRA zegt toe dat wanneer er aanleiding is de kwestie van de gedenktekens langs de wegen nogmaals ter sprake te brengen, hij dit zeker zal doen.

Aan:
de leden van de Statencommissies
Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit en
Milieu, Water en Groen

(i.a.a. de overige statenleden)

I-stuk
(ingekomen stuk)

Assen, 19 april 2001
Ons kenmerk 16/6.3/2001003194
Behandeld door de heer H. van Laar (0592) 365868
Onderwerp: Evaluatie Provinciaal omgevingsplan (POP)

Geachte commissieleden,

**Inleiding**
Het POP is vastgesteld op 16 december 1998.
Op grond van de Wet milieubeheer (Wm) en de Wet op de waterhuishouding (WHH) moet aan het eind van de eerste vier jaar een nieuw plan zijn vastgesteld, dan wel een besluit worden genomen tot verlenging van het bestaande plan (maximaal twee jaar Wm en vier jaar WHH). De (eerste) verlengingsdatum van het POP, op basis van de Wm en de WHH, is 16 december 2002. Per
16 december 2004 dient het milieudeel van het POP te worden herzien.

Op grond van het vorenstaande is de Meerjarenagenda strategische plannen als volgt.
- Eerste kwartaal 2001: omgevingsmonitoring POP, evaluatie POP, uitmondend in een nota over eventuele herziening.
- Vierde kwartaal 2002: vaststelling herziening POP of besluit tot verlenging huidig POP.

**Evaluatie POP**
In de afgelopen maanden is een evaluatie gehouden van de beleidsdoelstellingen van het POP op basis van:
- bestuurlijke POP-rondes op 5 en 14 december 2000 (een samenvatting gaat als bijlage hierbij; de verslagen inclusief schriftelijke reacties liggen ter inzage in de leeskamer);
- beleidsmonitoring POP (de Omgevingsbalans Drenthe 2000 wordt u separaat toegezonden);
- voorbereiding Nota wonen (de Conceptnota wonen is separaat verzonden ter behandeling in de vergadering van de Statencommissie Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit (RIM) van 7 mei 2001);

- bouwstenen Klankbordgroep Intensieve Veehouderij (ter inzage in de leeskamer; door middel van een separate brief zullen wij u inhoudelijk informeren).

Op basis van de gehouden evaluatie komen wij tot de conclusie dat er geen aanleiding is voor een herziening van het POP in 2002.

Mochten er zich in de komende periode onderwerpen aandienen die een zodanige urgentie hebben dat een partiële herziening nodig is, dan zullen wij u daarover tussentijds informeren.

**Opstellen bestuursopdracht**

Aan de hand van een dit najaar op te stellen bestuursopdracht kan tot een nadere inkadering worden gekomen van de onderwerpen die op termijn voor een herziening in aanmerking kunnen komen. In een dergelijk geval zullen wij daarbij de in vorenstaande evaluatie aangegeven lijnen bij de opstelling betrekken.

Uitgangspunten bij de opstelling van de bestuursopdracht zijn voor ons:

1. inhoudelijk uitgaan van beleidscontinuïteit en rechtszekerheid;
2. handhaving van integrale functietoekenning voor het landelijk gebied en het onderdeel Wonen;
3. actualiseren POP, met aandacht voor het toetsingskader in het milieudeel;
4. de structuur van het POP niet aantasten;
5. herziening van het POP op basis van een duidelijke bestuursopdracht door de bril van actualisatie en integratie met de sociale component in relatie tot de fysieke omgeving;
6. bij de communicatie goed aangeven wat een herziening zal inhouden.

**Conceptnota wonen**

Voor het onderdeel Wonen volgen wij, vooruitlopend op de discussie over herziening van het POP, een afzonderlijk traject. Op 7 mei 2001 is de Conceptnota wonen geagendeerd voor de vergadering van de Statencommissie RIM.

**Ten slotte**

Wij vragen u kennis te nemen van de hiervoor aangegeven lijn en zullen dit najaar terugkomen met een concept-Bestuursopdracht POP, waarin wij zowel de inhoudelijke kant van een herziening als het daarbij te volgen tijdpad uiteen zullen zetten.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

H. Rappa-Velt, griffier

A.L. ter Beek, voorzitter

Bijlage(n):
id/coll.

**Bijlage**

**Samenvatting bestuurlijk overleg Provinciaal omgevingsplan (POP) d.d. 5 en 14 december 2000 in volgorde hoofdstukindeling POP**

**Algemeen en A. Inleiding**

Gemeenten, waterschappen, rijksinspecties en doelgroepen zijn unaniem van mening dat het POP een integraal beleidsinstrument is dat inzichtelijk is en in de praktijk goed bruikbaar is.

**B. Een visie op Drenthe**

Er wordt op aangedrongen het POP meer ontwikkelingsgericht in te steken. Gewezen wordt op doorvertaling van de Vijfde nota op de ruimtelijke ordening, het Waterbeleid 21e eeuw, het tweede Structuurschema Groene Ruimte. Verder wordt aandacht gevraagd voor de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn.

**C.2.3. Algemene doelstellingen**

Er is behoefte om in het POP meer aandacht te besteden aan externe veiligheid, het vervoer van gevaarlijke stoffen, geluid en energie.

**C.3. De kernenstructuur**

Voor de substreekcentra, de hoofdkernen en de kleine kernen is voorshands geen ruimte voor overschrijding van de aantallen die in het POP voor de afzonderlijke kernen zijn genoemd, tenzij er verschuivingen onderling binnen de aantallen van de gemeente plaatsvinden, onder andere door het toepassen van contouren.

**C.3.2. Het wonen**

- Er is behoefte aan meer flexibiliteit op het gebied van de woningbouw (aantallen, contouren en woonbestemmingen); dit om knelpunten op te kunnen vangen. Daarbij is het niet de intentie om de concentratiegedachte van het POP aan te tasten.
- De recente rijksinzichten in de woningbouwbehoefte leiden ertoe dat thans ingestemd kan worden met de ramingen voor de woningbouw in Drenthe als totaal voor de planperiode van het POP, dat wil zeggen tot en met 2009; de tijdshorizon van het POP.

**C.3.3 Het werken**

- In zijn algemeenheid geeft dit onderdeel geen knelpunten.
- Er is enige spanning tussen regionale en lokale bedrijventerreinen.
- Voor grootschalige kantoorlocaties is het onvoldoende om slechts te streven naar een goede ontsluiting.
- Er is spanning tussen de verplaatsings-/uitbreidingsbehoefte in relatie tot plaatselijk - regionaal.

**C.3.5. Recreatie en toerisme**

- Er is behoefte aan ruimte voor uitbreiding in relatie tot kwaliteitsverbetering. Toepassing van compensatie in geval van aantasting van omgevingswaarden kan daarbij in het POP worden geregeld.
- Permanente bewoning van recreatiewoningen moet worden tegengegaan.

**C.4.1. Integrale functietoekenning**

- De integrale functietoekenning staat qua systematiek niet ter discussie.
- Er wordt aandacht gevraagd voor doorvertaling van ruimte voor water.
- De ruimte voor de landbouw in de zones 1 en 2 moet nader worden bezien in relatie tot gebieden met een natuurfunctie.
- Er is een ontwikkelingsperspectief nodig voor de bestaande intensieve veehouderij.

**C.4.2. Beleid in aangewezen milieubeschermingsgebieden**

Er wordt gepleit voor maatwerk.

**C.4.3. Land- en tuinbouw**

Zie C.4.1.

**C.4.4. Natuur, bos en landschap**

Het beleid ten aanzien van landgoederen staat niet ter discussie. Buitenplaatsen wel, voorzover gelegen in het landelijk gebied.

**C.4.6. Delfstoffen en ontgrondingen**

Er is afstemming nodig tussen de zandvraag en het zandaanbod.
Er moet een nieuwe locatie in het POP worden vastgelegd.

**C.4.7. Bebouwing landelijk gebied**

Windenergie moet ruimer worden benaderd, mede in relatie tot ontwikkeling van duurzame energie.

**C.4.8. Militaire terreinen**

Laagvliegroutes is een aandachtspunt.

**C.4.9. Grondwaterkwantiteitsbeheer**

- Grondwater als bron voor de openbare drinkwatervoorziening en oppervlaktewater benutten voor grootverbruikers.
- De aanpak van de verdroging is onvoldoende.
- De provincie moet een waterketenbedrijf stimuleren.
- Provinciale drinkwatervisie voor de lange termijn is nodig.

**C.5. Afvalverwijdering**

- Heroverweging afvalbeleid nodig.
- De provincie moet terugtreden.
- Het provinciale beleid ten aanzien van proefboringen strookt niet met het rijksbeleid.

**E. Gebiedsgerichte deel**

Behoefte aan verduidelijking verhouding POP - regiovisies.

**F. Doorwerking en uitvoering**

Er is meer aandacht nodig voor samenwerking en afstemming bij de uitvoering.

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
4 juli 2001

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de secretaris van de commissie mede te delen.*

# Verslag

## van de vergadering van de Statencommissie Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit

gehouden op 11 juni 2001

**INHOUD**


| | |
|---|---|
| Opening | 2 |
| Mededelingen | 2 |
| Verslag van de vergadering van 7 mei 2001 | 2 |
| Ingekomen stukken | 2 |
| IPO-aangelegenheden | 2 |
| Rondvraag | 2 |
| Regiovisie Zuid-Drenthe/Noord-Overijssel | 4 |
| Voorjaarsnota 2001 en 3e wijziging begroting 2001 | 9 |
| Bijdrage voor het project Concepting en ketenvorming Drents landleven/DrentsGoed | 9 |
| Bijdrage ten behoeve van het project Verbetering van de kwaliteit van de toeristische marktsector in Noord-Nederland | 9 |
| Concessieverlening aan ARRIVA | 13 |
| Bestuursovereenkomst landelijke ontwikkeling windenergie | 14 |
| Sluiting | 14 |
| Toezegging | 15 |

**STATENCOMMISSIE RUIMTE, INFRASTRUCTUUR EN MOBILITEIT**

Verslag van de vergadering van de Statencommissie Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit, gehouden op 11 juni 2001 in het provinciehuis te Assen.

**Aanwezig:**
F.A.J. Harleman (GroenLinks, voorzitter)
mevrouw J. Alberts (Ouderenpartij)
H. Baas (ChristenUnie)
L. Bomhof (VVD)
J.W.M. Engels (D66)
A. Faber (CDA)
G.A.W. Fonk (VVD)
mevrouw I.J. Huisman-Holmersma (PvdA)
K. Jonker (CDA)
W.H. Kuiper (GroenLinks)
mevrouw J. Medema (OPD)
mevrouw E.H. Mellink (PvdA)
A.G.H. Peters (CDA)
S.A. van der Schoot (Ouderenpartij)
J.P. Sluiter (D66)
mevrouw G.H. Smith-Bults (GroenLinks)
A. Wendt (ChristenUnie)
mevrouw A. de Widt-Nieuwenhuizen (VVD)

**Voorts aanwezig:**

Joh. Dijks (VVD, gedeputeerde)
S.B. Swierstra (VVD, gedeputeerde)
mevrouw G. de Vries-Leggedoor (CDA, gedeputeerde)
H. Weggemans (PvdA, gedeputeerde)
J. Kreling (secretaris)
J. Kuiper
D.W. Kuiper
A.A. Ruiter
H.W.A. van de Meer
mevrouw C.L. Posthumus

**Met kennisgeving afwezig**:

Ch.C. de Haas (OPD)
J. Langenkamp (GroenLinks)
A. Tuparia (PvdA)

## 1. Opening

De VOORZITTER opent de vergadering en deelt mee dat de heer Haas wegens vakantie niet aanwezig is en dat de heer Langenkamp wordt vervangen door mevrouw Smith.

## 2. Mededelingen

De VOORZITTER refereert aan het voorstel van de heer Bomhof om de korpschef van de politie Drenthe uit te nodigen voor een toelichting op het verkeersboetebeleid in relatie tot de verkeersveiligheid. Namens de politie is de bereidheid uitgesproken om die toelichting te geven en spreker stelt voor om na de commissievergadering van 10 september a.s. naar de
Beilerstraat in Assen te gaan, waar de regiopolitie zetelt. De verwachting is dat de commissievergadering niet zo lang hoeft te duren.

De heer BOMHOF zegt verheugd te zijn over de bereidheid van de politie om een toelichting te geven.

De VOORZITTER stelt vast dat de commissie instemt met zijn voorstel.

De heer SWIERSTRA meent dat het college zich nu ontslagen kan achten van de toezegging om de zaak in een breder perspectief te plaatsen. Het lijkt hem dat de commissie goed uit de voeten kan met de toelichting van de politie.

De VOORZITTER gaat ervan uit dat, als blijkt dat er na het bezoek aan de regiopolitie nog steeds behoefte is aan dat bredere perspectief, de gedeputeerde die zal willen verschaffen.

De heer SWIERSTRA kan dat uiteraard beamen.

Mevrouw MELLINK heeft los van het bezoek aan de regiopolitie in Assen sowieso behoefte aan de schets van een breder perspectief. Dat is ook afgesproken; zij is geen voorstander van het bewandelen van twee afzonderlijke trajecten.

De heer BOMHOF vindt een bezoekje aan de regiopolitie een goede voorbereiding van een meer fundamentele discussie over het verkeershandhavingsbeleid. Hij stelt voor het nu ROV-breed te benaderen. Er spelen veel meer zaken dan alleen de snelheidscontrole. Wanneer je het stuk in de krant leest van korpschef Van den Berg, die klaagt dat de gemeenten zich niet voldoende inspannen voor de verkeersveiligheid, is er voldoende reden om het ROV-breed te benaderen.
Hij is het eens met mevrouw Mellink dat het college moet doorgaan op de ingeslagen weg. Wel zou even moeten worden nagegaan of eerder dan 10 september het bezoek aan de regiopolitie kan worden gebracht.

Het lijkt de VOORZITTER gewenst om het bezoek aan te laten sluiten op een commissievergadering. De eerstvolgende vergadering is op 10 september. Wat de commissie ook besluit, het doet niets af aan hetgeen tijdens de Statencommissie Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit (RIM)-vergadering van 7 mei 2001 is besloten.

De heer SWIERSTRA vindt het vanzelfsprekend dat de commissie haar eigen weg gaat, maar wijst erop dat zijn toezegging tijdens de vorige vergadering dan een ander karakter krijgt. Misschien dat de commissie er verstandig aan doet de resultaten van het werk van het college af te wachten en vervolgens te bezien welke nadere informatie van welke instantie zij nog wil hebben. Het lijkt hem dat de normale bestuurlijke lijnen moeten worden gevolgd.

De VOORZITTER stelt bij nader inzien voor de door de heer Swierstra voorgestelde lijn te volgen. Hij constateert dat de commissie hiermee instemt.

## 3. Verslag van de vergadering van 7 mei 2001

Het verslag wordt conform het ontwerp vastgesteld.

## 4. Ingekomen stukken

Geen.

## 5. IPO-aangelegenheden

Van de gelegenheid tot het stellen van vragen over IPO-aangelegenheden (Interprovinciaal Overleg) wordt geen gebruikgemaakt.

## 6. Rondvraag

De heer FABER merkt op dat de door het kabinet voorgestelde "platte" kilometerheffing de fileproblemen in de Randstad niet oplost en bovendien tekortdoet aan de mensen op het platteland die door de slechte openbaarvervoersvoorzieningen zijn aangewezen op de

auto. Is het college bereid bij het kabinet erop aan te dringen om de kilometerheffing een naar tijd en plaats gedifferentieerd karakter te geven?

Mevrouw HUISMAN is eveneens van mening dat het VVD-kamerlid Hofstra met zijn voorstel de noordelijke automobilisten, die nu eenmaal meer kilometers moeten maken dan automobilisten in de Randstad, geen dienst heeft bewezen. Het voorstel van het kabinet houdt in dat de filerijders beloond worden en dat de automobilisten uit de regio opdraaien voor de kosten. Zij vindt dat onderzocht moet worden of er een naar plaats en tijd gedifferentieerde heffing kan worden ingevoerd. Verder zouden energiezuinige auto's minder belast kunnen worden. Spreekster verzoekt het college een krachtig protest te laten horen tegen de voorgestelde "platte" kilometerheffing.

De heer SWIERSTRA wijst erop dat ook dit vraagstuk in een breed perspectief moet worden bezien. Uitgangspunt moet zijn dat de heffing niet moet zijn gebaseerd op het bezit maar op het gebruik van auto's. Het prijsmechanisme moet ertoe leiden dat de automobilist wordt belast naar rato van de kosten waarmee hij de samenleving opzadelt. Dat houdt dus een differentie naar plaats en tijd in. Het principevoorstel van het kabinet moet nog worden uitgewerkt, maar nu al moet duidelijk worden gemaakt dat het openbaar vervoer in Drenthe geen afdoende alternatief is voor de automobilist en dat hij niet mag worden "gestraft" voor het feit dat hij langere afstanden per auto moet afleggen. Dat zou de regio weer op achterstand zetten en de signalen die vanuit noordelijk verband richting Den Haag gaan, zullen daarvan getuigen. Als overigens de nadelen worden gecompenseerd, maakt het spreker niet zoveel uit welke heffingsmethode wordt gekozen. De diverse varianten zullen worden bestudeerd, waarna het noordelijke standpunt helder en krachtig in Den Haag kenbaar zal worden gemaakt.
Uiteraard wordt de commissie van dat standpunt, dat geformuleerd zou kunnen worden in het kader van de reactie op het concept-Nationaal verkeers- en vervoersplan (NVVP), op de hoogte gesteld.

De heer VAN DER SCHOOT vindt dat ook geageerd moet worden tegen een principevoorstel van het kabinet. Dit voorstel ontbeert immers alle draagkracht en het college doet er goed aan om snel te reageren.

De heer SWIERSTRA merkt op dat Den Haag al op de hoogte is van het feit dat het college met het op deze manier uitgewerkte principe niet uit de voeten kan.

Mevrouw HUISMAN spreekt naar aanleiding van de aanwijzing voor de luchthaven Eelde haar verbazing erover uit dat voor deze luchthaven afwijkende openingstijden worden gehanteerd. Waarom mag er al vanaf 6.30 uur worden gevlogen? Is het college voornemens stappen te ondernemen? Verder is het haar opgevallen dat nu toch 92 vluchten met zwaardere lesvliegtuigen mogen worden uitgevoerd, terwijl het kabinet aanvankelijk had besloten deze vluchten te verbieden. Daarbij komt nog dat de geluidszone uit het Milieueffectrapport van 1994, waarin 6.000 extra vluchten zijn opgenomen, wél is gehandhaafd. Die vluchten zijn alsnog toegestaan, terwijl de extra ruimte niet is ingekrompen. Die ruimte mag niet meer worden gebruikt voor circuit- en lesvluchten, maar kennelijk wel voor bijvoorbeeld extra chartervluchten. Zo zou op een achternamiddag een nieuwe charterluchthaven worden gecreëerd. Hoe moet in dit verband het begrip "stand still" worden uitgelegd? Hoe verhoudt een en ander zich tot de doelstellingen van het Provinciaal omgevingsplan (POP) met betrekking tot de milieubelasting van dit kwetsbare gebied? Valt een charterluchthaven onder "passende bedrijvigheid"?

De heer SWIERSTRA zegt dat er voor het college geen aanleiding is om in beroep te gaan tegen de aanwijzing omdat zij niet in strijd is met het eerder geformuleerde beleid. Wat betreft het standstill-beginsel wijst hij erop dat de regionale luchthavens tezamen zo'n 0,3% van de totale $CO_2$-uitstoot voor hun rekening nemen. Hierover wordt nog uitgebreid gesproken in het kader van het Structuurschema kleine luchtvaartterreinen. In de discussie in de staten over de aanwijzing kwam duidelijk de noodzaak van een groter economisch potentieel van de luchthaven naar voren. De baanverlenging werd noodzakelijk geacht om ook grotere vliegtuigen - inclusief chartervliegtuigen - te kunnen ontvangen. Dat alles past binnen de ruimte die door de aanwijzing wordt gecreëerd.
Qua geluidshinder gaat de regio er overigens alleen maar op vooruit.

Mevrouw HUISMAN wijst erop dat de aanwijzing veel meer mogelijk maakt dan thans het geval is.

De heer SWIERSTRA meent dat dit aspect al uitgebreid aan de orde is geweest in de discussie over de baanverlenging.

Mevrouw HUISMAN blijft zitten met de vraag hoe een groter economisch potentieel van de luchthaven zich verhoudt tot het POP. Past meer verzuring in de POP-doelstellingen?

De heer SWIERSTRA herhaalt dat ook over de relatie met het POP uitvoerig is gediscussieerd. De discussie over de $CO_2$-emissie staat hier los van.

De heer ENGELS vat het antwoord van de gedeputeerde als volgt samen: alles wat er nu gebeurt, past in het beleidskader waaraan ook de PvdA-fractie haar fiat heeft gegeven.

De heer SWIERSTRA meent dat niet van hem mag worden verlangd dat hij precies weet waar de fractie van de PvdA voor en tegen is geweest. Hij benadrukt dat de Tweede Kamer heeft ingestemd met de aanwijzing en dat er voor het college geen reden is om actie te gaan ondernemen omdat die aanwijzing in overeenstemming is met de gemaakte afspraken.

Mevrouw DE WIDT heeft vernomen dat de oude katoenspinnerij te Veenhuizen door Domeinen te koop is aangeboden. Strookt dit met het stre-ven het cultureel erfgoed te bewaren en het cultuurtoerisme in Drenthe te bevorderen?

De heer DIJKS beaamt dat Domeinen de katoenspinnerij te koop heeft aangeboden, maar wijst erop dat daaraan enkele stringente voorwaarden zijn verbonden. De spinnerij is een monument en moet dienovereenkomstig worden gerestaureerd. Bovendien mag er niet elke willekeurige bestemming aan worden gegeven. Onder aanvoering van de rijksbouwmeester wordt nu nagegaan welke bestemming aan de ruimte kan worden gegeven, bijvoorbeeld in de sfeer van kleinschalige bedrijvigheid. Er is al met al geen sprake van een uitverkoop, want er wordt alles aan gedaan om het culturele erfgoed te bewaren.

## 7. Statenstuk 862, Regiovisie Zuid-Drenthe/Noord-Overijssel

De heer PETERS merkt op dat de regiovisie bedoeld is om het gebied te ontwikkelen en in 2030 volledige werkgelegenheid te hebben. Tegelijkertijd moet de kwaliteit van het gebied als woon- en leefomgeving duurzaam versterkt zijn. Dat is een behoorlijk grote opgave die een gezamenlijke inspanning van alle partners vraagt. Het CDA hecht veel belang aan het slagen van deze inspanningen.
Tijdens het bestuurlijk overleg op 16 november 2000 werd gerept van een vierledig doel: het versterken van de concurrentiepositie, het plaatsen op de landelijke en internationale (Europese) agenda, het bieden van een geschikt instrument voor een gezamenlijke en samenhangende inbreng op het gebied van de ruimtelijke ordening en het gezamenlijk ontwikkelen en uitvoeren van projecten. Spreker mist in deze opsomming de aandacht voor de kwaliteit van de woon- en leefomgeving. De in het stuk vermelde projecten hebben voornamelijk betrekking op de infrastructuur, terwijl het gebied veel meer potenties heeft. Hij noemt in dit verband onderwijs, cultuur en ecologie. Hiervoor zou in het bestuurlijk overleg aandacht moeten worden gevraagd.
Spreker heeft de indruk dat de samenhang tussen de projecten niet altijd even duidelijk is. Het lijkt op een orkest waarin veel musici zitten die een eigen melodie spelen, terwijl de dirigent niet aangeeft welk orkestlid moet beginnen of stoppen. Elke muzikant kan op zichzelf goed spelen, maar er is wel een dirigent nodig om de gezamenlijke inspanningen tot een goed resultaat te leiden.
Het is niet wel doenlijk om vast te stellen of de vele projecten goede resultaten hebben.
Bovendien kan de vraag worden gesteld of de partners wel altijd gemeenschappelijke belangen hebben.
Spreker vindt al met al dat er meer samenhang in de regiovisie moet komen. Hij mist node de dirigent in het geheel. Wellicht zou de instelling van een projectbureau wat dit betreft soelaas kunnen bieden. Dat bureau zou projecten moeten stimuleren, de communicatie tussen de deelprojecten moeten bevorderen en ten slotte het proces moeten aanjagen. Is het instellen van een projectbureau al onderwerp geweest van bespreking in het bestuurlijk overleg? Zo ja, wat was het resultaat?

Zijn er verder projecten te verwachten op het terrein van onderwijs en cultuur? Wanneer zal de regiegroep communicatie op sterkte zijn en een communicatieplan worden vastgesteld?
Ten slotte vraagt spreker of het akkoord gaan met het statenstuk ook betekent dat wordt ingestemd met de in bijlage C. vermelde projecten.

De heer VAN DER SCHOOT is teleurgesteld over het stuk waaruit een zekere matheid spreekt. Zo staat er dat een werkplan en een begroting voor 2002 niet zijn opgesteld omdat beide stukken niet voor de afzonderlijke projecten kunnen worden opgezet. Hieruit spreekt weinig enthousiasme. De matheid van het stuk blijkt ook uit de op pagina 5 genoemde projecten. Zo gaf de projectgroep het indrukwekkende advies om het draagvlak van bepaalde initiatieven op het gebied van het watertoerisme en de vaarrecreatie te vergroten. De tendens van al deze projecten is zo weinig inspirerend en vreugdevol dat de vraag moet worden gesteld of de partners de regiovisie nog wel willen.

De heer FONK zegt dat een nieuw initiatief in het begin een snuffelperiode kent waarin de realiteitswaarde van de gestelde doelen wordt beoordeeld en de methoden worden ontworpen om de doelstellingen te kunnen realiseren. Ook de regiovisie ondergaat dit proces. Men heeft zich onder andere gerealiseerd dat een aantal van 57 projecten wel erg ambitieus is. Ook is de impact van het gebied wat onderschat. Een regiovisiegebied met een oppervlakte en een inwonertal die groter zijn dan die van de provincie Drenthe is van een geheel andere maat dan een regiovisie als bijvoorbeeld Heerenveen/ Drachten, Delfzijl/Eemshaven of Leeuwarden/ Harlingen.
Het was kennelijk niet zo gemakkelijk om behoudens infrastructurele maatregelen aandachtsgebieden te vinden die overal binnen de regio op evenveel draagvlak konden rekenen. De geconstateerde stroperigheid had dan ook een reden. Dat de regiovisie nu als het ware wordt opgedeeld in twee aandachtsgebieden is het resultaat van een voor de hand liggend proces. Aandacht verdient in dezen de positie van Hoogeveen. Kiest deze gemeente voor een oostelijk of een westelijk gebiedsdeel, of gaat haar voorkeur naar een positie voor zich?
Nu het ambitieniveau is teruggebracht tot 28 projecten, waarvan 9 prioritair met aan het hoofd een verantwoordelijke bestuurlijke trekker, ontstaat er nieuw elan. De projecten hebben een meer lokaal karakter, zijn daardoor beter zichtbaar, meer aansprekend en beter te volgen, ook voor de Kamers van Koophandel. Kortom, de planvorming is overzichtelijk geworden en heeft een grotere kans van slagen. Een grotere financiële bijdrage kan in dezen een extra impuls betekenen. De VVD-fractie ziet de toekomstige ontwikkelingen vol vertrouwen tegemoet en keurt dit statenstuk met bijlagen dan ook goed.
Er is de afgelopen jaren veel werk verzet en de resultaten zijn bemoedigend. Een woord van dank past dan ook alle betrokkenen. De provincie Overijssel gaat over enkele dagen de kar trekken en hij gaat ervan uit dat dit met evenveel enthousiasme gebeurt. Spreker wenst daarbij de zuiderburen veel succes.

Mevrouw MELLINK heeft moeite met het duiden van de resultaten. In het ene geval gaat het om een analyse, in het andere geval gaat het project niet door en in een volgend geval weet je niet precies wat het gaat worden. Het is al met al een nogal onsamenhangend geheel. De PvdA-fractie is voorstander van de regiovisie. Een regiovisie waarbij zoveel partners zijn betrokken, heeft vanzelfsprekend een aanloopperiode nodig, hetgeen makkelijk kan resulteren in een zekere stroperigheid. Staan de neuzen wel dezelfde kant op? De gemeente Coevorden heeft desgevraagd laten weten zich ook te oriënteren op Twente, Hardenberg e.d. De gemeente Zwolle laat ook niet blijken erg enthousiast te zijn over de regiovisie, terwijl Emmen – begrijpelijkerwijs – ook de andere kant opkijkt. De vraag is dus of alle partners eenzelfde gewicht toekennen aan het samenwerkingsverband, iets wat op z'n minst nodig is om het succesvol te laten zijn. Denkt de gedeputeerde dat de gestelde doelen zullen worden bereikt? Provinciale staten en gemeenteraden staan op een zekere afstand van zo'n samenwerkingsverband. De beïnvloedingsmogelijkheden zijn geringer dan je soms zou willen.
Ten slotte is spreekster het eens met de heer Peters dat veel projecten een nogal hoog infrastructureel karakter hebben. Ook zij wil graag iets meer aandacht voor aspecten als leefbaarheid, toerisme e.d.

De heer KUIPER is teleurgesteld over het statenstuk. Een jaar geleden wees de heer Weggemans in de Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie (BFE) erop dat het enthousiasme ontstaat als er concrete projecten zijn. Spreker moet echter vaststellen dat er in een jaar tijd weinig doelstellingen zijn gerealiseerd. In het stuk wordt gesproken over het instellen van een adviesgroep, een gemeente die initiatieven neemt, een visie over het openbaar vervoer die wordt opgesteld, het via een interactief proces

komen tot vitalisering e.d. Dit soort wollig taalgebruik doet spreker het ergste vrezen. Het kan natuurlijk zijn dat er veel meer gebeurd is, maar dat valt niet af te leiden uit het stuk. Nu kun je natuurlijk pleiten voor een communicatieplan, maar er moet wel iets zijn waarover kan worden gecommuniceerd.
11 van de 31 projecten zijn infrastructurele werken. Dat past wellicht binnen de afspraken, maar het is natuurlijk wel een wanverhouding. Vindt de gedeputeerde het nog steeds nodig om meer asfalt aan te leggen nu het noordelijk gebied ook al in de huidige situatie zijn economische achterstand aan het wegwerken is?

De heer ENGELS kan bepaald niet vreugdevol zijn over het verslag. Hij kan instemmen met de provinciale bijdrage van ƒ 30.000,-- maar heeft wel de indruk dat de regiovisie voornamelijk een papieren constructie is die wellicht iets te geforceerd is opgezet. Met name de projecten in de sfeer van de infrastructuur ontberen elke inspiratie en elan. Het verschil met andere regiovisies is significant. De vraag is al met al of wel op deze manier moet worden doorgegaan. Welke perspectieven zijn er? De enige manier om de knelpunten aan te pakken is het boeken van aansprekende resultaten, maar die verwachting is op niets gebaseerd. Hopelijk kan het antwoord van de gedeputeerde sprekers pessimisme wegnemen.

De heer BAAS is ronduit teleurgesteld over het statenstuk. Het stuk is overigens helder genoeg en als er over de projecten niets negatiefs te zeggen valt, is dat omdat ze nog in een begin- of praatstadium verkeren. Voor het overige zit er geen schot in, loopt het niet, wordt het niks, is het geschrapt, zijn er hobbels, zitten overheden elkaar in de weg, is er onvoldoende draagvlak enz. De teneur van deze regiovisie is wat spreker betreft: het wordt niet veel en het dreigt misschien wel helemaal niets te worden. Er is sprake van een gebrek aan visie en de partners gedragen zich dikwijls als kikkers in een kruiwagen. Sprekers verontrusting is al ontstaan tijdens de toespraak in Ommen van de aanstaande voorzitter van het bestuurlijk overleg. Hij zou spreken over de toekomst van de regiovisie, maar in plaats daarvan was zijn toespraak een herhaling van de opmerkingen over het verleden van de huidige voorzitter. Voor het overige waren het veel woorden met weinig inhoud.
Spreker verzet zich niet tegen het verslag, want dat is helaas een juiste weergave van de feiten. Die feiten zijn aanleiding voor zijn grote bezorgdheid over de voortgang van deze regio-visie. Hij kan zich niet aan de indruk onttrekken dat de regiovisie bij Overijssel minder hoog op de prioriteitenlijst staat dan bij Drenthe. Hopelijk kan de gedeputeerde sprekers bijdrage onderuit halen, zodat hij na afloop van dit debat gerustgesteld is.

Ook mevrouw MEDEMA mist de samenhang tussen de projecten. Wat is een regiovisie zonder een regionale visie? Het lijkt haar dat eerst zo'n gemeenschappelijke regionale visie tot stand moet worden gebracht waarbinnen dan de projecten vorm en inhoud kunnen krijgen.

De heer WEGGEMANS merkt op dat de meerwaarde van de regiovisie onder andere gezocht moet worden in de landsdelige grensoverschrijding. Hij wijst er verder op dat het regiovisie-gebied relatief groot is met een groot aantal gemeenten. Je hoeft er geen studie op los te laten om te weten dat Zwolle en Emmen zodanig ver uit elkaar liggen dat er betrekkelijk weinig
samenhang is tussen beide gemeenten. Tijdens de start van de regiovisie overheerste echter het gevoelen dat zonder al te veel moeite de samenhang zou kunnen worden gerealiseerd en met projecten zou kunnen worden belegd. Nu moet echter worden geconstateerd dat dat optimisme onterecht was. Drenthe gaat niet over Overijssel en het omgekeerde is ook niet het geval. Bovendien was het niet zo gemakkelijk om concrete problemen te identificeren die snel zouden kunnen worden geregeld. Het is dus meer een kwestie van stimuleren en het op elkaar afstemmen van plannen, hetgeen inderdaad niet altijd even inspirerende activiteiten zijn. Het is overigens een relatief goedkope regiovisie.
Er is bewust gekozen voor de gemeenten als trekkers van de projecten. Daarbij is de fout gemaakt ambtenaren die functie te laten vervullen. De ervaring leert immers dat gemeenteambtenaren er moeite mee hebben om tijd vrij te maken voor buurgemeenten. Daarom is besloten dat de trekker voortaan een bestuurder is. Daarnaast worden de projecten ingeperkt. Van belang is wel dat ze worden gerealiseerd, maar ook in de Regiovisie Groningen/Assen vallen niet zoveel concrete projecten aan te wijzen die tot volle tevredenheid en geheel conform de doelstellingen zijn gerealiseerd. De heer Engels heeft ten onrechte een vergelijking gemaakt met deze regiovisie, die echter een geheel ander karakter draagt.
Het is bepaald niet de bedoeling om met de regiovisie te stoppen. Overijssel is volgens de afspraak de volgende twee jaar aan zet. Er zijn nu

eenmaal enkele infrastructurele projecten die op de regio betrekking hebben. Als het samenwerkingsverband er niet was geweest, was de railvisie Zwolle-Meppen waarschijnlijk niet gerealiseerd. Hetzelfde geldt voor het Kanaal Coevorden-Almelo. Ook de omleiding Ommen is in regiovisieverband aan de orde geweest. Veel asfalt was hierbij niet in het geding. Drenthe heeft in het gebied Overijssel waarschijnlijk meer nodig dan Overijssel in Drenthe, maar los daarvan moet de provincie er natuurlijk wel op het goede moment bij zijn om haar belangen bij de zuiderburen te behartigen.

De heer KUIPER heeft betoogd dat de economische ontwikkeling in Noord-Nederland er gunstig uitziet. De gedeputeerde heeft in dit verband terecht gepleit voor terughoudendheid bij het aanleggen van bedrijventerreinen en spreker heeft hetzelfde willen doen als het gaat om infrastructurele werken.

De heer WEGGEMANS heeft duidelijk willen maken dat er geen aanleiding is om zich zorgen te maken over het ongebreideld aanleggen van wegen.
Er is niet gekozen voor een projectbureau. Daarvoor is het gebied eigenlijk te groot. De voorkeur wordt gegeven aan een bestuurlijke trekker die ambtelijk wordt ondersteund.
Projecten op het gebied van onderwijs en cultuur zijn niet echt nodig in het kader van deze regiovisie. Beide aspecten dragen in zich al een (provincie)grensoverschrijdend karakter. Als er geen vraag naar is of als zich geen knelpunten voordoen, is er geen reden om in de regiovisie projecten in die sfeer op te nemen.
Aan het adres van de heer Van der Schoot merkt spreker op dat er nu eenmaal niet aan te ontkomen valt dat een ambtelijke organisatie ambtelijke teksten produceert.

De heer VAN DER SCHOOT zegt dat uit de door hem aangehaalde passages een zekere matheid en desinteresse blijkt. Eenzelfde matheid blijkt overigens ook uit het antwoord van de gedeputeerde.

De heer WEGGEMANS merkt op dat het verslag een feitelijke weergave van de stand van zaken is en dat er nu eenmaal enkele weinig inspirerende projecten in zitten. Zo kan het project regionaal bedrijventerrein Steenwijk-Meppel-Staphorst niet zo maar doorgaan omdat
Overijssel en Zwolle er nog niet mee kunnen instemmen; het terrein moet wel worden opgenomen in een Overijssels streekplan. Zwolle stelt zich nogal afwachtend op en het lijkt erop dat deze gemeente nog niet overtuigd is van de meerwaarde van de regiovisie. Achter de schermen worden hierover de nodige onderhandelingen gevoerd en nu wordt nagedacht over een conceptbedrijventerrein dat niet concurreert met de plannen van Zwolle. Hetzelfde geldt voor de samenwerking op dit terrein tussen Emmen, Coevorden en Hardenberg. Hoogeveen sluit zich daarbij aan. Maar dit zijn nu eenmaal moeizaam verlopende processen, vooral ook omdat gemeenten niet geneigd zijn over de gemeentegrenzen heen te kijken en het liefst hun eigen grondbedrijven aan het werk willen zetten. Enige vasthoudendheid is dus geboden. Het bestuurlijk overleg - drie keer per jaar - wordt overigens goed bezocht en daaruit blijkt een zekere interesse voor de regiovisie. Gemeenten moeten ontdekken dat hun belangen worden gediend met samenwerking in regio-visieverband.
Bij alle geroep om een krachtiger beleid moet wel worden bedacht dat een regiovisie op zich een nogal vrijblijvend iets is en dat er weinig instrumenten zijn voor zo'n beleid.

TWEEDE TERMIJN

De heer PETERS herhaalt zijn verzoek om de regiegroep communicatie op sterkte te brengen. Hij is van mening dat de regiovisie een kans moet worden gegeven; daartoe wil hij de evaluatie afwachten.

De heer VAN DER SCHOOT vindt het na het kabbelende betoog van de gedeputeerde moeilijk om concrete knelpunten aan te wijzen waaruit de matheid en de fletsheid van het stuk blijkt. Uiteindelijk gaat het toch om een gebrekkige regie en het lijkt hem dat de provincie hier de taak heeft om de samenhang tussen de projecten te bevorderen.

De heer FONK heeft de indruk dat de alom geconstateerde matheid van de regiovisie enigszins is neergeslagen in de commissie. Het starten van een project dat regiovisie heet, is echter geen sinecure. Er zijn natuurlijk enige aanloopproblemen geweest en als de commissie het gevoel heeft dat zij daarmee wordt overvallen, schort het wellicht aan de communicatie. Wellicht dat tussentijdse rapportage daarin enige verbetering kan brengen. Veel goede moed en hoge verwachtingen zijn echter niet voldoende en daarom zou moeten worden nagedacht over een extra financiële ondersteuning.

Mevrouw MELLINK vindt het een goede zaak dat processen worden gestimuleerd en plannen op elkaar worden afgestemd. Nu wordt ingezet op negen min of meer concrete projecten is haar fractie van mening dat voortgegaan moet worden op de ingeslagen weg en dat de regiovisie de nodige tijd moet worden gegund. Ook stemt zij ermee in dat voortaan bestuurders de trekkersrol gaan vervullen.
Nu het voorzitterschap overgaat naar Overijssel mag worden verwacht dat deze provincie wat enthousiaster zal worden en ook zal trachten de gemeente Zwolle daarin te betrekken. Hopelijk zal aldus de regiovisie wat meer elan kunnen krijgen.

De heer KUIPER blijft van mening dat het statenstuk voornamelijk wordt gekenmerkt door wollig taalgebruik. Veel projecten hebben een zeer laag ambitieniveau, maar als dat ligt aan het taalgebruik, verdient het aanbeveling het statenstuk daarop te controleren. Waarom kunnen doelstellingen en activiteiten niet helder worden beschreven? Hopelijk zal de provincie Overijssel de coördinatietaak krachtiger ter hand nemen en spreker ziet dan ook uit naar een verslag waarin duidelijke taal wordt gebezigd.

De heer ENGELS benadrukt dat de meerwaarde van landsdelige grensoverschrijding op zich nog geen samenhangende visie voor het gebied oplevert. Bovendien vraagt hij zich af of een regiovisie wel echt nodig is als zich geen fundamentele problemen voordoen.
Het is goed dat er voortaan meer bestuurlijk dan ambtelijk zal worden aangestuurd. Dat het bestuurlijk overleg relatief goed wordt bezocht, staat niet garant voor voldoende perspectief.
Het is inderdaad niet fair om een vergelijking te maken met de Regiovisie Groningen/Assen, maar toch wil spreker wijzen op een bijzonder indrukwekkend project in het kader van deze regiovisie, te weten het transferium bij Hoogkerk.
Spreker blijft van mening dat het verslag buitengewoon flets is. Hij heeft er weinig vertrouwen in dat de regiovisie alsnog een inspirerend geheel zal worden. Wat dat betreft valt er iets voor te zeggen om te komen tot een beëindiging. Als puntje bij paaltje komt, zal zijn fractie het verslag echter goedkeuren omdat het een feitelijke weergave van de stand van zaken is.

De heer BAAS komt tot de conclusie dat de gedeputeerde er niet in is geslaagd, zijn verhaal onderuit te halen. Toch vindt hij dat Overijssel het voordeel van de twijfel moet worden gegund de komende twee jaar. Kan de gedeputeerde de zekerheid bieden dat de nieuwe voorzitter van het bestuurlijk overleg hetzelfde – maar dan drastisch bijgestelde – ambitieniveau heeft om zijn regietaak inhoud te geven?

Het lijkt mevrouw MEDEMA met het oog op de noodzaak het enthousiasme wat te vergroten wenselijk om vaker dan drie keer per jaar bestuurlijk overleg te houden.

De heer WEGGEMANS zegt dat een strate-gische visie met grensoverschrijdende aspecten onontbeerlijk is. Daarbij kan gestructureerde samenwerking, waarmee raden en staten hebben ingestemd, niet worden gemist.

De heer ENGELS benadrukt dat hij niet heeft willen betogen dat Drenthe strikt binnen haar grenzen moet blijven.

De heer WEGGEMANS is het daarmee eens, maar voegt eraan toe dat daarvoor een bepaalde structuur nodig is. Projecten dienen inderdaad een inspirerend karakter te hebben; alleen maar strategieën ontwerpen is niet voldoende. Wat dat betreft doemen er met betrekking tot enkele projecten helaas bestuurlijke problemen op, maar hopelijk zal het voorzitterschap van Overijssel ertoe leiden dat er uiteindelijk wel sprake zal zijn van inspirerende projecten. De communicatie zal worden verbeterd, maar er moet natuurlijk wel iets te communiceren zijn. Als er niets te melden is, hoeft het communicatie-instrument niet te worden gehanteerd. Maar er is geen projectbureau waaraan opdrachten kunnen worden verstrekt en het vrijmaken van fte's is in een proces waarbij veel actoren zijn betrokken altijd een moeizame zaak.
Voordat doelstellingen en activiteiten in het kader van een project helder kunnen worden geformuleerd, dient er wel overeenstemming te zijn bereikt in het bestuurlijk overleg. Vandaar wellicht dat er af en toe sprake is van "wollig" taalgebruik, maar het is niet altijd onverstandig om zaken wat minder hard te formuleren.

De VOORZITTER stelt vast dat het statenstuk de A-status behoudt.

**8. Statenstuk 858, Voorjaarsnota 2001 en 3e wijziging begroting 2001**
(Hierbij kunnen betrokken worden:
**- statenstuk 856, Bijdrage voor het project Concepting en ketenvorming Drents landleven/DrentsGoed**
**- statenstuk 851, Bijdrage ten behoeve van het project Verbetering van de**

**kwaliteit van de toeristische marktsector in Noord-Nederland.**)

De VOORZITTER gaat ervan uit dat de technische vragen in andere gremia aan de orde zullen worden gesteld en dat vandaag een discussie op hoofdlijnen zal kunnen worden gevoerd.

Mevrouw HUISMAN stelt vast dat het resultaat op het eerste gezicht heel rooskleurig is. Bij nader inzien moet echter worden geconstateerd dat in het overschot een fors bedrag aan niet-bestede kredieten zit. De uitkering van Essent heeft een niet-structureel karakter, terwijl dat ooit wel afgesproken is. Er blijft al met al slechts ƒ 3,4 miljoen over. De provincie moet zich dus niet rijk rekenen.

De heer SLUITER merkt op dat in de vergadering van de Statencommissie Milieu, Water en Groen van hedenochtend namens de PvdA-fractie hetzelfde verhaal werd gehouden. Daaraan werd toegevoegd dat het in elke commissie zou worden gehouden. Hij vraagt zich met het oog op een propere vergaderorde af of dat nu wel echt nodig is.

Mevrouw HUISMAN zegt dat de inleiding dezelfde is, maar dat er nu een ander verhaal komt.

De VOORZITTER heeft hetzelfde gevoel als de heer Sluiter en hoopt dat mevrouw Huisman haar betoog zal toespitsen op de sector Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit.

Mevrouw HUISMAN antwoordt dat zij daar nu net aan toe is. Op pagina 39 van de nota staat dat het nodig is om structurele middelen te vinden om het Europese en rijksbeleid goed uit te kunnen voeren. Er zijn nog miljoenen nodig voor de infrastructuur, het plattelandsbeleid en de landinrichting. Er zal dus kritisch moeten worden gekeken naar de bestedingen en misschien moeten de prioriteiten enigszins worden verlegd. In het licht daarvan wil de PvdA-fractie zich beraden op de jaarlijkse dotatie van ƒ 5,8 miljoen aan het Fonds investeringen verkeer en vervoer tot en met 2010. Hierop zal worden teruggekomen tijdens de behandeling in de Statencommissie BFE en de statenvergadering.

De heer FABER vraagt of dit betekent dat de PvdA-fractie niet meer kan instemmen met de uitvoering van de vorig jaar vastgestelde plannen.

Mevrouw HUISMAN heeft dat niet willen betogen. Haar fractie zal zich hierop beraden en er nog op terugkomen.

De heer SWIERSTRA zou willen dat de PvdA-fractie zich wat ruimhartiger opstelt want er is een hoop te doen in de komende jaren.

Mevrouw HUISMAN zegt dat dat niet alleen voor de sector Verkeer en Vervoer geldt.

Mevrouw MELLINK voegt hieraan toe dat de Voorjaarsnota allerlei beleidsaspecten bevat. Er is niets op tegen om bij tijd en wijle een politieke afweging te maken en na te denken over de prioriteiten.

De heer PETERS gaat allereerst in op statenstuk 856. Als ondernemers bijna ƒ 5 miljoen uittrekken voor een project, zal het wel iets bijzonders moeten zijn want zij willen investeringen graag terugverdienen. Hij vraagt zich af of ze bereid zullen zijn zoveel geld beschikbaar te stellen. In een interview in een tijdschrift over recreatie en toerisme stelt de gedeputeerde dat ondernemers te weinig worden betrokken bij projecten waardoor de nodige betrokkenheid ontbreekt. De heer Dijks geeft aan dat het project Interactief Drenthe, waarvan de ondernemers 50% voor hun rekening moeten nemen, zijn basis moet hebben in het bedrijfsleven omdat het anders niet succesvol kan zijn. Voor het onderhavige project zal het bedrijfsleven ruim 52% moeten opbrengen. Uit zijn contacten met het bedrijfsleven heeft spreker de indruk gekregen dat de sector niet erg enthousiast is. De kritiek van de ondernemers komt erop neer dat zij er pas bij betrokken worden als er geld nodig is en dat ze worden genegeerd bij het ontwikkelen van de plannen. Men ziet niet veel in een nauwelijks onderbouwd plan en spreker heeft de neiging de sector hierin gelijk te geven. Wat moet precies worden verstaan onder een "Drents imago" en wat wordt precies nagestreefd? Worden dure projecten bedacht in de hoop dat ze veel toeristen zullen aantrekken? Ook de rol van het Noord-Nederlands Bureau voor Toerisme (NNBT) is hem niet helemaal duidelijk. Hij heeft de indruk dat het bureau veel naar zich toetrekt en zelf bepaalt hoe het beleid op het gebied van recreatie en toerisme in
Drenthe er zal uitzien. Voordat de CDA-fractie instemt met het voorstel zal er meer duidelijkheid moeten komen. Kan de gedeputeerde aangeven welk imago Drenthe als toeristische provincie nastreeft? Hoe zal dat in de markt worden gezet en hoe ziet het totale concept eruit? Is de gedeputeerde ook niet van mening dat een imago-

onderzoek hoognodig is? Hoe wordt gezorgd voor een integrale afstemming met andere promotieactiviteiten? Hoe hard is de toezegging dat de ondernemers het benodigde bedrag van bijna ƒ 5 miljoen op tafel leggen?
Ingaande op statenstuk 851 merkt spreker op dat samenwerking tussen provincie en bedrijfsleven valt toe te juichen. Meten is weten en deze vorm van kwaliteitsontwikkeling spreekt de CDA-fractie aan. Wat hebben de diverse onderzoeken op dit terrein ondertussen opgeleverd? Waarom moet het NNBT geld hebben voor uitbreiding van werkzaamheden? De aanjaag-, ontwikkelings- en adviesfunctie behoort toch al tot de kerntaken van dit bureau, waardoor de provinciale VVV's konden worden opgeheven? In het voorstel staat dat juist deze functies niet kunnen worden opgevangen binnen de reguliere taken van het NNBT. De dikke vinger in de pap van het bureau baart spreker zorgen. Hoe onafhankelijk is dit bureau nog?

Mevrouw DE WIDT zegt dat namens haar fractie de nodige opmerkingen over de financiële aspecten in de Statencommissie BFE zullen worden gemaakt. Zij wil nu slechts enkele opmerkingen maken over de statenstukken 851 en 856. Ingaand op laatstgenoemd stuk merkt zij op projecten die de economische ontwikkeling en de leefbaarheid van het platteland ondersteunen belangrijk te vinden. De sector toerisme en recreatie speelt hierbij een belangrijke rol. Het college presenteert een ambitieus vervolgplan, dat goed past bij het karakter van het platteland en bij de nota "Drenthe natuurlijk actief".
Aan het adres van de heer Peters merkt zij op dat hij in aanmerking komt voor een "rondje-Zeegse" nu hij zoveel in herhalingen vervalt.

De heer PETERS merkt op dat hij slechts heeft gereageerd op de voorliggende stukken en vraagtekens heeft geplaatst bij de uitwerking van een en ander.

Mevrouw DE WIDT vraagt vervolgens aandacht voor afstemming met andere activiteiten en een goede monitoring. De resultaten van het project Plattelandstoerisme in een vat gegoten worden aansprekend genoemd, maar na een vergelijking tussen de meetbare effecten, vermeld in de beleidsbrief van 12 oktober 1998, en de effecten, vermeld in de voorliggende beleidsbrief, valt er enige ruis te constateren. Daarom moeten de doelen helder worden geformuleerd en dient er goede monitoring plaats te vinden.
Ingaande op statenstuk 856 merkt spreekster nogmaals op de noodzaak van versterking van de toeristische marktsector te onderschrijven. Zij kan zich dan ook vinden in de beleidsbrief. De NNBT heeft niet voor niets een aanjaag-, ontwikkelings- en adviesfunctie toebedeeld gekregen en daarbij hoort een bijdrage uit het Fonds flexibel beleid. Nu reeds moet het bedrijfsleven warm worden gemaakt voor de financiering van het vervolgtraject.

De heer KUIPER merkt op dat in de Statencommissie BFE zal worden teruggekomen op de Voorjaarsnota. Hij stemt in met statenstuk 856. Wat betreft statenstuk 851 is hij zeer tevreden over het instellen van een virtueel loket. Immers, hoe kleiner de organisatie, hoe moeilijker men aan de benodigde informatie kan komen. Dat geldt ook voor kleine gemeenten; wellicht kan hier in het kader van Kompas enige stroomlijning plaatsvinden. Hij kan zich voor het overige vinden in het statenstuk.

De heer ENGELS deelt mee dat in de Statencommissie BFE namens zijn fractie zal worden teruggekomen op de Voorjaarsnota.
Wat betreft de statenstukken 856 en 851 kan hij zich in grote lijnen vinden in de opmerkingen van de heer Peters. Kan het college nog voor de eerstkomende statenvergadering een samenhangend geheel presenteren van projecten en andere activiteiten op het gebied van toerisme en recreatie?

De heer WENDT laat de Voorjaarsnota graag over aan de deskundigen uit zijn fractie.
Hij gaat akkoord met statenstuk 856; wel wil hij graag weten hoe het overleg verloopt met de private sector die geacht wordt een substantiële bijdrage te leveren.
Spreker kan eveneens instemmen met statenstuk 851, maar vraagt zich wel af wat nu precies valt onder het reguliere werk van het NNBT. Dit bureau is toch al enige tijd bezig met het imago van Drenthe? Wat gebeurt er als uit Kompas niet de maximale financiering wordt afgegeven?

Mevrouw MEDEMA gaat allereerst in op statenstuk 856 en merkt op dat haar fractie het een goede zaak vindt dat het Drentse landleven als toeristisch product verder vorm wordt gegeven. Waarop wil Drenthe zich echter precies richten? Het Drentse landleven, de cultuur, Drenthe als fietsprovincie? Daarin moet een keuze worden gemaakt, al was het maar om Drenthe zich te laten onderscheiden van andere provincies. Zij sluit zich aan bij de woorden van de heer Peters over de positie van het bedrijfsleven. Wat betreft statenstuk 851 meent spreekster dat het NNBT de aanjaagfunctie moet vervullen op

het toeristisch vlak. Wat betreft de andere in het stuk genoemde functies is er eerder een rol voor het bedrijvenloket weggelegd waar de kleine(re) bedrijven hun informatie vandaan kunnen halen.

De heer VAN DER SCHOOT kan zich in grote lijnen vinden in statenstuk 856. Wel heeft hij zorgen over het DrentsGoed-logo. In het stuk staat dat het logo een marketinginstrument is om het concept te kunnen etaleren. Voor marketing is echter meer nodig, zoals een productstrategie, prijs, concurrentieverhoudingen, plaats, distributieplannen, personeel en promotieactiviteiten. Daarvan rept het voorstel echter niet. Het te waarderen enthousiasme is omgekeerd evenredig met de onderbouwing. In ieder geval zou duidelijkheid moeten worden gecreëerd over een marketingconcept, een distributieplan en opbrengstprognoses. De indruk van geldsmijterij moet immers worden voorkomen. Ook statenstuk 851 blijft steken in vaag gemijmer dat doet denken aan de welzijnstaal die tot hapklare brokken dient te worden omgevormd. Men wil tot een "totaalpakket van producten" komen, maar welke haalbaarheidsonderzoeken liggen daaraan ten grondslag? Onder punt a. op pagina 1 staat een hele riedel kreten zonder visie en onderbouwing. Bovendien moet dit alles nog worden uitbesteed want het gaat het NNBT te boven. Dat vergt extra personeel, een permanente financiële druk en overhead. Waarom dragen Groningen en Friesland minder bij dan Drenthe? De inhoudelijke invulling van trainingsactiviteiten ten behoeve van professionalisering van het ondernemerschap ontbreekt, maar er is wel ƒ 1,5 miljoen voor begroot. De manco's zijn derhalve het ontbreken van een plan van aanpak, een begrotingsspecificatie, meetbare effecten, tussentijdse evaluatieafspraken en concrete invullingen. Op pagina 2 wordt getracht alle duidelijkheid te ontwijken terwijl op pagina 3 staat: "Communicatie, n.v.t." Dat acht spreker onvoorstelbaar.

De heer DIJKS wijst er allereerst op dat onlangs dit onderwerp op de agenda van de Statencommissie RIM is verschenen en dat al twee jaar lang allerlei activiteiten zijn ondernomen in samenwerking met de sector recreatie en toerisme. Hij wil graag weten waarop de heer Peters doelt als hij zegt dat de sector uitermate kritisch is en het gevoel heeft er niet bij betrokken te zijn.

De heer PETERS antwoordt dat hij contact heeft gehad met de sector recreatieondernemers.

De heer DIJKS vervolgt zijn betoog met de opmerking dat de actie is gericht op het stimuleren van het bedrijfsleven in het algemeen, waar-bij de toeristische sector speciale aandacht heeft gekregen. Daarbij wordt nauw samengewerkt met Friesland en Groningen. Het is de bedoeling dat het bedrijfsleven met voorstellen komt. Ook wordt samen met de sector getracht nieuwe thema's in de markt te zetten; spreker noemt in dit verband het cultuurtoerisme, het plattelandstoerisme, gezondheidstoerisme en het thema "fietsen". Daarnaast worden allerlei promotieactiviteiten ondernomen. Het NNBT houdt zich bezig met algemene promotieactiviteiten. Voor nieuwe projecten zal aparte financiering moeten worden gegenereerd. Die projecten kunnen niet worden gefinancierd uit het reguliere budget.
Met het toeristisch bedrijfsleven is bijna twee jaar lang intensief overleg gevoerd over de imagocampagne. Wat dit betreft liggen er kant-en-klare projectvoorstellen op de plank, gericht op het Drentse landleven, archeologische aspecten en landschapshistorie en Drenthe als fietsvakantieland. Het is niet alleen een kwestie van gezamenlijk optrekken, maar ook van gemeenschappelijk financieren. Daar schort het nu even aan, maar de plannen liggen op de plank en als de sector bereid is tot medefinanciering, zal de commissie ze ontvangen.
De in de stukken genoemde bedragen zijn schattingen, maar de aantallen B&B-accommodaties zijn harde gegevens en ook het samenwerkingsverband tussen een aantal kwaliteitsrestaurants is een succesverhaal. Misschien dat dit een reden is van de kritiek van sommige ondernemers die liever hadden gezien dat het project zou mislukken. Het project Drents landsleven loopt in ieder geval uitermate goed. Tevreden klanten zorgen voor nieuwe klanten.

De heer VAN DER SCHOOT denkt dat een tevreden klant meer te melden heeft dan in het stuk staat.

De heer DIJKS zegt dat hij de commissie niet heeft willen vermoeien met de aan de statenstukken ten grondslag liggende papierwinkel. De projectplannen liggen ter inzage in de leeskamer. Medewerking van het bedrijfsleven aan de implementatie van de projecten is een absolute voorwaarde. Spreker heeft de indruk dat men zich daar van die verantwoordelijkheid bewust is.
Uiteraard wordt er zoveel mogelijk aandacht geschonken aan de afstemming. Het NNBT speelt wat dit betreft een cruciale rol. Het NNBT heeft bepaald geen vrijbrief om te handelen. Er vindt

een zekere sturing plaats en alle plannen kennen trekkers uit het bedrijfsleven. In de bekende werkgroepen worden deze plannen besproken alvorens het NNBT ermee aan de slag gaat. De onafhankelijkheid van het bureau is vooral gerelateerd aan de aldaar aanwezige deskundigheid. Als het bureau zijn werk niet goed doet, wordt er een ander adviesbureau in de arm genomen.
Er zal zeker ook aandacht worden besteed aan de monitoring van de ambitieuze plannen. Enkele jaren geleden was er sprake van een neerwaartse lijn en alleen ambitieuze plannen kunnen die lijn ombuigen in de goede richting. Tot nu toe zijn de aanwijzingen redelijk positief.

De heer SWIERSTRA zegt het op prijs te stellen een inhoudelijke reactie te krijgen op de onderdelen waarmee de commissie zich in het algemeen bezighoudt. De opmerkingen van mevrouw Huisman neemt hij voorlopig voor kennisgeving aan.

De VOORZITTER stelt voor de status van de Voorjaarsnota als B-stuk te handhaven en de statenstukken de status van A-stuk te geven.

TWEEDE TERMIJN

De heer PETERS geeft er de voorkeur aan om statenstuk 856 de status van B-stuk te laten behouden omdat hij in zijn fractie erop wil terugkomen.
Spreker vraagt nog of er een imago-onderzoek is geweest. Wie heeft op basis waarvan dat imago vastgesteld? Verder vraagt hij nog hoe hard de toezeggingen van het bedrijfsleven zijn. Wat gebeurt er als de sector onvoldoende over de brug komt?

De heer ENGELS begrijpt uit het antwoord van de gedeputeerde dat hij niet voornemens is met een stuk te komen waarin de samenhang in het beleid zichtbaar wordt gemaakt.

<u>De heer DIJKS zegt toe de commissie een overzicht te verstrekken van de tot nu toe ondernomen acties.</u>

De heer ENGELS wil om die reden nog even vasthouden aan de B-status van statenstuk 856.

De heer VAN DER SCHOOT wil beide stukken de B-status laten behouden. Hij vindt het antwoord van de gedeputeerde nog onvoldoende duidelijk en mist nog een antwoord op zijn vragen over het benodigde marketingconcept e.d.

De VOORZITTER vraagt de heer Van der Schoot of hij het echt zinvol acht om over beide stukken nog in de plenaire vergadering te discussiëren.

De heer VAN DER SCHOOT is de laatste om vertraging te veroorzaken. Hij wacht het door de gedeputeerde toegezegde overzicht af en zal zich naar de leestafel spoeden om de achterliggende informatie tot zich te nemen.

De heer DIJKS weet niet of de stukken nog op de leestafel liggen, maar de ambtenaren zullen de heer Van der Schoot ongetwijfeld kunnen voorzien van de onderliggende stukken. Hij wijst er nog op dat, als de sector niet zelf investeert, ook de provincies geen geld zullen voteren.
De Werkgroep Interactief Toerisme heeft samen met trekkers uit het bedrijfsleven en het NNBT een aantal sessies georganiseerd over het imago. Daaruit vloeiden enkele voorstellen voort die nader uitgewerkt zullen worden, maar dan moet wel duidelijk zijn dat alle actoren - ook in financiële zin - bereid zijn vervolgstappen te zetten. De aanzetten liggen in ieder geval op de plank.

De VOORZITTER stelt vast dat de statenstukken 858, 856 en 851 de B-status behouden.

**9. Brief van gedeputeerde staten aan de leden van provinciale staten van 26 april 2001, kenmerk 17/6.19/2001003792, inzake concessieverlening aan ARRIVA**

De heer FABER vraagt waarom de staten per brief zijn geïnformeerd en waarom de commissie niet om een reactie is gevraagd nu de concessieverlening op onderdelen afwijkt van het vorig jaar vastgestelde Programma van eisen. Dat programma is opgesteld door de provincie Groningen, de stad Groningen en de provincie Drenthe. Waarom zijn beide andere partijen ook niet betrokken bij de voorliggende concessieverlening?

De heer BOMHOF complimenteert het college met de voorliggende concessieverlening. Voor minder geld kan toch nog een behoorlijke dienstverlening worden geleverd. In het stuk staat dat het Programma van eisen moet worden beschouwd als een richtsnoer voor de concessiehouder. Hoe wordt dit ingevuld? Na twee jaar liggen de kaarten weer open en zullen er wellicht wederom concessies moeten worden gedaan aan het Programma van eisen.

Mevrouw HUISMAN is blij dat er toch weer kon worden onderhandeld met ARRIVA en dat ARRIVA en MTI weer on speaking terms zijn gekomen. Kan de gedeputeerde iets zeggen over eventuele problemen in Meppel?
De heer SWIERSTRA wijst er allereerst op dat de bijdrage van de rijksoverheid circa ƒ 3,7 miljoen lager is dan in 2000. De meest simpele oplossing zou natuurlijk zijn geweest om het oude recept te hanteren: schrappen in de dienstregeling. Dat zou echter leiden tot een extra druk op het rijdend personeel en tot een terugloop in de dienstverlening. Dat wilde de provincie vanzelfsprekend niet en toen is met veel creativiteit gezocht naar een andere oplossing. Dat heeft onder andere geleid tot de opvatting dat de regiefunctie voor het openbaar vervoer niet volledig bij de OV-bedrijven moet liggen.
Omdat iedere provincie voor zich verantwoordelijk is voor het afgeven van een concessie voor haar werkgebied, hebben de partijen onafhankelijk van elkaar onderhandeld. De stad Groningen heeft een lopend meerjarencontract. De partijen laten elkaar echter niet los, want in de context van de gezamenlijkheid is onderhandeld met ARRIVA. Daarbij is zoveel mogelijk het programma van eisen als richtsnoer gebruikt. De afspraken passen in hetgeen ook voor andere partijen acceptabel is en kunnen naadloos worden ingeschoven in eventuele meerjarenafspraken. Bij het maken van afspraken over de dienstregeling zal uiteraard weer nauw overleg plaatsvinden met de aangrenzende overheden.
In de onderhandelingen met ARRIVA is overeenstemming bereikt over het schrappen van de echt onrendabele lijnen en het terugbrengen van frequenties. Tegelijkertijd wordt er meer vraagafhankelijk vervoer aangeboden.
Het Programma van eisen is indertijd opgesteld op basis van de verwachting dat er een meerjarencontract zou kunnen worden afgesloten. Nu dat laatste niet is gelukt, is het programma formeel gesproken niet meer geldend. Daarom ook is het woord "richtsnoer" gebruikt, dat een meer juridisch-technische betekenis heeft. In de concessie en straks in de dienstregeling zal men dat ook terug kunnen vinden. Gezien de verminderde bijdrage van de rijksoverheid viel echter niet te ontkomen aan een wijziging van de lijnvoering. Het lijkt spreker niet dat gesproken kan worden van een fundamentele beleidswijziging die van tevoren aan de staten had moeten worden voorgelegd.
Gelukkig hebben ARRIVA en MTI de strijdbijl begraven. Het is de bedoeling dat de stadsdienst in Hoogeveen door MTI wordt gerealiseerd en dat het MTI-experiment wordt uitgebreid naar een deel van het platteland en Meppel. Met ARRIVA is afgesproken dat er innovatieve concepten worden ontwikkeld in Assen en het daarbijbehorende stadsgeweste-lijke gebied. De afspraken worden nu uitgewerkt, hetgeen opnieuw gepaard gaat met financiële en inhoudelijke onderhandelingen. Spreker heeft geen aanleiding om te veronderstellen dat daarbij onoverkomelijke problemen zullen opdoemen.

Het lijkt de VOORZITTER dat ook het vervoerbedrijf MTI de commissie graag op de hoogte zal willen stellen van zijn vervoersfilosofie. Als de commissie er prijs op stelt, zal hij een afspraak maken met de bedrijfsdirectie.

TWEEDE TERMIJN

De heer FABER is blij dat de gedeputeerde zijn ongerustheid heeft kunnen wegnemen. Hij gaat ervan uit dat het Programma van eisen uitgangspunt is bij de concessiebesprekingen in de toekomst. Het is overigens een goede zaak dat het college erin is geslaagd de zaak op zo korte termijn te regelen.

De heer SWIERSTRA zegt dat tijdens de komende onderhandelingen over concessieverlening en de aanbesteding zoveel mogelijk zal worden vastgehouden aan het Programma van eisen, maar als het programma moet worden geactualiseerd of als er echt van moet worden afgeweken, zullen de staten uiteraard worden geïnformeerd.

**10. Statencommissiestuk van 21 mei 2001, kenmerk 20/6.26/2001003734, Bestuursovereenkomst landelijke ontwikkeling windenergie**

De heer KUIPER deelt mee dat zijn fractie zich kan vinden in de in het stuk vermelde uitgangspunten, met name wat betreft de sturing. Ook kan hij zich vinden in de verdeelsleutel, die met name de netgebonden windenergie betreft. Hij wijst er nog op dat de inzet van windenergie in combinatie met zonne-energie en biomassa-energie op speciaal ingerichte bedrijventerreinen een hoog rendement kan hebben. Het hanteren van uitgangspunten op het gebied van netgebonden energie kan echter ten koste gaan van windenergie-installaties op andere plaatsen. Dat zou een spijtige ontwikkeling zijn.

De heer VAN DER SCHOOT sluit zich aan bij de heer Kuiper en vindt de afkorting BLOW een vondst.
De heer SLUITER vraagt zich af of de landelijke doelstellingen niet moeten worden beschouwd als luchtfietserij gezien de tot nu toe bereikte resultaten. Het aandeel van Drenthe is 1%. Zou het geen aanbeveling verdienen om op grond van overwegingen van energiebeleid iets meer ruimte te creëren dan de 15 MW aan windenergie? Ten slotte gaat hij ervan uit dat instemming met het advies niet tot gevolg zal hebben dat kleinschalige initiatieven worden uitgesloten.

De heer FONK deelt mee dat zijn fractie zich goed kan vinden in het stuk. Wel hoopt hij dat er een bundeling kan plaatsvinden op de locatie Coevorden.

De heer JONKER sluit zich aan bij de heer Fonk.

De heer WENDT stemt in met het stuk.

Mevrouw HUISMAN sluit zich aan bij de heer Kuiper.

Mevrouw MEDEMA zegt dat haar fractie wat betreft de windenergie de voorkeur geeft aan de locatie Coevorden.

Mevrouw DE VRIES wijst erop dat de 15 MW taakstellend. Dit vermogen zal hoogstwaarschijnlijk kunnen worden gerealiseerd in
Coevorden met behulp van 10 windturbines. Bij het installeren van relatief kleine eenheden dient rekening te worden gehouden met voorwaarden in de sfeer van natuur, landschap en milieu. Verder staat in het omgevingsplan dat windturbinens die hoger zijn dan 25 meter alleen kunnen worden geplaatst in clusters van 10 of meer.

**11. Sluiting**

De VOORZITTER sluit om 16.41 uur de vergadering.

RV

**TOEZEGGING**

gedaan in de vergadering van de Statencommissie Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit, gehouden op 11 juni 2001 in het provinciehuis te Assen.

**Pagina**

12 De heer DIJKS zegt toe de commissie een overzicht te verstrekken van de tot nu toe ondernomen acties die de samenhang tussen projecten en andere activiteiten op het gebied van recreatie en toerisme versterken.

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
3 oktober 2001

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de secretaris van de commissie mede te delen.*

# Verslag

## van de vergadering van de Statencommissie Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit

gehouden op 10 september 2001

**INHOUD**


| | |
|---|---|
| Opening | 2 |
| Mededelingen | 2 |
| Verslag van de vergadering van 11 juni 2001 | 2 |
| Ingekomen stukken | 2 |
| IPO-aangelegenheden | 2 |
| Rondvraag | 2 |
| Jaarstukken 2000 | 4 |
| Beantwoording reacties concept-Nota wonen | 7 |
| Sluiting | 11 |

**STATENCOMMISSIE RUIMTE, INFRASTRUCTUUR EN MOBILITEIT**

Verslag van de vergadering van de Statencommissie Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit, gehouden op 10 september 2001 in het provinciehuis te Assen.

**Aanwezig:**

F.A.J. Harleman (GroenLinks, voorzitter)
H. Baas (ChristenUnie)
J.W.M. Engels (D66)
A. Faber (CDA)
G.A.W. Fonk (VVD)
mevrouw I.J. Huisman-Holmersma (PvdA)
K. Jonker (CDA)
W.H. Kuiper (GroenLinks)
J. Langenkamp (GroenLinks)
mevrouw J. Medema (OPD)
A.G.H. Peters (CDA)
H. Schaap (PvdA)
S.A. van der Schoot (Ouderenpartij)
J.P. Sluiter (D66)
Mevrouw G.H. Smith-Bults (GroenLinks)
A. Wendt (ChristenUnie)
Mevrouw A. de Widt-Nieuwenhuizen (VVD)

**Voorts aanwezig:**

Joh. Dijks (VVD, gedeputeerde)
S.B. Swierstra (VVD, gedeputeerde)
mevrouw G. de Vries-Leggedoor (CDA, gedeputeerde)
J. Kreling (secretaris)
J. Kuiper (ambtelijk secretaris)

**Met kennisgeving afwezig:**

mevrouw J. Alberts (Ouderenpartij)
L. Bomhof (VVD)
Ch.C. de Haas (OPD)
mevrouw E.H. Mellink (PvdA)
A. Tuparia (PvdA)

**1. Opening**

De VOORZITTER opent de vergadering en deelt mede dat mevrouw Alberts, de heer Bomhof en de heer De Haas niet aanwezig zijn. Mevrouw Mellink en de heer Tuparia worden vervangen door de heer Schaap.

**2. Mededelingen**

De heer LANGENKAMP dankt de commissie voor de vele attenties gedurende zijn ziekte.

**3. Verslag van de vergadering van 11 juni 2001**

Het verslag wordt conform het ontwerp vastgesteld.

**4. Ingekomen stukken**

**4.1 Rapport Beheer provinciale wegen en kanalen 2000, toegezonden bij brief van gedeputeerde staten van 20 augustus 2001, kenmerk 28/6.8/2001006290**

**4.2 Brief van gedeputeerde staten van 27 augustus 2001, kenmerk 34/7.2/2001007685, inzake Nationaal verkeers- en vervoersplan**

De ingekomen stukken worden voor kennisgeving aangenomen.

**5. IPO-aangelegenheden**

Van de gelegenheid tot het stellen van vragen over IPO-aangelegenheden (Interprovinciaal Overleg) wordt geen gebruikgemaakt.

**6. Rondvraag**

Mevrouw HUISMAN wijst op de onduidelijkheid bij het indienen van bezwaarschriften tegen de nieuwe dienstregeling van ARRIVA, nu blijkt dat die niet bij de provincie maar bij ARRIVA moeten worden ingediend. Hoe kunnen bezwaarmakers zo op het verkeerde been worden gezet? Schaadt dit niet het vertrouwen in de overheid? Op welke wijze zullen de bezwaarmakers tegemoet worden gekomen? Wat wordt gedaan om dergelijke missers in de toekomst te voorkomen?

De heer FABER noemt de concessieverlening, artikel 14, tweede lid, waarin staat dat een evaluatie voor 1 december 2001 afgerond moet zijn. Deze evaluatie moet zo snel mogelijk plaatsvinden en vervolgens aan de commissie worden toegezonden. Over de nieuwe dienstregeling bereiken spreker vele berichten waaruit blijkt dat die niet vlekkeloos verloopt. Een evaluatie is dan ook noodzakelijk om eventuele verbeteringen aan te brengen.

De heer BAAS merkt op dat de firma Seubers steeds grotere delen van Drenthe beslaat inzake het WVG-vervoer (Wet voorzieningen gehandicapten). Ook over de dienstverlening van dit bedrijf vallen verontrustende geluiden te horen.

De heer LANGENKAMP vraagt of het provinciaal bestuur al het mogelijke wil doen om bij het ministerie een "overgangsregeling achteraf" mogelijk te maken, zodat de bezwaarmakers alsnog gehoord kunnen worden. Is de provincie bereid om in de tussentijd de bezwaren zoveel mogelijk aan te horen en te behandelen?

De heer SWIERSTRA beaamt dat de problemen bij de uitvoering de wereld nog niet uit zijn. Op het vlak van de bezwaarschriften is als gevolg van de nieuwe wet een leemte ontstaan. Het College van beroep voor het bedrijfsleven heeft die opgevuld met een uitspraak, op basis waarvan de bezwarencommissie van de provincie heeft geoordeeld dat de bezwaren niet-ontvankelijk zijn. De provincie is van zins om op dit vlak een noodverband aan te leggen. De betrokken bezwaarmakers zijn dan ook uitgenodigd voor een bijeenkomst op 24 september over hun grieven en bezwaren. Daar zal vervolgens, zoveel als mogelijk, serieus en inhoudelijk aan tegemoet worden gekomen. Hierbij kan overigens een verband worden gelegd met de zogenaamde ontwikkelgroepen, waarin ook consumenten en chauffeurs aan het woord komen over alternatieven en mogelijkheden. Een en ander kan overigens niet op een lijn worden gesteld met een bezwaarschriftenprocedure. Sinds enige tijd loopt immers een deel van de aansturing van het openbaar vervoer via de bedrijfsvoering van ARRIVA.
De provincie probeert zich zo goed mogelijk, dus ook feitelijk, op de hoogte te houden van de stand van zaken bij het openbaar vervoer. Dit heeft ertoe geleid dat ARRIVA enige malen is gewezen op de vervoersplicht en de suggestie van versterkingsritten. Het probleem van de scholieren in Emmen kan eenvoudig worden opgelost. Zij waren kennelijk niet op de hoogte van het feit dat een tweetal streeklijnen dezelfde wijk bereikt, wat betekent dat zij voortaan enkele honderden meters moeten lopen.
Het WVG-vervoer is en blijft een verantwoordelijkheid van de gemeenten. De wetgeving laat dan ook een meer nadrukkelijke rol voor de provincie niet toe. Ook maakt de Europese regelgeving aangaande aanbesteding het onmogelijk, bepaalde projecten door te voeren. De gemeenten kennen op dit vlak bovendien een "wethoudersprobleem". De verschillende gemeenten zitten overigens zeer regelmatig aan tafel om het probleem rond het taxibedrijf Seubers op te lossen. De provincie blijft zich daarnaast inzetten voor de verschillende alternatieven: MTI, ARRIVA en CVV-projecten.
Het doel van een vervroegde evaluatie is vooralsnog onduidelijk.

De heer FABER stelt dat in de concessieverlening staat dat voor 1 december 2001 een evaluatie moet plaatsvinden. Gezien de problemen moet deze zo snel mogelijk afgerond worden. De uitslag hiervan is immers van belang voor de commissie.

De heer SWIERSTRA vindt dat een redelijke periode, inclusief het in dit geval belangrijke najaar, van werken met de nieuwe dienstregeling verstreken moet zijn alvorens serieuze gevolgtrekkingen aan een evaluatie kunnen worden verbonden. Die zal dan ook niet veel eerder dan 1 december verschijnen.

De heer FABER constateert dat er een afspraak is gemaakt. De evaluatie dient volgens de concessie voor 1 december 2001 te zijn afgerond.

De heer SWIERSTRA beaamt dit. Vervolgens zal het college een en ander van een oordeel voorzien alvorens de evaluatie aan de commissie wordt toegezonden.

De heer LANGENKAMP vraagt of de bijeenkomst van 24 september alleen informatief van aard is. Wat te doen met eventuele nieuwe bezwaarschriften? Wat zijn de kansen van een eventuele overgangsregeling?

De heer SWIERSTRA geeft aan dat alle bezwaarschriften die niet-ontvankelijk worden verklaard op eenzelfde wijze zullen worden behandeld. De bedoelde

bijeenkomst kan juridisch gezien niet hetzelfde effect sorteren als een formeelwettelijke bezwaarschriftenprocedure. Met waardevolle opmerkingen en suggesties zal de provincie echter aan de slag gaan.
Aan een overgangsregeling zal het ministerie geen enkele behoefte hebben, omdat de zaken zich in feite binnen de wettelijke kaders hebben afgespeeld.

De heer SCHAAP heeft de krantenberichten over de Veenkoloniën op zich laten inwerken en wordt daar niet vrolijk van. De economische adviesraad wijst in zijn advies nog eens heel nadrukkelijk op het belang van het samenvoegen van projecten en van eenduidige coördinatie en regie in het gebied. Is er wel sprake van voldoende regie en communicatie tussen de verschillende overheden? Vanuit een zorgvuldige uitwerking van het POP-beleid (Provinciaal omgevingsplan) is de vraag dan ook naar duidelijke regie en verdeling van verantwoordelijkheden.

De heer SLUITER merkt op dat in de commissievergadering van hedenochtend hetzelfde punt aan de orde is gesteld.

Mevrouw DE VRIES legt uit dat volgens het POP een aantal gebieden een functie vervult in het kader van de verstedelijking. Daarbij is ook het gebied besloten van Gasselternijveen tot Nieuw-Buinen, grenzend aan Stadskanaal, als de behoefte daarvan aangetoond kan worden. Met dit gebied is men in Borger-Odoorn ook bezig. Voor de vraag van de positionering van de woningbouw dient mede het onderzoek van Riet Bakker.

De heer DIJKS zegt dat de commissie-Hoekstra constateert dat er behoefte is aan innige samenwerking in de Veenkoloniën, wat door 9 gemeenten, 2 provincies en 2 waterschappen voortvarend is aangepakt. De voortvarende plannen van Borger-Odoorn en Stadskanaal lopen gelijktijdig met de agenda van de Veenkoloniën, wat blijkbaar tot enige onrust heeft geleid. De provincie staat echter nog steeds voor een integraal beleid, waarbij het totale proces door de stuurgroep gezamenlijk zal worden opgepakt. Daarbij heeft elke overheid een eigen verantwoordelijkheid bij de plannen ter verbetering van de Veenkoloniën.

De heer SCHAAP vindt dat door de vele berichten in de pers het blijkbaar terechte idee is ontstaan dat men langs elkaar heen werkt.

De heer SWIERSTRA wijst erop dat de betrokken gemeenten in het voorjaar verschillende keren met de provincie hebben overlegd over allerlei bestuurlijke aspecten. Het is daarnaast goed om te zien dat deze 2 buurgemeenten elkaar aardig kunnen vinden op dit vlak. Vervolgens hebben Borger-Odoorn en Stadskanaal een voorstudie geëntameerd, binnen het kader van onder meer de commissie-Hoekstra. Voor enige onrust over eventuele tegenstellingen bestaat geen enkele aanleiding.

De heer SLUITER herhaalt de wens van de algemene beschouwingen van vorig jaar om in Drenthe te komen tot versterking van de ICT-infrastructuur (informatie- en communicatietechnologie), bijvoorbeeld inzake bedrijventerreinen en breedbandaansluitingen. Ook de commissie-Baan wijst op het gevaar van een gat tussen de stedelijke gebieden, de Randstad, en de plattelandsgebieden. Bestaat er voortschrijdend inzicht bij het college als het gaat om overheidsinspanningen op dit gebied?

De heer DIJKS verwijst de vraag door naar de heer Weggemans.

De heer FONK vraagt of de commissie nog dit jaar een uitnodiging voor een werkbezoek aan het Bureau Verkeershandhaving Politie Drenthe mag ontvangen, in relatie tot de snelheidscontrole in verkeersgevaarlijke situaties, conform het eerdere verzoek van de heer Bomhof.

De heer SWIERSTRA meent dat de commissie bepaalt of een werkbezoek wordt afgelegd. Het college is momenteel bezig met een evaluatie, samen met de verschillende partners. Het Verkeer- en Vervoerberaad is afgelopen week ingesteld en heeft besloten tot instelling van een integrale werkgroep verkeershandhaving met het oog op een verbeterde coördinatie. Als de bedoelde evaluatie in het najaar gereed is, zal dit aan de commissie worden gemeld. Vervolgens kan de commissie besluiten wanneer en met wie men wil praten.

De heer LANGENKAMP wijst op de kruising van de N34 bij Borger en het kappen van de bomen aldaar. Is de provincie bereid tot het bekijken van het nieuwe alternatief, zeker als dat niet leidt tot vertraging van de plannen?

De heer SWIERSTRA vindt dat in het kader van de N34 reeds buitengewoon indringend en langdurig is gezocht naar alternatieven. Er is dan ook geen ruimte voor nieuwe alternatieven, die bovendien binnen de bestaande budgetten moeten vallen. Het herstellen van de Koesteeg, in oude staat en met herstelling van een cultuurhistorische vergissing, brengt met zich dat enkele bomen moeten sneuvelen. Dit gebeurt echter zorgvuldig en dient daarnaast een belangrijk doel. Bovendien is hierbij sprake van compensatie in veelvoud door aanplanting van nieuwe bomen.

De heer LANGENKAMP brengt naar voren dat afgelopen weekeinde een alternatief naar voren is gebracht dat snel klaar is en binnen het budget valt.

De heer KUIPER wil het onderwerp van rotondes en voorrang voor fietsers zo snel mogelijk op de agenda als de benodigde gegevens bekend zijn, inclusief een beoordeling daarvan door het college.

De heer SCHAAP is van mening dat deze discussie al diverse malen is gevoerd.

De heer SWIERSTRA is altijd bereid om tegemoet te komen aan de wens van de commissie, zeker als eventueel nieuwe gegevens bekend geworden zijn. Het is dan echter aan de heer Kuiper om dergelijke informatie naar voren te brengen.

De VOORZITTER stelt voor dat de fractie van GroenLinks het punt op de agenda zal laten zetten als er sprake is van nieuwe feiten.

**7. Statenstuk 867, Jaarstukken 2000**

(Betrokken onderdelen: Beleidsrekening 2000, Verkeer en vervoer, bladzijden 85-99, Toeristisch beleid, bladzijden 172, 176 en 178, Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting, bladzijden 217-228, Jaarverslag 2000, Verkeer en vervoer, bladzijden 12-17, Toeristisch beleid, bladzijden 47 en 48, Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting, bladzijden 56-59)

Mevrouw HUISMAN hoopt dat het onlangs ingestelde Verkeer- en Vervoerberaad ertoe leidt dat de door COVER (convenanten verkeer en vervoer) geconstateerde afkalvende betrokkenheid bij de verkeersveiligheid en het afnemende draagvlak voor de verkeershandhaving een halt toe wordt geroepen. De Visitatiecommissie COVER wijst er tevens op dat de mogelijkheden voor de fiets onderbelicht zijn. Op 6 oktober 1999 heeft de PvdA-fractie een motie ingediend, om samen met de gemeenten extra inspanningen te verrichten in het kader van de verkeersveiligheid. Hoe staat het daarmee?
De klachten over ARRIVA mogen bekend worden verondersteld. Het grote grief is dat er niet naar de bezwaarmakers wordt geluisterd. De voorlichting is gebrekkig verlopen en er heeft geen overleg plaatsgevonden. Deze mensen moeten serieus genomen worden, het liefst door alsnog een aantal maatregelen terug te draaien.
In het kader van de ruimtelijke ordening moet het initiatief ondersteund worden om de alternatieven van de Buurtvereniging Koesteeg te bekijken, opdat in totaal maar liefst 132 bomen gespaard kunnen worden.

Mevrouw DE WIDT vindt dat het college duidelijke jaarstukken heeft gepresenteerd. Uit het jaarverslag is de voortgang en verantwoording van het beleid duidelijk geworden. Met de informatie uit de Evaluatie strategische visie 2030 en de evaluatie van het bestuursprogramma kunnen ingrediënten en accenten worden gevormd voor de begrotingsbehandeling. Het stuk krijgt een positief advies.

De heer PETERS voorziet het stuk eveneens van een positief advies.

De heer LANGENKAMP merkt op dat de Beleidsrekening doelstellingen kent op het gebied van verkeer en verkeersveiligheid: minder autokilometers en minder verkeersdoden en -gewonden. Uit de stukken valt echter niet op te maken in hoeverre het beleid bijdraagt aan de doelstellingen. Verschillende rapporten maken immers duidelijk dat het aantal verkeersslachtoffers stijgende is, terwijl het verkeer op de provinciale wegen, met name in Midden- en Zuidwest-Drenthe afneemt. Is er nog niets bekend over het onderzoek naar eenzijdige verkeersongevallen?
De voorlopige conclusies die in het jaarverslag staan, zijn niet juist, met name de conclusie over het openbaar vervoer, omdat de COVER-evaluatie zich hier niet mee heeft beziggehouden. Er komt namelijk een aparte evaluatie openbaar vervoer.
Inzake het toeristisch beleid valt te lezen dat er een taakstelling ligt van 2% minder overnachtingen. Blijkbaar is het eerdere percentage van 5, als eis om de thema's de komende jaren door te laten zetten, bijgesteld. Hoe is deze bijstelling gemotiveerd en waarom in het jaarverslag van 2000 als het in 2001 is bijgesteld?
Bij de behandeling van ruimtelijke ordening en huisvesting in het jaarverslag is het opvallend dat vermeld wordt dat inzake de windturbineparken de Statencommissie Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit (RIM) met een en ander heeft ingestemd. Waarom wordt dit vermeld? Bij het overleg over de Stichting ASTRON is overigens vergeten de gemeente Westerveld te vermelden.

De heer ENGELS dankt het college voor de Jaarstukken 2000.

De heer BAAS sluit aan bij de opmerkingen van mevrouw Huisman over de voorlopige conclusies van COVER. Het uiteindelijke rapport zal overigens medio 2001 worden uitgebracht.
In het jaarverslag is sprake van het gebruik van waterwegen met het oog op aansluiting op bedrijventerreinen. Dit is een teleurstellende opmerking in het licht van het bevorderen van gebruik van waterwegen, aangezien Drenthe geen bedrijventerreinen kent met ontsluiting op de vaarwegen.
De passage in het jaarverslag op bladzijde 59 over het honoreren van reserveprojecten is te vaag en verdient verduidelijking.

Mevrouw MEDEMA geeft aan geen op- of aanmerkingen te hebben.

De heer VAN DER SCHOOT deelt de wens van de heer Langenkamp om op het vlak van de verkeersveiligheid voortgangsanalyses te laten verschijnen. Meer in het algemeen wordt er te weinig gebruikgemaakt van het instrument van de financiële analyse.
In de Beleidsrekening 2000 valt over de landwegen te lezen dat bij de Reconstructie landwegen de apparaatskosten fors zijn gestegen, in tegenstelling tot de uitvoeringskosten in het kader van de doelstellingen. Wat betekent dit?
Het vaarwegennet kent diverse meevallers. De doorberekening van de pompkosten van het voorgaande jaar aan de waterschappen viel echter ƒ 350.000,-- hoger uit. Het doorberekenen van groot onderhoud naar andere jaren maakt beoordeling van de stand van zaken dus nogal ondoorzichtig.
Het niet benutten van een financiële analyse bij promotie en toeristische voorzieningen is een gemiste kans. Tevens zijn er geen realisaties ingevuld, wat een beoordeling niet gemakkelijk maakt.
Volgens COVER is er sprake van een afkalvende betrokkenheid bij de verkeersveiligheid en een afnemend draagvlak voor verkeershandhaving. Wat is hiervan de oorzaak? Aangezien jongeren veel verkeersongelukken veroorzaken, ligt een strafpuntensysteem voor rijbewijzen voor de hand.
In de Beleidsrekening staat dat het boekje Drenthe in cijfers heeft geleid tot een nadelig verschil van ƒ 65.000,--.
Bij de hoofdfunctie Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting ontbreekt de financiële analyse, zodat toename van de lasten bij de POP-uitvoering niet is verklaard. Hetzelfde geldt voor de visie-ontwikkeling die met ƒ 214.577,-- in de min is gekomen. Ook de accountant blijkt zich te ergeren aan de vrijblijvende nalatigheid met betrekking tot de financiële analyse. Er zijn blijkbaar meer mensen bij de advisering inzake ruimtelijke ordening betrokken. Om hoeveel mensen gaat het en voor hoelang?

De heer SWIERSTRA legt uit dat enkele passages uit de voorlopige conclusies van COVER in het jaarverslag zijn opgenomen om de gegevens in het jaarverslag in een context te plaatsen. Het definitieve rapport zal in oktober in het
Verkeer- en Vervoerberaad worden besproken, waarna het ook in de commissie zal worden besproken. Een opvallend element daarbij is het afnemende draagvlak omtrent de verkeersveiligheid, die ook eerder in de evaluatie van het Regionaal Orgaan Verkeersveiligheid is geconstateerd. Mede daarom is het Verkeer- en Vervoerberaad ingesteld. Veel van de door de commissie gestelde vragen zijn overigens terug te vinden in de beleidseffectrapportage, de BER, waarin grote aantallen gegevens te vinden zijn over het verkeer.
Het fietsverkeer krijgt een belangrijke rol bij de besteding van de GDU-gelden (gebundelde doeluitkering),

het liefst in combinatie met verkeersveiligheid. Een voorstel voor de verdeling van extra middelen in het kader van Duurzaam Veilig is reeds in de maak.
In verband met de verkeersveiligheid is opgemerkt dat het verkeer op sommige wegen afneemt. Dat kan het gevolg zijn van beleid, maar ook van ingrijpende wegwerkzaamheden. De definitieve cijfers laten zien dat de stijgende tendens van het aantal verkeersslachtoffers in het jaar 2000 stopt. Het aantal dodelijke slachtoffers blijft met 44 op hetzelfde aantal staan als in het voorgaande jaar. Het aantal gewonden is echter afgenomen ten opzichte van 1999. Er worden overigens ook analyses gemaakt van verkeersproblemen, ook inzake de eenzijdige ongevallen en per traject. Zo zijn er in dat jaar 6 mensen van de weg geraakt en tegen een boom gereden.

Mevrouw DE VRIES merkt op dat de vermelding van de Statencommissie RIM inzake de windturbineparken enkel de feiten weergeeft. De enige verbinding tussen ASTRON en Westerveld is dat de stichting in deze gemeente zetelt. Bij de stads- en dorpsvernieuwing had inderdaad concreter kunnen worden vermeld welke reserveprojecten het betreft.
De gestelde financieel-technische vragen worden doorverwezen naar de Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie. Gegevens over precieze aantallen mensen op de loonlijst zijn daarnaast niet direct voorhanden.
Inzake de Koesteeg is er sprake van een goedgekeurd bestemmingsplan. Dat betekent dat er bij toepassing van een nieuw alternatief ook een nieuwe (inspraak)procedure gevolgd moet worden. Dit duidt per definitie op tijdverlies. De provincie heeft overigens aangegeven in het volgende traject nadrukkelijk betrokken te willen blijven bij de landschappelijke inpassing.

De heer VAN DER SCHOOT legt uit dat een en ander duidelijk maakt dat de financiële analyse noodzakelijk is om dergelijke vragen te voorkomen.

TWEEDE TERMIJN

De heer LANGENKAMP merkt op dat de heer Swierstra slechts geruststellende woorden gebruikt in plaats van met oplossingen te komen als het gaat om de afkalvende betrokkenheid bij de verkeersveiligheid en het afnemende draagvlak voor de verkeershandhaving. Uit de cijfers blijkt echter dat het aantal doden en ziekenhuisopnames stijgt, ook inzake provinciale wegen. Waar blijft het beleid?

De heer SWIERSTRA vindt het verwijt van te weinig enthousiasme en inzet op het vlak van verkeersveiligheid ongegrond.

De VOORZITTER stelt vast dat het statenstuk de B-status behoudt.

**8. Statencommissiestuk van 28 augustus 2001, kenmerk 34/6.17/2001007683, Beantwoording reacties concept-Nota wonen**

De heer VAN DER SCHOOT ziet dat alleen de Milieufederatie en Duurzaam bouwen Drenthe de concept-Nota wonen negatief waarderen. Omdat de provincie de bouwmogelijkheden voor de gemeenten op slot zet, is de reactie van de Milieufederatie echter moeilijk te plaatsen. Wellicht dat de knelpuntenpot, waarbij ook de woonwens voor jongere Drentenaren moet worden betrokken, de oorzaak is van enige onrust. De status van deze pot en het reguliere beleid vanuit het POP is niet helder. Zo denken de gemeenten Borger-Odoorn en Noordenveld dat er gestuurd moet worden op aantallen. Verheldering van het commentaar op bladzijde 20 van de Nota van beantwoording is dan ook gewenst.
Op bladzijde 23 wordt geen standpunt ingenomen over de gewenste voorkeursbehandeling van wooncorporaties. Ook is vreemd dat in een provincie met slechts 12 gemeenten nog geen adequate woningbouwcijfers bestaan. De voorgestelde tekst op bladzijde 39, ad 4.1, verduidelijkt weinig. De op bladzijde 41 voorgestelde tekst blijft onduidelijk over woningplannen voor ouderen die nog niet gescreend zijn. Als inzicht terzake ontbreekt, kunnen er echter geen plannen worden gemaakt.
Op bladzijde 51 is er sprake van het voorbeeld van Oldenzaal voor starters. De gemiddelde prijs van ƒ 420.000,-- per woning is echter onhaalbare kaart voor velen. Ook ƒ 300.000,-- is te veel. Dit biedt dus geen perspectief voor starters of op doorstroming.
Op bladzijde 59 wordt gesteld dat een verbetering van de monitoring mogelijk is om vraag en aanbod zichtbaar te maken. Van die verbetering moet dan ook zeker sprake zijn.

Mevrouw MEDEMA vindt dat er aandacht moet worden besteed aan de problematiek van starters en bewoners met lage inkomens door middel van onder meer een anti-speculatiebeding. Dit is een goede manier om jongeren aan een koopwoning te helpen. Daarbij moet echter ook sprake zijn van sociale binding, zodat een in Drenthe woonachtige starter een grotere kans heeft op een koopwoning.
In de gemeenten Noordenveld, Assen en elders staan duizenden mensen op de wachtlijst voor een huurwoning, waaronder veel jongeren. Ook hierbij moeten jongeren die in Drenthe wonen en dat willen blijven doen, een verhoogde kans op wonen in de goedkopere sector geboden worden.
De opmerking van de Inspectie Ruimtelijke Ordening wordt onderschreven: het probleem voor de starters is niet dat er geen woningen vrijkomen, maar dat de koop- of huurprijs niet overeenkomt met hun financiële mogelijkheden. Extra woningen bieden geen oplossing, de goedkope huur- en koopsector wel. Huur- en koopprijzen in Drenthe liggen gemiddeld lager dan in andere delen van het land, wat tot een oneerlijke strijd leidt voor starters in Drenthe ten opzichte van andere geïnteresseerden.
De provincie zal, om de jongeren te willen behouden, actiever moeten optreden, onder meer door restrictiegebieden aan te wijzen en in samenwerking met gemeenten economische en vooral sociale bindingseisen te stellen. Wat doet de provincie concreet voor deze starters?

De heer WENDT geeft aan dat de concept-Nota wonen goed is geland in Drenthe. De vele serieuze reacties hebben dan ook geleid tot verbeteringen en verduidelijkingen. De kritische stellingname van de Inspectie Ruimtelijke Ordening is opvallend, wat duidelijk maakt dat er nog veel te overleggen valt.
Zorgwekkend is het grote tekort aan huurwoningen, dat in korte tijd is ontstaan. Vernieuwing en vervanging van woningen verloopt te traag. Bovendien gaat het bij nieuwbouw veelal om koopwoningen. Het is overigens niet zo dat mensen niet naar Drenthe komen bij gebrek aan huurwoningen. Die woningen moeten niet alleen voor Drenten openstaan, wat immers een goede arbeidsmarkt belemmert. In dit verband moet de vinger aan de pols worden gehouden in het overleg met de gemeenten in Drenthe.

De heer ENGELS merkt op dat de status van de conceptnota een punt van discussie vormt: is het een uitwerking of een herziening? Dat is niet alleen van belang voor de vraag of gedeputeerde staten of provinciale staten het voortouw dienen te nemen, maar heeft daarnaast consequenties voor de reactie van de Inspectie. Duidelijk is immers dat de nota geen gevolgen mag hebben voor de hoofdstructuur van het POP: geen groter ruimtebeslag en geen grotere spreiding van woningbouw. Volgens het college blijft de hoofdstructuur, de verdelingsprincipes, intact. Met name door toepassing van het contourenbeleid zou er geen reden tot ongerustheid zijn. Vervelend is echter dat de Inspectie hierover geen duidelijk oordeel velt. Bij de berekening van de extra woningen, bladzijde 29, en de verschuiving van een deel van de woningbouw van de stedelijke centra naar het platteland, bladzijde 37, de benutting van de boerderijen in het buitengebied, bladzijde 47, en de realiteit van het bouwen van extra woningen om het startersprobleem op te lossen, plaatst de Inspectie de nodige vraagtekens. Ook de weergave van het ambtelijk overleg van 16 juli geeft aan dat hier sprake is van een discussiepunt. Het ministerie is dan ook pas na veel overleg akkoord gegaan met het POP en de aantallen woningen die daarin worden genoemd. De nota lijkt overigens slechts ruimte voor extra woningen te bieden in het kader van de herstructurering. Daarvoor zou juist de knelpuntenpot ingezet moeten worden. Al met al blijft onduidelijk of sprake is van een uitwerking of een herziening, ook gezien het weinig heldere commentaar van het college op de verschillende door met name de Inspectie opgeworpen vragen. Zo haalt de Inspectie het verhaal over de starters compleet onderuit. Het enige commentaar van de provincie is hierop dat men zich open blijft stellen voor gemeentelijke wensen op dit vlak. Het kwantitatieve deel van de nota blijft alleen overeind als het gaat om het herstructureringsbeleid. Het vervolg hierop bepaalt of er sprake is van uitwerking of herziening van het POP.

De heer KUIPER legt uit dat het college de bevoegdheid heeft om de nota definitief vast te leggen, zodat het van belang is dat de standpunten zoals die op 7 mei 2001 zijn ingenomen zorgvuldig weergegeven worden. Bij punt 1 moet duidelijk zijn dat duurzame woonkwaliteit bezien moet worden in het licht van het POP. Bij punt 2 moet vermeld worden dat er een relatie is gelegd met de Vijfde nota. Tevens is het punt ingebracht van toetsing van uitvoering op de bestemmingsplannen. Tevens moeten gemeentelijke omgevingsplannen worden bevorderd, waarbij de gemeente de mogelijkheid krijgt om met aantallen woningen in dorpen te schuiven binnen een totaalkader. Er is tevens iets gezegd over de vervanging van huurwoningen en het opwerpen van een dam tegen het permanent bewonen van recreatiewoningen. Al deze punten worden node gemist, zodat het voor de hand ligt om de integrale tekst van de RIM-commissievergadering van 7 mei integraal bij de discussie te betrekken.

De heer PETERS ziet ook in de reacties veel waardering voor de wijze waarop de nota aan de orde is gesteld. Inhoudelijk gezien is het goed dat een herstructurering de voorkeur geniet boven een uitbreiding. Ten aanzien van de aantallen blijven er echter vragen rijzen. Het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) komt met een aantal van 3.600, met onduidelijke gevolgen voor de gestelde hoeveelheid van 4.000. In de nota staat tevens dat het doel van herstructurering van wat andere orde is. Wat houdt dat in?

De heer FONK ziet in de summiere samenvatting van de RIM-vergadering van 7 mei de verschillende kanttekeningen en aanvullende suggesties niet terug. Hopelijk is dit stuk dan ook niet ter kennis gebracht van de overige insprekers.
De externe inspraakronde voor de belangenorganisaties en gemeenten, waarbij overigens Coevorden, Tynaarlo en Meppel ontbreken, levert interessante informatie op: het onderscheid tussen in principe goedkeuring gekoppeld aan het woonplan en definitieve goedkeuring gekoppeld aan het bestemmingsplan. Ook het Oldenzaal-model voor starters op de woningmarkt trekt de aandacht. Het antwoord van het college op een en ander schept enige duidelijkheid. Enige vragen gesteld tijdens de RIM-vergadering van 7 mei moeten blijkbaar opnieuw worden gesteld. Is het college van plan aandacht te schenken aan particulier opdrachtgeverschap met een in de woonplannen vast te stellen percentage, experimenteel, exclusief en duurzaam wonen met prioriteit voor voornemens uit de knelpuntenpot, waakzaamheid voor realistische woonplannen en een strenge proef op uitvoerbaarheid om slecht onderbouwde claims op contingenten te voorkomen? Wat is de precieze definitie van starters op de woningmarkt? Gaat het dan om een voorrangspositie voor alle nieuwkomers op de woningmarkt? Vragen de recreatiewoningen niet om een consequent handhavingsbeleid? Wordt hierbij gedacht aan het korten van gemeenten via de knelpuntenpot? Mag er worden geschoven met contingenten van hoofdkernen naar subkernen binnen een gemeente? VROM merkt op dat het aantal van 450 woningen voor het buitengebied niet kan worden verhoogd in verband met strijdigheid met het POP. Een percentage van de knelpuntenpot moet voor herstructurering worden gereserveerd in de vorm van wisselwoningen. Welk percentage is dat?

Mevrouw HUISMAN stemt in met de stelling van het college dat de contouren van het POP onverkort gehandhaafd moeten blijven. Het bouwen van extra woningen voor, bijvoorbeeld, ouderen buiten de streekcentra mag dus niet leiden tot leegstand in de steden Hoogeveen, Emmen, Meppel en Assen. Een goede monitoring is hier van belang.
Het is goed om te lezen in de reacties dat herstructurering en inbreiding prioriteit hebben boven bouwen in de nieuwe uitleggebieden. Dit moet een belangrijk uitgangspunt zijn bij het opstellen van woonplannen. Samenwerking met woningbouwcorporaties en andere marktpartijen is dan ook noodzakelijk. Het voorstel van de Wooncom, op bladzijde 21, om bij de uitgifte van grond en de invulling van contingenten een voorkeurspositie aan woningbouwcorporaties te verlenen valt in goede aarde. Wat vindt het college hiervan?
Bij het opstellen van een woonplan moeten onder meer criteria als duurzaamheid, voorrangsbeleid voor starters, regionale afstemming worden betrokken. Ook moet totstandkoming van goede plannen gestimuleerd worden, ook al zien reeds veel gemeenten de noodzaak daarvan in. De provincie moet de regie voortvarend oppakken.
Bij dit alles is ook de bovenlokale afstemming van belang. Onder meer de gemeente Noordenveld stelt in de reacties dat de gemeente de eerstverantwoordelijke is. Ook hier heeft de provincie echter een grote verantwoordelijkheid als regisseur.
De reactie van de Provinciale Commissie voor Stedelijke Vernieuwing en Wonen wordt onderschreven, net als verschuiving van de termijn van indiening naar 1 april 2002.
Mede uit de cijfers blijkt dat de woningmarkt in Drenthe niet zo ontspannen is als in de conceptnota wordt ge-

steld. De ontwikkelingen gaan dan ook bijzonder snel: de wachtlijst voor huurwoningen in Assen stond in mei op 2.235 en staat momenteel op 3.100. De aandacht moet dan ook meer uitgaan naar de sociale huursector, zowel kwantitatief als kwalitatief, als naar de koopsector, ook met het oog op jonge starters. In dit verband moeten de gemeenten snel met een anti-speculatiebeding komen. Verheugend is dat het college het
Oldenzaal-voorbeeld aan de nota toevoegt.
De toename van de wachtlijsten in de grotere kernen zet vraagtekens bij de stelling van het college dat de doorstroming in die kernen voldoende is. Kan het college een en ander onderbouwen? Kan uitgelegd worden wat de wisselwoningen betekenen voor de herstructurering en de knelpuntenpot? De term industrieel erfgoed, omschreven in de Monumentenwet, wordt in de stukken gewijzigd in cultureel en industrieel erfgoed. Kan om problemen op dit vlak te vermijden niet beter gesproken worden van beeldbepalende panden?

De heer VAN DER SCHOOT vraagt zich af welk perspectief het Oldenzaal-voorbeeld biedt aan starters.

Mevrouw HUISMAN denkt dat ƒ 300.000,-- voor starters een hoge prijs is.

De heer JONKER wijst erop dat de gemeente Assen in de wijk Kloosterveen 75 woningen heeft in de prijsklasse ƒ 200.000,--/ ƒ 220.000,-- voor starters.

Mevrouw HUISMAN vindt dit een voorbeeld voor andere gemeenten.

Mevrouw DE VRIES onderzoekt of de term industrieel erfgoed precies is omschreven in de Monumentenwet.
De conceptnota is totstandgekomen na zorgvuldig overleg met gemeenten, woningbouwcorporaties, zorgaanbieders en de VROM-inspectie. Met de Inspectie is nogal indringend gesproken. Na moeizaam onderhandelen is men akkoord gegaan met het aantal woningen in het POP. Hetzelfde bureau dat ook de inventarisatie voor staatssecretaris Remkes' nota "Mensen, wensen, wonen" heeft verricht, komt met dezelfde aannames overigens uit op 4.000 extra woningen in Drenthe. Zowel over de aantallen, de categorieën, als de status van de conceptnota in de zin van een uitwerking, bestaat overeenstemming met het Ministerie van VROM en de Inspectie, ook wat betreft de landgoederen.

De heer ENGELS merkt op dat op 31 augustus een PCO-vergadering (Provinciale Commissie Omgevingsbeleid) heeft plaatsgevonden. Ware het niet beter geweest om de instemming van VROM eerder te melden?

Mevrouw DE VRIES wijst op het verslag op bladzijde 9 van de Nota van beantwoording. Het advies van de PCSW is bijgevoegd.

De heer ENGELS wijst erop dat in de nota staat dat het overleg van 16 juli nog niet tot de bedoelde conclusies heeft geleid. Volgens bladzijde 9 moet hierover dan ook nog gesproken worden. Een verandering in standpunt moet dan ook direct worden gemeld.

Mevrouw DE VRIES legt uit dat reeds voor de PCO-vergadering duidelijk is geworden dat de Inspectie met een en ander kan instemmen. Op 31 augustus is gemeld dat ook de passages over de landgoederen de instemming van VROM hebben.
Met name als gevolg van het gesprek met de Inspectie is overigens de vijfde categorie toegevoegd. Bij integrale uitvoering van een herstructureringsplan kan het ontbreken van woningen op voorraad met het oog op de doorstroming een belemmering vormen. Daarbij is voorgesteld om te komen tot een "revolving fund"-achtige roulatie, zodat de nieuw te bouwen woningen gebruikt worden voor de doorstroming bij een herstructureringsproject en het geherstructureerde gebied vervolgens aangewezen kan worden voor doorstroming van het volgende herstructureringsproject. Een en ander moet echter gekoppeld zijn aan een integraal herstructureringsplan. De provincie is overigens sowieso waakzaam bij de woonplannen van de gemeenten, mede door het onderscheid van toekenning in principe bij de woonplannen en definitieve toekenning bij de uiteindelijke plannen.
Het college wil nadrukkelijk inzetten op kwaliteit, bijvoorbeeld met een kwaliteitsteam. Met name gemeenten worden geholpen om kwaliteit te vertalen, langs de lijnen van de provinciale regie van de woonplannen. Dit proces is overigens reeds in volle gang. Daarnaast komt het college binnenkort met een voorstel ter bevordering van de kwaliteit.
In het veld is verwarring ontstaan over de bijzondere doelgroepen, waarna duidelijk is gemaakt wat dit inhoudt inzake, bijvoorbeeld, het bouwen voor ouderen met zorgarrangementen.
Monitoring is noodzakelijk om vraag en aanbod zichtbaar te maken. De vraag is echter of dit instrument alles boven tafel haalt.
Op het vlak van de starters kan de provincie weinig doen met het oog op de autonome rol van de gemeenten op dit gebied. Wel stelt het college in de nota voor, aan extra contingenten voor starters door de gemeenten nadrukkelijke voorwaarden te laten stellen, zodat zeker is dat deze woningen door starters worden benut. Dit moet reeds bij de beoordeling duidelijk zijn.
Er wordt een groot tekort aan huurwoningen gemeld. Hierbij lijkt sprake te zijn van een sluipend proces. Op dit vlak hoeft men echter geen problemen te verwachten. Het college is er bij de plannen immers van uitgegaan dat iedereen in het jaar 2010 een dak boven het hoofd moet hebben. Daarbij is de herstructurering het allerbelangrijkste, waarna inbreiding volgt en nieuwe uitbreiding pas aan de orde is als de eerste twee geen soelaas bieden, wat impliciet een voorkeursbehandeling inhoudt voor woningbouwcorporaties.
Het college heeft zich hogelijk verbaasd over de onduidelijkheid inzake de aantallen woningen. De provincie krijgt de benodigde gegevens via het CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek), die door de gemeenten worden verstrekt. Daarnaast zijn er de enquêtes van de provincie onder die zelfde gemeenten. Om onenigheid over aantallen te voorkomen, wordt eenmalig via de enquête de mogelijkheid geboden de cijfers gelijk te trekken.
Het door velen aangehaalde verslag in samengevatte vorm betreft slechts een lijstje met afspraken, die alleen gehanteerd is ter herinnering. Het verslag van de RIM-vergadering zelf maakt deel uit van de discussie. Verslag en beantwoording van de nota liggen overigens in elkaars verlengde qua inhoud.

De heer KUIPER geeft aan de samenvatting veel te summier te vinden.

Mevrouw DE VRIES legt uit dat de samenvatting alleen voor intern gebruik is en niets afdoet aan het officiële verslag van de RIM-vergadering.
De genoemde 3.600 woningen betreffen vooral woningen voor ouderen, gehandicapten en andere doelgroepen, gericht op de zorg, tot en met het jaar 2010. Dit

aantal vindt ook de instemming van de Inspectie, ook gezien de behoefte aan wonen onder ouderen.
Drenthe valt op in positieve zin als het gaat om het particulier opdrachtgeverschap. Er wordt relatief veel op vrije kavels gebouwd. Dit onderwerp vraagt vooralsnog niet om regeling. Het is de vraag of een uitzonderingspositie gemaakt moet worden voor experimenteel bouwen inclusief een toets. Gemeenten kunnen binnen de bestaande contingenten immers experimenteel bouwen toelaten. Zij kunnen bovendien gestimuleerd worden om de aandacht op kwaliteit te richten.

De heer FONK ziet graag dat voorrang wordt gegeven bij de knelpuntenpot aan gemeenten die experimenteel willen bouwen.

Mevrouw DE VRIES wijst dit van de hand, omdat wederom een extra categorie ontstaat voor de knelpuntenpot, naast onder meer herstructurering en bouwen met zorgarrangementen.

De heer FONK vindt dat het meegewogen kan worden bij de planvorming door een gemeente op basis waarvan een beroep op de knelpuntenpot wordt gedaan.

Mevrouw DE VRIES is van mening dat de kwaliteit niet extra benadrukt hoeft te worden.

De heer KUIPER geeft aan dat doorstroming als doel belangrijker is dan het middel dat daarvoor aangewezen wordt. Wellicht dat dit onder meer bereikt wordt door kwalitatief wonen via de knelpuntenpot.

Mevrouw DE VRIES verwijst naar het eerdergenoemde idee van "revolving fund".
Een definitie van starters is reeds te vinden in de nota: mensen die zich voor het eerst begeven op de woningmarkt.

De heer KUIPER wijst op het probleem van mensen die op latere leeftijd een huurwoning wensen te verruilen voor een koopwoning.

Mevrouw DE VRIES wijst erop dat deze mensen niet binnen de genoemde definitie vallen.
Over recreatiewoningen is niet meer te melden dan reeds is gebeurd. In het POP staat dat in het landelijk gebied geen ruimte is voor permanente bewoning. In de praktijk geldt voor gemeenten een handhavingsbeleid. Een gemeente kan een structuurvisie of een woonplan maken waarin de toegewezen aantallen woningen, met inachtneming van de hoofdlijnen van het POP, schuiven tussen kernen. Daarbij kan in principe ook geschoven worden van hoofdkernen naar subkernen. Onmogelijk is echter om met woningen zodanig te schuiven dat een subkern in een hoofdkern verandert. Naar verwachting zal de herstructurering de knelpuntenpot niet in de problemen brengen. Doorstroming in grote gemeenten zal in het algemeen geen problemen geven, omdat de woningvoorraad meestal veel groter is.

TWEEDE TERMIJN

De heer VAN DER SCHOOT vindt het verbazend dat het CBS met andere cijfers op de proppen komt dan de gemeenten. De provincie moet bij de monitoring de toezegging afdwingen van verbetering op dit vlak. Wat betekent overigens de voorkeursbehandeling voor woningbouwcorporaties bij de herstructurering?

De heer KUIPER herinnert aan het probleem van mensen, vaak zonder kapitaal, die op latere leeftijd een huurwoning wensen te verruilen voor een koopwoning. Als deze mensen niet als starter worden aangemerkt, vergroot dit het probleem.

De heer PETERS stemt in met de Nota van beantwoording van de reacties op de concept-Nota wonen.

Mevrouw HUISMAN wijst erop dat de voorkeursbehandeling van de woningbouwcorporaties niet aan de orde is bij de uitgifte van grond.

Mevrouw DE VRIES vraagt zich af of een uitzonderingspositie bij de uitgifte van grond specifiek aan een woningbouwcorporatie moet worden gegeven. Er zijn ook andere partners, zoals projectontwikkelaars, mogelijk. Dit laat onverlet dat herstructurering, en daarmee de bezitters van de woningen, de voorkeur geniet.
Voor mensen die na jaren van huren een woning willen kopen, bestaan er mogelijkheden, zoals een koopsubsidie. Daarvan wordt overigens vrij weinig gebruikgemaakt.
De bedoelde monitoring vindt reeds plaats en wordt gebruikt bij de beoordeling van bestemmingsplannen.

**9. Sluiting**

De VOORZITTER sluit de vergadering om 16.08 uur.

**TOEZEGGINGEN:** Geen.

gedaan in de vergadering van de Statencommissie Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit, gehouden op 10 september 2001 in het provinciehuis te Assen.

**Pagina**

Geen.

provincie Drenthe

# Verslag

**van de vergadering van**
**provinciale staten van Drenthe**

gehouden op 6 en 7 november 2001

**INHOUD**

**6 november 2001**


Opening 2
Mededelingen 2
Installatie van de heer A.J. Gaasbeek te Diever 2
Benoeming lid in statencommissies 2
Ingekomen stukken 2
Brieven gedeputeerde staten/voorzitter provinciale staten 2
Mondelinge vragen 3
Algemene beschouwingen in eerste termijn door provinciale staten 3
*Amendement A (ingetrokken)* 35
*Motie B (verworpen)* 41
*Motie C (verworpen)* 42
*Motie D (verworpen)* 43
Antwoord in eerste termijn door gedeputeerde staten 51


**7 november 2001**


Heropening 88
Mededelingen 88
Algemene beschouwingen in tweede termijn door provinciale staten 88
*Motie E (ingetrokken)* 88
*Motie F (overgenomen)* 89
*Motie G (overgenomen)* 89
*Motie H (overgenomen)* 89
*Motie I (overgenomen)* 90
*Motie J (overgenomen)* 91
*Motie K (overgenomen)* 97
*Motie L (overgenomen)* 98
*Motie M (overgenomen)* 98
*Amendement N (ingetrokken)* 101
*Motie O (ingetrokken)* 102
*Motie P (overgenomen)* 103
*Motie Q (ingetrokken)* 103
*Amendement R (opnieuw in stemming op 12 december 2001)* 110
*Amendement S (ingetrokken)* 110
*Motie T (verworpen)* 112
Antwoord in tweede termijn door gedeputeerde staten 118
Voorstellen nieuw beleid en intensiveringen 132
Nota energiebeleid 132
Structurele subsidie Stichting Theaterwerkplaats Het Hek 135
Informatieplan 2002-2005 (*e*-government) 137
Voorstellen bestemming tweede tranche flexibel beleid 2001 137
Ruimtelijke kwaliteit van de gebouwde omgeving 137
Duurzame inrichting Noorderpark te Meppel: “Welkom in mijn achtertuin” 140
Medefinanciering Regionaal Overslagcentrum Coevorden 141
EQUAL: “Inzetbaarheid arbeidspotentieel Drenthe” 141
Project Stationsgebied Hoogeveen, fase 1A 141
Baggerproject Zuidlaardermeer 142
Fietstotaalplan Drenthe, onderdelen Revitalisering en Aanvullende voorzieningen 142
Evaluatie Strategische visie Drenthe 2030 en Bestuursprogramma 1999-2003, Besturen in balans 142
Najaarsnota 2001, Beleidsnota 2002 en begroting 2002 142
Overige voorstellen gedeputeerde staten 145
Jaarstukken Interprovinciaal Overleg 2002 145
Instelling Fonds verkeer en vervoer 145
Meerjarenuitvoeringsprogramma verkeer en vervoer 2002-2005 145
4e wijziging provinciale begroting 2001 145
Sluiting 146
Toezeggingen 147

**PROVINCIALE STATEN VAN DRENTHE**

Verslag van de vergadering van provinciale staten van Drenthe, gehouden op 6 en 7 november 2001 in het provinciehuis te Assen.

**Tegenwoordig zijn op 6 november 2001:**

A.L. ter Beek, Commissaris van de Koningin, voorzitter

de leden (49 in getal):

H. Weggemans (PvdA)
R.W. Klein Nulent (PvdA)
J.H. Schaap (PvdA)
mevrouw I.J. Huisman-Holmersma (PvdA)
J. Prinsen (PvdA)
W.H. Kuiper (GroenLinks)
mevrouw W.F.C. Dirks (GroenLinks)
mevrouw A. de Widt-Nieuwenhuizen (VVD)
J.R. Dijkstra (PvdA)
mevrouw H.G. Stoel-Snater (PvdA)
A. Haak (PvdA)
mevrouw W.H.H. Ceelen (PvdA)
mevrouw E.H. Mellink (PvdA)
mevrouw M. Looman-Struijs (PvdA)
mevrouw G.M. Remmelts-Mulder (VVD)
K.N. Blanksma (GroenLinks)
K.H. Smidt (VVD)
H.R. Hornstra (PvdA)
A. Wendt (ChristenUnie)
Joh. Dijks (VVD)
mevrouw H. Kempe-Foekens (ChristenUnie)
H. Baas (ChristenUnie)
S.A. van der Schoot (Ouderenpartij)
mevrouw J. Schipper (VVD)
mevrouw A. Edelenbosch (PvdA)
G.A.W. Fonk (VVD)
W. Nijenbrinks (VVD)
F. Benning (VVD)
mevrouw M.Ch.A. Smilde (CDA)
A.G.H. Peters (CDA)
A. Faber (CDA)
L. Bomhof (VVD)
H. Holman (CDA)
J.J. van Heukelum (VVD)
mevrouw K. Westerkamp-Exoo (CDA)
R.C.M. van Glansbeek (CDA)
F.A.J. Harleman (GroenLinks)
Ch.C. de Haas (OPD)
J.P. Sluiter (D66)
mevrouw G. de Vries-Leggedoor (CDA)
F. Ietswaart (D66)
J.W.M. Engels (D66)
mevrouw M.W. Brink-Massier (PvdA)
H. Zomer (CDA)
S.B. Swierstra (VVD)
K. Jonker (CDA)
J. Langenkamp (GroenLinks)
mevrouw N. Nieuwenhuizen (OPD)
A.J. Gaasbeek (OSD)

J.Th. Imholz, plaatsvervangend griffier der staten van Drenthe

**Met kennisgeving afwezig:**

J.J. Mastwijk (CDA)
A. Tuparia (PvdA)

**A. Opening**

De VOORZITTER: Ik open de vergadering van provinciale staten (08.34 uur). Ik heb er wel zin in en ik hoop dat dit ook voor u geldt. Laten wij er een paar dagen met mooi debat van maken.

**B. Mededelingen**

De VOORZITTER: Ik deel de staten mee dat bericht van verhindering tot het bijwonen van de vergadering is ingekomen van de heer Mastwijk wegens droeve familieomstandigheden en van de heer Tuparia. Mevrouw Nieuwenhuizen heeft laten weten iets later te komen en de heer Van Heukelum heeft gemeld de vergadering in de loop van de middag te moeten verlaten.

**C. Installatie** van het op 3 oktober 2001 toegelaten lid van provinciale staten, de heer A.J. Gaasbeek te Diever.

De VOORZITTER: Ik verzoek de bode de heer Gaasbeek binnen te geleiden.

Nadat de heer Gaasbeek in de vergadering is verschenen, legt hij in handen van de voorzitter de bij de wet vereiste eed af.

De VOORZITTER: Ik wens u van harte geluk met uw "doorstart". Ik zeg altijd: "Maak er iets moois van." en ik heb het gevoel dat het in uw geval wel zal lukken.
Ik schors de vergadering voor enkele ogenblikken.

(Schorsing van 08.37 uur tot 08.41 uur.)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.

**D. Benoeming** lid in statencommissies

De heer GAASBEEK: Mijnheer de voorzitter. Ik vraag de staten toestemming als lid toe te mogen treden tot alle vier statencommissies.

De VOORZITTER: Ik stel de staten voor overeenkomstig dit verzoek te besluiten.

Daartoe wordt besloten.

**E. Ingekomen stukken**

1. Brief van 19 september 2001 van de heer L.W. Verhoef te Wijk bij Duurstede inzake de Jaarrekening 2000

2. Brief van 22 oktober 2001 van de Stichting Kwelgeest te Eext inzake de betekenis van zonne-energie in de duurzame energievoorziening

De VOORZITTER: Ik stel de staten voor het ingekomen stuk E.1. ter afdoening in handen van het college te stellen en het stuk E.2. desgewenst te betrekken bij de behandeling van statenstuk 872, Nota energiebeleid (agendapunt M.1.)

Daartoe wordt besloten.

**F. Brieven gedeputeerde staten/voorzitter provinciale staten**

1. Brief van gedeputeerde staten van 10 oktober 2001, kenmerk 39/6.3/2001006070, houdende beantwoording van de door de statenleden E.H. Mellink en I.J. Huisman-Holmersma gestelde vragen inzake opheffen haltes lijn 4 in Assen door ARRIVA

2. Brief van gedeputeerde staten van 17 oktober 2001, kenmerk 42/7.5/2001006607, houdende beantwoording van de door de statenleden L. Bomhof, G.A.W. Fonk en A. de Widt-Nieuwenhuizen gestelde vragen over verkeersonveiligheid N48

3. Brief van gedeputeerde staten van 24 oktober 2001, kenmerk 43/6.7/2001009058, houdende beantwoording van de door de statenleden Ch.C. de Haas en N. Nieuwenhuizen gestelde vragen over financieel toezicht op structureel gesubsidieerde instellingen

4. Brief van gedeputeerde staten van 24 oktober 2001, kenmerk 43/6.10/2001009857, inzake financiering provinciale hypotheken

5. Brief van gedeputeerde staten van 31 oktober 2001, kenmerk 44/6.13/2001009282, houdende beantwoording van de door de statenleden H. Baas, A. Wendt en H. Kempe-Foekens gestelde vragen over Veenhuizen als uniek cultuurhistorisch monument in Drenthe

De VOORZITTER: Ik stel de staten voor deze stukken voor kennisgeving aan te nemen.

Daartoe wordt besloten.

**G. Mondelinge vragen**

De VOORZITTER: Ik stel vast dat niemand zich voor het stellen van mondelinge vragen heeft gemeld.

**H. Algemene beschouwingen in eerste termijn door provinciale staten**

Hierbij zijn aan de orde de Najaarsnota 2001, de Beleidsnota 2002 en de begroting 2002 met bijbehorende statenvoorstellen, zoals genoemd onder agendapunt M, en de op deze punten betrekking hebbende verslagen van de vergaderingen van de Statencommissies Milieu, Water en Groen, Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit, Cultuur en Welzijn en Bestuur, Financiën en Economie van 15 en 17 oktober 2001.

De VOORZITTER: Ik heb de staten over de procedure en het tijdschema op 24 oktober 2001 een brief gestuurd. Ik roep de inhoud van die brief nog even in herinnering, maar laten wij nu maar gewoon lekker aan de slag gaan.

De heer SCHAAP: Mijnheer de voorzitter. De PvdA-fractie zal zich de komende twee dagen met enthousiasme mengen in de Drentse politiek, maar gezien de wereld om ons heen zijn wij ons daarbij, meer dan anders, bewust van een zekere betrekkelijkheid daarvan.
Halverwege deze zittingsperiode heeft het college een knappe evaluatie opgesteld waarin het provinciaal beleid nader is bekeken. Alle beleidswensen uit het Bestuursprogramma en de strategische visie, 240 in totaal, zijn uitgesplitst en tegen het licht gehouden. Van al deze wensen zijn er inmiddels 230 opgepakt, dat is 96%(!) schrijft het college, haast triomfantelijk. Alleen nog iets doen aan de lichtuitstoot van de glastuinbouw en Drenthe is af. Als dit laatste waar is, heeft gedeputeerde Henk Weggemans met zijn uitspraken over de noordelijke samenwerking gelijk. Maar daarover straks meer.
Het is te hopen dat de florissante uitkomst van deze evaluatie geen negatieve invloed heeft op het ambitieniveau van het college.
Duidelijk is dat er in elk geval voldoende tijd en ruimte is om nieuwe initiatieven te nemen. De PvdA-fractie wil hierop graag een voorschot nemen.
Mijnheer de voorzitter. In tijden waarin zekerheid minder vanzelfsprekend is geworden, richten de ogen van de samenleving zich automatisch op de overheid. Ook bij rampen als in Enschede en Volendam wordt het functioneren van de overheid als eerste indringend onder de loep genomen. Niet zelden komt er een weinig positief beeld naar voren. Het functioneren van de overheid is niet altijd efficiënt, effectief en eenduidig. Bureaucratie en een te ondoorzichtige verantwoordelijkheidsverdeling tussen en binnen de diverse overheden bepalen te vaak het beeld. En als iedereen verantwoordelijk is, dan is uiteindelijk niemand het. Dachten wij als provinciale staten niet dat we een goed afgewogen besluit hadden genomen over de zandwinning in Drenthe? Hadden we niet het idee dat wij er ook over gingen? De werkelijkheid blijkt anders. Het besluit van de Drentse staten ligt nu in een bureaulade van een ambtenaar van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV), of van Verkeer en Waterstaat (V&W), of van Volkhuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM), of bij alle drie.
Het is dan niet vreemd dat burgers en bedrijven gaan twijfelen aan de betrouwbaarheid en geloofwaardigheid van de overheid.
En als we dan ergens wel verantwoordelijk voor zijn, gedogen we liever dan dat we handhaven. De conclusie van een onderzoek van de Rijksuniversiteit Groningen (RuG) bijvoorbeeld onder de gemeenten in het Noorden naar toepassing van artikel 17 van de Wet op de ruimtelijke ordening (WRO) is ontluisterend. Via dit artikel hebben de gemeenten de bevoegdheid om tijdelijk vrijstelling te verlenen voor een bouwwerk, dat op grond van het bestemmingsplan er niet mag staan. De helft van alle objecten staat er na de vergunningtermijn doodleuk nog. Slechts in een op de tien gevallen is er "een streven tot handhaving" volgens het onderzoek en in een enkel geval vond daadwer-

kelijk handhavend optreden plaats! Waar blijft in dezen het Ministerie van VROM dat hier de inspectietaak heeft? Zou die taak overigens niet veel beter door de provincie kunnen worden uitgevoerd? Het is dan niet verwonderlijk dat de geëmancipeerde, mondige burger ook op andere terreinen van het maatschappelijk leven de overheid niet al te serieus neemt, bijvoorbeeld als het gaat om de naar onze opvatting noodzakelijke herwaardering van normen en waarden. Als we niet oppassen keert de kiezer zich in cynisme af en wendt hij zich tot nieuwe profeten, ofwel gaat de "fortuynisering" van de politiek nog verder door. Naar de mening van de PvdA-fractie zal de strijd aangebonden moeten worden tegen de bureaucratie, de onduidelijke verantwoordelijkheidsverdeling, de ondoorzichtige besluitvorming en de verkokering tussen de ministeries onderling en de drie overheidslagen.
Mijnheer de voorzitter. Nu in onze eigen begroting de nadruk nog meer komt te liggen op de vraag wat het maatschappelijk rendement is van bepaalde overheidsinvesteringen en wij als staten onze rol als controleur beter kunnen en ook moeten waarmaken, stellen wij voor dat de staten een eigen onderzoek instellen naar het functioneren van een van onze belangrijkste beleidsterreinen, het openbaar vervoer in brede zin. Daarbij gaat het niet om de vraag; waarom "lijn 14" is opgeheven, maar om de fundamentele vragen hoe de verschillende overheden het openbaar vervoer organiseren, financieren, wie verantwoordelijk is en waarvoor, welke geldstromen hoe lopen en bovenal wat de doelmatigheid van dit alles is. Want het is niet uit te leggen dat de kwaliteit van het openbaar vervoer afneemt, terwijl in een willekeurige plaats talloze vormen van openbaar vervoer worden aangeboden. Naast het gewone openbaar vervoer kennen we nog Millennium Transport International (MTI)-bussen, belbussen, buurtbussen, ouderenbussen, treintaxi's - nog wel - Wet voorzieningen gehandicapten(WVG)- en leerlingenvervoer, gewone taxi's, diverse private vormen van vervoer van verzorgingstehuizen en dergelijke. Het kan niet anders of deze organisatie van het aanbod spoort niet met de vraag. Daar komt bij dat de geïntroduceerde marktwerking, ook hier, in de praktijk niet die zegeningen heeft gebracht die, met name in liberale kring, hiervan verwacht werden. Aanbesteding aan verschillende vervoerders lijkt uit een oogpunt van prijsconcurrentie wel mooi maar leidt in de praktijk tot versnippering, slechte samenwerking en inmiddels tot het afschaffen van de 24-uurs dienst van het taxivervoer. Dit voorspelt allemaal weinig goeds, zeker voor de bereikbaarheid van de in opkomst zijnde centrale huisartsposten. Daar komt bij dat bij elke wisseling van de wacht, als een contract na een paar jaar in nieuwe handen overgaat, steeds weer opstartproblemen ontstaan: chauffeurs worden ontslagen, er worden weer nieuwe aangenomen, routes worden gewijzigd en men is vaak de weg kwijt.
Naast een onderzoek dat aanbevelingen moet opleveren voor een betere aansluiting van het vervoersaanbod op de vervoersvraag wil de PvdA-fractie dit jaar wederom een poging doen een begin te maken met de strijd tegen de verkokering in openbaarvervoerland. Ons voorstel van vorig jaar om in een plattelandsregio een project te starten waarbij de verschillende financieringsbronnen van gemeenten en provincie gebundeld zouden worden, is gestrand in de bureaucratie of in een gebrek aan daadkracht. Wij zijn van mening dat alle betrokkenen, dus gemeenten, gebruikers en vervoerders onder aanvoering van de provincie de handen ineen moeten slaan en parallel aan het onderzoek creatieve oplossingen moeten zoeken voor het verbeteren van de kwaliteit van het openbaar vervoer. Hoewel de auto in deze provincie onmisbaar zal blijven, zullen we gezien de vergrijzing en de wens om langer zelfstandig in de eigen vertrouwde omgeving te blijven wonen, de hele provincie - steden en dorpen - beter moeten ontsluiten met openbaar vervoer op maat. Waarom wel in Overijssel, Groningen en Flevoland en niet in Drenthe? Van het college verlangen we echt nieuwe initiatieven. Het heeft er, zoals gezegd, de tijd voor.

(Mevrouw Nieuwenhuizen verschijnt ter vergadering.)

Voor de financiering van nieuwe initiatieven gebruiken sommige gemeenten een deel van de opbrengsten van de parkeergelden. Daaraan zouden naar onze mening ook provinciale middelen moeten worden toegevoegd. Wij stellen voor dit te doen in de vorm van een openbaarvervoertoeslag op het opcententarief voor de autorijtuigenbelasting, in onze ogen een logische koppeling.
Mijnheer de voorzitter. Wie de strijd aanbindt tegen ondoorzichtige besluitvorming en daarnaast dualisering een kans wil geven, ontkomt niet aan

een heroriëntatie op de noordelijke samenwerking. Met name de rol en het functioneren van de Interprovinciale Statencommissie (Ipsc) is naar onze mening onder de maat. Als politiek tegenwicht ten opzichte van het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN), het bestuur dus, speelt de Ipsc, de politiek, helaas geen rol van betekenis, hetgeen de in ons land de laatste jaren binnengeslopen "bestuurdersdemocratie" alleen maar versterkt. Deze situatie zal uiteindelijk de roep om samenvoeging alleen maar versterken. Dus zeker degenen die deze samenvoeging hoe dan ook willen voorkomen, roep ik op mee te werken aan het versterken van de rol van de Ipsc en deze te voorzien van adequate bevoegdheden, zodat het samenwerkingsverband een steviger en breder fundament krijgt. Alleen op die manier kan de samenwerking het langer als samenwerkingsverband volhouden. De PvdA-fractie wil daarom dat het functioneren van de Ipsc zo spoedig mogelijk onder de loep wordt genomen.
De PvdA-fractie volgt vanzelfsprekend met grote interesse de discussie over het al dan niet samenvoegen van de drie noordelijke provincies. Strikt zakelijk zijn er verschillende argumenten die pleiten voor deze samenvoeging. De schaalvergroting om ons heen, veel partners van de provincie werken al in noordelijk verband - ik noem het Noord-Nederlands Bureau voor Toerisme (NNBT), onderwijsinstellingen, zorginstellingen, de landbouw, werknemers en werkgevers - het feit dat het Rijk inmiddels alleen nog spreekt in landsdelig verband met het Noorden - als regio in Europa sta je sterker, als regio ben je beter in staat de decentralisatie op te vangen en eigen beleid te voeren - de samenwerking in Nieuwe Hanze Interregio(NHI)-verband wordt gelijkwaardiger, enzovoorts.
In onze strategische visie 2030 wordt een fusie met de beide andere provincies als mogelijkheid genoemd "mits daar vanuit de bevolking behoefte aan is". De PvdA-fractie vindt dat een voorstel of besluit tot fusie niet eerder genomen kan worden dan nadat hierover een stevige publieke discussie met de Drentse bevolking is gevoerd. Dat doet meer recht aan de betrokkenheid van de inwoners van Drenthe dan de houding van de VVD-fractie die, volgens de media, onmiddellijk met grote instemming reageerde op de stellingname van gedeputeerde Henk Weggemans om de drie noordelijke provincies samen te voegen.

De heer NIJENBRINKS: Mijnheer de voorzitter. Nu ik toch als eerste de heer Schaap ga interrumperen, wil ik dat op dit ogenblik doen. Ik licht onze houding straks in mijn eigen bijdrage nog wel toe, maar ik wil nu al wel voor alle duidelijkheid zeggen dat de fractie van de VVD zich niet klakkeloos achter de stellingname van samenvoegen heeft gesteld, maar wel achter achter het idee van de heer Weggemans om op grond van een aantal argumenten dit idee ter discussie te stellen.

De heer SCHAAP: Dan vervolg ik mijn verhaal. Ik zie nu al met belangstelling uit naar het komende verkiezingsprogramma van de Drentse, of noordelijke, VVD. Tot die tijd is het beter in te zetten op een groeimodel van intensieve samenwerking in Noord-Nederland, maar dan wel met een volwaardige rol van de Ipsc.
Mijnheer de voorzitter. Het overgrote deel van de jeugd in Drenthe groeit op in een mooie provincie met een gezond woon- en leefklimaat. Aan dat gezonde klimaat levert het provinciaal beleid op tal van plaatsen een bijdrage. Ruimte om je te ontplooien, een gezond milieu om in op te groeien. En als de staten nog eens komen tot besluitvorming omtrent het festivalbeleid, dan zal in de sfeer van voorzieningen nog een extra bijdrage zijn geleverd aan een goed leefklimaat voor de jeugd in Drenthe. Een bijdrage zal ook geleverd worden door een actief sportbeleid via de aangekondigde sportnota.
Deze positieve uitgangspositie voor velen geldt helaas niet voor een aanzienlijke groep jongeren. Kortgeleden verscheen het resultaat van een onderzoek waaruit blijkt dat kinderen in Drenthe, met name in de regio's zuidoost en zuidwest, bij het verlaten van de basisschool een achterstand hebben in onder andere lezen en rekenen. De oorzaken liggen volgens de onderzoekers niet alleen binnen de schoolmuren.
Een ander onderzoek, namelijk dat van de Erasmus Universiteit, waarvan de resultaten in de noordelijke media verschenen, geeft aan dat 1 op de 10 minderjarigen in Nederland opgroeit in een gezin dat moet rondkomen van een bijstandsuitkering, met alle gevolgen van dien voor deelname aan sport en cultuur. Aan deze trieste balans moet op alle fronten tegenwicht worden geboden. Hoewel de provincie veel oorzaken van deze problemen niet kan wegnemen, kan zij daaraan wel een bijdrage leveren door in haar eigen beleid meer

aandacht te schenken aan de jeugd. Daarom doet onze fractie de volgende voorstellen.

- Een meerjarige voortzetting van de succesvolle Tender vrijwilligerswerk, maar dit jaar specifiek gericht op initiatieven die gericht zijn op de jeugd. Onze fractie wil hiervoor het komend jaar een bedrag van ƒ 100.000,-- vrijmaken en bij succes doorgaan met het verder ondersteunen van het vrijwilligerswerk. Te denken valt aan scouting, buurt- en clubhuiswerk, activiteiten voor jonge asielzoekers enzovoorts.
- Gezien het grote belang voor jongeren van de activiteiten van theatergroep Benjamin, niet voor niets genomineerd voor de Hein Roethofprijs, stellen wij voor een structurele subsidie beschikbaar te stellen. Wij volgen in dit verband het door de fractie van het CDA in de commissievergadering ingebrachte voorstel.
- Om een mogelijke financiële drempel weg te nemen om musea te bezoeken, moet gestreefd worden naar gratis entree bij musea in Drenthe voor alle jeugd beneden 18 jaar; om te beginnen bij het Drents Museum. De PvdA-fractie stelt voor dit bij het Drents Museum voor een periode van 5 jaar in te voeren en daarna te bezien of hier een positief effect van uitgaat; de kosten hiervan zijn zo'n ƒ 25.000,-- op jaarbasis. Daarnaast vragen wij het college te onderzoeken op welke wijze deze maatregel voor alle Drentse musea kan worden doorgevoerd.

De heer NIJENBRINKS: Geldt die vrijstelling van betaling voor museumbezoek alleen voor Drentse jongeren?

De heer SCHAAP: Nee, het gaat om vrijstelling van betaling voor iedereen beneden de 18 jaar.

De heer NIJENBRINKS: Dus voor jongeren uit heel Nederland.

De heer SCHAAP: Inderdaad, want er is geen paspoort nodig om Drenthe binnen te komen.

De heer VAN DER SCHOOT: Ik vermoed dat het om de samenwerkende noordelijke provincies gaat.

De heer SCHAAP: Het gaat echt om de entree van het museum en niet om de entree van de provincie.
Mijnheer de voorzitter. Met wat enthousiasme is de provincie ook zichtbaar te maken voor de jeugd in Drenthe.
Vorig jaar hebben de staten ƒ 300.000,-- beschikbaar gesteld voor de ontwikkeling van multifunctionele zorg- en dienstencentra in Drenthe. Inmiddels zijn wij geïnformeerd over de wijze waarop het geld is besteed. De zeven projecten die door het college zijn geselecteerd, dragen alle bij aan versterking van de sociale samenhang in dorpen en wijken en zijn vooral gericht op ouderen. Je hoeft geen "Leefbaar Drenthe" te heten om je sterk te maken voor de leefbaarheid in de stad en op het platteland. Initiatieven die daaraan bijdragen zijn van belang en verdienen onze steun. Daarom stellen wij voor door te gaan met het ondersteunen van deze initiatieven die de sociale samenhang in dorpen en wijken versterken. Wat ons betreft worden ze breder van opzet, dus niet gericht op een groep binnen de Drentse bevolking, maar op de hele dorps- of wijkgemeenschap. Een voorbeeld is misschien het Friese project "Te Plak" of de al bestaande aanpak van de "Stichting persoonlijke dienstverlening Wijster e.o.".
Omdat naar onze mening het belang van deze projecten voor de leefbaarheid in dorpen en wijken groot is en er nog veel vragen liggen om ondersteuning, is de PvdA-fractie van mening dat opnieuw eenzelfde bedrag, dus ƒ 300.000,-- ingezet moet worden.
Mijnheer de voorzitter. Zoals het er nu naar uitziet, wordt de regionale omroep met ingang van 2003 volledig gefinancierd via het Provinciefonds. Dit betekent, om hier in Drenthe te blijven, dat RTV Drenthe in 2003 een provinciale budgetinstelling wordt. De PvdA-fractie vindt dat RTV Drenthe een belangrijke plaats inneemt binnen de Drentse media. Wij denken dat de overgang van Rijk naar provincie voordelen biedt voor RTV Drenthe; een beetje verlost te worden van de landelijke mediabureaucratie moet aanspreken. Daarom steunen wij dit beleid, maar niet tot elke prijs! Want het is nog lang niet zeker dat met deze overgang naar de provincie het Rijk voldoende geld meegeeft om de regionale omroep, zeker in dunbevolkte gebieden, naar behoren te financieren.
Momenteel wordt door het Interprovinciaal Over

leg (IPO) onderhandeld over het bedrag dat in het Provinciefonds zal worden gestort en uiteraard over de wijze waarop dat wordt verdeeld. De regionale omroepen proberen op hun beurt dit geld veilig te stellen door middel van een convenant met het IPO, waarmee het rijksgeld in het Provinciefonds voor altijd geoormerkt moet worden voor de regionale omroep, hetgeen naar onze mening op gespannen voet staat met het budgetrecht van de staten.
Indien de bijdrage in het Provinciefonds voor nu en op langere termijn onvoldoende is om RTV Drenthe op een goede manier in stand te houden en te ontwikkelen, halen we dan als provincie niet het paard van Troje in huis? Wij zijn vanaf 2003 verantwoordelijk. Het zal niet de eerste keer zijn dat het Rijk decentralisatie als dekmantel gebruikt voor bezuinigingen; helaas zijn hiervan voorbeelden te over. En de provincie Drenthe draait niet voor de eerste keer op voor rijksbezuinigingen. Kortom, welke garanties hebben wij dat bij de overgang van Rijk naar provincie de financiën voor meerdere jaren goed geregeld zijn?

De heer HARLEMAN: Wij hebben indertijd de kijk- en luistergelden die in het Provinciefonds gestort zijn, bestemd voor de regionale omroep. Wil de PvdA dat wel zo houden?

De heer SCHAAP: Het lijkt mij goed dat wij aangeven dat dit geld voor de regionale omroep doorgesluisd moet worden, maar dat wil niet zeggen dat wanneer wij in bijvoorbeeld een periode van bezuiniging terechtkomen, RTV Drenthe niet meer als een eigen budgetinstelling moet worden gezien. Wij kunnen ons daarom niet voor de eeuwigheid vastleggen op deze afspraak, omdat dat op gespannen voet staat met het budgetrecht van de staten. En dat budgetrecht wil ik graag overeind houden.
Mijnheer de voorzitter. De PvdA-fractie maakt zich hier zorgen over, niet alleen voor de eigen begroting, maar ook voor de regionale omroep. Het is dus van belang dat de provincie Drenthe hand in hand optrekt met de regionale omroep om er voor te zorgen dat de financiële afspraken met het Rijk vertrouwen geven in de toekomst van een goede regionale publieke radio en televisie. Op dit moment hebben wij dat vertrouwen niet helemaal. De PvdA-fractie is niet bereid een nieuwe budgetinstelling, en dan ook nog niet de geringste, zomaar van het Rijk over te nemen om vervolgens, nu of later, met de financiële problemen te worden opgezadeld. Die fout hebben we te vaak gemaakt. Wat is het college van plan op dit punt te ondernemen? Heeft het college er inmiddels bij het IPO op aangedrongen hier werk van te maken bij bijvoorbeeld de komende kabinetsformatie?
Mijnheer de voorzitter. Onze kritische houding ten opzichte van de waterschappen is bekend. Onlangs hebben wij het college gevraagd aan te geven wie toeziet op de financiën van de waterschappen en welke bevoegdheden de provincie heeft om het beleid van de waterschappen effectief te controleren. Via onze Tweede Kamerfractie belandden deze vragen ook bij de Unie van Waterschappen. Het waterschapswereldje reageerde als door een wesp gestoken. Hoe durfden we deze vragen te stellen! Waterschappen staan onder toezicht van de provincie en dat zouden wij toch moeten weten!
Ook het college liep niet echt warm om actie te ondernemen op de door onze fractie opgemerkte lacunes in het toezicht. Volgens het college was een en ander ook voldoende geregeld.
Voorzitter. Wij verzoeken het college Binnenlands Bestuur te lezen van 26 oktober jl. Daarin wordt ingegaan op de omstreden sale-lease-back-constructies die waterschappen veelvuldig toepassen voor hun kostbare installaties. Het kabinet heeft deze belastingconstructies onlangs, terecht, voor overheden in de ban gedaan.
Provincies moeten er nu op toezien dat de waterschappen zich aan dit verbod houden. Maar de waterschappen zijn dit allerminst van plan, zo blijkt uit het artikel. Als staat in de staat trekken zij hun eigen plan. Vraag is nu of de provincies kunnen optreden. Volgens het artikel zal een provinciaal vernietigingsbesluit van een door het waterschap genomen leasebesluit, niet standhouden voor de rechter. Hoezo adequaat toezicht? Voorzover wij weten, maken de in Drenthe werkzame waterschappen geen gebruik meer van deze constructie, maar dat is ook niet het punt. Door het artikel in Binnenlands Bestuur blijft onze constatering recht overeind, dat waterschappen niet adequaat gecontroleerd kunnen worden. Is het college wellicht nu bereid eens bij het IPO aan de bel te trekken?
Mijnheer de voorzitter. Met betrekking tot de ontwikkelingen in de energiesector en onze betrokkenheid bij energiebedrijf Essent is door de PvdA-fractie de afgelopen jaren een heldere koers gevaren. Liberalisering en privatisering zijn lang niet

altijd in het belang van de consument. Onze opstelling heeft ons ooit de kwalificatie "Don Quichot" opgeleverd, wat binnen onze fractie inmiddels een geuzennaam is.
Wie het voortschrijdend inzicht van de publieke opiniemakers een beetje volgt, zal erkennen dat een snel groeiende groep mensen in de samenleving zich begint te verzetten tegen de uitverkoop van de overheid, het te pas en te onpas introduceren van marktwerking in de publieke sector, het loslaten van de solidariteit, of zoals VVD-minister mevrouw Jorritsma het onlangs zei: "Het eindelijk privatiseren van het individu." Deze opkomende weerstand is niet zo vreemd, als je bijvoorbeeld ook in je portemonnee voelt hoe waterschappen als gevolg van deze mode de zuiveringstarieven voor kleinverbruikers fors laten stijgen om de grote vervuilers flink te kunnen subsidiëren; lang leve de vrije markt, denken veel mensen dan terecht.
Wie jarenlang zonder klachten en in het volste vertrouwen, elektriciteit heeft afgenomen tegen een zeer redelijke prijs van het eigen nutsbedrijf, Essent of RENDO, en nu met lede ogen aanziet dat bedrijven als Essent en Nuon, miljoenen over de balk smijten voor peperdure promotiecampagnes, inclusief de skyboxen bij failliete voetbalclubs met bedenkelijke financiële praktijken, die moet nu wel echt genezen zijn. Als schaars geklede dames over het TV-scherm huppelen om ons te verlokken toch vooral die elektriciteit te kopen "die bij ons past" dan zullen nog meer mensen vraagtekens plaatsen bij deze liberale ideologische dogma's.

De heer HARLEMAN: Mijnheer de voorzitter. Begrijpt de PvdA onder dit "geld over de balk smijten" ook de uitkeringen aan de aandeelhouders?

De heer SCHAAP: Nee, dat nu net niet. Ik heb liever dat er meer aan de aandeelhouders wordt uitgekeerd dan dat er promotiecampagnes worden gevoerd voor een bedrijf dat over een jaar wellicht weer een andere naam heeft.

De heer HARLEMAN: Ik denk dat heel veel gebruikers met lede ogen aanzien dat de aandeelhouders van bijvoorbeeld Essent een grote winstuitkering krijgen, welke uitkering wordt betaald door de energieafnemers.

De heer SCHAAP: Ik ga ervan uit dat ook de heer Harleman van mening is dat wij met dat geld dingen doen die ten goede komen van diezelfde afnemers. Dat is dan het verschil met een commercieel bedrijf waarvan de aandeelhouders geen overheden zijn.
Mijnheer de voorzitter. De stroommarkt is inmiddels vrij voor de grootverbruikers. De kleinverbruikers moeten nog even geduld hebben, voor hen komt het energieparadijs pas in 2004 op aarde. Inmiddels staan goede milieuvriendelijke energiecentrales in Nederland werkloos toe te kijken hoe de commerciëlen iets goedkopere kernenergie uit het buitenland importeren, om vervolgens te zien hoe men zich in Den Haag op de borst klopt omdat we onze $CO_2$-afspraken mooi zijn nagekomen. De lasten van deze werkloze centrales gaan natuurlijk gewoon door en moeten wel door Nederlandse consumenten worden opgebracht. In de sector spreekt men dan over "bakstenen". Uiteraard zijn die consumenten niet de grote afnemers. De grootafnemers bedingen nu in de vrije markt een concurrerende prijs. Dus de lasten zullen geheel op de kleinverbruikers worden afgewenteld.
Dat het tij begint te keren, mag blijken uit het feit dat de Tweede Kamer door middel van een breed gedragen motie van PvdA-kamerlid Crone op het nippertje heeft weten te voorkomen dat ook nog het hele distributienet in de uitverkoop zou worden gedaan. Eindelijk een succesje. Hoezo Don Quichot?
Mijnheer de voorzitter. De vrije markt is een feit en ook kleinverbruikers zullen moeten nadenken over de vraag met welke leverancier straks een, al of niet groen, stroomcontract wordt aangegaan. Onze fractie is van oordeel dat, net als in het verleden bij de opzet van nutsbedrijven, gemeenten en provincies ook anno 2001 de taak hebben op te komen voor de primaire belangen van hun inwoners. Als grootverbruikers straks de vruchten mogen plukken van de liberalisering is er wellicht iets voor te zeggen om in onze provincie de kleinverbruikers te clusteren tot grootverbruiker.
Daarom stelt de PvdA-fractie voor een Drents energiebureau op te zetten samen met de 12 gemeenten met als doel stroom in te kopen voor alle Drentse huishoudens: bundeling van alle huishoudens dus door een samenwerkingsverband van gemeenten en provincie.

De heer GAASBEEK: Na wat in de commissievergadering over de energienota is gezegd, klinkt wat de heer Schaap nu naar voren brengt mij natuurlijk als muziek in de oren. Maar als dit plan van hem doorgaat, moet ook RENDO de beschikking krijgen over de totale infrastructuur, dus leidingen en dergelijke. Dan kan namelijk bepaald worden wat voor soort stroom Drenthe krijgt en hoe die stroom opgewekt gaat worden.

De heer SCHAAP: Als de motie-Crone er niet zou zijn geweest en de totale infrastructuur zou bij Essent gebleven zijn dan kon ik mij de door de heer Gaasbeek genoemde optie voorstellen. Nu door aanvaarding van de motie-Crone gegarandeerd is dat de infrastructuur in handen van de overheid blijft - in welke vorm weet nog niemand - ligt die optie niet direct voor de hand. Het gaat ons erom dat de Drentse huishoudens een contract kan worden aangeboden dat ook op de lange termijn degelijk blijkt te zijn en dat kan bereikt worden via één inkoopbureau.
Mijnheer de voorzitter. Ik ga verder met mijn verhaal. Wat ons betreft wordt hiervoor het nutsbedrijf NV RENDO als partner ingeschakeld, een nutsbedrijf dat recent door de eigen sector is uitgeroepen tot het beste energiebedrijf. Links en rechts in het land wordt door met name gemeentebesturen nagedacht over dezelfde vraag. Hoewel de individuele keuzevrijheid gerespecteerd moet worden - het is immers een vrije markt - blijkt bij peilingen dat veel consumenten vertrouwen hebben in een collectieve aanpak van gemeenten/provincies.
Wij vragen de fracties om steun, zodat het college, samen met de Drentse gemeentebesturen en de NV RENDO kan onderzoeken op welke wijze in Drenthe een publieke voorziening kan worden getroffen die de belangen bundelt van de duizenden huishoudens in onze provincie. Wat ons betreft spreken de staten uit bereid te zijn ook in eigen geledingen dit initiatief te ondersteunen.

De heer VAN DER SCHOOT: Van mij krijgt de heer Schaap die steun bij dezen.

De heer SCHAAP: Ik dank de heer Van der Schoot daarvoor.
Om met name gemeenteraden, consumentenorganisaties en dergelijke achter deze aanpak te krijgen zou begin volgend jaar een conferentie kunnen worden georganiseerd. Daarvoor kunnen wij overigens zelf het voortouw nemen.

De heer KUIPER: Mijnheer de voorzitter. Uit persberichten heb ik begrepen dat een van de doelstellingen is de energieprijs voor de kleinverbruikers te laten dalen. Meent de heer Schaap dit allemaal serieus?

De heer SCHAAP: Anders zou ik het niet voorstellen. Waar het ons om gaat is dat straks in een vrije markt talloze verschillende contracten worden aangeboden. Dat kan door supermarkten, benzinestations en je kunt het zo gek niet bedenken door wie gebeuren. In die wirwar kan enige duidelijkheid worden geschapen door ervoor te zorgen dat ook contracten worden aangeboden, waarvan overheden zeggen dat het degelijke, betrouwbare en fatsoenlijke contracten zijn. Heel belangrijk hierbij is wat RENDO doet, namelijk het aanbieden van openeindecontracten. Daarin wordt niet een hoeveelheid kilowattuur (kWh) per jaar tegen een bepaalde prijs aangeboden, waarna als die hoeveelheid op is, opnieuw over het tarief wordt onderhandeld, want dergelijke contracten willen wij niet. Het gaat erom dat vanuit een organisatie die gelieerd is aan een overheid de Drentse huishoudens een goed contract wordt aangeboden, iets wat eigenlijk al honderd jaar is gedaan.

De heer KUIPER: Voor die techniek hebben wij wel een zekere sympathie en het lijkt ons ook goed dat daar eens serieus over nagedacht wordt. Een van de doelstellingen is dat de energieprijs voor de kleinverbruiker omlaag gaat. Uit de nota Zorgen voor morgen en ook onze eigen energienota weten wij echter dat het omlaag brengen van de energieprijzen funest is voor het energieverbruik. Daar moet ook op gelet worden.

De heer SCHAAP: Ik begrijp waar de heer Kuiper naar toe wil. Wat naar onze mening funest is voor het energieverbruik is het volledig commercialiseren van de markt. Niemand maakt mij wijs dat een bedrijf dat is opgericht om winst te maken, bereid is aan energiebesparingsmaatregelen te doen. Daarom wordt het de komende periode allemaal nog veel interessanter. Tot nu toe was het zo dat nutsbedrijven bereid waren samen met de overheid energiebesparingsmaatregelen te nemen,

maar dat lijkt mij straks heel onlogisch, tamelijk onnatuurlijk zelfs.

De heer NIJENBRINKS: Mijnheer de voorzitter. Ik moet eerlijk zeggen dat ik alle ins en outs en alle consequenties van het voorstel - en dat is waarschijnlijk ook de reden waarom is voorgesteld over dit onderwerp eens een conferentie te houden of er een aparte bespreking aan te wijden - op dit moment niet kan overzien. Maar de eerste prangende vraag die bij mij opkwam, toen ik over dit voorstel in de krant las, was waarom de overheid tussen bijvoorbeeld RENDO en de consument moet gaan zitten. Als de Drentse consument voor RENDO kiest, dan kan dat bedrijf zelf toch wel een contract aan die consument aanbieden; waarom moeten provincie en gemeenten daar dan via een aparte constructie tussen gaan zitten?

De heer SCHAAP: Met de door mij voorgestelde constructie wordt het gebied van RENDO groter, want op dit ogenblik is dat bedrijf alleen maar actief in Zuid-Drenthe en Noord-Overijssel. Wat ons betreft gaat het bedrijf in de hele provincie aan het werk. De reden waarom het naar onze mening goed is dat de overheid daarin een rol speelt, is dat het niet gaat om zomaar een paar plakken cake maar om een primair belang, namelijk energie en dat het daarom in het woud van aanbiedingen dat de komende jaren op de consument afkomt, van belang is dat in ieder geval aan de inwoners van Drenthe gegarandeerd kan worden dat deze constructie degelijk en betrouwbaar is.

De heer NIJENBRINKS: Maar die garantie moet uiteindelijk komen van de leverancier. De PvdA wekt in de pers de suggestie dat het de consument honderden guldens per jaar kan schelen. Als het werkelijk zoveel scheelt dan maakt het niet uit of men in Assen of in Hoogeveen woont, want dan zal iedereen zijn stroom van RENDO willen betrekken. Maar als Essent ook een leuke aanbieding heeft en misschien nog wel goedkoper is dan moet de burger ook de vrijheid hebben zijn stroom van dat bedrijf te betrekken. Ik zie eerlijk gezegd nog niet welke rol de overheid in dit hele spel moet spelen.

De heer SCHAAP: Dat onderscheidt ons waarschijnlijk ook van elkaar.

In onze beleving gaan bedrijven als Essent en Nuon binnen nu en niet al te lange tijd volledig van de overheden weg. Het zijn dan volledig commerciële bedrijven geworden. RENDO is dat niet en RENDO heeft ook besloten dat niet te zullen worden. Dat wil zeggen dat ook de commerciële activiteiten van RENDO bij een publieke organisatie ondergebracht blijven. Dat vinden wij goed en daar hebben wij ook meer vertrouwen in dan in een energieleverancier die volstrekt commercieel opereert. Natuurlijk, de markt is vrij, maar het staat ons dan vrij ons af te vragen wat nu in het belang is van de inwoners van Drenthe.

De heer ENGELS: Mijnheer de voorzitter. Mag ik ervan uitgaan dat een van de achterliggende gedachten van de PvdA is dat als tot zo'n constructie wordt gekomen, de rol en de positie van de overheden als aandeelhouders sterker zullen zijn dan in de hudige situatie? In de huidige situatie is het namelijk allemaal niet indrukwekkend.

De heer SCHAAP: Dat ben ik volledig met de heer Engels eens.
De discussie over de vraag wat onze betrokkenheid bij Essent blijft, komt vanzelf aan de orde. Dat het distributienet in publieke handen blijft, vinden wij een groot goed, maar het betekent waarschijnlijk wel dat onze betrokkenheid bij de rest van Essent buitengewoon mager zal zijn. Dat is ook de reden waarom wij zeggen dat, gezien het belang van energie - nogmaals: het gaat niet om een plakje cake - de overheid daarin een rol mag hebben. De overheid heeft die rol overigens al meer dan honderd jaar. Nutsbedrijven zijn al meer dan honderd jaar een buitengewoon waardevol instrument gebleken.
Als de heer Nijenbrinks zich afvraagt waarom de overheid zich hiermee moet bemoeien, is mijn wedervraag waarom die overheid zich dan wel moet bemoeien met de levering van schoon en gezond drinkwater. Ik heb in deze staten nog nooit horen zeggen dat de levering van drinkwater ook wel aan de vrije markt kan worden overgelaten.

De VOORZITTER: Ik geef de heer Langenkamp nog de gelegenheid voor het plaatsen van een interruptie en daarna moet dit onderwerp voor nu worden afgesloten. Het zal deze dagen ongetwijfeld nog wel eens ter sprake komen.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. Naar aanleiding van deze discussie wil ik wijzen op de problematiek die zich voordoet bij de privatisering van het openbaar vervoer. Ik heb gehoord dat er een plan is om via de opcenten motorrijtuigenbelasting (MRB) provinciaal geld naar het openbaar vervoer door te sluizen. Tot nu toe was het standpunt van de PvdA altijd dat dit niet zou moeten gebeuren, omdat, wanneer de provincie meer financiert, het Rijk minder geld geeft. Is wat de heer Schaap hierover nu allemaal zegt de nieuwe koers van de PvdA? Ik zou daar zeer blij mee zijn, want het zou betekenen dat behalve in de energiewereld ook in de wereld van het openbaar vervoer een deel van de privatisering teruggedraaid werd. Via enige organisatie bij de provincie met geld daarbij, zou dan de sociale functie van het openbaar vervoer veiliggesteld kunnen worden.

De heer SCHAAP: Met betrekking tot het openbaar vervoer heb ik twee opmerkingen gemaakt. Ik heb gezegd dat het zinnig is goed na te gaan hoe het nu georganiseerd is en dat gemeenten, omdat er bij het openbaar vervoer niet genoeg geld is, het budget voor het openbaar vervoer zouden moeten vergroten. Sommige gemeenten zijn daarin heel creatief en gebruiken de parkeergelden daarvoor. Als wij, terwijl wij dit weten, toch willen dat er nieuwe intiatieven worden ontwikkeld dan moeten wij bereid zijn daaraan zelf ook extra financiën toe te voegen; immers, wat wij met de mond belijden, moeten wij dan ook waarmaken. Die extra financiën zouden gevonden kunnen worden door een doelheffing op de opcenten en die heffing te matchen aan wat de gemeenten bereid zijn te doen. Dus alleen als een gemeente bereid is van de parkeergelden een X-bedrag aan het openbaar vervoer te schenken, zou de provincie ook iets kunnen bijdragen.

De heer NIJENBRINKS: Mijnheer de voorzitter. Deze algemene beschouwingen - november 2001 - worden met name gemarkeerd door het feit dat het in deze staten de eerste beschouwingen zijn na de datum van 11 september 2001, de dag van de terroristische aanslagen in de Verenigde Staten, die de wereldgeschiedenis toch een zekere wending hebben gegeven met gevolgen die ons dagelijks leven in een aantal opzichten nog steeds bezighouden.

Begrippen als vrijheid, verantwoordelijkheid, democratie en veiligheid zijn door de gebeurtenissen in de Verenigde Staten in een ander daglicht komen te staan. En alhoewel wij ons in Nederland niet in het middelpunt bevinden van de plaatsen die in veel opzichten het meest direct te maken hebben met de gevolgen van die aanslagen en de reacties daarop, raken deze indirect onze samenleving - en daarmee het leven van de burgers in dit land - wel degelijk, ook in Drenthe.
En om die reden, voorzitter, is het goed aan het begin van deze algemene beschouwingen nog eens enkele uitgangspunten te benadrukken die de grondslag vormen van onze liberale mens- en maatschappijvisie. Daarin vloeien vrijheid en verantwoordelijkheid voort uit verdraagzaamheid en respect voor de medemens. Liberalen staan voor een tolerante en moderne maatschappij, gebaseerd op de beginselen die horen bij de democratische rechtsstaat.
Juist daarom is het zaak om - zoals Hans Dijkstal dat treffend zei - vreedzaam en respectvol met elkaar om te blijven gaan. Respect en vrijheid voor allen. Die individuele vrijheid gaat samen met individuele verantwoordelijkheid, ook naar de samenleving.
In een liberale samenleving bestaat waardering voor elkaar, waardoor we de verantwoordelijkheid voor de toekomst gezamenlijk op onze schouders kunnen nemen. Eenheid in verscheidenheid, dat is het ideaal van het liberalisme.
Tegen bedreigingen van onze burgerlijke vrijheden en van de persoonlijke vrijheid en ieders recht om zonder angst voor terreur te leven en te werken, dienen we ons echter te wapenen.
Mijnheer de voorzitter. Met de blik op het komende begrotingsjaar en het beleid dat de VVD-fractie daarbij voor ogen staat, wil ik een aantal zaken nader beschouwen en daarbij de visie geven van onze fractie.
Wanneer we daarbij de "nota met de loep", de beleidsevaluatie van het bestuursprogramma en de strategische visie, als vertrekpunt nemen dan mogen we constateren dat we op koers liggen omdat aan veel beleidsvoornemens inmiddels uitvoering is gegeven.
Met alle waardering voor deze op zich uitstekende nota verhoudt het goede rapportcijfer daarover zich echter niet met het effect in de samenleving. Trefwoorden als "onzichtbaar", "onduidelijk" en "bureaucratie" hoor je helaas vaker dan "herkenbaar", "duidelijk" en "efficiënt". In die tegenstelling

moet, als het aan de VVD ligt, de uitdaging liggen voor de toekomst.
Het algemeen belang wordt het beste gediend als mensen vrij zijn om hun leven zelf in te richten en als de markt op de meest efficiënte wijze zijn werk kan doen. Daarvoor is echter een slagvaardige en goed uitgeruste overheid nodig die doel- en klantgericht te werk gaat. Daarbij dient de politiek voortdurend de vraag te stellen of bepaalde taken die de overheid voor haar rekening neemt niet beter aan het particulier initiatief kunnen worden overgelaten. Daarvoor dient de groei van het aantal regels te worden afgeremd en het dorre hout in de regels te worden gekapt. Gebeurt dat niet, dan dreigen vrijheid en particulier initiatief te worden verstikt.
Veiligheid, rechtshandhaving, ruimtelijke ordening, infrastructuur en bescherming van kwetsbare groepen zijn zaken waar de overheid zich met name op moet toeleggen. Daarbij moet de overheid integer en transparant zijn.
Mijnheer de voorzitter. Met betrekking tot de rol van de overheid wil ik allereerst ingaan op de positie van Drenthe in relatie tot de noordelijke samenwerking. De discussie daarover is in de afgelopen periode weer aangezwengeld en daarom heb ik er behoefte aan het standpunt van mijn fractie daarover neer te zetten.
De VVD-fractie heeft zich vanaf de eerste initiatieven die hebben geleid tot het Samenwerkingsverband Noord-Nederland - het SNN - een warm voorstander getoond van die noordelijke samenwerking. Die samenwerking heeft in de afgelopen jaren ook z'n vruchten afgeworpen.
Langs de weg van het "Kompas voor het Noorden" hebben de drie noordelijke provincies nadrukkelijk gezamenlijk hun invloed kunnen uitoefenen bij het binnenhalen van rijksgelden om krachtig te kunnen werken aan zaken als werkgelegenheid en arbeidsparticipatie.
De vraag is dan ook niet óf die samenwerking verder gestalte moet krijgen maar wel of en hoe daaraan consequenties kunnen of moeten worden verbonden.
Daarbij mogen ook andere ontwikkelingen die waarneembaar zijn niet worden genegeerd. Die andere ontwikkelingen zijn dat in bestuurlijk Nederland discussies gaande zijn over stadsprovincies, over de zogenoemde kadergebieden, over het samengaan van provincies en dat er vanuit nationaal en ook Europees perspectief en beleid steeds meer in regio's wordt gedacht en gehandeld.
Wanneer we daaraan toevoegen dat we ook bezig zijn ons in te stellen op dualisering, dan ontkomen we niet aan een voortdurende heroriëntering op onze noordelijke samenwerking.
In politiek opzicht krijgt de samenwerking vorm in de Ipsc en zolang we daar de agenda nog voor een deel vullen met zaken over hoe we "verstaanbaar" zijn voor elkaar en we er nog onvoldoende in slagen binnen de Ipsc daadwerkelijke bevoegdheden te realiseren, dan moet de constatering zijn dat nog wel een en ander ontbreekt aan het fundament van onze samenwerking. En tegen die achtergrond, voorzitter, mogen we de discussie over onze vorm van samenwerking en eventueel over een mogelijk samengaan in bestuurlijk opzicht beslist niet uit de weg gaan.
Binnen het college bestaat zelfs de opvatting dat een bestuurlijk samengaan niet is tegen te houden en in een tijdsspanne van een jaar of zes, gedwongen of niet, al is gerealiseerd. Zover wil mijn fractie niet gaan. Onze eerste inzet blijft gericht op versteviging van de samenwerking en de VVD-fractie staat open voor een discussie daarover. Maar het te simpele "geblaat" van "Drenthe moet Drenthe blijven" vindt binnen mijn fractie absoluut geen gehoor. Want voor alle duidelijkheid:
Drenthe blijft hoe dan ook gewoon Drenthe, ook al zouden er op bestuurlijk niveau veranderingen plaatsvinden. Zo is bijvoorbeeld Zweeloo ook gewoon Zweeloo gebleven, ook al valt die plaats sinds een aantal jaren bestuurlijk onder de gemeente Coevorden.
Mijnheer de voorzitter. Behalve aan de samenwerking in SNN-verband hecht de VVD-fractie ook zeer aan de samenwerking tussen Zuid-Drenthe en Noord-Overijssel. De VVD-fractie heeft daartoe in de vorige statenperiode een motie ingediend, die heeft geleid tot het ontwikkelen van een regiovisie voor dat gebied. En alhoewel de uitwerking van die regiovisie in de eerste jaren, mede gelet op het probleem van de samenhang in een groot gebied tussen de Duitse grens en Zwolle, wat moeizaam tot stand is gekomen, heeft de VVD-fractie vertrouwen in de aanpak die is gekozen bij de overgang van het voorzitterschap.
Om die aanpak in z'n uitwerking verder te stimuleren, is de VVD-fractie bereid een bedrag van ƒ 250.000,-- te storten in een fonds waarop deelnemende gemeenten een beroep kunnen doen bij de uitwerking van concrete projecten. Is het col-

lege bereid aan deze suggestie uitvoering te geven?

De heer HARLEMAN: Mijnheer de voorzitter. Gaat het dan om een structurele of om een eenmalige storting?

De heer NIJENBRINKS: Dat is een goede vraag.

De heer HARLEMAN: En de heer Nijenbrinks moet nog nadenken over het antwoord daarop?

De heer NIJENBRINKS: Ja, daar moet ik echt over nadenken. Wat mij betreft mag het om een structureel bedrag gaan, als daarmee de effecten die wij voorstaan, worden bereikt. Maar mijn voorstel is als een gebaar bedoeld en dus stel ik voor een eenmalig bedrag om initiatieven op dit gebied verder vorm te geven.

De heer ENGELS: Heeft de heer Nijenbrinks voor dit bedrag dan wel een bepaalde dekking in het hoofd?

De heer NIJENBRINKS: Jazeker, maar daar kom ik straks wel op. Er is in ieder geval sprake van een ruime dekking.

De heer VAN DER SCHOOT: Waarschijnlijk de post Onvoorziene uitgaven?

De heer NIJENBRINKS: Nee, nee. De heer Van der Schoot kent de VVD en hij kan dan ook weten dat wij dergelijke dekkingsmiddelen niet te snel opzoeken.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. Ik wil over dit voorstel toch nog wel wat vragen, want nu lijkt het meer op een losse flodder. Heeft de heer Nijenbrinks enigszins in gedachten wat dit fonds moet inhouden?

De heer NIJENBRINKS: Ik snap niet waarom de heer Langenkamp van een losse flodder spreekt. Ik heb duidelijk aangegeven dat wij de samenwerking tussen Zuid-Drenthe en Noord-Overijssel, die - dat erkennen wij - wat moeizaam op gang komt - deze regiovisie heeft immers niet de impact van de regiovisie Assen-Groningen - van belang vinden. Wij geloven ook in de aanpak die nu gekozen is, maar om een en ander te stimuleren, stellen wij geld beschikbaar. Als gemeenten met concrete projecten komen om aan die samenwerking verder inhoud te geven dan hebben wij daar geld voor over.
Mijnheer de voorzitter. Naast de discussie over de verschillende bestuurlijke aangelegenheden richt de aandacht binnen Drenthe zich met name op zaken die te maken hebben met de ruimtelijke ordening. Daarin spelen onderwerpen als ruimte voor wonen, ruimte om te werken, te recreëren, de ruimte voor mobiliteit en niet in de laatste plaats de ruimte voor water een nadrukkelijke rol. In de algemene beschouwingen van de VVD-fractie van vorig jaar stond het onderwerp "ruimte" centraal en ook in het onlangs uitgebrachte concept-Verkiezingsprogramma 2002-2006 van de landelijke VVD - "Ruimte, respect en vooruitgang" - neemt het thema Ruimte een prominente plaats in. Als het gaat om ruimte in de zin van de ruimtelijke ordening in het algemeen dan moet ik vaststellen dat PvdA-minister Pronk weer toe wil naar een strakke scheiding tussen stad en platteland. In de concept-Vijfde nota op de ruimtelijke ordening is sprake van harde contouren, een begrip dat wij sinds het Provinciaal ontwikkelingsplan (POP) weliswaar al langer kennen maar dan niet in de betekenis die er in de Vijfde nota aan wordt gegeven.

De heer SCHAAP: Ik heb altijd het idee gehad dat Pronk de contouren uit Drenthe had gepikt in plaats van andersom. Wij hebben in ons eigen POP met instemming van de fractie van de VVD onze eigen contouren vastgelegd en diezelfde contouren zien wij in de Vijfde nota terugkomen, maar wat is dan het onderscheid?

De heer NIJENBRINKS: Ik heb willen aangeven dat het begrip contouren bij liberalen niet zo gewild is. Weliswaar zijn die contouren in het POP geïntroduceerd, maar wij geven daar toch een wat andere betekenis aan. Maar daar kom ik nog op. Voor de VVD-fractie hebben contouren de betekenis dat uitgegaan wordt van het principe van een concentratie van activiteiten op het punt van bebouwing, bedrijventerreinen en voorzieningen. De plattelandsgebieden mogen niet verstedelijken en de open ruimte tussen dorpen en steden mag niet ongemerkt dichtslibben.
Voor wat betreft de situatie in Drenthe betekent dat overigens niet dat op alle plaatsen in het landelijk gebied alles op slot moet en dat daarmee Drenthe een soort van achtertuin wordt van de

Randstad. Onder de condities die ik net heb aangegeven moet Drenthe zijn vitaliteit behouden, en dan niet alleen in de grote plaatsen.

De heer SCHAAP: Mijnheer de voorzitter. Ik was heel erg benieuwd naar de uitleg die de heer Nijenbrinks zou geven, maar nu is het mij nog niet helder. Er mag geen dichtslibbing plaatsvinden en het platteland mag niet verstedelijken. Juist daarvoor hebben wij die contouren opgenomen. De concentratie van wonen en werken, waarover de heer Nijenbrinks spreekt, is ook precies uitgangspunt van het POP. Het is mij dus nog niet duidelijk waarom de VVD nu opeens een andere koers wil varen.

De heer NIJENBRINKS: Wij willen geen andere koers varen. Ik heb net aangegeven dat wij het principe van concentratie onderschrijven. Wij horen echter vanuit de gemeenten geluiden dat die contouren hier en daar dreigen te verworden tot harde en strakke lijnen. Ik heb al gezegd dat in onze geledingen "contouren" niet als een prettig begrip wordt beschouwd, maar ik heb daaraan toegevoegd dat wij die contouren willen hanteren als uitgangsprincipe. Wij hebben altijd gezegd dat als er goede plannen komen, die landschappelijk inpasbaar zijn en voldoende kwaliteit hebben, wij die contouren niet als harde lijnen willen beschouwen.

De heer SCHAAP: Dat betekent dus dat de VVD het begrip "vrijblijvende contour" wil introduceren. Daar waar het ons past, houden wij aan die contour vast, en daar waar het ons niet past, laten wij hem maar wat schieten.

De heer NIJENBRINKS: Nee, wij gaan uit van het principe van die contour. Dit betekent dat wij die contour niet helemaal wegpoetsen, maar ook niet dat wij die contour willen hanteren als een messcherpe lijn. Wij houden dus wel vast aan het principe, maar als er goede plannen zijn, die voldoen aan de criteria van landschappelijke inpasbaarheid en kwaliteit, willen wij de ruimte hebben die te honoreren.

De VOORZITTER: De heer Gaasbeek mag nog een interruptie plaatsen en daarna moet de heer Nijenbrinks zijn betoog voortzetten.

De heer GAASBEEK: Mijnheer de voorzitter. Stelt de VVD nu voor het POP in het belang van de plattelandsgemeenten die zich op het ogenblik in hun uitbreiding beknot voelen, wat soepeler te hanteren?

De heer NIJENBRINKS: De evaluatie van het POP is nog niet aan de orde. Wij willen tegemoetkomen aan ideeën en plannen van gemeenten. Maar - ik voeg dit er voor alle duidelijkheid aan toe - ik heb ook nadrukkelijk aangegeven dat het niet een kwestie is van "de contour is weg en er is een vrijbrief voor alles". Nee, ook wij hanteren het uitgangspunt dat niet op alle plaatsen alles moet kunnen, maar aan de andere kant willen wij goede initiatieven, die wat ons betreft passen binnen de concentratiegedachte, toch een kans geven.

De heer GAASBEEK: Dus het antwoord is: "Ja."

De heer NIJENBRINKS: Dat is de uitleg van de heer Gaasbeek, ik heb duidelijk genoeg aangegeven waar wij op dit punt staan.
Mijnheer de voorzitter. Onder de condities die de VVD al vaker naar voren heeft gebracht - en dat zijn eisen op het punt van kwaliteit en landschappelijke inpasbaarheid - moeten gemeenten in staat worden gesteld hun wensen en plannen op het punt van behoud van economische vitaliteit in te vullen. De VVD-fractie zal dat beleid steunen. En als het gaat om de uitgangspunten van het POP - zoals met betrekking tot de concentratie van bebouwing - dan zal ook de andere kant van de medaille niet uit het oog mogen worden verloren. Zo mogen plannen voor woonconcentraties in de grotere plaatsen niet op weerstand stuiten als het gaat om bijvoorbeeld de hoogte van de bebouwing.
Mijnheer de voorzitter. De economische vitaliteit van het platteland speelt ook als het gaat om de inrichting van het platteland in relatie tot natuur en recreatie. In de begrotingsvoorstellen wordt een extra krediet van ƒ 450.000,-- gevraagd voor natuurgebiedsaankopen. In de commissievergadering heeft de VVD-fractie al aangegeven moeite te hebben met dit voorstel. Op basis van de aard van de besteding van dit bedrag - er wordt bestaande natuur gekocht - leidt het krediet niet tot een duidelijke meerwaarde voor de Drentse samenleving. Met andere woorden: het maatschappelijk rende

ment is voor de VVD-fractie te laag. Er is onvoldoende onderbouwd dat het bestaande krediet van ƒ 200.000,-- niet voldoende is om de meest noodzakelijke aankopen te verrichten.

De heer SCHAAP: Mijnheer de voorzitter. De heer Nijenbrinks zegt dit beleid niet te steunen, omdat het, aangezien bestaande natuurgebieden worden gekocht, geen meerwaarde heeft. Dat is een heldere lijn, maar de consequentie daarvan zou moeten zijn dat dan ook het bedrag van ƒ 200.000,-- niet meer nodig is omdat gewoon met dit beleid gestopt moet worden.

De heer NIJENBRINKS: Die vraag komt misschien nog wel eens aan de orde, maar ik wijs erop dat niet elk stuk natuur hetzelfde is. Wij kunnen ons voorstellen dat bijvoorbeeld ter uitvoering van de ecologische hoofdstructuur (EHS) hier en daar eens wat gekocht moet worden. Maar om nu, omdat hier en daar de grondprijzen wat hoger zijn, een bedrag van ƒ 450.000,-- beschikbaar te stellen terwijl er geen meter extra natuurgebied komt, maar alleen bos in andere handen overgaat, gaat ons te ver. Wij vinden het rendement van dat bedrag te laag.

De heer SCHAAP: Is volgens de VVD het rendement hoger als landbouwgrond wordt aangekocht en vervolgens wordt omgezet in natuur?

De heer NIJENBRINKS: Ook zomaar landbouwgrond aankopen is voor ons geen optie.

De heer SCHAAP: Maar dat doen we toch in de EHS?

De heer NIJENBRINKS: Dat gebeurt dan om uitvoering te geven aan die EHS. Wij zijn niet tegen alle beleid op dit gebied.

De heer SCHAAP: Ik kan de redenering van de heer Nijenbrinks met betrekking tot het rendement van dit bedrag goed volgen, maar ik zou het dan sterker vinden als werd voorgesteld het bedrag van ƒ 450.000,-- toe te voegen aan het bedrag voor de aankoop van landbouwgronden om op die manier de EHS sneller te realiseren.

De heer NIJENBRINKS: Wij zeggen nu dat wij dit geld niet goed besteed vinden. Wij voelen er veel meer voor dit bedrag te besteden aan bijvoorbeeld de sloop van bedrijfsgebouwen in het landelijk gebied.

De heer SCHAAP: Ik vind dat nu toch even de proporties in de gaten moeten worden gehouden. Als we ervan uitgaan dat 1 ha bosgrond ƒ 30.000,-- kost, dan gaat het nu eigenlijk over 15 ha, terwijl als het gaat om de sloop van oude agrarische bedrijfsbebouwing met ƒ 450.000,-- helemaal niets kan worden gedaan.

De heer NIJENBRINKS: Ik overzie op dit moment niet wat precies met dit bedrag kan worden gedaan, ik heb alleen duidelijk willen maken dat dit bedrag van ƒ 450.000,-- voor ons onvoldoende rendement sorteert en dat wij daarom tegen handhaving ervan zijn.

De heer ENGELS: Mijnheer de voorzitter. Ik heb een vraag over de argumentatie van de aarzeling van de VVD. Ik herinner mij uit de commissievergadering een soortgelijke aarzeling ten aanzien van het dossier over de additionele arbeidsvoorziening, het EQUAL-programma. Kan de heer Nijenbrinks aangeven waarom de VVD heeft besloten dat punt niet ter discussie te stellen en dit punt wel? Bij EQUAL zette de fractie van de VVD ook vraagtekens bij het maatschappelijk rendement.

De heer NIJENBRINKS: Er is toch wel sprake van een duidelijk verschil. Voor het bedrag van bijna een half miljoen krijgen wij geen meter meer natuur en daarom zijn wij daartegen. Bij EQUAL is voor ons het doel op zich relevant. Bovendien is onze bijdrage voor dat project ook nog eens gekoppeld aan allerlei Europees geld. De twijfel die wij in de Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie (BFE) hierover hebben geuit, sloeg op het rendement van de verschillende maatregelen. Wij hebben er ook op aangedrongen zo goed mogelijk bij bestaand beleid aan te sluiten. Maar het doel op zich was voor ons leidraad om, ondanks onze twijfels, toch met EQUAL akkoord te gaan.
Mijnheer de voorzitter. Ik ga verder met mijn verhaal.
Als het om de uitgangspunten van het POP gaat, zullen wij ook de andere kant van de medaille niet uit het oog moeten verliezen. Er is onvoldoende onderbouwd dat het bestaande krediet van ƒ 200.000,-- niet voldoende is om de meest nood-

zakelijke aankopen te verrichten. Bovendien kunnen de terreinbeheerders ook aangesproken worden op hun financiële verantwoordelijkheid. Als ze nu in staat zijn dure landbouwgronden zonder provinciale bijdrage te kopen dan zijn ze zeker in staat goedkopere natuur zonder bijdrage te kopen.
Ons oordeel wordt mede ingegeven door onze zorg dat er gesubsidieerde monopolies dreigen te ontstaan in het natuurbeheer en de exploitatie van de natuur. In onze liberale visie moet er ook in het natuurbeheer blijvend plaats zijn voor particulieren en de markt.
Zorg hebben we daarom ook over van uitlatingen van de staatssecretaris van LNV over het opkopen en beëindigen van recreatiebedrijven in natuurgebieden. Deze bedrijven vervullen een belangrijke functie in de beleving van de natuur en dragen substantieel bij aan een vitaal economisch Drenthe.
Ook de plaats van de landbouw speelt nadrukkelijk een rol als het gaat om de ontwikkeling van het landelijk gebied. In gebieden met een kleinschalig cultuurlandschap verdwijnen erg veel landbouwbedrijven. Deze bedrijven spelen echter een belangrijke rol in een effectief behoud van deze gebieden. Als in deze gebieden geen ruimte komt voor uitbreiding van enkele bedrijven, zal de landbouw uit deze gebieden verdwijnen. Instandhouding van dergelijke landschappen zal dan leiden tot onnodige grote maatschappelijke kosten.
Mijnheer de voorzitter. In het voorwaardenscheppend beleid van de provincie, gericht op de economische vitaliteit, is het voor de VVD van belang dat onverkort wordt vastgehouden aan de noodzakelijke investeringen op het gebied van verkeer en vervoer. Mobiliteit en bereikbaarheid zijn noodzakelijke voorwaarden voor de ontwikkelingsmogelijkheden van de noordelijke regio, met name ten aanzien van economische groei en werkgelegenheid.
Verkeersveiligheid speelt daarbij een belangrijke rol. De VVD-fractie heeft met schriftelijke vragen naar aanleiding van een reeks van ernstige ongevallen op belangrijke verkeersaders in Drenthe hiervoor aandacht gevraagd. Langs deze weg doen wij nogmaals een beroep op het college om aandacht te geven aan de suggesties die onze fractie op dat punt heeft gedaan en om het onderwerp "verkeersveiligheid" en hoge prioriteit te blijven geven.
Op het punt van de verkeersinfrastructuur wil ik met name nogmaals wijzen op de "slangenhals" op de A28 tussen Meppel en Zwolle en ook op de noodzakelijke totstandkoming van een adequate verbinding bij Meppel tussen de A28 en de A32.
Mijnheer de voorzitter. Nog altijd is er in het Noorden sprake van een faseverschil als het gaat om zaken als werkgelegenheid en arbeidsparticipatie. Het is zaak de zogenaamde Kompas-gelden zo goed mogelijk in te zetten op projecten die kunnen bijdragen aan het inlopen van die achterstand. Naast mobiliteit en bereikbaarheid zijn onder andere ook beleid en investeringen ten aanzien van ontwikkelingsmogelijkheden op het gebied van ICT, de verdere ontwikkeling van kwalitatief hoogstaande bedrijventerreinen, ontwikkelingsmogelijkheden op het terrein van recreatie en toerisme en perspectief voor de landbouw van belang.
De VVD-fractie geeft het college in overweging om actief en gericht een soort van aanjaagfunctie te bewerkstelligen om in het kader van het Kompas concrete en zinvolle projecten op tafel te krijgen. Ziet het college die noodzaak ook?

De heer SCHAAP: Is de fractie van de VVD dan van mening dat het op dit moment allemaal niet goed is?

De heer NIJENBRINKS: Niet goed is niet het juiste woord. Onze zorg is dat als het gaat om aanbod van goede, concrete projecten waarmee wij aanspraak kunnen maken op Kompas-gelden, die eigenlijk niet het effect hebben dat wij graag zouden zien. Ik heb liever dat het college een moeilijke keus moet maken uit een aantal goede projecten. Wij hebben de indruk dat er weinig echt goede projecten zijn, waarin Kompas-gelden goed weggezet kunnen worden. Wij sporen het college aan - en dat noemen wij dan een aanjaagfunctie van het college - te proberen zo goed mogelijke projecten op tafel te krijgen.
Mijnheer de voorzitter. Met betrekking tot het beleid op het terrein van cultuur, welzijn en zorg is voor de VVD-fractie de verandering van aanbod- naar vraaggestuurd beleid, zoals dat vorig jaar tot stand is gekomen, van groot belang. De VVD-fractie hecht er dan ook aan dat in deze bestuursperiode die verandering gerealiseerd wordt, conform de daarover gemaakte afspraken.
Er zijn in Drenthe veel goede initiatieven in deze

sector. De VVD-fractie wil echter de tijdens het ombuigingstraject aan gemaakte afspraken, zoals die met betrekking tot het budgettair neutraal verlopen van de hele herstructurering, vasthouden. De consequenties voor het bestaande beleid zijn naar onze mening in de nota Schaduwen vooruit onvoldoende in beeld gebracht. Mijn fractie vindt dan ook dat eerst de zaken op orde gebracht moeten worden en dat eerst gekeken moet worden of er binnen het budget ruimte te vinden is. We hebben al eerder gezegd dat vraaggestuurd niet betekent dat elke vraag gehonoreerd moet worden. Je moet ook de moed hebben daarin prioriteiten te stellen.
Tot slot, mijnheer de voorzitter. Een belangrijk keurmerk van de inbreng van de VVD-fractie was en is de financiële degelijkheid die staat voor de waarborg dat de financiële slagkracht van de provincie voor een sterk voorwaardenscheppend beleid overeind blijft en waar mogelijk wordt vergroot.

De heer SCHAAP: Mijnheer de voorzitter. Mag de fractie van de PvdA deze opmerking opvatten als een compliment in de richting van de provinciale penningmeester, de heer Weggemans?

De heer NIJENBRINKS: Wij hebben het college er de afgelopen jaren meermalen mee gecomplimenteerd dat het ervoor heeft gezorgd dat deze financiële positie is ontstaan.

De heer SCHAAP: Dat betekent dat dit dus niet alleen het keurmerk van de fractie van de VVD is, maar ook het keurmerk van in elk geval de gedeputeerde en onze fractie.

De heer NIJENBRINKS: Volgens mij is er altijd sprake van collegebeleid. Ik weet best dat binnen het college een bepaalde gedeputeerde verantwoordelijk is voor de financiën en hij mag zijn deel van de complimenten ook best in de zak steken. Dat weet hij ook.

De heer VAN DER SCHOOT: Kunnen wij deze commercial statenbreed opvatten? Dit was toch een reclamespotje tijdens een speech?

De heer NIJENBRINKS: Ik vind dat prima.
Het is van belang te onderstrepen dat het juist in de huidige omstandigheden van wezenlijk belang is de nadruk te leggen en te blijven leggen op dat voorwaardenscheppende beleid. We zullen namelijk in alle realiteit in de komende jaren rekening moeten houden met een afname van de economische groei, met een afname van de groei van de werkgelegenheid en dientengevolge met een mogelijke toename van de werkloosheid. Tegen die achtergrond moeten we ons zo goed mogelijk in voorwaardenscheppende zin daartegen wapenen.
In de afgelopen perioden heeft de VVD-fractie een belangrijke stempel gedrukt op het op orde brengen van de financiële huishouding. Er is door reorganisatie en een afslanking van het provinciaal apparaat flexibiliteit in de begroting gebracht voor de cofinanciering van projecten.
Dat keurmerk van financiële degelijkheid wil de VVD-fractie ook naar de toekomst toe graag overeind houden.

De heer HARLEMAN: Mijnheer de voorzitter. De fractie van de VVD zou nog met dekkingsvoorstellen komen voor de bepleite extra uitgaven.

De heer NIJENBRINKS: Wij hebben voor een bepaald initiatief ƒ 250.000,-- gevraagd en wij willen een post van ƒ 450.000,-- schrappen. Mij dunkt dat dan die dekking voldoende aanwezig is.

De heer HARLEMAN: Maar voor dat bedrag van ƒ 450.000,-- heeft de heer Nijenbrinks een alternatief uitgavenpatroon aangegeven, namelijk sloop van oude bedrijfsgebouwen op het platteland en vergroting van de leefbaarheid van het platteland. Dat geld is daarom in beginsel niet meer beschikbaar.

De heer NIJENBRINKS: Over de besteding van dat vrijkomende geld willen wij best nog eens denken. Als dan toch nog ƒ 250.000,-- extra nodig is, dan hebben wij daarvoor een heel gemakkelijk middel, namelijk de post Onvoorzien. Maar in eerste instantie gaan wij ervan uit dat er ƒ 450.000,-- vrijkomt, terwijl wij slechts ƒ 250.000,-- willen besteden.

De VOORZITTER: Ik geef het woord aan de heer Holman, die de heer Mastwijk vervangt.

De heer HOLMAN: Mijnheer de voorzitter. Jan Mastwijk is niet aanwezig. Jans vader is overleden en vandaag brengt Jan zijn vader naar het graf. Jans vader is 88 jaar oud geworden en kan terug-

zien op een goed en zinvol leven. Het gemis en verdriet zijn natuurlijk nadrukkelijk aanwezig. Wij wensen Jan en zijn familie vandaag alle kracht en troost toe.
Mijnheer de voorzitter. Het is dus een trieste reden dat ik hier nu sta, maar desaltniettemin zal ik nu het verhaal van het CDA naar voren brengen. Wij hebben het de titel gegeven: "De rolverdeling is als volgt...", een maatschappelijke schets in vier bedrijven van het CDA-schrijverscollectief.
Mijnheer de voorzitter. Hebben de provincies nog toekomst? Het is de laatste weken een veelbesproken onderwerp. De heer Weggemans zwengelde de discussie weer eens aan. Een felicitatie aan zijn adres is op zijn plaats; dit is nog eens een onderwerp op de kaart zetten, dit is nog eens je profileren als politicus! Drie fracties hebben inmiddels al aandacht aan dit onderwerp besteed.

(Voorzitter: de heer Swierstra.)

Men zal vandaag van de CDA-fractie niet horen dat er gefuseerd moet worden. Wij vinden daarvoor de tijd nu nog niet rijp. Waarom laait die discussie elke keer weer op? Volgens ons komt het omdat wij onze rol als bestuurslaag niet genoeg inhoud weten te geven.
Als wij de meerwaarde van de provinciale bestuurslaag niet kunnen aantonen, komt onherroepelijk - en terecht - de drang om te fuseren weer naar boven. We moeten goed bij de les zijn om te voorkomen dat ontwikkelingen over ons komen.
Op een discussie over wel of niet opgaan in een groter verband rust dan ook wat ons betreft geen taboe. Dat is zoiets als: de gordijnen dichtdoen en denken dat je daarmee de boze wereld buitensluit. Maar allereerst moeten we naar onszelf kijken. Laten we dus eens voor de spiegel gaan staan en de vraag stellen: hoe kijkt vandaag de dag Nederland tegen de provincie aan?
De provincie is de minst bekende bestuurslaag. Het Rijk vindt de provincies lastig. Ze zeuren voortdurend om meer geld en dreigen steeds belangrijker te worden omdat Europa de provincies nogal eens wat taken wil toeschuiven. Als deze tendens doorzet, komt straks de interessante vraag op of het niet de nationale overheid is die in het gedrang komt.
De gemeentebesturen vinden de provincie lastig. Ze bemoeit zich veel te veel met gemeentelijke taken. Af en toe hoor je uit de mond van een gemeentebestuurder een oprisping als: de provincie moet bestemmingsplannen goedkeuren, nieuwe bedrijventerreinen en plannen voor woningbouw toestaan, en moet verder eigenlijk niet zeuren.
En de burger? Die vindt eigenlijk niks van de provincie. Je hoort hem af en toe als het bijvoorbeeld gaat om een gemeentelijke herindeling, maar verder is het stil.
Mijn fractie gelooft in de kracht van de provinciale bestuurslaag. Maar dan moet wel sprake zijn van zelfbewustheid. Alleen het invoeren van een duaal stelsel is niet voldoende. Dualisering is geen haarlemmerolie. Er is meer nodig om vol te kunnen houden dat de provincie moet blijven.
De provincies moeten duidelijk zijn over de rol die ze willen en kunnen vervullen. Dat geldt ook voor de provincie Drenthe. We moeten laten zien dat we er zijn en waar we heen willen. Duidelijke keuzes maken, onszelf niet verliezen in details, geen krampachtige iedereen-te-vriend-houden politiek, maar op hoofdlijnen aangeven wat we voorstaan en wat ons doel is. Zeggen waar het op staat en dat vervolgens overeind houden.
Het eerste bedrijf: De indeling van de ruimte.
De ruimtelijke ordening is het belangrijkste terrein waarop de provincie zich kan en moet manifesteren. Mijn fractie vindt dat we dat in Drenthe de laatste jaren op een behoorlijke manier doen: we geven sturing via de Signaalnota, de Nota bedrijventerreinen, het POP en ook de Nota wonen. En toch kan het beter.
Er wordt in dit huis gewerkt aan een evaluatie van de Nota bedrijventerreinen. De CDA-fractie neemt vast een voorschot hierop. Laten we eens kijken naar het nut van de zogenaamde themaparken.
Het milieu, energie en recycling van afvalstoffen(MERA)-terrein bij Wijster ligt leeg, en op een steenworp afstand, aan de A28, verrijst Ossenbroeken. Dat zou toch zo niet moeten? Wij vinden dat we het met zijn allen niet goed hebben gedaan. Er wordt nu - in ieder geval voorlopig - onnodig beslag gelegd op de schaarse ruimte.
Het Europark loopt bepaald niet snel vol, maar elders in Coevorden wil men met een nieuw terrein de snelweg over. De CDA-fractie zegt: "Nu eerst maar even niet, eerst de bestaande mogelijkheden benutten."
De ruimte is schaars, het landschap kwetsbaar. Dat vereist grote zorgvuldigheid bij het nemen van ruimtelijke beslissingen. En daar ligt een mogelijkheid voor een steviger rol: nog duidelijker regisseren en sturen.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. De heer Holman zegt dat het MERA-terrein bij Wijster eigenlijk mislukt is. Is hij in gedachten ook al bezig met de oplossing van dit probleem, of signaleert hij het alleen?
Is de heer Holman bereid het MERA-terrein eventueel te sluiten of terug te geven aan de natuur?

De heer HOLMAN: Wij zijn van mening dat wanneer een aantal jaren na het instellen ervan geconstateerd moet worden dat iets niet succesvol is - er is bijvoorbeeld geen sprake van toeloop van bedrijven - er een herbezinning moet komen. Wij moeten onze ogen niet voor de realiteit sluiten. Als er een min of meer kant en klaar terrein ligt dat ingevuld kan worden dan moeten wij erover nadenken of wij dat ook niet werkelijk moeten doen. Achteraf praten is natuurlijk gemakkelijk, maar als wij een aantal jaren geleden wisten wat wij nu weten dan zouden wij de keuze hebben gemaakt Ossenbroeken niet aan te leggen, omdat dat terrein toch op een van de plekken ligt waar eigenlijk geen industrie gevestigd had moeten worden, en direct naar het MERA-terrein te gaan. Maar nu de zaak is, zoals zij is, menen wij na te moeten denken over invulling van het MERA-terrein bij Wijster.

De heer LANGENKAMP: En de heer Holman sluit dus niet uit dat het geen gewoon bedrijventerrein wordt, dus niet afvalgelieerd, maar dat het als bedrijventerrein van de kaart gaat?

De heer HOLMAN: Als de heer Langenkamp goed geluisterd heeft naar wat ik heb gezegd, weet hij het antwoord zelf al. Dat is niet onze intentie. Er ligt een kant en klaar industrieterrein en het is niet mogelijk het te vullen zoals de bedoeling was en daarom moet erover nagedacht worden of het op een andere manier gevuld kan worden. Op die manier kan het aanleggen van andere bedrijventerreinen in kwetsbare gebieden achterwege blijven. Ik heb al gezegd dat wat ons betreft in Coevorden echt niet over de snelweg wordt gegaan, zoals de gemeente Coevorden wel wil doen.

De heer LANGENKAMP: Als het om Coevorden gaat, ben ik het helemaal met de heer Holman eens, maar als het om Midden-Drenthe gaat, worden nu twee fouten gemaakt en het is onmogelijk de ene fout goed te maken met de andere.

De heer HOLMAN: Maar het is wel de realiteit van dit moment.

De VOORZITTER: Dit onderwerp lijkt mij bij uitstek geschikt voor een flinke discussie in tweede termijn.

De heer HOLMAN: Ik vind dat prima.
Mijnheer de voorzitter. De provincie moet nog duidelijker regisseren en sturen, de bestuurlijke moed hebben te zeggen: "Die kant moet het op." Daarbij moeten we ook goed op de wensen van de markt letten. Was de drang om themaparken te maken ingegeven door de markt? Of waren we weer eens wat te aanbodgericht bezig?
En nu ik het toch over bedrijventerreinen heb: wij vinden dat de werkgelegenheid niet is gebaat met de activiteiten van twaalf burgemeesters die ieder voor zich namens hun gemeente hun bedrijventerrein aan de man willen brengen. Samenwerking - in het belang van Drenthe, én dus ook in het belang van elke individuele gemeente in deze prachtige provincie - is geboden.
Volgens ons is het nu zo zoetjesaan de hoogste tijd voor een gemeenschappelijke grondbank. Ik weet het, het idee is niet nieuw, maar het is wél een goed idee. We moeten toe naar een soort van één Drents grondbedrijf, in welke vorm dan ook.

De heer SCHAAP: Mijnheer de voorzitter. De heer Holman noemt dit een goed idee, maar zouden de gemeentebesturen dat ook vinden?

De heer HOLMAN: Dat is de vraag.

De heer SCHAAP: Nou, voor mij een weet.

De heer HOLMAN: Ik denk dat de gemeentebesturen er niet zo over denken, maar moet dat een leidend argument zijn in de discussie?

De heer SCHAAP: Ik begrijp de zorg wel dat er nog steeds sprake is van een zekere onderlinge concurrentie, hoewel die voor een belangrijk deel via de Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij (NOM) is weggenomen. Het is niet meer zo als enkele jaren geleden toen de burgemeesters als cowboys de markt afstruinden om toch de ander

vooral net een slag voor te zijn. Die tijd hebben wij, met een uitzondering hier en daar, toch wel aardig achter ons.

De heer HOLMAN: Precies, want wij hebben hiervan recentelijk nog wel voorbeelden gehad. Ons uitgansgpunt is maximale werkgelegenheid voor Drenthe en industrie op de plek waar zij het best past, welke plek ook tegemoet moet komen aan de wens van het bedrijfsleven, want de bedrijven moeten uiteindelijk wel naar Drenthe komen. De vraag is dus hoe wij maximale werkgelegenheid in Drenthe kunnen krijgen. In de economische situatie waarin wij nu gaan komen, is het des te meer nodig om werkgelegenheid naar Drenthe toe te halen. Maar dat moet zo efficiënt mogelijk gebeuren.

De heer VAN DER SCHOOT: De heer Holman is dus van mening dat wij er in het Drentse gebeuren van uit moeten gaan dat die 12 gemeenten maar moeten samenwerken, dat niet elke gemeente een bedrijventerrein moet hebben en dat die terreinen nu provinciaal, dus over de gemeenten heen, verdeeld moeten worden. Heb ik het zo mogen verstaan?

De heer HOLMAN: Inderdaad. Maar of het nu precies provinciaal moet, is ook nog de vraag, want zo zou het gebied van de Regiovisie Groningen-Assen als één gebied kunnen worden beschouwd, waarbij de inliggende gemeenten collectief proberen maximale werkgelegenheid naar het gebied te halen. Iets dergelijks zouden wij ook voor Drenthe kunnen doen.

De heer NIJENBRINKS: Mijnheer de voorzitter. Mijn opvatting is dat door de inspanningen van de NOM optimaal gewerkt wordt aan het verkrijgen van werkgelegenheid naar Drenthe. Ik denk niet dat daar zoveel knelpunten liggen. Ik weet ook dat de NOM in gebieden met een duidelijke samenhang de scherpe onderlinge concurrentie van twee aan elkaar grenzende gemeenten wil wegnemen. Ik denk dat er dan sprake is van een andere situatie dan in geheel Drenthe, want ik heb niet de indruk dat die samenhang tussen Assen en Emmen wordt gevoeld.

De heer HOLMAN: Toch denken wij dat het die kant op moet. Ik onderschrijf hetgeen de heer Nijenbrinks zegt over de rol van de NOM en misschien kan de NOM bij de uitvoering van ons idee ook een rol vervullen. Hoe de organisatie precies moet zijn, is een vorm van invulling. Aan de discussie daarover zijn wij ook nog niet toe. Het discussiepunt is nu dat wij meer sturing willen. Wij denken dat als wij de krachten bundelen, wij per saldo meer naar Drenthe kunnen halen dan wanneer de huidige werkwijze wordt voortgezet. Dus niet elkaar de vliegen afvangen en zeuren over de locatie als een bedrijf een bepaalde keuze maakt. Want als het in Assen regent, druppelt het in Hoogeveen of Emmen, en andersom.

De heer ENGELS: Mijnheer de voorzitter. Moet ik misschien uit het betoog van de heer Holman begrijpen dat het CDA niet erg tevreden is over de manier waarop in ieder geval in de Regiovisie Groningen-Assen en ik neem aan ook in de andere regiovisies in gezamenlijkheid gewerkt wordt aan dit type van projecten? Is dit een vorm van impliciete kritiek?

De heer HOLMAN: Nee, wij denken dat de door ons voorgestane manier van werken in de Regiovisie Groningen-Assen al een redelijke invulling krijgt. Dat heeft ook vrij veel discussie gevergd, want de gemeentebesturen waren heel sceptisch en wilden hun eigen autonomie niet opgeven. Maar in die regiovisie begint het proces al vorm en inhoud te krijgen en het begint ook te werken. In de regiovisie heeft men op de terreinen Woningbouw en Industrieterreinen al het gemeentelijk denken verlaten en de ontwikkelingen op een regionaal niveau getild. In een heel groot stuk van Drenthe is dat proces nog niet aan de gang en wij vinden het wenselijk dat hetzelfde proces ook daar vorm en inhoud krijgt. En nogmaals, wij denken dat het nettoresultaat groter zal zijn dan wat het nu is.
Daarom vragen wij het college met klem om aan deze aspecten aandacht te schenken bij de evaluatie van de Nota bedrijventerreinen. En als daarbij gedegen onderzoek nodig is, dan hebben wij daar graag geld voor over. Want, nogmaals, het mes snijdt naar twee kanten: er is een groot economisch belang, maar er is ook het belang van ons fraaie Drentse landschap.
Het tweede bedrijf. Hierin gaat het om het landelijk gebied.
We hebben het Kompas. Prima. We verwachten daar de komende jaren veel van. De kernzones krijgen ruim voldoende aandacht. Dat is uitste-

kend, want er is ook bewust voor gekozen. Maar dan moeten wij ook het landelijk gebied niet uit het oog verliezen. Want anders dreigt het gevaar dat het contrast tussen stad en platteland een tegenstelling wordt.
We besteden vele tientallen miljoenen guldens aan en op het platteland. Niks op tegen. Maar de CDA-fractie vindt dat dit te vaak op ad-hocbasis gebeurt, én verdeeld over te veel kleine projecten. Ook hier geldt dat we keuzes zullen moeten maken.
Soms lijkt het erop dat we als provincie meer financier of bankier zijn dan regisseur. We leunen wat achterover, wachten leuke projectvoorstellen af en trekken de portemonnee. We strooien wat rond, elk deelterreintje krijgt een paar centen en iedereen is tevreden. Maar bereiken we wat we willen? Wat zijn nu de effecten van deze miezerregen aan geld die in Drenthe neerslaat?
Wij denken dat het verstandiger en effectiever is als we de geldstromen meer bundelen voor wat minder doelen om daarmee een sterker effect en resultaat te bereiken.
Er moet een Nota plattelandsbeleid komen met een heldere visie op het landelijk gebied in brede zin. Daarin moeten we dan ook eindelijk eens duidelijk zijn over de rol die de landbouw in het landelijk gebied kan en moet spelen.

De heer SCHAAP: Mijnheer de voorzitter. De CDA-factie pleit voor een Nota plattelandsbeleid waarin een visie moet worden neergeschreven. Volgens mij staat die al in het POP en het POP is nog niet zo heel oud. In reactie op de verzuchting van de heer Holman dat er eindelijk eens duidelijkheid moet komen over de landbouw kan ik alleen maar zeggen dat die duidelijkheid er in grote mate is. Ik kan mij wel iets voorstellen bij de gemengde gevoelens over de, zoals de heer Holman het noemde, miezerregen aan subsidies en projecten, maar dan zou hij toch veeleer een pleidooi moeten houden om dat allemaal eens goed te analyseren, net zoals ik namens mijn fractie heb voorgesteld dat eens bij het openbaar vervoer te doen. Het is niet omdat wij van mening zijn dat het beleid slecht is, maar omdat wij van mening zijn dat het nuttig is alles wat er gebeurt eens goed in kaart te brengen. Bedoelt de heer Holman ook zoiets, of bedoelt hij nog een visie bovenop de visies die wij al hebben?

De heer HOLMAN: In de commissie wordt hierover veel gediscussieerd. Het is onderhand onduidelijk hoeveel miljoenen wij wel niet in het beleid stoppen. Met de landinrichting erbij gaat het straks in de richting van ƒ 200 miljoen per jaar. Laat ik het vergelijken met een voetbalwedstrijd. Het is een heel belangrijke wedstrijd kennelijk, want er worden vele tientallen miljoenen aan besteed - de skybox van de heer Schaap bij de failliete voetbalclub is er in verhouding nog niets bij - maar onze vraag is of het speelveld duidelijk is, of de lijnen goed getrokken zijn, of bekend is wie de spelers zijn, of de de doelen goed geplaats zijn en of er goede spelregels zijn. De heer Schaap zegt dat alles al in het POP staat. In het POP zijn acht prioritaire gebieden genoemd; dat is prachtig, maar daarmee is nog niets gezegd over wat wij daar inhoudelijk gaan doen, hoeveel geld wij daar gaan besteden en aan welke doelen wij dat precies gaan besteden. Die analyse, maar ook de effectiviteit daarvan, willen wij nadrukkelijk naar voren brengen. Als wij die analyse maken en een heldere discussie voeren over wat wij willen en hoe wij dat op een goede manier kunnen doen dan kunnen wij naar onze mening meer bereiken dan nu het geval is. In de commissie heb ik gezegd dat wanneer de stromen geld die over het platteland worden uitgestrooid op de wand van de statenzaal zouden moeten worden verbeeld, zou blijken dat deze wand te klein is. Er is ook niemand die de samenhang nog ziet en weet hoe de structuur tot stand is gekomen. Daarin willen wij helderheid en duidelijkheid creëren.

De heer NIJENBRINKS: Mijnheer de voorzitter. Wij hebben net een stroompje weggehaald. Misschien kan het CDA ons daarin volgen.

De heer HOLMAN: Ik kom daar in tweede termijn graag op terug. Op grond van een andere argumentatie kunnen wij ons wel aansluiten bij de gedachte van de VVD. Ik wil echter eerst ook horen wat de gedeputeerde daarover zegt.
Mijnheer de voorzitter. Ons voorstel is dus: kader het speelveld in, maak duidelijke spelregels en zet daar substantieel geld op in.
Een voorbeeld: de Veenkoloniën. Er zijn vele rapporten over geschreven - denk aan de commissie-Hoekstra - en er zijn initiatieven, bijvoorbeeld tussen Borger-Odoorn en Stadskanaal. Maar waar is

de provincie Drenthe? Wat vinden wij als Drenthe nu dat daar moet gebeuren?
(Voorzitter: de heer Ter Beek.)

De CDA-fractie is van mening dat als je wat in het gebied wilt gaan doen, je aansluiting moet zoeken bij de identiteit van het gebied en van de bewoners. Die kiezen voor de uitgestrektheid van het landschap. Dat betekent geen grootschalige functiewijzigingen in het gebied. Een kopie van het zand hoeft voor ons niet.
Frappant is ook dat van degenen die de streek bijvoorbeeld voor studie verlaten, velen weer terugkomen.
Verder blijkt het water in het gebied een heel belangijke rol te spelen. De waterhuishouding is goed beheersbaar en biedt mogelijkheden om bijvoorbeeld meer met de wijkenstructuur te doen. Ter voorkoming van misverstanden: het is niet zo dat wij een tweede Blauwe Stad promoten.
Kortom, er zijn genoeg aanknopingspunten voor de provincie om de draad op te pakken en, voortbordurend op de kennis die er al is, voortvarend met het gebied aan de gang te gaan.
En over dat water. Onlangs kwam ik in een oud boekje een paar fraaie ansichtkaarten tegen. Op die foto's speelt het water een belangrijke rol. Onder een van de foto's stond: "Nu het Noorderdiep is gedempt en de weerspiegeling van boerderijen en tuinen in het water wordt gemist, is er veel aan schoonheid verloren gegaan." De Veenkoloniën is een gebied met een uitdaging, een gebied waar wij als provincie een duidelijke en heldere rol kunnen gaan spelen.

De heer HARLEMAN: Heeft de fractie van het CDA dan de indruk dat de provincie zich nú niet bezighoudt met de Veenkoloniën?

De heer HOLMAN: Wij hebben de indruk dat de provincie dit wel doet, maar naar onze mening kan de provincie daar wel veel nadrukkelijker haar regisseursrol vervullen. Het initiatief van Borger-Odoorn en Stadskanaal is leuk, maar waar is de coördinatie? Het is een gebied met een grote problematiek, maar, mits er veel geld voor beschikbaar komt, biedt het wel alle mogelijkheden voor upgrading en het realiseren van wenselijke ontwikkelingen.

De heer HARLEMAN: Met de ontwikkeling die de heer Holman nu schetst, is de provincie al bezig.

De heer HOLMAN: Gedeeltelijk wel, maar wij pleiten ervoor dit werk nog krachtiger op te pakken en prominenter aanwezig te zijn. Er zijn te veel commissies en te veel deelbelangen en daarom pleiten wij voor een krachtige regisseursrol in met name dat gebied.

De heer NIJENBRINKS: Mijnheer de voorzitter. In dat verband heeft de fractie van de VVD een aantal jaren geleden er al nadrukkelijk voor gepleit om in dat gebied in aansluiting aan wat er in Groningen gebeurt, te werken aan het weer openstellen van de kanalen voor vaarrecreatie en dergelijke. Misschien is het goed ook dat punt hierbij te betrekken.

De heer HOLMAN: Ja, maar dat sluit ook aan bij de opmerking die ik daarover heb gemaakt.
Mijnheer de voorzitter. Het derde bedrijf: recreatie en toerisme. Het is een belangrijke sector. Voorzichtige berekeningen wijzen uit dat vanuit deze sector tussen de ƒ 1 miljard en ƒ 1,5 miljard per jaar neerslaat in Drenthe, waarvan zo'n 80% in het landelijk gebied, nagenoeg allemaal binnen het midden- en kleinbedrijf (MKB). Daarmee is deze sector na de landbouw de belangrijkste economische factor in het gebied.
Binnenkort start een onderzoek om deze gegevens nog beter in beeld te krijgen. We zijn benieuwd naar de conclusies daarvan. De CDA-fractie is graag bereid om voor goede ideeën extra geld beschikbaar te stellen.
Wij denken dat we het moeten zoeken in kwaliteitsverbetering. Verleden jaar hebben wij veel aandacht geschonken aan de fiets. Maar denk ook eens aan meer en betere mogelijkheden voor bijvoorbeeld de paardensport en aan hoogwaardige hotelaccommodaties.
De toerist heeft meer te besteden, maar wil ook meer kwaliteit. En volgens ons kan het nog wel wat beter met die kwaliteit. In aansluiting op de KITS-regeling (kleine investeringen in de toeristische sector) zou een GITS (grotere investeringen in de toeristische sector) vruchten kunnen afwerpen. Uit gesprekken die wij de afgelopen tijd hebben gehad met vertegenwoordigers uit de sector, leiden wij af dat het die kant op moet.

De heer NIJENBRINKS: Mijnheer de voorzitter. Ik wil erop wijzen dat kwaliteitsverbetering van bijvoorbeeld hotels - ook wij hebben overigens de afgelopen tijd vaak op het belang van kwaliteits-

verbetering gewezen - natuurlijk wel een zaak van de markt zelf is. De provincie moet faciliteren. Ik kom daarmee weer terug op mijn opmerking over het landelijk gebied. Wij moeten niet te kinderachtig zijn als bepaalde mogelijkheden in het landelijk gebied goed inpasbaar zijn. Er zijn situaties waarin er wel plannen zijn, maar de uitvoering ervan struikelt vooralsnog op het feit dat wij nogal krampachtig met het gebied omgaan.

De heer HOLMAN: Precies, dat is een van de onderdelen van de discussie. Ik hoor meer en meer het geluid dat uit analyses blijkt dat kwaliteit een belangrijk aspect is. Dat heeft met ondernemerschap te maken en met geld dat de ondernemers beschikbaar hebben, maar ook met hoe wijzelf met zaken omgaan. Wij moeten niet krampachtig zijn.
Mijnheer de voorzitter. Ik weet het, onze voorbeelden zijn niet gebaseerd op onderzoek. Onderzoek naar goede ontwikkelingen in de sector kan ons de goede richting wijzen. Er is Kompasgeld beschikbaar voor recreatie en toerisme. Maar dan moeten er concrete, op uitvoering gerichte projecten zijn.
Voor onderzoek is vaak weinig geld en er zijn ook nauwelijks subsidiemogelijkheden.
Wij pleiten daarom voor een stevig fonds, in te stellen door provincies en gemeenten samen, te beheren door het Recreatieschap. Vanuit dat fonds kan - als zich iets voordoet - een onderzoek of een projectopdracht worden bekostigd. Maar voor onze fractie geldt ook hier weer: gericht geld voor gerichte maatregelen die daadwerkelijk effect hebben. Geen strooigoed, geen gerommel in de marge.
Wat wil de CDA-fractie nog meer? Verbreding van het aanbod juichen wij toe, maar op een Drentse Six Flaggs zitten we niet te wachten. Een festival met de impact van Oerol, Lowlands of Pinkpop spreekt ons aan. Ik weet wel, dat soort dingen trek je niet van de ene dag op de andere van de grond. Dat moet groeien. Maar waarom geen poging gewaagd?
We hebben in de vorm van het TT-circuit een prachtige locatie. Kunnen we die locatie niet beter en vaker gebruiken?

De heer PRINSEN: Mijnheer de voorzitter. Ik ga nu even de prins - in mijn geval de Prinsen - spelen die in dit sprookje van de heer Holman het CDA kan wakker kussen. Volgens mij heeft mijn fractie verleden jaar voorgesteld te bekijken of het TT-circuit gebruikt zou kunnen worden voor festivals. Er worden al geruime tijd onderhandelingen gevoerd met festivalorganisatie Mojo over Lowlands. Wij leven nu dan wel in een nieuw millennium, maar het is allemaal al een keer gebeurd.

De heer HOLMAN: Ik constateer dan dat er nu op zijn minst al twee partijen zijn die aan dit idee uitvoering willen geven.

De heer PRINSEN: Het is op zich wel jammer dat het CDA een jaar te laat is.

De heer HOLMAN: Misscien is het een kwestie van voortschrijdend inzicht. Ik weet ook niet eens meer welke reikwijdte het voorstel van verleden jaar had. Het is natuurlijk ook een kwestie van in welke context zaken worden gezien. Bij discussies over wat wel en niet op het TT-circuit kan, is er altijd sprake van een zekere krampachtigheid. Het circuit ligt er en wij zouden wat minder krampachtig om moeten gaan met het geven van een invulling daaraan.

De heer PRINSEN: Ik heb willen aangeven dat deze extra mogelijkheid voor benutting van het circuit al eerder is geconstateerd en dat al met Mojo is gesproken over de organisatie van Lowlands. Daarmee is het CDA dus in feite gewoon te laat.

De heer HOLMAN: De heer Prinsen heeft de eer al gehad die hij verdiende en ik hoef hem die eer niet nogmaals te bewijzen. Bovendien strekt mijn voorstel iets verder dan de heer Prinsen nu doet voorkomen.

De heer HARLEMAN: Mijnheer de voorzitter. Ik wil hierover ook nog wel iets vragen.

De VOORZITTER: Het lijkt mij toe dat er nu wel genoeg over gediscussieerd is.

De heer HARLEMAN: Ik wil toch nog wat vragen.

De VOORZITTER: Nee. Sorry, maar het valt mij op dat van de fractie van GroenLinks voortdurend wordt geïnterrumpeerd alsof wij hier aan tafel een beetje met elkaar zitten te keuvelen. Nu zijn de algemene beschouwingen aan de orde en ik

wacht af wat de heer Blanksma straks te zeggen heeft.

De heer HARLEMAN: Mijnheer de voorzitter. Hier maak ik bezwaar tegen. Volgens het Reglement van orde is het de staten toegestaan interrupties te plaatsen en ik wil absoluut niet dat van mij gezegd wordt dat ik zomaar wat gezellig zit te keuvelen. Ik wil degene die het woord voert een serieuze vraag stellen en dan wens ik niet dat gezegd wordt dat ik gezellig zit te keuvelen. Daar maak ik ernstig bezwaar tegen.

De VOORZITTER: Het is nog altijd zo dat de voorzitter toestaat of er al dan niet geïnterrumpeerd wordt. Ik zeg alleen dat dit dan ook een beetje met mate en rationaliteit moet plaatsvinden. De ene keer zal het keuvelen zijn en de andere keer niet, maar ik vraag nu de heer Holman zijn betoog voort te zetten.

De heer HOLMAN: Dank u wel, mijnheer de voorzitter. Met betrekking tot het TT-circuit is de vraag dus of wij die locatie niet beter en vaker kunnen benutten.
En verder - en dat is de andere kant van het verhaal - moeten we doen waar we goed in zijn. Drenthe is nog steeds synoniem voor rust en ruimte. Dat moeten we zo houden. We moeten het alleen anders verpakken. Rust en ruimte hoeven niet per se oubollige begrippen te zijn.
Recreatie en toerisme, het is een belangrijke sector, maar ook een sector waarin het lijkt alsof we met zijn allen in goede harmonie langs elkaar heen werken. De sector verwijt de provincie gebrek aan sturing en de provincie verwijt de sector gebrek aan initiatief.
De CDA-fractie maakt zich zorgen om het NNBT. Onze indruk is dat deze club moeizaam functioneert. Kan het college aangeven wat - zeg over de laatste paar jaar - de wapenfeiten zijn? Wat heeft dat bureau opgeleverd? Is dat terug te zien in cijfers?
Het NNBT is deels uitvoerend orgaan, beoordeelt projecten van anderen en brengt zélf projecten aan. Is dat wel een goede mix? Het lijkt ons goed om over niet al te lange tijd in de statencommissie eens over nut en noodzaak en over de meest efficiënte invulling van het NNBT van gedachten te wisselen.

De heer VAN DER SCHOOT: Mijnheer de voorzitter. Ik wil even interrumperen, niet keuvelend maar serieus. Ik meen de issuehouder te zijn van de vraag om discussie over nut en noodzaak van het NNBT. Ik ben blij met de steun, zij het dat die vrij laat komt.

De heer HOLMAN: Graag gedaan.
Mijnheer de voorzitter. Ik kom op het vierde bedrijf: aandacht voor de ander.
Ik kom op het laatste onderwerp in deze beschouwingen. Ik wil het met name hebben over de vermaatschappelijking van de zorg. Dát moet ons allemaal een zorg zijn. Iedereen in deze provincie heeft een verantwoordelijkheid tegenover de ander. Ook hier moet de provincie het voortouw nemen en de weg wijzen.
Ik citeer twee stukjes uit de Regiovisie voor mensen met een lichamelijke functiebeperking: "Mensen die niet op een vanzelfsprekende wijze anderen ontmoeten, hebben behoefte aan ondersteuning" en:
"Bij het kiezen van vrijetijdsbesteding spelen de leeftijd, opleiding, geslacht, maar ook beperkingen een rol."
Wij willen dit toespitsen op jongeren. Vooral jongeren die in de tienerleeftijd komen, willen graag deelnemen aan de wereld van hun leeftijdgenoten. Ze willen naar de bioscoop, naar een disco, naar een popconcert, een vakantiekamp en dat soort dingen meer. Ze willen andere jongeren ontmoeten. Maar ze kunnen vaak niet gaan en staan waar ze willen en hebben daarom ondersteuning nodig voor het opbouwen van sociale contacten.
Vanuit het oogpunt van deelname aan de maatschappij in onze "gewone" wereld, maar ook voor de beeldvorming van leeftijdgenoten zonder beperkingen, vinden wij aandacht voor deze jongeren zeer gewenst. Het kan hun wereld vergroten. Het biedt hun de kans om straks als ze volwassen zijn gemakkelijker zelfstandig te functioneren. Wij stellen dan ook voor ƒ 150.000,-- te reserveren, bestemd voor onderzoek naar de mogelijkheden en uitvoering hiervan. Wij vragen het college met een concreet beleidsvoorstel te komen.

De heer NIJENBRINKS: Mijnheer de voorzitter. Met alle respect voor het onderwerp wil ik erop wijzen dat nu ineens ƒ 150.000,-- wordt gevraagd

voor een onderzoek. Het is niet vanwege gebrek aan sympathie voor het onderwerp, maar tegen de wijze waarop dit voorstel is geformuleerd heb ik toch wel een beetje bezwaar.

De heer HOLMAN: Ik denk dat de heer Nijenbrinks het verkeerd begrepen heeft. Ik heb nadrukkelijk gesproken over onderzoek naar en uitvoering. Ik wil daarbij sterk de nadruk leggen op de uitvoering. Het moet dus geen vaag verhaal worden. Maar het college zal over hoe dit georganiseerd moet worden, na moeten denken.

De heer HARLEMAN: Mijnheer de voorzitter. Kan de heer Holman aangeven of hij nu om structureel ƒ 150.000,-- vraagt?

De heer HOLMAN: In principe gaat het om een eenmalig bedrag.

De heer HARLEMAN: En hoe gaat het dan met de uitvoering?

De heer HOLMAN: De uitvoering of de dekking?

De heer HARLEMAN: Als wat uit het onderzoek naar voren komt, uitgevoerd moet worden, is er toch wel sprake van een structureel verhaal.

De heer HOLMAN: Dat moet nog blijken, want dat hoeft natuurlijk niet zo te zijn. Het gaat mij op dit moment te ver daarop nu al in te gaan.
Mijnheer de voorzitter. Nu ik het toch over jongeren heb, we hebben het in de commissie al aangekondigd: de CDA-fractie stelt voor de theatergroep Benjamin met ƒ 100.000,-- te subsidiëren. In deze tijd van onverdraagzaamheid, geweld en haat lijkt ons maatschappelijke betrokkenheid een eerste vereiste. Benjamin levert een uitstekende bijdrage aan het herstel van waarden en normen door maatschappelijke problemen aan de orde te stellen. We zijn benieuwd naar de reactie van het college en de overige fracties.
Mijnheer de voorzitter. Ik kom aan de epiloog.
In deze algemene beschouwingen was de rolverdeling in het bestuurlijk krachtenveld de rode draad. Voor de leden van de CDA-fractie geldt dat zij zich afhankelijk weten van iemand die gelukkig ver boven de politiek staat. Het is goed Hem te vragen om steun en wijsheid, ook het komende jaar weer als wij op verschillende momenten onze eigen rol weer moeten spelen.

De heer BLANKSMA: Mijnheer de voorzitter. Veel dingen zijn in de schaduw komen te staan van de gebeurtenissen op en sinds 11 september. De algemene beschouwingen kunnen zich, ook in Drenthe, daar niet aan onttrekken. Wat is gebeurd heeft invloed op ons gevoel van veiligheid en zekerheid; het heeft invloed op verhoudingen tussen mensen, met name tussen moslims en niet-moslims; en het versterkt de negatieve economische vooruitzichten.
We nodigen het college nadrukkelijk uit op elk van deze drie punten aan te geven tot welke extra beleidsinspanningen dit aanleiding geeft.
Het is óók een bijzondere beschouwingdag omdat niet alleen de begroting en Beleidsnota 2002 aan de orde zijn, maar ook de evaluatie van het Bestuursprogramma.
Als rode draad voor deze algemene beschouwingen heeft GroenLinks gekozen voor "gedeelde verantwoordelijkheid". Dit thema is voor ons het uitgangspunt omdat wij vinden dat, in algemene zin, meer tegenwicht geboden moet worden aan de doorgeschoten individualisering in onze samenleving die mensen in de kou laat staan. Gezocht moet worden naar een alternatief voor het paarse beleid, waarbij een krachtiger rol is weggelegd voor de overheid bij het behartigen van de collectieve belangen in onze samenleving. Het is daarbij essentieel dat voor de beleving van die gedeelde verantwoordelijkheid, de gapende kloof tussen politiek en burgers wordt gedicht. Met name de provinciale overheid moet niet alleen doen wat ze zegt, ze moet ook vooral zeggen wat ze doet en daarmee een gekend en betrouwbaar middenbestuur zijn.

(Sprekers telefoon gaat. Hij neemt op.)

Hallo, met Klaas Blanksma.
…
Ja, dat klopt, ik ben fractievoorzitter van GroenLinks.
…
Storen? Nou ja, ik zit wel middenin mijn algemene beschouwingen, een soort van vergadering waarin wij met elkaar de plannen van de provincie Drenthe voor volgend jaar bespreken.
…
Nee hoor, dat is niet erg. Ik had het er eigenlijk toch net over hoe belangrijk het is contact met burgers te hebben en bovendien, wat ik zou gaan

zeggen, krijgen ze toch allemaal nog op papier. Bovendien kunnen ze nu meeluisteren.
...
O, u bent écht geïnteresseerd? Nou, ik was net bezig uit te leggen dat wij van mening zijn dat de communicatie tussen de Drentse burgers en de Drentse overheid aanzienlijk verbeterd moet worden.
...
Ja, mijnheer Burger.
...
Ja, wij hebben de laatste tijd nogal wat geld uitgegeven voor extra informatie via Internet, maar het aantal mensen dat wij daarmee bereiken, blijkt toch maar een handjevol te zijn.
...
Nee, de meeste mensen nemen niet de moeite om de website van Drenthe op te zoeken en daarom vinden wij het belangrijk meer te investeren in communicatie. Bovendien moet die communicatie vooral geen eenrichtingsverkeer zijn, vinden wij.
...
Ja, wij vinden dat wij ons moeten openstellen voor opvattingen van buiten het provinciehuis en dat ook de politieke verschillen van mening meer voor het voetlicht moeten komen. Kortom, wij moeten de politiek dichter bij de mensen brengen, zoals wij dat zeggen.
...
Ja, bij u dus. Wij kunnen het toch niet alleen aan de Commissaris van de Koningin (CvdK) overlaten om allerlei scholen in Drenthe te bezoeken?
...
Nee.
...
Wij stellen dus voor om volgend jaar een mooie eerste stap te maken met een drietal communicatieprojecten en wij willen daar zelfs ƒ 0,5 miljoen voor beschikbaar stellen.
...
Ja, inderdaad, een goed plan.
...
Een ander onderwerp is dat wij het college willen houden aan zijn belofte om met een beleidsnotitie te komen over internationale contacten van de provincie.

De heer NIJENBRINKS: Mijnheer de voorzitter.

De VOORZITTER: De heer Blanksma is nog in gesprek.

De heer NIJENBRINKS: Waar woont de heer Burger met wie de heer Blanksma in gesprek is?

De heer BLANKSMA: Momentje, er is hier iemand die een vraag wil stellen.

De heer NIJENBRINKS: Waar woont de heer Burger? Misschien kan hij snel in de bus stappen en hierheen komen. De koffie is gratis.

De heer BLANKSMA: De heer Nijenbrinks doet de suggestie dat u zo snel mogelijk het openbaar vervoer neemt en zo snel mogelijk hierheen komt.
…
Ja, o u heeft geïnformeerd hoe dat moet?
…
Drieënhalf uur? Nee, dan lijkt het mij toch beter dat wij dit telefoongesprek even voortzetten.
Er zijn natuurlijk wel meer onderwerpen waarover wij willen spreken. Een ander serieus onderwerp is bijvoorbeeld onze relatie met de Molukken. Ik sprak net over het internationale beleid en het is zo dat wij verleden jaar vanwege de situatie daar aan de Molukken een bedrag hebben geschonken. Nu gaan wij voorstellen eenzelfde bedrag nogmaals ter beschikking te stellen.
…
Zeker, zeker.
…
Of wij een mening hebben over het collegebeleid? Jazeker hebben wij dat! Er zijn best wel een heleboel dingen goed, maar het is natuurlijk een beetje onze rol vooral te spreken over de dingen die niet goed zijn, hoewel ook de collegepartijen daarover nogal wat te vertellen hadden zonet.
…
Ja.
…
Een van onze algemene punten van kritiek heeft iets te maken met het beleid ten aanzien van het verstrekken van subsidies. Wij vinden dat een belangrijk onderwerp en het is ons opgevallen dat sommige organisaties die toch heel erg afhankelijk zijn van subsidies niet goed weten wat van ze verwacht wordt. Die organisaties moeten natuurlijk ook goed weten wat zij van de provincie kunnen verwachten. Zo is de klacht van verschillende organisaties dat zij onvoldoende geld krijgen om de werkelijke kostenstijgingen op te vangen. Dat gebeurt bijvoorbeeld bij Enova en daarom stellen

wij voor daarvoor extra geld ter beschikking te stellen.
...
Ik zie dat er een heleboel mensen weglopen tijdens dit telefoongesprek. Dat is natuurlijk niet de bedoeling. Weet u wat, ik bel u straks even terug en zal ik u precies uitleggen wat er allemaal in ons schriftelijke verhaal staat.
...
Ja, tot ziens.
Mijnheer de voorzitter. Mijn excuus voor deze interruptie. Dit telefoongesprek was ook niet bedoeld om de mensen in deze zaal te beledigen.

De heer VAN DER SCHOOT: De heer Blanksma verbaasde zich erover dat sommigen deze zaal verlieten, maar die hebben geleerd om iemand die telefoneert met rust te laten.

De heer BLANKSMA: Ik ben blij dat de heer Van der Schoot die wending eraan geeft. Ik zal het dan ook maar zo opvatten.
Mijnheer de voorzitter. Ik wil nu graag iets zeggen over het armoedebeleid in Drenthe.
Sinds 1995 staat het armoedevraagstuk op de politieke agenda. Dit is een stimulans voor het maatschappelijke debat over dit onderwerp en een aanzet om te komen tot een anti-armoedebeleid. Het beleid heeft zich tot nu toe vooral gericht op landelijk en gemeentelijk niveau. Het middenniveau van de provincie is tot nu toe vrijwel buiten beeld gebleven.
In de praktijk blijkt dit toch een gemiste kans te zijn omdat de provincie een belangrijke rol kan spelen in de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting.
Door de herstructurering van de sociale zekerheid ontstaan er steeds meer regionale samenwerkingsverbanden. De cliënten komen steeds meer in beeld als "derde partij". Het belang van de provincie in de ontwikkeling van een goed lokaal beleid wordt steeds duidelijker.
Een inbedding van het armoedebeleid in alle bestuurslagen maakt het mogelijk een samenhangend, integraal beleid te ontwikkelen.
Effectieve armoedebestrijding richt zich op twee dimensies:
- verbetering van de inkomenspositie
- verbetering van de toegang tot hulpbronnen.

De provincie heeft geen directe invloed op de inkomenspositie. Langs indirecte weg kan de provincie wel invloed uitoefenen. De provincie kan regionale samenwerking bevorderen door deze te stimuleren of zelf te organiseren. Concretisering van de rol van de provincie ten aanzien van het armoedebeleid komt op de volgende punten neer.
1. De provincie moet een actieve rol vervullen in de informatie over goedlopende projecten.
2. Ten behoeve van de controle op de uitvoering van het beleid is monitoring een goed instrument.
3. De zelforganisaties van uitkeringsgerechtigden moeten voldoende menskracht en middelen hebben om hun taak goed uit te voeren. Ten behoeve van de onafhankelijkheid van de lokale cliëntenraden zal de provincie een grotere rol moeten spelen.

Mijnheer de voorzitter. Op het gebied van de werkgelegenheidsbevordering is er sprake van gedeelde verantwoordelijkheid van overheid, werkzoekenden en het bedrijfsleven om iedereen in staat te stellen een zinvolle bijdrage te leveren aan de samenleving. In het statenstuk 891 (Equal: Inzetbaarheid arbeidspotentieel Drenthe) wordt gesproken over de noodzaak van een cultuuromslag met betrekking tot de bereidheid van werkgevers om te investeren in oplossingen ten aanzien van knelpunten in de arbeidsmarkt. Het CDA en de PvdA hebben in de Statencommissie BFE al aangegeven bereid te zijn tot een discussie over de vraag hoe de provincie die cultuuromslag moet bevorderen, bijvoorbeeld via het stellen van voorwaarden aan financiële ondersteuning van projecten die bedrijven ten goede komen.
Van het college vragen we een korte notitie over dit onderwerp, aan de hand waarvan in die commissie kan worden gediscussieerd.
Er is een gedeelde verantwoordelijkheid voor de verkeersveiligheid.
De verantwoordelijkheid voor de tekortschietende verkeersveiligheid kan uiteraard niet zomaar afgeschoven worden op alle individuele verkeersdeelnemers, aangezien men ook ‘zomaar’ slachtoffer kan worden van het onverantwoord verkeersgedrag van anderen. Het is daarom terecht dat verkeersveiligheid een hoge prioriteit heeft. GroenLinks stelt voor de doelstellingen uit het Nationaal verkeers- en vervoersplan (NVVP) rechtstreeks te vertalen naar Drenthe. Dat houdt in dat de doelstellingen bepalend zijn voor de financiën en niet andersom.
GroenLinks vindt verkeersveiligheid dermate belangrijk dat de landelijk geformuleerde doelstellingen ook in Drenthe nagestreefd moeten worden,

zeker nu het aantal slachtoffers dit jaar weer hoger is dan vorig jaar. Uiteraard moet het Rijk daarvoor een toereikende bijdrage leveren en het college wordt opgedragen zich hiervoor hard te maken in Den Haag. Vooruitlopend op dit resultaat moet een programma worden opgesteld met alle betrokkenen, waarin stap voor stap wordt aangegeven wat per jaar het doel is en wat hiervoor aan financiën vereist is. De provincie zelf zal ook een bijdrage moeten leveren.
Een van de voorstellen vanuit de Cover-evaluatie is het professionaliseren van de betrokken maatschappelijke organisaties. Deze organisaties moeten financiële ondersteuning krijgen om vanuit de eigen specifieke achtergrond het verkeersveiligheidsbeleid mede vorm te geven. GroenLinks stelt voor het komend jaar hiervoor de Fietsersbond als proefproject uit te kiezen, teneinde in goed overleg te komen tot voorstellen die vervolgens structureel moeten worden ingepast.
Uit de Cover-evaluatie komt ook naar voren dat de positie van het Regionaal Orgaan Verkeersveiligheid (ROV) in Drenthe afwijkend is ingevuld. Drenthe heeft gekozen voor het opgaan van het ROV in het provinciale apparaat. Tegelijkertijd zijn er twee aandachtsfunctionarissen nodig om de 12 gemeenten te ondersteunen in de nieuwe taak van uitvoering geven aan gedragsbeïnvloeding, voorheen een specifieke taak van het ROV. GroenLinks heeft verleden jaar gevraagd een dergelijke functionaris aan te stellen en is verheugd dat dit nu in theorie zo is. Wij vragen om aanstelling van een derde functionaris, om de achterstand in te halen.
Mijnheer de voorzitter. De provincie moet een eigen verantwoordelijkheid nemen voor de sociale functie van het openbaar vervoer op het platteland. Wij zijn van mening dat de rol die MTI wil spelen bij het geven van invulling aan die sociale functie groter moet zijn. Verder vragen wij het college meer energie te steken in de promotie van het openbaar vervoer.
GroenLinks is tegen de uitvoering van de snelle spoorverbinding met de Randstad in de vorm van een zweeftrein. Daarvan zien wij het nut voor Drenthe niet in. GroenLinks vindt dat de mogelijkheid van de Hanze-plusvariant niet zo denigrerend door het college moet worden afgewezen, omdat deze variant zeker voor Drenthe mogelijkheden biedt voor zowel de lightrail tussen Assen en Groningen, als voor de verbinding Zwolle-Coevorden en richting Duitsland. Het is de vraag of de magneetzweefbaan (MZB) waarvan het traject helemaal om Drenthe heen gaat, voor Drenthe wel een goede oplossing is.
Mijnheer de voorzitter. Bij de algemene beschouwingen van vorig jaar heeft het college aangekondigd te komen met een fietsplan. Het Fietstotaalplan van het Recreatieschap is voor wat betreft de toeristische fietser een redelijk plan. Het woonwerkverkeer komt hierin echter onvoldoende aan de orde. De fiets is vaak het eerste vervoermiddel in de vervoersketen. Fietsenstallingen bij treinstations en bushaltes zien er echter vaak zeer slordig uit. Bovendien moeten de mogelijkheden om de fiets mee te nemen in bus of trein worden uitgebreid.
Ik kom op het onderwerp biologische landbouw. Twee jaar geleden is een motie van GroenLinks over biologische landbouw aangenomen. In die motie werd er vooral op aangedrongen de vraagkant te stimuleren. Het heeft ons verbaasd dat in dit huis nog steeds niet is gekozen voor biologische catering; wij dringen daar nogmaals op aan.
Mijnheer de voorzitter. Mijn volgende onderwerp is gedeelde verantwoordelijkheid voor natuur en landschap.
GroenLinks is content met het natuur- en landschapsbeleid. De benadering van onderop bij veel lopende projecten is een voorbeeld van prima communicatie. Zo juichen wij de inrichtingsplannen van het Hunzeproject zeer toe en adviseren wij voor het fietspadenplan ter plekke in het toegezegde financieringsplan voor het plattelandsbeleid reeds rekening te houden met de komende kosten, zodat het plan te zijner tijd ook werkelijkheid kan worden. Ook de boerderijverplaatsing in het gebied van de familie Boxen is zo'n plan waar natuur, landschap en landbouw wel bij varen.
Wij pleiten ervoor op een adequate manier voldoende faciliteiten beschikbaar te blijven stellen voor de cofinanciering van projecten en dan in het bijzonder voor de succesvolle regelingen Landinrichting op Drentse maat en Verplaatsing agrarische bedrijven, zodat ook andere verplaatsingen gerealiseerd kunnen worden en er bijvoorbeeld ook een start kan worden gemaakt met de realisatie van ecologische verbindingszones. De vaart zit er eindelijk in en dat willen we graag zo houden.
Het verheugt ons zeer, dat door een gerichte communicatie met de boeren er nu draagvlak is ontstaan voor de gebiedsgerichte aanpak in het

deelgebied Wapserveense Aa. Er komen kavelruilen van de grond en er worden projecten voorbereid om het waterbeheer te optimaliseren, alsook projecten, waarin landbouw en natuur gaan samenwerken. Wij pleiten voor een gerichte provinciale financiële ondersteuning van deze positieve ontwikkelingen in het Financieringsplan voor het plattelandsbeleid.
Mijnheer de voorzitter. Ik kom ten slotte op de verantwoordelijkheid voor gemaakte keuzes op het gebied van kunst en cultuur.
Volgens GroenLinks zijn we op de goede weg met het kunst- en cultuurbeleid. Er is het afgelopen jaar veel gebeurd op dit terrein. Het Actieplan en het Programma cultuurbereik laten dit zien. Het betekent echter wel dat er van diverse organisaties nogal wat gevraagd wordt aan intensivering van werkzaamheden en taken. Er moet bekeken worden of dit nog budgettair neutraal kan. Mocht blijken dat diverse organisaties hierdoor in de problemen komen dan moeten er oplossingen worden gezocht.
Wij begrijpen niet waarom de eenmalige bijdrage van ƒ 150.000,-- voor kunst en cultuur niet is omgezet in een structurele provinciale bijdrage voor de komende jaren. Wij krijgen dit graag uitgelegd.
Er zijn drie unieke organisaties in Drenthe op het gebied van toneel: Stichting theaterwerkplaats Het Hek, Theater Benjamin en Theaterstichting Oom Wanja, die voor hun voortbestaan van een provinciale bijdrage afhankelijk zijn. Wij vinden dat ze alle drie bestaansrecht hebben. Wij vinden dat ze elk moeten kunnen rekenen op een structurele subsidie.
Het college stelt voor ƒ 50.000,-- aan Het Hek te geven. Wij stellen in aanvulling hierop voor aan Benjamin en Oom Wanja elk structureel ƒ 100.000,-- ter beschikking te stellen.

Mevrouw LOOMAN: Mijnheer de voorzitter. Oom Wanja vraagt een structurele bijdrage van ƒ 250.000,-- om überhaupt door te kunnen gaan. Wat wil de heer Blanksma dan bereiken met een fooi van ƒ 100.000,--?

De heer BLANKSMA: Ik denk dat wanneer wij beginnen met de helft van het gevraagde bedrag, in ieder geval al een aardig eind op weg kan worden gegaan om tot een oplossing van het probleem te komen.

Mevrouw LOOMAN: De theatergroep geeft zelf aan dat dat met zo'n bedrag niet mogelijk is.

De heer BLANKSMA: Als dat echt zo is dan moeten wij het nogmaals bekijken, maar vanwege de evenredigheid lijkt het ons goed te beginnen met een ton. Daarna zien wij dan wel of het schip strandt en dan kunnen wij altijd nog bedenken of wij dát acceptabel vinden. Maar goed, het geld moet natuurlijk ook ergens vandaan komen.

De heer VAN DER SCHOOT: Maar bij het beschikbaar stellen van een bedrag van ƒ 100.000,-- moet er toch ook een redelijk perspectief zijn dat er iets met dat bedrag wordt gedaan. Zo zou niet alleen het gezelschap moeten zijn gered, maar zou het geld ook goed besteed moeten worden. Als dat allemaal niet het geval is, dan is het natuurlijk wel een vriendelijk gebaar, maar inhoudelijk toch op zijn minst bezwaarlijk.

De heer BLANKSMA: Ik meen dat dit bedrag gezien moet worden als een eerste stap. Wij geven het geld nu niet uit, maar stellen het ter beschikking. Op het moment dat blijkt dat er echt helemaal geen andere oplossingen meer mogelijk zijn, zullen wij bekijken wat wij verder moeten doen. Wij zijn nu ook nog niet met concrete voorstellen bezig, maar met het beschikbaar stellen van financiële middelen en daarbij moeten wij natuurlijk altijd rekening houden met de mogelijkheden.

Mevrouw SCHIPPER: Mijnheer de voorzitter. In welk kader ziet GroenLinks deze bijdrage? Is het een vorm van waarderingssubsidie - fijn dat u er bent - of wil GroenLinks met het beschikbaar stellen van dit geld een bepaalde lijn uitzetten?

De heer BLANKSMA: Als het om Oom Wanja gaat zou dit bedrag van ƒ 100.000,-- gezien kunnen worden als een waarderingssubsidie. Als blijkt dat er meer geld nodig is, zullen wij bekijken of met dat extra geld ook meer doelen bereikt kunnen worden.

Mevrouw SCHIPPER: Maar dat betekent dat wanneer meer organisaties in Drenthe zich melden, die ook recht hebben op een dergelijke waarderingssubsidie.

De heer BLANKSMA: Ik bekijk het een beetje van de andere kant. Het heeft eigenlijk veel meer te maken met het culturele klimaat in Drenthe. Ieder-een weet - en dat geldt niet alleen in Drenthe maar ook daarbuiten - dat als het gaat om culturele evementen Drenthe nu niet direct de provincie is waar het gebeurt.

Mevrouw SCHIPPER: De heer Blanksma woont toch in Hoogeveen waar De Tamboer is?

De heer BLANKSMA: Ik zeg ook niet dat er niets gebeurt, maar in de landelijke verdeling van de subsidies komt Drenthe helemaal niet aan bod. Kortom, als het gaat om cultuur staan wij landelijk niet eens op de kaart. Wat dat betreft is de situatie behoorlijk zorgelijk. Wij hebben natuurlijk wel schouwburgen en er gebeurt ook wel het een en ander en juist daarom moeten wij op wat wij hebben heel zuinig zijn. Als er dan groepen zijn die hebben bewezen een bijdrage te kunnen leveren aan cultureel Drenthe dan vind ik het jammer die te laten verdwijnen alleen omdat wij weigeren toch heel marginale bedragen beschikbaar te stellen. Het is dus eigenlijk meer een culturele reddingsoperatie dan dat wij heel hoogdravende doelen voor ogen hebben. En als wij dan al een hoogdravend doel voor ogen hebben dan is het het bevorderen van het culturele klimaat in Drenthe.

De heer ZOMER: Mijnheer de voorzitter. Oom Wanja heeft bij monde van de inspreekster in de commissievergadering duidelijk verklaard dat er 2,5 ton moet komen en zo niet, dat het gezelschap ermee ophoudt. Dan doen wij met een ton toch niets? Het is dus of 2,5 ton of niets. En dan structureel.

De heer BLANKSMA: Als een meerderheid van de staten ervoor is meer geld beschikbaar te stellen dan ƒ 100.000,-- dan vind ik dat ook prima. Voor dat hogere bedrag vinden wij dan ook nog wel dekking. Wat ik nu doe is proberen een basis te vinden voor voortzetting van die groep, omdat ik het ontzettend jammer vind als die groep verdwijnt. Ik vind het een beetje flauw dat mijn voorstel onderuit wordt gehaald met als argument dat ik niet genoeg geld wil uittrekken, terwijl degenen die dat doen helemaal geen geld willen geven.

De heer VAN DER SCHOOT: Tegen die opmerking maak ik bezwaar. Oom Wanja constateert zelf dat het bij het publiek niet dat succes heeft dat het gezelfschap beoogt en geeft zelf aan ƒ 250.000,-- nodig te hebben. Dat is een kingsizebedrag dat velen te veel vinden voor een noodlijdende club die eigenlijk geen bestaansrecht heeft. Het gaat niet aan anderen te verwijten dat zij geen geld ter beschikking willen stellen. Het gaat slechts om de vraag of wij dit gezelschap al dan niet in stand willen houden. Voor het instandhouden is meer geld nodig dan de heer Blanksma nu suggereert.

De heer BLANKSMA: Ik heb helemaal niet de bedoeling om op iemand af te geven. Elke fractie moet zelf maar de afweging maken of zij geld ter beschikking willen stellen. Het enige dat ik heb gezegd is dat wij het ontzettend jammer zouden vinden wanneer dit gezelschap verdween. Wij vinden het van belang dat dit gezelschap blijft bestaan en wij denken een basis voor voortzetting te creëren als wij onze gedeputeerde met een bedrag van ƒ 100.000.-- op pad sturen. Misschien kunnen elders wel aanvullende middelen gevonden worden. Laten wij dat eerst bekijken voordat wij nu al zeggen dat het einde verhaal is. Als blijkt dat voortzetting alleen maar mogelijk is met een provinciale bijdrage van ƒ 250.000,-- dan moeten wij de kwestie opnieuw bekijken. En pas als het geld dan niet gevonden kan worden, willen wij uitspreken dat er dan maar mee gestopt moet worden. Ik wil daar nu nog niet op vooruitlopen.
De Nota festivalbeleid is teruggetrokken; het onderzoek hiernaar zien we met belangstelling tegemoet. Maar dat betekent niet dat de diverse festivalorganisaties in het ongewisse gelaten kunnen worden met betrekking tot hun financiën Zij moeten voor het komende jaar kunnen rekenen op blijvende steun van de provincie, zodat de organisatie niet in gevaar komt.
De herdenking van 4 en 5 mei moet een duidelijke plaats houden in de Drentse samenleving. Aangezien het erg moeilijk blijkt te zijn vrijwilligers te werven, stellen wij voor de subsidie te verdubbelen van ƒ 20.000,-- naar ƒ 40.000,--. In de financiele verantwoording die bij onze schriftelijke algemene beschouwingen zijn gevoegd, zijn alle bedragen overigens in euro's opgenomen.
Mijnheer de voorzitter. Gedeelde verantwoordelijkheid geldt ook voor het behoud van ons cultuurhistorisch erfgoed. Er zijn echter duidelijke signalen dat het wat dat betreft niet goed gaat in Drenthe. Te denken valt aan diverse artikelen

hierover van de directeur van Stichting "Het Drentse Landschap" waarin hij de noodklok luidt over de teloorgang van vele gezichtsbepalende historische gebouwen in Drenthe. Drenthe is na Flevoland de provincie met het kleinste aantal monumenten. Er is wellicht veel voor te zeggen een veel actiever en omvangrijker provinciaal monumentenbeleid te gaan voeren.
We vragen het college daarom het provinciaal instrumentarium te evalueren dat bedoeld is voor het behoud van ons cultuurhistorisch erfgoed.
Mijnheer de voorzitter. Ik dank alle aanwezigen voor hun geduld dat zij naar mijn verhaal hebben willen luisteren.

De VOORZITTER: Er is nu een kleine schorsing in het tijdschema voorzien. Ik wijs de staten erop dat we al een halfuur op ons schema achterliggen.

(Schorsing van 10.47 uur tot 11.04 uur.)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.

De heer ENGELS: Mijnheer de voorzitter. De provincies zijn al enige tijd druk doende hun positie en imago te verbeteren. Als missie geldt een moderne en sterke provincie, die herkenbaar en zichtbaar is. Dat betekent meer bevoegdheden als regionale regisseur, meer financiële slagkracht, een andere politieke cultuur, meer democratisch draagvlak en misschien schaalvergroting.
De fractie van D66 verwelkomt vooral de dualisering en de daarmee verbonden vernieuwing van de politieke cultuur. Niet alleen omdat het de voorboden zijn van de invoering van de door de bevolking gekozen CvdK en het referendum - dat is immers nog een kwestie van tijd - maar ook omdat er kansen liggen voor een meer aansprekend en doorzichtiger provinciebestuur.
Herkenbaar en zichtbaar zijn de provincies helaas vooral door verhalen over de ritselcultuur, waarin zij verstrikt zijn geraakt. Ceteco in Zuid-Holland, Volendam in Noord-Holland en de Gelderse evenementenaffaire zijn voorbeelden van te ver doorgeschoten ambities en prestatiedwang bij bestuurders, voorbeelden ook van te ver doorgeschoten passiviteit in de handhaving van normen en waarden en het nemen van verantwoordelijkheid voor fouten. In de verschillende commentaren op deze gebeurtenissen worden de geluiden over overbodige provincies en de derderangs kwaliteit van provinciale bestuurders steeds sterker.
Mijnheer de voorzitter. D66 ziet hierin een bevestiging van de noodzaak niet te eenzijdig naar het functioneren van het provinciaal bestuur te kijken. Niet alleen resultaat telt. Als overheid worden we net zo goed afgerekend op zorgvuldigheid, betrouwbaarheid en integriteit. Deze aspecten bepalen de kwaliteit van het provinciaal bestuur.
Voor D66 wegen democratie en rechtsstaat zwaar als kwaliteitsnormen voor politiek en bestuur. Democratie is meer dan een procedurele meerderheidsregel. Democratie gaat ook over inhoudelijke kwaliteit van besluiten en politieke verantwoordelijkheid. De rechtsstaat is meer dan formele regeltjes waaraan besluiten moeten voldoen. Een rechtsstaat werkt ook op basis van beginselen van behoorlijk bestuur en stelt gezag boven macht.
De nota Provinciaal beleid nader bekeken leert ons een aantal zaken.
Wat in de eerste plaats opvalt aan de door gedeputeerde staten (GS) nog niet opgepakte beleidsvoornemens is dat het veelal milieu-aspecten betreft. In mijn schriftelijke beschouwingen heb ik een heel lijstje opgenomen, dat ik nu niet zal voorlezen.
Wat is de reden voor deze tamelijk eenzijdig achterblijvende productie? Gaat het college nog een forse inhaalslag maken en zo ja, is daar al een plan voor?
D66 vindt dat er ruimte is voor een extra milieu-impulsen, bijvoorbeeld door te proberen de natuur dichter bij de mens en zijn woonomgeving brengen. Een idee daarvoor is het natuurspeelbos. Dit sluit aan bij het thema Natuur in stad en dorp van het Europese natuurbeschermingsjaar.
Het natuurspeelbos is een terrein met een hoge natuur- en speelwaarde voor kinderen. Met natuurlijke middelen worden verschillende zones ingericht: afwisseling van open terrein en begroeide gebieden, variatie in planten en dieren, verschillen in bodem en waterhuishouding. De ontwikkeling van kinderen en natuur worden zo met elkaar verbonden.
Het natuurspeelbos vervult een functie voor kinderen uit verstedelijkte gebieden, met inbegrip van groepen uit het onderwijs, kinderopvang, buurtverenigingen, sportclubs, scouting enzovoorts.
Het stimuleert de verbeelding, creativiteit, nombesef en lichamelijke ontwikkeling en het levert een bijdrage aan een duurzame samenleving en

het besef dat wij als mensen verantwoordelijk zijn voor het evenwicht tussen natuur, milieu en menselijk gedrag.
Om dit idee wat concreter te maken, hebben wij gekeken naar mogelijke locaties. Assen en Emmen zijn gemeenten die zich onder andere kenmerken door verstedelijking en veel jeugd. In Assen zou het gebied tussen Baggelhuizen en Kloosterveen zeer geschikt zijn: goed bereikbaar en midden tussen twee grote woongebieden. In Emmen denken wij aan de Emmerdennen, dichtbij het centrum en de wijken Angelslo en Emmerhout. Wij vragen het college het idee van het natuurspeelbos nader te bestuderen en daarbij in overleg te treden met Emmen en Assen.

De heer SCHAAP: Mijnheer de voorzitter. Wat zou hierin dan de rol van de provincie moeten zijn, behalve het voeren van een gesprek met Emmen en Assen, wat ongetwijfeld toch al geregeld gebeurt? Een natuurspeelbos lijkt mij iets dat de gemeenten zelf moeten aanleggen, eventueel in overleg met Staatsbosbeheer, de eigenaar van de grond.

De heer ENGELS: Wij zien dit in dezelfde lijn als veel zaken die de provincie in haar regisserende rol doet en waarbij allerlei soorten van geld en bevoegdheden bij elkaar worden gebracht. Wij behandelen morgen een aantal voorstellen, waarin de provincie deze rol ook speelt en wij denken dat het goed zou zijn als de provincie ook ten aanzien van dit voorstel een stimuleerde rol speelde.
Een andere vraag, als het gaat om natuur en milieu, is of wij met het provinciale beleid wel de doelstellingen bereiken die wij nastreven. Nog een vraag over natuur en milieu. Die vraag doet zich bijvoorbeeld voor bij de biologische landbouw en dan nog meer in het bijzonder ten aanzien van de gentechnologie. Is er voldoende nagedacht over de gevolgen van het verbouwen van genetisch gemanipuleerde gewassen?
Van deze gentechnologie is niet bekend wat de uitwerking daarvan is op bodem, dieren, natuurlijke omgeving en niet in de laatste plaats ons voedsel.
Biologische landbouw móet op grond van toepasselijke Europese verordeningen per definitie gentechvrij zijn. Binnen de reguliere landbouw bestaat op zijn minst twijfel over het toepassen van deze technologie. Boeren die niet voor deze methode voelen en uiteraard biologische boeren kunnen er door kruisbestuiving ongewild toch mee te maken krijgen. Bescherming tegen die kruisbestuiving kan alleen via planologisch gewaarborgde beschermingszones. Gezien de afstanden waarop contact nog kan plaatsvinden - en dat kan tot 100 km - zou geheel Drenthe als gentechvrije zone moeten worden aangewezen, met daarbij nog brede bufferzones langs de grenzen met andere provincies.
Dit voorbeeld illustreert welk beleid de provincie in feite zou moeten voeren om beoogde doelstellingen te halen. Onderkent het college dit probleem, bijvoorbeeld in het kader van de evaluatie van het POP? En hoe gaat het verder met de reeds in gebruik zijnde proefvelden?

De heer SCHAAP: Mijnheer de voorzitter. De heer Engels vraagt of wel voldoende is nagedacht over het gebruik van gentechnologie in de landbouw en komt vervolgens tot de conclusie dat Drenthe dan maar gentechvrij zou moeten worden. Heeft de heer Engels dan wel voldoende nagedacht over de vraag waarom deze technologie moet worden uitgesloten en wat de gevolgen hiervan zijn?

De heer ENGELS: Dat heb ik net heel helder gezegd. Wij hebben grote aarzelingen over die technologie en die aarzelingen zijn voor ons aanleiding te vragen Drenthe gentechvrij te maken.

De heer SCHAAP: Er zitten toch nog wel meer aspecten aan deze discussie dan het al dan niet toepassen van gentechnologie in Drenthe. Deze discussie heeft zelfs op wereldschaal enorme effecten. En dan zegt de heer Engels dat wij in Drenthe de deur maar even dicht moeten doen? Ik begrijp daar niets van.

De heer ENGELS: Dergelijke opmerkingen zijn vroeger ook wel gemaakt toen het om kernwapens ging of om de opslag van kernafval in de grond.

De heer SCHAAP: Daar gaat het niet om; het gaat erom dat wij in een luxe positie verkeren waarin wij het ons kunnen veroorloven deze discussie te voeren en te zeggen dat wij er gewoon niet aan meedoen, maar voor de oplossing van het mondiale voedselvraagstuk zou de gentechnologie wel eens heel belangrijk kunnen zijn. De heer Engels sluit dat uit en dat vind ik raar.

De heer ENGELS: Dan verschillen wij daarover van mening. Wij vinden dat de ontwikkelingen op dat terrein nog te onduidelijk zijn om daar nu al een voorschot op te nemen. Gelet op de mogelijk negatieve effecten willen wij hier voorlopig in Drenthe geen vervolg aan geven. Maar als de heer Schaap daar anders over denkt dan steunt hij onze gedachte niet.

De heer HOLMAN: Mijnheer de voorzitter. Ik vraag mij af of de heer Engels wel op de hoogte is van de inhoud van de materie waarover hij nu spreekt. Het is een zeer complex onderwerp, dat bijvoorbeeld niet alleen voor de farmaceutische industrie maar ook voor de voedingsmiddelenindustrie van belang is. Het is zo breed en zo vergaand en al zo ingebed in onze maatschappij dat ik mij afvraag of de heer Engels wel weet waarover hij spreekt en of hij zich wel bewust is van de reikwijdte van zijn opmerkingen.

De heer ENGELS: De heer Holman moet het straks allemaal nog maar eens nalezen, dan weet hij voldoende.
Mijnheer de voorzitter. Een tweede opvallend punt in de nota Provinciaal beleid nader bekeken is dat bij het thema communicatie met de samenleving de onderzoeksfase nog niet eens is ingezet. Dat vinden wij buitengewoon teleurstellend.
Alsof de provincie altijd goed communiceert! Zo was bijvoorbeeld de jongste commissievergadering Cultuur en Welzijn weinig opwekkend. Een aantal culturele partijen voelde zich door de provincie tekortgedaan. Kennelijk gewekte verwachtingen bleken geen waarde te hebben.

Mevrouw SMILDE: Ik ben een beetje verbaasd dat de heer Engels nu concludeert dat een aantal culturele partijen zich tekortgedaan voelde, terwijl D66 in die vergadering niet eens een inbreng heeft gepleegd. De fractie van D66 had in haar inbreng de teleurstelling van de culturele instellingen wat weg kunnen nemen.

De heer ENGELS: Die inbreng komt dan nu.

Mevrouw SMILDE: Maar die partijen zijn nu niet aanwezig en er was zelden een zo goed gevulde publieke tribune als bij de vergadering van de Statencommissie Cultuur en Welzijn. In die vergadering had ook D66 ruim van gedachten kunnen wisselen met de vakgedeputeerde. Ik blijf bij mijn opmerking het jammer te vinden dat D66 toen niet heeft gesproken.

De heer ENGELS: Dat is helder. Maar hoe het inhoudelijk ook zit, in de communicatie ging iets fout. Het college moet zich dat aantrekken.
Voor D66 is het essentieel dat burgers, bedrijven, instellingen en andere belanghebbenden meer en beter bij de besluitvorming worden betrokken. De commissies-Elzinga en Bleker hebben een reeks van voorstellen aangedragen om tot een werkelijk interactieve beleidsvorming te komen. Vandaag hebben wij kennisgenomen van voorstellen van GroenLinks. In die zin is er nog sprake van discussie.
Mijnheer de voorzitter. Ik kom op de provinciale schaalvergroting, een onderwerp dat vandaag al meer aan de orde is geweest. In dezelfde nota Provinciaal beleid nader bekeken is sprake van een volstrekte passiviteit wat betreft de inmiddels aangezwengelde discussie over provinciale schaalvergroting. Alleen als de bevolking daar behoefte aan heeft, zo stelt het college. Dat zouden we meer moeten doen, al klinkt het een beetje Leefbaar-achtig.
Een eerdere SNN-evaluatie kan dan wel aangeven dat samenvoeging van de drie noordelijke provincies een brug te ver is, maar de ontwikkelingen om ons heen zijn intussen verdergegaan. D66 vindt dat de analyses die aangeven dat de bestaande provinciale indeling niet meer vanzelfsprekend is, hout snijden. De zich steeds verder onwikkelende oriëntatie op Europa, de positie van de grote steden, het grensoverschrijdende karakter van regionale vraagstukken en de verregaande gemeentelijke opschaling kunnen moeilijk worden genegeerd. Dat gebeurt ook niet. Het IPO heeft al een commissie-Geelhoed op pad gestuurd. En met een toegenomen profilering van provinciale clusters als landsdeel hebben we de discussie in feite al in huis gehaald.
In het Noorden wordt de boot nog flink afgehouden. Al of niet op persoonlijke titel heeft een aantal bestuurders zich opgeworpen als verdedigers van de huidige samenwerking in SNN-verband. Slechts een eenzame strijder roept andere dingen vanuit de politieke woestijn.
Volgens D66 zijn er twee redenen om de overwegend passieve houding op dit punt ter discussie te stellen. De eerste is dat het niet zinvol is jezelf buiten een discussie te plaatsen door de kop in het zand te steken. Als de landelijke discussie

over schaalvergroting echt losbarst, zal het Noorden, en dus ook Drenthe, daar actief op moeten inspelen. Defensieve, emotionele verhalen over identiteit van bestuurseenheid en bevolking helpen dan niet meer. De heer Nijenbrinks gebruikte zonet wat andere woorden, maar wij bedoelen hetzelfde. Ook mooie verhalen dat de bestaande situatie zo goed is, maken dan geen indruk. Dat hebben we geleerd van de gemeentelijke herindeling.
De tweede reden is dat een gemeenschappelijke regeling veel nadelen heeft. Dat geldt zeker voor het SNN. In een Kompas-rapport staat dat de Ipsc als politiek tegenwicht van het bestuurlijke SNN een waarborg is voor een open, transparant, controleerbaar en democratisch besluitvormingsproces. Maar wie gelooft dat nu echt? Het enige wat de burger over de Ipsc leest is dat er veel geruzied wordt over de Friese taal en andere Friese belangen. En intussen zoeken wij in een dichte mist nog steeds naar een betere democratische legitimatie, een evenwichtige verdeling van bevoegdheden en een heldere politieke verantwoordelijkheid.
Wie een volwaardige en democratische, maar geen extra, dus vierde bestuurslaag wil, komt in een moeilijke spagaat.
D66 vraagt het college de onmiskenbaar in aantocht zijnde discussie over provinciale schaalvergroting verder niet afwachtend te benaderen, maar een actieve opstelling te kiezen. Laten we op een open wijze en zonder defensieve blokkades vooraf een begin maken met een samenhangende discussie over de vraag of er een meerwaarde in de noordelijke provinciale schaalvergroting aan te wijzen is. Laten wij vooral ook de burgers bij dat proces betrekken. Tot het dragen en nemen van bestuurlijke verantwoordelijkheid hoort ook het niet uit de weg gaan van een discussie over jezelf. Is het college daartoe bereid?
Mijnheer de voorzitter. Economie en infastructuur zijn bepalend voor het Kompas-beleid. D66 wil ook investeren in kenniseconomie en kennisinfrastructuur. Ook hier doet zich namelijk een aanwijsbaar faseverschil voor met de rest van Nederland. Drentse kinderen hebben aan het eind van de basisschool minder bagage en vaardigheden dan kinderen elders. De doorstroming vanuit het basisonderwijs naar havo/vwo en van daaruit naar hbo en universiteit blijft achter. Volgens het recent uitgebrachte rapport "Nieuwe kansen voor onderwijs in Drenthe" ligt het gemiddelde ambitieniveau van ouders en leerkrachten in Drenthe onder het landelijk gemiddelde. Deze achterstandssituatie vormt een bedreiging voor de economische ontwikkeling van de provincie.
Het door de provincie ondersteunde Argonaut-project richt zich op de ondersteuning van leerkrachten. Omdat onderwijsachterstand niet alleen samenhangt met kennisoverdracht, maar in de eerste plaats een mentaliteitskwestie is, wil D66 de ouders hier meer bij betrekken. Het belang van zoveel mogelijk publiciteit is door het college reeds onderkend. Wij pleiten in dit verband voor een gerichte voorlichtingscampagne richting ouders over de onderwijsachterstand in onze provincie. Daarnaast stellen wij voor om aan die voorlichting een enquête te koppelen om een duidelijker beeld te krijgen van de redenen om niet te kiezen voor hoger vervolgonderwijs. De uitslag van die enquête zou bouwstenen kunnen opleveren voor een gerichter vervolgbeleid. Om het geheel van een aansprekende stimulans en de nodige publiciteit te voorzien kan aan een prijsvraag worden gedacht: via loting krijgt een X-aantal inzenders een fiets als symbool voor de weg vooruit naar betere onderwijskansen. Is het college bereid dit idee verder uit te werken en met een voorstel te komen?
Mijn fractie is bereid daarvoor geld uit te trekken en zal straks hierover een amendement indienen.
Mijnheer de voorzitter. Investeren in kunst en cultuur is mede bepalend voor de kwaliteit van het maatschappelijk leven, maar vormt daarnaast ook een economische waarde als product en als vestigingsfactor.
Belangrijk is de motivatie van aanbieders van culturele producten. Zij moeten voldoende gestimuleerd worden en zich gesteund weten bij de ontwikkeling van hun activiteiten.
D66 vindt dat wij de vertegenwoordigers van de Drentse cultuur niet zonder meer in de kou kunnen laten staan. Wij steunen om die reden van harte het voorstel van het CDA voor Theater Benjamin.
Maar hoe moet het nu verder met bijvoorbeeld het theatergezelschap Oom Wanja? Wat gaan wij doen met de boodschap van Kunst&Cultuur Drenthe (K&C), dat men zonder de benodigde middelen onvoldoende bijdrage aan de uitvoering van het provinciale beleid kan leveren? Ook op dit punt zal ons amendement betrekking hebben.
Mijnheer de voorzitter. De ontwikkeling van de provinciale financiën baart D66 zorgen. Die zor-

gen gelden met name voor de manier waarop het college met die financiën omgaat.
Het accountantsrapport bij de jaarrekening 2000 gaf aan dat de doelmatigheid en doeltreffendheid van het financiële beheer op onderdelen onder de maat zijn. Met het advies van de accountant om de financiële functie te verbeteren door een versterking van de interne controle en verantwoording gaat het college tamelijk laconiek om. D66 heeft gevraagd om een meer centrale rol van de afdeling Planning en Control, ondersteund door een actievere aansturing door het college. Blijkbaar is er in het college te weinig ambitie om tot een optimale inrichting van de financiële functie te komen, terwijl het jaarverslag bol staat van de mooie voornemens. Wij zijn bang dat wij de rekening van die houding nog gepresenteerd krijgen. Ook het financiële beleid kent een aantal zorgpuntjes.
De Voorjaarsnota 2001 gaf een neergaande spiraal aan voor de komende jaren en toch is de vrije ruimte in de lopende begroting op voorstel van het college maximaal benut, hoewel niet alle voorgestelde projecten overtuigden qua onderbouwing en urgentie. Onze lijn was om nu al te werken aan het scheppen van structurele ruimte in de meerjarenbegroting en niet uit te gaan van het adagium "na ons de zondvloed".
De Najaarsnota zet nu opnieuw in op maximale besteding van extra begrotingsruimte voor nieuw beleid, in totaal bijna ƒ 8 miljoen. D66 plaatst daar ook dit keer de nodige kanttekeningen bij.
In de eerste plaats vinden wij nog steeds dat niet alle beschikbare extra middelen volledig moeten worden uitgegeven. Nu al moet worden gewerkt aan het opvangen van de negatieve financiële perspectieven voor de komende jaren. In de tweede plaats zijn wij niet overtuigd van de noodzaak van een aantal uitgaven, met name wat betreft de voorstellen die zich richten op bestedingen in eigen huis. Wij hebben dat in de Statencommissie BFE uitvoerig toegelicht.
Op onderdelen lijkt sprake van potverteren op basis van hapsnap-beleid. Zelfs de algemene reserve moet worden aangesproken om al dat nieuwe beleid van dekking te voorzien.
Mijnheer de voorzitter. D66 vindt dat de voorstellen h. (herinrichting provinciehuis), y. (personele gevolgen nieuw beleid) en ab. (verbetering dienstvervoer) geschrapt kunnen worden.
In afwijking van de afspraken die in de discussie over de herinrichting van het voorterrein en de vervanging van de zonwering zijn gemaakt, wordt nu toch weer ad hoc, dat wil zeggen zonder een samenhangend onderhoudsplan voor het provinciehuis, een voorstel gedaan. De motivering daaronder is volstrekt onvoldoende. Gedeputeerde Dijks kan wel zeggen dat een apart statenvoorstel niet nodig is, omdat het een kwestie van interne bedrijfsvoering is, maar dan heeft hij het niet echt begrepen. Hetzelfde geldt overigens voor de extra dienstauto. En misschien krijgen wij straks nog wel weer een voorstel over nieuw meubilair.
De onbeargumenteerd opgenomen kosten van extra personeel voor nieuw beleid ten bedrage van ƒ 600.000,-- moeten naar onze mening binnen het bestaande personeelsbudget worden gedekt. Er moet werk worden gemaakt van het voorgenomen gefaseerde groei- en krimpproces. Daarnaast kan met efficiënt vacaturebeheer, bespaarde salariskosten en andere vormen van interne heroverweging het benodigde geld gevonden worden.
Deze benadering leidt tot een verlaging van de te dekken uitgaven voor 2002 met ruim ƒ 1 miljoen en dat levert een structureel voordeel op van ongeveer ƒ 750.000,--. De greep in de algemene reserve - op zich al een zwaktebod - kan dan achterwege blijven en het instandhouden van een niet-bestemde resterende ruimte van ƒ 150.000,-- is dan ook niet nodig.
Voor de bestemming van het bespaarde geld hebben wij een voorstel dat betrekking heeft op de onderdelen Onderwijs en Cultuur en dat ook structurele ruimte in de begroting schept. Dat alles hebben wij in een amendement verwoord en dat amendement wil ik nu indienen.

***Amendement A***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 6 en 7 november 2001;*

*gelezen de Najaarsnota 2001 en de begroting 2002;*

*gehoord de beraadslaging tijdens de algemene beschouwingen:*

*besluiten voorstel 5 in de Najaarsnota vast te stellen:*

*a. met uitzondering van de onderdelen (h), (y) en (ab);*

*b. onder toevoeging van de volgende voorstellen voor 2002:*
*(ae) Theater Benjamin (ƒ 100.000,--)*
*(af) de instandhouding van theater Oom Wanja (ƒ 200.000,--)*
*(ag) overbruggingskrediet diverse festivals (ƒ 150.000,--)*
*(ah) Stichting Kunst&Cultuur (ƒ 500.000,--)*
*(ai) campagne onderwijsachterstand (ƒ 100.000,--);*

*besluiten voorts het in voorstel 6 bedoelde dekkingsplan te wijzigen door het schrappen van de onttrekking aan de algemene reserve ad ƒ 250.000,--;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ik stel vast dat het amendement voldoende is ondersteund en daarom bij de beraadslaging kan worden betrokken.

De heer BAAS: Mijnheer de voorzitter.
Anno Domini 2001.
- De beurskoersen lopen dramatisch terug.
- 4.800 mensen komen op straat te staan bij een van de grootste Nederlandse bedrijven.
- Een dramatische brand in een Volendams café.
- Gruwelijke terreurdaden in Amerika vernietigen duizenden mensenlevens.

Dit zijn dramatische ontwikkelingen.
- Dan denken we ook aan de slachtoffers in het verkeer.
- Aan de moeilijke situatie van de landbouw.
- Aan het steeds grotere aantal jongeren dat hulp nodig heeft.
- Aan de armoede waarin een aantal Drentse burgers nog steeds verkeert.

Ook dat zijn drama's, niet te zien op CNN en zelden op TV Drenthe.
We leven in een onzekere tijd. Dat roept bij velen bezorgdheid op, bij sommigen angst. Dat is begrijpelijk. Extra aandacht voor veiligheid is daarom ook op zijn plaats. Jammer alleen dat aandacht voor veiligheid vaak pas actueel wordt als het te laat is.
We zijn benieuwd naar de toegezegde nota over de veiligheid van het provinciehuis en naar de uitkomst van de in gang gezette risicoinventarisatie. Een prima voornemen.
Over het vervolg daarvan sprekend, vragen we ons af of het voldoende is dat te beperken tot rampenbestrijdingsplannen. Het kwaad is dan immers al geschied.
De ChristenUnie geeft de voorkeur aan aandacht voor preventie: voorkomen is immers beter dan genezen.
Lees het magazine nummer 5, de pagina's 5 tot en met 7 van de Regiovisie Groningen-Assen.
Onze fractie stelt voor om, waar nodig, ook preventieplannen op te stellen ten behoeve van een veilig Drenthe. Immers, veiligheid schept vertrouwen.Vertrouwen in eigen kracht.
Maar dat is volgens de ChristenUnie te weinig. Daarmee red je het niet.
Vandaag niet en morgen ook niet.
In Veenhuizen staat nog het oude gevangenisziekenhuis, met het lijkenhuisje er vlak achter. Uitzichtloosheid in het kwadraat kun je wel zeggen. Het opschrift boven de ingang is daarom veelzeggend.
Cynisch voor de één, vol perspectief voor de ander: "Vertrouw op God".
Dat is voor de ChristenUnie-fractie het devies voor het begrotingsjaar 2002. Alleen in dat vertrouwen kun je "besturen in balans".
Mijnheer de voorzitter. We ontvingen een evaluatie van dat bestuursprogramma. De vraag dringt zich op: waarom die loep op de kaft? Is dat omdat het college dat program nog eens minutieus heeft doorgevlooid? Of omdat het college denkt dat statenleden niet goed kunnen lezen?
Volgens ons is het anders; je moet met een loep zoeken naar nog verder op te pakken beleidswensen. Dit college heeft zo ongeveer alles uit dat program op de rails gezet. Als dat waar is dan stellen we voor om álle gedeputeerden in deeltijd te laten werken.
Maar het is niet waar…er is nog veel te doen. Dat geldt ook voor het vervolg op de herijkingsoperatie in de Sectoren Cultuur en Welzijn.
Volgens de ChristenUnie was en is die operatie noodzakelijk.
Geen geld pompen in hobbyisme en stokpaarden, maar in projecten van direct belang voor de samenleving die voldoen aan eisen van kwaliteit, vraag en draagvlak.
Veel is in gang gezet. Veel is nog in ontwikkeling, ook voor wat betreft de "groene" organisaties.
Vooral de gang van zaken rond het Intercultureel Instituut baart ons zorgen. Wat kunnen we op

1 januari 2002 verwachten? Is die datum nog steeds haalbaar?
De delicate kwestie van het Molukse belang binnen dit instituut, is die al in de sfeer van een oplossing? Wij vragen de Molukse gemeenschap dringend om positief te participeren. Wij hopen dat de provinciale voornemens op dit punt gerealiseerd kunnen worden en vragen het college of dit perspectief nog steeds aanwezig is.
Ook rekent de ChristenUnie op voortgaande aandacht voor het werk van alle vrijwilligers. Het Jaar van de Vrijwilliger loopt straks ten einde, het vrijwilligerswerk gaat door; gelukkig maar. Daarin past wat ons betreft heel goed een tweejaarlijks compliment.
Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst. Als dat ergens actueel is dan wel in een vergrijzende provincie als Drenthe. Goede voorzieningen voor jongeren zijn daarom van groot belang. Dat geldt voor de terreinen van onderwijs, ontspanning, cultuur en zorg. Jongeren moeten zich kunnen ontwikkelen in overeenstemming met hun capaciteiten en talenten om die in te zetten in dienst van de samenleving en tot eer van God.
De onderwijsknelpunten in Drenthe moeten onder de aandacht van de rijksoverheid worden gebracht.
Extra aandacht is daarbij nodig voor de probleemjongeren. De kans bestaat dat daarvoor veel rijksgeld ter beschikking komt. Wij vragen ons af hoeveel geld daarvan naar Drenthe zal gaan en of met dat geld bijvoorbeeld wachtlijsten in de jeugdzorg kunnen worden weggewerkt dan wel voorkomen.
Wij horen ook graag van het college hoe het met de sportnota staat, waarover wij in de pers lazen. Wanneer komt die?
De vitaliteit van Drenthe wordt niet alleen door jongeren bepaald. De Drentse landbouw is voor de vitaliteit van het platteland van groot belang. Helaas wekken Brussel en vooral Den Haag wel eens de indruk dat de landbouw geen vitale sector meer is maar een doodzieke patiënt.
De ChristenUnie verzet zich tegen die beeldvorming. Ook de traditionele landbouw toont vitaliteit en flexibiliteit: minder bestrijdingsmiddelen, minder mest en bereidheid - als het moet - tot verplaatsing van het bedrijf. Boeren zijn bereid tot meewerken en meedenken. Zij willen graag ook een meewerkende en meedenkende overheid. Helaas moeten we constateren dat het daar dikwijls aan schort. Om maar een voorbeeld te noemen: in Nederland bestrijdingsmiddelen steeds meer verbieden en - lang leve de vrije markt - zwaar bespoten producten uit onder meer Zuid-Europa onbelemmerd invoeren.
Dat is meten met twee maten. Dat werkt demotiverend. Wij gaan ervan uit dat het college dit van harte met ons eens is. We horen dat graag.
Er is sprake van een positieve benadering van de biologische landbouw. Maar hoe staat het met de stimulering van de vraag naar biologische producten? Gaat de vraag al omhoog?
We staan positief tegenover bedrijfsverplaatsingen, zeker vanuit de kwetsbare gebieden. Maar waar moet het geld vandaan komen als één verplaatsing al miljoenen kost, zoals onlangs in het Hunzegebied?
En hoe denkt het college over de aanbevelingen van de Werkgroep Intensieve Veehouderij waarin ook bedrijfsverplaatsingen als mogelijkheid worden aanbevolen? Kunnen we daarover een beleidsnota tegemoetzien, en wanneer? En is er ook inzicht in de kosten van die aanbevelingen? Als het gaat om plattelandsvernieuwing zet de ChristenUnie zich in voor het behoud van voorzieningen op het gebied van onder meer onderwijs en zorg. Deze voorzieningen dienen zoveel mogelijk in de directe leefomgeving van mensen te blijven. In dat verband wachten we op de eventuele herziening van het POP.
Landbouw en natuur zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Daarom was mijn fractie teleurgesteld over de conclusies van een rapport van de Landbouwuniversiteit te Wageningen. Agrarisch natuurbeheer zou weinig of geen positief effect hebben op die natuur. Wat is de visie van het college op die conclusie? De ChristenUnie zou dit instrument graag willen behouden, maar als het resultaat zo teleurstellend is, hoe dan verder?
Natuurbeheer en -behoud kosten steeds meer geld. Ook de EHS vergt grote financiële inspanningen. Wat ons betreft is de verhoging van het budget voor de aankoop van natuurgebieden dan ook terecht.
Natuur en milieu spelen ook een rol bij de ruimtelijke ontwikkeling van Drenthe. Het ruimtelijk ontwikkelingsbeleid van de Vijfde nota op de ruimtelijke ordening moet ook in deze provincie aansluiting zoeken bij het karakter van landschappen en steden. Ruimtelijke ontwikkeling vraagt om integrale afweging van sociale, culturele en natuurlijke aspecten. Bij woningbouwprojecten moet daarmee rekening worden gehouden.

De voorraad sociale huurwoningen dient op peil te blijven. Wij vinden wachtlijsten in die sector uit den boze. Ook moeten er meer goedkope woningen voor starters op de woonmarkt beschikbaar komen.
Energie- en waterbesparing en duurzaam materiaalgebruik in de gebouwde omgeving moeten bevorderd worden. Om die reden zijn we blij met de Energienota, die duidelijk blijk geeft van de intentie hieraan met kracht verder te werken. Wat de ChristenUnie betreft, moeten duidelijke keuzes gemaakt worden. Wat ons betreft wordt ingezet op in Drenthe kansrijke vormen van duurzame energie.
Grondwaterbesparing is een belangrijk wapen in de strijd tegen verdroging. Wat ons betreft wordt het antiverdrogingsbeleid krachtig voortgezet.
Duurzaamheid moet hoge prioriteit houden. Dat geldt voor alle grote projecten op het terrein van bedrijvigheid en infrastructuur, zeker als ze met Kompas-geld worden gesubsidieerd.
Ligt het Kompas-programma voor wat betreft de 3 onderdelen grote steden, economie en platteland op schema? Of zijn er knelpunten?
Naar verluidt gaat het indienen van projecten door de Drentse gemeenten moeizaam. Het is volgens onze fractie van groot belang dat de ontwikkeling van kansrijke en kwaliteitsvolle projecten voortvarend doorgaat.
Dat moet ook gelden voor de projecten in het kader van de beide regiovisies. Nu het economisch tij niet meer zo gunstig is, vragen we het college om alert te blijven op ontwikkelingen ten aanzien van de bedrijvigheid in Drenthe. Is er al iets merkbaar van de teruglopende economie, bijvoorbeeld in de werkgelegenheid? Ik denk in dit verband aan Stork Hoogeveen. Is het college in staat daarover al enige informatie te verstrekken of een indicatie te geven?
We zijn ook benieuwd naar de perspectieven voor de lightrailverbinding Groningen-Assen en de besluitvorming rond het transferium bij Groningen, dat wat ons betreft aan de noordkant van de A7 komt.
Mijnheer de voorzitter. We verhelen het niet: de ChristenUnie is sceptisch over de kansen van die lightrail, bijna net zo sceptisch als over de kansen voor de magneetzweeftrein. Wij zien die projecten nog niet een, twee, drie doorgaan. Het wordt steeds minder nut en steeds meer prestige, althans zo lijkt het. En daarbij gaat het om astronomische bedragen. En als dergelijke projecten het "point of no return" voorbij zijn dan blijken ze nog veel duurder te zijn dan aanvankelijk geraamd; dat is bij de Betuwelijn weer gebleken.
Voor wat betreft het openbaar vervoer: als het om het gehandicaptenvervoer gaat vragen we ons af waar dat woord gehandicapt op slaat, op degenen die vervoerd worden of het vervoer zelf. Mijn fractie spreekt daarover haar ernstige bezorgdheid uit. Wordt het niet hoog tijd dat de provincie hierin meer een regierol op zich neemt?
Een goed openbaar vervoer moet een hoge prioriteit hebben en houden, ook omdat de steeds groeiende stroom auto's een negatieve invloed heeft op de verkeersveiligheid.

De heer HARLEMAN: Mijnheer de voorzitter. Hoe ziet de heer Baas die regierol van de provincie als het om een bij uitstek gemeentelijke activiteit gaat?

De heer BAAS: Er zal heel goed met de gemeenten gecommuniceerd moeten worden en daarbij zal geprobeerd moeten worden om net als met ARRIVA, waar de provincie de komende tijd toch ook een vinger in de pap houdt, ook met de gemeenten tot afspraken te komen.

De heer HARLEMAN: Als het om ARRIVA gaat, is er sprake van een duidelijke provinciale taak. Voor het gehandicapenvervoer geldt dat absoluut niet.

De heer BAAS: Nee, en het is jammer dat dit zo is. Wat ons betreft zou het ook wel anders mogen zijn.
Mijnheer de voorzitter. Het lijkt wel alsof er in auto's steeds meer onverantwoordelijke malloten achter het stuur zitten die hun eigen en andermans leven in gevaar brengen door roekeloos rijgedrag.
Wij zijn over de ontwikkeling van de verkeersveiligheid absoluut ontevreden. Allerlei snelheidsbeperkende maatregelen helpen niet als er niet veel harder wordt gewerkt aan een mentaliteitsverandering.
Zeker op de 100 km/u-wegen wordt onvoldoende gecontroleerd en juist deze wegen zijn bij uitstek gevaarlijk door het daar optredende snelheidsverschil 80/100 km. Nergens is de behoefte om in te halen zo groot als juist op deze wegen en nergens ook zo gevaarlijk. Welke mogelijkheden ziet het college om deze categorie wegen veiliger te maken? Wij denken aan veel stringenter toezicht en

een krachtig lik-op-stukbeleid. Het is onverteerbaar, dat men bijvoorbeeld op de N34 met 140 km/u, op een onverantwoordelijke manier inhalend, straffeloos Zandvoort kan imiteren en zichzelf en anderen in gevaar brengt, terwijl een ander met 56 km/u op een doodstille weg in het holst van de nacht dankzij de flitspaal tegen een bekeuring van ƒ 60,-- oploopt. Het rechtsgevoel van de burger is hier in het geding en daarmee ook het draagvlak voor het verkeersveiligheidsbeleid.
Wij zijn voor een restrictieve, maar niet voor een rigide aanpak. Onze dringende oproep is dan ook of het college in overleg met alle betrokken instanties het verkeersveiligheidsbeleid nog eens tegen het licht wil houden.
Mijnheer de voorzitter. Nog enkele onderwerpen vragen kort onze aandacht.
Voor wat betreft het cultuurtoerisme en de recreatie dringen we als fractie aan op goed overleg met deze sector. We moesten ervaren dat in deze sector de rechte rug ontbreekt en dat er van goed samenwerken om een dreigende achterstand weer in te lopen nog te weinig sprake is.
We zijn van mening dat het NNBT de potentie heeft om in dit kader een belangrijke positieve rol te spelen en we roepen het college op om dat proces met kracht te bevorderen. Het heersende defaitisme bij de ondernemers in deze sector moet en kan volgens ons in positieve zin worden omgebogen tot een vitale en creatieve instelling. Vitaal en creatief, dat geldt ook voor beeldende kunst, toneel, theater, muziek en festivals, adequaat aangestuurd door het provinciaal bestuur. In de tekst staat onder dat woord adequaat een dikke streep.
Wij hopen en verwachten dat vóór de begroting 2003 de problemen binnen de provinciale organisatie de wereld uit zijn en dat er op korte termijn duidelijkheid komt voor de betrokken organisaties over hun subsidie. Kan het college opheldering verschaffen over de noodkreet van het Kunst en Cultuurinstituut dat zegt miljoenen extra nodig te hebben om het Actieprogramma cultuurbereik uit te voeren?
De ChristenUnie is daarbij van mening dat cultuur een samenbindende en identiteitsversterkende dimensie moet hebben. Daarin passen niet vulgariteit en grof en kwetsend taalgebruik. De normen en waarden waarvoor onze partij zich sterk maakt, spelen een belangrijke rol bij onze opstelling ten opzichte van allerlei cultuuruitingen.
Mijnheer de voorzitter. Last but not least. De leden van de ChristenUnie-fractie zijn alle drie allochtoon in Drenthe. En misschien waarderen ze juist daarom wel des te meer het feit dat Drenthe Drenthe is, dat er betrokkenheid is bij de eigen cultuur en natuur. Dat is in het westen van het land wel anders. Misschien zien we daarom des te beter de sterke kanten van deze provincie, waar we zuinig op moeten zijn.
Aan één noordelijke provincie hebben wij niet zoveel behoefte. De rationele argumenten daarvoor begrijpend en respecterend vinden we toch dat deze te veel machtspolitiek en sociaal-economisch en te weinig cultuurhistorisch bepaald zijn. Hoezo in één statenzaal als we elkaar niet eens kunnen verstaan, zoals onlangs in de Ipsc? Die Friezen toch! Wat de ChristenUnie betreft: geen samenvoeging maar samenwerking.
De staten van Drenthe moeten in het toekomstige duale stelsel hun kwaliteit kunnen waarmaken. Wij moeten nog zien of de dualisering het tovermiddel bij uitstek is. Wij hebben - zacht gezegd - stevige twijfels. Als het er allemaal maar niet Bleker op wordt...
Bestuurders en statenleden moeten het zélf doen, straks met minder mensen en daarvan moeten we ons allemaal zeer bewust zijn. Graag debat, maar niet het debat om het debat; het zal wat ons betreft, meer dan thans het geval is, moeten gaan om de inhoud.
De provincie staat als bestuurslaag onder druk. Het IPO signaleert dat de provincie steeds meer gedecentraliseerde taken krijgt toegeschoven maar er zijn zorgen over de daarvoor toegekende middelen. Kortom, er moet gestreden worden voor een sterke positie voor de provincies in politiek Nederland.
Duidelijke profilering komt de herkenbaarheid naar de burger ten goede. En met de statenverkiezingen over pakweg anderhalf jaar in zicht zal daar nog hard aan gewerkt moeten worden.
Wat doet die provincie nu eigenlijk voor de burger? Wat zijn de thema's?
De instellingen weten de weg naar de Westerbrink wel te vinden, dat bleek nog onlangs tijdens de commissievergadering CW, maar de individuele burger nauwelijks.
De ChristenUnie pleit daarom, met de verkiezingen in 2003 voor ogen, voor een intensiever communicatie- en informatietraject naar de burger toe. De provincie in!

We nodigen het college uit daaraan concreet vorm te geven en de burger via een vaste rubriek in de lokale en regionale huis aan huisbladen, bijvoorbeeld aan de hand van de commissie- en statennotulen inhoudelijk te informeren over provinciale ontwikkelingen die van belang zijn voor de Drentse burger, en dan natuurlijk wel in begrijpelijke taal. Een goed voorbeeld hiervan is de vaste rubriek van de provincie Overijssel in een regionaal gratis huis-aan-huisblad in die provincie. Op die manier kan de betrokkenheid van de burger worden vergroot en een betrokken burger is in 2003 wellicht een stemmende burger.
Onze fractie stemt alles bijeengenomen in met de voorstellen in de Najaarsnota en de begroting en de Beleidsnota 2002.
Wel bevelen we het college aan om de projectvoorstellen in het kader van nieuw beleid in een aantal gevallen hetzij beter te onderbouwen, hetzij tijdig als statenstuk aan de staten voor te leggen. De ChristenUnie zal daar in het komende begrotingsjaar extra attent op zijn.
De ChristenUnie wil proberen in deze staten, waar nodig en mogelijk, een onderscheidend geluid te laten horen, dat doorklinkt in haar inzet voor de samenleving, voor de publieke belangen en voor de publieke waarden. Dat wil zeggen: oog hebben voor de medemens, voor natuur en milieu en voor een goed bestuur.
De bijbel is voor onze politieke boodschap bepalend en zal dat ook blijven.
In vertrouwen op God besluiten we en wensen we het ambtelijk apparaat, het college en de staten Zijn zegen toe voor het nieuwe begrotingsjaar.

De heer DE HAAS: Mijnheer de voorzitter. De begroting 2002 is sluitend en op de lange termijn laat zij een positief beeld zien. Toch is het aan te raden voorzichtig te blijven. De sociaal-economische situatie in de wereld is onzeker en onverwachte rampen kunnen ons treffen.
Het gebeurde op 11 september heeft ons veiligheidsbeleid op zijn grondvesten doen trillen. Voor de toekomst zal dit ook voor de provincie de nodige gevolgen hebben op het gebied van beveiliging, optimalisering van rampenplannen, extra oefeningen, politie-inzet, etcetera, etcetera. Wij moeten hier rekening mee houden. Heeft het college hier ook al rekening mee gehouden?
Mijnheer de voorzitter. De toeristische sector is voor Drenthe van economisch belang Met bijna 8 miljoen overnachtingen, 5% van werkgelegenheid en een omzet van ƒ 1,5 miljard per jaar, speelt deze sector een belangrijke rol. Drenthe is een begrip en de toeristen noemen het in één adem met ruimte, fietsen, rust, bos en heide.
Toch staat deze sector al geruime tijd onder druk. Niet alleen is de binnen- en buitenlandse concurrentie toegenomen, ook het toeristisch bedrijfsleven zelf verkeert in een moeilijk parket. De bedrijven bevinden zich veelal in of nabij natuurgebieden, waar vrijwel geen uitbreidingsmogelijkheden zijn, vanwege het POP en het voornemen de EHS te voltooien. Verdwijnen straks alle toeristische ondernemingen uit de EHS, terwijl het juist de bedoeling is om Drenthe opnieuw op de kaart te zetten? Hoe vallen deze twee zaken met elkaar te rijmen?
In de Beleidsnota 2002 ontbreekt een visie op kwaliteitsverbetering van het personeel. De OPD vindt dat hierop moet worden ingezet. De persoonlijke aandacht zal in de toekomst een steeds belangrijker rol gaan spelen. Je kunt het materieel gezien nog zo goed voor elkaar hebben, als personeel geen tijd heeft om de gasten te woord te staan en niet goed is opgeleid, zal het extra aantal toeristen dat door promotie extra is aangetrokken als sneeuw voor de zon verdwijnen.
Het toerisme kenmerkt zich nog steeds behoorlijk door een seizoenskarakter. Daardoor is er veel personeelsverloop. Veelal worden studenten, niet vakkundig daarvoor opgeleid, en masse ingezet in het zomerseizoen. Ook in Drenthe worden de bedrijven in de toeristische branche hoofdzakelijk gerund door jonge vakantiewerkers en vele stagiairs. De loonkosten zijn hier bepalend. Hier ligt voor kleinschalig toeristisch Drenthe de grootste bottleneck.
De OPD heeft een voorstel en verzoekt het college serieus te bekijken of het zogenaamde productieheffings(Prohef)-systeem een oplossing kan bieden voor de toeristische branche, met name als het gaat om het aannemen van personeel. De toeristische sector zou hierdoor gemakkelijker meer en vakkundiger personeel kunnen aanstellen. Bovendien kost het de ondernemer minder geld en zal het de klantvriendelijkheid zeer ten goede komen.
Mijnheer de voorzitter. Uit onderzoek is gebleken dat provincies de ruimte die nodig is voor de aanleg van bedrijventerreinen vaak veel te hoog inschatten. Ook is van enige onderlinge afstemming tussen gemeenten niet of nauwelijks sprake. In verhouding tot de investeringen die gedaan wor-

den is het effect voor de werkgelegenheid vaak minimaal. De OPD is dan ook geen voorstander van het ongebreideld aanleggen van bedrijventerreinen en pleit voor verdichting van industrieterreinen, zodat Drenthe als toeristische provincie met rust, ruimte en groen ook in de toekomst een kans blijft houden.
Een subsidie voor het industrieterrein bij Coevorden kan onze goedkeuring niet wegdragen; onduidelijk is wie welke verantwoordelijkheid draagt en hooguit 170 extra arbeidsplaatsen is erg magertjes in verhouding tot de totale investering. Bovendien is de toename van de beroepsbevolking in Drenthe niet of nauwelijks het gevolg van natuurlijke aanwas. Voor wie wordt er dan werkgelegenheid geschapen? Wat denkt het college hier zelf aan te doen?

De heer HARLEMAN: Bij Coevorden gaat het om een betere ontsluiting van bestaande industrieterreinen. Ik kan de opmerking over Coevorden dan ook niet plaatsen in de context van het ongebreideld aanleggen van nieuwe industrieterreinen.

De heer DE HAAS: De heer Harleman haalt nu twee dingen door elkaar. Het gaat om de verhouding tussen de investering van ƒ 41 miljoen en 170 extra arbeidsplaatsen.
Mijnheer de voorzitter. Bij de vaststelling van het POP in december 1998 is een nadere uitwerking gevraagd in verband met de problematiek van de intensieve veehouderij in onze provincie. Ongeveer een jaar later is de discussienota Intensieve Veehouderij behandeld en omdat hierop nogal de nodige kritiek losbarstte is de Klankbordgroep Intensieve Veehouderij in het leven geroepen. Door het Landbouw Economisch Instituut (LEI) is een onderzoek ingesteld naar het ontwikkelingsperspectief voor de intensieve veehouderij in Drenthe en er is aandacht gevraagd voor de Kuub-voor-kuubregeling en een eventuele sloopregeling. Uiteindelijk is de klankbordgroep gekomen met een advies aan GS. Op 22 januari 2001 vond de slotvergadering van de klankbordgroep plaats en sindsdien is het stil geworden. Onze vraag aan het college is of er nog iets gedaan wordt met het advies van de klankbordgroep of dat al het werk dat door deze commissie is verricht voor niets is geweest.
Mijnheer de voorzitter. Mijn volgende onderwerp is de woningmarkt voor starters in Drenthe. In tegenstelling tot de voorspellingen is er in Nederland nog steeds veel vraag naar goedkopere huurwoningen. Ook in Drenthe is de vraag hiernaar de laatste tijd explosief gestegen. Reeds meerdere malen heeft de OPD de gedeputeerde hier op gewezen, onder andere bij de behandeling van de concept-Nota wonen.
Door het vrije vestigingsbeleid en de beperking van de woningbouw zijn met name in de plattelandsgemeenten in Drenthe de nodige knelpunten ontstaan. Voor starters die graag in hun dorp willen blijven wonen is er geen ruimte meer op de woningmarkt. Nieuwbouwwoningen zijn voor hen onbetaalbaar en de vraag naar goedkope huurwoningen blijkt nu als gevolg van verkoop en sloop enorm gestegen. Huurders met de betere inkomens stromen onvoldoende door naar de koopmarkt. Jongeren worden dan ook gedwongen weg te trekken uit hun dorpen. Toenemende vergrijzing en verlies van basisvoorzieningen worden zodoende in de hand gewerkt en ook de sociale cohesie op het platteland komt in gevaar.
Staatssecretaris Remkes van volkshuisvesting wil niets weten van "deze zogenaamde vraag naar goedkope sociale huurwoningen" en wij merken ook weinig enthousiasme bij onze gedeputeerde De Vries. Liever prijst zij onze mooie provincie aan bij mensen van buiten om hier te komen wonen en vergeet zij dat er in Drenthe ook nog jongeren zijn die graag een dak boven hun hoofd willen hebben. Onze vraag aan de gedeputeerde is of zij deze door de OPD gesignaleerde problematiek serieus wil nemen en zodanig aan wil pakken dat er ook voor de jongeren in Drenthe ruimte blijft op de woningmarkt.

Mevrouw DE VRIES: De heer De Haas weet zeker dat hij de afgelopen commissievergaderingen wel heeft bijgewoond?

De heer DE HAAS: Als mijn handtekening op de presentielijst staat, was ik aanwezig.
Mijnheer de voorzitter. Over de problematiek op de woningmarkt wil ik een motie indienen.

***Motie B***

*De staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 6 en 7 november 2001 ter behandeling van de Najaarsnota 2001, de Beleidsnota 2002 en de begroting 2001;*

*overwegende dat:*

- *in tegenstelling tot de voorspellingen de druk op de woningmarkt in Drenthe aanmerkelijk toegenomen is en er sprake is van schaarste op de woningmarkt;*
- *als gevolg hiervan veel jongeren gedwongen worden weg te trekken uit hun dorpen wat weer nadelige gevolgen heeft voor het platteland, zoals een toenemende vergrijzing, afname van sociale cohesie en verlies van basisvoorzieningen;*
- *een verdere verschraling van het platteland niet in het belang van Drenthe is;*

*besluiten:*

1. *anticiperend op de wijziging van de Huisvestingswet voor Drenthe restrictiegebieden aan te wijzen, zodat gemeenten bij woningtoewijzing eisen van sociale en economische binding kunnen stellen;*
2. *tot aan de wijziging van de Huisvestingswet de aanwijzing van restrictiegebieden als beleidsregels van provinciale staten vast te stellen volgens artikel 61 van de Huisvestingswet*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

Mijnheer de voorzitter. Als enige partij heeft de OPD een hoofdstuk in haar verkiezingsprogramma over het asielzoekersbeleid, waaronder ook de problematiek van de alleenstaande minderjarige asielzoekers (AMA's). In de achterliggende periode hebben wij hierop onzes inziens onterechte kritiek gehad.
Wij hebben als eersten aandacht besteed aan de minderjarige asielzoekers, die in grote aantallen Nederland instromen. Wij hebben gewezen op de grote problemen die het huidige beleid met zich brengt. Deze problemen kon eenieder die zich er maar een beetje voor interesseerde, zien. Geconfronteerd met de problematiek van mensen die ons belden, brachten wij deze zaken onder de aandacht.
We hebben geconstateerd dat het systeem niet of slecht werkt, dat er geen toezicht op minderjarigen is, dat zogenaamde voogden niet weten over wie ze voogd zijn, dat in AMA-huizen meestal meer mensen verblijven dan is toegestaan, dat er sprake is van overlast en geluidshinder en dat de politie daar grote moeilijkheden mee heeft.
Wij vinden het niet passen om de ogen te sluiten voor een problematiek die manifest is en wel degelijk onder de maatschappelijke verantwoordelijkheid van de Nederlands overheid valt. Wij keuren struisvogelpolitiek af en wijzen ook het college van GS op zijn regiefunctie.
Mijnheer de voorzitter. Taal is één van de belangrijkste communicatiemiddelen om contact tussen mensen te bevorderen en te versterken. In 2001, het jaar van de talen, hoort dit onderwerp ook in de provincie Drenthe voldoende aandacht te krijgen.
Wij vinden dat dit onvoldoende is gebeurd. De Drentse taal behoort tot het Nedersaksisch en het Nedersaksisch is naast het Fries de enige regionale taal, die Europees erkend is. Daar moeten we niet alleen trots op zijn, maar daar moeten we ook wat mee doen!
Terwijl Groningen inmiddels een leerstoel heeft verworven, blijft Drenthe op zijn lauweren rusten. Uiteraard worden er Drentse boeken uitgegeven en is er kortgeleden door een aantal jeugdigen in het Drents voorgedragen. We moeten er echter voor waken dat het Drents alleen maar een culturele attractie wordt, het Drents moet zijn plaats binnen de samenleving versterken. Wat moet er dan gedaan worden?
De OPD vindt dat er een begin moet worden gemaakt in het onderwijs. Het is niet wettelijk verplicht om in de onderwijswerkplannen op de Drentse basisscholen het Drents op te nemen. Wel vinden wij dat er mogelijkheden moeten worden geschapen om het Drents aan te bieden.
Mijnheer de voorzitter. Ook hierover wil ik een motie indienen.

***Motie C***

*De staten van Drenthe in vergadering bijeen op 6 en 7 november 2001 ter behandeling van de Najaarsnota 2001, de Beleidsnota 2002 en de begroting 2002;*

*overwegende dat:*

- *de Drentse taal een serieuze plaats toekomt in de samenleving;*
- *er een afstudeervariant streektalen op de Hogeschool Drenthe wordt aangeboden, die op dit moment in Drenthe niet in praktijk gebracht kan worden omdat dit niet opgenomen is in de schoolwerkplannen;*

- *het onderwijs een belangrijke plaats inneemt bij de overdracht van taal en cultuur;*

*besluiten:*
*te zullen bevorderen dat op de Drentse basisscholen in de schoolwerkplannen ruimte gemaakt wordt om de Drentse taal te onderwijzen*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

Mijnheer de voorzitter. Momenteel wordt er op de Hogeschool Drenthe een afstudeervariant Streektalen aangeboden, dat vinden wij een zeer goede zaak. Het probleem is echter dat de eerste lichting vakdocenten deze specialisatie niet goed kan uitoefenen, wanneer de schoolwerkplannen hiervoor geen mogelijkheden bieden.
Het tweede punt van belang is dat de wetenschappelijke kennis van het Drents wordt uitgebreid. Om dit gestalte te geven, stelt de OPD voor een lectorschap in te stellen voor de Drentse taal. Dit lectorschap kan wellicht ondergebracht worden bij de Hogeschool Drenthe. Hierdoor komt de taal goed onder de aandacht en is verbreding van kennis en doen van onderzoek veel beter mogelijk.
Tevens vindt de OPD dat wetenschappers, die zich bezighouden met de Drentse taal, financieel moeten worden gesteund bij het uitbrengen van proefschriften, wetenschappelijke artikelen en dergelijke. Verder zou de keuzevariant Streektaal Hogeschool Drenthe gemakkelijk toegankelijk moeten worden gemaakt voor reguliere docenten. Wij roepen onze gedeputeerde Brink dan ook op om zich hiervoor meer dan 100% voor in te zetten. Daarnaast willen wij de gedeputeerde vragen wat zij in de toekomst voor de Drentse taal denkt te doen. Gaat zij zich ervoor inzetten het Nedersaksisch op een hoger manifest te krijgen?

De heer HARLEMAN: Mijnheer de voorzitter. Hoe ziet de OPD dan de rol van de al bestaande stichting Drentse Taol, wier werkgebied dit eigenlijk allemaal is?

De heer DE HAAS: Ik zie voor die stichting een geweldig ondersteunende rol. Het is een belangrijke stichting die alle ondersteuning en steun verdient.

De heer HARLEMAN: Bieden de voorstellen van de OPD dan wat extra's? Bieden zij meer dan Drentse Taol nu doet?

De heer DE HAAS: Mijnheer de voorzitter. Wij hebben hierover een motie gemaakt, die ik eigenlijk pas in tweede termijn wilde indienen, maar ik zal de heer Harleman op zijn wenken bedienen en het nu al doen.

***Motie D***

*De staten van Drenthe in vergadering bijeen op 6 en 7 november 2001 ter behandeling van de Najaarsnota 2001, de Beleidsnota 2002 en de begroting 2002;*

*overwegende dat:*
- *taal een belangrijk communicatiemiddel tussen mensen is;*
- *de Drentse taal als onderdeel van het Nedersaksisch niet alleen gezien moet worden als een culturele attractie, maar een serieuze plaats hoort te krijgen in de samenleving;*
- *wetenschappelijk onderwijs en onderzoek hiertoe een belangrijke bijdrage kan leveren;*

*besluiten:*
*een leerstoel/lectorschap op te richten voor de Drentse taal zodat wetenschappelijk onderzoek naar de Drentse taal kan plaatsvinden en hierover nationaal en internationaal publicaties kunnen verschijnen*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ik constateer dat alle drie door de heer De Haas ingediende moties door twee leden zijn ondertekend. Moesten moties en amendementen in het verleden door drie leden zijn ondertekend, na de wijziging van het Reglement van orde zijn nog maar twee handtekeningen nodig. Ik constateer dan ook dat de drie moties voldoende zijn ondersteund en daarom bij de beraadslaging kunnen worden betrokken.

De heer DE HAAS: Mijnheer de voorzitter. Vooruitlopend op de evaluatie van de gemeentelijke herindeling wil de OPD graag een schot voor de

boeg geven. Veel goed geld naar kwaad geld en rendement onder nul. In veel gemeenten is veel ziekte en frustratie onder het personeel en ook blijkt de herindeling al helemaal geen financieel voordeel op te leveren.
De burger betaalt het gelag. Kan het college aangeven hoeveel het onderzoek gaat kosten en hoeveel tijd ermee gemoeid zal zijn?
De OPD hecht, net als de andere fracties, aan een betere communicatie tussen overheid en burger. Wij gaven door middel van onze Communicatienota hier een voorzet voor. Breng de politiek dichter naar die burger toe door mediatijd in te kopen als provincie en goede programma's in te zetten; wij denken ook aan zendtijd voor politieke partijen. We kregen nog geen gehoor. Kennelijk zet men liever in op het zogenaamde dualisme, in plaats van zelf de hand aan de ploeg te slaan. De OPD vindt dat jammer, dit zijn gemiste kansen.
De invoering van het zogenaamde dualisme is in onze optiek een doodgeboren kindje. De intentie is de kiesdrempel te verhogen en de macht te centraliseren. Op een verkapt democratische wijze het bestuur ombuigen naar een pseudodictatuur, zo zien wij deze insteek van de landelijke partijen.
Sommigen is dat nog niet genoeg en uiten de naar onze mening verfoeilijke gedachte om van het Noorden een stuk uniekaas te maken. Wat gaan wij dan zeggen? Dan blijft ons niets anders over dan: "Dag vogels, dag vissen! Dag Groningen, Dag Fryslân, Dag Drenthe?? Dag: Weggemans!"
(Op de publieke tribune wordt een spandoek met de tekst "Drenthe moet Drenthe blijven" omhoog gehouden.)

De VOORZITTER: Dat spandoek hebben wij nu allemaal wel gezien.
Ik geef het woord aan de heer Van der Schoot.

De heer VAN DER SCHOOT: Mijnheer de voorzitter. Via de media mochten wij vernemen dat onze CvdK gaat bemiddelen tussen de Koninklijke Nederlandse Schaatsbond (KNSB), vroeger bekend als de schaatsbond en nu iets meer bekend als het Kan Niet Samenwerken Bestuur, en de vereniging van professionele schaatsers. Dit roept vragen op.

1. In hoeverre tast deze arbeidsintensieve taak de bereikbaarheid en de beschikbaarheid van de CvdK aan?

De VOORZITTER: In het geheel niet!

De heer VAN DER SCHOOT: Prima! De tweede vraag is wat ondeugender van aard.

2. Geeft het ambt van de CvdK niet meer een allesomvattende voldoening? Of is hier ook sprake van de uitholling van intellectueel kapitaal? Persoonlijk ben ik van mening dat het enthousiasme van de CvdK er borg voor staat dat dit niet het geval is, maar dit terzijde.

De VOORZITTER: Mijn voornaam is Relus en niet Rick.

De heer VAN DER SCHOOT: Juist deze reactie brengt mij tot de constatering dat wij een kampioen hebben op de korte afstand. Wij zouden het op prijs stellen dat een jaarverslag van de werkzaamheden van de CvdK op een á twee A4'tjes onderdeel van de begrotingsbehandeling zou worden, met als apart onderdeel de verslaglegging rondom openbare orde en veiligheid. Immers, er waren 1,3 miljoen aangiften, 300.000 zaken werden behandeld en nog geen 15% kon worden opgelost. Hoe hoog scoort Drenthe daarin?
Ons verzoek is niet gebaseerd op een negatief oordeel of ongenoegen maar op de wens inhoudelijk dieper op voornoemde zaken te kunnen ingaan en daarmee een grotere betrokkenheid te krijgen.
Mijnheer de voorzitter. Ik heb de indruk dat ik een aantal mensen in de rede val. De volgorde van sprekers zorgt er steeds voor dat bepaalde mensen de ruimte nemen voor onderling debat.
Mijnheer de voorzitter. De standaard van Zeegse is verworden tot een stilstand van Zeegse. Het verbeteren van de rol en het functioneren van provinciale staten (PS) en GS heeft in de omgang met elkaar niet tot duidelijk meetbare effecten geleid.
Herindeling van provincies en een vierde bestuurslaag zijn nu al punten van discussie terwijl de evaluatie van de gemeentelijke herindeling nog niet heeft plaatsgehad. Welke drijfveren hebben "koning" Henk Weggemans de eerste van Noord-Nederland bewogen om de totstandkoming van één provincie aan te slingeren? Koninklijke Hoogheid Weggemans tot Wijster, kijk uit, kijk uit, want in Den Haag overweegt men nu al de Kompasgelden te temporiseren. De rijksoverheid vindt

dergelijke discussies een goed excuus om minder gul met geld te zijn.
Uit contacten met kiezers is ons gebleken dat het niet aangesloten zijn van een 5-tal gemeenten bij de Stichting Ombudsman rechtsongelijkheid veroorzaakt in deze provincie. Hoe is de door het college in het verleden beloofde stimulans terzake uitgevoerd?
Als Ouderenpartij vinden wij nogmaals dat GS het personeel moet inlichten dat een welvaartsvast pensioen volgens de huidige indexatiemethode een leugen en een strop is voor de provinciale medewerkers en met name voor de oud-medewerkers.
Premier Kok heeft iedereen 1 à 2 procent koopkrachtverbetering beloofd. Dat betekent dat de pensioenen van de oud-medewerkers aan het eind van dit jaar met 6 à 7 procent moeten stijgen gezien de huidige inflatie.
Wij verzoeken het college bij de oud-medewerkers na te gaan of dit gebeurt en ons daarover te rapporteren.
Mijnheer de voorzitter. Het bijna continu hanteren van dezelfde sprekersvolgorde bij zogenaamde majeure onderwerpen ervaren wij in feite als ondemocratisch; de coalitie timmert het beleid dicht na drie sprekers en de uitkomst ligt derhalve vast en dat is sfeerloos, debatloos, spanningloos, humorloos, fantasieloos, spelloos en wat er nog meer loos is. En als er dan nog stevig wordt ge debatteerd door een enkeling dan wordt er al snel gesproken over verruwing in de omgangsvormen. De verkiezingen naderen en dus beraden wij ons traditiegetrouw op een grotere betrokkenheid van de burger. Eventjes maar, want dat moet niet te lang duren kennelijk! Het referendum als wondermiddel lijkt al uitgewerkt voordat het is ingevoerd. De commissies-Elzinga en Bleker schrijven dikke rapporten maar spreken helaas niet over een overheid die stelselmatig afspraken niet nakomt. En volgens ons is dat de oorzaak dat het publiek zich niet meer voor de politiek interesseert.
In het verleden hebben wij geattendeerd op de zogenaamde interprovinciale vergelijking met betrekking tot het financiële beheer, toegespitst op meerjarenperspectief, financiële ruimte, weerstandsvermogen en personeelsinzet. Deze informatie hebben we, ondanks toezegging, niet ontvangen en toch lijkt het ons wenselijk daarin inzicht te krijgen en ons daaraan te spiegelen.
Mijnheer de voorzitter. Ik ga over naar openbare orde en veiligheid.
Het nieuwe landelijke politienummer 0900-8844 blijkt niet te werken, waardoor meldingen niet doorkomen en de afhandeling gebrekkig is. Hierover staat niets in de fraaie volzinnen in de Beleidsnota 2002.
Integrale veiligheid = o.k. project. Verder wordt nog vermeld dat er gesprekken worden gevoerd en te zijner tijd convenanten worden opgesteld; en met deze vage tekst moeten we het dan doen. Vandaar ons voorstel in de Statencommissie BFE om tot een kort en bondig jaarverslag te komen omdat jaar in jaar uit deze informatie te beperkt is gebleken.
Mijnheer de voorzitter. Ik kom op het onderwerp verkeer en vervoer.
Op een congres van het Centrum voor Openbaar Vervoer en Verkeer (COVV) verklaart een IPO-figuur dat we ons met het openbaar vervoer moeten richten op morfologische eenheden en de balans moeten vinden tussen middelen en uitgaven in de structuur van de activiteiten en de prioritering daarvan.
Kijk, zo'n uitspraak, daar heb je wat aan! Wij menen nu meteen onze oorspronkelijke betekenis van de afkorting IPO te moeten wijzigen. Thans luidt deze : Inproductief Per Onderwerp
Wij twijfelen niet aan de integriteit van de heer Langenkamp van GroenLinks en we twijfelen ook niet aan zijn publiciteitswellust. Zijn zorgen over de veiligheid in het verkeer worden door velen gedeeld. Immers de VVD, het CDA, de PvdA en ook wij hebben daar herhaalde malen over gesproken. Uit het ingezonden artikel in de Drentse Courant blijkt dat GroenLinks zich als een superverkeersbrigadier opstelt en niet verwijst naar de inbreng van anderen. Dat laatste vinden wij jammer, want het onderwerp verdient brede steun. Daarom ook betuigen wij onze steun aan goede voorstellen terzake. Zelf denken wij dat de beroepschauffeur, de heer Kroeze, een belangrijke suggestie gaf, namelijk op de gehele weg, de N34 dus, een inhaalverbod: en onzentwege voegen wij daaraan toe dat de maximumsnelheid op de gehele weg naar 70 km/u kan en dat de mottoborden kunnen worden vervangen door borden met deze informatie. De wegvakken die door de beroepschauffeurs als gevaarlijk worden aangeduid, zullen wellicht een nog lagere snelheid vergen.
Volgens Rijkswaterstaat bemoeien te veel mensen zich met het wegbeheer. Wij delen Rijkswaterstaat mede dat wij ons niet laten muilkorven en geven daarom een technische aanwijzing: het

cunet, de harde onderlaag van de weg, zou zodanig moeten worden aangelegd dat de onderlaag breder is dan het geasfalteerde gedeelte waardoor bermverharding wordt verkregen. Wellicht kan de politie de controles op deze weg intensiveren in plaats van zich te concentreren op het dragen van de veiligheidsriem door inzittenden van auto's.
Mijnheer de voorzitter. In het openbaar vervoer worden dienstregelingen aangepast aan de beschikbare exploitatiesubsidies in plaats van aan het aanbod en de behoefte van reizigers. Zo werden ook in Assen lijnen om zeep geholpen. Ook hiervoor ligt de schuld weer bij Den Haag dat steeds minder bijdraagt aan de exploitatiesubsidies. Het zal duidelijk zijn dat wij van de belangenbehartiging op dit gebied door het IPO niets verwachten.
Mijn volgende onderwerp is de waterhuishouding. Een fusie van de provincies is al besproken en nu zelfs blijkt dat er geen overeenstemming is te krijgen aangaande een op elkaar afgestemde brugbediening is duidelijk dat de verdeeldheid groter is dan de overeenkomsten. Een uitstekende excursie bij waterschap Hunze en Aa te Veendam heeft op ons diepe indruk gemaakt. Men hoort van mij nu dan ook een enthousiast verhaal over de waterschappen. Er is gewezen op een methodiek voor peilbeheer die de verdroging bestrijdt en tevens de grenzen aangeeft aan het vermogen om water te sturen. Ook het winnen van water uit afvalwater via de membraan-bio-reactiemethode, de op de consument gerichte tips en het zogenaamde cascaderen, hetgeen staat voor hergebruik van andermans water - men vergeve mij de dubbelzinnigheid - maakten diepe indruk. Kortom, dit waterschap is zeer open en publieksvriendelijk, een excursie waard en als het gaat om publieksvriendelijkheid een voorbeeld voor andere waterschappen.
De muskusrattenbestrijding roept zoveel emoties op, dat ik nu slechts wil vragen wat er gedaan is aan draagvlakvergroting voor de beoogde reorganisatie.
In onze algemene beschouwingen van vorig jaar bepleitten wij de bouw van meer gemalen. Dit werd toen als niet terzake afgedaan, maar nu de Noordelijke Land- en Tuinbouw Organisatie (NLTO) dit ook noodzakelijk acht, wensen wij onze onzin van toen te herhalen.
Mijnheer de voorzitter. Ik ga over naar het milieubeheer.
Duurzame energie heeft extra aandacht van de provincie. Toch krijgt Drenthe zijn eigen Californië omdat investeringen in nieuw productievermogen en reservecapaciteit achterwege blijven of onvoldoende plaatsvinden omdat thans aan dergelijke investeringen niets wordt verdiend. Dus stroomstoringen wachten ons ook in deze geprivatiseerde markt. Wat kan de provinciale regisseur daar nog aan doen? De burger opwekken een aggregaat te kopen? In samenwerking met andere provincies anticiperen op deze dreiging? De belangenbehartiging aan het IPO overlaten? Nee, dan hebben wij meer waardering voor de aanpak die de PvdA voorstelt. Ik herhaal mijn steun voor dat voorstel.
De mogelijkheden voor het opwekken van duurzame energie via windmolens en zonnecollectoren worden nader uitgewerkt. In welke mate kan bij gemalen van roterende waterschoepen en dynamo’s gebruik worden gemaakt als waren het mini waterkrachtcentrales?
Ten slotte willen wij het college vragen of er activiteit te ontwikkelen is op het gebied van alternatieve brandstoffen, zoals aardgas voor stadsbussen en koolzaadolie als vervanger van dieselolie.
Mijnheer de voorzitter. Ik ga over naar het landelijk gebied.
De aardkundige waarde van een gebied wordt verwaarloosd volgens fysisch geograaf Henk Visscher te Dordrecht. De rijkdom van onze bodemstructuren is bij de overheden niet in beeld. Biodiversiteit en water zouden een andere beoordeling ondergeschikt maken. Herstel van de EHS is vaak een schijnargument om het ingrijpen in de bodemstructuur te legitimeren. Doen we het in Drenthe dan niet goed, is onze vraag.
In de Beleidsnota 2002 schrijft de provincie over het klimaatbeleid in provinciale zin terwijl het naar ons oordeel gaat om nationaal en mondiaal beleid, waardoor de regie van dat beleid dus ook niet bij de provincie kan liggen. Wij nemen tenminste niet aan dat het gat in de ozonlaag kan worden verkleind door afzonderlijke Drentse inspanningen.
Een en ander neemt niet weg dat het streven naar energiebesparing en duurzame energie in de context van Drenthe wel door ons wordt ondersteund, al vinden wij dat het afstemmingsverhaal met andere provincies en het Rijk te veel ontbreekt.
Mijnheer de voorzitter. We beperken ons met betrekking tot het onderwerp economische en agra-

rische zaken tot het toerisme. In de thans algemene malaise rondom het binnenlands toerisme lijkt het ons verstandig investeringen in promotie te beperken, zeker als door economische terugslag het toeristisch gedrag tijdelijk wordt beïnvloed. In de commissie hebben wij intensief stilgestaan bij deze materie en met name bij de scholingsobjecten voor de ondernemers in de toeristische branche hebben wij onze twijfel gehouden. Blijvende kwalitatieve verbeteringen van de verblijfsrecreatie blijven onze investeringsvoorkeur houden.
Mijnheer de voorzitter. Ik ga over naar welzijn.
De WVG heeft geleden doordat zuinige gemeenten, ruwer gezegd misbruik makende gemeenten het niet oormerken van gelden hebben opgevat als een pseudoniem voor het spekken van de algemene middelen. De regels per gemeente zijn zo verschillend, dat er enorme wachttijden kunnen ontstaan voor het aanpassen van een woning. Veel ambtenaren belast met WVG-taken hebben onvoldoende kennis en soms inlevingsvermogen en soms inspanningsbereidheid om de gehandicapte te helpen, goede uitzonderingen die er ongetwijfeld zijn, daargelaten. Welke sturende rol heeft nu de provincie bij het totstandkomen van de gemeentelijke integrale gehandicapten adviesorganen die door het Rijk verplicht worden gesteld? Het is triest te moeten constateren dat er zelfs al een Stichting Slachtoffers WVG bestaat.
Het onderzoek naar leerachterstanden op de basisschool is bevestigd. En nu maar de leraren didactisch bestormen in plaats van te kijken naar de externe factoren, die bij voorbaat worden genegeerd omdat ze onoplosbaar zijn. Zo wordt er aan de ene kant geld voor het dialect verstrekt om het taaleigene te bevorderen terwijl men elders beweert dat het dialect de leerachterstand bevordert. Het moge duidelijk zijn: we blijven het oneens met een cursus voor docenten die de problemen niet kunnen oplossen. Dan voel ik meer voor de aanpak van D66 die de ouders meer voorlichting wil geven. Maar in ieder geval zal op een andere manier met deze problematiek moeten worden omgegaan.
De provincie en ook de gemeenten maken bezwaar tegen het beknotten van hun autonomie bij het besteden van de algemene middelen uit de diverse fondsen. Hierin schuilt nu net het probleem van RTV Drenthe dat nu altijd maar weer moet afwachten of alle geld ook bij hen terechtkomt. Het lijkt of bestuurders autonomie willen om overal hun invloed te kunnen laten gelden zonder kennis terzake.
Bij de uitreiking van de vrijwilligersprijs "Het Drents Compliment" is als thema gekozen "jongeren en vrijwilligerswerk", terwijl uit de statistieken valt op te maken dat het meestal ouderen zijn die de klussen klaren. Waarom wordt deze grote groep dan niet in het compliment opgenomen?
Is met betrekking tot zorg het Friese project "Omtinkers" bij GS bekend? In de plaats Oentsjerk, een van de voorsteden van de Randstad, worden alle geldstromen die de zorg kent op één hoop gelegd om daarna de ouderen te laten kiezen uit het welzijn, het wonen, de zorg en de dienstverlening die men zelf wenst. Vraaggestuurd beleid in optima forma. Een excursie naar deze plaats en het kennisnemen van deze werkwijze kan voor de zorg bepaald geen kwaad.
Als ouderenpartij maken wij ons zorgen over de spreiding en dus over de voorzieningen van het bibliotheekwerk. Een basisbibliotheek voor plaatsen met meer dan 35.000 inwoners betekent kaalslag voor het platteland tenzij een fijnmazig net van bibliobussen dat kan voorkomen.
Wij willen van de gedeputeerde weten of dit ook zo gaat geschieden.
K&C heeft opdrachten ontvangen voor het Actieprogramma cultuurbereik. Dit had tot gevolg dat K&C bij de doorberekening van deze opdracht extra menskracht moest aanstellen om de uitvoering te garanderen en dat leidde vervolgens tot de aanvraag van subsidieverhoging met ƒ 500.000,-- gulden per jaar. Onze kritiek spitst zich toe op GS die nog niet geaccordeerde opdrachten verstrekt aan een instelling en daarmee dus diezelfde instelling in grote problemen brengt als de subsidie niet of slechts ten dele wordt verstrekt.
Het schijnt dat sommige collegeleden nog steeds niet willen aannemen dat PS een besluit horen te nemen voordat een opdracht wordt verstrekt en niet andersom.
Wij steunen het initiatief van het CDA met betrekking tot Theater Benjamin en over de andere voorstellen laten wij ons morgen wel uit. Mijnheer de voorzitter. Ik ga over naar ruimtelijke ordening en volkshuisvesting. Voor ons is woningbouw voor jongeren, voor ouderen, kopers en huurders wezenlijk voor een dorp. Bijft die woningbouw achterwege dan bloeden de dorpen dood met mooie natuur, te weinig mensen, te weinig toekomst en te weinig scholen en andere voorzieningen. De titel van een nieuw boek van Mak zou kunnen zijn

"Hoe POP verscheen in Jorwerd". Immers, wij constateren vergrijzing en de noodzaak voor het bouwen van seniorenwoningen. Maar dat mag niet van het POP; er ontbreekt op dit moment een plan van aanpak en er is al achterstand ontstaan. Wij worden thans graag nader geïnformeerd over de ontwikkelingen op dit gebied en bepleiten een evenwichtige herziening van het POP op deze punten.
Als onze informatie juist is dan onderhandelt de Brede Overleggroep Kleine Dorpen (BOKD) met ARRIVA over vervoer op maat. Is dit een vorm van delegatie van de provinciale regisseur?
Mijnheer de voorzitter. Financiële kwesties en de al door andere fracties ingebrachte voorstellen zal ik in tweede termijn bespreken.
Ten slotte wil de Drentse Ouderenpartij het college en de ambtenaren danken voor het vele en goede werk dat in deze periode is verricht. Wij hopen dat onze opbouwende kritiek, die volgens sommigen soms wat speels was, een bijdrage mag vormen voor een nog betere samenwerking en een nog beter resultaat.

De heer GAASBEEK: Mijnheer de voorzitter. Voor mij is dus het laatste kwartier van deze eerste termijn. Ik bewonder ieders uithoudingsvermogen. Het is nu 3 jaar geleden dat ik op deze plaats mijn achtste algemene beschouwingen voor de OPD mocht uitspreken. Kort daarna stortte mijn wereld in en werd alles anders. Ik ben dankbaar voor de tweede kans die ik nog gekregen heb en ik ben gelukkig met de steun van zovele vrienden en bekenden, ook in dit huis. Want politiek bedrijven is ook een ziekte; des temeer besef ik nu de betrekkelijkheid daarvan. In deze algemene beschouwingen wil ik mij beperken ik tot een 12-tal speerpunten. Maar bij wat door de PvdA over energiebeleid is gezegd kan ik mij van harte aansluiten en hetzelfde geldt voor wat D66 zei over onderwijs. Ook zal ik niet spreken over de volksgezondheid, omdat de provincie daarover niet veel zeggenschap heeft. Ik zal dus een 9-tal speerpunten noemen en bij het opstellen van mijn verhaal daarover heb ik adviezen gekregen van verschillende deskundigen, die nu mijn achterban vormen. Tijdens een weekje Ameland heb ik deze informatie verwerkt. Naast mijn caravan staat die van de bekende Drentse schrijver Rieks Siebering. Hij schreef eens de strofe:
Aj mij allent an woorden op wilt hangen,
Zuj altied maar een stukkie vangen.
Mijnheer de voorzitter. Ik begin met de consequenties van Zeegse.
Politiek is de wetenschap van hoe wie wat krijgt, wanneer en waarom.
Als je een poosje geen participant bent geweest in dit provinciale politieke theater en je je hebt moeten beperken tot toehoren op de publieke tribune dan ben je tot enige conclusies in staat. Zeegse is beslist niet voor niets geweest en door de inzet van velen is al heel wat bereikt. Daarom wil ik mij hier beperken tot louter kritische opmerkingen, zodat de uitvoering in de praktijk nog sterker verbeterd kan worden.
Het zou goed zijn als men een video-opname zou maken van ieders bijdrage in bijvoorbeeld een commissievergadering en daarna het resultaat zou bespreken. Dan zou duidelijk worden hoe vaak er sprake was van herhalingen van het eerder besprokene; dit zou niet nodig moeten zijn. Daarnaast worden ontzettend veel vragen aan het college gesteld die ook - met weinig moeite - door ambtenaren toegelicht zouden kunnen worden. Vooral deze beide factoren dragen er in belangrijke mate toe bij dat het toehoren op de publieke of perstribune vaak geen onverdeeld genoegen is en dat is jammer.
De plaatsing van 2 commissievergaderingen achter elkaar op een dag stimuleert ook niet de belangstelling voor ons politieke handwerk en terecht wordt vastgesteld dat de interesse van de pers afneemt. Vaak worden slechts "incidenten" gemeld en verdwijnen de grote lijnen achter de horizon. Men zou beslist meer aandacht moeten schenken aan de participatie van de pers.
De bevoordeling van de grote partijen in de sprekersvolgorde - de heer Van der Schoot heeft er ook al op gewezen - is ook nu nog evident en niet nodig. Opvallend vind ik ook de arrogantie van GS in sommige situaties. Van het voorgenomen regelmatige overleg tussen leden van GS en de oppositiepartijen is kennelijk nog niet veel terechtgekomen. Persoonlijk herinner ik mij uit de vorige periode een gesprek met mevrouw Kool. Ook de zogenaamde tweede termijn van de insprekers komt nog niet echt uit de verf en kan veel effectiever zijn. Bij de voorzitters is kennelijk enige angst voor de hanteerbaarheid van een levendig debat en bij de insprekers is sprake van enige watervrees. Tot slot denk ik dat de voorzitter het voorgenomen tijdschema strenger moet bewaken ten opzichte van álle fracties.

Is het college bereid tot een gestructureerd beraad met de oppositiepartijen om achtergronden van zaken te verhelderen?
Mijnheer de voorzitter. Ik kom aan mijn tweede onderwerp: het dualisme en de democratische achtergronden.
Een politicus denkt aan de volgende verkiezingen, een staatsman aan de volgende generatie.
De rol van het statenlid zal veranderen; hij/zij is nu zowel medebestuurder als controleur van het college. Straks zal hij/zij meer volksvertegenwoordiger zijn. Het onderhouden van contacten met burgers en hun organisaties zal veel tijd vergen. Men moet opkomen voor de belangen van die burgers en men moet trachten de daar levende wensen om te zetten in beleid en voor dat beleid moet verantwoording worden afgelegd. Ook de rol van de gedeputeerde zal ingrijpend gewijzigd worden. Deze zal niet meer participeren in het fractieoverleg van de eigen partij en zal ook de massale steun van de fractie ontberen. De gedeputeerden worden benoemd op basis van hun deskundigheid voor een deel van het provinciaal beleid en beheren de desbetreffende portefeuille. Er zal sprake zijn van een interactieve beleidsvorming en ook burgers en hun organisaties dienen betrokken te worden bij de planvorming. Dit alles vergt wel scholing en voorbereiding.
Hoe stelt het college zich deze vorming en scholing voor ter voorbereiding van de verkiezingen in 2003?
Mijnheer de voorzitter. Ik ga over naar de ambtenaren.
Een ambtenaar is iemand die voor elke oplossing een moeilijkheid heeft.
De voorliggende begrotingsstukken vinden terecht waardering bij alle fracties. Er is sprake van een steeds voortgaande ontwikkeling op een wijze zoals met elkaar is overeengekomen. Ik denk overigens dat statenleden nog lang niet voldoende profiteren van de mogelijkheden, die het ambtenarenapparaat hun biedt. Dit heb ik reeds genoemd bij mijn eerste punt. Het voorstel om statenleden ook ambtelijke steun te bieden, lijkt mij overbodig. In de huidige situatie is er voldoende mogelijkheid om te profiteren van de deskundigheid en de dossierkennis van de desbetreffende ambtenaren. Er kan een spanningsveld ontstaan als ambtenaren te intensief participeren in het overleg met maatschappelijke organisaties; in de Statencommissie Cultuur en Welzijn (CW) hebben wij hiervan voorbeelden gezien. Het risico is dan dat de organisaties te snel de conclusie trekken dat hun voorstellen geaccepteerd zijn. Let ook op de rol van de persberichten van GS.
Wel wil ik pleiten voor meer informele contacten tussen statenleden en ambtenaren. Ik heb de indruk dat dit contact in het verleden meer aandacht kreeg. Ik denk dan aan de klaverjasavonden en de gemeenschappelijke feestavonden; het is mijns inziens een verarming als deze er niet meer zijn. Een andere contactmogelijkheid is het personeelsblad "Drents Plateau". In het recente verleden heb ik daarin ook gepubliceerd toen het ging over de contacten tussen ambtenaren, statenleden en GS.
Wat zal er in de visie van het college veranderen bij de ambtenaren als het dualistische systeem wordt ingevoerd?
Mijnheer de voorzitter. Ik kom aan mijn vierde onderwerp: de klankbordgroep van het IPO.
Ware kracht bestaat niet zozeer uit hard slaan als wel uit raak slaan.
Van 1992 tot 1998 heb ik Drenthe mogen vertegenwoordigen in de klankbordgroep. Ik was de enige vertegenwoordiger van een niet-landelijke partij in deze groep. Na mijn ziekte heeft mevrouw Schipper die vertegenwoordiging op zich genomen. Regelmatig ontvangen alle statenleden verslagen van de klankbordvergaderingen. Men kan dus ook op die wijze kennisnemen van datgene wat er aan de orde komt in het IPO. De directeur van het IPO is regelmatig aanwezig bij de klankbordvergaderingen, omdat ook hij graag daar op de hoogte wil zijn van wat er in de diverse provincies zoal leeft.
Het IPO wint nog steeds aan invloed, omdat de rijksoverheid het IPO steeds meer als gesprekspartner namens de provincies is gaan beschouwen. Of dit een goede ontwikkeling is, wil ik hier even in het midden laten. Het is echter essentieel dat wij als statenleden steeds goed op de hoogte zijn van datgene wat er in het IPO aan de orde is. Het IPO is wel een regelmatig agendapunt in commissievergaderingen, maar de statenleden tonen daarvoor geen belangstelling. Dat is heel jammer, ook voor het IPO.
Men zou zich bijvoorbeeld kunnen afvragen of het wel zo'n goede gedachte van Van Kemenade is om de noordelijke provincies tot één provincie samen te smelten. Ik vind het geen goede gedachte. Men kan zich ook afvragen hoe men burgers kan betrekken bij de evaluatie van een gemeentelijke herindeling en of het wel verdedigbaar

is om in landsbelang een provincie proefboringen op te leggen om later ondergronds afval op te slaan.
Is er geen mogelijkheid het IPO pregnanter op de agenda te zetten bijvoorbeeld door gedeputeerden verslag te laten uitbrengen en de staten te vragen wat hun visie op voorgenomen beleid is?
Ik ga over naar de landbouw.
Werken geeft verdriet als je 't nut ervan niet ziet. De praktijk leert dat het hoog tijd wordt ervaringsdeskundigen te betrekken bij de regelgeving voor de landbouw. In de loop van de tijd ontstaan er te veel variaties in deze regelgeving, zodat de boeren het beleid niet als consistent ervaren. Boeren moeten precies weten waar ze nu werkelijk aan toe zijn in verband met bedrijfsplanning en het doen van investeringen. Biedt de boeren een inkomensperspectief als beloning voor hun beheer van de groene ruimte.
Betrek natuurbeheer nog meer bij agrarische zaken. De boer is altijd al beheerder van het cultuurlandschap geweest en heeft daarvoor ook deskundigheid. Natuurmonumenten zet zich daartegen af en beschouwt dit als bedreiging van "de eigen winkel".
Biologische landbouw is een aardig initiatief, maar de groei stagneert momenteel. Men kan nooit aan de voedselbehoefte en de kwaliteitseisen voldoen en ook de prijszetting is ongunstig. In de glastuinbouw zit gelukkig enige groei, maar verplaatsing geschiedt nog niet massaal.
Recentelijk heeft onze commissie kunnen vaststellen dat zorgboerderijen een goed initiatief zijn om boeren een inkomen te garanderen. Als er ook nog ruimte is voor "kamperen bij de boer" is er sprake van een gemengd bedrijf "moderne stijl" en is inkomen gegarandeerd voor boerengezinnen.
Is het college bereid om de inzet van landbouwers bij natuurbeheer als speerpunt van beleid te nemen?
Mijnheer de voorzitter. De opmerkingen van de heer Haak in de commissievergadering liggen voor een deel ten grondslag aan mijn verhaal over de waterschappen.
Troebel water is meestal ondieper, helder water altijd dieper dan het lijkt.
Duurzaan waterbeheer is meer dan alleen een kwestie van schoon water. Het heeft ook te maken met bijvoorbeeld industrieel gebruik, veiligheid en flora. Door menselijke activiteiten dreigt aan de ene kant gevaar voor overstroming en aan de andere kant verdroging door waterafvoer. Het waterschap was in het verleden voornamelijk van belang voor de landbouw; water is daar een productiefactor. De kosten waren dus ook voor de eigenaars van de gronden. Hiervoor werden waterschappen opgericht. Deze hadden uitsluitend functionele waterstaatkundige taken.
Thans is het aantal belanghebbenden bij waterbeheer toegenomen en betaalt iedereen. Bij integraal waterbeheer dienen de gevolgen van het overheidsbeleid zichtbaar te zijn in relatie tot de waterhuishouding. Te denken valt aan ruimtelijke ordening, natuur- en landschapsbeheer, infrastructurele werken, afval etcetera. De huidige waterschapsorganisatie biedt daartoe onvoldoende waarborgen hoewel hier en daar sprake is van goede instrumenten. Zo is de mix tussen profijt en solidariteit bij de nutstaken onduidelijk. De financieringsstructuur is niet gebaseerd op integraal waterbeheer. De provincie zorgt wel voor een integrale benadering en daarom zouden de waterschapstaken in feite bij de provincie ondergebracht moeten worden. Er zou dan een geclassificeerd tariefstelsel ingevoerd kunnen worden voor het gebruik van water.
Is het college het met mij eens dat de waterschapsorganisatie feitelijk niet meer van deze tijd is?
Mijnheer de voorzitter. Het volgende aandachtspunt is wonen.
Wij maken grote reizen om dingen te zien waarop wij in onze woonplaats geen acht slaan.
In Drenthe stelt men over het algemeen hoge eisen aan de woon- en leefomgeving door te kiezen voor een verweving met landschapselementen. Gemiddeld staan in Nederland 28 woningen op 1 ha grond, in Drenthe is dat aantal 17. Daarnaast zijn er in Drenthe weinig huurappartementen, namelijk slechts 11% van het totale woningbestand en dat is gemiddeld in Nederland 26%.
In onze Hoogeveen, Emmen, Meppel, Assen (HEMA)-kernen is thans sprake van transformatie van woonwijken, waarbij wijken met een overschot in de sociale huursector gerenoveerd worden. Een voorbeeld dat onze steun verdient, is de Noorderparkwijk in Meppel.
In de Sector Ouderenhuisvesting treedt een verschuiving op van bejaardenhuizen naar aangepaste woonvormen met aanvullende zorgarrangementen en begeleiding. Reeds in het Bestuursprogramma 1995-1999 signaleerde het college een verschuiving van zorgbedden naar mensen en niet omgekeerd.

Vanwege haar deskundigheid op dit terrein zou nauwe samenwerking van de provincie met de gemeenten om de gemeentelijke woonproblematiek integraal aan te pakken wenselijk zijn; in dit verband sluit ik mij aan bij de opmerkingen van de fractie van de VVD over het POP. De opmerking dat de gemeentelijke autonomie hier haaks op staat, is de constatering van een schijnbare tegenstelling en een goede samenwerking kan als symbiose werken. Discussiepunten zijn bijvoorbeeld de startersproblematiek van de jongeren, de inbreiding in de kom van een dorp, de verbetering van de leefbaarheid van het platteland en de visie op de bouw van recreatiewoningen.
Op welke wijze gaat de provincie in 2002 de ouderenhuisvesting daadwerkelijk verbeteren en stimuleren?
Mijnheer de voorzitter. Ik sla vervolgens drie hoofdstukken uit mijn verhaal over en ga verder met het asielzoekersbeleid.
Mensen van edele zin beschouwen de ganse aarde als hun familie.
Reeds eerder heb ik gepleit voor een belangrijker rol van de provincie op dit terrein. Ik stelde toen voor gemeenten die zelf een asielzoekerscentrum (AZC) willen opstarten een voorkeursbehandeling bij procedures te geven; het opleggen van een verplichting door het Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA) wekt alleen maar weerstand op.
Nederland heeft de traditie om politieke vluchtelingen altijd op te nemen. Economische vluchtelingen moet men feitelijk uitsluitend helpen met ontwikkelingshulp in het land van herkomst; daarbij zijn scholing en vorming van wezenlijk belang. Op deze maniere kan de tweedeling tusen arm en rijk weggenomen worden.
Uiteraard mag van asielzoekers verwacht worden dat zij onze waarden en normen respecteren. Daarom is het nodig veel met elkaar te praten, want het integreren van allochtonen is wezenlijk. De sport kan daartoe een uitstekend middel zijn. Wij hebben een verantwoordelijkheid voor de asielzoekers die wij toelaten. Emancipatiebeleid in achterstandswijken moet doorgaan. Het is jammer dat de opleiding van buitenlandse studenten stagneert door een tekort aan woonruimte in de regio Groningen.
Ziet het college directe mogelijkheden om een bijdrage te leveren aan het verminderen van de asielproblematiek?
Mijnheer de voorzitter. Mijn laatste onderwerp is RTV Drenthe.
Een journalist kan maar op een manier naar een politicus kijken, en dat is erop neer.
De belangstelling van de media voor ons politieke handwerk is te gering, omdat wij niet in staat zijn zodanig te functioneren dat dit aandacht trekt. Het moet mogelijk zijn om in goed overleg met de media een wijze te vinden om via de media de politiek meer bij de burger te brengen.
RTV Drenthe is hier niet weg te denken en heeft een wezenlijke rol in onze Drentse samenleving, zeker wat de publieke informatievoorziening betreft.
De kijk- en luistercijfers tonen aan dat de regionale omroepen een groeiend deel van ons publieke omroepbestel uitmaken. De nieuwe financieringsstructuur kan daarbij een bedreiging zijn. Het aantal zenduren in 2001 is bepalend en dan is er geen sprake van een groeimodel. Omdat de regionale omroep van ons publieke omroepbestel een essentieel deel uitmaakt, zou het IPO zich kunnen promoten door de regionale omroep te steunen.
Op welke wijze wil ons college trachten de belangen van RTV Drenthe veilig te stellen en hoe staat het er thans voor?
Mijnheer de voorzitter. Hier wil ik het bij laten. Ik bewonder de collega's die het volgehouden hebben en ook nu nog luisteren. Samen met het college, de collega-statenleden, onze bekwame ambtenaren en de vertegenwoordigers van de media hoop ik te mogen werken in het belang van de Drentse burger.
Wanneer een politicus "ja" zegt, bedoelt hij "misschien", als hij "misschien" zegt, bedoelt hij "nee" en als hij "nee" zegt, is hij geen politicus.

De VOORZITTER: Ik schors de vergadering.

(Schorsing van 12.48 uur tot 14.48 uur.)

**Antwoord** in eerste termijn door gedeputeerde staten

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.
Het college zal zijn best doen alle vragen en opmerkingen van een adequate reactie te voorzien. Ik zal daar zelf mee beginnen.

(Voorzitter: de heer Swierstra.)

De heer TER BEEK: Mijnheer de voorzitter. De persoonlijke vragen van de heer Van der Schoot over een van mijn nevenfuncties heb ik bij interruptie al beantwoord.
In reactie op de vragen over de veiligheidsproblematiek - de heer Van der Schoot sprak over aangiften die niet behandeld worden en de heer Baas sprak in het kader van de preventieplannen over "voorkomen is beter dan genezen" - breng ik de staten in herinnering hetgeen ik een maand geleden naar aanleiding van vragen van de fractie van GroenLinks heb meegedeeld. Er is een Nota openbare orde en veiligheid in de maak, welke nota als ondertitel heeft - en wat mij betreft mag dit ook de werktitel zijn - "Zorg voor een veilig Drenthe". In die nota komt de hele problematiek integraal aan de orde. Als die nota is verschenen, bespreek ik die graag met de staten en bij die gelegenheid maak ik ook graag afspraken over een verdere verslaglegging, rapportage en dat soort zaken meer.

(Voorzitter: de heer Ter Beek.)

De heer SWIERSTRA: Mijnheer de voorzitter. Op tafel ligt en lag enige tijd geleden al het rapport met de loep. Inderdaad, wij hebben minutieus onder de loep bekeken waarmee wij bezig zijn en wat op grond van het Bestuursprogramma op korte termijn nog moet gebeuren. Dit bekijken heeft tot een in de ogen van velen heel goed stuk geleid en de conclusie is dat wij heel goed op weg zijn. Ik vind het dan ook wat merkwaardig dat sommigen hieraan de conclusie verbinden dat hiermee het werk af zou zijn. Als dat het geval was dan zouden alle collegeleden wel in deeltijd kunnen gaan werken en hadden zij ook eindelijk eens een veertigurige werkweek.

De heer VAN DER SCHOOT: Mijnheer de voorzitter. Ik wil een voorstel van orde doen. Laten wij even met de pet rondgaan.

De heer SWIERSTRA: Als daar dan tijd in gedaan wordt, graag.
Als het werk met deze nota af was, zouden de fracties direct wel gehalveerd kunnen worden en zouden de staten kunnen worden samengesteld op basis van het aan de orde zijnde wetsontwerp. Mijnheer de voorzitter. Maar niets is minder waar. Een groot aantal taken is in uitvoering en die taken, gevoegd bij wat er als gevolg van decentralisatie en vanuit de maatschappij op ons afkomt, nopen ons tot veel indringend werk ten behoeve van de provincie. Die provincie ter discussie stellen is dan ook absoluut niet aan de orde. Wij moeten ook niet meegaan in de self-fulfilling prophesy dat de provincie ter discussie staat. Natuurlijk, als tussenlaag is de provincie iets minder duidelijk en expliciet en is zij een buffer tussen de andere bestuurslagen en het is dan ook ons lot dat wij niet bij voortduring in de frontlinie staan en zo nu en dan zowel van onderop als van bovenaf lastig worden gevonden. Maar het is van het grootste belang dat wij de kwaliteit van ons openbaar bestuur en onze ambitie heel erg serieus nemen. In IPO-verband wordt nadrukkelijk bekeken hoe de provincies zich de komende jaren moeten positioneren; de commissie-Geelhoed zal daarover adviseren. Intern moeten wij ons bezighouden met de kwaliteit van de stukken, de kwaliteit van de politieke besluitvorming en de kwaliteit van de rechtsbescherming; ik wijs in dit verband op de ombudsfuncties. Dit alles komt samen in het evaluatierapport over de Provincie-van-de-toekomst, "Het statenlid van nu, nader bekeken". De zichtbaarheid van de provincie en de communicatie daarbij is door alle portefeuilles heen een heel nadrukkelijk thema. Op velerlei terreinen mengen wij ons in publieke discussies en op velerlei terreinen maken wij ons toegankelijk en zichtbaar. Dat niet iedereen er behoefte aan heeft dat te zien, daaraan kunnen wij niet altijd iets doen. Men leest niet alles wat wordt voorgeschoteld, maar inmiddels trekt onze website wel zo'n 18.000 bezoekers per maand en dat is toch niet niks. Ik wijs er verder op de vele bijeenkomsten in het kader van gebiedsgericht beleid en op de vele projecten die van onderop worden gerealiseerd. Een element dat het bestuur de komende jaren zal bezighouden is de dualisering. Hoe dat dualisme er precies uit zal gaan zien, is op dit moment nog niet te voorspellen. Het wetsontwerp is nog steeds een ontwerp en er zal nog veel over gediscussieerd worden, zoals op het symposium van 3 oktober is gebeurd toen is gesproken over de relatie ambtelijk apparaat-staten en college-staten. Op dit moment valt er verder weinig over te zeggen. Mede aan de hand van een aantal pilots in het land en een plan van aanpak dat wij op dit moment bezig zijn te vervolmaken, zal indringend met de staten gecommuniceerd worden over hoe het traject dat in 2003 in moet gaan, zal worden voorbereid. Het heeft alles te maken met

de rol en de positie van de staten, maar ook met de rol van de provincie in het politieke proces, met de positie van de griffier enzovoorts. Op dit moment ga ik daarop niet nader in.
Een ander belangrijk thema in het kader van het bestuurlijk opereren betreft de samenwerking met andere overheden. Op velerlei terrein lopen wij steeds tegen grenzen aan, niet alleen tegen grenzen bij overheden maar zo nu en dan ook tegen fysieke grenzen.
Wij proberen op veel terreinen nauw samen te werken en het is ons een plicht om die samenwerking ook vorm te geven. De overheden moeten hun strategisch beleid nauw op elkaar afstemmen zodat burgers, organisaties enzovoorts niet merken dat er een grens loopt tussen sectoren, portefeuilles en tussen de overheden onderling. Er moet geen sprake zijn van verkokering. Het is onze grote zorg dat probleem op te lossen. Maar dat lukt niet altijd, want wij blijven aanlopen tegen het Rijk met zijn verkokerde structuur en met zijn ministeriële verantwoordelijkheden, terwijl de provincie collegiaal beleid voert. Er zijn ook provinciegrenzen en gemeentegrenzen. Daar gaan wij zoveel als maar enigszins mogelijk is overheen in het belang van de inhoud van het werk waarmee wij bezig zijn. Wij hebben daarvoor de noordelijke samenwerking in de benen geholpen en in 1993 in de beginfase van SNN is in een persbericht al aangegeven dat de samenwerking intensiever zou moeten worden en dat samengaan op termijn niet zou moeten worden uitgesloten. Inmiddels zijn wij een jaar of acht verder. Het is een langdurig proces, te vergelijken met dat in een zich ontwikkelende democratie als Europa. Het duurt jaren en jaren, soms decennia en soms zelfs eeuwen voor democratieën zich verder vorm hebben gegeven. Op het moment dat wij dergelijke ontwikkelingen gaan overhaasten, spannen wij het paard achter de wagen. Begin aan de goede kant, begin vanuit de inhoud en vindt elkaar daar waar je elkaar kunt vinden. Begin niet aan de kant van structuurdiscussies, die, hoe dan ook, zullen leiden tot een verlamming van de inhoudelijke betrokkenheid bij de partners. Betekent dit dan dat het college van mening is dat niet moet worden ingegaan op discussies? Betekent dit dat wij bang zijn en zaken af willen houden? Nee, integendeel. In dat opzicht is het heel goed dat zo nu en dan discussies worden gevoerd, ook door individuele leden van het college en dat daarbij signalen worden afgegeven over welke kant het uit zou kúnnen en misschien zelfs zou móeten gaan. Het gaat dan ook om signalen vanuit het landelijke circuit die in de discussie een rol kunnen gaan spelen: Van Kemenade en Franssen zijn al genoemd.
Een ding moet duidelijk zijn: op het moment dat wij aan de verkeerde kant van de samenwerking beginnen te trekken, zal blijken dat het ijs veel en veel te dun is. Het is niet voor niets dat de noordelijke samenwerking, die buitengewoon veel goede resultaten heeft opgeleverd, vaak heel erg goed gaat, maar zo nu en dan ook tegen strubbelingen aanloopt. Dat geldt de praktijk van de uitvoering van het Kompas, de wijze waarop we naar het Rijk toe opereren, maar ook het eigen functioneren; in dit verband wijs ik op de Ipsc. Het is niet voor niets dat de Ipsc zelf een aantal discussies over bevoegdheden en de eigen positionering, dus de hele discussie over de vierde bestuurslaag, voor zich uit heeft geschoven. Op het moment dat wij dat constateren, moeten wij ervan uitgaan dat wij langzaam, maar wel gestaag en indringend verder moeten bouwen aan de inhoudelijke samenwerking, maar daarbij vooral niet over de streep moeten gaan. Laten groeien en daardoor bloeien. Laten we - om maar even in de beeldspraak te blijven die hier misschien wel goed bij past - niet terechtkomen in een spraakverwarring tussen de belanghebbende provincies, een spraakverwarring zoals die ons in de STER-spot wordt gepresenteerd: "It ken net? Nee, it ken nét!" Ik zei nog tegen die oelewapper: "It ken net." Wij moeten buitengewoon goed begrijpen wat de implicatie daarvan is. Als wij dan met elkaar die complicatie signaleren dan kunnen wij zeggen dat het niet moest mogen en dat het niet zo zou moeten zijn, maar het is dan wel zo; op dat moment moeten wij gewoon even bij het hekje blijven staan kijken tot het ijs is aangegroeid.
Er is sprake van samenwerking op velerlei terrein. Ook in IPO-verband proberen wij de positie van de provincies zo nadrukkelijk mogelijk vorm te geven.

De heer SCHAAP: Mijnheer de voorzitter. Ik begrijp dat de heer Swierstra het onderwerp Ipsc heeft afgesloten maar ik wil daar toch nog wel even op terugkomen. Is de gedeputeerde het niet met ons eens dat op dit moment de balans tussen het bestuur van de SNN en de Ipsc naar de verkeerde kant is doorgeslagen en dat de discussie over de vraag hoe de Ipsc wat beter in de benen

kan worden geholpen gerechtvaardigd is? Dat is toch ook in het belang van het bestuur?

De heer SWIERSTRA: Ja. Maar ik zou de bal ogenblikkelijk kunnen terugspelen, want het is de Ipsc zelf die de discussie daarover moet afronden. Ik ben het volstrekt met de heer Schaap eens dat dit een onderdeel is van de ontwikkeling van een samenwerking die nader vorm moet krijgen. Het is niet voor niets dat de Ipsc is blijven steken in de discussie over de bevoegdheidsverdeling en daar op een bepaald moment even een streep heeft getrokken. De Ipsc zal zelf moeten discussiëren over hoever aan weerszijden van de grenzen op dit moment kan en mag worden gegaan en vervolgens moet zij dan zelf een stap verder zetten. Het college wil best zeggen dat op een aantal punten een stap verder kan worden gezet, maar het is de staten ook bekend wat de inzet van ons op dat punt is geweest. Wij moeten niet de fout maken te denken dat wij over de hoofden van de andere zelfstandige partners heen kunnen beslissen wat zij zouden moeten vinden. Zo werkt het niet in een samenwerking van zelfstandige, autonome partners. Zo werkt het ook niet in Europa en zo werkt het ook niet in de wereld. Zelfstandige democratieën en onderdelen daarvan zijn autonoom.

De heer NIJENBRINKS: Mijnheer de voorzitter. Formeel en feitelijk heeft de heer Swierstra volstrekt gelijk. Hij schildert het beeld dat de Ipsc en het bestuur van het SNN zover van elkaar afstaan dat zij elkaar niet meer kunnen beïnvloeden. De fracties in de staten van Drenthe hebben de indruk dat de Ipsc haar bevoegdheden uit zichzelf niet voldoende boven tafel krijgt en zij hebben de indruk dat er van de kant van het bestuur best aan meegewerkt kan worden dat het samenwerkingsverband de kracht krijgt die het behoort te hebben.

De heer SWIERSTRA: Maar op het moment dat daarover in zowel het algemeen bestuur als het dagelijks bestuur van het SNN veelvuldig is gesproken, daarover terugkoppeling heeft plaatsgevonden naar de staten van de onderliggende provincies en dit de conclusie voor deze periode van de Ipsc moet zijn, dan moet van onderop, dus vanuit dat parlement zelf - ik noem de Ipsc maar even een parlement al is het dat nog niet echt - de behoefte naar boven komen om een stap verder te gaan. Als de besturen van bovenaf over hun achterbannen heen proberen dat te forceren dan kan dat een boemerangeffect hebben. Dit betekent niet dat er niet zeer veelvuldig in het bestuur van het SNN over dit soort van zaken wordt gesproken. Het is eigenlijk impliciet of expliciet in al onze vergaderingen aan de orde. Ik dring er bij de staten op aan vooral te proberen die discussie op een prudente manier van onderop te voeren, niet alleen in de Ipsc maar wellicht ook interprovinciaal in het verkeer tussen de fracties, want ook daar zien wij dat het geen kwestie is van partijpolitieke verschillen, maar van opvattingen die worden gescheiden door de provinciegrenzen.
Mijnheer de voorzitter. Nogmaals, er bestaat bij het college geen enkele weerstand tegen indringende discussies over dit onderwerp.

De heer ENGELS: Mijnheer de voorzitter. Ik kon mij de eerste interruptie van de heer Schaap buitengewoon goed voorstellen, want natuurlijk moet het beginnen met een discussie in de Ipsc en misschien zelfs nog wel in de staten daaronder. Maar het is volkomen duidelijk dat er sprake is van een impasse. De gedeputeerde zegt dat hierover wordt gediscussieerd binnen de bestuurlijke organen van het SNN en mij interesseert het nu te weten of de verhoudingen in het dagelijks bestuur en algemeen bestuur ongeveer gelijk zijn aan die wij waarnemen in de Ipsc. Ik kan mij voorstellen dat wij op Drents niveau proberen elkaar te stimuleren. Zo zouden de staten van Drenthe hun leden die in de Ipsc wat vreugdeloos doormodderen kunnen stimuleren.

De heer SWIERSTRA: Ik kan wel een persoonlijk oordeel uitspreken over het feit dat de heer Engels weinig vreugde beleeft aan de Ipsc, maar dat lijkt mij niet relevant.
De leden van het bestuur proberen op heel prudente wijze met elkaar te discussiëren en elkaar te begrijpen, waarbij zij hetgeen in de respectievelijke staten leven proberen te vertalen. De bestuursleden komen niet op persoonlijke titel of met een dichtgetimmerd collegestandpunt bij elkaar, terwijl in hun staten heel andere opvattingen leven. Zo is het zeker niet. Ook wij gaan de vergaderingen in met in ons achterhoofd de discussies die in de loop der jaren in deze staten zijn gevoerd en de standpunten die in de Statencommissie BFE of in het Seniorenconvent zijn verwoord. In die zin is er duidelijk sprake van een wisselwerking en proberen wij in onze positie te bewaken

waar precies die breuklijn ligt, proberen wij uit, om het zo maar eens te zeggen, hoever wij te ver kunnen gaan. Er wordt soms stevig gediscussieerd om elkaar te overtuigen, maar op dit moment komen we op het punt dat de heer Engels noemt niet verder dan de constatering dat we eerst maar eens aan het werk moeten met de structuur die we nu hebben en dat wij eerst maar moeten proberen de dagelijkse praktijk zo goed mogelijk vorm te geven - dat is namelijk het directe belang dat wij ontlenen aan de samenwerking - en dat de volgende collegeperiode het moment is de zaak opnieuw ten principale ter discussie te stellen, omdat de nieuwe staten dan aan kunnen geven of, en zo ja, op welke wijze de bevoegdheden van de Ipsc verder moeten gaan.

De VOORZITTER: Ik geef de heer Van der Schoot nog de gelegenheid voor een interruptie over dit onderwerp en daarna verzoek ik de gedeputeerde zijn betoog voort te zetten.

De heer VAN DER SCHOOT: Mijnheer de voorzitter. Ik wil de heer Engels vragen of zijn voorstel om de Drentse vertegenwoordigers in de Ipsc te laten samenwerken niet een soort van inflatie van het dualisme betekent.

De heer ENGELS: Ik moet niet vaak iets in deze zin toegeven, maar nu moet ik toch zeggen dat ik de vraag van de heer Van der Schoot helemaal niet begrijp.

De heer VAN DER SCHOOT: Als de Drentse leden van de Ipsc onderling afspreken hoe zij zich zullen opstellen tegenover de anderen, is het openbare debat al ondergeschikt gemaakt aan de doelstelling.

De heer ENGELS: Nu begrijp ik het wel. Ik wijs erop dat ik mij heb aangesloten bij de opmerking van de heer Schaap. Wij stellen in het openbaar een probleem aan de orde, namelijk het - en laat ik het rustig zeggen - niet optimaal functioneren van de Ipsc en andere problemen binnen het SNN en het enige wat ik heb geconstateerd is dat in de fracties in de Ipsc daar door de statenleden uit Groningen en Drenthe wat anders tegenaan wordt gekeken dan door de statenleden uit het Friese. Dat merk ik in de Ipsc, in het openbaar en dat merk ik ook hier. Ik heb absoluut niet de suggestie willen wekken dat wij dat in achterkamertjes of op andere fronten met elkaar moeten bespreken; ik wil dat graag hier doen of op andere openbare plaatsen. Dat gebeurt nu ook. Ik heb helaas alleen nog niet gehoord of de Friese bestuursleden van het SNN zich belemmerd voelen door de opstelling van hun statenleden; maar misschien is dat wel een wat ondeugende vraag.

De heer SWIERSTRA: Dat is geen ondeugende vraag, het is alleen de vraag of de heer Engels wel een antwoord krijgt.
Mijnheer de voorzitter. Ik meen op dit moment in de discussie inhoudelijk voldoende op dit punt te zijn ingegaan. Dit college is graag bereid de discussie over samenwerking, en wellicht op termijn samengaan, in alle openheid en ook met ambitie te voeren, maar wel op prudente en terughoudende wijze.
Met betrekking tot de vraag hoe wordt omgegaan met het verkeer binnen de staten verwijs ik naar de evaluatie van het project Provincies-van-de-toekomst en Het statenlid van nu. In die evaluatie zal een aantal zaken nader aan de orde moeten komen in combinatie met de ontwikkeling van het dualisme. Daarin past naar de mening van dit college geen structureel overleg tussen oppositiepartijen en het college. Daartoe is ook niet al eerder besloten. Maar los daarvan kennen wij in het huidige systeem geen oppositie. In het dualistische systeem zal dat anders worden. Maar natuurlijk staat het alle statenleden vrij op velerlei wijze met het college te communiceren. De heer Gaasbeek, die dit onderwerp ter sprake bracht, weet als geen ander het college te vinden. Overigens zijn de staten enkele malen per maand in georganiseerd verband in de gelegenheid met het college van gedachten te wisselen, namelijk in commissievergaderingen en in de statenvergadering.

De heer GAASBEEK: Mijnheer de voorzitter. De heer Swierstra zegt dat dit overleg niet in het systeem past. Het is toch heel gemakkelijk om een bepaald systeem te laten vallen en aan een volgend systeem te beginnen? In de vorige statenperiode paste het kennelijk wel in het systeem. Het overleg waarop ik doelde was bedoeld om niet collegepartijen - de gedeputeerde noemt dat oppositiepartijen - informatie te verschaffen, die zij op andere manier niet konden verkrijgen.

De heer SWIERSTRA: Ik meende toch echt dat de heer Gaasbeek ook het woord oppositiepartijen noemde, maar dat kan een misvatting van mij zijn. Het is niet zo dat het beleid gewijzigd is, want ook in het verleden was er geen sprake van structureel overleg. Er is dus sprake van een misvatting bij de heer Gaasbeek. Dergelijk overleg past ook niet in het systeem, omdat er vele openbare mogelijkheden zijn om informatie te verkrijgen. Zowel de fracties die niet als de fracties die wel in het college zijn vertegenwoordigd, hebben alle mogelijkheden om met het college van gedachten te wisselen en informatie te krijgen. De statenvergaderingen zijn daarvoor, de commissievergaderingen zijn daarvoor, er kan ambtelijke informatie worden verkregen, de staten hebben de gelegenheid mondelinge vragen te stellen, zij kunnen amendementen indienen en zij hebben het recht van initiatief: kortom, naast bilaterale contacten is er een scala aan mogelijkheden.

De heer GAASBEEK: De heer Swierstra heeft tweemaal gelijk. Hij heeft gelijk met zijn laatste opmerkingen en hij heeft gelijk dat ik de term oppositiepartijen heb gebruikt. Maar ik bedoelde te zeggen niet-collegepartijen.

De heer SWIERSTRA: Mijnheer de voorzitter. Ik ben nu toe aan de meer inhoudelijke sectorale thema's en ik begin met verkeer en vervoer.
Ook de fractie van de PvdA komt al heel vroeg in haar verhaal op het onderdeel Verkeer en vervoer en dan begint zij, een beetje tot mijn verrassing, niet met de verkeersveiligheid. Daaraan zou ik de voorkeur hebben gegeven, omdat na wat wij het afgelopen jaar en zeker de afgelopen weken op dit punt hebben meegemaakt en zeker na de indringende discussies hierover in de commissie, de vele schriftelijke vragen etcetera, het gerechtvaardigd is aan die verkeersveiligheid buitengewoon veel aandacht te schenken. Het college doet dat ook. Wij vinden die verkeersveiligheid een belangrijke reden om te komen met het investeringsvoorstel zoals dat inmiddels in de statencommissies is behandeld. Wij hebben voor een bedrag van ƒ 148 miljoen aan projecten opgenomen; zo'n ƒ 38 miljoen aan eigen provinciale middelen is puur en uitsluitend bestemd voor verkeersveiligheidsprojecten en de overige projecten hebben daar een relatie mee. Is dat genoeg? Nee, het is nooit genoeg, heb ik al eens eerder gezegd. Wij hebben in de afweging ten opzichte van andere beleidsterreinen wel vastgesteld dat het op dit moment het maximaal haalbare is, maar het is wel een minimumscenario. Een beter scenario dan het minimale SNN Duurzaam-Veiligscenario zou zeer welkom zijn, maar daarvoor zouden dan plannen op andere beleidsterreinen geschrapt moeten worden.
Het is een scenario dat gebaseerd is op het bestaande beleid en dat betekent dat wanneer het NVVP straks definitief is vastgesteld, de doorrekeningen daarvan kunnen leiden tot een aanvullende vraag aan de staten, of tot bijstelling van de ambitie. Wij moeten de minister dan zeggen dat wat zij van ons vraagt wij gewoon niet uit kunnen voeren, omdat wij niet meer geld hebben. Wij moeten namelijk ook nog geld besteden aan zorg, cultuur en noem het allemaal maar op. Kortom, de suggestie als zouden wij onze doelstellingen gemakkelijk aanpassen aan het geld, is een onjuiste. Wij hebben een grote ambitie op dit terrein en helaas moeten we vaststellen dat die ambitie, zeker dit jaar, omgekeerd evenredig is aan de resultaten, resultaten die in een aantal opzichten niet te beïnvloeden zijn door de structuur van de ongelukken, de structuur van de weg of de structuur van de beheersbevoegdheid. Wij kunnen de prioriteitsstelling van het Rijk niet meer beïnvloeden dan wij op dit moment al doen. En helaas moeten wij vaststellen dat een groot aantal van de spraakmakende ongevallen hebben plaatsgevonden op de rijkswegen N33, N34 en N48. Met deze opmerking wil ik niet de schuld bij alleen het Rijk leggen; nee, het is een gezamenlijke verantwoordelijkheid en dat betekent dat bij elk ongeval dat plaatsvindt, wij de wegbeheerders opnieuw om de tafel roepen om expliciet te bekijken of wij op die specifieke punten op de korte termijn nog meer kunnen doen. Wij zijn verder zeer indringend met het Rijk in onderhandeling over de uitvoering van het NVVP. Op dit moment lopen de discussies in het Haagse hoog op over de vraag of de provincies het NVVP en de daarin beoogde decentralisatie moeten accepteren. Drenthe is in de een na laatste en de laatstgehouden IPO-vergadering voorgegaan met zijn standpunt van: nee, tenzij. Dat tenzij houdt in dat minister Netelenbos uitdrukkelijk met een andere verdeelsleutel op tafel moet komen voor de gebundelde doeluitkering (GDU). Er zal veel meer geld moeten komen, willen wij de hoge doelstelling, die wijzelf graag onderschrijven, waarmaken. Het is dus een groot probleem, maar de staten moeten ons niet de

ambitie ontzeggen om dit probleem op te lossen, want die ambitie is er volop, niet alleen in de zin van geld, van infrastructuur en van overleg tussen partners, nee, ook in de zin van flankerend beleid als het gaat om handhaving en dergelijke.
In het kader van het verkeers- en vervoersbeleid is inmiddels een structureel overleg opgestart over de handhaving en recent overleg met de politie - onder andere over de flitspalen - heeft ons geleerd dat wij er gezamenlijk nog meer energie in moeten steken. Maar ik kan de staten ervan verzekeren dat het een heel weerbarstige materie is.
Mijnheer de voorzitter. Verkeersveiligheid heeft ook te maken met de wijze waarop met de gemeenten wordt omgegaan. In het kader van het Verkeer- en Vervoerberaad dat door deze staten is ingesteld, hebben wij geprobeerd de structuur helderder, duidelijker en krachtiger te maken. Ik ben ervan overtuigd dat het gaat lukken een betere structuur tot stand te brengen waardoor adequater kan worden ingespeeld op wat moet worden gedaan. Het is een misverstand te denken dat plotseling een geheel nieuwe situatie is ontstaan als het gaat om de inzet van personeel. Nee, nog steeds wordt de 4,5 fte voor het Regionaal Orgaan Verkeersveiligheid (ROV) ingezet voor het Verkeer- en Vervoerberaad. Dat het aanstellen van aandachtsfunctionarissen, of om het zo maar eens te zeggen de gemeentecontactfunctionarissen, nog niet de resultaten heeft gehad die daarmee werden beoogd, is niet zo verwonderlijk, al was het alleen maar vanwege het feit dat we op dit moment toevalligerwijze een paar vacatures hebben. Maar goed, dat is techniek en dat lossen wij op.
Om daarvoor specifiek extra mensen aan te trekken, lijkt ons op dit moment niet nodig en niet verstandig. Dit betekent overigens niet dat wij voor de hele Sector Verkeer en Vervoer niet een grotere inzet zouden kunnen gebruiken, maar daarover komen wij wellicht komend voorjaar nader met elkaar te spreken. Het betekent ook niet dat we een ander subsidiebeleid ten aanzien van organisaties als de Enige Nederlandse Fietsersbond (ENFB), 3VO en de ANWB moeten gaan voeren. Voor al die organisaties geldt ook nu nog dat zij op basis van werkplannen en projectplannen projecten kunnen indienen die passen binnen het beleid zoals dat door de staten is vastgesteld. Projecten die aan de voorwaarden voldoen, kunnen meegefinancierd worden, maar daarbij is zeker geen sprake van structurele subsidiëring, zoals indertijd na indringende discussies over het niet meer subsidiëren van Veilig Verkeer Nederland is besloten.
Mijnheer de voorzitter. Ik kom bij het openbaar vervoer. Wij moeten ervoor oppassen dat er, ook als het om het openbaar vervoer gaat, niet kan worden gesproken van een self-fulfilling prophesy, en dat wij elkaar alleen maar vertellen hoe slecht het gaat.
Er wordt gesproken over de slecht afgelopen onderhandelingen met ARRIVA. Daar is helemaal geen sprake van! Wij hebben tot op het bot onderhandeld om het maximale eruit te halen en wij zijn uiteindelijk pas in de bilaterale onderhandelingen met ARRIVA tot het beste resultaat gekomen dat met de door minister Netelenbos opgelegde bezuiniging van ƒ 3,8 miljoen mogelijk was. Om dit beste resultaat te bereiken, was het nodig niet al tijdens eerdere onderhandelingen toe te stemmen. De staten hebben ook geconstateerd dat deze handelwijze juist was en daarom kunnen wij alleen maar tevreden zijn over dit resultaat.
Zijn wij nu dan ook tevreden over de kwaliteit van het openbaar vervoer? Nee, zeker niet, want de discussie over de bezuinigingen die wij moeten opbrengen en over de nieuwe verdeelsleutel voor het openbaar vervoer kent eenzelfde karakter als die over de GDU. Wij mengen ons hierbij zeer nadrukkelijk in de strijd, want wij willen voorkomen dat wanneer het de verkeerde kant blijft uitgaan, wij op grond van wat in Den Haag wordt besproken maar moeten accepteren dat de voorzieningen hier worden afgebroken. Wij zullen ons daar met hand en tand tegen blijven verzetten. Dat is ook de reden waarom wij zo nu en dan zo hard onderhandelen. En dat is ook de reden waarom wij als relatief kleine provincie iedere keer vooroplopen met projecten voor een bepaalde wijze van aanpak.
In reactie op de suggestie dat het in de buurprovincies allemaal zo geweldig gaat, kan ik alleen maar zeggen: "Vraag het mijn collega's maar eens." Ook de collectief vraagafhankelijk vervoer(CVV)-projecten lopen helemaal niet zo geweldig. Het Rijk heeft zelfs het voornemen de subsidiëring van die projecten in 2003 stop te zetten. Die projecten werken namelijk gewoon niet op de wijze die wij voor ogen hebben.
Hoe kan het dan wel? Er moet coördinatie komen tussen die onderdelen van het publieke vervoer die wij kunnen rekenen tot het door de overheid gesubsidieerde openbaar vervoer. De vele ele-

menten die de heer Schaap daarbij noemde, zullen inderdaad de revue passeren, maar een groot aantal daarvan behoort niet tot onze competentie en zullen daartoe ook niet gaan behoren. Er moet ruimte blijven voor vormen van collectief vervoer bij bijvoorbeeld bejaardentehuizen. Wij hebben bedacht dat een deel van dat vervoer ook als openbaar vervoer kan worden aangemerkt en derhalve suppletie kan krijgen. Op die manier zijn wij op dit moment bezig met een groot aantal trajecten.
Daarnaast hebben wij het MTI-systeem. Wachten wij nu de evaluatie daarvan af? Welnee, wij zijn daarmee buitengewoon voortvarend aan de slag gegaan en ondanks alle weerstand van eerst concurrerende partners als ARRIVA, weerstand bij sommigen in het draagvlak, weerstand bij het ministerie en juridische en financiële problemen zijn wij doorgegaan en is MTI opgeschaald. Volgens het MTI-systeem wordt nu ook in Meppel gereden en in het gebied tussen Meppel en Hoogeveen staat het systeem in de steigers. Dat is het plattelandsproject waarom verleden jaar werd gevraagd. Het staat er dus aan te komen, maar het kan nu eenmaal niet van vandaag op morgen gerealiseerd worden, hoe graag ik dat ook zou willen.
Eenzelfde systeem wordt in en rond Assen door ARRIVA ontwikkeld. In 2003 wordt in Zuidoost-Drenthe aanbesteed en in de aanbestedingsprocedure zullen wij de verworvenheden van al deze projecten een plaats geven. De staten zullen ook betrokken worden bij het formuleren van de eisen die aan het openbaar vervoer worden gesteld en de mogelijkheid om de verschillende modaliteiten aan elkaar te koppelen. Maar zolang het Rijk het WVG-vervoer aan de gemeenten blijft toewijzen en de gemeenten er binnen hun eigen sectorale huishouding een probleem mee hebben om die zaken uit elkaar te trekken en op een andere manier te koppelen, zolang kunnen wij blijven praten wat wij willen - en dat doen wij ook: wij zitten zeer frequent om de tafel om deze problemen te bespreken - maar dan kunnen wij de structuur niet anders openbreken dan met MTI-achtige systemen, systemen die de gemeenten straks hopelijk duidelijk zullen maken dat ze een deel van het WVG-vervoer overbodig kunnen verklaren, omdat dat deel op een andere manier wordt ingevuld.

De heer SCHAAP: Kan het college dan op zijn minst begrijpen dat de wijze waarop het nu georganiseerd is, niet bepaald het meest efficiënt is. Als de gedeputeerde dit impliciet toegeeft, dan is het wellicht goed de organisatie nog eens goed te analyseren om vervolgens op basis daarvan het Rijk of de andere partners die hier iets mee te maken hebben erop te wijzen dat het wel op een andere manier móet, omdat nu steeds ingewikkelde constructies moeten worden bedacht om de zaak aan elkaar te koppelen. Er moet gewoon een heldere verdeling van de verantwoordelijkheid met elkaar worden afgesproken.

De heer SWIERSTRA: Uit hetgeen ik net heb gezegd mag worden afgeleid, dat ik met de heer Schaap van mening ben dat het een groot probleem is en dat er iets aan moet worden gedaan. Daarover hoeft geen enkele twijfel te bestaan. Maar ook in landelijk verband wordt buitengewoon veel over dit probleem gesproken. Het is echter niet zo dat wij niet weten waar de bottleneck zit en wat wij aan de oplossing daarvan zouden moeten doen. Ik wil op dit moment geen ander onderzoek bepleiten, omdat wij al heel goed weten waar de bottleneck zit en hoe wij die moeten wegnemen. In overleg met alle partijen binnen onze provinciegrenzen proberen wij in onze lobby in Den Haag hierop te wijzen. Ik kan mij wel voorstellen dat er binnenkort een bijeenkomst wordt georganiseerd voor de statencommissie waarop wij het hele verhaal van de structuur nog eens uiteenzetten. Dan wordt weer eens helder waar de problemen en waar de dwarsverbanden zitten. Als er dan nog zaken niet duidelijk zijn, zou kunnen worden overwogen daarnaar een nader onderzoek in te stellen, maar zoals het nu is geformuleerd zou het gaan om een groot onderzoek, waarvan wij de uitkomst eigenlijk al kennen en dat ook nog eens een hoop geld kost. Ik heb liever dat wij dat geld in het openbaar vervoer steken. Kortom, veel van de ingewikkeldheden die de heer Schaap signaleert, bestaan wel degelijk, maar die hebben wij wel al heel scherp in beeld.
Een element dat wij ook heel goed in beeld hebben en dat mede debet is aan het feit dat een aantal zaken nog onvoldoende loopt, is de onjuiste suggestie dat het allemaal een gevolg is van liberalisering en marktwerking, want marktwerking en liberalisering zijn nog niet volledig ingetreden. Op het moment dat de openbaar vervoerbedrijven werden geprivatiseerd, was de marktwerking nog niet voldoende gereguleerd en de wijze waarop die marktwerking nu langzaam vorm krijgt, lijdt

onder de toch wat hybride discussie die daarover in de Tweede Kamer is gevoerd. Er is geen heldere keus gemaakt en dan ontstaan dergelijke problemen. De problemen ontstonden al tijdens de discussie over de Implementatienota die vooraf ging aan de wetgeving op dit terrein. Ik ga daar nu niet verder op in, maar het lijkt mij toch goed erop te wijzen dat er nog lang geen sprake is van volledige marktwerking. Ik vind het dan ook niet zo'n wonder dat gezegd wordt dat het nog niet werkt.

De heer SCHAAP: Mijnheer de voorzitter. Ik meen vanmorgen ook de suggestie te hebben gedaan om, wanneer de gemeenten via parkeergelden geld voor het openbaar vervoer willen inzetten, de provincie via een heffing op de opcenten MRB hiervoor ook geld te laten inzetten. Heeft het college daarover nog nagedacht?

De heer SWIERSTRA: Mijnheer de voorzitter. De staten hebben een en andermaal gezegd dat er geen eigen geld moet in de exploitatie van het openbaar vervoer, omdat anders het eind zoek zou zijn. Het spreken over een bodemloze put klinkt wat negatief, maar er zouden grote bedragen mee gemoeid zijn, wil de provinciale bijdrage enige zoden aan de dijk zetten. Bovendien moeten wij oppassen met die subsidiëring niet juist te gaan doen wat dit kabinet onder leiding van de huidige minister juist heeft afgeschaft, namelijk het aanvullen van tekorten. Wij moeten daar erg voorzichtig mee zijn. De formule van opcenten op opcenten is in deze tijd ook wel een heel bijzondere, omdat minister Netelenbos zich het vuur uit de sloffen loopt om op de valreep toch nog haar kilometerheffing binnen te halen. En die kilometerheffing haalt het hele systeem van MRB en alles wat daarbij hoort, omver. Het zou dan wel heel raar zijn wanneer wij op dit moment kwamen met nog weer een nieuwe opcentenvorm. Waar we wel op zitten te wachten - maar dat is een ander beleidsterrein - is voldoende eigen belastinggebied voor de provincie op basis waarvan de provincie, en dan inclusief het hele openbaar vervoer, eigen keuzes kan maken. Maar dan hebben we het wel over een volstrekt ander systeem. Wij krijgen in het huidige systeem betaald op basis van de zogenaamde WROOV-sleutel - wat die precies inhoudt, kan ik ook niet uitleggen - en op basis van de meest recente tellingen stijgt onze sleutel met 3%. Voor Groningen blijft de sleutel gelijk en hoe het met de andere provincies zit, weet ik op dit moment niet. De daling waarvan in de afgelopen periode sprake was, is nu dus in een klein plusje omgebogen. Of die stijging structureel is, durf ik op dit moment niet te zeggen, maar de stijging is in ieder geval een gunstig signaal.
Mijnheer de voorzitter. De opmerkingen over het onderwerp Water spitsten zich met name toe op de waterschappen. Zijn waterschappen nog van deze tijd? Ja, ze zijn nog van deze tijd en dat niet in het minst omdat in de jaren negentig de waterschappen in verschillende vormen van wetgeving hun legitimatie herbevestigd hebben gekregen en de waterschappen in hun nieuwe constellatie, op stroomgebieden georganiseerd, groot en adequaat, door deze staten van nieuwe reglementen voorzien, in staat moeten worden geacht de opgaven van het waterbeheer in de 21e eeuw, uit te voeren. Daar is heel wat voor nodig en dat gaat met heel veel problemen gepaard. Wel is het zo dat de financieringsstructuur en de bestuurssamenstelling van die waterschappen ter discussie staan. Het waterschap is geen staat in de staat; nee, het is een zelfstandige overheid die zelfstandig beslissingen kan nemen op haar functionele terrein, binnen de grenzen die wij als staten stellen. Het is geen staat in de staat en ook geen overheid die zich niets aantrekt van wat er in den lande over haar wordt gezegd. De waterschappen zijn, zo is mijn ervaring, niet bang voor kritiek en ook niet door wespen of andere prikkende beesten gestoken wanneer het gaat om hun positie. Ook waterschappen denken na over rekenkamerachtige functies. Wij hebben onlangs in de staten nog uitvoerig hierover gesproken, mede naar aanleiding van schriftelijke vragen over het toezicht en dergelijke en het college heeft geen reden op dit moment op het toen gezegde terug te komen of daarvan afstand te nemen.
Ik wil nog wel een opmerking maken over de suggestie die iedere keer weer opnieuw in het verhaal van de PvdA zit - het lijkt erop dat die partij daarmee haar ongelijk in een gelijk bevestigd probeert te krijgen, zo van: als wij het maar vaak genoeg zeggen dan blijft het wel hangen en dan gelooft iedereen het wel - als zou het afhaken van grote bedrijven en het om dat te voorkomen subsidiëren door waterschappen op kosten van de burger gaan. Niets is minder waar! De wet heeft toegestaan, heeft mogelijk gemaakt dat dat wordt gedaan, en dat slechts met één doel, namelijk ervoor te zorgen dat een aantal bedrijven dat op grond van de Europese wetgeving zijn eigen was mag

doen, die was toch de deur uit blijft doen en aan de waterschappen overlaat, waardoor de waterschappen hun structurele lasten, hun kapitaalslasten van de bestaande zuiveringsinstallaties over meer instanties dan uitsluitend over de burgers kunnen uitsmeren. Het is dus absoluut niet zo dat die subsidie in het nadeel van de burger zou zijn. Het tegendeel is waar en dat kan niet genoeg gezegd worden.
Als het om crossborder-constructies en lease-saleback-constructies gaat, wil ik erop wijzen dat crossborder-constructies gemeld moeten worden en dat wij van mening zijn dat die eigenlijk niet moeten worden aangegaan. Op de lease-constructies moeten zowel de Unie van Waterschappen als het IPO nog nader studeren. Als namelijk constructies die voor allerlei bedrijven wel door de overheid worden geaccepteerd, voor overheden zelf onmogelijk zijn dan zou dit kunnen betekenen dat de financiering van zuiveringsinstallaties voor die overheden duurder wordt en daarmee de lasten voor de burger weer hoger. Ik zet grote vraagtekens bij de suggestie als zou de overheid per definitie niet mogen bekijken wat zo'n constructie voor haar kan betekenen.

De heer SCHAAP: Wat ik begrepen heb is dat het kabinet zélf deze constructie in de ban heeft gedaan.

De heer SWIERSTRA: Er schijnt een circulaire te zijn waarin deze constructies op de een of andere manier in de ban worden gedaan. De precieze kwintessens ken ik nog niet. Ik weet wel dat er op verschillende plaatsen over gesproken wordt en ik wil die circulaire eerst bestuderen alvorens daarover een definitief oordeel uit te spreken. Ik weet wel dat er een duidelijk verschil is tussen crossborder-constructies, waarvan, ook wat ons betreft, geen sprake meer zal zijn en die lease-constructies. Overigens is het ook zeker niet zo dat als het kabinet iets bedenkt en verordonneert, wij ons daar per definitie bij neer moeten leggen als dat in het nadeel van onze provincie en haar inwoners is. Wij willen wel de ruimte hebben om te bekijken wat in het belang van onze burgers is om vervolgens daarvoor op te komen.

De heer BLANKSMA: Mijnheer de voorzitter. Op een 3-tal punten krijg ik nog graag een reactie van het college. Twee punten ervan heeft de heer Swierstra helemaal niet genoemd en op een punt heeft hij slechts heel kort gesproken. Het gaat om de Nota internationale betrekkingen, om ons voorstel om de steun die wij verleden jaar aan de Molukken hebben gegeven, dit jaar te herhalen en om de communicatie met de burgers, een onderwerp dat in de beleidsevaluatie een prominente plaats heeft gehad en waarvan toen is gezegd dat er tot nu toe onvoldoende is gebeurd aan het vergroten van de zichtbaarheid van de provincie Drenthe. Het verbaast mij dat de gedeputeerde met een zin over deze opmerkingen heenwalst, alsof wij geen zicht zouden hebben op wat de provincie in het kader van de communicatie allemaal doet. In de commissie hebben wij hierover ook al met elkaar van gedachten gewisseld en naar mijn mening kan de gedeputeerde niet staande houden dat wat ons voor ogen stond toen het Bestuursprogramma, dat wij overigens niet ondertekend hebben, werd opgesteld, namelijk dat de zichtbaarheid van de provincie Drenthe vergroot zou moeten worden, nu al gerealiseerd is. Wij denken dat daar een extra inspanning voor nodig is en daarom hebben wij daarvoor een voorstel gedaan. Ik vind dat de gedeputeerde verplicht is daar toch wel enigszins serieus op in te gaan, in ieder geval meer dan hij tot nu toe heeft gedaan.

De heer SWIERSTRA: Het is zeker niet mijn bedoeling niet serieus op zaken in te gaan en ergens overheen te walsen. De ene zin, waarover de heer Blanksma spreekt, was vast wel een heel lange met veel bijzinnen.

De heer BLANKSMA: Ongetwijfeld, want andere zinnen maakt de gedeputeerde niet.

De heer SWIERSTRA: Het is ook zeker niet zo dat het college nu zegt dat het allemaal klaar is en dat er verder niets meer aan hoeft te gebeuren. Integendeel. Het gaat om een lopend proces waarin verschillende elementen een rol spelen. De communicatie zal ook zeker een vertaling krijgen in het project Het statenlid van nu enzovoorts. Ik heb ook aangegeven dat wij op heel veel terreinen daarmee bezig zijn. Maar het zal verder uitgebouwd moeten worden en ook mijn collega's zullen hierover nog komen te spreken, omdat het onderwerp overal doorheen gaat. Het kan ook niet heel empirisch worden vastgesteld op welk moment de provincie zichtbaar is. Wij spannen ons op vele momenten in om op dat punt iets te doen.

In vele beleidsstukken wordt daaraan veel meer dan in het verleden aandacht besteed, er is extra geld voor uitgetrokken voor onder andere informatie- en communicatietechnologie (ICT) en gebiedsgericht beleid en ik kan wijzen op de manier waarop wij met het openbaar vervoer omgaan, waarbij wij ons als provincie ook nadrukkelijk proberen te manifesteren. Mijn ervaring is dat de zichtbaarheid op veel terreinen toeneemt. Ik wijs alleen maar op het aantal rechtstreekse reacties vanuit de burgerij en van groepen. Maar wij blijven natuurlijk de bestuurslaag die als intermediair bestuur tussen het Rijk en de gemeente een andere zichtbaarheid heeft dan de andere overheidslagen. Het is dus ook niet zo dat wanneer het project klaar is, wij ineens zichtbaar zijn.

De heer BLANKSMA: Wij hebben voorgesteld om in ieder geval voor het komende jaar de financiële ruimte te creëren om met een aantal projecten een start te kunnen maken om iets aan de zichtbaarheid van de provincie te doen. Natuurlijk is het niet gedaan met zomaar een projectje, maar het is wel iets waarmee ook het college aan de slag kan om in concrete gevallen meer te investeren in communicatie. Wij hebben dat per se niet in kleine projectjes ingevuld. Het gaat ons erom dat er ruimte komt om daarmee zeker te stellen dat de komende tijd hiermee aan de slag kan worden gegaan.

De heer SWIERSTRA: Mijn voorstel is de discussie daarover op dit moment niet verder zo indringend te voeren. Ik stel voor dat de heer Blanksma ook het antwoord van mijn collega's aanhoort en dan beslist of hij in tweede termijn met een nadere reactie moet komen.
Op de hulp aan de Molukken ben ik inderdaad nog niet ingegaan. Het gaat mij wat te ver op dit moment al aan te geven dat wij die steun moeten herhalen, maar dat betekent niet dat wij niet de lijn van nauwe betrokkenheid met de problematiek op de Molukken zullen doorzetten. Dit onderwerp komt ongetwijfeld ook in de nota over het buitenlandbeleid aan de orde. Wij hebben de afgelopen weken op bestuurlijk niveau nog contact gehad met Molukse delegaties ter onderbouwing van nadere activiteiten in die regio, maar dan ook wel weer in samenwerking met de Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD). Ten aanzien van de expliciete steun - waterauto's en dergelijke - stel ik voor dat wij eerst bekijken hoe het heeft gewerkt voordat wij zomaar uit de losse pols opnieuw geld geven. Geld geven klinkt wel leuk, maar het is de vraag of dat op dit moment adequaat is. Ik zeg dus niet "nee" maar ik vind het op dit moment te vroeg om te zeggen dat wij het opnieuw doen.

De heer BLANKSMA: Mijnheer de voorzitter. Wij zijn bezig met het vaststellen van de begroting en wij zitten niet zomaar uit de losse pols wat geld weg te geven aan bepaalde projecten. Wij stellen voor in de begroting voor het komende jaar financiële ruimte te scheppen die het mogelijk maakt om na de evaluatie te blijven doen waarmee wij vorig jaar begonnen zijn. Wij willen dat min of meer wat structureler maken in een tijd waarin de kranten niet meer vol staan met berichten over wat er op de Molukken gebeurt. Laten wij onze vriendschappelijk relatie ook in deze tijd vasthouden, want de problemen daar zijn natuurlijk helemaal niet opgelost.

De heer SWIERSTRA: Dat is het college volstrekt met de heer Blanksma eens en het is ook zeker niet zo dat wij het nu maar laten lopen. Integendeel, maar als er meer geld moet komen dan moet dat nader onderbouwd worden en daarbij moet gekeken worden naar wat wij op dit moment al doen, al dan niet in combinatie met de WMD. Als dan blijkt dat er meer geld moet komen, dan zullen wij daarvoor in de Voorjaarsnota 2002 een bedrag ramen, vooruitlopend op, zo de staten dat willen, een structurele dekking in het volgende jaar. Als het absoluut noodzakelijk is, is daarvoor altijd ruimte te vinden. De Nota buitenland die, zoals is toegezegd, omstreeks maart 2002 zal verschijnen, biedt alle gelegenheid daarover te discussiëren en daarbij zullen ook suggesties voor een eventuele structurele subsidiëring kunnen worden gedaan.

Mevrouw EDELENBOSCH: Mijnheer de voorzitter. Voor de fractie van de VVD een andere bestemming bedenkt voor het krediet voor traditionele natuuraankopen - het geld kan per slot van rekening maar één keer uitgegeven worden - wil ik een poging doen nog eens uit te leggen waarom het college voorstelt het krediet op te hogen. Het is ook gewoon via een begrotingswijziging gegaan en niet met een apart statenstuk belegd, omdat het college van mening was dat het gewoon moest gebeuren om gemaakte afspraken na te komen.

Waarvoor was het krediet Natuuraankopen ook alweer bestemd? Het gaat om de oude, bestaande natuur in Drenthe, natuur die eigenlijk allang bestond voordat het begrip EHS werd uitgevonden. Die natuur was er al en is op dit moment voor het grootste deel in beheer bij particuliere natuurbeheerders. Bij het opstarten van de EHS zijn de cultuurgronden daar omheen gelegd en begrensd als EHS. Over de aankoop, het verwerven van die cultuurgronden - zeg maar de landbouwgronden die in de EHS liggen - zijn in de Relatienota, eerste en tweede fase, afspraken gemaakt. Voor de eerste fase natuuraankopen, die gedaan moeten worden om de EHS te realiseren, hebben wij op onze eigen autonome begroting een bepaald budget staan. Voor de tweede fase aankopen krijgen wij geld van het Rijk. Voor beide categorieën legt het Rijk er nog eens 50% bij. LNV betaalt 100% van alle aankopen die toegedeeld worden aan Staatsbosbeheer.
Voor de bestaande natuur gelden precies dezelfde afspraken. Dat betekent dat van de uitgaven voor aankoop van het totaal aan de bestaande natuur LNV 75% voor zijn rekening neemt. Het gaat dan meestal om bestaand bos, bestaande natuurterreinen, ingesloten landbouwgronden kleiner dan 5 ha en delen van landgoederen, voorzover aangegeven op de zogenaamde afrondingenkaart. Wij kopen niet zomaar stukken grond.
Toen deze afspraken waren gemaakt, is in onze begroting het krediet lange tijd gesteld geweest op ƒ 500.000,--. Dat duurde tot wij een paar jaar geleden de fondsen opschoonden. Wij hebben niet voor elk jaar precies in beeld hoeveel grond er gekocht wordt. Soms zijn langdurige onderhandelingen nodig voordat tot een koop kan worden gekomen en daarom bleef er soms zogenaamd dood geld op de plank liggen. Dat mocht niet en daarom hebben wij het krediet teruggebracht tot 2 ton, met de mededeling dat als er grotere incidentele aankopen waren, de staten daarvoor een separaat voorstel zouden krijgen. Dat is een jaar of vier gebeurd en zowel de commissie als het college heeft geconstateerd dat het in de loop van een jaar ad hoc uittrekken van grote bedragen niet bevalt. Vandaar dat wij nu voorstellen het krediet weer te brengen op 5 ton en ook rekening te houden met de stijging van de grondprijzen. Wij hebben ook afgesproken dat als wij 2 of 3 jaar helemaal geen kans zien om grond te kopen, het spaarpotje nooit meer mag bevatten dan ƒ 1,5 miljoen. Komt het bedrag hoger uit, dan vindt geen nieuwe storting plaats en blijft het bedrag gewoon in de algemene middelen.
Ik wil nog even ingaan op de opmerking dat dit krediet geen enkele meerwaarde heeft omdat natuur natuur is. Was dat maar zo! Dat is een misverstand. De stukken grond die wij kopen liggen in de EHS. Het gaat dus om begrensde grond. De fractie van de VVD heeft aangegeven onder voorwaarden wel mee te willen werken aan realisering van de EHS en daarbij kreeg ik het idee dat die fractie van mening was dat dit krediet bedoeld was voor de aankoop van gronden buiten die EHS. Ook het college is van mening dat als particuliere eigenaren die binnen de begrenzing van de EHS grond hebben, zelf willen werken aan realisering van de natuurdoelen, zij dat vooral moeten doen. Dat juichen wij toe, wij stimuleren dat zelfs en wat dat betreft zijn wij blij met het Programma Beheer. Maar vaak heeft een inliggende particulier helemaal geen trek in agrarisch of particulier natuurbeheer. Men moet zich voorstellen dat er een grote eenheid natuurgebied is met nog wat kleine snippers inliggend particulier terrein, waardoor dat hele gebied niet ingericht kan worden.

(Voorzitter: de heer Swierstra.)

De waterstand kan niet omhoog gebracht worden en de natuurdoelen kunnen niet gerealiseerd worden. Zonder deze strategische aankopen - laat ik ze zo maar noemen - kunnen wij niet voldoen aan de afspraak dat wij in 2018 de EHS gerealiseerd hebben. Wij hebben niet alleen afgesproken voldoende EHS-grond te kopen, maar het gebied moet in 2018 ook ingericht zijn. Ik wil hierbij nog wel onderstrepen dat wij voor deze grond niet actief de boer opgaan en voor de verwerving van sommige van deze snippers grond - soms zijn de stukken ook wat groter - wordt jarenlang contact met de eigenaren onderhouden.
Het is de enige manier om te realiseren dat daar waar versnippering optreedt, wij bij aankoop kunnen overgaan tot integraal beheer, tot het realiseren van afgesproken natuurdoelen voor dat gebied. Ik hoop hiermee duidelijk te hebben gemaakt dat deze aankopen over de jaren verspreid een absolute meerwaarde hebben voor de kwalitatieve invulling van onze EHS.

De heer HOLMAN: Mijnheer de voorzitter. Volgens mij zegt de gedeputeerde nu niets nieuws. Dit verhaal heeft zij ook in de commissie verteld. Wij hebben dit punt al voor de vakantie in de commissie besproken en wij hebben daarover toen een indringende discussie gehad. De gedeputeerde duidde toen op de afrondingskaart en toen heb ik gevraagd hoe groot het gebied was waarom het ging. Ik verkeerde in de veronderstelling dat het om enkele tientallen hectares ging, maar toen de aap uit de mouw kwam, bleek het om 2.400 ha te gaan. Dat is ons nooit verteld en wij hebben daarvan ook nooit een kaart ontvangen. In de commissie is afgesproken dat wij een overzicht zouden krijgen van de gronden waarom het gaat en dat bekeken zou worden of nu werkelijk elk stukje grond aangekocht zou moeten worden. In bredere zin heeft de gedeputeerde voor alle aan te kopen gronden de toezegging gedaan dat er een overzicht zou worden gemaakt waaruit zou blijken of de doelstelling voor 2018 gehaald zou kunnen worden en dat daarbij tevens zou worden bekeken of dit gerealiseerd zou kunnen worden met de middelen die ons daarvoor ter beschikking staan. In de afgelopen commissievergadering heb ik gevraagd waar dat overzicht bleef. De reactie was toen: "O ja, de staten zouden nog een overzicht en een begroting krijgen." Maar dat was wel een halfjaar later! Mijn conclusie is dan dat de gedeputeerde wel heel erg veel tijd nodig heeft om dit te laten zien. Zij komt nu met het voorstel hiervoor ƒ 450.000,-- uit te trekken, waarbij zij net doet of er in de commissie niet over is gediscussieerd. De commissie moet dit dus allemaal maar gewoon pikken en dat vind ik raar. Ik beticht de gedeputeerde niet van kwade opzet, maar eigenlijk is het haast onfatsoenlijk wat zij nu van de staten vraagt. Het komt ook neer op minachting van de staten. Als in de commissie is afgesproken dat de gedeputeerde iets gaat doen, dan moet zij dat ook doen en dan moet zij niet zonder enige onderbouwing met een voorstel komen. Een simpele rekensom leert dat het bedrag dat de gedeputeerde nu vraagt ook bij lange na niet genoeg is om alles aan te kopen wat zij wil aankopen. Wat wij politiek-bestuurlijk fatsoenlijk zouden vinden is dat de gedeputeerde met een helder en duidelijk overzicht kwam. Dat overzicht hebben wij nu niet.

Mevrouw EDELENBOSCH: Ik verbaas mij erover dat ik de heer Holman hier in zijn eerste termijn helemaal niets over heeft gezegd. De heer Nijenbrinks heeft het punt in zijn algemene beschouwingen ingebracht. Ik vind het ook nogal een boude uitspraak dat het bestuurlijk niet netjes is wat ik nu doe. Ik heb gezegd dat wij op dit moment niet meer doen dan onze boekhouding op orde brengen. De statencommissie, met daarin de fracties van de VVD en het CDA voorop, stuurt mij al twee jaar lang geregeld naar de staatssecretaris om, omdat de grondprijzen gestegen zijn, extra budget te bepleiten voor het aankopen van grond voor het realiseren van de EHS. Wij hebben nu precies hetzelfde gedaan. Als in januari gesproken gaat worden over wat er nog moet gebeuren en als dan duidelijk is welke gronden nog moeten worden aangekocht, kan wel blijken dat het budget ƒ 1 miljoen moet zijn. Wij zijn niet met een apart statenstuk gekomen, want wij hebben de afspraken die wij met het Rijk en met de terreineigenaren in Drenthe hebben gemaakt, gewoon op een rij gezet en daarbij is ons gebleken dat wij met een bedrag van 2 ton gewoon niet meer uit de voeten kunnen. De staten hebben zelf gezegd niet meer ad hoc dan nog eens 2 ton en dan nog eens 3,5 ton beschikbaar te willen stellen. Wat wij nu in de begroting hebben verwerkt, is een inschatting van wat wij denken nodig te hebben en misschien kan in januari de conclusie wel zijn dat wij niet meer geld hoeven dan wij altijd hebben uitgetrokken, omdat er veel meer aan particulier natuurbeheer wordt gedaan. Maar omdat wij dat niet kunnen afdwingen, moeten wij wel de natuurdoelen in de EHS op een adequate manier veilig stellen en dat heeft het college met dit voorstel willen realiseren.

De heer SMIDT: Ik ben het met de gedeputeerde eens dat in het verleden de afspraak is gemaakt om de bestaande natuur op deze manier aan te pakken. Maar intussen is er wel wat veranderd. Zo hebben we het Programma Beheer gekregen en ik ga ervan uit dat dit zijn uitwerking niet mist. Om dan toch nog vast te houden aan de afspraak van kopen, vind ik een zwaktebod, want kopen is een zwaktebod. De eigenaren c.q. beheerders van de particuliere natuurgebieden moeten ervan overtuigd worden dat zij mee moeten gaan in dit beheer. Het geld kan dus inderdaad beter besteed worden.

Mevrouw EDELENBOSCH: De heer Smidt weet net zo goed als ik dat het bij ons niet storm loopt

met initiatieven van particulieren om aan natuurbeheer te doen. Vergeet niet dat het een begrensde EHS is en dat het natuurdoel voor dat hele gebied is afgesproken. Het is dus niet zo dat iemand kan zeggen dat hij voor een bepaald bedrag wel een bepaald natuurdoel op een zeker stukje grond wil realiseren, nee, hij moet de natuurdoeltypen van de omliggende natuur ook willen realiseren. In 2018 moet de EHS gerealiseerd zijn. Ik heb de indruk dat wij het bedrag dat wij daarvoor ieder jaar willen uittrekken niet hoeven verhogen. Ik hoop wat op dit moment aan dynamiek in de grondmarkt op ons afkomt, afgevangen kan worden doordat particulieren extra aan particulier beheer gaan doen. Maar voorlopig kan ik dat alleen nog maar hopen. En verder moet er wel tempo gemaakt worden, want 2018 komt steeds dichterbij.

De heer SMIDT: Een van de redenen waarom niet wordt ingegaan op het aanbod tot particulier natuurbeheer is dat het beleid van de staatssecretaris tot nu toe onvolkomen was. Intussen heeft zij weer geld beschikbaar gesteld en daarom kan men nu weer de boer op. Maar er was enorm veel wantrouwen om overeenkomsten aan te gaan omdat het geld niet los kwam.

Mevrouw EDELENBOSCH: Wat ons nu opbreekt is dat wij de commissievergadering moesten afbreken omdat de volgende commissie al stond te wachten. Ik vind het vervelend de discussie nu te voeren. Bovendien hebben wij hierover al eerder gesproken. Zeker vergeleken met de randstadprovincies loopt het in Drenthe niet storm als het gaat om agrarisch of particulier natuurbeheer, hoezeer wij dit ook onder de aandacht brengen. Ik help de staten hopen dat wat wij extra willen doen, wordt afgevangen door particulieren die het zelf willen gaan doen. Maar het gaat vaak om stukken van een halve hectare en slechts een enkele keer om grotere stukken.

De heer SMIDT: Als het om heel kleine stukken gaat, hebben wij toch ook nog ons planologisch instrumentarium? Ik neem toch aan dat een waterschap niet stopt met verhoging van de grondwaterstand als een halve ha bos niet het eigendom is van de beheerder van het gehele terrein.

Mevrouw EDELENBOSCH: Deze opmerking verbaast mij zeer, want ik houd steeds vol dat het allemaal op basis van vrijwilligheid gebeurt, ook al gaat het om slechts een halve hectare. Als het waterschap een bepaald stuk grond niet in eigendom heeft en er is geen contract over het natuurdoel dan mag de grondwaterstand niet omhoog gebracht worden.

De heer SMIDT: Dat geldt alleen voor de functie Landbouw en niet voor de functie Natuur.

De heer HOLMAN: Mijnheer de voorzitter. Wat in mijn beleving niet kan is dat er een kaart is over een gebied van 2.400 ha en dat wij noch de burgers daar enige weet van hadden. Er is dus geen dekking om dat gebied te realiseren. Ik ben het met de gedeputeerde eens dat wij ons ervoor moeten inspannen dat de doelstelling dat de EHS in 2018 gerealiseerd zal zijn, wordt gehaald. De gedeputeerde heeft aan de commissie een toezegging gedaan en die is zij nog niet nagekomen en dan vind ik het niet netjes dat zij een krediet vraagt waarvan ik bij voorbaat al weet dat het bij lange na niet voldoende zal zijn om de ambitie die de gedeputeerde met die kaart van 2.400 ha heeft neergelegd, te realiseren. Binnenkort staat de gedeputeerde dus weer bij de staten op de stoep om om geld te vragen.

Mevrouw EDELENBOSCH: Ik geef juist aan goede hoop te hebben dat dit probleem met het particulier beheer opgelost gaat worden. Ik begrijp dat de heer Holman daar zelf ook aan twijfelt.

De heer HOLMAN: De gedeputeerde had met een andere onderbouwing van dit krediet moeten komen. Als zij echt fatsoenlijk was geweest, zou zij even hebben gewacht tot de discussie hierover had plaatsgevonden.

Mevrouw EDELENBOSCH: Mijnheer de voorzitter. Ik heb wat moeite met deze discussie, want het lijkt er nu op dat wij de commissievergadering overdoen.

De VOORZITTER: Inhoudelijk kan wel over het voorstel van mening worden verschild, maar er moet wel gediscussieerd worden binnen de fatsoensnormen die wij hier met elkaar in acht nemen.

De heer NIJENBRINKS: Mijnheer de voorzitter. De gedeputeerde heeft zelf al gezegd het jammer

te vinden dat de discussie door bepaalde omstandigheden niet in de commissie kon worden gevoerd. Is het, omdat het kennelijk wel een onderwerp betreft dat breed en diep leeft, niet verstandig dit bedrag nu uit de begroting te halen, de discussie in de eerstvolgende commissievergadering te voeren en daarna de staten erover te laten besluiten?

Mevrouw EDELENBOSCH: Mijnheer de voorzitter. Ik wil hierover toch nog wel een opmerking maken. De discussie krijgt nu een heel andere lading. Kijk, wij doen onze boekhouding netjes en ik vraag de staten steun voor het voorstel van het college om bestaand beleid te financieren. In de afgelopen commissievergadering heb ik toegezegd dat in de commissievergadering van januari 2002 inzicht zal worden gegeven in wat er in de categorie Traditionele natuurterreinen nog staat ter invulling van het genoemde aantal hectares. Om het besluit dat nu voorligt daaraan te koppelen, daaraan heb ik niet zoveel behoefte.

De heer NIJENBRINKS: Maar ik heb begrepen dat het, om die boekhouding ook een volgende keer maar weer op orde te brengen, mogelijk is dat nogmaals om een bedrag van driekwart miljoen wordt gevraagd. Gelet op de gevoelens van een aantal fracties en gelet op het feit dat hierover in januari gediscussieerd zal worden, lijkt het mij niet moeilijk de besluitvorming uit te stellen. Het zijn toch uiteindelijk ook de staten die bepalen of het besluit nu genomen wordt of in januari na een goede discussie. Ik stel daarom voor dit bedrag nu uit de begroting te halen. Voor mijn part wordt het bedrag geparkeerd totdat de staten daarover in een later stadium besluiten. Dat moet toch niet zo moeilijk zijn?

Mevrouw EDELENBOSCH: Ik hoor graag in tweede termijn hoe de andere fracties daarover denken.

(Voorzitter: de heer Ter Beek.)

Mijnheer de voorzitter. Ik ga over naar een volgend punt van de fractie van het CDA, namelijk de ruimte voor boeren in kleinschalig cultuurlandschap. Om kleinschalig natuurlandschap veilig te stellen, proberen wij de landbouw zoveel mogelijk zogenaamde gebiedsgerichte projecten in verbrede landbouw op te laten pakken. De knelpunten met betrekking tot de landbouw in gebieden met kleinschalige patronen worden niet alleen door landschapselementen opgeroepen maar ook door milieubeleid, planologie en de grondprijs. Mocht in het gebied van de Drentsche Aa een reguliere boer in de toekomst graag uit de voeten kunnen dan moet hij zich houden aan de voorwaarden van het kleinschalig landschap. De handicap die dit voor een landbouwbedrijf oplevert zou dan op de een of andere manier vergoed moeten worden; ik begrijp dat de fractie van het CDA die mening deelt.
De fractie van het CDA heeft ons een spiegel voorgehouden en heeft zich afgevraagd wat het Rijk en de gemeenten van de provincie vinden. Volgens die fractie vindt de burger helemaal niets van de provincie. Ik meen dat de fractie van het CDA hiermee voorbijgaat aan de inzet die wij samen met burgers en vertegenwoordigers van de gebieden plegen met betrekking tot de uitvoering van het gebiedsgerichte plattelandsbeleid. In realiseer mij heel goed dat dit een proces van lange adem is en het is ook niet zo verschrikkelijk spectaculair, maar de mensen in de landinrichtingscommissies en in de gebiedscommissies weten heel goed welke rol de provincie daarin speelt.
Mijnheer de voorzitter. Ik heb hiermee tevens de vraag van GroenLinks beantwoord hoe wij communiceren met de burger. Wat dit punt aangaat, gebeurt dat heel intensief.

De heer BLANKSMA: Mijnheer de voorzitter. Ik heb in mijn algemene beschouwingen aangegeven dat zoals het op dit gebied gebeurt, een voorbeeld zou kunnen zijn.

Mevrouw EDELENBOSCH: Ik heb dat gehoord en daarom memoreer ik het nog maar even.
Mijnheer de voorzitter. Vervolgens zegt het CDA wat vlot uit de mouw dat wij maar wat achterover leunen, op leuke projecten wachten en vervolgens de portemonnee trekken. Ik hoop dat die opmerking wat cynisch bedoeld was, want de heer Holman weet wel beter. Ons plattelandsbeleid zit zo niet in elkaar.
De fractie van het CDA wil dat wij inzicht bieden in de uitgaven. Naar mijn mening hebben wij daar in de een na laatste commissievergadering bij de bespreking van de structurele financiering van het plattelandsbeleid afspraken over gemaakt. Toen is commissiebreed uitgesproken dat bij de behande-

ling van de Voorjaarsnota 2002 de structurele programmering van het plattelandsbeleid behandeld zou moeten worden. Ik heb dat toegezegd en ik heb ook toegezegd op 28 januari de commissie informeel bij te praten over wat er op het platteland allemaal gebeurt.
Op dit moment hebben wij met betrekking tot het platteland ons beleid goed voor elkaar. Wij hebben het Kompas en het POP, maar we hebben ook allerlei gebiedsgerichte projecten, zoals LEADER en Subsidieregeling gebiedsgericht beleid (SGB), en voor de Veenkoloniën, het Hunzegebied en de Drentsche Aa, Zuidwest-Drenthe en het Oude Diep hebben wij een plan van aanpak geschreven. Ik mag toch aannemen dat het niet de bedoeling van de fractie van het CDA is dat ik die nog eens ga samenbundelen tot een nieuwe Nota plattelandsbeleid. Op dit moment hebben we naar mijn mening beleid genoeg geschreven. Ik heb er nu behoefte aan dat beleid in uitvoering te nemen en op het moment dat wij met een tweede POP aan de gang gaan, zullen wij bekijken of er aanpassingen nodig zijn.
Het CDA is van mening dat met betrekking tot de Veenkoloniën de provincie de regie op zich moet nemen. Dat is ook de afspraak. Op 19 juni hebben 2 provincies en 9 gemeenten elkaar gevonden. Op 13 december wordt door alle partijen, waarbij ook het waterschap, een samenwerkingsovereenkomst getekend en zal een plan van aanpak zijn opgesteld. Die samenwerkingsovereenkomst zullen wij de staten onmiddellijk na ondertekening ervan toesturen. Eind februari/begin maart komen wij gezamenlijk met een zogenaamde Agenda voor de Veenkoloniën en het lijkt mij belangrijk met de staten van gedachten te wisselen over wat wij zullen inbrengen. Wat mij betreft wordt hierover in de komende commissievergadering al gesproken. Maar de staten kunnen gerust zijn: het wordt geen kopie van Het Zand en het wordt absoluut ook geen tweede Blauwe Stad. Alle deelbelangen in het gebied zijn sinds 19 juni geëlimineerd. Zowel aan Groningse als aan Drentse kant valt alles nu onder de Stuurgroep Veenkoloniën.
Mijnheer de voorzitter. Ik ga nu over naar de vragen van de fractie van D66.
Het realiseren van kenniscentra voor de agrarische sector hebben wij, mede als gevolg van de mond- en klauwzeercrisis (MKZ), nog niet opgepakt. In december hebben de drie landbouwgedeputeerden een eerste gesprek over hoe de kennisinfrastructuur voor de agrarische sector in het Noorden kan worden verbeterd. Een aantal onderzoeksinstituten is uit het Noorden verdwenen en heeft daarmee een andere relatie met het gebied gekregen. Op het moment dat ik hierover wat naders weet, zal ik de staten schriftelijk informeren.
De fractie van D66 wijst er vervolgens op dat in Nederland heel strenge normen gelden terwijl vanuit het buitenland allerlei zwaar bespoten producten geïmporteerd worden. Ik heb het idee dat Nederland niet het braafste meisje uit de klas is en bovendien gelden Europese regels ook voor Zuid-Europa.

De heer BAAS: Ik vind dat antwoord wel erg gemakkelijk. De boeren hebben er wel vreselijk veel last van dat wat zij zelf niet mogen gebruiken via geïmporteerde producten op de markt komt. Ik heb met eigen ogen gezien dat op geïmporteerde producten behoorlijk wat bestrijdingsmiddelen zitten en mijn conclusie is dat de landen waar die producten vandaan komen zich niet aan de Europese regels houden.

Mevrouw EDELENBOSCH: De Europese regels zijn overal gelijk, maar het toezicht is niet overal gelijk. De grote organisaties in Nederland hebben dit probleem in Brussel aangekaart. Wij zijn streng met onze controle, wij willen ons aan de regels houden en ik ben het met de heer Baas eens dat de andere landen die controle op dezelfde manier moeten gaan doen. Ik heb inmiddels ook in de gaten, dat de fractie van de ChristenUnie dit onderwerp aan de orde stelde en niet D66.
Mijnheer de voorzitter. Een onderwerp waar ik niet uitgebreid bij stil wil staan, maar dat toch een heel belangrijke materie betreft, is de biologische landbouw in relatie met de gentechnologie. Op dit moment mag een product biologisch heten wanneer de grondstoffen, de zaden en dergelijke, van biologische oorsprong zijn. Wij zouden heel Drenthe voor alle andere duurzame en reguliere landbouw moeten sluiten, willen wij de biologische landbouw veiligstellen. Wij hebben al heel veel moeite om in Zuidwest-Drenthe een biologische cluster te krijgen. Wij hebben daar geen instrumenten voor en daarom moet het allemaal via overleg en op basis van vrijwilligheid gebeuren.
De fractie van D66 wil heel ver gaan. Ik zie het probleem dat zij signaleert ook wel, maar op dit moment kan ik daar niet veel aan doen.

De fractie van D66 doet de oproep ons wat actiever in te zetten voor de realisering van een natuurspeelbos. In Drenthe heeft Staatsbosbeheer samen met Ecoplan een natuurspeelbos ontwikkeld. Dat is erg leuk, want ook wij weten dat het belangrijk is kinderen al heel jong met natuur en allerlei zaken die betrekking hebben op die natuur in aanraking te brengen. Dat natuurspeelbos is bij het Boomkroonpad gerealiseerd en het idee om ook in Assen en Emmen zo'n speelbos te realiseren, vind ik erg leuk. Ik kom de wethouders van Assen en Emmen wel eens tegen en ik zal ze melden dat wij hierover gesproken hebben, maar daarmee houdt mijn bemoeienis ook op. Het gaat om een specifiek gemeentelijke taak en wat mij betreft komen die bossen er niet alleen in Emmen en Assen maar ook in andere plaatsen.
De fractie van de ChristenUnie heeft gevraagd naar de bedrijfsverplaatsingen en waar toch al die miljoenen vandaan komen. Een bedrijfsverplaatsing gebeurt niet zomaar. Er wordt een doel mee gediend en dat doel betaalt in feite de verplaatsing. In dit geval is er geld voor het realiseren van een stuk natuur en het enige dat de provincie daarbij doet is het inzetten van de boerderijverplaatsingsregeling of van de Regeling landinrichting op Drentse maat. Daarmee geven wij vaak net het beslissende duwtje dat een boer nodig heeft om de stap te zetten. Dat werkt heel succesvol, maar de grote bedragen voor realisering van de EHS komen uit de begrotingen van LNV en van de provincie. Nog mooier is het zoals in De Groeve is gebeurd, waar meteen een kwalitatieve opwaardering van het hele gebied heeft plaatsgevonden. De gemeente kan ermee uit de voeten en er wordt een stuk recreatie vernieuwd; op die manier wordt het iets gemakkelijker te realiseren, want het is een hele klus om een goed renderend bedrijf te verplaatsen naar een nieuwe plek waar het toekomstmogelijkheden heeft.
De heer Baas heeft gerefereerd aan een onderzoek van de Landbouwuniversiteit te Wageningen. Anterra, een instituut dat gelieerd is aan die universiteit heeft het rapport "Boeren voor natuur" uitgebracht. Onderzocht is welke financieringsmogelijkheden - fonds, storting; degenen die er belangstelling voor hebben kunnen wel een samenvatting van het rapport krijgen - boeren hebben om zelf aan natuurbeheer te doen. Het gaat dan niet alleen om de landschapselementen waarvoor zij uit het programma beheer geld kunnen krijgen, maar juist ook om het niet aankopen van natuur, maar het zelf realiseren ervan. Daar zijn wel heel veel gedachten over en wij roepen ook iedere keer dat de boeren het moeten gaan doen, maar de realisering wordt sterk bemoeilijkt door de beperkte mogelijkheden. Het rapport van de Landbouwuniversiteit dat zo negatief is uitgevallen, was een momentopname. Er is gedurende een jaar onderzoek gedaan, terwijl het ontwikkelen van natuur en het realiseren van natuurdoelen vaak een kwestie van lange adem is. Soms is het goed natuur toe te delen aan grote beheerders en soms is het ook uitstekend om het werk door particulieren te laten doen, want ook zij kunnen heel goede resultaten boeken. Maar ook ik vroeg mij af toen ik het rapport van de Landbouwuniversiteit las, waar wij nu eigenlijk mee bezig zijn.
De fractie van de OPD heeft gevraagd wat met het advies van de Klankbordgroep Intensieve Veehouderij is gedaan. Kortheidshalve verwijs ik naar de brief van het college van 19 april 2001, waarin staat wat wij gaan doen. De ruimtelijke en milieuaspecten worden meegenomen in de evaluatie van de POP-procedure en ten aanzien van alle andere zaken hebben wij afgesproken eerst de landelijke discussie over de ammoniakwetgeving af te wachten alvorens verder zaken met elkaar te gaan doen.
De heer Van der Schoot meent dat wij de aardkundige waarden niet goed beschermen. Ik wil niet te diep op dit punt ingaan, maar de heer Van der Schoot kan van mij aannemen dat wij heel voorzichtig opereren. In verschillende gebieden in Drenthe hebben wij zeer dure beekprojecten uitgevoerd om hermeandering en herstel van de waterhuishouding te bewerkstelligen. Wij hebben honderden poelen en zelfs grasheuvels hersteld om de geomorfologie, archeologie en cultuurhistorie veilig te stellen en wij plaggen om allerlei kwaliteiten in de natuur, de cultuurhistorie en de abiotische uitgangssystemen te herstellen. Ik wil hiermee maar aangeven dat wij vele miljoenen voor die waarden uitgeven. Bovendien doen wij ook nog iets aan het herstel en behoud van onze essen, waarmee wij uniek zijn in Noord-Europa. Binnenkort wordt waarschijnlijk ook een symposium gehouden over onze essen, niet omdat wij zo nodig over onze essen moeten praten, maar omdat wij graag aan anderen willen vertellen hoe wij daarmee omgaan. Wij doen dus wel een klein beetje aan het behoud van de kwaliteit, iets waarover de heer Van der Schoot zijn zorg uitsprak.

De heer VAN DER SCHOOT: Ik heb de publicatie van de heer Visscher gelezen en ik heb ook niet met de beschuldigende vinger gewezen dat wij het niet goed doen, ik heb alleen gevraagd, of wij het misschien niet goed doen. Het was dus niet zozeer kritiek als wel de informatieve vraag of wij het al dan niet overeenkomstig de gedachten van die fysisch-geograaf doen.

Mevrouw EDELENBOSCH: Ik kan geen antwoord geven op de vraag of wij het in zijn lijn doen, want ik ken het werk van de heer Visscher niet, maar wij doen er wel aan en wij proberen daarin heel zorgvuldig te zijn.
Mijnheer de voorzitter. De fractie van de OSD vraagt of wij de inzet van landbouwers bij natuurbeheer als speerpunt van beleid willen opnemen. Ik wil het eigenlijk niet opnieuw als speerpunt opnemen. Wij vinden het wel heel belangrijk dat landbouwers erbij betrokken worden. Dat kan dan op twee manieren: als grond binnen de EHS wordt aangekocht, kunnen boeren met de terreinbeheerders afspraken maken over inscharen en hooien, maar als de boeren op hun eigen grond natuurdoelen willen realiseren dan kan dat ook. Ik denk daarom dat wij gewoon door moeten gaan met het beleid waarmee we bezig zijn en ik hoop daarmee nog meer agrariërs voor natuurbeheer te interesseren.

De heer GAASBEEK: Staat tegenover de laatste manier van natuur realiseren die de gedeputeerde noemde ook een bepaalde vergoeding? Het gaat uiteindelijk toch ook wel een beetje over kosten en baten.

Mevrouw EDELENBOSCH: Als het terrein binnen de EHS ligt dan is er in het kader van het Programma Beheer sowieso sprake van een vergoeding. Natuurlijk kan wel gediscussieerd worden over het feit of die vergoeding hoger of lager moet zijn; de meesten vinden de vergoeding te laag.

De heer BLANKSMA: Mijnheer de voorzitter. Ik heb nog een vraag, want naar mijn gevoel is een deel van de discussie niet helemaal afgerond. De heer Holman is in het begin van de reactie van mevrouw Edelenbosch behoorlijk hoog te paard gegaan toen hij sprak over gebrek aan fatsoen met betrekking tot een stukje collegebeleid. Ik krijg graag helder of hij op dit moment weer wenst af te stijgen of dat hij te paard blijft. Wil hij het predikaat onfatsoenlijk met betrekking tot het stukje collegebeleid dat naar mijn gevoel zeer adequaat door de gedeputeerde is verdedigd, handhaven? Ik meen dat hierover geen onduidelijkheid moet bestaan.

De heer HOLMAN: Ik heb gezegd dat het beleid er dicht tegenaan zit en ik heb ook gezegd ervan uit te gaan dat het niet komen met een overzicht geen kwade opzet van de gedeputeerde is. Maar het feit blijft, dat wij dat overzicht nu gewoon niet hebben. Ik vind het bestuurlijk niet netjes dat wanneer een overzicht is toegezegd, zonder enige vorm van onderbouwing en zonder enige vorm van argumentatie in de vorm van een statenstuk, een voorstel wordt voorgelegd om structureel ƒ 450.000,-- uit te trekken. Ik wil mij dan wel aansluiten bij het voorstel van de heer Nijenbrinks, want het is dan veel logischer om...

De heer BLANKSMA: Ik spreek nu niet over het concrete voorstel; het gaat alleen om de kwalificatie, die de heer Holman nu in feite herhaalt. Mijn vraag aan de gedeputeerde is nu of zij ermee kan leven dat een van de collegepartijen die kwalificatie - niet netjes, gebrek van aan fatsoen - staande houdt.

Mevrouw EDELENBOSCH: Mijnheer de voorzitter. Daar is moeilijk mee te leven. De heer Holman koppelt twee dingen, die ik niet gekoppeld heb. Het college heeft eerst de boekhouding op orde gebracht. Als het allemaal al eerder had gekund dan zou het toch de afgelopen commissievergadering zijn geworden. Maar het wordt nu de commissievergadering van januari; het is niet anders. Als toen meteen de relatie was gelegd die nu wel wordt gelegd, namelijk informeren over de categorieën Traditionele natuur en het budget dat daarbij hoort, dan had dit wel gekoppeld kunnen worden. Maar dat is toen niet gebeurd. Wij hebben in de begroting ons huiswerk gedaan en wat ik heb toegezegd over het nader toelichten van wat er nog aan traditionele terreinen ligt, gebeurt in januari.

De heer BLANKSMA: Het is mij volstrekt helder en ik begrijp nu alleen niet waarom het CDA zijn woorden niet terugneemt.

De heer HOLMAN: Ik denk dat ik inhoudelijk nog steeds een punt heb. Mevrouw Edelenbosch zegt dat er twee invalshoeken zijn. Zij benadert de

kwestie boekhoudkundig, terwijl voor mij de inhoudelijk discussie leidend is.

De heer BLANKSMA: Maar er gebeurt nu toch helemaal niets onfatsoenlijks of zo?

De heer HOLMAN: Dat heb ik toch ook niet gezegd?

De heer BLANKSMA: Maar de heer Holman heeft wel gezegd het niet netjes te vinden.

De heer HOLMAN: Ik vind het bestuurlijk niet netjes als een toezegging niet wordt nagekomen en dat vervolgens wel aan het onderwerp waarop die toezegging betrekking had, invulling wordt gegeven. Dat is wat ik heb gezegd, niet meer en niet minder.

Mevrouw EDELENBOSCH: Maar de heer Holman accepteert dus niet mijn uitleg dat het, zoals het college het zag, niet gekoppeld had kunnen worden.

De heer HOLMAN: Ik vind het niet zuiver om zonder onderbouwing wel een structureel bedrag in de begroting op te nemen. Ik vind het niet meer dan logisch dat eerst een verhaal wordt gemaakt en wordt bekeken welk bedrag daarbij moet en dat vervolgens een voorstel aan de staten wordt voorgelegd om op basis van dat verhaal een bepaald bedrag uit te trekken. Maar goed, dat is een andere benadering.

De VOORZITTER: Ik neem aan dat de argumenten nu wel voldoende gewisseld zijn.
Ik geef het woord aan mevrouw De Vries.

De heer HARLEMAN: Mijnheer de voorzitter. Terwijl mevrouw De Vries naar het spreekgestoelte loopt, wil ik even herinneren aan de waarschuwende woorden van vanmorgen dat de fracties hun spreektijd aanzienlijk dreigden te overschrijden.

De VOORZITTER: Hartelijk dank voor deze actieve vorm van meedenken.

Mevrouw DE VRIES: Mijnheer de voorzitter. Er was vanmorgen een fractie - en ik heb niet zo snel meer kunnen achterhalen welke - die stelde dat een partij niet "leefbaar" voor zijn naam hoeft hebben staan om... en vul verder maar in. Ik denk dat dat waar is, vooral als ik kijk naar de manier waarop wij als provincie met allerlei zaken omgaan. Ik wijs alleen maar op de Nota wonen, de multifunctionele zorg- en dienstencentra en het plattelandsbeleid. Wij weten dat deze staten de leefbaarheid hoog in het vaandel hebben.
Met betrekking tot de multifunctionele zorg- en dienstencentra vroeg de heer Van der Schoot of wij het Friese project "Omtinkers" uit Oentsjerk kennen. Dat project kennen wij en dat hebben wij ook gebruikt als input bij het bepalen van hoe wij met die multifunctionele zorg- en dienstencentra om zouden moeten gaan.
De fractie van de ChristenUnie is van mening dat de zorg zoveel mogelijk in de omgeving van de mensen dient te blijven. Dat proberen wij ook juist met onze multifunctionele zorg- en dienstencentra.
De fractie van de PvdA gaat ervan uit dat er nogmaals ƒ 300.000,-- voor het project multifunctionele zorg- en dienstencentra moet komen. Het gaat dan niet alleen om zorg, al is dat wel een component dat steeds naar voren moet komen, maar ook om welzijnsaspecten. Voor dit voorstel heeft het college warme sympathie - laat ik zo maar even uitdrukken - maar het wil eigenlijk eerst de reacties van de andere fracties op dit voorstel afwachten.

De heer NIJENBRINKS: Mijnheer de voorzitter. Ik vind het prachtig te horen dat het college warme sympathie voor die gedachte heeft, maar wordt die sympathie minder warm als blijkt dat andere fracties er minder voor voelen?

Mevrouw DE VRIES: Een discussie is altijd een dialoog en dat betekent dat ik overal rekening mee houd, maar op basis van de eerste termijn van de staten heeft het college een warme sympathie voor dit voorstel en die sympathie wordt door deze opmerking van de heer Nijenbrinks niet minder.
Met betrekking tot het wonen heeft de heer Gaasbeek gevraagd hoe de provincie in 2002 de ouderenhuisvesting daadwerkelijk gaat verbeteren en stimuleren. Hij dringt aan op nauwere samenwerking met de gemeenten om de problematiek integraal aan te pakken, waarbij de startersproblematiek, inbreiding en leefbaarheid discussiepunten kunnen zijn. Juist deze punten zijn in de Nota wonen uitgebreid aan de orde geweest en

wij menen daarvoor een heel goede basis te hebben gevonden. Maar natuurlijk is dat niet het enige beleid. Ik wijs erop dat wij alles doen wat naar onze mening binnen de range van de provinciale invloed ligt. De echte ouderenhuisvesting is in eerste instantie een verantwoordelijkheid van de gemeenten, terwijl de intramurale zorg een eerste verantwoordelijkheid is van de zorgaanbieders en het Zorgkantoor. Binnen de mogelijkheden die wij hebben, proberen wij onze rol te spelen om ervoor te zorgen dat niet alleen de ouderenhuisvesting maar ook de andere zaken goed opgepakt worden.

De heer GAASBEEK: Mijnheer de voorzitter. Ik ben het helemaal met de gedeputeerde eens wanneer zij wijst op de autonomie van de gemeenten, maar in hoeverre kan na de gemeentelijke herindeling, die een oplossing leek te zijn voor alle problemen, de deskundigheid die in het provinciehuis aanwezig is ter beschikking worden gesteld van de gemeenten? Kan er op dit punt niet een soort van samenwerkingsverband komen? De gemeenten geven soms aan niet zelf over de vereiste deskundigheid te beschikken. De provincie heeft die deskundigheid wel en zij ziet het grotere verband, wat ik dan samenvat onder het woordje "regie". Zonder de autonomie van de gemeenten aan te tasten kan de provincie hiermee heel positieve dingen doen.

Mevrouw DE VRIES: Daar ben ik het ontzettend mee eens. Ik was ook niet klaar met mijn reactie. Ik wijs de heer Gaasbeek erop dat hij een poosje uit het provinciaal bestuur is weggeweest en daarom is het goed eens bij te praten. Wij doen ook meer. Op basis van de Nota wonen werken wij met de gemeenten aan integrale woonplannen. Daarvoor stellen wij nadrukkelijk onze capaciteit en deskundigheid beschikbaar. Wij proberen de gemeenten te helpen, want het is voor ons allemaal hartstikke nieuw. Daarnaast er is het Investeringsbudget stedelijke vernieuwing, waarin - en ik spits het toch even toe op het onderwerp dat de heer Gaasbeek noemde, namelijk de ouderenhuisvesting - wij integraal met de gemeenten gaan bekijken hoe op een goede manier kan worden gewerkt. Wij kijken daarbij naar de multifunctionele zorg- en dienstencentra, omdat die ouderen de mogelijkheid bieden zelfstandig te blijven wonen, en wij kijken naar de Regiovisie verzorging en verpleging waarin de gemeenten hebben afgesproken dat zij met name op de gebieden Welzijn, Wonen en Zorg aan de gang gaan. Provincie en gemeenten zitten samen in dat overleg en op die manier houden zij elkaar bij de les. Ik heb dan nog niet eens het opplussen genoemd, een term die de heer Gaasbeek nog moet kennen uit zijn vorige statenperiode. Drenthe staat nummer drie in Nederland - niet in procenten maar qua aantal woningen - als het gaat om het opplussen. Dat vind ik nogal wat en mijn conclusie is dan ook dat Drenthe het nog zo slecht niet doet.
Mijnheer de voorzitter. Met betrekking tot de ouderenhuisvesting is het beleid al in het verleden ingezet en wij zullen proberen het onder de aandacht te blijven houden en te intensiveren.
Ik meen hiermee ook gereageerd te hebben op de opmerking van de heer Van der Schoot dat seniorenhuisvesting niet meer mag. Hoezo niet? Zeker mag dat nog. De plannen die ik net heb genoemd geven al aan dat er nu juist meer mogelijkheden zijn dan in het verleden.
Mijnheer de voorzitter. Ik ben blij dat de fractie van de VVD de bundelingsgedachte onderstreept. Tijdens de actualisatie van het POP bleek dat de bundelingsgedachte ook voor de gemeenten geen aanleiding is voor discussie. Maar - zo vervolgde de heer Nijenbrinks - de contouren moeten soepel gehanteerd worden, waarbij hij een relatie legde met de contouren van minister Pronk.
Als het om contouren gaat is een ding heel duidelijk: de contouren zijn in het POP opgenomen, maar worden op bestemmingsplanniveau vastgesteld. Dat betekent, om het zo maar eens te zeggen, dat zij richtsnoer zijn voor ons handelen. Betekent dit dat er nooit of te nimmer een stukje overheen kan worden gegaan? Nee, natuurlijk betekent het dat niet, maar de kwaliteit zal dan de hoofdrol spelen. Het kan dus wel gaan om een huisje maar beslist niet om een woonwijk.
Er is een nadrukkelijk verschil tussen de contouren van minister Pronk en de contouren van ons POP. Het was aanvankelijk de bedoeling dat Pronk van de contouren een concrete beleidsbeslissing zou maken; daarover hebben wij een hele discussie met de minister gevoerd en dat is nu weg. Verder was het de bedoeling dat de contingentering, dus de sturing op aantallen, weg zou gaan. Zo zou, wanneer aan de rand van een es 3 woningen worden afgebroken er een appartementencomplex voor in de plaats kunnen komen. Maar ook op dit punt wordt het kwaliteitsaspect gehandhaafd. Het blijft dus zo dat de contouren

nog wel steeds in het POP zijn opgenomen, maar dat die op bestemmingsplanniveau moeten worden vastgesteld.
Waar heeft niet alleen de provincie Drenthe maar het hele SNN nu zo'n moeite mee? Wij hebben moeite met het verplichtende karakter, wat erop neerkomt dat om elke kern een contour moet worden getrokken. Dat vinden wij niet nodig en naar onze mening zou dit zelfs contraproductief kunnen werken.
Mijnheer de voorzitter. Ik meen hiermee ook al gereageerd te hebben op de opmerking van de heer De Haas over de inzet van het college voor starters en voor de leefbaarheid qua wonen op het platteland.
In motie B wordt gevraagd restrictiegebieden aan te wijzen zodat gemeenten bij woningtoewijzing eisen van sociale en economische binding kunnen stellen. Wij hebben allang onderzocht of dat een goede manier zou zijn, maar ons is gebleken dat het middel erger is dan de kwaal. Als wij hiertoe al willen overgaan, betekent dit dat wij een heel gebied moeten voorzien van contouren en dat de woningbouwmogelijkheden in dat gebied eindig zijn. Ik raad de staten daarom aan deze motie niet aan te nemen.
De fractie van de PvdA vraagt zich af of het niet beter is dat de handhaving, die nu nog in handen van de inspectie is, bij de provincie komt. Zodra wij iets signaleren, geven wij dat door aan de inspectie en voorzover wij weten wordt dit dan aardig opgepakt. Als het gaat om de fundamentele herziening van de WRO dringen wij er ook in IPO-verband op aan de inspectie naar de provincie over te laten gaan, omdat die inspectie naar onze mening ook hoort bij onze verantwoordelijkheid voor een goede RO. Binnenkort komt in de commissie een nota aan de orde over de fundamentele herziening van deze wet en ik denk dat de commissie hét gremium is om dit aspect verder te bespreken.
De fractie van de ChristenUnie vraagt om extra aandacht voor probleemjongeren. Daar komt inderdaad extra geld voor. Het gaat voor Drenthe om een bedrag dat ligt tussen ƒ 400.000,-- en ƒ 450.000,--. Het is opgenomen in het Actieprogramma jeugdzorg dat de staten afgelopen weekend hebben ontvangen. In dat programma wordt niet alleen het bedrag genoemd, daarin is ook opgenomen het implementatieprogramma van wat wij denken nodig te hebben en dat is ongeveer ƒ 1,5 miljoen. Met het bedrag van zo'n ƒ 450.000,-- kan de ergste problematiek opgelost worden, maar voor het bereiken van een optimale situatie hebben wij meer geld nodig. Het lijkt mij echter beter de discussie daarover in de commissie te voeren.
De fractie van de PvdA heeft gesproken over het zichtbaar maken van de provincie voor de jeugd. Nog voor het weekend krijgen de staten een voorstel, waarin in het kader van het nieuwe beleidskader voor de Wet op de jeugdzorg wordt gepleit voor een combinatie met jeugdparticipatie, zodat de jeugd van Drenthe kan worden betrokken bij de voorbereiding van de totstandkoming van het nieuwe beleidskader. In de volgende commissievergadering kan hierover gesproken worden.
Mijnheer de voorzitter. De Drentse Ouderenpartij heeft de expliciet sturende rol van de provincie ten aanzien van de gemeentelijke integrale gehandicapten adviesorganen ter sprake gebracht. De provincie heeft op dit punt niet een expliciet sturende rol, maar aanbeveling nummer 1 van de Regiovisie lichamelijk gehandicapten luidt als volgt:
"1. In samenwerking met lokale gehandicaptenplatforms en het RPCP dragen de gemeenten, bij voorkeur gezamenlijk, zorg voor de totstandkoming van een integraal gehandicaptenbeleid, waarin recht gedaan wordt aan de specifieke vraag in elke levensfase."
De aanbevelingen worden besproken in het regiovisieoverleg, dus blijft het punt in onze aandacht en bovendien heeft het college bij die regiovisie een faciliterende en stimulerende rol, hetgeen betekent dat wij continu de aandacht hierop kunnen blijven vestigen.
Met betrekking tot de asielzoekersproblematiek ga ik alleen in op het RO-aspect. De provincie probeert hierin een meer sturende rol te vervullen. In het Bestuursprogramma staat dat wij die sturende rol met name op het RO-aspect willen hebben. In IPO-verband lijkt dit nu voor elkaar te komen. Wij kunnen gemeenten die niet mee willen werken geen sanctie opleggen waardoor zij in hun RO-beleid niet meer zo goed uit de voeten kunnen. Permanente locaties toetsen wij aan het POP en daarbij kunnen wij niet meewegen of een gemeente al dan niet willig is als het gaat om het vestigen van een asielzoekerscentrum.
De overige vragen over het asielzoekersbeleid zullen door mevrouw Brink beantwoord worden, terwijl de heer Weggemans het onderwerp Bedrijventerreinen voor zijn rekening neemt.

Mevrouw BRINK: Mijnheer de voorzitter. Ik begin met de opmerkingen van de PvdA en zo ga ik alle fracties in de volgorde waarin zij gesproken hebben langs. Als sommige fracties over hetzelfde onderwerp een opmerking hebben gemaakt, behandel ik die in één keer. Dit lijkt mij niet alleen de meest gemakkelijke maar ook de meest efficiënte manier van werken.
De fracties van de PvdA, CDA, GroenLinks en D66 hebben over Theatergroep Benjamin gesproken. Theatergroep Benjamin krijgt van ons jaarlijks ƒ 50.000,-- uit het noordelijk fonds. Met deze bijdrage hebben wij het belang van deze theatergroep al aangegeven. Het college ziet met belangstelling en welwillendheid het voorstel van de staten tegemoet.

De heer SCHAAP: Mijnheer de voorzitter. De gedeputeerde zegt een voorstel van ons met belangstelling tegemoet te zien, maar volgens mij heeft een meerderheid van de fracties inmiddels laten weten structureel ƒ 100.000,-- beschikbaar te willen stellen. Dan hoeven wij toch niet meer met een voorstel te komen? Ik wil natuurlijk wel een motie opstellen, maar...

Mevrouw BRINK: Het gaat ook om de dekking.

De heer SCHAAP: Ja, die moet natuurlijk nog wel aangegeven worden.

Mevrouw BRINK: Het college vindt het een interessant voorstel, het staat er ook welwillend tegenover, maar ziet wel graag dat de dekking erbij geleverd wordt.

De heer ZOMER: Mijnheer de voorzitter. In de afgelopen commissievergadering is door mevrouw Smilde namens onze fractie die dekking al aangegeven. Het eerste jaar kan het geld uit Onvoorzien komen en vanaf 2003 moet het structureel in de begroting worden opgenomen. Dat voorstel is toen concreet verwoord en vandaag in iets andere bewoordingen herhaald.

Mevrouw BRINK: Het CDA komt dus morgen niet met een motie?

De heer ZOMER: Als de gedeputeerde een motie verlangt, willen wij die met plezier opstellen, maar ik herhaal wat de heer Schaap heeft gezegd, namelijk dat in eerste termijn door diverse fracties adhesie is betuigd aan ons voorstel. Het lijkt mij daarom dat de gedeputeerde nu wel zo grootmoedig kan zijn om dit voorstel over te nemen.

Mevrouw BRINK: Als wij in gezamenlijkheid dekking voor dit voorstel kunnen vinden, ben ik de eerste die zegt dat Benjamin ƒ 100.000,-- krijgt. De fractie van de PvdA komt met het voorstel de Tender vrijwilligerswerk die wij dit jaar zeer succesvol hebben afgesloten volgend jaar wederom en dan met een bedrag van ƒ 100.000,-- open te stellen. Ik vind dit een voorbeeld van prima communicatie met de burger. Er zijn heel veel aanvragen binnengekomen en volgens mij was het bij bijna iedereen bekend dat deze tender er was. Het is een blijvende herinnering voor de vrijwilliger en ik vind het een aardig idee per jaar te bekijken welke groep hiermee bediend zou kunnen worden.

Mevrouw SMILDE: Mijnheer de voorzitter. In de commissie is deze tender al even aan de orde geweest. In wezen vonden wij het een heel goed voorstel, maar wij hebben erop gewezen dat, omdat 2001 het Jaar van de Vrijwilligers is, de criteria wat ruim waren. De gedeputeerde heeft toen gezegd daarnaar te zullen kijken. Ik hoor nu graag of het de bedoeling is deze tender meer aan te laten sluiten bij de "gewone" procedures. Voor de besluitvorming is het wel van belang dit te weten.

Mevrouw BRINK: Waar ik dan aan denk is een doelgroep, bijvoorbeeld jongeren of ouderen, maar dan ook wel met andere criteria. Het lijkt mij zinvol wat langduriger projecten te bedienen.
Ik kom dan aan het voorstel van de fractie van de PvdA om kinderen tot 18 jaar gratis toegang te geven tot het Drents Museum. Elke mogelijkheid om jongeren te bereiken en hen tot museumbezoek te stimuleren, moeten wij aangrijpen. Misschien is zinvol bij dit voorstel ook het Herinneringscentrum Westerbork te betrekken. Ik ben ook bereid om met de gemeenten te praten over de mogelijkheid deze regeling ook voor lokale musea te laten gelden, maar het is wel altijd moeilijk andere overheden te vertellen wat zij zouden moeten doen.

Mevrouw SCHIPPER: Mijnheer de voorzitter. Er is een Actieprogramma cultuurbereik en wij hebben van K&C begrepen dat er grote tekorten zijn voor het realiseren van dat programma. Is de gedepu

teerde bereid om bij alle plannen die al op tafel liggen, nog nieuwe investeringen te doen in de culturele mobiliteit?

Mevrouw BRINK: Het gaat hierbij om ander geld. Het extra geld dat K&C vraagt heeft betrekking op een ander aspect van kunst en cultuur. Het bedrag van zo'n ƒ 25.000,-- dat door de PvdA wordt gevraagd, past prima in ons beleid om meer kinderen met cultuur in aanraking te brengen. K&C heeft daar nu even niet de hand in, het gaat de PvdA volgens mij louter en alleen om het Drents Museum. Het lijkt mij zinvol deze mogelijkheid eens te bekijken. Het gaat om een niet zo hoog bedrag en het heeft ook niet direct met K&C te maken.

Mevrouw SCHIPPER: Voor die culturele mobiliteit wordt nu toch ook al ƒ 80.000,-- uitgetrokken?

Mevrouw BRINK: Dat gaat ook gewoon door. Het gaat erom dat kinderen die nu al eens met de bus naar het Museum gaan, nog eens naar het Museum kunnen, zonder dat zij daarvoor een toegangskaartje hoeven kopen. Als het helemaal goed gaat, nemen die kinderen ook hun ouders en misschien nog veel meer mensen mee en dan winnen wij er misschien ook nog wat mee.

De heer NIJENBRINKS: Ik wil nog even reageren naar aanleiding van de opmerking die ik in de eerste termijn van de heer Schaap maakte. Begrijp ik goed dat het de bedoeling is Drents overheidsgeld ter beschikking te stellen zodat de jeugd van Nederland hier gratis naar het Museum kan?

Mevrouw BRINK: Ik heb van de heer Schaap begrepen dat hij wil dat kinderen onder de 18 jaar voor een bezoek aan het Drents Museum geen toegangskaartje hoeven kopen. Dit voorstel zou eventueel ook voor de andere musea in Drenthe kunnen gaan gelden, maar omdat het dan om lokale musea gaat, wil ik mij niet direct in de discussie daarover mengen. Moet ik uit de opmerking van de heer Nijenbrinks begrijpen dat hij bang is dat heel veel kinderen uit de rest van Nederland hierheen komen om naar het Museum te gaan?

De heer NIJENBRINKS: Als ik lid was van een schoolbestuur in Overijssel of Gelderland zou ik voorstellen in Drenthe naar het Museum te gaan.

De heer SCHAAP: Die kinderen zijn hier hartstikke welkom!

De heer NIJENBRINKS: Ik wilde even de consequentie van dit voorstel weten en die ken ik nu.

De heer SCHAAP: De heer Nijenbrinks heeft ons wel eens verweten een hek om Drenthe te willen zetten. Dat hek halen wij nu weer weg.

De heer HARLEMAN: Moet ik uit de woorden van de gedeputeerde begrijpen dat het college zowel het voorstel voor verlenging van de tender als het voorstel om kinderen gratis naar het Drents Museum te laten gaan overneemt, zonder dat de PvdA is gevraagd hiervoor dekking aan te geven?

Mevrouw BRINK: Nee. Aan het voorstel om kinderen tot 18 jaar gratis toegang te geven tot het Drents Museum denkt het college met meer genoegen dan aan de tender, want met die tender is wel ƒ 100.000,-- gemoeid, terwijl voor Benjamin ook al ƒ 100.000,-- wordt gevraagd. Hoe meer cultuur, hoe liever het mij is, maar er moet wel beleid aan de uitgaven ten grondslag liggen en bovendien vind ik het ook van belang dat wij zuinig zijn.

De heer HARLEMAN: Betekent dit dat de gedeputeerde het voorstel met betrekking tot het museumbezoek overneemt en met betrekking tot Benjamin nog een dekkingsvoorstel verwacht?

Mevrouw BRINK: Juist.

De heer ZOMER: Ik neem aan dat het mevrouw Brink wel duidelijk is dat er dan sprake is van een soort van open eindfinanciering. Als het bedrag niet wordt begrensd, kan het best hoger worden dan ƒ 25.000,--.

Mevrouw BRINK: Dat zou kunnen, maar het moet geen uitputtend iets worden.

De heer BLANKSMA: Ik wil graag weten of, wanneer een bedrag beneden een bepaalde grens blijft, er geen dekkingsvoorstel hoeft te worden gedaan en zo ja, wat dan die grens is.

Mevrouw BRINK: De heer Weggemans komt daar straks nog wel even op terug, want het lijkt mij niet dat wij zomaar uit allerlei potten, zo die er al zijn,

kunnen grijpen. Maar ik vind het voorstel wel zinvol genoeg om de mogelijkheid te onderzoeken; als het om cultuur gaat vind ik dat wij er in ieder geval heel goed over na moeten denken.

De heer ZOMER: Wat is dan, behalve het verschil in bedrag, het verschil tussen het voorstel met betrekking tot Benjamin en het gratis museumbezoek, dat het ene wel zo wordt overgenomen en dat voor het andere nog een officiële motie moet worden ingediend, terwijl de meerderheid van de staten zich al voor dat voorstel heeft uitgesproken?

Mevrouw BRINK: Misschien ligt het wel aan de prioriteit van de verschillende voorstellen. Alles afwegend vindt het college het gratis toegankelijk maken van het Museum misschien wel net iets belangrijker. Bovendien moet het uit de lengte of uit de breedte.

De heer SCHAAP: Mijnheer de voorzitter. Ik wil een voorstel van orde doen, want de discussie dreigt nu eindeloos te worden. Wij maken voor al onze voorstellen een motie en dienen die morgen in. In die motie zullen wij ook aangeven waar het geld vandaan moet komen. De staten kunnen zich dan over dit motie uitspreken en het college hoeft er verder niets aan te doen.

De VOORZITTER: Ik verzoek mevrouw Brink haar betoog voort te zetten.

Mevrouw BRINK: Mijnheer de voorzitter. Het voorstel met betrekking tot Drentse Taol sluit aan bij het provinciale beleid onderwijs in de streektaal facultatief te stellen. Er moet wel sprake zijn van een doorgaande lijn van groep 1 tot en met de middelbare school. Bij groep 1 kan gedacht worden aan voorlezen in het Drents en bij de middelbare school aan boeken die in het Drents geschreven zijn op de lijst. Overigens wordt in het Drents taal met "ao" en met "oa" geschreven; dat laatste is Gronings.
De fracties van de PvdA, de Ouderenpartij en de OSD hebben RTV Drenthe ter sprake gebracht. Via IPO-financiën en IPO-algemeen bestuur wordt erop aangedrongen dunbevolkte provincies als Drenthe, Zeeland, Fryslân, Groningen en Flevoland een zo hoog mogelijke bijdrage voor hun regionale omroepvoorziening te geven. De onderhandelingen daarover zijn nog in volle gang en de uitkomst moet voor ons acceptabel zijn. Over dit onderwerp voeren wij regelmatig overleg met RTV Drenthe. Het college acht het van groot belang dat de regionale omroepen zich achter de provincies scharen en met ons één lijn trekken. De provincies treffen voorbereidingen voor de budgetfinanciering van hun regionale omroepen per 1 januari 2003. De staten hoeven niet bang te zijn dat wij taken overnemen die het Rijk laat liggen. Wij hebben de Statencommissie CW hier niet eerder bij betrokken, omdat het onderwerp pas nu actueel is geworden. Zolang er nog onderhandeld werd leek het ons niet handig steeds de stand van zaken te melden, maar het verslag van die onderhandelingen heeft wel steeds ter inzage gelegen van de commissie. Het samen optrekken met RTV Drenthe gaat heel goed en daar mogen wij best trots op zijn. Wij hebben vaak informatie uit de eerste hand, omdat de heer Staal een functie bekleedt bij de Stichting Regionale Omroep, Overleg en Samenwerking (ROOS).

De heer NIJENBRINKS: Mijnheer de voorzitter. Heb ik goed begrepen dat de gedeputeerde met de uitdrukking dat de staten niet bang hoeven zijn, bedoelt dat het college vasthoudt aan de uitkomsten van het overleg in het IPO over wat de bijdrage voor Drenthe is? Als de uitkomst bijvoorbeeld ƒ 3 miljoen is, is dat dan ook voor het college hét bedrag?

Mevrouw BRINK: Dat heeft de heer Nijenbrinks goed begrepen.
Mijnheer de voorzitter. In zijn algemene beschouwingen heeft de heer Nijenbrinks geen vraag gesteld over CW. Ik ben het geheel eens met de opmerking dat vraaggestuurd niet betekent dat elke vraag gehonoreerd moet worden en dat wij ook de moed moeten hebben daarin prioriteiten te stellen. Sterker nog, ik ben van mening dat wij ook de moed moeten hebben "nee" te zeggen.
De fractie van het CDA sprake over het TT-circuit. De heer Dijks zal ingaan op de milieuaspecten van die opmerkingen. Wij zijn hard aan het werk om Lowlands op het TT-circuit te laten plaatsvinden.
De fractie van GroenLinks heeft het bedrag van ƒ 50.000,-- voor Enova genoemd. Het gaat om personeelskosten als gevolg van de CAO-welzijn. Wij willen nog precies bekijken wat het probleem is, maar men kan ervan verzekerd zijn dat wij

hiervoor een structurele oplossing proberen te vinden.

De heer BLANKSMA: En daar horen wij nog van?

Mevrouw BRINK: Zeker.
Bij het intercultureel instituut is inmiddels een voorzitter benoemd. Zoals het nu lijkt gaat het IMD per 1 januari 2002 gewoon van start. Aan de nieuwe voorzitter hebben wij een heel goede, want de gesprekken die voorheen wat stokten, komen weer op gang en sommige instellingen hebben zich zelfs opnieuw aangemeld. Zo wil het Centrum voor Internationale Samenwerking (COS) zelfs meedoen.
Bij het bedrag van ƒ 150.000,-- voor K&C gaat het om een eenmalige toekenning uit het Actieprogramma cultuurbereik. Per jaar worden de aanvragen bekeken en beoordeeld. Daarom kunnen wij geen structurele bijdrage geven voor de culturele mobiliteit. Maar als dit project succesvol blijkt, kunnen wij overwegen andere provinciale middelen hiervoor in te zetten en het bedrag van ƒ 150.000,-- uit het actieprogramma eventueel aan te wenden voor andere activiteiten. Maar nu moeten wij per jaar bekijken hoe wij dit bedrag inzetten. Wij moeten daarvoor van het Rijk een bewijs van goedkeuring krijgen.

De heer BLANKSMA: Mijnheer de voorzitter. Wij hebben tamelijk uitgebreid overleg gehad met K&C en ons is gebleken dat die instelling nogal geschrokken is van de begroting. Via het Actieprogramma cultuurbereik heeft K&C namelijk een aantal opdrachten gekregen en omdat het daarbij om uitbreiding van de werkzaamheden gaat, kost de uitvoering gewoon meer geld. K&C had er dus min of meer op gerekend dat de financiële mogelijkheden voor uitvoering van wat wij de instelling hebben opgedragen in de begroting zouden zitten. Wij hebben K&C beloofd hierover opheldering te vragen. Dat heb ik gedaan, maar ik heb die opheldering nog niet gekregen.

Mevrouw BRINK: Wij geven in overleg met de staten K&C bepaalde opdrachten. K&C wil wel een heleboel dingen doen, maar wij hebben alleen maar dit budget. Ik kan K&C dan ook niet zeggen haar gang maar te gaan want dan doet zij meer dan wij vragen. De provincie geeft aan waar de prioriteiten liggen en het gevolg kan zijn dat K&C bepaalde dingen moet laten rusten. Dat is dan misschien jammer, maar het is wel de realiteit.

De heer BLANKSMA: Wij hebben afgelopen voorjaar het Actieprogramma cultuurbereik aangenomen en een van de punten daarin was het bezoek aan het Herinneringscentrum Westerbork. K&C wijst erop dat wanneer dit bezoek in de komende jaren voor allerlei gemeenten georganiseerd moet worden, dat geld kost. Als dat geld er niet is, wordt er niets georganiseerd. Het vreemde is dus dat tijdens de voorbereiding van de begroting een inhoudelijk plan wordt voorgelegd, dat vervolgens door de staten wordt aangenomen, terwijl uitvoering van dat plan in de begroting onmogelijk gemaakt wordt.

Mevrouw BRINK: Zo is het niet helemaal. Dít jaar doet K&C precies wat we haar gevraagd hebben. Volgend jaar bekijken we het opnieuw. De heer Blanksma moet hierbij de rol van de gemeenten - en dan vooral hun financiële rol - niet vergeten. Voordat K&C bij de commissie op bezoek kwam, hebben wij een bestuurlijk overleg gehad en tijdens dit overleg is dit punt uitgebreid besproken. In december is er opnieuw een bestuurlijk overleg met K&C en dan maken wij een analyse van wat wel en wat niet moet gebeuren. Het kan niet zo zijn dat budgetinstellingen allerlei dingen willen - al ben ik natuurlijk wel blij dat zij zo enthousiast zijn - want voor de uitvoering is nog geen geld.

De VOORZITTER: Ik geef de heren Blanksma, Engels en Van der Schoot nog de gelegenheid voor het plegen van een interruptie en daarna moet dit onderwerp worden afgesloten.

De heer BLANKSMA: Het gaat om 2002 en bovendien gaat het niet alleen om een begroting maar ook om een meerjarenraming. Ik vind dat wij dit soort instellingen ook op de lange termijn enige duidelijkheid moeten geven over wat we van ze vragen en wat we ze te bieden hebben. Die helderheid moet er zijn. Inhoudelijk is die helderheid gegeven en volgens mij is K&C helemaal niets anders van plan dan wat wij haar zelf via inhoudelijke teksten in het Actieprogramma cultuurbereik hebben opgedragen.

Mevrouw BRINK: Dat is niet helemaal waar. K&C wil meer dan wij haar op dit moment opdragen te

doen. Zij kijkt in de volgende jaren, terwijl wij eerst willen zien of de culturele mobiliteit loopt zoals wij ons dat hebben voorgesteld en pas dan willen wij besluiten of het de volgende jaren doorgaat. Het kán ook niet anders, omdat OC&W ons deze opdracht heeft gegeven.

De heer VAN DER SCHOOT: Mijnheer de voorzitter. Is het dan zo dat in het kader van het Actieprogramma cultuurbereik K&C opdracht heeft gekregen dat te gaan doen, of wil het college uit het actieprogramma bepaalde dingen verwezenlijken, vraagt het K&C door te rekenen wat daarvan haalbaar is en wordt daarna pas de opdracht gegeven? Mij bekruipt het gevoel dat K&C een opdracht is gegeven, dat K&C de uitvoering heeft doorgerekend en op pad is gegaan om in samenwerking met gemeenten en scholen daaraan inhoud te geven en als wij het bedrag van ƒ 0,5 miljoen niet beschikbaar stellen naar de gemeenten en scholen terug moet met de mededeling dat het allemaal niet doorgaat. In dat geval is naar mijn mening de verkeerde volgorde gekozen. Is de gedeputeerde dit met mij eens, of zit ik nu op een verkeerd spoor?

Mevrouw BRINK: Ik zou het met de heer Van der Schoot eens zijn als het zo was. Maar zo is het dus niet. K&C heeft zelf een meerjarenplan opgesteld aan de hand van provinciale nota's. Daarbij is K&C tot de conclusie gekomen dat voor uitvoering van dit plan meer geld nodig is. K&C heeft zelf deze punten uit het actieprogramma omgezet in beleid door middel van een soort van offerte, maar heeft daarvoor geen rechtstreekse opdracht ontvangen. Daar zit 'm de bottleneck. Ik ben van mening dat een budgetinstelling dát moet doen waarvoor de provincie opdracht heeft gegeven, niet meer maar ook niet minder. Nadien gaan wij zelf kijken of het goed is. Ik vind het overigens heel goed dat K&C zichzelf ziet als dé instelling waar deze dingen moeten gebeuren, maar dan toch niet eerder dan nadat wij daarvoor de opdracht hebben gegeven.

De heer ZOMER: Mijnheer de voorzitter...

De VOORZITTER: Ik had de heer Engels nog de gelegenheid beloofd om te interrumperen en daarna wilde ik dit onderwerp afsluiten. Maar als de heer Zomer ook nog een dringende vraag heeft, mag hij die straks nog stellen.

De heer ENGELS: Mijnheer de voorzitter. Er komt nu een soort van initiatief vanuit de staten, gebaseerd op het feit dat K&C wel meer inzet wil plegen dan door de provincie wordt gevraagd. Een aantal fracties wil die extra inzet wel en is bereid daarvoor de portemonnee te trekken. Of die portemonnee goed gevuld is en of in de juiste vakjes wordt gegraaid, merken wij in de loop van de discussie wel, want de heer Weggemans moet nog antwoorden. Heeft de gedeputeerde niet de neiging om, als de staten bereid zijn het budget op dit punt te verhogen, over te gaan tot een inhoudelijke verhoging van de taakstelling?

Mevrouw BRINK: Als de heer Engels meer voor cultuur overheeft, moet hij vanavond bij alle andere fracties te rade gaan en moet hij proberen een motie te maken, maar dan moet hij er ook bij zeggen waar het geld vandaan moet komen. Ik ben van mening dat beleid heel goed afgewogen moet worden en dat niet hapsnap maar wat moet worden gedaan. Voor dit jaar hebben wij gezegd dat het deze kant op moet. Blijken enkele zaken heel goed te gaan, succesvol te zijn - ik denk even aan de culturele mobiliteit - dan ben ik de eerste die met een voorstel bij de staten komt om hiervoor meer geld beschikbaar te stellen.

De heer ZOMER: Mijnheer de voorzitter. K&C heeft ook met ons gesproken en onze indruk uit dat gesprek is dezelfde als die welke mevrouw Brink nu weergeeft. Er moet nader overlegd worden en wij willen er bij mevrouw Brink op aandringen dat het binnenkort bij alle budgetinstellingen duidelijk is wat wij van ze verwachten en wat wij daarvoor betalen. Ik had deze opmerking morgen bij de behandeling van de Najaarsnota 2002 willen maken, maar omdat dit punt nu in discussie is, zeg ik het nu alvast.

Mevrouw BRINK: De heer Zomer wordt op zijn wenken bediend, want over veertien dagen zullen wij in een bestuurlijk overleg met K&C nagaan hoe het allemaal zo gekomen is.

De VOORZITTER: Dan krijgt ten slotte mevrouw Schipper nog de gelegenheid voor een interruptie en tegen alle andere leden zeg ik: "Morgen is de tweede termijn."

Mevrouw SCHIPPER: Wij zijn het in principe met de gedeputeerde eens. Wij zien dit als een eerste

oefening in de structuur die wij hebben bedacht. Wanneer en hoe moet de opdracht geformuleerd worden en wat is dan de offerte? Wij vinden dat nu het stadium van het uitbrengen van de offerte is bereikt en de provincie moet daarop naar onze mening reageren met: "Dít mag u wel doen voor het geld dat wij beschikbaar stellen en dát niet." Het lijkt mij goed onszelf voor deze fine tuning de tijd te geven en niet meteen met de portemonnee klaar te staan.

Mevrouw BRINK: En dat vergt soms moed. Mijnheer de voorzitter. Ik was bij de fractie van GroenLinks. In wat wij ten aanzien van Het Hek hebben voorgesteld, kan die fractie zich vinden. De Theaterstichting Oom Wanja heeft de afgelopen jaren van de provincie incidenteel subsidie gekregen voor het ontwikkelen van theaterproducties in Drenthe. Ik heb waardering voor de poging van GroenLinks om ook Oom Wanja een bedrag te geven, maar wij hebben gekozen voor een andere prioriteit. Ik kan het niet anders uitleggen. Dus jammer, maar helaas.
De subsidie voor het Bevrijdingsfestival is twee jaar geleden verdubbeld en is nu ƒ 20.000,-- en ik wil het verzoek om dit bedrag nogmaals te verdubbelen niet honoreren. Bovendien is de gevraagde verhoging onder andere bedoeld voor aanscherping van veiligheidsmaatregelen en dat is in de eerste plaats een zaak van de gemeenten. Over het wegvallen van de programmeur is in een later stadium nog wel te praten, omdat zijn taak heel goed is onder te brengen bij het festivalondersteuningsbureau.
Het Erfgoedhuis van Drenthe is in overleg met de gemeenten en andere partners bezig een aantal voorstellen voor te bereiden om de monumentenzorg op een andere manier te laten plaatsvinden. Ik heb begrip voor de achterliggende gedachte van de heer Blanksma dat zuinig moet worden omgegaan met het culturele erfgoed.

De heer BLANKSMA: Uit wat ik waarneem concludeer ik dat er veel verdwijnt van wat in de ogen van velen waardevol is. Dat wijst erop dat de instrumenten die wij voor het behoud inzetten, niet goed zijn.

Mevrouw BRINK: Ik denk dat het goed is eens na te gaan wie precies wat betaalt, want dat is ook niet altijd duidelijk. Er zijn rijksmonumenten, provinciale monumenten en gemeentelijke monumenten en toch merken wij dat dingen die wij eigenlijk allemaal wel zouden willen bewaren, niet bewaard blijven. Ik vraag de heer Blanksma ons nog even de tijd te geven, want er komt een deelnota over de monumentenzorg bij de Nota cultuur. Het voorstel van D66 over een gerichte voorlichtingscampagne over onderwijsachterstanden willen wij graag betrekken bij de gesprekken met het veld en met name met de SRBD. De achterstand in het basisonderwijs is een groot probleem en ik ben het met de heer Engels eens dat soms onconventionele methoden nodig zijn om tot een oplossing te komen. Een fiets als prijs vind ik wel een aardig idee. Ik wil er in dit verband echter wel op wijzen dat als het gaat om bewustwording van ouders van een onderwijsachterstand, er ook voor de scholen een heel grote taak ligt. De school is in dit geval een heel belangrijke partner.

De heer ENGELS: Als mevrouw Brink positief staat tegenover ons idee, horen wij dan ook iets over de uitwerking ervan en heeft zij daar ook geld voor nodig?

Mevrouw BRINK: Alleen een fiets. Wij hebben nu net in beeld wat de problemen zijn en wij spreken met de SRBD en de SRBD spreekt met de scholen. Laat mij dan even de tijd om dit in te brengen in de overleggen die ik met het veld heb. De staten kunnen ervan overtuigd zijn dat ik onconventionele manieren om het onder de mensen te brengen niet zal schuwen. Maar ik denk dat het wat vroeg is om nu al met een plan te komen en ƒ 100.000,-- te vragen om dit onder de aandacht te brengen.
De ChristenUnie heeft naar de sportnota gevraagd. Die wordt op 21 november in de commissie besproken en op 12 december in de staten.
De heer Van der Schoot vroeg waarom een grote groep ouderen is uitgesloten voor Het Drents Compliment. Dat zijn de ouderen niet; alleen de feestavond is gericht op jongeren. Iedereen kan zich aanmelden voor Het Drents Compliment. Waarom is de feestavond gericht op de jongeren? De jongeren zijn in ons CW-programma een speerpunt en bovendien doen jongeren zo weinig vrijwilligerswerk. Met deze avond willen wij nog meer jongeren trekken. Maar ik vind het wel een aardige suggestie om over een jaar of twee een avond te organiseren waarop de ouderen centraal staan.

Met betrekking tot de bibliotheken is het uitgangspunt dat elke Drentse gemeente een basisbibliotheek heeft met verschillende vestigingen. Die bibliotheken kopen hun producten in bij de PBc. Wij hebben bewust afstand genomen van het aantal van 30.000 tot 35.000 inwoners. Wij dringen aan op de Drentse maat. Uitgangspunt van de provincie Drenthe is dus een Drentse invulling van de herstructurering.
De bedragen die wij voor de regionale omroep krijgen, sluizen wij direct door naar RTV Drenthe.
De heer Gaasbeek is van mening dat de brede school zorgt voor concurrentievervalsing ten opzichte van de scholen in de kleine kernen. Ik ben dat niet met hem eens, want ook in een kleine kern is het zeer wel mogelijk een brede school te stichten. Er zijn ook praktijkvoorbeelden van.
Met betrekking tot de basisvorming vraagt de heer Gaasbeek om beperking van de regelgeving en het stoppen met fuseren van zeer grote scholengemeenschappen. Het spijt me, maar - ik ken mijn plaats - dat is echt een rijkstaak.
Asielzoekers nemen in de sportnota een zeer belangrijke plaats in. In die zin wordt de heer Gaasbeek op zijn wenken bediend.

De heer DIJKS: Mijnheer de voorzitter. Ook ik zal in mijn beantwoording de sprekersvolgorde van vanochtend aanhouden; daarbij zal ik zoveel mogelijk gelijkgerichte vragen in één keer beantwoorden.
Over energie gesproken: de zojuist rondgedeelde warme hap kwam als geroepen, want zo langzamerhand begonnen wij toch al een gebrek aan energie te voelen.
Mijnheer de voorzitter. Het buitengewoon creatieve idee van de PvdA heeft niet met dromen te maken, wat naar aanleiding van de prachtige spotjes op TV best zou kunnen, maar met wat allemaal op ons af staat te komen. Het liberaliserings- en privatiseringstraject zijn in gang gezet en het huidige Kabinet heeft op het terrein van de energievoorziening een aantal voorstellen vastgesteld. De liberalisering staat vast; daar kunnen wij dan ook niet meer omheen. De motie-Crone heeft ervoor gezorgd dat de privatisering van de infrastructuur ons als provinciaal aandeelhouder met een gecompliceerde zaak heeft opgezadeld. Het net blijft van de nutsbedrijven, de overheid en de aandeelhouders en dat net is door eenieder die energie levert te gebruiken. Vanaf 2002 kunnen bedrijven zelf kiezen door wie en voor welke prijs via dat net energie geleverd wordt; vanaf 2004 hebben alle consumenten die mogelijkheid. Voor groene stroom geldt dit overigens al eerder.
Het creatieve idee van de PvdA heeft al veel publiciteit gekregen en vooral het onderwerp maakt het zeker de moeite waard over dit idee met elkaar van gedachten te wisselen. Vandaar ook dat de provincie enige tijd geleden het initiatief heeft genomen om samen met de Drentse gemeenten te bekijken wat in de geliberaliseerde energiemarkt voor Drenthe mogelijk is. Onze doelstelling is een gezamenlijke strategie te ontwikkelen om bij de inkoop van energie - in eerste instantie elektriciteit maar in de toekomst wellicht ook aardgas - schaalvoordelen te behalen, waarbij het de bedoeling is die schaalvoordelen opnieuw te investeren in duurzame energie. Als een Programma van eisen is geformuleerd willen wij met Essent en RENDO, bedrijven waarbij de gezamenlijke overheden ook aandeelhouder zijn, bekijken wat het ons kan opleveren. Ik wijs er wel op dat het zelfs met maar 12 gemeenten en 1 provincie nog niet gemakkelijk is om alle kikkers in een kruiwagen te krijgen om gezamenlijk alle voordelen te incasseren en die opnieuw te investeren.
Mijnheer de voorzitter. Het college wil het voorstel van de PvdA graag te zijner tijd beoordelen, want op dit moment is het, hoe sympathiek het voorstel ook is, absoluut nog niet rijp voor besluitvorming en daarmee onmogelijk uit te voeren.

De heer SCHAAP: Mijnheer de voorzitter. De gedeputeerde doet net of wij het college vragen vandaag een besluit te nemen, maar zo zit de wereld natuurlijk niet in elkaar. Het overleg dat de gedeputeerde met de gemeenten voert is van een volstrekt andere orde dan wat wij bedoelen. Eigenlijk zeggen wij dat niet alleen met de gemeenten overlegd moet worden om alleen de energie die de overheden nodig hebben gezamenlijk in te kopen, wij vragen het college nog een veel grotere stap verder te gaan en die gezamenlijke inkoop te doen voor alle huishoudens in die gemeenten. Hierdoor wordt de groep alleen maar groter. De gedeputeerde ziet nu alleen nog maar beren op de weg en ik kan mij daar wel iets bij voorstellen, maar zijn insteek zou natuurlijk ook wel wat positiever kunnen zijn.

Mevrouw REMMELTS: Mijnheer de voorzitter. Stelt de PvdA echt voor om als provincie collectief

voor alle huishoudens stroom in te kopen, of heb ik het nu verkeerd begrepen?

De heer SCHAAP: Ik wil het nog wel eens herhalen, maar dat is precies wat wij hebben voorgesteld. Dit zou dan moeten gebeuren in een soort van nutsconstructie, waarbij de NV RENDO wordt gebruikt als de deskundige partner die weet hoe de energiemarkt in elkaar steekt. Dat is wat wij voorstellen en dat doen wij overigens al 100 jaar.

De heer DIJKS: Juist vanwege de onduidelijkheden en de gecompliceerdheid stelt het college voor de uitkomsten van het onderzoek dat nu is ingesteld af te wachten. De consument is pas in 2004 aan bod en het college stelt voor de discussie met andere partijen, waarom de PvdA vraagt, te voeren op het moment dat bekend is wat het traject, dat nu is opgegaan, heeft opgeleverd. Dan kunnen wij ook duidelijker zijn. Op dit moment de discussie voeren en een symposium voorbereiden, is hoogst interessant, maar dan belanden wij in dromenland, terwijl wij realistisch met deze zaak moeten omgaan.

De heer SCHAAP: Mijnheer de voorzitter. Ik maak bezwaar tegen de uitdrukking "dromenland", want daarmee zegt de gedeputeerde ook dat de directeur van RENDO, die publiekelijk via TV Drenthe heeft laten weten dat dit een haalbare optie is, droomt. De sector zelf geeft dus al aan hier wel wat in te zien en daarmee is er naar mijn mening geen sprake van dromenland.

De heer DIJKS: Als ik directievoorzitter van RENDO was, zou ik dit voorstel ook omarmen, want op deze manier zou ik in een klap heel Drenthe als klant krijgen. Ik wil op dit moment niet inhoudelijk op dit voorstel ingaan. Ik wijs erop dat in onze provincie 2 nutsbedrijven energie leveren. Wij zitten met beide bedrijven om de tafel en te zijner tijd komen wij met voorstellen.

Mevrouw REMMELTS: Hoe zit het in het voorstel van de PvdA dan met de gedwongen winkelnering? Blijft er een vrije keuze voor de consument?

De heer SCHAAP: Ik moet mevrouw Remmelts vragen de door mij uitgesproken tekst toch nog maar eens na te lezen. Ik heb vanmorgen zeer specifiek aangegeven dat wij niet voorbij kunnen gaan aan het feit dat de markt vrij is en dat de consumenten per definitie de keuze hebben om toch nog bij Albert Heijn energie te kopen.

Mevrouw REMMELTS: Ik heb die tekst gelezen en daarom was mijn eerste vraag ook of de consumenten gezamenlijk via de provincie energie zouden moeten inkopen. Ik begrijp dat niet helemaal. Maar ik zal mij vanavond nog eens in die tekst verdiepen en alles nog eens goed op mij laten inwerken. Misschien komt mijn fractie dan morgen nog wel op dit onderwerp terug.

De heer SCHAAP: Mevrouw Remmelts moet het zo zien: de PvdA maakt nu eens op een heel creatieve manier gebruik van de markt, die de VVD altijd zo bewondert.

Mevrouw REMMELTS: Ik zal er nog eens over nadenken, maar op dit moment heb ik de indruk dat het voorstel van de PvdA niet haalbaar is.

De heer SCHAAP: Met die conclusie is mevrouw Remmelts wel heel erg snel.

De VOORZITTER: Ik verzoek de heer Dijks zijn betoog voort te zetten. De verdere discussie over dit onderwerp komt wel in tweede termijn.

De heer DIJKS: Mijnheer de voorzitter. Ik denk dat ik dit onderwerp voldoende heb toegelicht. Ik maak de fractie van de PvdA niet het verwijt dat het trekken aan een dood paard is, maar ik zeg wel dat het college de tijd absoluut nog niet rijp acht om een dergelijk besluit te nemen. Te zijner tijd discussiëren wij hierover graag verder. Mijnheer de voorzitter. Ik ga over naar het volgende onderwerp, namelijk het opkopen en beëindigen van recreatiebedrijven.

(Voorzitter: de heer Swierstra.)

Voor het college is het in 1998 vastgestelde POP het toetsingskader. De staatssecretaris spreekt trouwens over sanering van verblijfsrecreatiebedrijven binnen kwetsbare natuurgebieden en als zij meent dat er gesaneerd moet worden dan zullen wij zeker met haar in gesprek gaan over een financiële regeling. Wat ons betreft is er op dit moment geen sprake van een beleidswijziging. Het CDA stelt voor op het TT-terrein grootschalige publieksevenementen te houden. Wij zijn bezig met een vergunningentraject, waarin naast de

milieuvergunning ook een vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet wordt voorbereid. Het is een uitermate gecompliceerde zaak, maar inmiddels zijn allerlei onderzoeken afgerond en is een aanvraag ingediend, waarin wordt uitgegaan van 5 dagen per jaar grootschalige evenementen, waaronder het Truckstar-festival en een grootschalig muziekevenement, dit alles binnen de voorwaarden die nader in de milieuvergunning zullen worden gesteld.
Mijnheer de voorzitter. Vervolgens heeft het CDA vragen gesteld over kwaliteitsverbetering in de horecasector en gevraagd naar initiatieven op het gebied van de paardensport.
Ten aanzien van de voorzieningen voor de ruitersport is enige jaren geleden al een forse slag gemaakt. Drenthe kent een behoorlijk ruiterpadennet, waarvan de routes zelfs met paddestoelen zijn aangegeven en bij de VVV verkrijgbaar zijn. De ruiterpaden worden ook in de brochures van de VVV genoemd en zij zijn voor de consument een extra reden om naar Drenthe te komen.

De VOORZITTER: Ik verzoek de staten hun onderlinge keuvelarijen ietwat te beperken, opdat wij het einde van deze marathon op een toch wel ordentelijke manier bereiken.

De heer DIJKS: Mijnheer de voorzitter. Op het punt van de kwaliteitsverbetering in de hotelsector is het college het van harte met de fractie van het CDA eens. De bedrijven zijn bezig gezamenlijk campagnes op te zetten om zich te promoten om op die manier meer inkomsten te genereren. De CvdK heeft gisteren nog een heel fraai bedrijf geopend dat iets toevoegt aan de kwaliteit van de bedrijven in Drenthe. Er wordt stevig op ingezet en daarbij wordt ook gebruikgemaakt van de KITS-regeling. De wijzigingen die in die regeling zijn aangebracht hebben een gunstige uitwerking. In totaal is inmiddels een bedrag van ongeveer ƒ 7 miljoen toegekend, waarvan een behoorlijk deel in Drenthe is terechtgekomen. Het gaat ook niet meer om kleine investeringen, want de naam van de regeling is gewijzigd in Kwalitatieve investeringen in de toeristische sector. Een regeling voor grote investeringen acht het college volstrekt overbodig want KITS gaat tot investeringen van € 500.000,--, waarbij de subsidie € 100.000,-- kan zijn. Daarnaast kunnen bedrijven voor investeringen boven € 500.000,-- gebruikmaken van de bestaande IPR. Helaas laat gebruikmaking daarvan wel te wensen over.
De fractie van het CDA vraagt verder om een door provincie en gemeenten gezamenlijk in te stellen fonds waaruit onder regie van het Recreatieschap interessante projecten gefinancierd kunnen worden. Het college vindt dat wel een goed voorstel, maar het is overbodig. Ik wijs erop dat de staten ook hebben afgesproken niet aan allerlei fondsvorming te zullen doen. Maar in overleg met de gemeenten en het Recreatieschap is afgesproken dat wanneer er goede projecten zijn het altijd mogelijk is binnen de provinciale begroting hiervoor pondspondsgewijze financiële ruimte te vinden. Zo zal het onderzoek naar de totale impact van de besteding in de recreatiesector medegefinancierd worden.
Mijnheer de voorzitter. De fracties van het CDA en de ChristenUnie hebben zorgen over de samenwerking binnen en de positie van het NNBT. Ik vind het woord "defaitisme" in dit verband wat zwaar, maar ik kan mij voorstellen dat na het werkbezoek dit de indruk was. Het werkbezoek aan De Blinkert heeft wel een goede uitwerking gehad, want tijdens het een week daarna gehouden gesprek is dit onderwerp uitvoerig aan de orde gekomen. Morgen wordt op het terrein van het Verkeerspark Assen een congres gehouden door de RECRON en het Recreatieschap waarbij samenwerking, productverbetering, imago en promotiecampagnes op de agenda staan. Ik hoop dat signalen vanuit het provinciehuis en de inbreng van de NNBT voor de sector zelf voldoende zijn om de hand aan de ploeg te slaan en vooral vooruit te kijken en ervoor te zorgen dat het nieuwe seizoen goed wordt. Overigens was het afgelopen seizoen, ondanks alle kommer en kwel, ook redelijk goed.
De fractie van het CDA vraagt om een overzicht van de activiteiten van het NNBT. In juni is een schriftelijk overzicht gegeven van alle toeristische activiteiten en ik wil naar dat overzicht verwijzen.
Mijnheer de voorzitter. Dat niet de CvdK maar ik het onderwerp communicatie bespreek heeft ermee te maken dat de communicatie nogal nauw verweven is met de hele informatievoorziening. Het heeft het college verbaasd dat GroenLinks, hoe sympathiek zijn voorstel ook is, vraagt extra geld in de communicatieprojecten te steken. Maar misschien is er sprake van een communicatiestoornis binnen die fractie, want het voorstel is geld dat nodig is voor een betere communicatie

met de Drentse burger weg te halen bij de informatisering, terwijl wij in het communicatieplan van verleden jaar, in de nota Digitaal Drenthe en in ons kortgeleden vastgestelde Informatiseringsplan voorstellen hebben gedaan voor een betere communicatie met de burger. De argumentatie dat Internet slechts door een beperkte groep wordt gebruikt, verbaast ons in hoge mate, want ook GroenLinks was al in een heel vroeg stadium betrokken bij het hele internetgebeuren. Uit onderzoek blijkt dat inmiddels 1 van de 3 Drenten gemiddeld eens per week online is en dat dit aantal snel stijgt. Gisteren nog heeft de CvdK in Coevorden een uitermate interessant project geopend, welk project de provincies via het basisonderwijs dichter bij de mensen brengt. Bij de vaststelling van het Communicatieplan is afgesproken dat met het oog op de komende statenverkiezingen een actieplan wordt voorbereid om de vergroting van de kennis van de provincie te stimuleren. Het aantal Nederlanders dat uitziet naar de mogelijkheid om digitaal te stemmen, blijkt inmiddels verbazend hoog te zijn. Over de mogelijkheden om dit allemaal te realiseren zullen wij met elkaar van gedachten wisselen en er wordt een actieprogramma voorbereid. Kortom, het idee van de fractie van GroenLinks berust volgens het college op een misverstand. Het kan immers niet zo zijn dat men aan de ene kant de communicatie wil verbeteren en aan de andere kant het gebruik van het meest moderne middel terugdringt. De provinciale website trekt inmiddels 18.000 bezoekers en dat aantal stijgt maandelijks.

De heer BLANKSMA: Mijnheer de voorzitter. Het is een misverstand te denken dat wij tegen het digitale informatieaanbod van de provincie zijn. Wij willen alleen dat het medium niet wordt overschat, want al wordt er steeds meer van Internet gebruikgemaakt, slechts een beperkt aantal inwoners van de provincie zal de provinciale website bezoeken. Behalve de inzet op de digitale weg is daarom ook inzet op communicatie via andere kanalen nodig. Het vergroten van de zichtbaarheid van de provincie bij brede groepen in de samenleving wordt namelijk absoluut niet gerealiseerd via alleen de digitale snelweg. Daarin kan dan wel veel geïnvesteerd worden en daar zijn wij ook niet tegen omdat het in het totaal van de communicatiemix in toenemende mate een belangrijk instrument is, maar met de andere vorm van communicatie, waarbij meer gebruik wordt gemaakt van de traditionele massacommunicatiemiddelen, kunnen mensen actief benaderd worden. Dat is de enige mogelijkheid om de zichtbaarheid van de provincie te vergroten; dat lukt gewoon niet met uitsluitend de digitale weg. Ons pleidooi is dus om die andere mogelijkheid er ook bij te houden.

De heer DIJKS: Mijnheer de voorzitter. Dit punt is ook in de commissie aan de orde geweest en ik wil die discussie nu niet overdoen. Het is een én-énverhaal. Wij zetten niet alleen extra in op ICT. Het gebeurt daarnaast en daarom is er ook extra geld voor nodig. Het college stelt ook niet voor het geld hiervoor weg te halen bij de andere vormen van communicatie.
Mijnheer de voorzitter. Ik meen hiermee tevens de opmerking van de ChristenUnie te hebben beantwoord.

De heer BAAS: Mijnheer de voorzitter. Dat antwoord is er niet helemaal gekomen, maar ik kom er in de tweede termijn wel op terug.

De heer DIJKS: Mijnheer de voorzitter. GroenLinks denkt ongetwijfeld ook dat herhaling het succes vormt van de reclame, want die fractie heeft nogmaals gesproken over de biologische catering. Ik heb de staten een onderzoek toegezegd naar de consequenties van biologische catering. Als het onderzoek gereed is, zal de staten een voorstel worden voorgelegd.
Mijnheer de voorzitter. De fractie van D66 spreekt uit dat als het om nog niet opgepakte beleidsvoornemens gaat, het veelal de milieuaspecten betreft. Omdat slechts een tweetal voornemens wordt genoemd, vind ik dit wel wat zwaar uitgedrukt. De beperking van de lichtuitstoot van tuinbouwkassen is al eerder aan de orde geweest. Het is een uitermate ingewikkeld probleem, dat in eerste instantie ook door het Rijk en de gemeenten moet worden opgelost. Bij de ontwikkeling van het nieuwe tuinbouwcentrum in Emmen, het Rundedal, zullen wij stevig op beperking van de lichtuitstoot inzetten. De gemeente Emmen heeft een milieueffectrapportage gemaakt en ook die gemeente gaat uit van een beperking van de lichtuitstoot naar boven. Binnen de mogelijkheden die wij hebben zullen wij ook de wensen van de staten op tafel leggen.
De provincie zal in het nieuwe tuinbouwgebied ook optimaal inzetten op het gebruik van duurzame technieken. Het zou een gemiste kans zijn dat

niet te doen. Wij hopen dat van biomassa gebruikgemaakt zal worden en ook de ondergrondse opslag zullen wij onder de aandacht brengen. Kortom, de ontwikkelingen in de glastuinbouw hebben onze volle aandacht.

(Voorzitter: de heer Ter Beek.)

Mijnheer de voorzitter. Met betrekking tot de waterkrachtcentrales heb ik in de commissie toegezegd dat wij kijken welke mogelijkheden de eigen organisatie heeft en verder zullen wij hierover met de waterschappen in contact treden. Wat immers een paar jaar geleden nog niet mogelijk was, is dat nu wel. Een jaar of 10 geleden is de techniek ook onderzocht en die bleek toen veel te kostbaar te zijn, waarna is gekozen voor het conventionele systeem van pomp en afvoer. Gelet op de afschrijftermijnen kan dat systeem niet direct veranderd worden, maar als er opnieuw geïnvesteerd moet worden zal de nieuwe techniek, die nu toegankelijker en qua kosten aantrekkelijker is, zeker opnieuw bekeken worden.
De kwestie van aardgas voor stadsbussen en koolzaadolie als vervanger van dieselolie is ook in de commissie aan de orde geweest. Op voorstel van onze provinciegenoot Hofstra is in de Tweede Kamer een motie aangenomen waarin de regering wordt gevraagd geen accijns op koolzaadolie te heffen, waardoor die techniek een extra impuls kan krijgen. In het kader van de vergroening van het autoverkeer heeft staatssecretaris Bos deze motie overgenomen. De NLTO moet nu met projecten komen voor Noord-Nederland, en Drenthe is daarvan nog steeds onderdeel. Drenthe zal dergelijke projecten van harte ondersteunen.
Met de opmerkingen die ik reeds heb gemaakt, hoop ik ook de opmerkingen van de fractie van de ChristenUnie over het bevorderen van de duurzaamheid te hebben beantwoord. Het college houdt stevig vast aan de ambitie die in de Nota duurzaamheid is vastgelegd.
Mijnheer de voorzitter. Ik hoop hiermee alle opmerkingen te hebben beantwoord.

De heer ENGELS: Mijnheer de voorzitter. Juist om morgen tijdwinst te boeken, verzoek ik de gedeputeerde toch nog te reageren op ons commentaar op een aantal voorstellen voor nieuw beleid, die betrekking hebben op zijn portefeuille.

De heer DIJKS: Ik begrijp die vraag niet helemaal.

De heer ENGELS: Ik heb opmerkingen gemaakt over de beleidsvoorstellen h, y en ab, herinrichting provinciehuis, personele gevolgen nieuw beleid en verbetering dienstvervoer.

De heer DIJKS: De heer Engels weet ook dat onze bezemwagen, de heer Weggemans, nog aan het woord komt en hij zal alle opmerkingen op financieel gebied die zijn blijven liggen, meenemen.

De heer ENGELS: Als dat zo is, had de heer Dijks zijn betoog al veel eerder kunnen afronden.

De VOORZITTER: De heer Weggemans heeft een kwartier spreektijd gevraagd, dus de vergadering kan om zes uur geschorst worden.

De heer WEGGEMANS: Mijnheer de voorzitter. Ik wil beginnen met een paar opmerkingen over de economie.
Enkele fracties, waaronder die van de ChristenUnie, hebben gevraagd naar de gevolgen van het minder groeien van de economie voor de werkgelegenheid in Drenthe. Onze cijfers lopen achter - de laatste zijn van juni 2001 - en het is dan ook heel lastig daarover concreet te zijn. De cijfers van juni zien er nog heel goed uit, maar gelet op de jongste ontwikkelingen zal dat niet voor de cijfers van nu gelden. Ook de NOM laat weten dat er op dit moment weinig vraag is van bedrijven die zich in het Noorden willen vestigen of hier substantieel willen uitbreiden. Er is duidelijk niet alleen sprake van stagnatie, maar ook van teruggang. Dit heeft nog niet meteen gevolgen voor onze eigen huishouding, want de cijfers van de septembercirculaire verwerken wij pas in het voorjaar. Bovendien had minister Zalm zijn zaken keurig op orde en is er in de verkiezingsprogramma's sprake van dat de overheid nog steeds meer wil uitgeven. Omdat het Provinciefonds aan de overheidsuitgaven gekoppeld is, hebben wij nog geen grote zorgen over onze eigen huishouding. Maar met ingang van volgend jaar - het blijkt ook al uit de 5e begrotingswijziging - zullen wij wel een nieuwe term invoeren, namelijk "structureel sparen".
De fractie van het CDA oppert het idee van een gemeenschappelijke grondbank voor bedrijventer

reinen. De staten ontvangen binnenkort de evaluatie van de Nota bedrijventerreinen en daarin wordt uitvoerig op veel zaken ingegaan. Daarvoor is geen verder onderzoek nodig. Wij hebben het allemaal zelf gedaan en het ziet er allemaal heel keurig uit. Het CDA zal dan ook niet alleen onder de indruk zijn van het cijfermateriaal, maar wellicht ook met aantal punten kunnen instemmen. Het MERA-terrein en Ossebroeken zijn duidelijk verschillende terreinen, maar komen wel beide voort uit het POP. Er is niets onoorbaars gebeurd, maar er zal voor het MERA-terrein wel een oplossing moeten komen. MERA is iets uit de periode dat Alders minister van VROM was en toen was de gedachte dat uit secundaire grondstoffen zoveel renderende activiteiten zouden kunnen worden gehaald dat het de moeite was exclusief daarvoor een bedrijventerrein in te richten. Maar zelfs in het havengebied van Rotterdam is dit niet gelukt - ook daar zijn de bedrijven niet tot wasdom gekomen of gaan langzamerhand failliet - en ook de beddeninzameling door het werkvoorzieningsschap in Assen is geen succes geworden. Er zal ten aanzien van het MERA-terrein sowieso iets moeten gebeuren, maar daarover kan bij de behandeling van de evaluatie van de Nota bedrijventerreinen gesproken worden. Hetzelfde geldt voor het samenwerken in het grondbedrijf. De Regiovisie Groningen-Assen is er druk mee doende en de NOM mag nu participeren in bedrijventerreinen, maar de eerste berichten zijn nu dat de gemeenten zeer geïnteresseerd zijn maar vooral de overhoekjes aanbieden, waardoor het allemaal niet opschiet, omdat dan niet rendabel gewerkt kan worden. Er is dus nog een hele weg te gaan, maar onze nota zal daar duidelijk op ingaan.
Mijnheer de voorzitter. Een aantal sprekers heeft gevraagd of de Kompas-projecten wel lopen. Bij de Productgroep Economie is een 6-tal nieuwe personeelsleden aangesteld - en dit allemaal keurig binnen de formatie - om hierin versnelling te brengen. Het is soms wel heel lastig. Na de tijd van visieontwikkeling zitten wij nu in de tijd van procesontwikkeling en de proceskosten zijn hoog. Ik heb wel eens de neiging te zeggen dat eerst alle stuurgroepen en platforms maar moeten worden opgeheven voordat er sneller iets gebeurt in de zin van concretisering. Het zijn bijzonder lastige trajecten, vooral als met meer partners moet worden samengewerkt en er overheden bij betrokken zijn. Morgen is al een aantal voorstellen aan de orde en er volgen nog meer. Wij zijn druk bezig met het revitaliseren van bedrijventerreinen en de staten zullen voorstellen krijgen om daarin te participeren, maar ook daarbij zijn de processen lang en de proceskosten hoog. Maar dat hele traject is nodig om duidelijk te krijgen dat het verantwoord is subsidie in te zetten.

De heer NIJENBRINKS: Mijnheer de voorzitter. De heer Weggemans zegt dat bij de Productgroep Economie 6 nieuwe mensen zijn aangesteld. Ik heb gesproken over een soort van aanjaagfunctie om de toeloop van echt goede en grote projecten te bewerkstelligen. Houden de werkzaamheden van die mensen daar verband mee?

De heer WEGGEMANS: Er zitten 2 aanjagers bij. De gedeputeerde is inmiddels zelf op pad om mee aan te jagen. De grotere gemeenten zijn inmiddels bezocht en nu komen de wat kleinere aan de beurt. Het doel is om binnen de periode van het Kompas tot en met 2006 de beschikbare gelden zeer verantwoord te besteden. In die zin klopt het volledig. Het is ook niet allemaal kommer en kwel. Gisteren nog heeft de heer Vermeend voor een bedrag van ƒ 60 miljoen projecten gekregen in het kader van de arbeidsmarkt en met name voor scholing van werklozen. Dat bedrag van ƒ 60 miljoen is vanaf april tot en met de dag van gisteren ontstaan. Er kan dus wel heel snel gewerkt worden, maar dan moet het wel gaan om bekende trajecten die in het verleden ESF-geld kregen en die bekend zijn bij de gemeenten. Van het bedrag van ƒ 60 miljoen moet ƒ 30 miljoen van het ESF komen en van die ƒ 30 miljoen daalt weer tweederde deel in Drenthe neer, en dat alles in nauwe samenwerking met de gemeenten. Er kan dus heel veel, maar het zit vaak vast op de concretisering van projecten. Als het om investeringen in infrastructuur gaat - ik wijs op het project in Coevorden - moeten heel veel zaken geregeld worden en gaat het vaak om heel veel geld.
De fractie van GroenLinks heeft het armoedebeleid genoemd, niet zozeer in de zin van dat de provincie daar zoveel mogelijk aan moet doen, maar wel als aandachtspunt. De ESF-projecten hebben daar iets mee van doen. Wij hebben in het verleden op dit punt al diverse projecten uitgezet en er komen nog projecten, maar dan gaat het meer om participatie, dus richting kaartenbak vier en daaronder dan om armoedebeleid. Dat armoedebeleid is vooral een zaak van de gemeenten en dat wil het college vooral ook zo houden.

Mijnheer de voorzitter. Toen de heer De Haas sprak over het Prohef-systeem vroeg ik mij even af wat hij bedoelde. Het blijkt om het plan-Van Elswijk te gaan. In Leeuwarden wordt daarvoor een bureau opgericht. Met dit plan is het: men gelooft er in of niet. In 1998 kwam er geld voor Noord-Nederland van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid voor het Kompas, maar het plan-Van Elswijk wordt niet verder gebracht. Het is "ten principale niet wenselijk" schrijft de minister. Er komt dus geen geld voor. In de Ipsc is het punt al aan de orde geweest toen de woordvoerder van de Fryske Nasjonale Party daar in zijn bekende toespraak in het Fries over sprak. Ik ving toen gelukkig de woorden "Van Elswijk" op en daarom kon ik reageren met de mededeling dat het in het Noorden niets wordt. Bureaus zullen daar niet aan helpen en wij kunnen daar niet positief over zijn. De een zegt dat het niet kan en de ander zegt in dit totaal andere systeem te geloven. Maar er zijn heel veel complicaties en in die zin denk ik dat wij daar niet verder mee komen.
Mijnheer de voorzitter. Met betrekking tot het uitgavenniveau van de provincie heeft de heer Engels zijn woorden uit de commissievergadering herhaald, namelijk dat het college nogal laconiek op het accountantsrapport heeft gereageerd. Dat is per se niet aan de orde. Het college neemt zich al die opmerkingen ter harte en gaat ervan uit dat die in het volgende accountantsverslag niet terugkeren. Wij weten dat wij in de provinciale huishouding nog veel op orde moeten brengen en met het nieuwe systeem Probis wordt daar ook volledig op ingezet. Ik heb de hoop dat wij met de rekening over 2001, die wij in het voorjaar van 2002 al ter beschikking hopen te hebben, een stap in de goede richting kunnen zetten.
De heer Engels vindt het uitgavenniveau van de provincie te hoog en heeft een aantal posten genoemd, die hij liever niet in de begroting heeft. Bij de opstelling van de Najaarsnota en de begroting is nog wel sprake van een te hoog uitgavenniveau, maar in de 5e wijziging van de begroting van 2001 ziet het er allemaal weer beter uit, zodat nu kan worden gesproken van enige structurele ruimte voor de toekomst. De financiële zorgpunten die de heer Engels noemde, zijn daarmee niet meer aan de orde, maar het was terecht dat hij ze noemde.
Mijnheer de voorzitter. Het door de fractie van D66 ingediende amendement A heeft onder andere betrekking op onderdeel h. van voorstel 5 van de Najaarsnota, de huisvestingskosten en de structurele gevolgen daarvan. De daarbij horende bedragen heeft de heer Engels in zijn dekkingsplan wat door elkaar gehaald. Het in onderdeel y. genoemde bedrag van ƒ 600.000,-- voor nieuw personeel is ook in de commissie al aan de orde geweest. Toen heb ik al aangegeven dat dit extra personeel nodig is. Wij zijn heel selectief en er wordt heel weinig extra personeel ingezet, maar dit bedrag is echt nodig om een aantal zeer noodzakelijke formatieplaatsen te financieren. De Productgroep Cultuur en Welzijn maar ook de Productgroep Landelijk Gebied heeft daar iets mee van doen. De provincie moet een aantal wetten gaan uitvoeren en om dat in deze tijd van minder gedogen goed te doen, is extra menskracht nodig. Ook op het terrein van verkeer en vervoer zijn er extra wensen. Die worden nu niet gehonoreerd, maar die wensen komen bij de volgende voorjaarsnota wellicht terug. Er zijn dus nog wel meer wensen, maar mét de directie kijken wij altijd eerst waar met minder personeel kan worden gewerkt en of er geschoven kan worden. Zo is de extra inzet bij de Productgroep Economie volledig uit het apparaat gekomen.

De heer ENGELS: Is het dan niet handig dat in het vervolg even te melden als toelichting op een dermate grote post? Op die manier kan veel discussie worden voorkomen.

De heer WEGGEMANS: Eerst wordt geprobeerd te schuiven, want de directie heeft de opdracht zoveel mogelijk binnen de huidige formatie te blijven. Uiteindelijk blijkt dan dat een bedrag van ƒ 600.000,-- nodig is voor 5 of 6 formatieplaatsen, maar het is heel lastig van tevoren aan te geven hoe het allemaal geregeld gaat worden. Ik denk dat het in eerste instantie ook geen zaak van de staten is. De staten kunnen er wel van uitgaan dat wij niet zomaar de formatie opkrikken. Ik begrijp dat de heer Engels ook niet bedoelt dat hij wil weten waar nu wel een formatieplaats bij komt en waar niet, maar dat hij gewoon meer inzicht wil. Ik hoop dat inzicht nu gegeven te hebben. Op het moment dat de Najaarsnota werd geschreven was ook nog niet bekend wat wij nu wel weten.
Het bedrag van ƒ 26.000,-- voor de verbetering van het dienstvervoer ziet de heer Engels ook niet zitten. Het gaat om een extra dienstauto. Van het bedrag van ƒ 26.000,-- moet het bedrag dat de gedeputeerden nu als kilometervergoeding ont-

vangen afgetrokken worden, maar omdat dat een andere begrotingspost betreft, is dat bedrag niet bij dit voorstel vermeld. Het nettobedrag is dus anders. Ooit is onderzocht wat nu goedkoper is: drie dienstauto's, of rijden met een dienstauto en de gedeputeerden hun eigen auto te laten gebruiken en de uitkomst was dat het niet zoveel uitmaakt. Over de wenselijkheid van meer dienstauto's heeft het college gediscussieerd en daaruit kwam het waardige compromis dat er nog een dienstauto bij kan komen.

De heer SCHAAP: De discussie in de commissie ging niet zozeer over het geld, als wel om de vraag of de regeling voor dienstauto's die nu zo heel mooi Drents is, zou moeten worden veranderd. Dát was de discussie en daar zou de gedeputeerde op in moeten gaan.

De heer WEGGEMANS: Dat is nieuw voor mij. Er zitten wel aardige dingen aan de Drentse regeling. Zo komt het niet hebben van een dienstauto bijvoorbeeld wel aardig over. Maar aan de andere kant geeft het gebruikmaken van de eigen auto ook beperkingen. De dienstauto heeft het routeplanningsysteem en heeft in sommige gevallen ook wat meer uitstraling. Nu kan natuurlijk getwist worden over de vraag wat meer uitstraling heeft: een kleine auto of de grote BMW van Fryslân, maar het gaat nu vooral om de praktische kant. De geschiedenis heeft ons geleerd dat sommige gedeputeerden best in een kleine auto naar het provinciehuis willen komen, maar vandaaruit graag in een grote auto vervoerd willen worden. Mijnheer de voorzitter. Ik wil nog even duidelijk maken hoe het nu gaat met voorstellen die eigenlijk al door het college zijn overgenomen. Het beste is die toch nog op schrift te zetten en morgen in te dienen, want uiteindelijk moeten ze wel in de boekhouding verwerkt worden. Deze gang van zaken heeft ook iets met dualisme van doen: waarom zou het college iets doen dat de staten zelf wel kunnen regelen?
Mijnheer de voorzitter. Met betrekking tot de provinciale financiën heeft de heer Van der Schoot gewezen op de "Interprovinciale vergelijking". Wij hebben daarvan geen analyse gemaakt, maar Drenthe zit redelijk in het midden, al zit het, als het om het personeel gaat, in de bovenste helft. Het college heeft daar vrede mee. In die zin zijn wij niet zo ondersteboven van die vergelijking.

De heer VAN DER SCHOOT: Ik neem graag aan dat de gedeputeerde er tevreden mee is, maar wij willen die tevredenheid graag toetsen. Ik weet dat Drenthe op het gebied van de hoogte van de MRB derde in het land is.

De heer WEGGEMANS: Maar het verschil met de provincies die daaronder zitten, is minimaal. De heer Van der Schoot kan de Interprovinciale vergelijking meteen meekrijgen, maar hij kan het ook gewoon opvragen, want het is een openbaar rapport. Het gaat mij te ver 51 exemplaren ervan te bestellen en alle statenleden daarvan een toe te sturen.
Met betrekking tot de dekking wijs ik de staten behalve op de post Onvoorzien op het bedrag van meer dan ƒ 500.000,-- op pagina 104 van de modellen en bijlagen dat volgend jaar als dekking beschikbaar is. Het college hecht er wel aan dat er toch nog een bedrag bij die post blijft staan.

De heer ENGELS: Mijnheer de voorzitter. Met betrekking tot onderdeel h. van voorstel 5 van de Najaarsnota kan ik bijna al raden wat de gedeputeerde gaat zeggen: thuis klein en eenvoudig wonen en hier groot en luxe. Maar het gaat mij om de onderbouwing van het voorstel, de samenhang met eerdere voorstellen en de afspraken die al eerder zijn gemaakt. Wij zouden een samenhangend onderhouds- en inrichtingsplan voor het provinciehuis krijgen en daar hecht ik aan.

De heer WEGGEMANS: Er komt een onderhoudsplan voor het provinciehuis, maar voor een aantal dingen die echt aan vervanging toe zijn en die meer zijn dan gewoon onderhoud, heeft het college ervoor gekozen iets te regelen. Ik neem dat aan deze post het laatste is wat de staten op dit punt voorgeschoteld krijgen. Ook voor het museum krijgen de staten nog een onderhoudsplan. Ik neem aan dat beide plannen bij de Voorjaarsnota zullen voorliggen, maar ik ga er nu al vanuit dat uitvoering van beide plannen geld gaan kosten. Het is zaak de plannen op het goede moment helder en zichtbaar te maken.

De VOORZITTER: Wij zouden hiermee aan het eind van de eerste termijn zijn gekomen, ware het niet dat gedeputeerde De Vries nog een kleine omissie ongedaan wenst te maken. Ik geef haar de gelegenheid dit te doen, zodat de staten, volop door het college bediend, naar huis kunnen gaan.

Mevrouw DE VRIES: Mijnheer de voorzitter. De heer Weggemans heeft al iets gezegd over voorstellen die morgen ingediend moeten worden om de financiële kant goed geregeld te krijgen. In dit kader ben ik vergeten in te gaan op het voorstel van het CDA om te proberen jongeren met een functiebeperking optimaal deel te laten nemen aan de maatschappij. Het college vindt dat een heel sympathiek voorstel, maar het moet nog wel wat verder uitgewerkt worden.

**I.** **Schorsing** van de vergadering tot woensdag 7 november, 13.00 uur

DE VOORZITTER: Ik schors de vergadering.

(De vergadering wordt om 18.15 uur geschorst.)

**Tegenwoordig zijn op 7 november 2001:**

A.L. ter Beek, Commissaris van de Koningin, voorzitter

de leden (50 in getal):

J.H. Schaap (PvdA)
J. Prinsen (PvdA)
H. Holman (CDA)
S.A. van der Schoot (Ouderenpartij)
H. Zomer (CDA)
mevrouw G. de Vries-Leggedoor (CDA)
mevrouw M.Ch.A. Smilde (CDA)
K. Jonker (CDA)
J.J. Mastwijk (CDA)
mevrouw E.H. Mellink (PvdA)
A.G.H. Peters (CDA)
mevrouw M.W. Brink-Massier (PvdA)
A. Faber (CDA)
R.C.M. van Glansbeek (CDA)
Ch.C. de Haas (OPD)
mevrouw N. Nieuwenhuizen (OPD)
J.W.M. Engels (D66)
mevrouw I.J. Huisman-Holmersma (PvdA)
K.N. Blanksma (GroenLinks)
mevrouw K. Westerkamp-Exoo (CDA)
A. Wendt (ChristenUnie)
A.J. Gaasbeek (OPD)
mevrouw A. Edelenbosch (PvdA)
J.P. Sluiter (D66)
H. Baas (ChristenUnie)
H.R. Hornstra (PvdA)
F. Ietswaart (D66)
mevrouw W.H.H. Ceelen (PvdA)
mevrouw M. Looman-Struijs (PvdA)
mevrouw H. Kempe-Foekens (ChristenUnie)
R.W. Klein Nulent (PvdA)
mevrouw H.G. Stoel-Snater (PvdA)
J.R. Dijkstra (PvdA)
J.J. van Heukelum (VVD)
W.H. Kuiper (GroenLinks)
Joh. Dijks (VVD)
G.A.W. Fonk (VVD)
F.A.J. Harleman (GroenLinks)
mevrouw W.F.C. Dirks (GroenLinks)
mevrouw J. Schipper (VVD)
mevrouw G.M. Remmelts-Mulder (VVD)
W. Nijenbrinks (VVD)
J. Langenkamp (GroenLinks)
S.B. Swierstra (VVD)
F. Benning (VVD)
K.H. Smidt (VVD)
L. Bomhof (VVD)
mevrouw A. de Widt-Nieuwenhuizen (VVD)
A. Haak (PvdA)
H. Weggemans (PvdA)

J.Th. Imholz, plaatsvervangend griffier der staten van Drenthe

**Met kennisgeving afwezig:**

A. Tuparia (PvdA)

## J. Heropening

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering van provinciale staten (13.04 uur).

## K. Mededelingen

De VOORZITTER: Namens de staten betuig ik mijn innige deelneming aan Jan Mastwijk vanwege het overlijden van zijn vader. Ik wens hem en zijn familie alle kracht toe om dit verlies te dragen en te verwerken.
Ik deel de staten mee dat bericht van verhindering tot het bijwonen van de vergadering is binnengekomen van de heer Tuparia. De heer Haak heeft laten weten de vergadering rond drie uur te moeten verlaten.

## L. **Algemene beschouwingen** in tweede termijn door provinciale staten

De heer SCHAAP: Mijnheer de voorzitter. Ik dank het college voor zijn antwoord in eerste termijn. Ik wil in deze tweede termijn nog enkele punten naar voren brengen en een aantal moties indienen, want wij hebben gisteren gehoord dat als wij wat willen, wij dat op papier moeten zetten. Volgens ons is dat ook een heel goede en heldere werkwijze.
Mijnheer de voorzitter. Ik wil nog een paar woorden zeggen over de noordelijke samenwerking. Uit de discussie maak ik op dat de zienswijzen van de fracties in deze staten niet erg ver uiteenlopen. Grosso modo komt het erop neer dat wij in Drenthe de kop niet in het zand steken, maar zeer gespitst zijn op de discussies met de Drentse bevolking en tegelijkertijd niet te veel voor de muziek uit hoeven lopen. Het is mooi dat de Drentse staten ervan overtuigd zijn dat voorlopig beter ingezet kan worden op samenwerking dan nu al over fusie te beginnen, een visie die ons in het Fries door een Fries is voorgehouden, welke Fries vervolgens zei dat vooral Fryslân niet wil samenwerken. Ik vind het mooi dat dit gewoon in de Drentse staten kan worden gezegd. Wat willen we nog meer.
Mijnheer de voorzitter. Met betrekking tot de organisatie van het openbaar vervoer heeft het college ons er eigenlijk niet van overtuigd dat er eigenlijk niets aan de hand is en dat, als er wel wat aan de hand is, de provincie daar eigenlijk niets aan kan doen, omdat het Rijk nu eenmaal verkokerd werkt en omdat de provincie op dit punt ook nog met de gemeenten te maken heeft. Wij willen dat er een scherpe analyse wordt gemaakt van de verschillende taken en taakopvattingen en van hoe de geldstromen lopen. Het college wil hier niet aan, maar is wel bereid eens een bijeenkomst te organiseren waarop dit allemaal nog eens heel goed met elkaar doorgesproken kan worden. Dat vinden wij uitstekend. Wij hebben ook geen kritiek op de werkwijze van het college, want wij weten dat het college met handen en voeten aan allerlei regels gebonden is, maar wij willen de wijze waarop het openbaar vervoer in Nederland georganiseerd is aan de kaak stellen. Daarom dien ik namens de fracties van de PvdA en GroenLinks de volgende motie in.

***Motie E***

*Provinciale staten van Drenthe in vergadering bijeen op woensdag 7 november 2001, ter behandeling van de Najaarsnota 2001, de Beleidsnota 2002 en de begroting 2002;*

*overwegende dat:*
- *het openbaar vervoer een belangrijke sociale functie heeft;*
- *in verschillende plaatsen talloze vormen van openbaar vervoer worden aangeboden;*
- *er desondanks veel klachten zijn over de kwaliteit en het aanbod van het openbaar vervoer;*
- *de vraag en het aanbod beter op elkaar moeten worden afgestemd;*
- *de organisatie van het openbaar vervoer door verschillende overheden de efficiency niet bevordert;*

*van mening dat:*
*creatieve oplossingen gezocht moeten worden voor het verbeteren van de kwaliteit van het openbaar vervoer;*

*dragen het college van GS op:*
*een gedegen analyse op te stellen van:*
- *de doelmatigheid van de huidige organisatie;*
- *de financiering van de verschillende vormen van openbaar vervoer;*
- *de mogelijkheid om geldstromen te bundelen;*

- *deze analyse te presenteren in de commissievergadering Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit van 14 januari 2002;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de motie voldoende is ondersteund en daarom bij de beraadslaging kan worden betrokken.

De heer SCHAAP: Mijnheer de voorzitter. Wij hebben gisteren een aantal voorstellen gedaan met betrekking tot cultuur en welzijn. Die voorstellen hebben wij in enkele moties verwoord en die wil ik nu indienen.

***Motie F***

*Provinciale staten van Drenthe in vergadering bijeen op woensdag 7 november 2001, ter behandeling van de Najaarsnota 2001, de Beleidsnota 2002 en de begroting 2002;*

*overwegende dat:*
- *het gewenst is de succesvolle Tender vrijwilligerswerk van 2001 voort te zetten;*
- *het gewenst is de subsidie voor de Tender vrijwilligerswerk structureel te maken om continuïteit te waarborgen;*

*besluiten:*
- *de subsidie structureel vast te stellen op ƒ 100.000,-- volgens de subsidiecriteria;*
- *de subsidie de eerste 2 jaren te richten op jongeren en mantelzorg, daarna beleid te maken op continuïteit;*
- *de hieraan verbonden extra middelen te putten uit de stelpost voor eenmalige uitgaven 2002 (bijlagen en tabellen bladzijde 104), en vanaf 2003 structureel in de begroting op te nemen;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

Deze motie is ondertekend door de fracties van de PvdA, het CDA, de ChristenUnie en GroenLinks.

De VOORZITTER: Ook deze motie is voldoende ondersteund en kan derhalve bij de beraadslaging worden betrokken.

De heer SCHAAP: De volgende motie heeft betrekking op de gratis entree tot het Drents Museum. De motie is ondertekend door de fracties van PvdA, ChristenUnie en CDA.

***Motie G***

*Provinciale staten van Drenthe in vergadering bijeen op 7 november 2001, ter behandeling van de Najaarsnota 2001, de Beleidsnota 2002 en de begroting 2002;*

*overwegende dat:*
- *ons cultureel erfgoed in het Drents Museum voor jongeren vrij toegankelijk moet zijn;*

*besluiten:*
- *de kosten voor bezoek aan het Drents Museum voor jongeren onder de 18 jaar voor haar rekening te nemen;*
- *hiervoor gedurende 5 jaar een afkoopsom van ƒ 25.000,-- per jaar ter beschikking te stellen aan het Drents Museum, tenzij er eerder een landelijke gratis Museumdag wordt geïntroduceerd;*
- *de hieraan verbonden middelen te putten uit de stelpost voor eenmalige uitgaven 2002 (bijlagen en tabellen bladzijde 104), en vanaf 2003 structureel in de begroting op te nemen;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Voor deze motie geldt wat voor de vorige moties gold: zij is voldoende ondersteund en kan daarom bij de beraadslaging worden betrokken.

De heer SCHAAP: Mijnheer de voorzitter. De volgende motie heeft betrekking op de multifunctionele zorg- en dienstencentra.

***Motie H***

*Provinciale staten van Drenthe in vergadering bijeen op woensdag 7 november 2001, ter behandeling van de Najaarsnota 2001, de Beleidsnota 2002 en de begroting 2002;*

*overwegende dat:*
- *in Drenthe grote behoefte bestaat aan de ontwikkeling van meer multifunctionele zorg- en dienstencentra;*

- *hierdoor de leefbaarheid in de stad en op het platteland gestimuleerd wordt;*
- *hierdoor de sociale samenhang in dorpen en wijken versterkt wordt;*
- *er een grote behoefte bestaat aan professionele ondersteuning bij het ontwikkelen van projecten;*

*besluiten:*
- *ƒ 300.000,-- beschikbaar te stellen voor de ontwikkeling van multifunctionele zorg- en dienstencentra in Drenthe;*
- *het geld beschikbaar te stellen uit de post Onvoorzien 2001*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

Deze motie is ondertekend door de fracties van de PvdA, het CDA en de ChristenUnie.

De VOORZITTER: Voor deze motie geldt hetzelfde als zo-even.

De heer SCHAAP: Mijnheer de voorzitter. Ik wil nog een paar opmerkingen maken over de gedachte om de komende jaren te bekijken of overheden een rol kunnen spelen als het gaat om de waarborgen voor kleinverbruikers bij levering van elektriciteit. Onze gedachten hierover hebben veel aandacht gekregen, ook buiten deze zaal, gisteren nog in Drents Diep zelfs van geleerde heren van de RuG. De een vond het een goed idee en vroeg zich af waarom de overheid zich hiermee niet meer bezig zou houden, terwijl de ander het ook wel een goed idee vond, maar van mening was dat ook in dit geval het berouw wel na de zonde komt, dus dat wij hiermee wel eerder hadden mogen beginnen. Maar niettemin kon ook deze spreker zich in onze gedachten hieromtrent vinden. Dat is dus steun uit onverdachte hoek en wij vinden het dan ook van belang de discussie hierover voort te zetten en het niet alleen bij onze opmerkingen in eerste termijn te laten.

De heer NIJENBRINKS: Mijnheer de voorzitter. Ik heb bij toeval gisteren ook een stuk gezien van Drents Diep.

De heer SCHAAP: Was dat toeval?

De heer NIJENBRINKS: Met de uitdrukking "bij toeval" bedoel ik te zeggen dat ik niet elke keer tot diep in de nacht naar TV Drenthe kijk. Maar dit stuk heb ik gezien en de tweede deskundige op wie de heer Schaap doelt was professor Degenkamp en ik heb hem toch wat anders horen zeggen. Deze econoom gaf duidelijk aan dat deze plannen absoluut niet haalbaar zijn; hij distantieerde zich uiteindelijk dan ook van deze plannen.

De heer SCHAAP: De heer Nijenbrinks gaat met deze woorden voorbij aan de analyse die vervolgens in hetzelfde programma werd gegeven, waaruit bleek dat ook deze professor van mening was dat de elektriciteitsvoorziening niet aan de vrije markt zou moeten worden overgelaten, dus dat de fout al was gemaakt op het moment dat werd afgesproken dat er geliberaliseerd en geprivatiseerd zou worden. Die zonde heeft mijn fractie overigens niet begaan en ik heb dan ook niet zoveel berouw, maar dat neemt niet weg dat wij van mening zijn dat de discussie toch nog maar even voortgezet moet worden. Die mening is ook gebaseerd op wat deze twee deskundigen in naar mijn gevoel serieuze commentaren naar voren hebben gebracht.
Mijnheer de voorzitter. Het college vond ons idee creatief, zo zei de heer Dijks heel duidelijk, maar vervolgens gebruikte hij het woord "dromenland'. Mijnheer de voorzitter. Ik wil over dit onderwerp toch een motie indienen.

***Motie I***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op woensdag 7 november 2001, ter behandeling van de Najaarsnota 2001, de Beleidsnota 2002 en de begroting 2002;*

*kennisgenomen van:*
*de liberalisering van de energiemarkt voor elektrische energie voor kleinverbruikers in 2004;*

*overwegende dat:*
- *tot op heden regionale en lokale overheden middels nutsbedrijven, een positieve rol hebben gespeeld bij de levering van elektrische energie voor haar inwoners;*
- *bij de liberalisatie de positie van de kleinverbruiker ondergeschikt dreigt te worden aan de grootverbruiker;*
- *bundeling van de kleinverbruikers een bijdrage kan leveren aan een betere uitgangspositie op de markt;*

- *betrouwbare en langjarige contracten in het belang zijn van de kleinverbruiker;*
- *invloed van de kleinverbruiker op de besluitvorming in de regio via raden en staten, dan wel rechtstreeks via consumentenraden de voorkeur verdient;*
- *garanties moeten kunnen worden gegeven over de opwekkingsvorm van de geleverde energie;*

*besluiten:*
- *het college op te dragen een verkennend onderzoek te (laten) verrichten naar de mogelijkheid om, ten behoeve van de kleinverbruikers, als Drentse gemeenten en de provincie, middels een nutsbedrijf, een actieve rol te blijven vervullen in de adequate levering van elektrische energie aan de Drentse kleinverbruikers tegen zo gunstig mogelijke voorwaarden;*
- *in het voorjaar aan de hand van dit verkennend onderzoek een conferentie te organiseren waarvoor gemeenten, consumentenorganisaties, wetenschappers, energiebedrijven, milieuorganisaties en gebruikersgroepen enz. worden uitgenodigd, om de resultaten van dit verkennend onderzoek te bespreken;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

Deze motie is ondertekend door de fracties van de PvdA, het CDA, D66, OSD, en de Ouderenpartij.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat ook deze motie voldoende is ondersteund en daarom bij de beraadslaging kan worden betrokken.

De heer NIJENBRINKS: Mijnheer de voorzitter. De fractie van de VVD dankt het college voor de uitvoerige en op veel punten duidelijke reactie op de inbreng van de fracties in eerste termijn. Maar uiteraard wil mijn fractie in deze tweede termijn op een aantal zaken graag terugkomen. Ik wil eerst ingaan op de reacties op onze eigen inbreng en vervolgens zal ik reageren op een deel van de inbreng van de andere fracties in deze staten. En ten slotte zal ik onze stellingname met betrekking tot de gisteren al voorgelegde moties en het amendement meedelen.
Mijnheer de voorzitter. Met betrekking tot de noordelijke samenwerking heb ik in eerste termijn, kort samengevat, gezegd dat wij veel waarde hechten aan die samenwerking, maar dat wij de discussie over ontwikkelingen die daar verband mee houden nadrukkelijk niet uit de weg willen gaan. Niet alleen de VVD, maar ook andere fracties hebben daarbij opmerkingen gemaakt over het functioneren van de Ipsc. Gedeputeerde Swierstra heeft helder en stellig uiteengezet dat voor dat functioneren de verantwoordelijkheid in eerste instantie bij de Ipsc zélf ligt. Hij gebruikte daarbij de term "van onderop" en wij onderschrijven dat. Al in 1993 is ten aanzien van de noordelijke samenwerking gezegd dat een eventueel samengaan op termijn niet uitgesloten moest worden geacht en ook gisteren hebben wij die opmerking opnieuw uit de mond van het college kunnen noteren. De statenfractie van de VVD in Drenthe zal zich in Ipsc-verband blijven inzetten voor de noordelijke samenwerking en voor een beter functioneren van de Ipsc.
Voor wat betreft de samenwerking tussen Zuidoost-Drenthe en Noord-Overijssel mag ik haast aannemen dat het college instemt met ons voorstel, want anders hadden wij daarover ongetwijfeld een opmerking van het college gehoord.

De heer SCHAAP: Mijnheer de voorzitter. In algemene zin is opgemerkt dat dergelijke voorstellen zouden moeten worden omgezet in een motie, waarin tevens de dekking zou moeten worden aangegeven. Dat hebben wij ook keurig gedaan.

De heer NIJENBRINKS: De heer Schaap is heel alert, maar mijn volgende zin is: en als het college het daarmee niet eens is - het college heeft dit punt namelijk in zijn beantwoording laten liggen - dan dien ik daaromtrent de volgende motie in.

***Motie J***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 6 en 7 november 2001;*

*gehoord de beraadslagingen tijdens de algemene beschouwingen;*

*overwegende dat:*
- *naast de ontwikkelingen binnen de Regiovisie Groningen-Assen in een zo goed mogelijke evenwichtigheid ook de ontwikkelingen met betrekking tot de samenwerking van Zuid-Drenthe met Noord-Overijssel krachtig gestalte dienen te krijgen;*

- *de door de staten van Drenthe geïnitieerde en totstandgekomen regiovisie voor dat gebied op het punt van de uitwerking in tastbare projecten in de eerste jaren - mede gelet op het probleem van de samenhang in het grote gebied tussen de Duitse grens en Zwolle - moeizaam tot stand is gekomen;*
- *er vertrouwen bestaat in de huidige aanpak die is gekozen na de onlangs totstandgekomen overgang van het voorzitterschap;*

*besluiten:*
- *een bedrag van ƒ 250.000,-- beschikbaar te stellen in een fonds van waaruit deelnemende Drentse gemeenten een beroep kunnen doen bij de uitwerking van concrete projecten, zulks ter beoordeling aan het bestuur;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

Mijnheer de voorzitter. Wat ons betreft komt hiervoor een 3-tal projecten met name in aanmerking. Er staan nog 18 projecten op het programma en wat ons betreft gaat het dan om nummer 8: Stimulering van grensoverschrijdende samenwerking, het project Optimalisering kennisinfrastructuur en een project Toeristisch platform. Wat ons betreft komt de dekking uit de post Onvoorzien 2001.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de motie voldoende is ondersteund en daarom bij de beraadslaging kan worden betrokken.

De heer NIJENBRINKS: Mijnheer de voorzitter. Ik kom op het voorstel om een extra krediet van ƒ 450.000,-- uit te trekken voor de aankoop van natuurgebieden. Mevrouw Edelenbosch gaf in de discussie die daarover ontstond zelf al aan het spijtig te vinden dat door omstandigheden de feitelijke discussie niet in de commissie heeft kunnen plaatsvinden. Daarom stellen wij het volgende voor:
- het extra krediet van ƒ 450.000,-- vooralsnog te blijven bestemmen voor het doel waarvoor het in de begroting is opgenomen;
- de inhoudelijke discussie, ook in het belang van de duidelijkheid in de komende jaren met betrekking tot deze uitgaven, te voeren in een komende commissievergadering;
- in die commissievergadering definitief te besluiten over dit extra krediet.

Samengevat komt ons voorstel erop neer dit geld even te parkeren en de besluitvorming te laten plaatsvinden na een degelijke discussie hierover.

De heer BLANKSMA: Mijnheer de voorzitter. Is het echt de bedoeling van de heer Nijenbrinks om de commissie daarover een besluit te laten nemen?

De heer NIJENBRINKS: In feite nemen de staten natuurlijk het besluit.

De heer BLANKSMA: Dat moet dan gebeuren in de vergadering daarop. De discussie moet dus in de commissie plaatsvinden, waarna de staten een besluit kunnen nemen.

De heer NIJENBRINKS: Wat mij betreft neemt de commissie het besluit, want de staten zijn immers in de commissie vertegenwoordigd. Ik vind het voldoende dit voorstel in de commissie te bespreken. Maar wat mij betreft mag er ook wel een statenstuk voor gemaakt worden dat dan in de volgende statenvergadering aan de orde komt. Daarom heb ik ook voorgesteld de bestemming en het bedrag vooralsnog gewoon te laten staan. Ik neem aan dat de opvattingen door de discussie wel enigszins beïnvloed worden, maar uiteindelijk zijn het de staten die hierover beslissen.

De heer BLANKSMA: Maar het is toch altijd zo dat wanneer de staten in een later stadium een beslissing nemen die neerkomt op een bezuiniging ten opzichte van de begroting, die bezuiniging doorgaat? Dat is dus helemaal niet zo bijzonder en daarom komt het voorstel van de heer Nijenbrinks er in feite op neer dat hij in de commissie nog een discussie wil.

De heer NIJENBRINKS: Onze stellingname in eerste termijn was niet akkoord te gaan met dit punt in de voorliggende begroting. Wij waren daar dus tegen. Daarover is een discussie ontstaan tussen mevrouw Edelenbosch en vertegenwoordigers van het CDA en de VVD en in die discussie zijn argumenten gewisseld. Mevrouw Edelenbosch heeft zelf gezegd dat het jammer was dat de feitelijke discussie door omstandigheden - de volgende commissie stond al klaar - niet in de commissievergadering heeft kunnen plaatsvinden. Wij zijn van mening dat over zo'n belangrijk onderwerp - het gaat uiteindelijk om

ƒ 450.000,-- - wel een discussie moet plaatsvinden. Wij zijn al in onze stellingname opgeschoven, want wij waren eerst tegen en nu zijn wij al zover dat wij het geld wel enige tijd willen laten staan, maar wij willen wel dat de discussie dan in de volgende commissievergadering plaatsvindt en dat pas na die discussie het besluit wordt genomen.

De heer BLANKSMA: Maar de heer Nijenbrinks geeft met zijn formulering zo'n zware lading aan dit voorstel. Ik begrijp de voorgeschiedenis wel die nu langzamerhand door het gootsteenputje dreigt te verdwijnen, maar als de gedeputeerde een discussie in de commissie toezegt dan kan daarna toch nog van alles veranderd worden? De toezegging dat er in de commissie over gesproken kan worden, is dan toch voldoende?

De heer NIJENBRINKS: Ik heb niet de indruk dat ik een bepaalde lading aan dit voorstel geef. Wij waren tegen dit voorstel en in afwachting van de discussie stemmen wij er nu mee in dat dit bedrag geparkeerd wordt. Het is toch een logisch gevolg van de discussie in eerste termijn dat er eerst in de commissie wordt gediscussieerd en dat pas daarna een besluit wordt genomen? Maar goed, ik hoor graag de reactie van het college.
Mijnheer de voorzitter. Met betrekking tot onze suggestie om in het kader van de bestedingen van de zogenaamde Kompas-gelden actief en gericht een soort van aanjaagfunctie te bewerkstelligen heb ik van de heer Weggemans begrepen dat hij de noodzaak daartoe onderschrijft en dat daar in feite ook al uitvoering aan wordt gegeven. De heer Weggemans, die uit een andere hoek van de staten al de titel "keizer" kreeg toebedeeld, heeft voor een deel zelf deze taak al op zich genomen en dat vindt mijn fractie een keizerlijke oplossing.
De fractie van de VVD heeft ten aanzien van het beleidsveld cultuur, welzijn en zorg aangegeven vooralsnog vast te willen houden aan de in deze staten gemaakte afspraak om de in gang gezette verandering van aanbod- naar vraaggestuurd door te voeren onder de conditie van budgettair neutraal. De fractie van de VVD hecht zeer aan die afspraak en in relatie tot onze opmerkingen over de financiële discipline zullen wij een aantal voorstellen van andere fracties vanuit deze beide uitgangspunten benaderen.
Met betrekking tot het openbaar vervoer stelt de PvdA in motie E voor een eigen project te starten. Wat er ook van komt, het antwoord van het college maakt duidelijk dat een pilot op dit moment nog wat te prematuur is. De suggestie om op het opcententarief een openbaarvervoerbelasting te heffen, wijst mijn fractie met klem van de hand. Als het om de opcenten gaat, is de opstelling van mijn fractie genoegzaam bekend.
Op de voorstellen om ƒ 100.000,-- beschikbaar te stellen voor de Tender vrijwilligerswerk, een bijdrage te geven aan Theatergroep Benjamin en het bezoek aan musea voor jongeren tot 18 jaar gratis te maken, zal ik nu om des tijds wille niet ingaan. Ik wil nog wel iets zeggen over het voorstel voor oprichting van een Drents energiebureau.
Mijnheer de voorzitter. Toen wij voor het eerst kennisnamen van de ideeën en plannen van de fractie van de PvdA op dit punt, overheerste nog de onduidelijkheid. Wij wisten niet wat precies werd beoogd. Ondertussen is er via een paar interruptiedebatjes maar vooral ook via de media wat meer duidelijkheid genomen. Daarom wil ik nu, in antwoord op het verzoek van de fractie van de PvdA, duidelijk maken hoe de fractie van de VVD tegen dit voorstel aankijkt.
Onze opvatting is duidelijk: de VVD is principieel en overtuigd duidelijk tegen de plannen van de PvdA op dit punt. De liberalisering van de energiemarkt is een feit en het past niet om in dat proces stappen terug te zetten: dat zou inderdaad neerkomen op de Don Quichot uithangen. Als het gaat om de belangen van de consument dan hebben de marktpartijen daarin in onderlinge concurrentie een rol; die rol heeft de overheid niet. Gisteravond kwam de econoom Degenkamp in Drents Diep tot exact dezelfde conclusie. De provincie is geen collectief bureau, de provincie is geen inkoopfederatie voor burgers.

De heer SCHAAP: Mijnheer de voorzitter. Waarom geldt dit dan allemaal wel voor drinkwater?

De heer NIJENBRINKS: Water is een volstrekt ander onderwerp. Ten aanzien van water ligt de distributie in wetgeving vast. Daar is sprake van monopolie. Nu gaat het om de liberalisering van de energiemarkt.

De heer SCHAAP: Nee, het gaat om de vraag wat de rol van de overheid is. De markt is geliberaliseerd, dat hoeft de heer Nijenbrinks ons ook niet uit te leggen, want daarvan zijn wij ons terdege

bewust. Het gaat nu om de vraag of de overheid op het gebied van de energievoorziening nog een rol heeft in de richting van de burgers van deze regio. Onze insteek is dan, ondanks dat de markt geliberaliseerd is, waarom niet? Als de overheid daarin een nuttige rol kan vervullen, waarom dan niet? Wij doen het immers ook bij water en we deden het vroeger bij een heleboel andere producten. Ik begrijp dat de VVD de WMD het liefst morgen nog zou willen verkopen.

De heer NIJENBRINKS: Die discussie is nu niet aan de orde en, nogmaals, ik vind het geen goede vergelijking.

De heer SCHAAP: Het gaat om het principe.

De heer NIJENBRINKS: Het gaat om het principe van het voorstel dat nu voorligt, het gaat dus om de energiemarkt. En als het dan gaat om de positie van de Drentse burger dan acht mijn fractie die Drentse burger mondig genoeg om zelfs beslissingen te nemen.

De heer SCHAAP: En die burger is mondig genoeg om, wanneer hij vindt dat dit niet door moet gaan, te zeggen: "Nee, ik ga wel naar Albert Heijn of naar Shell."

De heer NIJENBRINKS: Maar vanuit dat vertrekpunt zien wij geen enkele noodzaak om te komen tot bemoeienis van de overheid. Voor het toezicht komt er een soort van Opta en verder valt te denken aan consumentenorganisaties en de markt zelf, instanties die ook een rol hebben als het gaat om de bescherming van de belangen van de consument. De overheid past daar absoluut niet in.

De heer HARLEMAN: Mag ik de fractie van de VVD een verhelderende vraag stellen? De markt is geliberaliseerd, dat wil zeggen dat eenieder die dat wenst in die markt een rol kan spelen. Maar kennelijk geldt die liberalisering in principe niet voor de overheid. Waarom is de overheid dan de enige partij die in de geliberaliseerde markt uitgesloten is van het spelen van een rol?

De heer NIJENBRINKS: Onze opvatting is dat de overheid hierin geen rol heeft. Laat ik een ander voorbeeld geven: de heer Harleman koopt toch ook niet via een of ander inkoopbureau van de provincie zijn brood? Hij is toch mans genoeg om zelf uit te maken welke kwaliteit brood hij wil, bij wie hij dat brood wil kopen en welke prijs hij voor dat brood over heeft? Als het om de energiemarkt gaat, is de discussie niet anders.

De heer HARLEMAN: Misschien was mijn vraag niet duidelijk genoeg. De markt is geliberaliseerd; dus iedereen die dat wil, kan in die markt een rol spelen. De VVD zegt nu dat de enige partij die daarin absoluut nooit een rol mag spelen, de overheid is. Waarom is dat?

De heer NIJENBRINKS: Dat is omdat de overheid geen marktpartij is. Wat zou het betekenen als de overheid daarin een rol zou moeten spelen?

De heer SCHAAP: Als de overheid geen marktpartij is, waarom doet de overheid het dan wel voor zijn eigen gebouwen?

De heer NIJENBRINKS: Omdat de overheid zich dan als consument met enkele andere consumenten bundelt. Maar de overheid doet dat niet voor de burger. Als de overheid zelf klant is, is het een andere zaak, maar in het voorstel van de PvdA gaat het om de Drentse burger.

De heer VAN DER SCHOOT: Zou de overheid uit ideële doelstellingen ook iets voor die Drentse burger kunnen doen, dus los van het feit dat de marktwerking hierop losgelaten moet worden? Kan de heer Nijenbrinks die principiële vraag beantwoorden?

De heer MASTWIJK: Het lijkt er nu op dat de heer Nijenbrinks zegt dat de overheid er voor vele doelen voor de Drentse burger is, maar nu even niet voor de inkoop van elektriciteit. Als hij een vergelijking maakt tussen brood kopen bij de bakker en elektriciteit inkopen op een markt die redelijk wordt overheerst door stevige partijen, waarbij ik mij afvraag of de gemiddelde burger redelijk overeind kan blijven, dan denk ik dat het goed zou zijn, dat de overheid die er toch ook voor de Drentse burger is, initiatieven neemt om ook dit belang van die burger te waarborgen.

De heer VAN DER SCHOOT: En ik krijg nog graag een antwoord op mijn vraag of een overheid vanuit de ideële doelstelling om een voorziening te garanderen op een bepaald moment de marktwerking kan negeren.

De heer NIJENBRINKS: De fractie van de PvdA heeft voorgesteld hierover een soort van conferentie te houden. Als die conferentie bedoeld is om te praten over de inkoopfunctie van de overheid dan zien wij in zo'n conferentie geen enkel heil. Als het een conferentie is om in voorlichtende zin iets voor de burger te doen dan kunnen wij ons daar wel iets bij voorstellen. Maar het gaat de PvdA om de rol die de overheid zou moeten hebben bij de inkoop van energie en daarin past naar onze mening de overheid geen enkele rol. Daarin hebben de marktpartijen een rol en die marktpartijen zorgen in onderlinge concurrentie en onder de voorwaarden die voor elk product in de markt gelden, voor het belang van de consument. De Drentse burger is mondig genoeg om daarin zijn weg te vinden.
Mijnheer de voorzitter. Ik wil de discussie over dit onderwerp stoppen. Helder is in ieder geval dat wij in een Drents energiebureau helemaal niets zien.
Mijnheer de voorzitter. De fractie van het CDA heeft gevraagd om bij de evaluatie van de Nota bedrijventerrein aan de aspecten een gemeenschappelijke grondbank en een Drents grondbedrijf aandacht te schenken. Mijn fractie heeft wel wat bedenkingen tegen het centraal vanuit de provincie aansturen van het beleid ten aanzien van de bedrijventerreinen. Wij wachten de evaluatie van de Nota bedrijventerreinen af en komen er dan wel op terug.
De fractie van het CDA vraagt verder om een Nota plattelandsbeleid. Doel is te komen tot een effectievere besteding van de geldstromen, met meer bundeling en duidelijkheid voor de rol van de landbouw daarin. De motie die daarover door het CDA zal worden ingediend, zullen wij steunen.
Een ander voorstel van het CDA is het instellen van een Fonds recreatie en toerisme, gevoed door gemeenten en provincie, te beheren door het Recreatieschap en vooral bedoeld voor onderzoek. De gedeputeerde heeft duidelijk aangegeven dat het college geen behoefte heeft aan nieuwe fondsen. Als er stellige plannen zijn dan komt het college wel met een voorstel bij de staten.
De fractie van GroenLinks heeft in een bijlage bij de algemene beschouwingen de dekking van haar verschillende voorstellen op een rijtje gezet. Veel van de voorstellen hebben betrekking op het terrein cultuur, welzijn en zorg. Ik heb in algemene zin al duidelijk gemaakt hoe mijn fractie die voorstellen benadert. Wij steunen derhalve die voorstellen niet.
Op de voorstellen op het terrein van verkeer en vervoer en de verkeersveiligheid is de gedeputeerde Swierstra met een duidelijk antwoord gekomen. Wij onderstrepen zijn opvattingen. De eventuele motie over de verkeersveiligheid wachten wij af.
Mijnheer de voorzitter. Met betrekking tot de voorstellen op het terrein cultuur, welzijn en zorg wil ik toch een paar korte reacties geven.
Naar aanleiding van het voorstel om musea voor jongeren gratis toegankelijk te maken, vragen wij het college of het op de hoogte is van de landelijke discussie over dit thema. Landelijk wordt onderzocht of het mogelijk is, en zo ja, hoe het dan gefinancierd moet worden, om de Nederlandse musea een dag in de week gratis toegankelijk te laten zijn. Het lijkt ons verstandig de uitkomst van die discussie af te wachten. Als het doorgaat, zal er ongetwijfeld een grote pr-campagne aan verbonden worden om zoveel mogelijk mensen naar de musea te krijgen.

Mevrouw LOOMAN: Wij willen het gedurende vijf jaar mogelijk maken dat jongeren het Museum gratis bezoeken, tenzij er landelijk een gratis Museumdag komt. Als dus die dag er komt dan vervalt ons voorstel voor gratis toegang voor de jeugd.

De heer NIJENBRINKS: Wij horen toch graag de reactie van het college. Als het Rijk al zulke plannen heeft dan vragen wij ons af of het nodig is daar nu al op vooruit te lopen. Wij zullen die reactie van het college in onze beoordeling van het voorstel van de PvdA betrekken. Maar vooralsnog vragen wij ons af waarom niet wordt aangesloten bij plannen die er kennelijk nadrukkelijk liggen.
Mijnheer de voorzitter. Ik kom op het voorstel de Tender vrijwilligerswerk te verlengen. Vanuit de herstructurering van het beleid op het terrein van cultuur, welzijn en zorg ligt er nog de opdracht te onderzoeken hoe wij vrijwilligers en organisaties kunnen faciliteren. Voor elke organisatie zal dat verschillend liggen. Als wij het voorstel zo mogen interpreteren dat er structureel beleid komt op het terrein van de vrijwilligers dan kan de fractie van de VVD daarmee instemmen. Wij voelen minder voor ad-hocbeleid in de zin dat voor een korte periode een voorselectie wordt gemaakt, hoe sympathiek de doelgroep ons ook is. Wij kunnen

ons dan ook nog wel andere terreinen voorstellen: ouderen, specifieke sport en dergelijke. Wij willen wel structureel beleid voor vrijwilligers en wat ons betreft kan het desnoods dan ook nog wel om meer geld gaan.
Met betrekking tot het voorstel om Theater Benjamin te subsidiëren wil ik, ondanks de vrij brede ondersteuning voor dit voorstel, toch nog wel de volgende opmerking maken. De afweging die mijn fractie hierbij in beeld wil brengen, is de volgende. In 1995 is het kunst- en cultuurbeleid van de provincie Drenthe in een nota vastgelegd. K&C heeft toen onder andere de opdracht gekregen scholen te begeleiden bij projecten die Benjamin nu de scholen ook aanbiedt. Benjamin doet dat uitstekend - daarover moet geen misverstand bestaan - gelet op het aantal voorstellingen en de kwaliteit daarvan. Maar betekent dit nu dat die taak wegvalt bij K&C of in nieuwe termen geformuleerd: met welke offerte gaan wij in zee?
Mijnheer de voorzitter. Ik kom op het voorstel van het CDA met betrekking tot jongeren met een lichamelijke functiebeperking. Het CDA heeft een van de items uit de Regiovisie voor mensen met een lichamelijke functiebeperking gekozen. Is het het CDA bekend dat het RPCP op dit moment bij patiëntenverenigingen inventariseert welke items prioriteit moeten krijgen? Aandacht voor deze doelgroep spreekt ons aan. Wij geven in overweging dit onderzoek als een eerste opdracht neer te leggen bij het onderzoeksbureau.
Mijnheer de voorzitter. Ik begrijp dat er nog moties zullen worden ingediend en daarop zal ik dan later wel reageren.

De heer HOLMAN: Mijnheer de voorzitter. Ook wij willen het college dankzeggen voor de beantwoording. Ik wil nog terugkomen op enkele punten die mijn fractie zelf naar voren heeft gebracht en op enkele punten uit het verhaal van de andere fracties.
Mijnheer de voorzitter. Met betrekking tot de fusie van de noordelijke provincies kunnen wij ons goed vinden in het antwoord van de gedeputeerde Swierstra. De heer Swierstra gebruikte de beeldspraak van ijs dat nog vrij dun is. Die beeldvorming kunnen wij volgen en als het om de Ipsc gaat is onze indruk dat sommigen nog een paar schaatslessen moeten volgen om rechte strepen te kunnen maken. Als dat eenmaal lukt, zal er sprake zijn van een goed noordelijk samenwerkingsverband, dat de argumentatie van de heer Weggemans om snel tot een fusie te komen, onderuit haalt.
Met betrekking tot de bedrijventerreinen doet het ons goed dat de heer Weggemans heeft geantwoord dat in de evaluatie van de Nota bedrijventerreinen de door ons ingebrachte elementen nadrukkelijk zullen worden meegenomen. Ik heb begrepen dat over de invulling van het MERA-terrein nagedacht wordt en dat het idee van een grondbank niet verworpen wordt. In dit verband noemde de heer Weggemans het feit dat de NOM in deze richting denkt als het om een aantal kleine gebieden gaat. Maar als wij die kant op willen, zullen wij daarin wel volwaardige bedrijventerreinen mee moeten nemen, omdat het anders niet werkt.
Ten aanzien van recreatie en toerisme hebben wij om een fonds gevraagd, maar ik kan mij de argumentatie voorstellen waarom een fonds niet wenselijk is. Wel heb ik de gedeputeerde heel duidelijk horen zeggen dat de door ons geuite zorg door hem wordt gedeeld en dat verzoeken om geld voor onderzoek bij het college een willig oor zullen vinden.
Mijnheer de voorzitter. In mijn eerste termijn heb ik ook gesproken over het TT-circuit. Als het om recreatie en toerisme gaat, is het beeld dat wij hebben dat het niet slecht en niet goed gaat, maar wij hebben het idee dat er in Drenthe veel meer mogelijk is; dat er veel potentie is die wij onbenut laten. Daar moest ik ook even aan denken toen de discussie over het TT-circuit ging. Mevrouw Brink zegt dat Lowlands er komt. Prachtig, dat is een eerste initiatief, maar voor ons is het ook echt een eerste initiatief. Wij willen eigenlijk veel meer, want wij vinden het gebied bij uitstek geschikt voor het ontwikkelen van activiteiten.

De heer HARLEMAN: Mijnheer de voorzitter. De heer Holman vindt het gebied bij uitstek geschikt, maar het is juist een gebied met veel beperkingen, omdat er een woonwijk en een stilte-/natuurgebied naast liggen. Ik vraag mij af of het CDA met dergelijke elementen wel voldoende rekening houdt.

De heer HOLMAN: Wij vinden dat er op dit gebied sprake is van een beetje Drentse kneuterigheid. Er is een vergunning voor vijf dagen. Zes of zeven dagen kan niet, want dat geeft overlast. Maar willen wij het toerisme echt tot ontwikkeling brengen, dan zullen wij over dergelijke dingen heen moeten stappen. Het komt op mij net zo over als

wanneer gezegd zou worden dat er alleen op donderdagen van en naar Eelde mag worden gevlogen.

De heer HARLEMAN: Mijnheer de voorzitter. Het gaat om landelijke wetgeving waaraan bewoners rechten kunnen ontlenen. Ik noem dat niet direct Drentse kneuterigheid, want het gaat om omstandigheden waarmee bij het organiseren van evenementen rekening moet worden gehouden. Dat is niet krampachtig optreden en dat is geen kneuterigheid, want het gaat erom dat op die plek niet onbeperkt van alles en nog wat gedaan kan worden.

De heer HOLMAN: Dat begrijp ik. En natuurlijk hebben wij de landelijke wetgeving te respecteren. Maar naar mijn mening is er binnen de geldende randvoorwaarden veel meer mogelijk dan er nu gebeurt. Laten wij die ruimte opzoeken en laten wij die ruimte benutten!
Mijnheer de voorzitter. In de eerste termijn is door andere fracties iets gezegd over de gevolgen van defiscalisering van de omroepbijdrage. Ook het college heeft hierover in zijn eerste termijn iets gezegd. De fractie van het CDA onderschrijft de stelling dat de verhoging van de uitkering uit het Provinciefonds, die ter compensatie dient, geen geoormerkt geld moet zijn dat automatisch helemaal wordt doorgesluisd naar RTV Drenthe. RTV Drenthe zal een gewone budgetinstelling moeten worden zoals er meer zijn in onze provincie. Wij wijzen de staten er wel op dat wij naast de lusten ook de lasten op ons nemen. Wij dragen voor de financiering van de omroep de volle verantwoordelijkheid, ook als het eens tegenzit.

Mevrouw SCHIPPER: Mijnheer de voorzitter. De heer Holman realiseert zich wellicht dat het aansturen van normale budgetorganisaties wat anders is dan inhoudelijk een opdracht bij de omroep neerleggen. Dat is gebonden aan allerlei andere regels dan die van de provincie.

De heer HOLMAN: Ja, en wat wil mevrouw Schipper daarmee zeggen?

Mevrouw SCHIPPER: Dat RTV Drenthe in mijn beleving nooit een gewone budgetorganisatie zal worden. De Programmaraad is inhoudelijk verantwoordelijk.

De heer ZOMER: Het gaat ons om het budgetrecht dat wij als provinciale staten dan hebben.

Mevrouw SCHIPPER: Als dat de kern van de bijdrage is, kan de fractie van de VVD die onderschrijven.

De heer HOLMAN: Mijnheer de voorzitter. Op het gebied van het welzijnsterrein heb ik in eerste termijn een paar opmerkingen gemaakt. Ik hoef daar nu niet weer op in te gaan en beperk mij tot het indienen van een tweetal moties.

***Motie K***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 6 en 7 november 2001;*

*overwegende:*

1. *dat veiligheid en leefbaarheid hoog op de politieke agenda staan in onze provincie, en daarom in het Bestuursprogramma "Besturen in balans" een belangrijke plaats hebben gekregen;*
2. *dat Theater Benjamin door middel van zijn voorstellingen voor leerlingen in het voortgezet onderwijs een belangrijke functie vervult in het bewustwordingsproces dienaangaande in genoemde groep jongeren;*
3. *dat Theater Benjamin jaarlijks gemiddeld een derde deel van zijn voorstellingen (60 voorstellingen) speelt in onze provincie;*
4. *dat de provincie Drenthe "slechts" bijdraagt in de kosten door middel van het Fonds artistieke dynamiek, terwijl zowel de provincie Groningen als de gemeente Groningen daarnaast nog zelf een subsidie verlenen;*

*besluiten:*
*Theater Benjamin voor het jaar 2002 een subsidie toe te kennen van ƒ 100.000,--/€ 45.000,-- ten laste van de post Onvoorzien en voor de jaren 2003 en 2004 deze post op de begroting te plaatsen*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

Deze motie is medeondertekend door de fracties van GroenLinks, PvdA, ChristenUnie en D66.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de motie voldoende is ondersteund en daarom bij de beraadslaging kan worden betrokken.

De heer HOLMAN: Mijnheer de voorzitter. Ik kom met onze volgende motie.

***Motie L***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 6 en 7 november 2001*

*overwegende dat:*
- *in de Regiovisie voor mensen met een lichamelijke functiebeperking is uitgesproken dat "mensen die niet op een vanzelfsprekende wijze anderen ontmoeten, behoefte aan ondersteuning hebben" en dat "bij het kiezen van vrijetijdsbesteding niet alleen leeftijd, opleiding, geslacht, maar ook beperkingen een rol spelen";*
- *dit vooral geldt voor jongeren met een lichamelijke functiebeperking in de tienerleeftijd die graag willen deelnemen aan de wijze waarop hun leeftijdgenoten hun vrije tijd doorbrengen;*
- *het vooral uit het oogpunt van maatschappelijke participatie van belang is dat ook deze jongeren in alle opzichten zich kunnen voorbereiden op een zelfstandig functioneren in de samenleving wanneer ze volwassen zijn geworden;*
- *extra inspanningen nodig zijn om deze jongeren kansen te geven om leeftijdgenoten op vanzelfsprekende wijze te ontmoeten;*

*besluiten:*
- *het college op te dragen de mogelijkheden te onderzoeken jongeren met een lichamelijke functiebeperking deel te laten nemen aan de vrijetijdsbesteding die gebruikelijk is voor hun leeftijdgenoten om hen te helpen sociale contacten op te bouwen, en de resultaten van dit onderzoek om te zetten in een beleidsvoorstel aan de staten;*

Mevrouw SCHIPPER: Mijnheer de voorzitter. De heer Nijenbrinks heeft in zijn tweede termijn de suggestie gedaan dit punt als eerste neer te leggen bij het onderzoeksbureau. Wat vindt het CDA van die suggestie?

De heer HOLMAN: Wellicht kan die suggestie hierin een rol spelen, maar die afweging willen wij graag maken als het college met een voorstel is gekomen. Maar wij sluiten het op voorhand niet uit.
Ik ga verder met de motie.

- *ƒ 150.000,-- te bestemmen voor onderzoek en uitvoering van dit beleidsvoorstel;*
- *de dekking voor dit bedrag te vinden in de Stelpost voor eenmalige uitgaven (begroting 2002, Modellen en bijlagen, pagina 104)*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

Deze motie is medeondertekend door de fracties van de PvdA, ChristenUnie en GroenLinks.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de motie voldoende is ondersteund en daarom bij de beraadslaging kan worden betrokken.
Ik liet zo-even de interruptie van mevrouw Schipper toe, want ik wil niet steeds de bovenmeester spelen. Ik wil er wel nogmaals op wijzen dat inhoudelijke discussies over moties pas kunnen plaatsvinden nadat ik heb geconstateerd dat moties deel uitmaken van de beraadslaging. Ik zeg dit tegen iedereen, dus niet alleen tegen mevrouw Schipper.

De heer HOLMAN: Mijnheer de voorzitter. In onze algemene beschouwingen hebben wij uitvoerig stilgestaan bij het plattelandsbeleid en daarbij hebben wij gepleit voor een plattelandsnota. Ook op dit punt wil ik een motie indienen.

***Motie M***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 6 en 7 november 2001;*

*overwegende dat:*
- *er vele tientallen miljoenen guldens besteed worden aan het plattelandsbeleid;*
- *in het POP door de staten van Drenthe vastgestelde globale kaders verder ingevuld dienen te worden;*
- *het gewenst is dat er een duidelijk overzicht komt van alle projecten;*
- *het niet altijd duidelijk is wat de criteria zijn en wat de relatie is met de door de staten vastgestelde beleidsdoelen;*

- *een duidelijke programmering met uitwerking voor de twee belangrijke sectoren, namelijk recreatie en toerisme en landbouw gewenst is;*
- *toetsen en evalueren in termen van maatschappelijk rendement een bijdrage kan leveren in het zo verantwoord en effectief mogelijk aanwenden van onze middelen;*

*nodigen het college van gedeputeerde staten uit: een nota voor de ontwikkeling van het platteland op te stellen en ter besluitvorming aan de staten voor te leggen, waarin bovenstaande overwegingen zijn verwerkt*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

Deze motie is medeondertekend door de fracties van PvdA, OSD, Ouderenpartij, OPD en VVD.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat ook deze motie voldoende is ondersteund en daarom bij de beraadslaging kan worden betrokken.

De heer HORNSTRA: Mijnheer de voorzitter. De discussie over dit punt liep gisteren een beetje uit de hand.

De heer HOLMAN: Daar kom ik nog op.

De heer HORNSTRA: Dan wacht ik dat even af.

De heer HOLMAN: Maar die discussie ging over een ander punt, namelijk het bedrag van ƒ 450.000,-- voor de aankoop van natuur. Ik heb geenszins de integriteit van gedeputeerde Edelenbosch ter discussie willen stellen. Waar ik de term "wel of niet fatsoenlijk" heb gebezigd, neem ik deze terug, omdat ik alleszins de schijn wil voorkomen de integriteit van de gedeputeerde aan de orde te stellen.
Inhoudelijk blijft er een meningsverschil. Ik ben het met de gedeputeerde eens dat het ons parten speelt dat in de commissie de discussie niet helder en duidelijk kon worden gevoerd. Volgens het verslag heeft de gedeputeerde gezegd dat het besluit hieromtrent eerder is genomen en wordt ons verweten terug te komen op een eerder ingenomen stelling. Wij hebben bij de secretaris van de commissie nagevraagd wanneer dit besluit dan is genomen en ons is gebleken dat dit helemaal niet aan de orde is geweest. In die zin was het verwijt aan ons ook niet terecht. Er kan geen besluit worden genomen over een bijdrage van ƒ 450.000,-- structureel als daarvoor geen onderbouwing is aangegeven. Wij hebben voor de zomervakantie al zeer nadrukkelijk gevraagd om een analyse en een uitwerking, omdat wij die nodig hebben om tot een weloverwogen besluit te komen. Ik snap ook niet waarom het een half tot driekwart jaar moet duren voordat een toezegging die betrekking heeft op een toch niet zo heel moeilijke materie, gestand wordt gedaan. Het ware wenselijk wanneer dit allemaal wat sneller gebeurde.
Ik kan mij aansluiten bij het op dit punt door de heer Nijenbrinks ingebrachte voorstel, maar wil daar wel aan toevoegen dat dit punt niet eerder in de commissie aan de orde kan komen dan nadat de toegezegde uitwerkingen zijn ontvangen. Als die stukken er zijn, kan er een analyse worden gemaakt en kan een goed onderbouwd statenstuk in bespreking komen.
Mijnheer de voorzitter. Met betrekking tot de energievoorziening vinden wij de gedachte van de PvdA interessant genoeg om onze steun aan de motie te geven. De gedachte van gezamenlijke inkoop vinden wij aantrekkelijk genoeg om die verder uit te laten werken. Hoe daar dan vorm en inhoud aan wordt gegeven, zien wij wel en daar komen wij te zijner tijd dan wel op terug. Dus puur omdat wij het een interessante gedachte vinden, steunen wij de motie en zien wij met belangstelling de eerste discussies daarover tegemoet.

Mevrouw REMMELTS: Mijnheer de voorzitter. Wordt met die koopkrachtbundeling bedoeld dat bekeken wordt welke mogelijkheden er zijn voor provincie en gemeenten samen of gaat ook het CDA zover dat het ook koopkrachtbundeling van consumenten wil bewerkstelligen?

De heer HOLMAN: Uiteraard gaat het ons om de consument. Het gaat dan om 450.000 individuen. Hoe dat wordt gedaan, door de overheid of door een bureau of bedrijf, dat zien wij dan wel.

Mevrouw REMMELTS: Denkt het CDA dan inderdaad nog in termen van de vorige eeuw, dus dat de burger niet goed in staat is zelf een keuze te maken wanneer de energiebedrijven zelfs al de plicht hebben voorlichting te geven en wanneer alle voorwaarden voor een vrije keuze worden geschapen?

De heer HOLMAN: Ik heb niet het idee dat wij in de vorige eeuw leven. Maar nogmaals, wij zien wel wat eruit komt. De gedachte vinden wij interessant. Als wij voor de Drentse burger iets kunnen doen door goedkoop stroom te gaan leveren dan vinden wij dat een interessante gedachte. De kracht van 450.000 mensen is altijd groter dan die van een enkel individu.

Mevrouw REMMELTS: Gaat het dan alleen om goedkope stroom; is dat de doelstelling?

De heer HOLMAN: Ja, maar natuurlijk binnen bepaalde randvoorwaarden.

De heer MASTWIJK: Ik raad mevrouw Remmelts aan de motie nog eens heel goed te lezen, want in die motie staat het antwoord op al haar vragen.

Mevrouw REMMELTS: Ik heb inderdaad al heel veel strepen en vraagtekens in de motie staan.

De heer HOLMAN: Mijnheer de voorzitter. Wij zijn van mening dat de antwoorden van de heer Swierstra met betrekking tot het openbaar vervoer heel adequaat waren. Wel leeft bij ons, net als bij de PvdA, de vraag of wat wij nu aan openbaar vervoer in Drenthe hebben, het maximale is, of dat het meer kan zijn. Wij gaan ervan uit dat de elementen die in de motie van de PvdA worden genoemd in het overleg dat de heer Swierstra gaat voeren, worden meegenomen. Als de resultaten van dit overleg bekend zijn, zien wij wel of er actie moet worden ondernomen. Misschien komen uit dit overleg wel voldoende ideeën. In die zin steunen wij de gedachte van de motie niet.
De motie met betrekking tot het gratis toegankelijk maken van het Drents Museum voor jongeren hebben wij ondersteund.
Hetzelfde geldt voor de moties over de Tender vrijwilligerswerk en de multifunctionele zorgvoorzieningen.
De motie van de VVD met betrekking tot de Regiovisie Zuid-Drenthe/Noord-Overijssel steunen wij ook. Wij vinden het belangrijk om, als de regiovisie misschien minder goed loopt dan wij willen, daaraan nieuwe impulsen te geven.
Verschillende fracties hebben een opmerking gemaakt over de Klankbordgroep intensieve veehouderij. Wij dringen er bij het college op aan toch nog eens zeer nadrukkelijk te kijken naar de sloop van ongewenste bebouwing in aantrekkelijke gebieden. Er is dit jaar weer veel geld over en wellicht kan het college met een voorstel komen om op dit punt nu echt eens wat te gaan doen.
Mijnheer de voorzitter. Ik wil ten slotte nog reageren op een gedachte van D66. Net als de gedeputeerde mevrouw Edelenbosch vinden wij de aanleg van een natuurspeelbos een leuk idee.

De heer BLANKSMA: Mijnheer de voorzitter. Ik wil graag aansluiten bij een opmerking die gisteren aan het eind van de vergadering werd gemaakt. De heer Weggemans sprak over een stuk, dat wij in alle drukte rond de voorbereiding van onze algemene beschouwingen nog niet bestudeerd hadden, namelijk de 5e begrotingswijziging. Wij hebben dit stuk nu bekeken en dat heeft ons geleerd dat wij ons eigenlijk niet zo druk hoeven te maken over de wijze waarop dekking wordt gevonden voor voorstellen, wat niet wegneemt dat wij natuurlijk wel in alle gevallen uiterst zorgvuldig moeten zijn met het doen van uitgaven.
Mijnheer de voorzitter. Ik herinner mij een artikel dat nog niet zo erg lang geleden in het Nieuwsblad van het Noorden stond waarin commentaar geleverd werd op het standpunt dat de heer Weggemans innam over de noordelijke samenwerking. Ik vond het een heel confronterende analyse, want wat stond er in dat artikel van Martin de Bruin?

De heer ENGELS: Mijnheer de voorzitter. Schreef de heer De Bruin net als zoveel politici dat artikel op persoonlijke titel of namens het Nieuwsblad?

De heer BLANKSMA: De essentie van het artikel was dat de bezwaren van sommige mensen tegen een fusie, namelijk dat er dan een grotere afstand tussen burgers en bestuur zou komen, helemaal niet gelden, omdat die afstand inmiddels al zo groot is dat geen burger het verschil zal merken. De constatering getuigt wel van enig gezond cynisme, maar toch zit er ook wel een kern van waarheid in. Wij zijn van mening dat het van uiterst groot belang is dat we ons ook in de huidige situatie nog meer dan we al doen gaan beijveren om als provincie een belangrijkere plaats in de gedachten van de burger te gaan innemen, en nu zeg ik het nog maar heel voorzichtig. Het is van levensbelang dat wij ervoor zorgen bij de Drentse burger in beeld te komen.
Mijnheer de voorzitter. De totale Drentse burgerij kan als het om de communicatie gaat, in drie

groepen verdeeld worden. Ik denk dat ongeveer een kwart van de Drentse burgers niet te interesseren is voor wat er in de provinciale politiek gebeurt. Zij hebben zich al afgewend van de politiek en hebben daar geen enkel vertrouwen meer in. Er is ook een kleine groep van zeker niet meer dan 10% die zeer geïnteresseerd is en tot die groep behoren wij allen. In die groep zitten ook de potentiële bezoekers van de website van de provincie. Ik denk dat de overgrote meerderheid van de Drentse bevolking welwillend staat tegenover de provinciale politiek, maar zich passief opstelt. Waar het ons om gaat is, dat wij ons met onze communicatie juist op die groep richten. Dat wil zeggen, dat wij ons actief moeten opstellen als het gaat om het benaderen van de Drentse bevolking in den brede; het gaat dus niet om de mensen die sowieso al geïnteresseerd zijn en ook niet om de mensen die sowieso niet geïnteresseerd zijn, maar om degenen die potentieel te interesseren zijn. Die mensen kunnen per definitie niet via de digitale weg benaderd worden. Als de gedeputeerde dan ook zegt dat het niet of-of is, maar en-en dan ben ik het helemaal met hem eens. Er is dus extra geld nodig om deze extra slag te maken. En waarom is die extra slag op het gebied van de communicatie nodig? Die is nodig op basis van de evaluatie van het Bestuursprogramma, waarin communicatie een belangrijke doelstelling was. Die extra slag is nodig, omdat er een plan van aanpak zit aan te komen met betrekking tot de bevordering van de opkomst bij de verkiezingen, terwijl voor de realisatie daarvan nog geen geld is gereserveerd, én die extra slag is nodig omdat communicatie ook een belangrijke pijler is van het politieke vernieuwingsproces waar wij, zo hopen wij, nu middenin zitten en dat wij willen voortzetten, maar waarvoor ook geen geld gereserveerd is.
Mijnheer de voorzitter. Dit alles brengt ons ertoe een amendement in te dienen, dat op de communicatie betrekking heeft.

***Amendement N***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 7 november 2001;*

*overwegende:*

- *dat de Nota evaluatie van de strategische visie Drenthe 2030 en het Bestuursprogramma 1999-2003, "Besturen in balans" angeven dat de communicatie met de samenleving behoort tot de zogenaamde nog (verder) op te pakken beleidswensen;*
- *dat er door de Stafgroep Communicatie momenteel gewerkt wordt aan een plan van aanpak op het gebied van de communicatie met het oog op de komende provinciale verkiezing waarvoor nog geen geld is gereserveerd;*
- *dat het vergroten van de zichtbaarheid van de provincie een belangrijke doelstelling is in het bestuursprogramma;*
- *dat intensivering van het communicatiebeleid langs uitsluitend de digitale weg te weinig impact heeft om die zichtbaarheid substantieel te vergroten;*

*besluiten:*
*in de begroting 2002 een bedrag van € 113.000,-- te reserveren als ruimte voor communicatie met de samenleving en verzoekt het college te komen met een concreet projectvoorstel waarbij sprake is van:*

- *tweezijdigheid in de communicatie*
- *doelgroepgerichtheid met inzet van meerdere media*
- *zo mogelijk aandacht voor partijpolitieke diversiteit*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ik constateer dat dit amendement voldoende is ondersteund en daarom bij de beraadslaging kan worden betrokken.

De heer BLANKSMA: Mijnheer de voorzitter. Ik ga verder met het onderwerp Hulp aan de Molukken. Mijnheer de voorzitter. In reactie op onze inbreng heeft de heer Swierstra gesteld dat, mocht het noodzakelijk zijn, die hulp altijd nog kan worden gegeven. Met die opmerking komt het college niet tegemoet aan wat wij willen. Wij willen in die zin een structurele relatie hebben met de Molukken, dat wij willen blijven helpen zolang dat nodig en zinvol is. Wij hopen natuurlijk dat onze hulp volgend jaar niet meer nodig is en daarom stellen wij ook geen structurele bijdrage voor, maar wel zullen wij er ieder jaar op terugkomen. Wij zijn dan ook van mening dat voor die hulp wel geld gereserveerd moet worden. Wij stellen daarom voor ruimte te maken in de begroting om het mogelijk te maken in de loop van het jaar een bijdrage te

leveren. Ik wil daarover de volgende motie indienen.

***Motie O***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 6 en 7 november 2001;*

*overwegende:*
- *dat de problematiek op de Molukken het afgelopen jaar weliswaar verbeterd lijkt;*
- *dat de betrokkenheid van Drenthe met de Molukken onveranderd groot is;*
- *dat de wederopbouw veel geld vergt;*

*dringen er bij het college op aan dat een bijdrage wordt geleverd vergelijkbaar met hetgeen vorig jaar is gedaan, hetzij in de vorm van nog twee watertankwagens, hetzij via de wederopbouwprogramma's van de Novib;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de motie voldoende wordt ondersteund en daarom bij de beraadslaging kan worden betrokken.

De heer BLANKSMA: Mijnheer de voorzitter. Mijn volgende onderwerp is het armoedebeleid. Er zijn volgens ons drie redenen waarom armoedebeleid in Drenthe nog steeds nodig is. De eerste reden is dat uit het onderzoek van J'accuse blijkt dat het armoedebeleid van de provincie Drenthe ongeveer het slechtste van heel Nederland is. Ik wil daar verder geen kwalificaties aan hangen, maar dat is toch wel een reden om dat beleid nog eens te bekijken.

De heer SCHAAP: Gaat het dan om het armoedebeleid ván de provincie of om het armoedebeleid ín de provincie? Dat is een cruciaal verschil.

De heer BLANKSMA: Het gaat om het beleid ván de provincie. J'accuse heeft het beleid van de verschillende provincies vergeleken.
De tweede reden is dat er in het Bestuursakkoord Nieuwe Stijl (BANS) nieuwe afspraken zijn gemaakt over het armoedebeleid en de derde reden is dat de laatste tijd in Drenthe de problematiek van de opvang van daklozen aan de orde is. Ik zie dan ook graag dat deze drie aspecten worden betrokken bij de evaluatie van het armoedebeleid. Ik dien hierover overigens geen motie in.
Mijnheer de voorzitter. Het college heeft in zijn eerste termijn niet gereageerd op ons verzoek om een notitie over voorwaarden die de provincie zou kunnen stellen aan financiële ondersteuning van het bedrijfsleven, als het gaat om bevordering van de werkgelegenheid, het EQUAL-voorstel. Wij hebben het college om een notitie gevraagd, omdat het toch om een tamelijk ingewikkelde problematiek gaat met veel voor- en nadelen. Het zou mooi zijn als het college die allemaal voor ons op een rijtje ging zetten waarna hierover in de Statencommissie BFE in den brede gediscussieerd zou kunnen worden.
Mijnheer de voorzitter. Ik ga over naar het onderwerp Verkeersveiligheid.
Door sommige sprekers is de suggestie gewekt dat GroenLinks dit onderwerp claimt. Zoiets ligt verre van ons, wij zijn er echt niet op uit op een onderwerp als dit te scoren. Het onderwerp is daar ook absoluut niet geschikt voor. Wel denken wij namens iedereen te spreken wanneer wij zeggen grote zorgen te hebben over wat zich op het gebied van de verkeersveiligheid afspeelt. Het belangrijkste wat wij kunnen doen om het verkeer in Drenthe veiliger te maken, is het steunen van onze gedeputeerde bij het zoeken naar middelen daarvoor. Wij hebben gezocht naar een formulering die door iedereen zou kunnen worden onderschreven en wij hebben een motie opgesteld die tot nu toe door alle fracties, behalve die van het CDA, is ondertekend, wat overigens niet wil zeggen dat het CDA die motie niet wil steunen.

De heer FABER: Mijnheer de voorzitter. Mijn fractie heeft deze motie, die vlak voor aanvang van deze vergadering is verstrekt, nog niet kunnen bespreken. Vandaar dat mijn fractie de motie nog niet medeondertekend heeft.

De heer BLANKSMA: Dat is precies wat ik wilde zeggen.

De heer VAN DER SCHOOT: Mijnheer de voorzitter. Het zou toch leuk zijn als bij de distributie van moties wat minder selectief te werk werd gegaan.

De heer BLANKSMA: Maar de handtekening van de heer Van der Schoot staat wel onder deze

motie. Als ik de heer Van der Schoot was, zou ik mijn handtekening niet zo gauw zetten, want dat kan soms een heel dure aangelegenheid worden.

De heer VAN DER SCHOOT: De heer Blanksma heeft zich mijn opmerking persoonlijk aangetrokken, maar via hem wilde ik de andere fracties mijn mening geven.

De heer BLANKSMA: Er zijn in dit gebouw toch meer creatieve mensen dan ik dacht.
Mijnheer de voorzitter. Ik zal dan nu de motie indienen.

***Motie P***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 6 en 7 november 2001;*

*overwegende:*
- *dat het verkeersveiligheidsbeleid de hoogste prioriteit moet hebben;*
- *dat nu al het aantal dodelijke verkeersslachtoffers hoger is dan in het jaar 2000, waaruit blijkt dat extra aandacht hoog nodig is;*
- *dat de doelstellingen van het NVVP regionaal vertaald moeten worden, maar dat de huidige bijdragen ontoereikend zullen zijn;*
- *dat de provincie extra middelen wil inzetten, omdat het ambitieniveau zeer hoog is;*

*spreken hierbij hun ondersteuning uit aan het college in haar streven de rijksbijdrage op dit punt te verhogen*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de handtekening van de heer Van der Schoot onder de motie echt is. De motie is voldoende ondersteund en kan daarom bij de beraadslaging worden betrokken.

De heer BLANKSMA: Mijnheer de voorzitter. In het verlengde van het onderwerp Verkeersveiligheid hebben wij een motie gemaakt naar aanleiding van een aanbeveling in de COVER-evaluatie. Die aanbeveling houdt in dat de mentaliteit van de weggebruiker een belangrijk aspect van de verkeersveiligheid is. Om de noodzakelijke mentaliteitsverandering te bewerkstelligen moeten maatschappelijke organisaties die werkzaam zijn op het terrein van de verkeersveiligheid, bij het beleid betrokken worden. De motie bevat een citaat uit het COVER-rapport en verzoekt het college om in overleg met een van de betrokken organisaties, namelijk de Fietsersbond te komen tot invulling van die aanbeveling. Het gaat er dus om dat een van de aanbevelingen uit het rapport verder wordt uitgewerkt en dat samen met de Afdeling Drenthe van de Fietsersbond als een soort van pilotproject te doen.

***Motie Q***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 6 en 7 november 2001;*

*overwegende:*
*dat een van de opmerkingen is: "dat het geluid van maatschappelijke organisaties krachtiger moet doorklinken en dat zij als luis in de verkeersveiligheidspels moeten kunnen opereren. Daar is zeker ook een verdere professionaliseringsslag voor nodig. Het zijn immers organisaties die grotendeels drijven op vrijwilligers";*

*dringen er bij het college op aan dat de Fietsersbond (Afdeling Drenthe) wordt uitgenodigd, teneinde in gezamenlijk overleg te komen tot voorstellen die vervolgens structureel moeten worden ingepast;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: De motie wordt voldoende ondersteund en kan daarom bij de beraadslaging worden betrokken.

Mevrouw SCHIPPER: Mijnheer de voorzitter. Wat vindt GroenLinks van onze suggestie om het vrijwilligersbeleid in zijn algemeenheid te bekijken en de handschoen op te pakken die in het rapport van het Centrum voor Arbeid en Beleid (CAB), waarnaar de heer Blanksma ook verwijst, wordt geworpen? Het gaat er dus om eerst te bekijken naar wat wij in zijn totaliteit daarmee willen en vervolgens te bekijken voor welke doelgroepen wij beleid willen uitzetten.

De heer BLANKSMA: Dat voorstel doet mevrouw Schipper nu?

Mevrouw SCHIPPER: Dat voorstel heeft mijn fractievoorzitter in zijn tweede termijn gedaan.

De heer BLANKSMA: In principe zijn wij daar niet tegen. Als de VVD dat voorstel indient, zullen wij het op zijn merites beoordelen.

Mevrouw SCHIPPER: Dat voorstel was onze reactie op het voorstel van de PvdA om de Tenderregeling om te zetten in wat meer structureel beleid. Wij willen dit voor alle doelgroepen doen en niet al bij voorbaat een doelgroep eruit halen, want elk statenlid kan wel een doelgroep bedenken.

De heer BLANKSMA: Wij doen ons voorstel niet in het kader van het geven van invulling aan het vrijwilligerswerk, maar specifiek uit een oogpunt van verkeersveiligheid. Wij willen het COVER-rapport gebruiken om juist die doelstelling iets dichterbij te brengen.

Mevrouw SCHIPPER: Wij hebben het rapport zo gelezen dat naar alle vrijwilligersactiviteiten in de provincie zou moeten worden gekeken om vervolgens daarop beleid te maken.

De heer BLANKSMA: Daar is ook niets tegen, maar wij stellen voor dit punt eruit te halen en dan te bekijken waar wij uit kunnen komen, dus hoe het werkt. Ik hoop ook op ondersteuning van de VVD voor dit voorstel.
Mijnheer de voorzitter. De nadere informatie die wij van K&C hebben gekregen heeft ons gesterkt in de gedachte dat er sprake is van misverstanden in de communicatie tussen K&C en de gedeputeerde. Wij zijn blij dat er op 3 december een bestuurlijk overleg plaatsvindt en ik stel voor dat in de eerst daaropvolgende vergadering van de Statencommissie CW van dit overleg verslag wordt gedaan en dat daarna voorstellen worden gemaakt voor financiering van het uit te voeren provinciale beleid.
Met betrekking tot de herdenking van 4 en 5 mei krijgen wij nog graag de duidelijke toezegging dat de doorgang van die herdenking gegarandeerd is.
Mijnheer de voorzitter. Ik wil vervolgens nog enkele opmerkingen maken naar aanleiding van de inbreng van de andere fracties.
De fractie van de PvdA heeft het voorstel gedaan een onderzoek te doen naar het openbaar vervoer. Wij steunen dat voorstel van harte. Naar ons idee kan dit voorstel ook een bijdrage leveren aan de bestuurlijke vernieuwing omdat de staten zelf onderzoek doen naar een stukje beleid. Ik zie dan ook graag dat de conclusies van dit onderzoek leiden tot structurele sturing van het openbaar vervoer.
Wij steunen ook het voorstel met betrekking tot de Tender vrijwilligerswerk. Verleden jaar al stelden wij als voorwaarde voor onze steun dat het om een structureel project moest gaan.
Onze steun voor het voorstel voor gratis toegang tot het Drents Museum voor de jeugd is afhankelijk van de toezegging van de gedeputeerde op onze vragen over het Actieprogramma cultuurbereik. K&C is er nog niet van overtuigd dat er voldoende middelen zijn om scholieren gratis naar het Drents Museum te vervoeren. Ik wil eerst zeker weten dat dit deel van het beleid wordt uitgevoerd alvorens de volgende stap te zetten. Mijn fractie staat dus wel positief tegenover dit voorstel, maar wil het allemaal wel in de goede volgorde doen.

De heer SCHAAP: Mijnheer de voorzitter. Betekent dit dat het beschikbaar komen van het bedrag dat GroenLinks gisteren voor K&C noemde de voorwaarde is om in te stemmen met de motie? In mijn ogen gaat het om twee los van elkaar staande zaken.

De heer BLANKSMA: Het zijn inderdaad verschillende dingen, maar de overeenkomst is dat het in beide gevallen gaat om het bezoek van jongeren aan het Drents Museum. Ik ben voor beide voorstellen, maar zolang ik niet weet of het beleid dat is afgesproken wel wordt uitgevoerd, voel ik er niet zoveel voor daar nog eens nieuw beleid overheen te zetten. Ik wil eerst zeker weten dat het beleid dat wij hebben afgesproken, ook wordt uitgevoerd, hetgeen door de organisatie die dat beleid moet uitvoeren in twijfel wordt getrokken. Maar goed, er is overleg over toegezegd en ik neem aan dat het allemaal in orde komt, want het is mij inmiddels duidelijk geworden dat het ons niet aan financiële middelen ontbreekt. Daar maak ik mij dus geen zorgen over.

De heer NIJENBRINKS: Mijnheer de voorzitter. Dat vind ik een verkeerde opmerking. Wij zijn nu al bezig met een soort van pakjesavond, maar ik vind het verkeerd dat voortdurend wordt gedaan of er geld genoeg is en dat men maar met goede

ideeën moet komen. Ik vind dat geen goede instelling.

De heer BLANKSMA: De heer Nijenbrinks heeft waarschijnlijk niet gehoord met welke woorden ik mijn verhaal begon, want ik reageerde zelfs in zijn lijn. Het enige dat ik wil zeggen is dat de opmerking dat er geen geld is, nu in ieder geval geen argument is, want dat geld is er. Als argument om tegen het voorstel te zijn kan dus niet het "er is geen geld" gebruikt worden. Maar dat neemt niet weg dat wij altijd heel zorgvuldig moeten zijn met het uitgeven van geld dat van onze burgers is.

De heer ENGELS: Ik denk dat de heer Blanksma ook in die zin een beetje pech heeft dat hij nu pas aan de beurt is om te spreken, terwijl de stelpost van de heer Weggemans al vijf keer is uitgegeven. Daarom begrijp ik dat hij kijkt of er misschien nog andere mogelijkheden zijn.

De heer BLANKSMA: Ik maak uit deze opmerking op dat de heer Engels het stuk nog niet bekeken heeft, want het is allemaal nog veel mooier dan hij denkt. Wij kunnen nog wel een paar dagen vergaderen voor dat geld op is.
Mijnheer de voorzitter. Wij steunen in principe het voorstel voor nader onderzoek naar een Drents energiebureau. De algemene doelstelling die wij daarmee willen bereiken, is het bewaken van het algemene langetermijnbeleid, dus niet zozeer goedkope energie - en misschien zelfs juist niet - maar het garanderen van de ontwikkeling van duurzame energie. Dus als er in de motie sprake is van "tegen zo gunstig mogelijke voorwaarden" dan denken wij niet aan lage prijzen maar aan duurzaamheid op de lange termijn.
Mijnheer de voorzitter. Ik wil een kritische opmerking maken over de inbreng van de PvdA over de waterschappen. Wij zijn het helemaal niet met die fractie eens. Wij vinden het werk van de waterschappen uiterst belangrijk en de waterschappen maken een heel belangrijke ontwikkeling door als het gaat om bijvoorbeeld het omgaan met water. Provinciegrenzen zijn geen waterscheidingen. Het opheffen van de waterschappen zou leiden tot het weer opdelen van de waterschappen in gebieden die helemaal niets met water te maken hebben. Daarmee zou de kwaliteit van het waterbeheer worden aangetast. Dat neemt niet weg dat er wel een probleem is met de waterschappen en dat probleem heeft te maken met de democratische legitimatie. Wellicht dat de waterschappen - maar dat is in de eerste plaats hún zorg - meer de richting van een meer partijpolitieke inkleuring van verkiezingen moeten gaan.
Als het om de inbreng van de fractie van de VVD gaat, zijn wij niet overtuigd van de noodzaak om 2,5 ton ter beschikking te stellen van de regiovisie. Ook de bijdrage van die fractie in tweede termijn heeft ons niet overtuigd.
Buitengewoon teleurgesteld zijn wij over de slappe knieën van de VVD als het gaat om de uitgangspunten van het POP. Wat wij willen met het POP laten wij niet krampachtig noemen. Wij willen het POP gewoon uitvoeren en daar is niets krampachtigs aan. Als de VVD iets anders wil dan moet zij een voorstel indienen om de tekst van het POP te wijzigen.

De heer GAASBEEK: Mijnheer de voorzitter. Het is de heer Blanksma waarschijnlijk bekend dat in het POP bepaalde criteria staan en dat in de praktijk blijkt dat met name in plattelandsgemeenten die criteria niet voldoende zijn. Ik heb begrepen dat de VVD daarom op dat punt het POP wil heroverwegen en niet stringent wil vasthouden aan de genoemde getallen. Dat is een toch een goede ontwikkeling, omdat daarmee de burger tegemoetgekomen wordt?

De heer BLANKSMA: In het POP zijn niet voor niets grenzen vastgesteld. Die grenzen zijn opgenomen omdat gemeenten anders die grenzen zouden overschrijden. Die grenzen moeten wij beslist handhaven. Maar misschien heeft het meer met de komende verkiezingen te maken dan met serieuze voorstellen dat nu bepaalde dingen over het POP worden gezegd.

De heer GAASBEEK: Dat laatste ben ik niet met de heer Blanksma eens, het eerste wel. Het gaat erom dat wij aan bepaalde ontwikkelingen niet voorbij kunnen gaan. Het POP is gedateerd en bepaalde ontwikkelingen die in het belang zijn van de leefbaarheid van het platteland kunnen tot heroverweging leiden. Zó had ik het ook van de VVD begrepen en daarmee ben ik het eens.

De heer NIJENBRINKS: Mijnheer de voorzitter. Ik ben blij met de steun van de heer Gaasbeek, maar misschien mag de VVD zelf ook nog iets zeggen. Ik wil even reageren op de uitdrukking "slappe knieën" die de heer Blanksma gebruikte.

Van slappe knieën is totaal geen sprake. Sterker nog, wij durven bepaalde uitdagingen aan. Wij willen het POP niet hanteren als een strakke meetlijn om met het POP in de hand te kunnen zeggen dat bepaalde dingen niet mogen. Wij houden nu algemene politieke beschouwingen en ik heb gezegd dat de VVD uiteraard de uitgangspunten van het POP onderschrijft, maar daar waar zich mogelijkheden voordoen, ruimte wil hebben. Als bepaalde plannen voldoen aan criteria op het punt van kwaliteit en maatschappelijke inpasbaarheid dan is de VVD bereid om die plannen, ook al zouden die op een paar puntjes in strijd zijn met wat formeel in het POP staat, te steunen. Dat heb ik willen benadrukken en dat heeft niets met slappe knieën te maken. Het getuigt eerder van slappe knieën om een papier omhoog te houden en te zeggen dat volgens het POP het een wel mag en het ander niet. Wij willen juist de ruimte hebben om ondanks het POP met ontwikkelingen die aan bepaalde criteria voldoen, akkoord te gaan. Dat is onze instelling geweest.

De heer BLANKSMA: Het is een wat theoretische discussie tot wij het POP gaan evalueren. Dan wordt de discussie wel voortgezet.

Mevrouw DE VRIES: De evaluatie heeft al plaatsgevonden.

De heer BLANKSMA: Mijnheer de voorzitter. De VVD heeft verder zorgen over het ontstaan van gesubsidieerde monopolies in het natuurbeheer. Daar snap ik echt helemaal niets van. Er zijn volgens mij drie organisaties op het gebied van natuurbeheer: Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en "Het Drentse Landschap" en bij een monopolie gaat het altijd om slechts één. Misschien kan de heer Nijenbrinks nog eens uitleggen hoe zijn fractie dit ziet.
Mijnheer de voorzitter. Ik kom op de inbreng van de fractie van het CDA. Wij steunen de moties voor het behoud van Theatergroep Benjamin en voor het bedrag van ƒ 150.000,-- voor vrijetijdsbesteding voor gehandicapte jongeren.
Wij steunen het voorstel van D66 voor Oom Wanja en de voorstellen voor het beschikbaar stellen van geld voor andere culturele evenementen en activiteiten.

De heer NIJENBRINKS: Mijnheer de voorzitter. De heer Blanksma gebruikte net de uitdrukking "zwakke knieën". Waar zijn nu de sterke knieën van GroenLinks, nu het, tegen de afspraak van vorig jaar in dat in het welzijnsbeleid eerst een budgettair neutrale operatie wordt doorgevoerd, met al deze voorstellen akkoord gaat? GroenLinks stemt wel heel gemakkelijk in met elk voorstel dat op dit terrein naar voren wordt gebracht. Waarom hoor ik nergens iets over de afspraak dat de herschikking budgettair neutraal zou verlopen? Over "sterke" knieën gesproken!

De heer BLANKSMA: Ik bespreek enkele voorstellen van D66 die betrekking hebben op onderwerpen waaraan wij in onze algemene beschouwingen ook al gerefereerd hebben. Wij stemmen daar ook niet zomaar mee in. Wij zijn van mening dat het culturele klimaat in Drenthe het verdient dat belangrijke instellingen op dit gebied hun activiteiten kunnen voortzetten.

De heer NIJENBRINKS: Die mening hebben wij ook. Maar wij hebben verleden jaar afspraken gemaakt over dat beleid. Dat is dus helemaal niet lang geleden, maar verleden jaar. Wij hebben afgesproken dat er budgettair neutraal gewerkt zou worden. Wij zijn nu amper een jaar verder, wij zitten hier op een gezellige woensdagmiddag en de voorstellen vliegen ons om de oren alsof het pakjesavond is.

De heer BLANKSMA: Maar er is echt niet afgesproken dat wij nooit meer extra middelen ter beschikking van nieuwe activiteiten zouden stellen. Wel is afgesproken dat dat niet meer structureel gebeurt en dat er steeds afzonderlijke besluiten nodig zijn. Dát doen wij nu.
Mijnheer de voorzitter. Een van de moties van de OPD, namelijk die over het lectoraat Nedersaksisch, is voor ons aanleiding het college een vraag te stellen. De RuG kent een leerstoel Gronings en wij vragen het college te bekijken of het mogelijk is die leerstoel te verbreden tot het Nedersaksisch, zodat ook het Drents daar aandacht krijgt. Dit hebben wij niet zelf verzonnen, het is een idee van het SONT, het samenwerkingsorgaan voor de Nedersaksische talen. Het zou ook een concretisering zijn van de erkenning van het Nedersaksisch als taal. Ik verzoek het college na te gaan wat Drenthe kan doen om hieraan nadere invulling te geven. Wij staan dus sympathiek tegenover dit element uit motie D, een motie die wij overigens niet zullen steunen.

De heer ENGELS: Mijnheer de voorzitter. Ik wil beginnen met het bespreken van enkele reacties op de gisteren door ons ingebrachte punten.
Het eerste punt dat wij inbrachten betrof de kwaliteit van het provinciaal bestuur. Naar aanleiding van vragen in de wandelgangen wil ik nog wel even zeggen waarom ik dat punt heb ingebracht. Ik deed dat om enige achtergrondinformatie te geven ten aanzien van de opstelling die mijn fractie kiest als het gaat om de bespreking van bepaalde dossiers. Het was voor ons een buitengewoon aangename verrassing om aan het begin van de dag te horen dat de PvdA niet alleen qua thematiek maar ook qua benadering een soortgelijke bijdrage had. Dat heeft ons bijzonder positief getroffen.
Ten aanzien van de communicatie met de burger sluit ik mij gemakshalve aan bij de benadering en de inbreng van GroenLinks. Wij hebben gisteren geprobeerd duidelijk te maken dat het in het belang is van een goed provinciaal beleid om goed te communiceren met belanghebbenden en partners. Het risico van misverstanden in de communicatie ligt vooral bij de provincie en de provincie moet dergelijke misverstanden zien te voorkomen.
Ten aanzien van het milieubeleid heeft gedeputeerde Dijks gezegd dat er een optimale inzet is om de achterstand in te lopen. In een later stadium, bijvoorbeeld bij de volgende evaluatie, zullen wij hierover graag verder met hem spreken.
Mijn fractie vindt het plezierig dat het college het idee van een natuurspeelbos op zichzelf genomen waardeert. Het college heeft het kennelijk ook al eens met deze en gene wethouder besproken, iets wat wij nu weer niet hebben gedaan. De gedeputeerde had wel een sterk punt door de gemeentelijke autonomie ter sprake te brengen, iets wat ook wij altijd erg belangrijk vinden. Maar wij zijn in ieder geval blij dat het college het idee goed vindt. Mocht het college nog de ambitie hebben voor een klein regierolletje dan kan het dit wellicht aanhaken bij het provinciale bosbouwbeleid, iets waarvan ik overigens verder niets weet.
Het college is het met ons eens dat de gentechnologie een buitengewoon lastig probleem vormt, vooral omdat wanneer beleid A wordt ingezet, het risico bestaat dat dit doorkruist wordt door beleid B. Het college stelt dat het te weinig instrumenten heeft om af te dwingen dat gentechnologie minder wordt toegepast of zelfs wordt uitgesloten. Daar zijn wij niet helemaal van overtuigd, want het beschermingszonebeleid zou van toepassing kunnen worden verklaard. Ons voorstel is daarover geen besluit te nemen op een achternamiddag, maar om dat punt te agenderen voor een van de eerstvolgende vergaderingen van de Statencommissie Milieu, Water en Groen. Dan kunnen alle mogelijkheden ter sprake komen. Het punt moet echter niet van de agenda verdwijnen, want daarvoor is het te belangrijk.
Mijnheer de voorzitter. Mijn fractie was al buitengewoon ingenomen met de inspanningen die het college en met name de gedeputeerde op het terrein van de onderwijsachterstand heeft ontwikkeld. Het verheugt ons zeer dat zij ook nu met een buitengewoon positieve grondhouding op ons verhaal is ingegaan. De onderswijsachterstand is iets wat ons zeer aan het hart gaat. In die zin waarderen wij de inzet van de gedeputeerde buitengewoon. Zij heeft om enige ruimte gevraagd en om niet bestookt te worden met nadere voorstellen. Wij hebben intussen ontdekt dat voor het door ons bepleite doel geld aan het Fond flexibel beleid kan worden onttrokken, maar omdat het college het voorlopig wel zonder dit geld kan, zullen wij niet voorstellen dat fonds aan te spreken. Wij vinden het redelijk dat de gedeputeerde de ruimte vraagt om met het onderwijsveld te spreken over dit idee en om te bekijken hoe de uitvoering daarvan handen en voeten kan worden gegeven. Die ruimte geven wij graag en wij zullen daar nu dan ook geen nadere voorstellen voor doen. Wij wachten het resultaat van de inspanningen van de gedeputeerde af.
Extra geld voor cultuur wordt zo langzamerhand een lastig onderwerp. Wij hebben ons voorstel voor Benjamin ingebracht in het verzamelamendement van het CDA, ook al betekent het dat de dekking komt uit de post Onvoorzien. Maar dat moet een keer kunnen, want uiteindelijk gaat het om het doel.
Wij blijven nog wel zitten met het probleem van de afbreukrisico's met betrekking tot bestaande gezelschappen en activiteiten. Ik heb gesproken over Oom Wanja, over bepaalde festivals die niet door kunnen gaan en over de rol en positie van K&C. Wij onderkennen dat het uiteraard niet K&C is dat het provinciale beleid bepaalt en wij zijn het ook eens met de stelling dat op onderdelen soms "nee" gezegd moet kunnen en ook werkelijk moet worden. Het kan dus niet helemaal pakjesavond zijn, ook al levert de VVD daar zelf ook een bijdrage aan. Wij zijn echter nog wel wat bezorgd over de continuïteit van zaken die al zijn ingezet.

Ik begrijp het argument van de budgetneutraliteit wel, maar met name met K&C zijn afspraken gemaakt. Het gaat dan niet alleen om het bedrag van ƒ 150.000,-- voor uitvoering van het culturele mobiliteitsplan, maar er is eenzelfde bedrag gestoken in het invoeren van kunstmenu's en de cultuurtrajecten in Borger-Odoorn, Coevorden en Emmen. Als dat bedrag wegvalt, kunnen die projecten niet doorgaan, nog afgezien van de vraag of die projecten niet verbreed moeten worden tot heel Drenthe. Dat is dan nieuw beleid dat bij de Voorjaarsnota aan de orde moet komen, maar mijn fractie is wel van mening dat het bedrag van ƒ 150.000,-- voor zaken die nu al lopen - dat zijn dus andere zaken dan die waar wij gisteren over spraken - door moet gaan. Ik zal daar straks een amendement voor indienen. Het gaat dan niet meer om vijf ton - wij worden steeds bescheidener - want wij krijgen het gevoel dat de stelpost al besteed is.
Mijnheer de voorzitter. De discussie in de staten over de schaalvergroting vonden wij buitengewoon positief. Het was een open discussie en het was ook een discussie waarin zowel de staten als het college de problemen niet onder de tafel schoven, met één vreugdeloze uitzondering - ik wil het toch nog eens zeggen - namelijk de bijdrage van de OPD met het bekende spandoek, wat wij geen hoogtepunt in de discussie vonden. Duidelijk is dat de afweging van de argumenten om nu wel of niet met de discussie te starten - het gaat nu dus absoluut nog niet om het besluit of wij het al of niet gaan doen - verschillend wordt gemaakt en dat de meerderheid van de staten nu nog niet toe is aan een discussie over de schaalvergroting. Wel is duidelijk dat op termijn een fusie niet wordt uitgesloten en dat zo'n fusie niet alleen meer afhankelijk wordt gesteld van de opvattingen van de burgers. Op zichzelf vinden wij dat jammer, omdat de zakelijke argumenten die ten grondslag liggen aan de schaalvergrotingsdiscussie blijven gelden. Die argumenten zullen ook nadrukkelijker terugkomen als de commissie-Geelhoed haar werk heeft gedaan en dat zal, de heer Geelhoed en zijn reputatie kennende, niet lang duren. Dus die discussie komt er toch en wij zouden dan de kans hebben gehad over dit heel fundamentele punt een goede discussie met onze burgers te voeren.

De heer SCHAAP: Mijnheer de voorzitter. De heer Engels zegt net dat de fracties het antwoord op de vraag of al dan niet tot opschaling moet worden overgegaan niet meer helemaal afhankelijk stellen van de opstelling van de burgers. Dat moet hij mij toch nog eens even uitleggen en dan moet hij meteen uitleggen hoe D66 het dan allemaal ziet, want daar ben ik toch wel benieuwd naar.

De heer ENGELS: Ik ben gisteren deze discussie begonnen door aan te haken bij de Evaluatienota van het beleid. In die nota staat ongeveer dat fusie wordt uitgesloten, tenzij de bevolking daaraan behoefte heeft. Gisteren heb ik vastgesteld dat het college zegt nu gewoon door te willen gaan met de samenwerking maar op termijn een fusie niet uit te sluiten. Dat is dus meer dan alleen zeggen dat erover gepraat zal worden als de bevolking dat wil.

De heer SCHAAP: Maar hoe denkt de heer Engels dan over de rol van de bevolking?

De heer ENGELS: Wij zijn van mening dat hier een mooie kans had gelegen om nu al de discussie te starten en daar de bevolking nadrukkelijk bij te betrekken, omdat het een heel fundamentele discussie is over iets waar de burgers mee te maken hebben.

De heer SCHAAP: De oproep om de bevolking erbij te betrekken heb ik ook gedaan. Er moet een fors debat aan gewijd worden. Maar ik ga nu toch een stapje verder, want als er iets heel gemakkelijk op papier te zetten is, rond te sturen en van een antwoordkaartje te voorzien dan is het wel de vraag: "Bent u van mening dat Drenthe op moet gaan in een Noord-Nederlandse provincie?" Ik wil nu van de heer Engels weten of wij dat kaartje nu dan maar moeten gaan versturen en welke waarde hij dan vervolgens aan het antwoord hecht.

De heer ENGELS: Aan dat kaartje?

De heer SCHAAP: Nee, aan de uitspraak, want ik kan die uitspraak nu al wel voorspellen.

De heer ENGELS: Daar wil ik niet op vooruitlopen. Ik vind dat wij dan met de bevolking een discussie

moeten voeren over alle voors en tegens die te maken hebben met het antwoord op de vraag of er sprake is van meerwaarde.

De heer VAN DER SCHOOT: Het verbaast mij dat de heer Engels het woord "referendum" nog niet heeft gebruikt. Maar kennelijk is ook dat begrip aan inflatie onderhevig.

De heer ENGELS: Ik had niet zolang over dit onderwerp willen spreken en ik wil ook niet steeds herhalen wat mijn fractie al eerder heeft voorgesteld. Het is mij volkomen duidelijk dat de meerderheid van de staten op dit moment om verschillende redenen niet aan het referendum toe is en die mening respecteren wij. Om dan nu een referendum te houden en daarbij de vraag voor te leggen of men voor of tegen een fusie is, is gewoon een belediging van het instrument referendum.

De heer SCHAAP: Ik vind deze opstelling een beetje een belediging van de Drentse bevolking, want de vraag is helemaal niet zo moeilijk te beantwoorden. De meeste fracties voelen wel aan dat de Drentse bevolking op dit moment geen behoefte heeft aan een fusie. Maar nu haalt de - heer Engels zelf de betrokkenheid van de Drentse burger erbij en suggereert daarbij - dat proef ik tenminste - dat de wens van D66 om op te schalen groter is dan de wens om deze vraag in een referendum aan de bevolking voor te leggen.

De heer ENGELS: Zo is het niet. Als ik uitgesproken ben, mag de heer Schaap zijn oordeel nog wel even herformuleren.
D66 spreekt op dit moment niet de wens tot opschaling uit. Wat wij hebben gezegd is dat wij wel graag nu de discussie willen voeren. Wat ik vervolgens heb gezegd in antwoord op interrupties over wel of geen referendum - het verbaast mij dat men altijd op de proppen komt met het referendum als men de bevolking nodig heeft om iets niet te willen - is dat wij eerst met de bevolking willen discussiëren over de vraag wat er allemaal vast zit aan schaalvergroting. Het is dus allemaal wat ingewikkelder dan de vraag voorleggen of Drenthe al dan niet Drenthe moet blijven. Als die discussie is gevoerd, ben ik best bereid een voorstel te doen of te ondersteunen voor een referendum en uiteraard zullen wij dan de uitslag van dat referendum respecteren, daarover hoeft geen enkel misverstand te bestaan. Het is dus een buitengewoon helder verhaal. Het is alleen een beetje gefaseerd en dat is om recht te doen dat de toch tamelijk grote ingewikkeldheid van deze discussie. De vraag kan niet op voorhand digitaal beantwoord worden met ja of nee.
Mijnheer de voorzitter. Wij vinden het in ieder geval jammer dat die discussie er nu niet komt, a. omdat de zakelijke argumentatie terugkomt en b. omdat naar ons oordeel de huidige samenwerking in SNN-verband ook een hypotheek legt op die discussie. Wij zijn een beetje somber over dat samenwerkingsperspectief, zeker voor de komende periode, en dan niet zozeer omdat de Kompas-doelstellingen niet worden gehaald - die worden namelijk voortreffelijk gehaald en daar hebben wij ook alle hulde voor - maar omdat wij blijven zitten met die buitengewoon gebrekkige democratische inkadering, iets waarop vanuit de PvdA terecht herhaaldelijk is gewezen. Dat stimuleert de gedachte dat het SNN een beetje als een zelfstandig bestuursorgaan functioneert met veel te dunne lijntjes naar de regionale volksvertegenwoordiging. Ik ben verheugd dat het college van Drenthe een rol speelt in het SNN-bestuur. Het lijkt op dit moment ook wel comfortabel voor het SNN-bestuur om te zeggen dat de lijntjes zo dun zijn dat er gewoon zaken kunnen worden gedaan, maar in the long run zal dat niet goed werken. Wij zien ook een afbreukrisico in deze manier van werken. Maar goed, ik heb een jaar geleden in de Ipsc al gezegd, dat de politieke geschiedenis leert dat parlementen inderdaad hun eigen positie moeten bevechten, maar nu zeg ik daarbij dat die parlementen daar soms de hulp bij nodig hebben van verlichte regenten of bestuurders, waarbij ik het woord "regent" in de historische zin gebruik. Ik wijs op Koning Willem II die in een nacht van conservatief liberaal werd.
Maar hoe het zij, wij zijn wat somber over dat perspectief, zeker als het gaat om de rol van de Ipsc. Er zijn gezamenlijke fracties maar sommige interprovinciale fracties - ik kijk nu een beetje vaag om mij heen - zijn nog niet echt een eenheid. Maar misschien moeten wij wachten op de volgende periode voor een betere samenwerking.
Mijnheer de voorzitter. Ik heb nog een papiertje bij mij met onderwerpen van andere fracties waarop ik zou willen reageren, maar wij hebben intussen zo'n stoot aan moties binnengekregen dat ik eerst graag wil horen hoe het college over al die voorstellen denkt. Een aantal voorstellen kan al reke-

nen op een meerderheid in de staten, sommige voorstellen hebben wij medeondertekend en voor de andere moet ik nog overleggen met mijn fractie, want drie stemmen kan heel wat schelen, daarvan zijn wij ons altijd heel goed bewust.
Mijnheer de voorzitter. Ik kom op de financiën.
Ik wil het college ook op dit punt danken voor de uitvoerige en zeer inhoudelijke beantwoording door de heer Weggemans. Hij heeft zich nu meer dan in de commissie moeite getroost om onze zorgen weg te nemen en hij is daarmee een heel eind gekomen. Onze kritiek richtte zich met name op de onderdelen h., y. en ab. van voorstel 5. Nu moet ik wel zeggen dat het verdedigen van voorstellen de ene gedeputeerde soms wat beter lukt dan de andere, maar wij zijn verheugd dat onze zorgen over het meerjarenperspectief gedeeld worden, al zijn die perspectieven intussen wat gunstiger dan waarvan wij uitgingen.
Na een nadere afweging na het antwoord van het college gaat mijn fractie nu akkoord met de onderdelen h., de huisvestingsupgrading en y., het personeelsbudget, maar, zonder nu te verwijzen naar vreemde dingen bij andere provincies, om een signaal af te geven dat het toch nodig is de staten deugdelijke voorstellen voor te leggen, gaan wij niet akkoord met onderdeel ab. van voorstel 5. Wij hebben hiervoor een amendement gemaakt, dat blijkens de ondertekening redelijk wordt ondersteund.

De VOORZITTER: Welke gevolgen heeft het indienen van het nieuwe amendement voor het reeds ingediende amendement A?

De heer ENGELS: Ik moet natuurlijk eerst zeggen dat wij amendement A intrekken. Wij doen dat om verschillende redenen, maar men begrijpt intussen wel waarom. Dat amendement was ook bedoeld om de discussie aan te zwengelen en dat is goed gelukt.
Mijnheer de voorzitter. Ik dien dan nu het nieuwe, buitengewoon indrukwekkende amendement in.

***Amendement R***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 6 en* 7 november *2001;*

*gelezen de Najaarsnota 2001 en de begroting 2002;*

*gehoord de beraadslaging tijdens de algemene beschouwingen;*

*van mening dat collegevoorstellen een deugdelijke onderbouwing vragen;*

*besluiten;*
*voorstel 5 in de Najaarsnota vast te stellen met uitzondering van onderdeel ab inzake dienstvervoer;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

Dit amendement wordt mede gesteund door de fracties van de PvdA, het CDA en GroenLinks.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat amendement A is ingetrokken en mitsdien niet meer in de beraadslaging kan worden betrokken.
Ik stel vervolgens dat het nu ingediende amendement voldoende is ondersteund en daarom bij de beraadslaging kan worden betrokken.

De heer ENGELS: Mijnheer de voorzitter. Ik wil ten slotte nog een amendement indienen om vorm te geven aan onze voorstellen in de cultuursector.

***Amendement S***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 6 en 7 november 2001;*

*gelezen de Najaarsnota 2001 en de begroting 2001;*

*gehoord de beraadslaging tijdens de algemene beschouwingen;*

*van mening dat er reden is voor 2002 eenmalig extra uitgaven ten behoeve van de cultuursector te doen;*

*besluiten:*
*tot het ter beschikking stellen van de volgende bedragen:*

*a. instandhouding theater Oom Wanja (ƒ 200.000,--);*
*b. instandhouding bestaande activiteiten Stichting Kunst en Cultuur (ƒ 150.000,--);*
*c. overbruggingskrediet diverse festivals (ƒ 150.000,--);*

*en deze uitgaven te dekken via de stelpost voor eenmalige uitgaven van € 239.000,--;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

Op dit moment wordt dit amendement alleen door D66 gesteund.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat dit amendement voldoende is ondersteund en daarom bij de beraadslaging kan worden betrokken.

(De heer Haak verlaat de vergadering.)

De heer BAAS: Mijnheer de voorzitter. Ik wil mij aansluiten bij de mij voorgaande sprekers en het college dankzeggen voor de beantwoording van de vragen die wij in eerste termijn hebben gesteld. Er zijn nog enkele punten uit ons aandeel in de algemene beschouwingen blijven liggen en die wil ik nogmaals noemen en toelichten en verder wil ik nog op een enkel door de andere fracties ingebracht punt ingaan.
Mijnheer de voorzitter. Wij hebben opgemerkt positief te staan tegenover de biologische landbouw. Het bevorderen daarvan is ook een wens van mijn fractie. De afgelopen jaren is daar al veel energie in gestoken. Ons staat bij dat de vraag naar biologisch geproduceerde producten in dit geheel toch een moeilijkheid was. Is er inmiddels al sprake van een positieve ontwikkeling, bijvoorbeeld als het gaat om de biologische markten? Wij zijn daar niet helemaal gerust op, dat mag men gerust weten.
Mijnheer de voorzitter. Een groot zorgpunt van mijn fractie is en blijft de verkeersveiligheid. Wij hebben begrip voor de woorden van de gedeputeerde; dat het een bijzonder weerbarstige materie is, beseffen wij. Toch blijven wij erbij dat bij het benaderen van dit probleem een extra beroep zou moeten worden gedaan op de creativiteit van alle hierbij betrokkenen. Speerpunten zijn wat ons betreft: verbetering van het draagvlak en gedragsverandering en handhaving, gericht op de hoge risicowegen, waarbij wat ons betreft dat risico vooral gelegen is in de combinatie van verschil in snelheid en inhaalmogelijkheden. Wij willen er nogmaals op aandringen om op dit punt een maximale inspanning te leveren. Het gaat ons dan niet een zozeer om de centen, al ondersteunen wij de motie van GroenLinks van harte, maar veel meer om de ideeën. Wij beseffen dat een bevredigend antwoord eigenlijk niet is te geven, maar wij vragen het college nogmaals dringend op dit punt alles uit de kast te halen.
Wat het verkeer betreft hebben wij ook gevraagd hoe het staat met de lightrail Groningen-Assen en met het transferium bij Hoogkerk.
Mijnheer de voorzitter. Met betrekking tot het openbaar vervoer deelt mijn fractie de grote zorgen van de andere fracties en daarom ook steunen wij de motie van de PvdA waarin om een gedegen analyse wordt gevraagd.
Wij hebben op de Molukse gemeenschap een beroep gedaan om positief te participeren in het intercultureel instituut. Dat beroep houdt impliciet de vraag in of er in het Molukse standpunt al enige beweging te bespeuren valt.
Ik wil ook nog even ingaan op het voorstel van de PvdA met betrekking tot het energiebureau. Wij hebben dat voorstel met interesse en sympathie aangehoord. Ook onze fractie is niet in alle gevallen even gelukkig met de privatisering en liberalisering en zeker niet als zoiets nadelig uitpakt voor de zwakkeren in de samenleving. Echter, mijn fractie ziet niet in hoe zo'n energiebureau goed kan functioneren wanneer de liberalisering van de elektriciteitsmarkt straks een feit is. Het staat de Drentse bedrijven nu al en vanaf 2004 ook de Drentse burgers vrij hun energie daar in te kopen waar zij dat willen. Wij denken niet dat andere aanbieders dan RENDO via dat energiebureau stil zullen blijven zitten uit bekommernis met de Drentse burger. Integendeel. Voor ons gevoel is dit een achterhoedegevecht in een veldslag die al verloren is. Er blijft voor de PvdA één troost: een veldslag verliezen is nog niet de oorlog verliezen.
Mijnheer de voorzitter. Mijn fractie zoekt naar mogelijkheden om de communicatie met de burger verder te verbeteren. In 2003 zijn er weer verkiezingen en ook daarom moet de provincie meer zichtbaar worden. Internet is een mogelijkheid, maar toch nog maar toegankelijk voor een beperkte groep. Het gaat ons ook om burgers zonder mogelijkheden van Internet en in een aantal gevallen misschien zelfs ook wel zonder dagblad. Wij hebben geen behoefte aan veel geld kostende projecten, maar willen het graag basaal en concreet houden. Daarom suggereren wij de mogelijkheid om gebruik te maken van de huis-aan-huisbladen. Deze mogelijkheid hebben wij ver

woord in een motie, die is medeondertekend door de fracties van de PvdA, de VVD, het CDA, de Ouderenpartij en de OSD.

***Motie T***

*De staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 6 en 7 november 2001, ter behandeling van de begroting 2002;*

*overwegende dat:*
- *de staten groot belang hechten aan een goede communicatie van het provinciaal bestuur met de samenleving;*
- *de provincie in bestuurlijk opzicht in de reguliere media onderbelicht blijft;*
- *de nieuwe media vooralsnog onvoldoende in de lacune kunnen voorzien;*
- *veel burgers zodoende onvoldoende worden geïnformeerd over het provinciale beleid;*
- *dat mede daardoor de betrokkenheid van de burger bij de provinciale politiek onder de maat blijft;*

*zijn van oordeel dat:*
*het beleid van de provincie dichter bij de burger moet worden gebracht teneinde deze betrokkenheid te vergroten;*

*en*

*besluiten:*
*het college op te dragen om op korte termijn (mede met het oog op de statenverkiezingen in 2003) de mogelijkheden te onderzoeken om te komen tot een vaste provinciale rubriek in de in Drenthe lokaal en regionaal verschijnende huis-aan-huisbladen;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de motie voldoende is ondersteund en daarom bij de beraadslaging kan worden betrokken.

De heer BLANKSMA: Mijnheer de voorzitter. Ik heb een vraag over de beperkende opmerking in de motie dat het via een rubriek in de huis-aan-huisbladen zou moeten gebeuren. Ik vraag mij af of het wel zo verstandig is het zo te doen. Wij willen het aan de deskundigen van de Stafgroep Communicatie overlaten om te bekijken met welke communicatiemix het grootste effect kan worden bereikt. Wij hebben enkele randvoorwaarden gesteld en het maximumbedrag genoemd. Voor de rest zijn de motie van de ChristenUnie en de onze hetzelfde. Maar nogmaals, het lijkt mij niet verstandig deze beperkende voorwaarde in de motie op te nemen, want het kan best zijn dat de deskundigen van Communicatie tot de conclusie komen dat een andere mediamix handiger, effectiever of misschien wel goedkoper is. Of heeft de heer Baas onderzocht dat het zo moet, of heeft hij op dit gebied wellicht een bepaalde deskundigheid?

De heer BAAS: Wij hebben niet gekeken naar het financiële aspect, dat moet nog onderzocht worden. Wij weten wel dat wanneer er één soort van bladen is dat echt bij iedereen op de deurmat valt en door iedereen ook wordt gelezen - in de praktijk zelfs meer wordt gelezen dan dat naar RTV Drenthe wordt gekeken of dat andere dagbladen worden gelezen - het wel de huis-aan-huisbladen zijn. Ook om de burgers te bereiken die verstoken zijn van alle andere mogelijkheden is dit een manier om ze bij de politiek te betrekken. In andere provincies wordt van deze mogelijkheid ook gebruikgemaakt; dat hebben wij wel bekeken.

De heer BLANKSMA: Ik kan die gedachtegang wel volgen, maar naar mijn mening is het toch goed Communicatie de ruimte te laten een onderzoek te doen. Dit aspect kan dan wel als aanbeveling worden meegegeven, maar het lijkt mij niet goed het zo beperkend op te leggen.

De heer BAAS: De Stafgroep Communicatie zal ongetwijfeld meer mogelijkheden onderzoeken, want het is een creatieve afdeling die zelf ook wel weet wat wel en niet kan, maar omdat op deze manier werkelijk elke Drentse burger bereikt kan worden, hebben wij dit punt er uit willen lichten. Wat de Stafgroep Communicatie naast dit voorstel aan initiatieven onderneemt, vinden wij allemaal prima, maar laat die afdeling dit aspect dan zeker ook meenemen. Als wij alle mogelijkheden hadden moeten noemen, hadden wij zelf wel met een communicatienota kunnen komen, net als de OPD al eens heeft gedaan. Maar toen is het verder ook niet doorgegaan.
Mijnheer de voorzitter. Met betrekking tot de moties wachten wij eerst de reactie van het college af en zullen wij daarna ons standpunt bepalen.

De heer DE HAAS: Mijnheer de voorzitter. Ik dank de gedeputeerden voor hun reactie in eerste termijn. Ik kan nog niet het hele college bedanken, want wij krijgen nog een kleine toelichting van gedeputeerde Brink.
Mijnheer de voorzitter. Omwille van de tijd zal ik mij beperken tot het wat dieper bespreken van twee onderwerpen.
Ik wil beginnen met het voorstel van de heer Schaap inzake de energievoorziening. Centraal staat dat de burger straks zelf de vrijheid heeft om te kiezen van wie hij zijn energie betrekt. Van bovenaf kan in dit opzicht niets worden opgelegd. Nu is de OPD bezig met het ontwikkelen van een straten-, respectievelijk buurtplan om inkoopcombinaties te gaan vormen voor energie. Het gaat om een onderzoek van een aantal enthousiastelingen die onder het motto "geld verdienen als consument, geld verdienen voor je vereniging" het mogelijk willen maken dat men geld verdient voor goede doelen in zijn buurt. Maar dat verkeert allemaal nog in een primair stadium.
Aan dit verhaal zitten vele kanten en als er één bedrijf is dat onze sympathie heeft dan is het RENDO wel. RENDO heeft aandeelhouders en die aandeelhouders zullen op dit moment vreselijk blij zijn met RENDO. De uitkeringen die RENDO doet, zijn ook respectabel. Echter, de provincie als verplichte tussenleverancier, is dat wel een juiste optie? De burger moet toch zelf een keuze maken? Wil een provinciaal plan met of zonder een rol voor de gemeenten lukken dan kan dat alleen via een vereniging. Er zal dus een vereniging opgericht moeten worden. Wij vinden het prematuur daarover nu al een vast standpunt in te nemen. Wij willen eerst nog veel zaken onderzoeken, want er zitten veel haken en ogen aan dit plan. Bovendien, als de ontwikkelingen nog veel sneller gaan, kan straks de stroom bij de supermarkt worden ingekocht. Chipje opladen, betalen, in de meter en de energiekraan gaat open. En wie dan de goedkoopste aanbieding heeft, levert.
Mijnheer de voorzitter. Dat is een ontwikkeling waarvan wij ons afvragen of wij er wel gelukkig mee moeten zijn. Als men weet waar de stroom vandaag komt dan behoeft het verder geen betoog dat wij opteren voor groene stroom en stroom uit een verantwoorde bron. Maar goed, zover zijn wij nog niet in dit verhaal en de vraag is of wanneer de evolutie zo snel gaat, het geen vergeefse moeite is nu iets op te zetten dat straks een heel kort leven zal blijken te hebben. Vandaar dat wij de onderzoeken nog even afwachten en wij omtrent deze zaak nog geen vast standpunt willen innemen.
Mijnheer de voorzitter. Mijn tweede onderwerp is de productieheffing. Wij hebben de productieheffing genoemd om de toeristische sector een oplossing te bieden. Maar die productieheffing kan natuurlijk ook ingevoerd worden in het openbaar vervoer, de zorgsector, enzovoorts. De gedeputeerde zei gisteren dat je erin gelooft of juist niet. De OPD wil vandaag benadrukken zeker niet afwijzend tegenover die productieheffing te staan. De productieheffing, door sommigen ook wel Prohef genoemd, is praktisch goed uitvoerbaar, zonder bureaucratische rompslomp. Scholing wordt gestimuleerd omdat onproductieve uren onbelast blijven. Lagere loonkosten maken het ook voor kleinere bedrijven mogelijk hoger geschoold personeel aan te trekken. De heffingsaftrek per werker wordt ruimschoots terugverdiend door uitgespaarde uitkeringen en belastinginkomsten over de extra groei.
Mijnheer de voorzitter. Dit zijn slechts enkele punten uit wat de productieheffing te bieden heeft. Ir. P. van Elswijk is de ontwikkelaar van de Prohef-gedachte en wij bevelen het college toch aan te bekijken of er geen mogelijkheden zijn om een aantal knelpunten in verschillende sectoren minder knellend te laten zijn. Op 16 november wordt het Prohef-informatiecentrum Nederland geopend en het verdient wellicht aanbeveling daar toch eens te gaan kijken. Wij zijn er namelijk van overtuigd dat die productieheffing voor een aantal Drentse ondernemers, ook in andere sectoren dan het toerisme, van wezenlijk belang kan zijn voor het voortbestaan van hun onderneming.

De heer VAN DER SCHOOT: Mijnheer de voorzitter. Na de voor mijn gevoel voorleeswedstrijd van gisteren, zitten wij nu in de sfeer van het motie-tonnenspel.
Ik dank het college voor het antwoord op wat ik te berde heb gebracht, hoewel in de sprekersvolgorde die gehanteerd wordt, voor hetgeen wij naar voren brengen de belangstelling vaak al niet zo groot meer is.
Het politieke gewicht is bepalend of een voorstel waarmee meer dan *f* 50.000,-- is gemoeid naar provinciale staten gaat, is het antwoord op een van onze schriftelijke vragen. Dit antwoord roept een nieuwe vraag op. Wie bepaalt dat politieke gewicht? Is het een soort van preselectie door

GS? Ik duid even op de vragen over de budgetten en over de verantwoording. Het uitbesteden van werk aan bijvoorbeeld adviesbureaus kent geen criteria als een heldere opdracht, meetbaar effect en faseringssystematiek, terwijl een voortgangscontrole, als deze al wordt uitgevoerd, geen instructies kent. Verantwoording aan PS vindt niet plaats vanwege het abstractieniveau. Wij achten het noodzakelijk dat GS zich zo spoedig mogelijk op deze werkwijze bezinnen en met een ander plan van aanpak komen, omdat nu PS te veel buiten spel worden gezet.
Uit het stuk "Provinciale financiën 2001", waarvan ik met dank aan de heer Weggemans even kennis heb kunnen nemen, blijkt dat Drenthe een interessante positie inneemt en - ere wie ere toekomt - de financiën prima voor elkaar heeft. Natuurlijk kijkt de Drentse Ouderenpartij dan ook naar de hoogte van de opcenten op de MRB, een van onze stokpaardjes, waarbij wij een eervolle plaats in de top drie innemen, dat wil zeggen in de top drie van de provincies die de meeste opcenten heffen. Als het aantal opcenten in discussie is, zegt de heer Weggemans altijd dat het niet mogelijk is af te zien van indexering, omdat daardoor de systematiek en het inkomen zouden worden aangetast. Het lijkt ons wel mogelijk de indexering te handhaven en tegelijkertijd een korting toe te passen op de te innen bedragen, waardoor de burger toch een beetje wordt gecompenseerd voor de hogere brandstofprijzen. Ik heb hierover geen motie ingediend, maar toch wil ik de staten en het college deze mogelijkheid in overweging geven.
In hoeverre acht het college een reservering noodzakelijk om, wanneer straks de kilometerheffing wordt ingevoerd en de MRB wordt afgeschaft, toch een buffer te hebben om het verschil in inkomsten in te compenseren?
Met betrekking tot het onderdeel Algemeen bestuur danken wij de CvdK, tevens onze voorzitter, voor zijn toezegging met betrekking tot verslaglegging over onder andere zijn verantwoordelijkheid in de op handen zijnde nota Veilig Drenthe en voor de afspraken voor het vervolggebeuren.
Met betrekking tot verkeer en vervoer heb ik gevraagd of mijn veronderstelling juist was dat de BOKD apart overleg pleegt met ARRIVA. Naar ons gevoel hoort de provinciale regisseur bij een dergelijk overleg ook aan te zitten.
Gedeputeerde Swierstra stelt dat doelstellingen en ambities niet aangepast worden aan het geld. In dat kader willen wij graag weten of bijvoorbeeld onze cunet-gedachte - het gaat om het veiliger maken van de N34 en de andere wegen door bermverharding - een te overwegen optie is. Zou ook de provincie geen meldpunt kunnen zijn voor klachten over het gehandicaptenvervoer en zou zij niet op basis van die klachten nieuw beleid moeten uitzetten?
Een onderzoek naar het openbaar vervoer zoals door de PvdA wordt voorgesteld, achten wij op dit moment niet zinvol, omdat wij eigenlijk allang weten dat het Rijk knijpt in de budgetten en decentraliseert om te bezuinigen. Dat zal waarschijnlijk ook de uitkomst zijn van het onderzoek en daarom lijkt het ons dat geld en energie kunnen worden bespaard door dit onderzoek niet te doen.
Wij steunen de PvdA wel wanneer zij probeert meer invloed te krijgen op de tarifering van de waterschappen. Eerst moet maar eens zwart op wit worden aangetoond dat kortingen aan grote vervuilers niet worden verrekend door de burgers hogere tarieven in rekening te brengen.
Als het om het milieu gaat, vinden wij het privatiseren van nutsvoorzieningen een heilloze weg. Die weg is al ingeslagen, zegt iedereen. Toch zijn ideële doelstellingen niet altijd met marktwerking te combineren. Wij steunen derhalve van harte het voorstel van de PvdA om een centrale aankoop van energie via RENDO op te zetten en niet alleen maar vernuftig te zijn in het bedenken van bezwaren daartegen. De gedachte is op zichzelf zinnig, temeer omdat het ook in onze visie zo is dat marktwerking wel heilzaam kan zijn, maar dat als het om de voorzieningen gaat ook ideële doelstellingen die zich niet altijd verdragen met die marktwerking, een rol moeten kunnen spelen.
Ik kom op het landelijk gebied. Ik heb niet gezegd dat het in Drenthe niet goed gaat, ik heb mij alleen afgevraagd of de kritiek van de fysisch geograaf Henk Visscher uit Dordrecht ook op Drenthe van toepassing is. Ik heb dus in eerste termijn niet gezegd dat het helemaal niet goed gaat, wij hebben alleen willen horen of in Drenthe ook een onderzoek zou plaatsvinden en ik heb nu begrepen dat dit in feite gaat gebeuren.
Als het om welzijn gaat, vraag ik mij af wat nu waar is. K&C heeft opdrachten gekregen en heeft de kosten voor de uitvoering daarvan berekend. Mevrouw Brink zegt dat er geen opdrachten zijn gegeven. Wij kunnen nu eigenlijk geen besluit nemen, omdat wij niet weten wie gelijk heeft. K&C zegt daadwerkelijk de opdracht te hebben gekregen en de gedeputeerde zegt geen opdracht te

hebben verstrekt. Wij kijken dan ook wat vreemd tegen het bedrag van ƒ 0,5 miljoen aan. Wij kunnen ons voorstellen dat K&C zegt dat geld nodig te hebben om de opdracht uit te voeren en als die opdracht niet verstrekt is dan is K&C toch in ieder geval gevraagd de zaken door te rekenen om de provincie inzicht te geven in wat het cultuuraanbod gaat kosten. Die helderheid ontbreekt op dit moment.
Wij steunen het voorstel om Theater Benjamin te steunen. De motie daaromtrent heeft ons niet voor de vergadering bereikt, maar ik herinner mij dat de fractie van het CDA al in de commissie met dit voorstel kwam en dat ik toen zei mij daarbij aan te sluiten. Toch is het jammer dat sommige moties ons, ondanks onze spontane stellingname, niet op tijd bereiken. Dat is op zijn minst jammer voor de meningsvorming.
Het voorstel van de PvdA om ƒ 25.000,-- beschikbaar te stellen voor gratis museumbezoek voor jongeren is op zichzelf sympathiek, maar wij vinden dat het niet direct om een structurele uitgave kan gaan. De uitgave kan pas structureel worden als wij er een helder inzicht in hebben of ook daadwerkelijk van de mogelijkheid tot gratis museumbezoek gebruik wordt gemaakt. Nu wordt voorgesteld gedurende vijf jaar ƒ 25.000,-- te fourneren, terwijl wij dat inzicht niet hebben. Als blijkt dat jongeren inderdaad in groten getale gebruikmaken van de mogelijkheid het Drents Museum gratis te bezoeken dan stel ik het geld graag beschikbaar, maar ik stel voor de motie in die zin te wijzigen dat erin komt te staan dat ieder jaar geëvalueerd wordt of dit geld ook inderdaad wordt besteed aan vrijkaarten voor jongeren.
De vraag of de provincie bereid is het POP zodanig te herijken dat dorpen niet meer op slot zitten als het gaat om woningbouw voor verschillende categorieën, is niet beantwoord. Sterker nog, iemand die zo'n opmerking maakt, doet kennelijk knievalgymnastiek, terwijl ik het met de VVD eens ben dat wij een herijking van onze eigen beslissingen moeten durven aangaan als blijkt dat het POP te strak uitpakt voor het platteland bij het op peil houden van de voorzieningen. Ik steun de visie die door de VVD terzake is ontwikkeld. Ook de VVD vindt dus dat het ruimtelijkeordeningsbeleid voor het platteland te strak is en misschien kunnen onze fracties zaken doen in een poging dat beleid te herijken.
Mijnheer de voorzitter. Het aanbod van projecten voor Kompas-gelden blijft achter bij de verwachting. Wat wordt hieraan door de provinciale regie gedaan?
Mijnheer de voorzitter. Ik zal nu niet alle moties doornemen. Over een paar moties heb ik al wat gezegd en ten aanzien van de overige moties wacht ik eerst het antwoord van het college af.

De heer GAASBEEK: Mijnheer de voorzitter. Ik heb geen moties. Ik ben in een rijdende trein gestapt en in zo'n situatie past enige bescheidenheid.
Het is wel een hele lawine aan moties die over ons heen is gekomen. Ik denk met enige weemoed terug aan de tijd van "kwartetten door de fractievoorzitters", toen op de avond voor de algemene beschouwingen alle moties werden besproken en ter medeondertekening werden aangeboden. Nu hebben wij vaak niet eens de gelegenheid te lezen wat er precies in een motie staat voor wij er al ons oordeel over moeten geven. In de tijd van het "kwartetten" was het de grootste doodzonde als er geen goede dekking aan een amendement of motie ten grondslag lag.
Mijnheer de voorzitter. Ik wijs op amendement A, waarin wel een dekking is aangegeven, maar omdat er nu ineens zoveel geld beschikbaar is, wordt die dekking al gauw losgelaten. Ik vind het allemaal wat vreemd, maar dat komt misschien omdat ik, zoals mevrouw De Vries het zei, een poosje ben weggeweest.
Gisteren zei iemand tegen mij dat ik een herintreder ben en met het garnalenspotje op de tv in gedachten, ben ik geneigd te zeggen: "Niet lullen, maar pellen". Ik zal mij in mijn tweede termijn bezighouden met het pellen van de reacties van de gedeputeerden.
Gedeputeerde Swierstra vindt het overleg tussen college- en niet-collegepartijen niet passend in zijn systeem, wat dat ook mag zijn. Ik heb overigens ook geen problemen met bilateraal overleg; de gedeputeerde zal dit nog wel merken.
Ik heb het college gevraagd hoe het zich de positie van de ambtenaren in het dualistische systeem voorstelt en die vraag is niet beantwoord. Toch vind ik dit antwoord belangrijk, want de heer Weggemans heeft in de commissievergadering gezegd dat de staten dan eigenlijk eigen ambtenaren zouden moeten hebben. Daar ben ik het niet mee eens, ik denk dat de staten gewoon naar de provinciale ambtenaren toe kunnen gaan. Maar toch ben ik benieuwd naar de mening van de heer Swierstra.

De heer Swierstra heeft gezegd dat het provinciale beleid onder de loep wordt gelegd. Ik wil hierbij aandacht vragen voor de pers. Wij worden geconfronteerd met een fusie van onze Drentse Courant en het Nieuwsblad van het Noorden en als wij geen aandacht hebben voor de media als informatiebron voor de burgers dan zou deze bron wel eens kunnen opdrogen, en dan ook nog wel heel binnenkort. Zoals wij werken stimuleren wij de pers namelijk niet aandacht aan ons werk te besteden. Ik vraag het college daarom met klem in overleg te treden met de journalisten of hun organisatie om gezamenlijk te bekijken hoe wij onze presentatie en informatieoverdracht kunnen verbeteren.
Ik ben het met de heer Swierstra eens dat het triest is dat dit jaar in Drenthe weer meer verkeersslachtoffers te betreuren zijn. De staten hebben hierover weinig gezegd, waarschijnlijk uit een gevoel van machteloosheid. Een analyse wekt het vermoeden dat het vaak om eenzijdige ongelukken gaat. Waarschijnlijk vergroot het feit dat Drenthe een dunbevolkte provincie is met slecht openbaar vervoer, ook het risico. De provincie kan hieraan weinig doen, ondanks alle drempels. Er is waarschijnlijk een mentaliteitsverandering nodig. Ik zeg dit vanuit het gevoel dat ik het eigenlijk ook niet weet hoe we dit probleem aan moeten pakken. Maar het is allemaal wel triest en het vraagt de aandacht.
Mijnheer de voorzitter. Ik ben het over veel zaken met de heer Blanksma eens, maar niet als het gaat om de waterschappen. Het is een feit dat de waterschappen, soms ongestructureerd, steeds meer taken uitvoeren op het terrein van de ruimtelijke ordening en het milieu, zoals afvalverwerking, en soms vinden wij dat wel een leuke oplossing. Maar wordt het, omdat het hierbij vaak om provinciale taken gaat, geen tijd eens te bezien of waterschappen niet nauwer aan de provincie gelieerd kunnen worden? Als dat gebeurt, vallen ook de financiën beter te controleren.
Bij de muskusrattenbestrijding is een overallcoördinator aangesteld. Dat lijkt mij het binnenhalen van het paard van Troje. Als er op zo'n manier gewerkt moet worden dan lijkt het mij beter te zoeken naar meer integratie. Met meer integratie kunnen processen als rond de muskusrattenbestrijding voorkomen worden.
Mijnheer de voorzitter. Toen mevrouw Edelenbosch over agrarisch natuurbeheer sprak, noemde zij twee mogelijkheden: grond verkopen en de terreinbeheerder vragen of hij het als grasland wil gebruiken of het door de boer tegen vergoeding beheren van eigen grond als deze binnen de EHS valt. Juist de laatste mogelijkheid wil ik graag meer activeren als middel van bestaan voor de boer. De boer kan dan gebruikmaken van zijn historische kennis van het gebied.
De dialoog met de heer Holman was mij niet helemaal duidelijk. Als de heer Holman vraagt om een kaart van de desbetreffende 2.400 ha - en die kaart schijnt er te zijn - plus bijbehorend kostenplaatje dan moet dat toch op korte termijn te realiseren zijn? Nu geeft de aanpak het onterechte gevoel van enig "gerommel in de marge" en dat moet een bekwame gedeputeerde toch te min zijn.
Mijnheer de voorzitter. Ik ga over naar de portefeuille van mevrouw De Vries. Ik juich het initiatief van de fractie van de VVD om het POP niet te stringent te hanteren, toe. Uit de Beleidsnota wonen blijkt overduidelijk dat de voor onze plattelandsgemeenten de berekende toename van het woningcontingent ver achterblijft bij het tot dit moment gerealiseerde contingent. Dat betekent dat de leefbaarheid van het platteland onder druk staat. De gemeenten hebben een toenemende behoefte - ik spreek nu uit recente ervaring - om in overleg te profiteren van de provinciale deskundigheid op het terrein van de ruimtelijke ordening. Ik zal de raad van de heer Swierstra volgen en mevrouw De Vries bilateraal onder vuur nemen, want ik houd de poot strak, omdat ik denk hiervoor bewijzen te hebben.
Met de accordering van mevrouw De Vries van de opmerkingen over asielzoekers en het ruimtelijke-ordeningsbeleid ben ik gelukkig.
Ik wil nog wel graag horen hoe het staat met het ambulancevervoer. Ik had die vraag wel in mijn schriftelijke versie van de algemene beschouwingen staan, maar ik heb die vraag niet gesteld, mede omdat ik al iets had gezegd over ziektekostenverzekeringen en wachtlijsten, kwesties die nu door een landelijke partij aan de orde zijn gesteld.
Als het om de portefeuille van mevrouw Brink gaat, ga ik graag akkoord met gratis toegang voor de jeugd tot het Drents Museum en het Herinneringscentrum Westerbork. Handhaven van RTV Drenthe op ten minste het huidige peil zal de gedeputeerde nog veel financiële hoofdbrekens kosten, maar ik sta op dit punt achter haar. Ook in het kader van wat ik aan het adres van gedepu-

teerde Swierstra opmerkte over informatievoorziening aan de burgers is RTV Drenthe voor ons belangrijk. De publieke omroep heeft een niet te onderschatten taak en daarom moet de politiek met de media een inhoudelijk overleg aangaan. Dat heb ik indertijd als lid van de OPD naar voren gebracht en dat is nog steeds het standpunt van de OPD; ik onderschrijf dat standpunt graag.
Mijnheer de voorzitter. Ik vond de vergadering van de Statencommissie CW zeer geslaagd: de tribune zat vol belangstellenden toen het ging over de financiering van de voorliggende projecten.
Ik zie graag dat amendement A, dat is ingediend door D66, uit elkaar wordt gehaald. Omdat er nu dingen instaan waarmee ik het niet eens ben, kan ik niet met het amendement instemmen.

De VOORZITTER: Ik wijs de heer Gaasbeek erop dat het amendement is ingetrokken en geen onderwerp van beraadslaging meer is.

De heer GAASBEEK: Maar er is nu een nieuw amendement onder de letter S ingediend en met dat amendement ben ik het ook niet helemaal eens.
Mijnheer de voorzitter. Mevrouw Brink sprak heel enthousiast over het onderwijs en ik vind het prettig dat zij zich, ondanks de beperkte mogelijkheden van de provincie op dit punt, daarvoor in wil zetten. Ik ben het alleen niet met haar eens als het om de brede scholen gaat. Brede scholen in grote kernen bedreigen scholen in kleine kernen, terwijl in kleine kernen de school juist het leefbare hart is.
Mijnheer de voorzitter. Ik ben het helemaal eens met het voorstel van de PvdA over een energiebureau; dat voorstel past ook helemaal in mijn profiel.
Het telefoonspel van GroenLinks past in de traditie van die fractie om bij de algemene beschouwingen met iets ludieks te komen. Het duurde wel wat lang, maar ik vond het een heel goede vondst. Ik ben vanaf Lucas Koops en mevrouw Knottnerus van GroenLinks eigenlijk ook niet anders gewend. Het telefoongesprek werd gebruikt om op de mogelijkheden van Internet te wijzen. Ik vind Internet een prima communicatiemiddel, maar wij moeten niet al ons geld daarop zetten. Er zijn ook nog andere communicatiemogelijkheden. Ik steun graag het pleidooi van de ChristenUnie voor advertenties in huis-aan-huisbladen.
De heer Dijks zei heel enthousiast dat het areaal glastuinbouw zeer fors wordt uitgebreid. Toen de heer Dijks nog gewoon lid van de fractie van de VVD was, zei hij dat Drenthe moest proberen het Westland te ontlasten. Daar heb ik nog niet zoveel van gemerkt! Ik vind het natuurlijk wel fijn dat het areaal toeneemt en ik gun dat Zuidoost-Drenthe ook.
Mijnheer de voorzitter. Ten slotte kom ik dan aan het antwoord van onze koning, keizer, admiraal, penningmeester en bezemwagen - die benamingen heb ik gisteren allemaal gehoord, maar ik spreek liever van onze deskundige gedeputeerde - de heer Weggemans. Het gaat toch allemaal om de centen, zo bleek vandaag weer zonneklaar. Net als vroeger ben ik ook nu nog tegen ophoging van het aantal opcenten. Maar nu heb ik er ook een reden voor. Drenthe is nummer drie van Nederland. Over enige tijd worden de opcenten afgeschaft en dan wordt het gemiddelde van Nederland genomen, dus van het aantal opcenten dat nu wordt geheven door de provincie die op de zesde plaats staat. Op basis van dat gemiddelde zal Drenthe een vergoeding krijgen. Als wij dan nu ons uitgavenniveau instellen op de top drie, zou het dan wel eens zwaar tegen kunnen vallen. Dat is een argument te meer om het aantal opcenten niet te laten stijgen.
Ik blijf vragen om belangstelling voor IPO-zaken.
Mijnheer de voorzitter. Ik kan mij verenigen met de voorliggende Najaarsnota en begroting.
Aan het eind van mijn tweede termijn wil ik toch nog een paar opmerkingen maken over de moties en amendementen. Met de voorstellen die ik niet noem, ben ik het eens.
Met motie B ben ik niet gelukkig, want het daarin voorgestelde, heeft in het verleden al eens geleid tot separatisme.
De moties C en D vind ik heel sympathiek, want zij gaan over de Drentse taal, maar wat in de moties wordt gevraagd zijn taken van het Rijk.
Met motie J over de Regiovisie Zuid-Drenthe/Noord-Overijssel heb ik een probleem omdat ik in de commissievergadering heb gezegd dat er zo weinig gebeurt. Ik had graag dat eens zichtbaar werd gemaakt wat daar gebeurde. Om daar nu dan alweer een kwart miljoen gulden extra in de stoppen, lijkt mij geen goede gedachte.

De heer NIJENBRINKS: Mijnheer de voorzitter. Als de heer Gaasbeek met mij van mening is dat

er misschien wat meer moet gebeuren dan moet hij de motie steunen, omdat daarin om een extra stimulans wordt gevraagd.

De heer GAASBEEK: Vroeger kreeg ik een gulden zakgeld in de week, maar dan moest ik wel de afwas doen. Mij is nooit gezegd dat als ik de tuin ook deed, ik een rijksdaalder meer zou krijgen. Ik wil dan ook eerst de voorstellen zien en pas daarna besluiten of ik er nog een bedrag bij wil leggen.
De doelstellingen van amendement N zijn prima, maar ze zijn niet concreet gemaakt. Het in het amendement genoemde bedrag vind ik dan ook een beetje nattevingerwerk. Ik heb daarom moeite met dat amendement.
Met motie O ga ik natuurlijk akkoord. De motie is alleen ondertekend door de leden van GroenLinks, maar de motie gaat wel om de belangen van ontwikkelingslanden.
Met aanvaarding van motie Q geven de staten het college een blanco volmacht om voorstellen die zij helemaal nog niet kennen, structureel te honoreren.

De heer BLANKSMA: De systematiek is dat er eerst geld beschikbaar wordt gesteld en dat dan een voorstel wordt gedaan waartegen wij "ja" kunnen zeggen. Wat wij nu doen is geld beschikbaar stellen.

De heer GAASBEEK: Omdat in de motie geen bedrag wordt genoemd, wordt in feite een blanco cheque afgegeven.

De heer BLANKSMA: Er moet nog iets uitgezocht worden en tegen de uitkomst daarvan kunnen wij "ja" of "nee" zeggen.

De heer GAASBEEK: Misschien heb ik een informatieachterstand op dit punt, maar ik wil graag weten waar ik dan "ja" tegen zeg.
Mijnheer de voorzitter. Ik zal tegen amendement R stemmen, want van mij mag er een extra dienstauto komen.
Ik zal tegen amendement S stemmen, omdat ik daarvan alleen onderdeel c. steun.

De VOORZITTER: In het tijdschema is nu een schorsing van een half uur voorzien, maar gelet op het grote aantal ingediende moties denk ik dat het college toch meer tijd nodig heeft. Dit kan natuurlijk ook consequenties hebben voor het afsluitende diner. Er zijn dan twee mogelijkheden: om een uur of zes schorsen, eten en daarna verder vergaderen, of - en naar die mogelijkheid gaat mijn voorkeur uit - de vergadering helemaal afronden, ook al wordt het dan zeven uur. Ik heb mij er inmiddels van vergewist dat de keuken zoiets aan kan. Ik merk aan de reactie van de staten dat de laatste mogelijkheid hun voorkeur heeft.
Ik schors de vergadering.

(Schorsing van 15.42 uur tot 16.37 uur.)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.

**Antwoord** in tweede termijn door gedeputeerde staten

De VOORZITTER: Mede met het oog op de tijd - en wij hopen dat de staten daar begrip voor op kunnen brengen - hebben de leden van het college afgesproken zich zoveel mogelijk te concentreren - ik zeg dus niet te beperken tot - op de behandeling van de moties en amendementen. Ik weet het, interrupties zijn meestal het zout in de pap en ik ga het interrumperen dan ook niet echt verbieden, maar ik doe wel een beroep op de staten om met het plegen van interrupties enige terughoudendheid te betrachten. Ik denk dat wij onszelf een dienst bewijzen als wij over niet al te lange tijd deze vergadering kunnen afsluiten. Maar - en dit voeg ik er onmiddellijk aan toe - de kwaliteit van de besluitvorming staat voorop.

De heer SWIERSTRA: Mijnheer de voorzitter. Het doet het college deugd dat het de staten zich zo breed en zo indringend bewust zijn van hun verantwoordelijkheid en zorg voor de verkeersveiligheid. Het is van het allergrootste belang dat er op dat punt eenstemmigheid is, zowel als het gaat om de ambitie als om de vertaling daarvan in maatregelen. In het kader van de decentralisatie en de bijbehorende financiering is daar ook alle aanleiding toe. Uit de onderhandelingen die op dit moment met het Rijk worden gevoerd, blijkt dat er nog een groot gat zit tussen de te decentraliseren middelen en de behoefte die wij in ons bereikbaarheidsprofiel en het SNN-programma Duurzaam Veilig hebben vastgelegd. Wanneer wij op dit punt niet verder komen en wanneer de verdeelsleutels die nu gehanteerd worden niet op een aantal punten worden aangepast, kunnen wij

onze ambitie niet waarmaken, zelfs niet wanneer de staten zelf daarvoor extra middelen inzetten. Vandaar ook dat ik gisteren in eerste termijn al heb aangegeven dat het niet uitgesloten is dat wij het komend voorjaar met nog extra vertalingen van het NVVP zullen moeten komen, waarbij het steeds zal gaan om de vraag onder welke voorwaarden de provincies straks de decentralisatie kunnen accepteren. Dat zo zijnde is het goed dat een inmiddels statenbreed ondersteunde motie (motie P) is ingediend waarin dit wordt vastgelegd. Ik ben zo vrij geweest de motie eens goed te bekijken en in overleg met de heer Langenkamp heb ik gemeend de motie op enkele puntjes te moeten aanscherpen. De staten hebben inmiddels een papier op hun tafel aangetroffen met daarop een tekst. Als de staten zich met deze tekst kunnen verenigen, is het college bereid de motie over te nemen. De toespitsingen van de tekst hebben voornamelijk betrekking op de decentralisatie, de verdeelsleutel en het feit dat ik van mening ben dat een dergelijk signaal van de Drentse staten nadrukkelijk onder de aandacht van de minister moet worden gebracht. De tekst van de door mij geredigeerde motie luidt:

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 6 en 7 november 2001;*

*overwegende:*
- *dat het verkeersveiligheidsbeleid de hoogste prioriteit moet hebben;*
- *dat nu al het aantal dodelijke verkeersslachtoffers hoger is dan in het jaar 2000 en de Drentse staten derhalve de ambitie van het NVVP onderschrijven, waaruit blijkt dat extra aandacht hoog nodig is;*
- *dat de doelstellingen van het NVVP regionaal vertaald moeten worden, maar dat de huidige bijdragen bij lange na niet toereikend zullen zijn;*
- *dat decentralisatie van middelen op basis van de huidige verdeelsleutel dit probleem alleen maar groter maakt;*
- *dat de provincie ook zelf extra middelen wil inzetten, omdat het ambitieniveau zeer hoog is;*

*spreken hierbij hun ondersteuning uit aan het college in haar streven ook de rijksbijdrage op dit punt te verhogen en verzoeken het college de zorg van de Drentse staten over te brengen aan de Minister;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

Als de staten met deze tekst instemmen, wordt motie P door het college overgenomen.
Mijnheer de voorzitter. Er zijn in tweede termijn nog wat detailopmerkingen gemaakt over cunetten en dat soort zaken. Die cunetten maken deel uit van het onderzoek naar eenzijdige bermongevallen en zodra wij daartoe mogelijkheden zien, zullen wij op dat punt ook maatregelen nemen.
Ik ben het volstrekt met de heer Baas eens dat de verkeersveiligheid niet uitsluitend een kwestie van geld is. Wij zullen veel aandacht besteden - het is ook een thema in het Verkeer- en Vervoerberaad en in het overleg met maatschappelijke partners - aan het flankerend beleid en dat betekent inderdaad enerzijds voorlichting en educatie en anderzijds handhaving, met alle kanttekeningen die wij daarbij in eerste termijn hebben gemaakt.
Mijnheer de voorzitter. Ik ga over naar het openbaar vervoer.

De heer BLANKSMA: Mijnheer de voorzitter. Wij hebben ook nog een motie ingediend over de COVER-evaluatie.

De heer SWIERSTRA: Daar kom ik nog op. Maar ik kan die ook direct wel bespreken.

De heer NIJENBRINKS: Kunnen zowel degenen die interrumperen als de leden van het college als zij ingaan op een motie, de letter van die motie noemen?

De heer SWIERSTRA: Als ik het wel heb, heb ik motie E behandeld.

De VOORZITTER: Nee, het was motie P.

De heer SWIERSTRA: Inderdaad, het was motie P. En ik ga nu verder met motie Q, de motie die betrekking heeft op de mogelijke uitwerking van de aanbevelingen van de COVER-evaluatie. In die evaluatie staat een groot aantal zaken en de motie wordt daaraan gerelateerd. De Fietsersbond is net als andere organisaties in de gelegenheid om wanneer hij daaraan behoefte heeft, plannen bij ons in te dienen, die binnen het werkplan van het

voormalige ROV voor financiering in aanmerking komen. Dat betekent dat de plannen zullen wordt getoetst op de criteria die daarvoor gelden, namelijk dat uitvoering ervan een zichtbare bijdrage moet leveren aan het terugdringen van de verkeersveiligheidsproblematiek. De discussie of dergelijke organisaties structureel gefinancierd zouden moeten worden, hebben wij verschillende keren gevoerd, onder andere in het kader van de subsidiëring van Veilig Verkeer Nederland. Het Rijk heeft de subsidie aan die organisatie ook stopgezet en wij hebben ons heel nadrukkelijk geconcentreerd op de inhoud van de projecten die moeten bijdragen aan de verkeersveiligheid. Daaraan wordt getoetst en het college heeft derhalve geen behoefte aan het afzonderlijk subsidiëren van organisaties, dus ook niet van de ENFB; maar ze zijn welkom.
Mijnheer de voorzitter. Ik kom dan nu aan motie E, de motie die betrekking heeft op het openbaar vervoer.
De heer Schaap zegt er niet van overtuigd te zijn dat er niets aan de hand is met de organisatie van het openbaar vervoer. Laat duidelijk zijn dat ook dit college niet vindt dat het allemaal koek en ei is en dat het allemaal soepeltjes verloopt. Daar is geen sprake van. Wij zijn inderdaad van mening dat er nog heel wat moet veranderen, maar wij hebben heel scherp in beeld wát er moet veranderen en op welke wijze. Wij zitten natuurlijk wel gevangen in de hele structuur, maar wij proberen het harnas wel naar alle kanten op te rekken en waar mogelijk de structuren te slechten.
In de motie wordt het college opgedragen een analyse op te stellen over de doelmatigheid van de huidige organisatie. Het lijkt mij niet doelmatig daarom te vragen, want het opstellen van zo'n analyse leidt onvermijdelijk tot een zeer indringende en omvangrijke studie, terwijl er op landelijk niveau al een groot aantal studies ligt dan wel aanstaande is. Het gaat om een zo moeilijk terrein dat het niet voor niets door het Rijk buiten de COVER-evaluatie is gelaten, overigens tot het verdriet van het IPO, want het IPO is van mening dat er van alles en nog wat aan de hand is. Maar het Rijk vond het te ingewikkeld en dat betekent dat het voor het Drentse college ook echt een stap te ver is om te zeggen dat dan zelf wel even te doen. Hebben wij daarmee onvoldoende zicht op de financiering van de verschillende vormen van openbaar vervoer en op de mogelijkheid om geld stromen te bundelen? Nee, dat zicht hebben wij heel helder en dat is voor mij ook de reden geweest om in juni al in de commissie, toen vragen werden gesteld over dezelfde problematiek, te zeggen dat het mij goed lijkt om vroeg in het voorjaar een presentatie te houden voor de statencommissie en daarin nadere informatie te geven over de stand van de zaken, over hoe de boel in elkaar zit, over hoe de verschillende financieringslijnen en organisatiestromen lopen en hoe wij daarop inspelen bij het voorbereiden van de bestuursopdracht voor het PVVP en over hoe wij de voorbereiding doen voor de aanbesteding in 2003 van het openbaar vervoer in Zuidoost-Drenthe. Daar moet een programma van eisen voor komen en daar hoort dit allemaal bij. Dat zullen wij de commissie presenteren en in die presentatie zullen de elementen waarom nu wordt gevraagd, worden voorgelegd. Dat kan ook, want de informatie daarover is al in huis. Dan zal ook heel helder aangegeven worden waar de scheidslijnen liggen tussen het openbaar vervoer waar wij echt iets aan kunnen doen, al dan niet alleen als regisserende provincie dan wel samen met andere overheden, dan kunnen wij aangegeven waar wij wel kunnen beïnvloeden en waar niet, waar de Europese of de nationale regelgeving een blokkade is en welke vormen van particulier collectief vervoer er zijn die wij niet kunnen sturen, maar waarbij wij hoogstens kunnen proberen om een combinatie te maken met het bestek dat het openbaar vervoer uiteindelijk moet vormgeven.
Mijnheer de voorzitter. Het college ontraadt dus aanvaarding van motie E, daarbij niet veronachtzamend dat een aantal elementen ook ons een zorg zijn en dat die zonder twijfel komend voorjaar in de commissievergadering aan de orde worden gesteld.
Met betrekking tot de opmerking over afzonderlijk overleg van de BOKD met ARRIVA wil ik erop wijzen dat het eenieder vrijstaat overleg te voeren met ARRIVA of met de BOKD en dat die twee dus ook samen in overleg kunnen gaan. Het lijkt mij heel goed dat ARRIVA bekijkt hoe hun product in de regio en op het platteland aanslaat en hoe zo goed mogelijk op de wensen van juist de kleine dorpen kan worden ingespeeld. Zo heeft ARRIVA wel overleg met meer instanties. Wij bevorderen dat overleg ook. Daar is dus niets mee aan de hand.

De heer VAN DER SCHOOT: De vraag was in hoeverre de provinciaal regisseur bij dit overleg betrokken is.

De heer SWIERSTRA: Wij zijn niet betrokken bij alle contacten die de vervoersmaatschappij ARRIVA heeft met de samenleving, want dan zouden wij ook van die maatschappij maar beter een nutsbedrijf kunnen maken; dat is niet de bedoeling en dat hoeft ook niet.

De heer VAN DER SCHOOT: Het ging mij niet om alle contacten maar juist om het contact met de BOKD.

De heer SWIERSTRA: Wij zitten daar niet tussen, maar op het moment dat daar voorstellen uitkomen die moeten leiden tot een wijziging in de dienstregeling, zijn wij er vanzelfsprekend weer wel bij betrokken. Wij komen ook in contact met de BOKD op het moment dat er sprake is van bijvoorbeeld beroepsprocedures. Verder is de BOKD een van de organisaties die betrokken kan worden bij het overleg over bijvoorbeeld een Programma van eisen.
Mijnheer de voorzitter. Ook het gehandicaptenvervoer is een onderdeel van de discussie die wij komend voorjaar krijgen. Wij hebben meermalen geprobeerd om in het kader van het Verkeer- en Vervoerberaad of de voorganger daarvan met de gemeenten tot een wat nauwere afstemming te komen. Dat blijkt buitengewoon moeilijk, maar wij blijven daarmee aan de gang en wij zullen proberen om door MTI-achtige systemen die vormen van WVG-vervoer onnodig te maken, omdat al in de behoefte is voorzien. Het gaat zeker te ver om op dit moment te zeggen dat de provincie dan maar een meldpunt moet zijn voor klachten op dat punt, want er zijn binnen de wetgeving en binnen de gemeentelijke verantwoordelijkheid al verschillende vormen van klachtinstanties werkzaam en daar moeten wij op dit moment echt niet tussen gaan zitten, want dat zou een nog grotere verwarring tot stand brengen, al was het alleen maar omdat de provincie, vanwege het feit dat zij daarvoor de formele verantwoordelijkheid niet heeft, daar niets mee kan. Laten wij daarom op dat punt dan ook niet nog meer verwarring zaaien.
Mijnheer de voorzitter. Ik maak nu de stap naar het buitenland en kom bij de motie O, de motie die betrekking heeft op de problematiek op de Molukken. Die problematiek blijft ons een zorg, maar om op dit moment hiervoor al geld te reserveren, niet wetende op welke wijze wij het beleid op dit punt de komende jaren willen uitvoeren, gaat ons te ver. Het college ontraadt derhalve aanvaarding van deze motie. De vraag of, en zo ja, op welke wijze wij de komende jaren onze relatie met de Molukken structureel zullen voortzetten, zullen wij betrekken bij de Nota buitenland die in het voorjaar aan de staten zal worden gepresenteerd.

De heer BLANKSMA: Mijnheer de voorzitter. Is het college niet van mening dat, zolang de situatie op de Molukken niet aanzienlijk verbetert, er sprake moet zijn van een structurele hulprelatie met de Molukken?

De heer SWIERSTRA: Het gaat het college op dit moment te ver om, staande de vergadering en zonder nadere onderbouwing, uit te spreken dat bedragen van anderhalve of tweeëneenhalve ton beschikbaar zullen komen. Het is de vraag of het geven van deze hulp wel de verantwoordelijkheid van de provincie Drenthe is, en zo ja, op welke wijze die hulp dan gegeven moet worden. Verleden jaar hebben wij geld beschikbaar gesteld in het kader van de noodhulp die op dat moment acuut gegeven moest worden. Die noodhulp hebben wij op twee manieren verstrekt: enerzijds hebben wij samen met de WMD gezorgd voor drinkwaterauto's en anderzijds hebben wij geld beschikbaar gesteld aan erkende hulporganisaties zodat die daar met het geven van noodhulp aan de slag konden gaan.

De heer VAN DER SCHOOT: Ik ben het op zichzelf met de heer Swierstra eens: hulp aan de Molukken vinden wij sympathiek maar dan wel op basis van concrete plannen want anders is er geen sprake van een vraaggestuurd maar van een aanbodgestuurd beleid, waarbij het de vraag is of de hulp terecht komt waar die nodig is.

De heer BLANKSMA: Er is natuurlijk geen discussie mogelijk over de vraag of er wel of niet voldoende vraag om hulp is.

De heer VAN DER SCHOOT: Ik sprak over concrete plannen.

De heer BLANKSMA: Maar wij hoeven bij een begrotingsbehandeling toch niet al concrete plan-

nen te behandelen? Daar hebben wij toch nog het hele jaar de tijd voor? Dat geldt toch ook voor een heleboel andere dingen die in de begroting staan? Het gaat er nu alleen om of wij van mening zijn dat die hulprelatie een meer structurele vorm moet krijgen en of wij daar geld voor willen reserveren. Reserveren wij nu geen geld dan kunnen wij in de loop van het jaar tegen de situatie aanlopen dat er wel concrete projecten zijn, maar dat er geen geld beschikbaar is.

De heer SWIERSTRA: Dat roept dan wel de vraag op, of de provincie en zo ja, in welke mate, zich inhoudelijk moet bemoeien met die hulpverlening en daar geld voor moet verstrekken en of dit dan alleen aan de Molukken moet en niet aan andere, ook hulpbehoevende landen, want vraag is er op dit punt altijd meer dan voldoende; op dat punt ben ik het met de heer Blanksma eens. En misschien is het zelfs wel zo dat de vraag op de Molukken zo groot is dat wij op geen stukken na een bijdrage die ook maar iets voorstelt, kunnen leveren en dat wij dus op een heel ander manier bezig moeten gaan. Dát is de discussie die dan gevoerd moet worden. Maar als het de heer Blanksma erom gaat dit punt op de agenda te houden, had hij een andere motie in moeten dienen. Dan had hij in zijn motie het college moeten vragen om in het toekomstige beleid ten aanzien van het buitenland, c.q. de Molukken, nadrukkelijk in te gaan op de noden op de Molukken en te komen met voorstellen die een meer structureel karakter hebben. Wat de heer Blanksma nu doet, is eigenlijk een beetje verstopt in een motie zeggen dat de bijdrage vergelijkbaar moet zijn aan die van verleden jaar. Maar er wordt geen concreet bedrag genoemd. Dát is te onbepaald om in het kader van een begrotingsbehandeling te zeggen dat wij dat vastleggen, zeker wanneer het college laat weten, overeenkomstig de wens van de staten, de relatie van Drenthe met de Molukken serieus en welwillend te zullen bekijken.

De heer SCHAAP: Mijnheer de voorzitter. Mag ik via u nog een vraag stellen aan de fractie van GroenLinks?

De VOORZITTER: Kijkt u ook vooral even op de klok.

De heer SCHAAP: Dat doe ik. Het college zegt in de Nota buitenlandbeleid hierop terug te zullen komen. Is het dan niet beter die nota eerst af te wachten en pas daarna te bekijken of er aanvullende middelen beschikbaar moeten worden gesteld. Dit betekent dus dat de discussie over dit punt wordt verdaagd.

De heer SWIERSTRA: Dat is precies wat ik in eerste termijn heb gezegd. Wanneer volgens de staten uit die nota blijkt dat er extra middelen nodig zijn dan wordt dat acuut meegenomen in de Voorjaarsnota, waarmee het een preprioriteit in de volgende begroting is.

Mevrouw EDELENBOSCH: Mijnheer de voorzitter. Het is nu al een paar keer gezegd dat het toch wel heel erg triest is dat de kleine partijen steeds achteraankomen en daarom wil ik nu eens in de omgekeerde volgorde beginnen. Ik wil niet te veel tijd nemen, want er liggen ook niet zoveel vragen meer.
Mijnheer de voorzitter. Als het om agrarisch natuurbeheer gaat, ben ik het volledig met de heer Gaasbeek eens. Sinds het Programma Beheer doen wij ook onze vreselijke best om juist ook de particulieren en de agrariërs uit te nodigen om dat aan dat agrarisch natuurbeheer deel te nemen. Eerlijkheidshalve moet ik er in reactie op de opmerking van de heer Gaasbeek dat die agrariërs daar ook een aanvullend inkomen uit krijgen, wel bij zeggen dat de vergoedingen nu niet zo'n vetpot zijn. Op de andere vraag van de heer Gaasbeek kom ik straks nog.
De ChristenUnie vraagt naar de toename van de biologische landbouw. Ik wil er nu wel iets over zeggen, maar voor de verdere beantwoording verwijs ik naar de commissie of naar een schriftelijke reactie. Landelijk gaat het om een goede 30% in oppervlakte, maar het gaat maar om 1.216 bedrijven en dat is van alle bedrijven maar 1,2% en er is dus nog heel wat doen om in 2010 aan een totale oppervlakte van 10% te komen. De vraag over de biologische markten kan ik op dit moment niet beantwoorden. Ik kom daar nog wel op terug. Ik beschouw hetgeen de fractie van D66 over het natuurspeelbos zei op dit moment even als een grappige opmerking en wie weet waar we ooit nog eens komen met het bosbeleid. Een heel serieus onderwerp is de gentechnologie. Ik vind het wat moeilijk op dit moment zomaar te zeggen dat ik daarover wel met de commissie wil spreken. Niet dat de materie mij niet boeit, maar landelijk is een maatschappelijk debat opgestart onder leiding van

Jan Terlouw en dat debat wil ik in deze staten niet overdoen. Misschien kunnen wij er na de vergadering of op een ander tijdstip eens met elkaar over van gedachten wisselen wat wij dan nog in de Drentse staten zouden kunnen bespreken.
Motie M, de motie over het plattelandsbeleid, is door verschillende partijen ondertekend. 2 commissievergaderingen geleden is in de commissie met betrekking tot het krediet Uitvoeringskosten plattelandsbeleid afgesproken dat ik ter voorbereiding van de Voorjaarsnota met een financieringsplan voor het plattelandsbeleid zou komen om juist meer inzicht te geven in de te realiseren doelen en in het overzicht van cofinanciering. Van de inhoudelijke overwegingen van de motie herken ik er vele, maar wij hebben ook afgesproken op 28 januari in de commissie de stand van zaken en de behoeften van de staten met betrekking tot het plattelandsbeleid met elkaar te bespreken. Daarnaast is ook toegezegd dat wij over de uitgaven die wij doen met betrekking tot het plattelandsbeleid een halfjaarlijkse rapportage zullen opstellen.
In de motie wordt om een nota gevraagd. Een nota betekent nogal wat schrijfwerk voor de ambtenaren. Als "nota" mag worden gelezen als "notitie" of "document" dan kan ik mij in relatie met de discussies die wij de afgelopen maanden hebben gevoerd - er is nu veel geld, weliswaar versnipperd in veel regelingen, maar iedereen is gehouden met goede projecten te komen, want het beleid moet nu echt uitgevoerd worden - voorstellen dat wij op 28 januari naar aanleiding van de motie die ik dan wel wil overnemen bespreken wat wij aanvullend nog moeten doen. In de overwegingen noemt het CDA vooral de Sectoren Recreatie en toerisme en Landbouw, maar in de hele programmering voor het landelijk gebied worden ook de grondverwerving, het agrarisch natuurbeheer, de landinrichting en de antiverdrogingsprojecten meegenomen. Op of na 28 januari wil ik graag over de breedte of de smalte verder spreken. Het schrijven van een nota betekent dat ik de provincie in moet om met allerlei mensen te praten, want nota's worden niet zomaar meer achter het bureau geschreven. Ik vind het nogal verwarrend wanneer ik met een nieuwe nota plattelandsbeleid bijvoorbeeld het Drentsche A-gebied in moet om alles weer opnieuw uit te gaan leggen, want daar speelt al zoveel. Maar als de fractie van het CDA er akkoord mee gaat dat ik de motie op deze manier uitleg dan wil ik de motie overnemen.

De heer MASTWIJK: Waar het ons om gaat - wij hebben dit ook heel helder in onze algemene beschouwingen verwoord - is dat de provincie een rol speelt. Wij geven in onze motie aan welke rol de provincie naar onze mening op hoofdlijnen in het plattelandsbeleid moet spelen. Of er dan staat nota, notitie, paper of whatever, op 1 of 2 A4'tjes kan worden neergezet welke lijn de provincie in haar plattelandsbeleid voorstaat. Dáár gaat het om.

Mevrouw EDELENBOSCH: O, dat kan ik zo wel toezeggen, maar dat is wel iets anders dan gisteren werd ingebracht, want toen ging het om een overzicht over de drizzle van allerlei subsidieregelingen. Maar ook al wil het CDA iets meer, wij hebben daar een gesprek over en ik zeg de staten toe dat wij dit ook op papier zetten.

De heer HOLMAN: Mijnheer de voorzitter. Ik heb gisteren in mijn betoog heel duidelijk weergegeven hoe wij daar tegenaan kijken. Het gaat om sturing en toetsing op maatschappelijk rendement. Dat zijn elementen die er nu nog niet inzitten en er zal nadrukkelijk naar moeten worden gekeken hoe die elementen in de structuur geïmplementeerd kunnen worden. Ik ben het met mevrouw Edelenbosch eens dat hetgeen zij heeft toegezegd een nadrukkelijk onderdeel is van wat er in januari besproken gaat worden, maar wij wat vragen gaat nog wel wat verder.

Mevrouw EDELENBOSCH: Even voor alle duidelijkheid: ik spreek niet over het POP-uitvoeringsprogramma (PUP), want dat is veel globaler. Naar aanleiding van de bespreking over het plattelandsbeleid heb ik toegezegd dat wij aanvullend over de structurele middelen met iets terug zullen komen. Ik heb dat een programmeringsdocument genoemd. In dat document zal ik alle categorieën waarin wij projecten uitgeven inzichtelijk maken. Bovendien krijgen de staten een halfjaarlijkse rapportage over waar het geld heengaat. Ik denk dat wij elkaar wat dat betreft een heel eind tegemoet kunnen komen.

De heer HOLMAN: Ik vind dit niet voldoende. Laten wij er op 28 januari dan maar verder over spreken.

Mevrouw EDELENBOSCH: Dat is ook mijn voorstel.

Mijnheer de voorzitter. Ik had mij erop voorbereid om naar aanleiding van de algemene beschouwingen van de VVD uit te moeten leggen dat wij in ons eigen beleid geloven en dat wij een integere overheid willen zijn. Ik wil dat met deze zin ook nog wel even onderstrepen, maar gelet op de discussie wil ik de formulering van de VVD graag aanhouden. Het bedrag wordt dus bestemd voor het doel en de inhoudelijke discussie zal worden gevoerd in de eerstvolgende commissievergadering, waarna een definitief besluit wordt genomen. Ik heb gisteren nogal veel woorden gebruikt om de 2 trajecten, namelijk het op orde brengen van de portemonnee via de begroting en het uitbrengen van een notitie met uitleg over de categorieën natuur, uit te leggen. Met het omarmen van het voorstel van de VVD kom ik ook aan de wens van de heer Holman tegemoet om in januari ook hierover te spreken.
Mijnheer de voorzitter. De heer Gaasbeek vond de dialoog van gisteren tussen de heer Holman en mij nogal onzeker. De discussie in januari is volgens mij een goede gelegenheid om de heer Gaasbeek op dit punt even bij te praten.

De VOORZITTER: De opmerking van mevrouw Edelenbosch met betrekking tot het bedrag van ƒ 450.000,-- betekent dat dit onderdeel uit de begroting even geparkeerd wordt. Maar bij de afdoening van statenstuk 888 kom ik hierop nog wel terug.

Mevrouw DE VRIES: Mijnheer de voorzitter. Ik meen de heer Van der Schoot gisteren recht te hebben gedaan door te reageren op zijn opmerking dat er voor senioren niet gebouwd kan worden. In de Nota wonen hebben wij bekeken hoe wij dit probleem op een goede manier op kunnen pakken. In die nota zijn wij uitgekomen op 4.000 woningen extra om knelpunten die gemeenten signaleren bij de huisvesting van senioren en starters en bij de herstructurering van het woningbestand op te lossen. Maar bilateraal overleg kan altijd plaatsvinden, daarmee heb ik geen enkel probleem.
Bij de evaluatie van het POP hebben de gemeenten en de organisaties laten weten dat het op dit moment goed gaat. Voor de actualisatie krijgen de staten waarschijnlijk in januari de bestuursopdracht voorgelegd en bij die actualisatie komt natuurlijk weer van alles aan de orde.

De heer Gaasbeek heeft opgemerkt dat de gemeenten graag willen profiteren van de deskundigheid bij de provincie. Dat gebeurt ook volop. Als voor het maken van bestemmingsplannen of wat dan ook een beroep op ons wordt gedaan, zijn onze ambtenaren heel wel bereid daar goed naar te kijken. En voor de woningplannen geldt dat idem dito.

De VOORZITTER: Sorry dat ik u even onderbreek. Ik weet niet hoe het u vergaat, maar ik vind dat er in de zaal nogal wat geroezemoes is en ik heb gewoon moeite om mij te concentreren. Ik doe daarom op iedereen een beroep om al het bilaterale gedoe, hoe interessant ook, te staken. En als het geroezemoes in de ruimte hiernaast niet minder wordt, gaat de deur dicht. Op deze manier worden wij er extra moe van en vergaderen kan toch leuk zijn.

De heer GAASBEEK: Mijnheer de voorzitter. Kan mevrouw De Vries wat zij het laatst zei nog even herhalen?

Mevrouw DE VRIES: Ik heb niets op papier staan en ik kan die zin dan ook niet letterlijk herhalen.

De heer GAASBEEK: Mevrouw De Vries zei dat de ambtenaren van de provincie altijd beschikbaar zijn om de gemeenten informatie te geven. Dat is passief en ik wil graag dat de provincie dit ook actief doet.

Mevrouw DE VRIES: Wat wij ten aanzien van woonplannen doen in workshops en dergelijke is actief. Maar ik wil de heer Gaasbeek ook graag bijpraten over hoe wij dat doen.
Ik heb in mijn eerste termijn niets gezegd over het ambulancevervoer, omdat wat de heer Gaasbeek daarover op schrift had gezet, niet is uitgesproken. Het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) heeft bekeken hoe het ambulancevervoer in elkaar zit en heeft hierover een rapport opgesteld. Drenthe loopt voorop omdat de provincie één regio vormt. Drenthe krijgt in het rapport van het RIVM een 9.8 als waardering en dat is hartstikke hoog. Daarnaast is er extra geld beschikbaar gekomen voor ambulancevervoer. Wij hebben in het verleden als dat nodig was ook altijd samen opgetrokken om ervoor te zorgen dat het vervoer hier op peil bleef, maar naar de toe

komst toe hebben wij natuurlijk ook het liefst nog wel een beetje meer. Maar het ambulancevervoer wordt in onze regio op een verantwoorde manier vormgegeven.
Mijnheer de voorzitter. Ik kom op de moties.
Met betrekking tot motie B van de OPD herhaal ik het advies dat ik gisteren al gaf. Het college wijst deze motie dus af.
Het college neemt motie H, de motie over de multifunctionele zorg- en dienstencentra, over en hetzelfde geldt voor motie L, de motie die zich richt op jongeren met een lichamelijke functiebeperking.

Mevrouw BRINK: Mijnheer de voorzitter. De fractie van de PvdA heeft met betrekking tot de Tender vrijwilligerswerk motie F ingediend. Het college neemt die motie over.
De fractie van de VVD stelde voor die tender wat breder te maken, maar ik ben het met de ondertekenaars van motie F eens, dat het verstandig is eerst de jongeren en de mantelzorg te nemen. Naar aanleiding van het CAB-rapport zullen wij een onderzoek doen naar de prioriteiten voor de vrijwilligers en dan kunnen wij eventueel nog voor andere prioriteiten kiezen. Maar voorlopig kiezen wij, ook vanwege de continuïteit, voor het uittrekken van een ton voor jongeren en mantelzorg.
Het college neemt motie G, de motie waarin wordt voorgesteld de kosten van het bezoek aan het Drents Museum door jongeren onder de 18 jaar voor rekening van de provincie te nemen, ook over.

De heer VAN DER SCHOOT: Ik vind het een sympathieke motie en ik wil haar ook steunen, maar ik heb ook gevraagd of het niet zinnig is na een jaar te evalueren of er van de geboden mogelijkheid ook daadwerkelijk gebruikgemaakt wordt. Komt die evaluatie er niet dan wordt er gewoon 5-maal ƒ 25.000,-- weggeven. Maar de uitkomst van die evaluatie kan natuurlijk ook zijn dat er meer geld nodig is en ook dát wil ik graag weten.

De VOORZITTER: De gedeputeerde was over die motie nog niet uitgesproken.

De heer VAN DER SCHOOT: Neem me niet kwalijk, dan was ik te snel.

Mevrouw BRINK: Bij het overnemen van motie G geldt een restrictie. Het bedrag van ƒ 25.000,-- is het plafond. Het Museum zal het aantal bezoekers ook moeten tellen.
De andere opmerking die ik hierbij wil maken is dat er eigenlijk bij moet staan: tenzij er een landelijke gratis museumdag per week komt.
Ik denk hiermee tevens de vraag van de heer Van der Schoot te hebben beantwoord.

De heer VAN DER SCHOOT: Mijn vraag was of het niet zinnig is na een pilotjaar te evalueren hoe het is gegaan in plaats van 5-maal ƒ 25.000,-- beschikbaar te stellen.

Mevrouw BRINK: Dat ben ik niet met de heer Van der Schoot eens. Gedurende een periode van 5 jaar ƒ 25.000,-- is ook een prachtig uitvloeisel van ons project Culturele mobiliteit. Wij willen het voor 5 jaar doen. Het is een hartstikke goede promotie van de provincie Drenthe.

De heer VAN DER SCHOOT: Ik ontken die goede punten niet, het lijkt mij alleen zinnig na te gaan of het ook werkt. Maar dat wil mevrouw Brink kennelijk niet.

Mevrouw BRINK: Nee, dit is een project voor 5 jaar en wij willen het gewoon proberen. Dan moeten wij niet al na een jaar zeggen dat te weinig kinderen gebruik hebben gemaakt van de regeling en dat wij er dus mee ophouden. Op dit punt ben ik het helemaal met de fractie van de PvdA eens.

Mevrouw LOOMAN: Mijnheer de voorzitter. Voor de toevoeging dat die landelijke gratis museumdag voor een dag per week moet gelden, voel ik eigenlijk niet zoveel als het gaat om de gratis entree voor jongeren onder de 18 jaar. Als het Museum op maandag gratis toegankelijk wordt, zullen er heel weinig jongeren komen.

Mevrouw BRINK: Dat bedoel ik ook niet. Kinderen tot 18 jaar mogen altijd gratis naar het Museum, totdat die gratis museumdag wordt ingesteld. In de motie staat niet wanneer die gratis museumdag moet zijn en ik stel voor het Museum een dag per week gratis toegankelijk te maken.

Mevrouw LOOMAN: Wij bedoelden ook een dag per week.

Mevrouw SCHIPPER: Mijnheer de voorzitter. Dat betekent dus dat Drenthe hiermee vooruitloopt op eventuele landelijke ontwikkelingen en voor kinderen in Drenthe een soort van museumparadijs wordt.

Mevrouw BRINK: Ja, en dat willen we ook graag zijn en volgens mij is dat public relations (pr) van de bovenste plank.
Mijnheer de voorzitter. De fractie van de VVD heeft gevraagd of de taak van Theater Benjamin wegvalt en met welke offerte de provincie nu in zee gaat. Het is en en, én Theater Benjamin, dat al een subsidie van ƒ 50.000,-- kreeg én wat K&C op scholen en voor kinderen doet. In motie K wordt als dekking de post Onvoorzien aangegeven, maar dat moet zijn "de stelpost Onvoorzien". Het college neemt de motie overigens over.
Op hetgeen de heer Holman opmerkte over Lowlands zal de heer Dijks ingaan.
Ik kan niet zeggen of de herdenking van 4 en 5 mei al dan niet doorgaat wanneer de provincie haar bijdrage niet verdubbelt, maar dat is nu eigenlijk ook niet zozeer aan de orde, omdat de vraag om verdubbeling van het bedrag in de eerste plaats op het bordje van de gemeenten ligt. Mijn advies aan het bestuur van het Bevrijdingsfestival is dan ook ogenblikkelijk met de gemeenten in onderhandeling te gaan. Ik ga er overigens van uit dat het festival gewoon doorgaat. Wij komen in februari met een voorstel voor een steunpunt festivals.
Het voorstel om aan te haken bij de leerstoel Gronings is heel interessant, maar ik denk dat wij stap voor stap moeten werken. De stichting Drentse Taol is weer in de benen gekomen en de provincie heeft ook in het verleden er altijd op gewezen dat het heel belangrijk is dat ook de wetenschappelijke kant van de Drentse taal benadrukt wordt. Als die wetenschappelijke kant eenmaal vorm heeft gekregen - er lopen sollicitaties - zullen wij bekijken hoe wij die kant verder uit kunnen bouwen. Ik neem de suggestie om dan te bekijken hoe dit in SONT-verband kan worden gedaan, zeer serieus.

De heer NIJENBRINKS: Dus de gedeputeerde ontraadt aanvaarding van motie D?

Mevrouw BRINK: Die motie moet ik nog bespreken, want ik ben nog niet bij de fractie van de OPD aangekomen.
Mijnheer de voorzitter. Ik dank de fractie van de D66 voor het vertrouwen dat zij in mij stelt als het om het onderwijs gaat.
Aan amendement S wil ik niet al te veel woorden wijden, ik wil alleen iets citeren uit onze afspraak met K&C en dan is meteen duidelijk dat er geen sprake is van een misverstand. Ik citeer: "Ondanks het feit dat een aantal van de activiteiten een meerjarig karakter heeft, heeft de provinciesusbsidie vooralsnog alleen betrekking op het jaar 2001. Eind dit jaar" - dat is dus 3 december - "zullen wij een besluit nemen over de voortzetting van subsidiëring van de desbetreffende activiteiten in de komende jaren. Hierbij speelt een tussentijdse evaluatie van de lopende projecten, alsmede het totaal aan ingediende aanvragen een rol." Wij gaan dan dus ook spreken over wat de gemeenten en de scholen betalen. Het is daarom veel te prematuur K&C nu opeens ƒ 150.000,-- extra te geven.

De heer ENGELS: Even voor de goede orde: het is niet opeens en extra. Ik heb op basis van informatie van K&C zelf getracht duidelijk te maken dat het gaat om anderhalve ton voor andere bezigheden, namelijk de kunstmenu's en de cultuurprojecten in een aantal gemeenten. Die dingen lopen al en de bedoeling van het amendement is dat lopende verhaal niet af te breken.

Mevrouw BRINK: Maar het lopende verhaal gaat gewoon door. Het is in dit geval alleen maar iets extra's. Als wij dit honoreren, kan elke budgetinstelling wel zeggen eigenlijk meer geld nodig te hebben. De provincie heeft prioriteiten gesteld en daarvoor moet een budgetinstelling zich hard maken. Die instelling moet dan niet zeggen eigenlijk meer geld nodig te hebben om dit en dat te realiseren. Het is: dit is de opdracht - ik zeg het nu wat strenger dan ik het gewoonlijk doe - en die moet uitgevoerd worden. Het gaat dan niet aan om lopende het jaar te besluiten er ƒ 150.000,-- bij te doen. 2 weken geleden was het bovendien nog ƒ 500.000,--.

De heer ENGELS: Ik houd ook wel van een beetje streng zijn. Maar ik begrijp van de gedeputeerde dat de lopende projecten van de kunstmenu's en

de cultuurtrajecten in Borger-Odoorn, Coevorden en Emmen niet op de tocht staan. Het is dus een misverstand van onze kant dat wij dachten dat die projecten er uitgevallen waren?

Mevrouw BRINK: Wij hebben afgesproken dat tot het nieuwe budgetjaar alles gewoon doorgaat zoals wij met K&C hebben afgesproken, niets meer en niets minder. De lopende afspraken met K&C gaan dus gewoon door.

De heer ENGELS: Mag ik dan voorstellen dat ons amendement S zo wordt gelezen dat onderdeel b. er uitgaat? Ik denk dat het amendement dan acceptabel is voor het college.

Mevrouw BRINK: Dat is slim, maar daar trap ik niet in.
Ik wijs amendement S dus af.
Mijnheer de voorzitter. Met het intercultureel instituut koersen wij op 1 januari 2002.
Mijnheer de voorzitter. Ik ontraad de staten de aanvaarding van de moties C en D, omdat die moties niets toevoegen. Met de Stichtingen Drentse Taol en Het Drentse Boek zijn wij bezig bepaalde onderdelen over het Drents op de scholen te krijgen. Ik ben er niet voor de scholen te verplichten dit in hun schoolwerkplan op te nemen. Op het aanbod van de Stichtingen Drentse Taol en Het Drentse Boek wordt al door zeer veel scholen positief gereageerd. In mijn antwoord op de inbreng van de fractie van GroenLinks heb ik naar mijn mening al genoeg gezegd over de leerstoel/het lectorschap.

De heer DIJKS: Mijnheer de voorzitter. Er liggen nog een paar zaken op mijn bordje. Ik begin met motie I, die door de PvdA is ingediend en breed wordt ondersteund. Wij hebben er gisteren al uitgebreid over gediscussieerd en vandaag opnieuw en ook buiten deze statenzaal is er veel over gesproken. Gelet op de brede steun maar ook de brede inkleuring wil het college de motie overnemen mits het dictum wordt aangepast. Het college stelt voor het eerste deel van het dictum van de motie als volgt te laten luiden:

*besluiten:*
*het college op te dragen een verkennend onderzoek te (laten) verrichten naar de mogelijkheid en wenselijkheid om, ten behoeve van de kleinverbruikers, als Drentse gemeenten en de provincie, een actieve rol te blijven vervullen in de adequate levering van elektrische energie aan de Drentse kleinverbruikers tegen zo gunstig mogelijke voorwaarden.*

Als de staten met deze wijziging instemmen, zal het college met de uitvoering van de motie aan de slag gaan en zal het te zijner tijd rapporteren over de bevinding van zaken.

De heer SCHAAP: Bij toevoeging van de woorden "en wenselijkheid" kan ik mij wel iets voorstellen, maar de reden waarom de woorden "middels een nutsbedrijf" moeten worden geschrapt, ontgaat mij echt. Ik krijg graag nader onderbouwd waarom het college dat nu zo graag wil.

De heer DIJKS: Als het al wenselijk is er een nutsbedrijf bij in te schakelen, hebben wij toch te maken met verschillende nutsbedrijven. Het is onverstandig selectief te gaan shoppen, want wij kunnen de juridische implicatie van het met één partij in zee gaan niet overzien. Het is ons dus te eenzijdig om met één nutsbedrijf in zee te gaan. Wij zijn namelijk aandeelhouder van meer nutsbedrijven en het college is niet van plan om selectief te winkelen.

De heer SWIERSTRA: Bovendien is het denkbaar dat uit een serieus onderzoek blijkt dat niet een nutsbedrijf de beste vorm is om ten behoeve van de Drentse burger iets te doen.

De heer SCHAAP: Uit deze opmerking blijkt dat het college de discussie die de afgelopen dagen is gevoerd, niet goed heeft gevolgd. Wij hebben telkens gesproken over de rol die de overheid zelf zou moeten of kunnen spelen en wij hebben daarbij aangegeven dat juist nutsvoorzieningen daar een goede vorm voor kunnen zijn.

De heer SWIERSTRA: Kúnnen zijn, en dus onderzoeken wij dat.

De heer SCHAAP: Nee, het college wil die woorden per se schrappen en dat wil ik dus niet.

De heer SWIERSTRA: Het schrappen van die woorden sluit de mogelijkheid van een nutsbedrijf niet uit, maar het dictum zoals het nu luidt verplicht het college om al die mogelijkheden uitsluitend te bekijken binnen het kader van een nuts-

bedrijf. Dat beperkt het onderzoek en dat wenst het college niet.

De heer DIJKS: Het college wil wel de mogelijkheid en de wenselijkheid onderzoeken, maar wil zich niet op voorhand binden. Maar bij de stemming zal wel blijken hoe de staten hierover denken.
De fractie van het CDA is nog eens teruggekomen op haar gisteren uitgesproken wens dat er op het TT-circuit meer activiteiten worden gehouden. Op dit moment loopt het traject van de vergunningaanvraag, waaraan een Milieueffectrapportage (m.e.r.) ten grondslag ligt. Wij hebben te maken met de Wet milieubeheer en met de Natuurbeschermingswet, wat het allemaal zeer gecompliceerd maakt. Volgens de directie van het circuit zijn in de vergunningaanvraag voldoende activiteitendagen opgenomen. Voor grote activiteiten zijn 5 dagen beschikbaar, een aantal dat de aanvrager zelf heeft genoemd. Wij zien dan ook de noodzaak niet hieraan verder nog wat te doen. Het is aan het bestuur van het circuit zelf om de dagen dat zij activiteiten mogen uitvoeren zelf in te vullen. Wij hebben af en toe wel een voorzetje gegeven, maar het is aan de private organisatie zelf om zelf actief te zijn. De vergunning die overigens nog verleend moet worden, biedt daartoe alle mogelijkheden.
Mijnheer de voorzitter. Ik kom tenslotte op de moties N en T, die beide betrekking hebben op de communicatie. Verleden jaar hebben de staten het Communicatieplan vastgesteld, waarin is aangegeven dat er een uitwerkingsplan zal komen. Dat plan verschijnt komend voorjaar en in dat plan zal aan de staten een aantal voorstellen met daarbij een budget worden voorgelegd. Hoe sympathiek het ook lijkt om nu al een bedrag vast te stellen, wij vinden dit te voorbarig. Als het uitwerkingsvoorstel voorligt zullen wij hierover graag met de staten in discussie gaan en dan zullen wij ook wel de nodige financiële middelen vragen.
Mijnheer de voorzitter. Om die reden ontraadt het college de aanvaarding van de moties N en T.

De heer BAAS: Mijnheer de voorzitter. In motie T wordt helemaal geen bedrag genoemd.

De heer DIJKS: De intentie van ook die motie wordt meegenomen in het uitwerkingsplan van het Communicatieplan. Dan krijgen de staten diverse mogelijkheden voorgelegd.

De heer BAAS: In dat geval kan motie T worden overgenomen.

De heer DIJKS: Nee, want dan spreken wij ons nu al expliciet voor het gebruik van het in die motie genoemde communicatiemiddel uit.

De heer BAAS: Het hoeft niet gebruikt te worden, onderzocht moet worden of het mogelijk is. Dat onderzoek kan in de uitwerking van het Communicatieplan worden meegenomen en dus kan het college de motie overnemen.

De heer DIJKS: Wij komen straks met een voorstel.

De heer BAAS: En dus neemt het college de motie over.

De heer DIJKS: Er is ook niks mis mee om de motie over te nemen. Maar daarmee is niet vastgelegd dat wij in de huis-aan-huisbladen gaat adverteren.

De heer BAAS: Dat wordt in de motie ook niet gevraagd.

De heer DIJKS: Als dat misverstand uit de weg is geruimd, is er niets tegen om de motie over te nemen.

De heer VAN DER SCHOOT: Dat was overigens niet óns misverstand.

De heer DIJKS: Als maar duidelijk is dat niet vaststaat dat wij in huis-aan-huisbladen gaan adverteren.

De heer BAAS: Dat was een misverstand bij de gedeputeerde en niet bij ons.

De VOORZITTER: Laten wij het niet nog ingewikkelder maken. Het college neemt motie T over en wijst motie N af.

De heer WEGGEMANS: Mijnheer de voorzitter. De heren Van der Schoot en Gaasbeek hebben nog iets gezegd over de MRB als dekkingsmiddel. De heer Van der Schoot heeft natuurlijk gelijk als hij zegt dat wij de indexering wel kunnen handhaven en toch niet de totale heffing kunnen laten stijgen, maar dan moet het aantal opcenten wor-

den verlaagd. Als daar een politieke meerderheid voor te vinden is en het past financieel, is dat een mogelijkheid. De heer Gaasbeek trekt het wat breder en spreekt over de herverdeeleffecten als de MRB wordt vervangen door de bekende kilometerheffing van mevrouw Netelenbos, waarbij van het gemiddelde van de provinciale opcentenheffingen wordt uitgegaan. Er wordt nog hevig over gediscussieerd want binnen de MRB is er nog onbenutte vrije belastingruimte. Het IPO zet in op compensatie van de maximaal te benutten ruimte. Wij zijn daarom in het geheel nog niet zover dat wij van het gemiddelde uitgaan; dat is in ieder geval niet de inzet van het IPO en ook niet van de gedeputeerden financiën. Bovendien zijn er ook geluiden dat er misschien wel gecompenseerd gaat worden en dat het daarom wel goed is in de hoogste boom te zitten. Zo zijn er allerlei varianten. Wij stellen echter niet voor de belastingruimte volledig in te vullen en de gok te wagen.
Ik heb via Radio Drenthe al mijn boosheid geuit over het onderzoek van J'accuse. Het is een eenzijdig onderzoek geweest naar wat provincies doen voor uitkeringsgerechtigden bij het in de benen helpen van platforms. Nu STUID aan de provincie Drenthe is ontvallen, scoort Drenthe heel slecht. In het onderzoek staat ook dat ook STUID wel enige blaam treft, en dat is dan weer een geruststelling. In het onderzoek is ook niet gekeken naar wat er verder nog voor initiatieven in de provincie Drenthe zijn. Het RCPC heeft de ondersteuning van diverse lokale groepen die zich met armoedebestrijding bezighouden, overgenomen. Het is dus niet alleen maar slecht in Drenthe, op een aantal terreinen is het juist heel goed. Maar achter onderzoeken zitten altijd opdrachtgevers en met deze opdrachtgever was dit het resultaat van het onderzoek. Ik geef echter gelijk toe dat het niet leuk is om onderaan te staan.

De heer BLANKSMA: De gedeputeerde gaat voorbij aan mijn vraag. Dat onderzoek van J'accuse was maar een van de argumenten en ik heb gezegd aan dat onderzoek geen kwalificaties te willen hangen. Ik heb gepleit voor een evaluatie van het provinciaal armoedebeleid. De publicatie van dit onderzoek was voor ons een van de redenen om het provinciaal armoedebeleid dat al een tijd geleden is vastgesteld, aan de hand van een aantal criteria te evalueren.

De heer WEGGEMANS: De staten hebben inmiddels een overzicht ontvangen van hoe het miljoen besteed is. Zo is bijgedragen aan het portaalproject in Emmen. Maar een hele evaluatie wordt toch wel redelijk breed omdat de provincie bij sommige initiatieven slechts zijdelings betrokken is. Maar als de fractie van GroenLinks via een notitie inzicht inzicht wil krijgen in wat er allemaal gebeurt, kan ik zo'n notitie toezeggen.

De heer BLANKMA: Het hoeft geen nota te worden.

De heer WEGGEMANS: Het gaat hooguit om 3 A4'tjes. Maar die notitie is hierbij toegezegd.
De heer Blanksma heeft gelijk dat ik in eerste termijn niet ben ingegaan op zijn vraag over de verantwoordelijkheid van de provincie voor de werkgelegenheid. Hij vraagt om een bespreking hiervan aan de hand van een korte notitie. Wij willen hierover best een discussie aangaan, maar ik wijs er wel op dat de bereidheid van werkgevers verder moet gaan dan het ontvangen van subsidie in het kader van de IPR of welke regeling dan ook. Ook bij bijvoorbeeld werkgevers in de gezondheidszorg moet er sprake zijn van bereidheid tot meewerken. Als de door de fractie van GroenLinks op dit punt gevraagde notitie beperkt kan blijven tot 4 A4'tjes dan is die hierbij toegezegd.
Daarnaast zal er in de commissie nog een discussie plaatsvinden.
Mijnheer de voorzitter. De fractie van de VVD heeft motie J ingediend. Het college zegt steeds dat als men maar met goede projecten komt, het college bereid is te spreken over cofinanciering. Dat geldt ook voor projecten die opborrelen in het kader van de regiovisie. De heer Nijenbrinks heeft een koppeling gelegd met een aantal projecten die al bestaan en die ook blijven bestaan en hij vraagt om meer geld om nog meer te kunnen stimuleren. Het college heeft daar niet echt bezwaar tegen, maar is wel van mening dat het zonder dit extra geld ook kan. Maar als de fractie van de VVD er toch aan hecht het zo te doen, is mijn voorstel hiervoor geen fonds op te richten, maar voor de jaren 2002 en 2003 een krediet van ƒ 250.000,-- beschikbaar te stellen en de woorden "het bestuur" te vervangen door "het college". Het dictum van de motie komt dan te luiden:

*besluiten:*
*een krediet van ƒ 250.000,-- beschikbaar te stellen voor de jaren 2002 en 2003 van waaruit deelnemende Drentse gemeenten een beroep kunnen doen bij de uitwerking van concrete projecten, zulks ter beoordeling van het college.*

Als het krediet na 2 jaar niet op is, gaat het overschot vanzelf weer terug naar de provinciale kas. Ik stel voor de dekking te zoeken in de post Onvoorzien van de begroting 2002.

De heer NIJENBRINKS: Mijnheer de voorzitter. Wij kunnen met die wijzigingen instemmen als het college dan de motie overneemt.

De heer WEGGEMANS: Dan neemt het college motie J over.
Voor de boekhouding loop ik nog even de moties door waarmee geld is gemoeid.
In motie F gaat het om ƒ 100.000,--. In 2002 wordt de dekking gevonden in de stelpost Eenmalige uitgaven en verder wordt de uitgave meegenomen in de begrotingen.
Voor motie G geldt hetzelfde: in 2002 wordt ƒ 25.000,-- gehaald uit de stelpost Eenmalige uitgaven en verder wordt de uitgave meegenomen in de begroting tot aan het eind van de termijn van 5 jaar.
Motie J: ƒ 250.000,-- uit de post onvoorzien 2002.
Motie K, Theater Benjamin: ƒ 100.000,-- uit de stelpost Eenmalige uitgaven 2002 en vervolgens meenemen in de begrotingen 2003 en volgende jaren.
Motie L: ƒ 150.000,-- voor 2002 uit de stelpost Eenmalige uitgaven.
Motie H: ƒ 300.000,-- uit de post Onvoorzien 2002.
De staten krijgen dit uiteraard allemaal nog netjes in een begrotingswijziging aangeleverd, maar hierbij is het goed vastgelegd.

De heer ENGELS: In motie H wordt de post Onvoorzien 2001 genoemd.

De heer WEGGEMANS: Het is de bedoeling dat alles naar 2002 gaat, dat is voor de boekhouding gemakkelijker.
Mijnheer de voorzitter. De heer Engels was van mening dat in voorstel 5 van de Najaarsnota verschillende onbeargumenteerde posten stonden en ten aanzien van een post, namelijk onderdeel ab. handhaaft hij die mening. Het college stelt voor de stemming over dit amendement op 12 december te laten plaatsvinden. Het college heeft dan de gelegenheid de staten nog voor die datum te voorzien van enige informatie. Dit punt kom dan echter niet meer in een commissievergadering aan de orde.

De heer ENGELS: Dat het voorstel niet voldoende beargumenteerd was, was een van de redenen om tegen dit voorstel te zijn. De nadere motivering ten aanzien van de onderdelen h. en y. heeft mijn fractie over de streep getrokken, maar wij vragen in ons amendement om een "deugdelijke onderbouwing". Wij zeggen dus niet dat er formeel geen onderbouwing was, maar de onderbouwing die de gedeputeerde gaf - die overigens van een haast ongeëvenaarde weggemansiaanse schoonheid was: een kleine auto voor de rit naar het provinciehuis en een grote auto voor op bezoek gaan - heeft ons met betrekking tot punt ab. niet over de streep getrokken. Onze kritiek richt zich dus op de formele én inhoudelijke onderbouwing.

De heer WEGGEMANS: Op 12 december mag dit allemaal gezegd worden; daar is niets tegen.

De heer MASTWIJK: Mijnheer de voorzitter. Mijn handtekening staat ook onder dit amendement en daarom wil ik er ook nog wel iets over zeggen. Als het college met een goed doordacht en onderbouwd statenstuk komt, zal mijn fractie dat goed onderbouwde voorstel over dienstauto's op een heel zorgvuldige wijze bekijken. Maar de heer Engels handhaaft op dit moment zijn amendement en ik wil mijn handtekening daaronder laten staan.

De heer WEGGEMANS: Ik stel heel iets anders voor dan waarvan de heer Mastwijk nu uitgaat. Ik spreek niet over een statenstuk, ik spreek slechts over stemming over dit amendement op 12 december 2001 en ik zeg daarbij dat de staten voor die tijd door het college van enige informatie voorzien worden. Als de heer Mastwijk een ander stuk wil, moet hij daarvoor nu een voorstel van orde doen.

De heer MASTWIJK: Mijnheer de voorzitter. Ik moet dan toch even refereren aan de behandeling in de Statencommissie BFE. Mijn fractie is net als die van de heer Engels van mening dat dit voor-

stel onvoldoende aandacht heeft gehad en dat betekent dat wij willen dat er straks over dit amendement wordt gestemd.

De heer WEGGEMANS: Ik blijf zo dicht mogelijk bij de wens van de indiener en daarom vraag ik alleen om uitstel van stemming. De heer Mastwijk vraagt het college nu om, nadat de staten dit amendement hebben aangenomen, met een nieuw voorstel te komen. Dat is een heel andere benadering. De meest zuivere benadering die het college kan bedenken is het uitstellen van de stemming over het amendement en de staten voorzien van enige informatie. Dat was ook de argumentatie van de heer Engels. Als het anders moet, wordt het wel heel ingewikkeld.

De heer SCHAAP: Mijnheer de voorzitter. Ik kan mij wel voorstellen dat het college de stemming wil uitstellen en ons nog met een brief wil verrassen, maar ik heb toch de indruk dat de fracties die het amendement hebben ondertekend redelijk goed weten wat de uitslag van de stemming in december zal zijn. De stemming mag wel uitgesteld worden, maar voorzover ik kan nagaan, zullen de fracties die het amendement hebben ondertekend op 12 december geen andere mening hebben over de regeling van het dienstvervoer. Uit het verslag van de vergadering van de Statencommissie BFE wordt ook duidelijk waarop die stemming uit zal draaien.

De heer WEGGEMANS: Het akkoord gaan met het uitstel van de stemming wordt door het college in dank aanvaard.

De heer SCHAAP: Ik kan alleen maar akkoord gaan met uitstel van de stemming als de overige ondertekenaars van het amendement daar ook mee instemmen.

De heer WEGGEMANS: De heer Engels is de eerste ondertekenaar. De ondertekenaars hoeven ook verder helemaal niets te doen, zij hoeven ook hun handtekening niet weg te halen. Zij moeten alleen even nadenken over het voorstel van het college om de stemming uit te stellen, want het college wil het voorstel graag beter onderbouwen. Die onderbouwing zal niet meer dan 2 A4'tjes beslaan en zeker geen groots statenstuk worden.

De heer ENGELS: Mijnheer de voorzitter. Ik bewonder de poging van de heer Weggemans om dicht bij mij te komen, maar ik moet vaststellen dat met betrekking tot dit punt de heren Mastwijk en Schaap nog dichter bij mij staan. Wij handhaven het amendement en wij willen dat daar vandaag over gestemd wordt. Wij willen de stemming dus niet uitstellen.

De heer NIJENBRINKS: Mijnheer de voorzitter. Ik heb het amendement niet ondertekend, maar ik heb de discussie nadrukkelijk en met belangstelling gevolgd. Ik moet vaststellen dat de argumentatie die de heer Mastwijk heeft gegeven volstrekt dwars staat op het voorstel van de heer Engels. De heer Mastwijk zei dat dit onderdeel in de commissie onvoldoende aandacht heeft gehad. Het college wil nu meer informatie geven en stelt daarom voor de stemming uit te stellen tot 12 december. Om dan halsstarrig vast te houden aan stemming vandaag, vind ik toch een beetje....

De heer MASTWIJK: Mijnheer de voorzitter. Dan moet ik toch nog maar even wat zeggen. Het dreigt nu allemaal wel wat lang te gaan duren, maar dat moet dan maar.
Het gaat om een voorstel dat op een wat bijzondere wijze in de Najaarsnota is terechtgekomen. De behandeling in de commissie is onvoldoende geweest, omdat de argumentatie onvoldoende was. De bespreking die gisteren plaatsvond heeft niet iedereen bevredigd, zo heb ik begrepen en hetzelfde geldt voor de discussie van vandaag. Wij stellen daarom voor vandaag wel over dit amendement te stemmen en als het college dan op enig moment met informatie komt waaruit blijkt dat het college toch aan dit voorstel hecht, gaan wij de discussie daarover aan. Ik sluit mij bij het standpunt van de heer Engels aan: vandaag stemmen over dit amendement.

De heer WEGGEMANS: Maar als dit amendement wordt aangenomen, heeft het college er geen zin meer in de staten nog van informatie te voorzien. Dan wil ik het politieke proces zuiver houden. Ik doe een voorstel overeenkomstig wat kan. Ik ben het met de heer Nijenbrinks eens dat de reactie van de heer Mastwijk uitmunt door warrigheid, terwijl de heer Schaap half toegeeft en daarna zijn standpunt weer herziet. Dat brengt mij ertoe te zeggen dat wanneer het amendement is aangenomen, het college niet de moed en zeker

niet de zin heeft om nog met informatie te komen. Dan is het over en uit.
De heer SCHAAP: Mijnheer de voorzitter. Het is niet zo dat ik half heb toegegeven en mij daarna heb teruggetrokken. Ik heb het politieke signaal waaraan het college behoefte had, afgegeven. Ik heb gezegd dat het moment van stemming niet van belang is. Als de fracties die het amendement hebben ondertekend vandaag laten weten het eens te zijn, is het niet van belang of vandaag of op 12 december over het amendement wordt gestemd.

De heer WEGGEMANS: Ik stel niks inhoudelijks aan de orde, ik stel slechts voor de stemming uit te stellen. Wat daar allemaal naast wordt gezet, is niet door het college voorgesteld. Ik hecht eraan het zuiver te houden en de staten moeten dan ook de moed hebben het zuiver te houden. Ik heb geen behoefte aan allerlei omzwervingen.

De VOORZITTER: Wij zijn hiermee gekomen aan het eind van de algemene beschouwingen.
Ik stel de staten voor nu eerst verder te gaan met de behandeling van de agendapunten M.1. tot en met M.11. en daarna de stemmingen over de moties en amendementen te houden, want die hebben gevolgen voor agendapunt M.12.

Daartoe wordt besloten.

**M. Behandeling en vaststelling van de op de Najaarsnota 2001, Beleidsnota 2002 en begroting 2002 betrekking hebbende voorstellen van gedeputeerde staten**

**Voorstellen nieuw beleid en intensiveringen**

1. Het voorstel van gedeputeerde staten van 27 augustus 2001, kenmerk 28/6.1/2001006044, Nota energiebeleid (Voorstel o. Najaarsnota 2001)

(statenstuk 872)

met het op dit punt betrekking hebbende verslag van de Statencommissie Milieu, Water en Groen van 15 oktober 2001.

De VOORZITTER: Ik doe een dringend beroep op alle sprekers om beknopt te zijn.

De heer GAASBEEK: Mijnheer de voorzitter. Wij hebben een brief ontvangen van de Stichting Kwelgeest. Is het college bereid Drenthe als proeftuin te gebruiken voor zonne-energie? Is het college bereid de aandelen die de provincie nog in energiebedrijven heeft, vast te houden en niet te verkopen? Is het voor het college mogelijk aan tariefstelling te doen? Wat ik met het laatste bedoel, heb ik in de commissievergadering toegelicht.

De heer SLUITER: Mijnheer de voorzitter. Met betrekking tot de energienota bevindt mijn fractie zich in een wat merkwaardige situatie. Wij zijn blij dat de nota er nu ligt en toch zijn wij niet tevreden. Wij zijn blij met de nota, omdat daarmee het energiebeleid op de provinciale politieke agenda staat en er is ook zeker sprake van goede voornemens en een goede aanzet.

(Voorzitter: de heer Swierstra.)

Maar toch zijn wij niet tevreden. De ervaring heeft geleerd dat in het verleden alle energiescenario's gefaald hebben. De autonome groei in de consumptie werd telkenmale te laag getaxeerd en reductiedoelstellingen werden niet gehaald. Effectief energiebeleid begint met een integrale benadering en besluiten die ogenschijnlijk niets met energiebeleid te maken hebben, blijken bij nadere beschouwing wel degelijk energieconsequenties met zich mee te brengen. De situering van een kantoren- of bedrijventerrein ten opzichte van vervoerssysteem heeft onweerlegbare gevolgen voor het energiegebruik voor transportdoeleinden, om maar eens een voorbeeld te noemen. Mijnheer de voorzitter. Het gaat om de trias energetica. Het gaat in de allereerste plaats om het voorkomen van energiegebruik, vervolgens om het besparen van energie en nadat fors is ingezet op voorkoming van gebruik en besparing komen we aan bij duurzaam opgewekte energie en een efficiënt gebruik van fossiele brandstoffen. Een daling van de $CO^2$-uitstoot met 6% ten opzichte van 1990 vraagt een aanzienlijk grotere inspanning dan in de nota is terug te vinden. In de eerste plaats immers gaat het om het terugdringen van de sinds 1990 fors toegenomen uitstoot en daarbovenop nog eens die 6%. Dat vraagt om een instrumentarium dat een reductie van maar liefst 40% oplevert en in dat opzicht schiet deze nota substantieel tekort.

Mijnheer de voorzitter. Betekent dit nu dat wij deze Nota energiebeleid een slechte nota vinden? Eigenlijk niet, want er gaat in de goede richting gewerkt worden. Betekent het dan dat wij met de nota tevreden zijn? Nee, dat ook niet, want met de maatregelen die in de nota zijn beschreven, halen we bij lange na de eigen doelstellingen niet. Kortom, de doelstellingen zijn goed, maar het gekozen instrumentarium schiet fors tekort. Dat voorzien wij nu al en dat is ook de reden dat wij, alles afwegend, niet akkoord kunnen gaan met deze Nota energiebeleid.

De heer KUIPER: Mijnheer de voorzitter. Wij willen, in tegenstelling tot D66, de Nota energiebeleid wel steunen. In de commissievergadering werd duidelijk dat er op onderdelen echt veel meer mogelijk is, maar de gedeputeerde ging daar in zijn antwoord te weinig op in. Het zou echter nu te veel van het geduld van de statenleden vergen om alle onderdelen van de nota langs te gaan. Wat wij wel graag willen, is dat op hoofdpunten een aantal zaken wat beter naar voren komt: wij denken dan aan de voorbeeldfunctie van de provincie, aan de ontwikkeling van windenergie, en dan vooral de ontwikkeling van solitaire windmolens in relatie met de gebouwde omgeving, aan de bedrijventerreinen, aan een scan voor duurzaam energiegebruik in de bebouwde omgeving en het geven van een praktische invulling daaraan en, nog belangrijker, aan het beter gebruikmaken van subsidieregelingen en convenanten. Wij willen dat deze onderdelen op zo kort mogelijke termijn opnieuw worden bekeken.

De heer SMIDT: Mijnheer de voorzitter. Wij stemmen in met de Nota energiebeleid. Wij moedigen de gedeputeerde aan met de uitvoering ervan spoedig te beginnen. Er zijn signalen dat de taakstellingen alleen maar strakker worden en dan verontrust het mij op de televisie de ene milieuclub te horen zeggen tegen molens op het vasteland te zijn terwijl de andere tegen molens in zee is. Wij moedigen de gedeputeerde aan niet in discussies te verzanden maar gewoon aan de slag te gaan.

De heer HORNSTRA: Mijnheer de voorzitter. De fractie van de PvdA had zich voorgenomen aan de bespreking van dit statenstuk iets meer tijd te besteden.

Ik wil beginnen met de opmerking dat aan het museumparadijs van mevrouw Brink misschien wel het energieparadijs van de heer Dijks kan worden toegevoegd.
Het zal duidelijk zijn dat de PvdA energie een belangrijk onderwerp vindt. In de algemene beschouwingen is hierover al heel veel gezegd en dat wil ik nu niet herhalen.
Mijnheer de voorzitter. In de commissie is een aantal heel zinvolle voorstellen gedaan. Dat ik in deze vergadering op een aantal punten toch nog wat uitvoeriger terug wil komen heeft ermee te maken dat naar onze mening vanwege de tijdsdruk dit statenstuk in de commissie niet helemaal zorgvuldig is afgehandeld. Wij hebben zeker waardering voor de opzet van de energienota, maar zijn, net als de fractie van D66, ook kritisch, met name over het ambitieniveau. Naar onze mening worden met de door het college voorgestelde maatregelen de door het college gestelde doelen niet gehaald. Het is een beetje als het Nederlandse voetbal: er worden aardige wedstrijden gespeeld maar omdat vergeten wordt genoeg te scoren wordt geen enkele ronde overleefd. Misschien ontbreekt wel de echte wil om te winnen. Aan de andere kant moet ik zeggen dat wij wel vertrouwen hebben in deze gedeputeerde, want van hem zijn de woorden: "Als je iets echt wilt dan kán het ook." Blijkbaar heeft minister Pronk meegeluisterd toen de gedeputeerde deze woorden op het congres Zonnestroom sprak, want hij noemde zijn nota over dezelfde problematiek "Waar een wil is, is een weg". Het is dus een kwestie van willen en er is heel veel ambitie nodig om de werkelijke $CO^2$-uitstoot terug te dringen, want in een wereld met voortgaande economische groei en toenemende mobiliteit wordt de uitstoot alleen maar groter; de heer Sluiter wees daar al op.
De heer Sluiter heeft ook de uitgangspunten al duidelijk naar voren gebracht. Ik wil daar nog slechts het punt van een goede voorlichting aan toevoegen.
Wat moet er nu volgens de fractie van de PvdA gebeuren om de gestelde doelen wel te halen? Als je alles op een rijtje zet, blijkt het toch een heel complex probleem te zijn, dat alleen op te lossen is door het in stukjes te hakken. Ik wil bij een aantal van die stukjes een suggestie doen hoe tot aanscherping van het beleid zou kunnen worden gekomen. Daarmee keur ik impliciet en expliciet de onderdelen die ik nu niet meer aan de orde stel, goed.

Mijnheer de voorzitter. De heer Dijks heeft in de commissie al toezeggingen gedaan over mogelijkheden voor financiering van solitaire voorstellen en daar bedoelde hij nadrukkelijk geen solitair geplaatste windmolens mee.
Mijnheer de voorzitter. Ik wil beginnen met het college te vragen de nuloptie voor bedrijventerreinen nader uit te werken. Die nuloptie of een energieneutraal bedrijventerrein zal niet overal mogelijk zijn, daar zijn wij ons ook van bewust, maar het moet mogelijk zijn om in overleg met gemeentebesturen - en daarmee moet de gedeputeerde toch praten als de motie van de PvdA wordt aangenomen - te bewerkstelligen dat het streefbeeld, zoals de gedeputeerde dat noemt, meer het uitgangspunt wordt. Bedrijven moeten naar onze mening een deel van de oplossing zijn en niet een deel van het probleem en daarom moeten alle mogelijkheden benut worden. Aan ideeën daarvoor is geen gebrek en windmolens zouden in dit geheel een rol kunnen spelen. Over de randvoorwaarden die hierbij gelden, is in de commissie al gesproken.
Het volgende punt is de toepassing van biomassa. Wij hebben het gevoel dat dit idee in de nota niet geheel uit de verf is gekomen. Wij denken dat er zeker in en rond het tuinbouwgebied Emmen/Klazienaveen uitgelezen kansen zijn om ter plekke kleinschalig energie op te wekken uit biomassa. Door het ter plekke te doen, wordt al een reductie van 25 à 30% in de afvoerkosten bereikt en vervolgens levert die biomassa nog een energiereductie van 15 à 20% op. Wij weten dat er in Emmen veel plannen en ideeën zijn, maar wij weten ook dat het project Biomassa nog een beetje onderbelicht is. Wij hopen dat in de contacten met de gemeente Emmen deze wijze van energieopwekking nadrukkelijk onder de aandacht wordt gebracht.
Mijnheer de voorzitter. Ik kom tenslotte op de zonnestroom (PV). Bij de bespreking van de energieverkenning van vorig jaar november waren veel fracties dolenthousiast over de mogelijkheden voor PV. Van dit enthousiasme vinden wij in de nota te weinig terug. Er is naar onze mening te weinig ambitie om de wellicht lange weg van de zonnestroom in te slaan. Maar elke lange weg begint met een eerste stap.
Mijnheer de voorzitter. Een energiebron die in één dag meer energie levert dan de hele mensheid tot nu toe heeft gebruikt, verdient het optimaal benut te worden. De hoge prijs in relatie tot het rendement schrikt velen nog af. Maar onder het motto "grootschalig is zalig" kan de kostprijs aanzienlijk worden gedrukt. Wij zijn van mening dat de provinciale overheid hierbij een voorbeeldfunctie heeft. Het liefst zou ik het college een POR geven, waarbij POR staat voor Please, on my roof, maar of dat bouwtechnisch mogelijk is en geen ongewenste precedenten schept, kan ik niet helemaal beoordelen. Maar dat de provincie een voorbeeldrol heeft, is ons in ieder geval wel duidelijk. Overheidsgebouwen en zonne-energie zouden naar onze mening onlosmakelijk met elkaar verbonden moeten zijn, zoals dat in vele landen om ons heen al het geval is. In Fryslân - volgens sommige statenleden ook een ander land - bestaat voor dorpshuizen de mogelijkheid hun daken te voorzien van zonnepanelen. Wij willen graag onderzocht hebben in hoeverre hieraan in Drenthe ook behoefte is. Ook ten aanzien van andere grootschalige projecten zien wij graag de optie van PV nadrukkelijk onder de aandacht gebracht.

(Voorzitter: de heer Ter Beek.)

Daarbij hebben wij de indruk dat er voor de provincie tevens een taak ligt om de leemte in kennis over financieringsmogelijkheden bij vele organisaties op te vullen. De heer Dijks moet de boer op met informatie over ICES III-gelden, geïnteresseerde banken, belastingfaciliteiten etcetera.
Mijnheer de voorzitter. Het college heeft een aanzet gegeven voor het beleid om anders met energie om te gaan en dit alles in het kader van een duurzame samenleving. Voorstellen voor anders omgaan met energie zijn onlosmakelijk verbonden met sociale dimensies, economie en cultuur, dus eigenlijk met alles. Wij wensen het college veel sterkte met de uitvoering van allerlei beleidswensen en wij zien graag nader uitgewerkte voorstellen tegemoet.

De heer DIJKS: Mijnheer de voorzitter. Ik werk gewoon mijn lijstje af en daar staat niet veel op. Maar ook hier geldt: niet het vele is goed, maar het goede is veel.
De heer Gaasbeek heeft gevraagd naar de reactie op de brief van de Stichting Kwelgeest. De heer Oosterwijk heeft in zijn inspreekreactie in de commissie een aantal zaken genoemd en in zijn brief wijst hij op een aantal remmende factoren die de voortgang zo moeizaam maken. Maar in de nota toont het college zijn ambitie en zijn wil om

een voorbeeldfunctie te vervullen. In de nota is onder andere uiteengezet wat er in en op het gebouw kan gebeuren. Voor dit traject is ƒ 350.000,-- gereserveerd.
Mijnheer de voorzitter. Ik heb inderdaad in Emmen gezegd dat als wij het écht willen het ook kán. Ik voeg daar nu aan toe: "Wat een mens zich voorneemt, moet hij ook uitvoeren." Er zijn in de commissie en ook vanmiddag zeer goede suggesties gedaan. Wij bespreken nu de Nota energiebeleid en nog niet zolang geleden hebben wij de Nota duurzaamheid vastgesteld en die 2 nota's samen zorgen ervoor dat er intern een stevige projectorganisatie wordt opgezet om deze kwestie aan te pakken en ook de boer op te gaan. Net als de heer Weggemans doet op grond van zijn aanjaagfunctie, zal ik mij in en buiten Drenthe bezighouden met het aan de orde stellen van deze zaken.
Mijnheer de voorzitter. De staten zullen vroegtijdig via een plan van aanpak geïnformeerd worden over hoe wij het allemaal gaan doen, want wij kunnen alleen maar slagen in onze ambities als wij snel aan het werk gaan en er veel energie in stoppen.
Het onderwerp biomassa is in de nota wat onderbelicht gebleven. Inmiddels is een project van de NLTO en de tuinbouwsector in Emmen op dit terrein in een afrondend stadium. Over niet al te lange tijd zal over dit onderwerp in de staten van gedachten kunnen worden gewisseld. Daarna zullen wij bekijken wat wij er verder mee kunnen doen.

De heer KUIPER: Heeft de gedeputeerde hiermee tevens toegezegd dat de onderdelen die nu door de staten genoemd zijn afzonderlijk en op zo kort mogelijke termijn in de commissie en in de staten aan de orde komen?

De heer DIJKS: Dat zal niet voor alle onderdelen afzonderlijk gelden. Wij komen met een plan van aanpak voor een bepaald moment en dat moment kan over 1 jaar maar ook 2 jaar zijn. Naar gelang er kansen liggen zullen wij de staten hierover rapporteren.

TWEEDE TERMIJN

De heer GAASBEEK: Mijnheer de voorzitter. Ik heb geen reactie gehad op mijn vraag over aandelenverkoop.

De heer DIJKS: Dat is een totaal andere zaak. De heer Weggemans gaat over de centen. Het college heeft besloten naar het aandelenbezit een apart onderzoek in te stellen, maar gelet op alles wat hierover in de Tweede Kamer is gezegd, zullen de staten hierover te zijner tijd een apart voorstel voorgelegd krijgen.

De heer SLUITER: Mijnheer de voorzitter. Wij blijven tegen de nota.

Vervolgens besluiten de staten zonder hoofdelijke stemming overeenkomstig het voorstel van het college, onder de aantekening dat de fractie van D66 geacht wenst te worden tegen te hebben gestemd.

2. Het voorstel van gedeputeerde staten van 6 september 2001, kenmerk 36/6.6/2001007676, Structurele subsidie Stichting Theaterwerkplaats Het Hek (Voorstel w. Najaarsnota 2001)

(statenstuk 878)

met het op dit punt betrekking hebbende verslag van de Statencommissie Cultuur en Welzijn van 17 oktober 2001.

De heer IETSWAART: Mijnheer de voorzitter. In het geweld van alle belangrijke dingen die de afgelopen dagen zijn gezegd, wil ik toch nog even de aandacht vragen. In de vergadering van de Statencommissie CW van 17 oktober heeft mijn fractie erop aangedrongen niet zonder meer een structurele subsidie toe te kennen aan de Stichting Theaterwerkplaats Het Hek. Wij hebben er bij mevrouw Brink op aangedrongen daartoe pas te besluiten op basis van een over bijvoorbeeld 2 jaar te houden evaluatieonderzoek van de bereikte resultaten. Mevrouw Brink was hier, helaas, niet toe bereid, want zij was van mening dat er voldoende gronden zijn om nu reeds nu een structurele subsidie toe te kennen. Mijn fractie is daar niet van overtuigd. Het Hek heeft een bestuurlijke verandering doorgemaakt en het nieuwe bestuur wil Het Hek ontwikkelen tot een belangrijk podium op het gebied van amateurtheater met als doel een open, dynamische en laagdrempelige theaterwerkplaats en theatercentrum te zijn. Dat

zijn prijzenswaardige ambities en daar is niets mis mee. Daar wil mijn fractie ook wel een structurele subsidie voor beschikbaar stellen, maar alleen als uit een evaluatie blijkt dat het bestuur deze ambities heeft waargemaakt. Met alle respect en waardering voor de goede bedoelingen van het bestuur, het kan ook misgaan, en wat dan? Daarom dringt mijn fracties er nogmaals bij de gedeputeerde op aan ermee in te stemmen aan de subsidieverlening de voorwaarde te stellen dat de subsidie voor 2 jaar wordt verleend en dat op rond van een evaluatie in het tweede jaar zal worden bepaald of er wel of geen structurele subsidie zal worden toegekend.

Mevrouw SCHIPPER: Mijnheer de voorzitter. Stel dat ik bestuurder zou zijn van zo'n fantastische instelling als Het Hek, ik zou dan zeker trots zijn op wat wij Drenthe te bieden hebben en er zou mij heel veel aan gelegen zijn om het werk voort te zetten. Uit de rapportage die wij ontvangen hebben blijkt duidelijk dat Het Hek zijn zaakjes keurig voor elkaar heeft; daarvoor hebben wij alle waardering.
Maar ik ben geen bestuurder van de instelling Het Hek, ik ben provinciaal bestuurder. In zo'n geval kan ik niet alleen op basis van warme gevoelens elke organisatie omarmen. Dan hoor ik ook nog een aantal afwegingsfactoren te hebben. Voor de fractie van de VVD zijn dat de volgende.

- Heeft de provincie beleid als het gaat om amateurtoneel en het geven van kwaliteitsimpulsen daaraan?
- Hebben we die opdracht misschien ook al aan een andere budgetorganisatie gegeven en hoe is de relatie daarmee?
- Hebben we criteria waardoor het ook andere organisaties duidelijk is waarop deze instelling beoordeeld wordt en kunnen we daarmee aangeven wie wel en wie niet voor subsidie in aanmerking komt?
- In hoeverre zijn door de organisatie gestelde doelen te toetsen op haalbaarheid? Cijfers van voorgaande jaren liggen namelijk niet voor.

De discussie in de commissie gaf ons inziens onvoldoende tot geen antwoord op deze vragen. Het college heeft gisteren heel dapper gezegd dat de politiek soms maar flink moet zijn en niet alleen keuzes moet maken, maar ook nee moet durven zeggen. De fractie van de VVD pakt die handschoen op en durft nee te zeggen tegen de subsidiëring van Het Hek. Eerst moeten duidelijke criteria geformuleerd worden, anders is wat ons betreft het hek van de dam.

Mevrouw BRINK: Mijnheer de voorzitter. De heer Ietswaart vraagt om na 2 jaar te evalueren en daarna eventueel door te gaan met subsidiëren. Juist bij Het Hek is het belangrijk dat de subsidie structureel is omdat het in Drenthe een unieke toneelwerkplaats is. Het Hek is laagdrempelig enzovoorts - ik hoef niet alles te herhalen wat ik hierover in de commissie heb gezegd - en daarom heeft het belang bij een structurele subsidie. Natuurlijk zullen wij elk jaar bekijken hoe het gaat, net zoals wij alles evalueren en natuurlijk zullen wij, als het fout gaat, onze subsidiëring stopzetten. Maar ik ben van mening dat wij op voorhand een theaterwerkplaats als Het Hek, die in het verleden veel problemen heeft gekend maar nu onder een nieuw bestuur met volle vaart vooruit gaat, ons vertrouwen moeten geven. Dat zo zijnde, moeten wij ook iets durven en moeten wij zo grootmoedig zijn om ja te zeggen. Het gebeurt dus niet alleen op basis van warme gevoelens. Als ik op basis van alleen warme gevoelens cultuurbeleid voerde dan zou ik elke dag bij de staten komen om geld. In de politiek heb je vaak niets aan alleen warme gevoelens. Ik doe dit voorstel dan ook niet op basis van warme gevoelens, maar omdat het mij zinvol lijkt. Het gaat om een unieke werkplaats. De provincie heeft geen beleid voor de amateurkunst, maar dat staat nu even los van deze unieke werkplaats.
Natuurlijk trekt Het Hek samen met K&C op. Mijnheer de voorzitter. De doelstellingen worden elk jaar op hun haalbaarheid getoetst en elk jaar bekijken wij of wat wij zo graag willen dat Het Hek doet, ook werkelijk gebeurt. Dat is niet alleen voor Drenthe maar ook voor buiten Drenthe belangrijk. Mijnheer de voorzitter. Mevrouw Schipper noemde 4 afwegingsfactoren en daarvan heb ik alleen beleid, criteria en doelstellingen kunnen opschrijven.

Mevrouw SCHIPPER: Het vierde punt was of ook andere organisaties op dit terrein dezelfde kwaliteit kunnen brengen.

Mevrouw BRINK: Maar die andere organisaties zijn er niet. Wij vinden dit nu een interessante werkplaats en als er een andere organisatie komt, bekijken wij het allemaal weer opnieuw. Elk voor-

stel wordt op zijn merites beschouwd. Dit is nu eens iets anders in Drenthe en daarom heeft het college hier ja tegen gezegd. De provincie doet dit samen met de gemeenten en samen met de eigen inkomsten van de stichting.

TWEEDE TERMIJN

De heer IETSWAART: Mijnheer de voorzitter. Wij kunnen akkoord gaan met de nuances die de gedeputeerde heeft aangebracht. Nu zal aan het eind van 2002 en aan het eind van 2003 een evaluatie plaatsvinden. Ik neem aan dat de commissie die evaluatie dan krijgt voorgelegd.

Mevrouw SCHIPPER: Mijnheer de voorzitter. K&C heeft voorzover ik weet de opdracht te zorgen voor kwaliteitsimpulsen in de Sector Amateurtoneel. Wij blijven tegen dit voorstel.

De heer VAN DER SCHOOT: Mijnheer de voorzitter. Ik ben het met mevrouw Schipper eens en zal daarom ook tegen het statenstuk stemmen.

Mevrouw NIEUWENHUIZEN: De fractie van de OPD gaat ook niet akkoord met een structurele subsidie voor de Stichting Theaterwerkplaats Het Hek.

Vervolgens besluiten de staten zonder hoofdelijke stemming overeenkomstig het voorstel van het college, onder de aantekening dat de fracties van de VVD, de Ouderenpartij en de OPD geacht wensen te worden tegen te hebben gestemd.

3. Het voorstel van gedeputeerde staten van 27 september 2001, kenmerk 38/6.2/2001007679, Informatieplan 2002-2005 (*e*-government) (Voorstel x. Najaarsnota 2001)

(statenstuk 887)

met het op dit punt betrekking hebbende verslag van de Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie van 17 oktober 2001.

Zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming besluiten de staten overeenkomstig het voorstel van het college.

**Voorstellen bestemming tweede tranche flexibel beleid 2001**

4. Het voorstel van gedeputeerde staten van 24 september 2001, kenmerk 38/6.6/2001008504, Ruimtelijke kwaliteit van de gebouwde omgeving

(statenstuk 882)

met het op dit punt betrekking hebbende verslag van de Statencommissie Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit van 15 oktober 2001.

De heer FONK: Mijnheer de voorzitter. De ruimtelijke kwaliteit van de gebouwde omgeving is ook binnen de fractie van de VVD een steeds terugkerend onderwerp van gesprek. Elk goed onderbouwd initiatief om deze kwaliteit te verbeteren, juichen wij dan ook toe en kan op onze ondersteuning rekenen.

(Voorzitter: de heer Swierstra.)

Niet voor niets heeft onze fractie bij de totstandkoming van het POP hier de nadruk op gelegd. Ook dit statenstuk heeft deze insteek.
Voor opwaardering van de landschappelijke en stadslandschappelijke planologische uitwerking wordt ƒ 750.000,-- uitgetrokken en dat is niet niks. Maar het gaat om de invulling. Wij hebben dit voorstel vanuit de nut- en noodzaakbenadering overdacht. Tot op dit moment hebben ons geen signalen bereikt dat gemeenten niet in staat zijn de kwaliteit van hun bestemmingsplannen op een aanvaardbaar niveau te houden. Het tegendeel is waar. Wij hebben zelfs de indruk dat de ruimtelijke uitwerking in goede samenspraak met diverse belangengroepen, waaronder de BOKD, totstandkomt. Gemeenten zijn goed in staat gebleken met al dan niet-ingehuurde deskundigheid resultaten te boeken die er mogen zijn, zonder daardoor in financiële problemen te geraken. De noodzaak om op dit vlak om kwaliteitsredenen uitsluitend een financiële impuls te geven, ontgaat ons dan ook. In de landelijke discussie over de inrichting van ons land en het wonen daarin is er steeds minder ruimte voor een welstandstoets en zeker voor een provinciale. De gemeentelijke verantwoordelijk heid neemt alleen maar toe, hetgeen wellicht leidt

tot meer zelfstandige gemeentelijke welstandscommissies. Het opwaarderen van het Erfgoedhuis met een grotere taakstelling, waarvan dan naar wens gebruik kan worden gemaakt, loopt niet met dit denken in de pas. Sterker nog, deze knowhow op stedenbouwkundig en landschappelijk gebied is overal ruimschoots om de hoek aanwezig en gemeenten maken daar ook al veel gebruik van. De slotzin uit het statenstuk: "Het Erfgoedhuis en de BOKD zijn hierbij onmisbare partners.", suggereert in onze beleving min of meer een gedwongen winkelnering. Het zal duidelijk zijn dat de fractie van de VVD daar enige moeite mee heeft.
Mijnheer de voorzitter. Een bedrag van ƒ 750.000,-- voor kwaliteitsverbetering vinden wij prima, maar wij vragen het college nog eens na te denken over de wijze waarop die kwaliteitsverbetering kan worden bereikt. Wij hebben erover gebrainstormd hoe het ook zou kunnen en komen met enige suggesties, bij uitvoering waarvan ook resultaat kan worden geboekt.

1. Laat gemeenten gebruikmaken van voorbeeldplannen als Zwinderen en Zeyen en wijs ze op de daarmee opgedane ervaringen, zowel de positieve als de negatieve.
2. Stel een provinciale handleiding op voor het maken van woonplannen, waarin vroegtijdige samenspraak tussen provincie en gemeenten is opgenomen. Hiermee kunnen de geconstateerde frustraties worden ondervangen en zo'n handleiding resulteert ons inziens in een efficiënter goedkeuringsbeleid.

Of - en dit vinden wij een heel postieve suggestie, die bovendien gebruikt kan worden naast de eerste 2 suggesties - beloon de gemeenten die goed hebben gepresteerd. Wij stellen het college voor een ontwerpprijs in te stellen voor de categorieën Landschappelijke inpassing, Duurzaam wonen en Stedelijke vernieuwing. Deze prijs kan door de winnende gemeente worden ingezet om in de prijswinnende gebieden een nader te benoemen doel te realiseren, waarbij wij denken aan een speelplaats of - en dat vinden wij nog beter - een kunstwerk.
De prijs moet substantieel zijn en de kosten ervan kunnen uit het bedrag van ƒ 750.000,-- worden gedekt. Indien de prijs aanslaat, kan hij wellicht periodiek worden toegekend, waarvoor wij dan een voorstel van het college verwachten. De VVD denkt dat deze prijs een sterk positieve impuls zal hebben op gemeenten en deze stimuleert nog eens extra in te zetten op de kwaliteit.
Kortom, de fractie van de VVD vraagt het college de invulling nog eens te willen overdenken en of het met name iets ziet in de suggestie voor het instellen van een prijs.

De heer KUIPER: Mijnheer de voorzitter. Ook wij stemmen in met statenstuk 882. De ruimtelijke kwaliteit van de gebouwde omgeving is ook voor ons belangrijk.
Ik heb nog wel een paar procedurele kanttekeningen, die vooral betrekking hebben op de manier waarop het geld gebruikt gaat worden. Hoe groot is het deel dat gebruikt wordt voor personeel, overhead, communicatie en dergelijke? De gedeputeerde heeft in de commissie gezegd dat het nog te vroeg is voor die uitsplitsing en dat de specificering van de kosten inderdaad te wensen overlaat, maar dat de provincie voor het stimuleren van de kwaliteit wel een bepaald bedrag over heeft. Dit principe onderschrijven wij wel, maar omdat het om ƒ 250.000,-- gaat willen wij het toch wel graag helder hebben hoe het geld wordt besteed. Daarom willen wij zo snel mogelijk hierover opnieuw in de commissie spreken.
Met de suggesties van de VVD ten aanzien van de voorbeeldplannen en de ontwerpprijs stemmen wij in, mits het geld voor de ontwerpprijs aan het bedrag van ƒ 750.000 wordt toegevoegd.

De heer SLUITER: Mijnheer de voorzitter. Ook ik wil een enkele opmerking maken over het voorstel Ruimtelijke kwaliteit van de gebouwde omgeving. Wij hebben ons afgevraagd of de gemeenten nu wel zo vreselijk op dit initiatief van de provincie zitten te wachten. Het gaat om een relatief gering bedrag, maar het heeft een beetje de schijn van bemoeienis van de provincie waarom niet gevraagd is. Ik heb in de commissievergadering heel goed begrepen hoe mevrouw De Vries daar tegenaan kijkt, maar voor ons gaat die geur toch niet helemaal van het stuk af.
Het bedrag is relatief klein, ƒ 250.000,-- per jaar, maar toch zitten wij ook nog wel een beetje aan te hikken tegen de "onmisbaarheid" van de BOKD en het Erfgoedhuis, want als het om de ruimtelijke kwaliteit gaat is er wat ons betreft wel wat meer in de wereld dan de BOKD en het Erfgoedhuis.
Ons tweede punt is dat het geheel niet in een bijzonder kader staat. Ik bedoel daar het volgende

mee. Het college komt met een voorstel voor 3 jaar, maar eigenlijk zie ik daar geen visie achter met enige structurele ambitie. Het is meer een "laten we het maar eens proberen projectje en wie weet slaat het aan en als het aanslaat, is dat mooi en dan zien wij wel verder". Wat ons betreft had er wel sprake mogen zijn van iets meer inkadering. De suggesties van de heer Fonk om het geld misschien op een wat andere en wellicht meer praktische manier in te zetten - handleiding schrijven, voorbeeldplannen en het instellen van een prijs - spreken ons aan, omdat dan het initiatief veel meer bij de gemeenten komt te liggen. Er valt dan voor de gemeenten wat te halen en het idee dat de provincie zich aan de gemeenten opdringt, gaat er wat vanaf. Die wending steunen wij gaarne.

Mevrouw HUISMAN: Mijnheer de voorzitter. De fractie van de PvdA is het eens met de intentie van het voorstel, in de commissie heb ik dat ook al gezegd. Met de intentie hebben wij dus helemaal geen problemen, maar wij hebben er wel problemen mee dat het college, vooruitlopend op overleg met de gemeenten, nu al ƒ 750.000,-- voor een periode van drie jaar beschikbaar wil stellen, zonder dat er concrete afspraken zijn gemaakt over de medefinanciering, de rol van het Erfgoedhuis en de gestelde doelen.
Wij verzoeken het college daarom in elk geval eenmaal per jaar in de Statencommissie RIM een voortgangsrapportage te bespreken, waarin duidelijk moet zijn gemaakt hoe de middelen zijn besteed, welke rol het Erfgoedhuis heeft gespeeld, hoe de medefinanciering door de gemeenten is verlopen en welke doelen zijn gehaald.
Wij vinden de creatieve suggesties van de VVD heel sympathiek en wij vinden het de moeite waard die verder te bekijken.

Mevrouw DE VRIES: Mijnheer de voorzitter. Ik constateer alom instemming met het statenstuk, al wordt hier en daar over de uitwerking verschillend gedacht.
Waarom doen wij dit? Wij hebben hierover natuurlijk wel het een en ander op schrift staan. Ik wijs in dit verband op ons Bestuursprogramma, op het POP en op de Nota wonen. Bovendien wijs ik op de discussie over verschimmeling die in de vorige statenperiode heeft plaatsgevonden.
Wat gaan wij nu doen? Wij gaan 4 trajecten volgen. De fractie van de D66 zegt dat er geen visie achter zit, maar die zit er juist wel achter. Het gaat om landschappelijk bouwen, waarbij geprobeerd wordt de dorpsranden op een goede manier in het landschap in te passen, het gaat over stadslandschappen en in het POP staat juist dat geprobeerd moet worden de overgangen in de gebieden op een goede manier te laten plaatsvinden, het gaat om beeldkwaliteitsplannen - een van de punten uit ons Bestuursprogramma is te proberen de woonplannen vertaald te krijgen in beeldkwaliteitsplannen - en het gaat om een kwaliteitsteam, waarin ook externe deskundigen zitten, die gemeenten in een vroegtijdig stadium kunnen adviseren om ervoor te zorgen dat het net even iets meer wordt dan wanneer elke gemeente het afzonderlijk regelt.
Is dit dan gedwongen winkelnering naar de BOKD en het Erfgoedhuis? Absoluut niet!

(Voorzitter: de heer Ter Beek.)

Zijn deze instanties dan onmisbaar? Bij het Erfgoedhuis gaat het om veel meer dan alleen welstand, het gaat bijvoorbeeld ook over monumenten, archeologie en historie. De Drentse Molenstichting is op dit moment in discussie of zij hierbij ook aansluiting zal zoeken en dat betekent dat in het Erfgoedhuis veel deskundigheid aanwezig is waarvan gebruik kan worden gemaakt.
De financiering is ook niet zodanig dat daarmee ook het Erfgoedhuis en de BOKD gefinancierd worden, de financiering is nadrukkelijk bedoeld voor de proceskosten van het geheel; wij moeten er natuurlijk wel voor zorgen dat een en ander ook uitgevoerd kan worden. En op dit moment weet ik natuurlijk nog niet waar het laatste kwartje of het laatste dubbeltje naar toe gaat, want dat is een kwestie van uitwerking. Maar ik heb er geen enkel probleem mee - ik heb het in de commissievergadering al gezegd en het staat bovendien in het statenstuk - om in de commissie hierover te rapporteren en of dat dan halverwege de periode is of eens per jaar, maakt mij ook niet zoveel uit. In het stuk zelf staat alleen dat er teruggerapporteerd zal worden; ik stel voor dat halverwege de periode, dus na anderhalf jaar te doen. Die rapportage is dan bij dezen toegezegd.
De heer Fonk merkt op dat het Welstandstoezicht steeds meer naar de gemeenten gaat. Ik had in

de commissie al het gevoel dat er sprake was van een misverstand en ik heb dat gevoel nog steeds, want welstand ís van de gemeenten. Als wij spreken over een provinciale welstandscommissie dan hebben wij het over een commissie van de gemeenten samen; het is dus niet de provincie die iets doet, het zijn de gemeenten zelf. Er is dan ook geen sprake van een afnemende rol van de provincie, want de provincie heeft op dit punt gewoon geen rol gehad. Wij proberen juist met het bedrag van ƒ 750.000,-- te stimuleren en te initiëren en niet alleen te reageren. De heer Fonk vraagt om het opstellen van een handleiding en de gemeenten te stimuleren gebruik te maken van de voorbeeldplannen Zeijen en Zwinderen. Maar dan zit de provincie weer in de procedurele en toetsende rol, terwijl ik graag een actieve rol wil hebben.
De VVD vraagt de mogelijkheid te bekijken gemeenten die goed presteren te belonen, bijvoorbeeld door middel van een prijs. Ik vind dat best een goede suggestie. Men moet mij wel te goede houden dat ik nog moet bekijken hoe dit dan geregeld moet worden, want als hiermee een substantieel deel van het bedrag van ƒ 750.000,-- gemoeid moet zijn, komen de doelstellingen in gevaar. Maar de suggestie op zich vind ik sympathiek en die wil ik mee terugnemen.
De vraag hoe groot de overhead zal zijn, kan ik op dit moment nog niet beantwoorden, maar ik wijs er nogmaals op: het gaat erom dat wat wij willen, wordt uitgevoerd en dit bedrag is niet bedoeld om de overhead bij de BOKD of bij het Erfgoedhuis te betalen.
Aan het adres van de heer Sluiter wil ik opmerken dat het absoluut niet gaat om bemoeienis van de provincie, het is het zoeken van een partnerschap tussen betrokkenen in bepaalde processen. Het gaat dan onder andere om het Rijk. Staatssecretaris Remkes heeft bij de woonplannen de kwaliteit hoog in het vaandel en minister Pronk heeft de kwaliteit hoog in het vaandel als het gaat om de ruimtelijke ordening. Wij proberen door in een vroegtijdig stadium met elkaar te gaan samenwerken - niet een gemeente is verplicht om ergens gebruik van te maken - en door te stimuleren dat de gemeenten de meerwaarde hiervan gaan inzien, de kwaliteit naar een hoger niveau te tillen.
Mijnheer de voorzitter. Het college is van mening dat het een goed voorstel is en stelt de staten dan ook voor dit voorstel over te nemen. De suggestie van de fractie van de VVD om de mogelijkheid te bekijken gemeenten te belonen - het zou heel goed in de vorm van een prijs kunnen, maar misschien wordt er nog wel iets veel creatievers bedacht - wil ik graag meenemen, tenzij de VVD van mening is dat de kosten van die prijs in mindering moeten worden gebracht op het bedrag van ƒ 750.000,--.

TWEEDE TERMIJN

De heer FONK: Mijnheer de voorzitter. Over de opmerking van de gedeputeerde dat de doelstellingen wellicht niet gehaald worden wanneer een prijs wordt ingesteld, denk ik toch wat anders.

Mevrouw DE VRIES: Dát heb ik ook niet gezegd. Ik heb gezegd dat met wat de heer Fonk voorstelt de doelstelling gehaald kan worden, maar dat als een groot deel van het bedrag uit het voorstel voor die prijs beschikbaar moet zijn, de doelstellingen uit het voorstel niet worden gehaald.

De heer FONK: Toch wel, maar dan wellicht op een andere wijze. Door stimulering kan hetzelfde doel bereikt worden. Maar goed, ik ben blij dat de gedeputeerde deze suggestie meeneemt en ik zie de uitwerking daarvan met spanning tegemoet. Daarna kunnen wij hier nog wel eens over spreken.

Mevrouw DE VRIES: Het gaat nu om het voorstel zoals het nu voorligt, maar de heer Fonk krijgt nog een reactie op zijn suggestie.

Vervolgens besluiten de staten zonder hoofdelijke stemming overeenkomstig het voorstel van het college.

5. Het voorstel van gedeputeerde staten van 1 oktober 2001, kenmerk 39/6.10/2001008932, Duurzame inrichting Noorderpark te Meppel: "Welkom in mijn achtertuin"

(statenstuk 889)

met het op dit punt betrekking hebbende verslag van de Statencommissie Milieu, Water en Groen van 15 oktober 2001.

De heer GAASBEEK: Mijnheer de voorzitter. Het gaat in dit voorstel om een voorbeeld van landschappelijk bouwen, integratie van allochtone

medeburgers en inspraak van de burgers. Ik nodig de collega-statenleden uit adhesie met dit stuk te betuigen.

De heer ZOMER: Mijnheer de voorzitter. Ik ben de staten nog de stellingname van onze fractie verschuldigd.
Namens mijn fractie kan ik meedelen dat wij na uitvoerig beraad akkoord gaan met dit voorstel. Wij gaan akkoord omdat het resultaat dat hiermee beoogd wordt, ons aanspreekt. Het gaat om stadsvernieuwing, verhoging van veiligheid en verhoging van leefbaarheid. Het sociale aspect is wat ons beweegt. De argumentatie die in het stuk wordt gebruikt, spreekt ons niet altijd aan. De vraag voor ons blijft aan welke criteria het college een dergelijke aanvraag toetst. Op deze vraag hebben wij nog geen antwoord gekregen en het lijkt mij toch goed dat hierover wordt nagedacht. Gelet op de reactie van mevrouw Edelenbosch op de suggestie ten aanzien van een natuurspeelbos - zij wees meteen op de gemeentelijke verantwoordelijkheid - lijkt het mij zinvol hier enige lijn in te krijgen.

Mevrouw STOEL: Mijnheer de voorzitter. Ik heb dit stuk opnieuw in de fractie ter sprake gebracht. Juist het gloedvolle pleidooi van de gedeputeerde heeft ons ervan overtuigd dat dit plan wel degelijk een sociale meerwaarde heeft en dat is iets wat onze fractie zeer aanspreekt. Mijn fractie stemt dan ook in met dit statenstuk.

De heer BENNING: Mijnheer de voorzitter. In de commissie hebben wij gepleit voor financiering met rijksgeld, met geld uit de ISV-pot, in plaats van met geld uit onze pot voor flexibel beleid. Bij navraag is ons gebleken dat de gemeente Meppel een heel ambitieus plan heeft neergelegd voor de komende 5 jaar. De gemeente wil komen tot een herstructurering van woonwijken, industriegebied en gasfabriekterrein en een realisering van het behoud van de binnenstad. Daar is ƒ 2,8 miljoen mee gemoeid. Het voorliggende plan past daarin, maar voor de uitvoering daarvan heeft de gemeente geen geld. Daarom zeggen wij in dit geval dat het geld kan komen uit het Fonds flexibel beleid. Wij geven het college wel een tip: wellicht kan de provincie een stimulerende rol vervullen om een echt educatief project voor leren voor duurzaamheid hieruit voort te laten komen.

De heer DIJKS: Mijnheer de voorzitter. Ik dank de staten voor hun instemming. De discussie in de commissie heeft dan toch helderheid opgeleverd. Het antwoord op de vraag van de heer Zomer wat nu de toetsingscriteria zijn, is dat die criteria staan in de Nota duurzame ontwikkeling in de provincie Drenthe.
Ik ben blij dat de staten dit plan steunen en ik hoop dat het voorbeeld in Meppel ook andere gemeenten stimuleert om met dit soort zaken aan de slag te gaan.

Vervolgens besluiten de staten zonder hoofdelijke stemming overeenkomstig het voorstel van het college.

6. Het voorstel van gedeputeerde staten van 4 ktober 2001, kenmerk 40/6.9/2001008976, en de nadere brieven van gedeputeerde staten van 24 en 29 oktober 2001, Medefinanciering Regionaal Overslagcentrum Coevorden

(statenstuk 890)

met het op dit punt betrekking hebbende verslag van de Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie van 17 oktober 2001.

Mevrouw NIEUWENHUIZEN: Mijnheer de voorzitter. De fractie van de OPD wenst geacht te worden tegen dit voorstel te hebben gestemd.

Vervolgens besluiten de staten zonder hoofdelijke stemming overeenkomstig het voorstel van het college, onder de aantekening dat de fractie van de OPD geacht wenst te worden tegen te hebben gestemd.

7. Het voorstel van gedeputeerde staten van 4 ktober 2001, kenmerk 40/6.7/2001008972, EQUAL: "Inzetbaarheid arbeidspotentieel Drenthe"

(statenstuk 891)

8. Het voorstel van gedeputeerde staten van 4 ktober 2001, kenmerk 40/6.10/2001007075, Project Stationsgebied Hoogeveen, fase 1A

(statenstuk 892)

9. Het voorstel van gedeputeerde staten van 4 ktober 2001, kenmerk 40/6.11/2001008978, Baggerproject Zuidlaardermeer

(statenstuk 893)

met de op deze punten betrekking hebbende verslagen van de Statencommissies Milieu, Water en Groen en Bestuur, Financiën en Economie van 15 en 17 oktober 2001.
Zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming besluiten de staten telkens overeenkomstig het voorstel van het college.

10. Het voorstel van gedeputeerde staten van 4 ktober 2001, kenmerk 40/6.8/2001008974, Fietstotaalplan Drenthe, onderdelen Revitalisering en Aanvullende voorzieningen

(statenstuk 894)

met het op dit punt betrekking hebbende verslag van de Statencommissie Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit van 15 oktober 2001.

De heer GAASBEEK: Mijnheer de voorzitter. De gemeenten Aa en Hunze en Westerveld ontbreken in dit plan. Het heet een fietstotaalplan en ik weet dat Westerveld wel graag wil participeren, maar de eigen bijdrage die moet worden geleverd niet heeft. Wordt in zo'n geval een gemeente uitgesloten?

De heer DIJKS: Mijnheer de voorzitter. De gemeenten moeten zelf ook geld op tafel leggen. Aa en Hunze en Westerveld doen deze ronde niet mee, maar wellicht een volgende keer wel, want ook gemeenten kunnen prioriteiten stellen.

Vervolgens besluiten de staten zonder hoofdelijke stemming overeenkomstig het voorstel van het college.

11. Het voorstel van gedeputeerde staten van 27 ugustus 2001, kenmerk 34/6.16/2001007682, Evaluatie Strategische visie Drenthe 2030 en Bestuursprogramma 1999-2003, Besturen in balans

(statenstuk 873)

met de op dit punt betrekking hebbende verslagen van de Statencommissies Milieu, Water en Groen, Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit, Cultuur en Welzijn en Bestuur, Financiën en Economie van 15 en 17 oktober 2001.

De heer NIJENBRINKS: Mijnheer de voorzitter. Ik heb mij als spreker bij dit en het volgende agendapunt gemeld, maar gelet op de omstandigheden van nu beperk ik mij tot de mededeling dat wij met beide statenstukken instemmen. Over de evaluatie van de strategische visie heb ik in de twee termijnen van de algemene beschouwingen mijn waardering al uitgesproken.

Vervolgens besluiten de staten zonder hoofdelijke stemming overeenkomstig het voorstel van het college.

12. Het voorstel van gedeputeerde staten van 27 eptember 2001, kenmerk 39/6.13/2001008895, en de nadere brief van gedeputeerde staten van 16 oktober 2001, kenmerk 42/6.15/2001009630, Najaarsnota 2001, Beleidsnota 2002 en Begroting 2002

(statenstuk 888)

met de op dit punt betrekking hebbende verslagen van de Statencommissies Milieu, Water en Groen, Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit, Cultuur en Welzijn en Bestuur, Financiën en Economie van 15 en 17 oktober 2001.

De heer MASTWIJK: Mijnheer de voorzitter. De financiële positie van onze provincie is goed. Dat wordt weer eens onderstreept door de 5e begrotingswijziging die wij binnenkort behandelen. Na lezing daarvan kan ik alleen maar zeggen dat wij met smart wachten op de 6e begrotingswijziging en misschien bereikt die ons nog wel voor pakjesavond.
In de Statencommissie CW zijn enkele zaken aan de orde geweest. Ik wil beginnen met de inspraak namens K&C en Enova. In beide gevallen zou de indruk kunnen ontstaan dat de instellingen geen kans zien met de geraamde bedragen te doen dat de provincie wil dat ze doen. Ik heb ook begrepen dat de gedeputeerde in december met beide instellingen om de tafel gaat en dat er daarna rich

ting de statencommissie nog nadere berichtgeving zal plaatsvinden; als ik het verkeerd zeg, moet mevrouw Brink mij maar corrigeren.
In de rondvraag van diezelfde commissievergadering heeft de heer Zomer erop gewezen dat wij nog wachten op de begroting en het Ondernemingsplan van het Erfgoedhuis. Aangezien in de begroting voor 2002 subsidie voor het Erfgoedhuis is geraamd, wil ik onderstrepen dat naar onze mening die subsidie pas kan worden uitgekeerd als begroting en Ondernemingsplan binnen zijn.
In de commissievergadering heeft mijn fractie ook laten weten het bedrag van ƒ 500.000,-- voor de PBc te willen koppelen aan het verschijnen van het Bibliotheekplan.

De heer NIJENBRINKS: Mijnheer de voorzitter. Ik heb in mijn haast om niet te veel tijd te nemen vergeten te vermelden dat wij ten aanzien van de 5 ton voor de PBc dezelfde opmerking hebben als het CDA.

De heer WEGGEMANS: Mijnheer de voorzitter. Dat gesubsidieerde instellingen geld tekortkomen, is een heel oud verschijnsel dat alles van doen heeft met het afsluiten van collectieve arbeidsovereenkomsten (CAO) en het niet volledig kunnen betalen van de werkgeverslasten met de subsidiebijdrage. Maar de provincie gaat haar bijdrage dan niet automatisch opplussen, want de afspraak is dat alleen rekening wordt gehouden met de stijging die uit de cijfers van het Centraal Planbureau (CPB) blijkt. Als wij als provincie een royale CAO afsluiten, hoeven de ministers van binnenlandse zaken en financiën zich daar ook niets van aan te trekken. Het is aan de budgetinstelling zelf om met het subsidiebedrag rond te komen. Zo'n instelling kan er ook voor kiezen minder personeel te nemen of minder activiteiten voort te zetten. Een instelling kan schuiven met personeel. Een instelling moet dus in eerste instantie zelf het probleem oplossen. Ik pleit ervoor dat de staten op dit punt toch enige voorzichtigheid betrachten, want het probleem speelt niet alleen bij deze twee instellingen, maar bij bijna elke instelling. Het lijkt gecompliceerd, maar helder beleid maakt het soms ook heel eenvoudig.

De VOORZITTER: Wij zijn nu toe aan de stemmingen.
Is er nog behoefte aan tijd voor fractieoverleg?

De heer BLANKSMA: Mijnheer de voorzitter. Ik heb geen behoefte aan een schorsing, maar ik wil nog wel een drietal voorstellen intrekken.

De VOORZITTER: Dat kan altijd.

De heer BLANKSMA: Het gaat om amendement N en de moties O en Q.
Wij tellen onze zegeningen wat betreft de toezeggingen die door het college zijn gedaan. Uit praktische overwegingen - ik bedoel hiermee dat de voorstellen geen meerderheid zullen krijgen - trekken wij deze voorstellen in.

De heer ENGELS: Mijnheer de voorzitter. Om dezelfde reden trekt mijn fractie amendement S in.

De heer SCHAAP: Mijnheer de voorzitter. Wij trekken motie E in. Onze motie I handhaven wij. Wij hebben geen bezwaar tegen het toevoegen van de woorden "en wenselijkheid" maar wel tegen het schrappen van de zinsnede "middels een nutsbedrijf". Die zinsnede willen wij in de motie handhaven.

De heer DIJKS: Gaat het dan om meer nutsbedrijven?

De heer SCHAAP: Over welk nutsbedrijf het gaat en of het om meer bedrijven moet gaan, laten wij op dit moment open.

De heer MASTWIJK: In de motie is ook sprake van "een nutsbedrijf" en niet van "één nutsbedrijf".

De heer SWIERSTRA: Maar aanvaarding van de motie betekent wel dat als er iets uitkomt, het via een nutsbedrijf moet, dus met aandeelhoudersbetrokkenheid van de provincie Drenthe en met alles wat daarbij hoort. Anders is het namelijk geen nutsbedrijf.

De heer SCHAAP: Ik heb gezegd dat wij tegen toevoeging van de woorden "en wenselijkheid" geen bezwaar hebben. Toevoeging van die woorden betekent een verbreding van de motie. Maar de verwijzing naar een nutsbedrijf willen wij erin houden.

De VOORZITTER: Ik moet de vergadering dan toch even schorsen voor beraad door het college. Als de wijzigingen die het college in de motie

voorstelde, waren aanvaard, zou het college de motie hebben overgenomen.
Ik schors de vergadering.

(Schorsing van 18.51 uur tot 18.52 uur.)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Namens het college deel ik mee dat het college de motie met de aanvaarde wijziging overneemt. Aangezien de amendementen N en S en de moties E, O en Q zijn ingetrokken, zal daarover niet meer worden gestemd.

De heer BLANKSMA: Mijnheer de voorzitter. Is het de bedoeling dat voor de stemmingen alle stemverklaringen worden afgelegd?

De VOORZITTER: Inderdaad.

De heer BLANKSMA: Mijnheer de voorzitter. Ik wil dan nog iets zeggen over de steun van mijn fractie aan amendement R, het amendement over voorstel 5 uit de Najaarsnota.
Twee leden van mijn fractie zullen dit amendement steunen vanwege de signaalwerking die ervan uitgaat, 1 lid van mijn fractie zal vanwege het opheffen van de bushalte bij het provinciehuis steun geven aan dit amendement en twee leden van de fractie zijn mening dat de staten zich niet zo detaillistisch met de begroting moeten bemoeien en zij zullen daarom tegen het amendement stemmen.

De heer NIJENBRINKS: Mijnheer de voorzitter. Ondanks dat het niet gebruikelijk is een stemverklaring af te geven over een overgenomen motie, wil ik met betrekking tot motie I aangeven dat mijn fractie tegen het daarin voorgestelde is.

De heer DE HAAS: Mijnheer de voorzitter. Dat geldt ook voor onze fractie.

De heer HARLEMAN: Mijnheer de voorzitter. Ik wil naar aanleiding van de opmerking van de VVD vragen of...

De VOORZITTER: Nee, nee, nee, een stemverklaring betekent niet dat de beraadslagingen zijn heropend.

De heer HARLEMAN: Ik wilde alleen weten of hetgeen de heer Nijenbrinks zei, het standpunt van zijn gehele fractie is.

De VOORZITTER: Dat zien we bij de stemming wel.

In stemming komt motie B.

Motie B wordt met handopsteken verworpen.

De VOORZITTER: Ik constateer dat de fractie van de OPD vóór aanvaarding van de motie heeft gestemd.

In stemming komt motie C.

Motie C wordt met handopsteken verworpen.

De VOORZITTER: Ik constateer dat de fractie van de OPD vóór aanvaarding van de motie heeft gestemd.

In stemming komt motie D.

Motie D wordt met handopsteken verworpen.

De VOORZITTER: Ik constateer dat de fractie van de OPD vóór aanvaarding van de motie heeft gestemd.
Ik stel vast dat de moties F, G en H door het college zijn overgenomen.

In stemming komt motie I.

De VOORZITTER: Ik wijs de staten erop dat de gewijzigde motie is overgenomen door het college. De fractie van de VVD heeft zich tegen de motie verklaard.

De heer HARLEMAN: Mijnheer de voorzitter. Ik heb hiermee nog geen antwoord op mijn vraag of de heer Nijenbrinks het standpunt van de gehele fractie van de VVD vertolkte.

De VOORZITTER: Over een motie die door het college is overgenomen, behoeft niet meer te worden gestemd.
Ik wijs de staten erop dat motie J na enige wijzi

ging door het college is overgenomen.
De moties K en L zijn ook door het college overgenomen.
Motie M is nadat de nadere uitleg van het college is geaccepteerd door het college overgenomen.
Motie P is in gewijzigde vorm door het college overgenomen.

In stemming komt amendement R.

Na stemming met handopsteken blijkt dat de stemmen staken (24 voor en 24 tegen). Vóór aanvaarding van het amendement hebben gestemd de leden van de fracties van de PvdA en het CDA, minus hun gedeputeerden, de leden van de fractie van D66 en van de fractie van GroenLinks mevrouw Dirks en de heren Blanksma en Langenkamp.

De VOORZITTER: Volgens het Reglement van orde moet bij het staken der stemmen een voorstel in de volgende vergadering opnieuw ter stemming worden voorgelegd.

De heer BLANKSMA: Mijnheer de voorzitter. Mag ik hierover nog een vraag stellen?

De VOORZITTER: Een vraag? Waarom?

De heer BLANKSMA: Omdat ik graag nog iets wil weten. Kunnen wij voor 12 december nog schriftelijke informatie van de heer Weggemans tegemoet zien?

De VOORZITTER: Het antwoord is nee. Nou, zo erg is het niet. Het college zal hierover nog spreken. Misschien kan tijdens de borrel na afloop van de vergadering dit punt nog ter sprake komen.

Ik constateer vervolgens dat motie T is overgenomen.

Met inachtneming van de besluitvorming die heeft plaatsgevonden, concludeer ik dat de staten van Drenthe instemmen met statenstuk 888.

**N. Overige voorstellen gedeputeerde staten**

1. Het voorstel van gedeputeerde staten van 24 september 2001, kenmerk 38/6.21/2001008247, Jaarstukken Interprovinciaal Overleg 2002

(statenstuk 884)

met het op dit punt betrekking hebbende verslag van de Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie van 17 oktober 2001.

De heer VAN DER SCHOOT: Mijnheer de voorzitter. Ik wens geacht te worden tegen dit voorstel te hebben gestemd.

Vervolgens besluiten de staten zonder hoofdelijke stemming overeenkomstig het voorstel van het college, onder de aantekening dat de fractie van de Ouderenpartij geacht wenst te worden tegen te hebben gestemd.

2. Het voorstel van gedeputeerde staten van 24 september 2001, kenmerk 38/6.24/2001008670, Instelling Fonds verkeer en vervoer

(statenstuk 885)

3. Het voorstel van gedeputeerde staten van 24 september 2001, kenmerk 37/6.5/2001008290, Meerjarenuitvoeringsprogramma verkeer en vervoer 2002-2005

(statenstuk 886)

4. Het voorstel van gedeputeerde staten van 24 september 2001, kenmerk 38/6.16/2001008520, 4e wijziging provinciale begroting 2001

(statenstuk 883)

met de op deze punten betrekking hebbende verslagen van de Statencommissies Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit en Bestuur, Financiën en Economie van 15 en 17 oktober 2001.

Zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming besluiten de staten telkens overeenkomstig het voorstel van het college.

De VOORZITTER: Wij zijn hiermee aan het eind van onze beraadslagingen gekomen. U bent van

harte uitgenodigd voor een drankje en een hapje.
Wat mij betreft hebt u ze verdiend.

**O. Sluiting**

De VOORZITTER: Ik sluit de vergadering.

(De vergadering wordt om 19.04 uur gesloten.)

GB

**TOEZEGGINGEN**

gedaan in de vergadering van provinciale staten van Drenthe, gehouden op 6 en 7 november 2001 in het provi nciehuis te Assen.

**Pagina**

123 Mevrouw EDELENBOSCH zegt toe dat de lijn die de provincie met haar plattelandsbeleid voorstaat, op papier zal worden gezet.

129 De heer WEGGEMANS zegt toe dat een notitie zal worden gemaakt over wat er op het punt van de armoedebestrijding in Drenthe gebeurt.

129 De heer WEGGEMANS zegt een notitie toe over de verantwoordelijkheid van de provincie voor de werkgelegenheid.

139 Mevrouw DE VRIES zegt toe dat na anderhalf jaar een evaluatie zal plaatsvinden van wat is bereikt met statenstuk 882.

provincie Drenthe

Statencommissiestuk

# Bestuursovereenkomst landelijke ontwikkeling windenergie

Advies: ter behandeling in de Statencommissie Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit op 11 juni 2001

**C-stuk**

Behandeld door de heer H. van der Meer, telefoonnummer (0592) 365501
Portefeuillehouder: mevrouw G. de Vries-Leggedoor

## Inleiding

Om tijdig de landelijke doelstelling voor windenergie per 2010 te realiseren, te weten 1.500 MW opgesteld windvermogen op landlocaties, willen de betrokken ministeries (het Rijk) en de gezamenlijke provincies (het Interprovinciaal Overleg (IPO)) een bestuursovereenkomst sluiten: Bestuursovereenkomst landelijke ontwikkeling windenergie (BLOW). De vertegenwoordigers van de provincies zullen in het algemeen bestuur van het IPO daarover op 28 juni 2001 een standpunt innemen. Voor die standpuntbepaling vragen wij aan uw commissie advies. In het IPO-voorstel voor de verdeling van de 1.500 MW over de provincies is de taakstelling voor Drenthe op 15 MW bepaald.

## Advies

1. Stem in met de BLOW die voorziet in een actieve, gezamenlijke provinciale inzet voor 1.500 MW windenergie per 2010 op landlocaties.
2. Stem in met het Drentse aandeel in de BLOW van 15 MW.

## Meetbaar/Beoogd beleidseffect

De door het Rijk geformuleerde inzet om in 2010 op landlocaties 1.500 MW aan duurzame energie uit wind te winnen, wordt gerealiseerd. Nederland geeft daarmee ook uitvoering aan de afspraken die zijn gemaakt over reductie van $CO_2$ (VN-Klimaatverdrag 1992; Kyoto-protocol 1997).

## Argumenten

*1.1. De provincie Drenthe draagt bij aan (inter)nationale afspraken om de $CO_2$-uitstoot terug te dringen en een groter aandeel van de Nederlandse energiebehoefte te betrekken uit duurzame bronnen*

Om uitvoering te kunnen geven aan afspraken om de uitstoot van $CO_2$ en het gebruik van fossiele brandstoffen terug te dringen, is het nodig een groter aandeel van de energiebehoefte te winnen uit duurzame bronnen als zon, wind, biomassa en warmtekracht. In het rijksbeleid is vastgelegd dat in 2010 5% van de energiebehoefte uit duurzame bronnen moet worden gehaald en in 2020 is dat 10%. Naar de huidige inzichten moet vooral wind daaraan een substantiële bijdrage leveren. Voor windenergie zijn in het rijksbeleid de volgende doelstellingen vastgelegd: 1.500 MW opgesteld vermogen op land in 2010 en minimaal 3.000 MW per 2020 op land en zee.

*1.2. De huidige bestuursovereenkomst met de zeven windrijke provincies heeft niet tot het gewenste resultaat geleid*

De BLOW is de opvolger van de in 1991 gesloten Bestuursovereenkomst plaatsing windenergie (BPW) met de toen zeven windrijke provincies (BPW-provincies). De binnenlandprovincies waaronder Drenthe bleven buiten de afspraken, omdat bij de technologische ontwikkeling van dat moment onvoldoende windvang voor een substantiële energiewinning werd bereikt. Met de huidige technologie is ook landinwaarts op rendabele wijze wind als duurzame energiebron interessant. Vandaar dat alle provincies meedoen in de BLOW.
Met het oog op de doelstelling van 1.500 MW opgesteld windvermogen op land per 2010, had de BPW als tussendoel dat per 2000 al 1.000 MW zou zijn gerealiseerd. Echter, per 2000 staat er slechts ongeveer 450 MW. Gebrek aan draagvlak voor windprojecten op lokaal niveau, een onduidelijk investeringsklimaat gedurende enkele jaren, een te weinig actieve opstelling van provincies en onvoldoende afstemming tussen de betrokken departementen zijn hier in belangrijke mate debet aan.

De BLOW wil deze tekortkomingen van de BPW ondervangen door een actiegerichte aanpak van Rijk en provincies en goede afspraken tussen en binnen beide bestuurslagen.

*1.3. De plaatsingsproblematiek van windturbines vraagt om een meer sturende aanpak van bovenaf dan andere vormen van duurzame energiewinning*

Met het Bestuursakkoord Nieuwe Stijl (BANS) zijn tussen het Rijk, het IPO en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) afspraken gemaakt over politiek-bestuurlijke bundeling van krachten op een aantal sectoroverstijgende beleidsthema's. De uitvoering van het Klimaatconvenant is zo'n thema: BANS-klimaat. Met het BANS-klimaat worden afspraken gemaakt over inspanningen om de $CO_2$-reductie te bereiken en de mogelijkheden om dat door een toename van duurzame energiebronnen te doen. Naast windenergie gaat het ook om zonne-energie, warmtekracht en dergelijke.

Belangrijk verschil tussen windenergie en de overige vormen van duurzame energie is dat windenergie een zichzelf bewezen economische activiteit is, maar waarvan de ontwikkeling op de nodige bestuurlijke weerstanden en ruimtelijke inpassingsproblemen stuit. Voor windenergie is daarom een meer doorpakkende aanpak nodig, terwijl de ontwikkeling van andere duurzame energievormen meer gebaat is bij een stimulerende aanpak. Dit rechtvaardigt voor windenergie een aparte, sterk resultaatgerichte aanpak zoals met de BLOW is verwoord.

*1.4. De voorbereiding tot en de besluitvorming over het beoogde windturbinepark bij Coevorden is een goed voorbeeld van de voorgestelde aanpak met de BLOW*

De BLOW gaat uit van een actief provinciaal handelen. Zo dient de provincie binnen één jaar na ondertekening van de BLOW een plan van aanpak te hebben opgesteld (artikel 3.2.2) waarover met gemeenten overleg is gevoerd (artikel 3.2.3) en waar de provincie zo nodig zelf een planologisch tijdige besluitvorming afdwingt of regelt (artikel 3.2.4).

Deze aanpak hebben wij vorig jaar gevolgd toen wij een discussienotitie hebben opgesteld voor een eerste gedachtewisseling over het te maken *Uitwerkingsplan windturbineparken,* zoals in het Provinciaal omgevingsplan (POP) Drenthe is aangekondigd. Voor enkele gemeenten hebben wij het initiatief genomen voor een gesprek. Voorzover de andere gemeenten behoefte hadden, hebben zij gereageerd. Op basis van die gesprekken en reacties is de mogelijkheid van een windturbinepark ten zuiden van Coevorden in beeld gekomen. Deze locatie hebben wij als kansrijk beoordeeld, omdat het aan de POP-criteria voldoet, gedragen wordt door de gemeente en naar onze inschatting krachtige initiatiefnemers kent. Op 11 september van het vorig jaar hebt u met de ontwikkeling van een turbinepark aldaar ingestemd. De raad van de gemeente Coevorden heeft inmiddels een plan van aanpak vastgesteld en opdracht gegeven voor een haalbaarheidsonderzoek. Volgens de planning neemt de raad uiterlijk in 2003 een definitief besluit over de medewerking aan het turbinepark.

*1.5. De BLOW is een bouwsteen voor de eind 2001 door provinciale staten (PS) vast te stellen Nota energiebeleid*

Behalve dat uw commissie op 11 september 2000 heeft ingestemd met de ontwikkeling van een windturbinepark bij Coevorden, hebt u toen ook ingestemd met ons voorstel om geen medewerking te verlenen aan andere initiatieven vooruitlopend op een door PS vast te stellen *Nota energiebeleid Drenthe*. Op 20 november van het vorig jaar heeft de Statencommissie Milieu, Water en Groen (MWG) over de *Energieverkenning Drenthe* van het bureau Ecofys gesproken. Daarmee is de voorbereiding van de nota gestart en de planning is dat wij de nota dit jaar aan PS voor vaststelling aanbieden. De doelstelling voor windenergie in de *Nota energiebeleid Drenthe* kan dus niet lager zijn dan het aandeel in de BLOW van 15 MW.

*2.1. De gevoerde discussie in 2000 over de ruimtelijke mogelijkheden voor windturbineparken wijst uit dat dit voor Drenthe een reëel getal is*

In bijlage 1 van de toelichting op de BLOW is de stand van zaken per provincie benoemd. Voor Drenthe is beknopt het knelpunt aangegeven voor de beperkte mogelijkheden om windturbineparken ruimtelijk te kunnen inpassen. Dit behoeft enige toelichting.

In het eerdergenoemde discussiestuk voor een eerste uitwerking van het *Uitwerkingsplan windturbineparken* hebben wij het landschap als leidend beginsel genomen. De uitkomst van deze invuloefening was dat op een hoger schaalniveau een groot deel van het veenkoloniaal gebied als het voor Drenthe geschikte gebied naar voren kwam voor een grootschalige ingreep. Het Drents Plateau, Zuidwest-Drenthe en het meest zuidoostelijke deel van Drenthe werden niet geschikt gevonden vanwege de invloed van hoge turbines op de "ongestoorde" beleving van waardevolle (onder andere Bargerveen) en kleinschalige landschappen in Drenthe of in de directe nabijheid van Drenthe (onder andere Wieden/Weerribben). De *Nota landschap* vormde de basis voor deze aanduiding. Overigens hebben wij bezwaren geuit tegen de bouw van een windpark in de gemeente Twist op korte afstand van het Bargerveen, maar dat heeft niet tot het gewenste resultaat geleid.

Verder bleek uit de bestuurlijke overleggen dat de provincie Groningen het veenkoloniale gebied in haar recentelijk vastgestelde POP van windturbines vrijhoudt. Dit is een zeer bewuste keuze voor behoud van open en weidse landschappen. Door de twee "veenkoloniale" gemeenten werd deze opvatting ondersteund. In onze stellingname op de gesprekken met en de reacties van de gemeenten hebben wij dit ook als reden genoemd om de discussienotitie en het op kaart aangeduide gebied van de Drentse Veenkoloniën terug te nemen. Deze brief hebt u ook ontvangen bij het commissiestuk over het windturbinepark bij Coevorden dat u op 11 september hebt behandeld.

Op grond van deze overwegingen menen wij dat de Drentse bijdrage van 15 MW aan de BLOW een reëel getal is, want alternatieven voor het windturbinepark bij Coevorden lijken niet eenvoudig binnen handbereik te liggen. Dit betekent ook dat wij inschatten dat de locatie Coevorden de benodigde 15 MW kan opbrengen.

*2.2. Dit aandeel staat in verhouding tot de bijdragen die de vijf “niet-windrijke” provincies leveren*

Uiteraard houden de BPW-provincies in de BLOW minimaal hun bijdrage zoals die al met de BPW was bepaald. Kijkend naar de verdeling tussen de BPW-provincies en de vijf overige provincies die voor het eerst tot de overeenkomst toetreden, is het duidelijk dat de BPW-provincies veruit het grootste aandeel hebben: totaal 1.315 MW. De vijf provincies nemen gezamenlijk 185 MW voor hun rekening. Gezien de grootte en de landschappelijke kenmerken van die vijf provincies is de aangegeven verdeling van die 185 MW, waarvan Drenthe dus 15 MW levert, als redelijk te bestempelen.

## Uitvoering

**Tijdsplanning**

| | |
|---|---|
| 11 juni | Advies Statencommissie Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit (RIM) |
| 19/26 juni | Standpunt gedeputeerde staten (GS) voor besluit IPO-AB |
| 28 juni | IPO-AB |
| juli | Ondertekening BLOW |
| juli | Vaststelling GS van statenvoordracht Nota energiebeleid Drenthe |
| september | behandeling Nota energiebeleid Drenthe in Statencommissie MWG |
| november | Vaststelling Nota energiebeleid Drenthe |
| tot juli 2002 | Opstellen plan van aanpak voor uitvoering BLOW |

**Financiën**

| | |
|---|---|
| Totale kosten | N.v.t. |
| Externe kosten | ƒ 100.000,--/€ 45378,02 door het Ministerie van Economische Zaken beschikbaar gesteld voor het maken van een plan van aanpak en aanvullend nog een bepaalde bijdrage in de uitvoering van dat plan (artikel 2.3.2 van de BLOW). |
| Kosten voor de provincie | Naast reguliere werkzaamheden geen extra kosten. |

**Monitoring en evaluatie**
Jaarlijkse verslaglegging door de provincie in april (artikel 7.1 van de BLOW).

**Extern betrokkenen**
De gemeenten bij het te maken plan van aanpak (artikel 3.2.3 van de BLOW).

**Communicatie**
Na ondertekening van de BLOW zal er bekendheid aan worden gegeven.

## Bijlagen

1. De BLOW.*(is niet digitaal beschikbaar, maar op te vragen)*
2. Toelichting op de BLOW. *(is niet digitaal beschikbaar, maar op te vragen)*

## Ter inzage in de leeskamer

N.v.t.

Assen, 21 mei 2001
Kenmerk: 20/6.26/2001003734

Gedeputeerde staten van Drenthe,

A.L. ter Beek, voorzitter
H. Rappa-Velt, griffier

id/coll.

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
6 en 7 november 2001

# Statenstuk 872

## Nota energiebeleid

Advies: ter behandeling in de Statencommissie Milieu, Water en Groen op 15 oktober 2001

**B-stuk**

Behandeld door de heer J.G. Koops, telefoonnummer (0592) 365839
Portefeuillehouder: de heer Joh. Dijks

## Inleiding

Klimaatverandering behoort tot een van de grote milieuproblemen van de komende jaren. Zoals ook in het onlangs verschenen Nationaal Milieubeleidsplan (NMP)4 wordt onderkend blijkt voortgaan op het niveau van het gangbare energiebeleid niet afdoende. Minimaal is een intensiveringsslag op diverse aandachtsvelden respectievelijk beleidsterreinen noodzakelijk. Een noodzakelijke randvoorwaarde is dat alle energiegebruikers, intermediaire organisaties en overheden energie-besparing en de inzet van duurzame energiebronnen als een van hun kerntaken gaan zien.
Op 20 november 2000 heeft de Statencommissie Milieu, Water en Groen de Energieverkenning Drenthe behandeld. Doel van de Energieverkenning Drenthe was het inventariseren van de mogelijkheden binnen Drenthe op het gebied van energiebesparing en duurzame energie. De commissie heeft ons advies overgenomen om als vervolg op de Energieverkenning Drenthe een Nota energiebeleid op te stellen, waarin de uitgangspunten en keuzes meer expliciet worden aangegeven. Zij heeft tevens geadviseerd aan de Energienota een Activiteitenprogramma te koppelen. Beide stukken liggen nu voor. Daarbij moet de Nota energiebeleid beschouwd worden als een uitwerkings-nota van het Provinciaal omgevingsplan (POP) ten aanzien van de onderwerpen energiebesparing en duurzame energie.
Bij de uitwerking van de Energienota is gekozen voor de systematiek van de in Interprovinciaal Overleg(IPO)-verband ontwikkelde "menukaart". Via deze systematiek wordt voor diverse relevante aandachtsvelden aangegeven welke ambities de provincie nastreeft. Deze menukaart maakt het mogelijk de inzet en prestaties van provincies onderling te vergelijken (een soort benchmarking). Door het uitbrengen van een Nota energiebeleid en Activiteitenprogramma 2002-2005 creëert de provincie ook de mogelijkheid van een financiële tegemoetkoming van de kant van het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) ten behoeve van de uitvoering van het Activiteitenprogramma, conform afspraken in het kader van Bestuursakkoord Nieuwe Stijl(BANS)-klimaat. Onduidelijkheid omtrent een eventueel klimaatconvenant, dat oorspronkelijk was gepland in december 2000, heeft mede geleid tot vertraging van de Nota energiebeleid.
Uit de Nota energiebeleid blijkt dat op alle beleidsvelden een intensiveringsslag noodzakelijk is. Wel worden vanuit de provincie bezien prioriteiten gesteld. Deze liggen bij de aandachtsvelden Duurzame energie, Energie in de bouw, Energie en verkeer en vervoer en Energie in de eigen organisatie (voorbeeldfunctie). Belangrijke nieuwe items zijn de relatie tussen energie en ruimtelijke ordening (met name het streven om te komen tot het formuleren van meer concrete toetsingscriteria zoals in het kader van ISV en bestemmingsplannen) en de verdere ontwikkeling van zonnecellen (PV) en omgevingswarmte (warmtepompen). Gestreefd zal worden om de komende liberalisering van de energiemarkt mede te benutten als mogelijkheid om ook doelstellingen op het gebied van duurzame energie te verwezenlijken. In het voorjaar van 2001 is gestart met het beleidsveld Energie in de milieuvergunning. Omtrent de voornemens op het gebied van windenergie bent u vlak voor de zomer in het kader van Bestuursovereenkomst Landelijke Ontwikkeling Windenergie (BLOW) geïnformeerd.
In het Actieprogramma 2002-2005 (zie bijlage 4) zijn diverse acties opgenomen op basis waarvan de in de Nota energiebeleid geformuleerde doelstellingen moeten worden gerealiseerd. Het actieprogramma is niet volledig ingevuld om zodoende nog in te kunnen spelen op actuele ontwikkelingen in de komende drie jaar.
Een intensiveringsslag tenslotte is niet denkbaar zonder extra middelen. Tot nu toe werden projecten ad hoc gefinancierd uit bestaande fondsen (NMP-fonds, Fonds flexibel beleid). Uit het oogpunt van planning, continuïteit en het kunnen inspelen op actuele ontwikkelingen is ter financiering van het Actieprogramma 2002-2005 gekozen voor het instellen van een driejarig krediet. De financiering van de benodigde extra menskracht voor de komende jaren moet komen via BANS-klimaat (zie hoofdstuk 3).
Ter informatie voor wat betreft de lopende activiteiten is het Actieprogramma 2001 toegevoegd waaruit blijkt dat een deel van het beleid reeds in gang is gezet (zie bijlage 3 van de Nota energiebeleid).

## Advies

1. Vaststellen van de Nota energiebeleid Drenthe als basis voor beleid op het gebied van energiebesparing en duurzame energie voor de komende drie jaar als uitwerkingsplan van het POP.

2. Instemmen met de activiteiten zoals voorgesteld in het Actieprogramma 2002-2005 als belangrijke eerste aanzet tot het realiseren van de doelstellingen op dit terrein, zowel intern (voorbeeldfunctie) als extern.
3. Instemmen met het inbrengen van een voorstel ter financiering van de activiteiten uit het Activiteitenprogramma 2002-2005 bij de behandeling van de Najaarsnota ter grootte van ƒ 500.000,-- per jaar voor de periode van drie jaar (ƒ 1,-- per inwoner per jaar), mee te nemen in de begroting voor 2002.

## Meetbaar/Beoogd beleidseffect

1. Het voldoen aan de (inter)nationale afspraken met betrekking tot de uitstoot van $CO_2$ (Kyoto-protocol) hetgeen neerkomt op 6% $CO_2$-emissiereductie (2008-2012 ten opzichte van 1990).
2. Realiseren van het Drentse aandeel in de $CO_2$-emissiereductie hetgeen neerkomt op circa 500.000 ton $CO_2$/jaar. Het landelijke zogenaamde beleidstekort bedraagt 17 megaton/ jaar.
3. Het vergroten van het aandeel duurzame energie in de energieopwekking tot 10% in 2010.

## Argumenten

1. In het Bestuursprogramma 1999-2003 Besturen in Balans staat dat "de provincie voorstander is van het gebruik van zonne-energie en andere vormen van duurzame energie. Daarnaast blijft een krachtig energiebesparingsbeleid nodig. Stimulering hiervan heeft de aandacht".
2. Wij geven invulling aan de statenmotie (november 1999) waarin ons wordt verzocht prioriteit te geven aan een voorbeeldfunctie duurzame ontwikkeling (zowel intern als extern) onder andere rond het thema duurzame energie.
3. Wij geven uitvoering aan ons eigen advies respectievelijk het advies van de Statencommissie Milieu, Water en Groen om als vervolg op de Energieverkenning Drenthe een Energienota inclusief Activiteitenprogramma op te stellen.
4. De provincie Drenthe zal de realisatie van een deel van de (inter)nationale klimaatafspraken moeten waarmaken in de vorm van activiteiten op het gebied van energiebesparing en duurzame energie in Drenthe conform het IPO-milieuprogramma 1999-2002. Hierin hebben de provincies hun ambities op energiegebied vastgelegd en aangegeven dat ze voor zichzelf belangrijke taken zien weggelegd op het gebied van energiebesparing en duurzame energie. Ook zijn in IPO-verband gezamenlijke trajecten opgestart zoals de ontwikkeling van de zogenaamde menukaart.
5. Het Bestuursakkoord Nieuwe Stijl (BANS, maart 1999) onderdeel klimaatbeleid: Rijk, IPO en Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) hebben onderkend dat klimaatverandering een belangrijk maatschappelijk probleem is dat vraagt om een gezamenlijke aanpak.
6. De provincie zal haar ambities moeten aangeven om in aanmerking te komen voor een financiële tegemoetkoming van de kant van VROM (exacte regeling is op dit moment nog onduidelijk).
7. Gemeenten verwachten van de provincie op bepaalde terreinen een regiefunctie zoals bijvoorbeeld op het gebied van ISV, energie en ruimtelijke ordening en liberalisering.

## Uitvoering

**Tijdsplanning**

Wat betreft de Energienota:

- 2002-2005 Uitvoeren van de beleidsvoornemens.

Wat betreft het Activiteitenprogramma:

- 2001 Uitvoering geven aan de activiteiten zoals vermeld in het Activiteitenprogramma -2001 (zie bijlage 3). Dit onder andere conform de verkregen gelden in het kader van het Fonds flexibel beleid (november 2000).
- 2002-2005 Uitvoering geven aan de activiteiten conform het Activiteitenprogramma 2002-2005.

**Financiën**

| | |
|---|---|
| Totale kosten | De provinciale gelden worden voor het overgrote deel ingezet als cofinanciering in diverse projecten. De totale financiële omvang van deze projecten is nog niet bekend. |
| Externe kosten | Nog niet aan te geven. |
| Kosten voor de provincie | ƒ 500.000,-- per jaar gedurende een periode van drie jaar. |
| Uit het budget: | Financiering van de activiteiten uit het Activiteitenprogramma 2002-2005, ter grootte van ƒ 500.000,-- per jaar voor een periode van drie jaar, mee te nemen in de begroting voor 2002 en volgende jaren. |

Als uitgangspunt hierbij is genomen het gegeven dat provincies ƒ 1,-- tot ƒ 3,-- per inwoner per jaar uitgeven aan projecten op energiegebied (IPO-monitoringsrapportage 2001). Wanneer Drenthe de ondergrens aanhoudt komt dit neer op ƒ 500.000,--/jaar.
Aangenomen wordt dat via BANS-klimaat een extra medewerker wordt verkregen, hetgeen noodzakelijk is voor de uitvoering van de activiteiten. Zie verder voor wat betreft menskracht hoofdstuk 3 van de Energienota.

**Monitoring en evaluatie**

- Jaarlijkse rapportage aan provinciale staten aansluitend bij de IPO-monitoringsrapportage (onderdeel energie).
- Monitoring van de projecten uit het Activiteitenprogramma maakt deel uit van de projecten.

**Extern betrokkenen**

Uit de Energienota en het Actieprogramma blijkt dat energie raakvlakken heeft met vele beleidsvelden. Navenant is ook het aantal extern betrokkenen groot en divers. Met name genoemd worden: gemeenten, energiebedrijven, intermediairen, het bedrijfsleven en diverse maatschappelijke organisaties.

**Communicatie**

Er zal in samenwerking met de Stafgroep Communicatie een communicatieplan worden opgesteld waarin aangegeven zal worden op welke wijze moderne communicatietechnieken kunnen bijdragen aan (de verspreiding van) de kennis op het gebied van energiebesparing en duurzame energie.

## Bijlagen
Geen.

## Ter inzage in de leeskamer

N.v.t.

Assen, 27 augustus 2001
Kenmerk: 28/6.1/2001006044

Gedeputeerde staten van Drenthe,

A.L. ter Beek, voorzitter
H. Rappa-Velt, griffier

tk/coll.

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 27 augustus 2001, kenmerk 28/6.1/2001006044;

BESLUITEN:

I. de Nota energiebeleid vast te stellen als basis voor het beleid op het gebied van energiebesparing en duurzame energie;

II. het Activiteitenprogramma 2002-2005 vast te stellen als belangrijke eerste aanzet tot het realiseren van de doelstellingen uit de Nota energiebeleid en daarvoor een bedrag ter grootte van ƒ 500.000,-- per jaar voor de periode van drie jaar (ƒ 1,-- per inwoner per jaar) mee te nemen in de begroting voor 2002 en volgende jaren.

Assen, 7 november 2001

Provinciale staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

tk/coll.

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
13 november 2002

# Statenstuk 999

## Najaarsnota 2002, Beleidsnota 2003 en Begroting 2003

Advies: ter behandeling in de Statencommissies Milieu, Water en Groen en Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit op 21 oktober 2002 en Cultuur en Welzijn en Bestuur, Financiën en Economie op 23 oktober 2002

## B-stuk

Behandeld door de heren J. Bosker, telefoonnummer (0592) 365660 en T. Lesschen, telefoonnummer (0592) 365569
Portefeuillehouder: de heer H. Weggemans

## Inleiding

Hierbij treft u ter vaststelling de volgende stukken aan:

- Najaarsnota 2002
- Beleidsnota 2003
- Begroting 2003 en de daarbij behorende modellen en bijlagen

Over de wijze waarop deze stukken zijn opgebouwd en gelezen kunnen worden, lichten wij het volgende toe.

In het voorjaar van 2002 hebt u zich aan de hand van de op dat moment gereedgekomen bladspiegels uitgesproken over de nieuwe systematiek voor de begroting. Duidelijk is geworden dat u wenst dat wordt voortgegaan op de ingeslagen weg van verbetering van de informatie in de begrotings- en rekeningstukken, zowel op het gebied van het informatiegehalte als de mate waarin beleid meetbaar en afrekenbaar wordt gemaakt.

In de nu voorliggende Begroting 2003 zijn de tastbare resultaten te zien van de ontwikkeling die de provincie het afgelopen jaar heeft doorgemaakt. Als onderdeel van de uitvoering van het Plan van aanpak beleidsmonitoring is de Begroting 2003 in haar geheel opgezet volgens de nieuwe systematiek, waarmee u vorig jaar al kennis kon maken. Een jaar eerder dan oorspronkelijk gepland zijn alle doelstellingen beschreven via een methode waarbij doelstellingen concreet en met de klant in beeld worden gepresenteerd. In deze zin is de informatie voor de begrotingsbehandeling verbeterd. Een meer gedetailleerde toelichting op de opzet van de begroting blijft hier achterwege; die is te vinden in de begroting zelf. Wij merken wel alvast op, dat de begroting twee typen bladspiegels bevat: een bladspiegel voor beleid dat nog in ontwikkeling is en een bladspiegel voor beleid dat reeds in uitvoering is of dat in 2003 zal komen.

Voor de voorbereiding van de begrotingsbehandeling kan op meerdere manieren een insteek worden gekozen. De insteek die wij voorstaan is het bespreken van de begroting aan de hand van de provinciale doelstellingen. De geboden informatie is via de doelstellingen ontsloten. Dit is op verschillende manieren gebeurd:

- de Beleidsnota 2003 is vrijwel volledig ingedeeld aan de hand van de provinciale doelstellingen. Per doelstelling wordt een beleidsbeschouwing gegeven. Voorstellen voor nieuw beleid zijn in de tekst geaccentueerd en de Beleidsnota 2003 bevat ook een samenvattend overzicht;
- de Begroting 2003 is volledig opgebouwd vanuit de provinciale doelstellingen. Daarbij hebben wij ons - vooruitlopend op het nieuwe duale stelsel - beperkt tot de externe doelstellingen: dat zijn de doelstellingen die beogen bij te dragen aan een maatschappelijk effect;
- de Begroting 2003 verstrekt per doelstelling al die informatie die voor de nieuw op te zetten duale begroting wordt gevraagd. Wat wij willen bereiken wordt omschreven in doelstellingen, deels al geconcretiseerd in beleidsindicatoren en gekoppeld aan maatschappelijke effecten. Wat wij daarvoor gaan doen is op dit moment nog vrij concreet omschreven aan de hand van de provinciale prestaties. Wat het mag kosten is meerjarig uitgewerkt op hoofdlijnen en voor het komende jaar gedetailleerd per kostensoort;
- de Begroting 2003 bevat enige beknopte informatie over de voorstellen voor nieuw beleid. Bij de desbetreffende doelstelling wordt aangeduid welk voorstel er in concreto is gedaan;

- de Najaarsnota 2002 bevat een totaal uitgewerkt overzicht van alle voorstellen voor nieuw beleid en onderbouwt het meest uitgebreid het keuzeproces. Bij die voorstellen die nadere toelichting vereisen, gebeurt dat door middel van afzonderlijke statenstukken die tegelijkertijd met de Begroting 2003 in uw staten behandeld zullen worden. Dit maakt dat nieuw beleid op vier manieren te zien is: als onderdeel van het totale beleid in de Beleidsnota 2003, in zijn budgettaire consequenties in de Begroting 2003, als onderdeel van het keuzepakket voor de komende jaren in de Najaarsnota 2002 en tot slot nog gedetailleerd in afzonderlijke statenstukken in die gevallen waarin dat wenselijk is.

Uitgaande van de doelstellingen kunt u zich een goed beeld vormen van het beleid dat het college voor ogen staat, wat de budgettaire gevolgen zijn van de voorstellen voor nieuw beleid en intensiveringen van bestaand beleid. Op dit moment is de informatie nog enigszins verspreid over de welbekende documenten. Maar de informatie is goed te vinden door gebruik te maken van het overzicht dat bij dit statenstuk is gevoegd en dat in een meer toegesneden vorm ook bij de agenda's voor de commissievergaderingen te vinden zal zijn.

Om lezing en eventueel behandeling per doelstelling mogelijk te maken, bieden wij u in het onderdeel toelichting van dit statenstuk een overzicht aan. Hierin is per doelstelling weergegeven wat de vindplaats is in de Beleidsnota 2003, de Begroting 2003 dan wel in de Najaarsnota 2002. En als er sprake is van een uitgewerkt statenvoorstel, is dat ook aangegeven.

## Advies

1. De Najaarsnota 2002 vaststellen.
2. De Beleidsnota 2003 vaststellen.
3. De Begroting 2003 en de daarbijbehorende modellen en bijlagen vaststellen.

## Meetbaar/Beoogd beleidseffect

Het integraal afwegen van het voorgenomen beleid in relatie tot de financiële ruimte en het vaststellen van de begroting zoals voorgeschreven in artikel 195 van de Provinciewet.

## Argumenten

*1.1. Vaststelling van de genoemde stukken maakt deel uit van de begrotings- en rekeningcyclus van de provincie Drenthe.*

*1.2. Het vaststellen van de begroting is voorgeschreven in de Provinciewet.*

## Uitvoering

**Tijdsplanning**
N.v.t.

**Financiën**
N.v.t.

**Monitoring en evaluatie**
N.v.t.

**Extern betrokkenen**
N.v.t.

**Communicatie**
Persconferentie Begroting 2003.

## Bijlagen

1. Najaarsnota 2002.
2. Beleidsnota 2003.
3. Begroting 2003 en de daarbijbehorende modellen en bijlagen.

## Ter inzage in de leeskamer

N.v.t.

Assen, 25 september 2002
Kenmerk: 39/6.6/2002008636

Gedeputeerde staten van Drenthe,

S.B. Swierstra, wnd. voorzitter
J.D. Nauta, griffier

ab/coll.

In het onderstaande overzicht zijn de vindplaatsen van de begrotingsdoelstellingen in de begrotingsstukken 2003
weergegeven.

| Naam doelstelling | Nummer doelstelling | Vindplaats in Beleidsnota 2003 | Vindplaats in Begroting 2003 | Voorstellen in Najaarsnota 2002 | Te behandelen in statencommissie |
|---|---|---|---|---|---|
| | | *pagina* | *pagina* | *voorstel* | *commissie* |
| Provinciale staten | 31001 | | 28 | | BFE |
| Gedeputeerde staten | 31101 | | 29 | | BFE |
| Kwaliteit openbaar bestuur | 31201 | | 30 | Voorstel 5b | BFE |
| Bestuurlijke organisatie | 31301 | 12 | 31 | | BFE |
| Financieel toezicht | 31401 | | 32 | | BFE |
| IPO | 31601 | | 33 | | BFE |
| Provincies-van-de-toekomst | 31602 | 12 | 34 | | BFE |
| Voormalig personeel | 31603 | | 35 | | BFE |
| Bestuurlijk onderzoek | 31604 | | 36 | | BFE |
| Rechtsbescherming | 31605 | | 37 | | BFE |
| Diensten voor derden | 31701 | | 38 | | BFE |
| Handhaving openbare orde en veiligheid | 32001 | 14 | 42 | Voorstel 5a | BFE |
| Rampenbestrijding en crisisbeheersing | 32101 | | 43 | Voorstel 5c | BFE |
| Bestrijding bosbranden | 32201 | | 45 | | BFE |
| Opstellen en uitdragen provinciaal beleid verkeer en vervoer | 33002 | 16 | 50 | | RIM |
| Veilige bereikbaarheid door middel van infrastructuur en gedragsbeïnvloeding | 33003 | 18 | 52 | | RIM |
| Beleid duurzaam beheer provinciaal wegennet | 33103 | 19 | 54 | | RIM |
| Duurzaam beheerd provinciaal wegennet | 33104 | | 55 | | RIM |
| Vaarweg Meppel-De Punt | 33304 | | 57 | | RIM |
| Zuidelijk vaarwegennet | 33305 | | 59 | | RIM |
| Beleid duurzaam beheerd provinciaal vaarwegennet | 33306 | 19 | 61 | | RIM |
| Goederenvervoer | 33402 | 19 | 62 | | RIM |
| Personenvervoer | 33403 | 20 | 63 | | RIM |
| Algemene uitvoering waterhuishouding | 34001 | 22 | 68 | | MWG |
| Beleidsmonitoring | 34002 | 23 | 69 | | MWG |
| Gewenst grond- en oppervlaktewaterregime | 34003 | 23 | 70 | | MWG |
| Waterhuishoudkundige inrichting | 34004 | | 72 | | MWG |
| Waterschappen | 34101 | 23 | 74 | | MWG |

| Naam doelstelling | Nummer doelstelling | Vindplaats in Beleids-nota 2003 | Vindplaats in Begroting 2003 | Voorstellen in Najaarsnota 2002 | Te behandelen in staten-commissie |
|---|---|---|---|---|---|
| | | *pagina* | *pagina* | *voorstel* | *commissie* |
| Muskusrattenbestrijding | 34201 | 24 | 76 | Voorstel 5d, 5e | MWG |
| Optimaal beheerde waterpeilen op de provinciale kanalen | 34301 | | 77 | | MWG |
| Grondwaterwet | 34401 | 24 | 78 | | MWG |
| Vergunningverlening en handhaving waterhuishouding | 34402 | 24 | 79 | | MWG |
| Provinciale milieuverordening | 35001 | 26 | 84 | | MWG |
| Milieubeleidsplanning | 35003 | 26 | 85 | | MWG |
| Milieucommunicatie | 35004 | 26 | 86 | | MWG |
| Duurzame projectontwikkeling | 35005 | 26 | 87 | Voorstel 5h | MWG |
| Gebiedsgericht beleid | 35006 | 28 | 88 | | MWG |
| Bodembescherming | 35201 | 28 | 90 | | MWG |
| Bodemsanering | 35202 | 29 | 92 | | MWG |
| Verwerking afvalstoffen | 35203 | 30 | 94 | | MWG |
| Bodembeleid | 35204 | 28 | 95 | | MWG |
| Luchtverontreiniging algemeen | 35301 | 30 | 97 | | MWG |
| Geluidhinder algemeen | 35401 | | 99 | | MWG |
| Uitvoering Saneringsprogramma industrielawaai | 35402 | 31 | 100 | | MWG |
| Modernisering instrumentarium geluidbeleid (MIG) | 35403 | 31 | 102 | | MWG |
| Beleidsontwikkeling vergunningverlening milieubeheer | 35501 | | 103 | | MWG |
| Beleidsontwikkeling handhaving milieubeheer | 35502 | | 104 | Voorstellen 5f en 5g | MWG |
| Vergunningverlening inrichtingen Wet milieubeheer (Wm) | 35503 | 31 | 105 | Voorstel 5i | MWG |
| Handhaving inrichtingen Wm | 35504 | 31 | 106 | | MWG |
| Overeenkomst handhavingssamenwerking | 35505 | | 107 | | MWG |
| Milieuklachten | 35506 | | 108 | | MWG |
| Vergunningverlening ontgrondingen | 35601 | 33 | 109 | | MWG |
| Programmering en sturing natuur | 36001 | 34 | 114 | | MWG |
| Informatiesysteem Landelijk Gebied | 36002 | 35 | 115 | | MWG |
| leren voor Duurzaamheid | 36003 | 35 | 117 | | MWG |
| Landinrichting | 36004 | 35 | 119 | | MWG |
| Plattelandsvernieuwing | 36005 | 36 | 120 | | MWG |
| Natuurbeleid | 36201 | 36 | 121 | Voorstel 5j | MWG |
| Bos | 36202 | 37 | 123 | | MWG |
| Landschap | 36203 | 38 | 125 | | MWG |
| Nationale parken | 36204 | 38 | 127 | | MWG |
| Natuur, uitvoering/regelgeving | 36205 | | 129 | Voorstel 5k | MWG |

| Naam doelstelling | Nummer doelstelling | Vindplaats in Beleids-nota 2003 | Vindplaats in Begroting 2003 | Voorstellen in Najaarsnota 2002 | Te behandelen in staten-commissie |
|---|---|---|---|---|---|
| | | *pagina* | *pagina* | *voorstel* | *commissie* |
| Natuur, gebiedenbeleid | 36206 | | 131 | | MWG |
| Beleidskaders | 37005 | | 136 | Voorstel 5m | BFE |
| Verbetering vestigingsfactoren kernzones | 37106 | 39 | 137 | | BFE |
| Verbetering functioneren arbeidsmarkt | 37107 | 39 | 139 | Voorstel 5l | BFE |
| Versterking economische vitaliteit platteland | 37108 | 41 | 141 | Voorstel 5x | BFE |
| Toeristisch aanbod | 37109 | 41 | 142 | | BFE |
| Openbaar belang nutsfuncties | 37202 | | 144 | | BFE |
| Verbetering economisch perspectief agrarische sector | 37303 | | 145 | Voorstel 5n | BFE |
| Beleidskaders welzijnsbeleid | 38001 | 43 | 150 | | CW |
| Educatieve infrastructuur | 38101 | 44 | 152 | | CW |
| Sport in Drenthe | 38201 | 44 | 154 | Voorstel 5x | CW |
| Participatie cultuuruitingen | 38303 | 44 | 156 | Voorstel 5o | CW |
| Behoud cultureel erfgoed | 38304 | 44 | 159 | Voorstellen 5r, 5t en 5w | CW |
| Interculturele ontwikkeling en diversiteit in de samenleving | 38403 | 45 | 162 | | CW |
| Vrijwilligerswerk | 38405 | 45 | 165 | Voorstellen 5q en 5v | CW |
| Bevorderen maatschappelijke betrokkenheid en informatie-overdracht | 38406 | 46 | 167 | Voorstel 5s | CW |
| Participatie en sociale ontwikkeling | 38407 | | 169 | Voorstel 5u | CW |
| Gezondheidszorg | 38603 | 46 | 172 | Voorstel 5z | CW |
| Uitvoering Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden | 38604 | 47 | 174 | | CW |
| Patiënten-/consumentenbeleid | 38605 | 47 | 175 | | CW |
| Ouderenzorg | 38701 | 47 | 176 | | CW |
| Jeugdzorg | 38801 | 47 | 178 | Voorstel 5y | CW |
| Algemeen ruimtelijke ordening | 39001 | 48 | 184 | | RIM |
| Beleidsmonitoring | 39002 | 49 | 186 | | RIM |
| Provinciaal omgevingsplan | 39101 | 49 | 187 | | RIM |
| Regiovisie Groningen-Assen | 39102 | | 189 | | RIM |
| Uitvoering ruimtelijke ordening | 39103 | 50 | 191 | | RIM |
| Regiovisie Zuid-Drenthe/ Noord-Overijssel | 39104 | | 193 | Voorstel 5aa | RIM |
| Stedelijke vernieuwing | 39201 | 50 | 194 | | RIM |
| Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 30201 | 51 | 201 | Voorstelen 1, 2, 3, 4, 5ab t/m 5ap en 6 | BFE |

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 25 september 2002, kenmerk 39/6.6/2002008636;

gelet op artikel 195 van de Provinciewet;

BESLUITEN:

I. de Najaarsnota 2002 vast te stellen;

II. de Beleidsnota 2003 vast te stellen;

III. de Begroting 2003 en de daarbijbehorende modellen en bijlagen vast te stellen.

Assen, 13 november 2002

Provinciale staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

ab/coll

provincie Drenthe

# Najaarsnota 2002

**PROVINCIE DRENTHE**

NAJAARSNOTA 2002

*September 2002*

INHOUD


| | | |
|---|---|---|
| | INLEIDING | 5 |
| 1. | FINANCIËLE ONTWIKKELINGEN | 7 |
| 1.1. | Algemene uitkering | 7 |
| 1.2. | Motorrijtuigenbelasting | 10 |
| 1.3. | Indexering van personele en niet-personele lasten bij budgetinstellingen | 12 |
| 1.4. | BTW-compensatiefonds | 13 |
| 1.5. | Overzicht financiële ontwikkelingen | 14 |
| 1.6. | Uitgangspunten voor de begroting | 15 |
| 2. | FINANCIËLE EFFECTEN | 17 |
| 2.1. | Begrotingswijzigingen 2002/preprioriteiten 2003 | 17 |
| 2.2. | Totaaloverzicht | 19 |
| 3. | VOORSTELLEN | 21 |
| 3.1. | Nieuw beleid/intensiveringen | 21 |
| 3.2. | Fonds flexibel beleid | 33 |
| | BIJLAGEN | 35 |
| 1. | Overzicht onderhouds- en vervangingsclaims | 36 |
| 2. | Afkortingenlijst | 37 |

# INLEIDING

Het actualiseren van het financiële beeld in het kader van de begroting 2003 en het doen van voorstellen zijn de voornaamste doelstellingen van deze Najaarsnota. De vertaling van de voorstellen in de begroting vindt als volgt plaats. De wijzigingen die betrekking hebben op 2002 zijn verwerkt in de 4e wijziging van de begroting 2002. De wijzigingen voor de jaren 2003 en volgende zijn opgenomen in de begroting 2003, met enkele uitzonderingen. Waar sprake is van deze uitzonderingen is dit in deze nota aangegeven.

Een belangrijk nieuw fenomeen in deze Najaarsnota is de invoering van het BTW-compensatiefonds per 1 januari 2003. Deze wet heeft grote gevolgen voor de provinciale begroting en vergt veel voorbereiding. In een afzonderlijk statenstuk zijn wij nader ingegaan op de gevolgen van het BTW Compensatiefonds. In deze nota zijn de gevolgen van de invoering van deze wet voor een groot deel verwerkt. Zo zijn de kosten van alle voorstellen netto, dat wil zeggen exclusief BTW. Met name voor de samenwerkingsverbanden kunnen er begrotingstechnisch ook gevolgen zijn, omdat de subsidie in sommige gevallen kan worden verlaagd. De consequenties hiervan zijn op dit moment nog niet bekend. Verder is in de begroting een herwaardering van de investeringen, reserves en voorzieningen toegepast. In definitieve zin kan deze herwaardering pas worden afgerond in 2003, nadat het resultaat 2002 bekend is.

Voorstellen in het kader van het Fonds flexibel beleid zijn tevens onderdeel van deze Najaarsnota.

# 1. FINANCIËLE ONTWIKKELINGEN

## 1.1. Algemene uitkering

**Behoedzaamheidsreserve**
Wij hanteren evenals in de Voorjaarsnota 2002 het uitgangspunt dat voor 2002 de volledige behoedzaamheidsreserve is ingehouden en dat daarop geen terugontvangst plaatsvindt. Voor de jaren daarna houden wij rekening met een jaarlijkse terugontvangst van 75% uit de behoedzaamheidsreserve.

**Provinciefonds 2002**
Het accres voor het jaar 2002 is blijkens de Meicirculaire 2002 4,40%. Als hierop de inhouding uit de behoedzaamheidreserve in mindering wordt gebracht, bedraagt het accres gecorrigeerd 2,63%.

Vanwege de uitbreiding van het provinciaal takenpakket als gevolg van het Vuurwerkbesluit wordt de algemene uitkering structureel verhoogd. Voor Drenthe wordt in verband hiermee ruim € 37.000,-- aan de algemene uitkering toegevoegd. In de Septembercirculaire 2001 was reeds een bedrag van circa € 150.000,-- toegevoegd aan het Drentse deel van de algemene uitkering. De totaal toegevoegde extra middelen in verband met het Vuurwerkbesluit bedragen daarmee ruim € 187.000,-- per jaar. De gevolgen voor de begroting in verband met de extra uitgaven in verband hiermee worden nader belicht in hoofdstuk 3 van deze Najaarsnota en zullen worden verwerkt in de 4e wijziging van de begroting 2002.

In verband met de versterking van de provinciale rol met betrekking tot de rampenbestrijding is de uitkering uit het Provinciefonds eveneens verhoogd. Voor Drenthe betekent dit een verhoging van de algemene uitkering met € 76.000,-- in 2002 tot structureel ruim € 103.000,-- vanaf 2003. De gevolgen voor de begroting in verband met de extra uitgaven in verband hiermee worden nader belicht in hoofdstuk 3 van deze Najaarsnota en zullen worden verwerkt in de 4e wijziging van de begroting 2002.

Het Rijk is voornemens de algemene uitkering te verhogen in verband met de provinciale bestuurslasten bij de bescherming van het archeologisch erfgoed. Het kabinet heeft ingestemd met een wetsvoorstel om het verdrag van Valletta (1992) in Nederland in te voeren. Doel is het behoud van het bodemarchief door bij de ruimtelijke ordening in een vroeg stadium rekening te houden met archeologische bodemschatten. Een structurele toevoeging aan het Provinciefonds is voorzien bij invoering van de desbetreffende wetgeving. Tot dat tijdstip zullen de provincies op beperkte schaal gecompenseerd worden voor de aanloopkosten. De nieuwe wet zal naar verwachting in werking treden in de loop van 2004. Voor de bestuurslasten van gemeenten en provincies is voorzien in toevoegingen aan Gemeente- en Provinciefonds, oplopend tot een totaal van € 9 miljoen structureel vanaf 2005 (voor de fondsen gezamenlijk). Voor die tijd is een beperkte vergoeding van de aanloopkosten voorzien. Binnenkort vindt overleg plaats tussen het Rijk, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en het Interprovinciaal Overleg (IPO) over de verdeling tussen en binnen de beide fondsen.

De integratie-uitkering Afschaffing provinciale opslagen omroepbijdragen wordt met ingang van 2002 landelijk structureel met € 6,855 miljoen verhoogd. Voor Drenthe houdt dit een bedrag in van € 252.553,--. Naar aanleiding van het amendement Bakker dat de Tweede Kamer bij de behandeling van de Eerste suppletore begroting Provinciefonds 2001 heeft aangenomen, is de integratie-uitkering Afschaffing provinciale opslagen omroepbijdragen voor het uitkeringsjaar 2001 verhoogd met € 6,855 miljoen. De indieners hebben in de toelichting bij het amendement aangegeven ervan uit te gaan dat deze extra compensatie structureel aan het Provinciefonds wordt toegevoegd. Naar aanleiding van het amendement heeft het kabinet een onderzoek ingesteld naar de provinciale uitgaven voor de regionale omroepen. De definitieve onderzoeksresultaten, die pas na de indiening van de Voorjaarsnota van het kabinet beschikbaar zijn gekomen, in relatie tot een nieuw amendement Bakker c.s. bij de eerste suppletore begroting 2002, geven het kabinet reden om de extra compensatie structureel te verwerken.

**Provinciefonds 2003**

Uit de Meicirculaire 2002 kan worden afgeleid dat aan de accresramingen voor de komende jaren meer onzekerheden kleven dan anders. Dit komt onder meer doordat de besluitvorming door het Rijk over de Rijksbegroting 2003 op dit moment in een minder ver gevorderd stadium is dan gebruikelijk in het begrotingsproces. De formatiebesprekingen over een nieuw Regeerakkoord vallen samen met de beleidsmatige voorbereiding van de begroting 2003. Tevens is voor de jaren 2003 en volgende van belang hoe de normeringssystematiek in de volgende kabinetsperiode vormgegeven wordt. Door het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) is daarom aangesloten bij de verkiezingsprogramma's van PvdA, VVD en CDA, waarin uitgegaan wordt van een accrespercentage van 1 tot 1,25[1]. Omdat er over het begrotingsjaar 2003 nog grote onzekerheden bestaan, heeft het kabinet in het bestuurlijk overleg met de gemeenten en provincies de optie voorgehouden om voor het uitkeringsjaar 2003 voorzichtigheidshalve uit te gaan van een reële ontwikkeling van het Provinciefonds van 0%. Rekening houdend met een prijsmutatie van het bruto binnenlands product (BBP) van 3% leidt dit tot een accres van 3% voor 2003.

In verband met de verhoging van de BTW-opbrengst na de invoering van het BTW-compensatiefonds wordt in 2003 landelijk eenmalig € 2,332 miljoen toegevoegd aan het Provinciefonds. Voor Drenthe betekent dat een bedrag van € 130.000,--. Vanaf 2004 zal in verband met de verhoging van de BTW-opbrengst 2% van de uitname structureel aan het BTW-compensatiefonds ten goede komen.

Het Rijk overweegt de algemene uitkering additioneel te verhogen in verband met de dualisering van het provinciaal bestuur. In verband met de ontvlechting van de bestuursfuncties heeft reeds een toevoeging aan het Provinciefonds plaatsgevonden. De extra kosten die met name de rekenkamerfunctie en de griffier nieuwe stijl met zich meebrengen zijn onderwerp van overleg tussen Rijk en het IPO.

Het Rijk heeft het voornemen om de uitkering uit het Provinciefonds met ingang van het jaar 2003 te verhogen in verband met de overheveling van de middelen voor regionale omroepen op de begroting van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen naar het Provinciefonds. Een structurele toevoeging is voorzien bij de invoering van de desbetreffende wetgeving. In het wetsvoorstel met betrekking tot dit onderwerp is een wettelijke zorgplicht voor de provincie opgenomen om de regionale omroep minstens op het voorzieningenniveau van 2001 te handhaven.

[1] Uit mondeling verkregen informatie van het Ministerie van BZK blijkt dat ook bij uitvoering van de bezuinigingsplannen van het kabinet, conform het strategisch akkoord van CDA, LPF en VVD, deze aannames nog steeds reëel zijn.

Vanaf 2003 stopt de integratie-uitkering Verdi personeel. De bekostiging zal niet langer via het Provinciefonds verlopen, maar een onderdeel worden van de gebundelde doeluitkering (GDU) van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat (VW). Van de aanvankelijk voorziene overheveling van de integratie-uitkering Provinciefonds naar de algemene uitkering Provinciefonds wordt door het Rijk bij nader inzien afgezien. In plaats daarvan worden de middelen van de integratie-uitkering met ingang van 2003 naar de begroting van het Ministerie van VW overgeheveld om door dit ministerie aan de provincies te worden uitgekeerd. Het ministerie verstrekt nu al een vergoeding voor personele middelen aan de kaderwetgebieden. De compensatie via de begroting van het Ministerie van VW heeft de voorkeur gekregen boven de compensatie via de algemene uitkering. Een belangrijke rol daarbij speelt de doelgroep: provincies én kaderwetgebieden, en het bestaan van een op de doelgroep afgestemd financieel instrumentarium in de vorm van de GDU. Het streven is om de GDU te verbreden met bijdragen voor verkeersveiligheid, vervoermanagement en personele middelen en deze verbreding met ingang van 1 januari 2004 in te voeren. Het streven is dat, vooruitlopend daarop, in 2003 de vergoeding voor apparaatskosten aan kaderwetgebieden en provincies wordt verstrekt op basis van een regeling van het Ministerie van VW met een tijdelijk karakter.

**Provinciefonds 2004 en volgende jaren**

Ook voor de jaren 2004 en volgende jaren is in de Meicirculaire de inschatting van de reële groei gebaseerd op de verkiezingsprogramma's van de grote partijen[2]. Dit houdt in dat van een percentage van 1 is uitgegaan. Dit komt volgens de circulaire overeen met een accrespercentage van 3,75[3].

In 2004 vindt voor het eerst de uitname als gevolg van de invoering van het BTW-compensatiefonds uit het Provinciefonds plaats. Deze wordt nu, volgens het rapport Actualisering uineemformules in verband met de introductie BTW-compensatiefonds voor Drenthe ingeschat op ongeveer € 12,-- per inwoner. Dit komt voor Drenthe overeen met een uitname van € 5,6 miljoen per jaar. Nadere informatie over de uitname zal eerst in de loop van 2003 te verwachten zijn.

Op grond van de Meicirculaire 2002 kan, de uitname in verband met het BTW-compensatiefonds buiten beschouwing latend, het volgende beeld worden gegeven van de verwachte ontwikkeling van de accressen met inachtneming van de eerder in deze nota geformuleerde aannames ten aanzien van de behoedzaamheidsreserve.

| Jaar | Accres |
|---|---|
| 2002 | 2,63% |
| 2003 | 2,83% |
| 2004 | 3,37% |
| 2005 | 2,99% |
| 2006 | 2,05% |

Voor 2004 is rekening gehouden met het in de vorenstaande tabel opgenomen accres. Meerjarig is voor 2005 en volgende jaren rekening gehouden met het gemiddelde (geraamde) accres over de jaren 2002 tot en met 2006, namelijk 2,9%.

2 Uit mondeling verkregen informatie van het Ministerie van BZK blijkt dat ook bij uitvoering van de bezuinigingsplannen van het kabinet, conform het strategisch akkoord van CDA, LPF en VVD, deze aannames nog steeds reëel zijn.

3 Inclusief volledige terugontvangst.

In de onderstaande tabellen is weergegeven hoe op grond van deze uitgangspunten de uitkering uit het provinciefonds zich ontwikkelt voor 2002 en volgende jaren.

Provinciefonds 2002 tot en met 2006

| Bedragen x € 1.000,-- | 2002 | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| Algemene uitkering | 55.068 | 57.316 | 53.754 | 55.398 | 57.091 |
| Integratie-uitkeringen | 1.729 | 1.523 | 1.523 | 1.523 | 1.523 |
| Totaal uitkering Provincie-fonds | 56.796 | 58.840 | 55.278 | 56.922 | 58.615 |

In 2003 zijn er voor Drenthe nog twee integratie-uitkeringen, te weten de uitkering Afschaffing provinciale opslagen omroepbijdrage en de uitkering Omroepbijdrage amendement bakker c.s. Omdat de geleidelijke inbouw van deze integratie-uitkeringen nog niet verwerkt is in de ontwikkeling van de algemene uitkering voor de jaren 2004 en volgende, is in het vorenstaande overzicht de hoogte van de integratie-uitkeringen meerjarig constant gehouden.

In het onderstaande overzicht is weergegeven welke wijzigingen ten opzichte van de Voorjaarsnota 2002 hebben geleid tot de bijgestelde raming van de uitkeringen uit het Provinciefonds van deze Najaarsnota.

| Bedragen x € 1.000,-- | 2002 | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| Voorjaarsnota 2002 | 55.596 | 55.400 | 56.709 | 58.047 | 59.375 |
| Integratie-uitkering Aanvulling amendement Bakker c.s | 253 | 253 | 253 | 253 | 253 |
| BTW-compensatiefonds | - | - | -5.600 | -5.648 | -5.688 |
| Accresverschillen en taakmutaties | 947 | 3.187 | 3.916 | 4.270 | 4.675 |
| Najaarsnota 2002 | 56.796 | 58.840 | 55.278 | 56.922 | 58.615 |

Samengevat kunnen de volgende bedragen worden bij- dan wel afgeraamd.

| Bedragen x € 1.000,-- | 2002 | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| Voorjaarsnota 2002 | 55.596 | 55.400 | 56.709 | 58.047 | 59.375 |
| Najaarsnota 2002 | 56.796 | 58.840 | 55.278 | 56.922 | 58.615 |
| Bijramen (+) of aframen (-) | 1.200 | 3.440 | -1.431 | -1.125 | -760 |

## 1.2. Motorrijtuigenbelasting

**2002 en volgende jaren**

Vertrekpunt voor de ramingen van de opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting (MRB) is het wagenpark per 27 april 2002. Ten opzichte van de vorige raming die gebaseerd was op het wagenpark eind 2001 bedroeg de groei van het aantal auto's 0,68%. Op jaarbasis betekent dit ruim 2%. In de raming was rekening gehouden met een groei in 2002 van 2,5%. Inmiddels is de verwachte groei van het aantal auto's voor de resterende acht maanden van 2002 op 1% gesteld. Evenals in de afgelopen jaren heeft zich weer een verschuiving naar zwaardere gewichtsklassen voorgedaan.

Het aantal motoren in Drenthe is in de eerste vier maanden met 2,5% gestegen.

Voor de groei in 2003 en volgende jaren handhaven wij onze uitgangspunten zoals reeds verwoord in de Voorjaarsnota 2002, namelijk op 1,5% per jaar.
Wij zien evenmin aanleiding om het gehanteerde percentage voor oninbaar te wijzigen. Ook dit handhaven we op 1%.

*Opcententarief*
Het opcententarief in de provincie Drenthe is conform het hiertoe door u genomen besluit geïndexeerd op basis van het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie. Ten opzichte van de verwachting in de Voorjaarsnota 2002 is dit cijfer iets gestegen, door een iets hogere (geraamde) inflatie in 2002.

Volgens het Centraal economisch plan 2002, bijlage A4, bedragen deze cijfers:

| | 1999 | 2000 | 2001 | 2002 | gemiddeld |
|---|---|---|---|---|---|
| stijgingspercentage | 2,20 | 2,60 | 4,50 | 3,25 | 3,14 |

In de Voorjaarsnota 2002 was een stijging voorzien van 2,95%. Door de iets hogere inflatie wordt het stijgingspercentage nu 3,14. De afgesproken indexering resulteert in een opcententarief per 1 april 2003 van 66,9. Wij stellen u voor:

**Voorstel 1 Provinciaal opcententarief per 1 april 2003**
Het opcententarief voor de MRB per 1 april 2003 vaststellen op 66,9.

Indien wij het stijgingspercentage van 3,14% toepassen op het meerjarenperspectief, bedraagt het opcententarief per
- 1 april 2004: 69,0
- 1 april 2005: 71,2
- 1 april 2006: 73,4
- 1 april 2007: 75,7

Het maximaal toegestane aantal opcenten bedraagt per 1 april 2003: 89,9.

**Raming opbrengst opcenten MRB**
De vorengenoemde aannames terzake van volumes en tarieven zijn verwerkt in onze raming van de opbrengst opcenten MRB. Wij zijn er daarbij van uitgegaan dat de provinciale opcenten op de MRB zullen blijven bestaan.

In de onderstaande tabel is de raming voor 2002 en komende jaren weergegeven.

| Bedragen x € 1.000,-- | 2002 | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| Raming Voorjaarsnota 2002 | 26.072 | 27.224 | 28.448 | 29.722 | |
| Raming Najaarsnota 2002 | 26.450 | 27.656 | 28.951 | 30.308 | 31.722 |
| | 378 | 432 | 503 | 586 | |

## 1.3. Indexering van personele en niet-personele lasten bij budgetinstellingen

Teneinde in de begroting 2003 actuele ramingen te verstrekken van de budgetsubsidies aan de provinciale budgetinstellingen worden de meerjarencijfers uit de Voorjaarsnota 2002 voorzien van een gewijzigde indexering. Deze gewijzigde indexering is gebaseerd op de gegevens die verstrekt worden in de Meicirculaire 2002. De indexcijfers zijn zoals gebruikelijk gebaseerd op de bekende cijfers van het Centraal Planbureau.

Om te beginnen is een nacalculatie gemaakt van de subsidiebedragen voor 2001. Berekend zijn de mutaties die nog plaatsvinden ten opzichte van de hercalculatie voor 2001 op basis van de Septembercirculaire waarvan het effect vermeld is in de Voorjaarsnota 2002. Op basis van de nu bekend geworden loonindex (4,7%) en prijsindex (3,3%) voor 2001 vindt met de betrokken budgetinstellingen een afrekening van de subsidie over 2001 plaats. Ten opzichte van de in de Voorjaarsnota gepresenteerde hercalculatie levert dat een additioneel nadeel op ten bedrage van in totaal € 9.642,--.
De ramingen over 2002 worden tussentijds bijgesteld op basis van de herziene percentages van het Centraal Bureau voor de Statistiek. Voor 2002 wordt uitgegaan van een loonstijging van 5% en een prijsstijging van de overheidsconsumptie van 3,5%. Voor 2003 is de loonstijging 4% en de prijsstijging 2,75%. De bijstelling van de indexering voor 2002 zal vooralsnog niet leiden tot een aanvullende subsidiebeschikking.

Voor de jaren 2004 tot en met 2006 is voor de indexcijfers de gebruikelijke inschatting gemaakt; voor de loonindex wordt een jaarlijkse stijging van 3% aangehouden en voor de prijsindex een jaarlijkse stijging van 2%.

De effecten van de bijgestelde subsidiëring zijn de volgende.

| Budgetsubsidies (x € 1.000,--) | 2002 | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| Raming Voorjaarsnota 2002 | 12.101 | 12.490 | 12.841 | 13.203 | 13.576 |
| Raming Najaarsnota 2002 | 12.213 | 12.660 | 13.015 | 13.382 | 13.759 |
| Aanpassing (3=2-1) | 112 | 170 | 174 | 179 | 183 |

Naast de hiervoor genoemde ontwikkelingen bij de huidige budgetinstellingen, zullen wij, vermoedelijk vanaf 2003, RTV Drenthe in financiële zin als budgetinstelling gaan beschouwen, waardoor op de budgetsubsidie aan deze organisatie een jaarlijkse indexering van toepassing is. Achtergrond hiervan is de decentralisatie van de omroepgelden die waarschijnlijk ingaat in 2003. Wij wijzen u in dit verband naar het statenstuk Advisering Commissariaat voor de Media inzake zendvergunning RTV Drenthe 2003-2007; begroting 2003. De gevolgen van de toepassing van de indexering zijn in de onderstaande tabel opgenomen, waarbij tevens de totale aanpassing is weergegeven in de tabel.

| Bedragen (x € 1.000,--) | 2002 | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| Indexering RTV Drenthe vanaf 2003 | | 245 | 435 | 630 | 831 |
| Aanpassing huidige budgetinstellingen | | | | 179 | 183 |

## 1.4. BTW-compensatiefonds

De gevolgen van het BTW-compensatiefonds zijn zeer uiteenlopend. In het statenstuk BTW-compensatiefonds is op deze gevolgen nader ingegaan. Wat het BTW-compensatiefonds in financiële zin betekent, kan op dit moment slechts worden benaderd.

Met name de gevolgen voor de kredieten in de exploitatie zijn in deze nota verwerkt. Voor de effecten in de balanssfeer is bij de opstelling van de begroting 2003 met een benadering gewerkt. Pas nadat de rekening 2002 is vastgesteld kunnen deze effecten definitief worden vastgesteld.

Ook voor de samenwerkingsverbanden van de provincie met andere organisaties, bijvoorbeeld de gemeenschappelijke regelingen kan de invoering van het BTW-compensatiefonds gevolgen hebben. Zo kan, indien de BTW voor deze samenwerkingsverbanden verrekenbaar wordt per 1 januari 2003, als gevolg hiervan de subsidie worden verlaagd.
Ten slotte is onzeker hoe de effecten als gevolg van het gedrag van de provincies zullen zijn. Een massale investeringsimpuls in 2003 naar verwachting leidt tot een hogere korting op de algemene uitkering, omdat de effecten van dit fonds voor het Rijk budgettair neutraal moeten verlopen.
Ten opzichte van het statenstuk BTW-compensatiefonds, waarin een indicatieve berekening was opgenomen van de financiële gevolgen op basis van de begroting 2002, zijn de effecten geactualiseerd in het navolgende overzicht.

| Bedragen x € 1.000,-- | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 |
|---|---|---|---|---|
| **Exploitatie** | | | | |
| *Voordelige effecten* | | | | |
| Kredieten 2.3. aframen | 3.926 | 3.869 | 3.836 | 3.954 |
| 2% toevoeging Pf (2003) en Bcf ( 2004 en volgende jaren) | 130 | 130 | 130 | 130 |
| Rentevoordeel aframen passiva[4] | 371 | 371 | 371 | 371 |
| Lagere kapitaallasten | 928 | 961 | 944 | 913 |
| Lagere dotaties reserves en voorzieningen | 655 | 655 | 655 | 655 |
| Totaal voordelig | 6.010 | 5.986 | | 6.023 |
| *Nadelige effecten* | | | | |
| Uitname Provinciefonds | | 5.600 | 5.648 | 5.688 |
| Niet gecompenseerde BTW[5] | 222 | 193 | 192 | 198 |
| Totaal nadelig | 222 | 5793 | 5840 | 5886 |
| **Saldo exploitatie** | 5.787 | 192 | 96 | 137 |

[4] Door de lagere omvang van de reserves en voorzieningen hoeft per saldo minder rente te worden toegevoegd aan deze passiva. Hierdoor ontstaat een voordeel in de exploitatie.

[5] Alleen voor het jaar 2003 is ook de niet-compensabele BTW op investeringen meegerekend.

**Balans**

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| *Voordelige effecten* | | | | |
| Passiva: aframen reserves en voorzieningen | 6.190 | | | |
| Activa: lagere investeringen | 517 | | | |
| *Nadelig effect* | | | | |
| Afwaardering activa | 7.308 | | | |
| Saldo balans | -601 | | | |
| **Saldo exploitatie en balans** | 5.186 | 192 | 96 | 137 |

Om de extra administratieve lasten te kunnen opvangen worden in 2003 extra middelen aan het Provinciefonds toegevoegd. Vanaf 2004 vindt deze toevoeging plaats aan het BTW-compensatiefonds. Voor Drenthe wordt deze extra toevoeging geraamd op € 130.000,-- per jaar.

Een belangrijk risico wordt gevormd door het feit dat voor onze organisatie de investeringen veelal later worden uitgevoerd dan geraamd. Dit kan ertoe leiden dat er minder te compenseren BTW kan worden gedeclareerd dan is geraamd. Een ander groot risico vloeit voort uit het gedrag van de overige provincies. Zoals reeds gesteld kan een investeringsimpuls in 2003 leiden tot een verhoogde uitname uit het Provinciefonds. Wij stellen daarom voor het voordelige saldo over het jaar 2003 te storten in de risicoreserve BTW-compensatiefonds. Zoals vermeld in het statenstuk BTW-compensatiefonds kunnen uit dit fonds incidentele tegenvallers worden gedekt.

De structurele mee- en tegenvallers zullen worden verwerkt in het meerjarenperspectief.

**Voorstel 2 BTW-compensatiefonds**
Het begrote voordeel voor het jaar 2003 een bedrag van € 5.186.000,--[6] storten in de risicoreserve BTW-compensatiefonds.
De structurele mee- en tegenvallers verwerken in het meerjarenperspectief.

## 1.5. Overzicht financiële ontwikkelingen

De in het vorenstaande beschreven ontwikkelingen kunnen in de onderstaande tabel worden samengevat.

| **Najaarsnota 2002, afwijkingen (x € 1.000,--)** | 2002 | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| Ruimte Voorjaarsnota 2002 | 241 | -705 | -218 | 354 | |
| Algemene uitkering, inclusief uitname | 1.200 | 3.440 | -1.431 | -1.125 | -760 |
| Opcenten MRB | 378 | 432 | 503 | 586 | |

[6] In de begroting 2003 is een bedrag van € 7.465.965,-- als storting in de risicoreserve BTW-compensatiefonds opgenomen. Dit bedrag is de sluitpost van de begroting 2003 en bestaat uit de vrije bestedingsruimte + het eenmalig effect BTW-compensatiefonds. De voorgestelde post Storting risicoreserve BTW-compensatiefonds is dus € 5.186.000,--. Dit zal worden gewjzigd in de 1e wijziging van de begroting 2003.

| **Najaarsnota 2002, afwijkingen (x € 1.000,--)** | 2002 | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Indexering budgetinstellingen | -112 | -415 | -609 | -809 | -1.014 | |
| BTW-compensatiefonds, effecten exclusief uitname | | 5.186 | 5.792 | 5.744 | 5.825 | |
| BTW-compensatiefonds, storting risicoreserve | | -5.186 | | | | |
| BTW-compensatiefonds, personele lasten | | -130 | -130 | -130 | -130 | |
| Totaal | 1.707 | 2.622 | 3.907 | 4.620 | 3.921 | +p.m. |

## 1.6. Uitgangspunten voor de begroting

Bij de opstelling van de begroting worden de volgende uitgangspunten c.q. aannames gehanteerd.

| | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 |
|---|---|---|---|---|
| *Ontwikkeling prijzen* | | | | |
| Prijsmutatie van de materiële consumptie[7] | 2,75 | 2 | 2 | 2 |
| *Motorrijtuigenbelasting* | | | | |
| Opcenten tarief[8] | 66,9 | 69,0 | 71,2 | 73,4 |
| Oninbaar als % opbrengst | 1 | 1 | 1 | 1 |
| Groei grondslag (in %) | 1,5 | 1,5 | 1,5 | 1,5 |
| *Provinciefonds* | | | | |
| Accres[9] | 2,8 | 2,9 | 2,9 | 2,9 |
| *Renten* | | | | |
| Lange rente | 6 | 6 | 6 | 6 |
| Korte rente | 4,5 | 4,5 | 4,5 | 4,5 |

**Voorstel 3 Vaststellen uitgangspunten begroting 2003**

Bij de opstelling van de begroting 2003 de uitgangspunten c.q. aannames hanteren, zoals in vorenstaande tabel vermeld.

7 Voor het jaar 2003: Meicirculaire 2002. Voor de jaren daarna is de inflatiedoelstelling van de EU als inschatting gebruikt.

8 De tarieven zijn steeds ingaande 1 april en gebaseerd op de aannames zoals eerder in deze nota geformuleerd.

9 Meicirculaire 2002, na correctie en rekening houdend met geen terugontvangst uit de behoedzaamheidsreserve over 2002 en met 75% terugontvangst over de jaren 2003 en volgende.

## 2. FINANCIËLE EFFECTEN

### 2.1. Begrotingswijzigingen 2002/preprioriteiten 2003

In het navolgende wordt een aantal zaken genoemd, waarvan wij u voorstellen de begroting 2002 te wijzigen, respectievelijk te verwerken in de begroting 2003.

**a. Steunpunt kinderopvang**
Uit een analyse van de jaarrekening 2001 kwam naar voren dat de subsidie aan het Steunpunt Kinderopvang abusievelijk nog in de begroting was opgenomen. Een bedrag van € 45.400,-- kan daarom structureel worden afgeraamd.

**b. Incidenteel aanwenden bovenmatig deel rentetoevoeging algemene reserve**
In de Najaarsnota 2000 is voorgesteld het bovenmatig deel van de rentetoevoeging aan de algemene reserve incidenteel aan te wenden. Ook voor 2003 geldt dat de gehanteerde rente (6%) aanzienlijk hoger is dan de inflatie die is verwerkt in de begroting (2,75%). Wij stellen voor om voor 2003 het bovenmatig deel van de rentetoevoeging incidenteel aan te wenden. Het betreft een bedrag van 3,75% van ruim € 15 miljoen is € 488.000,--.

**c. Kosten Samenwerkingsverband Noord-Nederland**
In het u ter vaststelling in uw vergadering van 19 juni 2002 aangeboden statenstuk 954 wordt voorgesteld in te stemmen met de financiële consequenties van de begrotingswijziging Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) 2002 en de begroting SNN 2003. Een en ander houdt ingaande 2002 een structurele verhoging van de bijdrage aan het SNN in met € 66.512,--.

**d. Drenthe na de herindeling**
In de vergadering van de Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie is de onderzoeksopzet Drenthe na de gemeentelijke herindeling besproken. Daarin is ingestemd met het voorstel, met dien verstande dat de Drentse burgers direct en voluit betrokken worden bij het onderzoek. De meerkosten hiervan bedragen eenmalig € 18.355,--.

**e. Kosten Sociaal Economische Raad**
De Sociaal Economische Raad (SER) verstrekte aan de Sociaal Economische Commissie Drenthe jaarlijks een bijdrage in de exploitatiekosten. De procedure was dat een voorschot werd verstrekt waarna op basis van de rekening en het jaarverslag de bijdrage definitief werd vastgesteld.
Voor het jaar 1997 is door de SER voor het laatst een voorschot van ƒ 75.000,-- beschikbaar gesteld. Over dat jaar zijn evenwel geen rekening en jaarverslag meer opgesteld. Voorgesteld wordt om voor de terugbetaling van het in 1997 ontvangen voorschot een bedrag beschikbaar te stellen van € 34.034,--.

**f. Stimulering topamateursportevenementen**
In het u ter vaststelling in uw vergadering van 19 juni 2002 aangeboden statenstuk 948 wordt voorgesteld de Stimuleringsregeling topamateursportevenementen Drenthe vast te stellen en hiervoor voor de jaren 2002, 2003 en 2004 een bedrag beschikbaar te stellen van € 23.000,--.

**g. Vrijetijdsbesteding jongeren met een handicap**
Tijdens de behandeling van de begroting 2002 is door u een motie aanvaard waarin ons werd opgedragen de mogelijkheden te onderzoeken jongeren met een lichamelijke functiebeperking deel te laten nemen aan de vrijetijdsbesteding die gebruikelijk is voor hun leeftijdgenoten en om hen daarmee te helpen sociale contacten op te bouwen. Hiervoor werd een bedrag van ƒ 150.000,-- beschikbaar gesteld. Om onduidelijke redenen is hiervoor niet € 68.100,-- maar € 56.700,-- in de begroting 2002 opgenomen. Voorgesteld wordt het verschil bij te ramen.

**h. Opstalverzekering**
Als gevolg van veel brandschade in 2001 en de gevolgen van de gebeurtenissen in de Verenigde Staten op 11 september 2001 is de premie voor de opstalverzekering met € 13.000,-- verhoogd.

**i. Eenmalige extra bijdrage Noord-Nederlands Bureau voor Toerisme**
In juni 2002 hebben provinciale staten besloten dat het Noord-Nederlands Bureau voor Toerisme (NNBT) een eenmalige extra bijdrage krijgt van € 150.000,-- ter versterking van het eigen vermogen van het NNBT.

Deze maatregel maakt deel uit van een totaalpakket van maatregelen om tot een vernieuwd NNBT te komen. Het gaat daarbij om organisatorische, juridische, personele en financiële maatregelen die moeten leiden tot effectieve en efficiënte toeristische promotieorganisatie.

**j. Herijking welzijn**
Van de opbrengst uit de herijking welzijn achten wij € 100.000,-- structureel zeker. Deze opbrengst kan begrotingstechnisch naar onze mening als stelpost worden verwerkt. Zodra meer helderheid ontstaat over de totale effecten van de herijking zal deze post weer kunnen worden opgeheven.

**k. Vervroegde afschrijving immateriële activa**
Onderdeel van de bestemming van het rekeningresultaat 2001 is de vervroegde afschrijving van immateriële activa. Het gaat hierbij om een bedrag van € 2.524.485,--. Het structurele voordeel hiervan in de exploitatie bedraagt € 343.000,--.

**Voorstel 4 Begrotingswijzigingen 2002/preprioriteiten 2003**
In verband met de hierboven genoemde voorstellen de begroting 2002 wijzigingen c.q. deze voorstellen aanmerken als preprioriteiten 2003 en volgende jaren.

## 2.2. Totaaloverzicht

De effecten uit het voorafgaande kunnen worden samengevat in onderstaand overzicht.

| Effecten x € 1.000,-- | 2002 | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Ruimte na verwerking financiële ontwikkelingen | 1.707 | 2.622 | 3.907 | 4.620 | 3.921 | +p.m. |
| a. Steunpunt kinderopvang | -45 | -45 | -45 | -45 | -45 | |
| b. Incidenteel aanwenden bovenmatig deel rentetoevoeging algemene reserve | - | -488 | - | - | - | |
| c. Kosten SNN | 67 | 68 | 69 | 71 | 73 | |
| d. Drenthe na de herindeling | 18 | - | - | - | - | |
| e. Kosten SER | 34 | - | - | - | - | |
| f. Stimulering topamateursportevenementen | 23 | 23 | 23 | - | - | |
| g. Vrijetijdsbesteding jongeren met een handicap | 11 | - | - | - | - | |
| h. Opstalverzekering | 13 | 13 | 14 | 14 | 15 | |
| i. Eenmalige extra bijdrage NNBT | 150 | - | - | - | - | |
| j. Herijking welzijn | | -100 | -100 | -100 | -100 | |
| k. Vervroegde afschrijvingen immateriële activa | | -343 | -343 | -343 | -343 | |
| Totaal | 271 | -872 | -382 | -403 | -400 | |
| Dekken ten laste van de algemene reserve | 150 | - | - | - | - | |
| Toevoegen (-) aan of dekken (+) uit de ruimte | 121 | -872 | -382 | -403 | -400 | |
| Resterende ruimte | 1.586 | 3.494 | 4.289 | 5.023 | 4.321 | +p.m. |

# 3. VOORSTELLEN

## 3.1. Nieuw beleid/intensiveringen

Wij zijn van mening dat op een aantal terreinen intensiveringen gewenst zijn. Dit heeft geleid tot een aantal voorstellen voor nieuw beleid en intensiveringen van bestaand beleid. Deze voorstellen zijn deels incidenteel, deels structureel. De maximaal te bestemmen ruimte is als volgt:

| Najaarsnota 2002, afwijkingen (x € 1.000,--) | 2002 | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totale ruimte na verwerking effecten | 1.586 | 3.494 | 4.289 | 5.023 | 4.321 | +p.m. |

De voorstellen zijn in de onderstaande tabellen samengevat, waarna elk van de voorstellen van een korte motivering is voorzien. Ter toelichting op de tabel nog het volgende.

- Van de voorstellen die betrekking hebben op het externe beleid is de hoofdfunctie weergegeven in de tabel.
- De voorstellen die betrekking hebben op de interne organisatie zijn aangeduid met "app.".
- Van een aantal voorstellen zult u separaat een statenstuk ontvangen; deze zijn in de laatste kolom van navolgende tabel aangegeven met een asterisk (*).
- Een aantal voorstellen is cursief weergegeven. Deze zijn niet opgenomen in de begroting 2003 en de Beleidsnota 2003, maar zijn wel onderdeel van de voorstellen in het kader van de begroting 2003. Indien u hiermee instemt, zullen deze voorstellen worden verwerkt in de eerste wijziging van de begroting 2003.

| | Onderwerp | 2002 | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | Hoofstuk begroting | Staten-stuk |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| a. | Risicokaart Drenthe beheer en onderhoud (exclusief form. pl.) | | 291.500 | 30.500 | 30.500 | 30.500 | 2 | * |
| *b.* | *Subsidie Stichting Dametin* | | *8.500* | *8.500* | *8.500* | *8.500* | *2* | |
| *c.* | *Rampenbestrijding* | *76.280* | *104.530* | *105.450* | *106.390* | *107.350* | *2* | |
| d. | Muskusrattenbestrijding | 45.000 | | | | | 4 | |
| *e.* | *Beverratbestrijding* | *23.510* | *23.510* | *23.510* | *23.510* | *23.510* | *4* | |
| f. | Vervanging meetbus | | 40.000 | | | | 5 | |
| g. | Certificering kwaliteitssystemen-vergunningverlening/handhaving | | 15.000 | 15.000 | 15.000 | 15.000 | 5 | |
| h. | Uitvoeringsprogramma afvalpreventie energiebesparing provinciehuis | | 195.326 | 275.289 | | | 5 | * |
| *i.* | *Vuurwerkbesluit* | *75.000* | *76.500* | *78.000* | *79.600* | *81.200* | *5* | |
| j. | Bijdrage soortenbeleid | | 68.000 | 68.000 | | | 6 | * |
| k. | Subsidiëring projecten Schadepreventie Flora- en faunawet | | 12.500 | 12.500 | 12.500 | 12.500 | 6 | * |
| l. | Bijdrage noordelijke arbeidsmarktschets | 8.925 | 8.925 | 8.925 | 9.100 | 9.290 | 7 | |
| m. | Verhoging krediet Nieuwe Hanze Interregio | | 30.000 | | | | 7 | |
| n. | Consulent biologische landbouw | | 30.000 | 30.000 | 30.000 | 30.000 | 7 | * |
| o | Verhoging subsidie Stichting Het Drentse Boek | | 7.000 | 7.000 | 7.000 | 7.000 | 8 | * |
| p. | Installatie klimaatbeheersing Drents Museum | 166.500 | | | | | 8 | * |
| q. | Cofinanciering Stimuleringsregeling vrijwilligerswerk | | 68.067 | 68.067 | | | 8 | * |
| r. | Verhoging subsidie Monumentenwacht Drenthe | | 63.500 | 63.500 | 63.500 | 63.500 | 8 | * |
| *s.* | *Verhoging bijdrage RTV Drenthe* | | *106.844* | *106.844* | *106.844* | *106.844* | *8* | * |
| t. | Onderhoud Drents Museum | | 10.000 | 10.000 | 10.000 | 10.000 | 8 | * |
| u. | Verhoging subsidie Brede Overleggroep Kleine Dorpen (BOKD) | | 25.000 | 25.000 | 25.000 | 25.000 | 8 | * |
| v. | Ondersteuning vrijwillige besturen dorpshuizen en speeltuinwerk | 120.000 | 70.000 | 70.000 | 70.000 | 70.000 | 8 | * |
| w. | Instandhouding kwaliteit archiefinspecties | | 7.000 | 7.000 | 7.000 | 7.000 | 8 | * |
| x. | EK atletiek | 100.000 | 93.000 | | | | 8 | * |
| y. | Beleidskader jeugdzorg | | 180.000 | 180.000 | 180.000 | 180.000 | 8 | * |
| *z.* | *Global positioning system (GPS) ambulance-zorg Drenthe* | | *64.815* | | | | *8* | * |
| aa. | Regiovisie Zuid-Drenthe/Noord-Overijssel | | 45.000 | 45.000 | | | 9 | |
| ab. | Budget reïntegratie (Wet verbetering Poort-wachter) | | 50.000 | 50.000 | 50.000 | 50.000 | App. | |
| ac. | Voorzetting Arbo-beleid | | 50.000 | 50.000 | 50.000 | 50.000 | App. | |
| ad. | Vergroting betrouwbaarheid ICT-voorzieningen | | 130.000 | 80.000 | 80.000 | 80.000 | App. | * |
| ae. | Software kantoorautomatisering | | 22.510 | 22.510 | 22.510 | 22.510 | App. | * |
| af. | Verhoging budget Bedrijfshulpverlening | | 55.780 | 45.070 | 45.070 | 45.070 | App. | * |
| ag. | Verhoging budget Bibliotheek | | 20.000 | 20.000 | 20.000 | 20.000 | App. | * |
| ah. | Verhoging budget Archief | | 6.355 | 6.355 | 6.355 | 5.355 | App. | * |
| ai. | Facilitair Management Informatie Systeem | | 53.977 | 8.211 | 8.211 | 8.211 | App. | * |
| aj. | Ontwikkeling Facilitaire Dienstverleningsover-eenkomsten | | 45.000 | | | | App. | * |
| ak. | Verhoging beveiligingsbudget | | 35.000 | 35.000 | 35.000 | 35.000 | App. | * |
| al. | Verhoging budget restauratieve voorzieningen | | 20.000 | 20.000 | 20.000 | 20.000 | App. | * |
| am. | Verhoging krediet reis- en verblijfkosten FG | | 10.000 | 10.000 | 10.000 | 10.000 | App. | * |
| an. | Meerjarenonderhoudsplan Drents Museum | | 57.300 | 57.300 | 57.300 | 57.300 | App. | * |
| ao. | Personele lasten | 1.000.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 | App. | * |
| *ap.* | *Extra onderhoud en vervanging* | | *40.000* | *40.000* | *40.000* | *108.961* | *App.* | |
| | **Totaal** | **1.615.215** | **2.740.439** | **2.182.531** | **1.728.890** | **1.799.601** | | |

In het navolgende zijn deze voorstellen kort nader toegelicht.

**a. Risicokaart Drenthe beheer en onderhoud**

Dit voorstel behelst de niet-personele gevolgen van statenstuk 940, Risicokaart Drenthe fase 1, in het bijzonder de kosten op het gebied van de automatisering in verband met het beheer en onderhoud van de door de provincie geproduceerde risicokaart Drenthe. Doel hiervan is het mogelijk maken van de zorg voor een adequate rampbestrijding en het bevorderen van toezicht en handhaving onder andere op het gebied van milieu en ruimtelijk ordening. Wij stellen u voor vanaf 2003 hiervoor middelen beschikbaar te stellen.

**b. Subsidie stichting Dametin**

Op initiatief van een aantal veteranen wordt er jaarlijks voor oud-Indiëgangers een reünie georganiseerd in het centrum van de plaats Dalen. In de beginjaren ’90 is er in aanwezigheid van de toenmalige minister van defensie een monument onthuld als eerbetoon aan alle burgermilitairen die in Indië hebben gediend. Deze reünie is uitgegroeid tot een landelijke manifestatie van lotsverbondenheid (Dametin). Het evenement kan op een breed draagvlak in Drenthe rekenen en bovendien trekt het veel deelnemers en aandacht van binnen en buiten de provincie. Daarmee draagt het bij aan een goed imago van de provincie Drenthe. Aan de reünie, waaraan ongeveer 1500 veteranen deelnemen, werken 200 vrijwilligers mee.

Door bezuinigingen bij de Koninklijke Landmacht is de bijdrage van Defensie fors verminderd. De stichting tracht het ontstane gat onder andere op te vangen door bezuinigingen en door verhoging van de eigen bijdrage. Daarnaast is aan de gemeente Coevorden en aan de provincie Drenthe gevraagd elk de helft van het resterende tekort op te vangen. Wij stellen u voor vanaf 2003 hiervoor middelen beschikbaar te stellen.

**c. Rampenbestrijding**

In verband met de rampenbestrijding worden vanaf 2002 extra middelen aan het Provinciefonds toegevoegd. In 2002 gaat het om een bedrag van € 76.000,--. In de jaren daarna loopt dit bedrag op vanaf € 104.000,--. Ten aanzien van de lasten in verband hiermee structureel is nog geen rekening gehouden in de begroting. Wij stellen u voor ter hoogte van deze bedragen kredieten op te nemen in de begroting vanaf 2002.

**d. Muskusrattenbestrijding**

Per 1 september 2002 is de muskusrattenbestrijding gedelegeerd naar de waterschappen. Afgesproken is om de afkoop in het kader van het Sociaal statuut in een keer te doen. In de begroting is tot nu toe nog geen rekening gehouden met deze afkoop. Het gaat naar onze inschatting om een bedrag van maximaal € 90.000,--. Daarvan zullen de waterschappen 50% voor hun rekening nemen. Voor de provincie resteert een post van € 45.000,-- voor het jaar 2002.

**e. Beverratbestrijding**

In IPO-verband zijn afspraken gemaakt over de beverratbestrijding. Met de voorgestelde middelen wordt deze afspraak nagekomen. Wij stellen u voor vanaf 2002 hiervoor middelen beschikbaar te stellen.

**f. Vervanging meetbus**

De bestaande, inmiddels tien jaar oude meetbus voldoet niet meer aan de arbeidsomstandighedeneisen en is bovendien aan vervanging toe. De meetbus is nodig voor het uitvoeren van

geluidsmetingen als een van de essentiële handhavingstaken van de provincie op grond van de Wet milieubeheer. Het voorstel betekent een incidenteel beslag op middelen in 2003.

**g. Certificering kwaliteitssystemen vergunningverlening/handhaving**

De provincies hebben afgesproken dat zij voor vergunningverlening en handhaving een certificeerbaar kwaliteitszorgsysteem gaan invoeren. De provincie Drenthe streeft naar ISO-certificering per eind 2003. Daarvoor dienen zowel interne als externe audits te worden verricht en moet een certificeringstraject worden doorlopen. Vergunningverlening en handhaving vindt in de toekomst plaats conform de genormeerde eisen van ISO 9001-2000. Dit is van groot belang voor de kwaliteit van de organisatie (mensen en middelen), de producten en de bedrijfsvoering (efficiency en effectiviteit). Wij stellen u voor vanaf 2003 hiervoor middelen beschikbaar te stellen.

**h. Uitvoeringsprogramma afvalpreventie en energiebesparing provinciehuis**

Het voorstel behelst de intensivering van het uitvoeringsbeleid op het gebied van energiebesparing en afvalpreventie in het provinciehuis. In 2001 hebt u besloten een onderzoek uit te voeren naar de mogelijkheden van energiebesparing en afvalpreventie in het provinciehuis. Uit dit onderzoek is naar voren gekomen dat er verschillende maatregelen uitvoerbaar zijn. Met het uitvoeren van deze maatregelen wordt een besparing op grondstoffen en energie gerealiseerd en wordt inhoud gegeven aan de voorbeeldfunctie van de provincie op dit gebied. Hierbij kan worden gedacht aan preventie in de vergunningverlening en de bevordering van duurzame ontwikkeling.

Het voorstel omvat onder meer voorlichting voor medewerkers, voorzieningen in het provinciehuis ten behoeve van afvalpreventie en energiebesparing, zoals aanwezigheidsdetectie gekoppeld aan verlichting en een energiezuil waarop het verbruik van gas en elektriciteit zichtbaar is. Ook zullen de kosten op het gebied van energie, inkoop en afvalverwerking verminderen. Verder zal opwekking van duurzame energie in de vorm van zonnecellen en windturbines plaatsvinden.

Het uitvoeringsprogramma past in het provinciale beleid om invulling te geven aan een stevig milieubeleid. De gevraagde middelen hebben betrekking op de jaren 2003 en 2004.

**i. Extra kosten Vuurwerkbesluit**

In verband met het Vuurwerkbesluit wordt een bedrag van € 187.000,-- aan het Provinciefonds toegevoegd. Ten aanzien van de lasten is voor een bedrag van € 75.000,-- structureel hiermee nog geen rekening gehouden in de begroting. Wij stellen u voor ter hoogte van dit bedrag een krediet op te nemen in de begroting vanaf 2002.

**j. Bijdrage soortenbeleid**

Het voorstel houdt de ondersteuning in van projecten voor bedreigde diersoorten. Met het honoreren van dit voorstel geeft u invulling aan de intentieverklaring van het IPO en het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV) in het Meerjarenprogramma soortenbeleid. Doelstelling is het veiligstellen van populaties van bedreigde dier- en plantensoorten die niet door ander beleid (gebiedenbeleid) veiliggesteld kunnen worden. De provinciale betrokkenheid wordt inhoud gegeven door middel van het verstrekken van subsidies aan organisaties op het gebied van natuurbescherming, landschapsbescherming en soortenbescherming en terreineigenaren. De gevraagde middelen betreffen de jaren 2003 en 2004.

**k. Subsidiëring projecten Schadepreventie Flora- en Faunawet**

Het provinciaal bestuur wil actief invulling geven aan schadepreventie op een diervriendelijke manier. Zij is bereid om in beperkte mate ook financieel bij te dragen aan projecten die dit streven ondersteunen. Dit heeft zij uitgesproken in haar concept-Nota flora- en fauna: beleid en uitvoering wetgeving. Doelstelling is het ondersteunen en het verbreden van het draagvlak voor provinciaal beleid ten aanzien van de provinciale taken in het kader van de Flora- en Faunawet. Met dit voorstel wordt dit uitgevoerd door middel van het subsidiëren van projecten van organisaties van grondgebruikers, zoals jagers, landbouwers, natuurbescherming en dierenbescherming. Wij stellen u voor vanaf 2003 hiervoor middelen beschikbaar te stellen.

**l. Bijdrage noordelijke arbeidsmarktschets**

Sinds 1988 publiceert de Rijksuniversiteit Groningen (RuG) de Regionaal Economische Verkenningen (REV) Groningen, Friesland en Drenthe. Sinds de start van het Kompas-programma (2000) gebeurt dit in opdracht van het SNN. Deze REV richt zich op macro-economische ontwikkelingen op het niveau van de drie provincies en het Noorden, en bevat een vooruitblik van de regionale economie en de arbeidsmarkt.

Daarnaast wordt sinds 1997 door de RuG de Drentse arbeidsmarktschets opgesteld. In de loop van de jaren is de bijdrage van de provincie hieraan opgelopen tot uiteindelijk € 11.880,-- in 2001. Uitbesteding aan de RuG heeft mede plaatsgevonden vanuit de gedachte dat uiteindelijk één noordelijke arbeidsmarktschets opgesteld zou worden. Om diverse redenen is het tot nu toe niet gelukt om een noordelijke arbeidsmarktschets van de grond te krijgen. Nu lijkt het tijdstip daar om dit alsnog te realiseren.

De introductie van het Kompas-programma heeft namelijk ertoe geleid dat noordelijke overheden en andere instanties willen beschikken over adequate informatie over de ontwikkelingen in het nabije verleden, en ook over een instrument waarmee op korte/middellange termijn voorspellingen gemaakt kunnen worden over de te verwachten ontwikkelingen. Aspecten die nu deels reeds in verbrokkelde vorm in de genoemde publicaties aan te treffen zijn. Dit heeft ertoe geleid dat in het Noorden steeds meer signalen werden afgegeven dat een integratie van REV enprovinciale arbeidsmarktschetsen wenselijk werd geacht. Hierbij wordt gedacht aan één publicatie waarin de hele noordelijke arbeidsmarkt aan bod komt, inclusief een doorkijk naar de toekomst. Uiteraard dient de publicatie oog te hebben voor regionale detaillering naar de provincie.

Het Centrum voor Werk en Inkomen (CWI) heeft naar aanleiding van deze gevoelde behoefte op verzoek van het Tijdelijk Bestuurlijk Platform Arbeidsmarkt SNN het initiatief genomen en partijen bij elkaar gebracht. Het CWI heeft de RuG benaderd met het verzoek een plan van aanpak voor een driejarige periode verder uit te werken. Uit dit plan van aanpak blijkt dat de jaarlijkse kosten inclusief BTW maximaal € 107.100,-- zullen bedragen. Naast kosten voor het opstellen van de publicatie zijn kosten opgenomen voor revisie van het gedateerde ISAM-model, waarmee middellangetermijnramingen opgesteld kunnen worden.

Het CWI heeft de betrokken partijen (naast CWI zijn dit het SNN, de drie provincies en de drie Regionale Platforms Arbeidsmarkt) benaderd met de vraag om cofinanciering. In het geval van de provincie Drenthe gaat het om een jaarlijkse bijdrage van € 8.925,--. Wij stellen u voor in te stemmen met deze jaarlijkse bijdrage vanaf 2002.

**m. Verhoging krediet Nieuwe Hanze Interregio**

Het voorstel betreft een eenmalige verhoging van het krediet in verband met het vervullen van het voorzitterschap in 2003. Behalve het feit dat Drenthe zich goed presenteert in Nieuwe Hanze Interregio(NHI)-verband wordt tevens een goede presentatie van de NHI naar buiten toe mogelijk. Concreet heeft het voorstel betrekking op de jaarlijkse twee conferenties en de ontmoeting met parlementariërs. Ten behoeve van deze activiteiten is het wenselijk extra middelen te kunnen besteden aan menskracht, prestatiemateriaal en representatie.

**n. Consulent biologische landbouw**

Het voorstel houdt het aanstellen in en voor twee tot vier jaar subsidiëren van een consulent voor de biologische landbouw in de provincie Drenthe. Hiermee wordt beoogd dat de doelstelling uit de Notitie biologische landbouw, namelijk een hogere groei van bedrijven en afzet dan landelijk (groei naar 10%) wordt gehaald. Subsidiëring van een consulent maakt de weg vrij om concreter projectontwikkeling te bevorderen en laat de provincie meer ruimte om terug te vallen op de basistaak regievoering. Wij stellen u voor vanaf 2003 hiervoor middelen beschikbaar te stellen.

**o. Verhoging subsidie Stichting Het Drentse Boek**

Reden voor dit voorstel is gelegen in de professionalisering van de organisatie en een afgerond functiewaarderingsonderzoek, waardoor de medewerker gewaardeerd wordt volgens de collectieve arbeidsovereenkomst (CAO) voor het Boeken- en Tijdschriftuitgeverijbedrijf. Het Drentse Boek (Culturele prijs van Drenthe 1997) heeft goede resultaten. Er zijn veel vrijwilligers actief. Subsidie is voorwaarde om de ideële doelstelling van deze organisatie op een professionele manier te bereiken. Wij stellen u voor vanaf 2003 hiervoor middelen beschikbaar te stellen.

**p. Installatie klimaatbeheersing Drents Museum**

Het realiseren van kwalitatief hoogwaardige tentoonstellingen in de Abdijkerk van het Drents Museum is alleen mogelijk onder de conditie van een goede klimaatbeheersing (luchtvochtigheid en temperatuur). Met kwalitatief hoogwaardige tentoonstellingen kunnen meer bezoekers worden getrokken. De wens is urgent, gelet op de in voorbereiding zijnde Van Gogh-tentoonstelling in 2004 in het kader van het 150-jarig bestaan van het museum. In dit jaar staat Van Gogh in Drenthe centraal waarbij gebruikgemaakt wordt van en aangesloten wordt op het landelijke Van Gogh-jaar in 2003. Het voorstel betreft een eenmalige uitgave in 2002.

**q. Cofinanciering Stimuleringsregeling vrijwilligerswerk**

Dit voorstel houdt een intensivering in van de samenwerking met gemeenten ter bevordering van de totstandkoming van een goede ondersteuningsstructuur voor vrijwilligerswerk. Gemeenten hebben belangstelling voor vrijwilligers en vrijwilligersbeleid, maar weten niet hoe of hebben geen capaciteit om dit effectief aan te pakken. De stimuleringsregeling is gericht op deskundigheidsbevordering/professionalisering van vrijwilligers (organisaties), werving vrijwilligers uit nieuwe groepen en taakverlichting vrijwilligersorganisaties (bijvoorbeeld administratief/financieel).

Met het stimuleren van vrijwilligerwerk worden de volgende maatschappelijke effecten beoogd:
- versterkte sociale cohesie
- burgers zijn maatschappelijk betrokken
- vergrote leefbaarheid

Dit voorstel heeft betrekking op 2003 en 2004.

**r. Verhoging subsidie Monumentenwacht Drenthe**

De Stichting Monumentenwacht Drenthe heeft een verzoek ingediend tot verhoging van de structurele subsidie voor het oplossen van een aantal knelpunten op het personele vlak. Hiermee heeft de stichting de mogelijkheid om te blijven streven naar een optimale invulling en uitvoering van haar taken. Deze taken zijn gericht op het voorkomen van verval van cultuurhistorisch belangrijke gebouwen. Dit sluit nauw aan bij het Bestuursprogramma, omdat het aanzien van dorpen en steden wordt bewaakt, toerisme en recreatie wordt bevorderd en omdat het behoud van het culturele erfgoed wordt gestimuleerd. Wij stellen u voor vanaf 2003 hiervoor middelen beschikbaar te stellen.

**s. Verhoging bijdrage RTV Drenthe**

RTV Drenthe wordt sinds 2002 geconfronteerd met exploitatietekorten. Deze worden onder andere veroorzaakt door een tegenvallend accres over de bijdragen van het Commissariaat voor de Media voor 2002 en de gevolgen van de CAO voor de loonkostenontwikkelingen. Met het oog op de voorbereiding voor een vijfjarig budget voor RTV Drenthe met ingang van 2003, wordt voorgesteld het accres op de provinciale bijdrage voor 2003 te verhogen van 2,5% (accres Commissariaat voor de Media) tot 4%. Hiermee wordt de instandhouding van de regionale omroep met programma's van voldoende kwaliteit en diversiteit bevorderd.

**t. Onderhoud Drents Museum**

Bij de evaluatie van de verzelfstandiging van het Drents Museum werd duidelijk dat het budget van zowel de provincie (als verhuurder) en het museum (als huurder) voor het onderhoud van de gebouwen van het Drents Museum waarschijnlijk niet toereikend zouden zijn. De gebouwen zijn immers van monumentale waarde maar daardoor ook zeer onderhoudsgevoelig. In dit kader is afgesproken om een Meerjarenonderhoudsplan voor het museum op te laten stellen door een extern bureau. Op grond van het inmiddels opgestelde plan is onder andere een verhoging van het budget noodzakelijk. Voorgesteld wordt de budgetsubsidie aan het Drents Museum te verhogen vanaf 2003. Zie ook: voorstel an.

**u. Verhoging subsidie BOKD**

De BOKD wil de huidige formatie uitbreiden om aan de vraag voor ondersteuning vanuit het veld te kunnen blijven voldoen. Na de gemeentelijke herindeling is de achterban/klantenkring gegroeid met meer dan twintig dorpen. Daarnaast neemt door de pluriformere en mondiger dorpssamenleving het aantal lokale initiatieven gericht op versterking van de leefbaarheid toe. Er is daarbij steeds meer behoefte aan specifieke ondersteuning (maatwerk). Doordat de projecten steeds diverser en integraler van opzet zijn, is er ook meer afstemming met de samenwerkingspartners (lokaal, provinciaal en regionaal) nodig. In sommige gebieden kan de BOKD een beroep doen op de financiële regeling voor projectontwikkeling en -uitvoering. De BOKD kan daarmee echter onvoldoende reserves creëren om de reguliere ondersteuning veilig te stellen. Bewust wordt gekozen voor lage tarieven en het bescheiden houden van de projectpoot (vaker optreden als kennismakelaar). Wij stellen u voor vanaf 2003 hiervoor middelen beschikbaar te stellen.

**v. Ondersteuning vrijwillige besturen dorpshuizen en speeltuinwerk**

De vrijwillige besturen dorpshuizen en speeltuinwerk hebben grote behoefte aan informatievoorziening, advisering en ondersteuning. Tussen 2000 en 2002 is tweemaal eerder een subsidie verleend.

Inmiddels is er veel expertise opgebouwd en zijn er netwerken ontstaan. Gebleken is dat de steunpunten in een concrete vraag van de vrijwillige besturen voorzien. Continuering van de subsidie is van belang voor het beheer van dorpshuizen en speeltuinen en daarmee voor de

leefbaarheid van het platteland. Wij stellen u voor vanaf 2002 hiervoor middelen beschikbaar te stellen.

### w. Instandhouding kwaliteit archiefinspecties

Het voorstel behelst de uitbreiding van de formatie van de gezamenlijke noordelijk archiefinspectie met 0,4 formatieplaats om de kwaliteit archiefinspectie te kunnen waarborgen. (In het Actieplan voor de provinciale archiefinspecties wordt onder meer een noodzakelijke uitbreiding van de formatie van 3,2 fte tot 5 fte bepleit.) Argumenten daarvoor zijn de toenemende complexiteit van het vakgebied en de gedetailleerdheid van de regelgeving, niet alleen van de archiefwet-geving maar ook die van aanverwante terreinen zoals de privacywetgeving en de digitalisering, en het effect van deze ontwikkeling op de noodzakelijke intensiteit van de inspectie. Als gevolg van recente ontwikkelingen ten aanzien van enkele milieurampen is het duidelijk geworden dat inspecties in het algemeen mede verantwoordelijk worden gehouden voor handelingen van de overheden onder hun toezicht. Dit heeft eveneens gevolgen voor de benodigde arbeidscapaciteit. Om praktische redenen stellen wij voor de formatie met voorlopig 0,4 fte uit te breiden. In de toekomst zullen de provincies Drenthe, Groningen en Fryslân in onderling overleg een
beleidsmatige afweging maken hoe om te gaan met de voorgestelde uitbreiding met 3,2 fte tot 5 fte. Hierbij zal nieuw archiefbeleid en het nieuwe archiefconvenant worden betrokken. De kosten van de uitbreiding met 0,4 formatieplaats komen voor een derde ten laste van de provincie Drenthe. Wij stellen u voor vanaf 2003 hiervoor middelen beschikbaar te stellen.

### x. EK atletiek

In juni 2003 zal in Assen het EK atletiek voor gehandicapten worden gehouden, een grootschalig evenement waaraan maximaal 750 gehandicapten uit heel Europa zullen deelnemen. Naast zo'n 250 begeleiders zullen ongeveer 300 vrijwilligers actief zijn tijdens het evenement. Drenthe heeft een reputatie hoog te houden op het terrein van de gehandicaptensport. Het European Paralympic Committee heeft op basis van geslaagde evenementen in het verleden, de aanwezige infra- en organisatiestructuur voor grote evenementen en de opgebouwde expertise op het terrein van de gehandicaptensport aan de Stichting Euro Champ gevraagd het EK in 2003 in Assen te organiseren.
Naast het wedstrijdprogramma is er ook een sportdag voor de gehandicapte jeugd. Andere grote subsidiënten van het evenement zijn het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en de gemeente Assen. Aan de provincie Drenthe is een subsidiebijdrage gevraagd en heeft betrekking op 2002 en 2003.

### y. Beleidskader jeugdzorg

Op grond van de Wet op de jeugdhulpverlening is de provincie sinds 1992 verantwoordelijk voor de planning en financiering van de jeugdhulpverlening. Vanaf 1999 heeft het Rijk de provincies een grotere rol gegeven als regisseur van het brede jeugdzorgbeleid (jeugdhulpverlening, GGZ voor jeugdigen, jeugdbescherming). Deze taakverzwaring is terug te vinden in onze regiovisie 1999-2002 "Door de bomen het bos" en in de jaarlijkse uitwerking daarvan in onze actieprogramma's. De gestage groei van de doeluitkering en incidentele provinciale bijdragen (zoals voor het fusieproces dat leidde tot één multifunctionele organisatie) konden een groter beroep op structurele provinciale middelen voorkomen. Dat is voor de komende jaren niet meer mogelijk. Met ons Beleidskader Jeugdzorg 2003-2006 en Actieprogramma 2003, dat volgens de planning in december 2002 aan u wordt voorgelegd, gaat het provinciaal beleid een nieuwe fase in. Deze staat in het teken van eigen ambitieuze voornemens en de nieuwe Wet op de jeugdzorg die bij invoering grote veranderingen met zich mee gaat brengen, zoals het recht op jeugdzorg.

Het voorstel is om het huidige krediet Jeugdhulpverlening te verhogen tot een bedrag van € 200.000,--. Het doel van het krediet blijft hetzelfde: het bevorderen van vernieuwende projecten op het terrein van de jeugdzorg. Het gaat daarbij vooral om projecten die de intersectorale samenhang in de jeugdzorg bevorderen. Daarnaast zijn andere projecten van belang zoals in het kader van de Bestuursakkoord Nieuwe Stijl-afspraken (ondersteuning gemeenten in relatie tot jeugdzorg). De huidige doeluitkering jeugdhulpverlening is overigens niet voor dit soort projecten bedoeld. Wij stellen u voor vanaf 2003 hiervoor middelen beschikbaar te stellen.

**z. GPS ambulancezorg Drenthe**

De Regionale Ambulance Voorziening (RAV) Drenthe is voor Drenthe verantwoordelijk voor de totale ambulancehulpverlening. Voor het spoedeisend vervoer is de zogenaamde aanrijtijd van essentieel belang. Een zogenaamd Global Position System (GPS) in de ambulancevoertuigen zal een belangrijke winst opleveren in de aanrijtijd. De kosten voor de installatie van een GPS in 23 ambulancevoertuigen bedragen eenmalig € 64.815,-- en kunnen niet op een andere wijze worden gefinancierd. De vervangingsinvestering voor het GPS zal door de RAV Drenthe worden geregeld in de aanbesteding van voertuigen. Door een gezamenlijke inkoop met vervoerders in andere provincies wordt een korting gegenereerd die hiervoor benut kan worden. Wij stellen u voor in 2003 hiervoor de gevraagde middelen beschikbaar te stellen.

**aa. Regiovisie Zuid-Drenthe/Noord-Overijssel**

Met dit voorstel wordt de voortzetting van het in 1999 in gang gezette beleid ten aanzien van de Regiovisie Zuid-Drenthe/Noord-Overijssel beoogd te weten:

- instandhouding van de regiovisie-organisatie
- uitwerking en uitvoering van gezamenlijke projecten

Met een jaarlijkse contributie van € 13.613,-- draagt de provincie Drenthe bij in de kosten van de programmacoördinatie en het secretariaat van de regiovisie-organisatie. De gemeenschappelijke projecten die vanuit deze organisatie worden voorgesteld, uitgewerkt en uitgevoerd, kunnen niet worden bekostigd uit bovengenoemd contributie. Verder wordt voor negen projecten, waarbij wij actief zijn betrokken, een bijdrage gevraagd. Het voorstel betreft de jaren 2003 en 2004.

**ab. Budget reïntegratie (Wet verbetering Poortwachter)**

Dit voorstel heeft betrekking op de gevolgen van de Wet verbetering Poortwachter, die intensivering van reïntegratieactiviteiten voor lang verzuimende medewerkers verplicht. Doel hierbij is het voorkomen dat medewerkers in de Wet op de Arbeidsongeschiktheidsverzekering terechtkomen met alle nadelige gevolgen van dien voor zowel de medewerker als de werkgever. De gevraagde middelen zijn bestemd voor paramedische ondersteuning gericht op reïntegratie en voor de inzet van erkende reïntegratiebureaus. Wij stellen u voor vanaf 2003 hiervoor middelen beschikbaar te stellen.

**ac. Voorzetting arbobeleid**

Voor de uitvoering van het beleid inzake de optimalisering van de arbeidsomstandigheden zijn in het recente verleden regelmatig incidentele middelen beschikbaar gesteld. Om het tot nu toe gevoerde beleid te kunnen continueren is een structurele verhoging van het budget noodzakelijk. De provincie Drenthe heeft zich via het door het IPO met het Rijk overeengekomen Arboconvenant verplicht tot het leveren van extra inspanningen op het gebied van RSI-preventie en bestrijding van de werkdruk. Wij stellen u voor vanaf 2003 hiervoor middelen beschikbaar te stellen.

**ad. Vergroting betrouwbaarheid informatie- en communicatietechnologie(ICT)-voorzieningen**

Bij een grote calamiteit kan de productieversie van provinciale informatiesystemen nu niet binnen een vastgestelde tijd overgeheveld worden naar een andere locatie. Voor een dergelijke uitwijkvoorziening geldt een verzekeringsbedrag. Op basis van een eerste globale risicoanalyse is een inschatting gemaakt van dit bedrag. Deze kosten bedragen maximaal € 45.000,-- per jaar. Naast de uitwijkmogelijkheid eist de grotere afhankelijkheid van ICT-voorzieningen een hoge bedrijfszekerheid van die voorzieningen. Door middel van enkele maatregelen kan deze worden verbeterd van 98% beschikbaarheid naar 99% beschikbaarheid. Het gaat daarbij om:

- dubbele uitvoering van vitale voorzieningen, zoals de centrale e-mail computer en het Stateninformatiesysteem;
- afsluiten van nieuwe onderhoudscontracten met kortere response- en reparatietijden.

Wij stellen u voor vanaf 2003 hiervoor middelen beschikbaar te stellen.

**ae. Software kantoorautomatisering**

In 2003 is de aanschaf van een nieuwe versie van de kantoorsoftware (Microsoft Office) gepland. De vervanging is nodig vanwege de aansluitbaarheid op nieuwe technologie (voornamelijk aan Internet gerelateerde functionaliteit) en op nieuwe toepassingen. Tevens hebben de provincies afgesproken (in verband met uitwisseling van documenten) binnen twee versies van Office te blijven. De huidige versie van de provincie is de twee na laatste. Inmiddels heeft Microsoft de prijzen fors verhoogd en is de geraamde vervangingsprijs in het meerjareninvesteringsplan niet voldoende. Uit gevraagde offertes van Microsoft-dealers blijkt een gemiddelde extra investering van ongeveer € 78.000,-- (van € 137.000,-- tot € 215.000,--)! Indien de investering wordt uitgesteld zal met de huidige prijspolitiek van Microsoft € 150.000,-- extra nodig zijn, omdat bestaande gebruiksrechten dan niet meer kunnen worden ingebracht. Wij stellen u voor vanaf 2003 hiervoor middelen beschikbaar te stellen.

**af. Verhoging budget Bedrijfshulpverlening (BHV)**

Om te kunnen voldoen aan de wettelijke eisen en aan bepaalde richtlijnen is er ten opzichte van het huidige budget een structureel tekort. Zo zijn er voor het updaten en implementeren van het BHV-plan extra middelen noodzakelijk. Voor trainingen en cursussen op het gebied van de EHBO en de BHV, lidmaatschappen en materialen is structureel extra geld nodig. Wij stellen u voor vanaf 2003 hiervoor middelen beschikbaar te stellen.

**ag. Verhoging budget bibliotheek**

Reeds enige jaren is sprake van een tekort op het budget voor de bibliotheek. Dit wordt deels veroorzaakt door een grotere vraag en deels door (forse) prijsstijgingen. Een verlaging van het serviceniveau is reeds toegepast in 2000/2001. Een verhoging van het budget is daarom volgens ons de aangewezen weg. Wij stellen u voor vanaf 2003 hiervoor middelen beschikbaar te stellen.

**ah. Verhoging budget Archief**

Met behulp van het systeem Pro-Document worden door de medewerkers van het Archief en medewerkers van secretariaten binnenkomende post en de routing van deze post door het huis bijgehouden. Het systeem is de laatste jaren steeds meer uitgebreid en complexer geworden. Het onderhoud vergt meer tijd en brengt meer kosten met zich mee. Wij stellen u voor vanaf 2003 hiervoor middelen beschikbaar te stellen.

**ai. Facilitair Management Informatie Systeem**

Voor het registeren en genereren van managementinformatie en voor het verbeteren van de kwaliteitsbewaking van de facilitaire dienstverlening stellen wij voor over te gaan tot de aanschaf van een Facilitair Management Informatie Systeem. In dit systeem worden alle opdrachten (bijvoorbeeld lunches, kamerreserveringen en technische storingen) digitaal ingevoerd en verzonden. Tevens verzorgt het systeem een terugmeldingsverplichting en een mogelijkheid voor financieel administratieve afhandeling. Wij stellen u voor vanaf 2003 hiervoor middelen beschikbaar te stellen.

**aj. Ontwikkeling facilitaire dienstverleningsovereenkomsten**

Om de facilitaire dienstverlening verder te ontwikkelen op de professionele, bedrijfsmatige en klantgerichte wijze is het van belang met de (interne) klant van te voren af te spreken welk kwaliteitsniveau zal worden geleverd tegen welke kosten. Wij vinden daarom de ontwikkeling van facilitaire dienstverleningsovereenkomsten belangrijk. Extern advies en ondersteuning is hiervoor noodzakelijk. Wij stellen u voor vanaf 2003 hiervoor eenmalig middelen beschikbaar te stellen.

**ak. Verhoging beveiligingsbudget**

Er is sprake van een structureel exploitatietekort beveiliging. Om het huidige (beperkte) beveiligingsniveau te handhaven is volgens ons een structurele verhoging van het budget noodzakelijk, omdat wij een verlaging van het beveiligingsniveau of het aanpassen van de openings- en sluitingstijden van het provinciehuis geen geschikte alternatieven achten. Wij stellen u voor vanaf 2003 hiervoor middelen beschikbaar te stellen.

**al. Verhoging budget Restauratieve voorzieningen**

Er is sprake van een structureel tekort op het budget Restauratieve voorzieningen. Volgens ons is dit grotendeels op te lossen door een andere wijze van doorberekenen. Voor het overige is volgens ons een structurele verhoging van het budget de aangewezen weg. Wij stellen u voor vanaf 2003 hiervoor middelen beschikbaar te stellen.

**am. Verhoging krediet Reis- en verblijfkosten Facilitaire Groep**

Het reis- en verblijfkostenbudget van de Facilitaire Groep is structureel te laag. Dit komt door de reis- en verblijfkosten die de chauffeurs van de bodedienst maken in opdracht van bestuurs- en directieleden. Wij stellen daarom een structurele verhoging van het krediet voor vanaf 2003.

**an. Meerjarenonderhoudsplan Drents Museum**

Voor het Drents Museum hebben wij een Meerjarenonderhoudsplan opgesteld voor de periode van tien jaar. Dit plan is bedoeld om de kwaliteit van het onderhoud van het gebouw op een goed niveau te houden. De provincie draagt zorg voor het onderhoud dat valt onder de verantwoordelijkheid van de verhuurder. Voor de uitvoering van het onderhoudsplan stellen wij u voor extra middelen ter beschikking te stellen vanaf 2003. Hiermee kunnen achterstallig en groot onderhoud worden voorkomen.

**ao. Personele lasten**

Binnen de provinciale organisatie is sprake van een groot aantal formatieve knelpunten. Deels hebben deze te maken met de optimistische inschattingen van baten in het verleden. Voor een ander deel brengen nieuwe taken, extra werk met zich mee. Om een oplossing van de formatieve knelpunten mogelijk te maken, stellen wij voor structureel extra middelen te storten in het Fonds flankerend beleid vanaf 2002.

### ap. Extra onderhoud en vervanging

In de vergadering van de Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie van 29 mei 2002 hebben wij u bij de behandeling van de Voorjaarsnota toegezegd met een overzicht te komen van onderhouds- en vervangingszaken waarvan de lasten nog niet zijn opgenomen in de meerjarenbegroting. In bijlage 1 bij deze Najaarsnota is een overzicht hiervan opgenomen. Onderstaand is een verkort overzicht weergeven van de financiële gevolgen hiervan tot en met 2006.

| Omschrijving | Jaar | Investeringsbedrag | Kapitaallasten/jaarlasten in € | | | | Opmerking |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | |
| Bedrijfsauto Verkeer en Vervoer | 2005 | 20.000 | | | | 4.748 | |
| Knelpunt beheer vaarweg Meppel-De Punt | 2024 | | | | | | Geen investering; hogere jaarlast |
| Niet-basis ICT-voorzieningen Wegen en Kanalen | p.m. | p.m. | | | | | In onderzoek |
| Milieumeetwagen | 2008 | 40.000 | | | | | |
| Vervanging netwerk | 2005 | 170.000 | | | | 40.357 | |
| Vervanging bekabeling | 2005 | 200.000 | | | | 23.855 | |
| Tekort vervanging meubilair | | | 40.000 | 40.000 | 40.000 | 40.000 | |
| | | 430.000 | 40.000 | 40.000 | 40.000 | 108.961 | |

Een belangrijk knelpunt in dit verkorte overzicht betreft het beheer Vaarweg Meppel-De Punt. In 2024 vervalt de rijksbijdrage voor groot onderhoud. Het betreft uitbesteed civieltechnisch, bouwkundig, werktuigbouwkundig en elektrotechnisch werk, waarvan de lasten voor rekening van de provincie komen. De jaarlijkse lasten hiervan bedragen € 1.187.000,--, gerekend naar het prijspeil 2003. Wij zullen in de Voorjaarsnota 2003 met een voorstel komen over de wijze waarop deze toekomstige last kan worden gedekt.

De eventuele gevolgen van de niet-basis ICT-voorzieningen voor de Productgroep Wegen en Kanalen zullen wij betrekken bij de voorbereiding van de begroting 2004.

Wij stellen u voor in te stemmen met de vervanging van de overige activa in de genoemde jaren en verwerking van de financiële gevolgen daarvan in de meerjarenbegroting.

**Voorstel 5 Nieuw beleid en intensiveringen**

Instemmen met de vorenstaande voorstellen a. tot en met ap., zoals die zijn vermeld in de onderstaande tabellen en de toelichtingen daarop.

Ons dekkingsvoorstel bij deze voorstellen voor nieuw beleid en intensiveringen is als volgt.

| Bedragen in € x 1.000,-- | 2002 | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| Begrotingsruimte Najaarsnota 2002 | 1.586 | 3.494 | 4.289 | 5.023 | 4.321 |
| Dekking Onvoorzien 2002 | 29 | | | | |
| Voorstellen | 1.615 | 2.740 | 2.183 | 1.729 | 1.800 |
| Resterende ruimte | 0 | 754 | 2.107 | 3.295 | 2.522 |

Wij merken hierbij nog het volgende op. Hoewel de resterende ruimte in meerjarenperspectief (ruim) positief is, beschouwen wij het financieel perspectief niet zonder meer als goed. Reeds enkele jaren is sprake van een toenemende behoefte tot structureel cofinancieren. Deze zal naar verwachting in de komende jaren alleen maar groter worden. Uit het strategisch akkoord voor het kabinet CDA, LPF en VVD valt af te leiden dat de provincies in de komende periode kortingen zullen worden toegepast op het Gemeente- en Provinciefonds. Wat dat precies gaat betekenen voor de ontwikkeling van de algemene uitkering en voor de normeringsystematiek is nog niet bekend. Ten slotte vormt de invoering van het BTW-compensatiefonds een risico in de inkomstensfeer. Indien landelijk door provincies massaal geïnvesteerd wordt en daarmee een groot beroep op het fonds wordt gedaan, zal dit worden vertaald in een hogere korting op de algemene uitkering uit het Provinciefonds.

**Voorstel 6 Dekkingsvoorstel**
Instemmen met de dekking van de voorstellen voor nieuw beleid en intensiveringen, zoals samengevat weergegeven als voorstel 5.

## 3.2. Fonds flexibel beleid

In het Fonds flexibel beleid is na de vaststelling van de voorstellen bij de eerste en tweede tranche 2002 nog een bedrag beschikbaar van € 5.051.510,--. Wij stellen u voor bij deze Najaarsnota het volgende project te honoreren.

**Voorstel 7 Bestemming middelen Fonds flexibel beleid**
2003: Jaar van de Boerderij in Drenthe € 282.000,--.

Conform de spelregels van het Fonds flexibel beleid ontvangt u van dit voorstel een afzonderlijk statenstuk.

BIJLAGEN

1. Overzicht onderhouds- en vervangingsclaims

# Bijlage: Overzicht onderhouds- en vervangingsclaims

| Omschrijving | Investerings-jaar | Investerings-bedrag | Kapitaal-lasten/jaar-lasten | | | | | | | | Afschrijvings-termijn | Opmerkingen |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | na 2009 | | |
| Bedrijfsauto | 2005 | 20.000 | | | | 4.748 | 4.748 | 4.748 | | | 5 | |
| Knelpunt beheer Vaarweg Meppel-De Punt | | | | | | | | | | 1.187.000 | | Financieringsplan Voorjaarsnota 2003 momenteel in onderzoek, meenemen voorbereiding begroting 2004 |
| Niet basis ICT voorzieningen | nog niet bekend | p.m. | | | | | | | | | | |
| Civiele techniek | | | | | | | | | | | | |
| Milieumeetwagen | 2008 | 40.000 | | | | | | | 9.496 | | 5 | |
| Vervanging netwerk | 2005 | 170.000 | | | | 40.357 | 40.357 | 40.357 | 40.357 | | 5 | |
| Vervanging bekabeling | 2005 | 200.000 | | | | 23.855 | 23.855 | 23.855 | 23.855 | | 12 | |
| Tekort vervanging meubilair | | | 40.000 | 40.000 | 40.000 | 40.000 | 40.000 | | | | | Het Meerjaren onderhoudsplan provinciehuis wordt in 2011 geactualiseerd |
| | | **430.000** | **40.000** | **40.000** | **40.000** | **108.961** | **108.961** | **68.961** | **73.709** | | | |

ab/coll

## 2. Afkortingenlijst

| | |
|---|---|
| BBP | bruto binnenlands product |
| BHV | Bedrijfshulpverlening |
| BOKD | Brede Overleggroep Kleine Dorpen |
| BZK | Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties |
| CAO | collectieve arbeidsovereenkomst |
| CWI | Centrum voor Werk en Inkomen |
| GDU | gebundelde doeluitkering |
| GPS | Global Position System |
| ICT | informatie- en communicatietechnologie |
| IPO | Interprovinciaal Overleg |
| MRB | motorrijtuigenbelasting |
| NHI | Nieuwe Hanze Interregio |
| NNBT | Noord-Nederlands Bureau voor Toerisme |
| RAV | Regionale Ambulance Voorziening |
| REV | Regionaal Economische Verkenningen |
| RuG | Rijksuniversiteit Groningen |
| SER | Sociaal Economische Raad |
| SNN | Samenwerkingsverband Noord-Nederland |
| VW | Verkeer en Waterstaat |

ab/coll
F:\PRODUCT\FG\CTB\Huisstijl\najaarsnota 2002.doc

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
6 februari 2002

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de secretaris van de commissie mede te delen.*

# Verslag

**van de vergadering van de Statencommissies Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit en Milieu, Water en Groen**

gehouden op 14 januari 2002

**INHOUD**


Opening 2
Mededelingen 2
Bestuursopdracht Provinciaal omgevingsplan II 2
Sluiting 7
Toezegging 8
Bijlage 1

**STATENCOMMISSIES RUIMTE, INFRASTRUCTUUR EN MOBILITEIT EN MILIEU, WATER EN GROEN**

Verslag van de vergadering van de Statencommissies Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit en Milieu, Water en Groen, gehouden op 14 januari 2002 in het provinciehuis te Assen.

**Aanwezig:**

F.A.J. Harleman (GroenLinks, voorzitter)
H. Baas (ChristenUnie)
L. Bomhof (VVD)
H.H. Dijkstra (GroenLinks)
J.W.M. Engels (D66)
A. Faber (CDA)
G.A.W. Fonk (VVD)
A.J. Gaasbeek (OSD)
Ch.C. de Haas (OPD)
H. Holman (CDA)
H.R. Hornstra (PvdA)
mevrouw I.J. Huisman-Holmersma (PvdA)
K. Jonker (CDA)
mevrouw H. Kempe-Foekens (ChristenUnie)
W.H. Kuiper (GroenLinks)
J. Langenkamp (GroenLinks)
mevrouw E.H. Mellink (PvdA)
A.G.H. Peters (CDA)
B. Popken (OPD)
mevrouw G.M. Remmelts-Mulder (VVD)
S.A. van der Schoot (Ouderenpartij)
J.P. Sluiter (D66)
mevrouw M.Ch.A. Smilde
K.H. Smidt (VVD)
M.J. Smit (D66)
mevrouw H.G. Stoel-Snater (PvdA)
A. Wendt (ChristenUnie)
mevrouw A. de Widt-Nieuwenhuizen (VVD)
H. Zomer (CDA)

**Voorts aanwezig:**
Joh. Dijks (VVD, gedeputeerde)
mevrouw A. Edelenbosch (PvdA, gedeputeerde)
S.B. Swierstra (VVD, gedeputeerde)
mevrouw G. de Vries-Leggedoor (CDA, gedeputeerde)
J. Kreling (secretaris)
J. Kuiper
mevrouw S. Gerritsen
H. van Laar

**Afwezig met kennisgeving:**

mevrouw J. Alberts (Ouderenpartij)
F. Benning (VVD)
A. Haak (PvdA)

## 1. Opening

De VOORZITTER opent de vergadering. Mevrouw Alberts zal vanwege ziekte enkele maanden afwezig zijn. Hij wenst haar van harte beterschap.

## 2. Mededelingen

Er zijn geen mededelingen.

## 3. Statencommissiestuk van 3 december 2001, kenmerk 48/6.5/2001010668, Bestuursopdracht Provinciaal omgevingsplan II

Mevrouw HUISMAN is er nog steeds een beetje trots op dat Drenthe als eerste provincie een integraal Provinciaal omgevingsplan (POP) heeft opgesteld. De informatie uit de evaluatie blijkt vooral uit 2000 te zijn. Er blijkt goed met het POP te werken. Haar fractie heeft grote waardering voor de brede opzet en de manier van evalueren. Intussen wordt gewerkt aan de toekomst, in de Nota wonen, de Nota energiebeleid, de evaluatie van de Provinciale milieuverordening (PMV) en de Voortgangsrapportage omgevingsbeleid. Er moet ook rekening worden gehouden met de Vijfde nota op de ruimtelijke ordening, de Nota Belvedère, het Verdrag van Malta enz. Zij wenst het college veel wijsheid en succes bij het opstellen van POP II. Zij gaat ervan uit dat daarin de conclusies uit hoofdstuk 2 van de evaluatie, die zij in het algemeen onderschrijft, worden verwerkt.
In de Nota wonen is nog steeds sprake van een overschot aan sociale huurwoningen. Uit contacten met woningcorporaties blijkt dat dit overschot nu al niet meer bestaat. Zij vraagt extra aandacht hiervoor, om te beginnen bij de beoordeling van de woonplannen die de gemeenten straks gaan indienen.
Onder punt C.4.7 van de conclusies, over de bebouwing van het landelijk gebied, wordt alleen over de bijgebouwen gesproken, terwijl elders wel wordt vastgesteld dat windenergie ruimer moet worden benaderd. Misschien is dit onderwerp al voldoende uitgewerkt in de Nota energiebeleid.
Onder C.4.9 mist zij een passage over de verdroging, want de doelstellingen worden nog niet gehaald. Onder C.5 mist zij een opmerking over het niet toestaan van proefboringen en ondergrondse opslag. Misschien wordt in de nieuwe mijnbouwwet de provincie buitenspel gezet, maar voor het zover is kan daaraan wellicht nog iets worden gedaan. Zij roept alle fracties op om de partijgenoten in Den Haag te bewerken.
Zij onderschrijft de conclusie dat op korte termijn een nota handhaving moet worden opgesteld. Een combinatie met de Nota veiligheidsbeleid heeft haar voorkeur. Zij vraagt ook om meer aandacht bij afstemming en uitvoering. De gemeenten moeten een integrale aanpak hanteren.
Haar fractie gaat akkoord met de Bestuursopdracht POP II. Zij vraagt wat het verschil is tussen het visiedeel en het ontwikkelingsdeel, want in beide omschrijvingen wordt gesproken over een langetermijnvisie.

De heer FONK constateert dat de noodzaak tot herziening van het POP enerzijds wordt ingegeven door de wettelijke verplichting voor eind 2004 en anderzijds door actuele ontwikkelingen. Hij gaat ervan uit dat de staten, zoveel mogelijk via de commissies, nauw worden betrokken bij alle fasen van het ontwikkelingsproces en niet uitsluitend bij inventarisatiefase en vaststellingsfase. Hij beschouwt het als een noodzaak dat er een planning komt waarin wordt aangegeven op welk moment de staten en de belangenorganisaties tussenproducten ter beoordeling worden aangeboden. Dat is van belang voor een effectieve inspraak. Hij hoopt, gelet op de korte tijd die nu slechts ter beschikking is, dat in de nabije toekomst nog eens tijd kan worden gereserveerd voor een discussie over de evaluatie van POP I. Hij ziet het evaluatierapport als een bouwsteen. Zijn fractie zal het bij alle tussenproducten betrekken.
Ook in de nieuwe planvorming wenst zijn fractie Drenthe te zien als een allround provincie, met de sociale component als een wezenlijk onderdeel van de leefbaarheid van het platteland. Hij beperkt zich nu tot het aangeven van de onderwerpen die hoge prioriteit moeten hebben bij de herziening van het POP:

- verdere verruiming van het woningcontingent, bovenop de knelpuntenpot van de Nota wonen;
- ruimere bebouwingscontouren dan de Vijfde nota op de ruimtelijke ordening aangeeft;
- veiligstelling van de landbouw in de zones 1 tot en met 3;
- maatwerk voor het openbaar vervoer en goede bereikbaarheid van het landelijk gebied;

- de ontwikkeling van duurzame bedrijfsterreinen;
- waterbeheer 21e eeuw;
- meer kansrijke projecten in het kader van het Kompas.

Hij mist in de evaluatie:
- het vliegveld Eelde als economische factor van belang;
- de gevolgen van de nieuwe Flora- en faunawet;
- de vraag of het windmolenpark Coevorden voldoende capaciteit heeft om aan de wettelijke taakstelling te voldoen.

De heer JONKER is blij met de complimenten van de Inspectie Ruimtelijke Ordening voor het Monitoringsprogramma voor het POP, een plan dat bijna iedereen in de samenleving raakt. Minder ingenomen is hij met het commentaar van de Inspectie Milieuhygiëne, dat het gewenst is nog eens kritisch naar het veiligheidsbeleid te kijken. Voor zijn fractie gaat veiligheid boven alles.
Het college heeft ervoor gekozen het streekplangedeelte van het POP intact te laten. Een aantal zaken dient echter voortdurend te worden bijgesteld. Daarom is het goed dat er een evaluatiebudget komt voor de herziening van het POP. Hij steunt de contouren van het beleid en de analyses van wat bekeken gaat worden. De Nota wonen is een goed voorbeeld van voortschrijdend inzicht dat concreet in een plan is vertaald. Als gemeenten hun werk goed doen, kunnen zij met woonplannen aan de hand van de nota beter uit de voeten.
Hij is benieuwd hoe de toevoeging van een sociale en culturele component aan het POP, waarover hij positief is, aan de vork wordt gestoken. Hij herinnert aan de inbreng van zijn fractie bij de algemene beschouwingen over bedrijventerreinen. Hij vindt het belangrijk dat de provincie duidelijke keuzen maakt in de Nota bedrijventerreinen. Uitgangspunt voor zijn fractie blijft een maximale realisering van werkgelegenheid.
Nu de Commissie Waterbeheer 21e eeuw haar werk heeft gedaan, is het aan de provincie om planologisch noodgebieden aan te wijzen. In POP II moet ook meer aandacht komen voor het gebruik van oppervlaktewater als drinkwater. Wat de verdroging betreft, pleit hij voor een andere systematiek van meten en registreren, die beter inzicht biedt.

De langetermijnstrategieontwikkeling van het POP is geënt op gebiedsvisies, waarin wordt uitgegaan van natuurontwikkeling. Hij wijst erop dat naast industrie en dienstverlening ook landbouw en recreatie van groot belang zijn voor de werkgelegenheid in de provincie. De levensvatbare bedrijven verdienen steun, waarbij maatwerk in bestemmingsplannen soms noodzakelijk is, bijvoorbeeld voor agrarische bedrijven. Snelle en duidelijke procedures kunnen voor veel bedrijven van levensbelang zijn.
Hij vraagt wanneer de staten zullen worden geïnformeerd in de fase ontwerpplan. De ecologische hoofdstructuur (EHS) zou expliciet op de kaart moeten worden gezet. Hij vraagt of de verbindingszones ook als onderdeel van de EHS worden gezien. Ergens valt de nieuwe kreet "robuuste verbindingszones". Wat wordt bedoeld met de opmerking dat de Gebiedsvisies Natuur, Bos en Landschap (NBL) in algemene zin in het POP zijn verankerd? Het is goed dat er geld is voor een sloopregeling voor bedrijfsgebouwen. Hij verwacht hierover voorstellen van het college in de Voorjaarsnota 2002.

De heer KUIPER betreurt het dat weinig tijd beschikbaar is voor een goede behandeling van de evaluatie van het POP. Hij stelt voor om de woordvoerders van alle partijen nog eens bijeen te laten komen voor een extra beschouwing, waarbij ook inspraakreacties van maatschappelijke organisaties aan de orde kunnen komen.
Zijn fractie heeft de integratie van drie provinciale plannen in het POP altijd verdedigd, omdat die de provincie meer mogelijkheden biedt om provinciaal beleid te voeren. In vergelijking met de plannen in andere provincies slaat het Drentse POP zeker geen slecht figuur. Hij noemt nog enkele punten van milieuproblematiek die zijns inziens in een goede evaluatie horen:
- het inbouwen van ruimte voor waterbeleid in het kader van de stroomgebiedenbenadering en de waterketengedachte;
- de relatie tussen de winning van oppervlaktewater en grondwater;
- het concretiseren van het milieubeleid met meetbare provinciale doelen;
- het opnemen van duidelijke streefdoelen en milieukwaliteitseisen met het oog op een duurzame ontwikkeling;
- het mobiliteitsbeleid, gelet op een duurzame ontwikkeling.

Ook VVD en PvdA hebben punten genoemd die hem bevestigen in de mening dat nog een uitgebreidere en diepgaander evaluatie nodig is. Zijn fractie zal de gevolgen van de Vijfde nota op de ruimtelijke ordening betrekken bij de integrale beoordeling van het POP. Het bevreemdt hem dat hij in de bijdrage van de Drentse Milieufederatie moest lezen dat er over de evaluatie van de Provinciale milieuverordening nog geen inhoudelijke consultatie heeft plaatsgevonden. Het is in elk geval goed om in de gaten te houden hoe rijksbeleid vertaald moet worden naar provinciaal beleid. Bevoegdheden van de provincie op het gebied van regelgeving en handhaving moeten niet uit handen worden gegeven. Er is een spanningsveld tussen rijksbeleid en provinciaal beleid, maar ook tussen provinciaal beleid en gemeentelijk beleid. Hij suggereert om de aspecten van kwantiteit en kwaliteit in de verhoudingen met de gemeenten te koppelen. Gemeenten die een gewenst beleid op het gebied van een duurzame ontwikkeling voeren, eventueel in samenwerking met nabijgelegen gemeenten, zou hij willen toestaan om wat meer eenheden te bouwen dan volgens het POP is toegestaan, om goed milieubeleid te belonen.
Verder moet hij thans volstaan met het noemen van de relatie van het POP met het Structuurschema natuurgebieden, het Provinciale uitvoeringsprogramma gebiedsgerichte inrichting, de Energienota, de monitoring van doelstellingen en het compensatiebeginsel. Hij dringt aan op een serieuze evaluatie samen met de commissie. Hij heeft voldoende vertrouwen in de uitvoering van de bestuursopdracht.

De heer ENGELS heeft waardering voor de opzet en presentatie van de evaluatie en het projectvoorstel die getuigen van de grote betrokkenheid van ambtenaren en bestuurders. Hij vindt het prettig dat het college zelf vorm probeert te geven aan de betrokkenheid van de staten, maar vraagt zich af op welke momenten er gediscussieerd kan worden. Dat heeft niets van doen met dualisme, maar wel met het creëren van een politiek draagvlak. Misschien wordt uit de pilot duidelijk wat het dualisme mee kan brengen.
Hij vraagt wat wordt bedoeld met de zinsnede dat POP II bouwstenen kan aanleveren voor een gezamenlijk noordelijk beleid. Is dat hetzelfde als afstemming en integratie met de Regiovisies Noord en Zuid? Hij heeft een juridische controle gemist. Bij bezwaarschriften moet de provincie goed letten op jurisprudentie. Hij vraagt ook meer aandacht voor het element van de handhaving.
De evaluatie van de PMV is aangeboden als een informatiestuk, maar de commissies zouden daarover toch iets moeten kunnen zeggen.
Hij sluit zich aan bij de opmerkingen die al zijn gemaakt over het waterbeleid en de herformulering van het milieubeleid. Hij suggereert om ook de gentechnologie daarbij te betrekken. Hij is niet overtuigd van het nut van de invoeging van het element sociale infrastructuur. Zo zouden er veel meer elementen bij het POP kunnen worden betrokken.
Twee speerpunten van het D66-beleid zijn het recht op stilte en het recht op duisternis, twee elementen die iets meer accent zouden krijgen.

De heer WENDT stelt vast dat het Rijk het de provincie de laatste jaren bepaald niet gemakkelijk heeft gemaakt om beleid te ontwikkelen, bijvoorbeeld voor de landbouw en de woningbouw, het water, mobiliteit, openbaar vervoer en door de Flora- en faunawet. Hij vraagt zich af of de staten voorts niet door het college op grote afstand worden gezet, als zij nu meepraten in de inventarisatiefase en pas weer aan bod komen in de vaststellingsfase. Hij vraagt waarop de schatting van de kosten van externe deskundigen is gebaseerd. Hij vraagt of in POP II de samenwerking met omliggende provincies nader wordt ingevuld. Hij heeft de bespreking van de bestuursopdracht in de Provinciale Commissie voor het Omgevingsbeleid (PCO) op 7 januari 2002 niet kunnen meenemen door de trage postbezorging. Gelet op de samenstelling van projectteam en kernteam ziet hij het project rond POP II vol vertrouwen tegemoet.

De heer DE HAAS acht de kosten, gemoeid met de bestuursopdracht, relevant en wil daar meer over horen.

De heer VAN DER SCHOOT becijfert dat de bestuursopdracht ƒ 1,9 miljoen tot ƒ 2 miljoen gaat kosten. Hij vraagt zich af of dit wel een reëel bedrag is. Het verschil tussen visiedeel en ontwikkelingsdeel is hem niet helder. Hij vraagt om meer aandacht voor zonne- en windenergie, waterbeheer en verdroging. Hij pleit ervoor dat de dorpen in de gelegenheid gesteld blijven worden te bouwen voor de eigen behoefte.

Ook hij heeft zaterdag nog stukken ontvangen die hij nu niet meer in de discussie wenst te betrekken.

De heer GAASBEEK zou het prettig hebben gevonden als wat korte reacties op de evaluatie gebundeld toegevoegd waren. De burgers horen vaak dat het POP iets niet toelaat. Zij zouden daarom wat meer over de opzet en achtergronden van het POP moeten weten. Hij vraagt waarom er niet opnieuw een statencommissie ad hoc voor het POP wordt ingesteld, want dat werkte indertijd uitstekend. Hij ziet vier bij het POP betrokken partijen: het college, de staten, het veld met de burgers en de deskundige ambtenaren. Het heeft er de schijn van dat het geheel nu gaat verzanden in een samenspel van college en ambtenaren. Hij is geen voorstander van het raadplegen van externe deskundigen uit andere delen van Nederland als Drenthe zelf voldoende deskundigheid in huis heeft. ƒ 1 miljoen daarvoor lijkt hem echt overtrokken. Hij meent dat het POP goed leesbaar en zo beperkt mogelijk van omvang moet worden gehouden. Niet alles hoeft geregeld te worden. Wel verzoekt hij om straks in POP II de veranderingen ten opzichte van POP I aan te geven.
Hij vraagt om aandacht voor de winning van drinkwater uit dieper grondwater. Hij vindt het prima dat meer accent zal worden gegeven aan de sociale en culturele component. Wordt de verwerking van rijksbeleid in het POP een continu proces? Hoe gaat men om met het Verdrag van Malta? Wordt het Provinciaal verkeers- en vervoersplan (PVVP) integraal opgenomen? Wordt er gedacht over bedrijventerreinen voor plattelandsgemeenten? Hoe wordt omgegaan met de continue bewoning van recreatiebungalows? Worden de gemeenten bij de uitvoering van het beleid niet alleen geraadpleegd maar ook ondersteund via het POP?
Hij gaat gaarne akkoord met de bestuursopdracht.

De VOORZITTER beklemtoont dat fracties die denken dat meer tijd voor de behandeling van een onderwerp nodig is dat voor de vergadering kunnen aangeven. De tijdsaanduiding in de agenda is een voorstel.

Mevrouw DE VRIES betoogt dat het college in feite de staten nu voorlegt wat er uit de bestuurlijke consultatierondes, de evaluatie, is gekomen. Daarmee moet het kader geschapen zijn voor de inventarisatiefase. De Statencommissie Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit (RIM) zal in de inventarisatiefase ook worden geconsulteerd. Aan het eind van de inventarisatiefase moet worden vastgesteld op welke onderdelen het POP moet worden herzien. Daarvoor wordt dan een visiedeel gemaakt, dat weer met de commissie wordt besproken. Dat moet leiden tot een voorontwerp-POP. De commissie en de staten worden bij elke fase betrokken. Zij zegt toe dat de planning aan de staten wordt toegezonden (zie bijlage 1).
Het college meent dat de toevoeging van enkele punten het POP een meerwaarde kan geven, namelijk integratie van het verkeers- en vervoersbeleid, een sociaal-culturele component en koppeling van de regels die er zijn, bijvoorbeeld de PMV, aan het POP. In de Statencommissie Milieu, Water en Groen (MWG) is de evaluatie van het PMV geagendeerd als ingekomen stuk. De consequenties daarvan zullen ook weer aan die commissie worden voorgelegd.
Zij is verheugd over het vertrouwen en de waardering die zijn uitgesproken. Zij zal zeker de vinger aan de pols houden bij de uitvoering van de Nota wonen. In de nota wordt geprobeerd de knelpunten die de gemeenten op volkshuisvestingsgebied hebben aangegeven met een extra contingent op te lossen. De gemeenten moeten daar nu verder handen en voeten aan geven.
De windenergie is aan de orde gesteld bij de plannen voor het windenergiepark Coevorden en de Energienota. De capaciteit lijkt ruim voldoende, maar zou de taakstelling niet worden gehaald, dan komt het college vanzelfsprekend terug bij de staten.
Om een draagvlak voor POP II te creëren zal uitgebreid worden samengewerkt met de gemeenten. In het visiedeel wordt het grote, algemene beleid geschetst. In het ontwikkelingsdeel wordt aangegeven wat dat betekent voor de provincie. De ontwikkelingskaart zoals opgenomen in POP I zal ook in POP II te vinden zijn.
Er zijn nogal wat onderwerpen voor het POP door de commissie genoemd. Zij beschouwt ze als bouwstenen voor de inventarisatie. De evaluatie is ook een bouwsteen. In een integraal proces moeten dan afwegingen plaatsvinden.
In de beleidsbrief is vermeld dat de genoemde bedragen (inclusief onderzoekskosten) indicatief zijn. Als de deskundigheid intern in huis is, wordt geen externe hulp aangetrokken. Tijdens het verloop van het project zullen de financiële conse-

quenties aan de hand van concrete voorstellen worden voorgelegd. Uitgaven worden waar mogelijk betrokken in de afwegingen voor nieuw beleid.

De heer VAN DER SCHOOT is van oordeel dat de indicatie voor de kosten van extern onderzoek moet worden teruggebracht tot hooguit ƒ 150.000,--. Dat staat in een redelijke verhouding tot de proceskosten. Overigens zijn de totale kosten dan nog zo hoog, dat dit stuk eigenlijk een statenstuk zou moeten zijn.

De heer SWIERSTRA vraagt waarop de heer Van der Schoot zijn oordeel baseert dat zo'n bedrag te hoog is.

De heer VAN DER SCHOOT vindt dat te gemakkelijk met externen wordt gewerkt.

De heer SWIERSTRA vraagt waar dat te gemakkelijk gebeurt.

De heer VAN DER SCHOOT zegt dat er voldoende deskundigheid in huis is. Er worden 20.200 uren voor drie jaar opgevoerd.

Mevrouw DE VRIES vermoedt dat ook de heer Van der Schoot vindt dat er een zo goed mogelijk POP moet komen, waarover goed is gecommuniceerd met de samenleving en dat actueel is. Zij deelt de bezwaren van de heer Van der Schoot niet.
In de Voortgangsrapportage omgevingsbeleid, tijdens de nieuwjaarsbijeenkomst aangekondigd door de Commissaris van de Koningin, is een paragraaf gewijd aan het veiligheidsbeleid, vooral over vuurwerk, munitiedepots enz. De noodbergingsgebieden worden in POP II meegenomen.
In POP II zullen verbindingszones voor de EHS worden aangegeven. De Gebiedsvisies NBL zijn niet meer dan onderliggende stukken van POP I en ook van POP II. Een sloopregeling voor bedrijfsgebouwen moet afzonderlijk worden opgesteld. Het waterbeleid zal in POP II nog meer worden geïntegreerd. Het opnemen van duidelijke streefdoelen is heel belangrijk.
Zij wil eerst afwachten tot welke ontwikkelingen op volkshuisvestingsgebied de Nota wonen leidt. Zij staat ervoor open om daarna als dat nodig blijkt, te zien of gemeenten die een milieubewust beleid voeren extra stimulansen kunnen krijgen.

Tot het gezamenlijke noordelijke beleid behoort bijvoorbeeld dat een nieuw locatiebeleid moet worden gemaakt. Het zou jammer zijn als de provincies elkaars vliegen gingen afvangen.
De juridische componenten hebben de aandacht. Recht op stilte en op duisternis is een prachtige kreet, maar de vertaling daarvan is nog niet eenvoudig.
Het college bepaalt ook aan de hand van het rijksbeleid wat de provincie Drenthe zou moeten en willen doen. Daarvoor is een evaluatie door de bril van integratie en actualisatie nodig. In de loop van het proces zal duidelijk worden welke onderdelen in aanmerking komen voor POP II.
Wonen en water zijn belangrijke aandachtspunten. Als zich nog nieuwe punten aandienen zal dat in de inventarisatiefase blijken. De staten krijgen dat dan onder ogen.
De vorige keer waren de gevoelens over de Statencommissie Ad hoc gemengd. Het college wil ditmaal de discussies liever voeren in de reguliere statencommissie.

De heer GAASBEEK heeft in de Statencommissie Ad hoc geparticipeerd. De statencommissie als geheel was bijzonder enthousiast, juist omdat daar ruimte was voor politieke discussie. Die kan niet in enkele minuten worden gevoerd.

Mevrouw DE VRIES is het ermee eens dat er tijd voor moet worden genomen. Zij kan zich voorstellen dat de Statencommissie RIM een keer speciaal een vergadering aan het POP II wijdt. Alle discussie vindt dan in openbaarheid plaats. Het lijkt haar heel goed om aan te geven welke veranderingen in het POP worden aangebracht.
In het verslag van de PCO is aangegeven dat de gemeenten druk bezig zijn om een kader te ontwikkelen voor de continue bewoning van recreatiewoningen.

De heer SWIERSTRA legt er de nadruk op dat pas in het komende traject wordt bepaald hoe het nieuwe POP eruit gaat zien. Er zullen nog veel discussies plaatsvinden, onder andere over verkeer en vervoer. Ook het waterbeleid, bijvoorbeeld het waterbergingsbeleid, moet zo snel mogelijk worden vastgelegd in de omgevingsplannen. Er wordt hard gewerkt aan de nationale bestuursovereenkomst water, waarin normeringen worden opgenomen. Daarvoor zullen ook in Drenthe nog indringende discussies noodzakelijk zijn.

Ook het drinkwaterbeleid wordt verwoord in het nieuwe POP, zoals eerder is aangekondigd. Een aparte nota over de drinkwatervoorziening is helemaal niet nodig. Er moet wel een discussie komen over de inhoud van het beleid. Over onderzoeksrapporten van de drinkwaterleidingmaatschappijen over duurzaamheidsaspecten zal in de statencommissie en de PCO afzonderlijk worden gediscussieerd. Voorzover hij het nu kan beoordelen, gaat dat eerder in de richting van het vastleggen van grondwater als bron voor de watervoorziening dan van uitbreiding van oppervlaktewaterwinning, in verband met de kwaliteit en de kostprijs van het water.

JB

TWEEDE TERMIJN

De heer JONKER neemt aan dat alle door de statencommissies genoemde bouwstenen worden meegenomen. Hij voelt niet voor een Statencommissie Ad hoc.

De heer KUIPER is van oordeel dat een integrale afweging zal moeten plaatsvinden in een politieke discussie in het openbaar. Het gaat niet alleen om technische zaken waarover met de bevolking wordt gediscussieerd. Hij voelt daarom voor een aparte statencommissievergadering over het POP.

De heer DE HAAS stemt schoorvoetend in met de bestuursopdracht, maar maakt een voorbehoud wat betreft de financiën.

De heer VAN DER SCHOOT steunt plan en opdracht, maar vindt de indicatie van de kosten te veel uit de losse pols.

De heer GAASBEEK heeft waardering voor het antwoord van het college. De CDA-fractie moet nog eens bij haar vertegenwoordiger van destijds vragen hoe het met de Statencommissie Ad hoc is gegaan.

Mevrouw DE VRIES dankt de statencommissies voor het vertrouwen.

**4. Sluiting**

De VOORZITTER sluit om 14.15 uur de vergadering.

**TOEZEGGING**

gedaan in de vergadering van de Statencommissies Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit en Milieu, Water en Groen, gehouden op 14 januari 2002 in het provinciehuis te Assen.

**Pagina**

6 Mevrouw DE VRIES zegt toe dat te zijner tijd wordt aangegeven op welke punten POP II afwijkt van POP I.

# Herziening POP
# Planning besluitvorming d.d.12-11-2001

**Startfase oktober 2001 - januari 2002**

| Data | Actie | Besluitvorming |
|---|---|---|
| 5 november 2001 | concept bestuursopdracht in het projectteam POP | |
| 12 november 2001 | bespreking concept bestuursopdracht in de stuurgroep | |
| 27 november 2001 c.q. 4 december 2001 | | vaststelling bestuursopdracht in GS |
| 7 januari 2002 | bespreking bestuursopdracht in de PCO/VVBD | |
| 14 januari 2002 | bespreking bestuursopdracht in de staten-commissies MWG en RIM | |
| 28 januari 2002 | | GS maakt balans op van besprekingen in statencie's en PCO |

**Inventarisatiefase januari - juni 2002**

| Data | Actie | Besluitvorming |
|---|---|---|
| januari/mei 2002 | projectgroep inventariseert welke onderwerpen herzien moeten worden | |
| 11 juni 2002 | vaststelling visiedeel met lijst van onderwerpen voor herziening door projectteam | instemming GS met visiedeel met lijst voor herziening als kader voor vervolgfase |
| 25 juni 2002 | visiedeel agenderen voor statencommissie MWG en RIM (26 augustus 2002) en PCO/VVBD (16 augustus 2002) | |
| 16 augustus 2002 | visiedeel bespreken in PCO/VVBD | |
| 26 augustus 2002 | visiedeel bespreken in de statencommissies | |

**Fase voorontwerpplan juni 2002 - februari 2003**

| Data | Actie | Besluitvorming |
|---|---|---|
| juni 2002 e.v. | verwerking reacties op visiedeel en voorbereiding voorontwerp door projectteam | |
| @@ november 2002 | vaststelling voorontwerp door projectteam | |
| 3 december 2002 | | concept-voorontwerp *ter informatie* in GS |
| @@ januari 2003 | voorontwerp bespreken in PCO/VVBD (@ februari 2003) en statencommissie MWG en RIM (@@ februari 2003) | vaststelling voorontwerp POP door GS |

Fase ontwerpplan februari 2003 - september 2003

| Data | Actie | Besluitvorming |
|---|---|---|
| februari 2003 e.v. | verwerking reacties op voorontwerp en voorbereiding ontwerp door projectteam | |
| @@ september 2003 | projectteam opstellen ontwerp-POP | Vaststelling ontwerp POP door GS |

**Vaststellingsfase september 2003 - mei 2004**

| Data | Actie | Besluitvorming |
|---|---|---|
| @@ december 2003 | opstellen nota zienswijzen door projectteam | vaststelling door GS van de 'Nota van beantwoording van de op het ontwerp Provinciaal omgevingsplan ingekomen zienswijzen' |
| @@ maart 2004 | ontwerp POP en nota beantwoording zienswijzen bespreken in PCO/VVBD (@ april 2004) en statencommissie MWG en RIM (@@ april 2004) | |
| 24 mei 2004 | | -Provinciale staten stellen het Provinciaal Omgevingsplan Drenthe vast met inachtneming van de voornoemde Nota |

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
20 maart 2002

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de secretaris van de commissie mede te delen.*

# Verslag

## van de vergadering van de Statencommissie Milieu, Water en Groen

gehouden op 25 februari 2002

**INHOUD**


Opening 2
Mededelingen 2
Verslagen vergaderingen 2
Ingekomen stukken 2
IPO-aangelegenheden 3
Rondvraag 3
Stand van zaken grondverwerving 5
Spreekrecht 5
*- de heer Prins (namens de NLTO)* 5
Goedkeuring Herinrichtingsplan Schoonebeek als raamplan en vaststelling Eerste deelplan herinrichting Schoonebeek 12
Budgetsubsidies Landschapsbeheer Drenthe 14
INTERREG IIIb project "A string of pearls along the North Sea" 14
Jaarprogramma 2002 Leren voor Duurzaamheid; project Nederland schoon, Drenthe spant de kroon 16
Financiële bijdrage voor project Toekomstgericht ondernemen in de akkerbouwsector (TOAS) 16
Behandeling begrotingsbladspiegels 18
Sluiting 20
Toezeggingen 21

**STATENCOMMISSIE MILIEU, WATER EN GROEN**

Verslag van de vergadering van de Statencommissie Milieu, Water en Groen, gehouden op 25 februari 2002 in het provinciehuis te Assen.

**Aanwezig:**

mevrouw M.Ch.A. Smilde (CDA, voorzitter)
H. Baas (ChristenUnie)
F. Benning (VVD)
H.H. Dijkstra (GroenLinks)
A.J. Gaasbeek (OSD)
H. Holman (CDA)
H.R. Hornstra (PvdA)
K. Jonker (CDA)
mevrouw H. Kempe-Foekens (ChristenUnie)
W.H. Kuiper (GroenLinks)
B. Popken (OPD)
J.P. Sluiter (D66)
K.H. Smidt (VVD)
mevrouw H.G. Stoel-Snater (PvdA)
H. Zomer (CDA)

**Voorts aanwezig:**

Joh. Dijks (VVD, gedeputeerde)
mevrouw A. Edelenbosch (PvdA, gedeputeerde)
W.R. Visser (secretaris)
C.J. Mulder

**Afwezig met kennisgeving:**

A. Haak (PvdA)
Ch.C. de Haas (OPD)
mevrouw G.M. Remmelts-Mulder (VVD)
S.A. van der Schoot (Ouderenpartij)
mevrouw J. Alberts (Ouderenpartij)
M.J. Smit (D66)

## 1. Opening

De VOORZITTER opent de vergadering en deelt mee dat bericht van verhindering is ontvangen van de heren Haak, Smit, Van der Schoot en De Haas, mevrouw Alberts en mevrouw Remmelts. Mevrouw Alberts is een aantal maanden uit de roulatie in verband met ziekte, terwijl mevrouw Remmelts de naweeën ondervindt van een verkeersongeluk. Beiden zullen namens de commissie een bloemetje ontvangen.

## 2. Mededelingen

De VOORZITTER deelt mee dat de commissie maandagmiddag 13 mei a.s. is uitgenodigd voor een werkbezoek aan EMTEC. Hierover zal nadere berichtgeving volgen.

## 3. Verslagen vergaderingen

### 3.1. Verslag van de gecombineerde vergadering van de Statencommissies Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit en Milieu, Water en Groen d.d. 14 januari 2002

### 3.2. Verslag van de vergadering van 14 januari 2002

Beide verslagen worden conform het ontwerp vastgesteld.

De VOORZITTER merkt naar aanleiding van de verslagen op dat er een lijst is opgesteld van de aan de commissie gedane toezeggingen. Momenteel is die lijst in behandeling op ambtelijk niveau. In het voorzittersoverleg is afgesproken dat met enige regelmaat een dergelijke lijst zal worden opgesteld.

## 4. Ingekomen stukken

### 4.1. Brief van gedeputeerde staten van 21 januari 2002, kenmerk 3/6.3/2002000392, inzake Convenant Duurzaam bouwen Drenthe 2001

De brief wordt voor kennisgeving aangenomen.

### 4.2. Voortgangsrapportage stimulering biologische landbouw Drenthe 2001, toegezonden bij brief van gedeputeerde staten van 22 januari 2002, kenmerk 3/7.1/2002000400

De heer GAASBEEK vindt het een goede ontwikkeling dat de biologische landbouw in Drenthe sneller groeit dan in de rest van Nederland. Hij vraagt zich echter af waarom de biologische boerenmarkten in Emmen een succes zijn, terwijl het in Assen moeizaam gaat.

Het is mevrouw STOEL niet geheel duidelijk wat de "technische" aspecten zijn die ertoe leiden dat biologische catering in het provinciehuis niet goed van de grond komt.

Mevrouw EDELENBOSCH kan op dit moment de vraag van de heer Gaasbeek niet beantwoorden. Het project zal worden geëvalueerd en wellicht dat dan duidelijk wordt hoe het komt dat er verschillen zijn tussen Emmen en Assen. De resultaten van de evaluatie zullen te zijner tijd naar de commissie worden gestuurd.

De heer DIJKS merkt aan het adres van mevrouw Stoel op dat het met name gaat om de continuïteit van de aanvoer van producten. Als voor een bepaald product wordt gekozen, moet het wel permanent beschikbaar zijn. Verder moet er ook de nodige ruimte zijn om de producten te presenteren. Hij hoopt dat binnen niet al te lange tijd knopen kunnen worden doorgehakt. Een en ander moet goed passen in de afspraken met de externe cateraar. Uiteraard spelen ook bedrijfseconomische factoren een rol.

De heer KUIPER had ook iets willen zeggen over dit stuk, maar meent begrepen te hebben dat stukken apart op de agenda moeten worden gezet als commissieleden er iets over willen zeggen.

De VOORZITTER heeft er geen bezwaar tegen dat er over ingekomen stukken een enkele vraag wordt gesteld.

De heer HOLMAN vindt dat dit onderwerp eigenlijk standaard op de agenda moet worden gezet en niet als ingekomen stuk moet worden afgedaan.

De VOORZITTER zegt dat, als de commissie de voortgangsrapporten voortaan op de agenda wil, dit zal gebeuren.

De heer BENNING is in tegenstelling tot de heer Holman van mening dat deze voortgangsrapporten niet standaard op de agenda moeten worden gezet. De vergaderingen duren immers al lang genoeg.

De VOORZITTER is het eens met de heer Benning. Zij wijst er nogmaals op dat het geen probleem is als er een enkele opmerking over een ingekomen stuk wordt gemaakt.

De voortgangsrapportage wordt voor kennisgeving aangenomen.

**5. IPO-aangelegenheden**

De heer BENNING stelt vast dat er wat betreft het Akkoord gebiedenbeleid nu al een task force wordt aangekondigd die zich gaat bezighouden met een duidelijke taakafbakening tussen het Rijk en de provincies en dat er wordt gesproken over een "ontbureaucratisering van het besturingsmodel". Hij heeft begrepen dat de provincies bang zijn dat zij onvoldoende eigen verantwoordelijkheden krijgen. Moet nu worden geconstateerd dat er een onvolkomen uitvoeringsovereenkomst is ondertekend en dat de provincie straks wordt geconfronteerd met een forse rekening in het kader van de Wet inrichting landelijke gebieden (WILG)?

Mevrouw EDELENBOSCH herinnert eraan dat over de bestuursovereenkomst al uitgebreid is gesproken in de commissie. Het Interprovinciaal Overleg (IPO) heeft besloten om, voordat andere zaken onder de bestuursovereenkomst worden gebracht, een task force in te stellen die ervoor moet zorgen dat er een zekere afslanking tot stand wordt gebracht. Er moest echter getekend worden omdat de provincies anders de financieringsbasis zouden kwijtraken. Spreekster gaat ervan uit dat de provincie niet zal worden geconfronteerd met een forse rekening. In de ondertekende bestuursovereenkomst gaat het met name om de Subsidieregeling gebiedsgericht beleid, de landinrichting en de grondverwerving.

De heer BENNING vraagt of het bedrag van € 1,2 miljoen in het kader van de WILG niet hoeft te worden beschouwd als een verliespost.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat zij allang bij de commissie aan de bel had getrokken als dat het geval zou zijn geweest.

**6. Rondvraag**

De heer POPKEN vraagt of de provincie voldoende is voorbereid op de aanstaande inwerkingtreding van de nieuwe Flora- en faunawet.

De heer SMIDT stelt vast dat de provincie de Vijfde nota ruimtelijke ordening heeft getoetst aan het Provinciaal omgevingsplan (POP) en het Kompasbeleid en vraagt of het fenomeen provinciale landschappen daarin past. Hij constateert dat, gezien de nodige restricties voor landbouw en woningbouw met name in Zuidwest-Drenthe, de nodige zorgen bestaan over de mededeling van minister Pronk dat het de provincie is geweest die heeft aangegeven dat dit gebied in aanmerking kan komen voor een provinciaal landschap. Als er al zoveel zorgen zijn over de financiële haalbaarheid van de huidige ambities met betrekking tot het landelijk gebied, is het dan wel realistisch nieuwe ambities te formuleren? In antwoord op vragen uit de Kamer heeft minister Pronk geantwoord dat hij de indruk heeft dat de provincies zich hard zullen maken om de provinciale landschappen te realiseren. Heeft het college van gedeputeerde staten van de provincie Drenthe deze indruk richting minister gewekt?

De heer BENNING vraagt naar de aard van de problemen in het bestuurlijk overleg met de Noordelijke Land- en Tuinbouworganisatie (NLTO) waarover in de pers het een en ander is gezegd. Welke afspraken zijn er inmiddels gemaakt en hoe worden de staten hier verder bij betrokken?
Ten slotte vraagt de heer Benning of de firma Zeldenrust de zandwinningsvergunning inmiddels heeft aangevraagd.

De heer HOLMAN merkt op dat de provincies na de behandeling in de Eerste Kamer van de Ammoniakwet enige ruimte hebben om bedrijven te helpen die in de zone van 250 m worden beperkt in hun ontwikkeling. Hoe denkt het college hieraan invulling te geven? Ook in Drenthe zullen

in het kader van het nieuwe beleid enkele varkens- en kippenhouderijen op slot komen te zitten. In het kader van het POP wordt ontwikkelingsperspectief geboden aan bestaande bedrijven en mogen er geen nieuwe bedrijven bij komen. Hoe denkt het college een oplossing te bieden aan bedoelde varkens- en kippenbedrijven?

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat het college zich 26 februari 2002 zal buigen over de vertaling van de Flora- en faunawet voor de Drentse situatie. De inspraakprocedure zal echter niet voor 1 april 2002 kunnen worden afgerond. De provincie krijgt er diverse taken bij en dat moet natuurlijk goed worden uitonderhandeld, ook al omdat er financiële risico's aan verbonden zijn. De onderhandelingen gaan met name over de aantallen fte's die van het Rijk naar de provincies moeten overgaan en de rijksbijdrage aan het Faunafonds.
Spreekster weet niet wie minister Pronk heeft ingefluisterd dat de provincies zich uitermate hard zullen maken voor het realiseren van provinciale landschappen. Het is in ieder geval de bedoeling dat de provincies op dit punt initiatief nemen. Uitgangspunt van het beleid blijft het POP en als de provinciale landschappen daarmee niet corresponderen, zal de provincie op dit punt geen initiatief nemen. Het POP kent echter ook de nodige restricties en als het past in de provinciale landschappen, wil de provincie graag gebruikmaken van de rijksmiddelen voor dit doel. Als gebieden in Zuidwest-Drenthe en Noord-Drenthe worden voorgedragen als provinciaal landschap, liggen daaraan voornamelijk financieel-zakelijke argumenten ten grondslag. Er is op dit moment nog niets vastgelegd.

De heer SMIDT begrijpt van de gedeputeerde dat de provincie niet heeft verzocht Zuidwest-Drenthe in aanmerking te laten komen voor een provinciaal landschap.

Mevrouw EDELENBOSCH zegt dat Zuidwest-Drenthe en Noord-Drenthe als waardevol cultuurlandschap(WCL)-gebied indertijd zijn genoemd als gebieden die eventueel in aanmerking komen voor de status van provinciaal landschap. Zij kan zich echter niet voorstellen dat gedeputeerde De Vries in de onderhandelingen over de vijfde nota een formeel verzoek daartoe heeft gedaan.

De heer SMIDT wijst er nogmaals op dat de minister te kennen heeft gegeven dat de provincies erg enthousiast zijn over het fenomeen provinciale landschappen.

Mevrouw EDELENBOSCH zegt dat de provincie alleen heeft gevraagd om het gebied van de Drentsche Aa tot nationaal landschap te verklaren. De minister wilde daar echter niet op ingaan, dus die discussie kon worden gestopt.

De heer SMIDT zegt dat hij zijn vraag toespitst op Zuidwest-Drenthe, omdat voor Noord-Drenthe geldt dat het beleid ten aanzien van provinciale landschappen in het verlengde ligt van het oude WCL-beleid.

Mevrouw EDELENBOSCH wijst erop dat hierop kan worden teruggekomen als de provincie met een concrete voordracht komt.
Met de NLTO zijn diverse meningsverschillen uitgepraat; er blijven echter nog enkele over, te weten Fochteloërveen en Tuschenwater. Beide gebieden zullen blijven passen in POP-kader. Afgesproken is dat er zorgvuldiger zal worden gecommuniceerd en dat de NLTO een stevige inbreng zal hebben in de op te stellen landbouwvisie die als bouwsteen kan gelden voor het POP. Daartoe wordt momenteel een bestuursopdracht geformuleerd met het oog op de benodigde menskracht.
De heer Zeldenrust heeft nog geen zandwinningsvergunning aangevraagd. Het POP zal worden geactualiseerd naar aanleiding van onder andere de ontwikkelingen in Zuidwest-Drenthe en het gesprek met de zandwinners is nog gaande.

De heer BENNING vraagt of de provinciale zelfvoorziening nu gevaar dreigt te lopen.

Mevrouw EDELENBOSCH denkt niet dat er een tekort dreigt te ontstaan aan beton- en metselzand in de provincie nu de meeste zandwinners ook connecties buiten de provincie hebben.

De heer BENNING vraagt of de provincie wacht totdat zich problemen gaan voordoen. Hoe houdt de provincie de vinger aan de pols?

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat de huidige winning nog steeds boven de provinciale taakstelling ligt. Als echt een tekort dreigt, zal de

provincie haar verantwoordelijkheid moeten nemen.

De heer DIJKS merkt aan het adres van de heer Holman op dat de kaart in het kader van het ammoniakbeleid bijna klaar is. Hierover is intensief overlegd met de gemeenten. Het ziet ernaar uit dat er slechts enkele reële problemen zijn met betrekking tot ecologische verbindingszones en de ecologische hoofdstructuur (EHS). Slechts een drietal bedrijven gelegen in de EVZ moet op slot als gevolg van de nieuwe Ammoniakwet, maar deze bedrijven hadden toch al vergelijkbare problemen. De vraag hoe de provincie bestaande varkens- en kippenhouderijen denkt te helpen in het kader van het nieuwe beleid is nog niet actueel. Bovendien is er nog de nodige onduidelijkheid over de strekking van de opmerkingen van de minister. Hij heeft na de eerste behandeling in de Eerste Kamer een brief geschreven waarin hij het met name had over reconstructiegebieden. Daarop is tijdens het vervolgdebat in de Eerste Kamer niet teruggekomen. Wel is duidelijk dat er moet worden gecompenseerd; als ergens iets wordt afgehaald, moet het elders worden toegevoegd. Als het college de kaart heeft vastgesteld, gaat ze de inspraak in. Vervolgens zal de discussie met de staten worden geopend en spreker gaat ervan uit dat uiteindelijk een oplossing wordt gevonden die ten goede komt aan de ontwikkeling van de bedrijven.

De heer HOLMAN denkt dat er binnen de EHS meer dan drie varkens- en kippenbedrijven zijn die zich niet meer kunnen ontwikkelen. De provincie ontkomt er niet aan om hier uitdrukkelijk naar te kijken.

De heer DIJKS zegt dat hierover uitgebreid zal kunnen worden gesproken na de inspraakronde.

**7. Statencommissiestuk van 12 december 2001, kenmerk 50/6.8/2001011519, Stand van zaken grondverwerving; vervolgnotitie januari 2002**

(De vergadering wordt enige tijd geschorst in verband met een visuele presentatie van de stand van zaken grondverwerving.)

**Spreekrecht**

De heer PRINS (NLTO) wil graag een enkele opmerking maken over het gebruik en de functie van de afrondingenkaart. In het commissiestuk staat dat deze kaart een optelsom is van wensen van de terreinbeherende organisaties. Blijkbaar hebben deze organisaties hun oog laten vallen op particuliere eigendommen, waaronder landbouwgronden, die tot nu toe niet begrensd zijn. Het is spreker niet duidelijk om welke oppervlakte landbouwgrond het gaat en waar die grond ligt. Hij had graag de kaart onder ogen gehad, maar helaas ligt ze achter slot en grendel. In de praktijk heeft hij echter gemerkt dat het niet slechts om overhoekjes gaat die aan natuurgebieden grenzen. Ook wil men graag grotere percelen landbouwgrond aankopen waarvan een klein gedeelte als "afronding" op de kaart staat. De NLTO is van mening dat extra natuurontwikkeling in mindering gebracht moet worden op nog te verwerven EHS-gronden in Drenthe.
Resumerend merkt spreker op:

- de NLTO-vraag om openheid over de afrondingenkaart;
- het kan niet zo zijn dat naast de begrensde EHS nog eens ongeveer 1.000 ha landbouwgrond geclaimd wordt;
- grond op de afrondingenkaart had begrensd moeten zijn;
- realiseren van de EHS vraagt tot 2018 veel geld. Het beleid moet hierop worden gericht en niet op uitbreiding van de EHS;
- de NLTO is bereid maatwerk te leveren voor natuur en landbouw. Het enigszins schuiven met de EHS-grens behoort tot de mogelijkheid om knelpunten voor landbouw en natuur op te lossen.

De VOORZITTER stelt vast dat er geen behoefte is aan het stellen van vragen aan de heer Prins.

De heer HOLMAN vindt het plezierig dat voortaan bijgehouden zal worden wanneer welke toezeggingen zijn gedaan door het college, nu pas negen maanden na de desbetreffende toezegging bespreking van de vervolgnotitie over grondverwerving op de agenda staat. Als het college een toezegging doet, zou het voortaan ook moeten aangeven wanneer die toezegging gestand wordt gedaan en moeten motiveren waarom dat eventueel niet kan.
Spreker heeft zich onlangs nog met enkele vragen tot ambtenaren gewend en een keurig antwoord

gekregen. Die antwoorden hadden eigenlijk in het stuk moeten staan, bijvoorbeeld het antwoord op de eenvoudige vraag om hoeveel landbouwgrond het precies gaat.
Het proces van natuurgebiedaankopen moet doorzichtig zijn; gemaakte afspraken moeten worden nagekomen en de ambities moeten realistisch zijn en in de begroting financieel gedekt worden.
De afrondingenkaart is meerdere malen onderwerp van discussie geweest. Er schijnt nu een kaart te zijn waarop 10.000 ha begrensd is en 5.000 ha voorzien is van een symbool, hetgeen inhoudt dat die grond niet echt hoeft te worden aangekocht. 30% van laatstgenoemde categorie wordt particulier beheerd, dus blijft er ruim 3.400 ha over. Er is ongeveer ƒ 100 miljoen nodig om die grond aan te kopen.

De heer HORNSTRA zegt dat hij in zijn berekening 1.700 ha overhoudt. De heer Holman zegt het particulier beheer eraf te trekken, maar hij doet het vervolgens niet.

De heer HOLMAN merkt op dat hij 30% aftrekt van 5.000 ha. De ambitie is ruim 200 ha per jaar tot 2018. Het lijkt hem dat ƒ 650.000,-- per jaar daarvoor ten enenmale onvoldoende is. Wat denkt het college hieraan te gaan doen? Spreker hecht eraan dat de doelstellingen worden gehaald. Hij kan op zich instemmen met het voorstel van het college, maar vindt het uiteindelijke bedrag niet realistisch in verhouding tot de ambities. De vraag is of de 1.200 ha landbouwgrond niet kan worden begrensd als normaal relatienotagebied en of werkelijk alle gronden moeten worden aangekocht. Is meer particulier beheer niet mogelijk om het gestelde doel te realiseren?
Spreker vindt het niet meer van deze tijd dat de afrondingenkaart achter slot en grendel ligt. Hij wil dan ook alleen steun verlenen aan het voorstel van het college als de kaart een meer realistisch karakter krijgt en openbaar wordt gemaakt.
Wellicht dat met iets meer creativiteit op provinciaal ambtelijk niveau de doelen sneller kunnen worden gerealiseerd. Spreker heeft de indruk dat er nog steeds vrij bureaucratisch wordt gewerkt. Ook als het geld al is besteed, duurt het toch nog vrij lang voordat ruilingen plaatsvinden.
Het aankopen van boerderijen dreigt financieel vast te lopen. Met name voor sloop en het tegengaan van ongewenste bebouwing in het landelijk gebied dienen meer financiële middelen ter beschikking te worden gesteld. Voor boerderij Kamps in Rolde heeft de provincie ƒ 600.000,-- uitgetrokken. Spreker kan niet beoordelen of dit een realistisch bedrag is, maar het geld komt natuurlijk wel uit de pot voor aankopen. Bij de aankoop van de boerderij van de heer Boxen kon worden geput uit andere middelen, maar in vergelijkbare situaties knapt het af op de financiële barrière.
Het valt te waarderen dat Natuurmonumenten een transparant beleid voert. Namens die organisatie is meegedeeld dat zij haar eigen plan trekt als zij het niet eens is met de begrenzing. Spreker denkt dat dit niet kan. Natuurmonumenten mag natuurlijk haar eigen visie hebben, maar het primaat ligt uiteraard bij de provincie want die gaat uiteindelijk over de ruimtelijke inrichting van Drenthe. Overigens moet wel worden vastgesteld dat Natuurmonumenten in haar aankoopbeleid creatiever is dan het Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL). De provincie mag niet achterover leunen en het aankoopbeleid aan Natuurmonumenten overlaten. Als er iets niet in orde is, moet worden ingegrepen in de Dienst Landelijk Gebied. Wat is het resultaat van het overleg tussen de gedeputeerde en Natuurmonumenten?
Ten slotte vindt spreker dat dit voorstel in de statenvergadering aan de orde moet komen, waarbij het college dan moet aangeven hoe het denkt te kunnen voldoen aan de door hem vermelde voorwaarden.

De heer SMIDT zegt dat zijn fractie er hard aan heeft getrokken om dit stuk aan de orde te krijgen. Uit het stuk blijkt dat er sprake is van een openeindkarakter. Als alles moet worden aangekocht, worden er miljoenen guldens begraven in reeds bestaande natuur. Dat valt moeilijk uit te leggen aan de Drentse burger. De vraag is nu wat de werkelijke ambitie moet zijn en waar het echt noodzakelijk is dat er aankoopgeld wordt ingezet. Spreker is van mening dat er zwaar moet worden ingezet op beheer door particulieren. Evenals de heer Holman is hij van mening dat in ieder geval een belangrijk deel van de op de kaart vermelde landbouwgronden moet worden begrensd als relatienotagebied. Landinrichtings- en gebiedscommissies worden nu geconfronteerd met een niet-openbare kaart waarop kennelijk extra claims voorkomen. De kaart heeft bovendien niet de normale zorgvuldige procedure doorlopen. Mensen die wat betreft het beheer van natuurgebieden

hun nek willen uitsteken, mogen niet worden belast met geheime agenda's.
Misschien dat een tweede screening ertoe leidt dat de ambities een wat realistischer gehalte krijgen en dat een uiterste inspanning om andere financiële bronnen aan te boren iets meer ruimte geeft.
Moet uit de begroting van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV) worden opgemaakt dat het ministerie van mening is dat de bijdragen van de provincies aan de verwerving van natuurgebieden weer naar een historisch niveau moeten? Betekent dit dat het ministerie de ƒ 25 miljoen aan convenantsgelden opnieuw ter discussie stelt?
Ten slotte benadrukt spreker dat er minder ruimte moet komen tussen wat de provincie wil en wat de provincie kan.

De heer KUIPER is blij met de vervolgnotitie. Hij vindt het wel jammer dat er geen verbinding is gelegd met andere provinciale beleidsgebieden. In de Klankbordgroep Intensieve Veehouderij zijn criteria afgesproken op basis waarvan zou moeten worden geopereerd. Daarbij kwam ook de uitplaatsing van bedrijven aan de orde, maar daarmee is helaas geen relatie gelegd. Hetzelfde geldt voor de inpassing van de ecologische verbindingszones en de 250 meter-grens. Gelukkig is er in breed perspectief met Natuurmonumenten overlegd. Spreker vindt het erg belangrijk dat daarbij de POP-zonering uitgangspunt is.
Hij gaat akkoord met de voorgestelde verhoging tot bijna € 295.000,--. In tegenstelling tot de heer Holman is hij niet van mening dat dit stuk behandeling behoeft in de statenvergadering.

De heer HORNSTRA sluit zich nadrukkelijk aan bij de vraag of de ambities wel corresponderen met de beschikbare gelden. Is het de bedoeling dat het college de komende jaren telkenmale aangeeft wat de provincie ervoor over heeft of moeten de staten dat in het duale stelsel doen?
Spreker geeft aan dat hij in zijn fractie de kwestie van de 1.200 ha landbouwgrond nog eens aan de orde zal stellen. Hij wacht graag de reactie van de gedeputeerde op de door de heer Holman geformuleerde voorwaarden af.

Mevrouw KEMPE zegt dat uit de vervolgnotitie niet blijkt wat het resultaat zal zijn in 2018 als in het huidige tempo en met de huidige middelen wordt doorgewerkt. Dat is ook niet goed aan te geven omdat er nogal wat onzekere factoren zijn. Te denken valt aan de prijsontwikkeling, de beschikbare financiën enz.
Ook spreekster is benieuwd naar de resultaten van het overleg met Natuurmonumenten. Zij hoopt dat het overleg net zo verhelderend was als het overleg tussen enkele fracties en deze organisatie. Zij is eveneens van mening dat de afrondingenkaart openbaar moet worden gemaakt. Het werken met symbolen voor gebieden die momenteel niet voor verwerving in aanmerking komen, is een goede zaak.
Spreekster kan instemmen met de voorgestelde verhoging van het krediet en de vorming van een fonds. Wat haar betreft hoeft er geen nadere behandeling plaats te vinden in de statenvergadering.
Wanneer zal de EHS-begrenzing van Bargerveen en Hunze zijn gerealiseerd?
De realisering van de ecologische verbindingszones heeft nog een vrij lange weg te gaan. Een concrete programmering en een goed communicatieplan zijn goede instrumenten om duidelijk te maken wat de provinciale plannen zijn. Hoe lang gaat een en ander duren?
Ten slotte merkt spreekster op zorgen te hebben over de financiële paragraaf. Hoe verlopen de onderhandelingen in IPO-verband met het ministerie van LNV?

Het heeft ook de heer SLUITER verbaasd dat de afrondingenkaart achter slot en grendel ligt. Hierover wordt onnodig geheimzinnig gedaan, want als de provincie wil aankopen, zal zij op een gegeven moment toch de markt op moeten.
De doelstelling zou niet in de eerste plaats grondaankopen moeten zijn, maar veeleer behoud en ontwikkeling van natuurgebieden. De vraag is nu hoe die doelstelling het beste kan worden gerealiseerd. Zijn grondaankopen inderdaad het beste instrument of zijn er andere mogelijkheden om de provinciale doelstellingen te realiseren?

De heer GAASBEEK vraagt of de provincie nog steeds op koers ligt in de planning tot 2018. Hij zou dat graag zien ondergebracht in een schemaatje.
Er is inderdaad in een prettige sfeer overlegd met Natuurmonumenten. In tegenstelling tot de heer Holman heeft spreker niet het idee dat deze organisatie op haar strepen is gaan staan. Hij is van

mening dat optimaal gebruik moet worden gemaakt van beheer door particulieren. Bij nieuwe activiteiten moet vooraf worden gecommuniceerd met betrokkenen, zodat maximale inspraak en betrokkenheid worden bereikt. Wat dit betreft is het een slechte zaak dat er in vertrouwelijkheid is overlegd. Een goede volksvertegenwoordiger zou dat niet moeten willen.
Er moet voorzichtig worden omgegaan met de groene ruimte en de vraag moet worden gesteld of bosbouw die ruimte niet te veel "dichtplakt".
Spreker herinnert eraan dat hij tijdens de algemene beschouwingen aandacht heeft gevraagd voor de teruggang van het weidegebied. Het lijkt hem een goede gedachte om rond de steden een groenontwikkeling te realiseren.
Ten slotte wijst hij erop dat groene statenstukken de neiging krijgen om roze te worden. Hij kan overigens instemmen met het in het statencommissiestuk verwoorde voorstel, maar vraagt zich af of op dit punt wel de juiste procedure is gevolgd.

De heer POPKEN denkt dat de stijgende prijzen van landbouwgronden een bottleneck vormen. Het is nog maar de vraag of de provinciale beurs dat kan behappen. Het lijkt hem dat nog eens uitdrukkelijk moet worden nagegaan of die landbouwgronden überhaupt moeten worden aangekocht of dat de doelstellingen moeten worden bijgesteld.
Spreker heeft zich erover verbaasd dat in de Commissie Natuurgebieden is afgesproken dat terreinbeheerders statenleden rechtstreeks zullen benaderen. Dit is toch niet de gebruikelijke procedure?
Sprekers fractie gaat overigens akkoord met de voorgestelde verhoging van het krediet en de omzetting in een fonds.

(De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.)

Mevrouw EDELENBOSCH merkt op dat het een hele klus is geweest een goed gedocumenteerde en onderbouwde vervolgnotitie op tafel te krijgen. Het heeft enige tijd gekost, maar het is dan ook een helder en informatief stuk geworden. Er zullen ongetwijfeld nog vragen aan de orde komen die in dit stuk niet konden worden beantwoord.
De 30% particulier beheer moet worden gekenmerkt als een behoorlijke ambitie. De helft van wat er overblijft na aftrek van gebieden met een symbool en particulier beheer wordt voor 100% door het Rijk vergoed. De andere helft van de oppervlakte wordt voor 50% door de provincie gesubsidieerd. De andere helft betaalt LNV. In de komende jaren zal, naar het zich laat aanzien, de provincie goed uit de voeten kunnen na de verhoging van het krediet tot ƒ 650.000,-- en de omzetting van het krediet in een fonds. Uiteraard kan nu niet een antwoord worden gegeven op de vraag of in 2018 de gestelde doelen zullen zijn gehaald.
De provincie is voorstander van particulier beheer en wat dit betreft zal er flink aan de weg worden getimmerd. Er kunnen tussen de particuliere beheerders afspraken worden gemaakt met het oog op eenheid in beheer. Het zal overigens nog de nodige moeite kosten om de 30% particulier beheer te realiseren. Er zijn provincies waarin het beter gaat op dit punt, terwijl de Drentse situatie zich er toch erg goed voor leent. Kennelijk is men er nog niet aan gewend en het programmabeheer is in financieel opzicht niet altijd even riant.
De heer Sluiter heeft opgemerkt dat de afrondingenkaart uiteindelijk toch openbaar zal moeten worden gemaakt als de provincie de markt opgaat. Spreekster wijst er echter nadrukkelijk op dat de provincie niet de markt opgaat. Dat is ook een van de redenen waarom de afrondingenkaart niet openbaar is. Als mensen met een aanbod komen, wordt bezien of verwerving past bij de gestelde natuurdoelen. Als de afrondingenkaart openbaar wordt, gaan de makelaars of speculanten ermee aan de haal en is de kans op een prijsopdrijvend effect erg groot. Het is overigens slechts een werkkaart op grond waarvan de aanbiedingen worden beschouwd, op verzoek van LNV opgesteld. De subsidiecriteria zijn echter bepalend of de aankoop wordt gesubsidieerd.

De heer HOLMAN wijst op de mogelijkheid dat er een stukje bos of een stuk landbouwgrond, dat grenst aan een natuurgebied, op de kaart staat. Denkt de gedeputeerde echt dat een speculant die grond zal kopen in de hoop er beter van te worden?

Mevrouw EDELENBOSCH vindt dit een enigszins naïeve opstelling. De provincie hoeft maar te overwegen om ergens iets te ontwikkelen, of er staan bij wijze van spreken horden projectontwikkelaars op de stoep die ermee aan de gang willen. Zij verwijst in dit verband naar de ontwikkelingen rondom het agrarisch bedrijf Boxen in De Groeve.

De heer HOLMAN vraagt zich af waarom het dan niet fout gaat met de begrenzing van relatienotagebieden. Dat is ook openbaar en de provincie betaalt marktconforme prijzen. Er is geen makelaar die een stukje grond van de 16.000 ha koopt in de hoop er beter van te worden. De kwestie-Boxen is een ander verhaal, want daarbij is woningbouw in het geding.

Mevrouw EDELENBOSCH zegt haar bezwaren tegen openbaarmaking van de afrondingenkaart te handhaven. Zij stelt voor dat, als over enkele maanden het gebiedsplan wordt geëvalueerd, de landbouwgronden op de afrondingenkaart hierbij betrokken worden.
Als de grondprijzen in het huidige tempo blijven stijgen, moet telkenmale de vraag worden gesteld of de gestelde doelen wel realistisch zijn. Wat betreft de begrensde gebieden is er sprake van een koopplicht en de provincies wensen dan ook niet te accepteren dat het Rijk op dit punt achterblijft. Er kunnen natuurlijk allerlei (nieuwe) ambities worden geformuleerd, maar de provincies willen eerst boter bij de vis als het gaat om de al gemaakte afspraken.
Natuurmonumenten gaat creatief om met aankopen. Het BBL mag niet boven de marktprijzen bieden en dat verklaart wellicht waarom Natuurmonumenten wat "verleidelijker" kan zijn dan het BBL. Heel soms brengt spreekster de nodige creativiteit op om een boer, die wil verplaatsen, het laatste duwtje in de rug te geven.
Het overleg met Natuurmonumenten ging onder andere over de procedures en het budget. In enkele gevallen heeft deze organisatie voorgefinancierd om aankoop door de provincie mogelijk te maken. Het was overigens een opbouwend overleg, waarin er van provinciewege op is gewezen dat de EHS-begrenzing niet voor niets is vastgesteld en dat de provincie een betrouwbare overheid wil zijn.
De boerderij van de heer Boxen kon worden aangekocht in het kader van het gebiedsgericht beleid. Boerderij Kamps is aangekocht met hulp van provinciale subsidie en de afspraken met LNV. Er kan hier niet gesproken worden over vergelijkbare gevallen.
De provincie kan in het algemeen goed uit de voeten met de geldende subsidieregelingen. De provincie heeft geen weerklank gevonden in Den Haag bij haar dringend verzoek om een generieke regeling voor knelsituaties voor bedrijven binnen de 250 meter-zone.
Spreekster weet niet wat het ministerie bedoelt met een terugkeer naar het historisch niveau als het gaat om de convenantsmiddelen ad ƒ 25 miljoen. Dat bedrag is vorig jaar geheel beleend. Volgens de afspraak behoort het Rijk opnieuw met eenzelfde bedrag te komen. De provincies vinden dat te weinig en dringen aan op indexatie. Het komende jaar heeft de provincie geleend op basis van gronden die in de BBL-pot zitten.
Aan het adres van de heer Kuiper merkt spreekster op dat grondverwerving past in de categorie sectoraal beleid. Zij wijst in dit verband op boerderijverplaatsingen in het kader van de ammoniakwetgeving. Grondverwerving heeft echter niet altijd een 1 : 1-relatie met andere beleidsonderdelen.

De heer KUIPER heeft duidelijk willen maken dat hij in het voorliggende stuk een integrale beschrijving mist.

Mevrouw EDELENBOSCH begrijpt wat de heer Kuiper bedoelt, maar wijst erop dat de vervolgnotitie vooral moet worden gezien als een beschrijving van bestaand beleid. Er is niet nadrukkelijk een relatie gelegd met andere beleidsonderdelen.
Aan het adres van de heer Gaasbeek merkt spreekster op dat op pagina 8 een samenvattend overzicht staat van de aankopen categorieën eerste en tweede fase en natuurgebiedaankopen. In het nieuwe Structuurschema groene ruimte wordt overigens over realisering van de EHS iets anders gedacht dan in het verleden. Wat het BBL in bezit heeft, wordt in het kader van dat structuurschema beschouwd als reeds gerealiseerd. Het gevolg daarvan is dat de kolom "gerealiseerd" moet worden verhoogd tot 8.500 ha en dat de kolom "nog te realiseren" navenant moet worden verlaagd. Dat leidt tot een jaarlijkse taakstelling van 375 ha per jaar.

De heer SMIDT vindt wel een heel erg eenvoudige manier om een politiek succesje te boeken.

Mevrouw EDELENBOSCH merkt op dat zij dat niet had willen zeggen, maar het met hem eens is. Bosaanplant vindt in het algemeen niet in de open ruimte plaats. Als iemand grond in de open ruimte wil benutten voor bosaanplant, wordt via uitruil

gezocht naar een plaats waar een dergelijke aanplant wenselijk wordt geacht, bijvoorbeeld rond de steden in het kader van Groen in en rond de stad. Spreekster begrijpt de opmerking van de heer Gaasbeek over het veranderen van groene stukken in roze stukken, maar wijst erop dat de kredietverhoging aanvankelijk een roze stuk was en dat op initiatief van de VVD-fractie is besloten tot afhandeling in de commissie.

De heer GAASBEEK zegt dat hij onder andere doelde op het stuk over het Hunebedinformatiecentrum in Borger.

Mevrouw EDELENBOSCH neemt aan dat de heer Popken met zijn uitspraak over de krappe provinciale beurs niet heeft bedoeld dat de provincie geen landbouwgrond meer mag aankopen.

De heer POPKEN heeft bedoeld te zeggen dat moet worden nagegaan of bedoelde landbouwgronden wel moeten worden opgenomen in het natuurbeleid.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat altijd wordt nagegaan of aankoop van landbouwgronden wel past in de natuurdoelstellingen, anders zijn er geen hectares voor.
Ten slotte merkt zij op dat zij in de Commissie Natuurgebieden tegen de terreinbeheerders heeft gezegd dat het hen vrijstaat om de statenleden te informeren over hun activiteiten.

TWEEDE TERMIJN

De VOORZITTER vraagt of de heer Prins nog een nadere toelichting wil geven.

De heer PRINS denkt dat zijn boodschap goed is overgekomen.

De heer HOLMAN ziet het krediet, dat zal worden omgezet in een fonds, als een vast bedrag per jaar. Het is een extra krediet naast de reguliere middelen voor grondaankopen.

De heer HORNSTRA gaat ervan uit dat het fondsbedrag zal worden geïndexeerd. Bovendien kunnen zich nieuwe ontwikkelingen voordoen, dus de kans is niet gering dat er opnieuw over zal moeten worden gediscussieerd.

De heer HOLMAN meent dat je het bedrag alleen kunt relateren aan de grondprijsontwikkelingen.
De gedeputeerde heeft terecht opgemerkt dat eerst de in het verleden geformuleerde ambities maar eens moeten worden waargemaakt. Als bijvoorbeeld de ecologische verbindingszones en het relatienotagebiedenbeleid nog niet zijn voltooid, moet niet worden begonnen met het realiseren van allerlei nieuwe ambities. Met nieuw beleid mag pas worden begonnen als het oude beleid is gerealiseerd.
Spreker heeft de indruk dat het met het BBL de goede kant opgaat. Hij heeft alleen de indruk dat het wel wat sneller kan.
De financiering van boerderijverplaatsingen is en blijft een probleem. Het is aardig dat de gedeputeerde af en toe een duwtje geeft, maar dit is natuurlijk niet de juiste manier van werken. Nu dit probleem steeds manifester wordt, moet in discussie met LNV worden nagegaan of reguliere middelen kunnen worden ingezet. Als dat niet mogelijk is, moet worden nagegaan of er in het kader van flexibel provinciaal beleid middelen kunnen worden vrijgemaakt. Hetzelfde geldt voor de Sloopregeling. Je kunt niet zeggen dat het probleem niet meer bestaat als het Rijk geen geld beschikbaar wil stellen. De provincie wil wel geld beschikbaar stellen voor natuuraankopen, maar als zij voor andere zaken de knip op de beurs houdt, is zij niet geloofwaardig.
Spreker heeft van de gedeputeerde begrepen dat zij er alles aan zal doen om de 30% particulier beheer te realiseren. Hij hoopt dat de gedeputeerde de toezegging kan doen dat zij een substantieel deel van de 1.200 ha - bijvoorbeeld 800 ha - gaat begrenzen als normaal relatienotagebied. Hij kan zich niet vinden in haar argumenten om de afrondingenkaart vertrouwelijk te houden en blijft bij zijn mening dat de kaart openbaar moet worden gemaakt.

De heer HORNSTRA vraagt zich af of dit laatste wel past bij de andere door de heer Holman genoemde inhoudelijke zaken. Het lijkt hem dat hierover op een andere plaats moet worden gesproken.

De heer HOLMAN vindt dat een transparant overheidsbeleid vergt dat de afrondingenkaart openbaar wordt gemaakt. Daar heeft de burger recht op. Hij stelt vast dat een meerderheid van de commissie deze mening deelt en daarom over-

weegt hij om hierover een uitspraak te vragen in de statenvergadering.

De heer SMIDT heeft begrepen dat het fonds zal worden gebruikt voor de aankoop van 1.704 ha. Als het goed is, gaat de aankoop van 1.200 ha landbouwgrond in een openbare procedure. Daarvan is de openbaarheid dus ook geregeld. Blijven over de gronden met een symbool die eigenlijk niet koopwaardig zijn. Die gebieden zijn dus niet aantrekkelijk voor speculanten.
Spreker is het eens met de heer Holman dat geen nieuwe ambities moeten worden geformuleerd zolang de in het verleden geformuleerde ambities nog niet zijn gerealiseerd. Het zal de nodige moeite kosten laatstbedoelde ambities te realiseren. Nieuwe ambities brengen een nieuwe Drentse verantwoordelijkheid met zich mee in de sfeer van cofinanciering.

De heer KUIPER steunt de gedeputeerde in haar mening dat de afrondingenkaart niet openbaar kan worden gemaakt omdat prijsopdrijving en speculatie moeten worden voorkomen. De overheid mag immers nog steeds niet een anti-speculatiebeding hanteren. Een stuk grond kan wellicht niet koopwaardig zijn, maar na verloop van enige tijd kan dat heel anders komen te liggen.

De heer SMIDT vraagt zich af of dit argument ook niet opgaat voor begrenzingen van relatienotagebieden. Daarbij wordt zelfs perceelsgewijze een koopplicht aangegeven. In dit geval wordt aangegeven dat de grond eventueel kán worden gekocht als men over het nodige geld beschikt, maar nu maakt de heer Kuiper daar ineens een probleem van.

De heer KUIPER zegt dat hij problemen heeft met speculatie en de prijsopdrijvende effecten daarvan.

De heer HORNSTRA vraagt zich af wat de winst is van het openbaar maken van de afrondingenkaart. Wie heeft daar baat bij?

De heer SMIDT antwoordt dat in de eerste plaats de eigenaar er baat bij heeft om te weten welke status zijn gebied heeft.

De heer HORNSTRA zegt dat als de eigenaar plannen heeft met zijn grond de provincie om de hoek komt kijken.

De heer SMIDT ontkent dat en wijst erop dat de provincie zich zeer terughoudend zal opstellen.

De heer HORNSTRA begrijpt dit niet. Pas als plannen tot verkoop aan de orde zijn, komt de provincie aan bod.

De heer HOLMAN benadrukt dat de Drentse burger er recht op heeft te weten wat de provincie voor heeft met provinciale gronden in het kader van de aankoop van natuurgebieden.

De heer KUIPER wijst erop dat de provinciale overheid op dit punt in een spanningsveld verkeert. Het enige middel om speculatie tegen te gaan, is om de informatie even onder de pet te houden.

De heer HORNSTRA vindt het antwoord van de gedeputeerde voldoende reden om het voorliggende stuk de status van commissiestuk te laten behouden.

Mevrouw KEMPE wil graag nog een antwoord op haar vraag over de begrenzing van Hunze en Bargerveen. Ook zij is niet overtuigd door de argumenten van de gedeputeerde om de afrondingenkaart geheim te houden.

De heer SLUITER is het eens met mevrouw Kempe.

De heer GAASBEEK kan zich vinden in het pleidooi van de heer Holman om de afrondingenkaart openbaar te maken.

Ook de heer POPKEN sluit zich aan bij de heer Holman als het gaat om het openbaar maken van de afrondingenkaart.

Mevrouw EDELENBOSCH zal zich de opmerking van de heer Holman dat de provincie bij boerderijverplaatsingen en sloop gebruik moet maken van haar flexibel beleid herinneren, ook al is dit momenteel niet een urgente kwestie. Misschien dat hierop terug zal worden gekomen als gevolg van de Klankbordgroep Intensieve Veehouderij. Het oprekken van de criteria van plattelandsbeleid is

echter onbespreekbaar, vooral ook omdat plattelandsgeld voor het grootste deel Europees geld is. De heer Holman weet ook dat boerderij Kamps is gekocht omdat het een zeer bijzonder cultuurhistorisch gebiedje is. De aankoop paste binnen de criteria van het groene budget en de provincie is nog nooit zo vaak gecomplimenteerd als met deze aankoop. Hij mag blij zijn dat hij hieraan indirect heeft meegewerkt. Een vergelijking met andere boerderijen is wat al te gemakkelijk gemaakt; dat is niet aan de orde.
Spreekster kan niet toezeggen dat 800 van de 1.200 ha landbouwgrond zal worden begrensd in het kader van het relatienotabeleid. Het is ook niet nodig omdat de helft van die gronden voor de verantwoordelijkheid is van Staatsbosbeheer. Ook kan zij niet toezeggen dat de afrondingenkaart openbaar zal worden gemaakt. Op de kaart zijn de door de terreinbeheerders geuite wensen verwerkt (de kaart heeft geen enkele status) en het lijkt haar dat vernietiging ervan eerder in de rede ligt dan openbaarmaking. Er wordt getoetst aan de criteria van het afwegingskader van de verordening. Zij neemt dit punt mee naar het college en zal de commissie er nader over berichten.

De VOORZITTER stelt vast dat akkoord wordt gegaan met de verhoging van het budget en het omzetten van het krediet in een fonds en dat voor het overige de nodige kanttekeningen zijn gemaakt. Een meerderheid van de commissie is voorstander van openbaarmaking van de afrondingenkaart en de gedeputeerde zal dit aan de orde stellen in het college, waarna zij erop terugkomt in de commissie.

De heer HOLMAN wacht de reactie van de gedeputeerde af en zal zo nodig naar andere wegen zoeken om zijn wensen met betrekking tot de begrenzing van een substantieel deel van de 1.200 ha landbouwgrond en openbaarmaking van de afrondingenkaart gerealiseerd te krijgen.

**8. Statencommissiestuk van 21 januari 2002, kenmerk 3/6.6/2001010707, Goedkeuring Herinrichtingsplan Schoonebeek als raamplan en vaststelling Eerste deelplan herinrichting Schoonebeek**

Mevrouw KEMPE zegt dat zij tijdens het werkbezoek een goede indruk heeft gekregen van het gebied. Zij stelt vast dat nu een goed plan voorligt dat samen met de streekbewoners intensief is voorbereid. Zij hoopt dat de bewoners ook in de toekomst bij het proces betrokken zullen blijven. Spreekster heeft het ontwerpplan met genoegen gelezen. Er is heel wat werk aan de winkel. De knelpunten op het gebeid van waterbeheersing, verkaveling en verdroging vragen om een oplossing. Ook richting oosterburen is nog het nodige zendingswerk te doen als het gaat om de bescherming van de natuur in dit gebied. Hopelijk zal het overleg hierover succes hebben.
Spreekster kan in het algemeen instemmen met het commentaar op de bedenkingen.

De heer HORNSTRA heeft veel waardering voor de wijze waarop dit stuk tot stand is gekomen. Hij stelt verheugd vast dat de boeren niet alleen het eigenbelang maar ook cultuurhistorische aspecten voor ogen hadden. Het lijkt hem dat de gedeputeerde eens een pittig gesprek over waterbeheersing moet aangaan met de Duitse autoriteiten.
Op zich is het natuurlijk erg mooi dat het natuurgebied Bargerveen eventueel wordt uitgebreid met Duits gebied, maar wat kunnen daarvan de gevolgen zijn voor de plannen met betrekking tot de windmolenparken?

De heer DIJKSTRA vond het werkbezoek buitengewoon geslaagd. Het was overigens jammer dat naast de onafhankelijke fractie ook de fracties van D66 en de VVD geen gehoor aan de uitnodiging van de boeren hebben gegeven. Wellicht hadden zij het te druk met het genootschap van de rechte lijn. Op deze manier ontstaat natuurlijk wel de indruk dat politieke partijen de burgers niet serieus nemen.

De heer SLUITER vindt de conclusie dat D66 niet geïnteresseerd is in de burgers nergens op slaan.

De heer SMIDT wijst erop dat het werkbezoek op vrij korte termijn was aangekondigd. Door de fysieke toestand van een VVD-statenlid en agendaproblemen van andere statenleden kon de VVD-fractie helaas niet vertegenwoordigd zijn.

De heer DIJKSTRA zegt dat de gedegen beantwoording van alle inspraakreacties zijn volledige instemming heeft. Hij wil dan ook graag positief adviseren over de startmodule. Wel maakt hij zich ernstige zorgen over de samenwerking met de oosterburen. De opmerking tijdens het werkbe-

zoek dat het geld aan Drentse kant in het veen gestopt er aan de andere kant van de grens even hard weer uitkomt, maakt hem niet gelukkig. Kan de gedeputeerde toezeggen dat zij alles op alles zal zetten om een gedegen gezamenlijke aanpak te realiseren?

De heer POPKEN zegt dat hij tot zijn spijt niet heeft kunnen deelnemen aan de excursie. Hij weet overigens genoeg van het gebied om te kunnen zeggen dat er iets moet gebeuren.
Spreker stemt in met het conceptbesluit.
Onder nummer 3a wordt gevraagd naar de mogelijkheid van vergoeding van schade als gevolg van de aanwijzing tot natuurgebied. Het antwoord luidt dat eventueel geldelijke compensatie plaatsvindt. Welke criteria worden daarbij aangelegd en wie betaalt het?

De heer GAASBEEK wijst op de situatie waarin iemand die binnen de begrenzing valt, niet mee wil werken aan het project. Is inspraak dan nog wel voldoende?
Kan gegarandeerd worden dat er in het plangebied geen industriële ontwikkelingen plaatsvinden?
Spreker heeft de indruk dat betrokkenen het beheer van onderdelen in eigen hand proberen te houden in verband met te verkrijgen subsidies. Hij juicht dat toe.
Kan de waardeschatting van de grond aan de hand van de kaarten discutabel zijn? Zo ja, vindt er dan arbitrage plaats op basis van bijvoorbeeld grondmonsters?
Ten slotte vraagt spreker of projecten die verbetering van de landbouwstructuur beogen voorrang hebben.

De heer SMIDT zegt dat het gebied lange tijd een "wingewest" is geweest. Hij vindt het jammer dat, nu er wellicht extra middelen beschikbaar komen via dit traject, de behandeling van gedempte wijken en waterklaringsinstallaties in een andere context - de Wet bodemsanering - moet plaatsvinden.

De heer HOLMAN complimenteert de Herinrichtingscommissie met dit evenwichtige plan. Ook uit de antwoorden op inspraakreacties blijkt dat een aantal zaken nog moet worden uitgewerkt. Het college heeft die reacties overigens in het algemeen goed afgehandeld.

De ambities op watergebied zijn nogal hoog. Spreker is benieuwd of de commissie erin zal slagen om bij de uitwerking alle deelbelangen op het gebied van water afdoende te behartigen.
Ten slotte vraagt hij het college een adequate oplossing te bieden voor de problemen, verbonden aan bedrijfsverplaatsingen. Hij is overigens van mening dat het ook mogelijk moet zijn aan de zuidzijde van de Europaweg enkele boerderijen te situeren. Dat lijkt hem zinvoller dan het werken met een veetunnel. Er mag wat dit betreft geen sprake zijn van een dogma.

Mevrouw EDELENBOSCH sluit zich graag aan bij de complimenten aan het adres van de Landinrichtingscommissie. Er ligt nu een afgewogen plan voor dat een breed draagvlak heeft.
De heer Gaasbeek heeft enkele nogal gedetailleerde vragen gesteld; het lijkt haar dat die vragen beter in het voortraject aan de ambtenaren hadden kunnen worden gesteld.

De heer GAASBEEK zegt dat hij dat in het algemeen ook wel doet, maar dat hem dit keer de tijd daarvoor ontbrak.

Mevrouw EDELENBOSCH denkt dat zijn vragen alsnog ambtelijk kunnen worden afgehandeld.
Zij wijst erop dat de beantwoording van de inspraakreacties is goedgekeurd door de commissie uit het gebied. Zij wijst er nog wel op dat landinrichting met zich meebrengt dat iedereen die binnen de begrenzing valt, meedoet.

De heer GAASBEEK merkt nog op dat hij alle waardering heeft voor de opzet van het stuk.

Mevrouw EDELENBOSCH stelt vast dat water een belangrijk onderwerp is. De voorzitter van Velt en Vecht heeft een eerste gesprek gehad met zijn Duitse counterpart en bezien zal worden of er een vervolggesprek moet plaatsvinden. Het Nederlandse geld mag natuurlijk niet naar Duitsland wegspoelen.
Het is aan de Landinrichtingscommissie om te bepalen of en hoe geldelijke compensatie zal plaatsvinden. Met mensen die vervuilde wijken bezitten of via toedeling verkrijgen, zullen afspraken worden gemaakt. Er wordt een kleine bijdrage per ha gevraagd en als alle partijen ermee akkoord gaan zullen Rijk en provincie (via de bo-

demsanering) de rest van de financiële consequenties afdekken.
Op de kaart zijn zoekgebieden voor boerderijverplaatsingen opgenomen.
De Landinrichtingscommissie heeft een raamwerk ter tafel gelegd waarmee gewerkt gaat worden. Als zich knelpunten voordoen, zal zij moeten zoeken naar een oplossing. Spreekster wenst de commissie daarbij alle succes toe.

De VOORZITTER stelt vast dat de commissie zich kan vinden in het statencommissiestuk.

**9. Statenstuk 916, Budgetsubsidies Landschapsbeheer Drenthe**

De heer GAASBEEK is het ermee eens dat ook Landschapsbeheer Drenthe wordt aangemerkt als budgetinstelling; deze instelling voert immers provinciaal beleid. Is de jaarlijkse indexering ongeveer 3% met het oog op de stijgende inflatie? Hoe komt het dat LNV een veel lagere indexering hanteert dan Drenthe? In het advies wordt niet gesproken van 2004, maar in de inleiding en in besluit II wel.

De heer SLUITER vraagt of ook Landschapsbeheer Drenthe is geraadpleegd over dit besluit.

De heer DIJKSTRA heeft de vraag van de heer Sluiter rechtstreeks aan Landschapsbeheer Drenthe gesteld. Men had geen bezwaar tegen het provinciale voornemen. Zijn fractie kan er eveneens mee instemmen en adviseert om er een A-stuk van te maken.

De heer HORNSTRA is het eens met het advies van de heer Dijkstra. Het zal in tegenstelling tot andere instellingen vrij gemakkelijk zijn om vast te stellen of Landschapsbeheer Drenthe de gestelde doelen heeft gehaald.

De heer ZOMER gaat akkoord met het ontwerpbesluit. Het is een vervolg van ingezet beleid op het terrein van de welzijnsinstellingen. Wat hem betreft wordt het een A-stuk.

Mevrouw KEMPE sluit zich aan bij de heer Zomer.

Mevrouw EDELENBOSCH zegt dat Landschapsbeheer Drenthe ook betrokken is bij de groene evaluatie en eigenlijk al langer een budgetinstelling had kunnen zijn. Doordat de welzijnsinstellingen de nodige aandacht vroegen, is dit voorstel even op de plank blijven liggen.

De VOORZITTER concludeert dat het stuk de A-status kan krijgen.

**10. Statenstuk 926, INTERREG IIIb project "A string of pearls along the North Sea" en de nadere brief van gedeputeerde staten van 19 februari 2002, kenmerk 5/6.4/2002000864**

De heer BAAS heeft in het Engelstalige stuk, dat zich kenmerkte door gezwollen taalgebruik, weinig parels maar wel enig parelmoer ontdekt. Het is typisch een stuk waar je niet tegen kunt zijn, maar waarin ook weinig staat op grond waarvan je er voor moet zijn. Zijn overigens de doelstellingen van de bestaande parels gehaald?

De heer HOLMAN deelt de mening van de heer Baas. Het lijkt een aardig stuk, maar het is erg moeilijk om vast te stellen waar het exact over gaat. Hij had liever een concreter stuk gehad waarin onder andere aandacht zou zijn besteed aan de vraag wat het maatschappelijk rendement kan zijn. Hij neemt aan dat in het bedrag van kosten voor de provincie een typefout is geslopen: € 473.088,-- zal € 73.088,-- moeten zijn.

Ook de heer BENNING sluit zich aan bij de woorden van de heer Baas. "A string of pearls" is een welluidende naam voor een vaag project. Het is overigens ook een spannende naam en misschien moet er maar eens een excursie aan worden gewaagd!
Nu het doel erg onduidelijk is, is het de vraag waarom er minimaal één parel aan toe moeten worden gevoegd. Zijn er nog grote financiële consequenties voor de provincie te verwachten? Spreker vraagt zich al met al af of de inzet van middelen zich wel verhoudt tot het beoogde resultaat.

Het doet de heer GAASBEEK goed dat Drenthe leadpartner is. Ook benutting en versterking van de kwaliteit van het platteland klinkt hem als muziek in de oren. Het stimuleren van de sterke punten van het Drentse platteland kan alleen maar worden toegejuicht.

Het is goed dat ook Overijssel bij het project wordt betrokken, want grote delen van deze provincie kunnen met gebieden uit de drie noordelijke provincies worden vergeleken.
Ten slotte vraagt spreker waarom de Drentse bijdrage vermindert als ook Zeeland gaat meedoen. De projecten in Zeeland zullen toch ook moeten worden betaald?

De heer KUIPER merkt op dat de Nederlandstalige samenvatting op onderdelen niet volledig is of in strijd is met het Engelstalige stuk. In de samenvatting wordt bijvoorbeeld gerept van vier te onderscheiden doelen, terwijl in het Engelstalige stuk sprake is van veertig doelen. In het Engelstalige stuk worden in tegenstelling tot de samenvatting wel randvoorwaarden genoemd. Spreker vermeldt in dit verband de duurzaamheidstoets, ecotoerisme, kleinschaligheid, ontwikkeling van natuur en landschap en dergelijke. Hij begrijpt niet waarom die randvoorwaarden niet worden genoemd in de beleidsbrief.

De heer HORNSTRA vindt het jammer dat hij de aanvullende informatie nu pas onder ogen krijgt. Het achterliggende idee van het project spreekt hem aan, maar ook hij vindt de doelstellingen nogal vaag geformuleerd. Wat gebeurt er als de subsidiestromen wegvallen? Er wordt nogal wat geld uitgetrokken per parel. Hoe wordt het rendement gemeten? Ook vraagt spreker zich af wat het project toevoegt aan het LEADER-project. Is het niet gewoon een subsidiepotje waaruit bepaalde ondernemers kunnen putten?

Mevrouw EDELENBOSCH wijst de heer Kuiper erop dat in de brief van 19 februari staat dat het onder andere gaat om duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen, ecotoerisme, kleinschalige opzet enz.

De heer KUIPER zegt dat ook hij die brief niet heeft ontvangen.

Mevrouw EDELENBOSCH excuseert zich daarvoor. Als de commissieleden allen de aanvullende brief hadden ontvangen, waren er waarschijnlijk minder klachten over onduidelijkheid en dergelijke geweest. Het gaat om een vervolgproject in het kader van het INTERREG IIIb-programma. Aan het vorige project in het kader van INTERREG IIc-programma deden Noorwegen, Zweden, Duitsland en Nederland mee. Drenthe trad daarbij op als trekker. Het project had tot doel het uitwisselen van ervaringen en het stimuleren van de samenwerking. De activiteiten konden overigens niet alle in het kader van LEADER worden gefinancierd. In het kader van INTERREG IIIb kunnen nu ook Overijssel, Zeeland en België meedoen. In de huidige deelnemende landen zijn clusters in het plattelandsgebied die samen activiteiten ontwikkelen. Te denken valt aan lokale slagerijen, overnachtingen, ecotoerisme enz. Het hoeven niet echt ecologisch getinte activiteiten te zijn, want dat is nog niet overal even goed te realiseren. Wel geldt als criterium een duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen. Belangrijk is ook dat het een Europees netwerk - een parelketting - wordt. Om alle parels te doen glansen heeft de overheid op zich genomen bepaalde faciliteiten te verstrekken. Het is de bedoeling dat de organisatie van het project na vier jaar zelfstandig functioneert. Na twee jaar worden de faciliterende activiteiten afgebouwd.
In Drenthe deden de samenwerkingsverbanden "de Oostermoerse vrouwen" en het "NoaberNet" mee aan het vorige project. Het Nederlandse netwerk werkt goed en bedoelde faciliteiten zijn met name gericht op professionalisering van de diverse samenwerkingsverbanden.
Spreekster deelt mee dat Denemarken ook zal meedoen aan het vervolgproject. In dit project zal met name aandacht worden gegeven aan nieuwe initiatieven, bevordering van de professionalisering van het ondernemerschap en versterking van de internationale netwerkgedachte. Het zal duidelijk zijn dat de rendementsverwachtingen van de diverse Europese parels verschillend zijn.
Als Zeeland meedoet, kan de totale bijdrage worden gedeeld door vijf in plaats van vier. Drenthe hoeft dan dus minder te betalen.
Het vervolgproject past uitstekend in het Drentse plattelandsbeleid. Het heeft een extra dimensie omdat het een internationaal karakter heeft.

De VOORZITTER stelt voor de B-status te handhaven en er kort op in te gaan tijdens de statenvergadering als de leden over de volledige informatie beschikken. Zij stelt vast dat de commissie daarmee instemt.

**11. Statencommissiestuk van 29 januari 2002, kenmerk 4/6.11/2002000632, Jaarprogramma 2002 Leren voor Duurzaamheid; project Nederland schoon, Drenthe spant de kroon**

De heer HORNSTRA heeft navraag gedaan bij enkele gemeenten en vernomen dat de zogenoemde "blikvangers" redelijk succesvol zijn, in die zin dat de eerste kilometer na zo'n blikvanger een stuk schoner is dan de rest van de route. Het kost de gemeenten veel geld om het zwerfvuil op te ruimen en het is goed dat jongeren erop worden gewezen hoe zij met de publieke ruimte horen om te gaan. Het zijn overigens niet alleen de jongeren die te slordig omspringen met de publieke ruimte. Wat dat betreft richt het stuk zich wat te weinig op ouderen die het slechte voorbeeld geven. Spreker hoopt dat het project succesvol zal zijn, al vraagt hij zich af hoe dat succes moet worden gemeten.

De heer BENNING vindt het een goed project, vooral ook omdat de jeugd de toekomst heeft. In de monitoringsrapportage staat dat er nog geen concrete projecten zijn afgerond, dat mondiale aspecten onderbelicht zijn en dat de speerpunten in de bestuurlijke verandering en integratie in maatschappelijke sectoren niet of nauwelijks worden belicht. Het is goed dat er meer aandacht wordt gevraagd voor de noodzaak van professionalisering en voor een verbetering van de monitoring. Ook is het goed dat voor toekomstige projecten meerdere offertes worden gevraagd.

De heer HOLMAN deelt mee dat zijn fractie enthousiast is over dit projectvoorstel.

De heer GAASBEEK vindt het een uitstekende zaak dat met name de jeugd wordt betrokken bij dit project. Hij dringt erop aan de media in te schakelen om dit project bekend te maken. Hij gaat graag akkoord met het projectvoorstel.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat het onderdeel, gericht op voorlichting aan en betrokkenheid van de jeugd, wordt betaald uit de subsidie Leren voor Duurzaamheid. De praktijk leert dat jongeren niet zo gevoelig zijn voor reguliere voorlichting. Er wordt momenteel voorlichtingsmateriaal ontwikkeld en het is de bedoeling dat in september wordt gestart met proefprojecten op drie scholen. Als de proef een gunstig resultaat heeft, zullen ook andere scholen erbij worden betrokken.
Drenthe heeft er hard voor gevochten om extra geld te krijgen van het ministerie. Het is van groot belang dat de collega-bestuurders wordt gewezen op hun verantwoordelijkheid om het project tot een succes te maken. Dan ook is de kans groot dat de staatssecretaris wederom met een incidentele subsidie over de brug komt.
Aan het adres van de heer Gaasbeek merkt spreekster nog op dat goede projecten bijna vanzelfsprekend in de publiciteit komen.

De VOORZITTER stelt vast dat de commissie instemt met het statencommissiestuk.

**12. Statenstuk 920, Financiële bijdrage voor project Toekomstgericht ondernemen in de akkerbouwsector (TOAS)**

De heer SLUITER vindt dat je moeilijk tegen het TOAS-project kunt zijn, maar vraagt zich wel af welke visie op plattelandsontwikkeling aan het project ten grondslag ligt en of de provincie nog bepaalde criteria hanteert.

De heer KUIPER vindt het een goed project, vooral ook omdat het een bottom up-benadering is. Er moeten echter wel eisen worden gesteld aan de uitvoering. In dit verband zou hij een relatie willen zien gelegd met de biologische landbouw.

De heer POPKEN vindt het een goed initiatief. Wel vraagt hij zich af of de provincie de ondernemerschapscursussen moet betalen. Ook vraagt hij zich af hoe de beleidseffecten zullen worden gemeten.

Het is naar de mening van de heer GAASBEEK een prima zaak dat ondernemers worden voorbereid op nieuwe bedrijvigheid. Het getuigt van realiteitszin als daarbij aandacht wordt besteed aan doelgericht stoppen met de huidige bedrijfsvoering. Als het om vervangende activiteiten gaat, wil hij wijzen op de leefbaarheid op het platteland en het feit dat een vitale akkerbouw altijd van levensbelang is geweest voor het platteland.

Mevrouw STOEL vindt de doelstellingen van het individuele deel, waarvoor het ministerie een kaderregeling in het leven heeft geroepen, helder en concreet. Voor het collectieve deel wordt van de provincie een bijdrage gevraagd ter financiering van een regionale inventarisatie, ten minste twintig perspectiefbijeenkomsten, foldermateriaal en participatie in vervolgmodules. Dat alles moet resulteren in een toekomstgerichte en een meer vitale akkerbouw- en vollegrondsgroentesector in Drenthe. Spreekster meent dat de kosten voor dit deel van het project wel erg hoog zijn en vraagt zich af of er wel een evenwicht is tussen kosten en baten.
Gaan alle 1.500 akkerbouw- en groenteteeltbedrijven in Drenthe meedoen? Is de deelname geheel vrijblijvend of worden er eisen gesteld?
Is een dergelijke ondersteuning wel een taak voor de provincie? In het algemeen kunnen ondernemers - boeren zijn per slot van rekening ook ondernemers - niet bij de provincie aankloppen als zij willen omschakelen.
Wordt er bij de inventarisatie rekening gehouden met toekomstige ontwikkelingen, bijvoorbeeld in de sfeer van de biologische landbouw? Zo ja, op welke wijze? Spreekster wil graag op de hoogte worden gehouden van de resultaten.

Mevrouw KEMPE vindt het een prima project. Zij stelt wel vast dat het een heel hoog ambitieniveau heeft. In de beleidsbrief staat immers dat revitalisering van een groot aantal bedrijven en daarmee behoud van de werkgelegenheid in het landelijk gebied het resultaat moet zijn. Onder punt 1.5 wordt gesproken over een combinatie met het projectplan Een toekomst met perspectief. Zijn er ook geen combinaties mogelijk het projecten op het gebied van biologische of duurzame landbouw?
Van Drenthe wordt 9% van de projectkosten gevraagd. Welke verdeelsleutel is gehanteerd bij de verdeling over de provincies?

De heer HOLMAN neemt aan dat de ondertekening van de beleidsbrief wordt aangepast.
Hij kan instemmen met het voorstel. De toekomst van de akkerbouw is nogal onzeker en nu de landbouw een van de dragers van het Drentse platteland is - in ecologisch én economisch duurzame zin - is het goed om samen met de desbetreffende ondernemers eens na te denken over perspectieven in of buiten de landbouw.

Ook de heer SMIDT gaat akkoord met het voorstel. Op deze manier spreekt de provincie haar vertrouwen uit in de sector. Voor een relatief gering bedrag kan de provincie substantieel milieubeleid voeren. Ook heeft de provincie op deze manier een goede ingang bij de sector, zodat zij duidelijk kan maken welke kant zij op wil.

Mevrouw EDELENBOSCH stelt zich voor dat, als de commissie akkoord gaat met dit project, nader overlegd wordt over de Drentse invulling. De vorm van het landelijke project, waarmee nogal veel geld is gemoeid, kan niet meer worden gewijzigd. Het is de bedoeling dat ondernemers in hun gebiedsspecifieke omstandigheden meer handen en voeten kunnen geven aan hun toekomst. Hun investeringsplannen kunnen zij daarop aanpassen. Naast omschakeling kan natuurlijk ook het advies worden gegeven om maar met het bedrijf te stoppen. Het is in de eerste plaats een landelijke regeling en als de inventarisatie is afgerond, zouden er extra faciliteringsgelden moeten komen, vergelijkbaar met de Opkoopregeling voor varkenshouderijen. Op die manier kan de blijvers de ruimte worden gegeven om zich te ontwikkelen.
De akkerbouwers kunnen er niet toe worden verplicht, maar spreekster hoopt dat een groot aantal van hen zal meedoen aan het project en dat de NLTO zorgt voor een goede promotie van het project.
Akkerbouwers zijn inderdaad ondernemers, maar gezien de specifieke plaats van de akkerbouw in Drenthe meent het college dat een provinciale bijdrage voor het collectieve deel op haar plaats is. Als het gebiedsspecifieke aspect erin wordt meegenomen, kan de provincie op de hoogte worden gehouden van de voortgang en de resultaten. Aan de initiatiefnemers zal worden gevraagd of zij te zijner tijd de provincie daarover zullen informeren.
Aan het adres van mevrouw Kempe merkt spreekster nog op dat zij niet weet welke verdeelsleutel is gehanteerd. Het in het stuk vermelde bedrag is de bijdrage die aan Drenthe wordt gevraagd.

TWEEDE TERMIJN

Mevrouw STOEL deelt mee dat het antwoord van de gedeputeerde voor haar aanleiding is om de B-status van het stuk te handhaven.

De VOORZITTER stelt vast dat dit stuk zijn B-status behoudt.

**13. Brief van gedeputeerde staten van 31 januari 2002, kenmerk 4/6.18/2002000636, inzake behandeling begrotingsbladspiegels**

De VOORZITTER deelt mee dat voor de Statencommissie MWG relevant zijn de bladspiegels op de pagina's 76 (bodembeleid), 78 (bodembescherming) en 79 (bodemsanering).

Mevrouw STOEL vraagt zich af waarom er per commissie zoveel tijd is uitgetrokken voor de bespreking van deze nieuwe manier van presenteren van het provinciaal beleid. Kan niet worden volstaan met behandeling in de Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie (BFE)? Het antwoord op deze vraag kan wellicht een lange discussie in de statencommissie MWG voorkomen.

De heer DIJKS wijst erop dat dit ook het collegestandpunt was, maar dat de commissievoorzitters van mening waren dat er in elke commissie over moest worden gesproken om zodoende de gelegenheid te krijgen zich de nieuwe begrotingspresentatie eigen te maken. Er dient een antwoord te worden gegeven op de vraag of de commissies voldoende instrumenten hebben om in het nieuwe duale bestel hun controlerende taak uit te oefenen.

De VOORZITTER merkt op dat dit onderwerp is geagendeerd om de fracties de gelegenheid te geven een inhoudelijk oordeel uit te spreken over de bladspiegels met betrekking tot de drie door haar genoemde onderwerpen en de indicatoren voor doelrealisatie. Zij wijst er nog op dat tot nu toe in de commissie ook is gesproken over de begrotingsonderdelen die haar regarderen. De commissie kan natuurlijk uitspreken dat behandeling in de Statencommissie BFE volstaat, maar vandaag zou zij aan de hand van de drie onderwerpen toch een voorzichtig oordeel kunnen uitspreken.

De heer SLUITER vindt dat behandeling in de Statencommissie BFE volstaat.

De heer KUIPER wil graag enkele opmerkingen maken naar aanleiding van dit agendapunt.

De VOORZITTER zegt dat dit inderdaad de bedoeling is. Het hoeft geen uitvoerige bespreking te worden. Het is een kwestie van zoeken naar de juiste vormgeving. In het duale model zullen de fracties heel nadrukkelijk hun politieke punten moeten aangeven en het lijkt haar dat dat goed kan in de nieuwe systematiek. De bespreking van vandaag kan worden beschouwd als een leermoment, ook voor de ambtenaren van de provincie. Zij vraagt daarom de verschillende woordvoerders een kort commentaar te geven.

Mevrouw STOEL geeft aan de nieuwe systematiek veel duidelijker te vinden. De doelstellingen moeten zo helder mogelijk geformuleerd worden opdat goed beoordeeld kan worden of ze zijn gerealiseerd. Zij adviseert dienovereenkomstig te werk te gaan bij de jaarrekening. Haar fractie kan instemmen met de opbouw van de bladspiegels en heeft geen inhoudelijke opmerkingen over de drie genoemde onderwerpen.

De heer BENNING denkt dat met zo'n technisch onderwerp de tribune wordt leeg gejaagd. Nu er toch over wordt gesproken, stelt hij de vraag aan de orde of aan de hand van de nieuwe systematiek in het duale bestel goed gemeten kan worden of de beleidsdoelstellingen zijn gehaald en of gedaan is wat voorgenomen was om te doen. Een diepgaande en gedetailleerde bespreking kan ertoe leiden dat er een systeem ontstaat dat niemand meer begrijpt. De staten moeten vooral bestuurlijk bezig blijven. De beleidsbegroting (bestuurders) en de beheersbegroting (organisatie) moeten strikt gescheiden blijven. Als bestuurlijk doel zou bijvoorbeeld kunnen worden geformuleerd het terugdringen van het gebruik van bestrijdingsmiddelen met een bepaald percentage. Verder had spreker graag gezien dat het stuk wat beter was voorbereid. Beschouwing van de drie bladspiegels leert dat de drie contactpersonen een eigen persoonlijke invulling hebben gegeven.

Onder het kopje Overige relevante partijen staat bijvoorbeeld: gebruik van dierlijke mest. Verder wordt in de kolom Klanten en tegenprestaties bij beleidsproduct 35204 een opdrachtgever opgevoerd.

De heer ZOMER zegt dat instemming met de drie voorgelegde bladspiegels niet betekent dat zijn fractie akkoord gaat met alle bladspiegels. Hij gaat ervan uit dat de bladspiegels terugkomen bij de behandeling van de jaarrekening als wordt nagegaan of de gestelde doelen met het beschikbaar gestelde geld zijn bereikt.
Het is spreker opgevallen dat de kolommen van de bladspiegels niet dezelfde koppen hebben. Op pagina 78 staat bij de omschrijving van indicatoren voor doelrealisatie een verwijzing naar een kolom waarin de indicatoren nogal kort door de bocht worden geformuleerd. Een iets bredere beschrijving lijkt hem gewenst.

De heer KUIPER vindt de nieuwe systematiek een verbetering als het gaat om het formuleren van provinciale doelstellingen en de mogelijkheid ze te meten. Hij wijst er nog wel op dat de termen Procesdoelen en Productdoelen door elkaar worden gebruikt. Op pagina 78 wordt een productdoel keurig omschreven: de Drentse bodem inclusief grondwater voldoet aan de algemene omgevingskwaliteiten in milieubeschermingsgebieden en aan de bijzondere omgevingskwaliteiten van het POP. Bij een procesdoel gaat het om de vraag hoe je dat wilt bereiken en hierbij is de organisatie van het provinciale apparaat aan de orde. Daar zouden de staten zich niet mee moeten bemoeien. Op pagina 78 wordt gesproken over stimuleren, faciliteren en uitvoeren. Hier gaat het dus om een procesdoel. In de tweede kolom gaat het over de verkleining van de afhankelijkheid van burgers, bedrijven, overheden en landbouwers. Ook hier gaat het om een procesdoel. Het is van groot belang dat er eenduidigheid bestaat in het hanteren van termen. Zo gaat het bij het behoud van functionele eigenschappen die de bodem heeft voor mens, plant en dier niet om maatschappelijke maar om fysiologische effecten. Verder staat er "zie rechter kolom hieronder" waarna er onder "overige relevante partijen" zaken worden genoemd die daar niets mee te maken hebben.

De heer BAAS vindt de nieuwe systematiek een vooruitgang ten opzichte van de vorige. Ook hij verwacht dat in de jaarrekening dezelfde systematiek wordt toegepast, opdat de staten in het nieuwe bestel hun controlerende functie kunnen waarmaken. In dit verband pleit hij ook voor het opnemen van data.
Spreker sluit zich aan bij het commentaar van de heer Kuiper op de tekst van pagina 78. Hij vindt dit een erg inconsequente pagina. Verder wordt op de ene pagina gesproken over "opdrachtgever" en op de andere over "klanten en tegenprestaties". De formats moeten zoveel mogelijk gelijk zijn. Uiteraard dienen ze ook zo concreet mogelijk te zijn, want ook eenvoudige statenleden moeten het kunnen begrijpen.

Ook de heer POPKEN vindt de bladspiegels een verbetering. Hij sluit zich aan bij de geleverde commentaren en vindt het van groot belang dat in de bladspiegels zoveel mogelijk de meetbare effecten worden meegenomen.

De heer GAASBEEK wil op hoofdlijnen reageren. Hij vindt de nieuwe systematiek een stap vooruit want er wordt een helder beeld gegeven van de activiteiten van de provincie plus effecten en kosten.
Een van de belangrijkste aspecten van het duale systeem is voor spreker dat de statenleden het provinciale beleid vertalen ten behoeve van de burgers. Zou er niet een kolom moeten komen met als kopje Effecten voor de burgers?
Verder heeft spreker vanuit zijn achterban de suggestie gekregen om de geldbedragen naast elkaar te zetten: aan de linkerkant de plaats waar het geld vandaan komt en aan de rechterkant de bestedingen. Daarbij zou ook moeten worden aangegeven wie het saldo betaalt.

De heer DIJKS stelt vast dat er enkele waardevolle tips zijn gedaan door de commissieleden. De belangrijkste zijn wel dat er een link moet worden gelegd met de jaarrekening en dat beleids- en beheerzaken van elkaar moeten worden gescheiden. Ook noemt hij in dit verband de noodzaak van eenduidig taalgebruik en concrete formuleringen, want het moet de staten mogelijk worden gemaakt het college "af te rekenen" op voorgenomen beleid. De heer Benning suggereerde in dit verband om percentages te noemen. De vraag is of dit altijd kan, maar spreker zegt toe de gedane suggesties mee te nemen in het vervolgbeleid.

De VOORZITTER voegt hier nog aan toe de suggestie om streefdata en streefgetallen te noemen. Zij stelt vast dat de commissie in het algemeen tevreden is over de bladspiegels.

**14. Sluiting**

De VOORZITTER sluit om 12.45 uur de vergadering.

RV

**TOEZEGGINGEN**

gedaan in de vergadering van de Statencommissie Milieu, Water en Groen, gehouden op 25 februari 2002 in het provinciehuis te Assen.

**Pagina**

2 Mevrouw EDELENBOSCH zegt toe de resultaten van de evaluatie stimulering biologische landbouw in Drenthe naar de commissie te zullen sturen.

12 Mevrouw EDELENBOSCH zegt toe de kwestie van de openbaarmaking van de afrondingenkaart aan de orde te stellen in het college en de commissie over de resultaten daarvan te berichten.

19 De heer DIJKS zegt toe de door de commissie gedane suggesties met betrekking tot de bladspiegels te zullen betrekken bij het vervolgbeleid op dit punt.

provincie Drenthe

Statencommissiestuk

# Herziening beleid Provinciaal omgevingsplan I en regelgeving fysieke leefomgeving

Advies: ter behandeling in de Statencommissies Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit en Milieu, Water en Groen op 26 augustus 2002

**C-stuk**

Behandeld door de heer H. van Laar, telefoonnummer (0592) 365868
Portefeuillehouder: mevrouw G. de Vries- Leggedoor

## Inleiding

In uw vergadering van 14 januari 2002 behandelden uw commissies de door ons college vastgestelde Bestuursopdracht POP II, Evaluatie Provinciaal omgevingsplan (POP) I en Evaluatie Provinciale milieuverordening (PMV).

Het projectteam POP II heeft, overeenkomstig de planning, op 6 juni jl. het conceptvisiedeel, de lijst van herzieningspunten en het raamwerk herziening regelgeving fysieke leefomgeving vastgesteld. Op 10 juni jl. heeft de stuurgroep de desbetreffende stukken besproken.

## Advies

1. Instemmen met het het visiedeel voor POP II.
2. Instemmen met de lijst met herzieningspunten POP II als kader voor de voorontwerpfase POP II.
3. Instemmen met het raamwerk herziening regelgeving fysieke leefomgeving als kader voor de feitelijke herziening van de PMV Drenthe, de Provinciale verordening waterhuishouding (PVW) Drenthe en de Ontgrondingenverordening voor Drenthe 2000.

## Meetbaar/Beoogd beleidseffect

Het in 2004 vaststellen van het omgevingsbeleid voor de periode 2004-2010.

## Argumenten

*1.1. en 2.1.* *Overeenkomstig de bestuursopdracht POP II en ons besluit van 18 december 2001 worden de daarbij aangekondigde producten geleverd met uitzondering van de voorlopige inhoudsopgave POP II met een toelichting daarop.*

*3.1.* *Ons college heeft op 18 december 2001 met betrekking tot het Advies Evaluatie PMV besloten dat ten aanzien van het vervolgtraject zal worden aangesloten bij de procedure voor POP II.*

## Uitvoering

Zie plan van aanpak (PvA) voorontwerpfase.

**Tijdsplanning**

16 augustus 2002 Behandeling visiedeel, herzieningspunten POP en raamwerk herziening regelgeving in de Provinciale Commissie voor het Omgevingsbeleid (PCO).

**Financiën**

N.v.t. De middelen zijn in de bestuursopdracht POP II aangegeven.

**Monitoring en evaluatie**
N.v.t.

**Extern betrokkenen**
- De gemeenten, de waterschappen en de rijksdiensten.
- De in de PCO vertegenwoordigde instanties.

**Communicatie**
Zie PvA voorontwerpfase.

## Bijlagen

1. Provinciaal omgevingsplan Drenthe. Een visie op Drenthe (voorlopig visiedeel POP II), inclusief:
   - herzieningspunten en nieuwe onderdelen voor de delen B, C, D en E.
   - notitie Raamwerk voor herziening regelgeving fysieke leefomgeving.
2. SEA en m.e.r. in relatie tot POP II.
3. Plan van aanpak voorontwerpfase.

## Ter inzage in de leeskamer

1. Advies Evaluatie PMV, november 2001.

Assen, 30 juli 2002
Kenmerk: 25/6.7/2002005574

Gedeputeerde staten van Drenthe,

A.L. ter Beek, voorzitter
J.D. Nauta, griffier

gm/coll.

Het POP I is door provinciale staten (PS) vastgesteld op 16 december 1998.
Op grond van de Wet milieubeheer (Wm) en de Wet op de waterhuishouding (WHH) moet aan het eind van de eerste vier jaar van de planperiode een nieuw plan zijn vastgesteld, dan wel een besluit worden genomen tot verlenging van het bestaande plan (maximaal twee jaar Wm en vier jaar WHH). De (eerste) verlengingsdatum van het POP I, op basis van de Wm en de WHH, is 16 december 2002. Per 16 december 2004 dient het milieudeel van het POP I te worden herzien.

Op basis van de in het voorjaar van 2001 gehouden evaluatie van het POP I, op basis van bestuurlijke rondes met andere overheden en doelgroepen, beleidsmonitoring, voorbereiding Nota wonen, Bouwstenenklankbordgroep intensieve veehouderij en interne evaluatierondes, is de conclusie dat, naast het aflopen van de wettelijke plantermijnen, het provinciaal beleid op een aantal punten aan heroverweging of herformulering toe is.

Volgens planning wordt hierbij de inventarisatiefase herziening POP II afgerond en wordt aansluitend de consultatie/besluitvorming in gang gezet richting de PCO en PS.

De inhoud van POP II zal, met inachtneming van de herzieningspunten, niet wezenlijk verschillen van POP I. Aan de hand van de inhoudelijke bijstelling zal, in de voorontwerpfase, beoordeeld worden of er aanleiding is wijziging aan te brengen in de structuur van het POP.

Wel moet hierbij worden opgemerkt dat in de bestuursopdracht POP II is aangegeven dat moet worden uitgegaan van de in het POP I aangehouden structuur, waarbij gewerkt wordt met een visiedeel, een toetsingsdeel, een ontwikkelingsdeel, een gebiedsdeel en een uitvoeringsdeel.

**BIJLAGE 2**

**Strategic Environmental Assessment (SEA) en M.E.R in relatie tot POP II**

Strategic Environmental Assessment (SEA)

Op 27 juni 2001 is een Europese richtlijn vastgesteld voor de beoordeling van de gevolgen voor het milieu van bepaalde plannen en programma's: SEA. In essentie schrijft de richtlijn voor om bij het opstellen of herzien van bepaalde plannen, zoals ons Provinciaal omgevingsplan (POP), een onderzoek te doen naar de consequenties voor het milieu. Hierbij kan een vergelijking worden gemaakt met de regels voor milieueffectrapportage, die overigens alleen gelden voor concreet omschreven voornemens, boven een wettelijk vastgelegde drempelwaarde.

De richtlijn is in werking getreden op 27 juni 2001. De doorwerking vindt plaats via het opstellen c.q wijzigen van nationale regelgeving. De nationale overheden van de Europese Unie hebben hiervoor de tijd gekregen tot 21 juli 2004.

**Formeel bezien gelden de bepaling van de SEA-richtlijn dus niet voor de lopende herziening van het POP.**

M.e.r.

De vraag in hoeverre de herziening van het POP noodzaakt tot het m.e.r. kan pas beantwoord worden als zicht bestaat op de concrete beleidsteksten. Immers: m.e.r.-plicht geldt alleen voor concrete beleidsbeslissingen en mits de desbetreffende voornemens de drempelwaarden in m.e.r.-regels overstijgen.

In de uitgangspunten voor de herziening van het POP is opgenomen dat "bij de formulering van de doelstellingen en planteksten rekening (wordt ge)houden met de vereisten voor een goede monitoring".

Dit kan inhouden dat er meer concrete beleidsbeslissingen in het plan worden opgenomen met als neveneffect dat er voor onderdelen ook sprake is van een m.e.r.-plicht.

**BIJLAGE 3**

## Plan van aanpak voorontwerpfase POP II

### Inleiding

Tijdens de voorontwerpfase wordt het POP feitelijk als voorontwerp beschreven. Dit gebeurt op basis van de informatie uit de inventarisatiefase en op basis van informatie die de makers zelf verzamelen. De externe reacties op het visiedeel en de lijst van herzieningspunten (die tijdens de inventarisatiefase zijn opgesteld) worden bij de opstelling van het voorontwerp als bouwstenen gebruikt. Ook wordt in het voorontwerp de actuele stand van zaken met betrekking tot het rijksbeleid ingebracht.

### Tijdsplanning

De voorontwerpfase beslaat de periode juni 2002 tot en met februari 2003. In de maanden juni tot en met september wordt het visiedeel met een aantal doelgroepen besproken, zodat hun inbreng meegenomen kan worden tijdens het opstellen van het voorontwerp.
Het projectteam stelt op 12 november 2002 de tekst van het voorontwerp vast.

Het bestuurlijke traject ziet er als volgt uit.

- *Afronding inventarisatiefase*

| | |
|---|---|
| GS 25 juni 2002 | - Instemming GS met visiedeel en lijst van herzieningspunten als kader voor voorontwerpfase.<br>- Visiedeel agenderen voor Statencommissies Milieu, Water en Groen (MWG) en Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit (RIM) (26 augustus 2002) en Provinciale Commissie voor het Omgevingsbeleid (PCO) (16 augustus 2002). |
| 12 augustus-7 september 2002 | - Bestuurlijk overleg met gemeenten en waterschappen over visiedeel en lijst van herzieningspunten (twee overleggen met de gemeenten en waterschappen op basis van de regio-indeling gebiedsgerichte uitvoering, te weten een overleg noord en een overleg zuid, waarbij de rijksdiensten worden uitgenodigd). |

- *Behandeling tijdens voorontwerpfase*

| | |
|---|---|
| GS 29 oktober 2002 | - Vaststelling ontwerpstatenbesluit tot verlenging POP met twee jaar. |
| GS 3 december 2002 | - Behandeling conceptvoorontwerp ter informatie. |
| PS 18 december 2002 | - Vaststelling besluit tot verlenging POP met twee jaar. |
| GS @ januari 2003 | - Vaststelling voorontwerp.<br>- Voorontwerp bespreken in PCO (@ februari 2003) en in de Statencommissies MWG en RIM (@ februari 2003). |

### Communicatie tijdens de voorontwerpfase

Tijdens de voorontwerpfase is communicatie met de doelgroepen van groot belang. Wij willen immers dat er optimaal gebruik is gemaakt van visies en ideeën die in de Drentse samenleving over de fysieke leefomgeving leven.

**Doelgroepen**

- Rijksdiensten, inspecties, waterschappen en gemeenten
- Externe deskundigen

Bovenstaande partijen zijn tijdens de inventarisatiefase al betrokken bij het proces. Hun inbreng is ook verwerkt in het visiedeel. Zij blijven ook tijdens de voorontwerpfase* gesprekspartner. Wat betreft de overheden is er duidelijk sprake van tweerichtingsverkeer: de overheden reageren op conceptteksten van de provincie en geven zelf aan welke punten voor hen van belang zijn.

- Statenleden

Op 27 augustus 2002 worden het visiedeel en de lijst van herzieningspunten geagendeerd voor een gezamenlijke vergadering van de daarvoor in aanmerking komende statencommissies. Tijdens deze bijeenkomsten wordt het debat gevoerd over de aangegeven beleidslijnen. De reacties worden als bouwsteen voor het voorlopig ontwerp meegenomen. Tijdens de voorontwerpfase worden de statencommissies geïnformeerd en geconsulteerd op de daarvoor geëigende momenten.

- Medewerkers van de provincie

De leden van het projectteam POP vormen de link naar de eigen afdelingen (met andere woorden: van hen wordt verwacht dat zij de eigen groep informeren en waar mogelijk activeren om bij te dragen aan het POP-proces). Daarnaast krijgen medewerkers via het huisnet informatie en worden productgroepbijeenkomsten georganiseerd ter informatie over de voortgang.

- Natuur-, milieu- en consumentenorganisaties, land- en tuinbouworganisaties en nutsbedrijven (waterleidingmaatschappij en energiebedrijven)
- Bedrijfsleven
- Overige belangen- en dorpsverenigingen

Deze partijen nemen deels zitting in de PCO. Via dit orgaan worden zij bijgepraat over de ontwikkelingen rond het POP. De PCO krijgt het visiedeel en de lijst met herzieningspunten toegestuurd, zodat zij deze op 16 augustus 2002 kunnen bespreken. Eventuele reacties hierop worden als bouwsteen voor het voorlopig ontwerp meegenomen.

- Overige belangenverenigingen
- Burgers

De burgers hebben nog geen actieve rol in het proces gekregen. De tekst en de inhoud van het visiedeel dat onlangs is opgesteld, zijn dermate abstract geformuleerd dat dit niet goed aansluit bij de beleving van de burger. Het uitgangspunt is: het heeft pas zin om de buitenwacht een interactieve rol te geven als zij op heldere en concrete zaken kan reageren. Als het voorlopige ontwerp gereed is, worden burgers nadrukkelijk betrokken bij het proces. Dit kan via verschillende communicatiemiddelen gebeuren. Denk daarbij aan bijeenkomsten, nieuwsbrieven, etc.
Om de burgers die graag in een eerder stadium hun bijdrage willen leveren en die nuttige opmerkingen hebben, die tijdens het opstellen van het voorlopige ontwerp van belang zijn, wordt een korte campagne gestart waarbij burgers gevraagd wordt te reageren op stellingen, die wij op basis van de herzieningspunten kiezen. Ook overige belangenverenigingen kunnen op deze stellingen/dilemma's reageren.

De campagne dient te stroken met de planning van de werkzaamheden voor het voorontwerp. In de tweede helft van september zal de campagne dan ook moeten zijn afgelopen. Een en ander betekent dat in de tweede helft van augustus gestart zal moeten worden. Op basis van de thema's uit het visiedeel en de lijst van herzieningspunten wordt een beperkt aantal stellingen geformuleerd (vijf) en deze worden aan de burgers voorgelegd met de vraag om reactie.

* Zie toelichting.

De planning is als volgt.

| | |
|---|---|
| Week 34 (19-23 augustus) | Aankondiging stellingencampagne via Internet en een korte advertentiecampagne in de regionale kranten. |
| Week 35 (26-30 augustus) | Stelling 1. |
| Week 35 (2-6 september) | Stelling 2. |
| Week 36 (9-13 september) | Stelling 3. |
| Week 37 (16-20 september) | Stelling 4. |
| Week 38 (23-27 september) | Stelling 5. |
| Week 39 | Afronding campagne met een chatsessie, waarbij de POP-gedeputeerden bereikbaar zijn. |

De kosten van de campagne worden geraamd op € 5.000,-- en komen ten laste van het budget Herziening POP II.

Het resultaat van de stellingencampagne zal als basisinformatie worden betrokken bij de opstelling van het voorontwerp-POP II.

**Plan van aanpak**

Op basis van bovenstaande specificering en de projectplanning kan de communicatie als volgt worden ingezet (zie volgende pagina).

**Fase voorontwerpplan* (juni 2002-februari 2003)**

| Data | Actie | Besluitvorming | Communicatie |
|---|---|---|---|
| Juni 2002 en verder | Verwerking reacties op visiedeel en voorbereiding voorlopig ontwerp door projectteam. | | Intern<br>- Via leden projectteam productgroepen informeren en activeren.<br>- Huisnet benutten.<br>- Bijeenkomsten voor medewerkers.<br>Extern<br>- Rijksdiensten, inspecties, gemeenten en waterschappen bestuurlijk consulteren (reactieronde op visiedeel).<br>- Statenleden via commissievergaderingen consulteren (reactieronde op visiedeel).<br>- Belangenverenigingen (deels) via de PCO inschakelen (reactieronde op visiedeel).<br>- Rijksdiensten, inspecties, gemeenten en waterschappen ambtelijk consulteren (bouwstenen voorlopig ontwerp).<br>- Deskundigen consulteren (bouwstenen voorlopig ontwerp).<br>- Burgers en overige belangenverenigingen betrekken via korte "stellingencampagne" (bouwstenen voorlopig ontwerp). |
| @ november 2002 | Vaststelling voorlopig ontwerp door projectteam. | | Intern<br>- Huisnet. |
| 3 december 2002 | | Concept voorlopig ontwerp ter informatie in GS. | |
| @ januari 2003 | Voorlopig ontwerp bespreken in PCO/VVBD (@ februari 2003) en Statencommissies MWG en RIM (@ februari 2003). | Vaststelling voorlopig ontwerp POP door GS. | Intern<br>- Huisnet.<br>Extern<br>- Persbericht.<br>- Bericht op Internet.<br>- Bestuurlijk overleg voeren met gemeenten, waterschappen, rijksdiensten en overige doelgroepen.<br>- Breed debat op basis van het voorlopige ontwerp; ter inzage leggen voor de burgers en overige belangenverenigingen. Status: reacties polsen, periode januari-februari 2003 (inclusief bijeenkomsten in de provincie). Reacties worden meegenomen in ontwerpfase*, consultatie heeft geen juridische status. |

## Toelichting

### Communicatie tijdens de voorontwerpfase*

### Situatieschets

De afgelopen maanden is tijdens de inventarisatiefase onderzocht welke punten van het POP herzien kunnen worden. Daarnaast is er in deze fase een nieuw visiedeel opgesteld dat als uitgangspunt voor POP II zal dienen. Op basis van deze twee documenten wordt in de periode juni 2002-februari 2003 gewerkt aan de volgende stap in het traject: het opstellen van een voorlopig ontwerp van het POP II. Hierin wordt beschreven hoe wij de doelstellingen en grondslagen van het POP II, die in het visiedeel benoemd zijn, in de praktijk willen vormgeven. Het opstellen van dit voorlopige ontwerp gebeurt tijdens de zogenaamde voorontwerpfase*. Hierbij komen ook de volgende zaken aan de orde: de actuele stand van zaken met betrekking tot het rijksbeleid, de rol van de provincie, toetsing en handhaving.

### De rol van communicatie

Tijdens de voorontwerpfase* wordt een tekstvoorstel gemaakt voor het uitwerkingsdeel van het nieuwe POP. In feite vormt dit de kern van het POP omdat hier concreet wordt gemaakt hoe we onze visie op Drenthe in de praktijk kunnen brengen. Communicatie speelt in deze fase een grote rol. Als het voorlopige ontwerp afgerond is, komen de doelgroepen nadrukkelijk in beeld. Wij vragen ze dan om hun inbreng en reacties kenbaar te maken. De opmerkingen die via de doelgroepen tot ons komen, worden vervolgens verwerkt in de ontwerpfase*. Tijdens deze fase wordt het ontwerp nader ingevuld, tot er een uiteindelijk document ligt dat gereed is voor (juridische) inspraak en vaststelling.

De randvoorwaarden (wanneer kan een doelgroep meedenken, op welk niveau gebeurt dat) moeten helder zijn en duidelijk gecommuniceerd worden. Als uitgangspunt is gekozen voor het model waarin de provincie een eerste ontwerp levert, waarop de burgers kunnen reageren.
De meeste andere doelgroepen zijn al in een eerder stadium bij het project betrokken. Dit zijn met name de overige overheden. Maar ook de statenleden en de leden van de PCO bespreken in augustus het visiedeel en de lijst van herzieningspunten. Ingekomen reacties hierop kunnen een bouwsteen vormen bij het maken van het voorlopig ontwerp.

* De term voorontwerpfase is bekend bij overheidsmedewerkers, maar zegt de gemiddelde burger niets. Het lijkt ons goed een alternatieve term te gebruiken die voor burgers en andere doelgroepen ook begrijpelijk is, bijvoorbeeld opbouwfase. Deze term geeft aan dat wij de inhoud van het POP nog "aan het bouwen" zijn en dat anderen ook inbreng kunnen leveren. Ook de term ontwerpfase is tamelijk abstract. Deze kan vervangen worden door afbouwfase. De term vaststellingsfase kan vervangen door opleveringsfase. Zo wordt door middel van metaforen duidelijk gemaakt wat wij precies aan het doen bent. In het bijgevoegde schema zijn de fases op papier gezet. Deze verbeelding maakt in één opslag duidelijk hoe het traject loopt en door middel van het pijltje ziet u in welke fase wij ons nu bevinden. Dit schema kan ter verduidelijking gebruikt worden bij alle externe communicatie-uitingen.

**Schematische weergave opstelling POP II**

| | | |
|---|---|---|
| | **Januari-juni 2002** | **Inventarisatiefase**<br>**- Opstellen van het visiedeel voor POP II.**<br>**- Vaststellen van herzieningspunten voor POP II.** |
| → | **Juni 2002-februari 2003** | **Opbouwfase**<br>**Bouwen aan het voorontwerp van POP II.** |
| | **Februari-september 2003** | **Afbouwfase**<br>**Het voorontwerp invullen en afronden op basis van reacties van derden.** |
| | **September 2003-mei 2004** | **Opleveringsfase**<br>**Inspraakprocedure en besluitvorming ten aanzien van het ontwerp.** |

gm/coll.

provincie Drenthe

# Provinciaal omgevingsplan Drenthe

*Een visie op Drenthe*

*(voorlopig visiedeel POP II)*

**PROVINCIE DRENTHE**

# PROVINCIAAL OMGEVINGSPLAN DRENTHE

*Een visie op Drenthe*

(voorlopig visiedeel POP II)

*18 juni 2002*

INHOUD


| | | |
|---|---|---|
| 1. | INLEIDING | 5 |
| 2. | DOELSTELLINGEN VOOR EEN DUURZAME ONTWIKKELING | 7 |
| 3. | GRONDSLAGEN IN HET OMGEVINGSBELEID | 9 |
| 4. | POSITIONERING VAN DRENTHE IN ZIJN OMGEVING | 13 |
| 5. | ONTWIKKELINGEN IN MAATSCHAPPIJ EN LEEFOMGEVING | 17 |
| 6. | ONTWIKKELINGEN IN BELEID EN BESTUUR | 23 |
| 7. | ONTWIKKELRICHTINGEN VOOR STEDELIJK EN LANDELIJK GEBIED | 25 |
| 7.1. | Het stedelijk gebied | 25 |
| 7.2. | Het landelijk gebied | 29 |
| 8. | SAMENWERKING EN RESULTAATGERICHTHEID IN DE UITVOERING | 33 |
| | BIJLAGEN | 35 |
| 1. | Herzieningspunten en nieuwe onderdelen voor de delen B, C, D en E | 36 |
| 2. | Raamwerk voor herziening regelgeving fysieke leefomgeving | 46 |
| 3. | Afkortingenwijzer | 56 |

# 1. INLEIDING

Dit deel van het Provinciaal omgevingsplan (POP) Drenthe bevat een visie op een duurzame ontwikkeling van Drenthe voor de periode tot circa 2030. Een aantal belangrijke rijksnota's en plannen houdt ook deze termijn aan. Het is geen blauwdruk voor hoe Drenthe er dan uit zal zien. Het bevat wel een beschrijving van de hoofdlijnen voor het te voeren omgevingsbeleid voor Drenthe op de middellange (tot 2020) en lange termijn.

Het Drentse omgevingsbeleid bouwt verder op de hoofdlijnen die met *Kompas voor het Noorden* zijn ingezet en met het vorige omgevingsplan een concrete uitwerking hebben gekregen. Het denken in mal (:concentreren van stedelijke ontwikkelingen in economische kernzones) en contramal (:behoud en versterking van de kwaliteiten van het landelijk gebied) staat daarin centraal. Dit omgevingsplan wil een aantal lijnen in de uitvoering versterken.

Het *Kompas voor het Noorden* zet in op een dynamische economie en sterke steden die zich in een aantrekkelijke omgeving bevinden. De economische activiteiten worden gebundeld in de kernzones. Dit stimuleert de ontwikkeling en draagt tegelijkertijd bij aan het verbreden van het draagvlak voor de voorzieningen in de steden. De sterkere ontwikkeling van de steden zorgt onder andere voor een beter vestigingsklimaat. Door deze insteek vermindert de druk op het landelijk gebied. Er wordt voorkomen dat de ruimte versnippert en dat het landelijk gebied verstedelijkt. Dit landelijk gebied is een belangrijke drager voor activiteiten zoals de landbouw, toerisme en recreatie. Het gebied beschikt over waarden op het gebied van natuur, milieu en cultuurhistorie en landschap.

Vanuit een perspectief van duurzame ontwikkeling worden een hoofddoelstelling, en daarvan afgeleid, subdoelstellingen geformuleerd. Deze vormen het vertrekpunt om toekomst- en ontwikkelingsgericht met Drenthe aan de slag te gaan.

Daarnaast zijn grondslagen voor het Drentse omgevingsbeleid aangegeven. Deze volgen uit het streven naar een duurzame ontwikkeling en de doelstellingen. De functie van de grondslagen is dat zij een methodische benadering bieden voor het opstellen van het Drentse omgevingsbeleid. Daarnaast kunnen ze besluitvormingsprocessen ondersteunen door duurzame ontwikkeling daarbinnen een centrale plaats te geven.

Vervolgens is de vraag aan de orde waar de provincie Drenthe staat als gebied en welke positie wordt ingenomen als bestuurslaag. Wat onderscheidt het van andere provincies? Wat zijn de sterke en minder sterke zijden en hoe verhoudt Drenthe zich tot zijn omgeving? Daarom wordt Drenthe ook gekenschetst op grond van de specifieke gebiedskenmerken (fysisch-geografisch) en de ligging ten opzichte van diverse netwerken.

Vanuit het besef wat het Drentse omgevingsbeleid wil bereiken en wat daarbij het vertrekpunt is, wordt verkend welke de belangrijkste ontwikkelingen zijn voor Drenthe. Het gaat dan om ontwikkelingen in de maatschappij, in de fysieke leefomgeving, in het overheidsbeleid en in de bestuurlijke samenwerking en verhoudingen. Het gaat om die ontwikkelingen die voor het Drentse omgevingsbeleid van belang zijn.

Op basis van een inschatting van de mogelijke gevolgen hiervan worden de belangrijkste ontwikkelingsrichtingen aangegeven die voor het streven naar een duurzame ontwikkeling als belangrijk worden gezien. Vanwege de verschillen in problematiek zijn daarbij verschillende accenten te leggen naar het stedelijk en landelijk gebied. Deze worden afzonderlijk beschreven.

De visie sluit af met de opvatting van de provincie hoe zij, samen met andere overheden, organisaties, bedrijven en burgers, het benoemde wensbeeld wil uitvoeren en op resultaten wil beoordelen.

**De provincie wil de voorwaarden scheppen voor een ontwikkelingsgericht omgevingsbeleid en sturen op de kwaliteit van Drenthe als totaal, waarbij het een ruime verantwoordelijkheid toekent aan gemeenten en waterschappen.**

# 2. DOELSTELLINGEN VOOR EEN DUURZAME ONTWIKKELING

Het centrale uitgangspunt voor het provinciaal beleid is en blijft het streven naar een duurzame ontwikkeling. Daarin past dat de mens nadrukkelijker een plaats krijgt in het omgevingsbeleid.

Het vertrekpunt voor een duurzame ontwikkeling gaat uit van het bestaan van een ecologisch, een economisch en een sociaal kapitaal in de provincie Drenthe[1]. In feite gaat het bij duurzame ontwikkeling om het verbeteren en instandhouden van bepaalde kwaliteiten: zowel voor nu als in de toekomst, zowel hier als elders.
Dit leidt tot de volgende hoofddoelstelling voor het Drentse omgevingsbeleid.

*Hoofddoelstelling*
**Het tot stand brengen van een evenwicht tussen enerzijds ontwikkeling en anderzijds handhaving en vergroting van de kwaliteiten van Drenthe.**

Deze benadering wil niet zeggen dat de provincie op alle kwaliteiten tegelijk wil sturen. Sturing vindt plaats op basis van selectiviteit: alleen die kwaliteiten die cruciaal zijn voor Drenthe en die de provincie aangaan op basis van wettelijke taken, autonome bevoegdheden, uitgewerkt in het bestuursprogramma of anderszins.

Kwaliteiten van Drenthe zijn bijvoorbeeld: veel ruimte, het Drentse landschap, relatief goede milieuomstandigheden, natuurkwaliteit, grondgebonden landbouw, rust, sporen van het verleden en herkenbare watersystemen en de sociaal-economische kwaliteiten. Deze kwaliteitskenmerken vormen een groot kapitaal en spelen bij de ontwikkeling van Drenthe steeds een rol.

Vanuit deze hoofddoelstelling zijn de volgende doelstellingen afgeleid.

*Doelstellingen*
Het omgevingsbeleid draagt bij aan een duurzame ontwikkeling van de afzonderlijke functies, zonder daarbij de samenhang tussen die functies uit het oog te verliezen. Een uitgangspunt daarbij is dat de afwenteling van eventuele negatieve effecten naar andere functies, andere gebieden en naar de toekomst toe zoveel mogelijk wordt vermeden. Hierna worden in algemene zin de belangrijkste doelstellingen voor de langere termijn beschreven. De uitwerking en het meetbaar maken van deze doelstellingen vindt plaats in de overige onderdelen van dit omgevingsplan.

- Een leefmilieu, een sociale kwaliteit en een duurzame economische groei; zowel op elk van deze terreinen afzonderlijk, als in onderlinge samenhang.
- Een omgevingskwaliteit die is gebaseerd op eisen vanuit gezondheid, veiligheid, milieu, welzijn en sociale rechtvaardigheid.
- Het centraal staan van het behoud en de ontwikkeling van een evenwichtig en duurzaam milieu als levensvoorwaarde voor mens, dier en plant (biodiversiteit).
- Een milieukwaliteit die uitgaat van de huidige Drentse milieukwaliteit en die mogelijkheden benut om deze te verbeteren.

[1] Brundtlandrapport, drie kapitalenmodel.

- Een zuinig gebruik van de ruimte.
- Een zuinig gebruik van grondstoffen - waaronder energie - op basis van preventie, duurzame bronnen, hergebruik en efficiënte benutting.
- De kwaliteit van de bebouwde omgeving, mede op basis van de principes van duurzaam (stede)bouwen, gericht op ontwikkeling en vernieuwing.
- Een verkeersinfrastructuur die uitgaat van de behoefte aan mobiliteit en daarmee blijft binnen de randvoorwaarden van bereikbaarheid, veiligheid en leefbaarheid.
- Voldoende bedrijventerreinen, waarop bedrijven actief invulling geven aan parkmanagement.
- Woongebieden, afgestemd op de behoefte en geconcentreerd in de stedelijke gebieden.
- Ondersteuning en instandhouding van de aanwezige zorgstructuur.
- Een aantrekkelijk en doelmatig ingericht landelijk gebied op basis van watersystemen, samenhang tussen stedelijk en landelijk gebied en cultuurhistorische kenmerken.
- Een gezonde, grondgebonden agrarische sector op basis van verweving of scheiding op maat.
- Incidentele wateroverlast wordt beperkt tot een maatschappelijk aanvaardbaar niveau.
- Een kwalitatief sterke en herkenbare sector recreatie en toerisme.
- Een transparante, integrale uitvoering van het provinciale beleid op basis van programmering en samenwerking en een daarbij passend instrumentarium.

# 3. GRONDSLAGEN IN HET OMGEVINGSBELEID

Naast een uitwerking van het streven naar duurzame ontwikkeling in een hoofddoelstelling en daarvan afgeleide doelstellingen, wordt hieronder ook een methodische uitwerking gegeven door zes grondslagen voor het Drentse omgevingsbeleid te benoemen. Deze grondslagen zijn te zien als universele uitgangspunten om het streven naar een duurzame ontwikkeling een centrale plaats te geven in besluitvormingsprocessen. Universeel in de betekenis dat ze nu algemeen erkend worden als belangrijk, ook voor de langere termijn. In de toepassing gaat het bijvoorbeeld om het onderbouwen van te maken keuzes in gebiedsplannen, structuurvisies, vergunningen of andere door de provincie te nemen besluiten. Het gebruik van de grondslagen leidt ertoe dat tijdens de voorbereiding van en tijdens de besluitvorming de gevolgen voor een duurzame ontwikkeling zichtbaar worden gemaakt, zodat daarmee rekening kan worden gehouden bij het nemen van een besluit.

*De Drentse samenleving*
Een provinciaal beleid voor de fysieke leefomgeving gaat al snel over structuren en de harde aspecten in de maatschappij zoals infrastructuur, economie en landschap. Waar het dan impliciet om gaat, is goede randvoorwaarden neer te zetten waarbinnen mensen gemakkelijk aan het maatschappelijk leven kunnen deelnemen en zich kunnen ontplooien. Het doel om de sociale dimensie als grondslag neer te zetten, is de mens en zijn behoeften meer centraal te stellen. Dit gericht op basisvoorzieningen waardoor mensen zo lang mogelijk in hun vertrouwde leefomgeving kunnen blijven functioneren. Ook bestaat de behoefte de ruimte zo in te richten dat deze rekening houdt met de diversiteit aan levensfasen, leefstijl en dagindeling, een goede milieukwaliteit biedt en bescherming tegen onveiligheid.

*Voor deze grondslag is geen eenvoudig toepasbare voorkeursvolgorde aan te geven. Wel zijn er methodieken beschikbaar om maatregelen op hun gevolgen voor de sociale dimensie te beoordelen.*

*De waterstromen*
De Drentse watersystemen vinden alle hun oorsprong in Drenthe zelf. Dit geeft ons unieke mogelijkheden om de potenties van de watersystemen optimaal te benutten. De watersysteembenadering is daarom één van de ordenende principes. Dat wil zeggen: bij de functietoekenning, de inrichting, het beheer en het gebruik van de fysieke omgeving wordt uitgegaan van de eigenschappen en potenties van het watersysteem. De natuurlijke veerkracht van het watersysteem om extreme omstandigheden op te vangen, wordt daarbij gehandhaafd en waar nodig hersteld. Dit betekent dat het watersysteem meer ruimte nodig zal hebben dan het nu heeft.

*Voor deze grondslag geldt de volgende voorkeursvolgorde om oplossingsrichtingen in de besluitvorming aan te kunnen toetsen. Voor het kwantiteitsbeheer geldt de trits: vasthouden, bergen en - als het niet anders kan - afvoeren. Voor watertekorten in de zomer staat waterconservering voorop. Aanvoer van gebiedsvreemd water beperkt zich tot de daarvoor aangewezen gebieden. Het kwaliteitsbeheer wordt gebaseerd op de trits: schoonhouden, scheiden en - als het niet anders kan - zuiveren.*

*De fysieke infrastructuur*
De huidige infrastructuur is de basis voor de komende decennia. De consequentie is dat uitbreiding van hoog dynamische functies, die de infrastructuur sterk belasten, bij de aanwezige infrastructuur plaatsvindt.
Een andere consequentie is dat wegen, spoor, leidingen en overige infrastructurele voorzieningen zoveel mogelijk worden gebundeld. Inspanningen ten aanzien van de infrastructuur zullen vooral gericht zijn op het vergroten van de bereikbaarheid en de veiligheid, het optimaliseren van de huidige situatie en waar mogelijk, het verbeteren van de inpassing in de fysieke omgeving.

*De voorkeursvolgorde is: benutten en versterken van de bestaande infrastructuur, het selectief gebruiken daarvan en als het niet anders kan, aanleg van nieuwe infrastructuur.*

*Een landschappelijke kwaliteit*
Drenthe heeft een eigen kenmerkende ruimtelijke kwaliteit en een grote mate van variatie en verschilt daarmee sterk van andere provincies. Het is het resultaat van de historische en culturele ontwikkeling binnen specifieke fysisch-geografische kenmerken en gaat van oudsher gepaard met sociale verbanden. Het komt tot uiting in beelden van de bebouwde omgeving, van het landelijk gebied en van de samenhang tussen beide en kan uitgelegd worden in termen van gebruiks-, belevings- en toekomstwaarden.
Het gaat daarbij om behoud en herstel van historische waarden en het behoud van de eigen identiteit van de Drentse samenleving. In die zin wil dit omgevingsplan het landschap als grondslag voor het omgevingsbeleid hanteren.

*Deze grondslag is niet in een voorkeursvolgorde te vertalen, maar de essentie is een benadering die "ontwikkelingsgericht" is, "rekening houdt met het grotere geheel" en "oog heeft voor details".*

*Een zuinig ruimtegebruik*
Door maatschappelijke en economische ontwikkelingen zal er altijd vraag zijn naar nieuwe ruimte, terwijl de Drentse ruimte al volledig naar functies is bestemd. De Drentse ruimte zal zich dan ook blijven vernieuwen. Soms kunnen verschillende functies goed samengaan zonder dat ze elkaar hinderen. Veelal zal het ruimte geven aan een nieuwe functie, met het oog op de baten die daarbij voor ogen staan, de "bewegingsruimte" voor een bestaande functie beperken of deze zelfs verdrijven.

*Voor het stedelijk ruimtebeslag wordt als voorkeursvolgorde aangehouden: beter gebruiken van hetzelfde oppervlak door intensiveren en het meervoudig gebruiken van de ruimte, aanpassen van het ruimtegebruik door herstructurering en transformatie en het opnieuw inrichten van de ruimte door functieverandering. Pas als deze benaderingen niet tot een gewenste oplossing leiden, is kernuitbreiding te overwegen.*
*Voor het landelijk gebied zal de oplossing veelal in het combineren van functies gevonden kunnen worden en daarnaast via functieverandering.*

*Een duurzame energiehuishouding*
Een toenemende welvaart leidt tot een groeiende uitstoot van broeikasgassen. Dat leidt weer tot een stijging van de wereldtemperatuur c.q. een verandering van het klimaat. Daarnaast kunnen de aantasting van de bodemkwaliteit en veranderingen in het bodemgebruik de uitstoot van dergelijke gassen vergroten. Daarom is het belangrijk emissies, met name van kooldioxide, te beperken. Voor de lange termijn wordt ingezet op het realiseren van een duurzame energie-

huishouding, met als doel absolute ontkoppeling tussen economische groei en uitstoot van kooldioxide.

*Een duurzame energiehuishouding houdt in het toepassing geven aan de voorkeursvolgorde: eerst energie besparen, dan energie betrekken uit duurzame bronnen en als dat niet voldoende is om de energiebehoefte te dekken, het efficiënt inzetten van fossiele brandstoffen.*

# 4. POSITIONERING VAN DRENTHE IN ZIJN OMGEVING

Hoewel de positie van Drenthe als geografisch gebied en als bestuurlijke eenheid duidelijk is, zal iedereen bevestigen dat Drenthe onmiskenbare relaties heeft met zijn omgeving. Door alleen al te kijken naar de dagelijkse verkeersstromen en een landschappelijk eenheid als de Veenkoloniën, blijkt dat maatschappelijk leven en landschapsstructuren zich over provinciegrenzen bewegen.

Voor een duurzame ontwikkeling van Drenthe is het daarom belangrijk te benoemen wat Drenthe uniek maakt en waar belangrijke aanknopingspunten liggen om die gewenste ontwikkeling te stimuleren. Daartoe wordt Drenthe gepositioneerd tegen de achtergrond van de fysisch-geografische ligging en provinciegrensoverschrijdende netwerken.

*Fysisch-geografische ligging*
De positie van Drenthe als bijzondere zandprovincie is van wezenlijke betekenis voor de fysisch- en historisch-geografische situatie in en rond Drenthe. De overige zandprovincies in Nederland kenmerken zich door een intensief grondgebruik en (grote) mestoverschotten, mede als gevolg van het grote aandeel van de niet-grondgebonden landbouw.

De landbouw in Drenthe heeft echter een duidelijk grondgebonden karakter. De akkerbouw speelt hier in het grondgebruik een belangrijke rol. Naar Nederlandse maatstaven is sprake van een extensief grondgebruik. Daarbij moet wel worden bedacht dat de Drentse gronden gevoelig zijn voor onder meer vermesting en verzuring. Van mestoverschotten is op provinciale schaal geen sprake.

Het Drentse landschap heeft een eigen karakter en is nog relatief gaaf. Dit heeft te maken met geringe bevolkingsdichtheid, maar is ook te danken aan de gevoerde ruimtelijke ordening, landinrichting en de daarbijbehorende grofmazige infrastructuur. Deze provincie heeft een duidelijke cultuurhistorische hoofdstructuur (CHS) met veel omgevingskwaliteit: het eigen gezicht van Drenthe.

In natuurwetenschappelijke zin neemt Drenthe een eigen plaats in met een karakteristieke combinatie van Noordelijke, Atlantische en Midden-Europese soorten. Biodiversiteit, genetische variatie en voldoende ruimte voor natuurlijke processen zijn aandachtspunten.

Ook fysisch-geografisch heeft Drenthe een bijzondere positie. Het Drents Plateau is het oorspronggebied van bijna alle Drentse beken. Bovendien is, mede door de hoge ligging van Drenthe ten opzichte van de omgeving, de belasting van de oppervlakte minder hoog dan in andere delen van Nederland. Hierdoor is de beïnvloeding vanuit andere provincies veel geringer dan in de andere zandprovincies van Nederland. De mogelijkheden voor sturing zijn daardoor groter.

*Ligging in provinciegrensoverschrijdende netwerken*
De provincie Drenthe wordt beschouwd als onderdeel van een groter geheel. Het gaat in dit kader om netwerken die nodig zijn om personen en goederen, alsmede planten en dieren, zich te laten verplaatsen. Verplaatsing van personen en goederen is noodzakelijk voor sociale en

economische ontwikkeling en verplaatsing van planten en dieren voor de ecologische ontwikkeling. Deze netwerken zijn daarom van belang voor een duurzame ontwikkeling van Drenthe en het te voeren omgevingsbeleid.
Op de volgende netwerken wordt hierna kort ingegaan: infrastructurele netwerken, ecologische netwerken, toeristisch recreatieve netwerken en de stedelijke netwerken van arbeids- en woningmarkten.

*Infrastructurele netwerken*
Voor de versterking van de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Noord-Nederland in de Europese Noordzeeregio en de aansluiting op de economische kerngebieden van Noordwest-Europa, is de verbetering van het infrastructurele netwerk van grote betekenis.
Maar niet alleen voor Noord-Nederland. Ook voor een doelmatige inrichting van Nederland is een voorspoedige ontwikkeling van Noord-Nederland belangrijk[2].

De ruimtelijk-economische ontwikkelingsas is sterk geënt op een multimodale bereikbaarheid van de economische kerngebieden via een logistiek netwerk van spoor-, water- en wegverbindingen. De twee internationale wegtransportassen A6/A7 en de A28/A37 vormen de dragers. Naast de wegen zijn ook de spoorlijnen Zwolle-Groningen, Zwolle-Coevorden/Emmen-Duitsland, de Hanzelijn, Zuiderzeelijn en de vaarwegen Meppel-Ramspol en Almelo-Coevorden structuurdragers van het internationale netwerk over Drenthe.
Door realisatie van deze hoofdverbindingen is Noord-Nederland - en daarmee Drenthe - optimaal (inter)nationaal aangesloten.

Naast de spoor-, water- en wegverbindingen speelt de aansluiting op het hoogwaardige glasvezelkabelnet een belangrijke rol om Drenthe digitaal te ontsluiten. De overheid heeft tot nu toe ervoor gekozen de verfijning van dit informatie- en communicatietechnologie(ICT)-netwerk naar bedrijven en woningen aan de markt over te laten. Echter, de markt kiest allereerst voor de gebieden waar de meeste gebruikers zitten, en dat is niet in het voordeel van Noord-Nederland.

*Ecologische netwerken*
In Europa en Nederland wordt gewerkt aan een landsdekkend ecologisch netwerk: een stelsel van natuurgebieden en verbindingszones waarlangs planten en dieren zich kunnen verspreiden en waarbinnen soorten extra bescherming krijgen. Het streven is om de natuurwaarden in specifieke gebieden met een grotere omvang te beschermen[3]. Naast de aandacht voor gebieden, is de inzet ook gericht op de verbindingen ertussen. Voor een aantal van deze "hoofdverbindingen" is een behoorlijke breedte essentieel.

In verhouding tot het provinciaal grondgebied kent Drenthe veel ecologisch waardevolle gebieden waarvan een aantal belangrijke ook over de provinciegrens heen liggen. Voorbeelden hiervan zijn het Nationaal Park Drents-Friese Wold, de Hunze als onderdeel van de Natte As, de robuuste ecologische verbindingszone Holterberg-Drents Plateau en de hoogveengebieden Fochteloërveen en Bargerveen (aan Duitse zijde). Mede door deze gebieden heeft Drenthe een herkenbaar gezicht en oefent een grote aantrekkingskracht uit op de toeristisch-recreatieve sector.

[2] Kompas voor het Noorden.
[3] Door onder andere de Europese Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn en de instelling van nationale parken.

*Toeristisch-recreatieve netwerken*
Nederland kent een uitgebreid stelsel van toeristisch-recreatieve verbindingen. Bekend zijn de langeafstandswandelpaden, toervaartverbindingen en ANWB-routes. Drenthe kent bovendien voldoende netwerken voor fietsrecreatie en ruitersport.

Als het om de diverse recreatieve verbindingen gaat, dan is te constateren dat er een goed basisniveau in Drenthe aanwezig is, met uitzondering van het toervaartnetwerk. De vaarwegen die er zijn, zijn uit toeristisch-recreatief oogpunt weinig ontwikkeld en hebben hoofdzakelijk de functie van doorvaart. In Zuidoost-Drenthe ontbreekt een schakel voor de kortsluiting tussen het Overijsselse en Gronings/Duitse netwerk.

*Stedelijke netwerken*
Een laatste netwerktypering is die van stedelijke netwerken. Het gaat hier om samenhangende arbeids- en woningmarktgebieden die zowel aan de noordzijde van de provincie alsook aan de zuidzijde grensoverschrijdend zijn. Binnen deze netwerken zijn de interacties tussen mensen en goederen het meest intensief en is de verstedelijkingsdruk het hoogst. De stedelijke netwerken zijn de belangrijkste motoren voor de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Noord-Nederland.

Drenthe kent de volgende stedelijke netwerken: Groningen-Assen (inclusief Leek/Roden en Hoogezand-Sappemeer) en de Zuid-Drentse Stedenband (inclusief Hardenberg en Steenwijk). Voor beide netwerken bestaan regiovisies en bestuurlijke samenwerkingsverbanden.

# 5. ONTWIKKELINGEN IN MAATSCHAPPIJ EN LEEFOMGEVING

In deze paragraaf wordt stilgestaan bij de ontwikkelingen die zich in de maatschappij en de fysieke leefomgeving voordoen en die op korte en langere termijn van betekenis moeten worden voor het Drentse omgevingsbeleid zoals dat met het vorige Drentse omgevingsplan is ingezet.

Deze paragraaf beperkt zich tot het benoemen van de ontwikkeling en de betekenis voor het te bepalen omgevingsbeleid. De keuze hoe met een bepaalde ontwikkeling of de effecten daarvan in Drenthe om te gaan, komt verderop in dit visiedeel en in de volgende hoofdstukken aan de orde.

*Europese integratie*
De invloed van de Europese eenwording laat zich al op vele terreinen gelden en die invloed zal zich verder uitbreiden. Voor Drenthe is nu vooral het gemeenschappelijk landbouwbeleid, de toetreding van nieuwe landen tot de Europese Unie (EU) en de verdere liberalisering van de wereldhandel het meest van belang. Afnemende transportkosten, toenemende welvaart en technologische ontwikkelingen hebben een stimulerende invloed op de internationale handel. Ook de vergaande globalisering heeft zijn invloed. De toenemende internationale concurrentie op de markten voor landbouwproducten treft Drenthe vooral, omdat de Drentse landbouw sterk afhankelijk is van zware marktordeningproducten zoals fabrieksaardappelen, suikerbieten, graan en melk.

Daarnaast vaardigt de EU ook steeds meer verordeningen en richtlijnen uit die de lidstaten moeten naleven en die naar alle overheidslagen een rechtstreeks bindende werking kunnen hebben.

Het toenemende belang van de EU zet ook aan tot regionalisering. In toenemende mate vindt er beleidsmatige afstemming en samenwerking plaats, ook over landsgrenzen heen. Enerzijds doordat Europa stimuleert over de eigen grenzen heen te kijken, anderzijds om invloed uit te oefenen om de gestelde provinciale doelen te bereiken.

*Voor het Drentse omgevingsbeleid betekent deze ontwikkeling dat te nemen besluiten meer rekening moeten houden met Europese regelgeving en dat samenwerkingsverbanden steeds belangrijker worden in een verenigd Europa. Het ruimtegebruik zal vooral door de landbouwhervormingen veranderen.*

*Technologische innovatie*
De ontwikkeling van de technologie is nog in volle gang. Door de technologische vooruitgang, met name in de ICT-sector, neemt het belang van uitwisseling en inzet van kennis en informatie in economische en bedrijfsmatige processen toe. Door verbetering van procestechnologie kunnen productieprocessen steeds schoner worden en kan met re- en upcycling van reststoffen de benutting van grondstoffen in het productieproces nog toenemen. De technologische vooruitgang biedt naar verwachting ook goede toepassingsmogelijkheden om het gedrag te beïnvloeden, bijvoorbeeld om de verkeersveiligheid in de woonomgeving te vergroten en om mensen langer in hun thuissituatie te laten verblijven.

ICT wordt beschouwd als een doorbraaktechnologie waardoor onder andere het belang van kennis en informatie verder toeneemt. In toenemende mate wordt als productiefactor een zelfstandige rol toebedacht aan kennis, naast arbeid, kapitaal en grond. ICT is ook in dit kader een onmisbare factor in veel bedrijven geworden. Mede door de ICT vestigen steeds meer bedrijven en instellingen - ook op het gebied van de industrie en distributie - zich in kantoorachtige gebouwen. Hierdoor zal de grens tussen bedrijventerreinen en kantorenparken ten dele vervagen.

*Voor het Drentse omgevingsbeleid betekent deze ontwikkeling dat door nieuwe technische mogelijkheden de realisatie van milieu- en veiligheidsdoelen dichterbij komt en een adequate ICT-infrastructuur voor een duurzame ontwikkeling steeds belangrijker wordt.*

*Bevolking*
De bevolkingsgroei neemt de komende periode nog steeds toe, maar minder sterk dan in de afgelopen periode. Dit wordt per saldo veroorzaakt door een lagere instroom van mensen naar Drenthe en een lagere natuurlijke groei (lagere geboorte en hogere sterfte).
Tot 2005 bestaat de bevolkingsgroei voor 1/4 deel uit natuurlijke groei en voor 3/4 deel uit instroom. Daarna bepaalt de instroom van buitenaf de totale groei; geboorte en sterfte houden elkaar dan in evenwicht.

In 2030 heeft Drenthe ruim een half miljoen inwoners, waarvan 25% (127.000) in de leeftijd van 65 jaar en ouder. Opvallend is dat er na 2015 ook een flinke afname van 40 tot -64-jarigen is, naast een afname van jongeren[4].

*Voor het Drentse omgevingsbeleid betekent deze ontwikkeling dat in het aanbod van woonruimte, werkgelegenheid, voorzieningen en vrijetijdsbesteding ingespeeld moet worden op een veranderende vraag.*

*Samenleving en leefomgeving*
Door een stijgend opleidingsniveau, toenemende welvaart en individualisering is de moderne samenleving pluriform en mondiger geworden. Mensen zijn steeds meer betrokken en zetten zich in voor het behouden en verbeteren van de kwaliteit van hun leefomgeving in de breedste zin van het woord. Voorbeelden daarvan zijn de eisen die gesteld worden aan een verkeersveilige woonomgeving, meer ruimte in en om de woning en een betrouwbare voedselproductie.

De huidige samenleving wordt steeds flexibeler en mobieler. Dorpsuitbreiding, verhuizing en de veranderende bevolkingssamenstelling en leefstijlen hebben als gevolg dat sociale netwerken veranderen en zich minder op de eigen buurt richten.

*Voor het Drentse omgevingsbeleid betekent deze ontwikkeling dat de kwaliteit meer centraal moet staan in de oplossing van vraagstukken en in betrokkenheid met de samenleving invulling moet krijgen.*

*Leefstijl en dagindeling*
Door de individualisering neemt ook de diversiteit in levenswijzen toe. De positie van nieuwkomers in onze samenleving komt daarbij, in relatie met hun integratie, steeds explicieter onder de aandacht.
De samenleving wordt steeds mobieler door onder andere een hogere arbeidsparticipatie. Vooral steeds meer vrouwen gaan aan het werk. Ook het aantal éénoudergezinnen groeit. Werk moet gecombineerd worden met zorgtaken, maar ook met ontspanning en persoonlijke

[4] Bevolkingsprognose Drenthe XV, januari 2002.

ontplooiing. Mensen streven een efficiënte en zinvolle dagindeling na, ook voor hun kinderen. Daarnaast worden steeds meer taken uitbesteed, zoals opvang en zorg voor kinderen. Ondanks dat wordt steeds meer tijdgebrek ervaren.

*Voor het Drentse omgevingsbeleid betekent deze ontwikkeling dat met de fysieke inrichting, op het niveau van de dagelijkse leefomgeving, meer oog is voor de diversiteit van de samenleving en het moeten combineren van allerlei dagelijkse taken.*

*Wonen*
In de periode 2000-2020 neemt de woningvoorraad met ongeveer 29.000 woonruimten toe. In de volgende tien jaar verwachten wij nog een toename van circa 10.000 woningen.

Binnen deze woningvraag is een grote verschuiving te zien. Aan de ene kant een afname van de vraag van jongeren: "starters" op de woningmarkt en jonge gezinnen met (kleine) kinderen. Na 2020 wordt weer een kleine toename verwacht. Aan de andere kant een toename in de vraag van middelbare en oudere huishoudens: gezinnen met opgroeiende kinderen en oudere één- en tweepersoonshuishoudens. Aanpassing van de woningvoorraad is daardoor nodig.

*Voor het Drentse omgevingsbeleid betekent deze ontwikkeling dat binnen het bestaand bebouwd gebied voldoende ruimte gecreëerd moet worden - en daarbuiten gereserveerd - voor de veranderende woningvraag. Ten opzichte van het vorige omgevingsplan is sprake van een hogere woningbehoefte en herstructureringsopgave.*

*Schaalvergroting in het voorzieningenniveau*
Op diverse terreinen zet de schaalvergroting nog steeds door. De gevolgen hiervan voor het sociale leven zijn vooral op het platteland merkbaar. Zo is in Nederland de aanwezigheid van de drie basisvoorzieningen, te weten huisarts, basisschool en winkel, in kernen met minder dan 3.000 inwoners het laagst in Drenthe. Deze verschraling in het aanbod aan voorzieningen vraagt van de bewoners veelal een grotere mobiliteit om toch in de basisbehoeften te kunnen voorzien. Een toenemende noodzaak, zich over een grotere afstand te verplaatsen, is voor minder mobiele bevolkingsgroepen en zij die van georganiseerd vervoer afhankelijk zijn (jongeren, ouderen en mensen met een handicap) een probleem.

*Voor het Drentse omgevingsbeleid betekent deze ontwikkeling dat, gegeven het proces van schaalvergroting, er een bepaald voorzieningenaanbod nodig is zodat maatschappelijke participatie van alle bevolkingsgroepen mogelijk blijft.*

*Vermaatschappelijking van zorg*
De laatste jaren is de zorg sterk in beweging. In de zorgsector is sprake van een vermaatschappelijking van zorg. Vermaatschappelijking is het proces dat ertoe moet leiden dat ouderen, mensen met een verstandelijke en/of lichamelijke handicap en mensen met psychiatrische en/of verslavingsproblemen zelfstandig wonen en thuis de noodzakelijke zorg en welzijnsdiensten ontvangen. Het bieden van zorg op maat en het deconcentreren van het zorgaanbod voor ouderen en gehandicapten zijn hierbij belangrijke thema's. Deze ontwikkeling komt mede voort uit de gedachte dat zorg dichtbij huis aangeboden moet kunnen worden.

*Voor het Drentse omgevingsbeleid betekent deze ontwikkeling dat steeds meer oog moet zijn voor een stijgende en veranderende vraag naar gemeentelijke (vangnet)voorzieningen op het terrein van zorg, welzijn en wonen.*

*De arbeidsmarkt: bedrijven, werkgelegenheid, scholing en arbeidsparticipatie*
De Drentse economie heeft zich positief ontwikkeld, maar landelijk gezien blijft een achterstand bestaan. Het bruto regionaal product per inwoner is in Drenthe de afgelopen jaren voortdurend gestegen, maar ligt per inwoner lager dan gemiddeld in Nederland. Het absolute verschil is in de loop van de jaren groter geworden. De werkgelegenheid in Drenthe is eveneens flink gestegen. Met name in de sectoren zakelijke dienstverlening en overige diensten is het aantal banen gegroeid. De werkloosheid is in Drenthe de afgelopen jaren gedaald, maar blijft groter dan gemiddeld in Nederland.

De uitgifte van grond op bedrijventerreinen is in de tweede helft van de jaren negentig beduidend hoger dan in de periode ervoor. Er is in de periode 1996-2001 veel meer grond op bedrijventerreinen uitgegeven dan voor die periode was voorspeld.

De arbeidsparticipatie - en dan vooral die van vrouwen - is de afgelopen jaren verder toegenomen. In de komende jaren is vooral een toenemende vraag naar werk te verwachten van vrouwen van 35 jaar en ouder. Dit zijn vrouwen die nu jonger zijn dan 35 jaar en nu al veel meer participeren dan oudere vrouwen. Behalve van de opmars van vrouwen is er sinds het midden van de jaren negentig ook sprake van een stijging van de arbeidsdeelname van ouderen. Overigens geldt ook voor de arbeidsparticipatie dat deze in Drenthe achterblijft bij de nationale ontwikkeling.

Er is een relatief lage instroom in hogere vormen van voortgezet onderwijs. Daarnaast verlaten veel hooggeschoolde Drenten de provincie omdat er voor hen geen passende banen zijn. Hier is sprake van een wisselwerking met een relatief laag gemiddeld inkomen, een relatief lage arbeidsparticipatie, maar ook met het wegblijven van kennisintensieve werkgelegenheid.

*Voor het Drentse omgevingsbeleid betekent deze ontwikkeling dat voor een goede werking van de arbeidsmarkt er niet alleen voldoende ruimte gereserveerd moet worden voor bedrijvigheid, maar dat ook de arbeidsparticipatie en de doorstroom van hoger opgeleiden naar passende werkgelegenheid verhoogd moet worden.*

*Mobiliteit en bereikbaarheid*
Door welvaartsgroei en andere ontwikkelingen is de behoefte van mensen om zichzelf of goederen te verplaatsen sterk gestegen. Dit zal zich nog blijven doorzetten. Zo worden meer activiteiten op de dag gecombineerd en gaan we vaker en verder op reis. Hierdoor is het autobezit en -gebruik sterk gegroeid. De auto is en blijft het belangrijkste vervoermiddel (80,6% van alle gemaakte reizigerskilometers in 1999), openbaar vervoer en fiets zijn maar een zeer beperkt alternatief gebleken.
Het goederenvervoer is in 2020 verdubbeld en blijft in belangrijke mate over de weg plaatsvinden.

De groei van de automobiliteit heeft in en rond de stedelijke gebieden gezorgd voor een explosieve stijging van het verkeer op het hoofdwegennet en de toeleidende wegen naar de stedelijke gebieden. Dit zorgt voor een verminderde bereikbaarheid van de stedelijke centra, vooral in de spitsuren. Maar het veroorzaakt ook extra milieuhinder voor de leefomgeving (geluid, fijn stof en stank) en een toename van de verkeersonveiligheid. In de stedelijke gebieden geldt dit sterker dan daarbuiten.

*Voor het Drentse omgevingsbeleid betekent deze ontwikkeling dat de behoefte aan mobiliteit ondersteund moet worden door infrastructurele maatregelen en door meerdere vervoerswijzen te stimuleren. Daarnaast moet de behoefte aan mobiliteit worden geleid om hinder te beperken.*

*Welvaartsgroei en milieudruk*
Er is een zekere ontkoppeling gerealiseerd tussen welvaartsgroei en belasting van het milieu. De belasting van het oppervlaktewater, bodem en grondwater neemt af, maar de gewenste kwaliteit wordt echter nog niet overal gehaald. Vooral de chemische bodemkwaliteit verbetert zeer langzaam. Bij natuurgebieden is dit duidelijk waarneembaar.

Een probleem waar het beleid tot nu toe onvoldoende greep op heeft is het toegenomen energieverbruik en de daarmee gepaard gaande stijging van de $CO_2$-emissie. Maatregelen tegen andere broeikasgassen hebben deze stijging gecompenseerd. De totale emissie van broeikasgassen - die zorgen voor het broeikaseffect - is daardoor het afgelopen jaar nagenoeg gelijk gebleven. Echter, voor de komende jaren wordt een verdere - zij het lichte - stijging van de broeikasgasemissie verwacht, door een groeiende energievraag bij een voortgaande economische groei.

De hoeveelheid vrijgekomen (huishoudelijke) afvalstoffen lijkt, ondanks alle inspanningen, na jaren van daling weer te stijgen en houdt inmiddels weer gelijke tred met de welvaart.

*Voor het Drentse omgevingsbeleid betekent deze ontwikkeling dat naast de inzet voor een algemene omgevingskwaliteit, energiebesparing en afvalpreventie een belangrijke rol spelen om de milieudruk te beperken.*

*Klimaatverandering*
Het klimaat verandert. De voorspellingen zijn dat de neerslag toeneemt, vooral in de winter (6% meer neerslag) en dat de neerslagritmes wijzigen (10% grotere buien). Tevens zal de zeespiegel stijgen (schatting 25 cm). Duidelijk is dat hierdoor, in combinatie met de bodemdaling, de kans op wateroverlast toeneemt. De laatste jaren hebben Drenthe en de aanliggende provincies al te maken gehad met kritisch hoge oppervlaktewaterstanden.

In de zomer zal de neerslag iets groter worden maar ook de verdamping zal toenemen. De gevolgen van de combinatie van deze twee parameters zijn niet goed bekend. Dit komt omdat de berekende effecten niet zo sterk zijn als in de winter. De verwachting is wel dat de afvoer van de Rijn, en dus de voeding van het IJsselmeer sterk zal verminderen met naar schatting 3% tot 9%. Dit kan problemen opleveren voor de oppervlaktewatervoorziening in Drenthe in de zomer.

*Voor het Drentse omgevingsbeleid betekent deze ontwikkeling dat meer ruimte aan watersystemen gegeven moet worden om risico's van wateroverlast te beperken.*

*Natuur en landschap*
De realisatie van de ecologische hoofdstructuur (EHS) in Drenthe vordert, maar niet snel genoeg voor een complete EHS in 2020. Dit is ook een landelijk verschijnsel, mede veroorzaakt door oplopende grondprijzen, waarvoor onvoldoende financiën zijn gereserveerd. Het oppervlak aan bos in Drenthe groeit gestaag.

Over de natuurkwaliteit blijven zorgen bestaan. Binnen de EHS is nog nauwelijks sprake van verbetering, terwijl buiten de EHS de kwaliteit duidelijk terugloopt. Hoewel herstel van de noodzakelijke levensomstandigheden voor de specifieke flora en fauna op verschillende plaatsen tot succes heeft geleid, vormen de verzuring, vermesting en verdroging de belangrijkste bedreigingen voor behoud en vergroting van de biodiversiteit.

Verder is buiten de EHS een grote nivellering te constateren in de begroeiing van landschapselementen als houtwallen, wegbermen, sloten en slootkanten, heiderestanten en allerlei andere, vaak cultuurhistorisch belangrijke landschapselementen. Dit verlies aan diversiteit hangt voor een deel samen met de vrijwel overal toegenomen voedselrijkdom.

*Voor het Drentse omgevingsbeleid betekent deze ontwikkeling dat, gegeven moeilijk te beïnvloeden factoren als grondprijsontwikkeling, andere randvoorwaarden belangrijker worden om natuurkwaliteit te behouden en te verbeteren.*

# 6. ONTWIKKELINGEN IN BELEID EN BESTUUR

Naast de maatschappelijk georiënteerde ontwikkelingen zijn ook ontwikkelingen te signaleren in de beleidsopvattingen van de (inter)nationale overheden, de bestuurlijke verhoudingen binnen Drenthe en de bestuurlijke schaalvergroting door de Europese samenwerking.

*Beleidsmatige omgeving*
Het beleid van Europa en de rijksoverheid is van invloed op het te voeren Drentse omgevingsbeleid. Zo is er op Europees niveau veel aandacht voor het verbinden van economische kerngebieden door vervoersnetwerken, de aansluiting van relatief zwak ontwikkelde regio's, landsgrensoverschrijdende samenwerking, stroomgebieden, ecologische relaties en duurzame ontwikkeling.

Op nationaal niveau zijn de afgelopen periode diverse beleidsvoornemens verschenen waarover veelal met de provincie Drenthe overleg is gevoerd. Over de hoofdlijnen van het te voeren omgevingsbeleid bestaat in grote lijnen overeenstemming, maar de discussie spitst zich vooral toe op de uitvoering en het instrumentarium.

In het rijksbeleid zijn de volgende hoofdlijnen te onderkennen. Deze worden hier kort weergegeven. Verderop in dit visiedeel worden de ontwikkelingsrichtingen voor stedelijk en landelijk gebied uitgewerkt naar een Drents omgevingsbeleid. Het gaat dan om:
- meer aandacht voor de kwalitatieve aspecten van de leefomgeving;
- een betere benutting van bestaande ruimte waardoor er minder groene ruimte aan het landelijk gebied dient te worden onttrokken;
- meer ruimte voor water;
- meer aandacht voor bereikbaarheidsvraagstukken;
- voorkomen en niet afwentelen van negatieve gevolgen van ruimtelijke ingrepen;
- nadrukkelijker aandacht voor cultuurhistorische waarden in planvorming;
- meer aandacht voor een ontwikkelingsgerichte beleids(uit)voering;
- bundelen van verschillende geldstromen en minder verkokering tussen de beleidsterreinen;
- meer ontwikkelingsgerichte strategieën.

Verder zijn met het Rijk, voor Drenthe in het algemeen en aanvullend voor Assen en Emmen (voormalige stadsgewesten) in het bijzonder, specifieke afspraken gemaakt over een intensivering van de verstedelijkingsopgave, waarbij de stedelijke en groene functies evenwichtig en in samenhang worden ontwikkeld.

*Bestuurlijke omgeving*
Het POP geeft de ontwikkelingen aan die de provincie belangrijk vindt voor de fysieke omgeving. Voor een belangrijk deel kan de provincie dat zelf bepalen en beïnvloeden, maar ook op nationaal, regionaal, landsdelig en Europees niveau worden beslissingen genomen met de nodige gevolgen voor Drenthe. Om daarop invloed uit te kunnen oefenen, is het noodzakelijk dat wij partners zoeken op een hoger schaalniveau.

Die partners vormen onze bestuurlijke omgeving. Zeer belangrijke samenwerkingsverbanden zijn binnen Nederland het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN), de bestuurlijke organisaties voor de regiovisies c.q. stedelijke netwerken (Noordoost-Nederland), het Interprovinciaal Overleg en binnen Drenthe de Vereniging van Drentse Gemeenten en de Interprovinciale waterschappen. Voor de grensoverschrijdende samenwerking met Duitsland treffen we onze partners in de Nieuwe Hanze Interregio, de Eems Dollard Regio (EDR) en de Subcommissie Noord van de Nederlands-Duitse Grenscommissies.

*Noordelijke samenwerking als voorbeeld*
Het SNN is een voorbeeld van een vrijwillig samenwerkingsverband tussen de drie noordelijke provincies Groningen, Fryslân en Drenthe. Uit de praktijk blijkt dat belangen soms beter op landsdelig niveau kunnen worden behartigd dan op provinciaal niveau (Langman-afspraken, Zuiderzeelijn en Hanzelijn). In SNN-verband is onder andere een gemeenschappelijke ruimtelijk-economische visie ontwikkeld die is ingebracht in de discussie rond de nieuwe rijksnota's en zijn beslag heeft gekregen in het POP Drenthe (1998). Die visie heeft tot een intensievere samenwerking geleid. Samenwerking blijkt ook effectief te zijn bij de gezamenlijke uitvoering van dat beleid (Kompas-programma).
Het Drents omgevingsbeleid eindigt dan ook niet bij de provinciale grenzen. Afstemmen van de betrokken provinciale plannen is noodzakelijk. Afhankelijk van de aard van het vraagstuk zal ook in de toekomst de noordelijke samenwerking worden voortgezet en waar nodig verdiept.

Gemeenschappelijk doel van deze verbanden is dat tot nu toe de nadruk ligt op bevordering van een gewenste ruimtelijk-economische ontwikkeling c.q. omgevingskwaliteit.

Wij denken dat het belang van (inter)regionale samenwerking zal toenemen aangezien op nationaal en Europees niveau steeds meer gewicht wordt toegekend aan achtereenvolgens landsdelig en interregionaal optreden en dus via samenwerking de meeste kans bestaat gehoord te worden.

# 7. ONTWIKKELRICHTINGEN VOOR STEDELIJK EN LANDELIJK GEBIED

In de voorgaande paragrafen is de uitgangspositie voor het toekomstige beleid bepaald. Hieronder worden de belangrijkste ontwikkelingsrichtingen voor de middellange (tot 2020) en langere termijn (2030) beschreven. Zoals in de inleiding al is aangegeven, is het geen blauwdruk voor hoe Drenthe er in 2030 uit zal zien. Deze ontwikkelingsrichtingen dienen wel de koers uit te zetten waarmee Drenthe zich duurzaam ontwikkelt in sociaal, economisch en ecologisch opzicht.

Voor deze ontwikkelingsrichtingen wordt een onderscheid gemaakt tussen het stedelijk en het landelijk gebied. Dit zijn niet eenduidig van elkaar te onderscheiden en af te grenzen gebieden. Het stedelijk gebied valt voor een belangrijk deel samen met de economische kernzones maar richt zich primair op de stedelijk kernen Assen, Roden, Emmen, Hoogeveen, Coevorden en Meppel. De invalshoek via het landelijk gebied richt zich op heel Drenthe met uitzondering van de genoemde centra. Hoewel de samenhang en overeenkomsten tussen deze gebieden groot zijn, is ervoor gekozen de verschillen in beleidsaccenten te benoemen.

## 7.1. Het stedelijk gebied

*Stadseconomie*
De stedelijke centra zijn en blijven de belangrijkste werkgelegenheidsgebieden. Daar vinden wij de grootste concentratie van woningen en arbeidsplaatsen en dat is wat wij vanuit een goed omgevingsbeleid ook willen. De steden moeten daarnaast ook voldoende draagvlak voor onderwijs, bijzonder sociaal-culturele en maatschappelijke voorzieningen behouden. De organisatie van grote evenementen en de aanwezigheid van publiekstrekkers, zoals het Noorderdierenpark en het TT-Circuit, zorgen voor levendigheid. Voor de functies wonen, werken en voorzieningen is het beleid gericht op bundeling in en bij de stedelijke centra. Daarnaast dienen de steden een ontmoetingsplaats te zijn voor culturele uitwisselingen en een broedplaats voor creativiteit en ondernemerschap.

De bestaande stad met zijn matige dichtheden wordt krachtig benut voor verdere concentratie van wonen en werken. Dit is noodzakelijk voor de doelstelling van een voorspoedige economische ontwikkeling om de regionale arbeidsparticipatie te kunnen vergroten en om de achterstand ten opzichte van het landelijke beeld in te lopen. Om die achterstand in te kunnen lopen, is juist een hogere inspanning nodig. De stedelijke centra zijn de motoren van de regionale economie en de thuisbasis voor de grootste groeisectoren, te weten de zakelijke en openbare dienstverlening. Het is een gegeven dat de verhoudingsgewijs geringere arbeidsparticipatie voor een deel wordt veroorzaakt door de lage verstedelijkingsgraad. Zelfs de grote stedelijke centra zijn in termen van dichtheden matig verstedelijkt. Hierdoor vinden er minder transacties tussen personen en bedrijven plaats. Een belangrijke opgave is dan ook nadrukkelijker in te zetten op een betere benutting van de bestaande stad.

Een instrument voor een sterkere stadseconomie is een integrale benadering van het locatiebeleid voor werken, grootschalige en perifere detailhandel en voorzieningen, oftewel het juiste bedrijf op de juiste plek. Belangrijke uitgangspunten zijn het verlevendigen van de centra, het stimuleren van de functiemenging wonen, werken en recreëren, het bieden van een voldoende

gedifferentieerd aanbod van vestigingsmogelijkheden voor (elkaar aanvullende) bedrijven, het intensiever benutten van de beschikbare ruimte en oog houden voor de leefbaarheid en kwaliteit van de gebouwde omgeving. De bereikbaarheid van de stedelijke centra is hierbij een essentieel onderdeel.

*Welzijn, milieukwaliteit en veiligheid*
Het Drentse omgevingsbeleid wil het welbevinden van de mens en zijn vraag naar kwaliteit meer centraal stellen. De stedelijke centra dienen condities te bieden voor het welzijn, de gezondheid en de veiligheid van haar bewoners en bezoekers waardoor mensen hun basisbehoeften kunnen vervullen. Voor de bewoners van de meest verstedelijkte gebieden is dat onder andere te bereiken door stadseconomie te stimuleren, ervoor te zorgen dat de stedelijke centra goed bereikbaar blijven, dat het voorzieningenniveau op peil blijft en de milieukwaliteit gegarandeerd en waar nodig verbeterd wordt.

Zoveel mensen, zoveel wensen. Zeker in de dichtheden van de stedelijke gebieden zijn er uiteenlopende levensstijlen en voorkeuren. De samenstelling van de woningvoorraad verschilt sterk per bouwperiode. Mede hierdoor zijn bepaalde bevolkingsgroepen in wijken en buurten over- en ondervertegenwoordigd. Dit zijn redenen om aandacht te blijven geven aan de noodzakelijke vernieuwing en het onderhoud van de openbare ruimte. Van de allochtone bevolking is bekend dat zij voor hun huisvesting hoofdzakelijk op de bestaande stad zijn aangewezen en de buitenruimte voor hen zeer belangrijk is in het sociale leven.

Belangrijk is dat de openbare ruimte als verblijfs- en bewegingsruimte vooral door kinderen en ouderen als veilig wordt ervaren. Voor de sociale samenhang op buurt- en wijk-niveau is een voldoende spreiding van sociaal-maatschappelijke en -culturele voorzieningen belangrijk. Basisvoorzieningen op loop- en fietsafstand bieden een goed alternatief voor autoverkeer naar knooppunten. De ruimtelijke inrichting van de Drentse steden dient afgestemd te worden op de diverse levensstijlen en -behoeften en activiteitenpatronen.

De inzet voor een sterke stadseconomie vereist dat een veilige en gezonde leefomgeving aanwezig is. Door de sterke, deels autonome groei van de mobiliteit - en vooral het autogebruik als gevolg van die concentratie van wonen en werken - wordt het accent op milieukwaliteit en verkeersveiligheid alleen maar sterker. Mogelijkheden voor een efficiënter energiegebruik bij inrichting en herstructurering van wijken en bedrijventerreinen worden gestimuleerd, alsmede de inzet van duurzame bronnen.

Een betere verkeersveiligheid heeft een onverminderd hoge prioriteit. Zowel op het niveau van de doorstroming in en tussen de stedelijke centra als in de verblijfsgebieden zijn maatregelen nodig. In de verblijfsgebieden ligt het accent op een inrichting voor het verblijven en de beïnvloeding van het mobiliteitsgedrag. De gevolgen van de eigen gedragskeuzes van weggebruikers zijn door deze aanpak ook hier ook beter voelbaar.

Een ander wezenlijk kenmerk van de stad is dat diverse activiteiten op korte afstand van elkaar gesitueerd zijn. Als gevolg van onder meer de opslag, vervoer en verwerking van gevaarlijke stoffen kunnen risicosituaties ontstaan. Door stimulering van de stadseconomie kunnen weer risicosituaties ontstaan. Bekend zijn de LPG-opslagen bij tankstations. Hierbij wordt ervan uitgegaan dat de risicovolle situaties niet zijn ontstaan vanwege het ontbreken van adequate voorzieningen zoals in de desbetreffende branche gebruikelijk is. De stand van de techniek blijft het uitgangspunt.

Een overzicht van risicovolle situaties is de basis voor te maken keuzes over ruimtelijke herinrichting en geleiding via aangegeven routes. Waar noodzakelijk worden risicovolle activiteiten verplaatst.

*Bereikbaarheid van de stedelijke gebieden*
De ruimtelijk-economische ontwikkelingsgebieden in Noord-Nederland zijn sterk geënt op een multimodale bereikbaarheid van de economische kerngebieden en de stedelijke centra daarin via weg-, spoor- en waterverbindingen. Kernthema bij de gewenste ontwikkeling is "aansluiten". De completering van een volledige aansluiting van Noord-Nederland op het (inter)nationale netwerk staat voorop.

Belangrijke knelpunten in het hoofdwegennet A28/A37, A6/A7 en aan de Duitse kant de A31 worden opgeheven. Door aanleg van de Zuiderzeelijn en Hanzelijn, capaciteitsvergroting van de spoorlijn Zwolle-Coevorden/Emmen en de verdieping en verbreding van de vaarwegen Meppel-Ramspol en Almelo-Coevorden wordt de bereikbaarheid van de stedelijke netwerken en de centra daarbinnen sterk verbeterd voor personen en goederen. In de verbindingen tussen de stedelijke netwerken zijn de aansluitingen uitgevoerd op auto(snel)wegniveau (A28, N33, N34 en N48).

De concentratie van wonen en werken in en rond de stedelijke centra zorgt ervoor dat het verkeer zich ook concentreert in en rond die gebieden. Hierdoor wordt de bestaande infrastructuur maximaal benut, beperkt hinder van verkeer zich tot enkele plekken en is het collectief vervoer een alternatieve vervoerswijze voor de auto. In de stedelijke netwerken is dit laatste aspect zo sterk dat het openbaar vervoer een sturend element voor het functioneren van dat netwerk. De groei - en locatiekeuzes voor wonen, voorzieningen en werken worden daardoor directer verbonden met de keuzes voor de versterking van het vervoerssysteem. Dit geldt op het schaalniveau van het netwerk alsook voor de afzonderlijke centra.

Hier geldt dat een aanpak van het beter benutten van bestaande en het bouwen van nieuwe infrastructuurcapaciteit tegelijk nodig is. Door groei van de bevolking en het stimuleren van de stadseconomie zullen nieuwe huizen en bedrijven nieuwe infrastructuur en uitbouw van bestaande wegen vergen. Binnen de steden zijn maatregelen nodig om de verkeersafwikkeling te versnellen en de bereikbaarheid van het stadscentrum te garanderen. Op de concentratiepunten (centra, stations en toegangswegen) zal een regulering van vervoer nodig zijn om de bereikbaarheid te garanderen. Door de weggebruikers keuzes aan te bieden - in prijzen (parkeren, vervoer), routes (parkeerroutes en fietsroutes) en vervoerwijzen (knooppunten met overstap op de bus of de fiets en fietsroutes) - wordt nadrukkelijk gebruikgemaakt van een zelfregulerende bereikbaarheid. Voor stadscentra en bedrijventerreinen wordt deze zelfregulering georganiseerd door distributieplannen op te stellen.

Naast opheffing van knelpunten in de bereikbaarheid, blijft ook een intensivering van de verkeersveiligheidsaanpak noodzakelijk op de regionale stroom- en gebiedsontsluitingswegen. De gebiedsontsluitingswegen vormen daar ook de hoofdverbindingen tussen stad en omliggende kernen.
Een betere verkeersveiligheid heeft een onverminderd hoge prioriteit.

De infrastructurele maatregelen voor de verkeersveiligheid gaan samen met maatregelen om gewenst mobiliteitsgedrag en daarmee ook de bereikbaarheid van met name de stedelijke gebieden te bevorderen.

*Groenopgaven in verstedelijkt gebied*
Hoewel de meest stedelijke gebieden in Drenthe in verhouding tot de rest van ons land weinig verstedelijkt zijn, is het noodzakelijk groen nadrukkelijk een plaats te geven in ontwerpen voor stedelijke plannen. In de stedelijke netwerkgebieden liggen veel gebieden met hoge waarden voor natuur, landschap en cultuurhistorie en gebieden waar ruimte moet worden gegeven aan het watersysteem. Of we het nu hebben over het Drentsche Aa-gebied of over het gebied van Eelder- en Peizerdiep; het gaat om gebieden die in het denken over mal en contramal beeldend zijn om grenzen te stellen aan verstedelijking. Gebieden die meer dan de moeite van bescherming waard zijn. Voor de stedelijke ontwikkeling is het belangrijk dat waardevolle elementen in de planontwikkeling worden geïntegreerd. Door bij het inrichten van een gebied rekening te houden met de Drentse geschiedenis van die plaats, creëer je woongebieden met een eigen identiteit. Daarnaast zijn deze gebieden van recreatieve betekenis voor de stedelijknetwerkbewoner. De opgave is om de toegankelijkheid en recreatieve betekenis te vergroten.

Een groene omgeving is niet alleen van belang voor gebieden tussen de steden, maar het heeft juist voor de stad een meerwaarde. De huidige, ruime aanwezigheid van groen, in de wijken, waarvan sommige zo kenmerkend zijn dat het stedenbouwkundig hoog wordt gewaardeerd, wordt behouden voor het stedelijk gebied. Om de leefomgeving te verbeteren, krijgen steden te maken met transformatie, herstructurering en intensivering van bestaand bebouwd gebied. Het is echter niet de bedoeling dat deze ontwikkelingen leiden tot een afname van stedelijk groen. Hieronder vallen ook sociaal-culturele voorzieningen als sportvelden, want de aanwezigheid daarvan is belangrijk voor de sociale vitaliteit. Vooral voor grotere naoorlogse wijken, waar verhoudingsgewijs veel goedkope woonruimten staan en ouderen wonen, vervult de aanwezigheid van levendig groen een belangrijke sociale functie. De stedelijke woongebieden moeten kunnen concurreren met de woonmilieus in de grotere dorpen.

Ook de grotere uitbreidingsgebieden hebben behoefte aan voldoende groenvoorzieningen. Aangezien sommige bestaande grote centra ook tot de grenzen van waardevolle gebieden zijn volgebouwd, is de logische uitbreidingsrichting steeds meer in de richting van gebieden waar de landschappelijke en dagrecreatieve waarden geringer zijn. Ontwikkeling van stadslandschappen en vergroting van de dagrecreatieve betekenis van de stadsrandzones is belangrijk voor de randen om hun functie als uitloopgebied te kunnen vervullen. Zeker voor mensen van wie de actieradius beperkt is.

Een belangrijke opgave is om in en nabij de steden een samenhangend stelsel van veilige voet- en fietspaden te hebben voor de dagrecreatie. Dit padennet heeft ook verbinding met de belangrijke dagrecreatieve gebieden nabij de stedelijke centra. Aldus ontstaat een netwerk dat ook voor school- en woon-werkverkeer wordt gebruikt. Daarbij is het van belang dat het routenetwerk de fietser en voetganger een snelle, directe verbinding geeft.

*Stedelijk waterbeheer*
Drenthe mag dan in de beleving hoog en droog liggen, dat betekent niet dat de kans op wateroverlast in de stedelijke gebieden veronachtzaamd kan worden. Recente situaties bij Meppel en Coevorden lieten duidelijk zien dat de kans op wateroverlast in stedelijk gebied reëel is en er vanuit de samenleving om maatregelen wordt gevraagd. Naast de toe- en doorvoer vanuit de hoger gelegen gebieden, veroorzaakt ook het grote, verharde oppervlakte een snelle piekafvoer van water. Bij de toekomstige ontwikkeling en (her)inrichting van woon- en werkgebieden is het uitgangspunt dat deze piek binnen het stedelijk gebied wordt opgevangen. Voor alle stedelijke gebieden moet het daarom duidelijk zijn hoe groot de kans op wateroverlast is en hoe zij daar,

gegeven de verstedelijkingsopgaven waar zij voor staan, op creatieve wijze een passend antwoord op kunnen geven.

Van even groot belang is dat de waterhuishouding van het stedelijk gebied zodanig wordt ingericht dat geen negatieve beïnvloeding optreedt van het watersysteem buiten het stedelijk gebied. Bij nieuw in te richten stedelijke gebieden dient ook de mogelijkheid te worden onderzocht of een zodanige inrichting mogelijk is, dat een bijdrage wordt geleverd aan de oplossing van waterhuishoudkundige knelpunten erbuiten. In een aantal gevallen kan dit door het bergend vermogen van het watersysteem te vergroten en te benutten.

Nu is water ons eigenlijk nooit tot last geweest. Integendeel, water in de directe leefomgeving zorgt voor verlevendiging, trekt mensen en dieren aan en veroorzaakt activiteiten. Ook verhoogt water de architectonische en stedenbouwkundige kwaliteit. Een oude stadsgracht of mooi aangelegde vijverpartij geeft het stedelijk gebied extra kwaliteit en vormt mede het groen in en om de stad. Door water mee te ontwerpen in de recreatieve groengebieden en de te ontwikkelen stadsrandzones, kan van de nood om piekafvoeren vast te houden een deugd worden gemaakt. Vanuit een adequaat waterbeer en de waterkwaliteit gelden randvoorwaarden voor een aangepaste inrichting.

## 7.2. Het landelijk gebied

*Plattelandseconomie*
Veel Drenten die in het landelijk gebied wonen, verdienen hun inkomen in de stedelijke centra en de grotere kernen in het landelijk gebied. Dit geeft aan dat de woonfunctie van het platteland belangrijk is. Daarnaast zijn landbouw, toerisme en recreatie belangrijke sectoren voor de inkomensverwerving op het platteland.

Door liberalisering van de handelsmarkten, het gemeenschappelijk landbouwbeleid van de EU en door schaalvergroting zal het aantal agrarische bedrijven verder afnemen. Het overnemen van een agrarisch bedrijf wordt moeilijker. De gemiddelde grootte van de overblijvende landbouwbedrijven neemt toe door de genoemde schaalvergroting en extensivering.

Verder is de toekomst van de landbouw ook voor een belangrijk deel afhankelijk van de herziening van dat Europese landbouwbeleid. De consequenties die dit voor de landbouwsector kan hebben, zijn nog onzeker.

De sector is niet alleen producent, maar mede verantwoordelijk voor het instandhouden van de kwaliteit van het Drentse platteland. De landbouw onderhoudt en verlevendigt het landelijk gebied. De landbouw krijgt ook steeds meer de taak om de bedrijfsvoering te verbreden naar activiteiten die behoud en bescherming van landschaps- en natuurwaarden ondersteunen.

De contramal van de EHS wordt gevormd door een samenhangende structuur van landbouwkerngebieden. Belangrijk is dat versnippering van het landbouwgebied zoveel mogelijk wordt voorkomen. In deze gebieden blijft de ontwikkeling van de duurzame landbouw vooropstaan. In de landbouwkerngebieden krijgt de landbouw ruime mogelijkheden, waarbij uiteraard het behoud en de ontwikkeling van de beeldkwaliteit van Drenthe een rol speelt. De ontwikkelingsmogelijkheden verschillen per sector en per gebied. In samenhang met onder andere landschappelijke en milieukwaliteiten zijn ontwikkelingsperspectieven voor de akkerbouw en veeteelt gebiedsgericht in te vullen.

Voor nieuwvestiging wordt uitgegaan van grondgebonden bedrijvigheid. Vooral gezien het landschap, de cultuurhistorische structuur, de bijzondere milieukwaliteit, de relatief kwetsbare Drentse zandbodem en de watersysteembenadering zijn er weinig mogelijkheden voor uitbreiding van de niet-grondgebonden landbouw. Uitbreidingsmogelijkheden zijn er met name voor de bestaande bedrijven in gebieden met een landbouwkundige doelstelling. Het veenkoloniale gebied biedt daarnaast ruimte melkveehouderij te kunnen inplaatsen en aan nieuwe teelten. De glastuinbouw kan zich verder ontwikkelen in de twee regionale complexen van nationale betekenis: Erica en Klazienaveen. Hier dient voldoende ruimte te worden gereserveerd om de herstructurering van de glastuinbouw in de Randstad te kunnen stimuleren.

Op toeristisch gebied heeft de provincie Drenthe veel te bieden. De toeristische sector blijft - ook in economisch opzicht - groeien. Toerisme en recreatie spelen een steeds grotere rol in de Drentse economie. Naast de inkomsten die uit de activiteiten voortkomen, vormt deze sector een belangrijke werkgever. Een op de elf banen in de provincie komt voort uit de toeristische bestedingen.

In het algemeen wordt het beleid ten aanzien van recreatie en toerisme gecontinueerd. Het recreatieve medegebruik van het landelijk gebied wordt bevorderd. Dit betekent dat in de EHS gestreefd wordt naar extensief recreatief medegebruik. Buiten de EHS zijn ook meer intensieve vormen van recreatie mogelijk.

De recreatief-toeristische mogelijkheden liggen zowel in het landelijke gebied als in de kernen. Drenthe heeft ook veel cultuurhistorische waardevolle gebouwen en oude dorpsstructuren. De kwaliteit en de kwantiteit van het landelijk gebied is in samenhang met de kernenstructuur de recreatieve motor.

De kernen in Drenthe herbergen belangrijke voorzieningen voor het toeristische publiek. Dit hangt voor een deel samen met de bestaande middenstandsvoorzieningen, maar de aanwezigheid van specifieke toeristische voorzieningen biedt een extra dimensie. Belangrijke publiekstrekkers zijn bijvoorbeeld het Nationaal Hunebedden Informatiecentrum, het Veenpark, het Herinneringscentrum voormalig kamp Westerbork, het Gevangenismuseum Veenhuizen en Speelstad Oranje.

Kwaliteitsverbetering, schaalvergroting en kostenbeheersing zijn en blijven nodig om de verblijfsrecreatie concurrerend te houden. Dit heeft veelal een extra ruimtevraag tot gevolg. Daar waar goed renderende recreatiebedrijven in waardevolle gebieden liggen, geeft dit een groot spanningsveld. In verband met het behoud van de basiskwaliteit van het landschap zullen uitbreidingen gepaard moeten gaan met een zorgvuldige landschappelijke inpassing. Dit geldt overigens ook voor de extra ruimtevraag door kleinschalige recreatieve activiteiten, zoals het kamperen bij de boer en op de minicampings.

Als er zich qua aanbod van toeristische voorzieningen ontwikkelingen voordoen - en de gewenste voorzieningen passen binnen de kern - dan zal de provincie meewerken aan de realisering van nieuwe activiteiten die de toeristische betekenis van een kern kunnen vergroten. Vanuit toeristische optiek is het belangrijk dat de kwalitatieve eigenschappen van de historische bebouwing in Drenthe zoveel mogelijk behouden worden.

*Wonen, milieukwaliteit en voorzieningen*
In het landelijk gebied worden we geconfronteerd met een veranderende vraag naar wonen. Dit heeft direct te maken met de veranderende bevolkingssamenstelling op het platteland (ouderen, nieuwkomers, jonge gezinnen en gehandicapten). Maar ook meer en minder mobiele groepen. Zoveel mensen, zoveel wensen. Met behulp van sociale structuurschetsen ontstaat meer zicht op de verschillende wensen en behoeften van (potentiële) bewoners in het landelijk gebied. Hiermee wordt explicieter rekening gehouden bij de ontwikkeling van woonplannen, het nadenken over dorpsontwikkeling en -omgeving, zoals versterking van de (woon)linten in de Veenkoloniën en het al dan niet voorzien in allerlei diensten.
Zo blijven bijvoorbeeld ouderen langer zelfstandig wonen, neemt het aantal ouderen toe en daarmee de vraag naar aangepaste huisvesting, zorg en voorzieningen in de kleinere kernen in het landelijk gebied.

Ook de toegankelijkheid en bereikbaarheid van voorzieningen is een aandachtspunt, soms een knelpunt. Oplossingen liggen in de sfeer van bundeling van krachten en samenwerking, bijvoorbeeld door het concentreren en combineren van functies (zowel commercieel als niet-commercieel). Daarnaast zijn de groeiende mogelijkheden van de ICT, met name voor het landelijk gebied, een belangrijk middel om meer toegang te krijgen tot diensten en producten.
Mogelijkheden voor een efficiënter energiegebruik en de inzet van duurzame bronnen, zoals bodemenergie, worden gestimuleerd.

Zorg en diensten op maat vanuit zogenaamde multifunctionele zorg- en dienstencentra is sterk in ontwikkeling. Vraaggericht vervoer in combinatie met andere vervoerstromen van met name kwetsbare groepen (leerlingen, gehandicapten en ouderen) wordt daarbij ingezet.
Maar ook ontmoetings- en sociaal-culturele functies verdienen de aandacht en kunnen worden gecombineerd met toeristisch en recreatieve activiteiten.
Kortom: het Drentse omgevingsbeleid zet in op een verbetering van de dienstverlening op maat, hierbij geholpen door een combinatie van fysieke, sociale en economische aspecten die elkaar moeten versterken. Uitgangspunten hierbij zijn voorzien in de basisbehoeften van de Drentse burgers en het aantrekkelijk wonen in de kleine dorpen en kernen.

*Bereikbaarheid van het landelijk gebied*
Voor de economische belangen in het landelijk gebied (landbouw, recreatie en kleinschalige bedrijvigheid in kernen) zal de bereikbaarheid door het hoofdwegennet (stroom- en gebiedsontsluitingswegen) verzekerd zijn. Dit zijn tevens de verbindingswegen van en naar de stedelijke gebieden. De uitbouw van deze hoofdwegen, volgens een duurzaam veilige infrastructuur, heeft de hoogste prioriteit. Voorzieningen worden getroffen om deze doorsnijdingen van natuur en landschap terug te dringen. Buiten deze wegen is in het landelijk gebied veelal sprake van erftoegangswegen met rijsnelheden van 30 tot 60 km/u. Deze wegen worden sterk ingepast in het landschap. Voor de veiligheid en voor de natuurwaarden wordt gemotoriseerd niet-bestemmingsverkeer teruggedrongen en waar noodzakelijk geweerd.

De bereikbaarheid met het openbaar vervoer en fiets tussen stad en land is van groot belang voor een goed woonklimaat. Het openbaar vervoer kent twee vervoersvormen: een verbindend net van snelle vervoerslijnen die de stedelijke gebieden onderling verbinden en wordt uitgevoerd via de spoorlijnen of grote bussen, alsmede een ontsluitend net van vervoer op maat. De samenspraak met de reiziger bepaalt de prijs en kwaliteit van deze laatste voorziening. Dit ontsluitend net vormt de haarvaten van het vervoerssysteem in het landelijk gebied en voert reizigers naar de verbindende lijnen, dorpen en stedelijke centra.

De verbindende lijnen onderling en de verbinding van het verbindende net met het ontsluitende net worden via transferia (knooppunten/haltes) gelegd.

De (grootschalige) recreatieve bedrijven en attractiegebieden (bos en natuurgebieden) zijn via de hoofdwegenstructuur en collectief vervoer te bereiken. Door vervoersknooppunten in de nabijheid van deze bedrijven en gebieden (natuurtransferia) kan een overstap op openbaar vervoer, fiets of te voet worden gemaakt om de recreatieve attractie verder te kunnen bereiken.

*Drentse waarden*
In de hele provincie zijn de recreatie, de natuur, de watersystemen, het landschap en de cultuurhistorische, archeologische en geomorfologische waarden van belang. Deze zullen ruimte en bescherming krijgen mits dit de hoofdfunctie van die gebieden niet wezenlijk aantast. De EHS, de CHS en een duurzame landbouw zijn de basis voor een beleid gericht op instandhouding en ontwikkeling van deze Drentse waarden in het landelijk gebied.

In de EHS staan behoud en ontwikkeling van natuurwaarden voorop. Een deel van de EHS zal worden verworven, ontwikkeld en vervolgens blijvend worden beheerd. Het deel dat niet wordt verworven, zal ook andere functies dan natuur vervullen. Wel zullen hier beperkende voorwaarden worden gesteld, omdat behoud en ontwikkeling van natuurwaarden binnen de EHS voorop blijven staan. De provincie zal zich samen met andere overheden inspannen om de noodzakelijke randvoorwaarden ten aanzien van de milieukwaliteit in de EHS te realiseren. Dit betekent dat de te realiseren milieukwaliteit is afgestemd op natuurdoelen. Hetzelfde geldt voor de waterhuishouding en de ruimtelijke ordening.
In bijzondere gebieden wordt de bijzondere natuurkwaliteit en in het spoor daarvan de milieukwaliteit benadrukt. Het gaat hier bijvoorbeeld om gebieden die zijn aangewezen in het kader van de vogel- en habitatrichtlijn en de nationale parken.

De CHS is in Drenthe op vele plaatsen gaaf en herkenbaar. Ze is een belangrijke onderlegger van de beeldkwaliteit van Drenthe. Dit heeft ook een sterke relatie met toerisme en recreatie als economische factor.

Verder zullen er gebieden blijven bestaan die hun waarde juist ontlenen aan een verwevenheid van de diverse vormen van grondgebruik. Soms gaat het daarbij om gebieden in de overgang van EHS naar landbouwgebieden en spelen aspecten van waterhuishouding of milieu een rol. Soms gaat het om gebieden buiten de EHS waar de interne verwevenheid groot is. Bij dit laatste gaat het veelal om delen van de CHS. Dergelijke gebieden hebben vaak een grote landschappelijke en cultuurhistorische waarde, die samen kan gaan met een duurzame economische landbouw. In deze gebieden wordt ernaar gestreefd de verwevenheid en de daarmee gepaard gaande waarden in stand te houden. Dit betekent ook dat de omgevingskwaliteit hier afgestemd is op de behoeften van uiteenlopende vormen van grondgebruik.

De noodzaak om het beleid tussen wonen en werken enerzijds en het beleid voor het landelijk gebied anderzijds af te stemmen, wordt steeds sterker. Gegeven de bevolkingsgroei en de behoefte aan woon- en werkgebieden, zal kernuitbreiding steeds meer een bedreiging vormen voor die Drentse waarden. Daarom wordt de noodzakelijke ruimte voor wonen en werken voor de kernen gezocht in de minder kwetsbare en waardevolle delen van het landelijk gebied. Daar staat tegenover dat in de kwetsbare en waardevolle gebieden de mogelijkheden voor de ontwikkeling van wonen en werken zeer beperkt zijn.

# 8. SAMENWERKING EN RESULTAATGERICHTHEID IN DE UITVOERING

Wij leven in een complexe samenleving waarin veel instanties, zowel overheid als particulier, doelen stellen. Deze doelen proberen ze vervolgens te bereiken. Wij moeten constateren dat dit steeds moeilijker wordt; de uitvoering hapert. De oorzaak hiervan moet in de eerste plaats gezocht worden in de complexiteit. Dit heeft ertoe geleid dat geen enkele overheid haar beleid op haar eigen territorium nog geheel kan afbakenen. Dezelfde overheid kan dat overigens ook niet zonder haar eigen burgers daarbij te betrekken. Om doelen te realiseren zal de provincie samenwerking tussen overheden en tussen overheid en particulieren (burgers) actief vorm geven. Om succesvol te kunnen samenwerken mag deze samenwerking zich niet alleen beperken tot de uitvoering. Ook bij het stellen van de doelen is deze samenwerking noodzakelijk. Bij het gezamenlijk bepalen van doelen kan dan een realistisch verwachtingspatroon ontstaan van ieders mogelijke bijdrage aan de uitvoering. Het proces om gezamenlijk keuzes te maken in onze regio, doelen te stellen en uit te voeren zal een zorgvuldige en sterke regie vanuit de provincie betekenen.

Complexiteit doet zich niet alleen voor tussen instanties maar ook tussen beleidsvelden. De samenhang tussen de beleidsvelden wordt steeds groter. Problemen die zich voordoen in het ene beleidsveld vragen steeds vaker om oplossingen die vanuit een ander beleidsveld moeten worden aangedragen. Zo vraagt het probleem van de wateroverlast om ruimtelijke oplossingen. Maar ook sociale (on)veiligheid blijkt in belangrijke mate te worden bepaald door de inrichting van de ruimte. Het uitbreiden van woon- en werklocaties kan niet meer zonder een afweging van de mogelijke bereikbaarheidsoplossingen en de daarvoor benodigde investeringen.

Een tweede aspect van de haperende uitvoering van beleid is de "emancipatie" van overheid en burger. De decentralisatie van rijks- en regionale taken naar provincie en gemeenten krijgt steeds meer vorm. Dat vereist steeds meer zelfstandige keuzes van provincie en gemeenten. Er kan in beleidsmatig en financieel opzicht steeds minder geschuild worden achter Rijk en/of provincie. Ook de burgers emanciperen. Door betere communicatie, welvaart en mondigheid is de burger steeds meer betrokken. Dat leidt er snel toe dat de beleidswensen de eigen financiële draagkracht van een enkele overheid te boven gaan. Zakelijke samenwerking tussen alle betrokken partijen is ook dan nodig. Publiek-publieke samenwerking en publiek-private samenwerking zullen derhalve steeds meer als uitvoeringsinstrument door de provincie worden gebruikt.

Succesvolle samenwerking maakt noodzakelijk dat duidelijkheid bestaat over elkaars verantwoordelijkheden, sterke en zwakke punten en ambities. Dan kunnen heldere afspraken worden gemaakt over de bijdrage die van een ieder kan worden verwacht. Het gehele spectrum van beschikbare instrumenten per deelnemer, zoals communicatie, regelgeving en financiën komt daarbij aan de orde. De keuze van de instrumenten is afhankelijk van de te realiseren doelen en de rol die men geacht wordt te vervullen. Het belang van regelgeving daarbinnen zal afnemen, maar daar waar de provincie regels stelt, worden deze strak gehandhaafd. De provincie zal het evenwicht tussen doel, rol en instrumenten bewaken.

Uitgangspunt voor de provincie Drenthe is dat provincie, gemeenten, waterschappen en andere betrokken instanties zelfstandige, volwaardige en daadkrachtige partners zijn. Partners die

elkaar nodig hebben bij de realisatie. De provincie richt zich daarbij, rekening houdend met de wettelijk toegekende verantwoordelijkheden en bevoegdheden, niet alleen meer op de traditionele taak van toezichthouder. De rol als makelende en schakelende partner krijgt meer inhoud. Ook de rol van opdrachtgever naar uitvoerende instanties past bij de toenemende verantwoordelijkheid. Bij gezamenlijk onderschreven wensen gaat het dan nadrukkelijk ook om een gedeelde, gemeenschappelijke verantwoordelijkheid voor de uitvoering.

Om de regie over de uitvoering te kunnen voeren en de beleidsefficiency te bewaken, is een goede monitoring belangrijk. Daarvoor is het van belang doelen zoveel mogelijk Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en op Tijd (SMART) te formuleren, in casu realistisch en uitvoerbare doelen stellen.

BIJLAGEN

1. Herzieningspunten en nieuwe onderdelen voor de delen B, C, D en E

**Inleiding**
De in januari 2002 gestarte inventarisatiefase wordt hierbij afgesloten met het presenteren van een lijst van punten die voor herziening in aanmerking komen.
Aan de hand van deze lijst kan worden beoordeeld waar de beoogde verdergaande integratie van het beleid gerealiseerd kan worden. De lijst met herzieningspunten en het visiedeel zijn kaderstellend en daarmee een agenda voor het vervolgtraject. Zaken die recent bestuurlijk zijn afgehandeld (onder meer Nota energiebeleid en Nota bedrijventerreinen) zijn niet in deze lijst opgenomen. Wel zullen deze zaken bij de herziening aandacht krijgen.

De lijst met herzienings- en nieuwe punten is geclusterd en voorzien van een verwijzing naar de bestaande indeling van het huidige POP. Per herzieningspunt is kort aangegeven wat de aanleiding en de betekenis van de herziening is.

**Procesmatige, c.q. instrumentele punten**
(B.10. Visie op de uitvoering, C.1. De rol van de provincie, F. Doorwerking en uitvoering)

1. **Het nader onderscheiden van verantwoordelijkheden van de verschillende overheden ten aanzien van de stedelijke bereikbaarheid, ontwikkeling, economie, waterbeheer en milieu.**
2. **Sturen op beleidsconform gedrag (omgaan met instrumenten, w.o. aansturing, herziening regelgeving, handhaving, communicatie, compensatiebeginsel, de status van uitwerkingen, meer procesmatig werken en het omgaan met andere overheden).**
3. **Koppeling beleid en monitoring.**
4. **De doorwerking van Europese regelgeving.**

*Aanleiding voor de herziening*
Naast de toezichthoudende rol van de provincie ontstaat ruimte voor de rol van regisseur en makelaar. Het meer ontwikkelingsgericht insteken bij de beleidsvoorbereiding vraagt nauwe samenwerking met de mede overheden, in casu de gemeenten en de vier interprovinciale all-inwaterschappen.
Er is een groeiende behoefte vorm te geven aan een meer efficiënte beleidscyclus en het halen van taakstellingen. Uit de evaluatie van POP I blijkt bijvoorbeeld dat mobiliteitsdoelstellingen niet bereikt zijn.
De samenhang tussen overheden, zoals voor het opzetten en realiseren van infrastructurele maatregelen voor de bereikbaarheid van regio en stad, alsmede voor de verkeersveiligheid, blijkt steeds intensiever te worden. Een overheidslaag kan dit niet meer zelfstandig. Verkeer trekt zich niets van bestuursgrenzen aan. De Planwet verkeer en vervoer verplicht de overheden ook tot deze hechtere samenwerking. Dit is slechts een voorbeeld. De situatie op andere beleidsvelden is vergelijkbaar.
Doelstellingen zijn vaak niet te operationaliseren en het instrumentarium wordt dan ook niet altijd doelgericht ingezet.

Het verplichtend karakter van de Europese regelgeving en de recente wetswijzigingen (Planwet verkeer en vervoer, wijziging Wet milieubeheer (Wm), wijziging Wet op de Ruimtelijke Ordening) vereisen doorwerking in het provinciaal beleid. Als gevolg van de recente ontwikkelingen in de landelijke politiek is het onduidelijk of en in hoeverre lopende processen ten aanzien van rijksnota's en plannen doorgezet worden. Vooralsnog wordt bij de herziening van het POP gewerkt vanuit lopende afspraken en toezeggingen.

*Betekenis van de herziening*
Het kunnen realiseren, in samenhang met de andere overheden, van een meer ontwikkelingsgericht beleid ten aanzien van de fysieke leefomgeving. Het maken van duidelijke afspraken met andere overheden over het realiseren van taakstellingen.
Het bevorderen van een duidelijk en toegesneden instrumentarium, ontdaan van overbodige regelgeving, met voldoende ruimte voor een adequate handhaving.
Het meer meetbaar maken van de doelstellingen (omgevingsbalans).
Het concentreren van de provinciale inzet op het bereiken van provinciale doelen.
Een duidelijke status van gebiedsvisies, regiovisies en uitwerkingen.
Implementatie van Europese- en landelijke regelgeving.

**Visionaire punten**
(B.1. Inleiding, C.2. De algemene omgevingskwaliteit in heel Drenthe, C.4.1. Integrale functietoekenning)

**5. Concretisering duurzame ontwikkeling in algemene zin en meer in het bijzonder behoud en ontwikkeling van een gevarieerd en herkenbaar landschap in samenhang met cultuurhistorische waarden als grondslag voor het omgevingsbeleid**

*Aanleiding voor de herziening*
Duurzame ontwikkeling is de rode draad in het geldend bestuursprogramma. Er is meer besef nodig dat duurzame ontwikkeling speelt binnen verschillende dimensies van het omgevingsbeleid: in de samenhang tussen verschillende beleidsthema's op regionale schaal (wijze waarop keuzes voor functies worden gemaakt), de wijze waarop beleid binnen de diverse thema's wordt ontwikkeld (bijvoorbeeld invulling duurzame landbouw), alsmede in de interactie met andere partijen die invulling geven aan de realisatie van de doelen in het POP (uitvoering, komt ook terug in methode voor duurzame planning en in projecten).
De cultuurhistorisch hoofdstructuur is nog onvoldoende ontwikkeld.
Het ontwikkelingsgerichte beleid van natuur, bos en landschap dient nader te worden versterkt in relatie tot andere omgevingsfactoren.

*Betekenis van de herziening*
Duurzame ontwikkeling uitwerken, zowel algemeen, als toegespitst op concrete beleidsterreinen.
Naast het beschrijven van ontwikkelingsrichtingen en stimuleringsacties (inclusief daarvoor aanwezig instrumentarium, zoals handboeken), zal meer nadruk moeten worden gelegd bij een beleidskader waaraan kan worden getoetst bij de toepassing van ons instrumentarium (opstelling toetsingskader). Tevens is de implementatie van het Convenant duurzaam bouwen van belang.
Versterking landschapsbeleid en de cultuurhistorische hoofdstructuur.

**6. Geluidhinder**

*Aanleiding voor de herziening*
Er is nauwelijks een beleidskader aanwezig om luidruchtige vormen van recreatie, zoals motorsport (off-road en wildcrossen) en modelvliegen te reguleren.

*Betekenis van de herziening*
Op basis van aangepaste beleidsteksten kunnen afspraken worden gemaakt met betrokkenen, zowel voor aangeduide milieubeschermingsgebieden, als daar buiten.
Het bereiken van een duidelijker toetsingskader en afspraken daarover met de gemeenten.

**7. Lichthinder**

*Aanleiding voor de herziening*
Dit speelt vooral in het landelijk gebied en geeft verstoring voor mensen en fauna. Bijvoorbeeld door glastuinbouw, grote inrichtingen, neonreclames en verkeerswegen en waarneembaar soms tot kilometers in de omgeving.

*Betekenis van de herziening*
De mogelijkheid om regels in bestemmingsplannen c.q. vergunningen op te kunnen nemen onderzoeken voor wegen en grote inrichtingen (vergunningverlening).

**Sociale infrastructuur**
(C.3.4. De verzorgingsstructuur)

**8. De sociale component**
**9. Leefbaarheid platteland (voorzieningen in de kernen, bereikbaarheid)**
**10. Leefbaarheid stedelijk gebied (stedelijke vernieuwing etc.)**

*Aanleiding voor de herziening*
In de bestuursopdracht POP is expliciet vastgesteld dat naast de bestaande grondslagen, de sociale component in POP II aandacht zal krijgen. Het gaat hierbij onder andere om de verbinding naar locatiebeleid, beoordeling van plannen en de interactie met burgers over de gevolgen van het fysieke beleid. Tevens is hierbij aan de orde op welke wijze de provincie haar rol van stimulering en regie wil en kan vervullen.
Bij leefbaarheid gaat het over de wens om langer zelfstandig in de eigen omgeving te kunnen blijven wonen. Dit hangt samen met de afhankelijkheid van de aanwezige voorzieningen. Gelet op het nog altijd aanwezig zijn van schaalvergroting in het voorzieningenaanbod, is de inzet om de voorzieningen zo dicht mogelijk bij de mensen te brengen. Aanvullend blijft de bereikbaarheid van kleine kernen op het platteland een belangrijke factor in het leefbaarheidsgevoel. Voor de woonwijken van stedelijke gebieden speelt eenzelfde bereikbaarheidsproblematiek als op het platteland.

*Betekenis van de herziening*
Het ondernemen van een gezamenlijke zoektocht naar de mogelijkheden om de mens meer centraal te stellen in het omgevingsbeleid. Kernwoorden hierbij zijn basisvoorzieningen, specifiek beleid voor de verschillende bevolkingsgroepen, herkenbaarheid en sociale (cohesie) infrastructuur.
Bij sociale infrastructuur gaat het niet alleen om het instandhouden van goed functionerende sociale voorzieningen, maar ook om andere voorzieningen die inspelen op behoeften van burgers. Daarnaast gaat het om het versterken van sociale betrekkingen tussen mensen.
Die betrekkingen manifesteren zich op alle niveaus en worden beïnvloed door andere domeinen dan het sociale domein (welzijn, zorg, hulpverlening en educatie). Bijvoorbeeld door het fysieke domein (de woonomgeving) of door het economische domein (werk).

De mogelijkheden tot verbetering van de sociale infrastructuur liggen vooral op het punt van *integratie* van verschillende beleidssectoren. Concreter geformuleerd; hoe werken ontwikkelingen in de fysiekruimtelijke sfeer uit op leefbaarheid, op het draagvlak voor voorzieningen, op sociale cohesie? In welke richting moet de economie worden gestimuleerd om voldoende sociale vitaliteit te kunnen behouden? Hoe kunnen toeristisch-recreatieve voorzieningen mede worden ingezet voor de bewoners? Hoe kan het openbaar vervoer bijdragen aan een goede bereikbaarheid van stedelijke voorzieningen voor de bewoners van het landelijk gebied?
De vraag kan ook worden omgekeerd. Als we de sociale samenhang willen behouden of bevorderen, wat betekent dat dan voor het ruimtelijk beleid? Welke gevolgen heeft de vergrijzing op de vraag naar zorg, naar woonvoorzieningen, naar mobiliteit?

**Punten ten aanzien van wonen, werken, voorzieningen en mobiliteit etc. (rood)**
(C.3. De kernenstructuur, C.3.1. De bebouwde omgeving, C.3.2. Het wonen, C.3.3. Het werken, C.3.4. De verzorgingsstructuur)

**11. Verstedelijkingsbeleid/-stadseconomie; het gaat hierbij om de verstedelijkingsopgave van nationale en regionale stedelijke netwerken**

*Aanleiding voor de herziening*
Het ontbreken van duidelijke uitspraken en afspraken met gemeenten over een sterkere mate van verstedelijking die ook nodig is voor uitvoering van het Kompas-beleid. Voor een deel ligt de achterstand in arbeidsparticipatie opgesloten in de relatief lage verstedelijkingsgraad.

*Betekenis van de herziening*
Het meer nadruk leggen op het wonen en werken in bestaand bebouwd gebied en daardoor beter gebruik van bestaande voorzieningen. Het vernieuwde locatiebeleid tegen deze achtergrond dient nadrukkelijk handen en voeten te worden gegeven.

**12. Sturing op de woningbouw**

*Aanleiding voor de herziening*
Met de recent vastgestelde Nota wonen is het instrument van de woonplannen ingevoerd om het wonen meer kwalitatief en duurzaam te benaderen. In het woonplan laten gemeenten hun visie en plannen voor de hele gemeente en de kernen zien. In de programmering van de woningbouw is er aandacht voor de differentiatie in woningen en woonmilieus en knelpunten daarin en voor de afstemming binnen en tussen de gemeenten. In de eerste periode tot 2005 wordt ervaring opgedaan met een eenvoudige werkwijze. Onze verwachting is dat vanaf 2005 gemeenten een volwaardig woonplan hebben.

Het is de opzet dat het woonplan onder andere aangeeft op welke wijze de gemeente de woningbouw wil sturen: waar is groei mogelijk en waar niet. Hier liggen nadrukkelijke relaties met andere beleidsthema's zoals zorg, bereikbaarheid en veiligheid. Dit betekent dat de verantwoordelijkheid om een integrale afweging te maken allereerst bij de gemeenten ligt.

*Betekenis van de herziening*
Het, flexibeler omgaan, binnen de randvoorwaarden van het POP met de woningbouwaantallen per kern kan betekenen dat meer met kwalitatieve, richtinggevende uitspraken wordt gewerkt.

Het bundelingsbeleid op de (sub)streekcentra staat niet ter discussie. Daarnaast kan het geen "vrijheid blijheid" worden, waarbij ontwikkelingen bij vooral kleinere kernen haaks staan op de beleidsinzet voor bijvoorbeeld behoud van waardevolle gebieden, duurzaam veilig en sociaal-maatschappelijke voorzieningen. Er is immers ook beleid om woningbouw en bedrijvigheid zodanig te situeren dat op goede wijze gebruik wordt gemaakt van voorzieningen, overheden (OV) en infrastructuur.
Ten opzichte van de huidige praktijk betekent het dat gemeenten een grotere verantwoordelijkheid krijgen om eerst zelf met oplossingen te komen. Daartoe zal in de procesgang het volwaardig woonplan een belangrijkere plaats moeten krijgen.

### 13. De infrastructurele verbindingen ten behoeve van kernzones en stedelijke centra

*Aanleiding voor de herziening*
De bereikbaarheid is een centrale voorwaarde voor de ontwikkeling van de economische activiteiten in Noord-Nederland. In het antwoord van Noord-Nederland op het Nationaal verkeers- en vervoersplan (NVVP) wat betreft het bereikbaarheidsprofiel wordt de eerste prioriteit gelegd bij het hoogwaardig multimodaal aansluiten van Noord-Nederland op de nationale en internationale infrastructurele netwerken door middel van weg-, spoor- en waterverbindingen. In het Kompas-programma en het bereikbaarheidsprofiel worden naast de verbeteringen van de knelpunten in het hoofdwegennet (A28/A7/A37), de spoorlijnen Zuiderzeelijn en Emmen-Zwolle als aan te leggen en te verbeteren lijnen aangegeven. De Hanzelijn (Lelystad-Zwolle) wordt aangelegd. Dat laatste besluit en de andere voornemens zijn van groot belang voor Drenthe. Vervolgens zijn infrastructurele verbeteringen voor de bereikbaarheid van de stedelijke centra en bedrijventerreinen noodzakelijk.

*Betekenis van de herziening*
Een grote versterking van de landsdelige bereikbaarheid (aansluiten van Noord-Nederland op andere economische kerngebieden). Het tijdig anticiperen op de ruimtelijk economische gevolgen van de Zuiderzeelijn en de Hanzelijn (inclusief spoorverdubbeling Zwolle-Emmen). Voor de aanleg van de Hanzelijn-variant zijn de afsnijdingen van de bochten bij Meppel, Hoogeveen en mogelijk Assen nodig.
Meer aandacht kunnen geven aan de kwalitatieve (duurzame) inrichting van bedrijventerreinen en de multimodale bereikbaarheid van stedelijke centra en bedrijventerreinen.
Verbeteringen aan de autosnelwegen en de autowegen (bijvoorbeeld N34, N381) hebben een direct ruimtelijk gevolg (ruimte voor de weg, ruimtegebruik om de wegen heen).

### 14. Een veilige bereikbaarheid van alle verblijfsgebieden (weginrichting) met alle bijbehorende knelpunten ten behoeve van verkeersveilige inrichting

*Aanleiding voor de herziening*
De duurzaam veilige inrichting van het wegennet heeft een directe relatie met de verbeteringen van de knelpunten in de hoofdwegeninfrastructuur voor de versterking van de bereikbaarheid. Voorwaarde voor een verdergaande veilige inrichting van verblijfsgebieden (woonwijken, dorpen, landelijke gebieden) is de aanwezigheid van een veilige hoofdwegenstructuur. Dat heeft betrekking op de landsdelige, de stedelijke en de regionale hoofdwegen.

*Betekenis van de herziening*
Naast de prioriteit voor de verbetering van de landsdelige hoofdwegenstructuur dient het aansluitende regionale hoofdwegennet de hoogste prioriteit te hebben voor een duurzaam veilige inrichting. Hier zijn hoge investeringen mee gemoeid en ruimtelijke implicaties. De prioriteit is een voorwaarde om de verbetering van de veiligheid in verblijfsgebieden, samen met de directbetrokken gebruikers, verdergaand vorm te kunnen geven. De mogelijkheden voor de verbeteringen van de leefbaarheid van verblijfsgebieden en het realiseren van autoluwe bos- en natuurgebieden wordt er door bepaald. Doorstroming van bepaalde vormen van vervoer, zoals bus- en ambulancevervoer, mogen niet onnodig in hun taak worden beperkt.

**15. Het nader vormgeven van locatiebeleid inclusief perifere detailhandelvestiging (PDV)- en GDV-beleid en stadseconomie bevorderen**

*Aanleiding voor de herziening*
De onvoldoende werking van het ABC-locatiebeleid van het Rijk voor bedrijven en voorzieningen van de Vierde nota op de Ruimtelijke Ordening (RO) (onder andere Ter Borch, vliegveld Eelde, Melkfabriek Emmen). Met de Vijfde nota op de RO en het NVVP is het locatie- en parkeerbeleid sterk gewijzigd, waarbij de provincie en gemeenten meer vrijheid hebben gekregen voor een locatiebeleid dat de economische doelstellingen voor de stedelijke centra ondersteunt.

*Betekenis van de herziening*
Het locatiebeleid kan veel meer als een gericht beleidsinstrument voor stedelijke vitaliteit worden ingezet. In ieder geval is het nadrukkelijker de verantwoordelijkheid om in overleg met de gemeenten tot de aanwijzing van belangrijke locaties te komen uit een oogpunt van een ruimtelijk-economische invalshoek en daaraan gekoppeld de vraag hoe sturend of ondersteunend de infrastructuur kan zijn.

**Punten ten aanzien van MERA en delfstofwinning**
(C.3.3.6. Het werken, C.5. Afvalverwijdering, C.4.6. Delfstoffen en ontgrondingen, C.4.7. Bebouwing landelijk gebied)

**16. Gevolgen recentralisatie taken op gebied van afvalverwijdering**

*Aanleiding voor de herziening*
Vanwege een recentralisatie van het afvalbeleid naar het Rijk (wijziging Wm), raakt de provincie haar sturingsmogelijkheden via een provinciaal afvalbeleid grotendeels kwijt. Milieuvergunningen worden op het punt van beheer van afvalstoffen voortaan getoetst aan een Landelijk Afvalplan (LAP). De provincie heeft wel een rol bij de uitvoering van het LAP. Er resteert nog provinciaal beleid voor preventie en de melding van de afgifte en de ontvangst van afvalstoffen.

*Betekenis van de herziening*
Rol van de provincie in relatie tot het LAP en de belangrijkste consequenties van het LAP voor Drenthe worden beschreven.

## 17. Invulling gebied Tweesporenland en nabijgelegen afvalverwerkingslocatie in relatie met de omgeving

*Aanleiding voor de herziening*
Met de vaststelling van de provinciale Nota bedrijventerreinen (2002) is ervoor gekozen de invulling van Tweesporenland niet langer te limiteren tot milieu, energie en recycling van afvalstoffen(MERA)-activiteiten. Rekening houdend met een aantal randvoorwaarden voor verruiming (behoud Investeringspremieregeling regionale projecten(IPR)-status), beperking verkeersdruk en rendering van gedane investeringen, wordt voorgesteld naast de MERA-activiteiten de bestemming te verruimen met "ruimtevragende industriële activiteiten".
Daarnaast heeft Essent Milieu Wijster (EMW) uitbreidingsplannen waarvoor het bedrijf milieueffectrapportages moet opstellen.

*Betekenis van de herziening*
In POP II zal het gebied EMW/Tweesporenland meer kunnen worden benaderd als een bedrijventerrein waarop ook het generieke beleid van toepassing is. Hierbij kan onderscheid worden gemaakt ten opzichte van een regulier bedrijventerrein door zijn selectieve invulling voor MERA-activiteiten en ruimtevragende industriële activiteiten en wordt concurrentie met nabijgelegen bedrijventerreinen van (boven)lokale betekenis tegengegaan.
Verandering en eventuele uitbreiding van de functie kunnen hun grenzen vinden in de waarden van het gebied.

## 18. Bodemenergie

*Aanleiding voor de herziening*
Het ontbreken van een kader voor koude en warmtewinning en koude en warmteopslag in de bodem. Bodemenergie is één van de duurzame energiebronnen en levert daarmee een bijdrage aan de reductie van de $CO_2$-uitstoot.

*Betekenis van de herziening*
Bij het stimuleren zicht hebben op kansrijke fysieke omstandigheden enerzijds en anderzijds op het (niet) toebrengen van onnodige schade aan te beschermen belangen.

## 19. Windenergie

*Aanleiding voor de herziening*
De discussie over ruimte voor windenergie moet gaan over de nationale taakstelling. Het aantal locaties moet worden gekoppeld aan die taakstelling.
POP I spreekt over een door gedeputeerde staten (GS) te maken uitwerkingsplan waarin concreet locaties zijn aangegeven waar windturbineparken (minimaal 10 turbines) onder voorwaarden aanvaardbaar zijn. Nadien is een bestuursovereenkomst gesloten tussen het Rijk en de provincies waarin Drenthe zich verplicht tot 15 MW opgesteld vermogen. Ook is besloten dat een windpark bij Coevorden mogelijk is. Door de gestelde ondergrens van POP I is de reële verwachting dat minimaal 16,5 tot 18 MW haalbaar is. Hiermee zou aan de provinciale taakstelling worden voldaan. In de Nota energiebeleid is de discussie over het nut en de noodzaak van windenergie in Drenthe en een vervolg op Coevorden aan de orde gesteld.

*Betekenis van de herziening*
Nut en noodzaak van het beleid voor windturbineparken in Drenthe heroverwegen op grond van de Drentse taakstelling zoals die uit de Bestuursovereenkomst Landelijke Ontwikkeling Windenergie (BLOW) of een andere afspraak met het Rijk volgt. In POP II opnemen, dat naast Coevorden, alleen een nieuwe locatie voor een windturbinepark in beeld wordt gebracht wanneer de noodzaak volgt uit een afspraak (bestuursovereenkomst) met het Rijk. Voorkeur aangeven dat eerst grootschalige opstellingsmogelijkheden buiten Drenthe worden benut.

Ten opzichte van POP I, waarin een uitwerkingsplan met concrete locaties is aangekondigd, betekent een koppeling aan een opgelegde taakstelling in POP II op dit moment materieel een beperking van het aantal mogelijkheden. Gegeven de randvoorwaarden van het provinciale beleid is voor een taakstelling van 15 MW één windpark (Coevorden) al toereikend.

**20. Het nader vormgeven van het beleid ten aanzien van beton- en metselzand**

*Aanleiding voor de herziening*
Het kunnen voldoen aan de landelijke en provinciale taakstelling ten aanzien van beton- en metselzand.

*Betekenis van de herziening*
Het aanwijzen van een nieuw wingebied voor beton- en metselzand.

**Punten ten aanzien van veiligheid**
(grotendeels nieuw)

**21. Verweven nieuwe inzichten veiligheidsrisico's; het gaat hierbij om het integreren van de veiligheidsaspecten ten aanzien van vervoer gevaarlijke stoffen, opslag van gevaarlijke stoffen etc. in POP II; verwerken van nieuwe inzichten veiligheidsrisico's en vrijwaringszones rond infrastructuur en bijzondere complexen**

*Aanleiding voor de herziening*
Vanwege recente rampen is er meer aandacht voor veiligheid. De provincie stelt, mede vanwege een landelijke registratieplicht, een kaart op met risicovolle activiteiten. In de eerste fase gaat het ondermeer om: LPG-stations, diverse inrichtingen (opslag van o.a. ammoniak, chemicaliën en bestrijdingsmiddelen), vuurwerk, kernenergie, mijnbouwactiviteiten en munitieopslag. Daarnaast worden toegevoegd: buis-, rail- en wegtransport. Tevens wordt inzicht geboden in bijbehorende risicocontouren.
Bij de verdere structurering van het wegennet (categorisering wegen Duurzaam Veilig) dient het aspect vervoer van gevaarlijke stoffen een zwaarder accent te krijgen. Herkomst en bestemming voor vervoer van gevaarlijk stoffen dienen aan stroom- en gebiedsontsluitingswegen te liggen.

*Betekenis van de herziening*
Op basis van geïnventariseerde gegevens kan er meer aandacht komen voor beleidsmatige consequenties (tweede fase). Beleid is overigens al grotendeels door het Rijk ingevuld. Er kan nadere aandacht komen voor de handhaving.
Er ontstaat een scherpere afweging van bestaande en nieuwe risico's in relatie tot verdere aanpassing wegcategorisering en huidige en nieuwe locaties die aan en afvoer van gevaarlijke stoffen genereren.

**Punten vanuit Waterbeleid 21e eeuw**
(B.4. De grondslagen voor het omgevingsbeleid, C.4.1. Integrale functietoekenning, C.4.9. Grondwaterkwantiteitsbeheer)

22. **Het nader vormgeven van (nood)bergingsgebieden voor wateroverlast.**
23. **Het nader vormgeven van het beleid ten aanzien van de bronnen voor de openbare drinkwatervoorziening; het gaat hierbij om de keuze van de wingebieden en het kiezen van grondwater als bron.**
24. **Het verankeren van de watertoets in het toetsingsdeel.**
25. **Het formuleren van het kader voor het gewenst grond- en oppervlaktewaterregiem (GGOR)**
26. **Het vertalen van de stroomgebiedsvisies WB21 en de tritsen vasthouden, bergen, afvoeren en schoonhouden, scheiden en zuiveren.**
27. **Het nader vormgeven van het beleid ten aanzien van de industriële waterwinning; het gaat hierbij om de ruimte voor waterwinning op bedrijventerreinen.**
28. **De bijzondere waterkwaliteitsfuncties.**

*Aanleiding voor de herziening*
Uit onderzoek dat samen met de waterschappen en de provincie Groningen is gedaan blijkt dat het noodzakelijk is een aantal gebieden in zeer extreme situaties te benutten als bergingsgebied. Deze gebieden dienen als zodanig in het beleid te worden aangegeven.
In de Startovereenkomst waterbeheer 21e eeuw (gesloten tussen het Rijk, Unie van Waterschappen en IPO) zijn afspraken gemaakt over het aanscherpen van het waterbeleid. Het POP is het kader om hier invulling aan te geven.
In Evaluatie POP is de behoefte naar voren gekomen van een langetermijnvisie op de openbare drinkwatervoorziening.

*Betekenis van de herziening*
Het kunnen invullen van de afspraken in het kader van WB21, zoals de verankering van de GGOR en de watertoets in het POP.
Het formuleren van een langetermijnvisie voor de openbare drinkwatervoorziening.
Het kunnen integreren van wateraspecten bij de ontwikkeling van grotere kernen en de rode contouren rond de kernen.
De aanduiding van (nood)bergingsgebieden.
Het beter doorvertalen van de wateraspecten in de integrale functietoekenning.

**Punten vanuit de kwaliteit van het landelijk gebied (groen)**
(C.4.1. Integrale functietoekenning, C.4.2. Beleid in aangewezen milieubeschermingsgebieden, C.4.3. Land- en tuinbouw, C.4.4. Natuur, bos en landschap)

29. **Doorwerking invoering Ammoniakwet; het gaat hierbij om de zonering rond EHS en de uitwerking motie F. POP I (aanbevelingen Klankbordgroep intensieve veehouderij (IVH))**

*Aanleiding voor de herziening*
Op grond van het bepaalde in artikel 2, tweede lid, van de Wet ammoniak en veehouderij is de provincie gehouden vast te stellen welke gebieden in onze provincie deel uitmaken van de ecologische hoofdstructuur. Dit is nodig om te kunnen vaststellen welke gebieden in onze provincie als kwetsbaar, zoals bedoeld in de Wet ammoniak en veehouderij, moeten worden aangemerkt.

De POP-relevante aanbevelingen van de Klankbordgroep IVH, te weten vergroten mogelijkheden bestaande IVH-bedrijven in zone I en II en het verplaatsen van ongunstig gelegen bedrijven.

*Betekenis van de herziening*
Doorvertaling Ammoniakwetgeving in het beleid voor het landelijk gebied.
Evenwicht realiseren tussen ammoniakemissie en draagkracht van de natuur (vergroten aandacht voor de bijzondere omgevingskwaliteit).

**Punt vanuit recreatie en toerisme**
(C.3.5. Recreatie en toerisme, C.4.4. Natuur, bos en landschap, D. Ontwikkelingskaart)

**30. De in het huidige POP aanwezige ruimte voor nieuwe verblijfsrecreatie**

*Aanleiding voor de herziening*
De huidige tekst van het POP biedt veel ruimte voor nieuwe verblijfsrecreatie. Voor bestaande bedrijven is nauwelijks ruimte voor uitbreiding.

*Betekenis van de herziening*
Het heroverwegen van het beleid voor recreatie en toerisme in relatie tot het omgevingsbeleid.

2. Raamwerk voor herziening regelgeving fysieke leefomgeving

**Inleiding**
Op 18 december 2001 hebben Gedeputeerde staten besloten de herziening van het POP en de herziening van de regelgeving te koppelen.
Hiermee kan worden bereikt dat op het moment dat het voorontwerp vrijgegeven wordt voor inspraak er ook een beeld is over de inzet van het instrument regelgeving na vaststelling van het POP. Dit sluit aan bij de filosofie van overheidsmarketing (Buurma).
Tevens hebben GS uitgesproken dat voor de aanpassing van de Provinciale milieuverordening (PMV) het advies Evaluatie PMV uitgangspunt is.

Per onderdeel wordt, op basis van het Advies Stuurgroep PMV, aangegeven wat het kader voor herziening van de regelgeving zou kunnen zijn. Dit betekent dat bij het opstellen van het voorontwerp POP vanuit de beleidsmatige invalshoek zal worden bekeken of, in afwijking van het raamwerk, nadere voorstellen moeten worden gedaan.

Het raamwerk voor herziening ziet er als volgt uit.

**4.1. Provinciale verordening waterhuishouding Drenthe**[5]

Hoofdstuk 2, Beschrijving totstandkomingsprocedure POP

De huidige tekst die is toegespitst op de totstandkoming van het Waterhuishoudingsplan sterk beperken en een bepaling opnemen in de nieuwe verordening die verwijst naar het statenbesluit waarin de totstandkoming van het POP wordt beschreven. Daarmee wordt tegemoetgekomen aan de wettelijke eis (artikelen 8, 9 en 16 van de Wet op de waterhuishouding) om een bepaling over de totstandkoming van het Waterhuishoudingsplan (POP) op te nemen.

Hoofdstuk 3, Totstandkoming Beheersplan waterschap

Het hoofdstuk dat is gericht op de totstandkoming van het beheersplan van het waterschap herzien. Het aantal inhoudelijke eisen aan het beheersplan wordt daarbij teruggebracht van acht naar zes. Nieuw is de grondslag voor de regulering van het GGOR.

Hoofdstuk 4, Peilbesluiten

Een grondslag opnemen voor verplichte peilbesluiten. Deze grondslag beperkt zicht tot die peilvakken/peilgebieden die provinciegrensoverschrijdend zijn. Daarmee wordt recht gedaan aan de noodzaak dat de interprovinciale waterschappen met een afgestemd, provinciegrensoverschrijdend regelkader kunnen werken.

Hoofdstuk 5, Waterakkoorden

Beleidswijzigingen zijn niet aan de orde. Dit onderwerp blijft in de nieuwe opzet gehandhaafd.

[5] De nummering verwijst naar de provinciale Bundel reglementen en verordeningen

Hoofdstuk 6, Vergunning-, registratie-, meld- en meetplicht

Het aantal bepalingen terugbrengen en afstemmen op de aanstaande wijziging van relevante bepalingen van de Wet op de waterhuishouding. In de nieuwe opzet komt aan de orde het vergunningenstelsel voor lozingen en onttrekkingen, melding en meting en een bepaling over de registratie van gegevens over vergunningplichtige lozingen en onttrekkingen.

Hoofdstuk 7, Grondwaterkwantiteitsbeheer

De bestaande tekst handhaven. Het provinciaal grondwaterbeleid blijft namelijk ongewijzigd.

**4.16. Verordening wegen en waterwegen provincie Drenthe 1994**

Er worden geen concrete wijzigingen voorgesteld.

**5.1. Provinciale milieuverordening Drenthe**

**Milieubeschermingsgebied I (grondwaterbescherming ten behoeve van de drinkwatervoorziening)**

*Waterwingebieden*
De regels voor *waterwingebieden* komen te vervallen met uitzondering van de mogelijkheid voor de waterleidingmaatschappijen tot het opstellen van een beheersplan.
De aanwijzing en begrenzing van de waterwingebieden blijven in stand.

*Grondwaterbeschermingsgebieden*
Binnen de regels voor de *grondwaterbeschermingsgebieden* blijven de bepalingen over bestrijdingsmiddelen in stand evenals het verbod om begraafplaatsen op te richten, te hebben of te gebruiken. Ook de lijst met verboden inrichtingen blijft in stand. De overige bepalingen komen te vervallen.
De aanwijzing en begrenzing van de grondwaterbeschermingsgebieden blijven in stand.

*Verbodszone diepe boringen*
De bepalingen die gelden in de *verbodszones diepe boringen* blijven behouden.
De aanwijzing en begrenzing van de verbodszones diepe boringen blijven in stand.

**Gebieden tegen fysische bodemaantastingen**
De bepalingen die gelden in de *gebieden tegen fysische bodemaantastingen* komen te vervallen.
De aanwijzing en begrenzing van de gebieden tegen fysische bodemaantastingen blijven niet in stand.

*Grondwaterbescherming Drentsche Aa*
De bepalingen die gelden in het *grondwaterbeschermingsgebied Drentsche Aa* komen te vervallen.
De aanwijzing en begrenzing van het grondwaterbeschermingsgebied Drentsche Aa blijven niet in stand.

**Milieubeschermingsgebied II (stilte)**
De bepalingen binnen de milieubeschermingsgebieden II, voorzover zij betrekking hebben op het waarborgen van de stilte, komen te vervallen met uitzondering van de bepalingen die betrekking hebben op "wild crossen", het houden van toertochten en van grootschalige evenementen. Tevens zal bebording in de gebieden worden aangebracht.
De aanwijzing en begrenzing van de milieubeschermingsgebieden II blijven in stand.

**Milieubeschermingsgebieden II en III (bodemkwaliteit)**
De regels die gelden binnen de milieubeschermingsgebieden II en III, die betrekking hebben op de bescherming van de bodemkwaliteit, komen te vervallen.
De aanwijzing en begrenzing van de milieubeschermingsgebieden III komen te vervallen.

**Regels met betrekking tot onderhoudsspecie binnen milieubeschermingsgebieden**
De regels met betrekking tot onderhoudsspecie binnen milieubeschermingsgebieden komen te vervallen.

**Reststoffen en meststoffen**
De regeling over het gebruik van reststoffen als meststoffen komt te vervallen.

**Bodemsanering**
De regels met betrekking tot bodemsanering blijven in stand.

**Procedure ontheffingen**
De regels met betrekking tot procedures worden beperkt tot een enkele verwijzing naar de Algemene wet bestuursrecht (Awb) en een keuze voor de voorbereidingsprocedure.

**Instructiebepalingen voor vergunningen**
De in de PMV opgenomen instructiebepalingen voor inrichtingen komen te vervallen.

**Handhaving**
De regels die betrekking hebben op de strafrechtelijke handhaving blijven in stand, met uitzondering van de verwijzing naar artikelen en bepalingen die in het kader van deze aanpassing of van rechtswege (zijn) komen te vervallen.

**Vergoeding van kosten en schade**
De regels met betrekking tot de vergoeding van schade en kosten blijven in stand met de opmerking dat gekeken zal worden naar de mogelijkheid tot vereenvoudiging.

**Inspraak besluiten van algemene strekking**
De regeling zal worden aangepast met inachtneming van de op handen zijnde wijziging van de Awb en de relatie met de Provinciale inspraakverordening.
Het onderdeel interactieve beleidsvorming zal worden meegenomen als aandachtspunt binnen de herziening van het POP.

**Beklag**
De regels met betrekking tot beklag worden beperkt tot een artikel waarin wordt verwezen naar de Klachtenregeling provincie Drenthe.

**Ammoniakreductieplan**
De regels die betrekking hebben op de ammoniakreductieplannen komen te vervallen.

**Vaarverbod Drentsche Aa**
Er zal in juni 2002 een gesprek worden gehouden met het Staatsbosbeheer en het waterschap Hunze en Aa's over het effect van het vaarverbod. Hierbij zal ook de juridische handhaafbaarheid van het verbod op grond van de PMV, afgezien van de bebording, bekeken moeten worden.

**Provinciale Commissie voor het Omgevingsbeleid**
De artikelen die de werkwijze van de commissie regelen, komen te vervallen. Deze artikelen zullen worden overgebracht naar de nadere regels die de commissie zelf kan stellen (Reglement van Orde).

**Verbod opslag afval in diepe ondergrond**
Het verbod op de opslag van afval in de diepe ondergrond blijft behouden.

**Lijst verboden inrichtingen**
De lijst met verboden inrichtingen blijft, ontdaan van een aantal inrichtingen die in Drenthe niet aan de orde zijn en ook in de toekomst niet aan de orde zullen zijn, behouden.

**Actief bodembeheer (aangehouden onderwerp vierde tranche PMV)**
Aangezien er op dit moment geen regels zijn opgenomen met betrekking tot Actief bodembeheer en ook (gezien het advies over de evaluatie) naar aanleiding van een mogelijke heroverweging van het beleid geen regels noodzakelijk zullen zijn, zal dit onderwerp niet verder worden meegenomen.

**Grondwaterbeschermingsgebied Breevenen (aangehouden onderwerp vierde tranche PMV)**
Het puttenveld van de waterwinning Breevenen zal worden aangewezen als waterwingebied.

**Geluidhinderverordening (opgenomen in de PMV in de vierde tranche)**
Het onderdeel Geluidhinderverordening blijft behouden.

**Hoofdstuk Afvalstoffen**
Door een wetswijziging van het hoofdstuk Afvalstoffen van de Wm komt een groot gedeelte van de regeling over afvalstoffen in de PMV te vervallen. Bij het opstellen van het voorontwerp van de PMV zal dit worden meegenomen.

### 5.7. Ontgrondingenverordening voor Drenthe 2000

De Ontgrondingenverordening is vrij recent volledig herzien, waarbij een verordening is ontstaan die beperkt van omvang, overzichtelijk en goed toegankelijk is. Toetsing aan de criteria die gehanteerd zijn bij de evaluatie van de PMV geeft geen aanleiding tot het voorstellen van aanpassing van de verordening. Wel verdient het aanbeveling beleidsregels vast te stellen voor de praktische toepassing van de procedure voor eenvoudige zaken.

Concrete voorstellen per onderdeel van de verordening:

*Vrijstellingen*
De lijst van ontgrondingswerkaamheden waarvoor geen vergunningplicht geldt, blijft gehandhaafd.

*Meldingsplicht*
De meldingsplicht voor de grotere vrijgestelde ontgrondingen blijft gehandhaafd.
*Vergunningaanvragen*
De regeling voor het aanvragen van een vergunning blijft gehandhaafd.

*Aanwijzing adviesinstanties*
De bepaling voor het aanwijzen van adviesinstanties en de aanwijzing zelf blijft gehandhaafd.

*Eenvoudige procedure*
De regeling van de bevoegdheid om voor eenvoudige ontgrondingen af te wijken van de wettelijke voorbereidingsprocedure blijft gehandhaafd. Wel worden er beleidsregels opgesteld voor de praktische toepassing van deze regeling.

**TOELICHTING**

**4.1. Provinciale verordening waterhuishouding (PVW) Drenthe[6]**

A. Beschrijving van de verordening

Het doel van de verordening is het bieden van een systeem voor de planvorming binnen het integraal waterbeheer. De Wet op de waterhuishouding heeft deze taak neergelegd bij de provincies. De huidige PVW is echter niet meer actueel. De verhoudingen tussen waterschappen en provincies zijn veranderd, waardoor de formele toezichtsrelatie is verruild voor een situatie waarin waterschap en provincie zich tot elkaar verhouden als medeoverheid. Bovendien heeft de waterschapsreorganisatie in 2000 geleid tot vier grote interprovinciale waterschappen. De provincies Groningen, Drenthe en Overijssel hebben de verordening geëvalueerd en waar nodig wijzigingsvoorstellen opgesteld. De samenwerking tussen de drie provincies vloeit voort uit het feit dat deze samen vier interprovinciale waterschappen kennen. Zij hebben baat bij de afgestemde verordening.

De bestaande verordening op de waterhuishouding bevat bepalingen over de totstandkoming van het Waterhuishoudingsplan, de beheersplannen van de waterschappen, het beheer van het oppervlaktewater, waterakkoorden en grondwaterkwantiteit. Het hoofdstuk grondwaterkwantiteit verschilt trouwens van de overige hoofdstukken. Het richt zich rechtstreeks tot de grondwateronttrekker. De andere op de Wet op de waterhuishouding gebaseerde hoofdstukken richten zich in de eerste plaats tot de medeoverheden. De noodzaak tot vaststelling van de verordening is voorgeschreven in de artikelen 8, 9 en 16 van de Wet op de waterhuishouding en artikel 11 van de Grondwaterwet. Over de inhoud van de verordening is de Wet op de waterhuishouding summier. De Grondwaterwet gaat uitgebreider in op de bij verordening te regelen onderwerpen.

B. Toetsing PVW Drenthe op basis van de uitgangspunten Evaluatie PMV

Uit de artikelen 8, 9 en 16 van de Wet op de waterhuishouding en 11 van de Grondwaterwet volgt dat provinciale staten (PS) een verordening vaststellen. Deze dient onder meer te regelen hoe het Waterhuishoudingsplan (POP) totstandkomt en welke onderdelen het Beheersplan van het waterschap ten minste bevat. Het betreft kortom een Medebewindsverordening (imperatief).

[6] De nummering verwijst naar de provinciale Bundel Reglementen en verordeningen.

Zoals reeds aangegeven hebben de drie provincies de bestaande verordening geëvalueerd. Aan de hand van onder meer de criteria actualiteit, het versterken van de leesbaarheid en terughoudend omgaan met het vaststellen van nieuwe regels, werd de bestaande verordening beoordeeld. Vervolgens werd een groot aantal wijzigingsvoorstellen geformuleerd. Deze voorstellen zijn nogmaals beschouwd aan de hand van de toetsingscriteria voor de evaluatie van de PMV.

De bestuurslast voor het onderdeel grondwaterkwantiteit bedraagt ongeveer 2 fte. Voor het overige deel van de verordening valt geen getal te geven. In feite omvatten de bepalingen van de verordening een groot deel van de werkzaamheden van de werkeenheid water.

C. Conclusie

De bestaande verordening is, afgezien van het hoofdstuk grondwater, verouderd. De wijzigingsvoorstellen zijn grotendeels beschikbaar dankzij de door de drie provincies uitgevoerde evaluatie.

### 4.16. Verordening wegen en waterwegen provincie Drenthe 1994

A. Beschrijving van de verordening

De verordening dient ter bescherming van de bij de provincie Drenthe in beheer zijnde (water)wegen en ter verzekering van het doelmatig gebruik daarvan.
Zonder nadere regelgeving in een provinciale verordening kunnen deze belangen niet of onvoldoende worden behartigd.
Het toepassingsgebied van de verordening strekt zich uit tot de wegen en waterwegen in beheer bij de provincie Drenthe en tot de wateren die deel uitmaken van het Drentse watervoorzieningssysteem en in beheer zijn bij gemeenten en waterschappen.
De verordening kent twee zeer ruim omschreven bepalingen op grond waarvan het verboden is allerlei handelingen te verrichten of situaties te creëren. Dit ter voorkoming van schade en ten behoeve van een veilig en doelmatig gebruik van wegen, waterwegen en wateren. Onder voorwaarden kan voor een aantal gevallen ontheffing worden verleend, zoals het maken van uitwegen, het leggen van kabels en leidingen, de aanleg van steigers, het maken van waterinlaten en het aanbieden van diensten en goederen.

B. Toetsing aan de hand van de toetsingscriteria Evaluatie PMV

De verordening is een autonome regeling (beheersreglement), maar er is ook sprake van facultatief medebewind. Zo geeft de Wegenverkeerswet provincies de aanvullende bevoegdheid verordeningen te maken.
Een overlap met andere regelgeving is er niet. De verordening is een nadere invulling op de Wegenwet, de Scheepvaartverkeerswet, het Binnenvaartpolitiereglement (BPR), de Wet op de waterhuishouding en de al genoemde Wegenverkeerswet. De aanvullingen zijn nodig om de provinciale belangen zo optimaal mogelijk te kunnen beschermen.
De verordening is goed leesbaar. Omdat de verordening twee zeer ruim omschreven verbodsbepalingen kent, laat de duidelijkheid enigszins te wensen over.
Het effect van de verordening is behoorlijk; de instandhouding van de provinciale wegen en vaarwegen wordt met de regelgeving redelijk gewaarborgd.

Voor wat betreft de waterhuishouding ligt dat overigens wat gecompliceerder. Voor het maken van werken en het treffen van voorzieningen, waarbij wijzigingen ontstaan in het natte profiel van wateren die deel uitmaken van het Drentse watervoorzieningssysteem en in beheer zijn bij gemeenten of waterschappen, is goedkeuring van GS nodig. Dit is expliciet in de verordening opgenomen. Desondanks blijken aanvragen om goedkeuring niet te worden ingediend, althans niet bij de Productgroep Wegen en Kanalen.
Ten aanzien van de handhaafbaarheid van de verordening moet worden geconstateerd dat de handhavingsinzet, ondanks het positief beoordeelde effect, problematisch is.

C. Conclusie

De verordening dateert uit 1994, is redelijk actueel en goed hanteerbaar.
Mogelijk wordt de verordening op termijn aangepast aan een door de gezamenlijke provincies ontworpen model wegenverordening. Tot een wezenlijke wijziging van de huidige verordening zal dat niet leiden.
De toetsing van de verordening aan de PMV-criteria laat zien dat er geen reden is wijzigingen aan te brengen.
Ten aanzien van de relatie met POP kan verwezen worden naar de voortgangsrapportage van POP waarin de verbetering bedieningsregiem bruggen en sluizen in recreatievaartseizoen (afstemmen op Beleidsvisie recreatietoervaart Nederland (BRTN)), de verbetering van het voorzieningenniveau langs tourvaartroutes en een aantal te ontwikkelen vaarverbindingen zijn opgenomen.

### 5.1. Provinciale milieuverordening

Zie de als bijlage bijgevoegde Adviesevaluatie PMV van de Stuurgroepevaluatie PMV (vastgesteld door het college van GS d.d. 18 december 2002). De argumenten die ten grondslag liggen aan de voorstellen tot invulling van het raamwerk onderdeel PMV worden niet herhaald.

De aanvullende toelichting op de onderdelen Verordening geluidhinderdienst en Onderhoudsspecie binnen milieubeschermingsgebieden luidt als volgt.

*Verordening geluidhinderdienst Drenthe*
In de vierde tranche van de PMV is dit onderdeel in de PMV opgenomen. De bestaande Provinciale geluidhinderverordening was sterk verouderd en voldeed niet meer aan de huidige eisen. De verordening is daarom geactualiseerd en beperkt tot het absolute wettelijke minimum. De verordening is gebaseerd op hoofdstuk XIII, paragraaf 3, van de Wet op de geluidhinder. Deze wet verplicht de provincie tot het opstellen van een dergelijke verordening waarbij tevens is aangegeven wat minimaal moet zijn geregeld. Het nu in de PMV opgenomen onderdeel voldoet hieraan. Het lijkt ons daarom niet noodzakelijk het onderdeel te toetsen aan de in de evaluatie opgenomen toetsingscriteria daar alle onderdelen zijn beperkt tot datgene wat wettelijk is verplicht.
Geconcludeerd kan worden dat de huidige regeling kan worden gehandhaafd.

*Onderhoudsspecie binnen milieubeschermingsgebieden*
In het advies van de evaluatie van de PMV is aangegeven dat er een gesprek zal moeten komen met de waterschappen en de Noordelijke Land- en Tuinbouw Organisatie (NLTO) naar de doorwerking van deze regels. De insteek van de provincie hierbij zou moeten zijn dat de regeling komt te vervallen.

Bij nadere bestudering hebben wij echter moeten concluderen dat een dergelijk gesprek weinig tot niet zinvol is omdat de grondslag onder de regeling is komen te vervallen. Wat is er aan de hand.

De regeling met betrekking tot onderhoudsspecie is opgenomen in bijlage 10 van de PMV. Deze bijlage is bedoeld voor regels die betrekking hebben op (een of meerdere van) de bij de PMV aangewezen milieubeschermingsgebieden. Er is dus een directe juridische verhouding tussen de milieubeschermingsgebieden en de regeling met betrekking tot onderhoudsspecie. Op het moment dat de (of een deel van de) milieubeschermingsgebieden komen te vervallen, is ook de regeling voor onderhoudsspecie in die gebieden dus niet meer van toepassing.

De regeling met betrekking tot onderhoudsspecie beoogt de kwaliteit van de bodem te beschermen en ligt als zodanig in het verlengde van andere regels die gelden in de aangewezen milieubeschermingsgebieden II (stilte en bodembescherming) en III (bodembescherming). In het raamwerk is aangegeven dat de milieubeschermingsgebieden III (bodembescherming) komen te vervallen. Tevens komen in de milieubeschermingsgebieden II (stilte en bodembescherming) de regels voor bodembescherming te vervallen. Dit betekent dat feitelijk alleen nog een beperkte oppervlakte en een gering aantal watergangen resteert in de milieubeschermingsgebieden I (grondwaterbescherming). Aangezien deze grondwaterbeschermingsgebieden met een ander motief zijn aangewezen, zijn deze gebieden vanuit het oogpunt van bodembescherming vrij willekeurig gesitueerd. Derhalve ligt het voor de hand de regeling met betrekking tot onderhoudsspecie in z'n geheel te laten vervallen.
Een gesprek hierover met alle actoren is dan niet meer zinvol.
Geconcludeerd wordt dat de regeling in z'n geheel kan vervallen.

### 5.7. Ontgrondingenverordening voor Drenthe 2000

A. Beschrijving van de verordening

*Formele aspecten*
- De vaststelling van een provinciale ontgrondingenverordening is imperatief voorgeschreven in de Ontgrondingenwet.
- Over de inhoud schrijft de wet niets dwingend voor. Wel noemt zij enkele facultatieve bepalingen, waar de provincie voor een groot deel inhoud aan heeft gegeven.
- De verordening bevat daarnaast enkele min of meer autonome bepalingen.
- Het POP bevat geen aanwijzingen voor de inhoud van de verordening. Wel is in het POP vermeld dat de provincie haar bemoeienis met vijverpartijen, die worden aangelegd ter realisering van een bestemmingsplan, zal verminderen. Dit is gebeurd bij de herziening van de verordening die op 1 januari 2001 in werking is getreden.
- Er is geen formele relatie met een andere regeling.

*Inhoud*
De verordening is beperkt van omvang (zes artikelen) en bevat geen verbodsbepalingen. In de verordening zijn de volgende regelingen te onderscheiden.

1. Vrijstellingen

Niet de provinciale verordening, maar de Ontgrondingenwet bevat het verbod om zonder vergunning te ontgronden. De wet kent enkele uitzonderingsbepalingen, maar laat het verder aan de provincies over om meer vrijstellingen van het vergunningvereiste vast te stellen. Bij de laatste herziening van de verordening, die op 1 januari 2001 in werking is getreden, zijn de vrijstel-

lingen uitgebreid met het doel de vergunningplicht alleen te handhaven als dat, met het oog op een maatschappelijk verantwoorde wijze van voorziening in de behoefte aan bouwgrondstoffen, wenselijk is of voor het geval het om ingrepen van enige omvang gaat waarvoor geen andere besliskaders bestaan.

2. Meldingsplicht

De verordening kent een meldingsplicht voor alle vrijgestelde ontgrondingen waarbij 10.000 $m^3$ of meer bodemmateriaal wordt afgevoerd of in depot gezet. Deze plicht heeft niet direct te maken met de bescherming van de fysieke leefomgeving, maar is bedoeld om de provincie enig inzicht te geven in de beschikbaar komende hoeveelheden oppervlaktedelfstoffen uit vrijgestelde ontgrondingen.

3. Vergunningaanvragen

De verordening verwijst naar een door GS vastgesteld formulier voor het aanvragen van een vergunning. Potentiële aanvragers kunnen daardoor op eenvoudige wijze kennisnemen van hetgeen van hen wordt verlangd.

4. Aanwijzing adviesinstanties

De verordening geeft GS de bevoegdheid instanties aan te wijzen die in de gelegenheid worden gesteld advies uit te brengen over het geven van een beschikking of die op een andere wijze bij de voorbereiding van beschikkingen worden betrokken. Van deze bevoegdheid hebben GS ruim gebruikgemaakt, omdat zij bij de voorbereiding van hun beschikkingen alle bij de ontgronding betrokken belangen in hun afweging moeten betrekken.

5. Eenvoudige procedure

Voor de voorbereiding van een beslissing op een vergunningaanvraag heeft de Ontgrondingenwet in beginsel de uitgebreide openbare voorbereidingsprocedure van de Awb aangewezen. Voor eenvoudige ontgrondingen, waarbij andere belangen niet of nauwelijks zijn betrokken, is deze procedure te zwaar. De wet staat daarom toe bij verordening te bepalen dat in daarbij aan te wijzen gevallen van de voorgeschreven procedureregels kan worden afgeweken. Van deze mogelijkheid is in de verordening gebruikgemaakt.

B. Toetsing

*Formele toetsing*

Uit het imperatieve voorschrift in de Ontgrondingenwet volgt dat het bestaan van de verordening op zich niet ter discussie staat. De regelingen van de vrijstellingen, van de meldingsplicht en van de eenvoudige procedure zijn uitwerkingen van de facultatieve medebewindsbepalingen van de wet. De wet bepaalt dat de verordening ook nadere regels kan inhouden omtrent de aan een vergunning te verbinden voorschriften. Naast de niet limitatieve bepalingen omtrent de voorschriften in de wet zelf heeft de provincie geen behoefte gevoeld om van deze facultatieve wetsbepaling gebruik te maken. De regelingen van de vergunningaanvragen en van de aanwijzing van adviesinstanties zijn niet gebaseerd op een specifieke wetsbepaling.

*Kwalitatieve toetsing*

De ontgrondingenverordening is korte tijd geleden geheel op de schop geweest en "bij de tijd" geschreven. Daarbij is getracht een beperkte, overzichtelijke en goed toegankelijke verordening te creëren. Overbodige bepalingen van de oude verordening zijn niet meer overgenomen en de vrijstellingen zijn verruimd. In feite is daarmee reeds inhoud gegeven aan de dereguleringsdoelstelling.

De nieuwe verordening, die per 1 januari 2001 in werking is getreden, bevat wel enkele bepalingen die bij hantering van de evaluatiecriteria voor de PMV vragen kunnen oproepen.
Zo heeft de regeling van de meldingsplicht nu geen effect, aangezien deze in de praktijk (nog) niet wordt uitgevoerd en gehandhaafd. Dit is echter een kwestie van prioriteit. De regeling hangt samen met de nog te realiseren wens om meer onderzoek te doen naar behoefte aan en voorraden van oppervlaktedelfstoffen. In verband daarmee dient de regeling wel in stand te blijven.
De regeling voor de afwijking van de zware vergunningenprocedure is niet in alle opzichten even duidelijk. In deze bepalingen komen termen voor als "geringe omvang", "nauwelijks bij betrokken" en "van ondergeschikte betekenis". In beginsel zouden deze woorden in wettelijke regelingen moeten worden vermeden, maar dit is niet altijd mogelijk. Het is de bedoeling dat GS later, mede aan de hand van de praktijk, nog beleidsregels zullen opstellen om verder inhoud te geven aan de genoemde termen.

C. Conclusie

De ontgrondingenverordening is vrij recent volledig herzien, waarbij een verordening is ontstaan die beperkt van omvang, overzichtelijk en goed toegankelijk is. Het verdient aanbeveling enkele jaren met de nieuwe verordening ervaring op te doen alvorens voorstellen te doen voor inhoudelijke wijzigingen. Toetsing aan de criteria die gehanteerd zijn bij de evaluatie van de PMV geeft ook geen aanleiding tot het voorstellen van aanpassingen, mits op niet al te lange termijn de meldingsplicht operationeel wordt en gedeputeerde staten beleidsregels vaststellen voor de procedure voor eenvoudige zaken. Voor wat betreft de relatie tussen de herziening van het POP en de inhoud van de verordening lijkt er geen behoefte te bestaan aan het opnemen in de ontgrondingenverordening van meer of minder regels, ter bescherming van de fysieke leefomgeving, dan nu het geval is. Als in het verdere traject van de herziening van het POP hieromtrent toch wensen naar voren komen kunnen deze alsnog mede aan de hand van het advies van de stuurgroep worden beoordeeld.

## 3. Afkortingenwijzer

| | |
|---|---|
| Awb | Algemene wet bestuursrecht |
| BLOW | Bestuursovereenkomst Landelijke Ontwikkeling Windenergie |
| BPR | Binnenvaartpolitiereglement |
| BRTN | Beleidsvisie recreatietoervaart Nederland |
| CHS | cultuurhistorische hoofdstructuur |
| EDR | Eems Dollard Regio |
| EHS | ecologische hoofdstructuur |
| EMW | Essent Milieu Wijster |
| EU | Europese Unie |
| GGOR | gewenst grond- en oppervlaktewaterregiem |
| GS | gedeputeerde staten |
| ICT | informatie- en communicatietechnologie |
| IPR | Investeringspremieregeling regionale projecten |
| IVH | intensieve veehouderij |
| LAP | Landelijk Afvalplan |
| MERA | milieu, energie en recycling van afvalstoffen |
| NLTO | Noordelijke Land- en Tuinbouw Organisatie |
| NVVP | Nationaal verkeers- en vervoersplan |
| OV | overheden |
| PCO | Provinciale Commissie voor het Omgevingsbeleid |
| PDV | perifere detailhandelvestiging |
| PMV | Provinciale milieuverordening |
| POP | Provinciaal omgevingsplan |
| PS | provinciale staten |
| PVW | Provinciale verordening waterhuishouding |
| RO | Ruimtelijke Ordening |
| SMART | Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en op Tijd |
| SNN | Samenwerkingsverband Noord-Nederland |
| Wm | Wet milieubeheer |

gm/tk/coll.
F:\PRODUCT\FG\CTB\Huisstijl\tk-conc-visiedeel-pop-II.doc

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
18 september 2002

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de secretaris van de commissie mede te delen.*

# Verslag

## van de vergadering van de Statencommissie Milieu, Water en Groen

gehouden op 26 augustus 2002

**INHOUD**


Opening 2
Mededelingen 2
Vaststelling van de agenda 2
Verslag van de vergadering van 27 mei 2002 2
Ingekomen stukken 2
IPO-aangelegenheden 2
Energie uit asfalt 2
Evaluatie groene organisaties 3
Nota flora en fauna: beleid en uitvoering 9
Legesheffing Flora- en Faunawet 9
Verordening vrijstelling grondgebruiker 10
Spreekrecht 10
- *de heer Wijkman (namens de Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging)* 10
- *de heer Prins (namens de Noordelijke Land- en Tuinbouw Organisatie)* 11
- *de heer Mulder (namens de Vereniging Drentse Boermarken)* 13
- *de heer Arends (namens de Werkgroep Weidevogelbescherming Drenthe)* 13
Leren voor duurzaamheid, jaarprogramma 2002, deel 2 25
Waterkwantiteitsbeheersplan voor de provinciale kanalen 2002-2006 26
Jaarstukken 2001 27
Sluiting 29

**STATENCOMMISSIE MILIEU, WATER EN GROEN**

Verslag van de vergadering van de Statencommissie Milieu, Water en Groen, gehouden op 26 augustus 2002 in het provinciehuis te Assen.

**Aanwezig:**

mevrouw M.Ch.A. Smilde (CDA, voorzitter)
H. Baas (ChristenUnie)
F. Benning (VVD)
H.H. Dijkstra (GroenLinks)
A.J. Gaasbeek (OSD)
Ch.C. de Haas (OPD)
H.R. Hornstra (PvdA)
K. Jonker (CDA)
mevrouw H. Kempe-Foekens (ChristenUnie)
W.H. Kuiper (GroenLinks)
B. Popken (OPD)
mevrouw G.M. Remmelts-Mulder
J.P. Sluiter (D66)
K.H. Smidt (VVD)
M.J. Smit (D66)
mevrouw H.G. Stoel-Snater (PvdA)
K.J. de Vries (CDA)
H. Zomer (CDA)

**Voorts aanwezig:**

Joh. Dijks (VVD, gedeputeerde)
mevrouw A. Edelenbosch (PvdA, gedeputeerde)
S.B. Swierstra (VVD, gedeputeerde)
W.R. Visser (secretaris)
C.J. Mulder

**Afwezig met kennisgeving**

A. Haak (PvdA)
S.A. van der Schoot (Ouderenpartij)

## 1. Opening

De VOORZITTER opent de vergadering en deelt mee dat bericht van verhindering is ontvangen van de heren Haak en Van der Schoot. Zij heet de heer De Vries, die vandaag voor het eerst een MWG-vergadering bijwoont, van harte welkom.

## 2. Mededelingen

De VOORZITTER deelt mee dat de Productgroep Bodem in overleg met de gedeputeerden Edelenbosch en Dijks een presentatie wil verzorgen over de inhoudelijke werkzaamheden van de productgroep, in combinatie met een excursie. Na consultatie van de commissieleden stelt zij vast dat maandag 28 oktober 2002 ('s middags) de meest geschikte datum is.

## 3. Vaststelling van de agenda

De VOORZITTER constateert dat de commissie instemt met de conceptagenda en dat de agenda hiermee is vastgesteld.

## 4. Verslag van de vergadering van 27 mei 2002

Het verslag wordt conform het ontwerp vastgesteld.

## 5. Ingekomen stukken

De ingekomen stukken worden voor kennisgeving aangenomen.

## 6. IPO-aangelegenheden

Van de gelegenheid om vragen te stellen over IPO-aangelegenheden wordt geen gebruik gemaakt.

## 7. Brief van gedeputeerde staten van 7 mei 2002, kenmerk 17/6.19/2002003813, inzake energie uit asfalt (geagendeerd op verzoek van de GroenLinks-fractie)

De heer KUIPER stelt vast dat het wel heel lang heeft geduurd voordat dit onderwerp op de agenda is verschenen.

Wat betreft het rendement bij gebruik in woningen vraagt spreker zich af of het college zich bewust is van het fenomeen warmtepompen die kunnen zorgen voor een goede combinatie. De warmte die in de zomertijdmaanden ontstaat via de zon wordt daarbij opgeslagen in het grondwater. De gebruikelijke temperatuur van 10 graden wordt licht verhoogd naar 13 à 14 graden. Voor een warmtepomp is dat een ideale temperatuur. Bij onttrekking van warmte in de winter wordt de temperatuur weer 10 graden en krijgt de warmtepomp een anderhalf keer zo hoog rendement terwijl de techniek op zich al een factor 2 aan rendement beter is dan een gasgestookte verwarming. De lagere-temperatuursverwarmingssystemen kunnen daaraan optimaal gekoppeld worden. Bij nieuwbouw kan heel goed naar deze combinatie gekeken worden.
Ook bij het opslaan van door het wegdek opgewarmd water in aquifers is de techniek van warmtepompen toepasbaar. Het rendement is zelfs nog hoger omdat de uitvoerwarmte laag kan blijven. Dat geldt uiteraard ook voor het nadeel van de zomerafkoeling. Wat betreft de invoering en overschakeling moet "geleidelijkheid" het trefwoord zijn. Spreker pleit voor een geleidelijke invoering van het systeem in combinatie met energiearme inrichting van bedrijventerreinen, zongericht bouwen en andere besparingsprojecten. Hij heeft hierbij niet het oog op vliegvelden omdat die een type vervoer kennen dat het tegendeel vormt van energiearme transportmiddelen.

De heer SLUITER proeft uit de toonzetting van de brief erg weinig enthousiasme. Er komt misschien een proefproject in 2003 en dan ligt het voortouw ook nog bij de gemeenten. Er wordt overigens tegelijkertijd gezegd dat de provincie een initiërende rol heeft. Het lijkt spreker in ieder geval dat hier de nodige kansen liggen, ook al is de techniek nog niet volledig ontwikkeld. Er zou in ieder geval ruimte moeten worden gemaakt voor de nodige experimenten. Helaas gebeurt er nog te weinig.
De knelpunten bij energie uit asfalt lijken vooral te zitten in procedures en ambtelijke stroperigheid. In de brief worden vooral zaken genoemd die het moeilijk maken om energie uit asfalt te winnen. De provincie heeft echter een energienota uitgebracht en zou hiermee daadwerkelijk aan de gang moeten gaan.

De heer BENNING heeft eveneens de indruk dat de brief op onderdelen te negatief is. Het lijkt hem dat er op dit punt de nodige kansen bestaan. Hij herinnert eraan dat indertijd is gevraagd om een proef op de startbanen van vliegveld Eelde en vraagt de gedeputeerde naar de stand van zaken op dit punt.

De heer HORNSTRA wijst erop dat namens zijn fractie aandacht is gevraagd voor het onderzoeken van mogelijkheden op dit punt op nieuwe industrieterreinen.

De heer DIJKS is uiteraard op de hoogte van het bestaan van warmtepompen. De provincie heeft een project op dit terrein in Emmen gefinancierd.

De heer KUIPER heeft vooral willen wijzen op de combinatie van het project Energie uit asfalt en warmtepompen. Ook hij vindt de brief van het college nogal afhoudend.

De heer DIJKS zegt dat het streven is gericht op energiezuinig bouwen in het algemeen en dat daarbij zeker ook wordt gekeken naar combinaties van verschillende technieken. In het kader van de energienota heeft de provincie al het nodige stimulerende werk gedaan, maar zij kan natuurlijk niet alles financieren. Andere partijen - woningcorporaties en gemeenten - hebben ook verantwoordelijkheden op dit punt. Als gemeenten bijvoorbeeld met revitaliseringsprojecten komen, is het de provincie die aandacht vraagt de energiecomponent. Alle plannen worden daarop getoetst, maar de provincie heeft niet de mogelijkheid om bepaald beleid af te dwingen. Wel kan zij een handje helpen bij het inzichtelijk maken van de ingewikkelde subsidieregelingen. De provincie heeft natuurlijk ook oog voor de haalbaarheid. Energie uit asfalt is alleen mogelijk bij nieuwe wegen, maar de provincie legt nauwelijks nieuwe asfaltwegen aan.
In antwoord op de vraag van de heer Benning merkt spreker op dat zich nog geen partij heeft gemeld die met behulp van de provinciale bijdrage genoeg perspectief ziet in een experiment op het vliegveld Eelde. De staten zullen erover worden geïnformeerd zodra dat het geval is.

De heer KUIPER vindt dat de provincie een eigen verantwoordelijkheid heeft en vindt niet alleen de brief maar ook het antwoord van de gedeputeerde te afhoudend en dus te mager.

**8. Statencommissiestuk van 8 juli 2002 en de nadere brief van gedeputeerde staten van 14 augustus 2002, kenmerk 25/6.11/2002005586, Evaluatie groene organisaties**

De VOORZITTER merkt op dat dit stuk niet is aangemeld voor een duale behandeling, maar meent wel dat het zich goed leent voor het aan de orde stellen van de kaderstellende rol van de staten.

Mevrouw STOEL vraagt zich af waarom bijna een jaar na afronding het rapport nu pas ter bespreking voorligt. Zij zegt niet erg onder de indruk te zijn van het rapport van Berenschot. Een opdracht als deze zou nú zeker geschikt zijn geweest voor ons “eigen” onafhankelijk onderzoeksbureau.
De aanbevelingen van Berenschot zijn tamelijk voor de hand liggend. De onderzoekers geven de groene instellingen een ruime voldoende, want de provinciale gelden worden recht- en doelmatig besteed. Dit is een felicitatie waard. Uiteraard worden ook enkele punten genoemd die voor verbetering vatbaar zijn en de instellingen kunnen zich daarin vinden. Het rapportcijfer voor de provincie is echter minder hoog. Er moet meer aan vraagsturing worden gedaan en de houding jegens de instellingen moet zakelijker worden. In dit verband worden enkele instrumenten genoemd: een provinciaal jaarprogramma van eisen, voortgangsoverleg en een jaarrapportage van de instellingen. Samen met de overige aanbevelingen moet die verzakelijking worden bereikt. Een bijkomend voordeel is dat de instellingen beter weten waar ze aan toe zijn. Spreekster kan zich hierin vinden. De systematiek van de budgetsubsidie is immers bedoeld om zowel aan de zijde van de subsidieverstrekker als aan de zijde van de ontvanger duidelijkheid te creëren. In de beleidsbrief wordt overigens gesproken over een door het college vastgesteld jaarprogramma. Strookt dit wel met het dualisme? Wordt niet bedoeld een door provinciale staten vastgesteld jaarprogramma?
Spreekster kan zich vinden in de opmerkingen over de flexibilisering van een deel van het budget. Misschien zou dat deel nog wel iets groter kunnen zijn dan in het rapport wordt opgemerkt.

De provincie moet duidelijk sturen, maar de organisaties mogen onder geen beding een verlengstuk van het ambtelijk apparaat worden. Het is van wezenlijk belang dat ze hun eigen identiteit behouden met het oog op de erkenning die de organisaties vanuit de maatschappij krijgen. De luis-in-de-pelsfunctie blijft zeer waardevol.
Wat betreft het verder vermarkten van de groene instellingen sluit spreekster zich aan bij de kritische opmerkingen in het rapport. Zij ziet niet in dat voor dit type organisaties een sterk commercieel gerichte toekomst is weggelegd.
Voorgesteld wordt om de aanbevelingen verder uit te werken in fase II. Hoe zal dit gestalte moeten krijgen? Welke rol is daarbij weggelegd voor provinciale staten? Welke rol zullen de organisaties spelen in het vervolgtraject? De organisaties hebben in hun positief getoonzette brieven zelf enkele punten aangedragen die daarbij zeker moeten worden betrokken. Dat in het vervolgtraject de in de Koepelnotitie genoemde punten nader onder de loep worden genomen, is zinvol. Hetzelfde geldt uiteraard voor het tot stand brengen van een heldere budgetsubsidiesystematiek voor alle budgetinstellingen. Daarbij moet wel bedacht worden dat het in dit geval gaat om positief beoordeelde instellingen. Het rapport van Berenschot toont niet de noodzaak aan om de bestaande systematiek helemaal overboord te gooien. Vanuit de huidige systematiek dient in goed overleg met de instellingen te worden toegewerkt naar de gewenste verbeteringen.

Ook de heer BAAS vindt dat het Rapport-Berenschot over de groene instellingen nogal laat ter bespreking voorligt. Het Centrum voor Arbeid en Beleid(CAB)-rapport is kwalitatief beter dan dit rapport waarin gewoon feitelijke onjuistheden staan. Dat betekent niet dat het rapport niets voorstelt, hoewel de aanbevelingen niet zo erg verrassend zijn na de doorlichting van de welzijnsinstellingen. In de welzijnssector ging het om organisaties die belangen behartigen van mensen die zich kunnen laten horen. In de groene sector gaat het echter om natuur- en milieuwaarden die zonder dat ze zich kunnen laten horen afhankelijk zijn van menselijk handelen. Ook de provincie Drenthe geeft er soms blijk van daarmee op een verkeerde wijze om te springen, getuige het statenstuk over de morbide hobby van een aantal Drenten om te motorcrossen met alle nadelige gevolgen voor natuur en milieu van dien.

Spreker vindt het werk van de groene organisaties van het grootste belang. Ze doen goed werk en besteden het geld op een verantwoorde manier. De organisaties scoren wat dit betreft beter dan de provincie die er niet in is geslaagd om een heldere visie op tafel te leggen. De provinciale informatievoorziening is zo verwarrend dat de groene instellingen niet altijd weten wat ze aan de provincie hebben. De gedeputeerde zou hierop even moeten ingaan.
Hoe oordeelt het college over flexibilisering van een deel van het budget? Het rapport is hierover niet erg duidelijk. Spreker vindt het overigens een goede zaak.
De relatie tussen opdrachtgever en opdrachtnemer wordt wat te ongenuanceerd weergegeven. Het is heel belangrijk dat de groene organisaties zelf initiatieven kunnen nemen. Hun luis-in-de-pelsfunctie is van essentieel belang.
Spreker kan zich al met al vinden in het advies van het college en wacht met belangstelling de uitwerking in fase II af.

De heer GAASBEEK feliciteert de voorzitter met haar benoeming tot lid van de Tweede Kamer en wenst haar daarbij veel succes. Ook bedankt hij haar voor de wijze waarop zij leiding heeft gegeven aan de vergaderingen van de commissie.
Spreker vraagt zich af waarom het Bureau Berenschot is gevraagd een onderzoek in te stellen naar het functioneren van de drie groene instellingen. Waren de problemen zo groot dat de provincie ze niet zelf kon oplossen? Het is volstrekt duidelijk dat de drie groene instellingen goed functioneren. Sprekers bezwaren tegen het onnodig inschakelen van externe bureaus moet het college genoegzaam bekend zijn. Ook deze evaluatie vermag zijn enthousiasme niet te vergroten. Hij had graag gezien dat de groene instellingen wat meer verantwoordelijkheid hadden gekregen bij het opstellen van deze evaluatie. Er staan overigens enkele waardevolle suggesties in het stuk, maar op onderdelen is ook slordig werk geleverd.
Het college stelt voor om van aanbodgericht te gaan naar vraaggericht werken met de groene instellingen. Spreker meent echter dat de huidige werkwijze al goed is te noemen. Er is werkendewijs een soort mix ontstaan van beide types. Als een fundamenteel andere relatie wordt aangegaan, kan veel van het verworvene verloren gaan. Zo nodig kan onnodige personele vervlechting

worden bijgesteld. Het gaat kennelijk slechts om één persoon, te weten de secretaris van Landschapsbeheer Drenthe (LD). Een opschaling tot een grote noordelijke organisatie wijst hij af. Bij het toerisme is al duidelijk geworden waartoe dat kan leiden. Het moet op Drentse schaal worden gehouden, dan zijn ook de lijnen korter. De provincie heeft al genoeg narigheid meegemaakt met allerlei fusieprocessen.
Vraaggericht werken houdt toch niet in dat alleen het college het richtpunt is? Er gaat toch duaal worden gewerkt? Dan moeten niet provinciale ambtenaren onderzoeken wat de maatschappelijke vraag is.
Nu wordt de subsidierelatie één keer per jaar vastgesteld. Dat is belangrijk voor de groene instellingen om hun organisatie goed te kunnen regelen en continuering van kwaliteit te kunnen garanderen. Als er een jaarlijkse toekenning komt op basis van een werkplan zal de huidige situatie, die op een zorgvuldige manier is ontstaan, volledig worden ondermijnd. Misschien zou het een goede zaak zijn als de groene instellingen binnen afzienbare tijd hun activiteiten en producten in beeld brengen. Daaraan zou hun functioneren dan kunnen worden getoetst.
Er is toch al sprake van een jaarlijkse sturingsruimte in de vorm van een jaarlijkse toetsing van werkplan en jaarrekening?
Er is nog onduidelijkheid over het jaar 2004 na de evaluatie. Is dat fase II?
Spreker vindt het een goede zaak dat het college de groene instellingen de gelegenheid heeft geboden te reageren op het rapport. Dat zij kritische kanttekeningen hebben geplaatst, is logisch. Hoewel het rapport nogal wat gegevens laat zien die al bekend zijn, zijn enkele suggesties wellicht positief te benaderen. Het is echter frustrerend te moeten vaststellen dat een aantal cijfermatige gegevens onjuist zijn. Het is aan het college om dat te corrigeren.
Het is goed dat de groene instellingen in het verleden de gelegenheid hebben gekregen om een onafhankelijke positie ten aanzien van de provincie in te nemen. Dit past in het duale stelsel. Een enkele keer komt ook het gemeentelijke facet aan de orde. De provincie dient zich niet in te laten met zaken die onder de gemeentelijke verantwoordelijkheid vallen.
Niet duidelijk is wat er met dit stuk gaat gebeuren. Moeten de staten aangeven welke richting moet worden ingeslagen? Spreker heeft in ieder geval geen behoefte aan ingrijpende veranderingen.

De heer ZOMER veronderstelt dat indertijd op goede gronden is besloten om het Bureau Berenschot het onderzoek te laten doen. Er was in ieder geval één argument om dit onderzoek te laten uitvoeren door het CAB: de cultuur binnen de provinciale instelling was bij het CAB al bekend uit het onderzoek naar de welzijnsinstellingen. Het is zonder meer merkwaardig te noemen dat enkele feiten in het rapport van Berenschot niet juist zijn. Van een onderzoeksrapport mag in ieder geval worden verwacht dat de feiten kloppen. De gegevens zijn kennelijk niet bij de instellingen geverifieerd. Van een gerenommeerd bureau als Berenschot had iets anders mogen worden verwacht, ook al waren de conclusies wellicht dezelfde geweest. Merkwaardig is ook de reactie hierop van het college dat zelfs bij feitelijke onjuistheden het rapport niet mag worden aangetast. Kennelijk heeft het college diep respect voor het onderzoeksbureau. Het gedraagt zich als een worstelaar die zich al bij voorbaat gewonnen geeft. Spreker wijst er echter op dat het onderzoeksbureau met goud wordt betaald en dat het zijn huiswerk moet overdoen als het niet goed is gedaan.
De CDA-fractie hecht veel belang aan een sterke positie van maatschappelijke organisaties. Dat geluid is zo oud als de christendemocratie zelf. Zo'n maatschappelijke organisatie moet haar naam echter wel waarmaken; zij moet in ieder geval een breed draagvlak hebben in de samenleving. Maatschappelijke organisaties moeten onafhankelijk en zelfstandig een eigen beleid kunnen bepalen. Dat kan onder andere door meerdere inkomende geldstromen te genereren. Die geldstromen - bijvoorbeeld donaties en giften - dienen het maatschappelijk draagvlak te onderstrepen. Organisaties die alleen maar willen bestaan van subsidies of sponsorgelden, krijgen te maken met gevraagde tegenprestaties en zijn dus niet volstrekt onafhankelijk. Subsidieverlening door de overheid is een relatie van prestatie en tegenprestatie. De prestatie kan worden geleverd aan de provincie maar ook aan andere instellingen. Dat kunnen individuele mensen zijn die zich hebben georganiseerd, maar ook zaken als natuur, milieu en kennisbanken en dergelijke.
De provincie heeft een herijking van het welzijnsbeleid in gang gezet en daarbij gezegd dat te zijner tijd de groene instellingen ook onder de loep

zouden worden genomen. De nieuwe basis voor subsidiëring is gelegd in het stuk Schaduwen vooruit. Het sleutelwoord daarin is: vraaggestuurd. De provincie mag en moet van de subsidieontvangers een prestatie vragen die past in het provinciale beleid. Zij moet deskundigheid in huis hebben om die vraag goed te formuleren, zowel in kwantitatieve als in kwalitatieve zin. Berenschot concludeert dat die deskundigheid uit de provinciale organisatie is weggevloeid. Dit zal dus hersteld moeten worden. De vraagstelling zal in bestuurlijk overleg goed overgebracht moeten worden. Wat betreft de uitvoering is de organisatie zelf verantwoordelijk voor kwaliteit en management waarbij men alle kwaliteiten naar eigen inzicht mag inzetten.
In het rapport komt nog de vraag aan de orde of de provincie de financiering op zich moet nemen van tegen haarzelf gerichte bezwaar- en beroepschriften op milieuterrein. Daaraan vooraf gaat de vraag of de Milieufederatie Drenthe (MFD) bezwaar wil maken tegen beleid dat zij zelf heeft voorgesteld of mede heeft vormgegeven, bijvoorbeeld door middel van deelname aan overleg. In een dergelijke situatie moet men ervan kunnen uitgaan dat de MFD zich conformeert aan het overlegresultaat en niet op een later tijdstip alsnog bezwaar aantekent. Spreker vindt dan ook dat in de subsidiëring van de MFD geen bedrag moet worden opgenomen voor bezwaar- en beroepschriften tegen de provincie. Die activiteiten kunnen naar zijn mening ook niet als beleidsbeï nvloeding worden aangemerkt en moeten daarom uit andere geldstromen worden gefinancierd. Spreker benadrukt dat zelfs de schijn van belangenverstrengeling moet worden vermeden. De rollen moeten volstrekt duidelijk zijn. Hij kan zich met inachtneming van de door hem gemaakte opmerkingen vinden in het advies.

De heer KUIPER stelt vast dat op de pagina's 12 en 16 van het rapport wordt gesproken over de groene instellingen als uitvoerders van provinciaal beleid. Hij vindt dit tekenend voor het Rapport Berenschot: wie betaalt, bepaalt. De provincie dient gemeenschapsgelden doelmatig te besteden en daarover verantwoording af te leggen. Verder wordt in het rapport gesteld dat de politieke keuzes door de provincie goed onderbouwd moeten worden uitgewerkt in beleid. Dat is natuurlijk juist, maar vergeten wordt dat de provincie daaraan voorafgaand ook de taak heeft om de verwezenlijking van politieke keuzen mogelijk te maken. In dat proces moet de provincie zoveel mogelijk informatie verzamelen en daar hoort ook gekleurde informatie bij. Sommige belangengroeperingen kunnen zichzelf uitstekend bedruipen (bijvoorbeeld Noordelijke Land- en Tuinbouw Organisatie (NLTO) en Natuurmonumenten) maar andere niet, terwijl ze toch ook een belangrijke maatschappelijke taak hebben. Te denken valt aan de gesubsidieerde groene instellingen. De provincie heeft terecht de financiering ervan op zich genomen, want de groene instellingen vertegenwoordigen niet een bemiddelde achterban maar een deel van de samenleving dat zichzelf niet kan vertegenwoordigen, te weten natuur en milieu. Deze spreekbuis behoort zonder geldzorgen of overdreven acquisitiewerk te functioneren. Uiteraard hoort daar wel een jaarlijkse verantwoording bij over het bestede geld en het uitgevoerde werk. Financieel moet het kloppen en het werk moet binnen de wettelijke mogelijkheden passen.
Er dient al met al een onderscheid zijn tussen procesdoelen en productdoelen. Het proces moet controleerbaar zijn aan de hand van kwaliteitseisen; het product moet onafhankelijk tot stand kunnen komen. Provinciaal geld dient te worden besteed aan het proces, terwijl het product voor de verantwoordelijkheid van de groene instellingen is. In dit verband kan een vergelijking worden gemaakt met de pro-Deoadvocatuur: binnen de wettelijke eisen krijgt deze advocatuur geld om klanten te vertegenwoordigen die eventueel in conflict zijn met de organisatie die hen betaalt. Ten slotte dringt spreker er bij het college op aan om opnieuw in overleg te treden met de groene instellingen over de te maken werkafspraken.

De heer BENNING memoreert dat het stuk moet worden beoordeeld aan de hand van de volgende kaders: nagaan of de jaarlijkse subsidie aan de organisaties recht- en doelmatig worden aangewend en het toetsen van de sturende rol van de provincie als subsidieverstrekker. Daarin past heel goed dat een extern bureau opdracht wordt gegeven om een objectief onderzoek te laten doen op basis waarvan de staten hun controlerende functie kunnen uitoefenen. Het college zegt in te kunnen stemmen met de conclusies van het Bureau Berenschot, ook al zitten daarin nog de nodige vraagpunten. Ook wil het college een actieve rol spelen als subsidieverstrekker zonder dat overigens te onderbouwen. Het is een goede zaak om

in fase II over te gaan op sturing op vooraf door het college vastgestelde producten of activiteiten (vraagsturing).
Spreker vindt niet dat de MFD mag worden beschouwd als uitvoerend orgaan van de provincie. Dat zou de positie van de MFD er alleen maar onduidelijk op maken. Verder mag Landschapsbeheer Drenthe geen taken overnemen van gemeenten. Er heeft niet voor niets een gemeentelijke herindeling plaatsgevonden. Hij vindt het toekennen van flexibele budgetten een goede zaak, maar achteraf moet wel beoordeling kunnen plaatsvinden. Eigen initiatief mag best worden beloond, maar verantwoording over besteding van de gelden kan niet achterwege blijven.
Gesteld wordt dat in het algemeen recht- en doelmatig wordt omgegaan met de subsidies. Houdt dit in dat op enkele onderdelen dat nog niet het geval is? Heeft de personele vervlechting geleid tot een verkapte uitbreiding van het provinciale apparaat? Zal een eventuele vervlechting worden gerepareerd? Hoe denkt het college over de opschaling van de MFD en het Consulentschap Natuur- en Milieueducatie (CNME) tot de drie noordelijke provincies? Het kan in het algemeen geen kwaad om af en toe eens over de schutting te kijken om te voorkomen dat het beleid al te intern gericht wordt.

De heer SLUITER merkt allereerst op dat het van groot belang is om in het kader van de Budgetsubsidieverordening duidelijke en inzichtelijke plannen op te stellen. Daarbij hoort een planning- en controlcyclus. Wat bedoelt Berenschot precies met flexibilisering? Hij heeft de indruk dat dit er met de haren worden bijgesleept. Liggen in een goede planning- en controlcyclus niet voldoende waarborgen voor sturing?
Bedrijfsvoering is in beginsel geen zaak voor de subsidiegever. De subsidiegever stuurt op samenhang tussen provinciaal beleid en het voorgelegde planprogramma en op de beschikbaarheid van provinciale middelen.
Als inderdaad sprake is van een doorgeslagen sturing op afstand, is dat een probleem voor de provincie en niet voor de groene instellingen. Kennelijk is er onvoldoende deskundigheid bij de provincie. Zij moet kunnen beoordelen of met de beschikbaar gestelde middelen voldoende van het provinciale beleid wordt gerealiseerd. De relatie tussen de provincie en de groene instellingen dient met het oog op een vruchtbare samenwerking helder te worden gedefinieerd. Waar spreken partijen elkaar op aan? Wie is waarvoor verantwoordelijk? Volgens Berenschot heeft de provincie op dit punt haar zaken niet goed op orde.
Er is natuurlijk niets op tegen om eens een discussie te voeren over nut en noodzaak van het werk van de groene instellingen. Het verkennen van markten en dergelijke ligt meer op het terrein van de bedrijfsvoering van de instellingen dan op het terrein van de provincie. Het genereren van andere geldstromen is immers een kwestie van die instellingen zelf, zolang die geldstromen het provinciale beleid maar niet overschaduwen. Daarvan is echter nog niets gebleken.
Opschaling tot de drie noordelijke provincies kan nuttig zijn. Er wordt overigens al met elkaar samengewerkt in noordelijk verband. Dat moeten de groene instellingen vooral blijven doen en dan wellicht in hetzelfde tempo waarin de provincies te werk gaan. Wellicht zou eens moeten worden nagegaan of de organisaties van de MFD en het CNME niet wat meer in elkaar kunnen worden geschoven nu hun doelstellingen niet uiteenlopen.
Spreker verwondert zich er ten slotte over dat de groene instellingen nog steeds nodig zijn. Hoe komt het toch dat de overheid nog steeds niet zonder dergelijke instellingen kan?

De heer POPKEN stelt vast dat de groene instellingen een vaste plaats in de maatschappij hebben gekregen en bijzonder nuttig werk doen. Hij is dan ook geen voorstander van afschaffing of fusies.
Het is hoogst merkwaardig dat het college uitspreekt dat er geen kritiek mogelijk is op het Rapport Berenschot. Dat is des te merkwaardiger omdat in de brief van 14 augustus 2002 wél rekening wordt gehouden met de opmerkingen van de groene instellingen. Spreker is al met al van mening dat het mogelijk moet zijn om kanttekeningen te plaatsen bij het Rapport Berenschot.

Mevrouw EDELENBOSCH merkt allereerst op dat de opmerkingen van de commissieleden en kanttekeningen van insprekende instellingen worden meegenomen bij de uitwerking in fase II.
Argument 4.1 draagt een principieel karakter. Het heeft inderdaad vrij lang geduurd voordat het rapport kon worden geagendeerd. Er is hierover veel overleg gevoerd met de instellingen en binnen de provinciale organisatie zelf. Het lijkt haar onjuist om in een rapport, waarover zoveel overleg heeft

plaatsgevonden, ingrijpende veranderingen aan te brengen. Er is een gekwalificeerd bureau ingehuurd om dat rapport op te stellen en de staten zijn volledig op de hoogte van de reacties van de instellingen. Het rapport dient te worden gezien als een basis voor het creëren van een heldere aansturing van provinciewege.
Volgens het rapport hebben de groene instellingen het prima gedaan en schort er nog het een en ander aan het functioneren van de provincie. Dat zal het college zich ongetwijfeld ter harte nemen, maar men kan zich voorstellen dat het goed functioneren van de instellingen niet helemaal los kan worden gezien van enkele tips en handreikingen van de provincie.
De groene instellingen moeten zich vrijelijk in de samenleving kunnen bewegen zolang dat niet strijdig is met taken en verantwoordelijkheden van de provincie. In het kader van het duale systeem zal nog nader moeten worden bepaald welke de verantwoordelijkheden van het college en de staten zijn als het gaat om vooraf vast te stellen producten of activiteiten. De groene instellingen moeten inderdaad in staat worden gesteld een onafhankelijk en zelfstandig beleid te voeren.
In fase II zullen de onder 5 genoemde onderwerpen worden uitgewerkt. Er is een werkgroep die zich bezighoudt met verbetering van de organisatie - ook in relatie tot de gesubsidieerde instellingen - en deze werkgroep zal ongetwijfeld rekening houden met hetgeen de commissieleden hebben opgemerkt. In 2004, als de nieuwe budgetperiode ingaat, zal op basis van het nieuwe systeem moeten kunnen worden gewerkt. In de loop van dit jaar zullen daartoe de eerste voorstellen bij de staten op tafel komen.
Spreekster zegt het erg belangrijk te vinden dat flexibilisering van een deel van de subsidies helder wordt gedefinieerd bij de uitwerking van de aanbevelingen in fase II. Die flexibilisering is nodig om de instellingen in staat te stellen snel te reageren.
Het Bureau Berenschot is gekozen na een zorgvuldige procedure, waarin zelfs de eerste drie offertes zijn afgewezen.
De staten hebben indertijd terecht besloten om een extra budget beschikbaar te stellen voor het CNME om in scholen te gaan werken, onder andere om gemeenten te stimuleren daaraan mee te gaan doen. Als zodanig kunnen groene instellingen dus een zekere betrokkenheid hebben bij gemeentelijk beleid, in weerwil van hetgeen Berenschot hierover heeft gezegd. 11 van de 12 gemeenten zullen de financiering overnemen als dit provinciale scholenproject afloopt. Ook wijst spreekster erop dat gemeenten gebruik kunnen maken van de Regeling inzake onderhoudsovereenkomsten landschapselementen (ROL).
Er is inderdaad tot op zekere hoogte al sprake van een noordelijke opschaling van het werk van de groene instellingen. Als het kan, wordt er samengewerkt. Dat is dus geheel iets anders dan een fusie.
De personele vervlechting moet absoluut niet gezien worden als een verkapte uitbreiding van het provinciale apparaat. Het gaat hier om een historisch gegroeide situatie waarbij 0,5 fte in het geding is.

De heer DIJKS zegt dat nog nagedacht moet worden over de vraag wie de jaarprogramma's vaststelt. De groene instellingen en ook provinciale staten hebben hierin eveneens een taak.
De afgelopen drie jaar zijn vraagstelling en taakuitvoering danig verbeterd. Uiteraard kunnen verschillende accenten worden gelegd, maar de subsidiëringsystematiek - inclusief planning- en controlcyclus - dient over de gehele linie dezelfde te zijn. Het lijkt spreker dat alle misverstanden over voortgang en continuïteit van de projecten inmiddels zijn opgelost. De verantwoordelijkheden van ambtelijke organisaties en van groene instellingen zijn duidelijk gescheiden. Dat partijen elkaar op deze manier positieve prikkels kunnen geven, is alleen maar toe te juichen.
Dat de groene instellingen bij tijd en wijle beroeps- en bezwaarprocedures voeren, is natuurlijk hun eigen verantwoordelijkheid en volstrekt legitiem.
Uit de ingediende begrotingen blijkt hoeveel geld daaraan wordt besteed. Het lijkt spreker gewenst om een scheiding aan te brengen tussen dat budget en de van provinciewege verstrekte middelen. Het is in ieder geval van belang dat op dit punt een transparant beleid wordt gevoerd.

TWEEDE TERMIJN

Het is mevrouw STOEL nog niet goed duidelijk wanneer fase II nu precies begint. Zij kan zich in het algemeen vinden in het antwoord van beide gedeputeerden en gaat ervan uit dat hierover in de nabije toekomst nader zal worden gesproken.

De heer BAAS sluit zich aan bij mevrouw Stoel.

De heer GAASBEEK heeft duidelijk willen maken dat groene instellingen zich niet moeten bemoeien met beleidsontwikkeling in de gemeenten. Dat staat los van milieueducatieprojecten in het onderwijs.

De heer ZOMER merkt aan het adres van de heer Sluiter op dat hij erg blij is met de groene instellingen en dat hij hoopt dat ze er nog heel lang zullen blijven. Groene instellingen vervullen een belangrijke maatschappelijke functie.
Het lijkt spreker dat vraaggestuurd werken automatisch leidt tot flexibilisering van een substantieel deel van de middelen. Hij is daar dan ook voorstander van.

De heer KUIPER stelt vast dat beide gedeputeerden van mening zijn dat de groene instellingen een eigen verantwoordelijkheid hebben, maar dat in het rapport staat dat de provincie de verantwoordelijkheid voor het formuleren van de opdrachten niet mag overlaten aan de uitvoerende organisaties. Met het oog op deze tegenstrijdigheid heeft hij in eerste termijn een onderscheid gemaakt tussen proces en product. Wat betreft het eerste heeft de provincie de verantwoordelijkheid voor het stellen van kwaliteitseisen en wat betreft het laatste moet bedacht worden dat de groene instellingen onder andere gevraagd en ongevraagd advies kunnen geven. Dat moet onverkort worden gehandhaafd.

De heer BENNING sluit zich bij de heer Kuiper aan. De groene instellingen moeten in staat zijn signalen uit de samenleving te vertalen en dan moet achteraf maar worden beoordeeld of ze dat goed hebben gedaan.

De heer SLUITER merkt op dat de vraag aan het einde van zijn betoog in eerste termijn een retorisch karakter had. Hij vraagt nog welke betekenis de door de commissieleden gestelde vragen en gemaakte opmerkingen hebben voor de tweede fase.

Mevrouw EDELENBOSCH merkt aan het adres van de heer Sluiter op dat de in het kader van de Werkgroep Reorganisatie Ambtelijk Apparaat gemaakte afspraken bij de staten terug komen. Het college zal zeker zijn voordeel doen met de aanbevelingen van Berenschot en de kritische kanttekeningen van de commissie. De commissie zal later kunnen beoordelen of haar kanttekeningen in voldoende mate verwerkt zijn. Uiteraard zullen goede procedures niet worden afgeschaft. Het kan heel goed zijn dat na intern overleg blijkt dat bepaalde passages in het rapport, bijvoorbeeld met betrekking tot de vraagsturing/opdrachtverlening, in aanmerking komen voor een zekere nuancering.

De heer KUIPER zegt dat het van tweeën een is: of het rapport wordt integraal overgenomen of er worden nuanceringen in aangebracht.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat het in Drenthe soms anders werkt dan in het rapport staat. Plannen en projecten zullen in overleg met deskundigen van de uitvoerende instellingen op papier moeten worden gezet. Daarover kunnen de staten dan een oordeel uitspreken en vervolgens wordt de opdracht - bij goedkeuring - aan de instellingen verstrekt. Het zal echter niet zo zijn dat de instellingen die opdracht dan voor het eerst onder ogen krijgen.
Flexibilisering van het budget is inderdaad een goede zaak, als maar volstrekt duidelijk is wat daaronder moet worden verstaan.

De VOORZITTER stelt vast dat het stuk afdoende is behandeld en gaat ervan uit dat er nog een discussie zal plaatsvinden over de invulling van fase II, de verantwoordelijkheid voor de invulling van de jaarprogramma's en de flexibilisering van het budget.
Spreekster stelt voor de agendapunten 9, 10 en 11 gezamenlijk te behandelen, omdat deze agendapunten in elkaars verlengde liggen. Zij constateert dat de commissie instemt met haar voorstel.

**9. Statencommissiestuk van 12 augustus 2002, kenmerk 27/6.7/2002004135, Nota flora en fauna: beleid en uitvoering wetgeving en de nadere brief van gedeputeerde staten van 20 augustus 2002, kenmerk 27/6.7/2002004135, Laatste stand van zaken met betrekking tot de uitvoering van de Flora- en Faunawet**

**10. Statenstuk 965, Legesheffing Flora- en Faunawet**

## 11. Statenstuk 969, Verordening vrijstelling grondgebruiker en de nadere brief van gedeputeerde staten van 21 augustus 2002, kenmerk 27/6.9/2002005334

**Spreekrecht**

De heer WIJKMAN zegt namens de Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging (KNJV) te spreken. Hij kan zich vinden in het aanwijzingsbesluit conform artikel 67, doch constateert dat wordt nagelaten de middelen te noemen. Dit is echter wel vereist conform artikel 10 van het Besluit beheer en schadebestrijding dieren. Indien het college dit niet repareert, zal het aan ieder jachtaktehouders die in Drenthe van deze aanwijzing gebruik wil maken, schriftelijk moeten laten weten welke middelen er gebruikt mogen worden. Nederland telt bijna 30.000 jachtaktehouders.
Het college dient meer helderheid te geven over het reewildbeheer. Uit hetgeen op de pagina's 24 en 45 wordt opgemerkt, is op te maken dat het college een ontheffing of aanwijzing wil geven voor het beheer van reewildpopulaties. Als onderbouwing zou het ter verduidelijking het volgende kunnen toevoegen: "Het college kiest voor voortzetting van het tot nu toe gevoerde beleid van populatiebeheer. Bij niet ingrijpen in de populaties zullen de aantallen reeën stijgen. Als gevolg hiervan ontstaat meer voedsel- en territoriumconcurrentie en dus voedsel- en territoriumstress. Hierdoor zullen meer trek- en zwerfbewegingen plaatsvinden met als gevolg meer aanrijdingen in het verkeer en verdrinkingsslachtoffers. Het lijden dat hiervan het gevolg is, is onnodig en te voorkomen. De kans op belangrijke landbouwschade is ook groter. Dit willen wij evenals periodieke massale sterfte zoveel mogelijk voorkomen". Deze tekst is ontleend aan het beleidsplan in Fryslân en is in lijn met de Toelichting besluit beheer en schadebestrijding van de Flora- en Faunawet.
Op pagina 22 van de nota geeft het college aan lokaal ontheffing te willen verlenen voor afschot van vossen indien predatie aantoonbaar leidt tot een afname van de soorten van de rode lijst. Tegelijkertijd stelt het college dat dergelijke schade aan de fauna moeilijk aantoonbaar is. Maar boeren, weidevogelbeschermers en jagers weten uit de praktijk dat in gebieden met een hoge vossenstand aanzienlijke predatie plaatsvindt op bodembroeders. Er zijn onderzoeken die aantonen dat door vossenpredatie bodembroeders een lage tot geen reproductie hebben, hetgeen leidt tot achteruitgang van de desbetreffende soort. Spreker noemt in dit verband het Alterra-onderzoek, het onderzoek van de heer Brandsma in de kop van Overijssel en het onderzoek van de heer Veldkamp in de Lauwersmeerpolder. Een afwachtende houding van het college kan ertoe leiden dat kwetsbare prooidiersoorten worden gedecimeerd of gewoon verdwijnen. Dit kan worden voorkomen door een beleid te voeren dat is gericht op continuering van de bejagingsmogelijkheden van de vos, zoals die er waren onder de Jachtwet. Als uit onderzoek duidelijk wordt dat regulatie van het vossenbestand niet nodig is, kan de vos alsnog worden beschermd. De provincie past door een dergelijke beleidslijn in feite het voorzorgsprincipe toe met betrekking tot de bescherming van kwetsbare bodembroeders.
Een alternatief kan zijn dat het college een beleid voor geheel Drenthe gaat voeren waarbij het primaat van de bescherming wordt gegeven aan kwetsbare bodembroeders, waaronder rodelijstsoorten en niet aan de vos. Vossen zijn een Drents en geen lokaal Drents probleem. Als een duidelijke beleidsregel ontbreekt, zal de Faunabeheereenheid (FBE) altijd moeten aantonen dat predatie door vossen leidt tot achteruitgang van een andere soort. Een dergelijk bewijs is zonder langjarig en kostbaar onderzoek niet te leveren. Het gevolg hiervan is dat een dergelijke ontheffing bij beroep en bezwaar niet zal standhouden. De KNJV geeft de voorkeur aan de eerste optie.
Spreker is blij dat het college het met de partners in de FBE i.o. eens is dat één FBE in Drenthe voldoende is. In het gesprek met het college op 20 maart 2002 hebben de FBE-partners aangegeven € 75.000,-- nodig te hebben voor de structurele financiering van de FBE. Er werd een tegenbod gedaan van € 5.000,-- dat aan het einde van het gesprek werd verhoogd tot € 10.000,--. Op 24 juni 2002 is er een exacte begroting ad € 77.300,-- ingediend waarop het college reageerde met een bod van € 40.000,-- voor het eerste jaar en € 30.000,-- voor het tweede jaar. Spreker hoopt dat er vroeg of laat een akkoord komt, maar wijst erop dat de KNJV resoluut bij de vraag van € 77.300,-- blijft.
Wat betreft agendapunt 10 stelt spreker vast dat de provincie een aantal argumenten aanvoert ten gunste van de legesheffing, maar dat een belangrijk tegenargument ontbreekt. De provincie verwacht namelijk dat grondgebruikers eerst preven-

tieve maatregelen nemen voordat een ontheffing wordt aangevraagd. Hierdoor worden belanghebbenden al met kosten geconfronteerd die ten behoeve van het algemeen belang moeten worden gemaakt. Dit tegenargument ontleent spreker aan het beleidsvoornemen van de provincie Flevoland waar geen leges worden geheven. In Utrecht worden evenmin leges geheven. Fryslân hanteert voor een ontheffing € 19,95 aan leges. Het college kiest wederom voor de meest bureaucratische weg: ontheffing en leges als het gaat om noodzakelijk afschot in het kader van beheer en schadebestrijding. Het had ook kunnen kiezen voor het instrument van vrijstelling zonder leges. Hij verzoekt het college legesheffing achterwege te laten.
Met betrekking tot agendapunt 11 merkt spreker op dat de KNJV het voornemen om vrijstelling te verlenen voor het doden van kraaien en kauwen volledig onderschrijft. Het argument dat het doden van andere soorten beter kan met ontheffing is echter niet valide en zelfs in strijd met de toelichting op de Flora- en Faunawet. De minister stelt duidelijk dat artikel 68 pas mag worden toegepast als de artikelen 65 en 67 niet kunnen worden toegepast. Spreker verdenkt het college ervan op dit punt de Flora- en Faunawet selectief te hebben gelezen. De roek hoort thuis op de vrijstellingenlijst voor het doden van soorten, omdat deze vogel veelvuldig belangrijke landbouwschade veroorzaakt in Drenthe. Deze schade is de laatste jaren opgelopen tot meer dan € 100.000,--. De roek voldoet hiermee aan de wettelijke criteria voor vrijstelling.
Spreker verzoekt de commissie de vrijstelling voor het doden van roeken conform artikel 65 in de verordening op te nemen.

De VOORZITTER geeft de commissieleden gelegenheid tot het stellen van vragen aan de heer Wijkman.

De heer JONKER vraagt of er een Europese norm is voor de aantallen vossen.

De heer WIJKMAN antwoordt dat de Europese Unie zich achter de World Health Organization (WHO)-norm van 1 tot 3 vossen per 1.000 ha stelt.

De heer GAASBEEK vraagt of het bedrag van € 77.300,-- een structureel bedrag is. Hij heeft de indruk dat het alleen om de startfase gaat.

De heer WIJKMAN antwoordt dat voor het opstarten € 77.300,-- nodig is en dat de FBE daarna goed moet kunnen functioneren. In het begin is er sprake van initiële eenmalige kosten.

De heer HORNSTRA vraagt over hoeveel vossen het gaat in Drenthe.

De heer WIJKMAN antwoordt dat de "vossendichtheid" in Drenthe ver boven de WHO-norm ligt. Er zijn gebieden waarin zelfs 20 vossen per 1.000 ha aanwezig zijn. Er is sprake van een gigantische toename, onder andere omdat jachthouders vaak geen jacht meer toestaan.

Mevrouw KEMPE neemt aan dat ook de jagers elk dier als een schepsel van God zien waarmee respectvol moet worden omgegaan.

Ook de heer WIJKMAN is de mening toegedaan dat elk dier het recht heeft om te leven. Hij wil echter elk dier dat het moeilijk heeft om te overleven een handje helpen. De populatie van dieren die geen natuurlijke vijand meer hebben, dient daarom te worden gereguleerd.

De heer SMIDT vraagt of het klopt dat in geval van vrijstelling van bescherming van bepaalde soorten de grondgebruiker het recht verspeelt op schadevergoeding.

De heer WIJKMAN verzekert de heer Smidt dat in geval van afschot van kraaien, kauwen en straks ook roeken het Faunafonds de schade zal vergoeden. Dat is vastgelegd in de beleidsregels die in april zijn gepubliceerd in de Staatscourant. In het verleden hebben zich overigens nooit extreme situaties met betrekking tot kraaien en kauwen voorgedaan. Het Faunafonds - toen nog Jachtfonds - hoefde dus ook niet tot betaling over te gaan.

De heer PRINS (NLTO) wil eerst iets zeggen over agendapunt 9. De NLTO heeft met enige zorg kennisgenomen van de provinciale Nota flora en fauna en de daaruit voortvloeiend uitvoering van de Flora- en Faunawet in Drenthe. In de eerste plaats betekent de Flora- en Faunawet een

zwaardere belasting voor grondgebruikers bij het voorkomen van schade. In de nieuwe wet hebben de jagers immers nog slechts verantwoordelijkheid voor de schade van vijf wildsoorten. Vanaf 1 april 2002 is de wet van kracht. Daarmee wordt van grondgebruikers veel extra inspanning verwacht. Daarbij komt dat het faunabeleid in Drenthe nog niet is vastgesteld. Dat veroorzaakt veel onduidelijkheid voor landbouwers met schade.
Als criterium voor belangrijke schade wordt Flora- en Faunawet € 100,-- per ha voorgesteld. Voor kapitaalsintensieve teelten zal een nog hoger bedrag worden gehanteerd. Het zou naar sprekers mening echter Flora- en Faunawet € 100,-- per geval moeten zijn. Immers, goed verkavelde gebieden met grote percelen moeten meer schade accepteren voordat ontheffing wordt gegeven dan op kleinere percelen. Er ontstaat dus rechtsongelijkheid. Veder wordt een onrechtmatig onderscheid gemaakt tussen teelten. Hij meent dat Flora- en Faunawet € 100,-- voor iedere landbouwer als benedengrens voor ontheffing moet gelden.
Als landbouwers schade vergoed willen hebben, zijn zij verplicht om ontheffing aan te vragen bij het college. Omdat de FBE nog niet kon worden opgericht, zullen boeren dat individueel moeten doen. Op dat moment worden zij bedolven onder een veelheid van administratieve verplichtingen: een ontheffingsformulier van negen pagina's, de verplichting om het gebruik daarvan te melden, de plicht om aan het einde van het seizoen een rapport op te stellen enz. Een dergelijke administratieve belasting is voor de landbouw niet op te brengen en is ook nooit de opzet van de wetgever geweest.
De wet heeft de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van het faunabeleid bij de provincies neergelegd. Ook spreker geeft de voorkeur aan één FBE in Drenthe. De gezamenlijke jachthouders hebben daartoe het initiatief genomen zodra een structurele financiering door het Rijk en/of de provincie beschikbaar is. Hij heeft zich erg verbaasd over de antwoordnota van het college van 12 augustus 2002, waarin staat dat het tot die datum geen subsidieaanvrage van jachthoudende organisaties heeft ontvangen. Op 24 juni 2002 is namelijk een subsidieaanvrage verzonden waarop de jachthouders reeds op 12 juli 2002 een reactie hebben gekregen van het college. De jachthoudende organisaties achten een garantie voor € 77.300,-- noodzakelijk om een FBE in Drenthe te kunnen laten functioneren. Het voorstel van het college van gedeputeerde staten (GS) van € 40.000,-- biedt onvoldoende zekerheid. Spreker verzoekt de commissie dan ook om in haar advies rekening te houden met de bezwaren van de NLTO.
Ingaande op agendapunt 10 merkt spreker op dat de Flora- en Faunawet een zwaardere belasting betekent voor de grondgebruikers. Boeren moeten investeren in preventieve middelen om schade te voorkomen. Als een landbouwer schade vergoed wil hebben, moet hij ontheffing aanvragen bij de provincie. Omdat de FBE nog niet kon worden opgericht, zal dat op individuele basis moeten gebeuren. Spreker heeft reeds gewezen op de administratieve belasting die dat met zich meebrengt. De grondgebruikers worden al geconfronteerd met allerlei kosten ten behoeve van het algemeen belang. Het kan dan ook niet zo zijn dat de kosten van de uitvoering van het faunabeleid op de grondgebruikers met schade worden afgewenteld. Ook de provincie Flevoland is deze mening toegedaan. Het invoeren van leges verhoogt de drempel voor het aanvragen van ontheffingen om schade te bestrijden. Spreker verzoekt het college om onnodige extra lastenverhogingen voor grondgebruikers te voorkomen en leges achterwege te laten.
Met betrekking tot agendapunt 11 merkt spreker op dat de Flora- en Faunawet de provincie de mogelijkheid geeft om vrijstelling te verlenen voor het doden van beschermde diersoorten die veelvuldig belangrijke landbouwschade veroorzaken. Het voornemen om deze vrijstelling voor zware kraai en kauw te verlenen kan hij onderschrijven. Het argument dat het doden van dieren beter kan met ontheffing op grond van artikel 68 vindt hij echter onjuist als het gaat om de roek. De roek veroorzaakt in Drenthe veelvuldig belangrijke landbouwschade. De schade is de laatste jaren opgelopen tot *f* 250.000,--. Dat is het merendeel van alle vergoede wildschade. De roek voldoet daarmee aan de wettelijke uitgangspunten voor vrijstelling. Hij verzoekt dan ook om vrijstelling voor het doden van roeken in de verordening op te nemen.

De heer SMIDT vraagt naar de verschillen tussen de oude en de nieuwe wet wat betreft de behandeling van de grondgebruiker.

De heer PRINS antwoordt dat het vooral gaat om de administratieve lastendruk. Vaak weten grondgebruikers niet waar zij terecht kunnen.

De heer HORNSTRA vraagt waarom geen gebruik is gemaakt van de collectieve ontheffing om de tijd te overbruggen totdat er een FBE is.

De heer PRINS antwoordt dat het de provincie is die de bevoegdheid heeft om vrijstelling te verlenen. Dat heeft naar zijn mening bij soorten met aanzienlijke schade de voorkeur. Belangrijker is dat de provincie al in april het faunabeleid gereed had kunnen hebben. Voorts is de NLTO niet de enige jachthouder; er zijn zeven partijen. De NLTO wil niet opgezadeld worden met allerlei juridische procedures en vindt dat de aandacht vooral moet worden gericht op de oprichting van een FBE.

De heer MULDER (Vereniging Drentse Boermarken (VDB)) zegt dat hij op 2 april 2002 de zienswijze en het bezwaarschrift van de VDB met betrekking tot het provinciaal Beleidsplan Flora- en Faunawet bij het college indiende en op 4 april 2002 een keurige ontvangstbevestiging ontving met de mededeling dat de VDB over de definitieve beslissing zo spoedig mogelijk bericht zou ontvangen. Nadien heeft de VDB helemaal niets meer ontvangen, ook niet de stukken voor deze commissievergadering. Hij vindt dat bijzonder jammer, ook al omdat gedeputeerde Edelenbosch tijdens de algemene vergadering van de vereniging op 29 november 2001 toezeggingen in die richting heeft gedaan.
Spreker gaat ervan uit dat de commissieleden weten wat de VDB nastreeft en welke betekenis de vereniging heeft in de provincie. Uit de brief van 2 april 2002 blijkt onder andere de nauwe relatie tussen de VDB en de weidevogelbescherming.
De VDB is al jaren bezig met de problematiek van de nieuwe Flora- en Faunawet. Zij heeft daarover met een zekere regelmaat haar gefundeerde mening kenbaar gemaakt aan de politiek. Op 4 december 2001 heeft zij gereageerd op de visie van de staatssecretaris van landbouw, natuurbeheer en visserij (LNV), mevrouw Faber, waarop ondanks een herinneringsbrief nooit een antwoord is ontvangen. Dat is uiteraard niet een verwijt aan de provincie Drenthe, maar het zal duidelijk zijn dat op deze manier het vertrouwen in de politiek niet wordt vergroot.
Spreker constateert dat er in de ontwerpverordening een goede wijziging is aangebracht als het gaat om de zwarte kraai en de kauw en wellicht straks ook de roek. Hij blijft zijn verontrusting uitspreken over de steeds maar oprukkende vossenstand vanuit de natuurgebieden met alle schade van dien voor de weidevogels. Degene die nu nog twijfelt aan schade door vossen, heeft geen kennisgenomen van de feitelijke praktijk. Als de bescherming van onder andere de vossen doorgaat, zoals bij de nieuwe wet het geval is, zullen de gevolgen voor de weidevogels desastreus zijn. Vóór de nieuwe wet was het al moeilijk om de schade te beperken, maar nu gaat het echt de verkeerde kant op. Als moet worden gewacht op de FBE en het faunabeheerplan kan de weidevogelbescherming wel worden vergeten. De motivatie verdwijnt. De VDB, die 84 boermarken vertegenwoordigt, zinkt de moed zo langzamerhand in de schoenen.
Spreker benadrukt dat de provinciale politiek haar verantwoordelijkheid moet nemen en op korte termijn maatregelen moet afkondigen. De tol van te lange procedures zal te hoog zijn. Verder dringt hij er bij GS op aan te bewerkstelligen dat de VDB deel gaat uitmaken van de FBE. Het grootste deel van alle jachtovereenkomsten in Drenthe wordt via de Drentse Boermarken afgesloten, daartoe gemachtigd door de grondeigenaren.
In de praktijk hoort spreker vaak reacties als: Met het huidige beleid is de lol eraf; de tijd zal het wel leren; vrijwilligerswerk en ervaringen in de praktijk vinden toch geen gehoor.
De VDB streeft ernaar dat boeren, boermarken en vrijwilligers hun werk ten behoeve van het platteland blijven doen. Hun inzet is van essentiële betekenis. Zijn advies is: politici, neem uw verantwoordelijkheid en luister naar de praktijk!

De heer POPKEN vraagt of de heer Mulder van mening is dat een interprovinciale aanpak van het vossenbestand gewenst is.

De heer MULDER antwoordt bevestigend.

De heer ARENDS (Werkgroep Weidevogelbescherming Drenthe) zegt dat de werkgroep haar zienswijze en bezwaarschrift met betrekking tot het Beleidsplan Flora- en Faunawet bij het college heeft ingediend. Tot vrijdagmiddag jl. was hem

niet bekend dat de commissie vandaag zou vergaderen over het beleidsplan. Hij beschikt pas sinds zaterdagmiddag over de officiële stukken en hij kon dus niet de werkgroepleden bij elkaar te roepen om de ontwerpverordening te bespreken. Hij zal dus vandaag op persoonlijke titel moeten spreken. Hij betreurt deze gang van zaken.
Spreker constateert dat in de ontwerpverordening op een aantal plaatsen in al dan niet positieve zin aandacht is besteed aan de zienswijze van de werkgroep. In de ontwerpverordening wordt de mogelijkheid geboden om de zwarte kraai te bestrijden als er sprake is van belangrijke landbouwschade. Wellicht zal dit gunstig uitpakken voor de weidevogels. Het gaat zijns inziens echter niet ver genoeg nu er geen bestrijding van zwarte kraaien kan plaatsvinden als er geen sprake is van belangrijke landbouwschade, tenzij daarvoor ontheffing wordt verleend. De procedure die daarvoor gevolgd moet worden is echter zeer ingewikkeld en dan is de schade aan de weidevogellegsels al toegebracht als ontheffing wordt verleend. Op veel plaatsen in Drenthe vindt veel predatie van weidevogellegsels door de zwarte kraaien plaats. Dit valt bijzonder te betreuren aangezien de vroege legsels van de weidevogels de meeste kans op een goed broedresultaat hebben. Als er veel zwarte kraaien zijn, zal men in een vroeg stadium de mogelijkheid moeten hebben om het aantal tot een aanvaardbaar niveau te reguleren.
Er zal vooralsnog geen ontheffing voor schade aan fauna worden verleend bij predatie door de vos. Men is er onvoldoende van overtuigd dat de vos veel schade aanricht aan de weidevogels. De weidevogelbeschermers weten echter uit de praktijk dat de vos veel weidevogellegsels opeet. Spreker verwijst in dit verband naar een artikel in het tijdschrift "De levende natuur" van juli 2002, waarin de heer drs. O.H. Brandsma de invloed van de vos op de weidevogelstand in het reservaatsgebied Giethoorn-Wanneperveen beschrijft. Dit gebied grenst aan Kolderveen-Nijeveen en omstreken waar ook veel predatie door de vos voorkomt. De heer Brandsma deed onderzoek in de periode 1987-2001. Daaruit blijkt dat de vos de oorzaak is van de sterke afname van de weidevogelstand in dit gebied. Hij schrijft: "Door de zware predatie op nesten en kuikens worden er nauwelijks nog kuikens vliegvlug. De zeer bijzondere weidevogelpopulatie van het reservaatgebied Giethoorn-Wanneperveen wordt hierdoor in haar voortbestaan bedreigd". Hij komt tot de conclusie dat het noodzakelijk is om het vossenbestand terug te dringen en spreker onderschrijft die conclusie volledig.
Het is zeer te betreuren dat de landbouwers en de vrijwilligers steeds minder gemotiveerd raken om de weidevogels te beschermen, nu door predatie het aantal weidevogels de laatste jaren aanzienlijk is verminderd. Als men de weidevogels in het landschap wil behouden, zal er een keuze moeten worden gemaakt: weidevogels of predators. De Drentse politici dragen een grote verantwoordelijkheid voor het voortbestaan van de weidevogels in het Drentse landschap. Hij wenst de statenleden veel wijsheid toe in de besluitvorming en hoopt op een gunstige beslissing voor de weidevogels.

De heer SMIT vraagt of de heer Arends kan toelichten waarom de mogelijkheid om bij belangrijke landbouwschade de zwarte kraai en de kauw te doden onvoldoende is.

De heer ARENDS antwoordt dat in de buurt van Dwingeloo veel zwarte kraaien voorkomen. De boeren daar nemen voorzorgsmaatregelen om de schade te beperken en dus kan er niet worden opgetreden tegen deze vogels. Hij bepleit nogmaals een regulering van het bestand van deze vogels omdat ze veel eerste legsels opeten.

De heer SMIT meent dat dit al mogelijk is volgens de conceptverordening.

De heer ARENDS beaamt dat, maar dan is de schade al aangericht. Desgevraagd verklaart hij onder landbouwschade ook schade aan weidevogels te verstaan.

De heer SMIDT vraagt of zijn indruk juist is dat zelfs de grondgebruiker een vrijstelling moet hebben om nesten te zoeken en te markeren.

De heer ARENDS antwoordt bevestigend.

Mevrouw EDELENBOSCH wijst erop dat dit onderdeel van de wet inmiddels is herzien.

De heer HORNSTRA betreurt het dat de insprekers niet op tijd zijn voorzien van de nodige documentatie en dat nu pas over het voornemen van het college kan worden gesproken. Dat heeft geleid tot onduidelijkheid en ergernis bij betrokkenen

en tot veel bureaucratische rompslomp. Was dat niet te vermijden geweest?
In de Memorie van toelichting schrijft de staatssecretaris dat de Flora- en Faunawet samen met de Natuurbeschermingswet het belangrijkste juridische kader vormt voor de bescherming van de natuur en dat tot voor kort de zorg voor planten en dieren vooral werd afgewogen vanuit het oogpunt van de mens. Ze waren nuttig, mooi of schadelijk. Met de Flora- en Faunawet worden dieren en planten beschermd omdat hun bestaan op aarde zinvol is. Dat zijn mooie woorden die de intentie van de wet goed weergeven. Het woord "beschermen" - met een grote knuffelwaarde - staat daarbij centraal. Het nee-tenzij-principe, voortvloeiend uit deze beschermingsgedachte, wordt door de PvdA-fractie onderschreven. Het beleid dat uit deze op zich goede intenties moet voortvloeien, zal tot meer helderheid en efficiency moeten leiden. In de laatste-stand-van-zakenbrief wordt de wet echter al een lastige wet met vele gaten genoemd. Een aardig eufemisme! Enig medelijden past nu al voor allen die zich de moeite getroosten om die gaten te dichten. Spreker denkt in dit verband ook aan gemeenten en dergelijke die bouwprojecten hebben moeten stopzetten vanwege ontdekte zeer zeldzame flora of fauna. Dat belooft wat voor de toekomst. Hij is benieuwd hoe het met de handhaving zal gaan.
Wat betreft het provinciale uitvoeringsdeel van de wet heeft de PvdA-fractie dan ook meer kwalificaties als "prut" en "onwerkbaar" in gedachten. Alle problemen en dilemma's worden bij de uitvoering gelegd, waarvoor de hartelijke dank van de provincie! Dit gedeelte van de wet zou eigenlijk wel retour afzender mogen of in het ronde archief mogen verdwijnen. De vraag is nu of de provincie maar moet proberen het beste ervan te maken of een protestbrief naar Den Haag moet sturen. Beide kan natuurlijk ook.
De wet gaat over flora en fauna. Merkwaardigerwijs gaat de discussie slechts over de fauna. De Flora- en Faunawet is een beschermingswet en het opmerkelijke is nu dat er een discussie wordt gevoerd over de vraag hoe dat kan worden omzeild door middel van vrijstellingen en ontheffingen. Van de vele ontheffingen die nu reeds zijn verleend, zijn de ambtenaren bijkans tureluurs geworden. Sommige sceptici menen dat dat de enige weidevogel is die Drenthe zal overhouden. Ook is er veel onduidelijkheid, wrevel en protest gerezen. Dat is een slechte zaak.
Veel organisaties hebben zich intensief met de wet beziggehouden en de provincie hun mening laten weten. Dat is een goede zaak. Al die organisaties komen echter op basis van eigen overwegingen tot verschillende afwegingen. Het is nu aan de provincie om een matige wet goed in te vullen. Daarvoor is meer dan ooit goede samenwerking een eis. De meningen van deskundigen stroken niet altijd met de meningen van de mensen in het veld. Wel is duidelijk dat er voor alle beslissingen een zo breed mogelijk draagvlak moet zijn en het is een bijzonder slechte zaak dat bij boeren en vrijwilligers de motivatie sterk afneemt.
De wet bepaalt dat het doden van dieren een laatste optie is. Artikel 68 is bedoeld voor het krijgen van ontheffingen in noodgevallen, dus als het gaat om belangrijke schade aan landbouw en fauna. Dit artikel geeft dus ook mogelijkheden om de fauna te beschermen maar om daarvan gebruik te kunnen maken, zijn een FBE en een faunabeheerplan nodig. Het is onbegrijpelijk dat beide er nog steeds niet zijn. Hoe verklaart de gedeputeerde dit?
De vos staat in nationaal park Nederland aan de top van het zeer door de mens beïnvloede ecosysteem. Er zijn houtwallen, natuurgebieden, wegentaluds en bruggetjes voor dit beest aangelegd en het waterpeil is verhoogd. En dan vindt men het vreemd dat er steeds meer vossen komen en dus ook meer predatie. Op basis van vele geluiden uit de praktijk en onderzoeksrapporten meent de PvdA-fractie dat op basis van artikel 68 en een goed beheerplan bejaging op bepaalde plaatsen en tijden mogelijk moet zijn. Er moet dus niet worden gewacht op de resultaten van nader onderzoek want dan loop je de kans dat er straks niets meer valt te beschermen. Spreker is overigens benieuwd of dan de predatie zal verminderen. Vossen kennen immers geen grenzen en zijn op plaatsen waar iets te vreten is. Als alles op is, komen ze bij de burger. Mensen die beweren dat vossen niet de oorzaak van de predatie zijn, omdat er vrijwel geen vossen zijn, kunnen moeilijk bezwaar maken tegen schieten op iets wat er niet is. Wellicht is niet de mens maar het zeehondenvirus een grotere bedreiging in de nabije toekomst. Graag hoort spreker een antwoord van de gedeputeerde op de meer technische vragen van de heer Wijkman. Wat er op pagina 10 van het statencommissiestuk staat over de landbouwschade strookt niet met hetgeen de NLTO naar voren brengt. Worden de Drentse boeren inderdaad

achtergesteld bij boeren in andere provincies? Ook hoort hij graag een reactie van de gedeputeerde op hetgeen de KNJV heeft gezegd over de ree.
Kan de gedeputeerde ingaan op de opmerkingen van de NLTO-vertegenwoordiger over de legesheffing? Er dient een onderscheid te worden gemaakt tussen de huidige situatie en de situatie waarin sprake is van een FBE en faunabeheerplan. Hoe oordeelt de gedeputeerde over de mogelijkheden van eigen richting? Als mensen moeten betalen en al schade hebben, zijn ze meestal niet zo happig om ook nog voor een vergunning te betalen.
Dat flora en fauna schade ondervinden van de kraaiachtigen staat buiten kijf. Het probleem was vroeger minder groot want toen zaten jongens niet achter hun computer maar haalden ze nesten uit.
In reactie op de ingediende zienswijzen maakt het college tweemaal duidelijk dat het doden van dieren eigenlijk alleen maar op basis van artikel 68 mag. Toch komt het met een voorstel om het doden van dieren mogelijk te maken op basis van een vrijstelling. Het doden van kraaiachtigen mag alleen op basis van een vrijstelling bij landbouwschade. Bij faunaschade is alleen een beroep op artikel 68 mogelijk. Dat zou wel eens verwarring kunnen zaaien.
In Zuidoost-Drenthe loopt een onderzoek naar verschillende wijzen van benadering van de roek. Als de roek op basis van een vrijstelling mag worden gedood, is dat onderzoek dus voor niets geweest. Dat de roek schade toebrengt is duidelijk, maar in het project in De Wolden werd van "het per saldo nuttige effect" van de roek gesproken. Wat doet het college met die bevinding? Is het college ook van mening dat eenheid in optreden tegen roek, kraai en kauw de voorkeur verdient boven een verschillend optreden? Heeft een ontheffingenstrategie op basis van artikel 68 met een goed faunabeheerplan en goede controleerbaarheid niet de voorkeur boven het voorstel van het college met betrekking tot vrijstellingen?

De heer SMIDT vindt de Flora- en Faunawet een slechte wet. Hoe komt het dat het Interprovinciaal Overleg (IPO) een opdracht heeft aanvaard waarmee de provincies slecht uit de voeten kunnen? Dat laatste blijkt wel uit de traagheid waarmee een provinciaal uitvoeringsbeleid wordt gerealiseerd. Dat heeft uiteraard de nodige - waarschijnlijk niet-begrote - kosten met zich meegebracht. Bovendien is er veel schade aangericht aan het draagvlak voor de wet. Er staat kortom niemand te juichen over deze wet. In het nieuwe duale stelsel zou eigenlijk eens moeten worden onderzocht waarom er zoveel energie is gestopt in iets wat misschien wel wat vlotter had gekund, ook gezien de gang van zaken in andere provincies. Het is een slechte zaak dat er nog geen FBE is en dat er nog niet begonnen is met een faunabeheerplan. Spreker ziet overigens nog geen aanleiding om te treden in de onderhandelingen over de totstandkoming van de FBE. Wel maant hij partijen tot spoed.
Het ministerie springt raar om met de gaten in de wet. Door een gemeente is gemeld dat roeken in de kern van het dorp veel schade veroorzaken aan auto's, rieten daken en dergelijke. De reactie van het ministerie was dat daar niets aan mag worden gedaan in de dorpskern, maar dat natuurlijk wel mag worden nagegaan waar die vogels vreten en dat dan de grondeigenaar kan worden gevraagd om op de vogels te schieten.
De Flora- en Faunawet is een beschermingswet. Is het bijvoorbeeld denkbaar dat met een waterstaatkundig project moet worden gestopt omdat er een plant van de rode lijst of een zeldzame diersoort wordt aangetroffen? Kan de gedeputeerde iets meer zeggen over de gevolgen voor het ruimtelijke ordeningsbeleid van de provincie, bijvoorbeeld in relatie tot POP II?
Spreker sluit zich aan bij de opmerkingen van de heer Hornstra over het vossenbestand.
De drempel voor grondeigenaren om ontheffing aan te vragen is kennelijk nogal hoog. Zij moeten al aan de nodige (financiële) eisen voldoen en spreker laat zich graag overtuigen van de noodzaak van een legesheffing van € 36,-- moet komen.
Gelukkig is al voorzien in de vrijstelling voor de grondgebruiker tot het opsporen van nesten met het oog op bescherming.
Het resultaat van het verjagen van de roeken in De Wolden is dat deze vogels nu in de omliggende gemeenten zitten. Het succes is dus betrekkelijk.

De heer HORNSTRA wijst erop dat onderzoek van magen van roeken erop wijst dat deze beesten per saldo meer onkruid dan gewassen opvreten. Van de gedeputeerde wil hij graag weten wat zij met de resultaten van het onderzoek in De Wolden doet.

De heer SMIDT denkt dat de akkerbouwers minder tevreden zullen zijn over de maaginhoud van roeken dan melkveehouders. Hij kan zich al met al vinden in het advies van het Faunafonds over de roeken, tenzij de gedeputeerde hem van het tegendeel kan overtuigen.

De heer JONKER kan zich in grote lijnen vinden in het betoog van de heer Hornstra. De Nota flora en fauna van het college is een ingrijpend stuk met een hoge emotionele waarde voor sommige groepen in de samenleving. Dat is begrijpelijk, maar dat kan ook leiden tot mistvorming die een goede besluitvorming belemmert. De nota op zich is gebaseerd op de Flora- en Faunawet. Op onderdelen wordt de invulling bij de provincie gelegd. Het college zal de nota vaststellen en de commissie adviseert.
Toen de mens nog niet had ingegrepen, bestond er in Nederland een uitgebalanceerd ecosysteem dat zichzelf keurig instandhield. Sinds ongeveer 500 jaar is dat echter langzaam maar zeker veranderd. De mens greep in. De principiële discussie gaat nu over de vraag of al dan niet moet worden ingegrepen. Als je vindt dat weidevogels moeten worden beschermd - en dat vindt spreker - moet de stand van de kraaiachtigen en vossen worden gereguleerd voordat ze schade aanrichten. Het college dient alle wettelijke mogelijkheden te benutten om predatie te voorkomen. Daarnaast moet het bij het kabinet aandringen op wetswijziging zodat het mogelijk wordt de vos te bestrijden. Hij heeft de indruk dat daarvoor in de Tweede Kamer zo langzamerhand een meerderheid ontstaat.
Ondanks het feit dat de wet al op 1 april 2002 in werking is getreden, is het nog steeds niet gelukt de FBE in te stellen. Spreker dringt aan op een spoedige totstandkoming. Het moet toch mogelijk zijn om gezamenlijk een begroting op te stellen en de financiering te regelen? Bedacht moet worden dat het heel wat mensuren kost als de provincie de aanvragen zelf in behandeling neemt.
Niet duidelijk is of er in de natuurgebieden wel of niet muskusratten mogen worden gevangen. Spreker meent dat dit mogelijk moet zijn, waarbij de bijvangst dan moet worden beperkt.
De schadevergoeding van minimaal € 100,-- per ha is echt te weinig; het lijkt hem dat dit € 100,-- per geval moet zijn om rechtsongelijkheid te voorkomen. Daarnaast benadrukt hij dat de afhandeling van de schadevergoedingsverzoeken ruim binnen de wettelijke termijn moet plaatsvinden. Spreker is verder van mening dat de roek op de lijst moet worden gezet waarop de kraaiachtigen ook al staan. Ten slotte deelt hij mee geen opmerkingen te hebben over de agendapunten 10 en 11.

De heer DIJKSTRA beschouwt het statencommissiestuk als een goede poging om te redden wat er te redden valt. Ook hij kan zich in grote lijnen in het betoog van de heer Hornstra vinden.
Hoe oordeelt de gedeputeerde over de vraag van de heer Wijkman naar het gebruik van de jachtmiddelen?
Het is zeer te betreuren dat de FBE er nog niet is. Dit moet op korte termijn worden geregeld. Er is niets op tegen om de VDB te laten participeren in de FBE.
Wat betreft de leges begrijpt spreker niet goed waarom Drenthe anders handelt dan Utrecht en Flevoland. Hij vindt de argumenten van het college wat gezocht. Er mag toch van worden uitgegaan dat de mensen waarom het gaat hun verantwoordelijkheid goed kennen? Als blijkt dat er te veel aanvragen worden ingediend omdat zij er niet goed over nadenken, kan volgend jaar alsnog worden besloten tot het heffen van leges.
Wat betreft de roek wil spreker graag het onderzoek in Zuidoost-Drenthe afwachten.

De heer SMIT stelt vast dat de Flora- en Faunawet in de praktijk al tot het nodige tumult heeft geleid. Het college heeft geprobeerd om op een genuanceerde wijze de nadelen van de wet zoveel mogelijk uit te bannen.
In de paragraaf over het soortenbeleid wordt ten onrechte alleen maar gesproken over exoten in de fauna. Moet ook niet iets worden gezegd over exoten in de flora? Wat gaat het college daarmee doen als ze in Drenthe worden aangetroffen?
Ook spreker meent dat € 100,-- per ha te weinig is en dat een bedrag per schadegeval veel rechtvaardiger is. Het voorstel van het college kan leiden tot een zeer hoge schadedrempel bij een akkerbouwbedrijf en een lage drempel bij een tuinbouwbedrijf.
Dat de FBE nog niet is opgericht, verbaast spreker zeer. Waarom wil de provincie de gevraagde € 70.000,-- niet betalen? Deugt de begroting van de FBE i.o. niet?

De heer Wijkman heeft namens de KNJV suggesties gedaan met betrekking tot de ree, de vos en de jachtmiddelen. Het lijkt spreker dat er op dit punt waardevolle aanvullingen zijn gedaan.
Hoe hoog zijn de inningskosten van de leges? Het college zou van zijn voornemen op dit punt moeten afzien. Als te zijner tijd blijkt dat er een drempel nodig is, kan alsnog een legesheffing worden ingevoerd.
Spreker kan zich vinden in hetgeen het college voorstelt onder agendapunt 11. Hij vraagt of schade aan weidevogels kan worden toegevoegd aan schade aan landbouwgewassen opdat ook op dit punt preventief kan worden opgetreden.
Wat betreft de roek merkt spreker op zich te kunnen vinden in het in bijlage 3 beschreven alternatief. Ook hij wil het onderzoek afwachten alvorens te besluiten tot een vrijstellingsregime.

Mevrouw KEMPE vindt het feit dat er nu sprake is van één wet een vooruitgang, maar vraagt zich af of zij wel zo gelukkig moet zijn met de nieuwe Flora- en Faunawet. Het college geeft zelf al aan dat er veel klachten en vragen zijn over de wet en dat het een "lastige wet met veel gaten" is. Het heeft bij het Ministerie van LNV al aandacht gevraagd voor sommige problemen en nu moet maar worden afgewacht of het nieuwe kabinet ook op dit punt een nieuw geluid laat horen en de huidige regeling intrekt.
De nieuwe wet is een beschermingswet. Spreekster meent dat respectvol moet worden omgegaan met de schepping; wat de mensheid is toevertrouwd, moet zorgvuldig worden beheerd. Dat betekent niet dat de natuur ongehinderd haar gang mag gaan. Nederland heeft geen zelfregulerend ecosysteem meer en soms is ingrijpen door de mens noodzakelijk. Daaraan moet echter wel een zorgvuldige afweging voorafgaan.
De ingebrachte zienswijzen maken duidelijk dat er nogal wat kritiek is op het voorgestelde provinciale beleid. Spreekster kan ermee instemmen dat de grondgebruiker de mogelijkheid wordt geboden om de zwarte kraai en de kauw te doden ter voorkoming van landbouwschade. Gezien de vele ontheffingen die ondertussen zijn aangevraagd om ook de roek te mogen doden, lijkt het zinvol om ook voor deze vogel een vrijstelling te verlenen. Ook de roek is verantwoordelijk voor veel landbouwschade. In de praktijk is het ook niet werkbaar als wel de zwarte kraai en de kauw gedood mogen worden, maar de roek alleen mag worden verontrust. Spreekster sprak onlangs met een boer die haar toevertrouwde dat hij het verschil tussen al die vogels zo gauw niet zag.
Een nipte meerderheid van de Tweede Kamer was ertegen om de vos te plaatsen op de lijst van soorten die veelvuldig belangrijke schade aanrichten. De vos is echter ook in Drenthe dominant aanwezig en spreekster meent dan ook dat ingrijpen gerechtvaardigd is. Zonder bejaging zal het aantal vossen te sterk toenemen. Het is moeilijk om overtuigend aan te tonen dat vossen schadelijk zijn en dat leidt al gauw tot een welles-nietes-spelletje tussen voor- en tegenstanders. Gehoord de vele verontruste berichten uit de provincie vindt spreekster dat de vos in sommige gevallen bejaagbaar moet blijven. De suggestie van de KNJV om te komen tot regulering van de vossenstand in gebieden waar het beheer mede gericht is op instandhouding en herstel van het bestand weidevogels spreekt haar aan. Is het mogelijk om in het kader van de Flora- en Faunawet zo'n beleidsregel vast te stellen?
In de overgangsperiode kan veel schade ontstaan nu er zoveel bureaucratie is gemoeid met het aanvragen van ontheffingen. Dat is spreekster een doorn in het oog. Tegen de tijd dat de ontheffing is verleend, is het gewas al weggevreten. Het is van het allergrootste belang dat de FBE zo spoedig mogelijk operationeel is, zodat de ontheffingen via dit orgaan kunnen worden verleend op basis van een faunabeheerplan. Er zijn echter nog financiële problemen. De toegezegde € 40.000,-- is volgens de jachthoudende partijen te weinig. Vindt het college de begroting van de FBE niet realistisch? Je kunt natuurlijk wachten op geld van het Ministerie van LNV maar dat kan nog heel lang duren. Zij stelt voor om in navolging van de provincie Groningen de FBE voor te financieren. Later kan dan eventueel verrekening plaatsvinden. Er worden nu ook op het provinciehuis de nodige kosten gemaakt. Hoeveel gaat de voeding van het Faunafonds de provincie kosten?
"Belangrijke schade" is inderdaad een subjectief begrip. De NLTO stelt dat de Drentse interpretatie anders is dan de landelijke norm. Hoe oordeelt het college hierover? Er mag toch van worden uitgegaan dat er een goede schaderegeling komt?
Ook spreekster heeft bedenkingen bij de legesheffing in het kader van de Flora- en Faunawet. De gebruikte argumenten spreken haar niet erg aan. De landbouwers worden al opgezadeld met de nodige administratieve rompslomp en er mag

van worden uitgegaan dat de aanvragers serieuze bedoelingen hebben. Dat het ministerie voor eenzelfde type ontheffing € 50,-- vraagt, is wel een erg vaag argument.

De heer DE HAAS zegt dat zijn fractie geen goed eufemisme heeft kunnen vinden om de Flora- en Faunawet te karakteriseren. Wat zou het de provincie kosten als deze wet volledig wordt uitgevoerd? Hij dringt aan op spoedige totstandkoming van een FBE, want specialistische kennisvergaring en -opslag is van groot belang. Als de provincie de FBE volwassen werk wil laten doen, zal zij daarvoor ook de nodige gelden beschikbaar moeten stellen. De provincie zou het bedrag van € 77.300,-- structureel moeten garanderen. Als blijkt dat er minder nodig is, heeft de provincie een meevaller en kan er gediscussieerd worden over een goede bestemming voor het resterende bedrag. Ligt aan het provinciale bod van € 40.000,-- een begroting ten grondslag? Het Rijk heeft de provincie met bepaalde taken opgezadeld en dus zou het Rijk de provincie op dit punt moeten compenseren. De onderbouwingstaak van de FBE is aanmerkelijk uitgebreid en ook dat pleit voor een structurele ondersteuning. Ook op het terrein van de flora zal het nodige werk moeten worden gedaan. Spreker wil verder graag iets meer horen over de voeding van het Faunafonds. Op het moment van inwerkingtreding van de Flora- en Faunawet hadden al dit soort zaken al moeten zijn geregeld. Op pagina 27 staat dat het college streeft naar duidelijke afspraken met het Faunafonds. Aan welke afspraken wordt hier gedacht? Opmerkelijk is de mededeling van het college dat er geen subsidieaanvraag voor de oprichting van de FBE is ingediend. De heer Wijkman was hier immers namens de KNJV zeer duidelijk over.
Het aanvragen van ontheffingen blijkt een werkverschaffing van de eerste orde te zijn. Deelt de gedeputeerde die stelling? Als er geen FBE totstandkomt, zullen de kosten voor de provincie onevenredig hoog zijn.
Spreker is het eens met de hem voorafgaande sprekers dat de € 100,-- per geval voor iedere landbouwer als benedengrens voor ontheffing moet dienen.
Hij stelt voor om van het statencommissiestuk een B-stuk te maken.
De huidige wildbeheereenheden (WBE's) hebben ingevolge de nieuwe wet geen taak meer. De aldaar aanwezige kennis en vakmanschap dienen echter niet teloor te gaan. De WBE's kunnen de provinciale FBE voeden met raad en daad. De daaruit voortvloeiende kosten zouden kunnen worden ondergebracht bij de apparaatskosten. Het college zal de staten rapporteren over de bestedingen. Spreker wil dan ook graag horen welke resultaten er zijn geboekt.
Hij vindt verder dat het mogelijk moet zijn om in de periode van 1 maart-9 april kievitseieren te rapen, zeker in gebieden waar het land nog intensief wordt bewerkt en de broedsels onverbiddelijk verloren zullen gaan. De verantwoordelijkheid kan heel goed worden gelegd bij de deskundige eierzoeker/nestbeschermer.
Waarom mogen niet in geheel Drenthe muskusratten en beverratten worden gevangen? Muskusrattenvangers kunnen heel goed worden ingezet bij het oplossen van de steenmarterproblematiek. Populatieregulering - dus vrijstelling - is hier op zijn plaats.
Wat betreft de roek dient vrijstelling te worden verleend.
De vos heeft geen natuurlijke vijand. Om de vos gezond te houden, moet de populatie worden gereguleerd, zeker in gebieden waar bodembroeders het toch al moeilijk hebben. Spreker pleit derhalve voor een voortzetting van de bejagingsmogelijkheden. Een te grote vossenpopulatie leidt onder meer tot minimalisering van de rodelijstsoorten. Hij betreurt de zinsnede op pagina 49 van de nota dat de relatie tussen schade vos en populatiegrootte weidevogels niet duidelijk is.
Ook de ree heeft geen natuurlijke vijand. De populatie is goed bekend bij de WBE's. Door middel van afschot kunnen een goede geslachtsverhouding en kwaliteit en kwantiteit in stand worden gehouden. Met andere woorden: het huidige populatiebeheer moet worden voortgezet. Het is bewezen dat bij niet-regulering het gezonde bestand afneemt, verdrinkings- en verkeersslachtoffers toenemen en parasitaire ziekten zorgen voor een ellendige dood van gestresste dieren. Het Rijk zou het mogelijk moeten maken dat er meer rasters worden geplaatst langs de wegen.
In de nota staat over de ekster dat schade aan fauna niet is aangetoond en ook niet aannemelijk is. Overduidelijk is echter dat bij een te grote populatie de schade aan nestelende zangvogels groot is, zeker als de populatie van de vlaamse gaai - die overigens in de nota niet wordt genoemd - ook te groot is. Indien de verhoudingen

zijn verstoord, is er sprake van een niet-wenselijke teruggang van diersoorten.
Ingaande op agendapunt 10 merkt spreker op de legesverordening af te wijzen. Het werk dient te worden gedaan door specialisten die in het kader van de FBE kunnen worden aangesteld. Hij kan niet instemmen met het argument dat voor sommige handelingen een bijdrage van begunstigde - de grondgebruiker - mag worden gevraagd. Die grondgebruiker moet zich immers al door een geweldige papierwinkel heenworstelen. Bovendien moet hij al preventieve maatregelen nemen waarmee het nodige geld is gemoeid. Als dit argument gemeengoed wordt bij overheden, worden de suïcideneigingen bij burgers alleen maar groter.

Mevrouw EDELENBOSCH vraagt of de heer De Haas van mening is dat alle te maken kosten bij de overheid moeten worden gedeclareerd.

De heer DE HAAS antwoordt dat zijn opmerking ironisch bedoeld was. Als een aanvraag niet redelijk of zelfs belachelijk is, dient de aanvrager daarvan onverwijld in kennis te worden gesteld. Het is echter onaanvaardbaar om leges te heffen met de bedoeling om niet bonafide aanvragers buiten de deur te houden. Het vierde argument voor legesheffing regardeert niet de verantwoordelijkheid van de provincie Drenthe.
Spreker merkt ten slotte op in de statenvergadering terug te zullen komen op agendapunt 11.

De heer GAASBEEK merkt op dat een rentmeester altijd keuzen moet maken. In de statenvergadering van 19 juni 2002 heeft hij een duidelijk antwoord gekregen van mevrouw Edelenbosch op de door hem gestelde vragen. De in het vooruitzicht gestelde brief over een voorlopige voorziening is op 10 juli 2002 ontvangen met als bijlage een kopie van de brief van de staatssecretaris van LNV over de vossen. Daarin staat terecht dat in weidevogelarme gebieden - dus in Drenthe - de kans op predatie door vossen groter is dan in weidevogelrijke gebieden. In dit verband heeft hij in een statenvergadering gesproken over een "stille lente" in Drenthe. De vogelwerkgroepen in Drenthe stellen terecht dat thans de weidevogelstand minder dan 12% is van de stand in de jaren zeventiger. De vos bejaagt ook hazen, konijnen en fazanten. Deze beesten zijn in het Drentse landschap dan ook zeer schaars geworden.
Steeds vaker vallen huisdieren als kippen en konijnen ten prooi aan de vraatzucht van hongerige vossen. Er ontbreken effectieve mogelijkheden om de vos, die geen natuurlijke vijanden heeft, te bestrijden. Dat er maar betere nachthokken moeten worden getimmerd, is een drogreden. Hondsdolheid mag dan onder controle zijn, dat geldt niet voor de voor mensen dodelijke lintworm bij vossen. Er wordt zelfs thans gewaarschuwd voor het plukken van bramen.
Op Ameland, waar de vos niet voorkomt, is sprake van een uitgebreide gecontroleerde populatie van weidevogels, fazanten, konijnen, hazen en reeën. Het college stelt dat het bescherming en verbetering van de levensvoorwaarden van bedreigde diersoorten in Drenthe nastreeft en zou dus van de situatie op Ameland het nodige kunnen leren. De gedeputeerde zei indertijd dat de KNJV tevreden is over het concept van het flora- en faunabeleid. Dat lijkt enigszins in strijd met het commentaar van de KNJV in mei 2002. Spreker wijst erop dat daarin wordt gesproken over een weinig adequate bescherming van kwetsbare diersoorten, een maximum aan bureaucratie in de nieuwe regelgeving, de noodzaak van een veeljarig onderzoek om tot ontheffing te komen, demotivatie bij boeren om bodembroeders te beschermen, de zinloosheid van een schoontijd, de veel te uitgebreide vossenstand enz.
Het facet voorlichting aan de bevolking is bepaald mager te noemen.
De hoogte van het bedrag voor de FBE is aan de te lage kant en onvoldoende onderbouwd.
Drenthe is niet een erg arme provincie en het lijkt spreker dat op dit punt heel goed een wat ruimhartiger beleid kan worden gevoerd.
Er is veel voor te zeggen om onder landbouwschade ook schade aan weidevogels te rangschikken. Welke mogelijkheden zijn er op dit punt?
Hoe ziet de regietaak van de provincie richting gemeenten er precies uit?
Ook vraagt spreker de ontheffingenprocedure te bespoedigen. Moeten er nu echt negen A4'tjes worden ingevuld?
Voorts merkt hij op tegenstander te zijn van de voorgestelde legesheffing. Hij verzoekt het college het desbetreffende statenstuk in te trekken.
Ten slotte zegt spreker zich nog geen mening te hebben gevormd over de vraag of de roek al dan niet onder de regeling van de kraaiachtigen moet worden gebracht.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

Mevrouw EDELENBOSCH merkt allereerst op dat het IPO het nodige tegengewicht heeft geboden aan het ministerie. De provincies vonden met name dat eerst het financiële aspect moest worden geregeld voordat uitvoering van de wet zou worden gedelegeerd. Te denken valt aan de nodige fte's ten provinciehuize, de FBE's en de voeding van het Faunafonds. Toen uiteindelijk overeenstemming was bereikt over de fte's van de provincie, schreef de staatssecretaris aan de FBE's i.o. dat ze de 6 fte's van de provincies konden krijgen. Daarover is natuurlijk ook nog het nodige gezegd. Wel zijn de provincies erin geslaagd om de wet niet per 1 januari 2002 te doen ingaan. Ze pleitten voor een ingangsdatum van 1 juli 2002, maar tot hun grote verbazing werd per 1 april 2002 de wet in de Staatscourant gepubliceerd. De provincies stonden toen voor een voldongen feit.
Over de problemen met betrekking tot de FBE i.o. is de brief van 20 augustus 2002 volstrekt duidelijk. Ook spreekster is van mening dat de bureaucratie zoveel mogelijk moet worden teruggedrongen.

De heer SMIDT vraagt naar het commentaar van de gedeputeerde op de opmerking van de heer Prins dat de NLTO niet wil worden opgezadeld met allerlei juridische procedures.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat de provincie haar aanbod voor de overgangsperiode heeft gedaan met de bedoeling om het Rijk aan te spreken op zijn verantwoordelijkheid op dit punt. Zij wijst erop dat er op het moment dat de nota werd aangepast een offerte voorlag die overeenkwam met de landelijke voorbeeldofferte die de gezamenlijke FBE's hebben gemaakt. Het college heeft in zijn overwegingen betrokken dat Drenthe een kleine provincie is en dat al besloten was de kraai en de kauw op de vrijstellingenlijst te zetten. Het lijkt haar dat een bod van € 40.000,-- voor het opstartjaar zeer acceptabel is. Er wordt vanuit de commissie altijd aangedrongen op gepaste zuinigheid, maar nu blijken sommige fracties heel erg genereus te zijn. Het college is in ieder geval nog in onderhandelingen over een goed onderbouwde begroting. Een aantal taken van de FBE werden onder de vigeur van de Jachtwet ook al vervuld.

Spreekster heeft de indruk dat er wat betreft de FBE-begroting enigszins wordt overvraagd.

Mevrouw KEMPE vraagt of de gedeputeerde de ingediende begroting niet realistisch vindt.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt bevestigend. Zij heeft begrepen dat voor 1 september 2002 een reactie zal binnenkomen op het aanbod van € 40.000,-- voor het oprichtingsjaar en € 30.000,-- voor het daarop volgende jaar. Het is overigens niet aan de provincie om een FBE op te richten, maar aan de jachthouders zelf.

De heer GAASBEEK vraagt wie het budget voor de FBE vaststelt: de staten of het college?

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat de staten over het budgetrecht beschikken en dat zij ervoor moeten zorgen dat elke euro zo doelmatig mogelijk wordt besteed.

De heer HORNSTRA wijst erop dat er geen voorstel voorligt waarover de staten kunnen beslissen.

Mevrouw EDELENBOSCH merkt op dat de onderhandelingen nog lopen en dat er dus nog geen afgerond voorstel voorligt.

De heer DE HAAS vraagt hoe hoog de kosten voor de provincie zullen zijn als de FBE niet totstandkomt.

Mevrouw EDELENBOSCH gaat ervan uit dat er een FBE zal komen omdat de jachthouders het belang daarvan wel degelijk inzien. Er wordt overigens gewerkt aan een plan van aanpak om een aantal zaken zelf te gaan regelen en daarmee nieuwe rompslomp te voorkomen.

De heer DE HAAS meent dat ervan mag worden uitgegaan dat de FBE i.o. een bonafide begroting heeft voorgelegd.

Mevrouw EDELENBOSCH vraagt zich af hoe het komt dat die begroting exact dezelfde is als in andere provincies.

De heer DE HAAS neemt aan dat de begroting onderbouwd is. Nu wil hij vragen naar de onderbouwing van het tegenbod van € 40.000,--.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat het bedrag van € 40.000,-- is gerelateerd aan de door de FBE te verrichten taken. Als er een FBE is, zitten de ambtenaren in het provinciehuis niet opeens zonder werk. De FBE gaat geen taken van ambtenaren overnemen.
Wat betreft de gevraagde reparatie van artikel 67 wijst spreekster erop dat de nota bij elke soort de toegestane jachtmiddelen vermeldt. De suggestie van de heer Wijkman zal echter nog even worden bekeken.
Een breed draagvlak is inderdaad van groot belang, maar het streven daarnaar mag natuurlijk niet tegen de wet ingaan. Het college blijft voorshands uitgaan van het principe dat doden het laatste middel is. Artikel 68 dient uitgangspunt te zijn. Toch meent het na lang wikken en wegen met een vrijstelling voor bepaalde soorten te moeten komen, ook al omdat de rechter de provincie Fryslân in het gelijk heeft gesteld met haar vrijstellingenbeleid. Ook verwijst zij naar het advies van het Faunafonds, al heeft dit fonds bij de conceptverordening, waarin geen vrijstelling was opgenomen, niet geadviseerd het te doen. Kennelijk is er ook sprake van een beleidswijziging van het Faunafonds.

De heer HORNSTRA vindt het merkwaardig dat artikel 68 tot uitgangspunt wordt genomen en dat vervolgens een vrijstellingenbeleid wordt geformuleerd. De gedeputeerde moet eigenlijk zeggen dat zij het achteraf bezien niet eens is met haar reactie op de ingediende zienswijzen.

Mevrouw EDELENBOSCH zegt dat in de beantwoordingsnota wordt aangegeven dat het college zijn mening heeft gewijzigd en dat de nota dienovereenkomstig is aangepast. Er is gebruikgemaakt van de uitzonderingsbepaling van artikel 65 om de kraai en de kauw op de vrijstellingenlijst te plaatsen. Het college wenst een breed draagvlak en heeft op dit punt de meerderheid van de reacties gehonoreerd.
Wat betreft de roek blijft het college van mening dat eerst het project in Zuidoost-Drenthe moet worden afgerond en dat volgend jaar een besluit moet worden genomen over de vraag of deze vogel op de vrijstellingenlijst moet worden geplaatst. Roekenkolonies herstellen zich minder gemakkelijk en wat dit betreft moeten deze vogels niet over een kam worden geschoren met kraaien en kauwen.

Zeer onlangs heeft de secretaris van het Faunafonds meegedeeld dat schade, veroorzaakt door een soort op de landelijke en provinciale vrijstellingenlijst, niet meer in aanmerking komt voor vergoeding, tenzij er sprake is van overmacht of van een overduidelijke uitzonderingspositie. Dat is onder de Jachtwet nooit voorgekomen. Het gaat er in ieder geval om dat men zich realiseert dat het doden van vogels enkel en alleen het verjagen mag ondersteunen. Er is dus geen sprake van uitroeien.

De heer DE HAAS maakt hier bezwaar tegen. Geen enkele instantie heeft het woord "uitroeien" in de mond genomen.

Mevrouw EDELENBOSCH wil duidelijk maken dat je alleen maar mag doden om de rest van de vogels te verjagen.

De heer HORNSTRA zegt dat de kans bestaat dat de rest niet wordt verjaagd. Hij vraagt of de schade, die wordt veroorzaakt door de resterende kauwen en kraaien, niet wordt vergoed. Kan men op grond van artikel 68 in schadegevallen wél een vergoeding krijgen?

Mevrouw EDELENBOSCH wijst erop dat artikel 68 gaat over ontheffingen op basis van een beheerplan. Er dienen preventieve maatregelen te worden genomen en restschade wordt vergoed.

De heer SMIDT merkt op dat in de schaderegeling van het Faunafonds duidelijk staat dat schade wordt vergoed die ontstaat als alle preventieve maatregelen zijn genomen, in sommige gevallen inclusief het afschieten. Daarin verschilt artikel 68 niet erg van artikel 65.

Mevrouw EDELENBOSCH herhaalt dat haar is meegedeeld dat schade, veroorzaakt door soorten op de vrijstellingenlijsten, niet wordt vergoed. Zij gaat ervan uit dat sowieso de nodige preventieve maatregelen worden genomen.

De heer SMIDT vraagt zich af wanneer dan wel tot schadevergoeding wordt overgegaan.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat dat gebeurt op basis van artikel 68 als er sprake is van restschade. Zij vindt het overigens niet terecht dat het Faunafonds niet op de koninklijke manier met

beleidswijzigingen komt. De Drentse boeren krijgen op deze manier een andere positie dan boeren in andere provincies.

De heer SMIDT meent dat er geen probleem is zolang de beleidswijziging niet is aangebracht in het Schadevergoedingenreglement.

Mevrouw EDELENBOSCH zegt dat zij het als haar plicht ziet om de staten door te geven wat haar is verteld door het secretariaat van het Faunafonds.

De heer HORNSTRA stelt vast dat hier een probleem ligt.

Mevrouw EDELENBOSCH vervolgt haar betoog met de opmerking dat de provincie op zich niets heeft te maken met de schadevergoeding. Dat wordt geregeld door het Faunafonds. Men moet zich wel realiseren dat de provincies het Faunafonds moeten voeden. De provincies hebben het bedrag dat het Rijk geeft - € 3,2 miljoen - voorlopig geaccepteerd. Er is immers voor de provincies sprake van een openeindfinanciering.
De basis voor de besluitvorming omtrent ontheffing wordt gevormd door het feit dat er schade is. De meerderheid van de commissie is voorstander van € 100,-- per geval in plaats van per ha. Zij wijst erop dat het voorstel van het college neerkomt op een geringe afronding naar beneden van de huidige ondergrens. In feite wordt dus de huidige situatie gecontinueerd.

De heer SMIDT vraagt of in deze situatie iemand die recht heeft op schadevergoeding het geld gewoon niet krijgt.

Mevrouw EDELENBOSCH gaat ervan uit dat iemand die recht heeft op een vergoeding het geld daadwerkelijk krijgt. Mocht de zaak voor de rechter komen, dan zullen ongetwijfeld de provincies daarop worden aangesproken, maar eigenlijk zou het Rijk niet een wet met open einden bij de provincies mogen droppen. De provincie zal uiteraard haar burgers niet de dupe laten worden van deze gang van zaken, maar als zij nu uitspreekt dat de provincies dit wel oplossen, is de druk op de onderhandelingen tussen IPO en LNV weg.

De heer HORNSTRA vraagt of de gedeputeerde van mening blijft dat de schadevergoeding per ha en niet per geval moet plaatsvinden.

Mevrouw EDELENBOSCH meent dat het college het voorstel om het per ha en niet per geval te regelen goed heeft onderbouwd. Het voorstel wordt gedekt door de jurisprudentie en is in overeenstemming met het beleid van de andere provincies.
Wat betreft de doorwerking van de nieuwe wet in het beleid op het terrein van de ruimtelijke ordening gaat het vooral om de habitat- en vogelrichtlijn. De minister heeft hier de eerste verantwoordelijkheid. Een en ander moet nog worden uitgewerkt in een Algemene maatregel van bestuur.
De nieuwe Natuurbeschermingswet zal ook nog bepaalde effecten hebben op dit terrein. De verantwoordelijkheid van de provincie heeft met name betrekking op het aanwijzen van de beschermde leefomgeving voor bepaalde soorten. Zij wil daar terughoudend mee omgaan omdat er in het kader van het gebiedsgericht werken al heel veel wordt gedaan.
Zeer onlangs is een brief gestuurd naar weidevogelbeschermers met het verzoek om voor het volgende broedseizoen de verwachtingen met betrekking tot de predatie in kaart te brengen. Het is niet goed mogelijk om schade aan de fauna toe te voegen aan de landbouwschade, op grond waarvan vrijstelling kan worden verleend, maar het lijkt haar goed om hierover enkele goed onderbouwde afspraken te maken. Op pagina 23 van de nota staat overigens al dat GS ontheffingen zullen verlenen op plaatsen waar het beheer gericht is op weidevogels. Het vossenbestand kan dus worden gereguleerd als dat nodig is. Als er een goede inventarisatie heeft plaatsgevonden, kan wellicht nog voor eind februari een ontheffing op voorhand worden gegeven zodat er minder problemen zijn met betrekking tot de weidevogels.

De heer HORNSTRA stelt vast dat conform de wet wordt gehandeld als na een inventarisatie van de predatie en duidelijke afspraken met betrokkenen met betrekking tot de diverse soorten beleid wordt bepaald.

Mevrouw EDELENBOSCH zegt dat zij het nu specifiek over de vos heeft.

De heer SMIT vraagt of in geval van aantoonbare predatie ook vossen die in een nationaal park zitten, mogen worden bejaagd.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat de provincie juist daarom veel waarde hecht aan een FBE, waarin ook de terreinbeheerders zijn vertegenwoordigd. Uiteindelijk kunnen eigenaren altijd zeggen dat er op hun gebied niet mag worden gejaagd. Nu er nog geen FBE is, wil de provincie toch graag afspraken maken.
Spreekster merkt vervolgens op dat het college via de leges een kleine drempel heeft willen instellen. Zelfs het afwijzen en terugsturen van aanvragen vergt ambtelijke inzet. Utrecht en Flevoland heffen inderdaad geen leges, maar de buurprovincies van Drenthe wel. Ook in Fryslân en Groningen kan het vossenbestand alleen op basis van een faunabeheerplan onder controle worden gebracht.

TWEEDE TERMIJN

De heer WIJKMAN wijst erop dat in Fryslân de vos op voorhand wordt vrijgesteld conform artikel 68. In die provincie vindt men de weidevogel belangrijker dan de vos. Hij zou het zeer op prijs stellen als Drenthe eenzelfde beleid zou voeren.

De heer MULDER stelt vast dat er veel woorden zijn gewijd aan schaderegelingen. Het lijkt hem dat er iets meer aandacht moet worden besteed aan preventie van schade.

De heer HORNSTRA vindt een woord van verontschuldiging van de zijde van het college op zijn plaats nu diverse insprekers de stukken te laat hebben gekregen.
Hij wil graag in de statenvergadering terugkomen op de schadevergoedingsregeling op basis van artikel 65 en op de bureaucratische gevolgen van implementatie van artikel 68. Hij is hierover minder ongerust dan anderen. Het lijkt hem dat op basis van dit artikel alles geregeld kan worden wat nodig is.
Spreker zou er geen enkele moeite mee hebben als de boermarken gaan deelnemen aan de FBE, maar weet niet hoe dit wettelijk is geregeld. Het is zaak om zo snel mogelijk de FBE tot stand te brengen. Het is vooral een kwestie van leven en laten leven.

De heer SMIDT is erg ongelukkig met het feit dat de onderhandelingen tussen het Rijk en de provincies nog niet zijn afgerond en er dus nog niet op alle onderdelen de nodige duidelijkheid is geschapen. Bij dit alles dient de financiële verantwoordelijkheid van de provincie wat duidelijker in beeld te worden gebracht.
In tegenstelling tot de heer Hornstra maakt spreker zich wel enige zorgen over de bureaucratische rompslomp en de administratieve lastendruk. Hij neigt ertoe om artikel 65 van toepassing te verklaren op de kauw, de roek en de kraai. In het onderdeel schadevergoeding zit nog steeds veel te veel ruis. Er kan overigens niet worden gesproken van een verslechtering. Hij begrijpt dat het kiezen voor schadevergoeding per geval kan leiden tot problemen voor de voeding van het Faunafonds. Daarom zal hij instemmen met het voorstel van het college op dit punt. Later moet maar eens worden bezien hoe het uitpakt in de praktijk.
Spreker blijft tegenstander van het voorstel met betrekking tot de leges. In het kader van de evaluatie zou moeten worden bezien of leges echt nodig zijn.

De heer JONKER hoopt dat de gedeputeerde samen met de weidevogelbeschermers een goed plan zal kunnen opstellen. De statenstukken 965 en 969 neemt hij mee terug naar de fractie.

De heer DIJKSTRA blijft aanhikken tegen de € 100,-- per ha omdat hij een gloeiende hekel heeft aan onrechtvaardigheid. Toch wil hij zich op dit punt aansluiten bij de heer Smidt. Hetzelfde geldt voor de leges.

De heer SMIT heeft een antwoord gemist op zijn vraag over de exoten in de flora. Hij blijft voorstander van vrijstelling voor zwarte kraai en kauw en tegenstander van leges.

Mevrouw KEMPE deelt mee dat de mening van haar fractie niet is veranderd na het antwoord van de gedeputeerde. De roek dient op de vrijstellingenlijst te blijven, terwijl er geen leges zouden moeten worden geheven. Wat betreft de vos dient er ontheffing op voorhand te worden verleend. In de statenvergadering komt zij hierop terug.

De heer DE HAAS sluit zich daarbij aan. Hij handhaaft zijn in eerste termijn uitgesproken standpunt

en zal op deze kwestie terugkomen in de statenvergadering van 18 september 2002.

De heer GAASBEEK spreekt zijn waardering uit voor de wijze waarop de gedeputeerde probeert de Drentse situatie in te passen. Hij hoopt dat zij een oplossing kan vinden voor het probleem van de weidevogelschade. Erg ongelukkig is spreker over de onduidelijkheid omtrent de FBE. Hij adviseert het college de FBE voorshands het gevraagde bedrag van € 77.300,-- te geven, zodat de eenheid kan starten en de subsidie af te bouwen als er een rijksregeling komt.
Spreker blijft tegenstander van legesheffing en is ten slotte met de gedeputeerde van mening dat het beter is om eerst de resultaten van het onderzoek in Zuidoost-Drenthe af te wachten alvorens beleid te bepalen met betrekking tot de roek.

Mevrouw EDELENBOSCH zegt dat het college bij het vaststellen van het stuk zijn voordeel zal doen met de inbreng van de commissie en insprekers. De legesheffing en de verordening vrijstelling grondgebruiker zullen in de statenvergadering terugkomen.
Als er een FBE en een faunabeheerplan zijn, waarbij alle soorten kunnen worden beschouwd op basis van artikel 68, is een ontheffing op voorhand altijd mogelijk als er goede argumenten voor zijn. Als goed in beeld is gebracht welke schade op welke manier wordt veroorzaakt, heeft het geen enkele zin om eerst de schade te laten ontstaan en vervolgens maatregelen te nemen.
Aan het adres van de heer Gaasbeek merkt spreekster op dat de staten uiteraard zullen worden geïnformeerd over de resultaten van de onderhandelingen over de financiering van de FBE.
Spreekster verzoekt de heer Van Os een antwoord te geven op de vraag van de heer Smit.

De heer VAN OS wijst erop dat exoten onder de planten veel overlast kunnen veroorzaken. De provincie heeft hier echter geen beleid voor ontwikkeld, omdat dergelijke overlastsituaties meestal met beheer van natuurgebieden te maken hebben. De waterschappen hebben beleid ontwikkeld voor het beheer van watergangen.

De VOORZITTER stelt vast dat het statencommissiestuk Nota flora en fauna een C-stuk blijft en dat de statenstukken 965 (legesheffing) en 969 (Verordening vrijstelling grondgebruiker) B-stukken blijven.

**12. Statencommissiestuk van 12 augustus 2002, kenmerk 25/6.16/2002004732, Leren voor duurzaamheid, jaarprogramma 2002, deel 2**

De heer GAASBEEK waardeert het positief dat 55-plussers worden geactiveerd om actief met de leefomgeving aan de slag te gaan. Hij vraagt of elders in het land al de nodige ervaringen zijn opgedaan.

Mevrouw REMMELTS zegt de doelstellingen van het project Water in de wijk Krakeel sympathiek te vinden, maar wijst erop dat het project in 2001 is afgewezen omdat de rolverdeling tussen gemeente, waterschap en de Milieufederatie onduidelijk was. Hoe participeert de gemeente Hoogeveen nu in dit project en heeft de Milieufederatie afgehaakt?
Het project voor 55-plussers spreekt haar in het geheel niet aan. Wie heeft dit project geëntameerd? Was het aanbod- of vraaggericht?

De heer JONKER kan instemmen met het project in Hoogeveen. Het project voor 55-plussers kon echter in zijn fractie niet op dezelfde instemming rekenen - het woord "stigmatiserend" is gevallen - maar toch gaat zij er schoorvoetend mee akkoord.

Mevrouw EDELENBOSCH gaat ervan uit dat de commissieleden, die niet hebben gesproken, met de projectaanvragen akkoord gaan. Met betrekking tot het stuk lijkt het haar beter om voortaan bij de argumenten het project nog een keer te noemen.
Spreekster meent dat gesproken kan worden van twee goede projecten. In het kader van Leren voor duurzaamheid wordt al veel samengewerkt met scholen en het is goed om nu ook eens met 55-plussers te gaan werken. Dit project past in ieder geval binnen de provinciale criteria voor bijdragen in het kader van Leren voor duurzaamheid.

Mevrouw REMMELTS vindt het maar de vraag of 55-plussers zoveel behoefte hebben aan dit project. Ook zij vindt het nogal stigmatiserend en zij herhaalt haar vraag wie het project heeft geëntameerd.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat Veldwerk Nederland en Ouderenwerk Assen samen dit project hebben geëntameerd. De tekst zal nog worden nagelezen op eventuele stigmatiserende zinsneden. Zij wijst erop dat het tweede jaar van het project alleen wordt gesubsidieerd als het eerste jaar succesvol is.

De VOORZITTER constateert dat er voldoende draagvlak in de commissie is voor beide projecten.

**13. Statenstuk 964, Waterkwantiteitsbeheersplan voor de provinciale kanalen 2002-2006**

De heer KUIPER kan instemmen met het Waterkwantiteitsbeheersplan. Vastgesteld wordt dat er vervuiling van waterbodems heeft plaatsgevonden, maar ook dat het kwaliteitsbeheer bij de waterschappen ligt. Er is sprake van enige overlap, want de provincie heeft een signaleringstaak om vervuiling te voorkomen. Met inachtneming van de verantwoordelijkheid van de waterschappen zou hieraan wel wat meer aandacht kunnen worden besteed. Dat stemt ook overeen met het visiedeel van het POP II.

De heer DE VRIES deelt mee dat zijn fractie akkoord gaat met het Waterkwantiteitsbeheersplan. Hij vraagt nog naar de stand van zaken van de onderzoeken in Zuid-Drenthe.

De heer GAASBEEK vindt dat dit statenstuk eerder het karakter van een A-stuk heeft door de grote deskundigheid waarmee het is opgesteld en de duidelijke antwoorden op de inspraakreacties. In deze periode van watersnoodproblemen in Europa vragen kwantiteit en mogelijke daarmee samenhangende rampenplannen veel aandacht. Kan de gedeputeerde hierover iets zeggen? Spreker heeft van ambtenaren vernomen dat de bestemming van de vrijkomende baggerspecie geregeld wordt in een afzonderlijk baggerplan. Worden de staten hierbij nog betrokken met het oog op de milieuproblematiek?
Hoewel het plan uitsluitend betrekking heeft op de kanalen en niet op de landbouwgronden erom heen, lopen er toch functionele dwarsverbanden in verband met de waterhuishouding.
Indertijd is besloten om waterkwaliteit en waterkwantiteit in handen van de waterschappen te leggen en de voorliggende scheiding komt dan ook wat onlogisch over. Hoe verloopt de besluitvorming over deze overdracht? Moet niet ook deze provinciale taak worden opgenomen in het beheersplan van de waterschappen? Is de overdracht aan de waterschappen geen doel op zichzelf, maar staat efficiency voorop? Ook water inlaten heeft te maken met waterkwaliteit.
In verband met de recreatie is het van belang te weten wie de beheerder van de kade is. Zijn hierover duidelijke afspraken gemaakt?

Mevrouw REMMELTS zegt dat het plan uitnodigt om veel vragen te stellen over allerlei plannen en projecten. In hoofdstuk 3 wordt duidelijk gemaakt dat het beheer de afgelopen periode goed is verlopen, afgezien dan van enkele calamiteiten bij extreem nat of droog weer. Hiertegen zijn en worden maatregelen genomen, waarbij vooral ook de technische mogelijkheden naast het creëren van ruimte voor water aandacht krijgen. Als de resultaten van de onderzoeken bekend zijn, zullen er indien nodig en haalbaar maatregelen worden genomen. Dat spreekt de VVD-fractie aan.
Zij wacht de ontwikkelingen rondom de heropening van een paar kansrijke routes voor de recreatievaart met spanning af.
Ingaande op het verslag van de Provinciale Commissie voor het Omgevingsbeleid zegt spreekster het eens te zijn met de opmerking van de NLTO dat landbouw aan de functies kan worden toegevoegd. Hoe is de stand van zaken met betrekking tot de overname van het beheer door de waterschappen? Ook vraagt zij waarom de gemeenten niet worden vermeld als extern betrokkenen.
Concluderend merkt spreekster op dat haar fractie instemt met het Waterkwantiteitsbeheersplan.

Mevrouw STOEL sluit zich aan bij de woorden van de heer Kuiper over de relatie met het visiedeel van POP II. Wordt in het plan rekening gehouden met de mogelijkheid dat de wateroverlast de komende jaren alleen maar zal toenemen?
De PvdA-fractie kan voor het overige met het plan instemmen.

De heer SWIERSTRA onderschrijft de opmerkingen over de relatie tussen provincie (POP II) en waterschappen als het gaat om kwaliteitsbeheer en dergelijke. De provincie moet strategisch en kaderstellend kunnen sturen.
De rampenplannen worden met een zekere regelmaat opnieuw bekeken naar aanleiding van problemen in de waterafvoer. Een en ander heeft ook te maken met de keuzen die straks moeten worden gemaakt in het kader van de zogenaamde deelstroomgebiedsvisies. Daarin wordt de status van de stroomgebieden vastgelegd en ook wordt bepaald welke waterhoogten en normen erbij horen. De staten zullen daarbij een belangrijke rol spelen. Het thans voorliggende beheersplan gaat tot 2006. Het kan zijn dat op basis van nieuwe inzichten normen moeten worden aangepast. Uiteraard probeert de provincie zo goed mogelijk in te spelen op waterkwantiteitsproblemen, maar de hoosbuien van de laatste tijd gaan bij wijze van spreken elk voorstellingsvermogen te boven. Het onderstreept het belang van het plan van aanpak wateroverlast en van een afgewogen discussie over noodbergingsgebieden en reguliere bergingsgebieden. Technisch gesproken is er erg veel mogelijk, maar er moet natuurlijk wel een relatie zijn met het maatschappelijk belang en de kosten. Soms is het accepteren van enige wateroverlast maatschappelijk goedkoper dan het doen van hoge investeringen die niet altijd ten volle behoeven te worden benut. Bovendien vergen sommige technische voorzieningen aanmerkelijke landschappelijke ingrepen.
Het beheer van scheepvaartkanalen is wettelijk een provinciale taak, die soms een politieke afweging vergt. Waterschappen houden zich bezig met "randverschijnselen" als kleine recreatievaart en dergelijke. Gelet op het algemeen democratische belang en het feit dat de desbetreffende kanalen langs provinciale wegen liggen, ligt het ook voor de hand om het scheepvaartbeheer bij de provincie te laten, tenzij de waterschappen die taak substantieel efficiënter kunnen vervullen. Afgesproken is dat de waterschappen met een voorstel op dit punt zullen komen.

TWEEDE TERMIJN

De heer GAASBEEK stelt voor om van het statenstuk een A-stuk te maken.

De VOORZITTER constateert dat de commissie daarmee instemt.

**14. Statenstuk 968, Jaarstukken 2001**

De VOORZITTER stelt zich voor dat de commissie zich vooral richt op de volgende vragen. Zijn de gedane toezeggingen terug te vinden in het jaarverslag? Zijn de doelstellingen en prestaties gehaald?

De heer HORNSTRA constateert dat het jaarverslag allerlei zaken opsomt, die conform de indertijd gemaakte afspraken zijn gerealiseerd. In de beleidsrekening vallen enkele overschrijdingen op, maar in het algemeen kan worden vastgesteld dat de geformuleerde doelstellingen en prestaties zijn gehaald. Het lijkt spreker weinig zinvol om op alle onderdelen van de beleidsrekening in te gaan. Een anders opgesteld plan zou wellicht kunnen leiden tot een meer politieke discussie.

De heer BENNING vindt het moeilijk om dit stuk duaal te behandelen omdat de kaders nog lang niet duidelijk zijn. Bepaalde posten laten een overschrijding zien; zo gaat de post "vergunningverlening, handhaving en monitoring" bijna 70% buiten de begroting. Daar wordt dan een keurige managementsrapportage bij gegeven die erop neerkomt dat het budgettair-neutraal binnen het eigen budget is behandeld. Dat is dan einde verhaal, maar spreker wil graag een ander kader hebben. Hij denkt in dit verband aan het thema Veiligheid, waarover hij dan in de jaarrekening meer informatie wil hebben. Bij dat laatste moet niet alleen worden gedacht aan de besteding van het geld, maar ook aan het gevoerde beleid op het gebied van vergunningverlening en handhaving. Is de vergunningverlening zo eenvoudig mogelijk gehouden of gaat de provincie verder dan de landelijke regels? Is de vergunningverlening vlot verlopen of zijn er wachttijden? Is er sprake van een achterstand en, zo ja, in welke sectoren? Vervolgens kunnen vragen worden gesteld als: wat kost de handhaving? Wat was de gemiddelde bezoekfrequentie per bedrijf? Hoe wordt beoordeeld of het handhavingsbeleid effectief is? Hoeveel overtredingen zijn er geconstateerd en wat is er nadien gebeurd? Dit soort vragen zouden naar sprekers mening moeten worden gesteld opdat de staten hun duale taak goed kunnen vervullen.

De heer ZOMER stelt met blijdschap vast dat de bijdragen van het Rijk aan de bodemsaneringen flink hoger zijn dan geraamd en dat het het college is gelukt om het geld adequaat in te zetten.

Helaas ontbreekt de financiële analyse.
Is het college er inmiddels in geslaagd de benodigde deskundigheid aan te trekken voor de controle van vuurwerkopslagplaatsen?
Voor het overige kan spreker instemmen met de in de jaarstukken voorkomende passages betreffende MWG-onderwerpen.

De heer KUIPER spreekt zijn waardering uit voor het jaarverslag. Toch wil hij enkele kritische opmerkingen maken.
In 2002 zal de vaststelling van het herziene draaiboek Hoogwater plaatsvinden. Die vaststelling staat echter voorlopig nog niet op de provinciale agenda. Gezien de wateroverlast van de laatste tijd lijkt het spreker dat dit draaiboek snel op de agenda moet.
Het is goed dat bij de uitvoering van Kompasprojecten is gelet op de randvoorwaarde van duurzaamheid. Hoe gaat het SUS-plan (Development of tools for Substainable Planning) eruitzien?
De fractie van GroenLinks heeft aangedrongen op een ambitieuze uitvoering van het activiteitenprogramma in het kader van de Energienota. Het jaarverslag maakt duidelijk dat niet alle toezeggingen op dit punt zijn gerealiseerd. Spreker noemt in dit verband energieneutrale bedrijventerreinen met een gekoppeld energiesysteem, vernieuwbouw met drastische energiebesparing, energietoets bij bestemmingsplannen van gemeenten, gebruik van warmtepompen, niet netgekoppelde inzet van windenergie, het terugdringen van individuele en maatschappelijke mobiliteitswensen, de provinciale voorbeeldfunctie en dergelijke. De ambities van de provincies lijken op dit punt drastisch te zijn gedaald. Hij wil graag een ruimer overzicht waarbij onder andere aandacht wordt besteed aan de vraag waarom voorgestelde projecten wel of niet zijn doorgegaan en aan de stand van zaken van projecten.
Wat betreft de Luchthaven Eelde is geen aandacht besteed aan de noodzakelijke toetsing op de aspecten energie en duurzaamheid, terwijl de provincie hieraan toch prioriteit geeft. Hij dringt erop aan dat dit alsnog gebeurt.

De heer SLUITER deelt mee dat zijn fractie tijdens de eerstvolgende vergadering van de Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie (BFE) zal ingaan op de jaarstukken.

De heer BAAS zegt dat dankzij het verhalende karakter het jaarverslag goed leesbaar is. Het verslag maakt het echter de staten niet gemakkelijk om in het nieuwe duale bestel hun controlerende functie uit te oefenen. Het lezen van het jaarverslag kost tijd, maar het tussen de regels doorlezen, kost nog meer tijd.
Spreker sluit zich aan bij de opmerking van de heer Kuiper over het draaiboek Hoogwater.
Het is jammer dat het project Duurzaam Drenthe moest worden beëindigd omdat geen halt kon worden toegeroepen aan de versnippering.
Hoe staat het met de voortgang van de landschapsbeleidsplannen van de gemeenten? Hij heeft de indruk dat hiermee niet veel haast wordt gemaakt.

De heer POPKEN kan zich in algemene zin vinden in de jaarstukken. Hij vraagt zich af wat het college gaat doen met de in het accountantsrapport opgenomen aanbevelingen en kritiekpunten.

Het lijkt de VOORZITTER dat hierop beter kan worden ingegaan tijdens de komende vergadering van de Statencommissie BFE.

De heer POPKEN kan daarmee instemmen.

De heer GAASBEEK vindt dat het jaarverslag een prima overzicht geeft van het gevoerde beleid. Zijn vragen hebben voornamelijk betrekking op tijd en geld en die zal hij dus stellen in de vergadering van de Statencommissie BFE.

De heer DIJKS kan zich geheel vinden in de opmerking van de heer Benning dat de staten met het oog op hun controlefunctie moeten weten wat er exact is gebeurd. De cijfers die duiden op de door hem vermelde overschrijding geven een enigszins vertekend beeld omdat het vergunningverleningsbeleid ook aspecten van ontwikkeling en verkenning kent. Hetzelfde geldt voor de handhaving. In het kader van het duale bestel zou het inderdaad goed zijn als het college aangeeft wat er van de gestelde doelen is gerealiseerd en antwoord geeft op vragen als: hoe vaak zijn de be-

drijven bezocht in het kader van de handhaving? Hoeveel bedrijven is een dwangsom opgelegd? Een groot probleem bij bodemsanering is nogal eens dat bestemmingsplanprocedures een daadwerkelijke aanpak verhinderen.
Gelukkig kan er een flexibel beleid worden gevoerd op dit punt, bijvoorbeeld door projecten door te schuiven naar een volgende periode.
Aan het adres van de heer Zomer merkt spreker op dat inmiddels is voorzien in de benodigde deskundigheid voor de controle van vuurwerkopslag.
Spreker acht het niet uitgesloten dat de Statencommissie Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit nader is geïnformeerd over het SUS-project.
De provincie heeft haar ambities op energiegebied niet naar beneden bijgesteld. Zij is echter afhankelijk van de medewerking van andere instanties. Er wordt intern hard gewerkt aan de provinciale voorbeeldfunctie.

De heer KUIPER vindt dit te vaag. Wanneer zal het college met voorstellen op dit punt komen? Hij wil graag een concreet antwoord op de vraag welke projecten waarom wel en niet zijn doorgegaan en welke rol de provincie daarbij heeft gespeeld.

De heer DIJKS herinnert eraan dat het college indertijd een voortgangsrapportage heeft toegezegd.

De heer SWIERSTRA merkt op dat het draaiboek Hoogwater in concept klaar is. Er moet nog even worden gewacht op de belangrijke waterbeheerder Rijkswaterstaat voordat het in procedure kan worden gebracht. Het lijkt hem dat hier gesproken moet worden van een uitvoeringsbevoegdheid van het college.

De heer KUIPER wil uiteraard niet treden in de bevoegdheden van het college. Hij is, zeker gezien de recente gebeurtenissen, erg benieuwd naar de inhoud van het draaiboek.

De heer SWIERSTRA zegt dat de provincie in ieder geval bij is en in geval van wateroverlast het concept zal hanteren, ook al is het nog niet vastgesteld.
Wat betreft het karakter van het jaarverslag merkt hij op dat gezocht is naar de gulden middenweg. Aan de ene kant is er de neiging om veel kwantitatieve informatie te verstrekken, maar aan de andere kant moet het natuurlijk wel een leesbaar stuk zijn. In het duale bestel zal wellicht een nieuw evenwicht tussen leesbaarheid en volledigheid moeten worden gevonden.

Mevrouw EDELENBOSCH zegt dat de heer Baas gelijk heeft met zijn opmerking dat de gemeenten niet erg veel haast maken met hun landschapsbeleidsplannen. De gemeenten nemen een afwachtende houding in. Bovendien was er tijdelijk sprake van onderbezetting van de Afdeling Landschap. De meeste aandacht is uitgegaan naar het toetsen van bestemmingsplannen. De gemeenten zullen echter wederom gewezen worden op de noodzaak, dergelijke plannen op te stellen.

TWEEDE TERMIJN

De heer BENNING zegt erg benieuwd te zijn naar de evaluatie van het duale gehalte van deze discussie. Misschien zal blijken dat het nieuwe wijn in oude zakken is.

De VOORZITTER stelt vast statenstuk 968 een B-stuk blijft.

Mevrouw STOEL feliciteert namens de commissie de voorzitter van harte met haar benoeming tot lid van de Tweede Kamer. Zij wenst haar veel succes en zegt dat de commissie haar nauwgezet zal volgen. Wie weet, zal de commissie haar in Den Haag nog eens aanschieten. De commissie zal haar node missen, want zij heeft ervoor gezorgd dat de commissievergaderingen altijd in een prima sfeer verliepen. Aan iedereen werd recht gedaan en soms werd er terecht ingegrepen als de tijd weer eens werd overschreden. Spreekster dankt de voorzitter voor de wijze waarop zij de vergaderingen heeft geleid.

De VOORZITTER dankt mevrouw Stoel voor de vriendelijke woorden die zij namens de commissie heeft gesproken. Verder dankt zij de commissieleden voor de plezierige samenwerking. Zij zal deze commissie zeker missen.

**15. Sluiting**

De VOORZITTER sluit om 13.50 uur de vergadering.

**TOEZEGGINGEN:** geen.

RV

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
19 maart 2003

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de secretaris van de commissie mede te delen.*

# Verslag

## van de vergadering van de Statencommissie Milieu, Water en Groen

gehouden op 10 februari 2003

**INHOUD**


Opening 2

Mededelingen 2

Vaststelling van de agenda 2

Verslag van de vergadering van 6 januari 2003 2

Ingekomen stukken 2

IPO-aangelegenheden 2

Plan tot behoud van de grutto in Zuidwest-Drenthe 2

Spreekrecht 2

- *de heer Folkerts (namens de samenwerkende weidevogelgroeperingen)*

Landinrichting Odoorn; raamplan en eerste module 6

De Drentse Landbouw maakt de Toekomst 8

Energieneutraal sportcomplex Kloosterveen 14

Sluiting 20

Toezegging 21

Bijlage

**STATENCOMMISSIE MILIEU, WATER EN GROEN**

Verslag van de vergadering van de Statencommissie Milieu, Water en Groen, gehouden op 10 februari 2003 in het provinciehuis te Assen.

**Aanwezig:**

H. Zomer (CDA, voorzitter)
H. Baas (ChristenUnie)
F. Benning (VVD)
H.H. Dijkstra (GroenLinks)
mevrouw W. van Dommelen-Logtmeijer (CDA)
A.J. Gaasbeek (OSD)
H.R. Hornstra (PvdA)
K. Jonker (CDA)
mevrouw H. Kempe-Foekens (ChristenUnie)
W.H. Kuiper (GroenLinks)
B. Popken (OPD)
mevrouw G.M. Remmelts-Mulder (VVD)
S.A. van der Schoot (Ouderenpartij)
J.P. Sluiter (D66)
K.H. Smidt (VVD)
M.J. Smit (D66)
mevrouw H.G. Stoel-Snater (PvdA)

**Voorts aanwezig:**

Joh. Dijks (VVD, gedeputeerde)
mevrouw A. Edelenbosch (PvdA, gedeputeerde)
C.J. Mulder (secretaris)

**Met kennisgeving afwezig:**

A. Haak (PvdA)
Ch.C. de Haas (OPD)
K.J. de Vries (CDA)

## 1. Opening

De VOORZITTER opent de vergadering en deelt mee dat bericht van verhindering is ontvangen van de leden Haak, De Haas en De Vries.

## 2. Mededelingen

De VOORZITTER deelt mee dat het overleg-orgaan van het Nationaal Park Drents-Friese Wold de commissie heeft uitgenodigd voor een ontmoeting en een dialoog op 14 mei aanstaande in de middag.

## 3. Vaststelling van de agenda

De VOORZITTER deelt mee dat van de PvdA-fractie het verzoek is ingekomen het Plan tot behoud van de grutto in Zuidwest-Drenthe te agenderen (agendapunt 7) en dat er enkele verzoeken zijn gedaan om naar aanleiding van ingekomen stukken een opmerking te maken. Hij constateert dat de commissie instemt met de conceptagenda en dat de agenda hiermee is vastgesteld.

## 4. Verslag van de vergadering van 6 januari 2003

Het verslag wordt conform het ontwerp vastgesteld.

## 5. Ingekomen stukken

De heer POPKEN spreekt zijn waardering uit voor de Drentse Landbouw Agenda. Dit stuk lijkt hem een prima basis voor nog te ontwikkelen beleid.

De heer GAASBEEK zegt zich zorgen te maken over de ontwikkelingen op het gebied van ondergrondse berging van nucleair afval. Hij verzoekt het college zeer alert te blijven.

De heer SMIT vindt de brief van Awenyddion erg belangrijk, omdat daarin de problematiek van de infrastructuur op een totaal andere manier wordt benaderd en er dus ook totaal andere oplossingen worden aangedragen. Hij vraagt het college deze brief serieus te nemen voor wat betreft de bovengemeentelijke aspecten.

De ingekomen stukken worden voor kennisgeving aangenomen.

## 6. IPO-aangelegenheden

De heer BENNINK stelt vast dat in de Interprovinciaal Overleg(IPO)-commissie Milieu, Water, Landbouw en Natuur is besloten een prestatiebrief te sturen naar de minister. Hij vraagt of er al resultaten zijn als het gaat om de taakstelling natuuraankoop en de financiering daarvan. Is er sprake van afstemming als het gaat om gelden die beschikbaar gesteld kunnen worden voor landinrichtingsprojecten, agrarisch natuurbeheer en particulier natuurbeheer?

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat de minister kort na het besluit van bedoelde IPO-commissie bezuinigingsmaatregelen heeft genomen. Daarom is de prestatieafspraak niet getekend en zijn de onderhandelingen heropend.

## 7. Brief van gedeputeerde staten van 2 december 2002, kenmerk 48/6.2/2002009696, Plan tot behoud van de grutto in Zuidwest-Drenthe

**Spreekrecht**

De heer FOLKERTS spreekt in namens de samenwerkende weidevogelgroeperingen (zie bijlage 1).

De heer GAASBEEK waardeert de inzet van de heer Folkerts, maar wil graag duidelijk horen wat hij nu precies wil.

De heer FOLKERTS vraagt de provincie om het door de weidevogelgroeperingen ingediende Gruttoplan financieel te honoreren.

Mevrouw KEMPE meent uit de stukken te kunnen begrijpen dat de "ruime jas" evenveel effect heeft als het plan van de weidevogelgroeperingen. Zij wil daarop graag het commentaar van de heer Folkerts vernemen. Verder vraagt zij of de angst van de boeren voor de begrenzing wel reëel is.

De heer FOLKERTS zegt dat die angst inderdaad niet reëel is. Het enige waar de weidevogelgroeperingen zich op richten, is het behoud van de grutto. Verder merkt hij op dat de "ruime jas" en het Gruttoplan van de weidevogelgroeperingen niet goed met elkaar kunnen worden vergeleken, omdat het Gruttoplan alleen betrekking heeft op

percelen waar de grutto's broeden. Hij denkt dat dit maatwerk op termijn meer effect zal hebben.

Het is voor mevrouw KEMPE nog maar de vraag of dat Gruttoplan inderdaad betere resultaten zal hebben. Zij verwijst in dit verband naar de proef van weidevogelbeheer.

De heer FOLKERTS stelt vast dat elke aanpak tot nu toe niet heeft geleid tot een vooruitgang in het gruttobestand. Hij dringt daarom aan op een nieuwe, creatieve aanpak.

De heer HORNSTRA vraagt naar de mening van de heer Folkerts over een provinciale pilot.

De heer FOLKERTS vindt de inzet in het kader van het 100 ha-systeem nogal beperkt. Hij pleit nogmaals voor een nieuwe aanpak, vooral ook omdat de tot nu toe behaalde resultaten bepaald niet goed zijn te noemen.

Het is de heer HORNSTRA nog steeds niet duidelijk wat de status is van de brief van het college. Het heeft er alle schijn van dat het college de commissie een aantal alternatieven voorlegt zonder zelf een duidelijk standpunt in te nemen. Deze manier van communiceren blinkt niet uit in helderheid.
Spreker heeft waardering voor de inzet van de weidevogelorganisaties en vindt het jammer dat door het uitlopen van een vergadering van de commissie, de communicatie met deze organisaties enigszins is verstoord.
Om de kosten voor de provincie goed te kunnen beoordelen, zou ook inzicht moeten bestaan in de kosten voor het Rijk. Hoe oordeelt het college over het gevaar van precedentwerking? Op welke plaatsen is er eigenlijk meer kans op succes? Zijn de problemen met betrekking tot de doelmatigheidstoets inhoudelijk of bureaucratisch van aard? Verder vraagt spreker hoe reëel de angst van de boeren voor begrenzing is. Ten slotte wil hij graag weten aan welke variant het college de voorkeur geeft. In dit verband vraagt hij met name aandacht voor de tussenliggende variant die goede mogelijkheden biedt voor een flexibel beleid.

De heer DIJKSTRA sluit zich aan bij de vragen van de heer Hornstra. Het lijkt hem dat het college zijn uiterste best moet doen om het voorstel van de weidevogelgroeperingen te volgen.
De heer POPKEN merkt op dat in het krachtenveld tussen agrariërs en weidevogelorganisaties de eerstgenoemde groep heeft gewonnen. Hij stelt aan de hand van enkele cijfers met teleurstelling vast dat de teloorgang van de weidevogels doorgaat. Daarom ook steunt hij een financiële bijdrage van de provincie aan de inspanningen om dat proces tegen te gaan. Er is echter alleen draagvlak voor een flexibel weidevogelbeheer en spreker is benieuwd naar het standpunt van het college op dit punt.

De heer VAN DER SCHOOT vindt een voldoende draagvlak van groot belang. Hij vindt daarom dat de provincie met de bevlogen mensen van de weidevogelorganisaties rond de tafel moet gaan zitten om te zorgen voor een "ruime jas" voor de vogels.

De heer POPKEN wijst erop dat ook de agrariërs hun zegje moeten kunnen doen.

De heer VAN DER SCHOOT zegt dat bevlogen agrariërs natuurlijk ook van harte welkom zijn bij de te voeren discussie.

De heer GAASBEEK stelt vast dat zo langzamerhand in Drenthe sprake is van een silent spring als het gaat om de weidevogels. Hij is het overigens niet eens met de heer Popken dat de agrariërs hebben gewonnen, want heel veel agrariërs zetten zich ervoor in om de populatie in stand te houden.
Sprekers voorkeur gaat uit naar het derde - en duurste - alternatief. Vooral op dit terrein moet de provincie niet al te krenterig zijn.

Het is ook de heer SLUITER niet duidelijk wat de status is van de brief en welk standpunt het college inneemt. Het zou een zegen zijn geweest als bij het onderhavige stuk een beleidsbrief had gezeten. Dan had ook de niet-ingewijde kunnen begrijpen wat de problemen zijn en welke keuze wordt gemaakt.
Kan de gedeputeerde in een paar zinnen zeggen wat goed is voor de grutto en hoeveel dat kost? En verder: wat is goed voor de grutto en nodig voor het draagvlak en wat zijn daarvan de meerkosten?

De heer SMIDT merkt op dat ellenlange discussies over procedures, complexe regels en bureaucratie de boeren niet zullen motiveren. Het lijkt hem dat de fractie die het initiatief neemt tot het op de agenda plaatsen van het onderhavige stuk, zelf een beleidsbrief had kunnen schrijven. Bovendien was het beter geweest als de heer Hornstra nu niet zoveel vragen had gesteld, maar dat had gedaan in de voorbereiding.

De heer HORNSTRA denkt dat iedereen nog een beetje moet wennen aan het duale systeem, maar meent niet dat van hem mag worden verwacht dat hij een beleidsbrief schrijft.

De heer SMIDT wijst erop dat het college het initiatief bij de staten laat. Interessant is nu welk standpunt de staten innemen.
Ook spreker heeft waardering voor hetgeen de vogelbeschermers en de boeren tot nu toe samen hebben bereikt. Zeker als het gaat om kleine populaties is een flexibele inzet noodzakelijk. Het systeem van vrij inzetbare hectares past daar goed in. Het ontbreken van een doelmatigheidstoets lijkt hem geen groot bezwaar nu de provincie al beschikt over grondsoortkaarten, grondwatertrappenkaarten en dergelijke. Verder beschikt de provincie over de tellinggegevens van de Vogelwerkgroep. De keuze voor vrije kaders moet zijn gelegen in de gewenste flexibiliteit en niet in de angst voor begrenzing.
Terecht is gewezen op het steeds minder worden van de openheid van het Drentse landschap. In het verleden zijn op goede gronden houtwallen en singels geplant die echter een goede bescherming bieden aan roofdieren die de weidevogels bejagen. Als men de weidevogelstand wil verbeteren, zou zelfs overwogen kunnen worden om bepaalde beplantingen die op puur mathematische gronden en niet vanuit een integrale visie zijn gerealiseerd, weer weg te halen.

De heer KUIPER vraagt of de heer Smidt voorstander is van die integrale visie, waarbinnen ook de weidevogels een kans krijgen.

De heer SMIDT antwoordt dat, als geconstateerd wordt dat de vele beplantingen negatief uitpakken voor weidevogels, overwogen moet worden om daar iets aan te doen. Als er in het verleden fouten zijn gemaakt, moeten ze worden hersteld. Voordat er besluiten worden genomen, moeten de staten weten of het college ondertussen nieuwe stappen heeft genomen richting weidevogelbeheer en of er in het onderhavige gebied inderdaad geen winst te behalen is. Voor het overige is het een kwestie van het afwegen van de kosten tegen de baten.

De heer HORNSTRA vraagt of de heer Smidt al een kosten-batenanalyse heeft gemaakt.

De heer SMIDT antwoordt dat hij degene die dit stuk op de agenda heeft laten plaatsen, niet voor de voeten wil lopen.

De heer GAASBEEK heeft begrepen dat de heer Hornstra het stuk heeft geagendeerd om geen tijd te verliezen. Aan de heer Smidt vraagt hij of zijn fractie voor het derde alternatief is, zodat het college aan de slag kan.

De heer SMIDT antwoordt ontkennend. De Friese aanpak ontbeert kennelijk een deel van de doelmatigheidstoets, maar hij meent dat de provincie daarin gemakkelijk kan voorzien. Als dat gebeurt, geeft hij de voorkeur aan die aanpak. Het lijkt hem dat op die manier tegemoet kan worden gekomen aan de verlangens van weidevogelbeheerders en boeren.

De heer JONKER kan zich vinden in de woorden van de heren Hornstra en Sluiter. Het college en de weidevogelorganisaties hebben kennelijk voorstellen gedaan die bij geen van de partijen in goede aarde zijn gevallen. Om de patstelling te doorbreken, zou het college eigenlijk zelf met een concreet voorstel moeten komen dat een breed draagvlak heeft. Hoe denkt het college verder te opereren?

De heer SMIDT wijst erop dat de gedeputeerde te kennen heeft gegeven dat de staten aan zet zijn. De discussie van vandaag moet uitmonden in een opdracht aan het college.

De heer HORNSTRA had liever een brief gehad met als inhoud: "Wij komen er niet uit, zegt u het

maar". Nu ligt er echter een brief voor, die kop noch staart heeft.

De heer SMIDT zegt dat het college via de pers duidelijk te kennen heeft gegeven dat de staten aan zet zijn.

De heer HORNSTRA merkt op niet via de pers met het college te willen discussiëren.

De heer JONKER beaamt dat het niet de bedoeling kan zijn om aan de hand van perspublicaties te discussiëren.

Mevrouw KEMPE wijst erop dat in de brief staat: "Het verzoek van de weidevogelwerkgroepen is eenvoudig te honoreren door het gebied als een "ruime jas"-gebied te begrenzen". Zij gaat ervan uit dat dit het standpunt van het college is. Zij wil graag van het college iets meer horen over de effectiviteit van de verschillende alternatieven. De effectiviteit moet natuurlijk wel in een goede verhouding staan tot het geïnvesteerde geld.

Mevrouw EDELENBOSCH waardeert het zeer dat burgers meedenken over de voor de provincie belangrijke zaken in het kader van het Programma beheer. Zo hebben burgers uit Wapserveen en omgeving gekozen voor het pakket Fauna, waarna het aantal broedresultaten direct toenam. Nu hebben weidevogelorganisaties contact gezocht met een aantal boeren die echter te kennen hebben gegeven geen begrenzing te willen. Cruciaal is dat de uitvoering van het plan op vrijwilligheid berust. Er is absoluut geen sprake van dat iets pas een goed plan is, als het Rijk het betaalt. Er is gewoon sprake van een goed plan dat ergens kan worden ondergebracht. Het kan niet de bedoeling zijn om het uit angst voor de gevolgen van begrenzing voor eigen rekening te nemen. Spreekster benadrukt dat er in geen enkel opzicht sprake is van schaduwwerking. Bovendien bergt dat het gevaar in zich dat voor andere gebieden in Drenthe de deuren worden opengezet.
Spreekster wijst erop dat niet alleen beplantingen oorzaak zijn van de slechte weidevogelstand. In dit verband moet ook worden gedacht aan intensieve veeteelt en waterbeheer.
Aan het Friese model kleeft het probleem dat met het oog op de afnemende budgetten de zogenaamde "vrije hectares" alleen maar betrekking hebben op gebieden waar resultaten zijn te behalen. Eigenlijk geldt in Drenthe hetzelfde systeem, zij het dat het alleen betrekking heeft op de onbebouwde weidevogelgebieden.
Het college heeft de staten de diverse voors en tegens gepresenteerd en het is nu aan de staten om te beslissen. In het huidige pre-duale stelsel had er wellicht nog een begeleidend briefje bij kunnen worden gevoegd. Het gebied zelf wil het derde alternatief en daaraan hangt een prijskaartje van € 105.000,-- De duurste oplossing heeft het meeste draagvlak. De dilemma's, de precedentwerking, de continuïteit en de provinciale boekhouding komen in alle drie de varianten aan bod.
Ten slotte dringt spreekster er bij de staten op aan om nog voor het komende broedseizoen een besluit te nemen.

De heer FOLKERTS wil er nog op wijzen dat het bedrag voor de "ruime jas" (€ 13.500,--) verhoogd dient te worden met de kosten voor het Gruttoplan (€ 105.000,--). Hij herhaalt dat de huidige begrenzing die op weinig steun kan rekenen van de boeren, te weinig resultaten heeft en dat er dus iets anders moet gebeuren. Het gaat hem puur om het resultaat.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

TWEEDE TERMIJN

De heer HORNSTRA zegt dat zijn fractie de statenvergadering van 19 maart aanstaande een concreet voorstel zal voorleggen. Hij hoopt daarbij op de steun te kunnen rekenen van de andere fracties.

De heer DIJKSTRA steunt het voorstel van de heer Hornstra.

De heer POPKEN wil zijn uitspraak dat de boeren hebben gewonnen, enigszins relativeren. Het is volstrekt duidelijk dat de meeste boeren wel willen meewerken, maar dat economische argumenten dat niet altijd vergemakkelijken.
Kan de gedeputeerde nog zeggen hoe zij oordeelt over het bedrag van € 105.000,--, verbonden aan het derde alternatief?

De heer VAN DER SCHOOT wil het voorstel van de PvdA afwachten. Hij hoopt dat zal worden geluisterd naar de mensen die bescherming van de weidevogels hoog in het vaandel hebben staan.

De heer GAASBEEK is blij dat de PvdA het voortouw willen blijven houden. Hij hoopt dat de keuze zal vallen op alternatief 3.

De heer SLUITER spreekt de hoop uit dat de PvdA-fractie van de gelegenheid gebruikmaakt om te laten zien dat ook statenfracties verantwoord willen omgaan met de provinciale middelen.

De heer SMIDT wacht het voorstel van de PvdA-fractie af. Hij hoopt dat het systeem nog voor het komende broedseizoen in werking zal kunnen treden. Wat gebeurt er overigens als het onderhavige gebied wordt gekenmerkt als begrensd gebied van het nieuwe gebiedenplan?

De heer JONKER sluit zich aan bij de heer Smidt.

Mevrouw KEMPE vindt dat in het voorstel niet voorbij mag worden gegaan aan de verhouding tussen kosten en baten.

Mevrouw EDELENBOSCH merkt nog op dat de provincie bij het eerste alternatief het overgangsjaar moet betalen, waarna zes jaar lang de middelen van het Programma beheer kunnen worden benut. In het geval van de flexibele pilot wordt meteen begonnen met de inzet van € 105.000,--. De bedrijfsvoering van de boeren loopt geen enkel gevaar. Er is geen enkele reden om bang te zijn voor de begrenzing.

De heer SMIDT wijst er nog op dat het huidige vrije starre begrenzingensysteem kan leiden tot vergoedingen voor gebieden waar geen vogels meer zitten. Hij dringt aan op een flexibel "vogelvolgsysteem".

Mevrouw EDELENBOSCH zegt dat het Rijk erop toeziet, hoe het vergoedingensysteem in de praktijk uitpakt. De evaluatie van het Programma beheer zou er best toe kunnen leiden dat er aanpassingen plaatsvinden.
Het gebied, waarop de alternatieven betrekking hebben, figureert niet als begrensd gebied van het nieuwe gebiedenplan. Dat plan zal overigens nog wel even op zich laten wachten.

De VOORZITTER constateert dat de brief afdoende is besproken. De PvdA-fractie zal met een voorstel komen, waarbij zij ongetwijfeld rekening zal houden met de inbreng van de andere fracties.

**8. Statencommissiestuk van 26 november 2002, kenmerk 47/6.15/2002002447, en de nadere brief van 20 januari 2003, kenmerk 3/6.20/2002002447, Landinrichting Odoorn; raamplan en eerste module**

De heer KUIPER heeft zich door de plaatselijke wethouder laten overtuigen van de zin van het project. Het project heeft voldoende draagvlak en er heeft een goede afstemming plaatsgevonden met de deelnemers. Verder is er een goede afweging gemaakt tussen natuur, water en landbouw en zijn er effectieve oplossingen aangedragen. Ook voor het achterwege blijven van rijksmiddelen is een creatieve oplossing gevonden. Daarvoor complimenteert spreker het college. Wat nodig is, kan nu gebeuren.

De heer VAN DER SCHOOT kan instemmen met het stuk. Ook nu blijkt het Rijk weer de onbetrouwbare factor te zijn, als het gaat om de medefinanciering. Ten slotte merkt hij nog op dat met het oog op de belangrijke functie van het toerisme recreatiebungalows tot op zekere hoogte moeten worden gedoogd.

Mevrouw KEMPE gaat akkoord met het stuk. Zij gaat ervan uit dat ondertussen de verwarring rond de boomweides is weggenomen.
Hoe hard is de toezegging van het Rijk dat het voor het einde zijn bijdrage zal geven?
In oktober 2001 moest nog 261 ha worden verworven. Hoe is de stand van zaken op dit ogenblik?

De heer SMIT zegt veel gehad te hebben aan het werkbezoek. Hem is opgevallen dat in het overgangsgebied tussen de Hondsrug en de veenkoloniën veel nieuwe bedrijfsgebouwen zijn gesitueerd, waarbij te weinig aandacht is besteed aan landschappelijke inpassing, duurzaam bouwen en architectuur. Hij pleit ervoor dat bedrijven in voorkomende gevallen naar geschikte locaties

worden verplaatst, waarbij aandacht wordt besteed aan de door hem genoemde aspecten.
Het is een in veel opzichten mooi en belangrijk gebied. Spreker vindt het jammer dat nog iets te veel wordt uitgegaan van scheiding van functies. Het gebied leent zich immers heel goed voor de integratie van landbouw en natuur. Hij heeft overigens waardering voor de pogingen van de Landinrichtingscommissie om rekening te houden met de waarden van het gebied.

De heer HORNSTRA kan zich voor een groot deel vinden in het commentaar van de heer Smit. Nu de mensen in het gebied erg enthousiast zijn en er al jaren mee bezig zijn, is het gebrek aan geld des te schrijnender. Dat enthousiasme mag niet worden gefrustreerd. Het college heeft nu een creatieve oplossing bedacht, maar dat neemt sprekers zorgen op dit punt niet weg.

De heer POPKEN denkt dat het plan het maximaal haalbare is. Hij gaat dan ook akkoord met het raamplan. Ook hij vindt het zorgelijk dat door een gebrek aan rijksmiddelen de verwachtingen van de mensen uit het gebied niet waarheid worden. Hopelijk zal het rijksgeld voor de eerste module inderdaad nog dit jaar afkomen.

De heer JONKER spreekt eveneens zijn waardering uit voor het enthousiasme van de mensen uit het gebied. Hij gaat akkoord met het raamplan en spreekt zijn vertrouwen uit in de Landinrichtingscommissie die er blijk van heeft gegeven oog te hebben voor alle belangrijke waarden van het gebied.

De heer BENNING stelt vast dat de Landinrichtingscommissie al 17 jaar bezig is. Het is zeer te hopen dat er niet nog 17 jaren bij komen. Hij heeft veel respect voor de vasthoudendheid van de mensen uit het gebied.
De plannen zijn op een creatieve wijze aangepast. De Landinrichtingscommissie wil graag aan de gang, maar vooralsnog ontbreken daartoe de financiële middelen.
De VVD is in tegenstelling tot D66 wel voorstander van functiescheiding en heeft geen behoefte aan een nadere wijziging van de plannen.

De heer GAASBEEK zegt het werkbezoek zeer instructief te hebben gevonden, vooral waar het betreft de grotere huiskavels en de ecologische verbindingszone.
Ondanks het feit dat er geen geld voor is, stelt het college voor de eerste module en de plankaart op basis van het raamplan vast te stellen. Staat dat niet haaks op de brief van 20 januari 2003, waarin staat dat het niet verstandig is om de eerste module vast te stellen? Wie betaalt nu precies de eerste module, waarvan de kosten worden geraamd op bijna € 1 miljoen?
Enkele onderdelen van het raamplan blijken in strijd te zijn met het Provinciaal omgevingsplan (POP). Welk stuk heeft in dit geval voorrang?
Spreker heeft waardering voor de manier waarop de inspraak is georganiseerd. De nieuwe Wet inrichting landelijk gebied staat echter wat haaks op de democratische inbreng. Wat is hier geldend?
Hoe wordt omgegaan met plannen van projectontwikkelaars die haaks staan op gemeentelijk en provinciaal beleid?
Er is enige onzekerheid over de effectiviteit van de IBA's (individuele behandeling van afvalwater). Deelt het college de zorgen op dit punt?
Nu bepaalde wegen moeten worden afgesloten, is de kans aanwezig dat andere wegen drukker worden.
Ten slotte vraagt spreker aandacht voor de zakputten die de verdroging in de omgeving in de hand zouden werken.

Mevrouw EDELENBOSCH is blij met de algemene instemming met het plan. Zij benadrukt dat zaken die op een lager overheidsniveau kunnen worden geregeld, daar inderdaad geregeld moeten worden. Dat geldt met name voor de door de heer Gaasbeek opgeworpen onderwerpen die alle onderdeel hebben uitgemaakt van de afweging. Ook bij dit landinrichtingsproject is er uitvoerig gelegenheid geweest voor inspraak.
De verwarring rond het begrip "boomweide" is inderdaad weggenomen. De mensen hebben nu het gevoel dat er iets in hun gebied gebeurt, waar iedereen beter van wordt. Er is inderdaad hard en met veel enthousiasme gewerkt.
Onder verwijzing naar de brief van 20 januari 2003 merkt spreekster op dat nu alleen het Raamplan wordt vastgesteld. De Landinrichtingscommissie is zeer gemotiveerd om de nodige procedures af te werken. Zij gaat ervan uit dat in 2004 met voortvarendheid verder kan worden gewerkt.

De provincie moet voorzichtig zijn met voorfinanciering ter oplossing van knelpunten, omdat er geen enkele garantie is dat het Rijk tot compensatie overgaat. Als er echt dingen fout dreigen te gaan, moet de provincie daar natuurlijk wel goed naar kijken.
De kwaliteit van het buitengebied dient bij de bouw of verplaatsing van boerderijen nadrukkelijk in beeld te blijven.
Ten slotte wenst spreekster de Landinrichtingscommissie alle succes bij het verder uitwerken van de plannen.

TWEEDE TERMIJN

De heer SMIT zegt van de Landinrichtingscommissie te hebben vernomen dat zij ondanks haar goede intenties niet in staat is een goede landschappelijke inpassing te waarborgen. Hij vraagt of de provincie dat wel kan doen.
Het plan ligt nog niet geheel vast en kan op detailpunten nog worden aangepast. Zo zijn nog niet alle benodigde gronden verworven. Soms worden gronden van goede landbouwkundige kwaliteit bestemd voor andere functies, terwijl plaatsen waar heel goed natuurontwikkeling kan plaatsvi nden de landbouwfunctie blijven houden.

De heer BENNING zegt dat je van heel goede huize moet komen om het plan nog te kunnen veranderen. De Landinrichtingscommissie heeft hard gewerkt en er moet nu eindelijk eens worden begonnen met de uitvoering van de plannen.

De heer SMIT wijst erop dat de commissie zelf heeft aangegeven dat nog niet alles vastligt.

De heer BENNING verbaast zich erover dat de voorzitter van de Landinrichtingscommissie, tevens wethouder, een statenlid vraagt hoe de bungalows gebouwd moeten worden. Dat is in de eerste plaats een taak voor de gemeente.

Mevrouw EDELENBOSCH heeft niet begrepen dat de heer Smit het plan nog wil wijzigen, maar dat hij het maximale eruit wil halen. De Landinrichtingscommissie weet zelf ook dat zij aan het werk gaat in een kwetsbaar, cultuurhistorisch en landschappelijk waardevol gebied. De commissie zal ongetwijfeld kennisnemen van hetgeen tijdens deze statencommissievergadering naar voren is gebracht.

De VOORZITTER stelt vast dat dit stuk afdoende is behandeld. Hij wenst de Landinrichtingscommissie veel succes bij de uitvoering van het Raamplan.

**9. Statenstuk 34, De Drentse Landbouw maakt de Toekomst**

De heer SMIT herinnert eraan dat, toen in de commissie werd gesproken over grondaankopen ten behoeve van natuurontwikkeling, namens zijn fractie de suggestie is gedaan om te bezien of er ook andere mogelijkheden zijn. De gedeputeerde heeft die suggestie gehonoreerd door met dit statenstuk te komen. Hij wil haar daarvoor complimenteren.
Het gaat om een beperkt aantal bedrijven, maar als je natuurwaarden aan het landelijk gebied wilt toevoegen, moet het gaan om een zo groot mogelijk gebied. Omgevingsbedrijfsvoering is op zich een goed uitgangspunt, maar kan met het oog op de benodigde financiën en de Europese regelgeving een provinciebreed beleid worden geëffectueerd als het een succes blijkt te zijn?
Duurt het niet te lang voordat de agrariërs in Drenthe een beeld hebben van de mogelijkheden van het project?
Ten slotte vraagt spreker waarom pachters eigenlijk niet mogen meedoen.

De heer GAASBEEK zegt dat geen andere bedrijfstak dan de agrarische onderneming door de overheid zo aan banden wordt gelegd. Hij vindt dat dat moet veranderen. Boeren en tuinders moeten meer kansen krijgen om te produceren voor een gezonde markt en de overheid moet veel minder regelzuchtig worden. Het wordt tijd dat de overheid de landbouwsector meer economisch perspectief biedt.
Spreker zegt al geruime tijd het voornemen te hebben gehad het college te vragen hoe het zich denkt in te zetten voor de Drentse landbouw totdat de Drentse Landbouw Agenda verscheen. Dat was een goed initiatief en het is toe te juichen dat het college nauw samenwerkte met de Noordelijke Land- en Tuinbouw Organisatie (NLTO). Het college is uiteindelijk verantwoordelijk voor de inhoud van de nota en voor de input van de nota in het herziene POP. Het voorliggende statenstuk is gevoed door de nota.
Spreker vraagt aandacht voor het gebrek aan bedrijfsopvolgers en noemt ook nog het

EU-landbouwbeleid (verlaging prijsgaranties), de problematiek rond het aardappelzetmeelconcern AVEBE, de biologische landbouw, de lelieteelt en de zin en onzin van de boomteelt.
In het statenstuk staat dat de bedrijfsvoering moet voldoen aan bredere maatschappelijke doelstellingen. Spreker kan zich niet aan de indruk onttrekken dat de jonge intelligente boer betere kansen krijgt dan de oudere boer met veel levens- en praktijkervaring. Agrarische bedrijven dienen multifunctioneel te zijn, waarbij de relatie met de omgeving belangrijk wordt geacht. Spreker kan zich al met al vinden in het statenstuk.

De heer VAN DER SCHOOT zegt veel waardering te hebben voor het statenstuk. Hij wijst erop dat de overheid maatschappelijk ondernemerschap vraagt zonder daarbij het benodigde geld te leveren. De rijksoverheid bezondigt zich hier wel vaker aan. Van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV) valt in dit verband niet veel te verwachten. Eigenlijk zouden afspraken met dit ministerie contractueel moeten worden vastgelegd.

De heer POPKEN waardeert het statenstuk positief, ook al is het ambitieniveau erg hoog. Hoe is de verhouding tussen de inspanningen van de geselecteerde bedrijven en de honorering van € 5.000,--?
Positief is dat de NLTO en het Drents Agrarisch Jongeren Kontakt (DAJK) het plan hebben omarmd.

De heer KUIPER vindt het prachtig project dat op zich alle steun verdient. Het gaat echter wel om een sector die het al goed doet tegen de achtergrond van de doelstellingen van het project. Daarom zou ook gezocht moeten worden naar mogelijkheden om het deel te steunen dat het niet zo goed doet. In de Drentse Landbouw Agenda is de problematiek helder geschetst. Wat werkgelegenheid en inkomen betreft, kan niet worden gesproken van een positieve ontwikkeling. Er zijn problemen in de sfeer van de bedrijfsopvolging en de kwaliteitsslag in landschap- en natuurbeheer is niet voldoende. De sector staat nu voor de keuze tussen schaalvergroting en intensivering aan de ene kant en toegevoegde waarde aan de andere kant. Het zal duidelijk zijn dat GroenLinks groot belang hecht aan de toegevoegde waarde en de vraag is nu of daarvoor ruimte is in het project. Spreker denkt dat daarvan alleen sprake is als er in de uitvoeringssfeer enige verschuivingen worden aangebracht. Het project is gericht op verbetering van de kwaliteit van de groene ruimte en van de relaties met de omgeving. Bovenaan pagina 3 worden de randvoorwaarden geformuleerd. Het lijkt hem dat daarbij vooral ook aandacht moet worden besteed aan bedrijven die aangeven dat zij willen investeren in bedrijfscontinuïteit en omgevingskwaliteit. Het gaat dus niet alleen om reeds gedane investeringen in kwaliteit, maar ook om inspanningsverplichtingen. Daarom stelt hij voor de helft van het budget aan dat soort bedrijven te besteden. Voordelen daarvan zijn meer kwaliteit en meer informatieoverdracht in de sector die het betreft. Als dan ook nog gecombineerde kwaliteiten worden gerealiseerd, kan worden gesproken van een verbetering van de totale sector.

De heer JONKER heeft de indruk dat de vlag (De Drentse landbouw maakt de toekomst) de lading (het statenstuk) niet helemaal dekt. De toekomst van de landbouwsector is immers nog steeds onzeker. Er is niets tegen het stimuleren van innovatieve ideeën, maar een wedstrijd is natuurlijk niet het ultieme redmiddel. De sector heeft te maken met toenemende regelgeving en dalende prijzen. Om daarin staande te blijven, verdient de sector de steun van de overheid niet in de vorm van inkomenssteun, maar in de vorm van perspectiefverbetering. De landbouw is drager van het landschap en onmisbaar voor het onderhoud ervan. Hopelijk levert de wedstrijd creatieve ideeen op en in deze tijd van economische malaise kan de werkgelegenheid ook nog wel een steuntje in de rug gebruiken.
Ten slotte vraagt spreker wat de inbreng van de NLTO is in dit proces, en of de gedeputeerde bij benadering kan aangeven hoeveel bedrijven er zullen meedoen aan de wedstrijd.

Mevrouw KEMPE zegt dat haar fractie enthousiast is over het goed onderbouwde voorstel. De prijsvraag kan helpen zicht te krijgen op de (on)mogelijkheden om het maatschappelijk ondernemerschap vorm en inhoud te geven. De Drentse Landbouw Agenda laat er geen twijfel over bestaan dat de landbouw een belangrijke bedrijfstak is. Veel agrariërs zijn al vernieuwend bezig, maar er kan vast nog meer gebeuren. Spreekster is dan ook heel benieuwd naar de

resultaten van de prijsvraag. In ieder geval is een goede communicatie met de agrarische ondernemers erg belangrijk. In het projectvoorstel staat dat landbouwbedrijven worden uitgenodigd om in te schrijven op de prijsvraag. Denkt het college dat interviews en artikelen voldoende zijn om iedereen te bereiken?
De plannen moeten van de ondernemers zelf komen, maar kunnen zij ook ergens terecht bij het ontwikkelen daarvan? De haalbaarheid van de plannen lijkt niet altijd goed in te schatten. Het zou natuurlijk heel jammer zijn als het project op een fiasco uitloopt. Biedt het Bedrijfsplan voldoende zekerheid?
Het startbedrag moet in redelijke verhouding staan tot de eigen bijdrage van de planindieners. Wat wordt precies verstaan onder een "redelijke verhouding"? Het moet de ondernemers duidelijk zijn, wat er precies van hen wordt verlangd.
Kan de gedeputeerde uitleggen wat precies wordt bedoeld met financiering van een plan in publiek-private vorm? Is sponsoring ook in beeld?
Het lijkt spreekster dat de doelstelling Verbetering van de kwaliteit van de landelijke omgeving in Drenthe moet worden aangevuld met: verbreding en vernieuwing van de agrarische sector.
Is de financiering van het geheel al helemaal rond? Spreekster is verbaasd over de gulheid van het Ministerie van LNV. Kennelijk kan er toch iets goeds komen uit Den Haag.

De heer SMIDT onderschrijft de stelling dat de overheid niet kan bepalen op welke wijze en onder welke condities de agrarische ondernemers hun bedrijfsvoering moeten veranderen om te kunnen voldoen aan het maatschappelijk ondernemerschap. Agrariërs werken daar immers al geruime tijd aan. Uit een enquête blijkt dat niet-agrariërs agrariërs waarderen vanwege hun werkzaamheden. De boeren realiseren zich dat het van belang is een goede relatie met de omgeving te hebben en te houden. De overheid dient de boeren de kans te geven om te ondernemen, zodat naast een maatschappelijk aanvaardbare bedrijfsvoering een goed economisch resultaat mogelijk is.
Doelstelling moet zijn dat er een gezonde landbouw met perspectief in Drenthe is. Een politiek interessant gegeven is dat door het indienen van dit voorstel feitelijk erkend wordt dat de huidige gebiedsgerichte aanpak niet werkt. De huidige regelgeving werkt remmend op de innovatiegerichtheid van de landbouwsector.
Het Innovatienetwerk geeft te kennen dat er bij plattelandsvernieuwing sprake is van veel partijen, uiteenlopende belangen, complexe toedeling van verantwoordelijkheden en vastgelopen structuren. Ook wordt geconstateerd dat plattelandsvernieuwing niet van bovenaf kan worden opgelegd. Dat betekent dat de rol van de overheid verandert en dat er ruimte moet komen voor creativiteit. Het netwerk rept dan van nieuwe processen, nieuwe functiecombinaties en nieuwe coalities die leiden tot systeeminnovaties. Ook wordt namens het Innovatienetwerk opgemerkt dat dit voor overheden kan betekenen dat er op gebieden waar het netwerk haalbaarheids- of pilotprojecten uitvoert, een beleidsstilte in acht wordt genomen of juist ondersteunende wetgeving wordt voorbereid. Gesteld wordt: "Voor bedrijven en maatschappelijke organisaties kan dit betekenen dat zij projecten van Innovatienetwerk ondersteunen, ook als deze strijdig lijken te zijn met hun directe belangen". Het ministerie zelf zegt het volgende: "Het innovatiebeleid wordt uitgewerkt langs een innovatiebewust en innovatiegericht spoor. Innovatiebewust houdt vooral in dat bestaand beleid en regelgeving worden getoetst aan de negatieve effecten op innova- tieve krachten in de samenleving".
Onderschrijft de gedeputeerde dat te veel regelgeving de creativiteit ondermijnt? De landbouwsector doet al veel aan innovatie, al was het maar om zich als sector te kunnen handhaven. De ondernemer moet letterlijk de ruimte hebben om te ondernemen, maar daar ontbreekt het te vaak aan ook in het voorliggende statenvoorstel. Het voorstel staat bol van beperkende randvoorwaarden. Uit het stuk blijkt niet dat het college voornemens is zijn houding ten aanzien van regelgeving te veranderen. Waarom is verbetering van de kwaliteit van de groene ruimte het hoofdmotief? Waarom wordt de doelstelling van een economisch sterke landbouw niet genoemd? Waarom moet agrarische bedrijfsvoering opeens veranderen in omgevingsbedrijfsvoering? Spreker zou het jammer vinden als een inzending op het gebied van ketenversterking, productvernieuwing, inkomensverbetering of voedselveiligheid per definitie niet wordt gehonoreerd.

De heer KUIPER meent dat de randvoorwaarden het de sector gemakkelijker maken om erop in te spelen.

De heer SMIDT begrijpt niet dat de kwaliteitsverbetering van de groene ruimte het belangrijkste uitgangspunt is.

De heer KUIPER zegt dat er op dit punt heel goed sprake kan zijn van een tweesporenbeleid: een bijdrage leveren aan de kwaliteit van de groene ruimte en tegelijkertijd werken aan de kwaliteit van de interne bedrijfszorg.

De heer SMIDT herhaalt dat het enkel noemen van kwaliteitsverbetering van de groene ruimte te eenzijdig is.

De heer KUIPER meent dat de heer Smidt het statenstuk eenzijdig interpreteert. Spreker heeft gepleit voor een integratie in de zin van een kwaliteitsslag om ook bedrijven die er nog niet mee bezig zijn, kansen te geven.

De heer SMIDT vindt dat voorstellen, gericht op economische versterking van het platteland, ook dienen te worden gehonoreerd. De door de heer Kuiper bedoelde integratie kan niet een harde randvoorwaarde zijn. Hij vindt het stuk te eenzijdig op dit punt. In het kader van het POP is nog wel degelijk ruimte voor economische ontwikkeling. De heer Kuiper scheert ten onrechte alle boerenbedrijven over een kam.

De heer KUIPER herinnert de heer Smidt eraan dat de Klankbordgroep Intensieve Veehouderij, waarvan hij zelf deel uitmaakte, ook een aantal randvoorwaarden heeft geformuleerd. De heer Smidt heeft daarmee ingestemd.

De heer SMIDT merkt op dat dat alleen de intensieve veehouderij betrof. Overigens kan schaalvergroting heel goed samengaan met extensivering.
Wat betreft het maatschappelijk ondernemen, is er sprake van een top-down-benadering. Gesteld wordt: "Helaas zijn de wensen van overheidswege nog nooit gekwantificeerd en geconcretiseerd". Waarom wordt het woordje "helaas" gebruikt? Is het maatschappelijk ondernemen niet primair een zaak van de ondernemer die continuïteit van zijn bedrijf nastreeft? Die ondernemer betrekt allerlei aspecten in zijn afweging en hij heeft een stimulerende overheid nodig en niet allerlei regels en beperkingen. De wensen zijn dus "terecht" niet door de overheid gekwantificeerd en geconcretiseerd. Waarom zou dan de provincie moeten weten wat maatschappelijk ondernemen in bepaalde gevallen kost?

Mevrouw STOEL meent begrepen te hebben dat het de bedoeling van de prijsvraag is om te bezien hoeveel ruimte er is voor innovatieve praktijken. Zij vindt de benadering van de heer Smidt wel erg eenzijdig.

Mevrouw KEMPE vraagt de heer Smidt of hij ook niet van mening is dat een boer medeverantwoordelijk is voor de kwaliteit van de omgeving waarin wordt gewerkt.

De heer SMIDT kan zich daarin vinden, maar wijst erop dat de meeste ondernemers dat uit zichzelf al doen.

De heer KUIPER denkt dat economische versterking en aandacht voor de kwaliteit van het landschap elkaar niet uitsluiten. De overheid is ervoor om ruimte te geven voor innoverende activiteiten en moet stimulansen geven om die integratie te bevorderen.

De heer SMIDT zegt het voorstel onevenwichtig te vinden omdat er te weinig in staat over de noodzaak van economische versterking. Te veel regels beperken de innovatieve vermogens van de sector. De praktijk laat zien dat verweving een rem zet op nieuwe ontwikkelingen. Zo kun je beter een kampeerboerderij beginnen in de Veenkoloniën dan in een zone 4-gebied, waarop allerlei regels van toepassing zijn. Nagegaan moet worden welke regels kunnen worden geschrapt. De beoordelingscriteria zijn te beperkend om de gewenste innovatieve planvorming te kunnen stimuleren. Spreker heeft al met het al het gevoel dat de prijsvraag een oplossing moet bieden voor problemen die door regelgeving worden veroorzaakt.

Mevrouw STOEL is in tegenstelling tot de heer Smidt van mening dat de prijsvraag boeren uitdaagt met creatieve en innovatieve plannen met betrekking tot hun bedrijfsvoering te komen.

De heer SMIDT wijst erop dat het Innovatienetwerk en ook het ministerie zelf te kennen hebben gegeven dat innovatieve activiteiten worden belemmerd door een teveel aan regelgeving. In het voorstel van het college worden de boeren uitgedaagd met ideeën te komen, terwijl zij daarvoor niet de ruimte krijgen.

Mevrouw STOEL zegt het statenstuk anders te interpreteren. Zij vindt het een sympathiek voorstel. Het is de bedoeling dat de boeren ideeën aandragen, waarna de provincie eventueel overgaat tot verbreding en de ruimte opzoekt voor de invulling van creatieve ideeën. In slechte economische tijden is er moed voor nodig om een beleid te voeren dat gericht is op innovatie en creativiteit. Je moet echter ergens beginnen.

De heer SMIDT wijst erop dat nog steeds de bestaande kaders het uitgangspunt vormen.

De heer HORNSTRA vraagt zich af of de heer Smidt van plan is een prijsvraag uit te schrijven voor het veranderen van die kaders.

De heer SMIDT zegt de frustraties te kennen over het gebiedenbeleid waar creatieve en innovatieve suggesties volkomen worden genegeerd.

De heer KUIPER wijst erop dat het onderhavige statenvoorstel uitgaat van een bottom up-benadering.

Mevrouw STOEL vervolgt haar betoog met de opmerking graag af te wachten, welke creatieve ideeën zullen worden ingebracht. Daarbij zullen ongetwijfeld ook de nodige belemmeringen en knelpunten naar voren worden gebracht en het is dan aan de provincie om na te gaan wat daaraan kan worden gedaan. Zij heeft geen enkele behoefte aan luchtfietserij.
Uiteraard is dit voorlopig een project op Drentse Maat, maar denkt de gedeputeerde dat het zich op den duur kan uitstrekken tot de nationale regelgeving?

Mevrouw EDELENBOSCH merkt allereerst op dat een prijsvraag het provinciale omgevingsbeleid natuurlijk niet terzijde kan schuiven. Zij gaat ervan uit dat ook de heer Smidt dat niet wil. Als de boeren wordt gevraagd om maatschappelijk te gaan ondernemen, moet boter bij de vis worden geleverd, want een boerenbedrijf moet uiteindelijk ook economisch renderen. Dat is nu de bedoeling van deze prijsvraag.
Aan het adres van de heer Van der Schoot merkt zij op dat het ministerie al een garantie heeft afgegeven. Nu duidelijk is geworden dat het werk van het Innovatienetwerk geen spectaculaire resultaten oplevert, is besloten een stapje terug te doen en te zien wat er aan de basis leeft aan problemen en ideeën. In het kader van de landinrichting is indertijd hetzelfde gebeurd en toen zijn er goede ideeën naar voren gebracht.
In het kader van het gebiedsgerichte beleid is inderdaad sprake van een top-down-benadering, maar de heer Smidt weet ook dat Drenthe al een paar jaar bezig is om de directbetrokkenen aan te spreken. Als er goede plannen worden geopperd die strijden met het POP, moet worden nagegaan of het brede draagvlak moet worden opgeofferd aan de regel. Maar voorop staat dat de regelgeving er niet voor niets is.
Spreekster benadrukt dat de enkele doelstelling economische innovatie in strijd is met de EU-regelgeving, omdat er in dat geval sprake is van bedrijfssteun. Zij gaat ervan uit dat het nu voorliggende voorstel daarmee niet in strijd is.
Een bedrag van € 5.000,-- kan men veel of weinig vinden, maar de winnaars moeten natuurlijk wel wat krijgen omdat zij de plannen verder moeten uitwerken. De provincie zal in het beginstadium een coachende rol spelen. Daarvoor heeft zij geen externe bureaus willen inschakelen. Boeren weten natuurlijk zelf ook al een heleboel. Het zou natuurlijk heel mooi zijn als boeren gingen samenwerken, dan kan ook worden gedacht aan de mogelijkheid van sponsoring.
Te zijner tijd zal een brochure worden opgesteld waarin alle spelregels staan. De subsidiestroom is niet primair gericht op het bedrijf, maar op de agrarische functie in het totale plattelandsbeleid. Dat past ook in het Europese beleid.
Hopelijk zullen er inderdaad negen prijswinnaars uit de bus komen. Het gaat niet alleen om boerenbedrijven in verwevingsgebieden; het zou heel mooi zijn als een boer uit het veenkoloniale gebied prijswinnaar is, want dan kan Drenthe iets

uitdragen in de sfeer van toegevoegde waarde boven de goede landbouwpraktijk. Als de boeren onverhoopt niet reageren, ligt het in ieder geval niet aan de provincie. De provincie houdt dan het geld in de zak.

De heer SMIDT denkt dat het ook aan de prijsvraag kan liggen.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat er in dit soort situaties altijd sprake is van een wisselwerking. De provincie zal in ieder geval haar best doen de prijsvraag zo breed mogelijk uit te dragen. Het project is niet voor niets in de week gelegd bij de NLTO en het DAJK.

De heer SMIDT vraagt of beide organisaties al hebben ingestemd met het project.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat beide organisaties het project positief hebben benaderd, maar er nog niet uitvoerig over hebben gesproken. Ze zijn in ieder geval vertegenwoordigd in de voorbereidingen.
Pachters mogen ook meedoen aan de prijsvraag, hetgeen tot uitdrukking zal worden gebracht in de brochure.

TWEEDE TERMIJN

Volgens de heer SMIT gaat het hier om het van de grond krijgen van omgevingsbeleid. Ook de landbouw veroorzaakt maatschappelijke kosten. Uitgangspunt moet zijn dat agrariërs die niet kunnen worden gekenmerkt als veroorzakers, het geld terugkrijgen dat aan maatschappelijke kosten vermeden wordt.
Kan er in geval van succes worden overgegaan tot een provinciebrede financiering? De prijsvraag moet immers worden gezien als een opstapje naar een totaal Drents beleid.
De ontwikkelingen gaan snel in de landbouw en de vraag is of deze prijsvraag daar niet achteraan hobbelt, nu er sprake is van een tijdsspanne van vier tot zes jaar. Kan die termijn niet wat korter? Veel bedrijven stoppen ermee en daarom moet de provincie vooral ook duidelijk maken aan de boeren welke perspectieven er nog zijn. Verwacht mag worden dat er ook boeren zijn die hun economische basis willen versterken door mee te gaan doen aan de omgevingsbedrijfsvoering en niet direct overgaan tot schaalvergroting of productieverhoging.

De heer GAASBEEK hoopt dat veel boeren zullen reageren. Misschien dat de heer Smidt ook een kansje wil wagen!

De heer VAN DER SCHOOT vraagt nog of het ministerie een schriftelijke garantie heeft afgegeven.

De heer POPKEN vraagt of er ook ondersteuning is in de fase van de planontwikkeling.

De heer KUIPER kan instemmen met de voornemens, maar vindt wel dat er iets meer nadruk had moeten worden gelegd op kwaliteitsontwikkeling. De combinatie met omgevingsbedrijfsvoering zou dan terug moeten komen in de doelstellingen.

De heer JONKER gaat akkoord met het stuk. Hij herhaalt zijn vraag of er enige indicatie is hoeveel bedrijven mee gaan doen.

Mevrouw KEMPE vraagt zich af of de heer Smidt tegemoet kan worden gekomen door aan de verbetering van de kwaliteit van de landelijke omgeving een tweede spoor aan toe te voegen: vernieuwing en verbreding van de landbouw. Zij blijft overigens enthousiast over het voorstel.

De heer SMIDT herhaalt dat er niet alleen sprake mag zijn van omgevingsbeleid maar dat ook de economische functie van de landbouw moet worden versterkt. Dat leest hij te weinig in het stuk. Het mag niet zo zijn dat met innovatieve activiteiten wordt gestopt zodra de eerste de beste overheidsregel in zicht komt. Dat moet duidelijker naar voren worden gebracht. Hij neemt het voorstel dus mee naar zijn fractie.

Mevrouw STOEL is in tegenstelling tot de heer Smidt van mening dat het voorstel oproept om met creatieve en innovatieve ideeën te komen. Zij gaat ervan uit dat de gedeputeerde de commissie te zijner tijd zal informeren over het aantal en de aard van de plannen.

De heer SMIDT kan nu al zeggen dat daar geen plan van hem bij zal zijn.

Mevrouw EDELENBOSCH merkt aan het adres van de heer Smit op dat het project in potentie al een Drenthe-breed karakter draagt. Het is de bedoeling in beeld te krijgen wat het de maatschappij kost om een boer maatschappelijke functies te laten verrichten.

De heer SMIT heeft duidelijk willen maken dat het juist geld oplevert, omdat bepaalde maatschappelijke kosten worden vermeden.

Mevrouw EDELENBOSCH wijst erop dat de pilot een landelijk karakter heeft, nu het Innovatiecentrum en het Ministerie van LNV er ook bij zijn betrokken. Als het prijsvraagproject succes heeft, is er alles voor te zeggen om over te gaan tot financiering door het Rijk. Het is dan ook niet de bedoeling om er een expliciet provinciale regeling van te maken.
Aan de boeren wordt gevraagd wat zij nodig hebben om op een economisch verantwoorde wijze maatschappelijke functies te verrichten. De sociale functie moet een onderdeel worden van de economische bedrijfsvoering en dat wordt ook met zoveel woorden in het stuk gezegd.
Spreekster zegt geen notie te hebben van het aantal boeren dat gaat meedoen. Er worden immers ook boeren aangesproken die betrekkelijk weinig last hebben van regels en niet in een marginale positie verkeren. Ook die boeren zullen ongetwijfeld creatieve ideeën hebben.
Uit de drie op pagina 5 genoemde beoordelingscriteria valt af te leiden dat recht wordt gedaan aan de door de heer Kuiper bepleite combinatie van omgevingsbedrijfsvoering en kwaliteitsontwikkeling.

De heer SMIDT vraagt of aan alle drie beoordelingscriteria moet worden voldaan.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt bevestigend.

De heer SMIDT vindt dat nu juist zo beperkend. Als voldaan moet worden aan alle drie criteria, is er sprake van omgevingsbeleid en niet van landbouwbeleid.

De heer KUIPER zegt dat hij een tevreden man is als toepassing van de drie beoordelingscriteria leidt tot een kwaliteitsverbetering. De heer Smidt denkt daar kennelijk anders over.

Mevrouw EDELENBOSCH wijst er nog op dat het niet nodig is op alle drie criteria 100% te scoren. Ze zullen in ieder geval wel alledrie gewogen worden. Zij benadrukt dat het niet alleen gaat om omgevingskwaliteit, maar ook om economische duurzaamheid. Daarbij wordt expliciet een relatie gelegd met het toekomstige Europese beleid.

De heer SMIDT kan zich daar wel in vinden, als er maar genoeg ruimte is in de beoordelingscriteria. Iemand moet ook mee kunnen doen, als hij voldoet aan bijvoorbeeld twee criteria.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat dat aan de jury is.
Aan het adres van heer Smit merkt zij nog op dat al in juni 2004 een evaluatie zal plaatsvinden. Bedacht moet worden dat er ook regels op het gebied van de ruimtelijke ordening en dergelijke in het geding zijn.

De VOORZITTER stelt vast dat het statenstuk de B-status behoudt.

**10. Statenstuk 23, Energieneutraal sportcomplex Kloosterveen**

Mevrouw REMMELTS vindt dat een levensloopbestendig sportcomplex past in de toekomstvisie van Assen, waarin duurzaamheid een belangrijke plaats inneemt. Merkwaardig is echter wel dat de gemeente haar bijdrage afhankelijk stelt van cofinanciering door de provincie. De stelling dat het niet mogelijk is de plannen te realiseren als de provincie niet meebetaalt, vindt zij overdreven nu het gaat om € 100.000,-- op een bedrag van € 3 miljoen.
Het is een goed idee van de gemeente om te wachten op het rapport van Invent. Hoe weegt de gedeputeerde dit rapport?
In het stuk staat dat de provincie de taken oppakt die het Rijk laat liggen door het afschaffen van bepaalde subsidies. Is onderzocht welke subsidiemogelijkheden er nog steeds zijn? In het kostenoverzicht wordt niet aangegeven van welke subsidie gebruik wordt gemaakt. Spreekster gaat ervan uit dat de meerprijs van dit project bovenop het bedrag komt, dat noodzakelijk is om te voldoen aan het Bouwbesluit.
Als het echt een voorbeeldproject is voor andere gemeenten, zouden die gemeenten moeten kunnen meeliften in de subsidie bijvoorbeeld door

gebruik te maken van de bestekplannen. Is deze mogelijkheid door de provincie bij de onderhandelingen ingebracht?
Zij hecht veel waarde aan een goede uitvoering van de communicatiealinea en een goede monitoring en evaluatie.
Aan het einde van deze bestuursperiode wil spreekster nog constateren dat de gedeputeerde zijn best heeft gedaan om vorm en inhoud te geven aan een duurzaam energiebeleid. Het onderhavige stimuleringsplan past bij de plannen, waarvoor de staten al het groene licht hebben gegeven. Te denken valt de stimulering van duurzame renovatie in de wijk Angelslo, het stimuleringsproject Trias Energetica, waaronder het project Energieneutraal bouwen, het plan van de provincie zelf ten behoeve van energiebesparing in eigen huis en de Nota energiebeleid met een bestedingsruimte van € 250.000,-- voor de periode 2002-2005. De VVD-fractie is tevreden over al deze plannen. Spreekster hoopt dat ook de andere overheden op dit punt hun verantwoordelijkheid nemen.
De verantwoordelijkheid voor het project dient bij de gemeente Assen te blijven. Ook dient rekening te worden gehouden met hetgeen al door het bedrijfsleven en het particulier initiatief op het gebied van duurzaam bouwen wordt gerealiseerd. Verder moet bij stimuleringsgelden de verhouding tussen kosten en milieurendement in het oog worden gehouden, want de kosten voor de inwoners van Drenthe mogen niet de pan uitrijzen.
De heer Hornstra heeft ooit eens gezegd dat de gedeputeerde voor de hoofdprijs gaat. Spreker merkt ten slotte op dat de gedeputeerde de hoofdprijs verdient!

De heer HORNSTRA is het eens met mevrouw Remmelts dat de gedeputeerde veel lof verdient. Het is een goede zaak dat de provincie daar waar mogelijk een voorbeeldfunctie vervult. Als zich kansen voordoen, moeten ze worden benut en als zodanig heeft hij waardering voor dit statenstuk. Hoe groot is de kans dat de gemeente nog meer geld gaat vragen dan € 100.000,--? Kan de gedeputeerde iets meer vertellen over de monitoring en evaluatie?
De uitspraak dat de provincie samen met de gemeente Assen kan trachten om een omslag in energieverbruik te realiseren in sportcomplexen is natuurlijk wel erg vaag. De provincie zou wat dit betreft wat verder kunnen gaan, bijvoorbeeld in de vorm van richtlijnen voor andere projecten. Investeringen in dergelijke projecten verdienen zich op den duur terug, omdat een aantal kosten wegvalt of vermindert.
Concluderend merkt spreker op in te kunnen stemmen met het voorstel.

De heer SMIT heeft veel waardering voor het statenstuk. De gedeputeerde heeft beleidsmatig gezien heel goed gehandeld, vooral ook omdat het in het verlengde ligt van het tot nu toe gevoerde provinciale beleid.
Bij het sportcomplex Kloosterveen gaat het om duurzaam bouwen en energieneutraliteit. Uit de bijgevoegde schets blijkt echter niet dat duurzame energie is verwerkt in de architectuur van het complex. Dat het een energieneutraal complex is, kan twee dingen betekenen: in het complex zelf wordt de benodigde energie opgewekt of de in het complex opgewekte energie is gelijk aan de energie die aan het openbare net wordt onttrokken. In een gesprek met het Bureau Invent is spreker gebleken dat echte energieneutraliteit niet kan worden gegarandeerd. Als de provincie een bijdrage geeft, moet die garantie echter wel afgegeven worden. Spreker zegt ook contact te hebben gehad met het bouwbedrijf. Toen is hem verteld dat slechts een beperkt deel van het complex duurzaam wordt gebouwd. De praktijk staat dus enigszins haaks op de goede beleidsvoornemens van de gedeputeerde. Die indruk wordt bevestigd in gesprekken met gemeentelijke en provinciale ambtenaren.
Spreker merkt concluderend op dat hij waardering heeft voor de inspanningen van de gedeputeerde. Hij vindt het echter jammer dat goede beleidsvoornemens niet altijd leiden tot een dienovereenkomstige uitvoering.

Mevrouw REMMELTS vraagt de heer Smit voorbeelden te noemen.

De heer SMIT heeft al het sportcomplex Kloosterveen genoemd. Verder noemt hij de reductiedoelstellingen in de Energienota. Hij heeft willen betogen dat de provincie niet moet bijdragen aan projecten waarvan nu al duidelijk is dat de doelstellingen ervan niet kunnen worden gerealiseerd.

De heer POPKEN stemt in met het statenstuk. Wel vraagt hij zich af wat precies onder cofinanciering moet worden verstaan. Krijgt de provincie op termijn het geld terug?

De heer VAN DER SCHOOT sluit zich aan bij de woorden van waardering aan het adres van de gedeputeerde. Hij heeft echter wat ambivalente gevoelens als het gaat om de vormgeving en de begeleiding. De provincie streeft duurzaamheid na, maar niet duidelijk is of daarvan wel in voldoende mate sprake is bij dit project.
Verder meent spreker dat, met het oog op het exploitatierendement, meer nadruk moet worden gelegd op de mogelijkheden van multifunctioneel gebruik.
De provincie stimuleert terecht allerlei initiatieven nu het Rijk het laat afweten, maar zij moet wel oog hebben voor eventuele precedentwerking in die zin dat het kabinet in wording allerlei bezuinigingen doorvoert onder het motto dat de provincies het werk wel overnemen.

De heer GAASBEEK vraagt of het niet te vroeg is om allerlei afspraken te maken nu het onderzoek door Invent nog niet is afgerond.
In het stuk staat dat de benodigde energie zelf wordt opgewekt. Dit is dus een perpetuum mobile. Als dit waar is, moet worden gesproken van een fundamentele doorbraak in Assen.
Ten slotte vraagt spreker of kan worden gegarandeerd dat bouwkosten ad € 3 miljoen voldoende zijn.

De heer KUIPER is erg tevreden over de inhoud van de beleidsbrief, maar signaleert knelpunten als het erom gaat het geformuleerde beleid te realiseren in de praktijk. Hij woont zelf in Klooster-veen en moet helaas opmerken dat het wat betreft de communicatie slechts gebleven is bij een foldertje.
In het projectvoorstel is niets meer terug te vinden van een lagetemperatuursysteem, warmte- en koudeopslag (warmtepompen), zonneboilers, photovoltaïsche panelen en windturbines. Wel is voldaan aan energiezuinige verlichting, specifieke maatregelen op het gebied van de waterhuishouding en lichtkoepels/solatubes voor daglicht. De projectontwikkelaar wil kennelijk goede sier maken met het woordje "duurzaamheid".

De gemeente Assen hanteert niet dezelfde randvoorwaarden als de provincie. Als alle voorgenomen maatregelen worden genomen, kom je terecht in een nul-energiesituatie, maar daarvan is absoluut geen sprake.
Is de provincie van plan de door haar geformuleerde randvoorwaarden beslissend te laten zijn voor het al dan niet meedoen aan het project in de vorm van cofinanciering?

De heer BAAS heeft de indruk dat de heer Kuiper nu wat doorschiet. Het gaat om een energieneutraal sportcomplex en niet om een complex dat in alle andere opzichten ook duurzaam moet zijn.

De heer KUIPER verwijst naar de in de beleidsbrief vermelde maatregelen en wijst er nog op dat duurzaamheid veel meer behelst dan alleen maar het toepassen van duurzame materialen.

De heer BAAS merkt nogmaals op dat het in het onderhavige voorstel gaat om "energieneutraal" en niet om "duurzaam".

De heer KUIPER zegt dat niet wordt voldaan aan de eisen die mogen worden gesteld aan een energieneutrale benadering. Als aan de in de beleidsbrief gestelde voorwaarden wordt voldaan, zal dat de geloofwaardigheid van de provincie alleen maar vergroten. Als zij meebetaalt, moet zij ook bepalen.

De heer DIJKS wil graag dat de heer Kuiper ook de hoogte van de budgetten in acht neemt. Als er meer geld wordt uitgetrokken, kan er ook meer worden gedaan.

De heer KUIPER zegt dat het budget van circa € 200.000,-- niet wordt besteed aan energiemaatregelen, maar aan duurzaam bouwen.

De heer DIJKS benadrukt dat het hier gaat om het onderzoek van Invent naar de mogelijkheden van energieneutraal bouwen van een sportcomplex. Daarvoor is ook het budget van € 200.000,-- bedoeld.

De heer KUIPER meent dat de uitvoeringsplannen op geheel iets anders wijzen. Van de acht in de beleidsbrief genoemde maatregelen zitten er vijf niet in.

Mevrouw VAN DOMMELEN kan zich geheel vinden in de in de beleidsbrief vermelde uitgangspunten. De beleidsbrief zegt echter niets over de bouwplannen, terwijl het Invent-onderzoek nog niet is afgerond. Eigenlijk beschikken de staten nog niet over de ins en de outs, nodig voor een verantwoorde afweging. Bovendien wacht Assen af of de provincie wel meedoet. Moet nu worden gesproken van een onvoldragen voorstel? Mag van de provincie worden gevraagd om zonder meer € 100.000,-- daarin te steken? Het lijkt spreekster dat in ieder geval moet worden voldaan aan de provinciale randvoorwaarden. In de provinciale nota over energiebeleid wordt gerept van een terugverdientermijn van maximaal vijf à tien jaar. Zonnecollectoren en windturbines voldoen daar echter niet aan. Zij had al met al graag het onderzoek van Invent onder ogen gehad. Wat doet de provincie als de gemeente Assen niet meedoet?

Mevrouw REMMELTS vraagt of mevrouw Van Dommelen, in tegenstelling tot hetgeen haar fractie eerder van mening was, vraagtekens zet bij zonne-energie, nu de terugverdientijd zo lang is.

Mevrouw VAN DOMMELEN herhaalt dat zij het rapport van Invent wil afwachten. Dan kan ook de vraag worden beantwoord hoeveel van het beschikbare budget moet worden besteed aan zonnecollectoren.

De heer SMIT wil graag weten waar mevrouw Van Dommelen haar kennis over de lange terugverdientermijnen van wind- en zonne-energie vandaan haalt.

Mevrouw VAN DOMMELEN antwoordt dat zij die kennis heeft van provinciale ambtenaren, toen de energiebesparing in het provinciehuis zelf aan de orde was.

Het komt de heer SMIT heel onwaarschijnlijk voor dat die termijnen zo lang zijn.

Mevrouw VAN DOMMELEN hoopt dat de gedeputeerde uitsluitsel zal kunnen geven.

De heer KUIPER denkt dat mevrouw Van Dommelen in haar vragen aan de ambtenaren geen onderscheid heeft gemaakt tussen photovoltaïsche cellen en warmte-energie die geleverd wordt door de zon. In het laatste geval is sprake van een veel lagere terugverdientijd. Juist bij sportcomplexen zou dat een heel goede toepassing zijn.

De heer BAAS wil ook een veer steken op de hoed van de heer Dijks voor zijn initiatief met betrekking tot het sportcomplex in Assen. Ook spreker wil graag weten wanneer het rapport van Invent klaar is. Kan de provincie volstaan met een bedrag van € 100.000,-- of kan het nog meer worden? Hij vindt een bedrag van € 200.000,-- voor energieneutrale maatregelen op een bedrag van € 3 miljoen overigens niet erg problematisch.
Is het wel verstandig om in provinciale stukken zinnen op te nemen als "Nu het Rijk het laat afweten…" enz.? Op het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu zal al snel worden gedacht dat de provincie de gaten opvult die het Rijk laat liggen. Welke zijn de "reeds ingezette initiatieven"? Zijn daarbij vergelijkbare bedragen in het geding?

De heer DIJKS dankt de commissie voor de complimenten. Daar waar kansen liggen, treedt de provincie handelend op. Probleem is vaak dat alle mooie plannen op het gebied van duurzaam bouwen sneuvelen door geldgebrek. Nu kan de financiële lat natuurlijk heel hoog worden gelegd zodat er meer wordt bereikt, maar de praktijk van alledag laat dat niet toe. Enig realisme op dit punt kan geen kwaad. Soms moet gekozen worden tussen niets en iets.
De gemeente Assen heeft te kennen gegeven extra maatregelen te willen nemen ten behoeve van de energieneutraliteit van een sportpark in Kloosterveen.

De heer KUIPER meent te kunnen zeggen dat dit project ongetwijfeld dezelfde weg zal gaan als andere ambitieuze plannen in de wijk Kloosterveen op het gebied van duurzaam bouwen. Kan de gedeputeerde de garantie geven dat de in de beleidsbrief vermelde maatregelen inderdaad worden genomen?

De heer DIJKS zegt dat de gemeente bereid is € 100.000,-- beschikbaar te stellen voor energieneutraal bouwen als de provincie dat ook doet. Het rapport van Invent zal waarschijnlijk volgende week verschijnen en dan zal duidelijk worden welk prijskaartje hangt aan het streven om energieneu-

traal te bouwen. De provincie bijdrage is maximaal € 100.000,--

De heer GAASBEEK vraagt of het statenstuk een B-stuk blijft zolang het Invent-rapport nog niet is verschenen.

De heer DIJKS antwoordt ontkennend. De provincie is in principe bereid om € 100.000,-- te investeren in een energieneutraal project. Als dat bedrag ten enenmale ontoereikend is, zullen de staten dat natuurlijk horen.

De heer HORNSTRA vraagt of de gedeputeerde genoegen neemt met iets minder energieverbruik in plaats van een energieneutrale situatie.

De heer DIJKS gaat ervan uit dat het bedrag van € 200.000,-- voldoende is om de beoogde maatregelen te kunnen nemen. Met het oog op de voorbeeldfunctie blijft energieneutraal bouwen het uitgangspunt.

De heer KUIPER vraagt of de provincie het geld terugvraagt als de ambities niet zijn gerealiseerd.

De heer DIJKS antwoordt dat, als een energieneutraal sportcomplex niet binnen het budget kan worden gerealiseerd, er twee mogelijkheden zijn. De eerste is dat het gewoon niet doorgaat en de tweede is dat dan de vraag aan de orde komt of er nog meer geld beschikbaar moet worden gesteld. De provincie Drenthe betaalt in principe € 100.000,-- en de gemeente Assen moet de rest betalen.

De heer BAAS vraagt wat de provincie gaat doen als de gemeente Assen de lat lager legt.

De heer DIJKS antwoordt dat dan niet voldaan wordt aan de provinciale uitgangspunten en dat de provincie dan dus niet betaalt. Het project gaat dan niet door. Het is de gemeente die de opdracht heeft gegeven met betrekking tot energieneutraal bouwen en niet de provincie.
Het rapport van Invent is ook voor andere instanties beschikbaar. Aan het ter beschikking stellen van bestekplannen aan andere gemeenten hangt een prijskaartje.

Mevrouw REMMELTS neemt aan dat het bedrag van € 200.000,-- niet is bedoeld om Invent het rapport te laten maken.

De heer DIJKS kan dat beamen.
Per 1 januari 2003 heeft het Rijk een aantal subsidies geschrapt, waardoor een aantal projecten in de pijplijn moest sneuvelen. Het is niet de bedoeling dat de provincie voortaan elk initiatief met betrekking tot energieneutraal bouwen gaat honoreren. Het moet immers op den duur normaal beleid worden. Bovendien komt er door de voorbeeldprojecten steeds meer kennis beschikbaar. Vervolgens merkt spreker op dat het plaatsen van Turby-windturbines mogelijk is.

De heer KUIPER wijst erop dat deze turbines in een woonwijk zullen worden geplaatst.

De heer DIJKS zegt dat de gemeente Assen verantwoordelijk is voor de vergunningen. Plaatsing is in ieder geval niet in strijd met het provinciaal beleid.
Omdat er bij het project in Kloosterveen sprake is van een mix van maatregelen, is er sprake van een gemiddelde en in dit geval redelijke terugverdientijd. De gemeente zal beslissingen moeten nemen in de sfeer van de exploitatie. In ieder geval wordt een onrendabele top weggehaald door de provinciale subsidie. Particulieren zullen uiteraard andere overwegingen hanteren dan de provincie.

TWEEDE TERMIJN

Mevrouw REMMELTS deelt mee dat, wat haar fractie betreft, het statenstuk een A-stuk wordt.

De heer HORNSTRA zegt dat hij alleen een verantwoord besluit kan nemen, als het rapport van Invent voorligt.

De heer SMIT stelt vast dat de gedeputeerde een dilemma heeft. Hij heeft een voorstel ingediend waarbij de nodige vraagtekens kunnen worden geplaatst, terwijl de gemeente Assen voor de inhoud ervan verantwoordelijk is. Het lijkt spreker dat de problemen al zijn begonnen bij het ontwerp en de keuze die de architect heeft gemaakt.

Er zijn nog maar weinig architectenbureaus deskundig op het gebied van duurzaam en energieneutraal bouwen. Het bureau Invent en het bouwbedrijf zagen zich geconfronteerd met een ontwerp, waarin al de eerste stap - de overspanningen - niet goed was. Als het ontwerp niet goed is, is het heel moeilijk om het in de vervolgfase te repareren. Echt duurzaam bouwen begint met het kiezen van een goede architect.

De heer BAAS krijgt de indruk dat de heer Smit de inhoud van het Invent-rapport al kent.

De heer SMIT antwoordt dat dat niet het geval is. Hij wil duidelijk maken dat het niet alleen een kwestie is van meer of minder geld. Het gaat erom dat al in de eerste fase van een project de juiste stappen worden gezet. Hij kan niet overzien of er nog correcties kunnen worden aangebracht.

De heer DIJKS zegt dat het ontwerp is afgerond.

De heer SMIT stelt vast dat dit een bevestiging is van zijn constatering dat de eerste stappen niet juist waren. Daarop zullen de goede voornemens ongetwijfeld stranden. Hij blijft van mening dat de eisen op het gebied van duurzaam bouwen en energieneutraliteit moeten worden gehandhaafd.

De heer DIJKS vindt de koppeling met duurzaam bouwen onterecht. Het gaat nu enkel en alleen om de energieneutraliteit van een sportcomplex.

De heer SMIT meent dat duurzaam bouwen in alle gevallen een randvoorwaarde is. De provincie subsidieert geen projecten die niet duurzaam gebouwd worden. Als de garantie van energieneutraliteit niet kan worden gegeven, moet de gedeputeerde terugkomen in de commissie.

De heer VAN DER SCHOOT leest in de bijlage dat de gemeente Assen duurzaamheid centraal heeft staan in haar bedrijfsfilosofie en dat in alle facetten van de bouw van accommodaties deze filosofie terugkeert. Spreker stelt op grond hiervan vast dat het gaat om een ordinaire subsidieaanvraag ten behoeve van het sportcomplex. Hij voegt eraan toe dat de gemeente zal moeten voldoen aan de provinciale randvoorwaarden. Omdat hij eerst wil weten of dat het geval is, blijft het statenstuk wat hem betreft voorshands een B-stuk.

Ook de heer GAASBEEK kan niet instemmen met de status van A-stuk. Hij hanteert daarbij dezelfde overwegingen als de heren Hornstra en Van der Schoot.

De heer KUIPER zegt dat wat betreft de te gebruiken materialen, de manier van isoleren en dergelijke voldaan is aan de gestelde voorwaarden.
Door een gebouw "zongericht" te situeren, kunnen aanzienlijke besparingen worden bereikt. Uit de plannen blijkt echter niet dat aan die basisvoorwaarde is voldaan. Als uit het rapport van Invent blijkt dat het op grond van de voorliggende plannen niet mogelijk is om energieneutraal te werken, zal de provincie dus niet de gevraagde € 100.000,-- verstrekken.

Mevrouw REMMELTS vraagt de heer Kuiper of dat naar zijn mening ook niet moet gebeuren als de nagestreefde energieneutraliteit net niet wordt gehaald.

De heer HORNSTRA zegt dat in de statenvergadering duidelijk zal worden welke afweging de diverse fracties maken.

De heer KUIPER zegt dat zijn fractie de gedeputeerde zal houden aan zijn uitspraken.

Mevrouw VAN DOMMELEN wil eerst het rapport van Invent onder ogen hebben alvorens een besluit te nemen.

De heer BAAS sluit zich aan bij mevrouw Van Dommelen.

De heer DIJKS kan niet garanderen dat voor de eerstkomende statenvergadering de gewenste duidelijkheid is geschapen.

Mevrouw STOEL meent dat de commissie een duidelijk signaal heeft afgegeven.

De heer DIJKS beaamt dat. Als de gemeente Assen te kennen geeft voor de € 200.000,-- bijvoorbeeld 70% van de doelstelling met betrekking tot energieneutrale bouw te kunnen realiseren en niet 100%, kan natuurlijk worden meegedeeld dat de provincie niet meedoet, maar zover is het nog niet. Het is overigens niet de bedoeling dat het Invent-rapport van kaft tot kaft wordt besproken.

De staten zullen de conclusies van het rapport en zo mogelijk ook de bevindingen van de gemeente Assen voor de eerstkomende statenvergadering ontvangen. Dan zullen ook de diverse keuzemogelijkheden worden voorgelegd.

De VOORZITTER stelt vast dat het statenstuk afdoende is besproken. Hij memoreert dat dit de laatste vergadering van de Statencommissie Milieu, Water en Groen is geweest in deze samenstelling. Iedereen is op zijn eigen wijze bezig geweest met het behartigen van de belangen van de provincie, maar steeds is er op een plezierige manier vergaderd. Hij dankt de commissieleden en de gedeputeerden voor hun inbreng. Ook dankt hij de secretaris voor zijn inzet ten behoeve van de commissie. Ten slotte dankt hij de heer Dijkstra voor zijn bevlogen inbreng namens GroenLinks gedurende 18 jaar. Hij wenst hem alle goeds toe voor de toekomst.

**11. Sluiting**

De VOORZITTER sluit de vergadering om 12.54 uur.

RV

**TOEZEGGING**

gedaan in de vergadering van de Statencommissie Milieu, Water en Groen, gehouden op 10 februari 2003 in het provinciehuis te Assen.

**Pagina**

20 De heer DIJKS zegt toe de staten voor de eerstkomende statenvergadering op 19 maart aanstaande te informeren over de bevindingen van de gemeente Assen en het Bureau Invent over de mogelijkheden om een energieneutraal sportcomplex te bouwen in die gemeente.

GRUTTOPLAN ZUID-WEST DRENTHE

De achteruitgang van de grutto in de afgelopen 10 jaar in Z.W. Drenthe is 70 procent geweest. Dat komt door verschillende oorzaken;

Intensieve landbouw
Ontwatering
Ruilverkavelingen
Versnippering van open gebieden
Verruiging en verschraling van reservaten
In sommige gebieden hoge predatie

Het grootste verlies vindt plaats tijdens het vroeg en grootschalig maaien. Tijdens het maaien wordt reeds 40 % van de jongen uitgemaaid. (bron SOVON). De overlevende jongen krijgen te maken met voedselschaarste en een tekort aan dekking. Predatoren krijgen volop kans om in die kale vlaktes jongen te verschalken door het ontbreken van dekking.

Ingezette middelen om weidevogels een toekomst te geven is o.a. de Ruime Jas. Dat zijn begrensde gebieden, waarbinnen met een verhouding van 1 op 6 een overeenkomst kan worden afgesloten. ( Wanneer 600 hectares is begrensd, kan voor 100 hectares een overeenkomst afgesloten worden.) De gelden voor deze overeenkomsten worden betaald via het Programma Beheer. (het Rijk)

Wat is nu het resultaat van die ruime jas gebieden?
Alleen het gebied Drostendiep voldoet aan de doelstelling.
In het gebied Alteveer komt slechts 1 % van de Drentse populatie voor. In vergelijking met ons gruttoplan wordt er ongeveer 90.000 euro per jaar uitbetaald. ( 540.000 euro over 6 jaar )
Oude Diepje komen geen grutto's voor.
In het gebied Nijeveen (geringe deelname) komen op de percelen met een overeenkomst tot op heden geen weidevogels voor en zal in de toekomst ook geen weidevogels herbergen. Er zijn ongeveer 15 hectares afgesloten, waar geen weidevogels voorkomen. De buurman van de eigenaar van die overeenkomsten zit er over te denken ook een overeenkomst af te sluiten ( 20 hectares ). Dat is mogelijk, omdat hij binnen het begrensde gebied ligt. Te verwachten dus 35 hectares, waar geen vogel voorkomt.

Conclusie; ondanks de ingezette middelen hebben wij nog steeds te maken met de achteruitgang van de weidevogels, dus de achteruitgang van de weidevogels heeft ook te maken met de gebrekkige manier van inzet van middelen.

Om deze fouten niet nog een keer te begaan. hebben wij het gruttoplan ontwikkeld. Ik denk, dat ook iedereen op de hoogte is van ons plan. Ons doel is een stuk maatwerk. Waar geen vogels zitten, ook geen overeenkomst. Dus voor zo weinig mogelijk geld een zo hoog mogelijk rendement. Dit natuurlijk ook voor de toekomst, waar de vogels zitten ook de middelen inzetten. In het ingezonden stuk van de hr. Liebe staan bedragen genoemd. Wij willen er op wijzen, dat het bedrag van de Ruime Jas (€13.5000.--) verhoogd dient te worden met de kosten gelijk ons gruttoplan, nl. €105.000.--( kosten voor het Rijk ).

Zoals U hebt gelezen, komt er in het gebied slechts 4 % van de Drentse populatie voor. Wanneer echter ons gruttoplan gehonoreerd wordt, zie ik door het latere maaien op de

aangewezen percelen dit percentage duidelijk omhoog gaan. De opmerking van , dat men het geld beter in andere gebieden kan stoppen, roept bij ons vraagtekens op, nl. welke gebieden.

Zoals in het ingezonden stuk van de hr. Liebe staat vermeld, is er wel de mogelijkheid om het gebied te begrenzen, ondanks dat wij duidelijk te kennen hebben gegeven dit niet te willen. Het enige, wat wij hieruit kunnen concluderen is, dat wanneer het Rijk ons plan moet betalen het een goed plan is, maar wanneer de Provincie het moet betalen, er veel haken en ogen aan zitten.

Ons plan is een pilot. Wij willen proberen via dit plan de grutto voor Z.W. Drenthe te behouden. De gruttopopulatie is op sterven na dood, dus moeten wij alle zeilen bijzetten om deze vogel in onze regio te behouden. Het gruttoplan is een plan, dat alleen voor de aangevraagde percelen geldt, dus over precedentwerking kunnen wij niet spreken. Wij vragen ook niet om de begrenzingen op te heffen en flexibel weidevogelbeheer mogelijk te maken. Wij willen alleen maar proberen aan te tonen, dat je met flexibel weidevogelbeheer naar alle waarschijnlijkheid veel betere resultaten kunt boeken dan wat nu de mogelijkheden zijn.

Vandaar ons gruttoplan, laten wij nu eens kijken, wat het resultaat is over enkele jaren en het lijkt ons zeer zinvol om over enkele jaren de gegevens van ons gruttoplan en die van de Ruime Jas gebieden eens naast elkaar te leggen, om misschien in de naaste toekomst tot een oplossing te komen om de achteruitgang van de grutto te veranderen in een vooruitgang.

Samenwerkende weidevogelgroeperingen;
p.a. H. Folkerts,
Werkhorst 3,
7944 AP Meppel.
Tel. 0522-257282

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
26 mei 2003

*de leden van de commissies worden verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de secretarissen van de commissies mede te delen.*

# *Verslag*

**van de gecombineerde vergadering van de Statencommissies Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit en Milieu, Water en Groen**

gehouden op 12 mei 2003

**INHOUD**


Opening 2
Mededelingen 2
Vaststelling van de agenda 2
Voorontwerp-Provinciaal omgevingsplan II,
herziening regelgeving fysieke leefomgeving 2
Sluiting 11

**STATENCOMMISSIES RUIMTE, INFRASTRUCTUUR EN MOBILITEIT EN MILIEU, WATER EN GROEN**

Verslag van de gecombineerde vergadering van de Statencommissies Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit en Milieu, Water en Groen, gehouden op 12 mei 2003 in het provinciehuis te Assen.

**Aanwezig:**

A. Lanting (voorzitter, VVD)
H. Baas (ChristenUnie)
H. Beerda (PvdA)
mevrouw M.J. Berkman-de Haan (GroenLinks)
J. Haikens (VVD)
H.R. Hornstra (PvdA)
mevrouw I.J. Huisman-Holmersma (PvdA)
H.G. Idema (PvdA)
C.D. de Jong (LPF)
K. Jonker (CDA)
W.H. Kuiper (GroenLinks)
J. Langenkamp (GroenLinks)
E. Olij (PvdA)
A.G.H. Peters (CDA)
B. Popken (OPD)
J. Slagter (PvdA)
J.P. Sluiter (D66)
K.H. Smidt (VVD)
mevrouw H.G. Stoel-Snater (PvdA)
mevrouw G. Timmer-Rijkeboer (D66)
mevrouw S. van de Vijver-Geitz (PvdA)
J.P. Voordewind (LPF)
A. Wendt (ChristenUnie)
Th.J. Wijbenga (CDA)
J. Zweens (PvdA)
M.J. Smit (D66)
K.J. de Vries (CDA)
mevrouw K. Westerkamp-Exoo (CDA)

**Voorts aanwezig:**

Joh. Dijks (VVD, gedeputeerde)
mevrouw A. Edelenbosch (PvdA, gedeputeerde)
mevrouw A. Haarsma (PvdA, gedeputeerde)
S.B. Swierstra (VVD, gedeputeerde)
J. Kuiper (secretaris)
Projectteam POP II

**Afwezig met kennisgeving:**

J.W.M. Engels (D66)
A. Faber (CDA)
J. Heetebrij (ChristenUnie)
G. Roeles (VVD)

## 1. Opening

De VOORZITTER opent de vergadering.

## 2. Mededelingen

De VOORZITTER wijst op het voorstel voor behandeling van agendapunt 4. Omdat een definitief oordeel van de commissies over dit voorontwerp pas in de vergadering van 25 augustus aan de orde is, kan met het oog op het nieuw duale stelsel gekozen worden voor een meer verkennende wijze van vergaderen. Daarbij is er mogelijkheid voor allereerst een behandeling in grote lijnen, waarna eventueel de zaken puntsgewijs na worden gelopen.

De heer BEERDA vindt de aanleiding voor een en ander gekunsteld overkomen, maar onderschrijft het aangehaalde dualisme.

De VOORZITTER stelt vast dat de commissies zich in het voorstel kunnen vinden.

## 3. Vaststelling van de agenda

De agenda wordt ongewijzigd vastgesteld.

## 4. Brief van 18 februari 2003, kenmerk 7/6.1/2003000633, Voorontwerp-Provinciaal omgevingsplan (POP) II, herziening regelgeving fysieke leefomgeving

De heer BEERDA is blij dat er nog geen sprake is van besluitvorming, aangezien de inspraak en de reacties van burgers, inwoners en instanties nog moet komen. Het is mede daarom van belang om bij de verkennende bespreking zo veel mogelijk te vermijden dat standpunten worden ingenomen. Voorkomen moet worden dat men hierop later wordt aangesproken.
De betrokkenheid van de burgers is een groot goed. Kan bij het opstellen van de woonplannen door de gemeenten betrokkenheid van de burgers afgedwongen worden?
Zijn er cijfers beschikbaar die inzicht verschaffen in de werking van POP I? Bestaan er demografische cijfers over groei van de steden en de kleine kernen of cijfers over de concentratie van werkgelegenheid?
In deel I wordt gesproken over haperingen in de uitwerking. Bij een aantal zaken loopt men op tegen belemmeringen, bijvoorbeeld door verminderde bijdrage van het Rijk bij invulling van de ecologische hoofdstructuur (EHS) of investeringen in het openbaar vervoer. Meer in het algemeen is de provincie bij de knelpunten op het vlak van verkeer sterk afhankelijk van het rijksbeleid, een beperkte fysieke ruimte en een ruime tijdsplanning. Hoe gaat het college daarmee om?
De sociale component is van groot belang. In november 2002 hebben de staten een motie aangenomen over kwantificering van dat begrip. Wat is de relatie tussen die motie en de inhoud van het voorontwerp, bijvoorbeeld inzake de subsidiestromen?
Welke relatie ligt er tussen het voorontwerp en de buurprovincies? De woningaantallen op de bladzijden 129 en 229 zijn mager onderbouwd.
Bij het belangrijke begrip duurzaamheid gaat het over bouwen, landbouw, vervoer, de hoeveelheid nitraat in het grondwater en het voorstel om bij Coevorden wat aan windenergie te doen. Een prachtige definitie op dit vlak moet echter gevolgd worden door handhaafbaarheid en afdwingbaarheid. Wat zijn hierbij de gedachten van het college?
De provincie laat de ontwikkeling rondom de akkerbouw open met een verwijzing naar de onduidelijke Europese regelgeving. Dat betekent toch niet dat het college daar geen standpunt over zal innemen? Bij de uitleg over en belang van het POP valt een wereld te winnen. Vaak is onduidelijk voor wie of wat het POP is bedoeld. Van groot belang is echter dat de bewoners erbij betrokken worden. Het voorstel van de klankbordgroep kent een aanpak waarin provinciale staten (PS) en gedeputeerde staten parallel optrekken bij het informeren van de burgers. Het gevaar van dubbel werk ligt hier echter op de loer. Communicatie is en blijft van groot belang.

De heer LANGENKAMP vindt POP II in grote lijnen een voortzetting van POP I. Het voorontwerp-POP II valt dan ook in goede aarde, alhoewel er over onderwerpen zoals wonen, bedrijventerreinen, werk, verkeer en water nog het nodige gezegd kan worden. Meer in het algemeen is de meetbaarheid, controleerbaarheid en uitvoerbaarheid van de voorstellen in het POP van belang. In POP I is gekozen voor een integrale benadering, die inmiddels navolging heeft gekregen in de

Vijfde nota ruimtelijke ordening en het niet aangenomen Nationale verkeers- en vervoersplan. Op dat laatste vlak geldt dan ook nog steeds het Structuurschema verkeer en vervoer (SVV) uit 1988, met de keuze voor een duurzame samenleving. De duurzaamheid, die veel vragen opwierp aangaande de uitvoerbaarheid, is een van de grondslagen van het voorontwerp-POP II. Daarin is inmiddels gekozen om de automobiliteit te laten groeien, waarbij overigens het milieu en de veiligheid beperkende factoren zijn. Dit roept de vraag op hoe praktisch beleid vormgegeven kan worden waarin de zaken met elkaar in verband gebracht worden. Bereikbaarheid mag immers niet ten koste gaan van milieu en veiligheid. Daarbij is van belang in welk (landelijk) kader een en ander wordt gesteld. Het faciliteren van automobiliteit strookt immers niet met de uitgangspunten van het SVV. Voorkomen moet worden dat het aanstellen van een nieuw kabinet betekent dat onderdelen van het POP II teruggedraaid moeten worden.

De heer POPKEN stelt dat na vijf jaar ervaring met POP I, met veel kritiek op de uitvoering ervan uit het veld, het voorontwerp-POP II geen revolutionaire veranderingen laat zien. De ingeslagen weg wordt gevolgd, waarbij maar liefst veertien items de revue passeren die van belang zijn voor de commissies. Wonen, landbouw en tuinbouw in het licht van de ammoniakproblematiek zijn daarvan de belangrijkste onderwerpen. De integrale zonering van het landelijke gebied is positief. Waar nodig kan het bouwoppervlak tot anderhalf hectare worden uitgebreid.
De sociale component is van groot belang met het oog op de wisselwerking tussen burger en lokale en provinciale overheid.

Mevrouw TIMMER vindt de verschillen tussen POP I en POP II niet dramatisch. In het voorontwerp-POP II valt vooral op dat de verschillende terreinen uitputtend worden behandeld. Vraagtekens worden gezet bij de beleidsvrijheid voor de gemeenten bij de invulling van het woonplan, de pilotstudies, het al dan niet bouwen in de beekdalen volgens het stramien "nee, tenzij", de reductie van het bouwvolume op het platteland en het bij afbreken van schuren voor maximaal 100 vierkante meter mogen herbouwen.

De heer SMIDT merkt op dat het bij het voorontwerp-POP II voortborduren op POP I bevestigt dat de gekozen vorm deugt. Ten aanzien van de inhoud zijn nieuwe beleidsdocumenten toegevoegd. Zowel de nationale als de Europese richtlijnen maken inmiddels deel uit van de nieuwe beleidstaak. Er bestaat dan ook waardering voor het resultaat. Opvallend is dat veel beleid nog steeds beleid in wording is. De habitatrichtlijn en de begrenzing zijn nog weinig concreet. Het is daarnaast jammer dat de uitkomsten van de pilotstudies, bedoeld ter verfijning van het POP, nog niet beschikbaar zijn. Eveneens is het wachten op kaart F, die in de uiteindelijke versie gewoon opgenomen moet worden. Ook is het de vraag of het nog verse collegeprogramma aanleiding vormt om thema's zoals economie en werk te verdiepen. Tevens is weinig terug te vinden van de waardevolle zaken die tijdens het symposium Drenthe 2030-plus zijn aangereikt, waarbij het overigens nog wachten is op het verslag. Het verdient aanbeveling om dit document bij de inspraak te betrekken.
De aandacht van de VVD-fractie voor de effecten van klimaatverandering is gehonoreerd in het voorontwerp-POP II door veel nadruk op het waterbeleid inclusief de ontwerpstroomvisies. In het POP valt te lezen dat het Europese landbouwbeleid het gezicht van Drenthe zal doen veranderen. Wellicht dat over deze lopende discussie meer duidelijk is bij vaststelling van POP II. De notitie Kracht door kiezen over de verandering in de landbouw in Noord-Nederland van het SNN (Samenwerkingsverband Noord-Nederland) kan goed bij de overwegingen betrokken worden. Bij de bezuinigingen door LNV moet er een verband bestaan tussen ambitie en de financiële mogelijkheden daartoe. Zowel het landelijk gebied als de component water zal een enorm beslag leggen op de middelen, wat waarschijnlijk tot een prioritering moet leiden.
Ook in het voorontwerp-POP II ligt geen oplossing besloten op het vlak van de invulling van de intensieve veehouderij. De gehanteerde definitie van de grondgebondenheid sluit zelfs biologische varkens- en kippenhouderijen uit, ook in de Veenkoloniën. In het kader van het POP moet daarom alsnog gekomen worden tot een werkbare definitie van het begrip grondgebondenheid.
In de beek- en esdorpen komt het dilemma naar voren dat de POP-functie van landbouw bij het bewaken van de kwaliteit van het landschap en de

instandhouding van de cultuurhistorie door een restrictief beleid niet uit de verf komt. Bovendien bestaat er geen duidelijkheid over betaling van groene of blauwe diensten. Kan de doelstelling voor dit gebied worden waargemaakt? Het collegeprogramma daagt overigens de groene coalitie uit om te komen met ideeën ter versterking van economie en beeld van het platteland. Die uitdaging moet ook door de provincie vertaald worden in reële mogelijkheden.
Er komt een pilotstudie over verkeer en platteland over de omgang met niet-bestemmingsverkeer op erftoegangswegen, met name in enkele natuurgebieden. Kan in deze studie ook opgenomen worden wat verbindingen tussen dorpen op sociaal-maatschappelijk vlak betekenen? Waardering is er voor de sociale component in de integrale planvorming. Werk is een belangrijke factor in het bepalen van het sociale effect. Daarbij moet de werkgelegenheid een duidelijke rol spelen.
In het voorontwerp-POP II wordt voorgesteld in ruil voor het slopen van schuren voor een oppervlakte van maximaal honderd vierkante meter het bouwen voor nieuwe functies toe te staan. Kan deze een "schuurtje voor een schuur"-regeling niet breder opgezet worden, zodat het langs de lijnen van het collegeprogramma een financieringsbron kan betekenen voor het realiseren van de doelstellingen op het vlak van natuurontwikkeling? Wellicht kan het collegeprogramma van Fryslân hierbij als een voorbeeld dienen. Het college wordt uitgedaagd bij dit thema met uitgebreidere voorstellen te komen.

De heer JONKER stelt vast dat inmiddels flink wordt afgeweken van de voorgestelde vergaderorde.

De VOORZITTER vraagt iedereen de betogen kort en beknopt te houden.

De heer JONKER kan zich in grote lijnen vinden in het voorontwerp-POP II dat, alhoewel een voortzetting, structureel anders is dan POP I, want uitgebreid met het NVVP. Dat maakt het voorontwerp-POP II tot een knap staaltje werk. De presentatie door middel van cd-rom valt eveneens in goede aarde. De burger kan zich, samen met de via internet beschikbare kaarten, een goed beeld vormen van een en ander. Meer in het algemeen is het goed dat de staten reeds bij het voorontwerp bij de zaken betrokken worden.
Er leven vragen over de verschillenkaart, waarop de contouren op verschillende plaatsen zijn verschoven. Waarom is de contour bij Emmen niet aangepast in het kader van de stedelijke economie en ontwikkeling? De es bij Emmen is een rommeltje, waarbij aanpassing van de contour een prachtig nieuwbouwplan kan opleveren alsmede ruimte kan maken voor de stadseconomie.
De ambities in het plan zijn hoog, bijvoorbeeld bij de Veenkoloniën, de dorpsomgevingsplannen, Emmen revisited en de verdrogingsbestrijding. Is er voldoende menskracht en geld om dit alles te realiseren? Er is immers sprake van economische tegenwind en minder middelen vanwege de rijksoverheid. Welke keuzen betekent dit bij plattelandsontwikkeling en realisering van de ecologische hoofdstructuur (EHS) volgens het college?
De afstemming bij de woningbouw roept eveneens vragen op. Welk type woning waar wordt gebouwd is geregeld in de regiovisie. Hoe houdt de provincie in de gaten dat de plannen goed worden uitgevoerd? Bestaat er een totaaloverzicht op dit vlak?
In het kader van de stankrichtlijn is het niet mogelijk zorgboerderijen uit te breiden met wooneenheden, bijvoorbeeld voor ouderen die graag bij een boerderij hun oude dag willen slijten. Worden er stappen ondernomen om die hindernis te laten verdwijnen?
De adviezen van de klankbordgroep veehouderij zijn slechts gedeeltelijk overgenomen. De bedrijfsverplaatsingsregeling is echter niet financieel onderbouwd, zodat er van geen enkele stimulering sprake is. Is het college bereid alsnog te bezien welke mogelijkheden er bestaan tot financiële steun?
Inzake de habitatrichtlijn vallen gebieden binnen zoneringen 4, 5 of 6. Het POP geeft echter geen duidelijkheid over de buffering. Normaal gesproken vindt die plaats binnen de zone. Kan het college toelichten of en zo ja, wat hiervoor is geregeld?
Noordenveld en Tynaarlo zijn afhankelijk van de regiovisie als het gaat over onder meer de woningbouw. De regiovisie wordt tevens een onderdeel van het POP. Wordt die visie behandeld in de staten? Hoe worden de staten betrokken bij de actualisering van die regiovisie?

De heer WENDT heeft waardering voor het voorontwerp-POP II. Het valt echter te betreuren dat

de informatieavonden uitgesteld zijn, waardoor de discussie voorlopig abstract blijft. Het uitblijven van insprekers laat zien dat ook de burgers van de provincie niet goed raad weten met de materie. In hoeverre zijn de uitspraken uit de samenleving over POP I bij de ontwikkeling van het voorontwerp-POP II meegenomen? In diverse woonkernen wordt immers moord en brand geschreeuwd omdat POP II "niets toestaat" voor de komende jaren. Op bladzijde 207 wordt uitvoerig gesproken van samenwerking met andere partijen. Hoe is en wordt dat actief vormgegeven?
Op bladzijde 51 is sprake van de aankoop van 2.750 ha milieubeschermingsgebied. Is dat met of zonder de rijksoverheid? Op bladzijde 63 valt te lezen dat in de zone-1-gebieden bouwpercelen voor de landbouw tot anderhalve hectare kunnen worden uitgebreid bij gebleken noodzaak. Wie bepaalt dat? Wat houdt die noodzaak in? Hoe wordt een en ander geconcretiseerd? Op bladzijde 68 wordt gesproken over het toestaan van recreatief gebruik mits de natuurwaarden niet worden aangetast. Wie bepaalt hiervoor de criteria?
Op bladzijde 78 wordt in het kader van verkeer en de bereikbaarheid van stedelijke gebieden gewezen op de drempels die in het jaar 2015 verdwenen moeten zijn. Bestaat er overleg met de gemeenten over veiligheid of draagvlak? In het kader van draagvlak wordt overigens verwezen naar de acceptatiegrens en het niet bestaande onderdeel C.7.4. van het voorontwerp. Op bladzijde 87 wordt de verkeersveiligheid behandeld. Botst de acceptatiegrens hier niet met die veiligheid?
Op bladzijde 103 wordt gesproken van efficiënt ruimtegebruik. Hoe wordt dit concreet ingevuld?
Op bladzijde 11 wordt gesteld dat de verkeersdrukte op de N34 aanzienlijke gevolgen zal hebben voor de doorstroming. Betekent dit een vierbaansweg op termijn?
Op bladzijde 123 wordt bij de woonprogramma's ingespeeld op de gezondheid en de veiligheid. De sociale veiligheid van de burgers in relatie tot de ruimtelijke ordening wordt echter niet uitgewerkt. Die verdient een belangrijke plaats in POP II.
Op bladzijde 150, C.8.6., en bladzijde 155, C.8.7., wordt gesteld dat zowel toerisme als landbouw moet kunnen groeien. Gaat het hier echter om kwaliteit of kwantiteit? Welke soort landbouw komt bovendien voor groei in aanmerking?

Het voorontwerp zoals het nu voorligt, vraagt om meer invulling, meetbaarheid en controleerbaarheid op de uitvoering.

Mevrouw EDELENBOSCH legt uit dat bij het opstellen van de Drentse Landbouw Agenda een aantal zaken zijn benoemd die samen met de boeren uitgevoerd moeten worden. Dat vormt een bouwsteen voor het beleid in het POP. Een ander deel van de bouwsteen is de verwachting over de Europese regelgeving, bijvoorbeeld de koppeling van aardappelzetmeel, die nog immer ongewis is. Die wordt pas meegenomen als daarover duidelijkheid bestaat.

De heer SMIDT heeft gehoord dat de Noordelijke Land- en Tuinbouworganisatie (NLTO) met een landbouwvisie komt op Drenthe. Kan die ook nog betrokken worden bij de discussie?

Mevrouw EDELENBOSCH verwacht van niet. Het bedoelde onderzoek is gericht op de langere termijn, in tegenstelling tot de POP-visie, die ziet op de eerstvolgende jaren. Als het onderzoek gereed is, zal daarvan echter zeker kennis worden genomen.
In de nota Kracht door kiezen staat een aantal behartigenswaardige onderbouwingen, die nog een reactie zullen krijgen in Noord-Nederlands verband. Goede handvatten voor Drenthe zullen zeker meegenomen worden.
De uitbreiding van de bouwpercelen in zone-1-gebieden tot anderhalve hectare is een van de aanbevelingen die zijn overgenomen van de klankbordgroep intensieve veehouderij. In die groep is ook gesproken over meer ruimte, wat betekent dat er op een ander vlak ruimte ingeleverd moet worden. De ammoniakkaart is nog niet uitgewerkt. De knellende ammoniakregels van het Rijk betekenen dat een aantal delen van Drenthe in de hogere zonering in de problemen komt. Vandaar dat het principebesluit is genomen van anderhalve hectare.
Op het moment dat de bezuinigingen van LNV concreet zijn, worden ook die meegenomen. Bij de huidige stand van zaken is van het huidige POP uitgegaan. Bij de nadere concretisering van de landbouwagenda wordt de niet eenduidige definitie van grondgebondenheid bekeken in het licht van hanteerbaarheid. Er bestaat begrip voor de knelpunten. De uitdaging aan de groene coalitie wordt dan ook herhaald.

In het POP II zal een prioriteitenstelling moeten worden gemaakt. Onduidelijk is echter waarom daarbij gekozen moet worden tussen plattelandsontwikkeling en realisering van de EHS. Het gaat hier immers om twee, elkaar versterkende onderdelen van een integrale ontwikkeling van het platteland.
Er is nog geen regeling opgenomen voor bouwen bij een boerderij. Bij behandeling van de boerderijverplaatsing en de ammoniakkaart is echter bekeken of de provincie iets kan betekenen op dit vlak. Bij de habitatrichtlijn gaat het om een begrenzing waarbinnen een ecologisch systeem behouden moet blijven. Daarbij is geen sprake van buffering. Voorzover nodig is hiervan slechts sprake binnen de begrenzing. Het is eveneens duidelijk dat bij een aantal begrenzingen naar de logica van het hydrologische systeem gekeken moet worden.
Er wordt in het voorontwerp in algemene zin gesproken van groei van landbouw en recreatie in de zin van economische ontwikkeling. Als bepaalde soorten landbouw zich bevinden op plaatsen waar geen groei mogelijk is, moeten opties als verplaatsing en overschakeling bekeken worden. Het gaat hier om gebiedsgericht maatwerk.

De heer SWIERSTRA erkent de spanning tussen enerzijds het vaststellen van de doelstelling bij de ontwikkeling van Drenthe en anderzijds het verplicht voldoen aan een aantal wetgevingsonderwerpen en Europese regelgeving. De speelruimte daarbij wordt ernstig beperkt, wat het tevens belangrijk maakt om de burger bij de vele onderwerpen te betrekken. De keuze om nu reeds discussie te voeren, in de fase tussen voorontwerp en ontwerp, is dan ook de juiste. Daarbij zullen wijzigingen te zien zijn in lijn met veranderend rijksbeleid en het collegeprogramma.
Het uitblijven van vaststelling van de Vijfde nota op de ruimtelijke ordening en het NVVP betekent niet dat er geen kaders bestaan. Er zijn vele sectorale nota's verschenen. Bovendien is bij de behandeling van de Vijfde nota en het NVVP in de Tweede Kamer een duidelijke richting aangegeven. Bij bereikbaarheid en de plaats van water in het omgevingsbeleid in het ontwerp wordt hiermee dan ook rekening gehouden. Overigens kan niet uit-gesloten worden dat gedurende het komende halfjaar in het proces nog andere richtingen worden aangegeven vanuit Den Haag.
Bij de vraag naar de invulling van de beleidsvrijheid van de gemeenten is het volgende van belang. Bij bouwen in gebieden waar het water een belangrijke rol speelt, geven de stroomgebiedsvisies aan waar de grenzen liggen. Bouwen moet altijd plaatsvinden in overeenstemming met de betekenis van het water, inclusief compenserende maatregelen met het oog op de blauwe contour.
De Europese kaderrichtlijn water zal een stevig accent geven in de uitvoering. Er komt een grote hoeveelheid wetgeving in de vorm van AMvB's op de provincie af. De grote lijnen van het Europese waterbeleid zullen in provinciaal beleid, inclusief de stroomgebiedsvisies, vertaald moeten worden.
Het Provinciaal verkeers- en vervoersplan (PVVP) vormt het grootste nieuwe blok in het voorontwerp van POP II. De verwerking daarvan levert momenteel veel vragen op over de concrete vertaling. Op een aantal punten zal op een flexibele wijze en werkendeweg invulling gegeven moeten worden, ook in relatie tot de afwegingen van de burgers en de gemeenten. Vandaar dat in het POP niet in detail ingegaan kan worden op het spanningsveld tussen het faciliteren van bereikbaarheid, verkeersveiligheid en natuur en milieu. De nadruk ligt op het in hoofdlijnen beschrijven van een proces dat vooral mensgericht moet zijn.

De heer LANGENKAMP werpt op dat bij het openbaar vervoer zich een aanbestedingsprocedure aandient. Daarbij wordt in een contract voor de komende zes jaar afgesproken wat de mogelijkheden zijn. Hoe kan het college na een pilotstudie van een jaar naar de maatschappelijke functie van het openbaar vervoer trachten hierop in te breken?

De heer SWIERSTRA legt uit dat het afsluiten van een contract niet betekent dat de dienstregeling over in dit geval zes jaar geheel en al vaststaat. Gedurende de looptijd van het contract moet ingespeeld kunnen worden op de wensen van de samenleving en de eisen van de markt.

De heer LANGENKAMP merkt op dat de gewenste flexibiliteit in het contract vastgelegd moet worden. Hoe gaat dat in zijn werk?

De heer SWIERSTRA geeft aan dat de basis hiervoor wordt gelegd in het programma van eisen.

De heer LANGENKAMP herhaalt de vraag hoe de flexibiliteit geregeld wordt. De pilotstudie vindt immers momenteel plaats.

De heer SWIERSTRA antwoordt dat in het programma van eisen en in het contract bepalingen opgenomen moeten worden die inhouden dat in overleg met de vervoerder aanpassingen mogelijk zijn. De mate daarvan is soms afhankelijk van de beschikbare fondsen.
In het voorontwerp-POP II staat overigens niet stellig dat alle drempels verdwenen zijn voor het jaar 2015. Dat is weliswaar de intentie, maar het gaat vooral om een combinatie van de wensen van de samenleving en de eisen van het verkeerssysteem.
In het bestuursprogramma van het college is een zwaar accent gelegd op de stedelijke ontwikkeling. Dat betekent niet dat in het voorontwerp en detail vastgelegd wordt wat de diverse gemeenten aan stedelijke ontwikkeling moeten doen. Hierbij moet gezocht worden naar een mogelijkheid om het ontwikkelingsperspectief vorm te geven. Dat geldt in het bijzonder voor de regiovisie, die momenteel een actualisatie ondergaat. Daarbij is vooralsnog onduidelijk of de uitkomsten daarvan tijdig gereed zijn om die een-op-een in het nieuwe POP over te nemen. Als dat wel het geval is, worden de belangrijke keuzen in de regiovisie betrokken in de POP-discussie. Als dat niet lukt, zal in de tekst van het nieuwe POP ruimte gegeven moeten worden aan een verdere ontwikkeling op grond van de actualisatie van de regiovisie. Het voornemen bestaat om de staten bij een en ander te betrekken door middel van de voorlichtingsbijeenkomsten en de discussies.

De heer BEERDA wijst op de Regiovisie Groningen-Assen, waarin nadrukkelijk sprake is van een grote concentratie woningen in Assen en Groningen. Het Kolibri-plan geeft aan dat tussen Assen en Groningen een station moet komen, wat de bouw van een groot aantal woningen betekent. Hoe wordt met deze elementen omgegaan?

De heer SWIERSTRA ziet deze elementen terug in de gesprekken die gevoerd worden met gemeenten en maatschappelijke organisaties. Voor de afweging terzake wordt een voorstel gedaan in het ontwerp-POP II, in de context van een grensoverschrijdende afstemming.

De heer WIJBENGA vraagt naar de gang van zaken als de actualisatie van de regiovisie gereed is na vaststelling van POP II. Krijgen de staten de fundamentele beslissingen die in de regiovisie aan de orde zijn op enigerlei wijze ter instemming voorgelegd of is hier slechts sprake van kennisgeving?

De heer SWIERSTRA let uit dat zaken die materieel neerkomen op een wijziging van het vastgestelde POP in fundamentele zin aan de orde worden gesteld in de staten. Afhankelijk van het soort maatregelen kan ook gevraagd worden om een en ander ter uitwerking over te laten aan het college. De staten wordt niet de bevoegdheid ontnomen om het POP vast te stellen.

De heer DIJKS geeft aan dat vaststelling van kaart F, inzake de ammoniak, buiten het POP-traject valt. Die zal pas over enige tijd vastgesteld worden, waarna de staten daarvan op de hoogte zullen worden gesteld.
Inzake de stankrichtlijn en de zorgboerderij worden eventuele stappen van het college onmogelijk gemaakt door precies die Europese richtlijn.

De heer JONKER gaat eveneens uit van respect voor de wet. De vraag is om concreet ruimte te maken voor dit idee.

De heer DIJKS herhaalt te allen tijde gehouden te zijn de wet uit te voeren. Verandering is alleen mogelijk indien de wet wordt gewijzigd.
Het begrip Duurzaamheid is prominent beschreven in het voorontwerp. Het college is van zins om op dit vlak concrete maatregelen te nemen, bijvoorbeeld inzake windenergie. Het is overigens aan de staten om aan te geven of men daarbij genoegen neemt met de minimumplicht die de rijksoverheid oplegt. Het gaat dan niet om solitaire windmolens, maar vooral om clustering en kleine windturbines. Het project Coevorden loopt nog.

De heer HORNSTRA stelt vast dat er ruimte is boven de taakstelling.

De heer DIJKS vindt dat een uitspraak op dit vlak aan de nieuwe staten is.

De heer LANGENKAMP stipt aan dat er in een plan voor Midden-Drenthe sprake is van een rij van zes zeer hoge windmolens.

Acht het college de kans reëel dat hiervoor toestemming gegeven wordt door de staten?

De heer DIJKS acht de kans niet reëel gezien de gekozen locatie. Op dit punt moet een aantal voorwaarden neergelegd worden waarbinnen van gedachten gewisseld kan worden.

De heer LANGENKAMP geeft aan dat dit punt reeds onderwerp van discussie is geweest.

De heer DIJKS kent de plannen niet in concrete zin. Een discussie daarover is momenteel bovendien niet aan de orde.

De heer BEERDA vindt het wonderlijk dat de heer Langenkamp aan de heer Dijks vraagt of de staten hiermee akkoord zullen gaan.

De heer LANGENKAMP legt uit de aandacht te willen vestigen op een discussie die reeds is gevoerd.

De heer JONKER vraagt of dit betekent dat een eenmaal ingenomen standpunt niet meer voor wijziging in aanmerking komt.

Mevrouw HAARSMA noemt de sociale component in het licht van het POP een belangrijk en integraal onderdeel, dat echter een lastige opgave vormt bij de invulling. Het gaat immers om niets meer en niets minder dan een link tussen het sociale domein en de ruimtelijke omgeving.
Momenteel wordt door ID-2 in kaart gebracht wat reeds plaatsvindt in de gemeenten. De gemeenten zijn daarnaast druk doende met een eigen inventarisatie, zodat een bundeling van een en ander meegenomen kan worden in het ontwerp.
De motie van november 2000 van de Partij van de Arbeid is gericht op de vertaling in POP II. De elementen als zodanig zijn reeds meegenomen in het voorontwerp. Aan de hand van nadere analyses moeten de resultaten daarvan blijken in de drie pilotstudies. Uitsluitsel over het effect is dan ook nu nog niet voorhanden. Overigens bestaat alle vertrouwen in deze studies.
Alle gemeenten moeten een woonplan maken. In die plannen wordt de behoefte van de verschillende doelgroepen geïnventariseerd in kwaliteit en kwantiteit. Inzake de beleidsvrijheid van gemeenten is essentieel dat zij een visie vormen op waar gebouwd moet worden en welke kernen uitgebreid moeten worden. Aan de hand daarvan gaat de provincie in gesprek met de gemeenten over realisatie daarvan.
Het is van belang om serieus met de burgers in gesprek te gaan, waarbij de vier aangekondigde informatieavonden een belangrijk onderdeel vormen. Het doel is niet alleen te informeren, maar ideeën op te doen en te horen waar de provincie in gebreke blijft of iets over het hoofd ziet.
De samenwerking met de gemeenten krijgt momenteel vorm in de fase van het bestuurlijk overleg. Die tonen zich tot nu toe zeer gecharmeerd van de bestuurlijke rondes en de wijze van presentatie van het POP door het college.
Over het functioneren van POP I heeft een zeer uitgebreide evaluatie plaatsgevonden. De resultaten daarvan zijn verwerkt in het vooroverleg POP II, wat aan de hand van verschillende documenten inzichtelijk kan worden gemaakt. Alle schriftelijke en mondelinge vragen bij de informatieavonden worden geïnventariseerd en vervolgens schriftelijk van een antwoord voorzien. Een en ander wordt natuurlijk aan de staten voorgelegd.
Het college staat op een integrale aanpak bij de ontwikkeling van het POP II. Onderdeel hiervan is dat uitvoerig bestuurlijk overleg plaatsvindt met gemeenten, waarbij alle vier de gedeputeerden aanwezig zijn.

TWEEDE TERMIJN

De VOORZITTER inventariseert welke vragen er na deze onbedoeld uitgebreide bespreking op grote lijnen nog bestaan voor een goede behandeling van het ontwerp-POP II in augustus.

De heer BEERDA denkt dat wellicht volstaan kan worden met een schriftelijke beantwoording door het college van de overgebleven vragen.

De VOORZITTER geeft aan dat de niet-beantwoorde vragen terug te vinden zijn in het verslag. Die zullen van een schriftelijk antwoord worden voorzien.
De vraag wordt herhaald welke vragen er leven, welk nader onderzoek nodig is of welke elementen alsnog betrokken moeten worden inzake de verdere discussie. De staten stellen immers de kaders.

De heer LANGENKAMP doet een poging en herhaalt dat regelgeving inpasbaar, controleerbaar en inzichtelijk moeten zijn. In dit licht bezien is duidelijk dat bij de regelgeving omtrent de Provinciale milieuverordening, als toetssteen voor het milieubeleid, een goed kader ontbreekt. Inzake wonen, werken en bedrijventerreinen moeten alternatieven ontwikkeld worden op grond waarvan de staten een keuze kunnen maken. Zo wordt het aantal benodigde hectaren bedrijventerrein geschat op grond van een economische groei van 2%. Wat betekent echter een economische groei van 1% of minder voor de behoefte op dit vlak? De economie verkeert immers in een dip die wellicht langer zal duren. Dergelijke vragen kan men ook stellen over de recreatie en de landbouw. Ook hier bestaat de behoefte aan concrete, vergelijkbare varianten. Is het college hiertoe bereid?

De heer SMIDT vraagt of ook een variant met 3% economische groei tot de mogelijkheden behoort.

De heer LANGENKAMP legt uit dergelijke alternatieven nodig te hebben om een keuze in het beleid te kunnen maken, bijvoorbeeld inzake bedrijventerreinen, ook in het licht van vertaling hiervan in het POP.

De heer SMIDT vraagt of de heer Langenkamp wel eens van de varkenscyclus heeft gehoord. Voorkomen moet worden dat er bij groei te weinig bedrijventerreinen zijn en dat er bij geen groei te veel zijn.

De heer LANGENKAMP wil juist dat dergelijke zaken inzichtelijk worden gemaakt. Een ander punt is de dalende prijs van landbouwgrond omdat het aanbod groter is dan de vraag. Dat vraagt om een wezenlijke discussie over een grondbank.

De VOORZITTER denkt dat het aanbieden van dergelijke alternatieven de discussie verder kan helpen en ook zinvoller kan maken. De staten moeten als opdrachtgever immers inzichtelijk krijgen wat de consequenties van keuzen zijn.

De heer BAAS maakt twee kanttekeningen. Het einde lijkt immers zoek als deze weg wordt ingeslagen. Dergelijke alternatieven moeten er dan op veel terreinen komen. Doel van dit alles moet overigens zijn om zicht te krijgen op de gevolgen van de integrale benadering.

De VOORZITTER erkent dat er meerdere terreinen zijn waarop het aanbieden van dergelijke alternatieven een bijdrage kan leveren aan de discussie en het innemen van standpunten.

Mevrouw HUISMAN denkt dat de staten op deze wijze wellicht voor de muziek uit gaan lopen. Pas als de bevolking aan het woord is gekomen, moet bekeken worden wat er eventueel ontbreekt.

De VOORZITTER wil niets afdoen aan de inspraak van de burgers. De staten kunnen en moeten als opdrachtgever aangeven of er zaken zijn die nader onderzocht moeten worden in het licht van de discussie. Daarbij moet voorkomen worden dat de staten de burgers voor de voeten lopen.

Mevrouw TIMMER vindt het voorstel van schriftelijke afhandeling van de overgebleven vragen van de heer Beerda prima. Een van die vragen is die naar de invulling van de ruimte voor ruimteregeling, ook in vergelijking met de andere provincies.

De VOORZITTER nodigt het college in dit verband uit om aan te geven hoe zij de ruimte voor ruimteregeling op Drentse maat wil invullen. Kan men via een brainstorm verschillende vormen op tafel leggen? Dat kan goed gebruikt worden voor de standpuntbepaling in de discussie in augustus.

Mevrouw TIMMER kan leven met deze invulling.

De heer JONKER heeft geen antwoord gekregen op de vraag over de contour bij Emmen. Dit punt is in ontwikkeling, maar moet indien afgerond in het nieuwe POP meegenomen worden.

De VOORZITTER wijst erop dat afgesproken is dat vragen die niet beantwoord zijn alsnog schriftelijk beantwoord zullen worden.

De heer POPKEN vraagt in hoeverre het mogelijk is om, conform het gestelde tijdpad, op 25 augustus alles gereed voor besluitvorming te hebben.

De VOORZITTER vindt dat een poging gewaagd moet worden, ondanks het uitstel dat opgetreden is om de inspraak beter tot zijn recht te laten komen.

Mevrouw HAARSMA vult aan dat ambtelijk overleg hedenochtend de inschatting oplevert dat de datum van 25 augustus haalbaar is.

De heer LANGENKAMP is van mening dat een en ander niet ten koste mag gaan van de inspraak door de burgers. Met de gevraagde alternatieven op tafel moet de discussie beter en niet minder goed verlopen.

Mevrouw EDELENBOSCH merkt op dat het integrale POP, in evenwicht ontwikkeld, gebaseerd is op een reëel scenario. Het is te billijken dat daarbij de vraag leeft naar inzichtelijke mogelijkheden tot keuze. Het voorbeeld van een 2%-scenario is echter slechts gekozen. De provincie heeft immers geen invloed op de economische groei. De keuze voor de staten is dan ook niet meer en niet minder dan het bepalen van de volgorde. De moeite van het ontwikkelen van een 1%-scenario kan de provincie zich dan ook beter besparen. Het is immers niet zo dat bij verandering van de economische groei de geldigheid of de houdbaarheid van het POP minder wordt. Bij de ontwikkeling is gekozen voor een integrale, samenhangende benadering. Dat houdt in dat bij een mindere groei de zaken in een langzamer tempo plaatsvinden. In het bestuursprogramma staat overigens dat gekozen is om eerst de oude bedrijventerreinen te revitaliseren.

De heer LANGENKAMP legt uit dat er geen werk over hoeft te worden gedaan. Het voorbeeld van bedrijventerreinen is tekenend in dit verband. Als in de regiovisie ervan uit wordt gegaan dat 2% economische groei 700 hectaren aan bedrijventerrein inhoudt, betekent dit planning, aanpassing van bestemmingsplannen en het aanleggen van wegen. De nota over de bedrijventerreinen is niet integraal verwerkt in het voorontwerp. Dat heeft nogal wat gevolgen.

De heer SWIERSTRA merkt op dat op meer punten de vraag gesteld kan worden of de zaken uitpakken zoals wordt verondersteld. Er bestaat echter een groot verschil tussen uitvoeringsprogramma's enerzijds en de strategische keuzes op lange termijn anderzijds.

De heer SWIERSTRA vraagt zich af of het planologisch beleid aangepast moet worden op basis van een scenario waarin het voor de komende vier jaar net iets anders uitpakt voor de bedrijventerreinen.

De VOORZITTER denkt dat het een kleine moeite is om via diverse scenario's, 1% of 3%, duidelijk te maken wat de gevolgen zijn. Dergelijke scenario's brengen de staten bij meerdere onderwerpen beter in staat om de discussie op 25 augustus te voeren.

De heer SMIDT steunt het betoog van mevrouw Edelenbosch.

De heer JONKER sluit zich daarbij aan.

De VOORZITTER constateert dat de fracties van de VVD en de CDA geen behoefte hebben aan extra informatie in de zin van alternatieve scenario's.

De heer BEERDA denkt dat dergelijke alternatieven niet veel toevoegen aan de discussie.

De VOORZITTER is van mening dat de alternatieven de zaken inzichtelijker kunnen maken.

De heer LANGENKAMP vraagt zich af wie erop tegen is op grond van extra gegevens of cijfers een standpunt in te nemen.

De heer JONKER is bang dat het neerkomt op "gemillimeter".

De heer KUIPER is het niet te doen om minutieuze berekeningen, maar om tendensen in de maatschappij. Als minder economische groei betekent dat er minder behoefte is aan nieuwe koopwoningen in de buitenwijken en er meer behoefte komt aan huurwoningen, moet dat toch gesignaleerd worden zodat het POP daarop aangepast kan worden?

De heer JONKER vindt bestemmingsplannen een taak van de gemeente. De staten moeten beschikken over een "helicopter view" voor de gehele provincie.

De heer SMIDT heeft een punt van orde. Het speelveld van de discussie over het POP moet nog bepaald worden.

De VOORZITTER geeft aan dat dit punt reeds aan de orde is. Het voorstel komt immers neer op het via meerdere keuzes spreken over het POP. Dat voorstel wordt echter alleen gesteund door de fractie van GroenLinks.
De vraag wordt herhaald welke elementen alsnog onderzocht moeten worden of bij de discussie betrokken moeten worden.

De heer SLUITER denkt dat de zaken helder zijn en dat de discussie afgerond kan worden.

De heer SMIDT roept in herinnering dat gevraagd is om aan te geven waar de discussie zich in de inspraak op moet richten. De politieke strijdpunten kunnen zo richting geven aan de inspraak door de burger. Van belang zijn de invulling van de sociale component, ook in het licht van de pilotstudies, de bevordering van de werkgelegenheid, zowel wat betreft bedrijventerreinen als het landelijk gebied, de ontsluiting van de Veenkoloniën door middel van de N33, wonen en de rol van de contour, de effecten van het veranderend waterbeheer, het in overeenstemming brengen van ambities en financiële mogelijkheden in een dalende conjunctuur voor projecten die afhankelijk zijn van provinciale en andere overheidsfinanciering, een veranderende landbouw in relatie tot de omgeving, inclusief de bouwblokken, de nieuwe taken en de financiering daarvan, verkeer en vervoer en het saneren van overbodige regelgeving.

De heer LANGENKAMP vraagt of dit betekent dat de milieuverordening gehandhaafd moeten worden.

De heer SMIDT wil de genoemde sanering doorvoeren. Bij het beperken van de regelgeving moet de handhaving op een goed peil worden gebracht.

De heer LANGENKAMP hoopt dat de milieuverordening aan duidelijkheid zal winnen.

De heer BEERDA heeft eveneens een lijstje met punten voor de politieke discussie, te weten het verkiezingsprogramma van de Partij van de Arbeid.

De heer JONKER gaat uit van het verkiezingsprogramma van het CDA.

De heer DIJKS zegt niet schriftelijk te zullen reageren op de opmerkingen over handhaving van regelgeving en minder bestuurslast. In de nota Herziening regelgeving wordt nadrukkelijk aangegeven dat het gaat om handhaafbaarheid, maatschappelijk draagvlak en objectieve en werkbare regels.

De VOORZITTER constateert dat er geworsteld wordt met het nieuwe duale stelsel. Het simpelweg verwijzen naar het verkiezingsprogramma is geen alternatief voor duidelijke opdrachten van PS staten aan het college. Wellicht moet er nog een vergadering bijeengeroepen worden voor de datum van 25 augustus.

## 5. Sluiting

De VOORZITTER sluit om 13.06 uur de vergadering.

**TOEZEGGINGEN**: geen.

HJE

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
4 november 2003

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de commissiegriffier mede te delen.*

# *Verslag*

**van de vergadering van de Statencommissie Milieu, Water en Groen**

gehouden op 29 september 2003

**INHOUD**


| | |
|---|---|
| Opening | 2 |
| Mededelingen | 2 |
| Vaststelling agenda | 2 |
| Verslagen vergaderingen | 2 |
| Ingekomen stukken | 2 |
| IPO-aangelegenheden | 2 |
| Uitnodiging Avebe | 2 |
| Wijziging aanvangstijdstip commissie-vergaderingen | 2 |
| Overzicht stand van zaken toezeggingen tot en met het tweede kwartaal 2003 | 3 |
| Nota van aanbieding, begroting 2004 en brief inzake uitvoering collegeprogramma | 4 |
| Bijdrage uit het Fonds flexibel beleid aan project Stroomdal | 14 |
| Brief inzake het jacobskruiskruid | 15 |
| Sluiting | 16 |
| Toezeggingen | 17 |

**STATENCOMMISSIE MILIEU, WATER EN GROEN**

Verslag van de vergadering van de Statencommissie Milieu, Water en Groen, gehouden op 29 september 2003 in het provinciehuis te Assen.

**Aanwezig:**

J. Slagter (PvdA) (voorzitter)
H. Baas (ChristenUnie)
A.H.J Beumers (Drents Belang)
J. Haikens (VVD)
F.A.J. Harleman (GroenLinks)
J. Heetebrij (ChristenUnie)
H.R. Hornstra (PvdA)
W.H. Kuiper (GroenLinks)
A. Lanting (VVD)
E. Olij (PvdA)
B. Popken (OPD)
J.P. Sluiter (D66)
K.H. Smidt (VVD)
M.J. Smit (D66)
mevrouw H.G. Stoel-Snater (PvdA)
mevrouw S. van de Vijver-Geitz (PvdA)
K.J. de Vries (CDA)
mevrouw K. Westerkamp-Exoo (CDA)
Th.J. Wijbenga (CDA)

**Voorts aanwezig:**

Joh. Dijks (VVD, gedeputeerde)
mevrouw A. Edelenbosch (PvdA, gedeputeerde)
S.B. Swierstra (VVD, gedeputeerde)

**Met kennisgeving afwezig:**

J.P. Voordewind (Fractie De Jong)

## 1. Opening

De VOORZITTER opent de vergadering en deelt mee dat de heer Voordewind niet aanwezig kan zijn.

## 2. Mededelingen

De VOORZITTER deelt mee dat de heer Harleman de heer Langenkamp vervangt.
Met ingang van de commissievergadering van november zal hij de plaats innemen van de heer Langenkamp.

## 3. Vaststelling van de agenda

De agenda wordt conform het concept vastgesteld.

## 4. Verslagen vergaderingen

### 4.1. Verslag van de vergadering van 18 augustus 2003

De heer HEETEBRIJ wijst op een kleine maar voor hem essentiële fout. Het woordje "mevrouw" is namelijk niet op hem van toepassing.

Het verslag wordt conform het ontwerp vastgesteld.

### 4.2. Verslag van de gecombineerde vergadering van de Statencommissies Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit en Milieu, Water en Groen van 25 augustus 2003

Het verslag wordt conform het ontwerp vastgesteld.

## 5. Ingekomen stukken

De VOORZITTER merkt vooraf op dat de brief van 27 augustus 2002 over het Provinciaal omgevingsplan (POP) II in een andere commissie thuishoort en als zodanig van de lijst van ingekomen stukken is afgevoerd.

Er worden geen opmerkingen gemaakt of vragen gesteld over de lijst van ingekomen stukken.

## 6. IPO-aangelegenheden

Van de gelegenheid tot discussie over Interprovinciaal Overleg(IPO)-aangelegenheden wordt geen gebruikgemaakt.

## 7. Uitnodiging van Avebe voor een werkbezoek aan het kweekinstituut Averis Seeds in Valthermond met als onderwerp Genetische modificatie op 12 januari 2004

De VOORZITTER stelt vast dat de commissie zich kan vinden in de voorgestelde datum.

De heer SLUITER verklaart desgevraagd dat hij zal proberen de notitie van zijn fractie over dit onderwerp in de novembervergadering ter tafel te hebben.

De VOORZITTER zegt dat Avebe er prijs op stelt de commissie eerst te ontvangen.

De heer SLUITER wijst erop dat de commissie en in ieder geval zijn fractie los van de wensen van Avebe haar agenda invult.

De VOORZITTER zegt uiteraard niet te willen tornen aan de plannen van de D66-fractie. Hij wijst er nog op dat er een klankbordgroep bestaat waarmee Avebe met een zekere regelmaat overlegt. Gevraagd is of de commissie bereid is om zich eens te verstaan met deze klankbordgroep.

De heer SLUITER vraagt of dat niet kan worden gecombineerd met het werkbezoek.

De VOORZITTER zal dat aan Avebe voorleggen.

## 8. Wijziging aanvangstijdstip commissievergaderingen

(Geagendeerd op verzoek van de CDA-fractie)

De heer WIJBENGA wijst erop dat in veel bedrijven en instellingen de maandagochtend wordt gebruikt voor overleg over de weekagenda en dergelijke. Met het oog daarop stelt hij voor om de vergaderingen van de Statencommissie Milieu, Water en Groen (MWG) voortaan 's middags te houden.

De VOORZITTER merkt op dat in de statenvergadering is besloten geen verandering aan te brengen in de vergadertijdstippen. Verder zijn in het algemeen werkbezoeken gemakkelijker op de middag dan op de ochtend te plannen. Ten slotte zal niet elk commissielid worden geconfronteerd met het fenomeen waar de heer Wijbenga op doelt. Hij stelt al met al voor om geen verandering te brengen in het vergadertijdstip.

De heer HORNSTRA sluit zich aan bij de voorzitter. Hij wijst erop dat al de nodige afspraken zijn vastgelegd en daarom voelt hij weinig voor een tussentijdse verandering.

De heer KUIPER is het eens met de heer Hornstra.

De heer SMIDT sluit zich daarbij aan.

De heer BAAS kan enige sympathie hebben voor het voorstel van de heer Wijbenga, maar ook hij krijgt agendaproblemen als dat voorstel wordt gevolgd.

De VOORZITTER stelt vast dat de overgrote meerderheid van de commissie niet instemt met het voorstel van de heer Wijbenga.

**9. Brief van 10 september 2003, kenmerk 37/6.11/2003008112, inzake overzicht stand van zaken van gedane toezeggingen in vergaderingen van provinciale staten en statencommissies tot en met het tweede kwartaal 2003**

De heer OLIJ vraagt of het onderzoek bij Emmtec naar de mogelijkheden van hergebruik van afvalwater inmiddels is afgerond. Kan de gedeputeerde inmiddels iets meer zeggen over aard en inhoud van het onderzoek?
Wat betreft de monitoring op het gebied van duurzaam bouwen vraagt spreker of het gesprek met de Milieufederatie Drenthe inmiddels heeft plaatsgevonden. Zo ja, wat waren de uitkomsten van dat gesprek? Is nog overleg gevoerd met de vijf gemeenten die het convenant niet hebben ondertekend?

De heer SMIT stelt vast dat de gestelde doelen op het gebied van duurzaam bouwen niet zijn gehaald nu vijf gemeenten het convenant nog niet hebben ondertekend. Wat vindt de gedeputeerde van de resultaten tot nu toe? Ziet hij aanleiding om het beleid bij te stellen om toch de gestelde doelen te kunnen halen?

De heer KUIPER sluit zich aan bij de vragen over het Convenant duurzaam bouwen. Hij mist overigens nog de toezegging van de gedeputeerde om de notitie Het land van de reizende bol, over de lelieteelt, in te brengen bij de Milieufederatie Drenthe.

De heer DIJKS beaamt dat het Convenant duurzaam bouwen nog steeds niet door alle gemeenten is ondertekend. Er worden overigens wel vorderingen gemaakt, want steeds meer woningbouwverenigingen sluiten zich aan bij het convenant. Het overleg met de Milieufederatie Drenthe is inmiddels gevoerd en in de begroting 2004 valt te lezen welke acties zullen worden ondernomen om het duurzaam bouwen een extra impuls te geven. In economisch moeizame tijden wordt helaas als eerste bezuinigd op duurzaam bouwen. Ook kan er niets afgedwongen worden, terwijl de bandbreedte tussen de minimum- en maximumvariant erg groot is. De provincie blijft echter actief om ervoor te zorgen dat de opdrachtgevers zelf het initiatief nemen om duurzaam te gaan bouwen.
De door de heer Kuiper bedoelde notitie is inderdaad ingebracht bij de Milieufederatie en is ook intern besproken. Samen met Overijssel wordt een onderzoek naar de leliebollenteelt verricht en <u>de staten zullen uiteraard op de hoogte worden gebracht van de resultaten van dat onderzoek.</u>

De heer KUIPER vindt het laatste een herhaling van een gesprek dat op 6 januari 2003 heeft plaatsgevonden, waarbij de gedeputeerde min of meer dezelfde toezegging deed.

De heer DIJKS wijst erop dat diverse partijen bij het onderzoek zijn betrokken en dat het de nodige tijd kost om een gedegen rapport op tafel te krijgen. Hij verwacht dat dat rapport aan het einde van dit jaar gereed zal zijn.

De heer SWIERSTRA zegt nog niet in het bezit te zijn van resultaten van het onderzoek bij Emmtec. Hij neemt aan dat in de loop van dit jaar nadere mededelingen kunnen worden gedaan.

De heer OLIJ vraagt de heer Dijks hoe hij denkt opdrachtgevers en bouwers te stimuleren om duurzaam te gaan bouwen. Is de gedeputeerde nog steeds optimistisch?

De heer DIJKS antwoordt dat hij met name heeft gedoeld op de opdrachtgevers. Aan het adres van de heer Smit merkt hij nog op dat door middel van een campagne het komende jaar getracht zal worden de bewustwording bij de particuliere opdrachtgevers met betrekking tot duurzaam bouwen te vergroten. De provincie kan op dit punt niet meer doen, want het kan niet worden afgedwongen. Als de provincie opdrachtgever is of medefinanciert, worden uiteraard de nodige eisen gesteld op het gebied van duurzaam bouwen.

**10. Statenstuk 2003-82, Nota van aanbieding en begroting 2004 en brief van 18 september 2003, kenmerk 38/4/2003008620, inzake uitvoering collegeprogramma**

De VOORZITTER vraagt waaraan de voorkeur wordt gegeven: een integrale of een hoofdstuksgewijze behandeling.

De heer SMIDT zegt dat zijn fractie verdeeld is op dit punt. Hijzelf geeft de voorkeur aan een hoofdstuksgewijze behandeling.

De heer HORNSTRA deelt mee dat zijn fractie de voorkeur geeft aan behandeling per hoofdstuk.

De heer BAAS wil wel de ruimte hebben voor enkele "integrale" opmerkingen.

De VOORZITTER stelt vast dat de meerderheid van de commissie de voorkeur geeft aan een hoofdstuksgewijze behandeling.

4.0. Waterhuishouding

De heer HEETEBRIJ vraagt allereerst hoe de kennis omtrent de ondergrond en het grondwater zal worden verbeterd (doelstelling 34002).
Wat betreft het grond- en oppervlaktewaterregime (doelstelling 34003) blijft de maatschappelijke acceptatie van maatregelen een belangrijk uitgangspunt. Dit lijkt spreker een wat te passieve houding. Hoe denkt de gedeputeerde de maatschappelijke acceptatie te verhogen of tenminste op het gewenste niveau te houden? Door de huidige situatie te vergelijken met de gewenste situatie zullen de knelpunten in beeld worden gebracht. Waar zal de informatie over de huidige situatie vandaan worden gehaald? Onder deze doelstelling staat ook dat van rijkswege en vanuit maatschappelijke organisaties de vraag naar voren komt in hoeverre het ingezette beleid succes heeft. Is de provincie echter niet als eerste geïnteresseerd in de resultaten van het beleid?
Onder doelstelling 34004 wordt vermeld dat in het herziene POP ruimte zal worden gereserveerd voor het bergen en het vasthouden van water. Is al duidelijk voor hoeveel water ruimte moet worden gereserveerd en op welke plaatsen dat moet gebeuren? Is daarover al overleg gevoerd met belanghebbenden? Zo ja, wat zijn de resultaten van dat overleg?
Ten slotte vraagt spreker of de verwachting dat het gebruik van het grondwater licht zal dalen enkel is gebaseerd op doelmatiger gebruik of zijn er nog andere ontwikkelingen die die verwachting rechtvaardigen?

De heer DE VRIES wil graag meer informatie over het indicatieve bedrag van € 200.000,-- voor ruimte voor de waterhuishouding.

De heer HAIKENS merkt op dat water zich niet laat vangen in enig begrotingsjaar. Duidelijk is ook dat het water een heel duidelijke relatie heeft met het POP. De discussie daarover moet echter nog worden gevoerd. Het is van groot belang dat de provincie voldoende veerkracht heeft om droge en natte tijden het hoofd te kunnen bieden. Het college schrijft dat de capaciteitsgrenzen in zicht zijn. Wat denkt het college daaraan te gaan doen? In de voorliggende stukken wordt daarover weinig gezegd. Spreker realiseert zich dat dit niet op een achternamiddag kan worden geregeld, maar hij had toch graag iets meer gehoord over een doelgerichte aanpak en bijbehorende begrotingsmiddelen.
De heer KUIPER vraagt of de heer Haikens zelf ook suggesties heeft op dit punt.

De heer HAIKENS antwoordt dat hij al in een eerder stadium erop heeft aangedrongen dat de staten zich buigen over de vraag hoe dient te worden omgegaan met het fenomeen Water. Zijn fractie overweegt om met een voorstel te komen dat de

mogelijkheid biedt voor de door haar gewenste brede behandeling.
Bij het project gewenst grond- en oppervlaktewaterregiem (GGOR) kunnen de waterschappen niet worden gemist. Spreker heeft echter de indruk dat het beleid van de waterschappen op dit punt niet altijd goed spoort met het provinciaal beleid. Graag krijgt hij nadere informatie op dit punt.

De heer KUIPER zegt dat binnen niet al te lange tijd een stuk van zijn fractie kan worden verwacht over het compensatiebeleid. Daarin zal aansluiting worden gezocht bij het beleid in Groningen en Overijssel op dit punt.
Zullen de staten worden geïnformeerd over de regionale watersysteemrapportage?
Waarom is er in het hoofdstukje Waterstaatkundige inrichting geen aandacht besteed aan de indicatoren voor doelrealisatie diffuse bronnen? De provincie moet toch aangeven hoe en wanneer maatregelen worden genomen ten gunste van de waterkwaliteit? Hét probleem op dit punt zijn de diffuse bronnen. Heeft het college hiervoor beleid ontwikkeld? Zo nee, waarom niet?
Spreker had verwacht dat het college initiatieven zou hebben genomen om de waterschappen te democratiseren. Dit mag echt niet op de lange baan worden geschoven. De waterschappen doen goed werk en hij pleit niet voor het opnemen in de provinciale structuur. De organisatie is echter ondemocratisch. Alleen al de vaststelling van de tarieven maakt dat duidelijk. Welke stappen zal het college alsnog ondernemen om tot de gewenste democratisering te komen, bijvoorbeeld door het invoeren van lijstenstelsels?
Kan de gedeputeerde iets meer vertellen over de inpassing van de muskusrattenbestrijding in een nieuwe structuur? Hoe is de afstemming met andere provincies? Zijn er wellicht ook nog andere problemen?
Ten slotte vraagt spreker of het college wel genoeg geld uittrekt voor de versterking van de regiefunctie Waterhuishouding. Kan de gedeputeerde motiveren waarom het op pagina 39 genoemde bedrag voldoende is?

De heer BEUMERS stelt vast dat het gewenste GGOR onvoldoende handen en voeten heeft gekregen in het kader van de landinrichting. Hij noemt als voorbeeld van wanbeleid een nieuwe weg bij Doldersum waarlangs zeer diepe sloten zijn gegraven. De Dienst Landelijk Gebied (DLG) functioneert wat dit betreft niet optimaal. Men zou best eens zorgvuldiger met de waterhuishouding kunnen omgaan.
Spreker vreest dat de waterschapslasten voor de burgers onbetaalbaar zullen worden. Hij wil wat dit betreft de noodklok luiden en zal proberen om samen met de burgers hieraan wat te gaan doen.
De provinciale uitgaven voor water zijn erg laag vergeleken met de kosten die de waterschappen maken. Er zou nog het nodige kunnen gebeuren aan het automatiseren van bruggen en het bouwen van aanlegsteigers. Helaas moet de provincie over de gehele linie 10% bezuinigen, dus is het nog maar de vraag wat zij nog kan doen op het gebied van de waterhuishouding.
Ten slotte vraagt spreker aandacht voor het kanaal van Erica-Ter Apel.

Mevrouw VAN DE VIJVER stelt vast dat het echte politieke debat in de statenvergadering plaatsvindt. Verder is het de bedoeling dat feitelijke informatie zoveel mogelijk bij de ambtenaren wordt ingewonnen. Dat maakt dat er voor deze commissievergadering niet zoveel meer overblijft. Wat resteert er nog na het stellen van informatieve vragen aan ambtenaren en politiek-inhoudelijke opmerkingen? Bovendien staat in de brief van het college van 18 september dat voor beleidsinvesteringen meer dan € 10 miljoen nodig is, dus is het maar de vraag waarover nog gesproken kan worden in deze commissievergadering.
Aan de maatschappelijke acceptatie van het GGOR wordt slechts het korte zinnetje gewijd dat het een belangrijk aandachtspunt is. Kan de gedeputeerde hieraan al een nadere invulling geven? Welke concrete acties worden in 2004 ondernomen?
Ook wil spreekster graag een toelichting op de substantiële bijdrage die van de provincie wordt gevraagd voor de versterking van de regiefunctie Waterhuishouding.
Samenwerking met de waterschappen en het toezicht op hun functioneren zullen van de provincie de komende jaren een grote inzet vragen. Uit de begroting valt dat echter niet af te leiden. De productenraming laat een bedrag zien van ruim € 181.000,-- ten behoeve van het apparaat. Welk deel daarvan is bestemd voor anticipatie op toekomstige ontwikkelingen?
Er staan de provincie op het terrein van de waterhuishouding grote opdrachten te wachten. De

uitvoering daarvan gaat heel veel geld kosten. Waaruit blijkt in de begroting dat dat geld er ook is?

De VOORZITTER merkt op dat in het Presidium is gezegd dat voorkomen moet worden dat er in de commissievergaderingen algemene beschouwingen worden gehouden. Dat laat onverlet dat er best een politiek-inhoudelijke discussie mag worden gevoerd. Ook in de commissievergadering wordt politiek bedreven.

De heer DE VRIES denkt dat het een heel andere situatie zou zijn geweest als de brief van 18 september niet voorlag. Nu komt de discussie in een ander licht te staan.

De VOORZITTER wijst erop dat formeel gesproken de voorliggende begroting aan de orde is. De door het college geclaimde financiële ruimte komt pas in het voorjaar aan de orde. Bovendien hebben ook de staten het recht om financiële ruimte te claimen. Het lijkt hem dat nu de financiële vertaling van de brief van het college niet aan de orde is. Het staat de commissie uiteraard vrij om verduidelijking van passages uit die brief te vragen.

De heer SWIERSTRA merkt allereerst op dat dankzij de monitoring van allerlei beleidsonderdelen de basis van het toekomstig beleid steeds meer kan worden verfijnd. Veel maatregelen van de waterschappen, die over zeer veel kennis beschikken, passen in het Waterhuishoudingsplan van de provincie.
In de begroting wordt in grote lijnen aangegeven in welke richting de provincie denkt. Het zal duidelijk zijn dat achter elke zin een lang verhaal schuilgaat. Dat geldt zeer zeker voor het project GGOR. Het zal nog de nodige tijd vergen voordat een gedetailleerde (landelijke) vervolmaking haar beslag heeft gekregen. Het spreekt voor zich dat ook de provincie geïnteresseerd is in de vraag of het ingezette beleid succes heeft.
De basis voor het Nationaal bestuursakkoord water wordt gevormd door de deelstroomgebiedsvisies. Die visies geven de capaciteitsgrenzen en de oplossingsrichtingen aan. Daarnaast zijn er de provinciale hoogwaterplannen en de daaraan gekoppelde maatregelen zijn of worden uitgevoerd door met name de waterschappen. Uiteraard wordt tegelijkertijd nagedacht over de in de komende jaren te nemen maatregelen. De deelstroomgebiedsvisies worden uitgewerkt als het gaat om onder andere het zoeken van bergingsgebieden en het vrijhouden van bepaalde beekdalen van bebouwing. Helaas is er momenteel onvoldoende geld om de grote uitdagingen in het kader van het Nationaal bestuursakkoord water waar te kunnen maken. Tot 2007 gaat het om een bedrag van € 1,3 miljard, terwijl zo'n 60% van dat bedrag beschikbaar is. Voor een belangrijk deel zit dat bedrag al in de lopende meerjarenbegrotingen van de waterschappen. Het overige zal moeten komen van het Rijk, dat echter slechts € 100 miljoen ter beschikking heeft gesteld, en de provincies. De provincies moeten hun middelen op een slimme manier combineren met hetgeen andere instanties (waterschappen, terreinbeheerders en gemeentes) inbrengen. Het in de brief genoemde bedrag van € 200.000,-- is onder meer bestemd voor het stedelijk waterbeheer en de cofinanciering van waterprojecten. Als een en ander verder is uitgewerkt, zullen de staten uiteraard concrete voorstellen ontvangen.
Maatschappelijke acceptatie is een zeer belangrijk thema, vooral als het gaat om de aanpak van fundamentele problemen, waaronder verdroging. Het wordt inderdaad even aangestipt, maar men kan ervan verzekerd zijn dat het college daar voortdurend mee bezig is. De communicatieparagrafen zijn er niet voor niets. Naarmate de maatregelen een meer concreet karakter krijgen, zal er intensiever moeten worden gecommuniceerd met de burgers.
De provincie is voorstander van verdere democratisering van de waterschappen. Het lijkt spreker echter gewenst om wat dit betreft de landelijke discussie over de bestuurssamenstelling en de financiering van waterschappen af te wachten. Daarop wordt al een voorschot genomen in die zin dat er nu gesproken wordt over de vraag of er al op korte termijn iets moet gebeuren ten behoeve van waterschappen die moeilijk met de beschikbare middelen de benodigde maatregelen kunnen nemen.

TWEEDE TERMIJN

De heer BEUMERS merkt op dat de Unie van Waterschappen zoveel macht naar zich heeft toegetrokken dat de provincies op sommige momenten buitenspel staan. In tegenstelling tot wat de gedeputeerde zegt, zijn de waterschappen er

niet voor de uitvoering. Ze pretenderen immers een functionele overheid te zijn die werken laat uitvoeren. 80% van de werknemers zit op kantoor en de rest houdt zich bezig met uitvoerende activiteiten. Het is van de gekke dat de waterschappen een steeds grotere claim leggen op de burgers. De provincie hoort de regie te voeren over de waterschappen, maar die functie is zij helaas kwijt geraakt.

De heer KUIPER vraagt nog of de gedeputeerde een gezamenlijke aanpak voor ogen staat als het gaat om de democratisering van de waterschappen. Hij vindt dat de gedeputeerde dit vraagstuk te veel vanuit de financiële invalshoek benadert. Ten slotte herhaalt hij zijn vraag naar de doelrealisatie-indicatoren.

De heer SWIERSTRA bestrijdt onder verwijzing naar diverse provinciale plannen dat de provincie geen regie meer voert over de waterschappen. De staten zijn er als het ware zelf bij.
Naast het financiële spoor, dat voortvloeit uit de Waterschapswet, pleit het IPO ook voor zaken als een evenwichtige bestuurssamenstelling. Uiteraard wordt zoveel mogelijk samen met de waterschappen geopereerd, maar als de provincie ook andere belangen heeft te behartigen, kunnen de wegen uiteenlopen. In dit verband valt te denken aan het aantal kwaliteitszetels in het waterschapsbestuur. Op het gebied van de democratisering is overigens al het nodige gebeurd tijdens de recente waterschapsfusies.
Wat betreft de doelrealisatie diffuse bronnen wijst spreker er ten slotte op dat over enkele jaren de Europese kaderregeling water zal moeten zijn geïmplementeerd. Dan zal een grote stap voorwaarts zijn gezet op waterkwaliteitsgebied.

5.0. Milieu algemeen
5.1. Bodem
5.2. Vergunningverlening en handhaving milieubeheer

Mevrouw STOEL zegt dat haar vragen over duurzaam bouwen al zijn beantwoord bij de behandeling van de lijst met toezeggingen.
Hoe is de stand van zaken met betrekking tot de bedrijfsinterne milieuzorg (uitvoeringsprogramma afvalpreventie en energiebesparing en het bedrijfsinterne milieuzorgsysteem)?

De uitspraak op pagina 46 dat windenergie in Drenthe niet al te kansrijk is, heeft spreekster zeer bevreemd. Dat is immers in tegenspraak met het ingezette beleid. Gelooft het college niet meer in zijn doelstellingen op dit punt? Kan de gedeputeerde al iets meer zeggen over de biomassaprojecten?
Wanneer en hoe zal de nadere discussie over het grondwaterbeschermingsbeleid worden gevoerd, waarvan op pagina 48 wordt gerept?

De heer LANTING sluit zich aan bij de vraag van mevrouw Stoel over biomassa. Wellicht verdient het aanbeveling om in plaats van een grote installatie meerdere kleinere projecten te realiseren. Als in een provincie als Drenthe windenergie niet de hoogste prioriteit kan krijgen, verdient biomassa wellicht wat meer kansen. Datzelfde moet dan ook gelden voor het aspect van de compostering dat de laatste tijd wat minder belangstelling krijgt. Gelden de toezeggingen van de rijksoverheid op het gebied van toepassingsmogelijkheden op het gebied van duurzame energie nog steeds? En is de provincie bereid om er zelf ook geld in te steken? Enige versnelling van het biomassaproject lijkt spreker al met al gewenst.
Over de zandwinning worden geen duidelijke uitspraken gedaan. Het is echter van belang dat de zandwinning in Drenthe op peil blijft. Als de locatie Gasselterveld niet kan, welke locaties zijn dan wel mogelijk?

De heer KUIPER vindt het een goed plan om in 2004 een symposium te organiseren over de ontwikkeling van projecten die de duurzaamheid betreffen. Hoe staat het daarmee?
In het verlengde van het Symposium 2030 plus over het klimaatbeleid moet de provincie een volgende stap zetten. Kan de gedeputeerde hier al iets meer over zeggen?
Nu windenergie wordt genoemd onder het kopje Biomassa moet de vraag worden gesteld of het college revolutionaire ideeën heeft ontwikkeld. Als dat het geval is, is spreker uiteraard erg tevreden. Duurzame energie kan immers alleen maar rendabel zijn als er sprake is van synergie: inpassing van bestaande wind-, zon-, biomassa- en terugwinsystemen. Er moet een vertaalslag komen ten behoeve van de inzet van duurzame energiebronnen, maar het college is te terughoudend op dit punt. Alleen het schrijven van een energienota is niet voldoende.

Het bevreemdt spreker dat er geen specifieke beleidsvoornemens worden geformuleerd als het gaat om de sanering van industrielawaai. Als er beleid wordt ontwikkeld voor het aanleggen van bedrijventerreinen, moeten de randvoorwaarden natuurlijk ook worden geregeld. Hetzelfde geldt voor de handhavingssamenwerking, de registratie en de afhandeling van milieuklachten en de beleidsontwikkeling handhaving. Het is gewenst dat de provinciale randvoorwaarden worden verwerkt in de provinciale milieuverordeningen.
Ketengerichte milieuzorg is een goed uitgangspunt. Ook is spreker tevreden over het gestelde met betrekking tot voorlichting over duurzame industrie, het laten opstellen van milieujaarverslagen en het vastleggen van milieu- en energieplannen in nieuwe vergunningen. Hij vindt het echter jammer dat de uitstekende voornemens niet terug zijn te vinden in de indicatoren voor de doelrealisaties.

De heer HEETEBRIJ stelt vast dat al het nodige is gezegd en gevraagd over duurzaam bouwen, biomassa en de beleidsterreinen waarvoor nog geen specifieke beleidsvoornemens zijn geformuleerd. Hij wil graag nog een toelichting op het hoe en waarom van de bijstelling van werkprocessen en instrumentarium en een verduidelijking van de rol van de provincie en de Milieufederatie Drenthe ten opzichte van elkaar (doelstelling 35004).

De heer DE VRIES vraagt welke invulling het college geeft aan parkmanagement en de eventuele inschakeling van externen daarbij.
Ook wil hij graag weten wat de accentverschuiving bij bodem- en grondwaterbescherming, waarmee structureel € 200.000,-- is gemoeid, inhoudt.
Welke bedragen zijn gemoeid met de verdere sanering van gasfabrieksterreinen?

De heer DIJKS neemt aan dat binnen niet al te lange tijd het plan met betrekking tot de interne milieuzorg zal kunnen worden geïmplementeerd.
Implementatie van de energievoorstellen heeft vertraging opgelopen in verband met de nog in te voeren toegangs- en aanwezigheidsregistratie.
Het college heeft gekozen voor windenergie op de locatie Coevorden en gaat ervan uit dat zijn taakstelling op die plaats kan worden gerealiseerd.
Realisatie van de plannen vergt echter aanzienlijk meer tijd dan was verwacht, vooral ook omdat het gaat om een defensiecomplex. In het algemeen hanteert het college het uitgangspunt dat er minder energie moet worden gebruikt en dat er naar alternatieven moet worden gezocht. Daarbij kan ook worden gedacht aan biomassa. Samen met Groningen wordt nagegaan hoe op een verantwoorde manier zowel grote als kleine biomassaprojecten kunnen worden gerealiseerd. Men moet zich realiseren dat dit erg veel tijd kost, maar toch mag worden verwacht dat in 2004 projecten kunnen worden gerealiseerd.
De staten zullen binnen zeer afzienbare tijd een brief krijgen waarin alle initiatieven van het college staan als het gaat om duurzame energie.
De fundamentele discussie, waarover iets wordt gezegd op pagina 48, heeft betrekking op het overleg met waterwinbedrijven en grondgebruikers over het gebruik van beschermingsmiddelen en dergelijke. Het convenant op dit punt zal opnieuw worden getekend en spreker vertrouwt erop dat partijen de bereidheid zullen hebben om afspraken te maken.
Het is de bedoeling om in 2004 een vervolg te geven aan het Symposium 2030 plus.
Dat er voor een aantal terreinen geen specifieke beleidsvoornemens worden geformuleerd, betekent dat het bestaande beleid wordt voortgezet.
Het ligt in het voornemen om in 2004 met een nieuwe Productgroep Handhaving te starten. Dat moet leiden tot een integrale aanpak. De Milieuklachtenlijn zal worden geïncorporeerd in de activiteiten van bedoelde productgroep.
Er zullen volgend jaar zeker voorstellen worden gedaan met betrekking tot de indicatoren voor doelrealisaties.
Omdat tijdens de evaluatie is gebleken dat op sommige punten sprake is van overlap, wordt de subsidiesystematiek aangepast als het gaat om de groene instellingen. In overleg met de Milieufederatie Drenthe wordt getracht die overlap zoveel mogelijk terug te dringen en tot overeenstemming te komen bij het bepalen van prioriteiten.
In het kader van parkmanagement wordt geprobeerd concrete afspraken te maken over afvalverwerking, hergebruik van materialen, beveiliging en revitalisering van bedrijventerreinen en dergelijke. Een gezamenlijke aanpak is zeer gewenst en de staten zullen hierover nog het nodige vernemen.

De heer DE VRIES vraagt zich af of hiervoor externen moeten worden ingeschakeld. Er zijn bedrijven die het zelf willen doen en bovendien is draagvlak onder de bedrijven onontbeerlijk.

De heer DIJKS antwoordt dat het zeker niet de bedoeling is dat een extern bureau het wiel weer gaat uitvinden. Het gaat erom dat ondernemers op een centraal punt de benodigde informatie kunnen krijgen. In Assen zal het in Hoogeveen gehanteerde concept op het bedrijventerrein Buitenvaart 2 te zijner tijd ook worden toegepast. De provincie biedt niet meer dan een steuntje in de rug.

De heer DE VRIES vraagt of dit betekent dat de provincie een extern bureau inschakelt.

De heer DIJKS antwoordt dat die steun vanuit het provinciehuis wordt gegeven. Het structureel inschakelen van externe bureaus maakt de mensen alleen maar lui.
Ten slotte merkt spreker op dat de provinciale bijdrage voor sanering gasfabriekterreinen nodig is om intensiever bouwen in de binnensteden mogelijk te maken. In de meerjarenraming zal worden aangegeven welke bedragen daarmee zijn gemoeid.

TWEEDE TERMIJN

De heer POPKEN merkt nog op dat in het stuk niets wordt gezegd over de opslag van allerlei materialen in de diepere grondlagen. Hoe is de stand van zaken op dit punt?

De heer BEUMERS mist het warmtepompenbeleid.

De heer LANTING zegt dat hem alarmerende berichten bereiken over de compostering en de betaalbaarheid daarvan. Hoe ziet het college dit probleem?

De heer DE VRIES herhaalt zijn vraag naar de accentverschuiving bij bodem- en grondwaterbescherming. In de Nota van aanbieding staat dat in plaats van regelgeving de subsidieverlening en de voorlichting prioriteit krijgen.

Mevrouw STOEL vraagt of zij het goed begrepen heeft dat de fundamentele discussie over bodembescherming alleen bestaat uit het opnieuw bespreken van het nieuwe convenant tussen waterleidingmaatschappij en de Noordelijke Land- en Tuinbouw Organisatie (NLTO). Zij gaat ervan uit dat de discussie breder zal zijn.

De heer DIJKS verwijst de heer Popken naar de discussie over het POP-beleid. Het college houdt onverkort vast aan zijn standpunt met betrekking tot de opslag van bodemvreemde stoffen.
Het warmtepompenbeleid is een integraal onderdeel van het provinciaal energiebeleid.
Spreker heeft goede nota genomen van de opmerking van de heer Lanting over problemen bij de compostering. Die problemen zullen ongetwijfeld onderwerp zijn van het overleg over het biomassaproject.
Ten slotte merkt spreker op dat de uitkomsten van de discussie tussen het waterleidingbedrijf en de NLTO zodanig kunnen zijn dat het college met de staten in discussie zal treden.

De heer SWIERSTRA merkt aan het adres van de heer De Vries op dat de door hem bedoelde accentverschuiving ongetwijfeld aan de orde zal komen bij de discussie over POP II. Als de regelgeving wordt teruggedrongen, zullen op een andere manier de doelen moeten worden gerealiseerd.

De heer DE VRIES is uiteraard voorstander van terugdringing van regelgeving, maar meent dat het inzetten van het instrument Subsidieverlening tot willekeur kan leiden.

De heer DIJKS merkt nog op dat ook voorlichting geld kost. Regels kunnen immers niet zonder meer worden afgeschaft.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

<u>6.0. Landelijk gebied</u>
<u>6.1. Natuur</u>
<u>6.2. Plattelandsbeleid</u>

De heer BAAS stelt vast dat de provincie een hoog ambitieniveau heeft, maar dat het Rijk steeds minder middelen beschikbaar stelt om die ambitie waar te maken. De vraag is nu of de provincie er geld bij moet doen. Het lijkt hem dat de staten hierover in gezamenlijkheid moeten naden-

ken, bijvoorbeeld in de statenvergadering van 4 en 5 november.

De heer HAIKENS vraagt of de heer Baas ook al ideeën op dit punt heeft ontwikkeld.

De heer BAAS antwoordt dat hij hierop in de statenvergadering van november zeker zal terugkomen.
Nu de zandwinningstaakstelling voor de provincie in 2009 afloopt, is de vraag gerechtvaardigd of er nog een grote nieuwe put in Zuidwest-Drenthe moet worden gegraven. Is het niet mogelijk om vanaf die datum het zand van buiten de provincie te halen?

De heer HARLEMAN stelt vast dat de plattelandsaspecten zijn verspreid over de gehele begroting. Hij vindt dat niet zozeer vanuit de begroting naar de kernen moet worden toegewerkt, maar dat vanuit de kernen integraal beleid moet worden neergezet. Zaken als vergrijzing, openbaar vervoer, voorzieningen, bouwen en dergelijke hebben veel met elkaar te maken en kernen met min of meer specifieke problemen zouden een beroep moeten kunnen doen op één fonds. Dat vereist wel een fundamentele discussie in de staten over vragen als: wat is de provinciale doelstelling? Hoe moet "platteland" worden gedefinieerd? GroenLinks heeft een voorzet gegeven, het college heeft in zijn brief van 18 september de bal doorgekopt en de vraag is nu of de commissie wil trachten te scoren.

De heer BEUMERS zegt bedenkingen te hebben over het provinciaal beleid ten aanzien van het landelijk gebied. In deze tijd van recessie dreigt het gevaar dat de geldstroom van buitenaf slinkt en dat de provincie er geld op moet toeleggen. Het horen van vele organisaties bij landinrichtingsprojecten kost veel geld en tijd en is er mede de oorzaak van dat de provincie met een open begroting moet werken en telkens weer financiële gaten moet dichten.

De heer HARLEMAN wil graag enkele voorbeelden van het werken met een open begroting.

De heer BEUMERS antwoordt dat voor het landinrichtingsproject Westdorp € 5,5 miljoen wordt uitgetrokken, maar dat de kans bestaat dat dit project wordt doorgeschoven in de programmering. Dat gebeurt ook met andere projecten en dan moet er uiteindelijk geld op worden toegelegd. Spreker vindt het schandelijk dat de provincie steeds meer met een open begroting gaat werken, nu de geldstromen van buitenaf slinken.

De heer HAIKENS vraagt de heer Beumers aan te geven hoe het project Westdorp dan wel zou moeten worden gerealiseerd.

De heer BEUMERS heeft willen aangeven dat het een eindeloos proces is, met alle financiële gevolgen van dien.

De heer HORNSTRA herinnert de heer Harleman eraan dat enige tijd geleden statenbreed een motie is aangenomen waarin wordt gevraagd om het plattelandsbeleid te ontschotten. Het idee van het college om te komen tot een bestemmingsreserve Plattelandsstructuur voor het vitale platteland spreekt hem zeer aan. Wel is hij erg benieuwd hoe de provincie inhoud denkt te geven aan de kernwoorden "meer op eigen kracht, meer Brussel en minder bureaucratie". Hoe groot zou dat ene budget overigens moeten zijn? En voor hoeveel jaren zou dat moeten gelden? Ook dringt de vraag naar de verhouding met het Plattelandsstructuurfonds zich op. En hoe kan de nodige plattelandsdynamiek daadwerkelijk tot stand worden gebracht? In de stukken staat dat het beleid moeizaam verloopt, omdat er geen geld is voor robuuste verbindingen, grondverwervingen, plattelandsbeleid en landinrichting. Graag hoort spreker het oordeel van het college hierover alvorens te polsen bij de andere fracties of de staten dan maar met voorstellen op dit punt moeten komen.

De heer HARLEMAN vindt dat de staten in hun kaderstellende rol hierin het voortouw moeten nemen.

De heer HORNSTRA antwoordt dat nu de begroting van het college voorligt. Hij hoort graag hoe de gedeputeerde een en ander ziet. Daarna zijn de staten aan de beurt.

De heer LANTING meent dat het college er te veel van uitgaat dat het beken- en esdorpenlandschap Drentsche Aa een nationaal landschap is en dat er niet op mag worden gerekend dat er geld komt uit het Fonds voor nationale parken. Hoe denkt het college de geformuleerde brede

doelstellingen te realiseren? Hij kan zich overigens wel vinden in die doelstellingen.
Het college volstaat eigenlijk met de opmerking dat de rijksoverheid steeds minder geld beschikbaar stelt voor landinrichtingsprojecten. Hoe denkt het college op dit punt te gaan opereren tegen de achtergrond van doelstellingen op het gebied van werkgelegenheid en economie? Het is in ieder geval van het grootste belang dat er duidelijkheid wordt geschapen, vooral ook nu het wat tegenzit met de economie. Een bedrijf investeert alleen maar als er volstrekte duidelijkheid is over het overheidsbeleid en de overheidsregels.

De heer SMIDT stelt vast dat het ministerie in zijn reactie op het POP niet erg gecharmeerd is van de uitbreiding van de zandwinning Gasselterveld. Hoe is de stand van zaken en kan de provincie tot 2009 het gat vullen als het toch niet doorgaat?
Spreker heeft met enige verbazing kennisgenomen van het feit dat het college toch weer inzet op de nationale landschappen. Het (lokale) draagvlak is immers gering. In ieder geval moet de provincie zich afvragen wat de nationale landschappen opleveren en hoeveel ze kosten.
Er wordt een fors bedrag uitgetrokken voor het in beeld brengen van de Drentse natuurwaarden. In hoeverre gaat dat samen met het landelijk beleid?
Er is veel te zeggen voor een ontschotting van het plattelandsbeleid, maar er moet wel bedacht worden dat ook dat ene fonds wordt gevoed op basis van allerlei regelingen die zo hun eigen bureaucratie met zich meebrengen. De grote vraag is of ook de slagvaardigheid van het plattelandsbeleid wordt vergroot. De VVD-fractie is er overigens geen voorstander van om dat ene fonds te gebruiken voor grondaankopen in het kader van de ecologische hoofdstructuur (EHS). De fractie is overigens geen tegenstander van realisatie van de EHS op basis van verwerving en de inzet van particulieren. Opmerkelijk is dat het college blijft volharden in meer verwerven en minder particulier natuurbeheer. Afhankelijk van de reactie van het college wil spreker zijn fractie in overweging geven in te stemmen met voorfinanciering door de provincie. De voordelen daarvan zijn evident (onder andere het gestand doen van de koopplicht, synergie ten aanzien van het budget voor bedrijfsverplaatsingen en vergroting van de plattelandsdynamiek), maar dat moet wel beperkt blijven tot de huidige ambities. Ook zal het college dan de verdeling tussen verwerving en particulier beheer moeten onderschrijven. Het lijkt spreker dat het renteverlies kan worden gedekt uit het budget voor de aankoop van bestaande natuurgebieden.
Het college wil nog even wachten met de planvorming robuuste verbindingen totdat het ministerie duidelijkheid verschaft over de financiering. Het ministerie heeft inmiddels aangegeven de helft van de taakstelling te willen verwezenlijken, maar grijpt wel terug op de oorspronkelijke financieringsverhoudingen; deels via verwerving en deels via particulier natuurbeheer. De gedeputeerde heeft altijd als inzet gehad dat de financiering van de robuuste verbindingen voor 100% van het Rijk komt. Heeft zij haar standpunt gewijzigd?
Er wordt nog steeds ingezet op de natte as bij de Steenwijker en de Vledder Aa. De gemeente heeft echter uitbreidingsplannen in die richting. Hoe verdraagt zich dat met elkaar?
Het beleidsvoornemen nationale parken 2004 is absoluut niet actueel. Het is slechts een beschrijving van wat er in 2003 is gebeurd of gaat gebeuren.
Welke overwegingen liggen ten grondslag aan een eventuele wijziging van de rol en de toekomst van Landschapsbeheer Drenthe?
Spreker is uitermate verheugd over de bereidheid van het college om € 250.000,-- beschikbaar te stellen voor de veenkoloniën. Waarop is die bereidheid gestoeld en doen ook de andere bestuurlijke partners in dit traject mee?

Ook de heer DE VRIES is voorstander van een integraal plattelandsbeleid als dat leidt tot ontkokering en een meer efficiënte besteding van de gelden. Het voorstel van de heer Harleman is natuurlijk wel erg breed, maar het loont natuurlijk altijd de moeite om er serieus over na te denken. In ieder geval mag de slagvaardigheid niet verminderen.
Tegen de achtergrond van de beschikbare gelden is het ambitieniveau van de provincie nogal hoog. Misschien verdient het aanbeveling om de realisatie van de EHS enigszins te temporiseren.

De heer HORNSTRA vraagt de heer De Vries of hij van mening is dat het einddoel wel hetzelfde moet blijven.

Wat de heer DE VRIES betreft is de EHS in 2018 gerealiseerd.

De heer HORNSTRA zegt dat temporisering het gevaar in zich bergt dat het einddoel niet wordt gehaald.

De heer DE VRIES wijst erop dat de middelen momenteel ontoereikend zijn. Hij is niet de mening toegedaan dat de provincie extra gelden moet fourneren.

De heer SMIDT maakt de heer De Vries erop attent dat de minister de provincies uitnodigt om over te gaan tot voorfinanciering.

De heer DE VRIES zegt dat bij voorfinanciering een grote mate van zekerheid moet bestaan dat het geld wordt terugbetaald.

De heer SMIDT vraagt of het woord van een CDA-minister niet voldoende waarborgen in zich bergt.

De heer DE VRIES antwoordt dat het woord van een CDA-minister vanzelfsprekend voldoende is. Ten slotte vraagt hij naar de projecten in het kader van het Plattelandsstructuurfonds.

Mevrouw EDELENBOSCH deelt mee dat op dit moment de MER-procedure loopt voor de zandwinning in Gasselte. Dat de bestaande taakstellingen tot 2009 worden gecontinueerd, betekent niet dat daarna niet meer hoeft te worden gesproken over een nieuwe Drentse taakstelling. Het ziet er niet naar uit dat dan afdoende alternatieven zullen zijn ontwikkeld voor beton- en metselzand. Staatsbosbeheer en het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit zijn inderdaad de mening toegedaan dat het in de overbruggingsperiode niet nodig is om extra zand te winnen in Gasselterveld. Er zijn inmiddels technieken ontwikkeld die het mogelijk maken veel sneller bij het beton- en metselzand te komen.
In zijn streven om te komen tot een verbrede bestemmingsreserve Vitaal platteland gaat het college nog niet zover als de heer Harleman. Het grote voordeel van optreden in SNN-verband is dat gemakkelijker richting Brussel kan worden gegaan nu de rijksmiddelen minder worden. De heer Smidt heeft gelijk dat ook een ontschot beleid wordt gevoed door allerlei regelingen. Misschien dat de provincie het Rijk het goede voorbeeld moet geven door haar plattelandsbeleid zoveel mogelijk te ontschotten; een ontschot beleid levert sowieso een grotere dynamiek op en maakt cofinanciering makkelijker. Uiteraard wordt er alleen geld gespendeerd aan afgesproken doelen. Het is de bedoeling dat ook het Plattelandsstructuurfonds wordt opgenomen in de bestemmingsreserve Platteland. Hopelijk zal een en ander kunnen worden uitgewerkt in de voorjaarsnota. De rijksbegrotingen worden dit najaar in de Tweede Kamer behandeld. Er is overigens nog een redelijk substantieel bedrag opgenomen voor landinrichting.
Tijdens het eerstkomende bestuurlijke overleg met het kabinet zal het ministerie een Noordelijk programma voor het platteland worden aangeboden. De minister zal duidelijk worden gemaakt dat hij heel goed afspraken kan maken met de gezamenlijke drie noordelijke provincies.

De heer SMIDT vraagt of het de bedoeling is om ook de EHS-taak in het nieuwe fonds onder te brengen.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat het te vroeg is om deze vraag te beantwoorden. De minister is nog druk doende om allerlei zaken in één ongedeelde regeling op te nemen. Daartoe moet ook worden overlegd met andere ministeries. De provincie is zeer gebaat bij heldere en doorzichtige afspraken en in het geheel niet bij een zwaar opgetuigde bureaucratie.
Spreekster wil graag eens met de heer Beumers praten over de systematiek van de financiering van de landinrichting. Dan zal hem duidelijk worden dat er absoluut geen sprake is van een open begroting op dit punt. Het grootste deel van de budgetten zit echt in resultaat en zeker niet in praten.
Het is niet de bedoeling dat er gekozen moet worden tussen een nationaal landschap en een nationaal park. Het provinciaal beleid is erop gericht om extra impulsen te geven aan het landelijk gebied bij stedelijke ontwikkelingen. Drenthe wil graag gebruikmaken van alle mogelijkheden op dit punt, overigens in het besef dat het draagvlak erg fragiel is. Duidelijk moet worden gemaakt dat er veel mogelijk is in de samenwerking tussen natuur en landbouw in het gebied van de Drentsche Aa.

De heer SMIDT vraagt waarom er geen budget beschikbaar is gesteld voor het gebied.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat er diverse financieringsstromen zijn voor de

Drentsche Aa. In het kader van de landinrichting is € 250.000,-- gereserveerd voor het Kadaster om de voorbereiding van enkele projecten af te kunnen maken.
Het zijn de provincies die het natuurloket van informatie voorzien en daarom dienen ze hun informatie op adequaat niveau te houden. Tijdens de voorbereiding van het POP bleek maar weer eens hoe belangrijk het is om over de benodigde informatie te beschikken, al was het maar om bepaalde ontwikkelingen voor te kunnen zijn.
Spreekster is blij met de opmerkingen van de heer Smidt over de voorfinanciering. Als de provincie echter het deel van de minister voorfinanciert, moet het Rijk het renteverlies betalen. De provincie moet in ieder geval niet op voorhand zeggen dat zij het renteverlies voor haar rekening neemt.

De heer SMIDT stelt vast dat de slagkracht van het Fonds aankoop bestaande natuurgebieden danig is verminderd nu het Rijk zich heeft teruggetrokken.

Mevrouw EDELENBOSCH denkt dat er mogelijkheden zijn om de kwaliteit en het beheer in Drenthe efficiënter te laten verlopen. Daar zal zij de minister nadrukkelijk op wijzen. Voor de Veenkoloniën is inmiddels wel geld beschikbaar gesteld nu het projectbureau aan het werk is gegaan. Groningen heeft hiervoor € 150.000,-- op de begroting gezet.
Als de aanleg van de EHS wordt getemporiseerd, zal de realisatie ervan in 2018 zeker niet worden gehaald. Er komen immers al minder middelen beschikbaar, dus zullen de beschikbare middelen maximaal moeten worden ingezet. Binnenkort zal overleg plaatsvinden met de DLG en andere betrokkenen over de mogelijkheid van alternatieve financiering.

TWEEDE TERMIJN

De heer HARLEMAN stelt vast dat de commissie redelijk positief is over zijn voorstel om te komen tot een meer integrale aanpak en om het ambitieniveau van de agenda van de staten handen en voeten te geven. Hij gaat de discussie daarover graag aan. Het ambitieniveau van sprekers fractie is aanzienlijk hoger dan dat van het college, maar het is een goede zaak dat het college probeert om in noordelijk verband enige integratie te realiseren. Op dit moment heeft de fractie van GroenLinks echter meer vragen dan antwoorden.

7.2. Landbouw

De heer SMIDT is erg verbaasd dat verplaatsing van bedrijven uit de EHS alleen betrekking heeft op melkveebedrijven. De problemen bij intensieve veehouderijbedrijven zijn immers vaak veel groter. Het dossier van de Wet ammoniak en veehouderij (WAV) wordt overigens wel erg rommelig. Er schijnt een nieuw voorstel te komen, maar het zal duidelijk zijn dat de ondernemers niet gebaat zijn bij zoveel onduidelijkheid. Hij vraagt zich af of het provinciale onderzoek nu zijn zin heeft verloren. Nu de successen van de biologische landbouw uitblijven aan de afzetkant, dient de vraag te worden gesteld of niet meer moet worden ingezet op duurzame landbouw.

Mevrouw STOEL sluit zich aan bij de zorgen van de heer Smidt over de WAV.
Waar wordt aan gedacht bij projecten ter stimulering van de biologische landbouw? Wellicht verdient het overweging om een iets breder perspectief te hanteren.

De heer POPKEN stelt vast dat de landbouw een ondergeschoven positie inneemt in vergelijking met de natuur. Dat blijkt niet alleen uit de aandacht die aan de landbouw wordt besteed in de begroting, maar ook uit de gevoteerde bedragen. Wanneer zullen de resultaten van het onderzoek naar mogelijke maatregelen ten behoeve van bedrijven die beperkt worden door de WAV, bekend worden gemaakt?

Mevrouw EDELENBOSCH is het volstrekt eens met de heer Smidt wat betreft de WAV. Als in de ene strook boeren verdwijnen en in een andere strook er boeren bijkomen, kan beter een nieuw plan van aanpak worden gemaakt om knelpunten weg te nemen. Voor Drenthe is welhaast sprake van een dramatische ontwikkeling, omdat er in de provincie nogal wat naaldbossen zijn. Het parlement zal zich nog over deze problematiek buigen. Er is al met al sprake van een soort van interimperiode. Voorlopig zal dus moeten worden gewerkt met de oude kaart. Het is volstrekt onduidelijk wanneer er nieuwe wetgeving zal zijn. Het lijkt spreekster erg onverstandig om daarop vooruit te lopen.

De intensieve veehouderijen worden uitgesloten van de Bedrijfsverplaatsingsregeling, omdat aansluiting moet worden gevonden bij de landelijke regeling.

De heer SMIDT vindt dat de intensieve veehouderij op deze manier stiefmoederlijk wordt behandeld.

Mevrouw EDELENBOSCH heeft kennisgenomen van de bezwaren van de heer Smidt en zal daar nog eens naar kijken.
De provincie wil inderdaad blijven inzetten op de biologische landbouw. Hopelijk zal er in overleg met het ministerie een meer nationale lijn kunnen worden ontwikkeld.

De VOORZITTER stelt vast dat niemand het woord wenst te voeren over de hoofdstukken II.2. tot en met II.4. uit de financiële begroting.

**11. Statenstuk 2003-83, bijdrage uit het Fonds flexibel beleid aan project Stroomdal, gemeente Emmen**

Mevrouw VAN DE VIJVER zegt dat de onderhavige plannen niet alleen oog hebben voor het belang van duurzaamheid, maar ook getuigen van realiteitszin. Daarnaast kan de nodige ervaring worden opgedaan met nieuwe technologieën. Die ervaring kan ook worden gebruikt op andere plaatsen. Vooral dit laatste brengt haar ertoe in te stemmen met het ontwerpbesluit.

Ook de heer HEETEBRIJ kan instemmen met het ontwerpbesluit. Wel is hij benieuwd naar het verdere verloop van de samenwerking tussen de betrokken partijen.

Mevrouw WESTERKAMP deelt mee dat ook haar fractie kan instemmen met het project. Bij de terugkoppeling naar de commissie zal de gedeputeerde wellicht duidelijk kunnen maken wat de meerwaarde van dit project is.

De heer HAIKENS is eveneens positief over het project. Wel vraagt hij zich af wie het laatste financiële gat stopt. Ook zet hij vraagtekens bij de plaats van het project nu niet gegarandeerd kan worden dat te allen tijde de voeten droog worden gehouden.

De heer POPKEN zegt van harte te kunnen instemmen met de pilot.

De heer BEUMERS vindt dat het waterschap hier een eerste taak heeft. Zo'n 20 jaar geleden is al in Denemarken begonnen met membraanzuivering. Het bevreemdt hem dat er een zuiveringsinstallatie wordt aangelegd die tot hogere lasten leidt voor de burgers. Hij vindt dat het rationeler en goedkoper moet. Ook hier is sprake van een open project waarvan niemand weet waar het eindigt.

De heer HARLEMAN denkt dat op termijn de kosten voor de burgers zullen dalen. Het lijkt hem dat in dit geval de statenagenda van een hogere orde is dan het collegeprogramma. Het college heeft berekend dat er € 10 miljoen extra is voor uitvoering van het collegeprogramma, maar dat is een fictie. De statenagenda heeft prioriteit en het college kan zich wat dit betreft niet beroepen op zijn agenda. Alle beschikbare middelen moeten naar sprekers mening worden gereserveerd voor uitvoering van de statenagenda. Op grond van andere dan door het college genoemde argumenten kan zijn fractie instemmen met het ontwerpbesluit.

De heer SLUITER heeft de indruk dat er iets moois gaat gebeuren op de verkeerde plek, een "vanuit waterhuishoudkundig oogpunt niet optimale locatie". Hij kan overigens instemmen met het pilotproject. Wel vraagt hij zich af of en hoe de investeerders bij succes op enigerlei manier revenuen ontvangen. Waar zitten precies de exploitatievoordelen?

De heer DIJKS is erkentelijk voor de algehele instemming. Het desbetreffende bestemmingsplan kent een erg lange voorgeschiedenis en er is sprake van een onomkeerbare situatie.
Het waterschap Velt en Vecht is leading in het geheel en zal zijn voordeel moeten kunnen doen met het project. Het schap zal ervoor moeten zorgen dat op termijn de kosten voor burgers dalen, maar het milieurendement moet uiteindelijk doorslag geven. Er wordt geen besloten vennootschap (BV) opgericht en de provincie deelt dus niet mee in de revenuen; zij is ook niet aansprakelijk voor eventuele meerkosten. Het waterschap zal een oplossing zoeken voor het bedrag van € 150.000,-- waarvoor nog geen dekking is.

Spreker zegt ten slotte toe op de wens met betrekking tot de terugkoppeling naar de commissie (in de vorm van een werkbezoek ?) neer te zullen leggen bij het waterschap.

TWEEDE TERMIJN

De heer BEUMERS meent te weten dat op de agenda van de eerstvolgende algemene bestuursvergadering staat dat er een BV wordt opgericht. Wat let de provincie om daarin in te stappen? De provincie heeft immers de regiefunctie op dit punt. De waterschappen mogen niet autonoom opereren.

De heer SLUITER denkt dat er al vrij snel exploitatievoordelen zijn te verwachten. Kan de gedeputeerde die voordelen kwantificeren?

De heer DIJKS herhaalt dat de provincie niet participeert in een BV. Dat wil hij zo laten. Het gaat om een eenmalige provinciale bijdrage.

De heer BEUMERS vraagt waarom de waterleidingmaatschappij er wel in participeert.

De heer DIJKS antwoordt dat de provincie een geheel andere positie inneemt. De provincie gaat zich niet bewegen op het terrein van de exploitatie.
Spreker kan de vraag van de heer Sluiter niet beantwoorden. Hij neemt aan dat het waterschap die exercitie heeft gemaakt.

De heer SMIDT wijst erop dat in het stuk staat dat het onrendabel is.

De VOORZITTER zegt dat het statenstuk, met de B-status, zal worden doorgeleid naar de statenvergadering.

**12. Brief van 10 september 2003, kenmerk 37/6.6/2003007522, inzake het jacobskruiskruid**

(geagendeerd op verzoek van de VVD-fractie)

De heer LANTING zegt dat er bij een bepaald probleem altijd eerst een fase van ontkenning is, vervolgens een fase van bewustwording en ten slotte een fase waarin men tot de ontdekking komt dat er maatregelen moeten worden genomen. Die laatste fase is nu aangebroken. Hij is teleurgesteld over het antwoord op zijn schriftelijke vragen. Het feit dat er in de natuurgebieden veel jacobskruiskruid zit, heeft niet direct gevolgen voor de bijen maar wel voor de kwaliteit van de honing. Verder zegt het college dat het jacobskruiskruid overal in West-Europa voorkomt en dat daar weinig aan wordt gedaan. Spreker wijst er echter op dat er in Engeland een bestrijdingsplicht is; een land waar de landbouw veel minder intensief is. Verder heeft Rijkswaterstaat te kennen gegeven dat men wegens gebrek aan geld juist wil stoppen met maaien en afvoeren. Gemeenten slaan het kruid kapot, maar voeren het niet af.
Spreker zegt met name uit kringen van paardenhouders veel reacties te hebben gekregen. Ook kreeg hij reacties uit kringen van natuurboeren en biologische landbouw. Het ernstigste geval was een vleesveebedrijf waar maar liefst 239 dieren moesten worden afgemaakt als gevolg van het jacobskruiskruid. Reguliere veehouders hebben minder last, omdat zij over meer bestrijdingsmogelijkheden beschikken.
Al met al moet worden gesproken van een vrij ernstige situatie. Daarom stelt spreker voor dat de provincie de coördinatie van een aantal bestrijdingsprojecten op zich neemt. Verder stelt hij voor dat de gedeputeerde een verordening opstelt op grond waarvan de weg- en natuurbeheerders verplicht worden het kruid te maaien voordat het bloeit.
Ten slotte merkt spreker op dat de commissie serieus moet reageren op reacties van Drentse burgers over deze problematiek. Het kan niet de bedoeling zijn dat hij als probleemhouder gaat fungeren.

De heer SMIT is blij dat de heer Lanting ook oog heeft voor de biologische landbouw. Bij gentechnologie verkeren sommige partijen overigens nog in de ontkenningsfase. Het probleem van het jacobskruiskruid stijgt overigens uit boven de belangen van een individuele grondgebruiker/terreinbeheerder. Een integrale benadering is dus vereist en de provincie kan hierin heel goed een coördinerende rol spelen. Daarbij valt echter niet te ontkomen aan regelgeving, die echter niet mag inhouden dat het jacobskruiskruid met chemische middelen wordt bestreden. Spreker steunt de voorstellen van de heer Lanting.

Ook de heer WIJBENGA is niet erg gelukkig met de antwoorden van het college. Hij kan zich vin-

den in de voorstellen van de heer Lanting. Er is voldoende reden om met een verordening op dit punt te komen.

De heer OLIJ deelt eveneens de zorgen van de heer Lanting, ook al zijn er meerdere soorten die niet geschikt zijn voor consumptie. Hij vraagt de heer Lanting om een nadere onderbouwing van zijn uitspraak dat gebruik van het jacobskruiskruid de nodige slachtoffers vergt.

De heer LANTING zegt hierover de nodige informatie te hebben gekregen van onder andere de Gezondheidsdienst voor Dieren. Voor het overige verwijst hij naar hetgeen hij zo-even heeft opgemerkt.

De VOORZITTER zegt dat in het Presidium zal worden gesproken over de vraag hoe commissies dienen om te gaan met reacties van burgers.

Mevrouw EDELENBOSCH zegt toe, gehoord hebbende de commissie, dat de provincie een coördinerende rol zal gaan spelen. Daartoe zal contact worden gezocht met waterschappen, wegbeheerders, gemeenten en terreinbeheerders. Als iedereen de ernst van de situatie inziet, is het vooralsnog - ook tegen de achtergrond van de deregulering - niet nodig om een verordening op te stellen.

TWEEDE TERMIJN

De heer OLIJ stemt in met een coördinerende rol van de provincie. Wel vraagt hij of kan worden nagegaan hoe schadelijk het jacobskruiskruid nu in de praktijk is.

Mevrouw EDELENBOSCH zegt dat deze vraag met enige klem in het overleg met de door haar genoemde participanten op tafel zal worden gelegd. Zij zegt toe dat de commissie een brief ontvangt over de resultaten van dat overleg.

De heer KUIPER zegt prijs te stellen op een milieuvriendelijke verordening die zoveel mogelijk alles wat groeit en bloeit ontziet.

De heer LANTING sluit zich daarbij van harte aan.

Mevrouw EDELENBOSCH is op voorhand geen voorstander van regelgeving, maar zal op dit aspect terugkomen in de door haar toegezegde brief.

De heer POPKEN vraagt nog aandacht voor handhaving van de regels.

Mevrouw EDELENBOSCH sluit zich daarbij aan. Als participanten dit probleem serieus nemen, is er overigens geen enkele reden voor een "betuttelende" rol van de provincie.

De VOORZITTER constateert dat de gedeputeerde alleen het eerste voorstel van de heer Lanting overneemt. Hij suggereert de heer Lanting met een gedegen voorstel te komen waarin beide suggesties worden opgenomen.

De heer LANTING zegt dat de commissie in de eerste plaats een adviesfunctie heeft.

Mevrouw EDELENBOSCH merkt op het niet eens te zijn met de constatering van de voorzitter. Zij heeft goede nota genomen van de voorstellen van de heer Lanting, maar wil daarover eerst overleggen met de instanties die daar in de eerste plaats over gaan.

**13. Sluiting**

De VOORZITTER sluit om 12.30 uur de vergadering.

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie Milieu, Water en Groen van 17 november 2003.

, voorzitter

, griffier

RV

**TOEZEGGINGEN**

gedaan in de vergadering van de Statencommissie Milieu, Water en Groen, gehouden op 29 september 2003 in het provinciehuis te Assen.

**Pagina**

3 De heer DIJKS zegt toe de staten te informeren over de resultaten van het onderzoek naar de leliebollenteelt.

14 Mevrouw Edelenbosch zegt toe na te zullen gaan waarom verplaatsing van intensieve veehouderijbedrijven uit de EHS niet mogelijk is.

15 De heer DIJKS zegt toe de wens van de commissie m.b.t. de terugkoppeling over het project Stroomdal neer te leggen bij het waterschap Velt en Vecht.

16 Mevrouw EDELENBOSCH zegt toe dat de provincie een coördinerende rol gaat spelen bij de bestrijding van het jacobskruiskruid en de commissie te informeren over het overleg met de waterschappen, wegbeheerders, gemeenten en terreinbeheerders hierover.

Aan:
- de voorzitter van provinciale staten van Drenthe
- de leden van de Statencommissie Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit

(i.a.a. de overige statenleden)

Assen, 1 oktober 2003
Ons kenmerk 39/7.8/2003008640
Behandeld door mevrouw A. Oldenhuis (0592) 365884
Onderwerp: Jaarverslag 2002 Bestuursovereenkomst Landelijke Ontwikkeling Windenergie (BLOW)

Geachte voorzitter/commissieleden,

Op 10 juli 2001 heeft het Interprovinciaal Overleg de BLOW getekend. Het doel van de BLOW is om in Nederland in 2010 1.500 mW aan opgesteld windenergievermogen te realiseren. De taakstelling voor de provincie Drenthe bedraagt 15 mW. Met de realisatie van het windmolenpark in Coevorden kan aan deze taakstelling worden voldaan.

In het jaarverslag 2002 wordt ingegaan op de voortgang van de werkzaamheden voortvloeiende uit de BLOW. De teksten van de jaarverslagen van alle provincies en het Rijk zijn gebundeld en worden u ter kennisname aangeboden.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris , voorzitter

Bijlage(n): *niet digitaal beschikbaar, maar op te vragen*
ab/coll.

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
4 november 2003

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de commissiegriffier mede te delen.*

# *Verslag*

**van de vergadering van de Statencommissie Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit**

gehouden op 6 oktober 2003

**INHOUD**


| | |
|---|---|
| Opening | 2 |
| Mededelingen | 2 |
| Vaststelling agenda | 2 |
| Verslagen vergaderingen | 2 |
| Ingekomen stukken | 2 |
| IPO-aangelegenheden | 2 |
| Overzicht stand van zaken gedane toezeggingen | 2 |
| Nota van aanbieding, begroting 2004 en brief inzake uitvoering collegeprogramma | 3 |
| Sluiting | 23 |
| Toezegging | 24 |

**STATENCOMMISSIE RUIMTE, INFRASTRUCTUUR EN MOBILITEIT**

Verslag van de vergadering van de Statencommissie Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit, gehouden op 6 oktober 2003 in het provinciehuis te Assen.

**Aanwezig:**

A. Lanting (VVD, voorzitter)
H. Baas (ChristenUnie)
J.W.M Engels (D66)
A. Faber (CDA)
J. Haikens (VVD)
H.G. Idema (PvdA)
C.D. de Jong (Fractie De Jong)
J. Langenkamp (GroenLinks)
A.G.H. Peters (CDA)
B. Popken (OPD)
J. Slagter (PvdA)
K.H. Smidt (VVD)
mevrouw G. Timmer-Rijkeboer (D66)
G. Wieringa (Drents Belang)

**Voorts aanwezig:**

mevrouw A. Haarsma (PvdA, gedeputeerde)
S.B. Swierstra (VVD, gedeputeerde)
mevrouw J. Stapert (commissiegriffier)

**Met kennisgeving afwezig:**

H. Beerda (PvdA)
mevrouw M.J. Berkman-De Haan (GroenLinks)
mevrouw I.J. Huisman-Holmersma (PvdA)
K. Jonker (CDA)
G. Roeles (VVD)
A. Wendt (ChristenUnie)
J. Zweens (PvdA)

## 1. Opening

De VOORZITTER opent de vergadering.

## 2. Mededelingen

Er zijn geen mededelingen.

## 3. Vaststelling agenda

De agenda wordt conform ontwerp goedgekeurd en vastgesteld.

## 4. Verslagen vergaderingen

### 4.1. Verslag van de vergadering van 25 augustus 2003

### 4.2. Verslag van de gecombineerde vergadering Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit (RIM) en Milieu, Water en Groen (MWG) van 25 augustus 2003

De heer WIERINGA merkt op dat in beide verslagen bij de lijst van aan- en afwezigen, zijn partij abusievelijk als DB/DOP staat vermeld, terwijl dit Drents Belang moet zijn.

Met inachtneming van deze wijzigingen worden de verslagen conform ontwerp goedgekeurd en vastgesteld.

## 5. Ingekomen stukken

Er zijn geen opmerkingen of vragen naar aanleiding van de lijst van ingekomen stukken.

## 6. IPO-aangelegenheden

Er zijn geen opmerkingen of vragen naar aanleiding van IPO-aangelegenheden.

## 7. Brief van 10 september 2003, kenmerk 37/6.11/2003008112, inzake overzicht van stand van zaken gedane toezeggingen in vergaderingen van provinciale staten en statencommissies tot en met het tweede kwartaal 2003

De heer LANGENKAMP merkt op dat op pagina 6 staat dat mevrouw De Vries bij de gemeenten zou inventariseren waarom er niet meer plannen voor de bouw van starterswoningen zijn ingediend. Het college zou daarop terugkomen bij de behandeling van het Provinciaal omgevingsplan (POP) II, maar spreker vraagt zich af of de staten die inventarisatie niet eerder kunnen krijgen teneinde zich voor te kunnen bereiden op de behandeling van het POP II.

Mevrouw HAARSMA merkt op dat het niet lang meer duurt alvorens de staten inzicht krijgen in het ontwerp-POP II. In dat ontwerp zit de door de heer Langenkamp genoemde inventarisatie verwerkt. De heer Langenkamp zal dus snel op zijn wenken worden bediend. Op dit moment wordt er hard gewerkt aan de door de heer Langenkamp gevraagde inventarisatie.

De heer HAIKENS merkt op dat in de vergadering van 28 oktober 2002 door de heer Swierstra is toegezegd, dat hij het college zal voorleggen of een onderzoek kan worden gedaan naar mogelijkheden om oude kanalen uit landschappelijke en cultuurhistorische overwegingen op te waarderen. Onder de afhandeling wordt vermeld dat er op dit moment in samenwerking met de provincie Overijssel en andere partners een inventarisatie plaatsvindt van cultuurhistorisch belangrijke waterstaatsobjecten, waarna zo mogelijk andere stappen volgen. Spreker is van mening dat deze weergave slechts een deel van de lading dekt van de discussie die op 28 oktober 2002 heeft plaatsgevonden.

De heer SWIERSTRA merkt op dat de op 28 oktober 2002 gestelde vragen zijn beantwoord, wat niet betekent dat de door de heer Haikens genoemde problematiek helemaal van de agenda af is. Partijen kunnen dan ook bij de behandeling van POP II ten aanzien van dit onderwerp nadere beleidsmatige lijnen uitzetten. Overigens zullen de uitkomsten van de inventarisatie van waterstaatsobjecten en wat bij de behandeling van POP II wordt ingebracht, een verdere stap kunnen betekenen in de richting van concrete projecten.

**8. Statenstuk 2003-82, Nota van aanbieding en begroting 2004 en brief van 18 september 2003, kenmerk 38/4/2003008620, inzake uitvoering collegeprogramma**

De VOORZITTER stelt voor om de behandeling van dit statenstuk in drie delen op te delen. Allereerst wil hij uit het programmaplan in de begroting de programma's 3.0 tot en met 3.2 behandelen, daarna de programma's 9.0 tot en met 9.1 en als derde wil hij de hoofdstukken II.1 tot en met II.4 behandelen, aangezien deze over de financiën gaan.

De heer PETERS merkt op dat de voorzitter dit agendapunt in drie onderdelen verdeelt, terwijl spreker zich had voorbereid op een meer algemeen verhaal, zodat het moeilijk is om in dat algemene verhaal het onderscheid te gaan maken tussen wat bij welk onderdeel hoort. Bovendien is het veel korter om dit in één keer te behandelen.

De heren DE JONG en ENGELS sluiten zich bij de heer Peters aan.

De VOORZITTER merkt op dat de begrotingsopzet in hoofdstukken is onderverdeeld en zijn voorstel is dan ook om de hoofdstukken in drie onderdelen te verdelen, zoals hij zojuist al heeft voorgesteld. Daarmee wil hij de commissieleden niet beletten om eerst een wat algemeen verhaal te houden.

De heer HAIKENS sluit zich hierbij aan en vindt het voorstel van de voorzitter omtrent de behandeling van dit statenstuk een werkbaar voorstel.

De VOORZITTER constateert dat de overige commissieleden zich bij zijn voorstel met betrekking tot de behandeling van dit statenstuk aansluiten, zodat dit voorstel is aangenomen.

Programma 3.0. Verkeer
Programma 3.1. Beheer en onderhoud
Programma 3.2. Vervoer

De heer PETERS merkt op dat nu voor de eerste keer wordt gesproken over de begroting van het jaar 2004, die er op het eerste gezicht goed uitziet. Toch valt er, indien hij het verkiezingsprogramma van het CDA als referentiekader aanhoudt, wel het een en ander over op te merken. Het collegeprogramma vermeldt dat het een programma op hoofdlijnen betreft en dat het college bij deze begroting met een concrete uitwerking komt. Hij verwacht daarbij dat er veel nieuw beleid wordt voorgesteld, maar dat valt nogal tegen aangezien het vooral om een intensivering van bestaand beleid gaat. Als er dan keuzes worden gemaakt, dan valt daarover te twisten aangezien iedere partij dit doet vanuit zijn eigen referentiekader. In algemene zin komt de zorg voor de mens niet terug in die zaken waaraan extra geld besteedt gaat worden, en daarop zal hij in de overige commissies en de algemene beschouwingen terugkomen. Zo worden er geen voorstellen gedaan met betrekking tot vrijwilligers en mantelzorgers. In het programma Verkeer wordt een bedrag van € 500.000,-- uitgetrokken voor oplossingen voor knelpunten in de infrastructuur, zoals faunapassages. Dat is op zich heel belangrijk, maar of dit nu thuishoort in het verkeersprogramma is voor spreker ten zeerste de vraag. Hij zou dan ook eerder kiezen voor maatregelen die de verkeersveiligheid vergroten. Nog niet zolang geleden hoorde spreker de gedeputeerde roepen dat alle verkeersdrempels uit Drenthe moesten verdwijnen en dat las hij ook in een landelijk dagblad. Spreker is daar ook voorstander van, maar hij mist nu wel concrete voorstellen in die richting. Komen die voorstellen er wellicht op een ander moment? Ten aanzien van de indicatoren voor de realisatie van het doel om het aantal verkeersslachtoffers te verminderen in 2010 vraagt hij zich af of dit wel realistisch is. Moeten er niet veel drastischer maatregelen worden getroffen dan nu worden voorgesteld om dit cijfer te kunnen halen?

De heer SLAGTER merkt op dat bij verkeer en vervoer het motto wordt gevoerd: "Daar kom je mee thuis". Spreker is er voorstander van om dit als doelstelling voor het openbaar vervoer om te vormen. Het college streeft naar een goede openbaarvervoersvoorziening, zo is in de begeleidende brief te lezen. Dat streven wordt door spreker ondersteund en hij ziet dat ook ondersteund in "Kompas op koers". Daarin viel ook te lezen dat het voorstel is om de financiën te versleutelen binnen het budget van de gebundelde doeluitkering (GDU). Daar vraagt hij wat meer informatie over. Met betrekking tot het openbaar vervoer vraagt hij ten aanzien van de lopende concessieaanbestedingen welke rol de bezuinigingen door

het Rijk spelen bij het realiseren van het uiteindelijke resultaat. Waar is de bekostiging van het openbaarvervoer(OV)-bureau in de begroting ondergebracht? Bij de voorbehandeling van POP II heeft de PvdA zijn zorgen met betrekking tot de kwaliteit van het openbaar vervoer al uiteengezet en toegezegd dat er met een initiatief tot verbetering zal worden gekomen. De bedoeling is nog steeds om dit in het komende voorjaar te doen. Ten aanzien van infrastructuur en veiligheid constateert hij dat er zorgen zijn voor de financiering en de voortgang van de projecten. De herziene GDU geeft de beschikking over minder middelen. Hij is positief over het feit dat het college meer de nadruk wil leggen op de voorfinanciering. Met het oog hierop heeft hij nadere vragen over de corridorsgewijze aanpak in 2004 en de inhoud van de voorgenomen bestedingssystematiek.
Ten aanzien van fase II van het project Duurzaam Veilig geeft het college aan dat in 2010 € 400 miljoen nodig is voor de verbetering van de infrastructuur en de gedragsbeïnvloeding van verkeersdeelnemers. De berekende inkomsten dekken dit bedrag echter bij lange na niet en de vraag is dan ook wat de provincie feitelijk kan uitvoeren. De PvdA verzoekt het college dit punt mee te nemen in de beleidsactivering, zoals die wordt uitgedragen in de begeleidende brief van het college. Het CDA heeft gesproken over het streven naar obstakelvrije wegen in de toekomst. Bij POP II is dit al uitvoerig besproken. Hierbij mist de PvdA echter een meerjareninvesteringsplan als concretisering van de uitvoering van dit streven.
Een ander punt betreft de grote rijksprojecten. Het college geeft aan de uitvoering van een aantal van die projecten in de tijd naar voren te willen halen door op voorfinanciering over te gaan. Hierbij gaat het om de kortsluiting A28-A32 en de N33. De PvdA wijst hierbij ook op de N48, tenminste een deel ervan, aangezien het realiseren van ongelijkvloerse kruisingen daar ook stagneert. De stand van zaken met betrekking tot de grote rijksprojecten is nu zo dat de plannen deel uitmaken van het Langman-akkoord van 1998, waarbij het vooral gaat om procedureafspraken die nog niet financieel zijn afgerond en waar grote afhankelijkheid is van de situatie rondom de rijksbegroting. Om toch iets te doen lijkt hem het voorstel van voorfinanciering een redelijke optie en de prioritering van de aansluiting A28-A33 lijkt ook een goede keuze. Hoe verloopt het vooroverleg met het Rijk hierover? Heeft het Rijk al gereageerd en wordt de voorfinanciering geaccepteerd? Hij verwijst in dit verband naar de nieuwe koers van het huidige kabinet op dit punt. Mocht het Rijk toch nog positief gaan reageren, hoe ziet het college de verdere uitwerking van het plan dan? Kan het college aangeven wanneer dan de schop de grond in gaat? Het voorontwerp van de geactualiseerde Regiovisie Groningen-Assen 2030 heeft hij net dit weekend in de brievenbus gehad en de behandeling daarvan zal in een later stadium in de staten plaatsvinden. In het persbericht las hij dat de stuurgroep opnieuw kiest voor de economische ontwikkeling van een stedelijk netwerk met behoud van de grote kwaliteiten van het gebied. Belangrijk is de keuze voor de bundeling van woningbouw en werkgelegenheid langs de zogenaamde T-structuur. Om in de toekomst een goede bereikbaarheid te garanderen is de uitvoering van het Kolibri- openbaarvervoernetwerk essentieel. Daar gaat het dan ook om, want het Kolibri-investeringsprogramma is meegenomen in de begroting. Op zich krijgt het Kolibri-netwerk opnieuw de prioriteit. Belangrijk hierbij is de opstelling van het Rijk en de financiering. In het toekomstige rijksbeleid wordt het Kolibri-project niet expliciet genoemd en meer aangeduid als verantwoordelijkheid van provincies en de regio. Het overleg met de regering op 2 oktober 2003 heeft hier volgens de berichten in de pers geen hoopvolle veranderingen in aangebracht. Kan het college hier wat meer informatie over geven?
Het voorontwerp geeft enige verduidelijking van kosten van dit project. De uitvoering van de eerste fase zou € 165 miljoen moeten kosten en de tweede fase € 176 miljoen, maar er staat opnieuw bij vermeld dat een rijksbijdrage van 40% wordt verwacht. Welke invloed zullen deze plannen hebben op de meerjarenbegroting van de provincie? Nu is te lezen dat in 2006 € 3,3 miljoen is meegenomen in de meerjarenbegroting. De vraag is ook hoe groot de verwachte Drentse provinciale bijdrage is en wanneer de eerste donatie in het regiofonds wordt verwacht. Wat gaat de regio doen als de rijksbijdrage wegvalt en wat te doen als de uitvoering grote veranderingen gaat opleveren? Het gaat dan om een behoorlijk lange ontwikkelperiode en het risico bij fondsvorming is dat er dan dood geld wordt gekweekt. Wanneer zijn er zinnige maatregelen te verwachten? Als er vertragingen plaatsvinden en de planvorming een lang traject gaat bewandelen, dan is de vraag of er alternatieven ontwikkeld moeten worden. Hij stelt

voor om daar niet te lang mee te wachten. Dit punt speelt ook bij de plannen met betrekking tot de snelle Zuiderzeelijn. Ook daar bestaat nu een urgent knelpunt, namelijk het traject op de A28 tussen Zwolle en Meppel. Als hij de regering beluistert is er een nieuw knelpunt, namelijk of de Hanzelijn wel opgepakt gaat worden. Als het gaat om de politieke besluitvorming rondom de snelle Zuiderzeelijn heeft hij begrepen dat het noordelijke referendum nog steeds in aantocht is. Hoe ver zijn de voorbereidingen gevorderd en wordt het negatieve aspect met betrekking tot Zuidoost-Drenthe daarin ook meegenomen?

De heer ENGELS vraagt of de heer Slagter met zijn opmerking over het noordelijke referendum over de Zuiderzeelijn, doelt op een referendum in Friesland of een referendum in Drenthe. Spreker hoopt op het laatste.

De heer SLAGTER antwoordt dat er op dit moment moet worden gewacht op de Friese insteek. De PvdA zit echter evenzeer te wachten op de Drentse uitvoering, maar volgens hem is Friesland het eerste aan zet. Ten aanzien van de regiovisie Zuidoost-Drenthe heeft hij uit de stukken begrepen dat dit najaar een tussenevaluatie op til staat. Hij merkt op dat hierbij de meerwaarde centraal moet staan en hij denkt dat een krachtiger aanpak zich eerder moet richten op deelgebieden met onderling directere ruimtelijke en economische verbanden, zodat de drijfveer om te gaan samenwerken groter zal zijn.

De heer HAIKENS merkt op dat volgens de zojuist ontvangen regiovisie de stuurgroep wel veel uiting gaf aan haar enthousiasme, maar ten opzichte van het huidige kabinetsstandpunt kan dit wel eens van invloed op elkaar zijn. Dit laat onverlet dat de zorg voor de grote projecten in Noord-Nederland er bij de VVD-fractie niet minder op is geworden. De heer Slagter heeft reeds de problematiek rondom de Zuiderzeelijn, de A28, de N33 en het Kolibri-project genoemd en spreker kan zich voorstellen dat het kabinetsstandpunt en het overleg dat daaruit is voortgevloeid wel degelijk invloed zouden kunnen hebben op de mogelijkheden die er in deze provincie bestaan, ook ten aanzien van de genoemde projecten. Spreker gaat ervan uit dat dit ook in de uitgebreide vraagstelling van de heer Slagter kan worden meegenomen. Op pagina 22 is te lezen dat er een aantal knelpunten is dat opgelost zou moeten worden in de spoorsector. Tevens wordt er gesproken over de mogelijke decentralisatie van de N34. Spreker vraagt om uitleg met betrekking tot de betekenis daarvan. Op pagina 23 wordt uitgebreid ingegaan op de luchthaven Groningen Airport Eelde. Spreker weet dat dit voor een groot deel bij de commissie in het kader van POP II terugkomt, maar los daarvan denkt hij dat bij de te realiseren baanverlenging in 2005 het POP-voornemen met betrekking tot de niet aan luchtvaart verbonden bedrijvigheid daarop vooruitlopend gerealiseerd kan worden. Ook over de mogelijkheden daarvoor wil hij van gedeputeerde nadere informatie ontvangen. Op pagina 24 wordt gesproken over de veiligheidsdoelstellingen in het Nationaal verkeers- en vervoersplan. Het werkplan van het Provinciaal verkeers- en vervoersplan (PVVP) wordt gekenmerkt door gedragsbeïnvloedende projecten en het college schrijft terecht dat voor gedragsverandering educatie, communicatie en handhaving noodzakelijk zijn, maar bij de realisering van dat voornemen is de provincie afhankelijk van gemeenten en burgers, die hierbij betrokken moeten worden. Hoe gaat dat? Heeft het college daar overleg mee? Deze vragen spelen eens te meer, aangezien ook de gemeenten in het gemeentelijk verkeers- en vervoersplan een eigen (financiële) verantwoordelijkheid dragen, die niet altijd parallel loopt met datgene wat de provincie nu als voornemen heeft. Er zijn zelfs gemeenten bekend die initiatieven vanuit de bevolking in het kader van dit project zelfs bemoeilijken door geen financiële ruimte beschikbaar te stellen. Indien de provincie daar iets mee wil, dan zal de provincie meningen en rapportages vanuit de bevolking moeten vaststellen alvorens er aanpassingen plaatsvinden. Op pagina 24 gaat het college in op de knelpunten in de infrastructuur en de ecologische hoofdstructuur (EHS) en vooral worden daar de faunapassages genoemd. In dat kader wordt een bedrag genoemd van € 500.000,--. Spreker vindt het op zich heel positief dat daarmee een inhaalslag wordt voorgesteld om datgene wat in het verleden kennelijk niet of in onvoldoende mate heeft plaatsgevonden, alsnog te realiseren. Het bedrag van € 500.000,-- is echter geen kleinigheid en spreker heeft zich nog geen beeld gevormd op welke wijze dit bedrag kan worden weggezet. In de begroting ligt er dan ook geen enkele onderbouwing van dat bedrag en hij vraagt dan ook of dit onderbouwd kan worden. Ten aanzien van

programma 3.1 op pagina 26 gaat het over de afstemming van het beheer en onderhoud van wegen. Vooral waar het gaat om ingrijpende maatregelen moeten in de periode van langdurige afsluiting van een weg alle geplande werkzaamheden worden uitgevoerd. Het komt nog te vaak voor dat bij langdurige afsluiting na de afsluiting een paar weken later opnieuw werkzaamheden met behulp van verkeerslichten worden uitgevoerd en dat lijkt hem niet altijd even zinvol. Op pagina 32 merkt hij met betrekking tot het vervoer op dat daar terecht aandacht wordt gevestigd op een samenhangende aanpak en afstemming in het goederenvervoer. In dat kader merkt hij op dat de gewenste uitbouw van de vaarweg Almelo-Coevorden afhankelijk wordt gesteld van de daadwerkelijke ontwikkelingen van het aantal vaarbewegingen op die vaarweg.
Eigenlijk zegt het college daarmee eerst op dit moment te willen meten hoe die vaarbewegingen zijn en als die onvoldoende zijn dan hoeft daar wellicht niets te gebeuren. Het gaat hier echter om een kip-ei discussie, aangezien het aantal vaarbewegingen tot nu toe beperkt is gebleven vanwege het feit dat er nog niets is gebeurd. Als de provincie dan ook wil dat Coevorden en de regio Zuidoost positief gebruik kunnen maken van een dergelijke vaarweg, dan moet de provincie bereid zijn om dit probleem te analyseren op grond van het economisch perspectief en van de economische meerwaarde die daar naar verwachting uit voortvloeit.

De heer LANGENKAMP merkt op dat de heer Haikens toch weet dat het Rijk criteria stelt voor projecten en dat de vraag die de heer Haikens nu bij het college neerlegt de opdracht is die de provincie moet invullen. Hij vraagt of de heer Haikens dit wil omdraaien en zijn invloed in Den Haag wil aanwenden om de uitbouw van de vaarweg Almelo-Coevorden zonder meer te kunnen realiseren.

De heer HAIKENS merkt op dat het hem gaat om de problematiek van Zuidoost-Drenthe. Het gaat hem om de beïnvloeding daarvan teneinde een economische meerwaarde te kunnen realiseren. Los van wat hier in het verleden over gezegd is en los van de criteria die door de overheid zijn gesteld, attendeert hij op het feit dat als op dit moment de uitbouw afhankelijk wordt gemaakt van het gemeten aantal vaarbewegingen in het verleden, daar eigenlijk een situatie ontstaat die door de staten niet wordt gewenst. Er zijn namelijk ontwikkelingen die hieraan parallel lopen, namelijk de toename van de tonnages. Met een gelijk aantal tonnages kan het aantal vaarbewegingen afnemen en indien het aantal vaarbewegingen gelijk blijft, kan ook het aantal tonnages toenemen. Deze ontwikkelingen hebben op hun beurt weer te maken met het veel groter worden van de schepen, aangezien het een economisch verschijnsel is dat met de toename van de capaciteit van de schepen het aantal vaarbewegingen kan worden beperkt en de kostprijs van het vervoer per tonnage lager wordt. In een dergelijke situatie kan het zover komen dat het voor schippers economisch niet interessant meer is om nog beneden een aantal tonnages te varen, wat moet worden meegenomen in de afwegingen om al dan niet tot uitbouw van genoemde waterweg over te gaan.

De heer LANGENKAMP merkt op dat dit nu net datgene is wat de provincie moet aantonen, niet vanuit de bestaande praktijk, maar wat het in de toekomst zou kunnen worden, indien de waterweg wordt uitgebouwd. VVD en GroenLinks hebben daar in moties in het verleden ook op aangedrongen. De regio moet dus aantonen dat op den duur het verhoogde aantal tonnages nodig is en ook gehaald zal worden indien de waterweg wordt uitgebouwd, want anders legt het Rijk er geen geld bij.

De heer HAIKENS merkt op dat de heer Langenkamp terecht spreekt over het aantal tonnages, terwijl in het voorliggende stuk wordt gesproken over het aantal vaarbewegingen. Indien de provincie alleen maar uitgaat van het aantal vaarbewegingen en niet ook van de verwachte ontwikkelingen in de tonnages, dan is dat op zich genomen een te beperkt criterium. Het te verwachten aantal tonnages dient dan ook tevens als criterium te worden meegewogen bij de afweging om de vaarweg al dan niet uit te bouwen.

De heer BAAS merkt op dat hij ook in de Statencommissie MWG opmerkingen heeft gemaakt over de voorgestelde financiering en voorfinanciering van de diverse plannen. Hij vraagt zich namelijk af welke plannen er dan dienen te worden (voor)gefinancierd en voor welke plannen extra middelen dienen te worden vrijgemaakt. Hij nodigt de staten uit om op 5 november 2003 aan te

geven wat er wel en wat er niet voorgefinancierd moet worden. Indien namelijk alles dient te worden voorgefinancierd wat er nu in dit stuk staat opgesomd, dan vreest spreker dat het niet goed zal gaan. De staten zullen dus heldere keuzes moeten maken en spreker denkt dat de staten er verantwoordelijk voor zijn dat die keuzes helder geformuleerd worden. Als het gaat om verkeer en vervoer is dit een belangrijke, algemene opmerking. Spreker las vorige week in de krant dat volgend jaar zal worden voorzien in spitsstroken op de A1 en de A50 en spreker heeft vergeefs gezocht naar de A28 tussen Meppel en Zwolle. Het Rijk heeft in het kader van de bezuinigingen dan ook niet verder gekeken dan Zwolle als noordelijkste punt. Voor spreker is de problematiek rondom de A28 en de aansluiting met Meppel buitengewoon belangrijk als het gaat om de economische potentie van Noord-Nederland. Zo zijn er nog meer zaken waarbij zijn fractie niet helemaal gerust is op de toekomst, als het gaat om de uitvoering van de plannen voor infrastructurele werken die ook in het kader van Langman zijn afgesproken. Op pagina 21 blijkt ook weer dat de middelen die afkomstig zijn uit de GDU uiterst beperkt zijn, waaraan de provincie een nog beperkter deel mag toevoegen. Spreker leest op pagina 23 dat in de beleidsvoornemens, zoals die daar zijn verwoord, ten aanzien van de luchthaven Groningen Airport Eelde de doelstelling is om deze luchthaven bedrijfseconomisch gezond te maken. Dat is uiteraard uiterst wenselijk, maar uit de omschrijving van de doelstellingen blijkt niet of er van de kant van het college enig vertrouwen is in het welslagen van deze doelstelling, of dat deze doelstelling pas na voltooiing van de extra landingsbaan in 2005 kan worden gerealiseerd. De vraag is dus of de provincie zich nu al moet richten op inspanningen om de luchthaven rendabel te maken. Bij de opmerkingen van de heer Slagter over het Kolibri-project sluit hij zich eveneens aan. Het gaat hier namelijk om een prachtig plan, maar de vraag is wel wie het gaat betalen. Ook spreker wil graag worden geïnformeerd over de weerslag van de voorgenomen bezuinigingen van het Rijk op het openbaar vervoer. De provincie zal de komende twee jaar de Regiovisie Zuid-Drenthe/ Noord-Overijssel moeten gaan trekken. Hij vraagt zich af of die voortrekkersrol van de provincie betrekking heeft op een dood paard, of wordt het nog wat met die regiovisie? Zijn fractie heeft daar toch de nodige twijfels bij en vraagt zich af of het niet beter is om in te zetten op het stedelijk netwerk dat in diezelfde omgeving ligt. Dat lijkt een begaanbaarder project, aangezien daar een aantal gemeenten niet bij betrokken is die dat "dode paard" personifiëren.

De heer LANGENKAMP merkt op dat bij de behandeling van POP II de staten een groot deel van de verkeers- en vervoersproblematiek al hebben behandeld en hij heeft er geen behoefte aan om dit nog een keer te doen. Hij heeft al aangegeven dat dit onderdeel onvoldoende is uitgewerkt en vooral het verschil tussen bereikbaarheid en de verkeersveiligheid is voor spreker een knelpunt. In de hoofdstukken over verkeer wordt gezegd dat bereikbaarheid het belangrijkste is, terwijl bij beheer en onderhoud wordt aangegeven dat veiligheid het belangrijkst is. De discrepantie tussen deze beide begrippen blijkt volgens spreker dus ook nog eens weer uit dit stuk en hij vraagt zich af hoe er een goed evenwicht kan ontstaan tussen verkeersveiligheid en bereikbaarheid. Op pagina 22 gaat het bovenaan de pagina over doelgerichte interventies en investeringen en daarachter staat dat dit ongeacht de beheerssituatie van de netwerken dient te worden gedaan. Hij vraagt zich af wat de bedoeling is van het college.

De heer ENGELS heeft geen vragen of opmerkingen aan het college naar aanleiding van de toegezonden stukken. Hier en daar was er echter een kleine vraag, die hij aan een van de ambtenaren heeft gesteld en die langs die weg is beantwoord. Als het gaat om de financiële implicaties van de voorgenomen plannen, dan zal hij dit meenemen naar de commissie Bestuur, Financiën en Economie (BFE). Voor het overige zal hij als het gaat om de inhoudelijke plannen die in de voorliggende stukken worden genoemd, zijn bijdrage leveren in het debat met andere fracties.

De heer POPKEN merkt op dat verkeer en vervoer, evenals onderhoud en beheer van wegen, belangrijke elementen zijn in het Drents gebeuren. De beleidsvoornemens staan vrij uitvoerig in de stukken vermeld. Wat betreft de capaciteitsuitbreiding van de A28 tussen Zwolle en Meppel ondersteunt hij dit initiatief. De problematiek rondom Leeuwarden is wat verder weg gelegen en hij vraagt in hoeverre de provincie Drenthe iets te maken heeft met de "Haak om Leeuwarden". Kolibri is opgenomen in de regio-ontwikkeling

Assen-Groningen en ook deze verbinding zal verder ontwikkeld moeten worden, wat hij positief benadert. Als het gaat om het N33-traject Assen-Veendam is dit ook een project dat vrij snel aan de orde moet komen, aangezien daar een behoorlijk aantal ongevallen gebeurt. De realisatie van het project rondom de zweeftrein ligt nog ver in de toekomst verscholen, maar de besluitvorming is deels gedaan. Zijn voorkeur gaat echter uit naar de Hanzelijn+ boven die van de zweeftrein. Op pagina 21 wordt de opmerking gemaakt dat de middelen van deze provincie maar uiterst beperkt zijn. Het zijn grote projecten en de rijksoverheid is in het kader van de voorgenomen bezuinigingen terugtredend. Hoe beperkt zijn nu de middelen van de provincie en ziet de provincie kans die middelen te verbreden?

De heer WIERINGA vraagt ten aanzien van de bereikbaarheid die op pagina 21 staat genoemd welke concrete maatregelen de staten nemen in de richting van het Rijk om structureel meer middelen voor verbetering van de bereikbaarheid en veiligheid van de provincie Drenthe te verkrijgen. Op pagina 22 gaat het over de N33 en de verbeteringsmaatregelen tussen Assen en Veendam in de richting van de A7. Wat wordt daar concreet onder verstaan? Wat betekent de decentralisatie van de N33 financieel voor de provincie Drenthe? Hoe gaan provinciale staten om met het Kolibri-project tussen Groningen en Assen, nu het Rijk geen geld beschikbaar wil stellen? Hoeveel kost het Kolibri-project? Verder blijken de gemeenten te bezuinigen op verkeersveiligheid. Hoe gaat dit op provincaal niveau? Ten aanzien van de luchthaven Eelde merkt hij op dat het doel van de staten is om de luchthaven bedrijfseconomisch gezond te laten functioneren. Dat is een goede doelstelling. Op welke manieren draagt het college er zorg voor dat de luchthaven bedrijfseconomisch gezond functioneert? Welke kosten brengt dit jaarlijks voor de provincie met zich mee? Wat is de verdeling tussen de vijf aandeelhouders? Is er een meerjarenplan en kan hij daar inzicht in krijgen? Ten aanzien van de baanverlenging in 2005 ziet hij graag een financiële onderbouwing daarvan tegemoet. Verder wil hij weten wanneer de provincie verwacht dat de luchthaven met winst kan gaan werken. Op welke manier gaat de provincie ervoor zorgen dat het aandelenbezit in de nieuwe structuur niet gaat leiden tot belangenverstrengeling?

De heer ENGELS merkt op dat het college op veel van de vragen van de heer Wieringa kan verwijzen naar ambtelijke stukken.

De heer WIERINGA vraagt hoe het college verder zal omgaan met de investeringen in Duurzaam Veilig, nu is gebleken dat de maatregelen onvoldoende effect voor de veiligheid opleveren? Welke drie pilots zijn in 2003 uitgevoerd? Wat zijn de kosten per project en wat zijn de resultaten? Op pagina 25 gaat het over de knelpunten in de infrastructuur en de economische hoofdstructuur. Welke knelpunten kunnen in 2004 worden opgelost voor € 500.000,--? Wat zijn de kosten per project in 2004? Op pagina 26 gaat het over beheer en onderhoud. Wat zijn de kosten om voor de recreatievaart de ontbrekende schakels tussen het Zuidlaardermeer-Stadskanaal en Erica-Klazienaveen-Ter Apel als vaarweg te herstellen? Ten aanzien van pagina 27 vraagt hij welke maatregelen de staten denken te nemen om ervoor te zorgen dat Drenthe over een file- en stremmingsvrij provinciaal wegennet kan beschikken?

De VOORZITTER merkt op dat de heer Wieringa erg veel vragen stelt die ook door het ambtelijk apparaat beantwoord hadden kunnen worden.

De heer DE JONG merkt op dat hem bij het doornemen van de stukken opviel dat er wordt uitgegaan van doelstellingen voor programma's die wat vaag eindigen. Het gaat hier om mooie en niet afrekenbare doelen en hij vraagt zich af waarom de staten die doelstellingen niet wat harder formuleren. Hij dringt hier dan ook op aan. Verder sluit hij zich aan bij de woorden van de heer Baas. Overigens vindt hij dat de heer Wieringa het volste recht heeft om die vragen te stellen die hij wil stellen.
POP II zit eraan te komen en dit zal vol staan met activiteiten en wenselijkheden, evenals prachtig geformuleerd beleid van de staten en het college. Dit beleid dient te worden uitgezet in combinatie met de inspraak van anderen, maar dit heeft de komende jaren nogal wat effecten. Wat spreker in de stukken opviel is dat er weinig wordt geanticipeerd op de kosten van de uitvoering van het POP, zoals de compensatieregeling en dergelijke. Wellicht dat dit niet onder het hoofdstuk verkeer valt, maar het bestrijkt wel het complete beleidsterrein van de provincie. Spreker mist dit.

Hij heeft wel gelezen dat intensieve melkveehouderijen extra geld kunnen krijgen, maar dit heeft weer te maken met de EHS. Al die andere aspecten worden echter niet op kosten gezet en spreker vraagt of de zaken die in POP II in de maak zijn al op geld zijn te zetten. Zo ja, welke getallen rollen daar dan globaal uit en kunnen die niet alvast worden meegenomen in de meerjarenbegroting? Als er straks fantastisch beleid wordt uitgezet zonder dat er ene cent is om dit uit te voeren, dan voelt hij daar weinig voor en is hij tegen deze begroting.

De heer SWIERSTRA antwoordt dat er nogal wat vragen zijn gesteld waarop de antwoorden zijn terug te vinden in de begrotingsstukken zelf, dan wel in de onderliggende stukken die bij ambtenaren zijn op te sporen, maar die ook via het stateninformatiesysteem (SIS) toegankelijk zijn. Ook daar wil spreker naar verwijzen. De heer Peters heeft aangegeven dat er in de stukken weinig nieuw beleid is opgenomen maar wel intensivering van bestaand beleid. Die intensivering betekent wel dat er behoorlijke verschuivingen zullen optreden en deze zijn, los van de extra beleidsinzetten voor komend jaar, door het college aangekondigd. Bij de Voorjaarsnota zal het college vervolgens komen met een vertaling van wat die intensivering precies inhoudt en dat zal betekenen dat er hier en daar stevige keuzes zullen moeten worden gemaakt. Als er dan wordt gezegd dat er niet of nauwelijks sprake is van nieuw beleid, dan verwijst spreker ook naar de afspraak dat datgene wat er al in beleid is uitgezet, bij voorrang wordt uitgevoerd voordat er allerlei mogelijke nieuwe dingen worden bedacht. Dat evenwicht zal moeten worden gezocht en een deel van het nieuwe beleid zit hem dan ook vooral in de intensivering van bestaand beleid. Indien er echter andere suggesties zijn voor nieuw beleid of er andere accenten moeten worden gelegd, dan hoort hij graag waar die accenten zouden moeten liggen. Indien er wordt opgemerkt dat de zorg voor de mens weinig terug komt in de voorliggende stukken, dan onderstreept spreker dat in het POP, maar ook dat op het vlak van het beleidsterrein van verkeer en vervoer extra aandacht wordt besteed aan de ontwikkeling van de mensgerichte benadering. Zo zal bij het verkeer de positie van de omwonenden, alsook de weggebruiker een veel nadrukkelijker plaats krijgen in het ontwikkelen en uitvoeren van beleid. Dat zijn echter geleidelijke ontwikkelingen die niet van vandaag op morgen worden gerealiseerd, maar het is een tendens die er wel degelijk in zit. Door verschillende sprekers is er gewezen op de € 500.000,-- voor het faunabeleid. Die keuze is echter een logische, want ook bij verkeer en vervoer wordt een zo integraal mogelijk beleid gevoerd, waarbij verkeer en vervoer direct rekening houdt met alle aspecten die mensen en omgeving aangaan en vandaar dat dit ook in het POP wordt geïntegreerd. Faunabeheer is een onderdeel van dit totale beleid en is van groot belang voor de omgevingskwaliteit, maar zeker ook voor de verkeersveiligheid. Overstekend wild is immers nog steeds een gevaar scheppende factor in het verkeer. Er liggen talloze plannen om in dit kader maatregelen te treffen, waarbij valt te denken aan het inrichten van kleine stukjes ecologische verbindingszones, stroken langs de wegen, bermbeheer en faunatunnels. Dergelijke maatregelen moeten voorkomen dat wild de weg oversteekt. Vervolgens is er een opmerking gemaakt over de verkeersdrempels en de voorstellen daaromtrent. Spreker merkt op dat dit deel uitmaakt van de verdere ontwikkeling van het deel van het PVVP in het POP. De tijdsplanning daarvoor loopt tot ongeveer 2015, zodat duidelijk is dat de provincie nog niet direct klaarstaat om de verkeersdrempels met de bulldozer te laten verdwijnen. Het hart van het provinciale verkeers- en vervoersbeleid houdt in dat in een landelijke provincie als Drenthe de combinatie van verschillende vervoersmodaliteiten nodig is om thuis te kunnen komen. Het gaat dus om een goede bereikbaarheid van auto- en fietsverkeer, met daarnaast aandacht voor het openbaarvervoerssysteem wat de sociale ontsluiting van het platteland opvult en zorgt voor het aftoppen van de piek in het woon-werkverkeer. Om het openbaar vervoer verder vorm te geven doet de provincie zijn uiterste best om in de landelijke onderhandelingen verdeelsleutels in de komende jaren zodanig aangepast te krijgen dat de provincie toch nog iets meer krijgt dan op dit moment het geval is. Op dit moment valt de provincie onder de zogenaamde meerjarenafspraken, waardoor de tot nu toe bekende bezuinigingen niet lijken te hoeven leiden tot verdergaande inkrimping van het areaal, maar uit de komende aanbestedingen zal moeten blijken of de provincie de slag naar wat meer kwantiteit en kwaliteit kan maken, waarbij aangetekend moet worden dat er toch wel een structurele bezuiniging in zit. Op de lopende concessie heeft

het, zo het zich nu laat aanzien, geen invloed. Spreker zal niet en detail ingaan op het OV-bureau. De provincie is nog maar net gestart met het formuleren en beantwoorden van de vele vragen die dit met zich meebrengt. In de loop van het jaar zal de provincie daar een stuk verder in komen en medio volgend jaar zal het eerste deel daarvan vorm moeten hebben gekregen, aangezien dan de aanbesteding voor de stad en provincie Groningen en de provincie Drenthe gaat lopen en de financiering daarvan vindt plaats uit de bestaande formatie, die met elkaar wordt gecombineerd, en tevens moet dit voor een deel komen uit de bestedingsbudgetten aangezien in die aanbesteding geen streven naar de volledige ontwikkelfunctie naar voren komt, zodat dit goedkoper kan. Er dient dan ook daarnaast een hoeveelheid geld te worden vrijgemaakt om van daaruit de ontwikkelkosten te kunnen betalen. De markt en de financiering door het Rijk vormen hierbij dus de wal en het schip waartussen de provincie een goede mix moet zien te vinden. Door verschillende sprekers is gesproken over de voorfinanciering. Daarmee loopt de provincie aan tegen de discussie rondom de grote projecten, waar ook de "Haak om Leeuwarden" bij hoort, welke is erkend als instrument om de gehele sociaal-economische situatie rondom Noord-Nederland te verbeteren. De noordelijke provincies doen dit gezamenlijk en onderhandelen daar gezamenlijk over met het Rijk. Of dit nu een Fries project, een Gronings project of een Duits project rondom de A31 is, doet er dus niet toe, want deze projecten worden in alle beleidsstukken omschreven als in het belang zijnde voor de noordelijke provincies. Dat geldt ook voor de andere genoemde aansluitingen, die alle in het Langman-traject zitten. Over slechts een aantal van die projecten zijn financieringsafspraken gemaakt en over een aantal ook nog niet. In die laatste categorie zit het grootste probleem en in alle nuchterheid stelt spreker vast dat in die zaken waarover harde afspraken met het kabinet zijn gemaakt, het Rijk redelijk op schema ligt. Bij de Miljoenennota van dit jaar is het Kompas van het Noorden ook behoorlijk buiten schot gebleven en ligt het rijk redelijk op spoor. Na 2006 is er echter een veel groter probleem in de zogenaamde B- en C-categorieën, zoals de A28, N33 en het niet-gefinancierde deel van de N31- "Haak om Leeuwarden" en het niet gefinancierde deel van de zuidelijke ringweg om Groningen. Op dat gebied bestaat dan ook een groot probleem. Het college wil dat het Rijk samen met de provincie toch de zogenaamde planstudies start, zodat er concreet gezocht kan worden naar extra geld zodra duidelijk is wat er moet gebeuren en hoe het moet gebeuren. Dat geld is er op dit moment dus niet, want dit staat nog niet in de rijksbegroting en de planstudies komen er ook niet in wanneer nut en noodzaak ervan niet onomstotelijk vaststaan en een deel van de financiering gereed is. Verder is er in Noord-Nederland het probleem dat dit deel van het land qua verkeersintensiteit lang niet aan dezelfde prioriteiten toekomt dan zoals zij zich in het Westen en de Randstad voordoen en veel geld opslokken. Het Rijk doet op die punten dus geen stappen voorwaarts en bij Kolibri wordt slechts een klein stapje - twee van de vier modules - uitgevoerd. Ten aanzien van de A28 wordt in de zogenaamde Spoedwet tweede fase de benutting van de A28 wel opgenomen, maar de A32 zit er nog niet voldoende in, laat staan de structurele maatregelen die op langere termijn getroffen zouden moeten worden en op grond waarvan de planstudie zou moeten worden gestart. Voor de N33 geldt hetzelfde.
De provincie Drenthe en het gehele Noorden komen dus voor de vraag te staan of die projecten van een zodanig fundamenteel maatschappelijk belang worden beschouwd dat zij ook moeten worden uitgevoerd. In dat geval dient de discussie te worden aangegaan en moet er een prioriteitstelling op tafel worden gelegd, die prioriteiten stelt ten opzichte van andere projecten. Spreker kan nog niet kwantificeren hoever de provincie daarin kan komen. Vanuit deze staten, maar ook elders hoort hij steeds weer het voorstel om te gaan voorfinancieren, maar als het gaat om de A28, de A32, de N33, de zuidelijke ringweg en Kolibri, evenals een aantal projecten in het onderliggende wegennet waarbij het gaat om de aansluiting met Rijkswaterstaat, zoals rotondes, busstroken, op- en afritten en dergelijke, dan stelt hij vast dat het om zeer grote bedragen gaat. Het college neemt zich voor om samen met de partners de komende maanden te gaan kijken wat er aan realistische voorstellen kan worden gedaan, maar dit vergt een forse afweging want voorfinanciering kost erg veel geld en het laat zich aanzien dat het Rijk op dit moment nog zeker niet van plan is om de buidel te trekken als de provincie bereid is tot voorfinanciering. Immers, het Rijk staat dan nog voor de verplichting om de gelden binnen een zekere termijn terug te betalen, al dan niet met

rente. Kortom er is nog een groot aantal problemen. Toch zal de provincie voorfinanciering in ogenschouw moeten nemen, want anders bestaat het risico dat een aantal projecten gewoonweg niet gebeurt. De provincie is met Rijkswaterstaat al in gesprek om te kijken of ten aanzien van de N48 een deel van dit project naar voren kan worden gehaald. Voor Kolibri is in de provinciale meerjarenbegroting € 3,3 miljoen opgenomen en daarin zit een belangrijke verhoging van de Drentse bijdrage, maar ook een belangrijk onderdeel van het Kolibri-project. Die bijdrage is echter gebaseerd op de veronderstelling dat het Rijk zijn deel zou betalen en dat is een ander deel dan het deel van het Rijk dat in het Meerjarenprogramma infrastructuur en transport (MIT) is opgenomen. Ook daar bestaat ten aanzien van die € 3,3 miljoen een probleem.
Als het gaat om de andere in voorbereiding zijnde projecten en het geld dat dit kost, merkt de heer Slagter op dat er in de begroting wordt gesproken over een bedrag van € 400 miljoen, terwijl de dekking daarvoor zou ontbreken. Spreker verwijst hierbij naar de oudere stukken met betrekking tot de Investeringsnota verkeer en vervoer, want daarin is twee jaar geleden al becijferd dat het minimum scenario van uitvoering van Duurzaam Veilig en de noodzakelijke aansluitings- en bereikbaarheidsprojecten voorzover het de provinciale verantwoordelijkheid betreft, al die projecten bij elkaar zullen moeten leiden tot een investering van ongeveer een miljard gulden, hetgeen een bedrag van ongeveer € 450 miljoen is. Het provinciale aandeel daarin, zo'n € 140 miljoen, in cofinanciering met Rijk en gemeenten, is in de meerjarenraming vastgesteld, waarbij een jaarlijks bedrag is opgenomen. Het betreft hier een soort van annuïteit die wordt ingehouden voorafgaand aan de investering. Het gaat dus om sparen om gedurende de looptijd de cofinanciering te kunnen regelen voor dit totale bedrag. Het geld dat daartoe in de bestemmingsreserve zit is in die zin geen dood geld, aangezien ook de rente er wordt bijgeplust en het noodzakelijk is om die minivarianten uit te voeren. Dit is dus een absolute minimumvariant, maar omdat de GDU veel lager is dan de provincie nodig heeft en de middelen van de Interdepartementale Commissie Economische Structuurversterking (ICES) voor een aantal bereikbaarheidsprojecten maar ook voor de verkeersveiligheid zijn weggevallen, zit de provincie ook op dat punt met een gat in de sobere ambitie die de provincie heeft en de realiteit. Op dit moment kunnen de zaken doorlopen, maar als de provincie de komende jaren dat ambitieniveau wil vasthouden en als de provincie de verkeersveiligheidsindicatoren serieus wil nemen, dan zal daar de komende jaren een probleem ontstaan. Dit zijn allemaal onderdelen in de afwegingen die het college de komende maanden hoopt te maken, zodat bij de Voorjaarsnota op die punten een financiële prioriteitsdiscussie kan worden gevoerd. Hier doorheen loopt een discussie over de decentralisatie van de N34, waar door enkele leden vragen over zijn gesteld. Dit is in de beleving van Rijk en provincie geen weg meer die een echte rijksbetrokkenheid vergt. Daar waar de provincie graag dat soort wegen in het totale verkeer- en vervoersbeleid in de afweging wil betrekken en niet afhankelijk wil zijn van de zoveelste schakel in planning en financiering, zou het goed zijn wanneer die weg in beheer en onderhoud van de provincie komt te vallen. Dit is een heel lastig traject en wat het gaat kosten of opleveren kan spreker op dit moment nog niet zeggen. De ervaring leert wel dat de provincie over het algemeen dat soort zaken op een goede en efficiënte manier kan doen, gezien de decentralisatieprojecten die er de afgelopen jaren zijn afgerond.
Ten aanzien van het kanaal Almelo-Coevorden merkt hij op dat de verdere investering in de 800-1.000-tonsvariant, nog zo'n € 55 miljoen vergt en het Rijk voelt er helemaal niets voor om er een financiële bijdrage aan te leveren. Het Rijk heeft dit project dan ook van het MIT afgevoerd. Het Rijk voert namelijk aan dat de economische rentabiliteit na de verbeteringen die hebben plaatsgevonden en die op dit moment nog plaatsvinden eerst in de praktijk zal moeten worden bewezen. Nu is die rentabiliteit uitsluitend op grond van een aantal studies vastgesteld en die zijn positief, maar binnen de landelijke prioriteitstelling is het niet dusdanig positief dat het Rijk die € 55 miljoen op tafel legt. Gelet op het belang van het kanaal, de grote investeringen die dit plan vergt en het feit dat de provincie inzicht wil krijgen in het economisch rendement die de al doorgevoerde verbeteringen met zich meebrengen, is het niet het voornemen van het college om voor dit bedrag van € 55 miljoen ook nog eens de provinciale financiële taakstelling te verhogen.
Door enkelen is genoemde de luchthaven Groningen Airport Eelde. Onlangs hebben de staten daar een brief over gekregen en betref-

fende de baanverlening zal in de loop van het najaar een uitspraak worden gedaan door de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State. Als die uitspraak positief is, namelijk dat de baanverlenging dient door te gaan, dan zal na de overdracht van de rijksaandelen een traject in gang worden gezet waarover de staten al het een en ander hebben gehoord. De verliescompensatie die de provincie op dit moment op de begroting heeft staan zal nog een aantal jaren doorlopen, maar wel met het perspectief dat de luchthaven na een aantal jaren break-even en uiteindelijk winstgevend zou kunnen worden. Dat betekent dat de provincie nog een behoorlijk aantal jaren aan verliescompensatie vastzit, maar dan is er wel perspectief op een beter rendement op termijn. Ten aanzien van de opmerking dat met betrekking tot beheer en onderhoud alle werken gelijktijdig moeten worden uitgevoerd, merkt hij op dat dit een wens is die al langer leeft. De provincie heeft het initiatief genomen om alle werkzaamheden van alle wegbeheerders digitaal via een website aan elkaar te koppelen, zodat de bouwers de provincie daarvoor zelfs een aanmoedigingsprijs hebben gegeven. De provincie is dus op de goede weg, maar hij zegt niet toe dat altijd kan worden voorkomen dat er niet ook later nog eens iets aan die weg moet gebeuren. Ook uit het oogpunt van Arbo-begeleiding is het van groot belang om werkzaamheden zo gelijk mogelijk uit te voeren. De provincie blijft dus inzetten op de grote projecten op het gebied van verkeer en vervoer en bij een aantal daarvan heeft de provincie nog geen afrondende conclusies kunnen trekken in het overleg. In november 2003 vindt er een overleg plaats met minister Peijs dat is voorzien om meer in detail de genoemde grote projecten na te gaan en de afspraken die daarover zijn gemaakt verder uit te werken. De mogelijke voorfinanciering zal daarbij een onderdeel van de mogelijke discussie zijn.

Mevrouw HAARSMA merkt op dat de heer Peters aangeeft in de voorliggende stukken nog teveel de mens te missen. Vorige week is dit in de Statencommissie Cultuur en Welzijn aan de orde geweest en wat dat betreft kan de heer Peters met vertrouwen de toekomst tegemoet zien, want met de Voorjaarsnota zullen de staten concrete plannen voorgelegd krijgen waarin de mens centraal zal komen te staan.

TWEEDE TERMIJN

De heer PETERS dankt de gedeputeerden voor de beantwoording van de vragen. Hij is blij dat mevrouw Haarsma de zorg wegneemt dat de mens bij deze voorstellen niet centraal zou staan, maar spreker had alleen gehoopt dat achter de voorstellen die er nu liggen de mens wat meer centraal had gestaan. Het is lang stil geweest rondom de regiovisies, iedereen worstelt met deze problematiek en gemeenten protesteren tegen de steeds hogere bijdrage die zij moeten leveren. Het afgelopen weekend heeft hij een ontwerpvisie ontvangen, zodat hij daar binnenkort wat over kan zeggen. Hoe staat het nu met het regiocontract dat opgesteld gaat worden? Zoals het staat beschreven staat er dat Drenthe zich samen met Friesland en Groningen gaat beijveren voor een zo goed mogelijk resultaat. Wat betekent dat voor de regiovisie op dit moment? Misschien dat de heer Swierstra daar helderheid in kan verschaffen? Over de Regiovisie Zuid-Drenthe/Noord-Overijssel merkt hij op dat het daar meer gaat om de toon die de muziek maakt. De vraag wordt namelijk in de tekst gesteld of de regiovisie na de evaluatie nog wel zal worden voortgezet. Natuurlijk moet er eerst worden geëvalueerd om vast te stellen of de provincie wel of niet verder wil, maar om het zo expliciet op te schrijven roept de vraag op of de wens hier de vader van de gedachte is. Is dat laatste het geval?

De heer SLAGTER merkt ten aanzien van de verkeersdrempel op dat de heer Swierstra daar het jaar 2015 noemt en aangeeft dat de staten zich daar nog niet te druk om moeten maken. De discussie is echter door de gedeputeerde zelf aangezwengeld en indien hij dit zo belangrijk vindt dan moet hij er ook beleid op ontwikkelen. Indien dat beleid wordt ontwikkeld dient dat open en bloot naar de staten toe te gebeuren zodat de staten mee kunnen denken en ontwikkelingen kunnen volgen. Spreker weet trouwens niet hoe de staten daarover denken, want daarover heeft nog geen discussie plaatsgevonden. De gedeputeerde heeft allereerst ten aanzien van het openbaar vervoer een betoog gehouden dat de rijksinkomsten er niet onder hebben te lijden, terwijl hij even later aanvoert dat de provincie wel te maken heeft met structurele bezuinigingen. Spreker wil hier graag wat duidelijkheid over, maar ook over

de positie van het openbaar vervoersbureau, want hij is bang dat als er bezuinigingen gaan komen er allereerst gekozen zal gaan worden voor rijdende bussen en minder voor de begeleiding van een OV-bureau. Zijn fractie vindt het belangrijk dat dat OV-bureau er moet komen dus moeten er middelen voor worden gereserveerd. Over de voorfinanciering van de grote projecten las hij in de krant dat wethouder Evenhuis van Emmen zei dat de provincie Drenthe niets te zeuren heeft en zelf wel een aantal zaken kan financieren. Spreker is echter bang dat het zo niet werkt. Het jaartal 2006 is cruciaal en spreker heeft begrepen dat indien deze regering eenmaal "a" heeft gezegd, dat ook zo blijft en dus heeft de provincie dan een probleem. De provincie geeft aan dat de planstudies wel worden opgepakt, maar daarin schuilt nu juist het risico, namelijk dat de provincie meegaat in planstudies terwijl de problemen blijven bestaan zonder dat er echt iets kan worden gedaan, aangezien er vanwege de bezuinigingen geen geld voor is. Het gaat er dus om welke praktische zaken de provincie wel kan betalen en welke niet. Spreker kan zich dus voorstellen dat de provincie gegeven de beschikbare middelen een keerpunt in de beleidsvorming markeert en concreet dingen aanpakt.

De heer ENGELS merkt op dat de heer Schaap in de voorgaande statenperiode nadrukkelijk is begonnen met de discussie over voorfinanciering en ook in het college de afspraak heeft gemaakt wat de grenzen en mogelijkheden zijn van voorfinanciering. Spreker heeft verder de gedeputeerde in de brief van 18 september 2003 zien aangeven om te gaan verkennen wat de grenzen van voorfinanciering zijn en hoe de provincie financieel omgaat met een aantal grotere projecten. Hij had dan ook graag gezien dat als het de kant van de voorfinanciering opgaat, de PvdA ook had aangegeven om de provinciale opcenten bijvoorbeeld met 10% te gaan verhogen of 20% van het ambtelijke apparaat te verwijderen. Het geld moet namelijk ergens vandaan komen en op zo'n moment wordt er een politieke discussie gevoerd die relevant is. Dat hoort hij echter niet en dus maakt de PvdA overbodige opmerkingen.

De heer SLAGTER merkt op dat hij op de voorfinanciering op zich geen kritiek heeft. Spreker heeft het over de haalbaarheid van plannen en de uitvoering daarvan. Hij bestrijdt ook niet de toon van de begeleidende brief van het college, waarin staat dat de voorfinanciering en het zelf activeren van beleid gepropageerd wordt. Bij de financiering van grote projecten wijst hij echter steeds op het gevaar dat als de middelen er niet zijn, die middelen er in de verdere toekomst ook niet zijn en ook niet via voorfinanciering zijn op te brengen, aangezien de omvang van die middelen veel te groot is. De provincie moet dus goed afwegen wat zij gaat doen; of wachten op rijksmiddelen voor de uitvoering van grote projecten, of het uitvoeren van voorfinanciering van dergelijke projecten, of de uitvoering van meer betaalbare alternatieve projecten.

De heer BAAS vraagt aan wie de heer Slagter deze vragen stelt. Vindt hij bijvoorbeeld dat de staten daar ook nadrukkelijk een aandeel in zouden moeten hebben?

De heer SLAGTER merkt op dat de staten deze discussie op gang moeten brengen. Hij heeft uit het betoog van de heer Swierstra ook begrepen dat bij voorfinanciering moet worden gekeken naar de realiteit van de plannen. De heer Swierstra legt dan ook bij de staten de keuze neer voor welke projecten er fundamentele keuzes gemaakt moeten worden. Spreker vindt dat het college in het maken van die keuzes een duidelijke regierol heeft, zodat de staten in het maken van die keuzes niet alleen staan.

De heer ENGELS heeft het college duidelijk horen zeggen dat het college de staten alles zal aandragen om die discussie bij de Voorjaarsnota te kunnen voeren. Hij vraagt of de PvdA daarmee akkoord gaat.

De heer HAIKENS merkt op dat de heer Slagter eigenlijk zegt dat het geld van het vooronderzoek wat risicovol is en dat het geld wel eens beter gebruikt zou kunnen worden door de projecten die de provincie dit moment onder handen heeft, door middel van voorfinanciering alvast van start te laten gaan en daar een versnelling in te maken.

De heer SLAGTER antwoordt dat dat de uitkomst van de discussie daarover zou kunnen zijn. Er zou dus kunnen worden gekozen voor de planstudie, terwijl daar wel bepaalde grenzen bij worden aangegeven. Het kan ook zijn dat de termijnen zo lang worden dat er andere keuzes moeten worden

gemaakt, maar die discussie zal in de staten moeten plaatsvinden en daar wil spreker nog niet op vooruitlopen. Spreker wijst in zijn betoog slechts op knelpunten die voorliggen. De discussie over die knelpunten komt in het voorjaar aan de orde en dan zal die discussie ook plaatsvinden. Indien in een meerjarentraject gelden zijn vrijgemaakt voor Kolibri, dan is dat een punt van aandacht waar hij op dit moment een opmerking over wil maken. Hij merkt verder op dat hij het begrip "dood" geld heeft gebruikt, maar niet in relatie met de bestemmingsreserve. Het ging spreker meer om de regiofondsproblematiek. Ten aanzien van de Zuiderzeelijn vraagt hij hoever de politieke besluitvorming in dat kader is gevorderd.

De heer HAIKENS merkt ten aanzien van het project "Duurzaam Veilig" op dat de provincie dit project niet alleen kan uitvoeren maar er meerdere partijen bij nodig heeft, zodat de doelstellingen van het project worden bereikt. Spreker vermoedt echter dat hier en daar de klokken niet helemaal gelijk staan en spreker vindt het een uitdaging voor het college om die klokken wel gelijk te laten staan. In de discussie is de terminologie over voorfinanciering gevallen. Spreker vindt dat de discussie over de houding ten opzichte van voorfinanciering in de provinciale politiek nodig gevoerd moet worden, want het betreft hier een element die de VVD-fractie noodzakelijk acht om Noord-Nederland economisch te verbeteren en in ieder geval niet achteruit te laten gaan. De gedeputeerde heeft een groot aantal zaken genoemd waarbij metingen en tellingen een cruciale rol van betekenis vervullen en dat betekent per definitie dat Noord-Nederland het vaak zal moeten afleggen als het gaat om West-Nederland. Dat betekent in die redenering ook dat er niets gebeurt en dat vanwege die afweging investeringen in het westen van het land worden gepleegd. In een dergelijk geval zou duidelijk naar voren komen, dat uit voorfinanciering blijkt dat de provincie zelf bereid is om haar nek uit te steken en er iets aan te doen. Zijn de staten bereid om daarover te discussiëren en er vorm en inhoud aan te geven? Natuurlijk zullen de staten dan tot een prioriteitenstelling komen en in de Statencommissie MWG is in het kader van het aankoopbeleid door zijn collega Smidt de term voorfinanciering ook al geopperd. Over deze zeer belangrijke aspecten voor de economie in Noord-Nederland kan volgens de VVD-fractie worden gesproken, ook als het erom gaat er een vorm van voorfinanciering op los te laten. Dat houdt natuurlijk niet in dat de VVD iedere vorm van voorfinanciering zal accepteren. In dit kader gaat het veeleer om het verkennen van de mogelijkheden, wat dit betekent en wat het zal opleveren. Spreker merkt op in dit kader te denken aan een vorm van voorfinanciering voor het project met betrekking tot de A28, want geheel Noord-Nederland heeft er belang bij dat de doorstroming van de A52 naar de A32 meer capaciteit krijgt, dan op dit moment het geval is. Spreker proeft dat de PvdA in een wat genuanceerdere vorm, een vorm van voorfinanciering ook wel bespreekbaar acht.

De heer ENGELS merkt op dat hier veel integrale aspecten van beleid aan vast zitten, zodat hij suggereert dat deze discussie meer in de commissie BFE thuishoort.

De heer HAIKENS merkt op dat de interruptie van de heer Engels nogal eenzijdig is. D66 heeft deze middag eigenlijk geen politieke inbreng geleverd in deze vergadering en dan is het goedkoop om de politieke inbreng van andere fracties op deze manier af te doen.

De heer ENGELS zegt toe dat de overige fracties in de loop van de begrotingsbehandeling op allerlei manieren gelegenheid krijgen om te reageren op de inhoudelijke standpunten van D66. Dat hij nu geen aanleiding ziet om inhoudelijk te reageren op het collegebeleid, zou de overige fracties deugd moeten doen. Als de VVD-fractie dan in het kader van de opmerkingen over mogelijke voor te financieren projecten opmerkt er wel wat voor te voelen om de problemen op de A28 in de buurt van Meppel vooraan op de lijst van projecten te zetten, dan is spreker daar niet meteen van onder de indruk. In de brief van het college wordt deze gehele problematiek namelijk veel breder en diepgaander neergezet.

De heer HAIKENS merkt op dat de mening van de staten een andere is dan die van het college en het zou D66 sieren wanneer deze fractie ook inhoudelijke standpunten in deze statenzaal zou neerleggen, zonder direct te verwijzen naar de algemene beschouwingen op 4 en 5 november 2003.

De heer ENGELS merkt op dat dit helemaal niets met politieke moed te maken heeft. Bovendien hoeven deze aspecten niet eerst bij de algemene beschouwingen te worden ingebracht, want er is ook nog een commissie BFE. Bovendien vindt hij een losse opmerking over de problematiek rondom de A28, los van iedere integrale overweging, niet getuigen van politieke moed. Spreker zal dan ook wel zien of deze opmerking van de VVD-fractie ook in de commissievergadering BFE wordt gemaakt. Het is onzin om ergens een losse opmerking over te maken en vervolgens te zeggen dat het uiten van een dergelijke opmerking getuigt van politieke moed.

De heer LANGENKAMP merkt op dat de VVD-fractie in eerste instantie een lans brak voor verbreding van het kanaal Coevorden-Almelo, terwijl deze fractie later sprak over aanpak van de problematiek van de A28. Dat vindt spreker jammer, want als er wat wordt gedaan aan verbreding van het kanaal, dan is de kans groot dat er aan de A28 nauwelijks of niets hoeft te gebeuren. Verder merkt hij op dat de heer Swierstra nogal voorzichtig reageerde op de mogelijkheid van bezuinigingen op het openbaar vervoer in de termijn waarover nu meerjarenafspraken zijn gemaakt. Hij vraagt of het klopt dat er mogelijk al dit jaar bezuinigd zal worden.

De heer DE JONG heeft in eerste instantie gevraagd naar mogelijke begrotingsgetallen met betrekking tot compensatiekosten voor POP II. Op die vraag heeft hij nog geen antwoord gekregen.

De heer WIERINGA merkt op dat de € 500.000,-- voor de EHS grotendeels opgaat aan faunapassages. In de huidige tijd van bezuinigingen moet er wel worden gekeken waaraan de provincie haar middelen wil en kan besteden. Verder wordt er gezegd dat Groningen Airport Eelde eerst nog verliesgevend blijft, maar dat het op termijn wel winstgevend is. Op welke termijn zal Groningen Airport Eelde winstgevend zijn? Volgens de gedeputeerde is de N34 niet voor het Rijk van belang, maar deze weg is voor de provincie wel belangrijk. Hij wil weten waarom de N34 in het POP niet wordt aangegeven als mogelijke vierbaansweg.

De heer SWIERSTRA merkt ten aanzien van de Regiovisie Zuid-Drenthe/Noord-Overijssel op dat deze regiovisie een andere historie heeft dan de Regiovisie Assen-Groningen, maar ook een andere samenhang in de sociaal-economische en ruimtelijk-economische politiek. Dat verklaart ook het verschil in de dynamiek in de activiteiten. Er worden verdere studies gemaakt over wat er wel en niet kan en het stedelijk netwerk bestaat. Op dit moment wordt er nagedacht hoe de provincie hierin verder gaat. Spreker denkt niet dat het college tot het standpunt zal komen dat het het beste is om ermee op te houden, want het college ziet het gebied dat door de regiovisie wordt bestreken als een van de Drentse kernzones. Daar is het instrument van de regiovisie voor nodig. Het zou wel kunnen zijn dat het college op enig moment gaat nadenken over de vraag hoe dit operationeel gedaan moet worden. Daarbij is van belang of de provincie dit als een groot gebied van Zwolle tot het Duitse Meppen blijft zien dat vanuit een visie operationeel moet worden aangestuurd of dat de provincie dit gebied beschouwt vanuit een regionaal-ruimtelijke economische visie, dat in een paar onderdelen wordt opgedeeld. Zo heeft spreker zeer recent een overleg gehad met de gemeente Emmen en Duitsers uit de omgeving van Meppen om te kijken of er wat meer grensoverschrijdende dynamiek kan worden aangebracht. Dit voortschrijdend inzicht betekent echter niet dat wordt afgezien van de regiovisie, maar dat er zal worden gekeken naar een wat andere aansturing. Op het verdwijnen van de verkeersdrempel zal hij nu niet al te uitgebreid meer ingaan, aangezien die discussie in de vorige statencommissievergadering redelijk intensief is gevoerd. Bij het komende POP zullen de staten daarbij de strategische hoofdlijnen moeten aangeven en moeten bevestigen of de staten die kant op willen. Het college zal dit vervolgens uitwerken in het uitwerkingsplan van het PVVP. Ondertussen is het college druk bezig om te kijken hoe met "Duurzaam Veilig" moet worden omgegaan. Iedere dag weer heeft de provincie immers feitelijk problemen met dorpen en omwonenden over de vraag of er wel of geen drempels moeten blijven. Het college blijft dus volop bezig om actief beleid op dit punt in te zetten, vooral om op een andere manier hetzelfde effect te kunnen bereiken als met de drempels mogelijk is. Met betrekking tot de bezuinigingen op het openbaar vervoer merkt hij op dat dit een buitengewoon ingewikkelde materie is, waarbij de provincie nog te maken heeft met de bezuinigingen van vroegere kabinetten, wat structureel doorwerkt. Hoewel dit is afgedekt door de meer-

jarenramingen, blijft het een zorgpunt in hoeverre de bezuinigingen zullen blijven doorlopen in de nieuwe concessies. Op dit moment heeft spreker geen vrees dat in de lopende concessies extra bezuinigingen tot grote problemen zullen leiden, maar ook op dat punt is spreker in afwachting waar het rijk mee zal komen. Door de bank genomen heeft de provincie voor dit beleidsonderdeel veel minder geld dan de provincie eigenlijk zou willen hebben en vandaar dat er wordt geworsteld met nieuwe vormen van openbaar vervoer, experimenten en het zo efficiënt mogelijk inzetten van de middelen. Als het gaat om het reserveren van geld voor het OV-bureau merkt spreker op dat op het moment dat de provincie een gunning doet nadat de inschrijvingen op de concessie zijn binnengekomen, er een besluit wordt genomen over de wijze waarop en de mate waarin het OV-bureau gefinancierd kan worden hetzij uit de bestaande middelen, hetzij uit de ruimte die nog in de aanbesteding zit. Dat zijn communicerende vaten en in die zin kunnen de staten daar op dit moment nog geen besluit over nemen. Dit heeft ook te maken met het feit dat de provincie nog bezig is met het uitontwikkelen van hoe dit OV-bureau er precies uit komt te zien. Wel is hier een aantal gedachten over ontwikkeld, welke zich in een stroomversnelling bevinden. In de loop van het komende jaar zal het college daar verder helderheid over kunnen verschaffen en dan zullen de staten ook worden geïnformeerd over wat dit in financiële zin gaat betekenen. De ontwikkelingen ten aanzien van de Zuiderzeelijn blijven spannend. In het beleid van deze regering is het bedrag van € 2,7 miljard voor realisatie van die lijn gewoon vastgelegd en ook afgelopen week is bevestigd dat het Rijk achter die lijn blijft staan. Het wachten is nog op het ondertekenen van de bestuursovereenkomst, die enkele maanden is uitgesteld om te kunnen nagaan in hoeverre de noordvleugel van de Randstad bij de uitvoering van het plan betrokken kan worden en Noord-Holland dus aangesproken kan worden op medefinanciering van het totaal. In die zin is dit een positief signaal want in de publicaties die daarover zijn verschenen wordt ook andermaal bevestigd dat de afspraken op dit punt worden nagekomen. Dat betekent dat gewacht moet worden totdat de bestuursovereenkomst is ondertekend. De discussies rondom de consultatie van Friesland en de overige provincies is daaraan gerelateerd. In Friesland is vastgesteld dat die consultatie geen referendum is, maar het is wel meer dan uitsluitend hier en daar eens even vragen wat de burger ervan vindt. De partners in het Zuiderzeelijntraject zitten nu op de lijn dat wordt geprobeerd om in Friesland, Groningen en Drenthe hetzelfde soort consultatie van de bevolking te doen plaatsvinden. Dat zal gebeuren aan de hand van enquêtes, gecombineerd met informatiebijeenkomsten in de regio, waarin zo objectief mogelijk informatie zal worden gegeven over de verschillende aspecten. Dat die aspecten in Noord-Drenthe verschillen van die in Zuid-Drenthe is duidelijk en dat moet er ook uitkomen. Als het gaat om de haalbaarheid van "Duurzaam Veilig" dan hangt dit af van de normen die eraan worden gesteld. Voor een werkelijk goede uitvoering van "Duurzaam Veilig" komt de provincie veel geld tekort en dat kan betekenen dat er meer slachtoffers worden geaccepteerd, maar ook dat de provincie op dat gebied een eigen verantwoordelijkheid wil nemen. Het nemen en uitspreken van de eigen verantwoordelijkheid betekent zowel op dit terrein, als dat van de voorfinanciering, dat het altijd om veel geld gaat. Voorfinanciering lijkt soms beschouwd te worden als een ideale oplossing, terwijl het toch niet dé oplossing voor alle kwalen is. Het kost immers gewoon geld wat ergens vandaan moet worden gehaald en er moet ook gewoon rente over worden betaald. Als de provincie dus al zou zeggen bereid en in staat te zijn om voor te financieren, dan nog moet het Rijk bereid zijn om dat te accepteren, want daarmee neemt het Rijk ook de verplichting op zich om het project uiteindelijk te betalen. Als op die manier in het hele land voorfinanciering plaatsvindt van allerlei projecten, dan betekent dat een beslag op de rijksmiddelen tot ver na 2010 en daarmee heeft het Rijk natuurlijk wel een probleem. Het is dus zeer wel denkbaar dat de provincie voor de vraag komt te staan of de provincie bereid is bepaalde zaken helemaal voor eigen rekening te nemen. Dat is in feit de principiële politieke vraag, die tevens luidt of de provincies, gemeenten en waterschappen bereid zijn die zaken over te nemen die op dit moment nog tot de verantwoordelijkheid van het Rijk behoren. Dit is een heel lastige vraag, waarmee een bom onder de onderhandelingen wordt gelegd en vandaar dat de provincie terughoudend is om daar harde uitspraken over te doen. Spreker vraagt aan de staten dan ook een stuk inlevingsvermogen met betrekking tot de ingewikkelde processen die de provincie nog gaat tegenkomen. De kwestie

rondom de voorfinanciering zal dus als een boemerang werken op de politieke keuzes die de verschillende partijen in de staten gaan maken. Dit zal dus zeer forse politieke keuzes met zich mee gaan brengen. Het college zal gaan proberen om dit voor de staten en zichzelf inzichtelijk te maken. Het college zal ook proberen om met voorstellen te komen waarvan het college vindt dat zij realistisch zijn en politiek verantwoord. Het is echter aan de staten om daar de finale begrotingsbesluiten over te nemen. Ten aanzien van de compensatie en het POP merkt hij op dat in het huidige provinciale beleid op alle mogelijke beleidsterreinen middelen voor compensatie zitten. Zo noemde spreker zojuist het bedrag voor faunamaatregelen en deze kunnen alle onderdelen zijn voor compensatie. Er komt uiteindelijk bij het POP een uitvoeringsprogramma en daar zal de vertaalslag worden gemaakt naar de desbetreffende begrotingsartikelen, teneinde die met elkaar in overeenstemming te brengen. Het kan echter nooit zo zijn dat er gekeken wordt voor welke onderdelen de provincie geld over heeft, zodat het POP daarop aangepast wordt. De provincie zal dus een integrale afweging moeten maken over wat er bereikt kan worden en hoe dat gefinancierd gaat worden. Tegen die vragen zal de provincie dus aan gaan lopen en op het moment dat er geen geld voor is, zal er óf aan de inkomstenkant iets moeten worden gedaan, óf aan de uitgavenkant en dat laatste betekent dat de doelstellingen in het kader van het POP zullen moeten worden aangepast. Het zou kunnen zijn dat dit een tijdelijke aangelegenheid is, want het POP gaat over een periode van tien jaar terwijl de ontwikkelingsvisie over een nog langere periode gaat. Het kan niet zo zijn dat wat op de lange termijn goed wordt gevonden voor deze provincie, nu opeens wordt geblokkeerd doordat er de komende drie, vier jaar voor dat onderdeel geen geld is, want dat mag de visie niet frustreren. Dat geldt ook voor het bedrag van € 500.000,-- voor de faunapassages, want het college is van oordeel dat het uitgeven van dat bedrag op dit moment verantwoord en noodzakelijk is. In het POP staat ten aanzien van de N34 aangegeven dat er geen vierbaansweg over de Hondsrug komt, dus indien er fracties zijn die daar wel voor pleiten dan neemt spreker dat voor kennisgeving aan. Er zijn echter talloze financiële, ruimtelijke, landschappelijke en verkeerskundige redenen die pleiten tegen een vierbaansweg over de Hondsrug.

Programma 9.0. Ruimtelijke ordening
Programma 9.1. Volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing

De heer SLAGTER merkt op dat hij het van belang acht dat goed wordt gekeken naar de herstructureringsplannen van de oude wijken. De doelstellingen zijn bekend en tevens de gunstige resultaten in Emmen en Hoogeveen. Het punt van de financiering door het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) in 2006 is ook duidelijk, maar op provinciaal niveau speelt mee dat de middelen van het Intergemeentelijk Samenwerkings Verband (ISV) afnemen. Het gaat hier weer opnieuw om beleid dat van belang is en waarvan de financiering onder druk staat. In de begroting wordt genoemd dat er een verantwoording van het gebruik van ISV-middelen gaat plaatsvinden, waarbij als proef in de gemeente Emmen als een van de vier programmagemeenten zal worden gekeken of de doelstellingen zijn gehaald en wat een financiële korting zou kunnen betekenen als de doelen niet gehaald worden. Het is belangrijk om te gaan kijken hoe deze processen zich voltrokken hebben, aangezien de gemeente voor een groot deel afhankelijk was van marktpartijen in het kader van de realisatie van woningplannen. In de begroting is te zien dat apparaatskosten een aanzienlijk deel wegslokken en dat zal hebben doorgespeeld in de uitwerking ervan. Heeft de inzet van deze middelen ook een multiplieffect gehad? Als het gaat om de revitalisering van bedrijventerreinen, dan wordt dit in de begroting vooral als economisch aspect naar voren gebracht. Parkmanagement lijkt echter niet alleen geschikt voor oude bedrijventerreinen, maar ook voor nieuwe. Spreker denkt dat bij het opknappen van oude bedrijventerreinen mee kan spelen, dat er moet worden nagedacht over fysieke herstructurering of herverkaveling van oude terreinen, zodat de provincie zich daar moet afvragen welke rol zij kan spelen bij ondersteuning van gemeenten. Het lijkt spreker wenselijk om daar een nader onderzoek naar te doen in de gemeenten waar dit speelt. Ten aanzien van het LOFAR-project merkt hij op dat het optimisme over dit project wordt getemperd door de recente persberichten. Er zou een negatief advies met betrekking tot dit project circuleren en daar zou in staan dat de spin-off van LOFAR gering is. Spreker heeft begrepen dat het kabinet op 24 oktober 2003 een besluit gaat nemen over de verdeling

van de middelen voor innovatie en infrastructuur. Als het LOFAR-project daar uitgehaald gaat worden, dan heeft deze provincie toch een behoorlijk probleem. Hoe kijkt het college daar tegenaan?

De heer PETERS merkt op onlangs met een statenexcursie in Deventer en Kampen te zijn geweest en in Deventer viel hem vooral op dat daar een enorm aantal woningen gebouwd gaat worden in een enorme snelheid. In een Drentse gemeente als Emmen blijft nieuwbouw toch wel enorm achter, terwijl het een heel grote gemeente is met een keer zoveel ambtenaren als de provincie, dus deze gemeente zou plannen moeten kunnen maken en moeten kunnen bouwen, terwijl het maar steeds niet gebeurt. Hoewel de provincie enigszins op afstand staat van de gemeente, hoopt spreker dat de gedeputeerde toch dezelfde zorg heeft als spreker, namelijk waarom een gemeente als Emmen niet in staat is om in voldoende woningen te voorzien. In de voorstellen die nu voorliggen is niets te vinden over investeringen in de volkshuisvesting en het lijkt wel alsof daar geen prioriteit aan wordt gegeven, hoewel het wel in het collegeprogramma staat.

De heer DE JONG merkt op dat de heer Peters kennelijk niet op de hoogte is van de stand van zaken bij de gemeente Emmen, gezien zijn opmerking over het aantal ambtenaren bij die gemeente, aangezien daar een politiek verhaal aan vast zit, terwijl de gemeente Emmen ook VINEX-locaties heeft. Bovendien zit aan deze problematiek een ruimtelijk verhaal vast, evenals grondposities. Spreker vindt dan ook dat de heer Peters erg ongenuanceerd uithaalt naar het ambtenarenapparaat van de gemeente Emmen.

De heer PETERS merkt op dat het grote aantal ambtenaren in de gemeente Emmen toch invulling moet kunnen geven aan de opdrachten die er liggen. Hij neemt aan dat de heer De Jong hier zit als statenlid en niet als medewerker van de gemeente Emmen. In het collegeprogramma wordt gezegd dat er aandacht is voor het bevorderen van de bouw en renovatie van huurwoningen. Er is steeds meer vraag naar huurwoningen, in tegenstelling tot een aantal jaren geleden. Kan hij op dit punt van het college nog initiatieven verwachten? De gedeputeerde zou hierin een voortrekkersrol moeten hebben en zijn vraag is of de gedeputeerde overlegt met woningbouwcorporaties en gemeenten op het punt van huurwoningen. Ten aanzien van starters op de woningmarkt heeft de gedeputeerde geantwoord dat het antwoord op de vraag van de heer Langenkamp in het POP te vinden zal zijn, maar spreker kan zich niet voorstellen dat de vraag, zoals die door de staten is neergelegd, en het antwoord van de gedeputeerde, namelijk dat hij zal inventariseren en dat de staten daarover worden geïnformeerd, integraal onderdeel zal uitmaken van het POP. Spreker vraagt dan ook hoe het zit met starters. De bottleneck zit hem waarschijnlijk in de grondprijs en de aanvullende eisen die gemeenten stellen. De gemeenten hanteren de grondprijzen als belangrijke bron van inkomsten en die verlaging gebeurt dan ook niet vanzelf. Ook in de Nota wonen is door het vorige college tal van mogelijkheden aangereikt die kunnen worden ingezet om starters beter aan een woning te helpen. Spreker vraagt of het college hem kan informeren over de voortgang van het bouwen van starterswoningen. Heeft het college over dit punt, namelijk de problemen met starters op de woningmarkt, overleg met andere gemeenten? Spreker ondersteunt het betoog van de heer Slagter op het punt van LOFAR en maakt zich daar ook ernstig zorgen over.

De heer IDEMA merkt op dat op het gebied van ruimtelijke ordening gewacht moet worden op rijksbeleid. Is het college hierin afwachtend of reageert het college proactief? Wat zijn de consequenties voor Drenthe indien het nieuwe rijksbeleid op zich laat wachten? Wordt er niks gedaan of wordt het in de ijskast gezet? De nieuwe Wet op de Ruimtelijke Ordening geeft provincies een andere rol. Is het een verbetering of verslechtering voor de provincie voor wat de regierol betreft? De PvdA hecht grote waarde aan contouren, maar blijven deze ook gewaarborgd? In de Staatscourant van vanochtend staat dat de minister komt met een noodwet waarmee een aanjaagteam tot stand wordt gebracht ter bestrijding van de stagnatie van de woningbouwproductie. Geldt dit alleen voor de Randstad of ook voor Drenthe? Staan veranderde bestemmingsplannen ook op de agenda van het bestuurlijk overleg tussen college en gemeenten? De PvdA vindt namelijk dat burgers in Drenthe recht hebben op een up-to-date bestemmingsplan zonder al te veel bureaucratische vrijstellingsprocedures. Als het gaat om de beleidsmonitoring op pagina 99, punt 39002, vraagt hij hoe betrouwbaar deze

monitoring kwantitatief en kwalitatief is. Wordt de kwaliteit van de monitoring regelmatig gecontroleerd?

De heer SMIDT vraagt zich ook af hoe houdbaar deze begroting is in relatie tot de plannen van het kabinet, wanneer niet alleen het college maar ook het kabinet op stoom komt. Het Interprovinciaal Overleg (IPO) heeft op 3 oktober 2003 gesproken met minister Dekker, die de hete adem in de nek voelt van de achterblijvende woningbouwproductie. Uit de website van het IPO blijkt dat daar ook de contouren zijn geschetst van de Nota ruimte, waarbij duidelijk afstand wordt genomen van de vijfde Nota ruimtelijke ordening van minister Pronk. Spreker heeft de indruk dat de stellingnamebrief van de heer Kamp nog eens wordt benadrukt. In hoeverre trekt het college zich daar iets van aan? Mevrouw Dekker wil zelfs nog contact opnemen met de NHV om de Habitat- en de vogelrichtlijn buiten werking te stellen als deze de woningbouw zouden temperen. Spreker wenst haar veel succes, want het is ook bekend hoe het met de nitraatrichtlijn in Europees verband is verlopen. De tendens is dus momenteel dat qua woningbouw alle remmen los gaan en de contingenten en fasering worden losgelaten door de gemeenten. Wat vindt de gedeputeerde daarvan? Leidt dit tot bijstellingen? Hij deelt de ongerustheid ten aanzien van LOFAR en roept alle fracties op richting Den Haag de nodige actie te ondernemen. Ziet de gedeputeerde nog windmolens verschijnen op het defensieterrein in Coevorden of moet de provincie allengs op zoek naar een andere locatie? Hoe beoordeelt de gedeputeerde de suggestie van de Kamer van Koophandel dat er bij bezuinigingen en herschikkingen van Defensie grote kansen liggen voor de provincie Drenthe, omdat er in Drenthe al grote vestigingsplaatsen van Defensie zijn en Seedorf dus wel eens naar Havelte zou kunnen worden overgeheveld? In de begroting wordt ingezet op duurzame stedenbouw en duurzame bedrijfsterreinen. Sinds het laatste werkbezoek is hij er nog weer eens in bevestigd hoe nuttig dat is, maar nu blijkt dat het Rijk € 500 miljoen gaat bezuinigen op positieve prikkels ten aanzien van energie en milieu. Wat betekent dit voor de Drentse ambitie?

De heer LANGENKAMP merkt op dat op pagina 100 staat dat er een nieuw systeem van monitoring is van woningvoorraad en ontwikkelingen in Drenthe. Is het college er al uit met de gemeenten wat het aantal woningen per gemeente is? Daar wordt al jaren over onderhandeld en er zijn nog steeds zes gemeenten die andere aantallen hanteren dan de provincie. Dit is voor de startnotitie wel handig om te weten, ook bij POP II. Op pagina 101 staat dat bij de snelste varianten van de Zuiderzeelijn een tracé-MER-studie wordt verricht. Wat wordt hiermee bedoeld? Is er één snelste variant of worden deze alle onderzocht? Is dit een typefout of is er sprake van een verandering van inzicht?

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat de heer Slagter de herstructureringsplannen van groot belang acht. Het college onderschrijft dat volledig en heeft dat ook in de brief van 18 september 2003 aangegeven. Het is bekend dat de financiering lastiger en moeilijker wordt. Zo zullen de ISV-gelden beduidend minder zijn dan voorgaande jaren en vooral de grote steden azen op de gelden waar de provincie recht op heeft, dus dat is een lastig onderhandelingstraject. Duidelijk is wel dat de provincie minder geld zal krijgen. Ten aanzien van de proefverantwoording merkt zij op dat Emmen, Hoogeveen en Coevorden, Meppel en Assen meedraaien in die proefverantwoording. Door het IPO wordt bekeken hoe dat aan de vork zal worden gestoken en hoe dit gemonitord moet worden. Volgens spreker loopt het proces op dit moment goed, maar zij kan nog geen totaalstand bieden, want in 2005 zal er worden gerapporteerd. Het gaat er dus echt om wat de gemeente goed doet en wat er op dit moment wordt gemeten. Ten aanzien van het multiplier-effect merkt zij op dat gemeenten moeten opgeven hoeveel inzet van de ISV en hoeveel marktinzet zal plaatsvinden. Dit is een onderdeel van de monitoring en dat zal allemaal in 2005 aan de orde komen. Ten aanzien van de revitalisering van bedrijventerreinen merkt zij op dat dit helder is en een speerpunt vormt voor het college. Het zal duidelijk zijn dat revitalisering van bedrijventerreinen en herverkaveling ertoe zal leiden dat de verantwoordelijke gedeputeerde de gemeenten zal ondersteunen voorzover zij dat kunnen doen. Wellicht dat dit gezien de huidige situatie wel een speerpunt is, namelijk revitalisering boven het realiseren van nieuwe bedrijven. De provincie is daarover ook in gesprek met de gemeente. Het heeft dus zeker de aandacht.

Kijkend naar de huidige situatie gaat revitalisering boven het realiseren van nieuwe bedrijventerreinen.
Ook dit weekend stond in de krant weer een artikel over het LOFAR-project. Het college maakt zich net als de staten heel veel zorgen over de voortgang van dit project. Zij is erg druk bezig met alle partijen om te kijken hoe dit project naar Drenthe kan worden gehaald, want dit is van essentieel belang voor de economische en gemeenschappelijke impuls in Drenthe. Het college is daarover in gesprek met gemeenten. De reden waarom dit is mislukt en de reden waarom de wijze heren negatief hebben geadviseerd, heeft te maken met de interdepartementale projectgroep die de economische en wetenschappelijke waarde van het project niet inzag. Het college zal samen met de staten via alle politieke kanalen kijken wat er gedaan kan worden, waarbij ook nauw wordt samengewerkt met de projectleiders van LOFAR. Het heeft dus alle aandacht.
In de pers wordt het college dagelijks bestookt met de problematiek rondom de woningbouw. Er worden te weinig woningen geproduceerd en er zijn te weinig huurwoningen. Op dit moment geldt in nagenoeg elke gemeente dat er praktisch nergens voortgang wordt geboekt. Spreker heeft daarom het initiatief genomen om met de portefeuillehouders ruimtelijke ordening uit de twaalf gemeenten aan tafel te gaan en een eerste bestuurlijk overleg met betrekking tot deze problematiek aan te gaan. Het vervolg van dat overleg zal zijn dat de provincie met verschillende marktpartijen, zoals de corporaties, aan tafel zal gaan zitten om te kijken hoe deze problematiek vlot kan worden getrokken. Op dit moment is duidelijk dat er iets moet gebeuren en in dat kader moet ook het voorstel van de minister om kantoorgebouwen om te bouwen tot huurwoningen, worden meegenomen.

De heer SMIDT merkt op dat uit het overleg met de portefeuillehouders zal blijken dat de grote kernen niet datgene mogen bouwen wat zij willen bouwen en dat de kleinere kernen niet meer kunnen bouwen dan zij mogen bouwen.

Mevrouw HAARSMA merkt op dat die problematiek ook wel duidelijk is. Spreekster denkt dat de veronderstelling dat kleine kernen niet mogen bouwen vaak niet opgaat. Hoewel zij geen pasklare oplossing heeft, moet iedereen creatief zijn om te kijken waar in deze zaak toch iets kan worden vlot getrokken. Daar waar met starterswoningen wordt begonnen, kost dit gigantisch veel geld. Ook daar leven veel problemen wat met grondproblematiek te maken heeft. Dit heeft dus alle aandacht en met betrekking tot woonplannen zal dit weer uitgebreid op tafel komen. Spreekster zal de staten hiervan dus op de hoogte houden. De heer Smidt heeft een opmerking gemaakt over de Noodwet, wat inhoudt dat er meer kan en meer mag. Het is bekend dat met de nieuwe Nota ruimte meer beleidsvrijheid voor provincie en gemeenten is ontstaan, zodat dit zo begrepen kan worden dat de provincie en gemeenten vrijelijk hun gang kunnen gaan. Spreekster stelt voorop dat de provincie Drenthe vooruitloopt op het rijksbeleid, in de vorm van het integrale beleid zoals dit in het POP is verwoord. Er zijn maar weinig provincies die een POP hebben en uiteindelijk zitten de meeste provincies te wachten op het Rijk om te horen wat wel en niet kan. Het streekplan zal uit de nieuwe Nota ruimte verdwijnen en daar komt een structuurvisie voor in de plaats. Op het moment dat het POP wordt vastgesteld, kan worden gekeken in hoeverre de provincie daarmee al anticipeert op de Nota ruimte. In het POP heeft de provincie afspraken gemaakt en contouren vastgesteld. Daar zal bij de behandeling van het POP op worden teruggekomen. Spreekster meent dat de provincie haar eigen verantwoordelijkheid heeft. Daar waar het gaat om de invulling van het POP zal de provincie niet alles normen met betrekking tot kwaliteit en fasering los laten en spreekster denkt dat dit ook niet de bedoeling is van de Noodwet.

De heer SMIDT merkt op dat deze argumenten verdampen op het moment dat de bouwproductie niet wordt gehaald, terwijl deze provincie evenmin wil worden geconfronteerd met woningnood.

Mevrouw HAARSMA merkt op dat deze opmerking terecht is, maar het college heeft stedelijke vernieuwing als belangrijk speerpunt in het collegeprogramma staan. Dat is ook in de brief van 18 september 2003 te lezen en daar is € 2 miljoen voor uitgetrokken. Dat betekent dat de provincie vooral met de grote gemeenten in gesprek gaat om te kijken hoe concrete plannen kunnen worden ingevuld. Spreekster is het ermee eens dat het een mooi verhaal is om op te schrijven, maar het

moet ook worden geconcretiseerd en daar wil het college heel nadrukkelijk mee aan de slag gaan.

De heer SMIDT geeft aan dat de minister gemeenten zoveel mogelijk ruimte geeft om woningen te bouwen en dat er niet meer wordt gestuurd op fasering en kwaliteit. Hij vraagt of de provincie dit naast zich neer legt.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat de provincie Drenthe kwaliteit wel hoog in het vaandel heeft staan en dat dit zelfs expliciet in het POP staat genoemd. Het is haar dan iets te makkelijk om in reactie op het nieuwe rijksbeleid alle remmen los te gooien en het woord kwaliteit te vergeten. Spreekster denkt dat dit ook genuanceerder moet worden bekeken.

De heer ENGELS vraagt of de heer Smidt instemt met die opstelling van het college.

De heer SMIDT antwoordt dat dit ervan afhangt. Hij vindt dat het halen van de bouwproductie in de grotere steden in Drenthe wezenlijk is om het probleem van tekorten in de woningbouw tegen te gaan. Er ligt ook voor Drenthe een taak om te zorgen dat het probleem van de woningnood niet zal opdoemen.

De heer ENGELS vraagt of de heer Smidt dan ook wil tornen aan de geldende afspraken met betrekking tot fasering en kwaliteit.

De heer SMIDT antwoordt dat het niet zo mag zijn dat Drenthe om de oren wordt geslagen met het verhaal dat de bouwproductie niet is gehaald, terwijl met regelgeving de grote steden geremd zijn in het halen van de bouwproductie.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat het ook niet zo mag zijn dat door het loslaten van regelgeving lukraak gebouwd gaat worden, zodat de provincie over een aantal jaren met de gebakken peren zit.

De heer SMIDT merkt op dat die opdracht ook alleen geldt in de richting van de grote kernen en dat het zaak is om het landelijke gebied te ontzien. Natuurlijk dient er op kwaliteit te worden getoetst, maar in eerste instantie dient de landelijke doelstelling voor de bouwproductie gehaald te worden.

De heer DE JONG vraagt of de heer Smidt dan ook vindt dat in de grote kernen kwalitatief minder gebouwd mag worden.

De heer SMIDT merkt op dat het hem weinig zinvol lijkt om te moeten herbouwen wat op dit moment gesloopt wordt, omdat destijds de bouw kwalitatief minder was. Het is in eerste instantie zaak om de bouwproductie te halen, terwijl in de grote kernen de ambtenaren van bouw- en woningtoezicht van de gemeenten de toets van de kwaliteit op de bouw loslaten en op die manier waarborgen dat woningen van goede kwaliteit worden gebouwd.

De heer DE JONG merkt op dat de heer Smidt daar op zichzelf gelijk in heeft, maar in het verleden zijn er wijken als Amsterdam-Zuidoost neergezet waarbij spreker ervan uit gaat dat dat niet hetgene is wat de heer Smidt wil.

De heer SMIDT merkt op niet te weten wat er precies is misgegaan in Amsterdam-Zuidoost, maar hij heeft wel een beeld wat de taakstelling qua bouwproductie in de provincie Drenthe is. Daarnaast heeft hij een beeld van de kwaliteitseisen. Er dient in dat kader zoveel mogelijk sprake te zijn van synergie tussen productie en kwaliteit.

Mevrouw HAARSMA merkt op dat de provincie inderdaad zal gaan kijken hoe in de steden de bouwproductie zo snel mogelijk kan worden opgevoerd.

De heer SMIDT merkt op dat aan het opvoeren van de bouwproductie ook een belangrijk werkgelegenheidsaspect zit. Als de bouwproductie kan worden opgevoerd, worden op korte termijn banen gecreëerd, terwijl nu blijkt dat de overheid als het gaat om het opvoeren van die bouwproductie eerder fungeert als lastige hindernis.

Mevrouw HAARSMA is het met de heer Smidt eens dat er werk met werk moet worden gemaakt. Ten aanzien van de opmerking over het windmolenpark in Coevorden heeft zij eerder aangegeven dat het Ministerie van Defensie dit voor haar rekening zal nemen. Gezien de situatie waar dit ministerie zich in bevindt en de bezuinigingen die daar dienen te worden gerealiseerd, heeft het Ministerie van Defensie aangegeven niet als enige

partner een windmolenpark - dat kan zorgen voor 15 mWatt - te willen realiseren. Het Ministerie van Defensie wil dan ook kijken of er marktpartijen te vinden zijn om samen die taakstelling in te vullen. Vóór 1 november 2003 zal het Ministerie van Defensie daar duidelijkheid over geven.

TWEEDE TERMIJN

De heer IDEMA merkt op een vraag te hebben gesteld over het verouderde bestemmingsplannenbestand. Gemeenten hebben van het Rijk de opdracht gekregen om bestemmingsplannen niet ouder te laten zijn dan tien jaar en de provincie heeft daarin een controlerende taak.

De heer SMIDT merkt op dat de Kamer van Koophandel heeft opgemerkt dat er voor de provincie een kans ligt bij de herschikking van het Ministerie van Defensie, hetgeen werkgelegenheid betekent.

De heer LANGENKAMP merkt op een vraag te hebben gesteld over de monitoring van de woningaantallen die per gemeenten gerealiseerd mogen worden. Daarnaast heeft hij nog een vraag gesteld over de snelste varianten van de Zuiderzeelijn.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat de provincie geen controlerende taak heeft als het gaat om de leeftijd van de bestemmingsplannen. De Afdeling Ruimte en Water brengt wel jaarlijks een bezoek aan alle gemeenten en is actief om te kijken hoe het staat met de actualisering van de bestemmingsplannen. Het blijkt dat gemeenten redelijk op stoom zijn, zeker daar waar het gaat om digitalisering van bestemmingsplannen. Officieel heeft de provincie hierin geen toezichthoudende taak, terwijl het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer dit wel heeft. Wel houdt de provincie toezicht op het bestemmingsplan voor het buitengebied. Van de twaalf gemeenten zijn er nog twee die daar hard aan moeten trekken, terwijl zij voor het overige behoorlijk tevreden is.
Ten aanzien van de opmerking van de heer Smidt over de herschikking van het Ministerie van Defensie en spreeksters opmerking ten aanzien van het overplaatsen van Seedorf naar Havelte, antwoordt zij dat het haar niet onmiddellijk voorkomt als een geweldig idee. Op zich staat zij er ook niet afwijzend tegenover, maar wil toch eerst wel iets meer weten over de gevolgen van dit plan voor bijvoorbeeld de uitstraling van het recreatieve aspect van de gemeente Westerveld. De gemeente Westerveld kent immers een veelheid aan recreatiebedrijven en zij zou daar eerst nog eens goed naar willen kijken.
Ten aanzien van de vraag over de monitoring van woningaantallen per gemeente merkt zij op dat zij geen inzicht heeft op mogelijke verschillen in de aantallen en hoe groot die aantallen zijn. Dit is bij uitstek een vraag die door ambtenaren kan worden beantwoord. Zij zegt toe om dit uit te zoeken.

De heer SWIERSTRA merkt op dat in de MER-studie van de Zuiderzeelijn de snelste varianten worden beoordeeld en dat zijn de magneetzweefbaan en de HSL. Deze twee kunnen qua snelheid min of meer concurreren. Echter ook de andere twee varianten zullen in de MER worden meegenomen. Er zit echter wel een gradatie in de mate waarin de varianten zullen worden beoordeeld, want de Hanzelijn+ is natuurlijk een volstrekt ander soort variant dan de twee of de drie varianten die over het Zuiderzeelijntraject zullen gaan. In principe worden echter alle vier varianten in de MER meegenomen. De MER is een onderdeel van de geïntegreerde tracé-MER-procedure.

De heer LANGENKAMP merkt op dat de beantwoording hem volstrekt helder is, maar dat de tekst op pagina 101 van de begroting daarom niet juist is.

De heer SWIERSTRA antwoordt dit nog eens te zullen nakijken.

De VOORZITTER concludeert dat ten aanzien van de hoofdstukken II.1 tot en met II.4 geen vragen worden gesteld, aangezien deze hoofdstukken over de financiën gaan en dit in de Statencommissie BFE kan worden behandeld.

**9. Sluiting**

De VOORZITTER sluit de vergadering om 16:41 uur.

Vastgesteld in de vergadering van de
Statencommissie Milieu, Water en Groen van
17 november 2003.

, voorzitter

, griffier

HW

**TOEZEGGING**

gedaan in de vergadering van de Statencommissie Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit, gehouden op 6 oktober 2003 in het provinciehuis te Assen.

**Pagina**

23 Mevrouw HAARSMA zegt toe uit te zullen zoeken hoeveel het aantallen te bouwen woningen per gemeente in de provincie Drenthe is en de commissie daarover te informeren.

Aan:
de voorzitter en leden van provinciale staten
van Drenthe

Assen, 14 april 2004
Ons kenmerk 13/6.14/2004003051
Behandeld door mevrouw T. Harmelink (0592) 36 58 54 en mevrouw A.M.M. de Graaf (0592) 36 58 38
Onderwerp: Interprovinciaal Overleg(IPO)-rapportage Milieu, water, landbouw en natuur 2003/Monitoringsrapportage 2003, Nota energiebeleid

Geachte voorzitter/leden,

Ook in 2003 is door en voor de twaalf provincies de IPO-monitoringsrapportage uitgebracht. In de rapportage is verslag gedaan over de voortgang en resultaten van de IPO-Milieuagenda en de Interprovinciale programmering natuur. Bovendien is de bijdrage, die de twaalf provincies gezamenlijk leveren aan het bereiken van de doelstellingen van het nationale milieu- en natuurbeleid, in beeld gebracht. De Interprovinciale rapportage Milieu, water, landbouw en natuur rapporteert over het jaar 2002 en is eind 2003 vastgesteld in de IPO-Adviescommissie Milieu, Water, Landbouw en Natuur. Hiermee is de beleidscyclus van rapporteren, evalueren en adequate informatie verzamelen voor het nieuwe jaarprogramma perfect op elkaar volgend en sluitend geworden.
De rapportage is in nauwe samenwerking met het Milieu- en Natuurplanbureau Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu opgesteld.
Daarmee is inhoudelijk de koppeling gelegd met de Milieu- en natuurbalans die medio september zijn uitgebracht. In de bijlage Drenthe nader belicht wordt de situatie in Drenthe specifieker beschreven.
Ook is bij deze brief de provinciale Monitoringsrapportage 2003, Nota energiebeleid gevoegd. De Nota energiebeleid heeft zowel doelstellingen op de korte termijn (veelal activiteiten) en doelstellingen op de (middel)lange termijn (reductiedoelstellingen). Ten aanzien van de kortetermijndoelstellingen (veel activiteiten conform het bijbehorende Activiteitenprogramma 2002-2005) kan gesteld worden dat de provincie goed op schema ligt.

De doelstellingen op langere termijn zijn echter veel moeilijker te monitoren. Om toch een goed inzicht te krijgen in de effecten van het provinciale beleid op het energieverbruik binnen de provincie Drenthe is de Productgroep Milieubeheer voornemens zich het komende jaar te gaan beraden over hoe hiervoor een doelmatig monitoringsprogramma kan worden opgezet.

Wij hopen u door middel van deze twee rapportages een goed inzicht te hebben gegeven van de activiteiten en resultaten van de verschillende provincies op het gebied van milieu, water, landbouw en natuur als van de inspanningen van de provincie Drenthe op het gebied van het gevoerde energiebeleid.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris , voorzitter

Bijlage(n):
ab/coll.

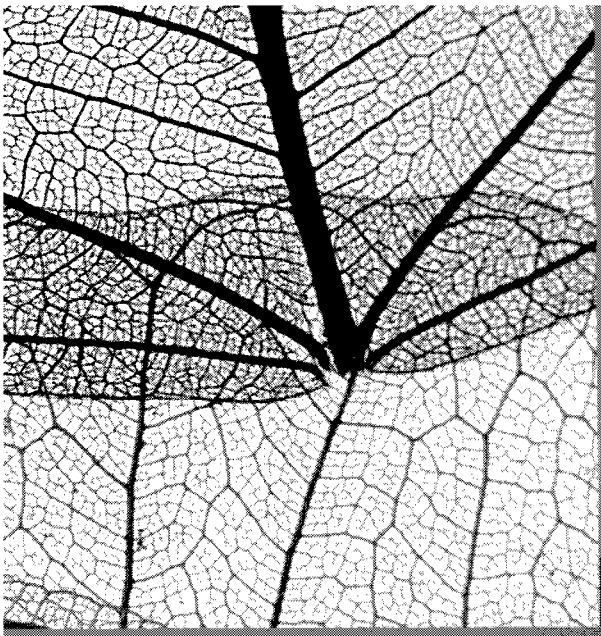

Interprovinciaal Overleg

# ipo

## Samenvatting

Interprovinciale Rapportage

2003

Milieu, Water,
Landbouw en Natuur

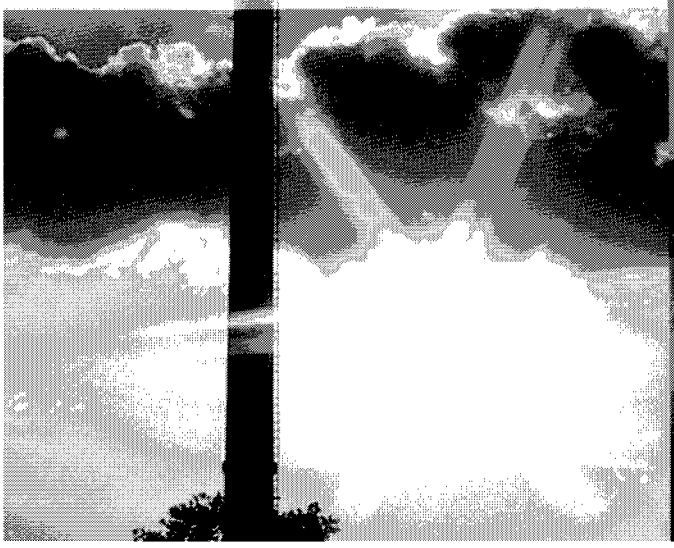

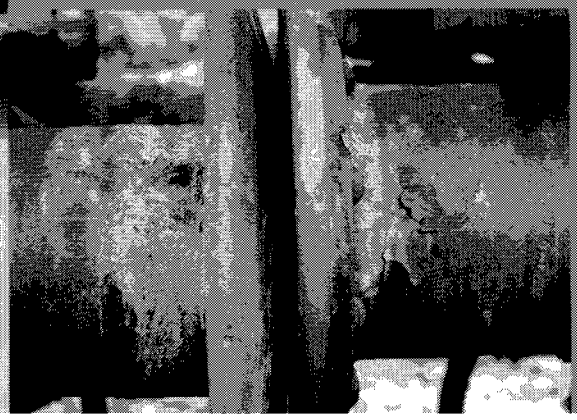

Interprovinciaal Overleg

# Samenvatting

## Interprovinciale Rapportage 2003

Milieu, Water,
Landbouw en Natuur

## Colofon


| | |
|---|---|
| uitgave | Interprovinciaal Overleg |
| tekst en redactie | Projectgroep BEM 01 met bijdragen van IPO, provincies en RIVM |
| gegevensaanlevering | IPO, provincies, RIVM, FO-Industrie, DHV, AOO, LMA, EC-LNV, K+V, KEMA, CBS, Emissieregistratie, PEM, RIZA, CIW, NVL en Alterra. |
| bronnen foto's | RIVM |
| figuren | Projectgroep |
| ontwerp en opmaak | Marjan Kramer, Studio RIVM |
| ontwerp omslag | Marjan Kramer, Studio RIVM |
| druk | drukkerij Wilco bv, te Amersfoort |
| internet | www.ipo.nl<br>www.ipo.rivm.nl |

# INHOUDSOPGAVE


5 1 Inleiding

7 2 Beleid, monitoring en evaluatie

9 3 Duurzame ontwikkeling bij provincies

11 4 Milieu en Landbouw

13 5 Milieu en Stedelijk Gebied

15 6 Milieu en Water

19 7 Milieu en Bodem

21 8 Natuur

25 9 Milieu en Energie

29 10 Milieu en Verkeer

31 11 Milieu en Afval

33 12 Milieu en Bedrijven

35 Bijlage: Organisatie

# 1 Inleiding

De IPO Monitoringsrapportage Milieu, Water, Landbouw en Natuur 2003 heeft een andere opzet gekregen dan voorgaande jaren. Alleen de samenvatting komt dit jaar in boekvorm. Het hoofdrapport met alle gegevens is op cd-rom aan de samenvatting toegevoegd en is hier op de laatste pagina aangehaakt. Tevens is een internetversie beschikbaar (www.ipo.rivm.nl).

Voor elk van de hoofdstukken van de monitoringsrapportage zijn in deze samenvatting de belangrijkste elementen beschreven. Voor de kernonderwerpen van elk hoofdstuk is daarnaast schematisch een beoordeling gepresenteerd op een goed-tot-slecht schaal. Dit is gedaan door de doelstellingen en voornemens van het beleid af te zetten tegen wat in 2002 de situatie was en door de provincies is gerealiseerd.

Met beoordelingen van belangrijke onderwerpen van een beleidsveld is het ook mogelijk om iets te zeggen over dat beleidsveld in zijn totaliteit. Op deze manier is ook in algemene zin een oordeel te geven over de vorderingen binnen de verschillende invalshoeken van het interprovinciale milieu-, water-, landbouw- en natuurbeleid. Het onderstaande schema geeft van de verschillende hoofdstukken een algemene beschouwing.

| Hoe staat het met... | -- | - | -/+ | + | ++ |
|---|---|---|---|---|---|
| Beleid, monitoring en evaluatie | | | -/+ | | |
| Duurzame ontwikkeling bij provincies | -- | | | | |
| Milieu en Landbouw | | | -/+ | | |
| Milieu en Stedelijk Gebied | | | -/+ | | |
| Milieu en Water | | - | | | |
| Bodembeheer | | | | + | |
| Natuur | | | -/+ | | |
| Milieu en Energie | | | -/+ | | |
| Milieu en Verkeer | | - | | | |
| Afval | | | | + | |
| Milieu en Bedrijven | | | -/+ | | |

# 2 Beleid, Monitoring en Evaluatie

## Commissie Alders

Provincies zijn bezig om concrete projecten op te zetten die bijdragen aan duurzame ontwikkeling dan wel het elimineren van een hardnekkig milieuprobleem.
Weliswaar hebben tot dusver alle provincies tenminste één project ingediend, de uitvoering staat daarentegen nog aan het begin.

## Beleid

De provinciale strategische plannen voor de leefomgeving zijn in toenemende mate integraal van karakter. Er waren in 2002 vier provincies met een volledig geïntegreerd Omgevingsplan: Groningen, Drenthe, Flevoland en Limburg. Onderling vertonen de provinciale plannen grote verschillen. Dit komt omdat er vooral maatwerk voor de regio geleverd wordt. Steeds meer provincies gebruiken de beleidscyclus als handvat bij het opzetten van het omgevingsbeleid. Hierdoor is er in toenemende mate aandacht voor de doorwerking van het beleid. Het is nu vervolgens de kunst om hier uitwerking aan te geven.

## Monitoring

Alle provincies publiceren periodiek toestandrapportages waarin gegevens worden gepresenteerd over de omgevingskwaliteit. Ook de provinciale prestaties worden overal bijgehouden. Het monitoren van de doorwerking van het provinciale beleid wordt nog 'slechts' door ruwweg de helft van de provincies opgepakt. Er vindt steeds meer een verschuiving plaats van 'monitoring aan de poort' (bij beleidsambtenaren) naar 'monitoring in het veld' (bij de doelgroepen).

## Evaluatie

Er zijn veel verschillen in de wijze waarop provincies omgaan met en uitvoering geven aan beleidsevaluatie. Veelal gebeurt dit ad hoc. Alleen Gelderland had in 2002 een evaluatieprogramma waarin is aangegeven welke evaluaties de komende jaren zullen worden uitgevoerd. De leerpunten uit de beleidsevaluaties worden nog onvoldoende betrokken bij de ontwikkeling van nieuw beleid. In IPO-verband bestaat sinds enkele jaren een beleidsevaluatie die gekoppeld is aan de monitoringsrapportage. De evaluatie leidt tot bestuurlijke en ambtelijke aanbevelingen. Ook hier vindt nog onvoldoende doorvertaling van de aanbevelingen in nieuw IPO-beleid plaats.

| Hoe staat het met... | -- | - | +/- | + | ++ |
|---|---|---|---|---|---|
| Commissie Alders | | | +/- | | |
| Beleid | | | +/- | | |
| Monitoring | | | +/- | | |
| Evaluatie | | - | | | |

# 3 Duurzame ontwikkeling bij provincies

## Invoering provinciaal bedrijfsinterne milieuzorgsysteem

De rijksoverheid hecht veel waarde aan milieuzorgsystemen volgens ISO 14001 bij overheden, waaronder dus ook de provincies.
Wat betreft de prestaties van de provincies in 2002 met betrekking tot de totstandkoming van een bedrijfsintern milieuzorgsysteem (BIM) komt een niet erg rooskleurig beeld naar voren: slechts drie provincies hebben te kennen gegeven (deels) een BIM in werking te hebben in hun organisaties. Eén provincie heeft een BIM in offertestadium.

## Duurzaam inkoopbeleid provincies

Overheden spelen een cruciale rol bij het stimuleren van duurzame ontwikkeling. Vanaf 1999 loopt een IPO-project waar de provincies de intenties in een convenant hebben uitgesproken om duurzaam inkopen te bevorderen. Slechts zeven provincies hebben aangegeven volgens dit convenant aankopen te verrichtten.
De bereidheid van de overige provincies met betrekking tot duurzaam inkopen kan door gebrek aan informatie niet worden ingeschat.

## Duurzame energie bij provincies

De aandacht voor duurzame energie is volop in de belangstelling bij de provincies. Met name wat betreft energiebesparing ondernemen veel provincies activiteiten. Hierin vormt ook het vervoersmanagement een belangrijk element.
Veel provincies hebben aangegeven dat ze in 2002 activiteiten hebben ondernomen om het energiegebruik door de provinciale organisatie terug te dringen. Utrecht geeft concreet aan dat ze het stroomverbruik in 2002 voor het provinciehuis hebben weten terug te brengen met 15% ten opzichte van 1999.

| Hoe staat het met... | -- | - | +/- | + | ++ |
|---|---|---|---|---|---|
| Invoering van bedrijfsinterne milieuzorgsysteem | -- | | | | |
| Duurzaam inkoopbeleid provincies | -- | | | | |
| Duurzame energie bij provincies | | | +/- | | |

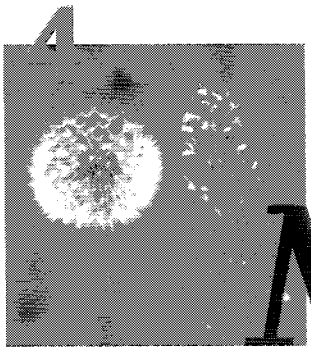

# 4 Milieu en Landbouw

## Grondwateronttrekkingen

Slechts vier provincies kunnen gegevens voor 2002 presenteren over de hoeveelheid onttrokken grondwater door de landbouwsector. Drenthe is koploper met 2 miljoen kuub, daarna volgen Flevoland en Zeeland met respectievelijk 1,3 en 0,09 miljoen kuub.
In Fryslân vindt geen grondwateronttrekking door de landbouw plaats. Zeeland heeft de meeste grip op de grondwateronttrekkingen door de landbouw doordat zowel gegevens als kwantitatieve doelstellingen beschikbaar zijn.
Vier provincies hebben in 2002 één of meerdere projecten uitgevoerd of gerealiseerd. Dit waren Gelderland, Flevoland, Limburg en Noord-Brabant. Het betrof hier veelal stimuleringsprojecten.
Tweederde van het aantal provincies geeft aan dat andere overheden en/ of doelgroepen betrokken zijn bij het beleid op het gebied van grondwateronttrekkingen in de landbouw. Genoemd worden vooral drinkwaterbedrijven, waterschappen, standsorganisaties en terreinbeherende instanties.

## Gewasbeschermingsmiddelen

De emissies van gewasbeschermingsmiddelen namen in de periode vanaf 1985 tot 2000 fors af (ongeveer 70%). Het blijft lastig om verbruikscijfers per provincie te verkrijgen. Uit cijfers van 1999 blijkt dat Noord Holland, Flevoland en Zeeland de provincies zijn met het hoogste verbruik. Utrecht, Fryslân en Overijssel scoren daarin laag. Er zijn slechts enkele provincies die kwantitatieve doelstellingen voor het gewasbeschermingsmiddelengebruik hebben geformuleerd (Noord-Brabant, Utrecht, Overijssel (deels)).
Veel provincies voeren actief beleid om het verbruik van gewasbeschermingsmiddelen terug te dringen. In 2002 waren veel projecten gepland en vrijwel allen zijn ook uitgevoerd en gerealiseerd.
Bij vijf provincies was er in 2002 sprake van doorwerking. Dit betrof veelal de waterschappen en de standsorganisaties die bij provinciale projecten werden betrokken.

## Ammoniak

De ammoniakemissie is landelijk afgenomen van circa 232 miljoen kilogram in 1990 tot circa 148 miljoen kilogram in 2001. Naar verwachting wordt voor ammoniak het EU-plafond voor 2010 van 128 miljoen kilogram met het vastgestelde beleid wel gehaald.
De NMP-4 doelstelling is scherper geformuleerd (maximaal 100 miljoen kilogram).
Extra aanvullende maatregelen zijn noodzakelijk om deze doelstelling te halen.
Voor 2002 zijn geen ammoniakemissiecijfers beschikbaar uitgesplitst over de provincies. Alleen Drenthe, Gelderland en Noord-Brabant hebben hier doelstellingen voor geformuleerd. Vrijwel geen provincie heeft in 2002 projecten uitgevoerd of acties ondernomen met betrekking tot de ammoniakreductie. Via de reconstructiegebieden wordt een reductie van ammoniak bereikt, dit is echter een rijksproject waaraan de provincies meewerken.

De ammoniakreductie wordt bereikt door groene stallen te bouwen en het realiseren van nieuwe stallen volgens de best bestaande technieken. Een overzicht hiervan is echter niet te verkrijgen.

| Hoe staat het met... | -- | - | -/+ | + | ++ |
|---|---|---|---|---|---|
| Grondwateronttrekkingen | | - | | | |
| Gewasbeschermingsmiddelen | | | | + | |
| Ammoniak | | | -/+ | | |

# 5 Milieu en Stedelijk gebied

## Beleidsontwikkeling milieu en economie

In 1997 heeft de regering de eerste nota Milieu en Economie aangeboden aan de Tweede Kamer. De hoofddoelstelling van deze nota is om een ontkoppeling te realiseren tussen economische groei en de milieudruk. Vrijwel alle provincies hebben in 2002 deze hoofddoelstelling uitgewerkt in het beleid. De uitwerking vertoont wel verschillende benaderingswijzen die hebben geleid tot vrij aanzienlijke onderlinge verschillen. Er zijn derhalve in 2002 een grote verscheidenheid aan projecten en acties bij de verschillende provincies opgestart. De voortgang is bemoedigend: veel projecten zijn al gerealiseerd, anderen zijn nog in de uitvoeringsfase.

## Duurzame bedrijventerreinen

Provincies hanteren verschillende definities en criteria voor het begrip duurzame bedrijventerreinen. Toch bestaat over de inhoud overeenstemming: een integrale aanpak, noodzakelijk om conflicterende doelstellingen met elkaar in evenwicht te brengen. Driekwart van de provincies hebben aangegeven duurzame bedrijventerreinen in voorbereiding te hebben. Het is voor provincies niet mogelijk gebleken aan te geven wat hiervan in 2002 is gerealiseerd. Ook kan niet worden aangegeven of er voorschriften voor duurzame bedrijventerreinen zijn opgenomen in actuele bestemmingsplannen. Het is (nog) niet mogelijk om het milieurendement aan te geven van duurzame bedrijventerreinen.

## Geluidsbeleid

Het geluidsbeleid staat volop in de belangstelling. Hoewel de sanering van de grootste knelpunten op het gebied van geluid (industrie, rail, weg) voortvarend wordt opgepakt, dient er nog veel werk te worden verricht. In het kader van de modernisering instrumentarium geluidsbeleid (MIG) wordt de Wet geluidhinder aangepast.
Het provinciaal geluidsbeleid is deels geformuleerd in meer algemene documenten, zoals een provinciaal Omgevingsplan, en maakt verder, al of niet in de vorm van beleidsregels, deel uit van een Provinciale milieuverordening, van vastliggend vergunningenbeleid en/of beleid ten aanzien van hogere grenswaarden. In een enkel geval is geluidsbeleid vastgelegd in een meer specifieke beleidsnota. Bij eenderde van de provincies zijn projecten en acties dan wel in voorbereiding, opgestart of afgerond. De anderen hebben geen acties in voorbereiding of zijn daarmee gestaakt omdat het wetsontwerp MIG door het Ministerie van VROM is ingetrokken.

| Hoe staat het met... | -- | - | +/- | + | ++ |
|---|---|---|---|---|---|
| Beleidsontwikkeling milieu en economie | | | | + | |
| Duurzame bedrijventerreinen | | | +/- | | |
| Geluidsbeleid | | | +/- | | |

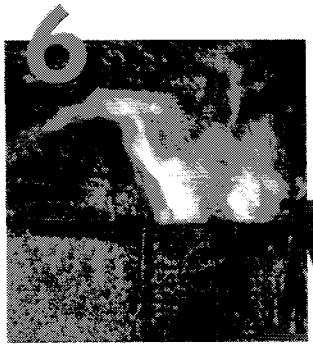

# 6 Milieu en Water

## Regionale waterberging

Als het gaat om het aanwijzen van ruimte voor waterberging hebben de meeste provincies net (of nog net niet) het stadium afgesloten van het opstellen van ambities en procedures, en het aanwijzen van zoekgebieden voor waterberging. De gevolgde methodes en hoeveelheden verschillen onderling aanzienlijk. De provincies die daadwerkelijk al ruimte voor waterberging hebben aangewezen in een bestemmingsplan, hebben dit voor (veel) minder dan 10% van het geambieerde aantal hectares gedaan. Gezien de lange looptijd van de plannen voor waterberging en de experimentele fase waarin het beleid zich vooralsnog bevindt, is het te vroeg om te spreken van voor- of achterliggen op schema.

## Waterconservering

De provincies die waterconservering in de landbouw invullen, doen dit allen op een verschillende wijze. De cijfers zijn daarom moeilijk te vergelijken. In de drie provincies waar een specifieke opgelegde peilverhoging in een specifiek omschreven landbouwgebied wordt nagestreefd (Gelderland, Utrecht, Limburg), komt deze peilverhoging zeer traag op gang. Zeeland is een positieve uitzondering.

## Verdrogingsbestrijding

De verdrogingsbestrijding was in 2000 volop in de uitvoeringsfase. Op 53% van het areaal aan verdroogde gebieden was actie ondernomen. Ruim 15.000 hectare (ofwel 3%) van het areaal was in 2000 hydrologisch geheel hersteld, en 30% was 'gedeeltelijk hersteld'. Eind 2002 ontbraken gegevens om een uitspraak te doen over de voortgang van verdrogingsbestrijding in 2001 en 2002. Dat is op zich al een zorgelijk gegeven. De gegevens die er zijn, zoals het Alterra-rapport 'Blauw voor groen, nog veel te doen' en de cijfers uit de Uitvoeringscontracten Rijk-Provincies, suggereren dat de uitvoering van de verdrogingsbestrijding in 2001 en 2002 stagneerde.

## GGOR

De doelstelling uit de vierde Nota waterhuishouding dat de provincies uiterlijk in 2002 een Gewenst Grond- en Oppervlaktewater Regime (GGOR) vaststellen, is niet gehaald. Het meest vergevorderd zijn Limburg en Brabant. Recent is afgesproken dat de GGOR's in 2010 moeten zijn vastgesteld. De meeste provincies zijn begonnen met het opstellen van het GGOR. Tweederde van de provincies wil dat de GGOR voor 2010 voor hun gehele grondgebied is vastgesteld. GGOR wordt voornamelijk gezien als een integraal instrument.

## Beekherstel

De meeste provincies zijn vanaf 2000 bezig met het herstel van kilometers watergang. Enkele anderen zijn al vanaf begin jaren '90 bezig. In die jaren zijn meestal enkele tientallen kilometers watergang hersteld.
De voortgang van het ecologisch herstel van watergangen varieert bij de verschillende provincies. Zeeland en Limburg liggen voor op de eigen doelstelling; de overige provincies liggen op schema of lopen hierop iets achter.

## Verontreinigde waterbodems

De sanering van de waterbodems verkeert nog in een beginfase. Gezien het feit dat eind 2002 nog slechts 5% was gesaneerd, is het zeer de vraag of het tussendoel, een saneringspercentage van 20% van de ernstig vervuilde waterbodems in 2005, wordt gehaald.
Van de provincies die achter lopen zegt 80% dat zij nog geen lange termijnplanning hebben opgesteld.

## Diffuse bronnen

Van diffuse bronnen spreekt men wanneer de verontreiniging niet van een punt afkomstig is, maar van diverse, verspreide oorzaken. Het aandeel van diffuse bronnen is in absolute zin gelijk gebleven, terwijl puntlozingen afnamen. Aanpak van diffuse bronnen verloopt over een groot aantal verschillende deelterreinen. Fryslân en Brabant hebben beleid dat het verst is gevorderd (hier is ook een hoger budget beschikbaar), Groningen en Flevoland blijven achter.

## Riooloverstorten

De eisen waaraan het gemeentelijk rioleringsstelsel moeten voldoen zijn beschreven in de Basisinspanning Riolering. In 2005 moeten alle Nederlandse gemeenten aan deze verplichting voldoen. Eind 2002 was alleen Fryslân aardig op weg dit doel te bereiken. De meeste provincies geven aan dat zij waarschijnlijk deze doelstelling niet gaan halen. De inschatting is dat in 2005 driekwart van de gemeenten aan de vastgestelde eisen zal voldoen.

## Stedelijke waterplannen

In de 4e Nota Waterhuishouding wordt gesteld dat alle gemeenten binnen drie jaar stedelijke waterplannen opstellen. Er waren eind 2002 vier provincies waar het percentage gemeenten met een stedelijke waterplan tussen de 10 en 20 lag. Bij de andere provincies was dit lager dan 10%.
In de stedelijke waterplannen zijn doelen opgenomen voor de afkoppeling van verhard oppervlak van de riolering. De meeste provincies hebben deze overgenomen. De doelstelling van 60% afkoppeling van de neerslagafvoer in stedelijke uitbreidingsplannen wordt gehaald. In bestaand stedelijk gebied is het afkoppelen technisch moeilijker te realiseren. De bereikte 5% afkoppeling blijft vooralsnog achter bij de doelstelling van 20%. De meeste provincies hebben subsidiegelden voor gemeenten gereserveerd, gemiddeld 60 duizend euro. Er was in 2002 sprake van onderbesteding van deze gelden.

## Watertoets

De Watertoets is opgezet als een instrument om in een vroegtijdig stadium water op te nemen in ruimtelijke plannen. De Watertoets blijkt inmiddels ruime bekendheid te genieten. Met ingang van 2001 is de Watertoets verplicht en alle provincies gebruikten eind 2002 dan ook de Watertoets.
De huidige toepassing beperkt zich echter nog te vaak tot elementen van het proces in plaats van het proces als samenhangend geheel. Vooral het informeren, prioriteren en afspraken maken bij de start van de planvorming worden weinig benut. De advisering is nog te weinig op maat toegesneden. Locatiekeuzen blijven buiten beeld. Ook is van strikte toetsing en beoordeling nog weinig sprake.

| Hoe staat het met... | -- | - | ?/+ | + | ++ |
|---|---|---|---|---|---|
| Regionale waterberging | | | ? | | |
| Waterconservering | | - | | | |
| Verdrogingsbestrijding | | | ? | | |
| GGOR | | - | | | |
| Beekherstel | | | ? | | |
| Verontreinigde waterbodems | | - | | | |
| Diffuse bronnen | | | ? | | |
| Riooloverstorten | -- | | | | |
| Stedelijke waterplannen | | | ? | | |
| Watertoets | | | ? | | |

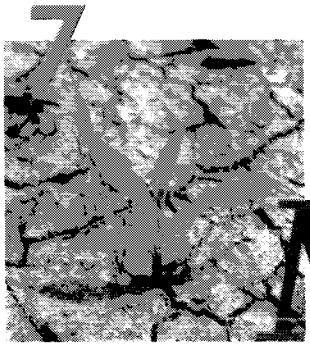

# 7 Milieu en Bodem

## Ontgrondingen

Negen provincies hebben voor de periode 1998-2008 taakstellingen opgenomen voor de winning van beton- en metselzand. Ten aanzien van ophoogzand zijn geen taakstellingen geformuleerd. De voorlopige cijfers geven aan dat in de periode 1998-2002 bijna 75 miljoen ton beton- en metselzand is gewonnen en 87 miljoen ton ophoogzand. Voor de winningen beschikt een aantal provincies over bouwgrondstoffenplannen. Hierin staat beleid geformuleerd dat er op gericht is om zoveel mogelijk secundaire grondstoffen toe te passen in plaats van winning van primaire grondstoffen. Er zijn onvoldoende gegevens bekend om betrouwbare uitspraken te doen over reductie van primaire bouwstoffen door toepassing van secundaire bouwstoffen.
Bij drie provincies zijn convenanten of samenwerkingsovereenkomsten afgesloten.

## Bodembeheer

Ten aanzien van het bodembeheer komt het proces van het opzetten van bodeminformatiesystemen, bodemkwaliteitskaarten en bodembeheersplannen bij gemeenten goed op gang. In 2005 moet het landsdekkend beeld van de bodemkwaliteit gereed zijn. Hiermee faciliteren de provincies maatschappelijke processen en wordt stagnatie van ontwikkelingen door bodemvervuiling voorkomen.

## Saneringen

In 2002 hebben de provincies bij ruim 60 hectare aan bodemsaneringsprojecten begeleiding gegeven, waarbij 1,9 miljoen kuub grondwater is gesaneerd. Het aantal bodemsaneringen in het kader van de bedrijvenregeling stijgt en de provincies ondernemen steeds meer activiteiten om de bodemsanering op bedrijventerreinen op te pakken.

## Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing

De invloed van het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing is in de bodemsanering steeds meer merkbaar. Door 62 programmagemeenten werden meerjarenprogramma's opgesteld en door 76 projectgemeenten werden projecten ingediend.

## Thematische bodemmeetnetten

De thematische bodemmeetnetten leveren een adequaat inzicht in de verontreinigingen door diffuse bronnen in het landelijk gebied. De meetnetten zijn bij een aantal provincies gebiedsdekkend uitgevoerd, terwijl bij een ander deel van de provincies, ook afhankelijk per thema, in kwetsbare gebieden de bodemkwaliteit wordt gemeten. De meetnetten bodem- en grondwaterkwaliteit vervullen in het kader van het landsdekkend beeld een

belangrijke bijdrage bij het vaststellen van de bodemkwaliteit bij de diffuse verontreinigingen in landelijke gebieden. De meetnetten zijn nu en in de toekomst van essentieel belang om te voldoen aan de informatie over gebieden volgens Europese eisen. Een actueel voorbeeld is de Kaderrichtlijn Water.

| Hoe staat het met... | -- | - | -/+ | + | ++ |
|---|---|---|---|---|---|
| Ontgrondingen | | | -/+ | | |
| Bodembeheer | | | | + | |
| Saneringen | | | | + | |
| Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing | | | | + | |
| Thematische bodemmeetnetten | | | | + | |

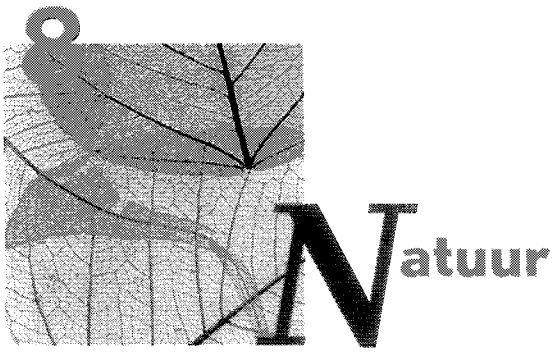


## Begrenzingen ecologische hoofdstructuur

Kern van het denken over en het realiseren van natuur en natuurbeleid in Nederland is de ecologische hoofdstructuur (EHS). De EHS dient in 2018 te zijn gerealiseerd, de uiteindelijk beoogde omvang is ongeveer 750.000 hectare. Van de 489.900 hectare door de provincies te begrenzen hectares is eind 2002 429.500 hectare daadwerkelijk begrensd. Dit betekent dat 89% van de totale provinciale taakstelling is gerealiseerd. Er zijn echter grote verschillen tussen de provincies te constateren. Groningen, Gelderland en Noord-Holland hebben driekwart of minder van de eigen doelstelling (te begrenzen oppervlakte in 2005) gehaald; Zeeland en Noord-Brabant hebben de eigen doelstelling al bereikt.

## Ecologische structuur grondverwerving

Het grootste knelpunt voor de grondverwerving ten behoeve van de ecologische hoofdstructuur is de in de tweede helft van 2002 ingestelde aankoopstop. Tien provincies geven aan doelstellingen te hanteren voor de verwerving van grond ten behoeve van de ecologische hoofdstructuur. De provincies die een doelstelling hanteren hebben een gezamenlijke taakstelling voor grondverwerving van 129.700 hectare. Eind 2002 is hiervan 52% daadwerkelijk verworven. Hierbij moet worden aangetekend dat het werkelijke percentage aanzienlijk hoger ligt, aangezien een aantal gegevens ontbreken.

## Gebiedsplannen en natuurdoeltypen

In het Programma Beheer, ingevoerd in 2000, zijn doelstellingen opgenomen. Om in aanmerking te komen voor subsidiegelden die hiermee annex zijn, moeten provincies gebiedsplannen en natuurdoeltypenkaarten realiseren.
Alle provincies hebben doelstellingen geformuleerd op het gebied van gebiedsplannen en natuurdoeltypen. De provinciale gebiedsplannen zijn vrijwel gerealiseerd. De helft van de provincies beschikt over een vastgestelde natuurdoeltypenkaart, bij de andere provincies is deze nog in ontwikkeling.

## Ecologische structuur inrichting

Een groot aantal provincies heeft doelstellingen geformuleerd op het gebied van de inrichting van de ecologische hoofdstructuur. Opmerkelijk hierbij is dat deze doelstellingen vooral zijn gegeven in beleidsmatige omschrijvingen, vrijwel zonder uitzondering gericht op de realisatie van de EHS in 2018.
In veel gevallen wordt verwezen naar de desbetreffende provinciale beleidskaders.
Geen enkele provincie geeft kwantitatieve en/of kwalitatieve doelstellingen.
Veel informatie die specifiek betrekking heeft op het vastleggen, inrichten en overdragen van de EHS, is niet of niet voldoende beschikbaar.

## Compensatiebeleid

In een aantal specifieke gebieden mag geen netto verlies in areaal en kwaliteit van natuurwaarden optreden. Ingrepen die in deze gebieden plaatsvinden, veelal infrastructurele werken, dienen te worden gecompenseerd. Opvallend is dat een vrij groot aantal provincies aangeeft projecten te kennen die leiden tot aantasting van de ecologische hoofdstructuur. Tweederde van het aantal provincies heeft concreet compensatiebeleid vastgesteld. Het is nog niet mogelijk concrete gegevens op te nemen met betrekking tot de omvang en de aard van de te treffen compenserende maatregelen.

## Ecologische verbindingen

Het verbeteren van de verbindingen tussen natuurgebieden is van groot belang voor de uitwisseling van en tussen verschillende populaties en het verminderingen van de uitsterfkans. Alle provincies hebben doelstellingen geformuleerd op het gebied van ecologische verbindingen. Hoewel de begrenzing redelijk vlot verloopt komt de realisatie maar moeizaam van de grond.

## Strategische groenprojecten

Het Rijk heeft een aantal natuurontwikkelingsprojecten en grote groengebieden aangewezen als strategische groenprojecten, omdat deze van strategisch belang zijn voor de realisatie van het rijksbeleid. De voortgang van de strategische groenprojecten ligt redelijk op schema. Op eenderde van de realiseringstermijn is circa 40% van de verwervingstaakstelling ingevuld.

## Natuurontwikkeling

Natuurontwikkeling richt zich op de natuurgebieden buiten de ecologische hoofdstructuur. Driekwart van de provincies geeft aan doelstellingen te hebben geformuleerd op het gebied van natuurontwikkeling. Over het al dan niet op koers liggen van de provinciale natuurontwikkeling kan, op basis van de beschikbare informatie, geen uitspraak worden gedaan. Vermelde succesfactoren voor natuurontwikkeling zijn: snelle grondverwerving, goede voorlichting, communicatie en voldoende financiële middelen.

## Beleid voor de groene ruimte

Met de totstandkoming van de Nota Ruimte ontstaat een nieuw landelijk beleidskader voor de groene ruimte. Min of meer hierop vooruitlopend zijn reeds een aantal voorzieningen getroffen. Eén daarvan is de Kwaliteitsimpuls Landschap, die bestaat uit de aanleg van nieuwe en het herstel en onderhoud van bestaande kenmerkende landschapselementen. Daarnaast is in het najaar van 2002 de subsidieregeling voor het opstellen van Landschapsontwikkelingsplannen opengesteld. Beide regelingen staan aldus nog in de kinderschoenen.

## Onderzoek en evaluatie

Vlakdekkend onderzoek van flora en fauna richt zich op het in beeld brengen van zeldzame soorten of anderszins waardevolle natuur. Het grootste deel van de provincies geeft aan in 2002 zowel vlakdekkend als monitoringsonderzoek naar flora en fauna uitgevoerd te hebben. Het resterende deel heeft geen vlakdekkend, maar wel monitoringsonderzoek

uitgevoerd. Vanaf 1999 verzorgen de provincies de uitvoering van het Landelijk Meetnet Flora-, Milieu- en Natuurkwaliteit van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM). Slechts een klein aantal provincies geeft expliciet aan monitoringsactiviteiten uit te voeren in het kader van het NEM, anderen geven dit niet aan of melden dat deze informatie niet beschikbaar is.

| Hoe staat het met... | -- | - | -/+ | + | ++ |
|---|---|---|---|---|---|
| Begrenzingen ecologische hoofdstructuur | | | | + | |
| Ecologische structuur grondverwerving | | - | | | |
| Gebiedsplannen en natuurdoeltypen | | | | + | |
| Ecologische structuur inrichting | | - | | | |
| Compensatiebeleid | | | -/+ | | |
| Ecologische verbindingen | | - | | | |
| Strategische groenprojecten | | | | + | |
| Natuurontwikkeling | | | -/+ | | |
| Beleid voor de groene ruimte | | | -/+ | | |
| Onderzoek en evaluatie | | | -/+ | | |

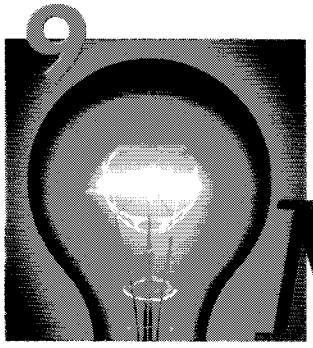

# Milieu en Energie

## Windenergie

Rijk, provincies en gemeenten voeren de Bestuursovereenkomst Landelijke Ontwikkeling Windenergie uit, ook wel BLOW genoemd. Daarin is voor elke provincie een minimum taakstelling opgenomen ten aanzien van het te realiseren opgesteld windvermogen in 2010. In totaal dient dan voor 1.500 MW aan windvermogen op land te zijn opgesteld. Eind 2002 stond de teller op bijna 700 MW, waarbij Flevoland de taakstelling inmiddels al heeft gehaald. Alle provincies zijn in enigerlei vorm in overleg getreden met doelgroepen (gemeenten, energiebedrijven) om eigen of gezamenlijke doelen voor de toepassing van windenergie te bereiken. Er lopen bij verschillende provincies nog een aantal (langdurige) planprocedures voor het opzetten van windenergieparken, wanneer dit goed verloopt is de inschatting dat de BLOW-taakstelling gehaald gaat worden.

## Zonne-energie

Zonne-energie wordt voornamelijk kleinschalig toegepast door toepassing van zonneboilers bij particuliere woningen, dan wel door rechtstreekse levering van stroom van zonnepanelen aan het elektriciteitsnet. De provincies hebben geen cijfermatige doelstellingen geformuleerd ten aanzien van een te bereiken opgesteld fotovoltaïsch vermogen. Provinciale initiatieven liggen vooral op het vlak van initiëren en stimuleren van acties op het gebied van zonne-energie.
De provinciale inzet met betrekking tot de toepassing van duurzame energie bestaat voor wat betreft zonne-energie vooral uit voorlichtings- en stimuleringsactiviteiten. Het ondersteuningsbeleid van provincies heeft geleid tot een grotere betrokkenheid van gemeenten en marktpartijen bij de realisering van zonne-energieprojecten. Mede als gevolg van provinciaal stimuleringsbeleid is het opgesteld oppervlak aan zonnecollectoren in Nederland vanaf 1995 tot 2001 gegroeid van ongeveer 100.000 $m^2$ tot 190.000 $m^2$.

## Bio-energie

De kwantitatief belangrijkste vorm van duurzame energie in Nederland is bio-energie. Bio-energie wordt opgewekt uit verbranding van organische componenten van afval, biomassa, en vergisting van biomassa. Steeds meer energiecentrales worden geschikt gemaakt voor de bijstook van biomassa. De elektriciteitsproductiesector en de Rijksoverheid hebben in het zogenoemde Kolenconvenant 2002 afspraken gemaakt over bijstook van biomassa in kolencentrales. In de eerste budgetperiode van het Kyoto Protocol (2008-2012) zal een situatie moeten worden bereikt waarbij de biomassa-inzet op jaarbasis moet corresponderen met 475MWe vermogen.
Er liepen in 2002 bij de provincies tal van initiatieven om het gebruik van biomassa voor energieopwekking te bevorderen. Het Ministerie van Economische Zaken werkt aan een Actieplan Biomassa waarin ook de provincies participeren.

## Warmte- en koudeopslag

Opslag van omgevingswarmte of warmte van afvalwater in de bodem, en gebruik daarvan voor klimaatregeling in gebouwen wordt in de utiliteitsbouw al veelvuldig toegepast, mede omdat de techniek goed is ontwikkeld. In andere sectoren als bijvoorbeeld de glastuinbouw is dit zeer gering.
De provincies hebben in het algemeen geen specifieke doelstellingen geformuleerd voor warmte- en koudeopslag. Het opgesteld vermogen voor warmte- en koudeopslag lag in 2001 op ruim 290 MW en neemt nog steeds toe. In het kader van de provinciale vergunningverlening op basis van de Grondwaterwet hebben in 2002 verschillende provincies vergunningen afgegeven voor gebruik van warmte- en koudeopslag.

## Energiebesparing in de land- en tuinbouw

In de ontwikkeling naar een meer duurzame landbouw is voor wat betreft het thema milieu en energie vooral winst te boeken in de glastuinbouw, bloembollenteelt en paddestoelensector. Met deze sectoren zijn ook Meerjarenafspraken energiebesparing gemaakt. Een drietal provincies heeft afspraken die hier in genoemd zijn doorvertaald naar doelstellingen voor de eigen provincie. Zeven provincies hebben in 2002 activiteiten ontplooid op het gebied van energiebesparing in de land- en tuinbouw. Met name in het kader van provinciaal gebiedenbeleid wordt duurzame landbouw door provincies gestimuleerd en ondersteund.

## Energiebesparing bij verkeer en vervoer

In relatie tot de energieproblematiek is vooral het beleid dat zich richt op het terugdringen van vermijdbare mobiliteit en bevordering van openbaar vervoer van belang. Alle provincies hebben hier ook doelstellingen voor geformuleerd. Afgeleid van de mobiliteitsdoelen wordt een geringer energieverbruik bevorderd. Aangezien er ook in 2002 nog steeds sprake was van toenemende (auto)mobiliteit, zal daarom ook geen vermindering van het gebruik van fossiele brandstoffen hebben plaatsgevonden. Verschillende provincies hebben acties ondernomen om het energiegebruik in de verkeers- en vervoerssector terug te dringen, maar resultaten vallen niet te kwantificeren.

## Energiebesparing in de bouw

Binnen dit aandachtsveld gaat het om vermindering van het gebruik van niet duurzame energie in gebouwen, zowel bij nieuwbouw en verbouw, als in bestaande gebouwen.
De feitelijke realisatie van energiebesparingen in de bouw zal moeten komen van gemeenten en marktpartijen. Enkele provincies hebben concrete reductiedoelstellingen geformuleerd met betrekking tot energiebesparing in de bouw. Het feitelijke energiegebruik valt niet te kwantificeren.
Er lopen bij veel provincies activiteiten om energiebesparing in de bouw te bevorderen. Verschillende provincies organiseren workshops en dragen bij aan regionale energiebureaus.

| Hoe staat het met... | -- | - | -/+ | + | ++ |
|---|---|---|---|---|---|
| Windenergie | | | | + | |
| Zonne-energie | | | | + | |
| Bio-energie | | | -/+ | | |
| Warmte- en koudeopslag | | | -/+ | | |
| Energiebesparing in de land- en tuinbouw | | | -/+ | | |
| Energiebesparing bij verkeer en vervoer | | - | | | |
| Energiebesparing in de bouw | | | -/+ | | |

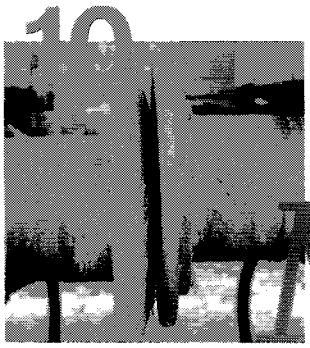

# 10 Milieu en Verkeer

## Wegverkeer

Het aantal kilometers op de wegen neemt nog steeds toe, dat geldt ook voor de provinciale wegen. Auto's worden steeds zuiniger en schoner. Dat leidt voor bijna alle emissies tot een flinke afname. Alleen de emissie van het broeikasgas kooldioxide blijft stijgen hoewel er wel een afvlakking is door de stagnerende economie. Veel provincies zijn actief om de automobiliteit terug te dringen door het openbaar vervoer, het fietsgebruik en het carpoolen te stimuleren. De voortgang van deze projecten is vaak onduidelijk. Het effect komt niet tot uitdrukking in een veranderende vervoermiddelenkeuze. Het is wel aannemelijk dat de groei van het autogebruik er enigszins door is beperkt. Wat betreft de doorwerking geven enkele provincies voorbeelden van bijdragen van maatschappelijke doelgroepen of andere overheden aan de beleidsuitvoering.

## Geluid- en stankhinder

Op rijkswegen wordt met voortvarendheid gewerkt aan de bestrijding van geluidsoverlast door aanleg van geluidswallen, -schermen en zoab. Ondanks het feit dat veel provinciale wegen door of langs woongebieden lopen doen de provincies in het algemeen weinig aan de bestrijding van geluidsoverlast. Alleen bij reconstructies en wegonderhoud wordt sporadisch aandacht besteed aan het aspect geluid. Het geluidsprobleem van het verkeer verschuift daardoor meer en meer van rijks- naar provinciale wegen. Het RIVM heeft berekend dat 70% van de woningen in Nederland een geluidbelasting van meer dan de voorkeurswaarde van 50 d(B)A ondervindt. Een kwart van de stiltegebieden in Nederland heeft een geluidbelasting die hoger is dan de norm.
Wat betreft de stankhinder door het verkeer voert geen van de provincies acties of projecten uit. Er bestaat sowieso bij provincies weinig inzicht in de mate van stankhinder door het wegverkeer.

## Modalsplit goederenvervoer

Het grootste deel van het goederenvervoer gaat in Nederland over de weg. Vrijwel alle provincies hebben doelstellingen geformuleerd om het wegvervoer terug te dringen ten voordele van een van de andere vervoersmodaliteiten; water, rail en leiding. De helft van de provincies voert projecten uit om de gestelde doelen te realiseren. Er zijn geen provinciale tijdreeksen van de modalsplit, de verdeling van het goederenvervoer over de verschillende modaliteiten. Hierdoor valt niet aan te geven in hoeverre de inspanningen van de provincies leiden tot het bereiken van de gestelde doelen. Enkele provincies geven voorbeelden van doorwerking van het provinciale beleid naar maatschappelijke doelgroepen en andere overheden.

## Veiligheid goederenvervoer

Naast de algemene wettelijke normen voor individueel en groepsrisico heeft geen van de provincies concrete doelstellingen geformuleerd voor de veiligheid van het goederenvervoer. Wel geven enkele provincies aan bezig te zijn hiervoor beleid te ontwikkelen. Een aantal provincies is bezig met het verbeteren van het inzicht in de risico's van het vervoer van gevaarlijke stoffen. Sommige provincies hebben hun risico inventarisaties via internet toegankelijk gemaakt. Overigens hebben nog niet alle provincies een actueel overzicht van de risicoknelpunten beschikbaar. Wat betreft de doorwerking noemen enkele provincies de bijdragen van met name andere overheden aan de risico-inventarisaties.

## Verkeer en natuur

Zeven provincies hebben doelstellingen geformuleerd voor het terugdringen van het aantal ecologische knelpunten. De meeste provincies zijn echter nog bezig deze in kaart te brengen. De beschikbare gegevens zijn nog niet betrouwbaar en actueel. Dit maakt het moeilijk om een algemeen beeld te krijgen en om de vorderingen in het aanpakken van de ecologische knelpunten te volgen. Vrijwel alle provincies zijn bezig om de knelpunten aan te passen. Hierbij moet bijvoorbeeld gedacht worden aan het aanleggen van faunatunnels en -viaducten, aanpassingen van bruggen en aanleg van ecoduikers. Er wordt slechts in enkele gevallen een bijdrage geleverd door maatschappelijke doelgroepen of door andere overheden. Wat betreft de doorwerking noemen enkele provincies bijdragen van natuur en milieuorganisaties en van andere overheden.

| Hoe staat het met... | -- | - | +/- | + | ++ |
|---|---|---|---|---|---|
| Wegverkeer | | | +/- | | |
| Geluid- en stankhinder | -- | | | | |
| Modalsplit goederenvervoer | | | +/- | | |
| Veiligheid goederenvervoer | | | +/- | | |
| Verkeer en natuur | | | +/- | | |

# 11 Milieu en Afval

## Met preventie naar duurzaam ondernemen

De hoofddoelstelling van dit programma is het verminderen van de milieubelasting door bedrijfsmatige activiteiten, waarmee een bijdrage wordt geleverd aan de ontkoppeling van milieudruk en economische groei. Alle provincies hebben de doelstellingen uit het landelijke programma verankerd in een provinciaal beleidsstuk of in een conceptversie. In deze beleidsstukken hebben de provincies eigen doelstellingen opgenomen.
Het aantal provinciale projecten in het kader van het programma duurzaam ondernemen is in totaal 108 voorgenomen projecten. Bij uitvoering van het programma liggen de meeste provincies goed op schema, 87 projecten zijn afgerond. In totaal hebben de provincies bijna 1.500 bedrijven bereikt met projecten in het kader van duurzaam ondernemen. Vrijwel alle provincies hadden in 2002 voornemens gepresenteerd en ook uitgevoerd om andere overheden te betrekken bij het programma 'Met preventie naar duurzaam ondernemen'. Zeer uiteenlopende activiteiten zijn in dit kader genoemd.

## Huishoudelijk afval

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de inzameling van huishoudelijk afval.
Provincies stimuleren gemeenten huishoudelijk afval zoveel mogelijk gescheiden op te halen. De meerderheid van de provincies heeft hiervoor doelstellingen geformuleerd. De groei van de hoeveelheid huishoudelijk afval is tot stilstand gekomen. De hoeveelheid gescheiden ingezameld huishoudelijk afval is iets toegenomen. Vrijwel alle provincies hadden in 2002 acties voorgenomen die ofwel afgerond zijn of nog lopen.

## Secundaire en primaire bouwstoffen in provinciale werken

Bij de bouwgrondstoffenvoorziening (zand, grind en klei) is het uitgangspunt dat dit duurzaam moet geschieden. Provincies hebben een voorbeeldfunctie met betrekking tot de inzet van secundaire grondstoffen in provinciale werken. Slechts bij enkele provincies lijkt er continuïteit en een positieve ontwikkeling te zijn bij de inzet van secundaire bouwstoffen. Het is niet mogelijk om betrouwbare uitspraken te doen over het gebruik van secundaire grondstoffen omdat een goede registratie bij vrijwel alle provincies ontbreekt.

## Aanbod en verwerking van afval

Het streven is gericht op vermindering van afvalstromen, daarbinnen zijn in afnemende volgorde van voorkeur hergebruik/ nuttige toepassing, verbranden en storten de varianten. De landelijke trend laat zien dat er een geleidelijke afname is te zien van de hoeveelheid niet-gevaarlijk afval dat in Nederland is verwerkt. De verwerkingswijze met de minste voorkeur, het storten, is aanzienlijk in omvang afgenomen. Daar staat wel een stijging van de hoeveelheid verbrand en gecomposteerd afval tegenover.

## Leemtewetstortplaatsen

In de Wet milieubeheer is geregeld dat de provincies eeuwigdurend verantwoordelijk worden voor het milieuhygiënisch financieel en organisatorisch beheren van stortplaatsen nadat deze zijn volgestort. Het gaat hier om stortplaatsen waar op of na 1 september 1996 nog afval is gestort. Nazorgplannen geven inzicht in de noodzakelijke milieumaatregelen in de nazorgfase. Deze plannen moeten door de provincies beoordeeld worden.
Vrijwel alle leemtewetstortplaatsen in Nederland hebben een nazorgplan. Van steeds meer stortplaatsen is de exploitatie beëindigd, de milieuvoorzieningen zijn aangebracht en de uitvoering van de feitelijke nazorg door de provincies zal stijgen. De financiële aspecten van de nazorg zijn in deze milieurapportage buiten beschouwing gebleven.

| Hoe staat het met... | -- | - | +/- | + | ++ |
|---|---|---|---|---|---|
| Met preventie naar duurzaam ondernemen | | | | +/- | |
| Huishoudelijk afval | | | +/- | | |
| Secundaire en primaire bouwstoffen in provinciale werken | | | +/- | | |
| Aanbod en verwerking van afval | | | +/- | | |
| Leemtewetstortplaatsen | | | | +/- | |

# 12 Milieu en Bedrijven

## Bedrijfsmilieuplannen en Milieujaarverslagen

In de afgesloten doelgroepenconvenanten zijn per bedrijfstak Integrale Milieutaakstellingen vastgelegd. Individuele bedrijven dienen deze afspraken uit te werken in bedrijfsmilieuplannen met een looptijd van vier jaar. Het indienen van deze plannen verloopt langzaam; de achterstand gesignaleerd in 2001 is verder opgelopen.
Naast het opstellen van een bedrijfsmilieuplan is in de convenanten eveneens de afspraak opgenomen dat bedrijven jaarlijks rapporteren over de voortgang van de maatregelen en onderzoeken die in de bedrijfsmilieuplannen zijn opgenomen. Hieraan voldoen de bedrijven in het algemeen goed. Er zijn in 2002 meer milieujaarverslagen op basis van afgesloten convenanten gevalideerd door de provincies dan in 2001. Er kan worden vastgesteld dat bedrijven in hun jaarverslag de gevraagde inhoud vermelden.

## Veiligheidsrapportages en Risico's zware ongevallen

Er is opnieuw sprake van een toename van het aantal goedgekeurde of in procedure zijnde (onder andere in overleg) veiligheidsrapportages. De situatie is thans zodanig dat voor vrijwel alle bedrijven die verplicht zijn een veiligheidsrapportage op te stellen een veiligheidsrapportage in behandeling is of reeds door de provincie is goedgekeurd.
De aandacht voor veiligheid komt verder naar voren uit het aantal Besluit Risico's zware ongevallen bedrijven dat voor eind 2002 een melding heeft gedaan, een document Preventiebeleid ter voorkoming van Zware ongevallen heeft en een veiligheidsbeheersysteem heeft vastgesteld. Hiervoor is de score thans ruim 80% van de bedrijven die vallen onder Besluit Risico's zware ongevallen.

## Vergunningverlening

Er zijn door de provincies in 2002 meer vergunningen verleend dan in 2001. Van het totaal van de vergunningen is eenderde ouder dan vijf jaar. Ten opzichte van 2001 is dit verbeterd. Hoewel het aantal vergunningen dat tijdig wordt verleend is toegenomen, wordt in iets meer dan helft van de aanvragen de wettelijke termijn niet gehaald.

## Handhaving

De negatieve trend in het aantal door de provincies uitgevoerde preventieve controles van de voorgaande jaren is in 2002 omgebogen; er zijn meer preventieve controles uitgevoerd dan een jaar eerder. Het aantal overtredingen dat hierbij is vastgesteld, is afgenomen. Bij gemiddeld een op zes bedrijven wordt een bestuurlijke waarschuwing uitgedeeld. Het aantal klachten over bedrijven is in 2002 verder toegenomen.

## Kwaliteitszorg

Negen provincies beschikken over een vastgesteld kwaliteitszorgsysteem voor zowel de vergunningverlening en handhaving. In 2001 waren dit nog zes. Drie provincies zijn gereed met de invoering van het kwaliteitssysteem voor de handhaving. Alle provincies beschikken over een vastgesteld kwaliteitszorgsysteem voor vergunningverlening en negen provincies beschikken over een vastgesteld kwaliteitssysteem voor de handhaving. Ten opzichte van vorig jaar hebben de provincies voortgang geboekt in de invoering van kwaliteitszorgsystemen.

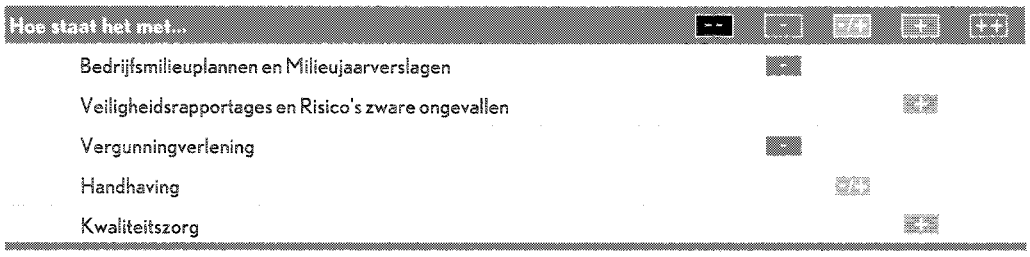

# Bijlage: Organisatie

De Interprovinciale Rapportage Milieu, Water, Landbouw en Natuur 2003 is in opdracht van het Interprovinciaal Vakberaad Monitoring (IVM) opgesteld door een projectgroep. De individuele hoofdstukken zijn opgesteld door de thematrekkers.
De dataverzameling binnen de provincies is uitgevoerd door de provinciale coördinatoren monitoring (Procomo's) en de handhaving- en vergunningverleningscoördinatoren (Haveco's).

## Leden IVM

- P. van Amersfoort (Fryslân, p.vanamersfoort@fryslan.nl)
- B. Boeckhout (namens de Procomo's, Gelderland, a.boeckhout@prv.Gelderland.nl)
- J.W. van der Breggen (namens IPO, jwvdbreggen@ipo.nl)
- J.B. Broertjes (Flevoland, broertjes@flevoland.nl)
- F. Caan (Zeeland, f.caan@zeeland.nl)
- F. Esmeijer (Noord-Brabant, fesmeijer@brabant.nl)
- R. Groen (Zuid-Holland, groen-r@pzh.nl)
- T.H. Harmelink (Drenthe, t.harmelink@drenthe.nl)
- J. Hoekstra (Gelderland, j.hoekstra@prv.gelderland.nl)
- G. Janssen (secretaris, Utrecht, geert.janssen@provincie-utrecht.nl)
- J. Marijs (voorzitter, Flevoland, jan.marijs@flevoland.nl)
- W.van der Pol (Noord-Holland, polw@noord-holland.nl)
- M. Severijnen (Limburg, m.severijnen@prvlimburg.nl)
- A. Willigenburg (Overijssel, ak.willigenburg@prv-overijssel.nl)
- L. Witte (Groningen, apwitte@prvgron.nl)

## Leden projectgroep

- P. van Amersfoort (projectleider, Fryslân, p.vanamersfoort@fryslân.nl)
- H. de Baas (projectleider rapportage 2004, Gelderland, h.de.baas@prv.gelderland.nl)
- A. Bouma (secretaris, Fryslân, alice.bouma@fryslan.nl)
- J.W. van der Breggen, (adviseur IPO, jwvdbreggen@ipo.nl)
- J.B. Broertjes (projectleider rapportage 2002, broertjes@flevoland.nl)
- W. van Duijvenbooden (adviseur RIVM, w.van.duijvenbooden@rivm.nl)
- J.T. Visser (plv. projectleider, Fryslân, j.t.visser@fryslan.nl)

## Thematrekkers

- J.B. Broertjes (thema beleid, monitoring en evaluatie, Flevoland, broertjes@flevoland.nl)
- T.J. Dijkstra (thema duurzame ontwikkeling bij provincies, Fryslân, t.j.Dijkstra@fryslan.nl)
- J. Hoekstra (thema milieu en energie, Gelderland, j.hoekstra@prv.gelderland.nl)
- M. Hoekstra (thema milieu en landbouw, Groningen, m.hoekstra@provinciegroningen.nl)
- M. Hozee (thema afval, Zuid-Holland, hozee@pzh.nl)
- F. Otto (thema bodembeheer, Utrecht, frans.otto@provincie-utrecht.nl)
- P. Sauer (thema milieu en verkeer, Zeeland, infoplan@info.nl)
- A. Steegstra (thema natuur, Fryslân, a.steegstra@fryslan.nl)
- F. Stulp (thema milieu en stedelijk gebied, Drenthe, f.stulp@drenthe.nl)
- C. van Tijen (thema milieu en water, Limburg, c.van.tijen@prvlimburg.nl)
- P. J. van Zanten (thema milieu en bedrijven, pj.v.zanten@prv-overijssel)

## Provinciale coördinatoren monitoring (Procomo's)

- P. van Amersfoort (Fryslan, p.vanamersfoort@fryslan.nl)
- F. Baan (Milieudienst Rijnmond, FBA@dcmr.nl)
- J.v.Bochhove (Zeeland, j.v.bochhove@zeeland.nl)
- B. Boeckhout (Gelderland, a.boeckhout@prv.gelderland.nl)
- A. Bouman (Zuid-Holland, bouman@pzh.nl)
- J.B. Broertjes (Flevoland, broertjes@flevoland.nl)
- H. Groenewoud (Noord-Holland, groenewoudh@noord-holland.nl)
- T. Harmelink (Drenthe, T.Harmelink@drenthe.nl)
- J. Harthoorn (Noord-Brabant, jharthoorn@brabant.nl)
- G. Janssen (Utrecht, Geert.Janssen@provincie-utrecht.nl)
- B. Veldstra (Limburg, awf.veldstra@prvlimburg.nl)
- A. Willigenburg (Overijssel, ak.willigenburg@prv-overijssel.nl)
- L. Witte (Groningen, a.p.witte@provinciegroningen.nl)

## Handhaving- en vergunningverleningcoördinatoren (Haveco's)

- J. van de Aardweg (Zuid-Holland, aardweg@pzh.nl)
- T. Bade (Drenthe, t.bade@drenthe.nl)
- P. Beijaard (Zeeland, p.beijaard@zeeland.nl)
- A.M. Burgos (Noord-Holland, burgosa@Noord-Holland.nl)
- E. Hoogakker (Gelderland, e.hoogakker@prv.gelderland.nl)
- J. Hiddinga (Groningen, j.hiddinga@provinciegroningen.nl)
- P.S. de Jong (Milieudienst Rijnmond, pdj@dcmr.nl)
- M. Lutje-Schipholt (Milieudienst Amsterdam, m.lutjesschipholt@prvlimburg.nl)
- J. Megens (Noord-Brabant, jmegens@brabant.nl)
- J. Plender (Fryslân, j.plender@fryslan.nl)
- M. van de Pol (Flevoland, Marie-Jose.van.de.Pol@flevoland.nl)
- A. Raap (Overijssel, a.raap@prv-overijssel.nl)
- J.M.M. Sanders (Limburg, jmm.sanders@prvlimburg.nl)

**Drenthe nader belicht**

In onderstaande notitie wordt de Drentse situatie met betrekking tot de onderwerpen in de IPO rapportage nader belicht.

*Beleid, Monitoring en Evaluatie*
Landelijk beeld is dat de beleidscyclus in toenemende mate een handvat is voor het provinciale Omgevingsbeleid. Monitoring wordt echter nog weinig gebruikt voor het uitvoeren van de beleidsevaluaties.
In Drenthe hebben we de beleidscyclus en het monitoringsprogramma in POP II opgenomen. Er zijn afspraken gemaakt over de uitvoering van POP II waarbij ook de monitoring en evaluatie wordt meegenomen, we hebben daarmee een goede basis gelegd.

*Duurzame ontwikkeling bij provincies*
In algemene zin kan worden gesteld dat provincies vanuit hun voorbeeldfunctie wel bezig zijn met de verdere ontwikkeling van duurzaamheid binnen hun organisatie, maar dat het niet snel gaat. Uit de IPO-rapportage blijkt dat slechts 3 provincies een werkend milieuzorgsysteem hebben. in Drente wordt gewerkt aan een milieuzorgsysteem . Er is geld beschikbaar gesteld voor certificering/auditing van de provinciale organisatie. In 2002 hebben een afvalscan en een energiescan geleid tot een Uitvoeringsprogramma energiebesparing en afvalpreventie. In 2003 is begonnen met de uitvoering van dit uitvoeringsprogramma, voornamelijk door het aangaan van een aantal financiële verplichtingen (aanschaf energiespiegel, zonnepanelen, en een aanwezigheidsdetectiesysteem, gekoppeld aan het verlichtingssysteem). Bovendien zijn ter vervanging van de oude zeer energiezuinige PC's met LCD-scherm aangeschaft.

*Milieu en Landbouw*
Emissie van gewasbeschermingsmiddelen is landelijk fors afgenomen in de periode 1985-2000. Het blijft lastig om gebruikscijfers te krijgen. Veel provincies voeren actief beleid om het gebruik terug te dringen.
Ook in Drenthe worden stimuleringsprojecten uitgevoerd om het gebruik te beperken en de landelijke doelstelling te halen. Tevens wordt de omvang van de bestrijdingsmiddelenproblematiek nader in beeld gebracht om te bepalen of extra provinciaal beleid noodzakelijk is.
In de samenvatting wordt gesteld dat Drenthe de koploper is met hoeveelheden onttrokken grondwater door de landbouw. Dit is een vertekend beeld omdat er gegevens zijn van slechts 4 provincies.

*Milieu en stedelijk gebied*
Vrijwel alle provincies hebben de hoofddoelstelling, het realiseren van een ontkoppeling tussen economische groei en milieudruk, in hun beleid uitgewerkt. Provincies zijn vrijwel allemaal bezig met duurzame bedrijfsterreinen maar tot op heden niet in staat de milieuwinst van deze terreinen in kwantitatieve termen te vervatten.
De ontwikkelingen in Drenthe vertonen een vergelijkbaar beeld. In het kader van het project Duurzame bedrijventerreinen zijn een zestal parkmanagementorganisaties opgericht. Deze zullen allen onderzoek doen naar toepassingsmogelijkheden van o.a. duurzame energie, afval, groenonderhoud, vervoer en logistiek, samenwerken/ delen van apparatuur en voorzieningen. In 2003 heeft Provinciale Staten van Drenthe geld beschikbaar gesteld voor het aanstellen van roulerende parkmanagers.

*Milieu en water*
In Drenthe gaat het met de bestrijding van de verdroging redelijk goed. In ongeveer 75% van de gebieden zijn maatregelen uitgevoerd of in voorbereiding (landelijk 53%). Dat de verdrogingbestrijding achter loopt op het schema zit in twee dingen. De voortgang van de daadwerkelijk uitvoering ondervindt vertraging door procedures en grondverwerving. Zeker nu deze laatste post niet meer te subsidiëren is vanuit het SGB-beleid. Daarnaast is pas op langere termijn zekerheid over volledig herstel te geven. Dit komt omdat nog niet alle mogelijke maatregelen in alle gebieden zijn uitgevoerd maar ook is de tijd te kort geweest om een verantwoord oordeel over de mate van herstel te kunnen geven. Eind 2002 is geen nieuwe kaart gemaakt omdat in landelijk verband bezig is om de methode van opname aan te passen aan de GGOR-systematiek
Het project GGOR (Gewenst Grond- en Oppervlaktewater Regiem) wordt samen met de provincie Groningen en Overijssel en de inliggende waterschappen gedaan. Uiteindelijk wordt de GGOR door de waterschappen vastgesteld, binnen de door de provincie gestelde randvoorwaarden.

Als uitvloeisel van het Tienjarenscenario waterbodems (TJS) is in 2003 in Drenthe een begin gemaakt met het wegwerken van de achterstand in het onderhoudsbaggerwerk. Het uitvoeren van waterbodemsaneringen in het kader van het TJS bevindt zich nog in een voorbereidend stadium. De hoeveelheid te saneren waterbodems is relatief klein, maar wij verwachten wel de nodige (financiële) problemen bij de verwerking van klasse 3 en 4 specie.

Risicovolle overstorten
De VROM-Inspectie heeft onderzoek verricht naar de stand van zaken binnen alle gemeenten in Nederland en heeft daarover op 16 februari 2004 een rapportage opgeleverd. De rapportage geeft aan dat er voor de provincie Drenthe nog steeds risicovolle overstorten zijn. De landelijke afspraak is dat alle risicovolle overstorten per 1 januari 2005 moeten zijn gesaneerd.
De volgende getallen komen in rapportage naar voren:

- In totaal zijn er 29 risicovolle overstorten in Drenthe die nog niet voldoen aan de gestelde eisen;
- 23 van de 29 zijn een risico voor de volksgezondheid
- 2 van de 29 zijn een risico voor de diergezondheid
- 4 van de 29 zijn een risico voor de dier- en volksgezondheid

Het is de vraag of de in het rapport gepresenteerde gegevens ook de werkelijke situatie betreft. In het verleden is vaker gebleken dat 'bureaustudies' de werkelijkheid anders benaderen dan de daadwerkelijke studies in het veld. Vandaar dat vragen zijn gesteld aan de Drentse gemeenten en de waterschappen over de gepresenteerde cijfers. Echter, de gemeenten waren nog niet op de hoogte van de verschenen rapportage. Inmiddels is door de provincie de rapportage verspreid, met daarbij gevoegd een aantal vragen. We hopen zo spoedig mogelijk antwoord te krijgen op de vragen. Wanneer dat is gebeurd zal een meer definitief overzicht worden samengesteld. Dan wordt niet alleen gekeken naar de risicovolle overstorten, maar ook naar de realisering van de basisinspanning.

Basisinspanning
De verwachting in Drenthe is dat de basisinspanning voor overstorten voor 1 januari 2005 bijna geheel zal worden gehaald. Op een aantal gevallen na zullen alle overstorten een afdoende voorziening hebben gekregen of in ieder geval een aangepaste vergunning van het waterschap op grond van de Wvo. Ook de laatste paar gevallen zijn uiteraard in beeld bij de gemeenten en de waterschappen. Zo spoedig mogelijk na 2005 zullen ook deze overstorten worden gesaneerd tot de basisinspanning. Het niet overal behalen van de basisinspanning voor 1 januari 2005 heeft nadrukkelijk ook te maken met de voorrang die moet worden gegeven aan het saneren van de risicovolle overstorten. Zowel

financieel als menskracht ontberen de meeste gemeenten om alles voor de voorgeschreven termijn te kunnen oplossen.

*Milieu en Bodem*
Het opzetten van bodeminformatiesystemen, bodemkwaliteitskaarten en bodembeheersplannen bij gemeenten komt landelijk goed op gang. In 2005 moet het landsdekkend beeld spoor 1 (werkvoorraad van de bodemsaneringsgevallen) gereed zijn. De provinciale meetnetten bodem- en grondwaterkwaliteit zullen in het kader van het landsdekkend beeld, spoor 2, een belangrijke bijdrage leveren bij het vaststellen van de bodemkwaliteit bij de diffuse verontreinigingen in landelijke gebieden.
Het aantal bodemsaneringen in het kader van de bedrijvenregeling neemt slechts langzaam toe. De invloed van het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing is in de bodemsanering steeds meer merkbaar.
In Drenthe is het beeld vergelijkbaar met de landelijke ontwikkelingen, bodembeheer komt goed op gang, de meetnetten bodem- en grondwaterkwaliteit zijn adequaat ingericht.

*Natuur*
Begrenzingen ecologische hoofdstructuur
Door de vaststelling van het Integraal gebiedsplan Natuur- en landschapsdoelen in Drenthe in november 2003 is de begrenzing van natuur- en beheersgebied voor 91 % (21.577 van totaal 23640 ha) gerealiseerd. Van de nog te begrenzen oppervlakte zijn ha's gereserveerd voor specifieke gebieden.

Ecologische structuur grondverwerving
Per 1 januari 2004 is het aankoopbudget door LNV weer opengesteld. De voor Drenthe beschikbare middelen hieruit zijn inmiddels alweer benut, grotendeels om te kunnen voldoen aan de aankoopplicht die ten tijde van het instellen van de aankoopstop in 2002 reeds bestond. Er is zoveel aanbod van grond in Drenthe, dat de hiervoor beschikbare middelen te kort schieten. Om op deze ontwikkeling toch te kunnen inspelen, worden de mogelijkheden voor voorfinanciering onderzocht.

Gebiedsplannen en natuurdoeltypen
In het Integraal gebiedsplan Natuur- en landschapsdoelen in Drenthe zijn de natuurdoelen vastgesteld voor de natuur- en beheersgebieden. Deze zijn gebaseerd op de Drentse natuurdoeltypenkaart. Door DLG wordt getoetst in hoeverre het beoogde natuurdoeltype is gerealiseerd. Dat geldt zowel voor gebieden van terreinbeherende instanties als voor particulieren die op basis van het Programma Beheer in aanmerking komen voor een beheerssubsidie, behorend bij het nagestreefde natuurdoeltype.

Ecologische structuur inrichting
Om een goede uitgangssituatie te scheppen voor het in het gebiedsplan vastgestelde natuurdoeltype zijn soms ingrijpende inrichtingsmaatregelen nodig. Mede vanuit het Natuuroffensief zijn in de laatste jaren in Drenthe diverse van zulke projecten uitgevoerd of nog in uitvoering, zoals Mantingerveld, Holmers-Halkenbroek, Vossenberg en Alenburg.

Compensatiebeleid
In samenwerking met de Vereniging van Drentse Gemeenten is in 2003 een modelverordening Compensatiebeleid gemaakt. Op basis hiervan moet elke gemeente haar eigen verordening vaststellen. De gemeente Midden-Drenthe heeft dit inmiddels als eerste gedaan.

Ecologische verbindingen
In het Integraal gebiedsplan Natuur- en landschapsdoelen in Drenthe (november 2003) is nog 181 ha gereserveerd voor ecologische verbindingszones. Door de aankoopstop voor de verwerving van grond voor natuur nam bij met name de betrokken organisaties het enthousiasme om te participeren in de realisatie van verbindingszones aanzienlijk af. Ook de in landinrichtingprojecten uit te voeren verbindingszones zijn in een lager tempo aangepakt. In een paar verbindingszones zijn in 2003 tracédelen gerealiseerd door aan te sluiten bij lopende projecten, bijvoorbeeld bij de planvorming van enkele landgoederen en bij werkzaamheden aan wegen en kanalen, waardoor faunavoorzieningen in verbindingszones konden worden aangelegd.
Door het opheffen van de aankoopstop kwam er in het vierde kwartaal van 2003 dekking voor verwerven en inrichten van de robuuste verbindingen (Noord Drentse deel Natte As, inclusief het Hunzedal en eerste fase Sallandse Heuvelrug- Drents Plateau).

Strategische Groenprojecten
Binnen Drenthe liggen geen natuurontwikkelingsgebieden of grote groene gebieden die door het Rijk zijn aangewezen als strategische groenprojecten.

Natuurontwikkeling
Op diverse plaatsen buiten de EHS zijn of worden in Drenthe projecten uitgevoerd waarbij natuurontwikkeling een rol speelt, hetzij als hoofddoel, hetzij als nevendoel. Initiatiefnemers zijn zowel overheden (provincie, gemeenten, waterschappen) als particulieren. Voorbeelden zijn aanleg van poelen bijvoorbeeld in het kader van de SOL, inrichten natuurvriendelijke oevers (bijvoorbeeld NW-Kanaal bij de Punt) , of ecologische inrichting van onderdelen van uitbreidingsplannen.

Beleid voor de Groene ruimte
Het nieuwe landelijke beleid voor de groene ruimte, vastgelegd in de Nota Ruimte, is meegenomen in het ontwerp-POP2, dat thans in procedure is. Dankzij een rijkssubsidie kon in juni 2003 het opstellen van een landschapsontwikkelingsplan (LOP) voor de Veenkoloniën van start gaan.

Onderzoek en evaluatie
Drenthe neemt deel in de Landelijke meetnetten Flora- Milieu- en Natuurkwaliteit en weidevogels van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM).
In 2003 is voor flora/vegetatie de tweede meetronde (vierjarige cyclus) van start gegaan. De eerste resultaten van de analyse van de gegevens uit deze meetnetten, uitgevoerd door het CBS, worden in de loop van 2004 verwacht.
In 2003 is de natuurkwaliteit van 18 van de meest waardevolle vennen in Drenthe in het kader van SGB opnieuw onderzocht. De resultaten van dit herhalingsonderzoek komen in het voorjaar van 2004 beschikbaar.
Vanaf 2004 zal over een periode van 10 jaar de informatie over de ruimtelijke verspreiding van flora- en fauna buiten de EHS worden geactualiseerd, zowel ten behoeve van de taken op het gebied van de ruimtelijke planning als voor de toetsing in het kader van de Flora- en faunawet en Europese regelgeving. Omdat het hiervoor beschikbare budget niet toereikend is om daaruit inventarisatie van

alle relevante soortgroepen te financieren, zal samenwerking worden gezocht met gemeenten en waterschappen, die in deze ook hun eigen verantwoordelijkheid hebben.

*Milieu en energie*
Alle provincies zijn op eigen wijze bezig om te proberen het energieverbruik te reduceren en het opwekken van duurzame energie te bevorderen. Vooral windenergie en biomassa lijken daarbij succes te boeken. De provincie Drenthe heeft haar energiebeleid vastgelegd in de Nota energiebeleid. In de bijgevoegde rapportage 'Monitoringrapportage Energiebeleid 2003' is weergegeven welke inspanningen de provincie Drenthe in 2003 heeft gedaan.

*Milieu en verkeer*
Ontwikkelingen verkeer en vervoer in Drenthe
Het aantal verkeersdoden in Drenthe is in 2002 ten opzichte van 2001 met 2 % gedaald. Het aantal ziekenhuisgewonden is met 14% gedaald. Daarnaast is het aantal voertuigkilometers in Drenthe in 2002 met bijna 1,5 % gedaald ten opzichte van 2001. De hoogste intensiteiten van het autoverkeer worden gemeten op de rijkswegen in Drenthe: de A28 Meppel – Groningen, de A32 Meppel – Steenwijk en de A37 Hoogeveen – Holsloot.

Dat blijkt uit de monitor Verkeer en Vervoer Noord-Nederland 1986-2002 die uitgebracht is door de drie noordelijke provincies en Rijkswaterstaat, directie Noord-Nederland. De gegevens over ontwikkelingen in het verkeer en vervoer zijn verzameld en weergegeven op het internet. Het is de bedoeling om de komende jaren de databank verder uit te breiden en aan te vullen. De monitor is te vinden onder het adres www.snnonline.nl

*Milieu en Afval*
Op basis van landelijke cijfers kan geconcludeerd worden dat de groei van de hoeveelheid huishoudelijk afval tot stilstand is gekomen. Het percentage gescheiden ingezameld is mede daardoor iets verbeterd.
De provincie Drenthe geeft op dit moment geen prioriteit aan projecten op het gebied van afvalpreventie.
In Drenthe is toepassing van secundaire grondstoffen in provinciale werken een van de beleidsuitgangspunten. Omdat in de verschillende provincies nogal grote verschillen bestaan tussen de mogelijkheden om secundaire grondstoffen toe te passen is het niet mogelijk om hier een goed vergelijk tussen de verschillende provincies te maken.
Ten aanzien van de nazorg van stortplaatsen kan gesteld worden dat nagenoeg alle leemtewetstortplaatsen in Nederland voorzien zijn van een nazorgplan.Ook de twee nog in bedrijf zijnde stortplaatsen in Drenthe hebben een nazorgplan en voldoen aan de daaraan verbonden financiële verplichtingen.

*Milieu en Bedrijven*
Alle provincies zijn bezig om een kwaliteitsslag te maken ten aanzien van de vergunningverlening en de handhaving. In Drenthe is in 2003 het kwaliteitszorgsysteem voor vergunningverlening ISO gecertificeerd. In 2003 heeft de provincie Drenthe een nieuwe productgroep Handhaving gekregen waarin alle provinciale handhavers verenigd zijn de diverse een professionaliseringstraject ingezet. De verwachting is dat het kwaliteitszorgsysteem van handhaving in 2004 gecertificeerd kan worden.
In de vergunningen worden steeds vaker zogenaamde verbredingsthema's opgenomen. Deze thema's hebben betrekking op duurzame industrie. Het betreft een complexe materie die de komende jaren verder in uitvoering wordt gebracht.

# Monitoringrapportage

# 2003

# Nota energiebeleid

## 1. Inleiding

De voorliggende "Monitoringsrapportage 2003 Nota energiebeleid is de tweede monitoringsrapportage van de in november van het jaar 2001 vastgestelde Nota energiebeleid van de provincie Drenthe. In deze nota staat aangegeven dat bij de monitoring van het Drentse energiebeleid wordt aangesloten bij de jaarlijks uitkomende IPO-monitoringsrapportage.
In de Nota energiebeleid zijn doelstellingen opgenomen voor de middellange termijn (2010/2020), waarbij als uitgangspunt het Verenigde Naties-klimaatverdrag (1992) en het bijbehorende Kyoto-protocol is genomen.

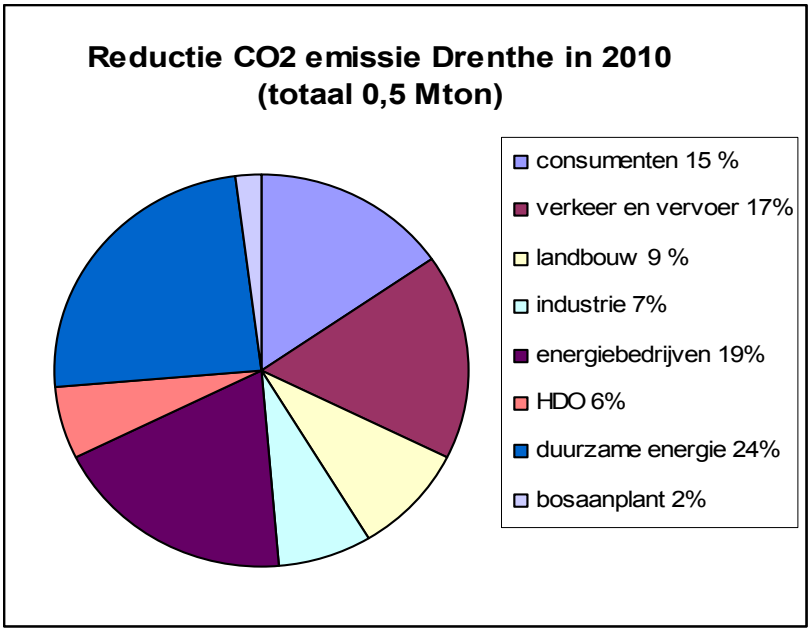


*grafiek afkomstig uit Energieverkenning Drenthe 2000*

In het recent uitgegeven rapport '' Energiekompas, samen naar een duurzame energievoorziening in Noord-Nederland"[1] wordt duidelijk gemaakt op welke wijze deze doelstellingen gehaald (zouden) kunnen worden. Omdat naar verwachting het energieverbruik in Nederland in absolute zin door de welvaartsgroei de komende jaren toeneemt zullen de inspanningen van de diverse partners de eerste jaren geen directe afname van het energieverbruik tot gevolg hebben. De stappen die nu gezet worden moeten een proces in gang zetten die zal leiden tot de trendbreuk in de toename van het niet duurzame energieverbruik. Dit wordt inzichtelijk gemaakt door middel van de onderstaande figuur. De zogenaamde kamelenbult waar we de komende tijd mee te maken hebben is in deze figuur duidelijk zichtbaar. De inspanningen die de provincie Drenthe doet door de uitvoering van de Nota energiebeleid tot uitvoer te brengen zal de inzet van de trendbreuk en de dalende lijn versnellen.

[1] uitgave van het samenwerkingsverband Energiekompas bestaand uit de drie Noordelijke provincies, de drie milieufederaties, de NAM, de Gasunie, de Novem en het IVEM op het gebied van duurzame energievoorziening in Noord-Nederland. Energiekompas is een initiatief dat in de Nota energiebeleid als activiteit is opgenomen

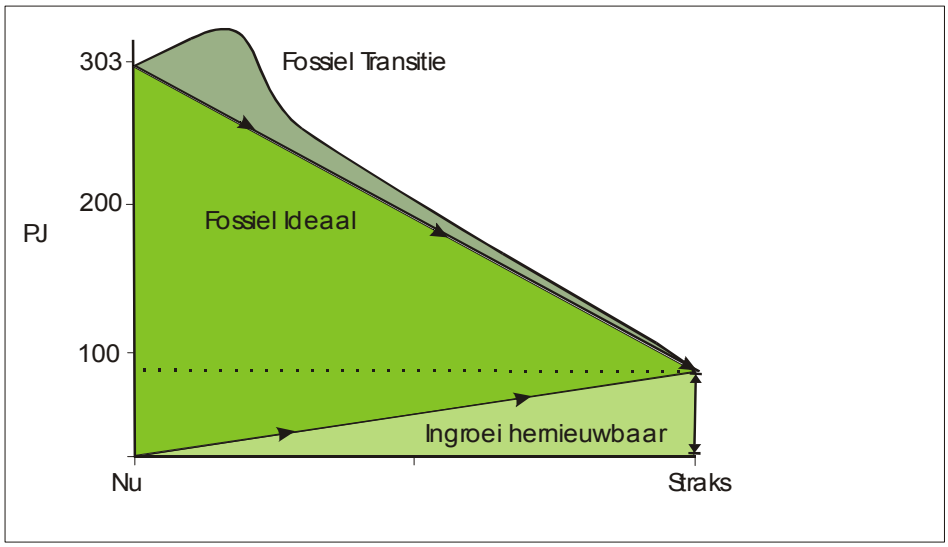


*de kamelenbult (figuur afkomstig uit energiekompas)*

De monitoringsrapportage geeft een overzicht van de activiteiten in 2003 op het gebied van energiebesparing en duurzame energie conform het Activiteitenprogramma 2002-2005. Ook zijn in de rapportage relevante landelijke ontwikkelingen, die doorwerken in het provinciale beleid, weergegeven. De ontwikkelingen zijn beschreven conform de in de Nota energiebeleid genoemde (energie)beleidsvelden. ofwel thema's.

Om een zo compleet mogelijk overzicht te geven van de activiteiten die door de provincie Drenthe zijn uitgevoerd in het kader van het energiebeleid, zijn in deze rapportage ook de activiteiten meegenomen die zijn uitgevoerd op basis van toezeggingen uit andere fondsen, zoals het Fonds Flexibel Beleid en het NMP.
Opgemerkt dient te worden dat de projecten om uiteenlopende redenen vaak een lange doorlooptijd hebben. Zo wordt b.v. de warmte-koude opslag bij het nieuwe gemeentehuis van de gemeente Tynaarlo, waarvoor in 2001 een bijdrage is toegezegd, pas in 2004 gerealiseerd.

Bijlage 1 geeft een overzicht van de in 2003 uitgevoerde energieprojecten, bijlage 2 geeft een overzicht van de besteding van de gelden die in het kader van de nota energiebeleid zijn uitgegeven.

## 2. Landelijke ontwikkelingen

### 2. a. Landelijk ontwikkelingen

- Klimaatbeleid:
In Kyoto zijn in 1997 internationale afspraken gemaakt over het reduceren van de emissies van broeikasgassen. Voor Nederland komt dit neer op een reductiedoelstelling van 6% ten opzichte van 1990 in de periode 2008-2012. Ongeveer 70% van deze doelstelling moet gehaald worden door middel van reducties van CO2-emissies, 30% door reductie van overige broeikasgassen.
In het kader van BANS wordt ook van provincies een bijdrage verwacht aan de binnenlandse reductietaakstelling. De aanpak, waarbij een deel van de verantwoordelijkheden bij lagere overheden terecht komt, is effectief omdat een belangrijk deel van de maatregelen uiteindelijk ook op lokaal niveau moet worden getroffen. Echter, het risico bestaat dat door de decentrale aanpak, de gezamenlijke provinciale inspanningen onvoldoende blijken te zijn. Ook is onduidelijk hoe de inspanningen van de individuele provincies zich verhouden tot de inspanningen die andere provincies plegen Op voorstel van de provincies Groningen en Drenthe is daarom in IPO-verband een studie op hoofdlijnen gestart waarbij de evenredige bijdrage voor elke provincie wordt vastgesteld. De studie moet in maart 2004 gereed zijn.

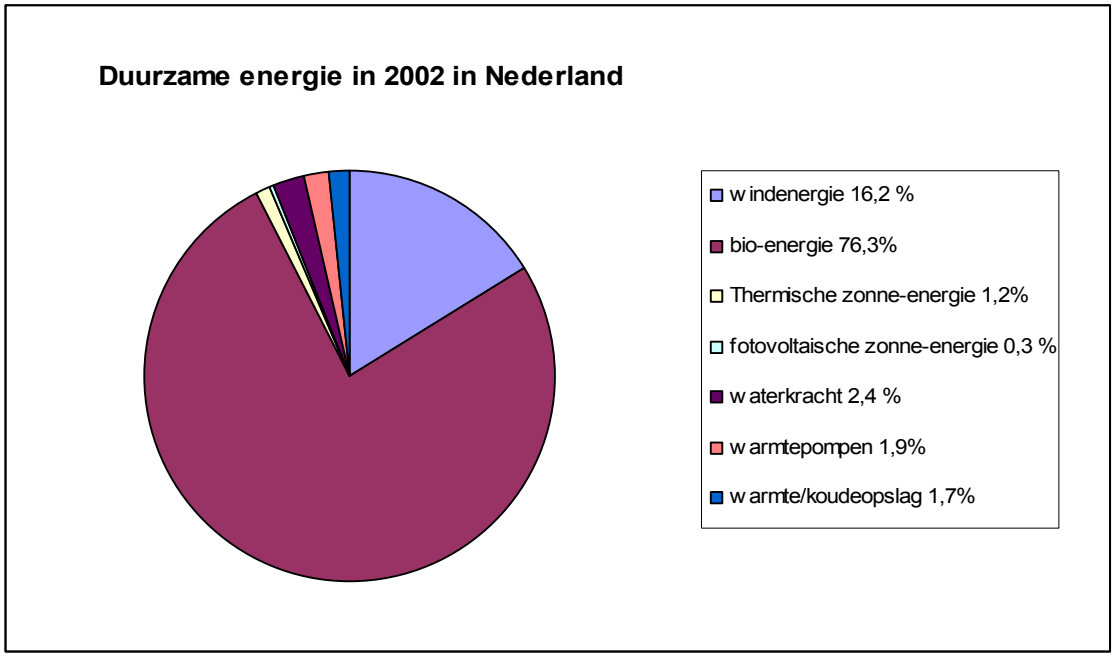


*grafiek afkomstig uit PDE Signaal nummer 3 - 2003*

- Energiesubsidies:
Het kabinet, dat in 2002 is aangetreden, heeft in september 2002 een aantal subsidies op het gebied van energiebesparing en duurzame energie stopgezet. In januari 2003 is door de regering een nieuw besluit genomen over het voortzetten van de subsidies op het gebied van energiebesparing en duurzame energie. Dit besluit betekent een verslechtering van de bestaande regelingen met als gevolg dat er minder snel gebruik zal worden gemaakt van mogelijkheden om energie te besparen en dat initiatieven op het gebied van op duurzame energie minder vaak zullen worden gerealiseerd. Bedrijven en particulieren hebben zich, vanwege de hoge aanschafkosten, met name van zonne-energie als duurzame energiebron afgewend.
Daar komt bij dat projecten moeten worden gerealiseerd in een geliberaliseerde energiemarkt. Bij de producenten en aanbieders van zonne-energie had deze ontwikkeling tot gevolg dat er minder capaciteit en financiën binnen deze organisaties beschikbaar gesteld werden. De samenwerking met deze partijen verloopt daardoor minder effectief dan voorheen.

- $CO_2$-emissiehandel
In 2003 is een start gemaakt met de voorbereidingen voor de implementatie van de Europese richtlijn inzake de $CO_2$-emissiehandel in de Nederlandse wetgeving. Dit moet er toe leiden dat op 1 januari 2005 bedrijven met stookinstallaties met een vermogen groter dan 20 MW en een $CO_2$-emissie groter dan 25.000 ton/jaar participeren in een handelssysteem met als uiteindelijk doel een verdere beperking van de $CO_2$-emissie.

- BANS-klimaatconvenant
In het Bestuursakkoord Nieuwe Stijl (BANS) van maart 1999 hebben Rijk, IPO en VNG afgesproken dat provincies en gemeenten hun inzet voor de reductie van de emissie van broeikasgassen gaan intensiveren. Deze afspraak is geformaliseerd in het d.d. 18 maart 2002 door genoemde partijen ondertekende BANS-klimaatconvenant: een pakket van gezamenlijke afspraken over de precieze aanpak en de wederzijdse inspanningen. Om de uitvoeringskosten van de intensivering van het klimaatbeleid te bekostigen, biedt VROM de mogelijkheid een subsidie aan te vragen op basis van de "Subsidieregeling BANS-klimaatconvenant". De subsidieregeling is weliswaar reeds op 1 maart 2002 in werking getreden, maar de uitvoering hiervan is vertraagd vanwege geschilpunten tussen het IPO en het Rijk. Met de uiteindelijk publicatie van zogeheten Prestatiekaart voor provincies (afgeleide van IPO-menukaart klimaatbeleid) eind juli 2003 is het mogelijk geworden de subsidie bij VROM aan te vragen (tot maximaal 50% van de uitvoeringskosten; periode 1 jan. 2002 - 1 jan. 2006). Voorbereidingen tot het opstellen van de subsidieaanvraag zijn eind 2003 gestart. Vaststelling door

PS en toezending aan VROM wordt voorzien in begin 2004. Met de eventuele subsidiegelden die voor Drenthe beschikbaar komen, kan extra menskracht voor de uitvoering van het Drentse Energie- en klimaatbeleid worden ingezet.

2.b Interprovinciale (IPO) ontwikkelingen

- Interprovinciale rapportage Milieu, Water, Landbouw en Natuur 2003:
Uit de IPO-monitoring blijkt dat getalsmatige gegevens over de inspanningen van de afzonderlijke provincies nog steeds niet makkelijk te verkrijgen zijn. Ook de effecten van de inspanningen zijn vaak moeilijk weer te geven. Gespecificeerde energiegegevens zijn moeilijk verkrijgbaar. De monitoringsystematiek zal daarom de komende jaren meer aandacht moeten krijgen. Daarnaast zal ook de vorm in interprovinciaal verband ter discussie worden gesteld.
De rol die de provincies spelen ten aanzien van het thema milieu en energie is vooral een initiërende en stimulerende rol. De provincies vervullen slechts zelden de rol van uitvoerder.
Ten aanzien van de resultaten van het energiebeleid blijkt uit de IPO-monitoring dat de provincies het gestelde interprovinciale doel van een opgesteld windvermogen van 1.500 MW in 2010 lijken te gaan halen en dat de toepassing van energiebesparende toepassingen in de nieuwbouw voorspoedig verloopt.
Het energieverbruik ten behoeve van de mobiliteit blijkt echter nog steeds toe te nemen. In de IPO-rapportage ontbreken gegevens over de uitstoot van CO2 in het jaar 2003. Wel wordt aangegeven dat de uitstoot van CO2 in 2001 nog steeds een stijgende lijn vertoonde.

- IPO Monitoring duurzame bedrijventerreinen:
Het project IPO Monitoring Duurzame bedrijventerreinen heeft tot doel het ontwikkelen van een monitoringsysteem waarmee de effectiviteit van het beleid van provincies op het gebied van duurzame bedrijventerreinen (DBT) kan worden gemeten. De monitor bestaat uit twee delen, waarbij de drie P's (People-Planet-Profit) als uitgangspunt worden gehanteerd. Deze twee delen betreffen een beleidsmonitor (monitoring van de formulering en de uitvoering van het provinciaal DBT-beleid) en een effectmonitor (monitoring van de effecten van beleid). Energie speelt zowel in de beleids-, als de effectmonitor een belangrijke rol. Het project wordt medio 2004 afgerond

## 3. Het Activiteitenprogramma 2002-2005

In de Nota energiebeleid is onderscheid gemaakt in negen beleidsvelden ofwel thema´s. Via het Activiteitenprogramma 2002-2005 zijn daaraan per beleidsveld al dan niet concrete projecten gekoppeld. De prioriteiten voor een bepaald jaar worden bepaald aan de hand van de jaarlijkse Werkprogramma's van de sectie Milieu Algemeen.
Hieronder wordt eerst een schets in grote lijnen gegeven. In bijlage 1 staan de projecten vermeld die in 2003 zijn uitgevoerd.

### Thema 1: Energie in beleid

- LED-project (Liberalisering Energiemarkt Drenthe)
In 2003 is het LED-project Europees aanbesteed. In het kader van dit project kopen 11 Drentse gemeenten en de provincie Drenthe hun elektriciteit gezamenlijk in (gebouwen, pompen/gemalen, openbare verlichting). Bij de provincie Drenthe geldt de gezamelijke energie-inkoop echter niet voor de energie die geleverd wordt aan het provinciehuis. Deze afwijking was noodzakelijk vanwege een langjarig contract met Essent in verband met de warmte-kracht installatie. Het LED-contract is gegund aan Rendo B.V. te Hoogeveen.
De essentie van het contract is een levering voor een periode van 5 jaar gebaseerd op 100% groene stroom. Ook zijn duurzaamheidclausules opgenomen waarbij partijen zich tot doel stellen om aan het eind van de looptijd 3 miljoen kWh op het totale contract te hebben bespaard en 1,5 miljoen kWh duurzame energie in Drenthe op te wekken. Voor dat laatste onderdeel zijn in de zogenaamde Raamovereenkomst diverse deelprojecten gedefinieerd op het gebied van b.v. zonne-energie, windenergie en biomassa.
Het project heeft veel voeten in de aarde gehad onder meer vanwege de inventarisatie en overdracht van gebruiksgegevens en het wegvallen van landelijke subsidies voor de duurzaamheidprojecten. De officiële ondertekening zal dan ook pas in het voorjaar van 2004 plaatsvinden.
Wethouder Berends van de gemeente Assen heeft namens het LED-partners op 19 november in het Berlage-gebouw in Amsterdam uit handen van staatssecretaris Van Gennip de Nationale Duurzaam Inkopenprijs 2003 in ontvangst genomen voor het LED-project.

- Energiekompas:
De Noordelijke samenwerking heeft het afgelopen jaar een duidelijke impuls gekregen. Het project "Energiekompas", waarin de drie noordelijke provincies, de noordelijke milieufederaties alsmede de Gasunie, de NAM en de Novem samenwerken, heeft een duidelijke visie neergelegd in de vorm van een uiteindelijk streefbeeld en de daarvoor benodigde transitie (het rapport "Samen naar een duurzame energievoorziening in Noord-Nederland"). Ook is in dit kader een aantal gezamenlijke projecten opgestart te weten "WZI", "Kleine windmolens" en "Energiebesparing in de bestaande woningbouw". Verwezen wordt verder naar het desbetreffende rapport.

- Energy Valley:
In 2003 ontstond het initiatief Energy Valley met als doel de bestaande activiteiten op het gebied van energie uit te bouwen tot een breed cluster van energiegerelateerde bedrijvigheid waardoor Noord Nederland zich op dit terrein nadrukkelijk kan gaan onderscheiden. Energy Valley kiest voor drie ontwikkelingspijlers te weten Duurzame energie, Kennisinfrastructuur en Uitbouw bestaande bedrijfsactiviteiten. Op dit moment participeren 11 'stakeholders' binnen Energy Valley (drie provincies, 4 grote gemeenten, Gasunie, NAM, RUG en de NOM). Er is een coördinatiebureau geïnstalleerd en daaromheen zijn onder meer een Raad van Advies en een Raad van Toezicht geformeerd. Energy Valley kan worden gezien als een paraplu waaronder concrete programma's en projecten, die passen binnen de strategie, verder tot ontwikkeling kunnen komen. In december is een Kompas-aanvraag toegekend waarbij in totaal (inclusief cofinanciering) voor een periode van drie jaar 2 miljoen euro is toegekend.

- Energie Overleg Drenthe (EOD):
De samenwerking tussen de diverse overheden in Drenthe wordt met name vorm gegeven via het structurele overleg met de gemeenten (EOD). In het verslag over 2002 werd geconstateerd dat op gemeentelijk niveau het klimaatbeleid resp. het energiebesparingsbeleid meer vorm begint te krijgen via energiescans en energiebeleidsplannen. Dit jaar valt echter waar te nemen dat de uitvoering van milieu- en energiebeleid bij diverse gemeenten onder druk komt te staan vanwege allerlei bezuinigingsmaatregelen. Activiteiten worden meer en meer beperkt tot de puur wettelijke taken.

- Nota Intensivering energiebeleid:
Eind 2003 is de Nota intensivering energiebeleid opgesteld. Uitvoering van het Collegeprogramma betekent intensivering van het energiebeleid op de onderdelen "Uitvoeringsprogramma biomassa", "Energy Valley", "LED" (tweede fase), "Projecten warmte-koude opslag" en de "Klimaatconferentie 2004". Dit als bijdrage vanuit Drenthe aan de transitie naar een duurzame energiehuishouding. PS zal hierover in maart 2004 een besluit nemen

**Thema 2: Energie in eigen organisatie**

In 2003 is op basis van het "Uitvoeringsprogramma energiebesparing en afvalpreventie" een groot aantal voorbereidingen getroffen voor de invoering van maatregelen op energiegebied binnen de provinciale organisatie.

Op basis van de inspanningen in 2003 zullen begin 2004 ongeveer 200 m2 zonnepanelen voor de opwekking van duurzame energie op het dak van het provinciehuis worden geïnstalleerd. De geschatte opbrengst is op jaarbasis zo'n 16.000 kWh; vergelijkbaar met het verbruik van 6 huishoudens.
Eind 2003 heeft de provincie een energiespiegel aangeschaft. Hiermee wordt zichtbaar gemaakt hoeveel energie in het provinciehuis wordt verbruikt en hoeveel toekomstige duurzame energie wordt opgewekt in relatie tot vastgestelde streefwaarden. De energiespiegel wordt begin 2004 in de hal van het provinciehuis geplaatst. Verwacht wordt dat de energiespiegel een sterke voorbeeldwerking zal hebben.

*Energiespiegel*

In het uitvoeringsprogramma is aangegeven dat de mate van energieverbruik een belangrijk criterium moet zijn voor de aanschaf van nieuwe apparatuur. Bij de aanschaf van nieuwe computerapparatuur (500 units) in 2003 heeft de provincie daarom gekozen voor zeer energiezuinig LCD-schermen en PC's. De oude kopieerapparaten en printers zijn in 2003 vervangen door energiezuinige machines die zowel kunnen printen als kopiëren. Dit heeft bovendien als voordeel dat er beduidend minder apparaten stand-by hoeven te staan.
In het kader van het uitvoeringsprogramma zijn offertetrajecten doorlopen voor de aanschaf van een energiemanagement-systeem en voor apparatuur op het gebied van aanwezigheidsdetectie die wordt gekoppeld aan de verlichting. Deze energiebesparende maatregelen zullen begin 2004 ingevoerd worden.
Nieuw is de ontwikkeling van een tweetal projecten. Ten eerste is in 2003 gestart met een haalbaarheidsonderzoek naar duurzame energieopwekking door middel van waterkracht bij de provinciale sluizen. Ten tweede is een project opgezet voor de installatie van verschillende typen kleine windmolens in de provincie, waarvan 1 a 2 op eigen gebouwen. Beide projecten komen terug bij het thema duurzame energie.

**Thema 3: Energie en duurzaam ondernemen**

n 2003 is gestart met het project Parkmanagement. Er is met name door de besturen van de PMO's (Park Management Organisatie's) veel tijd en energie gestoken in de dialoog met het bedrijfsleven en gemeenten, het aanjagen van het proces en het optuigen van de juridische organisatiestructuur. De leden van de PMO's hebben, veelal in samenwerking met de gemeenten en externe adviseurs, de thema's (Duurzame)Energie, P&O, Groenonderhoud en Beheer, Combizorg, Afval en Beveiliging opgepakt en uitgediept. Het verkennen van (de collectieve) vraag en het onderhandelen met de verschillende aanbieders heeft in een aanzienlijk aantal gevallen geleid tot het afsluiten van meerjarige raamcontracten. Met het afsluiten van de raamcontracten is een aanzienlijke kostenbesparing (oplopend tot 50%) gerealiseerd en is in sommige gevallen ook concrete milieuwinst geboekt. Daarbij kan gedacht worden aan energie(besparing), inkoop van duurzame energie, afvalmanagementsystemen e.d. Ook ten aanzien van de onderwerpen telefonie, flexpool, openbaar vervoer, autolease en levering van brandstof spelen op dit moment kansrijke trajecten.
Over het algemeen kan gezegd worden dat het totale project goed loopt, al zijn met name de "laaghangende vruchten" geoogst. Er is duidelijk voortgang geboekt, maar het realiseren van parkmanagement duurt langer dan vooraf was gedacht. De reden daarvan is eenduidig: om gezamenlijk parkmanagement van de grond te tillen is een cultuuromslag noodzakelijk, zowel bij het

bedrijfsleven alsook bij de overheid . Het is echter een gegeven dat gewoonten en gebruiken die in jaren zijn gegroeid niet zomaar kunnen worden veranderd. Bovendien wordt zwaar geleund op de inzet van de “trekkers” vanuit de bedrijven zelf. Dit brengt meteen een hoog afbreukrisico met zich mee.

**Thema 4: Energie in de milieuvergunning**

Ten aanzien van energie in de milieuvergunning worden drie sporen gevolgd te weten: Convenant Benchmarking Energie Efficiency, Meerjarenafspraak Energie Efficiency 2 (MJA2) en voor de resterende bedrijven energievoorschriften in de milieuvergunning waarbij de Circulaire Energie in de milieuvergunning wordt gehanteerd.
Alle daarvoor in aanmerking komende Drentse bedrijven die deelnemen aan het convenant hebben in 2003, voor zover dat niet al in de jaren daarvoor was geschied, voldaan aan hun verplichting om een energiebesparingplan in te dienen. Alle plannen zijn, zonodig met een kleine aanpassing, goedgekeurd en de bedrijven hebben een start gemaakt met de uitvoering van de plannen. De convenanten hebben een looptijd tot 2012. Begin 2005 moeten de bedrijven een geactualiseerde versie van een energiebesparingplan indienen.
Bij de niet convenantbedrijven zijn in 2003 bij ingediende vergunningaanvragen overeenkomstig de Circulaire Energie in de milieuvergunning een bij de omvang van het energiegebruik passende onderzoeksverplichting in de vergunning vastgelegd. Ook bij de beoordeling van vergunningaanvragen is het aspect energie intergraal in de beoordeling meegenomen.

**Thema 5: Energie en verkeer en vervoer**

- Energiebesparing openbare verlichting:
Het Plan van aanpak energiebesparing openbare verlichting (OV) is doorgeschoven naar 2004 gezien de vertraging bij de uitvoering van het LED-contract.
Wel is in 2003 een werkgroep Openbare verlichting (werkgroep-OV) opgericht, bestaande uit vertegenwoordigers van gemeenten uit Groningen en Drenthe alsmede vertegenwoordigers van deze twee provincies. Deze werkgroep heeft (onder andere) als doelstelling duidelijkheid te verkrijgen over de juridische aspecten ten aanzien van de aanbesteding van zowel de levering van energie als het onderhoud van de openbare verlichting. Aan de levering van energie ten behoeve van de openbare verlichting ligt namelijk een zogenaamd eeuwigdurend EGD-contract (nu Essent) uit 1976 ten grondslag. In het voorjaar van 2004 zal de werkgroep daarom een onderzoek laten plaatsvinden naar de juridische aspecten en de mogelijkheden om het contract beter op de huidige wensen te laten aansluiten.

- Energie uit asfalt “de Turbine’’
In het kader van het stimuleren van het gebruik van energie uit asfalt is dit jaar subsidie verleend aan de gemeente Hoogeveen. Deze gemeente is bezig met de ontwikkeling van het bedrijventerrein Buitenvaart II. Tussen Buitenvaart I en II komt een servicegebied “De Turbine”genaamd. Hier wordt gekeken naar onderlinge uitwisseling van warmte, koude alsmede de technische en financiële haalbaarheid van asfaltcollectoren.

**Thema 6; Energie in de bouw**

- Convenant duurzaam bouwen:
Op 14 februari 2002 is het Convenant Duurzaam Bouwen Drenthe 2001 door vele partijen ondertekend, waaronder de provincie en 7 gemeenten . Het Convenant vervangt het oude convenant duurzaam bouwen Drenthe uit 1997. In 2003 hebben nog enkele partijen het convenant ondertekend, waaronder 1 gemeente en een woningcorporatie.
In het Convenant Duurzaam Bouwen Drenthe 2001 zijn afspraken vastgelegd over een effectief en haalbaar basisniveau van duurzaam bouwen. Dit vereenvoudigt het maken van dubo-afspraken tussen de gemeente, opdrachtgevende partijen en uitvoerende partijen. De uitvoering van het convenant verloopt echter nog steeds moeizaam. Het knelpunt zit niet in de beschikbaarheid materialen en technieken. Veel meer zit het knelpunt bij het proces van besluitvorming, de verschillende belangen van de diverse betrokken partijen, het kostenplaatje en onbekendheid met

dubo-bouwen. De opdrachtgever voor een bouwproject (woningbouw, utiliteit of grond-weg- en waterbouw) moet over voldoende ambitie beschikken om een bouwwerk duurzaam te bouwen in plaats van traditioneel. De kosten van het toepassen van dubo-technieken en de kosten van het toekomstige onderhoud zijn  een belangrijk belemmerend element in de afweging.
Bij de woningbouw is tevens de van belang of bouwkavels door de gemeente zelf worden uitgegeven. Indien dat het geval is kan de gemeente in een privaatrechtelijke overeenkomst vergaande eisen stellen aan te bouwen huizen.
De monitoring van het convenant bleek in 2003 een moeilijke exercitie. De regionale consulent duurzaam bouwen (RDC) heeft bij de meeste gemeenten slechts weinig gegevens boven tafel kunnen krijgen. Het blijkt dat gemeenten de registratie van deze gegevens nog onvoldoende georganiseerd. Onduidelijk is daarom ook of de Monitoringsrapportage uitvoering convenant Duurzaam bouwen Drenthe over het jaar 2003 van voldoende kwaliteit zal zijn om er gegevens uit te putten.
Op initiatief van de RDC zal in 2004 een project worden gestart om de monitoring van het Convenant Duurzaam bouwen Drenthe op een hoger niveau te tillen.

*Dak van het nieuwe gemeentehuis van  Tynaarloo te Vries. Bij de bouw van het gemeentehuis zijn diverse dubo-maatregelen genomen waaronder  het toepassen van zonnecollectoren.*

- Duurzame energie op het TT-circuit*:*
Met de voorgenomen inkorting van de Noordlus van het TT-circuit komt een gebied vrij van ca. 30 hectare. Op dit moment is sprake van de ontwikkeling van een Amusementspark, inclusief een beurs- en congrescentrum en hotel. Een dergelijke invulling van het gebied biedt goede kansen voor het toepassen en opwekken van duurzame energie.
Om de toepassingsmogelijkheden van duurzame energie in kaart te brengen is de provincie, gezamenlijk met de gemeente Assen en in samenwerking met o.a. het TT bestuur een traject gestart om de randvoorwaarden hiervoor vast te stellen. Op uitnodiging van de provincie is hiertoe op 13 januari j.l. een workshop georganiseerd waarbij alle van belang zijnde partijen (TT-bestuur, Projectcom, gemeente Assen, Energy Valley, NUON, Essent, Gasunie, Kropman) waren uitgenodigd. Gedurende de verkenning is gebleken dat de lijn: ‘Innovatie, kennis en informatie’ dragend moet zijn voor de verdere ontwikkeling van het gebied. Deze lijn benut het meest expliciet de voordelen van het TT-Circuit, namelijk de uitstraling en bekendheid van het TT-Circuit en de aanwezigheid van grote bezoekersaantallen. Indien het Amusementspark onderdeel uit maakt van een sterk totaalconcept (niet alleen toepassing van duurzame energie, maar verbreden met de overdracht van kennis en informatie i.r.t. het circuit), dan zou het park energieneutraal moeten worden ontworpen waarbij de toegepaste technieken zichtbaar gemaakt moeten worden voor het publiek. Verschillende

toepassingsmogelijkheden t.b.v. het opwekken van duurzame energie zijn als kansrijk aangemerkt, maar moeten nog nader worden uitgewerkt. Het beschreven concept kan vervolgens nader worden uitgebouwd, waarmee het een steeds grootschaliger vorm kan krijgen. Het is echter verstandig om op beperkte schaal te starten, met bijbehorende beperkte risico's , met de ambitie tot uitbouw (groeimodel).
De hiertoe benodigde investeringen (en exploitatielasten) kunnen redelijkerwijs niet tot de normale bedrijfsvoering van de ondernemers op TT-Circuit worden gerekend. Verwezenlijking moet dan ook alleen realistisch worden geacht, op het moment dat vanuit de verschillende beleidsorganen (gemeente, provincie, Rijk, Novem, etc.) financieel wordt bijgedragen. Tevens kunnen fabrikanten en leveranciers worden uitgenodigd hun kennis en kunde op het gebied van duurzame energie ten toon te stellen, in ruil voor een bijdrage (levering installaties/financiële bijdrage).
De resultaten van de eerste fase van het project zullen in 2004 verder worden uitgediept en worden getoetst op haalbaarheid.

- Investeringsprogramma Stedelijke vernieuwing I (ISV-1):
Met name op het gebied van energiebesparing en duurzame energie is nog veel mogelijk bij herstructureringsprojecten. Het blijkt dat gemeenten en woningbouwcorporaties het, in verband met de slechte economische ontwikkelingen in de bouwsector, moeilijk vinden om herstructurerings-projecten duurzaam uit te voeren.
Het voornemen was daarom om in 2003 bij de gemeenten, door middel van een checklist duurzaamheid, te inventariseren in hoeverre uitvoering wordt gegeven aan duurzaamheidaspecten bij de uitvoering van stedelijke vernieuwingsplannen. In het voorjaar is echter landelijk door VROM een traject "Proefmonitoring voor ISV" opgestart, die deze inventarisatie doorkruiste. In 2004 moeten de gemeenten hun ISV 1 programma verantwoorden via de provincie richting VROM. In 2003 is met de gemeenten gewerkt aan proef-monitoringsrapportages. Een van de prestatievelden van het ISV is duurzaamheid, waardoor duurzaamheid als onderdeel van de proef-monitoring is meegenomen.
In de loop van de ISV1 periode is het duurzaam denken verder ontwikkeld. De provincie heeft inmiddels in het ontwerp POPII meer invulling gegeven aan het begrip duurzaamheid.
Ter ondersteuning van de partijen die zijn betrokken bij stedelijke vernieuwingstrajecten is door de provincie Drenthe in het najaar van 2003 het Referentiekader Duurzame Stedelijke Ontwikkeling Drenthe opgesteld. In het najaar is aan de PCSW een overzicht gegeven van de werkzaamheden van de werkgroep Duurzaamheid in ISV (DISV) en de uitgevoerde projecten op het gebied van duurzame herstructurering

*Impressiefoto van de inmiddels in aanbouw zijnde Vrije School te Assen waarvoor de provincie Drenthe in 2002 een subsidie heeft toegekend voor het toepassen van LTV*

- Project WaterZijdig Inregelen (WZI):
Het waterzijdig inregelen van CV-installaties is een veelbelovende techniek, waaraan in 2000 de Nationale Toekomstprijs is toegekend. De provincie Drenthe heeft hoge verwachtingen van het besparingspotentieel van waterzijdig inregelen (WZI) en wil gemeenten, installatiebedrijven, onderwijsinstellingen en woningbouwcorporaties warm zien te krijgen voor een meerjarig Drents en noordelijk WZI-project.
In mei 2003 heeft de gemeente Coevorden de primeur gehad voor een WZI-pilot in een basisschoolgebouw. Een informatiebijeenkomst voor installatiebedrijven uit de regio op de 'ingeregelde school' is door 23 installateurs bezocht. Gebleken is dat het waterzijdig inregelen van een verwarmingsinstallatie van een schoolgebouw met slechts een geringe investering kan worden gerealiseerd, terwijl een besparing van 20% reëel wordt geacht. De gegevens over de werkelijke besparing van de pilotschool komen in het stookseizoen 2003/2004 beschikbaar.
Enkele Drentse gemeenten hebben, mede naar aanleiding van de pilot in de gemeente Coevorden, aangegeven serieus te overwegen in 2004 van start te willen gaan met CV-optimalisatie-projecten, waarbij de CV-installaties van gemeentelijke utiliteitsgebouwen waterzijdig ingeregeld worden. In overleg met de betrokken gebouwbeheerders is in december een projectopzet gemaakt. Doel is de CV-installaties in ca. 10 gemeentelijke gebouwen (voornamelijk basisscholen) waterzijdig in te laten regelen en lokale/regionale installateurs theoretische en praktische kennis te laten opdoen van WZI. Het Drenthe College wordt actief bij het Drentse en noordelijke traject betrokken. De gemeentelijke WZI-projecten worden financieel en communicatief ondersteund door de provincie.
In Noordelijk verband heeft het project 'Opschalen van WZI' tijdens de workshop van EnergieKompas een prominente plaats in het activiteitenprogramma verworven. Sinds oktober 2003 wordt door de projectgroep WZI-Noord een WZI-project op noordelijke schaal voorbereid.
Dit project moet er toe leiden dat in twee a drie jaar jaarlijks tientallen (utiliteits)gebouwen waterzijdig ingeregeld gaan worden. Hiertoe zullen gebouweigenaren en -gebruikers in Noord Nederland intensief geïnformeerd gaan worden over nut en noodzaak van WZI. Ook omvat het project zowel een opleidingstraject WZI voor de installateur in opleiding als een bijscholingstraject WZI voor de inmiddels gediplomeerde installateur. Inmiddels is een aanvraag gedaan bij Kompas om financiële middelen voor dit project te genereren.

**Thema 7: Energie in de land- en tuinbouw**

Er zijn geen concrete activiteiten opgenomen in het Activiteitenprogramma. Het voortouw voor initiatieven is neergelegd bij de sector. Wel wordt de sector waar mogelijk betrokken bij ontwikkelingen in het kader van biomassa. De provincie heeft financieel meegewerkt aan de organisatie van een

open dag over een mestvergister die in 2003 in Zuidvelde op een akkerbouwbedrijf is gerealiseerd. Deze mestvergister vergist verschillende soorten mest in een omgebouwde mestsilo. De warmte die bij het vergistingsproces vrijkomt wordt omgezet in electriciteit, waarmee zowel het bedrijf als de bijbehorende woning van electriciteit wordt voorzien. Het overschot aan electriciteit wordt geleverd aan het net. De vergiste mest wordt als meststof uitgereden op landbouwgronden en is heeft door de vergisting een betere structuur en kwaliteit gekregen.

*De tot mestvergister omgebouwde mestsilo Zuidvelde*

**Thema 8: Duurzame energie**

- Windenergie: BLOW
De provincie Drenthe heeft in 2001 het landelijk convenant inzake windenergie (BLOW) ondertekend en daarmee ingezet op de realisatie van 15 MW windenergie in 2010. De verwachting is dat dit vermogen in Coevorden gerealiseerd zal kunnen worden. In het ontwerp POP II is de locatie Coevorden ook opgenomen en aangegeven dat medewerking aan andere windparken, naast de locatie Coevorden, pas wordt overwogen wanneer dat voor de realisatie van de taakstelling uit de BLOW noodzakelijk is.
Het plan van aanpak voor de realisatie van het windpark voorzag erin dat het planologisch traject in 2003 kon worden afgerond en de bouw kon worden gegund. Dit tijdpad is echter niet haalbaar gebleken vanwege allerlei vertragingen in de planvorming en besluitvorming bij Defensie. Begin 2004 heeft Defensie bekend gemaakt 6 windmolens te willen plaatsen op het windpark Coevorden.
De verwachting is dat het planologisch traject voor de realisatie van het windpark in 2004 kan worden opgestart.

- Windenergie: kleine windmolens
In 2003 is een start gemaakt met dit onder het Energiekompas vallende project. Doel is op termijn (2004 – 2006) in totaal 6 kleine innovatieve windturbines in de provincie te plaatsen met een gezamenlijke opbrengst van ongeveer 15.000 kWh. Op basis van een lijst met potentiële locaties wordt in het 1$^{e}$ kwartaal van 2004 een zestal verschillende typen locaties geselecteerd, waarna een aanvang wordt gemaakt met de installatie en een monitoringstraject. Het project is in noordelijk verband opgezet. Actoren zijn de 3 noordelijke provincies, adviesbureau KNN, het Van Hall Instituut en 6 windmolenfabrikanten.

- Zonne-energie

Zoals in de vorige monitoringsrapportage reeds is aangegeven is het landelijk subsidiebeleid mede debet geweest aan de stagnatie op het gebied van de toepassing van zonne-energie. Immers, de kostprijs van zonnecellen is op dit moment nog dusdanig hoog dat zonder een subsidie de aanschaf niet aantrekkelijk is. Zowel voor de particulier als het bedrijfsleven is de terugverdientijd hoog. Alle activiteiten op dit terrein, zoals een "Actieprogramma zonnecellen" dat was opgezet met een aantal gemeenten en energiebedrijven, zijn daarom voorlopig stopgezet.
Eind 2003 was nog onduidelijk of het Waterschap Velt en Vecht haar plannen doorzet om een werkplaats te bouwen met een groot zonnedak. Het is de bedoeling om in 2004 nadrukkelijk te kijken naar de mogelijkheid om in noordelijk verband op dit terrein meer samen te werken (bijvoorbeeld in kader van Energy valley. Met name de gemeente Leeuwarden scoort goede resultaten bij de realisatie van zonne-energieprojecten (o.a. harde clausule bij verkoop grond).

*Turby*

- Biomassa
De rol van biomassa als het gaat om het realiseren van de doelstellingen op het gebied van duurzame energie is groot. Ongeveer 50 % van de te realiseren reductie in de uitstoot van $CO_2$ wil men doormiddel van het inzetten van biomassa behalen. In 2002 is de provincie Drenthe daarom gestart met het ontwikkelen van beleid rondom dit thema.
November 2002 is er een workshop georganiseerd die een bijdrage moet leveren aan het realiseren van een gedragen visie op duurzame energie uit biomassa in de provincie Drenthe. Tijdens deze workshop kwam een interessant en mogelijk kansrijk initiatief naar voren van het bedrijf HGP . Om dit initiatief te ondersteunen en de potentiële initiatiefnemer en aanbieders van biomassa nader tot elkaar te brengen heeft de provincie in mei een nieuwe workshop georganiseerd met als thema 'Vergassing van biomassa'. Dit initiatief krijgt op dit moment binnen de provincie Drenthe geen vervolg te krijgen maar wellicht wel binnen de provincie Groningen (aansluiten bij productie van methanol)..
In maart 2003 is de 'Nota biomassa, een inventarisatie van de Drents biomassastromen voor opwekking van hernieuwbare energie', tezamen met het rapport 'aanzet tot een uitvoeringsprogramma Biomassa' gereed gekomen. Naar aanleiding van deze nota heeft GS besloten om een vervolg hierop te laten maken. Eind 2003 is een start gemaakt met het opstellen van een Úitvoeringsprogramma biomassa 2004-2005. Na vaststelling zal dit uitvoeringsprogramma voor de komende 2 jaar bepalend zijn voor de activiteiten die de provincie Drenthe op het gebied van biomassa zal gaan uitvoeren. Het is de bedoeling dat de monitoring van het uitvoeringsprogramma biomassa in de monitoringsrapportage Nota energiebeleid wordt meegenomen.
Een interessante ontwikkeling is het project "Stroomdal" in Schoonebeek. Het afvalwater van ca 150 huishoudens wordt hierbij gescheiden in vier fracties. Een van de deelstromen wordt vervolgens vergist ten behoeve van de opwekking van duurzame energie. Deze decentrale zuivering is innovatief en leent zich om op veel plaatsen te worden toegepast.

In Zuidvelde (bij Norg) tenslotte is op een akkerbouwbedrijf de eerste Drentse mestvergistingsinstallatie in gebruik genomen. Uit 25.000 ton mest wordt ca 600.000 kWh aan duurzame energie gewonnen.

- Waterkracht:
De opwekking van energie door waterkracht is een nieuw project vanuit de Nota Energiebeleid.
Op basis van een eerste verkennend onderzoek is eind 2003 geconcludeerd dat kleinschalige waterkracht bij een aantal Drentse sluizen een realistische optie is. In het 1$^{e}$ kwartaal van 2004 wordt een beslissing genomen of een nader onderzoek uitgevoerd zal gaan worden. Een voorzichtige eerste prognose wijst uit dat een opbrengst groter dan 500.000 kWh mogelijk is.

**Thema 9: Energie in het buitenland**
Er zijn geen concrete activiteiten opgenomen in het Activiteitenprogramma

## 4. Vooruitblik 2004

Ten aanzien van een aantal items wordt hier een vooruitblik gegeven op het jaar 2004.

- Nota Energiebeleid-2:
De huidige Nota energiebeleid is in 2001 vastgesteld. Het bijbehorende Activiteitenprogramma omvat de jaren 2002-2005. Dit betekent dat in 2004 nagedacht moet worden over een vervolg op de Nota energiebeleid met een bijbhorend Activiteitenprogramma voor de jaren 2005-2007.

- Energy Valley (thema 1)
Eind 2003 is de KOMPAS-aanvraag toegekend. Het eerste jaar van Energy Valley heeft vooral in het teken gestaan van het opzetten van de samenwerkingsstructuur. In 2004 zal inhoud moeten worden gegeven aan de samenwerking. Een van de activiteiten die opgepakt zal gaan worden is te onderzoeken op welke wijze de huidige regelgeving belemmerend werkt ten aanzien van de ontwikkeling van projecten op het gebied van duurzame energie.

- openbare verlichting (thema 5)
In 2004 stelt de provincie een “Openbare verlichting beleidsplan” op. Dit OV-beleidsplan omschrijft de kaders en de uitwerking van het verlichtingsbeleid in Drenthe. Uitgangspunt blijft alleen daar verlichting te plaatsen waar dat noodzakelijk is. Elk lichtpunt dat niet wordt geplaatst bespaart plaatsings- en onderhoudskosten en ook verbruikskosten. Een ander voordeel van dit uitgangspunt is dat er energie bespaard wordt en zo een bijdrage geleverd wordt aan de CO2 reductiedoelstelling. Tevens wordt gekeken naar het aspect lichthinder. In het OV-beleidsplan zal ook worden aangegeven in welke mate andere verlichtingsbronnen toegepast kunnen worden, zoals bijvoorbeeld Light Emitting Diodes (LED’s) en systemen die gebruik maken van duurzame energie.

- Monitoring convenant duurzaam bouwen Drenthe 2001(thema 6):
Samen met de Milieufederatie Drenthe en een aantal gemeenten zal een project worden gestart waarbij een nieuwe vorm van monitoring wordt ontwikkeld. Dit project, “de Drentse proeftuin” zal voor gemeenten een andere wijze van werken voor wat betreft het stimuleren van duurzaam bouwen gaan opleveren. Tijdens deze nieuwe manier van werken worden tevens monitoringsgegevens verzameld. Het doel van dit project is tevens een efficiënte manier van werken ontwikkelen waar duurzaam bouwen een volwaardige plaats in heeft.
Indien mogelijk zal ook de rapportage van deze monitoringsgegevens aan de monitoringsrapportage Nota energiebeleid gekoppeld worden.

- Duurzaamheid in Investeringsprogramma Stedelijke vernieuwing (ISV-2) (thema 6):
Het jaar 2004 zal in het teken staan van de tweede periode van het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing. De programmagemeenten moeten opnieuw een Meerjaren Ontwikkelingsprogramma opstellen. Een van de prestatievelden in ISV2 is Omgevingskwaliteit. Hierin zijn de milieuthema’s voor stedelijke vernieuwing opgenomen. Een belangrijk milieuthema is Energie. In IPO verband is in 2003 het project

“Milieu-inbreng in ISV2” gestart. Hiermee wordt getracht de milieudoelstellingen en – ambities te concretiseren. Doel is ondermeer het opstellen van een handzaam overzicht van milieudoelstellingen en – ambities, resulterend in meetbare verbetering van de leefomgeving bij stedelijke vernieuwing. Voor Energie worden concrete doelstellingen opgenomen. Uiteindelijk doel is dat milieu in de ISV afspraken met gemeenten een nadrukkelijker plaats krijgt.

- Biomassa (thema 6):
Een van de speerpunten van het energiebeleid van de provincie Drenthe in 2004 zal zijn het Uitvoeringsprogramma biomassa 2004-2005. Naast het uitvoeren van het eigen programma zal ook nagegaan worden op welke terreinen samengewerkt kan worden met andere partners zoals Energy Valley

- WZI-projecten (thema 6) :
De positieve resultaten van een WZI-pilot in een schoolgebouw in de gemeente Coevorden hebben, aangevuld met opgedane ervaringen in de provincie Groningen, de Drentse gemeenten overtuigd van nut en noodzaak van WZI. Daarom zullen (naar verwachting) alle Drentse gemeenten vanaf 2004 de CV-installaties van de gemeentelijke utiliteitsgebouwen door middel van WZI laten optimaliseren.
In het voorjaar van 2004 wordt een Drents WZI-project opgestart in samenwerking met gemeenten De Wolden en Coevorden, enkele lokale installatiebedrijven en (opleidings-)experts op het gebied van CV-optimalisatie. Dit project houdt in dat bij ten minste 10 basisscholen de CV-installatie wordt geoptimaliseerd (incl. het waterzijdig inregelen van radiatoren). De installateurs krijgen hiervoor zowel een theoretisch als praktische opleiding. De provincie draagt bij in de opleidingskosten (cofinanciering) van de installateurs en gemeentelijke gebouwbeheerders.
In het kader van Energiekompas worden met alle Drentse gemeenten rond de zomer van 2004 afspraken gemaakt voor deelname aan het noordelijke (en meerjarige) WZI-project Ook het Drenthe College, Unit Installatietechniek, wordt actief betrokken bij dit noordelijke project. Gestreefd wordt vanaf het studiejaar 2005 - 2006 'waterzijdig inregelen' als structureeleonderdeel op te nemen in de opleiding Installatietechniek van het Drenthe college. WZI wordt door de noordelijke partners, verenigt in EnergieKompas, gezien als opmaat voor opleidingen in de energietechniek op zowel MBO als HBO-niveau.
Ook het besparingspotentieel van WZI in het provinciehuis (in het kader van BIM) en andere provinciale gebouwen zal worden onderzocht.

## 5. Evaluatie

Wat betreft monitoring kan in feite onderscheid worden gemaakt tussen korte termijn doelen (veelal activiteiten) en (middel)lange termijn doelen. De korte termijn doelen uit de Nota energiebeleid kunnen relatief eenvoudig worden gemonitord. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de doelstelling om te komen tot

meer noordelijke samenwerking is gerealiseerd door het instellen van samenwerkingsverbanden zoals Energiekompas en Energy Valley of het opstellen van een Nota biomassa.
Het zijn vooral deze korte termijn doelstellingen die vertaald zijn in het Activiteitenprogramma 2002-2005. In die zin bestaat de monitoringsrapportage grotendeel uit een voortgangsverslag van dat Activiteitenprogramma. Grosso modo kan gesteld worden dat veel van de activiteiten uit het Activiteitenprogramma reeds zijn uitgevoerd en de rest goed op schema ligt. Daarnaast zijn diverse nieuwe projecten opgestart zoals het project kleine windmolens en het project waterkracht. Het enige knelpunt bij de uitvoering van het activiteitenprogramma is gelegen in de zonne-energie projecten. Deze projecten komen slechts moeilijk van de grond door de relatief hoge kosten die eraan verbonden zijn en de daardoor lange terugverdientijd. Omdat inmiddels door het gewijzigde Rijksbeleid ook de subsidies voor zonne-energie zijn afgebouwd is het moeilijk partners te vinden die grootschalig in zonne-energie willen investeren.
De doelstellingen op langere termijn zijn veel moeilijker te monitoren. Het gaat hier om doelstellingen als het realiseren van de emissiereductiedoelstellingen op het gebied van CO2 in 2010, de bijdrage van DuBo-maatregelen aan de energiebesparing in de bouwsector of doelstellingen ten aanzien van het energieverbruik van huishoudens. Bovendien is de invloed van de provincie op dit type doelstellingen veel minder direct en soms zelfs minimaal (denk aan de invloed van de provincie op het energieverbruik ten behoeve van de mobiliteit). Om deze middellange termijn doelstellingen te kunnen monitoren beschikt de provincie veelal niet over de noodzakelijk gegevens.
Omdat de produktgroep Milieubeheer zich bewust is van de wenselijkheid van een goede monitoring van ons energiebeleid zal de produktgroep zich de komende tijd beraden over hoe een doeltreffend monitoringsprogramma kan worden opgezet.

# Bijlage 1: Toelichting bij projecten

**Omschrijving doelstelling conform de Begroting:**
Het verminderen van de milieubelasting en het bevorderen van duurzame ontwikkeling door het realiseren van projecten in samenwerking met het bedrijfsleven, overheden, maatschappelijk organisaties en intermediairen , zowel regionaal, (inter) provinciaal als internationaal met daarbij bijzondere aandacht voor externe integratie.

## Thema 1: Energie in beleid

---

Project: **IPO-energie**
Doelstelling:
- Afstemmen van interprovinciale beleidsontwikkelingen
- Entameren van gezamenlijke projecten

Beoogd effect: Invulling geven aan de (inter)provinciale bijdrage aan het klimaatbeleid.
Actoren:
- Twaalf provincies
- Ministerie van VROM

Resultaat:
- Het IPO-vakberaad vergadert ca 8x per jaar
- Nadruk in 2003 op ombouw menukaart naar prestatiekaart
- Prestatiekaart vormt basis voor Vrom-subsidieregeling

---

Project: **LED-project (Liberalisering Energiemarkt Drenthe)**
Doelstelling:
- Gezamenlijke inkoop van elektriciteit
- Stellen van (milieu)eisen aan inkoop van elektriciteit
- Eventueel te realiseren besparingen omzetten in duurzaamheidprojecten
- Inkoop van groene stroom
- Bevorderen energiemanagement

Beoogd effect: Duurzame inkoop van energie
Doelgroep: Provinciale- en gemeentelijke diensten
Actoren:
- Elf gemeenten
- Provincie Drenthe
- Mogelijkheid voor derden om zich aan te sluiten (Motie Schaap)

Resultaat:
- Het betreft een complex project dat reeds in 2001 is gestart. In 2002 hebben alle 11 colleges van B&W alsmede het college van GS ingestemd met het Programma van Eisen. Daardoor ligt er een nagenoeg provinciebreed ambitieniveau t.a.v. de afname van grijze stroom (geen atoomstroom) en de inkoop van groene stroom. Op basis van het PvE is een leveringsbestek gemaakt dat als basis dient voor de Europese aanbesteding begin 2003.
- Project is Europees aanbesteed. Contract gegund aan Rendo B.V.
- Contract omvat levering van 100% groene stroom voor periode van 5 jaar
- Naast levering van elektriciteit omvat project duurzaamheidtraject gericht op energiebesparing en opwekking van duurzame energie

Het project is vertraagd o.a. omdat:
- Essent slechts moeizaam in staat bleek alle noodzakelijke verbruiksgegevens te leveren (ca 5.000 objecten)
- Gemeentelijke en provinciale organisaties slecht inzicht hebben in hun eigen verbruiksgegevens,
- Geringe transparantie van het in 1978 afgesloten contract inzake openbare verlichting (OV) en voortdurende onduidelijkheid of OV nu als groot- dan wel kleinverbruik beschouwd moet worden.

---

Project: **Energiekompas**
Doelstelling:
- Ontwikkelen van langetermijnvisie op de toekomstige energievoorziening in Noord-Nederland
- Onderzoek naar en mogelijk oprichten van strategisch samenwerkings-verband voor Noord-Nederland
- Definiëren van gezamenlijke projecten

Beoogd effect: Realiseren van duurzame energievoorziening voor Noord-Nederland
Doelgroep: Eigen organisaties van provincies en energieorganisaties in het noorden
Actoren: Provincies Groningen, Friesland en Drenthe, Gasunie, NAM, Milieufederaties
Resultaat:
- Rapport "Energiekompas, samen naar een duurzame energievoorziening in Noord-Nederland"
- Opstarten drietal projecten: "WZI, Kleine windmolens, Energiebesparing in de bestaande bouw"
- Organisatie workshop "Kleine windmolens", 18 nov. 2003, Gasuniegebouw

---

Project: **Energy Valley**
Doelstelling:
- Ontwikkelen strategie om de energie activiteiten in Noord-Nederland uit te bouwen langs drie pijlers nl. Duurzame energie, Kennisinfrastructuur en (uitbouw) Bestaande bedrijfsactiviteiten .
- Vertalen (landelijke) beleidsontwikkelingen op het gebied van energiebesparing en duurzame energie naar de noordelijke situatie (transitie duurzame energievoorziening, kenniseconomie)
- Identificeren en realiseren van mogelijke nieuwe projecten proeftuingedachte)

Beoogd effect::
- In Noord Nederland moet zich op middellange termijn een belangrijke cluster vestigen van energiegerelateerde activiteiten.
- Bijdrage aan de groei van de werkgelegenheid in Noord-Nederland
- Bijdrage aan de duurzaamheiddoelstellingen van de drie noordelijke provincies

Doelgroep: Overheden en energiegerelateerde bedrijvigheid
Resultaat:
- Er is coördinatiebureau opgericht dat is gehuisvest bij de NOM in Groningen.
- In 2003 is een Kompas-aanvraag gehonoreerd alsmede (een groot deel van) de cofinanciering.
- Er is een Raad van Advies ingesteld alsmede een ambtelijke begeleidingsgroep. Een Raad van Toezicht moet in februari 2004 worden geïnstalleerd.
- Via onderzoeksopdrachten en workshops wordt begin 2004 een beeld gekregen van de richting waarin gewerkt moet worden. In 2004 en 2005 zal EV vooral inhoudelijk haar meerwaarde moeten aantonen.

---

Project: **Energie Overleg Drenthe (EOD)**
Doelstelling: Afstemmen van de beleidsvoornemens op gebied van energiebesparing en duurzame energie
Beoogd effect: Invulling geven aan de provinciale bijdrage aan het klimaatbeleid
Actoren: Eigen organisaties van gemeenten, provincie en NOVEM
Resultaat:
- In 2003 vijf bijeenkomsten.
- besproken nderwerpen o.a EPA's, WZI , biomassa

---

Project:: **Nota intensivering energiebeleid**
Doelstelling: Conform het Collegeprogramma intensivering van het energiebeleid op de onderdelen:
- Uitvoeringsprogramma biomassa 2004-2005
- Energy Valley
- Liberalisering Energiemarkt Drenthe (LED-project)
- Klimaatconferentie
- Projecten warmte-koude opslag

Beoogd effect:: Afhankelijk van de deelprojecten o.a.:
- Intensiveren van projectontwikkeling op de terreinen biomassa en wk-opslag
- Bevorderen van noordelijke samenwerking en werkgelegenheid energiesector
- Ontwikkelen langetermijnvisie (klimaatconferentie)

Doelgroep: Per deelproject verschillend.
Resultaat: - Besluitvorming PS op 17 maart 2004

- Met uitvoeringsprogramma biomassa 2004-2005 en Energy Valley is reeds aanvang gemaakt

---

## Thema 2: Energie in eigen organisatie

---

Project: **Bim Uitvoeringsprogramma (energiegedeelte)**
Doelstelling: Energieverbruik tot 2005 jaarlijks met 5% verminderen
Beoogd effect: Vermindering CO2 uitstoot
Uitdragen voorbeeldfunctie
Doelgroep: provinciale organisatie
burgers / bedrijfsleven / andere overheden
Resultaat: - Op basis van dit Uitvoeringsprogramma worden de komende jaren diverse energiebesparingsmaatregelen uitgevoerd o.a.:
- 200m2 zonnepanelen,
- energiemanagementsysteem,
- aanwezigheidsdetectie i.v.m. verlichtingsmaatregelen
- kleine windturbine bij steunpunt WK.
- energiespiegel
- aanschaf nieuwe energiezuinige kantoorapparatuur

---

## Thema 3 Energie en duurzaam ondernemen

---

Project: **Parkmanagement**
Doelstelling: creëren duurzame kwatilteit op tenminste de regionale bedrijventerreinen
Beoogd effect: in werking zetten van een proces om bij de Drentse bedriijventerreinen een proces in werking te zetten waardoor deze overgaan tot duurzaam parkmanagement
Doelgroep: gemeenten / bedrijven / intermediare organisaties
Resultaat: realiseren van tenminste 6 bedrijventerreinen met een professionele parkmanagement organisatie

---

## Thema 4 Energie in de Milieuvergunning

Project: **Convenant Benchmarking Energie Efficiency**
Doelstelling: terugdringen CO2 emissie (uiterlijk 2012 zouden deze bedrijven tot de wereldtop van energie-efficiency bedrijven moeten behoren
Beoogd effect: Bench-marking / energiebesparingsplannen etc (zie convenant)
Doelgroep: Bedrijven met een energieverbruik groter dan o,5 PJ
Resultaat: Alle 6 de Drentse bedrijven doen mee met het convenant

---

Project: **Meerjarenafspraak Energie Efficiency**
Doelstelling: terugdringen CO2 emissie
Beoogd effect: energiebesparingsplannen maken / gebruik maken van verbredingsthema's en LCA's
Doelgroep: Bedrijven met een significant energieverbruik kleiner dan 0,5 PJ
Resultaat: !0 Drentse bedrijven doen mee aan de Meerjarenafspraak

---

Project: **Circulaire Energie**
Doelstelling: terugdringen CO2 emissie
Beoogd effect: indien van toepassing energieregistratie / energiebesparingsonderzoeken / energie quikscan's

Doelgroep: Alle overige bedrijven waarvoor de provincie bevoegd gezag is
Resultaat: . uiterlijk 2005 moet in alle milieuvergunningen het energie-aspect op adequaat niveau zijn.

---

## Thema 5 Energie en verkeer en vervoer

---

Project: **Energiebesparing openbare verlichting**
Doelstelling: Opstellen van beleid ten aanzien van provinciale openbare verlichting. Dit beleid schijft criteria voor kwantiteit en kwaliteit van de openbare verlichting. Het beleid wordt toegepast in het plaatsings en onderhoudsprogramma
Beoogd effect: besparing kosten en energieverbruik en bijdrage aan CO2 reductiedoelstelling
Doelgroep: - provinciale organisatie en overige wegbeheerders
- organisaties op het gebied van verkeersveiligheid
Resultaat: Een beleidsnota openbare verlichting met de mogelijkheden voor energiebesparende maatregelen. Afhankelijk van de beleidsmatige, beheersmatige en fysieke speelruimte worden een aantal scenario's uitgewerkt, waaruit de gevolgen van de inzet van alternatieve, energiebesparende verlichting in specifieke situaties duidelijk wordt.

---

Project: **Energie uit asfalt "De Turbine"**
Doelstelling: - Opzetten proefproject waarbij de warmte die het wegdek opneemt via straling van de zon wordt benut
- Voor optimaal resultaat de optie 'energie uit asfalt' deel uit laten maken van de energie-infrastructuur van de desbetreffende gebouwde omgeving
Beoogd effect: Beperking gebruik van fossiele brandstoffen en vermindering netto CO2-uitstoot
Doelgroep: Gemeenten, instanties op gebied van weg- en waterbouw, provincie
Resultaat: De gemeente Hoogeveen gaat onderzoek uitvoeren naar de haalbaarheid in kader van de planvorming van het duurzame bedrijventerrein Buitenvaart II.

---

## Thema 6 Energie in de bouw

---

Project: **Convenant duurzaam bouwen**
Doelstelling: Door middel van aanstelling van een Regionale DuBo-consulent in Drenthe die gemeenten adviseert en ondersteunt bij het opstellen en uitvoeren van duurzaam bouwen beleid de toepassing van energiebesparende maatregelen stimuleren.
Beoogd effect: Beperking gebruik fossiele brandstoffen en vermindering netto CO2-uitstoot
Doelgroep: Projectontwikkelaars, woningbouwcorporaties, gemeenten, architecten
Resultaat: - Co-financiering voor periode van 3 jaar
- DuBo-consulent benoemd per 1 maart 2003 , gestationeerd bij de Milieufederatie Drenthe

---

Project: **Duurzame energie op het TT-circuit**
Doelstelling: - Het project dient een bijdrage te leveren aan de provinciale doelstellingen op het gebied van $CO_2$ reductie en de voorgenomen transitie naar een duurzame energiehuishouding.
- Het project dient bij te dragen aan het behoud en de uitbouw van de positie van het noorden in de veranderende Nederlandse en Europese energiemarkt,

en daarmee een positieve bijdrage te leveren aan de sociaal economische positie van het noorden, hetgeen zich onder andere dient te uiten in een toename van de werkgelegenheid

Beoogd effect: - Door implementatie van besparingsmogelijkheden en innovatieve duurzame technieken wordt een significante bijdrage geleverd aan besparingsdoelstellingen (provinciale en gemeentelijke afgeleiden van Kyoto-afspraken) en wordt een positieve bijdrage aan de werkgelegenheid tot stand gebracht.

Doelgroep: - TT- Bestuur, PROJECTCOM, gemeente Assen, Energy Valley, Energie leveranciers, Installatiebedrijven, Architecten, etc.

Resultaat:
- Inventarisatie mogelijkheden voor besparing en toepassing duurzame technieken, vastgelegd in een Energievisie.
- Per gebouw wordt besparingspotentieel en toepassing innovatieve technieken in beeld gebracht
- De financieringsmogelijkheden zullen in beeld worden gebracht.
- Voorstel waarin de mogelijkheden van het opzetten en uitvoeren van een opleidingstraject voor installateurs zijn uitgewerkt
- Er wordt een koppeling tot stand gebracht t.a.v. kennis en informatie;
-Projectplan waarin het proces en de doelstellingen (per fase) van het project worden beschreven

---

Project: **Duurzaamheid in ISV (ISV-1)**

Doelstelling:
- Informatieoverdracht aan de Drentse gemeenten
- Invulling geven aan de uitwerking van duurzaamheid in herstructurerings-projecten
-Invulling geven aan eisen van duurzaamheid voor de ISV-2 periode

beoogd effect: Concrete invulling geven aan het prestatieveld duurzaamheid in stedelijke vernieuwingsprojecten en plannen.

doelgroep: Gemeenten.

Resultaat: Rapportage van de afgelopen 3 jaar aan PCSW (Provinciale Commissie Stedelijke Vernieuwing en Wonen)

---

Project: **Waterzijdig Inregelen CV-installaties (WZI)**

Doelstelling: Organisatie en begeleiding WZI-project primair gericht op gemeentelijke utiliteitsgebouwen, teneinde besparingen van 10-20% op de stookkosten te realiseren. Subdoel betreft het opzetten en uitvoeren van training gericht op lokale installateurs

Beoogd effect: door stimuleren gemeentelijke bijdrage aan WZI-project wordt een significante bijdrage geleverd aan besparingsdoelstellingen (provinciale en gemeentelijke afgeleiden van Kyoto-afspraken)

Doelgroep: gemeenten (EOD + gebouwenbeheerders), Drentse installatiebedrijven

Resultaat:
- Pilot WZI op School in Sleen met geinteresseerde installateurs
- Inventarisatie potentieel voor WZI geschikte utiliteitsgebouwen
- Per gebouw wordt besparingspotentieel WZI in beeld gebracht
- ‘Plan van aanpak’ waarin per gebouw is aangegeven welke eventuele technische aanpassingen aan de installatie noodzakelijk zijn, wat hiervan de kosten zijn en welke (uur-)kosten gemoeid zijn met het inregelen van de installatie
- Uitvoeringsplan 2003–2004, waarin voor de stookseizoenen 2003-2004 en 2004-2005 is aangegeven welk gebouw wordt ingeregeld
- Voorstel waarin de mogelijkheden van het opzetten en uitvoeren van een opleidingstraject voor installateurs zijn uitgewerkt

---

Project: **Lage Temperatuur Verwarming (LTV-2): O.B.S. De Zweng, Exloo**

Doelstelling:
- Samen met gemeenten impuls geven aan grootschalige implementatie van LTV in Drenthe
- Motiveren van betrokken partijen zoals projectontwikkelaars, architecten etc

Beoogd effect: - Kwaliteitsverbetering van woningen o.a. wat betreft het binnenmilieu.
- Flexibiliteit ten aanzien van de toekomstige energievoorziening met name voor wat betreft de toepassing van duurzame energiebronnen.
- Lager energieverbruik

Doelgroep: Projectontwikkelaars, woningbouwcorporaties, architecten

Resultaat: - Tweede basisschool met LTV
- Inpassing van innovatieve technieken zoals warmtepompen en duurzaam bouwen

---

Project: **Lage Temperatuur Verwarming (LTV-3):**

Doelstelling: - Samen met gemeenten impuls geven aan grootschalige implementatie van LTV in Drenthe binnen Drentse nieuwbouwprojecten.
- Motiveren van betrokken partijen zoals projectontwikkelaars, architecten etc

Beoogd effect: - Kwaliteitsverbetering van woningen o.a. wat betreft het binnenmilieu.
- Flexibiliteit ten aanzien van de toekomstige energievoorziening met name voor wat betreft de toepassing van duurzame energiebronnen.
- Lager energieverbruik
- Inpassing van innovatieve technieken zoals warmtepompen en duurzaam bouwen

Doelgroep: Projectontwikkelaar,Gemeente, architecten, toekomstige bewoners.

Resultaat: Eind 2003 is gestart met de ontwikkeling van een nieuwbouwproject van 6 halfvrijstaande woningen te Tweede Exloermond. - Het project bevindt zich momenteel in de initiatief fase

---

Project: **Energie neutraal bouwen in de utiliteitssector (EnBo2)**.

Doelstelling: Realiseren van een energieneutraal pand als voorbeeld voor de utiliteitssector. Door een combinatie van stringente energiebesparingsmaatregelen en gebruikmaking van duurzame energiebronnen is het mogelijk evenveel energie op te wekken als het gebouw zelf nodig heeft.

Beoogd effect: Beperking van gebruik fossiele brandstoffen, vermindering uitstoot Co2.,

Doelgroep: Midden- en kleinbedrijf, dienstverlenende sector, adviesbureaus, architecten, aannemers, installateurs,

Resultaat: Het project is eind 2003 gestart. Momenteel komen 2 projecten in beeld voor uitvoering. Het betreft een bouwproject op gebied van de gezondheidszorg en 1 bouwproject op gebied brandweer en hulpverleningsinstanties. Het project bevindt zich in de initiatieffase.

---

Project: **Noordelijke Duurzaam Bouwen Dag "De overheid als Energiek regisseur"**

Doelstelling: Vergroting van het kennisniveau bij medewerkers van gemeenten op gebied van duurzaam bouwen en energie, alsmede uitbreiding van het kennisnetwerk

Beoogd effect: Presentaties van concrete voorbeelden van innovatieve technieken op gebied van duurzaam bouwen, energiemaatregelen etc.waarmee gemeenten in de dagelijkse praktijk mee aan de slag kunnen.

Doelgroep: gemeenten

Resultaat: Op 1 april 2003 is in de Tamboer te Hoogeveen een dag georganiseerd voor medewerkers van gemeenten van de drie noordelijke provincies. Er zijn diverse workshops georganiseerd met name op gebied van duurzame energie en energiebesparingsmaatregelen. Daarnaast was er een informatiemarkt waarop diverse bedrijven, adviesbureaus, instanties zich presenteerden.

---

## Thema 7 Energie in land- en tuinbouw

---

zie thema 8, biomassa, mestvergister Zuidvelde

---

## Thema 8 Duurzame energie

---

Project: **Windenergie: Blow**
Doelstelling: Uitvoering landelijk convenant BLOW
Beoogd effect: realisatie 15 MW windenergie in 2010
Doelgroep: Alle mogelijke partners/investeerders
Resultaat: Defensie is bezig met de realisatie van een windmolenpark in Coevorden. Met de realisatie van dit plan zal naar verwachting de doelstelling van 15 Mw windenergie in Drenthe gehaald zijn.

---

Project: **Windenergie: Kleine windmolens**
Doelstelling: Plaatsing van 6 kleinschalige windturbines op verschillende soorten locaties in Drenthe.
Beoogd effect:: Ervaring opdoen met de toepassing van kleinschalige windturbines (kleiner dan 15 m) en het bereiken van een toekomstige schaalvergroting.
Doelgroep: Provincie Drenthe
Resultaat Installatie en werkend opleveren van 6 kleinschalige innovatieve windturbines

---

Project: **Zonne-energie: Actieprogramma zonnecellen**
Doelstelling:
- Realiseren van voorbeeldprojecten op gebied van PV
- Realiseren van belangstelling voor en acceptatie van PV
- Verbreden van het draagvlak en vergroten van kennis bij de lokale installateurs en gemeenten.
- Reduceren van de kosten door samenwerking op provinciale schaal.

Beoogd effect: Beperking gebruik fossiele brandstoffen en vermindering netto CO2-uitstoot
Doelgroep: MKB, bedrijfsleven en particulieren
Resultaat:
- Na een uitgebreide voorbereiding is uiteindelijk het project gestart met 7 gemeenten, de energiebedrijven Essent en Rendo en de producenten van Shell en BP.
- Alle partijen hebben een financiële bijdrage geleverd aan dit project die daarnaast is aangevuld met een subsidie van de Novem. Dit aanvankelijke succes is flink ondermijnd door het besluit van de regering om de subsidie bedragen voor zonnecellen te bevriezen voor de rest van het jaar 2002.
- In 2003 is getracht een doorstart van het project te realiseren. Aanvankelijk wilde de Novem geen medewerking verlenen. Vervolgens haakt in september Essent en de Rendo af. Uiteindelijk is besloten het project te beëindigen. De afwikkeling van dit project zal begin 2004 worden geregeld.

---

Project: **Zonne-energie (PV-2): Kantoor, werkplaats Waterschap Velt en Vecht**
Doelstelling:
- Bevordering toepassing zonne-energie in de gebouwde omgeving
- Uitwerking van plannen gericht op de realisatie van 1 mWp in 2005

Beoogd effect: Beperking gebruik fossiele brandstoffen en vermindering netto CO2-uitstoot
Doelgroep: Woningbouwsector, utiliteitsbouw
Resultaat:
- Integrale benadering van de bouw (zonnecellen bepalend voor ontwerp)
- Haalbaarheid vergroten door hanteren afschrijving op technische

levensduur installaties
- Bij gebleken haalbaarheid realisatie van 2000 m2 zonnecellen (grootste PV-project tot nu toe in Drenthe)

---

Project: **Biomassa: Project 'Biomassa'**
Doelstelling:
- Bevorderen bijdrage regionale biomassastromen aan de doelstellingen voor duurzame energie (10% DE in 2020, aandeel biomassa 50%)
- Het ontwikkelen van een gedragen visie m.b.t. energiewinning uit biomassa in Drenthe.

Beoogd effect: Beperking gebruik fossiele brandstoffen en vermindering netto CO2-uitstoot
Doelgroep: Gemeenten, land- en tuinbouwsector, beheersinstanties, nutsbedrijven.
Resultaat:
- Workshop "Vergassing van biomassa", 9 april 2003
- Nota biomassa, een inventarisatie van de Drents biomassastromen voor opwekking van hernieuwbare energie: vastgesteld maart 2003
- rapport: Aanzet tot een uitvoeringsprogramma biomassa: vastgesteld maart 2003)
- opstellen uitvoeringsprogramma biomassa

---

Project: **Biomassa: Mestvergister Zuidvelde**
Doelstelling: Promoten van toepassing mestvergisting in de Landbouw door middel van het organiseren van een open dag bij de in gebruik name van de eerste Drentse mestvergister.
Beoogd effect: Informeren/enthousiasmeren van partners in de landbouwsector.
Doelgroep: Agrariers, aan de agrarische sector verwante bedrijven, burgers, overheden
Resultaat: Geslaagde open dag met een opkomst van ca. 2000 bezoekers.

---

Project: **Biomassa: Stroomdal**
Doelstelling:
- Bevorderen bijdrage regionale biomassastromen aan de doelstellingen voor duurzame energie (10% DE in 2020, aandeel biomassa 50%)
- Verbetering waterkwaliteit effluenten resp. oppervlaktewater (Schoonebeker Diep)
- Ontlasten centrale zuiveringen
- Samenwerking tussen diverse maatschappelijke organisaties (integraal beleid)
- Uitdragen kennis integrale aanpak energie, afval en water in woonwijk

Beoogd effect: Beperking gebruik fossiele brandstoffen en vermindering netto CO2-uitstoot
Doelgroep: Waterschappen, gemeenten
Actoren: Waterschap Velt en Vecht, WMD, gemeente Emmen
Resultaat:
- Kompasaanvraag ingediend en cofinanciering aangevraagd. Provincie Drenthe draagt bij vanuit Fonds Flexibel beleid
- Opzetten van organisatie die decentrale waterbehandelingsconcept moet gaan exploiteren

---

Project: **Waterkracht: Drentse sluizen**
Doelstelling: Onderzoeken of electriciteitsopwekking door middel van waterkracht bij de Drentse sluizen rendabel kan zijn.
Beoogd effect: Bijdrage leveren aan de opwekking van duurzame energie in Drenthe.
Doelgroep: Provincie Drenthe
Resultaat Duidelijkheid omtrent haalbaarheid opwekking duurzame energie bij Drentse sluizen

---

## Thema 9 Energie in het buitenland

---

In 2003 hebben geen activiteiten op dit gebied plaatsgevonden.

# Bijlage 2 Tabellen financiële verplichtingen

Op basis Nota energiebeleid is voor de periode 2002 tot 2005 (drie jaar) jaarlijks € 226.890,11 beschikbaar.

Tabel 1: Toegekende gelden op basis van de Nota energiebeleid

| thema | projectnaam | kosten |
|---|---|---|
| 2 | BIM uitvoeringsprogramma (uitvoeren) | 45.380,- |
| 5 | Energie uit asfalt 'De Turbine' | 22.690,- |
| 6 | Lage Temperatuur Verwarming 'De Zweng' | 22.690,- |
| 8 | Kleine windmolens | 25.000,- |
| 6 | Convenant duurzaam bouwen (dubo-consulent) | 20.420,- |
| 6 | WZI (pilot school Sleen) | 850,- |
| | **Totaal kosten** | 137.060,- |

Tabel 2: In behandeling zijnde projecten

| thema | projectnaam | kosten |
|---|---|---|
| 6 | Energie neutraal bouwen in de utiliteitssector (EnBo-2) | 22.690,- |
| 8 | Zonnecellen-3 (PV-3): Meppel, geluidswal | 22.690,- |
| 6 | Lage Temperatuur Verwarming (LTV-3): "Starterswoningen 2e Exl.mond´ | 22.690,- |
| | **Totaal kosten** | 68070,- |

Daarnaast zijn vanuit andere fondsen bedragen toegekend die (mede) bijdragen aan de doelstellingen op het gebied van energiebesparing en duurzame energie. Deze zijn terug te vinden in tabel 3. Omdat deze projecten niet of slechts gedeeltelijk onder de Nota Energiebeleid vallen zijn deze projecten niet altijd in het projectenoverzicht (bijlage 1) terug te vinden

Tabel 3: Overige fondsen

| thema | projectnaam | financieringswijze | kosten |
|---|---|---|---|
| 8 | stroomdal | Fonds Flexibel Beleid | 150.000,- |
| 8 | Mestvergisting Zuidvelde (open dag) | Krediet duurzame landbouw | 2.270,- |
| 8 | Waterkracht Drentse sluizen | NMP | 10.000,- |
| 6 | TT-circuit | NMP | 9.800,- |
| 6 | Referentiekader Duurzame Stedelijke Ontwikkeling Drenthe (zie tekst ISV-1) | NMP | 5.213,- |
| 6 | Workshop Energiebesparing bestaande bouw (februari 2004) | NMP | 4.300,- |
| 6 | WZI (Noordelijke schaal) | NMP | 67.500,- |
| | | **Totaal kosten** | 249083,- |

provincie Drenthe

# Statenstuk 2004-133

## Provinciaal omgevingsplan II en Provinciale omgevings-verordening Drenthe

Voorgestelde behandeling:
- gecombineerde Statencommissies Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit en Milieu, Water en Groen op 14 juni en 21 juni 2004
- provinciale staten op 7 juli 2004
- fatale beslisdatum: 7 juli 2004

Voorgestelde status: **B-stuk**

Behandeld door de heer H. van Laar, telefoonnummer (0592) 36 52 23
Portefeuillehouder: mevrouw A. Haarsma

## Inleiding

Op 27 november 2001 stelden wij de Bestuursopdracht herziening Provinciaal omgevingsplan (POP) II vast. Op 14 januari 2002 hebben de gecombineerde Statencommissies Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit (RIM) en Milieu, Water en Groen (MWG) de bestuursopdracht besproken en daarmee ingestemd. Bij de aanbieding van de bestuursopdracht is een koppeling gelegd tussen het traject van herziening van het POP en de herziening van de regelgeving.
Op basis van de in de bestuursopdracht aangegeven uitgangspunten is op 11 februari 2003 een voorontwerp-POP II/Herziening regelgeving fysieke leefomgeving vastgesteld. De voorontwerpdocumenten zijn op 18 februari 2003 toegezonden aan de Statencommissies RIM/MWG. Daarbij is aan de hand van een notitie Verantwoording herzieningspunten voor een dertigtal punten en voor de aanpassing van kaarten verantwoording afgelegd op welke wijze de uitgangspunten van de bestuursopdracht zijn verwerkt. De gecombineerde Statencommissies RIM/MWG hebben de voorontwerpdocumenten op 12 mei en 25 augustus 2003 besproken.
De voorontwerp-POP-documenten hebben van 10 april tot 22 mei 2003 voor eenieder ter inzage gelegen. Op 26 en 27 mei en op 3 en 4 juni 2003 zijn presentatieavonden in de provincie gehouden. Met alle andere overheden (gemeenten, waterschappen en rijksdiensten en met de doelgroepen) is bestuurlijk overleg gevoerd over de in het voorontwerp opgenomen beleidsvoornemens.
Aan de hand van de opmerkingen van de Statencommissies RIM/MWG van 12 mei en 25 augustus 2003, het advies van de Provinciale Commissie voor het Omgevingsbeleid (PCO) van 15 augustus 2003 en de op de voorontwerpdocumenten ingekomen reacties zijn het ontwerp-POP II en de Provinciale omgevingsverordening (POV) opgesteld en op 3 november 2003 door ons vastgesteld.
De formele reactietermijn ten aanzien van de ontwerp-POP-documenten was van 15 december 2003 tot 23 januari 2004. Hiervan heeft vroegtijdige aankondiging plaatsgevonden.
Gedurende deze periode zijn 250 zienswijzen ontvangen. 96 zienswijzen zijn afkomstig van instanties en personen die in de zomer van 2003 op het voorontwerp hebben gereageerd. De overige 154 reacties zijn nieuw en zeer divers van onderwerp. Er is één reactie buiten de termijn binnengekomen.
Op basis van de ingekomen zienswijzen is een Nota van beantwoording ingekomen zienswijzen ontwerp-POP II en de POV opgesteld. In deze nota zijn de voorstellen tot aanpassing van het ontwerp-POP II en de POV verwerkt.
De ingekomen zienswijzen en bedenkingen zijn ruim beantwoord (zie bijlage 2). Bij de beantwoording is het advies van de PCO van 12 maart 2004 betrokken.

## Advies

Het POP II en de POV vaststellen met inachtneming van de in de Nota van beantwoording ingekomen zienswijzen/bedenkingen ontwerp-POP II en POV aangegeven wijzigingsvoorstellen.

## Meetbaar/Beoogd beleidseffect

Het vaststellen van het omgevingsbeleid voor de periode 2004-2010 met een daarop afgestemde regelgeving overeenkomstig de uitgangspunten van de Bestuursopdracht POP II.

## Argumenten

*De geleverde producten sluiten aan bij de Bestuursopdracht POP II en het advies Evaluatie Provinciale milieuverordening.*

## Uitvoering

**Financiën**
De uitvoering van het omgevingsbeleid maakt deel uit van de reguliere begrotingen voor de komende jaren.

**Monitoring en evaluatie**
In het POP II is een monitoringsprogramma opgenomen van de beoogde beleidseffecten.

**Extern betrokkenen**
- De andere overheden, te weten rijksdiensten, gemeenten, waterschappen.
- Alle bij het omgevingsbeleid betrokken doelgroepen.
- De maatschappelijke omgeving.

**Communicatie**
Er is een communicatieplan opgesteld, met daarin de in te zetten communicatiemiddelen en tijdstippen.

## Bijlagen

1. Beantwoording advies Provinciale Commissie voor het Omgevingsbeleid over ontwerp-POP II en ontwerp-POV.
2. Nota van beantwoording van de op de ontwerp-POP-documenten ingekomen zienswijzen/bedenkingen.

## Ter inzage in de leeskamer

1. Ingekomen zienswijzen/bedenkingen op het ontwerp-POP II en de ontwerp-POV.
2. Kaarten behorende bij het ontwerp-POP II (inclusief aanpassing GS 27 april 2004).

Assen, 6 mei 2004
Kenmerk: 18/6.1/2004004229

Gedeputeerde staten van Drenthe,

A.L. ter Beek, voorzitter
J.D. Nauta, secretaris

ab/coll.

# BEANTWOORDING ADVIES PROVINCIALE COMMISSIE VOOR HET OMGEVINGSBELEID OVER ONTWERP POP II EN ONTWERP POV.

Algemeen
De met het oog op een duurzame ontwikkeling van Drenthe in POP II benoemde zes grondslagen, de Drentse samenleving, de waterstromen, de fysieke infrastructuur, de landschappelijke kwaliteit, een zuinig ruimtegebruik en een duurzame energiehuishouding hebben instemming. De op blz. 215 genoemde hoofdstructuur sluit daarbij goed aan en kan vanuit POP I worden doorgetrokken. In de opsomming wordt een belangrijk element als de economische kernzones niet genoemd, terwijl deze kernzones belangrijk zijn bij allerlei keuzes. De vraag is overigens of de hoofdstructuur voldoende is gemarkeerd en daarom leidend kan zijn en blijven bij de uitwerking en toepassing van het POP. Wij adviseren u over rol en positie van de economische kernzones in het kader van de ruimtelijke afwegingen en over de mate, waarin de hoofdstructuur leidend zal zijn in het POP duidelijkheid te verschaffen.
De commissie pleit er voor dat het POP naast de kaderstellende functie een meer ontwikkelingsgerichte benadering kiest en dat het POP op dit punt meer visionair en sturend wordt. Het gaat hierbij onder andere om water, landbouw, recreatie, landschap en de duurzame economische ontwikkeling.
De commissie constateert dat er bij betrokken organisaties en overheden brede belangstelling is om deze thema's integraal en gezamenlijk op te pakken. De commissie adviseert de provincie hierin initiatieven te nemen.

Reactie Gedeputeerde staten
Om de verstedelijkingsstructuur van Drenthe te beschrijven worden in plannen en visies verschillende begrippen gehanteerd. Het Kompas voor het Noorden spreekt bijvoorbeeld over economische kernzones en het concept voor de Vijfde nota ruimtelijke ordening kende het begrip stedelijke netwerken en bundelingsgebieden. In paragraaf C.6.1 van het POP worden deze benamingen in onderlinge samenhang neergezet. Het POP stuurt echter vooral via de kernenstructuur, alsmede via thema's die te maken hebben met het gezicht van de Drentse kernen, stedelijke economie en een evenwichtige opbouw van een kern. In de gebieden in de kernzones die deel uitmaken van het landelijk gebied is primair de integrale zonering voor het landelijk gebied van toepassing.
De kernenhiërarchie en de hoofdlijnen van de integrale zonering voor het landelijk gebied vallen al onder de hoofdstructuur van het POP, als weergegeven in onderdeel E.2.

De mogelijkheden voor uitwerking dan wel afwijking van het POP worden geperkt door de concrete beleidsbeslissingen die daarbij in acht worden genomen, evenals door de "binnen het plan aangegeven grenzen". Laatstgenoemde grenzen betreffen de hoofdstructuur van het POP. Deze hoofdstructuur is van wezenlijke betekenis voor de gewenste ontwikkeling van de provincie, voor het karakter van het POP en/of vanwege het daaraan toegekende bestuurlijk belang. Van deze hoofdstructuur mag niet worden afgeweken, tenzij het POP op dat punt wordt herzien, volgens de daarvoor vereiste procedure.

Onze missie is verwoord in de hoofddoelstelling van POP II: "Het tot stand brengen van een evenwicht tussen enerzijds ontwikkeling en anderzijds handhaving en vergroting van de kwaliteiten van Drenthe". Onze visie is verwoord in ontwikkelingsrichtingen voor het stedelijk gebied en het landelijk gebied. Wij geven (bewust) geen blauwdruk voor Drenthe in een bepaald jaar. De complexiteit en dynamiek van onze samenleving, waarin de sturingsmogelijkheden van de overheid ook zijn grenzen kent, maakt het in onze ogen gewenst om naar initiatieven van organisaties en individuen ruimte te laten voor discussie. Waar wij discussie niet gewenst vinden, geven wij via de kaderstellende functie van dit plan de randvoorwaarden aan.

De onderlinge samenhang en verwevenheid tussen beleidsterreinen wordt steeds sterker. Dit heeft er ondermeer toe geleid dat geen enkele overheid haar beleid op haar eigen territorium nog geheel zelf kan afbakenen. Ook wij hebben in het kader van het POP gezocht naar een goede rolverdeling en taakafbakening. De rode draad daarbij was om ons beleid minder gedetailleerd op te schrijven. Voorbeelden hiervan vindt u in de regeling voor het gemeentelijk woonplan en in de regeling voor voormalige agrarische bebouwing en werken.
Aldus wordt de vrijheid vergroot in de wijze waarop provincie, gemeenten en waterschappen gezamenlijk doelen willen bereiken.

Naast een groter beroep op de verantwoordelijkheid van andere overheden en burgers willen wij bevorderen dat de onderlinge samenwerking bij het realiseren van het beleid verder wordt uitgebouwd. Uitgangspunt hierbij is dat de verschillende overheden en doelgroepen elkaar nodig hebben bij het realiseren van het beleid. Dit laatste om zo goed mogelijk te kunnen inspelen op de directe problemen en de beleving van burgers.

Water
Bij de vertaling van "Waterbeheer 21e eeuw" wordt bij de watersysteembenadering slechts in geringe mate een relatie gelegd tussen het oppervlaktewater, het freatisch water en het grondwater. Ook wordt weinig aandacht besteed aan de waterketenbenadering. De commissie adviseert hieraan alsnog aandacht te besteden.
De commissie pleit er voor meer inzicht te geven in de rol die water speelt bij ruimtelijke keuzes, die de provincie, gehoord de opvattingen van daarbij direct betrokken partijen, heeft gemaakt. Ook ware aan te geven welke rol de stroomgebiedvisies nog spelen naast datgene wat thans in het POP is opgenomen. De commissie vraagt duidelijkheid te verschaffen over de mate van sturing van de wateropgaven voor de (ruimtelijke) indeling van het landelijk gebied.

De waterkwaliteit wordt ook in belangrijke mate bepaald door het aangrenzende landgebruik. De Europese Kaderrichtlijn Water kan belangrijke consequenties hebben voor het ruimtegebruik en het POP zal hierop moet anticiperen. Verschuiving van functies kunnen daarbij oplossingen bieden voor het bereiken van een goede ecologische toestand van het oppervlaktewater. Uit de aanvullende toelichting in het ontwerp is de commissie duidelijk geworden dat de consequenties voor het provinciale beleid verwerkt zullen worden in het volgende POP. De commissie adviseert in ieder geval in het thans voorliggende POP hierover het nodige te vermelden.

Voorts merkt de commissie op dat volgens de Wet op de waterhuishouding in het hoofdstuk over grondwaterbeheer (C 9.4) het (verplichte) onderdeel over de financiële middelen dient te worden opgenomen, zo eveneens een aanduiding van de redelijkerwijs te verwachten financiële en economische gevolgen van het te voeren waterhuishoudkundige beleid en in hoeverre de hoofdlijnen zijn afgestemd op het milieubeleid, het ruimtelijk beleid of het verkeers- en vervoersbeleid. De commissie adviseert alsnog hieraan tegemoet te komen.

Reactie Gedeputeerde staten
Al in het Waterhuishoudingsplan (1993) is uitgegaan van integraal waterbeheer. Vanaf POP I zijn de waterstromen één van de grondslagen voor het omgevingsbeleid. De sturende rol van water komt tot uitdrukking in de watersysteembenadering: zowel voor de oppervlaktewatersystemen als voor de grondwatersystemen. Hierbij zijn zowel waterkwantiteit als kwaliteit van belang. Dit is ondermeer van invloed geweest op de ruimtelijke rangschikking van functies, zoals de toekenning van zone IV aan gebieden die sterk samenhangen met aangrenzende natuurgebieden, evenals op de aanduiding van hydrologische aandachtsgebieden. Ook de ligging van de milieubeschermingsgebieden is mede gebaseerd op stroomgebieden.

De waterketenbenadering heeft betrekking op de organisatie van de uitvoering van het beleid. Het POP gaat hier niet op in. Zo is er in het POP ook geen beleid geformuleerd voor de waterschapsorganisatie of de organisatie van de waterleidingsector.

Op basis van de stroomgebiedvisies Vecht-Zwartewater en Groningen - Noordoost Drenthe is de wateropgave als volgt ruimtelijk vertaald in het POP.
- In het noorden van de provincies zijn bergingsgebieden aangegeven.
- Voor het zuiden van de provincie is het aanwijzen van bergingsgebieden een uitwerkingsopdracht.
- Voor de beekdalen geldt het "Nee, tenzij" beleid.
- Het kader voor het GGOR is gekoppeld aan de zonering.
- Hydrologische aandachtgebieden zijn op kaart 1 vermeld.
- Het POP is de ontwerprichtlijn in het kader van de watertoets

Hiermee zijn de stroomgebiedvisies opgenomen in het omgevingsbeleid van de provincie en spelen de visies geen rol meer bij het toepassen van de watertoets.

De wijze waarop de kaderrichtlijn zal doorwerken is nu nog niet bekend. Hierbij hoeft niet alleen gedacht te worden een aan aanpassing van de provinciale regelgeving, maar ook aan een aanpassing

van functies of een technische aanpassing in het watersysteem. Ook is niet duidelijk of de kaderrichtlijn op termijn een doorwerking krijgt in de generieke regelgeving. Kortom, wij kunnen op dit moment niet teveel vooruitlopen op deze ontwikkelingen.

Op basis van door de waterschappen Reest en Wieden en Velt en Vecht aangedragen gegevens voor de uitwerking van WB21 is een indicatie gegeven van het verloop van de waterschapsheffingen. Dit is tevens gebeurd op basis van de verwachtingen ten aanzien van het verloop van de grondwaterheffing. Op deze wijze ontstaat een goed totaalbeeld van de kosten van het waterbeheer in de planperiode. Aan onderdeel E, "Doorwerking en inzet instrumenten", hebben wij een paragraaf E.10, "Financiële instrumenten waterbeheer" toegevoegd.

Water is een integraal onderdeel van het provinciale omgevingsbeleid en daardoor per definitie afgestemd op het milieubeleid, het ruimtelijke beleid en het verkeers- en vervoersbeleid. Hiervoor is in het POP gewerkt met zes grondslagen, een algemene en bijzondere omgevingskwaliteit, een integrale zonering en een tabel met gebiedskenmerken. In de hoofdstukken C.1 en C.2 van het POP wordt hierop nader ingegaan.

Integrale zonering landelijk gebied
De zoneringsystematiek van het landelijk gebied, welke in POP I is ingezet wordt door de commissie ondersteund. Met het oog op het ontwikkelingsperspectief voor de landbouw wordt aandacht gevraagd voor de positie van de landbouwbedrijven in de zones III en IV en gepleit voor een flankerend beleid. Ook wordt daarbij gewezen op de wederzijdse beïnvloeding van natuur en landbouwgebieden. De commissie adviseert hieraan in het POP alsnog aandacht te besteden.
De verruiming van mogelijkheden voor recreatie in zone I en II wordt ondersteund. De commissie zet vraagtekens bij de effectiviteit van de aangeduide voorkeursgebieden maar constateert ook dat in deze zones maatwerk en zorgvuldige afwegingen op zijn plaats zijn om spanning tussen de onderlinge functies (landbouw - recreatie) en/of ongewenste landschappelijke effecten te voorkomen. De commissie adviseert in het POP hieraan aandacht te besteden.
Voor de ontwikkeling van de recreatie in de overige zones pleit de commissie voor een integrale gebiedsgerichte aanpak. Het is de vraag of met de voorstellen die in POP II worden geformuleerd de beoogde doelen worden bereikt. De passages over uitzonderingen en compensatie zijn niet duidelijk. Ook is onduidelijk welke beslisstructuur in concrete gevallen zal worden gehanteerd. De commissie adviseert in het POP de nodige duidelijkheid te verschaffen.
Bij de verruiming van de bouwblokken voor IVH wordt de relatie met het bereiken van milieuwinst gemist, zoals deze door de Klankbordgroep IVH was aangeboden; dit ware alsnog op te nemen. Gepleit wordt voor een meer sturende rol van provincie richting gemeenten in het opstellen van een ontwikkelingsvisie, waarbij naast uitbreiding ook sanering een rol kan spelen.

Reactie Gedeputeerde staten
De indeling van het buitengebied van de provincie in slechts zes zones ontbeert vanwege de globaliteit vanzelfsprekend een aantal nuances. Nuances die recht doen aan de veelheid aan typen gebieden en gebiedskenmerken die in onze provincie voorkomen, evenals aan de onderlinge beïnvloeding. Daarom wordt in de beschrijving van de verschillende zones rekening gehouden met een soort bandbreedte. Bijlage C en de vijf bijbehorende kaarten 6 tot en met 10 vervullen een aanvullende rol bij de invulling van deze bandbreedte. In de beschrijving van de afzonderlijke zones wordt regelmatig verwezen naar deze tabel en kaarten. De betekenis ervan is mede afhankelijk van het type zone: variërend van "rekening houden met" in zone I tot "afgestemd op" in zone IV. Dit betekent dat de invloed in de "hogere" zones groter is dan in de "lagere". Wij stellen provinciale staten daarom voor de tekst in het POP op dit punt te verduidelijken, waarbij bijvoorbeeld de toepassing van bijlage C in zone I wordt beperkt tot de vestiging van nieuwe bouwpercelen.

Vooral indien wordt gestreefd naar een bijzondere omgevingskwaliteit zet de provincie, in overleg met de actoren, zo mogelijk flankerend beleid in, zoals de Verplaatsingsregeling agrarische bedrijven, stimuleringsprojecten, Kompas voor het Noorden en gebiedsgerichte uitvoeringsprojecten.
De verruiming van de agrarische bouwblokken is mede ingegeven door de behoefte aan extra ruimte vanwege strengere eisen voor dierenwelzijn. Eerder hebben wij al aangegeven gezocht te hebben naar een goede rolverdeling, in combinatie met een minder gedetailleerd beleid. Daarin past niet de door uw commissie voorgestelde sturende rol, gericht op een ontwikkelingsvisie.

De zones IV (gedeeltelijk), V en VI zijn onderdeel van de EHS. Op basis van het Structuurschema Groene Ruimte geldt een stringent rijksbeleid, ter bescherming van de EHS. Ingrepen in de onmiddellijke nabijheid van de kerngebieden (lees: zone IV, V en VI), worden niet toegestaan, indien deze de wezenlijke kenmerken of waarden aantasten. Alleen bij een zwaarwegend maatschappelijk belang kan hiervan worden afgeweken. Hiervoor is onderzoek vereist waarin tevens moet worden nagegaan of aan dit belang niet elders of anderszins kan worden tegemoetgekomen. Compensatie is vereist.

Een deel van de zones IV, V en VI valt tevens onder de Europese Habitat- of Vogelrichtlijn. Ook deze richtlijnen kennen een eigen beschermingsregime: slechts in uitzonderlijke gevallen is uitbreiding mogelijk.
De provinciale bescherming voor de zones IV en V (absoluut verbod) in het ontwerp-POP II gaat verder dan van EHS en Europese Vogel- en Habitatrichtlijnen. Het is echter de vraag of het absolute verbod wenselijk is, gezien de rijks- en (soms) Europese bescherming.
Voor zone VI is specifiek de vraag aan de orde of "eigen" provinciale criteria in het POP voor uitbreidingen in deze zone nog betekenis hebben, naast de rijks- en Europese beschermingscriteria.

Op grond van voorgaande overwegingen hebben wij besloten provinciale staten voor te stellen het beschermingsregime voor de EHS als uitgangspunt te nemen voor uitbreiding en nieuwvestiging van verblijfsrecreatie in de zones IV, V en VI. Daarnaast ligt het in de bedoeling de Voorkeursgebieden nieuwe verblijfsrecreatie opnieuw bezien in het kader van het reeds aangekondigde uitwerkingsplan voor de recreatie.

Kernontwikkeling en wonen
Er wordt ingestemd met de aangehouden kernenhiërarchie. Ten aanzien van de onderlinge verhoudingen, de woningbouwaantallen en de uitwisselbaarheid van woningbouwaantallen wordt in het POP nog onvoldoende duidelijkheid geboden. De commissie bepleit een flexibele benadering van de systematiek ten aanzien van het ontwikkelen van de kernen en het woningbouwbeleid, waarbij het uitgangspunt van mal en contramal niet ter discussie dient te staan. Voorkomen moet echter worden dat deze flexibiliteit voor de geboden ruimte voor invulling en afwijking zodanig ruim wordt, dat het resultaat op gespannen voet kan komen te staan met het op zich juiste vertrekpunt van flexibiliteit.
Het niveau van de aangehouden woningbehoefte, in samenhang met de aannames in de regiovisie Groningen – Assen, roept vragen op. Zo ook wat betreft de uitleggebieden, mede in relatie tot de mobiliteitseffecten daarvan. De commissie adviseert aan een en ander in het POP alsnog aandacht te besteden.

Reactie Gedeputeerde staten
Vooral in relatie tot de verruiming van de beleidsvrijheid van gemeenten bij het opstellen van woonplannen en de benodigde ontwikkelingsruimte voor de streek- en substreekcentra is gevraagd de rode contouren minder rigide te hanteren. Discussies tussen gemeente en provincie gaan dan over de balans tussen de ruimte die een dorp of stad nodig heeft voor de eigen ontwikkeling en de bescherming en ontwikkeling van omgevingskwaliteiten.

Met de Signaalnota woningbouw hebben provinciale staten een halt toegeroepen aan de ongebreidelde ontwikkeling van kernen waarbij allerlei waardevolle gebieden en landschappelijke elementen verloren dreigden te gaan, voorzover op dat moment al niet aangetast.
Het overgrote deel van deze beperkingen gelden in gebieden die onderdeel zijn van de landschappelijke hoofdstructuur, de cultuurhistorische hoofdstructuur en de EHS. Structuren die bijvoorbeeld ook vanuit toeristisch-recreatief oogpunt belangrijk zijn. De waardering voor deze gebieden wordt breed onderschreven. In dat opzicht is er geen reden de contourenbenadering los te laten.
Als echter blijkt dat op geen andere wijze in de behoefte of in een taakstelling voor wonen en/of werken kan worden voorzien dan door overschrijding van een contour, dan is behoefte aan maatwerk.

Met de nieuwe systematiek van het gemeentelijk woonplan wordt aan gemeenten gevraagd een visie te geven op de woningbouwontwikkeling voor het gehele grondgebied en de uitvoerbaarheid ervan te onderbouwen. Het woonplan, of een structuurvisie voor de gemeente, is daarmee bij uitstek een kader om beargumenteerd tot een zorgvuldige afweging te komen.

De zeven streek- en substreekcentra hebben in het bijzonder ontwikkelingsruimte nodig voor de uitvoering van de opgaven. In de beschrijving van de kernenstructuur is dit nader verwoord en aangegeven in welke mate de opgaven taakstellend zijn.

In de paragrafen C.6.1 en C.7.3 is aangegeven dat wij in voorkomende gevallen bereid zijn mee te werken aan een planontwikkeling waarbij een waardevol gebied door kernuitbreiding wordt bebouwd. Gemeenten dienen daarbij niet alleen de noodzaak aan te tonen, maar ook de compensatie van het verlies aan omgevingskwaliteit in of nabij het plangebied, onderdeel van de planontwikkeling te laten zijn.

Werken
De commissie onderschrijft het belang van het doorvertalen van de nota "Bedrijventerreinen tot 2015, in POP II. Wel adviseert de commissie de actuele ontwikkeling ten aanzien van de uitgifte van terreinen in POP II te verwerken.
De voorgestelde verruiming op het bedrijventerrein Tweesporenland nabij Wijster roept vragen op in relatie tot eerdere besluitvorming. De verruiming zal moeten worden beoordeeld in relatie met het aanbod bij Emmen, Hoogeveen en Meppel.
De commissie onderschrijft het beleid ten aanzien van kleinere bedrijventerreinen bij hoofdkernen.

Reactie Gedeputeerde staten
Conjuncturele ontwikkelingen en daarmee verwante fluctuaties in het uitgiftetempo zijn aanleiding tot het faseren van terreinontwikkeling. In de ramingen wordt ook rekening gehouden met een ijzeren voorraad. Het voortouw bij een gefaseerde planontwikkeling ligt bij de gemeente. Op basis van een nauwgezette monitoring van het uitgiftepatroon beoordelen wij de "economische wenselijkheid" van eventuele aanvragen.

In de Nota bedrijventerreinen is geconstateerd dat Drenthe, geografisch gezien, tamelijk gescheiden deelmarkten kent en de inspanning vooral gericht moet zijn op de ontwikkeling van voldoende bedrijventerreinen in Zuidwest-Drenthe in de periode tot 2015. In deze context kan de verruiming van de vestigingsmogelijkheden met grootschalige, industriële bedrijvigheid op het Tweesporenland een verlichting bieden in de ruimtevraag. Een bedrijf dat zich op Tweesporenland vestigt, laat namelijk ruimte vrij op andere terreinen bij Hoogeveen en Meppel. Dit is een vorm van zuinig omgaan met beschikbare ruimte, vooral in de regio Zuidwest-Drenthe. Gelet op de beschikbare ruimte en het trage uitgiftetempo, kan Tweesporenland een alternatieve vestigingslocatie zijn voor grote bedrijven in de as Groningen - Assen - Hoogeveen - Meppel. Er is bewust gekozen voor een selectieve benadering, gericht op grootschalige, industriële activiteiten en blijvend ruimte behouden voor MERA-activiteiten.

Ruimte voor ruimte
De commissie stemt in met het doen opnemen van een regeling voor bedrijfsvestiging in voormalige agrarische bebouwing in het landelijk gebied. De regeling vergroot de mogelijkheden voor behoud van de economische functie van het platteland, en koppelt die aan kwaliteitsverbetering van de bebouwing. De commissie adviseert een zodanige regeling op te zetten dat overbodige, veelal minder fraaie bebouwing in het buitengebied verdwijnt. Het doel van de regeling moet gericht zijn op de kwaliteitsverbetering van het landelijk gebied. Het kan daarbij gaan om sloop, terugbouwen en ook saneren en verplaatsen van bebouwing.

Reactie Gedeputeerde staten
Wij hebben ons beperkt tot het aangeven van beleidsuitgangspunten, met als doel een vitaal landelijk gebied te stimuleren en te bevorderen dat een overmaat aan bebouwing, of bebouwing die niet past in de karakteristiek van het landschap, verdwijnt. Deze uitgangspunten zijn: waardevolle bebouwing handhaven, geen belemmering voor de landbouw, wonen als hoofdbestemming, een hogere landschappelijke kwaliteit en een strenge handhaving. De uitwerking kan op gemeentelijk niveau vorm worden gegeven in een bestemmingsplan dat toegesneden is op de specifieke situatie.

Recreatie en toerisme
Verder merkt de commissie op dat in het kader van de pilot Westerveld ook gekeken wordt naar de mogelijke ontwikkelingen in zones III en VI waarbij de relatie met de EHS kan worden onderzocht. De uitkomsten van de pilot kunnen worden gebruikt bij het opstellen van een methodiek voor ontwikkelingsmogelijkheden voor bedrijven met toekomstperspectief in relatie tot het beschermen van kwetsbare gebieden. De commissie vraagt er aandacht voor dat de situatie in Westerveld niet goed

vergelijkbaar is met de rest van Drenthe. Gevraagd wordt te bezien of er op meer plekken een gebiedsgerichte aanpak voor de hand ligt. Het resultaat daarvan ware in het POP op te nemen.

Reactie Gedeputeerde staten
Zie onze reactie bij het onderdeel Integrale zonering landelijk gebied.

Land- en tuinbouw
De Landbouwagenda is in het POP II nu op een aantal onderdelen beter doorvertaald. Nagegaan zou kunnen worden welke gevolgen en of kansen de gesignaleerde of te voorziene veranderingen in de bedrijfsstructuur hebben voor het ruimtegebruik in het landelijk gebied. De snelle vermindering van het aantal bedrijven en de (benodigde) schaalvergroting van de bedrijven met toekomstperspectief hebben een grote impact. Dit levert mogelijk knelpunten waar het gaat om de inpassing van de bedrijfsgrootte in het landschap maar ook nieuwe kansen waar het gaat om begeleide functieverandering. Meer visie en sturing gebaseerd op ontwikkelingsplanologie en gericht op duurzame ontwikkeling zijn hier op zijn plaats. In deze context kan ook de roep om grotere bouwblokken en de aandacht die gevraagd wordt voor die landbouwbedrijven die nu op een locatie zitten zonder toekomstperspectief worden geplaatst. De commissie adviseert hieraan alsnog in het POP aandacht te besteden.

De commissie geeft U in overweging de tekst in het POP over de toelaatbaarheid van kassen op landbouwbedrijven opnieuw te bezien. Met name waar het gaat om de extra ruimte (tot 5000 $m^2$) voor kassenbouw op landbouwbedrijven in de Veenkoloniën komt dat de PCO uit landschappelijk oogpunt bezien wel erg ruim voor. Voorkomen moet ook worden dat er aanzetten ontstaan voor echte glastuinbouw, omdat die geconcentreerd moet worden bij Emmen. Daarom wordt voorgesteld de volgende tekst in het POP op te nemen:
"Alleen als neventak of als ondersteunend glas bij agrarische bedrijven wordt een maximum oppervlakte van 1000 $m^2$ toegestaan. Aanvullend daarop wordt in de Veenkoloniën meer ruimte geboden voor kassenbouw, tot een maximum oppervlakte van 2000 $m^2$ bij recht. Als voorwaarde geldt hierbij dat kassenbouw plaats moet vinden op het agrarisch bouwperceel en past binnen de algemene omgevingskwaliteit."

Reactie Gedeputeerde staten
Zie voor de opmerkingen over visie en sturing op basis van ontwikkelingsplanologie onze reactie bij het onderdeel Algemeen.
Ten aanzien van de omvang van agrarische bouwblokken zijn wij van mening dat er voldoende mogelijkheden zijn om in te spelen op de behoefte aan groter bouwblokken.
Hiervoor zijn wij reeds ingegaan op het flankerend beleid voor de landbouw.

Glastuinbouw wordt geconcentreerd in twee gebieden, nabij Klazienaveen en nabij Erica. Concentratie biedt voordelen uit een oogpunt van werkgelegenheid, ruimte, watervoorziening, milieu, energie, landschap, afzet en infrastructuur. Daarom worden geen mogelijkheden geboden voor glastuinbouw buiten deze twee concentratiegebieden, tenzij sprake is van ondersteunend glas. Hiermee wordt gedoeld op een wisselwerking tussen "glas" en de agrarische hoofdactiviteit (bijv. een bollenbroeierij). Activiteiten die op zich niet passen in de specifieke tuinbouwgebieden. Wij stellen provinciale staten voor de tekst op dit punt aan te passen.
Wij zien geen aanleiding de toegestane oppervlaktes van 1000 $m^2$ (algemeen) en 5000 $m^2$ (Veenkoloniën) aan te passen.

Grondstoffen en medegebruik landelijk gebied
In het ontwerp POPII wordt gesteld dat de keuze voor grondwater als bron voor de openbare drinkwatervoorziening geldt voor deze planperiode. De commissie is van mening dat het helemaal loslaten van de optie van het gebruik van oppervlaktewater voor de openbare drinkwatervoorziening niet wenselijk is. De vanuit de drinkwatersector geuite wens om toekomstgericht te volstaan met drie strategische grondwaterwingebieden zal nader onderbouwd moeten worden alvorens deze strategische wingebieden in het POP op te nemen.
Ook wordt aandacht gevraagd voor het op een juiste wijze in verbinding brengen van drinkwaterwinning en natuurontwikkeling.

Gesignaleerd wordt dat de passages inzake het opslaan van afvalstoffen in de diepe ondergrond niet sporen met de recente uitspraak van de Raad van State in het beroep van de NAM tegen POP I. De commissie adviseert u deze strijdigheid weg te nemen.
In het ontwerp wordt aangegeven dat het de bedoeling is om uiterlijk 1 januari 2013 in de EHS geen beton- en metselzand meer te winnen (blz.166). Er is niet afdoende aangetoond dat het niet mogelijk is de winning eerder naar Zuidwest-Drenthe te verplaatsen. De commissie adviseert dan ook in het POP aan te geven dat voortzetting van de winning bij Gasselte niet mogelijk is en dat de afbouw afhankelijk is van nader onderzoek naar het tijdsbestek dat (beslist) noodzakelijk is om een alternatieve locatie in Zuidwest-Drenthe tot ontwikkeling te brengen.

Reactie Gedeputeerde staten
In het Grondwaterplan is uitgebreid onderzoek gedaan naar de effecten van grondwaterwinning in Drenthe. Daarna zijn aanvullende bronnenstudies uitgevoerd. Meer op lokale schaal is de laatste jaren gekeken naar een aantal knelpunten, zoals de winning Nietap, Gasselte en Assen. In grote lijnen komt hieruit naar voren dat de grondwaterwinningen in Drenthe goed gecombineerd kunnen worden met de natuurfunctie in de EHS. Dit is al eerder gebleken in het onderzoek naar de grondwatersituatie in Drenthe (TNO, 1991). Op basis hiervan zijn wij van mening dat onze beleidsvisie op de toekomst van de openbare drinkwatervoorziening voldoende in het POP is verwoord.

Uit tal van onderzoeken is gebleken dat de beschikbaarheid van oppervlaktewater niet constant is. Dit betekent dat bij een oppervlaktewaterwinning tevens een reservoir en/of een grondwaterwinning moet worden ingericht. Daarnaast vraagt het zuiveren van oppervlaktewater meer chemicaliën en energie dan een grondwaterwinning. Ook bij indirect gebruik van oppervlaktewater via een bodempassage zal een (voor)zuivering nodig zijn. Als een oppervlaktewaterwinning gecombineerd wordt met een grondwaterwinning zijn dus twee verschillende zuiveringen nodig. Het voorgaande is ook gebleken uit onderzoek, waarbij is geconcludeerd dat oppervlaktewaterwinning een grotere milieubelasting geeft dan een grondwaterwinning. Hierbij is het verdrogend effect van een grondwaterwinning meegewogen. Vandaar dat de provincie niet kiest voor het (indirect) gebruik van oppervlaktewater voor nieuwe winningen. Wij streven wel naar een combinatie van natuurontwikkeling en grondwaterwinning zoals dat in het Hunzedal is gestart. Hier blijkt dat het bergen van water goed gecombineerd kan worden met natuurontwikkeling voor het compenseren van de effecten van de grondwaterwinning.
De bestaande oppervlaktewaterwinning bij De Punt in het stroomgebied van de Drentsche Aa wordt gehandhaafd. Voor deze winning zijn tal van maatregelen genomen om de waterkwaliteit te verbeteren. Daarnaast is door de waterleidingmaatschappij een mengbekken gerealiseerd.

Een strategische winning is een reservering van ruimte voor een nieuwe grondwaterwinning, ingeval er bij één van de bestaande winningen een situatie ontstaat waardoor het betreffende waterwingebied voor langere termijn niet meer beschikbaar is. Bedoelde strategische winningen zijn gepland ten westen van Assen, in het Achterste Diep in het Hunzedal en in Over de Aa bij Ruinerwold. Deze gebieden worden nog nader onderzocht en onderbouwd in het hiervoor op te stellen uitwerkingsplan.

Sedert de jaren zeventig heeft de Drentse politiek klip en klaar uitgesproken tegenstander te zijn van het opslaan van afvalstoffen in de ondergrond. Inmiddels is ons gebleken dat het opnemen van een absoluut verbod in het POP juridisch niet tot de mogelijkheden behoort. Om de politieke stellingname toch tot zijn recht te laten komen is juist gekozen voor de formulering zoals in het ontwerp POP II, inclusief onderdeel E.2, is opgenomen.
Op grond van deze formulering zal de provincie in voorkomende gevallen ook gebruik maken van de bezwaar- en beroepsmogelijkheden in kader van de Mijnbouwwet.

Om in de Drentse behoefte aan beton- en metselzand te kunnen blijven voorzien is, ter overbrugging tot 2013, uitbreiding van de zandwinning in het Gasselterveld noodzakelijk. Deze lange periode is nodig vanwege het grote pakket ophoogzand, bovenop het te winnen beton- en metselzand, in de nieuwe winning in Zuidwest Drenthe.
Naar ons oordeel zal de in procedure zijnde inrichtings-m.e.r.(vanwege het kappen van meer dan 10 ha bos) voldoende inzicht geven in de effecten van de voorgenomen uitbreiding van de zandwinning Gasselterveld op de omgeving. Een locatie-m.e.r. achten wij niet noodzakelijk. Immers, na een uitvoerig onderzoek van NITG naar een toekomstige zandwinlocatie voor beton- en metselzand, hebben provinciale staten bij de vaststelling van de Ontgrondingennota in het najaar van 2000, zich reeds uitgesproken voor één toekomstige locatie in Zuidwest-Drenthe. Dit binnen het daarvoor

aangegeven zoekgebied, in combinatie met een uitbreiding van de zandwinning Gasselterveld, voor de overbruggingsperiode. Er hebben zich in de tussenliggende periode geen omstandigheden voorgedaan, die tot een herziening van dit beleid noodzaken.

Landschap
De in POP II versterkte aandacht voor landschap en cultuurhistorie wordt onderschreven. Maar zoals de commissie hierboven reeds in het algemeen aangaf zal ook hier een (nog) meer ontwikkelingsgerichte benadering dienen te worden gekozen. De commissie onderstreept de tekst en de doelen, die in het POP worden aangegeven.

Reactie Gedeputeerde staten
Zie voor de opmerkingen over visie en sturing op basis van ontwikkelingsplanologie onze reactie bij het onderdeel Algemeen.

Verkeer en vervoer
Er wordt op gewezen dat in de opvatting van het rijk de N34 niet als stroomweg van nationaal belang kan worden getypeerd. Voorts wordt gesignaleerd dat het ontwerp lijkt uit te gaan van realisering van een veelheid van wensen op het terrein van de infrastructurele voorzieningen (w.o. de verkeersveiligheid, openbaar vervoer; hanzelijn+ én zzl; ombouw N33 tot autosnelweg). De commissie vraagt het college duidelijk te zijn in haar keuzes.
Omdat in de Planwet Verkeer en vervoer de provincie verantwoordelijk is voor de monitoring van haar beleidsplan is het nodig om ook de mobiliteitseffecten van grote ruimtelijke plannen en ontwikkelingen in kaart te brengen. De commissie adviseert dit in het POP te verwerken.

Reactie Gedeputeerde staten
De SNN Netwerkstudie, die gezamenlijk met Rijkswaterstaat wordt uitgevoerd, zal basis zijn voor de afstemming tussen het hoofdwegen- en het ontsluitend wegennet. In dit POP zijn we al van een dergelijk wegennet indeling uitgegaan. In het Uitwerkingsprogramma Verkeer en Vervoer/POPII wordt een nadere functie en inrichtingsvorm van de wegen vastgesteld. Zoals bekend voeren we momenteel in het kader van de WHW overleg met Rijkswaterstaat over een eventuele overdracht van de N34. In onze optiek maakt deze weg onderdeel uit van het hoofdwegennet in Drenthe, met een functie als regionale stroomweg.

In het Samenwerkingsverband Noord Nederland worden de Zuiderzeelijn en/of de Hanzelijn+ als belangrijke structuurdragers gezien voor de ruimtelijke ontwikkelingen in Noord-Nederland. In POP II houden we, gezien de afspraken met het kabinet, beide opties open en maken geen keuze. Dit past ook in de behoefte die door de gezamenlijk partners in de Regiovisie is uitgesproken om het collectief vervoer te versterken.

Voor de monitoring verwijzen we naar hoofdstuk E.4. Voor de doelstellingen uit het POP wordt een speciaal monitoringsprogramma opgezet.
Voor de mobiliteitseffecten van grote ruimtelijke plannen is in C.6.4. een verplichting opgenomen tot het opstellen van een VPL (Verkeersprestatie op Locatie). Ook wordt een mobiliteitseffectsignalering ontwikkeld.
In het kader van de Samenwerking Noord Nederland wordt gewerkt aan een netwerkstudie in Noord Nederland. Ook deze studie moet meer inzicht bieden in mobiliteitseffecten en regelstrategieën.

Regelgeving
De commissie vraagt aandacht voor een goed grondwaterbeschermingsbeleid en vraagt de voorstellen voor aanpassing van de regelgeving nader te beoordelen op de noodzaak voor aanpassing.

Reactie Gedeputeerde staten
Alle voorstellen op basis van ingediende zienswijzen, zo ook die voor aanpassing van regelgeving, zijn door ons boordeeld op de noodzaak van aanpassing. Voor de regelgeving geldt in het bijzonder dat, vooruitlopend op de herziening in het kader van de POV, een evaluatie van de Provinciale milieuverordening is uitgevoerd.
Ter bescherming van de kwaliteit van het grondwater voor de bereiding van drinkwater, is het gewenst beperkingen op te leggen aan bepaalde activiteiten die plaatsvinden binnen de grondwaterbeschermingsgebieden. Een groot gedeelte van deze beperkingen is niet opgenomen in

de Herziening regelgeving fysieke leefomgeving. Dit betekent dat, ter uitvoering van deze beperkingen, andere instrumenten dan de verordening
ingezet worden. Hierbij valt te denken aan instrumenten als ruimtelijke ordening, het opzetten van stimuleringsmaatregelen, het geven van voorlichting en de inzet van privaatrechtelijke instrumenten als aankoop.

Overige opmerkingen
De commissie adviseert voorts de in voorbereiding zijnde Cultuur Historische Hoofdstructuur in het POP een adequate plaats te geven.

Reactie Gedeputeerde staten
In het POP wordt op vele verschillende manieren de CHHS beschreven en geduid. Ondermeer noemen we de beschrijvingen onder B.6.2, "Drentse waarden" en onder C.2.1, "De cultuurhistorische hoofdstructuur". Tevens zijn onderdelen op de volgende kaarten en een tabel weergegeven.

- Kaart 7, Ecologische structuur, met daarop onder andere "houtwallen" en "veentjes".
- Kaart 8, Aandachtsgebieden archeologie (de verborgen cultuurhistorie).
- Kaart 9, Aandachtsgebieden bodem, met daarop de cultuurhistorisch waardevolle essen;
- Kaart 10, Cultuurhistorische gaafheid.
- Tabel C, Gebiedskenmerken, met waarden als "openheid", "beplanting" en "historische geografie".

Al dit materiaal bijeen biedt, naast de POP-teksten in het algemeen en de beschrijving van de zonering in het bijzonder, inzicht in de ligging van de CHHS. Verfijning van deze structuur vindt plaats in het bestemmingsplan.

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 6 mei 2004, kenmerk 18/6.1/2004004229;

gelet op artikel 22 van de Tijdelijke referendumwet;

gelet op afdeling 3 van de Wet op de waterhuishouding en de uitwerking van de planvorming in de Provinciale milieuverordening, hoofdstuk II van de Wet op de Ruimtelijke Ordening, paragraaf 4.4 van de Wet milieubeheer, paragraaf 3 van de Planwet verkeer en vervoer en afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht;

gezien de ingekomen zienswijzen/bedenkingen en de Nota van beantwoording van de op het ontwerp-Provinciaal omgevingsplan II en de ontwerp-Provinciale omgevingsverordening Drenthe ingekomen zienswijzen/bedenkingen;

gezien het advies van de Provinciale Commissie voor het Omgevingsbeleid van 12 maart 2004;

gelet op de op 13, 15, 19, 20 en 22 april 2004 gehouden bijeenkomsten en artikel 4a van de Wet op de Ruimtelijke Ordening;

BESLUITEN:

I. het Provinciaal omgevingsplan (POP) Drenthe II en de Provinciale omgevingsverordening (POV) Drenthe vast te stellen, overeenkomstig het ontwerp-POP II en de ontwerp-POV Drenthe van 3 november 2003, met inachtneming van de in de Nota van beantwoording van de op het ontwerp-POP II en de ontwerp-POV ingekomen zienswijzen/bedenkingen aangegeven wijzigingen van 27 april 2004 en met inachtneming van de op 7 juli 2004 door de staten aangenomen amendementen;

II. de zienswijzen/bedenkingen waaraan op grond van de ad I aangegeven beantwoording niet is tegemoetgekomen, ongegrond te verklaren;

III. zienswijze O.278 (Remix, Droge Mortel BV, Postbus 3, 9530 AA Borger) niet-ontvankelijk te verklaren wegens termijnoverschrijding;

IV. dat dit besluit in werking treedt zes weken na de dag waarop het is bekendgemaakt, behoudens voorzover de minister van volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en milieubeheer ten aanzien van een concrete beleidsbeslissing waartegen een zienswijze is ingediend, gebruikmaakt van de aangegeven bevoegdheid in artikel 6 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening (aanwijzing wegens kennelijke strijd met het nationaal ruimtelijk beleid);

V. het POP I, de Provinciale milieuverordening Drenthe, de Verordening wegen en waterwegen provincie Drenthe 1994, de Verordening waterhuishouding Drenthe en de Ontgrondingen-verordening voor Drenthe 2000 in te trekken na het van kracht worden van het POP II en de POV Drenthe.

Assen, 7 juli 2004

Provinciale staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

ab/coll.

**PROVINCIE DRENTHE**

# NOTA VAN BEANTWOORDING INGEKOMEN ZIENSWIJZEN/BEDENKINGEN OP HET ONTWERP-PROVINCIAAL OMGEVINGSPLAN EN DE ONTWERP-PROVINCIALE OMGEVINGSVERORDENING

*27 april 2004*

INHOUD


| | | |
|---|---|---|
| | INLEIDING | 7 |
| 1. | OVERZICHT INGEKOMEN ZIENSWIJZEN/BEDENKINGEN MET VERWIJZING NAAR DE SAMENVATTING EN BEANTWOORDING PER ONDERDEEL | 9 |
| G. | Gemeenten | 9 |
| W. | Waterschappen | 10 |
| M. | Ministeries | 10 |
| P. | Provincies | 10 |
| B. | Bedrijfsleven | 10 |
| D. | Drinkwater | 11 |
| I. | Internationaal | 11 |
| L. | Landbouw | 11 |
| N. | Natuur | 12 |
| R. | Recreatie | 12 |
| Z. | Zorg | 12 |
| O. | Overigen | 13 |
| 2. | SAMENVATTING EN BEANTWOORDING ZIENSWIJZEN/BEDENKINGEN | 27 |
| A. | Inleiding | 27 |
| B. | Visiedeel | 30 |
| C. | GEWENSTE ONTWIKKELING VOOR FUNCTIES EN GEBIEDEN | 33 |
| C.1. | Samenhang duurzame ontwikkeling, grondslagen en algemene en bijzondere omgevingskwaliteit | 33 |
| C.2. | Drentse omgevingskenmerken en een bijzondere omgevingskwaliteit | 34 |
| C.2.1. | Omgevingskenmerken | 34 |
| C.2.4. | Milieubeschermingsgebieden: een bijzondere omgevingskwaliteit | 35 |
| C.3. | Water | 43 |
| C.3.1. | Inleiding | 43 |
| C.3.2. | Oppervlaktewaterkwaliteit | 45 |
| C.3.3. | Wateroverlast en watertekort | 48 |
| C.3.4. | Gewenst grondwater- en oppervlaktewaterregiem | 58 |
| C.4. | Ontwikkeling landelijk gebied | 62 |
| C.4.1. | Integrale zonering landelijk gebied | 62 |
| C.5. | Verkeers- en vervoersinfrastructuur | 81 |
| C.5.1. | Een mobiele samenleving | 82 |
| C.5.2. | Netwerken verkeer en vervoer | 85 |
| C.5.3. | Veilig mobiliteitsgedrag | 101 |
| C.5.4. | Goederenvervoer | 101 |
| C.5.5. | Luchtvaart | 102 |
| C.5.6. | Communicatienetwerken | 105 |
| C.6. | Kernontwikkeling | 105 |
| C.6.1. | De verstedelijkingsstructuur | 105 |
| C.6.2. | Het Drentse gezicht van de kernen | 109 |
| C.6.4. | Evenwichtige opbouw van de kern | 110 |

| | | |
|---|---|---|
| C.7. | Wonen, mobiliteit en voorzieningen | 122 |
| C.7.1. | Drentse samenleving: blijvend in beweging | 122 |
| C.7.3. | Woonprogramma's | 123 |
| C.8. | Werken | 128 |
| C.8.2. | Bedrijventerreinen | 128 |
| C.8.3. | Informatie- en communicatietechnologie en radioastronomie | 135 |
| C.8.5. | Detailhandel | 136 |
| C.8.6. | Recreatie en toerisme | 136 |
| C.8.7. | Land- en tuinbouw | 142 |
| C.9. | Grondstoffen en medegebruik landelijk gebied | 147 |
| C.9.1. | Duurzame energiehuishouding | 147 |
| C.9.3. | Delfstoffen | 150 |
| C.9.4. | Grondwaterbeheer | 153 |
| C.9.5. | Afvalbeheer | 156 |
| C.9.6. | Militaire zaken | 159 |
| C.10. | Landschap, cultuurhistorie en archeologie | 160 |
| C.10.1. | Landschap | 160 |
| C.10.2. | Cultuurhistorie | 161 |
| C.10.3. | Archeologie | 162 |
| C.11. | Natuur en bos | 163 |
| C.11.2. | Natuur | 163 |
| C.11.3. | Bos | 171 |
| D. | GEBIEDSGERICHTE ONTWIKKELING | 173 |
| E. | DOORWERKING EN INZET INSTRUMENTEN | 175 |
| E.6. | Gebiedsgerichte aanpak | 175 |
| E.9. | Handhaving | 175 |
| | KAARTEN | 177 |
| | Kaart 1 | 177 |
| | Kaart 2 | 179 |
| | Kaart 3 | 180 |
| | Kaart 4 | 181 |
| | Kaart 5 | 182 |
| | Kaart 6 | 182 |
| | Kaart 7 | 182 |
| | Kaart 8 | 184 |
| | Kaart 9 | 185 |
| | Kaart 10 | 185 |
| | Kaart 11 | 186 |
| | Kaart 12 | 186 |
| | Kaart A | 186 |
| | Kaart B | 186 |
| | Kaart F | 187 |
| | Kaart H | 187 |
| | PROVINCIALE OMGEVINGSVERORDENING | 189 |
| | Deel I, Algemeen | 189 |
| | Deel II, Milieu | 189 |
| | Deel IV, Water | 191 |

WIJZIGINGEN TEN OPZICHTE VAN ONTWERP-POP II OP BASIS VAN INGEKOMEN ZIENSWIJZEN 193

ACTUALISERING EN TEKSTAANPASSINGEN (OVERIGE WIJZIGINGEN TEN OPZICHTE VAN HET ONTWERP-POP II) 209

WIJZIGINGEN KAARTEN 221

WIJZIGINGEN ONTWERP-PROVINCIALE OMGEVINGSVERORDENING 225

# INLEIDING

De ingekomen zienswijzen/bedenkingen zijn naar onderwerp samengevat overeenkomstig de indeling van het ontwerp-Provinciaal omgevingsplan (POP) II en de ontwerp-Provinciale omgevingsverordening (POV). De beantwoording is per onderwerp aangegeven.

Om de voorstellen tot wijziging van de ontwerpteksten goed in beeld te brengen, zijn deze eveneens per onderwerp vermeld. Aan het eind van dit document zijn de voorstellen tot wijziging nog een keer samengevat.

De nummering van de zienswijzen/bedenkingen is, voorzover aan de orde, overeenkomstig de nummering van de inspraakreacties op het voorontwerp-POP II

Na sluiting van de inspraaktermijn is één zienswijze/bedenking ontvangen, die wegens termijnoverschrijving niet-ontvankelijk is.

# 1. OVERZICHT INGEKOMEN ZIENSWIJZEN/BEDENKINGEN MET VERWIJZING NAAR DE SAMENVATTING EN BEANTWOORDING PER ONDERDEEL

## G. Gemeenten

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| 1. | G.1. | *22 januari 2004* | Gemeente De Wolden, Postbus 71, 7963 ZH Ruinen | C.3.3, C.4.1, C.5.2, C.6.4, C.7.3, C.8.2, C11.2, kaart 1 |
| 2. | G.2. | *22 januari 2004* | Gemeente Midden-Drenthe, Postbus 24, 9410 AA Beilen | C.5.2, C.6.4, C.7.3, C.8.2, C.9.1, bijlage A |
| 3. | G.3. | *26 januari 2004* | Gemeente Tynaarlo, Postbus 12, 9470 AA Zuidlaren | C.3.3, C.5.2, C.5.3, C.6.4, C.8.2 |
| 4. | G.5. | *26 januari 2004* | Gemeente Emmen, Postbus 30001, 7800 RA Emmen | C.5.2, C.6.4, C.8.2, C.8.7 |
| 5. | G.6. | *27 januari 2004* | Gemeente Coevorden, Postbus 2, 7740 AA Coevorden | C.5.2, C.6.1, C.6.4, C.7.3, C.8.6, C.8.7 |
| 6. | G.9. | *23 januari 2004* | Gemeente Hoogeveen, Postbus 20000, 7900 PA Hoogeveen | A, C.4.1, C.5.2, C.5.5, C.6.2, C.6.4, C.7.1, C.7.3, C.8.2, C.8.3, C.8.5, C.8.6, C.8.7, C.11.2, kaart 2 |
| 7. | G.12. | *22 januari 2004* | Gemeente Assen, Postbus 860, 9400 AW Assen | C.2.4, C.5.2 |
| 8. | G.13. | *26 januari 2004* | Stedelijk Netwerk Zuid-Drenthe, Postbus 30001, 7800 RA Emmen | C.5.2, C.6.1 |
| 9. | G.14. | *22 januari 2004* | Gemeente Westerveld, Postbus 50, 7970 AB Havelte | C.4.1, C.7.3, C.8.6, C.11.2 |
| 10. | G.16. | *26 januari 2004* | Gemeente Meppel, Postbus 501, 7904 AM Meppel | C.8.2, C.9.1, kaart 2 |
| 11. | G.17. | *26 januari 2004* | Gemeente Aa en Hunze, Postbus 93, 9460 AB Gieten | C.5.2, C.6.1, C.6.4, C.7.1, C.7.3, C.8.2, C.8.6, C.8.7 |
| 12. | G.18. | *12 januari 2004 en 26 januari 2004* | Gemeente Borger-Odoorn, Postbus 3, 7875 AD Exloo | A, C.4.1, C.5.2, C.6.1, C.6.4, C.7.1, C.7.3, C.8.2, C.9.3 |
| 13. | G.19. | *26 januari 2004* | Gemeente Hoogezand-Sappemeer, Postbus 75, 9600 AB Hoogezand | A |

## W. Waterschappen

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| 14. | W.1. | *23 januari 2004* | Waterschap Reest en Wieden, Postbus 120, 7940 AC Meppel | A, C.3.1, C.3.2, C.3.4, C.4.1, E.6 |
| 15. | W.2. | *27 januari 2004* | Waterschap Noorderzijlvest, Postbus 18, 9700 AA Groningen | A, C.3.1, C.3.2, C.3.4, C.4.1, E.6 |
| 16. | W.3. | *26 januari 2004* | Waterschap Hunze en Aa's, Postbus 195, 9640 AD Veendam | A, C.3.1, C.3.2, C.3.4, C.4.1, E.6 |
| 17. | W.4. | *3 februari 2004* | Waterschap Velt en Vecht, Postbus 330, 7740 AH Coevorden | A, C.3.1, C.3.2, C.3.4, C.4.1, E.6 |

## M. Ministeries

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| 18. | M.1. | *23 januari 2004* | Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Directie Noord, Postbus 30032, 9700 RM Groningen | C.8.2, C.8.7, C.9.3 |
| 19. | M.3. | *22 januari 2004* | Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Directie Noord-Nederland, Postbus 2301, 8901 JH Leeuwarden | C.3.1, C.3.3, C.5.1, C.5.2 |
| 20. | M.4. | *26 januari 2004* | Directoraat-Generaal Ruimte Zuid-Oost-Noord, Postbus 30940, 2500 GX 's-Gravenhage | C.9.5 |

## P. Provincies

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| 21. | P.2. | *22 januari 2004* | Provincie Groningen, Postbus 610, 9700 AP Groningen | B |
| 22. | P.3. | *26 januari 2004* | Provincie Fryslân, Projectleider streekplan, Postbus 20120, 8900 HM Leeuwarden | C.5.2, C.11.2, D, kaart A |

## B. Bedrijfsleven

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| 23. | B.2. | *21 januari 2004* | Windkoepel, Postbus 813, 3900 AV Veenendaal | C.9.1 |
| 24. | B.3. | *23 januari 2004* | NEVRIP, Nieuwstad 70b, 6811 BM Arnhem | C.9.3 |
| 25. | B.4. | *23 januari 2004* | Kamer van Koophandel Drenthe, Postbus 27, 7940 AA Meppel | C.3.3, C.5.2, C.7.3, C.8.2, C.8.6 |
| 26. | B.6. | *23 januari 2004* | VNO-NCW Noord, Postbus 188, 9750 AD Haren | C.3.3, C.5.2, C.8.2 |

## D. Drinkwater

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| 27. | D.2. | *23 januari 2004* | Vitens, Postbus 666, 8000 AR Zwolle | C.2.4, C.9.4 |
| 28. | D.4. | *23 januari 2004* | NV Waterleidingmaatschappij Drenthe, Postbus 18, 9400 AA Assen | C.9.4, POV |

## I. Internationaal

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| 29. | I.1. | *31 januari 2004* | Landkreis Grafschaft Bentheim, Van Delden Straße 1-7, D-48529 Nordhorn Duitsland | C.11.2 |

## L. Landbouw

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| 30. | L.2. | *22 december 2003*<br>*3 maart 2004* | Dienst Landelijk Gebied, Landinrichtings-commissie Roden-Norg, Postbus 146, 9400 AC Assen | C.9.4 |
| 31. | L.3. | *23 januari 2004* | Dienst Landelijk Gebied, Landinrichtings-commissie Zuidwolde-Noord/ Beneden Egge, Postbus 146, 9400 AC Assen | C.2.4, C.11.2 |
| 32. | L.4. | *26 januari 2004* | Dienst Landelijk Gebied, Landinrichtings-commissie Zuidwolde-Zuid, Postbus 146, 9400 AC Assen | C.2.4, C.11.2 |
| 33. | L.6. | *23 januari 2004* | NLTO Drenthe, Postbus 186, 9200 AD Drachten | A, C.2.4, C.3.3, C.3.4, C.4.1, C.8.7, C.9.1, C.11.2 |
| 34. | L.7. | *23 januari 2004* | NLTO Beilen, Smilde en Westerbork, Kanaal OZ 5a, 9419 TJ Drijber | C.3.3, C.3.4, C.4.1 en bijlage C, C.8.7, C.9.1 |
| 35. | L.10. | *23 januari 2004* | NLTO Rolde/Assen, p.a. Slokkert 1, 9451 TD Rolde | C.2.4, C.4.1, C.8.7, C.11.2 |
| 36. | L.12. | *22 januari 2004* | NLTO GOC De Wolden, R. Schonewille, Ten Arlo 1, 7921 VA Zuidwolde | C.2.4., C.11.2 |
| 37. | L.13. | *22 januari 2004* | NLTO Afdeling De Wolden-Oost/Hoogeveen, secretariaat T.J. Jansen, Wijsterseweg 106, 7934 TE Stuifzand | C.2.4 |
| 38. | L.14. | *22 januari 2004* | NLTO Noordenveld, J.D. Riedstra, Wagenmaker 17, 9341 CC Veenhuizen | C.2.4, kaart 7, kaart F |
| 39. | L.15. | *26 januari 2004* | Dienst Landelijk Gebied, Landinrichtings-commissie Laaghalen, Postbus 146, 9400 AC Assen | C.2.4 |
| 41. | L.17. | *26 januari 2004* | Dienst Landelijk Gebied, Landinrichtings-commissie Drentsche Aa, Postbus 146, 9400 AC Assen | C.2.4 |

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| 42. | L.18. | *26 januari 2004* | Dienst Landelijk Gebied, Landinrichtings-commissie Hak+ Peize e.o., Postbus 146, 9400 AC Assen | C.2.4 |
| 43. | L.19. | *26 januari 2004* | Dienst Landelijk Gebied, Landinrichtings-commissie Roden-Norg, Postbus 146, 9400 AC Assen | C.2.4 |
| 44. | L.20. | *26 januari 2004* | Drents Agrarisch Jongeren Kontakt, Postbus 186, 9200 AD Drachten | A, C.8.7, C.11.2 |

## N. Natuur

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| 45. | N.1. | *22 januari 2004* | Milieufederatie Drenthe, Hertenkamp 6, 9401 HL Assen | C.1, C.2, C.2.3, C.3, C.3.2, C.3.3, C.3.4, C.5, C.5.1, C.5.5, C.8.6, C.8.7, C.9.3, C.9.4, C.9.5, C.10.1, C.11.2, kaart 1, POV, Deel II, Deel III, Deel IV |
| 46. | N.2. | *15 januari 2004* | Stichting Werkgroep Avifauna Drenthe, Postbus 434, 9400 AK Assen | C.4.1 |

## R. Recreatie

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| 47. | R.1. | *22 januari 2004* | ANWB, Postbus 93200, 2509 BA 's-Gravenhage | C.5.1, C.5.2, C.5.5, C.8.6 |
| 48. | R.2. | *21 januari 2004* | Recreatieschap Drenthe, Brink 4b, 7981 BZ Diever | C.4.1, C.8.6 |
| 49. | R.3. | *19 januari 2004* | Recron, Postbus 102, 3970 AC Driebergen | C.4.1 |
| 50. | R.4. | *22 januari 2004* | Toeristisch Platform Coevorden, Valsakker 11, 7854 RK Aalden | C.4.1 |

## Z. Zorg

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| 51. | Z.2. | *20 januari 2004* | Vereniging Brede Overleggroep Kleine Dorpen in Drenthe, Oostersingel 21a, 9401 JZ Assen | C.6.2 |

## O. Overigen

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| 52. | O.1. | *26 januari 2004* | Zeldenrust Zandbedrijf Gasselte, Bloemakkers 5, 9461 GX Gieten | C.4.1 |
| 53. | O.9. | *22 december 2003* | A.H. van der Meulen, Het Rocht 33, 9481 HJ Vries | C.6.4 |
| 54. | O.12. | *23 januari 2004* | R. van der Kooij, Taarloseweg 2a, 9481 TB Vries | A, C.6.4, C.11.2 |
| | | *23 januari 2004* | Bewoners Vries/Ubbena, p.a. R. van der Kooij, Taarloseweg 2a, 9481 TB Vries | |
| 55. | O.14. | *22 januari 2004* | B. Bos, Papenvoort 33, 9447 TT Papenvoort | C.2.4, C.11.2 |
| 56. | O.20. | *26 januari 2004* | Handelsvereniging Dwingeloo, Postbus 20, 7990 AA Dwingeloo | C.5.2 |
| 57. | O.22. | *23 januari 2004* | A. Houben-van der Veen en R.S. de Boer-v.d. Bos, Bronnegerstraat 9, 9531 TG Borger | C.1, C.2.1, C.4.1, C.6.4, C.8.6, D |
| 58. | O.28. | *22 januari 2004* | Stichting rondom vliegveld Eelde, Eekhoornstraat 38, 9761 VJ Eelde | C.1, C.4.1, C.5.5, C.8.2, C.9.1, C.11.2 |
| 59. | O.30. | *23 januari 2004* | Buurtvereniging Peizermade, Groningerweg 65, 9321 TB Peize | C.3.3, C.4.1, C.5.2 |
| 60. | O.38. | *22 januari 2004* | Samenwerkingsverband Holsloot - Den Hool, p.a. Veldweg 4, 7845 TC Holsloot | C.4.1, C.7.3, C.8.2 |
| 61. | O.39. | *20 januari 2004* | Stichting Dorpsbelangen De Broekstreek, Amen 58, 9446 PD Amen | C.4.1 |
| 62. | O.40. | *22 januari 2004* | Camping De Weyert, Balloërstraat 2, 9451 AK Rolde | C.4.1 |
| 63. | O.43. | *9 januari 2004* | Plas en Bossinade, Postbus 1100, 9701 BC Groningen, namens W. Wagter, Eldersloo 2, 9453 VD Eldersloo | C.4.1 |
| 64. | O.45. | *22 januari 2004* | Griendtsveen, Postbus 8075, 9702 KB Groningen | C.8.6, C.9.3 |
| 65. | O.49. | *22 januari 2004* | W.J.M. van der Laan, Turfpad 1, 8385 GC Vledderveen | C.8.7 |
| 66. | O.50. | *23 januari 2004* | J.W. Vreugdenhil, Eldersloo 4, 9453 VD Eldersloo | C.4.1 |
| 67. | O.51. | *22 januari 2004* | NLTO-Advies, Postbus 170, 9400 AD Assen, namens Maatschap Valkenhoef, Bongaloane 4 te Ferwert | C.4.1 |
| 68. | O.55. | *23 januari 2004* | Roelofs Zandwinning, Postbus 22, 7683 ZG Den Ham | C.9.3 |
| 69. | O.59. | *22 januari 2004* | de heer G. Groenhof, Lindestukken 5, 7872 RJ Valthe | C.6.4 |

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| 70. | O.61. | *21 januari 2004* | J.C. Willems, De Hoek 3,<br>9315 TC Roderwolde | C.3.3, C.4.1,<br>C.11.2 |
| 71. | O.63. | *19 januari 2004* | Dorpsgemeenschap Uffelte, Veenbesstraat 9,<br>7975 BA Uffelte | C.6.4 |
| 72. | O.64. | *20 januari 2004* | H. Holman, Markeweg 17,<br>9307 PC Steenbergen | C.2.4, C.4.1 |
| 73. | O.65. | *22 januari 2004* | Maatschap der Sterren-Fleuren,<br>ter attentie van J.J.H. van der Sterren,<br>Oranjekanaal NZ 12, 9433 TD Zwiggelte | C.3.3, C.3.4,<br>C.4.1 en<br>bijlage C, C.8.7,<br>C.9.1 |
| 74. | O.66. | *26 januari 2004* | W.L. Jonker-ter Veld, Veldweg 2,<br>9481 TJ Vries | B |
| 75. | O.67. | *22 januari 2004* | Landbouwvereniging Gasselternijveen e.o.,<br>p.a. Noorderdwarsdijk 2,<br>9514 BZ Gasselternijveen | C.2.4, C.4.1,<br>C.3.3, C.11.2,<br>kaarten |
| 76. | O.68. | *22 januari 2004* | J. en J. Winkelman, Noorderdwarsdijk 2,<br>9514 BZ Gasselternijveen | C.2.4, C.4.1,<br>C.11.2,<br>kaarten |
| 77. | O.72. | *17 januari 2004* | J.H. de Wit, Hoofdweg 116,<br>8383 EK Nijensleek | A, B, C.1, C.3.4,<br>C.4.1, C.8.2,<br>C.8.3, C.8.7,<br>C.9.1,<br>C.11.2 |
| 78. | O.73. | *23 januari 2004* | N. Marinus en F. van der Werf,<br>Eskampenweg 2, 9761 VA Eelde | C.4.1, C.5.5,<br>C.8.2, C.11.2 |
| 79. | O.78. | *20 januari 2004* | J.H. Mencke, Oosterdiep WZ 228,<br>7881 GX Emmer-Compascuum | C.9.1 |
| 80. | O.79. | *22 januari 2004* | Stichting Leefbaar Noord-Oost Borger,<br>p.a. Hunebedstraat 22, 9531 JV Borger | B, C.1, C.2.1,<br>C.4.1, C.5.2,<br>C.6.4, C.8.5,<br>C.8.6, C.10.3,<br>C.11.3, D,<br>bijlage B |
| 81. | O.80. | *23 januari 2004* | Groenraedt BV, Postbus 3141,<br>7500 DC Enschede | C.9.1 |
| 82. | O.86. | *26 januari 2004* | H.J. Koskamp en H.H. Koskamp-Kielch,<br>Clematisstraat 13, 7741 SP Coevorden | C.3.3, C.5,<br>C.8.6, C10,<br>C.10.1, C.10.2,<br>kaart 2, kaart 4,<br>kaart 7, kaart 8,<br>kaart 10,<br>kaart B, kaart H |
| 83. | O.90. | *26 januari 2004* | Watersportcentrum Cnossen Leekstermeer,<br>Meerweg 13, 9312 TC Nietap | C.4.1 |

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| 84. | O.92. | *22 januari 2004* | Vereniging Natuurlijk Oostindië-Terheyl, Baggelveld 1, 9312 VE Terheyl | A, B, C.1, C.6.1, kaart 1, kaart 3, kaart 6, kaart 10 |
| 85. | O.93. | *22 januari 2004* | Maatschap Eefting-Dilling, Hoofdstraat 15, 9433 PA Zwiggelte | C.3.3, C.3.4, C.4.1 en bijlage C, C.8.7, C.9.1 |
| 86. | O.94. | *22 januari 2004* | Plaatselijk belang Alteveer/Kerkenveld, Alteveer 25, 7927 PA Alteveer | C.6.4 |
| 87. | O.95. | *23 januari 2004* | Maatschap Benning, Lheebroek 18a, 7991 PL Dwingeloo | C.3.3, kaart 7 |
| 88. | O.97. | *23 januari 2004* | G. Wieringa, Sparrenlaan 6a, 9471 PG Zuidlaren | C.6.4 |
| 89. | O.98. | *27 januari 2004* | de heer D.G.M. Beersma, Burg. J.G. Legroweg 52, 9761 TC Eelde | C.5.5, C.6.4, C.8.2, C.11.2 |
| 90. | O.99. | *22 januari 2004* | A. Luinge en M.E. van Zanten, Hamersweg 3, 9321 TK Peize | C.3.3, C.5.2 |
| 91. | O.101. | *26 januari 2004* | Sluyter Advocaten, Postbus 605, 9400 AP Assen, namens Geveke Bouw BV | C.6.4 |
| 92. | O.103. | *23 januari 2004* | Maatschap Van der Klippe, Oranjekanaal NZ 13/13a, 9433 TH Zwiggelte | C.3.3, C.3.4, C.4.1 en bijlage C, C.8.7, C.9.1 |
| 93. | O.106. | *23 januari 2004* | Maatschap Van Essen, Halerweg 13, 9433 TE Zwiggelte | C.3.3, C.4.1 en bijlage C, C.8.7, C.9.1 |
| 94. | O.107. | *23 januari 2004* | Maatschap Brinkhuis-Hein, Oranjekanaal ZZ 2, 9433 TC Zwiggelte | C.3.3, C.3.4, C.4.1 en bijlage C, C.8.7, C.9.1 |
| 95. | O.110. | *23 januari 2004* | Platform lichthinder, p.a. 't Beusje 7, 8381 CZ Vledder | C.5.2, POV |
| 96. | O.113. | *22 januari 2004* | Nuon, Postbus 9039, 6800 EZ Arnhem | C.9.1 |
| 97. | O.114. | *27 januari 2004* | Sluyter Advocaten, Postbus 605, 9400 AP Assen, namens Buitencentrum Witterzomer BV te Witten | C.8.6 |
| 98. | O.119. | *5 januari 2004* | Bewonersgroep Sleen, Vennetje, Dopheide, Struikheide, p.a. Struikheide 1, 7841 GG Sleen | C.6.4 |
| 99. | O.120. | *7 januari 2004* | Bungalowpark Gijsselte BV, p.a. Smeestraat 12, 7963 AK Ruinen | Kaart 1 |
| 100. | O.121. | *9 januari 2004* | J. Wemmenhove, v.d. Sluisweg 4, 7975 PL Uffelte | C.3.3, C.4.1 |

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| 101. | O.122. | *13 januari 2004 en 20 januari 2004* | Landbouwbedrijf Ebels, Exloërkijl Zuid 69, 9571 AD Tweede Exloërmond | C.4.1, C.9.1 |
| 102. | O.123. | *19 januari 2004* | H.J. Zantingh, Ommerweg 82, 7921 TG Zuidwolde | C.11.2 |
| 103. | O.124. | *19 januari 2004* | J. Haar, Camping Ekelenberg, Slagendijk 2, 7921 JB Zuidwolde | C.4.1 |
| 104. | O.125. | *19 januari 2004* | M. Bottelier, Les Chevaux, Voorbosweg 10, 9528 TA Buinen | C.8.6 |
| 105. | O.126. | *19 januari 2004* | Bouwbedrijf Lanjouw, Stationsstraat 3a, 9463 RL Eext | C.8.2 |
| 106. | O.127. | *20 januari 2004* | Buitengoed Blanckenbergh, Postbus 23, 7970 AA, Havelte | C.8.6 |
| 107. | O.128. | *20 januari 2004* | B. Boxen, Bosweg 1a, 7958 TA Eeserveen en A.L.J.M. Robben, Bosweg 2, 7858 TA Eeserveen | C.11.2 |
| 108. | O.129. | *20 januari 2004* | Vereniging Omwonenden Luchthaven Eelde, Postbus 47, 9765 ZG Paterswolde | C.1, C.4.1, C.5.5, C.8.2, C.11.2 |
| 109. | O.130. | *20 januari 2004* | K. Smink, Camping Kampeerboerderij Boszicht, Smalbroek 46, 9411 TV Beilen | C.4.1 |
| 110. | O.131. | *20 januari 2004* | W. Kraaij, Ruinerweide 20, 7963 SP Ruinen | C.4.1 |
| 111. | O.132. | *20 januari 2004* | De Gele Broek, Geelbroekerweg 8, 9414 TD Hooghalen | C.4.1 |
| 112. | O.133. | *20 januari 2004* | Jelly's Hoeve, Raadhuislaan 2, 7971 CT Havelte | C.4.1 |
| 113. | O.134. | *20 januari 2004* | A. Vos, De Hoorns 6, 7933 PN Pesse | C.8.7 |
| 114. | O.135. | *20 januari 2004* | J. Wekema, Balloo 26, 9458 TB Balloo | C.6.4 |
| 115. | O.136. | *20 januari 2004* | Bewoners Grietmanswijk, p.a. Grietmanswijk 9, 9421 TL Bovensmilde | C.3.4, kaart 7 |
| 116. | O.137. | *20 januari 2004* | A.K. Zwiers, Wateren 24, 8438 SB Wateren | C.4.1, C.8.6 |
| 117. | O.138. | *20 januari 2004* | Dorpsbelangen Sleen-Diphoorn, p.a. H.J. Beukema-Renting, Schapenveld 6, 7841 GT Sleen | ter informatie |
| 118. | O.139. | *20 januari 2004* | A. Kuiper, Molenstraat 17, 9528 RA Buinen | C.9.1 |
| 119. | O.140. | *21 januari 2004* | Dorpsbelangen Rune, p.a. Kalvermaat 3, 7963 CT Ruinen | C.6.4 |
| 120. | O.141. | *21 januari 2004* | Maatschap Elting, Hoofdweg 69, 8383 ED Nijensleek | C.11.2 |

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| 121. | O.142. | *21 januari 2004* | Levenga Woldendorp & Partners BV, Camping Diana Heide, Eeserstraat 25, 9531 CL Borger | C.4.1 |
| 122. | O.143. | *21 januari 2004* | Stichting Ontwikkeling Wind-energie, secretariaat Kubbeweg 17, 8256 PJ Biddinghuizen | C.9.1 |
| 123. | O.144. | *21 januari 2004* | Vakantiepark de Wiltzangh, Postbus 7, 7963 ZG Ruinen | C.4.1 |
| 124. | O.145. | *21 januari 200* | Gastransport Services, Postbus 19, 9700 MA Groningen | C.9.3 |
| 125. | O.146. | *21 januari 2004* | J.P.F. Mulder, Groningerweg 114a, 9766 TS Eelderwolde | C.5.2, C.6.4, kaarten |
| 126. | O.147. | *21 januari 2004* | Stichting Commissie Dorpsbelangen Annen, secretariaat Annermoeras 6, 9468 TC Annen | C.6.4 |
| 127. | O.148. | *21 januari 2004* | R.A. Fokkens, Boerkoelweg 2, 9418 RD Wijster | C.8.7 |
| 128. | O.149. | *21 januari 2004* | G.L. Wiering, Achtersteweg 6, 9331 TC Norg | C.2.4, C.4.1 |
| 129. | O.150. | *21 januari 2004* | De Noordster, Postbus 1, 7990 AA Dwingeloo | C.4.1 |
| 130. | O.151. | *21 januari 2004* | Camping Diever, Haarweg 2, 7981 LW Diever | C.4.1 |
| 131. | O.152. | *21 januari 2004* | J.K. Feringa, Scharenhulsedijk 11, 9321 XR Peize | C.2.4, C.4.1 |
| 132. | O.153. | *22 januari 2004* | Groepsaccommodatie De Brinckhof, Stroovledder 3, 7991 SB Dwingeloo | C.4.1 |
| 133. | O.154. | *22 januari 2004* | Recreatiecentrum Zandpol, Stieltjeskanaal 14, 7764 AJ Zandpol | C.4.1 |
| 134. | O.155. | *22 januari 2004* | Camping de Berken, Borgerweg 23, 9462 RA Gasselte | C.4.1 |
| 135. | O.156. | *22 januari 2004* | Landgoed ’t Wildrijck, Groningerweg 13, 7981 LA Dieverbrug | C.4.1 |
| 136. | O.157. | *22 januari 2004* | Breeland VOF, De Bulten 2-4, 9468 TD Annen | C.4.1 |
| 137. | O.158. | *22 januari 2004* | S.J. Gerrits, de Haandrik 9, 7787 EA Holtheme | C.9.5 |
| 138. | O.159. | *22 januari 2004* | IVN Vereniging voor natuur- en milieu-educatie, Afdeling Norg, Zuidveldigerweg 2, 9334 TL Peest en Afdeling Roden, Statenlaan 37, 9301 RJ Roden | C.4.1 |
| 139. | O.160. | *22 januari 2004* | Kerspel Norg, Tweede Laan 6, 9331 BJ Norg | C.10.2 |
| 140. | O.161. | *22 januari 2004* | A.H. Turksema Kroon, Markeweg 11, 9307 PC Steenbergen | C.2.4, C.4.1 |

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| 141. | O.162. | *22 januari 2004* | D. Arends, Driebergendijk 1, 9321 XZ Peize | C.2.4, C.4.1 |
| 142. | O.163. | *22 januari 2004* | diverse zienswijzen Een, Veenhuizen, Zuidvelde<br>- Maatschap Berends-Reitsema, p.a. Hoofdstraat 66, 9342 PD Een<br>- R. Feringa, Hoofdstraat 52, 9342 PD Een<br>- E. de Jong, Ds. Germsweg 17, 9341 TD Veenhuizen<br>- J. Wieland, Oosteinde 17, 9301 ZP Roden<br>- G.J. Groenwold, De Fledders 6, 9335 TH Zuidvelde<br>- Maatschap J. en H. Vos, De Fledders 2, 9335 TH Zuidvelde<br>- Maatschap Weites, De Fledders 8, 9335 TH Zuidvelde<br>- Maatschap R.W. Brink en M. Brink-Veerman, Meerweg 16, 9312 TD Nietap<br>- G. Barelds, Hoofdweg 36, 9307 PB Steenbergen<br>- Maatschap T. en J. Brink, Markeweg 12, 9306 TE Alteveer<br>- P.J. Oosterhof, Roderwolderweg 27, 9314 TB Foxwolde<br>- Oldenkamp, niet geadresseerd<br>- D. Bouw, Een, niet geadresseerd<br>- ongeadresseerde zienswijze | C.2.4, C.4.1 |
| 143. | O.164. | *22 januari 2004* | A. en E. van Burgsteden, Vennootsweg 8, 9342 TE Een | C.2.4, C.4.1 |
| 144. | O.165. | *22 januari 2004* | H. de Vries, Norgerweg 17, 9301 JM Roden | C.4.1, C.2.4 |
| 145. | O.166. | *22 januari 2004* | Maatschap D. en J.R. Kroon, Vossegatsweg 15a, 9321 XX Peize | C.2.4, C.4.1 |
| 146. | O.167. | *22 januari 2004* | A.W.M. Geijsel, Schansweg 16, 9343 TE Een West | C.2.4 |
| 147. | O.168. | *22 januari 2004* | Maatschap M.H. en W. Martens, Schoolstraat 26, 9337 PC Westervelde | C.2.4, C.4.1 |
| 148. | O.169. | *22 januari 2004* | H. Boelens, Bongveenweg 1, 9496 TE Bunne | kaart 9 |
| 149. | O.170. | *22 januari 2004* | W.A. Kievit, Bongveenweg 4, 9496 TE Bunne | kaart 9 |

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| 150. | O.171. | *22 januari 2004* | diverse zienswijzen Donderen, Vries, Zeijen<br>- Maatschap Hartlief-Lammers, Zeijerlaar 3, 9491 TC Zeijen<br>- Maatschap J. en A. Hoving, Roozand 2, 9497 TD Donderen<br>- J.H. Brouwer, Hooidijk 1-3, 9491 TG Zeijen<br>- F. Holtrop, Zeijerlaar 4, 9491 TC Zeijen<br>- VOF H.J.A. en S.S.C. Schoenmakers, Noordscheveld 2, 9491 TB Zeijen<br>- Maatschap Hartlief-Lammers, Roozand 1, 9497 TD Donderen<br>- Firma Struik, Zeijerlaar 1, 9491 TC Zeijen<br>- H.J. Stevens, Scheperijen 1, 9497 TE Donderen<br>- P. v.d. Wijst, Oosterweg 2, 9491 AH Zeijen<br>- Maatschap H.J. en J.A. Noteboom, Norgerweg 217, 9497 TC Donderen<br>- G. Emmens, Roozand 3, 9497 TD Donderen<br>- H.J. Siegers, Noordeinde 10, 9497 PL Donderen<br>- G. Brink, Zeijerlaar 2, 9491 TC Zeijen<br>- M. Boerma, Noordeinde 6, 9497 PL Donderen<br>- J. Brouwer, Noordscheveld 3, 9491 HB Zeijen | C.2.4, C.4.1 |
| 151. | O.172. | *22 januari 2004* | P. Feijen, Oranjekanaal 227, 9433 TG Zwiggelte | C.3.3, C.3.4, C.4.1 en bijlage C, C.8.7, C.9.1 |
| 152. | O.173. | *22 januari 2004* | Maatschap G.B. en J.A. Baardink, Oranjekanaal NZ 59, 9441 TD Orvelte | C.3.3, C.4.1 en bijlage C, C.8.7, C.9.1 |
| 153. | O.174. | *22 januari 2004* | J. Sijbring, Oostereind 10, 9444 XD Grolloo | C.2.4 |
| 154. | O.175. | *22 januari 2004* | J.M.L. Wolken, Europaweg 233, 7766 AH Nieuw-Schoonebeek | C.2.4, C.8.7, C.11.2, D, kaarten |
| 155. | O.176. | *22 januari 2004* | J. Speelman, G. Speelman-Bos, Anderenseweg 2, 9467 PG Anloo | C.2.4 |

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| 156. | O.177. | *22 januari 2004* | Drenthe Signaal, Bezembinderstraat 5, 9403 VT Assen namens H. Wieldraaijer, Kerkbrink 18, 9467 PH Anloo | C.2.4 |
| 157. | O.179. | *22 januari 2004* | Maatschap IJken, Middendorp 17, 7754 MA Wachtum | C.4.1 |
| 158. | O.180. | *22 januari 2004 en 23 januari 2004* | A. Koops, Drijber 60, 9419 TD Drijber | C.2.4 |
| 159. | O.181. | *22 januari 2004* | Stichting Rechtsbijstand, Postbus 10100, 5000 JC Tilburg, namens H.J. Sloots, G. Sloots-Dekker, Spijkerboorsdijk 14, 9468 TB Annen | C.4.1 |
| 160. | O.184. | *22 januari 2004* | M.F. Moret Wessel Boer, Dijkhuizen 17, 7961 AE Ruinerwold | C.4.1, kaart 11 |
| 161 | O.185. | *22 januari 2004* | H. van der Struik, Kibbelveen 7, 7848 TA Schoonoord | C.9.6 |
| 162. | O.186. | *22 januari 2004* | Bierens & Van Boven, Torenlaan 5, 9401 HN Assen, namens Maatschap Nieuwenhuis, Smeenholtenweg 2, 7975 RC Uffelte | C.8.7 |
| 163. | O.187. | *22 januari 2004* | E. Dekker, Johan Hilbinglaan 17, 9462 RV Gasselte en L.J. Pasman, Julianalaan 42, 9462 PH Gasselte | C.6.4 |
| 164. | O.188. | *22 januari 2004* | M. Bodenstaff, Bergakker 17, 9451 JH Rolde en W. Bijsterveld, Bergakker 13, 9451 JH Rolde | C.10.1 |
| 165. | O.189. | *22 januari 2004* | Maatschap H.L. en G.A. Smeenge, Nijlandseweg 11, 9304 TR Lieveren | C.2.4 |
| 166. | O.190. | *22 januari 2004* | K.J. Zuiderveld, Scheperij 4, 9312 VH Terheyl | |
| 167. | O.191. | *22 januari 2004* | Maatschap Mulder, Roderweg 1, 9331 TD Norg | C.2.4, C.4.1, C.11.2 |
| 168. | O.192. | *22 januari 2004* | Maatschap J. en Tj. Kuipers-Pieters, Wiltenkamp 1, 9333 TA Langelo | C.2.4, C.4.1 |
| 169. | O.193 | *22 januari 2004* | Maatschap Barkhuis-Boelens, Koelenweg 2a, 9336 TG Huis ter Heide | C.2.4, C.4.1 |
| 170. | O.195. | *22 januari 2004* | H.E. Speelman, Gasselternijeveen 7, 9514 BR Gasselternijveen | C.11.2 |
| 171. | O.196. | *22 januari 2004* | G. Scheiberlich-Speelman, Hoofdweg 21, 9483 PA Zeegse | C.8.7 |
| 172. | O.197. | *22 januari 2004* | Maatschap Platje-Versloot, Hospitaallaan 58, 9341 AH Veenhuizen | C.2.4 |

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| 173. | O.198. | *22 januari 2004* | Maatschap Riedstra, Eikenlaan 10, 9341 AL Veenhuizen | C.2.4 |
| 174. | O.199. | *22 januari 2004* | H.R. Schuiling, Bergveenweg 1, 9341 TE Veenhuizen | C.2.4 |
| 175. | O.200. | *22 januari 2004* | Drenthe Signaal, Bezembinderstraat 5, 9403 VT Assen, namens J.A. Dekker, Torenweg 2, 9463 TR Eext | C.2.4 |
| 176. | O.201. | *22 januari 2004* | B.W. Kuiper, Camping Bos en Ven, Dorpsstraat 76, 7975 AR Uffelte | C.4.1 |
| 177. | O.202. | *26 januari 2004* | K. Jipping, Mr. J.B. Kanweg 80, Witteveen | C.4.1 |
| 178. | O.203. | *22 januari 2004* | SITA Nederland, Mr. E.N. van Kieffensstraat 6, 6801 HA Arnhem | C.9.5, POV |
| 179. | O.204. | *22 januari 2004* | Kienhuis Hoving, Postbus 109, 7500 AC Enschede, namens Ontwikkelings-maatschappij Apeldoorn BV, Laan van de Mensenrechten 370, 7331 VX Apeldoorn | C.4.1, C.8.6 |
| 180. | O.205. | *22 januari 2004* | Vereniging Natuurlijk Norg, p.a. Bonhagen 2, 9331 TA Norg | C.6.4, C.9.6 |
| 181. | O.206. | *22 januari 2004* | IVN Aa en Hunze, De Zaalsteden 18, 9461 CT Gieten | C.11.2 |
| 182. | O.207. | *23 januari 2004* | Bouw Ned, Postbus 33, 7963 ZG Ruinen | C.7.3 |
| 183. | O.208. | *23 januari 2004* | NAM BV, Postbus 28000, 9400 HH Assen | C.9.5 |
| 184. | O.209. | *23 januari 2004* | Pro Rail, Postbus 2038, 3500 GA Utrecht | C.5.2, C.5.4 |
| 185. | O.210. | *23 januari 2004* | Nederlandse Spoorwegen, Postbus 255, 8000 AG Zwolle | C.5.2 |
| 186. | O.211. | *23 januari 2004* | de Vier Eiken, Oosteinde 14, 8351 HB Wapserveen | C.4.1 |
| 187. | O.212. | *23 januari 2004* | De Blauwe Haan, Weg achter de Es 11, 7975 PZ Uffelte | C.4.1 |
| 188. | O.213. | *23 januari 2004* | Biogas Internationaal Advies BV, Zeppelinstraat 7, 7903 BR Hoogeveen | C.8.7, C.9.1 |
| 189. | O.214. | *23 januari 2004* | Hendrix UTD, Postbus 1, 5830 MA Boxmeer | C.3.4, C.4.1 |
| 190. | O.215. | *23 januari 2004* | A. Cats, Steenuil 82, 7827 GK Emmen | C.8.7 |

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| 191. | O.216. | *23 januari 2004* | Bond Heemschut, secretariaat Stationsstraat 11, 9401 KV Assen | C.4.1, C.6.4, C.8.2, C.9.3, C.10.2, C.11.2 |
| 192. | O.217. | *23 januari 2004* | Plaatselijk Belang Broekstreek, p.a. Meulenkamp 1, 9437 TG Balinge | C.6.2 |
| 193. | O.218. | *23 januari 2004* | Maatschap De Graaf en Maatschap Torensma, respectievelijk Westeinde 1 en 3, 9313 TJ Leutingewolde | C.2.4 |
| 194. | O.219. | *23 januari 2004* | W. Koerts, Alting 31, 9411 XK Beilen | C.3.3 |
| 195. | O.220. | *23 januari 2004* | R. Brands, Dongelsdijk 2, 9451 TG Rolde | C.2.4 |
| 196. | O.221. | *23 januari 2004* | Boermarke Geuzinge-Armweide, p.a. J. Bergman, Armweide 37, 7963 RS Ruinen | C.4.1 |
| 197. | O.222. | *23 januari 2004* | C.P.S.M. Backx, Hoofdstraat 23, 9433 PA Zwiggelte | C.3.3, C.4.1 en bijlage C, C.8.7, C.9.1 |
| 198. | O.223. | *23 januari 2004* | L. Niemeijer, Ydermade 4, 9493 TD De Punt | C.3.4 |
| 199. | O.224. | *23 januari 2004* | Scholtenszathe, Scholtenskanaal OZ 72, 7884 VD Barger-Compascuum | C.8.6 |
| 200. | O.225. | *23 januari 2004* | VTV Zuid-Es, P. Bremer-Jakobs, De Holtakkers 8, 9472 VP Zuidlaren | C.6.4. |
| 201. | O.226. | *23 januari 2004* | Maatschap Wierbos, Lunssloten 3a, 7921 VG Zuidwolde | C.3.3 |
| 202. | O.227. | *23 januari 2004* | J. Pieters, Osbroeken 2, 9471 TZ Zuidlaren | C.8.7 |
| 203. | O.228. | *23 januari 2004* | J. Tonckens, Hoofdweg 19, 9337 PA Westervelde | C.2.4, C.4.1, C.11.2 |
| 204. | O.229. | *23 januari 2004* | Maatschap Barelds, Achtersteweg 5, 9331 TC Norg | C.2.4, C.4.1 |
| 205. | O.230. | *23 januari 2004* | H. Buist, Meerweg 9, 9312 TC Nietap | C.2.4, C.4.1 |
| 206. | O.231. | *23 januari 2004* | A.E. Ensing, Lieverseweg 30, 9321 XN Peize | C.2.4, C.4.1, C.11.2 |
| 207. | O.232. | *23 januari 2004* | Maatschap Ensing, Roderweg 22, 9321 TS Peize | C.2.4, C.4.1 |
| 208. | O.233. | *23 januari 2004* | H. Wiering, Hoofdstraat 43, 9342 PB Een | C.2.4, C.4.1 |
| 209. | O.234. | *23 januari 2004* | Maatschap Boer-Kool, Santeeweg 100, 9312 TB Nietap | C.2.4, C.4.1 |
| 210. | O.235. | *23 januari 2004* | J. Tip, Hoofdstraat 31, 9342 PB Een | C.2.4, C.4.1 |

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| 211. | O.236. | *23 januari 2004* | J. Hulshof-Santes, Meent 104, 9331 EB Norg | C.2.4, C.4.1 |
| 212. | O.237. | *23 januari 2004* | A. de Weerd, Nummer 1, 9419 TA Drijber | C.3.3, C.3.4, C.4.1 en bijlage C, C.8.7, C.9.1 |
| 213 | O.238. | *23 januari 2004* | Maatschap Brink-Alberts, Halerweg 7, 9433 TE Zwiggelte | C.3.3, C3.4, C.4.1 en bijlage C, C.8.7, C.9.1 |
| 214. | O.239. | *23 januari 2004* | Maatschap Wolbers-Brands, Oelmersweg 3, 9442 TL Elp | C.3.3, C.3.4, C.4.1 en bijlage C, C.8.7, C.9.1 |
| 215. | O.240. | *23 januari 2004* | H. de Weerd, Kanaal OZ 5a, 9419 TJ Drijber | C.3.3, C.3.4, C.4.1 en bijlage C, C.8.7, C.9.1 |
| 216. | O.241. | *23 januari 2004* | Maatschap S. en H.J. Schutmaat, Berkenweg 23, 9419 TE Drijber | C.3.3, C.3.4, C.4.1 en bijlage C, C.8.7, C.9.1 |
| 217. | O.242. | *23 januari 2004* | W. Bos, Zwiggelterweg 4, 9442 TK Elp | C.3.3, C.3.4, C.4.1 en bijlage C, C.8.7, C.9.1 |
| 218. | O.243. | *23 januari 2004* | Maatschap H. en J.T. Strijk, De Hammen 2, 9431 TB Westerbork | C.3.3, C.3.4, C.4.1 en bijlage C, C.8.7, C.9.1 |
| 219. | O.244. | *23 januari 2004* | H.W. Draaijers, Hoofdstraat 5, 9433 PA Zwiggelte | C.3.3, C.3.4, C.4.1 en bijlage C, C.8.7, C.9.1 |
| 220. | O.245. | *23 januari 2004* | H. Hingstman, Drijberseweg 45, 9418 TL Wijster | C.3.3, C.3.4, C.4.1 en bijlage C, C.8.7, C.9.1 |
| 221. | O.246. | *23 januari 2004* | G. Warringa en J. Warringa-Smit, Hoornse Bulten 4, 9449 PC Nooitgedacht | C.2.4, C.11.2 |
| 222. | O.247. | *23 januari 2004* | J.A. Kamp, Siberië 1, 7636 TA Tiendeveen | C.2.4, C.4.1, C.11.2, kaart 6, kaart D |
| 223. | O.248. | *23 januari 2004* | Toeplah, secretariaat De Pol 15, 9444 XE Grolloo | C.4.1, C.8.6 |
| 224. | O.249. | *Zie O.12* | | |

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| 225. | O.250. | *23 januari 2004* | Bedrijven Bunne/Winde<br>- Maatschap B. en J. Egberts, Peizerweg 3, 9496 PC Bunne<br>- Maatschap M. en R. Braders, Paasveen, 9496 TA Bunne<br>- Maatschap J. en E.L. v.d. Berg, Horstemerweg 3, 9495 PC Winde<br>- Maatschap L. en R. en M. Brands-Bosma, Burchtweg 11, 9496 PD Bunne<br>- Maatschap T. en B. Ensing, De Steeg 1, 9495 PJ Winde<br>- E.K.P. Bolhuis, Peizerweg 109, 9495 PA Winde<br>- Maatschap J. en J.H. Brink, Peizerweg 14, 9496 PC Bunne | C.2.4, C.4.1 |
| 226. | O.251. | *23 januari 2004* | Sluyter Advocaten, Postbus 605, 9400 AP Assen, namens L. Vaartjes, Carstensdijk 23a, Elim | C.8.7 |
| 227. | O.254. | *23 januari 2004* | Quartz Werk BV, Postbus 20, 9636 ZG Zuidbroek | C.9.3 |
| 228. | O.255. | *23 januari 2004* | Maatschap Zelhorst, Sjoert 4, 7921 XH Zuidwolde<br>Maatschap Boer Feijen, Sjoert 6, 7921 XH Zuidwolde | C.2.4, C.4.1, C.11.2 |
| 229. | O.256. | *25 januari 2004* | W. Wassen, Carstensdijk 50, 7916 TS Elim | C.7.3 |
| 230. | O.257. | *26 januari 2004* | J.S., H.J. en G. Oldenwening, Oranjekanaal ZZ 1, 9433 TC Zwiggelte | C.3.3, C.3.4, C.4.1 en bijlage C, C.8.7, C.9.1 |
| 231. | O.258. | *26 januari 2004* | R. Timmermans, De Fledders 3, 9335 TH Zuidwolde | C.2.4, C.4.1 |
| 232. | O.259. | *26 januari 2004* | Dorpenoverleg Midden-Drenthe, Kanaal ZZ 1, 9414 TM Hooghalen | C.6.2, C.7.1, C.8.6 |
| 233. | O.260. | *26 januari 2004* | H. v.d. Schans, Damweg 2, 9313 TK Leutingewolde | C.2.4, C.4.1 |
| 234. | O.261. | *26 januari 2004* | Maatschap W.J. Kroeze, Asserstraat 93a, 9335 TA Zuidvelde | C.2.4, C.4.1 |
| 235. | O.262. | *26 januari 2004* | Landbouwvereniging Zuidlaren, Lageweg 4, 9472 TE Zuidlaren | C.2.4, C.3.3 |
| 236. | O.263. | *26 januari 2004* | J. Hadders, Spijkerboorsdijk 7a, 9468 TB Annen | C.2.4 |
| 237. | O.264. | *26 januari 2004* | A. Meijer, Middendrift 1a, 9307 TB Steenbergen | C.11.2 |

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| 238. | O.265. | *26 januari 2004* | R. Strietman, Bronnegerstraat 3, 9528 TB Buinen | C.8.3, E.9 |
| 239. | O.266. | *26 januari 2004* | Natuur- & Milieugroep Midden-Drenthe, Marcelisstraat 9, 9423 RS Hoogersmilde | C.9.1 |
| 240. | O.267. | *26 januari 2004* | Kampeerboerderij de Broekse Hoeve, Broek 40, 9511 Gieterveen | C.4.1 |
| 241. | O.268. | *26 januari 2004* | GIBO Groep, Postbus 20, 6660 AA Elst, namens de heer Ter Braak, Laaghalerveen 33a, 9414 VJ Hooghalen | C.11.2 |
| 242. | O.269. | *27 januari 2004* | J. Hoving, Kanaal OZ 3, 9419 TJ Drijber | C.3.3, C.3.4, C.4.1 en bijlage C, C.8.7, C.9.1 |
| 243. | O.270. | *27 januari 2004* | J. van Hijum, Amen 12, 9446 PC Amen | C.7.3 |
| 244. | O.271. | *27 januari 2004* | G. Wiechers, Beilerstraat 8, 9431 TA Westerbork | C.3.3, C.3.4, C.4.1 en bijlage C, C.8.7, C.9.1 |
| 245. | O.272. | *27 januari 2004* | Het Nolderwoud, Ommerweg 59, 7921 TB Zuidwolde | C.4.1 |
| 246. | O.273. | *27 januari 2004* | A. v.d. Veen, Sandebuur 17, 9315 TG Roderwolde | C.2.4, C.4.1 |
| 247. | O.274. | *27 januari 2004* | IVN afdelingen Vries en Eelde, p.a. secr. J. Roesink, Zeijerstroeten 23, 9492 TD Ubbena | B, C.9.1, C.11.2, kaarten |
| 248. | O.275. | *28 januari 2004* | Maatschap Tienkamp, Borgveenweg 3, 9496 TE Bunne | kaart 9 |
| 249. | O.276. | *28 januari 2004* | Belangenvereniging Oosteinde, Scholtieskamp 3, 7961 DA Ruinerwold | C.5.5 |
| 250. | O.277. | *2 februari 2004* | R. Brunsting, Beilerstraat 2, 9431 TA Westerbork | C.4.1 en bijlage C, C.8.7, C.9.1 |
| 251. | O.278. | *23 februari 2004* | Remix, Droge Mortel BV, Postbus 3, 9530 AA Borger | C.9.3 |

## 2. SAMENVATTING EN BEANTWOORDING ZIENSWIJZEN/BEDENKINGEN

### A. Inleiding

**Nummer G.9**
Op onderdelen gaat de detaillering van regelgeving nog te ver, met het oog op een goede rolverdeling tussen gemeente en provincie. Er wordt aandacht gevraagd voor de in voorbereiding zijnde structuurvisie van de gemeente, die na de vaststelling van het POP wordt vastgesteld.

***Antwoord***
De onderlinge samenhang en verwevenheid tussen beleidsterreinen wordt steeds sterker. Dit heeft er onder meer toe geleid dat geen enkele overheid haar beleid op haar eigen territorium nog geheel zelf kan afbakenen. Ook wij hebben in het kader van het POP gezocht naar een goede rolverdeling en taakafbakening. De rode draad daarbij was om ons beleid minder gedetailleerd op te schrijven. Voorbeelden hiervan vindt u in de regeling voor het gemeentelijk woonplan en in de regeling voor voormalige agrarische bebouwing en werken.
Aldus wordt de vrijheid vergroot in de wijze waarop de provincie, de gemeenten en de waterschappen gezamenlijk doelen willen bereiken. Verder zijn wij bereid in positieve zin mee te denken over de ontwikkelingen die u voorziet in het kader van de nog vast te stellen structuurvisie voor uw gemeente.

**Nummer G.18**
De thans gehanteerde werkwijze van de terinzagelegging is niet zorgvuldig. Van de gegeven tijd (in theorie zes weken) blijven er, na aftrek van alle bijzondere dagen en vrije perioden, daadwerkelijk maar vier weken over.

***Antwoord***
Nadat wij op 3 november 2003 de POP-documenten hebben vastgesteld, zijn deze stukken direct op onze website geplaatst . Via een persbericht hebben wij hieraan ruime bekendheid gegeven.
Verder hebben wij bij de bepaling van de reactietermijn rekening gehouden met de door u aangehaalde overwegingen en de reactietermijn bepaald op zes weken. Dit als uitbreiding van de wettelijke termijn van vier weken.
Ook hebben wij u, de andere overheden en de doelgroepen, direct na 3 november 2003 op de hoogte gebracht van de ophanden zijnde procedure voor het ontwerp-POP II en de ontwerp-POV. Wij menen op deze wijze voldoende zorgvuldig te hebben gehandeld.

**Nummers W.1 tot en met W.4**
De waterschappen geven een positief wateradvies met inachtneming van de gemaakte opmerkingen over de afstemming met de Stroomgebiedvisies WB21 en het kader voor het gewenst grond- en oppervlaktewaterregiem (GGOR).

***Antwoord***
Er is met instemming kennisgenomen van de betrokkenheid van de waterschappen in de tot nu toe gevoerde procedure en de instemming met de door ons als wateradvies beschouwde reactie op het voorontwerp.
Dit op basis van uw zienswijzen op het ontwerp en de van het waterschap Reest en Wieden ontvangen brief van 25 november 2003. Zie voor de waterparagraaf onder C.3.1, de afstemming op de Stroomgebiedvisies WB21 onder C.3.3 en het kader voor het GGOR onder C.3.4.

**Nummers L.6 en L.20**
De omvang van het POP (250 bladzijden) is voor menig burger een te hoge drempel om duidelijk te maken wat er met zijn omgeving gaat gebeuren. Kritiek op de uitputtende beschrijvingen en de op onderdelen gedetailleerde regelingen.
Gepleit wordt voor een minder uitgebreid en vooral globaler omgevingsbeleid, waarin de provincie zich zoveel mogelijk beperkt tot het aangeven van de belangrijke kaders, voornamelijk door het vaststellen van kwaliteitsdoelstellingen. Daarbinnen zou aan gemeenten en marktpartijen (bedrijven en burgers) de ruimte moeten worden gegeven voor eigen uitwerkingen en keuzes.
De belangrijke provinciale kaders voor het landelijk gebied zijn: versterking van de identiteit van het landelijk gebied, versterking van de agrarische infrastructuur in het landelijk gebied en van de economische positie van landbouwbedrijven, concentratie van stedelijke ontwikkelingen in grotere kernen, ontwikkeling en versterking van de ecologische hoofdstructuur (EHS) en een evenwichtige doorvoering van nieuwe inzichten in het waterbeheer als beschreven in de Nota waterbeheer 21e eeuw.

***Antwoord***
Bij de totstandkoming van het POP I is reeds besloten de plannen op het gebied van waterhuishouding, milieu, ruimtelijke ordening en verkeer en vervoer in één plan onder te brengen. Dit heeft geleid tot een aanmerkelijke planverdunning en een daarmee samenhangende versterking van de integraliteit van en de inzichtelijkheid in het Drentse omgevingsbeleid.
De lezer van het POP heeft daarbij de mogelijkheid om aan de hand van de inhoudsopgave en het trefwoordenregister gericht te zoeken naar voor hem/haar relevante tekstonderdelen. Verder is er naast de tekst ondersteuning in de vorm van kaarten, brochures en een cd-rom.

Feit blijft echter dat wij in een complexe samenleving leven, waarin veel instanties, zowel overheden, organisaties als burgers, hun doelen stellen en proberen te realiseren. De complexiteit doet zich ook voor tussen beleidsvelden, waarbij de onderlinge samenhang en verwevenheid steeds groter wordt. Dit heeft er onder meer toe geleid dat geen enkele overheid haar beleid op haar eigen territorium nog geheel zelf kan afbakenen.

Binnen deze gegevenheden biedt het POP op een zo overzichtelijk en gestructureerd mogelijke wijze inzicht in wat de provincie de komende jaren wil met de Drentse leefomgeving. Daarbij hebben wij ons zoveel mogelijk beperkt tot het aangeven van kaders. Daarnaast is op een aantal terreinen het beleid minder gedetailleerd beschreven en zijn de daarbijbehorende verantwoordelijkheden neergelegd bij anderen.

**Nummers O.12 en O.249**
Het college dreigt haar bestuurlijke integriteit te verliezen, wanneer het niet onmiddellijk zijn visie op genoemde punten, het weglaten van essentiële, typische groenlocaties tussen Assen en Vries op de kaarten herziet.

***Antwoord***
Voor de inhoudelijke beantwoording van de zienswijze wordt verwezen naar de onderdelen C.6.4 en C.11.2. De toonzetting van uw brief en de verwijten van uw kant over onze bestuursgeest hebben ons onaangenaam getroffen.
Wij zijn van mening op een open en constructieve manier gewerkt te hebben aan het (voor)ontwerp-POP II en daarbij burgers alle en de juiste informatie te hebben gegeven die daarbij nodig was. Uit tal van zienswijzen blijkt dat dit ook inderdaad zo wordt ervaren.
Uw opmerking dat onze werkwijze de schijn oproept de werkelijkheid te vervalsen en te manipuleren, om daarmee de expansiedrift van Assen te sanctioneren, betreuren wij dan ook ten zeerste.

**Nummer O.72**
De dikte van het POP plus de veelheid aan kaarten, de gedetailleerdheid in de uitwerking en het taalgebruik, maken het plan niet toegankelijk. Gepleit wordt voor transparanten die over elkaar gelegd kunnen worden. Vraagt zich af of het niet verstandiger en goedkoper is met deelplannen en deelaanpassingen te werken. Het laatste vergroot de rechtszekerheid.

***Antwoord***
Deze suggestie is al verwerkt in de bij het voorontwerp uitgebrachte cd-rom. Die biedt namelijk de mogelijkheid om de kaarten laag voor laag op te bouwen voor een bepaald gebied. Na vaststelling van het POP zullen wij de beleidstekst met kaarten, zowel digitaal als analoog, algemeen verkrijgbaar stellen.
Wij vinden dat een integraal document een belangrijke meerwaarde heeft boven afzonderlijke deelplannen. De rechtszekerheid wordt niet vergroot door te werken met deelplannen. Integendeel, wanneer sprake is van meerdere plannen voor een bepaald gebied zullen onduidelijkheden over de onderlinge samenhang tussen de plannen, de rechtszekerheid in het geding brengen.

**Nummers G.19 en O.92**
Er wordt van uitgegaan dat de (nog definitief) vast te stellen afspraken in het Stedelijk Netwerk Groningen-Assen corresponderen met het beleid in het POP. De burger staat vrijwel buitenspel als het gaat om de afspraken in het kader van de regiovisie. De provinciale omgevingsplannen, met hun daarbijbehorende democratische procedures, zullen daarom altijd leidend dienen te zijn binnen het regiovisieverband.

***Antwoord***
Over de afstemming POP en regiovisie staat in onderdeel A.3 het volgende aangegeven.
De afspraken die worden gemaakt in regionale samenwerkingsverbanden als voor de regio Groningen-Assen en de regio Zuid-Drenthe/Noord-Overijssel, ontberen een wettelijke grondslag. Dit soort afspraken krijgen derhalve pas een wettelijke status na een "vertaling" in het POP (en vervolgens binding na doorvertaling in bestemmings- en waterbeheersplannen). Omdat de provincie partij is in beide regio's, is de provinciale inzet om gemaakte afspraken onverkort over te nemen in het POP.

B. Visiedeel

**Nummer P.2**
Het is van groot belang de ambities, zoals neergelegd in de geactualiseerde Regiovisie Groningen-Assen 2030, op hoofdlijnen in het visiedeel op te nemen, zodanig dat daarmee in POP II een voldoende basis wordt gegeven voor het gezamenlijk uitvoeren van de regiovisie.

***Antwoord***
De hoofdlijn van de geactualiseerde regiovisie is verwoord in D.4, Specifieke aspecten per regio, onderdeel Noordwest.

**Wijziging ontwerp**
*Bladzijde 209*

**Noordwest**

*Opgaven*
"De opgaven in dit kader zijn: het bevorderen van stedelijke woon- en werkmilieus en topvoorzieningen, alsmede het geschikt houden en maken van steden voor de netwerkeconomie. Hierbij is een belangrijke plaats weggelegd voor stedelijke vernieuwing, centrumvorming, bereikbaarheid en de ontwikkeling van de stationsgebieden in Groningen en Assen. De ruimtelijke hoofdkeuze is dat de ontwikkeling van het vervoersnet en de ruimtelijke inrichting op elkaar worden afgestemd zodanig dat beide elkaar ondersteunen in de vorm van de T-structuur. Binnen die structuur wordt de verstedelijking gebundeld in de steden Groningen en Assen en in de schragende kernen Roden, Leek en Hoogezand-Sappemeer. Deze ruimtelijke hoofdkeuze draagt bij een beheersing van de mobiliteit en van het energiegebruik, genereert vervoerswaarde voor hoogwaardige vervoerssystemen en voorkomt verstedelijking in het landelijk gebied.
Dit maakt verdergaande afstemming van locatiekeuzen en inrichting van woon- en werklocaties op bestaande infrastructuur, alsmede op maximale benutting van nieuw te realiseren vervoersystemen, noodzakelijk.
Dat is de inzet van het regioproject Kolibri openbaar vervoer(OV)-netwerk. Daarbij zullen de potenties van de locaties in de kernen Assen, Vries/Tynaarlo en Roden/Leek zorgvuldig worden onderzocht en afgewogen. De ruimtelijke hoofdkeuze is ook de variatie aan landschappen te handhaven en de wisselwerking tussen de watersystemen en de functies natuur en landbouw te vergroten. Het landelijk gebied is te beschouwen als de contramal van de T-structuur. Watersystemen geven in belangrijke mate de ruimtelijke inrichting aan en zijn sturend voor de manier waarop natuur- en landbouwfuncties zich verder kunnen ontwikkelen binnen de landschappelijke mogelijkheden. Groningen en Assen ontwikkelen stedelijke en groen-stedelijke woon- en werkmilieu's, waarbij Assen een intensivering van het bestaand bebouwd gebied realiseert.

**Nummer O.66**
Er wordt voor gepleit een lijst op te nemen met een overzicht van plannen die nog niet concreet zijn uitgevoerd, maar die, gehouden tegen de uitstekende doelstellingen van het POP, de verwezenlijking daarvan bemoeilijken.

***Antwoord***
Meer dan in het verleden is in POP II ingegaan op het verhogen van de effectiviteit en de efficiency van het beleid en de wens om de beleidsprestaties en effecten van het beleid zichtbaar te maken. In onderdeel E.4 wordt uitgebreid ingegaan op de monitoring die ons daarbij voor ogen staat.
Ten aanzien van de door u aangehaalde voorbeelden over realisatie en ook met betrekking tot andere onderwerpen, verwijzen wij u naar de in maart 2001 verschenen Omgevingsbalans Drenthe 2000 Monitoring Provinciaal omgevingsplan.

**Nummer O.72**
Het plan is geschreven vanuit behouden en koesteren en gaat voorbij aan de economische realiteit.

***Antwoord***
Wij zijn het met u eens dat het POP voor een belangrijk deel is gericht op het beschermen en behouden van waardevolle zaken in onze provincie. Er is nu eenmaal veel dat het beschermen waard is en dat dient tevens een economisch belang. Daarnaast zien wij ook het belang van nieuwe ontwikkelingen.

**Nummer O.79**
De duurzame ontwikkeling van de aanwezige Drentse waarden, vooral ecologie, archeologie, cultuurhistorie en de natuurwaarden, wordt te veel ondergeschikt gemaakt aan andere belangen. Het behoud van de eigen identiteit van de Drentse samenleving komt door uitbreidingen van de kernen maar ook door de toeristische ontwikkelingen en de mobiliteitstoename, ten gevolge van toerisme in het landelijk gebied en in de kernen, onder grote druk te staan. Vooral de Hondsrug wordt genoemd.
De cultuurhistorie wordt gemist bij de doelstellingen voor een duurzame ontwikkeling. Voorgesteld wordt de grondslagen uit te breiden met cultuurhistorische, ecologische en natuurkwaliteiten.

***Antwoord***
Een van de zes grondslagen voor het omgevingsbeleid in Drenthe is de landschappelijke kwaliteit. Uit de omschrijving blijkt al dat Drenthe een eigen kenmerkende kwaliteit heeft. Deze kwaliteit staat centraal in hoofdstuk C.2. Dat hoofdstuk beschrijft waar Drenthe zich in het bijzonder in onderscheidt van andere gebieden in Nederland. Voor 291 gebieden in Drenthe wordt inzicht gegeven in de aanwezigheid van diverse kenmerken (bijlage C) en staan de kaarten 6 tot en met 10 ook welke kwaliteiten waar in Drenthe aanwezig zijn. Ook wordt concreet beschreven hoe landschappelijke kwaliteit als sturende grondslag wordt toegepast. Dit heeft vervolgens zijn doorwerking in de integrale zonering voor het landelijk gebied (C.4.1.). Deze zonering geeft per zone aan hoe de belangen in de verschillende zones worden gewogen ten opzichte van elkaar. Hiermee zijn de cultuurhistorische, ecologische en natuurkwaliteiten voldoende in de uitgangspunten voor het Drentse omgevingsbeleid vastgelegd. De beleidskeuzen voor de planperiode staan in de hoofdstukken C.10 en C.11.

**Nummer O.92**
Er ontbreken een duidelijke missie en visie van de provincie Drenthe in het POP. Voorgesteld wordt een duidelijke missie en visie van de provincie op te nemen in het POP Drenthe.

***Antwoord***
Onze missie is verwoord in de hoofddoelstelling van POP II: "Het tot stand brengen van een evenwicht tussen enerzijds ontwikkeling en anderzijds handhaving en vergroting van de kwaliteiten van Drenthe".
Onze visie is verwoord in ontwikkelingsrichtingen voor het stedelijk gebied en het landelijk gebied. Onze missie en visie ontbreken dus niet, maar wij willen bewust geen blauwdruk geven hoe Drenthe er in een bepaald jaartal uit moet zien.
De complexiteit en dynamiek van onze samenleving, waarin de sturingsmogelijkheden van de overheid ook zijn grenzen kent, maakt het in onze ogen gewenst om voor initiatieven van organisaties en individuen ruimte te laten voor discussie. Waar wij discussie niet gewenst vinden, geven wij via de kaderstellende functie van dit plan de randvoorwaarden aan.

**Nummer O.274**
Indieners zijn heel tevreden over het streven om vanuit de grondslagen in het omgevingsbeleid duurzame ontwikkeling een centrale plaats te geven in besluitvormingsprocessen. Dit streven zal van harte worden ondersteund.

***Antwoord***
Wij nemen kennis van uw toezegging.

# C. GEWENSTE ONTWIKKELING VOOR FUNCTIES EN GEBIEDEN

## C.1. Samenhang duurzame ontwikkeling, grondslagen en algemene en bijzondere omgevingskwaliteit

**Nummer O.92**
Het gebied van de regiovisie aan een brede maatschappelijke inventarisatie onderwerpen, vergelijkbaar met de werkwijze van de projectgroep MER Rondweg Leek, teneinde gebieden te vinden waar met de minste negatieve gevolgen ruimte is voor woningbouw en het aanleggen van de bijpassende infrastructuur. Bij functieverandering de werkwijze van een Milieueffectrapport(MER)-onderzoek hanteren. Mocht deze zienswijze niet worden overgenomen, dan als grondslagen in het visiedeel de cultuurhistorie, de archeologie en de flora en fauna opnemen.

***Antwoord***
De uitwerkingsopdracht die de geactualiseerde Regiovisie Groningen-Assen voor het gebied Roden/Leek meegeeft, is het vertrekpunt voor verdere discussie over de gewenste ruimtelijke ontwikkeling. Wij vinden, met u, dat die discussie niet alleen intensief met de overheden moet worden gevoerd, maar ook met groeperingen die veel kennis van en een visie op dit gebied hebben. De eerste verantwoordelijkheid op dit punt ligt echter bij de gemeente(n).
Cultuurhistorie, archeologie, flora en fauna zijn niet als grondslag benoemd in het POP. Uit de hoofdstukken C.10 en C.11 blijkt dat deze aspecten wel degelijk van belang zijn in het Drentse omgevingsbeleid. Cultuurhistorie krijgt overigens voor een belangrijk deel haar beslag via de invulling van de grondslag Landschap.

**Nummer N.1**
In het POP II opnemen dat bij nieuwe planvorming in de beginfase duurzaamheidsaspecten in kaart moeten worden gebracht. Uitwerkingen van het POP en bepaalde toekomstige beleidsnota's onderwerpen aan een (vrijwillige) milieueffectrapportage (m.e.r.).

***Antwoord***
De wijze waarop duurzaamheidsaspecten, via een matrix, een leidraad vormen voor nieuw provinciaal beleid, is beschreven in onderdeel C.1. De formele procedure voor een m.e.r. passen wij in beginsel alleen toe als wettelijke bepalingen dit voorschrijven. Overigens geldt vanaf 21 juli 2004 ook een Europese richtlijn die een milieubeoordeling van bepaalde plannen en programma's voorschrijft.

**Nummers O.72, O.28, O.129**
Geadviseerd wordt de passage over de algemene omgevingskwaliteit (AOK), in relatie tot normopvulling, te schrappen. Het is zodanig geformuleerd dat elke vorm van belasting van de omgeving verboden is.
De normopvulling die het gevolg zal zijn van baanverlenging vliegveld Eelde is strijdig met de doelstelling van het POP II.

***Antwoord***
Niet elke vorm van belasting van de omgeving is verboden. Echter, in situaties waarin de feitelijke belasting van de omgeving lager is dan de algemeen geldende norm, is het niet de bedoeling zonder meer toe te staan dat de belasting wordt opgevoerd tot deze algemene norm.
Voor een baanverlenging van vliegveld Eelde is de politieke keuze gemaakt een normopvulling, voorzover op onderdelen concreet aan de orde, te accepteren.

**Nummers O.22, O.79**
De aspecten Flora en Fauna, alsmede de aanwezige cultuurhistorische en archeologische kwaliteit (waaronder de archeologische landschapselementen) toevoegen aan matrix B. Dit om de kaderstellende uitgangspunten te aan te vullen.

***Antwoord***
De kaderstellende uitgangspunten in matrix B zijn de grondslagen. Dit zijn de Drentse uitgangspunten om het streven naar een duurzame ontwikkeling een centrale plaats te geven in besluitvormingsprocessen. Ze vloeien voort uit de specifieke kenmerken, kwaliteiten en waarden in onze provincie. Cultuurhistorie en archeologische kwaliteit zijn niet als grondslag benoemd.
Uit hoofdstuk C.10 blijkt echter dat deze aspecten wel degelijk van belang zijn in het Drentse omgevingsbeleid. Cultuurhistorie speelt overigens ook een belangrijke rol bij de invulling van de grondslag Landschap.

## C.2. Drentse omgevingskenmerken en een bijzondere omgevingskwaliteit

**Nummer N.1**
Corridorontwikkeling, verstening, verglazing en barrièrewerking langs de vervoersassen tegengaan en waakzaam zijn ten aanzien van de som der delen. De stedelijke ontwikkeling, zoals die nu langs de gehele A28 plaatsvindt, is niet in overeenstemming met het denken in mal en contramal.

***Antwoord***
Het is een feit dat de as Hoogeveen - Groningen de meeste stedelijke dynamiek laat zien, mede door de ligging van de (sub)streekcentra Assen, Beilen en Hoogeveen aan de spoorlijn en aan de A28. Deze centra hebben een belangrijke taakstelling in de verstedelijking en krijgen derhalve ook de daarvoor benodigde ruimte. Het beeld dat u oproept van aaneenrijgende bebouwing, vinden wij te zwaar aangezet, maar heeft onze aandacht. Uiteraard zijn de spoorlijn en de A28 hindernissen voor verbindingen in het ecologisch netwerk.

### C.2.1. Omgevingskenmerken

**Nummers O.22, O.79**
Een nadere invulling van de cultuurhistorische hoofdstructuur (CHHS) en de gebiedsbegrenzingen opnemen in het POP. Kaart 10 leent zich hiervoor.

***Antwoord***
In het POP wordt op vele verschillende manieren de CHHS beschreven en geduid. Onder meer noemen wij de beschrijvingen onder B.6.2, Drentse waarden en onder C.2.1, de CHHS.

Tevens zijn onderdelen op de volgende kaarten weergegeven.
- Kaart 7, Ecologische structuur, met daarop onder andere houtwallen en veentjes.
- Kaart 8, Aandachtsgebieden archeologie (de verborgen cultuurhistorie).
- Kaart 9, Aandachtsgebieden bodem, met daarop de cultuurhistorisch waardevolle essen.
- Kaart 10, Cultuurhistorische gaafheid.
- Tabel C, Gebiedskenmerken, met waarden als openheid, beplanting en historische geografie.

Al dit materiaal bijeen biedt, naast de POP-teksten in het algemeen, de beschrijving van de zonering in het bijzonder, inzicht in de ligging van de CHHS. Verfijning van deze structuur vindt plaats in het bestemmingsplan.

C.2.4. Milieubeschermingsgebieden: een bijzondere omgevingskwaliteit

**Nummer G.12**
De aanduiding van het bos/golf complex, nabij Ter Aard als milieubeschermingsgebied/ bruto-EHS laten vervallen op de kaarten 3 en 5.

***Antwoord***
De zonegrenzen zijn globaal aangegeven op kaart 1. De nadere detaillering vindt plaats in het bestemmingsplan. Dit biedt volgens ons voldoende mogelijkheden om, op basis van de waarden en omstandigheden ter plekke, tot de invulling te komen die u voor het gebied in gedachten hebt. Terzijde merken wij op dat golfterreinen nu expliciet op kaart 1 zijn vermeld. Dit betekent dat het desbetreffende zone-VI-gebied c.q. milieubeschermingsgebied nu kleiner op kaart is aangegeven.

**Wijziging ontwerp**
*Kaart 1*
De golfterreinen zijn toegevoegd.

**Nummer D.2**
Graag meer duidelijkheid over het project Bedreven bedrijven Drenthe (BBD) in relatie tot de nitraatnorm. De aandacht richten op het zo snel mogelijk behalen van de streefwaarden in kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden, bijvoorbeeld die van Havelterberg.

***Antwoord***
Het project BBD is het Speerpuntproject vanuit het plan van aanpak (PvA) regionaal mest- en ammoniakbeleid Drenthe (september 2000). Het PvA zelf is een uitwerking van POP I. In het eerste deel van het project hebben veertig Drentse melkveehouders een nieuwe aanpak doorgevoerd, waardoor de stikstofverliezen op hun bedrijven zijn terug gedrongen.
De positieve resultaten van het project zijn aanleiding geweest voor uitbreiding van het project (BBD2) met nog eens ruim zestig melkveehouders, eind 2003. In totaal zijn nu elf studiegroepen actief, waarvan één in een grondwaterbeschermingsgebied en betaald door de Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD).

In de seizoenen 2002 en 2003 zijn op twaalf percelen de nitraatconcentraties gemeten, op dezelfde wijze als in het provinciale bodemkwaliteitsmeetnet. De gemiddelde nitraatconcentratie in het ondiepe grondwater van de deelnemers uit het project is 50% lager (34 mg/l) dan het gemiddelde van het provinciale meetnet (78 mg/l). Met de bedrijfsvoering uit het project BBD kan dus de doelstelling voor de AOK uit het POP worden gerealiseerd.
Voor de milieubeschermingsgebieden blijft het streven voor nitraat gericht op de inspanningsverplichting voor de bijzondere omgevingskwaliteit (BOK) van 25 mg/l.

**Nummers L.6, O.64, O.67, O.178, O.189, O.197, O.198, O.199, O.220, O.246**
Het ontwerpplan geeft weliswaar meer duidelijkheid over het ambitieniveau ten aanzien van de milieunormen voor ammoniak en nitraat. Het blijft echter onduidelijk wat de betekenis is van de inspanningsverplichting die gedeputeerde staten (GS) zichzelf in dezen opleggen. Uitspreken dat alleen landelijk beleid en regelgeving en geen eigen Drentse normen uitgangspunt zijn voor het omgevingsbeleid. De inspanningsverplichting voor de nitraatconcentratie strookt niet met de Europese norm. De ammoniakdoelstellingen zijn onvoldoende onderbouwd. De norm voor de nitraatconcentratie voor de BOK gelijkstellen aan de concentratie voor de AOK, te weten 50 mg/l.

***Antwoord***
Het landelijk beleid richt zich op het realiseren van een maximale ammoniakemissie van 128 kton in 2010 (tussendoelstelling), omdat hiervoor internationale resultaatsverplichtingen zijn afgesproken. In het Nationaal Milieubeleidsplan 4 is echter al duidelijk gesteld dat een verdere inspanningsverplichting van 100 kton uitgangspunt is van beleid en dat het bereiken daarvan een maximale inspanning vereist. De provincie zal de effecten van het generieke beleid in Drenthe actief monitoren (zie opgenomen monitoringsprogramma POP II) en toetsen aan de geformuleerde doelstellingen.

Naast de bekende generiek maatregelen (onder andere Algemene maatregel van bestuur (AMvB) Huisvesting) is vanuit het Rijk met de Wet ammoniak en veehouderij (WAV) de stap gezet naar het aanvullend gebiedsgericht ammoniakemissiebeleid. Doel van deze wet is een emissie-standstill rondom de verzuring gevoelige delen van de EHS. Zoals vanuit het POP I in het PvA regionaal mest- en ammoniakbeleid Drenthe (september 2000) is uitgewerkt, is de inzet van de provincie Drenthe gericht op het verder terugdringen van de ammoniakemissies in en rondom de verzuringsgevoelige delen van de EHS.

De komende planperiode zal worden gebruikt om de systematiek uit het PvA regionaal mest- en ammoniakbeleid Drenthe verder uit te werken. Inzet is een integrale benadering van stikstofgerelateerde milieuproblemen, met als doel geen overschrijdingen meer van de draagkracht van de natuur en/of belasting van het grondwater. Een dergelijke benadering voorkomt een verschuiving van problemen naar andere milieuthema's of in de tijd. Hierdoor kunnen oplossingen worden gekozen die effectiever en kostenefficiënter zijn. Met het project BBD wordt op praktijkschaal al ervaring opgedaan met een dergelijke aanpak.
Voor de milieubeschermingsgebieden blijft voor nitraat een inspanningsverplichting gelden van 25 mg/l (BOK) overeenkomstig het POP I.

**Nummers L.3, L.4, L.6, L.10, L.12, L.13, L.14,L.18, L.19, O.64, O.67, O.68, O.149, O.152, O.161, O.162, O.163, O.164, O.165, O.166, O.167, O.168, O.171, O.191, O.192, O.193, O.228, O.229, O.230, O.231, O.232, O.233, O.234, O.235, O.236, O.250, O.258, O.260, O.261, O.262, O.273**
Bezorgdheid over de ligging en invulling van milieubeschermingsgebieden en koppeling met bruto-EHS. Waar worden deze gebieden gesitueerd, welke omvang hebben ze en wat is de feitelijke status? In hoeverre kunnen in de milieubeschermingsgebieden nog boerderijen worden ingeplaatst, uitruil van gronden moet mogelijk blijven en is er een relatie met ecologische verbindingszones (EVZ's) en robuuste verbindingen. Landinrichtingsprocessen worden eindeloos gefrustreerd. Er wordt gewezen op schaduwwerking.
In Drenthe heeft de term bruto-EHS geen ruimtelijke relevantie meer. Het is onacceptabel ze op de ontwikkelingskaart op te nemen.

***Antwoord***
Eén van de doelen van het POP is het integreren van sectoraal beleid. Uit de zienswijzen blijkt dat de samenloop van het beleid voor milieubeschermingsgebieden en het natuurbeleid nog onvoldoende duidelijk is. Daarom wordt de betekenis van en het beleid voor milieubeschermingsgebieden hierna nader toegelicht, alsmede de samenloop met de EHS, ruime jas-gebieden, EVZ's en robuuste verbindingen.

De milieubeschermingsgebieden in het POP zijn de gebieden in de zones IV, V en VI en de gebieden Ontwikkeling natuurwaarde en Ontwikkeling natuurwaarde en waterwinning op kaart 3. Voorop staat dat in de milieubeschermingsgebieden het zoneringsbeleid het toetsingskader is.
Een aanduiding als milieubeschermingsgebied leidt dus niet tot een aanvullende provinciale bescherming.
De tekst is in het POP op dit punt verduidelijkt.

De betekenis van milieubeschermingsgebieden zit vooral in het ontwikkelen van een (bijzondere) omgevingskwaliteit die ondersteunend is aan de in deze gebieden na te streven natuurdoeltypen en andere bijzondere waarden. Dit gebeurt op basis van landelijk en internationaal geldende normen en overigens op basis van stimuleringsbeleid, inspanningsverplichtingen en vrijwilligheid. Inhoudelijk bestaat een duidelijke relatie met de realisatie van de EHS.

De EHS is in het ontwerp-POP II gedefinieerd als Grotere bestaande natuur- en bosgebieden, de gebieden concreet begrensd in het Integraal Gebiedsplan Drenthe (IGD, 6 november 2003), de EVZ's en de robuuste verbindingen. Milieubeschermingsgebieden en de EHS vallen op hoofdlijnen samen.

De milieubeschermingsgebieden Ontwikkeling natuurwaarde/waterwinning zijn in het algemeen ruimer dan de ter plekke aanwezige EHS. In het onwerp-POP II is opgenomen dat milieubeschermingsgebieden het zoekgebied zijn voor de gebieden die deel kunnen uitmaken van de EHS. In dit opzicht fungeren de milieubeschermingsgebieden als een soort bruto-EHS.
Dit heeft geleid tot het opnemen op kaart 3 en 5 van de term milieubeschermingsgebied/ bruto-EHS.

Op grond van het laatst vastgestelde IGD kan worden geconcludeerd dat de ligging van de Drentse EHS nu voor een belangrijk deel is ingevuld. De praktische betekenis van een milieubeschermingsgebied als zoekgebied c.q. bruto-EHS is dus beperkt. Dit geldt des te meer als in het kader van landinrichting afspraken zijn gemaakt over de ligging en omvang van natuurgebieden. Deze afspraken worden vanzelfsprekend gerespecteerd.

De term bruto-EHS is daarom van de kaarten 3 en 5 verwijderd en de tekst in het POP is op dit punt verduidelijkt.

In een aantal begrensde gebieden is het aantal hectares dat beschikbaar is voor het afsluiten van beheersvergoedingen niet gebiedsdekkend (ruime jas). Deze gebieden behoren niet tot de EHS als het aantal in te zetten beheershectare's kleiner is dan 20% van het begrensde gebied. Ruime jas-gebieden leiden op zich niet tot een aanwijzing als milieubeschermingsgebied.
De zonering is het toetsingskader.

EVZ's behoren tot de EHS, maar zijn in het algemeen dermate kleinschalig qua invulling, bezien vanuit de optiek van het POP dat dit in het algemeen niet leidt tot een aanpassing van de zonering. Ze worden wel in een bestemmingsplan opgenomen, maar leiden op zich niet tot een aanwijzing als milieubeschermingsgebied. De zonering is het toetsingskader.

De robuuste verbindingen behoren tot de EHS. Op enkele uitzonderingen na liggen de robuuste verbindingen in de milieubeschermingsgebieden Ontwikkeling natuurwaarde/waterwinning. Ook robuuste verbindingen leiden op zich niet tot een aanwijzing als milieubeschermingsgebied en de zonering is ook hier het toetsingskader. In de komende periode wordt de ligging van de robuuste verbindingen in overleg met betrokkenen bepaald.

Bij het zoeken naar inplaatsingsmogelijkheden voor landbouwbedrijven worden aspecten van omgevingskwaliteit in samenhang gewogen. Op basis hiervan kunnen inplaatsingslocaties worden verkend. De milieubeschermingsgebieden zijn derhalve niet uitgezonderd als mogelijke locatie voor inplaatsing van boerderijen; hiervoor geldt de integrale zonering.

**Wijziging ontwerp**
*Bladzijde 50*
"In feite omvatten de aldus aangeduide milieubeschermingsgebieden de belangrijkste gebieden in onze provincie met hoge bodem- en waterafhankelijke natuurwaarden (flora en fauna) en intrinsieke bodemwaarden (aardkundige, geologische, bodemkundige en geohydrologische waarden). Ook komt in een aantal van deze gebieden van nature nog stilte en duisternis voor en is er sprake van een goede luchtkwaliteit.

De gebieden die vallen onder de zogenaande Habitat- en Vogelrichtlijnen ~~en op grond van de zogenaamde vogelrichtlijnen~~ liggen in de milieubeschermingsgebieden. Dit geldt ook voor de Nationale Parken Dwingelderveld en Drents-Friese Wold en grote delen van het Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa."

"~~Daarnaast is de ligging en de kwaliteit van de milieubeschermingsgebieden mede bepalend voor het toestaan van uitbreidingen van bebouwd gebied, recreatie en infrastructuur, alsmede voor het toestaan van andere activiteiten die aantastingen veroorzaken van de onderliggende waarden.~~

~~Ten derde wordt~~ In het POP II wordt daarnaast een belangrijke inhoudelijke koppeling aangebracht met de invulling van de EHS (zie C.11.2.). Er bestaat namelijk een sterke relatie tussen de kwaliteit van het milieu en de aanwezigheid van natuurwaarden. Een goede milieukwaliteit is ondersteunend voor een waardevolle natuur. De milieubeschermingsgebieden spelen daarom ook een belangrijke rol bij het instandhouden en verbeteren van de biodiversiteit."

*Bladzijde 51*
"Anderzijds spelen ~~zijn~~ de milieubeschermingsgebieden, in het bijzonder de gebieden met de aanduiding Ontwikkeling natuurwaarde en Ontwikkeling natuurwaarde en waterwinning een rol bij ~~het zoekgebied voor~~ de invulling gebieden ~~die deel kunnen uitmaken~~ van de EHS. ~~In dit opzicht fungeren de milieubeschermingsgebieden als een soort "bruto"EHS.~~ Dit betekent niet dat alle milieubeschermingsgebieden tevens deel van de EHS gaan uitmaken, maar wel dat, enkele uitzonderingen daargelaten, de EHS daarbinnen in hoofdzaak haar beslag krijgt.
Een aanduiding als milieubeschermingsgebied leidt niet tot een aanvullende provinciale bescherming. Voorop staat dat het zoneringsbeleid (zie C.4.1.) het toetsingskader is.

Daarom wordt voor de milieubeschermingsgebieden ingezet op een zogenaamde BOK. Deze BOK heeft vooral betrekking op de kwaliteit van het milieu. Daarnaast worden de algemene milieudoelen overal nagestreefd, maar met voorrang in de milieubeschermingsgebieden. De invulling vindt plaats op basis van landelijk en internationaal geldende normen en overigens op basis van stimuleringsbeleid, inspanningsverplichtingen en vrijwilligheid. Inhoudelijk bestaat een duidelijke relatie met de invulling van de EHS."

*Kaart 3 en kaart 5*
De term milieubeschermingsgebied/bruto-EHS is vervangen door milieubeschermingsgebied.

**Nummers L.15, L.16, L.17**
Diverse voorbeelden waaruit blijkt dat de kaarten 3 en 5 niet in overeenstemming zijn met de tekst op bladzijde 50 van het ontwerp.

***Antwoord***
In het ontwerp is een onjuiste selectie gemaakt van de gebieden die op kaart 3 en 5 zijn aangemerkt als milieubeschermingsgebied/bruto-EHS. De kaarten zijn aangepast. De term milieubeschermingsgebied/bruto-EHS is overigens vervallen (zie de beantwoording hiervoor).

**Wijziging ontwerp**
*Kaart 3 en 5*
De begrenzing van de milieubeschermingsgebieden is aangepast.

**Nummers L.14, O.64, O.149, O.152, O.161, O.162, O.163, O.164, O.165, O.166, O.168, O.171, O.189, O.191, O.192, O.193, O.197, O.198, O.199, O.218, O.228, O.229, O.230, O.231, O.232, O.233, O.234, O.235, O.236, O.250, O.258, O.260, O.261, O.273**
Er is meer gebied aangewezen als milieubeschermingsgebied, in tegenstelling tot het POP I. Vanwaar deze wijziging. Gewezen wordt op de gemaakte afspraken in kader van de landinrichting Roden-Norg over scheiding van natuur en landbouw. Tevens is er sprake van bruto-EHS.
Liggen bedrijven daarmee in de EHS of niet. Er zijn twijfels over de aangekondigde realisering van 2.750 ha nieuwe natuurgebieden. De vraag is of sprake is van een aankoopplicht. Er ontstaat grote waardevermindering voor landbouwbedrijven.

***Antwoord***
De milieubeschermingsgebieden worden gevormd door de zones IV, V en VI op kaart 1 en de op kaart 3 vermelde gebieden met de aanduiding Ontwikkeling natuurwaarde en Ontwikkeling natuurwaarde en waterwinning.

Dit is overeenkomstig de systematiek in het POP I, met uit-zondering van de waterwingebieden, grondwaterbeschermingsgebieden en gebieden tegen fysische bodemaantasting die in het POP II niet meer zijn aangeduid als milieubeschermingsgebied. In het POP II zijn deze gebieden op kaart gezet (3 en 5). In het POP I is alleen een opsomming gegeven van de desbetreffende gebiedscategorieën. Het voorgaande betekent dat alleen daar sprake is van een ruimere aanduiding van milieubeschermingsgebieden, indien de onderliggende categorieën ook ruimer zijn aangeduid. Dit is alleen aan de orde voor de zones IV, V en VI, wanneer de feitelijke omstandigheden daartoe aanleiding hebben gegeven.

Het POP gaat uit van de continuïteit van de planvorming en de inrichting van bestaande landinrichtingsprojecten. De bestaande afspraken en plannen/planonderdelen binnen een landinrichtingsproject zijn in het POP overgenomen.

De EHS wordt in het POP als volgt gedefinieerd. Grotere bestaande natuur- en bosgebieden, de gebieden die concreet begrensd zijn in het IGD (laatst vastgesteld in november 2003), de EVZ's en de robuuste verbindingen. De genoemde EVZ's op kaart 3 zijn onderdeel van de te realiseren EHS. De Landinrichtingscommissie Roden-Norg heeft een inspanningsverplichting op dit punt.
De term bruto-EHS blijkt tot verwarring te leiden (zie ook de beantwoording hiervoor onder de nummers L.14, O.64 etc.) en is daarom op de kaarten 3 en 5 geschrapt en de bijbehorende tekst in het POP is aangepast.

De aankoopverplichtingen zijn gekoppeld aan de begrenzing, zoals weergegeven in het IGD. De begrenzing, zoals afgesproken in het kader van de herinrichting Roden-Norg, wordt gerespecteerd. Er is geen sprake van extra aankopen voor natuurontwikkeling.

**Nummer O.14**
Bezwaar tegen de ligging van het milieubeschermingsgebied ter plaatse van een landbouwbedrijf te Papenvoort.

***Antwoord***
In het huidige POP staat dit gebied ook al aangegeven als milieubeschermingsgebied. Voor de betekenis daarvan verwijzen wij u naar de beantwoording onder C.2.4 van de nummers L.3, L.4, L.6 etc.

**Nummers O.67, O.68**
De aanduiding van het boerenbos als milieubeschermingsgebied is in strijd met gemaakte afspraken wat betreft beperkingen voor de landbouw en het uitstralingseffect. Ook de publieksvriendelijkheid en recreatieve toegang is niet in overeenstemming met gemaakte afspraken.

***Antwoord***
Het door u bedoelde bos, nabij Gasselternijveen, is als zone VI (multifunctioneel bos) per definitie milieubeschermingsgebied. Deze koppeling was ook in het POP I gemaakt. De betekenis van deze aanwijzing is in C.2.4 nader toegelicht. Gemaakte afspraken met de landbouw staan hiermee niet op gespannen voet.
De inrichting en ontsluiting van het gebied wordt geregeld door de beheerder. In het kader van het Boerenbosproject heeft de eigenaar toegezegd een passende recreatieve ontsluiting te ontwikkelen.

**Nummer O.174**
Bezwaar tegen de milieubeschermingsgebieden, de richtlijnen voor de nitraatconcentratie en de EVZ's. Het instandhouden van het agrarisch bedrijf komt door genoemde zaken ernstig in gevaar.

***Antwoord***
De Nitraatrichtlijn is een verplichtende Europese regeling. Het is vertaald naar een AOK van 50 mg nitraat/l in het grondwater. In de milieubeschermingsgebieden blijft het streven, als inspanningsverplichting, een BOK van 25 mg/l te realiseren. Dit op basis van vrijwilligheid en stimuleringsbeleid. EVZ's behoren tot de EHS en komen ook tot stand op basis van vrijwilligheid. De EVZ Gasselterveld - Boswachterij Grolloo is globaal op kaart aangegeven. De definitieve ligging komt tot stand in nauw overleg met betrokkenen. Ze leiden op zich niet tot een aanwijzing als milieubeschermingsgebied en de zonering blijft het toetsingskader.

**Nummers O.176, O.177, O.200**
Bezwaar tegen het milieubeschermingsgebied/stiltegebied ter plekke van de gronden van het agrarisch bedrijf.

***Antwoord***
Een aanwijzing als stiltegebied leidt niet tot beperkingen voor de landbouw. In de POV is op dit punt expliciet een uitzondering opgenomen.

**Nummer O.180**
De aanwijzing van een milieubeschermingsgebied is niet aanvaardbaar, mede gezien het Integraal Gebiedsplan, waarin aan het bedrijf geen natuurstatus is gegeven. Verder is sprake van schaduwwerking die leidt tot waardevermindering. Op voorhand moet sprake zijn van flankerend beleid, waarin oplossingen worden geboden, zoals is toegezegd tijdens de inspraak rond de WAV.

***Antwoord***
In het POP wordt een globale zonering aangegeven voor het landelijk gebied. Deze zonering is globaal, met een ondergrens van enige tientallen hectares. Dit in tegenstelling tot de begrenzing in het IGD. In dit plan is de begrenzing op perceelsniveau uitgevoerd.
In het kader van het IGD worden gebieden begrensd als natuurgebied of beheersgebied. Deze begrenzing leidt op zich niet tot wijziging van de zonering van het landelijk gebied. Pas als sprake is van een overwegende functieverandering in een gebied heeft dit zijn weerslag in de zonering c.q. in het gemeentelijk bestemmingsplan. Er is dus geen directe relatie tussen het IGD en de zonering van het landelijk gebied in het POP. Realisatie van de EHS gebeurt op vrijwillige basis. Begrenzing in het IGD heeft op zich geen planologische gevolgen.
Het perceel in het Zwiggelterveld ligt binnen de Boswachterij Hooghalen en was in het streekplan en in het huidige POP al zone V.

**Nummer O.246**
De aanwijzing van De Hoornsche Bulten als milieubeschermingsgebied is niet correct. Het is prima landbouwgrond zonder veen. Gepleit wordt voor aanwijzing in zone II en geen bodembeschermingsgebied.

***Antwoord***
Het gebied De Hoornsche Bulten is al ingedeeld in zone II. Op basis van een andere ingedienden zienswijze is een deel van dit gebied ingedeeld in zone I. Bodembeschermingsgebieden komen in het provinciaal beleid niet meer voor.

**Nummers O.262. O.263**
Bezwaar tegen een aanduiding als milieubeschermingsgebied van het Hunzedal, c.q. het gebied ten oosten van de Hondsrug. Dit gebied is het landbouwgebied van Drenthe bij uitstek. Bij niet overnemen zienswijze 100% schadeloosstelling van waardevermindering.

***Antwoord***
Dit gebied is al in het POP I aangewezen als milieubeschermingsgebied. Inmiddels is de uitvoering van het voorgestane beleid ter hand genomen, in overleg met gebiedsorganisaties en bewoners. Er zijn geen redenen het in gang gezette beleid te beëindigen en de klok terug te draaien.
Investeringen die in het gebied gedaan worden zijn naast het verbeteren van de milieukwaliteit ook gericht op het versterken van economie en leefbaarheid. Van schadeloosstelling kan om deze redenen geen sprake zijn.

**Nummers O.175, O.247, O.255**
De kaarten voor nitraatuitspoeling en fosfaatbinding zijn niet reëel. Dit hangt af van de omstandigheden en is dus nooit met zekerheid aan te geven.
Bezwaar tegen de inkleuring op de kaart. De Europaweg is de scheiding tussen de verschillende gronden.
De gehanteerde klassering voor een groot deel van het bedrijf is vreemd. Verwezen wordt naar onderzoeksverslagen van het bedrijf, waarin is aangetoond dat de fosfaattoestand van de gronden voldoende tot hoog is.

***Antwoord***
Bedoelde kaarten geven respectievelijk de mate van kwetsbaarheid voor nitraatuitspoeling en fosfaatverzadiging weer. Inderdaad geven deze kaarten niet de werkelijke veldomstandigheden weer. Daarvoor is aanvullend onderzoek nodig, zoals bijvoorbeeld in het kader van het provinciaal bodemkwaliteitsmeetnet. Daarom hebben deze kaarten vooral een signalerende functie.

**Nummer N.1**
In de POV voor de Reest een vaarverbod opnemen (vergelijkbaar met de bescherming van de Drentsche Aa).

***Antwoord***
Wij zien op dit moment geen aanleiding tot het instellen van een vaarverbod voor de Reest.
Bij ons zijn geen problemen bekend die rechtstreeks een gevolg zijn van vaaractiviteiten op de Reest. Indien daar aanleiding toe zou zijn, zijn wij uiteraard bereid hierover met alle betrokken partijen van gedachten te wisselen.

## C.3. Water

### C.3.1. Inleiding

**Nummers W.1 tot en met W.4, M.3**
Gewezen wordt op het ontbreken van een (verplicht) onderdeel over de financiën.

***Antwoord***
Op basis van de door de waterschappen Reest en Wieden en Velt en Vecht aangedragen gegevens voor de uitwerking van WB21 is een indicatie gegeven van het verloop van de waterschapsheffingen. Dit is tevens gebeurd op basis van de verwachtingen ten aanzien van het verloop van de grondwaterheffing. Op deze wijze ontstaat een goed totaalbeeld van de kosten van het waterbeheer in de planperiode.
Aan onderdeel E, Doorwerking en inzet instrumenten, is paragraaf E.10, Financiële instrumenten waterbeheer toegevoegd.

**Wijziging ontwerp**
*Bladzijde 230*
E.10, Financiële paragraaf waterhuishouding

Kosten WB21

**Totale kosten voor de periode 2003–2015**
In de Stroomgebiedsvisies Vecht-Zwarte Water en Groningen/Noord- en Oost-Drenthe is een indicatie gegeven van de totale kosten van de maatregelen in het kader van de extra wateropgave. Hierbij verschillen de stroomgebiedsvisies aanzienlijk van elkaar. In onderstaande tabellen zijn de cijfers uit de stroomgebiedsvisies weergegeven. De bedragen gelden voor het gehele stroomgebied.

**Stroomgebiedsvisie Vecht–Zwarte Water**

| Type maatregel | Kosten (miljoen €) 2003-2050 | Kosten (miljoen €) 2003-2015 (naar rato) |
|---|---|---|
| Vasthouden/bergen | 432 | 110 |
| Bergen in extreme situaties | 85 | 24 |
| Verwerking in ruimtelijk beleid | p.m. | p.m. |
| Aanpassing bestaand stedelijk gebied | 1.000 | 250 |
| Onderzoek | 2 | 2 |
| Communicatie | p.m. | p.m. |
| Totaal | 1.519 | 386 |

**Stroomgebiedsvisie Groningen/Noord- en Oost-Drenthe**

| Type maatregel | Kosten (miljoen €) 2003-2015 |
|---|---|
| Vasthouden | 14 |
| Kleinschalig bergen | 59 |
| Grootschalig bergen | 21 |
| Afvoeren | 81 |
| HOWA I | 331 |
| Zeespiegelstijging | p.m. |
| Riolering stedelijk gebied | p.m. |
| Watertekorten | p.m. |
| Planvorming | 18 |
| Totaal | 524 |

De totale investering voor beide stroomgebiedsvisies voor de periode 2003-2015 is ingeschat op € 900 miljoen. Een paar pro memorie posten zijn hierbij nog niet inbegrepen, maar aan de andere kant is het een tamelijke ruime schatting en geeft dus redelijk een orde van grootte weer. Op basis van de verhouding in oppervlakte is in Drenthe € 330 miljoen voor de periode 2003-2015 nodig.

**Verdeling van de kosten in Drenthe**
Op basis van de verdeling van de kosten in het Nationaal Bestuursakkoord Water voor de periode 2003-2015 kan uitgegaan worden van de onderstaande verdeling van de kosten.

| Organisatie | Aandeel (%) | Kosten (miljoen €) 2003-2015 |
|---|---|---|
| Waterschappen | 52 | 172 |
| Rijk (100 miljoen tot en met 2007) | 8 | 25 |
| Provincie, gemeente en subsidies (waaronder ook andere rijks-subsidies) | 40 | 132 |
| Totaal | 100 | 330 |

Uit bovenstaande tabel blijkt dat de provincie een belangrijke rol zal moeten spelen bij het mobiliseren van middelen uit de verschillende subsidies. Ook zal de nodige afstemming tot stand moeten worden gebracht tussen gemeente en waterschappen. Op regionale schaal zullen nadere afspraken gemaakt worden over de uitvoering van de wateropgave en de financiering daarvan.

**Ontwikkeling waterschapslasten**
De zuidelijke waterschappen hebben een inschatting gemaakt van de toename van de waterschapslasten als gevolg van de maatregelen voor WB21. Naar verwachting zullen de waterschapslasten tussen de 2% en 2,5% extra gaan stijgen.

**Grondwaterheffing**
Binnen de bestedingsmogelijkheden van de grondwaterheffing heeft de provincie ruimte om accenten te leggen. In grote lijnen gaat het om de volgende ontwikkelingen, die mede de basis vormen voor de kostenopzet van het Grondwaterfonds.
- Actief grondwaterbeheer door optimaliseren verbrede inzet grondwaterheffing.
- Uitwerking GGOR.
- Verdrogingsbestrijding en monitoring.
- Ambitieonderzoek droogte.
- Kaderrichtlijn Water.

Daarnaast zijn er vaste posten in het fonds, namelijk: gegevensbeheer, onderzoek en schadezaken.

**Kostenopzet Grondwaterfonds**

| Post | Begroting (€ per jaar) |
|---|---|
| Actief grondwaterbeheer | 380.000 |
| Onderzoeken | 320.000 |
| Commissie van deskundigen | 20.000 |
| Openbaar register | 10.000 |
| Projecten | 70.000 |
| Schade uitkeringen | p.m. |
| Totaal | 800.000 |

Een eventuele schadeuitkering uit het fonds kan voldaan worden uit de reserve. Deze bedraagt ongeveer € 480.000,-- (niveau 2003).

Op basis van de kostenopzet is de grondwaterheffing bepaald op € 1,01 per 100 $m^3$ grondwater. Jaarlijks zal de heffing stijgen met de gemiddelde prijsindex (in 2003 is dat 1,5%).

**Nummers N.1, M.3, W.1 tot en met W.4**
Voorgesteld wordt om in het POP II een waterparagraaf op te nemen, waarin is aangegeven in hoeverre het wateradvies van de waterschappen is opgevolgd.
Welke onderdelen van de stroomgebiedvisies blijven naast het POP nog over voor de watertoets?

***Antwoord***
De stroomgebiedvisies zijn integraal vertaald in het POP. Dit betekent dat de stroomgebiedsvisies geen rol meer spelen bij de watertoets. In C.3.1 zijn de hoofdlijnen van de ruimtelijke vertaling van de wateropgave beschreven.

**Wijziging ontwerp**
*Bladzijde 54*
In C.9.4 wordt het kader voor de vergunningverlening voor grondwateronttrekking uitgewerkt.

De Stroomgebiedsvisies Vecht - Zwarte Water en Groningen - Noord-/Oost-Drenthe en de zienswijzen van de waterschappen zijn te beschouwen als het wateradvies in het kader van de watertoets. In hoofdlijnen is de wateropgave als volgt opgenomen in het POP.
- In het noorden van de provincies zijn bergingsgebieden aangegeven.
- Voor het zuiden van de provincie is het aanwijzen van bergingsgebieden een uitwerkingsopdracht.
- Voor de beekdalen geldt het "Nee, tenzij"-beleid.
- Het kader voor het GGOR is gekoppeld aan de zonering.
- Hydrologische aandachtgebieden zijn op kaart 1 vermeld.
- Het POP is de ontwerprichtlijn in het kader van de watertoets.

## C.3.2. Oppervlaktewaterkwaliteit

**Nummer N.1**
Voorgesteld wordt het kwalitatieve waterbeheer beter uit te werken in het POP II.

***Antwoord***
Al in het Waterhuishoudingsplan (1993) is uitgegaan van integraal waterbeheer. Vanaf het POP I zijn de waterstromen een van de grondslagen voor het omgevingsbeleid. De sturende rol van water komt tot uitdrukking in de watersysteembenadering. Zowel voor de oppervlaktewatersystemen als de grondwatersystemen. Hierbij is zowel waterkwantiteit als kwaliteit van belang. Dit is onder meer van invloed geweest op de ruimtelijke rangschikking van functies. Ook de ligging van de milieubeschermingsgebieden is mede gebaseerd op stroomgebieden. In het POP I is aan de waterschappen opgedragen de BOK voor oppervlaktewater uit te werken in de ecologische normering.
Hiervan is in de planperiode van het POP I weinig terechtgekomen. Vanwege het feit dat inmiddels de Europese Kaderrichtlijn Water (kaderrichtlijn) sterk bepalend is geworden voor het waterhuishoudkundige beleid in de toekomst, is besloten nu aan te haken bij het landelijk beleid in de Vierde nota waterhuishouding en daarna bij de uitwerking van de kaderrichtlijn.

**Nummer W.2**
Een aanpak van verontreiniging van het oppervlaktewater uit diffuse bronnen wordt gemist.

***Antwoord***
In ons antwoord op uw reactie op het voorontwerp hebben wij aangegeven dat wij nauwelijks instrumenten hebben om de diffuse belasting te voorkomen. Zeker als de diffuse verontreiniging een regionaal of landelijk karakter heeft, zoals depositie van stoffen uit de lucht. Een generieke bescherming is daarvoor de enige mogelijkheid. In onze gebiedsgerichte aanpak wordt wel aandacht besteed aan de verbetering van de oppervlaktewaterkwaliteit. Deze aanpak is de laatste jaren met name succesvol geweest voor het verminderen van de belasting uit riool-overstorten en andere ongezuiverde lozingen. Ook zijn er spoel- en vulplaatsen voor landbouw-machines aangelegd in verschillende gebieden. De provincie is voornemens om deze gebieds-gerichte aanpak voort te zetten. Dit is echter niet toereikend om ook andere vormen van diffuse belasting te verminderen. Het waterschap heeft overigens zelf ook een instrument voorhanden en dat is het handhaven van spuitvrije zones in het kader van het Lozingenbesluit open teelten en veehouderij.

**Nummers W.1 tot en met W.4, N1**
Een enkele formulering in de tekst is onjuist. De Vogel- en Habitatrichtlijngebieden zijn bij de Europese Unie (EU) aangemeld en daarom voor de kaderrichtlijn gekenmerkt als beschermd gebied. Dat betekent dat de normen voor een goede chemische en ecologische oppervlakte-waterkwaliteit in 2015 moeten zijn bereikt. Het zal overigens heel lastig worden om de gestelde doelen te realiseren.
Een voorstel om de laatste twee alinea's (na Bargerveen) als volgt aan te passen.
"De Vogel- en Habitatrichtlijngebieden zijn bij de EU aangemeld en daarom voor de kaderricht-lijn gekenmerkt als beschermd gebied. Dat betekent dat de normen voor de goede chemische en ecologische oppervlaktewaterkwaliteit in 2015 moeten zijn bereikt. Met het huidige grond-gebruik in de provincie is dat echter voor veel van deze gebieden niet mogelijk. De normen die horen bij een goede ecologische toestand zijn nog in ontwikkeling. Wij streven voor de beschermde gebieden naar gedifferentieerde normen die passen bij de bijzondere kenmerken van het gebied.
Totdat die normen zijn vastgesteld hanteren wij de normen van het maximaal toelaatbaar risico (MTR) uit de Vierde nota waterhuishouding. In een volgend POP leggen wij de nadere uitwer-king en de mogelijke gevolgen voor het grondgebruik vast."

***Antwoord***
Wij onderschrijven uw opmerking dat de Vogel- en Habitatrichtlijngebieden in de kaderrichtlijn aangemerkt worden als beschermd gebied. De tekst is op dit punt aangepast.

**Wijziging ontwerp**
*Bladzijde 55*
"In Drenthe zijn ~~onder andere~~ de ~~volgende~~ Vogel- en Habitatrichtlijngebieden aangewezen en gemeld bij de EU. ~~: omgeving Matsloot en Leekstermeer, Drentsche Aa, Fochtoërveen, Witterveld, Drents-Friese Wold, Dwingelderveld, Ooster- en Westerzand en het Bargerveen. Pas als blijkt dat de bescherming van deze gebieden in belangrijke mate afhankelijk is van het behoud of verbetering van de watertoestand, worden deze gebieden beschouwd als "beschermd gebied" als bedoeld in de kaderrichtlijn. Dit kan betekenen dat de normen voor de oppervlakte-waterkwaliteit in 2015 moeten zijn bereikt. Met het huidige grondgebruik in de provincie is dat echter voor veel van deze gebieden niet mogelijk.~~

~~De gevolgen van de kaderrichtlijn voor het huidige waterkwaliteits- en emissiebeleid zijn op dit moment nog niet helder. Pas als de stroomgebiedsbeheersplannen gereed zijn, is duidelijk wat de consequenties voor het provinciaal beleid zijn. Deze zullen worden verwerkt in een volgend POP. Tot die tijd worden de kwaliteitsdoelstellingen uit de 4e Nota Waterhuishouding gehanteerd, zoals in het begin van deze paragraaf vermeld.~~

Deze zijn daarom voor de kaderrichtlijn gekenmerkt als beschermd gebied. Dat betekent dat de normen voor de goede chemische en ecologische oppervlaktewaterkwaliteit in 2015 moeten zijn bereikt. De normen die horen bij een goede ecologische toestand zijn nog in ontwikkeling. Wij streven voor de beschermde gebieden naar gedifferentieerde normen die passen bij de bijzondere kenmerken van het gebied. Totdat die normen zijn vastgesteld hanteren wij de MTR-normen uit de Vierde nota waterhuishouding. In een volgend POP leggen wij de nadere uitwerking vast."

**Nummers W.1 tot en met W.4, N.1**
Gewezen wordt op de relatie regelgeving: de Europese Kaderrichtlijn Water. Het is zeker niet uit te sluiten dat het noodzakelijk is de watergerelateerde regelgeving aan te passen om de doelen van de kaderrichtlijn te kunnen bereiken. Gevraagd wordt hierop voor te sorteren.
Daarom in C.2.4 een zin toevoegen.
"Als blijkt dat als gevolg van de Europese Kaderrichtlijn Water aanvullende watergerelateerde regelgeving nodig is, wordt dit zo mogelijk in een partiële herziening van de Provinciale milieuverordening (PMV) geregeld. Eventueel kan dit, zo nodig met een partiële herziening van het POP, ook leiden tot een wijziging in de ligging van de milieubeschermingsgebieden."

***Antwoord***
De wijze waarop de kaderrichtlijn zal doorwerken is nu nog niet bekend. Hierbij hoeft niet alleen gedacht te worden aan een aanpassing van de provinciale regelgeving, maar ook aan een aanpassing van functies of een technische aanpassing in het watersysteem. Ook is niet duidelijk of de kaderrichtlijn op termijn een doorwerking krijgt in de landelijke regelgeving. Kortom, wij kunnen op dit moment niet teveel vooruitlopen op deze ontwikkelingen.

**Nummers W.1 tot en met W.4**
Verzocht wordt de symbolen op kaart 2, die de aanduiding zijn van "in te richten plas met meervoudige recreatieve functie", niet op de kaart te vermelden.
Vanuit de Europese Kaderrichtlijn Water (zwemwater is een beschermd gebied) is het niet verstandig deze plassen op de kaart aan te duiden. De eisen in de zwemwaterrichtlijn kunnen daar namelijk niet worden gehaald.

***Antwoord***
Wij zijn het met u eens dat de aanduiding "in te richten plas met meervoudige recreatieve functie" verward kan worden met de functie zwemwater.
De betekenis van deze aanduiding is daarom in C.8.6 over recreatie en toerisme nader toegelicht. Tevens is een passender symbool op kaart 2 gebruikt.

**Wijziging ontwerp**
*Bladzijde 153*
"Waar nodig en waar mogelijk wordt concentratie van voorzieningen en de aanleg van transferia nagestreefd.

Op kaart 2 staan de zwemplassen en in te richten plassen met meervoudige recreatieve functie. Voor de zwemplassen geldt een bescherming voor de waterkwaliteit en het voorzieningen-niveau (zie C.3.2, Overige oppervlaktewaterfuncties). Deze bescherming is niet van toepassing voor de plassen met een meervoudige recreatieve functie."

**Kaart 2**
Gewijzigde aanduiding voor "In te richten plas met meervoudige recreatieve functie".

C.3.3. Wateroverlast en watertekort

**Nummers W.1 tot en met W.4, M.3**
Er wordt kennisgenomen van het niet overnemen van de "Ja, mits"-gebieden uit de stroom-gebiedvisies. Voorlopig wordt dit geaccepteerd. Wel wordt gewezen op het onderzoek dat momenteel wordt uitgevoerd naar een betere begrenzing van deze gebieden.
Gevraagd wordt de bestanden voor de begrenzing van de beekdalen te laten overeenkomen met de bestanden die gebruikt zijn bij de begrenzing van de beekdalen uit de stroomgebieds-visies.
Ook wordt gevraagd het "Nee, tenzij"-beleid ook van toepassing te verklaren op de overige gebieden waar vaker dan eens in de honderd jaar wateroverlast verwacht mag worden.
Ten slotte wordt verzocht in de tekst te vermelden dat het "Ja, mits"-beleid van toepassing is in de gebieden waar tussen eens in de 100 jaar en eens in de 250 jaar wateroverlast is te ver-wachten. Zie hiervoor de vlekken uit de stroomgebiedsvisies. De gebieden kunnen via een partiele herziening van het POP II zichtbaar worden gemaakt, zodra de waterschappen de begrenzing van die gebieden nader hebben gedetailleerd.

***Antwoord***
In de stroomgebiedsvisies is het volgende opgenomen over het "Ja, mits"-beleid.
- Het risico op wateroverlast mag in gebied en omgeving of binnen het stroomgebied niet vergroot worden.
- Bij bouwen het verlies aan berging compenseren en schadevrij ontwikkelen.
- Milieugevaarlijke stoffen hoogwatervrij opslaan.
- Nabijheid van water verhoogt woon- en werkkwaliteit.
- Risico op wateroverlast niet vaker dan eens per 250 jaar voor stedelijk gebied en eens per 100 jaar voor individuele (bedrijfs)gebouwen.

In het POP II hanteren wij de volgende algemene uitgangspunten voor geheel Drenthe.
- Normering wateroverlast moet voor het stedelijk gebied in 2005 duidelijk zijn. In 2015 moet al het stedelijk gebied aan de norm voldoen.
- Geen afwenteling van wateroverlast (niet meer dan 1,2 l/s/ha, geen hogere extreme afvoer).
- Nieuw stedelijk gebied moet ook problemen oud stedelijk gebied oplossen.
- Berging in plan voor stedelijke gebied opnemen en slechts in uitzonderingsgevallen buiten het stedelijk gebied ruimte voor berging inruimen.
- Water gebruiken voor aantrekkelijke woonomgeving.
- Schoon water schoonhouden.

Hieruit blijkt dat het "Ja, mits"-beleid uit de stroomgebiedsvisie niet veel toevoegt aan de algemene waterhuishoudkundige uitgangspunten bij ruimtelijke vraagstukken. Dit is de reden waarom het "Ja, mits"-beleid niet is overgenomen.

De begrenzing van de beekdalen is grotendeels gelijk aan de begrenzing van de beekdalen op de visiekaart in de stroomgebiedsvisie. De grenzen in het POP zijn alleen globaler. Dit past beter bij het karakter van het POP. Bij Meppel en in het brongebied van het Oude Diep zijn enkele grotere afwijkingen. Kaart 2 is hierop aangepast.

Gebieden die een hoog risico hebben op wateroverlast en niet in de beekdalen liggen zijn niet overgenomen in het POP. Het gaat hier vaak om gebieden die te beschouwen zijn als afvoerloze laagten.

Deze gebieden zijn niet opgenomen vanwege onderstaande overwegingen.
- Een duidelijke hanteerbare ruimtelijke grens ontbreekt.
- Kleine gebiedjes vallen af vanwege de schaal van het POP.
- Ingrepen in deze gebieden hebben minder vergaande consequenties voor het watersysteem dan vergelijkbare ingrepen in de beekdalen.

Naar verwachting komen deze gebieden weer in beeld als er meer duidelijkheid is over de normering van wateroverlast.
In C.6.4, Stedelijk waterbeheer is opgenomen dat nieuw stedelijk gebied vanaf heden minimaal aan de norm moet voldoen, waarbij voorlopig uitgegaan wordt van de werknormen, zoals deze in de bijlage van het Nationaal Bestuursakkoord Water zijn opgenomen.

**Wijziging ontwerp**
*Bladzijde 112*
"In het Nationaal Bestuursakkoord Water (2 juli 2003) is afgesproken dat in 2005 voor al het stedelijk gebied duidelijk moet zijn wat de huidige kans op wateroverlast is. In 2015 moet al het stedelijk gebied voldoen aan de norm. Vanaf heden zal nieuw stedelijk gebied aan de norm moeten voldoen. Voorlopig kan hiervoor worden uitgegaan van de werknormen uit het Nationaal Bestuursakkoord Water. Als gevolg van de klimaatverandering zullen ook in de toekomst maatregelen noodzakelijk blijken om aan de norm te blijven voldoen."

**Kaart 2**
Aanpassing begrenzing beekdalen nabij Meppel en in het brongebied van het Oude Diep.

**Nummer N.1**
Op kaart 3 aangeven in welke delen van Drenthe (tijdelijk) vasthouden van water in de zones I, II en III mogelijk is.
De waterschappen opdracht geven om in hun beheersplannen maatregelen op te nemen die gericht zijn op het (tijdelijk) vasthouden van water op de hogere gronden.

***Antwoord***
Het beleid van de provincie is er in het algemeen op gericht om zoveel mogelijk water vast te houden binnen de randvoorwaarden van de bestaande functies. De waterschappen dienen in het beheersplan aan te geven hoe ze dit in de praktijk aanpakken. Het is niet ons beleid om tijdelijk water vast te houden op de hogere gronden als maatregel om wateroverlast te voorkomen.

U geeft aan dat uit een onderzoek van Alterra is gebleken dat dergelijke maatregelen in het Drentsche Aa-gebied effectief zouden zijn. Er zijn echter ook onderzoeken die dat bestrijden en daarnaast is het de vraag of in genoemd onderzoek wel echt naar een extreme situatie is gekeken. Feit is dat zone I, II en III in het algemeen landbouwgebieden zijn. De mogelijkheden voor het vasthouden van water zijn dan beperkt.

Met het beleid dat nu in het POP II is ingezet, kan op korte tot middellange termijn worden voldaan aan de wateropgave. Voor de langere termijn zal mogelijk aanvullend beleid nodig zijn. In de Stroomgebiedsvisie Groningen/Noord- en Oost-Drenthe wordt ingezet op natuurlijk ingerichte beekdalen. Dit past goed in de aanduiding Ontwikkeling natuurwaarde op de ontwikkelingskaart (kaart 3). Voorwaarde is wel dat er ook instrumenten beschikbaar zijn voor het bereiken van een functieverandering. Al met al geeft de ontwikkelingskaart ons voldoende ruimte ons voor te bereiden op de wateropgave voor de langere termijn.

**Nummer W.2**
U verzoekt de juiste begrenzing van bergingsgebieden op kaart 2 op te nemen.

***Antwoord***
Wij beschikken inmiddels over de juiste grens en kaart 2 is aangepast.

**Wijziging ontwerp**
*Kaart 2*
De begrenzing van de bergingsgebieden is gewijzigd.

**Nummer G.1**
Het dorp Drogeropslagen ligt op kaart 2 volledig in het beekdal van de Reest. Drogteropslagen verdient een "normale" ontwikkelingsruimte, waarbij de wateraspecten uiteraard wel de nodige aandacht verdienen.

***Antwoord***
Nadere bestudering van de waterhuishoudkundige situatie rond het dorp Drogteropslagen brengt ons tot de conclusie dat de aanduiding beekdal ten noorden van het dorp niet nodig is. Ook in de Stroomgebiedsvisie Vecht-Zwarte Water is hier geen verhoogd risico voor wateroverlast vastgesteld. De grens van de beekdalaanduiding is zodanig gewijzigd, dat het gebied ten zuiden van het dorp wel en ten noorden van het dorp niet in de aanduiding beekdal ligt. De betekenis van de aanduiding beekdal kunt u vinden in C.3.3 van het POP.

**Wijziging ontwerp**
*Kaart 2*
Wijziging grens beekdal nabij Drogteropslagen.

**Nummer G.3**
Er wordt van uitgegaan dat aanwijzing van bergingsgebieden, qua inrichting en gebruik, geen nadelige gevolgen heeft voor naastgelegen gronden. Gewezen wordt op onderzoek en overleg naar de gevolgen voor de nieuwe woonwijk Ter Borch.

***Antwoord***
De provincie is ambtelijk betrokken bij het onderzoek naar de hydrologie in en om de nieuwe woonwijk Ter Borch. In een van de scenario's is het effect van hogere waterstanden in de Eelder- en Peizermaden doorgerekend. Het blijkt dat er geen grote effecten optreden in de woonwijk. Hogere peilen in de Eelder- en Peizermaden voor het bergen van water in extreme natte perioden zullen slechts zeer sporadisch voorkomen en zullen ook van korte duur zijn.
Er worden kaden aangebracht om de woonwijk in extreem natte perioden te vrijwaren van overlast.

**Nummer N.1**
Het beleidsuitgangspunt opnemen dat waterberging in beekdalen zoveel mogelijk in overeenstemming moet zijn met natuurlijke processen en daarom bij voorkeur een seizoensgebonden karakter moet hebben.
De waterschappen adviseren om, samen met de terreinbeheerders, vooral oplossingen te zoeken voor waterberging die de natuurlijke situatie zo goed mogelijk benaderen.

***Antwoord***
In het ontwerp-POP II staat vermeld: "Voor de bergingsgebieden geldt een dubbelbestemming. Naast een functie als landbouw- of natuurgebied is het tevens bergingsgebied. In de aan te wijzen bergingsgebieden zijn kapitaalintensieve functies, zoals bebouwing, ongewenst.
De landbouwkundige en ecologische waarden zijn mede bepalend voor de inrichting en het gebruik.

Bergingsgebieden worden ingezet als onderdeel van het normale waterhuishoudkundige systeem of als overloopgebied in tijden van extreme neerslag. De wijze waarop de verschillende gebieden worden ingezet is onderwerp van overleg tussen grondeigenaren en het waterschap. Het waterschap is uiteindelijk verantwoordelijk voor de inzet van bergingsgebieden."

**Nummer O.30**
Voorkomen moet worden dat onzuiver water een milieubeschermingsgebied binnendringt. In de stukken over waterberging wordt dit gemist.
Het is onbegrijpelijk dat het gebied Matsloot wordt uitgesloten van waterberging.
De voeding vanuit het IJsselmeer komt in gevaar door klimaatverandering. Waterberging versterkt dit.
Het in de directe nabijheid van het woongebied periodiek of permanent verhogen van het waterpeil is onbespreekbaar.
Lozingen op het oppervlaktewater en in de bodem zijn in principe niet toegestaan. Betekent dit dat bij elke waterberging een waterzuivering wordt aangebracht?

***Antwoord***
In het ontwerp-POP II staat nu het volgende over de inrichting van waterberging: "De landbouwkundige en ecologische waarden zijn mede bepalend voor de inrichting en het gebruik. Bergingsgebieden worden ingezet als onderdeel van het normale waterhuishoudkundige systeem of als overloopgebied in tijden van extreme neerslag. De wijze waarop de verschillende gebieden worden ingezet is onderwerp van overleg tussen grondeigenaren en het waterschap. Het waterschap is uiteindelijk verantwoordelijk voor de inzet van bergingsgebieden."
Dit betekent dat, waar mogelijk, bergingsgebieden ingericht worden als onderdeel van het natuurlijk watersysteem. Van een lozing van water is dan ook geen sprake. Vroeger verzamelde het water zich ook in de overstromingsgebieden van de benedenlopen.

Vandaar dat deze gebieden goed als milieubeschermingsgebied c.q. onderdeel van de EHS gehandhaafd kunnen blijven.
Bij de inrichting van de bergingsgebieden geldt als randvoorwaarde dat woongebieden, verspreide bebouwing en wegen geen schade ondervinden (zie ook de beantwoording hierna onder nummer O.99).
Het gebied Matsloot is uitgesloten, vanwege het feit dat het ophogen van het gebied met tarra recent in een bestemmingsplan is vastgelegd.

U geeft in uw reactie aan dat het beter zou zijn het water in de bodem en anders in het IJsselmeer op te slaan. Wij zijn het met u eens dat het opslaan van water in de bodem verreweg de voorkeur geniet. Ons beleid is er dan ook op gericht om zoveel mogelijk water vast te houden in de grond. Dit water komt ten goede van landbouwgewassen in drogere perioden en is ook beter voor de natuur. Dit neemt niet weg dat ook water afgevoerd zal moeten worden.
Er valt in Nederland nu eenmaal meer neerslag dan dat er water verdampt. In het zuiden van de provincie wordt het water afgevoerd naar het IJsselmeer.
Dit water kan gedeeltelijk in de zomer via ons wateraanvoerstelsel weer aangevoerd worden.
Het is niet mogelijk om meer water in de provincie zelf vast te houden, omdat boeren dan in het voorjaar niet op het land kunnen en wegen en stedelijk gebied daarvoor onvoldoende drooglegging hebben.
In het noorden van de provincie wordt het water afgevoerd naar de Waddenzee. Dit water kan, technisch gezien, het IJsselmeer nooit bereiken (het moet over de bult heen). De bergingsgebieden zijn nodig om het water in perioden met extreme neerslag gecontroleerd naar de Waddenzee te laten stromen.

**Nummer O.61**
De indiener is niet van plan het bedrijf beschikbaar te stellen als waterberging.

***Antwoord***
Wij nemen uw standpunt voor kennisgeving aan. Op dit moment wordt gewerkt aan de plannen voor de inrichting van de bergingsgebieden. Uw bedrijf kan gewoon een landbouwbedrijf blijven. Mocht het bergingsgebied, waarin uw gronden liggen, worden gebruikt voor berging, dan wordt eventuele schade als gevolg van de inundatie vergoed.
De daadwerkelijke inrichting vindt plaats na wijziging van het geldende bestemmingsplan en van het beheersplan van het waterschap, dan wel besluitvorming in het kader van de landinrichting.

**Nummer O.99**
Het is maatschappelijk niet verantwoord de bewoners van de aangewezen bergingsgebieden onevenredig te belasten. De inrichtingsmaatregelen zullen zeer belastend zijn. De schaderegeling van het waterschap is onvoldoende en biedt geen vertrouwen op een goede afloop. Gevraagd wordt de mogelijkheid van bovenstroomse berging nog eens te bezien. Met name het beekdal in de omgeving van Lieveren en Langelo lijkt uitermate geschikt als waterbergingsgebied.

***Antwoord***
De bergingsgebieden zullen zodanig worden ingericht dat er geen schade aan woningen optreedt. Als de Eelder- en Peizermaden op de boezem worden aangesloten en permanent natter worden bestaat het risico dat ook de grondwaterstand in de omgeving zal stijgen. Voor de aanleg van de nieuwe wijk Ter Borch is hieraan gerekend.

Hieruit blijkt dat er slechts een gering effect optreedt. Dit komt door de hoge weerstand van het veen in het gebied. Hierdoor is het mogelijk dat heel natte en droge gebieden aan elkaar grenzen, zonder dat over en weer beïnvloeding optreedt.

Als de Eelder- en Peizermaden als zogenaamde meebewegend bergingsgebied worden ingericht gelden dezelfde randvoorwaarden en uitgangspunten als bij natuurontwikkelingsprojecten. Het POP gaat hier nader op in onder C.3.4.
In de praktijk betekent dit dat schade aan woningen moet worden voorkomen c.q. dat technische maatregelen worden genomen. Bij een definitief besluit van het waterschap over de inrichting van het gebied moet duidelijk zijn hoe de schade aan woningen wordt voorkomen.
In C.3.3 is daarom een verwijzing naar C.3.4 opgenomen.

De schaderegeling van het waterschap geldt alleen voor bergingsgebieden die gecontroleerd worden ingezet bij extreme neerslag. Mocht de inundatie van een bergingsgebied leiden tot schade aan opstallen (woningen) wordt de schade volledig vergoed. Natuurlijk wordt dit in de praktijk voorkomen door het nemen van inrichtingsmaatregelen, zoals de aanleg van kaden.
De schaderegeling van het waterschap is niet bedoeld voor de bestaande woningen in een gebied dat ingericht wordt voor meebewegende berging.

Ten aanzien van het bergen in bovenstrooms gelegen gebieden het volgende. Het beleid van de provincie is er in het algemeen op gericht om zoveel mogelijk water vast te houden binnen de randvoorwaarden van de bestaande functies. De waterschappen geven in het beheersplan aan hoe ze dit in de praktijk doen.
In het onderzoek Hoogwater fase 1, 2001 is uitgebreid gekeken naar de beste locaties voor de bergingsgebieden. Dit onderzoek ligt ten grondslag aan de aanduiding van de bergingsgebieden in het POP.
In het onderzoek is ook gekeken naar het bergen van water in de meer bovenstrooms gelegen beekdalen. Uit dit onderzoek blijkt dat dit onvoldoende bijdraagt aan het oplossen van de knelpunten in extreme situaties. De hoger gelegen beekdalen zijn namelijk smaller en liggen onder een groter verhang. Dit betekent dat er niet zoveel water in kan worden vastgehouden. De benedenlopen van beken liggen vlakker en zijn veel breder. Dit zijn de plekken waar het water zich ook vroeger van nature verzamelde. Vandaar dat deze gebieden verreweg het geschiktst zijn voor waterberging.

**Wijziging ontwerp**
*Bladzijde 61*
"De schaderegeling is opgenomen in een door de waterbeheerder op te stellen verordening, op basis van een in noordelijk verband opgesteld model. De schade die ontstaat bij de inzet van de bergingsgebieden wordt conform de schaderegeling vergoed.
De schaderegeling geldt alleen voor bergingsgebieden die gecontroleerd worden ingezet bij extreme neerslag. De schaderegeling is niet bedoeld voor een gebied dat ingericht wordt voor meebewegende berging. Voor zo'n gebied gelden dezelfde randvoorwaarden en uitgangspunten als bij natuurontwikkelingsprojecten. Het POP gaat hier nader op in onder C.3.4."

**Nummers B.4, B.6**
Het beschikbaar houden van beekdalen voor waterberging bij intensieve neerslag mag het risico op wateroverlast voor bestaande bedrijvigheid niet vergroten. Uit een kostenoogpunt wordt er voor gepleit de afvoercapaciteit van de bestaande waterlopen te optimaliseren en daarbij de mogelijkheden van aanvullende technische maatregelen te benutten.

***Antwoord***
Het risico voor wateroverlast is afhankelijk van vooral de hoogteligging. Het POP II volgt hierin de afspraken die in het Nationaal Bestuursakkoord Water zijn gemaakt. Hierin is vastgelegd dat in 2005 duidelijk moet zijn hoe groot de kans op wateroverlast in het stedelijk gebied is. Hieronder vallen tevens de bedrijventerreinen. In 2015 moeten de terreinen aan de norm voldoen. Hiervoor kunnen nog technische maatregelen worden genomen, waarbij wel als randvoorwaarde geldt dat de waterafvoer niet mag worden afgewenteld op benedenstroomse gebieden.

Bedrijven mogen erop rekenen dat het waterschap er voor zorgt dat het watersysteem op orde is, conform de afgesproken norm. Wateroverlast die statistisch gezien minder vaak voorkomt dan deze norm, is voor risico van de eigenaar. Schade aan opstal en inboedel is sinds 2001 verzekerbaar.

**Nummer L.6**
Het voorgestelde beleid betekent niet dat op voorhand een optimale inrichting voor de landbouw in gevaar komt. Verbetering ervan door waterafvoer te versnellen is echter uitgesloten. Voorts wordt wateroverlast in beekdalen als een risico beschouwd dat moet worden aanvaard. Maatregelen om dit tegen te gaan worden niet genomen. Onderstreept wordt dat ook in beekdalen een op de landbouw afgestemd en geoptimaliseerde waterhuishouding mogelijk moet zijn door goed onderhoud te plegen, maar ook door inrichtingsmaatregelen.
Verzocht wordt andermaal om de waterschappen op te dragen beekdalen aan te wijzen die expliciet een functie in beheer, conform de trits kunnen vervullen. De aanwijzing van alle beekdalen hiervoor leidt tot een ambitie die welhaast onhaalbaar moet zijn. Het ontbreken van een tijdpad en een financieringsplan onderstreept dit.
De indiener vindt dat de aanduiding Beekdal geen reden is om een gebied aan te duiden in zone III of IV. De indeling in zone IV van enkele beekdalen dient daarom te vervallen.
Eveneens geldt dit voor de aanduiding Ontwikkeling natuurwaarde, met betrekking tot de beekdalen die niet in het Integraal Gebiedsplan zijn begrensd als natuur in de EHS.
Verzocht wordt het ontwerp-POP II te wijzigen in die zin dat voor bestaande agrarische bedrijfslocaties in beekdalen geen extra beperkingen gelden ten aanzien van bebouwing en dergelijke.

***Antwoord***
De beekdalen hebben niet echt een functie in de trits vasthouden - bergen - afvoeren, maar zijn een uitwerking van het principe dat extreme afvoer niet afgewenteld mag worden op benedenstroomse gebieden. Daarnaast is het de erkenning van het feit dat wateroverlast nu eenmaal een normaal verschijnsel is in de beekdalen. De trits vasthouden - bergen - afvoeren is, in kort bestek, als volgt opgenomen in het provinciaal beleid.
- Vasthouden in de hele provincie binnen de randvoorwaarden van de functie.
- Bergingsgebieden in Noord-Drenthe op kaart 2 en voor Zuid-Drenthe een uitwerkingsopdracht.
- Enkele maatregelen in het afvoerstelsel (her en der kaden verhogen).

Een aanduiding beekdal is op zich geen aanleiding voor een indeling in zone III of IV. Bij de indeling in zones zijn het feitelijk gebruik en beheer, in combinatie met de aanwezige kwaliteiten en ruimtelijke samenhang, het uitgangspunt. Zone IV is toegekend aan gebieden die waterhuishoudkundig gezien een sterke samenhang vertonen met zone V of VI. In de milieubeschermingsgebieden Ontwikkeling natuurwaarden/waterwinning gaat het primair om waarden die in potentie aanwezig zijn, als onderdeel van een (groter) beekdalsysteem.
In het antwoord onder de zienswijze hierna wordt nader ingegaan op de aanduiding Beekdal en de gebruiksmogelijkheden van de beekdalen.

**Nummers L.6, L.7, O.65, O.67, O.72, O.93, O.103, O.106, O.107, O.172, O.173, O.68, O.222, O.237, O.238, O.239, O.240, O.241, O.242, O.243, O.244, O.245, O.257, O.269, O.271**
Er wordt voor gepleit de beekdalen niet te gebruiken voor waterberging. Er is onduidelijkheid over de doorwerking van het beleid in de beekdalen (de mate waarin kapitaalsintensieve investeringen kunnen plaatsvinden).

***Antwoord***
De beekdalen zijn en worden niet aangewezen voor waterberging. De zoekgebieden voor waterberging, zoals deze in het voorontwerp voorkwamen zijn geschrapt. Het zoekgebied was namelijk erg groot ten opzichte van de daadwerkelijke oppervlakte aan berging die in het zuiden van de provincie nog nodig is. Vandaar dat het aanwijzen van bergingsgebieden, indien nodig, als uitwerkingsopdracht in het POP is opgenomen.

Via de aanduiding Beekdal op kaart 2, in combinatie met het "Nee, tenzij"-beleid, worden de zogenaamde kapitaalintensieve functies in de beekdalen zoveel mogelijk geweerd.
Hiervoor zijn twee redenen.

1. Het gaat om gebieden met een grote kans op wateroverlast. Bij kapitaalintensieve functies kan hierdoor aanzienlijke schade optreden. Ook onderdelen van de landbouw, zoals letterlijk in het POP genoemd: glastuinbouw, kwekerijen en intensieve veehouderij, vallen onder deze zogenaamde kapitaalintensieve functies. De kaart is grotendeels gebaseerd op de wegzijgings-, overgangs- en kwelgebieden op kaart 3. Door middel van berekeningen is hier aangetoond dat het risico op wateroverlast reëel is.
2. Ingrepen in deze gebieden om wateroverlast te voorkomen hebben grote gevolgen voor de rest van het stroomgebied, zoals het versnellen van de afvoer en een toename van de verdroging.

Alleen als er sprake is van een zwaarwegend maatschappelijk belang, er geen alternatieven zijn, er geen belemmering ontstaat om in de toekomst de afvoer- en bergingscapaciteit van het regionale watersysteem te vergroten en de waterhuishoudkundige effecten ter plaatse worden gecompenseerd, zijn kapitaalintensieve functies mogelijk. Er worden geen werken uitgevoerd die de waterafvoer versnellen.
Bij de inrichting en het beheer van het beekdal zal met mogelijke wateroverlast rekeninggehouden moeten worden. Dit werkt door in een aantal praktische zaken, zoals de vloerhoogte van een nieuwe stal of de constructie van een weg. Aan de ontwikkeling en nieuwvestiging van een grondgebonden landbouwbedrijf (zonder kapitaalintensieve tweede tak) worden geen beperkingen opgelegd, waarbij het voor de hand ligt niet in de laagste delen van het beekdal te bouwen en bij de hoogteligging van de bedrijfsgebouwen rekening te houden met mogelijke wateroverlast. Het waterschap heeft hierin een adviserende rol. Het is uiteindelijk de eigen verantwoordelijkheid van de ondernemer welke voorzorgsmaatregelen worden genomen om wateroverlast te voorkomen.
In C.3.3 wordt een zinsnede over de gebruiksmogelijkheden voor de grondgebonden landbouw opgenomen.

**Wijziging ontwerp**
*Bladzijde 59*

- "De functie op de locatie geen feitelijke belemmering vormt om in de toekomst de afvoer- en bergingscapaciteit van het regionale watersysteem te vergroten en
- compensatie van het negatieve effect op het watersysteem deeluitmaakt van het plan.

Bij de inrichting en het beheer van het beekdal zal met wateroverlast rekening gehouden moeten worden. Dit werkt door in een aantal praktische zaken, zoals de vloerhoogte van een nieuwe stal of de constructie van een weg. Aan de ontwikkeling van een grondgebonden landbouwbedrijf (zonder kapitaalintensieve tweede tak) worden geen beperkingen opgelegd.
Ook kunnen nieuwe grondgebonden landbouwbedrijven opgericht worden, waarbij het voor de hand ligt niet in de laagste delen van het beekdal te bouwen en bij de hoogteligging van de bedrijfsgebouwen rekening te houden met mogelijke wateroverlast. Het waterschap heeft hierin een adviserende rol. Het is uiteindelijk de eigen verantwoordelijkheid van de ondernemer welke voorzorgsmaatregelen worden genomen om wateroverlast te voorkomen."

**Nummer N.1**
In ieder geval de beekdalen in de zones IV en V en de beekdalen met de aanduiding natuurontwikkeling, uitsluiten van bebouwing. Dus een "Nee"-beleid, zonder uitzonderingsmogelijkheden.
Op kaart 3 alle beekdalen die nu deels zijn aangeduid als natuurontwikkelingsgebied, van bovenloop tot en met benedenloop, als zodanig te bestemmen.
Op kaart 3 ook de beken die door landbouwgebieden lopen aanduiden als EVZ.

***Antwoord***
De vraag of ergens bebouwing is toegestaan hangt niet alleen af van de aanduiding Beekdal op kaart 2, maar van het gehele omgevingsbeleid. De beekdalen waar u op doelt, vallen in het algemeen in een hoge zonering, hebben bijzondere gebiedskenmerken en zijn ook aangeduid als beekdal. Deze optelsom maakt dat bebouwing in deze beekdalen niet aan de orde is en derhalve is aanvullende bescherming, vanuit het onderdeel Water, niet nodig.
De aanduiding Ontwikkeling natuurwaarden is voor vrijwel alle beekdalen van bovenloop tot en met benedenloop opgenomen. Uitzonderingen zijn het Loo- en Drostendiep en de Wold Aa. Hier is door de provincie, ook voor de langere termijn, niet gekozen voor natuurontwikkeling.
Er is ook niet voor gekozen om alle beken aan te duiden als EVZ.

**Nummer O.86**
Onduidelijk is hoe de beekdalen zijn gekozen (nu er in het POP II niet langer sprake is van blauwe contouren). Gevraagd wordt een eenduidige definitie van beekdalen te geven.
Op kaart 2 van het ontwerp-POP II staat het in ontwikkeling zijnde industrieterrein Europark (Coevorden) in beekdalen aangegeven. Hoe gaat de provincie in het geval Europark om met de wateropgaven, de watertoets en het "nee, tenzij"-beleid.

***Antwoord***
Over de beekdalen is in het POP opgenomen: "In perioden van intensieve neerslag kan over de gehele lengte van het beekdal wateroverlast verwacht worden." De begrenzing van de beekdalen is grotendeels gebaseerd op de wegzijgings-, overgangs- en kwelgebieden op kaart 3.

Goedgekeurde bestemmingsplannen, zoals het industrieterrein Europark worden niet teruggedraaid. Bij de inrichting zal echter een extra inspanning nodig zijn om aan de wateropgave te voldoen. Dit betekent vooral het bieden van voldoende ruimte voor berging. Het terrein moet zodanig worden ingericht dat er geen wateroverlast optreedt bij een extreme neerslag die eenmaal in de honderd jaar (werknorm) verwacht mag worden, waarbij de afvoer niet mag toenemen ten opzichte van de afvoer uit een landbouwgebied. In 2005 moet definitief duidelijk zijn welke norm gehanteerd wordt voor industrieterreinen.

**Nummer O.95**
Door het verbieden van kapitaalintensieve functies in de beekdalen ontstaat er een bevoordeeld recht bij ondernemers die niet gelegen zijn in beekdalen. De concurrentiepositie van een ondernemer in een beekdal verslechtert.

***Antwoord***
In beekdalen bestaat een relatief grote kans op wateroverlast. Dit is inherent aan de ligging van de beekdalen. Dit betekent dus een risico op schade aan kapitaalintensieve functies.
Het is de taak van de overheid om terzake duidelijke keuzes te maken. Dit leidt tot verschillen in het beleid tussen een beekdal en gebieden die geen beekdal zijn, maar ook bijvoorbeeld tussen de zones I en III.

**Nummer O.121**
Bezwaar tegen de indeling van gronden aan de v.d. Sluisweg 4 te Uffelte in zone V en als bergingsgebied. Gevreesd wordt voor een hogere grondwaterstand en uitspoeling van meststoffen, zonder vergoeding. Een geldelijke regeling ontbreekt.

***Antwoord***
In Zuid-Drenthe zijn nog geen bergingsgebieden aangewezen. Indien aanwijzing plaatsvindt zal gelijktijdig een schaderegeling worden ingesteld. Zie voor de betekenis van deze aanduiding de antwoorden hiervoor.

**Nummer O.219**
Bezwaar tegen verhoging van het waterpeil in de Beilerstroom. Bij verhoging van het peil worden de gronden in het beekdal ongeschikt voor akkerbouw en zullen er jaren met grote oogstderving of misoogsten zijn. Ook is sprake van waardedaling van de grond.

***Antwoord***
De gronden van uw bedrijf liggen tussen de weg Emmen - Drachten en de spoorlijn Beilen - Assen, in het beekdal van de Beilerstroom. Deze gronden vallen in de zones I en II van het POP. Zie voor het aspect water, onder C.4.1 bij de zones I en II.
Het peil van de Beilerstroom wordt als gevolg van het beleid in het POP-II niet verhoogd.
Uw gronden vallen tevens binnen de aanduiding Beekdal. Zie voor de betekenis van deze aanduiding de antwoorden hiervoor.

**Nummer O.226**
Bezwaar tegen de aanwijzing van het gebied langs de Hoogeveensche Vaart en aan de Lunssloten als beekdal. De aanwijzing past niet bij zone II.

***Antwoord***
De aanduiding Beekdal heeft geen consequenties voor de huidige landbouwbedrijven, maar alleen voor eventuele nieuwe activiteiten. Zie voor de gebruiksmogelijkheden van de landbouw de hiervoor gegeven antwoorden.

**Nummer O.262**
Er is geen draagvlak voor het waterbergingsgebied Tusschenwater. Het advies van de Stuurgroep Water 2000+ is niet positief over dit bergingsgebied.

***Antwoord***
Het gebied Tusschenwater is maar gedeeltelijk meegenomen in het advies van de Stuurgroep Water 2000+, omdat men ervan uitging dat het gebied niet voor 2010 gerealiseerd kon worden. Bij de uitwerking van het Hunzeproject is echter gebleken dat de ontwikkeling hier een stuk sneller gaat. Het bergen van water kan heel goed gecombineerd worden met het compenseren van de effecten van de waterwinning en van de natuurontwikkeling. Ook is het mogelijk een aanzienlijk volume water te bergen.
Uw opmerking dat er totaal geen draagvlak voor dit bergingsgebied is, delen wij niet. Ons is juist in het Hunzeproject gebleken dat er veel draagvlak is voor waterberging in dit gebied.

C.3.4. Gewenst grondwater- en oppervlaktewaterregiem

**Nummers W.1 tot en met W.4, N.1**
Verzocht wordt het kader voor het gewenst grond- en oppervlaktewaterregiem (GGOR) duidelijker in het POP op te nemen door het beleid uit de stroomgebiedvisies over te nemen. Dit betekent dat het dagelijkse waterbeheer in de zones I, II en III in de beekdalen overwegend is afgestemd op optimale productieomstandigheden voor het grondgebruik grasland.
Het feitelijk realiseren van het GGOR gaat langer duren dan wordt genoemd in het ontwerp.
De waterschappen willen voortvarend aan de slag om het GGOR te realiseren. Gevraagd wordt de faciliterende rol van de provincie nader aan te geven en welke procedurele en financiële instrumenten van provinciezijde zullen worden ingezet.

*Tekstvoorstel*
"Het jaartal 2020 vervangen door 2030 en als slotzin toevoegen: De provincie besluit voor 1 januari 2005 welke procedurele en financiële instrumenten het gaat inzetten om te bevorderen dat het GGOR eerder wordt gerealiseerd."

***Antwoord***
Zoals in de tekst onder C.4.1, bij de zones I, II en III is vermeld, kiezen wij er niet voor de waterhuishouding in de beekdalen alleen af te stemmen op grasland. In de zone I- en II-gebieden zijn ook andere grondgebonden en niet-kapitaalintensieve vormen van landbouw mogelijk in de beekdalen. De grondgebruikers kunnen er echter niet op rekenen dat de afvoer uit het gebied wordt vergroot, maar maaiveldddaling kan worden gecompenseerd. In de praktijk gaat het om de beekdalen van de Oude Vaart en het Loo- en Drostendiep. Voor de beekdalen in zone III komt het kader voor het GGOR in de praktijk neer op een waterhuishoudkundige inrichting voor hogere grondwaterstanden. Het gaat hierbij om de beekdalen van de Hunze, Wapserveense Aa (voor de samenvloeiing met de Vledder Aa), Oude Diep, Wold Aa en Mars- en Westerstroom. De overige beekdalen vallen in zone IV of hoger.

Uw opmerking over het jaar waarin het GGOR moet zijn gerealiseerd wordt door ons overgenomen.
Wij zijn niet voornemens om apart te besluiten over de inzet van extra instrumenten. Wij zien het realiseren van het GGOR als een reguliere taak van de waterschappen, waarbij de op dat moment beschikbare subsidies kunnen worden ingezet.

**Wijziging ontwerp**
*Bladzijde 62*
"Het daadwerkelijk realiseren van het GGOR (het uitvoeren van concrete maatregelen) gaat zeker tot ~~2020~~ 2030 duren."

**Nummers W1 tot en met W4, L.6, L.7, O.65, O.72, O.93, O.103, O.107, O.172, O.222, O.237, O.238, O.239, O.240, O.241, O.242, O.243, O.244, O.245, O.257, O.269, O.271**
Gevraagd wordt de hydrologische aandachtsgebieden ook voor de zones IV, V en VI zichtbaar te maken.
Op landbouwgrond dienen deze gebieden te worden beperkt tot een zone van maximaal 50 m tot 100 m rondom bos/natuurgebieden. De hydrologische aandachtsgebieden dienen niet te leiden tot meer beperkingen voor de landbouw. De verantwoordelijkheid voor vergunningen voor drainage ligt bij de gemeente. Voorkom een dubbele vergunningplicht.
Verzocht wordt de buitenste zone van de bos en natuurgebieden als een bufferzone in te stellen, waarmee de negatieve schaduwwerking naar de aangrenzende landbouwgebieden wordt vermeden. Deze zone, of het gehele natuur- of bosgebied, dient tevens als hydrologisch aandachtsgebied aangewezen te worden. Gevraagd wordt verder de beschrijvingen van water uit het POP I te handhaven.
Verzocht wordt het GGOR voor de zones III en IV af te stemmen op de functie landbouw en de algemene milieukwaliteit van toepassing te laten zijn.

***Antwoord***
Het beleid voor de hydrologische aandachtgebieden is een voortzetting van het beleid uit het POP I en daarvoor het provinciaal Waterhuishoudingsplan. Het provinciale standpunt is dat ingrepen in een bepaald gebied niet mogen leiden tot een negatieve beïnvloeding van andere gebieden. In andere woorden: hydrologische aandachtsgebieden werken naar twee kanten.
Dit betekent dat ingrepen in de zones I, II of III niet zodanig mogen worden uitgevoerd dat hiermee gebieden in de zones IV, V of VI negatief worden beïnvloed. Omgekeerd geldt echter ook dat bij het treffen van anti-verdrogingsmaatregelen in de zones IV, V of VI, schade aan functies als landbouw en recreatie in de zones I, II of III moet worden voorkomen.

De volgende stappen worden gezet indien bij herstelprojecten ongewenste vernatting elders kan optreden.
1. Voorkomen.
2. Ondervangen door technische maatregelen.
3. Ondervangen met behulp van kavelruil, aankoop van natuurontwikkelingsgebieden en bosuitbreiding.
4. Compenseren met geld en/of grond.
5. Indien schadecompensatie niet mogelijk is, of te duur blijkt te zijn, dan is bestuurlijke heroverweging van het hersteltempo/wijze of natuurambitie nodig.

Deze werkwijze is geïntroduceerd in het Convenant verdrogingsbestrijding 1998 en nog steeds van toepassing.

Voorzover het ingrepen betreft aan waterschapswerken, zijn deze steeds onderworpen aan een openbare procedure, waarbij alle belanghebbenden hun inbreng kunnen hebben.

Wij zijn van mening dat het waterschap bij uitstek in staat is een goede beoordeling te maken van een vergunningsaanvraag voor de aanleg van drainage. Het beheer van het water en het realiseren van het zogenaamde GGOR is juist een taak van het waterschap.

Een dubbele vergunningsplicht moet zo veel mogelijk worden voorkomen. Voor bepaalde gronden zal dit echter niet altijd lukken, omdat de gemeente een taak heeft om bepaalde landschappelijke en aardkundige waarden te beschermen. Het gaat hierbij om bijvoorbeeld essen en beekdalen. Het is aan de gemeente om te bepalen welke instrumenten zij inzet om deze waarden te beschermen. Een aanlegvergunningstelsel kan daarvan deel uitmaken. Wij gaan ervan uit dat dan afstemming plaats vindt tussen waterschap en gemeente, zodat de bureaucratie voor de burger zo beperkt mogelijk blijft. De tekst in het plan is op dit punt verduidelijkt.
De vergunningsplicht voor het lozen van water uit drainage in het kader van artikel 25 van de Wet op de waterhuishouding is wat anders dan een lozing in het kader van de Wet verontreiniging oppervlaktewateren. Het gaat hier in het eerste geval alleen om een kwantitatieve beoordeling van de vraag wat de aanleg van een drainage betekent voor de grondwaterstanden.
Een dergelijk vergunningsstelsel zal niet leiden tot een verhoging van waterschapslasten.

De provincie stelt het kader voor het GGOR vast. Hiermee geeft de provincie in grote lijnen richting aan de waterhuishoudkundige inrichting en het beheer. De provincie heeft dit kader gekoppeld aan de zonering.
In zone III is de doelstelling: "In deze zone zijn landbouw, recreatief gebruik en de waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie gelijkwaardig. Daarbij staat de samenhang tussen landbouwkundige, abiotische, cultuurhistorische, landschappelijke en archeologische waarden voorop."
Op basis van deze doelstelling wordt als kader voor het GGOR uitgegaan van een landbouwkundig grondgebruik, met de kanttekening dat de samenhang tussen landbouwkundige, abiotische, cultuurhistorische, landschappelijke en archeologische waarden behouden blijft.
Dit zit vooral in de van nature aanwezige verschillen tussen nat en droog. Dit betekent dus dat de meer natte gebieden nat moeten blijven.
In zone IV is de doelstelling: "In deze zone zijn doeleinden van landbouw, natuur, landschap en cultuurhistorie van belang. De onderlinge verhouding verschilt per gebied. In deze gebieden bestaat vaak een grote samenhang tussen vooral natuur, milieu en water.
Het beleid richt zich erop om de samenhang tussen de functies landbouw en natuur te versterken. De waterhuishouding en de BOK hebben vooral een ondersteunende rol voor het behoud en de ontwikkeling van natuurwaarden."
Hier geldt dus dat het kader voor het GGOR veel meer door de omgeving, en dan met name de natuur in de omgeving, wordt bepaald.
Daarom is in de tekst onder zone IV alsnog aangegeven dat het GGOR wordt afgestemd op de natuurdoelen.

**Wijziging ontwerp**
*Bladzijde 63*
"In het overleg tussen de gemeente en het waterschap over bestemmingsplannen, in het kader van het toepassen van de watertoets, maken gemeente en waterschap afspraken over het opnemen van een aanlegvergunning voor de aanleg en het dempen van sloten en de aanleg van drainage. Hierbij gaat het bijvoorbeeld over een ruimtelijke bescherming van beekdalen. Indien sprake is van zowel een vergunning in het kader van de keur van het waterschap, als een aanlegvergunning in het kader van het bestemmingsplan, maken het waterschap en de gemeente afspraken over het eerste aanspreekpunt voor de burger. ~~Het is daarnaast niet meer noodzakelijk dat drainage in de overige hydrologische aandachtgebieden in het bestemmingsplan onder een aanlegvergunning worden gebracht.~~ De gemeente geeft in de waterparagraaf aan hoe deze afspraken doorwerken in het bestemmingsplan."

*Bladzijde 72*
"De waterhuishouding ~~Het GGOR~~ wordt afgestemd op de natuurdoelen. ~~Binnen die randvoorwaarde kunnen de overige gronden landbouwkundig beter worden verkaveld.~~ Waar mogelijk blijft de bestaande waterhuishoudkundige inrichting afgestemd op de landbouw en wordt voor de landbouw niet actief verslechterd."

**Nummer N.1**
Aan beheersplannen van de waterschappen de voorwaarde stellen dat daarin maatregelen worden opgenomen voor de hydrologische aandachtsgebieden, teneinde de verdrogende invloed op de EHS te verminderen.
In het kader van de WB21 wordt wel over vasthouden - bergen - afvoeren gesproken met betrekking tot wateroverlast, maar er is nauwelijks aandacht voor het probleem verdroging.
Er is een bijlage toegevoegd met een uitwerking van de strategie van de terreinbeheerders en de milieufederatie voor het vasthouden van water. In deze bijlage wordt ingegaan op het vernatten van bepaalde gebieden die daarvoor geschikt kunnen zijn.

***Antwoord***
De hydrologische aandachtsgebieden zijn niet bedoeld als gebied waar maatregelen worden genomen om de verdroging in aangrenzende gebieden op te lossen. Aan de waterschappen is de taak opgedragen om het GGOR verder uit te werken. Dan zal blijken of de zonering toereikend is om het GGOR te realiseren en daarmee de verdroging aan te pakken. Lukt dat onvoldoende, dan wordt de natuurambitie of de zonering aangepast. Dit vergt een nieuw provinciaal besluit. Uw bijlage met de vernattingsstrategie nemen wij voor kennisgeving aan.

**Nummer O.136**
Naast de beperkingen die een hydrologisch aandachtsgebied voor de aanwezige landbouw geeft, is een dergelijke zone ook onnodig. Verwezen wordt naar het uitgevoerde eco-hydrologisch onderzoek in 2000, waarbij is gebleken dat er geen kwel is vanuit het natuurgebied naar het landbouwgebied. Er is dus geen sprake van wederzijdse beïnvloeding van de twee gebieden. Gevraagd wordt de aanduiding te schrappen.
Er wordt op gewezen dat de indieners niet zitten te wachten op een (natte) natuurfunctie van de huidige landbouwpercelen.

***Antwoord***
Het is de taak van het waterschap om de hydrologische aandachtsgebieden nader te begrenzen. Zij kan, op basis van kennis van de lokale hydrologie, besluiten het door u bedoelde hydrologisch aandachtgebied niet over te nemen. Het vergunningstelsel voor de aanleg van drainage wordt ingevoerd als de begrenzing van het hydrologisch aandachtsgebied door het waterschap is vastgelegd.

**Nummer O.214**
Waarom is voor het bedrijf een hydrologisch aandachtsgebied aangegeven? In het POP I was hier geen sprake van. Wat is er veranderd en welke consequenties heeft het?

***Antwoord***
Ingrepen in de waterhuishouding hebben niet alleen effect in de directe omgeving, maar ook in aangrenzende gebieden. Vanwege deze hydrologische samenhang tussen gebieden zijn in het POP hydrologische aandachtgebieden aangegeven. In deze gebieden is de aanleg van sloten en drainage aan een vergunningstelsel gebonden.
Dit betekent niet automatisch een verbod op de aanleg van drainage, maar wel de mogelijkheid voor het waterschap om nadere regels te stellen aan de aanleg. Het hydrologische aandachtsgebied was ook in het POP I al van toe-passing in het gebied van uw bedrijf.

**Nummer O.223**
Verzoek tot aanpassing van het hydrologisch aandachtsgebied ter hoogte van het viaduct in de A28 over het Noord-Willemskanaal, zoals ook is gebeurd in het Bestemmingsplan buitengebied Vries.

***Antwoord***
In het POP I was het aan de gemeente om het hydrologisch aandachtgebied nader te begrenzen. Dit is in het bestemmingsplan van de gemeente Vries gebeurd. In het POP II is het nader begrenzen van de hydrologische aandachtsgebieden een taak van het waterschap. Het ligt in uw situatie voor de hand dat het waterschap dezelfde grens aanhoudt. De globale aanduiding in het POP heeft dus geen rechtstreekse consequenties voor u bedrijf. Het vergunningstelsel voor de aanleg van drainage wordt ingevoerd als de begrenzing van het hydrologisch aandachtsgebied door het waterschap is vastgelegd.

## C.4. Ontwikkeling landelijk gebied

### C.4.1. Integrale zonering landelijk gebied

**Nummer G.9**
Verzocht wordt het gebied ten westen van de Schoonhovenweg aan te merken als zone II, de aanduiding ruime jas-gebied te laten vervallen en de EVZ in zuidelijke richting te verschuiven.

***Antwoord***
De zone-indeling en de ruime jas-gebieden zijn globaal aangeduid (zie ook het POP, onder A.2). De zonering volgt in de meeste gevallen niet de aanwezige infrastructuur.
De EVZ's zijn globaal op kaart weergegeven. Het definitieve tracé wordt in overleg met betrokkenen vastgesteld.

**Nummer G.18**
De recreatievijver nabij Tweede Exloërmond ligt in zone VI. Realisatie van kleinschalige horeca en verblijfsruimten voor cultuur, recreatie en educatie is dan niet mogelijk. De zonering aanpassen om de gewenste plannen mogelijk te maken.

***Antwoord***
De zonegrens is globaal aangegeven op kaart 1. De nadere detaillering vindt plaats in het bestemmingsplan. Dit biedt volgens ons voldoende mogelijkheden om, op basis van de waarden en omstandigheden ter plekke, tot een invulling te komen.

**Nummers W.1 tot en met W.4**
In de tekst van het POP II opnemen dat de waterschappen in hun waterbeheersplannen het beleid van de provincie verder hebben vertaald en uitgewerkt en dat gemeenten in hun bestemmingsplannen gehouden zijn deze uitwerking over te nemen.

***Antwoord***
In onderdeel A.2 van het POP II wordt de verhouding beschreven met gemeenten en waterschappen. Daarin is onder meer opgenomen dat het globale POP een nadere uitwerking behoeft, bijvoorbeeld in bestemmings- en waterbeheersplannen. Dit is niet een eenmalige actie, maar meer een beleidsmatige opdracht voor gemeenten en waterschappen tot het regelmatig actualiseren van hun plannen. Daarbij bestaan verschillen tussen een bestemmingsplan en een waterbeheersplan, zowel qua reikwijdte als qua binding voor derden.
Dit kan er in de praktijk toe leiden dat een gemeente, op grond van een ruimtelijke afweging in het kader van een bestemmingsplan, tot andere keuzes komt dan een waterschap op grond van haar afweging in het kader van een waterbeheersplan. Het ligt voor de hand dat terzake, in het kader van artikel 10 van het Besluit op de ruimtelijke ordening, overleg plaats vindt tussen beide instanties en zoveel mogelijk rekening wordt gehouden met elkaars keuzes. Het kan echter niet zo zijn dat wij de gemeenten verplichten de uitwerking door het waterschap, zonder nadere afweging, over te nemen.

**Nummer N.2**
De provincie moet en kan op planologisch gebied een steentje bijdragen aan de bescherming van weidevogels. Dit is gebaseerd op maatschappelijke discussies in de afgelopen jaren, waarin zorg is uitgesproken over de teloorgang van de weidevogels. Graag de volgende aanpassingen van de zonering op de functiekaart:
- Beekdal Drostendiep (zone II/III, beslist geen zone I; zeker bij het "oude" Drostendiep, aansluitend op Dalen).
- Omgeving Nijeveen (vanwege waarden, aansluitend op belangrijke natuurgebieden in Overijssel is een keuze voor zone I niet logisch; onderbrengen in zone II).
- Benedenloop Wapserveensche Aa (bij provinciegrens; onderbrengen in zone I).
- Hunzedal bij de Exloosche Landen (onderbrengen in zone II).

***Antwoord***
Wij onderkennen het belang van weidevogels en zetten ons in op een aantal fronten om de weidevogelstand te bevorderen (onder meer beheersinstrumentarium en ondersteuning vrijwillig weidevogelbeheer). De door u genoemde gebieden zullen wij daarbij betrekken. De zonering van het landelijk gebied komt tot stand na weging van verschillende van belang zijnde elementen, waaronder waarden van natuur en landschap, met inbegrip van de instandhouding van weidevogels. Wij zien geen aanleiding voor een herwaardering van de door u genoemde gebieden.

**Nummer L.6**
De bijlage C, met bijbehorende kaart, waarin 391 gebiedsdelen met specifieke kenmerken staan, heeft, zo blijkt uit de praktijk van de afgelopen jaren, een strikte betekenis. De betekenis van bijlage C is de zones I en II ondergeschikt maken aan landbouwontwikkeling en in de zones III en IV meer ruimte voor afwegingen ten gunste van landbouwontwikkeling te bieden, bijvoorbeeld openheid versus plaatsing achter het lint.

De volgende voorstellen:
- bestaande intensieve veehouderijbedrijven in de zones III en IV dezelfde ontwikkelingsruimte bieden als in de zones I en II;
- meer ruimte bieden voor inplaatsing van intensieve veehouderijbedrijven vanuit knelsituties in Drenthe;
- grondgebonden ontwikkeling van varkens en kippen meer ruimte geven door een tweede tak toe te staan in zone I en II;
- landbouwpercelen, waarvan in het Integraal Gebiedsplan de natuurbegrenzing is ingetrokken, weer aanduiden als zone II.

***Antwoord***
De aanbevelingen van de Klankbordgroep intensieve veehouderij (IVH), die is ingesteld naar aanleiding van het POP I, zijn in dit POP verwerkt. De feitelijke belasting van het Drentse milieu spitst zich onder meer toe op de thema's Verzuring en Vermesting (zie ook het POP II, C.2.1, Het fysieke milieu), waarvoor vooral de hogere zandgronden erg gevoelig zijn. Verder blijkt dat de ammoniakbelasting nog steeds de draagkracht in vrijwel alle natuurgebieden overschrijdt. Daarom houden wij vast aan de uitbreidings- en vestigingsmogelijkheden, zoals deze in het ontwerp-POP II zijn opgenomen.
Dit betekent dat in de zones III en IV geen uitbreidingsmogelijkheden zijn voor IVH, tenzij behoefte is aan fysieke uitbreiding (bijvoorbeeld om redenen van dierenwelzijn), zonder dat daarbij de totale fokcapaciteit wordt uitgebreid. De inplaatsingsmogelijkheden, in geval van het oplossen van een knelpuntsituatie elders, blijven beperkt tot de Veenkoloniën.

Op 3 november 2003 heeft de minister van landbouw, natuurbeheer en voedselkwaliteit (LNV) de Tweede Kamer per brief de koers aangegeven van het nieuwe mestbeleid. Hij ambieert een eenvoudig en robuust stelsel dat niet alleen integraal voldoet aan de nitraatrichtlijn, maar ook de administratieve en uitvoeringslasten sterk reduceert. Per 1 januari 2006 zal dit nieuwe stelsel moeten ingaan. De minister heeft in het kader van het kabinetsstandpunt over Toekomst intensieve veehouderij, d.d. 19 december 2003, aanbevolen in Nederland meer ruimte te scheppen voor duurzame varkens- en pluimveehouderijbedrijven. De minister geeft aan dat er meer mogelijkheden voor nieuwvestiging op nieuwe locaties gecreëerd kunnen worden, alsmede meer mogelijkheden voor duurzame gemengde bedrijven "nieuwe stijl" (akkerbouw met varkens of kippenbedrijven).

Meer mogelijkheden voor nieuwvestiging op nieuwe locaties is voor Drenthe geen optie, gezien eerdere provinciale rekensommen over de mestplaatsingsmogelijkheden. Voordat een oordeel kan worden geveld over duurzame gemengde bedrijven "nieuwe stijl" is het gewenst dat de minister eerst komt met een nadere uitwerking van zijn beleid.
Overigens zullen wij rijksvoornemens terzake bezien in relatie tot het hiervoor gestelde over de belastbaarheid van het Drentse milieu.

**Nummer L.6**
Voor zone I de volgende voorstellen.
- De doorwerking van bijlage C beperken tot nieuwvestiging van bedrijven. De zinsnede (bladzijde 65) "Waar openheid…kan zijn" kan vervallen. Op voorhand moet de vestiging van een nieuw bedrijf in open gebied niet worden uitgesloten als er belangrijke landbouwkundige motieven zijn (bijvoorbeeld vanwege de verkaveling en ontsluiting) om een bedrijf daar te vestigen.
- De toets aan bijlage C voor inrichtingsmaatregelen en nieuwe bebouwing op bestaande locaties kan vervallen.

- In het kader van een grondgebonden bedrijfsontwikkeling de toevoeging van een tak van intensieve veehouderij aan een grondgebonden bedrijf toestaan.
- De vestiging van nieuwe intensieve bedrijven toe te staan in samenhang met de verplaatsing van een bestaand intensief veehouderijbedrijf dat door ruimtelijke plannen, EHS en/of milieuregelgeving op de oude locatie geen reëel toekomstperspectief heeft.
- In de beekdalen zoveel mogelijk streven naar het voorkomen van wateroverlast en een optimale inrichting voor de landbouw handhaven of realiseren.
- De bepaling betreffende bijlage C en de vier bijbehorende kaarten voor de inrichting van waterlopen laten vervallen.

***Antwoord***
De indeling van het buitengebied van de provincie in slechts zes zones ontbeert vanwege de globaliteit vanzelfsprekend een aantal nuances. Nuances die recht doen aan de veelheid aan typen gebieden en gebiedskenmerken die in onze provincie voorkomen. Daarom is bij de beschrijving van de verschillende zones rekeninggehouden met een soort bandbreedte. Bijlage C en de vijf bijbehorende kaarten vervullen een aanvullende rol bij de invulling van deze bandbreedte. Daarom wordt in de beschrijving van de afzonderlijke zones regelmatig verwezen naar deze tabel en kaarten. De betekenis ervan is mede afhankelijk van het type zone: variërend van "rekeninghouden met" in zone I tot "afgestemd op" in zone IV. Dit betekent dat de invloed in de "hogere" zones groter is dan in de "lagere". De tekst in het POP is op dit punt verduidelijkt, waarbij de toepassing van bijlage C in zone I beperkt is tot de vestiging van nieuwe bouwpercelen en de door u aangehaalde zin is geschrapt.

Met betrekking tot de intensieve veehouderij verwijzen wij naar de beantwoording hiervoor.

U vraagt zoveel mogelijk te voorkomen dat in de beekdalen wateroverlast zal optreden. Dit zal in de praktijk ook gebeuren, maar wel binnen bepaalde grenzen. Deze grenzen worden via de normen voor wateroverlast en het GGOR vastgelegd. Hiermee geeft de provincie invulling aan de afspraken die hierover in het Nationaal Bestuursakkoord Water zijn gemaakt. Dit betekent bijvoorbeeld dat in de natte gebieden niet meer tot in lengte van jaren werken uitgevoerd worden die de afvoer uit een gebied versnellen en hiermee een wateroverlastprobleem verplaatsen naar benedenstrooms gelegen gebieden. Zie verder voor het kader van het GGOR het antwoord in C.3.4, onder de nummers W.1 tot en met W.4, N.1.

De waterhuishoudkundige inrichting van een gebied is vaak een belangrijk gebiedskenmerk dat bepalend is voor de landschappelijke of cultuurhistorische waarde. Vandaar dat de gebiedskenmerken mede bepalend zijn voor de inrichting van waterlopen. Het gaat hierbij alleen om het profiel van een waterloop en het graven of dempen van waterlopen. Het peilbeheer wordt vastgelegd in het GGOR.

**Wijziging ontwerp**
*Bladzijde 66*
"**Inrichting**
Inrichtingsmaatregelen die in deze zone in het algemeen kunnen worden toegepast, zijn verbetering van de verkaveling, de ontsluiting, het bodemprofiel en de hoogte van het maaiveld. Bij inrichtingsmaatregelen en het ~~oprichten van nieuwe bebouwing dient te worden nagegaan~~ vestigen van een nieuw bouwperceel wordt rekeninggehouden met bijlage C en de vijf bijbehorende kaarten. ~~rekening kan worden gehouden.~~

Bij vestiging of uitbreiding van toeristisch/recreatieve bedrijven wordt nadrukkelijk aandacht besteed aan een zo kort mogelijke aansluiting op het hoofd- en ontsluitend wegennet, in relatie tot de omvang van het bedrijf."

~~Op grond van bijlage C en de vijf bijbehorende kaarten kan het noodzakelijk zijn bij de bouw van nieuwe bedrijven aan te sluiten op bestaande bebouwing. Waar openheid kenmerkend is, betekent dit dat nieuwe bebouwing aan de randen wordt gesitueerd. Dit geldt ook voor de beekdalen, waar bovendien kwel een bepalende factor kan zijn "~~

**Nummer L.6**
Voor zone II de volgende voorstellen.

- Met betrekking tot de paragraaf Inrichting (bladzijde 67) de betekenis van de bijlage C en de vijf bijbehorende kaarten wijzigen door vast te leggen dat nagegaan moet worden of hiermee rekening kan worden gehouden (in plaats van de dwingende formulering dat de kwaliteiten moeten worden gehandhaafd waardoor een evenwichtige afweging van belangen op voorhand niet mogelijk is.
- Ten aanzien van nieuwe bebouwing nagaan of rekening kan worden gehouden met de instandhouding van open ruimten. Uitbreiding van bestaande agrarische bedrijven (in plaats van in het algemeen) is mogelijk.
- Ten aanzien van bestaande intensieve veehouderijen en uitbreiding van grondgebonden bedrijven met een tak van veehouderij dezelfde regeling vaststellen als wordt voorgesteld voor zone I.
- Met betrekking tot milieu en water gelden landelijke milieunormen.

***Antwoord***
Wij zijn met u van mening dat alleen de wettelijke normen voor milieu en water gelden. Dit doet overigens niet af aan ons beleid om in bepaalde gebieden, op basis van vrijwilligheid en stimuleringsbeleid, te streven naar een BOK. Zie voor uw reactie over intensieve veehouderij de beantwoording hiervoor. De tekst is verduidelijkt met betrekking tot bijlage C en de bijbehorende kaarten.

**Wijziging ontwerp**
*Bladzijden 67 en 68*
"**Inrichting**
Inrichtingsmaatregelen voor de landbouw en de recreatie zijn in deze zone mogelijk, zolang de waarden van natuur en landschap en de CHHS, zoals weergegeven in bijlage C en de vijf bijbehorende kaarten, alsmede het aanwezige reliëf, in hoofdzaak gehandhaafd blijven. Dit geldt ook voor het vestigen van een nieuw bouwperceel. ~~Dit betekent dus ook handhaving in hoofdzaak van de kwaliteiten, weergegeven in bijlage C en op de vijf bijbehorende kaarten en voorts van het reliëf.~~
Recreatief gebruik binnen deze zone wordt bevorderd. Bij vestiging of uitbreiding van toeristisch/recreatieve bedrijven wordt nadrukkelijk aandacht besteed aan een zo kort mogelijke aansluiting op het hoofd- en ontsluitende wegennet, in relatie tot de omvang van het bedrijf.

**Bebouwing**
Voor ~~de vestiging en~~ uitbreiding van bebouwing, ten behoeve van de grondgebonden landbouw en de recreatie, geldt eenzelfde benadering als voor de inrichting. Een agrarisch bouwperceel voor een grond-gebonden agrarisch bedrijf en een intensieve veehouderij is niet groter dan 1,5 ha. Bij gebleken noodzaak kan een grotere oppervlakte worden aangehouden.

Nieuwe bungalowcomplexen zijn alleen toegestaan, voorzover deze aansluiten op de (sub)-streekcentra en in de nabijheid liggen van de hoofdinfrastructuur en de OV-voorzieningen, alsmede in de "voorkeursgebieden nieuwe verblijfsrecreatie", als vermeld op kaart 4.

~~Sterker dan in zone I wordt nieuwe bebouwing opgericht, aansluitend op bestaande bebouwing. Ook worden open ruimten instandgehouden, in het bijzonder bij open stroomdalen, open veldontginningen, essen en in gebieden waar kwel aanwezig is.~~

Vestiging van nieuwe bedrijven voor de intensieve veehouderij wordt niet toegestaan. Ook de toevoeging van een tak van intensieve veehouderij aan een bestaand grondgebonden bedrijf is niet toegestaan.
Uitbreiding van bestaande intensieve veehouderijen is mogelijk ~~binnen~~ voorzover dit kan worden ingepast in de landschappelijke hoofdstructuur. Tevens geldt als voorwaarde dat deze uitbreiding verenigbaar is met de milieuwetgeving en de mestafzet op het eigen bedrijf kan plaatsvinden, dan wel in de nabije omgeving."

*Bladzijde 69*
"De waterhuishoudkundige gevolgen van maaivelddaling door oxidatie en klink kunnen worden gecompenseerd, als hierdoor geen overwegende schade wordt aangebracht aan de waarden die zijn aangegeven ~~mits de waarden, aangegeven~~ in bijlage C en de vijf bijbehorende kaarten~~, niet worden aangetast~~."

**Nummer L.6**
Voor zone III de volgende voorstellen.
- Aan de eerste zinsnede van de paragraaf Inrichting toevoegen dat inrichtingsmaatregelen ook worden afgestemd op verbetering van de structuur van de landbouw. Daarmee wordt de nevenschikking van landbouw en andere waarden tot uitdrukking gebracht. De huidige formulering gaat uit van onderschikking van de landbouw. Dit is in tegenspraak met de doelstelling van zone III.
- De formulering betreffende de betekenis van de bijlage C en bijbehorende kaarten nuanceren; met bijlage C en de bijbehorende kaarten rekeninghouden. Hierdoor blijft er ruimte voor een afweging van de gelijkwaardige belangen van natuur, landschap en landbouw.
- Voor de toegankelijkheid voor gemotoriseerd verkeer een uitzondering maken voor agrarisch verkeer.
- Ook aan bestaande intensieve veehouderijbedrijven een bouwvlak van 1,5 ha toekennen en reële uitbreidingsmogelijkheden te bieden.

***Antwoord***
De betekenis van bijlage C en de mogelijkheden voor intensieve veehouderij zijn hiervoor toegelicht.
De tekst is verduidelijkt om bedoelde nevenschikking beter tot uitdrukking te brengen. Voor zone III is geen beleid opgenomen voor de toegankelijkheid van gemotoriseerd verkeer.

**Wijziging ontwerp**
*Bladzijde 69*
"**Inrichting**
Inrichtingsmaatregelen binnen deze zone ~~dienen te~~ worden afgestemd op behoud, herstel en ontwikkeling van de waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie, alsmede op het landbouwkundig en recreatief gebruik. In het bijzonder gaat het hierbij over bijlage C en de vijf bijbehorende kaarten, alsmede over het aanwezige reliëf. ~~Daarnaast gaat het om het handhaven en versterken van de geïnventariseerde kwaliteiten in bijlage C en van de landschappelijke structuur. Bij de inrichting dient tevens rekening te worden gehouden met het landbouwkundig en recreatief gebruik.~~ Een en ander betekent dat de mogelijkheden voor de landbouw en de recreatie per gebied kunnen verschillen, waarbij aandacht bestaat voor ~~De nadruk ligt op~~ de continuïteit van de recreatie en van de landbouw. ~~Bij de landbouw gaat het met name on de verbetering van de verkaveling. Bij de recreatie gaat het vooral om een kwaliteitsverbetering van het bedrijf.~~"

**Nummer L.6**
Voor zone IV de volgende voorstellen.
- Gelet op de doelstelling waarin een verweving van functies, onder andere van landbouw, wordt voorgestaan ligt het voor de hand dat onder de paragraaf Inrichting inrichtingsmaatregelen voor de landbouw wordt toegevoegd als belang waarmee ook afstemming moet plaats vinden. Met betrekking tot bijlage C geldt hetzelfde voorstel als bij zone III.
- Ten aanzien van water het GGOR afstemmen op bestaand agrarisch en niet-agrarisch grondgebruik in plaats van op natuurdoelen. De huidige formulering impliceert een onderschikking in plaats van een nevenschikking van landbouw.
- Maaivelddaling van landbouwgronden door oxidatie en klink kan worden gecompenseerd.
- Terugdringing van wateraanvoer geldt niet voor gronden die in agrarisch gebruik zijn.
- Met betrekking tot de toegankelijkheid van het gebied en intensieve veehouderij als onder zone III is voorgesteld.

***Antwoord***
Ook in het POP I was in zone IV de waterhuishouding primair afgestemd op de natuur. In die zin is er dan ook geen sprake van een nevenschikking. Dit is een consequentie van de watersysteembenadering die voor het eerst in het Waterhuishoudingsplan van 1993 is toegepast. Het gaat namelijk over het algemeen over lager gelegen gebieden die sterk bepalend zijn voor de hydrologische basis van het gehele gebied. In het Waterhuishoudingsplan van toen was aan deze gebieden een natuurfunctie toegekend.
In het POP I is voor de gronden die nog in landbouwkundig gebruik zijn een uitzondering gemaakt. Voor deze gronden zal de waterhuishoudkundige inrichting in principe niet worden verslechterd voor de landbouw. In gevallen waarin een vermindering van het voorzieningenniveau niet te voorkomen is, wordt in overleg met de betrokkenen een regeling getroffen. Dit is nu ook in het POP II verwoord.
De tekst is verduidelijkt met betrekking tot de positie van de landbouw en de toepassing van bijlage C en de bijbehorende kaarten.

Gelet op de doelstelling van zone IV voor de waterhuishouding, namelijk een waterhuishouding die primair afgestemd wordt op natuurdoelen, is het logisch om maaivelddaling niet te compenseren. De hoofddoelstelling wordt anders immers negatief beïnvloed.

De wateraanvoer wordt, indien mogelijk, beperkt. Deze tekst onder zone IV moet als volgt uitgelegd worden. Over het algemeen wordt de wateraanvoer voor gronden die in agrarisch gebruik zijn, niet beperkt. Er kan een uitzondering worden gemaakt als er relatief weinig agrarische percelen in een gebied liggen en er natuurwaarden bedreigd worden. Alleen in het kader van een waterschapsbesluit zou in zo'n geval besloten kunnen worden om de wateraanvoer te beperken. Een regeling met de betrokken grondgebruikers moet onderdeel van zo'n besluit zijn.

Voorzover de toegankelijkheid van een gebied voor het gemotoriseerd verkeer wordt beperkt, worden uitzonderingen gemaakt, indien dit nodig is vanwege het gebruik of het beheer van een gebied.
De intensieve veehouderij is hiervoor aan de orde geweest.

**Wijziging ontwerp**
*Bladzijde 71*
"**Inrichting**
Inrichtingsmaatregelen binnen deze zone ~~dienen te~~ worden afgestemd op het behoud, het herstel en de ontwikkeling van de waarden van de natuur, het landschap en de cultuurhistorie, waarbij rekening wordt gehouden met het landbouwkundig gebruik. In het bijzonder gaat het hierbij over bijlage C en de vijf bijbehorende kaarten, alsmede over het aanwezige reliëf.
~~Tevens betekent dit handhaving en versterking van de kwaliteiten die zijn opgenomen in bijlage C en van de landschappelijke strucuut.~~
~~Bij de inrichting dient rekening te worden gehouden met het landbouwkundig gebruik.~~
Een en ander betekent dat de verbeteringsmogelijkheden voor de landbouw per gebied kunnen verschillen, waarbij aandacht bestaat voor ~~De nadruk dient te liggen op~~ de verbetering van de verkaveling."

*Bladzijde 72*
"**Water**
Het grondgebruik bestaat veelal uit natuurgebieden, beheersgebieden en laaggelegen landbouwgronden. Bij het bepalen van de meest optimale waterhuishoudkundige situatie is de lage ligging bepalend. Het GGOR wordt afgestemd op de natuurdoelen. ~~Binnen die randvoorwaarde kunnen de overige gronden landbouwkundig beter worden verkaveld.~~
Waar mogelijk blijft de waterhuishoudkundige inrichting afgestemd op de landbouw, maar wordt daarvoor niet actief verbeterd."

**Nummers L.7, L.10, O.65, O.67, O.93, O.103, O.106, O.107, O.172, O.173, O.68, O.222, O.237, O.238, O.239, O.240, O.241, O.242, O.243, O.244, O.245, O.257, O.269, O.271, O.277**
De agrarische ontwikkelingsmogelijkheden van bedrijven in de zones I en II dienen niet beperkt of gehinderd te worden door overige activiteiten in deze zones.
Voor de zones I en II blijven bijlage C en de bijbehorende kaarten ondergeschikt aan de landbouwkundige ontwikkeling. Landbouwpercelen, waarvan in het IGD de natuurbegrenzing is ingetrokken, weer aanduiden als zone II.

***Antwoord***
De uitoefening van de grondgebonden landbouw op bedrijfseconomische grondslag staat binnen de zones I en II voorop. Dit is ook letterlijk in de doelstellingen voor deze zones opgenomen. Dit sluit echter niet uit dat er ook mogelijkheden zijn voor andere functies, zoals verblijfsrecreatie. Deze zijn echter alleen mogelijk als de landbouwkundige hoofdfunctie niet wezenlijk wordt aangetast. De aanduiding van de "voorkeursgebieden nieuwe verblijfsrecreatie" op kaart 4 bieden op dit punt mogelijkheden voor maatwerk.

De concrete ontwikkelingsmogelijkheden in een bepaalde situatie worden overigens ook voor een belangrijk deel bepaald door wettelijke regels, zoals op het gebied van het milieu.
Vanuit de recreatiesector zijn zienswijzen ingediend om juist het belang van recreatie in de zones I en II sterker in het POP te benadrukken. Al met al is er voor ons onvoldoende aanleiding het POP op dit punt aan te passen.
Het IGD heeft op zich geen invloed op de zone-indeling. Pas nadat een overwegende functieverandering in het gebied heeft plaatsgevonden, wordt de zonering aangepast.

**Nummer L.10**
Bezwaar tegen het in concrete situaties omgaan met de grenzen, die globaal zijn, doch in de praktijk zeer hard. De grenzen van de zoneringen geven veel onduidelijkheden. Gevraagd wordt zonegrenzen te leggen op harde afscheidingen, zoals wegen.

***Antwoord***
In onderdeel A.2 van het POP wordt ingegaan op de globaliteit van het POP. Dit houdt in dat een aantal beleidsonderwerpen nader wordt ingevuld door de gemeente, het waterschap en de provincie in respectievelijk een bestemmingsplan, een waterbeheersplan en een milieuvergunning.
Deze onderwerpen zijn dan ook per definitie met een zekere beleidsmarge weergegeven in het POP en moeten ook als zodanig worden bezien. Dit geldt bijvoorbeeld voor de zonering. Wanneer de zonering niet globaal in het POP was opgenomen, zou sprake zijn van een miskenning van de specifieke rol en de positie van de gemeente en het waterschap in dit geval. Tevens is een precieze invulling van de zone pas mogelijk aan de hand van de lokale situatie ter plekke, hetgeen qua detaillering en schaal niet aansluit op de provinciale schaal van het POP.

Voorzover een zonegrens uit het POP in de praktijk hard wordt uitgelegd, is dus sprake van een onjuiste interpretatie van het POP op dit punt. Overigens is het natuurlijk mogelijk dat locale omstandigheden ter plekke, in combinatie met de afwegingsruimte van gemeente en waterschap, tot een zonegrens leiden die overeenkomt met de (uitvergrote) zonegrens op kaart 1.
De zonegrenzen worden in het algemeen in het POP alleen aangepast als op grotere schaal (globaal) sprake is van een functiewijziging die beter aansluit op een andere zone.

**Nummers O.64, O.149, O.152, O.161, O.162, O.163, O.164, O.165, O.166, O.168, O.171, O.191, O.192, O.193, O.228, O.229, O.230, O.231, O.232, O.233, O.234, O.235, O.236, O.250, O.258, O.260, O.261, O.273**
Gewezen wordt op de gemaakte afspraken in kader van de landinrichting Roden-Norg voor scheiding van natuur en landbouw, waarbij harde afspraken gemaakt zijn over de inrichting van het gebied en het ruimte bieden aan functies. Het provinciale beleid vormt een bedreiging voor de agrarische functie in het gebied en staat haaks op de gemaakte afspraken.

***Antwoord***
Het POP gaat uit van de continuïteit van de planvorming en de inrichting van bestaande landinrichtingsprojecten. De bestaande afspraken en plannen/planonderdelen binnen een landinrichtingsproject zijn in het POP overgenomen.

**Nummer O.1**
Ondanks begrip voor de uitleg van de zonering en dat de zandwinning niet in gevaar komt, is het merkwaardig dat de aangeduide zonering niet de functie betreft die het gebied in de relevante planperiode zal vervullen.

***Antwoord***
De functie waarop u doelt, is zandwinning vanuit een omvangrijke plas. Zandwinning leidt op zich niet tot een wijziging van de zone, maar is een activiteit die kan plaatsvinden binnen de ter plekke aanwezige zone. Overigens dienen kaart 1 en 2 met elkaar in verband te worden bezien. Mede afhankelijk van de functie en het gebruik van het gebied na afronding van de winning, kan alsnog worden besloten tot een ander zone-indeling.

**Nummers O.22, O.79**
Zone III is ten opzichte van het POP I verzwakt door het schrappen van de frase "handhaving en versterking van de gebiedskenmerken". Graag ook in het POP II dit zo helder en duidelijk mogelijk formuleren. Onduidelijk wat onder "recreatief gebruik" en "economische continuïteit van de recreatie" wordt verstaan.

***Antwoord***
Aangezien in het POP II de gebiedskenmerken vermeld zijn in bijlage C en op vijf bijbehorende kaarten, hebben wij niet de indruk dat de tekst op dit punt wezenlijk is gewijzigd, ten opzichte van het POP I. Overigens is om andere redenen de toepassing van bijlage C en de kaarten in enkele zones verduidelijkt (zie de beantwoording hiervoor).
Onder "recreatief gebruik" worden dagrecreatie, recreatief medegebruik en verblijfsrecreatie begrepen.
Onder "economische continuïteit van de recreatie" wordt verstaan de instandhouding van een economisch gezonde recreatiesector.

**Nummers O.28, O.73, O.129**
Het gebied ten noorden van Luchtvaartterrein Eelde op kaart 1 aanduiden als zone III. Dit doet meer recht aan de werkelijke situatie ter plekke.

***Antwoord***
Het gebied tussen de kern Eelde en het vliegveld Eelde heeft landschappelijke elementen die een opwaardering naar zone II ondersteunen. De zonering is evenwel gebaseerd op een brede afweging van de kwaliteiten van een gebied. Daartoe behoort ook de aanwezige bedrijvigheid en de ligging van het gebied, ten opzichte van de omgeving. Op grond van deze afweging is een opwaardering van dit gebied naar een hogere zone onvoldoende te beargumenteren.

**Nummer O.30**
De Peizermade is goeddeels in zone IV en voor het overige in zone V ingedeeld. Maatregelen die ingrijpen in ieder geval financieel compenseren.

***Antwoord***
De integrale zones IV en V geven de hoofdfunctie van de gebieden weer. Voor bergingsgebieden geldt een dubbelfunctie. Op basis van deze functies worden maatregelen en consequenties gewikt en gewogen. Tevens worden daarbij de financiële gevolgen betrokken.

**Nummer O.38**
De schaalgrootte van de landbouw leidt er toe dat de maat van 1,5 ha voor het bouwblok op zeer korte termijn wordt bereikt. Bevreemding dat de willekeurig gekozen oppervlakte van 1,5 ha niet wordt vergroot tot 2 ha.

***Antwoord***
In het POP is gekozen voor een maximum van 1,5 ha, met extra mogelijkheden bij gebleken noodzaak. In de praktijk betekent dit dat in het bestemmingsplan een grotere oppervlakte kan worden toegestaan na toepassing van een vrijstellings- of wijzigingsbevoegdheid door de gemeente. Deze vrijstelling c.q. wijziging biedt de mogelijkheid om een nadere toetsing uit te voeren. Deze toetsing heeft vooral betrekking op de ruimtelijke en milieukwaliteit. De toegevoegde waarde van een nadere toetsing en de daarmee beoogde kwaliteitsverbetering, is het argument om dit koppelen aan een overschrijding van een bepaalde oppervlakte. Overigens spelen deze kwaliteiten ook een rol bij het invullen van bouwblokken die kleiner zijn dan genoemd maximum.

**Nummers O.39, O.50**
Bezwaar tegen het vaststellen van een zonegrens over een perceel aan de Heetharen (kwekerij Vreugdenhil). Het perceel wordt verdeeld in de zone II en IV, waardoor vestiging van een bedrijfswoning onmogelijk is geworden.
De in het POP aangegeven globaliteit van de zonegrens staat op gespannen voet met een uitspraak van de Raad van State. De zonegrenzen meer langs wegen en dergelijk leggen.

***Antwoord***
In onderdeel A.2 van het POP wordt ingegaan op de globaliteit van het POP. Dit houdt in dat een aantal beleidsonderwerpen nader wordt ingevuld door de gemeente, het waterschap en de provincie in een bestemmingsplan, een waterbeheersplan en een milieuvergunning. Deze onderwerpen zijn dan ook per definitie met een zekere beleidsmarge weergegeven in het POP en moeten ook als zodanig worden bezien. Dit geldt bijvoorbeeld voor de zonering. De uiteindelijke afweging van een concrete aanvraag voor vestiging vindt plaats op basis van het vigerende bestemmingsplan. Voorzover een zonegrens uit het POP in de praktijk hard wordt uitgelegd, is dus sprake van een onjuiste interpretatie van het POP.

**Nummer O.43**
De grens tussen de zones II en IV, ter plaatse van het agrarisch bedrijf van W. Wagter te Eldersloo, aanpassen en in overeenstemming brengen met de feitelijke situatie in het veld.

***Antwoord***
De zonering is globaal van aard (zie ook de beantwoording hiervoor onder de nummers O.39 en O.50). Er is geen aanleiding om deze globale zonering in uw situatie aan te passen. De uitwerking en verfijning van de zonering vindt plaats in het kader van de heroverweging van het Bestemmingsplan buitengebied Rolde.

**Nummer O.51**
De gronden van Maatschap Valkenhoef zijn, in tegenstelling tot het POP I, ingedeeld in zone V. In het POP I was dat zone II. Dit levert beperkingen op in de toekomst.

***Antwoord***
De zonering is globaal, met een ondergrens van enige tientallen hectares. De zonewijziging heeft betrekking op gronden langs de Dieverse Weg, die in het verleden zijn aangekocht voor natuurbeheer. Deze gebieden zijn ook begrensd in het IGD. Deze overwegende functiewijziging hebben wij vertaald naar de zonering.

**Nummer O.61**
Bezwaar tegen indeling van een bedrijf in zone IV. Zone IV is een belemmering voor de bedrijfsvoering. Aan de westkant van de Hooiweg is dezelfde grondsoort in zone II ingedeeld.

***Antwoord***
De zonering aan de westkant van de Hooiweg is ten opzichte van het huidige POP niet gewijzigd. Er zijn geen recente ontwikkelingen die reden geven de zone-indeling te herzien.

**Nummer O.64**
Tegenover Markeweg 17 ligt 6 ha grasland dat is aangeduid als zone V. Een wijziging naar zone III is reëel. Daarom kaart 1 aanpassen.

***Antwoord***
De zonering is globaal, met een ondergrens van enige tientallen hectares. Dit betekent dat de door u genoemde 6 ha als zone V zijn aangewezen. In het bestemmingsplan worden de bestemmingen op perceelsniveau weergegeven.Ten opzichte van het huidige POP is de zonering niet gewijzigd.

**Nummers O.67, O.68**
Bij de zonering wordt de integrale afweging door uitgebreide nuanceringen en verwijzing naar kaarten (sectorale benadering) opzij gezet. De vergroting van het bouwblok moet ook gelden voor de IVH. De IVH moet kunnen als tweede tak.

***Antwoord***
De vestigings- en uitbreidingsmogelijkheden voor de IVH komen hiervoor bij nummer L.6 aan de orde, alsmede de betekenis van de zonering en de toepassing van bijlage C en bijbehorende kaarten.
Voor grondgebonden en intensieve landbouwbedrijven geldt in het POP dezelfde maatvoering voor het bouwblok.

**Nummer O.72**
Er onstaan conflicten tussen recreatie en landbouw als gevolg van inplaatsing van recreatiebedrijven in de zones I en II. De beperking van de omvang van de agrarische bouwpercelen is onterecht.

***Antwoord***
De landbouw krijgt in de zones I en II veel ruimte. Dit is in de zonering vastgelegd. Voorwaarde voor de vestiging van recreatiebedrijven is dat de landbouwkundige hoofdfunctie niet wezenlijk wordt aangetast. Bij het beoordelen van verzoeken wordt ook getoetst of een nieuw recreatiebedrijf een belemmering vormt voor een naburig agrarisch bedrijf.

De aanduiding van de "voorkeursgebieden nieuwe verblijfsrecreatie" op kaart 4 bieden in dit geval mogelijkheden voor maatwerk. De milieuwetgeving geeft daarnaast kaders aan.
Voor de omvang van agrarische bouwpercelen verwijzen wij u naar de beantwoording hiervoor onder nummer O.38.

**Nummer O.121**
Bezwaar tegen de indeling van gronden aan de v.d. Sluisweg 4 te Uffelte in zone V.

***Antwoord***
In dit gebied zijn in het kader van het IGD percelen begrensd als beheersgebied. Zij worden beschouwd als onderdelen van de EHS. Nu belangrijke delen ervan in eigendom zijn van een terreinbeherende organisatie, kan deze functie ook doorwerken in de zonering. De manier waarop het terrein wordt beheerd is niet doorslaggevend voor de zonering.

**Nummer O.122**
In het POP mogelijkheden bieden voor vestiging van grotere melkveehouderijen, buiten het lint. Dit in aansluiting op de plannen van de heer/mevrouw R. Bakker. Dit ter ontlasting van het lint.

***Antwoord***
Om knelpuntsituaties in de veenkoloniale linten op te lossen, wordt nu reeds de mogelijkheid geboden om verdiepte bouwpercelen te benutten. Dat wil zeggen dat men op grotere afstand van het lint c.q. woonbebouwing, in het achterliggende open gebied, agrarische bebouwing kan plaatsen. Afstandsmaten uit het milieubeleid kunnen zo worden gehaald.
Dit biedt echter geen oplossing voor de vestiging van nieuwe grootschalige (melkveehouderij)-bedrijven, als vermeld op de kaart 3. Tevens blijft de leefbaarheid onder druk staan vanwege bijvoorbeeld transportbewegingen.
Daarom bieden wij ook ruimte voor de vestiging van nieuwe bedrijven buiten het lint, voorzover dit onderdeel is van een planmatige aanpak (geen incidentele vestiging), zoals in het kader van het projectplan en het uitvoeringsplan voor de inplaatsing van melkveehouderijen in de Veenkoloniën. De tekst in het POP is op dit punt aangepast.

**Wijziging ontwerp**
*Bladzijde 156*
"Open gebieden, zoals essen, stroomdalen en sommige veld- en veenontginningen, dienen open te blijven. Ook de vormgeving van dergelijke bebouwing dient aan te sluiten bij de omgeving. De vestiging van nieuwe agrarische bedrijven buiten bestaande lintbebouwing in de Veenkoloniën is mogelijk, indien dit onderdeel is van een planmatige aanpak."

**Nummer O.131**
Intensieve veehouderijbedrijven in zone III die door willen en toekomst hebben, ruimte geven om de bedrijven in stand te houden. Hierdoor kunnen ze de leefbaarheid mede instandhouden, temeer daar er in de provincie ook veel mensen in de toeleverende en afnemende industrie werkzaam zijn. Door nieuwe ammoniakuitstoot verminderende technieken en de aanwezigheid van voldoende landbouwgrond voor een verantwoorde mestafzet, kan uitbreiding zonder aantasting van het milieu plaatsvinden.

***Antwoord***
Wij verwijzen voor een antwoord op uw zienswijze over de intensieve veehouderij naar het antwoord hiervoor bij nummer L.6.

**Nummer O.159**
Twijfel over een evenwichtige opbouw van de zones III en IV qua doelstellingen.
Voorstellen tot aanpassing van de zonering.
- Het gebied Terheijl hoort thuis in zone III, dit geldt ook voor het gebied Roderesch - Alteveer, ten zuiden van Mensinge bij Roden.
- Het is eindelijk tijd voor een zone-IV-verbinding langs de oostzijde van het Lieverse Diep tussen Mensinge en het Oostervoortse Diep.
- Waarom de smalle zone langs het Oostervoortse Diep, vanaf het Broekland tot aan de Donderseweg niet indelen in zone V, dit geldt ook voor een stuk grond ten westen van Broekland.
- Het Peesterveld in zone II opnemen, vanwege het ontginningspatroon en de bijbehorende singels.
- Het agrarische gebied in Veenhuizen (zone II) moet in zone III worden opgenomen, de gronden ten oosten daarvan, richting Huis ter Heide en tussen de bovenloopjes van de Slokkert, horen thuis in zone II.
- De Tonckensbossen horen thuis in zone II of IV.

***Antwoord***
Abusievelijk is een stukje tekst weggevallen onder de doelstelling voor zone IV. De tekst is hersteld.
Zone IV is een verwevingsgebied voor landbouw en natuur. De waterhuishouding en de BOK hebben vooral een ondersteunende rol voor het behoud en de ontwikkeling van natuurwaarden. De door u aangehaalde begrenzing van de gebieden in het kader van het IGD, hebben geen planologische gevolgen. Verwerving van gronden is gebaseerd op vrijwilligheid.
De huidige functies zijn in het bestemmingsplan vastgelegd. Pas nadat begrensde gebieden zijn aangekocht, kan een planologische doorvertaling plaatsvinden. De doelstelling landbouw is dus in zone IV van belang.

**Gebied Terheijl/Roderesch - Alteveer**
De genoemde gebieden hebben landschappelijke kwaliteiten en zijn mede op grond daarvan ingedeeld in zone II. Deze indeling is globaal. Een ondergrens van enige tientallen hectares wordt gehanteerd. Dit betekent dat er onderdelen kunnen voorkomen die extra aandacht verdienen.
Het bestemmingsplan is daarvoor het geldende kader. De zonering is gebaseerd op een brede afweging van de kwaliteiten van een gebied. Op grond daarvan is een wijziging van dit gebied naar zone III niet gehonoreerd.

**Lieversche Diep**
De zonering langs het Lieversche Diep, naast het Mensingebosch, is aangepast.

**Oostervoortse Diep**
Het gebied is nu ingedeeld in zone IV. Een indeling in zone V is mogelijk als de functie van het gebied in overwegende mate is gewijzigd door bijvoorbeeld aankopen van terreinbeherende organisaties en deze aankopen beleidsmatig worden gesteund door de begrenzing in het kader van het IGD. Aan deze voorwaarden wordt hier nog niet voldoende voldaan.

**Peesterveld/agrarisch gebied Veenhuizen/Slokkert/westzijde Norg/Tonckensbossen**
De zone-indeling is niet alleen gebaseerd op landschappelijke kwaliteiten. De door u genoemde aspecten zijn destijds betrokken bij de zone-indeling. Er zijn nu geen overwegende redenen om de zonering aan te passen.

**Wijziging ontwerp**
*Bladzijde 71*
"**Doelstelling**
In deze zone zijn doeleinden van landbouw, natuur, landschap en cultuurhistorie van belang. De onderlinge verhouding verschilt per gebied."

**Kaart 1**
De zones II en III langs het Lieversche Diep worden zone IV.

**Nummer O.181**
Gronden achter huiskavel in zone II in plaats van zone V. Graag een bevestiging dat zone V minimaal op 250 m van het bedrijf ligt. Voor de bedrijfsgebouwen is indeling in zone II van belang.

***Antwoord***
De begrenzing van zone V is op uw verzoek in het ontwerp reeds aangepast. Voorzover wij kunnen nagaan zijn uw gronden niet meer ingedeeld in zone V.
Verzuringsgevoelige natuur is op de kaart WAV (kaart F) weergegeven. Dit gebied behoort daar niet toe.

**Nummer O.184**
Ten noorden van Hoogeveen en ten westen van de spoorlijn zijn de kleuren groen en bruin op kaart 1 aangegeven. Hiertussen een strook zone II opnemen.
Ten oosten van Zuidwolde is het ontwerp aangepast ten opzichte van het voorontwerp. Dit geeft teveel belemmeringen voor de landbouw.

***Antwoord***
Ten opzichte van het huidige POP zijn geen zonewijzigingen doorgevoerd in het door u bedoelde gebied. Tussen het Spaarbankbosch en de Boerenveense Plassen ligt een relatief klein landbouwgebied. De zonering is echter globaal en heeft een ondergrens van enige tientallen hectares. In het bestemmingsplan wordt op perceelsniveau de bestemming bepaald.
Kaart 1 is ten oosten van Zuidwolde niet gewijzigd. Op kaart 3 is wel een robuuste verbinding opgenomen. Deze verbinding wordt niet meer als zodanig op kaart 3 vermeld.

**Nummer O.202**
Het bedrijf omvat 36 ha akkerbouw met intensieve tak (50/50) in zone en wil graag doorgroeien naar intensief. Daarvoor in het POP mogelijkheden bieden.

***Antwoord***
Voor een antwoord op uw zienswijze over de vestigingsmogelijkheden van een intensieve veehouderij verwijzen wij u naar het antwoord hiervoor bij L.6.

**Nummer O.214**
De indeling in zone II heeft de bouw van een tweede vleeskuikenstal belemmerd. Feitelijke omstandigheden maken een indeling in zone I verantwoord. Wat wordt bedoeld met uitbreiding alleen binnen de landschappelijke hoofdstructuur?

***Antwoord***
De zonering is globaal van aard (zie ook het POP, onder A.3). Er is geen aanleiding de globale zonering in uw situatie aan te passen. Overigens wijzen wij u erop dat er ook in zone II volgens het POP II mogelijkheden zijn voor uitbreiding van intensieve veehouderijen.
Naar aanleiding van uw vraag over uitbreiding alleen binnen de landschappelijke hoofdstructuur, is bedoelde passage gewijzigd (zie de beantwoording hiervoor onder L.6).

**Nummer O.216**
Het beekdal van de Kleine Vecht in een hogere zone indelen. Dit gebied in samenhang met de aangrenzende Groote Scheere bekijken.

***Antwoord***
Het gebied Kleine Vecht is ingedeeld in zone II. Bij planbeoordeling dienen ook de onderliggende kaarten 6 tot en met 10 te worden betrokken.
Op kaart 6 en 7 zijn voor dit gebied enkele kwaliteiten benoemd. Ten opzichte van de vorige planperiode hebben zich geen overwegende veranderingen voorgedaan. Wij vinden dat in de huidige plansystematiek zone II de best passende zone is. Ook zijn er geen redenen voor een andere waardering op kaart 10.

**Nummer O.221**
Bezwaar tegen de wijziging van de zonering ter plaatse van de Boermarke Geuzinge Armweide van zone IV naar zone V. De huidige inrichting en het beheer van de gronden vinden haar oorsprong in het landbouwkundige gebruik, op de overgang van de esgronden naar het beekdal, met daarin broekbos voor geriefhout.

***Antwoord***
Op grond van de begrenzing in het IGD en ter plekke gerealiseerde aankopen, is in dit gebied sprake van een overwegende functieverandering. Het betreft in hoofdzaak gebieden die begrensd zijn als natuurgebied. De best passende zone voor dit gebied is volgens ons zone V. Deze zone-aanduiding hoeft de goede verstandhouding en de samenwerking tussen de Boermarke en de terreineigenaar niet in de weg te staan. De uiteindelijke bestemming van deze gebieden op perceelsniveau, wordt geregeld in het gemeentelijk bestemmingsplan.

**Nummer O.179**
Het POP is zeer terughoudend met betrekking tot de IVH. Problemen met een tak van de IVH in zone II. Pleidooi voor het openhouden van mogelijkheden voor deze tak.
Gewezen wordt op het feit dat de IVH inmiddels een grondgebonden sector is.

***Antwoord***
Voor een antwoord op uw zienswijze over de IVH verwijzen wij u naar het antwoord hiervoor bij nummer L.6.

**Nummer O.247**
Gezien de aard en de werking van het bedrijf en de directe omgeving ter plekke van Siberie 1, is zone I beter passend.

***Antwoord***
De zonering is globaal van aard (zie ook het POP, onder A.3). Er is geen aanleiding om deze globale zonering in uw situatie aan te passen. De uitwerking en verfijning van de zonering vindt plaats in het kader van de heroverweging van het bestemmingsplan.

**Nummer O.255**
Het gebied aan de westzijde van Sjoert is aangeduid als zone II. Het gebied aan de oostzijde is aangegeven als zone III en aangemerkt als milieubeschermingsgebied. Pleidooi voor de hoofdfunctie landbouw, waarbij groei mogelijk is.

***Antwoord***
De zonering op kaart 1 is het toetsingskader voor ontwikkelingen in het landelijk gebied. In het POP is de EHS nader gedefinieerd. Ook zijn globaal de EVZ's en de robuuste verbindingen aangegeven. De uiteindelijke ligging van deze zones wordt in overleg met betrokkenen en op basis van vrijwilligheid vastgesteld.
De robuuste verbinding ten oosten van Zuidwolde is op kaart 3 vervangen door een indicatieve aanduiding. In een milieubeschermingsgebied is de zonering het toetsingskader en is dus geen sprake van een aanvullend beschermingsregime. De zone-indeling in het door u genoemde gebied is overeenkomstig het huidige POP. Er zijn geen overwegende redenen om dit nu te herzien.

**Nummers G.18, R.2, R.3, R.4, O.40, O.130, O.132, O.133, O.137, O.142, O.144, O.150, O.151, G.1, G.14, 0.90, O.153, O.154, O.155, O.156, O.157, O.201, O.204, O.211, O.212, O.248, O.267, O.272**
Er wordt gepleit voor meer ruimte in de zones IV en V voor de verblijfsrecreatie en het verder uitwerken van oplossingsrichtingen in het Uitwerkingsplan ontwikkelingsmogelijkheden recreatiebedrijven in kwetsbare gebieden. Het regime van zone VI toepassen op de zones IV en V zou een discussie mogelijk maken over uitbreidingswensen van een ondernemer. In de beschrijving van deze zones opnemen dat het uitwerkingsplan, analoog aan zone III, nadere standpunten kan bevatten over uitbreidingsmogelijkheden voor verblijfsrecreatie. In het uitwerkingsplan voor de recreatie criteria opnemen voor uitbreidingsmogelijkheden in de zones III tot en met VI. Gevraagd wordt nogmaals te bezien of door middel van een regeling/vrijstelling of iets dergelijks mogelijkheden kunnen worden gecreëerd voor bestaande recreatiebedrijven in kwetsbare gebieden, zoals de Hondsrug.

Gepleit wordt voor een heroverweging van de gevallen waarin een zonewijziging heeft plaatsgevonden (zie verschillenkaart), waardoor recreatiebedrijven minder ontwikkelingsmogelijkheden krijgen (naar zone IV of V). De bedrijfseconomische component daarbij betrekken.
De volgende tekstvoorstellen.

**Zone I en II**
Binnen deze zone staan de uitoefening van de grondgebonden landbouw op bedrijfseconomische grondslag, recreatief medegebruik en de ontwikkeling van de toeristisch/recreatieve bedrijven voorop. Daarbij mag de landbouwkundige hoofdfunctie niet wezenlijk worden aangetast.

**Zone II, (bladzijde 68, tweede alinea)**
Sterker dan in zone I wordt nieuwe agrarische bebouwing opgericht, aansluitend op bestaande agrarische bebouwing.

***Antwoord***
De zones V en VI zijn onderdeel van de EHS, zone IV grotendeels. Op basis van het Structuurschema groene ruimte (SGR) geldt een stringent rijksbeleid, ter bescherming van de EHS. Dit betekent dat ingrepen in en in de onmiddellijke nabijheid van de kerngebieden (lees: zones IV, V en VI) niet worden toegestaan, indien deze de wezenlijke kenmerken of waarden aantasten. Alleen bij een zwaarwegend maatschappelijk belang kan hiervan worden afgeweken. Hiervoor is onderzoek vereist, waarin tevens moet worden nagegaan of aan dit belang niet elders of anderszins kan worden tegemoetgekomen. Compensatie is vereist.
Een deel van de zones IV, V en VI valt tevens onder de Europese Habitat- of Vogeltrichtlijn, dan wel onder de Natuurbeschermingswet. Ook deze richtlijnen en wet kennen een eigen beschermingsregime. Slechts in uitzonderlijke gevallen is uitbreiding mogelijk.

De provinciale bescherming in het ontwerp-POP II voor de zones IV en V (absoluut verbod) gaat verder dan het SGR voor de EHS en de Europese Vogel- en Habitatrichtlijnen. Voor zone VI kent het ontwerp-POP II "eigen" provinciale criteria voor uitbreidingen in deze zone, naast de rijks- en Europese beschermingscriteria.
Bij nader inzien vinden wij een "eigen" provinciaal regiem voor zones IV, V en VI niet nodig. Dit vanwege de reeds toereikende rijks- (en soms Europese) bescherming. Tevens zijn wij van mening dat twee, drie of vier verschillende beschermingsregiems naast elkaar, voor hetzelfde terrein, leiden tot extra onduidelijkheid en bureaucratie.
Daarom is het ontwerp-POP II aangepast, zodat nu voor de zones IV, V en VI alleen nog de bescherming op grond van het SGR voor de EHS geldt, alsmede in voorkomende gevallen, de bescherming op grond van de Vogel- en Habitatrichtlijnen en de Natuurbeschermingswet.

Over de heroverweging van de gevallen, waarin een zonewijziging heeft plaatsgevonden het volgende.
- Op de ontwikkelingskaart van het POP I is een aantal bossen aangegeven als "ontwikkeling bos met accent natuur". Inmiddels is in een aantal bosgebieden het beheer in overeenstemming gebracht met deze functie. Het gevolg hiervan is dat een aantal bossen op de functiekaart is aangegeven als zone V en een aantal bossen zone VI behoudt.
- Bosuitbreidingen zijn op de kaart weergegeven.
- Als in een gebied grondaankopen zijn gerealiseerd, ten behoeve van natuurontwikkeling en dit past binnen ons beleid, is de zonering aangepast.

De veranderingen hebben betrekking op wijzigingen in de hoofdfunctie van het gebied op het schaalniveau van het POP. Het bedrijfseconomisch belang van een recreatiebedrijf is daarbij veelal niet doorslaggevend.
Het is binnen deze systematiek mogelijk dat bijvoorbeeld binnen een zone V kleinere gebieden liggen of zijn komen te liggen, die feitelijk in een andere zone thuis-horen. Op het niveau van het bestemmingsplan kan, binnen de bandbreedte van de desbetreffende zone, een nadere afweging gemaakt worden op basis van onder andere bestaande of te ontwikkelen waarden in het gebied en/of in samenhang met de aanwezige en/of potentiële waarden van de omgeving. Het gaat daarbij om de wezenlijke kwaliteiten en waarden van het gebied en de omgeving.
Op grond van binnengekomen zienswijzen/bedenkingen zijn de zone-aanpassing, ten opzichte van het POP I, nogmaals gewogen.

Langs de Appelschase Weg (O.137.) is de zonering niet gewijzigd ten opzichte van het huidige POP. U stelt terecht dat aan de westzijde van de weg een deel ingekleurd is als zone V.
De zonering van het landelijk gebied is evenwel globaal met een ondergrens van enige tientallen hectares. Infrastructuur is bij de begrenzing in het algemeen niet als grens aangehouden.

In het bestemmingsplan wordt op perceelsniveau de bestemming aangegeven (zie ook het POP, onder A.2.). Tijdelijke aankopen (meestal ruilgronden) van terreinbeherende organisaties zijn niet van betekenis voor de zonering.

De zonering is globaal en heeft een ondergrens van enige tientallen hectares. Verwerving van een aantal gronden voor natuurdoelen, alsmede de begrenzing in het IGD, is in het door u (O.151.) genoemde gebied onvoldoende aanleiding de globale zonering aan te passen.

Voor ons antwoord op uw voorstel tot aanpassing van de doelstellingen voor de zones I en II verwijzen wij naar ons antwoord hiervoor onder de nummers L.7, L.10, O.65 etc.
De tekst op bladzijde 68, waarvoor u een wijziging voorstelt, is in zijn geheel geschrapt (zie ook hiervoor onder nummer L.6).

**Wijziging ontwerp**
*Bladzijde 71*
"~~Vestiging en uitbreiding van verblijfsrecreatie is niet toegestaan.~~ Vestiging en uitbreiding van verblijfsrecreatie wordt getoetst aan het beleid voor de EHS, zoals dat is verwoord in het SGR en, in voorkomende gevallen, aan het beleid dat geldt voor de gebieden die vallen onder Europese Habitat- en Vogelrichtlijnen en de Natuurbeschermingswet.
Recreatief medegebruik is mogelijk wanneer de waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie niet worden aangetast."

*Bladzijde 72*
"Recreatief medegebruik is mogelijk voorzover dit past binnen de doelstelling van natuurbehoud. Vestiging en uitbreiding van verblijfsrecreatie wordt getoetst aan het beleid voor de EHS, zoals dat is verwoord in het SGR en, in voorkomende gevallen, aan het beleid dat geldt voor de gebieden die vallen onder Europese Habitat- en Vogelrichtlijnen en de Natuurbeschermingswet."

*Bladzijde 73*
"In sommige delen van deze zone kan een inrichting voor recreatief medegebruik acceptabel zijn, in andere, afhankelijk van de concreet na te streven natuurwaarden, juist niet. Vestiging en uitbreiding van verblijfsrecreatie wordt getoetst aan het beleid voor de EHS, zoals dat is verwoord in het SGR en, in voorkomende gevallen, aan het beleid dat geldt voor de gebieden die vallen onder Europese Habitat- en Vogelrichtlijnen en de Natuurbeschermingswet."

*Bladzijde 74*
"**Bebouwing**
~~Uitbreiding van recreatiebedrijven kan uitsluitend als het gaat om de economische continuïteit van een bedrijf en voorzover aanwezige en potentiële natuurwaarden niet worden aangetast. Bij de beoordeling van een uitbreiding is kwaliteitsverbetering van het bedrijf en het compenseren van aantastingen onderdeel van de besluitvorming. Het uitwerkingsplan Ontwikkelingsmogelijkheden recreatiebedrijven in kwetsbare gebieden kan op dit punt aanvullend beleid aanreiken.~~

De vestiging van nieuwe bebouwing is slechts mogelijk, voorzover dit noodzakelijk is voor het beheer van het bos."

*Bladzijde 151*
"Het streven is om het uitwerkingsplan eind 2004 af te ronden~~. In POP II zijn, vooruitlopend hierop, mogelijkheden gegeven voor uitbreiding van bestaande recreatiebedrijven in de zones III en VI~~. Voor de beoordeling van initiatieven ~~binnen deze zones~~ kan het uitwerkingsplan aanvullende handvatten aanleveren."

**Nummer O.124**
Het recreatiebedrijf ligt in zone VI. Het bedrijf grenst aan het Industrieterrein Zuiderkerkes, nabij de N48 en de rondweg/verbindingsweg van de Ommerweg naar de Rijksweg. Door de ontwikkeling van het industrieterrein en de toename van de mobiliteitsdruk is het bedrijf onaantrekkelijk geworden voor de recreant. Vraag is of gezien de geschetste ontwikkelingen de aanwijzing van zone VI ter plekke nog gerechtvaardigd is. Daarom een "lichtere" zone, met mogelijkheden voor beperkte, landschappelijk in te passen woningbouw.

***Antwoord***
De zone-indeling voor het door u bedoelde gebied is ten opzichte van het POP I niet gewijzigd. De aangegeven zone VI, multifunctioneel bos, blijft de meest voor de hand liggende zone.
De door u vermelde achteruitgang van waarden van natuur en landschap zijn op zich geen reden om de zone-indeling te wijzigen. In het bestemmingsplan wordt de voor u bindende bestemming nader gedetailleerd.

## C.5. Verkeers- en vervoersinfrastructuur

**Nummer N.1**
Het voorstel is bij de doelstelling voor de vermindering van de reistijd per OV en per spoor uit te gaan van de totale transporttijd, dus inclusief voor- en natransport.

***Antwoord***
Deze doelstelling is in het POP opgenomen om aan te geven dat wij in noordelijk verband een nadrukkelijke wens hebben Noord-Nederland hoogwaardig met de Randstad te verbinden.
In meer algemene zin zijn wij het met u eens bij de reistijd uit te gaan van, zoals al eerder aangegeven, een "deur-tot-deur"-benadering.

**Nummer N.1**
Het voorstel is in het POP II geen keuze te maken voor de Zuiderzeelijn (ZZL) of de Hanzelijn+, maar deze keuze afhankelijk te maken van de besluitvorming die daar naar verwachting het komende jaar over zal plaatsvinden. Daarbij doen wij de suggestie een vorm van burgerraadpleging te organiseren, zodat niet alleen de Friese burgers extra inspraakmogelijkheden worden aangeboden maar ook Drentse burgers.
Het voorstel is verder de aanduiding Ontwikkeling spoorweg, die verband houdt met de ZZL op de Ontwikkelingskaart (stad), te schrappen en in relatie daarmee de tekst die uitgaat van het sowieso realiseren van de ZZL te laten vervallen. De ruimtelijke reservering voor de Hanzelijn+ achten wij wel zeer van belang, omdat Hoogeveen momenteel plannen voor het stationsgebied ontwikkelt op de plaats waar aanpassingen van het huidige spoortracé nodig zijn om de "plus" op de Hanzelijn mogelijk te maken.

***Antwoord***
In het POP II houden wij, gezien de afspraken met het kabinet, beide opties open en maken daarin geen keuze. In de tekst spreken wij nadrukkelijk van een en/of situatie. Uw voorstel om kaart 4 en de tekst aan te passen, nemen wij dan ook niet over.
Voor de bevolking zijn in de verdere besluitvorming rond de ZZL uitgebreide inspraakmogelijkheden voorzien. Deze procedure wijkt daarmee niet af van die in de andere provincies.

**Nummer N.1**
Voor het fietsbeleid wordt voorgesteld:
- in het POP II uit te gaan van radiale fietsverbindingen met een lengte van 10 km;
- in het Uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer tijd en middelen te reserveren voor verbetering van de voorzieningen voor fietsverkeer in Drenthe.

***Antwoord***
De opgenomen waarde van 7,5 km is een landelijk kengetal dat bijvoorbeeld ook door de Fietsersbond wordt gehanteerd (zie onder andere de presentatie van de Fietsersbond met uw federatie aan de Statencommissie Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit in oktober 2003).
Wij vinden uw voorstel een interessante optie om bijvoorbeeld in een van de corridors te onderzoeken wat de consequenties zijn van het eventueel verlengen van deze radiaal en welk substantieel extra aantal fietsverplaatsingen daarmee worden gegenereerd. Zoals reeds met u besproken maken wij graag van uw expertise gebruik bij de uitwerking van de pilotcorridors rond Assen.
In het Uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer komt een nadere uitwerking van het in het POP geformuleerde fietsbeleid. Uiteindelijk moet dit ook leiden tot een prioritering in beschikbare tijd en middelen.

**Nummer O.86**
Maak een PvA voor de ontwikkeling van het stationsgebied en spoorwegen in en rond Coevorden met inachtneming van de vestingstructuur.

***Antwoord***
Een PvA als door u bedoeld is geen onderwerp dat in het POP wordt geregeld. Het initiatief op dit punt ligt primair op het terrein van de gemeente.

C.5.1. Een mobiele samenleving

**Nummer R.1**
De ANWB is verheugd over het realistischer mobiliteitsbeleid in het POP II en stemt in grote lijnen in met het beoogde beleid.

***Antwoord***
Wij nemen kennis van uw instemming. Daarbij willen wij opmerken dat voor een organisatie als de ANWB, als vertegenwoordiger van een brede maatschappelijke doorsnede van de "mobilisten", een belangrijke rol is weggelegd om te komen tot een integrale afweging van belangen.
De meer mensgerichte benadering van zowel de infrastructurele als gedragsmaatregelen, is de komende jaren een belangrijke invalshoek voor een veilige bereikbaarheid.

**Nummer M.3**
Gevraagd wordt bij de monitoring, naast inzicht in de effecten van het beleid, tevens vooraf de mobiliteitseffecten en ontwikkelingen in kaart te brengen. Specifiek ook voor de rijkswegen. Aangegeven wordt dat, ter voldoening aan een verplichting in de Nota mobiliteit, op termijn volstaan kan worden met een supplement op het POP.

***Antwoord***
Voor dit onderwerp verwijzen wij naar hoofdstuk E.4 in het POP II. Voor de doelstellingen uit het POP wordt een speciaal monitoringsprogramma opgezet.
Voor de mobiliteitseffecten van grote ruimtelijke plannen kunnen wij opmerken dat in C.6.4 een verplichting tot het opstellen van een Verkeersprestatie op Locatie is opgenomen. Ook wordt een mobiliteitseffectsignalering ontwikkeld.
In SNN-verband wordt samen met uw directie gewerkt aan een netwerkstudie in Noord-Nederland (zie C.5.2.). Ook deze studie moet meer inzicht gaan bieden in mobiliteits-effecten en regelstrategieën. Uw rijkswegen maken daar specifiek deel van uit.

**Nummer N.1**
Voorgesteld wordt in de tekst duidelijk te maken dat het verlaten van de oude provinciale (cijfermatige) doelstelling gericht op reductie van automobiliteit niet betekent dat het belang van vermindering van de automobiliteit niet langer wordt onderschreven. Verminderen van de sterke groei van de automobiliteit behoort juist omwille van een duurzame bereikbaarheid een belang-rijke leidraad te blijven in het provinciale beleid.

***Antwoord***
In het Structuurschema verkeer en vervoer en het vigerende Provinciaal verkeers- en vervoers-plan (PVVP) Drenthe zijn nadrukkelijk doelstellingen over het terugdringen van de automobiliteit opgenomen. Er is de laatste jaren een duidelijke kentering te constateren dat het verminderen van de groei geen reële optie is. Veelal wordt gesproken over de beheersing van de groei.
De Conceptnota mobiliteit gaat daar ook vanuit. In het POP II volgen wij die lijn en hebben wij doelstellingen opgenomen voor bereikbaarheid en toegankelijkheid (zie onder C.5.1.). Dat wil niet zeggen dat wij het belang van de vermindering van de automobiliteit niet langer onder-schrijven. Wij zetten juist op die momenten waarop en in die gebieden waarin de bereikbaarheid in het geding komt, in op een belangrijke rol voor andere vervoersmodaliteiten. In de corridors-gewijze benadering van de stedelijke gebieden wordt dat in het Uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer vormgegeven.

**Nummer N.1**
Voorgesteld wordt in de tekst duidelijk te maken dat niet alleen hinder en veiligheid maar ook duurzaamheid (en dan met name de energiedoelen uit het POP II) en de milieukwaliteit (onder andere fijn stof) randvoorwaarden stellen, waarbinnen de behoefte aan mobiliteit en bereikbaar-heid worden vervuld.
De rol en aanpak ten aanzien van de fijn stof-problematiek in het POP II verduidelijken. Door het toetsen van bestemmingsplannen op gevolgen voor de luchtkwaliteit en het stimuleren en financieren van duurzame alternatieve vervoerwijzen, kan de provincie een bijdrage leveren aan de verbetering van de luchtkwaliteit.

***Antwoord***
Onder C.5.1 is beschreven dat bereikbaarheid en toegankelijkheid nu als uitgangspunt zijn gekozen. De mate waarin het autogebruik of andere vervoerswijzen worden ondersteund, zoals OV en fiets, hangt direct af van de mogelijkheden en eisen vanuit de desbetreffende omgeving. Een afweging tussen kosten (zuinig met ruimte, schone techniek, OV-aanbod, milieudruk, slachtoffers) en baten (bereikbaar, sociaal) is daarbij van belang. Hierbij is het beperken van onveiligheid en omgevingshinder onverminderd de leidraad. Wij zien genoemde elementen als belangrijke onderdelen van een duurzame ontwikkeling.
Voor het realiseren van energiedoelen wordt voor een belangrijk deel geleund op de ontwikkeling van nieuwe, zuinige (en schone) voertuigen.
De problematiek van fijn stof wordt in onze provincie grotendeels bepaald door het achtergrondniveau. Dit betekent dat vooral het generieke rijks- en Europese beleid in dezen bepalend is voor een effectieve aanpak. Daarnaast gebruiken wij vanzelfsprekend het instrument van de milieuvergunning om de uitstoot van bedrijven in Drenthe te beperken.
De toetsing van bestemmingsplannen aan de luchtkwaliteit vindt plaats op basis van het binnenkort te verwachten Besluit luchtkwaliteit en ruimtelijke ordening.

**Nummer N.1**
Voorgesteld wordt de (lange termijn) consequenties van de gekozen normen (bij voortgaande groei) voor de besluitvorming in het POP II duidelijk te maken en de norm filevrij te laten vervallen.

***Antwoord***
Het POP is een beleidsprogramma op hoofdlijnen. Vanwege economische ontwikkelingen en de negatieve effecten (milieu, geluid, veiligheid) bij de belasting van het onderliggende wegennet wordt aangegeven dat files op het hoofdwegennet in principe niet acceptabel zijn. Willen wij een goede en veilige bereikbaarheid waarborgen dan is, zoals hierboven reeds aangegeven, een integrale benadering van de problematiek een vereiste. Een momenteel lopende netwerkstudie in noordelijk verband moet meer duidelijkheid geven hoe regelstrategieën via hoofd- en onderliggend wegennet, maar ook de inzet van andere vervoersmodaliteiten tot een goede bereikbaarheid leiden.
Filevrij is dan ook geen norm in het POP II. Wij accepteren, zoals u ook in het POP II kunt lezen, heel realistisch, op bepaalde momenten filevorming rond de stedelijke gebieden. Maar wij spreken nadrukkelijk wel uit dat de bereikbaarheid niet in het geding komt door te streven naar een bepaalde intensiteit/capaciteitverhouding. Hierbij zijn ook positieve effecten te verwachten op duurzaamheid en milieukwaliteit.
De doelstellingen voor de bereikbaarheid van de stedelijke centra zijn geen ook geen normen, maar indicatieve waarden voor de bereikbaarheid met verschillende vervoersmodaliteiten. Mocht in spitsperioden de bereikbaarheid zwaar in het geding komen dan wordt bijvoorbeeld extra ingezet op vraaggestuurd OV. In de corridorsgewijze aanpak met een "deur tot deur"-benadering wordt dit samen met betrokken wegbeheerders verder uitgewerkt. De nog op te stellen mobiliteitseffectsignalering kan daarbij een hulpmiddel zijn.
Het tijdsbeslag waarin vanuit elke locatie een stroomweg bereikt moet kunnen worden, is een waarde die toegepast wordt in een Duurzaam Veilig opgebouwd wegennet. Het zegt iets over de kwaliteit en toegankelijkheid van het landelijk gebied.

**Nummer N.1**
Voorgesteld wordt geen uitspraken in het POP II op te nemen over welke concrete maatregelen (zoals wegverbreding) worden voorzien voor de aanpak van mogelijke knelpunten in de doorstroming. Onder meer worden genoemd de fysieke verruimingen van de A28 en N33.

***Antwoord***
Het POP is het beleidskader om gewenste ontwikkelingen tot stand te brengen. Naast economische zijn dat ook, zoals u aangeeft, duurzame bereikbaarheid, verbeterde doorstroming en veiligheid. Betere benutting, verkeersgeleiding en, zo mogelijk, innovatieve maatregelen, zijn hierbij toe te passen. Wij ontkomen er echter niet aan, naast deze maatregelen, ook werkelijk te gaan bouwen. Dit kan zowel aan het wegen-, als aan het spoor- en waterwegennet zijn. In het POP II worden de maatregelen genoemd die op grond van studies bijdragen aan de oplossing van knelpunten, die ook als zodanig worden ervaren.Een belangrijke ontwikkeling hierin is dat uiterlijk in 2007 wordt gestart met de tweede fase benuttingsmaatregelen tussen Meppel en Zwolle en de ombouw van het knooppunt Lankhorst, ten zuiden van Meppel. In 2004 wordt gestart met de planstudie naar de structurele maatregelen (de fysieke verruiming van de A28) tussen Meppel en Hattemerbroek. De tekst in het POP is op dit punt aangepast.

**Wijziging ontwerp**
*Bladzijde 77*
"De verbetering van de doorstroming van de A28 tussen Zwolle en Meppel is daarbij een centraal doel.
Uiterlijk in 2007 is gestart met de tweede fase benuttingsmaatregelen tussen Meppel en de afslag Ommen, alsmede de ombouw van het knooppunt Lankhorst, ten zuiden van Meppel (ook wel de kortsluiting tussen de A28 en de A32 genoemd)."

"Fysieke verruimingen van de wegen zijn hier nodig. Voor de A28 (Meppel - Hattemerbroek) is de planstudie naar de fysieke verruiming in 2004 gestart."

C.5.2. Netwerken verkeer en vervoer

**Nummer M.3**
Rijkswaterstaat wil functies van wegen graag bezien in het kader van de noordelijke netwerkstudie. De evaluatie van de Wet herziening wegen, in het kader van de Nota mobiliteit, kan tot aanpassing van de functies van wegen leiden. Genoemd worden de N34 en N48. Hierbij merkt Rijkswaterstaat op dat het behoren tot de categorie Landelijke stroomwegen nog niet betekent dat de weg de passende vormgeving krijgt.
Ombouw van de N33 tot autosnelweg is wegens de (te) geringe verkeersintensiteit niet aan de orde.
De in het POP genoemde ontsluiting rond Meppel op de A32 roept vragen op. Rijkswaterstaat wil graag meer inzicht in de mobiliteitsontwikkelingen van de plannen rond Meppel en de effecten op de A32.

***Antwoord***
De netwerkstudie Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN), die gezamenlijk met u wordt uitgevoerd, zal de basis zijn voor afstemming tussen hoofd- en ontsluitend wegennet.
In dit POP zijn wij reeds van een dergelijke indeling van het wegennet uitgegaan. In het Uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer/POP II wordt een nadere functie en inrichtingsvorm van de wegen vastgesteld. Zoals bekend voeren wij momenteel in het kader van de Wet herziening wegen overleg met u over een eventuele overdracht van de N34.

In onze optiek maakt deze weg deel uit van het hoofdwegennet in Drenthe, met een functie als regionale stroomweg. De N48 is volgens ons dé verbinding tussen de noordelijke kernzones en Twente en dit vereist een functie als stroomweg.
Wij doen hier nog geen uitspraak over de verschijningsvorm. Wij zijn van mening dat, wilt u uw gedane aanbod als wegbeheerder en partner in de regio daadwerkelijk invulling geven, u ook moet voldoen aan landelijk gemaakte afspraken (Nationaal mobiliteitsberaad) over inrichtingsvormen. We denken hierbij onder meer aan de afspraken rond de essentiële herkenbaarheidskenmerken.
Op termijn zien wij een verdubbeling van de N33 als een duidelijk optie. Zoals bekend wordt in SNN-verband naar creatieve mogelijkheden gezocht die met u worden besproken.
De eerder genoemde studie A28, Zwolle - Meppel zal naar onze mening inzicht geven in mobiliteitsontwikkelingen rond Meppel en de effecten op de A32.

**Nummer G.1.**
De gemeente wil deel gaan uitmaken van de werkgroep die de aansluiting op de A28, ter hoogte van de Willem Moesweg gaat bestuderen. De aanduiding van de route Echtenseweg - Hoogeveenseweg als ontsluitende weg, ontgaat de gemeente en het voornemen dient te worden geschrapt.

***Antwoord***
In de beantwoording van de reacties op het voorontwerp hebben wij met deze studie de studie bedoeld die uw gemeente uitvoert naar de verkeersstructuur in en rond Zuidwolde, in relatie met de N48 en A28. De aansluiting met de Willem Moesweg is daarvan een onderdeel.
Wij hebben daarbij aangegeven dat uw studie naar de verkeersstructuur van Zuidwolde moet leiden tot de meest ideale aansluiting voor Zuidwolde en Hoogeveen op de A28. Daarbij is ook de ontsluiting van zandwinlocaties van belang. In de beantwoording van de reacties op het voor-ontwerp was al aangegeven dat het door u aangeduid stukje ontsluitende net niet meer op de kaart zou worden opgenomen, maar helaas is het per abuis op de kaart blijven staan.
Kaart 2 is daarom alsnog aangepast.

**Wijziging ontwerp**
*Kaart 2*
Ontsluitende weg Zuidwolde - A28 is verwijderd.

**Nummer G.1.**
Kortsluitende verbinding tussen de Kerkweg en Haakswold in Ruinerwold. Het standpunt dat genoemde verbinding niet nodig is wordt niet gedeeld. Deze voorziening is absoluut noodzakelijk. Dit gelet op de toenemende hinder en verkeersdruk.

***Antwoord***
De ontsluiting van het bedrijventerrein Hoge Akkers aan de zuidkant van Ruinerwold dient naar onze mening, zoals wij ook in de beantwoording van de reacties op het voorontwerp hebben aangegeven, via de Kerkweg en de N375 te lopen. Grote verkeersaantrekkende bedrijven zullen een plaats moeten vinden op daarvoor meer geschikte locaties, direct gelegen aan het hoofdwegennet. Wij zien geen zodanige ontwikkelingen voor de Hoge Akkers die een kortsluitende verbinding tussen de Kerkweg en Haakswold noodzakelijk maken.

**Nummer G.2**
Wanneer er ontwikkelingen zijn, ten aanzien van de aanpassing van de N381 en/of westelijke uitbreiding van Smilde, zal hierop worden teruggekomen.
Het gemeentelijke standpunt, ten aanzien van de oostelijke omleidingsroute bij Westerbork, blijft ongewijzigd.

***Antwoord***
In de beantwoording van de reacties op het voorontwerp zijn wij ingegaan op de uitkomsten van de MER/Tracéstudie N381 van de provincie Fryslân en uw eigen structuurschets Smilde. Wij vinden daarin onvoldoende argumenten om in het POP II de westelijke omleiding van de N371 opnieuw op te nemen.

Wij nemen er in het kader van dit POP II kennis van dat u wilt insteken op het verbreden en opknappen van de Brandenweg, als onderdeel van een oostelijke omleidingsroute om Westerbork. Op basis van het gezamenlijk uitgevoerd verkeersonderzoek blijft ons standpunt dat een omleidingsroute nauwelijks de verkeersproblematiek van Westerbork verlicht. De maatregelen die u aan de Brandenweg wilt verrichten, zoals u dat verwoordt met verbreden en opknappen, staan daarom in geen enkele verhouding tot de inbreuk die dat tot gevolg heeft op de landschappelijke en cultuurhistorische waarden van de es. Daarnaast leidt dat ook verkeerstechnisch tot een ongelukkige situatie, onder meer met de aansluiting op de weg Westerbork - Schoonloo.
In het ontwerp-POP II is in bijlage B abusievelijk de zinsnede weggevallen uit het voorontwerp dat een oostelijke omleiding om Westerbork op het probleem van landschappelijk inpassing stuit. Ook in het POP I staat al dat wij niet met de aanleg van een omleidingsroute kunnen instemmen. Wij blijven bereid, samen met u, na te denken over de totaal aanpak van de verkeersproblemen in Westerbork.

**Wijziging ontwerp**
*Bladzijde 240*
"**N374 (Westerbork - Borger)**
Het is gewenst dat er inrichtingsmaatregelen worden getroffen die de weg, als onderdeel van de netwerkstructuur, versterken. Bijzondere aandacht is nodig voor de situatie in Westerbork en bij Elp om de hinder van het doorgaande verkeer in de kern te beperken. Een oostelijke omleiding om Westerbork stuit op het probleem van de landschappelijke inpassing."

**Nummers G.3, R.1**
Er wordt zeer gehecht aan de realisering van een directe aansluiting van Tynaarlo op het hoogwaardige openbaarvervoersysteem dat in de regio Groningen - Assen in ontwikkeling is. De realisering van deze voorziening is voor de gemeente essentieel in het kader van de samenwerking binnen de regio.
Geen voorstander van een station Tynaarlo, vanwege de aantrekkende werking voor nieuwe bedrijvigheid en woningbouw.

***Antwoord***
Voor een goede bereikbaarheid in het Stedelijk Netwerk Assen - Groningen is de spoorverbinding de centrale vervoersas. De realisatie en keuze van extra stations zijn voorwaarde voor een efficiënte exploitatie van deze vervoersas. Een station bij Tynaarlo is een van de opties om aan deze voorwaarde te voldoen.

**Nummer G.5**
De infrastructurele maatregelen die gekoppeld zijn aan de verstedelijkingsopgave dienen niet alleen meegenomen te worden in het Uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer, maar ook in het integrale basisdocument POP II.

***Antwoord***
Het POP is een beleidsvisie op hoofdlijnen. De nadere uitwerking vindt onder meer plaats in het Uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer/POP Drenthe. Aan dit programma wordt ook een regionaal investeringsprogramma gekoppeld. Dat is naar onze mening de plaats om infrastructurele maatregelen, die gekoppeld zijn aan de verstedelijkingsopgave, op te nemen.
In hoofdstuk E.3, "Meer samenhang in de uitvoering" is onder "Samenwerking bij uitvoering verkeers- en vervoersbeleid" verwezen naar de verstedelijkingsafspraken.

**Wijziging ontwerp**
*Bladzijde 219*
"Mogelijke convenanten of uitbreiding van bestaande convenanten op verkeers- en vervoersgebied zijn:
- aanleg Zuiderzeespoorlijn;
- vervoerscorridor Emmen - Groningen (N34);
- vervoerscorridor Roden - Peize - Groningen;
- bereikbaarheidsplan Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen, inclusief bereikbaarheidsplan Assen;
- regionaal stedelijk netwerk Emmen - Coevorden en Hoogeveen - Meppel - Steenwijk, inclusief bereikbaarheidsplan en verstedelijkingsafspraken met Emmen en bereikbaarheidsplan Hoogeveen - Meppel;
- diverse bereikbaarheidsplannen voor landelijke gebiedsdelen vanuit natuur en recreatie en vanuit de vormgeving van het concept-Duurzaam Veilig."

**Nummer G.5**
Voorgesteld wordt de tekst onder "Uitwerking transportassen" aan te passen. Het belang wordt benadrukt van ruimte reservering voor de verdubbeling N381 om via N381/A28 een alternatieve verbinding te realiseren voor de N34. Aangeraden wordt ten aanzien van de N391/N366 aan te sluiten bij de naamgeving van het project Eindbeeld N366/N91/Rondweg Emmen.

***Antwoord***
In Noord-Nederland wordt een netwerkstudie verricht die naast het netwerk van hoofdwegen ook onderzoekt op welke wijze het ontsluitende net een rol vervult in de bereikbaarheid.
Uit dit onderzoek moet blijken of een eventuele route via de N381 een optie is en of verdubbeling dan noodzakelijk is. In het kader van dit POP vinden wij een reservering te prematuur.

**Nummer G.5**
Gevraagd wordt de doelstelling Woonwijken, bedrijventerreinen en centra, op basis van draagvlak bij directe gebruikers, in 2015 obstakelvrij en toegankelijk voor brandweer, ambulances, politie en OV te laten vervallen.

***Antwoord***
In het POP II wordt aan de orde gesteld dat de acceptatiegrenzen van bepaalde (fysieke) verkeersveiligheidsmaatregelen bereikt gaan worden. Negatieve maatregelen, zoals drempels en chicanes kennen een groeiende weerstand bij de weggebruikers, maar ook bij hulpverleningsdiensten.
De inspraak rond de invoering van deze maatregelen kennen steeds meer expliciete voor- en tegenstanders. De effecten op het weggedrag worden minder positief. Publieksreacties op handhaving van gedrag rond maatregelen zijn soms zelfs ronduit agressief.

Met bedoelde doelstelling is bedoeld dat actief gezocht moet worden naar alternatieve (innovatieve) verkeersmaatregelen, maar ook dat de weggebruiker zelf meer verantwoordelijkheid dient te nemen voor een veilig rijgedrag. De inrichting van de weg is een onvoldoende harde voorwaarde aan het worden om een veilig rijgedrag te kunnen afdwingen bij de gebruiker.
Een meer intensieve samenwerking met de gebruikers, in de vormgeving van hun "eigen" verblijfs- en verkeersruimte, is geboden. Omdat dit een nieuwe nog onbekende beleidsrichting is, is een aantal pilots voorgesteld, om hiermee ervaring op te doen.
De nieuwe beleidslijn houdt dus niet meer een intensieve inspraak oude stijl in, doch veel meer initiatief van de weggebruikers en aanwonenden om de eigen verantwoordelijkheid waar te kunnen maken.

Wanneer bewoners en weggebruikers gezamenlijk vinden dat drempels nodig zijn, is de noodzaak voor deze maatregelen aanwezig, conform de bestaande praktijk. De operationele doelen voor verkeersveiligheid zijn geformuleerd op basis van de zichtbare grenzen in de huidige uitvoering van beleid. Er is geen sprake van een breuk met de inzet voor Duurzaam Veilig. Er is sprake van een kritische benadering van de toepassing van infrastructurele maatregelen. Een kritische benadering, die op termijn een sanering van de recente weginrichtingen kan inhouden wanneer de wensen van de betrokkenen daartoe aanleiding geven.

**Nummer G.5**
De volgende tekst toevoegen: "In de stedelijke gebieden wordt het beleid betreffende het opheffen van black-spots voortgezet."

***Antwoord***
Voor het terugdringen van het aantal dodelijke slachtoffers en het aantal ziekenhuisgewonden zijn doelstellingen in het POP II opgenomen. In de aanpak buiten de bebouwde kom is een verschuiving te zien naar ongevallen op wegvakken (veelal de zogenoemde rijongevallen). Bij de uitwerking van de verkeersveiligheid is aangegeven dat de beveiliging van kruispunten op ontsluitende wegen, een belangrijke maatregel voor het bereiken van de verkeersveiligheidsdoelstelling blijft. In de tekst is een aanvulling opgenomen over de aanpak van de black-spots in stedelijke omgeving.

**Wijziging ontwerp**
*Bladzijde 84*
"Deze infrastructurele investeringen in en naar de stedelijke centra versterken zowel de verkeersveiligheid als de bereikbaarheid. Op ontsluitende wegen blijft de beveiliging van kruispunten een belangrijke maatregel voor het bereiken van de verkeersveiligheidsdoelstelling.
In de stedelijke omgeving wordt het beleid betreffende het opheffen van black-spots voortgezet.

De aandacht zal echter vooral uitgaan naar het beveiligen van gehele routes en wegvakken. Het beveiligen van autowegen en wegen die gesloten zijn voor langzaam verkeer (breedte aanpassing, middenbermbeveiliging en dergelijke) zijn dan aan de orde."

**Nummer G.5**
De corridor Emmen - Schoonebeek is niet vergelijkbaar met de andere corridors. Er wordt gevreesd dat de prioritaire status van de verstedelijkingsafspraken verloren gaat.

***Antwoord***
In bijlage B, de gewenste ontwikkelingen voor hoofd- en ontsluitende wegen, wordt onder "Bereikbaarheid van Emmen" een opsomming gegeven van de maatregelen die overeenkomen met de maatregelen in de door u genoemde verstedelijkingsafspraken. Dit zijn afspraken die tussen het Rijk en de regio gemaakt zijn. Nadere uitwerking en prioritering vindt plaats in het Uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer/POP Drenthe en het gemeentelijk verkeers- en vervoersbeleid.

**Nummer G.5**
De sturende werking van het OV is meer een wensbeeld, dan werkelijk waar te maken. Als reden wordt het ontbreken van middelen gegeven.

***Antwoord***
Met een sturende werking van het OV hebben wij niet de intentie, zoals u dat stelt, de stedelijke ontwikkelingen te belemmeren. Wel vinden wij dat bij een visie op bereikbaarheid, het OV een nadrukkelijke rol speelt die verder gaat dan facilitering. Juist een vraaggestuurd OV geeft mogelijkheden voor een goede bereikbaarheid op die momenten dat de vervoersvraag groot is.

**Nummer G.5**
Pleidooi om op kaartbeeld A dezelfde status aan de N381 en N391/N366 te geven als aan de A28 en A32.

***Antwoord***
Kaartbeeld A is een weergave van de economische kernzones in Noord-Nederland. In principe zijn de aangegeven wegen de hoofdverbindingen tussen die kernzones onderling en de (inter)-hoofdverbindingen van en naar Noord-Nederland.
Aan het al dan niet voorkomen op deze kaart kan geen status worden ontleend. De werkelijke functie van de wegen wordt in het Uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer geregeld. Op kaart 2, Functiekaart overige aanduidingen, staat het netwerk van hoofdwegen en ontsluitende wegen. De N381, evenals de N391/N366, maar ook de A28, A32 en A37 zijn onderdeel van dat netwerk van hoofdwegen.

**Nummer G.6**
Gelet op de positie van Coevorden en de verkeersintensiteiten wordt gevraagd om een onderzoek naar de verdubbeling van de N34 tussen Holsloot en Coevorden.

***Antwoord***
Op grond van de huidige inzichten, rekeninghoudend met een eventuele directe aansluiting van een nieuwe zuidelijke ringweg, vinden wij een verdubbeling van de N34 niet noodzakelijk.

De huidige intensiteit ligt rond de 14.000 motorvoertuigen per dag. Rijkswaterstaat hanteert, als wegbeheerder van de N34, voor verdubbeling een norm van 23.000 motorvoertuigen/etmaal. Momenteel wordt, in samenspraak met Rijkswaterstaat, een netwerkstudie verricht naar bereikbaarheid via hoofd- en ontsluitende wegen. Mogelijk dat deze studie voor de N34 Holsloot - Coevorden meer aanknopingspunten gaat geven.

**Nummers G.9, R.1**
Op de ontwikkelingskaart wordt de maatregel om de N48 als hoofdweg te laten functioneren gemist.
Stelt voor in het POP op te nemen dat de provincie Drenthe initiatieven neemt om een volwaardige route vanaf Hoogeveen naar Twente te realiseren.

***Antwoord***
De N48 is, in combinatie met een omleiding om Ommen en de N36, de verbinding van Noord-Nederland met de regio Twente. In bijlage B staat aangegeven dat een inrichting van de N48 tot (hoogwaardige) autoweg met ongelijkvloerse kruisingen gewenst is.
Uw reactie heeft er toe geleid dat wij nog eens kritisch naar kaart 4 hebben gekeken. Op ontwikkelingskaart 4 worden nu alleen nog die wegen aangegeven waarvan de aanpassingen verdergaand zijn dan de aanpassingen die nodig zijn in het kader van Duurzaam Veilig, fase 2. Daarbij blijft het uitgangspunt dat de ontsluitende wegen, met name in het landelijk gebied, in beginsel geen functie hebben voor het doorgaande verkeer. In het Uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer/POP II Drenthe worden de functie en inrichting volgens Duurzaam Veilig nader vastgelegd.

**Wijziging ontwerp**
*Bladzijde 82*
"Een intensief traject van samenwerking met gemeenten, inwoners van de onderscheiden gebieden en gebruikers van de wegen, is hiervoor op diverse locaties reeds gaande.
Het ontsluitende wegennet vormt, samen met het hoofdwegennet, een gesloten netwerkstructuur. Het ontsluitende net heeft daarbij een ontsluitende functie voor het landelijk gebied, maar geen functie voor het doorgaande verkeer."

*Kaart 4*
Alleen de wegvakken, waarvan de inrichting verder gaat dan de gewenste aanpassingen in het kader van Duurzaam Veilig, fase 2, zijn aangegeven.

**Nummer G.9**
Er wordt met klem aangedrongen op het doen opnemen van de rondweg Hollandscheveld in het POP II.
Er wordt gepleit ruimte te laten voor ontwikkelingen rond de verbinding Mr. Cramerweg - N48.
Er is een aantal provinciale wegen op kaart 3 aangegeven die per 1 januari 2003 naar de gemeente Hoogeveen zijn overgegaan.

***Antwoord***
Tekstueel in hoofdstuk C.5 en visueel op kaart 2, is de structuur van een samenhangend hoofd- en ontsluitend wegennet aangegeven. Aan de door u gewenste rondweg, zoals opgenomen in het Bestemmingsplan Buitenvaart II is door ons gedeeltelijk goedkeuring onthouden. Wij nemen uw suggestie dan ook niet over.

Uw suggestie om een verbinding te maken tussen de Mr. Cramerweg en de N48 is mede afhankelijk van de ontwikkeling van bedrijvigheid aan de zuidkant van de A37.
Uw visie op de verkeersstructuur van Hoogeveen is naar onze mening op bepaalde onderdelen nog in een zodanig stadium dat opname in het POP II te prematuur is. Mogelijk is in het, samen met de gemeenten op te stellen, Uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer/POP Drenthe ruimte voor de door u geschetste ontwikkelingen.

Kaart 3 is de ontwikkelingskaart voor blauwe en groene infrastructuur. Hierop staan niet specifiek provinciale wegen aangegeven. Ook op de kaarten 2 en 4 staan niet specifiek provinciale wegen aangegeven. Wel is op beide kaarten het samenhangende net van hoofd- en ontsluitende wegen opgenomen, zonder de wegbeheerder aan te geven.

**Nummer G.9**
Gevraagd wordt in het POP aan te geven dat het vliegveld ook na 2015 op de huidige locatie blijft.

***Antwoord***
De tekst over dit onderwerp is aangepast. Hierbij merken wij op dat het vliegveld op de huidige locatie een belemmering is om de verkeersstructuur te realiseren die de gemeente voor ogen staat.
Wij gaan er derhalve vanuit dat u ook de consequenties van het raadsbesluit voor de verkeersinfrastructuur en de totale ontwikkeling van Hoogeveen in de structuurvisie zichtbaar maakt.

**Wijziging ontwerp**
*Bladzijde 89*
"De raad van de gemeente Hoogeveen heeft in 2003 besloten het vliegveld op de huidige locatie te willen handhaven, ook al leidt dit tot beperkingen ~~Op dit moment voert de gemeente Hoogeveen een discussie over de toekomst van het vliegveld, omdat per 2014 de erfpachtovereenkomst afloopt. Uit het verkennende onderzoek van de gemeente blijkt het vliegveld beperkingen te geven~~ voor de ruimtelijk-economische ontwikkelingsmogelijkheden. Verplaatsing van het vliegveld blijft ~~is~~ bespreekbaar, mits er ruimtelijk-economisch, milieuhygiënisch en veiligheidstechnisch een aantoonbare verbetering wordt bereikt."

**Nummer G.9**
In het POP worden de capaciteitsproblemen van wegen zoveel mogelijk opgevangen met een groei van het gebruik van de fiets en het OV. De investeringen voor fietsvoorzieningen zijn moeilijk terug te vinden.

***Antwoord***
Uw constatering is terecht dat in het POP investeringen in fietsvoorzieningen niet zijn terug te vinden. Wel is in het POP een aantal duidelijke doelstellingen voor het gebruik van de fiets in de stedelijke omgeving opgenomen. Via een in het POP voorgestelde corridorsgewijze benadering moet in het Uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer/POP Drenthe hieraan nader invulling worden gegeven. Dit Uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer wordt in samenspraak met de gemeenten opgesteld en leidt tot een regionaal uitvoeringsprogramma. Prioriteit van maatregelen in tijd en middelen, worden daarin aangegeven. In de corridors is ruimte voor een "deur tot deur"-aanpak, waarin ook een rol voor de fiets is weggelegd.

**Nummer G.9**
De gemeente spreekt haar zorg uit dat, ondanks diverse maatregelen, toch de kans bestaat dat het onderliggende wegennet wordt belast met sluipverkeer.

***Antwoord***
Wij delen uw zorg over het oneigenlijk gebruik van bepaalde wegen. Ten opzichte van het nu nog vigerende PVVP hebben wij met een netwerk van hoofd- en ontsluitende wegen een duidelijker opbouw van het wegennet willen aangeven. Een momenteel lopende netwerkstructuurstudie moet duidelijkheid geven over de (toekomstige) belasting van deze wegen. In het Uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer moeten dan gezamenlijke afspraken worden gemaakt over te treffen maatregelen die aansluiten bij de wens van bewoners en gebruikers.

**Nummer G.9**
De gemeente verzoekt om haar inspanningen, om voor het station Hoogeveen de status intercitystation te verkrijgen, te ondersteunen.

***Antwoord***
In het POP II is het station aangeven als knooppunt personenvervoer. In het kader van benutten en bouwen wordt gesproken over een hogere frequentie op het traject Zwolle - Groningen. Dit biedt mogelijkheden voor het station Hoogeveen.

**Nummer G.12**
De bezwaren tegen de op kaart 4 aangeduide bochtverruiming over het industrieterrein van Assen, worden gehandhaafd. De beoogde verruiming is een niet acceptabele doorsnijding van het Stadsbedrijvenpark, waarvoor nog zeer recent een revitaliseringplan en een bestemmingsplan zijn opgesteld.

***Antwoord***
In het SNN worden de ZZL en/of de Hanzelijn+ als belangrijke structuurdragers gezien voor de ruimtelijke ontwikkelingen in Noord-Nederland. In het POP II houden wij, gezien de afspraken met het kabinet, beide opties open en maken geen keuze. Dit past ook in de behoefte die door de gezamenlijk partners in de regiovisie is uitgesproken om het collectief vervoer te versterken. De bochtverruimingen zijn nadrukkelijk onderdeel van de verbetering van de spoorlijn Zwolle - Groningen (de Hanzelijn+). Wij handhaven dan ook de aangeduide bochtverruimingen op kaart 4. In het verlengde daarvan gaan wij ervan uit dat de gemeente hiermee rekeninghoudt in haar planvorming.

**Nummer G.13**
Gevraagd wordt de onderlinge verbindingen tussen de stedelijke netwerken c.q. de economische kernzones in het POP te benoemen bij de doelstellingen voor de lange termijn.

***Antwoord***
Onder de doelstellingen voor de lange termijn wordt bij Bereikbaarheid economische kernzones en Bereikbaarheid stedelijke gebieden, in meer algemene zin ingegaan op bereikbaarheid.
In de uitwerkingsparagrafen van C.5 wordt nader ingegaan op de gewenste verbindingen.

**Nummer G.16**
De gemeente merkt op dat op kaart 2 het tracé van de N851 bij Rogat niet juist is ingetekend.

***Antwoord***
De kaart is aangepast.

**Wijziging ontwerp**
*Kaart 2*
Het tracé van de N851 bij Rogat is aangepast.

**Nummer G.17**
Het blijft onduidelijk of het verbeteren van de doorstroming, veiligheid en capaciteit op de N33 valt binnen de corridorbenadering naar Assen. Gepleit wordt voor een spoedige verdubbeling van de N33.
Er wordt nadrukkelijk aandacht gevraagd voor het OV buiten de corridorgebieden. Er moet meer aandacht worden geschonken aan vervoer op maat, respectievelijk vraagafhankelijk. Gepleit wordt voor een pilot. De gemeente is bereid hierin een actieve rol te vervullen. Er is verontrusting over het uitblijven van voldoende stimulerende financiële maatregelen.

***Antwoord***
De N33 maakt deel uit van de corridor Borger - Gieten - Rolde - Assen (zie kaart 4). Op deze kaart is, evenals in de tekst van het POP, aangegeven dat een verdubbeling gewenst is.
De bereikbaarheid van platteland en in de stille uren (sociale bereikbaarheid) wordt in toenemende mate vormgegeven door het vraaggestuurde aanbod. Specifieke wensen van bewonersgroepen, bedrijven en dergelijke zullen steeds meer in samenspraak met de vervoerder tot een meer gericht OV leiden. De haalbaarheid van de exploitatie zal daarbij centraal staan.
Momenteel onderzoeken wij op welke wijze een corridorbenadering moet worden opgezet.
Er bestaat een lichte voorkeur een pilot op te zetten voor de corridor Assen - Zuidlaren als onderdeel van de corridor Assen - Groningen.

**Nummer G.17**
In principe wordt ingestemd met de aanduiding van De Drentse Horn op kaart 4, zolang dat geen negatieve ontwikkelingen in de vorm van verhoogde intensiteiten met zich meebrengt voor de N378 en/of het onderliggende wegennet. De N374 en de N379 dienen wel de huidige (ontsluitende) functie te behouden.

***Antwoord***
De N374, N378 en N379 maken deel uit van het ontsluitende wegennet dat samenhangt met het hoofdwegennet in de netwerkstructuur. In bijlage B van het POP II staat aangegeven dat de ontwikkelingen aan de westkant van Stadskanaal geen extra belasting op de kom van Borger en de N34 mag betekenen.

**Nummer G.18**
Er wordt vastgehouden aan de geuite zorg voor wat betreft de handhaving en verbetering van het OV in Drenthe. Staat gereserveerd tegenover de genoemde mogelijkheid van "vraaggebonden aanbod". Dit wordt een teruggang in de kwaliteit van het OV geacht.

***Antwoord***
Wij nemen kennis van uw zorg. Wij zijn daarbij van mening dat juist het vraaggestuurde aanbod, waar rekening wordt gehouden met de specifieke wensen van (potentiële) gebruikers en bedrijven in samenspraak met de vervoerder, tot een kwaliteitsverbetering van het OV leidt.

**Nummer G.18**
Het belang van de Mondenweg wordt niet op waarde geschat. Juist deze weg is een parallelvoorziening ten aanzien van de Rijksweg 34, maar dan dwars door het gehele veengebied heen. Deze weg leent zich uitstekend voor zwaar verkeer en heeft een regionaal ontsluitende functie. Er is in het POP onvoldoende oog voor de dagelijkse praktijk.
Het lager waarderen van de belangrijke ontsluitingsfunctie voor het dorp Borger en de gemeente Borger-Odoorn van de weg Rolde-Borger, als gevolg van de ligging door het bosgebied, strookt niet met de werkelijkheid.
Met het neerleggen van de verkeers- en vervoersstromen over slechts enkele aders in Drenthe wordt de lokale bereikbaarheid van de provincie Drenthe aangetast en ingeval van groot schalige ongevallen op de hoofdaders, is Drenthe in no-time verstopt. De overige dan beschikbare wegen kunnen door de veelal aanwezige verkeersremmende voorzieningen in dat soort situaties de verkeersstromen niet meer opvangen.
Gepleit wordt te komen tot een herschikking van de wegenstructuur, maar dan uitgaande van de huidige feitelijke praktijk, in plaats van de theoretische benadering.
Verwacht wordt dat de provincie in positieve zin zal gaan meewerken aan het oplossen van de problematiek in het dorp Borger en het in financiële zin te participeren in het geheel.

***Antwoord***
In het voorontwerp-POP II is een wegennetwerkstructuur opgenomen die overeenkomt met de indeling in het vigerende PVVP. Hierbij is uitgegaan van een gecategoriseerd wegennet met stroom-, gebiedsontsluitings- en erftoegangswegen, op basis van het concept Duurzaam Veilig. Deze indeling is gemaakt naar de gewenste gebruiksfunctie. Feitelijk gebruik, dus ook sluipverkeer, is daarmee echter niet altijd in overeenstemming.
Wij hebben geconstateerd dat de samenhang tussen het hoofd- en onderliggende wegennet niet meer duidelijk is.
In het ontwerp-POP II zijn wij dan ook overgestapt naar een wegennet dat is opgedeeld in een samenhangend netwerk van hoofd- en ontsluitende wegen. Op kaart 2 is dit gevisualiseerd.
Wij denken dat hiermee, binnen de context van dit POP, tegemoet wordt gekomen aan uw zorg.
In het Uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer/POP Drenthe wordt in overleg met gemeenten, een nadere functietoekenning en inrichting van de wegen vastgesteld.
De Mondenweg is op kaart 2, als onderdeel van het ontsluitende wegennet, opgenomen. Daarmee wordt naar onze mening het belang van deze weg voor de regio aangegeven.
Voor de weg Rolde - Borger is een duidelijk alternatief via het hoofdwegennet N33/N34. De weg zelf maakt in onze optiek geen deel uit van de samenhangende netwerkstructuur. Wij vinden met u, dat het feitelijk gebruik momenteel anders is, mede vanwege het niet optimaal ingerichte hoofdwegennet. De weg Rolde - Borger (N857) is daarom weer opgenomen als onderdeel van het ontsluitende wegennet op kaart 2. Op kaart 4 is aangegeven dat de weg te zijner tijd, mede afhankelijk van de aanpassingen aan de N33/N34, heringericht wordt.

**Wijziging ontwerp**
*Kaart 2*
De weg Rolde - Borger is opgenomen als onderdeel van het ontsluitende wegennet.

*Kaart 4*
De weg Rolde - Borger is opgenomen, als onderdeel van het ontsluitende wegennet, met de toevoeging dat te zijner tijd een aanpassing van de inrichting noodzakelijk is.

**Nummer O.79**
De weg Borger - Rolde is een belangrijke ontsluitingsweg, waar dagelijks meer dan 6.000 motorvoertuigen gebruik van maken. Ontbreekt in het overzicht en op kaart 2 (groen). Nog altijd is er een sterk stijgende trend waar te nemen. Omleiding via Gieten is economisch en milieutechnisch discutabel, daar 14 km (vice versa) omgereden moet worden.
Deze weg dient als belangrijke ontsluiting, met als doel het stedelijke gebied Assen, zowel forensen als zakelijk. Ook de toenemende bezoekersstroom van het Boomkroonpad en twee grote recreatieparken maken gebruik van deze ontsluitingsweg.

***Antwoord***
Zie de beantwoording hiervoor van de zienswijze/bedenking van de gemeente Borger-Odoorn, onder nummer G.18.

**Nummer G.18**
De gemeente spreekt de verwachting uit dat de provincie in positieve zin gaat meewerken aan het oplossen van de problematiek in het dorp Borger en ook financieel participeert.

***Antwoord***
In de beantwoording van de reacties op het ontwerp is de problematiek in Borger reeds onderkend. Dit wordt onderdeel van het samen met gemeenten op te stellen Uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer/POP Drenthe. Eventuele nadere financiële afspraken zullen worden opgenomen in het regionale investeringsprogramma, dan wel in ons provinciaal Meerjaren-uitvoeringsprogramma.

**Nummer O.79**
Onderzoek in hoeverre een aanpassing van het N374 tracé door de kern van Borger de leefbaarheid van Borger kan verbeteren (plein/tunnel-project). Vooral de hoge (> 9.000 motorvoertuigen/etmaal) intensiteit van het transitoverkeer van en naar Stadskanaal speelt daarbij een grote rol. De nieuw geplande uitbreiding Drentse Horn - aan de rand van Stadskanaal - zal naar verwachting een negatieve invloed hebben op de verkeersintensiteit door Borger.

***Antwoord***
De passage in bijlage B over de N374, Borger - Stadskanaal, alsmede ons antwoord hiervoor bij G.18, komen naar onze mening tegemoet aan uw zorg.

**Nummer M.3**
Voorgesteld wordt de ontwikkeling van regionale overslagcentra in breed Noordelijk verband te bezien en in het POP daarbij aan te sluiten en dat er implementatie plaatsvindt van de Regiovisie Goederenvervoer Noord-Nederland.

***Antwoord***
Dit wordt opgenomen in het Uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer/POP Drenthe.

**Nummer M.3**
Er wordt ingestemd met de Drentse visie op de N381.Gevraagd wordt inzicht te geven in de mobiliteitsontwikkelingen van de ruimtelijke plannen rond Meppel en de effecten daarvan op de A32. Gevraagd wordt de mobiliteitseffecten, die verband houden met het opnemen van Steenwijk in de stedenband Zuid-Drenthe in beeld te brengen.

***Antwoord***
In Zuid-Drenthe is door een aantal gemeenten een Koers voor het Stedelijk Netwerk Zuid-Drenthe opgesteld. Hier wordt in het POP naar verwezen.
Deze koers splitst het stedelijk netwerk in twee delen. Aan het westelijk deel is Steenwijk toegevoegd. Het genoemde stedelijk netwerk heeft (nog) geen mobiliteitseffecten van haar keuzes in beeld gebracht. De eerder genoemde netwerkstudie kan hieraan mogelijk een bijdrage leveren. Maar ook de verkeersstudie van uw eigen organisatie rond de structurele maatregelen A28, Meppel - Zwolle, is een mogelijke ingang.

**Nummer M.3**
Geattendeerd wordt op een in gang gezette beleidsontwikkeling op interdepartementaal niveau die gericht is op een bebouwingsvrije zone langs de hoofdinfrastructuur. In dat verband wordt aandacht gevraagd voor de betekenis van de T-structuur, gevormd door de A7 en de A28.

***Antwoord***
Wij hebben kennisgenomen van uw opmerking. De door u bedoelde ontwikkeling is nog onvoldoende uitgewerkt, om daar nu al op te kunnen reageren.

**Nummer P.3**
Opgemerkt wordt dat Heerenveen niet wordt genoemd als halteplaats, terwijl Heerenveen in alle gevallen, ook als de ZZL als magneetzweefbaan wordt uitgevoerd, een halteplaats wordt. Voor Lemmer is dat niet het geval.

***Antwoord***
Deze omissie is hersteld.

**Wijziging ontwerp**
Bladzijde *77*
"**Uitwerking spoorwegen**
De hoofdas in oostwestrichting wordt de Zuiderzeespoorlijn (Schiphol - Lelystad - Lemmer - Heerenveen - Drachten - Groningen) Voor de Zuiderzeespoorlijn wordt een kwaliteitssprong ~~in voertuigtechniek (zweefbaan)~~ in 2015 voorzien, zodat ~~een snelheid van 300 km/uur bereikt wordt~~ de reistijd aanmerkelijk wordt teruggebracht. De doortrekking van Groningen naar Hamburg is een doel voor 2030."

**Nummer B.4**
Er ontbreekt een visie op de realisering van de onderkende noodzaak van een fysieke verruiming van de N33. Gepleit wordt voor het opnemen van een ruimtelijke reservering.

***Antwoord***
Het POP is een beleidsprogramma op hoofdlijnen. Op kaart 4 is aangegeven dat een herinrichting/aanpassing van de N33 gewenst is. In SNN-verband wordt gezocht naar creatieve mogelijkheden de N33 op termijn te verdubbelen.

**Nummer B.6**
Om de bereikbaarheid en mobiliteit in de regio Groningen - Assen te kunnen garanderen wordt er voor gepleit om vroegtijdig meer nadruk op de verbetering en benutting van de hoofdwegenstructuur te leggen. Aangedrongen wordt op een concrete prioritering van projecten.

***Antwoord***
Het POP is een beleidskader op hoofdlijnen. In de Regiovisie Groningen - Assen en Kolibri wordt een nadere afweging gemaakt van het maatregelenpakket voor deze regio. Belangrijke drager in de bereikbaarheid is het OV. Via een vraaggestuurd aanbod van het OV, in combinatie met de verbetering en benutting van de hoofdwegenstructuur, zien wij mogelijkheden de bereikbaarheid in de regio Groningen - Assen te waarborgen. In het Uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer/POP Drenthe wordt een nadere uitwerking gegeven van de corridorsgewijze aanpak van de problematiek. Hier wordt een "deur tot deur"-benadering voorgestaan die vanzelfsprekend getoetst moet worden op het probleemoplossend vermogen.
Een op dit moment in uitvoering zijnde netwerkstudie voor geheel Noord-Nederland en een op stapel staande Architectuur voor Verkeersbeheersing voor Groningen - Assen, moeten handvatten bieden om tot een weloverwogen pakket van maatregelen te komen.

**Nummer R.1**
De visie in het POP II dat de alternatieve routes voor de N34 versterkt moeten worden, worden onderschreven. Dit betekent dat de N34 in de categorie-indeling van wegen een wijziging moet krijgen van stroomweg B naar gebiedsontsluitingsweg A.

***Antwoord***
In het POP II wordt onderscheid gemaakt naar een hoofd- en ontsluitend wegennet. Bij deze indeling maakt de N34 deel uit van het hoofdwegennet, zij het niet tot het landelijk hoofdwegennet, maar zeker tot het regionale hoofdwegennet. Een momenteel uitgevoerde netwerkstudie zal meer inzicht geven in de samenhang tussen het hoofd- en ontsluitende wegennet. In het Uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer/POP Drenthe wordt, in overleg met de Drentse wegbeheerders, een nadere functie toegekend, met een daaraan gekoppelde inrichtingsvorm.
Inzet van de provincie is dat er zeker alternatieve routes zijn voor de verbinding Emmen - Groningen, maar dat de N34 voor de tussenliggende bestemmingen onderdeel is van het hoofdwegennet.

**Nummer R.1**
Beleid opnemen voor goede verhardingen naast de kantlijn, om te voorkomen dat eenzijdige ongevallen ontstaan.

***Antwoord***
Landelijk zijn in het Nationaal mobiliteitsberaad afspraken gemaakt over de invoering van essentiële kenmerken. Voor drie typen wegen is een vaste figuratie van markering vastgelegd.

In Drenthe koppelen wij deze gewenste kenmerken aan het terugdringen van het aantal eenzijdige ongevallen en de Arbo-wetgeving. In het Uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer worden beleidsregels opgenomen over dit onderwerp.

**Nummer O.20**
Pleidooi om de Spieringerweg/N855 aan te duiden als gebiedsontsluitingsweg en niet, zoals in tekst en op tekeningen, als erftoegangsweg.

***Antwoord***
In het POP II wordt niet meer gesproken van gebiedsontsluitings- en erftoegangswegen. Bij de opstelling is geconstateerd dat het met het PVVP 1996 in gang gezette beleid van een gecategoriseerd wegennet in drie typen wegen niet meer duidelijk was hoe de samenhang in de opbouw van dat wegennet was. In dit POP II hebben wij dan ook gekozen om aan te geven wat het hoofd- en ontsluitende wegennet is. Dit moet een samenhangend geheel zijn.
Zoals in de eerdere beantwoording is aangegeven is de verbinding Dieverbrug - Dwingeloo - A28 onderdeel van dit ontsluitende wegennet. Wij hebben daarbij wel het voorbehoud gemaakt dat voor delen van de N855 (door het Nationale Park Dwingelderveld) alternatieven qua route bespreekbaar zijn.

**Nummer O.30**
Er wordt verzocht de bewoners van Peizermade een duidelijk perspectief te bieden voor de verkeersproblematiek.

***Antwoord***
Het POP is een beleidskader op hoofdlijnen In het kader van dit POP kunnen wij u geen oplossing bieden. In het Uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer/POP Drenthe en het daarbijbehorende uitvoeringsprogramma worden prioriteiten qua tijd en middelen gesteld.

**Nummer O.79**
De stichting stelt voor in 8.6, onder Recreatieve ontsluiting een tekst toe te voegen dat verkeersaantrekkende ontwikkelingen, onafhankelijk of het nu gaat om industrie, detailhandel of recreatie, gevestigd worden aan goede ontsluitingswegen en waar mogelijk in de nabijheid van OV.

***Antwoord***
Wij onderschrijven uw visie op de bereikbaarheidsproblematiek rond verkeersaantrekkende ontwikkelingen. Dit is een belangrijke basis voor een integraal omgevingsbeleid. Op diverse plaatsen in het POP II hebben wij dit verwoord. Wij verwijzen u onder meer naar C.2.3, Sturing vanuit de grondslagen. Onder het kopje De fysieke infrastructuur wordt in voldoende mate, zij het in iets andere bewoordingen, ingegaan op de door u gewenste aanvulling.

**Nummer O.99**
Het is onbegrijpelijk dat de stad Groningen de gelegenheid krijgt een transferium te gaan bouwen in het gebied van het Peizer- en Eelderdiep. Dit geldt eveneens voor het bizarre idee woningen te bouwen in Eelderwolde in de directe omgeving van het Eelderdiep.
Er zijn grote zorgen over de overmatige en vaak onnodige toepassing van verlichting van wegen, zoals de A7, van verlichting van bedrijventerreinen etc.

Bij een eventuele realisatie van een transferium en plan Ter Borch zal de duisternis verdwijnen in het gehele gebied van de Peizermaden, met desastreuze gevolgen voor de natuur.

***Antwoord***
In de Regiovisie Groningen - Assen is voor een goede bereikbaarheid een weloverwogen maatregelenpakket opgesteld. Een van de maatregelen is de opvang van het autoverkeer aan de westkant van Groningen. Vandaar uit kan dan met goed OV naar de stad worden gereisd. Het bepalen van een goede locatie heeft na diepgaand onderzoek plaatsgevonden.
In C.5.2, onder Uitwerking lichthinder, wordt ingegaan op ons beleid met betrekking tot lichthinder. Gezien de situering van het transferium en de wijk Ter Borch, aan de randen van de Peizermaden, delen wij niet uw mening dat hierdoor in de gehele Peizermaden de duisternis zal verdwijnen.

**Nummer O.110**
Gevraagd wordt bij beoordeling van bestemmingsplannen aandacht te besteden aan lichthinder, ook in de stedelijke gebieden.

***Antwoord***
Voorzover in het kader van een bestemmingsplan bestemmingen worden geregeld, waarbij sprake kan zijn van lichthinder, is dat onderdeel van de beoordeling in het kader van de goedkeuring van een bestemmingsplan. Lichthinder wordt echter voor een belangrijk deel veroorzaakt door de nadere invulling en het feitelijk gebruik van een bepaald gebied en valt buiten de regeling in een bestemmingsplan. Overigens vindt, voorzover aan de orde, ook een beoordeling plaats in het kader van een milieuvergunning.

**Nummer O.146**
Tekst en bijlage B gaan zeer gedetailleerd in op het beleid, ten aanzien van verkeer en vervoer. Het valt op dat geen aandacht wordt besteed aan de situatie op de Groningerweg in Eelderwolde, waarop in verontrustende mate sluipverkeer van de A28 optreedt.
Ook de voortgaande bouw van Groningse woonwijken draagt bij aan deze drukte. De geluidsoverlast is aanzienlijk en de veiligheid is slecht, bovendien is het voor de aanwonenden regelmatig vrijwel onmogelijk hun erf te verlaten. Maatregelen zijn nodig.

***Antwoord***
In noordelijk verband wordt een netwerkstudie gedaan naar de benutting en het gebruik van dat hoofd- en onderliggend wegennet. Met name de problematiek van de A28 met het sluipverkeer op het onderliggende wegennet, worden daarin onderzocht. Dit moet tot gezamenlijke plannen van het Rijk, de provincie en de gemeenten leiden om een veilige bereikbaarheid in de regio Assen - Groningen te realiseren, ook voor het door u genoemde wegvak.

**Nummers O.209, O.210**
De bereikbaarheidsaanpak voor de stedelijke gebieden wordt onderschreven.
Er bestaat nog veel onduidelijkheid met betrekking tot de ZZL. Wanneer deze niet zal worden aangelegd, komt mogelijk de Hanzelijn+ in beeld. Het is daarom goed dat er door middel van ruimtelijke reserveringen rekeninggehouden wordt met boogverruimingen in het bestaande spoor.

Er wordt gesproken over een spoorverdubbeling op het traject Zwolle - Emmen en nieuwe spoorverbindingen. Opgemerkt wordt dat er momenteel geen middelen zijn om een en ander te realiseren. Geen bezwaar tegen de ruimtelijke reserveringen.
Het is positief dat de vanuit de ruimtelijke ordening de mogelijkheid voor het openen van nieuwe stations open wordt gehouden.

***Antwoord***
Wij stellen het op prijs dat u onze visie op de bereikbaarheidsaanpak voor de stedelijke gebieden onderschrijft.
Met het oog op de gewenste ontwikkeling van de economie in het Noorden is een hoogwaardige aansluiting op economische centra van Nederland en Duitsland noodzakelijk.
De beperkte rijksmiddelen zijn ons bekend. Dit weerhoudt ons echter niet om ambitieuze doelstellingen te formuleren. Zeker op die momenten en in die gebieden dat de bereikbaarheid in het geding komt, kan het OV een sturende en dragende rol toegedeeld worden. Betere benutting maar ook uitbreiding van bestaande infrastructuur en nieuwbouw zijn daarbij oplossingsrichtingen. Creatieve mogelijkheden zullen worden onderzocht. Graag maken wij van uw expertise daarin gebruik.

C.5.3. Veilig mobiliteitsgedrag

**Nummer G.3**
De gemeente is er niet voor al in het kader van Duurzaam Veilig genomen verkeersmaatregelen terug te draaien. Voordat dergelijke maatregelen in overweging kunnen worden genomen dient aangetoond te zijn dat de verkeersveiligheid daardoor niet verslechterd. Ook wordt gewezen op de financiële consequenties.

***Antwoord***
In het POP II verwoorden wij voor dit onderdeel een beleidsvisie voor 2015. Wij zijn met u van mening dat nieuwe maatregelen pas na gebleken effectiviteit breed kunnen worden toegepast. Er is zeker geen sprake van een breuk met de reeds gedane inzet voor Duurzaam Veilig. Het is een visie die dwingt tot het zoeken naar vernieuwende maatregelen die een effectieve bijdrage kunnen leveren aan een veilige bereikbaarheid.

C.5.4. Goederenvervoer

**Nummer O.209**
Vraagtekens bij de voorgestelde verviervoudiging van het goederenvervoer per spoor. Eigen capaciteitsplanning prognotiseert een verdubbeling van en naar Noord-Nederland.

***Antwoord***
De doelstelling voor het goederenvervoer per spoor is overgenomen uit de Regiovisie Goederenvervoer. Uw prognose voor Noord-Nederland totaal zal een goed beeld geven.
Wij zijn echter ook van mening dat op bepaalde trajecten, gezien het huidige vervoersvolume, een ambitieuzere doelstelling gesteld mag worden.

C.5.5. Luchtvaart

**Nummer N.1**
Opnemen dat de provincie de mogelijkheid van opheffing van vliegveld Hoogeveen in beeld blijft houden bij de beoordeling van de structuurvisies en de ontwikkelingsplannen voor dit gebied.

***Antwoord***
De gemeenteraad van Hoogeveen heeft gekozen voor het openhouden van het vliegveld op de huidige locatie. Aangezien vliegveld Hoogeveen in hoofdzaak beschikbaar is voor recreatief vliegverkeer en een lokaal-economische betekenis heeft, is het besluit van de raad voor ons het uitgangspunt. Ook wij constateren dat het vliegveld op de huidige locatie een belemmering is om de verkeersstructuur te realiseren die de gemeente voor ogen staat. Wij gaan ervan uit dat de gemeente de consequenties van het raadsbesluit voor de verkeersinfrastructuur en de totale ontwikkeling van Hoogeveen, in hun structuurvisie zichtbaar maakt. Zie in dit verband ook de beantwoording hiervoor onder G.9.

**Nummers N.1, O.28, O.73, O.98, O.129, O.276**
Stellen voor de passage over de baanverlenging in 2005 te schrappen en de baanverlenging opnieuw ter discussie te stellen. De formuleringen rond de baanverlenging van Eelde aanpassen, het aanwijzingsbesluit is namelijk nog niet onherroepelijk vastgesteld. Op deze wijze wordt gesuggereerd dat de uitbreiding gewenst is, dat de provincie streng moet zijn en het belang van milieu en landschap voorop moet stellen. Niet akkoord dat de provincie de baanverlenging blijft ondersteunen. Gepleit wordt voor een heroverwegingsdoelstelling van bestaand beleid dat nog niet is uitgevoerd, doch in aanmerking komt om terug te draaien. Als voorbeeld geldt dat de toename van het luchtverkeer leidt tot een toename van de uitstoot van $CO_2$, NOx en fijn stof en tot aantasting van het klimaat, zaken die het POP juist wil terugdringen.
Tekstvoorstel: "vliegveld Eelde is een goed geoutilleerde luchthaven die de regionale behoefte aan zakelijk, lijn- en charterverkeer kan vervullen. Gezien de onzekere ontwikkelingen op de luchtverkeersmarkt zijn toekomstige financiële resultaten moeilijk in te schatten."

***Antwoord***
Het besluit tot baanverlenging en de aanwijzingsprocedure zijn bevoegdheden van het Rijk. Provinciale staten (PS) hebben eerder besloten te kunnen instemmen met een baanverlenging. Wij zien in het besluit van de Raad van State, waarin het aanwijzingsbesluit werd vernietigd, geen aanleiding voor een heroverweging van de provinciale besluitvorming terzake. De opmerking dat het aanwijzingsbesluit nog niet onherroepelijk is vastgesteld, is correct. De desbetreffende teksten zijn aangepast.
Op een aantal andere punten is het beleid in het POP heroverwogen c.q. bijgesteld met de vaststelling van het POP II.

**Wijziging ontwerp**
*Bladzijde 78*
"De positie van de regionale luchthaven Eelde wordt ~~is~~ versterkt, door~~dat~~ een baanverlenging ~~is~~ uit te voeren. ~~gevoerd in 2005~~. Daarmee wordt ~~is~~ een basisvoorwaarde vervuld voor de luchthaven om meer bedrijfsmatig te kunnen opereren binnen de randvoorwaarden voor milieu en veiligheid. De groeimogelijkheden van het luchtverkeer zijn hierdoor bepaald."

*Bladzijde 89*
"De luchthaven Groningen Airport Eelde (GAE) kan bedrijfseconomisch gezond functioneren binnen voorwaarden voor milieu en veiligheid die in wetgeving en in een aanwijzingbesluit zijn en worden ~~het Aanwijzingsbesluit 2001 zijn~~ vastgesteld. Daarmee draagt het bij aan een beter regionaal-economisch vestigingsklimaat."

*Bladzijde 90*
"Op basis van de Luchtvaartwet stelt het Rijk regels vast voor het gebruik van de regionale en kleine luchtvaartterreinen. Dit is en wordt vastgelegd in aanwijzingsbesluiten. Voor ~~Eelde en~~ Hoogeveen is het aanwijzingsbesluit ~~zijn deze~~ in 2001 aangepast. Voor Eelde is de procedure nog niet afgerond.

In een ~~de~~ aanwijzingsbesluit zijn bepalingen opgenomen ter voorkoming van overschrijding van de geluidszones en bepalingen ter beperking van de vermijdbare hinder voor de omgeving. De bepalingen hebben betrekking op het baangebruik, types vliegtuigen en op de aard en tijdstippen van de vluchten."

~~"Voor de drie laatst genoemde uitgangspunten zijn ook bepalingen opgenomen in het aanwijzingsbesluit."~~

"Op kaart 2 zijn de geluidscontouren rond de luchtvaartterreinen in Eelde en Hoogeveen weergegeven. Voor Eelde is dit overeenkomstig de meest recente plannen terzake en voor Hoogeveen is dit overeenkomstig het aanwijzingsbesluit. ~~conform de thans voor de respectievelijke luchthavens geldende aanwijzingsbesluiten. Voor Eelde zijn zogeheten tolerantiegebieden, die de aan- en uitvliegroutes markeren, aangegeven in het aanwijzingsbesluit van mei 2001. Afwijkingen van deze vliegroutes binnen de vastgestelde tolerantiegebieden worden getolereerd.~~ Voor het aan- en uitvliegen gelden verkeersleidingprocedures die op de luchtvaartwetgeving zijn gebaseerd."

*Bladzijde 91*
"Op grond van de hoge omgevingskwaliteit in Noord-Drenthe zijn op het luchtvaartterrein GAE specifieke militaire activiteiten, zoals de stationering van militaire helikopters of het uitvoeren van circuitvluchten voor les-, test- of oefendoeleinden door militaire toestellen niet acceptabel. Incidenteel worden militaire transportvliegtuigen en helikopters (tot een maximum van 400 bewegingen per jaar) toegelaten binnen de voorwaarden die het Rijk, via een ontheffing, heeft verstrekt (2002) en die passen binnen de ~~vastgestelde~~ geluidszone."

**Nummer R.1**
Vraagt zich af of de provincie heeft voorzien wat de gevolgen zijn van het gezond maken van vliegveld Eelde, zoals een drastische kostenverlaging of een forse tariefsverhoging.
Vraagt zich tevens af waarom er nog zoveel lawaaiige toestellen in de omgeving van vliegveld Eelde rondcirkelen, ondanks het uitgangspunt dat lawaaiige toestellen worden geweerd.

***Antwoord***
Het omgevingsbeleid in het POP richt zich op de functie, de inpassing en de consequenties voor de omgeving van het luchtvaartterrein Eelde. Een gezonde exploitatie heeft alles te maken met GAE NV, de NV die het luchtvaartterrein exploiteert. Overeenkomstig de wijze waarop wij met andere bedrijven rekeninghouden in ons beleid, is dit niet een onderwerp waarop het POP zich richt. Dat de provincie ook aandeelhouder is van de NV doet daar niet aan af.

Een terugblik op de afgelopen decennia leert dat de geluidsemissie van vergelijkbare vliegtuigen aanzienlijk is afgenomen. Vooral door nieuwe technologie, maar ook door te sturen via gedifferentieerde havengelden, is in de loop der tijd een aanzienlijk aantal lawaaiige vliegtuigen vervangen door stillere exemplaren. Dit proces is nog niet afgerond.
Gezien de levensduur van een doorsnee vliegtuig kost het vervangen door stillere exemplaren, het uitfaseren, overigens verscheidene jaren.

**Nummers O.28, O.129**
Eens met het beleid geen medewerking te verlenen aan de realisering van een derde vliegveld in Drenthe.
Voorgesteld wordt, om redenen van zorgvuldigheid, aan de tekst op bladzijde 90 toe te voegen: "Het aanwijzingsbesluit voor vliegveld Eelde is nog niet onherroepelijk vastgesteld."
Bezwaar tegen de plannen tot baanverlenging van 1.800 m naar 2.500 m en bovendien tegen onduidelijk impliciete wijze van formuleren van deze vliegvelduitbreiding.
Voorstel voor tekstwijziging:"De verlenging van de start- en landingsbaan van vliegveld Eelde van 1.800 m naar 2.500 m zal, gezien de thans lopende procedures, het belang van een goede procesvoering en de in dit POP geformuleerde doelstellingen op het gebied van duurzaamheid-, natuur-, milieu- en klimaatbeleid onderwerp zijn van heroverweging."
Ter motivering wordt verwezen naar de lopende procedures, een goede procesvoering, de duurzaamheiddoelstelling, natuurbeleid, milieu- en klimaat.
Tekstvoorstel: "Het Rijk zal in deze planperiode de zeggenschap over de regionale luchthavens overdragen naar de regio. Gezien de uitgangspunten van het POP zullen in de opvolger van de Commissie milieuhygiëne luchtvaartterrein (Commissie 28) de belangen van natuur, milieu en woonomgeving ruim vertegenwoordigd worden."

***Antwoord***
De tekst in het POP is aangepast aan het gegeven dat er nog geen geldend aanwijzingsbesluit is (zie ook de beantwoording hiervoor onder N.1, etc.).
PS hebben eerder besloten te kunnen instemmen met een baanverlenging. Wij zien in het besluit van de Raad van State, waarin het aanwijzingsbesluit werd vernietigd, onvoldoende aanleiding voor een heroverweging van de provinciale besluitvorming terzake.
Het is dit moment nog niet duidelijk hoe een eventuele opvolger van de Commissie 28 eruit gaat zien. In ieder geval vinden wij het passend dat een invulling plaatsvindt in nauw overleg met betrokkenen. Daarin past niet om nu reeds uw tekstvoorstel over te nemen.

**Nummer O.98**
In het POP wordt aangegeven dat er geen derde luchthaven voorzien is, en dat de landingsbaan van Eelde niet langer mag worden dan 2.500 m. Dit wekt de suggestie dat dergelijke uitbreidingen door sommigen gewenst worden. Verzocht wordt de formuleringen aan te passen. Als de provincie echt de belangen van milieu en landschap voorop stelt, dan wordt Hoogeveen gesloten en de baan in Eelde niet verlengd. Bezwaar tegen de ondersteuning van de baanverlenging.

***Antwoord***
Het is op dit moment niet goed in te schatten hoe de luchtvaart zich in het algemeen en vliegveld Eelde in het bijzonder, in de toekomst zal ontwikkelen. Omdat een maximale baanlengte van 2.500 m voor de provincie Drenthe het maximum is, lijkt het ons goed dit ook als zodanig in het POP op te nemen.

Met betrekking tot vliegveld Hoogeveen verwijzen wij u naar de beantwoording hiervoor onder N.1 en voor besluitvorming rond de baanverlenging van vliegveld Eelde naar de beantwoording onder N.1, O.28 etc.

C.5.6. Communicatienetwerken

**Nummer O.190**
Bij aanleg of onderhoud van infrastructuur, het realiseren van nieuwe woningbouwgebieden of bedrijventerreinen en bij onderhoud aan rioolstelsels zullen grote kabelgoten, voorzien van inspectiegaten, in de onderlaag aangebracht moeten worden. Hierin kunnen diverse soorten kabels en leidingen worden gelegd.

***Antwoord***
Op bladzijde 91 van het ontwerp is aangegeven dat dergelijke voorzieningen geen onderwerp zijn voor het POP. De inrichting van een dergelijk stelsel vindt plaats bij de inrichting van een bestemmingsplan. Uw opmerking kan door gemeenten worden opgepakt.

C.6. Kernontwikkeling

C.6.1. De verstedelijkingsstructuur

**Nummer G.6**
De positie die Coevorden inneemt in Drenthe en de opgaven waarvoor Coevorden zich gesteld ziet maken dat zij veeleer als streekcentrum dan als substreekcentrum gezien moet worden. Gevraagd wordt de status van Coevorden te heroverwegen en te komen tot de aanwijzing van streekcentrum. In aansluiting hierop dient Coevorden in het kader van woonmilieutypen (bladzijde 124) te worden ingedeeld bij kleinstedelijke (-groene) woonmilieus.

***Antwoord***
Uw herhaald verzoek om Coevorden de status van streekcentrum toe te kennen, nemen wij wederom niet over. Nogmaals willen wij benadrukken dat op objectieve gronden, als inwonertal, arbeidsplaatsen en voorzieningenniveau er een duidelijk verschil is tussen Coevorden en de streekcentra als Emmen en Hoogeveen. Dat Coevorden een substreekcentrum is, betekent niet dat daarmee een rem staat op ontwikkelingen die passen bij de schaal van Coevorden en de regio waar Coevorden in ligt. Wij zien zeker opgaven voor Coevorden, bijvoorbeeld de stedelijke en logistieke ontwikkeling en willen u daarin ook behulpzaam zijn.
Via de Programmalijn stedelijke ontwikkeling, een uitwerking van ons Collegeprogramma, krijgt Coevorden naast de streekcentra ook prioriteit.
De ontwikkelingsmogelijkheden voor Coevorden beoordelen wij mede in relatie tot de nabijheid van Emmen en Hoogeveen. Selectiviteit en taakverdeling tussen kernen is een belangrijk element van ons verstedelijkingsbeleid.

**Nummer G.13**
Gevraagd is om een eenduidig beleid te voeren en de stad Coevorden net als Emmen, Hoogeveen en Meppel de status van streekcentrum toe te kennen. Er wordt op vertrouwd dat er voldoende ondersteuning is voor een verdere stedelijke en logistieke ontwikkeling. Het streven van Coevorden om de status van streekcentrum te verwerven wordt ondersteund.

***Antwoord***
In ons antwoord hiervoor onder G.6 kunt u lezen dat wij het verzoek om Coevorden de status van streekcentrum toe te kennen, niet overnemen. Een eenduidig beleid betekent volgens ons dat verschillen in potenties en functie worden onderkend, in plaats van kernen met verschillen in potenties kunstmatig onder een noemer te plaatsen. Wij hebben onze steun voor de stedelijke en logistieke ontwikkelingen van Coevorden hiervoor uitgesproken. U zou in onderling verband kunnen bekijken met welke taakspecialisaties Coevorden het stedelijk netwerk kan versterken.

**Nummer G.17**
Met klem wordt gepleit voor een waardering van Gieten als "streekcentrum plus", omdat de ligging op het kruispunt van N33/N34 bovenlokale potenties biedt en er feitelijk al bedrijven gevestigd zijn die, qua typering, verder gaan dan lokaal.

***Antwoord***
Uw zienswijze is een herhaling van uw reactie op het voorontwerp. Wij hebben de potenties van Gieten beoordeeld in relatie tot de geografische ligging ten opzichte van grotere plaatsen als Assen en Veendam en de kwaliteiten van de Hondsrug. Gieten heeft in onze optiek geen regionale functie en om die reden wijzen wij Gieten niet als "streekcentrum plus" aan. De feitelijke aanwezigheid van ondernemingen, die op regionale schaal opereren, is een gegeven, maar ook niet meer dan dat. Het is onze inzet dat Gieten een voorzieningenniveau biedt dat past bij de functie van hoofdkern.

**Nummer G.18**
Niet de functie, doch de ligging van een dorp is bepalend om al dan niet een hogere inkadering te kunnen verkrijgen, van hoofdkern naar substreekcentrum.
Het dorp Borger vervult, naast de woonopvang voor mensen met en zonder rechtstreekse binding, de functie van winkelhart voor een grootschalige regio.
Het winkelvoorzieningenniveau is voor een dergelijke kern grootschalig te noemen en thans bestaan plannen om het oude dorpshart terug te verkrijgen door onder andere het terugdringen van het primaire doorgaande verkeer.
De ligging op de Hondsrug geeft wellicht enige beperking voor wat betreft dorpsuitbreidingen etc. doch de potenties van de huidige kern blijven zonder meer aanwezig. Tevens blijft de economische regionale functie, bijvoorbeeld voor het winkelbestand, aanwezig en is er groei voorhanden (bijvoorbeeld door inbreiding nieuwe bebouwing). Andermaal wordt bepleit het dorp Borger als substreekcentrum aan te duiden.

***Antwoord***
In ons eerdere antwoord op uw verzoek om Borger als substreekcentrum aan te wijzen, hebben wij aangegeven dat niet alleen naar objectieve maatstaven is gekeken. Wij hebben de potenties van Borger ook beoordeeld in relatie tot de geografische ligging, ten opzichte van grotere plaatsen, en de kwaliteiten van de Hondsrug. Borger heeft in onze optiek geen regionale functie, maar het is ook onze inzet dat het een voorzieningenniveau biedt dat past bij de functie van hoofdkern. Om die reden wijzen wij Borger niet als substreekcentrum aan.

**Nummer O.92**
Regiovisie Groningen - Assen 2030 in relatie tot het POP. Er is geen parallelle besluitvorming. De enige manier om als burger bezwaar te maken tegen de regiovisie was het indienen van zienswijzen met betrekking tot het ORG en het POP Drenthe.

Het komt er op neer dat de fasering en samenhang van de plannen op interprovinciaal en intergemeentelijk niveau slecht op elkaar afgestemd zijn. De uitvoering van een ingewikkeld plan als de regiovisie wordt gehinderd door het ontbreken van een door de provincies gezamenlijk overeengekomen vertrekpunt.
Niet parallelle besluitvorming inzake de uitgangspunten versterkt dit probleem. De burgerrechten qua inspraak worden op deze manier door de al in gang gezette procedures ernstig geschaad.

Door het ontbreken van goede afstemming en samenhang tussen de verschillende plannen die in het gebied van de Regiovisie Groningen - Assen van invloed zijn, ontstaan er problemen op de volgende punten.
- De weging en borging van provinciale plannen is niet gelijkwaardig.
- Onevenwichtige verdeling woningbouwcontingenten en bereikbaarheid en ontsluiting (voornamelijk rond de stad Groningen).
- Er is discrepantie tussen plannen Regiovisie en Volkshuisvestingsnota van de gemeente Noordenveld.

***Antwoord***
In aanvulling op ons antwoord aan u onder deel A, over de verhouding tussen afspraken in het kader van de actualisering Regiovisie Groningen - Assen en de vertaling daarvan in het POP II, is uw constatering juist dat de omgevingsplannen van Groningen en Drenthe niet gelijktijdig op de afspraken over de regiovisie worden aangepast. Wij zijn het niet met u eens dat daaruit problemen voortvloeien, zoals u ze verwoord.

Voor de weging en borging is van belang allereerst te constateren dat de huidige regiovisie is verankerd in de geldende omgevingsplannen van de provincies Groningen en Drenthe. Het gaat er nu om te beoordelen waar het proces van actualisatie van de regioafspraken tot een beleidswijziging leidt, waarvoor vervolgens een herziening van het omgevingsplan nodig is.
Voor Drenthe lopen de actualisatie regiovisie en Herziening POP parallel en de ideevorming in beide plantrajecten beïnvloedt elkaar dus.
Het ontwerp-POP II is in overeenstemming met de uitgangspunten voor de nieuwe regiovisie en ieder heeft daarop kunnen reageren. De provincie Groningen zal een noodzaak voor aanpassing van het eigen omgevingsplan zelf moeten beoordelen.

In tegenstelling tot de regiovisie, die nadrukkelijk kiest voor de T-structuur, met accenten op Roden/Leek en Hoogezand-Sappemeer, pleit u voor onderzoek naar andere alternatieven voor ruimtelijke ontwikkeling buiten de economische kernzone Groningen - Assen, die schragend zouden kunnen zijn voor deze zone. Het gaat dan om alternatieven die leidden tot een betere spreiding van woon- en werklocaties, waardoor de verkeersstromen naar de stad Groningen ook beter worden gespreid. Nu komt er teveel druk op de zuidkant. Wij erkennen dat de keuze voor de T-structuur, naast de voordelen, ook nadelen kent, doordat de toeleidende routes naar de stad zwaarder worden belast.

Een spreidingsmodel heeft evenwel ook zijn voor- en nadelen en leidt naar ons idee niet tot een wezenlijk andere situatie op de toeleidende routes naar en in de stad. De keuze voor de T-structuur biedt wel de beste mogelijkheden om de bereikbaarheid van de stad via een kwalitatief goed systeem van OV te garanderen.

De gemeente Noordenveld zal als partij in de regionale samenwerking ook de gevolgen voor het eigen beleid in beeld moeten brengen, zoals dat van iedere deelnemende partij wordt verwacht.

Of de ontwerpopgave voor de gemeente als geheel en Roden (samen met Leek) in het bijzonder, uitvoerbaar is, moet blijken uit de ontwerpopgaven die worden opgesteld en de structuurvisie waarmee de gemeente bezig is.

**Nummer O.92**
Er is geen sprake meer van een dubbelkern Roden/Leek. Men oppert dan ook de term "dubbelkern Roden/Leek" uit de boeken te schrappen.

***Antwoord***
Met het woord dubbelkern is alleen bedoeld dat het om een samenhangende opgave gaat voor de kernen Leek en Roden. In feitelijke zin is geen sprake van twee kernen die aaneen zijn gegroeid, zoals dat wel geldt voor Zweeloo/Aalden en Roden/Nieuw-Roden. Het woord dubbelkern kan de suggestie wekken dat op voorhand vast moet staan dat Roden en Leek naar en eventueel aan elkaar moeten groeien. In de huidige regiovisie was dat wel de optie en het geldende POP laat die mogelijkheid ook toe. Wij hebben er kennis van dat de gemeente in het voorontwerp voor de structuurvisie een ander voorstel voor de uitbreidingsrichting van Roden heeft opgenomen. In het kader van de geactualiseerde regiovisie is een heroverweging aangegeven. Het woord dubbelkern wordt geschrapt.

**Wijziging ontwerp**
*Bladzijde 209*
"Daarbij zullen de potenties van de locaties in de kernen Assen, Vries/Tynaarlo, ~~en~~ Roden en Leek zorgvuldig worden onderzocht en afgewogen. Groningen en Assen ontwikkelen stedelijke en groen-stedelijke woon- en werkmilieus, waarbij Assen een intensivering van het bestaand bebouwd gebied realiseert.
~~De dubbelkern~~ Roden en Leek hebben (evenals Hoogezand-Sappemeer) in de Regiovisie Groningen-Assen een schragende functie."

**Nummer O.92**
De gemeente Noordenveld is primair verantwoordelijk voor het invullen van haar eigen grondgebied en zal daarin, met inachtneming van de kernkwaliteiten van dit grondgebied door middel van een nog vast te stellen structuurvisie, voorzien. De gemeente Noordenveld zal daarin aan dienen te geven in hoeverre zij kan voldoen aan de in de regiovisie vastgelegde plannen qua woningbouw, ontsluiting en bedrijventerreinen. Vooralsnog zal zij daarbij niet als economische kernzone dienen te worden beschouwd, maar, net als Beilen, een bijzondere positie innemen.

***Antwoord***
Een gemeente is uiteraard primair verantwoordelijk voor de invulling van haar eigen grondgebied, maar bindt zich ook aan afspraken die zij in vrijwilligheid maakt, zoals in de Regiovisie Groningen-Assen. Het regiovisiegebied valt voor een belangrijk deel samen met de economische kernzones van het Kompas voor het Noorden.

De structuurvisie is bij uitstek een instrument om tot een brede afweging te komen van de verschillende belangen en opgaven en daartussen samenhang aan te brengen. Dus ook voor afspraken die in regiovisieverband worden gemaakt.

C.6.2. Het Drentse gezicht van de kernen

**Nummer G.9**
Er wordt op aangedrongen de vraag naar dorps c.q. landelijk wonen vanuit een positieve grondhouding te benaderen en ruimte te geven, om na de vaststelling van de structuurvisie daarover nadere afspraken te kunnen maken. Zeker in de Hoogeveense situatie zijn er gebieden die een kwaliteitsimpuls kunnen krijgen door de bouw van nieuwe (clusters) van woningen. In dat verband wordt aandacht gevraagd voor de dorpen Nieuwlande en Pesse.
Ook wordt aangedrongen voor het bieden van ruimte voor de ontwikkeling van een gebied tot een woon- werklandschap, wanneer de specifieke kenmerken van dat gebied zich daarvoor lenen.

***Antwoord***
Wij blijven vanuit een ontwikkelingsgerichte benadering met u in gesprek over de mogelijkheden voor dorps c.q. landelijk wonen, ook na vaststelling van het POP II. In welke mate dat tot concrete afspraken kan leiden in het kader van de discussie over het structuurplan, zal te zijner tijd blijken.

**Nummer Z.2**
Gevraagd wordt alsnog te reageren op de in de reactie op het voorontwerp gedane voorstellen voor een meer offensieve aanpak van de ruimtelijke kwaliteit van nieuwe dorpsuitbreidingen. Gepleit wordt voor een stedenbouwkundige en landschappelijke toetsing van uitbreidingsplannen en een regionaal experiment voor landschappelijk bouwen.

***Antwoord***
Inderdaad hebben wij per abuis uw voorstellen voor een meer offensieve aanpak van de ruimtelijke kwaliteit van dorpsuitbreidingen laten liggen. Uw vrees is dat al hetgeen het POP zegt over de gewenste kwaliteit van dorpsuitbreidingen door de provincie wordt doorgeschoven naar de verantwoordelijkheid van de gemeenten. Nu is het ook gewoon zo dat gemeenten als eerste aan zet zijn om beleid te formuleren voor welstand en beeldkwaliteit. Wij willen toepassing van kwaliteitsdenken stimuleren door bijvoorbeeld projecten te steunen als dorpsomgevingsplannen of zelf projecten als Landschappelijk bouwen te starten.
Wij zijn het met u eens dat creatief samenspel nodig is om kwaliteit te bereiken. Uw voorstel voor een sterkere kwaliteitstoetsing voor uitbreidingsplannen voor dorpen vinden wij niet passen in de bestuurlijke verhouding tussen de gemeente en de provincie. Er zijn wel mogelijkheden voor de gemeenten om deze toets zelf te laten doen, door de stedenbouwkundige commissie van het Drents Plateau en ook door hierover zelf passages op te nemen in de eigen welstandsnota's. Wel willen wij doorpraten over de mogelijkheid om samen met een Drentse gemeente een regionaal experiment landschappelijk bouwen op te zetten.

**Nummer O.217**
Er wordt speciale aandacht gevraagd voor huisvesting van starters en senioren in de Broekstreek. Verwezen wordt naar het Dorpsomgevingsplan en de aanmelding voor het project Landschappelijk bouwen.

***Antwoord***
In het woonplan geeft de gemeente aan voor wie er waar en wanneer gebouwd wordt, onder andere voor starters en senioren. Via de knelpuntenpot zijn extra woningen beschikbaar voor onder andere wonen met een zorgarrangement, voor starters en voor herstructurering.

Deze extra woningen worden in 2005 verdeeld op basis van de woonplannen die de gemeenten indienen. Wij hebben er kennis van genomen dat u zich bij de Vereniging Brede Overleggroep Kleine Dorpen hebt aangemeld voor het project Landschappelijk bouwen. De gemeente moet nu eerst bepalen welk dorp volgens haar in aanmerking komt voor een project Landschappelijk bouwen. Ze kan besluiten dit zelf met het dorp uit te voeren of een verzoek te doen aan de provincie om een project Landschappelijk bouwen met haar op te starten.

**Nummer O.259**
Wat woningbouw betreft wordt graag gezien dat kwaliteitseisen aan de wens van dorpsbewoners voor aantallen en zogenoemde rode contouren worden gesteld. Het overnemen van de principes van landschappelijk bouwen is een goede zaak. Daarnaast is speciale aandacht nodig voor de doelgroepen starters en senioren op het platteland.

***Antwoord***
Wij sturen op aantallen woningen en rode contouren om kwaliteiten van het voorzieningaanbod en woonomgeving te behouden en te versterken. De principes van landschappelijk bouwen zijn vanuit onze optiek vooral van belang bij de overgang van kern naar landelijk gebied.
Het woonplan is bij uitstek het instrument voor de gemeente om aandacht te geven aan doelgroepen als starters en senioren. Tevens maakt het inzichtelijk hoe het gemeentelijk woonbeleid daarop inspeelt om voldoende mogelijkheden voor huisvesting te creëren.

C.6.4. Evenwichtige opbouw van de kern

**Nummers G.1, O.94**
Verwacht wordt dat het handhaven van het contourenbeleid het ten uitvoer brengen van het woonplan bemoeilijkt.
Verzocht wordt:
- de contourlijn bij Zuidwolde naar het oosten en westen van de kaart te halen;
- de contourlijn bij Ruinen naar het noorden van de kaart te halen;
- de contourlijn bij De Wijk naar het noorden van de kaart te halen.

Ook andere contouren moeten, mits goed onderbouwd, opgeschoven kunnen worden.

***Antwoord***
Het woonplan van de gemeente zien wij nadrukkelijk als kader voor de discussie over verdere ontwikkeling van de kernen. Voor de door u gewenste woningbouwontwikkeling in relatie tot de kadertelling van het POP, waaronder het contourenbeleid, verwijzen wij u naar hetgeen onder C.6.4 over contouren en onder C.7.3 over woonplannen en knelpuntenpot is gesteld. In deze laatstgenoemde paragraaf is met name het gegeven van belang dat realisatie van de door de gemeente gewenste woonontwikkeling de voorkeur kan krijgen, mits aan de daarvoor genoemde voorwaarde wordt voldaan.

**Nummer G.2**
Gevraagd wordt naar duidelijkheid over de inzet van financiële instrumenten voor realisering van het waterplan.

***Antwoord***
Er worden geen instrumenten ingezet om te bereiken dat elke gemeente een waterplan heeft in 2006. Ook de provinciale bijdrage is inmiddels beëindigd.

Wij beschouwen het opstellen van een waterplan namelijk als gemeentelijke taak. Het jaar 2006 is ontleend aan de afspraak over gemeentelijke waterplannen in het Nationaal Bestuursakkoord Water.

**Nummer G.3**
Gewezen wordt op de conceptstructuurvisie en de afspraken uit de actualisatie regiovisie. Aangenomen wordt dat de contour bij Tienelswolde nader wordt bepaald in het kader van het overleg, ex artikel 10 van het Besluit op de Ruimtelijke Ordening.
Er wordt ruimte en flexibiliteit gevraagd om woningen voor de lagere marktsegmenten te realiseren in De Groeve, in aanvulling op de reeds gemaakte afspraak voor 25 woningen in het kader van het project Zuidoevers Zuidlaardermeer.

***Antwoord***
Dank voor uw instemming met de uitleg van het begrip Lokale bedrijventerreinen. Wij zien uw structuurvisie met verwerking van regionale en gemeentelijke opgaven met belangstelling tegemoet.
Het precieze verloop van de contour wordt inderdaad in het kader van het overleg over het bestemmingsplan vastgelegd. Met het woonplan heeft de gemeente de ruimte om met voorstellen te komen voor de spreiding van de woningbouw over de kernen.

**Nummer G.5**
Gelet op de heldere toekomstvisie voor het centrumgebied en de brede afweging die in dit kader is gemaakt, wordt verzocht de POP-contouren, conform het Masterplan Emmen-centrum 2020, Ruimte voor verandering, vast te stellen.
Verzocht in het POP II op te nemen dat het bestaande woonwagencentrum De Ark, vanwege onder andere veiligheidsoverwegingen, opnieuw moet worden ingericht en dit mogelijk ook ruimtelijke consequenties heeft.

***Antwoord***
In uw reactie op het voorontwerp gaf u aan tegelijk bezig te zijn met een toekomstvisie op Emmen-centrum (Masterplan) en een structuurplan voor de gehele gemeente. In onze optiek is het Masterplan een opmaat is voor het structuurplan.
In dat verband willen wij afspraken met u maken over de verdere planontwikkeling en de doorwerking van de grondslagen van ons omgevingsbeleid. Daarin zal de ontwikkeling van het centrum van Emmen uiteraard een plaats krijgen. Vooruitlopend op deze discussie hebben wij de contour, ter plaatse van de bouw van de bioscoop, hoek Frieslandroute/Hondsrugweg, aangepast, omdat wij voor de realisatie ervan de verklaring van geen bezwaar hebben afgegeven.
In het kader van het overleg over het toekomstige herstructurerings- of bestemmingsplan voor het woonwagencentrum De Ark worden eventuele ruimtelijke consequenties beoordeeld.

**Wijziging ontwerp**
*Kaart 1*
Wijziging contour bij Emmen ter plaatste van hoek Hondsrugweg/Frieslandroute.

**Nummer G.9**
Omdat C.6.4 specifiek handelt over de opbouw van kernen is het van belang dat in het geciteerde op bladzijde 35, inzake kernuitbreidingen, wordt verwezen naar bladzijde 126.

***Antwoord***
Uw voorstel om in de tekst van C.6.4 te verwijzen naar hetgeen is opgenomen in C.7.3 hebben wij overgenomen. Aangezien dit ook geldt voor hetgeen staat in C.6.1, onder Streekcentra en substreekcentra, wordt hier ook van en naar verwezen.

**Wijziging ontwerp**
*Bladzijde 94*
"Indeling in eenzelfde categorie betekent niet dat elke kern in die categorie een gelijke ontwikkeling zal of moet doormaken. De kernen verschillen onderling namelijk in potentie. Daarnaast bepaalt de functie van een kern mede het belang van ontwikkelingsmogelijkheden, in relatie tot belangen in het landelijk gebied. In C.7.3 is aangegeven dat voor de uitvoering van het woonplan, in voorkomende gevallen, meer ruimte voor woningbouw kan worden geboden bij een kern, dan op grond van de indeling in de kernenstructuur in het vervolg van deze paragraaf passend is."

*Bladzijde 109*
"Deze contourlijnen zijn op kaart 1 aangegeven. De praktische betekenis van een contourlijn is dat, gerekend vanuit de kern, uitbreiding van de kernbebouwing voorbij deze lijn niet wordt toegestaan, behalve wanneer een gewenste ontwikkeling, met inachtneming van de genoemde voorwaarden, de voorkeur krijgt, zoals beschreven in C.6.1, Streek- en substreekcentra en C.7.3, Uitvoering van het woonplan. Om een goede overgangssituatie van kern naar omliggend gebied mogelijk te maken is verder een stedebouwkundige afronding van de kern toegestaan. In dit verband kan een uitbreiding of realisatie van een individueel object ook passend zijn.
In het kader van het overleg over een bestemmingsplan wordt, in relatie tot de omstandigheden ter plekke, de definitieve begrenzing van de kern bepaald."

**Nummer G.9**
Voorgesteld wordt de op kaart 1 aangegeven contourlijn, ten zuiden van de percelen aan het Hollandscheveldse Opgaande te leggen en de contourlijn aan de noordoostzijde van Pesse, in overeenstemming te brengen met het voorontwerp voor het Bestemmingsplan dorpsrand Pesse.

***Antwoord***
De contourlijn bij Buitenvaart is aangepast in de zin dat de contourlijn van het POP I is doorgetrokken langs het zuidelijk blok Buitenvaart II, zodat het tussenliggende gebied niet binnen de contour komt te liggen. Het gebied tussen het noordelijke en zuidelijke blok van Buitenvaart II is geen waardevol gebied, waarvoor de bescherming door een contourlijn bedoeld is.
Over een dorpsafronding bij Pesse zijn bestuurlijke afspraken gemaakt. Het overleg over het bestemmingsplan biedt het kader om tot een definitieve begrenzing van het dorp Pesse aan de noordoostzijde te komen. Dorpsafrondingen vallen binnen de marge van de globale contour en dus is er vooruitlopend op een goedkeuringsbesluit geen aanleiding om de contourlijn voor Pesse te verleggen.

**Wijziging ontwerp**
*Kaart 1*
De contourlijn bij Buitenvaart is aangepast, waarbij de contourlijn van het POP I is doorgetrokken langs het zuidelijk blok Buitenvaart II.

**Nummer G.17**
Het "in contouren denken" is nog te veel gebaseerd op het "oude" denken en sluit tevens niet aan bij de aangekondigde Nota ruimte.

***Antwoord***
Op meerdere momenten hebt u naar voren gebracht dat de contourensystematiek in het POP door de Stellingnamebrief nationaal ruimtelijk beleid, en straks de Nota ruimte achterhaald zou zijn. De Stellingnamebrief was een reactie van het kabinet Balkenende I op de concepten voor de Vijfde nota ruimtelijke ordening van het kabinet Kok II. In de Vijfde nota werd een contouren-systematiek geïntroduceerd die tot doel had de groei van dorpen sterk te beteugelen. Deze systematiek is niet te vergelijken met de systematiek in het POP die tot doel heeft de BOK te behouden en te versterken. De Nota ruimte trekt de lijn van de Stellingnamebrief op dit punt door, maar laat provincies en gemeenten veel ruimte om tot een eigen invulling te komen.

**Nummer G.18**
De contourlijn bij Borger heeft tussen de Koesteeg en de Strengenweg een inham. In deze inham is de ontwikkeling van het natuurtransferium gepland en deze valt derhalve buiten de contourlijn. Stelt voor dat het gepland natuurtransferium binnen de contourlijn komt te liggen.

***Antwoord***
In het kader van het overleg over het ontwerpbestemmingsplan voor het natuurtransferium heeft de Commissie Afstemming Ruimtelijke Plannen (CARP) in beginsel positief geadviseerd (d.d. november 2001). De CARP heeft wel aangegeven dat hiervoor, gelet op de situering buiten de contourlijn, een afwijkingsprocedure POP moet worden gevolgd. Dit is nog niet gebeurd. Hieraan kan op een praktische wijze invulling worden gegeven door in het kader van het POP II de contourlijn te verleggen naar de zuidzijde van de Koesteeg. Door de geplande verlegging van de N34 in westelijke richting, met als gevolg een nieuwe en aanzienlijke door-snijding van de Koesteeg, is een verlegging van de contourlijn naar de zuidzijde van Koesteeg ook minder bezwaarlijk.

**Wijziging ontwerp**
*Kaart 1*
De contourlijn aan de noordwestkant van Borger is aangepast.

**Nummer P.1**
Bedrijventerrein Kranenburg II aan de A7 ontbreekt op de functiekaart.

***Antwoord***
In het kader van de Regiovisie Groningen-Assen is afgesproken het terrein langs de A7 te benutten voor hoogwaardige bedrijvigheid en kantoren voor de functie van de stad Groningen. Voor het terrein Kranenburg II is er reden om het als een terrein met een regionale functie op kaart 1 aan te duiden.

**Wijziging ontwerp**
*Kaart 1 tot en met 4*
Het terrein Kranenburg II is als regionaal terrein op kaart 1 aangeduid.

**Nummer N.1**
Voorgesteld wordt voor nieuw stedelijk gebied te eisen dat afvoerpieken beter worden opgevangen dan in de huidige situatie.

***Antwoord***
Voor het stellen van strengere eisen aan nieuw stedelijk gebied, dan de huidige eisen aan het landelijke gebied, is totaal geen draagvlak aanwezig bij zowel de gemeenten als de waterschappen. Dit zijn toch de organisaties die dit beleid moeten uitvoeren en om die reden is het beleid enigszins versoepeld, maar wel met de kanttekening dat de afvoer niet mag toenemen, ook niet in extreme situaties. Daarnaast ligt er een opgave voor de gemeenten om in nieuw stedelijk gebied eventuele afvoerproblemen van bestaand stedelijk gebied op te lossen. Dit kan bijvoorbeeld betekenen dat extra berging wordt gerealiseerd met het oog op de afvoer uit het aangrenzende bestaande stedelijk gebied.

**Nummer O.9**
Verzoek om het gebied ten noordwesten van de stad Assen niet aan te duiden als ontwikkeling stadsrandzone. Dit gebied heeft nu nog een fraai en landelijk karakter, er komen veel broedvogels voor die op de rode lijst staan en het is aangemerkt als een zeer belangrijke archeologische eenheid. Bij Rhee en Ter Aard bevinden zich waardevolle essen. Een bevolkingsprognose van 80.000 inwoners voor Assen is niet reëel en dient naar beneden te worden bijgesteld. Indien er toch moet worden uitgebreid, dient een uitbreiding aan de zuidkant van Assen serieus te worden onderzocht.

***Antwoord***
Zoals in de Nota van beantwoording in het kader van het voorontwerp is aangegeven, is het gebied ten noordwesten van Assen meegenomen in het project Stadslandschap Assen-West met het doel alle ontwikkelingen voor Assen op een rij te zetten en te zoeken naar een invulling. In die studie wordt aangegeven waarom dit gebied een mogelijke toekomstige invulling is voor de functies wonen, bedrijven en/of recreatie. Ook is bij de ontwikkeling van de Structuurvisie Assen-West aandacht besteed aan de landschappelijke waarden, flora en fauna, archeologie, watertoets en dergelijke. De bevolking is en wordt regelmatig hiervan op de hoogte gehouden. Uitbreiding aan de zuidkant van Assen is in ieder geval voor de woningbouw uitgesloten vanwege de geluidzone tengevolge van het TT-Circuit, een militair oefenterrein en de ligging van natuurgebieden. Het aantal van 80.000 inwoners als bevolkingsprognose voor Assen komt overeen met de gemeentelijke Woonnota en met de langetermijnvisie in de hiervoor genoemde Structuurvisie. Hierin is een vertaling opgenomen van het aantal te bouwen woningen, afgestemd op de Regiovisie Groningen-Assen. Het gaat om 7.000 woningen, tot 2030.

**Nummers O.12, O.249**
Om een groene bufferzone in stand te houden tussen Assen en Vries is het gewenst een rode contour op kaart 1 aan te brengen langs de Oudemolense Weg. In een dergelijke buffer past niet de aanduiding Versterken woonfunctie in combinatie met veel groen, als aangegeven op kaart 4.

***Antwoord***
Uw verzoek om de ontwikkeling van Assen-Noord te begrenzen met een contour nemen wij niet over. Met het project Stadslandschap Assen-West werken wij samen met de gemeente Assen aan de invulling van de regionale taakstelling voor de stadsrand westelijk van de spoorlijn/A28.

Met het project worden alle ontwikkelingen voor Assen op een rij gezet en zoeken wij naar een invulling, rekeninghoudend met de karakteristieken van het gebied en de aanwezigheid van flora en fauna. De gemeente heeft hierover ook voorlichting gegeven. Bewust is gekozen voor de gemeentegrens als begrenzing van het studiegebied.
De aanduiding Versterking woonfunctie in combinatie met veel groen, is een globale aanduiding voor een ruimer gebied.

**Nummers O.22, O.79**
De gemeenten krijgen een te grote rol bij de bepaling van de locatie van een kernuitbreiding. Verwacht wordt dat niet iedere gemeente bij machte is een evenwichtige keuze te maken. Het economisch en prestigieus belang zullen al snel prevaleren. De provincie moet hiervoor een strakke regelgeving hanteren.

***Antwoord***
De gemeenten hebben binnen de ruimtelijke ordening een eigen bevoegdheid. Door de gemeenten wordt een afweging gemaakt tussen de verschillende belangen die een rol spelen. De provincie beoordeel, in het kader van de toetsing van een bestemmingsplan, of de gemeenten gekomen zijn tot een zorgvuldige afweging, alsmede of de afweging gebaseerd is op een goede ruimtelijke onderbouwing. Het POP bevat de criteria en de kaders waarop de provincie de plannen van gemeente beoordeelt. Vooral de paragraaf over de evenwichtige opbouw van een kern (C.6.4.) bevat de criteria die wij voor de beoordeling van verzoeken tot uitbreiding van een kern hanteren.

**Nummer O.59**
Welke mogelijkheden biedt het POP aan de indiener voor een bestemmingsplanwijziging van zijn perceel aan de Vlintweg in Valthe, mede door nieuwe uitgangspunten van de provincie.

***Antwoord***
De aanvaardbaarheid van een eventuele herbestemming van uw perceel is vooral afhankelijk van de nieuwe bestemming en de inpassing ervan in de omgeving, in combinatie met de ter plekke feitelijk aanwezige omgevingswaarden.
In uw situatie hebben wij goedkeuring onthouden aan een bouwmogelijkheid, omdat er geen sprake is van een functionele binding met het buitengebied.

**Nummer O.63**
Na 2010 wil de dorpsgemeenschap graag in zuidelijke richting een bouwblok realiseren. Gevraagd wordt daar de contourlijn te verplaatsen tot aan de bossingel, die een prima overgang vormt met de rest van de omgeving. Er wordt op deze wijze geen afbreuk gedaan aan de omgeving als daar landschappelijk gebouwd wordt.

***Antwoord***
Het woonplan van de gemeente zien wij nadrukkelijk als kader voor de discussie over verdere ontwikkeling van de kernen. Voor de door u gewenste woningbouwontwikkeling verwijzen wij u naar hetgeen onder C.6.4 over contouren en onder C.7.3 over woonplannen en knelpuntenpot is gesteld. In laatstgenoemde paragraaf is met name het gegeven van belang dat realisatie van de door de gemeente gewenste woonontwikkeling de voorkeur kan krijgen, mits aan de daarvoor genoemde voorwaarden wordt voldaan.

Wij hebben geconstateerd dat uw zienswijze, ten opzichte van uw inspraakreactie, niet is gewijzigd. In die zin volstaan wij met een verwijzing naar onze reactie in de Nota van beantwoording bij het voorontwerp.

**Nummer O.79**
Voorgesteld wordt om een aantal zinnen in relatie met de contour weg te laten.
Gevraagd wordt, om misverstanden te voorkomen, toe te voegen aan de tekst van het POP: "Alleen bij zwaarwegend maatschappelijk belang mogen contourlijnen overschreden worden." De positie van contourlijnen kan worden vastgelegd door middel van coördinaten/markeringspunten.
Verder worden de uitbreidingsmogelijkheden van Rolde, ten zuiden van de N33, ter discussie gesteld. Verwezen wordt naar de problemen bij Borger.

***Antwoord***
Uw suggestie om een aantal teksten over de contour niet op te nemen of deze aan te scherpen, nemen wij niet over. Wij hebben wel een verwijzing toegevoegd in C.6.4, naar passages over streek- en substreekcentra (C.6.1.) en woonplannen (C.7.3.). Hiervoor verwijzen wij u naar de beantwoording hiervoor onder nummer G.9. Contouren zijn geen concrete begrenzingen, maar kennen een zekere beleidsmarge. In het kader van het overleg over een bestemmingsplan wordt, in relatie tot de omstandigheden ter plekke, de definitieve begrenzing van de kern bepaald.
Er zijn twee redenen waarom wij met de planontwikkeling voor Rolde-Zuid instemmen. Wij hechten veel belang aan de omgekeerde integratie van de bewoners van Mariëncamp, die de gemeente voorstaat met dit plan. Tegelijk met de ontwikkeling van Rolde-Zuid is afgesproken dat de locatie De Hoorns niet verder wordt ontwikkeld, vanwege de landschappelijke waarden aldaar.

**Nummer O.97**
Gevraagd wordt duidelijkheid te geven ten aanzien van de ligging van het perceel van de indiener in relatie tot de contourlijn. Indien het perceel buiten de contourlijn valt, bestaat hiertegen bezwaar.

***Antwoord***
De contourlijn in het POP is geen concrete belijning op perceelsniveau. Het bestemmingsplan en de omstandigheden ter plekke zijn voor u maatgevend (zie A.2. en C.6.4.). Indien het perceel buiten de contourlijn ligt, betekent dit niet per definitie dat er niet gebouwd mag worden. Het bestemmingsplan bepaalt dus de (bouw)mogelijkheden op perceelsniveau.

**Nummer O.98**
Verzocht de groeicijfers voor Tynaarlo beter af te stemmen op de werkelijke groei van de bevolking.

***Antwoord***
De groeicijfers voor Tynaarlo zijn gebaseerd op de opvang van de eigen bevolking. De extra woningbouw in het kader van de Regiovisie Groningen-Assen (ca. 700 woningen tot 2020) voor vraag uit de regio naar landelijk wonen, is hierin niet opgenomen en wordt apart uitgewerkt in een gemeentelijke visie.

In bijlage A van het ontwerp zijn beide invalshoeken in de tabellen A1 (opvang eigen bevolking) en A2 (extra opgave) te vinden. Wanneer blijkt dat de ontwikkeling anders verloopt, vindt een actualisatie van de cijfers plaats, zoals dat voor alle gemeenten en voor alle uitkomsten gebeurt.

**Nummer O.101**
Indiener verzoekt de in het POP I vastgelegde rode contour oostelijk van Roden te handhaven, opdat een binnen de aangegeven randvoorwaarden overeen te komen woningbouwplan blijft congrueren met het in het POP neergelegde contourenbeleid.

***Antwoord***
Over de realisering van woningbouw op de locatie Parkwijk Achter 't Hout is sinds 1964 veel discussie geweest. Op 10 juli 2001 hebben wij uiteindelijk goedkeuring onthouden aan een bestemming voor woningbouw, omdat de noodzaak daartoe niet was aangetoond en daaraan in onvoldoende mate ecologisch onderzoek ten grondslag was gelegd. De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft op 3 april 2002 de daartegen ingestelde beroepen ongegrond verklaard. Het bestemmingsplan dat, met in achtneming van deze beslissing, voorziet in een agrarische bestemming, hebben wij intussen op 1 juli 2003 goedgekeurd. De begrenzing van bebouwd gebied en de ligging van de contourlijn zijn op basis van deze besluitvorming op elkaar afgestemd. Voor de veronderstelling dat binnen de looptijd van het plan woningbouw in dit gebied wordt voorzien, bestaat geen grond.

**Nummer O.119**
Bezwaar tegen de gekozen zonering en de rode contourlijn, zoals die is ingetekend om het dorp Sleen. Verzocht wordt om de rode contourlijn langs de provinciale weg en de Oldengaerde te leggen en niet zoals nu, langs het huidige bedrijventerrein.
De rode contour verhindert de gemeente Coevorden het huidige bedrijventerrein aan de Oldengaerde uit te breiden. Aanleg van een nieuw bedrijventerrein is niet urgent en staat haaks op een efficiënt ruimtegebruik op of naast het bestaande terrein. Een rechtstreekse aansluiting op de provinciale weg moet mogelijk zijn. De architectuur van het huidige bedrijventerrein voldoet niet aan een goede landschappelijke inpassing. Aansluiting van bedrijven op het bestaande terrein, waarbij de architectuur meer aansluit op de Drentse maat, zal de aanblik van het dorp ten goede komen.

***Antwoord***
De gemeente Coevorden heeft in de Structuurvisie Sleen, onder voorwaarden, de mogelijkheid opgenomen voor een kleinschalige uitbreiding van het bedrijventerrein bij Sleen. Hiervoor is geen overschrijding van de contour vereist en dus is er geen aanleiding om de contour en de zonering aan te passen.
Op 15 januari 2004 hebben wij een afschrift ontvangen van een brief die de Dorpsvereniging Sleen-Diphoorn aan u heeft gestuurd.
Daarin geeft de dorpsvereniging aan dat er uitvoerig overleg is geweest met de gemeente en provincie en dat uw voorstel de problematiek niet voldoende oplost. Wij nemen uw voorstel dan ook niet over.

**Nummer O.138**
Dorpsbelangen Sleen-Diphoorn stuurt een afschrift van een brief aan enkele leden van de vereniging, waarin wordt aangegeven waarom de vereniging het verzoek van de leden om bezwaar te maken tegen het POP II niet heeft uitgevoerd.

***Antwoord***
De brief wordt voor kennisgeving aangenomen. Een van de leden heeft een reactie op het ontwerp-POP II ingediend. Zie de beantwoording hiervoor onder O.119.

**Nummer O.135**
Indiener concludeert dat bij een aanvraag voor een bestemmingsplanwijziging voor zijn perceel geen belemmering wordt ondervonden van de rode contourlijnen op kaart 1 van het POP.

***Antwoord***
De aanvaardbaarheid van een eventuele herbestemming van uw perceel is vooral afhankelijk van de nieuwe bestemming en de inpassing ervan in de omgeving, in combinatie met de ter plekke feitelijk aanwezige omgevingswaarden. De rode contour is met een zekere beleidsmarge aangegeven op kaart 1. Zie hiervoor ook onder A.2.

**Nummer O.140**
Er worden concrete voorstellen gedaan voor aanpassing van de contourlijn aan de noordzijde, richting Noordharen en aan de zuidzijde bij het huidige nieuwbouwplan Zuides.
De voorstellen worden bepleit gericht op de leefbaarheid van het dorp, de betekenis van uitbreiding voor het midden- en kleinbedrijf en de agrarische sector, de doorstroming en het welzijn van het dorp. Gedacht wordt dat de voorgestelde wijzigingen niet ten koste gaat van natuurwaarden.

***Antwoord***
De contourlijn geeft aan dat verdere uitbreiding van een kern in de door u bedoelde richting omgevingswaarden aantast. Het gaat om meer dan alleen natuurwaarden. Het gaat ook om landschappelijke en cultuurhistorische waarden. Om die reden zien wij nu geen aanleiding om de contourlijnen bij Ruinen aan te passen in de richting, zoals u die voorstelt. Het woonplan van de gemeente zien wij nadrukkelijk als kader voor de discussie over de gewenste ontwikkelingen, in relatie tot leefbaarheid, doorstroming en welzijn van het dorp. Voor de door u gewenste woningbouwontwikkeling verwijzen wij u naar hetgeen onder C.6.4 over contouren en onder C.7.3 over woonplannen en knelpuntenpot is gesteld.

In deze laatstgenoemde paragraaf is aangegeven dat realisatie van de door de gemeente gewenste woonontwikkeling de voorkeur kan krijgen, mits aan de daarvoor genoemde voorwaarden wordt voldaan. Waar verzoeken voor bedrijventerreinen een overschrijding van de contourlijn betekenen, zijn deze landschappelijk niet inpasbaar (zie C.8.2.). Verder verwijzen wij u naar de beantwoording hiervoor onder nummers G.1 en O.63.

**Nummer O.147**
Gevraagd wordt de contourlijnen rondom Annen nog eens kritisch te bekijken en zo mogelijk deze aan de oostzijde te verleggen, ten behoeve van uitbreidingsmogelijkheden. Het is niet wenselijk dat de groene longen van het dorp gebruikt worden voor woningbouw, ook het sportveldencomplex mag hier niet voor opgeofferd worden. Er worden mogelijkheden gezien om in de toekomst aan de oostzijde van het dorp uit te bereiden. Gezien de huidige ontwikkelingen op de woningmarkt wordt ervoor gepleit in toekomstige uitbreidingsplannen meer ruimte te bieden aan starters op de woningmarkt.

***Antwoord***
Bij de vaststelling van deze contourlijnen heeft een afweging plaatsgevonden tussen het belang van de kern zelf en functies van en in het aangrenzende buitengebied.
Rond de kern Annen zijn aan alle kanten waarden aanwezig. Er is voor gekozen om deze waardevolle gebieden te vrijwaren van bebouwing. Aan de oostzijde van de kern bevindt zich de overgang van de Hondsrug/het Drents Plateau naar het Hunzedal. Ook dit gebied is aangewezen als waardevol gebied voor kwel en sloten.
Door de functies van het buitengebied is het moeilijk om een uitbreidingsrichting voor Annen aan te wijzen en derhalve is Annen volledig omringd door een contour. Gezien de aanwezige waarden is er echter geen aanleiding om de contour rond Annen aan te passen. Voor een nadere beschrijving van de betekenis van de contourlijn wordt verwezen naar C.6.4 en C.7.3.

**Nummer N.1**
Voorgesteld wordt de huidige woningbouwplannen voor Ter Borch aan te passen en de randvoorwaarden van het POP I te handhaven.
Gevraagd wordt de opgave van Roden voor regionale woningbouw, inclusief de westelijke omleiding naar de A7 nogmaals kritisch te bezien, waarbij de taakstelling moet passen binnen de waarden van het gebied. Als doelstelling in het POP II opnemen dat het gebied tussen Roden en Leek wordt ontwikkeld als een landschappelijke en recreatieve zone.

***Antwoord***
De zin die u bedoelt is nu opgenomen in de Actualisatie Regiovisie Groningen-Assen. Dit is een beleidsdocument dat onder meer door PS en de gemeenteraad van de gemeente Tynaarlo wordt vastgesteld. Daarmee heeft het POP I ook zijn doorwerking in de regiovisie en vervolgens in de planontwikkeling door de gemeente voor Ter Borch. In het POP II hebben wij de bedoelde zinsnede veralgemeniseerd in C.6.4. In situaties die vergelijkbaar zijn met Ter Borch, is het noodzakelijk om een goede overgangssituatie in landschappelijk, natuurwetenschappelijk en hydrologisch opzicht te realiseren. Dit geldt uiteraard wanneer een ontwikkeling grenst aan de EHS. In onze verdere beslissingen over Ter Borch nemen wij ook aspecten van verkeer en geluid in de beoordeling mee.

Het past bij de hoofdkeuzen voor de Regiovisie Groningen-Assen en de functie van Roden en Leek in het omgevingsbeleid, dat in het kader van een regionale afweging een bepaalde opgave aan deze kernen wordt toegedicht.
Voor de woningbouwaantallen die in de Actualisatie Regiovisie Groningen-Assen worden genoemd, hebben de gemeenten Noordenveld en Leek samen een ontwerpopgave, om de mogelijkheden tot realisering te onderzoeken. In dat traject wordt uiteraard kritisch gekeken of de toegedachte opgave ook uitvoerbaar is. Met andere woorden: zijn de genoemde aantallen woningen te realiseren, gegeven de recreatieve, landschappelijke, cultuurhistorische en natuurwetenschappelijke kwaliteiten van het gebied en de moeilijkheden die worden ondervonden in de afwikkeling van het verkeer en vervoer.
Voor het gebied tussen Roden en Leek hebben wij geen speciale doelstelling, anders dan de integrale zonering voor het landelijk gebied.
Momenteel wordt een MER opgesteld om zicht te krijgen op mogelijke oplossingen voor de ontsluiting van Roden en Leek, richting de A7.

**Nummer O.146**
Op de kaarten is het gebied in Eelderwolde aangeduid als Bebouwd gebied, inclusief goedgekeurde bestemmingsplannen. Dit is onjuist, gezien de uitspraak van de Raad van State over het bestemmingsplan Ter Borch.
De verwijzing voor de randvoorwaarden voor bebouwing in het plan Ter Borch naar C.6.4 is te algemeen en biedt weinig houvast. De passages uit C.6.4 kunnen niet in de plaats komen van de randvoorwaarden.

***Antwoord***
In onze systematiek hebben wij ervoor gekozen goedgekeurde bestemmingsplannen te verwerken in de kaarten. Ons goedkeuringsbesluit over het bestemmingsplan Ter Borch is inderdaad door de Raad van State vernietigd op basis van een procedurefout. Inmiddels heeft de gemeente een nieuw ontwerpbestemmingsplan opgesteld. Voor ons is dit aanleiding het in hoofdzaak voor woningbouw bestemde gebied op de plankaarten te handhaven, omdat wij met de ontwikkeling kunnen instemmen.
U vraagt de randvoorwaarden uit het POP I voor de ontwikkeling van Ter Borch te handhaven. De zin die u bedoelt is nu opgenomen in de Actualisatie Regiovisie Groningen-Assen, een beleidsdocument dat door PS en ook door de gemeenteraad van Tynaarlo wordt vastgesteld. Daarmee heeft het POP I ook zijn doorwerking in de regiovisie en vervolgens de planontwikkeling door de gemeente voor Ter Borch. In het POP II hebben wij de bedoelde zinsnede veralgemeniseert in C.6.4. In alle situaties vergelijkbaar met Ter Borch is het noodzakelijk om een zeer goede overgangssituatie in landschappelijk, natuurwetenschappelijk en hydrologisch opzicht te realiseren in geval negatieve beïnvloeding van waarden en potenties moet worden voorkomen. Dit geldt uiteraard wanneer een ontwikkeling grenst aan de EHS. In onze verdere beslissingen over Ter Borch nemen wij ook aspecten van verkeer en geluid in de beoordeling mee.

**Nummer O.187**
Het verzoek van de gemeente om de contourlijn bij De Hoefslag aan te passen lijkt het juiste moment om ook de contour ter hoogte van Achter de Brinken/Hoogte der Heide te herzien ter voorkoming van woningbouw ter plaatse op een later moment. Te meer daar er op het terrein van De Hoefslag voor jaren voldoende ruimte is om in de woningbehoefte voor eigen bevolking te voorzien.

***Antwoord***
De contourlijn van het dorp Gasselte is in het POP II hetzelfde als in het huidige POP.
De plannen voor De Hoefslag die door de gemeente bij ons ingediend zullen worden, moeten voldoen aan het provinciaal beleid voor wonen en een evenwichtige opbouw van een kern.
Er wordt op dit moment niet gekozen voor aanpassing van de contouren Achter de Brinken en bij De Hoefslag. Voor iedere uitbreiding van een kern geldt, ook wanneer het POP binnen de contourlijn uitbreidingsruimte biedt, dat gemeenten een keuze ruimtelijk moeten onderbouwen. Dat komt in het planologisch beoordelingstraject aan de orde. De woningbehoefte en de relatie met het woonplan spelen hierbij een rol.

**Nummer O.205**
De woningbouwbehoefte in Norg is niet langer van kwantitatieve aard, maar meer van kwalitatieve aard. De urgentie om over het Oosterveld een contourlijn te trekken is niet langer aanwezig. Verzocht wordt de contourlijn bij Norg weg te laten en de Oosterveldse Es op te schakelen tot de categorie Waardevolle essen.

***Antwoord***
In ons besluit van 6 juni 2000 hebben wij in het kader van het bestemmingsplan Buitengebied Norg de mogelijkheid open gelaten dat de Oosterveldse Es gedeeltelijk kan worden bebouwd. Wij hebben daarbij onderkend dat deze es over belangrijke landschappelijke-, cultuurhistorische- en archeologische waarden beschikt, maar na afweging van de belangen besloten op een deel van de es woningbouw niet uit te sluiten.
Voor het bestemmingsplan moet de gemeenten wel meer diepgaand onderzoeken welke specifieke waarden ter plaatse in het geding zijn en welke beperkingen dit met zich meebrengt voor woningbouw.
Dat de gemeente tot op heden nog geen ontwerpbestemmingsplan heeft opgesteld, is geen reden om op onze eerdere afweging en besluitvorming terug te komen en dus ook niet om nu de contour van Norg aan te passen in de richting die u voorstelt.

**Nummer O.216**
Gepleit wordt voor het verschuiven van de contourlijn, ten zuiden van Beilen, in zuidoostelijke richting tot aan het Linthorst Homankanaal, zodat het gebied van Smalbroek Ter Horstermaden, ten westen van het kanaal, gevrijwaard blijft van bebouwing. Verder wordt voorgesteld het bedrijventerrein aan de westkant van Beilen (Ossenbroeken) in te kaderen met een contourlijn om verdere uitbreiding tegen te gaan.
Gepleit wordt voor het beter aangeven van de contourlijn van de uitbreiding van Roden. Een uitbreiding in westelijke richting strookt niet met de aanwezige natuur- en landschapswaarden.

***Antwoord***
De contourlijn ten zuiden van Beilen loopt nagenoeg evenwijdig aan de grens van het bestemmingsplan Nagtegaal, waarmee wij hebben ingestemd. Dit bestemmingsplan is onherroepelijk goedgekeurd en in uitvoering. Verschuiving van de contour in de richting van het Linthorst Homankanaal is daarom niet realistisch. Met dit bestemmingsplan ligt de rode contour in dit deel nu duidelijk vast en zorgt juist voor een bescherming van de genoemde gebieden die u noemt.

Voor het omkaderen van het Bedrijventerrein Ossenbroeken bestaat bij ons geen aanleiding. Contourlijnen in het POP worden niet gehanteerd om uitbreidingen tegen te gaan als doel op zich, maar als instrument om gebieden met waarden tegen kernuitbreiding te beschermen.
Het gebied is ingedeeld in zone I en verder zijn er geen specifieke waarden die een contourlijn rechtvaardigen. Daarbij is ook van belang dat Beilen als substreekcentrum een taakstelling heeft.
Voor de uitvoering van die taakstelling is het belangrijk te constateren dat Beilen ingesloten ligt in hoofdinfrastructuur voor spoor en weg en er rond Beilen een aantal beekdalen liggen waarvoor het POP II nieuw beleid formuleert.

Voor het leggen van een nieuwe contour aan de westkant van Roden is tot dusver geen aanleiding geweest gelet op de zonering van het gebied (zone I/II) en de gebiedskenmerken ter plaatse. Er zijn geen nieuwe inzichten om dat nu wel te doen. Bij de afweging voor een verdere uitbreiding van Roden in westelijke richting dient de gemeente uiteraard rekening te houden met de gebiedskenmerken en aanwezige natuur- en landschapswaarden.
Op kaart 3 is het gebied westelijk van Roden aangewezen als Prioritair gebied voor een ontwikkelingsgerichte benadering.
Verder is van belang dat Roden een regionale taakstelling heeft in het verstedelijkingsproces (zie C.6.1.). Ook de samenwerking in de Regiovisie Groningen-Assen leidt ertoe dat Roden, samen met Leek, een taakstelling heeft (zie D.4, Opgaven Noordwest).

**Nummer O.225**
Gevraagd wordt het volkstuincomplex, nabij het gebied oostelijk van de N34 ter hoogte van Schuilingsoord, te handhaven.

***Antwoord***
Het gaat hierbij om een afweging die tot de verantwoordelijkheid behoort van de gemeente.

C.7. Wonen, mobiliteit en voorzieningen

C.7.1. Drentse samenleving: blijvend in beweging

**Nummer G.9**
Er is bereidheid om van gedachten te wisselen over een pilot in Hoogeveen.

***Antwoord***
Wij zijn bereid mee te denken in de ontwikkeling van een structuurvisie in Hoogeveen, waarover momenteel, zowel bestuurlijk als ambtelijk, al verkennende gesprekken met u zijn gevoerd. In dat kader kunnen nadere afspraken worden gemaakt over de invulling van een pilot.

**Nummer G.17**
De gemeente is bereid een actieve rol te spelen bij de aangekondigde pilots.

***Antwoord***
Wij stellen het op prijs dat u actief betrokken wilt worden bij de pilots. Zodra sprake is van overdracht en verbreding van ervaringen uit de pilots naar de andere gemeenten, zullen wij met u contact opnemen.

**Nummer G.18**
Verzocht wordt op zo kort mogelijke termijn de geplande sociale agenda op te stellen en duidelijkheid te geven over de provinciale rol, ten aanzien van het handhaven van het voorzieningenniveau op het platteland.

***Antwoord***
Recent is het eerste sociaal rapport van Drenthe uitgebracht. Dit rapport wordt met gemeenten en maatschappelijke organisaties besproken en is tevens input voor het contourenplan Cultuur, Welzijn en Zorg 2005-2008. Dit contourenplan is de sociale agenda die in het POP II wordt genoemd.
Onze rol bij het voorzieningenniveau op het platteland is vooral ondersteuning te bieden aan initiatieven die gericht zijn op het op peil houden van het voorzieningenniveau. Wij zijn niet verantwoordelijk voor de handhaving, maar zetten ons in voor de instandhouding ervan.

**Nummer O.259**
Tevreden met de opname van de sociale component. Gevraagd wordt niet alleen in te spelen op problemen, maar ook op kansen of mogelijkheden. Kortom, beleidsruimte voor nieuwe gedachten en ideeën.
Gevraagd wordt de dorpsomgevingsplannen een status te geven, zodat ze serieus worden genomen en gaan dienen als basis voor toekomstig beleid.

***Antwoord***
Wij zijn met u van mening dat dorpsomgevingsplannen waardevolle instrumenten zijn voor integrale planontwikkeling en om nieuwe gedachten en ideeën van de plaatselijk betrokkenen te ontvangen. Vanwege de nadrukkelijke inbreng vanuit de bevolking, nemen wij deze plannen serieus. In drie pilots wordt geëxperimenteerd met integrale planontwikkeling, zowel in een landelijke als in een stedelijke context. Een bijzondere status, zoals een bestemmingsplan heeft, kan aan dorpsomgevingsplannen niet worden gegeven. Uiteraard kan de gemeente ervoor kiezen het plan de basis te laten zijn voor een bestemmingplan of het woonplan.

C.7.3. Woonprogramma's

**Nummer G.1**
De uitbreidingsmogelijkheden van het POP zijn minder soepel dan het rijksbeleid. Gewezen wordt op de noodzaak van het kunnen huisvesten van de eigen bevolking, leefbaarheid, druk op de woningmarkt door migratie etc. Inbreiding zou in de contingentering minder zwaar mee moeten tellen dan uitbreiding en de problematiek van pijplijnplannen voor de contingentering moet pragmatisch worden opgelost.
Er is belangstelling voor een pilot ten aanzien van dorpse ontwikkeling in kleine dorpen. Op de eerdere reactie dat de provincie zich moet onthouden van opmerkingen over de fasering van kleinere bestemmingsplannen is niet geantwoord.

***Antwoord***
Uw veronderstelling dat het rijksbeleid voor dorpsuitbreiding soepeler is, is onjuist. Voor de eigen behoefte gaat het Rijk uit van een "migratiesaldo 0-benadering", dat de gemeente de ruimte heeft om de eigen groei op te vangen binnen haar grondgebied. Dat is ook ons uitgangspunt. Dat uw bevolkingsstatistiek de afgelopen jaren een duidelijk migratieoverschot laat zien, is een gegeven dat op zichzelf geen reden is om beleidsmatig rekening mee te moeten houden. In het kader van het woonplan kan ook over de fasering van kleinere bestemmingsplannen, in relatie tot een sluitende exploitatie, inbreiding en pijplijnplannen worden gesproken.

**Nummer G.2**
Is van mening dat, ondanks dat de kern Beilen een "bijzondere positie" inneemt, dit niet tot uiting komt in de verhoging van het woningbouwcontingent. Van mening dat er een ophoging van het contingent voor de kern Beilen dient plaats te vinden.
De gemeente zegt toe met haar woonvisie en de actualisering daarvan, in 2005 het woonbeleid en de uitvoerbaarheid daarvan in een vroege fase van de planvorming te zullen afstemmen. Het aantal van 1.000 woningen voor de kleine kernen in bijlage A klopt niet.

***Antwoord***
Beilen heeft de status van substreekcentrum. Bij de berekening van de woningbehoefte voor Beilen (en Midden-Drenthe) is daarmee rekeninggehouden. Naast opvang van natuurlijke groei is ook de opvang van een positief migratiesaldo daarin verwerkt. Dit om de functie van Beilen te stimuleren en de groei op het platteland te beperken.
Een verdere ophoging van de ruimte voor woningbouw op voorhand, is niet evenwichtig in vergelijking met de huidige omvang van Beilen en met de ruimte die, naar verhouding, Coevorden en Roden nodig hebben. Dit sluit niet uit dat er omstandigheden kunnen zijn die, na een afweging, aanleiding geven tot een hogere groei. Bijlage A is aangepast.

**Wijziging ontwerp**
*Bladzijde 235*

**Tabel A**
*Midden-Drenthe*

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Kleine kern | 2.320 | 130 | 90 | 70 ~~1.000~~ | 2.610 |

**Nummer G.6**
Gevraagd wordt de indeling van Nieuwe Krim als kleine kern ook tot uitdrukking te brengen in het woningbouwcontingent voor Coevorden.

***Antwoord***
De uitbreiding voor Nieuwe Krim als kleine kern is meegenomen in de ruimte voor woningbouw in de gemeente Coevorden. Vanwege het kleine getal en de afronding in de berekening, is dit niet zichtbaar in de aantallen in bijlage A.

**Nummer G.9**
Verzocht wordt in tabel A2, als aanvullende opgave, 700 woningen in te vullen. Aangezien het om dorps- c.q. landelijk wonen gaat "kern Hoogeveen" vervangen door "gemeente Hoogeveen".

***Antwoord***
In tabel A2 gaat het om aanvullende ruimte voor woningbouw voor specifieke taakstellingen tot 2020. Die extra ruimte is bedoeld voor de streekcentra, onder andere om hun functie goed te kunnen waarmaken en dus niet voor de hele gemeente.

**Wijziging ontwerp**
*Bladzijde 236*
"Kern Hoogeveen 700 ~~pm~~"

**Nummer G.14**
Positief dat meer beleidsruimte wordt geboden aan de hand van een woonplan. Tegen deze achtergrond is bijlage A overbodig geworden. De opgenomen woningbouwcontingenten zijn veel te laag. Gewezen wordt op de verruiming in de Nota ruimte. Bebouwing buiten de contouren moet mogelijk zijn. De contour mag niet hard zijn. Landschappelijk bouwen moet voorop staan.

***Antwoord***
Via de woonplannen blijft de provincie sturen op twee doelstellingen van het omgevingsbeleid:
- de bundeling van de groei van bevolking/woningbouw en arbeidsplaatsen in de (sub)streekcentra en
- opvang van de eigen behoefte in de plattelandsgemeenten.

Bijlage A blijft nodig om de woonplannen op deze doelstellingen te kunnen beoordelen. Landschappelijk bouwen is een goede vorm voor de invulling van woningbouw in kleinere kernen, die gericht is op het bieden van kwaliteit.

**Nummer G.17**
Er is zorg over het zogenaamd "op slot zetten" en de onaanvaardbare neveneffecten (leefbaarheid) van de dorpen. Niet gerust over de voorgestelde regeling.
De woningbouwaantallen, voor vooral de hoofdkernen, bieden nauwelijks mogelijkheden om nieuwe plannen te maken voor starters, ouderen, herstructurering. Ook wordt gewezen op noodzakelijke functiewijzigingen. Er wordt een nader onderbouwde claim op de beschikbare knelpuntenpot aangekondigd.

***Antwoord***
De gemeente doet in het woonplan voorstellen hoe de woningbouw over de kernen gespreid wordt en hoe dit de leefbaarheid bevordert. Via de extra woningen uit de knelpuntenpot, die in 2005 verdeeld gaan worden aan de hand van de ingediende woonplannen, zijn extra woningen beschikbaar voor onder andere wonen met een zorgarrangement, starters en herstructurering.

**Nummer G.18**
Benadrukt wordt dat:
- het van groot belang is om een provinciale en werkbare regeling te maken, gezien de huidige vraag, ook in Drenthe, naar de gecombineerde huisvesting van oude en jonge generaties;
- het gemeentelijke contingent voor realisering van woningbouw in Drentse Horn zal worden gehaald uit het budget voor Nieuw-Buinen en dat ervan uit wordt gegaan dat het resterende woningcontingent door GS uit "andere"potten wordt gehaald, zodat er nadien geen claim komt te liggen op het contingent voor de gemeente Borger-Odoorn, waardoor bijvoorbeeld Daalkampen het met minder woningen moet gaan stellen;
- de bouwoppervlakte op woonpercelen in het buitengebied minimaal is. Zeker daar waar een extra vrijstelling met 50 $m^2$, ten behoeve van bedrijvigheid/dieren, niet mogelijk wordt gemaakt.

***Antwoord***
Wij denken dat we met het woonplan ook voor de vraag naar gecombineerde huisvesting van de oude en jonge generaties, een werkbare regeling hebben gemaakt.
In het woonplan kan de gemeente de verdere ontwikkeling van de Drentse Horn aangeven, mede in relatie tot de andere kernen in de gemeente.
Daarbij is ook de invulling van de Hunzevisie, te weten afwentelen van de druk op de Hondsrug naar nieuwe en aantrekkelijke woonmilieus, ten oosten van de Hunze, aan de orde. In overleg met de betrokken gemeenten en de provincie Groningen zoeken wij invulling voor deze ontwikkeling. Daarbij zullen de contingenten niet een belemmering vormen voor de uitwerking van dit initiatief. Zoals wij ook hebben aangegeven in onze beantwoording van uw reactie op het voorontwerp-POP II, leggen wij voor de situaties tot 250 $m^2$ de verantwoordelijkheid nadrukkelijk bij de gemeenten neer. Wij willen geen extra uitbreidingsmogelijkheid voor nevenactiviteiten via een aparte vrijstellingsregeling. Daarom hebben wij de regeling uit het huidige POP vereenvoudigd tot een totale bebouwingsoppervlakte van 250 $m^2$, inclusief nevenactiviteiten. Zie ook de beantwoording hierna onder O.38.

**Nummers B.4, O.207**
Gewezen wordt op de effecten van het woningbouwbeleid op de Bouwsector. Gepleit wordt voor een versoepeling van de strakke bouwcontingentering voor de dorpen. Daarnaast is een flankerend beleid nodig van provincie en gemeenten, om kleine bouwbedrijven een kans te geven op de voor hen moeilijk toegankelijke vervangende markt van woningbouwprojecten in de steden.

***Antwoord***
De gemeenten zijn de eerst aangewezenen voor de woningbouw in de dorpen. Zij kunnen in hun woonplan rekeninghouden met de verschillende wensen, onder andere met betrekking tot de continuïteit in de bouw. In het woonplan moeten de herstructureringsprojecten ook opgenomen zijn, alsmede de afspraken met woningcorporaties.

**Nummer N.1**
Gevraagd wordt de totale woningbehoefte nogmaals kritisch te bezien en hierbij ook rekening te houden met een scenario met een lagere economische groei.

***Antwoord***
Voor de raming van de gewenste woningbouw in Drenthe heeft economische groei geen tot weinig invloed op de totale vraag naar woningen. Het heeft wel invloed op de prijs en het type woning. Ook heeft het invloed op de fasering van de planontwikkeling.

**Nummer O.38**
In het POP staat geen definitie van het bedrijven van hobbymatige activiteiten.
Een bebouwingsoppervlakte van 200 $m^2$ getuigt niet van realiteitszin en sluit niet aan bij de wensen van de burgers die graag hun hobby willen uitoefenen. Gepleit wordt voor een maatvoering van 800 $m^2$ (inclusief oppervlakte woonhuis).

***Antwoord***
Het uitgangspunt in het POP voor de oppervlakte van een burgerwoning in het buitengebied is 250 $m^2$. Deze maatvoering komt voort uit het voorbeeldplan Buitengebied Drenthe en is intussen in de meeste bestemmingplannen Buitengebied opgenomen. Ze voldoet in het algemeen voor de woonfunctie. Het komt voor dat voormalige agrarische bebouwing wordt gebruikt als woning, waarvan de oppervlakte meer is dan 250 $m^2$.
In het POP II is aangegeven dat er situaties denkbaar zijn dat handhaving van een bestaande, grotere bebouwingsomvang, aanvaardbaar is, zolang het een bebouwingsomvang is die past bij het kleinschalig karakter van het wonen.
In die situaties is het toegestaan de aanwezige oppervlakte bebouwing te vernieuwen of op het perceel te herschikken, waardoor de ruimtelijke samenhang verbetert. Als er alleen een woonhuis/gebouw staat dat al bijna 250 $m^2$ beslaat, kent genoemd voorbeeldplan de mogelijkheid om voor hobbymatige doeleinden enige oppervlakte bij te bouwen. De gemeenten voeren dit verder uit in een bestemmingsplan.

**Nummer O.249**
De in tabel A aangekondigde woningbouw voor Assen in het landelijk gebied dient bijgesteld te worden, omdat van de 360 vermelde data in 2014 een fors deel gepland is in het door ons betwiste gebied.

***Antwoord***
Het in tabel A opgenomen aantal van 360 woningen voor Assen in het landelijk gebied is het aantal bestaande woningen.

**Nummer O.270**
Gevraagd wordt op percelen met een woonbestemming meer bouwvolume toe te staan met het oog op het ontwikkelen van een zorgbedrijf. Uit het Ondernemersplan blijkt daartoe de noodzaak.

***Antwoord***
U verzoekt ruimte te bieden voor bouwmogelijkheden voor de start van een "zorgbedrijf" op een perceel met in dit geval een woonbestemming. Meerdere initiatieven op dit punt zijn bij ons bekend. In de paragraaf over wonen in het buitengebied (C.7.3.) bieden wij ruimte voor voorzieningen voor thuis- of mantelzorg.
Ook voor zorgverlening bij een agrarisch bedrijf, zogeheten zorgboerderijen (C.8.7.), bieden wij ruimte. In het verlengde daarvan willen wij ook tegemoetkomen aan de wens om zorgaccomodatie te realiseren in onder andere voormalige vrijkomende agrarische bebouwing, waarbij naast het wonen sprake is van een geheel op zichzelf staande bedrijfsvoering. Uit het bedrijfsplan moet blijken dat een voorziening getroffen wordt om zorg en dienstverlening aan de bewoners te bieden die in de behoefte voorziet om "zolang mogelijk zelfstandig wonen". Het kan blijken dat voor een sluitende exploitatie meer bebouwing nodig is dan aanwezig. Verzoeken daartoe worden beoordeeld op landschappelijke inpasbaarheid, aansluiting bij de schaal van de reeds aanwezige bebouwing en de ruimelijke samenhang op het perceel. Hiertoe is de passage over wonen in het buitengebied (C.7.3.) uitgebreid.

**Wijziging ontwerp**
*Bladzijde 130*
"Binnen ~~de woonbestemming~~ het hoofdgebouw kan enkele of meervoudige bewoning plaatsvinden~~, waarbij in ieder geval het hoofdgebouw moet worden bewoond~~. Tijdelijke bewoning van een bijgebouw kan aanvaardbaar zijn, bijvoorbeeld om voorzieningen voor thuis- of mantelzorg mogelijk te maken. Gemeenten wegen af of functieverandering van het bijgebouw noodzakelijk is. Permanente bewoning van een bijgebouw is mogelijk voor een voorziening om zorg en dienstverlening aan bewoners te bieden die in de behoefte voorziet om zo lang mogelijk zelfstandig te wonen. Uit een bedrijfsplan moet blijken dat sprake is van een bedrijfsmatige opzet. Het kan blijken dat voor een sluitende exploitatie meer bebouwing nodig is dan aanwezig. Verzoeken daartoe worden beoordeeld op aansluiting bij de schaal van de reeds aanwezige bebouwing en de ruimtelijke samenhang op het perceel.
Vooral aan de randen van de kernen zijn ruimere mogelijkheden aanwezig voor meervoudige bewoning. Algemene voorwaarden zijn dat de waarden in de omgeving in stand dienen te blijven, alsook de ontwikkelingsmogelijkheden van de landbouw."

**Nummer O.256**
Gevraagd wordt af te zien van het op voorhand meewerken aan bouwmogelijkheden voor woningen aan de Carstensdijk, tegenover de bestaande bebouwing.

***Antwoord***
De gemeente Hoogeveen is verantwoordelijk voor de indeling en het gebruik van haar grondgebied en is bezig met het opstellen van een structuurvisie voor haar gehele grondgebied.

Wij zullen de voorstellen die de gemeente in haar visie doet, bezien vanuit de doelstellingen en criteria van het POP. Wij geven op voorhand geen invulling aan de plannen van de gemeente.

## C.8. Werken

### C.8.2. Bedrijventerreinen

**Nummer G.1**
Vooral in de hoofdkernen Ruinen en Zuidwolde is uitbreiding van het bedrijventerrein niet of nauwelijks mogelijk. De rode contouren dienen, aansluitend aan de bestaande bedrijventerreinen, te worden opgeheven.

***Antwoord***
De uitbreidingsmogelijkheden voor bedrijventerreinen bij de hoofdkernen Zuidwolde en Ruinen worden inderdaad beperkt door de ligging van de contour. Wij zijn van mening dat de gebieden die aan deze terreinen grenzen, vrij moeten blijven van verdere uitbreidingen. Aangezien er in de nabijheid van Ruinen en Zuidwolde, zowel binnen als buiten de gemeente, alternatieve vestigingsmogelijkheden zijn voor lokale bedrijvigheid, zien wij geen reden om de contouren bij Ruinen en Zuidwolde op te heffen.

**Nummer G.2**
Opgemerkt wordt dat de beperking "transport en distributie" een beperking zal geven voor de te vestigen bedrijven. Pleit voor het opheffen van deze beperking.

***Antwoord***
In het voorontwerp is aangegeven dat voor Tweesporenland een zekere verruiming van vestigingsmogelijkheden wordt nagestreefd. Deze verruiming is aan bepaalde criteria gebonden. Het dient bijvoorbeeld te gaan om industriële activiteiten. Activiteiten in de sfeer van transport en distributie worden niet toegestaan.
Uiteraard zorgt het niet toestaan van bepaalde activiteiten, tegelijkertijd voor een begrenzing voor te vestigen bedrijven. Hiervoor is bewust gekozen. De provincie is van mening dat, om in het POP reeds beschreven redenen, een verruiming van vestigingsmogelijkheden gewenst is, maar dat daar tevens selectief mee omgegaan dient te worden. Transport en distributieactiviteiten op Tweesporenland vinden wij daarom niet gewenst. Allereerst vanwege de hiermee gepaard gaande transportstromen en de bijbehorende geluidsoverlast. Ten tweede omdat het terrein daarmee steeds meer van zijn selectieve karakter verliest. Tenslotte is de provincie van mening dat vooral de gemeente Hoogeveen, gezien haar ligging en ontsluiting, een prima vestigingsgemeente is voor transport- en distributieactiviteiten.

**Nummer G.9**
Er wordt met klem aangedrongen om de vestigingsmogelijkheden op het terrein Tweesporenland nader te concretiseren door een minimum oppervlak voor bedrijfsvestigingen (bijvoorbeeld 5 ha) voor te schrijven, zodat de grootschaligheid expliciet tot uitdrukking wordt gebracht.

***Antwoord***
In het voorontwerp wordt aangegeven dat voor Tweesporenland een zekere verruiming van vestigingsmogelijkheden wordt nagestreefd. Deze verruiming is aan bepaalde criteria gebonden. Het dient bijvoorbeeld te gaan om industriële activiteiten met een (zeer) grote ruimtevraag. De laatste tien jaar bedroeg de grootte van de kaveltransactie in Drenthe gemiddeld 0,4 ha.

Het zal duidelijk zijn dat de provincie in haar visie denkt aan een veelvoud van deze oppervlakte. Ruimte voor maatwerk is eventueel gewenst. Wij kiezen er daarom voor om in het POP deze grootschaligheid te vertalen naar een relatief hoge terreinquotiënt. Dit wil zeggen, een relatief groot ruimtegebruik per werkzaam persoon.

**Nummer G.3**
De structuurvisie zal onderbouwde voorstellen geven voor een vindplaats van de zoekruimte voor de lokale bedrijvigheid. Benadrukt wordt dat de zuidzijde van Vriezerbrug nadrukkelijk in beeld is voor uitbreiding. Ook wordt gedacht aan een beperkte uitbreiding van het terreintje bij De Groeve.

***Antwoord***
In dit stadium nemen wij kennis van de voorstellen die u in uw structuurvisie aan ons zal doen. Over De Groeve merken wij op dat in 1997 goedkeuring onthouden is aan een wijzigingsbevoegdheid in het bestemmingsplan die uitbreiding van het bedrijventerrein mogelijk maakte. De noodzaak van en behoefte aan deze uitbreidingsmogelijkheid kon onvoldoende worden aangetoond. Wij gaan ervan uit dat wij op basis van uw structuurvisie kunnen beoordelen of uitbreiding van het bedrijventerrein bij De Groeve al dan niet noodzakelijk is.

**Nummer G.5**
Instemming met de beantwoording van de reactie op het voorontwerp.
Bij de verdere ontwikkeling van de plannen voor het bedrijventerrein Nieuw-Amsterdam - Veenoord zal uitgegaan worden van een terrein met een functie die aansluit bij de functie van een (sub)streekcentrum.

***Antwoord***
In de Nota van beantwoording, in het kader van het voorontwerp-POP II, worden de ontwikkelingsmogelijkheden aangegeven voor het bedrijventerrein De Tweeling te Nieuw-Amsterdam. Met een aanduiding als regionaal bedrijventerrein op kaart 1, wordt ingespeeld op de door u gewenste ontwikkeling voor dit bedrijventerrein.

**Nummer G.16**
Zowel in de ontwerptekst als op kaarten ontbreekt enig teken van het in de ontwikkelingsvisie genoemde Bedrijfsterrein-Noord 4, aan de oostzijde van de snelweg A32. Gevraagd wordt deze ontwikkelingsrichting te bevestigen.

***Antwoord***
De op de kaarten aangegeven bedrijventerreinen zijn die terreinen, waarvoor reeds een goedgekeurd bestemmingsplan van toepassing is. Aangezien dit niet het geval is voor het door u genoemde terrein, is deze op de kaart gezet.
In onze reactie op uw ontwikkelingsvisie is aangegeven dat aan de noordoostkant van Meppel wordt ingezet op de ontwikkeling van de beekdalen. Het ontwikkelen van woningbouw en/of bedrijvigheid in deze beekdalen is niet wenselijk. Hiervoor is het "Nee, tenzij"-beleid ontwikkeld. Dit beleid geldt in alle beekdalen, zoals aangegeven op kaart 2 en in C.3.3 nader is uitgewerkt. Bovendien geldt in het zuiden van de provincie nog een uitwerkingsopdracht voor het POP als het gaat om het aanwijzen van bergingsgebieden. Na aanvullend onderzoek door de waterschappen worden deze gebieden, via een uitwerking van het POP II, nader vastgelegd.

Het zal in de praktijk gaan om relatief kleine gebieden en gebieden die vooral benedenstrooms in de beekdalen gevonden moeten worden. Uiterlijk in 2005 is bekend of bergingsgebieden noodzakelijk zijn en waar deze komen te liggen (zie ook C.3.3.).
De aanduiding Stadsrandzone is niet bedoeld om ruimtelijke ontwikkelingen te begrenzen (zie hiervoor onder meer C.7.3, onderdeel Stadslandschappen). Uit de afwezigheid van deze aanduiding mag u dus niet concluderen dat de aanleg van bijvoorbeeld Bedrijfsterrein-Noord 4 al onze instemming heeft.

**Nummer G.17**
Het POP biedt onvoldoende flexibiliteit om (lokale) bedrijvigheid te vestigen in kleine kernen, aansluitend op de kernbebouwing of net daarbuiten.

***Antwoord***
Bij kleine kernen willen wij aan vestiging van lokale bedrijvigheid in bestaande bebouwing meewerken als daarmee een knelpuntsituatie in zo'n kern kan worden opgelost. Nieuwbouw in de randen of in de nabijheid van kleine kernen vinden wij niet gewenst, in relatie tot de functies van het buitengebied.

**Nummers M.1, N.1**
Het bedrijventerrein aan de zuidoostkant van Hoogeveen (zuidelijk blok van Buitenvaart II) is in het POP op kaart en in tekst meegenomen. In afwachting van de uitspraak van de Raad van State, ten aanzien van deze uitbreiding, kan niet met dit onderdeel worden ingestemd. Het ligt in de EHS en er zijn goede alternatieven beschikbaar.

***Antwoord***
Met de ontwikkeling van Buitenvaart II kunnen wij instemmen en hebben daarom het bestemmingsplan goedgekeurd. De Nota bedrijventerreinen toonde aan dat vooral rond Hoogeveen sprake is van een krap aanbod van bedrijventerreinen. Vanuit economisch perspectief is de ontwikkeling van een bedrijventerrein ter grootte van geheel Buitenvaart II gewenst. Zoals in de legenda bij kaart 1 is aangegeven, zijn "bebouwd gebied, inclusief goedgekeurde bestemmingsplannen" opgenomen op de kaart. Nog lopende procedures, zoals bijvoorbeeld beroepszaken bij de Raad van State, zijn daarbij buiten beschouwing gelaten.

**Nummer N.1**
Gevraagd wordt de behoefteraming van bedrijventerreinen te toetsen aan een scenario dat rekeninghoudt met de sterk verminderde economische groei. De raming en ruimtelijke reserveringen tot 2015 moeten worden gefaseerd in drie perioden van vijf jaar.
De verruiming voor het terrein Tweesporenland moet beperkt blijven tot de niet-industriële activiteiten, zoals dienstverlenende, en industriële bedrijvigheid te concentreren op bestaande terreinen (met name in Zuidoost-Drenthe).

***Antwoord***
Conjuncturele ontwikkelingen en daarmee verwante fluctuaties in het uitgiftetempo zijn aanleiding tot het faseren van terreinontwikkeling. In de ramingen wordt ook rekeninggehouden met een ijzeren voorraad. Het voortouw bij een gefaseerde planontwikkeling ligt bij de gemeente. Op basis van een nauwgezette monitoring van het uitgiftepatroon beoordelen wij de "economische wenselijkheid" van eventuele aanvragen.

In de Nota bedrijventerreinen is geconstateerd dat Drenthe relatief gescheiden deelmarkten kent en de inspanning vooral gericht moet zijn op de ontwikkeling van voldoende bedrijventerreinen in Zuidwest-Drenthe in de periode tot 2015. In deze context kan de verruiming van de vestigingsmogelijkheden met grootschalige, industriële bedrijvigheid op het Tweesporenland een verlichting bieden in de ruimtevraag. Een bedrijf dat zich op Tweesporenland vestigt, laat namelijk ruimte vrij op andere terreinen bij Hoogeveen en Meppel. Dit is een vorm van zuinig omgaan met beschikbare ruimte, vooral in de regio Zuidwest-Drenthe. Gelet op de beschikbare ruimte en het trage uitgiftetempo, kan Tweesporenland een alternatieve vestigingslocatie zijn voor grote bedrijven in de as Groningen - Assen - Hoogeveen - Meppel. Er is bewust gekozen voor een selectieve benadering, gericht op grootschalige, industriële activiteiten en blijvend ruimte behouden voor MERA-activiteiten.

**Nummer G.18**
Omdat in het POP is opgenomen dat bedrijvigheid primair in het hoofdgebouw moet plaatsvinden, bestaat de indruk dat grootschalige voormalige veestallen dienen te worden gesaneerd, terwijl daarvoor in het verleden de benodigde bouwvergunningen zijn afgegeven en er ook een positief advies voor is afgegeven door de Welstandscommissie.
Aangegeven wordt dat de gemeenten zich volledig wil inzetten voor een regeling, waarbij in de bestaande losstaande agrarische bedrijfsgebouwen kleinschalige bedrijvigheid mag plaatsvinden, zonder dat afbraak en kleinere herbouw verplicht wordt gesteld.

***Antwoord***
De regeling die wij in het POP II hebben opgenomen heeft inderdaad het oogmerk om vooral omvangrijke voormalige agrarische bebouwing in het buitengebied te saneren. Dat in het verleden een bouwvergunning en een positief advies door de Welstandscommissie is afgegeven, heeft geen relatie meer met de oorspronkelijke, agrarische bedrijfsvoering. Er bestaat een verband tussen de verschijningsvormen en de functie. De kern van de regeling van het POP II is een kwaliteitsverbetering ter plaatste, onder andere te bereiken door sanering van omvangrijke of ontsierende bebouwing.

In het POP is opgenomen dat "De bedrijfsactiviteiten dienen in het algemeen in het hoofdgebouw plaats te vinden. Voorzover een kwalitatief hoogwaardige situatie gecreëerd kan worden (zie hiervoor de aandachtspunten die hierna worden genoemd) is het mogelijke losstaande schuurgedeelten te benutten voor een bedrijfsfunctie."
Waarschijnlijk leidt de term "kwalitatief hoogwaardige situatie" tot verwarring. Het gaat hier namelijk niet om nieuwbouw, maar om een in de omgeving passend gebruik en inrichting van een bestaande losstaande schuur.
De aandachtspunten die hierbij van belang zijn betreffen dan ook vooral het type bedrijvigheid en het feitelijk gebruik (aantasting milieu, geluidhinder, verkeersaantrekkende werking, parkeren, buitenactiviteiten en ontwikkelingsmogelijkheden buurfuncties). Indien redelijkerwijs aan deze aandachtspunten kan worden voldaan, is het vestigen van bedrijfsactiviteiten mogelijk in een bestaande losstaande schuur.

**Wijziging ontwerp**
*Bladzijde 139*
"De bedrijfsactiviteiten dienen in het algemeen in het hoofdgebouw plaats te vinden. Onder hoofdgebouw wordt het gebouw verstaan, waaraan de woonfunctie is gekoppeld.

Voorzover een in de omgeving passende ~~kwalitatief hoogwaardige~~ situatie gecreëerd kan worden (zie hiervoor de aandachtspunten die hierna worden genoemd), is het mogelijk losstaande schuurgedeelten te benutten voor een bedrijfsfunctie."

**Nummer G.9**
Wij zijn met u in overleg over het vervangen van voormalige agrarische bebouwing door enkele woningen. Ons is niet duidelijk of de ruimte daarvoor ligt opgesloten in hetgeen op de bladzijden 130 en 131 wordt opgemerkt. Indien dat niet het geval is, vragen wij u daarin alsnog te voorzien, met dien verstande dat daarvoor op bestemmingsplanniveau maatwerk kan worden geleverd.

***Antwoord***
Het doel van de passage over vervanging van bestaande agrarische bebouwing is een kwaliteitsverbetering te realiseren in het landelijk gebied, door een vervangingsmogelijkheid ter plaatse te bieden. Het is niet onze bedoeling, bijzondere omstandigheden daargelaten, dat hierdoor meerdere woningen ter plekke nieuw worden gebouwd.

**Nummer N.1**
Het provinciale kader voor een zogenaamde "ruimte-voor-ruimte"-regeling op Drentse maat nader uitwerken, waarbij de regeling dient bij te dragen aan een verbetering van de kwaliteit en de duurzaamheid van het landelijk gebied.

***Antwoord***
Wij beperken ons tot het aangeven van beleidsuitgangspunten, met als doel een vitaal landelijk gebied te stimuleren en te bevorderen dat een overmaat aan bebouwing, of bebouwing die niet past in de karakteristiek van het landschap, verdwijnt. Deze uitgangspunten zijn: waardevolle bebouwing handhaven, geen belemmering landbouw, wonen als hoofdbestemming, hogere landschappelijke kwaliteit en een strenge handhaving. De uitwerking kan het best op gemeentelijk niveau vorm worden gegeven in een bestemmingsplan dat toegesneden is op de specifieke situatie.

**Nummer O.72**
Bepleit ruimere mogelijkheden voor en rond vrijkomende agrarische bedrijfsgebouwen. Daarmee kan verpaupering en verkrotting van het buitengebied worden tegengaan.

***Antwoord***
Er is een gewijzigde regeling opgenomen onder C.8.2, die beantwoordt aan uw suggestie.

**Nummer B.4**
Verzocht wordt de vestigingsmogelijkheden voor lokale bedrijven ook aan de rand van de kern (dat wil zeggen in aansluiting op de bestaande bebouwing) met landschappelijke inpassing mogelijk te maken.

***Antwoord***
Bij kleine kernen willen wij aan vestiging van lokale bedrijvigheid in bestaande bebouwing meewerken als daarmee een knelpuntsituatie in zo'n kern kan worden opgelost.

Nieuwbouw in de randen of in de nabijheid van kleine kernen vinden wij niet gewenst in relatie tot de functies van het buitengebied.

**Nummer B.6**
Gevraagd wordt de visie Noord-Nederlandse werklocaties van de toekomst te betrekken bij toekomstig beleid voor bedrijventerreinen. Er wordt aangeboden om over de visie van gedachten te wisselen.

***Antwoord***
Wij delen uw mening dat voldoende ruimte voor bedrijven een noodzakelijke randvoorwaarde is voor een verdere economische ontwikkeling in Noord-Nederland en Drenthe. Anderzijds moet gewaakt worden voor een situatie waarin sprake is van een te ruim aanbod. Afgezien van de ruimtelijke consequenties, is juist ook vanuit economisch perspectief een dergelijke situatie ongewenst.
Beide uitgangspunten zijn dan ook vertrekpunt geweest voor onze benadering. Bij de inschatting van de behoefte hebben wij rekeninggehouden met mogelijke economische ontwikkelingen en behoeften binnen het bedrijfsleven. Vanuit het POP bezien is een visie tot 2015 afdoende. Met belangstelling is kennisgenomen van de notitie Werklocaties van de toekomst, maar wij zien hierin geen aanleiding om onze visie op bedrijventerreinen bij te stellen.

**Nummers O.28, O.129**
De formulering op bladzijde 137 "Bij luchtvaartterrein Eelde wordt ruimte geboden ….." is een verbetering ten opzichte van het POP I. De volgende verbetering wordt mogelijk gevonden.
"Bij luchtvaartterrein Eelde wordt ruimte geboden voor activiteiten die aan de luchthaven zijn verbonden en voor aan de luchthaven gebonden zakelijke dienstverlening met een architectuur die recht doet aan de representativiteit en landschappelijke waarde van de omgeving van de locatie."

***Antwoord***
Met u vinden wij dat de landschappelijke waarde in belangrijke mate de representativiteit van de locatie bepaald en daarom nemen wij op dat punt uw tekstvoorstel over. Wij zijn het niet eens met uw voorstel om de mogelijkheden voor zakelijke dienstverlening te beperken tot die activiteiten die alleen luchthavengebonden zijn. Daarom staan wij, gegeven het bijzondere karakter van deze locatie, ook dienstverlenende bedrijvigheid toe die zich graag willen vestigen omwille van het bijzondere karakter.

**Wijziging ontwerp**
*Bladzijde 137*
"Bij luchtvaartterrein Eelde wordt ruimte geboden voor activiteiten die aan de luchthaven zijn verbonden en voor zakelijke dienstverlening met een architectuur, die recht doet aan de representativiteit en landschappelijke waarde van de omgeving van de locatie."

**Nummers O.73, O.98, O.216**
In de regiovisie is een plan opgenomen voor een nieuw bedrijventerrein bij de luchthaven Eelde van 25 ha. In het POP wordt hiermee geen rekeninggehouden. Gevraagd wordt duidelijkheid te verschaffen over de inpassing.

Op bladzijde 137 bij de locaties onder het derde aandachtsstreepje zijn de woorden "aan de luchthaven verbonden" voor "zakelijke dienstverlening" weggevallen.
Ook wordt gewezen op de mogelijke verkeersstromen in verband met de woon-werk-bewegingen. Bezwaar tegen opneming van dat bedrijventerrein in het POP na de terinzage-legging.
Bezwaar tegen de omzetting van gronden in zone I voor activiteiten van de luchthaven, althans formuleringen die suggereren dat de landbouwkundige hoofdfunctie niet mag worden aangetast en dat toch gebeurt.
Het bedrijventerrein in Vries is inmiddels ontwikkeld tot een omvang van 40 ha. Niet vol-gehouden kan worden dat sprake is van lokale bedrijvigheid. Het schaadt de landschappelijke uitstraling. Bezwaar tegen het verdere uitbreiding, waarvoor de gemeente al grond heeft gekocht. Ten aanzien van Vriezerbrug worden garanties gevraagd voor het tegengaan van de onverzadigbare behoefte van de gemeente Tynaarlo aan bedrijfslocaties.
Bezwaar tegen verdere uitbreiding van het Bedrijventerrein Vriezerbrug. Uitbreiding binnen de begrenzing van het Nationaal Beek- en Esdorpenlandschap Drentsche Aa betekent een grote aantasting van het landschap.

***Antwoord***
In de Regiovisie Groningen - Assen 2030 (juni 1999) is voor GAE een indicatie voor een bedrijventerreinomvang van in totaal 25 ha aangegeven. Deze omvang is overgenomen in de actualisering van de regiovisie en is dus geen nieuwe behoefte.
In het POP is geen concrete raming opgenomen van de behoefte aan bedrijventerrein per kern; alleen een globale raming voor verschillende delen van de provincie. Als de gemeente met plannen of een visie komt voor een uitbreiding van het bedrijventerrein bij de luchthaven, zullen die door ons beoordeeld worden op onder meer behoefte en inpasbaarheid.

In 2002 hebben wij het bestemmingsplan voor het voorterrein goedgekeurd. Daarmee is gedeeltelijk al invulling gegeven aan de mogelijkheid om bij het luchthaventerrein Eelde bedrijvigheid te realiseren. In onze reactie op het voorontwerp is aangegeven dat de ruimte op het voorterrein van de luchthaven in de eerste plaats is gereserveerd is voor luchthaven ver-bonden activiteiten. Wat de zakelijke dienstverlening betreft willen wij selectief meer ruimte bieden. Dit moet in het bestemmingsplan geregeld worden. Zoals u weet, hebben wij goed-keuring onthouden aan de vrijstellingsbepaling, zoals de gemeente die had opgenomen in het desbetreffende bestemmingsplan, omdat wij die te onbegrensd vonden. Dit betekent niet dat wij van mening zijn dat alleen aan de luchthaven verbonden zakelijke dienstverlening zich daar kan vestigen.

Wij hebben geconstateerd dat de gemeente Tynaarlo behoefte heeft aan nieuw bedrijven-terrein. De gemeente wijst in haar reactie erop dat zij daarbij denkt aan een uitbreiding van het bedrijventerrein Vriezerbrug. De locatie ten zuiden van Vriezerbrug is daarvoor in beeld en wordt op voorhand niet door de provincie uitgesloten. Eventuele toekomstige nieuwe bedrijfs-kavels zullen, wat de provincie betreft, alleen aangewend mogen worden voor lokale activi-teiten. (Boven)regionale activiteiten dienen zich bij eventuele nieuwvestiging te oriënteren op gemeenten als Assen en Groningen. Dit beleid zullen wij nadrukkelijk betrekken bij de beoor-deling van de plannen voor een bedrijventerrein.

U hebt gelijk dat bij de beschrijving van de zones niet wordt aangegeven dat deze gebieden ook voor uitbreiding van stedelijke functies in aanmerking komen. Bij de doelomschrijving van de integrale zonering staat echter wel vermeld dat deze een belangrijke rol speelt bij de afweging van verschillende belangen in een bepaald gebied, alsmede bij de mogelijkheden voor ontwik-keling van bebouwd gebied en uitbreiding van infrastructuur. Dit geldt voor alle zones.

**Nummer O.38**
Iemand die het buitengebied wil verfraaien mag niet worden gestraft door de 25%-regeling.

***Antwoord***
In het ontwerp-POP II is al een andere regeling opgenomen. De regeling in het voorontwerp ging nog uit van een 25%-norm. In de Nota van beantwoording bij het voorontwerp verwezen wij u naar de algemene beantwoording. Ons doel is juist verfraaiing van het buitengebied te stimuleren en daartoe vooral omvangrijke en ontsierende bebouwing te vervangen. Een verdere toename van bebouwingsoppervlakte voor een woonfunctie, waar in totaal al meer dan 250 $m^2$ aan bebouwing aanwezig is, vinden wij niet gewenst.

**Nummer O.126**
Verzoekt het POP zodanig te wijzigen dat een verhuizing van het Bouwbedrijf Lanjouw BV te Eext van de Stationsstraat te Eext naar Hondelweg te Eext mogelijk wordt. Het bedrijf is behoorlijk gegroeid. Het bedrijf ligt aan weerszijden van de doorgaande weg in Eext. Dit levert logistieke en bedrijfsmatige problemen. De continuïteit van de bedrijfsvoering eist meer ruimte en is in het belang van de werkgelegenheid.

***Antwoord***
Eext is op basis van cultuurhistorische en landschappelijke samenhang aangeduid als cultuurhistorisch waardevol esdorp. Eext is volledig omsloten door een contour. De locatie aan de Hondelweg ligt in het buitengebied, in zone III van het POP en grenst aan een es. Vestiging van bedrijven in het buitengebied wordt alleen toegestaan, als vestiging aldaar functioneel noodzakelijk is. Daarbij gaat het vooral om bedrijven waarvoor het gebruik van de grond een onmisbaar deel is van de bedrijfsvoering. De vestiging van bedrijven die geen functionele binding hebben met het buitengebied, wordt in het buitengebied niet toegestaan. Een bouwbedrijf heeft geen functionele binding met het buitengebied.

C.8.3. Informatie- en communicatietechnologie en radioastronomie

**Nummer O.72**
De verwachtingen ten aanzien van de informatie- en communicatietechnologie(ICT)-sector zijn niet realistisch.

***Antwoord***
Economische ontwikkeling gaat het algemeen gepaard met "ups" en "downs". Dat de ICT-sector nu in een periode van dalende omzetten en winsten verkeert, betekent niet dat daarin op termijn geen kentering gaat plaatsvinden. Op de langere termijn blijft deze sector kansrijk. Daarbij gaat het niet alleen om het belang als economische c.q. werkgelegenheidsfactor, maar ook om nieuwe toepassingen die een bijdrage kunnen leveren aan de leefbaarheid in onze provincie.

**Nummer O.265**
Er wordt een aantal suggestie gedaan voor de inrichting van het LOFAR-project.

***Antwoord***
Wij hebben uw suggesties doorgegeven aan de projectorganisatie voor LOFAR.

C.8.5. Detailhandel

**Nummer G.9**
Er wordt gevraagd ruimte in het POP II te geven voor ontwikkelingen in de detailhandelbranche, gericht op zogenaamde themalocaties. Het starten van een pilot kan zinvol zijn.
Gevraagd wordt de vrijstellingsregeling, ten behoeve van incidentele detailhandelsvestiging op bedrijventerreinen, op te nemen in het POP II. Ook verdient het aanbeveling deze vorm van bedrijvigheid vrij te stellen van de minimumoppervlakte van 500 $m^2$ en 1.000 $m^2$.

***Antwoord***
Wij zien niet de meerwaarde van een pilot voor de Drentse situatie. Als dit in Hoogeveen een actueel onderwerp is, zijn wij uiteraard bereid met u daarover na te denken. Verder biedt de tekst van het ontwerp juist ruimte voor vestiging op een bedrijventerrein, die u met een eigen vrijstellingsregeling hebt ingevuld. Er is voor ons geen aanleiding om uw regeling in het POP over te nemen.

**Nummer O.79**
Tekstvoorstel: "Grootschalige, publiekstrekkende en derhalve verkeersaantrekkende ontwikkelingen, onafhankelijk of het gaat om industrie, detailhandel, recreatie en/of toerisme, dienen altijd te worden gevestigd aan goede ontsluitingswegen waar mogelijk in de nabijheid van OV. Indien een in een kwetsbaar gebied gesitueerd bedrijf wil uitbreiden en/of nieuwbouw wil plegen dient er een onafhankelijk locatieonderzoek te worden uitgevoerd naar alternatieven."

***Antwoord***
Op diverse plaatsen is aangegeven dat bij publieksaantrekkende ontwikkelingen, zowel in stedelijk als in landelijk gebied, bereikbaarheid een beoordelingsaspect is. Afhankelijk van de concrete situatie gaat het om een goede ontsluiting voor gemotoriseerd verkeer, goede fietsverbindingen, of nabijheid van voorzieningen voor OV. De mogelijkheden voor bedrijven in kwetsbare gebieden worden bepaald door de beschermingsregels die daarvoor gelden. Om tot een afgewogen besluit te komen over verzoeken van bedrijven voor nieuwbouw of uitbreiding ter plaatse, kan het behulpzaam zijn om alternatieven in de beoordeling te betrekken. Er is geen dringende reden om een locatieonderzoek op voorhand voor te schrijven.

C.8.6. Recreatie en toerisme

**Nummers G.6, R.2**
Ook nieuwe bungalowcomplexen en dagattracties nabij hoofdkernen toestaan. Dergelijke voorzieningen hebben een belangrijke economische/werkgelegenheidsimpuls en zijn daarom ook zeker van belang voor de hoofdkernen.
Het is niet duidelijk waarom locaties al dan niet als "voorkeursgebied nieuwe verblijfsrecreatie" zijn aangegeven op kaart 4. Laat zone I en II in het geheel gelden als voorkeursgebied.
Ten aanzien van de goot- en nokhoogte van recreatiewoningen is er onduidelijkheid vanwege een verwijzing naar C.7.3.

***Antwoord***
Het koppelen van de vestiging van nieuwe bungalowcomplexen aan de "voorkeursgebieden nieuwe verblijfsrecreatie" of aan de (sub)streekcentra, is ingegeven door de wens de verstening van het landelijk gebied tegen te gaan c.q. te kunnen kanaliseren. Ook biedt het de mogelijkheid een stukje maatwerk c.q. een zorgvuldige afweging te maken in het spanningsveld tussen landbouw en recreatie. De ligging van de voorkeursgebieden is overgenomen uit het POP I.

Gaande de procedure voor het POP II zijn daaraan twee nieuwe locaties toegevoegd. Dit zijn Scholtenszathe (zie hierna onder nummer O.224) en Amsterdamsche Veld.
In het kader van de opschaling van de pilot Westerveld vindt een actualisatie plaats van deze voorkeursgebieden, hetgeen er toe kan leiden dat er sommige afvallen, of nieuwe bijkomen. De uitkomsten worden meegenomen in het aangekondigde uitwerkingsplan voor de verblijfsrecreatie.

Grootschalige dagattracties worden volgens het ontwerp bij voorkeur ontwikkeld aansluitend aan (sub)streekcentra, onder meer in stadsrandzones. De indruk bestaat dat de te verwachten vraag hiermee in voldoende mate gedekt kan worden.

De verwijzing naar C.7.3 over "wonen in het buitengebied" is per ongeluk blijven staan, nadat bedoelde passage in het ontwerp is aangepast. De tekst is aangepast.

**Wijziging ontwerp**
*Bladzijde 153*
Vanuit kwaliteitsoverwegingen geldt een maatvoering voor recreatiewoningen in het buitengebied, als voor woningen. Het is niet de bedoeling dat recreatieparken zich gaan presenteren als reguliere woonwijken. De verkaveling en opzet maken het recreatieve karakter herkenbaar. Naast aandacht voor een landelijke verschijningsvorm, ~~de algemene richtlijnen uit C.7.3,~~ waarbij onder andere gedacht moet worden aan de gootlijn en nokhoogte, wordt 80 $m^2$ als maximum ~~maat~~ gehanteerd voor de totale oppervlakte. Er kunnen situaties zijn dat uit een oogpunt van kwaliteitsverbetering een grotere oppervlakte per recreatiewoning benodigd is.

**Nummer O.224**
De ontwikkelingen, ten aanzien van het landgoed, rechtvaardigt een aanduiding als "voorkeursgebied nieuwe verblijfrecreatie" op kaart 4, ter plaatse van het grondgebied van het Landgoed Scholtenszathe.

***Antwoord***
Het Landgoed Scholtenszathe kan door haar aard en omvang gezien worden als een gebied met een recreatieve ontwikkeling: dagrecreatie, verblijfsrecreatie etc. Een aanduiding als "voorkeursgebied nieuwe verblijfsrecreatie" sluit aan op deze ontwikkeling en creëert tegelijkertijd een steviger positie. Het Landgoed Scholtenszathe is daarom op kaart 4 toegevoegd als "voorkeursgebied nieuwe verblijfsrecreatie".

**Wijziging ontwerp**
*Kaart 4*
Het Landgoed Scholtenszathe is toegevoegd als "voorkeursgebied nieuwe verblijfsrecreatie".

**Nummer G.9**
Het POP I houdt rekening met ontwikkeling van verblijfsrecreatie nabij Tiendeveen en Nieuweroord. De desbetreffende aanduiding kom niet meer voor op de ontwikkelingskaart van het POP II. Ontwikkelingen mogen niet door het POP II worden belemmerd.

***Antwoord***
De ligging van de voorkeursgebieden is overgenomen uit het POP I. De door u genoemde locaties komen daarop niet voor. Gaande de procedure voor het POP II zijn twee nieuwe locaties toegevoegd. Dit zijn Scholtenszathe (zie hierna onder nummer O.224.) en Amsterdamsche Veld. In het kader van de opschaling van de pilot Westerveld vindt een actualisatie plaats van de voorkeursgebieden, hetgeen er toe kan leiden dat er sommige afvallen, of nieuwe bijkomen. De uitkomsten worden meegenomen in het aangekondigde uitwerkingsplan voor de verblijfsrecreatie. Daarin worden ook de door u genoemde locaties betrokken. Een punt van aandacht is dan in ieder geval de ligging van de veiligheidszones rond de munitieopslag nabij Nieuw-Balinge.

**Nummer B.4**
Gepleit wordt om zowel het onderzoek uit de pilot Westerveld als ook het onderzoek van de Kamer van Koophandel te benutten bij de discussie over het beleid voor recreatie en zonodig het POP enkele maanden later vast te stellen, zodat een uitwerkingsplan overbodig wordt.

***Antwoord***
De Kamer van Koophandel heeft de uitkomsten van hun onderzoek aan ons ter beschikking gesteld. De tussentijdse uitkomsten van de pilot zijn verwerkt in de voorstellen tot aanpassing van het ontwerp-POP (zie hiervoor de beantwoording onder C.4.1.). Gezien de planning van de pilot en de noodzaak de uitkomsten vroegtijdig beschikbaar te stellen aan PS, ten behoeve van de vaststelling van het POP, alsmede gelet op de termijnen als bedoeld in artikel 4a, zesde lid, van de Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO), leidt het wachten op volledige afronding van de pilot tot een onverantwoorde vertraging van de vaststelling van het POP. Daarbij komt dat de procedure voor het POP, na de terinzagelegging van het ontwerp, geen mogelijkheid meer biedt tot inspraak, in tegenstelling tot een op te stellen uitwerkingsplan.

**Nummer N.1**
Aankondigen dat de provincie, samen met recreatie- en natuurorganisaties, een totaalvisie gaat ontwikkelen op Duurzaam toerisme.
Opnemen dat in 2004 een pilot wordt gestart, gericht op de toepassing van de ontwikkelingsgerichte landschapsstrategie bij de planontwikkeling voor grootschalige verblijfsrecreatie.
Expliciet vermelden dat omzetting van bestaande kampeerplaatsen in recreatiewoningen alleen is toegestaan, voorzover dit voldoet aan de in het POP II gestelde eisen voor nieuwe bungalowcomplexen.
De gemeenten uitdrukkelijk verzoeken hun bestemmingsplannen, wat betreft de omzettingsmogelijkheden van kampeerplaatsen in recreatiewoningen, te herzien.

***Antwoord***
Het pilotproject in de gemeente Westerveld bergt impliciet ook aspecten van duurzaam toerisme in zich. Daarom zien wij geen aanleiding aanvullend nog een totaalvisie te ontwikkelen op Duurzaam toerisme.
Ten aanzien van het toepassen van de ontwikkelingsgerichte landschapsstrategie bij de planontwikkeling voor grootschalige verblijfsrecreatie zal de pilot Westerveld inzicht geven in de noodzaak daartoe. Dit als onderdeel van een actualisatie van de "voorkeursgebieden nieuwe verblijfsrecreatie".
Het omzetten van kampeerplaatsen in recreatiewoningen kan met noodzakelijke kwaliteitsverbeteringen en marktwensen te maken hebben, zoals seizoenverlenging, vraag naar luxere accommodaties, maar ook met winstverbetering voor de ondernemer.

Voorzover adequate voorzieningen worden getroffen tegen permanente bewoning en uitponding, en sprake is van een goede inpassing in het landschap, is hierop niet het beleid voor de vestiging van nieuwe bungalowcomplexen van toepassing. Het zou inderdaad een goede zaak zijn oudere bestemmingsplannen die dit soort mogelijkheden bieden, nog eens te bezien tegen deze achtergrond. Terzake is de tekst in het POP verduidelijkt.

**Wijziging ontwerp**
*Bladzijde 152*
"Voor de continuïteit van de totale toeristische sector zijn uitbreidingsmogelijkheden voor de verblijfsrecreatie van belang. Schaalvergroting, kwaliteitsverbetering en kostenbeheersing zijn en blijven nodig om de sector concurrerend te houden. Bij de verdere ruimtelijke ontwikkeling van de verblijfsrecreatie ligt het accent op versterking en uitbreiding van bestaande bedrijven, waaronder de mogelijkheid van omzetting van standplaatsen in recreatiewoningen."

**Nummer R.1**
In het POP komt onvoldoende uit de verf dat recreatie en toerisme van groot belang zijn voor de provincie Drenthe. Er wordt een aantal zaken genoemd, te weten recreatie dicht bij huis, toerisme en nationale parken, recreatieve hoofdstructuur, recreatieve netwerken, zwemwaterplaatsen en landschapsbeleving in relatie tot landschapskwaliteit. Deze zaken in het POP II meer aandacht geven en deze niet te gemakkelijk overlaten aan het Recreatieschap Drenthe.

***Antwoord***
Wij zijn van mening dat het belang van recreatie en toerisme voor de provincie Drenthe, mede gezien de aanpassingen op dit punt in het ontwerp, voldoende is onderstreept. Het recreatieschap heeft op dit punt een eigen verantwoordelijkheid. Met het recreatieschap vindt regelmatig bestuurlijk en ambtelijk overleg plaats om tot een goede afstemming te komen.

**Nummers O.22, O.79**
Er wordt aangedrongen op het opnemen van een begrippenlijst. Woorden als toerisme, recreatie, extensief recreatief medegebruik en intensieve vormen van recreatie, worden gehanteerd als zeer rekbare begrippen die voor eenieder op eigen wijze te interpreteren zijn. Gedacht wordt aan een toelichtende lijst, zoals ook gehanteerd in de Nota landschap.

***Antwoord***
Er is niet gekozen voor het hanteren van een begrippenlijst in engere zin. Begrippen als toerisme, recreatie, etc. zijn algemene begrippen, die voldoende duidelijk zijn. De breedte van de begrippen en de hantering daarvan binnen het provinciaal omgevingsbeleid, blijkt voldoende uit de context van de teksten waarin ze worden gebruikt.

**Nummer O.45**
Indiener is geen voorstander van inplaatsing van melkveehouderijen in het Amsterdamsche Veld, zoals door middel van een kaartaanduiding wordt aangegeven. Dit is strijdig met de toeristische ontwikkelingen in dit gebied.

***Antwoord***
De zoekgebieden voor inplaatsing van melkveehouderijen zijn zorgvuldig geselecteerd. In het kader van de pilot Inplaatsing melkveehouderijen worden, op advies van de gemeente, voor het door u bedoelde gebied de nieuwste ontwikkelingen op het gebied van recreatie en toerisme nadrukkelijk betrokken. Inplaatsing van een melkveebedrijf staat op zich niet op gespannen voet met recreatie en toerisme, mits voldoende afstand wordt aangehouden.

**Nummer O.86**
De term verblijfsrecreatie, zowel voor kampeerterreinen en bungalowparken als voor accommodaties in stedelijke gebieden, toepassen (in het kader van het ontwikkelen van stedelijk toerisme).
Gevraagd wordt op te nemen dat de vestingstructuur voor Coevorden karakterbepalend is en integrale bescherming verdient. Ook in het kader van gezondheidstoerisme kan Coevorden worden geschaard onder de "voorkeursgebieden nieuwe verblijfsrecreatie".
In het POP II zou een haalbaarheidsstudie kunnen worden opgenomen voor het opzetten van een kuuroord en gezondheidstoerisme in Coevorden, in de context van de speerpunten voor het toerisme in de regio Zuidoost.
Ook kan een haalbaarheidsstudie worden gedaan naar de mogelijkheden voor herstel van de vestingstructuur op eigentijdse wijze, met verschillende alternatieven. Zo wordt de benutting van de bestaande stad beter betrokken bij het geheel (ook weer binnen de context van de regio Zuidoost en de toeristische speerpunten aldaar).

***Antwoord***
De term verblijfsrecreatie omvat ook de accommodaties in stedelijk gebied. Bezien vanuit het toerisme is Coevorden een belangrijke historische plaats en is behoud van dat karakter, waaronder de vestingstructuur, erg belangrijk. Verder is het, evenals Meppel, een waterpoort van Drenthe. De toeristisch recreatieve ontwikkelingen kunnen daarop afgestemd worden en het POP geeft daarvoor geen belemmeringen.
Tot voor een aantal jaren was gezondheidstoerisme een speerpunt in het provinciaal toeristisch beleid. Dit heeft uiteindelijk niet geleid tot externe belangstelling of daadwerkelijke activiteiten op dit punt. In het huidige toeristisch beleid is het daarom geen speerpunt meer. Specifieke ruimtelijke indicaties zijn dan ook niet opgenomen.

**Nummer O.114**
Het Circuit van Drenthe is, door de ligging en situering ten opzichte van een in vele opzichten - het aanpalende beschermd natuurmonument Witterveld met stilte als wezenlijk kenmerk, de omliggende woningen en woonwijken, alsmede de camping Witterzomer - geenszins geschikt voor (verdere) grootschalige evenementen. Dat geldt ook en meer in het bijzonder, waar het evenementen betreft in de avond- en nachtperiode.
Uitbreiding van het aantal extreem lawaaiveroorzakende evenementen wordt, ten onrechte, gepresenteerd als aanvullende restrictie op de geluidszone. Spreiding van geluidshinder opleverende recreatievormen heeft de voorkeur boven bundeling.

***Antwoord***
Wij zijn van mening dat het Circuit van Drenthe en haar directe omgeving, door de aanwezige accommodatie en de ligging nabij de stad Assen en nabij goede aan- en afvoerwegen, uitermate geschikt zijn voor het organiseren van grotere evenementen en voor toeristische voorzieningen en activiteiten.

In 2003 heeft de Raad van State de door ons verleende vergunning op grond van de Wet milieubeheer (Wm) vernietigd voor het onderdeel grootschalige muziekevenementen. De afdeling bepaalde dat het twijfelachtig is of de nadelige gevolgen die de grootschalige muziekevenementen voor het milieu veroorzaken door het stellen van voorschriften en beperkingen kunnen worden voorkomen, dan wel voldoende kunnen worden beperkt. Tevens werd geconcludeerd dat wij ons vooralsnog voor deze evenementen niet op goede gronden op het standpunt hebben gesteld dat de door de evenementen veroorzaakte geluidshinder door het stellen van voorschriften in voldoende mate kan worden beperkt. Wij zullen in 2004 nader onderzoek naar de inpasbaar van grootschalige muziekevenementen laten verrichten om te kunnen bepalen of er mogelijkheden zijn om door het stellen van voorschriften de door de evenementen veroorzaakte geluidshinder in voldoende mate te beperken. Daarbij zal rekening worden gehouden met de milieueisen vanwege andere bestemmingen in de omgeving.
Verder blijven wij vasthouden aan het reeds lang geldende concentratiebeleid voor geluidshinder opleverende recreatievormen.

**Nummers G.9, R.2, O.127, O.259**
In de gevallen waarin recreatieparken van een woonbestemming worden voorzien, dienen de contingenten onaangetast te blijven.
De provincie dient de gemeenten actief te ondersteunen bij handhaving van het verbod op permanente bewoning.
Mogelijkheden scheppen voor het realiseren van permanente bewoning van bungalows en appartementen op het Buitengoed. De bewoners van het Buitengoed leveren een belangrijke sociale en economische bijdrage aan de lokale gemeenschap.

***Antwoord***
De minister van volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en milieubeheer (VROM) heeft op 10 oktober 2003 de hoofdlijnen van haar beleid voor permanente bewoning van recreatiewoningen uiteen gezet in een brief aan de Tweede Kamer. Zij verzoekt de provincies en de gemeenten maatregelen te treffen, binnen haar beleidskader, die nodig zijn voor de verdere uitwerking en concretisering voor afzonderlijke situaties. Dit beleid wordt verwerkt in de Nota ruimte.
Wij hebben ons aangesloten bij een reeds bestaande intergemeentelijke werkgroep voor dit onderwerp. Deze werkgroep zal, na een eerste inventarisatie, voorstellen doen voor de implementatie van het rijksbeleid. De in de zienswijzen/bedenkingen aangedragen onderwerpen komen daar aan de orde. Op voorhand zien wij geen aanleiding ons vigerende beleid voor permanente bewoning van recreatiewoningen bij te stellen.

**Nummer O.125**
Het veengebied als toeristisch gebied promoten. Het POP II geeft geen mogelijkheden voor realisatie van slechtweeraccommodaties, ten behoeve van toeristische (ruiter)activiteiten. Gewezen wordt op de mogelijkheden om ruiterroutes op te nemen in het LOFAR-gebied en de aansluiting op Duitse ruiterroutes.

***Antwoord***
In het POP is specifiek beleid opgenomen voor maneges. Een punt van zorg daarbij is de omvang van de bebouwing, in relatie tot de omgeving. Gezien de omvang van de rijhallen, leidt dit tot een verstening van het buitengebied, hetgeen ongewenst is. Voorzover inpasbaar in de omgeving, dienen maneges en paardenrecreatiebedrijven daarom te worden gevestigd in een kern.

Blijkt vestiging in een kern niet mogelijk te zijn, dan is vestiging toegestaan in voormalige agrarische bebouwing, in de nabijheid van een hoofdkern of (sub)streekcentrum. Ook in dat geval geldt het vereiste van inpasbaarheid. Van vorenstaande kan alleen worden afgeweken op basis van door de gemeente geformuleerd beleid, dat de instemming heeft van de provincie. Wij zien geen aanleiding om vanwege uw specifiek geval ons beleid op dit punt aan te passen.

**Nummer O.248**
Het doel voor de nationale parken dat uitbreiding of intensivering van de recreatieve sector moet worden voorkomen spoort niet met de insteek voor het Nationaal Beek- en Esdorpenlandschap Drentsche Aa.

***Antwoord***
In de tekst is nadrukkelijk aangegeven dat het Nationaal Beek- en Esdorpenlandschap een zogenaamde verbrede doelstelling kent en zich daarmee onderscheidt van de andere nationale parken. Overigens geldt ook voor dit nationaal park dat uitbreiding of intensivering van de recreatieve sector dient te worden voorkomen. Een kwaliteitsverbetering van de recreatieve sector is wel mogelijk.
Wij vinden dat nationale parken een belangrijke functie hebben voor een op natuurbeleving georiënteerd toerisme, het ecotoerisme. De nationale parken herbergen immers kwaliteitsnatuur en kunnen deze functie bij uitstek invullen. Deze functie staat los van het hiervoor aangehaalde doel voor de recreatieve sector in de volle breedte, dat uitbreiding of intensivering daarvan dient te worden voorkomen.

## C.8.7. Land- en tuinbouw

**Nummers L.7, L.10, O.49, O.65, O.72, O.93, O.103, O.106, O.107, O.172, O.173, O.186, O.222, O.237, O.238, O.239, O.240, O.241, O.242, O.243, O.244, O.245, O.257, O.269, O.271, O.277**
De provincie realiseert zich onvoldoende dat ontwikkelingen in het landelijk gebied maar in beperkte mate door provinciaal ruimtelijk beleid zijn te sturen. Maak in het POP beter duidelijk hoe de landbouw de ruimte krijgt. Er is behoefte aan ontwikkelingsruimte om te kunnen inspelen op schaalvergroting. Ook wordt gepleit voor minder regels en beperkingen.

***Antwoord***
Wij realiseren ons terdege dat de invloed van de provincie op de markt- en beleidsontwikkelingen voor de Drentse landbouw beperkt zijn. Voorzover de mogelijkheden voor verbetering van het economisch perspectief binnen de competentie van de provincie liggen, zijn deze opgenomen in de Drentse Landbouwagenda en verwerkt in dit POP.
Het POP II biedt volgens ons voldoende mogelijkheden voor een grootschaliger landbouw (zie bijvoorbeeld de beantwoording over de bouwblokken).
Met de inzet van het instrument Regelgeving gaan wij terughoudend om. De aspecten die daarbij een rol spelen komen aan de orde in onderdeel E.7. Beperkingen waarop u doelt zijn eigen aan de maatschappij waarin wij leven.
Veel en soms tegenstrijdige belangen van diverse overheden, maatschappelijke organisaties, ondernemers en burgers. De grootste beperkingen die u ondervindt, vloeien overigens rechtstreeks voort uit het Europees en nationaal beleid.

**Nummers G.5, G.6**
Geef een mogelijkheid tot het splitsen van agrarische bouwblokken. Vanwege de milieuwetgeving en vanuit veterinair oogpunt is behoefte om een bouwperceel te kunnen splitsen en daarmee bedrijfsonderdelen van elkaar te kunnen scheiden. Maak uitwisseling van agrarische bebouwing mogelijk.

***Antwoord***
Wanneer er argumenten zijn om een agrarisch bouwperceel te splitsen biedt het POP daartoe mogelijkheden, binnen het kader van de zonering.

**Nummer G.9**
Er wordt aandacht gevraagd voor verplaatsingsmogelijkheden van niet-grondgebonden bedrijven wanneer daarmee elders een knelpunt met de natuur kan worden opgelost.

***Antwoord***
Verplaatsing van een niet-grondgebonden bedrijf, om daarmee een knelpunt met de natuur op te lossen, is alleen mogelijk als het een verplaatsing betreft naar de Veenkoloniën. Zie hiervoor ook de beantwoording onder C.4.1, nummer L.6.

**Nummers G.17, N1**
Er wordt een duidelijke visie gemist op het ontwikkelingsperspectief voor de landbouw, vooral voor de zones III en IV. Een flankerend beleid is hierbij noodzakelijk.
Samen met maatschappelijke organisaties een visie ontwikkelen op de veranderende functie van het platteland in relatie tot de verwachte veranderingen in de landbouw.

***Antwoord***
Wij hebben, samen met het Drents bestuur van de Noordelijke Land- en Tuinbouw Organisatie (NLTO), de Drentse Landbouw Agenda opgesteld. Deze nota geeft een beeld van het economisch belang en het perspectief van de landbouw. De inkomenspositie en het economisch belang van de sector staat in de nota centraal. Deze landbouwagenda heeft mede als input gediend voor dit omgevingsplan.
In de nota wordt onder meer geconstateerd dat schaalvergroting, naast de structuur van de bedrijven, ook ruimtelijke consequenties heeft. De bebouwingsoppervlakten moeten - ook vanwege (dier)welzijnseisen - voldoende mogelijkheden bieden om te kunnen groeien. Naast het groter worden van landbouwbedrijven op bestaande locaties, is het mogelijk dat in sommige gevallen overgegaan wordt tot het verplaatsen van bedrijven, omdat de productieomstandigheden op de bestaande locaties in de knel komen. Hier denkt de provincie actief in mee, waarbij de integrale zonering het uitgangspunt is.
Met name indien wordt gestreefd naar een BOK zet de provincie, in overleg met de actoren, zo mogelijk flankerend beleid in, zoals de Verplaatsingsregeling agrarische bedrijven, stimuleringsprojecten, Kompas voor het Noorden en gebiedsgerichte uitvoeringsprojecten.
Wij zien geen aanleiding om, na deze recente nota, opnieuw een ontwikkelingsperspectief voor de landbouw op te stellen.

**Nummers M.1, N.1**
In de tekst op bladzijde 157 aangeven dat het gaat over ondersteunend glas en niet om eigenstandige tuinbouw. De maat van 1.000 $m^2$ is aanvaardbaar. De maat van 5.000 $m^2$ in de Veenkoloniën geeft problemen. Voorkomen moet worden dat deze maat aanzet tot verspreide glastuinbouw. Een maat van 2.000 $m^2$ is voldoende.
De mogelijkheid voor kassen op agrarische bouwpercelen ook in de Veenkoloniën beperken tot een oppervlakte van 1.000 $m^2$.

***Antwoord***
Glastuinbouw wordt geconcentreerd in twee gebieden, nabij Klazienaveen en Erica. Concentratie biedt voordelen uit een oogpunt van werkgelegenheid, ruimte, watervoorziening, milieu, energie, landschap, afzet en infrastructuur. Daarom worden geen mogelijkheden geboden voor glastuinbouw buiten deze twee concentratiegebieden, tenzij sprake is van ondersteunend glas. Met de term ondersteunend glas wordt gedoeld op een wisselwerking tussen glas en de agrarische hoofdactiviteit akkerbouw.
De maximale oppervlakte van ondersteunend glas in de Veenkoloniën wordt afhankelijk gesteld van de specifieke bedrijfseisen en de AOK.

**Wijziging ontwerp**
*Bladzijde 157*
"Buiten de twee concentratiegebieden wordt ~~kassenbouw~~ glastuinbouw tegengegaan. Alleen bij agrarische bedrijven wordt een maximumoppervlakte van 1.000 $m^2$ ondersteunend glas toegestaan.
Aanvullend daarop wordt in de Veenkoloniën, indien dit vanuit economisch perspectief voor de landbouw wenselijk is, meer ruimte geboden voor ~~kassenbouw~~ ondersteunend glas. Als voorwaarde geldt hierbij dat ~~kassenbouw~~ dit plaats moet vinden op het agrarisch bouwperceel en past binnen de AOK."

**Nummers L.6, L.20**
Indieners vinden dat de integrale zonering en de algemene kwaliteitsdoelstellingen voor landschap en natuur al meer dan voldoende waarborgen bieden voor een verantwoorde afweging van mogelijkheden voor agrarische bedrijfsontwikkeling op gemeentelijk niveau, vooral in de bestemmingsplannen. Voorbeelden van onnodige detaillering zijn de regelingen voor torensilo's, schuilstallen, omvang kassenbouw als neventak, vestiging van kwekerijen in (voormalige) agrarische bedrijfsgebouwen, detailhandel door kwekerijen en paardenhouderijen.

***Antwoord***
De voorgestelde benadering heeft ook onze voorkeur: heldere afrekenbare doelen, ruimte voor nadere invulling door betrokkenen, in combinatie met een adequate handhaving. Dit stemt overeen met de wijze waarop wij nu omgaan met het inrichtinggebonden milieubeleid: zoveel mogelijk doelvoorschriften in plaats van middelvoorschriften en controle c.q. handhaving aan de hand van de geleverde milieuprestaties. Echter, voor de terreinen waarop u doelt is het erg moeilijk om concreet afrekenbare doelen te formuleren, een belangrijke voorwaarde voor deze aanpak.
Desalniettemin is op een aantal terreinen het beleid minder gedetailleerd beschreven als in het POP I en zijn de daarbijbehorende verantwoordelijkheden neergelegd bij anderen.

**Nummers L.6, N.1, O.134, O.148, O.215, O.251**
Mede begrepen het vestigingsbeleid voor andere agrarische bedrijven worden aan kwekerijen ten onrechte mogelijkheden tot nieuwvestiging onthouden. Het is voorstelbaar dat deze mogelijkheden alleen worden geboden aan aanvragers die in de voorgaande jaren hebben bewezen een volwaardig bedrijf te hebben gevoerd.
De boomkwekerij aan Kanaal A NZ te Emmer-Compascuum moet zich op de huidige locatie verder kunnen ontwikkelen. Hiervoor is het nodig dat er een bedrijfswoning, een schuur en een kleine oppervlakte ondersteunend glas gebouwd kunnen worden.
Het bedrijf aan de Boerkoelweg in Wijster wordt gebruikt voor de bedrijfsvoering verschillende locaties die geen enkele mogelijkheid bieden voor het realiseren van doelmatige bedrijfsgebouwen. Voor het perspectief van het bedrijf is een goede centrale bedrijfslocatie nodig in de nabijheid van de gronden waar de producten worden gekweekt. Het POP geeft een status aparte aan kwekerijen, ten opzichte van andere grondgebonden bedrijven.
Verzocht wordt medewerking te verlenen aan de realisering van een bedrijfslocatie voor een kwekerij aan de Oostering te Pesse.
Bezwaar tegen het feit dat uitbreiding van de boomkwekerij aan de Carstensdijk te Elim, indien en voorzover het POP II belemmeringen opwerpt.
Aangeven dat boomteelt (het grondgebruik) niet is toegestaan in landschappelijk waardevolle open gebieden, zoals op essen en in beekdalen.

***Antwoord***
Voor kwekerijen is het uitgangspunt dat deze in (voormalige) agrarische bebouwing in zone I en II gevestigd kunnen worden. Op deze algemene regel kan een uitzondering worden gemaakt voor kwekerijen die liggen in de directe nabijheid van een (sub)streekcentrum of hoofdkern, mits inpasbaar, gelet op de omgevingskwaliteit van het desbetreffende gebied. Nieuwbouw is alleen mogelijk als een gemeente in bijvoorbeeld een bestemmingsplan of een sectorale nota, voorkeursgebieden heeft aangegeven voor nieuwvestiging van kwekerijen. Het ligt voor de hand dat daarbij rekening wordt gehouden met landschappelijk waardevolle gebieden, zoals essen en beekdalen. Op zich biedt dit beleid voldoende vestigingsmogelijkheden voor kwekerijen.
Het POP kent een eigenstandig beleid voor kwekerijen, ten opzichte van andere grondgebonden bedrijven, vanwege de negatieve effecten op de omgeving. Daarom vindt de toetsing ook plaats aan de kwaliteit van de fysieke omgeving en de mogelijke aantasting daarvan en niet aan de levensvatbaarheid van een bedrijf.

**Nummer N.1**
De omvang van het bouwperceel van grondgebonden agrarische bedrijven en intensieve veehouderijbedrijven in alle zones te beperken tot 1 ha. Na een nadere toetsing via een wijziging ex artikel 11 van de WRO kan in zone I het bouwperceel van grondgebonden agrarische bedrijven en intensieve veehouderijbedrijven verruimd worden tot 1,5 ha.
Een ontwikkelingsvisie op de intensieve veehouderij in Drenthe deel laten uitmaken van de visie op de veranderende functie van het platteland.
Gezamenlijk met de meest betrokkenen werken aan provinciaal beleid voor de bollenteelt.
Dit opnemen in het POP II, dan wel in een uitwerkingsplan.

***Antwoord***
Er is door allerlei ontwikkelingen sprake van een trend naar steeds grootschaliger landbouw. Dit leidt tot een behoefte aan grotere bouwpercelen. Daarom wordt in het POP ruimte geboden voor een bouwperceel van 1,5 ha. Verdere uitbreiding is mogelijk na toepassing van een vrijstellings- of wijzigingsbevoegdheid door de gemeente in het kader van een bestemmingsplan.

Voor onze visie op de intensieve veehouderij verwijzen wij u naar ons antwoord bij L.6 onder C.4.1.

De teelt van bloembollen, voornamelijk lelies, is de afgelopen jaren in Drenthe sterk gegroeid. De absolute omvang van de teelt is echter nog steeds beperkt. De diversificatie van de landbouw is voor Drenthe belangrijk. Vanuit een economisch perspectief bezien is dit een goede ontwikkeling.
Mede naar aanleiding van maatschappelijke reacties over dit onderwerp, doen wij wel onderzoek naar de effecten van deze teelt op het milieu.
De bezwaren tegen de huidige teelt richten zich onder meer op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en op de grondwateronttrekking voor beregening in de directe nabijheid van verdroogde natuurgebieden. Een "quick-scan", uitgevoerd door de provincie Drenthe samen met de provincie Overijssel, de waterschappen Reest en Wieden en Groot Salland en de Waterleidingmaatschappij Vitens, heeft uitgewezen dat de effecten waarschijnlijk gering zijn. Specifieke meetgegevens over de Drentse situatie ontbreken echter.

Het beleid is erop gericht om, in overleg met de meest betrokkenen, te komen tot goede afspraken. Tijdens de werkconferentie op 10 maart 2004, waaraan vertegenwoordigers deelnamen van de brancheorganisatie KAVB, de NLTO, de Milieufederatie Drenthe, de Werkgroep Bollenboos, de gemeenten, de waterschappen, de WMD, de Algemene Inspectiedienst, de telers en de statenleden namens de politieke partijen, is een goede basis gelegd voor een structureel overleg onder leiding van de provincie.
Hierin worden de gevolgen van de bollenteelt voor milieu en landschap verder in kaart gebracht en worden gezamenlijk oplossingen voor knelpunten gezocht.

**Nummer O.175**
Met het ingenomen provinciale standpunt wordt de mogelijkheid ontnomen om de druk van de lelieteelt in Midden-Drenthe te verminderen. Gepleit wordt beregening toe te staan en mogelijkheden van uitruil te benutten, voor zowel lelieteelt als pootgoedteelt.

***Antwoord***
Wij bieden ruimte aan de landbouw om zogenaamde hoogsalderende teelten te kunnen verbouwen in Drenthe. De lelieteelt is een voorbeeld van een hoogsalderende teelt. Het beleid ten aanzien van beregening wordt niet gewijzigd.
Zie overigens over de lelieteelt ook de beantwoording hiervoor onder N.1.
Uitruil tussen bedrijven wordt op dit punt niet actief door ons bevorderd, maar wordt overgelaten aan het particulier initiatief. Het POP biedt daarvoor voldoende mogelijkheden.

**Nummers O.196, O.227**
Gevraagd wordt het bedrijf Osbroeken 2 te Zuidlaren buiten de plannen te houden voor een natuurgebied en een waterbergingsgebied.

***Antwoord***
De zonering rond Osbroeken 2 is in het POP II niet gewijzigd ten opzichte van het POP I.
Ook op kaart 3 is de aanduiding "ontwikkeling natuurwaarde en waterwinning" hetzelfde gebleven. In het POP II is op kaart 3 wel een robuuste verbinding toegevoegd. De betekenis van de ontwikkelingskaart is wezenlijk anders dan van de functiekaart. Zie hiervoor de uitleg in het POP, onder D.3. Voor de betekenis van robuuste verbindingen verwijzen wij u naar de beantwoording onder C.2.4, onder nummer L.3, L.4, L.5 etc.

Bij de uitwerking van het Hunzeproject is gebleken dat de ontwikkeling van een waterberging in het gebied Tusschenwater mogelijk is. Het bergen van water kan hier heel goed gecombineerd worden met het compenseren van de effecten van de waterwinning en natuurontwikkeling.
Ook is het mogelijk een aanzienlijk volume water te bergen.

**Nummer O.213**
Opwekking van duurzame energie door vergisting is een goede aanvulling voor de agrarische sector. Levert inkomsten op, werkgelegenheid en een lagere $CO_2$-uitstoot.

***Antwoord***
Wij zijn met u van mening dat vergisting c.q. biomassa een positieve bijdrage kan leveren aan de agrarische bedrijfsvoering en aan het realiseren van energiedoelen. Om een nadere invulling aan dit beleid te kunnen geven hebben wij de Nota biomassa in Drenthe en het Uitvoerings-programma biomassa opgesteld. Deze worden inmiddels uitgevoerd. Voorshands gaat het om vijf concrete projecten. De invulling betreft overigens meer sectoren dan alleen de landbouw.

## C.9. Grondstoffen en medegebruik landelijk gebied

### C.9.1. Duurzame energiehuishouding

**Nummers G.2, L.6, L.7, O.65, O.72, O.78, O.93, O.103, O.106, O.107, O.113, O.122, O.139, O.172, O.173, O.222, O.237, O.238, O.239, O.240, O.241, O.242, O.243, O.244, O.245, O.257, O.266, O.269, O.271, O.277**
Het beleid voor windmolens in Drenthe is tamelijk defensief. Gevraagd wordt ook elders in Drenthe ruimte te bieden om op verantwoorde wijze windmolenparken te kunnen realiseren.
Ook wordt gewezen op de ontwikkeling van een windenergietak op een landbouwbedrijf. Goede mogelijkheden voor windmolenparken zijn er onder meer in bijvoorbeeld Midden-Drenthe en in de Veenkoloniën. De taakstelling van 15 mW zou hierbij niet als bovengrens moeten worden gehanteerd.
Het beleid van de gemeente Midden-Drenthe wordt onderschreven. Gewezen wordt op de landelijke doelstelling; minder mag niet, meer mag wel.
Een initiatief voor het ontwikkelen van mogelijkheden van windenergie in de gemeente Coevorden en Emmen dat in nauwe samenwerking met Drentse agrariërs tot stand is gekomen opnemen in het POP.
Voorgesteld wordt in het gebied tussen Exloërkijl en Boermastreek plaatsing van windmolens toe te staan. Het gebied tussen genoemde plaatsen is een veengebied, waarover de gemeente zich zo heeft uitgelaten dat ze windenergie wil toelaten.
Gepleit wordt om mee te werken aan de realisering van een aantal windturbines op percelen van indiener nabij de rijksweg richting Stadskanaal. De locaties nabij Buinen, de rijksweg en het LOFAR-project voldoen evenveel aan de gestelde voorwaarden als de locatie Coevorden.
Geageerd wordt tegen de voorrangspositie van de locatie Coevorden.

***Antwoord***
Een enkele windturbine heeft verhoudingsgewijs een groot effect op een wijde omgeving en beïnvloedt het landschapsbeeld daarmee ingrijpend. Daarom is in het ontwerp-POP II gekozen voor het aldaar beschreven terughoudende beleid voor windmolens. Immers, de landschappelijke kwaliteit is een grondslag in dit POP.
Dit heeft geleid tot een keuze voor Coevorden als vestigingsplaats voor een windpark dat toereikend is om aan de afgesproken taakstelling van 15 mW te kunnen voldoen.

Medewerking aan andere windparken wordt pas overwogen als dat voor de realisatie van de taakstelling noodzakelijk blijkt te zijn. Solitaire windmolens zijn niet aan de orde, met uitzondering van kleine, moderne typen, in combinatie met bedrijfsactiviteiten.

**Nummer G.16**
De gemeente wil graag betrokken worden bij het opstellen van een PvA voor windenergie op andere locaties dan Coevorden, indien een dergelijk plan nodig blijkt.

***Antwoord***
In het POP is reeds opgenomen (C.9.1.) dat, indien dit voor de realisatie van de taakstelling noodzakelijk is, tezamen met de gemeente(n) een PvA wordt opgesteld.

**Nummer O.122**
Ten aanzien van de vestiging van windenergie rond Coevorden gebeurt niets.

***Antwoord***
De gemeenteraad van Coevorden heeft een PvA voor de realisatie van het windpark Coevorden vastgesteld. Dit plan beschrijft onder andere het planologisch traject. De gemeente heeft ervoor gekozen om de regie te voeren bij de ontwikkeling van het windpark.
Als gevolg van onduidelijkheden bij het Ministerie van Defensie over de omvang van bezuinigingen, heeft het project enige vertraging opgelopen. In het najaar van 2003 is echter gebleken dat het Ministerie van Defensie wel degelijk verder wil met de ontwikkeling van het windpark. Het project is inmiddels opgenomen in de Milieubeleidsnota van het Ministerie van Defensie en hiervoor zijn ook middelen beschikbaar gesteld. De uitbesteding van de planontwikkeling wordt inmiddels door het Ministerie van Defensie voorbereid. Vervolgens wordt het planologisch traject gestart.

**Nummers B.2, O.80, O.143**
De provinciale inspanningsverplichting in het kader van de Bestuursovereenkomst landelijke ontwikkeling windenergie is erg mager, temeer daar de huidige technische ontwikkeling aangeeft dat 15 mW met slechts vijf windturbines te realiseren is. Er wordt voor gepleit de 15 mW als minimum te beschouwen en meer ruimte te bieden aan initiatieven elders in de provincie, zonder de zorgvuldigheid bij het kiezen van geschikte locaties uit het oog te verliezen.
Het argument van hoogte en landschapsbeeld geldt niet specifiek voor Drenthe en kan daarom niet als argument worden gebruikt. De windkoepel biedt aan bij de verdere uitwerking van het windenergiebeleid gebruik te maken van de kennis en kunde van de bij haar aangesloten verenigingen.

***Antwoord***
Het argument van hoogte en landschap speelt zeker in Drenthe. In Drenthe draagt de kwaliteit van het landschap namelijk in hoge mate bij aan een aantrekkelijk milieu om te wonen, te werken en te recreëren. Het landschap heeft daarmee ook een belangrijke economische betekenis. Dit is onder meer in het POP tot uitdrukking gebracht door een landschappelijke kwaliteit als grondslag te benoemen. Wij nemen kennis van uw aanbod kennis en kunde beschikbaar te stellen.

**Nummer O.213**
De mogelijkheden van bio-energie als duurzame opwekkingsmogelijkheid worden vrij summier weergegeven. Gevraagd wordt deze optie meer aandacht te geven, c.q. kaders te scheppen waardoor deze vorm van duurzame energie opwekking meer tot haar recht kan komen.

***Antwoord***
Het strategisch beleidskader voor de ontwikkelingsmogelijkheden van biomassa, als vorm van duurzame energie, is voldoende beschreven in het POP. De verdere invulling heeft plaatsgevonden in de Nota biomassa in Drenthe en het Uitvoeringsprogramma biomassa. Beide uitvoeringsnota's zijn door GS vastgesteld en worden inmiddels uitgevoerd. Voorshands gaat het daarbij om vijf concrete projecten.

**Nummer O.266**
Er wordt onvoldoende rekeninggehouden met een stijgende energiebehoefte in Drenthe de komende tien jaar. Het is onduidelijk hoe de doelstelling voor energiebesparing wordt gerealiseerd. Er wordt onvoldoende gebruikgemaakt van uw sturende bevoegdheden met betrekking tot reductie van de $CO_2$-emissie vanwege automobiliteit en goederenvervoer.

***Antwoord***
De stijgende energiebehoefte is benoemd onder B.4, Welvaartsgroei en milieudruk.
Het beleid tot beperking van de $CO_2$-emissie krijgt inderdaad voor een belangrijk deel haar invulling via energiebesparing. Dit wordt vervolgens voor een deel ingevuld via de betrokken beleidsthema's. Te denken valt bijvoorbeeld aan duurzaam bouwen en duurzame stedenbouw voor het thema Bouwen/herstructurering en aan duurzame bedrijventerreinen voor invulling en herstructurering van bedrijventerreinen. Daarnaast zijn gedragsbeïnvloeding en technologische innovatie in dezen van groot belang. In het POP is een aanvulling toegevoegd over het beleid gericht op energiebesparing.
Het alom geldende uitgangspunt de groei van de automobiliteit terug te dringen, is in dit POP verlaten. De argumenten die daarbij een rol hebben gespeeld zijn terug te vinden onder C.5.1, Een mobiele samenleving. De bereikbaarheid en toegankelijkheid van locaties en gebieden is nu als uitgangspunt gekozen. De mate waarin het autogebruik of andere vervoerswijzen, zoals OV en fietsgebruik worden ondersteund, hangt direct af van de mogelijkheden en eisen vanuit de desbetreffende omgeving.

**Wijziging ontwerp**
*Bladzijde 161*
"Via bosaanplant wordt ca. 2% (10.000 ton) van de Drentse reductiedoelstelling in 2010 gerealiseerd.

**Energiebesparing**
Op lange termijn is ook in Drenthe een reductie van de $CO_2$-emissie vereist tot ca. 20% van het huidige niveau. Dit vergt in ieder geval de inzet van duurzame energiebronnen. Maar ook bij een substantiële bijdrage van duurzame energiebronnen is echter nog een daling, van 60% tot 70% van het energieverbruik vereist door middel van besparingen. Voor de komende jaren wordt een verdere - zij het lichte - stijging van de broeikasgasemissie verwacht, door een voorlopig groeiende energievraag bij een voortgaande economische groei. Pas na enige decennia kan deze stijgende trend worden omgebogen in een dalende trend.
Energiebesparing is dus een absolute noodzaak en vergt grote inspanningen in verschillende sectoren en door allerlei doelgroepen van de samenleving.

Een belangrijke bijdrage aan energiebesparing wordt verwacht van technologische vernieuwing, producteisen en gedragsverandering. Europese en landelijke eisen en inzet zullen hierbij vooral sturend zijn.
Voorzover energiebesparing relevant is in de beleidssectoren die in dit POP worden beschreven, is de provinciale beleidsinzet aldaar benoemd en wordt daarom hier volstaan met enkele verwijzingen. De volgende beleidsterreinen zijn vooral van belang.

- Het bedrijfsleven, waaronder het midden- en kleinbedrijf.
  Speerpunten hierbij zijn het Convenant benchmarking energie-efficiëncy en de Meerjarenafspraak energie-efficiëncy (MJA-2), zie onder C.8.4, Duurzame bedrijventerreinen (zie C.8.4.), duurzame bedrijventerreinen, in combinatie met parkmanagement, en duurzaam ondernemen.
- De bebouwde omgeving.
  Speerpunten zijn duurzaam bouwen en het ontwikkelen van energievisies voor specifieke projecten (zie onder C.6.3. en C.6.4.).
- Verkeer en vervoer (zie onder C.5.2.)."

**Nummer O.274**
Gepleit wordt voor een tijdpad met concrete maatregelen richting 2010, ten aanzien van het realiseren van de emissiedoelstelling voor $CO_2$.

***Antwoord***
Wij onderschrijven het belang van een tijdpad voor de realisatie van de emissiedoelstelling voor $CO_2$. Dit vereist echter tevens een systeem waarmee de voortgang kan worden gemeten (gemonitord). Helaas blijkt dat in de praktijk moeilijk te zijn. De nauwkeurigheid laat bijvoorbeeld te wensen over, alsmede de afbakening met buurprovincies. Overigens zijn wij doende de mogelijkheden voor monitoring te verbeteren en in samenhang daarmee meer te werken volgens de door u bedoelde opzet.

## C.9.3. Delfstoffen

**Nummer O.254**
Het recente beleid van de rijksoverheid betreffende de winning van beton- en metselzand ontbreekt. Het systeem van taakstellingen is verlaten.

***Antwoord***
Bij brief van 17 oktober 2002 heeft de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat aangekondigd haar regierol, inzake de bouwgrondstoffenvoorziening, te willen afbouwen. De gezamenlijke provincies (IPO) onderschrijven het ingezette rijksbeleid om het systeem van de taakstellingen op relatief korte termijn (vanaf 2009) geheel los te laten. De provincies en het Rijk dragen dan geen gezamenlijke verantwoordelijkheid meer voor een tijdige en voldoende delfstoffenvoorziening. Wel dienen zij ervoor te zorgen, dat in de periode 1998 tot en met 2008 de met de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat afgesproken hoeveelheid beton- en metselzand winbaar wordt gemaakt (taakstellingen). Dit betekent dat na 2008 de bouwgrondstoffenvoorziening een van de belangen is die worden gewogen in het kader van de ruimtelijke ordening (POP, bestemmingsplan) en vergunningverlening Ontgrondingenwet.

Het is dus niet zo dat het systeem van taakstellingen nu al is verlaten. Ter overbrugging naar een vrije marktwerking is afgesproken dat de provincies hun taakstelling om 143 miljoen $m^3$ beton- en metselzand te produceren in de periode 1998 tot en met 2008, zullen realiseren.

Het provinciaal ontgrondingenbeleid en ruimtelijke ordeningsbeleid zijn erop gericht om voor de langere termijn (na 1 januari 2013) te komen tot een nieuwe beton- en metselzandwinning in het daarvoor op ontwikkelingskaart 3 van het POP aangegeven zoekgebied in Zuidwest-Drenthe. De tekst in het POP is op dit punt aangepast.

**Wijziging ontwerp**
*Bladzijde 166*
**Beton- en metselzand**
"Met de rijksoverheid zijn bestuurlijke afspraken gemaakt over ieders aandeel in de voorziening van beton- en metselzand, ook wel scherpzand genoemd, voor de periode 1998-2008."

~~"Om voor de lange termijn de oppervlaktedelfstoffenvoorziening veilig te stellen is in het Structuurschema oppervlaktedelfstoffen vastgelegd dat de provincies bij de omgevingsplanning rekening houden met de geologische voorkomens van hoogwaardige schaarse oppervlakte-delfstoffen (voor Drenthe beton- en metselzand). Bij keuzes in de omgevingsplanning kan (en moet) de aanwezigheid in de bodem van deze delfstoffen meewegen in de uiteindelijke besluit-vorming."~~

**Nummers G.18, O.278**
Voor de zandwinning Ellertshaar bestaan plannen bij de ondernemer om op korte termijn in zuidelijke richting zand te winnen en op langere termijn een recreatieve invulling, gecombineerd met bedrijvigheid.
Een toekomstige recreatieve bestemming voor de zandwinning Ellertshaar is een duidelijke bedreiging voor het voortbestaan van Remix Droge Mortel BV.

***Antwoord***
Doordat de verwachte hoeveelheid beton- en metselzand in de EHS tegenvalt, zijn plannen in voorbereiding om op korte termijn in zuidelijke richting uit te breiden, teneinde de zandwinning daar te kunnen continueren. De plannen voor de langere termijn (Structuurvisie Ellertshaar) komen in de komende POP-periode niet aan de orde en worden derhalve nu buiten beschou-wing gelaten.

**Nummer B.3**
Alle beschreven initiatieven van de leden van de Nevrip passen binnen het provinciale beleid in het POP II.

***Antwoord***
Wij nemen kennis van uw ondersteuning van ons beleid.

**Nummers B.3, O.55**
Gevraagd wordt de nieuwe centrale zandwinplaats aan de Traandijk te Echten (vergunning aangevraagd eind 2002) concreet aan te duiden op de POP-kaart.
Verder wordt gevraagd, in combinatie met vorengenoemde nieuwe winplaats, geen vergunnin-gen, noch nieuwe winplaatsen, noch uitbreiding van bestaande meer toe te staan in dit deel van de provincie.

***Antwoord***
Als de procedure van de ontgrondingsaanvraag voor de nieuwe zandwinplaats aan de Traandijk is afgerond, kan deze locatie op kaart 2 worden aangeduid. Het zoekgebied op ontwikkelingskaart 3, de centrale zandwinlocatie te Linderveld en de twee centrale zandwinlocaties te Nijstad op kaart 2 komen dan te vervallen. Het provinciale beleid is erop gericht om voor de lange termijn slechts een toekomstige winning voor beton- en metselzand in Zuidwest-Drenthe toe te staan.

**Nummers M.1, O.254**
Het opnieuw verlenen van een vergunning voor de zandwinning, nabij Gasselte tot 2013, gaat op voorhand te ver. Voorgesteld wordt in het POP aan te geven dat voortzetting van de winning niet mogelijk is en de afbouw afhankelijk is van nader onderzoek naar het tijdsbestek dat (beslist) noodzakelijk is om een alternatieve locatie in Zuidwest-Drenthe tot ontwikkeling te brengen.

***Antwoord***
Om in de Drentse behoefte aan beton- en metselzand te kunnen blijven voorzien, is ter overbrugging, uitbreiding van de zandwinning in het Gasselterveld noodzakelijk.

**Nummer N.1**
Aankondigen dat zo spoedig mogelijk een m.e.r.-locatie wordt opgestart voor de winning van beton- en metselzand. Hierbij kunnen potentiële zandwinlocaties met hun eventuele effecten op de omgeving in beeld worden gebracht. De uitbreidingsmogelijkheid voor de winning Gasselte en de aanduiding "zoekgebied voor de winning van beton- en metselzand" dienen vooralsnog te vervallen.

***Antwoord***
Naar ons oordeel zal de in procedure zijnde inrichtings-m.e.r.(vanwege het kappen van meer dan 10 ha bos) voldoende inzicht geven in de effecten van de voorgenomen uitbreiding van de zandwinning Gasselterveld op de omgeving. Een m.e.r.-locatie achten wij niet noodzakelijk. Immers, na een uitvoerig onderzoek van het Nederlands Instituut voor Toegepaste Wetenschappen naar een toekomstige zandwinlocatie voor beton- en metselzand, hebben PS bij de vaststelling van de Ontgrondingennota in het najaar van 2000, zich reeds uitgesproken voor een toekomstige locatie in Zuidwest-Drenthe. Dit binnen het daarvoor aangegeven zoekgebied, in combinatie met een uitbreiding van de zandwinning Gasselterveld, voor de overbruggingsperiode. Er hebben zich in de tussenliggende periode geen omstandigheden voorgedaan, die tot een herziening van dit beleid noodzaken.

**Nummer O.45**
Uit onderzoek blijkt dat er voldoende marktruimte is voor levering vanuit locatie, nabij Griendtsveen. Daarom op kaart 2 deze locatie als centrale zandwinning aanduiden.

***Antwoord***
In de gemeente Emmen is sprake van voldoende aanbod van ophoogzand, om in de behoefte daaraan te kunnen voldoen. Het maken van waterpartijen, zoals is opgenomen in het plan voor het Griendtsveenpark, separaat van de huidige Griendtsveenplas, doet hieraan niet af. Daarom nemen wij uw voorstel niet over.

**Nummer O.145**
Verzocht wordt de tekst op pagina 170, tweede alinea aan te passen. De verwijzing naar het Nationaal verkeers- en vervoersplan (NVVP) klopt niet. Verwezen moet worden naar het (verlengde) Structuurschema buisleidingen.

***Antwoord***
Bedoelde tekst is aangepast.

**Wijziging ontwerp**
*Bladzijde 170*
"Het landelijk net van hoofdbuisleidingen, waarvoor in het POP II ruimte gereserveerd moet worden, staat~~n~~ in het ~~NVVP.~~ Structuurschema buisleidingen."

**Nummer O.216**
De gasopslag bij Langelo is niet op de kaart aangegeven anders dan op kaart 2. Kan de gasopslag zomaar uitbreiden?

***Antwoord***
De bestaande gasopslag bij Langelo kan niet "zomaar" uitbreiden. In C.9.3 is het beleid voor ondergrondse opslag van aardgas beschreven. Dit is primair bedoeld voor nieuwe installaties voor ondergrondse gasopslag, maar ook uitbreidingen van bestaande installaties die een aanmerkelijke invloed op de omgeving hebben, worden aan dit beleid getoetst. Daarnaast is in ieder geval een nieuwe vergunning op grond van de Wet milieubeheer (Wm) vereist, een wijziging van het bestemmingsplan en, in sommige gevallen, ook nog een m.e.r.

C.9.4. Grondwaterbeheer

**Nummers D.2, D.4**
Kan zich vinden in een beleid dat moet leiden tot deregulering. Ieder neemt zijn eigen verantwoordelijkheid. Pleit voor een "stok achter de deur", een fundament van publieke bescherming van het grondwaterreservoir, dat ingeroepen kan worden als andere instrumenten falen. Het is voorbarig om beperkingen voor de grondwaterbescherming slechts gedeeltelijk in de POV op te nemen. Alle beperkingen op bladzijde 173 geheel overnemen in de POV.
Gemeenten moeten in dezen door de provincie worden gestimuleerd en de instrumenten in het kader van ruimtelijke ordening en milieubeleid moeten worden benut. Gevraagd wordt een totaalpakket van in te zetten instrumenten te ontwikkelen en duidelijkheid te geven over wanneer het nieuwe beleid uiterlijk tot stand zal komen.
Gevraagd wordt voor een goede overdracht van het beschermingsbeleid door voor de komende jaren als provincie de regierol op te nemen, zodat een goed consistent handhavingsbeleid in de gemeenten verankerd kan worden.
Er wordt gewezen op de verplichting voor de provincie in de Wm tot het stellen van regels ter bescherming van het grondwater met het oog op de waterwinning. De veronderstelling dat lagere overheden de lacunes in de regelgeving over kunnen nemen met instrumenten uit de ruimtelijke ordening is niet sluitend.

***Antwoord***
In het beleid voor de bescherming van het grondwater ten behoeve van de drinkwatervoorziening is een wijziging aangebracht in de keuze van het in te zetten instrumentarium.

Naast een beperktere inzet van regelgeving zetten wij nu andere instrumenten in om het beleid uit te voeren.
Wij zullen de komende maanden een programma opstellen, waarin wij zullen aangegeven op welke wijze wij met welke instrumenten aan het grondwaterbeschermingsbeleid uitvoering zullen geven. Hierbij zullen wij tevens aandacht besteden aan de doorwerking van dit beleid naar andere overheden en de rol die wij voor ons zien weggelegd. Hierbij tekenen wij aan dat de verschillende overheden bij de uitvoering van de verschillende instrumenten vanzelfsprekend ieder hun eigen verantwoordelijkheden hebben.

Voor wat betreft de verplichting in de Wm tot het opstellen van regelgeving voor de bescherming van het grondwater, merken wij op dat wij hieraan voldoen. In de POV is namelijk regelgeving voor de bescherming van het grondwater opgenomen, ook al is deze beperkter van omvang dan in de PMV is opgenomen.

**Nummer D.4**
Pleidooi voor gelijkwaardigheid van beleid tussen de voorwaarden voor grondwateronttrekking voor de industrie (kan overal) en die voor de drinkwatervoorziening (locatie gebonden).

***Antwoord***
De vestiging van bedrijven is van tal van factoren afhankelijk en laat zich niet of nauwelijks sturen door het grondwaterbeleid. Vandaar dat de industriële onttrekkingen gekoppeld zijn aan bedrijventerreinen. Dit beleid is door de provincie al ingezet met het grondwaterplan. Nieuw in het POP II is het onderzoek dat is aangekondigd naar het onttrekkingsplafond per bedrijventerrein. Hiermee komen wij gedeeltelijk tegemoet aan uw vraag om meer gelijkwaardigheid in het beleid aan te brengen.

**Nummer D.4**
Het afschaffen van de regelgeving in de waterwingebieden die geen eigendom zijn van de WMD (Hoogeveen, Assen, Breevenen) kan tot problemen leiden. Graag hulp bij het uitwerken van de beheersplannen en de juridische vormgeving daarvan.
De verbodszones tegen fysische bodemaantasting ook na 2010 instandhouden, net als de verbodszones tegen diepe boringen. Het privaatrechtelijk beschermen door de WMD leidt tot maatschappelijk hogere kosten, dit vereist een zorgvuldige communicatie met de klant.

***Antwoord***
In het POP is ervoor gekozen om de verantwoordelijkheid voor de bescherming van het grondwater binnen de waterwingebieden neer te leggen bij de aldaar winnende waterleidingbedrijven. Om deze bescherming te structureren is in de POV de verplichting opgenomen dat de waterleidingmaatschappijen een beheersplan voor de waterwingebieden opstellen. Wij zullen binnen de eigen verantwoordelijkheid van de waterleidingmaatschappij, op verzoek, meedenken over het opstellen van deze beheersplannen.
Binnen de gebieden tegen fysische bodemaantasting geven wij de voorkeur aan de inzet van privaatrechtelijke instrumenten, boven de inzet van provinciale regelgeving. Hierbij moet worden gedacht aan de aankoop van gronden of het vestigen van een zakelijk recht. Wij gaan er op dit moment van uit dat het voor de WMD mogelijk is dit voor 2010 te realiseren. Vandaar dat wij in de POV hebben opgenomen dat de regelgeving voor de gebieden tegen fysische bodemaantasting blijft gelden tot 2010.

Wij zijn bereid, in overleg met u, te bezien wat de maatschappelijke kosten zijn van een privaatrechtelijke bescherming.
Hierbij ligt echter in eerste instantie een taak voor de WMD, gelet op haar eigen verantwoordelijkheid voor de zorg voor het leveren van voldoende schoon drinkwater.

**Nummer N.1**
Samen met buurprovincies zo snel mogelijk een beleidsvisie uitbrengen over de toekomst van de drinkwaterwinning. Hierin zou nadrukkelijk moeten worden uitgegaan van een drinkwatervoorziening die de EHS veel minder beïnvloedt dan thans.
In het POP II ingaan op de mogelijkheden om natuurlijke vormen van waterberging in de benedenloop van de Hunze, Drentsche Aa, Wapserveense Aa en Oude Vaart te combineren met de (indirecte) winning van oppervlaktewater.
Wij stellen voor om een provinciale visie Industriewater aan te kondigen.

***Antwoord***
In het Grondwaterplan is uitgebreid onderzoek gedaan naar de effecten van grondwaterwinning in Drenthe. Daarna zijn aanvullende bronnenstudies uitgevoerd. Meer op lokale schaal is de laatste jaren gekeken naar een aantal knelpunten, zoals de winning Nietap, Gasselte en Assen. In grote lijnen komt hieruit naar voren dat de grondwaterwinningen in Drenthe goed gecombineerd kunnen worden met de natuurfunctie in de EHS. Dit is al eens eerder gebleken in het onderzoek naar de grondwatersituatie in Drenthe (TNO, 1991). Op basis hiervan zijn wij van mening dat onze beleidsvisie op de toekomst van de openbare drinkwatervoorziening voldoende in het POP is verwoord.

Uit tal van onderzoeken is gebleken dat de beschikbaarheid van oppervlaktewater niet constant is. Dit betekent dat bij een oppervlaktewaterwinning tevens een reservoir en/of een grondwaterwinning moet worden ingericht. Daarnaast vraagt het zuiveren van oppervlaktewater meer chemicaliën en energie dan bij een grondwaterwinning. Ook bij indirect gebruik van oppervlaktewater via een bodempassage zal een (voor)zuivering nodig zijn. Als een oppervlaktewaterwinning gecombineerd wordt met grondwaterwinning zijn twee verschillende zuiveringen nodig. Voorgaande is ook gebleken uit onderzoek, waarbij is geconcludeerd dat oppervlaktewaterwinning een grotere milieubelasting geeft dan een grondwaterwinning. Hierbij is het verdrogend effect van een grondwaterwinning meegewogen. Vandaar dat de provincie niet kiest voor het (indirect) gebruik van oppervlaktewater voor nieuwe winningen. Wij streven wel naar een combinatie van natuurontwikkeling en grondwaterwinning, zoals dat in het Hunzedal succesvol is gestart. Hier blijkt dat het bergen van water goed gecombineerd kan worden met natuurontwikkeling voor het compenseren van de effecten van de grondwaterwinning.
De bestaande oppervlaktewaterwinning bij De Punt in het stroomgebied van de Drentsche Aa wordt gehandhaafd. Voor deze winning zijn tal van maatregelen genomen om de waterkwaliteit te verbeteren. Daarnaast is door de waterleidingmaatschappij een mengbekken gerealiseerd.

Er komt een uitwerking van het POP voor de verschillende regionale bedrijventerreinen, waarbij per terrein het totale effect van grondwateronttrekkingen in ogenschouw wordt genomen.
Het is verder de vraag of uw veronderstelling van een toenemende vraag naar productiewater juist is. Er is namelijk sprake van een aanzienlijke waterbesparing in productieprocessen, mede door het hergebruik van water. Waterbesparing wordt actief door ons ondersteund. Uit onze registratie van de industriële onttrekkingen blijkt een daling van het gebruik in de laatste jaren. Het is daarom niet nodig in de planperiode een provinciale visie op te stellen voor grondwateronttrekkingen, ten behoeve van de industrie.

**Wijziging ontwerp**
*Bladzijde 175*
"De beken in Drenthe leveren onvoldoende water gedurende de zomerperiode. Dit betekent dat opslagbassins gemaakt moeten worden of dat de oppervlaktewaterwinning in de zomer moet terugvallen op een grondwaterwinning. Een dergelijke combinatie is echter geen alternatief, omdat het twee verschillende zuiveringen vergt. De bestaande oppervlaktewaterwinning bij De Punt in het stroomgebied van de Drentsche Aa wordt gehandhaafd. Voor deze winning zijn tal van maatregelen genomen om de waterkwaliteit te verbeteren. Daarnaast is door de waterleidingmaatschappij een mengbekken gerealiseerd."

**Nummer D.2**
De tekst in het ontwerp biedt voldoende ruimte om tot een gezamenlijke afweging van de totale duurzaamheid van de winning te komen.

***Antwoord***
Hieruit maken wij op dat er overeenstemming bestaat over de aanpak van Havelterberg.

**Nummer L.2.**
Nu in het POP II de functie Oppervlaktewaterwinning niet meer geldt voor het Peizerdiepsysteem, de milieustroken in het Landinrichtingsplan Roden-Norg laten vervallen.

***Antwoord***
Bij het onderzoek naar de grondwaterwinning Nietap is gebleken dat de huidige vergunningscapaciteit van deze winning gehandhaafd kan worden. In het kader van de landinrichting worden aanvullende maatregelen genomen in de waterhuishoudkundige inrichting van het watersysteem en hiermee worden de effecten van de winning voldoende gecompenseerd. Vandaar dat de combinatie natuurontwikkeling en waterwinning op de ontwikkelingskaart is komen te vervallen. Of en zo ja, hoe dat doorwerkt in het Landinrichtingsplan Roden-Norg is een zaak van de landinrichtingscommissie.

C.9.5. Afvalbeheer

**Nummer M.4**
Dient bedenkingen in tegen de passage waarin staat dat de provincie niet meewerkt aan activiteiten, gericht op het opbergen van afvalstoffen in de ondergrond. Dit mede gezien paragraaf E.2, waarin is opgenomen dat dit onderdeel is van de hoofdstructuur van het POP. De Raad van State heeft uitgesproken dat een absoluut verbod op het opslaan van afvalstoffen in de diepe ondergrond een onaanvaardbare doorkruising is van de toepassing van de relevante wettelijke rijksregelingen en aldus in strijd is met het stelsel van die regelingen. Mede namens het Ministerie van Economische Zaken wordt aangedrongen op het wegnemen van deze strijdigheid.
Het rijksbeleid, ten aanzien van de berging van afvalstoffen in de diepe ondergrond, is niet juist weergegeven. Naast het criterium van terugneembaarheid gelden nog twee andere criteria, zoals geformuleerd in paragraaf 18.4 van het Landelijk Afvalbeheerplan.
Met betrekking tot de berging van radioactief afval is het rijksbeleid niet geheel correct weergegeven.

In de tekst staat dat er de eerste 100 jaar bovengrondse opslag zal plaatsvinden. In het BNC(beoordeling nieuwe commissievoorstellen)-fiche van september 2003 wordt gesteld dat de ontwerpduur van deze opslag 100 jaar is. Dit laat de mogelijkheid open om desgewenst binnen deze termijn van 100 jaar tot besluitvorming te komen over berging in de diepe ondergrond.

***Antwoord***
Sinds de jaren zeventig heeft de Drentse politiek klip en klaar uitgesproken tegenstander te zijn van het opslaan van afvalstoffen in de ondergrond. Inmiddels is ons gebleken dat het opnemen van een absoluut verbod in het POP juridisch niet tot de mogelijkheden behoort. Om de politieke stellingname toch tot zijn recht te laten komen is juist gekozen voor de formulering, zoals in het ontwerp-POP II, inclusief onderdeel E.2, is opgenomen.
Op grond van deze formulering zal de provincie in voorkomende gevallen ook gebruikmaken van de bezwaar- en beroepsmogelijkheden in kader van de Mijnbouwwet.

De drie criteria die in het rijksbeleid gelden voor de berging van afvalstoffen in de diepe ondergrond zijn uitputtend omschreven in de eerste alinea onder "Opslag afvalstoffen in de diepe ondergrond". In de inhoudelijke discussies gaat het vooral om het criterium van de terugneembaarheid. Daarom wordt dit in de tweede alinea nogmaals genoemd, zonder daarbij overigens de indruk te wekken dat er sprake is van een limitatieve opsomming.

Wij laten de Memorie van antwoord van de minister van EZ bij de behandeling van de Mijnbouwwet door de Eerste Kamer (18 juni 2003), prevaleren boven een document als een BNC-fiche. Citaat uit de MvA: "Overigens wordt in dit verband opgemerkt dat de eerstkomende vijfenzeventig tot honderd jaar geen sprake zal zijn van opslag van radioactief afval in de ondergrond."
Het desbetreffende BNC-fiche is opgesteld met het oog op de besluitvorming door de Europese Raad over een richtlijn, die voorziet in de opslag van radioactief afval in de diepe ondergrond. Het betreft het standpunt van het Rijk richting het Europees parlement.
Daarnaast is het hier opgevoerde begrip Ontwerpduur op geen enkele manier onderwerp van discussie geweest tijdens de parlementaire behandeling van dit onderwerp op 18 juni 2003.
De door u geformuleerde interpretatie, zoals weergegeven in de laatste zin, staat dan ook haaks op het standpunt dat toentertijd is ingenomen door de Staatssecretaris van VROM.

**Nummers N.1, O.158**
Expliciet opnemen dat geen medewerking wordt verleend aan uitbreiding van de verbrandingscapaciteit van Essent Milieu Wijster (EMW) en de oprichting van een vuilverbrandingsinstallatie in Coevorden. In beide gevallen zal er geen scheiding van afvalstromen en nuttige toepassing van de bruikbare fracties plaatsvinden (conform de landelijke beleidslijn) en capaciteitsuitbreiding is niet noodzakelijk.
Angst voor wat er allemaal in de lucht komt en dat de waarde van het huis aanzienlijk zal dalen.

***Antwoord***
In het POP is geen beleid opgenomen dat expliciet betrekking heeft op de bedrijfscategorie Vuilverbranding.
Het oprichten van een dergelijke installatie op een industrieterrein bij een stad als Coevorden, met een goede ontsluiting via spoor, water en weg, is niet strijdig met de doelstellingen in het POP. In het kader van de procedure voor de milieuvergunning maken wij een nadere beoordeling van de milieuhygiënische aanvaardbaarheid van deze activiteit.

Ook een eventuele uitbreiding van de verbrandingscapaciteit bij EMW wordt nader beoordeeld in het kader van de vergunningverlening en, zonodig, in het kader van de procedure voor het bestemmingsplan.

**Nummer O.203**
Voor de stortplaats bij Ubbena ruimere mogelijkheden bieden (storthoogte, stortoppervlakte, te storten stromen en realisering van op- en overslag) in het provinciaal omgevingsbeleid. Daarbij rekeninghouden met de eerder ingediende inspraakreactie op het voorontwerp-POP II.
Dit ter verbetering van het toekomstperspectief van de inrichting, mede gezien de nazorg-verplichtingen.
Verder de tekst onder C.9.5 en kaart 2 in overeenstemming te brengen met de vigerende Wm-vergunning en rekening te houden met de aanvraag voor een revisievergunning.
Gevraagd wordt de stortlocatie, gezien het toekomstig bodembeleid, alvast aan te wijzen als locatie waar in de toekomst (verontreinigde) grond en/of baggerspecie weer als bodem (in de afdeklaag) kan worden toegepast.

***Antwoord***
Uitbreiding van gelegaliseerde, niet-agrarische bedrijven in het buitengebied, is in principe niet toegestaan (zie het POP, onder C.8.2.). Er geldt een uitzondering indien het gaat over een ondergeschikte uitbreiding en de kwaliteit van het omringende gebied zich hier niet tegen verzet (onder meer bij een goede landschappelijke inpassing). Met een ondergeschikte uitbreiding wordt in dit geval gedoeld op een uitbreiding met een geringe oppervlakte en massa, zowel in absolute omvang als in relatie tot de maten van het hoofdgebouw (lees: bestaande activiteit).
De nadere regeling hiervan vindt plaats in het bestemmingsplan. Een verzoek tot uitbreiding van niet-gelegaliseerde bedrijven wordt beschouwd als een verzoek tot nieuwvestiging.
Zowel een uitbreiding van het stort (hoogte en breedte) als een op- en overslagstation zijn volgens ons niet goed inpasbaar in het omringende gebied en derhalve strijdig met het door ons gevoerde beleid. Dit oordeel baseren wij mede op de zonering in het POP en de daarbij-behorende kaarten.
Daarnaast is een uitbreiding van het stort ook strijdig met het Landelijk afvalbeheerplan (LAP), vanwege genoemd moratorium op de capaciteit.

Er is inderdaad geen wettelijk beletsel om meer afvalstromen toe te staan. Het zogenaamde moratorium in het LAP rust namelijk alleen op de capaciteit. Het toepassen van verontreinigde grond of baggerspecie op het stort als afdekgrond, kan niet zondermeer worden toegestaan. Dit wordt nader bezien in het kader van de vergunningprocedure op grond van de Wm.

De aanduiding op kaart 2 van Stortplaats voor bouw- en sloopafval en de daarmee samen-hangende tekst in het POP, onder C.9.5, kunt u interpreteren als bouw- en sloopafval en daar-mee vergelijkbare afvalstoffen.

**Nummer O.208**
De insteek via de D-codes is begrijpelijk, maar feitelijk niet zo relevant en heeft geen recht-streekse werking of implementatie gekregen. Ook hebben ze geen betrekking op radioactieve stoffen of afval uit de delfstoffenwinning.
Het is mogelijk dat afvalstromen uit de delfstoffenwinning onder D12-opslag vallen. Het is niet duidelijk of het uitgewerkte beleid, ten aanzien van het opslaan van radioactief afval in de ondergrond, ook zijn weerslag zal hebben op overige stoffen en de bedrijfsvoering zal raken.

Een aantal stoffen is uitgezonderd voor een provinciale vergunning op grond van de Mijnbouwwet, dit graag respecteren. Hiervoor een provinciaal beleid ontwikkelen in het POP.

***Antwoord***
De Europese Kaderrichtlijn Afvalstoffen maakt onderscheid in R(recycling/recovery)-handelingen en D(disposal)-handelingen. In het ontwerp-POP II is op bladzijde 178 slechts ingegaan op handelingen, die verband houden met het verwijderen, dus de D-handelingen (storten, verbranden van afvalstoffen). Dit met het oogmerk te verduidelijken welk beleidskader relevant is voor welk type handeling.
Aansluitend is aangegeven dat het LAP het beleidskader is, in specifieke en uitgebreide zin voor D.1 en D.3 en in algemene zin voor D.12.

Terecht merkt u op dat niet duidelijk is of het uitgewerkte beleid in het POP ook zijn weerslag zal hebben op overige afvalstoffen. In ieder geval is het niet bedoeld voor niet-vaste afvalstoffen, zoals de opslag van $CO_2$.
In het POP is het beleid, een combinatie van LAP en eigen beleid, nader beschreven. In concrete vergunningsituaties hanteren wij uiteraard het wettelijk kader (Mijnbouwwet, Wm), alsmede het beleid terzake (LAP, POP).
Een gedetailleerde invulling van het vergunningen-beleid, zoals u vraagt, vinden wij niet passend in een strategisch plan als het POP. Uw suggesties terzake worden dan ook niet overgenomen.

C.9.6. Militaire zaken

**Nummer O.185**
Bezwaar tegen de uitbreiding van de bestaande laagvliegroute in noordelijke richting. Er ontstaat hinder, plaatsing van windmolens wordt belemmerd, er is geen noodzaak voor en de zorgvuldigheid ontbreekt.

***Antwoord***
De laagvliegroute voor militaire straaljagers is niet gewijzigd ten opzichte van het POP I.
Onder de laagvliegroute dient het bestemmingsplan bouwmogelijkheden voor masten, windmolens en andere obstakels tegen te gaan. Het gaat hier om een strook van 1.852 m (1 nautische mijl) ter weerszijden van de as van de route. Hier geldt een maximum bouwhoogte van 40 m.

**Nummer O.205**
Veiligheidsrisico's vanwege de munitieopslag aan de Donderseweg en vliegveld Eelde (waarvan ook geluidoverlast) kunnen worden voorkomen door het Oosterveld niet te bebouwen.

***Antwoord***
De uitbreiding Oosterveld, ten oosten van Norg, ligt buiten de veiligheidszones rond de munitieopslag aan de Donderseweg. Ook de risico's vanwege het vliegverkeer van en naar GAE en de daarmee samenhangende geluidoverlast, zijn geen redenen om ter plekke een uitbreiding tegen te houden.

## C.10. Landschap, cultuurhistorie en archeologie

### C.10.1. Landschap

**Nummer N.1**
Voorgesteld wordt om de landschappelijke kwaliteit meer te laten doorklinken in de doelstelling van de zones I en II.

***Antwoord***
In het algemeen is het belang van de landschappelijke kwaliteit in het POP II versterkt. Wij zijn het met u eens dat ook in de zones I en II belangrijke landschappelijke kwaliteiten voorkomen. Het in dit POP gegeven afwegingskader is naar ons oordeel voldoende om, uitgaande van de hoofdfunctie van de zone, tot een juiste weging van functies en kwaliteiten te komen.
De kaarten 6 tot met 10 en de tabel met gebiedskenmerken, waarin ook "openheid" als gebiedskenmerk is genoemd, spelen daarin een rol van betekenis. Uiteraard kunnen bijzondere elementen in het bestemmingsplan nader worden aangegeven.

**Nummer O.86**
De ontwikkelingsgerichte benadering van het landschap langs twee lijnen (zowel behoud en herstel als nieuwe kwaliteiten met eventueel nieuwe identiteit), kan ook toegepast worden op de stedelijke ontwikkeling van Coevorden. Zo kan het stedelijk toerisme en de aantrekkingskracht van het centrum gestimuleerd worden. Ook zou de identiteit van Coevorden als vestingstad versterkt moeten worden. Dit geeft nieuwe impulsen en herstel van oude kwaliteiten.

***Antwoord***
De ontwikkelingsgerichte benadering van het landschap is in het POP met name bedoeld voor het landelijk gebied. Het is denkbaar dat ook voor stedelijke ontwikkeling een dergelijk concept toegepast wordt. In het POP komt de aanduiding "stadsrandzone" op kaart 4 voor, ten oosten van Coevorden. Dit houdt in dat door middel van het realiseren van stadslandschappen, het vergroten van de belevingswaarde van het landschap in de stedelijke invloedssfeer en ontwikkeling van natuurwaarden, de stedelijke kwaliteit kan worden vergroot.

**Nummer O.188**
Het POP geeft aan dat het voor de ontwikkeling van de landschappelijke kwaliteit van belang is vast te houden aan het markante contrast van stad en land. Bij de invulling van de rode en groene functies speelt de landschappelijke kwaliteit een sturende rol. Bij de ontwikkeling van Rolde-Zuid is hier geen sprake van.
In het POP II wordt aangegeven dat de provincie het Drents eigene, het Drentse gezicht, in de stedenbouwkundige plannen wenst te stimuleren. De ontwikkeling van een woonwijk en een bedrijventerrein aan de zuidkant van Rolde voldoen niet aan de voorwaarde dat ze ruimtelijk goed inpasbaar zijn en tasten het specifieke Drentse "gezicht" van het esdorpenlandschap aan.
In het Beheers-, inrichtings- en ontwikkelingsplan (BIO) is gesteld dat de ontwikkeling van dorpsranden van grote invloed is op het karakter van het Nationaal beek- en esdorpenlandschap en dat dit derhalve met zorg dient te gebeuren. Het noordelijk deel van het bestemmingsplan Rolde-Zuid valt in een dergelijk gebied. Zorgvuldigheid met betrekking tot de inrichting van dit gebied is dan ook op zijn plaats.
Conclusie: de voorgestane ontwikkelingsmogelijkheden ten zuiden van Rolde zijn in strijd met de uitgangspunten en doelstellingen van het POP II.

***Antwoord***
Het POP is een algemeen strategisch kader voor de ontwikkeling van de provincie. De functies van de kernen en de daaraan gekoppelde ontwikkeling van de kernen, is een belangrijk element. Gelet op de functie van Rolde als hoofdkern, vinden wij het gewenst dat uitbreiding plaatsvindt. Een ontwikkeling in zuidelijke richting is, gelet op de omgevingskwaliteiten in de nabijheid van Rolde, het meest wenselijk.
Wij zijn, met u, van mening dat zorgvuldigheid ten aanzien van de inrichting van dit gebied op zijn plaats is. Het is met name aan de gemeente om daaraan in de concrete planvorming c.q. bestemmingsplan, zorgvuldig inhoud te geven. Het bestemmingsplan wordt door ons getoetst aan dit POP. Daarbij zijn punten van belang als contrasten stad - land en de specifieke kwaliteiten en waarden in de omgeving.

C.10.2. Cultuurhistorie

**Nummer O.86**
Aangeven op welke wijze een bestemmingsplan getoetst zal worden op behoud van de voor een kern karakteristieke cultuurhistorische waarden.
Voor Coevorden aangeven dat de vestingstructuur karakterbepalend is, in tegenspraak met wat op bladzijde 42 vermeld wordt, namelijk dat "in de steden de historische structuur en de bebouwing slechts voor kleine delen nog karakterbepalend zijn".
Het (voormalige) vestinggebied Coevorden aanwijzen als deel van de CHHS; daarnaast kan Coevorden worden opgenomen in de cultuurhistorische waardenkaart als herkenbaar en samenhangend cultuurhistorisch element.
De complete vesting aanmerken als gebied dat past binnen een integraal gebiedsgericht beleid. Stelt voor een aantal specifieke statussen aan het originele Coevorder vestingsgebied toe te kennen, als voorwaardenscheppend kader. Daarnaast de geformuleerde visie vertalen in concrete beleidsvoornemens en acties.
De Kleine Vecht behoort tot het Vechtdal en valt derhalve onder het samenhangend beleidskader voor het Vechtdal. In samenwerking met de provincie Overijssel, de regio IJssel - Vecht en het waterschap Velt en Vecht de ontwikkeling van de Kleine Vecht daadkrachtig ter hand nemen.
Het gebied Vechtdal is historisch geografisch van belang. Gevraagd wordt dit gebied te erkennen als een cultuurhistorisch waardevol landschap.

***Antwoord***
Het beleid voor cultuurhistorisch waardevolle nederzettingen en voor waardevolle gebouwen is beschreven in C.6.2. Daarin is begrepen het toetsingsaspect, hetgeen hier voornamelijk neerkomt op het "rekening houden met".
Gelet op de omvang die de stad Coevorden, inclusief de bedrijventerreinen, inmiddels heeft gekregen, is de vestingstructuur alleen nog karakterbepalend voor het stadscentrum.
De CHHS wordt nader toegelicht onder C.2.1, bij de beantwoording van de nummers O.22 en O.79. Het opnemen van Coevorden op een cultuurhistorische waardenkaart wordt bij het opstellen van deze kaart nader bezien.
Uw opmerkingen over integraal gebiedsgericht beleid voor het originele Coevorder vestingsgebied, voorwaardenscheppend kader, concrete beleidsvoornemens en acties hebben volgens ons primair betrekking op de competentie van de gemeente.
De Kleine Vecht wordt door ons niet gerekend tot een gebied met de middelste of hoogste gaafheidsgraad (kaart 10). Dit betekent overigens niet dat er geen waardevolle cultuurhistorische waarden aanwezig zijn. In het bestemmingsplan kunnen deze nader worden aangeduid.

**Nummer O.160**
Met instemming is kennisgenomen van het uitgangspunt over de kwaliteiten van het unieke Drentse landschap en de handhaving c.q. verbetering daarvan.
Op de plankaart worden de nu al bestaande beschermde stads- en dorpsgezichten (bijvoorbeeld Noordenveld, de kernen Westervelde en Zuidvelde), maar ook nog te beschermen kernen, zoals Veenhuizen, gemist. Daarnaast verdienen ook de kom van Norg en het buitendorpje Peest extra bescherming. Gevraagd wordt de genoemde kernen op kaart 10 aan te geven en de cultuurhistorische waardenkaart tegelijk met het POP II vast te stellen.

***Antwoord***
Zowel Veenhuizen, Norg als Peest worden op kaart 2 aangegeven als cultuurhistorisch waardevolle nederzetting, dan wel als cultuurhistorisch waardevol kanaal- of wegdorp.
De cultuurhistorische waarden zijn op verschillende manieren in het POP verwerkt. De cultuurhistorische waardenkaart is nog niet afgerond en wordt daarom niet gelijk met het POP II vastgesteld.

**Nummers N.1, O.216**
De Belvedère-gebieden aan te geven op kaart 10, Cultuurhistorische gaafheid.
Het is niet duidelijk op welke wijze de Belvedère-gebieden in het POP zijn opgenomen.
Gewezen wordt op de actiepunten uit de Nota Belvedère, waarin de provincie wordt gevraagd beschermde landschapsgezichten aan te wijzen en een beleid te formuleren.

***Antwoord***
De provincie vindt de cultuurhistorie in Drenthe van groot belang. Ook in het POP II komt deze waardering tot uiting. Hiertoe dient onder andere de kaart cultuurhistorische gaafheid (kaart 10).
De relatie ruimtelijke ordening en cultuurhistorie is in het POP II provinciebreed ingevuld.
Daarmee is in essentie het Belvedère-beleid opgenomen.
De Belvedère-gebieden zijn overigens ook genoemd in hoofdstuk 10.
De gebieden zijn, op grond van een aantal rijkscriteria, geselecteerd. Zowel naar aantal als naar feitelijke begrenzing. Dit mede op basis van door de provincie aangeleverde informatie (onder andere de kaart over cultuurhistorische gaafheid van het POP). Ook andere gebieden in de provincie zijn echter cultuurhistorisch van groot belang. De begrenzing als Belvedère-gebied is vooral beleidsmatig/instrumenteel bepaald en voor ons geen reden om in het POP II op te nemen.

C.10.3. Archeologie

**Nummer L.6**
Indiener vindt dat de algemeen gestelde bepaling (bladzijde 189) dat in gebieden die op kaart H een middelhoge tot hoge verwachtingswaarde hebben, een vooronderzoek moet plaatsvinden bij voorgenomen ruimtelijke ontwikkelingen, verduidelijking en nuancering behoeft. Voor agrarische werkzaamheden en bebouwing zou een dergelijk onderzoek niet van toepassing moeten zijn.

***Antwoord***
Om een zorgvuldige omgang met het kwetsbare Drentse bodemarchief te bevorderen handelen wij nu al in de geest van aanstaande wetgeving. In het bestemmingsplan hoort een cultuurhistorische paragraaf, met aandacht voor archeologische aspecten. Hierin wordt ook aangegeven aan welke randvoorwaarden een vooronderzoek dient te voldoen.

De kaarten 8 en H bieden de initiatiefnemer de mogelijkheid in een zo vroeg mogelijk stadium inzicht te krijgen in de aanwezige en potentiële archeologische waarden en daarmee de mogelijkheid de plannen zonodig aan te passen. Ook initiatieven (werkzaamheden/bebouwing) van agrariërs behoren hiertoe.

**Nummer O.79**
De volgende tekst toevoegen: "Kaart 8 en kaart H geven vanwege hun kleine schaal slechts een zeer globaal overzicht. In de loop der tijd zullen er bij onderzoekingen nog steeds archeologische vondsten worden gedaan. Gedetailleerde actuele informatie (en/of AMK/IKAW-kaarten) zijn te verkrijgen bij de Rijsdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek en de provincie Drenthe."

***Antwoord***
In het POP is reeds verwoord dat de opgenomen kaarten de meest recente informatie bevatten. Nieuwe informatie kan tot aanpassing van de kaarten leiden. Voor nadere en meer actuele informatie over het provinciale omgevingsbeleid kan uiteraard de provincie worden benaderd. In het POP worden in beginsel geen doorverwijzingen naar andere organisaties opgenomen.

C.11. Natuur en bos

C.11.2. Natuur

**Nummers G1, G.14, L.6, L.20, O.72**
De beoogde ontwikkeling van een robuuste verbindingszone brengt beperkingen met zich mee voor de landbouw. Verwacht wordt dat er onvoldoende financiële middelen beschikbaar komen om de doelstelling te bereiken. Daarom alleen tot aanwijzing overgaan als er zicht bestaat op financiering binnen de planperiode van het POP.
Het is onjuist planologische reserveringen en aanduidingen op te nemen voor nieuwe natuurplannen en robuuste verbindingen die met zoveel onzekerheden zijn omgeven. De aanduidingen "robuuste verbindingszones" zouden daarom moeten vervallen. In ieder geval is het redelijk om nadrukkelijk uit te spreken dat een dergelijke aanduiding verder geen doorwerking in bestemmings- en gebiedsplannen behoeft. Indien te zijner tijd realisatie mogelijk blijkt kan door een wijziging van het natuurgebiedsplan een en ander ook ruimtelijk worden vastgelegd.

***Antwoord***
De rijksoverheid heeft aanvullende ambities geformuleerd voor robuuste verbindingen en deels financieel gedekt, als onderdeel van de realisatie van de EHS. De provincie heeft met de rijksoverheid afgesproken dat zij terzake een inspanningsverplichting met het Rijk wil aangaan, met inbegrip van financiële afspraken.
Dit leidt tot een aanvullende begrenzing van de robuuste verbindingen in het IGD.
Op enkele uitzonderingen na liggen de robuuste verbindingen in de milieubeschermingsgebieden Ontwikkeling natuurwaarde/waterwinning. De zonering in het POP is het toetsingskader.

**Nummer G.9**
Er wordt aandacht gevraagd voor een juiste inventarisatie van planten- en diersoorten. De inventarisatiegegevens zijn in Drenthe verre van volledig. De provincie en de gemeente dienen terzake gezamenlijk op te trekken c.q. beleid te ontwikkelen.

***Antwoord***
Vanaf 2004 wordt voor een planperiode van tien jaar de informatie over de ruimtelijke verspreiding van flora- en fauna buiten de EHS geactualiseerd. Dit zowel ten behoeve van taken op het gebied van de ruimtelijke planning als voor de toetsing in het kader van de Flora- en Faunawet en Europese regelgeving. Omdat deze informatieverzameling ook een verantwoordelijkheid is van gemeenten en waterschappen, zal de provincie samen met hen deze actualisatie opzetten.

**Nummer G.9**
Er wordt vanuit gegaan dat het POP II geen belemmering vormt voor de ontwikkeling van het stationsgebied en de dorpsrand Pesse. Verder wordt verzocht de ruime jas-arcering, ter plaatse van het bedrijventerrein Riegmeer, te laten vervallen.

***Antwoord***
Een aanduiding als milieubeschermingsgebied op kaart 3 en 5 leidt op zich niet tot aanvullende ruimtelijke beperkingen. De zonering in het POP is terzake het toetsingskader. Overigens geldt in de ter plekke aanwezige beekdalen (zie kaart 2) daarnaast het zogenaamde "Nee, tenzij"-beleid, zoals is beschreven in het hoofdstuk Water (C.3.). Het stationsgebied staat op de functiekaart als bedrijventerrein weergegeven. In dit gebied is een EVZ onderdeel van de planontwikkeling (zie ook kaart 3).
Wij hebben ingestemd met de realisatie van het Bedrijventerrein Buitenvaart II (wij nemen aan dat u ook hierop doelt) en het terrein als zodanig op de kaarten 1 en 2 aangeduid. Als gevolg daarvan is de aanduiding "ruime jas" voor dit gebied verwijderd op kaart 5.

**Wijziging ontwerp**
*Kaart 5*
Aanpassing aanduiding "ruime jas" ter plekke van Industrieterrein Buitenvaart.

**Nummers G.5, O.175**
De tekst van het POP II over Grenspark Moor doet geen recht aan de inspanningen van verschillende partijen om te komen tot een integrale ontwikkeling het park. De aanpak is niet alleen gericht op de ontwikkeling van natuur. Naturpark Moor is geen aanleiding om de verbindingszones op de kaart te zetten.

***Antwoord***
De ontwikkeling van het Grenspark Moor is met name, maar niet uitsluitend, gericht op de ontwikkeling van natuurwaarden. De gekozen integrale aanpak betekent dat ook andere functies (recreatie) ontwikkeld kunnen worden. In het ontwerp wordt daarom bewust de term "nationaalparkachtige constructie" gebruikt. Het is niet de bedoeling hiermee een extra beschermingscategorie toe te voegen.
Om in Duitsland te kunnen voldoen aan de wettelijke eisen van een Naturpark moet tenminste 50% van het te begrenzen gebied een wettelijke status hebben als natuur- of landschapsbeschermingsgebied. Voor de toeristische ontwikkeling is een groter gebied dan alleen het Bargerveen van belang. Het koepelproject Grenzenloos veen is daar een voorbeeld van.
Er wordt gestreefd naar een gezamenlijk perspectief voor de ontwikkeling van een ruimer gebied.

Wij onderschrijven de wenselijkheid van het ontwikkelen van ecologische verbindingen met de (deels toekomstige) natuurreservaten Fullnermoor, Rühlermoor, Wietmarscher Moor, Neuringer Wiesen en Hochmoor Ringe in Emsland en Graftschaft Bentheim. Op kaart 3 van het POP II staat deze wens symbolisch weergegeven met een pijl in oostelijke richting.

**Wijziging ontwerp**
*Bladzijde 192*
"Voor het Bargerveen bestaan plannen voor de lange termijn om, samen met Duitsland, te komen tot een grensoverschrijdende aanpak van de ontwikkkeling van de natuur en het toerisme. ~~Ook hier gaan d~~De gedachten gaan uit naar een nationaal parkachtige constructie als bij het Grenspark Maas-Swalm-Nette."

**Nummers G.14, L.6, L.20, O.72**
Wat moeten wij in Drenthe met twee nieuwe nationale parken, terwijl er geen enkele garantie is voor financiële dekking. Dit terwijl de lijst al is afgerond en het voor de gemeente uitdrukkelijk minder toegevoegde waarde heeft en wel meer toegevoegde beperkingen. Het streven naar nieuwe nationale parken in Drenthe kan wegens het illusoire karakter ervan, beter vervallen.

***Antwoord***
Het Ooster- en Westerzand als mogelijk nationaal park blijft een optie. In de komende periode zullen verkennende gesprekken plaatsvinden over een samenhangende visie voor Zuidwest-Drenthe, waarin de bestaande nationale parken en grotere natuurgebieden als het Ooster- en Westerzand een rol spelen.
Voor een eventueel op te richten nationaal park zal brede steun in de regio noodzakelijk zijn. Tevens is steun van het Ministerie van LNV noodzakelijk (rijksbeleid).
De doelstelling om het Ooster- en Westerzand als nationaal park in te stellen vloeit voort uit een advies van de Voorlopige commisie nationale parken uit 1975. Daarin werd namelijk het Ooster- en Westerzand als potentieel nationaal park voorgedragen. Wij hebben dit advies, mede gelet op de ervaringen met andere nationale parken in Drenthe en de grote kwaliteiten van dit gebied, destijds omarmd en opgenomen in het omgevingsbeleid. Het POP bevat op dit punt dus geen nieuw beleid.

**Nummer I.1**
Bij de ontwikkeling van het grensoverschrijdend natuurgebied Bargerveen/Bourtanger Moores, naast de ontwikkeling van natuur en landschap, ook aandacht besteden aan het economisch belang van stilte/ontspanning.

***Antwoord***
Het realiseren van natuurdoelen impliceert tevens het in stand houden van rust en stilte. Het Nederlandse deel, het Bargerveen, is daarom ook aangewezen als stiltegebied in de POV.

**Nummer P.3**
Het Friese beleid ten aanzien van het Drents-Friese Wold ziet, in combinatie met toevoeging van nieuwe landschappelijke en natuurlijke elementen, ook ruimte voor ontwikkelingen van specifieke vormen van de verblijfsrecreatie in de omgeving van dit gebied.

***Antwoord***
De doelen in de planperiode hebben betrekking op ontwikkelingen binnen de grenzen van het nationaal park.

**Nummers L.6, L.20**
Indiener is van mening dat eerst bestaande natuurplannen gebaseerd op de realisatie van de EHS moeten worden uitgevoerd, voordat nieuwe plannen worden gemaakt. Dit betekent dat de EHS op blijvende steun van de NLTO kan rekenen, maar nieuwe natuurplannen zeer kritisch worden beoordeeld.

***Antwoord***
De provincie zet in op de realisatie van de EHS. Daarnaast is op de ontwikkelingskaart 3 ontwikkelingskader voor het landelijk gebied geschetst. Nieuwe ontwikkelingen die daar inpassen, hebben onze instemming.

**Nummers L.3, L.4, L.12, O.123**
De voorwaarden waaronder de landinrichtingscommissie destijds heeft ingestemd met deze zone worden nogmaals onder de aandacht gebracht: passend binnen en aansluitend op de bestaande of te ontwikkelen natuur, geen nadelige gevolgen voor de landinrichtingsplannen, vooraf duidelijkheid over de financiering.
Bezwaar tegen de robuuste verbinding op kaart 3, ter hoogte van de Ommerweg tussen de Reest en Zuidwolde. Voorzien wordt dat de toewijzing van de robuuste verbinding een beperking betekent voor de bedrijfsvoering en er is ernstige zorg over de continuering van het bedrijf.
Bezwaar tegen de claim op het gebied Zuidwolde-Noord - Beneden Egge en Zuidwolde.

***Antwoord***
Een aanduiding van een robuuste verbinding, als onderdeel van de EHS, leidt op zich niet tot extra ruimtelijke beperkingen. De zonering is het uitgangspunt bij de toetsing van nieuwe ontwikkelingen. De invulling van de verbinding geschiedt op basis van vrijwilligheid, in nauwe samenspraak met lopende gebiedsgerichte processen als landinrichting. In dit verband is de aanduiding van bedoelde robuuste verbinding aan de oostkant van Zuidwolde op kaart 3, niet passend.
Daarom is de verbinding op kaart 3 gewijzigd in een symbolische aanduiding, waarbij in het midden wordt gelaten of Zuidwolde-oost of -west wordt gepasseerd. De bijbehorende tekst is gewijzigd.

**Wijziging ontwerp**
*Bladzijde 194*
"Op kaart 3 zijn deze robuuste verbindingen aangegeven. Het betreft de Natte As-Noord (met de onderdelen Leekstermeer - Zuidlaardermeer, Hunzedal en dal van de Vledder Aa) en de Robuuste verbinding Sallandse Heuvelrug - Drents Plateau, waarvan het tracé van het Dwingelderveld, via Zuidwolde, naar het Reestdal loopt. De huidige beekdalen vormen een logisch uitgangspunt voor de tracé's van de Natte As. Het tracé voor de verbinding Sallandse Heuvelrug - Drents Plateau wordt verder uitgewerkt en is daarom slechts symbolisch op kaart 3 aangeduid."

*Kaart 3*
De Robuuste verbinding Sallandse Heuvelrug - Drents Plateau is vervangen door een symbolische aanduiding.

**Nummer L.10**
Bezwaar tegen de EVZ tussen Boswachterij Grollo en het Ballooërveld, die weer over landbouwgronden is getekend.

***Antwoord***
De EVZ's zijn globaal op kaart aangegeven. In overleg met direct betrokkenen wordt het definitieve tracé bepaald.

**Nummer N.1**
Als de provincie bij de gemeenten erop aandringen dat de verordeningen, waarin het compensatiebeleid is uitgewerkt, zo spoedig mogelijk worden vastgesteld.
Opnemen dat nader onderzoek naar lichthinder en de wenselijkheid van het instellen van duisternisgebieden gewenst is.

***Antwoord***
Wij zijn, met u, van mening dat de gemeenten de conceptverordening in procedure dienen te brengen, teneinde provinciedekkend het compensatiebeleid te kunnen toepassen. Wij blijven dit punt onder de aandacht van gemeenten brengen.
In C.2.4 over milieubeschermingsgebieden is geen doelstelling in het bijzonder opgenomen voor lichthinder. Het is overigens buiten kijf dat ook duisternis een te beschermen omgevingskwaliteit is in milieubeschermingsgebieden. Terzake hebben wij echter geen kwantificeerbare ambitie geformuleerd. Overigens zullen andere doelstellingen, bijvoorbeeld voor stilte, op dit punt ook een positieve uitwerking hebben.

**Nummer N.1**
De overweging opnemen om de Nationale Parken Dwingelderveld, Drents-Friese Wold, De Weerribben en De Wieden en het toekomstige Ooster- en Westerzand aan elkaar te koppelen tot één nationaal erfgoed.

***Antwoord***
De gedachte om een samenhangend beleid te ontwikkelen voor één nationaal erfgoed in Zuidwest-Drenthe, samen met aangrenzende provincies, spreekt ons aan. Inmiddels zijn eerste verkennende besprekingen georganiseerd.

**Nummers O.12, O.249**
Alle groengebieden op alle POP-kaarten, ten noorden van de Oudemolenseweg binnen de gemeente Assen en de gemeente Tynaarloo, ten zuiden van de dorpskern van Vries, ter grootte van meer dan 60 ha zijn weggelaten.

***Antwoord***
De aanwezige natuurgebieden in het door u bedoelde gebied zijn opgenomen op kaart 7.

**Nummer O.61**
Bezwaar tegen de Habitat- en Vogelrichtlijnen die voor het gebied gelden.

***Antwoord***
De Europese Commissie heeft ingestemd met de door het Ministerie van LNV ingediende lijst met gebieden, waarop de Vogel- en Habitatrichtlijnen van toepassing zijn. Nadat de Europese Commissie de Europese communautaire lijst heeft vastgesteld zal de minister van LNV de gebieden nog formeel aanwijzen.
In het POP zijn deze gebieden reeds opgenomen, omdat de instemming van de Europese Comissie nu reeds beleidsmatige gevolgen heeft.
De minister zal naar verwachting in het voorjaar van 2004 in de Natuurbeschermingswet een beoordelingskader opnemen. Tot dit beoordelingskader behoort tevens of en hoe, aangrenzende gebieden gevolgen van deze aanwijzing ondervinden. De begrenzing van het Vogelrichtlijngebied Leekstermeer op kaart 1 en 5 is aangepast.

**Wijziging ontwerp**
*Bladzijde 154*
Bij de twee laatstgenoemde gebieden is overigens de ~~Habitat~~Vogelrichtlijn van toepassing (zie C.11.2.).

*Kaart 1 en 5*
Wijziging begrenzing Vogelrichtlijngebied Leekstermeer.

**Nummers O.28,O.73, O.98, O.129, O.264, O.274**
Voorstel om de EVZ op kaart 3 en kaart 5 niet midden over het vliegveld in te tekenen maar langs de noordzijde, omdat langs de zuidzijde de verbindingszone doodloopt op het regionale bedrijventerrein De Punt. Er is geen enkel onderzoek uitgevoerd waaruit de zuidroute als een beter alternatief naar voren komt. Gevraagd wordt de EVZ over het vliegveld te verleggen naar de noordzijde van het vliegveld.
Wij zijn verheugd te constateren dat de EVZ, nummer 25, (Zeyen, Zeegse, Eelde) is gehandhaafd.
Het biedt uitstekende mogelijkheden om er actieve rol te spelen in de verwezenlijking hiervan door middel van het Landgoed Hoogeveld.
De ecologische verbinding door de zuidelijke woonwijk van het dorp Vries is wat merkwaardig. Wij stellen voor om deze iets zuidelijker langs de dorpsrand te tekenen.

***Antwoord***
De EVZ is globaal weergegeven. In overleg met de direct betrokkenen wordt het definitieve tracé bepaald.

**Nummer O.128**
Verzocht wordt de houtsingel langs de Bosweg in Eeserveen in zijn geheel niet aan te merken als ecologische verbinding. De houtwal is hiervoor te smal en wordt te vaak onderbroken. Het is niet op zijn plaats dat een houtwal die aangeplant is op termijn wellicht voor problemen voor de bedrijven van betrokkenen gaat zorgen

***Antwoord***
Op kaart 7 zijn natuurlijke elementen in agrarische gebieden aangegeven waaronder ecologische verbindingen via bosjes en houtwallen. Deze ecologische verbindingen zijn wezenlijk anders dan de EVZ's, zoals op kaart 3 weergegeven. Deze laatste maken namelijk deel uit van de EHS en worden als zodanig ontwikkeld. Kaart 7 signaleert ecologische waarden, waarvan het belang gewogen wordt binnen het kader van de integrale zonering van het landelijk gebied, in uw situatie zone I.

**Nummers O.141, O.195**
De aangekondigde ontwikkeling van robuuste verbindingszones, waarvoor het Rijk geen geld beschikbaar wil stellen, geeft schaduwwerking. Het bedrijf van indiener ligt in zone I, waarvan is aangegeven dat optimale economische bedrijfsvoering mogelijk is. Door de robuuste verbindingszone is hier geen sprake meer van. Gepleit wordt jonge enthousiaste boeren ruimte te bieden die nodig is om te overleven.
Door het aanleggen van nieuwe natuur en door de aanwezigheid van een robuuste verbindingszone in de buurt is het bedrijf beperkt in de ontwikkelingsmogelijkheden.

***Antwoord***
De rijksoverheid heeft aanvullende ambities geformuleerd voor robuuste verbindingen en deels financieel gedekt, als onderdeel van de realisatie van de EHS. De provincie heeft met de rijksoverheid afgesproken dat zij terzake een inspanningsverplichting met het Rijk wil aangaan, met inbegrip van financiële afspraken.
Dit leidt tot een aanvullende begrenzing van de robuuste verbindingen in het IGD.
Een aanduiding van een robuuste verbinding, als onderdeel van de EHS, leidt op zich niet tot extra ruimtelijke beperkingen. De zonering is het uitgangspunt bij de toetsing van nieuwe ontwikkelingen. De invulling van de verbinding geschiedt op basis van vrijwilligheid.

**Nummers O.14, O.206, O.246**
Bezwaar tegen het voorgestelde tracé van de EVZ 15 tussen het Balloërveld en de Boswachterij Grollo. Als IVN Aa en Hunze wordt overleg gevoerd met de NLTO over een alternatief dat er op gericht is zo min mogelijk grond aan de landbouw te onttrekken en maximaal gebruik te maken van de bestaande verbindingen.
Er is bezwaar tegen de droge verbindingszone over unieke landbouwgrond. Deze droge verbindingszone van Grollo naar het Ballooërveld, kan veel beter ten zuiden van de natte verbindingszone liggen, omdat het anders vastloopt tegen de nieuwbouw van Rolde.
Bezwaar tegen het feit dat de EHS over het land te Papenvoort loopt. Dit is bezwaarlijk voor de landbouwkundige ontwikkeling van het gebied.

***Antwoord***
De EVZ's zijn globaal op de kaart aangegeven. De definitieve ligging van deze zone wordt in overleg met betrokkenen bepaald. Daarbij wordt zoveel mogelijk aangesloten bij bestaande elementen in het landschap.

**Nummer O.216**
Vraagt zich af of een drietal locaties, die in het kader van de Herinrichting Veenkoloniën zijn aangelegd, wat oppervlakte betreft ook op de functiekaart ingetekend hadden moeten worden.

***Antwoord***
De grotere bosgebieden zijn als zone VI (bos) op de functiekaart aangeduid. De door u genoemde bossen voldoen niet aan deze eis. Aangezien het POP een globaal strategisch plan is, wordt de precieze begrenzing, alsmede de kleinere bosgebieden, door de gemeente meegenomen in het bestemmingsplan.

**Nummer O.247**
Door het bos De Kremboong in de EHS op te nemen is het niet mogelijk volgens de WAV, om financieel verantwoord het bedrijf uit te breiden. De levensvatbaarheid van het bedrijf komt in gevaar. Verzocht wordt, indien het bos binnen de EHS valt, de juiste begrenzing te hanteren (kaart bijgevoegd).

***Antwoord***
In het POP is de EHS op hoofdlijnen gedefinieerd. Daartoe behoort ook het bos De Kremboong. De WAV is bedoeld om de gewenste kwaliteit van de EHS te realiseren. In dit geval de voor verzuringgevoelige onderdelen in de EHS (zie ook kaart F). Voor ons is het realiseren van de EHS een belangrijk beleidsdoel. Het verkleinen van de EHS is in dit geval volgens ons geen goede strategie om een strijdigheid van functies op te lossen.
De aanduiding van de zonering is globaal. Wij kiezen er bewust voor om de begrenzing niet op perceelsniveau aan te geven. In het bestemmingsplan is de bestemming op perceelsniveau bepaald. De beoordeling van de afstanden tot een verzuringsgevoelig onderdeel van de EHS, vindt plaats op basis van de perceelsgrenzen.

**Nummer O.255**
Doordat de bedrijven tussen een EHS en een EVZ komen te liggen ontstaan er beperkingen voor de bedrijfsvoering en de groei. Dit geeft een forse waardevermindering.

***Antwoord***
De EVZ is globaal weergegeven. In overleg met de direct betrokkenen wordt het definitieve tracé bepaald. Voor de betekenis van de EHS, in relatie tot milieubeschermingsgebieden, EVZ's en de zonering in het POP, verwijzen wij u naar de beantwoording onder de nummers L.3, L.4, L.6 etc. in onderdeel C.2.4.

**Nummer O.268**
Verzoek het grondgebruik qua functie gelijk aan het POP I te laten en leg vast dat eventuele verbindingszones niet over het land lopen, zoals is aangegeven op bijgevoegde kaart.

***Antwoord***
De begrenzing van de gebieden in het kader van de habitatrichtlijn volgt de grenzen van het natuurgebied Witterveld. Op kaart 5 zijn de Habitatgebieden met een grove markering aangeduid, waardoor het lijkt alsof de begrenzing ruimer is dan het natuurgebied.
De door u genoemde EVZ was ook in het huidige POP opgenomen. Het gaat om een verbinding tussen het Witterveld en het Hijkerveld. De aanduiding is globaal. De definitieve ligging wordt in overleg met betrokkenen bepaald. Dit gebeurt op vrijwillige basis.

**Nummer O.274**
Gepleit wordt voor het opnemen van het aantal kilometers voor EVZ's in de doelstelling onder Natuur.
Met verwijzing naar de discussie rond de baanverlenging vliegveld Eelde en de uitspraak van de Raad van State wordt ervoor gepleit in het POP een zinsnede op te nemen in de zin van: "Wanneer bestaand beleid botst met de Vogelrichtlijn c.q. Habitatrichtlijn zal de provincie het bestaande beleid heroverwegen en zo mogelijk wijzigen".

***Antwoord***
De doelstellingen voor de realisatie van de EVZ's zijn naar ons oordeel voldoende beschreven. Het beleid dat wij in het POP hebben opgenomen vereist een nadere uitwerking via bijvoorbeeld bestemmingsplannen. Op dat moment vindt altijd toetsing plaats aan bindende rijks- en Europese regelingen als de Vogel- en Habitatrichtlijnen. Verwoording van deze systematiek in het POP is niet nodig.

**Nummer L.14**
Bezwaar tegen het aanwijzen van een drietal essen als zoekgebied voor nieuwe beheers-gebieden, omdat de realisatiekans binnen de planperiode uiterst gering is.

***Antwoord***
Of de realisatie binnen de planperiode wel of niet plaatsvindt doet niet af aan de betekenis van de specifieke waarden in een gebied.

C.11.3. Bos

**Nummer O.79**
Toevoegen: "Er zal naar gestreefd worden de bosuitbreidingen te realiseren met gebiedseigen soorten, vooral voor de gebieden op het Drents Plateau en de aan de rand van Stroomdalen".

***Antwoord***
De door u gedane suggestie komt aan de orde bij de invulling van concrete bosuitbreidingen en hoort niet thuis in een plan als dit POP.

D. GEBIEDSGERICHTE ONTWIKKELING

**Nummer P.3**
Op bladzijde 205 is de uitspraak "De gewenste aanleg van de Zuiderzeespoorlijn en/of Hanzelijn+ ……". Dit duidt op zekere mate van indifferentie. Er wordt op gewezen dat voor Friesland de Hanzelijn geen volwaardig alternatief kan zijn voor de ZZL, evenmin is dit het geval voor het SNN.

***Antwoord***
In het POP II houden wij, gezien de afspraken met het kabinet, beide opties open en maken daarin geen keuze. In de tekst spreken wij nadrukkelijk van een en/of-situatie.

**Nummer O.175**
Gevraagd wordt de doelstelling voor de uiterste zuidoosthoek aan te geven.

***Antwoord***
De doelstelling voor het uiterste zuidoosten is niet specifiek in dit gebiedsgerichte deel aangegeven. Het doel van deel D van het POP is om in grote lijnen te schetsen wat de doelstellingen en ontwikkelingen voor de regio zijn. Als u meer in detail naar het gebied kijkt is de functiekaart, in samenhang met de bijbehorende teksten, bepalend voor de doelstellingen. In het gebied van de voormalige gemeente Schoonebeek is dat zone II. Voor zone II geldt als doelstelling:
"Binnen deze zone staat uitoefening van grondgebonden landbouw op bedrijfseconomische grondslag voorop. Recreatief medegebruik en de ontwikkeling van toeristisch/recreatieve bedrijven wordt bevorderd. Daarbij mag de landbouwkundige hoofdfunctie niet wezenlijk worden aangetast en wordt gestreefd naar het instandhouden van de waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie."
In deel D is voor de regio Zuidoost een verwijzing opgenomen naar de specifieke problemen van het veenkoloniale gebied. Hier staat dat de belangrijkste onderdelen voor de Veenkoloniën de heroriëntatie van de agrarische sector en het verbeteren van het imago zijn. Als voorbeeld is vervolgens het project rond de Runde aangegeven. In uw gebied liggen er kansen in de herinrichting Schoonebeek.

**Nummers O.22, O.79**
Gepleit wordt voor een kaart met daarop de regio-indeling. De beschrijving van noordoost is zwaar inferieur in vergelijking met het POP I. De omgevingskwaliteiten en hun bedreigingen worden gemist.

***Antwoord***
Veel van de waarden die u beschrijft, zoals openheid van het Hunzedal en de omgevingskwaliteit van de Hondsrug, is in de zonering en de bijbehorende gebiedskenmerken vastgelegd. Deze waarden kunnen alleen via een aanduiding op de functiekaart en een beleidsmatige beschrijving in deel C beschermd worden. Deel C en de functiekaart worden immers gebruikt als toetsingskader. In deel D is in grote lijnen de gewenste ontwikkeling geschetst.

Het zou niet juist zijn de bescherming van de waarden die u noemt nog eens in deel D te herhalen en het zal ook niets toevoegen aan hetgeen al in deel C staat.
Vanwege het globale karakter van deel D zijn de grenzen van de regio's niet op kaart gezet. Het gaat om een beschrijving op hoofdlijnen, waarbij de regio's in elkaar overvloeien.

# E. DOORWERKING EN INZET INSTRUMENTEN

## E.6. Gebiedsgerichte aanpak

**Nummer W.1 tot en met W.4**
Er wordt nogmaals op aangedrongen een passage op te nemen waaruit blijkt dat de provincie instrumenten ontwikkelt waardoor sneller de benodigde gronden beschikbaar kunnen komen.

***Antwoord***
De provincie is voornemens om grondverwerving "op Drentse maat" breder in te zetten voor het realiseren van doelen. Ook voor het realiseren van de wateropgave kan deze aanpak ingezet worden. Per project zullen met de partners nadere afspraken gemaakt moeten worden over de financiering van deze aanpak.
In paragraaf E.6, "Gebiedsgerichte aanpak" is een alinea met deze strekking opgenomen.

**Wijziging ontwerp**
*Bladzijde 224*
"De provinciale regeling Landinrichting op Drentse maat is een effectieve aanvulling gebleken op het landelijk instrumenterium. In de planperiode zal dit instrument breder worden ingezet. Hiermee kunnen ook andere doelen, zoals het realiseren van bergingsgebieden, of de GGOR, gerealiseerd worden. Per project worden met de partners afspraken gemaakt over de financiering van deze aanpak.

## E.9. Handhaving

**Nummer O.265**
Aan de hand van een aantal concrete voorbeelden vraagt indiener zich af waar al die structuurplannen en bestemmingsplannen voor nodig zijn als alles toch vogelvrij is en er geen handhaving van de regels is.

***Antwoord***
In het beleid van de provincie Drenthe neemt handhaving een belangrijke plaats in. Dit heeft onder meer geleid tot de oprichting van een afzonderlijke Productgroep Handhaving per 1 januari 2004. Dit houdt in dat de handhaving van wet- en regelgeving nu vanuit één centrale plaats in het provinciehuis plaatsvindt.
De provincie heeft echter geen bevoegdheden tot handhaving van bepalingen uit structuur- en bestemmingsplannen. Bepalingen in structuurplannen zijn overigens niet bindend voor burgers en derhalve ook niet handhaafbaar. Bepalingen in bestemmingsplannen worden door de gemeenten gehandhaafd.

KAARTEN

Kaart 1

**Nummer N.1**
Met betrekking tot de functiekaarten stelt nummer N.1 de volgende wijzigingen in de zonering voor.

- Heiderestant in Nuilerveld, van zone I naar zone V. Dit gezien het karakter en de oppervlakte (inclusief de voormalige landbouwgrond).
- Oude Diep/bedrijventerrein Hoogeveen. Het gebied tussen het Oude Diep en de spoorlijn geheel aanduiden als zone V in plaats van als bedrijventerrein. Op basis van een uitspraak van de Raad van State dient deze zone te worden aangeduid voor natuurontwikkeling. Aangezien de noordzijde van het beekdal inmiddels is volgebouwd, is in zuidelijke richting een bredere zone noodzakelijk, mede in verband met waterberging in het beekdal.
- Motorcrossterrein Zuidwolde, van zone I naar zone V. Bij de behandeling van het beroep tegen de Wm-vergunning bij de Raad van State is door de provincie erkend dat dit gebied deel uit maakt van de EHS. Bovendien is het zeer onlogisch dat dit natuurgebied een zone I aanduiding krijgt, terwijl voor de nog niet verworven gronden ten zuiden van de Zuidwoldiger waterlossing wel een zone-V-aanduiding wordt voorgesteld.
- Zandwinplas bij Veeningen, van zone II naar zone V. Wordt binnenkort overgedragen aan Het Drentse Landschap, met de verplichting om te beheren als natuurgebied.
- Reestdal, ten zuiden van De Wijk, van zone IV naar zone V. Is namelijk verworven als natuurgebied.
- Plan Goudplevier, de strook tussen het Mantingerzand en de Verlengde Middenraai, ten noorden van Nieuw-Balinge, van zone I naar zone V. Dit is natuurontwikkelingsgebied en voor tweederde verworven als natuurgebied.

**Antwoord**
*Nuilerveld*
De zone-indeling is globaal op kaart aangegeven. Er wordt in het algemeen een ondergrens gehanteerd van enige tientallen hectares. De heiderestanten in het Nuilerveld rechtvaardigen geen zonewijziging.

*Oude Diep*
Op de ontwikkelingskaart is, conform gemaakte afspraken, de EVZ ingetekend. Wij zijn, met u, van mening dat de realisatie van deze verbindingszone met name op de zuidoever van het Oude Diep gestalte moet krijgen. Gelet op de globaliteit van de zone-indeling is een aanduiding als zone V hier niet wenselijk.

*Motorcrossterrein Zuidwolde*
Dit gebied is in het POP aangeduid als zone VI. De zones IV, V en VI vormen op hoofdlijnen de EHS.
Wij hebben inmiddels besloten om dit terrein als motorcrossterrein aan te wijzen. De overwegende functie van dit gebied strookt naar ons idee niet meer met zone VI. Zone I is in dit geval de best passende zone.

*Zandwinplas Veeningen*
De zonering is globaal. Wijziging van eigendom is op zich geen reden voor wijziging van de zone-indeling. Een toekomstige eigendomswijziging nog minder.

*Reestdal*
De zonering is globaal met een ondergrens van enige tientallen hectares. In dit geval ligt een zone-aanpassing dan ook niet voor de hand.

*Goudplevier*
Het door u genoemde gebied is in het kader van het IGD begrensd als natuurgebied. Inmiddels zijn ook aankopen gerealiseerd, met name aan de noordzijde van het aankoopgebied. Het gebied is thans nog voor een belangrijk deel landbouwkundig in gebruik. De gebouwen langs de Verlengde Middenraai hebben een woonfunctie. Al met al zien wij onvoldoende redenen om dit gebied nu te wijzigen naar zone V.

**Nummer O.67**
Meerdere kaarten laten aan duidelijkheid te wensen over qua nauwkeurigheid van de afscheidingen. Aan de kaarten mag geen relevante waarde worden toegekend.

***Antwoord***
De begrenzingen op de kaarten hebben een zekere beleidsmarge. Voor een nadere toelichting verwijzen wij u naar de onderdelen A.2 en A.3 van het POP.

**Nummer O.92**
Het gebied ten (noord)westen van Roden zal een integrale functietoekenning moeten krijgen van 3 of 4. De plannen in het kader van de Herinrichting Roden-Norg dienen te worden opgepakt. Hierbij dienen geen extra ontsluitingen te worden gemaakt, ten behoeve van het recreatieve verkeer.

***Antwoord***
Zie antwoord O.159 met betrekking tot zonering, ten noordwesten van Roden.
De afspraken die gemaakt zijn in het kader van de Herinrichting Roden-Norg worden door ons gerespecteerd.

**Nummer O.120**
Bungalowpark Gijsselte staat niet op kaart 1 aangegeven. Het park is groter dan 6 ha.

***Antwoord***
Het Bungalowpark Gijsselte is vermeld op kaart 1.

**Wijziging ontwerp**
*Kaart 1*
Bungalowpark Gijsselte is vermeld.

**Nummer O.146**
De kaarten duiden het gebied Eelderwolde, dat wordt begrensd door de Terborchlaan/ Groningerweg aan de oostzijde en het Omgelegde Eelderdiep aan de westzijde, aangeduid als "Bebouwd gebied, inclusief bestemmingsplannen" onjuist aan. De indruk ontstaat dat de uitspraak van de Raad van State aangaande het ontwerpbestemmingsplan Ter Borch niet wordt gerespecteerd, niet gewacht wordt op nader onderzoek en vooruit wordt gelopen op besluitvorming in de gemeenteraad van Tynaarloo.

***Antwoord***
Door middel van de goedkeuring van het bestemmingsplan voor Ter Borch, dat daarna is vernietigd door de Raad van State, hebben aangegeven te kunnen instemmen met de inhoud van dat plan. Wij zien daarom geen aanleiding de kaart ter plekke aan te passen.

**Nummer O.274**
Gevraagd wordt de open streek Esdorpenlandschap tussen luchthaven en het dorp Eelde dat nu wit is, geel in te kleuren.
De loop van de Matsloot in duidelijke richting is te kort ingetekend. Gevraagd wordt het Stroomdal van de Matsloot in overeenstemming met de Structuurvisie stadsrandzone Assen door te tekenen tot aan de A28.

***Antwoord***
Er zijn geen redenen om het door u aangehaalde gebied in een andere zone in te delen. Ook in het POP I was het al ingedeeld in zone I.
De ligging van de Smeerveense Loop is aangepast op kaart 8.

**Wijziging ontwerp**
*Kaart 8*
Aanpassing Smeerveense Loop.

**Nummer G.16**
Op kaart 1 en op kaart 4 is Bedrijfsterrein Oevers E en het binnen de planperiode in ontwikkeling te brengen Bedrijfsterrein Noord 3 niet als zodanig aangegeven.

***Antwoord***
Er zijn alleen bedrijventerreinen op kaart aangegeven als het onderliggende bestemmingsplan door ons is goedgekeurd.

Kaart 2

**Nummer G.9**
Verzocht wordt op kaart 2 de BKL-grenswaarde rond vliegveld Hoogeveen te wijzigen in 47 BKL.

***Antwoord***
De kaart is overeenkomstig gewijzigd.

**Wijziging ontwerp**
*Kaart 2*
De notatie 50 BKL bij de zone rond vliegveld Hoogeveen is gewijzigd in 47 BKL.

**Nummer O.86**
Een aanduiding toevoegen "te behouden historisch waardevol ruimtelijk patroon" en zowel het Coevorder kasteelgebied als het Coevorder vestegebied als zodanig aanduiden.
In de legenda ontbreekt de verklaring van grijze en paarse vlakken, waarmee waarschijnlijk wordt bedoeld bebouwd gebied en industriegebied. Hierbij is de huidige weergave onvoldoende duidelijk wat bestaand bebouwd c.q. industriegebied is en waar het gaat om uitbreidingsplannen en terreinen in ontwikkeling.
Bij de beekdalen staat niet aangegeven van welke situatie is uitgegaan (referentiejaar), evenmin zijn vroegere beeklopen erbij betrokken. Hier moet een relatie gelegd worden met de aangegeven vroegere beeklopen van kaart 7.

***Antwoord***
In het stedelijk gebied van de grotere kernen geven wij geen aanduidingen als door u bedoeld. Terzake ligt primair een verantwoordelijkheid voor de gemeente.
De grijze en paarse vlekken zijn in de legenda van kaart 1 opgenomen en om legendatechnische redenen niet op kaart 2 herhaald. Gebieden zijn opgenomen als het onderliggende bestemmingsplan door ons is goedgekeurd.
De beekdalen hebben een beleidsmatige functie in het kader van het zogenaamde "Nee, tenzij"-beleid (zie het POP, onder C.3.3). Het gaat daarom alleen om de beekdalen die ook als zodanig functioneren en niet om oude beekdalen die niet meer of nog slechts beperkt functioneren. Daarmee ontkennen wij overigens niet dat dergelijke oude beekdalen anderszins van waarde kunnen zijn.

**Nummer O.274**
Gepleit wordt voor een kleinere geluidszone rond vliegveld Eelde.

***Antwoord***
De bevoegdheid tot het vaststellen van geluidzones rond vliegvelden ligt bij de rijksoverheid. Op kaart 2 staan de aldus vastgestelde zones.

Kaart 3

**Nummer O.92**
De EVZ die het gebied ten zuidwesten van Leek verbindt met het gebied van de Maatlanden en Natuurschoon dient te worden opgenomen op kaart 3.

***Antwoord***
Op kaart 3 zijn de EVZ's aangegeven die als onderdeel van de EHS worden ontwikkeld.
De door u genoemde verbindingszone Zuidwest-Leek naar Maatlanden behoort daar niet toe.

**Nummer O.175**
Wij zijn van mening dat kwel alleen voorkomt aan de noordzijde van de Stheemanstraat en de Boovenen.

***Antwoord***
Uw opmerking is juist. De kaart is aangepast.

**Wijziging ontwerp**
*Kaart 3*
Strook met de aanduiding kwel is geschrapt ten zuiden van de Stheemanstraat en de Boovenen.

**Nummer O.92**
Het gebied ten westen, noordwesten en noorden van Roden dient nader te worden geïnventariseerd op kwel, waarna kaart 3 van het POP aangepast kan worden en het gebied als hydrologisch aandachtsgebied kan worden aangemerkt.

***Antwoord***
Het door u bedoelde gebied is een gebied met potklei in de ondergrond. Dit betekent dat kwel vanuit het diepe grondwater niet kan optreden. Lokaal kan boven de potklei enige kwel voorkomen. Dit is echter niet de kwel als aangegeven op kaart 3.

Kaart 4

**Nummer O.274**
Bezwaar tegen de stip met de betekenis "versterken woonfunctie in combinatie met veel groen" ter plaatse van de veentjes Boerveen en het Achterste Veen.
Er is ook bezwaar tegen het bestemmen van dit archeologisch waardevolle gebied voor woonfuncties door middel van een rode stip "versterken woonfuncties in combinatie met groen" op kaart 4.

***Antwoord***
De aanduiding "versterken woonfunctie in combinatie met veel groen" betreft een globale aanduiding.

**Nummer O.86**
Een aanduiding toevoegen "te ontwikkelen historisch waardevol ruimtelijk patroon" en het gehele (voormalige) Coevorder vestegebied als zodanig aanduiden.

***Antwoord***
Op kaart 4 hebben wij voor de stadskern van Coevorden aanduidingen opgenomen in het kader van stedelijke vernieuwing. Het ligt voor de hand dat de nadere invulling ervan wordt afgestemd op de door u aangehaald bijzondere waarden en kenmerken ter plekke.

Kaart 5

**Nummer O.274**
De lanen van de Vosbergen, direct ten oosten van het vliegveld Eelde, ook de kleur groen te geven. Dit behoort tot de EHS.

***Antwoord***
Het gebied Vosbergen is op kaart 1 als zone VI (bos) en op kaart 3 en 5 als milieubeschermingsgebied weergegeven. Het maakt inderdaad deel uit van de EHS. Wij zien geen aanleiding de zone-indeling te wijzigen van VI naar V.

Kaart 6

**Nummer O.92**
Ten noordwesten van Roden is als begrenzing de contour van de zandrug aangehouden met inbegrip van de overgang van de rug naar het lager gelegen veengebied. Daardoor is het in geomorfologisch opzicht meest kenmerkende van het gebied op de kaart aangegeven. Bij de provinciegrens is Nietap uitgezonderd.

***Antwoord***
Op kaart 6 zijn de gebieden aangegeven die door ons als aardkundig waardevol worden beschouwd.

**Nummer O.247**
Het gebied ten westen van de weg Siberië wordt aangemerkt als aardkundig waardevol gebied. Verbazing over deze typering, het gebied is voor circa tweederde ontgonnen.

***Antwoord***
In het verleden hebben ontginningen plaatsgevonden. Toch is er naar ons oordeel, ook na deze ontginningen, sprake van een aardkundig waardevol gebied.

Kaart 7

**Nummer O.136**
Op kaart 7 is een tiental hectares landbouwgrond, waarvan percelen zijn gelegen aan het einde van de Grietmanswijk nummers 10, 12 en 14 en ingedeeld op kaart in zone I, ingetekend als bos en natuur.
Dit is feitelijk onjuist, aangezien de percelen in gebruik zijn als akkerbouwgrond. Gewezen wordt op de afspraken in de ruilverkaveling Smilde dat het gebied landbouw zou blijven.

***Antwoord***
Uw opmerking is terecht. De gebieden langs de Grietmanswijk zijn geschrapt van kaart 7.

**Wijziging ontwerp**
*Kaart 7*
Aanpassing begrenzing bos- en natuurgebied.

**Nummer O.92**
Het gebied ten (noord)westen van Roden zal als aardkundig waardevol gebied ruimer dienen te worden opgenomen. Het desbetreffende gebied loopt ten noorden van de Lange Wijk door tot aan het aangegeven bruine gebied op kaart 6 en strekt zich naar het westen uit tot de provinciegrens.

***Antwoord***
Zie hiervoor onze beantwoording onder C.4.1 bij nummer O.159. Het POP gaat uit van de continuïteit in de planvorming en in de inrichting van bestaande landinrichtingsprojecten.
De bestaande afspraken en plannen/planonderdelen binnen een landinrichtingsproject zijn in het POP overgenomen.

**Nummer O.86**
*Vroegere beeklopen in Coevorden*
Niet aangegeven is welke situatie is weergegeven (referentiejaar of indicatie daarvan), zeker is wel dat de beken uitkwamen in de grachten en voor de vestingtijd ook dwars door de stad lagen. Dit is niet goed aangegeven.

***Antwoord***
Kaart 7 is vooral van belang bij de nadere invulling van de bandbreedte die de zonering biedt (zie ook het POP, onder C.4.1.). Dat wil zeggen dat belangrijke waarden en kenmerken die zijn opgenomen in bijlage C en de kaarten 6 tot en met 10, een rol spelen bij de uitwerking van de zonering in een bestemmingsplan. Het aangeven van een referentiejaar bij vroegere beeklopen in het POP heeft volgens ons geen toegevoegde waarde. Dit kan eventueel in het bestemmingsplan plaatsvinden. Daarin kan ook de juiste ligging van het voormalige beekdal in het centrum van Coevorden worden aangegeven, waarvan een indicatie op kaart 7 is opgenomen.

**Nummer O.95**
De aanduiding van het bedrijf op kaart 7 is in strijd met kaart 1. Bezwaar tegen de aanduiding als gebied met botanische waarden voor sloten etc.

***Antwoord***
In het POP wordt een samenhangend kader aangegeven voor de ontwikkeling van gebieden. Daarbij wordt rekeninggehouden met de verschillende waarden in een gebied. De gebiedskenmerken en de waarden op de kaarten 6 tot en met 10 worden gewogen binnen de kaders van de zonering van het landelijk gebied.
Binnen dit kader kunnen ondernemers bedrijfsmatige keuzes maken, zoals bijvoorbeeld inzet voor weidevogelbeheer.

**Nummer O.175**
Gevraagd wordt naar een beschrijving en aanduiding van de botanische waarden van dit gebied. Welke gradiëntrijke gebieden zijn er en waar bestaan ze uit? De verzwaring van zone II heeft geen instemming.

***Antwoord***
In het deelgebied Oosteindsche Stukken zijn de botanische waarden voor sloten en het belang voor weidevogels geringer dan het westelijke deel van het beekdal. De kaart is aangepast.

Wel heeft het gebied waarden voor ganzen, zwanen en steltlopers. De door u geschetste nadelige invloed op het Bargerveen wordt door ons niet gedeeld.
Tegen de grens is een gebiedje nabij Twisthoek aangeduid als "gebied met relatief veel bosjes en houtwallen". Het betreft natuurlijke elementen die overigens onderdeel kunnen zijn van erfbeplanting.
In het gebied ten zuiden van Schoonebeek zijn gradiëntrijke overgangen aanwezig op grond van een minder duidelijke indicatie.

**Wijziging ontwerp**
*Kaart 7*
Oosteindsche Stukken niet meer aangeduid als "gebied van belang voor weidevogels" en als "gebied met botanische waarden voor sloten".

**Nummer O.274**
Er zijn veel te weinig veentjes ingetekend. Gevraagd wordt hier meer aandacht aan te besteden.
Gevraagd wordt de oude planologische bescherming te herstellen.
Gevraagd wordt een consistent beleid te voeren en niet voorbij te gaan aan archeologische en natuurwaarden door een gebied te bestemmen voor woningbouw.

***Antwoord***
De vennen zijn op de kaart zoveel als mogelijk weergegeven.

Kaart 8

**Nummer O.9**
Geconstateerd wordt dat de archeologische eenheid in het gebied Zeijen/Rhee uit het POP I niet integraal is overgenomen. Er zijn slechts enkele stipjes overgebleven.

***Antwoord***
De archeologische eenheden zijn geschrapt van kaart 8, omdat deze aanduiding geen beleidsmatige betekenis meer heeft.

**Nummer O.86**
Hoge archeologische waarde wordt in Coevorden toegekend aan een gebied binnen een deel van de overgebleven grachten, in plaats van aan het gehele (voormalige) Coevorder vestegebied. Het complete vestinggebied moet een archeologische status krijgen, waarvan delen bewezen van groot belang zijn. Zie ook de opmerkingen in C.10.3 (pagina 188).

***Antwoord***
Wij zijn van mening dat de archeologische waarden in het centrum van Coevorden voldoende op kaart 8 zijn aangegeven.

Kaart 9

**Nummers O.169, O.170, O.275**
Het gradiëntgebied gelegen rond de Bongveenweg te Bunne is niet meer aan de orde, gelet op de inrichting als landbouwgebied.

***Antwoord***
De aanduiding is gebaseerd op de bodemkaart en betreft een associatie van moderpodzolgronden met of zonder zandbovengrond, vlierveengronden en meerveengronden. Deze typering betreft de situatie na ontginning. In hoeverre door latere maatregelen in het kader van landinrichting de bodemopbouw verstoord is, is niet bekend. Wel is het bekend dat er toen diepe grondbewerkingen zijn uitgevoerd (mondelinge mededeling indiener). In dat geval kan aan de aanduiding van de gronden buiten het Bunnerveen geen bijzondere betekenis meer worden toegekend. De aanduiding is daarom geschrapt.

**Wijziging ontwerp**
*Kaart 9*
Gradiëntgebied nabij Bunne, is geschrapt, met uitzondering van het Bunnerveen.

Kaart 10

**Nummer O.86**
*Cultuurhistorische gaafheid*
Hier wordt de gaafheid van landelijke landschappen onderkend. Ook binnen de stad Coevorden zijn structuren aanwezig die bescherming verdienen vanwege hun cultuurhistorische gaafheid. In Coevorden geldt dit duidelijk voor de overblijfselen van de vestestructuur en voor het mottekasteel. Deze structuren opnemen in kaart 10.

***Antwoord***
Cultuurhistorische waarden binnen de grotere stedelijke centra zijn niet opgenomen op kaart 10.

**Nummer O.92**
Het gebied ten noorden van de Poolswijk bij Nieuw-Roden is cultuurhistorisch erg gaaf en is zonder meer te herkennen als het landschap van een kleinschalige veenontginning. Het verdient daarom de hoogste gaafheidsgraad. De legenda handelend over de gebiedskenmerken, opgenomen achterin het POP, zal hiermee in overeenstemming dienen te worden gebracht.

***Antwoord***
Het kaartbeeld is, ten opzichte van het huidige POP, niet gewijzigd. Er hebben zich geen overwegende ontwikkelingen voorgedaan die aanleiding zijn voor een herwaardering van dit gebied.

Kaart 11

**Nummer O.184**
De begrenzing van het Landgoed Anholt is niet juist. Verzocht wordt om de begrenzing aan te passen.

***Antwoord***
Kaart 11 is in het POP II niet geactualiseerd. Het kan zijn dat door grondaankopen de begrenzing van het landgoed niet helemaal correct is weergegeven. Voor het POP is dit niet wezenlijk. In het bestemmingsplan is op perceelsniveau de bestemming aangegeven. Bij een volgende herziening van het POP zal de begrenzing van de landgoederen onderwerp zijn van actualisatie.

Kaart 12

**Nummer O.175**
De op bladzijde 181 van de Nota van beantwoording ingekomen reacties op in het voorontwerp gedane toezegging (verdroging) is niet op de kaart doorgevoerd.

***Antwoord***
De gebieden zijn alsnog geschrapt.

**Wijziging ontwerp**
*Kaart 12*
Schrappen enkele flinters ten zuiden van het Bargerveen.

Kaart A

**Nummer P.3**
Omissie hier is de multimodale terminal (spoorweg) nabij Leeuwarden.

***Antwoord***
Bedoelde terminal was al op kaart A aangeduid.

Kaart B

**Nummer O.86**
Typen nederzettingen en hun kenmerken: toevoegen type "vestingstad" met een beschrijving van de Coevorder vestingstructuur, inclusief de omliggende waterwegen, analoog aan de beschrijving van de reeds opgenomen typen, zoals esdorpen en kanaaldorpen.

***Antwoord***
Gezien het unieke karakter van Coevorden als vestingsstad, dat door de gemeente ook wordt onderkend, zien wij geen aanleiding een aparte categorie Vestingstad op te nemen.

Kaart F

**Nummer L.14**
Geconstateerd is dat deze kaart niet aanwezig is. Gevraagd wordt de aanwijzing van de verzuringsgevoelige gronden te beperken tot de wettelijk verplichte gebieden, zijnde de Habitatgebieden.

***Antwoord***
Kaart F is door ons vastgesteld in een aparte procedure, waarin ook mogelijkheden zijn voor bezwaar en beroep. Daarom gaan wij hier niet in op uw inhoudelijke opmerking. De kaart is nu toegevoegd aan het POP.

**Wijziging ontwerp**
*Kaart F*
Is toegevoegd.

Kaart H

**Nummer O.86**
*Archeologische indicatieve waarden*
Het bebouwd gebied is geheel blanco. Dat klopt niet en is ook niet consistent met kaart 8. Zie verder opmerkingen bij kaart 8. Het gehele (voormalige) vestegebied heeft minimaal indicatieve archeologische waarde.

***Antwoord***
Archeologische waarden binnen de grotere stedelijke centra zijn niet opgenomen op kaart H.

Deel I, Algemeen

**Nummer O.110**
In de POV lichthinder meenemen bij de mogelijkheden tot het indienen van milieuklachten bij het Centraal Meldpunt Milieuklachten (CMM) en ook de tekst van de website aanpassen.

***Antwoord***
Op grond van wettelijke vereisten is in de POV een regeling opgenomen voor geluidshinderklachten. Los daarvan kunnen ook andere klachten worden ingediend bij het CMM, waaronder klachten over lichthinder. Afhankelijk van de aard van de klacht wordt deze vervolgens uitgezet bij het bevoegd gezag. Op de website van de provincie is een niet-limitatief bedoelde opsomming gegeven van klachten die kunnen worden gemeld. Bij de vormgeving van de website (www.drenthe.nl) wordt rekeninggehouden met uw opmerking over lichthinder.

Deel II, Milieu

**Nummer D.4**
Graag correctie van het beschermingsgebied Annen. Een gedeelte van het gebied is grondwaterbeschermingsgebied. Dit gebied is niet op kaart aangegeven.

***Antwoord***
De WMD heeft naar aanleiding van een door Royal Haskoning uitgevoerd onderzoek (14 augustus 2003, nummer 9P0448/R00002/ANI/Gron.) op kaart aangegeven hoe de beschermingsgebieden rond de winning Annen/Breevenen zouden moeten worden begrensd. Bij de vaststelling van de nu in de POV opgenomen begrenzing zijn ook wij uitgegaan van deze kaart. Uit de kaart blijkt dat een klein gebied, ten noordwesten van het waterwingebied Annen, zou moeten worden aangewezen als grondwaterbeschermingsgebied. Wij hebben gemeend deze suggestie niet te moeten overnemen en wel om de volgende reden.
Bij de vaststelling van de begrenzing van de beschermingsgebieden wordt uitdrukkelijk gekeken naar de response karakteristiek van de winning. Aan de hand hiervan kan worden bepaald in welke kwetsbaarheidscategorie de winning moet worden geplaatst. In de toelichting op de POV wordt hierop uitvoerig ingegaan. De door ons op kaart aangegeven begrenzing van het gebied past binnen deze systematiek. Wij zien geen aanleiding om voor een zeer klein gebied met een zeer beperkte invloed op de totale hoeveelheid te onttrekken grondwater (minder dan 5%), af te wijken van deze systematiek. Daarnaast is het vanuit de handhaafbaarheid ongewenst om te gaan werken met dergelijke kleine gebiedjes en ook de bebording van deze gebiedjes is lastig.

**Nummer N.1**
De bodembeschermingsgebieden en de bijbehorende regelgeving handhaven.

***Antwoord***
De provinciale regelgeving wordt ingezet als andere instrumenten (zowel op gemeentelijk, provinciaal als rijksniveau) tekortschieten in het realiseren van de in het POP II opgenomen doelstellingen. Zoals ook in uw reactie is aangegeven, biedt vooral het bestemmingsplan mogelijkheden om de in de bodembeschermingsgebieden te beschermen belangen te beschermen. Uiteraard is het hierbij van wezenlijk belang dat deze bestemmingsplannen op een adequate wijze worden gehandhaafd. Het in uw ogen matig tot slecht handhaven van de bestemmingsplannen door gemeenten is voor ons echter geen reden tot het instellen van provinciale regelgeving.

**Nummer N.1**
Een bepaling opnemen waarin het opbrengen van onderhoudsspecie op oevers, waar verschraling wordt nagestreefd, wordt verboden.

***Antwoord***
De huidige regeling met betrekking tot het gebruik van onderhoudsspecie in de PMV is een aanvulling op landelijke regels. Op landelijk niveau is het opbrengen van onderhoudsspecie op het land geregeld in het Besluit vrijstellingen stortverbod buiten inrichtingen. Dit besluit is een AMvB als bedoeld in artikel 10.2, tweede lid, van de Wm. De aanvulling die is opgenomen in de PMV bestaat uit de regel dat de kwaliteit van de te verwijderen onderhoudsspecie niet slechter mag zijn dan die van de ontvangende landbodem. Om dit te kunnen aantonen is het verplicht om, alvorens de onderhoudsspecie op te brengen, zowel de onderhoudsspecie als de ontvangende bodem te bemonsteren. Bemonstering, analyse en beoordeling van de waterbodem dient plaats te vinden overeenkomstig de Regeling vaststelling klasse-indeling onderhoudsspecie. In de beoordeling wordt echter niet het verrijkend effect op de bodem betrokken. In die zin heeft het schrappen van deze bepaling uit de PMV geen rechtstreeks effect op het verrijken van de bodem in de waardevolle en kwetsbare gebieden waar verschraling wordt nagestreefd.

**Nummer N.1**
De regeling voor reststoffen als meststoffen handhaven.

***Antwoord***
In het kader van de regeling voor het gebruik van reststoffen als meststof, zoals in de PMV is opgenomen, worden reststoffen onderworpen aan een milieuhygiënische toets. Inderdaad ontbreekt op landelijk niveau een dergelijke toets. Ook bestaat er op dit moment geen reden aan te nemen dat een dergelijke toets op landelijk niveau binnen afzienbare tijd wordt ingevoerd.
De vraag is echter of bij de toelating van deze reststoffen als meststof een degelijke toets ook noodzakelijk is. In de evaluatie, voorafgaand aan de herziening van de PMV, hebben wij geconcludeerd dat dit niet het geval is.

**Nummer O.1**
In overweging nemen de begrenzing van het stiltegebied nabij Gasselte aan te passen, zodat de beoogde zandwinning van Zeldenrust er niet binnen valt.

***Antwoord***
Geen redenen om de begrenzing van het stiltegebied te wijzigen. Voor de nieuwe winning kan zonodig ontheffing worden aangevraagd van de POV. In deze ontheffing kunnen regels worden opgenomen ter voorkoming van onevenredige verstoring van de omgevingsgeluiden. Hiermee kan worden voorkomen dat allerlei activiteiten, die nu op de bestaande winning plaatsvinden, naar de nieuwe winplas worden verplaatst.

**Nummer O.203**
Wordt in bijlage II met "categorie" ook "nummer" bedoeld?

***Antwoord***
In bijlage II is een onderverdeling opgenomen, bestaande uit "nummer", "afvalstoffennaam" en "afvalstofcode". Onder het kopje "afvalstofnaam" zijn de categorieën van afvalstoffen opgenomen. Voor alle duidelijkheid is in de bijlage de term "afvalstofnaam" vervangen door "categorie van afvalstof".

**Wijziging ontwerp**
*Bijlage* II
Bij categorie A het kopje Afvalstofnaam vervangen door Categorie van afvalstoffen.

Deel IV, Water

**Nummer N.1**
Bij artikel 10.7 (verplichte en vrijwillige peilbesluiten), het zesde lid, uitzonderlijke en onvoorziene situaties, waardoor het peilbesluit mag afwijken van het eerder vastgestelde GGOR, met naam en toenaam noemen.

***Antwoord***
Het artikel is juist bedoeld om een grondslag te bieden voor regulering in uitzonderlijke en onvoorziene situaties. Als wij deze situaties vooraf zouden kennen, dan zou het opnemen van een afwijkingsbepaling onnodig zijn.
De toelichting bij dit artikel geeft aan dat moet worden gedacht aan situaties waar, bijvoorbeeld door de aanwezigheid van ondoorlatende kleilagen, het werken met het GGOR geen enkel nut heeft. Voor dit soort gevallen kan de afwijking of uitzonderingsbepaling worden benut.

**Nummer N.1**
Bij artikel 11.8, in gebieden met de aanduiding "gebied met beperkte gebruiksmogelijkheden in verband met natuurwaarden", de uitzondering die geldt voor het slaan van grondwaterputten, ten behoeve van beregening van hoogsalderende teelten en tuinbouw, laten vervallen. In deze gebieden gaat hierdoor een algeheel verbod gelden voor het slaan van grondwaterputten, ten behoeve van beregening.

***Antwoord***

Wij bieden ruimte aan de landbouw om zogenaamde hoogsalderende teelten te kunnen verbouwen in Drenthe. De lelieteelt is een voorbeeld van een hoogsalderende teelt. Het beleid ten aanzien van beregening wordt niet gewijzigd.

WIJZIGINGEN TEN OPZICHTE VAN ONTWERP-POP II OP BASIS VAN INGEKOMEN ZIENSWIJZEN

**Bladzijde 50**
"In feite omvatten de aldus aangeduide milieubeschermingsgebieden de belangrijkste gebieden in onze provincie met hoge bodem- en waterafhankelijke natuurwaarden (flora en fauna) en intrinsieke bodemwaarden (aardkundige, geologische, bodemkundige en geohydrologische waarden). Ook komt in een aantal van deze gebieden van nature nog stilte en duisternis voor en is sprake van een goede luchtkwaliteit.

De gebieden die vallen onder de zogenaande Habitat- en Vogelrichtlijnen ~~en op grond van de zogenaamde vogelrichtlijnen~~ liggen in de milieubeschermingsgebieden. Dit geldt ook voor het Nationaal Park Dwingelderveld en het Nationaal Park Drents-Friese Wold en grote delen van het Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa."

"~~Daarnaast is de ligging en de kwaliteit van de milieubeschermingsgebieden mede bepalend voor het toestaan van uitbreidingen van bebouwd gebied, recreatie en infrastructuur, alsmede voor het toestaan van andere activiteiten die aantastingen veroorzaken van de onderliggende waarden.~~

~~Ten derde wordt~~ In het POP II wordt daarnaast een belangrijke inhoudelijke koppeling aangebracht met de invulling van de EHS (zie C.11.2.). Er bestaat namelijk een sterke relatie tussen de kwaliteit van het milieu en de aanwezigheid van natuurwaarden. Een goede milieukwaliteit is ondersteunend voor een waardevolle natuur. De milieubeschermingsgebieden spelen daarom ook een belangrijke rol bij het instandhouden en verbeteren van de biodiversiteit."

**Bladzijde 51**
"Anderzijds spelen ~~zijn~~ de milieubeschermingsgebieden, in het bijzonder de gebieden met de aanduiding Ontwikkeling natuurwaarde en Ontwikkeling natuurwaarde en waterwinning, een rol bij ~~het zoekgebied voor~~ de invulling ~~gebieden die deel kunnen uitmaken~~ van de EHS. ~~In dit opzicht fungeren de milieubeschermingsgebieden als een soort "bruto" EHS.~~ Dit betekent niet dat alle milieubeschermingsgebieden tevens deel van de EHS gaan uitmaken, maar wel dat, enkele uitzonderingen daargelaten, de EHS daarbinnen in hoofdzaak haar beslag krijgt.
Een aanduiding als milieubeschermingsgebied leidt niet tot een aanvullende provinciale bescherming. Voorop staat dat het zoneringsbeleid (zie C.4.1.) het toetsingskader is.

Daarom wordt voor de milieubeschermingsgebieden ingezet op een zogenaamde BOK. Deze BOK heeft vooral betrekking op de kwaliteit van het milieu. Daarnaast worden de algemene milieudoelen overal nagestreefd, maar met voorrang in de milieubeschermingsgebieden.
De invulling vindt plaats op basis van landelijk en internationaal geldende normen en overigens op basis van stimuleringsbeleid, inspanningsverplichtingen en vrijwilligheid. Inhoudelijk bestaat een duidelijke relatie met de invulling van de EHS."

**Bladzijde 54**
"In C.9.4 wordt het kader voor de vergunningverlening voor grondwateronttrekking uitgewerkt."

"De Stroomgebiedsvisies Vecht - Zwarte Water en Groningen - Noord-/Oost-Drenthe en de zienswijzen van de waterschappen zijn te beschouwen als het wateradvies in het kader van de watertoets. In hoofdlijnen is de wateropgave als volgt opgenomen in het POP.

- In het noorden van de provincies zijn bergingsgebieden aangegeven.
- Voor het zuiden van de provincie is het aanwijzen van bergingsgebieden een uitwerkings-opdracht.
- Voor de beekdalen geldt het "Nee, tenzij"-beleid.
- Het kader voor het GGOR is gekoppeld aan de zonering.
- Hydrologische aandachtsgebieden zijn op kaart 1 vermeld.
- Het POP is de ontwerprichtlijn in het kader van de watertoets."

**Bladzijde 55**
"In Drenthe zijn ~~onder andere~~ de ~~volgende~~ Vogel- en Habitatrichtlijngebieden aangewezen en gemeld bij de EU. ~~: omgeving Matsloot en Leekstermeer, Drentsche Aa, Fochtoërveen, Witterveld, Drents-Friese Wold, Dwingelderveld, Ooster- en Westerzand en het Bargerveen. Pas als blijkt dat de bescherming van deze gebieden in belangrijke mate afhankelijk is van het behoud of verbetering van de watertoestand, worden deze gebieden beschouwd als "beschermd gebied" als bedoeld in de kaderrichtlijn. Dit kan betekenen dat de normen voor de oppervlakte-waterkwaliteit in 2015 moeten zijn bereikt. Met het huidige grondgebruik in de provincie is dat echter voor veel van deze gebieden niet mogelijk.~~

~~De gevolgen van de kaderrichtlijn voor het huidige waterkwaliteits- en emissiebeleid zijn op dit moment nog niet helder. Pas als de stroomgebiedsbeheersplannen gereed zijn, is duidelijk wat de consequenties voor het provinciaal beleid zijn. Deze zullen worden verwerkt in een volgend POP. Tot die tijd worden de kwaliteitsdoelstellingen uit de 4e Nota Waterhuishouding gehanteerd, zoals in het begin van deze paragraaf vermeld.~~

Deze zijn daarom voor de kaderrichtlijn gekenmerkt als beschermd gebied. Dat betekent dat de normen voor de goede chemische en ecologische oppervlaktewaterkwaliteit in 2015 moeten zijn bereikt. De normen die horen bij een goede ecologische toestand zijn nog in ontwikkeling.
Wij streven voor de beschermde gebieden naar gedifferentieerde normen die passen bij de bijzondere kenmerken van het gebied. Totdat die normen zijn vastgesteld hanteren wij de MTR normen uit de Vierde nota waterhuishouding. In een volgend POP leggen wij de nadere uitwerking vast."

**Bladzijde 59**
"- de functie op de locatie geen feitelijke belemmering vormt om in de toekomst de afvoer- en bergingscapaciteit van het regionale watersysteem te vergroten en
- compensatie van het negatieve effect op het watersysteem deel uitmaakt van het plan.

Bij de inrichting en het beheer van het beekdal zal met wateroverlast rekeninggehouden moeten worden. Dit werkt door in een aantal praktische zaken, zoals de vloerhoogte van een nieuwe stal of de constructie van een weg. Aan de ontwikkeling van een grondgebonden landbouwbedrijf (zonder kapitaalintensieve tweede tak) worden geen beperkingen opgelegd.

Ook kunnen nieuwe grondgebonden landbouwbedrijven opgericht worden, waarbij het voor de hand ligt niet in de laagste delen van het beekdal te bouwen en bij de hoogteligging van de bedrijfsgebouwen rekening te houden met mogelijke wateroverlast. Het waterschap heeft hierin een adviserende rol. Het is uiteindelijk de eigen verantwoordelijkheid van de ondernemer, welke voorzorgsmaatregelen worden genomen om wateroverlast te voorkomen."

De volgende instrumenten zullen worden benut om het beschreven beleid te kunnen realiseren.
- Beoordelen van beheersplannen van waterschappen.
- Het opstellen van twee regionale bestuursakkoorden over wateroverlast tussen de provincie, de waterschappen en de gemeenten. Hierin worden afspraken gemaakt over de financiering en uitvoering van maatregelen uit de stroomgebiedsvisies.
- Het bevorderen van maatregelen gericht op herstel van natuurlijke beeksystemen, in het kader van een gebiedsgerichte aanpak, voorzover instrumenten beschikbaar zijn.
- Onderzoek naar de effecten van langdurige perioden met droogte op de grondwater-voorraad.

**Bladzijde 61**
"De schaderegeling is opgenomen in een door de waterbeheerder op te stellen verordening op basis van een in noordelijk verband opgesteld model. De schade die ontstaat bij de inzet van de bergingsgebieden wordt conform de schaderegeling vergoed.
De schaderegeling geldt alleen voor bergingsgebieden die gecontroleerd worden ingezet bij extreme neerslag. De schaderegeling is niet bedoeld voor een gebied dat ingericht wordt voor meebewegende berging. Voor zo'n gebied gelden dezelfde randvoorwaarden en uitgangs-punten als bij natuurontwikkelingsprojecten. Het POP gaat hier nader op in onder C.3.4."

**Bladzijde 62**
"Het daadwerkelijk realiseren van het GGOR (het uitvoeren van concrete maatregelen) gaat zeker tot ~~2020~~ 2030 duren.

**Bladzijde 63**
"In het overleg tussen gemeente en waterschap over bestemmingsplannen, in het kader van het toepassen van de watertoets, maken gemeente en waterschap afspraken over het opnemen van een aanlegvergunning voor de aanleg en het dempen van sloten en de aanleg van drainage. Hierbij gaat het bijvoorbeeld over een ruimtelijke bescherming van beekdalen. Indien sprake is van zowel een vergunning in het kader van de keur van het waterschap als een aanlegvergunning in het kader van het bestemmingsplan, maken waterschap en gemeente afspraken over het eerste aanspreekpunt voor de burger. ~~Het is daarnaast niet meer noodzakelijk dat drainage in de overige hydrologische aandachtgebieden in het bestemmingsplan onder een aanlegvergunning worden gebracht~~. De gemeente geeft in de waterparagraaf aan hoe deze afspraken doorwerken in het bestemmingsplan."

**Bladzijde 66**
"**Inrichting**
Inrichtingsmaatregelen die in deze zone in het algemeen kunnen worden toegepast, zijn verbetering van de verkaveling, de ontsluiting, het bodemprofiel en de hoogte van het maaiveld.

Bij inrichtingsmaatregelen en het ~~oprichten van nieuwe bebouwing dient te worden nagegaan of~~ vestigen van een nieuw bouwperceel wordt rekening gehouden met bijlage C en de vijf bijbehorende kaarten. ~~rekening kan worden gehouden.~~
Bij vestiging of uitbreiding van toeristisch/recreatieve bedrijven wordt nadrukkelijk aandacht besteed aan een zo kort mogelijke aansluiting op het hoofd- en ontsluitend wegennet, in relatie tot de omvang van het bedrijf.
~~Op grond van bijlage C en de vijf bijbehorende kaarten kan het noodzakelijk zijn bij de bouw van nieuwe bedrijven aan te sluiten op bestaande bebouwing. Waar openheid kenmerkend is, betekent dit dat nieuwe bebouwing aan de randen wordt gesitueerd. Dit geldt ook voor de beekdalen, waar bovendien kwel een bepalende factor kan zijn~~"

**Bladzijde 67**
"**Inrichting**
Inrichtingsmaatregelen voor de landbouw en de recreatie zijn in deze zone mogelijk, zolang de waarden van natuur en landschap en de CHHS, zoals weergegeven in bijlage C en de vijf bijbehorende kaarten, alsmede het aanwezige reliëf, in hoofdzaak gehandhaafd blijven. Dit geldt ook voor het vestigen van een nieuw bouwperceel. ~~Dit betekent dus ook handhaving in hoofdzaak van de kwaliteiten, weergegeven in bijlage C en op de vijf bijbehorende kaarten en voorts van het reliëf.~~
Recreatief gebruik binnen deze zone wordt bevorderd. Bij vestiging of uitbreiding van toeristisch/recreatieve bedrijven wordt nadrukkelijk aandacht besteed aan een zo kort mogelijke aansluiting op het hoofd- en ontsluitende wegennet, in relatie tot de omvang van het bedrijf.

**Bladzijde 68**
**Bebouwing**
Voor ~~de vestiging en~~ uitbreiding van bebouwing, ten behoeve van de grondgebonden landbouw en de recreatie, geldt eenzelfde benadering als voor de inrichting. Een agrarisch bouwperceel voor een grondgebonden agrarisch bedrijf en een intensieve veehouderij is niet groter dan 1,5 ha. Bij gebleken noodzaak kan een grotere oppervlakte worden aangehouden.
Nieuwe bungalowcomplexen zijn alleen toegestaan, voorzover deze aansluiten op de (sub)streekcentra en in de nabijheid liggen van de hoofdinfrastructuur en de OV-voorzieningen, alsmede in de "voorkeursgebieden nieuwe verblijfsrecreatie" als vermeld op kaart 4.

~~Sterker dan in zone I wordt nieuwe bebouwing opgericht, aansluitend op bestaande bebouwing. Ook worden open ruimten instandgehouden, in het bijzonder bij open stroomdalen, open veldontginningen, essen en in gebieden waar kwel aanwezig is.~~

Vestiging van nieuwe bedrijven voor de intensieve veehouderij wordt niet toegestaan. Ook de toevoeging van een tak van intensieve veehouderij aan een bestaand grondgebonden bedrijf is niet toegestaan.
Uitbreiding van bestaande intensieve veehouderijen is mogelijk ~~binnen~~ voorzover dit kan worden ingepast in de landschappelijke hoofdstructuur. Tevens geldt als voorwaarde dat deze uitbreiding verenigbaar is met de milieuwetgeving* en de mestafzet op het eigen bedrijf kan plaatsvinden, dan wel in de nabije omgeving."

**Bladzijde 69**
"De waterhuishoudkundige gevolgen van maaivelddaling door oxidatie en klink kunnen worden gecompenseerd, als hierdoor geen overwegende schade wordt aangebracht aan de waarden die zijn aangegeven ~~mits de waarden, aangegeven~~ in bijlage C en de vijf bijbehorende kaarten~~, niet worden aangetast~~."

"**Inrichting**
Inrichtingsmaatregelen binnen deze zone ~~dienen te~~ worden afgestemd op behoud, herstel en ontwikkeling van de waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie, alsmede op het actief gebruik. In het bijzonder gaat het hierbij over bijlage C en de vijf bijbehorende kaarten, alsmede over het aanwezige reliëf. ~~Daarnaast gaat het om het handhaven en versterken van de geïnventariseerde kwaliteiten in bijlage C en van de landschappelijke structuur.~~
~~Bij de inrichting dient tevens rekening te worden gehouden met het landbouwkundig en recreatief gebruik.~~ Een en ander betekent dat de verbetermogelijkheden voor de landbouw en de recreatie per gebied kunnen verschillen, waarbij aandacht bestaat voor ~~De nadruk ligt op~~ de economische continuïteit van de recreatie en van de landbouw. ~~Bij de landbouw gaat het met name om de verbetering van de verkaveling. Bij de recreatie gaat het vooral om een kwaliteitsverbetering van het bedrijf.~~"

**Bladzijde 71**
"**Doelstelling**
In deze zone zijn doeleinden van landbouw, natuur, landschap en cultuurhistorie van belang".

"**Inrichting**
Inrichtingsmaatregelen binnen deze zone ~~dienen te~~ worden afgestemd op behoud, herstel en ontwikkeling van de waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie, waarbij rekening wordt gehouden met het landbouwkundig gebruik. In het bijzonder gaat het hierbij over bijlage C en de vijf bijbehorende kaarten, alsmede over het aanwezige reliëf.
~~Tevens betekent dit handhaving en versterking van de kwaliteiten die zijn opgenomen in bijlage C en van de landschappelijke structuur.~~
~~Bij de inrichting dient rekening te worden gehouden met het landbouwkundig gebruik.~~
Eén en ander betekent dat de verbeteringsmogelijkheden voor de landbouw per gebied kunnen verschillen, waarbij aandacht bestaat voor ~~De nadruk dient te liggen op~~ de verbetering van de verkaveling."
~~"Vestiging en uitbreiding van verblijfsrecreatie is niet toegestaan~~. Vestiging en uitbreiding van verblijfsrecreatie wordt getoetst aan het beleid voor de EHS, zoals dat is verwoord in het SGR en, in voorkomende gevallen, aan het beleid dat geldt voor de gebieden die vallen onder Europese Habitat- en Vogelrichtlijnen en de Natuurbeschermingswet. Recreatief medegebruik is mogelijk wanneer de waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie niet worden aangetast."

**Bladzijde 72**
**Water**
- Het grondgebruik bestaat veelal uit natuurgebieden, beheersgebieden en laaggelegen landbouwgronden. Bij het bepalen van de meest optimale waterhuishoudkundige situatie is de lage ligging bepalend. "De waterhuishouding ~~Het GGOR~~ wordt afgestemd op de natuurdoelen~~. Binnen die randvoorwaarde kunnen de overige gronden landbouwkundig beter worden verkaveld.~~ Waar mogelijk blijft de bestaande waterhuishoudkundige inrichting afgestemd op de landbouw en wordt voor de landbouw niet actief verslechterd."

*(Doelstelling)*
"Recreatief medegebruik is mogelijk voorzover dit past binnen de doelstelling van natuurbehoud. Vestiging en uitbreiding van verblijfsrecreatie wordt getoetst aan het beleid voor de EHS, zoals dat is verwoord in het SGR en, in voorkomende gevallen, aan het beleid dat geldt voor de gebieden die vallen onder Europese Habitat- en Vogelrichtlijnen en de Natuurbeschermingswet."

**Bladzijde 73**
"In sommige delen van deze zone kan een inrichting voor recreatief medegebruik acceptabel zijn, in andere, afhankelijk van de concreet na te streven natuurwaarden, juist niet. Vestiging en uitbreiding van verblijfsrecreatie wordt getoetst aan het beleid voor de EHS, zoals dat is verwoord in het SGR en, in voorkomende gevallen, aan het beleid dat geldt voor de gebieden die vallen onder Europese Habitat- en Vogelrichtlijnen en de Natuurbeschermingswet."

**Bladzijde 74**
"**Bebouwing**
~~Uitbreiding van recreatiebedrijven kan uitsluitend als het gaat om de economische continuïteit van een bedrijf en voorzover aanwezige en potentiële natuurwaarden niet worden aangetast. Bij de beoordeling van een uitbreiding is kwaliteitsverbetering van het bedrijf en het compenseren van aantastingen onderdeel van de besluitvorming. Het uitwerkingsplan Ontwikkelingsmogelijkheden recreatiebedrijven in kwetsbare gebieden kan op dit punt aanvullend beleid aanreiken~~.
De vestiging van nieuwe bebouwing is slechts mogelijk, voorzover dit noodzakelijk is voor het beheer van het bos."

**Bladzijde 77**
De verbetering van de doorstroming van de A28 tussen Zwolle en Meppel~~, als poort van Noord-Nederland,~~ is daarbij een centraal doel.
Uiterlijk in 2007 is gestart met de tweede fase benuttingsmaatregelen tussen Meppel en de afslag Ommen, alsmede de ombouw van het knooppunt Lankhorst, ten zuiden van Meppel (ook wel de kortsluiting tussen de A28 en A32 genoemd)."

"Fysieke verruimingen van de wegen zijn hier nodig. Voor de A28 (Meppel - Hattemerbroek) is de planstudie naar de fysieke verruiming in 2004 gestart."

**Bladzijde 77**
"**Uitwerking spoorwegen**
De hoofdas in oostwestrichting wordt de Zuiderzeespoorlijn (Schiphol - Lelystad - Lemmer - Heerenveen - Drachten - Groningen) Voor de Zuiderzeespoorlijn wordt een kwaliteitssprong ~~in voertuigtechniek (zweefbaan)~~ in 2015 voorzien, zodat ~~een snelheid van 300 km/uur bereikt wordt~~ de reistijd aanmerkelijk wordt teruggebracht. De doortrekking van Groningen naar Hamburg is een doel voor 2030."

**Bladzijde 78**
"De positie van de regionale luchthaven Eelde wordt ~~is~~ versterkt, door~~dat~~ een baanverlenging ~~is~~ uit te voeren.~~gevoerd in 2005~~. Daarmee wordt ~~is~~ een basisvoorwaarde vervuld voor de luchthaven om meer bedrijfsmatig te kunnen opereren binnen de randvoorwaarden voor milieu en veiligheid. De groeimogelijkheden van het luchtverkeer zijn hierdoor bepaald."

**Bladzijde 82**
"Een intensief traject van samenwerking met gemeenten, inwoners van de onderscheiden gebieden en gebruikers van de wegen, is hiervoor op diverse locaties reeds gaande.
Het ontsluitende wegennet vormt, samen met het hoofdwegennet, een gesloten netwerkstructuur. Het ontsluitende net heeft daarbij een ontsluitende functie voor het landelijk gebied, maar geen functie voor het doorgaande verkeer."

**Bladzijde 84**
"Deze infrastructurele investeringen in en naar de stedelijke centra versterken zowel de verkeersveiligheid als de bereikbaarheid. Op ontsluitende wegen blijft de beveiliging van kruispunten een belangrijke maatregel voor het bereiken van de verkeersveiligheidsdoelstelling.
In de stedelijke omgeving wordt het beleid betreffende het opheffen van black-spots voortgezet. De aandacht zal echter vooral uitgaan naar het beveiligen van gehele routes en wegvakken. Het beveiligen van autowegen en wegen die gesloten zijn voor langzaam verkeer (breedte aanpassing, middenbermbeveiliging en dergelijke) zijn dan aan de orde."

**Bladzijde 89**
"De luchthaven GAE kan bedrijfseconomisch gezond functioneren binnen voorwaarden voor milieu en veiligheid die in wetgeving en in een aanwijzingbesluit zijn en worden ~~het aanwijzingsbesluit 2001 zijn~~ vastgesteld. Daarmee draagt het bij aan een beter regionaal-economisch vestigingsklimaat."

"De raad van de gemeente Hoogeveen heeft in 2003 besloten het vliegveld op de huidige locatie te willen handhaven, ook al leidt dit tot beperkingen ~~Op dit moment voert de gemeente Hoogeveen een discussie over de toekomst van het vliegveld, omdat per 2014 de erfpachtovereenkomst afloopt. Uit het verkennende onderzoek van de gemeente blijkt het vliegveld beperkingen te geven~~ voor de ruimtelijk-economische ontwikkelingsmogelijkheden. Verplaatsing van het vliegveld blijft ~~is~~ bespreekbaar, mits er ruimtelijk-economisch, milieuhygiënisch en veiligheidstechnisch een aantoonbare verbetering wordt bereikt."

**Bladzijde 90**
"Op basis van de Luchtvaartwet stelt het Rijk regels vast voor het gebruik van de regionale en kleine luchtvaartterreinen. Dit is en wordt vastgelegd in aanwijzingsbesluiten. Voor ~~Eelde en~~ Hoogeveen is het aanwijzingsbesluit ~~zijn deze~~ in 2001 aangepast. Voor Eelde is de procedure nog niet afgerond.

In een ~~de~~ aanwijzingsbesluit~~en~~ zijn bepalingen opgenomen ter voorkoming van overschrijding van de geluidszones en bepalingen ter beperking van de vermijdbare hinder voor de omgeving. De bepalingen hebben betrekking op het baangebruik, types vliegtuigen en op de aard en tijdstippen van de vluchten."

~~"Voor de drie laatst genoemde uitgangspunten zijn ook bepalingen opgenomen in het aanwijzingsbesluit."~~

"Op kaart 2 zijn de geluidscontouren rond de luchtvaartterreinen in Eelde en Hoogeveen weergegeven. Voor Eelde is dit overeenkomstig de meest recente plannen terzake en voor Hoogeveen is dit overeenkomstig het aanwijzingsbesluit. ~~conform de thans voor de respectievelijke luchthavens geldende aanwijzingsbesluiten.~~
~~Voor Eelde zijn zogeheten tolerantiegebieden, die de aan- en uitvliegroutes markeren, aangegeven in het aanwijzingsbesluit van mei 2001. Afwijkingen van deze vliegroutes binnen de vastgestelde tolerantiegebieden worden getolereerd.~~ Voor het aan- en uitvliegen gelden verkeersleidingprocedures die op de luchtvaart-wetgeving zijn gebaseerd."

**Bladzijde 91**
"Op grond van de hoge omgevingskwaliteit in Noord-Drenthe zijn op het luchtvaartterrein GAE specifieke militaire activiteiten, zoals de stationering van militaire helikopters of het uitvoeren van circuitvluchten voor les-, test- of oefendoeleinden door militaire toestellen niet acceptabel. Incidenteel worden militaire transportvliegtuigen en helikopters (tot een maximum van 400 bewegingen per jaar) toegelaten binnen de voorwaarden die het Rijk via een ontheffing heeft verstrekt (2002) en die passen binnen de ~~vastgestelde~~ geluidszone."

**Bladzijde 94**
Indeling in eenzelfde categorie betekent niet, dat elke kern in die categorie een gelijke ontwikkeling zal of moet doormaken. De kernen verschillen onderling namelijk in potentie. Daarnaast bepaalt de functie van een kern mede het belang van ontwikkelingsmogelijkheden, in relatie tot belangen in het landelijk gebied.
In C.7.3 is aangegeven dat voor de uitvoering van het woonplan, in voorkomende gevallen meer ruimte voor woningbouw kan worden geboden bij een kern dan op grond van de indeling in de kernenstructuur in het vervolg van deze paragraaf passend is.

**Bladzijde 109**
Deze contourlijnen zijn op kaart 1 aangegeven. De praktische betekenis van een contourlijn is dat, gerekend vanuit de kern, uitbreiding van de kernbebouwing voorbij deze lijn niet wordt toegestaan, behalve wanneer een gewenste ontwikkeling met inachtneming van de genoemde voorwaarden de voorkeur krijgt, zoals beschreven in C.6.1 voor streek- en substreekcentra en C.7.3 voor de uitvoering van het woonplan. Om een goede overgangssituatie van kern naar omliggend gebied mogelijk te maken, is verder een stedebouwkundige afronding van de kern toegestaan. In dit verband kan een uitbreiding of realisatie van een individueel object ook passend zijn. In het kader van het overleg over een bestemmingsplan wordt, in relatie tot de omstandigheden ter plekke, de definitieve begrenzing van de kern bepaald.

**Bladzijde 112**
"In het Nationaal Bestuursakkoord Water (2 juli 2003) is afgesproken dat in 2005 voor al het stedelijk gebied duidelijk moet zijn wat de huidige kans op wateroverlast is. In 2015 moet al het stedelijk gebied voldoen aan de norm. Vanaf heden zal nieuw stedelijk gebied aan de norm moeten voldoen. Voorlopig kan hiervoor worden uitgegaan van de werknormen uit het Nationaal Bestuursakkoord Water. Als gevolg van de klimaatverandering zullen ook in de toekomst maatregelen noodzakelijk blijken om aan de norm te blijven voldoen."

**Bladzijde 130**
Binnen ~~de woonbestemming~~ het hoofdgebouw kan enkele of meervoudige bewoning plaatsvinden ~~waarbij in ieder geval het hoofdgebouw moet worden bewoond~~. Tijdelijke bewoning van een bijgebouw kan aanvaardbaar zijn, bijvoorbeeld om voorzieningen voor thuis- of mantelzorg mogelijk te maken.
Gemeenten wegen af of functieverandering van het bijgebouw noodzakelijk is. Permanente bewoning van een bijgebouw is mogelijk ingeval sprake is van een bedrijfs-matige aanpak, hetgeen uit een bedrijfsplan blijkt, waarin een voorziening is getroffen om zorg en dienstverlening aan de bewoners te bieden die in de behoefte voorziet om zolang mogelijk zelfstandig te wonen. Het kan blijken dat voor een sluitende exploitatie meer bebouwing nodig is dan aanwezig. Verzoeken daartoe worden beoordeeld op aansluiting bij de schaal van de reeds aanwezige bebouwing en de ruimtelijke samenhang op het perceel. Vooral aan de randen van de kernen zijn ruimere mogelijkheden aanwezig voor meervoudige bewoning.
Algemene voorwaarden zijn dat de waarden in de omgeving in stand dienen te blijven, als ook de ontwikkelingsmogelijkheden van de landbouw.

**Bladzijde 137**
"Bij luchtvaartterrein Eelde wordt ruimte geboden voor activiteiten die aan de luchthaven zijn verbonden en voor zakelijke dienstverlening met een architectuur die recht doet aan de representativiteit en landschappelijke waarde van de omgeving van de locatie."

**Bladzijde 139**
De bedrijfsactiviteiten dienen in het algemeen in het hoofdgebouw plaats te vinden. Onder hoofdgebouw wordt het gebouw verstaan waaraan de woonfunctie is gekoppeld.
~~Voorzover een kwalitatief hoogwaardige situatie~~ Voorzover in de omgeving passende situatie gecreëerd kan worden (zie hiervoor de aandachtspunten die hierna worden genoemd), is het mogelijk losstaande schuurgedeelten te benutten voor een bedrijfsfunctie.

**Bladzijde 151**
“Het streven is om het uitwerkingsplan eind 2004 af te ronden~~. In POP II zijn, vooruitlopend hierop, mogelijkheden gegeven voor uitbreiding van bestaande recreatiebedrijven in de zones III en VI~~. Voor de beoordeling van initiatieven ~~binnen deze zones~~ kan het uitwerkingsplan aanvullende handvatten aanleveren.

**Bladzijde 152**
"Voor de continuïteit van de totale toeristische sector zijn uitbreidingsmogelijkheden voor de verblijfsrecreatie van belang. Schaalvergroting, kwaliteitsverbetering en kostenbeheersing zijn en blijven nodig om de sector concurrerend te houden. Bij de verdere ruimtelijke ontwikkeling van de verblijfsrecreatie ligt het accent op versterking en uitbreiding van bestaande bedrijven, waaronder de mogelijkheid van omzetting van standplaatsen in recreatiewoningen."

**Bladzijde 153**
"Vanuit kwaliteitsoverwegingen geldt een maatvoering voor recreatiewoningen in het buitengebied, als voor woningen. Het is niet de bedoeling dat recreatieparken zich gaan presenteren als reguliere woonwijken. De verkaveling en opzet maken het recreatieve karakter herkenbaar.

Naast aandacht voor een landelijke verschijningsvorm, ~~de algemene richtlijnen uit C.7.3,~~ waarbij onder andere gedacht moet worden aan de gootlijn en nokhoogte, wordt 80 $m^2$ als maximum ~~maat~~ gehanteerd voor de totale oppervlakte. Er kunnen situaties zijn dat uit een oogpunt van kwaliteitsverbetering een grotere oppervlakte per recreatiewoning benodigd is."

"Waar nodig en waar mogelijk wordt concentratie van voorzieningen en de aanleg van transferia nagestreefd.

Op kaart 2 staan de zwemplassen en in te richten plassen met meervoudige recreatieve functie. Voor de zwemplassen geldt een bescherming voor de waterkwaliteit en het voorzieningen-niveau (zie C.3.2, Overige oppervlaktewaterfuncties). Deze bescherming is niet van toepassing voor de plassen met een meervoudige recreatieve functie."

**Bladzijde 154**

Het Paterswoldsemeer heeft een recreatieve functie. Bij het Leekstermeer blijft de nadruk liggen op het behoud en de ontwikkeling van de natuur. Bij het Zuidlaardermeer is de bestaande verhouding tussen recreatie en natuur de basis. Verbetering van de bestaande recreatieve voorzieningen moeten binnen dit hoofddoel passen. Bij de twee laatstgenoemde gebieden is overigens de ~~Habitat~~ Vogelrichtlijn van toepassing (zie C.11.2.).

**Bladzijde 156**

(…) Open gebieden, zoals essen, stroomdalen en sommige veld- en veenontginningen, dienen open te blijven. Ook de vormgeving van dergelijke bebouwing dient aan te sluiten bij de omgeving. De vestiging van nieuwe agrarische bedrijven buiten bestaande lintbebouwing in de Veenkoloniën is mogelijk, indien dit onderdeel is van een planmatige aanpak."

**Bladzijde 157**

"Buiten de twee concentratiegebieden wordt ~~kassenbouw~~ glastuinbouw tegengegaan. Alleen ~~als neventak~~ bij agrarische bedrijven wordt een maximum oppervlakte van 1.000 $m^2$ ondersteunend glas toegestaan. Aanvullend daarop wordt in de Veenkoloniën, indien dit vanuit economisch perspectief voor de landbouw wenselijk is, meer ruimte geboden voor ~~kassenbouw~~ ondersteunend glas, tot een maximum oppervlakte van 5.000 $m^2$. Als voorwaarde geldt hierbij dat ~~kassenbouw~~ dit plaats moet vinden op het agrarisch bouwperceel en past binnen de AOK."

**Bladzijde 161**

"Via bosaanplant wordt ca. 2% (10.000 ton) van de Drentse reductiedoelstelling in 2010 gerealiseerd.

**Energiebesparing**

Op lange termijn is ook in Drenthe een reductie van de $CO_2$-emissie vereist tot ca. 20% van het huidige niveau. Dit vergt in ieder geval de inzet van duurzame energiebronnen. Maar ook bij een substantiële bijdrage van duurzame energiebronnen is echter nog een daling, van 60% tot 70% van het energieverbruik vereist door middel van besparingen. Voor de komende jaren wordt een verdere - zij het lichte - stijging van de broeikasgasemissie verwacht, door een voor-alsnog groeiende energievraag bij een voortgaande economische groei. Pas na enige decennia kan deze stijgende trend worden omgebogen in een dalende trend.

Energiebesparing is dus een absolute noodzaak en vergt grote inspanningen in verschillende sectoren en door allerlei doelgroepen van de samenleving.
Een belangrijke bijdrage aan energiebesparing wordt verwacht van technologische vernieuwing, producteisen en gedragsverandering. Europese en landelijke eisen en inzet zullen hierbij vooral sturend zijn.
Voorzover energiebesparing relevant is in de beleidssectoren die in dit POP worden beschreven, is de provinciale beleidsinzet aldaar benoemd en wordt daarom hier volstaan met enkele verwijzingen. De volgende beleidsterreinen zijn vooral van belang.

- Het bedrijfsleven, waaronder het midden- en kleinbedrijf.
  Speerpunten hierbij zijn het Convenant benchmarking energie-efficiëncy en de Meerjarenafspraak energie-efficiëncy (MJA-2), zie onder C.8.4, duurzame bedrijventerreinen (zie C.8.4), duurzame bedrijventerreinen, in combinatie met parkmanagement, en duurzaam ondernemen.
- De bebouwde omgeving.
  Speerpunten zijn duurzaam bouwen en het ontwikkelen van energievisies voor specifieke projecten (zie onder C.6.3 en C.6.4.).
- Verkeer en vervoer (zie onder C.5.2.)."

**Bladzijde 166**
"**Beton en metselzand**
(…) Met de rijksoverheid zijn bestuurlijke afspraken gemaakt over ieders aandeel in de voorziening van beton- en metselzand, ook wel scherpzand genoemd, voor de periode 1998-2008."

~~"Om voor de lange termijn de oppervlaktedelfstoffenvoorziening veilig te stellen is in het Structuurschema oppervlaktedelfstoffen vastgelegd dat de provincies bij de omgevingsplanning rekening houden met de geologische voorkomens van hoogwaardige schaarse oppervlaktedelfstoffen (voor Drenthe beton- en metselzand). Bij keuzes in de omgevingsplanning kan (en moet) de aanwezigheid in de bodem van deze delfstoffen meewegen in de uiteindelijke besluitvorming~~."

**Bladzijde 170**
"Het landelijk net van hoofdbuisleidingen, waarvoor in het POP II ruimte gereserveerd moet worden, staat~~n~~ in het ~~NVVP~~. Structuurschema Buisleidingen."

**Bladzijde 175**
"De beken in Drenthe leveren onvoldoende water gedurende de zomerperiode. Dit betekent dat opslagbassins gemaakt moeten worden of dat de oppervlaktewaterwinning in de zomer moet terugvallen op een grondwaterwinning. Een dergelijke combinatie is echter geen alternatief, omdat het twee verschillende zuiveringen vergt.
De bestaande oppervlaktewaterwinning bij De Punt in het stroomgebied van de Drentsche Aa wordt gehandhaafd. Voor deze winning zijn tal van maatregelen genomen om de waterkwaliteit te verbeteren. Daarnaast is door de waterleidingmaatschappij een mengbekken gerealiseerd."

**Bladzijde 192**
"Voor het Bargerveen bestaan plannen voor de lange termijn om, samen met Duitsland, te komen tot een grensoverschrijdende aanpak van de ontwikkkeling van de natuur en het toerisme. ~~Ook hier gaan d~~De gedachten gaan uit naar een nationaal-parkachtige constructie als bij het Grenspark Maas-Swalm-Nette.”

**Bladzijde 194**
"Op kaart 3 zijn deze robuuste verbindingen aangegeven. Het betreft de "Natte As-Noord" (met de onderdelen Leekstermeer - Zuidlaardermeer, Hunzedal en dal van de Vledder Aa) en de robuuste verbinding Sallandse Heuvelrug - Drents Plateau, waarvan het tracé van het Dwingelderveld, via Zuidwolde, naar het Reestdal loopt. De huidige beekdalen vormen een logisch uitgangspunt voor de tracé's van de "Natte As". Het tracé voor de verbinding Sallandse Heuvelrug - Drents Plateau wordt verder uitgewerkt en is daarom slechts symbolisch op kaart 3 aangeduid."

**Bladzijde 209**
"De opgaven in dit kader zijn: het bevorderen van stedelijke woon- en werkmilieus en topvoorzieningen, alsmede het geschikt houden en maken van steden voor de netwerkeconomie. Hierbij is een belangrijke plaats weggelegd voor stedelijke vernieuwing, centrumvorming, bereikbaarheid en de ontwikkeling van de stationsgebieden in Groningen en Assen. De ruimtelijke hoofdkeuze is dat de ontwikkeling van het vervoersnet en de ruimtelijke inrichting op elkaar worden afgestemd, zodat beide elkaar ondersteunen in de vorm van een T-structuur. Binnen die structuur wordt de verstedelijking gebundeld in de steden Groningen en Assen en in de schragende kernen Roden, Leek en Hoogezand-Sappemeer. Deze ruimtelijke hoofdkeuze draagt bij aan een beheersing van de mobiliteit en van het energiegebruik, genereert vervoerswaarde voor hoogwaardige vervoerssystemen en voorkomt onnodige verstedelijking in het landelijk gebied. Dit maakt verdergaande afstemming van locatiekeuzen en inrichting van woon- en werklocaties op bestaande infrastructuur, alsmede op maximale benutting van nieuw te realiseren vervoersystemen, noodzakelijk. Dat is de inzet van het regioproject Kolibri OV-netwerk. Daarbij zullen de potenties van de locaties in de kernen Assen, Vries/Tynaarlo, ~~en~~ Roden en Leek zorgvuldig worden onderzocht en afgewogen. De ruimtelijke hoofdkeuze is ook de variatie aan landschappen te handhaven en de wisselwerking tussen de watersystemen en de functies natuur en landbouw te vergroten. Het landelijk gebied is te beschouwen als de contramal van de T-structuur. Watersystemen geven in belangrijke mate de ruimtelijke inrichting aan en zijn sturend voor de manier waarop natuur- en landbouwfuncties zich verder kunnen ontwikkelen binnen de landschappelijke mogelijkheden.
Groningen en Assen ontwikkelen stedelijke en groen-stedelijke woon- en werkmilieu’s, waarbij Assen een intensivering van het bestaand bebouwd gebied realiseert. ~~De dubbelkern~~ Roden en Leek hebben (evenals Hoogezand-Sappemeer) in de Regiovisie Groningen-Assen een schragende functie.
Naast een ruimtelijk-functionele visie op de binnenstad is voor Assen het project Stadsrandzone Assen-West een ontwerp-opgave."

**Bladzijde 219**
"Mogelijke convenanten of uitbreiding van bestaande convenanten op verkeers- en vervoersgebied zijn:
- aanleg Zuiderzeespoorlijn;
- vervoerscorridor Emmen - Groningen (N34);
- vervoerscorridor Roden - Peize - Groningen;
- bereikbaarheidsplan nationaal stedelijk netwerk Groningen - Assen, inclusief bereikbaarheidsplan Assen;
- regionaal stedelijk netwerk Emmen - Coevorden en Hoogeveen - Meppel - Steenwijk, inclusief bereikbaarheidsplan en verstedelijkingsafspraken met Emmen en bereikbaarheidsplan Hoogeveen - Meppel;
- diverse bereikbaarheidsplannen voor landelijke gebiedsdelen vanuit natuur en recreatie en vanuit de vormgeving van het concept-Duurzaam Veilig."

**Bladzijde 224**
"De provinciale regeling Landinrichting op Drentse maat is een effectieve aanvulling gebleken op het landelijk instrumenterium. In de planperiode zal dit instrument breder worden ingezet. Hiermee kunnen ook andere doelen, zoals het realiseren van bergingsgebieden, of de GGOR, gerealiseerd worden. Per project worden met de partners afspraken gemaakt over de financiering van deze aanpak.

**Bladzijde 230 (na paragraaf E.9)**

E.10. Financiële paragraaf waterhuishouding
**Kosten WB21**

*Totale kosten voor de periode 2003-2015*

In de Stroomgebiedsvisies Vecht - Zwartewater en Groningen/Noord- en Oost-Drenthe is een indicatie gegeven van de totale kosten van de maatregelen in het kader van de extra wateropgave. Hierbij verschillen de stroomgebiedsvisies aanzienlijk van elkaar. In onderstaande tabellen zijn de cijfers uit de stroomgebiedsvisies weergegeven. De bedragen gelden voor het gehele stroomgebied.

**Stroomgebiedsvisie Vecht – Zwartewater**

| Type maatregel | Kosten (miljoen €) 2003-2050 | Kosten (miljoen €) 2003-2015 (naar rato) |
|---|---|---|
| Vasthouden / bergen | 432 | 110 |
| Bergen in extreme situaties | 85 | 24 |
| Verwerking in ruimtelijk beleid | p.m. | p.m. |
| Aanpassing bestaand stedelijk gebied | 1.000 | 250 |
| Onderzoek | 2 | 2 |
| Communicatie | p.m. | p.m. |
| Totaal | 1519 | 386 |

**Stroomgebiedsvisie Groningen/Noord- en Oost-Drenthe**

| Type maatregel | Kosten (miljoen €) 2003-2015 |
|---|---|
| Vasthouden | 14 |
| Kleinschalig bergen | 59 |
| Grootschalig bergen | 21 |
| Afvoeren | 81 |
| HOWA I | 331 |
| Zeespiegelstijging | p.m. |
| Riolering stedelijk gebied | p.m. |
| Watertekorten | p.m. |
| Planvorming | 18 |
| Totaal | 524 |

De totale investering voor beide stroomgebiedsvisies voor de periode 2003-2015 is ingeschat op € 900 miljoen. Een paar pro memorie posten zijn hierbij nog niet inbegrepen, maar aan de andere kant is het een tamelijke ruime schatting en geeft dus redelijk een orde van grootte weer. Op basis van de verhouding in oppervlakte is in Drenthe € 330 miljoen voor de periode 2003-2015 nodig.

**Verdeling van de kosten in Drenthe**

Op basis van de verdeling van de kosten in het Nationaal bestuursakkoord water voor de periode 2003-2015 kan uitgegaan worden van de onderstaande verdeling van de kosten.

| Organisatie | Aandeel (%) | Kosten (miljoen €) 2003-2015 |
|---|---|---|
| Waterschappen | 52 | 172 |
| Rijk (100 miljoen tot en met 2007) | 8 | 25 |
| Provincie, gemeente en subsidies (waaronder ook andere rijkssubsidies) | 40 | 132 |
| Totaal | 100 | 330 |

Uit bovenstaande tabel blijkt dat de provincie een belangrijke rol zal moeten spelen bij het mobiliseren van middelen uit de verschillende subsidies. Ook zal de nodige afstemming tot stand moeten worden gebracht tussen gemeente en waterschappen. Op regionale schaal zullen nadere afspraken gemaakt worden over de uitvoering van de wateropgave en de financiering daarvan.

**Ontwikkeling waterschapslasten**

De zuidelijke waterschappen hebben een inschatting gemaakt van de toename van de waterschapslasten als gevolg van de maatregelen voor WB21. Naar verwachting zullen de waterschapslasten tussen de 2% en 2,5% extra gaan stijgen.

**Grondwaterheffing**

Binnen de bestedingsmogelijkheden van de grondwaterheffing heeft de provincie ruimte om accenten te leggen. In grote lijnen gaat het om de volgende ontwikkelingen, die mede de basis vormen voor de kostenopzet van het grondwaterfonds:

- actief grondwaterbeheer door optimaliseren verbrede inzet grondwaterheffing;
- uitwerking GGOR;
- verdrogingsbestrijding en monitoring;

- ambitieonderzoek droogte;
- Kaderrichtlijn Water.

Daarnaast zijn er vaste posten in het fonds, namelijk: gegevensbeheer, onderzoek en schadezaken.

**Kostenopzet grondwaterfonds**

| Post | Begroting (€ per jaar) |
|---|---|
| Actief grondwaterbeheer | 380.000 |
| Onderzoeken | 320.000 |
| Commissie van deskundigen | 20.000 |
| Openbaar register | 10.000 |
| Projecten | 70.000 |
| Schade uitkeringen | p.m. |
| Totaal | 800.000 |

Een eventuele schadeuitkering uit het fonds kan voldaan worden uit de reserve. Deze bedraagt ongeveer € 480.000,-- (niveau 2003)

Op basis van de kostenopzet is de grondwaterheffing bepaald op € 1,01 per 100 $m^3$ grondwater. Jaarlijks zal de heffing stijgen met de gemiddelde prijsindex (in 2003 is dat 1,5%)."

**Bladzijde 235**
(Tabel A1)
Midden-Drenthe

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Kleine kern | 2.320 | 130 | 90 | 70 ~~1.000~~ | 2.610 |

**Bladzijde 236**

| | |
|---|---|
| Kern Hoogeveen | 700 ~~pm~~ |

**Bladzijde 240**
"N374 (Westerbork - Borger)
Het is gewenst dat er inrichtingsmaatregelen worden getroffen die de weg, als onderdeel van de netwerkstructuur, versterken. Bijzondere aandacht is nodig voor de situatie in Westerbork om de hinder van het doorgaande verkeer in de kern te beperken en de situatie bij Elp. Een oostelijke omleiding om Westerbork stuit op het probleem van de landschappelijke inpassing en lost de verkeersprobelmatiek in de kom van Westerbork slechts gedeeltelijk op."

ACTUALISERING EN TEKSTAANPASSINGEN (OVERIGE WIJZIGINGEN TEN OPZICHTE VAN HET ONTWERP-POP II)

**Bladzijde 13**
*A.5. Concrete beleidsbeslissingen*
In E.2 wordt onder meer ingegaan op de interne en externe binding van het omgevingsplan. Daarin komt het begrip "concrete beleidsbeslissing" aan de orde. De volgende uitspraak wordt aangemerkt als een concrete beleidsbeslissing. De corresponderende paragraaf is tussen haakjes vermeld.
~~Opslag van aardgas, alsmede grootschalige opslag van andere gassen in de ondergrond is niet toegestaan in de milieubeschermingsgebieden, als vermeld op kaart 5 (C.9.3.).~~ De vestiging van installaties voor de opslag van gas is niet toegestaan in de milieubeschermingsgebieden, zoals vermeld op kaart 5.

**Bladzijde 17**
*B.2. Doelstellingen voor een duurzame ontwikkeling*
"Doelstellingen
- ~~h~~ Het beschermen en zo mogelijk verbeteren van het nachtelijk duister.

**Bladzijde 26**
*(B.6, Ontwikkelingsrichting stedelijk gebied)*
De hoofdlijn van de geactualiseerde regiovisie is in de ontwikkelingsrichting voor het stedelijk gebied opgenomen.

**Bladzijde 49**
*"Een duurzame energiehuishouding*
- Het inbrengen van energiebesparing en duurzame energie in stedenbouwkundige plannen en in renovatieprojecten, via de beoordeling van ruimtelijke plannen, stimuleringsprojecten en de uitwerking van het Convenant duurzaam bouwen Drenthe, 2001."

**Bladzijde 52**
- Het opheffen van barrières, vanwege de hoofdwegenstructuur in de milieubeschermingsgebieden in 2010, in samenhang met de realisatie van EVZ's.
- Het opheffen van barrières vanwege de hoofdwegenstructuur in de milieubeschermingsgebieden in 2018.

De volgende instrumenten worden ingezet:
(…)
WAV ~~(ontwerp~~ -Ammoniakkaart)

**Bladzijde 53**
*"De Provinciale omgevingsverordening (POV)*
(…) Op grond van de Wm bevat de POV tenminste:
a. regels ter bescherming van de kwaliteit van het grondwater met oog op de waterwinning in bij de verordening aangewezen gebieden, en
b. regels"

**Bladzijde 55**
*Oppervlaktewater voor de bereiding van drinkwater*
Deze functie is toegekend aan de Drentsche Aa bij het innamepunt van het ~~gemeentelijk~~ Waterbedrijf Groningen, nabij Glimmen.

**Bladzijde 56**
*"Uitvoering in de planperiode*
Voor probleemstoffen in stedelijk gebied wordt gestreefd naar een verantwoord materiaal-gebruik via het Convenant duurzaam bouwen Drenthe, 2001. Bij uitbreiding van stedelijk gebied en bij herstructurering wordt uitgegaan van het afkoppelen van regenwater van het vuilwater-riool. Dit vermindert de kans op overstorten van het riool rechtstreeks op het oppervlaktewater (zie C.6.4.).

De volgende instrumenten zullen worden benut om het beschreven beleid te kunnen realiseren.
- Toezicht op de waterschappen, i.c.
- Toetsing van beheersplannen van de waterschappen en maken van prestatieafspraken.
- Een gebiedsgerichte aanpak (natuurfunctie beekdalen).
- Convenant duurzaam bouwen Drenthe, 2001.
- Stimulering maatregelen die verder gaan dan de basisinspanning riolering.
- Advisering over de gemeentelijke rioleringsplannen."

**Bladzijde 75**
"Het gaat dan om de sturende elementen van het verkeers- en vervoersbeleid. De bereikbaar-heid met auto, OV en fiets wordt vooral in de economische kernzones en stedelijke gebieden ondersteund. Anderzijds wordt met de toegankelijkheid van verkeer in kwetsbare landelijke gebieden terughoudendheid betracht. De gewenste ontwikkeling voor hoofd- en ontsluitende wegen is in bijlage B opgenomen."

**Bladzijde 84**
*Voetnoot 9*
Doelstelling, conform nationale doelstelling concept-Nationaal verkeers- en vervoersplan (NVVP). ~~Afhankelijk van het beschikbare decentraal beschikbare rijksbudget en de bijstelling NVVP in 2003 wordt deze doelstelling bijgesteld.~~ In de concept-Nota mobiliteit (vaststelling 2004) wordt naar verwachting uitgegaan van een lagere doelstelling. In het Uitwerkings-programma verkeer en vervoer/POP II worden de consequenties van een eventueel lagere ambitie meegenomen.

**Bladzijde 86**
Daarnaast telt bij de keuze van de verlichtingstechniek het energiegebruik mee. Duidelijke markering en LED-verlichting kunnen in sommige gevallen volstaan als afdoende verlichting. De provincie conformeert zich op dit punt aan het Convenant duurzaam bouwen Drenthe, 2001.

**Bladzijde 105**
Dit gegeven is aanleiding geweest een benadering te ontwikkelen, waarbij een normgerichte aanpak in het milieubeleid wordt omgebogen naar een meer kwaliteitsgerichte benadering. Deze benadering wordt ook wel de stad- en milieu-aanpak genoemd. Deze aanpak wordt overigens door middel van wetgeving ook toepasbaar gemaakt voor het landelijk gebied. (…)
Door middel van deze aanpak kunnen blokkades in de (her)ontwikkeling van bestaand stedelijk of landelijk gebied worden weggenomen. Met behulp van voorbeeldprojecten en kennisoverdracht wordt beoogd deze aanpak ingang te doen vinden.

**Bladzijde 108**
In de Beleidsnotitie stimulering stedelijke vernieuwing Drenthe (1999) zijn de provinciale prioriteiten en onze rol ingevuld. Dit blijft uitgangspunt van ons beleid. Dit betekent dat wij een duurzame vernieuwing van onze woon- en werkomgeving vooropstellen.
Een en ander conform de daartoe ontwikkelde Nationale pakketten en het Convenant duurzaam bouwen Drenthe, ~~(~~2001~~)~~. De aanpak van vervuilde bodem in stedelijk en dorpsgebied loopt daarmee parallel. Hierdoor kunnen wij beter de verschillende aanspraken op de ruimte en bestaand bebouwd gebied combineren.

**Bladzijde 110**
Dit doet zich vooral voor op de hoofdverbindingen tussen en binnen de stedelijke netwerken. Daarom is in ~~C.4.2~~ C.5.2 nader onderzoek aangekondigd naar een opbouw van een verkeers- en vervoersnetwerk, waarbij het regionale net onafhankelijk functioneert van het (inter)nationale net.

**Bladzijde 112**
*Instrumentarium*
- Convenant duurzaam bouwen Drenthe, 2001.

**Bladzijde 116**
In het stedenbouwkundig ontwerp is het van belang de uitgangspunten voor inrichting van de leefomgeving gezamenlijk in beeld te brengen. Steeds vaker maken gemeenten, in samenwerking met anderen, ~~Bijvoorbeeld door gebruik te maken van~~ sociaal-culturele structuurschetsen en algehele wijk- en dorpsvisies ~~en de emancipatie-effectentoets, zoals ook voor Drenthe is ontwikkeld.~~

**Bladzijde 117**
Om sociaal en cultureel beleid te kunnen versterken is een goede inventarisatie van sociale problemen, trends en sociale "fact and figures" (een sociaal rapport) vereist.
Het sociaal rapport biedt indicatoren (zoals demografische ontwikkelingen), geeft een analyse van de sociale staat van Drenthe en geeft inzicht in ontwikkelingen.

Het eerste provinciaal sociaal rapport is in februari 2004 ~~wordt begin 2004~~ uitgegeven. Het sociaal rapport geeft een indruk van de sociale staat van Drenthe en verschijnt eens in de vier jaar~~., waarin de ontwikkelingen staan beschreven voor de komende vier à vijf jaren. Het is de bedoeling dat de provincie eens per vier jaar een sociaal rapport uitgeeft. Zo'n~~ Het sociaal rapport vormt een belangrijke basis voor het provinciaal sociaal en cultureel beleid voor de periode 2005-2008.
Het rapport maakt het mede ~~maakt het~~ mogelijk om een selectie te kunnen maken van problemen, vraagstukken en kansen (sociale agenda) die in regionaal verband met succes kunnen worden aangepakt. In overleg met gemeenten, maatschappelijke organisaties en bewoners van Drenthe wordt de sociale agenda ontwikkeld.

**Doelstelling**

- ~~In februari maart 2004 wordt, in samenspraak met organisaties, gemeenten en zo mogelijk bevolking is in opdracht van provinciale staten het eerste provinciaal sociaal rapport vastgesteld.~~

In november 2004 is de sociale agenda voor cultuur, welzijn en zorg ("CWZ mensen centraal") vastgesteld.

**Bladzijde 118**

Voor de uitwerking van de drie pilots is gekozen voor een evenredige verdeling tussen uitvoering in een stedelijke- en een plattelandscontext. Daarnaast wordt zoveel mogelijk aangesloten bij bestaande trajecten of processen. De gemeenten Midden-Drenthe en Westerveld zijn betrokken als plattelandsgemeenten en de gemeenten Emmen en Hoogeveen hebben belangstelling voor de pilots in een stedelijke context. Als derde gebied is de Veenkoloniën gekozen.
Het gaat om concrete pilots, voor een deel onderzoek, voor een ander deel maatwerkprojecten, die de provincie samen met gemeenten ontwikkelt. Er wordt een relatie gelegd met de integrale woonplannen en structuurvisies. Ook is een relatie met de dorpsomgevingsplannen, waarmee al de nodige ervaring is opgedaan en expertise is ontwikkeld door de Vereniging Brede Overleggroep Kleine Dorpen. (..)

Aandacht voor herstructurering van de wijk (gewijzigde situatie op de woningmarkt, veranderende vraag naar woonzorgvoorzieningen), taakcombineerders, bereikbaarheid van voorzieningen door deze onder één dak te plaatsen, toepassing van ICT voor een verkeersveilige inrichting, (her)inrichting openbare ruimte als ontmoetings-, speel- en beweegruimte. Kortom een aanpak, waarbij op wijkniveau fysieke- en sociale ontwikkeling tegelijk worden aangepakt. (…)

In de gemeente Midden-Drenthe is inmiddels een onderzoeksproject van start onder de titel "Warkelijk waor" naar de sociale staat van Drentse kleine dorpen anno 2003, waarbij onder andere de feitelijke behoeften van de Drentse plattelandsbewoners, inzake het gebruik van voorzieningen op lokaal en regionaal niveau, alsmede de knelpunten die zij daarbij ondervinden, worden onderzocht.
In Westerveld is gekozen om het Woonplan als uitgangspunt te nemen. Samen met diverse betrokkenen wordt gewerkt aan het realiseren van een integraal woonplan, van waaruit een verbinding wordt gemaakt met de voorzieningenstructuur in de gemeente.

**Bladzijde 125**
De stadsrandzones waaraan gedacht wordt, staan op kaart 4 aangegeven. Met de ontwikkeling van stadslandschappen wordt het wonen, werken en recreëren in de stad op een positieve manier benadert en de verstedelijkingsdruk op het landelijk gebied beperkt. De projecten richten zich nadrukkelijk op de streekcentra en substreekcentra, ~~voorzover passend binnen het beleid voor blauwe en rode contouren.~~

**Bladzijde 136**
De planontwikkeling wordt in overleg met de betrokken gemeenten afgestemd op de ontwikkeling van vraag en aanbod. Monitoring, bijvoorbeeld een keer in de vier jaar, is daarbij een noodzakelijk instrument. De inspanningen, om te komen tot ontwikkeling van additioneel aanbod in het westelijk deel van Zuid-Drenthe, worden geïntensiveerd. Mede gezien het ~~realtief~~ relatief ruim aanwezige aanbod in het oostelijk deel van Zuid-Drenthe is een nauwe afstemming gewenst tussen de betrokken gemeenten over fasering van de uitgifte en de ontwikkeling van nieuwe terreinen. Dit mede in relatie tot de mogelijkheden voor herstructurering van bestaande terreinen. ~~Dit mede in relatie tot de mogelijkheden voor herstructurering van bestaande terreinen.~~ Overigens kan aldaar, na het gereedkomen van de wegverbinding A37/A31 enige extra vraag ontstaan.

**Bladzijde 138**
kleinschalige lokale bedrijvigheid en incidentele bedrijfsvestiging in het landelijk gebied (…). Het uitgangspunt is daarom dat aan de aanleg of de uitbreiding van een bedrijventerrein in of aansluitend op een hoofdkern wordt meegewerkt, mits dit terrein bedoeld is voor kleinschalige lokale bedrijvigheid en de locatie ruimtelijk goed ingepast wordt. ~~Bij het begrip lokale bedrijvigheid dient gedacht te worden aan bedrijvigheid die reeds ter plaatse gevestigd is, maar door groei van het bedrijf, of door andere productiemethoden dan wel hinder voor de directe omgeving, behoefte heeft aan een nieuwe vestigingsplek. Voorts vallen er nieuwe bedrijven onder die grotendeels produceren voor de lokale afzetmarkt.~~
De term "kleinschalig" is ruimtelijk bedoeld: de voor de bedrijvigheid benodigde bebouwing dient te passen in de stedenbouwkundige maat en schaal van de naaste omgeving en van de kern. Dit aspect weegt hier vanzelfsprekend zwaarder dan bij de (boven)regionale terreinen.

**Bladzijde 142**
*Instrumenten*
- Het verlenen van vergunningen en de handhaving ervan op grond van de Wm aan bedrijven.
- Het opzetten van stimuleringsprojecten op het schaalniveau van een bedrijventerrein of van een regio.

**Bladzijde 145**
*Instrumenten*
(…)
- Een systeem van emissiehandel voor ~~de emissies door~~ NOx en $CO_2$

*Uitwerking*
(…)

Ten behoeve van de beperking van de emissies ~~door~~ van NOx en $CO_2$ wordt door de rijksoverheid een systeem van emissiehandel in het leven geroepen.

**Bladzijde 147**

*Uitwerking*

~~Op rijksniveau wordt gewerkt aan een AMvB ("Milieukwaliteitseisen externe veiligheid", gepland: 2004) met onder meer (afstands)eisen vanwege veiligheid in bestaande en nieuwe situaties.~~

In 2004 wordt het Besluit kwaliteitseisen externe veiligheid inrichtingen van kracht. Voor de uitvoering van dit besluit stelt de rijksoverheid in 2004/2005 geld beschikbaar voor de uitvoering van provinciale veiligheidsprojecten. De provincie overlegt met de gemeenten en andere partners over de uit te voeren projecten. In dit verband stelt de provincie ook een programma op voor de versterking van de vergunningverlening en handhaving van het externe veiligheidsbeleid. Dit programma voert de provincie projectmatig uit, gezamenlijk met de betrokken partners. Het doel is om de implementatie van het externe veiligheidsbeleid in Drenthe op een zodanig niveau te brengen dat sprake is van een continue verbetering die in de jaren daarna kan worden vastgehouden.

Inzicht in de actuele risico's kan worden verkregen aan de hand van een risicoanalyse. Het opstellen daarvan is alleen verplicht voor bedrijven die daartoe zijn aangewezen in het Besluit risico zware ongevallen (BRZO). In Drenthe vallen slechts enkele bedrijven onder het BRZO. Hiervoor gelden speciale veiligheidseisen.
Incidenteel wordt in het kader van een vergunningverlening c.q. m.e.r. een uitgebreide veiligheidsstudie uitgevoerd.
In het kader van de AMvB-vuurwerk is de provincie bevoegd gezag voor de vergunningverlening van grotere opslagen van consumentenvuurwerk en van het bezigen van vuurwerk bij evenementen. Bij deze vergunningverlening worden allerlei afstandscriteria in acht genomen.

In 2004 start een registratieplicht voor risicosituaties met gevaarlijke stoffen. Via deze registratieplicht wordt geregeld dat de provincie en de gemeenten informatie over risicovolle situaties moeten melden aan een daartoe in te richten centraal register. De provincie draagt bij aan het actueel houden van het register.

In februari 2002 is een eerste inventarisatie gepubliceerd van risicovolle objecten en situaties in onze provincie ("Risico's in Drenthe op de kaart"). Voornoemde inventarisatie is een aanzet voor een RIS, dat door alle betrokkenen kan worden gebruikt en in 2004 op internet wordt geplaatst.

**Bladzijde 154**

*Geluidshinder opleverende vormen van recreatie*

Geluidshinder opleverende recreatievormen (motorcross, kleiduivenschieten, ~~vliegen met gemotoriseerde schaalmodellen~~ modelvliegtuigjes en dergelijke) worden in principe ondergebracht in de drie bestaande regionale geluidsportcentra.

**Bladzijde 156**

Naast beperkte mogelijkheden voor het bedienen van nichemarkten, zal verdere schaalvergroting het antwoord van de zuivelsector zijn. Dit vraagt ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden.
In de Veenkoloniën worden mogelijkheden geboden voor de inplanting van melkveehouderijen (zie kaart 3).

**Bladzijde 159**
De rol die de provincie daarbinnen speelt, verschilt per niveau en per aandachtsveld. Genoemd worden de rol van beleidsbepaler, regelgever, plantoetser, wegbeheerder, opdrachtgever, coördinator en, last but not least, stimulator. De provincie conformeert zich in dezen aan het Convenant duurzaam bouwen Drenthe, 2001.
Daarin heeft de provincie zich, samen met gemeenten, verbonden aan een gezamenlijke inzet om energiebesparing te realiseren via haar rol als opdrachtgever.

**Bladzijde 165**
Uitbreiding van de bestaande centrale zandwinplaatsen heeft daarbij de voorkeur boven het ontwikkelen van een nieuwe winplaats. Bij de besluitvorming over winplaatsen vormt ~~het Structuurschema oppervlaktedelfstoffen~~ een belangrijk uitgangspunt. Bij de beoordeling wordt gebruikgemaakt van matrix B (zie C.1.).

**Bladzijde 166**
De centrale zandwinplaatsen zijn aangegeven op kaart 2, Overige aanduidingen. In afwijking van het voorgaande kunnen voor grootschalige werken, waarmee grote hoeveelheden zand zijn gemoeid, specifieke oplossingen worden gevonden, waarbij "werk met werk" gemaakt wordt. Een goede voorbeeld hiervan ~~is~~ was de inzet van zand uit het watermengbekken in De Punt voor de aanleg van het oefenterrein De Haar. Als dit niet mogelijk blijkt te zijn dient de zandvoorziening deel uit te maken van de besluitvorming over het zandvragende project.

**Bladzijde 169**
*Opslag van aardgas*
(…)
- De vestiging van installaties ~~van~~ voor de opslag van gas is niet toegestaan in de milieubeschermingsgebieden op kaart 5. ~~Deze omvatten tevens de zones IV, V en VI op kaart 1 en fungeren als zoekgebied voor de gebieden die deel uitmaken van de EHS~~.

Het vorenstaande is eveneens ~~is~~ van toepassing op de opslag van andere gassen in de ondergrond dan aardgas (bijvoorbeeld $CO_2$), waarbij tevens sprake is van grootschalige bovengrondse installaties.

**Bladzijde 175**
*Maatregelen voor de planperiode*
(…)
Bedoelde strategische winningen zijn gelegen ten westen van Assen, in het Achterste Diep in het Hunzedal en in Over de Aa bij Ruinerwold. ~~Deze gebieden worden nader onderzocht~~. De reeds bekende en onderzochte gebieden met potenties voor toekomstige drinkwaterwinning blijven gehandhaafd (zie kaart 13).

**Bladzijde 179**
Begin 2003 heeft de Europese Commissie een conceptrichtlijn in procedure gebracht. Dit concept beoogt per lidstaat permanente ondergrondse opslaglocaties voor radioactief afval, te realiseren in 2018. Besluitvorming door de Europese Raad vindt ~~naar verwachting eind 2003~~ in 2004 plaats.

**Bladzijde 181**
In de C-zone gelden restricties voor gebouwen met vlies of gordijngevelcontructies en gebouwen met een zeer groot glasoppervlak, waarin zich ~~regelmatig~~ in de regel mensen bevinden. De grootte van de zone is afhankelijk van de gevarenklasse van de munitie, de opgeslagen hoeveelheid en de constructie van het opslagmagazijn.

**Bladzijde 188**
De uitgangspunten van het verdrag van Malta krijgen hun beslag in de op handen zijnde wijziging van de Monumentenwet (in werking in ~~2004~~ 2005). In het kader van de nieuwe wetgeving komen er nieuwe verantwoordelijkheden en taken op provincies en gemeenten af. ~~De nieuwe Monumentenwet sluit nauw aan bij het bestaande ruimtelijke instrumentarium. De provincies krijgen de taak om archeologische attentiegebieden aan te wijzen, alwaar een archeologische vergunningplicht zal gelden (tot het moment van aanpassing van vigerende bestemmingsplannen). De aanwijzing zal mede geschieden op basis van kaart 8 en de kaart met gebieden met hoge archeologische waarden uit de Nota Belvedère (1999). Tevens wordt de provincie verantwoordelijk voor een Malta-conforme afhandeling van vergunningaanvragen in het kader van de Ontgrondingenwet~~. Om een zorgvuldige omgang met het kwetsbare Drentse bodemarchief te bevorderen, handelt de provincie nu al in de geest van de nieuwe wet.

De bekende waarden zijn aangegeven op kaart ~~H~~ 8.

**Bladzijde 191**
In Drenthe is een aantal vogelrichtlijngebieden aangewezen en een aantal gebieden voor de Habitatrichtlijn voorgedragen (zie kaart 5).
~~Van de Habitatrichtlijn is bekend dat, naar aanleiding van kritiek van de Europese Commissie, nog een derde tranche volgt in het voorjaar van 2003.~~

De aangewezen c.q. voorgedragen gebieden worden in de nationale wetgeving verankerd in de Natuurbeschermingswet 1998. ~~Deze wet is echter nog niet in werking gesteld. De behandeling in de Tweede Kamer is voor onbepaalde tijd uitgesteld. Op onderdelen uit de wet is veel kritiek, zodat het kabinet de wet voorlopig heeft teruggetrokken en naar verwachting in 2003 opnieuw in de Tweede Kamer zal brengen.~~

**Bladzijde 193**
De EHS bestaat uit de volgende gebieden die hierna worden toegelicht.
- Grotere bestaande natuur- en bosgebieden.
- De ~~in Gen~~ in het IGD begrensde natuur- en beheersgebieden.
- EVZ's.
- Robuuste verbindingen

**Bladzijde 196**
**Doelen lange termijn**
- In 2018 is de netto-EHS gerealiseerd, inclusief de natuurdoelen.

De relatie tussen natuur en milieukwaliteit komt vooral tot uitdrukking in het streven naar een BOK in de milieubeschermingsgebieden. Dit is nader uitgewerkt in onderdeel C.1.4. ~~Aanvullend daarop nog het volgende~~.

In het kader van de ammoniak regelgeving zijn de voor verzuring gevoelige onderdelen van de EHS vastgelegd. Deze gebieden zijn weergegeven op de zogenaamde WAV-kaart (kaart F). Deze kaart is mede gebaseerd op kaart G, waarop de concrete EHS van dit moment is weergegeven. In de aangegeven gebieden, en een zone van 250 m daar omheen, gelden de beperkingen, zoals deze zijn gesteld in de WAV.

**Bladzijde 221**

3. Verdere ontwikkeling en implementatie van monitoring in de organisatie. De komende periode wordt een kwaliteitsslag uitgevoerd om monitoring verder te ontwikkelen en structureel beter in te bedden in de organisatie. Hierbij wordt aangesloten op landelijke ontwikkelingen. ~~In 2003 wordt deze kwaliteitsslag met betrekking tot monitoring uitgewerkt in een PvA.~~

Om te kunnen beschikken over een actueel beeld van de toestand van natuur en landschap over de hele provincie, blijven daarnaast aanvullende inventarisaties noodzakelijk.
~~In 2003 worden zijn voor de verschillende beleidsterreinen de aard, omvang en kwaliteit van het ondersteunend onderzoek uitgewerkt in een PvA.~~

**Bladzijde 222**

Het compensatiebeleid voor natuur, bos, landschap en archeologie wordt uitgewerkt in samenwerking met de Drentse gemeenten, in twaalf gemeentelijke verordeningen. De gemeentelijke verordeningen zijn gebaseerd op het compensatiebeginsel, zoals geformuleerd in het SGR I en de uitwerking hiervan in de Nota uitwerking compensatiebeginsel SGR van oktober 1995.
In 2002 is een conceptverordening opgesteld ~~en deze zal in 2003 door de gemeenten in procedure gebracht worden.~~ die door de gemeenten wordt overgenomen.

**Bladzijde 226**

Het kwaliteitssysteem voorziet in borging van de kwaliteit van de bedrijfsgebonden milieutaken (vergunningverlening, verklaringen, convenanten etc.). ~~Eind~~ In 2003 ~~zal~~ is het kwaliteitssysteem ~~worden~~ gecertificeerd.

**Bladzijde 228**

Daarna wordt ingegaan op ~~een uniforme en zichtbare handhaving, alsmede op~~ aspecten als samenwerking en kwaliteit.

Van "grijze" handhaving tot "blauwe" en "groene" handhaving
Typerend voor de provinciale handhaving is het accent op het "grijze" milieu, dat wil zeggen de verontreiniging van bodem, water en lucht door inrichtingen.
Deze kwaliteiten moeten worden bewaakt, vooral ~~ook~~ omdat het een belangrijke basis vormt voor de toeristisch-recreatieve sector; een voor Drenthe belangrijke economische peiler.

Op grond van het voorgaande krijgen de volgende handhavingsthema's de komende jaren meer aandacht.

- Meer nadruk op de Boswet als middel om de kwaliteit van de EHS te waarborgen.
- Extra toezicht op de Flora- en Faunawet.
- Bodembescherming koppelen aan de functies in het buitengebied (inclusief waterhuishouding).

- ~~Oppakken van de problematiek van fijn stof. Dit onder meer door een nadere regeling in de vergunning op grond van de Wm.~~
- Meer aandacht voor geluid en stank (op basis van klachten).
- Aanpak illegale stortplaatsen.
- Extra toezicht op de kwaliteit van openlucht zweminrichtingen.

**Bladzijde 229**

Van handhaving regelgeving hogere overheden tot handhaving eigen beleid.
~~Momenteel~~ Van oudsher is de provinciale capaciteit vooral gericht op het zorgdragen dat inrichtingen voldoen aan de geldende wet- en regelgeving van hogere overheden (inrichtingenhandhaving).

Tegen deze achtergrond wordt gedacht aan de volgende acties.
- Handhavingsacties op zondag en/of 's avonds.
- Milieuzorg bij bedrijven (stimuleren en controleren).
- Meer administratief toezicht.
- Sterke nadruk op aanpak stroperij (naleving Flora- en Faunawet).
- Aanpak illegale ligplaatsen.
- Ketenhandhaving (het volgen van grond- en afvalstromen).

**~~Uniforme en zichtbare handhaving~~ Kwaliteitsverbetering**

Ten behoeve van een uniforme en zichtbare handhaving is in 2000 gestart met een gelijknamig project. In het kader van dit project is uitvoering gegeven aan de interne afstemming van handhavingsprocedures, conform het provinciale handhavingsstappenplan. ~~Ter verbetering van uniforme en zichtbare handhaving wordt de Nota uitwerking van het handhavingsbeleid van de provincie Drenthe opgesteld. In deze nota wordt het provinciale handhavingsbeleid vastgelegd, waarbij ook aandacht wordt besteed aan organisatorische aspecten van handhaving, zoals functiescheiding, vastleggen en uitwisselen van handhavingsinformatie en planning en control.~~

**Kwaliteitsverbetering**

~~In 1999 is door GS besloten dat er zowel voor vergunningverlening, als voor handhaving een ISO-gecertificeerd systeem moet komen. Dit naar aanleiding van de door het IPO opgestelde kwaliteitsnorm bedrijfsgebonden milieutaken voor vergunningverlening. Tot op heden ontbrak een soortgelijke kwaliteitsnorm voor handhaving. Binnenkort wordt de IPO-kwaliteitsnorm bedrijfsgebonden milieutaken herzien en bestuurlijk vastgesteld.~~
~~In de herziene versie is ook handhaving meegenomen~~. Het streven is ~~het~~ een kwaliteitssysteem voor handhaving voor 31 december 2004 te certificeren. Een functionele en fysieke scheiding van vergunningverlening en handhaving is reeds aangebracht.

**Bladzijde 230**

In het kader van dit project zijn kwaliteitscriteria voor goede handhaving opgesteld.
Tevens ~~houden~~ hebben alle gemeenten, waterschappen, provincies, de VROM-Inspectie en Rijkswaterstaat in 2003 de huidige uitvoeringskwaliteit van hun handhavingstaken tegen het licht gehouden door middel van een zelfevaluatie.
(…)

Aan de hand van de nulmeting wordt, in het kader van de bestuursovereenkomst, door de handhavingspartners gezamenlijk bepaald welke stappen worden ondernomen om de kwaliteit en professionaliteit van de milieuhandhaving op het gewenste niveau te krijgen.
Ook in Drenthe heeft dit proces plaatsgevonden. Op basis van de nulmeting hebben de handhavingspartners verbeterplannen opgesteld.

**Bladzijde 237**
"Gewenst is een inrichting als autosnelweg. De planvorming voor de verdubbeling van de N37 is ~~al~~ voltooid. Met de uitvoering daarvan is ~~al~~ een begin gemaakt. ~~De voltooiing daarvan is voorzien voor~~ De ingebruikname staat gepland in 2005.

**De A28 (Zwolle - Meppel - Hoogeveen - Assen - Groningen)**
Voor het gedeelte Hattemerbroek - Zwolle - Meppel is in 2004 de MIT planstudie gestart. In deze planstudie doorlopen de structurele maatregelen (de capaciteitsverruiming tot 2x3 rijstroken) de tracéwetprocedure en leiden op zijn laatst in 2009 tot een Tracébesluit. Als tussenoplossing worden, voor 2007, op het gedeelte afslag Ommen – Meppel, de 2$^{e}$ fase van de benuttingsmaatregelen uitgevoerd. Ook de ombouw van het knooppunt Lankhorst, de kortsluiting tussen de A32 en A28, start voor 2007.
~~Voor een vlotte doorstroming van de belangrijkste toegangsweg naar Noord-Nederland is het gewenst dat op het gedeelte Hattemerbroek (A50) - Zwolle - Meppel de capaciteit wordt verruimd tot 2 x 3 rijstroken. Dit gedeelte is in het MIT 2004 als planstudiefase opgenomen. Hieronder valt ook de kortsluiting tussen de A28 en A32 (een volledig knooppunt Lankhorst). Benuttingsmaatregelen (spitsstroken) zullen als tussenoplossing worden getroffen.~~
Voor het gedeelte Assen - Groningen is, in relatie tot de ontwikkelingen van het autogebruik, de aanpassing van de N34 en de aansluiting A28/A7, een capaciteitsverruiming en een busbaan nodig."

**Bladzijde 238**
"In Friesland ~~wordt~~ is een MER-/tracéstudie uitgevoerd om te komen tot een hoogwaardige autoweg tussen Drachten en de Drentse grens."

~~"A32 (Meppel - Leeuwarden)~~
~~De inrichting van deze weg tot autosnelweg op Drents gebied is voltooid; alleen de verbinding met de A28 laat te wensen over, omdat deze verloopt via de N851 van Rogat naar Meppel en langs de Hoogeveensche Vaart, waar praktisch nauwelijks ruimte is voor verdere verbeteringsmaatregelen. Door middel van onderzoek (planstudiefase MIT 2004) zal bekeken worden welke mogelijkheden er zijn om deze verbinding tussen de A28 en de A32 tot autosnelwegniveau te verbeteren. Hierbij zal het behoud van de kwaliteiten van het Reestdal zwaar wegen.~~

**N48 (Hoogeveen - Twente)**
De inrichting van de weg tot hoogwaardige autoweg met ongelijkvloerse kruisingen c.q. aansluitingen is gewenst. Om de verbinding op het gewenste niveau te brengen, zijn de realisatie van ~~een~~ één ongelijkvloerse aansluiting bij Zuidwolde en verdere maatregelen in Overijssel (noordelijke omleiding Ommen in aansluiting op de weg Witte Paal - Almelo) gewenst. In 2004 heeft de gemeente De Wolden hierover nadere afspraken gemaakt met Rijkswaterstaat."

**Bladzijde 239**

*"Het ontsluitende wegennet*

Naast de hoofdwegen bestaat de netwerkstructuur uit het ~~zogenoemde~~ ontsluitende wegennet. Op kaart 2 is dat aangegeven in donker groen. Het net bestaat uit wegen in het landelijk gebied buiten de bebouwde kom en wegen in en naar de stedelijke gebieden. Dit wegennet vormt daarmee de ontsluiting van en naar de stedelijke gebieden en de hoofdwegen. Voor met name de wegen in het landelijk gebied geldt dat deze geen functie hebben voor het doorgaand verkeer. Met ruimtelijke ontwikkelingen, die een belasting voor deze wegen kunnen betekenen, wordt terughoudend omgegaan."

"De verbinding A28/N34 naar Hoogezand wordt beoogd via de N33 en de A7. De wijziging van de aansluiting A28/A7 (zie ~~ad 2, onder~~ Hoofdwegen) kan een verdergaand deel van deze verbinding gaan overnemen."

WIJZIGINGEN KAARTEN

**Kaart 1**
De golfterreinen zijn toegevoegd.

**Kaart 1**
Zone II en III langs het Lieversche Diep wordt zone IV.

**Kaart 1**
Wijziging contour bij Emmen ter plaatste van hoek Hondsrugweg/Frieslandroute.

**Kaart 1**
De contourlijn bij Buitenvaart is aangepast, waarbij de contourlijn van het POP I is doorgetrokken langs het zuidelijk blok Buitenvaart II.

**Kaart 1**
De contourlijn aan de noordwestkant van Borger is aangepast.

**Kaart 1**
Het terrein Kranenburg II is als regionaal terrein aangeduid.

**Kaart 1**
Wijziging begrenzing Vogelrichtlijngebied Leekstermeer.

**Kaart 1**
Bungalowpark Gijsselte is vermeld.

**Kaart 2**
Gewijzigde aanduiding voor "In te richten plas met meervoudige recreatieve functie (geen zwemwaterfunctie)".

**Kaart 2**
Aanpassing begrenzing beekdalen nabij Meppel en in het brongebied van het Oude Diep.

**Kaart 2**
De begrenzing van de bergingsgebieden is gewijzigd.

**Kaart 2**
Wijziging grens beekdal nabij Drogteropslagen.

**Kaart 2**
Ontsluitende weg Zuidwolde - A28 is verwijderd.

**Kaart 2**
Het tracé van de N851 bij Rogat is aangepast.

**Kaart 2**
De weg Rolde - Borger is opgenomen als onderdeel van het ontsluitende wegennet.

**Kaart 2**
Het terrein Kranenburg II is als regionaal terrein aangeduid.

**Kaart 2**
50 BKL bij de zone rond vliegveld Hoogeveen is gewijzigd in 47 BKL.

**Kaart 2**
Nabij Leek, Assen, Meppel, Hoogeveen en Nieuw-Amsterdam zijn ontsluitende wegen doorgetrokken.

**Kaart 2**
Nabij Eelde, Zuidwolde, Coevorden, Nieuw-Amserdam en Hoogeveen zijn ontsluitende wegen geschrapt.

**Kaart 2**
Nabij Stadskanaal is een verbindende buslijn geschrapt.

**Kaart 3**
De term "milieubeschermingsgebied/bruto EHS" is vervangen door "milieubeschermingsgebied".

**Kaart 3**
De begrenzing van de milieubeschermingsgebieden is aangepast.

**Kaart 3**
Strook met de aanduiding kwel is geschrapt ten zuiden van de Stheemanstraat en de Boovenen.

**Kaart 3**
De Robuuste verbinding Sallandse Heuvelrug - Drents Plateau is vervangen door een symbolische aanduiding.

**Kaart 4**
Alleen de wegvakken waarvan de inrichting verder gaat dan de gewenste aanpassingen in het kader van Duurzaam Veilig, fase 2, zijn aangegeven.

**Kaart 4**
De weg Rolde - Borger is opgenomen, als onderdeel van het ontsluitende wegennet, met de toevoeging dat te zijner tijd een aanpassing van de inrichting noodzakelijk is.

**Kaart 4**
Het terrein Kranenburg II is als regionaal terrein aangeduid.

**Kaart 4**
Een aantal knooppunten personenvervoer zijn geschrapt; tevens zijn enkele toegevoegd.

**Kaart 4**
Nabij Ees, Exloo, Drouwen en Gieten is "aanpassing aansluiting hoofdweg" toegevoegd.

**Kaart 4**
Het Landgoed Scholtenszathe is toegevoegd als "voorkeursgebied nieuwe verblijfsrecreatie".

**Kaart 5**
De term "milieubeschermingsgebied/bruto EHS" is vervangen door "milieubeschermings-gebied".

**Kaart 5**
De begrenzing van de milieubeschermingsgebieden is aangepast.

**Kaart 5**
Aanpassing aanduiding "ruime jas" ter plekke van Industrieterrein Buitenvaart.

**Kaart 5**
Wijziging begrenzing Vogelrichtlijngebied Leekstermeer.

**Kaart 5**
Aanduiding gebieden die onder de Natuurbeschermingswet vallen.

**Kaart 7**
Aanpassing begrenzing bos- en natuurgebied.

**Kaart 7**
Oosteindsche Stukken niet meer aanduiden als "gebied van belang voor weidevogels" en als "gebied met botanische waarden voor sloten".

**Kaart 7**
Aanpassing Smeerveense Loop.

**Kaart 8**
De categorie Terrein van archeologische waarde is toegevoegd.

**Kaart 9**
Gradiëntgebied nabij Bunne, is geschrapt, met uitzondering van het Bunnerveen.

**Kaart 12**
Schrappen enkele flinters ten zuiden van het Bargerveen.

**Kaart F**
Kaart F is toegevoegd.

**Kaarten G en H**
Actualisering legenda.

Behoudens de wijziging onder onder 16, tweede aandachtstreepje betreffen de wijzigingen, actualisteringen c.q. verbeteringen in de tekst van de verordening en de toelichting.

**Tekst van de verordening**

1. Inhoudsopgave
   De verwijzing naar paragraaf 5.2.5, Mobiele puinbrekers komt te vervallen.

2. Artikel 3.2
   In de onderdelen i tot en met o het woord "eerste" vervangen door "één".

3. Paragraaf 5.2.5, Mobiele puinbrekers (en daarmee artikel 5.17) komt te vervallen.

4. Artikel 5.18
   Vernummeren tot 5.17.

5. Artikel 5.19
   Vernummeren tot 5.18.

6. Artikel 5.20
   Vernummeren tot 5.19.

7. Artikel 5.21
   Vernummeren tot 5.20.

8. Artikel 5.22
   Vernummeren tot 5.21.

9. Artikel 5.23
   Vernummeren tot 5.22

10. Artikel 5.24
    Vernummeren tot 5.23
    De zinsnede "ingevolge de artikel 5.22 of 5.23" wijzigen in "ingevolge de artikelen 5.21 of 5.22".

11. Artikel 5.25
    Vernummeren tot 5.24.
    De zinsnede "aan artikel 5.24" wijzigen in "aan artikel 5.23".

12. Artikel 7.9
    In het vermelde bij onderdeel b, 3º, de zinsnede "van artikel 9.1" vervangen door "van artikel 8.1".

13. Artikel 7.10
    Inspring bij het tweede lid weghalen.

14. Artikel 14.1
    In dit artikel worden de volgende wijzigingen aangebracht:
    - 5.17 kom te vervallen
    - 5.19 wordt vervangen door 5.18
    - 5.20 wordt vervangen door 5.19
    - 5.21 wordt vervangen door 5.20
    - 5.24 wordt vervangen door 5.23
    - 5.25 wordt vervangen door 5.24.

15. Artikel 15.4
    In het eerste lid, onder c, artikel 5.18 wijzigen in artikel 5.17.

16. Bijlage II, Aanwijzing van categorieën van afvalstoffen.
    - In de beschrijving van categorie C, opgenomen direct onder de benaming van deze bijlage, de verwijzing naar artikel 5.7 wijzigen in 5.8.
    - Bij categorie A het kopje Afvalstofnaam wijzigen in Categorie van afvalstoffen.
    - In de beschrijving van categorie C, opgenomen als derde onderdeel van deze bijlage, de verwijzing naar artikel 5.7 wijzigen in 5.8.

**Tekst van de toelichting**

**1. Hoofdstuk 4, Geluidhinderdienst Drenthe**

De tekst opgenomen onder Hoofdstuk 4 Geluidhinderdienst Drenthe komt in zijn geheel te vervallen en wordt vervangen door de volgende tekst:

*"Algemeen*

De artikelen in dit hoofdstuk zijn gebaseerd op hoofdstuk XIII, paragraaf 3, van de Wet geluidhinder. Voor uitvoering van de door de Wet geluidhinder aan het provinciaal bestuur opgedragen taken is de provincie verplicht noodzakelijke geluidmetingen te verrichten en klachten te behandelen, voorzover die betrekking hebben op het bij of krachtens de Wet geluidhinder is bepaald. De organisatie van de geluidhinderdienst moet bij provinciale verordening geregeld worden.

**Artikelsgewijze toelichting**

*Artikel 4.1*

Op grond van artikel 159 van de Wet geluidhinder, eerste lid, dient de provincie zorg te dragen dat een provinciale geluidhinderdienst functioneert die in elk geval een meetdienst en een klachtendienst omvat. De meetdienst en de klachtendienst (ondergebracht bij het Meldpunt Milieuklachten Drenthe) zijn organiek ondergebracht bij de Productgroep Handhaving. Ze verrichten hun werkzaamheden onder verantwoordelijkheid van het hoofd van deze productgroep.

*Artikel 4.2*
Behandeling en verwerking van geluidhinderklachten die tot de bevoegdheid horen van een andere instantie, worden door het secretariaat van de klachtendienst direct doorgegeven aan die desbetreffende instanties. Voorbeelden zijn geluidhinderklachten over de luchthavens in Eelde en Hoogeveen.

*Artikel 4.3 en 4.4*
Op grond van artikel 159 van de Wet geluidhinder, derde lid, dient de provincie bij verordening regels te stellen die betrekking hebben op de registratie van ingekomen klachten en de verwerking van de uitkomsten van de behandeling van die klachten (artikel 4.3), alsmede de regelmatige openbaarmaking van die gegevens (artikel 4.4).

**2. Hoofdstuk 5, Afvalstoffen**

- In de algemene toelichting wordt in de derde alinea wordt tussen de vierde en vijfde zin de volgende tekst ingevoegd.
  "De AMvB op basis van artikel 10.52 van de Wm, waarin regels zijn opgenomen voor mobiele puinbrekers, is per 1 maart 2004 inwerkinggetreden. Vandaar dat er in deze POV, in afwijking van de PMV, geen regels zijn opgenomen voor mobiele puinbrekers."
- In de algemene toelichting komt bij de opsomming 1 tot en met 4 genoemd op pagina 7, nummer 4, alsmede de bijbehorende tekst te vervallen.
- De tekst onder paragraaf 5.2.2 verplaatsen naar achter deze tekst en in vet aangeven.
- De tekst onder paragraaf 5.2.3 verplaatsen naar achter deze tekst en in vet aangeven.
- De tekst onder paragraaf 5.2.4 verplaatsen naar achter deze tekst en in vet aangeven.
- In de tekst bij artikel 5.16 in de laatste regel na "registreren" de harde return weghalen.
- In de artikelsgewijze toelichting komt paragraaf 5.2.5, Mobiele puinbrekers en de bijbehorende tekst van artikel 5.17 te vervallen.
- Na titel 5.3, Gevaarlijke afvalstoffen wordt paragraaf 5.3.2, Algemeen vervangen door paragraaf 5.3.1, Algemeen
- Onder het kopje paragraaf 5.3.1, Algemeen wordt artikel 5.18 vervangen door artikel 5.17.
- De tekst onder paragraaf 5.3.2 verplaatsen naar achter deze tekst en in vet aangeven.
- Onder het kopje paragraaf 5.3.2, De melding inzake de afgifte van gevaarlijke afvalstoffen wordt artikel 5.21 vervangen door artikel 5.20.

**3. Hoofdstuk 7, Gebieden**

*Algemeen*
Weghalen van een harde return in de voorlaatste zin van de vierde alinea.

*Type winningkwetsbaarheid*
Na respectievelijk 1, 2 en 3 bij het streepje inspringen.

*Artikel 7.9*
In de toelichting, onder b, de verwijzing naar hoofdstuk 9 in de vijfde en de laatste zin veranderen in hoofdstuk 8. De harde return in de vijfde regel weghalen.

De tekst onder paragraaf 7.3.5 verplaatsen naar achter deze tekst en in vet aangeven en boven deze paragraaf harde return aanbrengen.

*Artikel 7.17*
In de zesde zin betekend vervangen door betekent en halverwege deze zin de harde return verwijderen.

ab/coll.

Aan:
- de voorzitter van provinciale
  staten van Drenthe
- de leden van de Statencommissie
  Milieu, Water en Groen

Assen, 28 januari 2004
Ons kenmerk 49/6.5/2003010280
Behandeld door de heer J. Koops (0592) 36 58 39
Onderwerp: Het Energiekompas, samen naar een duurzame energievoorziening in Noord-Nederland

Geachte voorzitter/commissieleden,

In Noord-Nederland is een nauwe samenwerking ontstaan op het gebied van het streven naar een duurzame energievoorziening. De provincies Groningen, Fryslân en Drenthe, de drie noordelijke milieufederaties, de Gasunie, de NAM, de Novem, alsmede het IVEM, hebben onder de naam Het Energiekompas het afgelopen jaar een visie ten aanzien van een duurzame energiehuishouding opgesteld. Deze visie, getiteld Het Energiekompas, samen naar een duurzame energievoorziening in Noord-Nederland, treft u hierbij aan.

De visie is opgesteld vanuit de gedachte dat, om de verduurzaming van de energie-huishouding verder vorm te geven, het nodig is een idee te hebben van de gewenste ontwikkeling van de energievraag en de wijze waarop daarin kan worden voorzien met hernieuwbare energiebronnen. Vanuit zo'n kwantitatief eindbeeld (uitgedrukt in de vraag naar energie en de uitstoot van $CO_2$) is het mogelijk vervolgens een brug te slaan naar de meer voorspelbare toekomst (2010) in de vorm van concrete projecten. Uit de studie komt zeer duidelijk naar voren dat om de transitie naar een duurzame energievoorziening vorm te geven zeer fors ingezet zal moeten worden op energie-besparing! Temeer omdat de verwachting voor de komende jaren is dat de vraag naar energie nog zal toenemen als gevolg van de welvaartsgroei. Vergelijken we deze trend met de langetermijndoelstelling, dan wordt duidelijk dat de komende decennia eerst "een hobbel" genomen moet worden alvorens de stijgende trend kan worden omgebogen in een dalende trend (trendbreuk). Voor het overige (scenario's, bespa-rings-potentieel etc.) verwijzen we kortheidshalve naar het rapport.

Tevens is een Activiteitenprogramma met innovatieve projecten opgesteld. Het Activiteitenprogramma is ontstaan door de inbreng van alle betrokken organisaties en kan daarom worden gezien als een gemeenschappelijke basis. Het Activiteitenprogramma bevat de projecten voor de komende tijd en geeft aan hoe deze tot uitvoering kunnen worden gebracht. In eerste instantie hebben de partners binnen het Energiekompas een zestal kansrijke projecten geselecteerd. Deze projecten zijn: Microwarmtekrachtkoppeling, Energiezuinig bouwen, Kleinschalige windenergie, Waterzijdig inregelen, Sturing biomassa en Warmte-koude-opslag. Nog in 2003 zullen de volgende projecten van start gaan.

- Stimuleren kleinschalige windenergie.
- Waterzijdig inregelen.
- Energiebesparing in bestaande woningbouw.

Centraal staan dus de activiteiten die leiden tot verdergaande energiebesparing en toepassing van duurzame energie. Energiekompas ziet voor zichzelf een aantal rollen weggelegd die variëren van inventariseren en activeren van bestaande projecten en kansen, initiëren en stimuleren van nieuwe projecten, alsmede het bevorderen van de uitvoering van de geselecteerde projecten uit het activiteitenprogramma. Het bij elkaar brengen van partijen vormt een rode draad bij het op gang brengen van die processen en activiteiten die Energiekompas voor ogen staan.
Overigens, de in de projectformats genoemde bedragen zijn uitsluitend indicatief bedoeld. Bij de nadere uitwerking van de projecten worden de exacte kosten in beeld gebracht, alsmede de versleuteling over de deelnemende partijen. De bijdragen vanuit Drenthe voor genoemde projecten worden gefinancierd vanuit reeds bestaande budgetten (zoals de Nota energiebeleid, Nationaal Milieubeleidsplan).

Zoals u bekend, is later dit jaar ook het initiatief Energy Valley ontstaan. De activiteiten van Energiekompas passen uitstekend binnen de cluster Duurzaamheid van Energy Valley. Wat betreft de afbakening is het goed te vermelden dat Energy Valley geen projectenbureau is respectievelijk geen projectmanagement voert. Genoemde projecten zullen dan ook worden uitgevoerd door de partners binnen Energiekompas en worden afgestemd met (het coördinatiebureau van) Energy Valley.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris , voorzitter

Bijlage(n):
it/coll.

provincie Drenthe

# Statenstuk 2004-105

## Intensivering energiebeleid

Voorgestelde behandeling:
- Statencommissie Milieu, Water en Groen op 16 februari 2004
- provinciale staten op 17 maart 2004
- fatale beslisdatum: n.v.t.

Voorgestelde status: **B-stuk**

Behandeld door de heer J.G. Koops, telefoonnummer (0592) 36 58 39
Portefeuillehouder: de heer Joh. Dijks

## Inleiding

De activiteiten van de provincie Drenthe op het gebied van energiebesparing en duurzame energie vinden hun basis in de Nota energiebeleid respectievelijk het Activiteitenprogramma 2002-2005 inclusief het daaraan gekoppelde krediet. Via een monitoringsrapportage wordt u jaarlijks over de voortgang geïnformeerd.
In 2003 heeft een aantal ontwikkelingen plaatsgevonden die aanleiding geven om de activiteiten op het gebied van energiebesparing en duurzame energie op een aantal punten te intensiveren. Deze worden hierna achtereenvolgens kort toegelicht. In bijgaande flyer Energiebeleid in Drenthe is ter toelichting in een kort overzicht aangegeven welke projecten onder welke noemer vallen.

### 1. Uitvoeringsprogramma biomassa

In de Nota energiebeleid is aangekondigd dat voor biomassa een aparte notitie zou worden opgesteld. Dat is de Nota biomassa geworden, waarbij in eerste instantie de biomassastromen in Drenthe in kaart zijn gebracht (omvang, kwaliteit etc.). De nota is op verschillende momenten met diverse instanties en marktpartijen doorgesproken. Dit heeft geleid tot het opstellen van een Uitvoeringsprogramma biomassa, dat tot doel heeft om te proberen de kansen die zijn gesignaleerd te realiseren. Biomassa zal voor de helft moeten bijdragen aan de doelstelling op het gebied van duurzame energie in 2020!
Het (concept-)Uitvoeringsprogramma biomassa wordt u separaat toegezonden.

### 2. Energy Valley

Energy Valley is een concept om Noord-Nederland neer te zetten als "the place to be" op het gebied van energie, zowel transitie-energie (gas) als duurzame energie (zon, wind, biomassa en waterstof). Uitgangspunt daarbij is economische structuurversterking voor de regio. Het project wil projecten realiseren langs een drietal peilers, te weten "duurzaamheid", "kennisinfrastructuur" en "uitbouw bestaande bedrijfsactiviteiten". Op dit moment hebben elf partijen (zie onder Extern betrokkenen) zich achter het initiatief geschaard en hebben zich bereid verklaard de Kompas-aanvraag (december 2003) te cofinancieren, deel te nemen in de Raad van Toezicht dan wel Raad van Advies etc. Ons college is inmiddels akkoord gegaan met cofinanciering voor het jaar 2004 (zie onder Financiën).

### 3. Klimaatconferentie

De organisatie van een klimaatconferentie vloeit direct voort uit het Collegeprogramma 2003-2007. De bedoeling is het symposium te organiseren in het najaar van 2004 als vervolg op het in 2002 georganiseerde Symposium 2030+. Bij de voorbereiding hiervan zullen uw staten nadrukkelijk worden betrokken.

### 4. Projecten Warmte-koudeopslag

In het kader van het opstellen van het POP II is een studie uitgevoerd naar de mogelijkheden van warmte-koudeopslag in de bodem. Dit mede vanwege het feit dat omgevingswarmte voor 25% in de doelstelling voor duurzame energie 2020 moet voorzien. De studie heeft geresulteerd in de Nota mogelijkheden, mogelijkheden voor ondergrondse energieopslag in de provincie Drenthe.
Het rapport geeft een goed inzicht op grond van geohydrologische parameters waar de bodem in Drenthe wel/niet geschikt is voor energieopslagsystemen. Op dit moment zijn er circa 150 energieopslagsystemen in ons land, vooral bij grote utiliteitsgebouwen. Om aan de doelstelling te voldoen, zal het aantal energieopslagsystemen in Drenthe tussen nu en 2010 een sterke groei moeten doormaken. Het project Warmte-koudeopslag heeft tot doel daar de eerste aanzet voor te geven.

**5. Project Liberalisering Energiemarkt Drenthe (LED)**
In het kader van het LED-project hebben de provincie Drenthe en elf Drentse gemeenten gezamenlijk elektriciteit ingekocht (EU-aanbestedingstraject). Het contract met de RENDO betreft de inkoop van 100% groene stroom voor een periode van vijf jaar voor alle overheidsobjecten in Drenthe (gebouwen, openbare verlichting en pompen/gemalen). Aan het eind van die vijf jaar moet bovendien in onderlinge samenwerking een aantal projecten zijn gerealiseerd die leiden tot energiebesparing en opwekking van duurzame energie. De aard en de omvang van deze inspanningen zullen worden vastgelegd in het zogenaamde Raamcontract.
Conform de zogenaamde motie-Schaap, die in november 2001 door de staten is aangenomen, moet er ook naar gestreefd worden de Drentse burger te laten profiteren van langjarige en betrouwbare contracten.
Door de Rendo zal daarom een traject uitgezet worden om de Drentse burger bij het LED-project te betrekken.
Naast de volledige liberalisering van de markt voor kleinverbruikers wordt dit jaar ook de gasmarkt geliberaliseerd. Dit biedt de LED-partners de mogelijkheid de gehanteerde aanpak opnieuw te hanteren, maar nu voor gas.

De verdeling van de € 275.000,-- over vorengenoemde projecten staat weergegeven onder Financiën.

## Advies

Instemmen met ons besluit om in het kader van het Collegeprogramma in 2004 € 275.000,-- beschikbaar te stellen voor intensivering van het energiebeleid uit Uitvoering Collegeprogramma (intensivering).

## Meetbaar/Beoogd beleidseffect

1. Werkgelegenheid
De projecten dragen bij aan het streven zodanige voorwaarden te scheppen dat de werkgelegenheid op peil wordt gehouden en liefst wordt verbeterd.

2. Energiebesparing en duurzame energie
De activiteiten dragen bij aan het streven te komen tot energiebesparing en een toenemend aandeel van duurzame energie in de Drentse energievoorziening. De doelstelling is 10% DE voor 2020, waarvan 50% moet komen van biomassa en 25% van omgevingswarmte (onder andere warmte-koude-opslag)!

3. Samenwerking
De projecten leiden tot een structurele samenwerking tussen overheid, energiesector, bedrijfsleven en kennisinstellingen vanuit een duidelijke visie op energiebesparing en duurzame energie en is gericht op beleidsvorming en -uitvoering.

4. Ontkoppeling
De projecten beogen voor Noord-Nederland een ontkoppeling in gang te zetten ten aanzien van de relatie economische groei en klimaatbeleid.

5. Langetermijnvisie
De projecten passen binnen het streven van de noordelijke provincies om op integrale wijze beleid te ontwikkelen voor Noord-Nederland (Energiekompas, Energy Valley). Dit naast de reeds bestaande gemeenschappelijke visie op de ruimtelijke en economische ontwikkeling (Kompas).

## Argumenten

*1. Collegeprogramma 2003-2007: Duurzaamheid en milieu*
De projecten passen binnen het Collegeprogramma 2003-2007. Een van de hoofdlijnen uit het Collegeprogramma 2003-2007 betreft duurzaamheid en milieu. Speerpunt daarbinnen is onder meer het inzetten op duurzame energiebronnen.

*2. Collegeprogramma 2003-2007: Duurzaamheid en milieu*
In noordelijk verband het initiatief Energy Valley ondersteunen en inzetten op het ontwikkelen van duurzame energiebronnen, kennisinfrastructuur en doorontwikkelen van bestaande bedrijfsactiviteiten.

*3. Collegeprogramma 2003-2007: Duurzaamheid en milieu*
Vervolgen Symposium 2030+, waarin de gevolgen van klimaatveranderingen centraal staan.

*4. Ontwerp-POP II*
De activiteiten dragen bij aan de doelstelling uit het voorontwerp-POP II om te komen tot een ontkoppeling van economische groei en de uitstoot van broeikasgassen en kunnen als zodanig een bijdrage leveren aan de transitie naar een duurzame energiehuishouding.

*5. Ontwerp-POP II*
Het ontwerp-POP II streeft naar een evenwichtige en succesvolle doorwerking van het beleid gericht op energiebesparing en duurzame energie. De provinciale rol in deze valt te schetsen als pro-actieve beleidsmaker en stimulator.

*6. Ontwerp-POP II*
Bodemenergie kan in onze provincie een belangrijke bijdrage leveren aan het beperken van het gebruik van fossiele brandstoffen en daarmee aan het beperken van de $CO_2$-emissie. De toepassing ervan wordt derhalve gestimuleerd.

*7. Collegeprogramma 2003-2007: Duurzaamheid en milieu*
Vervolgen project LED, waarbij de provincie en elf Drentse gemeenten gezamenlijk energie inkopen. Particulieren en bedrijven aanbieden gebruik te maken van deze gezamenlijke inkoop.

*8. Klimaatafspraken*
De provincie Drenthe zal de realisatie van een deel van de (inter)nationale klimaatafspraken moeten waarmaken in de vorm van activiteiten op het gebied van energiebesparing en duurzame energie in Drenthe. Dit conform de Uitvoeringsnota klimaatbeleid (VROM) en het Actieprogramma energiebesparing (EZ), het IPO-Milieuprogramma 1999-2003 (thema Energie), het Bestuursakkoord Nieuwe Stijl (BANS, onderdeel Klimaatbeleid) en het Convenant Klimaatbeleid.

*9. Nota energiebeleid*
De werkzaamheden sluiten goed aan bij de hoofdlijnen van het energiebeleid zoals die door de provincie zijn vastgelegd in de Nota energiebeleid (november 2001).

## Uitvoering

**Tijdsplanning**

| | |
|---|---|
| 1. Uitvoeringsprogramma biomassa: | 2004 en 2005 |
| 2. Energy Valley (cofinanciering Kompas): | 2003, 2004 en 2005 |
| 3. Klimaatconferentie | 2004 |
| 4. Projecten warmte-koudeopslag | 2004 en 2005 |
| 5. LED-project: | 2004, 2005, 2006 |

**Financiën**

| | |
|---|---|
| Kosten voor de provincie | € 275.000,-- |
| Uit het budget: | Uitvoering Collegeprogramma (intensivering) |

Ad 1. Verdeling over de projecten

| | |
|---|---|
| 1. Uitvoeringsprogramma biomassa: | € 60.000,-- |
| 2. Energy Valley: | € 45.000,-- |
| 3. Klimaatconferentie | € 45.000,-- |
| 4. Projecten warmte-koudeopslag | € 25.000,-- |
| 5. LED-project: | € 100.000,-- |

Ad 2. Energy Valley
Gevraagd werd € 133.333,--. Voorlopig wordt alleen voor 2004 € 45.000,-- ter beschikking gesteld. Financiering voor 2005 en eventueel 2006 dient plaats te vinden uit de provinciale begroting voor die jaren en wordt mede afhankelijk gesteld van de evaluatie over 2004.

Ad 3. Totale kosten
De totale kosten zijn in deze fase moeilijk in beeld te brengen. De Kompas-aanvraag voor Energy Valley bedraagt bijvoorbeeld circa € 2 miljoen. Welke projecten in 2004 worden gegenereerd en met welke kosten dit gepaard gaat, is op dit moment nog niet te zeggen. Hetzelfde geldt voor de omvang van mogelijke investeringen in het kader van biomassa en warmte-koudeopslag.

**Monitoring en evaluatie**

| | |
|---|---|
| 1. Uitvoeringsprogramma biomassa: | Via de individuele projecten |
| 2. Energy Valley: | Via de raad van Toezicht, de Raad van Advies en de ambtelijke begeleidingsgroep |
| 3. Klimaatconferentie: | Via de te vormen Werkgroep Klimaatconferentie |
| 4. Projecten warmte-koudeopslag | Via de individuele projecten |
| 5. LED-project | Via de colleges van burgemeester en wethouders respectievelijk GS en de ambtelijke begeleidingsgroep |

**Extern betrokkenen**

1. Uitvoeringsprogramma biomassa: zie eventueel Ter inzage, punt 1.
   - Diverse instanties, zowel biomassaleveranciers als marktpartijen die willen investeren
2. Energy Valley: zie eventueel Ter inzage, punt 2.
   - de NV NOM
   - de gemeenten Groningen, Assen, Emmen en Leeuwarden
   - de provincies Groningen en Fryslân
   - de Rijsuniversiteit Groningen
   - de NV Gasunie
   - de NV NAM
3. Klimaatconferentie
   - Coproductie GS en PS
   - Doelgroep: maatschappelijke organisaties
4. Projecten warmte-koudeopslag
   - Marktpartijen, zoals Essent en investeerders in utiliteitsbouw, grootschalige woningbouwprojecten
   - Samenwerking met andere noordelijke provincies in het kader van het Energiekompas
5. LED-project: zie eventueel Ter inzage, punt 3.
   - Elf gemeenten
   - Rendo

**Communicatie**

| | |
|---|---|
| 1. Uitvoeringsprogramma biomassa: | Via de individuele projecten |
| 2. Energy Valley: | Via het coördinatiebureau Energy Valley |
| 3. Klimaatconferentie: | In samenwerking met de Stafgroep Communicatie |
| 4. Projecten warmte-koude opslag | Via de individuele projecten |
| 5. LED-project: | Via de PR-werkgroep van het LED-project |

## Bijlagen

1. Flyer Energiebeleid in Drenthe

## Ter inzage in de leeskamer

1. Nota biomassa en Aanzet tot een uitvoeringsprogramma biomassa
2. Stand van zaken Energy Valley
3. Bestek Inkoop van elektriciteit in Drenthe (LED-project)

Assen, 27 januari 2004
Kenmerk: 3/6.6/2004000297

Gedeputeerde staten van Drenthe,

A.L. ter Beek, voorzitter
J.D. Nauta, secretaris

mh/jh/coll.

provincie Drenthe

# Energiebeleid in Drenthe

geformuleerd waarmee de betrokken partijen aan de slag willen: Kleinschalige windenergie, Waterzijdig inregelen (WZI), Energiebesparing in bestaande woningbouw, Biomassa, Warmte-koude opslag en Micro-warmtekrachtkoppeling. De eerste drie projecten zijn eind 2003 van start gegaan.

**(Concept) Uitvoeringsprogramma Biomassa:**
In de *Nota Energiebeleid* is aangekondigd dat een inventarisatie wordt gehouden van de omvang en de aard van de biomassastromen in Drenthe. Deze *'Nota biomassa, een inventarisatie van de Drentse biomassastromen voor opwekking van hernieuwbare energie'* is in maart 2003 gereed gekomen. Als vervolg op de nota heeft het college van GS besloten om de Productgroep Milieubeheer te vragen voorstellen uit te werken voor een uitvoeringsprogramma biomassa. Dit heeft eind 2003 geresulteerd in een *'Concept Uitvoeringsprogramma biomassa 2004-2005'*. Hierin worden onder meer de projecten die het meest kansrijk worden geacht, inclusief een plan van aanpak, geformuleerd.

**Energy Valley**
Energy Valley ontstond in 2003 met als doel de bestaande activiteiten op het gebied van energie uit te bouwen tot een breed cluster van energiegerelateerde bedrijvigheid waardoor Noord-Nederland zich op dit terrein nadrukkelijk kan gaan onderscheiden. Energy Valley kiest voor de drie ontwikkelingspijlers: Duurzame energie, Kennisinfrastructuur en Uitbouw bestaande bedrijfsactiviteiten. Op dit moment participeren 11 organisaties in Energy Valley (de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe, 4 grote gemeenten, Gasunie, NAM, RUG en NOM). Er is een coördinatiebureau geïnstalleerd en daaromheen worden een Raad van Advies en een Raad van Toezicht geformeerd. Energy

Valley kan worden gezien als een paraplu waaronder concrete programma's en projecten die passen binnen de strategie verder tot ontwikkeling kunnen komen.
Op de zogenaamde short list van Energy Valley staan nu nog vooral bestaande initiatieven. In de toekomst worden ook projecten geïnitieerd vanuit de organisatie Energy Valley zelf.

**Samenhang**
De samenhang tussen bovengenoemde ontwikkelingen staat op achterzijde van deze brochure nog eens schematisch weergegeven. Centraal staat voor de provincie Drenthe nog steeds de Drentse *Nota Energiebeleid*, maar een aantal onderdelen hiervan wordt via Noordelijke samenwerking ontwikkeld. Doel is om de bestaande activiteiten in Noord-Nederland uit te laten groeien tot een cluster van (inter)nationale betekenis. Mogelijk dat ook de structuur van de samenwerking in 2004 wordt gewijzigd. Denkbaar is dat de activiteiten van Energiekompas en Energy Valley meer integreren.

Uitvoering van het Collegeprogramma betekent intensivering van het energiebeleid op de onderdelen UP(uitvoeringsprogramma)-biomassa, Energy Valley, LED(Liberalisering Energiemarkt Drenthe) (tweede fase) en Warmte-koude opslag en de Klimaatconferentie 2004 als bijdrage vanuit Drenthe aan de transitie naar een duurzame energiehuishouding.

## Nota Energiebeleid + Activiteitenprogramma 2002-2005

Diverse projecten o.a.:
- Duurzaam bouwen: Vrije School te Assen
- Energiebesparingsmaatregelen provinciehuis (o.a. zonnecellen op het dak)
- Duurzame energie TT-circuit Drenthe
- Energie uit asfalt (duurzaam bedrijventerrein Buitenvaart 2)
- Duurzaam bouwen: Uitbreiding basisschool De Zweng te Exloo
- Duurzaam bouwen: cofinanciering Duboconsulent
- Zonnecellen: Bouw werkplaats Waterschap Velt en Vecht

**Intensivering:**
- Liberalisering energiemarkt Drenthe (o.a. tweede fase LED-project en motie Schaap)
- Klimaatconferentie 2004

**Energy Valley**
Projecten op het gebied van:
- Duurzame energie
- Kennis infrastructuur
- Bedrijven

**Energiekompas**
1. Kleinschalige windenergie
2. Waterzijdig inregelen (WZI)
3. Energiebesparing bestaande woningbouw
4. Biomassa
5. Warmte-koude opslag
6. Micro-warmtekrachtkoppeling

**Nota Biomassa**
**Uitvoeringsprogramma Biomassa 2004/2005**
1. Biomassastromen gem/prov
2. Marktverkenning GFT
3. Co-vergisting mest
4. Co-vergisting Avebe
5. Marktverkenning biodiesel
6. ONF-verwerking (Wijster)
7. Zuiveringsslib

**Colofon**
Uitgave: provincie Drenthe, januari 2004
Redactie: Jan Koops, Margreet Bennink
Grafische verzorging: Docucentrum, provincie Drenthe

# *Ontwerp*besluit

2004-105-1

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 27 januari 2004, kenmerk 3/6.6/2004000297;

BESLUITEN:

in te stemmen met het besluit van gedeputeerde staten om in het kader van het Collegeprogramma in 2004 € 275.000,-- beschikbaar te stellen voor intensivering van het energiebeleid uit Uitvoering Collegeprogramma (intensivering).

Assen, 17 maart 2004

Provinciale staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

mh/jh/coll.

# GROENRAEDT® B.V.

ONAFHANKELIJK ADVIESBURO MILIEUVRIENDELIJKE PROJECTEN

Provinciale Staten van Drenthe
T.a.v. de statengriffier, mevrouw I.M. Rozema
Postbus 122
9400 AC Assen

13/4

Enschede, 6 april 2004

Betreft: gedachtewisseling over POP II

Geachte mevrouw Rozema,

Het Provinciaal Omgevingsplan (POP) is van grote invloed op het omgevingsbeleid van de provincie Drenthe. De door de provincie met een grote mate van zorgvuldigheid gevolgde procedure is nu is een afrondende fase beland. Het is nu aan u en de andere leden van Provinciale Staten om uiteindelijk over het POP II te beslissen.

Teneinde u hier goed op te kunnen voorbereiden heeft u aangegeven graag met betrokkenen van gedachten te wisselen over het Ontwerp-POP II. Op deze uitnodiging gaan Groenraedt B.V. en de bij haar initiatieven betrokken inwoners van uw provincie graag in.

Groenraedt B.V. is een ervaren marktpartij op het gebied van windenergie en houdt zich bezig met het ontwikkelen, realiseren, financieren, beheren en onderhouden van windturbineparken. Groenraedt zou dan ook graag met u van gedachten wisselen over de rol die windenergie in het algemeen en de concrete initiatieven welke agrariërs in samenwerking met Groenraedt in uw provincie hebben ontwikkeld in het bijzonder, kunnen spelen bij de realisatie van in het Ontwerp-POP II genoemde doelstellingen. Een aantal zaken hebben wij hiervoor reeds voor u op een rijtje gezet en doen wij u hierbij toekomen.

Wij zien uit naar een vruchtbare gedachtewisseling om zo te komen tot een goed omgevingsbeleid voor Drenthe!

Met vriendelijke groet,

**GROENRAEDT B.V.**

H. Maat
Accountmanager

Bijlage: 1

Hengelosestraat 569
7521 AG Enschede

Postbus 3141
7500 DC Enschede

Tel.: (053) 4303000
Fax: (053) 4304528

Ing: 66.31.80.600
Abn/Amro: 43.37.58.740
Giro: 7548336

K.v.k. Enschede nr. 06080761
Http://www.groenraedt.nl
email: info@groenraedt.nl

**Windturbines zijn niet alleen een bron van duurzame energie...**

Windenergie & het Ontwerp-POP II:
een alternatieve kijk op de rol van windenergie in het provinciaal omgevingsplan

**Uitgebracht door:**
Groenraedt B.V.

**Op verzoek van:**
34 locatiehouders in de provincie Drenthe

# INHOUDSOPGAVE


1.0 Inleiding 2

2.0 Windenergie & het Ontwerp-POP II 3
- 2.1 Het Ontwerp-POP II 3
- 2.2 Windenergie in het Ontwerp-POP II 4
- 2.3 Een alternatieve kijk op de rol van windenergie in het POP 4
- 2.4 Windparken in Drenthe: ook economie, toerisme en recreatie 5

3.0 Wie is Groenraedt? 9

4.0 Draagvlak binnen de provincie Drenthe 11

Bijlage I Betrokken grondeigenaren & –gebruikers

Bijlage II Geografische ligging windparken

Bijlage III Gegevens windparken Drenthe

## 1.0 Inleiding

Het Provinciaal Omgevingsplan (POP) is van grote invloed op het omgevingsbeleid van de provincie Drenthe. Het belang van een zorgvuldige totstandkoming van dit plan is hiermee gegeven. Als ervaren marktpartij op het gebied van windenergie wil Groenraedt B.V. hieraan, mede namens een groot aantal betrokken inwoners van de provincie Drenthe, graag een bijdrage leveren.

Hiertoe wordt in dit discussiestuk getracht aan te geven op welke wijze de realisatie van windturbines kan worden ingezet om verschillende in het POP genoemde doelstellingen te verwezenlijken. Groenraedt is er namelijk van overtuigd dat windenergie niet alleen een bijdrage levert aan de overgang naar een duurzame energiehuishouding, maar ook aan de totstandkoming en het in stand houden van een vitale provincie.

Groenraedt en de locatiehouders namens wie Groenraedt optreedt, hopen hiermee een zinvolle bijdrage te leveren aan de totstandkoming van een goed omgevingsbeleid voor Drenthe in het algemeen en de discussie over windenergie in Drenthe in het bijzonder.

## 2.0 Windenergie & het Ontwerp-POP II

### 2.1 Het Ontwerp-POP II

Het centrale uitgangspunt in het provinciaal omgevingsbeleid wordt gevormd door het streven naar een duurzame ontwikkeling, zo blijkt uit het Ontwerp-POP II. Duurzame ontwikkeling wordt gezien als 'een ontwikkeling die voorziet in de behoeften van de huidige generatie zonder daarmee voor toekomstige generaties de mogelijkheden in gevaar te brengen om ook in hun behoeften te voorzien'.
Het tot stand brengen van een evenwicht tussen enerzijds ontwikkeling en anderzijds handhaving en vergroting van de kwaliteiten van Drenthe wordt dan ook in het Ontwerp-POP II als hoofddoelstelling voor het Drentse omgevingsbeleid geformuleerd.

Als kwaliteiten van Drenthe worden genoemd:
- het Drentse landschap,
- veel ruimte,
- relatief goede milieuomstandigheden,
- natuurkwaliteit,
- grondgebonden landbouw,
- rust,
- duistere nachten,
- sporen van het verleden,
- herkenbare watersystemen en de sociaal-economische kwaliteiten.

Uit de genoemde hoofddoelstelling worden in het Ontwerp-POP II een aantal doelstellingen voor de langere termijn afgeleid zoals:
- een goed leefmilieu, een sociale kwaliteit en een duurzame economische groei; zowel op elk van deze terreinen afzonderlijk, als in onderlinge samenhang
- een zuinig gebruik van grondstoffen – waaronder energie – op basis van preventie, duurzame bronnen, hergebruik en efficiënte benutting
- een gezonde, grondgebonden agrarische sector op basis van verweving of scheiding op maat
- een kwalitatief sterke en herkenbare sector recreatie en toerisme.

De kaderstellende uitgangspunten teneinde het streven naar een duurzame ontwikkeling een centrale plaats te geven in besluitvormingsprocessen worden gevormd door de volgende grondslagen:
- de Drentse samenleving,
- de waterstromen,
- de fysieke infrastructuur,
- landschappelijke kwaliteit,
- een zuinig ruimtegebruik,
- een duurzame energiehuishouding.

## 2.2 Windenergie in het Ontwerp-POP II

In het Ontwerp-POP II wordt nadrukkelijk uitgesproken dat de provincie Drenthe zijn verantwoordelijkheid wil nemen op het gebied van en derhalve een bijdrage wil leveren aan de overgang naar een duurzame energiehuishouding. Een duurzame energiehuishouding is dan ook als een grondslag voor het omgevingsbeleid opgenomen.

Aan windenergie wordt in het kader van een duurzame energiehuishouding terecht veel aandacht besteed. In het kader van de BLOW heeft de provincie Drenthe zich verplicht uiterlijk 31 december 2010 15 MW aan opwekcapaciteit gerealiseerd te hebben. Met de keuze voor het windpark Coevorden is de provincie van mening dat aan deze doelstelling voldaan kan worden.
Medewerking aan andere windparken – door de provincie gedefinieerd als een verzameling windturbines met een gezamenlijk opgesteld vermogen van 15 MW of meer – wordt pas overwogen, indien dat voor de realisatie van de taakstellingen noodzakelijk is. Bovendien wordt als voorwaarde gesteld dat de desbetreffende gemeente wil meewerken aan de realisatie van een windpark en geldt dat aan een aantal randvoorwaarden wordt voldaan.

Naast de windparken wil de provincie Drenthe de toepassing van nieuwe, kleine windturbines stimuleren, opdat deze èn in een gebouwde omgeving toegepast kunnen worden en daarmee een bijdrage leveren aan de doelstelling voor duurzame energie èn tegelijkertijd geen onnodige 'verstoring' opleveren in het landschap. Naast het voorgestelde beleid voor windparken en kleine windmolens wil de provincie vooralsnog geen medewerking verlenen aan andere plannen.

Terecht wordt onderkend dat windenergie een belangrijke rol vervult in de overgang naar een duurzame energiehuishouding. Tegelijkertijd wordt onvoldoende onderkend, althans naar mening van Groenraedt, dat windenergie ook op andere terreinen een bijdrage kan leveren aan de realisatie van provinciale doelstellingen. Als ervaren partij op het gebied van windenergie hebben wij echter de ervaring dat de realisatie van windparken niet alleen bijdraagt aan de realisatie van de provinciale BLOW-doelstelling maar tevens een positieve invloed zal hebben op in het Ontwerp-POP II genoemde doelstellingen en kwaliteiten van Drenthe.

## 2.3 Een alternatieve kijk op de rol van windenergie in het POP

Het Ontwerp-POP II maakt duidelijk dat de provincie Drenthe zich enerzijds wil ontwikkelen, maar anderzijds de specifieke kwaliteiten van de provincie wil handhaven en vergroten. Deze doelstelling vraagt om duidelijke en heldere keuzes, die echter niet eenvoudig te maken zijn. Gemaakte keuzes moeten vertaald worden in beleid en activiteiten, en ook hierbij dient met veel zaken en belangen rekening gehouden worden.
In het POP-II wordt de weg vervolgd die in het 'Kompas voor het Noorden' is ingeslagen: versterking van steden en bundeling van economische activiteiten in kernzones enerzijds en minder druk – tot verstedelijking – op het landelijk gebied, opdat deze zijn kwaliteiten en waarden op het gebied van natuur, milieu, cultuurhistorie en landschap behoudt, waarbij de mens niet vergeten wordt.

De doelstelling voor de ontwikkeling van het landelijk gebied is gericht op het realiseren en instandhouden van een vitaal landelijk gebied, waarbij de vitaliteit van het landelijk gebied een optelsom is van met name een goede leefbaarheid en voldoende passende werkgelegenheid, in combinatie met een robuuste en kwaliteitsnatuur, cultuurhistorische gaafheid en een aantrekkelijk landschap.

Hoewel de Drentse economie zich positief heeft ontwikkeld, blijft er landelijk gezien een achterstand bestaan. Het bruto regionaal product per inwoner is in Drenthe de afgelopen jaren voortdurend gestegen, maar ligt per inwoner lager dan gemiddeld in Nederland. Ditzelfde kan gezegd worden over de werkgelegenheid.
Belangrijke sectoren voor de inkomensverwerving in het landelijk gebied van de provincie Drenthe zijn de landbouw en toerisme & recreatie.
In hoofdstuk C van het Ontwerp-POP II (gewenste ontwikkeling voor functies en gebieden) wordt dan ook een goed economisch perspectief voor de land- en tuinbouw als doelstelling genoemd en wordt onderkend dat de toeristische sector in belangrijke mate bijdraagt aan de economische bedrijvigheid in Drenthe. Naast de inkomsten die uit de activiteiten voortkomen, zorgt deze sector ook voor veel werkgelegenheid. Ook levert deze sector een bijdrage aan de instandhouding van voorzieningen in de kernen en daarmee aan de gewenste vitaliteit van het landelijk gebied.

Windturbines of windparken kunnen bijdragen aan een positieve ontwikkeling van het Drentse landelijk gebied: de plaatsing van windturbines in het landelijk gebied draagt bij aan de verbetering van het economisch perspectief voor de landbouw. Zo biedt Groenraedt de grondeigenaren en -gebruikers (veelal agrariërs) met wie zij afspraken heeft gemaakt een vaste jaarlijkse vergoeding indien er op hun grond een windturbine wordt geplaatst. Deze vergoeding kan door de agrariërs worden aangewend ter verbreding van de economische basis van hun bedrijf.
Ook kunnen windturbines of windparken geïntegreerd worden in recreatieve en toeristische functies van het landelijk gebied en daarmee de recreatieve en toeristische waarden en mogelijkheden van een gebied vergroten en/of versterken. Zo kan bijvoorbeeld worden gedacht aan de realisatie van een uitkijkpost in een windturbine van waaruit toeristen een groot deel van het prachtige Drentse landschap kunnen overzien. Ook kan gedacht worden aan de plaatsing van informatiepanelen of een informatiecentrum over duurzame energie in de nabijheid van een windpark.

## 2.4 Windparken in Drenthe: ook economie, toerisme en recreatie

Windturbines en windparken leveren een bijdrage aan de overgang naar een duurzame energiehuishouding, maar leveren ook op andere wijzen een bijdrage aan een duurzame ontwikkeling van de provincie Drenthe. Indien de rol en waarde van windparken in deze grotere context erkend wordt, dient vervolgens onderzocht te worden waar en hoe windparken een dergelijke bijdrage kunnen leveren.

Voor dit onderzoek is enerzijds gebruikgemaakt van het Ontwerp-POP II, anderzijds is gekeken naar de locaties van de Drentse locatiehouders. In Bijlage I vindt u een overzicht van de 34 locatiehouders die met Groenraedt samenwerken.

De 34 locatiehouders zijn, op twee uitzonderingen na, allen woonachtig en werkzaam in de provincie Drenthe. Veelal zijn het agrariërs met een akkerbouwbedrijf. Namens en in samenwerking met hen heeft Groenraedt bij de gemeenten Emmen, Borger-Odoorn en Midden-Drenthe plannen gepresenteerd voor de bouw van windparken in deze gemeenten. In Bijlage II zijn de plaatsen van de beoogde windparken op kaartjes aangegeven; in Bijlage III is een overzicht van de gegevens van de windparken opgenomen.

De locaties van de beoogde windparken zijn op de volgende kaart uit het Ontwerp-POP II aangegeven:

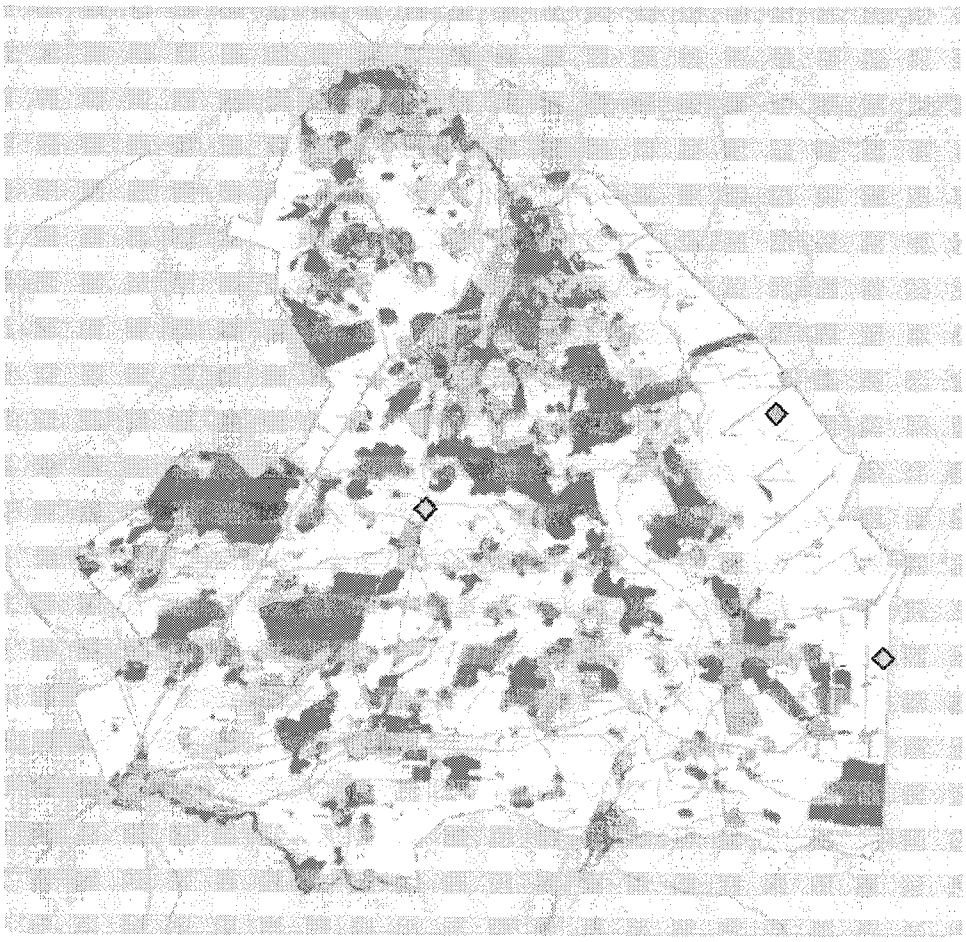

Vervolgens zijn de locaties van de beoogde windparken vergeleken met de verschillende kaarten en plannen uit het Ontwerp-POP II, teneinde te achterhalen welke mogelijkheden en waarden de locaties nu bieden, althans zoals deze uit het Ontwerp-POP II naar voren komen.
De windparken zullen meer waarde voor de directe omgeving en de inwoners van de desbetreffende gemeente hebben, naarmate er geen of weinig andere waarde en voorzieningen in de desbetreffende regio aanwezig zijn. Gebieden met archeologische of natuurwaarde maken plaatsing van windturbines onwenselijk, maar ook bieden dergelijke waarden voldoende aanknopingspunten om de leefbaarheid en de sociale

en economische ontwikkeling van het desbetreffende gebied te handhaven en te vergroten. Windturbines zijn vanuit dat oogpunt ook niet noodzakelijk.
Voor de leefbaarheid en de sociale en economische ontwikkeling van een gebied zijn windparken wel van waarde, indien in dat gebied weinig tot geen waarden en andere aanknopingspunten zijn. In de provincie is er een aantal gebieden waarin wel geleefd, gewoond en gewerkt wordt, maar die geen of weinig archeologische, natuur- of economische waarde hebben en in hun mogelijkheden om een leefbare en aantrekkelijke woon-, werk- en leefomgeving te vormen en te blijven, beperkt zijn.

De gebieden waar de 34 locatiehouders en Groenraedt windparken willen ontwikkelen, behoren tot die gebieden die extra impulsen kunnen gebruiken om een aantrekkelijke en leefbare omgeving te blijven. Dit geldt voor de gebieden in Nieuw-Buinen, Emmer-Compascuum (de Veenkoloniën) en in mindere mate ook voor Beilen. Binnen het Ontwerp-POP II wordt dit impliciet en expliciet ook bevestigd, onder andere daar waar gesproken wordt over de problemen waarmee de Veenkoloniën te maken hebben: een negatief imago en de eenzijdigheid van de agrarische sector (pag. 208 Ontwerp-POP II); over Midden-Drenthe wordt op pagina 184 opgemerkt dat het een gebied is met vraag naar een nieuwe identiteit.

Welke waarden biedt de bouw van windparken in gebieden als Nieuw-Buinen, Emmer-Compascuum en Beilen, naast de opwekking van duurzame energie, zonder dat er bovendien sprake is van uitstoot van $CO_2$?

- *Een verbetering van de economische positie van de locatiehouders*: de vergoeding die zij ontvangen voor de plaatsing van windturbines, kunnen zij gebruiken om hun agrarisch bedrijf te versterken en dat maakt het mogelijk en aantrekkelijk om hun bedrijf aan te houden;
- *Een handhaving of verbetering van de economische positie van het gebied*: de locatiehouders zijn niet alleen agrariërs, maar op de eerste plaats burgers en inwoners van een plaats: waar zij zich ontspannen, waar men winkelt, waar men de kinderen naar school laat gaan, enz. Door een verbetering van de economische positie van de locatiehouders wordt indirect ook bijgedragen aan het behoud of de verbetering van de economische positie van een gebied;
- *Handhaving of verbetering van de sociale kenmerken van een gebied*: mede als gevolg van de eerder genoemde punten, maar ook door de aanwezigheid van de locatiehouders en hun families in het gebied, is er geen of minder sprake van leegloop en kan hun aanwezigheid ook een positieve invloed hebben op de leeftijdsopbouw in een gebied;
- *Versterking van de toeristische waarde van een gebied*: de toeristische waarde van een gebied kan ontwikkeld en versterkt worden door rondom het windpark voorzieningen te creëren, die het aantrekkelijk maken voor mensen om het windpark te bezoeken: gedacht kan worden aan fietstochten – ervaring van Groenraedt leert dat een fietstocht langs windturbines door mensen gewaardeerd worden -, maar ook aan uitgebreidere voorzieningen als een bezoekerscentrum, horecavoorzieningen enz. De Sterrenwacht in Dwingeloo kan hierbij als voorbeeld en referentie worden genomen. Het spreekt voor zich dat versterking van de toeristische waarde direct en indirect bijdraagt aan een verbetering van de sociale en economische functies en waarden van de gebieden, zonder dat natuur en andere kwaliteiten aangetast worden;

- *Versterking van de toeristische en recreatieve waarde van een gebied*: met name de Veenkoloniën bieden goede mogelijkheden om op een logische wijze de toeristische en recreatieve waarde van een gebied te vergroten. Via de link veen-turf-brandstof-energie is het mogelijk de plaatsing van windturbines te integreren in en aan te wenden voor activiteiten en voorzieningen (educatief en recreatief) rondom de lijn veen-turf-brandstof-energie-windenergie. Fietstochten, activiteiten in het Turfmuseum, schoolreizen, enz: het zijn maar enkele van de activiteiten die georganiseerd kunnen worden en die uitstekend passen in de historie, het heden en de toekomst van de gebieden.

Uit deze waarden volgt dat windturbines en windparken niet alleen bijdragen aan een duurzame energiehuishouding, maar ook bijdragen aan de economische, sociale, toeristische en recreatieve functies en mogelijkheden van gebieden. Onderkenning van deze waarden en betekenissen rechtvaardigt een andere kijk op de rol van windenergie in de provincie Drenthe. De benadering van windenergie vanuit het oogpunt van duurzame energie is terecht, maar niet volledig en daarmee worden mogelijkheden en voordelen onbenut gelaten. Juist in het kader van het POP is het van belang dat deze mogelijkheden en voordelen wel onderkend en besproken worden!

## 3.0 Wie is Groenraedt?

Groenraedt B.V. is sinds 1995 actief op het gebied van windenergie. Als specialist op dit gebied beheerst Groenraedt vele facetten zoals het ontwikkelen, realiseren, financieren, beheren en onderhouden van windturbines en windparken.
Groenraedt beschikt over ervaren gekwalificeerde medewerkers, allen met hun eigen specialisme binnen de verschillende disciplines. Verder maakt Groenraedt gebruik van onafhankelijke en gerenommeerde specialisten die haar optimaal ondersteunen en adviseren en de mogelijkheid hebben om ook de betrokken bestuursorganen van ondersteuning te voorzien.

*Complexiteit*
Het ontwikkelen van windparken is een complexe aangelegenheid. Er zijn vele factoren die van invloed kunnen zijn op het proces. Een proces waarin de verschillende belangen moeten worden afgewogen. Een proces waarin korte, middellange en lange termijn met elkaar verbonden moeten worden. Een proces waarin met economische, sociale, financiële, ecologische en politieke aspecten rekening moet worden gehouden.

De verschillende nationale, provinciale en regionale overheden en organen spelen in dit proces een belangrijke rol: via regelgeving en beleidsplannen bepalen zij in belangrijke mate de haalbaarheid, mogelijkheid en wenselijkheid van een windpark. Regelgeving en beleidsplannen die op elkaar afgestemd dienen te worden, maar ook moet rekening worden gehouden met nieuwe inzichten en opvattingen op nationaal, provinciaal en/of regionaal niveau. Frequentie, termijn en consistentie in de verschillende plannen en regelgeving zijn dan ook belangrijke aandachtspunten in de voortgang van het proces.
Groenraedt stelt zich dan ook voortdurend op de hoogte van de ontwikkeling en realisatie van plannen, regelgeving, ideeën en opvattingen en levert zelf een actieve bijdrage aan de ontwikkeling van plannen en ideeën en aan het verkrijgen van de noodzakelijke kennis en inzichten op het gebied van windenergie.
Vanzelfsprekend besteedt Groenraedt ook veel tijd en aandacht aan de locaties waar een windpark gerealiseerd kan worden. Groenraedt maakt dan ook, in samenwerking met gespecialiseerde en gerenommeerde bedrijven, uitgebreide inventarisaties van te ontwikkelen locaties, opdat deze een productief windpark waardig zijn. Verder wordt onderzoek gedaan naar de mogelijkheden voor aansluiting op de elektrische infrastructuur, worden contracten gesloten met energiebedrijven, grondeigenaren, verzekeringsmaatschappijen en kunnen Garanties van Oorsprong, aansluiting- en transportovereenkomsten met de netbeheerder worden geregeld. Ook zal uit het brede aanbod van windturbines en aanbieders een keuze worden gemaakt. Zodra alle afspraken contractueel zijn vastgelegd, alle vergunningen zijn verleend, kan de volgende fase beginnen.

*De bouw*
Een team van gespecialiseerde medewerkers van Groenraedt zal gedurende de gehele bouwperiode dagelijks toezicht houden op de voortgang en kwaliteit van de bouwwerkzaamheden van de diverse leveranciers, zoals de wegenbouwer, de netbeheerder, windturbinefabrikant, enz.

*Het beheer*
Is het windpark eenmaal door de fabrikant voorzien van turbines en aangesloten op de elektrische infrastructuur, dan valt het project onder de dagelijkse zorg en controle van de beheerafdeling. Elke windturbine wordt afzonderlijk en dagelijks bewaakt via een zgn. 'remote-control' systeem. Via een on-line computerverbinding kunnen, 24 uur per dag, eventuele onregelmatigheden worden geconstateerd. Voordat zij tot een daadwerkelijke storing leiden, kunnen deze meestal tijdig worden verholpen.
Alle technische storingen worden direct aan zowel fabrikant als de beheerafdeling van Groenraedt gemeld. Bovendien voorziet het systeem in de mogelijkheid om op elk gewenst moment actuele data uit de windturbine te monitoren met betrekking tot beschikbaarheids- en productiecijfers.

*Gerealiseerde windenergieprojecten*
Op dit moment heeft Groenraedt reeds 14 windparken of -windakkers gerealiseerd. In totaal werden er binnen deze projecten 60 windturbines gebouwd, die goed zijn voor zo'n 73 MW geïnstalleerd vermogen, voldoende om ± 44.000 huishoudens jaarlijks van (wind)energie te voorzien.

*Projecten 2004*
Ook voor 2004 staat er een aantal windturbineprojecten gepland. Het gaat om in totaal 16 projecten die reeds hun (bouw)aanvang hebben genomen of dit gaande weg het jaar gaan bereiken.

*Projecten voor de (nabije) toekomst*
Er staan Groenraedt momenteel nog 54 windenergieprojecten voor ogen. In totaal moeten er binnen deze 54 projecten ongeveer 385 windturbines met een gezamenlijke opwekcapaciteit van 400 tot 450 MW. Met de opbrengsten van deze windturbines kunnen circa 445.000 huishoudens jaarlijks van windenergie worden voorzien.

## 4.0 Draagvlak binnen de provincie Drenthe

Duurzame energie in het algemeen en windenergie in het bijzonder worden positief ontvangen door de inwoners van Nederland. Er is ons geen reden bekend aan te nemen dat deze houding binnen de provincie Drenthe anders zal zijn.

Hoewel de houding ten opzichte van duurzame energie vrijwel unaniem positief is, betekent dat niet dat men ook unaniem positief is ten opzichte van windturbines en windparken. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat men het toejuicht dat binnen de eigen gemeente onderzoek wordt gedaan naar geschikte locaties. Naarmate de plannen concreter worden, neemt het draagvlak af. Het afnemende draagvlak, met name onder de omwonenden, wordt door experts met name toegeschreven aan de vooronderstelde negatieve invloed van de windturbines op de directe leefomgeving. Vaak blijkt dat, indien de windturbines eenmaal geplaatst zijn en duurzame stroom opwekken, de effecten niet of veel minder negatief zijn dan aanvankelijk voorondersteld.

Het begrip 'duurzaamheid' heeft niet alleen een ecologische betekenis, maar ook een sociale. Groenraedt realiseert zich dat en hecht dan ook grote waarde aan een open, tijdige en volledige communicatie met de inwoners van de provincie. Niet alleen in de planfase, maar ook daarna. Deze communicatie kan een projectmatige, maar ook een structurele invulling krijgen, al dan niet in samenwerking met anderen – bijvoorbeeld de gemeente.
Voorstelbaar is dat de direct betrokkenen in de planfase de ideeën/plannen willen beoordelen op het maatschappelijke draagvlak. Inzicht in dit draagvlak kan verkregen worden via bijeenkomsten, websites, discussies, enz. Een andere mogelijkheid om dat gewenste inzicht te verkrijgen is het verrichten van een draagvlakonderzoek door een onafhankelijk bureau. Groenraedt kan, indien gewenst, de gemeente in contact brengen met een onderzoeksbureau.

## Bijlage I: Betrokken grondeigenaren & –gebruikers

*Grondeigenaren/gebruikers Windpark Nieuw- Buinen Noord*

| | |
|---|---|
| L.T. Franssens – Huisman | Meppel |
| A.M. Huisman – Bentum | Meppel |
| W.J. Blok | Nieuw – Buinen |
| Z.A.W. Jansen | Nieuw – Buinen |
| F. van der Meer | Nieuw – Buinen |
| J. Poelman | Nieuw – Buinen |
| G.J. Poelman | Nieuw – Buinen |
| T. Schuurman | Nieuw – Buinen |
| A. Snippe | Nieuw – Buinen |
| J. Trip | Nieuw – Buinen |
| B. Drent | Nieuw – Buinen |

*Grondeigenaren/gebruikers Windpark Nieuw- Buinen Zuid*

| | |
|---|---|
| H. Corzaan | Nieuw – Buinen |
| A.J. Hospers | Nieuw – Buinen |
| H. Nierboer-Vos | Nieuw – Buinen |
| E. Onrust | Nieuw – Buinen |
| A. Siebring | Nieuw – Buinen |
| R.G. Wollerich | Nieuw – Buinen |
| E.J. Duintjer | Voorschoten |
| J. Polling | Drouwen |

*Grondeigenaren/gebruikers Windpark Emmer - Compascuum*

| | |
|---|---|
| G.H. Ahlers | Barger – Compascuum |
| A. Germs | Zwartemeer |
| J. Hoezen | Sustrum DUITSLAND |
| T.E. Hospers | Emmer – Compascuum |
| D.P. Hospers | Emmer – Compascuum |
| J.H. Mencke | Emmer – Compascuum |
| B.H. Mencke | Barger – Compascuum |
| B. Robben | Geeste, Klein Hesepe DUITSLAND |
| J. de Wilt | Barger – Compascuum |

*Grondeigenaren/gebruikers Windpark Beilen*

| | |
|---|---|
| A.A.J. Bakker | Smilde |
| P. Hunse | Beilen |
| H.A. Hunse | Beilen |
| T. Jonker – Kruid | Hijken |
| H. Wolters | Beilen |

## Bijlage II: Geografische ligging windparken

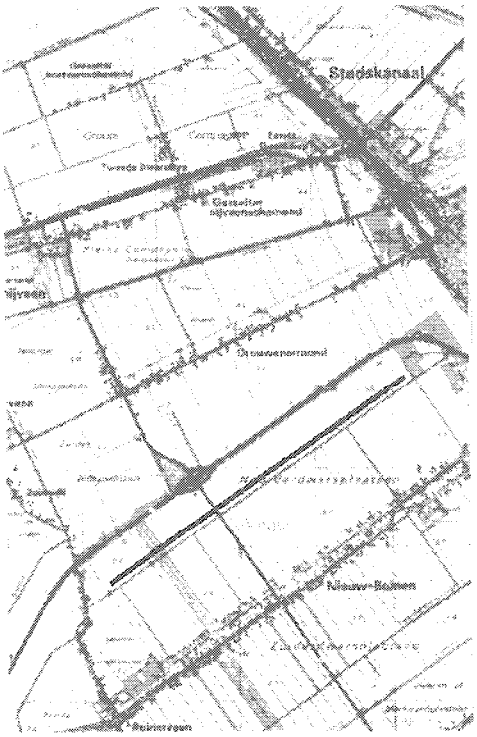


Windpark Nieuw-Buinen Noord

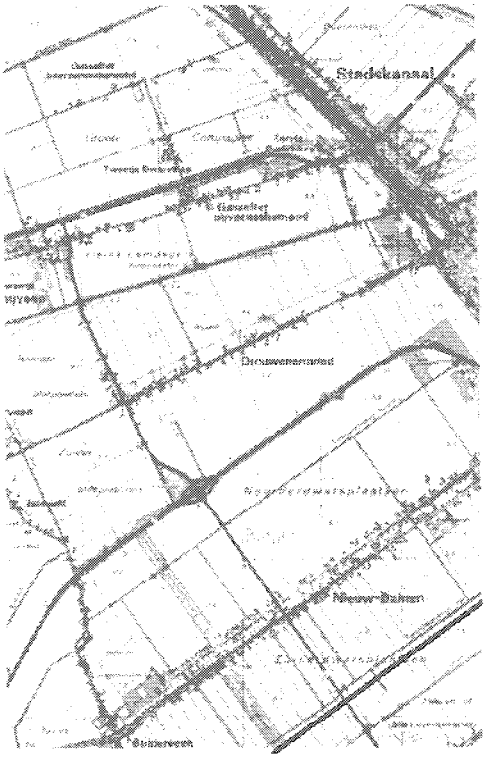


Windpark Nieuw-Buinen Zuid

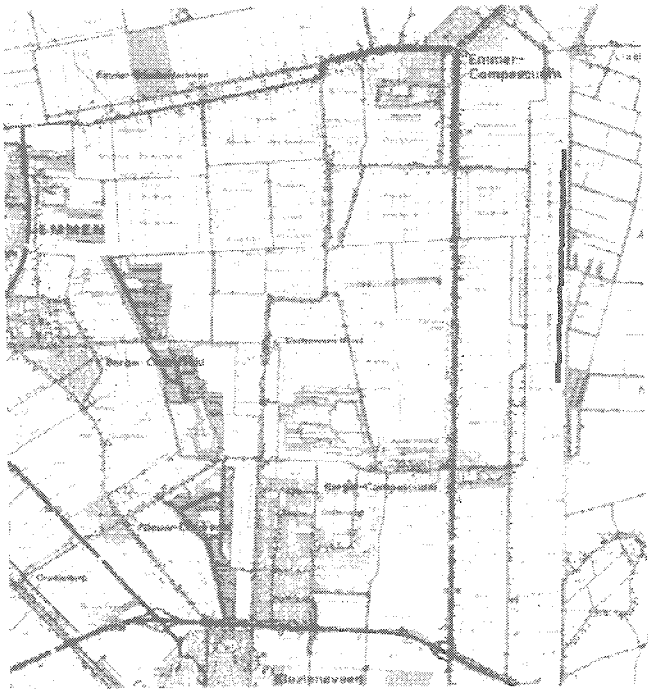


Windpark Emmer-Compascuum

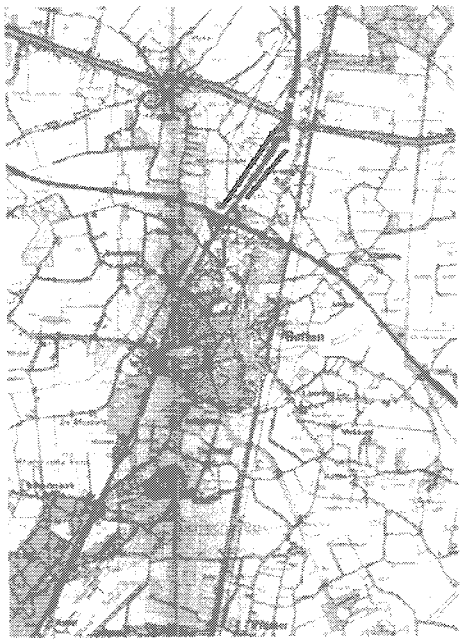

Windpark Beilen

## Bijlage III: Gegevens windparken Drenthe

| Windpark | Emmer – Compascuum | Nieuw – Buinen Noord | Nieuw – Buinen Zuid | Beilen |
|---|---|---|---|---|
| Locatie | In de omgeving van de landgrens ten zuiden van de kern van Emmer – Compascuum | Gebied ten noordwesten van de lint van Nieuw - Buinen | Gebied ten zuidoosten van de lint van Nieuw – Buinen | Parallel aan de A28 tussen de N31 en het Oranjekanaal |
| Aantal windturbines | 10 | 10 | 9 – 14 | 8 |
| Parkopbrengst | 70 miljoen Kwh | 53 miljoen Kwh | 47,7 – 74,2 miljoen Kwh | 35 miljoen Kwh |
| Totaal opgesteld vermogen | 30 MW | 20 MW | 18 – 28 MW | 16 – 24 MW |

# GROENRAEDT® B.V.

ONAFHANKELIJK ADVIESBURO MILIEUVRIENDELIJKE PROJECTEN

# Windenergie in de gemeente Borger-Odoorn
# Presentatie van potentieel Windpark Nieuw-Buinen Noord, parallel aan de Tweederdeweg-Noord

**Uitgebracht door:**
Groenraedt B.V. te Enschede

| Afzender | Datum | Rapportnummer | Opsteller |
|---|---|---|---|
| Groenraedt B.V. | Mei 2004 | HM/NBN/05-2004 | Mr. G.A. Leever |

# INHOUDSOPGAVE


| | | |
|---|---|---|
| 1.0 | Inleiding | 2 |
| | 1.1 Wie is Groenraedt B.V.? | 2 |
| 2.0 | Inhoudelijke informatie Windpark Nieuw-Buinen Noord | 4 |
| | 2.1 De locatie | 4 |
| | 2.2 De windturbines | 4 |
| | 2.3 De landschappelijke inpassing | 4 |
| 3.0 | Windpark Nieuw-Buinen Noord in een brede context | 6 |
| | 3.1 Bestuursovereenkomst Landelijke Ontwikkeling Windenergie (BLOW) | 6 |
| | 3.2 Provincie Drenthe | 6 |
| | 3.3 Gemeente Borger-Odoorn | 8 |
| | 3.4 Mogelijke motieven voor de Gemeente Borger-Odoorn om het Windpark Nieuw-Buinen Noord te ondersteunen | 9 |
| | 3.5 Uitplaatsing agrarische bedrijven in combinatie met Windpark Nieuw-Buinen Noord | 10 |
| 4.0 | Milieueffecten & veiligheidsvoorschriften Windpark Nieuw-Buinen Noord | 11 |
| | 4.1 Inleiding | 11 |
| | 4.2 Geluid | 11 |
| | 4.3 Slagschaduw | 11 |
| | 4.4 Vogels & windturbines | 12 |
| | 4.5 Veiligheid | 12 |
| 5.0 | Draagvlak binnen de gemeente Borger-Odoorn | 13 |
| 6.0 | Inrichting en realisatie Windpark Nieuw-Buinen Noord | 14 |
| | 6.1 Inleiding | 14 |
| | 6.2 Ontsluiting & aansluiting | 14 |
| | 6.3 Bestuursrechtelijke aspecten Windpark Nieuw-Buinen Noord | 14 |

Enkele relevante begrippen & termen verklaard

| | | |
|---|---|---|
| Bijlage | I | Betrokken grondeigenaren & –gebruikers |
| Bijlage | II | Geografische ligging windpark |
| Bijlage | III | Voorbeeld toepasbare windturbines |
| Bijlage | IV | Windopbrengstschatting |
| Bijlage | V | Visualisatie |

## 1.0 Inleiding

Groenraedt B.V. presenteert, via het indienen van dit rapport met bijlagen, een initiatief tot het realiseren van Windpark Nieuw-Buinen Noord. Het windpark bestaat uit 10 windturbines. Groenraedt B.V. treedt hierbij mede op namens een aantal grondeigenaren en -gebruikers in het gebied die in de exploitatie zullen deelnemen. Een overzicht van de grondeigenaren en grondgebruikers waarmee afspraken zijn gemaakt, is opgenomen in bijlage I.

## 1.1 Wie is Groenraedt B.V. ?

Groenraedt B.V. is sinds 1995 actief op het gebied van windenergie. Als specialist op dit gebied beheerst Groenraedt vele facetten zoals het ontwikkelen, realiseren, financieren, beheren en onderhouden van windturbines en windparken.
Groenraedt beschikt over ervaren gekwalificeerde medewerkers, allen met hun eigen specialisme binnen de verschillende disciplines. Verder maakt Groenraedt gebruik van onafhankelijke en gerenommeerde specialisten die haar optimaal ondersteunen en adviseren en de mogelijkheid hebben om ook de betrokken bestuursorganen van ondersteuning te voorzien.

*Complexiteit*
Het ontwikkelen van windparken is een complexe aangelegenheid. Er zijn vele factoren die van invloed kunnen zijn op het proces. Een proces waarin de verschillende belangen moeten worden afgewogen. Een proces waarin korte, middellange en lange termijn met elkaar verbonden moeten worden. Een proces waarin met economische, sociale, financiële, ecologische en politieke aspecten rekening moet worden gehouden. De verschillende nationale, provinciale en regionale overheden en organen spelen in dit proces een belangrijke rol: via regelgeving en beleidsplannen bepalen zij in belangrijke mate de haalbaarheid, mogelijkheid en wenselijkheid van een windpark. Regelgeving en beleidsplannen die op elkaar afgestemd dienen te worden, maar ook moet rekening worden gehouden met nieuwe inzichten en opvattingen op nationaal, provinciaal en/of regionaal niveau. Frequentie, termijn en consistentie in de verschillende plannen en regelgeving zijn dan ook belangrijke aandachtspunten in de voortgang van het proces. Groenraedt stelt zich dan ook voortdurend op de hoogte van de ontwikkeling en realisatie van plannen, regelgeving, ideeën en opvattingen en levert zelf een actieve bijdrage aan de ontwikkeling van plannen en ideeën en aan het verkrijgen van de noodzakelijke kennis en inzichten op het gebied van windenergie.
Vanzelfsprekend besteedt Groenraedt ook veel tijd en aandacht aan de locaties waar een windpark gerealiseerd kan worden. Groenraedt maakt dan ook, in samenwerking met gespecialiseerde en gerenommeerde bedrijven, uitgebreide inventarisaties van te ontwikkelen locaties, opdat deze een productief windpark waardig zijn. Verder wordt onderzoek gedaan naar de mogelijkheden voor aansluiting op de elektrische infrastructuur, worden contracten gesloten met energiebedrijven, grondeigenaren, verzekeringsmaatschappijen en kunnen Garanties van Oorsprong, aansluiting- en transportovereenkomsten met de netbeheerder worden geregeld. Ook zal uit het brede aanbod van windturbines en aanbieders een keuze worden gemaakt. Zodra alle afspraken contractueel zijn vastgelegd, alle vergunningen zijn verleend, kan de volgende fase beginnen.

*De bouw*
Een team van gespecialiseerde medewerkers van Groenraedt zal gedurende de gehele bouwperiode dagelijks toezicht houden op de voortgang en kwaliteit van de bouwwerkzaamheden van de diverse leveranciers, zoals de wegenbouwer, de netbeheerder, windturbinefabrikant, enz.

*Het beheer*
Is het windpark eenmaal door de fabrikant voorzien van turbines en aangesloten op de elektrische infrastructuur, dan valt het project onder de dagelijkse zorg en controle van de beheerafdeling. Elke windturbine wordt afzonderlijk en dagelijks bewaakt via een zgn. 'remote-control' systeem. Via een on-line computerverbinding kunnen, 24 uur per dag, eventuele onregelmatigheden worden geconstateerd. Voordat zij tot een daadwerkelijke storing leiden, kunnen deze meestal tijdig worden verholpen.
Alle technische storingen worden direct aan zowel fabrikant als de beheerafdeling van Groenraedt gemeld. Bovendien voorziet het systeem in de mogelijkheid om op elk gewenst moment actuele data uit de windturbine te monitoren met betrekking tot beschikbaarheids- en productiecijfers.

*Gerealiseerde windenergieprojecten*
Op dit moment heeft Groenraedt reeds 11 windenergieprojecten gerealiseerd. In totaal werden er binnen deze projecten 60 windturbines gebouwd, die goed zijn voor zo'n 50 MW geïnstalleerd vermogen, voldoende om ± 40.000 huishoudens jaarlijks van (wind)energie te voorzien.

*Projecten 2004*
Ook voor 2004 staat er een aantal windturbineprojecten gepland. Het gaat om in totaal 16 windturbines die reeds hun (bouw)aanvang hebben genomen of dit gaande weg het jaar gaan bereiken.

*Projecten voor de (nabije) toekomst*
Er staan Groenraedt momenteel nog 54 windenergieprojecten voor ogen. In totaal moeten er binnen deze 54 projecten ongeveer 385 windturbines met een gezamenlijke opwekcapaciteit van 400 tot 450 MW. Met de opbrengsten van deze windturbines kunnen circa 445.000 huishoudens jaarlijks van windenergie worden voorzien.

## 2.0 Inhoudelijke informatie Windpark Nieuw-Buinen Noord

### 2.1 De locatie

De locatie waarvoor Groenraedt concrete plannen heeft om windenergie te exploiteren, is gelegen in de gemeente Borger-Odoorn parallel aan de Tweederdeweg-Noord ten noordwesten van de kern Nieuw-Buinen.

Als bijlage II is een kaart opgenomen, waarin de locatie van het beoogde Windpark Nieuw-Buinen Noord is aangegeven.

### 2.2 De windturbines

Windpark Nieuw-Buinen Noord wordt, zo is althans de huidige opzet, gevormd door een lijnopstelling van 10 windturbines, met een onderlinge afstand van circa 450 meter. Vanaf de N379 (Drentse Mondenweg) die haaks op de lijnopstelling ligt en in beginsel precies midden tussen twee windturbines in ligt, kunnen 4 turbines aan de westzijde worden gepositioneerd en 6 aan de oostzijde.
In de opzet is gerekend met windturbines van Vestas (de grootste producent van windturbines ter wereld) type V80-2000 op een ashoogte van 80 tot 105 meter. Technisch is het momenteel mogelijk om op de locatie van Windpark Nieuw-Buinen Noord het type V90-3000 op een ashoogte van 105 meter te realiseren. Met deze turbine kan de duurzame energiedoelstelling doelstelling zo optimaal mogelijk worden bewerkstelligd teneinde de $CO_2$-uitstoot te verminderen. Een afbeelding van de betreffende turbines is als bijlage III opgenomen.

De windturbine V80-2000 met een ashoogte van 100 meter produceert per jaar (bruto) circa 5.249.206 kWh, zo blijkt uit windberekeningen door het onafhankelijke bureau Wind Service Holland. De windopbrengstschatting vindt u in bijlage IV.

Indien bedacht wordt dat een gemiddeld privé-huishouden per jaar 3200 kWh aan stroom verbruikt, kunnen met de 10 windturbines van het beoogde Windpark Nieuw-Buinen Noord jaarlijks circa 16400 huishoudens van duurzame stroom voorzien worden. Ter vergelijking, de gemeente Borger-Odoorn telt 10838 huishoudens.

### 2.3 De landschappelijke inpassing

Vanzelfsprekend is bij de opzet van het Windpark Nieuw-Buinen Noord gestreefd naar een verantwoorde plaatsing van de turbines in het landschap. Daarbij wordt rekening gehouden met de esthetische werking van het windpark in de omgeving, met het uitzicht op het windpark vanuit de verschillende windrichtingen en met de esthetische aspecten van de windturbines zelf.

Met betrekking tot de esthetiek van de windturbine zelf wordt dan ook altijd gekozen voor windturbines met drie in plaats van twee – dat ook mogelijk is – rotorbladen (wieken): windturbines met drie rotorbladen bieden een rustiger beeld dan die met twee rotorbladen, omdat de eerste windturbines langzamer lijken te draaien. Ook de kleurstelling van de windturbines kan aangepast worden: hoewel niet vaak voor deze optie wordt gekozen, is het mogelijk de (mast van de) turbine een kleur te geven die de turbine nog minder – of juist meer: een windturbine als kunstobject – laat opvallen in het landschap.
Ook kan aansluiting worden gezocht bij natuurlijke infrastructuur en/of bij bestaande of geplande infrastructurele werken, zoals (snel-)wegen, spoorlijnen en bedrijfsterreinen. Bij de opzet van het Windpark Nieuw-Buinen Noord is het windpark gesitueerd parallel aan de Tweederdeweg-Noord, de N374 en de lintbebouwing van de kern Nieuw-Buinen.

## 3.0 Windpark Nieuw-Buinen Noord in een brede context

### 3.1 Bestuursovereenkomst Landelijke Ontwikkeling Windenergie (BLOW)

In het kader van het VN-Klimaatverdrag (1992) en het daarbij behorende Kyoto-protocol (1997) heeft de Europese Unie toegezegd in de periode van 2008-2012 de $CO_2$-emmissies met 8% terug te brengen, in vergelijking met de hoeveelheid $CO_2$-emmissies in 1990.
Nederland heeft in 1998 in EU-verband toegezegd een $CO_2$-reductie te realiseren van 6%, in vergelijking met de hoeveelheid $CO_2$-emmissies in 1990.
Duurzame energiebronnen leveren een belangrijke bijdrage aan de realisatie van deze doelstellingen. In het nationale beleid is de doelstelling opgenomen dat in 2010 voor vijf procent van de totale energiebehoefte duurzame energiebronnen moeten worden aangewend; in 2020 dient in ten minste 10% van de totale energiebehoefte voorzien te worden door stroomopwekking uit duurzame energiebronnen. Windenergie speelt in realisatie van deze doelstellingen een belangrijke rol.

Rijksoverheid, provinciale en gemeentelijke overheden realiseren zich dat de doelstellingen alleen gerealiseerd kunnen worden, indien er nauw wordt samengewerkt. Op 10 juli 2001 hebben het Rijk, de provincies en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) een convenant gesloten over windenergie, de Bestuursovereenkomst Landelijke Ontwikkeling Windenergie (BLOW).

In dit convenant is de doelstelling opgenomen dat op 31 december 2010 ten minste 1500 MW aan productievermogen dient te zijn opgesteld. Daarnaast is de doelstelling geformuleerd dat in 2020 minimaal 3000 MW aan opgesteld vermogen op land en zee dient te zijn gerealiseerd.

De algemene doelstelling, zoals deze is opgenomen in de BLOW, is vertaald naar provinciale doelstellingen. De provincies hebben zich gecommitteerd aan realisatie van een minimaal opgesteld productievermogen op 31 december 2010 van:

| **Provincie** | Gr. | Fr. | **Dr.** | Ov. | Gld. | Fle. | Utr. | NH | ZH | Ze. | NB | Li. | **Totaal** |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| **Vermogen (MW)** | 165 | 200 | **15** | 30 | 60 | 220 | 50 | 205 | 205 | 205 | 115 | 30 | **1500** |

### 3.2 Provincie Drenthe

De provincie Drenthe is met het Rijk in de BLOW overeengekomen dat zij in 2010 windturbines heeft opgesteld met een gezamenlijk vermogen van 15 MW. Uit het Ontwerp POP II volgt dat de windturbines gegroepeerd moeten worden in een windpark. Een windpark telt een opgesteld vermogen van 15 MW of meer.
Gelet op het Ontwerp POP II is de provinciale taakstelling naar de mening van de provincie naar verwachting te realiseren met de keuze voor een windpark bij Coevorden. Medewerking aan andere windparken, naast de locatie Coevorden, wordt

blijkens het Ontwerp POP II pas overwogen wanneer dat voor de realisatie van de taakstelling noodzakelijk is.

Het centrale uitgangspunt in het provinciaal omgevingsbeleid wordt gevormd door het streven naar een duurzame ontwikkeling, zo blijkt uit het Ontwerp-POP II. Duurzame ontwikkeling wordt gezien als 'een ontwikkeling die voorziet in de behoeften van de huidige generatie zonder daarmee voor toekomstige generaties de mogelijkheden in gevaar te brengen om ook in hun behoeften te voorzien'.

Het tot stand brengen van een evenwicht tussen enerzijds ontwikkeling en anderzijds handhaving en vergroting van de kwaliteiten van Drenthe wordt dan ook in het Ontwerp-POP II als hoofddoelstelling voor het Drentse omgevingsbeleid geformuleerd. Terecht wordt onderkend dat windenergie een belangrijke rol vervult in de overgang naar een duurzame energiehuishouding. Tegelijkertijd wordt onvoldoende onderkend, althans naar mening van Groenraedt, dat windenergie ook op andere terreinen een bijdrage kan leveren aan de realisatie van provinciale doelstellingen. Als ervaren partij op het gebied van windenergie hebben wij echter de ervaring dat de realisatie van windparken niet alleen bijdraagt aan de realisatie van de provinciale BLOW-doelstelling maar tevens een positieve invloed zal hebben op in het Ontwerp-POP II genoemde doelstellingen en kwaliteiten van Drenthe.

In het POP-II wordt de weg vervolgd die in het 'Kompas voor het Noorden' is ingeslagen: versterking van steden en bundeling van economische activiteiten in kernzones enerzijds en minder druk – tot verstedelijking – op het landelijk gebied, opdat deze zijn kwaliteiten en waarden op het gebied van natuur, milieu, cultuurhistorie en landschap behoudt, waarbij de mens niet vergeten wordt.
De doelstelling voor de ontwikkeling van het landelijk gebied is gericht op het realiseren en instandhouden van een vitaal landelijk gebied, waarbij de vitaliteit van het landelijk gebied een optelsom is van met name een goede leefbaarheid en voldoende passende werkgelegenheid, in combinatie met een robuuste en kwaliteitsnatuur, cultuurhistorische gaafheid en een aantrekkelijk landschap.

Hoewel de Drentse economie zich positief heeft ontwikkeld, blijft er landelijk gezien een achterstand bestaan. Het bruto regionaal product per inwoner is in Drenthe de afgelopen jaren voortdurend gestegen, maar ligt per inwoner lager dan gemiddeld in Nederland. Ditzelfde kan gezegd worden over de werkgelegenheid.
Belangrijke sectoren voor de inkomensverwerving in het landelijk gebied van de provincie Drenthe zijn de landbouw en toerisme & recreatie.
In hoofdstuk C van het Ontwerp-POP II (gewenste ontwikkeling voor functies en gebieden) wordt dan ook een goed economisch perspectief voor de land- en tuinbouw als doelstelling genoemd en wordt onderkend dat de toeristische sector in belangrijke mate bijdraagt aan de economische bedrijvigheid in Drenthe. Naast de inkomsten die uit de activiteiten voortkomen, zorgt deze sector ook voor veel werkgelegenheid. Ook levert deze sector een bijdrage aan de instandhouding van voorzieningen in de kernen en daarmee aan de gewenste vitaliteit van het landelijk gebied.

Windturbines of windparken kunnen bijdragen aan een positieve ontwikkeling van het Drentse landelijk gebied: de plaatsing van windturbines in het landelijk gebied draagt bij aan de verbetering van het economisch perspectief voor de landbouw.

De veenkoloniale gebieden waar windparken kunnen worden ontwikkeld, behoren tot die gebieden die extra impulsen kunnen gebruiken om een aantrekkelijke en leefbare omgeving te blijven. Dit geldt o.a. voor de gebieden in Nieuw-Buinen. Binnen het Ontwerp-POP II wordt dit impliciet en expliciet ook bevestigd, onder andere daar waar gesproken wordt over de problemen waarmee de Veenkoloniën te maken hebben: een negatief imago en de eenzijdigheid van de agrarische sector.

Zoals Groenraedt ook bij de provincie onder de aandacht heeft gebracht, is de realisatie van een rendabel te exploiteren windpark bij Coevorden, onder meer gezien het windaanbod, naar onze mening niet haalbaar. Bovendien wordt met de totstandkoming van meer windparken in Drenthe niet alleen een grote bijdrage geleverd aan de overgang naar een duurzame energiehuishouding maar kan windenergie ook bijdragen aan de verwezenlijking van andere in het POP genoemde doelstellingen. Zo kunnen de locatiehouders (veelal agrariërs) de vergoeding die zij ontvangen voor de plaatsing van de windturbines gebruiken om hun agrarisch bedrijf te versterken. Dit maakt het voor hen mogelijk en aantrekkelijk om hun bedrijf aan te houden waardoor ook indirect wordt bijgedragen aan het behoud of de verbetering van de economische positie en de sociale kenmerken van een gebied. Ook kan de toeristische waarde van een gebied ontwikkeld en versterkt worden door rondom het windpark voorzieningen te creëren die het aantrekkelijk maken voor mensen om het windpark te bezoeken: gedacht kan worden aan fietstochten – ervaring van Groenraedt leert dat een fietstocht langs windturbines door mensen gewaardeerd wordt –, maar ook aan uitgebreidere voorzieningen als een bezoekerscentrum, horecavoorzieningen etc. Versterking van de toeristische waarde draagt bovendien direct en indirect bij aan een verbetering van de sociale en economische functies en waarden van een gebied.

## 3.3 Gemeente Borger-Odoorn

Het huidige bestemmingsplan van de Gemeente Borger-Odoorn voorziet niet in windparken. De Gemeente is tot dusverre terughoudend geweest in het ontwikkelen van beleid met betrekking tot windenergie. Het provinciale beleid, dat vooralsnog inzet op de realisatie van een windturbinepark bij Coevorden, speelt hierbij een belangrijke rol.
Realisatie van Windpark Nieuw-Buinen Noord is niet alleen van belang in het kader van de vermindering van de $CO_2$-uitstoot, maar zeker zo belangrijk als aanzet om de veenkoloniën uit het moeras[1] te halen waarin het zich momenteel bevindt. Zo is het denkbaar dat er activiteiten op het terrein van het toerisme en de recreatie worden ontplooid waarbij een link kan worden gelegd met het windpark. Ook betekent de realisatie van Windpark Nieuw-Buinen Noord een economische impuls voor de bedrijven van de bij het windpark betrokken agrariërs en daarmee indirect voor het gebied als geheel. De locatiehouders van Windpark Nieuw-Buinen Noord en Groenraedt zijn dan ook van mening dat er voldoende redenen zijn voor de Gemeente Borger-Odoorn om het Windpark Nieuw-Buinen Noord te ondersteunen. In de volgende paragraaf zal hierop nader worden ingegaan.

[1] OOGST Landbouw 13 februari 2004, blz. 8.

### 3.4 Mogelijke motieven voor de Gemeente Borger-Odoorn om het Windpark Nieuw-Buinen Noord te ondersteunen

Het standpunt van de Gemeente Borger-Odoorn met betrekking tot de plaatsing van windturbines is duidelijk. De betrokken grondeigenaren en -gebruikers en Groenraedt zijn echter van mening dat er duidelijke motieven zijn die een verandering van het gemeentelijke standpunt rechtvaardigen:

- Het is mogelijk een windpark te bouwen met windturbines die passen in het landschap, zo kan uit deze presentatie geconcludeerd worden;
- Realisatie van het Windpark Nieuw-Buinen Noord betekent dat de provinciale BLOW-doelstelling behaald wordt: met Windpark Nieuw-Buinen Noord levert de Gemeente Borger-Odoorn in totaal 20 MW productievermogen (30 MW mogelijk) terwijl realisatie van 15 MW opgesteld vermogen volstaat voor het behalen van de provinciale doelstelling;
- Met de realisatie van het Windpark Nieuw-Buinen Noord steunt de gemeente niet alleen passief maar ook actief de vraag naar duurzame energie door burgers. De hoeveelheid opgewekte duurzame stroom is ruimschoots voldoende om alle inwoners van de gemeente te voorzien van donkergroene stroom en daarmee en daarnaast bij te dragen aan de transitie naar een duurzame energiehuishouding in Nederland. Bovendien draagt de gemeente Borger-Odoorn met het Windpark Nieuw-Buinen Noord bij aan de investering in de gevraagde én noodzakelijke productiecapaciteit in Nederland;
- De totstandkoming van Windpark Nieuw-Buinen Noord kan uitstekend gecombineerd worden met de uitplaatsing van agrarische bedrijven uit de linten naar de open gebieden tussen de linten in en deze uitplaatsing zelfs vergemakkelijken. Naast de voordelen voor het milieu leveren windturbines een inkomensverbreding op voor de betrokken agrariërs en werken zo mee aan de benodigde economische impuls die de agrariër als stimulans kan zien tot schaalvergroting en uitplaatsing. Op de combinatie uitplaatsing agrarische bedrijven en Windpark Nieuw-Buinen Noord zal onder 3.5 nader worden ingegaan;
- Windpark Nieuw-Buinen Noord biedt de mogelijkheid de kennis en acceptatie van duurzame energie in het algemeen en van windenergie in het bijzonder te vergroten en tegelijkertijd de toeristische en educatieve waarde van de gemeente te vergroten. Als deels veenkoloniale gemeente biedt de gemeente Borger-Odoorn goede mogelijkheden om de toeristische en recreatieve waarde van de gemeente te vergroten. Via de link veen-turf-brandstof-energie is het mogelijk de plaatsing van windturbines te integreren in en aan te wenden voor activiteiten en voorziening (educatief en recreatief) rondom de lijn veen-turf-brandstof-energie-windenergie. Fietstochten, informatiezuilen, een bezoekerscentrum, enz.: het zijn maar enkele van de mogelijkheden om het toerisme en recreatie – en daarmee de werkgelegenheid – in de gemeente Borger-Odoorn een positieve impuls te geven en die uitstekend passen in de historie, het heden en de toekomst van het gebied.

## 3.5 Uitplaatsing agrarische bedrijven in combinatie met Windpark Nieuw-Buinen Noord

De landbouw is van groot belang voor het veenkoloniale gebied. Bij de totstandkoming van de Toekomstvisie voor dit gebied is gesproken over het uitplaatsen van agrarische bedrijven uit de linten naar de open gebieden tussen de linten in. Hiermee kunnen agrarische bedrijven meer uitbreidingsmogelijkheden worden geboden en de overlevingskansen voor de landbouw in het gebied zullen toenemen.
De open gebieden tussen de linten in zijn perfecte locaties voor het plaatsen van windturbines. Windpark Nieuw-Buinen Noord is dan ook in een dergelijk open gebied gesitueerd. Het zou wellicht alle partijen (de Gemeente, de Provincie, de betrokken agrariërs en Groenraedt) voordeel kunnen opleveren indien de uitplaatsing van de agrarische bedrijven gecombineerd zou worden met de realisatie van Windpark Nieuw-Buinen Noord.

De bij Windpark Nieuw-Buinen Noord betrokken agrariërs willen graag meewerken aan de uitplaatsing van hun bedrijven. Hiervoor is echter wel een economische impuls nodig. De plaatsing van windturbines kan aan dit laatste een aanzienlijke bijdrage leveren. Een windturbine levert de betrokken agrariër immers een gegarandeerde inkomensverbreding op en werkt zodoende mee aan de economische impuls die de agrariër als stimulans kan zien tot schaalvergroting en uitplaatsing. Windpark Nieuw-Buinen Noord kan zodoende niet alleen bijdragen aan het behoud van de landbouw in het veenkoloniale deel van de gemeente Borger-Odoorn maar ook aan het behoud van het karakteristieke beeld van de veenkoloniën en de werkgelegenheid in dit gebied. De op de loer liggende verloedering van het gebied wordt hiermee tegengehouden.

Ook reageren de bij het Windpark Nieuw-Buinen Noord betrokken agrariërs met het initiatief om de uitplaatsing te combineren met windenergie op de oproep van de overheid te komen met initiatieven om het gebied economisch aantrekkelijk te maken. De betrokken agrariërs en Groenraedt zijn dan ook van mening dat dit initiatief van de landelijke, regionale en lokale overheid niet alleen aandacht maar ook een kans verdient.
De nationale overheid heeft aangegeven aan de lokale ondernemers (agrariërs) om in aanmerking te komen voor financiële steun zij zelf met initiatieven dienen te komen, initiatieven waaraan een invulling is aangegeven. Hier is dan ook sprake van en wordt ook zeker een invulling aangegeven met zelfs een economische impuls aan een serieus initiatief van lokale ondernemers. Het is nu dan ook aan de nationale, regionale en lokale overheden dit initiatief serieus te nemen en het een kans te gunnen.

## 4.0 Milieueffecten & veiligheidsvoorschriften Windpark Nieuw-Buinen Noord

### 4.1 Inleiding

De milieueffecten van windturbines worden vooral bepaald door het optreden van geluidsemissie en slagschaduw. Met betrekking tot de veiligheid bestaan er algemeen geldende normen en richtlijnen waaraan moet en zal worden voldaan.

### 4.2 Geluid

De omvang van de geluidsemissie van windturbines is geheel afhankelijk van de windsnelheid. Bij een lage windsnelheid zijn de windturbines niet in bedrijf. Pas bij een windsnelheid van circa 4 meter per seconde zullen de turbines langzaam in beweging komen. De geluidsemissie is dan nog laag. Bij toenemende windsnelheid neemt de geluidsemissie ook toe. Dat betekent echter nog niet dat ook hinder voor omwonenden zal ontstaan. Het toenemen van de windsnelheid betekent immers ook dat het omgevingsgeluid rondom de woning toeneemt (ruisen van bladeren en dergelijke).

De beoogde opzet van het Windpark Nieuw-Buinen Noord wijst uit dat, gezien de ruime afstand tot woningen van derden, de omwonenden naar verwachting geen geluidshinder zullen ondervinden. Uiteraard kan nader onderzoek hierover meer zekerheid verschaffen. In opdracht van de Gemeente is Groenraedt bereid door het gerenommeerde en gespecialiseerde onderzoeksbureau Lichtveld Buis en Partners een geluidsrapportage te laten maken om de geluidsbelasting van de windturbines voor omwonenden in kaart te brengen.

Indien dit toch nodig mocht zijn, kunnen de huidige windturbines voorzien worden van een regelsysteem waarbij de rotorsnelheid iets kan worden afgeremd in vooraf ingestelde situaties, zodat de geluidsbelasting op de betreffende woningen wordt verminderd tot het niveau zoals op grond van de vergunning ingevolge de Wet milieubeheer is toegestaan.

### 4.3 Slagschaduw

De schaduw van de draaiende wieken van een windturbine kan op bepaalde plaatsen en onder bepaalde omstandigheden een hinderlijke flikkering (wisseling van lichtsterkte) veroorzaken. Dit kan vooral hinderlijk zijn als de schaduw over ramen valt en zich bijvoorbeeld over een plek beweegt waar gewerkt of gewoond wordt. De mate van hinder wordt onder andere bepaald door de frequentie van de flikkering (rotortoerental), door de blootstellingduur en door de intensiteit van de wisselingen in lichtsterkte (schaduwscherpte).
De huidige windturbines, die ook in deze presentatie zijn opgenomen, hebben een dermate laag toerental dat hinder wordt beperkt en schade voor de gezondheid niet kan optreden. De beoogde opzet van het Windpark Nieuw-Buinen Noord wijst uit dat de omwonenden geen slagschaduwhinder zullen ondervinden. Vanzelfsprekend kan op uw verzoek aan Wind Service Holland opdracht worden gegeven een onderzoek naar mogelijke slagschaduwhinder in te stellen.

## 4.4 Vogels en windturbines

Vogels kunnen tegen de windturbine aanvliegen of door de wervelingen achter de rotor gegrepen worden. Uitvoerig onderzoek heeft aangetoond dat het risico van botsingen relatief klein is. Het landelijke Bureau Windenergie heeft samen met de Nederlandse vereniging voor vogelbescherming een schatting gemaakt van het aantal vogels dat jaarlijks in Nederland door menselijke activiteiten om het leven komt. Jaarlijks komen 4,5 miljoen vogels om het leven door verkeer, hoogspanningsleidingen en jacht. Diverse onderzoeken met betrekking tot en schattingen van het aantal verwonde of gedode vogels door windturbines lopen uiteen van 10 tot 21 duizend vogels. De kans op verwonding of doding van vogels is 's nachts of bij slecht zicht het grootst. Het aanvaringsrisico kan 's nachts of bij slecht zicht worden verminderd wanneer de turbines goed zichtbaar zijn, bijvoorbeeld door verlichting op de rotorbladen dicht bij de kern of verlichting zoals gebruikelijk in militaire laagvlieggebieden.

## 4.5 Veiligheid

Veiligheid van windturbines is jaren uitgebreid onderwerp van discussie geweest. Er zijn verschillende normen gehanteerd in het verleden. Recent is de norm NVN 11400/0 uitgebracht voor de huidige generatie windturbines. Deze norm schrijft een typecertificaat voor. De instanties die de certificaten verstrekken staan onder toezicht van de Raad voor de accreditatie. De te plaatsen windturbines zijn voorzien van een typecertificaat op basis van de meest recente normen waardoor de veiligheid voor de omgeving wordt gegarandeerd.

## 5.0 Draagvlak binnen de gemeente Borger-Odoorn

Duurzame energie in het algemeen en windenergie in het bijzonder worden positief ontvangen door de inwoners van Nederland. Er is ons geen reden bekend aan te nemen dat deze houding binnen de gemeente Borger-Odoorn anders zal zijn.

Hoewel de houding ten opzichte van duurzame energie vrijwel unaniem positief is, betekent dat niet dat men ook unaniem positief is ten opzichte van windturbines en windparken. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat men het toejuicht dat binnen de eigen gemeente onderzoek wordt gedaan naar geschikte locaties. Naarmate de plannen concreter worden, neemt het draagvlak af. Het afnemende draagvlak, met name onder de omwonenden, wordt door experts met name toegeschreven aan de vooronderstelde negatieve invloed van de windturbines op de directe leefomgeving. Vaak blijkt dat, indien de windturbines eenmaal geplaatst zijn en duurzame stroom opwekken, de effecten niet of veel minder negatief zijn dan aanvankelijk vooronderstelde.

Het begrip 'duurzaamheid' heeft niet alleen een ecologische betekenis, maar ook een sociale. Groenraedt realiseert zich dat en hecht dan ook grote waarde aan een open, tijdige en volledige communicatie met de inwoners van de gemeente. Niet alleen in de planfase, maar ook daarna. Deze communicatie kan een projectmatige, maar ook een structurele invulling krijgen, al dan niet in samenwerking met anderen – bijvoorbeeld de gemeente.
Voorstelbaar is dat de direct betrokkenen in de planfase de ideeën/plannen willen beoordelen op het maatschappelijke draagvlak. Inzicht in dit draagvlak kan verkregen worden via bijeenkomsten, websites, discussies, enz. Een andere mogelijkheid om dat gewenste inzicht te verkrijgen is het verrichten van een draagvlakonderzoek door een onafhankelijk bureau. Groenraedt kan, indien gewenst, de gemeente in contact brengen met een onderzoeksbureau.

## 6.0 Inrichting en realisatie Windpark Nieuw-Buinen Noord

### 6.1 Inleiding

Bij de realisatie van een windpark dient met verschillende zaken rekening te worden gehouden. Indien de plannen voor Windpark Nieuw-Buinen Noord ontwikkeld en gerealiseerd kunnen worden, zullen alle relevante zaken benoemd en opgenomen worden. Een aantal zaken wordt echter nu al naar voren gebracht.

### 6.2 Ontsluiting & aansluiting

Voor de ontsluiting van de windturbines en het Windpark Nieuw-Buinen Noord zal gebruik gemaakt worden van zogeheten ontsluitingswegen. Aangezien het windpark is gesitueerd parallel aan de bestaande Tweederdeweg-Noord (afstand 50 meter) kan deze weg als ontsluitingsweg dienen. De ontsluitingswegen van een windpark dienen een aslast van 15 ton te kunnen dragen en circa 4 meter breed te zijn. Te zijner tijd zal een technisch onderzoek moeten aantonen of de weg geschikt is of dat deze verzwaard dient te worden danwel of er tijdelijke voorzieningen moeten worden getroffen (rijplatenbaan).

Voor de levering van de opgewekte elektriciteit aan de afnemer dient er binnen het windpark een zogenaamde inkoopruimte of overdrachtruimte te worden geplaatst. De windturbines zullen moeten worden aangesloten op de infrastructuur van de regionale en landelijke netbeheerder. Nader onderzoek zal moeten uitwijzen of ten behoeve van het windpark additionele bekabeling zal moeten worden gelegd en/of een schakelstation dient te worden gebouwd danwel dat er een uitbreiding benodigd is op een bestaande voorziening in de nabijheid.

### 6.3 Bestuursrechtelijke aspecten Windpark Nieuw-Buinen Noord

Het bestemmingsplan van de Gemeente Borger-Odoorn voorziet niet in de realisatie van windturbines in het desbetreffende gebied. De realisatie van het windpark is, naast de steun van de Gemeente Borger-Odoorn, mede afhankelijk van de mogelijkheden voor windenergie in de provincie Drenthe die het nog vast te stellen definitieve POP biedt.

Voor wat betreft de te doorlopen procedures kan Groenraedt op de navolgende momenten en op de hierna aangegeven wijze ondersteuning bieden aan de gemeente. Hierbij zijn enkel de procedurestappen opgenomen waarbij het voor de hand ligt dat een derde partij gegevens aanlevert.

Mogelijke inzet Groenraedt:

| **Bouwvergunning** | | |
|---|---|---|
| *Procedure (stap)* | *Benodigd* | *Aan te leveren door Groenraedt?* |
| Verzoek om vrijstelling ex art. 19, eerste lid Wro | Goed onderbouwde aanvraag, inclusief foto's huidige situatie en visualisaties gewenste situatie | Ja, geheel |
| Aanvraag bouwvergunning | Aanvraagformulier met alle (detail) tekeningen | Ja, geheel |
| | | |
| **Milieuvergunning** | | |
| Beoordeling of voor de activiteit een MER moet worden opgesteld | MER-aanmeldingsnotitie | Ja, geheel |
| Aanvraag milieuvergunning | Aanvraagformulier met alle (detail) tekeningen | Ja, geheel |

## Enkele relevante begrippen & termen verklaard

**Ashoogte:** De hoogte aan van de hoofdas ten opzichte van de grond

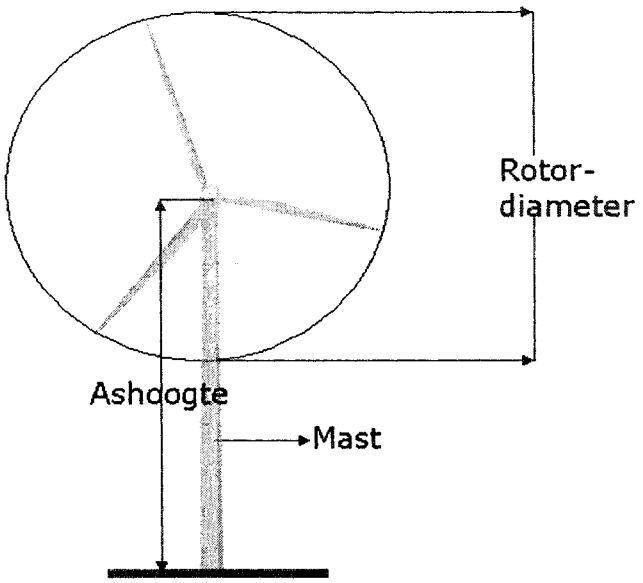


**Gondel** De 'machinekamer' van de windturbine. Het belangrijkste onderdeel van een windturbine is het rotorblad; door de uitgekiende vorm van het blad wordt de energie van de langsstromende lucht omgezet in een draaiende beweging. De rotorbladen zitten vast aan de hoofdas of naaf, waarvan de draaiende beweging wordt versneld in een tandwielkast. De sneldraaiende, uitgaande as van de tandwielkast drijft op zijn beurt een generator aan die elektriciteit opwekt.

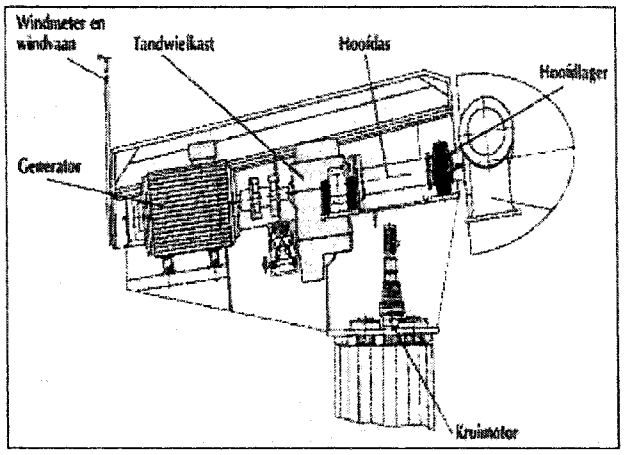


Tegenwoordig worden er ook windturbines geproduceerd zonder tandwielkasten. Deze *direct drive* turbines hebben speciale vermogenselektronica en een grote ringgenerator, die bij het relatief lage toerental van de rotor elektriciteit met de gewenste netfrequentie levert. De windvaan op de gondel meet de windrichting. Zodra de windrichting verandert, zorgt een kruimotor ervoor dat de gondel weer recht op de wind wordt gericht

**Opbrengst:** De hoeveelheid elektrische energie die een turbine in een bepaalde tijdseenheid, bijvoorbeeld een jaar, daadwerkelijk heeft geleverd. De opbrengst wordt bepaald door het rotoroppervlak en de windsnelheid ter plaatse.

**Rotordiameter:** Middellijn van de cirkel die de uiteinden van de rotorbladen beschrijven

**Toerental**: Omwentelingssnelheid van de rotor.
Nominaal: omwentelingssnelheid waarbij het nominale vermogen wordt geleverd

**Transformator**: Apparaat waarmee de via de turbine opgewekte energie (laagspanning) wordt omgezet in midden- of hoogspanning, waarna de elektrische energie aan het elektriciteitsnet kan worden geleverd of afgenomen. Meestal geplaatst in het zogenaamde trafohuisje.

**Vermogen:** De hoeveelheid elektrische energie die een turbine per tijdseenheid maximaal kan leveren, uitgedrukt in kilowatt (kW) of megawatt (MW).

Er kan een onderscheid gemaakt worden tussen het nominale vermogen en het maximale vermogen. Het nominale vermogen is een door de fabrikant opgegeven maximale waarde voor het elektrisch vermogen dat een windturbine langdurig aan het elektriciteitsnet kan leveren. Het maximale vermogen is de hoeveelheid vermogen die kortstondig aan het elektriciteitsnet kan worden geleverd.

**Wind & $CO_2$:** $CO_2$ is het belangrijkste broeikasgas, dat vrijkomt bij de verbranding van fossiele brandstoffen.
Bij de opwekking van energie via windturbines vindt er geen $CO_2$-emmissie plaats. Per kWh wordt circa 0,7 kg $CO_2$-uitstoot vermeden. Een windturbine van 500 kW nominaal vermogen spaart per jaar evenveel $CO_2$-uitstoot uit als wordt geabsorbeerd door 57000 bomen.

**Windkracht & windsnelheid:**

| *Windkracht in Beaufort* | *Gem. windsnelheid (m/s)* | *Aanduiding* |
|---|---|---|
| 1-2 | 0-3 | Zwakke wind |
| 3-4 | 3-8 | Matige wind |
| 5 | 8-11 | Vrij krachtige wind |
| 6 | 11-14 | Krachtige wind |
| 7 | 14-17 | Harde wind |
| 8 | 17-20 | Stormachtige wind |
| 9 | 20-24 | Storm |
| 10 | 24-28 | Zware storm |
| 11 | 28-32 | Zeer zware storm |
| 12 | Meer dan 32 | Orkaan |

# Bijlage I

## Betrokken grondeigenaren & -gebruikers

**Betrokken grondeigenaren & -gebruikers**

De heer W.J. Blok
Noorderdiep 9
9521 BA Nieuw-Buinen

De heer A. Snippe
Noorderdiep 33
9521 BA Nieuw-Buinen

De heer J. Trip
Noorderdiep 41
9521 BA Nieuw-Buinen

De heer T. Schuurman
Noorderdiep 47
9521 BB Nieuw-Buinen

De heer B. Drent
Noorderdiep 65
9521 BB Nieuw-Buinen

De heer F. van der Meer
Noorderdiep 71
9521 BB Nieuw-Buinen

De heer J. Poelman
Noorderdiep 85
9521 BB Nieuw-Buinen

De heer G.J. Poelman
Zuiderdiep 94
9521 AV Nieuw-Buinen

De heer Z.A.W. Jansen
Noorderdiep 101
9521 BB Nieuw-Buinen

Mevrouw L.T. Franssens-Huisman
Tweeloo 14
7942 AV Meppel

De heer J. Trip
Zuiderdiep 28
9521 AT Nieuw-Buinen

# Bijlage II

## Geografische ligging windpark

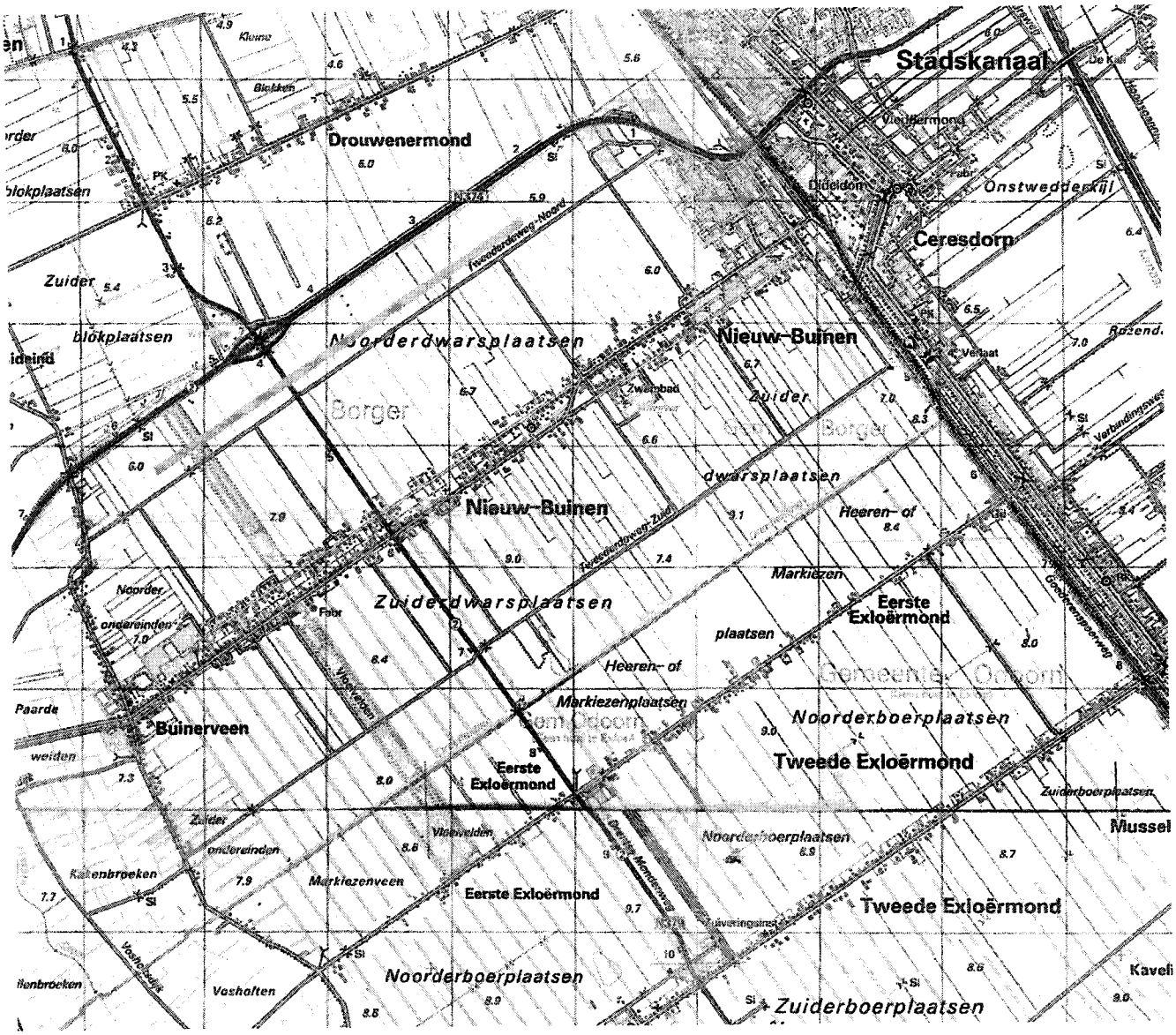
Stadskanaal
Drouwenermond
Onstwedde
Ceresdorn
Nieuw-Buinen
Noorderdwarsplaatsen
Zuiderdwarsplaatsen
Heeren- of
Markiezen
Eerste Exloërmond
Tweede Exloërmond
Noorderboerplaatsen
Zuiderboerplaatsen
Buinerveen
Markiezenplaatsen
Markiezenveen
Vosholten
Mussel

# Bijlage III

## Voorbeeld toepasbare windturbines

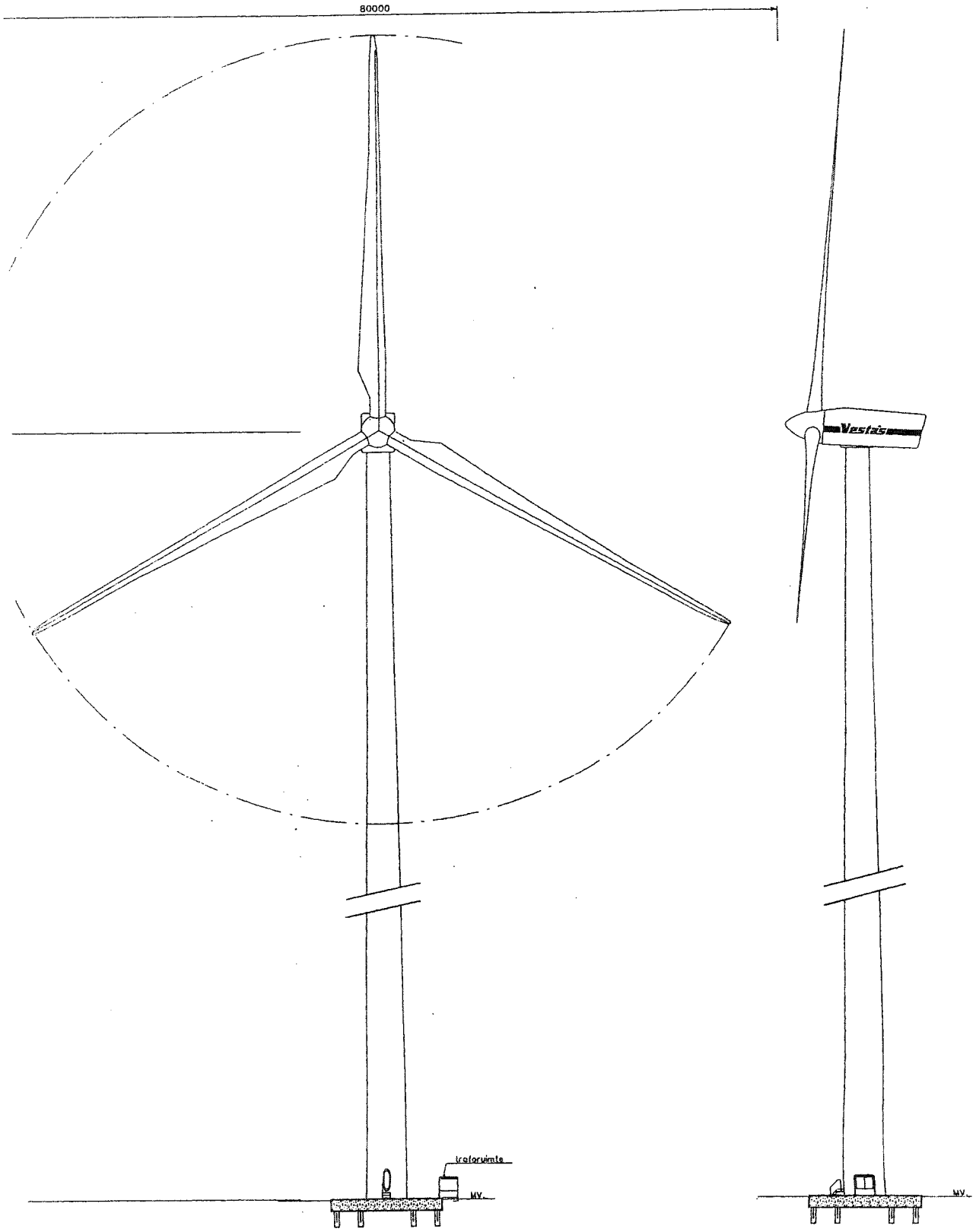


Paallengte en blokafmeting op basis van berekening
MV.= huidige maaiveldhoogte van de ongeroerde grond

| rev. | datum | status | omschrijving | get | gec. |
|---|---|---|---|---|---|
| E | | | | | |
| D | | | | | |
| C | | | | | |
| B | | | | | |
| A | | | | | |
| 0 | | | | | |

Vestas- Nederland windtechnologie b.v.

opdrachtgever

werk: type windturbine

onderdeel: bouwaanvraag

| werknr. | bouwdeel | schaal | formaat |
|---|---|---|---|
| | | 1:200 | A1 |

Vestas

tekeningnummer:

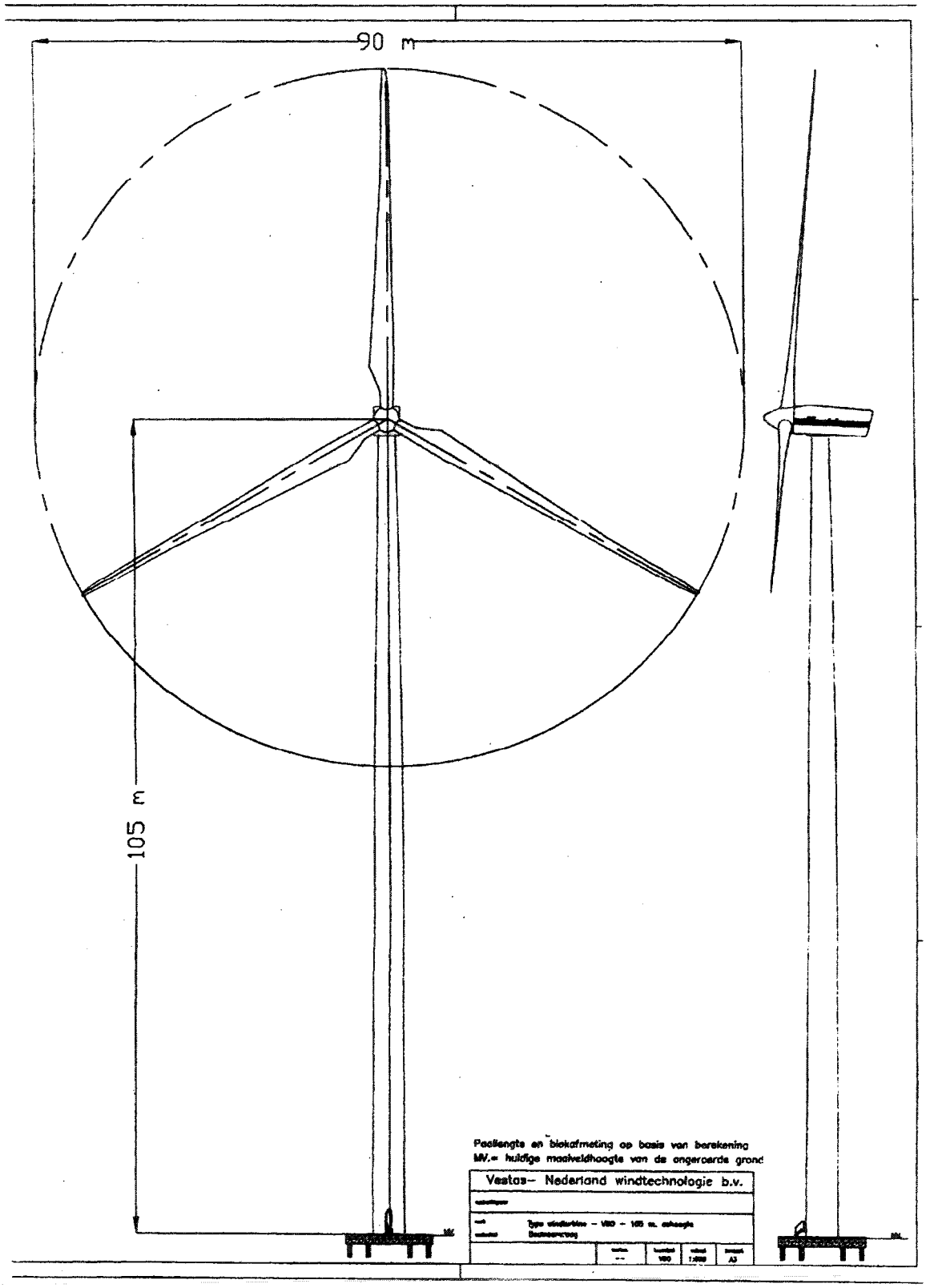
90 m
105 m
Paallengte en blokafmeting op basis van berekening
MV.= huidige maaiveldhoogte van de ongeroerde grond
Vestas- Nederland windtechnologie b.v.

# Bijlage IV

# Windopbrengstschatting

# Windaanbod Nieuw-Buinen
## Tweederdeweg-Noord

In opdracht van Groenraedt b.v. te Enschede heeft WSH een schatting gemaakt van het windaanbod op een windparklocatie langs de Tweederdeweg-Noord bij Nieuw-Buinen. Met het windaanbod is de energieproductie berekend van een windturbine Vestas V 80 – 2.000 op ashoogten van 85 en 100 meter.

### a. Windaanbod

Voor het windaanbod is gebruik gemaakt van de nieuwe windaanbodkaart van Groningen (Energy Connection april '99) Op deze kaart kan een windsnelheid van 6,1 – 6,2 m/s op een hoogte van 50 meter worden afgelezen. Elders in Noord-Groningen wijzen de producties van een aantal turbines er op dat de kaart daar 0,1 – 0,2 m/s te hoge waarden aangeeft. Bij een niet te optimistische inschatting kunnen we uitgaan van 6,0 m/s op 50 meter hoogte hetgeen dan tevens aansluit bij enige andere berekeningen van WSH in deze regio. Omrekening naar de hoogte van 85 en 100 meter (bij een geschatte gemiddelde terreinruwheidslengte van 0,1 meter) geeft dan respectievelijk 6,60 en 6,80 m/s.

### b. Energieproductie

Met de jaargemiddelde windsnelheden op ashoogte zijn de windfrequentieverdelingen berekend (k-parameter 1,8 op 10 meter hoogte en a-parameter 1,13 maal de windsnelheid op ashoogte), welke vervolgens werden vermenigvuldigd met de vermogenscurve van de windturbine. Hieronder staan de belangrijkste resultaten genoemd. In de bijgevoegde tabel staan alle gegevens en resultaten.

**Tabel 1. Bruto jaargemiddelde energieproductie**

| | **Vestas V 80 – 2.000 *** | | |
|---|---|---|---|
| Ashoogte | 85 | 100 | m. |
| V-as | 6,60 | 6,80 | m/s |
| Vermogenscurve | Meting Windtest KWK | | |
| Jaarproductie | 4.944.643 | 5.249.206 | kWh |
| Specifieke productie | 984 | 1.044 | kWh/m² |
| C ** | 3,42 | 3,32 | |

* Dit is de productie van een turbine in de uitvoering met de hoogste geluidsbronsterkte van 105 dB(A).
** C is een maat voor het totale rendement van de turbine en kan met $E_{jr} = C \times V\text{-}as^3 \times A$ berekend worden. Hierin is E de energie-productie in kilowatturen (kWh) per jaar, V-as is de jaargemiddelde windsnelheid op ashoogte in meters per seconde (m/s) en A is het bestreken rotoroppervlak in vierkante meters.

### c. Onzekerheden

In verband met onzekerheden over windaanbod, beschikbaarheid en vermogenscurve, wordt geadviseerd om ten aanzien van de netto te verwachten productie een marge van 10 % op bovengenoemde bruto producties in acht te nemen.

**Pingjum, 11 februari 2002** **Rapportnummer : 1.029 / 51**
Bijlage: Tabel met windfrequentieverdelingen en vermogenscurve (2x)



Burenlaan 4 8749 GA Pingjum
Telefoon: 0517 – 579 299 Fax : 0517 – 579 518
http://home.wxs.nl/~windsh windsh@wxs.nl

Gemeente Borger-Odoorn

PROV. BESTUUR VAN DRENTHE
No.:
Ingek.: 17 JUN 2004
Class nr.:
TE BEH. DOOR:

# Memo

Exloo, 16 juni 2004

Bestemd voor: Secretariaat m.b.t. provinciaal project POP-II, t.a.v. de heer H. van Laar.

Afkomstig van: Afd. VROM, gemeente Borger-Odoorn, dhr.H.G.J.C. Brink.

Onderwerp: Gemeentelijke standpunt-inname windenergie binnen de gemeente Borger-Odoorn.

Inhoud:

Geachte heer Van Laar,

Namens het college van burgemeester en wethouders wil ik u hiermee informeren over het gemeentelijk beleid inzake windenergie binnen de gemeente Borger-Odoorn.

In het ontwerp POP-II heeft het college van gedeputeerde staten aangegeven dat windenergievoorzieningen, o.a in de vorm van een windmolenpark, slechts zullen worden toegestaan binnen de gemeente Coevorden.

Het college van burgemeester en wethouders van Borger-Odoorn heeft naar aanleiding van een verzoek daartoe tot plaatsing van windmolens door de firma Groenraedt besloten om binnen de gemeentegrenzen van Borger-Odoorn geen windenergievoorzieningen toe te willen staan en daarmee het beleid af te stemmen op het ontwerp POP-II.

Nadien heeft voornoemde firma aan het college van burgemeester en wethouders een concreet projectplan gepresenteerd, handelende over een in Nieuw-Buinen op te richten windmolenpark. Burgemeester en wethouders hebben in vergadering bijeen nogmaals uitgesproken vast te houden aan het ingenomen bestuurlijke standpunt om binnen de gemeentegrenzen van Borger-Odoorn geen windenergievoorzieningen toe te willen staan.

Los van de windenergieproblematiek is door meerdere agrarische ondernemers in Nieuw-Buinen een plan ontwikkeld om tot uitplaatsing van agrarische bedrijven vanuit de lintsituatie te komen en een grootschalig bedrijf te gaan inrichten tussen bestaande lintstroken in. De initiatiefnemers hebben het plan op 11 mei 2004 aan het college van burgemeester en wethouders gepresenteerd. Men heeft toen aangegeven tezamen met het uitplaatsingsplan een windmolenpark te willen gaan realiseren. Plan.

Door het college van burgemeester en wethouders is aan de initiatiefnemers te verstaan gegeven dat het gepresenteerde uitplaatsingsplan wordt ondersteund. Wel is duidelijk vermeld dat burgemeester en wethouders vasthouden aan hun ingenomen beleidsstandpunt voor wat betreft het niet toestaan van een windmolenpark ter plaatse.

Nadien heeft de Stuurgroep Agenda van de veenkoloniën uitgesproken het uitplaatsingsplan in Nieuw-Buinen (pilot-plan) te willen ondersteunen en begeleiden.

De Stuurgroep heeft voor wat betreft windenergie uitgesproken een eventuel project te willen ondersteunen, doch niet in Nieuw-Buinen maar in het gebied De Pekela's.

In het kader van de behandeling van het ontwerp POP-II is er op maandag 14 juni 2004 een hoorzitting door een gezamenlijke Statencommissie gehouden.

Het voornoemde uitplaatsingsplan (pilot-plan) te Nieuw-Buinen is door een woordvoerder van de gezamenlijke agrarische ondernemers aan de orde gesteld. Aan dat plan is door de woordvoerder onlosmakelijk een windmolenpark verbonden. Daarbij spelen de bedrijfseconomische motieven een overwegende rol.

Uit de vraagstelling vanuit de Statencommissie bleek een onduidelijk beeld te bestaan over bestuurlijke standpunt van burgemeester en wethouders t.a.v. voornoemde projecten.

Hiermee willen burgemeester en wethouders op heldere wijze aangeven dat zij het pilot-plan in Nieuw-Buinen ondersteunen, doch zonder de aangegeven combinatie met de realisatie van een windmolenpark in het gebied.

In het kader van het dualisme is naast de besluitvorming door burgemeester en wethouders een afzonderlijke besluitvorming door de gemeenteraad van Borger-Odoorn aan de orde.

De gemeenteraad zal zich binnenkort kunnen uitspreken over windenergievoorzieningen binnen de gemeente Borger-Odoorn.

Het college van burgemeester en wethouders wil door middel van deze memo helderheid scheppen en verzoekt u deze ook ter hand te stellen aan het college van gedeputeerde staten en de verschillende statenfracties.

Namens burgemeester en wethouders van de gemeente Borger-Odoorn,
Hoogachtend,

H.G.J.C. Brink,
Afd. VROM, Gemeente Borger-Odoorn
h.brink@borger-odoorn
tel.nr. 0591-535293

Aan: de Leden van Provinciale Staten

Datum : 25 juni 2004
Onze referentie : 21048/PL/POP II
Onderwerp : windenergie en olie

Geachte leden van Provinciale Staten Drenthe,

Naar aanleiding van een uitspraak van gedeputeerde Dijks, in de vergadering van maandag 21 juni jl., wil ik graag reageren.
De heer Dijks zegt dat olie en wind niet samengaan. Hij doelt daarbij op het project Windpark Vlieghuis en de herontwikkeling Schoonebeek van de NAM, die beiden in hetzelfde gebied gepland zijn.

Uiteraard kan ik beweren dat deze stelling niet klopt, maar wie ben ik.
Daarom is navraag gedaan bij ECN (Energieonderzoek Centrum Nederland). ECN stelt dat olie en wind wel degelijk samengaan. De ECN is momenteel betrokken bij drie locaties waar de combinatie olie en wind een rol speelt. U kunt hierover navraag doen bij de heer L. Rademakers van ECN (0224 564943).
Uiteraard moet goed gekeken worden naar de veiligheidszones die in acht genomen moeten worden rondom windturbines en rondom oliepompinstallaties en leidingen.
Hiervoor bestaan momenteel geen wettelijke normen of criteria. De zones zullen in onderling overleg vastgesteld dienen te worden.
Uiteraard zijn zowel de NAM als wij ons hiervan bewust; er is niet voor niets regelmatig contact tussen beide partijen.
(Bij de bouw van elk windpark en, naar ik aanneem ook bij elke oliepompinstallatie, wordt zorgvuldig gekeken naar alle veiligheidsaspecten).

Kortom: wind en olie gaan wel degelijk samen.
Uiteraard weegt ook voor ons de veiligheid van de omwonenden zwaar.
U kunt er dus van uit gaan dat de combinatie olie en wind zorgvuldig wordt ingevuld.

Ik hoop dat deze informatie een positieve bijdrage levert aan de besluitvorming op 7 juli a.s..

Met vriendelijke groeten,
Namens 9 grondeigenaren en Nuon,

Drs. Petra Looij
Weom BV

provincie Drenthe

# Verslag

**van de vergadering van**
**provinciale staten van Drenthe**

gehouden op 7 juli 2004

**INHOUD**


Opening 2
Mededelingen 2
Ingekomen stukken 2
Vaststelling agenda 2
Vaststelling verslag 2
Mondelinge vragen 2
Onderzoek geloofsbrief N.B. Bossina
Installatie N.B. Bossina 4
Provinciaal omgevingsplan II en Provinciale omgevingsverordening Drenthe 4
- *Amendement A (verworpen)* 9
- *Amendement B (ingetrokken)* 9
- *Amendement C (aanvaard)* 10
- *Amendement D (aanvaard)* 10
- *Motie E (ingetrokken)* 11
- *Amendement F (aanvaard)* 15
- *Amendement G (aanvaard)* 15
- *Amendement H (aanvaard)* 15
- *Amendement I (aanvaard)* 16
- *Amendement J (verworpen)* 16
- *Amendement K (verworpen)* 16
- *Amendement L (aanvaard)* 17
- *Amendement M (aanvaard, zie ook bladzijde 64)* 17
- *Amendement N (verworpen)* 17
- *Amendement O (ingetrokken)* 17
- *Amendement P (aanvaard)* 18
- *Amendement Q (ingetrokken)* 23
- *Amendement R (aanvaard)* 24
- *Amendement S (aanvaard)* 24
- *Amendement T (aanvaard)* 25
- *Amendement U (aanvaard)* 26
- *Motie V (verworpen)* 28
- *Motie W (verworpen)* 31
- *Amendement X (aanvaard)* 31
- *Motie Y (aanvaard)* 55
- *Motie Z (aanvaard)* 56
- *Motie AA (aanvaard)* 57
- *Motie BB (aanvaard)* 58
- *Motie CC (aanvaard)* 58
- *Amendement DD (ingetrokken)* 60
- *Motie EE (verworpen)* 62
- *Amendement FF (verworpen)* 62
- *Amendement GG (verworpen)* 63
Samenwerkingsovereenkomst Zuiderzeelijn 67
Uitvoeringskader toeristisch-recreatieve projectontwikkeling Drenthe 2004-2007 73
- *Amendement HH (aanvaard)* 74
Regiovisie Groningen-Assen 76
Gemeenschappelijke regeling OV-bureau 78
Woonzorgprojecten 79
Masterplan Veenhuizen 80
Provinciale bijdrage bodemsanering voormalige gasfabrieksterreinen 80
Beëindiging subsidiëring Syntens 81
Herinrichting oevers Oude Vaart te Meppel 81
Project Impuls gesubsidieerde arbeid 81
Gewijzigde begroting 2004 en begroting 2005 Samenwerkingsverband Noord-Nederland 81
Sluiting 81
Toezeggingen 82

**PROVINCIALE STATEN VAN DRENTHE**

Verslag van de vergadering van provinciale staten van Drenthe, gehouden op 7 juli 2004 in het provinciehuis te Assen.

**Tegenwoordig zijn:**

A.L. ter Beek, Commissaris van de Koningin, voorzitter

de leden (48 in getal)

H. Baas (ChristenUnie)
H. Beerda (PvdA)
W.A.R. Boer (PvdA)
N. Bossina (VVD)
L. Bomhof (VVD)
A.H.J. Dohle (VVD)
J.W.M. Engels (D66)
A. Faber (CDA)
G.A.W. Fonk (VVD)
mevrouw W.G. Goudriaan-Visser (PvdA)
Ch.C. de Haas (OPD)
J. Haikens (VVD)
E. Hemsteede (PvdA)
H. Holman (CDA)
H.R. Hornstra (PvdA)
mevrouw I.J. Huisman-Holmersma (PvdA)
A. Huizing (PvdA)
H.G. Idema (PvdA)
M.H. Jakobs (PvdA)
C.D. de Jong (Fractie De Jong)
S. de Jong (CDA)
K. Jonker (CDA)
Mevrouw M.J. Kaal (CDA)
C.H. Kloos (Drents Belang)
W.H. Kuiper (GroenLinks)
J. Langenkamp (GroenLinks)
A. Lanting (VVD)
H.P.K.M. Looman (PvdA)
mevrouw W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen (CDA)
mevrouw A.H. Mulder (CDA)
E. Olij (PvdA)
mevrouw J.M. Pannekoek-van Toor (VVD)
J. Pereboom (PvdA)
A.G.H. Peters (CDA)
R.E. Pot (PvdA)
E.A. Rougoor (PvdA)
J. Slagter (PvdA)
J.P. Sluiter (D66)
K.H. Smidt (VVD)
Mevrouw G.H. Smith-Bults (GroenLinks)
mevrouw H.G. Stoel-Snater (PvdA)
E.R. Veenstra (PvdA)
mevrouw G. de Vries-Leggedoor (CDA)
A. Wendt (ChristenUnie)
mevrouw K. Westerkamp-Exoo (CDA)
Th.J. Wijbenga (CDA)
H. Zomer (CDA)
J. Zweens (PvdA)

mevrouw I.M. Rozema, griffier der staten van Drenthe

**Voorts aanwezig:**

Joh. Dijks (gedeputeerde)
mevrouw A. Edelenbosch (gedeputeerde)
mevrouw A. Haarsma (gedeputeerde)
J.H. Schaap (gedeputeerde)
S.B. Swierstra (gedeputeerde)
J.D. Nauta (directeur-secretaris)
Projectteam POP II

**Met kennisgeving afwezig:**

K.N. Blanksma (GroenLinks)
G. Roeles (VVD)
mevrouw S. van de Vijver-Geiltz (PvdA)

## A. Opening

De VOORZITTER: Ik open de vergadering van provinciale staten (PS) (09.30 uur) en heet u allen van harte welkom.

## B. Mededelingen

De VOORZITTER: Ik deel u mee dat berichten van verhindering zijn binnengekomen van de heren Blanksma en Roeles en mevrouw Van de Vijver, en de heren Pereboom en Jakobs komen iets later.

## C. Ingekomen stukken

De VOORZITTER: Ik stel u voor de stukken voorkomend op de lijst van ingekomen stukken en de aanvulling daarop, en dan gaat het om A.1 tot en met A.3 en B.1 tot en met B.5, conform de voorgestelde behandeling af te doen.

Daartoe wordt besloten.

## D. Vaststelling van de agenda

De VOORZITTER: Ik hoef u niet te vertellen hoe de agenda er vandaag uitziet. Ik blijf van plan om vandaag alles af te handelen. Het lijkt mij dat als wij daarvoor een beetje gedisciplineerd vergaderen en ons daar echt op richten, het mogelijk moet zijn. Niemand heeft het aangedurfd om wijzigingsvoorstellen met betrekking tot de agenda te doen, waarmee de agenda wordt vastgesteld.

## E. Vaststelling verslag van de vergadering van 21 april 2004

Het verslag wordt conform ontwerp vastgesteld.

## F. Mondelinge vragen

Er zijn geen mondelinge vragen aangemeld.

## G. Onderzoek geloofsbrief van de heer N.B. Bossina te Langelo

De VOORZITTER: De heer Bossina heeft meegedeeld de benoeming tot lid van provinciale staten aan te nemen. In de commissie van onderzoek van de geloofsbrief benoem ik mevrouw Mulder, de heer Olij en de heer Kuiper. Ik verzoek mevrouw Mulder om namens de commissie als rapporteur op te treden en ik schors de vergadering gedurende het onderzoek.

(Schorsing van 9.45 tot 9.53 uur.)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering en geef het woord aan mevrouw Mulder.

Mevrouw MULDER: Mijnheer de voorzitter, de commissie heeft de geloofsbrief en de daarbijbehorende stukken van het benoemde statenlid, de heer N.B. Bossina, onderzocht en in orde bevonden. Wij adviseren de staten het genoemde lid toe te laten als lid van provinciale staten van Drenthe.

De VOORZITTER: Dank u wel. Dan stel ik voor om in overeenstemming met dit advies te besluiten. Ik dank de commissie voor de verrichte werkzaamheden. Volgens mij hebt u een nieuw record gecreëerd door als commissie het snelst van alle commissies tot dusver op te treden. Daarvoor ben ik u, gelet op de agenda, zeer erkentelijk.

Daartoe wordt besloten.

De VOORZITTER: Alvorens over te gaan tot de installatie van de heer Bossina zou ik nog een paar dingen willen zeggen aan het adres van het vertrekkende statenlid, de heer Boerland.
Dames en heren, leden van de staten, beste Chris. Op 20 maart 2003, ruim een jaar geleden, trad je aan als nieuw lid van deze staten en ik heb nog eens gekeken naar de kandidatenlijst van de VVD in die tijd. Je stond op plek nummer 4 en dat betekende dat er nogal wat van je verwacht werd, want de eerste twee zijn inmiddels gedeputeerden geworden, de derde was een vrouw en daarna kwam jij al……..(*Gelach*). Goed, de stemming zit er kennelijk al goed in vanmorgen…. Jouw woordvoerderschap bewoog zich vooral op het financiële en economische vlak en van die taak heb je je met verve gekweten. Je deed dat kritisch, maar vooral ook met kennis van zaken. De wortels van je maatschappelijke activiteiten liggen in het midden- en kleinbedrijf (MKB), en dan vooral specifiek in de kappersbranche. Ik ben eens nagegaan welke bestuursfuncties je allemaal bekleedt en dat liegt er niet om. Je bent hoofdbestuurslid van MKB-Nederland, vice-voorzitter van de Koninklijke Algemene Nederlandse Kappersorganisatie, voor-

zitter van het Kenniscentrum uiterlijke verzorging, voorzitter van de Commissie Kappersbedrijven en bestuurslid van de Vakraad voor het Kappersbedrijf. Volgens mij zou ik ook nog wel een tijdje door kunnen gaan, maar deze bestuurlijke drukte heeft er uiteindelijk toe geleid dat je na ruim een jaar statenlidmaatschap, dit noodgedwongen aan de wilgen moet hangen, want je gaat ook nog eens een keer Europa in. In het najaar zul je worden benoemd tot voorzitter van de internationale werkgeversorganisatie EU en van de Organisation Mondiale de la Coiffures en Europe (OMCE). Dat Frans van jou moet overigens geweldig zijn, dat kan niet missen met een dergelijke functie. Goed, wij weten allemaal dat het statenlidmaatschap veel tijd kost. Je wilt het goed doen en dan heb je die tijd nodig, wat je niet meer kunt combineren met de vervulling van je nieuwe functies. Ik begrijp dat, maar ik vind het wel jammer dat wij je al weer zo snel moeten missen. Ik denk dat de kappersbranche in geheel Europa er een gedreven en bekwame behartiger van zijn belangen bij krijgt. Chris, veel succes in het Europese en moge het jou en de jouwen goed gaan. Dan is het woord nu aan het niet-statenlid, de heer Boerland.

De heer BOERLAND: Ja voorzitter, toen mij gevraagd werd of ik gebruik wilde maken van de gelegenheid om iets te zeggen, toen dacht ik dat dit een unieke kans was. Op het moment dat je geen statenlid meer bent, heb je ook andere verantwoordelijkheden. Toch wil ik wel graag van de gelegenheid gebruikmaken, want normaliter moet je overleggen met je fractie en moet je kijken of je een motie of amendement wilt indienen. Daar komen heel wat vaardigheden aan te pas. Daar mijn afscheid eraan zat te komen, heb ik na zitten denken waar ik het in mijn laatste speech over wil hebben. Zoals u mij kent ben ik niet erg traditioneel ingesteld, dus wil ik niet terug- of vooruitblikken of dieper ingaan op de reden van vertrek. Ik zou het over mijn opvolger, Nico Bossina, kunnen hebben. Ik denk dat het een heel goed statenlid is en ik weet dat eigenlijk wel zeker. Gisteravond kwam ik op een onderwerp waarbij het ons allemaal wel past om daar eens over na te denken. Zoals u begrepen hebt ben ik al een paar maanden niet meer actief en als je niet actief bent neem je wat afstand van datgene waar je als statenlid al die tijd mee bezig bent geweest. Als je er dan zo ineens mee stopt, krijg je als statenlid nog wel 40 centimeter post binnen, maar kijk je daar niet echt meer naar. Hoe beleef je als buitenstaander het werk van de staten? In dat geval ben je aangewezen op de media en vooral de media in Drenthe. Je hebt dan het Nieuwsblad van het Noorden, RTV Drenthe en teletekst. Deze bepalen dan de perceptie die de kiezer of consument van de staten heeft. Daar zou ik iets van willen zeggen. De voorzitter heeft daarnet al een aantal activiteiten van mij genoemd en een substantieel deel van mijn werkzaamheden bestaat uit public relations, marketing en communicatie. Bij communicatie gaat het vooral over massamedia, televisieparticipatie en dergelijke. Ik ben dan ook dagelijks bezig met wat de consumenten ervan vinden. Vanuit die gedachte heb ik nog even aangekeken tegen de werkzaamheden die ik hier met u heb verricht. Het valt dan op dat de consument of kiezer een verkeerd beeld heeft van datgene wat er in het provinciehuis allemaal gebeurt. De consument en/of kiezer is namelijk vooral gefocust op datgene wat nieuws is en wat nieuwswaarde heeft. Zij zien alleen maar de koppen en het verhaal wat erachter zit is dan wel belangrijk, maar alles is gefocust op nieuws. Dat is ook een functie die de pers moet vervullen, namelijk dat naar buiten toe te brengen. Indien je dat nieuws wat analyseert dan gaat het er vooral over waar de verschillende partijen in de staten het onderling niet eens zijn of waar zij tegen zijn. Alles wat nieuwswaarde heeft, heeft dan vervolgens een impact op datgene wat de consument daarover te weten komt. Zo gebeurt dat in het hele leven natuurlijk, denk maar eens aan vliegveld Eelde, dat dichtbij ligt. Er vertrekken dagelijks heel veel vliegtuigen en als er één op de startbaan blijft staan, dan is dat nieuws. De eigenaren van een dergelijk vliegveld moeten dus veel publiciteit genereren om de consument te overtuigen dat er meer is dan vliegtuigen die niet vertrekken. Een dergelijke toegevoegde waarde moet dan gecommuniceerd worden. De kiezer is dus vooral gefocust op wat nieuwswaarde heeft en omdat ik insider ben geweest, weet ik dat er nog zoveel goede dingen gebeuren, maar die komen niet over het voetlicht. Iedereen heeft zijn eigen verantwoordelijkheid in zijn eigen rol en dat moet zo blijven. Ik denk dat het vooral aandacht verdient om de positieve dingen over het voetlicht te brengen, maar dat lukt vaak niet vanwege de nieuwswaarde die een aantal dingen niet hebben. Ik denk wel dat er andere voorbeelden zijn te vinden om dat ook over het voetlicht te brengen. Als ik dan zie hoe een frac-

tievoorzitter zich inzet en zo'n 20 tot 30 uur per week besteedt aan de politiek en dat er ook collega-statenleden zijn die uren besteden aan de politiek en met heel goede dingen bezig zijn, dan ervaart de kiezer of consument daar helemaal niets van omdat dit volledig achter de schermen gebeurt. Ik ben van mening dat als de politiek dichter naar de burger moet worden gebracht, de staten zich daar meer op moeten focussen. Ik denk dat het handig is indien de staten daarbij zelf de regie in handen nemen. Statenleden, maar ook de politiek in het algemeen, evenals gedeputeerden, en de mensen die bij de provincie werken, hebben er belang bij om datgene wat positief is, maar niet direct zichtbaar wordt, over het voetlicht te brengen. Ik zou willen zeggen voorzitter "Be good, and tell it."

**H.** **Installatie** van het op 27 mei toegelaten lid van provinciale staten, de heer N.B. Bossina te Langelo

De VOORZITTER: Ik verzoek de bode de heer Bossina binnen te geleiden en ik verzoek u allen om met mij te gaan staan.

Nadat de heer Bossina in de vergadering is verschenen, legt hij in handen van de voorzitter de bij wet vereiste belofte in overeenstemming met artikel 14 van de Provinciewet af.

De VOORZITTER: Ik wens u van harte geluk met uw benoeming tot lid van de Drentse volksvertegenwoordiging. Ik heb u al via de intercom horen spreken in een commissievergadering op het moment dat u nog niet beëdigd was. Dat belooft dus wat goeds. Maak er wat moois van en van harte gefeliciteerd.

(Schorsing van 10.00 tot 10.10 uur.)

**J.** **Voorstellen**

1. Het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 6 mei 2004, kenmerk 18/6.1/2004004229, Provinciaal omgevingsplan (POP) II en Provinciale omgevingsverordening (POV) Drenthe

(statenstuk 2004-133)

met de daarop betrekking hebbende verslagen van de gecombineerde Statencommissies Milieu, Water en Groen/Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit van 14 en 21 juni 2004

De VOORZITTER: Ik breng nog eens nadrukkelijk onder uw aandacht dat wij een spreektijdenregeling hebben afgesproken in overeenstemming met hetzelfde regime als wij hebben toegepast bij de algemene beschouwingen. Ik ben van zins om u daar krachtig aan te houden. Het woord is aan de heer Slagter.

De heer SLAGTER: Voorzitter, de fractie van de PvdA spreekt haar waardering uit voor al het werk dat er is verricht voor de totstandkoming van dit integrale plan POP II. Die waardering geldt ook voor allen die hieraan hebben meegewerkt. De grote ontwikkelingslijnen die hier in dit werkstuk zijn uitgezet en de onderbouwing van de meeste gemaakte keuzes ondersteunen wij. In dit POP willen wij nogmaals benadrukken dat het gaat om het behoud van de landschappelijke kwaliteit, het hanteren van zuinig ruimtegebruik, het bevorderen van duurzaamheid en leefbaarheid en de bundeling van wonen en werken. Hoewel de historie van dit POP nog maar een korte is, kunnen wij toch concluderen dat het politieke draagvlak van het begin af aan groot is geweest. De grote partijen zijn er toch mede de dragers van en ik hoop dat dat vandaag zo blijft. De recentelijk uitgekomen Nota ruimte ademt een andere sfeer uit en is niet direct onze nota. Wij staan een zorgvuldiger inrichting van de ruimte voor en dat betekent dat je moet durven sturen en keuzes durven maken, vooral in Drenthe waar het zorgvuldig omgaan met het landschap hoog in het vaandel staat. Bij een integrale en complexe planuitwerking als het POP II zie je steeds weer spanningsvelden ontstaan waarbinnen op basis van argumenten en tegenargumenten ieder zijn plek heeft op te eisen. Zo is er de tweestrijd tussen het opvoeren van regelgeving en het bieden van ruimte, tussen verbieden en laten ontwikkelen, tussen top down en bottom up-beleid maken, tussen behoud van natuur, rust en ruimte en een plek voor de dynamiek van de samenleving, en tussen behoud van de algemene verantwoordelijkheid versus particuliere en sectorbelangen. Wij zien dit spanningsveld bij landbouw en natuur, recreatie en natuur, wonen en omgevingswaarden en duurzaamheid en economische ontwikkeling. De insprekers op de POP-

avonden hebben de statenleden daarop gewezen en gevraagd een aantal gemaakte keuzes nogmaals te heroverwegen. Dat is op zich geen gemakkelijke opdracht, maar zoals al gememoreerd kunnen de meeste keuzes die binnen het POP II zijn gemaakt, de goedkeuring van mijn fractie wegdragen. Dat neemt niet weg dat wij naar aanleiding van de inspreekrondes onze kritische blik nog eens extra hebben aangescherpt. Wij houden echter onze eigen politieke verantwoordelijkheid en daarbinnen zullen wij onze eigen keuzes moeten maken. Alvorens op de specifieke onderdelen in te gaan, wil de PvdA-fractie een aantal eigen accenten plaatsen. Ten eerste willen wij prioriteit geven aan achterstandsituaties en dit jaar is dat onze politieke leidraad. Met betrekking tot het POP lopen wij dan onder andere tegen de woningbouw aan, waar wij in de huursector doelgroepen in een achterstandsituatie tegenkomen. Wij lopen aan tegen leefbaarheid in woonwijken en kleine kernen en tegen de recreatiesector die in de knel zit. Tweede punt is dat wij waar mogelijk meer ontwikkelingsplanologie willen toepassen. Wij willen hiermee niet aangeven dat alles mag, maar dat wij onder voorwaarden naar beleidsruimte willen zoeken, zonder daarbij de basisvoorwaarden aan te tasten. Het gaat hierbij om gebiedsgericht beleid en wij verwachten van het college dat het deze zienswijze zal volgen. Bij stedelijke ontwikkeling willen wij ons richten op de echte stadskenmerken. Het woonplan vinden wij het belangrijkste instrument bij de kernontwikkeling en de kleine kernen hebben onze zorg vanwege de leefbaarheid. Het eerste grote onderwerp dat ik wil behandelen is de stedelijke ontwikkeling. Wij hechten grote waarde aan een stevige regierol van de provincie. Van de steden worden stevige impulsen verwacht op het gebied van de invulling van de fysieke ruimte, de economische ontwikkeling als onderdeel van de kernzone waar zij liggen en de sociaal-culturele ontwikkeling. De PvdA wil hierbij drie onderdelen naar voren halen omdat zij vindt dat het college hierop beleid moet ontwikkelen. Ten eerste is dat het bouwen aan een kwalitatief goede stedelijke ontwikkeling en het hanteren van de stedenbouwkundige toets op basis van beeldkwaliteitsbeleid dat is opgesteld door de gemeente. Dat lijkt ons een prima insteek. Het tweede punt is dat bij een kwalitatief goede stedelijke ontwikkeling volgens ons een toetsing op duurzaamheidsaspecten hoort, een groene invulling van de stad en de stadswijken en een mobiliteitstoets die gericht is op fiets, auto en openbaar vervoer. Het derde punt, een van de belangrijkste, is het aanpakken van knelpunten in de woningbouw. Tijdens de algemene beschouwingen hebben wij de problematiek rondom de ouderenwoningen al aan de kaak gesteld en een gerichte aanpak in een duidelijke motie vastgelegd, namelijk realisatie van 5.000 ouderenwoningen in 2007. Ook landelijk, zo was gisteren in de krant te lezen, is dit probleem erkend en is er een nieuw actiebeleid op geformuleerd. Nu willen wij de aandacht vestigen op de situatie met betrekking tot de huursector. Het landelijk huurbeleid baart ons grote zorgen en wij zijn het daar dan ook niet mee eens. Wij willen dat er bij stadsuitbreidingen ruime aandacht is voor de huursector, inclusief starterswoningen en vinden dat gemeenten en corporaties daartoe aangespoord moeten worden. Ons voorstel is om in alle woonplannen 40% betaalbare huur- en koopwoningen te laten bouwen. Dat zijn huurwoningen onder de € 486,-- en koopwoningen met stichtingskosten onder de € 151.000,--.

De heer HOLMAN: Voorzitter, mag ik even een vraag stellen? Het zal u niet verbazen dat het CDA de gedachte die u heeft sympathiek vindt. Wij hebben ons in het verleden wel eens in die zin uitgelaten. Maar hoe komt u nu bij die 40%? Is dat ergens op gebaseerd en is dat iets wat u over heel Drenthe wilt gaan gebruiken? Als het per gemeente wordt bekeken zal de behoefte en sociale opbouw en structuur in de verschillende gemeenten alle aanleiding geven tot het hanteren van heel andere percentages.

De heer SLAGTER: Wij gaan ervan uit om deze norm toe te passen op elke gemeente en dat die norm van 40% in het woonplan wordt opgenomen. Die 40% is een landelijke norm. Wij hebben gekeken naar de normen die doorgaans in het land worden gehanteerd, bijvoorbeeld in de stad Utrecht.

De heer HOLMAN: Ja, maar hier wordt net gezegd dat wij geen Utrecht zijn. Ik kan mij voorstellen dat als er gepraat wordt over Hoogeveen en Tynaarlo dan zijn dat twee compleet verschillende gemeenten en dan is het lastig om een dergelijke norm te hanteren. De financiële haalbaarheid van projecten heeft hier natuurlijk nogal een relatie mee.

De heer SLAGTER: Ik heb van de minister begrepen dat zij ook vindt dat de opvang van de huursector niet alleen bij de stad moet komen te liggen maar ook bij de regio. Het verhaal van ons past daar goed in, namelijk dat dit wordt gekoppeld aan het woonplan van elke gemeente. Het is alleen gerelateerd aan de contingenten die gemeenten krijgen, dus dit zal per gemeente anders uitpakken.

De heer VEENSTRA: Mag ik daar iets aan toevoegen? Landelijk heeft de minister onlangs verklaard dat zij naar een 50/50-verhouding wil voor koop- en huurwoningen. Dertig procent was het percentage dat in het verleden veel werd gehanteerd en nu geldt er landelijk een toevoeging van 20.000 tot 30.000 huurwoningen. Op die basis is voor Drenthe een toets van 40% heel reëel.

De heer HOLMAN: Mijn punt is alleen wat je doet en of je je werkelijk realiseert wat je gaat doen. Belangrijker is dat je überhaupt gaat bouwen, want er zijn toch tekorten veroorzaakt door een gebrek aan doorstroming vanuit lagere en goedkopere woningen. Mijn vraag is of het Utrechtse voorbeeld zo maar even kan worden omgezet naar Hoogeveen of Tynaarlo. Ik vraag dit ook in het licht van de motie die wij toegestuurd hebben gekregen en die de PvdA gaat indienen. Wat ben je aan het doen als je het zo gaat neerzetten dat er aan die 40% moet worden voldaan?

De heer VEENSTRA: Wij hebben een tekort aan huurwoningen in Drenthe voor ogen gehouden en dan is 40% een heel reëel percentage. Dit wordt ondersteund door de lijn die de minister op dit moment volgt om landelijk te komen tot een 50/50-verhouding.

De heer SLAGTER: Als corporaties er niet in slagen om betaalbare huurwoningen te bouwen, moeten corporaties de aanvangshuur van de huishoudens met lage inkomens verlagen. Wij zijn niet alleen voorstander van het aanjagen van de woningbouw voor doelgroepen, maar ook voor het versnellen van bouwprogramma's in zijn algemeenheid. Het tweede onderwerp is het woonplan. Wij hebben net de stedelijke ontwikkeling besproken en dit woonplan gaat dan vooral over de kernontwikkeling in het groot en in het klein. De PvdA kent een groot belang toe aan het woonplan als beleidsdocument. Ten eerste noemen wij een aantal algemene voorwaarden. Kwaliteit behoort voorop te staan voor het wonen en voor de omgeving. Het moet ruimte bieden aan gemeenten om zelf beleid te maken en het moet tot een samenspel leiden tussen gemeenten en provincie en zo mogelijk ook met de corporaties. De PvdA draagt het college hierbij op om in ieder geval de volgende onderdelen in het woonplan op te nemen en af te checken bij toetsing in de vorm van een lijst van uitgangspunten. Wij willen graag dat er interactie komt met de samenleving over wat er gebouwd gaat worden. Er moet beleid uitgestippeld worden met betrekking tot de doelgroepen, zoals ouderen, jongeren, starters, huurders en dit moet worden vastgelegd in resultaatafspraken. Graag willen wij afstemming met de regio, want iedereen hoeft niet hetzelfde te doen. Er moeten prestatieafspraken worden gemaakt met de corporaties en er moet aandacht zijn voor specifieke doelgroepen. Dat laatste geldt vooral voor de steden, zoals daklozen. Tevens moet een duurzaamheidstoets worden opgenomen. Dan nog een opmerking over de rode contour……

Mevrouw DE VRIES: Voorzitter, als ik even mag. De lijst die de heer Slagter noemt komt mij heel bekend voor en die lijst staat volgens mij in de Nota wonen. Dat is namelijk de checklist die u noemt en waarop afgevinkt gaat worden of het woonplan wel aan de goede dingen voldoet.

De heer SLAGTER: Ja, wij pretenderen niet dat wij allemaal nieuwe dingen hebben bedacht. Het punt is dat wij nog even duidelijk willen aangeven hoe wij het beleidsinstrument van het woonplan willen gebruiken en welke uitgangspunten wij daarin opgenomen willen zien. Het is niet zo dat dit allemaal nieuwe dingen zijn die nog nergens eerder genoemd zijn.

Mevrouw DE VRIES: Ze staan inderdaad al in de Nota wonen. Het is dus bestaand beleid.

De heer SLAGTER: Ja, okay.

De heer SMIDT: Voorzitter, de heer Slagter maakt ook een opmerking die in relatie tot het voorgaande betoog mij een beetje vreemd voorkomt in de zin dat hij zegt dat er afstemming moet zijn tussen gemeenten omdat iedere gemeente immers niet hetzelfde hoeft te bouwen. De heer Slagter sprak in het voorgaande echter dat elke gemeente wel

40% huurwoningen moet bouwen. Betekent dat dat je op grond van de woonplannen als gevolg van regionale afstemming met die 40% mag gaan schuiven?

De heer SLAGTER: Ik vindt dat je in principe moet vasthouden aan 40% huurwoningen per woonplan, maar in de regio kunnen zich historisch gegroeide knelpunten voordoen en ik denk dat je in het overleg binnen de regio best mag gaan kijken hoe dit kan worden opgelost. Dan is wat mij betreft die 40% ook bespreekbaar, als je tot een regioplan kunt komen. Ik heb in dit geval even Zuidwest-Drenthe voor ogen, waar Hoogeveen een specifieke problematiek heeft in vergelijking met De Wolden. Ik denk wel dat het heel goed is dat daar een overleg komt.

Mevrouw DE VRIES: Ik denk dat de benadering zoals u die nu noemt, een andere is als die van zonet. Het kan best zijn dat er in een bepaalde gemeente helemaal geen behoefte is aan 40% huurwoningen, terwijl er in een andere gemeente behoefte is aan meer dan 40% huurwoningen. In die zin denk ik dat maatwerk, ook met dat percentage van 40%, wel geboden zal zijn. Het gaat om de behoefte en niet om het bouwen voor leegstand.

De heer SLAGTER: Nou, ik heb net gezegd zoals ik het zie en als u zegt dat het een verschuiving is met wat ik eerst zei, dan kan ik daar mee leven. Dan nog een opmerking over de rol van de rode contour. De rode contour ligt er en daar moet wat ons betreft niet aan getornd worden, maar wij zien het toch meer als een indicator en signaal dat over het uitbreiden in die richting een zorgvuldige afweging moet worden gemaakt met als achterliggende gedachte dat de rode contour bij kwetsbare gebieden gehandhaafd moet worden en bespreekbaar gemaakt kan worden als beide kwaliteiten ermee gediend zijn. Wij vragen aan het college om over deze benadering een duidelijke uitspraak te doen en voor de PvdA is dat toch een beleidsverandering, lijkt mij zo. Dan het volgende punt, te weten de kleine kernen. Voor ons staat de leefbaarheid in de kleine kernen voorop. Het gaat dan vooral om het kunnen blijven wonen van ouderen en jongeren. Het gaat dan ook om de invulling van het hoe en het waar. Om voor jonge mensen starterswoningen beschikbaar te houden denken wij aan het bouwen van huurwoningen door corporaties. De plaats van de uitbreiding zal toch veelal de dorpsrand worden. De gedachten rondom de dorpsomgevingsplannen kunnen volgens ons tot goede oplossingen leiden. Wij dragen het college op deze voorstellen nader uit te zoeken op haalbaarheid. Wij hebben met onze fractie een tocht door Drenthe gemaakt en hebben allerlei soorten oplossingen gezien van Borger tot Vries en wij hebben de goede in ons hoofd vastgehouden. Daar willen wij graag mee verder.

De heer HOLMAN: Voorzitter, mag ik nog een vraag stellen? Heeft het feit dat u vindt dat starterswoningen aan de rand van het dorp moeten komen een relatie met wat u daarnet zei over die rode contour? U zegt net wel dat die contour een beleidswijziging is, maar ik snap dat nog niet helemaal. Heeft dat een relatie met elkaar? De intentie die u uitspreekt is mij niet geheel duidelijk.

De heer SLAGTER: In de praktijk komt het uitbreiden van kleine kernen het meest voor aan de rand van een dorp. Dan doet het probleem zich voor van een contour. Het dorpsomgevingsplan is een soort van onderhandelingsmodel waarbij je gaat kijken naar alle componenten die erin zitten en of je dan onder die voorwaarden het dorp verantwoord kunt uitbreiden. Dat heet dan een dorpsontwikkelingsplan.

De heer HOLMAN: Maar juist als het gaat om starterswoningen of huurwoningen, dan zou dat dus een argument kunnen zijn om over die contour heen te gaan?

De heer SLAGTER: Ja, als dat de beste oplossing voor dat dorp is en op een verantwoorde manier gebeurt, dat wil zeggen landschappelijk goed wordt ingericht, dan is dat een reden om die rode contour ter bespreking te brengen. De sociale component speelt in kleine gemeenschappen een grote rol en het gaat daarbij om achtervang bij het dagelijks functioneren en mogelijkheden tot sociaal samenzijn. Wij zien rondom ons heen daarvoor goede oplossingen op kleine en grote schaal. Kijk naar het Steunstee-concept in Groningen en het Kulturhuus-idee in Gelderland. Wij vragen het college dergelijke beleidspunten te stimuleren. De provincie biedt nu ondersteuning aan processen, maar wij vinden dat bij ondersteuning niet alleen gedacht hoeft te worden aan processen, maar dat er ook geïnvesteerd kan worden in steen. Het

college is nu bezig met een inventarisatie van de belangstelling voor de subsidieregeling, maar wij zouden deze zoektocht graag uitgebreid willen zien met het nodige onderzoek naar bovengenoemde concepten en een financieringswijze die onder voorwaarden ook het investeren in steen mogelijk maakt.

De heer HOLMAN: Voorzitter, dit roept bij mij toch nog weer een vraag op. De gedachte vind ik een heel interessante, want dit is een bekend probleem in dorpen, dat aangepakt zou moeten worden. Het probleem is vaak toch geld en u verwacht nu wat van de provincie. Ik neem aan dat u met aanvullende voorstellen komt om daar geld bij te geven?

De heer SLAGTER: Ja, ik heb een aantal voorwaarden genoemd, maar er kunnen zich situaties voordoen dat de provincie in steen gaat investeren en dan zullen provinciale staten daar een financiering voor moeten vinden.

De heer HOLMAN: Maar dan praat je gauw over miljoenen als je daar echt iets mee wilt doen. U spreekt in die motie ook over meerdere projecten die u tegelijk wilt oppakken en dan noemt u nogal wat. Bent u zich daarvan bewust?

De heer SLAGTER: Ik ben mij overal van bewust, maar mijn verhaal is trapsgewijs. De ontwikkeling van multifunctionele centra gebeurt op dit moment door gemeenten en corporaties en dat verloopt op zich goed. De provincie ondersteunt dat proces en dat verloopt ook goed. Er is een aantal gevallen waar dat knelpunt niet opgelost wordt omdat participanten daar niet in slagen, terwijl het dorp wel behoefte heeft aan een centrum voor ouderen en jongeren. In dat geval vind ik dat de provincie daar die zet moet geven dat het daar wel doorgaat, dus in het uiterste geval zal er geïnvesteerd worden in steen. Nog iets over de Veenkoloniën. In de discussie over de toekomst van de Veenkoloniën komt vaak de discussie over bouwen uit het lint voor. Wij staan daar positief tegenover en zullen een amendement indienen over mogelijkheden tot clustering van agrarische bedrijven buiten het lint. Bij bedrijventerreinen is de toezichthoudende functie van de provincie met betrekking tot de aanduiding en invulling van lokale en regionale terreinen. De voorwaarden moeten worden getoetst en de nadruk moet komen te liggen op duurzaam ruimtegebruik. De provincie moet werk maken van parkmanagement en revitalisering van bedrijventerreinen, dit wel gerelateerd aan de rol en mogelijkheden van de provincie, want de gemeentelijke bestemmingsplannen zullen hierin toch leidend moeten zijn. Wij zijn benieuwd naar initiatieven van het college op dit beleidsterrein. Welk toetsinstrumentarium denkt de provincie te gaan inzetten? Over het opknappen van bestaande verouderde terreinen zullen wij in tweede termijn een motie indienen. Dan nog even vliegveld Eelde. Wat de PvdA betreft is er alleen ruimte voor luchthavengebonden activiteiten, waaronder zakelijke dienstverlening. Recreatie en toerisme vormen een belangrijke economische pijler voor Drenthe die tegen zijn grenzen aanloopt. Wij willen toch eerst de uitkomsten van de pilot Westerveld afwachten. De uitkomsten daarvan zullen wat ons betreft van invloed zijn op de beleidskeuzes in de rest van Drenthe. Wel willen wij de toezegging van het college dat de oplossingsrichtingen die zich aandienen aanleiding zullen zijn om zo nodig het POP tussentijds aan te passen. Wat de permanente bewoning van recreatiewoningen betreft is de PvdA voor een duidelijk beleid. Wij zijn ertegen en voor de bestaande ongewenste situaties vinden wij de persoonsgebonden beschikking - de uitsterfconstructie dus - een goede oplossing. Wij wachten de uitkomsten van het onderzoek van de intergemeentelijke werkgroep af en de daarbij volgende collegevoorstellen idem. Wel willen wij graag wat meer snelheid in het project. Het gedeelte over landgoederen sla ik maar even over. In de commissie hebben wij aandacht gevraagd voor de overgebleven knelpunten met betrekking tot de zonering. Wij houden het college aan de toezegging dat daar nog eens kritisch naar gekeken zal worden. Ook hebben wij kunnen constateren dat een aantal knelpunten te maken heeft met de uitvoering van de Wet ammoniak en veehouderij (Wav) en hij gaat er nog steeds van uit dat er een brede conferentie komt die zal leiden tot werkbare oplossingen voor die knelpunten. De PvdA heeft verder in de commissie opmerkingen gemaakt over de ecologische verbindingszone (EVZ) en robuuste verbindingszones. Dit is nog een punt van onderhandeling tussen Rijk en provincies. Ook hier gaat hij ervan uit dat de uitkomsten terugkomen op de agenda van de commissie. Er is veel in de discussie over het POP gesproken over kansen in de landbouw. Wij zullen initiatieven ondersteunen

voor een motie voor ruimte om te komen tot een voorbeeldregeling zoals die opgesteld is door de Nederlandse Land- en Tuinbouw Organisatie (NLTO) en de Milieufederatie. Het CDA heeft dit punt bij de algemene beschouwingen al naar voren gebracht. Ook staan wij in beginsel positief tegenover de voorstellen van de VVD om in het kader van dierenwelzijn en milieu mogelijkheden te scheppen voor investeringen. Uitgangspunt is daarbij geen uitbreiding van fokcapaciteit, maar goed, daar moeten wij nog over praten heb ik begrepen. Het amendement van het waterschap Reest en Wieden over het beekdalenpeil en grasland kan onze instemming krijgen en wij zullen dat aan u ter goedkeuring voorleggen. Bij windenergie komen wij nog met een amendement. Bij verkeer en vervoer werkt de provincie Overijssel aan een innovatieve oplossing voor de N340, de weg Ommen-Zwolle. Deze stroomweg wordt onder anderen via nieuwe wegvakindeling verkeersveilig gemaakt en het blijkt ook betaalbaar te zijn. Dit is een oplossing die wellicht ook toepasbaar is op de knelpunten met betrekking tot de N33 en N34. Wij verzoeken het college dit nader uit te zoeken. Voorzitter, ik wil vier amendementen indienen en dat wil ik in deze eerste termijn al doen. Ik zal ze nu even voorlezen:

Het eerste amendement gaat over beekdalen en het waterpeil.

***Amendement A***

*Provinciale staten bijeen op 7 juli 2004 ter behandeling van het Provinciaal omgevingsplan;*

*besluiten:*
*het POP II op de hieronder genoemde pagina's als volgt gewijzigd vast te stellen:*

- *op bladzijde 67 onder het eerste aandachtsstreepje onder het kopje Water en op pagina 60 onder het eerste aandachtsstreepje van het kopje Water na de eerste zin toe te voegen: "In het overgrote deel van de beekdalen zijn dit optimale productieomstandigheden voor het grondgebruik grasland.";*
- *op pagina 70 onder het eerste aandachtstreepje van het kopje Water als voorlaatste zin toe te voegen: "Voor de beekdalen betekent dit dat de waterhuishouding overwegend is afgestemd op het grondgebruik grasland."*

Dit amendement wordt ingediend namens de PvdA en D66.

De VOORZITTER: Dit amendement maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer HOLMAN: Voorzitter, mag ik een toelichtende vraag stellen? Wat is de consequentie van het aannemen van dit amendement? Betekent dit dat de waterpeilen omhoog gaan? Is dat de intentie? Of betekent het dat er geen aanspraak kan worden gemaakt op schadevergoeding in verband met het eventuele risico van het mislukken van oogsten van akkerbouwproducten? Wat is de diepere achtergrond?

De heer SLAGTER: Ja, die keuze is aan de eigenaren zelf. Het peil zal zo omhoog gaan dat het verbouwen van bepaalde producten niet meer mogelijk is. Het peil wordt namelijk gekoppeld aan graslandniveau.

De heer HOLMAN: De intentie van uw amendement is dus het omhoog brengen van de waterpeilen in de beekdalen?

De heer SLAGTER: Ja. Het tweede amendement, dat betrekking heeft op windenergie luidt als volgt.

***Amendement B***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 7 juli 2004 ter behandeling van het Provinciaal omgevingsplan II;*

*besluiten:*

- *het Provinciaal omgevingsplan op pagina 162, de vierde alinea, als volgt gewijzigd vast te stellen;*
- *de zin: "De medewerking aan andere windparken naast de locatie Coevorden wordt pas overwogen wanneer dat voor de realisatie van de taakstelling noodzakelijk is", wordt als volgt gewijzigd: "Medewerking aan andere parken is naast of in plaats van de locatie Coevorden, met inachtneming van in deze paragraaf opgenomen criteria, mogelijk."*

De VOORZITTER: Dit amendement maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer HOLMAN: Voorzitter, ook hiervoor geldt dat ik er belang aan hecht te begrijpen waar ik straks over ga stemmen en dus wil ik weten wat de intentie van dit amendement is. Wat wil de PvdA? Wil de PvdA meer dan de doelstellingen realiseren? Is de intentie om meer locaties in Drenthe te realiseren?

De heer SLAGTER: Onze intentie is enige ruimte meer te bieden dan in Coevorden, dat nu in onderzoek is. Stelt dat dit niet doorgaat, dan moet er een actief beleid worden gevoerd om een nieuwe locatie te zoeken.

De heer HOLMAN: Hanteert u de landelijke doelstelling dan als maximum?

De heer SLAGTER: Ik verwijs even naar Hans Hornstra, die specialist is in onze fractie op dit gebied.

De heer HORNSTRA: Waar het om gaat is dat wij meer duidelijkheid willen over wat wij nu wel of niet willen in Drenthe. Eigenlijk roepen wij daarmee het college op met een plan van aanpak te komen en daarmee criteria op te stellen over waar iets kan en waar dat niet mag. De intentie zoals die nu in het POP II staat is dat er afgewacht wordt of Coevorden nu wel of niet slaagt en als dat niet kan, dan houden wij ermee op of kijken in het andere geval of er meer kan. Wij willen niet uitsluiten dat er meer kan en de taakstelling wordt wellicht zelfs landelijk verhoogd. Anticipeer daar nu op en ga kijken waar je het dan eventueel ook zou willen en leg dat vast. Dan liggen de criteria ook heel duidelijk vast waarom je het daar wel en op andere plaatsen niet zou willen.

De heer SLAGTER: Het volgende amendement gaat over bouwen uit het lint.

***Amendement C***

*Provinciale staten in vergadering bijeen op 7 juli 2004 ten behandeling van het Provinciaal omgevingsplan II;*

*besluiten:*
*het POP II op pagina 131 als volgt gewijzigd vast te stellen: toevoegen aan het onderdeel wonen in het buitengebied op pagina 131 de volgende zin: "In de dorpen in de Veenkoloniën die bestaan uit lintbebouwing is het mogelijk uit het lint te bouwen door middel van clustering van agrarische bedrijven."*

De VOORZITTER: Dit amendement maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer SLAGTER: Het volgende en laatste amendement gaat over de luchthaven Groningen Airport Eelde (GAE).

***Amendement D***

*Provinciale staten in vergadering bijeen op 7 juli 2004 ter behandeling van het Provinciaal omgevingsplan II;*

*besluiten:*
*het POP II op pagina 137 als volgt gewijzigd vast te stellen: de zin bij het derde aandachtsstreepje: "Het luchtvaartterrein Eelde wordt ruimte geboden voor activiteiten die aan de luchthaven zijn verbonden voor zakelijke dienstverlening met een architectuur die recht doet aan de representativiteit van de locatie" te wijzigen in: "Op het luchtvaartterrein Eelde wordt uitsluitend ruimte geboden aan activiteiten die aan de luchthaven zijn verbonden, waaronder zakelijke dienstverlening, met een architectuur die recht doet aan de representativiteit van de locatie."*

De VOORZITTER: Ook dit amendement maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer SLAGTER: Ik ben klaar.

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer Wijbenga.

De heer WIJBENGA: Dank u wel, voorzitter. Wij zien als CDA deze dag als een hoogtepunt in een heel lang proces. Het gaat om een proces dat al heel lang geleden begonnen is en dat in onze ogen al meerdere hoogtepunten gehad heeft. Vandaag is er één van, maar zeker ook de avonden dat wij als staten de provincie in zijn getrokken om met burgers te komen tot gedachtewisselingen. Dat die gedachtewisselingen soms tot

hoge emoties leidden hebben wij ook ontdekt. Als wij kijken naar de stapel bezwaarschriften die is ingediend door mensen die toch grote problemen hebben met dit plan, dan doet dat tot nadenken stemmen. Ik kom daar later nog op terug. Maar om te beginnen, het is een goed plan. Een plan waarvoor ook iedereen die daaraan heeft meegewerkt, en ik betrek daar ook maar even het vorige college in, alle lof verdient. Het is ook een plan waar Drenthe landelijk mee voor de dag kan komen. Waar ik nu toe wil oproepen is het volgende. De verleiding is erg groot om in te gaan op individuele gevallen, zoals mensen die echt in de problemen komen. Wij willen het college oproepen serieus naar die gevallen te kijken en alle creativiteit die daarbij mogelijk is aan te wenden om samen met gemeenten tot oplossingen te komen. In de afgelopen tijd zijn wij ook verblijd met een groot aantal rijksnota's, zoals daar zijn de Nota ruimte en de Nota vitaal platteland. Uit die nota's is één ding in ieder geval duidelijk geworden, en dan kom ik direct op mijn eerste concrete punt, namelijk dat het Rijk heeft besloten om de ecologische verbindingszones niet langer tot de ecologische hoofdstructuur (EHS) te rekenen en hiervoor ook geen financiële middelen meer beschikbaar te stellen. Wij zijn van mening dat nu de provincie dit weet, tijdig de zeilen bijgezet moeten worden en hiermee in het POP rekening te houden. Wij hebben met dit doel voor ogen een motie voorbereid en die zou ik nu graag willen voorlezen. Ik heb begrepen dat dit niet van de spreektijd afgaat, klopt dat?

De VOORZITTER: Dat klopt niet.

De heer WIJBENGA: Dan ga ik heel snel lezen. Daar gaat ie.

***Motie E***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 7 juli 2004 ter behandeling van het statenstuk 2004/133 betreffende het ontwerp-Provinciaal omgevingsplan II;*

*kennisgenomen hebbende van de inhoud van de door de rijksoverheid gepubliceerde Nota ruimte en de uitvoeringsagenda Nota ruimte, evenals van de agenda Vitaal Platteland met het bijbehorende meerjarenprogramma;*

*constaterende dat:*
*in het rijksbeleid ecologische verbindingszones niet langer tot de ecologische hoofdstructuur worden gerekend en daarom een geringere planologische bescherming krijgen, er door het Rijk geen financiële middelen meer beschikbaar worden gesteld voor aankoop, inrichting en beheer van nog te ontwikkelen ecologische verbindingszones;*

*overwegende:*
*dat het Provinciaal omgevingsplan op pagina 194 de ecologische verbindingszones als een belangrijk onderdeel van de EHS worden beschouwd, in de planperiode tot 2010 de helft van de gewenste verbindingszones moet zijn gerealiseerd, deze taakstelling niet overeenstemt met de daarvoor benodigde provinciale financiële middelen, dragen het college van gedeputeerde staten op het beleid voor de realisering van de ecologische verbindingszones te heroverwegen en met voorstellen te komen voor herbegrenzing van deze zones voorzover deze zijn begrensd als EHS,*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer LANGENKAMP: Voorzitter, mag ik de heer Wijbenga hierover een vraag stellen? U weet ongetwijfeld dat de nota's die u noemt weliswaar zijn ingediend maar nog niet zijn vastgesteld. Vindt u het verstandig om daar al uitgebreid over te discussiëren als die nota's landelijk ook nog veranderd zouden kunnen worden?

De heer WIJBENGA: Ja, wij vinden het belangrijk om erover te discussiëren omdat het kabinet in ieder geval in financiële zin een heel duidelijk signaal heeft afgegeven.

De heer LANGENKAMP: Ja, maar u weet ook dat de provincies in IPO-verband onderhandelen met het Rijk. Als u dan nu al signalen afgeeft, dan krijgen wij een onderhandelingspositie die uiterst zwak is.

De heer WIJBENGA: Ik wil de onderhandelingen van het IPO uiteraard niet frustreren. Het enige wat ik constateer is dat het Rijk middelen terugtrekt die wij in onze plannen hebben opgenomen

en wij stellen dus voor om daar gewoon nu al rekening mee te houden.

De heer LANGENKAMP: Dat begrijp ik, maar dat vind ik uiterst onverstandig als de onderhandelingen nog bezig zijn over de grootte van dat bedrag.

De heer WIJBENGA: Laat ik het zo zeggen dat wij een voorzet voor die onderhandelingen geven.

De heer SMIDT: Betekent dat dat u vindt dat er nu over gesproken kan worden, maar ook later?

De heer WIJBENGA: Ik denk dat als ik de motie goed lees, ik zowel GroenLinks als de VVD tegemoet kom. Er staat namelijk dat het de bedoeling is om met voorstellen te komen, en er staat geen tijd in aangegeven. Dat laat ook in onze ogen ruimte om dit te betrekken bij het IPO-overleg.

De VOORZITTER: Gaat u verder.

De heer WIJBENGA: Voozitter, in de algemene beschouwingen en de commissievergadering van 21 juni 2004 hebben wij vooral de nadruk gelegd op de dingen die kunnen en ons op het standpunt gesteld om ons in Drenthe vooral te richten op Europese en landelijke wetgeving. De vaak aangehaalde bijlage C met bijbehorende kaarten, die wij in de commissie meermalen hebben genoemd, ervaren wij wel als extra regelgeving. Ik heb in de commissie gesproken over postzegelplanologie. Bovendien komen wij een beetje in de knel met het in onze kring belangrijke goed van subsidiariteit. Daar waar de provincie zegt dat het Rijk zich niet teveel moet bemoeien met onze zaken - de Nota ruimte biedt wat dat betreft hoop - gaan wij nu gemeenten en waterschappen wel allerlei extra zaken opleggen. Wij achten gemeenten en waterschappen zeer wel in staat zaken op lokaal niveau te regelen. Ik wil daartoe straks een amendement indienen. Voorzitter, ook tijdens de algemene beschouwingen hebben wij aangekondigd met een initiatief te komen voor een Ruimte-voor-ruimteregeling. Duidelijk is dat de staten tijdens de commissiebehandeling in 2003 daartoe het college van gedeputeerde staten ook heeft opgeroepen. Het college is hier evenwel niet of niet volledig aan tegemoetgekomen. Daarom willen wij vandaag dit per amendement in het POP laten opnemen. Uitgangspunt daarbij is dat het wel op gemeentelijk niveau moet worden uitgevoerd, maar dat de provincie hierin het voortouw moet nemen door het opstellen van een provinciale voorbeeldregeling. Dit geeft een waarborg dat er in Drenthe als geheel volgens dezelfde lijnen wordt gehandeld en dat er bovendien ruimte is voor maatwerkoplossingen binnen gemeenten. Dat dit nodig is bleek eens te meer tijdens een werkconferentie in Haren, waarbij meerdere statenleden aanwezig waren. Wij gaan ervan uit dat het initiatief van de NLTO en de Milieufederatie, zoals zij dat hebben neergelegd in een brochure, als uitgangspunt zal dienen voor de gesprekken met de gemeenten. Ik kom op dit punt straks met een amendement. Vandaag stellen wij het POP vast als kader voor gedeputeerde staten. In datzelfde POP wordt evenwel een aantal uitwerkingsplannen aangekondigd op bijvoorbeeld de terreinen recreatie en waterberging. Met name het laatste onderwerp is voor verschillende indieners van bezwaren aanleiding geweest om in de pen te klimmen. Wij willen dus aan de staten voorstellen om in het POP op te nemen dat die uitwerkingsplannen ook in de desbetreffende statencommissies aan de orde komen, alvorens het college daarover definitief beslist. Hetzelfde geldt voor mogelijke afwijkingen van het POP. Ook daarvan achten wij het noodzakelijk dat de staten hierover van tevoren hun licht kunnen laten schijnen. Wij hebben voor dit doel dan ook een amendement opgesteld. Ik kom op het onderwerp water en grondstoffen. Over riooloverstorten hebben wij het meerdere keren gehad en wat dat betreft heeft ons goed nieuws bereikt dat het einde van die problematiek in zicht is. Ik wil nog even terugkomen op een punt wat ik in de commissie heb aangekaart en dat betreft de nieuwe activiteiten van de NAM in de omgeving Schoonebeek. Ik heb toen de gedeputeerde gevraag van als ik het lees dan zouden er wel eens problemen in dat gebied kunnen zijn met de investeringen van de NAM. De gedeputeerde zei toen dat er geen problemen waren, maar ik heb van horen zeggen dat dat later via de ether weer gecorrigeerd is. Ik zou graag vandaag van de gedeputeerde willen horen of wat hij toen gezegd heeft, namelijk dat het POP geen problemen geeft voor de exploratie van de NAM nog steeds geldt. Dat staat los van de gehele MER-procedure, maar ik zou dat graag nog een keer van de gedeputeerde willen horen. Voor het CDA is ruimte om te ondernemen een belangrijk element geweest bij de beoordeling van het POP. Daar waar wij ruimte bepleiten voor de landbouw,

willen wij dat ook voor de recreatie. Vandaar dat als het gaat om de relatie tot de waterhuishoudkundige inrichting wij een gelijkschakeling voorstellen tussen deze beide sectoren. Ik kom daar straks met een amendement op. Ik kom op de zonering van de landbouw en de landschappen. Het CDA wil ook ruimte voor de landbouw. Zijn fractie wijst er nogmaals op dat er heel veel bedrijven in de knel zijn gekomen. Ook de toekomst van de melkveehouderij, de zetmeelsector en nu ook sinds kort de vrees voor de bietentelers neemt alleen maar toe. Veel van de werkgelegenheid in ons gebied is afhankelijk van deze sectoren en dan bedoel ik niet alleen de primaire sector, maar ook veel bedrijven vinden zich in de verdere keten. Denk maar aan de transportbranche en de toeleveranciers. Waar wij dus voor staan is het om deze sector niet nog eens extra moeilijk te maken. Geef die bedrijven de ruimte om te ondernemen, ook in de beekdalen. De ondernemers die daar zitten, zijn naar onze mening prima in staat om de mogelijke bedrijfsrisico's daarvan zelf in te schatten. Het regulier geldende beleid biedt hiervoor voldoende bescherming. Om ook deze bedrijven de nodige ruimte te bieden, wil mijn fractie daarover straks een amendement indienen. Voorzitter, ik kom op de Veenkoloniën, een gebied dat zich al jarenlang in de belangstelling van veel plannenmakers mag verheugen. Het is ook een gebied dat bij uitstek geschikt is om bedrijven de ruimte te geven. Wij pleiten ervoor dit gebied en dus ook het Groninger deel als een eenheid te behandelen en dus ook de wet- en regelgeving aan beide kanten van de grens zoveel mogelijk gelijk te schakelen. Dit gebied dat voor een deel zone I en voor een deel zone II is en waar het primaat bij de landbouw ligt, zou bij uitstek geschikt moeten zijn om binnen bepaalde ruimtelijke kaders de mogelijkheid te bieden voor een tweede tak in de vorm van intensieve veehouderij. Ik zal daarover later een amendement indienen.

De heer HORNSTRA: Voorzitter, ik wil daar een vraag over stellen. Hoe ziet de heer Wijbenga de relatie met grondgebonden veehouderij. Er is een bepaalde milieuruimte en op het moment dat intensieve veehouderij wordt toegestaan, pak je een deel van de milieuruimte af en ontstaan er beperkingen voor de inplaatsing van grondgebonden veehouderij.

De heer WIJBENGA: Ik snap het niet.

De heer HORNSTRA: Oh, dan heb ik een probleem. Op het moment dat zonder enige beperking wordt toegestaan dat er uitbreiding van intensieve veehouderij in de Veenkoloniën mag plaatsvinden, beperk je wellicht de ruimte voor de veehouderij die uit een ander gebied daar ingeplaatst zal worden. Het kan dus zijn dat je daarin keuzes moet maken.

De heer WIJBENGA: Ja, wij doen het natuurlijk niet onbeperkt. Wij hebben ook al in de commissie aangekondigd dat wij daaraan een bepaalde ruimtelijke beperking willen geven, zoals de oppervlakte van een stal. Wij denken dus dat als je het zo doet, die ruimte niet echt overdadig in beslag wordt genomen.

De heer HORNSTRA: Dat denkt u, maar dat weet u niet zeker?

De heer WIJBENGA: Neen, dat weet ik niet zeker.

De heer HOLMAN: Even aanvullend. De nieuwe wetgeving op het gebied van mestregelgeving houdt impliciet in dat je de facto grondgebonden bent omdat het gewoon zo geregeld moet worden op bedrijfsniveau. Het gaat hier dan bijvoorbeeld om akkerbouwbedrijven, waar bijvoorbeeld een tak intensieve veehouderij aan gekoppeld wordt die grondgebonden is en die verantwoord zijn eigen mest kan afzetten.

De heer LANGENKAMP: Ik kreeg de indruk dat het CDA dit voorstel doet om uniformiteit van beleid te krijgen, aangezien Groningen dit ook doet in de Veenkoloniën. Op zich is die redenering te begrijpen, maar u geeft daar nu zelf al een afwijkende mogelijkheid bij, namelijk dat er uitzonderingen mogelijk zijn. Dan moet u op die manier ook weer overleggen met de provincie Groningen en het lijkt mij dan een heel vreemd argument.

De heer WIJBENGA: Wat wij nu voorstellen is om hetzelfde te doen als in het Groningse deel van de Veenkoloniën. Daar geldt ook dezelfde regeling en dezelfde beperking in ruimtelijke zin. Wij denken dus dat het op die manier geregeld kan worden. Overleg met Groningen daarbij kan geen kwaad, hoor.

De heer LANGENKAMP: Neen, maar hoe gaat u dan om met het probleem dat de heer Hornstra aangeeft dat bij 100% min 10% er 90% overblijft?

De heer WIJBENGA: Ja, dat zul je dus moeten afwegen van geval tot geval. Dat gebeurt toch nu ook? Waar je op een industrieterrein ook een bepaalde ruimte hebt en er komt een bedrijf bij, dan zul je dat ook van geval tot geval moeten bekijken.

De heer LANGENKAMP: Ja, maar het geval tot geval bekijken is tegenstrijdig met het hoofdargument dat u hetzelfde wilt doen als de provincie Groningen in de Veenkoloniën.

De heer WIJBENGA: Neen, dat is het niet. Wat wij willen is de mogelijkheid creëren en dat doen wij binnen bepaalde randvoorwaarden en die randvoorwaarden worden uiteraard bepaald door generieke milieuwetgeving en al dat soort zaken. Dat zul je dus keer op keer moeten afwegen en op een zeker moment is die milieuruimte opgebruikt. Ja, dan heeft het dus gewerkt. Voorzitter, over zone II, ook daar komen wij opnieuw Drentse regelgeving tegen. Op pagina 68 wordt de uitbreiding van bestaande intensieve veehouderij toegestaan en vervolgens weer gebonden in bijlage C. Ik heb dit in de commissie ook al meerdere keren aangegeven. Wij denken dat kan worden volstaan met een toets aan de generieke milieuwetgeving en de aanpassing aan het landschap. Ook hier geldt opnieuw dat wij erop vertrouwen dat gemeenten bij de opstelling van hun plannen rekening zullen houden met de lokale situatie. Voor dit doel hebben wij een amendement opgesteld. Ik kom tot de kernen recreatie en toerisme. Naast landbouw is recreatie en toerisme een belangrijk speerpunt voor het CDA. Ruimte is nodig voor deze sector. Nogmaals willen wij ook in deze zaal wijzen op het maatschappelijk nut van deze bedrijven. Wij zijn op bezoek geweest bij een aantal van deze bedrijven en hebben gezien hoe nauw de verwevenheid van deze bedrijven is met hun eigen omgeving. Ik refereer even aan het bezoek aan de Berenkuil. Wat wij willen is de dynamiek erin houden. Wat wij ook gezien hebben is hoe deze bedrijven omgaan met de natuur en dat dwingt respect af. Die bedrijven moeten daarnaast wel in staat zijn om aan de toenemende wensen van de consument tegemoet te komen en bovendien worden zij gedwongen om allerlei nieuwe voorschriften op het gebied van hygiëne na te leven, maar ook op het gebied van de brandveiligheid investeringen te doen. Dat legt een beslag op de ruimte. Wat wij willen is dat die bedrijven de mogelijkheid krijgen om als dat aan de orde is, zij voldoende wettelijke ruimte krijgen om daar ruimte voor te krijgen. Een van de verworvenheden van de nieuwe Nota ruimte is de saldobenadering in de EHS. Wij hebben begrepen dat dit voorstel op rijksniveau in ieder geval wel op de nodige sympathie kan rekenen en wij stellen daarom voor om in het uitwerkingsplan Recreatie hierop te anticiperen. Wij komen daarover met een amendement. Op pagina 152 wordt gesproken over de ontwikkelingsmogelijkheden per sector. Ook hier vragen wij aandacht voor de recreatie. Op een van de kaarten is aangegeven waar door middel van voorkeursgebieden nieuwvestiging mogelijk moet zijn. Nu is ons duidelijk geworden dat deze gebieden bepaald niet één op één gelijklopen met de wensen van de sector. Kijken wij waar nu al eenvoudigweg de meeste recreatiebedrijven gevestigd zijn, dan is het zeker niet in die gebieden. Wij zijn van mening dat, gelet op het economisch belang van deze sector, er ook om de weglekkende werkgelegenheid in Drenthe te compenseren deze sector voldoende ruimte moet krijgen. Wat ons betreft dient dan ook als enige beperking de EHS te gelden en voorts in de zones I tot en met IV nieuwvestiging mogelijk te maken. Wij komen op dit punt ook met een amendement.

De heer SLAGTER: Voorzitter, ik heb een vraag voor de heer Wijbenga. Op dit moment loopt de pilot Westerveld en volgens mij is de afspraak om in de tweede fase gezamenlijk te gaan kijken welke oplossingen er mogelijk zijn voor alle knelpunten die er zijn. Ik merk nu al dat u daarop vooruitloopt en al diverse voorstellen doet, bijvoorbeeld het laatste punt over de voorkeursgebieden. Het kan best zijn dat uit de pilot Westerveld komt dat je het POP op dat punt gaat wijzigen, omdat dat geen uitkomst biedt, dus loopt u nu niet vooruit op het beleid waar wij mee bezig zijn?

De heer WIJBENGA: Vooruitlopen is niet altijd negatief. Wat ik mij herinner van het begin van deze statenperiode toen wij ook al praatten over het voorontwerp-POP, is dat er is gezegd dat er bij de vaststelling van het POP rekening gehouden kon worden met de uitkomst van de pilot Westerveld. Iedereen weet dat dat niet gelukt is. Ondertussen hebben wij wel dingen gehoord uit

de branche en van de dingen waar wij vandaag mee komen denken wij dat ze heel goed gebruikt kunnen worden bij die pilot. Bovendien bereiken ons ook geluiden dat die pilot Westerveld wel eens niet tot voorbeeld kan dienen voor alle delen van de provincie. Westerveld is namelijk een volstrekt ander gebied dan Borger-Odoorn en de Veenkoloniën. Daar kunnen volstrekt andere situaties zijn en daar willen wij dus die ruimte creëren. Tenslotte voorzitter, willen wij als provincie ook aantrekkelijk blijven voor investeerders in de recreatiesector en kunnen wij bij de maatvoering van woningen in de recreatiesector niet achterblijven bij onze directe buren. Ook dit hebben wij al in de commissie gezegd. De maatvoering van 125 vierkante meter als maximum voor recreatiewoningen achten wij dus ook noodzakelijk. De angst die in het verleden gold ten aanzien van de permanente bewoning is volgens ons dankzij de recente brief van het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) over dit onderwerp inmiddels achterhaald. Daarmee ben ik aan het einde van mijn betoog en wil nu graag beginnen met het indienen van de amendementen.

Het tweede amendement van het CDA luidt als volgt.

***Amendement F***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 7 juli 2004 ter behandeling van het statenstuk 2004-133 inzake het ontwerp-Provinciaal omgevingsplan II;*

*besluiten:*
*in bovengenoemd document op pagina 65, bijlage C en de vijf bijbehorende kaarten de zin: "Het is de gezamenlijke verantwoordelijkheid van gemeenten en waterschappen om hier op lokaal niveau invulling aan te geven en deze gebieden nader aan te duiden in bestemmingsplannen en beheersplannen" te wijzigen als volgt: "Het is de verantwoordelijkheid van gemeenten en waterschappen om deze gebieden nader aan te duiden in bestemmingsplannen, respectievelijk beheersplannen." en het tekstdeel beginnend met "een goede afstemming" tot en met "invulling" te laten vervallen.*

De VOORZITTER: Dit amendement maakt, inclusief de toelichting daarbij, deel uit van de beraadslagingen.

De heer WIJBENGA: Het derde amendement van het CDA luidt als volgt.

***Amendement G***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 7 juli 2004 ter behandeling van het statenstuk 2004-133 inzake het ontwerp-Provinciaal omgevingsplan II;*

*besluiten:*
*in bovengenoemd document op pagina 131 met betrekking tot wonen in het buitengebied na de eerste alinea na de tekstpassage beginnend met het woord "instandhouding" tot en met het woord "perceel", de volgende tekst in te voegen. "De provincie zal een uitwerkingsplan opstellen voor een Ruimte-voor-ruimteregeling in de vorm van een voorbeeldregeling voor gemeenten. Zo'n regeling maakt het mogelijk dat in ruil voor het afbreken en opruimen van vrijkomende agrarische gebouwen het recht op een woonhuis op dezelfde plaats of in een dorpsuitbreiding ontstaat. Er verdwijnt zo overbodig geworden bouwmassa in het landelijk gebied, mede ter verbetering van de landschappelijke kwaliteit. De kosten voor sloop worden opgebracht door de opbrengst van de uitgifte van de nieuwe bouwrijpe kavels."*

Dit amendement is ondertekend door VVD, PvdA en CDA.

De VOORZITTER: Ook dit amendement maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer WIJBENGA: Het vierde amendement van het CDA luidt als volgt.

**Amendement H**

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 7 juli 2004 ter behandeling van het statenstuk 2004-133 inzake het ontwerp-Provinciaal omgevingsplan II;*

*besluiten:*
*in bovengenoemd document op pagina 216, Afwijking en uitwerking, het tekstblok: "Afwijking en*

*uitwerking is een bevoegdheid van het college van gedeputeerde staten. De Provinciale Commissie voor het Omgevingsbeleid (PCO) wordt gehoord voorafgaande aan de besluitvorming. Het besluit tot uitwerking of afwijking wordt medegedeeld aan provinciale staten" te vervangen door de tekst: "Uitwerking en afwijking zijn een bevoegdheid van gedeputeerde staten. De PCO en de betrokken statencommissies worden gehoord voorafgaand aan de besluitvorming. Een besluit tot uitwerking of afwijking wordt vervolgens medegedeeld aan provinciale staten."*

Dit amendement is mede ondertekend door PvdA, VVD en D66.

De VOORZITTER: Ook dit amendement maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer WIJBENGA: Het vijfde amendement van het CDA luidt als volgt.

***Amendement I***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 7 juli 2004 ter behandeling van het statenstuk 2004-133 inzake het ontwerp-Provinciaal omgevingsplan II;*

*besluiten:*
*in bovengenoemd document op pagina 72, Water, de zin: "Waar mogelijk blijft de bestaande waterhuishoudkundige inrichting afgestemd op de landbouw en wordt voor de landbouw niet actief verslechterd" wijzigen in de zin: "Waar mogelijk blijft de bestaande waterhuishoudkundige inrichting afgestemd op de landbouw en op de recreatie en wordt deze voor deze sectoren niet actief verslechterd."*

Dit amendement is ondertekend door CDA en VVD.

De VOORZITTER: Ook dit amendement maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer WIJBENGA: Het zesde amendement van het CDA met betrekking tot de beekdalen luidt als volgt.

***Amendement J***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 7 juli 2004 ter behandeling van het statenstuk 2004-133 inzake het ontwerp-Provinciaal omgevingsplan II;*

*besluiten:*
*in bovengenoemd document op pagina 58 met betrekking tot de beekdalen de zin: "Kapitaalintensieve functies worden zoveel mogelijk geweerd" te vervangen door: "Nieuwvestiging van kapitaalintensieve functies is in beginsel niet toegestaan. Ontwikkelingsmogelijkheden van bestaande agrarische bedrijven zijn afhankelijk van het in diverse zones geldende reguliere beleid."*

Dit amendement is ondertekend door CDA en VVD.

De VOORZITTER: Voor dit amendement geldt hetzelfde.

De heer WIJBENGA: Het zevende amendement van het CDA heeft betrekking op de inplaatsing in de Veenkoloniën en luidt als volgt.

***Amendement K***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 7 juli 2004 ter behandeling van het statenstuk 2004-133 inzake het ontwerp-Provinciaal omgevingsplan II;*

*besluiten:*
*in bovengenoemd document op pagina 66 met betrekking tot bebouwing aan de zin: "Vestiging van nieuwe bedrijven voor de intensieve veehouderij en het toevoegen van een tak van intensieve veehouderij aan een bestaand of nieuw grondgebonden bedrijf wordt daarom in het algemeen niet toegestaan" de zin toe te voegen: "Behoudens in de Veenkoloniën, waaraan een bestaand grondgebonden bedrijf een neventak intensieve veehouderij kan worden toegevoegd tot een maximum brutostaloppervlakte van 2.700 vierkante meter."*

Dit amendement is ondertekend door CDA en VVD.

De VOORZITTER: Ook dit amendement maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer WIJBENGA: Ik kom op bijlage C, waarop het achtste amendement van het CDA betrekking heeft en dat luidt als volgt.

***Amendement L***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 7 juli 2004 ter behandeling van het statenstuk 2004-133 inzake het ontwerp-Provinciaal omgevingsplan II;*

*besluiten:*
*in bovengenoemd document op pagina 68, Bebouwing, de zin: "Uitbreiding van bestaande intensieve veehouderijen is mogelijk binnen de landschappelijke hoofdstructuur. Tevens geldt als voorwaarde dat deze uitbreiding verenigbaar is met de milieuwetgeving en de mestafzet op het eigen bedrijf kan plaatsvinden, danwel in de nabije omgeving" als volgt te wijzigen: "Uitbreiding van bestaande intensieve veehouderijen is, rekening houdend met de lokale landschappelijke kenmerken en mits verenigbaar met generieke milieuwetgeving, mogelijk."*

Dit amendement is ondertekend door CDA en VVD.

De VOORZITTER: Voor dit amendement geldt hetzelfde als voor het vorige.

De heer WIJBENGA: Er volgen nog vier amendementen. Het negende amendement van het CDA luidt als volgt.

***Amendement M***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 7 juli 2004 ter behandeling van het statenstuk 2004-133 inzake het ontwerp-Provinciaal omgevingsplan II;*

*besluiten:*
*in bovengenoemd document op pagina 74 met betrekking tot bebouwing de zin: "Uitbreiding van recreatiebedrijven kan uitsluitend als het gaat om de economische continuïteit van het bedrijf en voorzover aanwezige en potentiële natuurwaarden niet worden aangetast" te wijzigen in: "Uitbreiding van recreatiebedrijven kan uitsluitend wanneer dit noodzakelijk is vanuit regelgeving op het gebied van milieu en veiligheid en als het gaat om de economische continuïteit van het bedrijf en voorzover aanwezige en potentiële natuurwaarden niet worden aangetast."*

Dit amendement is ondertekend door CDA en VVD.

De VOORZITTER: Dit amendement maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer WIJBENGA: Het volgende en tiende amendement van het CDA gaat over de ontwikkeling van recreatiebedrijven.

***Amendement N***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 7 juli 2004 ter behandeling van het statenstuk 2004-133 inzake het ontwerp-Provinciaal omgevingsplan II;*

*besluiten:*
*in bovengenoemd document op pagina 151 met betrekking tot ontwikkeling van recreatiebedrijven na de zin: "Het streven is om het uitwerkingsplan in 2004 af te ronden" toe te voegen de zin: "Daarbij zal ook worden bezien of de EHS-saldobenadering uit de Nota ruimte een oplossing kan bieden voor gewenste ontwikkelingen."*

Dit amendement is ondertekend door CDA en VVD.

De VOORZITTER: Voor dit amendement geldt hetzelfde.

De heer WIJBENGA: Het elfde amendement van het CDA luidt als volgt.

***Amendement O***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 7 juli 2004 ter behandeling van het statenstuk 2004-133 inzake het ontwerp-Provinciaal omgevingsplan II;*

*besluiten:*
*in bovengenoemd document op pagina 152 met betrekking tot ontwikkelingsmogelijkheden per*

*sector het tekstblok van twee alinea's, te beginnen met: "Nieuwe bedrijven kunnen worden gevestigd…" tot en met: "……zich inzetten om de voorkeursgebieden nader in te vullen" te vervangen door de volgende tekst: "Nieuwe bedrijven kunnen worden gevestigd in de zones I tot en met IV van de integrale zonering voorzover er geen sprake is van de aanwezigheid van de EHS. Om de verstening in het landelijk gebied te beperken, worden nieuwe bungalowcomplexen alleen toegestaan op locaties die aansluiten bij de (sub)streekcentra en die in de nabijheid liggen van de hoofdinfrastructuur en de OV-voorzieningen."*

De VOORZITTER: Ook dit amendement maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer WIJBENGA: Het volgende amendement van het CDA luidt als volgt.

***Amendement P***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 7 juli 2004 ter behandeling van het statenstuk 2004-133 inzake het ontwerp-Provinciaal omgevingsplan II;*

*besluiten:*
*in bovengenoemd document op pagina 153 met betrekking tot de ontwikkelingsmogelijkheden per sector het tekstblok: "Naast aandacht voor een landelijke verschijningsvorm, waarbij…… met het tegengaan van permanente bewoning" te vervangen door het tekstblok: "Naast aandacht voor een landelijke verschijningsvorm, waarbij onder andere gedacht moet worden aan de gootlijn en de nokhoogte, wordt 125 vierkante meter als maximum gehanteerd voor de totale oppervlakte."*

Dit amendement is ondertekend door CDA en VVD.

De VOORZITTER: Ook dit amendement maakt deel uit van de beraadslagingen. Ik geef het woord aan de heer Smidt.

De heer SMIDT: Ik wil even reageren op datgene wat de heer Wijbenga gebracht heeft. Hij begon met te zeggen dat het een goed plan is en noemde een aantal hoogtepunten, waarbij hij het vorige college betrok. Ik denk dat hij ook met mij constateert dat de Nota van wijziging ook allemaal de kant is opgegaan van het CDA. Hij spreekt lovend over de inspraak, maar nu heb ik uit de pers vernomen dat hij een vrij ruw oordeel velt over dit college ten aanzien van het plan. Ik kan dit niet rijmen met het feit dat, ondanks dat er nogal wat wijzigingsvoorstellen zijn gedaan die in de grond de basis van het POP niet aantasten, het CDA in grote lijnen instemt met dit ontwerp.

De heer WIJBENGA: Laat ik beginnen met te zeggen dat ik de krant niet gelezen heb. Ik heb iets gehoord over de term "Woensdag, gehaktdag". Neemt u aan dat dit niet uit mijn mond komt. De koppenmakers van de krant hebben kennelijk zo hun eigen regie. Neen, alle gekheid op een stokje, waar wij ons zorgen over maken is dat toch door het maken van zo'n plan heel veel groepen van mensen en individuen in de problemen komen. U kent ook het voorbeeld van bedrijven die ooit eens met behulp van de overheid naar een bepaalde plek gebracht zijn en daar nu weer in de knel komen. Indien ik bijvoorbeeld de problematiek van de ammoniakkaart erbij betrek, dan kan er veel meer creativiteit aan de dag gelegd worden om aan dit soort gevallen tegemoet te komen. Ik zie dat ook bij andere provincies. Als u het hebt over kritiek op het college, dan richt die kritiek zich met name op de manier hoe daarmee wordt omgegaan. Dat had volgens ons beter gekund.

De heer HOLMAN: De heer Smidt mag ons persbericht ook wel even hebben, waaruit blijkt dat het verhaal van de heer Wijbenga in overeenstemming is met datgene wat daarin is geschreven.

De heer SMIDT: Ik ben niet geabonneerd op jullie persdienst, maar lees slechts wat in de krant staat en hoor wat er op radio Drenthe gezegd wordt. Via radio Drenthe kwam een vrij ruw oordeel van het CDA tot mij en dat vind ik ver staan van de inbreng die het CDA nu doet.

De heer WIJBENGA: Wat voor de radio gezegd is weet ik mij heel goed te herinneren, want daar was ik zelf bij. Dat was tamelijk genuanceerd en ik heb daar toen ook een aantal dingen gezegd waarvan ik toen dacht dat ik op brede steun in deze staten mocht rekenen. Ik hoop dat dat vandaag ook blijkt.

De heer ENGELS: Mijnheer de voorzitter, mag ik dan voor alle duidelijkheid en ter bekorting van

mijn eigen betoog nog even aan beide heren het volgende vragen. U hebt gezamenlijk driekwart van de voorstellen uit uw fracties ingediend. Al die voorstellen hebben tot strekking meer ruimte te maken voor landbouw en recreatie. Ik vat deze voorstellen op deze manier even samen, hoor. Vervolgens wordt het CDA door de VVD nu verweten dat het CDA gehakt wil maken van het POP en dat gaat de heer Smidt te ver. Wat is nu precies de lijn hoe wij dit moeten beoordelen? U wilt geen gehakt en u wel? Hebt u wel dezelfde amendementen op dezelfde manier geïnterpreteerd? Mag ik daar wel vanuit gaan?

De heer WIJBENGA: Nou voorzitter, in de richting van de heer Engels hoop ik duidelijk te hebben gemaakt dat het gehakt in ieder geval niet van mij was. Het persbericht is aanzienlijk genuanceerder dan dat die kop doet vermoeden. Ik denk dat wij, daar waar handtekeningen van CDA en VVD onder stukken van ons staan, er eenduidig over wordt gedacht en dat wij wat dat betreft, voorzover dat aan ons ligt, op één lijn zitten.

De heer SMIDT: Ja, ik houd ook wel van gehakt. Het punt is dat er gisteravond wat afstemming is gepleegd en dat wij ons hebben verbonden op een paar onderwerpen. Dan lees je ’s ochtends tijdens het melken de krant en dan vraag je je af of dat dezelfde persoon is waar je mee gesproken hebt. Het is nu toegelicht en ik ben benieuwd naar het persbericht van het CDA.

De heer WIJBENGA: U krijgt een kopietje.

De VOORZITTER: Dan is nu het woord aan de heer Smidt voor zijn eerste termijn.

De heer SMIDT: Dank u, voorzitter. Ook onze waardering voor het werk dat verzet is. Onze beleving bij de inspraak is een goede geweest. Veel mensen hebben de moeite genomen om het POP zelfs helemaal te lezen, wat ik misschien nog niet eens van elk statenlid mag zeggen. In die zin ben ik ook tevreden en afwijkend van wat de PvdA concludeert, moet ik zeggen dat het de goede kant opgaat met de ruimtelijke plannen in Nederland en in Drenthe. Landelijk is de Nota ruimte een verademing ten opzichte van de vijfde Nota ruimte die gelukkig nooit beleid is geworden. Het POP II was in ontwerp al een stuk liberaler dan het POP I en is gedurende het proces wat ons betreft alleen maar verder de goede kant op gegaan. Verantwoordelijkheden voor de uitvoering van dit beleid zijn dichter bij de mensen gekomen. Het POP II geeft de gemeenten terecht veel meer ruimte. Kortom, het POP II geeft mensen meer ruimte. Verder zijn wij heel positief over de POV, waarbij een aanzienlijke beperking van de regelgeving is gerealiseerd. De verordening ziet er degelijk uit en lijkt goed handhaafbaar. Onze complimenten daarvoor. Het blijft trouwens een weerbarstige materie. De ruimtelijke ordening is een belangrijke randvoorwaarde voor werkgelegenheid en welvaart. Trouwens, als je het hebt over dat soort zaken is ons Drentse kapitaal, bestaande uit rust en ruimte, ook een van die randvoorwaarden. Dat kapitaal is pas echt als er rendement van komt. Daarom even het volgende. Teleurstelling toch nog over het rode potlooddenken, maar dat wordt breed gedragen, zo heb ik in de commissie gemerkt. Het is ook een beetje de teneur door alle inspraak heen. Het is blijkbaar toch nog onvoldoende gelukt om de negatieve formuleringen - dat wat wij niet willen - om te zetten in wat wij wel willen. Temeer, omdat het ruimtelijk beleid voorwaardenscheppend is voor werkgelegenheid en economie. Helaas is het nu te laat om dit denken, dat ook vorm krijgt in delen van de Nota ruimte, helemaal te verinnerlijken in het POP II. Toch willen wij dit wel als werkhouding voor het college meegeven. In die zin lijkt de pilot Westerveld een goede aanzet in dit denken en misschien is dit het eerste Drentse voorbeeld van ontwikkelingsplanologie. Maar ja, hoe gaat het met dit project? Waar blijft het? Broedende kippen en eieren, het is allemaal een bekend verhaal, maar deze kip zit zo lang op het ei dat het wel een kalkei moet zijn. Over bouwen het volgende. Al meerderen hebben aangegeven grote zorgen te hebben over de achterblijvende woningproductie. Die blijft zowel in kwantiteit als in kwaliteit achter. Het POP biedt wellicht kansen om daarop te sturen. Ook de PvdA is op dit punt ingegaan en wij vinden ook dat die kans niet voorbij mag gaan. De VVD-fractie is zo langzamerhand benieuwd, nu deze discussie vordert, wat nu werkelijk de reden is dat wij niet bouwen wat wij moeten bouwen. Ik hoop niet dat daar een motie voor nodig is, maar wil het college verzoeken om eens een onderzoek te plegen naar de aanleiding en de redenen van de achterblijvende woningproductie, terwijl ook niet de juiste woningen worden gebouwd. Wij hebben in een eerder stadium de suggestie ge-

daan om te zorgen dat de provincie met enige dwang kan optreden door een mogelijkheid in te bouwen dat er geschoven gaat worden met contingenten die niet benut worden naar plaatsen waar plannen klaar liggen. Eigenlijk willen wij het college hiermee een instrument als stok achter de deur geven die gehanteerd kan worden als alle goede intenties en afspraken niet leiden tot het beoogde resultaat. Er zal gebouwd moeten worden in Drenthe.

De heer LANGENKAMP: Voorzitter, mag ik de heer Smidt daar toch een vraag over stellen? Ik had die opmerking in de commissie ook gehoord en toen dacht ik dat hij een grapje maakte. Toen vroeg ik of hij de woningen van Assen in De Wolden wilde gaan bouwen, maar u herhaalt dit nu en het staat ook in een soort amendement. Ik snap niet goed wat u daar nu mee wilt, behalve een stok achter de deur. Dan vind ik het wel een leuke stok achter de deur of misschien ook wel een geslaagd grapje, maar als u het echt gaat uitwerken in een amendement dan haalt u toch de hele hiërarchie die in het POP zit onderuit?

De heer SMIDT: Ja, dat doet dan het college zelf. Ik roep het college er niet toe op, maar geef het college slechts het instrument. Of dat instrument wordt gehanteerd is dan aan het college.

De heer LANGENKAMP: Dat vind ik slap. Of u staat erachter en dan wilt u het als VVD. Dat mag u willen, maar dan moet u niet zeggen dat het aan het college is.

De heer SMIDT: Maar wij willen niet dat er woningen van een grote stad naar een kleine kern gaan. Wij willen wel dat die woningen gebouwd worden en als het in de grote kernen uiteindelijk niet lukt, dan moet er een mogelijkheid zijn om elders te bouwen. Wat hebt u nu liever: een gebrek aan woningen of woningen op een plaats die u liever niet zou hebben?

De heer LANGENKAMP: In de commissie hebben wij het er uitgebreid over gehad en dit is een landelijk probleem en niet specifiek Drents.

De heer SMIDT: Zijn wij dan verschoond om landelijke problemen een oplossing te bieden?

De heer LANGENKAMP: Neen, maar er staan toch enorm veel handvatten in de woonplannen om dat te stimuleren?

De heer SMIDT: Ja, maar dat blijft bij stimuleren. Er zit maar weinig afdwingbaars in, en de VVD-fractie wil over een bepaalde termijn de bevolking niet hoeven uit te leggen waarom de woningen waar de bevolking om zit te springen er niet zijn.

De heer LANGENKAMP: Daarover zijn wij het denk ik wel eens. Daarom zeg ik ook dat ik een grapje wel kan waarderen, maar als u het dan zover doorvoert dat u het in een amendement opneemt, dan neemt u het hele woonplan niet serieus.

De heer SMIDT: U legt het ook wel erg negatief uit. Het kan ook best zijn dat woningcontingenten verhuizen van Emmen naar Hoogeveen of zo.

De heer VEENSTRA: Zou de inzet er niet veel meer op gericht moeten zijn om ervoor te zorgen dat die woningen op de juiste plaatsen worden gebracht en daar belemmeringen weg te nemen, in plaats van door middel van moties met woningen te gaan schuiven? Als er zich ergens een knelpunt voordoet moet je proberen om het knelpunt weg te halen.

De heer SMIDT: U begrijpt ook wel dat de inzet van dit instrument het laatste middel is. Al het andere is dan gebeurd wat u zei. Er is gestreefd naar het realiseren van de goede woningen op de goede plaatsen in de juiste hoeveelheid. Als dat echt niet lukt en wij zitten in de ene gemeente met een overschot terwijl in de andere gemeente de plannen om te bouwen klaar liggen, dan geef ik het college het instrument om iets over te kunnen hevelen. Dat beogen wij, niet meer en niet minder

De heer VEENSTRA: Ja, maar de energie moet anders gericht worden.

De heer SMIDT: ja, dat is duidelijk.

Mevrouw DE VRIES: Maar mijnheer Smidt, u hebt nog geen amendement ingediend en ik neem aan dat de tekst van dit amendement ons nog zal geworden. Als u eenmaal een amendement indient voor een tekstwijziging in het POP, dan kunnen

gemeenten zich op een gegeven moment wel op die tekstwijziging beroepen.

De heer SMIDT: Okay, dat klopt, maar het instrument ligt duidelijk in handen van het college. Het is in die zin door gemeenten niet afdwingbaar en het korten moet door het college gebeuren. Gemeenten kunnen dus onderling niet overhevelen. Over de contouren is de VVD bij het POP I al duidelijk geweest. Wij hebben de rode contour indertijd gebracht als richtinggevend, dat wil zeggen dat als de behoefte aan woningen duidelijk is en het binnen de contouren niet lukt, een kern mag uitbreiden over de contour mits daarbij aandacht bestaat voor een goede ruimtelijke kwaliteit en er draagvlak voor is bij de bevolking. In dat kader mag ook een goede afwerking van een eerdere uitbreiding die niet zo geslaagd was een argument zijn om een contour te verschuiven. Wij zijn blij met het standpunt van de PvdA op dit punt en wachten de reactie van het college af. Als dat dezelfde kant opgaat maakt dat ons tevreden. Een ander punt wat bouwen betreft is dat nu in deze tijd als gevolg van het nieuwe landbouwbeleid steeds meer agrarische bedrijvengebouwen beschikbaar komen en in omvang groter zijn dan in het verleden. De VVD heeft zich al eerder voorstander getoond om die vrijkomende gebouwen niet alleen te benutten voor enkelvoudige bewoning, maar ook op te delen in meerdere appartementen. Het college komt ons een heel eind tegemoet op dat punt. Ook zorgtaken, recreatie en commerciële activiteiten die zich verdragen met de landelijke omgeving moeten in die gebouwen kunnen plaatsvinden. Daarbij mag alle bebouwing voorzover deze landschappelijk geaccepteerd is wat ons betreft benut worden, want daarmee voorkomen wij veel kapitaalsvernietiging en het is een vrij eenvoudige impuls die je aan de plattelandseconomie kunt geven. Wij moeten ons daarop niet verkijken, want wij moeten accepteren dat 40% van de Drentse economie een plattelandseconomie is. Voor landbouwbedrijven die moeten wijken voor natuurontwikkeling en gebouwen die het landschap visueel belasten kan de Ruimte-voor-ruimteregeling uitkomst bieden. Wij zien in de handreiking van de groene organisaties een heel goede aanzet. Wij voegen eraan toe dat de EHS-saldomethode die nu in de concept-Nota ruimte staat nog veel meer mogelijkheden bied en ook wij verzoeken het college daaraan een uitwerking te geven. Dat kan op zich nog in een veel meer robuuste regeling dan alleen bedoeld om landbouwbedrijven te saneren. Je kunt er bijvoorbeeld ook recreatiebedrijven mee verplaatsen en zelfs vogel- en habitatrichtlijngebieden. Ik denk dat dat instrument heel krachtig is in het toekomstig gebiedsgericht beleid. Over het landschap nog een paar zaken. Eerder hebben wij aangegeven zorg te hebben over het huidige beheer van het cultuurhistorische landschap. Wij hebben al eerder gewezen op de in onze ogen overdreven nadruk die er wordt gelegd op pure natuur. Wij hebben ook al eens in de commissievergadering samen met de landschapswacht geconstateerd dat het zoals het nu loopt niet allemaal onze keuzes zijn. Het gaat nu te ver om het POP daarop te screenen maar wij komen er zeker op terug. Wij hebben ook met tevredenheid geconstateerd dat het beleid uit het Structuurschema groene ruimte wat verlaten wordt en er op een vitaal platteland meer mogelijkheden zijn om de boeren een rol te geven in dat beleid. Wij hebben ook geconstateerd dat er een paar ambities in het geding zijn bij de agenda Vitaal Platteland. Wij gaan in die zin mee met het CDA dat wij zeggen dat in algemene zin de provincie niet zomaar in het gat moet springen als de financiering van het Rijk wegvalt. Als zeker blijkt dat de financiering van die ambitie door het Rijk is weggevallen dan betekent dat voor de provincie dat deze zich opnieuw moet beraden op haar eigen ambities ten aanzien van die doelen. Dat kan gaan om de ecologische verbindingszones, maar ook het derde nationaal park. Ruimte bieden voor mensen en voor agrarische ondernemers, daar gaat het om. De provincie heeft gekozen dat in de zones I en II het primaat bij de landbouw ligt. Dat zou ook echt het primaat moeten zijn, maar wij zien toch dat in de zones I en II blijkt dat daar bijna alles moet kunnen. Wij bepleiten terughoudendheid voor het aanleggen van landgoederen en bossen in die zones, omdat gezien de intenties ten aanzien van de andere zones er ruimte moet zijn om die landbouw ergens te laten voortbestaan.

De heer HOLMAN: Bent u nu wel tevreden met wat er in het POP staat of niet? Komt u met wijzigingen, accepteert u wat nu voorligt of wordt het anders?

De heer SMIDT: Neen, wij hebben geconstateerd dat het op dit moment niet in de rede ligt om die

discussie tot in den treure te voeren omdat er nog veel onduidelijk is.

De heer HOLMAN: Maar ik heb het over landgoederen en bos. U zegt dat u dat maar zozo vindt, maar in het POP wordt u ruimte geboden. Of u accepteert wat er in het POP staat, of u vindt wat anders.

De heer SMIDT: Neen, in het POP staat het wel goed, want in het POP staat niet in welke zone een landgoed moet komen. De constatering is echter, en daar kunnen wij geen wijzigingen op aanbrengen, dat zone I en II ruimtelijk steeds verder worden aangetast. Wij verzoeken het college in het toekomstig hanteren van dit POP en ook in de uitwerking ervan terughoudend te zijn in de medewerking aan de aanleg van landgoederen en bossen in de zones I en II, zeker wanneer dat de bestaande landbouw in die zones belemmert.

De heer ENGELS: Maar voorzitter, als u dat nu echt vindt, en daarin bent u wel redelijk consistent, dan vind ik dat u ook in die zin consistent moet zijn dat het POP op dat punt dan moet worden aangepast. Anders blijven het lege woorden.

De heer SMIDT: Ik heb de tekst erop nagekeken en het landgoederenbeleid is niet gekoppeld aan zonering. In die zin vind ik het een te grote inbreuk om de tekst op dat punt te wijzigen. Ik wil dit het college dus alleen maar meegeven en hoop dat het ook door anderen wordt ondersteund, door te zeggen dat het college terughoudend moet zijn bij het verlenen van vergunningen die de zones I en II aantasten. Vanuit het provinciaal beleid hebben wij die ruimte nu al nodig voor het vormgeven van onze natuurambities.

De heer HOLMAN: Waarom dient u dan geen motie in? U krijgt dan immers helderheid door een uitspraak van de staten en dan weet het college waar het aan toe is. Dit zegt mij niets.

De heer SMIDT: Volgens mij kunnen wij ook met woorden sturing geven aan dit college en ik ben benieuwd naar de reactie van het college hierop. Wellicht is die reactie aanleiding om met krachtiger termen te komen, maar op dit moment zien wij daar nog geen aanleiding toe. Verder steunen wij het CDA in de benadering van de intensieve landbouw. Ik heb er al eerder op gewezen dat ik het een hele goede gedachte vind. Laten wij het daar maar op houden. Verder hebben wij geconstateerd dat de wetgever intensieve veehouderijbedrijven verplicht stallen aan te passen voor dierenwelzijn. Dat leidt vaker tot meer ruimte voor dieren en binnen dezelfde stal tot minder dieren, wat omzetverlies betekent. Wij vinden dat voor dierenwelzijn stallen uitgebreid moeten kunnen worden, maar wij vinden ook dat wij daar iets ruimhartiger in moeten zijn, want wel kosten maken zonder meer omzet te kunnen realiseren maakt dat zo'n bedrijf vaak die slag niet kan maken. Daarom stellen wij voor om een geringe extra stalvergroting toe te staan om een deel van de investeringen rendabel te maken. Daartoe dien ik een amendement in.
Dan ga ik nu van de varkens en kippen naar de recreatie. Wij hebben geconstateerd dat de ontwikkelingsmogelijkheden van recreatiebedrijven soms zeer beperkt zijn. Het college heeft daar een stap in genomen en een aanvullend provinciaal beleid voor gebieden met een hoge en grote landschappelijke kwaliteit geschrapt. Het college kon zo ruimhartig zijn in de wetenschap dat de landelijke c.q. Europese regelgeving een uitbreiding meestal verhindert. Omdat wij allemaal de groei van recreatie voorstaan en ook belangrijk vinden voor de leefbaarheid van het platteland, vinden wij ook dat recreatiebedrijven zich in zone III mogen vestigen en uitbreiden, want het rare is dat nu volgens de provincie in zone IV wel vestiging en uitbreiding mag plaatsvinden, maar in zone III niet. Daarmee zijn wij het ook met het CDA eens dat het aanwijzen van voorkeursgebieden in onze optiek niet helpt in het oplossen van de problemen van de recreatiebedrijven en zal bij verplaatsing elke keer weer gewezen worden in de richting van de voorkeursgebieden. Als je kijkt op de kaart waar deze gebieden liggen, dan ligt het niet bepaald in het toeristisch zwaartepunt van Drenthe. Wij vinden dat deze bedrijven zich overal zouden moeten kunnen vestigen en daartoe dienen wij een amendement in. Verder gunnen wij de toeristen in Drenthe ook een prettig verblijf. Wij willen de mensen ruimte geven en vandaar dat wij met het CDA voorstander zijn van het optrekken van de maximale oppervlaktemaat voor recreatiewoningen tot 125 vierkante meter. Ten slotte hebben wij geconstateerd dat het POP zich ook bemoeit met het Verdrag van Malta en de voorwaarden die daaruit voortvloeien ten aanzien van archeologisch onderzoek. In onze optiek is dat een wat

dubbele regelgeving omdat dit landelijk via de nieuwe Monumentenwet wordt geregeld. Daar komen dan ook nog weer nieuwe verhoudingen in om vast te stellen bij welke ingreep het moet. Dat moet je landelijk regelen en daar moet je geen provinciale regelgeving op zetten. Vandaar dat er een amendement volgt op dat punt. Dan bied ik bij voorbaat mijn verontschuldigingen aan voor de lange amendementen, maar wij stellen vandaag wel de tekst van het POP II vast. Overheden, burgers en uiteindelijk soms de rechter zullen zich op deze tekst verlaten, dus er rest ons niets anders dan de zaak serieus te nemen. Vandaar de volgende amendementen.

***Amendement Q***

*Provinciale staten in vergadering bijeen op 7 juli 2004, ter behandeling van statenstuk 2004-133, inzake het ontwerp-Provinciaal omgevingsplan II;*

*besluiten:*
*in bovengenoemd document op pagina 128, de vierde alinea, na de zin die begint met: "Hiermee is….." de volgende zin toe te voegen: "Gemeenten die niet volledig gebruikmaken van hun contingenten, kunnen gekort worden ten behoeve van de gemeenten die hun contingenten wel realiseren. Een eventueel overschot zal in dat geval afvloeien naar de eerst volgende lagere categorie (bijvoorbeeld streekcentrum naar substreekcentrum) of naar de eerst volgende hogere categorie (bijvoorbeeld hoofdkern naar substreekcentrum)."*

De heer VEENSTRA: Voorzitter, mag ik nog één verduidelijkende vraag stellen?

De VOORZITTER: Het amendement maakt nu deel uit van de beraadslagingen.

De heer VEENSTRA: Wij hebben al aangegeven wat wij hiervan vinden, maar doelt u op dezelfde soort woningen? Stel dat een grote gemeente niet in staat is om huurwoningen te bouwen, dan gaat die categorie woningen over naar een kleinere plaats?

De heer SMIDT: Dit amendement slaat op de categorie van de kernen en niet op de categorie van de woningen.

Mevrouw DE VRIES: In datzelfde amendement staat dat bijvoorbeeld woningen van de streekcentra naar de substreekcentra worden overgeheveld. Er staat nergens in dat er onderling kan worden gewisseld en het tweede is dat er op een gegeven moment in mijn beleving vergeten wordt dat je moet bouwen voor de behoefte. Kijk, stel dat in een gemeente als Emmen een planontwikkeling niet lukt omdat een projectontwikkelaar dwars ligt, terwijl de behoefte aan de woningen die gebouwd moeten worden wel heel groot is, dan is het heel gek wanneer die woningen naar Zuidwolde gaan. Ik noem maar even iets, en om het nou zo op te nemen zoals u dat voorstelt in die motie is iets waar wij nog goed over moeten nadenken.

De heer SMIDT: Het voorbeeld dat u noemt leidt ertoe dat die woningen überhaupt niet gebouwd worden en dan voldoe je aan geen enkele behoefte.

Mevrouw DE VRIES: Dat is niet waar. Het kan alleen best wat langer duren.

De heer SMIDT: Ja, maar die behoefte is er wel.

Mevrouw DE VRIES: Die behoefte is er ook in een gemeente als Emmen en als je de woningen weggeeft, heb je ze niet meer.

De heer SMIDT: Dit instrument moet niet misbegrepen worden. Het is echt bedoeld als het laatste instrument wat je inzet als het niet mocht lukken. Als bijvoorbeeld blijkt dat er een gemeenteraad dwars ligt, dan kan het college aangeven dat de gemeente moet zorgen dat de planontwikkeling los komt aangezien anders die contingenten voor de desbetreffende gemeente verloren gaan.

Mevrouw DE VRIES: Ja, maar dat staat niet in het amendement.

De heer SMIDT: Maar dat is wel de uitwerking ervan indien het amendement in deze vorm wordt gehanteerd.

Mevrouw DE VRIES: Maar een amendement is een letterlijke tekstwijziging en dan betekent dat dat de tekst erin komt zoals u het voorleest en de toelichting niet.

De heer SMIDT: Mij is altijd geleerd dat de beraadslagingen deel uitmaken van de besluitvorming. Het volgende amendement luidt als volgt.

***Amendement R***

*Provinciale staten in vergadering bijeen op 7 juli 2004, ter behandeling van statenstuk 2004-133, inzake het ontwerp-Provinciaal omgevingsplan II;*

*besluiten:*

- *in bovengenoemd document op pagina 100, derde alinea beginnend met "Bij voormalige….." de laatste zin: "In combinatie met…. nodig is" te vervangen door: "In combinatie met de woonfunctie kan ook een bestemming worden toegekend voor kleinschalige, ambachtelijke, toeristisch/recreatieve of dienstverlenende activiteiten, mits die in beginsel plaatsvinden in bestaande opstallen";*
- *de zin: "Een verandering of uitbreiding van de opstallen dient zo min mogelijk afbreuk te doen aan de karakteristieke vorm van de voormalige boerderij" te laten vervallen;*
- *verder wordt op pagina 139, de eerste zin van de vierde alinea: "De bedrijfsactiviteiten….te vinden" veranderd en komt te luiden: "De bedrijfsactiviteiten dienen zoveel mogelijk in het hoofdgebouw plaats te vinden, maar bij gebleken noodzaak mogen ook bijgebouwen worden benut. Dit om de benutting van bestaande bedrijfsgebouwen op het platteland te bevorderen".*

De VOORZITTER: Ook dit amendement maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer SMIDT: Het volgende amendement luidt als volgt.

***Amendement S***

*Provinciale staten in vergadering bijeen op 7 juli 2004, ter behandeling van statenstuk 2004-133, inzake het ontwerp-Provinciaal omgevingsplan II;*

*besluiten:*

- *in bovengenoemd document op pagina 68, onder het kopje Bebouwing, de zin: "Uitbreiding van bestaande intensieve veehouderijen is mogelijk binnen de landschappelijke hoofdstructuur. Tevens geldt als voorwaarde dat deze uitbreiding verenigbaar met de milieuwetgeving en de mestafzet op het eigen bedrijf kan plaatsvinden, dan wel in de nabije omgeving" te wijzigen in: "Uitbreiding van bestaande intensieve veehouderijen is, rekening houdend met de lokale landschappelijke kenmerken en mits verenigbaar met de milieuwetgeving, mogelijk" en daaraan toe te voegen: "Bestaande bedrijven hebben los van de hiervoor geschetste ontwikkelingsmogelijkheden, de mogelijkheid om de staloppervlakte uit te breiden teneinde aan dierenwelzijnseisen te voldoen. Daarbij mag een extra staloppervlak toegestaan worden tot een maximum van 25% van het aantal dieren dat gehouden wordt. Dit om tegemoet te komen aan de rentabiliteit van de uitbreiding".*
- *verder wordt aan de alinea's op pagina 69 en pagina 71 omtrent Bebouwing toegevoegd, de zin: "Bestaande bedrijven hebben los van de hiervoor geschetste ontwikkelingsmogelijkheden, de mogelijkheid om de staloppervlakte uit te breiden teneinde aan dierenwelzijnseisen te voldoen. Daarbij mag een extra staloppervlak toegestaan worden tot een maximum van 25% van het aantal dieren dat gehouden wordt. Dit om tegemoet te komen aan de rentabiliteit van de uitbreiding."*

Dit amendement wordt gesteund door VVD en CDA.

De VOORZITTER: Dit amendement maakt deel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw STOEL: Ik wil nog graag een vraag stellen want het is mij, lezende het tweede deel van het amendement, niet duidelijk. Als ik het lees hebt u het over het staloppervlak van een maximum van 25%, maar daar achter gaat het over het aantal dieren. Wat zegt u nu? Breiden wij ten aanzien van dierenwelzijn het staloppervlak uit of zegt u ook dat je vervolgens meer dieren mag houden?

De heer SMIDT: Ja, dat klopt, dat hebt u goed gelezen. Meer dieren tot 25% van het totaal. U hebt daarnet per interruptie al laten weten dat uw

fractie moeite heeft met het feit dat de fokcapaciteit toe zou nemen. Deze zal natuurlijk per bedrijf kunnen toenemen, maar gezien de landelijke tendens en de ontwikkelingen in de sector in de totale provincie zal deze verruiming absoluut niet leiden tot meer intensieve veehouderij in Drenthe.

Mevrouw STOEL: Dat is een aanname van u maar het gaat erom dat ik u aanraad nog eens heel goed naar uw woordkeuze te kijken, want het is verwarrend. Verder zullen wij hierover in de nadere beraadslagingen komen te spreken.

De heer SMIDT: Ik denk dat ik in de toelichting duidelijk ben geweest. Het volgende amendement luidt als volgt.

***Amendement T***

*Provinciale staten in vergadering bijeen op 7 juli 2004, ter behandeling van statenstuk 2004-133, inzake het ontwerp-Provinciaal omgevingsplan II;*

*besluiten:*

- *in bovengenoemd document op pagina 69 onder het kopje Bebouwing (zone III), de eerste drie zinnen, beginnend met: "De vestiging…." en eindigend met "beleid aanreiken" te vervangen door: "De vestiging van nieuwe recreatiebedrijven en nieuwe grondgebonden bedrijven wordt toegestaan, voorzover er geen wezenlijke aantasting plaatsvindt van aanwezige waarden en voldoende landschappelijke inpassing mogelijk is" en de vierde zin te laten luiden: "Uitbreiding van bestaande recreatiebedrijven en grondgebonden landbouwbedrijven is in het algemeen mogelijk. Voor landbouwbedrijven is de uitbreiding beperkt tot een bouwperceel van maximaal 1,5 hectare.";*
- *verder wordt besloten om op pagina 71, onder het kopje Inrichting (zone IV), op pagina 72 onder het kopje Doelstelling (zone V) en op pagina 73 onder het kopje Doelstelling (zone VI) in de gewijzigde tekst in de Nota van beantwoording (zie pagina's 197 en 198) de zinsnede "zoals verwoord in het Structuurschema groene ruimte (SGR)" te vervangen door "zoals verwoord in het SGR en overig rijksbeleid";*
- *verder wordt besloten om op pagina 152, de vijfde alinea, de eerste zin die luidt: "Nieuwe bedrijven kunnen worden gevestigd in zone I of II van de integrale zonering" te vervangen door: "Nieuwe bedrijven kunnen worden gevestigd in zone I, II of III van de integrale zonering", de tweede zin van deze alinea de zinsnede "op locaties in zone I en II" te vervangen door: 'op locaties in zone I, II of III" en de laatste bijzin van deze alinea die luidt: "alsmede in de voorkeursgebieden nieuwe verblijfsrecreatie als vermeld op kaart 4" te laten vervallen;*
- *verder wordt besloten om op pagina 152 in de zesde alinea, in de eerste zin de woorden "in de voorkeursgebieden" te laten vervallen.*

Dit amendement is ondertekend door CDA en VVD.

De VOORZITTER: Dit amendement maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer LANGENKAMP Ik wil nog iets ter verduidelijking vragen. Op pagina 70, 71, 72 en 73 zegt u "verwoord in het SGR en overige rijksbeleid". Kunt u toelichten wat u daarmee bedoelt?

De heer SMIDT: Er wordt verwezen naar de tekst in het SGR. Indien straks de Nota ruimte en de nota Vitaal Platteland worden aangenomen, dan zal de provincie op dit vlak met andere kaders te maken krijgen. De Nota ruimte spreekt ook van een ruimharige benadering van de recreatie in nabijheid van natuurgebieden. De nota Vitaal Platteland biedt een aantal instrumenten en kaders om daar ook anders mee om te gaan. Vandaar dat wij nu voorshands hebben besloten dit met ingang van heden actueel te maken, zodat wanneer die nieuwe beleidsinstrumenten leidend zijn, het instrumentarium wat daarin gegeven wordt kan worden benut.

De heer LANGENKAMP: Voorzitter, dat is een vreemde en verwarrende redenering, want er staat de term "overig rijksbeleid" terwijl u toegeeft dat het geen rijksbeleid is maar wellicht zal worden. Het lijkt mij erg vreemd om dit in het POP op te nemen via een amendement.

De heer SMIDT: Ik dacht dat wij ons daarmee konden helpen.

De heer LANGENKAMP: Ja, maar u weet helemaal niet waar u het over hebt.

De heer SMIDT: De contouren van het rijksbeleid zijn duidelijk, maar de uiteindelijke vaststelling moet bepalen wat het precies wordt.

De heer ENGELS: Ik deel in dit geval de verbazing van de heer Langenkamp over het feit dat de heer Smidt al precies weet hoe die nota's er na vaststelling uit gaan zien. De berichtgeving die mij daarover bereikt is tamelijk anders en daarom heb ik ook wel een beetje moeite om op vermeende uitkomsten van rijksnota's provinciaal beleid te zetten. Ik denk dat de volgorde heel anders moet zijn, maar dat brengen wij straks in ons stemgedrag wel tot uitdrukking.

De heer SMIDT: Wellicht brengt u ons dan tot de overweging om het aan te passen. Het laatste amendement luidt als volgt.

***Amendement U***

*Provinciale staten in vergadering bijeen op 7 juli 2004, ter behandeling van statenstuk 2004-133, inzake het ontwerp-Provinciaal omgevingsplan II;*

*besluiten:*
*in bovengenoemd document op pagina 189 onder C.10.3, betreffende Archeologie, de zin: "Bij……. bevinden" te vervangen door "Bij voorgenomen ruimtelijke ontwikkelingen, uitgezonderd bouwactiviteiten binnen een bouwperceel/bouwblok in die gebieden, waarvoor kaart H een middelhoge tot hoge verwachtingswaarde aangeeft, dient de verstoorder door middel van een vooronderzoek na te gaan of en waar zich archeologische waarden in de bodem bevinden."*

Dit amendement wordt gesteund door PvdA en VVD.

De VOORZITTER: Het amendement maakt deel uit van de beraadslagingen. Het woord is aan de heer Langenkamp.

De heer LANGENKAMP: Dank u wel, voorzitter. Ook GroenLinks wil uiteraard het ambtelijk POP-team hartelijk danken voor het vele werk dat is verricht. In grote lijnen is POP II een voortzetting van POP I en daar zijn wij het mee eens. Dat wil zeggen dat wij uit blijven gaan van de mal- en contramalgedachte. Wij gaan verder met zonering en contouren her en der wat aan te passen en daar gaat de discussie vandaag voor een deel over. Toch willen wij heel graag het integrale denken benadrukken. Ik zie in een aantal amendementen toch weer een voorkeur voor een bepaalde sector en het grote voordeel van het POP zoals dat een aantal jaren geleden is gemaakt is juist die integrale afweging. De vele uitwerkingsprogramma's die er staan, brengen ons toch ook een beetje in moeilijkheden bij het afwegen van die integraliteit. GroenLinks heeft in het verleden vaak discussies gevoerd over het verkeer- en vervoersgebeuren en dat is tot heden eigenlijk niet gebeurd. Het staat wel in het POP en vormt zelfs het grootste nieuwe blok, los van de sociale component. Daar is hij heel blij mee, maar er moet natuurlijk nog uitgebreid gesproken worden over de uitbreidingsplannen, zeker bij het Provinciaal verkeers- en vervoersplan (PVVP) zoals dat waarschijnlijk straks weer opnieuw gaat heten. De bespreking daarvan is nog even de vraag. In hoeverre zijn PS betrokken bij de diverse uitwerkings- en uitvoeringsproblemen zoals zij bijvoorbeeld staan op pagina 215. Er is een amendement van het CDA waarin wordt gezegd dat de statencommissies hier op zijn minst bij betrokken moeten worden. Wij vinden dat dit door het college actief richting de PS moet gebeuren. Over recreatie en toerisme is al veel gesproken. Er komt een uitwerkingsprogramma en door middel van de pilot Westerveld vindt een onderzoek plaats. Ik vind dat er nu nogal wat moties en amendementen worden ingediend, waardoor het erop lijkt dat de provincie zichzelf niet serieus neemt. Laten wij nu de uitkomsten van de pilot afwachten en dan pas over de resultaten die dan integraal voorliggen discussiëren. Dat geldt net zo goed voor het verkeer en vervoer, de cultuurhistorische waardenkaart, voor de waterbergingsproblematiek, maar ook voor diverse andere pilots zoals over de sociale component en de uitkomsten van de werkconferenties over de bollenteelt en de ammoniakkaart. Dat soort taken moet besproken worden en er moet besluitvorming over plaatsvinden in PS en niet alleen in het college, waarna het alleen maar wordt medegedeeld in PS. Wij willen daar zeer nadrukkelijk bij betrokken worden. Een ander punt

dat ik graag wil benadrukken is de betrokkenheid die er tot nu toe geweest is tussen burgers, boeren en buitenlui en PS. Wij waren blij met de drie avonden die de provincie heeft georganiseerd en vinden het belangrijk dat dit op een of andere manier wordt doorgetrokken. Wij zullen dus graag zien dat dit stuk niet na vaststelling een intern stuk wordt, maar dat er blijvende betrokkenheid is tussen PS en boeren, burgers en buitenlui. Wij noemen dit in onze fractie de PINKPOP-motie, waarbij PINK staat voor Publieke Inspraak Na Kaderstelling. Het gaat dus vooral om het overleg tussen PS en de inwoners. Wij komen daarmee aan het einde met een motie.

Voorzitter, een ander probleem wordt gevormd door de sturingsmogelijkheden van de provincie in de richting van de gemeenten. Wij vragen ons af hoe dit geregeld is. Welke middelen heeft de provincie nu echt in handen als de gemeente wat anders doet dan de provinciale overheid heeft beslist? Hij verwijst daarbij naar de discussie over de koppeling tussen ruimtelijke ordening en de kosten van openbaar vervoer. Bijvoorbeeld, als het openbaar vervoer ordenend en sturend is voor het woon-werkverkeer en de woon-werklocaties, kan de provincie dan een aantekening maken en een besluit nemen in de bestemmingsplanprocedure en kan dat ook tot gevolg hebben dat er een rekening in de richting van de gemeente gaat? Ik heb iets gelezen over een nieuw instrument, de zogenaamde Mobiliteit Effect Signalering (MES) en ik vraag mij af wanneer wij spreken over het slijpen van dat MES en wanneer kan dat MES effectief snijden? Is de huidige tekst in het POP voldoende om het MES effectief te kunnen gebruiken, want anders blijft het een papieren tijger en dan zijn wij niet in staat om dwingend en sturend op te treden. Voorzitter, er is ook veel gesproken over het gebrek aan visie in dit POP. Het college geeft dan als antwoord en als verdediging dat het college geen blauwdruk wenst te geven. De noodzaak om het woon-werkverkeer en het beleid voor het landelijk gebied op elkaar af te stemmen wordt steeds sterker. De vraag richting college is of er daarbij nog steeds wordt uitgegaan van een groeiende bevolking op langere termijn? Tot nu toe groeide Drenthe weliswaar niet veel, maar vanaf nu ongeveer zijn geboorte- en sterftecijfers met elkaar in evenwicht. In de tekst staat het wat verwarrend, want op de ene pagina staat dat het vanaf 2005 is en op de andere bladzijde staat dat het vanaf 2010 is. Op zich maakt het voor het probleem niet zo bar veel meer uit, want het evenwicht wordt nu ongeveer bereikt. Dan is de vraag hoe wij daarmee omgaan, want in de tekst staat dat uitgaande van een bevolkingsgroei meer huizen, bedrijven en nieuwe wegen nodig zijn. Betekent dit dan werkelijk dat het college ernaar streeft bevolkingsgroei van buitenaf te realiseren? Dan heb ik het niet alleen over de asielzoekersproblematiek maar over werkelijke afwegingen hoe daarmee omgegaan moet worden, hoe dit gestuurd moet worden en hoe daarover wordt geoordeeld. Het lijkt mij een groot probleem minder indien wij de toekomst van Drenthe moeten afstemmen op een gelijkblijvend of afnemend aantal inwoners of dat wij de toekomst van Drenthe moeten afstemmen op een groot aantal mensen die hier van buitenaf komen. Dat zou een onderdeel van de visie moeten zijn die het college naar buiten kan brengen. Dan heb je het totaal niet over een blauwdruk. Het andere probleem waar niet alleen Drenthe mee worstelt maar dat zich in veel groter verband voordoet is het $CO_2$-probleem, dat in Drenthe in de verkeerssector met 27% een stuk hoger ligt dan het landelijk cijfer van 18%. Kunnen wij daar wat aan doen met de sturingsmogelijkheden die in het toekomstige PVVP staan? Want daar hebben wij het over: hoe meer verkeer, hoe meer $CO_2$. De uitstoot in Drenthe is dus al groot en hoewel je altijd met cijfers kunt goochelen is die uitstoot in Drenthe 50% hoger dan landelijk en daar moeten wij wat aan doen.

Voorzitter, een andere mogelijkheid om iets aan de uitstoot van $CO_2$ te doen is windenergie. GroenLinks vindt het college hierover veel en veel te afwachtend. Het draagvlak voor windmolens is groot en daar moeten wij gebruik van maken. Wij steunen het desbetreffende amendement van de PvdA, maar dan met de suggestie erbij om zo spoedig mogelijk te gaan onderzoeken of er nieuwe locaties mogelijk zijn, zonder die locaties direct te benoemen. Er moet veel en veel meer vaart achter gezet worden. Een andere motie die wij ook hadden was de Ruimte-voor-ruimteregeling. Wij hadden de motie/het amendement zoals het ons was toegestuurd door de Milieufederatie en de NLTO verspreid met de vraag wie daaraan mee wilde doen. Dezelfde partijen zijn tot de conclusie gekomen dat zij allemaal hetzelfde willen en deze motie is nu ingediend door het CDA. Op zich hebben wij daar geen moeite mee, maar het hangt een beetje af van de beantwoording van het college. Wellicht kunnen wij dan in tweede termijn toch

nog een motie indienen om de motie/het amendement iets te wijzigen. Het gaat er in ieder geval om dat er een breed draagvlak is vanuit de groene sector en het verbaast ons dat het college in de commissies tot nu toe op dit punt geen heroverweging heeft gemaakt terwijl hier in augustus 2003 al aandacht voor is gevraagd en GroenLinks deze regeling zelfs al in haar verkiezingsprogramma had staan. Ik hoop dat het college hier een heroverweging wil maken en het wel degelijk wil opnemen. Voorzitter, de heer Dijks heeft ons een mailtje gestuurd over verruiming van de vestigingscriteria bij luchthaven Eelde. GroenLinks is daar tegen. Gelukkig heb ik gemerkt dat de PvdA dat ook is.

De heer DIJKS: Voorzitter, bedankt voor de eer, maar het was de Statengriffie die dat mailtje heeft verstuurd.

De heer LANGENKAMP: Dank u wel, maar ik neem aan dat u toch wel de opdracht hebt verstrekt. Overigens vind ik het prima als u mij een mailtje stuurt, want dat gaat heel snel en direct. Dat mag. Maar GroenLinks is in ieder geval tegen de voorgestelde criteria in Eelde en dat geldt ook voor het voorgestelde voor het oude VAM/MERA-terrein. Dat was oorspronkelijk een afvalgelieerd bedrijventerrein. Van zijn levensdagen zou daar midden in de weilanden nooit een gewoon bedrijventerrein gepland zijn. Het blijkt niet te lopen en op grond daarvan, omdat je dan gaat spreken van kapitaalvernietiging, wordt er gezegd dat de criteria kunnen worden verruimd. Wij vinden dat een onjuiste manier van omgaan met afspraken. Dus op het VAM/MERA-terrein alleen afvalgelieerde activiteiten en op de luchthaven alleen luchthavengelieerde activiteiten. Voorzitter, het laatste woord is denk ik nog niet gesproken over Ooster- en Westerzand. Ik heb de VVD net iets horen zeggen in een tussenzin, maar ik neem toch aan dat het college doorgaat met het bestaande beleid en probeert nationale parken, provinciale landschappen of gebieden die daar tussen zitten op een of andere manier samen te voegen zoals het inderdaad in het vigerende beleid staat of dat het college wil zeggen dat het daarmee doorgaat ook zonder de steun van de VVD. Indien dat niet het geval is, dan hadden wij wellicht een motie moeten indienen die daarna afgedaan kan worden als bestaand beleid. Zo'n motie zou ik echter eenieder het liefst willen besparen.

Voorzitter, dan wil ik een motie indienen over de betrokkenheid van PS in de richting van burgers en de mogelijkheden bespreken voor het instellen van een burgerplatform.

***Motie V***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 7 juli 2004, ter behandeling van statenstuk 2004-133;*

*overwegende dat:*
- *in het POP II meer gebiedsgericht gewerkt zal gaan worden;*
- *bij het zoeken naar oplossingen meer gestreefd zal worden naar maatwerk;*
- *bij dit maatwerk de inbreng van inwoners-(groepen) van het allergrootste belang is, van mening zijnde dat daartoe een goede communicatie tussen burgers en provinciale staten gewenst is;*

*verzoeken de Statencommissie Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit (RIM) daartoe vóór 1 december 2004 met voorstellen te komen ter bespreking in de statenvergadering van december 2004;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen. Het woord is nu aan de heer Wendt.

De heer WENDT: Wij zetten vandaag de besprekingen voort over de omgevingsplannen voor Drenthe. Wij hebben daarbij in de ogen van de ChristenUnie te streven naar sociaal-ruimtelijke rechtvaardigheid, dat wil zeggen de mens, de medemens, de naaste en de overige elementen van de schepping, zoals de flora en de fauna behoren verantwoord ten opzichte van elkaar te worden beschouwd. Het gaat om een juiste afweging tussen economie, ecologie en sociale elementen. Gods schepping is zeer divers en zeer rijk aan gevarieerdheid. Wij hebben als rentmeesters in ogenschouw te nemen in hoeverre de toekomstwaarde van het leven en de natuur en dergelijke wordt meegewogen. De mens kan niet om de kostbare scheppingsvragen heen, maar heeft evenzeer de opdracht deze wereld te ontplooien in dienst en uit dank aan de Schepper. De mens

mag en moet zelfs ontwikkelaar en beheerder van die schepping zijn. Bij de indeling van de ruimte is dat problematisch vanwege de conflicterende belangen die aanwezig kunnen zijn en die veelal ook aanwezig zijn. Drenthe is een deel van Nederland dat moet worden gekoesterd als het gaat om ruimte, rust, groen, dorpen en noem maar op. Die elementen behoeven misschien nog wel versterking ten opzichte van Nederland, zeker als wij de Nota ruimte bezien, waarin bijna uitsluitend aandacht wordt gegeven aan Holland en Brabant. De historisch gegroeide culturele landschappelijke identiteit vinden wij onder anderen terug in het landschap. De verscheidenheid in ons land moet niet alleen als taak van het verleden worden gepresenteerd, maar zij kan voor Drenthe ook een enorme maatschappelijke en economische betekenis hebben voor de toekomst. Daarbij is het goed en noodzakelijk dat de overheid zeggenschap heeft en niet de markt op alle fronten laat beslissen, want dan geldt het recht van de sterkste en het geldelijk gewin op de korte termijn, en dan zijn wij onze gouden kip wel kwijt. Voorzitter, vanuit deze kort weergegeven visie willen wij het POP beschouwen, vanuit onze beperkingen, ons doen, ons denken, ons handelen en beslissen, maar ook vanuit verantwoordelijkheid ten opzichte van de Schepper, medeschepselen en de schepping. Vandaag geen herhaling van de commissievergadering van 21 juni 2004, want veel is daar al gezegd. Geen herhalingen als dat kan. U weet van instemming van mijn fractie met veel elementen uit het POP en van de waardering voor allen die eraan gewerkt hebben. Zorgen maken wij ons wel over de toekomst van twee nu nog redelijk sterke sectoren in onze provincie, namelijk landbouw en recreatie. Als wij het hebben over het bewaren dan wel versterken van de sterke Drentse elementen, dan wil dat nog niet zeggen dat er geen ruimte voor nieuw beleid mag of kan zijn. In die zin willen wij nogmaals aan het college vragen hoe wij omgaan met extra Drentse regelgeving bovenop de landelijke dan wel de Europese regels. Graag duidelijkheid van het college. Het lijkt erop dat het college met twee monden spreekt. De recreatiesector wordt van het dubbele Drentse slot gehaald. Daar kunnen wij mee instemmen, maar de landbouwsector behoudt de extra Drentse regels. Ik heb tijdens de commissievergadering beloofd dat ik het een en ander zou nalezen en dat heb ik dan ook maar gedaan. Op pagina 28 van de notulen staat dat gedeputeerde Edelenbosch zegt dat het schrappen van alle regelgeving die boven het rijksbeleid uitgaat in Drenthe tot een enorme nivellering zou leiden. Drenthe heeft een specifiek karakter en er is meer dan rijksregelgeving alleen nodig om dat te beschermen. Een half uur later - en dat vinden wij dan terug op pagina 40 - deelt gedeputeerde Dijks ons mee dat conform het collegeprogramma specifieke Drentse regelgeving is geschrapt met betrekking tot de landbouw. Graag dus een eenduidig antwoord van het college; welke visie hangt het college nu aan? Die van pagina 28 of die van pagina 40? Eventueel hebben wij in de tweede termijn een amendement over deze problematiek achter de hand. Dit lijkt ons dus meten met twee maten en mijn fractie opteert voor ontwikkelingskansen voor beide sectoren en zal dus ook de amendementen die die kant op gaan zoveel mogelijk ondersteunen. Daar komt bij de landbouwsector nog het extra probleem van het gebrek aan overleg met de provincie bij. Laten wij vooraf stellen dat ook wij de afwezigheid van NLTO bij de Wav-problematiek vorige week betreuren en niet goed kunnen keuren, maar het is wel weer een teken van de spanning die er momenteel schijnbaar heerst binnen de landbouw. Zou het niet raadzaam zijn om een soort mediator aan te stellen en zo het wederzijds vertrouwen te herstellen tussen provincie en NLTO om zozeer het door eenieder gewenste draagvlak te realiseren? Hoe kijkt het college aan tegen de problematiek van het niet optimaal communiceren met de gesprekspartners en wat vindt het college van een mogelijke onafhankelijke bemiddelaar? Zo nodig komen wij in tweede termijn hierop terug via een motie. Zeggen dat het ons probleem niet is, is ons en ook u te eenvoudig. Kan het college ons vandaag al iets naders meegeven inzake de controle of er foutjes zijn gemaakt rond lijnen en zoneringen, zoals mevrouw Edelenbosch ons heeft toegezegd? Als dat vandaag nog niet het geval is, is dat voor ons geen reden om op de achterste benen te gaan staan, maar hoe gaat u om met individuele boeren en burgers die terecht hebben gewezen op foutjes? Hoe gaat u om met het creëren van oplossingen van daadwerkelijke problemen? Met andere woorden, hoe soepel wilt u zijn? Dat is vanochtend al vaker gezegd. Mevrouw Haarsma stelt dat het POP piketpalen aangeeft. Welke ruimte is er dan vervolgens voor individuele burgers of gemeenten die struikelen over een enkel piketpaaltje? Zijn die paaltjes van beton,

hout of plastic? Met andere woorden, hoe soepel geven die paaltjes mee? Hoe gaan wij om met kwaliteitsverbetering inzake veranderingen binnen de provincie? Zo blijft voor ons een punt van zorg het woningbouwbeleid in en rond de kleinere kernen in onze provincie. De heer Slagter sprak daar ook mooie woorden over. Het kan en mag toch niet zo zijn dat met name jongeren en ouderen moeten vertrekken naar elders omdat er in de eigen woonplaats geen eigen toekomst meer is gelegen? Wij willen dan ook nogmaals aandringen op goed overleg tussen provincie, gemeenten en gemeenten en inwoners. In grote lijnen kunnen wij ons vinden in wat de PvdA naar voren bracht, al ligt die 40% ons wel zwaar op de maag. Laten wij dat woningbouwbeleid als een belangrijk onderdeel van het POP tot één van de grote POP II-successen maken. Voorzitter, op diverse andere terreinen kan het college rekenen op de steun van mijn fractie. Tot zover in tweede termijn.

De VOORZITTER: Dank u wel, het woord is aan de heer Engels.

De heer ENGELS: Dank u wel, mijnheer de voorzitter. D66 heeft bij diverse gelegenheden zijn positie ten opzichte van het POP II bepaald en van ons is het kernbegrip duurzame ontwikkeling. Daar verstaan wij onder dat wij inzetten op behoud en versterking van natuur, landschap, milieu en cultuurhistorie als leidraad voor de ruimtelijk-economische ontwikkelingen in Drenthe. Dat betekent dat andere activiteiten als bedrijvigheid, infrastructuur, bouwen, recreatie, landbouw in dat perspectief moeten worden beoordeeld. Op de hoofdlijnen is het zo dat mijn fractie ten aanzien van het ontwerp-POP nog wel wat meer aandacht had willen hebben voor de problemen van stilte en duisternis. Wij zien dat als oeroude kernwaarden en misschien zelfs wel als sociale grondrechten. Dat gaat een beetje ver maar dat geeft aan hoe wij daar tegenaan kijken. In de tweede plaats wat wij in hoofdlijn vinden is dat terughoudend moet worden omgegaan ten aanzien van de woningbouw, vooral in kleine kernen ten aanzien van de landbouw, recreatie en andere milieubelastende bedrijvigheid. Het derde punt wat wij steeds benadrukt hebben is dat er eigenlijk in Drenthe geen ruimte zou moeten zij voor gentechnologie. Als wij dan kijken naar het ontwerp-POP dan kan ik vaststellen dat het merendeel van ons gedachtegoed daarin is terug te vinden, in ieder geval qua strekking. Wij hebben nu niet de behoefte om te gaan kruidenieren over zinnetjes en woordjes. Voorzitter, de in de betogen en amendementen neergelegde kritiek vanuit grosso modo VVD en CDA en ook vanuit de NLTO en individuele boeren, maar ook recreatie-ondernemers, delen wij niet. Daarmee vat ik even een heleboel samen. Wij vinden dat de door het college gemaakte keuzes in het ontwerp-POP In beginsel evenwichtig zijn. Wij hebben goede nota genomen van de opmerking dat naar schrijnende individuele gevallen nog zal worden gekeken. Wij zien dus als D66 geen enkele aanleiding om vanuit het ontwerp zoals het er nu ligt nog weer extra ruimte te gaan bieden aan landbouw, recreatie of woningbouw in het landelijk gebied en kleine kernen. Het in dit verband aanroepen van met name de Nota ruimte komt ons erg voorbarig en ook wel een beetje voluntaristisch voor. De Nota ruimte gaat inderdaad uit van een nieuwe sturingsfilosofie, wat betekent meer afstand nemen, meer decentrale verantwoordelijkheid en meer ontwikkelingsplanologie, maar dit nieuwe dogma staat natuurlijk geweldig onder druk. Er is veel kritiek vanuit de Kamer en het is nog maar de vraag wat er van die nota overblijft nadat de besluitvormingsfase is geweest. Wij vinden dat ook in het perspectief van ontwikkelingsplanologie een provinciale overheid moet blijven sturen en regie moet blijven voeren om ervoor te zorgen dat er geen dramatische ontwikkelingen gaan plaatsvinden. Het anticiperen daarop vinden wij politiek maar ook rationeel tamelijk onzinnig. Wij willen als het gaat om het POP, en wij zien daar een verwantschap met het college, de identiteit van de Drentse natuur en het landschap blijven koesteren, dus verdere versnippering, verstening, verschimmeling of verrommeling van het landelijk gebied is ongewenst. Dat staat voor ons voorop en dat vraagt ook vanuit de Drentse overheid en vanuit het perspectief van ontwikkelingsplanologie om flinke sturing en regie, met name in de richting van ambitieuze gemeenten. Ik was op een bestuurdersbijeenkomst in het kader van het POP en ik hoorde daar af en toe wethouders dingen roepen waardoor ik dacht dat het maar goed is dat er aan de gemeentelijke autonomie grenzen zijn. Duurzaamheid en leefbaarheid op het platteland is onze insteek en dat vraagt dus om meer aandacht om de zaken op een meer ecologische manier te regelen en onze lijfspreuk is eigenlijk dat er meer kwaliteit dan kwantiteit moet zijn. Voor het overige hebben wij over de grote lijnen weinig

te klagen. Wij hebben eigenlijk nog twee voorstellen. Die gaan niet over gentechnologie, want daar komt een symposium over en het is wat voorbarig om daar nu al wat dingen over te willen vastleggen. Die discussie willen wij dan wel verder voeren. De eerste heeft betrekking op het probleem stilte en duisternis. Wij hebben wel eens eerder voorgesteld om een pilot te starten voor een verbinding van gebieden die als kenmerk stilte en duisternis hebben maar wij weten inmiddels dat de term pilot niet erg wervend is om iets van de grond te krijgen dus wij hebben het nu anders gedaan. Ik heb in een motie neergelegd een verzoek aan het college om te bezien of een eerste inventarisatie kan worden gemaakt van dit type gebieden en een kaartbeeld kan worden gemaakt, zodat bekeken kan worden of een verbinding van dat soort gebieden mogelijk is. Het is dus een zeer bescheiden begin en wij denken dat het een heel aardig punt zou kunnen zijn in de ontwikkeling van de economie, recreatie en toerisme. De motie luidt als volgt.

***Motie W***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 7 juli 2004;*

*constaterend:*
- *dat het ontwerp-Provinciaal omgevingsplan II goede aanzetten bevat voor een terugdringing van lichtgebruik en geluidhinder;*
- *van mening dat het van belang is te onderzoeken in hoeverre op een meer gebiedsgerichte wijze tot een verbinding van stilte- en duisternisgebieden kan worden gekomen;*

*verzoeken het college voor dat doel een eerste inventarisatie met kaartbeeld op te stellen;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer ENGELS: Dan een laatste punt, voorzitter, en dat is een vervolg op de discussie die eerder gevoerd is op basis van de D66-notitie in de commissie RIM over zonering van milieubelastende bedrijven. Wij hebben de uitnodiging gekregen van de fracties om als het mogelijk is een juridisch sluitende regeling te maken om tot een vervolg te komen. Daar is ambtelijk advies over ingewonnen via de Statengriffie en daaruit bleek dat het inderdaad mogelijk is om in het POP zelf in de teksten en in de kaarten tot een zonering te komen, zodat je uitspraken kunt doen over welke belastende bedrijven in grote plaatsen als Coevorden wel of niet mogelijk zijn. Dat zou dan een ingrijpend amendement vergen en dat zou een verandering zijn die eerder in de procedure niet in de inspraak is geweest. Een andere optie in het advies was om eerst een uitwerkingsbevoegdheid op te nemen. Dat maakt het mogelijk om de zaak beter te doordenken en maakt het ook mogelijk om daar belanghebbenden bij te betrekken en tot een afgewogen oordeel te komen en dat advies hebben wij opgevolgd en ook neergelegd in een amendement om in het lijstje van uitwerkingsbevoegdheden een extra op te nemen, namelijk een uitwerkingsplan zonering omgevingsbelastende bedrijvigheid. Dit amendement luidt als volgt.

**Amendement X**

Provinciale staten van Drenthe, gelezen het voorstel van gedeputeerde staten inzake POP II c.a. van 6 mei 2004 (statenstuk 2004-133);

besluiten:
het voorstel als volgt gewijzigd vast te stellen door op pagina 215 in de paragraaf "Afwijking en uitwerking" aan de lijst met voorgenomen uitwerkingsplannen toe te voegen: "Uitwerkingsplannen zonering omgevingsbelastende bedrijvigheid (C.8.2.)."

De VOORZITTER: Ook dit amendement maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer WIJBENGA: Voorzitter, mag ik de heer Engels nog een vraag stellen? Ik zit even met die omschrijving van omgevingsbelastende bedrijvigheid. Ik kan mij een situatie voorstellen dat zich in Drenthe een bedrijf meldt dat 500 man aan de slag kan helpen. Dat brengt allerlei autobewegingen met zich mee. Wilt u ook dat type bedrijven uitsluiten? Kunt u nog eens aangeven wat u nu precies verstaat onder omgevingsbelastende bedrijvigheid, temeer daar er in de milieuwetgeving ook al met zonering wordt gewerkt. Wat voegt dit nog toe?

De heer ENGELS: Nou, het voegt aan het POP toe hoe tegen het element van de discussie die is gevoerd naar aanleiding van het geval Coevorden vanuit het oogpunt van het provinciaal bestuur moet worden aangekeken. Het gaat er dus om of je vanuit het POP en vanuit het eigen planologisch provinciaal beleid een uitspraak kunt doen of een dergelijke ontwikkeling, los van hoe de gemeente daarmee omgaat, wel of niet gewenst is. Als het wel gewenst is dient te worden opgenomen waar en hoe je dat precies zou willen. Als u dan vraagt of ik daar een concreet beeld bij heb, dan zeg ik neen, want dat is nu juist de essentie van die uitwerkingsbevoegdheid om dan met ambtelijk adviseurs en het college te kijken of je daar een goede invulling aan kunt geven. Het type voorbeeld dat u noemt is bij ons nog niet opgekomen, want dat valt onder reguliere vormen van bedrijvigheid en die worden wel gedekt door het POP.

De heer WIJBENGA: Dat is ook de essentie van mijn opmerking. Ik begrijp wat u wilt bereiken. Alleen zouden de woorden die u gebruikt tot een hele lange lijst van bedrijven kunnen leiden waar wij dan iets tegen of juist iets voor hebben. Ik vind het zoals het hier is omschreven nogal algemeen.

De heer ENGELS: Dat is ook precies de bedoeling, namelijk om het op dit moment algemeen te houden. Voor alle helderheid, als wij nu een amendement zouden voorstellen om in het POP daadwerkelijk een zonering op te nemen, in tekst in en in het kaartbeeld, dan zouden wij heel precies zijn en in op zeer korte termijn een heel concrete tekst moeten opstellen waaruit volstrekt duidelijk wordt hoe je er mee omgaat. Dat is aan de ene kant niet zorgvuldig en dekt ook niet alles. De essentie van die uitwerkingsbevoegdheid is dan ook door algemeen te blijven het probleem aan te duiden, wat uitdrukkelijk besproken is in de commissie RIM, en vervolgens te bezien hoe je precies binnen de huidige grenzen van het POP Invulling daaraan gaat geven. Gezien uw amendement, dat door ons wordt ondersteund, dat het college ook bij ons terugkomt met dat uitwerkingsplan, sluit dat verhaal perfect. Dat zou u moeten aanspreken.

De VOORZITTER: Dank u wel, het woord is aan de heer De Haas.

De heer DE HAAS: Voorzitter, het POP II ligt voor en sinds in februari 2003 het voorontwerp door het college is vastgesteld, zijn er veel reacties ingediend. Vastgesteld kan worden dat POP II een verfijnde voortzetting is van POP I. Door middel van de Nota van wijzigingen kunnen wij vaststellen dat er positief is gereageerd op een veelvoud van ingediende zienswijzen, dan wel bedenkingen en er is een groot aantal wijzigingen aangebracht. Als wij ingaan op het algemeen gedeelte kunnen wij meegaan in de missie, verwoord in de hoofddoelstelling van het POP II, namelijk het tot stand brengen van een evenwicht tussen enerzijds ontwikkeling en anderzijds handhaving en vergroting van de kwaliteit van Drenthe. De regelgeving is in het algemeen iets verruimd, zoals vertaald in de gemeentelijke inbreng bij het maken van woonplannen en de regeling voor voormalige agrarische gebouwen, de Ruimte-voor-ruimteregeling. Op hoofdlijnen kan de OPD instemmen met het ontwerp-POP II. Desondanks blijven er, mede gelet op de inspraakronde op 14 juni 2004, nog een aantal zaken over die in de uitvoeringssfeer om een oplossing vragen. Met betrekking tot de hoofdpunten wil ik het volgende nader beschouwen. Water krijgt een steeds belangrijkere rol in het kader van de beheersing en bestrijding van droogte. Dit ligt opgesloten in de watersysteembenadering, zowel voor het oppervlaktewater als voor het grondwatersysteem. In dit kader willen wij nog eens onder de aandacht brengen de instellingen van de noodbergingsgebieden bij wateroverlast. Dit in relatie tot die berging, met name in de landbouwgebieden. Bij aanwijzing dient een relevante schaderegelingsvergoeding te worden vastgesteld. Dan de integrale zonering landelijk gebied. Met de omschrijving zoals die met betrekking tot dit aandachtspunt is neergezet, kunnen wij instemmen. De mogelijkheid om de agrarische bouwblokken indien noodzakelijk te vergroten boven de anderhalve hectare biedt ruimte. Ook is dit het geval bij de benadering van de intensieve veehouderijbedrijven en die van de recreatiebedrijven binnen de zones I en II. Verder kunnen wij instemmen met een verbetering van het collectief vervoer. Er spelen meer zaken binnen deze sector, maar vooral de plannen inzake de lijn Groningen-Amsterdam springen eruit. Het is al eerder gezegd dat voor ons de Hanzelijn+-verbinding de voorkeur geniet boven alle andere opties. Bijdragen aan andere opties, zoals de hogesnelheidslijn (HSL) of de zweeftrein, zouden

beter besteed kunnen worden aan de verbetering van het streekvervoer in de regio. Woningbouw in relatie tot de stedelijke gebieden is vast omlijnd. In het POP I werd het bouwbeleid inzake de kleine kernen als knellend, dan wel zeer knellend ervaren. Mede daardoor is de visie gewijzigd en dienen gemeenten en dus ook plattelandsgemeenten hun wensen in de woonplannen aan te geven. Wij ervaren dat als een duidelijke verruiming en stemmen ermee in. Ook in dit verband biedt de nieuwe regeling ruimte-voor-ruimtemogelijkheden. Plattelandsgemeenten moeten de mogelijkheid krijgen om in verband met de economische ontwikkelingen en de vitalisering van de kleine kernen lokale bedrijven te realiseren. Het gaat dan meestal om uitplaatsing van de bestaande bedrijven uit de kernen naar de nieuwe bedrijventerreinen. Bestaande bedrijventerreinen zouden beoordeeld moeten worden op een eventuele betere indeling en verdichting, waardoor ruimtewinst zou zijn te behalen. Wij zijn tevreden met het opnemen van een regeling voor bedrijfsvestiging in voormalige agrarische gebouwen. In de recreatieve sfeer willen wij wijzen op het toekomstperspectief van de diverse recreatiebedrijven gelegen in en nabij de EHS en/of een nationaal park. Kwaliteitsverbetering is een vereiste en alles vraagt om meer ruimte. Incidenteel moet die ruimte er komen waar dit nu niet mogelijk is. Wij pleiten in deze gevallen voor maatwerk. Verder is er een probleem, ook landelijk, van het permanent bewonen van recreatiewoningen. Om concurrentievervalsing tegen te gaan zou het wenselijk zijn de regelgeving zodanig in te richten dat permanente bewoning niet meer mogelijk is. Anderzijds zou kunnen worden overwogen om een ontheffingsmogelijkheid onder voorwaarden in te bouwen. Dit naar aanleiding van wat door degenen van buitengoed Blankenbergh is ingebracht. Opgebouwde rechten ten gevolge van eerder gedogen dienen te worden gerespecteerd. De OPD opteert voor het generaal toestemmen van permanente bewoning. Wil men een pand bestemmen voor recreatief gebruik dan geeft de gemeente hiervoor een recreatievergunning af en daarmee is de kous af. Dat is heel simpel en effectief. Met betrekking tot de EHS, de ecologische verbindingszones, de milieubeschermende gebieden en de ammoniakproblematiek zijn er voor ongeveer vijftien bedrijven oplossingen aangedragen. Wij beseffen dat niet voor alle bedrijven een oplossing is te geven. Echter, voor een groot aantal resterende bedrijven, waaronder vele knelgevallen, moet een oplossing worden gevonden. Ook hier is de term maatwerk op zijn plaats. Grondaankopen door natuurbeschermingsorganisaties ten behoeve van natuurontwikkeling buiten de begrensde zones, leveren een spanningsveld op tussen natuur en landbouw. Deze aankopen moeten en mogen ons inziens geen zonegrenswijziging meer inhouden, zoals tot nu toe heeft plaatsgevonden. Wij onderschrijven de uitgangspunten in de onlangs vastgestelde Drentse landbouwagenda en de Agenda voor de Veenkoloniën, die inplaatsing van melkveehouderijen in dit verband mogelijk maakt. Met de realisatie van een windmolenpark bij Coevorden is de Drentse taakstelling van 15 Megawatt naar verwachting te halen. Het plaatsen van solitaire windmolens wijst de OPD af, want het kwetsbare Drentse landschap laat het niet toe. Verder heeft zonne-energie duidelijk onze voorkeur. De zandwinning dient erop gericht te zijn in de Drentse behoefte te voorzien. Voor de toekomst achten wij de concentratie en ontwikkeling van zandwinning in Zuidwest-Drenthe een goed uitgangspunt. Verder kunnen wij de doelstelling om grondwater beschikbaar te hebben die zonder ingrijpende en kostbare zuivering geschikt is voor drinkwater volledig onderschrijven. Ook het vaststellen van beheersplannen voor de waterwingebieden is een goede zaak. Tot slot voorzitter, in het POP II is de samenhang tussen natuur, infrastructuur en milieu versterkt. Tevens zijn de doelen concreter geformuleerd. Beide aspecten ondersteunen de uitvoeringsgerichte aanpak en de EHS dient door het rijksbeleid te worden gerealiseerd. De begrenzing staat vast. Toch zal hier en daar deze grens moeten worden aangepast ten behoeve van de landbouw om het grote aantal knelgevallen op te lossen. Dit was onze bijdrage in eerste termijn en ons stemgedrag zal, gelet op de vele amendementen, laten zien hoe wij er verder over denken. Wij hebben geen behoefte om daar zelf verder nog amendementen en moties aan toe te voegen. Rest mij al degenen die gewerkt hebben aan de totstandkoming van het voorliggende POP II daarmee onze erkentelijkheid te betuigen.

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer De Jong van Fractie De Jong.

De heer DE JONG: Dank u wel, voorzitter. Ook van mijn kant geen moties en geen amendementen, maar meer in algemene zin een uiteenzetting

hoe onze fractie ernaar kijkt. Er liggen nu genoeg amendementen en moties voor om een debat te kunnen voeren en het voordeel van een kleine fractie is dat je soms wat laat aan het woord komt, dus het meeste gras is voor de voeten van die kleine fractie weggemaaid. Dat wist ik eigenlijk van tevoren eigenlijk wel een beetje, dus ik laat het erop aankomen.

De VOORZITTER: Ik merk veel rumoer in de zaal, terwijl u het ook verdient dat er naar u geluisterd wordt. Ik wil de zaal vragen rustig te zijn.

De heer DE JONG: Dank u wel. Het vorige POP I was wat versleten. Het was ietwat Jan Pronkachtig, ietwat te rigide en bestond uit te veel regels en allerlei sectorale en publieke belangen noopten ertoe om met een nieuwe versie te komen gebaseerd op voortschrijdend inzicht. Allereerst een woord van waardering over het besluitvormingsproces. Iedereen heeft zijn of haar zegje kunnen doen en er is dan ook veelvuldig gebruikgemaakt van de inspraakmogelijkheden. Ondernemers, brancheorganisaties en gemeenten hebben daar gebruik van gemaakt. Het eindvoorstel ligt nu ter besluitvorming voor. In algemene zin ligt er een redelijk voorstel, maar enkele kanttekeningen zijn wel op zijn plaats. Navraag leerde mij dat tijdens de inspraak van het vorige POP een flink aantal jaren geleden ongeveer gelijksoortige debatten hebben plaatsgevonden. De inspraakreacties van toen schijnen erg te lijken op die van nu. Hebben wij dan wel wat geleerd of zegt de provincie dat je kennelijk met je belangen toch ongelijk hebt gekregen en daarom zien wij bij het POP II opnieuw geen reden om je tegemoet te komen, een enkele uitzondering misschien daargelaten? In het POP II lijkt het wel alsof het college en haar ambtenaren de menselijke maat toch een beetje uit het oog zijn verloren. De zoneringsvoorstellen leiden er nogal eens toe dat ondernemers in de knel komen, hetzij nu, hetzij in de toekomst. Vooral boeren en recreatieondernemers lijken de dupe. In het POP gaat het om verdringing van het ene belang ten opzichte van het andere belang. Waar liggen nu de echte prioriteiten? Met groen alleen houdt je het platteland niet vitaal. De meeste bewoners daar verdienen niet hun boterham aan een mooi landschap alleen. Economie is meer dan beekdalen, bomen en EHS. Van een mooi landschap alleen kun je niet eten en het trekken van lijnen op kaarten komt veel ondernemers dan ook als willekeur en als onbegrijpelijk voor. In sommige gevallen is het ook amper uit te leggen. Er zijn al interessante kritische vragen over gesteld, onder anderen door de ChristenUnie. Een boer moet kunnen boeren. Niet mag worden voorbijgegaan aan het gegeven dat ons mooie Drentse landschap juist door agrarische bedrijfsvoering door de eeuwen heen is geworden tot wat het nu is. Met recht wordt gesteld dat dat ons belangrijkste kapitaal is en een beetje dankbaarheid lijkt mij dan ook op zijn plek. Zij zijn het die Drenthe als het ware mooi hebben gestoffeerd. Ik ben van mening dat het Europese en rijksbeleid al meer dan genoeg belemmerend werkt op de bedrijfsvoering van dit soort ondernemers en eigenlijk zou het provinciaal bestuur daar niet nog eens een schepje bovenop moeten doen. Zij hebben al genoeg belemmeringen. Bedrijfsverplaatsingen zijn complex en duur en hij wil daar aandacht voor blijven vragen. Het helpt weer de menselijke maat te vinden in individuele gevallen. Ten aanzien van Ruimte-voor-ruimteregelingen staan de problemen in Drenthe niet in verhouding tot die in andere provincies, zoals Noord-Brabant, maar niettemin kan het in een aantal gevallen ook hier in Drenthe soelaas bieden. Wij zijn er echter nog niet, want meer ruimte voor dit soort regelingen is volgens mij echt noodzakelijk. Ik hoop ook dat de pilot Westerveld nog dit jaar vlot een vervolg krijgt in de besluitvorming in de loop van dit jaar. De resultaten zullen de gehele recreatiesector in Drenthe raken. Positief ben ik over de wat ruimere mogelijkheden die de gemeenten krijgen om woningbouwprogramma's te realiseren. Ook de PvdA heeft er flink op ingezet en dat doet mij deugd. Woonplannen zijn een goed richtinggevend hulpmiddel daarbij en ook de verstedelijking van de grote kernen lijkt mij in principe een goede keuze. Er moet echter wel voorkomen worden dat grotestedenproblematiek in de grotere kernen de kop op gaat steken, want wij zijn natuurlijk erg te spreken over mensen in het middelpunt. Die zullen natuurlijk goed in de gaten gehouden moeten worden. Ik maak mij wel wat zorgen over de gemeentelijke mogelijkheden voor bijvoorbeeld landschappelijk inpasbaar bouwen in kleine kernen, want daar is het extra van belang en ik vraag mij af of daar voldoende op getoetst kan worden. Immers, een mooi zanddorp kun je eigenlijk maar één keer goed verprutsen met ontsierende nieuwbouw en aan de andere kant moeten kleinere kernen ook hun dorp gezond houden. Indien be-

trokken gemeenten niet goed kunnen toetsen op welstandscriteria omdat er bijvoorbeeld geen welstandscriteria zijn in zo'n gemeente, lijkt het mij bijna onmogelijk om mondjesmaat woningen toe te voegen die landschappelijk wel lekker liggen. Ik vraag mij af hoe het college daar dan over denkt en of die verantwoordelijkheid dan volledig bij gemeenten blijft liggen of dat de provincie daar nog een rol in denkt te willen of te moeten spelen. Ten aanzien van windmolens is ons een taakstelling opgelegd vanuit de rijksoverheid. Zet dan maar een aantal van die windmolens neer in Coevorden wat mij betreft en laat het daarbij. Rendement is er immers alleen maar bij de gratie van subsidie voor de ondernemer en als zij het allemaal zelf moesten betalen kwam er geen molen van de grond. Het is dus erg duur beleid en bijna niemand vindt ze mooi. Ten slotte wacht ik de beraadslagingen verder af. Ik heb vele interessante opmerkingen gehoord van diverse fracties, waaronder de roden, groenen, virtuelen, christenen en een paar kleine restpartijen. Ik neem in overweging steun te verlenen aan die amendementen en moties die het ondernemerschap wat meer ruimte geven en stimuleren, maar ook aan moties en amendementen die recht doen aan het vinden van de menselijke maat.

De VOORZITTER: Dank u wel, en dan ten slotte de heer Kloos.

De heer KLOOS: Voorzitter, je zult momenteel boer zijn. Geplaagd door tientallen regeltjes die je inkomen de laatste jaren hebben gebracht tot het minimum. Dan wordt je ook nog eens getroffen door het EHS-syndroom. Overleven wordt nu steeds moeilijker. Wordt het POP II uitgevoerd zoals dit in het concept is verwoord, dan wordt het helemaal moeilijk te overleven en zal dit leiden tot ongewenste ontwikkelingen die haaks staan op algemene maatschappelijke wensen en bestaand beleid. Je bedrijf dreigt hiermee namelijk op slot te raken en van uitbreiding is al helemaal geen sprake meer. Verder kunnen wij vaststellen dat gemeenten bestemmingsplannen wijzigen om nieuwe landgoederen en bosbouw mogelijk te maken op jonge ontginningsgronden gelegen in zone I. Boerenbedrijven van generaties oud dreigen zo te worden opgeofferd aan individuen met veel geld, geholpen door politieke besluiten die doorslaan en kunnen worden omschreven als drammerigheid en onverantwoordelijkheid. Noemen wij daarbij ook nog de waterschappen die ons schrijven dat wanneer de grondwaterstand omhoog wordt gebracht in de beekdalen in Drenthe de daar liggende akkerbouwgronden als grasland moeten worden gebruikt omdat men niet van zins is eventuele schade aan gewassen te vergoeden. Met andere woorden, dure akkerbouwgronden die in de beekdalen aanwezig zijn, worden gedevalueerd tot goedkope graslanden, waardoor de ramp helemaal niet meer is te overzien. Over kapitaalvernietiging gesproken. Voorzitter, dit alles kan toch niet waar zijn? Zien wij dat door het EHS-syndroom boerenbedrijven ook nog eens worden gedwarsboomd in hun bestaansmogelijkheden, dan wordt duidelijk dat de aankomende jaren de agrarische wereld weinig goeds kan verwachten. Het EHS-syndroom dat woekert in de provincie Drenthe moet tot staan worden gebracht. Drents Belang krijgt het gevoel dat als er Europees geld is aangevraagd een en ander moet worden doorgedramd. De procedures lopen volgens ons niet, gelet op de eenzijdige eisen en tijdsdruk van het starten, want stel je eens voor dat anders dit subsidiegeld niet wordt besteed. Dit gebeurt vervolgens ook in de cofinanciering in relatie met de waterschappen. Er wordt zeer ondemocratisch met de boer omgegaan en zij worden vaak in de eerste fase niet gekend. De consequenties en aanwijzing van de EHS-zones hebben voor deze landbouw/veeteelt-bedrijven verstrekkende gevolgen. Het is nu wachten welke boer het laatst het licht van zijn bedrijf uit zal doen. Horen wij het college weer zeggen dat het altijd de boeren weer zijn die bezwaar maken, dan wordt duidelijk dat er weinig goeds kan worden verwacht van de politiek. De waan van de dag regeert. Voorzitter, momenteel is in wording de Nota ruimte. De verwachting is dat deze in het najaar door het Rijk zal worden vastgesteld. Lezende de concept-Nota ruimte geeft deze onder anderen de agrarische sector meer overlevingskansen en mogelijkheden dan het nu voor ons liggende POP II. Voorzitter, wij hoeven niet roomser te zijn dan de paus. Eigenlijk zouden wij moeten besluiten het POP II pas in het najaar, bijvoorbeeld vóór 15 december 2004, vast te stellen. Wij kunnen het POP II aanpassen en hierop laten aansluiten en de uitkomst van onder anderen de pilot Westerveld hierin meenemen. Tevens zouden wij, mocht POP II toch worden vastgesteld, in de tekst een citaat willen opnemen dat bij het creëren van nieuwe landgoederen bosbouw en EHS-zones niet ten

koste mogen gaan van de aangrenzende en plaatselijk bestaande agrarische bedrijven. Een en ander dient dus zo te worden ingericht dat de bedrijven niet op slot kunnen komen te zitten en hierdoor hun voortbestaan onmogelijk maken. Graag hoor ik van andere fracties hoe zij hier tegenaan kijken. Voorzitter, een groot aantal zienswijzen heeft de staten bereikt. Het zijn er meer dan 250 stuks. Het is ondoenlijk om hier per zienswijze op in te gaan. Drents Belang gaat er zonder meer vanuit dat bij elk individueel geval zal worden bekeken hoe door middel van maatwerk de eventuele nadelige gevolgen van het POP II kunnen worden weggenomen. Als bijvoorbeeld door het 50 meter verleggen van de EHS-zone het voortbestaan en uitbreiding van een agrarisch bedrijf kan worden veilig gesteld, dan moet dit zonder meer mogelijk zijn. Dit met medewerking van deze staten en het college. Graag zagen wij hier ook een harde toezegging. Voorzitter, de VVD heeft ons door middel van een conceptvoorstel een groot aantal tekstwijzigingen laten toekomen. In totaal meende ik 43 stuks. Drents Belang heeft aangegeven na toetsing het hier grotendeels mee eens te kunnen zijn. Wel is Drents Belang de mening toegedaan dat als het gaat over de woningbouw, deze zoveel mogelijk dient plaats te vinden in en om de grote plaatsen. Grote aantallen woningen in het buitengebied moet zoveel mogelijk worden voorkomen. Gemeenten die eerder al hebben aangegeven de groene long te willen blijven in hun district moeten worden gerespecteerd, zeker als de bevolking dit massaal heeft aangegeven. Dit geldt ook voor industrieterreinen. Gemeenten die geen streekgemeente zijn maar wel een industrieterrein voor eigen lokale behoeften hebben, moeten deze niet kunnen ontplooien tot een mega-industrieterrein, waar bedrijven van elders zich kunnen vestigen. Dit geldt ook voor de luchthaven Eelde. Ondanks dat een en ander voor gemeenten financieel natuurlijk aantrekkelijk is, wat ook geldt voor de ongebruikelijke woningbouw, moeten wij er als provincie op blijven toezien dat het open karakter in het buitengebied intact wordt gelaten. Het karakteristieke eigen van de provincie verschaft op het terrein van toerisme en recreatie vele mogelijkheden. Hierop investeren, met inachtneming van de directe belangen van de aanwezige agrariërs, verschaft zonder meer uitbreiding van werkgelegenheid. De kip met de gouden eieren moeten wij dan ook niet slachten. Voor wat betreft het beschermen van culturele en historische centra, nog aanwezig in verschillende dorpen en steden, willen wij in het POP II extra aandacht vragen en wij willen opgenomen zien dat deze culturele en historische centra intact dienen te blijven voor het nageslacht. Voor wat betreft de lintbebouwingen willen wij graag zien dat de uitbouw door middel van de bekende puisten op het lint wordt tegengegaan. Het bouwen in het lint moet tot de mogelijkheden behoren, zeker als dit de karakteristieke lintbebouwing niet schaadt. Verder willen wij waarschuwen voor het gegeven dat sportvelden meestal binnen de contourlijnen liggen. Eventuele woningbouw daar moet dan ook kunnen en nieuwe sportvelden zouden buiten de contourlijnen kunnen worden geplaatst. Als wordt gesproken over woningbouw binnen de contouren dan opteren wij voor ouderen- en starterswoningen in zowel de sociale huursector als eigen koopwoningen en kunnen hierin de PvdA volgen. Voorzitter, gezien mijn beperkte tijd heb ik getracht de grote lijnen te vinden die extra aandacht dan wel aanvulling behoeven in het POP II. Dictaten stellen als uiterlijk voor 1 januari 2013 etcetera dient geen enkel provinciaal belang en zou moeten worden vervangen met woorden als "het ligt in de bedoeling om zo spoedig mogelijk" etcetera. Ik doel onder anderen op de continuïteit van het winnen van grondstoffen als beton en metselzand. Het zoeken naar oplossingen zonder dictaten vooraf dient zowel de doelen als de bescherming van de EHS-structuur, als de continuïteit van bedrijfsvoering van ondernemers. Voorzitter, mijn tijd zit erop. Drents Belang wacht de beantwoording van het college af en mocht het noodzakelijk zijn moties dan wel amendementen te moeten indienen, dan komen wij daarmee wel in tweede termijn terug.

De VOORZITTER: Dank u. Wij zijn gekomen aan het eind van onze beraadslagingen in eerste termijn. In de vaart die ik aan de dag heb proberen te leggen om zo snel mogelijk aan de behandeling van het POP te beginnen heb ik één agendapunt overgeslagen. Dat is het agendapunt I, te weten de benoeming van leden van de statencommissies. De fractie van de VVD heeft aangegeven enkele wijzigingen te willen aanbrengen in de bezetting van de commissies. Het gaat om de volgende wijzigingen: de heer Roeles gaat van de commissie RIM naar de commissie BFE, de heer Bossina komt in de commissie RIM en ik stel u

voor overeenkomstig dit voorstel te besluiten. Dat is het geval. Dan schors ik nu de vergadering.

(Schorsing van 12.41 tot 13.45 uur.)

Mevrouw HAARSMA: Voorzitter, staat u mij toe dat ik eerst in algemene zin een verhaal zal houden en vervolgens in zal gaan op de vragen die vanochtend gesteld zijn. Ik zie de heer Engels verbaasd kijken, maar ik maak het niet te lang hoor. Maakt u zich geen zorgen. Mijnheer de voorzitter, geachte statenleden. Voordat het college ingaat op de door u gemaakte opmerkingen op het ontwerp-POP II en het ontwerp van de POV wil ik graag enkele opmerkingen maken. Vanaf het moment van vaststelling van de bestuursopdracht POP II op 26 november 2001 is er veel werk verzet. Dat is door iedereen ook al gememoreerd. Op basis van een uitgebreide consultatie van de andere overheden en doelgroepen is het vorige college aan de slag gegaan en heeft met een stellingencampagne en chatsessie ook de burgers in de voorfase interactief betrokken bij het proces van herziening. Uiteindelijk heeft dat geleid tot vaststelling van het voorontwerp op 11 februari 2003. Aan de hand van dat voorontwerp heeft het nieuwe college zowel de beleidsvoornemens alsook de wijzigingen in de regelgeving gepresenteerd op vier avonden in de provincie. Ook heeft iedereen de gelegenheid gekregen schriftelijk te reageren. U hebt er in commissieverband twee keer over gesproken, waarbij de tweede bespreking tevens de afronding vormde van de inspraak. Aan de hand van alle reacties zijn de ontwerpen van het POP II en de POV op 27 november 2003, precies twee jaar na de vaststelling van de bestuursopdracht, vastgesteld en is de wettelijke procedure gestart om te komen tot vaststelling. Ook u als provinciale staten hebt zich in april 2004 met de burgers, de andere overheden en de doelgroepen verstaan over de gepresenteerde beleidsvoornemens. Op 21 juni 2004 hebt u de stukken in commissieverband besproken. Wij hebben geconstateerd dat alle partijen het POP als beleidsdocument op hoofdlijnen ondersteunen en ook de samenvoeging van de verschillende verordeningen voor de fysieke leefomgeving kreeg uw fiat. De daarmee samengaande deregulering kreeg veel waardering. Alle beleidsonderdelen zijn de revue gepasseerd, waarbij tevens aandacht is gegeven aan de spanning die er is tussen het ontwikkelen van algemeen maatschappelijk beleid en het bedienen van de individuele burger. Wij hebben gewezen op de discussie met u als provinciale politiek over de algemene kaders en de ruimte die wij als bestuur willen benutten om in individuele gevallen maatwerk te leveren. De behandeling in de commissievergadering heeft vooralsnog geen aanleiding gegeven onze bestuurlijke weging van de argumenten bij de beantwoording van de ingekomen zienswijzen te herzien en derhalve hebben wij geen aanleiding gezien om te komen met aanvullende voorstellen. Ook de aard van de aangekondigde amendementen en moties geeft ons daartoe op dit moment geen aanleiding. Wij laten de politieke discussie over aan u als staten en zullen in de discussie onze argumenten van het door ons voorgestane beleid en de samenhang daarvan met u wisselen. Uit een groot aantal amendementen en moties blijkt bij uw staten een grote zorg over de aansturende en toetsende rol van de provincie. Wij hebben in het ontwerp van het POP en ook in ons collegeprogramma gekozen voor een aanpak waarbij samenwerking voorop staat. De slotzin van dit collegeprogramma luidt: "In samenwerking en samenspraak met medeoverheden, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en inwoners van Drenthe zetten wij ons in voor een goede toekomst van onze provincie, zodat wij kunnen zeggen dat het werkt in Drenthe." Dat voorafgaand aan de beantwoording van de vragen die vanochtend gesteld zijn.

De heer SMIDT: Voorzitter, ik heb in mijn eerste termijn een opmerking gemaakt over de werkhouding. Is wat u nu betoogt, waarbij u terecht de laatste zin van het collegeakkoord aanhaalt, meteen een andere werkhouding in de zin van meer zeggen wat wij wel willen en minder zeggen wat wij niet willen? Is dit een nieuwe werkhouding die daarmee ook een breuk is met de manier waarop met het POP I is omgegaan?

Mevrouw HAARSMA: Ik denk dat als u kijkt naar het POP II en dat hebben wij ook uitdrukkelijk in het voorwoord beschreven, is wat ik net al heb aangegeven, namelijk samenwerking en partners zoeken. Wij hebben ook gezegd dat wij daarin meer ontwikkelingsgericht willen werken en in samenspraak met burgers en maatschappelijke instellingen en instanties, alsmede gemeenten. Ik denk dat u ook wat dat betreft kunt kijken naar het POP en dat het inderdaad hier en daar flexibeler is geworden. Dat is ook wat ik tracht aan te geven.

Als u zegt dat dit een breuk is met het verleden dan denk ik dat dit aan de werkwijze van dit college, dat nu een jaar bezig is, duidelijk te merken zou moeten zijn
Ik krijg het in ieder geval wel terug als ik met gemeentebesturen in gesprek ben. Ik krijg dan te horen dat die besturen merken dat de provincie zeer actief bezig is met het zoeken naar partners. Wat dat betreft denk ik dat wij op het goede spoor zitten.

De heer HOLMAN: Ik zat nog even na te denken over uw betoog waarin u stelt dat alle reacties en inbreng van de fracties geen aanleiding geven tot een andere opvatting van het college. Zegt u daarmee dat de behandeling van dit stuk aan de staten is en dat de punten die ter discussie voorliggen door de staten uitgediscussieerd kunnen worden, maar dat voor het college het huidige ontwerp een feit is? Moet ik het zo begrijpen?

Mevrouw HAARSMA: Zo kort door de bocht zou ik het niet willen formuleren, want daar kent u het college te goed voor. Natuurlijk willen wij graag met u in discussie en u hebt vanochtend een paar statements neergezet en amendementen ingediend. Wij denken dat wij op basis van inhoud daar iets anders tegenaan kijken en dat het niet noodzakelijk is om met dergelijke amendementen te komen. U mag daar uiteraard uw eigen mening en visie over geven.

De heer HOLMAN: Ja, ongetwijfeld. Maar ik had van u een iets actievere houding verwacht. In de commissie hebt u heel goed geluisterd naar alle fracties en hebt u niet alleen gezegd van jongens ga eens kijken wat er kan. De staten hebben nu een aantal suggesties aangedragen waarop het beter kan en dan had ik een meer invoelende houding van u willen hebben, waarbij u duidelijk zou maken dat partijen goede punten naar voren hebben gebracht die het college zal gaan bestuderen om te kijken of het daar iets mee kan.

Mevrouw HAARSMA: Maar mijnheer Holman, ik ben net begonnen met een korte inleiding dus ik zou zeggen ga nu niet gelijk conclusies trekken voordat u de antwoorden van het college hebt gehoord, want misschien valt het wel reuze mee met het invoelend vermogen van dit college. Wat dat betreft gaat u misschien heel gelukkig naar huis vanavond.

De heer HOLMAN: U maakt mij zeer benieuwd.

Mevrouw HAARSMA: Als wij dan maar verder van start gaan lijkt mij. Ja voorzitter, ik wil beginnen met toch de opmerking van de PvdA-fractie. Het is een gloedvol betoog daar waar het gaat om sociale achterstand. Ik moet u zeggen dat dat mij enorm aanspreekt en u weet ook dat wij in de Voorjaarsnota daar het nodige over hebben gezegd en aandacht aan hebben besteed. Wat dat betreft ligt dat prima in de lijn. Ik zou dan willen beginnen met de stedelijke ontwikkeling. Als ik kijk naar de stedelijke ontwikkeling dan hebben wij tijdens de Voorjaarsnota een aardige presentatie gegeven van hoe wij denken om te gaan met onze stedelijke ontwikkeling als speerpunt van dit college. De PvdA onderschrijft dit, maar geeft tevens aan dat bepaalde zaken op duurzaamheid moeten worden getoetst en dienen te worden opgenomen, zodat dit ook gewaarborgd is. Verder moet op een goede manier met de mobiliteit worden omgegaan en dient zuinig te worden omgesprongen met het gebruik van de ruimte. Dat zijn allemaal statements die wij ook in de Voorjaarsnota hebben genoemd. Ik onderschrijf dat ook volledig, maar waar wij denk ik voor op moeten passen is om, als het gaat om de stedelijke ontwikkeling, allerlei toetsen op te nemen in dit stadium. Als wij kijken naar de stedelijke ontwikkeling moeten wij toch meer denken aan ruimtelijke ontwikkeling en structuurvisies en dan zou ik er niet gelijk een duurzaamheidstoets aan willen koppelen, want die toets is weliswaar belangrijk maar komt natuurlijk terug als het gaat om de vaststelling van het bestemmingsplan. De andere kant van de duurzaamheidstoets is natuurlijk het POP. Als het POP vanmiddag wordt vastgesteld, dan loopt duurzaamheid als rode draad door het POP heen. Als wij kijken naar de zes grondslagen, dan zitten daar meer dan voldoende duurzaamheidsaspecten in om de waarborg te hebben dat dit gebeurt. Ik zou die zes grondslagen dan ook meer als richtinggevend willen aangeven, daar waar het gaat om de algehele ontwikkeling van ons stedelijk gebied. Daar zullen wij dan ook vooraf afspraken met de gemeenten over maken, zodat u weet dat die waarborg aanwezig is. Als het gaat om knelpunten in de woningbouw, dan is dit een belangrijk item waaraan vanochtend door bijna alle fracties is gerefereerd. Er is het voorstel gedaan om toch een taakstelling van 40% betaalbare huurwoningen op te laten nemen, of om daar prestatie-

afspraken over te maken met de gemeenten. Ik moet u zeggen dat daar waar het gaat om het huurbeleid van het kabinet, ik volledig kan onderschrijven wat de PvdA-fractie naar voren brengt. Ook wij zijn er geen voorstander van om die huren los te laten. Ik zit mij alleen wel af te vragen hoe wij daar als provincie mee omgaan, omdat u weet dat wij niet over de huren gaan. Ik ben wel met u van mening dat de zorg die wij hebben voor alle doelgroepen in onze provincie ook moeten uitstralen naar de gemeenten. Ik moet u zeggen dat ik 40% arbitrair vind, want ik denk dat het bij de ene gemeente misschien 50% kan zijn en bij de andere gemeenten 20% of 30%. Ik denk dat wij daar niet te star en te rigide mee om moeten gaan, maar dat het een heel belangrijk aandachtspunt is, spreekt volgens mij voor zich. Ik stel ook voor om dit aandachtspunt uitdrukkelijk mee te nemen als het gaat om de criteria die wij opnemen in ons woonplan. U hebt terecht gezegd dat het woonplan een beleidsmatig instrument is van de provincie om in de richting van gemeenten invulling te geven aan het volkshuisvestingsbeleid, om ook de relatie te leggen tussen mobiliteit, woningen, voorzieningen en welzijn en zorg. Wat dat betreft vind ik dit een uitgesproken voorbeeld om aandacht voor te vragen. U weet net zo goed als ik dat ik dit niet kan afdwingen. Het is tenslotte de gemeente die het woonplan moet vaststellen, maar het is wel een uitdrukkelijk aandachtsveld waar wij als provincie op willen en zullen sturen. Overigens kan ik u zeggen dat dit ook strookt met de gemeenten die op dezelfde manier hun zorgen uiten als het gaat om vooral de goedkope huursector. Ik maak mij niet zoveel zorgen over die afspraken, alleen wel om hoe wij dit daadwerkelijk gaan invullen. Hier kom ik zo meteen nog even nader op terug. Het woonplan is dus belangrijk. U hebt gewezen op de verschillende criteria en mevrouw De Vries heeft terecht geattendeerd op onze beleidsnota Wonen waarin al die criteria zorgvuldig genoemd staan. Ik kijk ook even naar de invulling die wij in ons POP hebben als het gaat om de criteria die de gemeenten moeten meenemen in hun woonplan en dan denk ik dat wij niet nog een extra checklist hoeven op te nemen om dat nog eens aan te geven, want een checklist is er uit ten treure. Het voert te ver om dat hier nu allemaal op te noemen, lijkt mij. Dan gaan wij naar de rode contour. Dat was vroeger volgens mij altijd een hot item. Ik heb het gevoel dat als het gaat om de rode contour, dat wij in onze beantwoording daar als college op een heel flexibele manier mee omgaan. Beleidsinstrument is het woonplan en is een gemeente voornemens door middel van het plan of door middel van een uitbreiding van mening dat op een bepaalde manier de contour moet worden overschreden omdat anderszins geen ruimte is voor woningbouw, dan zal de provincie daar met de gemeente over in gesprek moeten en zal de gemeente dus aan moeten geven waarom die gemeente bij uitstek op die plek wil bouwen. Wij gaan vervolgens goed kijken wat het betekent als er over die contour gebouwd gaat worden, want die contour ligt er niet voor niets. Daar zullen wij dan een stevig gesprek aan wijden, want het is niet zo van "contourtje weg" en daar gaan wij dan woningbouw realiseren. Wij gaan daar op een goede verantwoorde manier met de gemeente over in gesprek. Ik denk bijvoorbeeld even aan het volgende voorbeeld. U hebt vandaag een hele pagina in de krant kunnen lezen over de ontwikkeling en structuurvisie van Hoogeveen en daar zal absoluut de contour in het geding zijn. Daar moeten wij dan met de gemeente over in gesprek en dat hebben wij overigens op voorhand ook al gedaan.

De heer HOLMAN: U zegt denk ik terecht dat het college er al wat flexibeler mee omgaat in vergelijking met een aantal jaren geleden. Ik heb de PvdA duidelijk horen zeggen dat het voor die partij een heel belangrijke, zo niet fundamentele beleidswijziging is ten opzichte van de vorige keer. Dat houdt nogal wat in als je dat zo zegt. Ik vraag mij af of de beleving die bijvoorbeeld u nu hebt en de uitleg die u geeft echt helemaal overeenkomt zoals die door een aantal statenleden vanmorgen verwoord is.

Mevrouw HAARSMA: Nou ja, dat hoor ik dan graag van die statenleden zelf, maar wat u mij hoort zeggen is dat wij in ons POP hebben opgenomen de woorden "tenzij het maatschappelijk belang de doorslag geeft" en dat maatschappelijk belang goed moet worden onderbouwd. Het is geen gering iets, dus je zult op een goede manier moeten verwoorden waarom die noodzaak daar aanwezig is. Dan kom ik bij de kleine kernen en dan speelt daar voor veel gemeenten de rode contour. De PvdA noemt daar de dorpsomgevingsplannen. Dorpsomgevingsplannen zijn heel belangrijk en kunnen fantastisch zijn, maar ik hecht daar net zoveel belang aan als allerlei ande-

re criteria die in een woonplan genoemd staan. Ik vind dat je het als onderdeel van een woonplan moet meenemen en niet rigide moet opleggen dat iedere gemeente een dorpsomgevingsplan moet maken. Dat vind ik haaks staan op waar wij het net over hebben gehad. Ik vind dat een gemeente zelf moeten kunnen aangeven waarom zij op die plek met een dorpsomgevingsplan wil gaan werken, want dat maakt dan deel uit van de beraadslagingen die wij hebben over het woonplan. Zo zie ik dat dan ook in relatie met de kleine kernen en de rode contour.

De heer HOLMAN: U zult met mij eens zijn dat met name de houding, hoe je er tegenover staat en subjectieve wegingsfactoren bepalend zijn voor wat mogelijk is en niet. Dat is misschien wat flauw, maar bij een tunnel en een bepaald budget kun je een redenering opbouwen waarbij die tunnel wel, maar ook niet kan worden gerealiseerd. Als het die houding is van laten wij het eens proberen om het zo te gaan doen, dan is dat een heel positieve benadering en ik zou willen stimuleren om die houding aan te gaan nemen.

Mevrouw HAARSMA: Dank u wel, dan gaan wij nu positief verder mijnheer Holman. De sociale component is ook door de PvdA genoemd. Ik blijf in herhaling vallen, want de sociale component is belangrijk en in het POP II is dat expliciet naar voren gebracht. Wij hebben daar verschillende voorbeelden van en hebben ook tijdens de Voorjaarsnota extra geld uitgetrokken om vooral de sociale component in die gemeenten tot stand te brengen en u weet dat wij extra geld hebben uitgetrokken voor de multifunctionele dienstencentra. U legt de link met het Steunhuus en het Kulturhuus. Dat is fantastisch, maar u weet ook dat iedere provincie zo langzamerhand oog heeft voor dergelijke ontwikkelingen. Hoe meer, hoe beter, maar ik zou toch het concept zoals wij dat hier hebben neergelegd in de vorm van multifunctionele dienstencentra overeind willen houden. Er wordt ook over nieuwe pilots gesproken, maar wat dat betreft ben ik daar geen voorstander van. Wij hebben net iets nieuws in gang gezet tijdens de Voorjaarsnota, twee maanden geleden. De gemeenten hebben mij verteld, en ik heb vorige week contact gehad met portefeuillehouders, dat zij heel druk bezig zijn met deze plannen. Ik zou dus niet de gemeenten willen overvoeren met een nieuwe pilot, want dan denk ik dat de gemeenten door het bos de bomen ook niet meer zien. Het lijkt mij goed om eerst af te wachten wat er nu uit die ondersteuning komt die wij hebben geboden waar het gaat om de multifunctionele dienstencentra en vervolgens kunnen wij altijd nog kijken of het de nodige bijstelling behoeft. Wat dat betreft zou ik dat nu even op deze manier door willen laten gaan.

De heer SLAGTER: In mijn betoog heb ik naar voren gebracht dat in het uiterste geval in steen geïnvesteerd zou moeten worden. In hoeverre wilt u daarin meegaan?

Mevrouw HAARSMA: Nou, kijk, dat heeft natuurlijk te maken met wat wij nu aan het doen zijn. Ik heb tot op heden nog geen gemeente gehoord die het jammer vindt dat het geld niet wordt gegeven omdat zij plannen met een dorpshuis hebben waar zij geld voor nodig hebben om de stenen op elkaar te kunnen stapelen. Ik heb daar nog geen gemeentebestuur over gehoord. Ik kan mij voorstellen dat dat op enig moment wel gebeurt, want herhaling is de kracht van de reclame. Als wij hier maar roepen dat de provincie met een buidel geld aankomt om stenen te gaan stapelen, dan zou ik het als gemeentebestuurder wel weten, maar dat is nu juist niet de bedoeling. De bedoeling is om een proces in gang te zetten om te kijken wat er nodig is in die gemeente en ik vind het nogmaals te belerend en te betuttelend om te zeggen op welke plek gemeenten wat precies moeten gaan bouwen. Dat moeten die gemeenten en de mensen die in de dorpen wonen zelf bepalen en niet de provincie en daar is men nu druk mee doende. Ik zou dat zelf op voorhand niet willen doen. Dan kijken wij toch even naar het volgende punt, want volgens mij heb ik de punten van de PvdA daarbij in hoofdlijnen wel gehad. Dan kom ik bij de CDA-fractie en dan met name het punt ruimte voor ruimte. U weet dat wij tijdens de behandeling in de commissie hier uitvoerig over gesproken hebben met elkaar. U weet dat de kwaliteitsslag die gemaakt moet worden met de Ruimte-voor-ruimte-regeling, gewenst wordt door iedereen. In het POP I was daar geen ruimte voor en in het POP II geven wij de gemeenten gelegenheid om met een plan te komen en dan zodanig dat er maatwerk komt per gemeente en eigenlijk staan wij dat nog steeds voor. Kijk, ik heb een amendement gezien waar toch in staat dat er ruimte moet zijn voor woningbouw en het gaat mij te ver om in het kader

van ruimte voor ruimte daar gelijk generiek woningen aan te koppelen. Dat gaat mij gewoon een stap te ver. Verder wil ik niet de gehele discussie uit de commissievergadering overdoen. Naar aanleiding van het bezoek dat de staten vorige week hebben gebracht aan Brabant, waar ik zelf bij ben geweest, denk ik dat wij ons gelukkig mogen prijzen dat wij hier geen Brabantse toestanden kennen. Als het dan toch het gevoel van de staten is om in de provincie met een voorbeeldregeling te laten komen, dan kan ik daar lang over praten, maar dan wil ik best op mij nemen om te komen met een voorbeeldregeling. Aan de hand van deze mooie notitie kan worden gekeken of hier een regeling op maat kan worden gemaakt, maar daar wil ik wel uitdrukkelijk bij stellen dat de gemeenten daarin leading moeten zijn, want nogmaals de ene gemeente is de andere gemeente niet en dan vind ik dat wij ook de ruimte moeten hebben om de aspecten die hier genoemd staan mee te nemen, maar dan heb ik de vrije hand om te kijken hoe die regeling eruit moet zien. Ik ga niet op voorhand generiek met woningbouwlocaties aan de slag. Dat moet duidelijk zijn. Ik kan mij voorstellen dat het in bepaalde gevallen wel aan de orde is, wat ik de vorige keer ook heb gezegd, maar dat is dan weer specifiek het maatwerk dat wij op Drentse schaal moeten kunnen toepassen. Dat betreft de Ruimte-voor-ruimteregeling, voorzitter.

De heer WIJBENGA: Mag ik het zo uitleggen dat u dan ook in overleg met de gemeenten tot zo'n regeling komt?

Mevrouw HAARSMA: Ik heb zojuist gezegd dat dat nu juist is wat ik wil. Ik wil inventariseren bij gemeenten en ik ken ook een enkele gemeente waar iets aan de hand is, dus wil ik met gemeenten gaan kijken wat nu een knelpunt is en daar wil ik dan inderdaad mee aan de slag. Voorzitter, het CDA heeft het verder gehad over de recreatie. Het CDA stelt voor om van de 80 vierkante meter 125 vierkante meter te maken. Ik ben daar geen voorstander van en zal u ook zeggen waarom. U suggereert in het amendement dat het zou gaan om 80 vierkante meter teneinde permanente bewoning tegen te gaan. Dat was niet de insteek, want de insteek was om met die 80 vierkante meter te laten zien dat het om een recreatiegebied gaat en niet om een woonwijk. Dat was de insteek van onder anderen de 80 vierkante meter en als u naar 125 vierkante meter wilt dan vind ik dat echt te grootschalig. Aan de andere kant zeg ik - en die mogelijkheid biedt het POP u - dat er wel degelijk woningen groter gemaakt kunnen worden mits daar een deskundig bouwplan aan ten grondslag ligt. Die ruimte biedt het POP nu en voor mijn gevoel is dat de lijn die ik ook vast wil houden.

De heer WIJBENGA: Ik geef toe dat er soms ondeskundige bouwplannen zijn, maar in het algemeen zijn die plannen toch van een tamelijk niveau. Ik heb u nog niet horen ingaan op mijn argument als het gaat om de concurrentiepositie van Drenthe ten opzichte van de omliggende provincies. Baart u dat geen zorgen?

Mevrouw HAARSMA: Zover was ik nog niet, mijnheer Wijbenga. Als ik kijk naar onze buren in Friesland dan zitten deze op 100 vierkante meter en Overijssel zit op 80 vierkante meter. Wat dat betreft valt het reuze mee. In Groningen is het geen 125 vierkante meter, maar daar zit het om en nabij de 100 vierkante meter en ik weet uit eigen ervaring dat er woningen in Drenthe zijn gerealiseerd, waar de bewoner nu om die reden van zegt dat het permanente bewoning moet kunnen worden vanwege de oppervlakte van de woning. Dat gevaar sluipt er ook wel degelijk in. Voor de concurrentiepositie ben ik absoluut niet bang, want ik denk dat wij in Drenthe het van kwaliteit moeten hebben. Die kwaliteit moeten wij inderdaad met elkaar waarborgen en dan vind ik 125 vierkante meter een stap te ver. Dat brengt mij gelijk op permanente bewoning van recreatiewoningen. De lijn in het POP Is daarin duidelijk. Ik heb u ook aangegeven dat er een werkgroep bezig is en voor het einde van dit jaar zullen wij inderdaad duidelijkheid moeten verstrekken als provincie, daar waar het gaat om de situaties waar nu wel permanent gewoond wordt. Daar wordt op dit moment driftig aan gewerkt. Ik heb vorige week de voorzitter van die werkgroep gesproken en men is daar driftig mee bezig. Ik heb de indruk, maar prijs de dag niet voor het avond is, dat het niet om grote aantallen gaat. Dus dat komt wel bij u terug, maar daar wil ik nog niet op vooruitlopen. Voorzitter, dat wat betreft de recreatiewoningen. Dan kom ik bij de VVD-fractie, die blij is dat mensen meer ruimte krijgen in het POP en dat wij niet teveel met het rode potlood moeten werken. Ik denk dat wij het daar ook helemaal mee eens kunnen zijn, alhoewel je het potlood soms zult moeten blijven hanteren. Dan kom ik bij het punt

dat ook weer met woningbouw heeft te maken en dat is de woningbouwproductie die achterblijft in onze provincie. Ik zeg dat dit ook in onze provincie gebeurt, want het is een landelijk fenomeen en u weet dat minister Dekker daar de nodige uitspraken over heeft gedaan. De strekking van uw amendement is dat als de grote streekcentra er niet aan kunnen voldoen, het toch door moet kunnen vloeien naar andere gemeenten. Ik ben blij dat u zelf ook niet zo gelooft in het instrument, mijnheer Smidt. Dat hebt u vanochtend ook gezegd en er is al het nodige over gezegd, want u bent het natuurlijk ook met mij eens dat de schuld niet bij gemeenten ligt, want gemeenten willen graag bouwen. Gemeenten zitten ook met de handen in het haar waarom het niet lukt. De strekking van uw amendement komt bij mij een beetje over als een kind dat gigantisch zijn best doet voor een toets, maar toch met een onvoldoende thuis komt en dan ook nog eens gigantisch op zijn lazer krijgt. Dat vind ik niet terecht, want bekend is dat die gemeenten er hard aan trekken. De economische dip is er een oorzaak van en u weet ook dat de procedures en regelgeving niet meewerken om dat te versnellen. U weet ook dat de projectontwikkelaars veelal grondposities hebben en u weet ook dat gemeenten projectontwikkelaars niet kunnen dwingen om die productie op te voeren, want die projectontwikkelaars willen eerst de hele kavel vol hebben. Zo kunnen wij nog even doorgaan lijkt mij, dus gaat het mij te kort door de bocht om gemeenten te gaan korten of een strafkorting te geven. Wat ik wil is dat wij samen met de gemeenten kunnen kijken hoe wij dat vlot kunnen trekken. Er is volgens mij vanmorgen door de PvdA-fractie ook al op gewezen hoe wij dit toch kunnen doen. U kunt mij recht op de vrouw af vragen hoe dat op dit moment moet, maar dat weet ik nu ook niet. Wat ik wel weet is dat gemeenten en woningbouwcorporaties er ook bovenop zitten omdat zij ook graag willen. Er zijn woningbouwcorporaties die graag grondposities willen hebben, wat niet haalbaar is, of zij hebben grondposities die nog niet aan snee zijn, dus wij zullen moeten kijken hoe wij dat vlot trekken. Ik weet dat gemeenten daar heel hard aan willen werken en dan wil ik toch het vertrouwen in de richting van gemeenten uitstralen dat wij er met elkaar aan trekken zonder dat de provincie op voorhand al een strafkorting uitdeelt. Die rode kaart gaat mij te ver. Dat wat betreft het bouwen. Ten aanzien van recreatie stelt de VVD-fractie eigenlijk voor - en het CDA komt ook met een amendement - om vestiging in zone III als het om recreatie gaat. Voorzitter, ik heb daar tijdens de inspraak niets over kunnen vinden. Dat verbaasde mij in eerste instantie. Zone III, dat weet u, is toch verwervingsgebied en wij willen de kwaliteit van de bestaande recreatie in zone III opwaarderen. Ik moet u heel eerlijk zeggen dat ik er niet aan moet denken dat wij in zone III recreatiebedrijven gaan vestigen, want het zou kunnen betekenen dat je op de es een recreatiebedrijf zou kunnen krijgen. Een ander verhaal is dat als zich nu een knelpunt voordoet in de EHS, dan is het wel degelijk mogelijk in het gebiedgericht beleid een recreatiebedrijf uit te plaatsen en vervolgens in te plaatsen in zone III mits er mogelijkheden aanwezig zijn en het niet ten koste gaat van andere waarden. Die mogelijkheid is er dus al en daarom denk ik dat de wijze zoals wij dat nu hebben omschreven een hele goede is. Ik geef ook aan dat wij op dit moment al veel bedrijven hebben in zone III. Voorzitter, ik heb een en ander al aangegeven bij de beantwoording met betrekking tot het amendement van het CDA als het om de 80 vierkante meter van recreatiewoningen gaat. Dan kom ik bij de ChristenUnie. De heer Wendt heeft tijdens een commissievergadering aangegeven dat de piketpalen geslagen zijn. Piketpalen of contouren, u mag zelf weten hoe u dat uit wilt leggen. Ik zou in ieder geval willen zeggen dat die piketpalen van milieuvriendelijk hout zijn, dus wat dat betreft denk ik dat u een beetje weet wat ik daarmee bedoel. Geen tropisch hardhout dus. Ik heb net in mijn betoog aangegeven, als het gaat om flexibiliteit met de woningbouw en rode contouren, dat dit ook het antwoord op uw vraag hierover is. Wij gaan niet star om met deze materie, want wij willen kwaliteit bewaken en op een goede manier met de regelgeving omgaan, maar er blijft altijd een discussie mogelijk en dat is eigenlijk wat ik erover wil zeggen. Even kijken wat ik nog niet aan de orde heb gehad, ja, GroenLinks maakt nog een opmerking over de visie van dit college met name als het gaat over de bevolkingsgroei. U weet dat wij uitgaan van een positief migratiesaldo dat in evenwicht is met de vergrijzing. Daar hebben wij ook het nodige aangegeven. Het is natuurlijk geen statisch gegeven, want als u morgen uw huis verkoopt dan kan iemand uit Amsterdam uw huis kopen. Het zou principieel zijn indien u dat niet wilt en een ton onder de vraagprijs zou gaan zitten om het aan een bewoner uit Dwingeloo te verkopen.

Wij kunnen dat dus niet regelen en dat is denk ik ook de markt. Wij willen verder ook geen hekjes om ons mooie Drenthe heen. Dat is een beetje het evenwicht dat je moet zien te vinden.

De heer LANGENKAMP: Mag ik daar dan toch nog wat over vragen, voorzitter, want u maakt het wel heel erg praktisch. Het ging mij om de visie. Her en der in het stuk staat de term uitgaande van de bevolkingsgroei. Als wij alleen kijken wat er gebeurt met geboortecijfers dan zitten wij nu op een gelijkblijvend niveau en dat zal dus gaan dalen. Waarom dan toch elke keer weer uitgaan van meer bevolking?

Mevrouw HAARSMA: U weet natuurlijk ook wat voor ontwikkelingsplannen er liggen. Ik hoef u alleen maar even te wijzen op de Zuiderzeelijn en de Regiovisie Assen-Groningen. Wij staan niet stil hier in Drenthe en dat moeten wij ook niet doen. U weet ook dat landelijk de vergrijzing toeslaat. Wij kunnen niet alles regelen.

De heer LANGENKAMP: Ik heb niet gevraagd of u iets wilt regelen, maar ik vroeg naar de visie. Bij de bevolkingsaantallen is de Zuiderzeelijn niet meegenomen, want dat staat expliciet in dit stuk. Waar komen die mensen dan wel vandaan, zou je je kunnen afvragen. Het gaat mij niet om aantallen of het beperken van de discussie tot de komende drie of vier jaar, maar hoe wij daar in 2020 of 2030 mee omgaan, want dan moet je nu bouwen. Ik wil het vergelijken met bijvoorbeeld de discussie over starters. Er worden nu nog steeds discussies gevoerd over het bouwen van starterswoningen, terwijl wij ons veel meer zouden moeten richten op het bouwen van seniorenwoningen. Het probleem van starterswoningen heeft ons ingehaald en wij moeten voorkomen dat het probleem van seniorenwoningen ons ook inhaalt.

Mevrouw HAARSMA: Mijnheer Langenkamp, u moet niet te snel iets roepen, want u weet dat iedere gemeente worstelt met de starterswoningen en dat er nog heel wat starters rond lopen die graag zouden willen kopen. Ik ben het met u eens en daar hebben wij ook het nodige aan gedaan. Het probleem van de vergrijzing komt echter landelijk op ons af en daar staat Drenthe niet alleen in. Ook in Den Haag wordt ingezien dat wij enorm voor ouderen moeten bouwen. Dat is wat wij ook op ons hebben genomen door middel van een motie van de PvdA tijdens de Voorjaarsnota, dus wat dat betreft wordt daar driftig aan gewerkt. Voorzitter, volgens mij heb ik op dit moment mijn punten gehad en zou ik het hier in eerste termijn bij willen laten.

De VOORZITTER: Dank u wel, dan is het woord aan de heer Swierstra.

De heer SWIERSTRA: Dank u wel, voorzitter. Ik zou een paar opmerkingen willen maken over het water. De grote lijnen zoals voorgesteld worden kennelijk door de staten breed onderschreven, maar bij enkel specifieke punten moet toch wel wat commentaar komen en daar zijn ook amendementen op ingediend. Onder anderen is er gesproken over de problematiek van de nieuwvestiging of uitbreiding van investeringen in de beekdalen. Het college heeft daar ook in de Nota van beantwoording al het een en ander over aangegeven en ik wil nog eens herhalen dat dat ook inderdaad de achtergrond en intentie van ons beleid is. Er ligt een amendement waarbij de regel dat kapitaalsintensieve functies die zoveel mogelijk geweerd moeten worden, wordt aangescherpt door aan te geven dat nieuwvestiging van functies in principe niet is toegestaan. Dat is nog een rigidere beperking van de mogelijkheden dan het college al voorstaat. Dat verbaast ons enigszins, want wat ons vervolgens verbaast is dat met dat amendement wel ook een uitbreiding van bestaande agrarische bedrijvigheid mogelijk is, maar dat die vervolgens wordt ontdaan van het totale waterbeleid dat de staten omarmen, namelijk dat er terughoudend en zorgvuldig mee moet worden omgegaan en dat datgene wat er op grond van de functie wel mag, op een verstandige manier moet gebeuren. Er zal dus moeten worden getoetst en gewogen of het ook anders kan en hoe het zit met de gevolgen van het geheel. Je zult dat wel moeten wegen en samen met het waterschap moeten kijken hoe je dat op een verstandige manier doet, want de samenleving zit er niet op te wachten dat wij in die beekdalen nieuwe problemen veroorzaken voor juist het nieuwe waterbeleid en wij zitten er ook niet op te wachten dat er vervolgens een conflict over ontstaat doordat er land onderloopt en er schadeclaims volgen. Dat moet dus op een andere manier worden geregeld en het college heeft in het ontwerp dan ook een heel zorgvuldige passage opgenomen, waarbij de verantwoordelijkheid voor de uiteindelijke maatregelen wordt

overgelaten aan twee partijen, te weten de ondernemer zelf die keuzes moet maken en in de tweede plaats aan het waterschap. Wij vinden ook dat de staten de kaders moeten stellen voor de waterschappen en gemeenten om daarmee de uiteindelijke uitwerkingsverantwoordelijkheid en operationele verantwoordelijkheid daar te laten. Nou, dan kom ik gelijk op het tweede punt. Er is een aantal signalen gegeven over het water en het gebruik van de grond in de beekdalen. Over de verschillende zones zijn er net iets verschillende getoonzette amendementen ingediend die eigenlijk samengevat kunnen worden onder de noemer dat er duidelijk moet worden aangegeven wat grasland is, en welk land een andere bestemming heeft. Ik vat het even gechargeerd samen want ik ga niet in detail op al die amendementen in. Dat is ook weer een heel bijzonder punt, want het zal ongetwijfeld zo zijn dat in een aantal van dat soort gebieden grasland gebruikelijk is en waarschijnlijk ook verstandig. De vraag is nu of je dat nu zo expliciet in het POP moet opnemen, want dat is echt afwijkend van wat wij tot nu toe gedaan hebben. Ik weet wel hoe dat komt en dat is ook weer heel verrassend, want ik heb ook dat conceptamendement gezien van een van de desbetreffende waterschappen. Ik dacht echter altijd dat de staten de kaders stelden en dat het niet andersom was.

De heer WIJBENGA: Wat bedoelt u daar nu precies mee?

De heer SWIERSTRA: Nou, dat u het kader aangeeft en daarmee opdracht geeft aan het waterschap om te zorgen dat dit op een goede manier binnen een nieuw kader voor elkaar komt.

De heer WIJBENGA: U wilt toch niet in de verantwoordelijkheden van PS treden door aan te geven wat wij wel of niet mogen doen of laten en naar wie wij wel of niet luisteren? Ik kan dit niet helemaal plaatsen.

De heer SWIERSTRA: Zeker, maar wat u daarmee mogelijk wel doet, is een afweging die het waterschap per keer ook zal moeten maken per gebied en per bedrijf, bij wijze van spreken, om die afweging aan het waterschap te ontnemen en in het POP vast te leggen. Dat is wat u dan doet. U zegt namelijk iets heel specifieks over het grasland en tot nu toe hebben wij altijd gezegd dat de staten de kaders moesten stellen en dat daarbinnen gemeenten en waterschappen hun afwegingen moeten maken om water- en sociaaleconomische redenen en dergelijke. Laten wij ons als staten vooral niet mengen in de bedrijfsvoering, want wat u in wezen doet is een voorschot nemen op de bouwplannen van in dit geval agrarische ondernemers. Daarvan zeggen wij dat de staten dat niet zouden moeten doen, want er moet voor worden gezorgd dat gemeenten en waterschappen hun eigen verantwoordelijkheid houden om die afweging te maken, juist ook in het belang van die boeren. Niet wij zijn er om te bepalen dat een boer op een bepaalde plaats alleen maar grasland mag hebben, want als er omstandigheden zijn waaronder die ondernemer daar een ander gewas wil telen en hij in overleg met het waterschap tot een oplossing komt, dan zijn de gevolgen voor die ondernemer. Het lijkt mij namelijk niet zo slim om aardappelen te telen in een laagliggend beekdal, maar dat is wat anders. Daar moeten wij als politiek buiten blijven.

De heer HOLMAN: Voorzitter, mag ik even een vraag stellen. De PvdA heeft over dit onderwerp een amendement ingediend. Wat betekent het als dit amendement wordt aangenomen, want ik heb begrepen dat in beekdalen het waterpeil al is ingericht op graslandgebruik? Waar leidt het toe als dit amendement wordt aangenomen?

De heer SWIERSTRA: Dat kan ik op dit moment natuurlijk niet bekijken, want dat is nu precies wat ik betoog. Daarmee zou je op allerlei mogelijke plaatsen in de beekdalen de specifieke situatie bij wijze van spreken per bedrijf in kaart moeten brengen. Daar zijn wij niet voor en dat hebben wij natuurlijk ook niet gedaan. Het is aan het waterschap om te kijken hoe hoog dat peil moet zijn en waar dan op een bepaald moment het belang ligt. Wat het gevolg zou kunnen zijn is dat het waterschap met u als staten achter de hand plotseling allerlei mogelijke maatregelen kan gaan treffen of tegenhouden die op grond van een evenwichtige afweging tussen belangen op grond van de functie die is toegekend aan het beekdal tot een ander soort, wellicht minder evenwichtige afweging zal komen dan anders had gemoeten. Zo zou het waterschap kunnen vasthouden aan de uitspraak van de staten dat het grasland moet zijn. In die sfeer moet u het zien, maar verdere gevolgen kan ik u natuurlijk niet in detail schetsen. Voorzitter,

dan is er nog een amendement ten aanzien van het water en dat gaat vooral over zone IV, die beoogt om een gelijkschakeling te plegen van de landbouw en recreatie waar het gaat om het beschermen van die functie. Het amendement vraagt erom te zorgen dat bestaande landbouw daar niet gelijk de nek wordt omgedraaid. Dat is inderdaad ook het beleid van de provincie, maar je moet je afvragen of juist in dat soort gebieden, waar het accent ook op die landbouw ligt en de provincie er ook voor heeft gekozen om daar specifieke opmerkingen over te maken ter bescherming van de landbouw, het verstandig is om daar nog weer dingen aan toe te voegen. Dan kun je je afvragen waarom er alleen recreatie wordt genoemd en niet ook andere functies die er wellicht ook kunnen zitten, want daar zou hetzelfde voor gelden in een gebied waar bovendien geen recreatiebedrijven zitten, want het gaat om zone IV. Die kanttekening wil ik er wel bij maken, voorzitter. Laten wij het hier nu houden bij het accent dat de staten en het college leggen bij het belang van specifieke landbouwproblemen in zo'n gebied, want daar zit natuurlijk het centrale punt. Dit is naar ons gevoel toch een wat ander karakter, technisch gesproken, dan het algemene verhaal dat wij hier hoorden, namelijk dat die recreatie wat meer ruimte zou moeten worden gegeven, want dat staat wat het college betreft hier los van. Voorzitter, dan heb ik denk ik de waterpunten gehad en dan kom ik bij verkeer en vervoer. Ten aanzien van verkeer en vervoer zijn eigenlijk maar heel weinig opmerkingen gemaakt, maar wel één van een strategisch gehalte. De heer Langenkamp heeft het mes gelegd bij het MES en dat is op zichzelf een van de strategische punten in dit POP, namelijk hoe de verhouding in de ruimtelijke ordening tussen verkeer en vervoer is. Wij hebben hier in het POP, en u legt daarmee dus al heel wat vast, deze verhouding zeer nadrukkelijk gelegd. U moet dat, en u noemt ook het openbaar vervoer erbij, in twee beleidssegmenten uiteen halen, namelijk enerzijds een planologische verantwoordelijkheid en anderzijds om de exploitatieve gevolgen van het openbaar vervoer. Planologisch gesproken dient het zo te zijn dat met het oog op verkeersstromen, congestie, verkeersveiligheid maar ook de exploitatie van het openbaar vervoer, woonwijken en andere bebouwing zodanig worden gesitueerd dat dat die doelen dient. Dat is opgeschreven in het POP. De manier waarop dat meer specifiek moet en hoe dat exact wordt getoetst, zal verder moeten worden uitgewerkt. Vandaar dat MES. Dat zijn allemaal elementen die hun plek moeten krijgen in het uitwerkingsprogramma Verkeer en Vervoer, maar het uitgangspunt stelt u hier heel nadrukkelijk vast. Een ander element in diezelfde discussie is de volgende. Stel dat wij als provincie een bestemmingsplan krijgen dat overigens past binnen de kaders die de staten hebben gesteld en waarin onze pogingen om te zeggen van zou je niet een beetje zus of zo doen, toch tot niets hebben geleid en de gemeente om zijn moverende redenen zegt dat toch die woonwijk daar neergezet moet worden. In dat geval kan de provincie dat niet afkeuren op grond van het POP en dan zegt de provincie er gelijktijdig bij dat als het negatieve gevolgen heeft voor de exploitatie van het openbaar vervoer, dit kan betekenen dat er geen bus komt en als die gemeente dat dan toch wil, dan moet die gemeente dat zelf maar betalen. Dat regardeert ons dus als budgethouder van de OV-gelden. Er zijn dus twee lijnen en één daarvan zal nog nadrukkelijk worden uitgewerkt.

De heer LANGENKAMP: U spreekt toch nog steeds nadrukkelijk in termen van "kan". Mijn vraag is of wij dit nu nadrukkelijk vast gaan leggen, zodat het ook gaat werken zoals het college en de staten dat willen, of dat de termen nog steeds zo vaag zijn dat wij er juridisch niets mee kunnen.

De heer SWIERSTRA: U hebt het POP op dit punt heel nadrukkelijk gelezen en op grond daarvan kun je niet zeggen dat in alle gevallen het precies zo uitwerkt zoals wij dat willen. Dat weet je ook niet want daarvoor moet je eerst de plannen op tafel leggen. Wij zullen dit nader aanscherpen via dit instrument wat wij willen ontwikkelen over hoe wij met die locatie omgaan. Daarover kun je afspraken met de gemeenten maken en dat vervolgens betrekken bij de discussie over het PVVP. Daar zeg ik zo meteen nog iets over.

De heer LANGENKAMP: Betekent dat dan dat u gewoon de jurisprudentie afwacht om te kijken hoe houdbaar dit is?

De heer SWIERSTRA: Wij zullen ten aanzien van alles wat er vandaag in het POP wordt vastgesteld nieuwe jurisprudentie moeten afwachten, maar wij geven hiermee een heel duidelijk nieuw signaal en

u legt het als staten ook als algemeen kader vast. Ook hier geldt weer dat wij zeggen dat wij niet de bestemmingsplannen gaan maken. Dat is zo'n beetje het andere uiterste. Dit vormt aldus de Scylla en Charibdis waar wij tussendoor moeten varen. Verder nog één opmerking over de status van plannen en de relatie daarmee met de staten. Het PVVP is een planvorm die in de wet staat en is opgenomen in de Planwet Verkeer en Vervoer. Het is een bevoegdheid van de staten om dat PVVP vast te stellen. Wij hebben het om allerlei mogelijke redenen in het POP gebracht. Dat juicht u ook toe, maar dat laat onverlet dat het uitwerkingsplan dat wij maken door de staten dient te worden vastgesteld. Daar krijgen de staten het volle pond, om het zo maar eens te zeggen. Dan ligt er vervolgens in uw voorstel een suggestie dat andere uitwerkingen en invullingen van het POP vooraf aan de staten zouden moeten worden voorgelegd. Dat onderscheidt het nu net van de specifieke uitzondering van het PVVP en zijn zaken die aan het college zijn, maar waar de staten naar onze opvatting op een andere wijze hun kaderstellende en toetsende rol in zouden moeten invullen. Het is aan ons om te zorgen dat u tijdig de informatie krijgt en als wij een probleem vermoeden om dat actief met u te delen en het aan u voor te leggen, wat zo nu en dan gebeurt, dan is het overigens aan de staten om zelfstandig te zeggen dat zij over een bepaald onderwerp de discussie aangaan en het college aangeven wat de staten ervan vinden. Dan is dat voor het college een heel helder signaal en zullen wij daar natuurlijk rekening mee houden. Als wij dat onvoldoende doen dan roept u ons ter verantwoording en daar ligt nu net de scheidslijn van wat wiens verantwoordelijkheid is. Op het moment dat je een aantal van die plannen, behoudens een wettelijke verplichting, zelf verder naar voren haalt, dan introduceer je daarmee in feite een zeer monistisch element. U wordt daarmee wettelijk op grond van het POP Immers medeverantwoordelijk voor de wijze waarop het college de uitvoering van het POP ter hand neemt. Dat lijkt ons een niet gewenste verhouding tussen staten en college.

De heer WIJBENGA: Voorzitter, wij hebben hier in de commissie ook over gesproken en ik meen mij daarvan ter herinneren dat de staten bij die gelegenheid een dermate grote betrokkenheid voelden bij enkele van de uitwerkingsplannen, namelijk bij recreatie en waterberging, dat wij die gevoelde verantwoordelijkheid dusdanig hebben vertaald dat wij hebben gezegd tegen het college om maar met die plannen naar de staten te komen, aangezien wij nog met u daarover willen spreken. Uiteraard moeten die uitwerkingsplannen vallen binnen de kaders die wij vandaag stellen, dat spreekt voor zich, maar gelet op alle reacties die er gekomen zijn en ook over onderwerpen die nog vandaag zijn aangedragen in de vorm van suggesties voor andere uitwerkingsplannen, zou ik toch graag zien dat u die opvatting van de staten, die is verwoord in de commissie, dusdanig vertaalt dat u aan die wens tegemoetkomt. Met dat monisme en dualisme, daar komen wij volgens mij wel uit.

De heer SWIERSTRA: Ja, maar daar gaat het nu juist wel om, want het college zegt juist dat zij er met die feitelijke terugkoppeling van zaken met de staten wel uitkomt. Op het moment dat elementen daaruit worden vastgelegd in een POP, dan introduceer je een heel ander element in de discussie en dat zou je van beide kanten niet moeten willen. Natuurlijk zal het zo zijn dat wanneer er belangwekkende kwesties zijn, zoals u die noemt, die kwesties op zekere momenten worden besproken met de staten. Het kan zijn naar aanleiding van wat het college naar de staten stuurt, maar het kan ook zijn naar aanleiding van iets waarmee u naar de provincie komt. Die weging moet u echter nu juist laten. Op het moment dat je dat in je het POP gaat vastleggen dan ga je over een drempel heen en dat zou je niet moeten willen. U maakt zich daarmee in ieder geval materieel en politiek mede verantwoordelijk voor de wijze waarop het college bijvoorbeeld met gemeenten tot afspraken komt, want een deel van die invulling is een gemeentelijke verantwoordelijkheid. Ik kan het denk ik niet helderder schetsen dan ik op dit moment heb gedaan. Over het materiële aspect van communicatie zullen wij denk ik geen enkel probleem hebben, want zodra de staten aangeven ergens over te willen praten dan gebeurt dat ook en als een gedeputeerde wordt opgeroepen dan komt hij.

De heer WIJBENGA: Dat is toch de ondertoon van de motie, mijnheer Swierstra?

De heer SWIERSTRA: Ja, maar dit is een amendement. Dat is nu precies het staatsrechtelijke verschil. Als u het in een motie had neergelegd,

dan wordt het al weer wat anders. Ook dan zouden wij zeggen van ja, dat zou je eigenlijk niet moeten willen doen, want dit is bestendig gebruik en u roept ons maar ter verantwoording als wij het niet netjes doen. Wij timmeren het niet van tevoren dicht, maar u doet dat nu wel bij wetgeving door een amendement op het POP in te dienen.

Mevrouw DE VRIES: Voorzitter, het is in het verleden toch niet anders geweest dat als je een uitwerkingsplan had, je de statencommissie daarover sprak, Wij hoeven alleen maar het uitwerkingsplan voor de kleine kernen in herinnering te roepen of alleen maar de signaalnota in herinnering te roepen. Als er één ding is waar deze staten over gaan, dan is het wel het vaststellen van het POP en als er dingen nog niet klaar zijn die in een uitwerkingsprogramma moeten zijn uitgewerkt, dan is het toch niet gek om naast de PCO ook nog deze statencommissie te horen? Dat is heel normaal. Dat stond ook in het voorontwerp-POP trouwens.

De heer SWIERSTRA: Ja, maar er is de afgelopen jaren wel iets gebeurd. Ja, het dualisme is ingevoerd en dat heeft een wijziging gebracht.

Mevrouw DE VRIES: Dat wisten wij voor die tijd toch ook al, mijnheer Swierstra?

De heer SWIERSTRA: Kennelijk hebben degenen die toen verantwoordelijk waren voor het voorontwerp nog niet scherp genoeg gezien wat de uitkomsten van het dualisme zouden zijn, want zij zaten toen nog midden in een pilot. Dat breng ik u nog even in herinnering. Er is gewoon een wijziging opgetreden en dat betekent dat formeel de uitwerkingsbevoegdheid niet meer bij de staten ligt, behoudens het PVVP. Dan kunnen de staten zeggen dat zij daar niets mee te maken hebben en dat zij gewoon lekker monistisch doorgaan, maar dat lijkt ons onverstandig want dan nemen wij het met elkaar niet serieus. Of in de praktijk het college niet op een zinvolle manier discussieert met de staten over indringende zaken als bijvoorbeeld een signaalnota en dat soort zaken, is een heel ander verhaal. Daarom zei ik net al tegen de heer Wijbenga dat hij de kwalificatie van daar komen wij wel uit, precies andersom moet draaien en van toepassing moet verklaren op de dagelijkse praktijk en juist niet op het formeel vastleggen ervan.

De VOORZITTER: Mevrouw Edelenbosch, aan u het woord.

De heer SLAGTER: Voorzitter, ik had nog een vraag gesteld over de voorbeeldfunctie van de weg Zwolle-Ommen voor de Drentse situatie.

De heer SWIERSTRA: Neemt u mij niet kwalijk, die vraag had ik overgeslagen. Dat is een experiment om met derde rijstroken te gaan werken en er is jarenlang over gesproken of dat ook zou kunnen. Dat is een situatie die wij in Zweden en Frankrijk ook al jarenlang kennen. Er zijn veel bezwaren tegen en daarom is het ook in een experiment verwoord. Wij zullen dat betrekken bij het PVVP wat dat specifiek voor de wegen in het Drentse kan betekenen. Er zit ook wel weer een staptechnisch element aan vast kan ik u zeggen, want je moet voorzichtig zijn om te zeggen laat het maar zo terwijl je eigenlijk op termijn wat anders wilt.

De VOORZITTER: Vanuit het college de heer Dijks en daarna mevrouw Edelenbosch.

De heer DIJKS: Voorzitter, dank u wel. Bredero die zij het al: Het kan verkeren. Nog niet zo lang geleden sprak onze voormalige minister-president van een duivels dilemma. Ik voel mij daar nu ook mee zitten en ik ga even terug voor degene die er toen ook al bij was naar december 1998, toen wij ook hier het POP I vaststelden en wij een uitvoerige discussie hebben gehad over intensieve veehouderij. Ik was toen nog niet zo lang statenlid en als ondernemer voelde ik mij zeer geroepen voor die ondernemers op te komen en heb daar ook voor geknokt. Toen heb ik ook de historische woorden gebruikt dat wij een hek om Drenthe willen. Nou, wij hebben het als VVD toen niet gewonnen en de andere statenleden zijn toen allemaal akkoord gegaan met de motie die toen is ingediend. Inmiddels leven wij in 2004 in een ander tijdperk, maar ik ben een groot voorstander van je leven lang blijven leren en ik heb ook heel veel geleerd de afgelopen jaren. Een ding wat mij wel duidelijk is geworden, is dat het toch wat gecompliceerder ligt dan wij over het algemeen denken en dat het niet zo is dat er hier een attitude heerst, noch bij de ambtenaren, noch bij het college, dat iets niet kan omdat wij dat niet willen. Alles is gebaseerd op regelgeving die van rijkswege of

van Europese kant naar ons toekomt. Zo ook de ammoniakdoelstellingen.

De heer WIJBENGA: Voorzitter, mag ik even een vraag stellen, want nu zegt u inderdaad misschien opnieuw historische woorden. Dat moet later blijken, maar u zegt dat wij alles baseren op Europese en landelijke wetgeving, terwijl ik uw collega-gedeputeerde in de commissievergadering heb horen zeggen dat Drenthe heel specifieke regelgeving kent.

De heer DIJKS: Daar kom ik straks nog even op terug in mijn beantwoording van vragen van de heer Wendt. Ik was bij de ammoniak, dat is gebaseerd op de bekende 128 kilotonemissie die daarvoor staat. Dat is in Nederlands verband per provincie geregeld en daar moeten wij als provincie Drenthe in 2010 een belasting van 6 kiloton realiseren. Het is dus uit bescherming dat wij zeggen dat wij bepaalde zones moeten vrijwaren om te kunnen voldoen aan die richtlijnen. Als je de een toestaat om het te gaan doen, dan zul je het ook bij de ander moeten doen. Mijn moeder zei vroeger altijd dat ik zoveel vriendjes mocht meenemen als ik wilde, maar de koek is niet langer dan die is. Als ik het moet delen door 10 krijg je een ander plakje als dat je het moet delen door 20. Zo gaat het ook in de milieuwetgeving en dat moeten wij ons goed realiseren. Als wij dan met voorstellen komen die heel aardig lijken terwijl wij uiteindelijk wel moeten voldoen aan de milieuregels, dan hebben wij ons daar ook aan te houden en lopen wij keihard tegen een aantal problemen op en een aantal maatregelen die je gedwongen bent om te nemen. Dat alles is gewoon een taak die wij met elkaar hebben in de vorm van een resultaatverplichting. Wij hebben gezegd dat het in Drenthe een inspanningsverplichting is de komende jaren, maar wij zullen naar een resultaatverplichting toe moeten. Dat proberen wij in ons hele beleid door te voeren. Ook als je in kwetsbare gebieden zit en je moet een bedrijf verplaatsen, is de vorige keer afgesproken dat er ruimte is in de Veenkoloniën. Als je de ruimte opsoupeert betekent dat voor de bedrijven die in Drenthe in zones zitten die de bedrijfsactiviteiten niet meer verdragen, dat je die dus niet meer kunt verplaatsen. Dat moeten wij goed onder ogen zien. Dat is het historisch verhaal dat ik dan opduikel vanuit mijn ervaring in 1998.

De heer HOLMAN: Voorzitter, ik vind het een aardig verhaal dat u nu probeert te hebben als inleiding. U baseert zich op Europese regelgeving en bij mijn weten is er helemaal geen Europese regelgeving die aangeeft dat sprake is van 6 ton. Dat verhaal haalt u uit een IPO-notitie waarin ooit eens wat ammoniak verdeeld is. Wij hebben een landelijke doelstelling, waaruit nog moet blijken hoe de verdeling over geheel Nederland zal zijn. U maakt nu al een inschatting over hoe de situatie over pakweg 6 à 7 jaar in Drenthe zal zijn. Daar baseert u nu uw politieke keuzes op. Dat vind ik wel heel dun als dat de argumentatie is.

De heer DIJKS: Dit is gebaseerd op het Götenborg-protocol, mijnheer Holman, en over onze nationale doelstelling hebben wij, net als met windenergie, in IPO-verband, met elkaar afgesproken wat elke provincie moet realiseren. Daar is voor Drenthe die 6 kiloton uitgerold en ik denk dat het verstandig is dat als wij 2010 moeten halen, wij niet moeten beginnen in 2009 want dan weten wij zeker dat wij het niet halen en dan hebben wij echt grote problemen. Je kunt deze beter voorkomen en met elkaar verstandig afkoersen om bedrijven die dat wensen de mogelijkheden te geven die dat kunnen. Daarnaast is het een autonoom proces wat ook op den duur een aantal ruimere mogelijkheden zal geven, maar dat moet de tijd hebben. Ik zou niets liever willen dan iedereen de ruimte geven, maar dat kan helaas niet.

De heer HOLMAN: Weet u hoeveel kiloton er nu wordt geproduceerd en hebt u al eens geëxtrapoleerd waar de afname die de afgelopen jaren is gerealiseerd toe zal leiden?

De heer DIJKS: Ja, de laatst bekende cijfers waren van 2001 en toen was het 7,7 kiloton per jaar in Drenthe.

De heer HOLMAN: Ja, maar u hebt dat cijfer nog niet geëxtrapoleerd. Nogmaals, deze cijfers hebben geen status, maar is iets wat het IPO heeft bediscussieerd en vastgesteld in het licht van een andere discussie.

De heer DIJKS: Het marcheert op nationale regelgeving.

De heer HOLMAN: Het is geen nationaal of Europees beleid dat Drenthe ertoe dwingt om

deze keuze te maken. Dit is een heel technische discussie en ik stop daarmee.

De heer DIJKS: Ja, okay. U weet ook dat de heer Veerman het afgelopen jaar een hele ronde door het land heeft gemaakt en vooral discussie heeft gevoerd hoe omgegaan moet worden met de intensieve veehouderij. U weet ook dat er binnenkort een Europese nitraatrichtlijn komt. Wij zullen zorgvuldig moeten opereren en er elkaar op aan willen spreken dat wij het in het belang doen van heel veel mensen om ondernemen mogelijk te laten zijn in Drenthe. Daar is het op gebaseerd en niet om te pesten of wat dan ook. Het zijn gewoon de maatregelen die daaraan ten grondslag liggen. Voorzitter, dan pak ik er de bedrijventerreinen ook even bij. De heer Slagter heeft gevraagd of je iets moet gaan doen aan die terreinen in de dorpen. Wij hebben daar enige tijd geleden naar geïnformeerd, maar als je wat wilt van provinciewege heb je ook een andere partij nodig en dat is de gemeente. Sommige gemeenten hebben daarop geanticipeerd en anderen niet. De gemeente Midden-Drenthe is bij ons gekomen met de mededeling dat er plannen waren in Hijkersmilde. Leemdijk is net vorige week heropend en dat is gezamenlijk aangepakt om die zaak op te knappen. Het gaat er daar ook om, om de ruimte anders in te delen en een stuk revitalisering en intensiever ruimtegebruik te realiseren. Dat is nog steeds onze insteek. Er was een regeling van het Rijk, de zogenaamde TIP-regeling. Wij hebben geprobeerd daarvan gebruik te maken, maar daar hebben wij de gemeenten niet in mee gekregen omdat de gemeenten zeiden andere prioriteiten te hebben. Dat betekent in concreto dat als een gemeente bij ons komt met de vraag bedrijventerreinen uit te breiden, dan moeten zij zich eerst houden aan revitalisering van bestaande bedrijventerreinen. Als die gemeenten dat niet doen zal er ook geen ruimte zijn voor nieuwe terreinen. Dat blijft nog heel duidelijk onze strategie. Dan voorzitter, ook een heel interessant onderwerp is de windenergie. Wij hebben daar de vorige keer ook al uitvoerig over gesproken en er is nu een voorstel gekomen om eens te onderzoeken wat voor locaties er in Drenthe zijn. Als wij daar vanmiddag toe besluiten, dan weet ik zeker dat wij morgen de u bekende brieven schrijvende partijen allemaal op de stoep hebben staan. Ik zou het andersom willen voorstellen. Coevorden kan de nationale doelstellingen realiseren. Dat proces loopt al een hele tijd. Als wij nu eens de afspraak zouden kunnen maken dat dit tussen nu en een jaar geconcretiseerd moet zijn en dat wij anders overgaan tot andere maatregelen. Dan hebben wij een stok achter de deur, namelijk dat Coevorden ons goed uitkomt, maar dat de deur niet moet worden opengezet voor allerlei andere activiteiten in Drenthe, gelet op alle plannen die er zijn. Je geeft mensen dan hoop en iedereen gaat aan het werk, terwijl gemeenten zich dan al meer of minder positief hebben uitgesproken, maar mijn voorstel zou zijn om hele heldere afspraken te maken over op welke termijn Coevorden gerealiseerd moet zijn.

De heer LANGENKAMP: Op dat laatste wil ik graag ingaan. Wat bedoelt u met geconcretiseerd en uitgewerkt? Het plan in Coevorden op het NAVO-terrein ligt al een hele tijd en het heeft een tijd stilgelegen. Het is weer in beweging gekomen. Dat kunt u concreet noemen, maar naar mijn idee duurt het nog jaren voordat er daar een molen draait.

De heer DIJKS: Heel concreet, dat de initiatiefnemer bij de gemeente een bouwvergunning moet aanvragen voor de molen.

De heer LANGENKAMP: Maar dat gebeurt nu.

De heer DIJKS: Ja, dat moet de initiatiefnemer binnen een jaar gaan doen, Het ligt zeer complex allemaal met Defensie en de grondeigenaar. Dat moet men gaan proberen en ik wil graag binnen een jaar realiseren dat de eerste windmolen de lucht ingaat.

De heer LANGENKAMP: Ja, maar mijn zorg is juist dat doordat het zo complex is, wij de tussenliggende tijd moeten gebruiken om alvast naar andere locaties te gaan kijken. Waarom bent u daar zo bang voor?

De heer DIJKS: Omdat ik dan een hele hoop verwachtingen wek die ik niet kan waarmaken.

De heer LANGENKAMP: Wij hebben toch bij de vaststelling van de criteria ook alle gemeenten en instanties op de stoep gehad?

De heer DIJKS: Ja, maar die afweging heeft het college al gemaakt in overleg met de gemeenten en daar is uiteindelijk Coevorden uit gekomen.

Mijn grote angst is dat als wij besluiten om alvast naar andere locaties te gaan kijken, dat morgen hier weer allerlei leuke en wilde initiatieven ontstaan waar wij niet op zitten te wachten. Ik zou veel sterker willen inzetten op het realiseren van Coevorden en wat mij betreft binnen een jaar. Men zegt dat men heel ver gevorderd is, dus dan moet het ook mogelijk zijn. Dus geen vluchtgedrag meer in Coevorden.

De heer HORNSTRA: U zegt van als dat niet lukt, wij andere maatregelen gaan nemen. Ik ben erg benieuwd wat die maatregelen zullen zijn. U kunt dat natuurlijk zo opvatten dat wij andere locaties gaan zoeken en ons houden aan de afspraak van 15 Megawatt, maar het zou ook kunnen zijn dat u zegt dat wij mogelijk naar meerdere locaties gaan zoeken en vooruitlopend op nieuw beleid zoveel locaties toestaan dat wij boven die 15 megawatt uitkomen. Zou u die toezegging ook willen doen? Ik snap wel uw probleem dat u denkt dat dan gemeenten en instanties massaal bij u op de stoep staan, maar als wij hier met elkaar afspreken dat eerst naar Coevorden wordt gekeken en dan pas naar de stappen die ik zojuist heb genoemd, dan is dat nog niet aan de orde.

De heer DIJKS: Neen, ik denk dat wij gewoon in het geval het niet lukt, de oude exercitie die samen met gemeenten enige jaren geleden is gemaakt, weer uit de kast kunnen pakken en in overleg treden met de gemeenten om vast te stellen of de ambitie die die gemeente destijds kenbaar heeft gemaakt nog staat. Dat zou dan in werking kunnen gaan.

De heer HORNSTRA: Ja, maar datgene wat u zegt als antwoord op datgene wat in het amendement staat, sluit elkaar geenszins uit. De intentie van het amendement is ook dat u actief anticipeert op hetgeen wat nu voorligt. Of het nu wel of niet doorgaat in Coevorden, u moet niet afwachten totdat over een jaar blijkt dat iets niet gaat. Wij willen gewoon dat u uw huiswerk doet en kijkt hoe wij er in de toekomst mee om willen gaan. Wat mijn fractie betreft sluiten wij een taakstelling boven de 15 Megawatt niet uit. Ik zou graag uw mening daarover willen horen.

De heer DIJKS: Als in Coevorden meer dan 15 Megawatt op die locatie gerealiseerd kan worden, dan komt er meer. Maar het blijft wel alleen op die locatie geconcentreerd. Dus geen andere locatie in Drenthe, maar alleen op deze locatie. Dat is het standpunt dat wij tot nu toe hebben ingenomen en daar zouden wij ook graag achter willen blijven staan. Voorzitter, de heer Wijbenga heeft gevraagd naar de NAM in Schoonebeek. Ik heb gezegd dat er geen problemen waren. Dat klopt, want op pagina 168 staat dat ze voorlopig zijn gestaakt, dus wat onze provinciale regelgeving betreft kunnen ze morgen weer starten.

De heer WIJBENGA: Voorzitter, sorry. Volgens mij, en dan doe ik het even uit mijn hoofd, is daar geen regelgeving nodig omdat de activiteiten zijn gestaakt. Het ging er mij om dat de activiteiten weer worden opgestart en de vraag was of het huidige POP zich daartegen verzet. U hebt op die vraag in de commissie gezegd dat dat niet zo is. Ik heb begrepen dat dat later via de ether wat genuanceerd is. Mijn vraag is of dat klopt, of is het antwoord op de vraag die u in de commissie gegeven hebt het juiste antwoord, namelijk dat als de NAM daar weer aan de slag gaat het POP zich daar niet tegen verzet?

De heer DIJKS: Dat klopt, het POP verzet zich daar niet tegen. Ja, voorzitter, ik kom bij de heer Wendt die het heeft gehad over de Drentse regelgeving waar ik over gesproken heb en collega Edelenbosch die het over de andere regelgeving had. Wie spreekt nu de juiste taal? Voorzitter, dat er geen sprake is van extra Drentse regelgeving die vastligt in onze provinciale omgevingsverordening, bewijst wel deze stelling dat er geen enkel amendement op onze provinciale omgevingsverordening is gekomen, dat alles wat in het POP staat gebaseerd is op nationale en/of Europese regelgeving en dat er geen enkel toegevoegd element in onze provinciale omgevingsverordening zit. Daarmee hoop ik de heer Wendt voldoende antwoord te hebben gegeven. Hij heeft ook nog even gesproken over problemen met NLTO en hoe het zit met de voortgang van de Wav-conferentie. Daar heeft ook de heer Slagter naar gevraagd. Collega Baas was aanwezig bij het oriënterend gesprek dat wij vorige week gehad hebben en wat collega Edelenbosch en mij betreft, hebben wij geen problemen en hebben wij geen behoefte aan een mediator om uit onze diepe crisis te komen, want zo voelen wij dat niet. Wij zijn elke dag bereid om gezamenlijk aan die problematiek te gaan werken, want wij hebben elkaar

keihard nodig. De een kan niet zonder de ander en als dat besef goed tot ons doordringt, dan kunnen wij ook met elkaar zaken doen, want je hebt elkaar wel nodig en moet elkaar niet in de gordijnen jagen, want dan gaat het verkeerd. Wij gaan nu met vakantie en na de vakantie gaan wij er voortvarend mee aan de slag.

De heer BAAS: Het probleem is nu juist dat die bereidheid er bij de heer Dijks en mevrouw Edelenbosch wel is. Als die bereidheid er namelijk niet zou zijn, zou ik niet eens een voorstel doen voor een mediator, want als er geen bereidheid is houdt alles op. Waar het nu om gaat is dat er van twee kanten bereidheid is, maar het lukt niet. Het lukt al een hele tijd niet, of het lukt met horten en stoten. Wij zouden graag willen dat bij de NLTO en de achterban van de NLTO zoveel draagvlak was voor niet alleen die Wav-kaart, maar voor heel veel onderdelen die het POP betreffen, dat provincie en NLTO goed met elkaar gaan communiceren. Daarvoor is soms een duwtje van buitenaf gewoon nodig. Dat komt in heel veel situaties voor en vandaar ons voorstel om daar nu eens aan te werken, zodat van twee kanten wordt gewerkt aan een oplossing. Daarmee leg ik de schuld niet bij u, want ik leg de schuld misschien nog wel eerder bij de NLTO, zeker als je die Wav-bijeenkomst hebt meegemaakt, maar het is wel nodig dat er iets gebeurt om beide partijen op een goede manier om de tafel te krijgen. Daar dringen wij op aan.

De heer DIJKS: Ja, maar wij hebben inmiddels al weer contact gehad en na de vakantie komen wij daar weer op terug. De heer Wendt heeft ook nog gevraagd hoe het nu zit en of wij alles al op foutjes hebben gecontroleerd. Voorzitter, dat hebben wij nog niet gedaan, maar daar gaan wij wel mee door om de simpele reden dat op dit moment ergens in dit huis de commissie voor beroepszaken bezig is om de bezwaarmakers te horen. Gaande dat proces gaan wij ons daarin niet mengen. Dat staat echter nog wel. De heer Engels heeft gevraagd om aandacht voor stilte en duisternis. Op zichzelf is dit een hele goede zaak, maar om daar nog weer apart iets mee te doen? Ik heb het ook al in de commissie gezegd dat het haaks staat op weer extra Drentse regels. In het rijksbeleid zijn voldoende voorschriften opgenomen waaraan je de lichthinder kunt toetsen. Daar waar het van toepassing is, met name in het kassengebied, wordt er ook heel dringend op gecontroleerd. Ten aanzien van de geluidshinder zijn er in alle milieuvergunningen voorschriften opgenomen ten aanzien van de maximaal toelaatbare geluidshinder. Dus als wij dat verder terug zouden dringen, zouden wij de bestaande vergunningen aantasten en daar ben ik geen groot voorstander van. Ik vraag mij ook af wat dit eraan toevoegt. Daarnaast, welke criteria wilt u hanteren die eraan ten grondslag moeten liggen? Het maakt het voor ons wel erg moeilijk om dat voorstel van u over te nemen.

De heer ENGELS: Mijnheer de voorzitter, ik ben bang dat het college ons voorstel niet erg goed heeft gelezen, want het beoogt op geen enkele wijze in te breken of iets toe of af te doen op de manier waarop op grond van bestaande regelgeving wordt omgegaan met wind- en geluidhinder, ook niet op de manier waarop dat nu in het POP Is vastgelegd. Wij zijn daar zelfs complimenteus over geweest. Wat onze motie beoogt is iets nieuws te doen, namelijk om te kijken of er een inventarisatie kan komen van gebieden in Drenthe die zich kenmerken door stilte en duisternis samen en of het mogelijk is om op een of andere wijze tot een verbinding te komen van die gebieden. Dat is een punt wat nog niet aan de orde is geweest. Het is dus ook geen kritiek op bestaand beleid, maar het vraagt of het college bereid is een nieuwe richting in te slaan. Wij stellen op dit moment niet meer voor dan een eerste stap te doen, namelijk is er een inventarisatie te maken met een kaartbeeld, waaruit blijkt over welke gebieden wij het dan hebben om te bezien of wellicht zo’n verbindingsverhaal kan worden gemaakt, want dat weten wij ook niet precies. Het is niet meer en niet minder dan dat en het staat u vrij om te zeggen dat u dat niet wilt, maar het zou heel mooi zijn als u het een mooie uitdaging vindt en het ziet als een steun in de rug van de verdere ontwikkeling van recreatie en toerisme in Drenthe. Het gaat dus om een versterking van het rust- en ruimtebeeld van Drenthe. Wij zagen het eigenlijk als een prachtige steun in de rug voor het vele goede werk dat het college doet.

De heer DIJKS: Mijnheer de voorzitter, het college is natuurlijk voortdurend met dat proces bezig en wij hebben ook allerlei gebieden in Drenthe specifiek bestemd als stiltegebieden. Dat houden wij natuurlijk wel in de gaten, maar mijnheer Engels, ik weet allereerst niet welke voorwaarden u hier-

aan wilt verbinden en waar het allemaal aan moet voldoen en ten tweede kost het allemaal weer mensen die het moeten gaan doen en ik heb net in een andere hoedanigheid de afspraak met u gemaakt om in de komende jaren de tekorten terug te dringen, en daar zit ik wel in gevangen. Dat is mijn dilemma waar ik voor zit en daar wijs ik op. Wij zijn bezig met een risicokaart en een milieukaart waarin allemaal inzichtelijk wordt gemaakt wat er is toegestaan in de verschillende gebieden. Wij zijn dus met een heel proces bezig en daarom voegt dit voorstel niet direct iets toe aan datgene waarmee wij nu bezig zijn. Voorzitter, dan heeft de heer Engels ook gevraagd naar uitwerkingsplannen met betrekking tot omgevingsbelastende bedrijvigheid. Wij hadden daar in het POP I wel voorwaarden over opgenomen. Tussen POP I en POP II is er heel wat gebeurd. Niet alleen het dualisme is uitgevonden, maar er zijn ook twaalf gemeenten in de provincie gekomen en gemeenten zeggen voortdurend dat zij zo groot zijn dat zijzelf ook wel wat kunnen regelen. Gemeenten hebben allemaal bestemmingsplannen waarin zij voor de verschillende bedrijfstypes en klassen hebben aangegeven wat de vestigingsmogelijkheden zijn. Kom je daar nu met een uitwerkingsplan waarin je de omgevingsbelastende bedrijvigheid weer zou moeten inkaderen, dan moet je een heel proces doormaken. De heer Engels heeft ook Coevorden aangehaald, maar dat zijn niet de bedrijven die in de zwaarste categorie zitten. Een afvalcentrale en een asfaltcentrale, waar ook heel veel over te doen is in de provincie, zitten niet in de hoogste milieuklasse. Dat is het grootste verschil. Ik denk dat het proces dat ons thans voor ogen staat is dat wij een vergunningverlener zijn die dat uitstekend kan behandelen naast gemeenten. Dat gemeenten daar af en toe spijt van krijgen moeten die gemeenten van tevoren bedenken, want men wil graag zelfstandig zijn en dat betekent ook dat goed nagedacht moet worden wat de consequenties zijn van een aantal maatregelen op het gebied van geluid, licht en al dat soort zaken meer. Dan loop je straks tenminste niet in je eigen zwaard. Die afweging maken de gemeenten in de bestemmingsplannen en dat strookt ook met de klassen die zij aangeven. Het is gecompliceerder dan dat er gezegd wordt van dat categorie 5 niet mag, want zo simpel is het niet.

De heer ENGELS: Voorzitter, mag ik nog even ter bekorting van de volgende termijn een verduidelijkende interruptie proberen? Het gaat ons namelijk ook niet om dat punt. Het gaat ons niet om klassen, bestaande bevoegdheden en bestemmingsplannen, want dat vinden wij allemaal wel prima, tenzij het niet goed gaat. Ik herinner mij dat wij op dit niveau discussiërend over het geval Coevorden en het geval Meppel er wel een behoefte was binnen de statencommissie om dat toch op provinciaal niveau te benaderen, dus in een afwegingskader. Dat het wat ons betreft om een specifiek soort bedrijvigheid gaat die omgevingsbelastend is, vergelijkbaar met de gevallen die wij gehad hebben en niet meer en niet minder, was onze vraag of het dan niet goed is om, juist ook om te voorkomen dat gemeenten in de fout gaan of hun bestemmingsplannen op voorhand niet goed maken, de provincie het goede voorbeeld te laten geven door aan te geven hoe je daar tegenaan moet kijken. Om dat niet meteen dicht te timmeren is juist heel expliciet gekozen voor een uitwerkingsbevoegdheid. Ik weet wel dat u niet steeds op nieuwe opdrachten zit te wachten, maar je zou inhoudelijk een stap voorwaarts kunnen maken.

De heer DIJKS: Daar zijn wij altijd mee bezig, want het is een permanent proces. Voorzitter, ik heb daar genoeg over gezegd.

De heer LANGENKAMP: Voorzitter, mag ik toch nog een korte vraag stellen. Betekent dit volgens de heer Dijks dat het POP dus neutraal is in dit soort zaken, dus niet voor en niet tegen?

De heer DIJKS: U hebt het POP uit en te na bestudeerd en ik neem aan dat u ook gelezen hebt dat wij daar voorschriften hebben ten aanzien van categorieën bedrijventerreinen. In het vorige POP hadden wij een hele passage over afval staan en daar hadden wij duidelijke voorwaarden bij, maar daar hebben wij geen rol meer in. Die bevoegdheid is door het Rijk van de provincie overgenomen en het landelijk afvalstoffenplan is daar allemaal in geregeld. Wij hebben vrij verkeer in Europa en wij houden ons als college aan nationale en Europese regelgeving. In die context proberen wij ook consequent te zijn om daarin te opereren. Voorzitter, volgens mij heb ik nu alle zaken gehad.

De VOORZITTER: Dan geef ik nu het woord aan mevrouw Edelenbosch.

Mevrouw EDELENBOSCH: Ja, voorzitter, dank u wel. Het bijzondere aan dit voorstel voor het nieuwe POP dat wij vandaag hopen vast te stellen is dat behalve de ruimtelijke ordening het milieubeleid en het water ook zijn toegevoegd verkeer en milieu en het natuur-, bos- en landschapsbeleid. Daarom denk ik dat het goed is dat ik nog een paar dingen even toelicht, want er is ook een motie en een amendement over ingediend. In eerste instantie heeft het CDA een amendement ingediend dat er moet worden gekeken of er in de afronding en het uitwerkingsplan van de door ons beroemd gemaakte pilot Westerveld mee wordt gekeken naar de EHS-salderingsmethode die genoemd wordt in de Nota ruimte. Ik wil even alleen maar ter illustratie aangeven dat wat ons betreft de pilot Westerveld een open proces is en er op voorhand niets onmogelijk is gemaakt. Dat betekent dat overal naar gekeken gaat worden en de EHS-salderingsmethode is niet nieuw, want die bestaat nu ook al en ik denk dat het goed is dat ik u even aangeef waarom wij daar tot nog toe altijd weinig gebruik van hebben gemaakt. Het is niet een kwestie van dat u even optelt wat voor dingen u gaat regelen, want alles wat u daar gaat doen betekent dat u dat compenseren moet, want het totaal aan EHS mag niet veranderen. Dat betekent dat daar ter plekke of op een andere plek moet worden gecompenseerd. U weet dat dat dan meestal op agrarische grond is en dat is ook niet zo gemakkelijk, Er is echter nog iets anders dat betekent dat die EHS-salderingsmethode eigenlijk nooit toepasbaar is op een individueel belang, maar altijd gaat om een groot maatschappelijk of een gewenst belang. Dat wil ik u ter achtergrondinformatie even meegeven, dus wat dat betreft kunt u er gerust op zijn dat als er mogelijkheden zijn die wij kunnen benutten om een goede uitkomst en oplossingen te bedenken vanuit de pilot Westerveld, wij niet zullen nalaten alles mee te wegen en dat zal u ook op die manier gepresenteerd worden. Dan zullen wij ook de gevolgen van die keuzes in beeld brengen.

De heer WIJBENGA: Voorzitter, ik ben blij met uw instemming, althans dat u dat gaat doen. Ik heb hier die toelichting bij die saldobenadering voor mij liggen en ik zie hier nergens het woord "groot maatschappelijk belang" staan. Er wordt niet gesproken over de schaal waarop dat wordt toegepast. Ik wil u dat nog graag even meegeven en desnoods deze kopie overhandigen.

Mevrouw EDELENBOSCH: Ja, okay. Ik wilde de discussie nu nog maar even opzouten totdat de pilot afgerond is en in die termijn is misschien ook de Nota ruimte vastgesteld, want dat betekent dat wij dus ook op de nieuwe regelgeving niet vooruit kunnen lopen. Wat dat betreft zijn er al hele zinnige woorden over gezegd en dan kom ik op het andere punt waar ik nog even op in wil gaan en dat is een voorstel van de staten waar ook meerderen over hebben gesproken. Het gaat namelijk over de relatie van de ecologische verbindingszones en de robuuste verbindingszones. Ik kan onderschrijven wat daarover is gezegd. Er is daar een wat ander standpunt over ingenomen door de minister maar dat moet allemaal nog geaccordeerd worden. Ik heb u in de commissie ook gezegd waarom wij daar als gezamenlijke provincies niet gelukkig mee zijn en ik wil u even een aantal zaken ter onderlijning daarvan meegeven. Kijk, in eerste instantie hebben wij met elkaar afgesproken, en dat onderschrijft dit college ook, dat als het Rijk ergens mee ophoudt, wij niet in het gat van het Rijk springen. Aan de andere kant is het niet zo dat wij een aantal dingen in ons Drentse beleid alleen maar doen omdat het Rijk het wil. Misschien kom ik dan heel dicht bij uw opmerkingen van wat dan Drents beleid is. Wij zitten hier niet voor niets en het wil nog niet zeggen dat buiten waar het Rijk zich op dit moment op zegt te gaan terugtrekken, namelijk alleen nog de EHS, er in Drenthe geen kwaliteiten meer zijn. Ik wil mij even aansluiten bij de opmerkingen in veel discussies in deze staten en de commissie, namelijk dat wij een eigen ROL-regeling hebben, die redelijk succesvol is. Daar doet onze eigen provincie een redelijke duit in het zakje om de kwaliteit van het buitengebied buiten de EHS op niveau te houden. Een ander punt is dat grote delen van de ecologische verbindingszones al gerealiseerd zijn of op dit moment uitgewerkt worden via landinrichtingsprojecten. Als de minister dus zou doorzetten om de ecologische verbindingszones te schrappen, dan betekent dat ten eerste een behoorlijke kapitaalvernietiging en ten tweede dat ik met een enorm probleem zit met al die agrariërs en particulieren die op dit moment een contract hebben getekend om die ecologische verbindingszone uit te voeren. Daarom ben ik er zo fel tegen gekant

dat de minister ermee stopt, want mensen die niet meer binnen de EHS functioneren krijgen dus geen mogelijkheid meer om een beroep te doen op het programmabeheer. Ik probeer u daarmee heel in het kort aan te geven wat de complexe materie is als u zegt dat u er ook mee stopt als het Rijk het niet meer doet. Ik zou dus echt een pleidooi bij u willen doen om even af te wachten. Gisteravond heeft een aantal collega's van mij er met de minister over gesproken en het ziet ernaar uit dat de minister onze argumenten deelt. Het zou eventueel kunnen zijn dat de minister er nog een ander etiketje op gaat plakken en daar krijgen wij dan nog wel weer de opmerkingen over. Ik zou dus bijna zeggen dat ik een pleidooi bij u wil houden voor de kwalitatieve invulling van de verbinding tussen grote delen van onze natuurlijke omgeving. Dat hoeft niet altijd met robuuste verbindingen, laat ik het maar even omgekeerd benaderen, want anders krijgen wij straks het idee dat grote eenheden in Drenthe alleen nog maar met robuuste verbindingen kunnen worden verbonden. Er zal een verbinding moeten worden gemaakt en dat doen wij in Drenthe, goed onderzocht, door ecologische verbindingszones. Ik zou bijna willen zeggen dat het ongeveer met het idee is dat u in Groningen en Assen kunt komen, maar dat je jezelf dan maar moet redden als het gaat om de vraag hoe je dan in Peize en in Norg komt. Zo wil de flora en fauna daar graag een traject dat redelijk ongedrempeld te benaderen is.

De heer HOLMAN: Deze discussie is niet nieuw in dit huis, want het gaat erom hoe die ambitie zich verhoudt tot de realistische kijk op wat er te realiseren is.

Mevrouw EDELENBOSCH: Mag ik dat even meteen meenemen? Het gaat in eerste instantie natuurlijk over de inhoud van het beleid. Ik heb het over de ambitie en wij hebben de streepjes op het POP over die kwaliteit niet zomaar neergezet. Dat zijn dus de goede plekken waar wij zoeken naar mogelijkheden, maar de minister zoekt ook naar zoveel mogelijk betrokkenheid van particulieren en agrariërs en uitgerekend ecologische verbindingszones zijn daar uitermate geschikt voor. Juist vorige week is het projectplan voor het Rundegebied vastgesteld en dat betalen wij niet uit onze eigen middelen, maar de groene verbinding, waar wij allen van harte aan mee willen werken in het glastuinbouwgebied, wordt betaald uit INTERREG-middelen. Dus als u zegt schrapt u ze maar, dan hoef ik ook niet meer naar andere alternatieve financiering te zoeken. Dan denk ik dat ik de laatste vraag die u nog wilde stellen, daarmee ook beantwoord heb. Ik zou eerst de landelijke discussie maar even afwachten en dan komen wij er vast weer over te spreken.

De heer HOLMAN: Voorzitter, waar het om gaat, mevrouw Edelenbosch, is dat het Rijk inzet op een duidelijk ander beleid. Er komen ten eerste minder middelen en ten tweede zet de minister heel duidelijk in op robuuste verbindingszones. Daar hebben wij in dit huis ook al wel eens een discussie over gehad en daarvan zeggen wij dat de drie die hier staan, die moet je dan maar steunen. Je kunt er tenslotte allereerst geld voor krijgen en ten tweede past het in het beleid. Wat nu aan de orde is, daarvan zegt u dat u met een aantal bezig bent, maar met een aantal ook niet. Het staat echter wel allemaal op de kaart en ik denk dat als je het op een rijtje zou zetten, je tot de conclusie zou komen dat al die verbindingszones die op elkaar staan niet realistisch zijn om in deze planperiode van het POP te realiseren. Wat doe je dan en is het dan wel verstandig om het allemaal op die kaart te zetten? Het heeft wel een schaduwwerking in het ruimtelijk beleid in dat gebied. Ons voorstel is op dit punt in feite ook de discussie af te wachten en eens op een rij te zetten wat voor middelen en ambities je hebt, hoe realistisch die ambities zijn en maak vervolgens keuzes. De minister zegt ook nog dat de begrenzing te ruim is op dit moment en gaat provincies dwingen die begrenzing ook nog terug te brengen. Het verhaal is dus in feite om voor de komende jaren eens op een rijtje te zetten hoeveel ambities je in de planperiode kunt realiseren, wetende hoeveel middelen je ter beschikking hebt. Probeer dan niet allerlei zaken neer te leggen die niet realistisch zijn.

De VOORZITTER: Nu is het woord aan mevrouw Edelenbosch, want de tweede termijn doen wij straks.

Mevrouw EDELENBOSCH: Dank u wel, voorzitter. Deze discussie hebben wij, terecht zegt u, eerder gevoerd, maar ook in de commissie nog aan de orde gehad. Toen heeft mijnheer Smidt ongeveer in dezelfde lijn iets voorgesteld en die deed ook de uitspraak dat de minister er ecologisch meer aan hecht, omdat zij geen ecologische bijdrage

zou leveren. U hebt het erover dat de minister er niet meer voor wil gaan omdat zijn ambities anders zijn. Nu hoef ik niet voor de minister te spreken, maar deze minister roept steeds dat de kwaliteit van de EHS recht overeind blijft staan. Het Rijk moet alleen een keuze maken, want wij hebben als Rijk niet meer geld en trekken ons terug. De rijksdoelen en de provincie, de regio en de partners in de regio worden geacht de andere doelen te realiseren. Er zit dus geen licht tussen dat dat met kwaliteit te maken heeft. Dat wil ik graag eerst even vaststellen. Wij doen hier geen dingen van ons schaarse belastinggeld in Drenthe, die die kwaliteit niet dienen. Kijk, op het moment dat de minister zich van een aantal dingen terugtrekt, dan blijft er naast de EHS alleen dit gebied en daar zouden wij dan helemaal niets meer aan hoeven te doen. Daarom heb ik even verwezen naar onze ROL-regeling, die wij voor een groot gedeelte in Drenthe juist vanwege de Drentse kwaliteit in het gebied doen. Dat heeft overigens ook zoiets met het weidevogelproject waar de CDA-fractie met die van de PvdA juist voor gekozen heeft om, naast wat het Rijk al doet, ook de kwaliteit in Drenthe wat extra’s te geven. Ik heb uit de archieven opgedoken wat de basis is van het onderzoek waarop de minister de keuze en prioritering voor het terugtrekken van het Rijk heeft gebaseerd, en daar staat letterlijk dat "de overige geplande verbindingszones in potentie allemaal de biodiversiteit versterken, ook op regionale schaal". Dus het verwijt dat de minister alleen maar de EHS wil doen, wil niet zeggen dat de minister de rest waardeloos vindt. De minister zegt alleen dat hij het rijksdeel doet en de regio de rest. Nu even over dat geld wat wij hebben. Ik heb vorige week, en ik hoop dat collega Swierstra namens het college het tunneltje geregeld heeft, een contract getekend over de ecologische verbindingszone in Midden-Drenthe. Daar hebben wij vrij weinig eigen middelen aan bijgedragen en daar moest de straat op de schop en rotondes aangelegd en het waterbeheer geregeld worden. Inmiddels weten wij in onze provincie de partners daar heel goed in te vinden. Die hele verbinding waar nu al een groot stuk van geregeld is, is gewoon door het werk meegenomen door de andere partners. Ik zei u dat wij de Runde doen met INTERREG, maar wij doen ook veel met de partners samen als de boel op de kop gaat en ik wilde graag bij u bepleiten om het maar even zo te laten zoals het nu is.

De VOORZITTER: Ik heb het idee dat er bij de fracties, alvorens met de tweede termijn te beginnen, behoefte is aan een moment van reflectie, oftewel een schorsing. Hoe lang zou dat zijn? Een half uur. Ik schors de vergadering.

(Schorsing van 15.30 tot 16.00 uur.)

TWEEDE TERMIJN

De VOORZITTER: Aan de orde is de tweede termijn van de zijde van de staten ter behandeling van het POP. Wij liggen nog redelijk op schema, het hoeft geen nachtwerk te worden. Desalniettemin dring ik aan op beknoptheid en op een beperking tot het essentiële in tweede termijn. Ik geef het woord aan de heer Slagter.

De heer SLAGTER: Ja, om de praktische aanpak maar even te kiezen zoals gevraagd is, ga ik even de amendementen en moties bij langs die wij zelf nu gaan indienen naar aanleiding van de eerste termijn van het college. Amendement A over beekdalen en waterpeil handhaven wij en trekken wij niet in. Amendement B over de windenergie trekken wij in naar aanleiding van het antwoord van de gedeputeerde en wij brengen daarvoor een motie terug.

De VOORZITTER: Het amendement met de letter B wordt ingetrokken en van de agenda afgevoerd en maakt derhalve geen deel meer uit van de beraadslagingen.

De heer SLAGTER: Daarvoor in de plaats komt een motie.

***Motie Y***

*Provinciale staten van Drenthe in vergadering bijeen op 7 juli 2004 ter behandeling van het Provinciaal omgevingsplan II;*

*overwegende:*

- *dat nut en noodzaak van het terugdringen van energiegebruik en de overschakeling op het gebruik van niet-fossiele brandstoffen wordt onderschreven;*
- *dat de provincie Drenthe zich heeft gebonden aan afspraken over het gebruik van windenergie in een BLOW bestuursovereenkomst;*

- *dat ter realisering van deze taakstelling is gekozen voor de locatie Coevorden en dat realisering op korte termijn van deze taakstelling nog onzeker is;*

*van mening zijnde:*
- *dat op korte termijn haast moet worden gemaakt met het voldoen aan de taakstelling BLOW, de afspraken in bestuursovereenkomst BLOW betrekking hebben op een minimumtaakstelling;*
- *dat een invulling boven deze taakstelling niet bij voorbaat wordt uitgesloten;*

*dragen het college op te zorgen dat een windmolenpark op de locatie Coevorden vóór 1 januari 2006 wordt gerealiseerd, dat en/of in aanvulling hierop, indien de realisering in Coevorden niet mocht lukken voor bovengenoemd tijdstip, een of meerdere plaatsen aan te wijzen voor mogelijke alternatieve windmolenlocaties en een uitwerkingsplan op te stellen met daarin nadere criteria en een plan van aanpak waarin de mogelijkheden en beperkingen voor windmolenparken worden aangegeven;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: De motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer DE HAAS: Voorzitter, mag ik de heer Slagter vragen of hij met de strekking van de motie, waarin hij aangeeft dat de PvdA meerdere locaties mogelijk maakt, de gedachte verlaat dat één locatie aanvankelijk toch de afspraak was?

De heer SLAGTER: Neen, als u de motie goed leest, verlaten wij dat standpunt niet. Alleen wordt het beleid geactiveerd.

De heer DE HAAS: U spreekt toch van meerdere locaties?

De heer SLAGTER: Ja, maar er blijft er maar één over die geschikt is en die voldoet aan de criteria.

De heer DE HAAS: Er gaan dus drie locaties aangewezen worden, dat aantal wordt teruggebracht naar één en daar wil u dan verder? Mag ik dat zo uitleggen?

De heer SLAGTER: Ja.

De heer HOLMAN: Voorzitter, u zegt dat deze locatie vóór 1 januari 2006 dient te zijn gerealiseerd, maar dan bedoelt u dat de planvorming gerealiseerd is of dienen de molens er dan al te staan?

De heer SLAGTER: Neen, dan dient de planvorming te zijn gerealiseerd.

Mevrouw DE VRIES: Uw motie treedt dus pas in werking als het op 1 januari 2006 niet gerealiseerd is?

De heer SLAGTER: Ja. Het amendement C over bouwen uit het lint handhaven wij en amendement D over luchthavengebonden activiteiten handhaven wij ook. Dan naar aanleiding van de antwoorden van het college dienen wij een motie in over de stedelijke ontwikkeling.

***Motie Z***

*Provinciale staten van Drenthe in vergadering bijeen op 7 juli 2004 ter behandeling van het Provinciaal omgevingsplan II;*

*overwegende dat:*
- *de Drentse steden een lage verstedelijkingsgraad kennen;*
- *het functioneren als economische motor voor de regio daaronder lijdt;*
- *veel van de stedelijke ontwikkelingen niet voorzien zijn van een gemeentelijk beeldkwaliteitplan om tot een architectonische eenheid te komen;*
- *er alleen maar voldoende ruimte voor groen overblijft als de steden stedelijker worden;*
- *en de stedenbouwkundige kwaliteit niet alleen afhangt van de bebouwing maar ook van de omgeving;*

*van mening zijnde dat:*
- *de stedelijke ontwikkeling van de Drentse streekcentra professionele aandacht verdient;*
- *er gestuurd moet worden op een kwalitatief goede en gedurfde stedelijke ontwikkeling;*

- *een beeldkwaliteitsplan een uitstekend handvat is om tot een kwalitatief goed plan te komen;*
- *het convenant duurzaam bouwen Drenthe een uitstekend hulpmiddel is om het aspect duurzaam bouwen op te nemen in de bouwplannen;*
- *er over het leiden van de verkeersstromen bij stedelijke ontwikkeling vroegtijdig nagedacht moet worden;*
- *er voor de provincie met betrekking tot de stedelijke ontwikkeling een stevige regierol is vereist;*

*spreken uit dat:*
- *er de komende jaren door gemeenten en provincie actief en bewust gewerkt moet worden aan stedelijke ontwikkeling;*
- *de gemeenten in hun woonplan (masterplan) het beeldkwaliteitsplan vastleggen;*
- *de provincie bij de vaststelling van een bestemmingsplan een stedenbouwkundige toets hanteert, waarin naast de beeldkwaliteit ook duurzaamheidsbeleid, de groene invulling van de nieuwbouw en de mobiliteitsplanning wordt getoetst;*
- *het college met een beleidsplan Stedelijke Ontwikkeling komt, waarin bovenstaande aspecten zijn opgenomen;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ook deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer HOLMAN: Voorzitter, even een vraag ter verduidelijking. In welke mate kunnen wij dit bij de gemeenten afdwingen? Zij zijn toch redelijk autonoom in het ontwikkelen van plannen? Welk instrumentarium gaat u daarvoor hanteren? Hoe gaat dit concreet inhoud krijgen?

De heer SLAGTER: Wij vinden dat de provincie best een aantal uitgangscriteria kan hanteren op basis van deskundige hulp, zoals het stedenbouwkundig bureau, waaraan je de stedenbouwkundige plannen kunt toetsen. Het is niet zo dat elk stedenbouwkundig plan aan elk toetselementonderdeel moet voldoen, maar het gaat er vooral om dat provincie en het streekcentrum of stad bewust omgaan met stedelijke planning.
Dan volgt er een motie over wonen en huren.

***Motie AA***

*Provinciale staten van Drenthe in vergadering bijeen op 7 juli 2004 ter behandeling van het Provinciaal omgevingsplan II;*

*overwegende dat:*
- *er landelijk en ook in Drenthe een groot tekort bestaat aan betaalbare huurwoningen;*
- *dat de minister woningcorporaties de mogelijkheid geeft een ruimer huurbeleid te voeren, waar tegenover moet staan dat corporaties meer moeten gaan investeren;*
- *dat de minister tot 50% huurwoningen op nieuwe woningbouwlocaties wil komen;*
- *dat gemeenten door middel van de Wet Voorkeursrecht gemeenten mogelijkheden hebben om grip te krijgen op grond;*
- *dat er flexibeler met woningbouwplanning moet worden omgegaan en dat de minister heeft aangegeven dat goedkope woningen niet slechts in stedelijke kernen moeten worden gebouwd, maar met name ook in de regio;*

*spreken uit dat:*
- *het aandeel goedkope woningen als belangrijkste toets in het woonplan wordt opgenomen;*
- *in woonplannen in principe wordt uitgegaan van 40% goedkope huurwoningen (huurwoningen met een huur onder de huursubsidiegrens van € 486,-- per maand en koopwoningen met een stichtingskostengrens onder € 151.000,--);*
- *de 40%-toets door de gemeente binnen de planperiode actief wordt gehanteerd, eventueel in regionaal verband te realiseren, goedkope woningen met name worden gerealiseerd voor starters en ouderen;*
- *goedkope huur- en koopwoningen niet slechts gerealiseerd moeten worden in stedelijke kernen, maar ook in kleine kernen en bestemmingsplannen zodanig moeten worden ingericht dat de volkshuisvestelijke doelstellingen kunnen worden gerealiseerd;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ook hiervoor geldt dat de motie deel uitmaakt van de beraadslagingen.

De heer SLAGTER: Dan een motie over de kleine kernen.

***Motie BB***

*Provinciale staten van Drenthe in vergadering bijeen op 7 juli 2004 ter behandeling van het Provinciaal omgevingsplan II;*

*overwegende dat:*
- *de leefbaarheid in kleine kernen onder druk staat door verlies aan voorzieningen;*
- *de ontwikkeling van dorpshuizen of multifunctionele centra binnen het gemeentelijk beleid her en der een moeizaam proces blijkt te zijn;*

*van mening zijnde dat:*
- *de sociale component in kleine kernen een actieve ondersteuning verdient;*
- *het gewenst is, dat er in een dorp een centrum is voor sociale hulp aan ouderen, opvang voor de jeugd en een ruimte voor sociaal samenzijn aanwezig is;*
- *er maatwerk moet worden geleverd, gerelateerd aan de grootte van het dorp en het alleen ondersteunen van processen door de provincie niet in alle gevallen voldoende is;*

*spreken uit dat:*
- *het college nader onderzoek doet naar mogelijkheden in Drenthe voor vormen als het Steunstee- en Kulturhuusconcept;*
- *het college op basis van de uitkomsten van de inventarisatie zo nodig met een bredere uitwerking komt;*
- *het college het huidige ondersteuningsbeleid met betrekking tot multifunctionele centra in uiterste gevallen moet uitbreiden door te gaan investeren in steen;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ook deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer SLAGTER: Een laatse motie gaat over verouderde bedrijventerreinen. Ik meende uit het antwoord van de heer Dijks te kunnen beluisteren dat het alleen om lokale bedrijventerreinen zou gaan, maar dat is uitdrukkelijk niet de bedoeling, want het gaat om alle bedrijventerreinen in Drenthe die verouderd zijn.

***Motie CC***

*Provinciale staten van Drenthe in vergadering bijeen op 7 juli 2004 ter behandeling van het Provinciaal omgevingsplan II;*

*overwegende dat:*
- *er bedrijventerreinen zijn die zijn verouderd en waar weinig mee gebeurt;*
- *er door gemeenten meer geïnvesteerd wordt in nieuwe terreinen dan in de bestaande en er om te komen tot revitalisering van terreinen zich vele knelpunten voordoen;*

*van mening zijnde dat:*
- *revitalisering en/of transformatie van verouderde bedrijventerreinen moet worden geactiveerd er eerst duidelijkheid moet komen over het aantal verouderde terreinen;*
- *dat voor revitalisering in aanmerking komt, eveneens duidelijkheid moet komen over het aantal gemeenten dat ook daadwerkelijk ondersteuning van de provincie vraagt;*
- *het voor de gemeenten duidelijk moet zijn welke toekomstige mogelijkheden er voor verouderde terreinen zijn;*

*spreken uit dat:*
- *het college een nader onderzoek instelt naar de huidige situatie en de toekomstmogelijkheden van verouderde bedrijventerreinen;*
- *de onderzoeker een brede opdracht meekrijgt, waarin meerdere opties en oplossingsmethoden worden uitgezocht;*
- *het college de opdracht nader formuleert en de onderzoeksopdracht op basis van offerte verstrekt;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ook deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer SLAGTER: Dit was de kern van mijn betoog.

De heer HAIKENS: Heb ik het goed gehoord dat amendement A over de beekdalen door u gehandhaafd wordt?

De heer SLAGTER: Ja.

De heer HAIKENS: Daar hebt u ook in voldoende mate over nagedacht, neem ik aan. Realiseert u zich dat het gebruik van grasland zoals door u wordt voorgestaan, de onderhandelingspositie van het waterschap heel anders maakt dan de wijze waarop die positie nu in het POP omschreven is? Hebt u daar geen enkele moeite mee?

De heer SLAGTER: Wij hebben daar goed over nagedacht en denken dat vanwege het feit dat het woord "overwegend" in de nieuwe zin is opgebracht, er ruimte is voor gedifferentieerd beleid en dat dit niet eenzijdig wordt vastgesteld.

De heer HAIKENS: Maar wat betekent dan dat woord "overwegend"?

De heer SLAGTER: Nou, dat niet alles erin meegenomen gaat worden.

De heer HAIKENS: Maar als u het hebt over gebruik van grasland dan is dat toch het uitgangspunt lijkt mij?

De heer SLAGTER: Ja.

De heer HAIKENS: En als u letterlijk schrijft dat pagina 60 en pagina 69 betrekking hebben op zone I en zone II, dan moet ik u zeggen dat mijn ervaring is dat daar in die zones heel veel akkerbouw bij is die dan met hetzelfde water wordt afgewassen en dat lijkt mij een wijziging ten opzichte van de bestaande situatie die niet gering is en die een grote impact kan hebben op bestaande situaties.

De heer SLAGTER: Ja, ik ben bekend met de discussie.

De VOORZITTER: Ik geef het woord aan de heer Wijbenga.

De heer WIJBENGA: Ja, voorzitter, heel kort. Het CDA handhaaft de ingediende motie en de amendementen. Op één wil ik even specifiek ingaan en dat is de discussie over de recreatiewoningen. Wij streven naar een betere positie van Drenthe in die markt, want wij zien de vraag naar grotere oppervlaktes toenemen en wij zouden het vervelend vinden als wij die boot zouden gaan missen. Met betrekking tot permanente bewoning denken wij dat de brief die geschreven is en de instructie die er nu ligt op het gebied van handhaving door gemeenten dusdanige waarborgen biedt dat permanente bewoning zo niet tot het verleden behoort maar dan toch sterk zal afnemen en geen nieuwe bedreiging vormt. In de derde plaats heb ik een vraag aan de fractie van de VVD over de motie U. Daarin lezen wij iets over een bouwperceel en een bouwblok. De vraag is of wij dit zo mogen uitleggen dat daar waar sprake is van een bouwperceel, dit geldt voor particulieren en daar waar sprake is van een bouwblok, dat dit geldt voor boeren?

De heer SMIDT: Ja, dat mag u zo lezen.

De heer WIJBENGA: Ten slotte de motie die is ingediend door de PvdA over windenergie klinkt mij sympathiek in de oren en ik zal dat graag met mijn fractie overleggen.

De heer BAAS: Voorzitter, mag ik één vraag stellen. Als het gaat om die 125 vierkante meter voor vakantiewoningen, gehoord de gedeputeerde, dan vervalt dat concurrentiemotief toch eigenlijk voor een deel, als je weet hoe het bij de buurprovincies zit. Zou u bereid zijn om die 125 tot 100 terug te brengen?

De heer WIJBENGA: Ik ben niet de enige indiener hebt u gezien. Dat betekent dat ik in ieder geval even overleg moet plegen met mijn mede-indiener en laten wij afspreken dat wij daarop terugkomen.

De VOORZITTER: Ik geef het woord aan de heer Smidt.

De heer SMIDT: Wij trekken ons amendement Q ten aanzien van het schuiven met de woningbouwcontingenten in, gezien de weerstanden die daar optraden. Wat ons betreft waren die weerstanden meer gebaseerd op misverstanden, tenminste qua onze intentie.

De VOORZITTER: Het amendement met de letter Q wordt ingetrokken en maakt geen deel meer uit van de beraadslagingen.

De heer SMIDT: Gezien de reactie van de heer Haikens stemmen wij niet in met het amendement A van de PvdA. Wij zijn wel voor amendement C, tegen amendement D. Wij steunen amendement E van het CDA met betrekking tot de ecologische verbindingszones niet. Wij vinden de discussie namelijk ontijdig en denken er later op terug te komen.

De heer HOLMAN: Maar zegt de motie dat niet al min of meer?

De heer SMIDT: Om dit nu al te koppelen aan het POP gaat ons te ver. Wij pleiten ervoor dat die landelijke duidelijkheid er komt, dan kunnen wij op dat moment daar meteen wat slagvaardiger mee omgaan dan op dit moment. Amendement F blijven wij steunen, amendement G steunen wij en amendement H en I steunen wij ook. Ten aanzien van J hadden wij een misverstand en ik denk dat het ook voor het verslag goed is. Wij hebben daarnet even nagevraagd of het betreffende die ontwikkelingsmogelijkheden bij die agrarische bedrijven zou kunnen betekenen dat een gangbaar agrarisch bedrijf alsnog op die plaats een kapitaalsintensieve functie zou kunnen beginnen. Dat is niet de intentie van de indiener, dus wij blijven het amendement steunen. De amendementen K, L, M en N ondersteunen wij ook. Wij gaan niet mee met het amendement O, en blijven wel steun verlenen aan amendement P. Wij handhaven onze amendementen met de letters S, T en U. Wij houden in beraad of wij amendement V steunen en gaan niet mee met de amendementen W en X.
Verder nog even één opmerking. Met betrekking tot het hanteren van de contour hadden wij om eerlijk te zijn een amendement in voorbereiding. Betekent het nu dat onder het regime van POP II anders wordt omgegaan met de contour dan in POP I? Het antwoord was niet echt duidelijk, want onder POP I hebben wij ook wel eens een afwijking van de contour meegemaakt. Gaat het college daar nu ruimhartiger mee om of staat het er anders in dan het in POP I is geformuleerd?

De VOORZITTER: Dank u wel. De heer Langenkamp is aan het woord.

De heer LANGENKAMP: Voorzitter, de betrokkenheid van PS bij het vervolg van het POP Is ons nog niet helemaal duidelijk. Wij hebben die PINKPOP-motie en ik denk dat ik daar met de VVD nog over beraadslagen moet, maar wij handhaven die motie in ieder geval. Ik wil nog even ingaan op de discussie die er was, en de heer Swierstra heeft dat theoretisch heel goed neergezet, over de uitwerkingsbevoegdheden en die staan in grote lijnen natuurlijk goed op papier. Waar het mij vooral om gaat is de geest of de strekking van de opmerkingen die gemaakt zijn. Mevrouw Edelenbosch zei bijvoorbeeld dat de resultaten van de pilot Westerveld gepresenteerd zullen worden. Dat klinkt leuk, maar wat wordt daar concreet mee bedoeld? Is daar nog een discussie of behandeling in de staten mogelijk, of is het alleen maar dat het er zo uitziet? Mevrouw De Vries zei het ook al dat in het vorige POP veel meer mogelijk was. De heer Swierstra heeft dat prachtig neergezet in verband met het dualisme. Het gaat mij erom hoe wij daar in de praktijk mee omgaan, want ik moet er toch niet aan denken dat ik elke keer aan de bel moet trekken dat er iets aan zit te komen, bijvoorbeeld de pilot Westerveld, de discussie over de bollenteelt, de waterkaart en de cultuurhistorische waardenkaart. Het is niet goed als ik elke keer moet controleren of iets wel op tijd op een agenda is gezet. Ik neem aan dat wij hierover simpel afspraken kunnen maken, zodat wij op een nette manier omgaan met elkaar en dat de staten actief geïnformeerd worden. Voorzitter, dan wil ik nog even ingaan op de Ruimte-voor-ruimteregeling. Mevrouw Haarsma vond het amendement van het CDA te beperkt. Ik wil nog een poging doen om het iets anders te formuleren, voorzitter, dus wij dienen een amendement in over de Ruimte-voor-ruimteregeling.

***Amendement DD***

*Provinciale staten van Drenthe in vergadering bijeen op 7 juli 2004 ter behandeling van het statenstuk 2004-133, Provinciaal omgevingsplan II en Provinciale omgevingsverordening Drenthe;*

*besluiten:*
*de tekst in C.7.3 Woonprogramma's, Wonen in het buitengebied (bladzijde 131), de eerste alinea: "Naast instandhouding…… perceel" als volgt te wijzigen:*

*Ruimte voor Ruimte*
*"Met het oog op de verbetering van de landschappelijke kwaliteit van het landelijk gebied, hebben gemeenten de mogelijkheid om ten aanzien van vrijkomende of voormalige agrarische bedrijfsgebouwen een "Ruimte-voor-ruimte"-regeling toe te passen. Deze regeling houdt in dat grootschalige stallen en schuren waarvan het agrarisch gebruik is of wordt beëindigd worden gesloopt en dat de ondergrond zo nodig wordt gesaneerd. In ruil voor sloop van de bedrijfsgebouwen is de bouw van een compensatiewoning mogelijk. Hierbij moet aansluiting worden gezocht bij de (toekomstige) functie van het gebied. De bouw van de compensatiewoning elders of ter plaatse van de voormalige bedrijfslocatie dient bij te dragen aan een verbetering van de landschappelijke kwaliteit. De gemeente ontwikkelt daartoe een Ruimte-voor-ruimteplan."*

De VOORZITTER: Dit amendement maakt ook deel uit van de beraadslagingen.

De heer LANGENKAMP: Voorzitter, dan wil ik de lijst langslopen die u zo mooi voor ons gemaakt hebt. Bij amendement A zijn wij overtuigd van de argumenten van de heer Swierstra, zodat wij dit niet steunen. Bij amendement B moet ik even goed kijken wat er precies staat. Wij hebben wel meegeholpen bij de indiening, maar de termijn wanneer die motie ingaat en waar mevrouw De Vries naar heeft gevraagd, namelijk in 2006, zou mij teleurstellen. De amendementen C en D steunen wij. De amendenten E en F steunen wij niet. Voor amendement G hebben wij iets anders ingediend, dus dit steunen wij ook niet. Wij steunen amendement H. De amendementen I tot en met U worden door ons niet ondersteund. Amendement V handhaven wij en de amendementen W en X steunen wij.

De VOORZITTER: Dank u wel, het woord is aan de heer Wendt.

De heer WENDT: Voorzitter, dank u wel. Het is fijn en bemoedigend dat de heer Dijks ons heeft meegedeeld dat er weer een gesprek gepland is met de landbouw. Dat is mooi en wij wachten dat af. Na de vakantie zou u weer in gesprek gaan, wij hopen dat wat dat betreft geen bemiddelaar nodig is en hopen dat wij na de vakantie diezelfde uitspraak kunnen blijven doen. Wat de regelgeving betreft blijft het toch onduidelijk. De heer Dijks heeft meegedeeld dat alles in het POP op nationale en Europese regelgeving gebaseerd is. Als mevrouw Edelenbosch nu weer ja gaat knikken dat dit ook voor haar geldt en dat wat betreft de landbouw dezelfde behandeling krijgt als de recreatiesector, en zij knikt wederom ja, dan kunnen wij het amendement dat wij in gedachten hadden ook uitstellen en zijn wat dat betreft bemoedigd en gerustgesteld dat er geen extra regelgeving over deze sectoren wordt uitgestrooid en deze sectoren dus ook niet met extra regels geconfronteerd worden. Dat scheelt weer een hoop tijd straks. Wat de moties betreft, is mijn fractie van zins om zoals de zaken er nu voor staan te stemmen vóór de amendementen A, C, D, G, H, I, L en O en amendement P als dat veranderd wordt in 100 vierkante meter en die richting gaat het wel op heb ik begrepen, na enige druk van mijn fractie. Verder ondersteunen wij de amendementen R, S, T, U en X. U ziet dus dat wij met de meeste amendementen instemmen.

De VOORZITTER: Dank u voor uw bijdrage. Het woord is aan de heer Engels.

De heer ENGELS: Dank u wel, voorzitter. Wij handhaven de ingediende motie W en amendement X. Ik geef toe dat wij daarover met het college niet heel goed in gesprek zijn geraakt en ik denk dat het goed is het oordeel hier aan de staten te laten. Verder kan ik opmerken dat wij de moties waar onze naam nog meer achter staat ook zullen blijven steunen en dat wij voor de rest de amendementen C, D, F en H steunen, en de andere amendementen niet. De moties die de PvdA daarna heeft ingediend heeft mijn fractiegenoot nog even in studie, dus ik hoor zo wat wij daarover moeten zeggen. Nog één opmerking over amendement H van het CDA over die uitwerkingsbevoegdheid, wat leidde tot een discussie op hoogstaand schriftelijk niveau, dus dat trok toch enigszins mijn belangstelling. Ik denk dat er reden is om het amendement gewoon te handhaven, even los van dualisme, monisme of wat er ook gebeurd is. De Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO) en het besluit geven aan hoe de bevoegdheidsstructuur is tussen staten en college en als de staten een bevoegdheid aan het college toekennen voor een uitwerking dan kan dat een geclausuleerde en genormeerde bevoegdheid zijn en als de staten in het POP willen aangeven dat

een uitwerkingsplan wordt gecommuniceerd op een of andere manier met een commissie of de staten, dan is daar staatsrechtelijk helemaal niets op tegen en is daar politiek zelfs veel vóór te zeggen. Dat politieke oordeel delen wij met het CDA en ook met de VVD, dus wat dat betreft doet het dualisme daar, zoals wel vaker, niets toe of af. Dat is veel beperkter van betekenis tot dusver dan sommigen suggereren. Daarmee hoop ik volkomen duidelijk te zijn geweest, mijnheer de voorzitter.

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer De Haas.

De heer DE HAAS: Dank u wel voorzitter, als ik vanaf deze plaats even mag. Ik had nog één opmerking bij de laatste motie van de PvdA. Die is ons uit het hart gegrepen. Al vier jaar geleden hebben wij een motie van dezelfde strekking in de staten ingebracht en ik ben heel erg blij dat hij nu opnieuw het daglicht aanschouwt. Ik wil hem van ganser harte steunen.

De heer DE JONG: Met uw goedvinden ook van deze kant. Ik ben tegen de amendementen A, C en D en tegen de motie E. Verder ben ik tegen de amendementen K en P, de motie V en de motie Y. Ik ben voor de andere amendementen en moties. Dank u wel.

De VOORZITTER: Dank u wel, en ten slotte de heer Kloos.

De heer KLOOS: Ja, voorzitter, in de beantwoording van het college heb ik, zoals wel vaker gebeurt, niet kunnen vaststellen dat het college is ingegaan op verschillende zaken die Drents Belang heeft ingebracht. Zo zijn er 250 zienswijzen ingediend en ik had graag harde toezeggingen van het college willen hebben dat een en ander in goede zin werd opgelost, maar daar heb ik niets over gehoord. Eigenlijk kan ik ervan zeggen dat het college, als wij het POP II tegen het licht houden van datgene wat er nog op ons afkomt, zoals de Nota ruimte, morgen bezig moet gaan met POP III. Ik breng dan nu ook een motie in.

***Motie EE***

*Provinciale staten van Drenthe in vergadering bijeen op 7 juli 2004 ter behandeling van statenstuk 2004-133, inzake het ontwerp-Provinciaal omgevingsplan II;*

*overwegende dat:*
*het POP II niet is afgestemd op de denkwijze en uitgangspunten van de nieuwe Nota ruimte en de agenda Vitaal Platteland;*

*verzoeken het college zo spoedig mogelijk de voorbereidingen van het POP III in gang te zetten;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer KLOOS: Dan heb ik een duidelijk verhaal gehouden over de grote problemen die zich voordoen bij de agrariërs als het gaat over het toelaten van landgoederen en bosbouw, juist ook op plekken waar de agrariër nog op een of andere manier uitbreiding van zijn bedrijf kan hebben om in ieder geval niet op slot te raken. Daar heb ik verder niets over gehoord en ik dien dan ook een amendement in.

***Amendement FF***

*Provinciale staten van Drenthe in vergadering bijeen op 7 juli 2004 ter behandeling van statenstuk 2004-133, inzake het ontwerp-Provinciaal omgevingsplan II:*

*besluiten:*
- *in bovengenoemd document op bladzijde 65 aan het onderdeel doelstelling toe te voegen: "Dit betekent dat de aanleg van landgoederen en bos niet wordt toegestaan";*
- *op bladzijde 67 aan het onderdeel Doelstelling toe te voegen: "Dit betekent dat de aanleg van landgoederen en bos niet wordt toegestaan."*

Als toelichting geef ik hierbij dat het primaat voor de landbouw in zone I en zone II dient in te houden dat hierin geen aanleg van landgoederen en

bos wordt toegestaan, want dit kan goed in andere zones.

De VOORZITTER: Ook dit amendement maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer KLOOS: Het POP II geeft in zijn algemeenheid heel goed de lijnen aan van wat wel en niet kan. Wij hebben een infrastructuur ook in deze provincie, onder anderen de N34. Wij weten dat er op die weg grote problemen zijn met de verkeersveiligheid en dat soort zaken en het zou op termijn wenselijk zijn om de N34 uit te breiden naar een twee- of een vierbaansweg. Bij Groningen-Zuid zijn er grote problemen en daar zou ook een vierbaansweg moeten komen, de zogenaamde Zuidtangent via de Hoornse Plas langs het omgelegde Eelderdiep-A7 bij Hoogkerk. Ik noem het nog maar eens op, want op het moment staat er nog geen woning, maar als je naar Eelde-Peizermade kijkt dan zou je eigenlijk niet voor het volbouwen van de wijk plan Ter Borgh moeten zijn. Daartoe dien ik een amendement in.

***Amendement GG***

*Provinciale staten van Drenthe in vergadering bijeen op 7 juli 2004 ter behandeling van statenstuk 2004-133, inzake het ontwerp-Provinciaal omgevingsplan II;*

*besluiten:*
*in bovengenoemd document op te nemen: "Om ruimte te houden voor de N34 teneinde een tweede baan aan te leggen, dient bij Groningen-Zuid ruimte te worden gehouden voor een vierbaansweg, de zogenaamde Zuidtangent, die via de Hoornse Plas langs het omgelegde Eelderdiep-A7 bij Hoogkerk dient te lopen. Daartoe dient de wijk Ter Borgh niet volledig vol te worden gebouwd."*

De VOORZITTER: Ook dit amendement maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer KLOOS: Voorzitter, ik kom bij de ingediende moties en amendementen van de verschillende fracties. Ik blijf even stilstaan bij in ieder geval het amendement A waar de PvdA heeft aangegeven dat zij dat in ieder geval wil handhaven. Ik stond er wat verbaasd van omdat uiteindelijk een en ander gelieerd is aan een brief van mevrouw Kool, van het waterschap. Mevrouw Kool heeft in ieder geval binnen die brief aan ons aangegeven dat zij spreekt namens de waterschappen Reest en Wieden en Veld en Vecht. Ik ben dit eens nagegaan bij de algemene besturen van die waterschappen hoe deze in godsnaam nu mee kunnen gaan met het volgooien van de beekdalen met water om het waterpeil omhoog te brengen, waar de agrariërs die daar zitten met akkerbouw in grote problemen zullen komen. De besturen hebben mij meegedeeld dat dit niet eens in de algemene besturen is besproken. Wat dat aangaat vind ik het heel raar dat dit amendement hier ligt en ik kan mij toch niet voorstellen dat het CDA dit soort amendementen ondersteunt, hoewel de PvdA denkt dat er een meerderheid voor te krijgen valt. Als het CDA daarmee instemt, valt u voor mij van een voetstuk.

De heer HOLMAN: Weest u gerust mijnheer Kloos, want wij willen wel een goede relatie met u houden.

De heer KLOOS: Dat lijkt mij ook maar beter…. Zo zie je maar weer dat je niet groot hoeft te zijn. Dan ga ik het lijstje van moties en amendementen af. Ik stem in met de amendementen C en D en de motie E. Ik kan niet instemmen met amendement F. Ik stem in met de amendementen G, H, en I. Bij deze laatste wil ik het zo uitleggen dat daar dan ook de beekdalen bij horen, maar dat hoor ik dan wel van u. Ik stem in met de amendementen J, K, L, M, N, O en P. Verder stem ik in met de amendementen S en T, dus dan hebt u een meerderheid en zijn die amendementen aangenomen. Ik ben voor amendement U en motie V en ben tegen motie W en amendement X. Dank u, voorzitter.

De heer DE JONG: Voorzitter, ik was daarnet een beetje dyslectisch. Ik zei dat ik tegen motie V was, maar ik ben voor.

De VOORZITTER: Wij zullen het straks zien bij de stemming. Het college heeft behoefte aan een kort beraad. Ik schors de vergadering.

(Schorsing van 16.42 tot 17.00 uur.)

De VOORZITTER: Het woord is aan mevrouw Haarsma.

Mevrouw HAARSMA: Voorzitter, eigenlijk heb ik nog maar heel weinig te zeggen. Ik denk dat het duidelijk is welke opvattingen u hebt. Ik denk dat ik er in algemene zin nog weinig aan toe te voegen heb, behalve twee punten die ik nog even zou willen aanroeren. Het eerste punt betreft het punt van de heer Smidt. Blikbaar ben ik nog niet duidelijk genoeg geweest mijnheer Smidt, maar u weet wel beter. Ik heb expliciet de bestuurlijke flexibiliteit verwoord daar waar het gaat om de rode contour. Duidelijker kan ik niet zijn en wil ik niet zijn. Daar wil ik het kort en krachtig mee afdoen en dan mag u weten wat u daarmee doet. Een ander punt, voorzitter, is de Ruimte-voor-ruimteregeling. Ik heb toegezegd in eerste termijn dat ik wil komen met een voorbeeldregeling. Die voorbeeldregeling wil ik aan u als staten voorleggen, maar als u nu zegt dat u een amendement in de strekking van het laatste amendement of de amendementen die eerder voorlagen gaat steunen, dan loopt u volgens mij op de regeling vooruit. Ik heb al de toezegging gedaan met een voorbeeldregeling te willen komen. Dat wil ik samen met de gemeenten tot stand brengen en vervolgens aan u voorleggen. Als u zegt dat u nu dit amendement gaat steunen, dan betekent het ook dat alle claims bij u als staten terecht zullen komen. Dat wil ik u meegeven want dan hebt u in ieder geval al rechten toegezegd en de financiële consequenties zijn dan voor de staten. Dat is voorzitter wat ik wil toevoegen aan het geheel.

De heer ENGELS: Voorzitter, ik dacht dat het zo was dat de financiële consequenties altijd voor de staten zijn. Overigens steun ik het college op dit punt hoor, maar ik ben niet onder de indruk van het argument dat er financiële claims gelegd gaan worden.

De VOORZITTER: Dan stel ik voor om de beraadslagingen te sluiten. Is er nog behoefte aan een schorsing? Velen hebben hun stemgedrag in tweede termijn al kenbaar gemaakt.

De heer VEENSTRA: Wij zouden graag een korte schorsing willen omdat wij niet alle amendementen en moties hebben kunnen doornemen.

De VOORZITTER: Hoe lang denkt u nodig te hebben?

De heer VEENSTRA: Een kwartier.

De heer WIJBENGA: Voorzitter, ik ben gewezen op een technische fout in ons amendement M. Ik zou graag twee tellen willen om dit te corrigeren.

De VOORZITTER: Dat is een extra argument om te schorsen. Wij zullen dan heel kort een heropening van de beraadslagingen moeten doen waarbij u een gewijzigd amendement kunt indienen. Daarna sluiten de beraadslagingen definitief en gaan wij over tot stemming. Ik schors de vergadering.

(Schorsing van 17.06 tot 17.20 uur.)

DERDE TERMIJN

De VOORZITTER: Dit is een soort van derde termijn, waarbij de beraadslagingen worden heropend, zodat de heer Wijbenga een gewijzigd amendement kan inbrengen.

De heer WIJBENGA: Het is een tweetal geworden, voorzitter. Het gaat om amendement P. Daar wijzigen wij het aantal van 125 vierkante meter naar 100 vierkante meter. Wilt u dat ik het voorlees, of kan ik hiermee volstaan?

De VOORZITTER: Neen, ik denk dat het iedereen duidelijk is wat bedoeld wordt. 125 vierkante meter wordt 100 vierkante meter.

De heer WIJBENGA: De tweede was een foutje. Bij het amendement met de letter M hebben wij teksten overgenomen die er niet meer staan, omdat die in de motie van beantwoording al worden geschrapt. Het amendement komt als volgt te luiden.

***Amendement M***

*Provinciale staten van Drenthe in vergadering bijeen op 7 juli 2004 ter behandeling van statenstuk 2004-133, inzake het ontwerp-Provinciaal omgevingsplan II;*

*besluiten:*
*bovengenoemd document op pagina 74, bebouwing, voor de zin: "de vestiging van nieuwe bebouwing….." tot en met "beheer van het bos" in te voegen de zin: "Uitbreiding van recreatiebedrijven kan uitsluitend wanneer dit noodzakelijk is vanuit regelgeving op het gebied van milieu en veiligheid*

*en als het gaat om de economische continuïteit van een bedrijf en voorzover aanwezig en potentiële natuurwaarden niet worden aangetast."*

De VOORZITTER: Is het iedereen duidelijk. Dan wordt amendement M gewijzigd en wacht ik niet langer totdat de tekst van dit gewijzigde amendement wordt verspreid, maar ga over op de stemming.

De heer LANGENKAMP: Amendement DD over de Ruimte-voor-ruimteregeling wordt door GroenLinks ingetrokken.

De VOORZITTER: Dan maakt dit amendement geen deel meer uit van de beraadslagingen.

De heer WIJBENGA: Voorzitter, wij trekken onze motie E met betrekking tot de EHS in. Wij wachten op de uitkomst van het rijksbeleid.

De VOORZITTER: De motie met letter E wordt ingetrokken, van de agenda afgevoerd en maakt geen deel meer uit van de beraadslagingen.

De heer WIJBENGA: Amendement O trekken wij ook in omdat die geïncorporeerd is in de desbetreffende VVD-motie.

De VOORZITTER: Amendement O maakt geen deel meer uit van de beraadslagingen. Nog meer in derde termijn. De heer Dohle?

De heer DOHLE: Voorzitter, bij motie Y zal deze fractie verdeeld stemmen. De inbreng van de PvdA over een inventarisatie van de te revitaliseren bedrijventerreinen zullen wij niet steunen omdat zowel vanuit SNN als vanuit parkmanagement al beleid is gericht op deze terreinen en een onderzoek als zodanig vinden wij dan ook overbodig.

De VOORZITTER: Dan zijn nu de beraadslagingen definitief gesloten en gaan wij over tot stemmingen. Is er nog behoefte aan een stemverklaring vooraf? Dat is niet het geval en gaan wij over tot de stemming. Ik begin met het amendement voorkomend op het stuk met de letter A, met betrekking tot het waterpeil van de beekdalen. Wie is voor dit amendement? Voor dit amendement hebben gestemd de PvdA, de ChristenUnie, D66 en de andere partijen zijn ertegen. Ik constateer dat dit amendement is verworpen.

Dan komen wij bij amendement C met betrekking tot bouwen uit het lint. Wie is daar voor? Dit amendement wordt met uitzondering van de fracties van OPD en Fractie De Jong unaniem aanvaard. Dit amendement wordt dus aanvaard.
Amendement D gaat over luchthavengebonden activiteiten en zakelijke dienstverlening op luchthaven Eelde. Wie is daar voor? Voor dit amendement hebben gestemd de fracties van PvdA, GroenLinks, Drents Belang, ChristenUnie en D66. Tegen het amendement hebben gestemd de fracties van CDA, VVD en OPD. Dan is het amendement aanvaard.
Dan komen wij bij amendement F met betrekking tot bijlage C van het POP en de vijf bijbehorende kaarten en bestemmingsplannen. Wie is voor dit amendement? Voor het amendement hebben gestemd de fracties van CDA, VVD, Drents Belang, Fractie De Jong en OPD en D66. De andere fracties zijn tegen het amendement. Dat betekent dat het amendement is aanvaard.
Ik kom bij amendement G met betrekking tot wonen in het buitengebied. Wie is voor het amendement? De gehele staten zijn voor dit amendement, dus wordt dit aanvaard.
Ik kom bij amendement H. Wie is voor dit amendement? Voor dit amendement zijn alle fracties, zodat het unaniem wordt aanvaard.
Amendement I. Wie is voor dit amendement? Voor dit amendement hebben gestemd CDA, VVD, ChristenUnie, Drents Belang, Fractie De Jong en OPD. Andere fracties zijn daartegen. Dan lijkt mij dat het amendement is aanvaard.
Amendement J gaat over de beekdalen en kapitaalintensieve investeringen. Wie is voor dit amendement? Voor dit amendement hebben gestemd de fracties van VVD, CDA, OPD, Drents Belang en Fractie De Jong. Tegen dit amendement hebben gestemd PvdA, GroenLinks, ChristenUnie en D66. Het amendement is dus verworpen.
Amendement K. Wie is voor dit amendement? CDA, VVD en Drents Belang zijn voor dit amendement, de overige fracties zijn tegen dus is het amendement verworpen.
Amendement L gaat over uitbreiding van intensieve veehouderij. Wie is voor dit amendement? CDA, VVD en een deel van de PvdA-fractie is voor dit amendement. Het lijkt mij dat daarmee het amendement is aanvaard.
Het in de derde termijn gewijzigde amendement M van de heer Wijbenga. Wie is voor dit amende-

ment? Voor het amendement hebben gestemd CDA, VVD, ChristenUnie, Drents belang, Fractie De Jong en OPD. De overige fracties zijn tegen. Dat betekent dat het amendement wordt aanvaard.
Amendement N gaat over de ontwikkeling van recreatiebedrijven. Wie is voor dit amendement? Het amendement wordt ondersteund door CDA, VVD, Drents Belang, Fractie De Jong en OPD. De andere fracties zijn tegen, wat betekent dat het amendement is verworpen.
Amendement P, waarbij 125 vierkante meter door de heer Wijbenga is veranderd in 100 vierkante meter. Wie is voor dit amendement? Dit amendement wordt door alle fracties ondersteund, met uitzondering van GroenLinks en D66. Dat betekent dat het amendement is aanvaard.
Wij komen bij amendement R over ander gebruik van voormalige boerderijen. Wie is voor dit amendement? Alle fracties zijn voor dit amendement, dus is het aanvaard.
Ik kom bij het amendement S. Voor het amendement hebben gestemd de nagenoeg voltallige fractie van de PvdA, de fracties van CDA, VVD, ChristenUnie, Drents Belang, Fractie De Jong en OPD. Het amendement wordt dus aanvaard.
Amendement T. Wie is voor dit amendement? Voor dit amendement zijn VVD, CDA, ChristenUnie, OPD, Fractie De Jong en Drents Belang. Dat betekent dat het amendement is aanvaard.
Het amendement U. Wie is voor dit amendement? Met uitzondering van de fracties van GroenLinks en D66, die het amendement niet steunen, wordt het amendement door alle andere fracties aanvaard.
De motie V over het instellen van een burgerplatform. Wie is voor die motie? Voor de motie hebben gestemd de fracties van GroenLinks, OPD, Fractie De Jong en Drents Belang. De overige fracties zijn tegen. De motie wordt verworpen.
Motie W, met betrekking tot terugdringing van lichtgebruik en geluidhinder. Wie is voor die motie? Voor die motie hebben gestemd de VVD-fractie met uitzondering van de heer Haikens, D66, GroenLinks. De overige fracties zijn tegen. De motie is verworpen.
Het amendement X. Wie is voor dit amendement? Voor dit amendement hebben gestemd de fracties van CDA, D66, ChristenUnie, GroenLinks, OPD, Fractie De Jong en PvdA. Het amendement wordt aanvaard.
De motie Y gaat over het windmolenpark. Wie is voor deze motie? Voor deze motie hebben gestemd de PvdA, GroenLinks, ChristenUnie, D66, een deel van de VVD-fractie, waaronder de heer Haikens. De motie is aanvaard.
Motie Z gaat over het beleidsplan stedelijke ontwikkeling. Wie is voor deze motie? Die motie krijgt de steun van de PvdA, GroenLinks, ChristenUnie, OPD en Fractie De Jong. Er zijn 25 stemmen vóór, dus de motie is aanvaard,
Kom ik bij motie AA. Wie is voor deze motie? Voor deze motie is de PvdA, GroenLinks, ChristenUnie en OPD. De motie is daarmee aanvaard. De motie BB is ook van de PvdA. Wie is voor deze motie? Deze motie is ruim aanvaard.
Motie CC gaat over verouderde bedrijventerreinen. Wie is voor deze motie? Voor deze motie hebben gestemd PvdA, GroenLinks, Fractie De Jong, OPD en ChristenUnie. Dat betekent dat deze motie is aanvaard.
Motie EE. Wie is voor deze motie? Drents belang is voor en de overige fracties ertegen. Dat betekent dat de motie is verworpen.
Amendement FF. Wie is daar voor? Drents Belang is voor en de overige fracties tegen. Het amendement wordt verworpen.
Amendement GG. Wie is daar voor? Drents Belang is voor en de overige fracties tegen. Het amendement wordt verworpen.

De heer DE HAAS: Voorzitter, mag ik van motie Y de stemverhouding weten?

De VOORZITTER: U zult mij niet euvel duiden dat ik die niet uit mijn hoofd ken. Welke fracties zijn voor motie Y over het windmolenpark in Coevorden? PvdA, GroenLinks, ChristenUnie, D66 en een deel van de VVD-fractie. Dat betekent inderdaad dat de motie is aanvaard.

De heer DE HAAS: Het is mij duidelijk voorzitter. Ik was een paar vingers kwijt, maar die heb ik nu wel gezien.

De VOORZITTER: Ik kom nu bij POP II zelf en de Provinciale omgevingsverordening Drenthe, te weten statenstuk 2004-133. Mag ik aannemen dat dit stuk met inachtneming van de amenderingen die u hebt aangenomen, wordt aanvaard? Dat is het geval.
Ik vind het nog te vroeg om aan de maaltijd te gaan. Sterker nog, als wij een beetje vaart kunnen

maken lukt het ons zelfs om zonder schorsing de vergadering af te ronden, want ik heb hier namelijk de sprekerslijst en die ziet er veelbelovend uit.

2. Voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 9 juni 2004, kenmerk 24/4.6/2004006196, Samenwerkingsovereenkomst Zuiderzeelijn

(statenstuk 2004-143)

met het hierop betrekking hebbende verslag van de gecombineerde Statencommissie RIM/BFE van 23 juni 2004

De VOORZITTER: Ik geef het woord aan de heer Veenstra.

De heer KUIPER: Voorzitter, ik heb even een punt van orde als u het mij toestaat. In de SNN-vergadering van 20 juni 2004 heeft de heer Nijpels toegezegd om de laatste informatie te sturen naar de staten waarin dit onderwerp behandeld zal worden. Nu kan ik mij voorstellen dat het ingewikkeld is en het schriftelijk niet mogelijk is gebleken, en ook niet via e-mail, maar ik neem aan dat het zo is dat een laatste stuk informatie gegeven kan worden. Via u zou ik aan de staten willen vragen om die laatste informatie via de heer Swierstra eerst mondeling te laten doen.

De VOORZITTER: Ik deel u mede dat er gisteren nog een bijeenkomst van de stuurgroep heeft plaatsgevonden. De heer Swierstra was daar aanwezig en die zal u ongetwijfeld namens het college van de allerlaatste stand van zaken op de hoogte brengen.

De heer HOLMAN: Om te voorkomen dat uw wens om snel klaar te zijn niet vervuld wordt, zou ik willen voorstellen om dit summier te behandelen en de discussie te beperken tot het voorstel dat in dit statenstuk staat, namelijk of de staten wel of niet € 9 miljoen over hebben voor een terugvaloptie en alle informatie die betrekking heeft op de rest van het debat af te wachten en daar na de zomervakantie weer op terug te komen. Ik ben anders bang dat wij nog een uur met dit onderwerp bezig zijn.

De VOORZITTER: U hebt mede namens mij gesproken. Dank u zeer. De heer Veenstra.

De heer VEENSTRA: Ben je nu voor uitstel van de besluitvorming hierover?

De heer HOLMAN: Neen, ik wil alleen vaststellen of wij wel of niet € 9 miljoen voor een terugvaloptie over hebben en wil de rest van de discussie uitstellen tot er nadere informatie over binnen is.

De VOORZITTER: De heer Holman doet een beroep om het kort te houden. Ik heb hier iemand op de sprekerslijst staan met tien minuten. Dat is niet de allergrootste partij in deze staten, dus dat lijkt mij eerlijk gezegd rijkelijk veel. Wij zullen het zo meteen wel zien. De heer Veenstra.

De heer KUIPER: Voorzitter, ik had een ordevoorstel gedaan om de heer Swierstra de laatste stand van zaken uit de doeken te laten doen via de mondelinge bijdrage van de heer Swierstra.

De VOORZITTER: Ben ik nu helemaal achterlijk als ik veronderstel dat uw bijdrage in eerste termijn niet wezenlijk veranderd zal worden door datgene wat de heer Swierstra in zijn beantwoording van u in eerste termijn kan mededelen? Het woord is aan de heer Veenstra.

De heer VEENSTRA: Voorzitter, ik ga uit van het voorstel dat voorligt en het besluit dat nu van ons wordt verwacht.

De VOORZITTER: Ter vermijding van elk misverstand, en dan moeten wij dit afsluiten. Er ligt op grond van de laatste informatie geen ander voorstel voor dan het thans voorliggende. Dat voorstel wordt behandeld en daar gaat iedereen vanuit. In de beantwoording zal de heer Swierstra u nog bijpraten over de laatste ontwikkelingen en de opvattingen van het college geven en vervolgens kunnen wij besluitvorming plegen. De heer Veenstra.

De heer VEENSTRA: Geachte voorzitter. Het dossier Zuiderzeelijn is ingewikkeld en dat zal ook nog wel enige tijd zo blijven. Wat is wijsheid, zullen wij maar zeggen? Binnen onze fractie is de discussie over de Zuiderzeelijn nog niet afgerond. Vandaag kunnen wij niet alle ins en outs van deze complexe investering afwegen. Alle benodigde informatie is nog niet voorhanden. Er zijn nog vele haken en ogen. Zo beschouwen wij ook de voorliggende bestuursovereenkomst. Die overeen-

komst is een vervolg op besluitvorming in 2002 en ligt wederom voor ter besluitvorming in het kabinet met betrekking tot de toetreding van Noord-Hollandse partijen. Wij maken een stevig voorbehoud bij het vervolg. De echte afwegingen (standpuntbepalingen) komen nog en wij leggen hierbij een relatie bij wat wij in ons verkiezingsprogramma over de Zuiderzeelijn hebben opgenomen met betrekking tot consultatie van de Drentse bevolking. Na de commissievergadering van 23 juni 2004 zijn er een aantal belangwekkende gebeurtenissen te noemen. Allereerst is er discussie en uitstel onder voorwaarden in Fryslân en uitstel in Flevoland. Ten tweede is er discussie en nog geen ondertekening van de overeenkomst in Den Haag. Wij willen graag van het college weten wat het betekent voor de positie van Drenthe. Wij gaan ervan uit dat wij geen onbekende risico's c.q. kosten voor de kiezen krijgen door de discussies en het uitstel elders en dat eventuele positieve wijzigingen in de overeenkomst voor Friesland ook onverkort voor Drenthe gelden. Op 23 juni 2004 hebben wij in de commissie op onze vragen aan het college een aantal belangrijke antwoorden gekregen die wij als piketpaaltjes willen aanmerken. De in 2002 geformuleerde en vastgestelde vier go/no go-momenten staan ook bij de ondertekening van de voorliggende bestuursovereenkomst nog steeds keihard overeind. Ten tweede worden naast de twee in de bestuursovereenkomst genoemde varianten ook twee overige varianten gewogen en beoordeeld. De PvdA-fractie in de Tweede Kamer heeft de Hanzelijn+ als volwaardige variant opgevoerd. Wij beschouwen op dit moment de magneetzweefbaan niet als onvoorwaardelijke voorkeursvariant op dit moment. Ten derde staat in de brief van de voorzitter van de stuurgroep Zuiderzeelijn dat elk van de go/no go-momenten een herijking vereist of het project nog steeds binnen de afgesproken beleidsmatige, procesmatige en financiële randvoorwaarden past. In de commissie is besproken en ook toegezegd dat als randvoorwaarde wordt toegevoegd de uitkomst van het raadplegen van de bevolking. Wij willen ons de komende periode buigen hoe wij hier in Drenthe een goede kwalitatieve invulling aan willen geven. Dit tegen de achtergrond van de besluitvorming tot nu toe en de nog te maken keuzen in de toekomst. Wij nodigen de overige partijen uit om daarin met ons mee te denken. Het vierde piketpaaltje uit de commissie is dat er een voorbehoud geldt, gemaakt in de Stuurgroep Zuiderzeelijn, met betrekking tot de financiën. Veiligstelling van het jaarlijks structureel dividend als onderdeel van de provinciale begroting en reservering van een deel van de opbrengst voor overig provinciaal beleid, is ook vorige keer in de commissie door de inspreker aangegeven. Samenvattend leven er nog vele vraagtekens in onze fractie over het vervolg. Wij maken een voorbehoud hoe een en ander zich de komende periode ontwikkelt en hebben voor onszelf een aantal harde piketpaaltjes geplaatst. Alles afwegend staan wij nu voor tekening van de overeenkomst. Wij hebben uitstel overwogen, maar wij denken dat wij tot zelfstandige besluitvorming in Drenthe moeten komen. Het zou strategisch niet juist zijn om nu af te haken. De overeenkomst is een vervolg op besluitvorming in 2002. Wij leggen een relatie met ons verkiezingsprogramma en het is in strategisch opzicht in meerdere opzichten niet juist om nu af te haken. Wij wachten de antwoorden van het college af op onze vragen over de positie van Fryslân.

De heer HOLMAN: Voorzitter, voor ons is dit statenvoorstel in die zin simpel. Er wordt ons de vraag gesteld of wij kunnen instemmen met het financieel kader zoals dat hier nu is neergelegd. Er zit een kleine wijziging of aanvulling in ten opzichte van het verleden. Met dit kader stemmen wij in en er zijn afspraken hoe het verdere verloop van het proces ingericht gaat worden. Dat leidt tot een uitkomst en als die uitkomst er is dan beraden wij ons erop wat wij ervan vinden.

De heer BOSSINA: Voorzitter, voor ons is het verhaal ook duidelijk. Wij hebben hier twee weken geleden tamelijk uitvoerig over gesproken in de commissievergadering en er zijn duidelijke antwoorden gekomen. Dat was een vervolg op wat er twee jaar geleden is besloten en in onze ogen is er weinig nieuws aan toegevoegd, ware het niet dat er sinds twee weken geleden wat kikkers uit de kruiwagen dreigen te springen. De positie van Fryslân, daar is al door de heer Veenstra naar gevraagd. Ik wil er graag antwoord van de gedeputeerde over hebben. Wat betekent het dat Fryslân zo maar kan afhaken op het moment dat het de Friezen goed dunkt? Mogen wij dat dan ook? Dat lijkt mij de consequentie daarvan. Het lijkt ons dat wij door moeten gaan op de marsroute die is uitgezet en zouden het vervelend vinden om met een verdeelde regio verder te moeten in

het traject van de Zuiderzeelijn. De sceptici in Den Haag maak je het dan wel erg gemakkelijk om te proberen de vingers achter die pot met geld te krijgen. Ik denk dat het een verantwoordelijkheid is voor iedereen en niet alleen in deze staten, maar ook van de staten van Fryslân, Drenthe en Flevoland om te zorgen dat dit niet gebeurt. Eenheid in het optreden is een goede zaak en als wij als Noorden als eenheid kunnen optreden is dat beter als wij in de clinch moeten met de staatssecretaris, die eerder wil stoppen met de Langmangelden dan onze bedoeling is. Wij roepen iedereen op om dit te gaan steunen, afhankelijk van de antwoorden van de gedeputeerde, maar ik heb begrepen van de voorzitter dat dit niet zo schokkend kan zijn, want dan was hij wel eerder aan het woord gekomen. De partners in het proces moeten van ons een duidelijk signaal krijgen dat wij voor de Zuiderzeelijn gaan en dat wij ook bereid zijn daar bepaalde consequenties van te aanvaarden. Dat hoeven wij nu niet te doen, want er zijn meerder go/no go-momenten, maar af en toe moet je een late stap vooruit zetten en ik denk dat dit het moment is om de volgende stap te zetten.

De VOORZITTER: Dank u wel. Ik wens u van harte geluk met uw maiden speech. De heer Kuiper.

De heer KUIPER: Dank u wel. De samenwerkingsovereenkomst die voor ons ligt wordt gekenmerkt door een viertal hoofdpunten. Een rijksinvestering van € 2,73 miljard, een regionale investering van € 1,1 miljard. Wij vragen aan het bedrijfsleven om een eigen investering te doen en daardoor zijn twee alternatieven mogelijk, namelijk de magneetzweefbaan en de hogesnelheidslijn, want daar komt het in feite op neer. Wij hebben een zogenaamde trechterbesluitvorming. De aard van het besluit is zodanig dat dit de realisering van de twee duurste opties dichterbij gaat brengen, waardoor de terugvalopties op de achtergrond gedrukt zullen worden. En ook al vinden wij in Drenthe dat in de latere stappen, de go/no go-momenten, de terugvalopties beter realiseerbaar zijn, dan hebben wij al toestemming gegeven voor die regionale investering. Terugredenerend is dat besluit over de regionale miljoenen sterk bepalend voor het laten doorgaan van de twee duurste opties. Een tegenstander zoals wij zijn van die twee duurste varianten, komt dan in een onmogelijke positie terecht. Het realiseren van de Zuiderzeelijn kan alleen maar als je voor die samenwerkingsovereenkomst bent en de inhoud van die overeenkomst maakt dat die twee duurste varianten meer kans maken en daarom ligt het meer voor de hand tegen te stemmen. Daardoor kan het realiseren van de Zuiderzeelijn in gevaar komen. In Fryslân en in Flevoland woedt diezelfde discussie en dit heeft geleid tot een opschorting van de besluitvorming daar. Dit wordt nog versterkt door de discussie die in Den Haag wordt gevoerd. De beide terugvalopties moeten volgens de Tweede Kamer als net zo belangrijk worden ingestoken. De situatie die nu is ontstaan is er een van onduidelijkheid. Wij hebben een voorstel om de besluitvorming aan te houden totdat er helderheid is over de rol van de landelijke politiek daarin. Daarom verzoek ik het college het voorstel op dit moment in te trekken en dit te laten behandelen in de vergadering van PS van 22 september 2004 of afhankelijk van de ontwikkelingen in de vergadering van 3 november 2004. Dank u wel, voorzitter.

De heer BAAS: Voorzitter, ik kan heel kort zijn. Het is niet de bedoeling nu een inhoudelijke discussie over de Zuiderzeelijn te voeren. Mijn fractie kan instemmen met de beslispunten genoemd onder 7a tot en met d. Ik veroorloof mij één inhoudelijke opmerking, namelijk dat wij vooral de Friese houding, die toch een barst betekent in de noordelijke samenwerking, buitengewoon betreuren. Dank u wel.

De VOORZITTER: Dank u wel. De heer Sluiter.

De heer SLUITER: Ja, voorzitter, het voorstel waar het om gaat is een actualisering van de samenwerkingsovereenkomst Zuiderzeelijn en al in de commissie van 23 juni 2004 heeft mijn fractie vastgesteld dat de noodzaak tot hernieuwde vaststelling extern is gelegen en dat er wat D66 in Drenthe betreft geen substantieel andere afweging noodzakelijk is dan in 2002. Toch zitten er verschillen in, waaronder een voor ons belangrijk verschil met de vorige overeenkomst, welk verschil wij overigens als verbetering kwalificeren, en dat is het nu invoegen van een raadpleging van de bevolking en het meewegen van de uitkomsten van die raadpleging bij de besluitvorming over het programma van eisen. D66 acht het van groot belang dat deze democratische inhaalslag met voldoende kwaliteit wordt ingevuld en hierin kan men nauwelijks degelijk genoeg te werk gaan.

Ten opzichte van de zweefbaanvariant blijft de positie van D66 ongewijzigd. Wij wijzen de zweeftrein af en onze bezwaren concentreren zich rond milieu en landschap, rond een twijfelachtige economische meerwaarde en rond de uitzonderlijk dure technologie. Onze voorkeur gaat uit naar de HSL-variant en het spreekt dan ook voor zich dat het principebesluit om voor deze variant nu de maximale cluster Drente-bijdrage van € 9 miljoen netto contante waarde vast te stellen, nadrukkelijk onze instemming heeft. Intern zien wij dit als een niet onbelangrijke stap in de richting van de door ons gewenste uitkomst. Voorzitter, onze fractie maakt zich grote zorgen over de houding van Fryslân. Opnieuw kwamen er deze week geluiden uit het Friese die de vraag rechtvaardigen of deze SNN-partner zichzelf zo langzamerhand niet in een isolement manoeuvreert. Met het vertragen van besluitvorming en het zoeken naar mogelijkheden om kosteloos uit te stappen, lijkt Fryslân bewust afstand te nemen van Groningen en Drenthe en daarmee ook van de zo belangrijke eenheid richting kabinet. Voorzitter, wij zijn daar niet blij mee. Enerzijds zien wij in de nieuwe overeenkomst dat Leeuwarden is ingevoegd als hoofdstation en anderzijds zien wij dat de Friese opstelling, en ik leen nu maar even een term van de Friese gedeputeerde Baas, eigengereider is dan een duurzaam partnerschap verdraagt. Voorzitter, samengevat gaat onze fractie akkoord met de nieuwe overeenkomst met inachtneming van de gemaakte opmerkingen en is verheugd over het vastleggen van de € 9 miljoen voor de HSL-variant. Wij vinden dat een stap vooruit. Tot slot registreert D66 met spijt dat de noordelijke samenwerking door Friesland beduidend anders wordt vormgegeven dan wij voor het Noorden wenselijk en noodzakelijk achten.

De VOORZITTER: Ten slotte de heer Kloos.

De heer KLOOS: Voorzitter, twee jaar geleden gingen deze staten akkoord met een eerste versie van de bestuursovereenkomst die regelt hoe het Rijk, provincie en gemeenten gezamenlijk zullen omgaan om het gegeven van een snelle Zuiderzeelijn te ontwikkelen tussen Groningen en Schiphol. Om mee aan tafel te mogen zitten, werd verlangd het beschikbaar stellen van een bedrag van € 50 miljoen. Ook gemeenten als Assen, Tynaarlo en Noorderveld zouden een financiële bijdrage moeten doen. Wat betreft de bijdragen van deze drie gemeenten is nog maar de vraag of deze bereid zijn mee te betalen, zeker gezien hun financiële situatie op dit moment, wat de realisten onder hen zich doen afvragen wat de meerwaarde voor de provincie Drenthe en hun drie gemeenten zou kunnen zijn. Voorzitter, in de afgelopen twee jaar is er veel gelobbyd en gepromoot, en wel voor de twee snelle varianten, de HSL en de magneetzweefbaan, die dan ook optimaal in beeld zijn gebracht. De politiek, vertegenwoordigd in een stuurgroep en externe betrokkenen, waarvan de drie Drentse gemeenten en de provincie geen deel hebben uitgemaakt, vragen de staten akkoord te gaan met de beslispunten 7a tot en met 7d. Ondanks dat ons wordt voorgespiegeld dat wij kunnen uitstappen, is hierover geen duidelijkheid. Dit heeft onder anderen de Friese staten doen besluiten om voorlopig geen besluit te nemen dan pas in het najaar als een en ander wel duidelijk is. Ook over de financiering van een en ander zijn er onduidelijkheden. Geadviseerd wordt onze aandelen van Essent en NUON hiervoor te gebruiken. Verkopen betekent dat de gemeenten die met een jaarlijks te ontvangen dividend structurele zaken hebben gefinancierd, wat ook geldt voor de provincie Drenthe, problemen krijgen met hun financieel huishoudboekje. Ook de Friese staten hebben hierover zo hun bedenkingen en willen exact weten wat de consequenties zullen zijn van een en ander. Ook onze staten zouden moeten weten wat nu precies een en ander betekent. Naar aanleiding van het feit dat er geen garantie is voor de opbrengst van de verkoop van de aandelen, kan ook de vraag worden gesteld of het wel juist is dat gemeenten en provincie zich door de verkoop van de aandelen terugtrekken uit Essent en NUON. Wat zullen dan de gevolgen zijn van de volledige privatisering van deze nutsbedrijven? Wij weten uit ondervinding wat de privatisering van onder anderen openbaar vervoer bij de NS ons heeft gebracht. Voorzitter, naast de Zuiderzeelijn heeft het Rijk een alternatief achter de hand, namelijk de Hanzelijn. De Hanzelijn verbindt in de toekomst Lelystad met Zwolle. Daarmee komt het noorden en noordoosten van Nederland in reistijd een stuk dichter bij de Randstad te liggen. De Hanzelijn verkort namelijk de reistijd met de trein aanzienlijk. De nieuwe spoorlijn bevordert ook de economische ontwikkeling van het noorden, noordoosten en de provincie Flevoland en biedt plek aan internationale hoge snelheids- en goederentreinen. Vrijdag 18 juni 2004 heeft de minister van verkeer

en waterstaat een persbijeenkomst gehouden over de verkeer- en vervoersconcessie. De beheer- en vervoersconcessies stonden op de agenda van de ministerraad. Beide concessies zijn door de ministerraad aangenomen. De Tweede Kamer is na afloop van de ministerraad hierover schriftelijk geïnformeerd. De Hanzelijn verbindt dus Lelystad met Zwolle en daarmee komt het noorden en noordoosten van Nederland een stuk dichter bij de Randstad te liggen. Drents Belang heeft alle provinciale statenleden van Fryslân, Groningen en Drenthe een notitie laten toekomen waar zonder een waardeoordeel te hebben uitgesproken over de zweeftrein, de andere kant van het gelijk is belicht. Een en ander was toegespitst op de financiële haalbaarheid, de technische uitvoerbaarheid, de structurele kosten en onder anderen het draagvlak onder de burgers, die dit verhaal nu eenmaal moeten betalen. Ik zal het hele verhaal niet over doen en ga ervan uit dat eenieder de moeite heeft genomen deze notitie te lezen en datgene wat voor hem of haar belangrijk is mee te nemen in de besluitvorming vandaag. Wel of geen groen licht voor een financieel ongewis, wat mij betreft is honderd procent zeker dat bij doorgaan van dit project dit de boeken in zal gaan als de tweede Betuwelijn. Dat de zweeftrein ons in vijftig minuten van Groningen naar Schiphol zou kunnen brengen, is een stelling die onder het kopje misleiding kan worden geplaatst. Een eventueel gebruiker van de zweeftrein moet immers van huis in de buurt van de stad Groningen naar de zweeftreinbaan en dat kost hem al zo'n veertig minuten. Zit dan nog eens vijftig minuten in de zweeftrein en dan moet je vanaf Amsterdam-Schiphol nog naar je werk rond Amsterdam. Dat kost ook gemiddeld zo'n dertig minuten. Dit is bij elkaar twee uur. Voor de terugreis zou je ook die tijd kwijt zijn.

De VOORZITTER: Over tijd gesproken, hoe lang denkt u nog bezig te zijn?

De heer KLOOS: Ik denk dat ik binnen twee minuten klaar ben voorzitter. Je kunt je de vraag stellen wie er per dag vier uur voor over heeft om naar zijn werk te gaan. Voorzitter, nu ga ik al weer in op de inhoud van mijn notitie. Samenvattend is het feit dat ons niet bekend is of de drie gemeenten een bijdrage zullen doen van enkele miljoenen euro's, ons niet bekend is wat de waarde is van de Essent- en NUON-aandelen, ons niet bekend is hoe de gemeenten en de provincie hun structurele lasten die nu nog worden gefinancierd met de dividenduitkering in de toekomst gaan financieren, ons niet bekend is wat dit betekent voor de inwoners van de desbetreffende gemeenten en provincie, de bevolking niet in de gelegenheid wordt gesteld een ja of neen uit te spreken, maar enkel over enkele zaken hun zegje mogen doen onder het moment van volksraadpleging, het Rijk op 18 juni 2004 groen licht heeft gegeven voor de Hanzelijn die het Noorden verder zal ontsluiten, reden om aan te voeren dat nu akkoord gaan wel het domste is wat je zou kunnen doen. Drents Belang roept dan ook de staten op nu niet te beslissen en in ieder geval de definitieve besluitvorming uit te stellen tot het einde van het jaar. Dan is er waarschijnlijk meer duidelijkheid en behoeden wij onze burgers voor een groot financieel debacle.

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer Swierstra.

De heer SWIERSTRA: Goed, voorzitter, ja alle relevante informatie, dus ook die van de heer Kloos, die wij van belang vonden, is meegenomen in het voorstel dat wij u nu hebben gedaan. Daaraan toevoegend volgen hier, zoals toegezegd, de laatste ontwikkelingen. De Stuurgroep Zuiderzeelijn heeft daar gisteren weer over beraadslaagd, waarbij alle bestuurlijke partners om tafel hebben gezeten. Daar is gebleken dat alle partners op dit moment zeggen van dat wij doorgaan zoals wij dat met elkaar hebben afgesproken. De weg van de bestuursovereenkomst kan dan verder worden afgelopen.

De heer KLOOS: Voorzitter, bij interruptie. Hebt u dan ook de toestemming van de drie gemeenten in deze provincie?

De heer SWIERSTRA: Voorzitter, ik spreek over de regionale partners in de Stuurgroep Zuiderzeelijn. Voorzitter, doorgaan met de procedure betekent het in gang zetten van de informatiemarkten, de raadpleging, het opstellen van het programma van eisen en alles wat daarbij hoort. De provincie Fryslân heeft een aantal problemen, dat moge helder zijn. Ik neem kennis van datgene wat een aantal fracties daarover heeft gezegd en laat ik volstaan met aan te geven dat ik uw zorgen nadrukkelijk bij de Friese collega's onder de aan-

dacht zal brengen. De provincie Fryslân heeft nog een aantal vragen, onder anderen vanwege het feit dat de Friese juristen van oordeel zijn dat de wijze waarop de zekerstelling van dividend en vergelijkbare voorwaarden zoals die ook in Drenthe zijn gesteld, niet voldoende zouden zijn geregeld en afgedekt in de bestuursovereenkomst. Alle andere partners denken daar op dit moment anders over. Daar vindt nog een nadere toets op plaats en mocht het zo zijn dat er op dat punt nog een aanvulling komt, wat zou kunnen in een sideletter of iets dergelijks, dan spreekt het voor zich dat die ook gelden voor de provincie Drenthe en eventuele andere partners. Ook voor andere zaken die mogelijk de komende tijd voordat de definitieve handtekeningen worden gezet relevant zijn voor de positie van Drenthe, in het voordeel of het nadeel, spreekt voor zich dat niet eerder de definitieve handtekening wordt gezet dan dat die zaken zijn meegenomen. Ik kan de heer Veenstra nogmaals bevestigen dat de go/no go-momenten, zoals wij die met elkaar hebben afgesproken en zoals die in de conceptbestuursovereenkomst staan, volledig zullen worden meegenomen. Dat is ook gisteren in de stuurgroep nog eens bevestigd. Gisteren bleek ook in de stuurgroep de positie van Den Haag. Helder moet zijn dat de minister op dit moment mogelijk de handtekening nog niet kan zetten in afwachting van de afronding van de bespreking met de kamer over de tijdelijke commissie infrastructuur, de commissie-Duivesteijn. De gevolgen daarvan zullen naar het zich op dit moment laat aanzien geen effect hebben op de positie van de regionale partners. Het zou bijvoorbeeld kunnen betekenen dat de Tweede Kamer hetzelfde recht dat de staten hebben bij een aantal go/no go-momenten zo willen claimen ten opzichte van de minister. Wel, dat verandert als zodanig niets aan onze positie en zeker niet aan die van de staten. Ook het kabinet en de meerderheid van de fracties in de Tweede Kamer zeggen dat er in ieder geval op dit moment moet worden gestart met de procedure zoals die nu is afgesproken. Complicatie daarbij is dat een aantal van de afspraken in de bestuursovereenkomst staan en zolang die niet getekend is zou die niet kunnen starten. Nou, dan bijt je jezelf in de staart en vandaar dat op dit moment wordt gekeken of dat misschien ook moet worden gedicht door van start te gaan door opnieuw een onderhandelaarsakkoord, zeg maar een nadere afspraak tussen de verantwoordelijke colleges over die elementen in de bestuursovereenkomst. Dan kan ik verder nog melden dat de provincie Groningen vanmorgen ook akkoord is gegaan. De discussie over terugvalvarianten hebben wij denk ik genoegzaam in de commissie gevoerd en de twee snelste varianten worden nu uitgevraagd om, als wij tenminste zover komen dat het programma van eisen wordt vastgesteld met alle no-go's die daar in zitten, te kunnen vaststellen of die in de markt haalbaar zijn. Als zij dat zijn, worden ze meegenomen in de milieueffectrapportage (MER). Als zij dat niet zijn, dan is dat helemaal niet nodig. In de uiteindelijke afweging zijn de Hanzelijn+ en de Intercityvariant volledig evenwaardig ten opzichte van de snelste varianten. De opmerking van de heer Kuiper dat het een dan in het voordeel is van het ander onderschrijf ik niet. Er zijn dus verder op dit moment voor wat betreft de Drentse staten eigenlijk geen nieuwe afwegingen aan de orde en ik denk dat ik mij namens het college graag kan aansluiten bij diegenen die hebben gezegd dat als er geen nieuwe afwegingen zijn, de provincie Drenthe dan consequent moet zijn en uit strategische overwegingen zeker niet moet bijdragen aan een verdere vertraging van het proces, want pas als het proces goed op gang komt kunnen wij toekomen aan de echte vragen of het het één of het ander moet worden en of het programma van eisen er zus of zo uit moet zien. Voorzitter, daar wilde ik het bij laten.

De VOORZITTER: Dank u wel. Nog een tweede termijn.

TWEEDE TERMIJN

De heer KLOOS: Ik heb een directe vraag aan de heer Swierstra. Voor mij is het niet duidelijk, ervan uitgaande dat deze staten haar ja geven. Groningen heeft het al gedaan. De derde partner, Fryslân, wacht tot het einde van het jaar. Dat wil in mijn optiek zeggen dat de stuurgroep nog niets kan omdat nog niet duidelijk is wat de Friezen doen. Stel je voor dat de Friezen op het einde van het jaar zeggen dat zij er helemaal mee stoppen, kijkend naar de Hanzelijn die voor Drenthe ook een betere manier is, dan kunt u met de handtekening die wij vandaag zetten helemaal niets.

De heer SWIERSTRA: De handtekening waartoe de staten van Drenthe het college nu zullen machtigen, betekent dat daarmee een helder signaal

wordt gegeven aan de andere partners en dat wij met elkaar gaan voor het in gang zetten van het proces en dat daarmee ook de regio dat signaal geeft naar het Haagse toe. Het moment waarop de Friese partners op dat punt zullen besluiten zal naar mijn verwachting zeker niet pas het einde van het jaar zijn, maar dat is op dit moment aan de Friezen. In de tussentijd gaan wij inderdaad met dat heldere signaal vanuit die andere partners aan de slag om met instemming van Friesland met de raadpleging, het uitbouwen van het programma van eisen en dergelijke door te gaan. Daarmee is het ja zeggen van de staten van Drenthe een buitengewoon waardevol signaal in de richting van niet alleen de regionale maar zeker ook van de Haagse partners.

De heer KLOOS: Nog even een aanvullende vraag hierop. In het hele verhaal zitten ook nog een paar gemeenten. Zoals ik het uit de stukken heb kunnen ventileren is in ieder geval Assen positief ten aanzien van meewerking, maar Noordenveld en Tynaarlo hebben het op dit moment zelfs nog niet eens op de rol willen zetten. Betalen wij als provincie dan ook voor deze drie gemeenten?

De heer SWIERSTRA: Ja, voorzitter, op al die vragen heb ik in de commissie meermalen antwoord gegeven.

De heer KLOOS: U weet dat ik niet in de commissie ben toegelaten, dus dan kan ik niet meedoen aan het debat dat daar plaatsvindt.

De heer SWIERSTRA: De fractie van Drents Belang heeft via de regeling die de staten daarvoor hebben vastgesteld zijn inbreng gehad.

De VOORZITTER: Ik stel voor de discussie te sluiten. Zijn er nog anderen die in tweede termijn een vraag willen stellen?

De heer KUIPER: Een hele korte opmerking, juist om het signaal af te geven dat dit beslismoment niet alleen procesmatig is maar ook gaat over de bereidheid tot een regionale investering, zijn wij tegen dit voorstel.

De VOORZITTER: Met inachtneming van deze door GroenLinks gemaakte kanttekening en met inachtneming van het standpunt van Drents Belang, concludeer ik instemming met dit statenstuk.

3. Voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 3 mei 2004, kenmerk 17/6.20/2004004241, Uitvoeringskader toeristisch-recreatieve projectontwikkeling Drenthe 2004-2007

(statenstuk 2004-132)

met het hierop betrekking hebbende verslag van de Statencommissie BFE van 16 juni 2004.

De VOORZITTER: Het woord is aan mijn vicevoorzitter, de heer Looman.

De heer LOOMAN: Ik ben hier niet in de hoedanigheid van vice-voorzitter. Met de brief van 28 juni 2004 is het college goed tegemoetgekomen aan de discussie in de commissie en ook aan de behandeling van dit onderwerp bij de algemene beschouwingen. Een puntje is blijven liggen en dat is toch dat wij de les van het Noord-Nederlands Bureau voor Toerisme (NNBT) goed moeten leren en dit proces naar de toekomst toe goed moeten monitoren. Daar hebben wij een aantal instrumenten voor nodig, maar mijn ook op dit dossier goede collega, de heer Bomhof, heeft daar een amendement op voorbereid en als hij dat straks voorleest zullen wij dat steunen.

De heer HOLMAN: Nou, ik zal ongeveer dezelfde woorden zeggen als de heer Looman. Het college heeft goed begrepen wat de intentie was. Dat is goed neergeschreven en ik sluit mij erbij aan.

De VOORZITTER: De heer Bomhof leest zijn amendement voor.

De heer BOMHOF: Voorzitter, u vraagt het zo vriendelijk, laat ik er nou eens op ingaan. De VVD-fractie heeft wel een aantal bezwaren tegen de opzet zoals het nu is. Uiteindelijk kunnen wij er toch mee leven, mits het amendement en de voorstellen die eraan worden gekoppeld ook zullen worden uitgewerkt in de praktijk. Ik lees het amendement voor.

***Amendement HH***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op woensdag 7 juli 2004, ter behandeling van bovenvermeld statenstuk en het aangepaste uitvoeringskader dat bij brief van 18 juni 2004 is toegezonden aan provinciale staten;*

*besluiten:*

- *ten eerste op bijlage 1 van het aangepaste uitvoeringskader op pagina 2, na het vijfde aandachtsstreepje, een zesde en zevende aandachtsstreepje toe te voegen met als tekst: "Voor 1 december 2004 worden er overgelegd: de jaarrekening 2003, de meerjarenbegroting 2004 tot 2007, het bedrijfsplan inzake de inrichting van de administratieve organisatie en een marketing- en promotieplan 2004-2007. Voor 1 april 2005, voor 1 april 2006 en 1 april 2007 worden overgelegd de jaarrekening over het voorgaande jaar en een overzicht van de behaalde resultaten op basis van het jaarlijkse werkplan en het marketing- en promotieplan";*
- *als tweede aan het gewijzigde ontwerpbesluit toe te voegen een lid V met de tekst: "Aan de subsidiebeschikking minimaal de voorwaarden te verbinden die staan op bijlage I van het aangepaste uitvoeringskader", bladzijde 2 achter het derde, vierde en vijfde aandachtsstreepje evenals achter het zesde en zevende aandachtsstreepje die ik net zo-even heb opgesomd.*

Nog even iets korts over de toelichting. De brief van 28 juni 2004 over het aangepaste uitvoeringskader noemt alleen de financiële scheiding tussen beide stichtingen, een jaarlijks goed te keuren werkplan en een evaluatie in 2006 als laatste jaar van incidentele subsidie. Daarnaast is er tot 2007 nodig om te weten hoe beide stichtingen er financieel voorstaan, hoe de administratieve organisatie wordt ingericht en of er prestaties zijn geleverd. Ik heb inmiddels gezien dat er van de kant van het college een persbericht is verschenen van 6 juli 2004. Dat is mij pas heden geworden en er wordt gesproken over een ondernemingsplan en jaarplan 2005, zonder dat mij goed duidelijk is wat daaronder wordt verstaan en een promotie- en marketingplan voor 2005. Dat betekent dat een deel van wat ik nu voorstel in de besluitvorming ook inmiddels wel door het college zal zijn opgepakt en dat het ook deels misschien wel sinds gisteren zal zijn ingehaald, maar het is denk ik helder voor het college om duidelijk te maken wat deze staten eigenlijk willen en deze staten die dit amendement statenbreed hebben ondersteund zijn daarmee ook van mening dat die beide voorwaarden zoals net door mij opgenoemd niet teveel zijn gevraagd. Het zou eigenlijk ook heel normaal zijn als een bedrijfsvoering zo sterk afhankelijk is van de provinciale gelden. Ik wil u graag dit amendement overhandigen, voorzitter.

De VOORZITTER: Dit amendement wordt in zeer ruimte mate ondersteund en maakt daarom deel uit van de besluitvorming.

De heer LANGENKAMP: Ja, voorzitter, wij hechten er ondanks uw grote haast toch aan om dit onderdeel goed en zorgvuldig te proberen te behandelen. Het herziene besluit begint met de constatering dat het organiserend vermogen van de sector op dit moment onvoldoende is om zo te kunnen werken. GroenLinks vindt dat nogal arrogant klinken en wil daar ook afstand van nemen. In het NNBT-tijdperk is veel verkeerd gegaan omdat de politiek dacht het wel te kunnen regelen en als nu weer iets bedacht wordt zonder draagvlak vanuit de sector, dan denken wij dat het weer gaat mislukken. Het afstandelijke beleid van het college tot nu toe, om het zo eens te noemen, vonden wij verstandig. Een meerderheid in de staten schijnt het anders te willen en onder grote tijdsdruk wordt nu deze ommezwaai gemaakt. Wij hebben het amendement van de VVD onderschreven omdat daar ook uit blijkt dat er eigenlijk nog ongelofelijk veel moet gebeuren en dat er nu een besluit wordt genomen waar nog veel vraagtekens en voetangels en klemmen onder zitten.

De heer HOLMAN: Dit verhaal heb ik ook in de commissie gehoord, maar is het niet gewoon dat er nu iets voorligt en er een plan moet komen dat beoordeeld zal worden? Kunt u niet gewoon afwachten hoe de sector dit gaat oppakken? U schetst nu een scenario, gelijk aan uw verhaal in de commissie, dat het niks wordt. Geef het nu eerst een kans.

De heer LANGENKAMP: Ik heb niet gezegd dat het niets wordt.

De heer HOLMAN: U hebt het niet gezegd, maar het klinkt wel zo.

De heer LANGENKAMP: Ik vind het schandalig zo als de sector in de hoek wordt gezet door te zeggen dat het organiserende vermogen onvoldoende is. Als wij zo vanuit de politiek kijken naar de sector dan denk ik dat het op precies dezelfde manier verkeerd gaat. Dat is de reden waarom ik het amendement van de VVD ook heb ondersteund. Ik weet ook dat de heer Bomhof van de VVD zeer kritisch is over dit verhaal en dat geldt voor meerdere partijen. Toch doen wij het onder tijdsdruk en dat is de verkeerde manier, want zo krijgen wij geen draagvlak bij de sector. Onder tijdsdruk kun je van alles en nog wat regelen. Wij hebben getracht bij de RECRON te kijken wat zij hiervan vinden. Zij hebben zeer veel vraagtekens en die moeten allemaal kennelijk nog worden besproken. De interne afstemming van dit stuk in het POP verbaast mij ook, want er staat een prachtig mooi zinnetje dat wij de nieuwe kans, namelijk toerisme, als speerpunt gaan brengen. Wij hebben vanmorgen vastgesteld en dat staat er ook met grote letters dat het jaren geleden geprobeerd is en nooit heeft geleid tot enige belangstelling, laat staan enige activiteit. Vandaar dat het een paar jaar geleden dus al geschrapt is en dat gaan wij nu weer opvoeren. De inconsequenties binnen ons huis zijn al groot, laat staan binnen de sector. Het zal u duidelijk zijn dat wij grote problemen hebben met dit verhaal.

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer Schaap. Het onderhavige amendement is nog niet verspreid. Ik neem aan dat de heer Schaap daar alleszins kennis van draagt. Misschien kan hij in zijn beantwoording rekening houden met het feit dat ik in de snelheid heb geconstateerd dat het amendement zo'n beetje door iedere fractie wordt ondersteund.

De heer SCHAAP: Dat laatste is altijd een belangrijk gegeven voorzitter. Voorzitter, veel vragen zijn er niet echt overgebleven. Ik wil toch even reageren op wat de heer Langenkamp zegt over de arrogante houding en het gebrek aan organiserend vermogen van de sector. Daar begrijp ik helemaal niets van want het organiserend vermogen van de recreatiesector is echt een van de grootste punten die er zijn. Dat is geen arrogante houding, geen miskenning of een negatieve kwalificatie, maar dat is gewoon een constatering en dat ziet men zelf ook. Als u vreest dat dit zinnetje het draagvlak bij de sector zal schaden, dan kan ik u melden dat datgene wat de staten hebben gedaan in de laatste statencommissievergaderingen het draagvlak voor het provinciaal beleid op dit punt aanmerkelijk hebben vergroot. Dat is wat ik te horen heb gekregen. In de richting van de heer Bomhof is het waar dat het college gisteren, in verband met de vakantieperiode die aanstaande is en het feit dat een aantal collegevergaderingen zullen vervallen, een besluit heeft genomen over hoe wij nu verder gaan met die twee organisaties. Dat is in lijn met wat hier staat en dat is uiteraard onder voorbehoud dat u vandaag eerst moet instemmen. Wij kunnen dan onmiddellijk handelen en datgene wat u in uw amendement heeft opgenomen staat ook in grote lijnen in het besluit van het college. U voegt daar één element aan toe en dat zijn de jaarrekeningen en de begrotingen. Ik kan mij voorstellen dat u en wij daar per definitie belang bij hebben om dat te zien. Ik maak er één nuancerende opmerking bij. U weet dat het college een andere inzet heeft genomen in het afgelopen jaar, namelijk programmatisch werken en afrekenen op prestaties. Als wij nu de indruk weer gaan wekken om met twee organisaties, te weten de VVV en de promotieclub, de budgetinstellingen te gaan bezien, dan denk ik dat wij de verkeerde weg opgaan. Dat neemt niet weg dat het van belang is dat je bij deze situatie ook inzicht krijgt in de financiële toestand van deze beide organisaties. Dus als ik u kan toezeggen dat wij in die lijn zullen handelen, zie ik niet direct de noodzaak het als amendement op te nemen, maar als u dat met elkaar wilt verzet zich dat op geen enkele wijze met datgene wat het college zelf ook van mening is.

De heer BOMHOF: Ik zou van de letterlijke tekst van het amendement willen uitgaan, want waar u in het persbericht nog rept over het omgevingsplan en jaarplan kan ik niet goed duiden wat daar achter zit, omdat soms ook in een eigen stuk over een werkplan wordt gesproken en dat is weer iets anders. Dan moet u maar eens even kijken welke elementen worden ingeschoven in het omgevingsplan of jaarplan, dat dan samenvalt met de termen zoals de staten die hebben uitgedrukt in dit amendement.

De heer SCHAAP: Ik denk niet dat wij daar nu een ingewikkelde discussie over moeten voeren. Ik denk dat wat u met uw amendement wilt, goed past in de lijn van dat wat het college wil. Wij zullen uiteraard heel goed kijken naar de financiële toestand bij die beide stichtingen. Dat mag helder zijn. Wij willen dat het komende half jaar een goed ondernemingsplan wordt gemaakt, want dan kun je echt met elkaar afspreken dat dit het doel is van onze stichting. Het moet helder worden wat de VVV en de winkels op dit punt gaan doen. Dat laatste moet helder worden en daar heeft men middelen voor nodig om dit op papier te krijgen en daar is dit voor bedoeld. Dat wij de vinger aan de pols willen houden, daar waar het gaat om de financiën, moge volstrekt helder zijn. Daar kan ik het bij laten, voorzitter.

De VOORZITTER: Ik ben zo vrij te veronderstellen dat er behoefte is aan een tweede termijn. Ik heb het amendement nu ook gekregen en het gaat om het amendement HH. Ik hoef het denk ik niet in stemming te brengen. Wie is ertegen? Ik zie geen vinger, dus dat betekent dat het amendement unaniem is aanvaard en daarmee wordt ook het desbetreffende statenstuk nummer 132 bevestigd.

4. Voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 10 mei 2004, kenmerk 15/6.20/2004003610, Regiovisie Groningen-Assen

(statenstuk 2004-134)

met het hierop betrekking hebbende verslag van de Statencommissie RIM van 14 juni 2004.

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer Olij.

De heer OLIJ: Geachte voorzitter, de fractie van de PvdA heeft in de vergadering van de Statencommissie RIM op 14 juni 2004 aangegeven in te stemmen met de Regiovisie Groningen-Assen. Vooral de extra aandacht voor groene ontwikkeling naast de intentie om te investeren in rood en blauw, spreekt ons aan. Het college van gedeputeerde staten heeft in deze commissievergadering gesteld het met ons eens te zijn dat de vrijwillige samenwerking van de partners in de regio niet vrijblijvend kan zijn. Een van de instrumenten om de uitvoering van de regiovisie overeind te houden hebben wij vandaag met elkaar vastgesteld, namelijk het POP. Wij gaan ervan uit met het POP Instrumenten in handen te hebben om ook de locaties van woningbouw en het aantal te bouwen woningen te kunnen sturen, dan wel bij te sturen. Wij zullen op dit punt scherp blijven, ook in onze wens om voldoende aantallen goedkope woningen te bouwen. Hierbij betrekken wij ook de locaties en de inrichting van bedrijfsterreinen. Het mag naar onze mening niet zo zijn dat lokale terreinen een regionale invulling krijgen. Dat is strijdig met het gezamenlijke regionale belang dat de partners van de regiovisie hebben. Gedeputeerde Swierstra heeft in de commissievergadering de mogelijkheid van arbitrage op de achtergrond genoemd, om ongewenste ontwikkelingen tegen te gaan. Mag ik dat als volgt uitleggen? Gemeenten die iets willen, doen of al hebben gedaan en dat iets is niet helemaal in lijn met het POP, komen het college en de staten bij het beoordelen van onder meer hun bestemmingsplannen vroeg of laat tegen. U hoort het goed, want de ondertoon van deze stelling klinkt een beetje dreigend. De fractie van de PvdA staat achter Kolibri als ruggengraat van de regiovisie. Struikelblok kunnen de rijksfinanciën zijn. Het college voert op dit punt besprekingen met het Rijk. Is hierover al iets te melden, zo is de vraag. Tot zover in eerste termijn, voorzitter.

De VOORZITTER: Dank u wel. Ik wens u van harte geluk met uw maiden speech. De heer Peters.

De heer PETERS: Voorzitter, wij stemmen in met het stuk en hebben waardering voor de zorgvuldige besluitvorming die eind vorig jaar al is ingezet. Er moet aandacht zijn voor het draagvlak onder bestuurders, met name raadsleden van de betrokken gemeenten. Je ziet dat de regiovisie eigenlijk heel ingewikkeld aan het worden is en dat mensen daardoor wat afstand nemen. Zoals ik ook in de commissievergadering heb gevraagd dient er een stevige communicatie-inzet op dat punt te komen. Tot zover.

De VOORZITTER: Dank u wel. De heer Haikens.

De heer HAIKENS: Dank u wel, voorzitter. Ik hoef de commissievergadering niet meer opnieuw te doen en daar hebben wij ons in zeer positieve zin uitgelaten over deze notitie, die een heel duidelij-

ke opwaardering heeft ten opzichte van eerdere versies en daar zijn wij zeer positief over. Hebben wij dan helemaal niets, voorzitter? Jawel, wij hebben de commissie ook gemeld dat de ontwikkeling van het hoogwaardige openbaar vervoer, met name Kolibri, en daarin natuurlijk de exploitatieopzet en een eventuele terugvaloptie ontbreken en daar ligt toch een zorgpunt. Ten opzichte van dat zorgpunt zou ik graag willen dat daar in de toekomst meer aandacht voor wordt gevraagd en meer verduidelijking wordt aangegeven. Wellicht kan de gedeputeerde dat op dit moment ook doen, zodat wij weten hoe wij daar nu en in de toekomst mee omgaan.

De VOORZITTER: De heer Langenkamp.

De heer LANGENKAMP: Voorzitter, het woordje visie is nog niet terug op dit statenstuk. Ik hoop wel dat de visie die hierachter zit, namelijk samenwerken en samen afstemmen van zaken, overeind blijft en vooral openbaar vervoer als sturend en ordenend principe. Dan komen wij uiteraard terecht bij het Kolibri-verhaal, waarbij de financiën vanuit het Rijk een probleem zijn. Kan de heer Swierstra daar nog iets over zeggen? Daarnaast is GroenLinks wel blij met de woorden die nu gelukkig steeds meer richting de groene ruimte gaan. Graag ziet GroenLinks ook de financiële vertaling daarvan en daaraan gekoppeld de vraag wanneer het landschapsontwikkelingsplan of regiopark komt en hoe dat gefinancierd gaat worden. Dank u wel.

De VOORZITTER: De heer Kloos.

De heer KLOOS: Ik kan hele verhalen over de regiovisie houden, maar wat wel vast staat is dat er kansen liggen, maar ook gevaren. Allereerst lijkt het erop dat de Langman-gelden anno 2006 zullen worden beëindigd door het Rijk oftewel drastisch zullen worden verminderd. Hierdoor zal onder anderen Kolibri, dat 80% van de Langmangelden opslokt, financieel wankel komen te staan. Zowel de provincie als de gemeenten in Noord-Drenthe zullen dan verschillende miljoenen moeten gaan ophoesten. Mochten de Langmangelden stop worden gezet, dan lijkt het ons raadzaam een en ander opnieuw tegen het licht te houden wat financieel wel en niet kan. Voor ons is niet duidelijk wat de financiële offers dan zijn die wij moeten brengen en wat er voor Drenthe aan meerwaardes aanwezig zijn om flink in de buidel te moeten graaien. Ook hierover zouden wij veel meer duidelijkheid willen hebben om niet voor verrassingen te komen te staan. Drents Belang ziet momenteel geen gronden om positief mee te gaan met het college.

De VOORZITTER: De heer Swierstra.

De heer SWIERSTRA: Voorzitter, het kan kort wat dat betreft. Het POP heeft inderdaad het kader aangegeven waarbinnen deze regiovisie zoals die er nu ligt past. Het POP Is daarmee voor ons ook weer richtsnoer bij de uitvoering van die regiovisie als het gaat om woningbouwaantallen en al dat soort zaken. Dat is voor ons daarmee natuurlijk een helder toetsingscriterium. Komen de gemeenten de provincie tegen? Nou, ik bedenk mij wel drie keer om dat soort termen te gebruiken, want ik heb het ooit ergens in een breder verband gedaan en kreeg toen een hoop lawaai over mij heen, want dat zou een dreigement zijn. Nou, dat is het zeker niet. Wat wij vooral willen dat is in partnership met de gemeenten de regiovisie tot een goed eind te brengen en daar zitten ingewikkelde vragen in. Het kan zijn dat een gemeente op enig moment vanuit zijn eigen positie een iets ander belang heeft dan een andere gemeente. Wanneer dat niet goed is in te passen in de totaalopgave in de regiovisie en dus ook schadelijk zou zijn voor de verantwoordelijkheden van anderen dan moet er een instrument zijn om dan met elkaar om tafel te gaan. Dan kom je inderdaad terecht bij vormen van arbitrage, al dan niet via het bestuur van de regiovisie, de stuurgroep, het dagelijks bestuur etcetera en dan zul je op enig moment ergens een keer een besluit moeten nemen. Maar dat is echt iets anders dan dat je elkaar nog wel een keer tegen komt. De bedoeling is vooral om het procesmatig te regelen en te zorgen dat gemeenten en provincies het met elkaar eens worden over een gezamenlijke visie, en die ligt hier nu. Onderdeel daarvan is het Kolibri-project. Daar zitten ook voor ons natuurlijk nog een aantal vragen in. De andere uitwerking zal het heldere licht moeten geven op de definitieve exploitatie en die is afhankelijk van de wijze waarop wij het Rijk al dan niet in gedeelten meekrijgen. Wij zullen om stappen verder te komen, al naar gelang de vorderingen, de tering naar de nering moeten zetten. Helder moet zijn dat de visie, die wordt neergelegd in het regiovisieverhaal en de

plannen voor Kolibri als ruggengraat van de hele regiovisie, de dragende kernvoorwaarde blijft voor alle activiteiten. Als wij de tering naar de nering moeten zetten, dan zullen wij dat inpassen binnen de hoofduitgangspunten van de regiovisie. Dat betekent ook dat er veel draagvlak nodig is en daar is meermalen in verschillende gremia over gesproken. Wij hebben er de laatste tijd ook al veel meer aan gedaan, dus ik heb het gevoel dat het wat dat betreft al behoorlijk opschiet, maar wij zullen er heel hard aan moeten blijven werken en moeten blijven communiceren met niet alleen de raadsleden, maar ook met de maatschappelijke organisaties en de meer particuliere belangen in het geheel. Om dat op een goede manier te doen is een van de elementen uit de regiovisie, namelijk de landschappelijke inpassing, een hele belangrijke en vandaar het voorstel om te komen tot een soort van regiopark. Ik kan u daar op dit moment nog niet zo heel veel over zeggen omdat dat een ambitie is die in de ontwerpopgaven verder zijn uitvoering nog zal moeten krijgen. De planvorming daarvoor en het hele proces verkeert nu in een startfase. Ik kan u zeggen dat collega Edelenbosch daarin een trekkende rol zal vervullen en dat betekent dat het Drentse belang - Noord-Drenthe heeft daarbij natuurlijk het grootste belang - daarmee ook voor deze provincie goed is vertegenwoordigd. De financiën die daarvoor beschikbaar zijn worden gevormd door enige middelen die daarvoor in de begroting zijn ingeruimd, maar dat zal natuurlijk heel erg afhangen van de uitwerking van de plannen, omdat daarin natuurlijk ook individuele belangen van gemeenten, particulieren of waterschappen in de financiering een rol zullen moeten spelen. Het is heel moeilijk om daar nu al een verhaal over te geven.

De heer LANGENKAMP: Voorzitter, nog even ter interruptie. De vraag is of het straks een landschapsontwikkelingsplan voor het gehele gebied is, of dat het kleine deeltjes worden.

De heer SWIERSTRA: Nou, kijk de gehele regiovisie is eigenlijk één groot landschapsontwikkelingsplan, omdat de mal-/contramalgedachte daar leidend is in de afspraken over woningbouw, over bedrijventerreinen, over de inrichting van de infrastructuur en al dat soort zaken. Meer specifiek zullen gemeenten binnen het kader van de regiovisie, maar ook binnen het kader van ons omgevingsplan dat zojuist is vastgesteld, die landschappelijke inpassing moeten plegen. Dat zal ook een ad-hockarakter kunnen hebben. Daarnaast komt er in een deel van het gebied, namelijk dat regiopark, een bijzondere opgave om in samenhang een aantal van dat soort problemen bijeen te brengen. Dat betekent niet dat daarmee over het hele gebied ook nog eens een keer weer een soort tweede POP wordt opgetuigd op landschappelijk gebied. U moet het wat dat betreft in samenhang zien. Voorzitter, tot slot de financiële offers die de heer Kloos heeft genoemd. Ik zou willen zeggen dat het niet om financiële offers gaat, maar het gaat om de rendementen die wij met elkaar willen bereiken en het rendement zal zijn dat wij een sociaal-economisch goed ontwikkelde regio door middel van een nationaal netwerk Groningen-Assen krijgen. Dat gebeurt in samenhang met een goede en evenwichtige afweging van het landschap en een goede ruimtelijke, groene en milieukundige inpassing. Dat moet gaan met een goed openbaar vervoer en al die elementen meer. Die betekenen dat dat het rendement is en als dat een paar centen kost, dan is het dat waard, want anders spreek je niet van rendement.

De VOORZITTER: Mag ik concluderen tot instemming met dit statenstuk? Dat is het geval.

5. Voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 17 mei 2004, kenmerk 20/6.10/2004005063, Gemeenschappelijke regeling OV-bureau

(statenstuk 2004-137)

met het hierop betrekking hebbende verslag van de Statencommissie RIM van 14 juni 2004.

De VOORZITTER: Ik geef het woord aan de heer Peters.

De heer PETERS: Ja, voorzitter, wij stemmen in met dit stuk. Het punt wat er in de commissie is genoemd over terugkoppeling is inmiddels achterhaald door de brief van het college van 30 juni 2004, waarvoor onze hartelijke dank.

De heer LANGENKAMP: Wij stemmen in met het stuk, voorzitter. Dat hoort u het liefst.

De VOORZITTER: De heer Slagter.

De heer SLAGTER: Ik zal ook zo kort mogelijk zijn voorzitter. De PvdA kent een hoge prioriteit toe aan het goed functioneren van het openbaar vervoer en op deelgebieden zijn er echter nog steeds knelpunten te constateren. De PvdA heeft steeds naar voren gebracht positief mee te willen werken aan werkbare oplossingen. Om de daad bij het woord te voegen, hebben wij een deskundig bureau DHV in de arm genomen om samen met allerlei participanten uit de OV-wereld te zoeken naar oplossingen en nieuwe beleidsideeën. In het najaar hopen wij dit traject te kunnen afronden. Terug naar het voorstel: de PvdA is voorstander van een OV-autoriteit. Voor ons hoeft het nog niet direct in een formele regeling te worden gestopt. Liever hadden wij een overbruggingsperiode in de vorm van een projectorganisatie afgesproken. In die periode was er dan gelegenheid geweest om te kijken of deze aanpak ook de beste resultaten op zou leveren. Binnen de gemeenschappelijke regeling is er minder flexibiliteit om nog echt een andere aanpak te kiezen. In de commissievergadering was echter heel duidelijk dat een meerderheid van de staten vindt dat de gemeenschappelijke regeling zoals die nu wordt voorgesteld, door kan gaan. Blijft over het regelen van toezicht door de staten. De heer Peters refereerde er even aan, maar mijn vraag was op dit punt of in de aanvangsfase twee keer per jaar een voortgangsrapportage voor kan komen te liggen die wij in de Statencommissie RIM dan op de agenda kunnen zetten.

De heer SWIERSTRA: Ja, voorzitter, dat kan wat mij betreft nog korter als de heer Slagter van de PvdA nog een aantal opmerkingen maakt. Het moge helder zijn dat je je uiteindelijk met een gemeenschappelijke regeling vastlegt op de manier waarop je je gemeenschappelijke activiteiten uiteindelijk organiseert, maar het college is van oordeel dat dat de enige manier is om - om financieel-technische redenen - de budgetten bij elkaar te kunnen voeren, en dan ook daadwerkelijk die sturing te geven die nodig is. Daar is wat ons betreft inderdaad geen ontkomen aan. Betekent dat dat er verder geen ruimte meer is voor de staten? Jawel, de uiteindelijke uitwerking van de regeling krijgt u in de volle omvang ter tafel, dus daar kunnen de opmerkingen van wat de positie is van de staten in die discussie een plek krijgen. Het spreekt voor zich dat in de uitvoering van datgene wat het OV-bureau gaat doen, er regelmatige terugkoppeling naar de staten zal worden gepleegd. Ten aanzien van die terugkoppeling in het bijzonder, zullen, zodra dat nodig is, de staten op de hoogte worden gesteld van de vorderingen. Dat zal in een aantal gevallen vooral zijn aan de hand van concrete aangelegenheden in Drenthe. Op het moment dat een aanbesteding in Drenthe aan de orde is, dan spreekt voor zich dat de staten daarvan op de hoogte worden gesteld als daar iets mee is, of als er resultaten zijn. Naar de inhoud gesproken komen de staten dus volledig aan hun trekken. Voor wat betreft een evaluatie of voortgangsrapportage, zijn er in de praktijk op verschillende momenten in het jaar mogelijkheden voor. Ik heb zoals toegezegd daarover met mijn collega’s gesproken en op basis daarvan is u een en ander ter kennis gebracht. Wij menen dat de staten op die manier royaal bediend worden. Een meer volledige evaluatie lijkt ons op zijn plek op het moment dat gestart wordt met de voorbereiding van de volgende GGD-concessie. Dat betekent dat over een jaar of twee daarover met de staten gesproken zal worden, want dan komen er veel meer elementen aan de orde. Het spreekt nogmaals voor zich dat op alle momenten waarop een aanbesteding zijn beslag krijgt, bijvoorbeeld al bij het programma van eisen, de staten daarover worden geïnformeerd. Zo zijn de staten zojuist geïnformeerd over de aanbesteding Zuidoost. Wanneer u dat aanleiding geeft om te vragen hoe dit nu precies zit dan zijn dat de terugkoppelmomenten, ook ten aanzien van de manier waarop het OV-bureau daarmee om is gegaan. Tot zover, voorzitter.

De VOORZITTER: Ik concludeer dat er instemming is met dit statenstuk met betrekking tot het OV-bureau.

6. Voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 12 mei 2004, kenmerk 20/6.15/2004005085, Woonzorgprojecten

(statenstuk 2004-136)

met het hierop betrekking hebbende verslag van de Statencommissie CW van 16 juni 2004.

De VOORZITTER: Ik concludeer dat er instemming is met dit statenstuk.

7. Voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 27 mei 2004, kenmerk 21/6.5/2004005354, Masterplan Veenhuizen

(statenstuk 2004-141)

met het hierop betrekking hebbende verslag van de Statencommissie BFE van 16 juni 2004.

De VOORZITTER: De heer Langenkamp.

De heer LANGENKAMP: Dank u wel, voorzitter. Ik ga op zich akkoord met dit stuk, maar heb alleen een vraag over de financiering, want die gaat via het Fonds flexibel beleid en daarover wordt in de tekst gezegd dat in het kader van de voorbereiding van de bestedingen, uit de reserve van flexibel beleid, nu wordt gevraagd om een aanvullende provinciale bijdrage. Wij vragen ons af waarom deze zin er zo specifiek staat, terwijl straks bij de A-stukken ook gebruik wordt gemaakt van geld uit het Fonds flexibel beleid en daar staat die zin niet bij. Ik vrees dat het nu te laat is om daar uitgebreid op in te gaan, maar wij hebben het idee dat het college de spelregels die zijn afgesproken bij het Fonds flexibel beleid op een wat vreemde manier interpreteert. Ik ben benieuwd naar het antwoord en kom daar later in de commissie over te spreken. Ik zou graag horen waarom deze zin bij dit stuk wel staat en bij de andere stukken niet.

De VOORZITTER: De heer Kloos.

De heer KLOOS: Ik kan kort zijn, voorzitter, want in de commissie heeft mijn fractie aangegeven tegen dit statenstuk te zijn, dus ik volg die koers.

De VOORZITTER: De heer Holman?

De heer HOLMAN: Voorzitter, wij zien er vanaf. De discussie in de commissie is redelijk helder geweest en anders verval ik in herhaling.

De VOORZITTER: De heer Schaap. Het mysterie van die ene zin?

De heer SCHAAP: Voorzitter, die ene zin zou te maken kunnen hebben met spelregels die wij zelf hebben vastgesteld of die de staten hebben vastgesteld omtrent de reserve flexibel beleid. Het moet helder zijn dat op het moment dat als de staten dit vaststellen, er op een gegeven moment een voorstel zal komen in het kader van de reserve flexibel beleid en dat het dan een lastige discussie wordt als u op dat moment zou zeggen dat u het niet meer zou doen. Dat heeft ook te maken met de spelregels die misschien niet helemaal passen en op het moment dat dit vastgesteld wordt moet het college ook zeker weten dat de middelen ervoor op tafel komen. Ik denk dat dat het enige antwoord is dat ik kan bedenken.

De heer LANGENKAMP: Hoewel het een heel praktisch antwoord is, vraag ik mij af of u niet al bij de Voorjaarsnota die integrale afweging had moeten maken, want dat is een van de zaken die nu juist in de spelregels staan.

De heer SCHAAP: Volgens mij hebt u bij de Voorjaarsnota alle integraliteit kunnen ontdekken die u zich zou wensen.

De heer LANGENKAMP: Neen, want toen wisten wij nog niet dat dit zo gefinancierd zou worden en wij wisten ook niet welke stukken u bijvoorbeeld niet daaruit financiert en op grond waarvan.

De heer SCHAAP: Misschien is het een suggestie dat de spelregels rondom de reserve flexibel beleid worden vereenvoudigd.

De heer LANGENKAMP: Nou, ik denk dat dat een goeie is, ja. Maar dat wilt u natuurlijk graag, maar het is de vraag of de staten dat willen.

De VOORZITTER: Okay, dank u wel. Is er instemming met dit statenstuk? Dat is het geval.

**A-STUKKEN**

8. Voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 11 mei 2004, kenmerk 17/6.5/2004004228, Provinciale bijdrage bodemsanering voormalige gasfabriekterreinen

(statenstuk 2004-135)

met het hierop betrekking hebbende verslag van de Statencommissie MWG van 21 juni 2004.

De VOORZITTER: Ik concludeer dat wordt ingestemd met dit statenstuk.

9. Voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 25 mei 2004, kenmerk 20/6.27/2004005102, Beëindiging subsidiëring Syntens

(statenstuk 2004-138)

met het hierop betrekking hebbende verslag van de Statencommissie BFE van 16 juni 2004.

10. Voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 26 mei 2004, kenmerk 21/6.3/2004000232, Herinrichting oevers Oude Vaart te Meppel

(statenstuk 2004-139)

met het hierop betrekking hebbende verslag van de Statencommissie MWG van 21 juni 2004.

11. Voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 26 mei 2004, kenmerk 21/6.4/2004005353, Project Impuls gesubsidieerde arbeid

(statenstuk 2004-140)

met het hierop betrekking hebbende verslag van de Statencommissie BFE van 16 juni 2004.

12. Voorstel van het Presidium van Drenthe van 21 juni 2004, kenmerk 20046510, Gewijzigde begroting 2004 en begroting 2005 Samenwerkingsverband Noord-Nederland (aanvulling)

(statenstuk 2004-145)

Zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming besluiten de staten telkens overeenkomstig de voorstellen van het college en het Presidium.

**K. Sluiting**

De VOORZITTER: Dat betekent dat wij aan het einde zijn gekomen van deze lange vergaderdag. Het is een pittige bijeenkomst geweest, maar dankzij uw medewerking is het gegaan zoals het is gegaan. Mijn complimenten daarvoor. Ik wens u een buitengewoon prettig en welverdiend reces. Ik sluit de vergadering.

(De vergadering wordt om 18.47 uur gesloten.)

HW

Vastgesteld in de vergadering van provinciale staten op 3 november 2004

, voorzitter

, griffier

**TOEZEGGING**

gedaan in de vergadering van provinciale staten van Drenthe, gehouden op 7 juli 2004 in het provincie-huis te Assen.

**Pagina**

41 Mevrouw HAARSMA zegt toe om in overleg met de gemeenten tot een voorbeeld-Ruimte-voor-ruimteregeling te willen komen.

Aan:
de voorzitter en de leden van
provinciale staten van Drenthe

Assen, 14 september 2004
Ons kenmerk 37/7.1/2004008272
Behandeld door mevrouw A. Oldenhuis (0592) 36 58 84
Onderwerp: Jaarverslag 2003 Bestuursovereenkomst Landelijke Ontwikkeling Windenergie (BLOW)

Geachte voorzitter/leden,

Op 10 juli 2001 heeft het Interprovinciaal Overleg de BLOW getekend. Het doel van de BLOW is om in Nederland in 2010 1.500 MW aan opgesteld windenergievermogen te realiseren. De taakstelling voor de provincie Drenthe bedraagt 15 MW. Met de realisatie van het windmolenpark in Coevorden kan aan deze taakstelling worden voldaan.

In het jaarverslag 2003 wordt ingegaan op de voortgang van de werkzaamheden voortvloeiende uit de BLOW. De teksten van de jaarverslagen van alle provincies en het Rijk zijn gebundeld en worden u ter kennisneming aangeboden.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris , voorzitter

Bijlage(n):
ga.coll.

Interprovinciaal Overleg

Ministerie van Economische Zaken

Ministerie van Defensie

landbouw, natuur en voedselkwaliteit

Ministerie van Verkeer en Waterstaat

VNG Vereniging van Nederlandse Gemeenten

# Jaarverslag BLOW 2003

Gebundelde jaarverslagen van het rijk, de provincies en de VNG

Aangeboden door de

**Landelijke Stuurgroep Ontwikkeling Windenergie (LSOW)**

# Inleiding

Voor u ligt het derde jaarverslag van de werkzaamheden van de verschillende overheden in het kader van de Bestuursovereenkomst Landelijke Ontwikkeling Windenergie (BLOW). Uit het jaarverslag 2002 bleek al een vergrote inzet van Rijk, provincies en VNG om binnen provinciaal ingedeeld gebied te komen tot tenminste 1500 MW windenergievermogen in 2010. Deze lijn heeft zich in 2003 duidelijk doorgezet. Kijkend naar het feitelijk geïnstalleerd vermogen was 2003 bovendien opnieuw een goed jaar. Eind 2003 was dat vermogen ongeveer 900 MW, ruim 200 MW meer dan het jaar daarvoor. De 1000 MW-mijlpaal zal naar verwachting in 2004 bereikt worden.

Inmiddels bestaat in de meeste provincies in grote lijnen duidelijkheid over de ruimtelijke mogelijkheden voor de plaatsing van windturbines. Daarmee is het steeds meer aan gemeenten om binnen die mogelijkheden in te spelen op concrete marktinitiatieven en daarvoor passende planologische kaders te creëren. Veel gemeenten zien zich daarbij geplaatst voor maatschappelijke weerstand tegen windenergie. Deels zijn deze van algemene aard (windenergie is veel te duur, windenergie draagt niet bij aan $CO_2$-reductie, windturbines zijn lelijk, etc.), deels gaat het om meer plaatsgebonden bezwaren (bijv. verstoring natuur- en landschappelijke waarden, verwachte geluidhinder, veiligheidsrisico's, e.d.). Deze laatste vertalen zich soms in planschaderisico's, welke bij de huidige wetgeving in principe voor rekening van het bevoegd gezag komen, veelal gemeenten. Een en ander leidt niet zelden tot terughoudendheid of zelfs een afwijzende houding van gemeentebesturen tegenover concrete projecten. Een goede communicatie met en zo mogelijk participatie van burgers en maatschappelijke organisaties kunnen belangrijk bijdragen aan een succesvolle ontwikkeling van windenergie, maar bieden niet de garanties die bij de taakstellende benadering van de BLOW passen. Zo ook kan de in voorbereiding zijnde noodwet planschade in een aantal situaties de gemeentelijke terughoudendheid doen overwinnen, maar het maatschappelijk klimaat blijft hiervoor een medebepalende factor. Bovendien leidt de bedoelde noodwet tot afwenteling van planschade op initiatiefnemers en staat nog niet vast in hoeverre zij planschaderisico's willen en kunnen dragen.

Deze onzekerheden over het verloop van het BLOW-proces zijn niet nieuw. De BLOW kent daarom een ijkpunt (eind 2005) om de voortgang van met name het planologisch proces te beoordelen. Met het oog daarop zijn wij voornemens om in samenspraak met maatschappelijke organisaties en marktpartijen in de eerste helft van 2005 een voorlopige evaluatie van die voortgang uit te voeren en vervolgens onderwerp van bestuurlijk overleg tussen de BLOW-partijen te maken. Dit kan zonodig leiden tot een tussentijdse bijsturing van het BLOW-proces.

Het voorgaande geeft overigens op dit moment zéker geen aanleiding voor somberheid. Het voorliggende jaarverslag laat per saldo een gunstig beeld zien. Dat beeld verschilt wat per provincie, maar landelijk moeten de lopende initiatieven voor windprojecten die passen binnen de vigerende beleidskaders ruim voldoende zijn om de BLOW-taakstelling te kunnen halen.

Wij hopen met dit jaarverslag een helder en aansprekend beeld te geven van de voortgang van het BLOW-proces en gaan optimistisch gestemd op weg naar het halfweg-ijkpunt van eind 2005.

Landelijke Stuurgroep Ontwikkeling Windenergie (LSOW)
Den Haag, 1 juli 2004

# Inhoudsopgave

Inleiding ..... 3

Inhoudsopgave ..... 4

1. Samenvatting ..... 5

2. Verslag van het rijk ..... 9

3. Provincie Groningen ..... 17

4. Provincie Fryslân ..... 21

5. Provincie Drenthe ..... 25

6. Provincie Overijssel ..... 29

7. Provincie Gelderland ..... 35

8. Provincie Flevoland ..... 39

9. Provincie Utrecht ..... 43

10. Provincie Noord-Holland ..... 47

11. Provincie Zuid-Holland ..... 53

12. Provincie Zeeland ..... 61

13. Provincie Noord-Brabant ..... 67

14. Provincie Limburg ..... 75

15. Verslag Vereniging van Nederlandse Gemeenten ..... 79

# 1. Samenvatting

## Algemene ontwikkelingen

Per 1 juli 2003 is het subsidiestelsel van de Wet Milieukwaliteit Elektriciteitsproductie (MEP) ingevoerd. Daarmee is meer duidelijkheid ontstaan voor de investeerders. De minister van EZ heeft toegezegd om in de eerste helft van 2004 een evaluatie uit te voeren om het effect van de MEP in kaart te brengen.

Het Rijk heeft in 2003 ingezet op vereenvoudiging van de procedures om windturbineprojecten van de grond te krijgen. Begin 2003 is het B4-project (Beter Bestuur voor Burgers en Bedrijf) gestart. Het project richt zich op stroomlijning, integratie en verkorting van procedures. Het eindrapport zal in het 2e kwartaal van 2004 aangeboden worden aan het kabinet.

Het Rijk en de provincies weten elkaar bij de realisatie van de BLOW-taakstelling steeds beter te vinden. Binnen de provincies begint de samenwerking tussen de afdelingen steeds beter op gang te komen. Via het BLOW-coördinatoren overleg krijgt ook de samenwerking tussen de provincies steeds meer en beter vorm.

De meeste provincies hebben in kaart gebracht waar windturbines in principe mogen, waar ze onder voorbehoud mogen en waar ze uitgesloten zijn. Daarmee is voor gemeenten en investeerders in grote lijn duidelijkheid ontstaan. Nader onderzoek op gemeenteniveau is nog wel nodig, omdat de provincies hun visies in omgevingsplannen of streekplannen niet overal in concrete locaties vertalen. Waar zij dat wel doen, zijn de grenzen van de locaties meestal niet scherp bepaald.

Op veel plaatsen zullen windparken komen die de gemeentegrenzen overschrijden of landschappelijke en/of milieueffecten hebben in aanpalende gemeenten. Veel provincies kiezen dan ook mede daarom voor een regionale aanpak. Provincies zien afstemming tussen de gemeenten vooraf als een goede en effectieve manier van realisatie van hun taakstelling. Daarom hebben provincies in 2003 gewerkt aan regionale convenanten of concrete afspraken per gemeente gemaakt en in overleg met gemeenten locatiebeleid uitgewerkt en vastgelegd in provinciale nota's.

Hoewel niet af te leiden uit de verslagen van de afzonderlijke BLOW-partijen, verdient vermelding, dat door de gezamenlijke BLOW-partijen respectievelijk de LSOW in 2003 een Klankbordgroep BLOW is ingesteld. Daarin zitten windenergiedeskundigen uit kringen van het bedrijfsleven, milieu organisaties, de landbouw en de gemeenten. De BLOW-partijen zijn vertegenwoordigd door het Landelijk Coördinatiepunt Windenergie. Het doel van de Klankbordgroep is de uitwisseling van kennis van en ervaring met de ontwikkeling van windenergie en het bespreken van knelpunten en oplossingen daarvoor. De Klankbordgroep kan gevraagd of ongevraagd adviseren aan de LSOW.

## Geluid

In het jaarverslag over 2002 is gesteld dat de discussie tussen VROM en de provincies over windturbines op bedrijventerreinen en het daaraan gekoppelde *geluidsprobleem* in 2003 afgerond lijkt te kunnen worden. Dat is inderdaad gelukt. De Staatssecretaris van VROM heeft in oktober 2003 gekozen voor het binnen de Wet geluidhinder vrijstellen van windturbines van toetsing aan de geluidzone. Die oplossing wordt nu door VROM uitgewerkt.

De door de RuG Natuurkundewinkel aangezwengelde discussie over het geluid van de hoge turbines in Rhedermoor, net over de grens bij Groningen, bij bepaalde bijzondere weertypen is in 2003 afgerond. Geconstateerd is dat geen twijfel bestaat over de juistheid van de door RuG gemeten geluidbelasting. Ook kan de regelgeving voor de berekeningen van geluid bij wind nog steeds gebruikt worden. Indien op andere locaties in Nederland vergelijkbaar hoge windturbines worden gepland, mag een met De Lethe vergelijkbare geluidsproductie alleen worden verwacht indien uit metingen blijkt dat de weersomstandigheden vergelijkbaar zijn. VROM zal de uitkomsten van deze discussie in den lande bekend maken.

## Obstakels luchtvaart

In 2003 is het overleg met Defensie (Koninklijke Luchtmacht –KLu-), de Luchtverkeersleiding Nederland, de Inspectie V&W, VROM en de provincies over radar en bakens voor luchtvaartgeleiding voortgezet. De beperkingen die radar en bakens opwerpen zijn mogelijkerwijs nog veel groter dan verwacht. In november 2003 heeft de KLu zijn *Beleid KLu inzake obstakels en obstakelverlichting* bekend gemaakt. In 2003 hebben de Luchtverkeersleiding Nederland en de Inspectie V&W gewerkt aan hun conceptkaarten op basis waarvan zij plannen voor turbines willen gaan beoordelen. De discussie over de mogelijke consequenties van dit beleid zal in 2004 worden voortgezet. Inspreken op streekplannen en structuurnota's door genoemde organisaties is er niet altijd geweest, waardoor provincies en gemeenten dachten dat locaties bruikbaar waren, hetgeen nu soms niet het geval blijkt te zijn.

## Meer met minder turbines

Bij het opstellen van de BLOW en het berekenen van de provinciale mogelijkheden voor de BLOW-taakstellingen is veelal gerekend met turbines van rond de 1 MW. Inmiddels zijn turbines van 2 MW en groter bijna standaard geworden. Dit leidt ertoe, dat de taakstelling van 1.500 MW mogelijk toch kan worden gehaald bij een geringer aantal locaties, zolang het aantal afvallende locaties maar niet onevenredig groot is.

## Interprovinciaal Windpark Afsluitdijk (IPWA)

Eind 2003 is formeel nog steeds niet duidelijk wat de reactie van het kabinet op de motie Augusteijn over het IPWA is. De provincies Friesland en Noord-Holland gaan er inmiddels vanuit dat het IPWA niet doorgaat. Inmiddels wordt er gewerkt aan een Interprovinciaal Streekplan Markermeer IJsselmeer. De aanliggende provincies en een aantal maatschappelijke organisaties in die provincies zijn in 2003 begonnen met overleg om te kijken hoe windturbines daarin een plaats moeten krijgen.

## Van solitairen naar parken

De meeste provincies hebben zich in hun windbeleid duidelijk uitgesproken tegen solitaire turbines. De enige uitzondering daarop zijn solitaire turbines op bedrijventerreinen. Verder spreekt men zich uit voor grotere parken in lijnopstellingen of clusters.

## Toelichting op onderstaande schema en tabel

Eind 2005 moet volgens de BLOW voor de totale taakstelling van 1.500 MW "finale planologische besluitvorming op gemeentelijk niveau" hebben plaatsgevonden. In 2003 is uitgebreid gesproken over de haalbaarheid van de taakstelling in 2010. Om beter zicht te krijgen op de voortgang van de realisatie is besloten de verschillende fasen waarin de projecten zich bevinden nog uitgebreider in beeld te brengen. Uit de verschuiving van de MW's richting realisatie in onderstaand schema zal in de eerste helft van 2005, in het kader van de in de Inleiding genoemde evaluatie, mede kunnen blijken of de BLOW-taakstelling haalbaar is.

In het komende jaar zal nadere discussie over de betekenis van het begrip "finale planologische besluitvorming op gemeentelijk niveau" meer duidelijkheid moeten verschaffen. Er zijn bijvoorbeeld veel regionale windplannen voor locaties. Zijn dat gemeentelijk gedragen plannen of kunnen alle locaties in de gemeente opnieuw ter discussie komen te staan. In het onderstaande schema is geen onderscheid gemaakt tussen gemeenten en regio's.
Eind 2005 zou duidelijk moeten zijn of er voldoende locaties zijn die voldoen aan de toelichting op bovengenoemd begrip. Marktpartijen zullen op basis daarvan er in het algemeen op mogen rekenen dat de betreffende gemeenten bereid zijn om met toepassing van art. 19 Wro planologische medewerking te verlenen als initiatiefnemers daar om vragen. Daarmee zou dan aan de duidelijkheid voor de markt zijn voldaan.
Uit het schema valt af te leiden dat er voldoende planologische ruimte lijkt te zijn voor nog te realiseren plannen. Er *sneuvelen* alleen, zoals steeds weer blijkt, tot aan de vergunningverlening de nodige locaties. Garanties dat de taakstelling gehaald wordt zijn er dus niet, maar een redelijke overmaat aan MW's per provincie vergroot wel de kans.
Onderstaande tabel is de optelling van de tabellen die per provincie inzicht geven in de stand van zaken op bij de provincies bekende initiatieven en/of door hen mogelijk geachte locaties. Overigens verschilt het inzicht in de initiatieven en beschikbare locaties per provincie.

## Schematische weergave van de totalen per provincie per fase

| Provincie | Per datum | Passen Proj. / Init. Expliciet[1] in beleidskaders | | Proj./Init[2] die nog niet in procedure zijn | Proj./Init. in bouw- en/of milieu vergunningsprocedure | Proj./Init. waarvoor alle vergunningen zijn verleend [3] | Gerealiseerd vermogen in MW | Taakstelling 2010 in MW |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | Prov. | Gem. / regio | | | | | |
| Groningen | 31-12-'02 | | | | 47 | | 58 | 165 |
| | 31-12-'03 | 235 – 344 | 180 – 287 | 180 – 287 | 47 | | 62 | |
| Fryslân | 31-12-'02 | | | 7 | | | 79 | 200 |
| | 31-12-'03 | 17,2 | 17,2 | 9 | 7 | 1,2 | 89 | |
| Drenthe | 31-12-'02 | | | 15 | | | 1 | 15 |
| | 31-12-'03 | 15 | 15 | 15 | | | 1 | |
| Overijssel | 31-12-'02 | | | | | 4,5 | 0 | 30 |
| | 31-12-'03 | 4,5 - 6 | 4,5 - 6 | | | | 6 | |
| Gelderland | 31-12-'02 | | | | | | 0 | 60 |
| | 31-12-'03 | | | | | | 0 | |
| Flevoland | 31-12-'02 | | | 335 | 255 | | 278 | 220 |
| | 31-12-'03 | 545 | | 245 | 325 | 65 | 382 | |
| Utrecht | 31-12-'02 | | | 81 – 114 | 16,5 – 24 | | 0 | 50 |
| | 31-12-'03 | 97,5 – 138 | 40,5 – 59 | 81 – 114 | 16,5 – 24 | | 0 | |
| N-Holland | 31-12-'02 | | | 58 | 5 | | 100 | 205 |
| | 31-12-'03 | 63 | 63 | | 56 | 7 | 149 | |
| Z-Holland | 31-12-'02 | | | 130 | 35 | 96,5 | 80 | 205 |
| | 31-12-'03 | 314 | 252 | 115 | 33 | 80,5 | 113 | |
| Zeeland | 31-12-'02 | | | 180,5 – 200,5 | 37,5 | | 60 | 205 |
| | 31-12-'03 | 218 – 240 | 75,5 – 97,5 | 115,5 | 65 – 85 | 37,5 | 60 | |
| N-Brabant | 31-12-'02 | | | 139,7 – 180,7 | 0,85 | 9,9 | 37,5 | 115 |
| | 31-12-'03 | 216,5 – 256,5 | 115,5 – 155,5 | 139,7 – 180,7 | 1,7 | 10,7 | 37,5 | |
| Limburg | 31-12-'02 | | | 82,5 – 107 | 8 | | 0,75 | 30 |
| | 31-12-'03 | 90,5 – 115 | 24,5 – 27 | 82,5 – 107 | 8 | | 0,75 | |
| **Totaal** | **31-12-'02** | | | **1029 – 1147** | **405 – 412** | **111** | **694** | **1500** |
| **afgerond** | **31-12-'03** | **1816 – 2054** | **788 – 979** | **983 – 1188** | **559 – 587** | **202** | **900** | |

[1] **Expliciet betekent**: een territoriaal zodanig uitgewerkt beleid, dat aannemelijk is dat het bevoegd gezag zich desgevraagd zal willen inspannen om aan een project de nodige medewerking te verlenen.
[2] Hieraan moeten concreet benoembare marktpartijen verbonden zijn. Bovendien moeten ze op grond van vooroverleg met gemeente of provincie op bestuurlijk draagvlak kunnen rekenen!
[3] Ongeacht eventuele bezwaar- of beroepsprocedures.

## Ontwikkeling in windvermogen sedert 1985

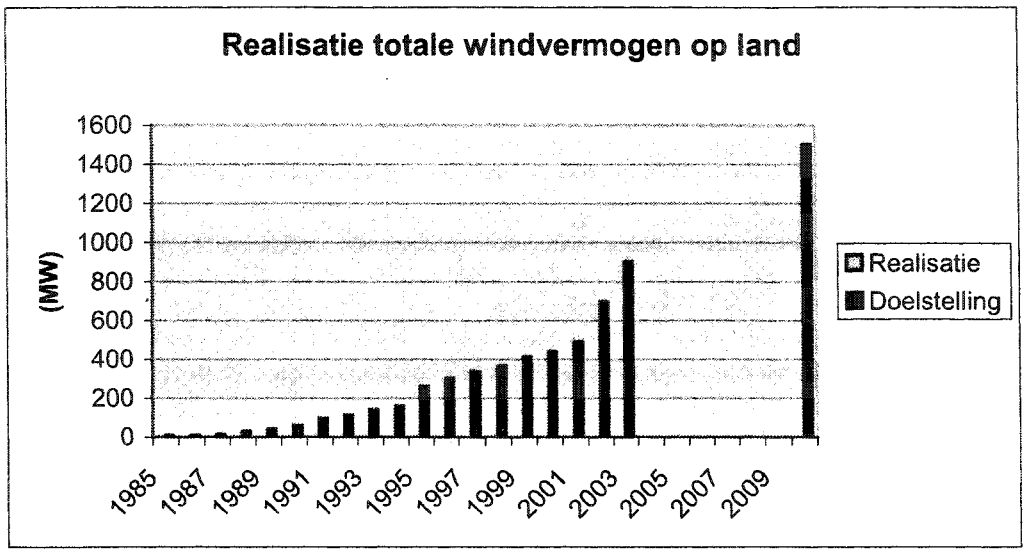


*Grafiek 1 Realisatie totale windvermogen op land*
*Bronnen: CBS (1985-1997), EnergieNed (1998-1999), provincies (2000-2003)*

# 2. Verslag van het rijk

In dit hoofdstuk treft u achtereenvolgens de verslagen van de ministeries van VROM, EZ, LNV, Defensie en V&W.

## 2.1 Ministerie van VROM

### Organisatorische invulling BLOW

In de Landelijke Stuurgroep Ontwikkeling Windenergie werd het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) vertegenwoordigd door de heer drs. ing. P. (Peter) Torbijn (lid) en mevrouw mr. C.M. (Tilly) Zwartepoorte (plv. lid). Voor ondersteuning van het stuurgroeplid en voor inbreng namens VROM in de overige overlegorganen van de BLOW zorgde de heer A. (Ad) Littel, coördinator windenergie bij VROM.

### Algemene beleidsontwikkelingen

***Fundamentele wijziging Wro***

Een fundamenteel gewijzigde Wet ruimtelijke ordening is in 2003 in de Tweede Kamer behandeld en wordt vermoedelijk eind 2004 van kracht. Belangrijk voor windenergie is, dat de procedure voor de wijziging van het bestemmingsplan sterk wordt bekort: van 66 tot 22 weken. Verder wordt de toegang tot bezwaar en beroep beperkt tot belanghebbenden conform de Algemene wet bestuursrecht. Tot slot is relevant de coördinatiebevoegdheid van de gemeente bij vergunningverlening.

***B4-11***

In het project 'Windturbines en gaswinning' binnen het programma Beter Bestuur voor Burger en Bedrijf (B4) is in 2003 door VROM en andere departementen meegewerkt aan de verkenning van mogelijkheden om doorlooptijden voor vergunningen voor wind- en gaswinningprojecten te bekorten. Zie verder bij ministerie van EZ

***Planschadeproblematiek***

In 2003 heeft de Raad van State beroep tegen het 'Nunspeet-arrest' (verbod op planschadevergoedingsovereenkomsten) ongegrond verklaard. Het ministerie van VROM heeft in 2003 een wet ontworpen die rechtsbasis verleent aan planschadevergoedingsovereenkomsten, te sluiten tussen gemeenten en projectontwikkelaars. Dit ontwerp zou nog in de loop van 2004 kracht van wet moeten krijgen. Ondertussen lopen de meningen uiteen of deze wet uitkomst kan bieden ingeval van windturbineprojecten, gezien de rentabiliteit hiervan.

***Onroerende Zaakbelasting***

Grote aandacht kreeg in 2003 ook een uitspraak van de Rechtbank van Leeuwarden over de vermindering van de waarde van woningen in de nabijheid van een toekomstig windturbinepark te Delfzijl, voor zover het de grondslag betreft voor de aanslagberekening Wet onroerende zaakbelasting. Vanuit VROM wordt gepoogd om de toepassingsmogelijkheden in te perken van de bij deze zaak gebruikte informatie over de geluidsproductie (zie verderop) van windturbines. Tegen de uitspraak van de belastingrechter in Leeuwarden loopt cassatie bij de Hoge Raad.

## Voortgang op BLOW-artikelen

***Nota Ruimte***

In de ontwerptekst van de Nota Ruimte is het beleid voor windenergie binnen provinciaal ingedeeld Nederland geformuleerd overeenkomstig de tekst van de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening (pkb, deel 3, 2002). Hiermee wordt voldaan aan de verplichtingen 2.1.1 en 2.1.2 van de BLOW.

***Interdepartementaal afstemmingsoverleg (BLOW 2.1.2 en 2.2.1)***

Het is in 2003 niet nodig gebleken om dit overleg te voeren.

***Onderzoek geluidsproblematiek en veiligheid (BLOW 2.2.2)***

Op basis van het door Royal Haskoning uitgevoerde onderzoek "Windturbines en geluid, veiligheid en slagschaduw; onderzoek naar de technische en juridische knelpunten en mogelijke oplossingen" (2002) heeft VROM in 2003 enkele discussiebijeenkomsten georganiseerd over de toepassing van de zogeheten windnormcurve (WNC) op geluidsgezoneerde bedrijfsterreinen (zie hiervoor volgende paragraaf). Ook is een eerste standpunt ingenomen over alle aanbevelingen uit de studie van Royal Haskoning. Afhandeling van standpuntbepaling is vertraagd door de discussie over de toepassing van de WNC én door de verwachtingen over de uitkomst van het hiervoor besproken B4-11 project; zij zal in 2004 plaatsvinden.

***Planschadeproblematiek (BLOW 2.2.3)***

Hiervoor is in 2003 geen oplossing conform BLOW 2.2.3 geleverd. Zie verder de hierboven beschreven activiteiten in de paragraaf *Algemene Beleidsontwikkelingen*. In aanvulling op de vermelding van de reparatiewet kan nog worden geconstateerd dat ook het wetsvoorstel voor de nieuwe Wet ruimtelijke ordening (Wro) een regeling bevat voor planschadesituaties. De nieuwe Wro is in behandeling bij de Tweede Kamer.

## Landelijke knelpunten

***Geluidsproductie hoge windturbines***

Metingen van de Natuurkundewinkel van de Rijksuniversiteit van Groningen bij woningen in de buurtschap De Lethe (gem. Bellingwedde, prov. Groningen) in verband met de geluidbelasting door het windturbinepark Rhedermoor, dat zich aan de Duitse zijde van de grens bevindt, hebben aandacht gevraagd voor de onverwacht sterke geluidsproductie die zeer hoge windturbines (circa 100m ashoogte) kunnen veroorzaken. Onder bepaalde atmosferische condities (stabiel weer en vrijwel geen wind op 10m, maar wel op 100m) overschrijdt de geluidbelasting van deze woningen de richtwaarde voor rustig landelijk gebied bij nacht. VROM-vertegenwoordigers hebben zich er samen met die van de provincie Groningen in het kader van de Subcommissie Noord van de Nederlands-Duitse Commissie Ruimtelijke Ordening voor ingezet, dat de vertegenwoordigers van de Duitse overheden in deze subcommissie nader onderzoek toezegden. Dit overleg is in 2003 nog niet afgerond.

Op verzoek van VROM heeft Novem een deskundigenbijeenkomst belegd, waarin is vastgesteld welke overeenstemming er is over de door de Natuurkundewinkel gebruikte meetmethode en over de atmosferische omstandigheden waaronder het geluidseffect van Rhedermoor kan optreden. Geconcludeerd werd dat de meetmethode weliswaar niet geheel volgens voorschrift is, maar dat de meetresultaten hierdoor hoogstwaarschijnlijk niet essentieel zijn beïnvloed. Ook over genoemd geluidseffect door bijzondere atmosferische omstandigheden bestond overeenstemming. In 2004 wil VROM hieraan meer bekendheid geven, teneinde te voorkomen dat bij andere windturbineprojecten door appellanten argumenten over geluidsproductie worden gebruikt die ten onrechte op de situatie bij Rhedermoor zijn gebaseerd.

Voor deze specifieke weersomstandigheden is nog wel nader onderzoek nodig naar de mogelijke gevolgen voor de in te dienen berekeningen van het te verwachten geluid.

***Windturbines op geluidgezoneerde bedrijfsterreinen***
In 2003 heeft uitvoerige discussie plaatsgevonden tussen deskundigen over de mogelijkheden om tot een soepeler beoordeling van windturbines te komen in geval van geluidgezoneerde bedrijfsterreinen. Met name werd de toepassing bepleit van de zogeheten windnormcurve (een correctie voor toenemend achtergrondgeluid bij hogere windsnelheden). VROM heeft vervolgens geconcludeerd dat deze toepassing een ongewenste vermenging zou meebrengen van het geluidsstelsels van de Wet geluidhinder en de Wet milieubeheer. Daarom heeft de Staatssecretaris van VROM gekozen voor het binnen de Wet geluidhinder vrijstellen van windturbines van toetsing aan de geluidzone.

***Bakens luchtvaart***
In het voorjaar van 2003 heeft VROM contact gelegd met Luchtverkeersleiding Nederland omdat in Gelderland en Limburg was gebleken dat deze dienst hoge eisen stelt aan de obstakelvrije omgeving van bakens die bij de Luchtverkeersleiding worden gebruikt. Luchtverkeersleiding Nederland heeft een overzicht verstrekt van alle bakens in Nederland en hun zichteisen en heeft dit met de provinciale windcoördinatoren besproken. Hieruit zijn werkafspraken over de meldingsprocedure voortgekomen.

***Bouwhoogtebeperkingen rond vliegvelden***
In de loop van 2003 ontstond bij met name de provincie Noord-Brabant het inzicht dat er in Nederland regelgeving in voorbereiding is die de bouwhoogtebeperkingen rond vliegvelden vastlegt. Deze regels vloeien voort uit internationale verdragen in het kader van de International Civil Aviation Organization (ICAO), waarbij Nederland partij is. De regels omschrijven een zogeheten obstakelvlak (ook wel koekenpan genoemd) dat tot op 6 km van de uiteinden van de start- en landingsbanen bouwhoogtebeperkingen inhoudt. Deze beperkingen lopen tussen 4 en 6 km op van 45m tot 150m. Er is een zeer beperkte mogelijkheid tot ontheffing van deze regels. Over de invoering van dit nieuwe beleid, dat ook geldt voor kleine civiele (zweef-)vliegvelden en militaire vliegvelden, en over het ontheffingenbeleid is in 2003 een eerste overleg gevoerd met de Inspectie Verkeer en Waterstaat, Divisie Luchtvaart.

### Actualiteiten en vooruitblik
Naar verwachting zal in het kader van de MIG medio 2004 een wetsvoorstel tot wijziging van de Wet geluidhinder aan de Tweede Kamer worden aangeboden, waarin ook is opgenomen de in dit verslagdeel besproken vrijstelling van windturbines van toetsing aan de zone van geluidsgezoneerde bedrijfsterreinen.

## 2.2 Ministerie van EZ

### Organisatorische invulling BLOW
In 2003 werd het ministerie van Economische Zaken (EZ) binnen de LSOW vertegenwoordigd door de Directeur Energieproductie, de heer J. (Jos) C. De Groot. De heer J.P. (Peter) Hondebrink verzorgde de ondersteuning en participeerde daarnaast in de kerngroep en het Landelijk Coördinatorenoverleg BLOW.

## Algemene beleidsontwikkelingen

Het jaar 2003 laat opnieuw een windrecord zien. In totaal is netto 206 MW aan windvermogen bijgeplaatst. Het ministerie van EZ heeft zich qua beleidsvorming in 2003 voornamelijk geconcentreerd op de invoering van het wetsvoorstel Milieukwaliteit Elektriciteitsproductie (MEP) en knelpunten ten aanzien van wet- en regelgeving rondom windenergieprojecten.

## Voortgang op BLOW-artikelen

Art. 2.3.1: Door Novem en het Projectbureau Duurzame Energie is ook in 2003 veel aandacht besteed aan voorlichting over duurzame energie. Zo zijn presentaties verzorgd over windenergie tijdens het door Novem georganiseerde Praktijkfestival op 10 december 2003. Verder zijn vanuit Novem ten behoeve van lokale bestuurders en beleidsambtenaren excursies en workshops georganiseerd (ruimtelijke inpassing en analyse, lusten en lasten voor gemeenten, participatie en draagvlakontwikkeling).Verder is door het ministerie van EZ een communicatieproject Energieproductie gestart waarin ook expliciet aandacht wordt besteed aan de wijze waarop over windenergie wordt gecommuniceerd. In 2003 is aangekondigd dat het PDE na 2004 zal ophouden te bestaan. Over het onderbrengen van enkele taken van het PDE bij andere organisaties zal in 2004 nader overleg plaatsvinden.

Art. 2.3.2: De in 2002 en 2003 ingediende subsidieverzoeken van de provincies voor een bijdrage in het uitvoeren van een plan van aanpak, zijn afgewikkeld. Van het in totaal beschikbaar gestelde subsidiebedrag van Euro 816.804 is in 2003 een bedrag van € 659.536 gecommitteerd. Niet alle provincies hebben een verzoek tot subsidievaststelling ingediend.

## Overige acties

***Task Force Windenergie***

Na afsluiting van het Convenant Windenergie Noordoostpolder (april 2002) en bekrachtiging ervan door het gemeentebestuur (raadsbesluit oktober 2002) achtte de TFW zijn werkzaamheden als voorzitter van het Platform in principe beëindigd. In werkelijkheid vroeg de Noordoostpolder toch weer veel werk en aandacht. Voorts is op enkele locaties het lokaal bestuur geadviseerd dan wel is bemiddeld tussen partijen. Daarnaast zijn vanuit de oren en ogen functie beleidsadviezen gegeven aan de verschillende ministeries. Ook in het kader van het B4 traject zijn adviezen gegeven.

Eind 2003 heeft een evaluatie van de Task Force Windenergie plaatsgevonden. Uit de evaluatie is gebleken dat de TFW de afgelopen jaren bij 17 projecten, samen goed voor ruim 620 MW, intensief betrokken is geweest. Deze betrokkenheid heeft geresulteerd in convenanten, vaststelling van bestemmingsplannen, gezamenlijke opzet van projecten, adviezen aan gemeente en provincies en inzicht voor betrokkenen over participatie mogelijkheden. Vrijwel alle organisaties en personen zijn van mening dat een met de TFW vergelijkbaar onafhankelijk smeermiddel moet blijven bestaan om windturbineprojecten vlot te trekken. Men ziet ondanks de sinds 1999 veranderde omstandigheden (BLOW getekend, de meeste provincies hebben hun streekplannen met ruimte voor wind klaar etc.) vergelijkbare taken als: bemiddelen, aandragen van alternatieven en partijen verleiden tot samenwerking. De verwachting is uitgesproken dat als de procedures m.b.t. plaatsing windturbines ineengeschoven zijn (B4-traject) er waarschijnlijk nog wel zakelijke conflicten overblijven, maar dat het dan een stuk gemakkelijker zal worden.
Geert de Boer heeft aangekondigd afscheid te nemen in 2004. De zoektocht naar een nieuwe Task Force voorzitter is eind 2003 ingezet.

***Operatie B4***
Als follow-up van de MDW-verkenning naar *Stroomlijnen van gas- en windprojecten* is begin 2003 onder de noemer Beter Bestuur voor Burger en Bedrijf (B4) een project gestart waarin het gehele vergunningencomplex wordt doorgelicht om te komen tot stroomlijning, integratie en een substantiële bekorting van procedures. De werkgroep staat onder leiding van voormalig staatssecretaris Henk van Hoof en bestaat uit vertegenwoordigers van LNV, VROM, BZK, Justitie, V&W, EZ alsmede vertegenwoordigers van provincies (IPO) en gemeenten (VNG). De werkgroep heeft tot doel om voorstellen te doen voor een efficiëntere uitvoering van de betrokken wetten om tot meer integrale besluitvormingsprocedures en kortere doorlooptijd te komen. Tussentijdse bevindingen leveren op, dat er wezenlijk knelpunten zijn zoals het soms ontbreken van vastgestelde termijnen vergunningverlening (of geen sancties als termijnen worden overschreden), veel mogelijke momenten voor bezwaar- en beroepsprocedures, onvoldoende kennis / affiniteit bij gemeenten en provincies. De operatie heeft meer tijd gekost dan was voorzien. Het eindrapport zal in het tweede kwartaal van 2004 aan het kabinet worden aangeboden, waarna de minister van EZ er een beleidsreactie op geeft.

***Expertpool***
De expertpool is bekend gemaakt bij de provinciale windcoördinatoren en bij gemeenten, door middel van gerichte campagne en een informatieblad. Het blijkt dat partijen in het veld goed op de hoogte zijn van de expertpool echter er minder gebruik van maken dan gepland. De Expertpool omvat een bestand van consultants en adviesbureaus met expertise op alle gebieden die van belang zijn bij de ontwikkeling van windenergieprojecten. Gemeenten kunnen gebruik maken van de diensten van deze bureaus en krijgen per concreet project een aantal expert-uren om niet. Ondersteuning vond bijvoorbeeld plaats bij de uitwerking van de landschappelijke inpassing en het maken van vogelstudies van een aantal projecten. De Expertpool wordt op dit moment vooral gebruikt bij de procesbegeleiding en uitwerking van zoekgebieden op gemeentelijk of regionaal niveau. Daardoor is het aantal projecten geringer dan verwacht

***Het investeringsklimaat***
Op 1 juli 2003 is het wetsvoorstel Milieukwaliteit elektriciteitsproductie (MEP) in werking getreden. Met de MEP ontvangt de producent voor een periode van ten hoogste tien jaar een vast bedrag per aan het net geleverde kilowattuur (kWh) elektriciteit. De MEP is bestemd voor producenten in Nederland van duurzame elektriciteit (waaronder windenergie). De subsidiebedragen zijn gedifferentieerd, gebaseerd op de kostprijs per Duurzame Energie optie. Voor windturbineprojecten die in 2003 zijn gerealiseerd bedraagt de vergoeding 4,9 Eurocent per kWh gedurende een periode van maximaal 10 jaar, tenzij een totaal van 18.000 vollasturen eerder wordt bereikt. In juli en augustus is de windsector geconsulteerd inzake de subsidiebedragen voor 2004 en 2005. Voor 2004 is het subsidiebedrag gelijk gebleven; voor 2005 wordt het bedrag op € 4,8 ct per kWh vastgesteld.
De invoering van de MEP en in het bijzonder de vollasturensystematiek gaf binnen de branche aanleiding voor veel discussie. De verwachting is echter dat met de MEP een voldoende stimulans wordt gegeven aan investeringen in duurzame energie. De effectiviteit van de MEP alsmede de vollasturensystematiek worden gedurende een jaar na invoering gemonitored.

Voorts is met het belastingplan 2004 een gefaseerde afschaffing van de vrijstelling Reb36i voor duurzame energie aangekondigd. Op 1 januari 2005 zal de vrijstelling op nul worden gesteld. Het wegvallen van de vrijstelling op grond van Reb36i wordt volledig gecompenseerd in een verhoging van de MEP-subsidie.

*Follow-up Frisse wind in de praktijk*
Medio 2003 is het project 'Frisse wind in de praktijk' afgerond. Met subsidie van EZ is door zes milieufederaties succesvol gewerkt aan het concreet zoeken naar geschikte locaties voor windenergie en het versterken van draagvlak hiervoor. Op basis hiervan is besloten om een éénmalig vervolg hieraan te geven tot 1 oktober 2005. De projectvoorstellen zijn ingediend en beoordeeld op de bijdrage aan het realiseren van (minimaal) de doelstellingen in BLOW. Eén van de vereisten is dat de desbetreffende provincie ermee instemt. De subsidies worden in 2004 verstrekt.

*Gasleidingen*
De Gasunie heeft op een aantal locaties in Nederland bezwaar aangetekend tegen de plaatsing van windturbines in de buurt van gasleidingen. Dit vanwege mogelijke risico's en de onveilige situatie en de economische gevolgschade die uit een leidingbreuk ten gevolge van een afvliegend rotorblad kunnen ontstaan. De Gasunie beroept zich daarbij op het handboek Risicozonering dat op initiatief van leidingeigenaren (waaronder de Gasunie) en de ministeries van EZ en VROM is samengesteld. Men verwijst naar de in dit handboek opgenomen passages van risiconormering (1% faalfrequentie) alsmede de nadelige effecten op de bedrijfszekerheid.
Eind 2003 heeft technisch overleg plaatsgevonden tussen EZ, VROM en ECN. Het handboek risicozonering is verduidelijkt m.b.t. de 1%-norm. Voorts is nogmaals benadrukt dat het handboek niet gaat over risico's met betrekking tot de bedrijfszekerheid. Economische gevolgschade behoort niet tot het terrein van het handboek.
Het handboek kent geen juridische status en strekt louter tot aanbeveling en ondersteuning. In de beoordeling van externe veiligheid is de circulaire aardgasleidingen uit 1984 van toepassing. In 2004 zal over dit onderwerp nog een gesprek plaatsvinden tussen EZ, VROM en de Gasunie.

## 2.3 Ministerie van LNV

### Organisatorische invulling BLOW
Contactpersoon voor de BLOW bij het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit was in 2003 de heer A.L. (Arie) Vaandrager, medewerker bij de Directie Platteland (toen nog GRR).

### Activiteiten
In het verslagjaar zijn vooral de ontwikkelingen in de natuurbeschermingswetgeving van belang geweest. Daarnaast kan de afrondende aanmelding van Habitatrichtlijngebieden worden genoemd.
Na de inwerkingtreding van de Flora- en faunawet per 1 april 2002 is voor activiteiten die de door deze wet beschermde soorten planten en dieren kunnen doden, verstoren of verontrusten een ontheffing benodigd. Snel werd duidelijk dat deze wet niet goed uitvoerbaar en handhaafbaar is indien niet een aantal activiteiten een wettelijke vrijstelling van de ontheffingsplicht verkrijgen, en er voor bepaalde andere activiteiten een werkbare grondslag voor een ontheffingsbeleid wordt gecreëerd. Artikel 75 van de wet biedt hiervoor een basis. In het kabinetsstandpunt over het Interdepartementale Beleidsonderzoek naar de implementatie van de Vogel- en Habitatrichtlijn spreekt het kabinet onder meer het voornemen uit om binnen de mogelijkheden van de wet een ruimhartige invulling te geven aan het vrijstellings- en ontheffingsbeleid. Hiermee kunnen niet-gewenste nadelen voor "de bouw" in Nederland worden

weggenomen. Een Algemene maatregel van bestuur ex art. 75 was in het verslagjaar in voorbereiding.
De Tweede Kamer heeft in het verslagjaar niet de behandeling kunnen afronden van het wetsontwerp tot Wijziging van de Natuurbeschermingswet 1998 wegens Europeesrechtelijke verplichtingen. In dit wetsvoorstel wordt de aanwijzingsprocedure voor speciale beschermingszones krachtens de Vogel- en Habitatrichtlijn geregeld, alsook de bescherming van deze gebieden. Een discussie tussen de woordvoerders uit de Kamer en de minister van LNV over de wenselijkheid van een specifieke vergunningplicht voor projecten en handelingen met mogelijk significante gevolgen, alsook over de wenselijkheid van een verplicht beheersplan voor de beschermingszones, kon niet worden beëindigd. Dit betekent vooralsnog dat windturbineprojecten die een mogelijk significant gevolg hebben voor de instandhoudingdoelstelling van aangewezen Vogelrichtlijngebieden dan wel voor bij de Europese Commissie aangemelde Habitatrichtlijngebieden op dit aspect moeten worden beoordeeld door alle bestuursorganen die uit anderen hoofde hebben te besluiten over toestemming voor deze projecten. Mede omdat de Europese Commissie heeft besloten de procedure van ingebrekestelling van Nederland bij het Europese Hof van Justitie door te zetten, mag worden verwacht dat in 2004 een nieuwe Natuurbeschermingswet tot stand komt.
Begin zomer 2003 heeft de Nederlandse regering een definitieve aanmelding bij de Europese Commissie gedaan van de speciale beschermingszones krachtens de Habitatrichtlijn waarmee Nederland een bijdrage levert aan Natura 2000. Onder 'definitief' moet in dit geval worden verstaan: het intrekken van een aantal eerder aangemelde gebieden, het wijzigen van de begrenzing van een aantal eerder aangemelde gebieden en het aanvullend aanmelden van een groot aantal nieuwe doch relatief kleine gebieden. Met deze aanmelding is helder geworden in welke gebieden in Nederland de habitattypen van Bijlage 1 van de HR en de soorten uit Bijlage 2 (voor zover niet tevens vermeld in Bijlage 4 of 5) bescherming wordt geboden.

## 2.4 Ministerie van Defensie

### Organisatorische invulling BLOW

Contactpersoon voor de BLOW bij het ministerie van Defensie was in 2003 de heer J. (Jan) Sennema, medewerker van de Dienst Gebouwen, Werken en Terreinen.

### Activiteiten

Het ministerie van Defensie heeft zich ook in 2003 ingespannen om de eigen doelstelling voor de opstelling van opwekkingsvermogen voor duurzame energie op eigen terreinen te verwerkelijken. De voorbereidingen voor de oprichting van een windturbinepark bij het munitiecomplex bij Coevorden zijn onverminderd voortgezet. De inzet is om met gebruikmaking van aangrenzende gronden van derden hier een windturbinepark op te richten van 15 MW.

Van belang is dat in december 2003 een nieuwe Defensie Milieubeleidsnota (DMB 2004) uitgebracht. Hierin is onder de doelstellingen Energie opgenomen dat Defensie meewerkt aan de plaatsing van 20 MW aan windturbines op defensieterreinen voor 2010. In de DMB 2004 is verder aangegeven dat Defensie in 2003 een aantal windturbineprojecten in voorbereiding heeft. Naast Coevorden zijn dit Strijpse Kampen in de gemeente Oirschot en een locatie bij Den Helder.

## 2.5 Ministerie van V&W

### Organisatorische invulling BLOW

Contactpersoon voor de BLOW bij het ministerie van Verkeer en Waterstaat was in 2003 de heer F.P. (Frank) Hallie, medewerker van het Directoraat-generaal Water.

### Activiteiten

Rijkswaterstaat, uitvoeringsorganisatie van V&W, is - in goed overleg met provincies en waterschappen - betrokken bij de beoordeling van diverse projecten in de provincies Zeeland, Flevoland en gedeeltelijk Noord Brabant (o.a. buitendijks Noordoostpolder, Wieringermeerdijk en Oosterscheldekering).
De 'Beleidsregel[1] voor de opstelling van windturbines op, in en boven rijkswaterstaatswerken' (BLOW-artikel 2.6.2) is hierbij uitgangspunt. Het blijkt dat het effect van *schaduwwerking* door windturbines op walradar nog wel eens wordt onderschat. Ook is de landschappelijke inpassing een punt wat bij de beoordeling meeweegt.
Nader onderzoek wordt uitgevoerd naar de mogelijkheden om windturbines in de - brede - middenberm van de snelweg A6 (Almere - Lelystad) te plaatsen, met name de beleving van de (on)veiligheid - nabij knooppunten en afritten - door de weggebruiker is onderwerp van dit onderzoek.
Langs de Afsluitdijk worden andere methoden van duurzame energie beproefd, zoals zonnepanelen en het opwekken van energie door middel van laagverval turbines.

[1] Bij publicatie in de staatscourant nr. 123 van 2 juli 2002 is de 'Beleidsregel voor de opstelling van windturbines op, in en boven rijkswaterstaatswerken' van kracht geworden (BLOW-artikel 2.6.2). Deze bevat richtlijnen en richtwaarden voor de bij de plaatsing van windturbines in acht te nemen afstanden in verband met het beheer van de rijkswaterstaatswerken (wegen, waterwegen, waterkeringen e.d.), met inbegrip van de externe veiligheid. Deze richtlijnen en -waarden worden door alle diensten van het ministerie van Verkeer en Waterstaat toegepast die belast zijn met de beoordeling van windturbineprojecten vanuit hun beheerstaak.

# 3. Provincie Groningen

## Inleiding

In het kader van de BLOW overeenkomst heeft de provincie Groningen een taakstelling van 165 MW op zich genomen, welke voor het jaar 2010 geplaatst moeten zijn. Voor het jaar 2003 is daarvan al 62 MW gerealiseerd, dit betekent dat in de resterende zeven jaar zo'n 103 MW aan windenergie geplaatst moet worden. In 2003 is gewerkt aan de uitvoering van het Plan van Aanpak voor realisatie van de Groninger doelstelling. In het POP zijn de volgende vijf gemeenten genoemd als locaties voor windparken: Delfzijl, Eemsmond, de Marne, Veendam en Menterwolde. De provincie heeft duidelijk gekozen voor het concentreren van windturbines in windparken, nadat er in het verleden weerstanden ontstonden tegen de solitair geplaatste turbines.

## Organisatorische invulling BLOW

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | de heer M.A.E. Calon, portefeuille RO, VHV en financiën. | de heer J.C. Gerritsen, portefeuille EZ, toerisme en recreatie, cultuur en ICT. |
| Ambtelijk | de heer W.A. ter Horst, Afdeling Ruimtelijke Plannen | |

De heer Calon is tevens voorzitter van de Landelijke Stuurgroep Ontwikkeling Windenergie (LSOW).

## Algemene ontwikkelingen

De provincie wil actief tegemoet komen aan de behoefte aan windenergie, zolang dat niet ten koste gaat van de kwaliteit van natuur en landschap. De provincie ziet opwekking van windenergie als een industriële activiteit die thuishoort op industrieterreinen. De provincie wil daarom kijken naar schaalvergroting of uitbreiding van de bestaande windparken in Delfzijl en Eemshaven. Daarnaast zien wij mogelijkheden voor grootschalige parken op of in aansluiting op enkele andere industrieterreinen in de provincie.

Naast het streven naar schaalvergroting en of uitbreiding van bestaande windparken op of bij industriegebieden van Lauwersoog, Eemshaven en Delfzijl wordt overleg gevoerd met de gemeenten Veendam en Menterwolde over de mogelijkheid van een windpark langs de N33. Bij de stand van zaken van de windparken wordt meer in detail aangegeven wat de mogelijkheden en de plannen per park zijn.
De provincie heeft als uitgangspunt dat participatie in nieuwe parken onderdeel van het plan dient te zijn. De gemeenten Eemsmond en de Marne hebben het uitgangspunt van participatie in nieuwe parken opgenomen in hun beleid. Het AB van Groningen Seaports heeft eind december een besluit genomen over participatie op het binnenterrein van de gronden in de Eemshaven. Via het verkrijgen van een concessie kunnen deelnemers participeren in een 1 of enkele turbines. Langs de N33 hebben de twee initiatiefnemers hun plannen op elkaar afgestemd, het project heeft een omvang van 45 MW. Participatie van grondeigenaren en derden in planning, beheer en exploitatie lijkt hier tot de mogelijkheden te gaan behoren.

Het bestaande Duitse windturbinepark in het grensgebied met Bellingwedde en het te ontwikkelen Duitse windturbinepark binnen de 12 mijls zone in de Noordzee hebben gezien de

weerstanden die het oproept bij bewoners en natuurorganisaties, qua geluidsoverlast en zichthinder, een grote uitstraling op de BLOW activiteiten en alles wat met windenergie te maken heeft.

De bestaande solitaire windturbines van begin jaren '90 zijn min of meer aan vervanging toe. De turbines hebben een ashoogte van 30m het zijn *tweewiekers* van Lagerwey. Er komen aanvragen binnen om de ashoogte te mogen verhogen. Bij de solitaire turbines van latere datum die 40m ashoogte hebben komen aanvragen binnen om er een grotere wiekdiameter op te mogen zetten.
De provincie zal in 2004 nieuw beleid voor deze typen windturbines ontwikkelen.

De 3 noordelijke provincies Groningen, Drenthe en Friesland zijn samen met 6 fabrikanten van de kleine windturbines als turby's, wokkels en andere typen op zoek naar 22 geschikte locaties op en bij industrieterreinen of op en bij gebouwen.

## Stand van zaken windparken

***Lauwersoog***

Het betreft een klein park, bestaande uit een viertal turbines met een vermogen van 1 MW. Bij de visafslag staat nog een Lagerwey met een vermogen van 80 KW.
Twee projectontwikkelaars onderzoeken of op het haventerrein enkele windturbines (2-3 MW) kunnen worden geplaatst. De gemeente de Marne wil de verschillende initiatieven op elkaar afstemmen en er 1 plan van maken.

| | |
|---|---|
| Bestaand | 1 MW |
| Totaal nieuw te plaatsen | 2-3 MW |

***Eemshaven***

Het bestaande windpark op en bij de Eemshaven heeft een omvang van 48 MW. De bijna 100 turbines hebben een ashoogte van 40m, na afschrijving kunnen ze opgeschaald worden naar turbines met een ashoogte van 80-100 meter. Opschalen houdt in dat er minder turbines komen maar het vermogen wordt wel groter. Stel we gaan van 100 turbines naar 50 grotere turbines met een vermogen van 2 MW per turbine dan komen we uit op 100 MW.
Millenergy heeft de rechten voor plaatsing van turbines op de randen van het industrieterrein verworven, het betreft zo'n 33 turbines. Millenergy heeft als initiatiefnemer de m.e.r. voor uitbreiding van de windenergie in de Eemshaven weer opgestart, de afronding zal vermoedelijk in 2004 plaatsvinden. Afhankelijk van het type turbine gaat het om 33 tot 66 MW.
Het gedeelte, waar geparticipeerd kan worden door derden, op het binnenterrein van de Eemshaven, heeft afhankelijk van het type turbine een vermogen van 24-48 MW.
De gemeente Eemsmond heeft betreffende het POP uitwerkingsgebied met de aanduiding voor zowel windturbinepark als glastuinbouwgebied gekozen voor een invulling van het gebied met glastuinbouw.
Bij een eenzijdige invulling met glastuinbouw gaat er een locatie voor ongeveer 24 turbines met een vermogen tussen de 24 en 48 MW verloren voor windenergie. Er wordt echter ook gedacht aan een combinatie van glastuinbouw en windenergie. Dit betekent dat er mogelijk 10 MW kan worden geplaatst.

| | |
|---|---|
| Bestaand | 48 MW |
| Totaal nieuw te plaatsen | 67-124 MW |

***Delfzijl***
Het project Delfzijl-zuid is het verst in de procedure. De fiscale rechter heeft een inwoner van Termunterzijl die op 2,5 km woont van het nog niet gebouwde windpark Delfzijl-zuid, in het gelijk gesteld met betrekking tot waardevermindering van zijn onroerend goed. De gemeente Delfzijl zal samen met het VNG in cassatie gaan tegen deze uitspraak.
De Raad van State heeft in het kader van de Wet Milieubeheer uitgesproken dat bij het windpark Delfzijl-zuid niet sprake is van 1 inrichting maar van 2 inrichtingen omdat er 2 initiatiefnemers zijn. De gemeente Delfzijl zal de uitspraak van de RvS aanpassen in de vergunning verlening. Als dit is gebeurd is kan de bouw van het windpark met een vermogen van 47 MW beginnen. Dit zal waarschijnlijk eind 2004 begin 2005 plaatsvinden.
Millenergy heeft de rechten voor plaatsing van turbines op de randen van het bestaande industrieterrein (Delfzijl-noord) verworven, het gaat om zo'n 20 turbines. Afhankelijk van het type turbine gaat het om een vermogen van 20-40 MW.
Voor het industrieterrein zelf denkt Groningen Seaports aan een participatiemodel waarbij de bestaande industrie betrokken wordt. Afhankelijk van de uiteindelijke plaatsingsmogelijkheden dient te worden gedacht aan een vermogen van 28 tot 56 MW.
Het windpark Delfzijl schermdijken doorloopt de m.e.r. procedure, het gaat om 18 turbines met een vermogen van 27 MW.

| | |
|---|---|
| Ver gevorderd in procedure | 47 MW |
| Totaal nieuw te plaatsen | 122-170 MW |

***Veendam en Menterwolde***
De beide initiatiefnemers hebben de plannen voor aanleg van een windpark langs de N33 op elkaar afgestemd. Ze zijn bezig om de afspraken nader te gaan vastleggen. Ze geven aan dat het gaat om een windpark met een vermogen van 45 MW. De presentatie van de plannen is gedacht in het voorjaar van 2004.

| | |
|---|---|
| Totaal nieuw te plaatsen | 45 MW |

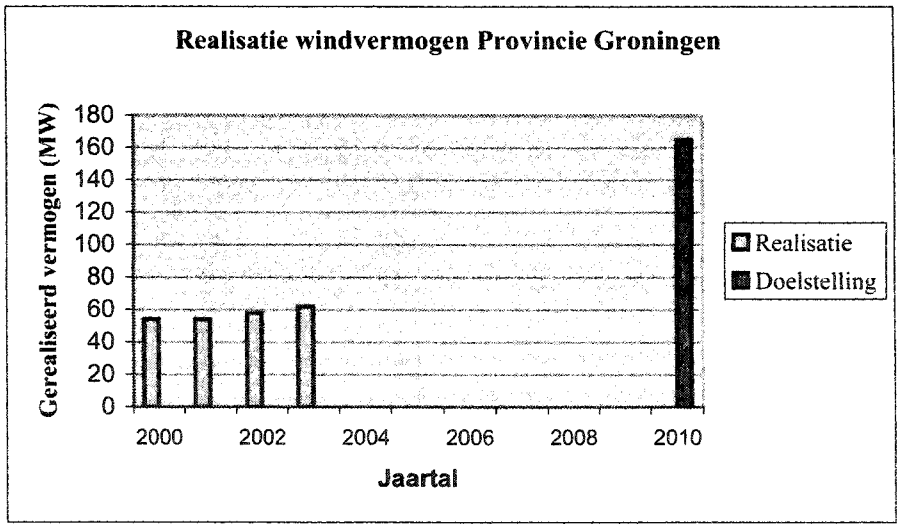

| Gegevens van de projecten in Groningen | | | | | Beleidskaders | | Projectfasen (aangekruist hoe het er in 2002 en in 2003 voorstond) | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn? | Past project expliciet [1] in beleidskaders van | | Projecten / Initiatieven [2] die nog niet in procedure zijn | | Projecten / Initiatieven in bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | Projecten / Initiatieven waarvoor alle vergunningen zijn verleend [3] | | Gerealiseerd vermogen | |
| *Projectnaam* **en locatie** | **Gemeente** | Min | Max. | **Ja/nee/?** | Provincie | Regio of gem. | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** |
| Lauwersoog | de Marne | 1 | 3 | nee | ja | ja | | x | | | | | | 1 |
| Eemshaven rand | Eemsmond | 33 | 66 | nee | ja | ja | | x | | | | | | |
| Eemshaven binnenterrein | „ | 24 | 48 | nee | ja | ja | | x | | | | | | |
| Eemshaven zuid | „ | 10 | | ja | ja | nee | | | | | | | | |
| Eemshaven Emmapolder | | | | | | | | | | | | | | 48 |
| Solitairen | provincie | | | | nee | nee | | | | | | | | 13 |
| Delfzijl schermdijken | Delfzijl | 27 | | nee | ja | ja | | x | | | | | | |
| Delfzijl industrie | | 28 | 56 | nee | ja | ja | | x | | | | | | |
| Delfzijl zuid | | 47 | | nee | ja | ja | | | x | x | | | | |
| Delfzijl randen | | 20 | 40 | nee | ja | ja | | x | | | | | | |
| Veendam/Menterwolde N33 | Veendam en Menterwolde | 45 | | nee | ja | nee | | x | | | | | | |
| **Totaal** | | **235** | **344** | | **235 – 344** | **180 – 287** | | **180 – 287** | **47** | **47** | | | | **62** |

[1] Met expliciet wordt bedoeld: een territoriaal zodanig uitgewerkt beleid, dat aannemelijk is dat het bevoegd gezag zich desgevraagd zal willen inspannen om aan een project de nodige medewerking te verlenen.
[2] Hieraan moeten concreet benoembare marktpartijen verbonden zijn. Bovendien moeten ze op grond van vooroverleg met gemeente of provincie op bestuurlijk draagvlak kunnen rekenen.
[3] Ongeacht eventuele bezwaar- of beroepsprocedures.

# 4. Provincie Fryslân

## Inleiding

In maart 2003 hebben Gedeputeerde Staten van Fryslân het plan van aanpak BLOW vastgesteld. GS zien dit plan van aanpak als een uitwerking van het door Provinciale Staten in 2000 vastgestelde streekplan Windstreek 2000.
Bij het opstellen van dit plan van aanpak is er vanuit gegaan dat het Interprovinciaal Windpark Afsluitdijk (IPWA) niet doorgaat en dat de taakstelling van Fryslân daarom geen 200 MW maar 50 MW in 2010 bedraagt.
Aangezien er op het moment dat het plan van aanpak werd vastgesteld 80 MW stond opgesteld gaat Fryslân er vanuit dat aan de BLOW-taakstelling is voldaan.
Bovenop de taakstelling spreken GS in het plan van aanpak BLOW de ambitie uit om het beleid van Windstreek 2000 uit te voeren. In dit streekplan worden enerzijds gebieden aangewezen waar windturbines niet toegestaan zijn en anderzijds worden gebieden aangewezen die als zoekruimte dienen voor windturbines.
Windstreek 2000 heeft een duidelijke landschappelijke doelstelling. Er wordt ingezet op de vorming van opschalingsclusters en het gelijktijdig saneren van solitaire windturbines. Bestaande solitaire windturbines mogen niet worden opgeschaald, dat wil zeggen dat ze niet vervangen mogen worden door een hogere turbine of door een turbine met meer opgesteld vermogen. Wanneer deze solitaire turbines worden verplaatst naar een opschalingscluster is opschaling wel toegestaan. Op bedrijventerreinen is wel plaatsing van solitaire windturbines mogelijk. In Windstreek 2000 wordt de gemeenten gevraagd om 1 locatie voor een opschalingcluster aan te wijzen.

Om de uitvoering van het beleid uit Windstreek 2000 te verbeteren wordt in het plan van aanpak ingezet op een meer stimulerende, faciliterende en coördinerende rol van de provincie. Eind 2003 is bij het ministerie van Economische Zaken subsidie aangevraagd voor de uitvoering van het plan van aanpak. Met deze uitvoering zal in de eerste helft van 2004 begonnen worden.

Eind 2003 stond er in Fryslân minimaal 89 MW opgesteld (bron WSH). Dit betekent dat het opgesteld vermogen in 2003 is toegenomen met (minimaal) 8 MW .

## Organisatorische invulling BLOW

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | Mw. A. Andriesen<br>Portefeuille Ruimtelijke Ordening | |
| Ambtelijk | Dhr. J.J. Dicke<br>Coördinator windenergie | |

Voor 2003 waren hiervoor 375 uur beschikbaar. Hiervan zijn 290 uur besteed.

## Algemene ontwikkelingen

De belangrijkste ontwikkeling is 2003 is het uitblijven van een reactie van het kabinet op de motie Augusteijn, die in maart 2002 in de Tweede Kamer is aangenomen. De BLOW taakstelling van Fryslân (200 MW) is met name gebaseerd op het realiseren van het IPWA.

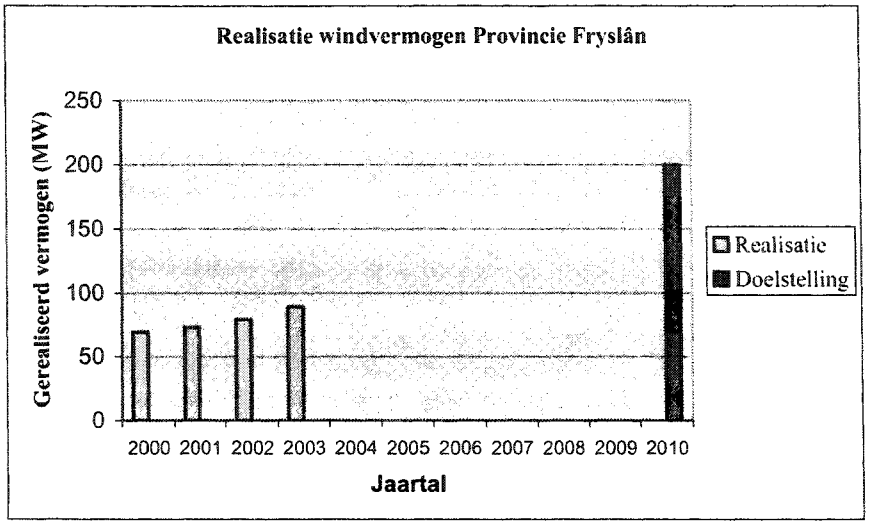


De provincie is van mening dat het niet doorgaan van IPWA (150 MW voor Fryslân) er toe leidt dat de taakstelling naar 50 MW verlaagd zou moeten worden.

| Gegevens van de projecten in Fryslân | | | | | Beleidskaders | | Projectfasen (aangekruist hoe het er in 2002 en in 2003 voorstond) | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn? | Past project expliciet [1] in beleidskaders van | | Projecten / Initiatieven [2] die nog niet in procedure zijn | | Projecten / Initiatieven in bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | Projecten / Initiatieven waarvoor alle vergunningen zijn verleend [3] | | Gerealiseerd vermogen | |
| *Projectnaam* **en locatie** | **Gemeente** | Min | Max. | **Ja/nee/?** | Provincie | Regio of gem. | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** |
| Verschillende projecten | | | | | | | | | | | | | 79 | 89 |
| Vervangingscluster Het Bildt | Het Bildt | | 1,2 | nee | ja | ja | | | | | | x | | |
| Opschalingscluster A7 | Wûnseradiel | | 7 | nee | ja | ja | x | | | x | | | | |
| Opschalingscluster Harlingen | Harlingen | | 9 | nee | ja | ja | | x | | | | | | |
| **Totaal** | | | **17,2** | | **17,2** | **17,2** | **7** | **9** | | **7** | | **1,2** | **79** | **89** |

[1] Met expliciet wordt bedoeld: een territoriaal zodanig uitgewerkt beleid, dat aannemelijk is dat het bevoegd gezag zich desgevraagd zal willen inspannen om aan een project de nodige medewerking te verlenen.
[2] Hieraan moeten concreet benoembare marktpartijen verbonden zijn. Bovendien moeten ze op grond van vooroverleg met gemeente of provincie op bestuurlijk draagvlak kunnen rekenen!
[3] Ongeacht eventuele bezwaar- of beroepsprocedures.

# 5. Provincie Drenthe

## Inleiding

De taakstelling uit de BLOW voor Drenthe bedraagt 15 MW. In de jaarverslagen van 2001 en 2002 is aangegeven dat in Drenthe is gekozen voor de ontwikkeling van een windpark bij Coevorden (Europark). Met de realisatie van dit windpark kan naar verwachting aan de taakstelling worden voldaan.

Een plan van aanpak voor de realisatie van het windpark Coevorden, dat onder andere het planologisch traject beschrijft, is door de gemeenteraad vastgesteld. De gemeente heeft ervoor gekozen om de regie te voeren bij de ontwikkeling van het windpark. Het plan van aanpak voorzag erin dat het planologisch traject in 2003 kon worden afgerond en de bouw kon worden gegund.
In 2002 heeft het project echter vertraging opgelopen als gevolg van de moeizame onderhandelingen met de diverse grondeigenaren in het gebied. Defensie is de grootste grondeigenaar in het gebied en zij had in 2002 het principebesluit genomen om de ontwikkeling van het windpark geheel in eigen hand te nemen. Op deze wijze kon Defensie voldoen aan haar eigen doelstellingen m.b.t. duurzame energie. In 2002 bleek echter dat er bij Defensie fors bezuinigd moest worden. Als gevolg van de onduidelijkheden over de omvang van de bezuinigingen, heeft het project ook in 2003 vertraging opgelopen. In het najaar is echter gebleken dat Defensie wel verder wil met de ontwikkeling van het windpark. Het project is inmiddels opgenomen in de Defensie Milieubeleidsnota en hiervoor zijn ook middelen beschikbaar gesteld. De uitbesteding van de planontwikkeling wordt inmiddels door Defensie voorbereid. Vervolgens kan het planologisch traject worden gestart.

## Organisatorische invulling BLOW

Vanwege de gerichte aanpak van de BLOW en de koppeling met het ruimtelijk beleid is ervoor gekozen de uitvoering van de BLOW vanuit het ruimtelijk spoor te begeleiden. De gedeputeerde ruimtelijke ordening is tevens de coördinerende gedeputeerde voor het provinciaal omgevingsplan (POP). Voor de uitvoering van de nota energiebeleid en de algehele coördinatie voor energiebesparing en de stimulering van andere vormen van duurzame energiewinning dan uit wind, is de gedeputeerde voor energie en milieu verantwoordelijk.

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | mw. G. de Vries-Leggedoor (portefeuille ruimtelijke ordening), na de provinciale verkiezingen vervangen door mw. A. Haarsma | dhr. J. Dijks (portefeuille energie). |
| Ambtelijk | mw. A. Oldenhuis (productgroep Ruimte en Water) | dhr. J. Koops (productgroep Milieubeheer). |

***Invulling BLOW bij gemeenten in provincie Drenthe***

De taakstelling voor Drenthe is 15 MW. Vanwege de randvoorwaarde uit het POP dat een windturbinepark uit minstens 10 turbines bestaat, kan Drenthe met de ontwikkeling van het windpark Coevorden de taakstelling realiseren.

## Stand van zaken ontwikkeling projecten

Gelet op de ontstane vertragingen kon net als in 2002, in 2003 geen start worden gemaakt met het planologisch traject. Nu Defensie besloten heeft verder te gaan met de ontwikkeling van

het windpark, kan naar verwachting in 2004 een start worden gemaakt met het planologisch traject.

Zowel het huidige Provinciaal Omgevingsplan (POP) als de herziening van het POP (POP II) voorzien in de realisatie van het windpark bij Coevorden. Het POP II zal in juli 2004 door Provinciale Staten worden vastgesteld.
In het ontwerp van het POP II is opgenomen dat met de keuze voor een te realiseren windpark bij Coevorden de taakstelling in het kader van de BLOW naar verwachting te realiseren is.
Met betrekking tot nieuwe taakstellingsdiscussies is de provincie van mening dat eerst grootschalige opstellingsmogelijkheden buiten Drenthe benut moeten worden (incl. zee), dan wel te bouwen in aansluiting daarop. Dit om de ruimtelijke ingreep in het landschap te beperken.
Het Drentse beleid voor windenergie is gestoeld op het besef dat een enkele windturbine verhoudingsgewijs een groot effect heeft op een wijde omgeving. Het gaat dan vooral om masthoogten van meer dan 80m. Dergelijke hoogten beïnvloeden het landschapsbeeld ingrijpend, vooral als ze her en der, zonder structuur, worden geplaatst.
Medewerking aan andere windparken, naast de locatie Coevorden, wordt pas overwogen wanneer dat voor de realisatie van de taakstelling noodzakelijk is. Indien dat aan de orde is wordt, tezamen met de gemeente(n), een plan van aanpak opgesteld. Daarin worden de voorwaarden zoals die in de herziening zijn omschreven nader geconcretiseerd. Na overeenstemming over het plan van aanpak wordt aan de oprichting van een windpark meegewerkt.

De toepassing van nieuwe, kleine windturbines wordt gestimuleerd. Deze kunnen worden geplaatst in combinatie met bedrijfsmatige activiteiten, op bijv. gebouwen, waar al de nodige 'verstoring' aanwezig is, in de vorm van schotelantennes, ketelhuizen en zendmasten. Opbrengsten van 5.000 kWh per molen behoren tot de mogelijkheden. Hierdoor kan windenergie in de gebouwde omgeving een relevante bijdrage leveren aan de doelstelling voor duurzame energie. De provincie participeert ook in een project om kleinschalige vormen van windenergie te stimuleren.

Naast het hiervoor genoemde beleid voor windparken en kleine, moderne windturbines, wordt geen medewerking verleend aan de bouw van windturbines.

***Tijdschema BLOW doelstelling***
Uit de tekst van het POP II blijkt dat er in het provinciaal beleid expliciet ruimte is gemaakt voor de realisatie van een windpark bij Coevorden waarmee aan de taakstelling van 15 MW kan worden voldaan. Het ontwerp POP II wordt in juli 2004 vastgesteld.

## Barrières
In de jaarverslagen 2001 en 2002 hebben wij reeds aangegeven dat de provincie Drenthe wordt geconfronteerd met de andere aanpak van windenergie in Duitsland. Deze problematiek is onveranderd.

## Actualiteiten en vooruitblik
Onze conclusie is dat Drenthe kan voldoen aan de taakstelling uit het BLOW met de realisatie van het windpark Coevorden. Defensie werkt aan de verdere planontwikkeling. De verwachting is dat in 2004 een aanvang kan worden gemaakt met het planologisch traject. Wij hebben gelet op de recente gunstige ontwikkelingen bij Defensie, de verwachting dat het windpark Coevorden binnen de termijn gesteld in de BLOW kan worden gerealiseerd en dat Drenthe daarmee aan haar taakstelling kan voldoen.

In ons plan van aanpak hebben wij aangegeven dat wij uiterlijk in het jaarverslag over 2004, uit te brengen voor 1 april 2005, op de eventuele noodzaak voor het zoeken naar alternatieve locaties en een sterk sturende rol van de provincie in het kader van de BLOW, zullen ingaan. Als eerder blijkt dat het windpark Coevorden niet realiseerbaar is of niet voldoende vermogen oplevert voor de taakstelling, dan geven wij zo mogelijk eerder alternatieven aan.

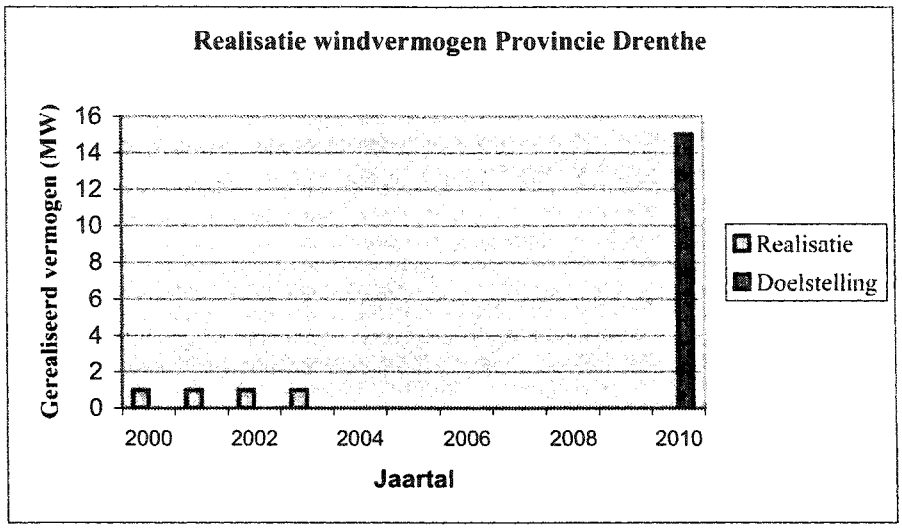

| Gegevens van de projecten in Drenthe | | | | | Beleidskaders | | Projectfasen (aangekruist hoe het er in 2002 en in 2003 voorstond) | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn? | Past project expliciet [1] in beleidskaders van | | Projecten / Initiatieven [2] die nog niet in procedure zijn | | Projecten / Initiatieven in bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | Projecten / Initiatieven waarvoor alle vergunningen zijn verleend [3] | | Gerealiseerd vermogen | |
| *Projectnaam* **en locatie** | **Gemeente** | Min | Max. | **Ja/nee/?** | Provincie | Regio of gem. | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** |
| Windpark Coevorden (Europark) | Coevorden | 15 | 15 | nee | Ja | Ja | x | x | | | | | | |
| Draaiende parken | Meppel | | | | | | | | | | | | 1 | 1 |
| **Totaal** | | **15** | **15** | | **15** | **15** | **15** | **15** | | | | | **1** | **1** |

[1] Met expliciet wordt bedoeld: een territoriaal zodanig uitgewerkt beleid, dat aannemelijk is dat het bevoegd gezag zich desgevraagd zal willen inspannen om aan een project de nodige medewerking te verlenen.
[2] Hieraan moeten concreet benoembare marktpartijen verbonden zijn. Bovendien moeten ze op grond van vooroverleg met gemeente of provincie op bestuurlijk draagvlak kunnen rekenen!
[3] Ongeacht eventuele bezwaar- of beroepsprocedures.

# 6. Provincie Overijssel

## Inleiding

In 2003 bleef in Overijssel de maatschappelijke en politieke discussie over de vestiging van windturbines nog steeds actueel. Ook omdat er in de provincie een onderzoek werd uitgevoerd naar de meest kansrijke gebieden voor windenergie.

In samenwerking met vijf gemeenten (Hardenberg, Ommen, Dalfsen, Staphorst, Zwolle) heeft de provincie bureau Royal Haskoning laten onderzoeken of in de meest kansrijke regio van de provincie een aantal gebieden te vinden zou zijn, zodat de BLOW-taakstelling van tenminste 30 MW gehaald zou kunnen worden. Dit onderzoek is in het Overijsselse Plan van Aanpak Windenergie 2002-2010 omschreven. Dit onderzoek is verricht in 2002 en begin 2003 afgerond. Op basis hiervan heeft de stuurgroep de Beleidsvisie Windenergie Noordoost-Overijssel opgesteld. Deze visie is van groot belang voor de partiële streekplanherziening windenergie. Na de vaststelling van de partiële streekplanherziening in 2005 zal er een formeel verzoek gericht worden aan colleges van B&W en gemeenteraden om bestemmingsplannen aan te passen.

In 2003 zijn bij diverse gemeenten, ook elders in de provincie, initiatieven kenbaar gemaakt. Een aantal gemeenten heeft zich nog terughoudend opgesteld in afwachting van het nieuwe provinciale streekplanbeleid. Andere gemeenten hebben beleid geformuleerd of zijn aan de slag gegaan met het onderzoeken van mogelijkheden voor windenergieplannen binnen hun grondgebied.
In het streekplan is interim-beleid voor windenergie geformuleerd. Gemeenten kunnen dus windenergieplannen ter toetsing aanbieden.

De stimuleringsregeling Milieukwaliteit Elektriciteit Productie (MEP) is per 1 juli 2003 in werking getreden. Op basis van geluiden uit de markt kan worden geconstateerd dat dit een belangrijke stimulans is voor de ontwikkeling van windenergie.
Een kritische kanttekening is de financiering tot maximaal het aantal vollasturen, waardoor de subsidieperiode tot ongeveer 8 jaar wordt beperkt. Bovendien worden vraagtekens gezet bij de consistentie van het overheidsbeleid, oftewel wordt de MEP niet voortijdig weer afgeschaft?

## Organisatorische invulling BLOW

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | Windenergiecoördinator Dhr. T.W. Rietkerk Portefeuille Ruimte en Milieu | Dhr. J.W. Klaasen Portefeuille Bereikbaarheid en Bestuur |
| Ambtelijk | Windenergiecoördinator Dhr. B. Veldboom Eenheid Ruimte, Wonen en Bereikbaarheid | Dhr. P.W.M. Moorman Eenheid Economie, Milieu en Toerisme |

***Toelichting***
Begin maart 2003 waren de verkiezingen voor Provinciale Staten. Dit heeft gevolgen gehad voor de invulling door bestuurders. Dhr. M. Kamperman is opgevolgd door dhr. T.W. Rietkerk en mw. R. Holsheimer-Wezeman door dhr. J.W. Klaasen.

De ambtelijke invulling is ook veranderd. Dhr. B. Veldboom heeft de plaats ingenomen van dhr. G. van Weerd en dhr. P.W.M. Moorman heeft mw. A.C. Bossema opgevolgd.

## Afstemming met derden

Op verschillende manieren vond afstemming plaats met gemeenten, maatschappelijke organisaties en marktpartijen. Het belangrijkste proces waar in 2003 afstemming plaatsvond en werd samengewerkt, was in het kader van een locatieonderzoek en de ontwikkeling van een beleidsvisie windenergie in Noordoost-Overijssel. Ook heeft de provincie op verschillende manieren contact gehad en overleg gevoerd met diverse partijen en het "veld" naar aanleiding van telefonische of schriftelijke vragen, beleidsontwikkeling en plannen voor plaatsing van turbines.

***Gemeenten in Noordoost-Overijssel***

Noordoost-Overijssel is de meest kansrijke regio voor grootschalige opstellingen van windturbines. Bij de ontwikkeling van de beleidsvisie werkt de provincie samen met de gemeenten Hardenberg, Ommen, Dalfsen, Staphorst en Zwolle. In de ambtelijke projectgroep is ook de regio IJssel-Vecht vertegenwoordigd. De stuurgroep bestaat uit de wethouders van de vijf gemeenten en de gedeputeerde, die voorzitter is.
Begin oktober 2003 heeft de provincie in samenwerking met NOVEM een excursie georganiseerd naar enkele windturbineparken in Duitsland. Deze was met name bedoeld voor bestuurders van de vijf gemeenten en de provincie.

***Overige gemeenten***

Nadat het onderzoek in Noordoost-Overijssel was afgerond, zijn omliggende gemeenten en regio's op de hoogte gebracht van de resultaten. Zij zijn uitgenodigd voor de informatieavonden. Bovendien kregen zij de mogelijkheid om een schriftelijke reactie te geven op het onderzoeksrapport van Royal Haskoning.
Het afgelopen jaar heeft één gemeente een beroep gedaan op de Expertpool.

***Maatschappelijke organisaties en marktpartijen***

Najaar 2002 zijn via klankbordgroepbijeenkomsten maatschappelijke organisaties en marktpartijen in het proces in Noordoost-Overijssel betrokken. In november 2002 en in februari 2003 heeft NMO een bijeenkomst georganiseerd om de milieuorganisaties op de hoogte te brengen van de ontwikkelingen van het onderzoek in Noordoost-Overijssel. Hier heeft de provincie een toelichting gegeven.
Nadat het onderzoek in Noordoost-Overijssel was afgerond, zijn maatschappelijke organisaties en marktpartijen op de hoogte gebracht van de resultaten. Zij zijn uitgenodigd voor de informatieavonden. Bovendien konden zij een schriftelijke reactie geven op het onderzoeksrapport.

## Algemene ontwikkelingen

***Voorbereiding streekplanherziening windenergie***

In het streekplan Overijssel 2000+ is een partiële streekplanherziening windenergie aangekondigd na uitvoering van een locatieonderzoek. Gezien de resultaten van het in 2001 uitgevoerde onderzoek door Haskoning en omdat er interim-beleid is, heeft GS april 2002 besloten om voorafgaand aan een partiële streekplanherziening en met voortzetting van het interimbeleid, eerst met de gemeenten in de meest kansrijke regio (Noordoost-Overijssel) te komen tot een gemeenschappelijke beleidsvisie gericht op het realiseren van enkele grootschalige opstellingen. Alle Overijsselse gemeenten zijn hiervan door middel van een brief op de hoogte gesteld.

***Beleidsvisie windenergie Noordoost-Overijssel***
In 2002 is de provincie in overleg getreden met de vijf gemeenten die in het meest kansrijke gebied liggen. Toen is gestart met een traject gericht op het ontwikkelen van een gemeenschappelijke beleidsvisie voor Noordoost-Overijssel. Samen moet de keuze gemaakt worden voor een beperkt aantal gebieden voor grootschalige opstellingen, terwijl daarnaast bepaald moet worden welke mogelijkheden nog geboden worden voor kleinschalige opstellingen. Doel is om met de grootschalige opstellingen de windenergie-opgave waar de provincie Overijssel als geheel voor staat -tenminste 30 Megawatt- te realiseren.
Voor de voorkeursgebieden willen provincie en gemeenten ook een concreet pakket aan randvoorwaarden en richtlijnen voor opstellingen. Dit pakket moet gemeenten voldoende handvatten bieden voor de beoordeling van initiatieven en besluiten in planologisch kader.

Voor de ontwikkeling van de beleidsvisie heeft een nader onderzoek in Noordoost-Overijssel plaatsgevonden. Bureau Haskoning is gevraagd dit uit te voeren. Een ambtelijke projectgroep en een stuurgroep hebben het onderzoek begeleid.
Daarnaast is in een aantal workshops tijdens twee klankbordgroepbijeenkomsten ruimte gegeven aan inbreng van 'externe' betrokkenen. Maatschappelijke organisaties, belangenpartijen, grondeigenaren en omliggende gemeenten hebben in die sessies hun mening kunnen geven over de gedane voorstellen en hebben gebiedsspecifieke informatie aan kunnen dragen.

Tussentijds heeft de stuurgroep besloten om het "veld" uitgebreid te informeren over de onderzoeksresultaten. De stuurgroep wilde zorgvuldig te werk gaan en zoveel mogelijk draagvlak verkrijgen. De provincie bood de raadscommissies van de vijf gemeenten de mogelijkheid om het onderzoeksrapport te laten toelichten door het onderzoeksbureau.
Vervolgens zijn in mei 2003 twee informatieavonden belegd voor bewoners, organisaties, instellingen etc. Deze bijeenkomsten zijn in de media aangekondigd en er zijn nogal wat uitnodigingen verstuurd. Er is een flyer gemaakt en deze is breed verspreid. Dat geldt ook voor de onderzoeksrapporten.
Alle betrokkenen kregen ook de mogelijkheid om een schriftelijke reactie te geven op het onderzoeksrapport.
Er zijn 60 reacties naar de stuurgroep gestuurd. Deze zijn gebundeld en beantwoord in een reactienota.

De resultaten van het onderzoek, de reacties tijdens de informatieavonden en de reactienota zijn gebruikt bij het opstellen van de beleidsvisie. Dit alles heeft extra tijd gekost waardoor het opstellen van de beleidsvisie pas medio 2003 kon worden gestart.
Najaar 2003 heeft de stuurgroep de beleidsvisie aangeboden aan de vijf gemeenten en de provincie met het verzoek om hiermee in te stemmen. De reactienota is ter kennisname naar de besturen gestuurd.
Naar verwachting zullen eind 2003 / begin 2004 alle colleges, raden en de staten de beleidsvisie behandeld hebben.

***Energiebureau Overijssel***
Volgend uit het Milieubeleidsplan 2000+ is een actieprogramma Duurzame Energie en Energiebesparing opgesteld. In het kader van dit actieprogramma is in 2002 het Energiebureau Overijssel opgericht dat zich ook met windenergie is gaan bezighouden. Monitoring van (wind)energieontwikkelingen en advisering maakt onderdeel uit van de werkzaamheden. Gemeenten konden ook in 2003 een beroep doen op het Energiebureau voor ondersteuning, bij communicatie en informatievoorziening. Zo is het bureau o.a. betrokken bij het onderzoek van een locatie in de gemeente Kampen.

***Windturbines op (geluidgezoneerde) bedrijventerreinen***
Plaatsing van windturbines op bestaande geluidgezoneerde bedrijventerreinen geeft problemen omdat de geluidsruimte meestal al volledig is ingevuld. Gemeenten hebben de provincie benaderd met de vraag hoe dit op te lossen. Deze problematiek is ook al in het BLOW-convenant onderkend. Vastgelegd is dat VROM nagaat welke oplossingen mogelijk zijn. Haast is hiermee geboden. Begin 2002 heeft de provincie Overijssel een mogelijke oplossing bij o.a. VROM neergelegd. Deze oplossing is verwoord in de notitie: Akoestische inpassing windturbines op gezoneerde industrieterreinen. Vervolgens is deze opgenomen in de provinciale Handreiking en beoordeling ruimtelijke plannen.
In 2003 is overlegd met gemeenten om gebruik te maken van de geluidsruimte die er zou zijn volgens deze notitie.
Een definitieve oplossing voor de geluidsproblematiek heeft VROM in 2003 nog niet gevonden.

## Stand van zaken ontwikkeling projecten

***Initiatieven in Overijssel***
In Overijssel zijn in 2003 de eerste drie grote windturbines opgesteld.
Alle initiatiefnemers, projectontwikkelaars etc., die de provincie van hun plannen op de hoogte gebracht hebben, worden geïnformeerd over het interim-beleid en de ontwikkelingen met betrekking tot de partiële streekplanherziening, maar verder verwezen naar de gemeente.
De provincie heeft in 2003 uitvoerig overleg gepleegd met de gemeente Kampen. Deze gemeente laat twee locaties onderzoeken en heeft daarvoor o.a. gebruik gemaakt van de Expertpool.
De provinciale inzet was in 2003 vooral gericht op de afronding van het locatieonderzoek, het verwerken van de reacties op het onderzoeksrapport en het ontwikkelen van een beleidsvisie voor het meest kansrijke gebied in de provincie, Noordoost-Overijssel.

Om aan te geven dat er meer initiatieven zijn, hier enkele voorbeelden van (particuliere) initiatieven / ideeën die in Overijssel spelen:
- Kampen: meerdere turbines bij de oude en nieuwe havens
- Hardenberg: clusters of lijnopstellingen in veenkoloniale gebieden
- Almelo: cluster of lijnopstelling bij bedrijvenpark Twente en RBT
- Deventer: 3 of 4 windturbines bij de A1 nabij oud en nieuw bedrijventerrein
- Zwolle: ca 8 turbines nabij A28

De planfase waarin deze initiatieven zich bevinden loopt erg uiteen.
In 2003 is er géén plan bij de provincie ingediend ter toetsing aan het interim-beleid.

***Solitaire windturbines***
Het interim-beleid biedt ruimte voor plaatsing van solitaire turbines. Deze kunnen alleen bij bedrijventerreinen worden opgericht.
Vanuit ruimtelijk oogpunt is er een voorkeur voor clusteropstellingen. In het streekplan staat dat de ruimtelijke gevolgen van een cluster minder groot zijn dan van eenzelfde aantal verspreid opgestelde solitaire windturbines.

***Realisatie windturbines***
In 2003 zijn in Staphorst 3 windturbines gerealiseerd. Het project is via een streekplanafwijkingsprocedure getoetst aan het provinciale interim-beleid en de provincie heeft in 2002 een verklaring van geen bezwaar afgegeven. Najaar 2003 zijn de drie windturbines van elk 2 MW gebouwd. Aanvankelijk zouden er drie turbines van elk 1,5 MW geplaatst worden.

## Actualiteiten en vooruitblik

***Beleidsvisie Noordoost-Overijssel***

De besluitvorming over de gemeenschappelijke beleidsvisie voor Noordoost-Overijssel wordt begin 2004 afgerond.

***Uitvoering windenergiebeleid Noordoost-Overijssel***

In het vervolgtraject om te komen tot realisering van windturbines in Noordoost-Overijssel zullen binnen de bestaande projectgroep, twee werkgroepen worden gevormd. In de werkgroep Oost zullen Hardenberg en Ommen gaan samenwerken, in de werkgroep West de gemeenten Dalfsen, Zwolle en Staphorst. Voor ondersteuning in dit vervolgtraject zullen NOVEM, Energiebureau Overijssel en Natuur en Milieu Overijssel ingeschakeld worden.

***Streekplanherziening Windenergie***

Nadat er een besluit is genomen over de beleidsvisie voor Noordoost-Overijssel zal de streekplanherziening Windenergie in 2004 opgestart worden. Deze streekplanherziening heeft betrekking op windenergiebeleid voor de gehele provincie en is aangekondigd in het Overijsselse Plan van Aanpak Windenergie 2002-2010. Wat de inhoud zal zijn van het toekomstige streekplanbeleid windenergie hangt mede af van de mogelijkheden voor windturbineopstellingen, die de gemeenschappelijke beleidsvisie in Noordoost-Overijssel zal bieden. Maart 2004 stellen Provinciale Staten de kaders vast voor deze streekplanherziening. De vaststelling van de streekplanherziening windenergie vindt naar verwachting in 2005 plaats.

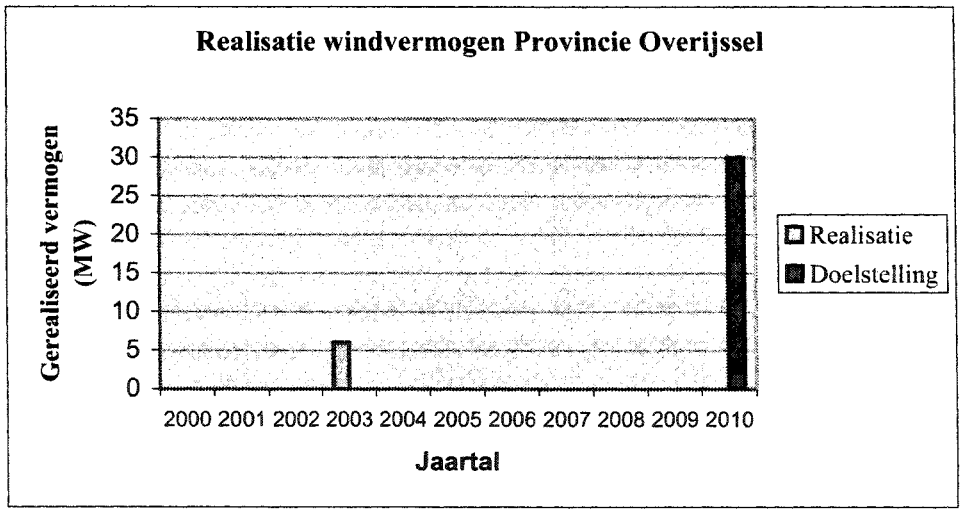

| Gegevens van de projecten in Overijssel | | | | | Beleidskaders | | Projectfasen (aangekruist hoe het er in 2002 en in 2003 voorstond) | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn? | Past project expliciet [1] in beleidskaders van | | Projecten / Initiatieven [2] die nog niet in procedure zijn | | Projecten / Initiatieven in bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | Projecten / Initiatieven waarvoor alle vergunningen zijn verleend [3] | | Gerealiseerd vermogen | |
| *Projectnaam* **en locatie** | **Gemeente** | Min | Max. | **Ja/nee/?** | Provincie | Regio of gem. | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** |
| Spoorwind | Staphorst | 4,5 | 6 | nee | ja | ja | | | | | | x | 0 | 6 |
| **Totaal** | | **4,5** | **6** | | | | | | | | | **6** | **0** | **6** |

[1] Met expliciet wordt bedoeld: een territoriaal zodanig uitgewerkt beleid, dat aannemelijk is dat het bevoegd gezag zich desgevraagd zal willen inspannen om aan een project de nodige medewerking te verlenen.
[2] Hieraan moeten concreet benoembare marktpartijen verbonden zijn. Bovendien moeten ze op grond van vooroverleg met gemeente of provincie op bestuurlijk draagvlak kunnen rekenen!
[3] Ongeacht eventuele bezwaar- of beroepsprocedures.

# 7. Provincie Gelderland

## Inleiding

In 2003 heeft de provincie een aantal regio's en gemeenten ondersteund bij het opstellen van regionale of intergemeentelijke gebiedsvisies. De verwachting is (en deels ingelost) dat op basis van deze visies voorkeurslocaties voor windparken worden aangewezen in aanvulling op de kansrijke locaties die al in eerder stadium onderwerp van planontwikkeling waren. Gelderland bestaat uit regio's met grote diversiteit in landschappen en mogelijkheden voor windenergie. De inspanningen van de provincie zijn er niet alleen op gericht om de BLOW-verplichtingen na te komen maar vooral ook om in 2010 voldoende duurzame energie te laten opwekken en windenergie daarbij een optimale plek in de regio's te geven.

## Organisatorische invulling

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | Theo Peters, gedeputeerde met portefeuille Ruimtelijke Ordening; Henk Aalderink, gedeputeerde voor energiebeleid | |
| Ambtelijk | Harry Laagland, windenergiecoördinator | Ben Jeroense, coördinator energiebeleid en plaatsvervanger voor windenergie. |

In het laatste kwartaal van 2003 is de uitvoeringsorganisatie versterkt met een extern ingehuurde consulent windenergie die voor 2 dagen in de week de taak heeft om planprocessen in regio's en intergemeentelijke verbanden te begeleiden en waar nodig aan te jagen.

## Algemene Ontwikkelingen

- Er is een start gemaakt met de ontwikkeling van een nieuw Streekplan dat eind 2004 / begin 2005 moet worden vastgesteld. De regio's zijn uitgenodigd om gebiedsspecifieke input te geven via regionale structuurvisies en ook windenergie daarin te betrekken. Het vigerende streekplanbeleid en de wijze waarop gemeenten hiermee omgaan blijkt op een aantal punten onbevredigend. In de tweede helft van het jaar zijn voorbereidingen gestart om, gebruikmakend van de ervaringen met het opzetten van regionale gebiedsvisies, aanvullend streekplanbeleid te ontwikkelen op basis van zoeklocaties -eventueel aangevuld met gebiedsspecifieke uitgangspunten.
- Provinciale Staten hebben zich aan de hand van de keuzenotitie energiebeleid uitgesproken over de Gelderse bijdrage aan de landelijke energie- en klimaatdoelstellingen in 2010. Als gevolg hiervan streeft de provincie naar realisatie van minimaal 100 megawatt windenergie in 2010 (BLOW-taakstelling 60 megawatt) -met de premisse dat het Rijk voor een adequaat financieel stimuleringskader zorgt.

## Stand van zaken projecten

Onderstaande tabel geeft een overzicht van locaties waar initiatiefnemer(s) en gemeente(n) eind 2003 in een vergevorderd stadium van planvorming waren. Niet vermeld zijn twee regionale bedrijventerreinen waarvoor de gemeenten wijzigingsbevoegdheid voor windenergie hebben (aangevraagd) maar geen actueel projectplan van een ontwikkelaar voorlag. Enkele andere initiatieven waarvan nog niet bekend is of deze door de betreffende gemeenten worden ondersteund zijn niet vermeld.

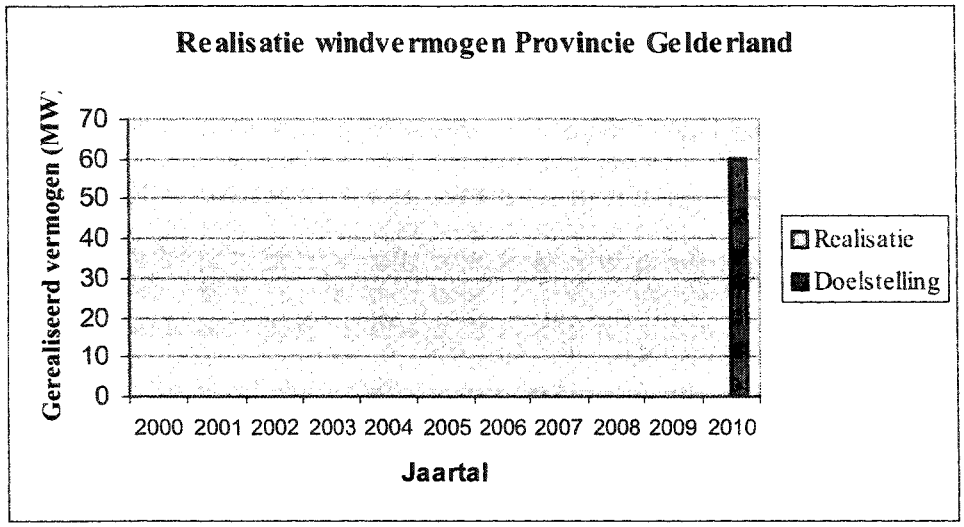
Realisatie windvermogen Provincie Gelderland
Gerealiseerd vermogen (MW)
70
60
50
40
30
20
10
0
2000 2001 2002 2003 2004 2005 2006 2007 2008 2009 2010
Jaartal
Realisatie
Doelstelling

| Gegevens van de projecten in Gelderland | | | | | Beleidskaders | | Projectfasen (aankruisen hoe het er in 2002 en in 2003 voorstond) | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn? | Past project expliciet [1] in beleidskaders van | | Projecten / Initiatieven [2] die nog niet in procedure zijn | | Projecten / Initiatieven in bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | Projecten / Initiatieven waarvoor alle vergunningen zijn verleend [3] | | Gerealiseerd vermogen | |
| *Projectnaam* **en locatie** | **Gemeente** | Min | Max. | **Ja/nee/?** | Provincie | Regio of gem. | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** |
| Aaltense broek | Aalten | 12 | 20 | | ja | | | x | | | | | | |
| Netterden | Gendringen | 6 | 18 | | ja | | | x | | | | | | |
| Lathum | Duiven/Angerlo | 9 | 14 | | ja | | | x | | | | | | |
| Looveer | Lingewaard | 6 | 6 | | nee | | | x | | | | | | |
| De Grift/A15 | Nijmegen/Overbetuwe | 10 | 16 | | ja | | | x | | | | | | |
| A50 | Beuningen | 10 | 12 | | ja | | | x | | | | | | |
| De Mars | Zutphen | 4,5 | 4,5 | | ja | | | | | | | x | | |
| Ecofactorij | Apeldoorn | 10 | 10 | | ja | | | x | | | | | | |
| Hattemerbroek | Hattem/Oldebroek | 16 | 24 | | ja | | | x | | | | | | |
| A28 | Putten | 8 | 8 | | ja | | | x | | | | | | |
| Rietveld | Culemborg | 4,5 | 4,5 | | ja | | | | | x | | | | |
| Hoogbroek/A15 | Nederbetuwe | 8 | 12 | | ja | | | x | | | | | | |
| Puijflijk | Druten | 10 | 10 | | ja | | | | | | | | | |
| **Totaal** | | 114 | 159 | | | | | 114 | | 4.5 | | 4,5 | | 0 |

[1] Met expliciet wordt bedoeld: een territoriaal zodanig uitgewerkt beleid, dat aannemelijk is dat het bevoegd gezag zich desgevraagd zal willen inspannen om aan een project de nodige medewerking te verlenen.
[2] Hieraan moeten concreet benoembare marktpartijen verbonden zijn. Bovendien moeten ze op grond van vooroverleg met gemeente of provincie op bestuurlijk draagvlak kunnen rekenen!
[3] Ongeacht eventuele bezwaar- of beroepsprocedures.

# 8. Provincie Flevoland

## Inleiding

De provincie Flevoland heeft al enige traditie opgebouwd met windenergie. Je vindt er nog de windturbines van het eerste uur, maar ook de nieuwste types. Het windjaar 2003 stond in Flevoland in het teken van evaluatie van het windenergiebeleid zoals dat is vastgelegd in het Omgevingsplan en de beleidsregel windmolens. Hoewel het windseizoen niet gunstig was voor de windhandel heeft dit het enthousiasme voor windenergie in Flevoland niet getemperd. Het opgestelde vermogen groeide in 2003 van 278 naar 382 MW. De groei is er nog niet uit, gelet op de vele initiatieven, zoals blijkt uit het schema in punt 4. De BLOW taakstelling van 220 MW is reeds in 2002 gerealiseerd.

## Organisatorische invulling BLOW

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | De heer A. Greiner, gedeputeerde Ruimtelijke Ordening en Economische Zaken | |
| Ambtelijk | De heer J. van den Berg | De heer A. Sybesma, per 2004 is dat de heer B. Cornelissen |

Behalve Urk hebben alle gemeenten een medewerker die actief het windenergiebeleid verzorgt en contactpersoon is voor initiatiefnemers. De beleidsontwikkelingen worden steeds afgestemd met de betrokken belangenorganisaties en initiatiefnemers, vanuit landbouw, milieu, natuur en landschap, energiebedrijven, windenergiebranche, etc.

## Algemene beleidsontwikkelingen

In de afgelopen jaren heeft Flevoland geleerd dat windenergie een bindende factor kan zijn voor klimaatbeleid, economische ontwikkelingen, leefbaarheid platteland en technische innovatie. Maar de ontwikkelingen gaan snel, dus de provincie moet zorgen dat ze up-to-date blijft. De windturbines zijn veel hoger geworden, waardoor de geldende hoogtebeperkingen voor kleinschalige opstellingen aan herziening toe is. Ook is er behoefte aan het opstellen van criteria voor het ruimtelijk ontwerp, om de discussie over de invloed van windturbines op het landschap in goede banen te leiden.
Omdat de turbines van het eerste uur aan vervanging toe zijn en Flevoland geen solitaire turbines (meer) toestaat, staat een proces van sanering en opschaling voor de deur. Schaalvergroting vereist samenwerking, niet meer één eigen turbine voor de agrariër, maar participeren in een project met meer en grotere windturbines. Met andere woorden: "Van solitair naar solidair!".

Diverse windenergieprojecten langs de IJsselmeerdijken hebben te maken met de Vogel en Habitat richtlijn. Het doorgaan van deze projecten hangt af van de vraag of de turbines zodanig kunnen worden geplaatst dat vogels er geen schade van ondervinden.

## Stand van zaken ontwikkeling projecten per 2003

Situatie opgesteld en gepland vermogen (MW) windenergie per 01-01-2004

| Gemeente | Opgesteld vermogen in MW | Aantal turbines 80 kW – 2 MW | Gepland in MW | | | | Aantal turbines 2 - 3 MW |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | Bouwvergunning verleend | t/m 2005 | Na 2005 | Onzeker | |
| Almere | 17 | 10 | | 25 [1] | | 20 [2] | |
| Dronten | 119 | 92 | 45 | | 20 [3] | | |
| Lelystad | 81 | 85 | | 45 [4] | | 135 [5] | |
| Noordoostpolder | 32 | 85 | | 45 [6] | 145 [6] | | |
| Urk | 0 | 0 | | | | | |
| Zeewolde | 133 | 165 | 20 | 45 [7] | 90 [8] | | |
| **Flevoland totalen** | | **N = 437** | | | | | **254** |
| | **382** | | **65** | **160** | **255** | **155** | |

[1] A27, [2] A6, [3] Hoge vaart, [4] IDLO, [5] WOVL+A6, [6] Noorder/wester/zuidermeerdijk, [7] Sternweg, [8] Zuidlob

## Actualiteiten en vooruitblik

Provinciale Staten hebben het plan van aanpak beleidsherziening windenergie vastgesteld. Dit plan voorziet in:

- het in 2004 vaststellen van een beleidskeuzenotitie windenergie;
- het uitvoeren van een onderzoek opschaling en sanering;
- een onderzoek ruimtelijke criteria voor windenergie;
- het onderhouden van een bestuurlijk forum windenergie met de gemeenten;
- het verzorgen van een aantal zogenaamde windlezingen;
- het openstellen van windturbines op de landelijke molen en fietsdag.

Gedeputeerde Staten beijveren zich voor het tot stand komen van een windenergie kennis- en informatiecentrum, wat kan uitgroeien tot een kennis- en informatiecentrum klimaat. De werkzaamheden zijn erop gericht om rond de jaarwisseling '04–'05 tot een herzien ruimtelijk ontwerp voor de windenergie in Flevoland te komen. Dit ontwerp zal onderdeel uitmaken van de integrale herziening van het omgevingsplan.

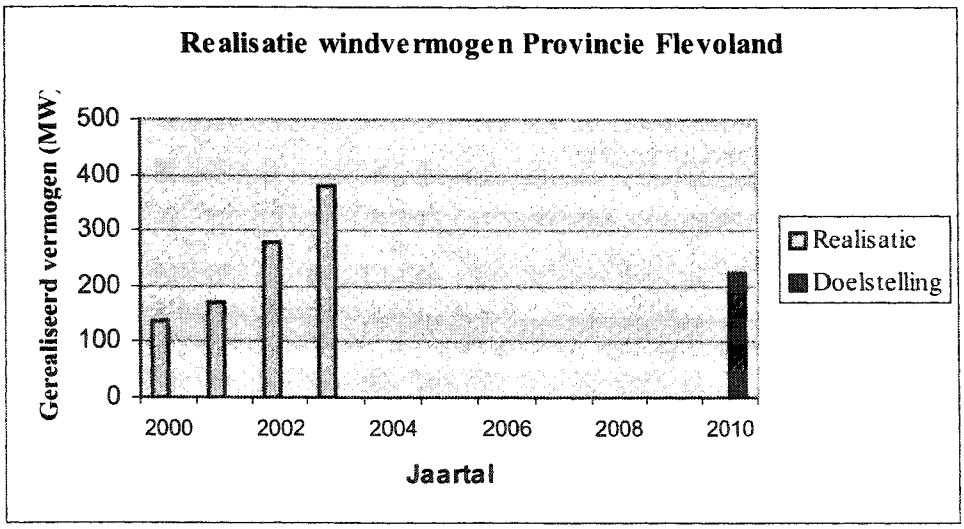

| Gegevens van de projecten in Flevoland | | | | | Beleidskaders | | Projectfasen (aangekruist hoe het er in 2002 en in 2003 voorstond) | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn? | Past project expliciet [1] in beleidskaders van | | Projecten / Initiatieven [2] die nog niet in procedure zijn | | Projecten / Initiatieven in bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | Projecten / Initiatieven waarvoor alle vergunningen zijn verleend [3] | | Gerealiseerd vermogen | |
| *Projectnaam* **en locatie** | **Gemeente** | Min | Max. | **Ja/nee/?** | Provincie | Regio of gem. | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** |
| Flevoland | | | | | | | | | | | | | 278 | 382 |
| A 27 | Almere | | 25 | ja | ja | | x | | | x | | | | |
| Kubbeweg | Dronten | | 45 | nee | ja | | | | | | | x | | |
| Hoge Vaart | Dronten | | 20 | nee | ja | | x | x | | | | | | |
| IDLO | Lelystad | | 45 | nee | ja | | | | x | x | | | | |
| WOVL | Lelystad | | 90 | ja | nee | | x | x | | | | | | |
| A6 | Almere / Lelystad | | 65 | nee | ja | | x | | | x | | | | |
| Koepel windenergie NOP | Noordoostpolder | | 190 | nee | ja | | | | x | x | | | | |
| Assenplan | Zeewolde | | 20 | nee | ja | | | | x | | | x | | |
| Zuidlob | Zeewolde | | 90 | nee | ja | | x | x | | | | | | |
| Sternweg | Zeewolde | | 45 | nee | ja | | x | x | | | | | | |
| **Totaal** | | | **635** | | **545** | | **335** | **245** | **255** | **325** | | **65** | **278** | **382** |

[1] Met expliciet wordt bedoeld: een territoriaal zodanig uitgewerkt beleid, dat aannemelijk is dat het bevoegd gezag zich desgevraagd zal willen inspannen om aan een project de nodige medewerking te verlenen.
[2] Hieraan moeten concreet benoembare marktpartijen verbonden zijn. Bovendien moeten ze op grond van vooroverleg met gemeente of provincie op bestuurlijk draagvlak kunnen rekenen!
[3] Ongeacht eventuele bezwaar- of beroepsprocedures.

# 9. Provincie Utrecht

## Inleiding

In het Plan van Aanpak van de Provincie Utrecht is aangegeven dat wij[1] een sturende en regisserende rol willen vervullen bij de totstandkoming van de BLOW-taakstelling en de plaatsing van windturbines. Dat betekent dat wij enerzijds de realisering van een beperkt aantal grootschalige opstellingen willen bevorderen, waarbij we een actieve rol zullen spelen in de ondersteuning van gemeenten en bij het volgen van de benodigde planologische procedures. Voor deze projectgerichte, top-down benadering hebben wij een locatieonderzoek laten uitvoeren, dat heeft geresulteerd in de vaststelling van het Windplan Utrecht. Daarin zijn vijf grootschalige locaties aangegeven met een gezamenlijk vermogen van ca. 100 MW, die wij als concrete beleidsbeslissing in het streekplan willen vastleggen. Voor deze locaties hebben wij een overkoepelende MER laten uitvoeren, waarbij per locatie inrichtingsvarianten zijn bekeken, om te komen tot goede procedurebestendige locatiekeuzes. Rekening houdend met het gegeven dat beoogde locaties door omstandigheden niet gerealiseerd kunnen worden (afbreukrisico) streven wij ernaar al deze locaties, en dus een overmaat, in het streekplan op te nemen, zodat de totstandkoming van de taakstelling geen gevaar loopt. Hoeveel is nog niet bekend; dat is afhankelijk van de beslissing van Provinciale Staten die het streekplan eind 2004 vaststellen. Onze ambitie reikt overigens niet verder dan realisering van 50 MW.
De concrete beleidsbeslissingen werken rechtstreeks door naar de betreffende gemeenten. Per locatie willen we verder samenwerking zoeken met partijen en afspraken in convenant vastleggen. Er is een projectorganisatie die een en ander gaat uitvoeren. Lukt dat niet, dan kan op basis van de concrete beleidsbeslissingen doorzetting plaatsvinden.

Hiernaast bieden we ruimte aan bottom-up initiatieven, voor zover deze passen in de randvoorwaarden die daarvoor in het Windplan Utrecht zijn opgenomen. Wij staan vanuit een oogpunt van ruimtelijke ordening en landschapsbehoud geen ongebreidelde toepassing van windenergie voor. Slechts op die plaatsen die daarvoor vanuit landschappelijk oogpunt geschikt zijn willen wij realisering van windturbines mogelijk te maken.

Gelet op de concrete beleidsbeslissingen, de voorgenomen overmaat in het streekplan en de kleinschalige initiatieven verwachten we geen probleem met realisering van de taakstelling in 2010, zij het dat deze realisering door politiek-bestuurlijke weerstand beïnvloed zou kunnen worden. Het ijkpunt 31-12-05 kan wellicht niet worden gehaald, in verband met de vaststelling van het streekplan in december 2004 en de verwachte beroepsprocedures tegen de concrete beleidsbeslissingen bij de Raad van State.

## Organisatorische invulling BLOW

De organisatie bij de provincie was in 2003 als volgt ingevuld:

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | de heer J. Binnekamp, gedeputeerde voor o.a. Milieu, tot juni was dat de heer P.J.M. Rombouts | de heer dr. J. Streng, gedeputeerde voor onder anderen Ruimtelijke Ordening |
| Ambtelijk | mevrouw R. Kraaier van de dienst Ruimte en Groen | de heer K. Koster van de dienst Water en Milieu. |

[1] Met 'wij' wordt bedoeld gedeputeerde staten.

## Afstemming met derden

Nadat in 2002 het locatieonderzoek in overleg met alle gemeenten, marktpartijen en belanghebbende (maatschappelijke) organisaties was uitgevoerd, is in 2003 ook het MER in overleg met genoemde partijen uitgevoerd. Daarvoor is een externe klankbordgroep geformeerd waarin de betrokken gemeenten en marktpartijen, alsmede RWS en NMU zitting hebben. In de MER zijn de initiatieven van de marktpartijen als één van de alternatieven op milieueffecten onderzocht.
Daarnaast is met de gemeenten waar de grootschalige locaties zijn gepland een aantal malen bilateraal ambtelijk en bestuurlijk overleg geweest, om draagvlak te creëren en te komen tot het afsluiten van convenanten.

## Algemene ontwikkelingen

***Milieueffectrapportage (m.e.r.)***

Voor windturbineopstellingen met een totaal vermogen van 10 MW of meer geldt de m.e.r.-beoordelingsplicht. Deze plicht geldt in het kader van het eerste ruimtelijke plan dat de mogelijkheid voor de realisering van een dergelijke opstelling biedt. Het opnemen van de locaties uit het Windplan als concrete beleidsbeslissing maakt het streekplan het bedoelde eerste ruimtelijke plan. Daarom hebben wij besloten om ter voorbereiding daarop een m.e.r. te laten uitvoeren. Het betreft een m.e.r. op inrichtingsniveau, die is uitgevoerd voor alle grootschalige locaties uit het Windplan. De uitvoering van de m.e.r. is in oktober 2002 gestart en eind 2003 afgerond. Gezien de berekende effecten lijken op alle locaties haalbare initiatieven mogelijk.

***Streekplan***

In juli 2003 hebben wij ons voorlopig standpunt over het ontwerpstreekplan gepresenteerd, met daarin het voornemen om een vijftal grootschalige locaties voor windenergie als op te nemen. In de bestuurlijke overlegronde met gemeenten die daarop volgde bleek er bij de meeste betrokken gemeenten veel weerstand tegen de locaties te bestaan. Desondanks hebben wij de locaties in het ontwerpstreekplan, dat wij in december 2003 hebben vastgesteld, als concrete beleidsbeslissing opgenomen.
Daarnaast zijn ook beperkt mogelijkheden geboden voor kleinschalige initiatieven (max. twee per benoemde regio). Solitaire turbines worden alleen toegestaan op of bij bedrijventerreinen. Daarbij gelden de randvoorwaarden uit het Windplan.
Het nieuwe streekplan zal volgens planning in december 2004 door PS worden vastgesteld.

## Stand van zaken projecten

***Initiatieven***

Er zijn in 2003 in de Provincie Utrecht nog geen windturbines gerealiseerd. Evenmin zijn bouw- of milieuvergunningen verleend of bestemmingsplannen goedgekeurd die plaatsingsmogelijkheden bevatten. Wel zijn er diverse initiatieven, zowel voor de grootschalige opstellingen als voor een aantal kleinschalige opstellingen. De initiatieven voor de grootschalige opstellingen zijn opgenomen in het ontwerpstreekplan. De meeste gemeenten wiens grondgebied het betreft zijn echter tegen realisering van windturbines. Hiervoor zijn, in afwachting van de vaststelling van het streekplan, ook nog geen planologische procedures gestart.
Er zijn daarnaast een aantal kleinschalige initiatieven waarover zowel de betreffende gemeente als de provincie een positief (principe-)standpunt hebben ingenomen, maar waarvoor de benodigde planologische procedure nog moet worden gevolgd of afgerond.

## Actualiteiten en vooruitblik

Het ontwerpstreekplan en het m.e.r. zijn in februari 2004 ter inzage gelegd. Tegen de grootschalige windlocaties respectievelijk de concrete beleidsbeslissingen zijn ruim 5000 beden-

kingen ingediend. Het merendeel hiervan betreft gelijkluidende bedenkingen of ondertekening van een petitie. Niettemin geeft het aan dat de maatschappelijke weerstand tegen de beoogde locaties groot is. De bedenkingen worden samengevat en weerlegd in een Nota van beantwoording, die wij in juni 2004 zullen vaststellen en voorleggen aan PS. In september en oktober zullen PS vervolgens hierover met de indieners van gedachten wisselen. In december 2004 stellen PS het streekplan vast, en zullen dan een definitief besluit nemen over de beoogde grootschalige locaties voor windenergie.

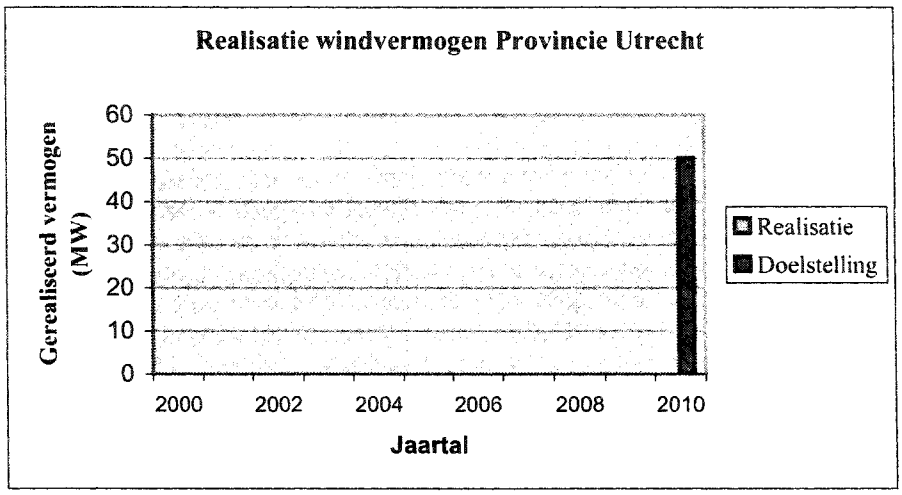

| Gegevens van de projecten in Utrecht | | | | | Beleidskaders | | Projectfasen (aangekruist hoe het er in 2002 en in 2003 voorstond) | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn? | Past project expliciet [1] in beleidskaders van | | Projecten / Initiatieven [2] die nog niet in procedure zijn | | Projecten / Initiatieven in best. plan-, bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | Projecten / Initiatieven waarvoor alle vergunningen zijn verleend [3] | | Gerealiseerd vermogen | |
| *Projectnaam* **en locatie** | **Gemeente** | Min | Max. | **Ja/nee/?** | Provincie | Regio of gem. | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** |
| A1 Eemnes-Bunschoten | Eemnes en Bunschoten | 15 | 25 | nee | ja | nee | x | x | | | | | | |
| A2 Abcoude | Abcoude | 12 | 18 | nee | ja | nee | x | x | | | | | | |
| A2 Breukelen | Breukelen en Loenen | 12 | 18 | nee | ja | nee | x | x | | | | | | |
| A12 Woerden | Woerden | 18 | 18 | nee | ja | nee | x | x | | | | | | |
| ARK | Houten en Wijk bij D. | 24 | 35 | ja, ged. | ja | ja/nee | x | x | | | | | | |
| De Meerpaal | Houten | 4,5 | 6 | nee | ja | ja | | | x | x | | | | |
| Het Klooster | Nieuwegein | 7,5 | 12 | ja, voor 1 turbine | ja | ja | | | x | x | | | | |
| Lopik | Lopik | 4,5 | 6 | nee | ja | ja | | | x | x | | | | |
| **Totaal** | | **97,5** | **138** | | **97,5 - 138** | **40,5 - 59** | **81 - 114** | **81 - 114** | **16,5 - 24** | **16,5 - 24** | | | | **0** |

[1] Met expliciet wordt bedoeld: een territoriaal zodanig uitgewerkt beleid, dat aannemelijk is dat het bevoegd gezag zich desgevraagd zal willen inspannen om aan een project de nodige medewerking te verlenen. Voor Utrecht geldt dat dit beleid nog niet door PS is vastgesteld; het betreft door GS voorgenomen beleid.
[2] Hieraan moeten concreet benoembare marktpartijen verbonden zijn. Bovendien moeten ze op grond van vooroverleg met gemeente of provincie op bestuurlijk draagvlak kunnen rekenen!
[3] Ongeacht eventuele bezwaar- of beroepsprocedures.

# 10. Provincie Noord-Holland

## Inleiding

Op 27 januari 2003 is, naar aanleiding van de realisatie van de 100e MW windenergie, een klimaatsymposium georganiseerd met als doel de oorzaken en gevolgen van klimaatveranderingen onder de aandacht te brengen van de bestuurders en inwoners van Noord-Holland. In het nieuwe Collegeprogramma voor de bestuursperiode 2003-2007 is Duurzame Energie als een geprioriteerd thema opgenomen. Het standpunt om de provinciale inspanning van het te realiseren geplaatste vermogen windenergie te bepalen op 165 MW, vanwege het niet doorgaan van het IPWA, is verlaten.
Het Collegeprogramma gaat uit van de oorspronkelijk taakstelling in het kader van de BLOW afspraken: het realiseren van 205 MW geplaatst vermogen aan windenergie in 2010. Vertaald in het Collegeprogramma betekent dit dat aan het einde van deze Collegeperiode (2007) tenminste 200 MW windvermogen is geplaatst. Bovendien zijn in het Collegeprogramma de Kyoto-klimaatafspraken omgezet in doelen als: 2 megaton $CO_2$-reductie en het opwekken van 2,5% van de Noord-Hollandse energiebehoefte uit Duurzame bronnen, te realiseren voor eind 2006.
Windenergie zal bij het realiseren van deze doelen een belangrijke rol spelen, dus is/wordt er beleid ontwikkeld dat een overmaat zal bewerkstelligen die de BLOW doelstelling (205 MW) te boven gaat.

## Organisatorische invulling BLOW

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | de heer A. Moens, gedeputeerde en portefeuillehouder Milieu | |
| Ambtelijk | de heer P. Bakker, team Duurzame Energie (DE) van het bureau Milieu | |

De provinciale windenergiecoördinator is tevens teamleider van het team DE. Dat team bestaat uit 11 personen van wie de werktaak geheel of gedeeltelijk in dienst staat voor de uitvoering van het DE-teamplan. Naast bemensing vanuit het bureau Milieu, zijn ook collega's van de afdeling Ruimte Wonen en Bereikbaarheid, het bureau Economie en het bureau Communicatie aan het DE-team toegevoegd.
Voor de uitvoering van het provinciale $CO_2$-servicepunt, een servicepunt waar gemeenten voor vragen en projectvoorstellen op het gebied van lokaal klimaatbeleid terecht kunnen, is een extern bureau ingehuurd om deze taak uit te voeren. Hier zijn 4 fte's mee gemoeid. De windenergiecoördinator heeft met 2 collega's 'projecten' een zeer regelmatig contact met gemeenten, maatschappelijke organisaties, energiebedrijven en initiatiefnemers en over windenergieplannen en projecten. Verder zorgt het team voor interne afstemming met andere beleids- en uitvoeringsafdelingen om de 'klant' zoveel mogelijk vanuit een provinciale visie tegemoet te treden. Daarnaast zijn zij betrokken bij de ontwikkeling van beleidsstukken zoals het Provinciaal Milieujaarprogramma, Streekplannen, Economische en Landbouwagenda, om te zorgen dat de implementatie van Duurzame Energie zijn ruimtelijke en duurzaam economische vertaling in deze plannen krijgt.

## Algemene ontwikkeling

Na de verkiezingen van Provinciale Staten in 2003 is een nieuw College aangetreden, de gedeputeerde Milieu heeft aangegeven zich extra te willen inzetten voor 5 door hem geprioriteerde thema's, te weten:

1. Professionalisering handhaving milieuregels
2. **Duurzame Energie**
3. Ecologische hoofdstructuur
4. Bodemsanering
5. Bagger

Rondom deze thema's zijn projectteams geformeerd die aan de hand van een teamplan zorg dragen voor de uitvoering van deze geprioriteerde thema's.

Binnen het team Duurzame Energie heeft (offshore)windenergie bijzondere belangstelling van de gedeputeerde, zijn 4 voornaamste redenen hiervoor zijn:

1. Afspraken nakomen die gemaakt zijn in het kader van de BLOW.
2. Afspraken nakomen die zijn overeengekomen naar aanleiding van de Kyoto protocollen.
3. Kan, vanuit de optiek van verbrede landbouw, windenergie bijdragen aan het in stand houden van het agrarisch bedrijfsleven in Noord-Holland?
4. Kan kennisclustering op het gebied van (offshore)windenergie bijdragen aan de economische ontwikkeling van Noord-Holland Noord?

## Activiteiten in 2003

- Klimaatsymposium naar aanleiding 100$^{e}$ MW windenergie in Noord-Holland.
- Op het Multi Mega Windturbine testveld Wieringermeer is Nederlands grootste testturbine (2,75 MW) in gebruik gesteld door de milieugedeputeerde. Van deze turbine zullen in 2005, 36 stuks worden geplaatst voor de kust van Egmond (99 MW).
- Het testlaboratorium Windturbine Materialen en Constructies is door de gedeputeerde Economie geopend.
- Het streekplan voor Noord-Holland Zuid is door PS vastgesteld, hierin zijn ook kaders opgenomen voor de realisatie van windenergie.
- Na de Collegewisseling is door de nieuwe gedeputeerde het windpark Ulkertocht (15 MW) in gebruik gesteld.
- Voor de stichting Associatie Technologie Overdracht (ATO) is door de provincie 1 miljoen Euro beschikbaar gesteld om een kennescluster Duurzame Energie technologie te ontwikkelen. Mede hiervoor zijn uit de boedel van Lagerwey de kennis en engineering van de 2 MW Direct Driven windturbine aangekocht.
- De provinciale windkansenkaart is door PS vastgesteld en gepresenteerd, op die kaart zijn drie categorieën weergegeven: zeer kansrijk, vraagt om nadere afweging en in beginsel uitgesloten gebieden.
- Er zijn aan belanghebbenden en belangstellenden inmiddels 1.400 windkansenkaarten versterkt en sommige gemeenten hebben hun beleid al afgestemd op de mogelijkheden van de windkansenkaart. Een aantal opschalingsprojecten zijn ter hand genomen.
- Samen met Novem is een symposium georganiseerd voor gemeentebestuurders en gemeenteambtenaren waar de windkansenkaart is toegelicht en waar andere relevante zaken op het gebied van windenergie zijn besproken.
- De windkansenkaart is/wordt geïntegreerd in het Ontwikkelingsbeeld voor Noord-Holland Noord en door GS vastgesteld en ter visie gelegd.
- De Vereniging van Windturbine-eigenaren Noord-Holland vierde haar 10 jarig bestaan met een symposium waar de gedeputeerde als spreker nogmaals de provinciale doelstellingen voor windenergie uiteen heeft gezet.

- Er is een interne bijeenkomst georganiseerd van provinciale medewerkers onder de titel 'Alle neuzen in de wind' om aan te geven dat ten aanzien van windenergie de provinciale neuzen allemaal dezelfde richting uit wijzen en dat gemeenten en/of initiatiefnemers een consistent verhaal te horen krijgen als er vragen of wensen zijn op het gebied van windenergie.
- Het Samenwerkingverband Uitvoering Milieubeleid (SUM), dit zijn 13 samenwerkende gemeenten in West Friesland, wil een gezamenlijk windplan ontwikkelen. De aanzet hiertoe is in 2003 gegeven door het aantrekken van een projectleider, de eigen uren van de deelnemende gemeenten mogen gekapitaliseerd aan het project worden toegerekend als zijnde eigen bijdrage van de gemeenten, van Novem is een subsidie verkregen en de provincie heeft een financiële bijdrage toegezegd.

## Stand van zaken projecten.

Tot en met 31-12-2003 zijn 18 projecten gerealiseerd met een totaal geplaatst vermogen van 149 MW, dit zijn:
Wieringermeer (84.9), Niedorp (13.6), Amsterdam (13.6), Anna Pawlona (10), Harenkarspel (6.6), Medemblik (4), Zijpe (2.5), Wieringen (1), Velsen (1.1), Enkhuizen (1.8), Obdam (1.2), Texel (1.3), Andijk (1.2), Den Helder (1), Zaanstad (1.9), Waterland (0.8), Hoorn (0.7), Haarlem (1).

## Groslijst van lopende projecten/initiatieven

In totaal zijn er 103 MW aan bekende en lopende initiatieven:
Amsterdam westelijk havengebied (20) Amsterdam (20), Heemskerk (2), Zijpe (10), Andijk (10), Wijkertunnel (4), Velsen (8), Alkmaar (8), Zaandam (5), Anna Pawlona (10), Haarlem(6).

## Actualiteiten en vooruitblik

Actuele planningslijst van projecten met gemeentelijk en provinciaal draagvlak in procedure op 31-12-03.

| | | |
|---|---|---|
| Alkmaar | 8 MW | 2004 |
| Heemskerk | 2 | 2004 |
| Andijk | 10 | 2004 |
| Amsterdam | 20 | 2005 |
| Zijpe | 10 | 2005 |
| Zaandam | 5 | 2005 |
| Velsen | 8 | 2005 |
| **Totaal** | **63 MW** | |

Voor de overige projecten uit de groslijst is nog geen exactere tijdsplanning aan te geven maar de verwachting is dat Noord-Holland in het ijkjaar 2005, wanneer bekeken wordt of de totale BLOW-taakstelling in 2010 wordt gehaald, haar taakstelling van 205 MW heeft gerealiseerd. Naast deze lijst van concrete projecten worden er nog tal van initiatieven ontwikkeld die nog te vaag zijn om in deze rapportage te benoemen.

## Vooruitblik

Er vindt, in verband met de ontwikkeling van de nieuwe nota Ruimte van VROM en het Interprovinciaal Streekplan Markermeer IJsselmeer (ISMIJ), op ambtelijk niveau overleg plaats met VROM, EZ, windcoördinatoren Friesland, Flevoland en Noord-Holland de projectleider ISMIJ en Novem om plaatsingsmogelijkheden voor windenergie te onderzoeken op de grens van land en water van het IJsselmeer.

Er bestaat een particulier plan voor een windpark van 80 MW voor de kust van de Wieringermeerdijk en een gemeentelijk plan van 12 MW van de gemeente Enkhuizen langs de Houtribdijk binnen de gemeentegrenzen.

De provincie gaat:
- met gemeenten en marktpartijen inventariseren wat de mogelijkheden voor windenergie zijn in de categorie 1 (zeer kansrijke) gebieden van de windkansenkaart;
- zich een beeld vormen of de door haar geformuleerde doelen op het gebied van $CO_2$-reductie en productie van Duurzame Energie haalbaar zijn en welke rol windenergie hierbij kan spelen. Of welke andere energiedragers (biomassa, zonnecellen e.d.) verder ontwikkeld moeten worden om te kunnen bijdragen aan het behalen van genoemde doelen.

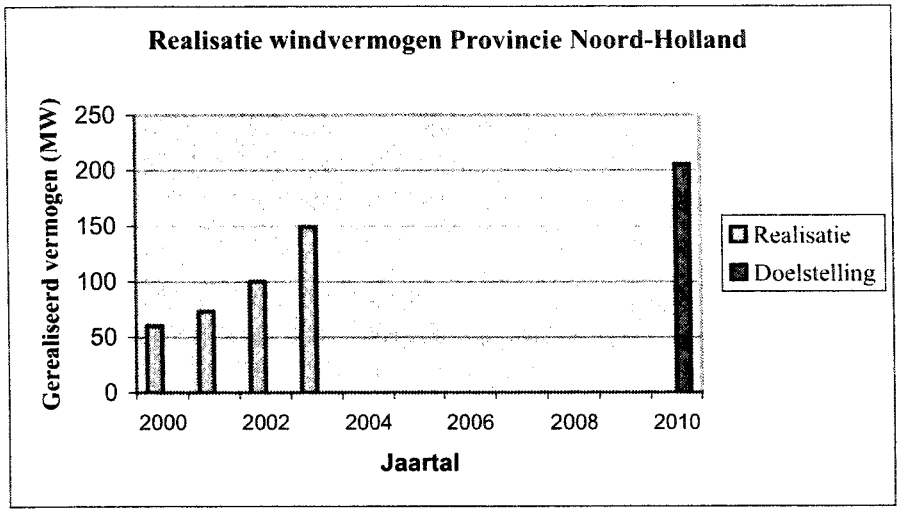

| Gegevens van de projecten in Noord-Holland | | | | | Beleidskaders | | Projectfasen (aangekruist hoe het er in 2002 en in 2003 voorstond) | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn? | Past project expliciet [1] in beleidskaders van | | Projecten / Initiatieven [2] die nog niet in procedure zijn | | Projecten / Initiatieven in bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | Projecten / Initiatieven waarvoor alle vergunningen zijn verleend [3] | | Gerealiseerd vermogen in MW | |
| *Projectnaam* **en locatie** | **Gemeente** | Min | Max. | **Ja/nee/?** | Provincie | Regio of gem. | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** |
| Draaiende projecten | Diverse gemeenten | | | | | | | | | | | | 100 | 149 |
| Boekelermeer | Alkmaar | | 8 | nee | ja | ja | x | | | x | | | | |
| Trompet | Heemskerk | | 2 | nee | ja | ja | x | | | | | x | | |
| N-H Kanaal | Zijpe | | 10 | nee | ja | ja | x | | | x | | | | |
| Westelijk Havengebied | Amsterdam | | 20 | nee | ja | ja | x | | | x | | | | |
| Noordzeekanaal | Zaandam | | 5 | nee | ja | ja | | | x | | | x | | |
| Spuisluizen | Velsen | | 8 | nee | ja | ja | x | | | x | | | | |
| PWN terrein | Andijk | | 10 | nee | ja | ja | x | | | x | | | | |
| **Totaal** | | | **63** | | **63** | **63** | **58** | | **5** | **56** | | **7** | **100** | **149** |

[1] Met expliciet wordt bedoeld: een territoriaal zodanig uitgewerkt beleid, dat aannemelijk is dat het bevoegd gezag zich desgevraagd zal willen inspannen om aan een project de nodige medewerking te verlenen.
[2] Hieraan moeten concreet benoembare marktpartijen verbonden zijn. Bovendien moeten ze op grond van vooroverleg met gemeente of provincie op bestuurlijk draagvlak kunnen rekenen!
[3] Ongeacht eventuele bezwaar- of beroepsprocedures.

# 11. Provincie Zuid-Holland

## Inleiding

Na een uitgebreid voorbereidingstraject is de provinciale structuurvisie windenergie, vervat in de nota Wervel, begin 2003 in ontwerp door GS vastgesteld. De nota Wervel vormt daarmee de leidraad voor de activiteiten van gemeenten en marktpartijen in Zuid-Holland. De nota bevat niet alleen het ruimtelijke afwegingsproces, maar ook de resulterende locaties voor opstellingen van 3 of meer windturbines in Zuid-Holland. Daarmee zou de discussie bij elke locatie over de vraag: waarom juist hier? afgekaart moeten zijn.
In oktober 2003 is de nota Wervel door Provinciale Staten vastgesteld. Vanaf die tijd wordt alle aandacht weer gericht op de doorvertaling en realisering van de aangegeven locaties.

## Organisatorische invulling BLOW

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | Dhr F.D. van Heijningen<br>Portefeuille Milieu | Mw L.M. Huizer<br>Portefeuille Middelen |
| Ambtelijk | Dhr W.F.J. de Jager<br>Directie Groen Water Milieu | Dhr A. Bosma<br>Directie Groen Water Milieu |

## Algemene ontwikkelingen

Na het ter visie leggen van de ontwerpnota Wervel heeft een nieuw college van GS de reacties hierop van antwoorden voorzien. Het nieuwe college kiest voor voortzetting van het bestaande ambitieuze klimaatbeleid. Daarbij wordt de nadruk gelegd op resultaatgericht werken en afrekenbare doelstellingen.
In de definitieve vaststelling van de nota Wervel is door PS een enkele locatie uiteindelijk geschrapt.
Parallel aan de nota Wervel, zijn windlocaties opgenomen in de definitieve streekplannen Zuid-Holland West en Zuid-Holland Oost.

Door de druk op de ruimte in Zuid-Holland is de gelegenheid voor zeer grootschalige opstellingen heel beperkt. Daardoor zijn er relatief veel verschillende gemeenten bij betrokken, die meestal voor het eerst met een dergelijk project te maken krijgen. Daarmee is de tijdsinzet voor zowel gemeenten als provincie behoorlijk groot.
Daarbij vormt de doorlooptijd vóór een project daadwerkelijk in een procedurele fase belandt, een afbreukrisico. In die voorfase is het project kwetsbaar voor georganiseerde tegenstand of voor personele wisselingen op ambtelijk of bestuurlijk niveau, die aanleiding kunnen zijn een discussie (deels) over te doen. Het lijkt van belang de vaart erin te houden en zo snel mogelijk met formele procedures te starten.

## Stand van zaken projecten per 1/1/2004

(zie tabel op pag. 56 t/m 59)

Samenvattend levert dit het volgende totaalbeeld op:

***Ontwikkeling windvermogen Provincie Zuid-Holland***

| | Per 31-12-2002: | Per 31-12-2003: |
|---|---|---|
| nog niet in procedure | 115 | 105 |
| in procedure | 70 | 30 |
| vergunningen verleend | 70 | 80 |
| gerealiseerd | 80 | 113 |

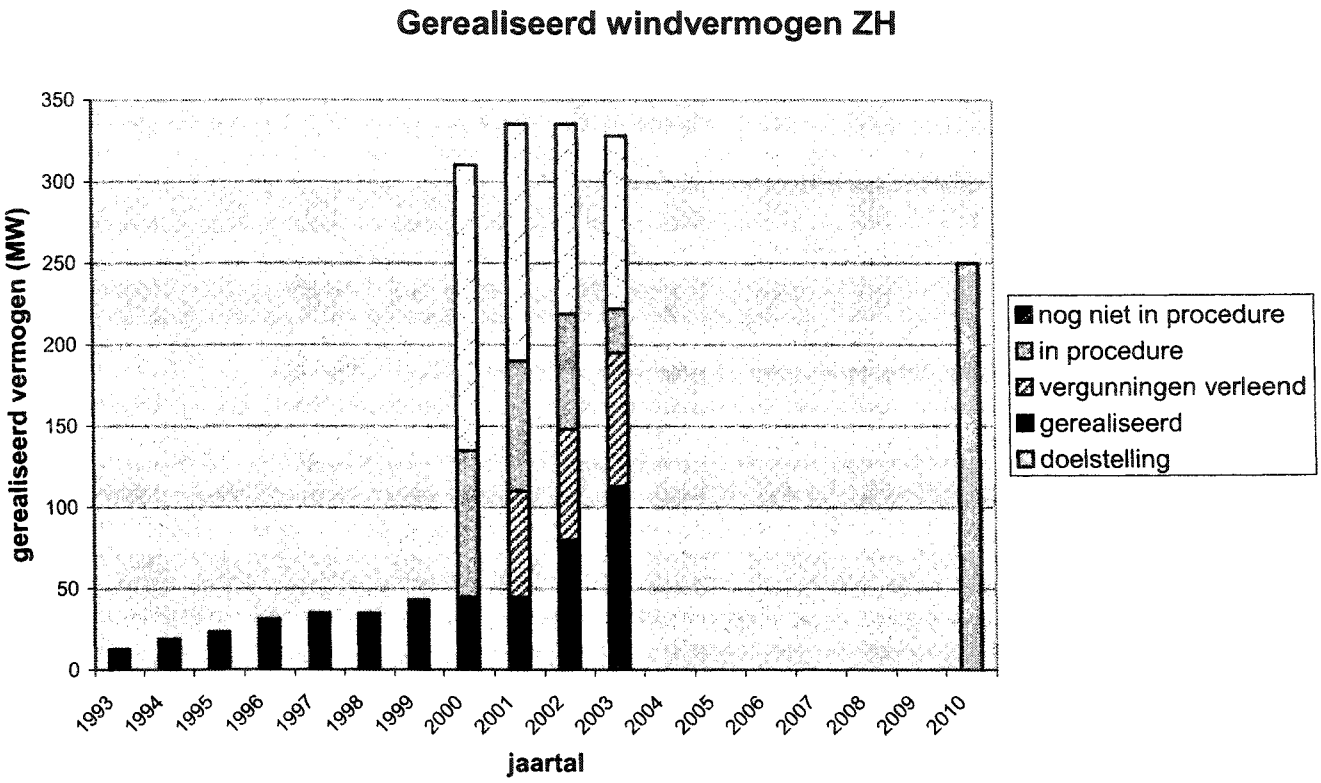


Uit bovenstaande blijkt dat er in 2003 vooral een verschuiving heeft plaatsgevonden binnen de projecten die al in procedure waren. Er zijn nauwelijks nieuwe projecten overgegaan naar de fase 'in procedure'. Niettemin is er juist wel het nodige gebeurd met projecten in die voorfase. Maar omdat de formele procedures vaak het sluitstuk vormen van die voorfase, onttrekt zich dat in bovenstaande gegevens aan de waarneming.

## Actualiteiten en vooruitblik

Mei 2004 is er al 125 MW gerealiseerd en de verwachting is dat de teller dit jaar boven de 150 MW uitkomt. Wel blijft er aandacht nodig voor die projecten die nog in de voorfase zitten. Het voornemen bestaat eind 2004 een evaluatie van de doorwerking van het windenergiebeleid te houden.

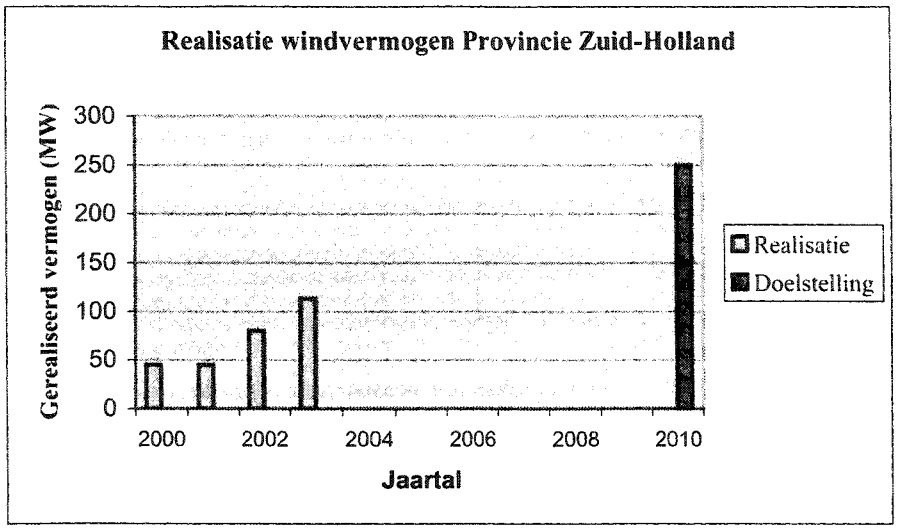
Realisatie windvermogen Provincie Zuid-Holland
Gerealiseerd vermogen (MW)
300
250
200
150
100
50
0
2000
2002
2004
2006
2008
2010
Jaartal
Realisatie
Doelstelling

| Gegevens van de projecten in Zuid-Holland | | | | | Beleidskaders | | | Projectfasen (aangekruist hoe het er in 2002 en in 2003 voorstond) | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn? | Past project expliciet [1] in beleidskaders van | | Aanvullende opmerkingen | Projecten / Initiatieven[2] die nog niet in procedure zijn | | Projecten / Initiatieven in bouw- en/ of milieuvergunningprocedure(s) | | Projecten / Initiatieven waarvoor alle vergunningen zijn verleend [3] | | Gerealiseerd vermogen | |
| **Nr** | *Projectnaam,* **locatie en gemeente** | Min | Max. | **Ja/nee/?** | Provincie[4] | Regio of gem. | | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** |
| 1 | spoor Hillegom | 7 | | ? | g | | haalbaarheid onderzocht door gemeente | x | x | | | | | | |
| 2 | A44 Sassenheim | 4 | | ? | g | | geen initiatief bekend | x | x | | | | | | |
| 3 | A44 Rijnsburg | | | ? | s | | geen initiatief bekend | x | x | | | | | | |
| 4 | A44 Oegstgeest/Rijnsburg | 6 | | ? | g | | geen initiatief bekend | x | x | | | | | | |
| 5 | A4 Alkemade | | | ? | s | | geen initiatief bekend | x | x | | | | | | |
| | N207 Jacobswoude | ~~15~~ | | | | | locatie door PS geschrapt | | | | | | | | |
| | N207 Alphen | | | | | | locatie door PS geschrapt | | | | | | | | |
| 6 | N11 Grote en Barre Polder Zoeterwoude | | | nee | s | | 1e contact met mogelijke initiatiefnemer gelegd | x | x | | | | | | |
| 7 | A4 Leiden | 3.5 | | ? | g | | verwacht in 2006 | | | x | x | | | | |
| 8 | A4 Papemeer Zoeterwoude | 3.5 | | nee | g | | bouwvergunning verleend, verwacht in 2004 | | | | | x | x | | |
| 9 | N11 Spookverlaat Rijnwoude | 8 | | nee | g | ja | verwacht in 2005 | | | x | | | x | | |
| 10 | A12 Bodegraven west | | | nee | s | ja | initiatiefnemer bekend | x | x | | | | | | |
| 11 | A12 Bodegraven | 3.5 | | nee | r | ja | uitgewerkt in kader windconvenant | x | x | | | | | | |
| 12 | A12 Woerden | 5.5 | | nee | r | ja | uitgewerkt in convenant | x | x | | | | | | |
| 13 | A4 Prins Clausplein Den Haag | 5.5 | | ? | g | | 13-16 uitgewerkt in kader studiezone streekplan | x | x | | | | | | |
| 14 | A12 Den Haag | | | ? | s | | idem | x | x | | | | | | |
| 15 | A13 Ypenburg Den Haag | | | nee | s | | idem | x | x | | | | | | |
| 16 | A4 Rijswijk en Schipluiden | | | ? | s | | idem | x | x | | | | | | |

| Gegevens van de projecten in Zuid-Holland | | | | | Beleidskaders | | | Projectfasen (aangekruist hoe het er in 2002 en in 2003 voorstond) | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn? | Past project expliciet [1] in beleidskaders van | | Aanvullende opmerkingen | Projecten / Initiatieven[2] die nog niet in procedure zijn | | Projecten / Initiatieven in bouw- en/ of milieuvergunningprocedure(s) | | Projecten / Initiatieven waarvoor alle vergunningen zijn verleend [3] | | Gerealiseerd vermogen | |
| **Nr** | *Projectnaam,* **locatie en gemeente** | Min | Max. | **Ja/nee/?** | Provincie[4] | Regio of gem. | | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** |
| 17 | HSL Zoetermeer/Bleiswijk | 5 | | ? | g | | 17-19 uitgewerkt door beide gemeenten | x | x | | | | | | |
| 18 | Landsinghage O Zoetermeer/Bleiswijk | | | ? | g | | idem | x | x | | | | | | |
| 19 | Landsinghage Z Zoetermeer | 0.5 | | nee | r | | idem | | | | | | | 0,5 | 0,5 |
| 20 | A12 Bleiswijk | | | ja | s | | geen voorkeur meer | x | x | | | | | | |
| 21 | A12 Zevenhuizen-Moerkapelle | | | ? | s | | geen initiatief bekend | x | x | | | | | | |
| 22 | A12/A20 Moordrecht/Waddinxveen | 12.5 | | nee/? | g | ja | uitgewerkt in convenant | x | x | | | | | | |
| 23 | zoekgebied Westland | | | ? | s | | geen initiatief bekend | x | x | | | | | | |
| 24 | Schicoevers Delft | | | ? | g | | geen voorkeur meer | x | x | | | | | | |
| 25 | A13 Delft/Pijnacker | 4.5 | | ? | g | ja | 25+27 uitgewerkt door beide gemeenten | x | x | | | | | | |
| 26 | Ruijven Pijnacker | | | nee | s | | geen voorkeur meer | x | x | | | | | | |
| 27 | stadsrand Delft Zuid | 4.5 | | ? | s | ja | 25+27 uitgewerkt door beide gemeenten | | | x | x | | | | |
| 28 | A20 Maasland | 4.5 | | ? | g | | geen initiatief bekend | x | x | | | | | | |
| | A20 Dijkpolder Maasland | | | | s | | vervallen in nota Wervel | | | | | | | | |
| 29 | Nieuwe Waterweg N Maasluis | | | ? | s | | 2e tranche convenant, wordt nader bekeken | x | x | | | | | | |
| 30 | Zuidwal Rotterdam | 12 | | nee | r | ja | verwacht in 2004 | | | | | x | x | | |
| 31 | Tweede Maasvlakte | | | ? | s | | geen initiatief bekend | x | x | | | | | | |
| 32 | Breekwater Rotterdam | 9.5 | | ? | r | ja | 1e tr., 1 MW in 2002, noord niet in procedure | x | x | | | | | 9,5 | 9,5 |
| 33 | Landtong Rotterdam | 15 | | nee | r | ja | 1e tr., verwacht in 2005 | | | | | x | x | | |
| | Landtong Rozenburg (2) | | | | | | vervallen in nota Wervel | | | | | | | | |

| Gegevens van de projecten in Zuid-Holland | | | | | Beleidskaders | | | Projectfasen (aangekruist hoe het er in 2002 en in 2003 voorstond) | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn? | Past project expliciet [1] in beleidskaders van | | Aanvullende opmerkingen | Projecten / Initiatieven[2] die nog niet in procedure zijn | | Projecten / Initiatieven in bouw- en/ of milieuvergunningprocedure(s) | | Projecten / Initiatieven waarvoor alle vergunningen zijn verleend [3] | | Gerealiseerd vermogen | |
| **Nr** | *Projectnaam,* **locatie en gemeente** | Min | Max. | **Ja/nee/?** | Provincie[4] | Regio of gem. | | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** |
| 34 | Nerefco | 22.5 | | nee | r | | gerealiseerd in 2002 | | | | | | | 22,5 | 22,5 |
| 35 | Distripark Zeezijde Rotterdam | 10 | | nee | r | ja | 1e tranche, | | | x | x | | | | |
| 36 | Slufter Maasvlakte Zeezijde | 13.5 | | nee | r | ja | 1e tranche, verwacht in 2004 | | | | | x | x | | |
| 37 | Slufter Maasvlakte Landzijde | 12 | | nee | r | ja | 1e tr., gerealiseerd in 2002 | | | | | | | 12 | 12 |
| 38 | Hartelkanaal Rotterdam | 19.5 | | nee | r | ja | 1e tranche, verwacht in 2004 | | | | | x | x | | |
| 39 | Nieuwe Waterweg N Maasluis | | | ? | s | | 2e tr., wordt nader bekeken | x | x | | | | | | |
| 40 | Nieuwe Waterweg N Vlaardingen | | | ? | s | | 2e tr., wordt nader bekeken | x | x | | | | | | |
| 41 | tunnelmond Schiedam/Vlaardingen | | | ? | s | | wordt nader bekeken | x | x | | | | | | |
| 42 | Hartelbrug Rotterdam | 12 | | nee | r | ja | 1e tr., gerealiseerd in 2003 | | | | | x | | | 12 |
| 43 | Hartelbrug Spijkenisse/Rotterdam | 5.5 | | ? | g | ja | door gem. nader bekeken | x | x | | | | | | |
| 44 | A13/A15 Ridderkerk | | | ? | s | | 1e contact met mogelijke initiatiefnemer gelegd | x | x | | | | | | |
| 45 | bedrijventerr. Hoeksche Waard Binnenmaas | | | ? | s | | geen initiatief bekend | x | x | | | | | | |
| 46 | Kijfhoek Zwijndrecht | | | ? | s | | geen initiatief bekend | x | x | | | | | | |
| 47 | zoekgebied Betuwelijn/ A15/Merwede | | | ?/nee | s | | meegenomen in uitwerking streekplan | x | x | | | | | | |
| 48 | N57 Hellevoetsluis | 9 | | nee | g | ja | verwacht in 2005 | | | x | | | x | | |
| 49 | Haringvlietdam Hellevoetsluis | 4.5 | | nee | r | ja | gerealiseerd voor 2002 | | | | | | | 4,5 | 4,5 |
| 50 | zoekgebied Hoeksche Waard West | | | ?/nee | s | | geen initiatief bekend | x | x | | | | | | |
| 51 | Oude Maas Zwijndrecht | 15 | | ? | g | ja | gemeenten bekijken 51-55 in samenhang | x | x | | | | | | |
| 52 | Dordtsche Kil 's-Gravendeel Noord | 7.5 | | ? | g | ja | idem | x | x | | | | | | |
| 53 | Dordtsche Kil Dordrecht | 15 | | ?/nee | g | ja | idem | x | x | | | | | | |
| 54 | Dordtsche Kil 's-Gravendeel Zuid | | | ? | s | | idem | x | x | | | | | | |

| Gegevens van de projecten in Zuid-Holland | | | | | Beleidskaders | | | Projectfasen (aangekruist hoe het er in 2002 en in 2003 voorstond) | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn? | Past project expliciet [1] in beleidskaders van | | Aanvullende opmerkingen | Projecten / Initiatieven[2] die nog niet in procedure zijn | | Projecten / Initiatieven in bouw- en/ of milieuvergunningprocedure(s) | | Projecten / Initiatieven waarvoor alle vergunningen zijn verleend [3] | | Gerealiseerd vermogen | |
| **Nr** | *Projectnaam,* **locatie en gemeente** | Min | Max. | **Ja/nee/?** | Provincie[4] | Regio of gem. | | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** |
| 55 | Mariapolder Strijen | 5 | | nee | r | ja | gerealiseerd in 2002 | | | | | | | 5 | 5 |
| 56 | Westersepolder Cromstrijen | 3.5 | | nee | r | ja | gerealiseerd voor 2002 | | | | | | | 3,5 | 3,5 |
| 57 | Westersepolder+ Cromstrijen | | | ? | s | | geen initiatief bekend | x | x | | | | | | |
| | haven Stellendam Goedereede | ~~3~~ | | | | | vervallen in nota Wervel | | | | | | | | |
| 58 | N215 Goedereede/Dirksland | 4.5 | | nee/? | g | ja | mogelijke initiatiefnemer | x | x | | | | | | |
| 59 | Pallandtpolder Middelharnis | 9 | | nee | r | ja | slechts deel gerealiseerd | x | | | x | | | 9 | 9 |
| 60 | Pallandtpolder+ Middelharnis | | | nee/? | s | | eerst afgewezen door gem. | x | x | | | | | | |
| 61 | Herkingen Dirksland | 6 | | nee | r | ja | slechts deel gerealiseerd | x | | | x | | | 6 | 6 |
| 62 | Battenoord Middelharnis | 4.5 | | nee | r | ja | gerealiseerd voor 2002 | | | | | | | 4,5 | 4,5 |
| 63 | Battenoord+ Oostflakkee | | | ? | s | | geen initiatief bekend | x | x | | | | | | |
| 64 | Piet de Wit Oostflakkee | 21 | | nee | r | ja | gerealiseerd in 2003 | | | | | x | | | 21 |
| 65 | Hellegatsplein Oostflakkee | | | ? | s | | initiatiefnemer onderzoekt | | | | | | | | |
| | **Totaal** | **314** | | | **314** | **252** | | **130** | **115** | **35** | **33** | **96,5** | **80,5** | **80** | **113** |

[1] Met expliciet wordt bedoeld: een territoriaal zodanig uitgewerkt beleid, dat aannemelijk is dat het bevoegd gezag zich desgevraagd zal willen inspannen om aan een project de nodige medewerking te verlenen.
[2] Hieraan moeten concreet benoembare marktpartijen verbonden zijn. Bovendien moeten ze op grond van vooroverleg met gemeente of provincie op bestuurlijk draagvlak kunnen rekenen!
[3] Ongeacht eventuele bezwaar- of beroepsprocedures.
[4] Alle locaties staan in provinciale nota Wervel, tenzij anders aangegeven, waarbij r = te realiseren, g = gewenst, s= studielocatie/zoekgebied.

# 12. Provincie Zeeland

## Inleiding

In 2003 is voortgegaan op de ingeslagen weg en door de provincie in nauwe samenwerking met de gemeenten verder gewerkt aan de realisatie van windenergie. Zoals eerder gemeld vindt daartoe overleg en afstemming in het algemeen (met alle gemeenten gelijktijdig) en in bilateraal verband plaats. Het algemeen overleg is bedoeld om door informatie uitwisseling het totale overzicht over de provincie in beeld te krijgen en het bilaterale overleg, om vaak samen met initiatiefnemers concrete projecten van de grond te tillen. De coördinatie van deze processen berust bij de provincie en de uitvoering van de daadwerkelijke procedures bij de gemeenten.

## Organisatorische invulling BLOW

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | Dhr J. Suurmond o.a. portefeuille Milieubeleid | Dhr M. Kramer o.a. portefeuille Natuur en Landschap |
| Ambtelijk | Dhr L. Engelbert afd. Ruimtelijke Ontwikkeling | |

## Algemene beleidsontwikkelingen

Op basis van de in 1999 vastgestelde streekplanuitwerking windenergie zijn alle gemeenten in Zeeland inmiddels bezig om een windenergiebeleid uit te werken en ontstaat duidelijkheid over de wijze waarop zij een bijdrage aan de provinciale taakstelling willen leveren. Wanneer al deze plannen gerealiseerd worden zou dit voldoende vermogen op moeten leveren voor de invulling van deze taakstelling. Gelet op het feit dat windenergieprojecten in de praktijk vaak lastig zijn te realiseren moet hier met enige voorzichtigheid naar worden gekeken en is overmaat in de plannen geen overbodige luxe.

Mede door de technische ontwikkeling waarbij turbines steeds groter en krachtiger zijn geworden is bij de vertaling van het beleid uit de streekplanuitwerking naar het gemeentelijke beleid het verschil tussen grootschalige en kleinschalige locaties in de praktijk vervaagd. Met relatief weinig turbines kan momenteel al een vermogen opgewekt worden dat destijds alleen nog maar mogelijk leek op een grootschalige locatie.

Het op basis van de streekplanuitwerking door provincie en gemeenten in de afgelopen periode gevoerde beleid leidt tot een structuurbeeld voor Zeeland waarbij zoveel mogelijk invulling wordt gegeven aan de concentratiegedachte. De industriegebieden Sloegebied en Kanaalzone samen met het gebied op en rond de stormvloedkering in de Oosterschelde vormen daarin de kern. Verder worden een aantal bestaande locaties opgeschaald en/of worden enkele projecten als een *landmark* uitgevoerd.
Voor de stand van zaken wordt verwezen naar de hierna volgende toelichting.

## Stand van zaken ontwikkeling projecten

***Gerealiseerd en bouw in voorbereiding***

Met de ingebruikname van het windturbinepark in de Willem Annapolder in de gemeente Kapelle is er in Zeeland in totaal 60 MW gerealiseerd. Van een aantal projecten zijn de procedures inmiddels afgerond en is de daadwerkelijke bouw in voorbereiding:

- Gemeente Reimerswaal: in de Anna Mariapolder is de bouw van een aantal turbines met een gezamenlijk vermogen van 12,5 MW in voorbereiding.
- Gemeente Sluis: In de Hoofdplaatpolder wordt begonnen met de bouw van 5 turbines met een gezamenlijk vermogen van 10 MW.
- Gemeente Borsele: De procedures voor twee locaties zijn afgerond. Op het terrein van OLAZ zullen 3 turbines met een gezamenlijk vermogen van 2,5 MW gebouwd worden en nabij EPZ 5 turbines met een gezamenlijk vermogen van 12,5 MW.

Dit betekent dat op korte termijn 37,5 MW aan het totaal geplaatste vermogen toegevoegd zal worden waarmee het totaal op 97,5 MW komt.

***Plannen in planologische procedure***

*Gemeente Tholen (25 MW)*

Door de gemeenteraad is een beleidsvisie windenergie vastgesteld waarin aan B en W ruimte wordt gegeven voor medewerking aan 4 projecten: Willempolder (12 MW), Anna Vosdijkpolder (15 MW), Stavenisse (9 MW) en Maalweg (9 MW).
In totaal zou er dus 45 MW gerealiseerd kunnen worden. Bekend is echter dat de netaansluiting voor deze parken een probleem vormt. Het onderstation waarop deze aangesloten moeten worden kan maar 25 MW verwerken. Om dit te verhogen moeten erg dure voorzieningen getroffen worden waarvan nog niet zekere is of dit rendabel is. Voorlopig wordt er daarom vanuit gegaan dat de gemeente Tholen vanuit de vastgestelde visie 25 MW aan windenergie zal bijdragen. Voor het project Anna Vosdijkpolder zijn alle voorbereidingen afgerond. De behandeling van de art 19 procedure in B en W is voorzien in januari 2004. Bij de projecten Willempolder en Maalweg wordt in het kader van de ruimtelijke onderbouwing nog gewerkt aan de Vogel - en Habitattoets. Het project nabij Stavenisse is nog in voorbereiding.

*Gemeente Noord Beveland (30 MW)*

De gemeenteraad heeft het bestemmingsplan buitengebied vastgesteld met daarin opschalingsmogelijkheden voor de bestaande turbines nabij Jacobahaven en de Zeelandbrug. Verder is voor het gebied aansluitend aan Jacobahaven en de weg naar de stormvloedkering een wijzigingsbevoegdheid opgenomen. Deze plannen worden in de komende periode verder ontwikkeld in relatie met de plannen van Veere en Schouwen Duiveland. In het betreffende gebied is geen goede netwerkaansluiting aanwezig waardoor alle initiatieven samen de aanleg van een dure kabel mogelijk en rendabel moeten maken.

*Gemeente Middelburg en Borsele (10 MW)*

De procedure tot behandeling in beide gemeenteraden van een op elkaar aansluitend plan voor 10 MW langs de Bernhardweg worden begin 2004 afgerond.

***Procedure in voorbereiding***

Gemeente Veere en Schouwen Duiveland (40 MW)

Met Rijkswaterstaat en Provincie wordt gewerkt aan plannen voor windturbines op de eilanden Neeltje Jans en Roggeplaat in de monding van de Oosterschelde. Op basis van een landschapsstudie van de Rijksbouwmeester en een technische verkenning van Rijkswaterstaat lijkt realisatie van 40 MW mogelijk. Door de huidige exploitanten van (verouderde) windturbines op deze eilanden worden de mogelijkheden nog nader onderzocht. Verder is een onderzoek ten behoeve van een Vogel- en Habitattoets in voorbereiding. Met de resultaten van alle onderzoeken zal uiteindelijk een planologische onderbouwing voor een art 19 procedure opgesteld worden. Het project wordt begeleid door een bestuurlijke stuurgroep onder leiding van de Provincie met daarin vertegenwoordigers van alle betrokken partijen.

*Gemeente Terneuzen (70 MW)*
Binnen de gemeente zijn al geruime tijd de plannen voor 2 grote parken in behandeling namelijk: Eendrachtpolder met 26 MW en Koegorspolder 44 MW. De gemeenteraad heeft zich bij de behandeling van een discussienotitie kritisch uitgelaten over windenergie in het algemeen. Onduidelijk is op dit moment hoe men zal reageren op het in procedure brengen van genoemde plannen.

*Gemeente Hulst (4 MW)*
B en W hebben besloten medewerking te verlenen aan de opschaling van de huidige turbines aan de voormalige veerhaven Perkpolder. Op deze locatie is momenteel 2 MW opgesteld. Met nieuwe turbines kan dit opgevoerd worden tot 6 MW.

*Gemeente Vlissingen (1,5 MW)*
B en W willen meewerken aan de opschaling van de huidige turbines bij de locatie Buitenhaven. Momenteel staat hier 1,5 MW opgesteld. Met nieuwe turbines kan dit vermogen verdubbeld worden.

***Plannen in de verkennende fase***
*Gemeente Goes*
B en W hebben een visie voor het grondgebied van Goes vastgesteld waarbij twee locaties als mogelijke markeringslocaties worden genoemd. De planvorming voor deze locaties is nog in voorbereiding en nog niet duidelijk is hoeveel vermogen hier geplaatst kan worden.

*Gemeente Reimerswaal*
De mogelijkheden voor opschaling van het huidige park bij de Kreekraksluizen worden momenteel door de exploitant onderzocht.

*Gemeenten Borsele en Vlissingen*
Plaatsing van windturbines is door de wetgeving voor gezoneerde industrieterreinen op dit moment niet optimaal mogelijk. Door het ministerie van VROM wordt momenteel aan een aanpassing van de regelgeving gewerkt. Vooruitlopend hierop zijn betrokken gemeenten, Provincie en Havenschap gestart met een onderzoek naar de mogelijkheden voor plaatsing van turbines op dit industrieterrein.

Overzicht (over te nemen in kader en staafdiagram)

| | | |
|---|---|---|
| Gerealiseerd | 60 | MW |
| Projecten alle vergunningen verleend | 37,5 | MW |
| Bouw- en/of milieuvergunningprocedure | 65 | MW |
| Nog niet in procedure | 115,5 | MW |
| **Totaal** | **278** | **MW** |

## Actualiteiten en vooruitblik
Uitgangspunt van het in 1999 vastgestelde streekplan is de concentratiegedachte. In het collegeprogramma is dit verder aangescherpt door aan te geven dat versnippering voorkomen moet worden en windenergie in Zeeland gerealiseerd dient te worden op een paar grote locaties. Over deze koersbijstelling in het beleid en het vormgeven daarvan zal in 2004 overleg met gemeenten en Provinciale Staten plaatsvinden.

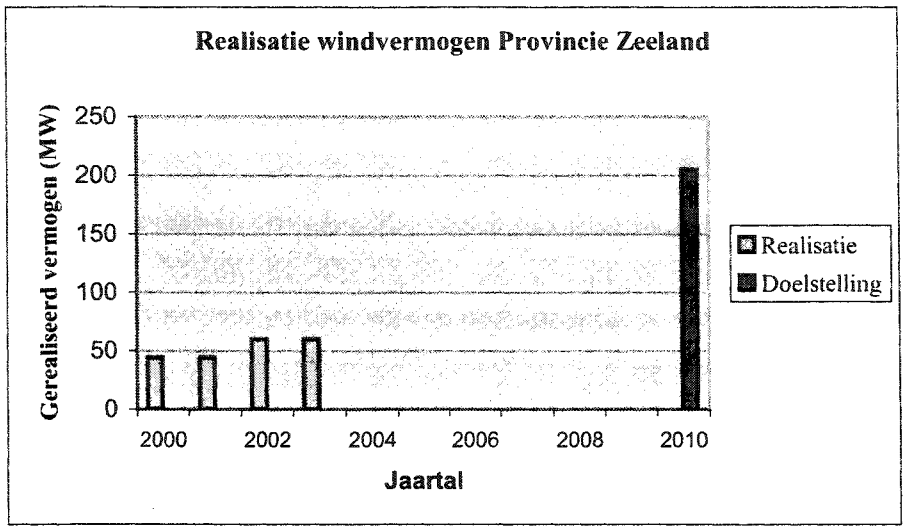
Realisatie windvermogen Provincie Zeeland
Gerealiseerd vermogen (MW)
250
200
150
100
50
0
2000
2002
2004
2006
2008
2010
Jaartal
Realisatie
Doelstelling

| Gegevens van de projecten in Zeeland | | | | | Beleidskaders | | Projectfasen (aangekruist hoe het er in 2002 en in 2003 voorstond) | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn? | Past project expliciet [1] in beleidskaders van | | Projecten / Initiatieven [2] die nog niet in procedure zijn | | Projecten / Initiatieven in bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | Projecten / Initiatieven waarvoor alle vergunningen zijn verleend [3] | | Gerealiseerd vermogen | |
| *Projectnaam* **en locatie** | **Gemeente** | Min | Max. | **Ja/nee/?** | Provincie | Regio of gem. | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** |
| *Verschillende projecten* | | | | | | | | | | | | | | 60 |
| Anna Mariapolder | Reimerswaal | 12,5 | | nee | ja | ja | | | x | | | x | | |
| Hoofdplaatpolder | Sluis | 10 | | nee | ja | ja | | | x | | | x | | |
| OLAZ | Borsele | 2,5 | | nee | ja | ja | | | x | | | x | | |
| EPZ | Borsele | 12,5 | | nee | ja | ja | | | x | | | x | | |
| Willempolder | Tholen | 6 | 12 | nee | ja | ja | x | | | x | | | | |
| Anna Vosdijkpolder | Tholen | 7 | 15 | nee | ja | ja | x | | | x | | | | |
| Stavenisse | Tholen | 6 | 9 | nee | ja | ja | x | | | x | | | | |
| Maalweg | Tholen | 6 | 9 | nee | ja | ja | x | | | x | | | | |
| Bernhardweg | Borsele | 5 | | nee | ja | | x | | | x | | | | |
| Bernhardweg | Middelburg | 5 | | nee | ja | | x | | | x | | | | |
| Kamperwind | Noord-Beveland | 17 | | nee | ja | | x | | | x | | | | |
| Jacobahaven | Noord-Beveland | 4 | | nee | ja | ja | x | | | x | | | | |
| Zeelandbrug | Noord-Beveland | 9 | | nee | ja | ja | x | | | x | | | | |
| Stormvloedkering | Veere/Schouwen Duiveland | 40 | | nee | ja | | x | x | | | | | | |
| Buitenhaven | Vlissingen | 1,5 | | nee | ja | | x | x | | | | | | |
| Perkpolder | Hulst | 4 | | nee | ja | | x | x | | | | | | |
| Eendrachtpolder | Terneuzen | 26 | | nee | ja | | x | x | | | | | | |
| Koegorspolder | Terneuzen | 44 | | nee | ja | | x | x | | | | | | |
| **Totaal** | | **218** | **240+** | | **218 - 240** | **75,5 – 95,5** | **180,5 - 200,5** | **115,5** | **37,5** | **65 - 85** | | **37,5** | | **60** |

[1] Met expliciet wordt bedoeld: een territoriaal zodanig uitgewerkt beleid, dat aannemelijk is dat het bevoegd gezag zich desgevraagd zal willen inspannen om aan een project de nodige medewerking te verlenen.
[2] Hieraan moeten concreet benoembare marktpartijen verbonden zijn. Bovendien moeten ze op grond van vooroverleg met gemeente of provincie op bestuurlijk draagvlak kunnen rekenen!
[3] Ongeacht eventuele bezwaar- of beroepsprocedures.

# 13. Provincie Noord-Brabant

## Inleiding

De provincie Noord-Brabant voert sinds enkele jaren een actief windenergiebeleid. Op 18 februari 2003 is het beleid voor de periode 2003 tot 2006 vastgelegd in de Uitvoeringsnota windenergie Noord-Brabant 2003-2006, 'Brabant voor de wind'. Deze nota geeft het provinciale windenergiebeleid vorm en maakt het operationeel. Het reikt een eenduidig toetsings- en beoordelingskader aan voor zowel het bevoegde gezag als voor marktpartijen, maatschappelijke organisaties en voor burgers. Leidende uitgangspunten zijn een voorwaardenscheppend / uitsluitend beleid, een sterke regie en ondersteunende rol van de provincie en een uitvoerende rol voor (samenwerkende) gemeenten. De nota is onderdeel van het (ontwerp) Beleids- en uitvoeringsprogramma duurzame energiehuishouding en een verdere uitwerking van het windenergiebeleid beschreven in het Streekplan 'Brabant in balans' (2002). In de vorm van twee brochures, te weten 'de Brabantse Windwijzer' en 'De wind kan de was doen', is het provinciale windenergiebeleid medio 2003 onder de aandacht gebracht van de lokale politiek en burgers.

De gemeenten werken in regionaal verband aan de uitvoering van het windenergiebeleid. De provincie kiest ervoor om binnen de bestaande regiostructuur windenergie op de agenda te krijgen en te houden. De regio Midden-Brabant heeft medio 2003 ook (bestuurlijk) besloten via deze regionale structuur te gaan werken. Eind 2003 zijn vijf van de zes Brabantse regio's op deze manier met windenergie aan de slag. De fase waarin de samenwerkende gemeenten zich bevinden is voor elke regio wel verschillend. In totaal zijn het afgelopen jaar veertig van de achtenzestig Brabantse gemeenten op het gebied van windenergie actief of actief geweest. In 2003 hebben veel gemeenten de voorbereidingen en planvorming op lokaal niveau verder opgepakt en geïntensiveerd. Tevens is overleg gestart met België over windenergieprojecten op en nabij onze landsgrens.
In een aantal gemeenten is om uiteenlopende redenen de ontwikkeling van windenergie gestopt. Het gaat hier om zowel landelijke als ook om lokale ontwikkelingen. In de paragraaf 'barrières' wordt hier verder op ingegaan. De inspanningen van de gemeenten, marktpartijen en maatschappelijke organisaties heeft in 2003 niet geleid tot de daadwerkelijke plaatsing van windturbines. Dit betekent dat er op 31 december 2003 37,5 MW windenergievermogen in de provincie stond opgesteld.

## Organisatorische invulling BLOW

In Noord-Brabant is conform de afspraken voortvloeiend uit de Bestuursovereenkomst Landelijke Ontwikkeling Windenergie (BLOW) een windenergiecoördinator aangesteld. De windenergiecoördinator is verantwoordelijk voor de algemene regie en coördinatie en voor de contacten tussen belangrijke interne beleidsvelden, zoals ruimtelijke ordening, natuur en landschap, cultuurhistorie en lucht, geluid en milieuvergunningen. De ambtelijk coördinator is ook aanspreekpunt voor het Interprovinciaal Overleg (IPO) en het Landelijk Coördinatiepunt Windenergie (LCW) dat in samenhang met de BLOW is ingericht.

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | Dhr. O. Hoes, Portefeuille Economische ontwikkeling en internationale betrekkingen | |
| Ambtelijk | Dhr. J. Meulenbeld | Dhr. P.R. Beaujean |

De uitvoering van het beleid sluit aan bij de strategie en werkwijze van het beleid duurzame energiehuishouding. Een werkwijze waarbij de gemeenten in regionaal verband gezamenlijk het energie- en klimaatbeleid voor hun rekening nemen. Sleutelwoorden zijn samenwerking, afstemming en krachtenbundeling. Bij de feitelijke uitvoering spelen de marktpartijen en diverse doelgroepen een cruciale rol. De regionale projectleider energie en klimaat is verantwoordelijk voor de planvorming, uitvoering en monitoring.

Voor elk van de zes regio's is een provinciaal contactambtenaar aangewezen voor de dagelijkse contacten en ondersteuning van de regionale projectleider en de gemeenten. De contactambtenaar neemt ook deel aan het regionaal windoverleg en is naast alle windenergiezaken tevens aanspreekpunt voor andere energie- en klimaatonderwerpen.
Binnen de afdelingen Ruimtelijke Ordening, Natuur en Landschap en Welzijn, Educatie en Cultuurhistorie zijn eveneens contactpersonen aanwezig.

De provincie ondersteunt de regionale samenwerkingsverbanden met menskracht en middelen. Dit is een continuering van de activiteiten in 2002. In 2003 zijn vijf regionale samenwerkingsverbanden actief op het gebied van windenergie. De provincie financiert (mede) het bureau Energie 2050. Energie 2050 had in 2003 onder andere als taak een actieve inbreng in de regionale windoverleggen, het ondersteunen van de regio's en de gemeenten, het inbrengen van kennis en waar nodig het vervullen van een makelende rol.

N.B.: de provincie is in 2004 voornemens de rol- en taakverdeling van de verschillende partijen op het gebied van energie- en klimaatbeleid nog effectiever en efficiënter te organiseren. Vooralsnog zal Energie 2050 op het gebied van windenergie zich gaan richten op algemene informatie- en kennisverstrekking en communicatieactiviteiten.

Door deze ondersteuning en de daadkracht waarmee daar door regio's op wordt ingespeeld, vertrouwt de provincie erop dat de taakstelling uit het BLOW tijdig wordt gerealiseerd.

## Algemene ontwikkelingen

***Beleidsontwikkelingen***

In 2003 zijn er geen provinciale beleidsontwikkelingen geweest, die een negatieve invloed hebben gehad op het realiseren van de provinciale taakstelling van 115 MW in 2010.
In het afgelopen jaar is gestart met het opstellen van de revitaliseringsplannen van het landelijk gebied, waarbij aandacht wordt gegeven aan het onderwerp windenergie.

### *Barrières*

In 2003 zijn er in het beleidsveld een aantal relevante ontwikkelingen geweest, die een wezenlijke negatieve invloed kunnen hebben op de realisatie(tempo) van de Brabantse BLOW-taakstelling.

Signalen van maatschappelijk onrust en weerstand vanuit de bevolking zijn in de tweede helft van 2003 steeds sterker geworden. Dit heeft zich ook bij de lokale Brabantse bestuurders en politiek gemanifesteerd. Bij gemeenten met een positieve grondhouding, die concreet met projecten aan de slag waren, is een duidelijke negatieve trend te bespeuren. Voorbeelden zijn de recente ontwikkelingen met betrekking tot de projecten langs de A73 in Cuijk en Boxmeer. Bovendien constateren wij een 'domino-effect'. De provincie heeft zich daarom zowel op ambtelijk als op bestuurlijk niveau sterk ingezet voor de windenergieprojecten langs de A73. Het provinciale standpunt is tijdens informatieavonden voor de gemeenteraden Cuijk en

Boxmeer nader toegelicht. Ook heeft de provincie ten aanzien van deze knelpunten het initiatief genomen een consultatie onder marktpartijen te houden[1]. De gemeente Cuijk heeft zich uiteindelijk tegen de windenergieplannen in haar gemeente uitgesproken. De discussie in de gemeente Boxmeer was aan het einde van 2003 nog niet afgerond.

De genoemde ontwikkelingen kunnen voor de implementatie van windenergie en de provinciale taakstelling negatieve gevolgen hebben. Voor de regio Noordoost-Brabant heeft bovenstaande zelfs geleid tot uitstel van ondertekening van de Intentieverklaring energie en klimaat.

In het provinciale beleid wordt sterk ingezet op onder meer de plaatsing van windturbines op bedrijventerreinen. Een belangrijke barrière voor de ontwikkeling van windturbineparken op bedrijventerreinen is echter de vaak beperkte geluidsruimte op gezoneerde bedrijventerreinen. Op geluidgezoneerde bedrijventerreinen zal de plaatsing van windturbines namelijk een deel van de 'geluidsruimte' verbruiken. Op sommige terreinen is de geluidsruimte zelfs al geheel in gebruik genomen. Het gezoneerde industrieterrein Moerdijk is hier een voorbeeld van[2].

Defensie, de Luchtverkeersleiding Nederland en de Inspectie Verkeer en Waterstaat zijn bezig internationale afspraken te vertalen naar Nederland. Aangezien een groot deel van de Nederlandse vliegvelden in Noord-Brabant is gelegen, zal dit vooral hier negatieve gevolgen hebben. Het gaat om de vliegvelden Woensdrecht, Seppe, Gilze-Rijen, Eindhoven, Budel, Volkel, de Peel en Nistelrode. Tevens ligt het oostelijk deel van Noord-Brabant in de invloedssfeer van luchthaven Niederrhein (voorheen Laarbruch, over de grens in Duitsland).
Over de exacte invulling en implementatie van deze regels is aan het einde van 2003 (nog) veel onduidelijk. Bij het Ministerie van Defensie is door onze provincie op bestuurlijk niveau om duidelijkheid gevraagd.

## Stand van zaken ontwikkeling projecten

In 2003 is verder geborduurd op de reeds ingeslagen weg, waarbij het op lokaal niveau steeds duidelijker wordt welke locaties door gemeenten ontwikkeld zullen worden. De status van de planvorming en uitvoering verschilt sterk per regio en per gemeente. Grofweg hebben de samenwerkende gemeenten wel éénzelfde werkwijze. Op basis van (regionale) windscans en/of aspecten studies worden locaties aan de hand van economische en technische criteria bepaald. Vervolgens vindt een verfijning van de locaties plaats op basis van het provinciale windenergiebeleid en gemeentelijke voorkeuren. Hieronder volgt per regio een korte toelichting.

***West-Brabant***

Op basis van een regionale windscan hebben zes gemeenten in de regio West-Brabant in de zomer van 2002 een intentieverklaring ondertekend met als doelstelling om 60 MW in 2008 te realiseren. Op basis hiervan is elke gemeente gestart met de beleidsvoorbereiding. Een zorgvuldige afweging van locaties gekoppeld aan gemeentelijke uitgangspunten heeft ertoe geleid dat drie van de zes gemeenten in 2003 een gemeentelijke beleidsnota windenergie bestuurlijk hebben geaccordeerd. De andere drie gemeenten zijn in een vergevorderd stadium en zullen dit in de loop van 2004 doen. In totaal is er in de gemeentelijke plannen een maximaal vermogen van 146 MW (met daaraan gekoppeld marktpartijen) opgenomen. Ook is in regionaal verband een communicatieplan opgesteld. Communicatie activiteiten voortvloeiend uit dit plan, zoals het ontwikkelen van gemeentelijke persberichten en een website en het maken van

1) [1] Deze consultatie heeft in 2004 plaatsgevonden.

2) [2] Er is een plaatsbaar potentieel mogelijk tussen de 21 (gronden van het Havenschap) en 29 turbines (overige gronden) van elk 2,0 - 2,5 MW = 42 - 72,5 MW. Belangrijke voorwaarde voor realisatie van dit potentieel is dat de geluidsproblematiek op gezoneerde industrieterreinen wordt opgelost.

een 'rijdende' tentoonstelling zijn in 2003 uitgevoerd. Aan het einde van 2003 stond voor circa 31 MW aan opgesteld windenergievermogen in West-Brabant.

***Milieu & Afval Regio Breda (MARB)***
Milieu & Afval Regio Breda heeft een regionaal windplan opgesteld en bestuurlijk geaccordeerd, waarin concreet is aangegeven op welke locaties in eerste instantie moet worden gewerkt aan het realiseren van windturbines. Volgens deze studie is er in totaal binnen deze regio een potentie van circa 110 MW, verdeeld over twee tranches. In 2003 zijn voorbereidingen getroffen om de potentiële locaties door middel van een regionale aspectenstudie nader te onderzoeken. In 2003 waren er voor 30 MW aan plannen waaraan concrete marktpartijen zijn gekoppeld. Het windplan is onderdeel van een meer omvangrijk plan om het aandeel duurzame energie te vergroten naar 5% in 2010. In 2003 stond voor 6,5 MW aan windenergievermogen in MARB opgesteld. Met de gemeente Drimmelen zijn positieve gesprekken gevoerd om een in het verleden ontstane impasse tussen provincie en gemeente rond een gemeentelijke locatie te doorbreken. De locatie zal opnieuw in procedure worden gebracht. In de gemeente Breda is de bouwvergunning voor het plaatsen van één turbine van 850 kW in 2003 verleend. Tevens zijn de milieu- en bouwvergunning procedures gestart voor het plaatsen van nog eens twee turbines op dezelfde locatie.

***Regio Tilburg***
In de regio Tilburg zijn verschillende gemeenten actief met het ontwikkelen van windturbinelocaties. In 2003 is een regionale projectleider klimaat in de regio aangesteld. De zeven gemeenten hebben op basis van de in 2002 uitgevoerde regionale windscan (11 locaties met een totaal potentieel vermogen van 90 MW) nadere keuzes gemaakt over de te ontwikkelen (regionale) kansrijke locaties. Deze vijf locaties worden door middel van een aspectenstudie nu nader onderzocht (begin 2004). In het afgelopen jaar kwamen de gemeenten door middel van het RWO Midden-Brabant periodiek bij elkaar. In de regio Tilburg zijn twee locaties (Tilburg en Waalwijk) met een vermogen van in totaal circa 22-37 MW in een vergevorderd stadium. Voor het project in Waalwijk (9,9 MW) zijn de benodigde vergunningen verleend. Wijzigingen in beleidslijnen van de luchtvaart (burger en militair) lijken negatieve gevolgen te hebben voor de locatie in Tilburg. Ook andere potentiële locaties binnen het samenwerkingsverband lijken onder druk te staan.

***Regio Den Bosch***
In de regio 's-Hertogenbosch heeft een aantal gemeenten op individuele basis windscans uit laten voeren. Daaruit blijkt dat binnen de regio een aantal mogelijkheden voor windenergie aanwezig is. Op dit moment is in de gemeente Den Bosch één concrete locatie met 1 turbine van 2 MW in procedure.

***Samenwerkingsverband Regio Eindhoven (SRE)***
Op basis van een regionale DE-scan en de marktverkenning is in 2003 een voorstel tot regionale samenwerking en de realisatie van regionale doelstelling voor duurzame energie bestuurlijk geaccordeerd. Het ambitieniveau van de gemeenten van de regio SRE is 10% duurzame energie in 2020, met als tussenstap 5% in 2010. Voor elke duurzame energie optie (windenergie, biomassa en gebouwgebonden) zijn DE-teams samengesteld. Per onderwerp zijn bestuurlijke trekkers benoemd, die een bestuurlijk rondje langs alle gemeenten maken. Begin 2004 is deze fase afgerond. Het initiatief in de gemeente Bladel van 8 MW is op basis van toetsing aan het provinciaal beleid afgeketst.

*Noordoost-Brabant*
In de regio Noordoost Brabant is verder gewerkt aan de uitvoering van het lokale windenergiebeleid. Bij een aantal gemeenten heeft dit geleid tot een nadere uitwerking van voorkeurslocaties en tot concrete initiatieven met marktpartijen. Ook hier hebben de wijzigingen in beleidslijnen van de (militaire) luchtvaart een negatieve impact op een aantal kansrijke locaties. De gemeente Uden is hier een voorbeeld van. Ook heeft een nadere toetsing aan het provinciaal beleid geleid tot het afvallen van een aantal locaties.
In de regio zijn momenteel plannen voor concrete locaties met een vermogen van 170 MW, waarvan 50 MW in de gemeente Boxmeer.

In totaal zijn er in Noord-Brabant plannen voor meer dan 300 MW. In de tabel aan het eind van dit hoofdstuk zijn alleen de meest concrete plannen opgenomen.

## Actualiteiten en vooruitblik

In 2003 heeft de provincie duidelijke signalen vanuit het veld opgepikt, waaruit blijkt dat het verder ontwikkelen van locaties voor windenergie nog niet naar wens loopt. Eind 2003 zijn voorbereidingen getroffen om de meest kansrijke locaties ook daadwerkelijk en voortvarend tot ontwikkeling te brengen en daarmee ook onze provinciale taakstelling zeker te stellen. Daarmee beogen wij de kansrijke windenergieprojecten snel en effectief uit te werken en te doen realiseren, knelpunten tijdig te onderkennen en weg te nemen en het afbreukrisico op lokaal niveau te minimaliseren. De acties voor 2004 zijn:

1. Selectie van 4-6 meest kansrijke locaties en daar qua menskracht en middelen sterk op inzetten.
2. Selectie van 5-10 eveneens kansrijke locaties, maar met prioriteit 2.
3. Aanstellen van een windenergieconsulent in samenwerking met Novem.
4. Gesprekken en informatieve bijeenkomsten organiseren met belanghebbenden, statenleden, raadsleden e.d..

Bovengenoemde neemt niet weg, dat ook andere initiatieven passend binnen het provinciaal beleid de aandacht blijven houden.

Ook zullen wij in 2004 sterke inspanningen blijven leveren om het geluidsknelpunt op gezoneerde bedrijventerreinen snel op te lossen. Dit geldt ook voor de ontwikkelingen betreffende het beleid van Defensie.

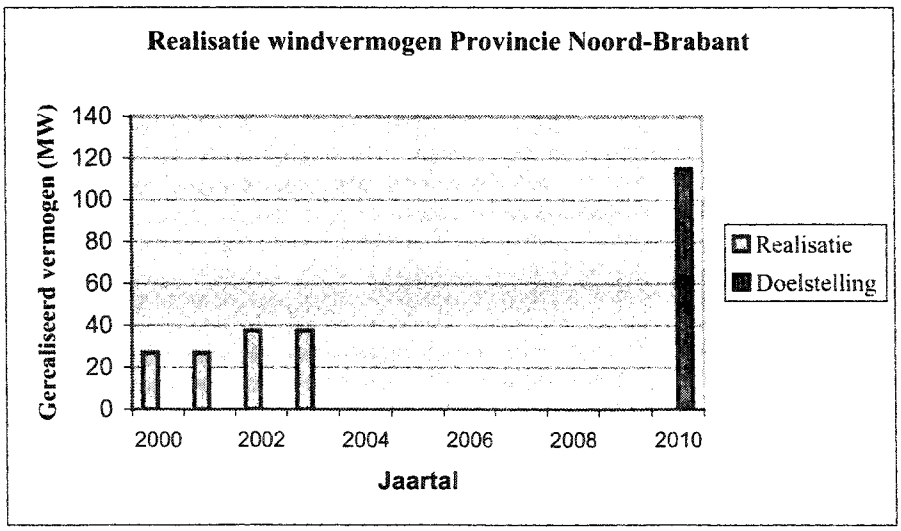

| Gegevens van de projecten in Noord-Brabant | | | | | Beleidskaders | | Projectfasen (aangekruist hoe het er in 2002 en in 2003 voorstond) | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn? | Past project expliciet [1] in beleidskaders van | | Projecten / Initiatieven [2] die nog niet in procedure zijn | | Projecten / Initiatieven in bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | Projecten / Initiatieven waarvoor alle vergunningen zijn verleend [3] | | Gerealiseerd vermogen | |
| *Projectnaam* **en locatie** | ***Gemeente*** | Min | Max. | **Ja/nee/?** | Provincie | Regio of gem. | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** |
| Verschillende projecten | | | | | | | | | | | | | 37,5 | 37,5 |
| Polders ten westen van de Lepelstraat | Bergen op Zoom | | 54 | ? | ja | | | x | | | | | | |
| St. Antoinedijk | Halderberge | | 10 | ? | ja | ja | x | x | | | | | | |
| Klaverpolder | Moerdijk | 9 | 21 | nee | | | | x | | | | | | |
| Sabinapolder | Moerdijk | 13 | | nee | ja | | | x | | | | | | |
| Industrieterrein Moerdijk | Moerdijk | | 45 | nee | ja | | x | x | | | | | | |
| Grens Nederland-Belgie | Woensdrecht | 10 | 15 | ? | ja | | | x | | | | | | |
| Kroeten (langs A16) | Breda | | 0,85 | nee | ja | ja | | | x | | | x | | |
| Kroeten (langs A16) | Breda | | 1,7 | nee | ja | ja | x | | | x | | | | |
| Eerste Weg | Drimmelen | | 12 | nee | nee | ja | x | x | | | | | | |
| Voormalige regionale vuilstort Gamoyensesteeg | Waalwijk | 9,9 | 9,9 | nee | ja | ja | | | | | x | x | | |
| Locatie A58 West, ter hoogte van waterwingebied | Tilburg en Goirle | 12 | 27 | nee | ja | ja | x | x | | | | | | |
| Treurenburg | Den Bosch | | 2 | nee | ja | ja | x | x | | | | | | |
| Sassekamp, lijnopstelling langs A73 | Boxmeer | 9 | 9 | nee | ja | ja | x | x | | | | | | |
| Sambeek, lijnopstelling langs A73 | Boxmeer | 9 | 9 | nee | ja | ja | x | x | | | | | | |
| Rijkevoort, lijnopstelling langs A73 | Boxmeer | 10 | 10 | nee | ja | ja | x | x | | | | | | |
| Maarsven Vierlingsbeek, lijnopstelling langs A73 | Boxmeer | 9 | 9 | nee | ja | ja | x | x | | | | | | |

| Gegevens van de projecten in Noord-Brabant | | | | | Beleidskaders | | Projectfasen (aangekruist hoe het er in 2002 en in 2003 voorstond) | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn? | Past project expliciet [1] in beleidskaders van | | Projecten / Initiatieven [2] die nog niet in procedure zijn | | Projecten / Initiatieven in bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | Projecten / Initiatieven waarvoor alle vergunningen zijn verleend [3] | | Gerealiseerd vermogen | |
| *Projectnaam* **en locatie** | ***Gemeente*** | Min | Max. | **Ja/nee/?** | Provincie | Regio of gem. | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** |
| D'n Oksel, gridopstelling rond knooppunt A73/A77 | Boxmeer | 14 | 14 | nee | ja | ja | x | x | | | | | | |
| Veerse heide | St. Oedenrode | 9 | 15 | ? | | ja | x | x | | | | | | |
| A50 / de dubbelen | Veghel | 9 | 27 | ? | ja | ja | x | x | | | | | | |
| **Totaal** | | **123** | **290+** | | **216,5 – 256,5** | **115,5– 155,5** | **139,7-180,7** | **139,7-180,7** | **0,85** | **1,7** | **9,9** | **10,75** | **37,5** | **37,5** |

[1] Met expliciet wordt bedoeld: een territoriaal zodanig uitgewerkt beleid, dat aannemelijk is dat het bevoegd gezag zich desgevraagd zal willen inspannen om aan een project de nodige medewerking te verlenen.
[2] Hieraan moeten concreet benoembare marktpartijen verbonden zijn. Bovendien moeten ze op grond van vooroverleg met gemeente of provincie op bestuurlijk draagvlak kunnen rekenen!
[3] Ongeacht eventuele bezwaar- of beroepsprocedures.

# 14. Provincie Limburg

## Inleiding

De realisatie van de BLOW-taakstelling loopt in hoofdzaak via een regionale aanpak waarbij geschikte locaties voor windenergie in een interactief zoekproces in kaart worden gebracht. Dit wordt gedaan in totaal drie regio's die op grond van het Provinciaal Omgevingsplan Limburg (POL) het meest kansrijk zijn voor de ontwikkeling van windenergie. Buiten deze regio's biedt het POL beperkt ruimte. Indien deze ruimte door ontwikkelaars of gemeenten wordt gezocht, dan wordt daaraan meegewerkt binnen de Provinciale randvoorwaarden.

## Organisatorische invulling BLOW

***Intern bij de provincie Limburg***

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | dhr. H.F.M. Evers, portefeuillehouder milieu en water. | dhr. G.H.M. Driessen, portefeuillehouder Ruimte en Groen |
| Ambtelijk | dhr. A. Brokking | |

## Afstemming met derden

Het karteren van geschikte locaties wordt aangestuurd door de wethouders uit betrokken gemeenten onder leiding van de gedeputeerde. De Limburgse Milieufederatie, de LLTB, het Ministerie van Defensie, Kamer van Koophandel en het Energiebureau Limburg zijn de andere stakeholders binnen het proces. Het Energiebureau fungeert daarbij als belanghebbende van de exploitanten. De feitelijke uitvoering gebeurt door een projectgroep. De projectleider is extern ingehuurd en verzorgt naast projectleiding ook inhoudelijk inbreng.

## Algemene ontwikkelingen

In 2003 is een 'Kansenstudie duurzame energie' opgesteld door GS. Uit deze studie is gebleken dat om de Limburgse doelstelling op het gebied van duurzame energie te realiseren, 100 MW aan windvermogen wenselijk is. GS heeft een conceptvisie opgesteld waarin deze 100 MW als inzet is opgenomen. De conceptvisie is ter advisering voorgelegd aan de commissie Verkeer, Water en Milieu die daarover begin 2004 vergadert.

In 2003 is gewerkt aan het Reconstructieplan van de Provincie Limburg. Het voornemen is dat windenergiedoelstellingen voor het reconstructiegebied worden opgenomen. Het Reconstructieplan zal in 2004 worden vastgesteld.

## Barrières

Het bestuurlijk draagvlak bij de gemeenten voor windenergie binnen de regioaanpak is beperkt. Nut en noodzaak wordt niet altijd ingezien en de landschappelijke belasting geldt als grote barrière. Standpunten van gemeenteraden zijn niet altijd dezelfde als die van het college van B&W, wat soms positief in het andere geval negatief voor windenergie uitpakt.

## Stand van zaken projecten

De projecten worden regio-gewijs beschreven en afgesloten met de projecten die buiten een regioaanpak om in ontwikkeling zijn.

***Regio Noordwest Limburg (Venray, Horst a/d Maas, Sevenum, Venlo, Maasbree, Meerlo-Wanssum, Maasbree, Meijel, Helden)***
Er zijn 7 voorkeurslocaties in kaart gebracht. Voor deze locaties bestaan uitgewerkte ontwikkelingsplannen. De resultaten van het zoekproces zijn beschreven in de 'Regionale beleidsvisie windenergie Noordwest Limburg' waarvan het concept door de stuurgroep in 2003 is geaccordeerd. Na nadere uitwerking op details zal de beleidsvisie in 2004 aan GS alsmede aan de colleges van B&W ter vaststelling worden aangeboden.
De ondertekende intentie om geschikte locaties planologisch te regelen blijkt in de praktijk beperkt houdbaar. Windenergie blijkt minder prioritair tegenover andere ontwikkelingen.

***Militaire vliegbasis de Peel***
Drie van de zeven locaties liggen in de nabijheid van de slapende militaire vliegbasis 'De Peel'. In de loop van 2003 is gebleken dat Defensie voornemens is de burgerluchtvaartregels ten aanzien van vliegveiligheid van toepassing te verklaren op militaire vliegvelden, dit in navolging van internationale afspraken. Dit heeft vergaande consequenties. De Windparken Vredepeel en Kempkensberg als geheel en één turbine van De Kuluut kunnen daarmee komen te vervallen, goed voor 20 MW gederfd windvermogen. De radar van vliegveld Volkel (Brabant) kan leiden tot verdere afname van het op te stellen vermogen. Beide zaken zullen pas finaal door Defensie worden getoetst in het kader van de planologische procedure.

***Regio Middenwest Limburg (Weert, Nederweert, Roggel en Neer, Heythuizen)***
De regioaanpak is gestart met een bestuurlijke bijeenkomst in 2003. Er zijn 4 gemeenten betrokken. Er zijn nog geen resultaten beschikbaar. Binnen deze regio zijn drie initiatieven geinventariseerd waarvan twee verder uitgewerkt zijn met een totaal vermogen van 32 MW. Ze zijn nog niet in de bijgevoegde tabel opgenomen omdat de toetsing van deze locaties binnen het zoekproces nog niet heeft plaatsgevonden.

***Regio Parkstad***
In 2003 is het zoekproces in Parkstad gestart. Het radiobaken Jabeek, dat zorgdraagt voor de begeleiding van het luchtverkeer, heeft geleid tot vertraging van het zoekproces. Er zijn afspraken gemaakt met de Luchtverkeersleiding Nederland over de toetsmomenten door deze rijksdienst. Er liggen een groot aantal geschikte gebieden in het verstoringsgebied van dit baken.

*Windpark Kerkrade De Locht-zuid (2 turbines)*
Het oorspronkelijk plan voor 4 windturbines heeft het niet gehaald. In 2003 is een realisatieovereenkomst getekend tussen de gemeente Kerkrade en initiatiefnemers voor twee turbines.

*Windpark Kranenpool (4 turbines)*
Reeds eerder is de planologisch procedure doorlopen. In 2003 is gebleken dat een straalpad voor militaire doeleinden door de locatie loopt. Overleg met Defensie heeft hierover nog geen volledige duidelijkheid gegeven. Verstoring van het radiobaken Jabeek kan formeel niet meer door de Luchtverkeersleiding ingebracht worden omdat de planologische procedure al is afgerond.

*Windpark Koningsbosch (6 turbines)*
In deze kern zijn drie initiatieven, waarvan hooguit één initiatief in procedure zal worden genomen. Dit jaar is hierin weinig voortgang geboekt.

***Gemeente Sittard-Geleen***
Binnen de gemeente Sittard-Geleen wordt uitvoering gegeven aan een overeenkomst met een ontwikkelaar om te komen tot de oprichting van 14 windturbines. De locatie Fortuna is planologisch geregeld. Na nadere uitwerking krijgt één turbine een andere positie waardoor de procedure opnieuw doorlopen moet worden. De ontwikkelaar heeft een tweede locatie op het oog (Holtum-Noord) en zal deze in 2004 verder uitwerken.

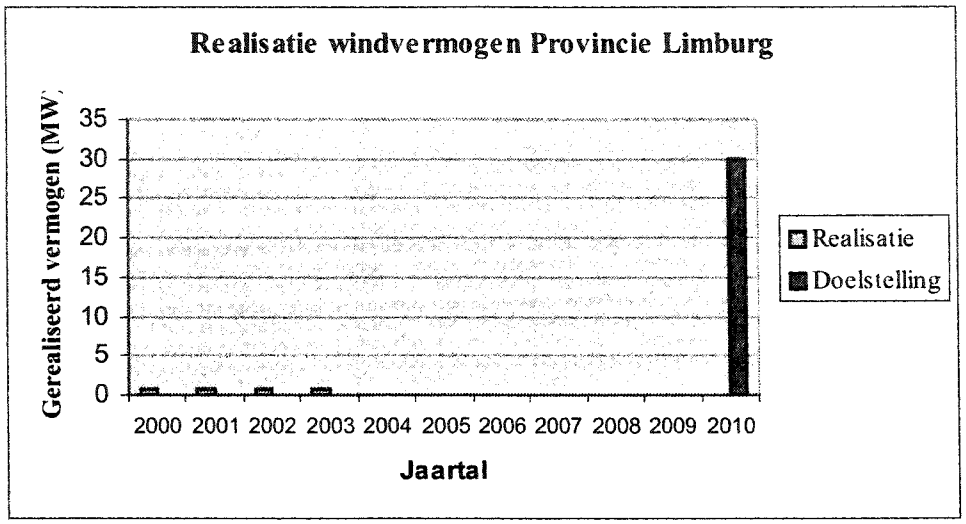

| Gegevens van de projecten in Limburg | | | | | Beleidskaders | | Projectfasen (aangekruist hoe het er in 2002 en in 2003 voorstond) | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn? | Past project expliciet [1] in beleidskaders van | | Projecten / Initiatieven [2] die nog niet in procedure zijn | | Projecten / Initiatieven in bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | Projecten / Initiatieven waarvoor alle vergunningen zijn verleend [3] | | Gerealiseerd vermogen | |
| *Projectnaam* **en locatie** | **Gemeente** | Min | Max. | **Ja/nee/?** | Pro-vincie | Regio of gem. | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** | 31-12-**2002** | 31-12-**2003** |
| Vredepeel, Vredepeel | Venray | 10,5 | 14 | ? | ja | [4] | x | x | | | | | | |
| De Kempkensberg, Ysselsteyn Noord | Venray | 6 | 8 | nee | ja | [4] | x | x | | | | | | |
| De Kuluut, Ysselsteyn Oost | Venray | 9 | 12 | nee | ja | [4] | x | x | | | | | | |
| De Grutto | Horst aan de Maas | 4,5 | 6 | nee | ja | [4] | x | x | | | | | | |
| Steegerheide, Peelbergen Zuid | Sevenum | 6 | 8 | nee | ja | [4] | x | x | | | | | | |
| Trade Port, Trade Port Noord, A67 | Maasbree, Venlo en Sevenum | 15 | 20 | ? | ja | [4] | x | x | | | | | | |
| Kersten, TPN-spoorlijn | Sevenum | 4,5 | 6 | nee | ja | [4] | x | x | | | | | | |
| Kranenpool, IT Hendrik | Brunssum | 8 | 8 | | ja | ja | | | x | x | | | | |
| De Locht, Locht-Zuid | Kerkrade | 4 | 4 | ? | ja | ja | x | x | | | | | | |
| Bocholtz | Simpelveld | 11 | 14 | ? | ja | [4] | x | x | | | | | | |
| Koningsbosch | Echt | 9.5 | 12 | ? | ja | ja | x | x | | | | | | |
| Fortuna | Sittard | 3 | 3 | nee | ja | ja | x | x | | | | | | |
| **Totaal** | | **90.5** | **115** | | **90,5-115** | **24,5- 27** | **82,5-107** | **82,5-107** | **8** | **8** | | | **0** | **0** |

[1] Met expliciet wordt bedoeld: een territoriaal zodanig uitgewerkt beleid, dat aannemelijk is dat het bevoegd gezag zich desgevraagd zal willen inspannen om aan een project de nodige medewerking te verlenen.
[2] Hieraan moeten concreet benoembare marktpartijen verbonden zijn. Bovendien moeten ze op grond van vooroverleg met gemeente of provincie op bestuurlijk draagvlak kunnen rekenen!
[3] Ongeacht eventuele bezwaar- of beroepsprocedures.
[4] Het gemeentelijke beleidskader wordt vastgesteld op basis van de uitkomsten van het regionale zoekproces

# 15. Verslag Vereniging van Nederlandse Gemeenten

## Organisatorisch

In 2003 was de heer Warners, wethouder van de gemeente Gouda de vertegenwoordiger van de VNG in de Landelijke Stuurgroep Ontwikkeling Windenergie (LSOW).
De heer R. van Vliet is de VNG vertegenwoordiger in de ambtelijke kerngroep BLOW en ondersteunt de heer Warners.

## Activiteiten

In het kader van het BLOW convenant heeft de VNG in 2003 budget ter beschikking gekregen om de plaatsing van windturbines bij gemeenten te ondersteunen. De ervaring leert namelijk dat plaatsing van windturbines een complexe zaak is. Deels is het onbekendheid, maar ook de bestuurslasten die bepaald worden door de hoeveelheid aan vooroverleg, het grote aantal betrokkenen, de procedures en de te organiseren inspraak. Daarnaast zijn provinciale aspecten van invloed op de plaatsing.
Het doel van afgelopen jaar is vooral geweest om de onbekendheid weg te nemen en de gemeenten te sturen in en stimuleren tot het plaatsen van windturbines. Hiervoor heeft de VNG de handreiking 'Gemeenten aan de Wind' gepubliceerd. Deze is vorig jaar mei aan twee parlementariërs aangeboden en is in tweevoud aan elke gemeente toegestuurd. De reacties van gemeenten hierop waren positief.

## Actualiteiten en vooruitblik

In 2004 wil de VNG enkele fundamentele discussies opstarten met het rijk. Vaak wordt gekeken naar de lokale overheid als hindermacht. Naar ons idee is dat niet geheel volgens de waarheid. Locaties aanwijzen voor windturbineparken klinkt simpeler dan het is. Het is aan het rijk de plaatsing door gemeenten met een positieve grondhouding t.o.v. wind te stimuleren.
Hierbij denken wij aan een duidelijk positief signaal van de ministeries van VROM en EZ dat windenergie naast 'milieu' ook een bredere rol heeft in een toekomstige diversificatie van elektriciteitsbronnen.

Vereenvoudiging van wetgeving zal op korte termijn geen soelaas bieden. Wat wel snel ruimte kan bieden is gemeenten financieel tegemoet te komen bij de lange procedures. Resterend budget van de afgelopen subsidieregeling in het kader van het BANS klimaatconvenant kan ingezet worden om de bestuurslasten van het plaatsen van windparken te verminderen. De VNG zal, in samenspraak met het IPO, hiervoor een verzoek indienen bij VROM.

# GROENRAEDT® B.V.

ONAFHANKELIJK ADVIESBURO MILIEUVRIENDELIJKE PROJECTEN

Provincie Drenthe
T.a.v. Provinciale Staten
Postbus 122
9400 AC Assen

PROV. BESTUUR VAN DRENTHE
No.:
Ingek.: - 3 AUG 2004
Class.nr.:
TE BEH. DOOR:

Enschede, 30 juli 2004

**Betreft: uitspraak kort geding**

Geachte Provinciale Staten,

Zoals u wellicht bekend, zijn er door de heer D. Samsom, Tweede Kamerlid voor de PvdA, en de heer E.J. van Zuylen, werkzaam bij onze concurrent Evelop, onderdeel van Econcern, in de uitzending van NOVA van 8 juni jongstleden en in Het Financiële Dagblad van 8 juni jongstleden uitlatingen gedaan met de strekking dat Groenraedt B.V. misbruik maakt van fiscale faciliteiten bij de ontwikkeling van windturbineprojecten.

In een gesprek met onze directie heeft de heer Samsom zijn beschuldigingen weer ingetrokken. Tegen de heer Van Zuylen en Evelop heeft Groenraedt een kort geding aangespannen. Wij zijn zeer verheugd u te kunnen mededelen dat de rechter ons 27 juli jongstleden in het gelijk heeft gesteld. De rechter heeft geoordeeld dat de heer Van Zuylen en Evelop hun onheuse mededelingen in de media niet hadden mogen doen. Volgens de rechter hebben de heer Van Zuylen en Evelop hun vermoedens, op basis waarvan zij Groenraedt meenden te moeten zwartmaken, niet kunnen onderbouwen.

De heer Van Zuylen moet van de rechter nu binnen zeven dagen rectificeren via een advertentie op de voorpagina van Het Financiële Dagblad met de volgende mededeling:

> *"Rectificatie inzake Groenraedt B.V.*
> *Op 8 juni jl. heb ik in het televisieprogramma NOVA en in deze krant gesteld dat Groenraedt B.V. misbruik maakt van fiscale faciliteiten bij de ontwikkeling van windturbineprojecten. Ik heb echter onvoldoende aanwijzingen dat Groenraedt B.V. of aan haar gelieerde partijen zich daaraan schuldig maken en ik trek mijn beschuldiging dan ook in.*
> *E.J. van Zuylen."*

Het spreekt voor zich dat Groenraedt zeer verheugd is over deze uitspraak. De naam van de onderneming is hiermee gezuiverd en de geruchten zijn uit de wereld. Misbruik van subsidies door Groenraedt is namelijk op geen enkele wijze aan de orde.

De uitspraak geeft ons de energie om verder te gaan met de ontwikkeling van windparken. Wij zien de toekomst met vertrouwen tegemoet en hopen ook in uw provincie windturbines te kunnen realiseren.

Met vriendelijke groet,

**GROENRAEDT B.V.**

A.P. Vermeulen
Directeur

Hengelosestraat 569
7521 AG Enschede

Postbus 3141
7500 DC Enschede

Tel.: (053) 4303000
Fax: (053) 4304528

Ing: 66.31.80.600
Abn/Amro: 43.37.58.740
Giro: 7548336

K.v.k. Enschede nr. 06080761
Http://www.groenraedt.nl
email: info@groenraedt.nl

provincie Drenthe

# Begroting 2004

# Begroting 2004

*Gedeputeerde staten van Drenthe*
*September 2003*

FC03052001•Begroting 2004

## Colofon


Productie: Stafgroep Financiën en Control
Grafische verzorging: Docucentrum provincie Drenthe

# Voorwoord

Voor u ligt de begroting voor het jaar 2004. Dit is de eerste begroting voor de nieuwe staten in een nieuwe bestuursperiode in een nieuw - duaal - stelsel. Het is ook de eerste begroting in een nieuwe opzet die aansluit bij dat duale bestel en daarnaast ook voldoet aan de nieuwe rijksvoorschriften. Kortom, er komt veel nieuws op ons af.

De Wet dualisering provinciebestuur, die in maart 2003 in werking is getreden, is van invloed op de begrotings- en rekeningscyclus. Onderdeel van het duale systeem is dat de begroting bij uitstek het document is waarin de kaderstellende rol van de staten vorm kan krijgen. Dit is ook ons uitgangspunt geweest bij de opzet en de productie van de begroting 2004 die nu voor u ligt.

Wij hebben in deze nieuwe begroting aansluiting gezocht bij de wensen die uw staten in het voorjaar van 2003 hebben geuit naar aanleiding van de Notitie dualisering provinciale begroting. Ook is de begroting opgesteld met de nieuwe voorschriften in het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) voortdurend binnen handbereik.
Toch is de nieuwe begroting tot op zekere hoogte ook nog experimenteel. Men zou kunnen zeggen: “The proof of the pudding is in the eating”. Dat zullen wij dit najaar gaan doen bij de behandeling van de begroting 2004 in uw staten.

In de begroting 2004 doen wij voorstellen voor nieuw beleid. Deze voorstellen zijn bij de in de begroting gepresenteerde programma’s terug te vinden onder de rubriek prioriteiten. Daarnaast zullen wij nog met aanvullende voorstellen komen voor keuzes ter uitvoering van het collegeprogramma.

Wij vertrouwen erop dat de nieuwe begroting u de nodige informatie biedt voor de uitoefening van uw kaderstellende en controlerende taak en u daarnaast ook inspiratie geeft voor de algemene beschouwingen van dit najaar. Wij zien de debatten in de eerste duale begrotingsbehandeling met belangstelling tegemoet!

Het college van gedeputeerde staten van Drenthe.

# Inhoud


| | | |
|---|---|---|
| | **Voorwoord** | 3 |
| | **Inleiding** | 7 |
| **I.** | **Beleidsbegroting** | 9 |
| **I.1.** | **Programmaplan** | 10 |
| Programma 1.0. | Provinciale staten | 10 |
| Programma 1.1. | Bestuurlijke aangelegenheden | 12 |
| Programma 1.2. | Interprovinciale samenwerking | 17 |
| Programma 2.0. | Openbare orde en veiligheid | 18 |
| Programma 3.0. | Verkeer | 21 |
| Programma 3.1. | Beheer en onderhoud | 26 |
| Programma 3.2. | Vervoer | 32 |
| Programma 4.0. | Waterhuishouding | 35 |
| Programma 5.0. | Milieu algemeen | 42 |
| Programma 5.1. | Bodem | 47 |
| Programma 5.2. | Vergunningverlening en handhaving milieubeheer | 51 |
| Programma 6.0. | Landelijk gebied | 60 |
| Programma 6.1. | Natuur | 64 |
| Programma 6.2. | Plattelandsbeleid | 69 |
| Programma 7.0. | Economie | 74 |
| Programma 7.1. | Toerisme en recreatie | 79 |
| Programma 7.2. | Landbouw | 81 |
| Programma 8.0. | Welzijn | 82 |
| Programma 8.1. | Onderwijs en sport | 87 |
| Programma 8.2. | Cultuur | 90 |
| Programma 8.3. | Zorg | 93 |
| Programma 8.4. | Jeugdzorg | 97 |
| Programma 9.0. | Ruimtelijke ordening | 98 |
| Programma 9.1. | Volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing | 105 |
| Programma 0.0. | Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 107 |
| | Geraamd resultaat voor en na bestemming | 111 |
| **I.2.** | **Paragrafen** | 113 |
| Paragraaf 2.1. | Lokale heffingen | 113 |
| Paragraaf 2.1. | Weerstandsvermogen | 118 |
| Paragraaf 2.3. | Onderhoud kapitaalgoederen | 128 |
| Paragraaf 2.4. | Financiering | 131 |
| Paragraaf 2.5. | Bedrijfsvoering | 135 |
| Paragraaf 2.6. | Verbonden partijen | 140 |

| | | |
|---|---|---|
| **II.** | **Financiële begroting** | 147 |
| **II.1.** | **Overzicht baten en lasten** | 148 |
| **II.2.** | **Verklaring aanmerkelijke verschillen** | 151 |
| **II.3.** | **Incidentele baten en lasten** | 152 |
| **II.4.** | **Financiële positie en toelichting** | 153 |
| Overzicht 4.1. | Nieuw beleid per programma | 153 |
| Overzicht 4.2. | Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen | 154 |
| Overzicht 4.3. | Investeringen naar nut | 155 |
| Overzicht 4.4. | Financiering | 156 |
| Overzicht 4.5. | Stand en verloop van reserves | 156 |
| Overzicht 4.6. | Stand en verloop van voorzieningen | 158 |
| **II.5.** | **Toelichting op belangrijke ontwikkelingen** | 160 |
| **II.6.** | **Meerjarenraming** | 161 |
| | **Afkortingenwijzer** | 164 |

# Inleiding

Met ingang van het begrotingsjaar 2004 is de provinciale begroting in een nieuwe vorm gegoten. Deze vorm voldoet aan de nieuwe voorschriften voor de opzet en de inrichting van de begroting en de jaarstukken voor gemeenten en provincies. Deze voorschriften zijn vervat in het Besluit begroting en verantwoording (BBV) provincies en gemeenten van 17 januari 2003. De nieuwe voorschriften hangen voor een belangrijk deel samen met de invoering van het nieuwe duale systeem.
In het BBV is aangegeven dat de begroting en de jaarstukken belangrijke stukken zijn voor provinciale staten (PS) om invulling te geven aan de kaderstellende en controlerende functie. In artikel 7 van het BBV wordt uitgewerkt uit welke onderdelen de nieuwe begroting voor de staten bestaat.
De begroting is in de nieuwe opzet onderverdeeld in de beleidsbegroting en de financiële begroting.

De beleidsbegroting bestaat uit:
- het programmaplan
- de paragrafen

De financiële begroting bestaat uit:
- het overzicht van baten en lasten en de toelichting
- de uiteenzetting van de financiële positie en de toelichting

In de Notitie dualisering provinciale begroting (statenstuk 54 van 2003) is uitgewerkt op welke wijze wij in Drenthe vormgeven aan de begroting in de nieuwe duale opzet.

Hieronder beschrijven wij kort de vier onderdelen van de begroting.

### Het programmaplan

In het programmaplan wordt per programma expliciet ingegaan op de maatschappelijke effecten en de wijze waarop ernaar gestreefd zal worden die effecten te verwezenlijken. Dit wordt gedaan aan de hand van de volgende drie vragen: Wat willen we? Wat gaan we ervoor doen? Wat gaat het kosten?
Een programma wordt gedefinieerd als een cluster van samenhangende provinciale doelstellingen. Die samenhang bestaat in de politieke relevantie van de doelstellingen en het zijn van een sturingselement voor PS.

### De paragrafen

In de paragrafen worden onderwerpen behandeld die van belang zijn voor het inzicht in de financiële positie van de provincie. De paragrafen bevatten de beleidsuitgangspunten van beheersmatige activiteiten en lokale heffingen en vallen daarom onder de beleidsbegroting. De paragrafen betreffen: onderhoud kapitaalgoederen, verbonden partijen, financiering, bedrijfsvoering, weerstandsvermogen en lokale heffingen.

### Het overzicht van baten en lasten

Via vaststelling van de begroting autoriseren de staten het college tot het doen van uitgaven. Gezien het belang van een goed inzicht in de baten en de lasten worden de baten en de lasten per programma weer-

gegeven in een afzonderlijk overzicht. Dit overzicht is integraal, dat wil zeggen dat het alle baten en lasten bevat, zoals opgenomen in het programmaplan.

### De uiteenzetting van de financiële positie

Inzicht in de financiële positie is van belang, mede met het oog op de continuïteit van de provincie. Daarom besteden wij afzonderlijk aandacht aan de financiële positie. Dit gebeurt ook in een meerjarig perspectief. Speciale aandacht geven wij aan investeringen, financiering, reserves en voorzieningen. Samen met het overzicht van baten en lasten is de uiteenzetting van de financiële positie het deel van de begroting dat de basis vormt voor de controle van de rechtmatigheid en het oordeel over het getrouwe beeld van de jaarrekening door de accountant.

Van de verschillende onderdelen behoeft het programmaplan enige nadere toelichting. Het programmaplan bestaat per programma uit de volgende onderdelen:
- mission statement
- programmadoelstellingen
- prioriteiten
- financieel totaaloverzicht

### Mission statement

In het programmadeel van de nieuwe begroting begint de beschrijving van elk programma met een “mission statement”, waarin in het algemeen de maatschappelijke effecten worden beschreven waaraan het programma een bijdrage beoogt te leveren. Het mission statement is bedoeld om een antwoord te geven op de vraag: “Waar gaat het uiteindelijk om?”

### Programmadoelstellingen

De beschrijvingen van de programmadoelstellingen beantwoorden de vragen:
- wat willen wij bereiken?
- wat gaan wij daarvoor doen?
- hoe stellen wij vast of dat gaat lukken?

Ter beantwoording van deze vragen worden de doelstellingen beschreven en van indicatoren voorzien. Deze indicatoren worden nog nader “doorontwikkeld” en kunnen op dit moment nog het best gezien worden als een nadere toelichting op de programmadoelstellingen. Verder wordt in de nieuwe duale begroting als onderdeel van de beschrijving van de programma’s per doelstelling een beschrijving gegeven van de concrete beleidsvoornemens van het provinciebestuur.

### Prioriteiten

Als afzonderlijk onderdeel van de programmabeschrijving wordt aandacht besteed aan zogenoemde prioriteiten. Dit zijn zaken die de bijzondere aandacht van de staten hebben. In de begroting 2004 gaat het hierbij met name om nieuw beleid. Van elk voorstel voor nieuw beleid wordt een korte beschrijving gegeven. Per programma worden in een afzonderlijk overzicht de financiële gevolgen van gekozen/voorgestelde prioriteiten gepresenteerd.

### Financieel totaaloverzicht

Per programma wordt een meerjarig overzicht gegeven van de lasten en de baten die met de verschillende doelstellingen verbonden zijn. Per doelstelling wordt bij de lasten ook aangegeven in hoeverre het gaat om programmakosten en in hoeverre het gaat om apparaatskosten. Het overzicht is meerjarig, maar kijkt niet terug naar de lopende begroting en de rekening van het afgelopen dienstjaar. Die informatie is niet te vinden in het programmadeel van de begroting voor de staten, maar in het meer specifieke financiële deel. Het te autoriseren deel van het overzicht bestaat per programma uit de totale lasten, de totale baten en het uiteindelijke saldo, met inbegrip van de voorgestelde prioriteiten.

# I. Beleidsbegroting

# I.1. Programmaplan

## Programma 1.0. Provinciale staten

### Missie

Het Drents beleid ten aanzien van provinciale staten (PS) heeft als missie: het zo optimaal en zichtbaar mogelijk laten functioneren van de gekozen volksvertegenwoordiging van de provincie Drenthe, door randvoorwaarden te scheppen in de vorm van budgetten en faciliteiten, alsmede door ondersteuning en begeleiding op diverse terreinen.

### Programmadoelstellingen

**Doelstelling 31001**

**Provinciale staten**
Portefeuillehouder de heer J.H. Schaap
Contactpersoon mevrouw I.M. Rozema (toestel 5795)

**Omschrijving doelstelling**
Bijdragen aan de kwaliteit van het functioneren van PS en van de statencommissies, rekening houdend met de kwaliteitseisen, zoals neergelegd in de door de staten in juni 1997 vastgelegde Standaard van Zeegse, (het verbeteren van de rol en het functioneren van PS) en de Reglementen van orde voor de vergaderingen van PS en van de statencommissies, alsmede rekening houdend met de eisen die in het nieuwe duale stelsel aan de gekozen volksvertegenwoordiging worden gesteld op grond van de nieuwe Provinciewet (Wet dualisering provinciebestuur) en zoals geformuleerd in de adviezen van de Werkgroep Drenthe Duaal.
>

**Beleidsvoornemens 2004**
Op 12 maart 2003 is de Wet dualisering provinciebestuur in werking getreden. Deze wet heeft geregeld, dat er een dualistisch bestuursmodel in de provincie tot stand is gekomen. Dat betekent, dat PS (de volksvertegenwoordiging) en gedeputeerde staten (GS) (het dagelijks, uitvoerend bestuur van de provincie) los van elkaar zijn komen te staan en dat hun respectievelijke verantwoordelijkheden zijn ontvlochten. PS zijn volksvertegenwoordigers, stellen de kaders voor het beleid en controleren dat beleid. GS bereiden beleidsbeslissingen voor, voeren ze uit en leggen daarover verantwoording af aan de staten. In het jaar 2003 zijn de voorwaarden geschapen voor een veranderde manier van werken, door allerlei structuurmaatregelen te treffen en door afspraken te maken over andere werkwijzen en procedures. Er is tevens een Statengriffie opgericht, die ten dienste staat van PS en hen in het duale werken ondersteunt. De fracties hebben meer armslag gekregen voor realisering van hun eigen fractieondersteuning.
In het jaar 2004 zullen de eerste tekenen van een cultuuromslag in de praktijk zichtbaar moeten worden. PS zullen zich tot de hoofdlijnen van beleid moeten beperken en moeten abstraheren van concrete uitvoeringszaken, het politieke debat in de staten zal meer aansprekend moeten worden en de volksvertegenwoordiging herkenbaarder en zichtbaarder voor haar burgers. Burgers zullen intensiever bij agendavorming en beleidsontwikkeling worden betrokken. Er zullen door PS

**Indicatoren voor doelrealisatie**
Kwaliteitseisen volgens de Standaard van Zeegse, de Reglementen van orde, de Wet dualisering provinciebestuur en de adviezen van de Werkgroep Drenthe Duaal. Deze worden in de loop van 2004 nader ontwikkeld.

vaker ontmoetingen en bijeenkomsten worden georganiseerd “in de regio”, met groepen burgers en maatschappelijke instellingen.
GS zullen bewust en gericht omgaan met de informatieverstrekking aan de staten en zullen de staten ruimte geven prioriteiten en kaders te stellen. Regelmatige voortgangs- en evaluatierapportages geven vorm aan de verantwoording die GS afleggen en de controle die PS daarop uitoefenen.
Door middel van trainingen, experimenten, het organiseren van discussies en themabijeenkomsten, maar vooral door er in de dagelijkse praktijk veel aandacht aan te besteden, zal de provinciale organisatie bijdragen leveren aan deze beoogde cultuuromslag.

## Financieel totaaloverzicht programma

| Per doelstelling | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| 31001 Provinciale staten | | | | |
| Programmakosten | 591.759 | 604.678 | 616.764 | 629.060 |
| Apparaatskosten | 1.657.393 | 1.685.978 | 1.720.892 | 1.751.356 |
| Totaal lasten | 2.249.152 | 2.290.656 | 2.337.656 | 2.380.416 |
| Totaal baten | - | - | - | |
| Saldo | 2.249.152 | 2.290.656 | 2.337.656 | 2.380.416 |

| Totaal programma | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten | 2.249.152 | 2.290.656 | 2.337.656 | 2.380.416 |
| Baten | - | - | - | - |
| Saldo | 2.249.152 | 2.290.656 | 2.337.656 | 2.380.416 |

**Lasten Programma provinciale staten in relatie tot totale lasten**

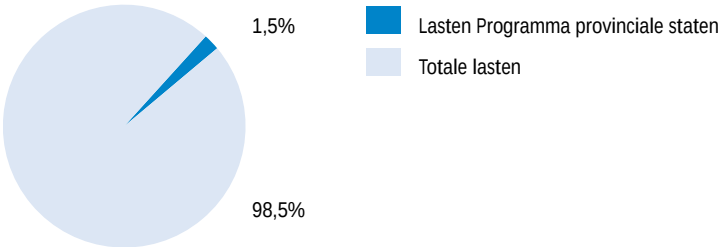

# Programma 1.1. Bestuurlijke aangelegenheden

## Missie

Het Drents beleid inzake bestuurlijke aangelegenheden heeft als missie: Een democratisch bestuur dat effectief, efficiënt en transparant functioneert. Daarbij wordt specifiek ingezet op:
- een slagvaardig provinciaal beleid en organisatie met betrekking tot strategische beleidsonderwerpen in overleg met medeoverheden;
- heldere communicatie met de samenleving;
- financieel gezonde gemeenten;
- een goede rechtsbescherming.

## Programmadoelstellingen

### Doelstelling 31101 — Gedeputeerde staten

Portefeuillehouder: de heer J.H. Schaap
Contactpersoon: de heer E.A. Martens (toestel 5414)

**Omschrijving doelstelling**

Bijdragen aan de kwaliteit van de besluitvorming door GS, door toepassing van de daarvoor geformuleerde kwaliteitseisen en rekening houdend met het Reglement van orde.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Kwaliteitseisen GS- en PS-stukken (nader te ontwikkelen).
- Evaluaties kwaliteit GS- en PS-stukken.

**Beleidsvoornemens 2004**

Deze doelstelling richt zich op de kwaliteit van de besluitvorming van het college van GS. Evenals in voorgaande jaren heeft de kwaliteit van de besluitvorming ook in 2004 permanente aandacht.

### Doelstelling 31201 — Kwaliteit openbaar bestuur

Portefeuillehouder: de heer A.L. ter Beek
Contactpersoon: de heer J. Post (toestel 5810)

**Omschrijving doelstelling**
- Drenthe wordt adequaat gerepresenteerd.
- Binnen de grenzen van de ambtsinstructie van de Commissaris van de Koningen (CvdK) zijn optimale voorwaarden gerealiseerd voor een kwalitatief goed lokaal bestuur.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

Mate waarin beroep wordt gedaan op de ombudsfunctie van de CvdK.

**Beleidsvoornemens 2004**

Voor 2004 hebben wij (nog) geen specifieke beleidsvoornemens geformuleerd.

## Doelstelling 31301

### Bestuurlijke organisatie

Portefeuillehouder: de heer J.H. Schaap
Contactpersoon: de heer E.A. Martens (toestel 5414)

**Omschrijving doelstelling**

Een samenhangend strategisch beleid op het gebied van bestuurlijke organisatie, waarbij het bestuur kan inspelen op kansen en bedreigingen.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

Mening van medeoverheden over knelpunten en de oplossingen daarvan.

**Beleidsvoornemens 2004**

Wij streven naar verbetering van de communicatie en de samenwerking met de Drentse gemeenten. Een proactieve opstelling en synergie zijn daarbij sleutelwoorden. In 2003 is een begin gemaakt met de uitvoering van de praktische en toekomstgerichte aanbevelingen die uit de rapportages van het onderzoek naar de Drentse gemeentelijke herindeling naar voren komen. De aanbevelingen pakken wij op in overleg met de Vereniging van Drentse Gemeenten (VDG). Op deze manier wordt een nadere invulling worden gegeven aan de bestuurlijke verhoudingen in de provincie Drenthe.

## Doelstelling 31401

### Financieel toezicht gemeenten

Portefeuillehouder: de heer J.H. Schaap
Contactpersoon: de heer H. Wensing (toestel 5875)

**Omschrijving doelstelling**

Voorkomen - binnen de mogelijkheden van de provincie - dat gemeenten in een uitzichtloze financiële positie geraken en daardoor een extra beroep moeten doen op de collectieve middelen van gemeenten (Gemeentefonds).

**Indicatoren voor doelrealisatie**

Gemeentebegrotingen en meerjarenramingen voldoen aan de wettelijke voorschriften, blijkend uit repressief toezicht door de provincie. In 2002 vielen alle gemeenten en gemeenschappelijke regelingen in Drenthe onder het repressief toezicht (nulmeting).

**Beleidsvoornemens 2004**

In het kader van het toezicht op de provincies is door de minister van binnenlandse zaken in antwoord op vragen van de Tweede Kamer (Ceteco-affaire) gesproken over de bevordering van de kwaliteit van het toezicht op de provincies. De minister heeft aangegeven dat hij voornemens is een operationale audit uit te doen voeren op de uitvoering van het financieel toezicht op de provincies om inzicht te krijgen in de kwaliteit van het toezicht. De provincies gaan naar analogie hiervan eveneens bezien in hoeverre de kwaliteit van het eigen toezicht op gemeenten aan een onderzoek kan worden onderworpen. De audit zal niet alleen worden gebruikt als spiegel waarmee het eigen functioneren kan worden verbeterd, maar zal tevens moeten leiden om tot een betere toezichtspraktijk te komen.
Naast de uitkomsten van de audit zullen de gevolgen van het duale stelsel/duale begroting verwerkt worden in het Beleidskader voor het financieel toezicht op de gemeenten en de gemeenschappelijke regelingen in de provincie Drenthe.
In het bestuurlijk overleg tussen de provincies en de minister van binnenlandse zaken is besloten om jaarlijks een gezamenlijk toezichtthema te kiezen. Voor 2004 is gekozen voor het onderwerp Wet Toezicht Europese Subsidies en de paragraaf grondbeleid.

## Doelstelling 31602

### Bestuurlijke vernieuwing

Portefeuillehouder: de heer J.H. Schaap
Contactpersoon: de heer E.A. Martens (toestel 5414)

**Omschrijving doelstelling**

- Helderheid voor externe partijen (medeoverheden, maatschappelijke organisatie, bedrijfsleven en burgers) en voor organen van de provincie Drenthe over de rolverdeling tussen PS, GS en ambtelijke organisatie.
- Waar mogelijk en nodig interactieve totstandkoming van beleid en communicatie van de provincie met de samenleving.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

Kwaliteitseisen volgens:

- de Standaard van Zeegse;
- het Reglement van orde voor vergaderingen van GS, PS en de statencommissies;
- de Provinciewet;
- Drenthe Duaal, politiek aantrekkelijk, advies van de Werkgroep Drenthe Duaal/Interprovinciaal Overleg (IPO)/het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK)-pilotproject Duale provincies;
- het Communicatiebeleidsplan;
- het Bestuursprogramma.

**Beleidsvoornemens 2004**

Bij aanvang van de nieuwe bestuursperiode in 2003 is het duale bestuursmodel bij de provincies ingevoerd. Wij hebben in het aanvangsjaar 2003 de effecten van het duale stelsel nauwkeurig gevolgd. De effecten zullen worden geëvalueerd. Waar nodig worden de reeds gewijzigde organisatieverordeningen bijgesteld. Tevens zullen wij ons inzetten om een ieder voldoende bekend te maken met de gewijzigde de rollen van GS en PS.
In het vergroten van de herkenbaarheid van het provinciebestuur en de kwaliteit van de dienstverlening heeft (ook) het college van GS een taak. Hierbij staat voorop dat een ieder in de provincie het recht heeft op juiste, toegankelijke en volledige informatie. Actieve openbaarmaking van aanvaard en voorgenomen beleid is het uitgangspunt. In 2004 zal het aanbod van de producten via het Internet verder verbeterd worden. In 2004 zal ook nader gestalte gegeven worden aan interactieve beleidsontwikkeling, onder meer via Internet.

## Doelstelling 31603

### Voormalig personeel

Portefeuillehouder: de heer Joh. Dijks
Contactpersoon: de heer J. Post (toestel 5810)

**Omschrijving doelstelling**

Onder meer in het kader van reorganisaties en ombuigingstrajecten worden maatregelen genomen ten aanzien van de uitstroom - op termijn - van personeel. Bij deze doelstelling worden de kosten die gepaard gaan met dergelijke maatregelen begroot.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

Niet van toepassing. Nulmeting: in 2002 omvatte de 55+-regeling een capaciteitsbeslag van 27,2 fte.

**Beleidsvoornemens 2004**

Voor 2004 hebben wij (nog) geen specifieke beleidsvoornemens geformuleerd.

## Doelstelling 31604

### Bestuurlijk onderzoek

Portefeuillehouder: de heer J.H. Schaap
Contactpersoon: de heer E.A. Martens (toestel 5414)

**Omschrijving doelstelling**

Onderbouwing van provinciaal beleid door middel van bestuurlijk onderzoek en kennisoverdracht.

**Beleidsindicatoren**

**Beleidsvoornemens 2004**

Voor 2004 hebben wij (nog) geen specifieke beleidsvoornemens geformuleerd.

## Doelstelling 31605

### Rechtsbescherming

Portefeuillehouder: de heer J. H. Schaap
Contactpersoon: de heer E.A. Martens (toestel 5414)

**Omschrijving doelstelling**

Een goede en adequate rechtsbescherming bieden aan van belanghebbenden, die betrokken zijn bij provinciale besluitvorming.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

Kwantitatief: aantallen beroepsprocedures.
Kwalitatief: oordeel rechter, tevredenheidsonderzoek belanghebbenden (in- en extern), tijdigheid van de afdoening van bezwaren en klachten.

**Beleidsvoornemens 2004**

Uitgangspunt is en blijft ook de komende jaren dat de rechtsbescherming die belanghebbenden geboden wordt klantvriendelijk, tijdig, laagdrempelig en onafhankelijk is. De behandeling van bezwaar- en klachtschriften door twee onafhankelijke externe commissies (de Algemene wet bestuursrecht(Awb)-commissie en de commissie voor personele aangelegenheden) staat hier mede garant voor. Tijdigheid heeft in 2004 prioriteit evenals in eerdere jaren.

## Financieel totaaloverzicht programma

| Per doelstelling | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| 31101 Gedeputeerde staten | | | | |
| Programmakosten | 164.760 | 168.730 | 183.810 | 174.890 |
| Apparaatskosten | 2.209.325 | 2.247.429 | 2.293.969 | 2.334.578 |
| Totaal lasten | 2.374.085 | 2.416.159 | 2.477.779 | 2.509.468 |
| Totaal baten | 6.800 | 6.800 | 6.800 | 6.800 |
| Saldo | 2.367.285 | 2.409.359 | 2.470.979 | 2.502.668 |
| 31201 Kwaliteit openbaar bestuur | | | | |
| Programmakosten | 58.689 | 59.389 | 60.289 | 61.189 |
| Apparaatskosten | 940.825 | 957.051 | 976.870 | 994.163 |
| Totaal lasten | 999.514 | 1.016.440 | 1.037.159 | 1.055.352 |
| Totaal baten | 3.200 | 3.200 | 3.200 | 3.200 |
| Saldo | 996.314 | 1.013.240 | 1.033.959 | 1.052.152 |

| Per doelstelling | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| **31301 Bestuurlijke organisatie** | | | | |
| Programmakosten | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 197.238 | 200.640 | 204.795 | 208.420 |
| Totaal lasten | 197.238 | 200.640 | 204.795 | 208.420 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 197.238 | 200.640 | 204.795 | 208.420 |
| **31401 Financieel toezicht** | | | | |
| Programmakosten | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 215.876 | 219.599 | 224.147 | 228.115 |
| Totaal lasten | 215.876 | 219.599 | 224.147 | 228.115 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 215.876 | 219.599 | 224.147 | 228.115 |
| **31602 Bestuurlijke vernieuwing** | | | | |
| Programmakosten | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 27.890 | 28.371 | 28.959 | 29.471 |
| Totaal lasten | 27.890 | 28.371 | 28.959 | 29.471 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 27.890 | 28.371 | 28.959 | 29.471 |
| **31603 Voormalig personeel** | | | | |
| Programmakosten | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 710.044 | 722.290 | 737.247 | 750.299 |
| Totaal lasten | 710.044 | 722.290 | 737.247 | 750.299 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 710.044 | 722.290 | 737.247 | 750.299 |
| **31604 Bestuurlijk onderzoek** | | | | |
| Programmakosten | 31.012 | 31.512 | 32.112 | 32.712 |
| Apparaatskosten | - | - | - | - |
| Totaal lasten | 31.012 | 31.512 | 32.112 | 32.712 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 31.012 | 31.512 | 32.112 | 32.712 |
| **31605 Rechtsbescherming** | | | | |
| Programmakosten | 26.000 | 26.000 | 27.000 | 27.600 |
| Apparaatskosten | 368.807 | 375.168 | 382.937 | 389.716 |
| Totaal lasten | 394.807 | 401.168 | 409.937 | 417.316 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 394.807 | 401.168 | 409.937 | 417.316 |

| Totaal programma | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten | 4.950.466 | 5.036.179 | 5.152.135 | 5.231.153 |
| Baten | 10.000 | 10.000 | 10.000 | 10.000 |
| Saldo | 4.940.466 | 5.026.179 | 5.142.135 | 5.221.153 |

**Lasten Programma bestuurlijke aangelegenheden in relatie tot totale lasten**

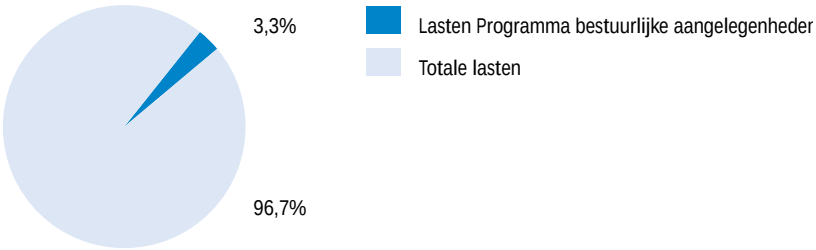


# Programma 1.2. Interprovinciale samenwerking

## Missie

Het Drents beleid inzake interprovinciale samenwerking heeft als missie: door interprovinciale samenwerking een slagvaardige provinciale organisatie.

## Programmadoelstellingen

### Doelstelling 31601 — Interprovinciaal Overleg

Portefeuillehouder: de heer J.H. Schaap
Contactpersoon: de heer E.A. Martens (toestel 5414)

**Omschrijving doelstelling**
Bevordering van een goede positionering van de provincie via interprovinciale samenwerking zoals in IPO- en Samenwerkingsverband Noord-Nederland(SNN)-verband.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
Slagvaardigheid aan de hand van verslagen en de mate van succes hierin.

**Beleidsvoornemens 2004**
Het IPO heeft in 2003 een nieuwe structuur gekregen. In 2004 zal dit verder ingevuld worden waardoor het IPO slagvaardiger kan handelen. Het in 2003 opgestelde IPO-ambitiedocument geldt als aanbod van de provincies aan het Rijk. In 2004 zal dit verder uitgewerkt worden.
In 2004 continueren wij de samenwerking met andere provincies. Daarbij intensiveren wij de contacten met buurprovincie Overijssel. Dit gebeurt onder andere door bestuurlijk en ambtelijk overleg. Hierdoor kan een goede afstemming plaatsvinden over strategische onderwerpen.

## Financieel totaaloverzicht programma

| Per doelstelling | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| 31601 Interprovinciaal Overleg | | | | |
| Programmakosten | 708.178 | 722.339 | 736.791 | 751.565 |
| Apparaatskosten | 521.928 | 530.930 | 541.924 | 551.518 |
| Totaal lasten | 1.230.106 | 1.253.269 | 1.278.715 | 1.303.083 |
| Totaal baten | 207.924 | 213.142 | 218.516 | 224.051 |
| Saldo | 1.022.182 | 1.040.127 | 1.060.199 | 1.079.032 |

| Totaal programma | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten | 1.230.106 | 1.253.269 | 1.278.715 | 1.303.083 |
| Baten | 207.924 | 213.142 | 218.516 | 224.051 |
| Saldo | 1.022.182 | 1.040.127 | 1.060.199 | 1.079.032 |

**Lasten Programma interprovinciale samenwerking in relatie tot totale lasten**

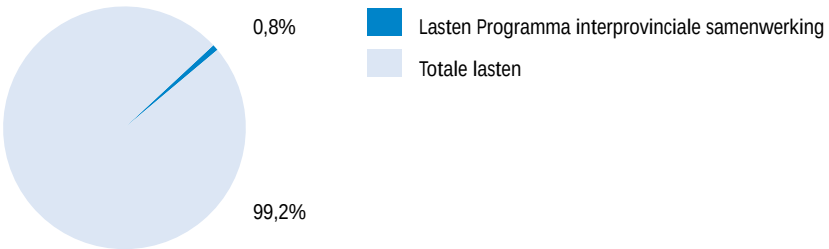


# Programma 2.0. Openbare orde en veiligheid

## Missie

Het Drents beleid inzake openbare orde en veiligheid heeft als missie: een veilig Drenthe.

## Programmadoelstellingen

**Doelstelling 32001** **Handhaving openbare orde en veiligheid**

Portefeuillehouder: de heer A.L. ter Beek
Contactpersoon: de heer J. Post (toestel 5810)

Omschrijving doelstelling
- Goede politiezorg in de provincie Drenthe.

>

**Beleidsvoornemens 2004**

- Netwerk veilig Drenthe

In 2004 blijft het netwerk veilig Drenthe (NVD) inspelen op de actualiteit. De activiteiten zijn te volgen op de website.

- Voldoende politie bij (grootschalige) evenementen.
- Adequate kwaliteit van het crisismanagement.
- Goede samenwerking tussen de overheden en tussen de overheden en het bedrijfsleven.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

- Minder criminaliteit.
- Minder onveiligheidsgevoelens.

- Regionaal Platform Criminaliteitsbeheersing (RPC)

Het RPC Drenthe is op 20 januari 2003 opgericht. De CvdK is voorzitter. De leden bestaan uit vertegenwoordigers van het bedrijfsleven en van de overheid. De inzet is dat door middel van op te starten projecten de criminaliteit in Drenthe wordt teruggedrongen. De deelnemers aan het RPC geven aan waar de prioriteit dient te liggen.

- Integriteit

In 2004 geven wij met gemeenten en waterschappen een vervolg aan de in 2003 gemaakte afspraken.

## Doelstelling 32101 Rampenbestrijding en crisisbeheersing

Portefeuillehouder: de heer A.L. ter Beek
Contactpersoon: de heer J. Post (toestel 5810)

**Omschrijving doelstelling**

- Integraal provinciaal veiligheidsbeleid.
- Goede samenwerking met betrekking tot hulpverlening.
- Adequate aanpak bij calamiteiten, rampen en crises.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

- Gemeentelijke rampenplannen up-to-date.
- Goedlopende (bestuurlijke) oefeningen.
- Up-to-date Risicokaart Drenthe.

### Beleidsvoornemens 2004

- Risicokaart

In september zijn de stuur- en projectgroep Risicomanagement van start gegaan met het verder ontwikkelen van de Risicokaart Drenthe tot een risico-informatiesysteem (RIS). Er is landelijk enige vertraging opgetreden. Het RIS zal daardoor medio 2004 operationeel worden.

- Gemeentelijke rampenplannen en rampenbestrijdingsplannen en het regionaal beheersplan

In IPO-verband wordt op dit moment gewerkt aan het ontwikkelen van een provinciaal toetsingskader voor de gemeentelijke rampenplannen, de gemeentelijke rampenbestrijdingsplannen en het regionaal beheersplan. De verwachting is dat deze toetsingskaders eind 2003 c.q. medio 2004 gereed zullen zijn. De toetsingskaders zijn gebaseerd op de Wet kwaliteitsbevordering rampenbestrijding, die vermoedelijk op 1 januari 2004 van kracht wordt.

- Oefeningen

In het najaar van 2004 zal de vierde (van een serie van vier) bestuurlijke oefening plaatsvinden.

## Doelstelling 32201 Bestrijding bosbranden

Portefeuillehouder: de heer A.L. ter Beek
Contactpersoon: de heer J. Post (toestel 5810)

**Omschrijving doelstelling**

Behoud van de Drentse bossen in een staat die zich kenmerkt door het niet-beschadigd zijn door bosbranden.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

Het in enig jaar aantal door brand beschadigde ha bosperceel. Nulmeting: in 2002 0 ha.

### Beleidsvoornemens 2004

Voor 2004 hebben wij (nog) geen specifieke beleidsvoornemens geformuleerd.

# Financieel totaaloverzicht programma

| Per doelstelling | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| 32001 Handhaving openbare orde en veiligheid | | | | |
| Programmakosten | 30.531 | 30.531 | 30.531 | 30.531 |
| Apparaatskosten | 273.034 | 277.743 | 283.495 | 288.513 |
| Totaal lasten | 303.565 | 308.274 | 314.026 | 319.044 |
| Totaal baten | 450 | 450 | 450 | 450 |
| Saldo | 303.115 | 307.824 | 313.576 | 318.594 |
| 32101 Rampenbestrijding en crisisbeheersing | | | | |
| Programmakosten | 114.171 | 114.772 | 115.384 | 117.085 |
| Apparaatskosten | 1.884 | 1.916 | 1.956 | 1.991 |
| Totaal lasten | 116.055 | 116.688 | 117.340 | 119.076 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 116.055 | 116.688 | 117.340 | 119.076 |
| 32201 Bestrijding bosbranden | | | | |
| Programmakosten | 1.620 | 1.650 | 1.690 | 1.730 |
| Apparaatskosten | - | - | - | - |
| Totaal lasten | 1.620 | 1.650 | 1.690 | 1.730 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 1.620 | 1.650 | 1.690 | 1.730 |

| Totaal programma | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten | 421.240 | 426.612 | 433.056 | 439.850 |
| Baten | 450 | 450 | 450 | 450 |
| Saldo | 420.790 | 426.162 | 432.606 | 439.400 |

**Lasten Programma openbare orde en veiligheid in relatie tot totale lasten**

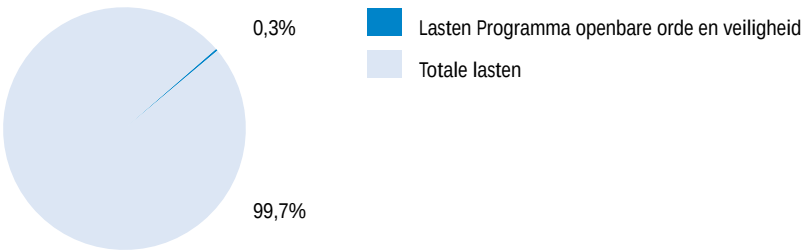

# Programma 3.0. Verkeer

## Missie

Het Drents Verkeersbeleid heeft als missie: “Mobiliteit mogelijk maken”. Wij zorgen voor een netwerk van (water)wegen en openbaar vervoer in de provincie Drenthe. Wij werken aan een veilig en doelmatig, comfortabel en aantrekkelijk netwerk, dat wij goed onderhouden en steeds verbeteren. Wij zoeken daarbij altijd naar een evenwicht tussen mobiliteit, bereikbaarheid en leefbaarheid. Dit onder het motto: “Verkeer en vervoer, daar kom je mee thuis.”

## Programmadoelstellingen

**Doelstelling 33002** — **Opstellen en uitdragen provinciaal beleid verkeer en vervoer**

Portefeuillehouder: de heer S.B. Swierstra
Contactpersoon: de heer F.G.A.M. Cox (toestel 5621)

**Omschrijving doelstelling**

- Vierjaarlijks beleidskader POP II-uitvoeringsplan verkeer en vervoer, dat is afgestemd met het VVBD en is vastgesteld door PS.
- Beïnvloeden van de beleidsvorming en -uitvoering van het Rijk, de gemeenten en de nabuurprovincies, onder andere via IPO, SNN, en VVBD.
- MUP-VV 2005-2008.
- Visie op een verantwoord investe-rings- en exploitatiebeleid verkeer en vervoer.
- Monitoring van de uitvoering en van de effecten van beleid.

**Beleidsvoornemens 2004**

In 2004 wordt het nieuwe Nationaal verkeers- en vervoersplan (NVVP) vastgesteld. Wij zullen in de voorbereiding van het NVVP en in landsdeeloverleggen met de minister de Drentse inbreng leveren. Het Provinciaal verkeers- en vervoersplan (PVVP) moet uiterlijk anderhalf jaar na vaststelling van het NVVP worden vastgesteld door de PS. Vooruitlopend op het nieuwe NVVP zijn wij in 2002 gestart met het opstellen van het Provinciaal omgevingsplan (POP) II. Verkeer en vervoer is, in samenwerking met milieu, ruimte en economie, een van de hoofdpeilers van dit omgevingsbeleid. In 2003 zijn wij gestart met de POP II-uitwerkingsnota verkeer en vervoer (VV). De nota Provinciaal investeringsbeleid VV tot 2010 wordt in samenhang met de uitwerkingsnota VV geactualiseerd en in verband met de verdergaande decentralisatie herijkt. Genoemde nota’s worden in 2004 ter vaststelling aan PS voorgelegd.
Er is overeenstemming over met het Rijk dat de beslissingen over het regionale verkeer en vervoer en de inzet van middelen dichter bij elkaar moeten komen. Dat leidt tot een voortgaande decentralisatie van verantwoordelijkheden en middelen. Rijk, provincies en gemeenten werken aan een brede, ontschotte, gebundelde doeluitkering (GDU) voor regionaal verkeers- en vervoersbeleid aan de provincie voor bereikbaarheid, verkeersveiligheid en openbaar vervoer. De middelen zijn voor Drenthe uiterst beperkt. Uitgangspunt is dat de decentrale overheden hier 50% aan toevoegen. Bekostiging van rijks-, regionale en lokale infrastructuur moet plaatsvinden uit eigen middelen van het Rijk, provincie en gemeenten en uit de GDU. Betere samenwerking tussen overheden en publieke en private partijen en gebiedsgerichte uitwerking is van groot belang. Het accent ligt op verbetering van stedelijke knelpunten, die gebiedsgericht worden aangepakt. De geactualiseerde Regiovisie Groningen-Assen wordt naar verwachting in 2004 uitgevoerd. Met de gemeenten en het Rijk werken wij toe naar

meerjarige afspraken over doelgerichte interventies en investeringen, ongeacht de beheerssituatie van netwerken.

- Grote infrastructuurprojecten

In het kader van het Langman/Kompas-akkoord zijn afspraken gemaakt voor de infrastructuurprojecten die de besluitvorming van het landelijke Meerjarenprogramma infrastructuur en transport (MIT) moeten doorlopen. Het in 2001 vastgestelde Bereikbaarheidsprofiel Noord-Nederland is leidraad voor oplossing van de knelpunten bereikbaarheid en verkeersveiligheid. Ingezet wordt op een hoofd-structuur van verbindingen die Drenthe goed aansluit op de (inter)nationale vervoersassen en die de economische kernzones onderling goed bereikbaar maakt. In 2004 zetten wij de in 2003 in SNN verband met Rijkswaterstaat gestarte gezamenlijke infrastrategie van netwerken verkeer en vervoer in Noord-Nederland voort. Mogelijkheden tot provinciale voorfinanciering van onderdelen van de rijksinfrastructuur worden in 2004 onderzocht.
De aansluitprojecten van Noord-Nederland zijn:
- een snelle Zuiderzeelijn;
- hoogwaardig stadsgewestelijk openbaar vervoer (KOLIBRI) in het stedelijke netwerk Groningen-Assen;
- A28 capaciteitsuitbreiding en kortsluiting A28/A32;
- N31 “Haak” om Leeuwarden;
- Spoorlijn Zwolle - Emmen/Coevorden.

Eind 2002 hebben wij met de minister van verkeer en waterstaat (VW) afspraken gemaakt over het MIT vóór en na 2010. Binnen het zoekgebied van het Bereikbaarheidsprofiel Noord-Nederland is naast de Zuiderzeelijn prioriteit gelegd bij de aansluitprojecten, mede op basis van de beoordelingsresultaten van de planbureaus in het kader van de voorbereiding van de Interdepartementale Commissie Economische Structuurversterking-periode 2003-2006. Wij gaan ervan uit dat de realisering wordt ingepland in de periode 2010-2014 dan wel eerder zodra extra middelen beschikbaar komen. Daartoe zijn in overleg met het Rijk en gemeenten in 2003 de noodzakelijke planstudies en overige planvoorbereidingen gestart. Dit geldt ten aanzien van de volgende projecten:
- A28 capaciteitsuitbreiding traject A50 - Zwolle - Meppel en kortsluiting A28/A32;
- N31 “Haak” om Leeuwarden;
- KOLIBRI Groningen - Assen;
- N33 verbeteringsmaatregelen traject Assen - Veendam - A7.

Met het Rijk wordt overlegd over aanpak van de knelpunten in de spoorsector en over mogelijke decentralisatie van de N34. Deze werkzaamheden worden in 2004 doorgezet.

In 2004 stellen wij het Meerjarenuitvoeringsprogramma verkeer en vervoer (MUP-VV) 2005-2008 op dat uitvoering geeft aan het PVVP. In het MUP staan de projecten bereikbaarheid, veiligheid en leefbaarheid die in voorbereiding en in uitvoering zijn. De doelstellingen,

indicatoren en prestaties van de begroting werken door in het MUP. Het MUP wordt in samenwerking met Rijk, en gemeenten stapsgewijs opgezet als breed uitvoeringsprogramma verkeer en vervoer voor Drenthe. In 2004 wordt aan PS verslag gedaan over het MUP 2003. In 2004 brengen wij de beleidseffect-rapportage (BER) uit. De komende jaren wordt de monitoring en beleidseffectmeting afgestemd op de beleidsdoelstellingen van het NVVP en PVVP. Naast algemene monitoring wordt de aandacht gericht op gebiedsgerichte monitoring.

In het Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe (VVBD) worden de planvorming en -uitvoering ten aanzien van projecten, openbaar vervoer en verkeersveiligheid tussen de provincie, de gemeenten en Rijkswaterstaat, Directie Noord-Nederland, op elkaar afgestemd. Het VVBD heeft de status van provinciale commissie met eigen gedelegeerde taken en bevoegdheden en budget. Met de gemeenten Emmen, Assen, Groningen en Leeuwarden wordt in het SNN-verband ook periodiek afstemmingsoverleg gevoerd over het gezamenlijke verkeers- en vervoersbeleid.

- Luchthaven Groningen Airport Eelde (GAE)

De nieuwe Wet Luchtvaart zal naar verwachting medio 2004 klaar zijn. Daarin is opgenomen de decentralisatie van de luchtvaarttaken van regionale en kleine luchthavens naar de provincie. De feitelijke overdracht van taken en bevoegdheden kan in 2005 plaatsvinden. In 2004 zullen wij in overleg met het Rijk de noodzakelijke voorbereidingen treffen op de nieuwe taken.
Wij verwachten dat de grenzen die het Rijk stelt aan de regionale luchthavens wat betreft milieu en geluid niet verder gaan dan de al gestelde grenzen in het Aanwijzingsbesluit van 2001. Binnen deze grenzen is ons doel dat GAE bedrijfseconomisch gezond kan functioneren. De in 2005 te verwachten realisatie van de baanverlenging speelt daar een grote rol in. Ook de ontwikkeling van het bedrijventerrein bij GAE draagt hieraan bij. Door de decentralisatie moeten wij in 2005 zelf de vergunningen ten aanzien van ruimtelijke ordening, milieu en luchtvaartterrein opstellen. De randvoorwaarden ten aanzien van milieu- en natuuraspecten en het reguleren/beperken van geluidshinder spelen een belangrijke rol in de balans tussen enerzijds groei van luchtvaartactiviteiten en anderzijds de kwaliteit van de leefomgeving.
Het Rijk heeft de financiële relatie met GAE beëindigd. De aandelen van het Rijk (80% van het totaal) komen in 2004 in bezit van de huidige aandeelhouders, de provincies Groningen en Drenthe en de gemeenten Assen, Groningen, Noordenveld en Tynaarlo. Het aandelenbezit en de structuur hiervan mag niet leiden tot belangenverstrengeling met de nieuwe taken. Wij zullen ons in 2004 daarover beraden.

## Doelstelling 33003

### Veilige bereikbaarheid in leefbaar Drenthe

Portefeuillehouder: de heer S.B. Swierstra
Contactpersoon: de heer F.G.A.M. Cox (toestel 5621)

#### Omschrijving doelstelling

1. Instandhouden van "de basiskwaliteit afwikkeling verkeer" op de wegen in Drenthe.
2. Realiseren basiskwaliteit bereikbaarheid voor de kernzones en de stedelijke criteria daarbinnen.
3. Verhogen van de verkeersveiligheid.
4. Verbeteren verkeersveilig gedrag van de verkeersdeelnemers.
5. Minder geluidhinder door verkeer en vervoer in stedelijk en landelijk gebied.
6. Verminderen van het aantal knelpunten tussen infrastructuur en ecologische (hoofd)structuur.

#### Indicatoren voor doelrealisatie

1. De stroomwegen zijn auto(snel)-wegen met een goede afwikkeling en een kleine kans op oponthoud (i/c < 0,8), de capaciteit van het overige regionale wegennet geeft geen oponthoud.
2. De stedelijke centra zijn in 2010 vanuit de omliggende kernen in een straal van 15 km op alle tijdstippen van de dag gemotoriseerd bereikbaar binnen 30 minuten.
3. De verkeersonveiligheid is in 2010 ten opzichte van 1998 teruggedrongen met 30% dodelijke slachtoffers en 25% gewonden met ziekenhuisopname.
4. De inrichting van erftoegangswegen wordt met de directe gebruikers vormgegeven zodanig dat draagvlak en eigen verantwoordelijkheid voor verkeersveilig gedrag toenemen.
5. Geen toename van door geluid belast gebied in 2010 ten opzichte van basisjaar 2000 (grenswaarde 55 dBA).
6. Barrièrewerking van infrastructuur in de zones 4 tot en met 6 van het POP en de milieubeschermingsgebieden is in 2015 met 50% verminderd.

#### Beleidsvoornemens 2004

Het terugdringen van de groei van het autoverkeer hebben wij als doelstelling verlaten. Bereikbaarheid en toegankelijkheid is het uitgangspunt van het POP II. Het ondersteunen van autogebruik of openbaar vervoer en fietsgebruik hangt samen met de mogelijkheden vanuit de omgeving. Bereikbaarheid van economische kernzones en stedelijke gebieden staat voorop, met de toegankelijkheid van verkeer in kwetsbare gebieden wordt terughoudendheid betracht.
De in het NVVP opgenomen verkeersveiligheidsdoelstelling (maximaal 750 doden per jaar en maximaal 14.000 ziekenhuisgewonden per jaar in 2010) is niet haalbaar met de beschikbare middelen. In het nieuwe NVVP wordt de doelstelling verkeersveiligheid nader bepaald; gedacht wordt aan maximaal 950 verkeersdoden en 17.500 ziekenhuisgewonden in 2010. De landelijke middelen voor Duurzaam Veilig fase II, in de periode 2004 tot en met 2006 jaarlijks € 20 miljoen en in 2007 tot en met 2010 jaarlijks € 70 miljoen, worden verdeeld in de GDU. Voor de oorspronkelijke doelstelling is becijferd dat in Drenthe in totaal € 400 miljoen voor alle wegbeheerders voor de periode tot 2010 nodig is voor infrastructuur en gedragsbeïnvloeding.
In het Werkplan 2004 van het Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe worden de doelstellingen in concrete gedragsbeïnvloedende projecten vertaald. Naast maatregelen aan de infrastructuur is gedragsverandering van de weggebruiker noodzakelijk, waarvoor de instrumenten op het terrein van educatie, communicatie en handhaving worden ingezet. Een gedeelte van de uitvoering wordt gekoppeld aan een budget, overgelaten aan de gemeenten. Voor effectieve inzet wordt gewerkt met de thema's kinderen van 0 tot en met 12 jaar, beginnende bestuurders van 16 tot en met 35 jaar en ouderen (60+), die op basis van ongevallencijfers worden gekozen.
Wij geven een nieuwe impuls aan het verkeers- en vervoersbeleid door onze inzet op de mensgerichte benadering. De gedachte is dat enerzijds de overheid een bepaald bereikbaarheids- en verkeersveiligheidsniveau aanbiedt, en anderzijds dat de gebruiker dan ook meer op zijn eigen verantwoordelijkheid kan worden aangesproken. In de jaren 2003 tot en met 2006 voeren wij een samenhangend programma van tenminste 3 pilots per jaar uit, dat is afgestemd op het POP II.

## Prioriteiten 2004 en latere jaren

*Knelpunten infrastructuur en de ecologische hoofdstructuur (EHS)*
Regelmatig blijkt dat de uitvoering van infrastructurele werken knelpunten oplevert voor de realisatie van de EHS. Veelal zijn er geen financiële middelen om die knelpunten aan te pakken. Gedacht moet worden aan bijvoorbeeld de aanleg van faunapassages. Om op korte termijn iets te doen aan het oplossen van die knelpunten stellen wij u voor eenmalig een bedrag van € 500.000,— beschikbaar te stellen. Voor de langere termijn zal voor het oplossen van dergelijke knelpunten rekening moeten worden gehouden bij de investering van een infrastructureel werk.

| Prioriteiten Verkeer | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| Knelpunten infrastructuur en EHS | 500.000 | | | |
| Totaal | 500.000 | | | |

## Financieel totaaloverzicht programma

| Per doelstelling | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| 33002 Opstellen en uitdragen provinciaal beleid verkeer en vervoer | | | | |
| Programmakosten | 207.000 | 208.000 | 209.000 | 210.000 |
| Apparaatskosten | 790.054 | 803.680 | 820.323 | 834.845 |
| Totaal lasten | 997.054 | 1.011.680 | 1.029.323 | 1.044.845 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 997.054 | 1.011.680 | 1.029.323 | 1.044.845 |
| 33003 Veilig bereikbaarheid in leefbaar Drenthe | | | | |
| Programmakosten | 8.494.850 | 8.179.734 | 8.452.087 | 8.599.601 |
| Apparaatskosten | 1.627.269 | 1.655.335 | 1.689.614 | 1.719.524 |
| Totaal lasten | 10.122.119 | 9.835.069 | 10.141.701 | 10.319.125 |
| Totaal baten | 3.430.050 | 3.430.050 | 3.430.050 | 3.430.050 |
| Saldo | 6.692.069 | 6.405.019 | 6.711.651 | 6.889.075 |

| Totaal programma | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten | 11.119.173 | 10.846.749 | 11.171.024 | 11.363.970 |
| Baten | 3.430.050 | 3.430.050 | 3.430.050 | 3.430.050 |
| Saldo | 7.689.123 | 7.416.699 | 7.740.974 | 7.933.920 |

**Lasten Programma verkeer in relatie tot totale lasten**

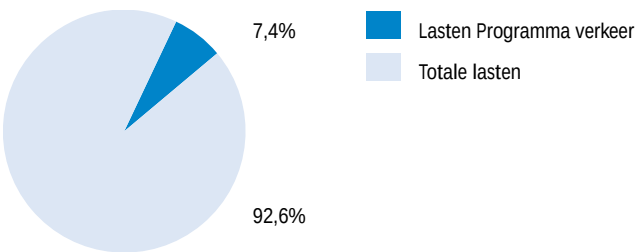

# Programma 3.1. Beheer en onderhoud

## Missie

Het Drents beleid op het gebied van beheer en onderhoud heeft de volgende missie. Het provinciaal wegenbeheer is erop gericht in samenspraak met partners een optimale balans te bereiken tussen veiligheid, bereikbaarheid, milieu (inclusief duurzaamheid), leefbaarheid en kosten. Veiligheid staat daarbij voorop.
Het provinciaal vaarwegenbeheer is erop gericht in samenspraak met partners een optimale balans te bereiken tussen veiligheid, bereikbaarheid (van “natte” bestemmingen), milieu (inclusief duurzaamheid), leefbaarheid (inclusief cultuur) en kosten. Het provinciaal beleid is erop gericht de bestaande vaarwegen (thans 154 km) voor de scheepvaart beschikbaar te houden en aantrekkelijker te maken. Voor de recreatievaart is het streven de ontbrekende schakels Zuidlaardermeer - Stadskanaal en Erica/Klazienaveen - Ter Apel als vaarweg te herstellen.

## Programmadoelstellingen

### Doelstelling 33103 — Beleid duurzaam beheer provinciaal wegennet

Portefeuillehouder: de heer S.B. Swierstra
Contactpersoon: de heer T. Woestenburg (toestel 5740)

**Omschrijving doelstelling**
Inhoudelijk voorbereiden van het beleid (“waarom”) dat ten grondslag ligt aan het wegenbeheer.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
Door GS vastgesteld Beleidsplan wegbeheer (besluit per hoofdstuk = onderwerp). Beleidsplan wegbeheer gereed 1 april 2003.

**Beleidsvoornemens 2004**
Voor 2004 hebben wij (nog) geen specifieke beleidsvoornemens geformuleerd.

### Doelstelling 33104 — Wegennet (wegenbeheer)

Portefeuillehouder: de heer S.B. Swierstra
Contactpersoon: de heer J.F. Meek (toestel 5348)

**Omschrijving doelstelling**
- Reductie verkeersslachtoffers/doden = verbeteren verkeersveiligheid. In 2010 25% minder verkeersslachtoffers en 30% minder verkeersdoden ten opzichte van basis(ijk)jaar 1998.
- Reductie faunaslachtoffers ten opzichte van telcijfer 1998.
- Wegnemen knelpunten in ons wegennet voor de ecologie.

**Beleidvoornemens 2004**
De grootonderhoudswerkzaamheden aan de wegen voeren wij zoveel mogelijk uit conform de richtlijnen van het concept-Duurzaam Veilig in Noord-Nederland, alsmede het Handboek Wegontwerp (HWO) van de Stichting Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Weg- en Waterbouw (CROW), het overlegplatform van alle infrastructuurinstanties in Nederland, waaronder IPO, alsmede het in wording zijnde Document Essentiële (Herkenbaarheids-) Kenmerken, eveneens van CROW-IPO. Hierbij nemen wij de verkeersveiligheidverhogende

- Optimale bereikbaarheid (doorstroming) realiseren en daardoor:
- Verbetering regionale economie (voorwaardenscheppend).
- Ecologische basiskwaliteit in de bermen realiseren.
- Hoeveelheden beplanting langs de wegen laten toenemen ten opzichte van het aantal in 1998.
- Instandhouden van een file- en stremmingsvrij provinciaal wegennet behoudens calamiteiten en groot onderhoud.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

- Aantal verkeersdoden en ziekenhuisgewonden per jaar op onze wegen (2 parameters).
- Aantal faunadoden (som 6 relevante soorten, namelijk das, fazant, marter, vos, slang en ree) per jaar. In 2002: 499 slachtoffers geregistreerd.
- Aantal aangelegde faunatunnels sinds 1996 plus toename in betreffende begrotingsjaar; er wordt minstens 1 knelpunt in ons wegnet per jaar vereffend
- Monitoringskwalificatie Ecologisch Wegbermbeheer (Bureau Bakker). In 2002 was monitoringskwalificatie: voldoende.
- Aantal bomen langs de provinciale wegen plus de toename sinds jaar 1998.

N.B.

- Diverse indicatoren lopen via de BER van VV.
- Aantal files is nihil en wordt niet gemonitord.

maatregelen die in het MUP staan mee. Daarnaast worden bij de wegen- en de kanalenprojecten binnen de EHS faunapassages en natuurtechnische voorzieningen aangelegd om verdere versnippering van de EHS te voorkomen. Ook wordt rekening gehouden met de cultuurhistorische en culturele waarde van onze infrastructuur.

## Doelstelling 33304

### Vaarweg Meppel - De Punt (VAMP)

Portefeuillehouder: de heer S.B. Swierstra
Contactpersoon: de heer W. Paas (toestel 5331)

#### Omschrijving doelstelling

- Reductie verkeersslachtoffers/-doden (via verschuiving modal split naar vaarwegen).
- Reductie faunaslachtoffers.
- Optimale bereikbaarheid "natte" bestemmingen realiseren en daardoor:
  - verbetering recreatief product/recreatief gebruik;
  - verbetering regionale economie (voorwaardenscheppend).
- Ecologische basiskwaliteit in de bermen realiseren.
- Toename hoeveelheid beplanting.
- Verbetering culturele/cultuurhistorische kwaliteit eigen "vaarwegmonumenten" (inclusief artistieke kunst).

#### Indicatoren voor doelrealisatie

- Aantal verkeersdoden in de scheepvaart per jaar op de vaarweg Meppel - De Punt. In 2002: geen.
- Aantal faunadoden per jaar in onze vaarwegen (som 6 relevante soorten, te weten das, fazant, marter, vos, slang en ree). In 2002 4 slachtoffers geregistreerd.
- Monitoringskwalificatie ecologisch kanaalbermbeheer (vanuit rapportage Bureau Bakker). In 2002 was monitoringskwalificatie: voldoende.
- Aantal bomen langs de provinciale vaarweg Meppel - De Punt plus de toename sinds 1998.
- Scheepvaartaantallen en verscheepte tonnages per jaar op de vaarweg Meppel - De Punt. In 2002 5.080 passages in Meppelerdiep.
- Aantal gerenoveerde cultuurhistorische eigen vaarwegobjecten op de vaarweg Meppel - De Punt.

#### Beleidsvoornemens 2004

Voor de voorziening van de sluizen en bruggen bekijken wij bij de vervanging van de (verouderde) elektrische installaties steeds nadrukkelijk of overschakeling op automatische bediening of afstandsbediening in combinatie met meerdere objecten economisch gezien haalbaar is.

## Doelstelling 33305

### Omschrijving doelstelling

- Reductie verkeersslachtoffers/-doden (via verschillende naar vaarwegen).
- Reductie faunaslachtoffers.
- Optimale bereikbaarheid "natte" bestemmingen realiseren en daardoor:
  - verbetering recreatief product/recreatief gebruik;
  - verbetering regionale economie (voorwaardenscheppend).
- Ecologische basiskwaliteit in de bermen realiseren.
- Toename hoeveelheid beplanting.
- Verbetering culturele/cultuurhistorische kwaliteit eigen "vaarwegmonumenten" (inclusief kunst).

### Indicatoren voor doelrealisatie

- Aantal verkeersdoden in de scheepvaart per jaar op zuidelijke vaarwegen. In 2002: geen.
- Aantal faunadoden (som 6 relevante soorten, te weten das, fazant, marter, vos, slang en ree) per jaar op de zuidelijke vaarwegen. In 2002 46 slachtoffers geregistreerd.
- Monitoringskwalificatie ecologisch kanaalbermbeheer. In 2002 was monitoringskwalificatie: voldoende.
- Aantal bomen langs de provinciale zuidelijke vaarwegen, plus de toename sinds 1998.
- Scheepvaartaantallen en verscheepte tonnages, per jaar op de zuidelijke vaarwegen. In 2002 2.750 passages door Hoogeveensche Vaart.
- Aantal gerenoveerde cultuurhistorische eigen vaarwegobjecten op de zuidelijke vaarwegen.

## Zuidelijk vaarwegennet

Portefeuillehouder: de heer S.B. Swierstra
Contactpersoon: de heer W. Paas (toestel 5331)

### Beleidsvoornemens 2004

Voor de voorziening van de sluizen en bruggen bekijken wij bij de vervanging van de (verouderde) elektrische installaties steeds nadrukkelijk of overschakeling op automatische bediening of afstandsbediening in combinatie met meerdere objecten economisch gezien haalbaar is.

## Doelstelling 33306

### Beleid duurzaam beheerd provinciaal vaarwegennet

Portefeuillehouder: de heer S.B. Swierstra
Contactpersoon: de heer T. Woestenburg (toestel 5740)

**Omschrijving doelstelling**

Inhoudelijk voorbereiden van het beleid ("waarom") dat ten grondslag ligt aan het vaarwegenbeheer.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

Door GS vastgesteld Beleidsplan vaarwegbeheer (Besluit per hoofdstuk = onderwerp).

**Beleidsvoornemens 2004**

Voor 2004 hebben wij (nog) geen specifieke beleidsvoornemens geformuleerd.

## Financieel totaaloverzicht programma

| Per doelstelling | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| 33103 Beleid duurzaam beheer provinciaal wegennet | | | | |
| Programmakosten | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 18.565 | 18.885 | 19.276 | 19.618 |
| Totaal lasten | 18.565 | 18.885 | 19.276 | 19.618 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 18.565 | 18.885 | 19.276 | 19.618 |
| 33104 Wegennet (wegenbeheer) | | | | |
| Programmakosten | 7.948.317 | 8.271.678 | 8.592.613 | 8.930.357 |
| Apparaatskosten | 2.926.371 | 2.976.842 | 3.038.487 | 3.092.275 |
| Totaal lasten | 10.874.688 | 11.248.520 | 11.631.100 | 12.022.632 |
| Totaal baten | 34.487 | 34.487 | 34.487 | 34.487 |
| Saldo | 10.840.201 | 11.214.033 | 11.596.613 | 11.988.145 |
| 33304 Vaarweg Meppel - de Punt | | | | |
| Programmakosten | 2.034.539 | 2.080.269 | 2.122.365 | 2.169.445 |
| Apparaatskosten | 1.320.464 | 1.343.238 | 1.371.054 | 1.395.325 |
| Totaal lasten | 3.355.003 | 3.423.507 | 3.493.419 | 3.564.770 |
| Totaal baten | 3.319.404 | 3.386.199 | 3.454.047 | 3.252.418 |
| Saldo | 35.599 | 37.308 | 39.372 | 312.352 |
| 33305 Zuidelijk vaarwegennet | | | | |
| Programmakosten | 1.964.275 | 2.014.734 | 2.062.179 | 2.114.530 |
| Apparaatskosten | 1.212.181 | 1.233.088 | 1.258.623 | 1.280.903 |
| Totaal lasten | 3.176.456 | 3.247.822 | 3.320.802 | 3.395.433 |
| Totaal baten | 1.035.616 | 1.056.527 | 1.077.874 | 1.099.681 |
| Saldo | 2.140.840 | 2.191.295 | 2.242.928 | 2.295.752 |

| Per doelstelling | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| 33306 Beleid duurzaam beheer provinciaal vaarwegennet | | | | |
| Programmakosten | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 13.123 | 13.349 | 13.626 | 13.867 |
| Totaal lasten | 13.123 | 13.349 | 13.626 | 13.867 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 13.123 | 13.349 | 13.626 | 13.867 |

| Totaal programma | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten | 17.437.835 | 17.952.083 | 18.478.223 | 19.016.320 |
| Baten | 4.389.507 | 4.477.213 | 4.566.408 | 4.386.586 |
| Saldo | 13.048.328 | 13.474.870 | 13.911.815 | 14.629.734 |

**Lasten Programma beheer en onderhoud in relatie tot totale lasten**

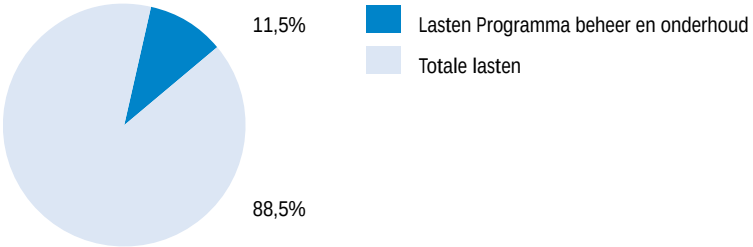

# Programma 3.2. Vervoer

## Missie

Het Drents vervoerbeleid heeft als missie: we zorgen voor een netwerk van (water)wegen en openbaar vervoer in de provincie Drenthe. We werken aan een veilig en doelmatig, comfortabel en aantrekkelijk netwerk, dat we goed onderhouden en steeds verbeteren. We zoeken daarbij altijd naar een evenwicht tussen mobiliteit, bereikbaarheid en leefbaarheid. Een en ander onder het motto: “Verkeer en Vervoer, daar kom je mee thuis”.

## Programmadoelstellingen

### Doelstelling 33402 Verbeteren infrastructuur voor het goederenvervoer

Portefeuillehouder: de heer S.B. Swierstra
Contactpersoon: de heer F.G.A.M. Cox (toestel 5621)

**Omschrijving doelstelling**

- Goede aansluiting op (inter)nationale transportassen en goede onderlinge bereikbaarheid van de kernzones en de stedelijke centra daarin.
- Duurzaam bovenregionaal locatiebeleid.
- Uitbouwen van (logistieke en infrastructurele) netwerken.
- Modal shift en transportefficiency en transportbesparing.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

- Opheffen knelpunten infrastructuur weg, water en rail uit het Bereikbaarheidsprofiel Noord-Nederland.
- Goede bereikbaarheid bedrijventerreinen, routing voor gevaarlijk en zwaar transport, systemen voor stadsdistributie.
- Verbeteren bereikbaarheid luchthaven GAE, de startbaan van de luchthaven is verlengd in 2005.
- Basiskwaliteit goederenvervoer, zoals aangegeven in de SNN-visie, goederenvervoer realiseren.

**Beleidsvoornemens 2004**

In 2003 is de SNN-Beleidsvisie en het noordelijk Actieplan goederenvervoer opgesteld. Wij geven meer aandacht aan doelstellingen als efficiënter wegvervoer, geluidsoverlast, onveiligheid en stedelijke distributie. De verwachting is dat de omvang van het goederenvervoer in Noord-Nederland aanzienlijk zal stijgen. De visie op het goederenvervoer is ingepast in het POP II en uitvoeringsprogramma VV. Wij voeren de visie en het Actieprogramma goederenvervoer in 2004 uit. Het NVVP vraagt een meer samenhangende aanpak van het goederenvervoer en betere afstemming op het regionale verkeers- en vervoersbeleid. Tot nu toe was het goederenvervoer met name specifiek gericht op afzonderlijke sectoren en thema’s (vaarwegen, binnenvaart, bereikbaarheid en economie). In het Kompas-programma zijn maatregelen in uitvoering ten aanzien van vestigingsvoorwaarden en versterking marktsector. Het Actieplan goederenvervoer is opgebouwd rondom een zestal hoofdlijnen:

- duurzame bovenregionaal locatiebeleid;
- uitbouwen van (logistieke en infrastructurele) netwerken;
- modal shift en transportefficiency en transportbesparing;
- regionale bereikbaarheid;
- verbeteren verkeersveiligheid en externe veiligheid;
- versterken van de transportsector in Noord-Nederland.

Voor de hoofdvaarweg Meppel - Ramspol voeren wij een planstudie uit voor verbetering van de vaarweg (sluis bij Zwartsluis), gericht op uitvoering vóór 2009. De gewenste uitbouw van de vaarweg Almelo - Coevorden wordt afhankelijk gesteld van de daadwerkelijke ontwikkeling van het aantal vaarbewegingen op de vaarweg. In overleg met provincie Groningen en met betrokken gemeenten leveren wij een afgestemde inbreng bij de ontwikkelingen rond GAE, gericht op een veilige luchthaven met ontwikkelingsmogelijkheden, waarbij veel aandacht geldt voor de leefomgeving. Invulling van het nieuwe locatiebeleid is van belang voor de ontwikkeling van een visie op bedrijfslocatie.

## Doelstelling 33403

### Beschikbaarheid collectief personenvervoer voor de inwoners en bezoekers van Drenthe

Portefeuillehouder: de heer S.B. Swierstra
Contactpersoon: de heer F.G.A.M. Cox (toestel 5621)

#### Omschrijving doelstelling

- Hoogwaardig collectief personenvervoer op de hoofdverbindingen dat concurrerend is met de auto.
- Openbaar vervoer in de landelijke gebieden.
- De concessies ex Wet personenvervoer voor het verbindend net en de ontsluitende netten verlenen.
- Het provinciaal en het gemeentelijke openbaar vervoer zijn op elkaar afgestemd.
- Verbeteren van alle knooppunten en haltes op het verbindend net.
- Verhogen kostendekkingsgraad openbaar vervoer.

#### Indicatoren voor doelrealisatie

1. Er wordt een Convenant eisen hoogwaardig openbaar vervoer opgesteld, alle verbindende lijnen moeten daaraan gaan voldoen.
2. Elke locatie waar voldoende vraag bestaat is ontsloten met een daarop afgestemde vorm van openbaar vervoer.
3. Voor alle verbindende en aanvullende lijnen zijn de concessies uiterlijk in 2005 verleend.
4. De spelregels die in de concessies zijn opgenomen voor het samenspel van provinciaal en gemeentelijk vervoer zorgen voor de afstemming van het openbaar vervoer met het gehandicapten- en leerlingenvervoer.
5. Knooppunten van het verbindend net zijn vóór 2005 in uitvoering, de resterende knooppunten c.q. haltevoorzieningen zijn, zoveel mogelijk in samenwerking met groot onderhoud, vóór 2010 in uitvoerig.
6. De algehele kostendekkingsgraad van het provinciaal openbaar vervoer is tenminste 40% in 2005.

#### Beleidsvoornemens 2004

De Bestuursovereenkomst Zuiderzeelijn (2003) regelt de samenwerking tussen het Rijk en de regio tijdens de planstudiefase en de realisatie van het project. Wij leveren een actieve bijdrage aan de regionale bestuurlijke en ambtelijke projectorganisatie.
Wij hebben de planning voor de aanbesteding van het openbaar vervoer aangepast. Wij besteden eerst het gehele verbindend net aan, inclusief het aanvullend vervoer Noord-Drenthe, samen met het openbaar vervoer in de provincie en de stad Groningen. De concessiegebieden met het aanvullend vervoer in Zuidoost-Drenthe en Zuidwest-Drenthe worden daarna aangesloten op het verbindend net. Deze aanpak levert een kwalitatief beter geïntegreerd netwerk op. Het verbindend en aanvullend net Noord-Drenthe zal medio 2004 van start gaan, het aanvullend net Zuidoost-Drenthe per 2005 en het aanvullend net Zuidwest-Drenthe medio 2005. Hiermee voldoen wij aan de afspraken zoals gemaakt met het Rijk omtrent het aanbesteden van al het openbaar vervoer vóór 1 januari 2005.
Voorts zetten wij in op infrastructurele verbeteringen. In 2003 is een halteplan opgesteld dat er voor moet zorgen dat er de komende jaren een kwaliteitsslag wordt gemaakt in het haltebestand van zowel de provincie als de gemeenten. Tegelijk wordt de verbetering van de statische reizigersinformatie opgezet en zullen wij actief op de landelijke ontwikkeling op het gebied van de dynamische reizigersinformatie inspelen.

- KOLIBRI-OV-netwerk

De ontwikkeling van een integraal maatregelenpakket voor de bereikbaarheid van de regio Assen - Groningen in het kader van de verkenningenstudie MIT is begin 2003 afgerond. Het KOLIBRI levert hoogwaardige vervoersverbindingen in de regio Groningen - Assen. Er is gekozen voor een ondeelbaar pakket KOLIBRI-OV-netwerk, dat gefaseerd wordt uitgevoerd. In de eerste fase hebben de railverbindingen de hoofdrol. De prioriteiten sluiten aan bij de zwaarste ruimtelijke ontwikkelingsassen binnen deze regio; de T-structuur met de noord-zuid as tussen Assen en Groningen en de Oost-weststructuur tussen Roden/Leek en Hoogezand met Groningen als centrum. De samenwerking met particuliere instanties (publiek-private samenwerking(PPS)-constructies) wordt benut. In de geactualiseerde Regiovisie Groningen - Assen zal naar verwachting een koppeling van ruimtelijke keuzes worden gemaakt aan investeringen in het KOLIBRI-OV-netwerk. Verdere ontwikkeling en uitvoering van het KOLIBRI-pakket betekent voor de komende 20 jaar een grote krachtsinspanning voor de regio met eigen investeringen.

# Financieel totaaloverzicht programma

| Per doelstelling | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| 33402 Verbeteren infrastructuur voor het goederenvervoer | | | | |
| Programmakosten | 628.390 | 608.217 | 588.863 | 569.510 |
| Apparaatskosten | 9.764 | 9.932 | 10.138 | 10.318 |
| Totaal lasten | 638.154 | 618.149 | 599.001 | 579.828 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 638.154 | 618.149 | 599.001 | 579.828 |
| 33403 Beschikbaarheid collectief personenvervoer inwoners en bezoekers van Drenthe | | | | |
| Programmakosten | 16.302.509 | 16.268.475 | 16.268.475 | 16.268.475 |
| Apparaatskosten | 646.540 | 657.691 | 671.310 | 683.194 |
| Totaal lasten | 16.949.049 | 16.926.166 | 16.939.785 | 16.951.669 |
| Totaal baten | 16.302.509 | 16.268.475 | 16.268.475 | 16.268.475 |
| Saldo | 646.540 | 657.691 | 671.310 | 683.194 |

| Totaal programma | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten | 17.587.203 | 17.544.315 | 17.538.786 | 17.531.497 |
| Baten | 16.302.509 | 16.268.475 | 16.268.475 | 16.268.475 |
| Saldo | 1.284.694 | 1.275.840 | 1.270.311 | 1.263.022 |

**Lasten Programma vervoer in relatie tot totale lasten**

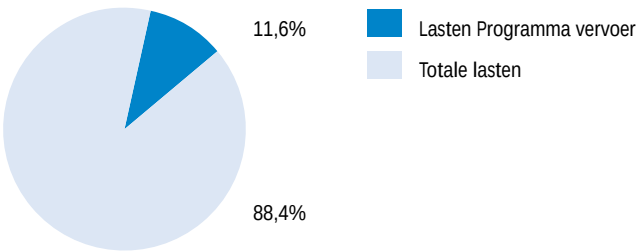

# Programma 4.0. Waterhuishouding

## Missie

Het Drents beleid met betrekking tot de waterhuishouding heeft als missie: het bereiken en behouden van gezonde en veerkrachtige watersystemen, die ordenend zijn voor de inrichting van de fysieke leefomgeving. Speerpunten daarbij zijn:
- bescherming tegen wateroverlast;
- tegengaan van verdroging; zuinig gebruik van grondwater;
- het voorkomen van schade aan waterkeringen en landbouw gewassen.

Om de gewenste waterhuishoudkundige situatie overeenkomstig het POP en tegen acceptabele kosten te bereiken wordt ingezet op een doorzichtige bestuurlijke organisatie voor de waterhuishouding, met een goed financieel en bestuurlijk draagvlak.

## Programmadoelstellingen

### Doelstelling 34001 Waterhuishouding algemeen

Portefeuillehouder: de heer S.B. Swierstra
Contactpersoon: de heer H.F.M.J. van den Eerenbeemt (toestel 5871)

#### Omschrijving doelstelling

- Door stimulering, afstemming en overleg realiseren van de gewenste waterhuishouding binnen de kaders van het POP.
- Bereiken van de algemene milieukwaliteit, zoals vastgelegd in landelijke normen, voor alle wateren en een extra goede kwaliteit voor aangeduide wateren.
- Beperken van de kans op wateroverlast (normen afhankelijk van bestemming).
- Een voor de functie van het gebied gewenste grond- en oppervlaktewaterregiem (GGOR).
- Voldoende oppervlaktewater beschikbaar in droge perioden.
- Verminderen van verdroging (in 2010 40% van het gebied op de “kaart met verdroogde gebieden”).

#### Indicatoren voor doelrealisatie

Effectindicatoren
- De indicatoren uit de watersysteemrapportage.
- Aantal ha verdroogd gebied.
- Hoeveelheden onttrokken grondwater voor de verschillende gebruiksdoelen.

#### Beleidsvoornemens 2004

Er zijn drie waterakkoorden (Drenthe, Overijsselsche Vecht/Meppelerdiep en Twenthekanalen) die, wisselend op de aanvoer, afvoer en hoogwatersituaties betrekking hebben. Een waterakkoord geeft de afspraken weer tussen de beheerders om te komen tot een goede uitvoering van het waterhuishoudkundig beleid. In deze waterakkoorden zijn ook meetafspraken vastgelegd. Deze worden bij de uitvoering van het beheer van de kanalen meegenomen. De coordinatiecommissies zorgen voor de controle van de uitvoering. Voor het Waterakkoord Drenthe wordt gekeken of dit op termijn moet worden herzien.
Verder zijn er diverse ad-hocoverleggen om in te spelen op diverse situaties. Voor het Vecht-stroomgebied is er een vaste overlegstructuur met alle betrokken waterbeheerders, inclusief de Duitse betrokkenen.

## Doelstelling 34002

### Beleidsmonitoring

Portefeuillehouder: de heer S.B. Swierstra
Contactpersoon: de heer E. Blom (toestel 5899)

**Omschrijving doelstelling**

Beschikbaarheid van gegevens over de toestand van de regionale watersystemen voor:

- eenduidige kennis van het totale waterhuishoudkundige systeem;
- gebruik bij beleid en beheer;
- signaleren van ontwikkelingen;
- zichtbaarheid resultaten van beleid.

**Beleidsvoornemens 2004**

Beleidsmonitoring gebeurt ter ondersteuning van het waterhuishoudkundige beleid. In de komende jaren gaan wij in het kader van de regionale watersysteemrapportage steeds meer gerichte informatie verzamelen, vooral bij en in overleg met de waterschappen. Op deze manier willen wij komen tot een goed inzicht in de verwezenlijking van het beleid. Dit alles binnen de landelijk afgesproken systematiek. Dit wordt straks ook gebruikt in de toestandsbeschrijving, die gemaakt moet worden voor de Kaderrichtlijn Water.
Daarnaast zorgen wij ervoor dat onze kennis omtrent de ondergrond en het grondwater beter wordt en dat de gegevens daarover in informatiesystemen worden vastgelegd.

## Doelstelling 34003

### Realisatie gewenste grond- en oppervlaktewaterregiem en verdrogingsbestrijding

Portefeuillehouder: de heer S.B. Swierstra
Contactpersoon: de heer R. van Veen (toestel 5893)

**Omschrijving doelstelling**

Realiseren van de GGOR-situatie, afgestemd op de functies van gebieden en gericht op het verminderen van verdroging (in 2010 40% van het gebied op de “kaart van verdroogde gebieden”).

**Indicatoren voor doelrealisatie**

Effectindicatoren

- De indicatoren uit de watersysteemrapportage.
- Aantal ha verdroogd gebied.
- Hoeveelheden onttrokken grondwater voor verschillende gebruiksdoelen.

**Beleidsvoornemens 2004**

De gebiedsgerichte aanpak van de verdroging blijft een belangrijk instrument bij het oplossen van de verdroging. Het bestaande beleid, waarbij een verdrogingsreductie van 40% in het jaar 2010 wordt beoogd, zetten wij voort. De maatschappelijke acceptatie van maatregelen blijft daarbij een belangrijk aandachtspunt. Financiering vindt met name plaats vanuit de Subsidieregeling gebiedsgericht beleid (SGB). Daarnaast wordt een beroep gedaan op Europese middelen en zet de provincie het Grondwaterfonds in als cofinanciering.
Door middel van het project GGOR zullen wij in staat zijn om meer duidelijkheid te geven over te realiseren gewenste grondwaterafhankelijke natuurdoeltypen. Het GGOR wordt in 2004 gebiedsgericht opgesteld door de waterschappen, waarbij het POP de randvoorwaarden aangeeft. Door de huidige situatie te vergelijken met de gewenste situatie komen de knelpunten in beeld.
Van rijkswege, maar ook vanuit maatschappelijke organisaties, komt de vraag naar voren in hoeverre het ingezette beleid succes heeft. Een evaluatie van uitgevoerde projecten moet hier invulling aan geven. De resultaten van deze evaluatie, die opgenomen worden in de verdrogingskaart (situatie 2004), geven inzicht in de mate van herstel van de verdroging. Daarnaast willen wij voor de toekomstige projecten meer eenheid krijgen in monitoringsactiviteiten. Daartoe willen wij in samenwerking met terreinbeheerders en waterschappen een afspraak maken over de wijze waarop de monitoring moet worden ingevuld. Met de waterschappen zullen wij afspraken maken over de termijn waarbinnen de knelpunten worden aangepakt.

## Doelstelling 34004

### Waterhuishoudkundige inrichting

Portefeuillehouder: de heer S.B. Swierstra
Contactpersoon: de heer H.F.M.J. van den Eerenbeemt (toestel 5871)

**Omschrijving doelstelling**

- Bereiken van de algemene milieukwaliteit, zoals vastgelegd in landelijke normen, voor alle wateren en een extra goede kwaliteit voor aangeduide wateren.
- Beperken van de kans op wateroverlast (normen afhankelijk van bestemming).
- Het grondgebruik past bij de mogelijkheden van het watersysteem.
- Geen afwenteling van waterproblemen op stroomafwaarts gelegen gebieden.
- Een voor de functie van het gebied GGOR.
- Voldoende oppervlaktewater beschikbaar in droge perioden.
- Verminderen verdroging (in 2010 40% van het gebied op de "kaart met verdroogde gebieden").

**Indicatoren voor doelrealisatie**

Effectindicatoren

- De indicatoren uit de watersysteemrapportage.
- Aantal ha verdroogd gebied.
- Hoeveelheden onttrokken grondwater voor de verschillende gebruiksdoelen.

**Beleidsvoornemens 2004**

Het beleidsveld waterhuishouding staat momenteel geheel in het teken van de uitvoering van de Startovereenkomst waterbeheer 21ste eeuw. In 2002 zijn voor de 17 deelstroomgebieden die in Nederland worden onderscheiden stroomgebiedsvisies opgesteld. Drenthe is betrokken bij de deelstroomgebiedsvisies voor Vecht - Zwartewater, Groningen-Noord - Drenthe-Oost en Groningen-Noord - Drenthe-West. De laatste twee zijn overigens in hetzelfde proces, als een geheel opgesteld. Op basis van de 17 stroomgebiedsvisies is in 2003 een nationaal bestuursakkoord water afgesloten. Hierin is aangegeven wat de inzet zal zijn voor het waterbeleid voor de komende jaren en welke bijdrage de verschillende partners zullen leveren. Ook regionaal zullen bestuursakkoorden worden afgesloten.
In de deelstroomgebiedsvisies is aangegeven wat er moet gebeuren om de watersystemen voldoende veerkracht te geven, zodat extreme neerslag en droogte voldoende kunnen worden opgevangen. Daarbij is nadrukkelijk de relatie met de ruimtelijke ordening en dus het grondgebruik aan de orde. De komende jaren zullen in het teken staan van het doorvertalen van deze beleidsuitgangspunten in het reguliere beleid van waterschappen, gemeenten en provincies. Concreet betekent dit dat in het herziene POP ruimte zal worden gereserveerd voor het bergen en vasthouden van water. Ook het conserveren van water blijft een belangrijk punt. Waar nodig wordt ook aandacht besteed aan de waterkwaliteit. Dit laatste aspect zal de komende jaren meer aandacht krijgen bij het implementeren van de Europese kaderrichtlijn water. De implementatie van de kaderrichtlijn zal de komende jaren veel invloed hebben op de agenda vorming in het waterbeleid. De eerste producten moeten al in 2004 klaar zijn. De totale implementatie zal echter nog ruim 10 jaar duren.

## Doelstelling 34101

### Waterschappen

Portefeuillehouder: de heer S.B. Swierstra
Contactpersoon: de heer J. Kuiper (toestel 5895)

**Omschrijving doelstelling**

- Vaststellen van de waterschapsorganisatie.
- Door afstemming, overleg en inzet van instrumenten goed contact houden met en toezicht houden op waterschappen.

>

**Beleidsvoornemens 2004**

De beheersplannen van de vier waterschappen zijn inmiddels goedgekeurd en met diverse uitvoeringsmaatregelen is een begin gemaakt. In 2003/2004 zal het waterschap Velt en Vecht beginnen met de actualisatie en de herziening van het beheersplan.
Na de standpuntbepaling door het kabinet zal de Waterschapswet op de onderdelen financiering en bestuurssamenstelling worden gewijzigd. Dit zal ook zijn weerslag hebben op de provinciale reglementen voor de waterschappen. Deze worden samen met Overijssel en Groningen en in voorkomende gevallen ook met de provincie Fryslân herzien.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

Effectindicatoren

- De indicatoren uit de watersysteem-rapportage.
- Ontwikkeling van tarieven bij de waterschappen.

Ons beleid is gericht op het ontwikkelen van gezamenlijke standpunten en komt tot uitdrukking in jaarlijks te houden provinciaal bestuurlijk en ambtelijk overleg met de waterschappen.
Zaken die alleen betrekking hebben op de eigen provincie komen aan de orde in het ad hoc bestuurlijk en ambtelijk overleg per waterschap en in het werkbezoek dat om het andere jaar aan elk waterschap wordt gebracht.

## Doelstelling 34201 Muskusrattenbestrijding

Portefeuillehouder: de heer S.B. Swierstra
Contactpersoon: de heer J. Kuiper (toestel 5895)

**Omschrijving doelstelling**

Het beperken van de omvang van de muskusrattenpopulatie. Norm hierbij is dat een gebied onder controle is als er minder dan 0,25 rat per velduur gevangen wordt.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

Effectindicator

- Aantal schademeldingen.

**Beleidsvoornemens 2004**

De muskusrattenbestrijding is per 1 september 2002 overgegaan naar de waterschappen.
De doelstelling zal dezelfde blijven: het beperken van schade aan waterstaatswerken en landbouwgewassen en het terugbrengen van de populatie tot minder dan 0,25 gevangen muskusrat per velduur. Ook na de overdracht wordt de muskusrattenbestrijding als een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de provincies Drenthe en Overijssel en van de waterschappen gezien. Financieel blijft de provincie eveneens betrokken. Beide zaken zijn geregeld in een meerpartijenovereenkomst. Na de overdracht is de begroting hieraan aangepast.
In 2004 zal een evaluatierapport opgesteld worden.
In IPO-verband zijn afspraken gemaakt over de bestrijding van de beverrat. Deze begint naast de muskusrat in toenemende mate een probleem te vormen.

## Doelstelling 34301 Optimaal beheerde waterpeilen op de provinciale kanalen

Portefeuillehouder: de heer S.B. Swierstra
Contactpersoon: de heer W. Paas (toestel 5331)

**Omschrijving doelstelling**

- Handhaving waterstanden volgens peilbuizen.
- Maximaal 10% van de tijd meer dan 10 cm afwijking.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

- Maximaal aantal schriftelijke klachten over het peil op de provinciale kanalen.
- Mate van verminderen verdroging (via BER en Productgroep Ruimte en Water).

**Beleidsvoornemens 2004**

Voor 2004 hebben wij (nog) geen specifieke beleidsvoornemens geformuleerd.

**Doelstelling 34401**

## Grondwaterwet

Portefeuillehouder: de heer S.B. Swierstra
Contactpersoon: mevrouw J.H.W. Hof (toestel 5759)

**Omschrijving doelstelling**

- Beschikbaarheid van het openbaar register.
- Adviezen laten opstellen bij schadekwesties.
- Binnen het kader van het POP stimuleren van duurzaam en efficiënt gebruik van grondwater door:
- het stimuleren van hergebruik van onttrokken water en waterbesparing;
- het beschikbaar stellen van goed grondwater voor doelen die een hoge kwaliteit eisen.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

Effectindicator

- Aantallen bezwaren tegen opgelegde grondwaterheffing.
- Hoeveelheid onttrokken grondwater per doelgroep.
- Gerealiseerde waterbesparing.

**Beleidsvoornemens 2004**

Wij verwachten dat het grondwatergebruik de komende jaren licht zal dalen. De bedrijven worden onderzocht op het doelmatig gebruik van grondwater.
De effecten van een grondwaterwinning op de toename van de verdroging worden nader bekeken. Een aspect dat de aandacht krijgt is de totale milieubelasting van een maatregel om het grondwatergebruik terug te dringen. Het beleid zal als zodanig geen grote wijziging ondergaan. Het effectief en efficiënt grondwatergebruik blijft voorop staan. Er worden geen nieuwe grote vergunningaanvragen verwacht. De industriële grondwaterwinningen die geen adequate vergunning meer hebben zullen worden herzien. De vergunningen worden afgestemd op de huidige eisen van efficiënt en effectief watergebruik. Wij zetten het in 1999 ingezette beleid voort. Dit betekent dat maatregelen gericht op het reduceren van het winnen van grondwater in aanmerking kunnen komen voor een bijdrage uit het Grondwaterfonds.

## Prioriteiten 2004 en latere jaren

*Versterking regiefunctie waterhuishouding*
De provincie voert de regie in het waterhuishoudkundige beleid. Daarvoor is veel samenwerking noodzakelijk met de noordelijke provincies, de waterschappen en in toenemende mate ook met gemeenten. Om het bestuurlijk en maatschappelijk draagvlak voor het waterbeleid te vergroten worden regelmatig kleine projecten gezamenlijk uitgevoerd. Van de provincie Drenthe wordt dan een substantiële bijdrage verwacht. Het krediet dat hiervoor beschikbaar is bedraagt € 19.000,— en is niet toereikend. Het voorstel is om voor de jaren 2004 en 2005 het krediet met € 60.000,— te verhogen.

*Informatiedesk standaarden water*
De provincies hebben met het Ministerie van VW, de Unie van Waterschappen, het Milieu- en Natuurplanbureau van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) de “Informatiedesk standaarden Water” opgericht. Het doel hiervan is om standaarden te ontwikkelen en beheren, die nodig zijn bij de informatievoorziening en informatie-uitwisseling op het gebied van het waterbeheer en waterbeleid.
Voor de bijdrage van de provincie Drenthe aan het instandhouden van de desk, is met ingang van 2004 structureel een bedrag van € 6.050,— aan de orde.

| Prioriteiten waterhuishouding | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| Versterking regiefunctie waterhuishouding | 60.000 | 60.000 | | |
| Informatiedesk standaarden Water | 6.050 | 6.300 | 6.600 | 6.900 |
| Totaal | 66.050 | 66.300 | 6.600 | 6.900 |

# Financieel totaaloverzicht programma

| Per doelstelling | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| 34001 Waterhuishouding algemeen | | | | |
| Programmakosten | 83.740 | 84.240 | 24.640 | 25.240 |
| Apparaatskosten | 373.894 | 380.343 | 388.219 | 395.091 |
| Totaal lasten | 457.634 | 464.583 | 412.859 | 420.331 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 457.634 | 464.583 | 412.859 | 420.331 |
| 34002 Beleidsmonitoring | | | | |
| Programmakosten | 13.350 | 13.600 | 13.900 | 14.400 |
| Apparaatskosten | 194.058 | 197.405 | 201.493 | 205.060 |
| Totaal lasten | 207.408 | 211.005 | 215.393 | 219.460 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 207.408 | 211.005 | 215.393 | 219.460 |
| 34003 Realisatie gewenst grond- en oppervlaktewaterregiem en verdrogingsbestrijding | | | | |
| Programmakosten | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 144.558 | 147.051 | 150.096 | 152.753 |
| Totaal lasten | 144.558 | 147.051 | 150.096 | 152.753 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 144.558 | 147.051 | 150.096 | 152.753 |
| 34004 Waterhuishoudkundige inrichting | | | | |
| Programmakosten | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 372.370 | 378.792 | 386.636 | 393.481 |
| Totaal lasten | 372.370 | 378.792 | 386.636 | 393.481 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 372.370 | 378.792 | 386.636 | 393.481 |
| 34101 Waterschappen | | | | |
| Programmakosten | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 184.737 | 187.923 | 191.815 | 195.210 |
| Totaal lasten | 184.737 | 187.923 | 191.815 | 195.210 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 184.737 | 187.923 | 191.815 | 195.210 |
| 34201 Muskusrattenbestrijding | | | | |
| Programmakosten | 794.510 | 816.510 | 838.510 | 861.510 |
| Apparaatskosten | 8.992 | 9.147 | 9.337 | 9.502 |
| Totaal lasten | 803.502 | 825.657 | 847.847 | 871.012 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 803.502 | 825.657 | 847.847 | 871.012 |

34301 Optimaal beheer waterpeilen op provinciale kanalen

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 138.359 | 136.446 | 134.533 | 132.622 |
| Apparaatskosten | 71.257 | 72.486 | 73.987 | 75.297 |
| Totaal lasten | 209.616 | 208.932 | 208.520 | 207.919 |
| Totaal baten | 64.800 | 64.800 | 64.800 | 64.800 |
| Saldo | 144.816 | 144.132 | 143.720 | 143.119 |

34401 Grondwaterwet

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 590.800 | 590.800 | 590.900 | 591.000 |
| Apparaatskosten | 45.639 | 46.426 | 47.388 | 48.226 |
| Totaal lasten | 636.439 | 637.226 | 638.288 | 639.226 |
| Totaal baten | 714.750 | 714.750 | 714.750 | 714.750 |
| Saldo | 78.311- | 77.524- | 76.462- | 75.524- |

| **Totaal programma** | **2004** | **2005** | **2006** | **2007** |
|---|---|---|---|---|
| Lasten | 3.016.264 | 3.061.169 | 3.051.454 | 3.099.392 |
| Baten | 779.550 | 779.550 | 779.550 | 779.550 |
| Saldo | 2.236.714 | 2.281.619 | 2.271.904 | 2.319.842 |

**Lasten Programma waterhuishouding in relatie tot totale lasten**

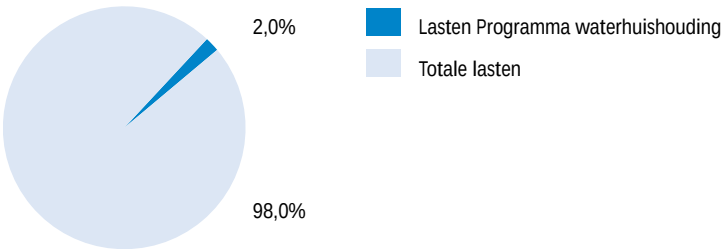

# Programma 5.0. Milieu algemeen

## Missie

Het Drents milieubeleid heeft als missie:
- binnen het kader van duurzame ontwikkeling realiseren van de gewenste milieukwaliteit in Drenthe, rekening houdend met de huidige milieukwaliteit;
- het bevorderen van duurzame ontwikkeling (en daardoor verminderen van de milieubelasting) bij burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en andere overheden met bijzondere aandacht voor externe integratie van milieubeleid. Energie en preventieaspecten spelen hierbij een belangrijke rol.

## Programmadoelstellingen

### Doelstelling 35001 — Provinciale milieuverordening

Portefeuillehouder: de heer Joh. Dijks
Contactpersoon: de heer J. Kramer (toestel 5822)

**Omschrijving doelstelling**
Schoon krijgen en houden van het milieu op die terreinen, waarbij de regelgeving van de rijksoverheid ruimte geeft voor provinciaal beleid en provinciale regelgeving.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
Beperking aantal overtredingen in relatie met handhavingsintensiteit.

**Beleidsvoornemens 2004**
In december 2001 hebben wij besloten de herziening van het beleid (POP II) en de herziening van de regelgeving voor de fysieke leefomgeving procedureel en inhoudelijk te koppelen. Deze koppeling heeft tot gevolg dat rond de zomer van 2004 een herziene versie van de Provinciale milieuverordening (PMV) aan de staten zal worden voorgelegd.
Voor wat betreft de aanpassing van de PMV hebben wij aangegeven dat het “Advies evaluatie PMV” het uitgangspunt is. Het voorontwerp van de herziene PMV is, gelijk met de herziene versie van het POP, in 2003 vrijgegeven voor de informele inspraak. De inspraakreacties hebben wij verwerkt in het ontwerp van de PMV. Dit ontwerp is vervolgens in het najaar van 2003 de formele inspraak ingegaan. Vaststelling van de herziene PMV wordt rond de zomer van 2004 verwacht. Een integrale versie van de regelgeving voor de fysieke leefomgeving (POV), waarvan de PMV deel uitmaakt, komt kort na vaststelling door de staten beschikbaar.

### Doelstelling 35003 — Milieubeleidsplanning

Portefeuillehouder: de heer Joh. Dijks
Contactpersoon: de heer J. Akse (toestel 5833)

**Omschrijving doelstelling**
Beschikbaarheid van een milieubeleidsplan in het kader van een POP en van programma’s.
>

**Beleidsvoornemens 2004**
Medio 2001 heeft het Rijk als kabinetsstandpunt het Nationaal Milieubeleidsplan(NMP)-4 uitgebracht. Centraal in dit plan staan de vier overkoepelende beleidsopgaven.
1. Geloofwaardige bijdrage leveren aan het mondiaal waarborgen van biodiversiteit.

**Prestatie-indicator**
- Vaststellen POP
- Vaststellen Voor- en Najaars-programma NMP
- Totstandkomen parkmanagement-organisaties

2. Het beheersen van de onzekerheid over gezondheidsrisico's.
3. Het tot stand brengen van een hoogwaardige leefomgeving en een duurzame landbouw in harmonie met natuur en biodiversiteit.
4. Het duurzaam voorzien in de energie- en mobiliteitsbehoefte.

De doorvertaling van het NMP-4 heeft geïntegreerd plaatsgevonden in het herziene POP.
In het provinciaal beleid zullen wij ons vooral richten op uitvoering van de laatste twee beleidsopgaven: duurzaamheid en energie. Ook bij de ontwikkeling van Kompas-projecten wordt blijvend aandacht en tijd besteed aan de "duurzaamheidsinbreng".

## Doelstelling 35004 Milieucommunicatie

Portefeuillehouder: de heer Joh. Dijks
Contactpersoon: de heer J. Kramer (toestel 5822)

**Omschrijving doelstelling**
Het verkrijgen van draagvlak bij de bevolking, ondernemingen en organisaties voor het provinciale milieubeleid.
De samenleving op de hoogte stellen van het provinciale milieubeleid in een interactief proces.
Het ondersteunen van milieuorganisaties mede ten behoeve van uitvoering van provinciale projecten.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

### Beleidsvoornemens 2004

De evaluatie van drie "groene" instellingen te weten Milieufederatie (MF) Drenthe, IVN Consulentschap Natuur- en Milieueducatie Drenthe en Landschapsbeheer Drenthe is afgerond. Op basis van deze evaluatie zijn in 2003 voorstellen gedaan omtrent de subsidiering voor het resterende deel van de budgetperiode 2001-2004. In 2004 komt het voorstel voor de volgende budgetperiode aan de orde. Dit kan leiden tot bijstelling van werkprocessen en instrumentarium en een verduidelijking van de rol van de provincie en de MF Drenthe ten opzichte van elkaar.

## Doelstelling 35005 Duurzame projectontwikkeling

Portefeuillehouder: de heer Joh. Dijks
Contactpersoon: de heer J. Kramer (toestel 5822)

**Omschrijving doelstelling**
Het bevorderen van duurzame ontwikkeling (en daardoor verminderen van de milieubelasting) door het stimuleren en (doen) uitvoeren van projecten op dit gebied.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
Afgeronde projecten bij bedrijven en maatschappelijke organisaties.

### Beleidsvoornemens 2004

- Duurzame ontwikkeling

Het centraal uitgangspunt voor het provinciaal beleid is en blijft het streven naar een duurzaam ontwikkeling. Het vertrekpunt voor een duurzaam ontwikkeling is het bestaan van een ecologisch, een economisch en een sociaal kapitaal in de provincie Drenthe dat wordt beschermd en verbeterd.
Het is van belang dat duurzaamheid in het beginstadium van een plan of project wordt ingebracht.
Naast het uitvoeren van concrete projecten bevat het POP de beleidsmatige grondslagen van duurzaamheid.
Bij duurzame ontwikkeling ligt de nadruk op:
- de Kompas-thema's Bedrijfsomgeving, Werkgelegenheid, Stedelijke vernieuwing, Landbouw, Kernuitbreidingen en Recreatie;

- de projecten ten aanzien van duurzame bedrijfsterreinen, duurzame energie, wonen en rond biologische landbouw.

- Duurzaam bouwen

Een van de hoofdlijnen van het collegeprogramma 2003-2007 is het ontwikkelen van het stedelijke gebied door kwalitatief hoogwaardig duurzaam stedelijk bouwen. Door deelname aan het Platform Duurzaam Bouwen en het uitvoeren van het Convenant duurzaam bouwen Drenthe 2001 wordt getracht de principes van duurzaam bouwen door diverse partijen integraal te laten toepassen. Momenteel is een brede mobilisatie van de vraag door de consument noodzakelijk. Door een serie korte tv-programma's op de regionale tv - in samenwerking met bouwers, architecten, gemeenten en dergelijke - zal de burger worden gewezen op de individuele voordelen van duurzaam bouwen en zullen ervaringen van huidige gebruikers worden getoond als ook praktische "doe-het-zelf"-voorbeelden.

- Bedrijfsinterne milieuzorg

In 2002 is een Uitvoeringsprogramma afvalpreventie en energiebesparing gereedgekomen die gebaseerd is op een tweetal scans in het provinciehuis. Rekening houdend met de voorbeeldfunctie van de provincie Drenthe en de verschillende convenanten en beleidsnotities die zijn verschenen zijn wij met voorstellen gekomen om maatregelen in te voeren. De maatregelen omvatten op energiegebied technische aspecten omtrent energiebesparing. Hierbij valt te denken aan de installatie van aanwezigheidsdetectie gekoppeld aan de verlichting tot aan opwekking van duurzame energie door middel van windturbines. Op het gebied van afvalpreventie ligt het accent sterk op verbetering van de administratie van verbruiksgegevens en het terugdringen van de hoeveelheid papierafval. Invoering van de maatregelen wordt begeleid door interne projectgroepen. Op deze manier wordt de betrokkenheid vanuit de organisatie vergroot. Door middel van "eco-teams" worden daarnaast ideeën meegenomen vanuit de organisatie zelf en bewustwording onder de medewerkers vergroot.

Het door het IPO vastgestelde programma Met preventie naar duurzaam ondernemen "verplicht" tot het hebben van een gecertificeerd bedrijfsintern milieuzorgsysteem in de provinciale organisatie per 1 januari 2005. In 2003 is een begin worden gemaakt met de invoering van dit milieuzorgsysteem. In 2004 wordt dit afgerond.

- Duurzame bedrijventerreinen

Het Collegeprogramma 2003-2007 geeft voor bedrijventerreinen als opdracht aan: het revitaliseren en intensiveren van bestaande (oude) bedrijventerreinen, een multifunctioneel gebruik en duurzame inrichting en parkmanagement. In 2004 wordt het opzetten van diverse parkmanagementorganisaties op de regionale bedrijventerreinen in Drenthe afgerond. Bekeken moet worden hoe wij bij kunnen dragen aan een verdere professionalisering van de inmiddels opgerichte parkmanagementorganisaties. De inschakeling van externe ondersteuning ter voorbereiding en

uitvoering van de daadwerkelijke taken op het gebied van parkmanagement in Drenthe biedt hiertoe goede kansen. Het Drentse concept van het creëren van duurzame kwaliteit op vorenstaande terreinen is uniek in Nederland. Gezamenlijk met de diverse partners zal de mogelijkheid worden onderzocht om hierover in 2004 een symposium te organiseren. In Hoogeveen wordt Buitenvaart II aangelegd. In Assen is men inmiddels bezig met het ontwikkelen van Messchenveld. Beide locaties bieden uitstekende perspectieven om duurzaam ontwikkeld te worden. Vanuit de provincie zal de inzet er op gericht zijn beide processen optimaal te faciliteren.

- Klimaatbeleid

Conform het Activiteitenprogramma 2002-2005 worden op diverse terreinen activiteiten ontplooid ten aanzien van het klimaatbeleid. In 2004 zal daarbij de nadruk liggen op “Energie in de bouw” (duurzaam bouwen, Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing, etc.) en de ontwikkeling van “duurzame energie”. In dat kader wordt gestreefd naar het formuleren van duidelijke en ambitieuze uitgangspunten met betrekking tot energiebesparing en duurzame energie. Wat betreft duurzame energie worden de mogelijkheden voor windenergie (windturbines) in Drenthe bepaald op basis van het POP II. Daarnaast zullen wij moeten inspelen op een nieuwe ontwikkeling namelijk de plaatsing van kleine windmolens (zogenaamde turby’s) in de gebouwde omgeving. De verwachting is dat vanwege de hoge kosten de introductie van photo-voltaïsche cellen ook in 2004 nog moeizaam zal verlopen. Andere speerpunten in het beleid ten aanzien van duurzame energie zijn biomassa en het benutten van de bodem als bron respectievelijk opslag van warmte (warmtepompen, warmte/koude-opslag). Ten slotte spelen de ontwikkelingen op het gebied van de liberalisering van de energiemarkt (elektriciteit en later ook gas) ook in 2004 met nadruk een rol. Wij vervolgen het project Liberalisering Energiemarkt Drenthe (LED), waarbij provincie en elf Drentse gemeenten gezamenlijk energie inkopen. Afname van elektriciteit en duurzame energie worden gekoppeld. Wat betreft de realisatie van beleidsvoornemens is samenwerking met gemeenten en marktpartijen van groot belang. Structurele overleggen, zoals het energieoverleg met gemeenten en het Platform Duurzaam Bouwen, zullen daarom worden voortgezet.
In noordelijk verband wordt aangesloten bij samenwerking op energiegebied: Energy Valley. In 2003 is het onderzoek afgerond naar structuur en kansen op thema’s duurzaamheid, kennis en energiebedrijvigheid (rapport Energy Valley). Op initiatief van de Noordelijke Overleggroep Energie (provincies, Gasunie, NAM, milieufederaties) wordt gewerkt aan de uitbouw van de noordelijke samenwerking. Tevens is een noordelijk Activiteitenprogramma energiebesparing en duurzame energie opgesteld (begeleid door extern bureau). Het ligt in de bedoeling dit te incorporeren in de fase 2 van Energy Valley. Voor Drenthe biedt dit kansen via het “duurzaamheidsspoor”.
In het Bestuursakkoord Nieuwe Stijl (BANS) van maart 1999 hebben het Rijk, het IPO en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) afgesproken dat provincies en gemeenten hun inzet voor de

reductie van de emissie van broeikasgassen gaan intensiveren. Op 18 maart 2002 is deze afspraak geformaliseerd door genoemde partijen in het BANS-Klimaatconvenant. Om de uitvoeringskosten van de intensivering van het klimaatbeleid te bekostigen, biedt het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) de mogelijkheid een subsidie aan te vragen op basis van de Subsidie-regeling BANS-klimaatconvenant. Provincies kunnen aan de hand van de zogeheten Prestatiekaart (Staatscourant mei 2003) subsidie bij VROM aanvragen voor de uitvoeringskosten.
In onze aanvraag hebben wij een op basis van de Prestatiekaart geactualiseerd Activiteitenprogramma 2002-2005 opgenomen. De laatste projecten daaruit lopen eind 2008 af. VROM heeft bewust voor deze periode gekozen, daar volgens het Kyoto-akkoord ons land in 2010 de balans moet opmaken.

- Biomassa

Windenergie is in Drenthe om verschillende redenen niet al te kansrijk. Ingezet wordt vooral op het stimuleren van zonne-energie en biomassa. Activiteiten op gebied van biomassa moeten leiden tot een gedragen visie, maar met name tot het stimuleren van kansrijke initiatieven zoals de bouw van een grote biomassa-installatie. In februari 2003 is het rapport over de mogelijkheden, die biomassa bij energiebesparing biedt, aan ons aangeboden. Het rapport heeft geleid tot een plan van aanpak, dat in 2004 zal worden uitgevoerd.

## Financieel totaaloverzicht programma

| Per doelstelling | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| 35001 Provinciale milieuverordening | | | | |
| Programmakosten | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 35.292 | 35.901 | 36.644 | 37.293 |
| Totaal lasten | 35.292 | 35.901 | 36.644 | 37.293 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 35.292 | 35.901 | 36.644 | 37.293 |
| 35003 Milieubeleidsplanning | | | | |
| Programmakosten | 341.000 | 348.000 | 355.000 | 365.000 |
| Apparaatskosten | 340.615 | 346.490 | 353.665 | 359.925 |
| Totaal lasten | 681.615 | 694.490 | 708.665 | 724.925 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 681.615 | 694.490 | 708.665 | 724.925 |
| 35004 Milieucommunicatie | | | | |
| Programmakosten | 418.572 | 429.429 | 441.687 | 454.255 |
| Apparaatskosten | 56.839 | 57.819 | 59.017 | 60.061 |
| Totaal lasten | 475.411 | 487.248 | 500.704 | 514.316 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 475.411 | 487.248 | 500.704 | 514.316 |

| Per doelstelling | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| 35005 Duurzame projectontwikkeling | | | | |
| Programmakosten | 511.589 | 9.500 | 9.700 | 9.900 |
| Apparaatskosten | 470.111 | 478.219 | 488.122 | 496.763 |
| Totaal lasten | 981.700 | 487.719 | 497.822 | 506.663 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 981.700 | 487.719 | 497.822 | 506.663 |

| Totaal programma | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten | 2.174.018 | 1.705.358 | 1.743.835 | 1.783.197 |
| Baten | - | - | - | - |
| Saldo | 2.174.018 | 1.705.358 | 1.743.835 | 1.783.197 |

**Lasten Programma milieu algemeen in relatie tot totale lasten**

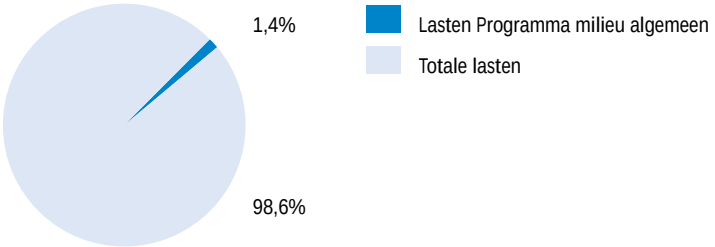


# Programma 5.1. Bodem

## Missie

Het Drents bodembeleid heeft als missie:

- wat betreft het bodembeleid in het algemeen: het ontwikkelen, monitoren en evalueren van beleid voor het behouden en verbeteren van de functionele eigenschappen die de bodem heeft voor mens, plant en dier;
- wat betreft het bodembeschermingbeleid: het behouden en verbeteren van de kwaliteit van bodem en grondwater, zodat algemene en specifieke bodemwaarden in stand blijven en de bodem blijvend gebruikt kan worden voor toegekende functies;
- wat betreft het bodemsaneringsbeleid: het saneren van verontreinigingen, zodat de kwaliteit van bodem en grondwater voldoet aan de functionele eisen voor het gewenste gebruik van de bodem;
- wat betreft het beleid ten aanzien van de verwerking van afvalstoffen: binnen het kader van duurzame ontwikkeling realiseren van de gewenste milieukwaliteit in Drenthe, rekening houdend met de huidige milieukwaliteit.

# Programmadoelstellingen

## Doelstelling 35201 — Bodembescherming

Portefeuillehouder: de heer Joh. Dijks
Contactpersoon: de heer A.H. Smits (toestel 5455)

**Omschrijving doelstelling**

De Drentse bodem, inclusief grondwater, voldoet aan de algemene omgevingskwaliteit en in milieubeschermingsgebieden aan de bijzondere omgevingskwaliteit van het POP.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

Meetgegevens van bodem- en grondwaterkwaliteit en beschermingsgegevens. Een breed scala aan indicatoren wordt nader uitgewerkt; zie hiervoor ook bij de beleidsvoornemens voor 2004.

**Beleidsvoornemens 2004**

De Quick scan naar de toekomst van het grondwaterbeschermingsbeleid laat zien dat het algemene beschermingsniveau ontoereikend is om een adequate bescherming te bieden aan de winningen ten dienste van de drinkwatervoorziening. Deze laatste studie is door het Rijk, de Vewin en een aantal provincies geïnitieerd. Beide studies nopen tot een fundamentele discussie over het grondwaterbeschermingsbeleid en de daarbij in te zetten instrumenten.
In 2004 zal een nieuw convenant tussen de Waterleidingmaatschappij Drenthe en de Noordelijke Land- en Tuinbouw Organisatie (NLTO) van toepassing zijn, gericht op een zo milieuvriendelijk agrarische bedrijfsvoering in de kwetsbaarste grondwaterbeschermingsgebieden.
Voor de bodem eigen waarden zoeken wij naar de mogelijkheden van een adequate bescherming, in samenhang met de archeologische waarden en de cultuurhistorische waarden, voorzover bodemgerelateerd. In verband daarmee voeren wij een actualisatie van de inventarisatie van de bodemeigen waarden uit. Bij deze studie wordt gebruikt gemaakt van landelijke aanbevelingen en de ervaringen bij een aantal provincies.
Mede in het licht van de komende Europese notitie over het bodembeschermingsbeleid, de EG-richtlijn tot toegang tot milieu-informatie, de EG-Kaderrichtlijn water en het in het POP II geformuleerde beleid wordt gewerkt aan het ontwikkelen van een breed scala aan indicatoren voor het bodembeschermingsbeleid.

## Doelstelling 35202 — Bodemsanering

Portefeuillehouder: de heer Joh. Dijks
Contactpersoon: de heer J. Bakker (toestel 5820)

**Omschrijving doelstelling**

- Voor 2005 is de omvang van de bodemverontreiniging landsdekkend in kaart gebracht.
- Voor 2023 voldoen alle vervuilde locaties aan de eisen, gesteld voor de specifieke functie(s) van deze locaties.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

- Voortgang landsdekkend beeld.
- Aantal gerealiseerde gesaneerde locaties in het begrotingsjaar ten opzichte van het totaal tot 2023.

**Beleidsvoornemens 2004**

Leidend voor de provinciale bodemsaneringsactiviteiten is het Meerjarenprogramma Wet bodembescherming (MJP-WBB) 2002-2004. Op basis van de verkregen monitoringsgegevens en de evaluatie van de voorgaande jaren zijn het beleid en de inzet bijgesteld.
Onze regierol krijgt zowel ten aanzien van de programma- en projectgemeenten als van de rechtstreekse gemeente Emmen verder gestalte. Er zullen concretere afspraken over de planning en de prestaties worden gemaakt. De overlegvormen zullen verder worden geoptimaliseerd. Het in kaart brengen van de werkvoorraad in het kader van het landsdekkend beeld is eind 2003 gereed gekomen. Op basis daarvan zal in 2004 het nieuwe Meerjarenprogramma 2005-2009 mede worden opgesteld. Naast onze eigen projecten in het landelijk gebied zal de

>

In 2002: 37 gerealiseerde saneringen (WBB + saneringen in eigen beheer). De totale werkvoorraad is in 2005 bekend.

sanering van de gasfabrieken en de coördinerende rol voor waterbodems de komende jaren de nodige aandacht blijven vragen.
In de loop van 2004 komen de eerste aanpassingen van de WBB gereed, zodat ook enkele belangrijke uitgangspunten uit de beleidsvernieuwing bodemsanering (Bever) een wettelijke basis hebben. Daarbij gaat het onder meer om de functionele saneringsdoelstelling, de financiële paragraaf en de provinciale bevoegdheden ten aanzien van de verhaalsmogelijkheden.
De huidige interim-bedrijvenregeling zal wettelijk worden vastgelegd. Wij nemen nu reeds de uitvoering van de interim-regeling ter hand.
Wij bouwen de kwaliteitszorg verder uit; ook de handhaving zal in het kader van een verbetertraject in de systematiek van de kwaliteitszorg meedraaien. Er wordt gewerkt aan certificering. Op landelijk niveau zijn er afspraken gemaakt met IPO en het Ministerie van VROM over het te realiseren kwaliteitsniveau.
Wij intensiveren de handhaving op bodemsaneringsgevallen in eigen beheer. Het streven is de saneringslocaties meerdere keren te bezoeken. De functionele saneringen vragen meer toezicht en handhaving. Er wordt bij eenvoudige saneringen gebruikgemaakt van zogenoemde standaard saneringsplannen. Hierdoor neemt de noodzaak tot controle tijdens de uitvoering toe. Dit vergt een adequaat optredende handhaving. Ook zullen wij voor functionele saneringen handhaven op de consequenties van functiewijzigingen van gesaneerde locaties. Door de geaccepteerde beleidswijziging op bodemsaneringsgebied ontstaan er meer deels gesaneerde locaties, waardoor de noodzaak voor controle, beheer en handhaving zal toenemen.

## Doelstelling 35203

## Verwerking afvalstoffen

Portefeuillehouder: de heer Joh. Dijks
Contactpersoon: de heer J. Kramer (toestel 5822)

### Omschrijving doelstelling

Het in samenwerking met overheden en bedrijfsleven verminderen van de milieubelasting door afvalstoffen en beheersen van risico's van stortplaatsen.

### Indicatoren voor doelrealisatie

- Vergunningen EMW en SITA (Ubbena).
- Gerealiseerde nazorgheffingen en beoordeelde nazorgplannen.

### Beleidsvoornemens 2004

Jaarlijks leggen wij op grond van de Verordening nazorgheffing stortplaatsen provincie Drenthe een nazorgheffing op aan de twee stortplaatsexploitanten in Drenthe, Stortplaats Essent Milieu Wijster (EMW) en Meisner Stortplaats Noord-Drenthe BV te Ubbena. Nazorg zal bij deze stortplaatsen respectievelijk tegen 2047 en 2031 aan de orde zijn. De opbrengst van de belastingheffing wordt gestort in het provinciale Nazorgfonds. De hoogte van de jaarlijkse nazorgheffing is dusdanig berekend dat met de opbrengst hiervan de eeuwigdurende nazorg van deze stortplaatsen kan worden bekostigd. In IPO-verband is in 2002 en 2003 gewerkt aan diverse onderzoeken op het gebied van nazorg. De provincies implementeren in 2004 de resultaten in de eigen organisatie. Omdat onder andere een nieuwe checklist nazorgplannen en een nieuw rekenmodel zijn ontwikkeld zullen de stortplaatsexploitanten de nazorgplannen daarop aanpassen. Ook zullen als gevolg hiervan de nazorgheffingen worden aangepast. Tot en met 2002 werd (volgens interprovinciale afspraak) in het kader van de nazorg van

voormalige stortplaatsen (gesloten voor 1996) aan de stortplaatsen een heffing van € 90,75 per 100 ton gestort afval opgelegd. Deze heffing wordt gebruikt voor de monitoring van de circa 200 gesloten stortplaatsen in Drenthe. In 2003 zijn de verkregen monitoringsgegevens geanalyseerd en zij worden begin 2004 in IPO-verband aan de staatssecretaris van VROM ter hand gesteld.

## Prioriteiten 2004 en latere jaren

*Bodem- en grondwaterbescherming*
Het beleid is gericht op het voorkomen en terugdringen van handelingen, activiteiten en gedrag die leiden tot het verontreinigen van de bodem en grondwater. In het kader van de herziening van de PMV is gekozen voor een accentverschuiving in de uitvoering van dit beleid. In plaats van regelgeving zullen de instrumenten subsidieverlening en voorlichting prioriteit krijgen. Met de accentverschuiving zijn extra kosten gemoeid ten bedrage van structureel € 200.000,—.

| Prioriteiten bodem | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| Bodem- en grondwaterbescherming | 200.000 | 200.000 | 200.000 | 200.000 |
| Totaal | 200.000 | 200.000 | 200.000 | 200.000 |

## Financieel totaaloverzicht programma

| Per doelstelling | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| 35201 Bodembescherming | | | | |
| Programmakosten | 230.360 | 230.360 | 231.360 | 232.390 |
| Apparaatskosten | 454.274 | 462.109 | 471.678 | 480.028 |
| Totaal lasten | 684.634 | 692.469 | 703.038 | 712.418 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 684.634 | 692.469 | 703.038 | 712.418 |
| 35202 Bodemsanering | | | | |
| Programmakosten | 5.288.450 | 3.640.450 | 3.643.450 | 3.646.650 |
| Apparaatskosten | 1.265.912 | 1.287.745 | 1.314.412 | 1.337.680 |
| Totaal lasten | 6.554.362 | 4.928.195 | 4.957.862 | 4.984.330 |
| Totaal baten | 5.061.754 | 3.811.754 | 3.811.754 | 3.811.754 |
| Saldo | 1.492.608 | 1.116.441 | 1.146.108 | 1.172.576 |
| 35203 Verwerking van afvalstoffen | | | | |
| Programmakosten | 1.211.600 | 1.217.000 | 1.222.300 | 1.227.700 |
| Apparaatskosten | 252.606 | 256.963 | 262.284 | 266.927 |
| Totaal lasten | 1.464.206 | 1.473.963 | 1.484.584 | 1.494.627 |
| Totaal baten | 1.042.000 | 1.042.000 | 1.042.000 | 1.042.000 |
| Saldo | 422.206 | 431.963 | 442.584 | 452.627 |

| Per doelstelling | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| 35204 Bodembeleid | | | | |
| Programmakosten | 117.000 | 120.000 | 122.000 | 124.500 |
| Apparaatskosten | 1.268.835 | 1.290.719 | 1.317.447 | 1.340.769 |
| Totaal lasten | 1.385.835 | 1.410.719 | 1.439.447 | 1.465.269 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 1.385.835 | 1.410.719 | 1.439.447 | 1.465.269 |

| Totaal programma | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten | 10.089.037 | 8.505.346 | 8.584.931 | 8.656.644 |
| Baten | 6.103.754 | 4.853.754 | 4.853.754 | 4.853.754 |
| Saldo | 3.985.283 | 3.651.592 | 3.731.177 | 3.802.890 |

**Lasten Programma bodembeleid in relatie tot totale lasten**

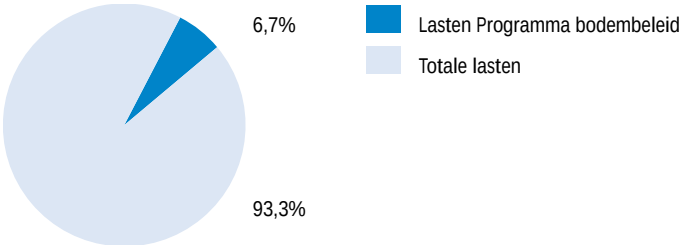


# Programma 5.2. Vergunningverlening en handhaving milieubeheer

## Missie

Het Drents vergunningverlenings- en handhavingsbeleid heeft als missie:
- behoud en verbetering van het milieu doordat de inrichtingen en activiteiten veilig en niet belastend zijn;
- het door de burger als zo weinig mogelijk belastend laten ervaren van effecten van lokale luchtvaart;
- burgers, inrichtingen, belangenorganisaties, provinciale organisatie en andere overheden hebben inzicht in het provinciaal beleid ten aanzien van bedrijfsgerichte milieutaken (vergunningverlening, convenanten etc.);
- behoud en verbetering van het milieu door een goede naleving van wet- en regelgeving op grond van de Wet milieubeheer (Wm);
- het handhavingsbeleid van de provincie Drenthe is inzichtelijk voor alle doelgroepen;
- burger voelt zich betrokken bij de kwaliteit van het milieu in Drenthe.

# Programmadoelstellingen

## Doelstelling 35301

### Luchtverontreiniging algemeen

Portefeuillehouder: de heer Joh. Dijks
Contactpersoon: de heer A. Wessels (toestel 5825)

**Omschrijving doelstelling**

Door de inzet van de instrumenten Onderzoek, Milieueffectrapportage, Vergunningverlening en Handhaving te komen tot een minimale belasting van de burger door geluid, straling, emissies, stank en risico's veroorzaakt door inrichtingen en andere activiteiten.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

- Aantal stankklachten.
- Aantal geurrelevante inrichtingen/toereikendheid vergunningen betreffende inrichtingen.
- Overschrijdingen normen luchtkwaliteit (op grond van rapportage aan het Ministerie van VROM).
- Aantal gevallen waarin ondergrondse opslag van radioactieve stoffen en (gevaarlijke) afvalstoffen voorkomt.
- Aantal overschrijdingen alarmdrempels straling.
- Aantal gevallen waarin kernenergetische toepassingen in en buiten de provincie voorkomen (voorzover de provincie daar een rol in heeft).
- Aantal overschrijdingen van risiconormen (Risicokaart).

**Beleidsvoornemens 2004**

In verband met het klimaatbeleid zijn er convenanten afgesloten voor de reductie van de uitstoot van broeikasgassen. Belangrijk zijn de convenanten die betrekking hebben op energiebesparing en (in samenhang daarmee) op het terugdringen van de $CO_2$-emissies. Voor de uitvoering van dit beleid hebben wij een belangrijke rol.
In verband met de terugdringing van luchtverontreiniging door stikstofoxiden (verzuring) en fijnstof (volksgezondheid) is er nieuw beleid in ontwikkeling dat door ons zal worden uitgevoerd. De uitvoering zal plaats vinden door middel van convenanten, emissiehandel en vergunningverlening op grond van de Wm. Vermindering van de emissies van stikstofoxiden door middel van emissiehandel zal in 2004 landelijk vorm krijgen. Een in te stellen landelijke emissieautoriteit zal verantwoordelijk worden voor de handel. De provincie zal haar taak van vergunningverlening en handhaving afstemmen met deze autoriteit. Instellen van emissiehandel voor terugdringing van $CO_2$-emissies zal naar verwachting in 2004/2005 ook vorm gaan krijgen.
In het kader van het Besluit luchtkwaliteit rapporteert de provincie periodiek aan het Rijk over de luchtkwaliteit.

## Doelstelling 35401

### Geluidhinder algemeen

Portefeuillehouder: de heer Joh. Dijks
Contactpersoon: de heer U.P. Leever (toestel 5446)

**Omschrijving doelstelling**

Door de inzet van de instrumenten Onderzoek en Overleg te komen tot een zo weinig mogelijke belasting van de burger door geluid en andere risico's, veroorzaakt door de luchthavens. Dit alles binnen het kader van het POP.

>

**Beleidsvoornemens 2004**

Wij dragen in 2004 in samenwerking met de gemeenten zorg voor bewaking van de geluidszones rond industrieterreinen. Dit houdt in dat bij vergunningverlening getoetst wordt of individuele bedrijven de geluidsruimte toebedeeld krijgen die op basis van de geluidszone mogelijk is. Met name bij de uitgifte van een bedrijfsterrein en nieuwbouw is deze vorm van "geluidsmanagement" van belang.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

- Commerciële oefen- en testvluchten (streven naar afbouwen).
- Klachtenresponssysteem (effectieve klachtenafhandeling).

## Doelstelling 35402

### Uitvoering Saneringsprogramma industrielawaai

Portefeuillehouder: de heer Joh. Dijks
Contactpersoon: vacature (toestel 5678)

**Omschrijving doelstelling**

Door de inzet van de instrumenten Vergunningverlening, Handhaving, Overleg en Geld te komen tot het terugdringen van geluidshinder voor de burger via het treffen van maatregelen die voortkomen uit de saneringsprogramma's. Dit alles binnen het kader van het NMP, het POP en de Bestuursovereenkomst tussen VROM, IPO en VNG.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

Aantal geluidsbelaste woningen binnen de geluidszones van industrieterreinen.

**Beleidsvoornemens 2004**

Voor 2004 hebben wij (nog) geen specifieke beleidsvoornemens geformuleerd.

## Doelstelling 35501

### Beleidsontwikkeling vergunningverlening

Portefeuillehouder: de heer Joh. Dijks
Contactpersoon: de heer G. Gjaltema (toestel 5827)

**Omschrijving doelstelling**

Een eenduidig uitvoerbaar beleid ten aanzien van bedrijfsgerichte milieutaken, waarbij voor alle relevante partijen de organisatorische plaats, rol, kwaliteit en inzet van de provinciale vergunningverlening inzichtelijk is.

**Beleidsvoornemens 2004**

In de afgelopen jaren hebben we ons milieubeleid meer gericht op het geven van meer verantwoordelijkheid aan bedrijven. Bedrijven die een actief milieubeleid voeren krijgen een moderne milieuvergunning (vergunning op maat). Bedrijven die achterblijven in hun milieuprestaties krijgen een traditionele vergunning waarin gedetailleerd wordt voorgeschreven waaraan zij moeten voldoen. Ook in 2004 zetten wij dit beleid voort en wij bouwen dit zoveel mogelijk uit.

## Doelstelling 35502

### Beleidsontwikkeling handhaving

Portefeuillehouder: de heer Joh. Dijks
Contactpersoon: vacature (toestel 5836)

**Omschrijving doelstelling**

Implementatie en naleving van de door het Rijk en de provincie vastgestelde wet- en regelgeving, waarvoor de provincie als bevoegd gezag geldt.

**Beleidsvoornemens 2004**

Aansluitend op de inhoud van het POP zullen de inhoudelijke thema's op het gebied van de handhaving in 2004 onder meer zijn:

- oppakken van de problematiek van fijn stof. Dit onder meer door een en ander te regelen in de vergunningverlening;
- veel aandacht voor geluid en stank (op basis van de klachten);
- handhaven van stiltegebieden;
- nadruk op Boswet als middel om de kwaliteit van de EHS te waarborgen;
- scherp toezicht Flora- en Faunawet;
- bodembescherming gekoppeld aan agrarische activiteiten in het buitengebied;
- toezicht op kwaliteit openlucht zweminrichtingen;
- sanering van illegale ligplaatsen langs de provinciale kanalen (wegwerken achterstand);
- toezicht op de leliebollenteelt (bodemverontreiniging).

## Doelstelling 35503

### Vergunningverlening inrichtingen Wm

Portefeuillehouder: de heer Joh. Dijks
Contactpersoon: de heer G. Gjaltema (toestel 5827)

**Omschrijving doelstelling**

- Het projectmatig verlenen van vergunningen (branchegericht).
- Het op adequaat niveau houden van het vergunningbestand en het verlenen van kwalitatief goede Wm-vergunningen en ontheffingen/verklaringen (geluidshinder/PMV).
- Het periodiek actualiseren van de vergunningen, met het oog op nieuwe ontwikkelingen en (NMP-)doelstellingen.
- Uitvoering geven aan de moderne stijl van vergunningverlening (vergunningen op maat).
- Het beoordelen van milieuplannen van bedrijven die onder het doelgroepenbeleid industrie vallen en/of andere milieuconvenanten.
- Uitvoering geven aan wetgeving ten aanzien van de m.e.r..

>

**Beleidsvoornemens 2004**

Wij streven naar een volledig toereikend vergunningenbestand. Om dit te kunnen bereiken actualiseren wij periodiek alle vergunningen. Wij voeren de vergunningverlening zoveel mogelijk branchegewijs (projectmatig) uit.
Naar aanleiding van de vuurwerkramp en de cafébrand in Volendam zijn op het terrein van vergunningverlening en handhaving de nodige ontwikkelingen op gang gekomen. In 2002 zijn reeds aanbevelingen gedaan voor verbetering van het proces van vergunningverlening. Deze verbeteringen zijn geïntegreerd in het kwaliteitssysteem voor vergunningverlening en handhaving. Dit kwaliteitssysteem zal in 2004 gecertificeerd zijn overeenkomstig de norm ISO 9002-2000.
Klimaatverandering heeft een hoge prioriteit bij de uitvoering van het milieubeleid. Drenthe heeft samen met de andere provincies een belangrijk taak op het gebied van energie en energiebesparing bij bedrijven. Voor de periode 2000-2012 hebben de provincies daartoe twee convenanten met het bedrijfsleven afgesloten. Zes grote bedrijven in Drenthe met een energieverbruik van meer dan het equivalent van 16 miljoen $m^3$ aardgas nemen deel aan het convenant benchmarking energie-efficiency met als uiteindelijk doel in 2012 tot de wereldtop van meest energie-efficiënte bedrijven te behoren. Tien bedrijven met een energieverbruik die onder genoemde grens blijft nemen deel aan de Meerjarenafspraak verbetering energie-efficiency 2 waarmee ze zichzelf

**Indicatoren voor doelrealisatie**

- Het aantal verleende vergunningen en verklaringen in relatie tot het inrichtingenbestand.
- Aantal termijnoverschrijdingen van vergunningen (overschrijding wettelijke termijnen)
- Leeftijdsopbouw van vergunningenbestand (actualiteit vergunningen).
- Het aantal verrichte actualisatieonderzoeken in relatie tot het inrichtingenbestand.
- Het aantal ingediende en beoordeelde milieuplannen.
- Het aantal milieueffectrapport(MER)-beoordelingsbesluiten.
- Het aantal MER's.

tot doel hebben gesteld om in 2012 ten opzichte van 1999 jaarlijks 20% minder energie te gebruiken. Voor beide convenanten worden in 2004 de voorbereidingen getroffen voor de tweede planperiode. Dat betekent dat alle convenant bedrijven in overleg met de provincie een nieuw energiebesparingplan gaan opstellen wat uiteindelijk door de provincie in overleg met een onafhankelijke derde moet worden beoordeeld en goedgekeurd.
Voor de bedrijven met een relevant energieverbruik van meer dan het equivalent van 25.000 $m^3$ gas, die niet deelnemen aan één van beide convenanten, zullen in de in 2004 te verlenen vergunningen energie-efficiënte eisen worden vastgelegd variërend van onderzoeksverplichtingen tot de verplichting bepaalde energiebesparende maatregelen te treffen.
In 2004 zullen wij (evenals in de jaren hiervoor) uitvoering geven aan het doelgroepenbeleid industrie. De bedrijven die vallen onder het convenant voor de chemische industrie, zuivel en metalektro stellen nieuwe bedrijfsmilieuplannen (BMP's) op. Daarin geven de bedrijven aan hoe zij op individueel bedrijfsniveau invulling geven aan landelijk geformuleerde milieudoelstellingen. Naast de bestaande milieuthema's zoals verstoring, verzuring en verspreiding worden de plannen verbreed naar ketengerichte milieuzorg. Daarin geven de bedrijven aan hoe zij invulling willen geven aan het begrip duurzame industrie.
De doelstellingen uit de milieu- en energieplannen worden voorzover noodzakelijk vastgelegd in nieuwe (revisie)vergunningen. De bedrijven die onder het doelgroepenbeleid vallen stellen ieder jaar een milieujaarverslag op. Deze verslagen worden door de provincie beoordeeld.
Ten aanzien van de milieueffectrapportage (m.e.r.) in het Nederlands-Duits grensgebied wordt gewerkt aan een protocol dat erin voorziet dat binnen een zone van 5 km overheden elkaar over en weer informeren en procedureel bijstaan inzake m.e.r.-projecten.

## Doelstelling 35504

### Handhaving inrichtingen Wet milieubeheer

Portefeuillehouder: de heer Joh. Dijks
Contactpersoon: vacature (toestel 5836)

**Omschrijving doelstelling**

Het controleren op grond van de Wet milieubeheer (Wm) (onder andere verleende vergunningen en gebiedsgerichte handhaving) en de in de PMV opgenomen gedragsregels voor met name de milieubeschermingsgebieden, welke controle plaatsvindt op een kwalitatief verantwoorde wijze en voor inrichtingen aan de hand van in toezichtsplannen neergelegde criteria.

>

**Beleidsvoornemens 2004**

Op korte termijn starten wij met de volgende (nieuwe) activiteiten: een aantal gebiedsgerichte acties, een of twee acties op zondag of 's avonds, milieuzorg bij bedrijven (stimuleren en controleren), meer administratief toezicht.
Hierover zal worden gerapporteerd in een afzonderlijk jaarverslag, waarin op basis van kwalitatieve gegevens een beeld van de resultaten en beleidsaanbevelingen van handhaving zal worden aangegeven.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

- Aantal preventieve/repressieve controles (aan de hand van Stappenplan handhaving) (conform toezichtsplannen/werkprogramma).
- Aantal bestuursrechtelijke maatregelen (aan de hand van Stappenplan handhaving) (conform toezichtsplannen/werkprogramma).

## Doelstelling 35505

## Handhavingssamenwerking

Portefeuillehouder: de heer Joh. Dijks
Contactpersoon: de heer G. Gjaltema (toestel 5827)

**Omschrijving doelstelling**

Door de inzet van de instrumenten Afstemming, Beleid, Informatievoorziening en Samenwerking komen tot het bevorderen en daarmee substantieel bijdragen aan een effectieve en slagvaardige handhaving van milieuwetgeving in Drenthe. Hierbij zullen menskracht en middelen efficiënt worden ingezet.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

- Jaarprogramma (afgeronde projecten).
- Toegankelijkheid van informatie en kennis (volledigheid en een redelijke responstijd als intermediair).
- Deelname aan projecten (inzet partners).

### Beleidsvoornemens 2004

Voor 2004 hebben wij (nog) geen specifieke beleidsvoornemens geformuleerd.

## Doelstelling 35506

### Registratie en afhandeling milieuklachten

Portefeuillehouder: de heer Joh. Dijks
Contactpersoon: vacature (toestel 5836)

**Omschrijving doelstelling**

Burgers de mogelijkheid bieden milieuklachten in te dienen die worden doorgezonden naar de bevoegde instanties.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

- Aantal ingediende milieuklachten (minimaliseren door een optimale handhaving en voorlichting). In 2002: 400.
- Aantal behandelde milieuklachten (een zo hoog mogelijk percentage van de ingediende klachten).
- Aantal berichten afgedane milieuklachten (een zo hoog mogelijk percentage van de behandelde klachten).

**Beleidsvoornemens 2004**

Voor 2004 hebben wij (nog) geen specifieke beleidsvoornemens geformuleerd.

## Doelstelling 35204

### Bodembeleid

Portefeuillehouder: de heer Joh. Dijks
Contactpersoon: de heer A.H. Smits (toestel 5455)

**Omschrijving doelstelling**

Beschikbaarheid van beleid, beleidskaders en -plannen op het gebied van bodembeheer.

**Beleidsvoornemens 2004**

Ultimo 2003 presenteren wij een visie op het geïntegreerd strategisch bodembeleid. Hierin vindt het bestaande beleid ten aanzien van bodembescherming, bodemsanering en actief bodembeheer een plaats. Het is tevens een kader voor de verdere - gefaseerde - beleidsontwikkeling.
Bodembeleid: bijzondere aandachtspunten in 2004:

- het ontwerp van de strategische notitie van de Europese Unie (EU) over het bodembeschermingsbeleid;
- de implementatie van de Kaderrichtlijn water van de Europese Gemeenschap (EG) voor het provinciale bodem- en grondwaterbeschermingsbeleid en de in ontwikkeling zijnde EG-richtlijn grondwater;
- de uit te brengen visienota bodembeleid van de gezamenlijke overheden in Nederland.

# Financieel totaaloverzicht programma

| Per doelstelling | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| 35301 Luchtverontreiniging algemeen | | | | |
| Programmakosten | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 30.361 | 30.885 | 31.524 | 32.082 |
| Totaal lasten | 30.361 | 30.885 | 31.524 | 32.082 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 30.361 | 30.885 | 31.524 | 32.082 |
| 35401 Geluidhinder algemeen | | | | |
| Programmakosten | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 11.423 | 11.620 | 11.861 | 12.071 |
| Totaal lasten | 11.423 | 11.620 | 11.861 | 12.071 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 11.423 | 11.620 | 11.861 | 12.071 |
| 35402 Uitvoering saneringsprogramma industrielawaai | | | | |
| Programmakosten | 5.100 | 5.200 | 5.300 | 5.400 |
| Apparaatskosten | 45.415 | 46.198 | 47.155 | 47.990 |
| Totaal lasten | 50.515 | 51.398 | 52.455 | 53.390 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 50.515 | 51.398 | 52.455 | 53.390 |
| 35501 Beleidsontwikkeling vergunningverlening | | | | |
| Programmakosten | 121.000 | 124.000 | 126.000 | 128.500 |
| Apparaatskosten | 203.832 | 207.347 | 211.641 | 215.388 |
| Totaal lasten | 324.832 | 331.347 | 337.641 | 343.888 |
| Totaal baten | 45.378 | 45.378 | 45.378 | 45.378 |
| Saldo | 279.454 | 285.969 | 292.263 | 298.510 |
| 35502 Beleidsontwikkeling handhaving | | | | |
| Programmakosten | 31.300 | 31.700 | 32.000 | 32.400 |
| Apparaatskosten | 161.155 | 163.934 | 167.329 | 170.291 |
| Totaal lasten | 192.455 | 195.634 | 199.329 | 202.691 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 192.455 | 195.634 | 199.329 | 202.691 |
| 35503 Vergunningverlening inrichtingen Wet milieubeheer (Wm) | | | | |
| Programmakosten | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 1.483.404 | 1.508.988 | 1.540.237 | 1.567.503 |
| Totaal lasten | 1.483.404 | 1.508.988 | 1.540.237 | 1.567.503 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 1.483.404 | 1.508.988 | 1.540.237 | 1.567.503 |

| Per doelstelling | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| 35504 Handhaving inrichtingen Wm | | | | |
| Programmakosten | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 1.150.768 | 1.170.615 | 1.194.857 | 1.216.009 |
| Totaal lasten | 1.150.768 | 1.170.615 | 1.194.857 | 1.216.009 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 1.150.768 | 1.170.615 | 1.194.857 | 1.216.009 |
| 35505 Handhavingssamenwerking | | | | |
| Programmakosten | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 219.046 | 222.824 | 227.438 | 231.464 |
| Totaal lasten | 219.046 | 222.824 | 227.438 | 231.464 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 219.046 | 222.824 | 227.438 | 231.464 |
| 35506 Registratie en afhandeling van milieuklachten | | | | |
| Programmakosten | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 44.172 | 44.934 | 45.864 | 46.676 |
| Totaal lasten | 44.172 | 44.934 | 45.864 | 46.676 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 44.172 | 44.934 | 45.864 | 46.676 |

| Totaal programma | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten | 3.506.976 | 3.568.245 | 3.641.206 | 3.705.774 |
| Baten | 45.378 | 45.378 | 45.378 | 45.378 |
| Saldo | 3.461.598 | 3.522.867 | 3.595.828 | 3.660.396 |

**Lasten Programma vergunningverlening en handhaving milieubeheer in relatie tot totale lasten**

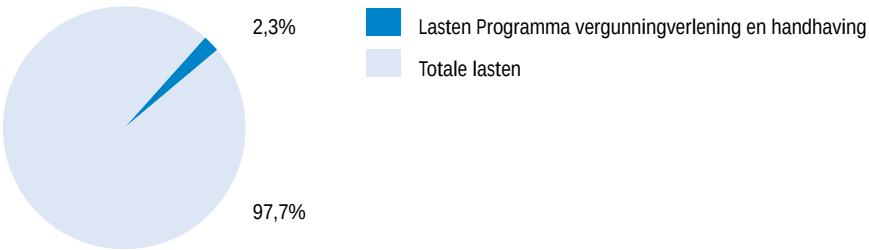

# Programma 6.0. Landelijk gebied

## Missie

Het Drents beleid voor het landelijk gebied heeft als missie verbetering van de natuurlijke leefomgeving in omvang en kwaliteit en in dit kader tot taak:
- de beschikbaarheid van informatie bevorderen (parameters, monitorings- en karteringsinstrumentarium en overige relevante gegevens);
- inzicht verschaffen in de verbetering van de (duurzame) leefomgeving (natuur- en milieubewuster gedrag van de Drentse inwoners, vergroten van kennis en informatie over natuur en milieu bij de Drentse inwoners en betrokkenheid van de inwoners bij verdere duurzame ontwikkeling in deze provincie);
- verantwoorde zandwinning en cultuurtechnische verbeteringen met als nevendoelstelling het realiseren van nieuwe natuurgebieden.

## Programmadoelstellingen

### Doelstelling 35601 — Vergunningverlening ontgrondingen

Portefeuillehouder: mevrouw A. Edelenbosch
Contactpersoon: de heer C. Schaafsma (toestel 5426)

**Omschrijving doelstelling**

Het op een maatschappelijk verantwoorde wijze voldoen aan de behoefte aan oppervlaktedelfstoffen en aan verbetering van landbouwgronden.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

Kwantitatief:
- hoeveelheid gewonnen oppervlaktedelfstoffen (zand)
- hoeveelheid nieuw natuurgebied/recreatief gebied

**Beleidsvoornemens 2004**

De staatssecretaris van verkeer en waterstaat heeft in haar brief d.d. 17 oktober 2002 de Tweede Kamer meegedeeld dat zij in het kader van de door de regering aangekondigde bezuinigingen het dossier Bouwgrondstoffen niet langer als een kerntaak beschouwt. Zij heeft tijdens de begrotingsbehandeling op 7 november 2002 aangegeven dat een eventuele afbouw van de regierol zorgvuldig moet gebeuren en dat hierover met partijen overleg zal worden gevoerd. In dit verband heeft het Overlegorgaan Oppervlaktedelfstoffen (OOD) van Verkeer en Waterstaat verkend wat de gevolgen zijn. In een tweetal workshops van het OOD met vertegenwoordigers van het bedrijfsleven, het Rijk, het IPO, de VNG en de Stichting Natuur en Milieu is dit onderwerp aan de orde geweest en is daarvan een rapport uitgebracht. De bestaande taakstellingen voor beton- en metselzand zullen tot 2009 worden gecontinueerd. Rijkswaterstaat en de provincies zullen tot 2009 alle bestaande kwantitatieve afspraken ten uitvoer brengen. Hierover heeft de staatssecretaris afspraken gemaakt met de provincies. Voor de winning van beton- en metselzand betekent dit dat er voldoende vergunningen dienen te worden afgegeven om een hoeveelheid van 143 miljoen ton in de periode 1999 tot 2009 te kunnen winnen. De Drentse taakstelling in genoemde periode bedraagt 4 miljoen ton. Aangezien de winning van beton- en metselzand al sedert jaren is afgestemd op de eigen behoefte daaraan (zelfvoorziening) en beduidend meer is dan de voor Drenthe afgesproken taakstelling, wordt daaraan tot dusver ruimschoots voldaan.

Om de Drentse behoefte te kunnen continueren, hebben provinciale staten op basis van het NITG-onderzoeksrapport in het najaar van 2000 besloten om op de streekplankaart van POP II een zoekgebied voor Zuidwest-Drenthe aan te geven waar op langere termijn, dat wil zeggen van 1 januari 2013, één nieuwe beton- en metselzandwinning van Drenthe zal komen. Omdat er vooralsnog van uitgegaan wordt dat er jaren over wordt gedaan om ter plekke eerst een deklaag met fijnzand met een dikte van 10 m tot 12 m af te graven en het zal dienen als centrale zandwinning voor ophoogzand ter vervanging van die te Linderveld, wordt ter overbrugging van de tussenliggende periode aan een uitbreiding van de zandwinlocatie in het Gasselterveld gedacht. Op de kaart van het voorontwerp-POP II is het zoekgebied aangegeven. De voorbereidingen voor de uitbreiding van de zandwinput te Gasselterveld zijn door middel van het volgen van een MER-procedure in gang gezet, terwijl ook aanvragen om een ontgrondingsvergunning binnen het zoekgebied in Zuidwest-Drenthe zijn ingediend, die kunnen leiden tot één toekomstige zandwinning in dat gebied.

## Doelstelling 36001

### Programmering en sturing landelijk gebied

Portefeuillehouder: mevrouw A. Edelenbosch
Contactpersoon: de heer R. van Hessem (toestel 5851)

**Omschrijving doelstelling**

Het hebben en uitvoeren van een bestuursovereenkomst en een uitvoeringscontract met betrekking tot de gebiedsgerichte inrichting van het landelijk gebied met de Ministeries van LNV, VROM en VW.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

Beschikbaar monitoringssysteem gericht op het aantal hectares verworven grond, het aantal hectares ingerichte gebieden, het aantal landschappelijke onderhoudsingrepen, het aantal hectares beheerd natuurgebied en het aantal getelde soorten.

**Beleidsvoornemens 2004**

De tussen het Rijk en de provincies gemaakte afspraken over programmering en sturing met betrekking tot de gebiedsgerichte inrichting van het landelijk gebied (bestuursovereenkomst en uitvoeringscontract) zullen in de komende jaren concreet worden toegepast. Dit zal niet alleen gebeuren in gebiedsgerichte projecten zoals Landinrichting, SGB, het PLOP, delen uit Kompas en ICES, maar ook in gebiedsgerichte projecten zoals die voort zullen vloeien uit de Nota ruimte (inclusief het Structuurschema groene ruimte 2). De nieuwe (potentiële) nationale/provinciale landschappen zijn daar voorbeelden van.

## Doelstelling 36002

### Informatiesysteem landelijk gebied

Portefeuillehouder: mevrouw A. Edelenbosch
Contactpersoon: de heer J.C. Smittenberg (toestel 5449)

**Omschrijving doelstelling**

Beschikbaarheid van informatie en van een toepasbaar geautomatiseerd informatiesysteem dat inzicht geeft in de ruimtelijke aspecten van de natuurkwaliteit en waarmee ontwikkelingen in natuurkwaliteit gemonitord kunnen worden.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

Aantal gebruikers en mate van toegankelijkheid, toepasbaarheid en waardering door gebruikers.

**Beleidsvoornemens 2004**

Voor de provinciale en de landelijke meetnetten voor vegetatie is in 2003 de tweede cyclus van vier jaar van start gegaan. Na afloop van het veldseizoen 2004 kan voor de helft van de meetpunten een eerste analyse gemaakt worden van de ontwikkeling van de vegetatie ten opzichte van 1999-2000.
Over de bewerking van de gegevens uit het weidevogelmeetnet zijn met SOVON (Samenwerkende Organisaties Vogelonderzoek Nederland) en de gezamenlijke provincies meerjarige afspraken gemaakt.
De noodzaak van de actualisering van de ruimtelijke natuurinformatie doet zich op tal van beleidsterreinen voelen. In het bijzonder voor de toetsing van bestemmingsplannen en de doorwerking van de Flora- en Faunawet, de Europese vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn is de beschikbare informatie voor grote delen van Drenthe te sterk verouderd. In deze behoefte aan nieuwe gegevens kan slechts in beperkte mate door vrijwilligers worden voorzien.
Wij streven er dan ook naar deze actualisatie met voorrang in 2004 ter hand te nemen.

## Doelstelling 36003

### Leren voor Duurzaamheid (natuur- en milieueducatie)

Portefeuillehouder: mevrouw A. Edelenbosch
Contactpersoon: mevrouw C. Scholten (toestel 5726)

**Omschrijving doelstelling**

Bevorderen van LvD:

- natuur-/milieubewuster gedrag van de Drentse inwoners (consumenten, producenten, bezoekers natuurgebieden etc.);
- vergroten van kennis en informatie over natuur en milieu bij de Drentse inwoners;
- betrokkenheid van de inwoners van Drenthe bij duurzame ontwikkeling in deze provincie.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

Aantal projecten/aantal deelnemers/aantal partners.

**Beleidsvoornemens 2004**

Nadat we in 2000 met het Programma LvD gestart zijn, hebben we een breed scala aan projecten gesubsidieerd. Inmiddels spitsen we ons toe op die projecten die participatie van burgers bij beleid bevorderen en die een evenwichtige afweging van ecologie, economie en sociale aspecten benadrukken. Door het Ministerie van LNV wordt hard gewerkt om het Programma LvD na 2004 te kunnen voortzetten. Hieromtrent bestaat echter nog geen zekerheid.

De evaluatie van de groene instellingen heeft plaatsgevonden in 2001. In 2003 worden de consequenties voor onder andere het Consulentschap NME Drenthe verder uitgewerkt, zodat voor de nieuwe budgetperiode in 2005 op een zakelijker manier gestuurd kan worden.

Voor het bereiken van draagvlak voor duurzame ontwikkeling en natuur- en milieubeleid is een goede ecologische basisvorming en goed onderbouwd overheidsbeleid noodzakelijk. Ook in 2004 zal via de budgetsubsidie aan het Consulentschap NME en subsidies uit het NME-krediet de ecologische basisvorming wederom vorm krijgen. Wij zullen ons blijven inspannen om andere overheden in de provincie te stimuleren om beleid op NME- en LvD-gebied te ontwikkelen.

## Prioriteiten 2004 en latere jaren

*Moderniseren natuurinformatie*
Voor nieuwe economische, bouwkundige en/of infrastructurele activiteiten is het nodig om in het kader van de vogelrichtlijn, de Habitatrichtlijn, de Flora- en Faunawet, over adequate kennis en informatie van belangrijke natuurwaarden te beschikken. Om enerzijds te voorkomen dat per activiteit kostbare en tijdrovende procedures moeten worden gevoerd en anderzijds van provinciezijde up-to-date deskundige adviezen te kunnen geven, is het voorstel voor het natuuractieproject Natuur in beeld gemaakt. Dit project beoogt de actuele kennis en informatie (te verwerken in GIS en in bijzondere gevallen in atlassen) in beeld te brengen. De uitvoering van dit project brengt structureel extra kosten met zich mee ten bedrage van € 125.000,—.

| Prioriteiten Landelijk gebied | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| Moderniseren natuurinformatie | 125.000 | 125.000 | 125.000 | 125.000 |
| Totaal | 125.000 | 125.000 | 125.000 | 125.000 |

## Financieel totaaloverzicht programma

| Per doelstelling | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| 35601 Vergunningverlening ontgrondingen | | | | |
| Programmakosten | 101.800 | 103.900 | 106.100 | 108.300 |
| Apparaatskosten | 387.742 | 394.429 | 402.597 | 409.724 |
| Totaal lasten | 489.542 | 498.329 | 508.697 | 518.024 |
| Totaal baten | 140.677 | 140.677 | 140.677 | 140.677 |
| Saldo | 348.865 | 357.652 | 368.020 | 377.347 |
| 36001 Programmering en sturing landelijk gebied | | | | |
| Programmakosten | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 34.772 | 35.372 | 36.104 | 36.743 |
| Totaal lasten | 34.772 | 35.372 | 36.104 | 36.743 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 34.772 | 35.372 | 36.104 | 36.743 |
| 36002 Informatiesysteem landelijk gebied | | | | |
| Programmakosten | 132.000 | 132.200 | 132.300 | 132.450 |
| Apparaatskosten | 381.833 | 388.418 | 396.462 | 403.480 |
| Totaal lasten | 513.833 | 520.618 | 528.762 | 535.930 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 513.833 | 520.618 | 528.762 | 535.930 |
| 36003 Leren voor Duurzaamheid (natuur- en milieueducatie) | | | | |
| Programmakosten | 222.744 | 228.587 | 234.603 | 240.787 |
| Apparaatskosten | 77.818 | 79.160 | 80.799 | 82.230 |
| Totaal lasten | 300.562 | 307.747 | 315.402 | 323.017 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 300.562 | 307.747 | 315.402 | 323.017 |

| Totaal programma | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten | 1.338.709 | 1.362.066 | 1.388.965 | 1.413.714 |
| Baten | 140.677 | 140.677 | 140.677 | 140.677 |
| Saldo | 1.198.032 | 1.221.389 | 1.248.288 | 1.273.037 |

**Lasten Programma landelijk gebied in relatie tot totale lasten**

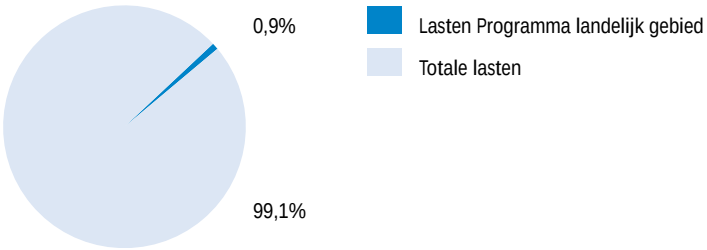


# Programma 6.1. Natuur

## Missie

Het Drents natuurbeleid heeft als missie: behoud en vergroting van het algemeen welbevinden van mens en dier door verbetering van de natuurlijke en landschappelijke leefomgeving en bescherming van natuurlijke waarden, met de nadruk op:
- grootschalige, in evenwichtige samenhang, beschermde natuur- en cultuurgebieden;
- bescherming van biotopen en aldaar aanwezige soorten;
- waar mogelijk de uitbreiding van de (nog) aanwezige hoeveelheid natuur.

## Programmadoelstellingen

### Doelstelling 36201 Natuurbeleid

Portefeuillehouder: mevrouw A. Edelenbosch
Contactpersoon: de heer J.C. Smittenberg (toestel 5449)

**Omschrijving doelstelling**

Behoud, herstel en ontwikkeling van natuurkwaliteit ten behoeve van het algemeen welbevinden van mens en dier en de intrinsieke waarden van de natuur zelf.

>

**Beleidsvoornemens 2004**

Na evaluatie en actualisatie is het Integraal gebiedsplan natuur en landschapsdoelen Drenthe in 2003 opnieuw vastgesteld. Dit plan vormt de basis voor het afsluiten van overeenkomsten en het toekennen van vergoedingen in het kader van het Programma Beheer door Bureau LASER van het Ministerie van LNV.
Samen met gemeenten, waterschappen, landinrichtingscommissies, natuurbeheerders en particulieren maken wij plannen voor ecologische verbindingszones als onderdeel van de ecologische hoofdstructuur (EHS) en zoeken wij praktische oplossingen voor knelpunten. De

**Indicatoren voor doelrealisatie**

- De mate van diversiteit van (wilde) planten- en diersoorten en levensgemeenschappen.
- De realisering van de EHS als samenhangend systeem van natuurgebieden.
- De ecologische verbindingszones en daarbuiten, herstel en ontwikkeling van de natuurbasiskwaliteit.

aanleg van faunavoorzieningen bij provinciale wegen wordt integraal in de planvorming meegenomen. De verkennende studies naar de mogelijkheden voor robuuste ecologische verbindingen kunnen verder worden uitgewerkt tot concrete plannen, echter, pas nadat de minister van LNV uitsluitsel heeft gegeven over de financiering van de uitvoering. In Drenthe gaat het om een verbinding tussen de Sallandse Heuvelrug en het Drents Plateau en een zone door Noord-Drenthe (Natte as Noord) met het Hunzedal als zijtak. Het dal van de Steenwijker Aa/Vledder Aa maakt deel uit van de Natte as Noord. Voor Noord-Drenthe en het Hunzedal (onder andere de Runde) zal worden aangesloten bij het project Transnational ecological network (TEN) van de Noordzeeregio van de EU (medefinanciering via INTERREG IIIB). De verbindingen hier zijn onderdeel van een veel ruimer netwerk dat zich uitstrekt van Friesland tot in Niedersachsen.

## Doelstelling 36202

### Bos

Portefeuillehouder: mevrouw A. Edelenbosch
Contactpersoon: de heer M. Lumkes (toestel 5607)

**Omschrijving doelstelling**

Behoud, herstel, uitbreiding en ontwikkeling van de ecologische en bosbouwkundige waarden van bossen, alsmede het stimuleren van bosuitbreiding op plaatsen waar deze bossen kunnen voldoen aan maatschappelijke wensen.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

Kwantitatief: 34.000 ha bestaand bos, hersteld bos en jaarlijks 150 ha nieuw bos. In 2002: 4 ha nieuw bos.
Kwalitatief: verbetering ecologische en economische waarde(n) bos (inrichting en locatie van nieuwe bossen en landgoederen van groot belang).

**Beleidsvoornemens 2004**

Uitgangspunt is dat ook de komende jaren de ontwikkeling van nieuwe bossen en landgoederen voortgang blijft vinden. Het Nationaal Groenfonds en de Regeling natuurbeheer staan hiervoor mede garant. De belastingherziening heeft tot gevolg gehad dat de in het kader van de Natuurschoonwet gerangschikte landgoederen opnieuw moeten worden beoordeeld; dit proces is reeds in gang gezet.
Indien landgoederen niet of niet geheel voldoen aan de voorwaarden, kan dit consequenties hebben voor de fiscale faciliteiten.

## Doelstelling 36203

### Landschap

Portefeuillehouder: mevrouw A. Edelenbosch
Contactpersoon: de heer J.A. Scheper (toestel 5427)

**Omschrijving doelstelling**

Behoud, herstel en ontwikkeling van de landschappelijke kwaliteit ten behoeve van bestaande en toekomstige functies met behoud van de Drentse karakteristiek, alsmede vergroting van de landschappelijke aantrekkelijkheid voor toerisme en recreatie ter stimulering van daarop gerichte economische activiteiten.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

Aantal activiteiten en projecten gericht op behoud, herstel en ontwikkeling van de landschappelijke kwaliteit.

**Beleidsvoornemens 2004**

In de provinciale Nota landschap is het beleid geformuleerd voor het behouden, herstellen en ontwikkelen van de kwaliteiten van het Drentse landschap. De provincie wil zichzelf en andere partijen motiveren om in het ruimtegebruik zorgvuldig met de kwaliteiten van het landschap om te gaan. Het beleid in de nota is vertaald in concrete acties en projecten, die goeddeels in uitvoering zijn. Door de inzet in de uitvoering van dit actieprogramma kunnen wij concluderen dat het landschap meer en meer onder de aandacht is gekomen.
Het landschap geldt thans als leidmotief in het kwaliteitsoffensief voor het landelijk gebied. In het voorontwerp van het tweede POP van Drenthe is de landschappelijke kwaliteit geïntroduceerd als een van de grondslagen van het omgevingsbeleid. De grondslag gaat uit van een veranderend landschap waarin ruimte is voor de ontwikkeling van bestaande en nieuwe functies, mits deze ontwikkelingen op zodanige wijze worden begeleid dat de eigen identiteit van het Drentse landschap behouden blijft en waar mogelijk verbeterd wordt. Deze benadering is in essentie ontwikkelingsgericht, waarbij investeringen in het planontwerp centraal staan.
Op grond van het uitvoeringsprogramma dat in 2003 gereed is gekomen, willen wij het offensief voor het landelijk gebied in 2004 ten volle benutten. Landschap gaat hierbij hand in hand met recreatie, cultuurhistorie en ruimtelijke kwaliteit. In voorbeeldgebieden zoals in POP II op de ontwikkelingskaart zijn aangeduid, zullen wij de ontwikkelingsgerichte benadering toepassen in nieuwe visies en (gebiedsgerichte) projecten. Drenthe-breed geldt dat wij de invloed van het landschapsbeleid op andere relevante beleidsterreinen willen continueren.

## Doelstelling 36204

### Nationale parken

Portefeuillehouder: mevrouw A. Edelenbosch
Contactpersoon: de heer P.W. Pasman (toestel 5731)

**Omschrijving doelstelling**

Verhoging van de kwaliteit van natuur en landschap, alsmede onderzoek en uitbreiding van mogelijkheden tot natuureducatie en recreatie door het coördineren van 3 nationale parken.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

- Toenemend draagvlak voor (verdere) realisering nationaal park-doelen.
- Behouden van de status van nationaal park.

**Beleidsvoornemens 2004**

Op 4 december 2002 heeft de minister van LNV, het Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa ingesteld. Het Overlegorgaan van het NBEL heeft nu tot taak de doelen te bereiken uit het vastgestelde beheers-, inrichtings- en ontwikkelingsplan (BIO-plan). Het overlegorgaan is een samenwerkingsverband van de provincie Drenthe, de gemeenten Aa en Hunze, Assen en Tynaarlo, het waterschap Hunze en Aa's, Staatsbosbeheer, de recreatiesector (RECRON/Recreatieschap), Vereniging Natuurmonumenten, de NLTO, de Brede Overleggroep Kleine Dorpen (BOKD), het Waterbedrijf Groningen en het Ministerie van LNV. Het motto van het BIO-plan is Behoud door vernieuwing. De doelen voor dit speciale Nationale Park - met een verbrede doelstelling - zijn hierin uitgewerkt.

Het Overlegorgaan van het Nationaal Park Dwingelderveld heeft de renovatie van het bezoekerscentrum afgerond en is nu bezig met de herziening van het Beheers- en Inrichtingsplan.
In het Nationaal Park Drents-Friese Wold voert het waterschap Reest en Wieden het langjarige project Herstel brongebied Vledder Aa uit. Naar verwachting zal het project in 2003 zijn afgerond.

**Doelstelling 36205**

## Natuur uitvoering/regelgeving

Portefeuillehouder: mevrouw A. Edelenbosch
Contactpersoon: de heer R. van Hessem (toestel 5851)

**Omschrijving doelstelling**

Behoud, herstel en ontwikkeling van natuurkwaliteit ten behoeve van het algemeen welbevinden van mens en dier en de intrinsieke waarden van de natuur zelf.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

- De mate van diversiteit van (wilde) planten- en diersoorten en levensgemeenschappen.
- De EHS als samenhangend systeem van natuurgebieden. In 2002: 182 ha EHS gerealiseerd.
- De ecologische verbindingszones en daarbuiten herstel en ontwikkeling van de natuurbasiskwaliteit.
- Het aantal hectares verworven grond.

### Beleidsvoornemens 2004

Het provinciaal beleid met betrekking tot de Flora- en Faunawet en het beleid bedreigde diersoorten is vastgelegd in de Nota flora en fauna: beleid en uitvoering wetgeving. De nieuwe Natuurbeschermingswet is medio 2003 nog steeds niet door de Tweede Kamer behandeld. Mocht de wet in 2004 nog van kracht worden, dan leggen wij de implementatie van de wet in het provinciaal beleid in aansluiting hierop in een nota vast. Wij zijn in dit kader bereid om in beperkte mate financieel bij te dragen aan projecten gericht op het op diervriendelijke wijze beperken en voorkomen van schade. Wij geven hiermee - met name ten aanzien van bedreigde diersoorten - invulling aan de intentieverklaring van IPO en LNV in het Meerjarenprogramma soortenbeleid.
Door de rigoureuze bezuinigingen van LNV op de grondverwerving dreigt de realisatie van de EHS in 2018 ernstig in gevaar te komen. Van rijkszijde wordt in dit verband thans de nadruk gelegd op particulier en agrarisch natuurbeheer, waarvoor LNV overigens onvoldoende budget beschikbaar stelt. Wij achten het van groot belang om door grondverwerving de EHS een zekere basis te geven en volharden dan ook in de keuze voor grondverwerving. Wij zullen bij LNV blijven aandringen op het van rijkswege beschikbaar stellen van gelden ten behoeve van grondverwerving, overeenkomstig de in het verleden gemaakte afspraken. Wij zullen vervolgens, naast het eventueel zelf financieren van verwervingen, nagaan in hoeverre met behulp van het Groenfonds (voorfinanciering, het kopen op termijn, en dergelijke) en Europese regelingen (POP, INTERREG, en dergelijke) andere geldstromen kunnen worden ingezet.

## Prioriteiten 2004 en latere jaren

*Waarderingssubsidie Steenuilenwerkgroep Drenthe*
De Steenuilenwerkgroep Drenthe bestaat uit vrijwilligers. De werkgroep draagt op effectieve wijze bij aan de gegevensverzameling en voorlichting over een beschermde diersoort. Als blijk van waardering stellen wij voor de werkgroep structureel een bijdrage te verstrekken van € 700,—.

| Prioriteiten Natuur | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| Waarderingssubsidie Steenuilenwerkgroep | 700 | 710 | 730 | 740 |
| Totaal | 700 | 710 | 730 | 740 |

# Financieel totaaloverzicht programma

| Per doelstelling | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| 36201 Natuurbeleid | | | | |
| Programmakosten | 1.357.670 | 1.312.871 | 1.324.027 | 1.357.897 |
| Apparaatskosten | 1.145.836 | 1.165.598 | 1.189.736 | 1.210.797 |
| Totaal lasten | 2.503.506 | 2.478.469 | 2.513.763 | 2.568.694 |
| Totaal baten | 650.417 | 656.239 | 662.120 | 668.062 |
| Saldo | 1.853.089 | 1.822.230 | 1.851.643 | 1.900.632 |
| 36202 Bos | | | | |
| Programmakosten | 22.700 | 22.700 | 22.700 | 22.700 |
| Apparaatskosten | 171.463 | 174.420 | 178.032 | 181.184 |
| Totaal lasten | 194.163 | 197.120 | 200.732 | 203.884 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 194.163 | 197.120 | 200.732 | 203.884 |
| 36203 Landschap | | | | |
| Programmakosten | 273.338 | 273.338 | 273.338 | 273.338 |
| Apparaatskosten | 81.130 | 82.529 | 84.238 | 85.730 |
| Totaal lasten | 354.468 | 355.867 | 357.576 | 359.068 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 354.468 | 355.867 | 357.576 | 359.068 |
| 36204 Nationale parken | | | | |
| Programmakosten | 442.863 | 442.863 | 442.863 | 442.863 |
| Apparaatskosten | 366.003 | 372.315 | 380.025 | 386.753 |
| Totaal lasten | 808.866 | 815.178 | 822.888 | 829.616 |
| Totaal baten | 442.863 | 442.863 | 442.863 | 442.863 |
| Saldo | 366.003 | 372.315 | 380.025 | 386.753 |
| 36205 Natuur, uitvoering/regelgeving | | | | |
| Programmakosten | 2.093.643 | 1.614.808 | 1.681.184 | 1.792.639 |
| Apparaatskosten | 270.436 | 275.100 | 280.797 | 285.768 |
| Totaal lasten | 2.364.079 | 1.889.908 | 1.961.981 | 2.078.407 |
| Totaal baten | 17.244 | 17.244 | 17.244 | 17.244 |
| Saldo | 2.346.835 | 1.872.664 | 1.944.737 | 2.061.163 |

| Totaal programma | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten | 6.225.082 | 5.736.542 | 5.856.940 | 6.039.669 |
| Baten | 1.110.524 | 1.116.346 | 1.122.227 | 1.128.169 |
| Saldo | 5.114.558 | 4.620.196 | 4.734.713 | 4.911.500 |

**Lasten Programma natuur in relatie tot totale lasten**

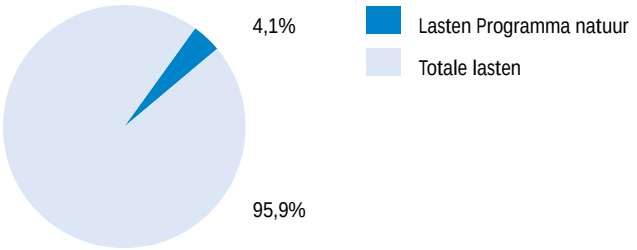


# Programma 6.2. Plattelandsbeleid

## Missie

Het Drents plattelandsbeleid heeft als missie het versterken van de vitaliteit en het verbeteren van de leefbaarheid op het platteland onder de randvoorwaarde van een zo optimaal mogelijke balans tussen ecologie en economie; dit door ons te richten op:
- het behoud van werkgelegenheid op het platteland
- de verbetering van de inrichting van de natuurlijke en agrarische leefomgeving
- het leveren van maatwerk waarbij het streekeigen karakter en de identiteit van het gebied belangrijke uitgangspunten vormen.

Daarom: plattelandsbeleid “op Drentse maat”.

## Programmadoelstellingen

**Doelstelling 35006** — **Gebiedsgerichte uitvoering**

Portefeuillehouder: mevrouw A. Edelenbosch
Contactpersoon: de heer E.P.H. Bregman (toestel 5863)

**Omschrijving doelstelling**
Zie gebiedsplannen, waarin functies zijn uitgewerkt naar gebiedsspecifieke doelstellingen.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
Voor gebiedsspecifieke kengetallen (uitgedrukt in arealen, kilometers en aantallen) wordt verwezen naar het Provinciaal uitvoeringsprogramma gebiedsgerichte inrichting landelijk gebied (Pulg) en de gebiedsplannen.

**Beleidsvoornemens 2004**
In 2003 zijn voor de gebieden van de Reest en Mars- en Westerstroom tot nu toe ontbrekende integrale gebiedsvisies en daarop gebaseerde uitvoeringsprogramma’s opgesteld en is een begin gemaakt met de uitvoering. Voor deze gebieden en voor de overige gebieden, Drentsche Aa en Elperstroom, Eelder- en Peizerdiep, Hunze, Zuidwest-Drenthe en Oude Diep, wordt de uitvoering ook in 2004 onverminderd voortgezet. Een belangrijke financieringsbron is de SGB.
Er is met betrekking tot de gebiedsplannen en -programma’s sprake van een voortschrijdende programmering voor een periode van telkens vier jaar. In toenemende mate wordt, mede ingegeven door bezuinigingen bij het Rijk en vereenvoudiging van regelingen, gestreefd naar één uitvoeringsregeling voor het landelijk gebied.

## Doelstelling 35007

### Gebiedsgericht beleid

Portefeuillehouder: mevrouw A. Edelenbosch
Contactpersoon: de heer E.P.H. Bregman (toestel 5863)

**Omschrijving doelstelling**

Beschikbaarheid van gebiedsspecifiek beleid, beleidskaders (in POP) en -plannen.

**Beleidsvoornemens 2004**

De realisatie van beleidsdoelstellingen uit het POP met betrekking tot het gebiedsgericht beleid wordt in de zogenaamde prioritaire gebieden onverminderd voortgezet.
De benaderingswijze is om de provinciale doelstellingen behalve via het spoor van regelgeving vooral te realiseren door stimulering, coördinatie en afstemming. Wij willen daarbij onze rol als regisseur blijven vervullen en daar verder inhoud aan geven door de samenwerking, in de gebieden die centraal staan, te versterken. Gestreefd wordt de uitvoering zoveel mogelijk door bewoners en organisaties uit de gebieden zelf uit te laten voeren. Dit vanuit een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Voor het bereiken van gebiedsdoelen is vooral het combineren van functies van belang: landbouw met natuur, landbouw met recreatie, natuur en water zijn voorbeelden daarvan.

## Doelstelling 36004

### Landinrichting

Portefeuillehouder: mevrouw A. Edelenbosch
Contactpersoon: de heer G.B. Buijs (toestel 5423)

**Omschrijving doelstelling**

Verbeterde inrichting van delen van het landelijk gebied met het oog op een betere agrarische structuur, een beter toekomstig beheer, de verbetering en bescherming van de natuur- en landschapswaarden en van de waterhuishouding, een en ander met behulp van een nieuw, eenvoudig, flexibel, transparant, effectief en efficiënt te hanteren instrumentarium.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

- Aantal hectares (her)ingericht gebied en hoeveelheid aangebrachte voorzieningen en aantal maatregelen ter bepaling van het (al of niet nieuwe) gebruik van gronden.
- Aantal gerealiseerde kilometers ecologische verbindingen.
- Aantal gerealiseerde hectares ecologische hoofdstructuur. In 2002: 182 ha EHS gerealiseerd.

**Beleidsvoornemens 2004**

Het afgelopen jaar hebben we moeten constateren dat het Rijk forse bezuinigingen heeft doorgevoerd in de budgetten voor grondverwerving en inrichting van het landelijk gebied. Ook de komende jaren zijn er door het Rijk forse bezuinigingen aangekondigd. De verwachting is dan ook dat de komende jaren het Rijk weinig financiële middelen beschikbaar zal stellen voor de ontwikkeling van het landelijk gebied. Hierdoor dreigt een aantal ambities die wij ons hebben gesteld, niet of niet tijdig gerealiseerd te kunnen worden. Er wordt zelfs geopperd dat een aantal projecten zal worden stilgelegd of vroegtijdig afgebroken. Het gaat daarbij om de verbetering van de positionering van de landbouw, duurzaam waterbeheer, de realisering van de EHS en de sociaal-economische versterking van het landelijk gebied. Bij de instelling van het krediet Uitvoeringskosten plattelandsbeleid werd reeds voorzien dat er van de provincie een grotere financiële bijdrage wordt verwacht om haar rol als regisseur van het landelijk gebied waar te kunnen maken. Om de dynamiek in de ontwikkeling van het landelijk gebied in Drenthe de komende jaren veilig te stellen zal er voldoende geld voor plattelandsontwikkeling beschikbaar moeten zijn voor de projecten die bijdragen aan de vitalisering van het platteland. Landinrichting blijft een belangrijk instrument voor de realisering van de doelstellingen voor een vitaal platteland. Een voorwaarde daarbij is wel dat er ook geld beschikbaar wordt gesteld om de lopende processen voort te kunnen zetten. Daarnaast zullen er financiële middelen beschikbaar moeten komen om nieuwe initiatieven te kunnen ontwik-

kelen. Daarbij wordt met name gedacht aan projecten die voortkomen uit de zienswijze Veenkoloniën Westerwolde en Hunzedal. Voor het gebied Westdorp wordt in dat kader een verzoek gedaan voor plaatsing op het Voorbereidingsschema landinrichting 2004.
In Drenthe lopen momenteel 16 landinrichtingsplannen waarvoor het Rijk financiële verplichtingen is aangegaan. Deze variëren van grote integrale projecten, zoals de herinrichting Roden-Norg tot projecten die sec gericht zijn op kavelruil, zoals in de Drentsche Aa. Bij nieuwe projecten, maar ook bij projecten die recentelijk in uitvoering zijn genomen, ligt het accent op eenvoudige flexibele plannen met een korte doorlooptijd, een gefaseerde uitvoering en voldoende draagvlak in de streek. Steeds meer komt bij landinrichting het accent te liggen op de ruiling van gronden, waarbij het aan de instanties zelf wordt overgelaten om de inrichting te realiseren. Daarbij wordt dan vooral gekeken naar cofinanciering vanuit SGB, LEADER, POP en INTERREG en wordt ook op ad-hocbasis beroep gedaan op het Fonds flexibel beleid voor plattelandsprojecten. Deze wijze van planvorming en financiering zal de komende jaren steeds meer standaard worden. Ook voor plattelandsontwikkelingsprojecten waarvoor rijks- en Europese geldbronnen aangeboord kunnen worden, zal cofinanciering door de provincie meer regel dan uitzondering worden.

## Doelstelling 36005

### Plattelandsbeleid

Portefeuillehouder: mevrouw A. Edelenbosch
Contactpersoon: de heer W. de Bruijn (toestel 5413)

**Omschrijving doelstelling**

Het behoud van de werkgelegenheid op het platteland en de verbetering van de inrichting van de natuurlijke en agrarische leefomgeving. Voorts het leveren van maatwerk waarbij het streekeigen karakter en de indentiteit van het gebied belangrijke uitgangspunten vormen. Daarom: plattelandsbeleid “op Drentse maat”.

**Beleidsvoornemens 2004**

Om de dynamiek in de ontwikkeling van het landelijk gebied in Drenthe veilig te stellen zullen er bakens verzet moeten worden. Naast de wijzigingen in het rijks- en EU-beleid voor het landelijk gebied (zie bijvoorbeeld de hervormingsvoorstellen voor het gemeenschappelijk landbouwbeleid) lijkt het de komende jaren een gegeven dat er voor een brede ondersteuning van het Drents plattelandsbeleid minder middelen beschikbaar zullen komen. Dit vraagt om een antwoord, waarvoor in noordelijk verband voorstellen zijn ontwikkeld. Het gaat hierbij onder andere om de uitwerking van de aanbevelingen van een externe commissie in het advies Kracht door kiezen, kiezen voor kracht. Deze voorstellen zijn erop gericht om voor de financiering van het plattelandsbeleid minder afhankelijk te worden van Rijk en EU en samen met marktpartijen etc. te zoeken naar alternatieven voor de realisatie van de beleidsdoelen. Bijzondere aandacht gaat hierbij uit naar de thema’s Landbouw, Water en Natuur.

## Doelstelling 36206

### Natuur gebiedenbeleid

Portefeuillehouder: mevrouw A. Edelenbosch
Contactpersoon: de heer J.C. Smittenberg (toestel 5449)

**Omschrijving doelstelling**

Behoud, herstel en ontwikkeling van natuurkwaliteit ten behoeve van het algemeen welbevinden van mens en dier en de intrinsieke waarden van de natuur zelf.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

- Aantal begrensde gebieden en gebiedsvisies.
- De mate van diversiteit van (wilde) planten- en diersoorten en levensgemeenschappen.
- De realisering van de EHS als samenhangend systeem van natuurgebieden. In 2002: 182 ha EHS gerealiseerd.
- De ecologische verbingingszones en daarbuiten herstel en ontwikkeling van de natuurbasiskwaliteit.

**Beleidsvoornemens 2004**

Met betrekking tot de toekomst van Landschapsbeheer Drenthe is in 2003 een onderzoek ingesteld, waarbij met name wordt gekeken naar de vorm waarin de organisatie optimaal kan functioneren. Daarbij komt nog dat het rijksaandeel in de financiering voor de nabije toekomst van de stichting een onzekere factor is. Deze rijksvergoeding wordt aan de provincie voldaan, waarna het bedrag wordt doorgesluisd aan de stichting. Overwogen wordt of de adviserende rol voor Landschapsbeheer Drenthe op basis van de Subsidieregeling onderhoud landschapselementen Drenthe (SOL) kan worden uitgebreid.

## Doelstelling 37108

### Versterking economische vitaliteit platteland

Portefeuillehouders: mevrouw A. Edelenbosch, de heer J.H. Schaap
Contactpersonen: mevrouw J. Dijksterhuis (toestel 5431), mevrouw C. Posthumus (toestel 5650)

**Omschrijving doelstelling**

Versterking economische vitaliteit platteland door:

a. versterking MKB (onder andere diversiteit ondernemerschap, innovativiteit);
b. uitbouw plattelandstoerisme (bed & breakfast, festivals en dergelijke);
c. versterking landbouw.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

A, b en c: aantal projecten en investeringsvolume binnen LEADER en Veenkoloniën over de drie vorenstaande categorieën.
Voor (nul)metingen: zie beleidsrekening 2002, pagina 155.

**Beleidsvoornemens 2004**

We willen dat het economisch perspectief voor het platteland verbetert. Diversiteit is een sleutelbegrip in het toeristisch aanbod, bij verbreding en vernieuwing in de landbouw, bij versterking van het bedrijfsleven, in de aandacht daarbij voor landschap en natuurontwikkeling en voor de sociale aspecten van het leven op het platteland; divers ook in die zin dat proble-men en oplossingen per gebied sterk verschillen. In het kader van LEADER en de Agenda voor Veenkoloniën worden projecten voortgezet en ontwikkeld op het gebied van informatie- en communicatietechnologie (ICT), Drents Goed, ondernemerschap en nieuwe bedrijvigheid. De LOFAR-ontwikkeling zal ook gevolgen hebben, terwijl verbredingsinitiatieven en inplaatsing van melkveehouderij voorzien worden in de Veenkoloniën. Tegelijkertijd zullen in het kader van de Agenda voor de landbouw verdere stappen genomen moeten worden ter voorbereiding van de veranderingen in het gemeenschappelijk landbouwbeleid.

## Prioriteiten 2004 en latere jaren

*Storting in Reserve plattelandsstructuur*
Deze reserve is bedoeld voor de cofinanciering van LEADER+- en SGB-projecten.
Bij de instelling van is afgesproken dat de reserve een looptijd krijgt van 2003 tot en met 2006 en dat in deze periode maximaal € 2,3 miljoen in het fonds zal worden gestort. De eerste storting van € 1 miljoen heeft in 2002 plaatsgevonden. Om de continuïteit in uitvoering van Leader+- en de SGB-projecten te waarborgen stellen wij u voor om in 2004 € 750.000,— in de reserve te storten en in de jaren 2005 en 2006 respectievelijk € 400.000,— en € 150.000,—.

| Prioriteiten plattelandsbeleid | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| Storting in Reserve plattelandsstructuur | 750.000 | 400.000 | 150.000 | |
| Totaal | 750.000 | 400.000 | 150.000 | |

## Financieel totaaloverzicht programma

| Per doelstelling | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| 35006 Gebiedsgerichte uitvoering | | | | |
| Programmakosten | 1.418.652 | 1.419.652 | 1.421.652 | 1.423.652 |
| Apparaatskosten | 653.656 | 664.930 | 678.699 | 690.714 |
| Totaal lasten | 2.072.308 | 2.084.582 | 2.100.351 | 2.114.366 |
| Totaal baten | 1.134.451 | 1.134.451 | 1.134.451 | 1.134.451 |
| Saldo | 937.857 | 950.131 | 965.900 | 979.915 |
| 35007 Gebiedsgericht beleid | | | | |
| Programmakosten | 34.000 | 34.000 | 35.000 | 36.000 |
| Apparaatskosten | 242.533 | 246.716 | 251.825 | 256.283 |
| Totaal lasten | 276.533 | 280.716 | 286.825 | 292.283 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 276.533 | 280.716 | 286.825 | 292.283 |
| 36004 Landinrichting | | | | |
| Programmakosten | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 451.139 | 458.920 | 468.423 | 476.715 |
| Totaal lasten | 451.139 | 458.920 | 468.423 | 476.715 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 451.139 | 458.920 | 468.423 | 476.715 |
| 36005 Plattelandsbeleid | | | | |
| Programmakosten | 1.848.000 | 1.154.000 | 904.000 | 754.000 |
| Apparaatskosten | 182.443 | 185.590 | 189.433 | 192.786 |
| Totaal lasten | 2.030.443 | 1.339.590 | 1.093.433 | 946.786 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 2.030.443 | 1.339.590 | 1.093.433 | 946.786 |

| Per doelstelling | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| 36206 Natuur, gebiedenbeleid | | | | |
| Programmakosten | 76.440 | 76.540 | 76.540 | 76.640 |
| Apparaatskosten | 272.371 | 277.069 | 282.806 | 287.813 |
| Totaal lasten | 348.811 | 353.609 | 359.346 | 364.453 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 348.811 | 353.609 | 359.346 | 364.453 |
| 37108 Versterking economische vitaliteit platteland | | | | |
| Programmakosten | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 311.563 | 316.937 | 323.500 | 329.226 |
| Totaal lasten | 311.563 | 316.937 | 323.500 | 329.226 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 311.563 | 316.937 | 323.500 | 329.226 |

| Totaal programma | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten | 5.490.797 | 4.834.354 | 4.631.878 | 4.523.829 |
| Baten | 1.134.451 | 1.134.451 | 1.134.451 | 1.134.451 |
| Saldo | 4.356.346 | 3.699.903 | 3.497.427 | 3.389.378 |

**Lasten Programma plattelandsbeleid in relatie tot totale lasten**

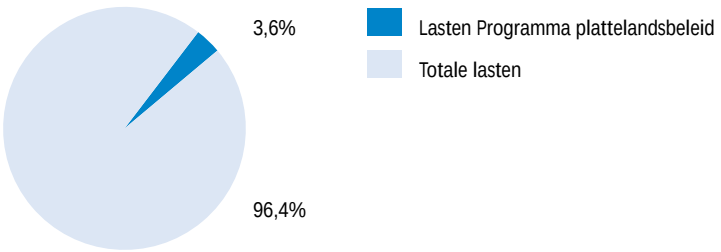


# Programma 7.0. Economie

## Missie

Het Drents economisch beleid heeft als missie het bevorderen van een duurzame economische ontwikkeling en het scheppen van werk voor alle inwoners van Drenthe.
Hierbij richten wij ons op activiteiten die gericht zijn op de vraagzijde (het bedrijfsleven) en op de aanbodzijde (de beroepsbevolking). Concreet betekent dit:

- het behoud van bestaande werkgelegenheid en het scheppen van nieuwe banen;
- een hogere participatie op de arbeidsmarkt, met extra aandacht voor hen die in een achterstandssituatie verkeren.

# Programmadoelstellingen

## Doelstelling 37005

### Beleidskaders

Portefeuillehouders: de heer J.H. Schaap, de heer S.B. Swierstra, de heer Joh. Dijks, mevrouw A. Edelenbosch
Contactpersoon: de heer R.J. Stoffelsma (toestel 5651)

**Omschrijving doelstelling**

Ontwikkeling, monitoring en (eventuele) bijstelling van beleidskaders.

**Beleidsvoornemens 2004**

Het overgrote deel van het economisch beleid krijgt vorm in SNN-verband. Het Kompas-programma is in 2003 geëvalueerd. Uit de evaluatie blijkt dat het Noorden qua bestedingen en te realiseren banen ruimschoots op schema ligt. Het programmatische werken met de middelen van het Ministerie van Economische Zaken (EZ) en Brussel kan als voorbeeld dienen voor andere departementen. Het SNN ziet de evaluatie ook als bevestiging om op dezelfde voet na 2006 verder te gaan. Het nieuwe programma is qua koers bijgesteld. Het SNN kiest daarbij voor investeren in de toekomst. Innovatie en kennis en ondernemerschap zijn versterkt in het nieuwe Kompas opgepakt. Dit geldt ook voor de bevordering van het gebruik van ICT door bedrijven en waar mogelijk de bevordering van ICT-infrastructuur. Ook is in het nieuwe Kompas getracht de geringere investeringsbereidheid te stimuleren door de drempels investeringspremieregelingen te verlagen. De discussie over regionaal beleid vanuit Brussel en Den Haag na 2006 is gestart. Het Ministerie van EZ wenst geen regionaal beleid meer te voeren en stelt dat het Noorden geen problemen meer heeft. Men wil investeren in nationale kansen. Binnen dit beleid van nationale kansen scoort het Noorden matig tot slecht. Het Noorden zet alle zeilen bij om het regionaal beleid voort te zetten.
Hoe het Europees regionaal beleid verder gaat, moet duidelijk worden. Het Noorden bepleit een voortzetting van de huidige Kompas-aanpak en heeft hiervoor samen met andere provincies een lobbytraject ingezet.

## Doelstelling 37106

### Verbetering vestigingsfactoren kernzones

Portefeuillehouders: de heer J.H. Schaap, de heer S.B. Swierstra
Contactpersoon: de heer R.J. Stoffelsma (toestel 5651)

**Omschrijving doelstelling**

Verbetering specifieke vestigingsfactoren in kernzones om komst bedrijvigheid en groei gevestigde bedrijven te bevorderen, in het bijzonder:

a. optimaal aanbod en gebruik van bedrijfslocaties;
b. versterking innovativiteit;
c. optimale adviesverlening (door intermediaire organisaties);
d. realisatie clustervorming.

>

**Beleidsvoornemens 2004**

De economische terugval manifesteert zich nu ook in Drenthe. In 2002 is het aantal fulltime-arbeidsplaatsen met 0,1% afgenomen. Drenthe volgt hiermee het landelijke beeld. Mede door de bevolkingsgroei en de toegenomen arbeidsmarktparticipatie is de werkloosheid fors gestegen. Het aantal niet-werkende werkzoekenden in Drenthe is volgens het Centrum voor Werk en Inkomen (CWI) in 2002 met 14% gestegen. Onder jongeren was dat zelfs 16,5%. Volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) is in 2002 5% van de beroepsbevolking werkloos. In 2001 was dat 4%. Landelijk was de stijging van 3% tot 4%. Deze conjunctuuromslag vereist een herbezinning van ons eigen beleid en het noordelijk beleid.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

a. Aantal hectares bedrijventerrein aangelegd door gemeenten en aantal hectares uitgegeven bedrijventerrein.
b. Aantal beschikkingen en beschikkingsbedrag Noordelijke Innovatie Ondersteunings Faciliteit.
c. Aantal acquisitietrajecten DBL en hierbij betrokken arbeidsplaatsen en investeringen.

Voor (nul)metingen: zie Beleidsrekening 2002, pagina 150.

In het bestuursprogramma 2003-2007 is werkgelegenheid een belangrijk thema. Speerpunten zijn:
- het behoud en stimuleren van bestaande werkgelegenheid;
- revitaliseren en intensiveren bestaande (oude) bedrijventerreinen;
- verdere ontsluiting van onze door middel van breedband-Internet.

De provincie Drenthe kiest daarbij voor investeren in de toekomst van het midden- en kleinbedrijf (MKB). Een noordelijk/Drents innovatieoffensief is gewenst om het Drentse MKB concurrerend te houden en meer concurrerend te maken. Kennis en ondernemerschap zijn daarbij sleutelwoorden. Samen met intermediaris als Syntens, TCN en Technomatch wordt dit innovatieoffensief vormgegeven. Bevordering van het gebruik van ICT door bedrijven en waar mogelijk de bevordering van ICT-infrastructuur zijn daarbij noodzakelijk. Samen met belangrijke marktpartijen en intermediairs wordt het Drentse ICT beleid uitgewerkt en de projectontwikkeling opgepakt. Ook zal het beleid zich meer moeten richten op het bestaande bedrijfsleven. De huidige geringere investeringsbereidheid dient te worden gestimuleerd door de drempels van investeringspremieregelingen, zoals de Investeringspremieregeling regionale projecten en de Subsidieregeling Kwaliteitsinvesteringen in de toeristische sector 2000 (KITS), te verlagen. Door de dalende conjunctuur verplaatsen er minder bedrijven. Getracht wordt de acquisitie-inspanningen van de Stichting Drentse Bedrijfslokaties (DBL) meer te richten op Drentse kansen als commerciële zorg, LOFAR, toerisme enz. GAE blijft voor zowel de “burger” als voor de “zakenman” een vestigingsplaatsfactor van waarde. In 2004 komt de overdracht van de aandelen van het Rijk rond.

## Doelstelling 37107

### Verbetering functioneren arbeidsmarkt

Portefeuillehouder: de heer J.H. Schaap
Contactpersonen: mevrouw J.A. Otten (toestel 5349), mevrouw W.A.M. de Roo (toestel 5306)

**Omschrijving doelstelling**

Verbetering functioneren arbeidsmarkt door:

a. bevorderen uitstroom uit werkloosheid naar reguliere en gesubsidieerde arbeid;
b. bevorderen uitstroom uit gesubsidieerde arbeid naar reguliere arbeid;
c. verhoging kwalificatieniveau beroepsbevolking;
d. verbetering matching vraag en aanbod op de arbeidsmarkt.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

a. Aantal deelnemers dat uitstroomt uit werkloosheid naar reguliere arbeid.

**Beleidsvoornemens 2004**

Het project Scholing van werkenden en vraaggerichte scholing gaat zijn eerste volledige jaar in. Het moet tenminste drie concrete projecten opleveren. Verder zal de in 2003 gehouden conferentie over provinciaal arbeidsmarktbeleid uitgewerkt worden in concrete acties, terwijl de afspraken in het convenant arbeidsmarkt met de Drentse gemeenten aangescherpt zijn en tot nieuwe initiatieven van de gemeenten zullen leiden. In navolging van het collegeprogramma zullen extra activiteiten ondernomen worden om de ID-banenproblematiek in goede banen te leiden, maar ook zullen wij extra inzetten worden op de problematiek van de jeugdwerkloosheid.

>

a. Aantal deelnemers dat uitstroomt uit werkloosheid naar gesubsidieerde arbeid.
b. Aantal deelnemers dat uitstroomt uit gesubsidieerde arbeid naar reguliere arbeid.
c. Aantal deelnemers dat participeert in projecten gericht op verhoging kwalificatieniveau.

Aantal deelnemers dat participeert in projecten gericht op matching vraag en aanbod.

Voor (nul)metingen: zie Beleidsrekening 2002, pagina 153.

## Doelstelling 37202

## Openbaar belang nutsfuncties

Portefeuillehouders: de heer Joh. Dijks, de heer S.B. Swierstra, de heer J.H. Schaap
Contactpersoon: de heer E. Reckman (toestel 5616)

### Omschrijving doelstelling

Waarborgen openbaar belang in nutsfuncties.

### Indicatoren voor doelrealisatie

- Aantal klachten bij nutsbedrijven.
- Aantal storingen in Drenthe ten opzichte van storingen landelijk.

### Beleidsvoornemens 2004

Het mede-eigenaar zijn van nutsbedrijven heeft van oudsher ten doel om het openbare belang van deze functie aan te kunnen sturen en te kunnen waarborgen. In een aantal gevallen is in de afgelopen jaren de sturingsmogelijkheid door diverse oorzaken aanmerkelijk afgenomen. Daar waar het gaat om het energiebedrijf is het beleid erop gericht de klanten een veilige en ongestoorde levering van energie te kunnen garanderen tegen aanvaardbare tarieven. Dit kan geschieden door gebruik te maken van het recht van de aandeelhouder om vragen te stellen en opmerkingen te plaatsen. Daarnaast bestaat er een informeel circuit waarin geprobeerd wordt de doelstellingen vervuld te krijgen.
De provincie Drenthe bezit nog een aandeel ter waarde van € 454,— in Essent Milieu Wijster (EMW) (voorheen de VAM). Aangezien de invloed van de provincie verwaarloosbaar is wordt gewerkt aan het vervreemden van het aandeel en onze bemoeienis met dit bedrijf te beperken tot het afgeven van milieuvergunningen.
Van de Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD) bezit de provincie statutair 50% van de aandelen; de aandeelhoudende gemeenten bezitten de andere helft. Ook wordt de president-commissaris door de provincie voorgedragen. De provincie heeft uit het oogpunt van volksgezondheid een groot belang bij een veilige waterlevering tegen aanvaardbare prijzen.

## Prioriteiten 2004 en latere jaren

*Verhoging bijdrage provinciale werkgelegenheidsregister*
Met ingang van 2002 voert de provincie de regie over het provinciale werkgelegenheidsregister. Dit register is de basis voor de monitoring van de werkgelegenheidsontwikkeling in regio's en sectoren. Door het wegvallen van de voorgaande beheerder is een belangrijke financieringsbron weggevallen, waardoor de provinciale bijdrage moet worden verhoogd. De aanvankelijk noodzakelijke verhoging is gereduceerd doordat de gemeenten op verzoek van de provincie zijn gaan participeren in het provinciaal werkgelegenheidsregister.
Desalniettemin blijft een verhoging van het beschikbare bedrag ad € 6.130,— met € 25.210,— noodzakelijk.

| Prioriteiten Economie | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| Verhoging bijdrage provinciale werkgelegenheidsregister | 25.210 | 26.000 | 26.750 | 27.500 |
| Totaal | 25.210 | 26.000 | 26.750 | 27.500 |

## Financieel totaaloverzicht programma

| Per doelstelling | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| 37005 Beleidskaders | | | | |
| Programmakosten | 436.892 | 438.592 | 440.592 | 442.742 |
| Apparaatskosten | 797.570 | 811.326 | 828.127 | 842.787 |
| Totaal lasten | 1.234.462 | 1.249.918 | 1.268.719 | 1.285.529 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 1.234.462 | 1.249.918 | 1.268.719 | 1.285.529 |
| 37106 Verbetering vestigingsfactoren kernzones | | | | |
| Programmakosten | 787.169 | 754.169 | 735.732 | 741.962 |
| Apparaatskosten | 876.032 | 891.141 | 909.595 | 925.697 |
| Totaal lasten | 1.663.201 | 1.645.310 | 1.645.327 | 1.667.659 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 1.663.201 | 1.645.310 | 1.645.327 | 1.667.659 |
| 37107 Verbetering functioneren arbeidsmarkt | | | | |
| Programmakosten | 8.925 | 8.925 | - | - |
| Apparaatskosten | 101.328 | 103.076 | 105.210 | 107.073 |
| Totaal lasten | 110.253 | 112.001 | 105.210 | 107.073 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 110.253 | 112.001 | 105.210 | 107.073 |
| 37202 Openbaar belang nutsfuncties | | | | |
| Programmakosten | 32.481 | 32.481 | 32.481 | 32.481 |
| Apparaatskosten | 16.874 | 17.165 | 17.520 | 17.831 |
| Totaal lasten | 49.355 | 49.646 | 50.001 | 50.312 |
| Totaal baten | 2.419.224 | 2.419.224 | 1.319.224 | 1.319.224 |
| Saldo | 2.369.869- | 2.369.578- | 1.269.223- | 1.268.912- |

| Totaal programma | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten | 3.057.271 | 3.056.875 | 3.069.257 | 3.110.573 |
| Baten | 2.419.224 | 2.419.224 | 1.319.224 | 1.319.224 |
| Saldo | 638.047 | 637.651 | 1.750.033 | 1.791.349 |

**Lasten Programma economie in relatie tot totale lasten**

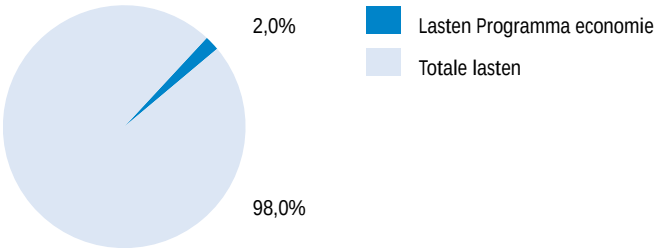


# Programma 7.1. Toerisme en recreatie

## Missie

De missie van het Programma toerisme en recreatie is:
- de realisatie van meer toeristische werkgelegenheid;
- een verdere uitbouw van de positie van de provincie Drenthe als recreatieprovincie.

De sector Toerisme en recreatie is met name voor de Drentse plattelandsgemeenten een belangrijke bron van werkgelegenheid. Mede dankzij de economische dynamiek die gepaard gaat met deze sector, draagt ze in belangrijke mate bij aan de leefbaarheid op het platteland. Onze activiteiten moeten leiden tot een verbetering van het toeristisch aanbod en een bevordering van het gebruik daarvan.

## Programmadoelstellingen

### Doelstelling 37109 — Verbetering toeristisch aanbod en bevordering gebruik

Portefeuillehouder: de heer J.H. Schaap
Contactpersoon: de heer A.A. Ruiter (toestel 5437)

**Omschrijving doelstelling**

Verbreden, verbeteren en bevordering gebruik van het toeristisch aanbod, in het bijzonder:

a. meer plattelandstoerisme (inclusief actief toerisme);
b. verhoging kwaliteit cultuurtoerisme;
c. verbeterde promotiefaciliteiten;
d. versterking toeristisch MKB.

>

**Beleidsvoornemens 2004**

De beleidsmatige achtergronden van het provinciaal toeristisch beleid raken bij steeds meer partners minder bekend. Door het ontwikkelen van een toeristische agenda gaan wij bij de diverse partners meer inzicht geven in het provinciale beleid en de manier waarop dat samen met hen gerealiseerd zal worden.

Ook in de komende jaren wordt gewerkt aan de realisatie van toeristische voorzieningen die een vernieuwing of verbreding van het pakket betekenen. Belangrijke projecten waarvoor dit jaar de eerste paal in de

**Indicatoren voor doelrealisatie**

a. Investeringsbedrag KITS, Ontwikkelingsfonds voor recreatie en toerisme en LEADER voor platteland-stoerisme.
b. Aantal bezoekers Orvelte, het Gevangenismuseum Veenhuizen en het Nationaal Hunebedden Informatiecentrum.
b. Investeringsbedrag KITS, Ontwikkelingsfonds voor recreatie en toerisme en LEADER voor cultuur-toerisme.

Voor (nul)metingen: zie Beleidsrekening 2002, pagina 157.

grond moet gaan zijn het Landelijk Gevangenis museum en het Nationaal Hunebedden Museum. Voor Veenhuizen zal ook invulling gegeven worden aan de integrale planvorming en uitvoering daarvan. De actieve vormen van recreatie blijven van betekenis. Ook zal volle vaart gezet worden achter de vaarrecreatieprojecten. Uitgevoerd worden projecten in het kader van "Varen in het land van turf en honing" en de projecten vaarverbinding Zuidlaardermeer - Oost-Groningen en Voorbereiding uitvoering vaarverbinding Erica -Ter Apel. In 2004 zullen wij het cultuurtoerisme evalueren en het plattelands-toerisme verder invullen.
Aan promotie, marketing en versterking van de ondernemerskwaliteiten zal onder andere via projecten aandacht besteed worden. Nu het NNBT in staat van faillissement verkeert, zijn wij met diverse partners in overleg getreden over hoe en door wie de organisatie van de marketing en promotie van het toerisme in Drenthe georganiseerd en uitgevoerd kan worden. Ook dit jaar zal nog veel extra energie gestoken worden in de organisatie van marketing en promotie. Verwacht wordt dat dit jaar de besprekingen met en tussen betrokken partijen zoals gemeenten, VVV-organisatie, recreatieschap en bedrijfsleven, afgerond kunnen worden en in 2004 een start gemaakt kan worden met een nieuwe vorm van Drenthe-promotie.

## Financieel totaaloverzicht programma

| Per doelstelling | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| 37109 Verbetering en bevordering gebruik van toeristisch aanbod | | | | |
| Programmakosten | 504.051 | 513.410 | 522.959 | 536.330 |
| Apparaatskosten | 252.887 | 257.249 | 262.576 | 267.224 |
| Totaal lasten | 756.938 | 770.659 | 785.535 | 803.554 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 756.938 | 770.659 | 785.535 | 803.554 |

| Totaal programma | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten | 756.938 | 770.659 | 785.535 | 803.554 |
| Baten | - | - | - | - |
| Saldo | 756.938 | 770.659 | 785.535 | 803.554 |

**Lasten Programma toerisme en recreatie in relatie tot totale lasten**

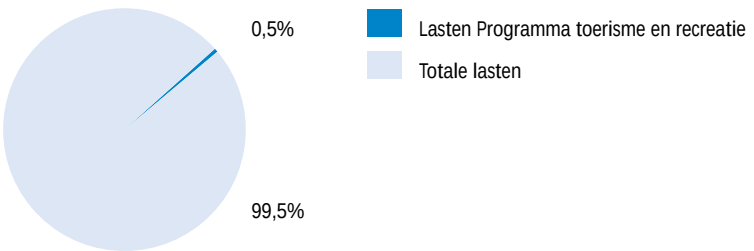

# Programma 7.2. Landbouw

## Missie

Het Drents landbouwbeleid heeft als missie:
- het behoud van agrarische werkgelegenheid;
- het behoud van de inkomenspositie van de Drentse agrariërs.

De sector Landbouw speelt een belangrijke rol voor de plattelandsgemeenten binnen onze provincie. Niet alleen vanuit werkgelegenheidsoptiek, maar ook als belangrijke actor voor de leefbaarheid. Wij beogen onze missie te bereiken door in te zetten op vernieuwing, verbreding en versterking van de agrarische sector in Drenthe.

## Programmadoelstellingen

### Doelstelling 37303 — Verbetering economisch perspectief agrarische sector

Portefeuillehouder: mevrouw A. Edelenbosch
Contactpersoon: mevrouw M.T.M. Leijn (toestel 5363)

**Omschrijving doelstelling**

Versterkte, vernieuwde en verbrede agrarische sector door:

a. komst glastuinbouwbedrijven;
b. stimulering sanering en verplaatsing veehouderij;
c. stimulering (omschakeling naar) biologische landbouw;
d. stimulering innovatie en verbreding.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

a. Aantal/areaal nieuw gevestigde glastuinbouwbedrijven.
b. Aantal gesaneerde/verplaatste bedrijven.
c. Het percentage boeren/areaal in omschakeling.
c. Het percentage boeren/areaal met biologische bedrijfsvoering.

Aantal beschikkingen en investeringsvolumes projecten gericht op verbreding.
Aantal beschikkingen en investeringsvolumes gericht op innovatie.
Voor (nul)metingen: zie Beleidsrekening 2002, pagina 160.

**Beleidsvoornemens 2004**

In 2003 zijn met de NLTO afspraken gemaakt over actiepunten die volgden uit de Drentse Landbouw Agenda. In goede samenwerking met de sector is een begin gemaakt met de uitwerking van deze actiepunten. Veel van deze activiteiten lopen nog langere tijd en mogelijk in andere kaders door. Dit geldt bijvoorbeeld voor de uitbreiding en herstructurering van de glastuinbouw en het ontwikkelen van kennisoverdrachtprojecten.
De inventarisatie van de veehouderijbedrijven die als gevolg van de zonering uit de Wet ammoniak en veehouderij in hun ontwikkelingsmogelijkheden beperkt worden en het onderzoek naar mogelijke maatregelen die hiervoor ingezet kunnen worden zijn in 2003 afgerond. Afhankelijk van de beschikbaarheid van voldoende financiën, zal in 2004 begonnen worden met de implementatie van de geselecteerde maatregelen.
In april 2004 zal de prijsuitreiking plaatsvinden van de innovatieprijsvraag Beter boeren in Drenthe en zal een begin gemaakt worden met de uitvoering van de winnende bedrijfsplannen. Deze dienen als voorbeeld en stimulans voor andere landbouwbedrijven om te komen tot verbredingsactiviteiten. Daarnaast zal de planuitvoering beter inzicht geven in eventuele knelpunten in bijvoorbeeld regelgeving.
De activiteiten van de consulent voor biologische landbouw, die in 2003, later dan verwacht is aangesteld, zullen geconcentreerd worden rond met name ketenontwikkeling en afzetbevordering. In 2004 zal dat leiden tot nieuwe projecten ter stimulering van de biologische landbouw.

## Financieel totaaloverzicht programma

| Per doelstelling | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| 37303 Verbetering economisch perspectief agrarische sector | | | | |
| Programmakosten | 102.582 | 110.746 | 80.060 | 80.080 |
| Apparaatskosten | 177.519 | 180.581 | 184.320 | 187.583 |
| Totaal lasten | 280.101 | 291.327 | 264.380 | 267.663 |
| Totaal baten | 22.562 | 30.706 | - | - |
| Saldo | 257.539 | 260.621 | 264.380 | 267.663 |

| Totaal programma | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten | 280.101 | 291.327 | 264.380 | 267.663 |
| Baten | 22.562 | 30.706 | - | - |
| Saldo | 257.539 | 260.621 | 264.380 | 267.663 |

**Lasten Programma landbouw in relatie tot totale lasten**

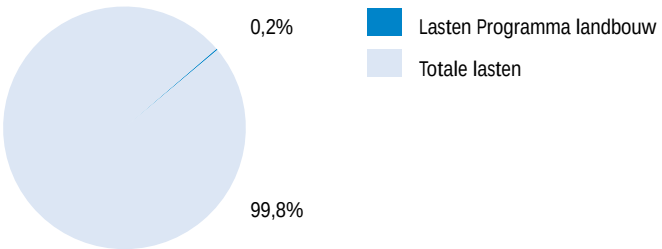


# Programma 8.0. Welzijn

## Missie

Het Drents welzijnsbeleid heeft als missie: samen met andere relevante partners werken aan de versterking van sociaal beleid in relatie tot fysiek-ruimtelijk en economisch beleid, waarbij tegelijk aandacht is voor sociale samenhang en kwetsbare groepen. De nadruk ligt op:

- het maken van een sociaal rapport;
- het ontwikkelen en uitvoeren van integrale programma's en projecten;
- bevorderen van het intercultureel karakter van de Drentse samenleving;
- stimuleren van vrijwilligerswerk;
- investeren in nieuwe samenwerkingsverbanden tussen marktpartijen en maatschappelijke organisaties;
- versterking van het bewustzijn van de relatie tussen lokaal handelen en duurzame mondiale ontwikkeling en armoedebestrijding.

# Programmadoelstellingen

## Doelstelling 38001 — Beleidskaders

Portefeuillehouders: mevrouw A. Haarsma en de heer J.H. Schaap
Contactpersoon: de heer B.G. Deetman (toestel 5709)

**Omschrijving doelstelling**

Ontwikkeling, monitoring en (eventuele) bijstelling van beleidskaders.
In het kader van het Welzijnsfonds; het stimuleren van vernieuwende initiatieven binnen de Sector Welzijn.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

**Beleidsvoornemens 2004**

De periode 2003-2007 biedt "nieuwe perspectieven voor provinciaal sociaal beleid".
Om te beginnen willen wij eind 2003 een eerste sociaal rapport opleveren. Mede op basis van dit rapport wordt een "sociaal debat" georganiseerd om samen met gemeenten, belanghebbende maatschappelijke organisaties en marktpartijen een "provinciale sociale agenda" te maken. Deze bevat de gemeenteoverstijgende thematiek van Drentse speerpunten en problemen en geeft aan welke provinciale programma's en middelen worden ingezet om maatschappelijke problemen op te lossen. Een integrale benadering van de problemen en de koppeling met fysiek-ruimtelijke en economische dossiers is daarbij uitgangspunt. Welzijn wordt steeds vaker gekoppeld aan directe thema's Welzijn en zorg, wonen, leefbaarheid, veiligheid, participatie, vrije tijd, onderwijs, sport. Maar ook aan arbeidsmarktprogramma's, planontwikkeling en maatschappelijk ondernemen.
De inhoud van de sociale agenda moet niet worden beperkt tot acties in de sociale sector.
In 2003 en 2004 worden in het kader van POP II een drietal pilots uitgevoerd als eerste oefening in het uitvoeren van integraal beleid.

## Doelstelling 38403 — Interculturele ontwikkeling en diversiteit in de samenleving

Portefeuillehouder: mevrouw A. Haarsma
Contactpersoon: de heer E. Wong (toestel 5624)

**Omschrijving doelstelling**

- Toename van de interculturalisatie van overheidsorganisaties en maatschappelijke organisaties op het terrein van cultuur, welzijn en zorg.
- Verwerving van de nodige kennis, houding, vaardigheden en netwerken om volwaardig te participeren in een toenemend (cultureel) diverse samenleving.
- Afname van achterstelling en discriminatie op grond van ethniciteit, sekse, leeftijd en valaiditeit.
- Meer wisselwerking, ontmoeting en politieke en maatschappelijke debat rond interculturalisatie, diversiteit en internationale samenwerking.

**Beleidsvoornemens 2004**

Als gevolg van globalisering is er sprake van een toenemende onderlinge afhankelijkheid op mondiaal niveau op het terrein van economie, technologie, cultuur, sociale verhoudingen en behoud van milieu en natuurlijke hulpbronnen.
Het provinciaal beleid op het terrein van ontwikkelingssamenwerking stimuleert door middel van projecten dat beleidsmakers, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en individuele burgers "mondiaal denken en lokaal handelen".

- Toename van het bewustzijn van de relatie tussen lokaal handelen en duurzame mondiale ontwikkeling.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

- Voldoende diversiteit bij politieke partijen en organen van openbaar bestuur.
- Voldoende evenredige samenstelling personeelsbestand van arbeidsorganisaties, cliënten- en patiëntenbestanden van maatschappelijke voorzieningen en hulpverlening, leerlingen/studenten en docentenbestand van onderwijsinstellingen.
- Voldoende meldpunten en antidiscriminatiebureaus,
- Aantal discussie/voorlichtingsbijeenkomsten en deelnemers.
- Voldoende scores duurzaamheidsspiegel.
- Voldoende interculturalisatie in vrijwilligersorganisaties in Zuidwest-Drenthe en in Emmen.
- Aantal gemeenten met uitwisselingsrelaties.

## Doelstelling 38405

### Vrijwilligerswerk

Portefeuillehouder: mevrouw A. Haarsma
Contactpersoon: mevrouw M. van Mierlo (toestel 5648)

**Omschrijving doelstelling**

- Meer vrijwilligers.
- Beter vrijwilligerswerk.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

- Aantal vrijwilligers, met name allochtonen en jonge vrijwilligers.
- Waardering voor en erkenning van vrijwilligerswerk (onderzoek).
- Klanttevredenheid besturen dorpsbelangen, dorpshuizen en speeltuinwerk.
- Aantal aanvragen uit de Subsidieregeling deskundigheidsbevordering vrijwilligerswerk.
- Aantal bedrijven/organisaties waarvan medewerkers vrijwilliger zijn in de tijd van de baas.

**Beleidsvoornemens 2004**

Vrijwilligersbeleid blijft een speerpunt van provinciaal beleid. In 2004 zetten wij met name in op projecten waarbij de thema's "het vinden en binden" van vrijwilligers, de waardering voor vrijwilligers en het maatschappelijk en economisch belang van vrijwilligerswerk centraal staan. Daarnaast willen wij een kennis en expertisenetwerk voor vrijwilligers realiseren, waarin wordt voorzien in de vraag naar concrete ondersteuning op maat voor vrijwilligers uit diverse sectoren (sport, speeltuinen, zorg etc.). In deze projecten wordt intensief samen gewerkt met alle gemeenten, maatschappelijke organisaties op het terrein van welzijn en zorg en marktpartijen.

## Doelstelling 38406

### Bevorderen maatschappelijke betrokkenheid en informatieoverdracht

Portefeuillehouder: de heer J.H. Schaap
Contactpersoon: mevrouw G. Smidt (toestel 5919)

**Omschrijving doelstelling**

De bevolking van Drenthe heeft goede toegang tot informatie en maakt hier gebruik van.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

- Aantal abonnementen en uitleningen bibliotheken.
- Mate van gebruik van producten/diensten van Provinciale Bibliotheekcentrale (PBc).
- Aantal gebruikers digitale informatie-voorziening bibliotheken.
- Gebruikersonderzoek openbare bibliotheken.
- Waarderingscijfer RTV Drenthe.
- Kijk- en luisterdichtheid RTV Drenthe.

**Beleidsvoornemens 2004**

Het proces bibliotheekvernieuwing is in september 2003 gestart. De destijds ingestelde Stuurgroep Bibliotheekvernieuwing zal haar adviezen in augustus 2003 klaar hebben. Op basis hiervan wordt eind 2003 het Bibliotheekplan opgesteld. In 2003 of 2004 zal blijken of het Rijk extra impulsgelden voor bibliotheekvernieuwing beschikbaar zal stellen. De provincie zal zich concentreren op het tot stand brengen van een netwerk van basisbibliotheken, verdere innovatie en verbreding van de functie en gebruik van bibliotheken. Voor de jaren 2003 en 2004 zal wederom samen met de gemeenten een bestedingsplan worden opgesteld om de eerste impulsgelden van het Rijk te besteden.
De provincies krijgen naar alle waarschijnlijkheid pas met ingang van 1 januari 2004 de verantwoordelijkheid voor het instandhouden van een kwalitatief hoogwaardige regionale radio- en televisieomroep. Dit vereist een actievere houding van ons dan in het verleden. Een beleidsvisie op RTV Drenthe in relatie tot een breder mediabeleid, zal hiertoe worden ontwikkeld.

## Doelstelling 38407

### Participatie en sociale ontwikkeling

Portefeuillehouder: mevrouw A. Haarsma
Contactpersoon: mevrouw L. Kompier (toestel 5599)

**Omschrijving doelstelling**

- Meer samenhang tussen en betere toegang tot voorzieningen.
- Meer en betere initiatieven (van bewoners zelf) op het gebied van leefbaarheid.
- Meer inzicht in en betere advisering omtrent maatschappelijke vraag-stukken.
- Goede (telefonische) opvang van burgers met (levens)vragen.
- Preventie van ongewenst gedrag.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

- Aantal innovatieve en voorbeeld-projecten dat een vervolg krijgt.
- Aantal gefinancierde projecten (van bewoners zelf) op het gebied van leefbaarheid.
- Aantal vrijwilligers en deelnemers aan activiteiten.
- Onderzoek klanttevredenheid.
- Aantal adviezen van de Jongerenraad Drenthe (JRD).

**Beleidsvoornemens 2004**

Het Programma lokaal sociaal beleid, dat de provincie in opdracht van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) uitvoert kent vier projectlijnen die ook in 2004 actueel zijn. In dit programma gaat het enerzijds om meer samenwerking tussen de drie overheidslagen (Rijk, provincie en gemeenten), anderzijds om de implementatie van landelijk ontwikkelde methodieken, die gericht zijn op participatie van bewoners en het realiseren van (nieuwe) voorzieningen. In Drenthe gaat het om de projecten Vrijwilligerswerk, Interculturalisatie van vrijwilligers, Zorg en Welzijn en Platteland en Welzijn.
Met de pilots die in het kader van POP II worden uitgevoerd, worden samen met gemeenten, bewoners en andere betrokkenen, initiatieven ontwikkeld die zijn gericht op leefbaarheid en sociale cohesie. Vanuit de provincie wordt gestuurd op het realiseren van sectoroverstijgende initiatieven.
De provincie kent een netwerk van maatschappelijke organisaties, die ondersteuning bieden aan vragen in de samenleving. Het gaat veelal om vraaggerichte projecten op het gebied van jeugd, armoede, veiligheid, slachtofferhulp. Deze organisaties zijn voor een groot deel afhankelijk van vrijwilligers.

# Financieel totaaloverzicht programma

| Per doelstelling | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| 38001 Beleidskaders welzijnsbeleid | | | | |
| Programmakosten | 295.445 | 295.445 | 295.445 | 295.445 |
| Apparaatskosten | 740.433 | 753.203 | 768.801 | 782.410 |
| Totaal lasten | 1.035.878 | 1.048.648 | 1.064.246 | 1.077.855 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 1.035.878 | 1.048.648 | 1.064.246 | 1.077.855 |
| 38403 Interculturele ontwikkeling en diversiteit in samenleving | | | | |
| Programmakosten | 1.300.945 | 1.290.718 | 1.319.943 | 1.354.805 |
| Apparaatskosten | 110.627 | 112.535 | 114.865 | 116.899 |
| Totaal lasten | 1.411.572 | 1.403.253 | 1.434.808 | 1.471.704 |
| Totaal baten | 202.756 | 160.525 | 163.736 | 167.011 |
| Saldo | 1.208.816 | 1.242.728 | 1.271.072 | 1.304.693 |
| 38405 Vrijwilligerswerk | | | | |
| Programmakosten | 345.778 | 160.400 | 160.400 | 160.400 |
| Apparaatskosten | 98.368 | 100.065 | 102.137 | 103.945 |
| Totaal lasten | 444.146 | 260.465 | 262.537 | 264.345 |
| Totaal baten | 115.378 | - | - | - |
| Saldo | 328.768 | 260.465 | 262.537 | 264.345 |
| 38406 Bevorderen maatschappelijke betrokkenheid en informatie-overdracht | | | | |
| Programmakosten | 9.571.548 | 9.605.597 | 9.809.009 | 10.082.926 |
| Apparaatskosten | 147.399 | 149.941 | 153.046 | 155.755 |
| Totaal lasten | 9.718.947 | 9.755.538 | 9.962.055 | 10.238.681 |
| Totaal baten | 4.430.988 | 4.554.357 | 4.681.153 | 4.806.918 |
| Saldo | 5.287.959 | 5.201.181 | 5.280.902 | 5.431.763 |
| 38407 Participatie en sociale ontwikkeling | | | | |
| Programmakosten | 2.744.366 | 2.771.091 | 2.845.731 | 2.923.785 |
| Apparaatskosten | 78.089 | 79.436 | 81.081 | 82.516 |
| Totaal lasten | 2.822.455 | 2.850.527 | 2.926.812 | 3.006.301 |
| Totaal baten | 45.378 | - | - | - |
| Saldo | 2.777.077 | 2.850.527 | 2.926.812 | 3.006.301 |

| Totaal programma | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten | 15.432.998 | 15.318.431 | 15.650.458 | 16.058.886 |
| Baten | 4.794.500 | 4.714.882 | 4.844.889 | 4.973.929 |
| Saldo | 10.638.498 | 10.603.549 | 10.805.569 | 11.084.957 |

**Lasten Programma welzijn in relatie tot totale lasten**

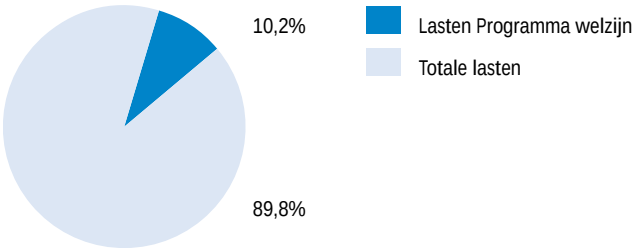


# Programma 8.1. Onderwijs en sport

## Missie

Het Drents onderwijsbeleid heeft als missie het tot stand brengen van een compleet, goed gespreid, toegankelijk en hoogwaardig onderwijsaanbod. De nadruk ligt op:
- het verbeteren van de toegankelijkheid van onderwijsvoorzieningen;
- stimuleren van (met name laag opgeleide) ouders bij de ontwikkeling van hun kinderen;
- verminderen van onderwijsachterstanden;
- verminderen van voortijdig schoolverlaten;
- werken vanuit een integrale agenda voor jeugdbeleid;
- investeren in onderwijs-arbeidsmarktprogramma's.

Het Drents sportbeleid heeft als missie het versterken van de infrastructuur breedtesport en topsport, waarbij met name meer jongeren, ouderen, allochtonen en gehandicapten worden gestimuleerd te gaan sporten. De nadruk ligt op:
- het verbeteren van de infrastructuur breedtesport;
- faciliteren van potentieel jong talent;
- investeren in ondersteuning van sportverenigingen;
- investeren in de kwaliteit van het sportaanbod;
- stimuleren van jongeren, ouderen, gehandicapten en allochtonen.

## Programmadoelstellingen

**Doelstelling 38101** — **Optimale onderwijsinfrastructuur**

Portefeuillehouder: mevrouw A. Haarsma
Contactpersoon: de heer G. Bosschers (toestel 5749)

**Omschrijving doelstelling**
- Tot stand brengen van een compleet, goed gespreid, toegankelijk en hoogwaardig onderwijsaanbod.
- Betere instructievaardigheden leraren primair onderwijs.

**Beleidsvoornemens 2004**

In 2004 wordt een samenhangend jongerenbeleid gerealiseerd: een agenda waarin werk, onderwijs en hulpverlening staan opgenomen. Bij een integrale benadering hoort ook intensivering van samenwerking tussen de verschillende disciplines. (jeugdzorg, justitie, politiek, onderwijs en verenigingsleven).

>

- Grotere doorstroom naar hogere vormen van voortgezet en vervolgonderwijs.
- Minder voortijdig schoolverlaten.
- Minder onderwijsachterstanden.
- Tot stand brengen van een onderwijs- en jeugdmonitor.
- Tot stand brengen Kenniscampus Emmen (Hogeschool Drenthe).

**Indicatoren voor doelrealisatie**

- Aantal scores ontwikkelassessment leraren primair onderwijs.
- Aantal prestatiegegevens scholen voor primair en voortgezet onderwijs.
- Aantallen doorstromers naar hogere vormen van voortgezet en vervolgonderwijs.
- Aantallen voortijdige schoolverlaters.
- Aantal gepleegde investeringen met betrekking tot Kenniscampus Emmen
- Aantal gerealiseerde arbeidsplaatsen.

Naast versterking van het hoger onderwijs in het Noorden is een accentverschuiving opgetreden naar onderwijsachterstandenbeleid. Vanuit deze thematiek wordt steeds meer samengewerkt met jeugdzorg. De verbinding tussen onderwijs en jeugdzorg biedt nieuwe kansen voor de provincie.
Met de projecten Argonaut en Task Force Onderwijskansen, wordt op diverse niveaus met scholen hard gewerkt aan het verminderen van de achterstanden. In deze projecten is sprake van een intensieve samenwerking tussen het onderwijsveld, jeugdzorg en welzijn. Ook gemeenten zijn belangrijke partners.
Door de verbeterde samenwerking tussen de Noordelijke Hogescholen worden de opleidingsmogelijkheden voor de Drenten verbeterd, maar kennisoverdracht en meer samenwerking tussen het (hoger) onderwijs, het bedrijfsleven (met name het MKB) en andere overheden blijft in 2004 een aandachtspunt.

## Doelstelling 38201

### Sport in Drenthe

Portefeuillehouder: mevrouw A. Haarsma
Contactpersoon: mevrouw H. Peters (toestel 5648)

**Omschrijving doelstelling**

- Verbeteren infrastructuur breedtesport en topsport.
- Meer jongeren, ouderen, allochtonen en gehandicapten gaan sporten.
- Potentieel van jong talent wordt uitgebouwd en gefaciliteerd.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

- Aantallen jongeren, ouderen, allochtonen en gehandicapten sportdeelname (wekelijks rijden 160 gehandicapte ruiters paard).
- Voldoende ondersteuningsbehoefte sportverenigingen.
- Voldoende kwaliteit sportaanbod van verenigingen.
- Aantal deelnemers specifieke projecten/cursussen.
- Aantal klanten/verwijzingen Sportservicepunt.
- Aantal deelnemers Olympisch Steunpunt Noord-Nederland.

**Beleidsvoornemens 2004**

Zowel het Ministerie van VWS als de provincie en in toenemende mate ook de Drentse gemeenten investeren in sport. Met name die drieslag begint haar meerwaarde te laten zien. De jaarlijkse uitreiking van de Drentse Sportprijs getuigt ook van waardering voor de sport en nog vaker voor de vele vrijwilligers, zonder wie de sportsector niet zou kunnen. Daarmee is de verbinding zichtbaar met het Drentse vrijwilligersbeleid en Vrijwilligersondersteuning.
Steeds vaker wordt het belang gezien van sport als stuwende kracht bij andere beleidsterreinen en voor diverse doelgroepen (jeugd, allochtonen, gehandicapten, ouderen). Sport scoort als het gaat om integratie en participatie van burgers, verbetering van de sociale kwaliteit in wijken, buurten en dorpen, bij het tegengaan van vereenzaming van ouderen of bewegingsarmoede van jeugd etc. Om die reden hebben wij als provincie ingezet op de breedtesport. In 2004 wordt dit beleid geëvalueerd.
Het Olympisch Steunpunt zet zich in voor jong sporttalent. Daarnaast zien wij een tendens naar kennis- en talentcentra. In 2004 bezinnen wij ons op de bijdrage die wij vanuit de provincie willen en kunnen geven.
2004 is uitgeroepen tot Internationaal Jaar van Sport en Opvoeding. Voor dit jaar wordt een programma opgesteld, gericht op met name de integrale verbinding van sport met andere sectoren (Opvoeding, Preventie en Antidiscriminatie).

# Financieel totaaloverzicht programma

| Per doelstelling | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| 38101 Optimale onderwijsinfrastructuur | | | | |
| Programmakosten | 44.575 | 56.375 | 42.600 | 32.100 |
| Apparaatskosten | 70.102 | 71.311 | 72.788 | 74.076 |
| Totaal lasten | 114.677 | 127.686 | 115.388 | 106.176 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 114.677 | 127.686 | 115.388 | 106.176 |
| 38201 Sport in Drenthe | | | | |
| Programmakosten | 655.352 | 643.316 | 654.560 | 665.690 |
| Apparaatskosten | 49.557 | 50.412 | 51.456 | 52.367 |
| Totaal lasten | 704.909 | 693.728 | 706.016 | 718.057 |
| Totaal baten | 113.455 | 113.455 | 113.455 | 113.455 |
| Saldo | 591.454 | 580.273 | 592.561 | 604.602 |

| Totaal programma | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten | 819.586 | 821.414 | 821.404 | 824.233 |
| Baten | 113.455 | 113.455 | 113.455 | 113.455 |
| Saldo | 706.131 | 707.959 | 707.949 | 710.778 |

**Lasten Programma sport en onderwijs in relatie tot totale lasten**

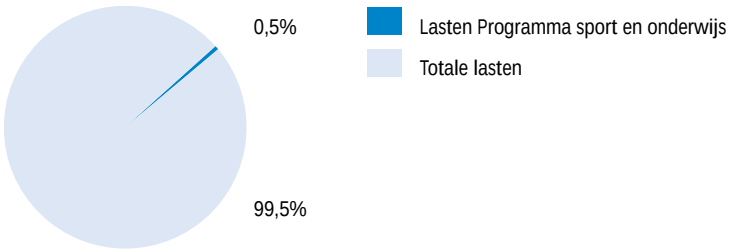

# Programma 8.2. Cultuur

## Missie

Het Drents cultuurbeleid heeft als missie: versterken van de culturele infrastructuur waarbij de cultuurparticipatie van de Drentse bevolking wordt vergroot en behoud en de ontwikkeling van het cultureel. De nadruk ligt op:
- het ontwikkelen van een cultuurnota;
- de Noordelijke samenwerking op het gebied van cultuur;
- het instellen van een Noordelijk Productiefonds in dat kader;
- het bevorderen van samenwerking tussen instellingen;
- het bevorderen van het cultureel ondernemerschap;
- integrale beleidsontwikkeling, zowel binnen de culturele sector zelf als daarbuiten;
- de ondersteuning en ontwikkeling van initiatieven, projecten;
- het cultuuraanbod voor jongeren vergroten en aantrekkelijker en diverser maken;
- versterking van de festivalstructuur;
- het invoeren van kunstmenu's in alle scholen in Drenthe;
- het behoud van cultureel erfgoed;
- het ontsluiten van cultureel erfgoed voor publiek;
- de evaluatie van de verzelfstandiging van het Drents Plateau;
- het ontwikkelen van archiefbeleid;
- bibliotheekvernieuwing: Bestedingsplan eerste impuls 2003-2004 en Beleidsplan bibliotheekvernieuwing;
- het ontwikkelen van een beleidsvisie op de media in relatie tot de regionale omroep.

## Programmadoelstellingen

**Doelstelling 38303** — **Participatie cultuuruitingen**

Portefeuillehouder: de heer J.H. Schaap
Contactpersoon: mevrouw G. Smidt (toestel 5919)

**Omschrijving doelstelling**

De aanwezigheid van een levendig en kwalitatief hoogwaardig aanbod op het gebied van de (scheppende) kunsten wordt gestimuleerd.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Aantal gerealiseerde kunstprojecten.
- Aantal leerlingen/scholen die deelnemen aan kunstmenu's.
- Aantal innovatieve cultuurprojecten dat via het Actieprogramma Cultuurbereik wordt uitgevoerd.
- Aantal deelnemers aan oktobermaand kindermaand.

>

**Beleidsvoornemens 2004**

De Cultuurnota kunst en cultuur in Drenthe dateert van 1995. Zoals al aangekondigd zal een nadere visie op het cultuurbeleid moeten worden ontwikkeld voor de periode 2005-2008. Met een eerste verkenning starten wij in 2003. Over deelaspecten van cultuurbeleid, zoals beeldende kunst , musea en monumentenzorg, wordt zoveel mogelijk in dat kader een afweging gemaakt.
In 2004 zal de rijksoverheid een nieuwe cultuurnota vaststellen voor de periode 2005-2008. De overheden zijn door het Rijk uitgenodigd hun visie te geven op de culturele infrastructuur in de regio. Wij hebben in noordelijk verband onze ambities weergegeven. De noordelijke partners willen inzetten op een Noordelijk Productie Fonds met een extra financiële impuls van € 2.000.000,— per jaar. Het fonds heeft als doel het productieklimaat in het Noorden te versterken door het stimuleren van nieuwe initiatieven, experimenten, cross-overs en interdisciplinaire projecten. Wij vragen het Rijk om samen met de noordelijke partners

- Aantal deelnemers aan het project culturele mobiliteit.
- Aantal streektaalpublicaties.
- Aantallen aanvragers en toekenningen subsidieregelingen beeldende kunst/kunst en cultuur/culturele infrastructuur.

aan dit fonds bij te dragen. In 2003 zal het overleg starten met het Rijk over een jaarlijkse rijksstorting van € 1.000.000,— in dit fonds.
De tussentijdse evaluatie van het Actieprogramma cultuurbereik 2001-2004 door het Rijk heeft plaatsgevonden. Wij hebben door de RuG een monitoringsonderzoek laten uitvoeren van de projecten die in 2001-2002 gerealiseerd zijn met actieplangelden. Uit de evaluaties blijkt dat het Actieprogramma cultuurbereik in de provincie Drenthe en ook landelijk succesvol is. Ook in 2003 en 2004 zal monitoring door de provincie plaatsvinden. Het Rijk zal uiterlijk in 2004 moeten beslissen of het Actieprogramma cultuurbereik in deze vorm een vervolg krijgt. De eerste geluiden zijn positief wat betreft de inhoud en effecten van dit programma.
In 2003 zal moeten worden besloten of het pilotproject Culturele gemeente Borger-Odoorn een vervolg krijgt in 2004. Het door de provincie geïnitieerde project Oktobermaand Kindermaand, waarin samenwerking met culturele instellingen de deuren van de instellingen vier zondagmiddagen opengingen voor kinderen, zal geëvalueerd worden op basis van de ervaringen in 2003.

## Doelstelling 38304

## Behoud cultureel erfgoed

Portefeuillehouder: de heer J.H. Schaap
Contactpersoon: mevrouw G. Smidt (toestel 5919)

### Omschrijving doelstelling

Cultureel erfgoed wordt behouden en ontsloten. Dit betreft:

- archeologie
- geschiedenis
- monumentenzorg
- welstandzorg en architectuur
- musea
- streektaal

### Indicatoren voor doelrealisatie

- Hoeveelheid nieuw aangewezen monumenten in de provincie.
- Aantal uitgevoerde restauraties van monumentale panden.
- Aantal rietbedekte boerderijen in Drenthe.
- Aantal tentoonstellingen en aantallen bezoekers Drents Museum.
- Aantal uitgevoerde archiefinspecties en uitgebrachte rapportages.
- Aantal verschenen Drentse historische publicaties.

### Beleidsvoornemens 2004

Met de evaluatie van de verzelfstandiging van het Drents Plateau wordt in 2003 een start gemaakt.
Wij zullen Drents Plateau naar aanleiding van de uitkomsten van de evaluatie nog efficiënter proberen in te zetten voor de beleidsdoelen.
De toegankelijkheid tot het cultureel erfgoed zal verder moeten worden vergroot. Zo wordt in het kader van het project Erfgoed bereikbaar het Drents Digitaal Erfgoedplein ontwikkeld. In 2004 zal de verdere provinciale inzet op het gebied van historische informatie-voorziening bepaald moeten worden. Het ligt in de reden dat het Drents Archief hierin een rol zal krijgen. Op grond van het convenant Archieven zal samen met het Drents Archief en andere erfgoedinstellingen aandacht worden besteed aan de Drentse invulling van een Regionaal Historisch Centrum.
De provincies zullen een rol krijgen in de uitvoering van het verdrag van Malta, het aanwijzen van archeologische terreinen in de provincie Drenthe. Discussie over deze rol is nog gaande.

## Prioriteiten 2004 en latere jaren

*Noordelijk Productiefonds*
Om de bestaande culturele infrastructuur in het Noorden een dynamische impuls te geven zullen de noordelijke partners inzetten op de vorming van een Noordelijk Productiefonds. Het Noorden stort hier jaarlijks € 1 miljoen in, als het Rijk bereid is daar hetzelfde bedrag aan toe te voegen. Het fonds heeft ten doel het productieklimaat in het Noorden te versterken door:
- kunstenaars en instellingen de mogelijkheid te bieden zich in het Noorden te ontwikkelen;
- beeldend en podium kunstenaars in productiehuizen of artists-in-residence in het Noorden te laten werken;
- het ondersteunen van instellingen en activiteiten die van grote regionale betekenis zijn en de potentie hebben om te groeien naar landelijk kwaliteitsniveau;
- de samenwerking van instellingen binnen de noordelijke infrastructuur te stimuleren.

Het Drentse aandeel in de bijdrage van € 1 miljoen bedraagt € 200.000,— structureel met ingang van 2005.

*Culturele gemeente van Drenthe*
Voor de voortzetting van het project Culturele gemeente van Drenthe wordt een structureel krediet voorgesteld van € 90.000,—.
Het project beoogt:
- dat zoveel mogelijk burgers gebruik maken van of deelnemen aan diverse vormen van kunst;
- de kunstproductie te stimuleren;
- bevordering van samenwerking op het gebied van cultuur.

| Prioriteiten Cultuur | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| Noordelijk Productiefonds | | 200.000 | 200.000 | 200.000 |
| Culturele gemeente van Drenthe | - 90.000 | - 90.000 | - 90.000 | - 90.000 |
| Totaal | 90.000 | 290.000 | 290.000 | 290.000 |

## Financieel totaaloverzicht programma

| Per doelstelling | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| 38303 Participatie cultuuruitingen | | | | |
| Programmakosten | 3.218.893 | 2.801.803 | 2.871.589 | 2.914.985 |
| Apparaatskosten | 252.036 | 256.383 | 261.692 | 266.325 |
| Totaal lasten | 3.470.929 | 3.058.186 | 3.133.281 | 3.181.310 |
| Totaal baten | 564.103 | 268.895 | 268.895 | 268.895 |
| Saldo | 2.906.826 | 2.789.291 | 2.864.386 | 2.912.415 |
| 38304 Behoud cultureel erfgoed | | | | |
| Programmakosten | 4.076.378 | 4.178.186 | 4.273.637 | 4.377.554 |
| Apparaatskosten | 519.429 | 528.388 | 539.330 | 548.877 |
| Totaal lasten | 4.595.807 | 4.706.574 | 4.812.967 | 4.926.431 |
| Totaal baten | 578.039 | 594.767 | 611.997 | 629.745 |
| Saldo | 4.017.768 | 4.111.807 | 4.200.970 | 4.296.686 |

| Totaal programma | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten | 8.066.736 | 7.764.760 | 7.946.248 | 8.107.741 |
| Baten | 1.142.142 | 863.662 | 880.892 | 898.640 |
| Saldo | 6.924.594 | 6.901.098 | 7.065.356 | 7.209.101 |

**Lasten Programma cultuur in relatie tot totale lasten**

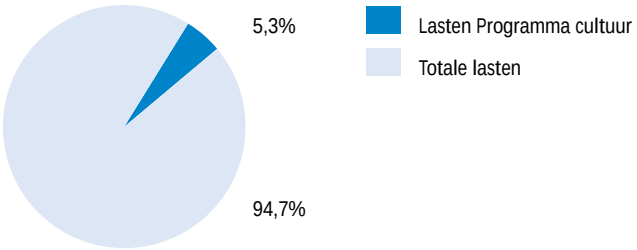


# Programma 8.3. Zorg

## Missie

Het Drents zorgbeleid heeft als missie het scheppen van voorwaarden die bijdragen aan een toegankelijk en integraal aanbod van zorg en dienstverlening voor de Drentse burger, aan maatschappelijke integratie en participatie, aan goede leef- en woonomstandigheden en aan het zo lang mogelijk zelfstandig functioneren. Centrale thema's daarbij zijn bereikbare zorg, zorg op maat en het verbeteren van de inhoud van het regionale aanbod.

## Programmadoelstellingen

### Doelstelling 38603 Gezondheidszorg

Portefeuillehouder: mevrouw A. Haarsma
Contactpersoon: mevrouw J. Tolsma (toestel 5236)

**Omschrijving doelstelling**

Het verbeteren en verbreden van de inhoud van het regionale aanbod van zorg en dienstverlening afgestemd op de vraag.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

- Voldoende aanbod van voorzieningen en diensten.
- Aantal tijdig afgewikkelde adviezen.
- Aantal aanvragen en toekenningen op grond van de Subsidieregelingen zorg en activiteiten zorg.

**Beleidsvoornemens 2004**

Uitgangspunt voor ons beleid zijn de regiovisies binnen de sectoren Zorg voor gehandicapten en geestelijke gezondheidszorg en de daaraan verbonden convenanten met actiepunten. Deze documenten zijn het richtinggevende kader voor het verbeteren van de infrastructuur en dienen als basis voor de door ons uit te brengen adviezen inzake zorgvernieuwingsprojecten.
De centrale thema's zijn Vermaatschappelijking en Vraaggerichte zorg. Daarbij hebben Wonen en Zorg en Mantelzorg onze bijzondere aandacht. Samen met gemeenten, zorgaanbieders, zorgvragers en zorgkantoor trachten wij hieraan invulling te geven. Onze rol is coördinerend en faciliterend.

Bij het oplossen van knelpunten kiezen wij zoveel mogelijk voor een integrale benadering van de problematiek. Met het oog hierop zal er in 2004 besluitvorming plaatsvinden over het door ons op te stellen integrale beleidskader zorg.
Bij de uitvoering van projecten doen wij al een beroep op STAMM. Daarnaast maken wij voor de uitvoering van ons beleid gebruik van Subsidieregeling zorg, totaal budget € 136.000,— en de Subsidieregeling activiteiten zorg, totaal budget € 41.000,—
Wat betreft de ziekenhuiszorg en de ambulancezorg volgen wij de landelijke ontwikkelingen. Waarnodig nemen wij initiatief om het aanbod blijvend te garanderen.

## Doelstelling 38604

### Uitvoering Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden

Portefeuillehouder: mevrouw A. Haarsma
Contactpersoon: de heer H.B.Venema (toestel 5896)

**Omschrijving doelstelling**

Toezicht op het naleven van de wet- en regelgeving (WHVBZ en Besluit hygiëne en veiligheid bad- en zweminrichtingen) door eigenaren van zwem- en badinrichtingen.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

Effectindicator:
- percentage wateranalyses dat buiten de normen valt;
- aantal sluitingen van zwemgelegenheden;
- aantal incidenten.

**Beleidsvoornemens 2004**

De verzameling en verwerking van basisgegevens in het automatiseringssysteem voor de WHVBZ is nagenoeg voltooid. Hierdoor kan naast het bestaande toezicht, de handhaving van de voorschriften van de WHVBZ meer aandacht krijgen. Het aantal handhavingsbezoeken aan zwemgelegenheden en zwemplassen zullen wij sterk uitbreiden.

## Doelstelling 38605

### Patiënten- en consumentenbeleid

Portefeuillehouder: mevrouw A. Haarsma
Contactpersoon: de heer E. Schut (toestel 5330)

**Omschrijving doelstelling**

De betrokkenheid van de gebruiker bij de ontwikkeling en uitvoering van integraal zorg en dienstverleningsbeleid vergroten.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

- Aantal formele overlegstructuren en cliëntenraden waaraan door het RPCP, dan wel de door het RPCP ondersteunde organisaties wordt deelgenomen.

**Beleidsvoornemens 2004**

De ondersteuning van de zogenoemde derde partij heeft een belangrijke plaats in ons beleid. De kaders voor dit beleid zijn vastgelegd in de provinciale Nota patiënten en consumentenbeleid. De door ons gesubsidieerde organisaties Regionale Patiënten en Consumenten Platform (RPCP) en de Federatie van Oudervereningingen (FvO) zijn hierbij belangrijke partners. Met hen trachten wij ook in 2004 de betrokkenheid van de gebruiker bij de ontwikkeling en uitvoering van integrale zorg en dienstverleningsbeleid te vergroten. Daarbij willen wij toewerken naar toetsbare productieafspraken.

>

- Het aantal door RPCP en/of FvO georganiseerde voorlichtings- en scholingsbijeenkomsten.
- Aantal bij het Informatie- en Klachtenbureau Gezondheidszorg gemelde en klachten en uitgebrachte adviezen.
- Mate van tevredenheid van de door het RPCP ondersteunde organisaties over de kwaliteit van de ondersteuning.

## Doelstelling 38701

### Ouderenbeleid

Portefeuillehouder: mevrouw A. Haarsma
Contactpersoon: de heer E. Schut (toestel 5330)

#### Omschrijving doelstelling

- Goede leef- en woonomstandigheden voor ouderen en een goed zorg- en dienstverleningsaanbod voor ouderen.
- Actieve participatie van ouderen in de maatschappij en het aanbod van voorzieningen op het terrein van zorg en maatschappelijke dienstverlening (waaronder wonen, educatie en vervoer) afstemmen op de vraag van ouderen en toegankelijk maken voor ouderen.

#### Indicatoren voor doelrealisatie

- Voldoende aanbod van voorzieningen en diensten voor ouderen.
- Aantal tijdig afgewikkelde adviezen.
- Aantal formele overlegstructuren en cliëntenraden waarin ouderen vertegenwoordigd zijn.
- Aantal aanvragen en toekenningen op grond van de Subsidieregeling integraal ouderenbeleid.

#### Beleidsvoornemens 2004

Een van onze speerpunten is het verbeteren van de leef- en woonomstandigheden en het zorgaanbod voor ouderen. De doelstellingen in de Regiovisie verpleging en verzorging 2001-2005 en de actiepunten zoals opgenomen in het convenant zijn uitgangspunt voor ons beleid. Tevens is dit het richtinggevende kader voor de door ons uit te brengen adviezen inzake zorgvernieuwingsprojecten. Voor het stimuleren van zorgvernieuwende projecten willen wij de gelden inzetten van het Fonds integraal ouderenbeleid.
Belangrijke thema's zijn het vergroten van de zelfstandigheid en maatschappelijke deelname van ouderen en de afstemming van voorzieningen en diensten. Wij ondersteunen de ouderenbonden om hierin een actieve bijdrage te kunnen leveren.
Met de Subsidieregeling integraal ouderenbeleid ondersteunen wij vernieuwende activiteiten die in het verlengde liggen van de door ons beoogde beleidsontwikkelingen.

# Financieel totaaloverzicht programma

| Per doelstelling | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| 38603 Gezondheidszorg | | | | |
| Programmakosten | 249.870 | 249.970 | 250.170 | 250.370 |
| Apparaatskosten | 280.356 | 285.191 | 291.097 | 296.250 |
| Totaal lasten | 530.226 | 535.161 | 541.267 | 546.620 |
| Totaal baten | 1.800 | 1.800 | 1.800 | 1.800 |
| Saldo | 528.426 | 533.361 | 539.467 | 544.820 |
| 38604 Uitvoering WHVBZ | | | | |
| Programmakosten | 4.300 | 4.400 | 4.500 | 4.600 |
| Apparaatskosten | 9.764 | 9.932 | 10.138 | 10.318 |
| Totaal lasten | 14.064 | 14.332 | 14.638 | 14.918 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 14.064 | 14.332 | 14.638 | 14.918 |
| 38605 Patiënten-/consumentenbeleid | | | | |
| Programmakosten | 654.408 | 672.730 | 691.568 | 710.930 |
| Apparaatskosten | 37.862 | 38.515 | 39.313 | 40.009 |
| Totaal lasten | 692.270 | 711.245 | 730.881 | 750.939 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 692.270 | 711.245 | 730.881 | 750.939 |
| 38701 Ouderenzorg | | | | |
| Programmakosten | 155.048 | 110.050 | 113.430 | 110.860 |
| Apparaatskosten | 140.593 | 143.018 | 145.979 | 148.564 |
| Totaal lasten | 295.641 | 253.068 | 259.409 | 259.424 |
| Totaal baten | 45.378 | - | - | - |
| Saldo | 250.263 | 253.068 | 259.409 | 259.424 |

| Totaal programma | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten | 1.532.201 | 1.513.806 | 1.546.195 | 1.571.901 |
| Baten | 47.178 | 1.800 | 1.800 | 1.800 |
| Saldo | 1.485.023 | 1.512.006 | 1.544.395 | 1.570.101 |

**Lasten Programma zorg in relatie tot totale lasten**

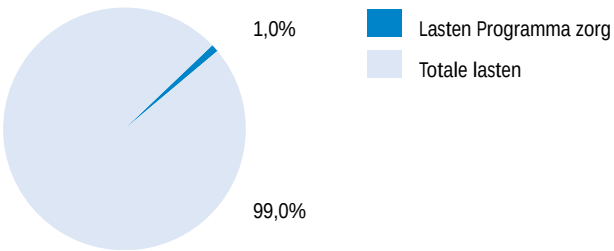

# Programma 8.4. Jeugdzorg

## Missie

Het Drents jeugdzorgbeleid heeft als missie het scheppen van voorwaarden die een optimale ontwikkeling en bescherming van Drentse jeugdigen mogelijk maken. Centrale thema's daarbij zijn het voorkomen van maatschappelijke uitval en het afstemmen van provinciaal jeugdzorgbeleid op lokaal jeugdbeleid .

## Programmadoelstellingen

### Doelstelling 38801

**Jeugdzorg**
Portefeuillehouder: mevrouw A. Haarsma
Contactpersoon: de heer C. Opmeer (toestel 5751)

**Omschrijving doelstelling**

- Ondersteuning van en hulp aan jeugdigen en hun opvoeders bij (dreigende) opgroei- of opvoedingsproblemen.
- Voldoende voorzieningen op het gebied van opgroei- en opvoedingsproblemen.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

- Gemiddelde wachttijd voor jeugdzorg.
- Doorlooptijd van hulpverleningstraject.
- Aantal cliënten per hulpvariant.
- Aantal meldingen kindermishandeling.
- Aantal klachten provinciale klachtencommissie.
- Mate van tevredenheid over de afwikkeling van meldingen en klachten.
- Aantal aanvragen en toekenningen op grond van de Subsidieregeling activiteiten jeugdhulpverlening.

**Beleidsvoornemens 2004**

Wij zijn verantwoordelijk voor de planning en financiering van de regionale jeugdhulpverlening. Afhankelijk van de voortgang van de besluitvorming wordt naar verwachting met ingang van 2004 de nieuwe Wet op de Jeugdzorg van kracht. Op grond van deze wet worden de provincies verantwoordelijk voor het brede jeugdzorgbeleid, hierdoor is er sprake van een taakverzwaring.
De basis van ons beleid is het Beleidskader jeugdzorg 2003-2006. In het Actieprogramma 2004 staat aangegeven hoe de beschikbare middelen dit jaar worden ingezet. Daarbij beogen wij met het provinciale krediet Jeugdhulpverlening vernieuwende projecten op het terrein van de jeugdzorg te bevorderen.

## Financieel totaaloverzicht programma

| Per doelstelling | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| 38801 Jeugdzorg | | | | |
| Programmakosten | 18.189.893 | 18.189.983 | 18.190.083 | 18.190.183 |
| Apparaatskosten | 382.552 | 389.150 | 397.208 | 404.240 |
| Totaal lasten | 18.572.445 | 18.579.133 | 18.587.291 | 18.594.423 |
| Totaal baten | 17.984.983 | 17.984.983 | 17.984.983 | 17.984.983 |
| Saldo | 587.462 | 594.150 | 602.308 | 609.440 |

| Totaal programma | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten | 18.572.445 | 18.579.133 | 18.587.291 | 18.594.423 |
| Baten | 17.984.983 | 17.984.983 | 17.984.983 | 17.984.983 |
| Saldo | 587.462 | 594.150 | 602.308 | 609.440 |

**Lasten Programma jeugdzorg in relatie tot totale lasten**

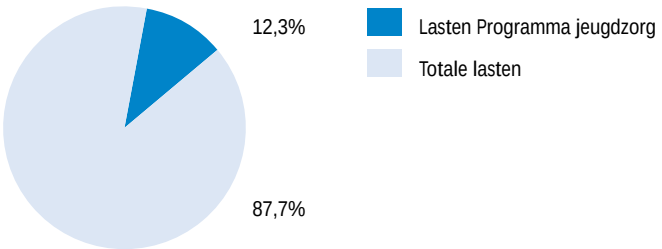


# Programma 9.0. Ruimtelijke ordening

## Missie

Het Drents beleid ten aanzien van de ruimtelijke ordening heeft als missie het binnen het kader van het POP realiseren van de gewenste ruimtelijke ontwikkelingen zoals:
- de bundeling van wonen, werken en infrastructuur;
- zuinig ruimtegebruik en duurzame inrichting van de leefomgeving;
- bescherming, behoud en ontwikkeling van ruimtelijke kwaliteit.

Het monitoren van dit beleid door middel van periodieke rapportages en het bijhouden van een informatiebestand dragen bij aan het zichtbaar maken van resultaten, het anticiperen op ontwikkelingen en het vormen van een goede basis voor beleidsontwikkeling.

# Programmadoelstellingen

## Doelstelling 39001 — Algemeen ruimtelijke ordening

Portefeuillehouder: mevrouw A. Haarsma
Contactpersonen: de heer B. Hanskamp (toestel 5467), de heer H. van Laar (toestel 5223), de heer W.D.J. Werkman (toestel 5375)

**Omschrijving doelstelling**

Binnen het kader van het POP realiseren van de gewenste ruimtelijke ontwikkelingen door onder andere afstemmen van de ruimtelijke ordening van het Rijk, de buurprovincies en Duitsland en door uitvoering van projecten.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

Effectindicatoren
De in het POP vastgestelde normen en aantallen, waarover gerapporteerd wordt in periodieke rapportages (zie 39002, Beleidsmonitoring) en bij de periodieke evaluatie van het POP.
Meer speciaal:

- ontwikkeling van het aantal woningen en inwoners per gemeente en per kern en waargenomen veranderingen in kwalitatieve aspecten van de woningvoorraad;
- groei stedelijk gebied/bebouwd gebied per gemeente en per kern;
- ontwikkeling en oppervlakte bedrijventerreinen per gemeente en per kern.

**Beleidsvoornemens 2004**

Op het terrein van de ruimtelijke ontwikkeling en inrichting hebben zich de afgelopen jaren diverse beleidsontwikkelingen voorgedaan. Op provinciaal en regionaal niveau gaat het dan om de actualisatie van de Regiovisie voor het nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen, de opstelling van de Koers voor het stedelijk netwerk Zuid-Drenthe, de Agenda voor de Veenkoloniën, de Stroomgebiedsvisies Groningen – Noordoost-Drenthe en Vecht – Zwarte Water (Zuid-Drenthe) en de herziening van het POP Drenthe. Wij blijven ons inzetten om het omgevingsbeleid voor Drenthe, zoals verwoord in Kompas voor het Noorden, de regiovisies en het POP, vertaald te krijgen in de rijksnota's en om afspraken te maken over de benodigde middelen voor de uitvoering ervan.
Wij nemen aan dat belangrijke rijksnota's voor verkeer en vervoer, de ruimtelijke ordening, de groene ruimte en militaire terreinen in 2003 of uiterlijk 2004 tot een afronding komen. Voor de actualisering van regiovisies en de uitwerkingen voor de stedelijke netwerken, alsmede de herziening van het POP, heeft het nieuwe rijksbeleid verschillende actualiseringspunten aangedragen, waarover met het Rijk grotendeels overeenstemming is bereikt. Doordat op rijksniveau het afrondingsproces rond diverse rijksnota's is vertraagd, lopen deze beleidsprocessen daarop vooruit. Wij volgen of het Rijk zich aan de gemaakte afspraken over de beleidskaders en uitvoering houdt.
Nadere afspraken worden naar verwachting gemaakt in de vorm van een regiocontract met Noord-Nederland, aanvullend op de afspraken die met het Langman-akkoord (1998) zijn gemaakt. Samen met de provincies Groningen en Fryslân beijveren wij ons een zo goed mogelijk resultaat voor Noord-Nederland.

## Doelstelling 39002 — Beleidsmonitoring

Portefeuillehouder: mevrouw A.Haarsma
Contactpersoon: de heer J. Boelens (toestel 5459)

**Omschrijving doelstelling**

Het volgen en beschrijven van de situatie op het gebied van de ruimtelijke ordening en de volkshuisvesting door het verzamelen en analyseren van gegevens.

>

**Beleidsvoornemens 2004**

Beleidsmonitoring ruimtelijke ordening gebeurt ter ondersteuning van de beleidsterreinen. De monitoring zorgt voor eenduidige kennis over de situatie met betrekking tot ruimtelijke ordening en volkshuisvesting. Bevindingen worden gebruikt bij beleid en beheer ter signalering van ontwikkelingen en het zichtbaar maken van dat beleid.

Doelen daarvan zijn onder andere:
- het zichtbaar maken van resultaten van beleid ter uitvoering van het POP;
- anticiperen op ontwikkelingen;
- goede basis voor beleidsontwikkeling.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

Effectindicatoren

De in het POP vastgelegde normen en aantallen, waarover gerapporteerd wordt in periodieke rapportages en bij de periodieke evaluatie van het POP.

Meer speciaal:
- ontwikkeling van het aantal woningen en inwoners per gemeente en per kern en waargenomen verandering in kwalitatieve aspecten van de woningvoorraad;
- groei stedelijk gebied/bebouwd gebied per gemeente en per kern;
- ontwikkeling en oppervlakte bedrijventerreinen per gemeente en per kern.

In het kader van Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV) is in IPO-verband een monitor gemaakt. Deze heeft tot doel voldoende informatie te geven voor de verantwoording in 2005.
Het systeem voor het monitoren van wonen is in 2001 vernieuwd en blijft jaarlijks de laatste informatie geven over de woningvoorraad en de ontwikkelingen.

## Doelstelling 39101

### Provinciaal omgevingsplan (POP)

Portefeuillehouder: mevrouw A. Haarsma
Contactpersoon: de heer H. van Laar (toestel 5223)

**Omschrijving doelstelling**

Het in onderlinge samenhang bepalen, beschrijven en uitvoeren van het beleid voor de fysieke leefomgeving.

Nevendoelen daarbij zijn:
- bevorderen van samenwerking tussen partners en betere planning;
- vergroten herkenbaarheid van de provincie.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

Effectindicatoren

De in het POP vastgelegde normen en aantallen, waarover gerapporteerd wordt in periodieke rapportages en bij de periodieke evaluatie van het POP.

>

**Beleidsvoornemens 2004**

In 2003 wordt breed discussie gevoerd over de opstelling van POP II. Een belangrijk uitgangspunt is de verantwoordelijkheid voor beleidskeuzes en uitvoering meer bij gemeenten, waterschappen en burgers te leggen. Ook beoogt POP II de samenwerking rond de realisatie van het beleid met de andere overheden en doelgroepen verder uit te bouwen.
Naast de beleidsaanpassingen is tegelijkertijd de procedure gestart om ook de provinciale regelgeving te herzien op basis van de Evaluatie PMV en de nieuwe beleidskeuzes.
Op basis van die discussie wordt eind 2003 het nieuwe ontwerp voor POP II en provinciale regelgeving ter inzage gelegd. De eerste maanden van 2004 staan dan in het teken van de wettelijke inspraak, de verwerking van die inspraakreacties en de afronding van het herzieningsproces. De planning is dat wij u het nieuwe POP II aanbieden voor vaststelling in mei 2004.
Voor het stimuleren van de woonkwaliteit hebben wij onder andere het project Landschappelijk bouwen gestart. Dit moet in samenwerking met de gemeenten, het Drents Plateau en de BOKD leiden tot een aantal concrete plannen waarin het aspect kwaliteit op een hoog niveau is ingevuld.

Meer speciaal:
- ontwikkeling van het aantal woningen en inwoners per gemeente en per kern en waargenomen verandering in kwalitatieve aspecten van de woningvoorraad;
- groei stedelijk gebied/bebouwd gebied per gemeente en per kern;
- ontwikkeling en oppervlakte bedrijventerreinen per gemeente en per kern.

## Doelstelling 39102

### Regiovisie Groningen-Assen

Portefeuillehouder: de heer S.B. Swierstra
Contactpersoon: de heer J. Buiten (toestel 5718)

#### Omschrijving doelstelling

Indicatoren voor doelrealisatie
- Het in samenwerking met gemeenten, betrokken maatschappelijke partijen en Rijk bepalen van een samenhangende provinciegrensoverschrijdende ontwikkeling van de stedelijke regio's Groningen-Assen met inbegrip van de uitwerking van de stedelijke netwerken volgens de Vijfde nota op de ruimtelijke ordening.
- Via samenwerking tussen partners bevorderen van betere planning.
- Zorgen voor herkenbaarheid van de regio in nationaal en internationaal kader.
- Het tot stand brengen van overeenkomsten met het Rijk en andere relevante partijen voor uitvoering van maatregelen en projecten op het gebied van natuur, water, landschap, leefbaarheid en verkeer en vervoer (Kolibri-ov netwerk, maatregelenpakket BAG).

#### Effectindicatoren

- Relatieve toename van woningbouw en bedrijventerreinen in de kernen Groningen, Assen, Hoogezand-Sappemeer, Leek en Roden.

>

#### Beleidsvoornemens 2004

De samenwerking tussen de provincies Drenthe en Groningen en de 12 gemeenten in de regio Groningen-Assen wordt voortgezet en uitgebouwd. In het kabinetsbesluit over de Vijfde Nota ruimtelijke ordening is de regio Groningen-Assen aangewezen als nationaal stedelijk netwerk en zijn de ontwikkelingsopgaven benoemd. Naar verwachting zal in najaar 2003 daar verder over gesproken worden.
De regiovisie actualiseren wij in 2002-2003 met onder andere de verwerking van de opgaven uit de nieuwe rijksnota's. De geactualiseerde regiovisie en de gemaakte investeringsprogramma's voor enkele thema's zullen meegenomen worden in het in 2003 op te stellen regiocontract.
De projecten uit het meerjarenprogramma zullen door de regio, dan wel door de diverse aangewezen partners worden uitgevoerd.
In het kader van het kabinetsbesluit tot uitwerking van de planvorming voor de snelste varianten van de Zuiderzeelijn wordt een Trace-MER studie verricht. Daarnaast wordt een Masterplan voor de as Amsterdam-Groningen/Assen opgesteld om de mogelijkheden te benutten die de Zuiderzeelijn biedt om gewenste ruimtelijke ontwikkelingen te initiëren en de ruimtelijke kwaliteit te versterken. De drie noordelijke provincies en Flevoland ontwikkelen dit plan samen met de betrokken gemeenten.

- Vergrote vervoersintensiteit met openbaar vervoer.
- Groei van werkgelegenheid.
- Aandacht voor duurzaamheids-aspecten in structuur- en bestemmingsplannen van gemeenten.
- Waarneembaar onderscheid van identiteit van steden en uitbreidings-locaties.

## Doelstelling 39103

### Uitvoering ruimtelijke ordening

Portefeuillehouder: mevrouw A. Haarsma
Contactpersoon: mevrouw F.E. Jorritsma (toestel 5493)

**Omschrijving doelstelling**

Binnen het kader van het POP realiseren van de gewenste ruimtelijke ontwikkelingen op het gebied van gemeentelijke plannen en plannen voor bijzondere objecten (militaire zaken en technische infrastructuur).

**Indicatoren voor doelrealisatie**

Effectindicatoren
De in het POP vastgelegde normen en aantallen, waarover wordt gerapporteerd in periodieke rapportages en bij de periodieke evaluatie van het POP. Meer speciaal: het aantal MW opgesteld wind-vermogen en vermindering ha militair oefenterrein.

**Beleidsvoornemens 2004**

De meeste Drentse gemeenten hebben een verouderd bestemmings-planbestand, hetgeen inhoudt dat een groot deel van de bestemmings-plannen ouder zijn dan 10 jaar. Om aan deze situatie een einde te maken, is een deel van de gemeenten in 2003 gestart met een actualise-ringsproject. In veel gevallen zullen verschillende plannen worden samengevoegd, waardoor bijvoorbeeld een plan zal worden opgesteld per kern, in plaats van de kleinere deelplannen die nu vaak gelden. Bij de beoordeling van de gemeentelijke bestemmingsplannen zal rekening gehouden moeten worden met nieuw rijksbeleid.
Met betrekking tot militaire zaken zal in 2004 extra aandacht worden geschonken aan het tijdig en definitief afstoten door het Ministerie van Defensie van de oefenterreinen Het Balloërveld en Anloo. Het op tijd realiseren van het oefenterrein De Haar houdt hiermee verband. Over de laagvlieggebieden voor militaire helikopters zal in het kader van de afspraken over het Structuurschema Militaire Terreinen uit 2002, verder overleg plaats vinden met het Ministerie van Defensie om de hinder van het laagvliegen binnen aanvaardbare grenzen te houden.
De gemeenteraad van Coevorden heeft een plan van aanpak voor de realisatie van het windturbinepark, waarin onder andere een planolo-gisch traject beschreven is, vastgesteld. Het Ministerie van Defensie, als grootste grondeigenaar van het gebied, heeft het principebesluit genomen om de ontwikkeling van het park geheel in eigen hand te nemen. Op deze wijze kan het Ministerie van Defensie voldoen aan haar eigen doelstellingen met betrekking tot duurzame energie. Het principe-besluit moet nog bekrachtigd worden door de staatssecretaris van Defensie. Vervolgens kan het plan van aanpak verder uitgewerkt worden.
De Stichting ASTRON werkt samen met het bedrijfsleven en met ondersteuning van het SNN aan de bouw van een nieuwe radio-telescoop: LOFAR. De planning is dat deze telescoop in 2005-2006 operationeel is. De uitkomsten van de besluitvorming over de locatie-keuze, die in 2003 plaatsvond, brengen wij in het herzieningsproces van het POP.

**Doelstelling 39104**

**Regiovisie Zuid-Drenthe/Noord-Overijssel**
Portefeuillehouder: de heer J.H. Schaap
Contactpersoon: de heer D. Kuiper (toestel 5612)

**Omschrijving doelstelling**

- Versterking van de concurrentie-positie van Zuid-Drenthe/Noord-Overijssel.
- Plaatsing van de regio op de Nederlandse en de Europese agenda.
- Levering van een gezamenlijke inbreng op het gebied van de ruimtelijke ordening.
- Gezamenlijke ontwikkeling en uitvoering van projecten, waaronder de programmatische uitwerking van het regionaal Stedelijk Netwerk Zuid-Drenthe (inclusief Hardenberg en Steenwijk).

**Indicatoren voor doelrealisatie**

**Beleidsvoornemens 2004**

Op 13 juni 2003 heeft de provincie Drenthe het trekkerschap van de Regiovisie Zuid-Drenthe/Noord-Overijssel (weer) voor twee jaar van Overijssel overgenomen. Ook in 2004 staat de uitvoering van de prioritair-strategische projecten centraal. De provincie Drenthe is actief betrokken bij alle tien projecten die in het kader van de regiovisie worden uitgewerkt en/of uitgevoerd.
In de tweede helft van 2003 vindt een evaluatie van de regiovisie plaats. Op basis van deze evaluatie besluiten de deelnemende partijen of en zo ja, op welke wijze de regiovisie na 15 juni 2004 zal worden voortgezet.
Activiteiten ten behoeve van het (regionaal) stedelijk netwerk Zuid-Drenthe (inclusief Hardenberg en Steenwijk) vinden plaats onder de paraplu van de regiovisie. In 2002 hebben de betrokken zes gemeenten en beide provincies een intentieverklaring ondertekend en een samenwerkingsprotocol en een “beleidskompas” voor het netwerk opgesteld, op basis van het rapport Koers voor stedelijk netwerk Zuid-Drenthe.
In 2003 worden de actiepunten in dit kompas op basis van het protocol nader uitgewerkt en uitgevoerd.

## Prioriteiten 2004 en latere jaren

*Beleidsondersteuning en -monitoring ruimtelijke ordening en volkshuisvesting*
Voor het actueel houden van basisgegevens is het nodig om periodiek bestanden en programma’s aan te schaffen. Ad hoc wordt bekeken of er middelen beschikbaar zijn. Wij stellen voor om dergelijke uitgaven een structureel budget beschikbaar te stellen van € 15.000,—.

*Actualisering Regiovisie Groningen-Assen*
Ten behoeve van investeringen in het kader van de actualisering van de Regiovisie Groningen-Assen wordt met ingang van 2006 rekening gehouden met een kapitaallast van € 3,3 miljoen. Het gaat om kapitaallasten van investeringen, die vooral de infrastructuur betreffen, in de regio tot en met 2010. De investeringen zullen pas worden gepleegd als de betrokken raden en staten de desbetreffende besluiten van de stuurgroep hebben bekrachtigd.

*Digitale toetsing ruimtelijke plannen*
Om de toetsing van ruimtelijke plannen nog verder te verbeteren en om de consistentie van de toetsing te verbeteren is het noodzakelijk dat die toetsing plaatsvindt met behulp van moderne technieken. Dat betekent dat er software moet worden aangeschaft en tevens dat provinciale plannen uitwisselbaar moeten worden gemaakt. Daarmee is een eenmalig bedrag van € 36.200,— gemoeid.

| Prioriteiten ruimtelijke ordening | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| Beleidsondersteuning en -monitoring ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | 15.000 | 15.000 | 15.000 | 15.000 |
| Actualisering Regiovisie Groningen-Assen | | | 3.300.000 | 3.300.000 |
| Digitale toetsing ruimtelijke plannen | 36.200 | | | |
| Totaal | 51.200 | 15.000 | 3.315.000 | 3.315.000 |

# Financieel totaaloverzicht programma

| Per doelstelling | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| 39001 Algemene ruimtelijke ordening | | | | |
| Programmakosten | 4.783 | 4.793 | 4.803 | 4.913 |
| Apparaatskosten | 206.529 | 210.091 | 214.442 | 218.238 |
| Totaal lasten | 211.312 | 214.884 | 219.245 | 223.151 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 211.312 | 214.884 | 219.245 | 223.151 |
| 39002 Beleidsmonitoring | | | | |
| Programmakosten | 15.000 | 15.000 | 15.000 | 15.000 |
| Apparaatskosten | 63.945 | 65.048 | 66.395 | 67.570 |
| Totaal lasten | 78.945 | 80.048 | 81.395 | 82.570 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 78.945 | 80.048 | 81.395 | 82.570 |
| 39101 Provinciaal omgevingsplan (POP) | | | | |
| Programmakosten | 12.900 | 13.100 | 13.400 | 13.700 |
| Apparaatskosten | 842.950 | 857.488 | 875.245 | 890.739 |
| Totaal lasten | 855.850 | 870.588 | 888.645 | 904.439 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 855.850 | 870.588 | 888.645 | 904.439 |
| 39102 Regiovisie Groningen-Assen | | | | |
| Programmakosten | 454.000 | 454.000 | 3.754.000 | 3.754.000 |
| Apparaatskosten | 317.182 | 322.652 | 329.334 | 335.164 |
| Totaal lasten | 771.182 | 776.652 | 4.083.334 | 4.089.164 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 771.182 | 776.652 | 4.083.334 | 4.089.164 |
| 39103 Uitvoering ruimtelijke ordening | | | | |
| Programmakosten | 36.200 | - | - | - |
| Apparaatskosten | 1.357.194 | 1.380.602 | 1.409.191 | 1.434.137 |
| Totaal lasten | 1.393.394 | 1.380.602 | 1.409.191 | 1.434.137 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 1.393.394 | 1.380.602 | 1.409.191 | 1.434.137 |
| 39104 Regiovisie Zuid-Drenthe/Noord-Overijssel | | | | |
| Programmakosten | 45.000 | - | - | - |
| Apparaatskosten | 65.274 | 66.400 | 67.775 | 68.975 |
| Totaal lasten | 110.274 | 66.400 | 67.775 | 68.975 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 110.274 | 66.400 | 67.775 | 68.975 |

| Totaal programma | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten | 3.420.957 | 3.389.174 | 6.749.585 | 6.802.436 |
| Baten | - | - | - | - |
| Saldo | 3.420.957 | 3.389.174 | 6.749.585 | 6.802.436 |

**Lasten Programma ruimtelijke ordening in relatie tot totale lasten**

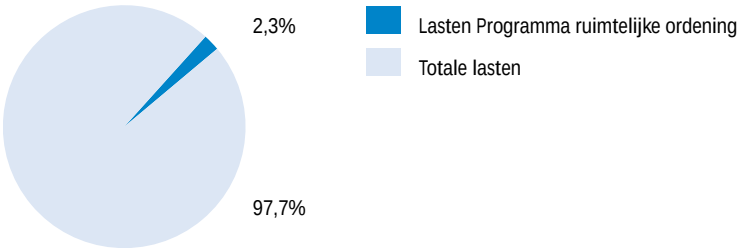


# Programma 9.1. Volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing

## Missie

Het Drents beleid ten aanzien van de volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing heeft als missie duurzame stedenbouw en duurzame bedrijfsterreinen, die duurzaam veilig zijn en waar milieuhinder beperkt wordt. Daarbij wordt ingezet op herstructurering en worden meer mogelijkheden gecreëerd voor wonen en zorg. Ook wordt ingezet op bundeling van wonen, werken en voorzieningen .
Asielzoekers en statushouders worden gehuisvest.
Dit wordt bereikt door:
- het stimuleren van stedelijke vernieuwing, met name in de gemeenten die niet rechtstreeks geld van het Rijk krijgen (vier programmagemeenten en zeven projectgemeenten);
- het uitvoeren van projecten ter bevordering van ruimtelijke kwaliteit;
- stimuleren van en toezien op het proces van de huisvesting van asielzoekers en statushouders door gemeenten.

## Programmadoelstellingen

**Doelstelling 39201** — **Stedelijke vernieuwing**

Portefeuillehouder: mevrouw A. Haarsma
Contactpersoon: mevrouw L. de Wit-Ybema (toestel 5465)

**Omschrijving doelstelling**

- Stimuleren van stedelijke vernieuwing, met name in de gemeenten die niet rechtstreeks geld van het Rijk krijgen (vier programma-gemeenten en zeven projectgemeenten).

**Beleidsvoornemens 2004**

De gemeenten in Drenthe zijn actief hun programma's en projecten voor stedelijke vernieuwing aan het uitvoeren. Als budgethouders voor de gemeenten (met uitzondering van Emmen) zorgen wij voor toekenning en verdeling van de subsidie voor stedelijke vernieuwing.

>

- Uitvoeren van projecten ter bevordering van de ruimtelijke kwaliteit.
- Stimuleren van en toezien op het proces van huisvesting van asielzoekers en statushouders door gemeenten.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

Effectindicatoren

De in het POP en in de Beleidsnota stedelijke vernieuwing vastgestelde normen en aantallen, waarover gerapporteerd wordt in de periodieke rapportages en bij de periodieke evaluatie van POP.

Meer speciaal:

- ontwikkeling van het aantal woningen en inwoners per gemeente per kern;
- waargenomen verandering in de kwalitatieve aspecten van de woningvoorraad en bebouwde omgeving;
- aantal permanente opvangplaatsen asielzoekers;
- aantal gehuisveste statushouders.

Daarnaast bieden wij ondersteuning bij de voortgangsrapportage (monitoring) van de aanpak en de resultaten (verantwoording). In de jaren 2003 en 2004 willen wij in IPO-verband en met onze gemeenten veel aandacht besteden aan een proefverantwoording ISV. Daarnaast zijn wij bezig ISV 2 voor te bereiden, dat wil zeggen de verdeelsleutel, het aanwijzen van programmagemeenten en het voorbereiden van Meerjarenprogramma's ISV 2. en bovenlokale afstemming.

Het aspect Duurzaamheid en kwaliteit willen wij met de gemeenten verder invullen en concretiseren.

De provincie en gemeenten actualiseren hun woonbeleid in nota's en/of woonplannen, als uitwerking van de uitgangspunten zoals aangegeven in het POP.

Stads- en dorpsvernieuwing zijn intussen opgenomen in het regiem van de Wet stedelijke vernieuwing. Sinds 1 januari 2001 vinden door het Rijk te verrichten betalingen uitsluitend plaats via de systematiek van de stedelijke vernieuwing. De afwikkeling van verplichtingen die zijn aangegaan op basis van de "oude" regelingen zal bij afzonderlijke wet worden geregeld, namelijk de Invoeringswet stedelijke vernieuwing.

Het is de bedoeling dat de oude verplichtingen per 31 december 2004 zijn afgewikkeld.

## Financieel totaaloverzicht programma

| Per doelstelling | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| 39201 Stedelijke vernieuwing | | | | |
| Programmakosten | 3.184.551 | 2.277.101 | 2.277.311 | 2.277.531 |
| Apparaatskosten | 291.842 | 296.875 | 303.023 | 308.387 |
| Totaal lasten | 3.476.393 | 2.573.976 | 2.580.334 | 2.585.918 |
| Totaal baten | 2268901 | 2268901 | 2268901 | 2268901 |
| Saldo | 1.207.492 | 305.075 | 311.433 | 317.017 |

| Totaal programma | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten | 3.476.393 | 2.573.976 | 2.580.334 | 2.585.918 |
| Baten | 2.268.901 | 2.268.901 | 2.268.901 | 2.268.901 |
| Saldo | 1.207.492 | 305.075 | 311.433 | 317.017 |

**Lasten Programma volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing in relatie tot totale lasten**

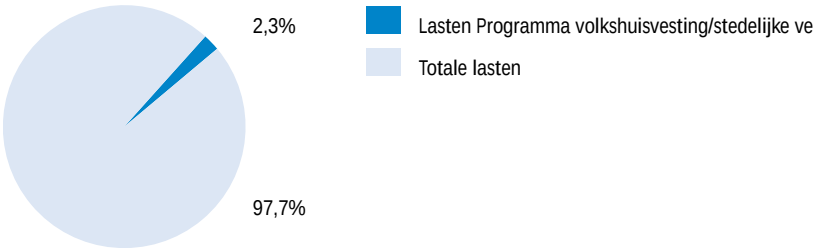


# Programma 0.0. Financiering en algemene dekkingsmiddelen

## Missie

De missie van de provincie Drenthe voor de financiering en algemene dekkingsmiddelen is het waarborgen van de financiële handelingsvrijheid van het provinciebestuur.

## Programmadoelstellingen

**Doelstelling 30001 t/m 30601 Financiering en algemene dekkingsmiddelen**
Portefeuillehouder: de heer Joh. Dijks
Contactpersoon: de heer J. Bosker (toestel 5660)

**Omschrijving doelstelling**
Realiseren van een gezond en stabiel financieel beleid van de provincie en zorg dragen voor een degelijke dekking van de provinciale uitgaven.

**Indicator**
De norm is: de provincie Drenthe valt onder repressief toezicht. Dit was de afgelopen jaren het geval.

**Beleidsvoornemens 2004**
Verwezen wordt naar de Nota van aanbieding en naar de paragrafen weerstandsvermogen en financiering.

## Prioriteiten 2004 en latere jaren

Prioriteiten intern beleid

*Verhoging budget accountantskosten*
In de vergadering van provinciale staten van 26 mei 2003 is een nieuwe accountant benoemd. Het betreft zowel de jaarrekening als de overige jaarlijkse verklaringen. Voor de incidentele verklaringen en overige kosten is een verhoging van het budget met € 52.000,— noodzakelijk.

*ICT-beheer*
Met het toenemen van het aantal toepassingen en componenten in de infrastructuur stijgt ook de druk op de onderhoudslasten. Enige jaren kon dit worden opgevangen door het minimaliseren van contracten en andere kostenbesparingen, maar die ruimte is nu niet meer aanwezig.
Een aantal Internettoepassingen moet 7 dagen per week de gehele dag in de lucht zijn. Voor het continu monitoren daarvan is het noodzakelijk een contract af te sluiten met een extern bedrijf dat zo'n dienst aanbiedt.
Wij stellen u voor om het budget voor ICT-beheer structureel te verhogen met € 76.000,—.

*Sanering semi-statische archieven*
Op basis van de Archiefwet is de provincie verplicht een goed geordend en toegankelijk archief te construeren, onderhouden en binnen een wettelijke termijn van 20 jaar over te dragen aan het Rijksarchief in de provincie. Wij zijn in 2002 reeds begonnen met het opschonen van het archief, maar om aan de wettelijke verplichting te kunnen voldoen zijn in 2004 en volgende jaren nog de nodige werkzaamheden noodzakelijk. De kosten hiervan zijn nog niet begroot; het gaat om een krediet van in totaal € 255.000,— eenmalig in 2004.

*Dienstkleding*
Provinciale medewerkers die een representatieve functie vervullen en als zodanig gezichtsbepalend zijn voor de provincie zullen in dienstkleding gestoken worden. Dit gebeurt om een herkenbare, professionele en representatieve uitstraling te bewerkstelligen. De jaarlijkse kosten bedragen in totaal € 25.500,—. Ten opzichte van het huidige budget betekent dat een noodzakelijke verhoging met een bedrag van € 12.113,—.

*Bedrijfsinterne milieuzorg*
In 2001 is het programma Met preventie naar duurzaam ondernemen vastgesteld. Dit is een gezamenlijk programma van IPO, VNG, de Unie van Waterschappen, VROM en EZ. In dit programma is onder meer de afspraak gemaakt per 2005 een BIM-systeem te hebben op het niveau van ISO-14001-certificering. Dit houdt in dat milieuzorg in de provinciale organisatie zodanig wordt geïmplementeerd dat een zichzelf verbeterend systeem ontstaat.
Drenthe is namens het IPO medeondertekenaar van het programma Met preventie naar duurzaam ondernemen. Daarnaast levert een milieuzorgsysteem een wezenlijke bijdrage aan de verbetering van de milieukwaliteit; de provincie heeft hierin een voorbeeldfunctie.
In dit kader wordt voor het jaar 2004 een bedrag begroot van € 30.000,— en voor 2005 een bedrag van € 10.000,—.

| **Prioriteiten Interne organisatie** | **2004** | **2005** | **2006** | **2007** |
|---|---|---|---|---|
| Verhoging budget accountantskosten | 52.000 | 53.000 | 54.000 | 55.000 |
| ICT-beheer | 76.000 | 77.500 | 79.100 | 80.700 |
| Sanering semi-statische archieven | 255.000 | | | |
| Dienstkleding | 12.113 | 12.113 | 12.113 | 12.113 |
| Bedrijfsinterne milieuzorg | 30.000 | 10.000 | | |
| Totaal | 425.113 | 152.613 | 145.213 | 417.813 |

# Financieel totaaloverzicht programma

| Per doelstelling | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| 30001 Geldleningen en uitzettingen korter dan 1 jaar | | | | |
| Programmakosten | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | | | | |
| Totaal lasten | - | - | - | - |
| Totaal baten | 425.664 | 216.987 | 123.102 | 94.429 |
| Saldo | 425.664- | 216.987- | 123.102- | 94.429- |
| 30101 Geldleningen en algemene dekkingsmiddelen langer of gelijk aan 1 jaar en bespaarde rente | | | | |
| Programmakosten | 987.962 | 687.359 | 507.577 | 392.718 |
| Apparaatskosten | - | - | - | - |
| Totaal lasten | 987.962 | 687.359 | 507.577 | 392.718 |
| Totaal baten | 4.496.746 | 4.211.620 | 4.146.099 | 4.171.311 |
| Saldo | 3.508.784- | 3.524.261- | 3.638.522- | 3.778.593- |
| 30201 Algemene uitkering Provinciefonds | | | | |
| Programmakosten | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | - | - | - | - |
| Totaal lasten | - | - | - | - |
| Totaal baten | 57.482.000 | 58.479.000 | 59.568.000 | 61.763.000 |
| Saldo | 57.482.000- | 58.479.000- | 59.568.000- | 61.763.000- |
| 30301 Eigen middelen | | | | |
| Programmakosten | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | - | - | - | - |
| Totaal lasten | - | - | - | - |
| Totaal baten | 29.548.000 | 30.802.000 | 32.109.000 | 33.141.000 |
| Saldo | 29.548.000- | 30.802.000- | 32.109.000- | 33.141.000- |
| 30401 Overige financiële middelen | | | | |
| Programmakosten | 156.165 | 146.165 | 169.165 | 169.165 |
| Apparaatskosten | 966.564 | 983.234 | 1.003.595 | 1.021.361 |
| Totaal lasten | 1.122.729 | 1.129.399 | 1.172.760 | 1.190.526 |
| Totaal baten | 143.670 | 143.670 | 143.670 | 143.670 |
| Saldo | 979.059 | 985.729 | 1.029.090 | 1.046.856 |
| 30501 Algemene baten en lasten/onvoorzien | | | | |
| Programmakosten | 4.758.683 | 7.633.097 | 4.044.456 | 5.189.695 |
| Apparaatskosten | - | - | - | - |
| Totaal lasten | 4.758.683 | 7.633.097 | 4.044.456 | 5.189.695 |
| Totaal baten | - | - | - | - |
| Saldo | 4.758.683 | 7.633.097 | 4.044.456 | 5.189.695 |

| Per doelstelling | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| 30601 Saldo kostenplaatsen | | | | |
| Programmakosten | 2.095.258 | 2.034.015 | 2.088.077 | 2.153.333 |
| Apparaatskosten | - | - | - | - |
| Totaal lasten | 2.095.258 | 2.034.015 | 2.088.077 | 2.153.333 |
| Totaal baten | 243.991 | 386.445 | 520.575 | 544.295 |
| Saldo | 1.851.267 | 1.647.570 | 1.567.502 | 1.609.038 |

| Totaal programma | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten | 8.964.632 | 11.483.870 | 7.812.870 | 8.926.272 |
| Baten | 92.340.071 | 94.239.722 | 96.610.446 | 99.857.705 |
| Saldo | 83.375.439- | 82.755.852- | 88.797.576- | 90.931.433- |

# Geraamd resultaat voor en na bestemming

| | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten programma's | 151.216.316 | 149.686.368 | 151.102.361 | 154.142.108 |
| Totaal baten programma's | 154.787.790 | 155.106.821 | 156.594.526 | 159.820.228 |
| Saldo baten en lasten programma's | 3.571.474- | 5.420.453- | 5.492.165- | 5.678.120- |
| | | | | |
| Saldo voor bestemming | 3.571.474- | 5.420.453- | 5.492.165- | 5.678.120- |
| | | | | |
| Toevoegingen aan reserves en voorzieningen | | | | |
| Bijdrage aan reserve flexibel beleid | 1.815.121 | 1.815.121 | 1.815.121 | 1.815.121 |
| Bijdrage aan reserve infrastructuur | 1.055.049 | 1.157.353 | 1.184.027 | 1.255.692 |
| Bijdrage aan reserve investeringen verkeer en vervoer | 2.224.969 | 1.963.817 | 1.963.817 | 2.043.929 |
| Saldireserve | 160.490 | 123.700 | 80.000 | 40.000 |
| Reserve voor algemene doeleinden | 270.725 | 276.139 | 285.362 | 291.070 |
| Reserve flexibel beleid | 76.154 | 77.677 | 79.231 | 80.816 |
| Reserve infrastructuur | 219.243 | 233.838 | 250.514 | 269.525 |
| Reserve investeringen verkeer en vervoer | 129.855 | 187.842 | 235.599 | 284.311 |
| Reserve wegenbeheer | 31.447 | 32.075 | 32.717 | 33.371 |
| Reserve beheer vaarweg Meppel - de Punt | 117.527 | 119.878 | 134.276 | 136.961 |
| Reserve beheer overige vaarwegen | 112.074 | 114.316 | 120.602 | 127.014 |
| Reserve exploitatie provinciale zandwinplaatsen | 3.893 | 3.971 | 4.051 | 4.132 |
| Reserve grondwaterheffing | 25.234 | 25.739 | 26.254 | 26.779 |
| Reserve Nationaal Milieubeleidsplan | 16.212 | 16.536 | 16.867 | 17.204 |
| Reserve voorfinanciering bodemsanering | 13.366 | 13.633 | 13.906 | 14.184 |
| Reserve ontgrondingenheffing | 1.474 | 1.504 | 1.534 | 1.564 |
| Reserve plattelandsstructuur | 15.437 | 10.746 | 5.960 | 1.080 |
| Reserve uitvoering 2e fase relatienotagebieden | 11.585 | - | - | - |
| Reserve uitvoering SOL Drenthe | 4.184 | 4.268 | 4.353 | 4.440 |
| Reserve aankoop natuurterreinen | 3.821 | 3.897 | 3.975 | 4.055 |
| Reserve versterking economisch structuur | 25.137 | 25.640 | 26.153 | 26.676 |
| Reserve witte plekken | 732 | 746 | 761 | 776 |
| Reserve Drentse IPR-middelen (oud) | 6.672 | 6.806 | - | - |
| Reserve festivals | 1.644 | - | - | - |
| Reserve kosten flankerend beleid | 16.660 | 8.000 | 4.160 | - |
| Reserve grote projecten | - | 6.335 | 6.462 | 6.591 |
| Risicoreserve BTW-compensatiefonds | 126.980 | 129.520 | 132.110 | 134.752 |
| Totaal toevoegingen | 6.485.685 | 6.359.097 | 6.427.812 | 6.620.043 |

| | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| Onttrekkingen aan reserves | | | | |
| Bijdrage van de saldireserve | 9.075 | 9.075 | - | - |
| Bijdrage van reserve flexibel beleid | 114.240 | 114.240 | 114.240 | 114.240 |
| Bijdrage van reserve grondwervingsheffing in apparaatskosten | 249.579 | 249.579 | 249.579 | 249.579 |
| Bijdrage van reserve monitoring voormalige stortplaatsen | 400.000 | - | - | - |
| Bijdrage van reserve ontgrondingsheffing in apparaatskosten | 11.345 | 11.345 | 11.345 | 11.345 |
| Bijdrage van reserve uitvoering 2e fase relatienota-gebieden | 590.000 | - | - | - |
| Bijdrage van reserve versterking economische structuur | 116.769 | 120.852 | 125.086 | 129.464 |
| Bijdrage van reserve festivals | 83.880 | - | - | - |
| Bijdrage van voorziening noordelijk archeologisch depot | 59.663 | 61.453 | 63.297 | 65.195 |
| Bijdrage van voorziening stads- en dorpsvernieuwing | 907.560 | - | - | - |
| Bijdrage van voorziening bodemsanering in apparaatskosten | 372.100 | 372.100 | 372.100 | 372.100 |
| Totaal onttrekkingen | 2.914.211 | 938.644 | 935.647 | 941.923 |
| | | | | |
| Saldo na bestemming | 0 | 0 | 0 | 0 |

# I.2. Paragrafen

## Paragraaf 2.1. Lokale heffingen

In deze paragraaf gaan wij in op de heffingen van de provincie Drenthe. Wij geven per heffing weer wat de hoofdlijnen zijn per heffing en wat ons beleid is. Wij gaan daarbij tevens in op het eventuele kwijtscheldingsbeleid. Ook geven wij aan wat de geraamde inkomsten zijn per heffing.

De lokale lastendruk behoort volgens het BBV tevens aan de orde te komen in deze paragraaf. Wij achten voor de lokale lastendruk alleen het opcententarief van belang. In de passage over de opcenten op de motorrijtuigenbelasting gaan wij hierop nader in.

### 1. Grondwaterheffing

Op grond van het bepaalde in artikel 48 van de Grondwaterwet (GWW) hebben PS bij wijze van belasting een heffing ingesteld op het onttrekken van grondwater. De heffing kan worden ingezet voor in de GWW nader omschreven werkzaamheden, gericht op het beheer van het grondwater.

**Kosten die onder de heffing kunnen worden gebracht zijn:**

a. maatregelen die direct verband houden met het voorkomen en tegengaan van de nadelige effecten van onttrekking en infiltraties, voorzover die niet voor rekening kunnen worden gebracht van de vergunninghouder;
b. voor grondwaterbeheer noodzakelijke kosten;
c. onderzoek en advies door commissie van deskundigen;
d. bijhouden openbaar register;
e. schade-uitkering als gevolg van wijziging vergunning en in situaties waar veroorzaker moeilijk aanwijsbaar is.

**Inkomsten**

De belasting wordt geheven naar de onttrokken hoeveelheid grondwater gemeten in kubieke meters. Indien op grond van de vergunningvoorschriften water wordt geïnfiltreerd wordt op aanvraag van belastingplichtige het aantal kubieke meters geïnfiltreerd water in mindering gebracht op de voor de belasting te hanteren onttrokken hoeveelheid grondwater.
Het tarief wordt vastgesteld door provinciale staten. Momenteel geldt een tarief van € 1,— per 100 $m^3$ onttrokken hoeveelheid grondwater. Het bedrag wordt naar beneden afgerond op hele euro's.
De belasting wordt verschuldigd op het moment waarop het grondwater wordt onttrokken en moet op aangifte worden voldaan.
De geraamde inkomsten voor 2004 zijn € 700.000,—.

**Kwijtscheldingsbeleid**

Bij invordering van de grondwaterbelasting wordt geen kwijtschelding verleend.

### Meer informatie

Op Internet op www.Drenthe.nl onder stateninformatiesysteem Drenthe, Algemeen, Reglementen en verordeningen hoofdstuk 2 Belastingen, retributies en heffingen.

## 2. Heffing ontgrondingen

Op grond van artikel 21 van de Ontgrondingenwet hebben PS bij wijze van belasting een heffing ingesteld op het ontgronden van stoffen.

### Kosten die onder de heffing kunnen worden gebracht zijn:

a. ten hoogste 50% van de ten laste van de provincie komende kosten van werkzaamheden in verband met onderzoek en planning met betrekking tot ontgrondingen;
b. kosten van maatregelen, gericht op het bieden van compensatie in verband met de gevolgen van ingrijpende ontgrondingen ten behoeve van de grondstofvoorziening aan gebieden waar zodanige ontgrondingen plaatsvinden of plaatsgevonden hebben;
c. kosten met betrekking tot schadevergoedingen ingevolge artikel 26 van de Ontgrondingenwet.

### Inkomsten

De heffingsplicht rust op alle houders van vergunningen en machtigingen, behalve als het vergunningen en machtigingen betreft die gelden voor minder dan 10.000 $m^3$ vaste stoffen.
De heffing heeft betrekking op de hoeveelheden bodemmateriaal gemeten in profiel van ontgraving (zogenaamde vaste kubieke meters). Het gaat daarbij om de bruto hoeveelheden, los van de vraag of het al dan niet verhandelbare specie betreft.
Het tarief bedraagt € 6,75 per 100 $m^3$ hoeveelheid stoffen. € 1,80 per 100 $m^3$ wordt gebruikt voor de kosten onder punt a., € 4,50 per 100 $m^3$ wordt gebruikt voor de kosten onder punt b. en € 0,45 per 100 $m^3$ wordt gebruikt voor de kosten onder punt c.
De belastingschuld ontstaat op het tijdstip dat de vergunning of machtiging is verleend en wordt door middel van aanslag opgelegd.
De geraamde inkomsten voor 2004 zijn € 108.907,—.

### Teruggaaf

Indien een vergunning of machtiging wordt vernietigd of ingetrokken dan wel wordt gewijzigd vindt teruggaaf van de heffing plaats.
Geen teruggaaf vindt plaats over de hoeveelheid stoffen die reeds is gewonnen. Teruggaaf blijft ook achterwege indien het bedrag dat moet worden teruggegeven minder bedraagt dan het in artikel 21f van de Ontgrondingenwet genoemde bedrag € 227,—.

### Kwijtscheldingsbeleid

Bij de invordering van de ontgrondingenheffing wordt geen kwijtschelding verleend.

### Meer informatie

Op internet op www.Drenthe.nl onder stateninformatiesysteem Drenthe, Algemeen, Reglementen en verordeningen hoofdstuk 2 Belastingen, retributies en heffingen.

## 3. Leges

Onder de naam leges worden rechten geheven ter zake van het genot van de door of vanwege het provinciaal bestuur verstrekte diensten. Belastingplichtige is de aanvrager van de dienst dan wel degene ten behoeve van wie de dienst is verleend.

| Drukwerk en dergelijke | Bedrag in € |
|---|---|
| Jaarabonnement op de stukken, bestemd om in de openbare vergaderingen van PS te worden behandeld | 156,05 |
| Een jaarabonnement op de stukken, bestemd om in de openbare vergaderingen van de commissies uit PS te worden behandeld | 83,40 |
| Een jaarabonnement op verslagen van vergaderingen van PS | 19,75 |
| Een jaarabonnement op verslagen van commissies uit PS, per commissie | 12,95 |
| Een jaarabonnement op het Provinciaal blad | 23,70 |
| Een afzonderlijk exemplaar van bovenvermelde stukken per bladzijde | 0,14 |
| met een minimum van | 2,25 |
| Een exemplaar van de provinciale begroting, met bijbehorende stukken | 15,85 |
| Een exemplaar van de provinciale rekening, met bijbehorende stukken | 15,85 |
| Een jaarabonnement op de knipselkrant | 105,95 |

| Bijzondere diensten | Bedrag in € |
|---|---|
| Een beschikking op verzoekschriften aan PS, GS en de CvdK | 11,30 |
| Een ontheffing als bedoeld in artikel 148, eerste lid, van de Wegenverkeerswet | 34,00 |
| Een ontheffing als bedoeld in artikel 148, eerste lid, van de Wegenverkeerswet, voorzover deze alleen betrekking heeft op een oriënteringsrit en een ontheffing als bedoeld in artikel 7 van het Voertuigenreglement en artikel 87 van het Reglement verkeersregels en verkeerstekens | 34,00 |
| Een toestemming als bedoeld in artikel 1.21 van het Binnenvaartpolitiereglement | 34,00 |
| Een legalisatie van een handtekening | 2,25 |
| | |
| Een beschikking, waarbij vergunning is verleend als bedoeld in artikel 3 van de Ontgrondingenwet: | |
| a. voor ontgrondingen waarbij bodemspecie wordt verkregen | 226,85 |
| verhoogd met een bedrag dat als volgt wordt berekend: | |
| - de eerste 50.000 $m^3$, per 100 $m^3$ | 9,05 |
| - de volgende 50.000 $m^3$, per 100 $m^3$ | 6,80 |
| - de volgende 100.000 $m^3$, per 100 $m^3$ | 4,50 |
| - de volgende 300.000 $m^3$, per 100 $m^3$ | 2,25 |
| - de volgende 500.000 $m^3$, per 100 $m^3$ | 1,35 |
| - de resterende hoeveelheid per 1.000 $m^3$ | 6,80 |
| zulks op basis van de in profiel berekende hoeveelheid te verkrijgen bodemspecie, naar boven afgerond op 100 $m^3$ respectievelijk 1.000 $m^3$, met een minimum per hectare van de oppervlakte van het terrein waarvoor de vergunning is verleend | 136,10 |
| b. Voor andere ontgrondingen, per hectare van de oppervlakte van het terrein waarvoor de vergunning is verleend. Hieronder wordt mede begrepen ontgrondingen bestaande uit egalisatie van gronden gebezigd voor de uitoefening van land-, tuin- of bosbouw, waarbij maximaal 500 $m^3$ bodemspecie wordt verkregen en aangewend voor eigen gebruik door het bedrijf waartoe die gronden behoren | 45,35 |
| | |
| Een beschikking tot wijziging van een vergunning als bedoeld in artikel 3 Ontgrondingenwet: | |
| - indien de wijziging betrekking heeft op de vergroting van het te ontgronden terrein of van de hoeveelheid te verkrijgen bodemspecie | het onder a. omschreven tarief |
| - indien de wijziging betrekking heeft op verlenging van de tijdsduur waarbinnen van de vergunning gebruikgemaakt mag worden | 226,85 |
| - voor andere wijzigingen (onder andere tenaamstelling) | 136,10 |
| | |
| Een vergunning als bedoeld in artikel 2, eerste lid, onder a., van de Wet Ambulancevervoer | 537,50 |

| Bijzondere diensten | Bedrag in € |
|---|---|
| Een besluit van gedeputeerde staten voortvloeiende uit de vergunning als bedoeld in artikel 2, eerste lid, onder a Wet Ambulancevervoer | 53,55 |
| Een ontheffing ingevolge artikel 4.1 van de Verordening wegen en waterwegen Drenthe 1994 | 79,40 |
| - indien de ontheffing wordt gevraagd voor de oprichting of wijziging van een verkooppunt voor motorbrandstoffen | 907,55 |
| - indien de geldigheidsduur van de ontheffing voor de landwegen maximaal 1 dag bedraagt, tenzij dit stremming van de scheepvaart of regeling en/of begeleiding van het scheepvaartverkeer door provinciaal personeel met zich meebrengt | 22,65 |
| Een vergunning als bedoeld in artikel 14, eerste lid, van de GWW bij een hoeveelheid te onttrekken water, af te ronden naar boven op een veelvoud van 1.000 $m^3$: | |
| - per 1.000 $m^3$ | 2,70 |
| - met een minimum van | 363,00 |
| - een wijziging van de vergunning, waarbij de maximaal te onttrekken hoeveelheden niet worden gewijzigd | 75% van het berekende bedrag aan leges |
| Voor de behandeling van een aanvraag om een vergunning voor het verrichten van interlokaal openbaar vervoer ingevolge de Wet personenvervoer | 544,50 |
| Voor de behandeling van een aanvraag om wijziging van een vergunning voor het verrichten van interlokaal openbaar vervoer ingevolge de Wet personenvervoer | 226,85 |
| Een vergunning als bedoeld in artikel 57 van de Wet personenvervoer | 453,75 |
| Een wijziging van een vergunning als bedoeld in artikel 57 van de Wet personenvervoer | 453,75 |
| Een vergunningbewijs als bedoeld in artikel 18 van het Besluit personenvervoer | 20,40 |
| Voorts wordt in rekening gebracht een bedrag ter hoogte van de door de provincie te maken kosten van publicatie. De aanvrager wordt bij de ontvangstbevestiging van de aanvraag geïnformeerd over de hoogte van de door hem ter zake te betalen kosten. | |

### Inkomsten

De geraamde inkomsten voor 2004 zijn € 66.211,—.

### Kwijtscheldingsbeleid

Bij de invordering van leges wordt geen kwijtschelding verleend.

### Meer informatie

Op Internet op www.Drenthe.nl onder stateninformatiesysteem Drenthe, Algemeen, Reglementen en verordeningen, hoofdstuk 2 Belastingen, retributies en heffingen.

## 4. Nazorgheffing stortplaatsen

Op grond van de Wm hebben PS bij wijze van een belasting een heffing ingesteld op het drijven van stortplaatsen, met uitzondering stortplaatsen waar baggerspecie is gestort en die (mede) worden gedreven door de minister van VW.

Kosten die onder de heffing kunnen worden gebracht zijn:

a. kosten in verband met de zorg voor de in de provincie gelegen stortplaatsen:
   - maatregelen strekkende tot het instandhouden, alsmede het herstellen, verbeteren of vervangen van voorzieningen ter bescherming van de bodem;
   - het regelmatig inspecteren van voorzieningen ter bescherming van de bodem;
   - het regelmatig onderzoeken van de bodem onder de stortplaatsen;

b. de afdracht van gelden aan het fonds als bedoeld in artikel 15.48 van de Wm (claims van derden);
c. de door de provincie Drenthe uitgevoerde inventarisatie van plaatsen waarin de provincie Drenthe afvalstoffen zijn gestort en waar dat storten vóór 1 september 1996 is beëindigd en het onderzoek naar en systematische controle van de aanwezigheid, de aard en de omvang van eventuele verontreiniging aldaar;
d. de dekking van de aansprakelijkheid, als bedoeld in artikel 6:176 van het Burgerlijk Wetboek (een risicoaansprakelijkheid voor eventuele schade als gevolg van het verspreiden van verontreinigingen naar buiten de stortplaats).

De kosten voortvloeiende uit b. en d. zijn vooralsnog niet meegenomen in de berekening van de nazorgheffing.

### Inkomsten

De nazorgheffing wordt geheven per stortplaats. De hoogte van de jaarlijkse heffing is afgeleid van het doelvermogen per stortplaats. Voor wat betreft de te hanteren tarieven is ervoor gekozen om te werken met een separaat door provinciale staten vast te stellen tarieventabel. In interprovinciaal verband is afgesproken hiervoor gedurende de jaren 1999 tot en met 2002 een opslag te heffen van € 90,75 per 100 ton gestort afval.
De geraamde inkomsten voor 2004 zijn € 1.269.000,—.

### Kwijtscheldingsbeleid

Bij de invordering van de heffing wordt geen kwijtschelding verleend.

### Meer informatie

Op Internet op www.Drenthe.nl onder stateninformatiesysteem Drenthe, Algemeen, Reglementen en verordeningen, hoofdstuk 2 Belastingen, retributies en heffingen.

## 5. Opcenten motorrijtuigenbelasting

Op grond van artikel 222 van de Provinciewet worden provinciale opcenten geheven. De opcenten zijn een opslag op een andere belasting namelijk de motorrijtuigenbelasting. Deze belasting wordt geïnd door de Rijksbelastingdienst.

### Inkomsten

De opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting is qua opbrengst de belangrijkste provinciale heffing. De jaarlijkse verhoging van het tarief wordt gebaseerd op het vierjarige gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie en gaat steeds in op 1 april van ieder jaar.
De PS stellen het opcententarief jaarlijks vast. Dit besluit moet uiterlijk 1 december van het jaar voorafgaand aan het nieuwe tijdvak zijn toegezonden aan de Belastingdienst.
De geraamde inkomsten voor 2004 zijn € 28.356.000,—. Een onderbouwing van deze raming is opgenomen in de Nota van aanbieding bij deze begroting.

### Kwijtscheldingsbeleid

Voor bezwaar, beroep en eventuele vrijstellingen of heffingen is de Rijksbelastingdienst verantwoordelijk.

### Lokale lastendruk

In het onderstaande overzicht zijn de opcententarieven per provincie weergegeven per 1 april 2003.

| Provincie | Opcententarief |
|---|---|
| Groningen | 65,8 |
| Fryslân | 58,6 |
| Drenthe | 66,9 |
| Overijssel | 70,3 |
| Flevoland | 59,8 |
| Gelderland | 64,3 |
| Utrecht | 65,2 |
| Noord-Holland | 42,7 |
| Zuid-Holland | 61,2 |
| Zeeland | 66,7 |
| Noord-Brabant | 66,3 |
| Limburg | 62,6 |

Uit dit overzicht kan worden afgeleid dat Drenthe het op een na hoogste opcententarief heeft. Overigens zijn de onderlinge verschillen, op enkele uitzonderingen na aan de onderkant en bovenkant, beperkt.

### Meer informatie

Op Internet: www.belastingdienst.nl en www.minfin.nl.

## Paragraaf 2.1. Weerstandsvermogen

In deze paragraaf wordt achtereenvolgens ingegaan op de risico's, de weerstandscapaciteit en het beleid hieromtrent.

### Risico's

Onder risico's worden in het kader van deze paragraaf bedoeld: "alle voorzienbare risico's waarvoor geen voorzieningen zijn gevormd of die niet tot afwaardering van activa hebben geleid en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot het balanstotaal of de financiële positie". Omdat van een aantal risico's de omvang nauwelijks is aan te geven of slechts ten dele met concrete cijfers kan worden onderbouwd is sprake van risico's die voldoen aan deze omschrijving. Verder is in deze paragraaf aandacht geschonken aan de inschatting of de genoemde risico's ook toenemen, afnemen of constant blijven. Ten slotte is ook gekeken of voor de risico's een beleid gevoerd wordt in de organisatie, om het risico zoveel mogelijk te beperken.

#### Afgedekte risico's

Veel risico's zijn door de provincie afgedekt door afgesloten verzekeringen. Alhoewel dit verder geen onderdeel vormt van deze paragraaf, is het voor het totaalbeeld wel van belang om hier even kort de belangrijkste verzekeringen te noemen: aansprakelijkheidsverzekering bedrijf/provincies, brandverzekering gebouwen, inboedelverzekering, kostbaarhedenverzekering, kunst en antiekverzekering, binnenvaartverzekering, landmateriaalverzekering, goederentransportverzekering, continu zakenreis-

verzekering, verzekering instrumenten en apparaten, verzekering beroepsaansprakelijkheid, elektronica-verzekering, autoverzekeringen en verzekering fraude en beroving. Alle verzekeringen zijn recentelijk geïnventariseerd en accounthouders zijn vastgelegd.

### De risico's van de provincie Drenthe

Bij de opstelling van deze paragraaf van de begroting 2004 hebben wij getracht de risico's met betrekking tot de financiële positie van de provincie Drenthe zo goed mogelijk in beeld te brengen. Als geen indicatie over de hoogte van het risico is te geven, is het risico vermeld in beschrijvende vorm.

Wij onderkennen voor de provincie Drenthe de navolgende risico's:

*1. Renteontwikkeling*

Risico's met betrekking tot renteontwikkeling hangen nauw samen met de samenstelling van het vermogen. Het vreemd vermogen van de provincie Drenthe maakt voor ongeveer 20% deel uit van het totale vermogen. De risico's ten aanzien van renteontwikkeling over het vreemde vermogen zijn beperkt. Dit komt mede doordat het hier om langlopende geldmiddelen gaat met een vast rente-percentage. Meer renterisico lopen we bij de uitgezette gelden. Voor onze uitgezette gelden zijn we uitgegaan van een korte termijnrente van 3%. Als deze rente daalt beneden dit niveau, dan leidt dit tot een nadeel. In, overigens niet voorziene, gevallen waarin leningen aangetrokken zouden moeten worden leidt een hogere rente dan de 3% (korte rente) of 4,5% (lange rente) tot een nadeel.

*Beleid*

Rentepercentage van de interne rente die wij hanteren, wordt ingeschat op basis van de ontwikkeling van de marktrente. De interne rente is vastgesteld op 4,5%.

*Ontwikkeling van het risico*

Het risico is jaarlijks redelijk constant.

*2. Risico's op gewaarborgde geldleningen*

Het totaal van de door de provincie Drenthe gewaarborgde geldleningen bedraagt per 1 januari 2004 rond € 38,9 miljoen en per 31 december 2004 rond € 33,8 miljoen. Wanneer rekening wordt gehouden met het feit dat een aantal leningen gezamenlijk met de provincies Groningen en Fryslân worden gegarandeerd bedragen deze totalen respectievelijk € 32,5 miljoen en € 28,4 miljoen.

*Beleid*

Voor veruit het grootste deel zijn deze garanties verstrekt ten behoeve van instellingen op het gebied van de gezondheidszorg. Nieuwe garanties voor leningen in deze sector worden niet meer afgegeven. Voorzover bestaande geldleningen worden geconverteerd dan wel op andere terreinen nog wel geld-leningen worden gegarandeerd, gebeurt dit onder de zekerheidstelling van hypotheken.

*Ontwikkeling van het risico*

Het risico neemt af doordat het totaal van de gewaarborgde geldleningen door aflossing vermindert en doordat er beleidsmatig geen nieuwe waarborgen meer worden verstrekt.

*3. BTW-compensatiefonds*

Door de invoering van het BTW-compensatiefonds per 1 januari 2003 lopen wij risico's inzake de mate waarin provincies te compenseren BTW zullen declareren bij het BTW-compensatiefonds. Daarmee wordt namelijk bepaald hoe de uitname van de algemene uitkering uit het Provinciefonds in de volgende jaren zal zijn. Voorts is het nog onzeker welke omvang de te declareren Drentse BTW zal hebben.

*Beleid*

Voor de gevolgen van het BTW-compensatiefonds is een risicoreserve gevormd maar het blijft voorlopig onzeker of de omvang van de jaarlijkse dotatie voldoende groot zal zijn.

*Ontwikkeling van het risico*

Het risico geldt vanaf 1 januari 2003 en over de ontwikkeling van het risico is nog niet veel te zeggen.

*4. Kosten bestuursdwang*

Met name in het kader van de geïntensiveerde handhavingsactiviteiten kan het noodzakelijk zijn dat de provincie bestuursdwang toe moet passen. Hoewel de daarmee gemoeide kosten in principe voor rekening van de veroorzaker(s) zijn, is het niet altijd zeker dat verhaal mogelijk is, bijvoorbeeld vanwege de insolvabiliteit van de overtreder. Reden waarom enkele jaren geleden de reserve bestuursdwang is ingesteld. Per 1 januari 2004 is het saldo van deze bestemmingsreserve naar verwachting € 0,1 miljoen. Het saldo is in 2002 behoorlijk verminderd door oninbaar gebleken vorderingen.

*Beleid*

In beginsel streven wij ernaar de volledig gemaakte kosten te verhalen. De zichtbare en uniforme handhaving leidt ertoe dat frequenter en meer kwalitatief gehandhaafd wordt. Hierdoor neemt de “pakkans” en dus de kans op bestuurlijke maatregelen toe. Ook zal de handhaving in het kader van een verbetertraject in de systematiek van de kwaliteitszorg meedraaien. Er wordt gewerkt aan certificering.

*Ontwikkeling van het risico*

Het vaker toepassen van bestuursdwang kan leiden tot uitputting van het bestaande handhavingsbudget, omdat de gemaakte kosten voor invordering niet altijd verhaald kunnen worden. Hierdoor zal mogelijk beslag gelegd worden op de algemene middelen. Het is een toenemend risico, doordat het beleid is aangescherpt.

*5. Claims van derden*

Zoals hiervoor is aangegeven, gaat het bij claims van derden om de aansprakelijkheid van de provincie bij (vermeend) onrechtmatig handelen. Met het project Juridische kwaliteitszorg, dat in het jaar 2000 van start is gegaan en in het jaar 2004 zal worden afgerond, wordt beoogd de kwaliteit van de besluitvorming en het privaatrechtelijk handelen te onderzoeken en op basis van de uitkomsten te komen tot verbetering van te volgen interne procedures. In het jaar 2003 zijn alle product- en stafgroepen doorgelicht op juridische kwaliteitszorg en is een eindrapportage vastgesteld van het project met algemene aandachts- en verbeterpunten voor het concern. In 2004 wordt verder vormgegeven aan het inbedden van juridische kwaliteitszorg in de producten en processen van de organisatie.

*Beleid*

Binnen elk organisatieonderdeel draagt een juridisch aanspreekpunt zorg voor het handhaven van een voldoende niveau van juridische kwaliteit. De manager rapporteert regelmatig via het bedrijfsplan en de managementrapportages over de stand van zaken met betrekking tot de juridische kwaliteit van de groep. Aan iedere groep is een juridisch consulent toegevoegd vanuit de Stafgroep Bestuurs-, Juridische en Concernzaken (BJC) die de manager en het juridisch aanspreekpunt in tweede lijn ondersteunt bij de zorg voor juridisch zorgvuldig handelen.

*Ontwikkeling van het risico*

De laatste jaren zijn de claims op de provincie beperkt gebleven. Op dit moment zijn er ook geen grote claims in behandeling. Door de toenemende aandacht voor juridische kwaliteitszorg en de inbedding hiervan in de organisatie verwachten we dat het risico beperkt kan blijven.

*6. Decentralisatie van rijkstaken*

De decentralisatie van rijkstaken (decentralisatie-impuls) gaat nog steeds door. Naast de overdracht van bevoegdheden en middelen vindt ook overdracht van risico's plaats waarbij geen compensatie in geld plaatsvindt. Ook herverdeeleffecten dragen in geval van overdracht van rijkstaken naar de lagere overheden bij tot een verhoging van de risico's.
Bij het gebiedsgericht beleid (bodem) vormen de forse bezuinigingen een duidelijk risico voor de te behalen doelstellingen. Ook wordt cofinanciering door derden steeds moeilijker te realiseren.
Bij de bodemsanering vormen de bezuinigingen van het Rijk een risico om de bestuurlijke afspraken en de doestelling in het Nationaal Milieubeleidsplan te realiseren.
Voor de Grondverwerving geldt dat als gevolg van de bezuinigingen van het Rijk (het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV)) er een aankoopstop is ontstaan, die gevolgen heeft voor de Drentse instrumenten Drentse maat en Hunzemaat. De gronden die met deze instrumenten verworven zijn, kunnen nog niet doorgeleverd worden aan particuliere terreinbeherende natuurbeschermingsorganisaties, omdat de hiervoor geldende regeling gesloten is. De provincie moet de gronden dus langer financieren. De consequenties hiervan zijn nog niet precies in beeld, maar de verwachting is dat de provincie hierop verlies zal leiden door de momenteel dalende grondprijzen.
Ten aanzien van de grondverwerving door de Dienst Landelijk Gebied (DLG) geldt bovendien nog dat, op basis van de afspraken met het Rijk (het Ministerie van LNV) over de decentralisatie-impuls, de DLG diensten moet verlenen om niet. De trend is nu reeds al zichtbaar dat de DLG voor bepaalde zaken (onder andere bij ruilen van gronden) een betaling wil ontvangen. Bij verzelfstandiging van de DLG, dat er nog steeds lijkt te komen, kunnen mogelijk nog meer kosten in rekening worden gebracht die niet door het Ministerie van LNV worden gedekt.

*Beleid*

De decentralisatie en bijgaande bezuinigingen door het Rijk zijn vaak onvermijdelijk. Op bestuurlijk niveau probeert de provincie zoveel mogelijk geld voor de taken te verwerven.
Ten aanzien van de grondverwerving probeert de provincie de DLG te houden aan de gemaakte afspraken uit het verleden. Verder beleid is nog niet ontwikkeld. Het is een moeizaam proces.

*Ontwikkeling van het risico*

De verwachting is dat het risico toeneemt door de verdergaande bezuinigingen en ombuigingen van het Rijk.

*7. Uitvoering Programma bodemsanering*

Vanaf 2002 worden bodemsaneringsprojecten op basis van een meerjarenprogramma uitgevoerd. Hiermee vervalt de jaarlijkse extra toedeling door het Ministerie van VROM aan de provincie vanwege geconstateerde onderbesteding. Daarnaast heeft de provincie minder toegekend gekregen dan zij op basis van het meerjarenprogramma gevraagd heeft.
Bestuurlijk is door de minister toegezegd dat de provincie 30% boven het budget mag verplichten. De kosten hiervan mogen ten laste van de programmaperiode 2005-2008 gebracht worden. Met deze voorfinanciering wordt aanspraak gemaakt op de reserves van de provincie. De rentelasten worden gedekt vanuit de reserve bodemsanering. Eind 2002 is op basis van verplichtingen de bodem van het budget, inclusief de 30% overschrijding bereikt. Er bestaat een risico dat het Rijk op basis van nieuwe prioriteiten de terugbetaling vertraagt. Vanuit de reserve Bodemsanering worden de kosten van deze voorfinanciering (circa € 160.000,—/jaar) vanaf 2003 voor circa 4 jaar gedekt worden.

*Ontwikkeling van het risico*

Door bezuinigingen bij het Rijk neemt het risico van de uitvoering en tekorten in dekking toe.

*8. Onderhoud wegen en kanalen*

Risico's ten aanzien van de verantwoordelijkheid voor wegen zijn de door "externen" veroorzaakte schades die niet of niet-volledig inbaar zijn. Ook bij natuurlijke calamiteiten als extreme regenval of aardschokken kan dit het geval zijn. Ten slotte kan ook een onderhoudsachterstand risico's vormen.

*Beleid*

Indien de schadeveroorzaker bekend is, dan wordt altijd getracht de schade te verhalen bij derden.
Het inhalen van de onderhoudsachterstand op de provinciale vaarwegen.

*Ontwikkeling van het risico*

Het risico op het niet kunnen verhalen van de schade is beperkt. Zo'n 99% van de schades, waarvan de veroorzaker bekend is, wordt vergoed. Dit risico blijft vrijwel constant.
De onderhoudsachterstand op de provinciale vaarwegen wordt geleidelijk ingelopen, waardoor dit risico afneemt.

*9. Europese programma's*

In de provincie Drenthe zijn evenals in de provincies Fryslân en Groningen diverse programma's in uitvoering, zoals het EZ-Kompas-programma en Europese programma's als het LEADER-programma, INTERREG en het Plattelandsontwikkelingsplan (PLOP).
Ten aanzien van deze programma's lopen de provincies diverse risico's, zoals kasrisico's, overcommiteringsrisico's, uitvoeringsrisico's, risico's met betrekking tot het al dan niet subsidiabel zijn van bepaalde kosten, co-financieringsrisico's, financieringsrisico's en risico's met betrekking tot de gehanteerde gedragslijn van de Europese Commissie bij de eindafrekening.
In 2001 zijn de EU-programma's, doelstellingen 2 en 5b (samen met de provincie Groningen) en LEADER afgesloten. In 2002 zijn de verzoeken om eindafrekening ingediend bij de EC. Bij de uitvoering van de programma's zijn een aantal projecten, die tijdens de rit in problemen zijn gekomen, goedgekeurd en deels betaald. De betalingen aan de projecten zijn onder controle van het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) uitgevoerd. Bij eindafrekening kan blijken dat Europa de betaling onrechtmatig vindt (of financieel-technische correcties doorvoert). Terugvordering is dan gepast, echter onduidelijk is in hoeverre dat succesvol blijkt. Het gaat om een totaalbedrag tot maximaal € 1,3 miljoen, zoals ook vorig jaar gemeld is. Voor 2003 is onduidelijk hoe Europa de specifieke projecten en de betalingen daaraan bestempeld. Vervolgens is de vraag hoe dat in het programmatotaal een negatieve invloed heeft. (Er worden saldo's afgerekend). Tot slot is het onduidelijk of de kassaldo's (door rentebaten) toereikend zijn om een eventuele tegenvaller op te vangen.
Voor programma's in de periode 2000-2006, voorzover gefinancierd uit Europese structuurfondsen, zijn de verantwoordelijkheden voor de uitvoering en het beheer vastgelegd in een decentralisatieconvenant tussen het SNN en het Rijk.
Ten slotte wordt opgemerkt dat een eventuele beëindiging van Europese programma's een toename van de druk op de provinciale financiën kan betekenen.

*Beleid*

Door projecten in samenwerking met het SNN uit te voeren, wordt de controle erop vergroot. In samenwerking met het SNN worden de projecten namelijk ieder half jaar gescreend op uitvoeringsvoortgang. Bovendien schrijven de subsidievoorwaarden voor wat er gedaan moet worden bij juridische problemen in de loop van het project. Dat wordt minutieus uitgevoerd, nadat overigens de toetsingsfase al gericht is op risico uitsluiting. Daarnaast wordt voor bepaalde projecten ook wel externe deskundigheid ingehuurd om de organisatie en administratie van deze projecten goed te regelen.

*Ontwikkeling van het risico*

Door de veranderende EU voorschriften kan het risico toenemen.

*10. Risico's in het kader van het Kompas*

In het boekjaar 2002 heeft de provincie zich bereid verklaard garant te staan voor een lening aan Astron van ruim € 2 miljoen. Het is nog onduidelijk of van de lening gebruik wordt gemaakt. Tevens is vanuit het SNN in het kader van het Kompas-programma in het verleden een garantie afgegeven voor Technomatch. Van die garantie is inmiddels gebruikgemaakt, tot een hoogte van € 3,36 miljoen. Overigens is de garantstelling verdeeld over de drie provincies Drenthe, Groningen en Fryslân. Die middelen worden bij voorrang teruggestort als vanuit het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OCenW) de toegezegde middelen worden beschikbaar gesteld.
Bij de uitvoering van het Kompas-programma loopt het SNN ten principale risico, samenhangend met het al dan niet volledig verstrekken van met name Europese subsidies.
De provincie Drenthe is in het kader van de gemeenschappelijke regeling subsidiair risicodragend. Het financiële risico wordt voor een deel beperkt door afdekking met rentebaten van de programma's.

*Beleid*

Het monitoren van de projecten moet het risico van onjuiste of vertraagde uitvoering beperken.

*11. Noord-Nederlands Bureau voor Toerisme (NNBT)*

De provincie heeft aan het NNBT een vooruitbetaalde subsidie beschikbaar gesteld. Het gaat hierbij om een bedrag van € 400.000,—. Dit bedrag zou in zes jaar worden verrekenend.

*Ontwikkeling van het risico*

Door verdere financiële problemen bij het NNBT en het afwijzen van nieuwe steun door de noordelijke provincies, is het NNBT in staat van faillissement geraakt. De verwachting is dat als gevolg hiervan er niet veel van de vooruitbetaalde subsidie over zal blijven. De € 400.000,— moet dan ook vrijwel zeker als volledig verloren worden beschouwd. In de nasleep zal waarschijnlijk ook de lening van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP) waar de provincie garant voor staat door het ABP bij de provincie worden opgeëist Het gaat hierbij om een garantstelling aan de vroegere provinciale VVV, die met de overgang naar de NNBT is meegegaan. Het restant van deze lening bedraagt € 350.000,—.
Verder lopen er projecten bij het NNBT, waarvan betalingen nog niet zijn verricht door de provincie. De provincie is in onderhandeling onder welke condities die naar een nieuwe projectdrager kunnen worden overgebracht.

*12. Nazorg stortplaatsen*

Op grond van de wettelijke nazorgregeling in de Wet milieubeheer (Wm) wordt de provincie, na overdracht van de nu operationele stortplaatsen, verantwoordelijk voor de bestuurlijke, organisatorische en financiële aspecten van de nazorg van deze stortplaatsen. In verband hiermee wordt door de provincie, ondanks genomen en eventueel te nemen maatregelen, een aantal risico's gelopen. Met name als het doelvermogen niet wordt bereikt, bijvoorbeeld door tegenvallende rendementen, een snellere sluiting van de stortplaats dan voorzien of door wanbetaling, alsmede door niet-voorziene omstandigheden nadat overdracht van de stortplaatsen aan de provincie heeft plaatsgevonden.
Momenteel zijn in de Wm voorwaarden voor sluiting van stortplaatsen gekoppeld aan de milieu-hygiënische eindinspectie. Er kunnen geen financiële voorwaarden aan de overdracht gesteld worden. De wet biedt als zodanig onvoldoende expliciete zekerheden om te voorkomen dat bijvoorbeeld ten gevolge van een faillissement de nazorgkosten ten laste van de provincie komen.
De financiële afrekening op het moment van de overdracht van de stortplaatsen is cruciaal. Nadat de stortplaatsen zijn gesloten, kan geen verrekening met de exploitant meer plaatsvinden. Na de overdracht is de provincie verantwoordelijk en moeten eventuele niet-voorziene tekorten (bijvoorbeeld als gevolg van lagere rendementen in de nazorgfase, onverwachte kostenstijgingen, optreden van calamiteiten) door de provincie worden opgevangen.

*Beleid*

De wettelijke nazorgregeling wordt momenteel geëvalueerd. De Evaluatiecommissie doet de aanbeveling aan de minister van VROM om de wet in die zin te wijzigen dat de overdracht van een stortplaats naar de provincie pas mogelijk wordt, nadat de exploitant aan al zijn financiële heffingsverplichtingen tegenover de provincie heeft voldaan. In de conceptreactie van de minister van VROM op de aanbevelingen van de Evaluatiecommissie wordt aangekondigd dat de wet in die zin zal worden aangepast. Zodra die aanpassing van de wet is doorgevoerd, is er een wettelijke regeling voor dit als eerst genoemde risico.

*Ontwikkeling van het risico*

Het risico blijft constant.

*13. Uitvoering Meerjarenuitvoeringsprogramma verkeer en vervoer (MUP-VV)*

Aan de uitvoering van het MUP-VV 2002-2005 is een aantal onzekerheden verbonden, zoals niet voorziene verontreiniging van (water)bodems, planschade ex artikel 49 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO), vertragingen als gevolg van planologische regelingen, onteigeningsprocedures, de haalbaarheid van financiële dekkingsplannen en het verleggen van kabels en leidingen.

*Planschade*

Met name bij de grotere nieuwbouwprojecten, zoals de aanleg van rondwegen, moeten wij het risico van planschade ex artikel 49 van de WRO niet geheel uitsluiten. Van belang is dat dit risico al tijdens de bestemmingsplanprocedure wordt geïnventariseerd. Overigens kunnen ook jaren na de realisering van de werken nog claims bij de desbetreffende gemeente komen.

*Draagvlak planontwikkeling*

Kenmerk voor het huidig provinciaal beleid is het streven naar een verkeers- en vervoersvisie per corridor of gebied en een daarop gericht integraal maatregelenpakket. Met name het draagvlak voor de conclusies en aanbevelingen van de verschillende corridorstudies bepaalt de haalbaarheid van meerjaren-uitvoeringsconvenanten.

*Financiële dekkingsplannen*

Per project is aangegeven welke overheden en instanties door de provincie als financieel medeverantwoordelijke partner worden gezien. Het dekkingsplan moet als een risico worden gezien, ingeval over de financieringsopzet nog geen overeenstemming is bereikt. In die gevallen waar een project in eerste aanleg een provinciale verantwoordelijkheid betreft, zal de provincie zelf moeten zorgdragen voor een financieel vangnet voor het eventueel mislukken van de nagestreefde financieringsopzet. Dat vangnet zal in beginsel worden gevonden binnen de provinciale budgetten.

*Onteigening*

Veelal verwerven wij gronden langs minnelijke weg. In een aantal situaties moeten wij echter verwerven via de onteigeningsprocedure. Deze procedures zijn tijdrovend, dus vertragend en kostenverhogend.

*Bodemsaneringen*

In incidentele gevallen zal tijdens de uitvoering van het werk verontreiniging van het grondwater of van de bodem worden aangetroffen. Bodemsaneringen kunnen aanzienlijk kostenverhogend werken en zullen vaak tot grote vertragingen van het project leiden. Bij wegconstructies moet rekening gehouden worden met de mogelijkheid van het moeten afvoeren en verwerken van teerhoudend asfalt.

*Geluidhinder*

De wetgeving in het kader van de geluidhinder is en wordt verscherpt. Dit heeft onder meer tot gevolg dat meer dan in de afgelopen jaren het geval was, in voorkomende gevallen een geluidsonderzoek moet

worden uitgevoerd naar de effecten van de maatregelen op bepaalde afstanden van de maatregel. Bij te hoge geluidsbelasting zullen maatregelen als fluisterasfalt of maatregelen aan woningen moeten worden getroffen. Het zal duidelijk zijn dat deze maatregelen de kosten aanzienlijk kunnen verhogen.

*Kabels en leidingen*
Het moeten verleggen van kabels en leidingen kan in sommige gevallen aanzienlijk kostenverhogend werken en vertragingen opleveren.

*Aanbesteding*
Op het moment van aanbesteden heersende marktsituatie kan een risico vormen. Een mee- of tegenvallende aanbesteding kan wel 30% verschil bedragen.

*Beleid*
Om bovenstaande risico's te beperken, die permanent kunnen spelen bij een goede voortgang en een sluitende financiering, wordt in de projectuitvoering juist hierop scherp gelet. Het gaat hierbij om zorgvuldigheid in planning, besluitvormingsprocedures en dergelijke.

*Ontwikkeling van het risico*
Risico blijft constant.

*14. Belastbaarheid secundaire arbeidsvoorwaarden*
Voor het vergoeden van telefoonkosten, ISDN-aansluitingen en het verstrekken van mobiele telefoons aan medewerkers bestaat een risico dat de Belastingdienst een claim oplegt voor het privé deel dat de werknemers hiervan kan genieten.

*Beleid*
Het opstellen van gebruikersovereenkomsten waarbij de werknemer verklaart dat de beschikbaar gestelde voorzieningen alleen zakelijk worden gebruikt. Bij het opzeggen van het dienstverband door werknemer zullen de voorzieningen moeten worden ingeleverd. Hiermee wordt het risico op een claim beperkt.

Daarnaast heeft de Belastingdienst een onderzoek verricht naar de dienstkleding van de provincie voor de jaren 1999 tot en met 2002. Dienstkleding moet voldoen aan een aantal vereisten ten aanzien van herkenbaarheid kleding provincie Drenthe (emblemen). De provincie heeft hieraan niet voldaan, waardoor er een claim kan komen van maximaal € 40.000,— (exclusief heffingsrente).

*Beleid*
Er zullen intern voorstellen gedaan worden voor het nemen van maatregelen ter voorkoming van boetes in de toekomst.

Verder speelt er nog een probleem met de dienstauto's. De belastingdienst accepteert niet dat er om praktische redenen af en toe dienstauto's voor privégebruik worden ingezet. Er kan een claim komen op basis van de regels omtrent het woon/werkverkeer.
Ten slotte kan de provincie aansprakelijk worden gesteld voor ketenaansprakelijkheid. Het gaat hierbij om ondernemersactiviteiten of om inleenpersoneel, waarbij loonheffing en BTW verhaald kan worden op de provincie indien de opdrachtnemer dit zelf niet heeft afgedragen en er geen verhaal meer op hem mogelijk is.

*Beleid*
Hiervoor is nog geen beleid ontwikkeld. Dit zal worden opgepakt.

*Ontwikkelingen van de risico's*
Het risico op hogere boetes neemt toe. De Belastingdienst heeft een aantal opmerkingen gemaakt, waarop ze blijft controleren en beboeten als het niet goed gaat. Verder vergroten de versobering en strengere regelgeving ook het risico.

*15. Motorrijtuigenbelasting (MRB)*
De registratie van gegevens voor de MRB wordt uitgevoerd door het Centraal Bureau Motorrijtuigenbelasting (CBM) en is daarmee een verantwoordelijkheid van het Rijk. Het CBM int de provinciale opcenten en draagt deze aan de provincies af. De provincies hebben geen controlemogelijkheden op deze afdrachten en zijn daarmee informatieafhankelijk van het CBM. De kwaliteit van de informatie over de ontvangen opcenten per provincie is derhalve niet geheel gewaarborgd en daardoor blijft onzekerheid bestaan over de juistheid en de volledigheid van de ontvangen opcenten.

*Beleid*
Er is geprobeerd om ook toegang tot de gegevens van het CBM te krijgen, maar dat is tot dusverre afgewezen.

*Ontwikkeling van het risico*
Blijft constant.

*16. Groningen Airport Eelde*
De provincie Drenthe loopt een risico met betrekking tot de baanverlenging van Groningen Airport Eelde. Het Rijk levert een bijdrage van € 18,62 miljoen. Hiermee zijn de kosten gedekt. Alleen de meerkosten door vertragingen in verband met bezwaarprocedures komen ten laste van de regio zelf.

## Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en de mogelijkheden waarover de provincie of de gemeente beschikt om niet-begrote kosten te dekken die onverwachts en substantieel zijn.
Het gaat om die elementen waarmee tegenvallers eventueel bekostigd kunnen worden. In dit verband gaan wij achtereenvolgens in op de volgende zaken die volgens ons als de componenten van de weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe kunnen worden beschouwd, te weten:
- onbenutte belastingcapaciteit;
- algemene reserves;
- stille reserves.

### Onbenutte belastingcapaciteit
De onbenutte belastingcapaciteit van de provincie Drenthe bestaat uit het verschil tussen de opbrengst bij het maximaal aantal te heffen opcenten en de opbrengst bij het werkelijke tarief. In de onderstaande tabel is weergegeven hoeveel de belastingscapaciteit per jaar bedraagt vanaf 2004. Daarbij is voor het werkelijke tarief uitgegaan van het voorgestelde tarief per 1 april 2004 namelijk 69,0 (zie Nota van aanbieding). Voor het maximumtarief is 94,5 gehanteerd (opgave Ministerie van Financiën).

| | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| Opbrengst bij ongewijzigd beleid | 29.548 | 30.802 | 32.109 | 33.141 |
| Opbrengst bij tariefsverhoging tot maximum | 37.333 | 42.156 | 43.945 | 45.356 |
| Verschil | 7.785 | 11.353 | 11.835 | 12.215 |

*Bedragen in € x 1.000*

## Algemene reserves

De algemene reserves van de provincie Drenthe bestaan uit de saldireserve, de reserve voor algemene doeleinden en de reserve flexibel beleid. Voor het afdekken van de risico's die wij lopen zijn echter alleen de saldireserve en de reserve voor algemene doeleinden van belang. De omvang van deze reserves heeft vanaf 2000 vergeleken met het normbedrag dat wij als provincie hebben afgesproken (€ 2,6 miljoen niveau 2002) steeds een ruim hoger niveau, zoals uit het onderstaande overzicht blijkt.

| | | | | | Stand per einde |
|---|---|---|---|---|---|
| | **1999** | **2000** | **2001** | **2002** | **2003*** |
| Saldireserve | | 5.933 | 11.054 | 4.785 | 8.025 |
| Reserve voor algemene doeleinden | 11.143 | 14.540 | 14.622 | 13.271 | 13.536 |
| Reserve flexibel beleid | | 6.613 | 8.346 | 9.337 | 3.808 |
| Totaal algemene reserves | 11.143 | 27.086 | 34.022 | 27.393 | 25.369 |

*Bedragen in € x 1.000*

* *Geraamd*

## Stille reserves

Met stille reserves worden de meerwaarden bedoeld van activa die te laag of tegen nul zijn gewaardeerd maar direct verkoopbaar zijn indien dit gewenst zou zijn. Volgens het BBV wordt in de paragraaf weerstandsvermogen ingegaan op de stille reserves. Bij de provincie Drenthe is sprake van een aantal stille reserves. Wij tekenen hierbij overigens aan dat wij behalve activa die te laag of tegen nul zijn gewaardeerd ook activa hebben die niet direct verkoopbaar zijn indien gewenst, terwijl de boekwaarde groter is dan nul. Te denken is met name aan de grond-, weg- en waterbouwkundige werken die per 31 december 2002 op de balans staan voor € 28,9 miljoen. Met deze kanttekening willen wij een te rooskleurig beeld dat wellicht zou kunnen ontstaan door alleen op de stille reserves in te gaan, nuanceren. De materiele vaste activa als geheel laten wij verder buiten beschouwing bij de beoordeling op mogelijke stille reserves. De stille reserves zijn volgens ons, voorzover te achterhalen, aanwezig als aandelen in een aantal instellingen. Het gaat daarbij met name om de belangen in de Bank voor Nederlandsche Gemeenten, de Nederlandse Waterschapsbank en in Essent. In het onderstaande overzicht is een ruwe schatting gemaakt van de omvang de stille reserves met betrekking tot de genoemde aandelen. Aangenomen hierbij is dat verkoop op een bepaalde manier mogelijk is tegen de rentabiliteitswaarde. De omvang van de stille reserve is vervolgens berekend als het verschil tussen de rentabiliteitswaarde (discontering tegen 5%) op basis van het (verwachte) dividend 2002 en de boekwaarde.

| **Omschrijving stille reserve** | **Boekwaarde per 31 december 2002** | **(verwacht) Dividend 2002** | **Rentabiliteits-waarde** | **Omvang stille reserve** |
|---|---|---|---|---|
| Bank Nederlandsche Gemeenten | 17 | 125 | 2.500 | 2.483 |
| Nederlandse Waterschapsbank | 4 | 20 | 400 | 396 |
| Essent | 633 | 2.483 | 49.660 | 49.027 |
| Totaal | | | | 51.906 |

*Bedragen in € x 1.000)*

Met de kanttekening en aannames zoals hierboven uiteengezet bedragen de stille reserves van de provincie Drenthe per 31 december 2002 € 51,9 miljoen.

## Beleid weerstandsvermogen

Is de weerstandscapaciteit van voldoende omvang in relatie tot de risico's die we lopen? Deze vraag is buitengewoon lastig te beantwoorden. Toch achten wij een oordeel hierover noodzakelijk. Wij hebben daartoe gekozen voor de volgende benadering. Feit is dat het normbedrag dat wij hiervoor nu hanteren voor de omvang van de reserve voor algemene doeleinden (€ 12,6 miljoen, niveau 2002) adequaat is, althans het tegendeel is niet gebleken. Wij menen daarom dat het normbedrag zoals wij dit tot en met vorig jaar hebben gehanteerd in overeenstemming is met het risicoprofiel over deze jaren.

In de opsomming van de risico's in deze paragraaf hebben wij een beoordeling te geven van de toe- of afname van de diverse risico's. Daarbij hebben wij kunnen constateren dat sommige risico's naar ons oordeel dalen, terwijl andere gelijk blijven of stijgen. Als geheel hebben wij de indruk dat het risicoprofiel ongeveer constant blijft.

Wij verbinden hieraan de conclusie dat het normbedrag voor de reserve voor algemene doeleinden, bestemd voor het opvangen van deze risico's, nog steeds voldoet. De omvang van de reserve voor algemene doeleinden ligt momenteel iets boven het normbedrag. De saldireserve (omvang ruim € 8 miljoen) hoeft daarom voor het opvangen van de risico's niet te worden toegevoegd aan de reserve voor algemene doeleinden en kan dus anders worden bestemd.

# Paragraaf 2.3. Onderhoud kapitaalgoederen

Een paragraaf onderhoud kapitaalgoederen is volgens het BBV vanaf de begroting 2004 een verplicht onderdeel van de begroting. Met het onderhoud van kapitaalgoederen is een substantieel deel van de begroting is gemoeid. In de paragraaf die hieraan wordt gewijd, worden de beleidslijnen met betrekking tot beheersmatige aspecten daarvan weergegeven.
Daarbij worden onder kapitaalgoederen verstaan alle in eigendom van de provincie zijnde goederen met een meerjarig nut. Deze kapitaalgoederen kunnen als volgt worden gerubriceerd:
- wegen;
- kanalen
- gebouwen.

## Wegenbeheer

Voor het onderhoud van de provinciale wegen is in 1996 een raamcontract wegenbeheer 1996-2004 opgesteld. Dit contract geeft de beschikbare budgetten, de te leveren prestaties en de bevoegdheden en regels in de mandatering.
In verband met verlopen van de contractperiode zal dit jaar een nieuw raamcontract worden vastgesteld.

Naast het raamcontract wordt elk jaar de specifieke jaartranche aan het college van GS voorgelegd. Hierin worden de actuele gegevens voor het uitvoeringsjaar vermeld die onder meer zijn gebaseerd op een jaarlijkse inspectie van de wegen. Bij deze inspecties wordt de zogenoemde CROW-methode (CROW = Stichting Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw) gehanteerd om zo objectief mogelijk de verhardingen van het wegennet in kaart te brengen. De jaartranches passen in het financieel meerjarenkader van het raamcontract.

Met de vaststelling van het raamcontract zijn ook de onderhoudsnormen voor genoemde periode vastgesteld. Met de vaststelling van deze normen wordt gegarandeerd dat aan het eind van genoemde periode het provinciaal wegennet in een redelijke conditie zal verkeren.
Voor elk onderdeel wordt beschikt over een beheersprogramma waarin al het cyclische onderhoud wordt gepland en financieel vertaald.

Voor de dekking van de uit het onderhoud voortvloeiende kosten is een reserve wegenbeheer ingesteld. De werkelijke onderhoudsuitgaven worden ten laste van deze reserve gebracht. Door deze systematiek komen in de provinciale begroting geen pieken en dalen voor, maar worden de schokken in de onderhoudsuitgaven opgevangen binnen de reserve.
Het beschikbare budget voor onderhoud in de provinciale begroting wordt berekend op basis van een normbedrag (norm per 1 januari 2003: € 10.232.757,—). Dit bedrag wordt jaarlijks met een percentage verhoogd (inflatiecorrectie).

Voor de kosten van onderhoud van de wegen zijn in de begroting 2004 en volgende jaren, inclusief de toegerekende apparaatskosten, de volgende bedragen opgenomen:

| | 2004 | 2005 | 2006 | 2006 |
|---|---|---|---|---|
| Programma beheer en onderhoud | 10.632.542 | 11.006.374 | 11.388.954 | 11.780.486 |
| Saldo voorziening wegenbeheer per 1 januari 2004 | 1.483.328 | | | |

*Bedragen in €*

## Kanalen

Wat is vermeld ten aanzien van de wegen is in algemene zijn ook van toepassing op de bij de provincie in beheer en onderhoud zijnde kanalen. Voor het beheer en onderhoud van de provinciale kanalen zijn eind 1993 een tweetal raamcontracten vastgesteld die voorzien in een behoorlijk beheer en onderhoud van:
- de vaarweg Meppel - De Punt met een totale lengte van 64 km en waarin zijn opgenomen het Noord-Willemskanaal, de Drentsche Hoofdvaart en het Meppelerdiep;
- de overige vaarwegen met een totale lengte van 90 km en waarin zijn opgenomen alle vaarwegen die in het beheer en onderhoud zijn van de provincie Drenthe en die niet vallen onder de vaarweg Meppel - De Punt.

### Vaarweg Meppel - De Punt

In de jaarcontracten worden de budgetten die beschikbaar zijn voor het dagelijks onderhoud aangegeven. Hierbij zijn de budgetten verdeeld over een algemeen deel, twee kanaaltrajecten en de gemalen. De te verwachten uitgaven zijn gebaseerd op monitoringscijfers en worden uitgedrukt in kosten per km vaarweg infrastructuur in beheer.
Voor de kosten van (groot) onderhoud zal nog dit jaar een meerjarenanalyse worden opgesteld (MAVAMP 2003-2023). Deze analyse is een uitwerking van de meerjarenprogramma's voor de oeverconstructies, de kunstwerken (bruggen, sluizen, gemalen), de bodems en de gebouwen.
Voor de grootonderhoudsprojecten wordt jaarlijks een planning gemaakt.

Met hetzelfde doel als bij de wegen is een reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt ingesteld.
Het beschikbare budget voor onderhoud bestaat naast een jaarlijks geïndexeerd normbedrag (norm aandeel provincie Drenthe per 1-1-2003: € 285.982,—) voornamelijk uit bijdragen van derden (Rijk en waterschappen). Hierbij wordt opgemerkt dat de vergoeding van het Rijk voor groot onderhoud (voor 2003 geraamd op € 1.185.605,—) met ingang van 2024 komt te vervallen (zie hiervoor de desbetreffende passage uit de Nota van aanbieding begroting 2004).

Voor de kosten van onderhoud van de vaarweg Meppel - De Punt zijn in de begroting 2004 en volgende jaren, inclusief de toegerekende apparaatskosten, de volgende bedragen opgenomen:

| | 2004 | 2005 | 2006 | 2006 |
|---|---|---|---|---|
| Programma beheer en onderhoud | 3.355.003 | 3.423.507 | 3.493.419 | 3.564.770 |
| Saldo voorziening vaarweg Meppel - De Punt per 1 januari 2004 | 5.543.743 | | | |

*Bedragen in €*

### Overige (Zuid-Drentse) vaarwegen

Ook in de jaarcontracten van de overige vaarwegen worden de budgetten die beschikbaar zijn voor het dagelijks onderhoud weergegeven en zijn de budgetten verdeeld over een algemeen deel, twee kanaaltrajecten en de gemalen. Monitoringscijfers leiden tot de begrote uitgaven en worden uitgedrukt in kosten per km vaarweg infrastructuur in beheer.
Voor de grootonderhoudsprojecten wordt jaarlijks een planning gemaakt.

Het voor het onderhoud beschikbaar budget bestaat naast een jaarlijks geïndexeerd normbedrag (norm aandeel provincie Drenthe per 1 januari 2003: € 2.203.214,—) uit bijdragen die van derden (met name waterschappen) worden ontvangen.

Voor de kosten van onderhoud van de overige vaarwegen zijn in de begroting 2004 en volgende jaren, inclusief de toegerekende apparaatskosten, de volgende bedragen opgenomen:

| | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| Programma beheer en onderhoud | 3.176.456 | 3.247.822 | 3.320.802 | 3.395.433 |
| Saldo voorziening overige vaarwegen per 1 januari 2004 | 5.286.521 | | | |

*Bedragen in €*

## Gebouwen

Naast de in de managementcontracten wegen en kanalen begrepen steunpunten en dienstwoningen kent de provincie Drenthe nog een tweetal gebouwen waarvan zij het onderhoud heeft. Dit betreft:
- het provinciehuis;
- het Drents Museum.

### Provinciehuis

Om op een zo planmatige wijze het onderhoud aan het provinciehuis uit te voeren en de financiële middelen daarvoor beschikbaar te hebben is door een gespecialiseerd bureau in 2000 een onderhoudsplan opgesteld. Daarbij is gebruik gemaakt van standaard geaccepteerde prijs- en kwaliteitsnormen die gelden in de bouw. Het plan geeft inzicht in de staat van onderhoud, de te verwachten toekomstige onderhoudsbehoefte (voor een termijn van tien jaar) en de daarvoor benodigde financiële middelen. Er is daarbij rekening gehouden met onder meer het feit dat het provinciehuis geen onderhoudsvriendelijk gebouw is, omdat er veel hout- en ijzerconstructies zijn toegepast. Voorts is in het meerjarenonderhoudsplan rekening gehouden met het onderhoud aan het buitenterrein.

Voor de uitvoering van het onderhoudsplan is in de meerjarenbegroting 2004 en volgende jaren rekening gehouden met een structurele uitgaaf van € 494.697,—. Van dit bedrag wordt jaarlijks € 351.930,— gestort in de voorziening groot onderhoud provinciehuis.

| | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| Apparaatskosten | 494.697 | 497.552 | 500.465 | 503.435 |
| Saldo voorziening groot onderhoud provinciehuis per 1 januari 2004 | 430.880 | | | |

*Bedragen in €*

### Drents Museum

In 2002 heeft een daartoe gespecialiseerd bureau een rapport uitgebracht over het onderhoud van het Drents Museum. Op grond van de uitkomsten van het daarbij behorende 10-jarig onderhoudsplan, alsmede een uitgewerkte heldere taakafbakening van verantwoordelijkheden tussen huurder en verhuurder, is het budget vastgesteld dat nodig is om de kwaliteit van het onderhoud van de gebouwen op een goed niveau te houden.

Voor de uitvoering van het onderhoudsplan is in de meerjarenbegroting 2004 en volgende jaren rekening gehouden met een structurele uitgaaf van € 188.199,—. Van dit bedrag wordt jaarlijks € 121.899,— gestort in de voorziening groot onderhoud Drents Museum.

| | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| Apparaatskosten | 188.199 | 189.525 | 190.878 | 192.257 |
| Saldo voorziening groot onderhoud Drents Museum per 1 januari 2004 | 0 | | | |

*Bedragen in €*

## Paragraaf 2.4. Financiering

De vroegere treasuryparagraaf verdwijnt volgens het BBV. De inhoud van deze paragraaf wordt volgens het BBV opgenomen in de (nieuwe) paragraaf financiering. Een aantal elementen wordt aan de (oude) treasuryparagraaf toegevoegd. In deze paragraaf financiering komt aan de orde.

- Algemene ontwikkelingen en rentevisie
- Ontwikkelingen bij de provincie Drenthe
- Uitzettingen: risicoprofiel en rendement
- Diverse financiële risico's
- Aangetrokken middelen: mutaties leningenportefeuille
- Publieke taak en treasurystatuut
- Meerjarige financieringspositie

### Algemene ontwikkelingen en rentevisie

Zowel in de VS als in het eurogebied is in april 2003 sprake van krimp van de economie. De conjunctuur is zwak en de inflatie daalt. In sommige landen in de eurozone was in mei 2003 zelfs sprake van dalende consumentenprijzen.

De internationale conjunctuur trekt volgens visie van de Bank Nederlandse Gemeenten (Economisch beeld d.d. 16 juni 2003) langzaam aan. Het herstel begint naar verwachting vanuit de VS, waar de consumptie wordt gestimuleerd door lastenverlichting. In het eurogebied, inclusief Nederland, zijn de vooruitzichten somber. De consumptie groeit traag onder meer door de oplopende werkloosheid. Door

het Stabiliteit- en groeipact hebben de overheden weinig mogelijkheden om de economie te stimuleren. De Europese Centrale Bank (ECB) heeft daartoe wel een mogelijkheid door middel van een ruim monetair beleid.

In Nederland zijn de verwachtingen omtrent de groei van de consumptie in het bijzonder somber door de stijgende pensioenlasten en door de aangekondigde bezuinigingen en lastenverzwaringen door het tweede kabinet Balkenende.

Ten aanzien van de verwachte ontwikkelingen met betrekking tot de rente verwachten wij in de loop van 2003 nog een daling van de korte rente als gevolg van het monetaire beleid van de ECB. In 2004 zou de korte rente weer licht kunnen stijgen. Als uitgangspunt voor de begroting hanteren wij een korte rente van 3%. In de grafiek is de renteontwikkeling van de afgelopen 12 maanden weergegeven.

Voor de lange termijn houden wij in 2004 rekening met een rente van 4,5%. Deze rentevoet is voor de lange termijn in de begroting 2004 verwerkt.

## Ontwikkelingen bij de provincie Drenthe

In 2004 verwachten wij geen bijzondere ontwikkelingen ten aanzien van transacties op de geld- en kapitaalmarkt. In de jaren daarna zullen met name de voorzieningen dalen. Wij zullen in overeenstemming met het treasurybeleid bij de financiering in eerste instantie de overtollige liquide middelen inzetten, waardoor de liquiditeitsoverschotten zullen dalen.

## Uitzettingen: risicoprofiel en rendement

In verband met het risicoprofiel worden twee analyses opgesteld, te weten de kasgeldlimiet en de renterisiconorm.

De kasgeldlimiet, bedoeld om de hoeveelheid kort aangetrokken leningen te begrenzen zal naar verwachting ruim worden onderschreden, zoals uit het navolgende overzicht blijkt.

| | |
|---|---|
| Omvang totale begroting per 1 januari (grondslag) | 157.702.001 |
| 1. Toegestane kasgeldlimiet | |
| - in procenten van de grondslag | 7,0 |
| - in bedrag | 11.039.140 |
| 2. Omvang vlottende korte schulden | - |
| - opgenomen gelden <1 jaar | - |
| - schuld in rekening courant | - |
| - gestorte gelden door derden <1 jaar | - |
| - overige geldleningen, niet vaste schuld | - |
| 3. Vlottende middelen | 42.003.500 |
| - contant geld in kas | 3.500 |
| - tegoed in rekening courant | 10.000.000 |
| - overige uitstaande gelden <1 jaar | 32.000.000 |
| 4. Toets kasgeld limiet | |
| - totaal vlottende schuld (= (2) - (3)) | - 42.003.500 |
| - toegestane kasgeldlimiet (= (1)) | 11.039.140 |
| Ruimte (+) of overschrijding (-) (=(1) - (4)) | 53.042.640 |

De renterisiconorm, bedoeld om een spreiding van het renterisico te bereiken, wordt naar verwachting in 2004 niet overschreden. In het navolgende schema is de renterisiconorm berekend.

| | **2004** |
|---|---|
| 1a. Renteherziening op vaste schuld o/g | 0 |
| 1b. Renteherziening op vaste schuld u/g | 0 |
| 2. Netto renteherziening op vaste schuld 1a-1b | 0 |
| 3a. Nieuw aangetrokken vaste schuld | 0 |
| 3b. Nieuw verstrekte lange leningen | 4.050.000 |
| 4. Netto nieuw aangetrokken vaste schuld 3a-3b | -4.050.000 |
| 5. Betaalde aflossingen | 567.000 |
| 6. Herfinanciering (laagste van 4 en 5) | - 4.050.000 |
| 7. Renterisico op vaste schuld 2 + 6 | - 4.050.000 |
| 8. Stand van de vaste schuld per 1 januari | 5.014.271 |
| 9. Normpercentage volgens ministeriele regeling | 20 |
| 10. Renterisiconorm (= 8*9/100) | 1.002.854 |
| 7. Renterisico op vaste schuld | -4.050.000 |
| 11. Ruimte ( + ) of overschrijding ( - ) (10-7) | 5.052.854 |
| Nieuw verstrekte lange leningen per 1/1/2004: 4.050.000 | |

Op onze uitzettingen ramen wij een rendement in 2004 van 3%. In overeenstemming met het treasurystatuut staat het streven naar voldoende liquiditeiten bij de treasuryfunctie voorop, waardoor relatief kort uitgezet wordt. Dat levert bij de huidige rentestructuur een relatief laag rendement op. Overigens zullen wij, ondersteund door de ontwikkelde liquiditeitsprognoses, er naar streven de periodes gedurende welke middelen worden uitgezet te verlengen indien hierdoor een beter rendement mogelijk is. Het langer uitzetten van middelen heeft tevens als voordeel dat dit minder bewerkelijk is.

## Diverse financiële risico's

### Koersrisico

Koersrisico wordt gelopen bij uitzettingen in de vorm van vastrentende waarden zoals bijvoorbeeld vast en variabel rentende obligaties en onderhandse leningen indien voor afloop van de looptijd deze vastrentende waarden worden verzilverd.
Op dit moment wordt deelgenomen aan een tweetal rentefondsen die worden beheerd door een vermogensbeheerder. Doel van deze rentefondsen is om met een aantal investeerders tot een collectieve belegging van vermogen te komen. Door een grote spreiding van de aangetrokken vastrentende waarden kan het koersrisico bij onttrekking tot een minimum worden beperkt.
Wij overwegen zelf over te gaan tot het aantrekken van vastrentende waarden. Wij zullen dan trachten vastrentende waarden te verkrijgen met een zodanige looptijd dat bij noodzakelijk vroegtijdig verzilveren, koersrisico tot een minimum wordt beperkt.

### Kredietrisico

Kredietrisico wordt gelopen bij het uitzetten van gelden. Wij nemen in overeenstemming met het treasurystatuut maatregelen om dit risico te beperken.

## Aangetrokken middelen: mutaties leningenportefeuille

De verwachte mutaties gedurende 2004 in de leningenportefeuille zijn weergegeven in het onderstaande overzicht.

| | Bedrag in € | Gemiddelde rente | Invloed op gemiddelde rente |
|---|---|---|---|
| Stand per 1 januari 2004 | 5.014.000 | 4,91 | 0 |
| Nieuwe leningen | 0 | 0 | 0 |
| Reguliere aflossingen | 567.000 | 5,83 | - 0,10 |
| Vervroegde aflossingen | 0 | 0 | 0 |
| Renteaanpassingen (oud percentage) | 0 | 0 | 0 |
| Renteaanpassingen (nieuw percentage) | 0 | 0 | 0 |
| Stand per 31 december 2002 | 4.447.000 | 4,81 | 0 |

## Publieke taak en treasurystatuut

Uitzetten en aantrekken van middelen, alsmede het eventueel verlenen van garanties doen wij uitsluitend met het oog op de uitvoering van onze publieke taak.
Wij zullen in 2004 het treasurystatuut herzien. Aanleiding hiervoor is dat het treasurystatuut in sommige opzichten strengere eisen stelt aan met name het uitzettingenbeleid dan voorgeschreven is door de Wet financiering decentrale overheden. Dit beperkt de uitzettingsmogelijkheden. Nagegaan zal worden in hoeverre uitbreiding van de uitzettingsmogelijkheden de perspectieven op een hoger rendement vergroten. Tevens zal worden nagegaan in hoeverre deze strengere eisen nog rationeel zijn.

## Meerjarige financieringspositie

Om een beeld te krijgen van de ontwikkelingen van de meerjarige financieringspositie hebben wij een meerjarige investerings- en financieringsstaat opgesteld. Wij veronderstellen daarbij dat de liquiditeitseffecten uit de exploitatie neutraal zijn. De meerjarige investerings- en financieringsstaat is in het navolgende weergegeven.

| | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| | Per 1 januari 2004 | Per 1 januari 2005 | Per 1 januari 2006 | Per 1 januari 2007 |
| Investeringen | | | | |
| A1 Materiële activa (maatschappelijk nut) | 34.586.195 | 34.333.979 | 33.984.112 | 33.365.938 |
| A2 Materiële activa (economisch nut) | 10.934.212 | 10.132.898 | 9.166.065 | 8.146.824 |
| B Financiële activa | | | | |
| 1. Deelnemingen (economische nut) | 852.925 | 852.925 | 852.925 | 852.925 |
| 2. Bijdragen aan activa in eigendom van derden (maatschappelijk nut) | 1.492.499 | 2.176.698 | 2.790.984 | 3.331.434 |
| Subtotaal | 47.865.831 | 47.496.500 | 46.794.086 | 45.697.121 |
| 3. Verstrekte langlopende geldleningen | 38.105.156 | 41.135.513 | 44.162.079 | 47.163.645 |
| Totaal | 85.970.987 | 88.632.013 | 90.956.165 | 92.860.766 |
| Financieringsmiddelen | | | | |
| A. Reserves/voorzieningen | | | | |
| 1. Algemene reserves | 25.368.494 | 23.875.864 | 22.229.681 | 20.594.275 |
| 2. Bestemmingsreserves | 45.109.969 | 47.498.809 | 51.594.098 | 55.252.191 |
| 3. Voorzieningen | 2.983.676 | 3.941.939 | 5.031.939 | 6.121.939 |
| 4. Voorzieningen (middelen van derden | 26.465.546 | 18.274.953 | 13.279.812 | 10.727.389 |
| Subtotaal | 99.927.685 | 93.591.565 | 92.135.530 | 92.695.794 |
| B Opgenomen langlopende geldleningen | 5.014.271 | 4.447.046 | 3.879.821 | 3.312.596 |
| Totaal | 104.941.956 | 98.038.611 | 96.015.351 | 96.008.390 |
| Overschot aan financieringsmiddelen | 18.970.969 | 9.406.598 | 5.059.186 | 3.147.624 |

Uit dit overzicht valt af te leiden dat het overschot aan financieringsmiddelen naar verwachting daalt. Hoewel hiervoor meerdere oorzaken zijn aan te wijzen zijn de belangrijkste de uit- of terugbetaling van de middelen in het kader van de stads- en dorpsvernieuwing en van de gebundelde doeluitkering (zie voorzieningen, middelen van derden).

## Paragraaf 2.5. Bedrijfsvoering

Artikel 14 van het BBV is de basis voor de bedrijfsvoeringsparagraaf, zoals deze voorzien is voor de Begroting 2004 voor de staten in het onderdeel Paragrafen. De hier gepresenteerde teksten zijn een eerste invulling van voorstel 7 van de notitie Dualisering provinciale begroting (statenstuk 2003-54). De bedrijfsvoeringsparagraaf als onderdeel van de begroting voor de staten blijft beperkt tot die onderwerpen die mogelijkerwijs voor de staten relevant zijn. Onderwerpen die meer behoren tot de aansturing van het provinciale apparaat worden in dit verband niet behandeld.

### Organisatieontwikkeling

Organisatieontwikkeling is een voortdurend proces van permanent streven om het beter te doen. Iets dat bovendien vooral in het dagelijks werk zelf en door iedere medewerker op alle niveaus vormgegeven moet worden. Met als resultaat, dat de producten beter worden, de processen soepeler verlopen en de medewerkers optimaal en met plezier kunnen presteren.

Voor de komende jaren is de ambitie voor de organisatie in haar externe presentatie als volgt geformuleerd: onze ambtelijke organisatie verricht werkzaamheden voor het bestuur waarmee zij actief bijdraagt aan de ontwikkeling van Drenthe. Het streefdoel is dat de kwaliteit en toegevoegde waarde van onze bijdrage door burgers, bedrijven, instellingen en medeoverheden wordt erkend.
Intern: om dit doel te bereiken krijgen medewerkers de mogelijkheid hun creativiteit en professionaliteit optimaal in te zetten. Hun professionele en persoonlijke ontwikkeling is hierbij van belang.
Als algemeen streefbeeld voor de komende vijf jaar stellen wij ons een organisatie voor die er om bekend staat dat zij:
- het bestuur zeer goed bedient en zich transparant verantwoordt;
- actief en zorgvuldig relaties onderhoudt, waarover klanten en partners tevreden zijn;
- hoge professionele standaarden heeft (o.m. voor integriteit en externe gerichtheid), blijkend uit (gecertificeerde) processen en het niveau van competenties en kennis van medewerkers;
- een ondernemende en innovatieve samenwerkingspartner is;
- de toegankelijkheid van informatie en diensten voor burgers en partners optimaal verzorgt;
- flexibel en efficiënt werkt in verhouding tot andere overheden, blijkend uit benchmarks;
- landelijk als werkgever een koploper is waar medewerkers graag werken.

Het is daarbij van belang, verbeterdoelen gezamenlijk te formuleren en te prioriteren en resultaatgericht en in samenhang met elkaar uit te voeren.

## Concerncontrolling

De concerncontrolling zal in de komende jaren nadrukkelijk in het teken staan van de verbetering van de sturing en beheersing van de organisatie. Het uiteindelijke doel van concerncontrolling is de ondersteuning van het bestuur en het management om doelstellingen van het bestuur te bereiken. De provinciale doelstellingen zijn in de begroting van 2003 voor het eerst integraal beschreven. Een verdere stap zal zijn om deze doelstellingen concreet meetbaar en toetsbaar te maken. Dit zal gebeuren door het formuleren van meetbare indicatoren. Daarbij speelt de verdere invoering van de brede beleidsmonitoring, het komen tot conclusies over de doeltreffendheid en doelmatigheid van het beleid, een belangrijke rol.
De komende periode zal een start gemaakt worden met het professionaliseren van het risicomanagement. Deze ontwikkeling van deze activiteiten zal zeer nauw samenhangen met de, samen met de nieuwe accountant en de introductie van de Provinciale Rekenkamer in welke vorm dan ook.

## Personeel en organisatie

### Algemeen

In de laatste CAO's zijn veel vernieuwingen gerealiseerd die nu hun doorwerking krijgen. De doelstellingen voor het arbeidsvoorwaardenbeleid voor de komende periode zijn daarom noodzakelijk minder ambitieus. Het lager stellen van de ambitie heeft vooral te maken met het afspreken en invoeren van dat vernieuwende beleid. Als vernieuwend kunnen worden aangeduid de invoering van: het functiewaarderingssysteem Fuwaprov, competentiemanagement en het nieuwe belonings- en beoordelingssysteem.

### Collegeprogramma 2003-2007

Er is een aantal onzekere factoren die grote invloed hebben op de ontwikkeling van de uitkering uit het Provinciefonds, enerzijds de doorwerking van de te verwachten rijksbezuinigingen, anderzijds bestaat de tendens tot verdere decentralisatie van rijkstaken naar provincies. Decentralisatie van rijkstaken daargelaten dient groei van de organisatie vermeden te worden. Gelet op de mogelijke vermindering van de uitkering uit het Provinciefonds en nieuwe, gedecentraliseerde taken bij de provincie is als speerpunt in het collegeprogramma benoemd: vergroting van de flexibele inzet van het personeel.

## Arbeidsomstandigheden

Verwacht wordt dat in 2004 geen nieuwe grote knelpunten behoeven te worden aangepakt en dat alles gericht kan zijn op het onderhoud, de continuering en instandhouding van hetgeen is gerealiseerd in het kader van het streven naar optimale arbeidsomstandigheden voor de medewerkers van de provincie Drenthe.

## Juridische kwaliteitszorg

In het jaar 2003 zijn alle product- en stafgroepen doorgelicht op juridische kwaliteitszorg en is een eindrapportage vastgesteld van het project met algemene aandachts- en verbeterpunten voor het concern. In 2004 geven wij verder vorm aan het inbedden van juridische kwaliteitszorg in de producten en processen van de organisatie.

## Facilitaire zaken

De huidige telefooncentrale is technisch en economisch afgeschreven. Bovendien vergt een optimale telefonische bereikbaarheid meer technische voorzieningen dan de huidige telefooncentrale kan bieden. Wij doen onderzoek naar de wijze waarop de telefooncentrale vervangen kan worden. Wij verwachten in 2004 de huidige telefooncentrale te kunnen vervangen.

In 2003 zal besloten worden op welke wijze we komen tot een systeem van toegangsregistratie waarmee de aan- en afwezigheid van alle interne medewerkers en externe medewerkers/gasten wordt geregistreerd. Ook worden voorstellen gedaan om door middel van camerabewaking en door organisatorische aanpassingen de veiligheid te vergroten op het parkeerterrein, rijwielstalling en dergelijke. Een aantal inbraken in 2003 heeft de veiligheid in en om het provinciehuis extra prioriteit gegeven.

## Informatiebeleid en -advies (inclusief innovatieve projecten)

In 2002 hebben we een visie ontwikkeld over de plaats van het digitale document en de digitale kaart in de organisatie en voor de burger. Steeds meer wordt informatie in digitale vorm beschikbaar gesteld via Internet. Op dit punt hebben wij al diverse proefprojecten uitgevoerd. Het nieuwe stateninformatiesysteem is reeds geheel gedigitaliseerd en ook hebben wij veel kaartmateriaal via onze websites beschikbaar gesteld. In 2003 hebben wij dergelijke toepassingen onder één veilige infrastructuur gebracht via het gemeenschappelijk netwerk van provincies, gemeenten en waterschappen: Gemnet. Deze infrastructuur is voorbereid op nieuwe toepassingen als de Risicokaart.

## Communicatie

Twee gebeurtenissen zijn in 2003 van invloed geweest op het communicatiebeleid voor 2004. In maart 2003 zijn de statenverkiezingen gehouden en vervolgens is ook het dualisme inwerking getreden.
Een nieuwe collegeperiode betekent een nieuw collegeprogramma. Een afgeleide daarvan is de communicatiestrategie voor de jaren 2003 tot begin 2007. Als leidraad hierbij geldt dat burgers, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en andere overheden recht hebben op eerlijke, toegankelijke en volledige informatie. Actieve openbaarmaking van aanvaard en voorgenomen beleid is het uitgangspunt. Internet speelt hierin een belangrijke rol. Waar mogelijk wordt beleid interactief ontwikkeld. Het draagvlak voor beleidsmaatregelen is immers groter wanneer dit beleid in samenspraak met belanghebbenden wordt opgesteld. De invoering van het dualisme brengt met zich mee dat bij de ontwikkeling en uitvoering van communicatiebeleid moet worden gestreefd naar samenhang tussen uitingen van PS en GS.

# Overzicht personeelssterkte

| Organisatie-eenheid/afdeling (zoals opgenomen in de kostenverdeelstaat) | Sterkte bij de begroting van het vorige begrotingsjaar 2003 | Sterkte bij de huidige begroting berekende kosten 2004 |
|---|---|---|
| Hulpkostenplaatsen | | |
| Concerndirectie | 2,0 | 2,0 |
| Statengriffie | | 3,0 |
| Onderzoeksbureau | | 4,1 |
| Facilitaire groep | 52,4 | 51,7 |
| Stafgroep kabinet | 8,6 | 10,6 |
| Stafgroep bestuurs-, juridische en concernzaken | 29,2 | 23,9 |
| Stafgroep financiën en control | 19,3 | 19,8 |
| Stafgroep personeel en organisatie | 16,2 | 16,9 |
| Stafgroep automatisering | 21,8 | 20,5 |
| Stafgroep communicatie | 12,7 | 12,5 |
| Totaal hulpkostenplaatsen | 162,2 | 165,0 |
| Hoofdkostenplaatsen | | |
| Productgroep economie | 26,8 | 25,9 |
| Productgroep verkeer en vervoer | 26,7 | 29,2 |
| Productgroep civiele techniek | 39,6 | 39,2 |
| Productgroep cultuur en welzijn | 30,9 | 32,7 |
| Produktgroep wegen en kanalen | 63,3 | 60,0 |
| Productgroep landelijk gebied | 39,8 | 36,7 |
| Productgroep ruimte en water | 66,5 | 52,9 |
| Productgroep bodem | 33,9 | 37,2 |
| Productgroep milieubeheer | 44,5 | 44,1 |
| Gedeputeerde staten | 5,0 | 5,0 |
| Commissaris van de koningin | 1,0 | 1,0 |
| Kompas | 2,5 | 2,4 |
| SNN/NHI | 1,5 | 0,4 |
| Stichting "Het Drentse Landschap" | 11,2 | 12,1 |
| Flexpool | 6,0 | 6,0 |
| Totaal kostenplaatsen | 399,2 | 384,8 |
| Totaal hulp- en hoofdkostenplaatsen | 561,4 | 549,8 |
| Personeel niet (meer) in dienst van de provincie | | |
| Provinciale staten | 44,0 | 51,0 |
| Oud leden gedeputeerde staten | 17,0 | 17,0 |
| 55+-regeling | 27,0 | 15,3 |
| Personeel niet in functieboek/ voormalig personeel | 11,3 | 21,1 |
| Totaal pers. niet (meer) in dienst van de provincie | 99,3 | 104,4 |
| Totaal generaal | 660,7 | 654,2 |

N.B.

De stijging van het aantal personeelsleden is gedeeltelijk het gevolg van het oplossen van personele knelpunten en gedeeltelijk het gevolg van het (tijdelijk) bovenformatief plaatsen van personeelsleden. Het hier gepresenteerde overzicht wijkt op ondergeschikte onderdelen af van de kostenverdeelstaat, omdat daarin voor de berekeningen de kostenplaats "Kern van Drenthe" nog meegenomen is.

## Kostenverdeelstaat, structuren en geldstromen

| Kostensoorten | Totaal | Kostenplaatsen | Interne producten | Toerekening aan externe producten |
|---|---|---|---|---|
| Lasten | | | | |
| Salarissen en sociale lasten | 31.410.840 | 31.410.840 | 0 | |
| Duurzaam roerende goederen | 70.889 | 0 | 70.889 | |
| Overige goederen en diensten | 7.694.668 | 1.900.269 | 5.794.399 | |
| Belastingen | 61.533 | 0 | 61.533 | |
| Inkomensoverdrachten | 10.808 | 0 | 10.808 | |
| Vorming reserves | 0 | 0 | 0 | |
| Afschrijvingen | 1.160.156 | 0 | 1.160.156 | |
| Toegerekende rente | 418.545 | 0 | 418.545 | |
| Baten | | | | |
| Huren en pachten | -3.630 | 0 | -3.630 | |
| Overige goederen en diensten | -527.524 | -183.878 | -343.646 | |
| Onttrekkingen reserves | 0 | 0 | 0 | |
| | | -33.127.231 → | | |
| Toegerekende apparaatskosten | | | 12.930.143 | 20.197.088 |
| | | | -20.099.197 → | |
| Doorbelasting overhead | | | | 20.099.197 |
| Totaal | 40.296.285 | 0 | 0 | 40.296.285 |

# Paragraaf 2.6. Verbonden partijen

## Algemeen

In het BBV wordt onder verbonden partijen verstaan een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft.

Een bestuurlijk belang betekent dat de provincie op enigerlei wijze zeggenschap heeft, hetzij omdat de provincie een zetel in het bestuur heeft, hetzij omdat ze mee kan stemmen. Een financieel belang houdt in dat de provincie middelen ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in geval van faillissement. Voorts heeft de provincie een financieel belang indien financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de provincie.

Het begrip verbonden partijen houdt dus in dat participaties in NV's, BV's, VOF's, commanditaire vennootschappen en gemeenschappelijke regelingen hieronder vallen. Ook stichtingen en verenigingen kunnen onder de verbonden partijen vallen, indien de provincie een zetel in het bestuur heeft en financiële risico's loopt. Een stichting of vereniging die jaarlijks subsidie krijgt, maar waaraan geen andere financiële verplichtingen zitten met een juridische afdwingbaarheid door derden is geen verbonden partij. Een eventuele morele verplichting tot betaling in geval van problemen kan het wel verstandig maken de stichting of vereniging in de paragraaf weerstandsvermogen op te nemen. Indien de provincie een aanzienlijk bestuurlijk, maar geen financieel belang heeft dan kan dit belang in het desbetreffende programma genoemd worden. Naast de hiervoor genoemde participaties maken ook deelnemingen, waarbij de provincie aandelen heeft in een NV of BV, deel uit van de verbonden partijen.

In het BBV wordt over de verbonden partijen voorgeschreven dat in de begroting in een aparte paragraaf ten minste aandacht moet worden geschonken aan:

a. de visie op verbonden partijen in relatie tot de realisatie van de doelstellingen van de programma's die zijn opgenomen in de begroting;
b. de beleidsvoornemens omtrent de verbonden partijen.

Met andere woorden: Wat willen we met deze partijen? Hoe past de uitvoering van de taken binnen onze provinciale programma's? Hoe dragen zij bij aan het uitvoeren van het door de provincie gewenste beleid?

Voor de staten is informatie over de verbonden partijen om twee redenen van belang:

1. de partijen voeren taken uit die in het verlengde van de provinciale doelstellingen liggen (bijvoorbeeld SNN en IPO);
2. er is sprake van financiële en budgettaire consequenties.

## Nota bestuursfuncties

In oktober 2001 is de Nota bestuursfuncties uit 1992 herijkt. In de nota wordt vooral ingegaan op de bestuurlijke functies die door gedeputeerde staten of leden van provinciale staten (of in hun opdracht door provinciale ambtenaren of op hun verzoek of aanbeveling door derden) kunnen worden vervuld bij de verschillende rechtsvormen, zoals vennootschappen, gemeenschappelijke regelingen en stichtingen.

De nota geeft een opsomming van de belangrijkste verbonden partijen in onze provincie, te weten:

## Deelnemingen

- Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij (NOM)
- Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD)
- Groningen Airport Eelde (GAE)
- Europark Coevorden/Emlichheim Entwicklungsgesellschaft mbH

### Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij

De vennootschap heeft tot doel een bijdrage te leveren aan de verbetering van de sociaal-economische structuur en de werkgelegenheid in de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe. In het kapitaal van de NV NOM kan uitsluitend worden deelgenomen door in Nederland gevestigde publiekrechtelijke lichamen. Hieruit mag de conclusie worden getrokken dat de vennootschap is opgericht om een publiek belang te behartigen.
De commissarissen worden benoemd door de algemene vergadering van aandeelhouders op aanbeveling van onder meer de colleges van GS van de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe. Er is dus geen sprake van een benoemingsrecht. De statuten gaan echter uit van een lid van het college van GS zodat het recht van aanbeveling in dit geval inhoudelijk weinig verschilt met een benoemingsrecht.
Het belang van de vennootschap verdraagt zich op dit moment met het provinciaal belang, zodat ook hierin geen belemmering wordt gevonden voor de voordracht van een lid van GS in de Raad van Commissarissen (RvC).

### Waterleidingmaatschappij Drenthe

Het betreft hier een vennootschap die de zorg voor en de instandhouding van de (drink)watervoorziening in haar verzorgingsgebied tot doel heeft. Alleen de provincie Drenthe en de gemeenten in deze provincie kunnen aandeelhouder zijn. De WMD is een structuurvennootschap waarbij één commissaris wordt benoemd door GS; drie door de gemeenten en de overige door de RvC. Deze commissarissen zijn dus commissarissen van overheidswege. Schorsing en ontslag geschiedt volgens de wet door degene die met de benoeming is belast. De commissaris van overheidswege die door GS is benoemd wordt dus ook door GS geschorst en ontslagen.
De WMD is een vennootschap die vooral een publiek belang moet dienen. Evenals met andere nutsbedrijven het geval is geweest, ontwikkelt ook de WMD zich steeds meer in de richting van een bedrijf dat, niet alleen zelf maar ook via dochterondernemingen, marktgericht werkt.

### Groningen Airport Eelde

Het doel van de vennootschap is de uitoefening van het luchthavenbedrijf, waaronder met name de aanleg, het onderhoud, de ontwikkeling en de exploitatie van het luchthaventerrein. Op dit moment zijn er geen private aandeelhouders. De statuten sluiten de mogelijkheid daartoe echter niet uit.
Bij GAE is minder sprake van een openbaar taakkarakter. Het instandhouden van de luchthaven is van grote betekenis voor de infrastructuur. Uit het doel van de vennootschap, zoals in de statuten omschreven, komt dit aspect niet of nauwelijks naar voren.
De provincie heeft een aanmerkelijk financieel belang in GAE. De uitoefening van de rechten als aandeelhouder en verstrekker van financiële middelen kan voldoende mogelijkheden bieden voor beïnvloeding en toezicht. Het commissariaat behoeft dan ook niet noodzakelijkerwijs te worden vervuld door een bestuurder maar kan worden vervuld door een derde.

### Europark Coevorden/Emlichheim Entwicklungsgesellschaft mbH

Het doel van de vennootschap is de ontwikkeling en vermarkting van het grensoverschrijdend industriegebied Europark Coevorden/Emlichheim ten behoeve van de regionale structuurverbetering in het grensgebied.
Aandeelhouders zijn Nederlandse en Duitse overheden, de NOM en de Niedersachsiche Gesellschaft für Landesentwicklung und Wohnungsbau mbH. Voorlopig houdt de vennootschap zich bezig met de ontwikkeltaak. Vanuit die invalshoek heeft de vennootschap een openbaar taakkarakter. Het is de bedoeling dat de vennootschap zich gaat ontwikkelen tot een meer marktgerichte onderneming, een exploitatiemaatschappij die economische risico's loopt.

Provinciale staten hebben op 20 maart 2002 ten aanzien van de provinciale betrokkenheid bij het Europark het volgende besloten (statenstuk 927):
- het college van GS zal zich - mede gelet op de afspraken in de Nota bestuursfuncties - terugtrekken uit de RvC en gebruikmaken van het recht een commissaris aan te wijzen buiten de kring van het college;
- de provincie zal gelet op de omvorming van het Europark naar een risicodagende onderneming alleen indirect (door middel van een lening aan de NOM) bijdragen aan het stamkapitaal van het Europark.

Beide besluiten zijn inmiddels uitgevoerd. GS hebben een ondernemer aangewezen om namens haar in de RvC zitting te nemen, maar zonder last of ruggespraak. De NOM heeft met behulp van de lening van de provincie een aandeel in het stamkapitaal van het Europark genomen.

Op grond van bovenstaande kan worden vastgesteld dat er geen sprake meer is van een verbonden partij.

## Gemeenschappelijke regelingen

In Drenthe is een aantal bestuursfuncties met betrekking tot gemeenschappelijke regelingen. Aan de volgende regelingen nemen bestuurders en ambtenaren deel:
- Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN)
- IPO met als onderdeel het Interprovinciaal Werkgeversverband (IWV)
- Interprovinciale ziektekostenregeling (IZR)
- Bestuursacademie Noord-Nederland (BANN)

### Samenwerkingsverband Noord-Nederland

Het SNN betreft een samenwerking tussen de provincies Drenthe, Fryslân en Groningen. De oprichting van het samenwerkingsverband had plaats in 1992. Sedert de oprichting van het SNN is de Gemeenschappelijke regeling diverse malen gewijzigd. De meest recente wijziging had plaats in 2003. Bij die gelegenheid werd de Interprovinciale Statencommissie (Ipsc) opgeheven.

Het AB bestaat uit drie commissarissen en twee gedeputeerden per deelnemende provincie alsmede een lid van iedere fractie per deelnemende provincie. Daarnaast is er een drietal commissies, die tot taak hebben beraad te hebben en de coördinatie te verzorgen op een drietal beleidsterreinen (economische kerngebieden/versterking marktsector, stedelijke centra en landelijk gebied).

De hoofddoelstelling van het samenwerkingsverband is de samenwerking en het overleg tussen de deelnemende provinciale besturen te verbreden en te intensiveren. Verdere doelstellingen zijn coördinatie van beleid en het opstellen van gezamenlijke standpunten in richting rijksoverheid en Europese Unie en het gemeenschappelijk optreden daarbij.

Het AB stelt jaarlijks, gehoord de staten van de deelnemende provincies, een uitvoeringsprogramma (Jaarprogramma Kompas voor het Noorden) vast. Het doel van een jaarprogramma is op basis van de

uitvoering in voorgaande perioden en op basis van de ruimtelijke en de economische situatie in het Noorden te komen tot inhoudelijke en/of financiële beleidsbijstellingen. een jaarprogramma biedt aan de staten van de deelnemende provincies de mogelijkheid voor een politieke bijsturing. Een jaarprogramma vormt voor de staatssecretaris van economische zaken de basis voor het beschikbaar stellen van een jaarbudget.

De kosten worden door de deelnemende provincies gezamenlijk gedragen en in gelijke delen. Dit betekent ook, dat de risico's door de deelnemende provincies (in gelijke delen) worden gedragen. Het kan hierbij ook gaan om risico's, die samenhangen met de uitvoering van projecten. Over het algemeen worden hierover nadere afspraken gemaakt waarbij het risico expliciet wordt toebedeeld aan een deelnemende provincie.

In het collegeprogramma wordt aangegeven, dat Kompas een bouwsteen is voor het POP II. Tevens wordt gesteld, dat het college zich wil inzetten voor regionaal economisch beleid en een vervolg op het Kompas voor de periode na 2006.
Wat de samenwerking zelf betreft is het college van mening, dat de samenwerking met de beide andere noordelijke provincies moet worden voortgezet. De provincie Fryslân is deze mening ook toegedaan, maar wil de mogelijkheid van een verdeling vooraf van de middelen bekijken. De provincie Groningen gaat het verst door te stellen, dat zij zich wil inzetten voor een intensivering van de noordelijke samenwerking.

**Interprovinciaal Overleg**

De vereniging IPO heeft als doelen:
1. het behartigen van de belangen van provincies;
2. het bieden van een platform voor uitwisseling van kennis en ervaring;
3. het stimuleren en entameren van vernieuwingsprocessen binnen de provincies.

Iedere provincie heeft het recht voor één zetel in het bestuur een bindende voordracht te doen. De voordracht wordt gemaakt door het college van GS. Daarnaast zijn vijf Drentse statenleden lid van de algemene vergadering.

Naast het bestuur en de algemene vergadering zijn er ook nog commissies, te weten commissies van advies en bestuurscommissies. De adviescommissies bestaan in beginsel uit twaalf leden. Ieder college van GS benoemt uit zijn midden een lid van een adviescommissie.

Het IWV is een bestuurscommissie van het IPO. De taken die zij behartigd liggen op het terrein van arbeidsvoorwaarden. De commissie bestaat uit dertien leden; een voorzitter en één lid per provincie.

Het uitgangspunt van het IPO is dat een slagvaardige en gezaghebbende organisatie, die is geworteld in de twaalf provincies, een basisvoorwaarde is om de (inter)provinciale ambities te realiseren. De provincie Drenthe bevordert de goede positionering van de provincie via deze interprovinciale samenwerking. Slagvaardigheid wordt bewerkstelligd door het actief volgen van ontwikkelingen en tijdig inspelen hierop.

Drenthe vindt dat het IPO klein en slagvaardig dient te blijven, met daarbij een betrokken inzet van de provincie. Drenthe wil deze inzet leveren aangezien zij zorgt voor een goede positionering in de bestuurlijke organisatie van Nederland.

**Interprovinciale ziektekostenregeling**

Het belang dat deze gemeenschappelijke regeling behartigt, is het belang van de provincies bij het geven van onderling gelijke aanspraken op vergoedingen van kosten van geneeskundige verzorging ten laste

van de bij de provincies betrokken personen en het gezamenlijk dragen van de kosten die het voldoen aan die aanspraken met zich meebrengen.
PS van elke provincie wijzen uit de colleges van GS een mogelijk lid van het AB aan. Direct na hun aanwijzing bepalen de aangewezenen in onderlinge overeenstemming welke zes van hen het AB zullen zijn. De vier overigen zijn dan plaatsvervangend lid van het AB. Ook de aanvaarding van de functie van plaatsvervangend lid behoeft de goedkeuring van GS van de betrokken provincie. Deze functie is uit hoofde van het ambt en dus is verantwoording verschuldigd aan GS en PS.
Het DB bestaat uit de voorzitter, de plaatsvervangend voorzitter en twee andere leden. Het AB wijst van de andere leden een lid aan uit de provinciale leden en een lid uit de ambtenarenleden. Uit de provincie Drenthe zijn geen leden aangewezen.

### Bestuursacademie Noord-Nederland

De Gemeenschappelijke regeling heeft tot taak de behartiging van het bestuursdienstonderwijs in Noord-Nederland. De staten van elke deelnemende provincie, de raden van de deelnemende gemeenten en de bevoegde organen van de deelnemende waterschappen benoemen uit hun midden één lid van het AB. De staten van de deelnemende provincies kunnen ook de secretaris van hun provincie benoemen tot lid van het AB.
Het AB benoemt uit zijn midden de leden voor het DB. In het DB wordt een lid benoemd vanuit een van de drie deelnemende provincies.
De directeur-secretaris is benoemd tot lid van het AB. Deze bestuursfunctie wordt vervuld uit hoofde van het ambt. Voor het gevoerde bestuur inzake de BANN zijn GS verantwoording schuldig aan PS. De provincie Drenthe is op dit moment niet vertegenwoordigd in het DB. Op 3 oktober 2001 hebben PS besloten uit de gemeenschappelijke regeling BANN te treden. Op termijn heeft dit gevolgen voor het lidmaatschap van het AB.

## Stichtingen en andere privaatrechtelijke rechtspersonen

In de volgende stichtingsbesturen is door het provinciaal bestuur een bestuurder benoemd:
- Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie
- Stichting Drentse Bedrijvenlocaties
- Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA)
- Stichting Drents Plateau (voorheen Erfgoedhuis van Drenthe)

### Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie

De stichting is opgericht ter uitvoering van een besluit van PS. De stichting heeft vooral tot doel het (doen) verrichten van onderzoek en het geven van onderwijs op het terrein van de regionale economie in het algemeen en de economie van Noord-Nederland. Er is sprake van de behartiging van een publiek belang.
In de statuten is aangegeven dat het bestuur van de stichting bestaat uit ten minste vier leden. De benoeming van de bestuursleden geschiedt als volgt. Drie bestuursleden worden benoemd door de colleges van GS van de provincies Drenthe, Fryslân en Groningen, te weten door iedere provincie één bestuurslid. Eén bestuurslid wordt benoemd door het Bestuur van de Faculteit der Economische Wetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen.
Omdat met het besturen van de stichting een openbaar belang wordt behartigd, is het lid van GS dat is benoemd als bestuurslid van de stichting voor het gevoerde bestuur in de stichting verantwoording schuldig aan PS.
De provincie heeft een subsidierelatie met de stichting.

### Stichting Drentse Bedrijvenlocaties

De stichting heeft tot doel het stimuleren van de economische activiteiten, werkgelegenheid en bedrijvigheid in de provincie Drenthe. De stichting is opgericht ter uitvoering van een besluit van PS. De stichting is dus opgericht ter behartiging van een openbaar belang. Op grond van de statuten heeft de provincie het recht een bestuurslid te benoemen. Het bestuurslidmaatschap eindigt onder meer door verlies van de kwaliteit of de hoedanigheid waarop hij werd benoemd.
Het lid van het college is uit hoofde van zijn ambt bestuurslid van de stichting. Aangezien hij als bestuurslid een openbaar belang behartigt, bestaat er een verantwoordingsplicht aan PS voor het door hem gevoerde bestuur binnen de stichting. Behalve het feit dat de provincie bijdraagt in de kosten van de stichting is er verder geen belangenverstrengeling.

### Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen

Het doel van de Stichting LMA is om alle meldingen te registreren van binnenlandse transporten van gevaarlijk afval, bedrijfsafval en scheepsafval. De Stichting LMA stelt deze gegevens beschikbaar aan de overheid ten behoeve van de handhaving.
Het bestuur van de Stichting LMA wordt benoemd en ontslagen door de Raad van Toezicht (RvT). Bestuurders kunnen slechts natuurlijke personen zijn. Verder worden in de statuten geen eisen gesteld aan het bestuurslidmaatschap. In het bestuur is onder meer een gedeputeerde van de provincie Drenthe benoemd, namelijk de heer Joh. Dijks. Daarnaast zit mevrouw A. Edelenbosch als gedeputeerde van Drenthe in de RvT.

### Stichting Drents Plateau (voorheen Erfgoedhuis van Drenthe)

De Stichting Drents Plateau (voorheen Erfgoedhuis van Drenthe) is opgericht om de activiteiten te bundelen op het gebied van behoud van culturele waarden, met name op het gebied van landschaps-, dorps- en stadsschoon, monumenten, archeologie, musea, regionale geschiedenis, cultuurtoerisme en (moderne) architectuur. De provincie Drenthe is naast de Vereniging van Drentse Gemeenten, de Stichting Het Drentse Welstandstoezicht medeoprichter van de stichting.
De organen van de stichting zijn de Raad van Bestuur (de directie), de RvT en de Raad van Ondersteuning (RvO). De directie (statutair bestaande uit een of meerdere personen) bestuurt de stichting. De RvT heeft als taak het toezicht op het beleid van de directie en op de algemene gang van zaken. Alle leden van de RvT worden benoemd en ontslagen door GS, gehoord het advies van de RvO.
Drents Plateau wordt door de provincie ingeschakeld om te adviseren over de cultuurhistorisch en architectonische waarden in het ruimtelijke kwaliteitsbeleid. Dit gebeurt in de Commissie Afstemming Ruimtelijke Plannen (CARP) maar ook bij het Provinciaal omgevingsplan (POP). Voor dit laatste kan worden gedacht aan de ontwikkeling van cultuurhistorische waardekaarten.
Daarnaast vraagt de provincie op grond van de Monumentenwet Drents Plateau om adviezen. Correspondentie met het Rijk gebeurt rechtstreeks door de provincie. De Monumentenwet zal met betrekking tot de archeologie waarschijnlijk in 2004 worden aangepast aan het Verdrag van Malta. Nederland is het enige Europese land dat dit verdrag nog niet heeft geratificeerd.
Drents Plateau is als organisatie nog volop in ontwikkeling. Momenteel wordt nog gewerkt aan een vorm van mandatering van de provinciale subsidieregelingen.

# II. Financiële begroting

# II.1. Overzicht baten en lasten

| | 2002 | 2003* | 2004 |
|---|---|---|---|
| **Totaal Programma financiering** | | | |
| Lasten | 16.384.558 | 20.911.776 | 8.964.632 |
| Baten | 105.607.593 | 109.962.886 | 92.340.071 |
| Saldo | -89.223.035 | -89.051.110 | -83.375.439 |
| **Totaal Programma provinciale staten** | | | |
| Lasten | 1.661.748 | 1.900.031 | 2.249.152 |
| Baten | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 1.661.748 | 1.900.031 | 2.249.152 |
| **Totaal Programma bestuurlijke aangelegenheden** | | | |
| Lasten | 4.356.709 | 5.508.975 | 4.950.466 |
| Baten | 24.898 | 10.000 | 10.000 |
| Saldo | 4.331.811 | 5.498.975 | 4.940.466 |
| **Programma interprovinciale samenwerking** | | | |
| Lasten | 1.259.788 | 1.145.417 | 1.230.106 |
| Baten | 144.443 | 202.858 | 207.924 |
| Saldo | 1.115.345 | 942.559 | 1.022.182 |
| **Programma openbare orde en veiligheid** | | | |
| Lasten | 595.503 | 689.974 | 421.240 |
| Baten | 0 | 450 | 450 |
| Saldo | 595.503 | 689.524 | 420.790 |
| **Programma verkeer** | | | |
| Lasten | 19.232.765 | 12.999.107 | 11.119.173 |
| Baten | 8.460.209 | 4.172.728 | 3.430.050 |
| Saldo | 10.772.556 | 8.826.379 | 7.689.123 |
| **Programma beheer en onderhoud** | | | |
| Lasten | 19.989.303 | 17.917.283 | 17.437.835 |
| Baten | 5.971.937 | 4.303.536 | 4.389.507 |
| Saldo | 14.017.366 | 13.613.747 | 13.048.328 |
| **Programma vervoer** | | | |
| Lasten | 19.351.474 | 17.698.801 | 17.587.203 |
| Baten | 17.839.971 | 16.302.509 | 16.302.509 |
| Saldo | 1.511.503 | 1.396.292 | 1.284.694 |

* *Tot en met 4e wijziging.*

| | 2002 | 2003* | 2004 |
|---|---|---|---|
| Programma waterhuishouding | | | |
| Lasten | 3.383.044 | 2.787.224 | 3.016.264 |
| Baten | 894.772 | 779.550 | 779.550 |
| Saldo | 2.488.272 | 2.007.674 | 2.236.714 |
| Programma milieu algemeen | | | |
| Lasten | 1.886.625 | 2.252.624 | 2.174.018 |
| Baten | 73.106 | 0 | 0 |
| Saldo | 1.813.519 | 2.252.624 | 2.174.018 |
| Programma bodembeleid | | | |
| Lasten | 9.752.955 | 9.244.547 | 10.089.037 |
| Baten | 6.825.172 | 6.331.104 | 6.103.754 |
| Saldo | 2.927.783 | 2.913.443 | 3.985.283 |
| Programma vergunningverlening en handhaving | | | |
| Lasten | 3.350.021 | 4.574.676 | 3.506.976 |
| Baten | 804.970 | 1.006.259 | 45.378 |
| Saldo | 2.545.051 | 3.568.417 | 3.461.598 |
| Programma landelijk gebied | | | |
| Lasten | 1.332.007 | 1.343.190 | 1.338.709 |
| Baten | 196.753 | 266.099 | 140.677 |
| Saldo | 1.135.254 | 1.077.091 | 1.198.032 |
| Programma natuur | | | |
| Lasten | 7.370.261 | 6.694.878 | 6.225.082 |
| Baten | 1.173.573 | 1.419.457 | 1.110.524 |
| Saldo | 6.196.688 | 5.275.421 | 5.114.558 |
| Programma plattelandsbeleid | | | |
| Lasten | 6.112.150 | 4.502.638 | 5.490.797 |
| Baten | 2.125.148 | 1.134.451 | 1.134.451 |
| Saldo | 3.987.002 | 3.368.187 | 4.356.346 |
| Programma economie | | | |
| Lasten | 5.057.308 | 4.170.020 | 3.057.271 |
| Baten | 3.761.764 | 1.319.224 | 2.419.224 |
| Saldo | 1.295.544 | 2.850.796 | 638.047 |
| Programma toerisme en recreatie | | | |
| Lasten | 1.565.242 | 2.193.767 | 756.938 |
| Baten | 36.500 | 0 | 0 |
| Saldo | 1.528.742 | 2.193.767 | 756.938 |
| Programma landbouw | | | |
| Lasten | 529.681 | 644.276 | 280.101 |
| Baten | 281.564 | 22.562 | 22.562 |
| Saldo | 248.117 | 621.714 | 257.539 |

* *Tot en met 4e wijziging.*

| | 2002 | 2003* | 2004 |
|---|---|---|---|
| Programma welzijn | | | |
| Lasten | 14.959.699 | 15.643.677 | 15.432.998 |
| Baten | 5.293.389 | 4.688.295 | 4.794.500 |
| Saldo | 9.666.310 | 10.955.382 | 10.638.498 |
| Programma sport en onderwijs | | | |
| Lasten | 960.715 | 916.219 | 819.586 |
| Baten | 113.455 | 113.455 | 113.455 |
| Saldo | 847.260 | 802.764 | 706.131 |
| Programma cultuur | | | |
| Lasten | 7.608.844 | 8.773.020 | 8.066.736 |
| Baten | 1.117.144 | 1.136.176 | 1.142.142 |
| Saldo | 6.491.700 | 7.636.844 | 6.924.594 |
| Programma zorg | | | |
| Lasten | 2.239.151 | 2.173.771 | 1.532.201 |
| Baten | 0 | 47.178 | 47.178 |
| Saldo | 2.239.151 | 2.126.593 | 1.485.023 |
| Programma jeugdzorg | | | |
| Lasten | 19.307.168 | 18.697.944 | 18.572.445 |
| Baten | 18.897.530 | 17.984.983 | 17.984.983 |
| Saldo | 409.638 | 712.961 | 587.462 |
| Programma ruimtelijke ordening | | | |
| Lasten | 3.553.759 | 4.209.378 | 3.420.957 |
| Baten | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 3.553.759 | 4.209.378 | 3.420.957 |
| Programma volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing | | | |
| Lasten | 4.511.268 | 6.059.448 | 3.476.393 |
| Baten | 4.342.184 | 2.448.901 | 2.268.901 |
| Saldo | 169.084 | 3.610.547 | 1.207.492 |

* *Tot en met 4e wijziging.*

| | | | |
|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 176.311.746 | 173.652.661 | 151.216.316 |
| Totaal baten | 183.986.075 | 173.652.661 | 154.787.790 |
| Resultaat rekening | 7.674.329 | | |
| Saldo voor bestemming | | | -3.571.474 |
| Onttrekkingen reserves | | | -2.914.211 |
| Toevoegingen reserves | | | 6.485.685 |
| Saldo na bestemming | | | 0 |

# II.2. Verklaring aanmerkelijke verschillen

**Verklaring verschillen baten en lasten dienstjaren 2002 (rekening 2002), 2003 (begroting 2003 tot en met de 4e wijziging) en 2004 (ontwerpbegroting 2004)**

De bedragen tussen de hiervoor genoemde dienstjaren geven in sommige gevallen aanmerkelijke verschillen te zien. Naast het feit dat de bedragen voor 2002 en 2003 incidentele en dus in 2004 niet meer geraamde baten en lasten bevatten, zijn hiervoor een aantal andere oorzaken voor aan te wijzen. De oorzaken hiervan zijn dezelfde zoals die zijn opgenomen in de toelichting op de belangrijkste ontwikkelingen van de meerjarenraming 2004-2007 ten opzichte van de meerjaren-raming van het vorig dienstjaar (2003-2006). Verwezen wordt daarom naar de daarin genoemde punten a tot en met e.

# II.3. Incidentele baten en lasten

In de ontwerpbegroting 2004 zijn incidentele lasten opgenomen. Deze zijn weergegeven in onderstaand overzicht. Bij dit overzicht wordt het volgende opgemerkt.

1. Onder incidentele lasten worden in dit geval verstaan de in de jaren 2004, 2005 en 2006 geraamde (netto-)uitgaven.
2. In het overzicht zijn begrepen de incidentele lasten waartoe reeds eerder door de staten is besloten en de incidentele lasten zoals die in de ontwerpbegroting 2004 door het college van gedeputeerde staten worden voorgesteld.
3. In het overzicht zijn niet meegenomen de eenmalige lasten die worden gedekt door eenmalige baten. Dit kan zowel zijn een eenmalige bijdrage van het Rijk of een eenmalige bijdrage van een reserve of een voorziening.
4. Eenmalige toevoegingen aan reserves wegens het op peil houden van de “bestedingskracht” van deze reserve.

Met inachtneming van het vorenstaande ziet dit overzicht er als volgt uit.

| Programma | Omschrijving | Bedrag 2004 | Bedrag 2005 | Bedrag 2006 |
|---|---|---|---|---|
| Verkeer | Opheffen knelpunten infrastructuur/EHS | 500.000 | | |
| Waterhuishouding | Regiefunctie waterhuishouding | 60.000 | 60.000 | |
| Vergunningverlening en handhaving milieubeheer | Uitvoering nota energiebeleid | 227.000 | | |
| Vergunningverlening en handhaving milieubeheer | Uitvoering afvalpreventie en energiebesparing provinciehuis | 275.289 | | |
| Natuur | Bijdrage Innatura | 6.870 | 6.870 | |
| Natuur | Bijdrage in project Plan tot behoud van de grutto | 4.500 | 4.500 | |
| Natuur | Bijdrage Faunabeheer Drenthe i.o. | 44.517 | 44.517 | |
| Plattelandsbeleid | Bijdragen in plattelandsprojecten | 750.000 | 400.000 | 150.000 |
| Economie | Bijdrage Stichting Drentse Bedrijfslocaties | 63.500 | 24.500 | |
| Economie | Bijdrage Noordelijke Arbeidsmarktschets | 8.925 | 8.925 | |
| Welzijn | Stimuleringsregeling vrijwilligerswerk | 70.000 | | |
| Sport en onderwijs | Bijdrage in GION-onderzoek Drentse monitor | 9.075 | 9.075 | |
| Sport en onderwijs | Stimulering topamateursportevenementen | 23.000 | | |
| Sport en onderwijs | Instandhouden steunpunt Open Universiteit Emmen | 4.500 | 15.900 | 10.900 |
| Cultuur | Actieplan cultuurbereik 2001-2004 | 297.000 | | |
| Ruimtelijke ordening | Bijdragen gemeenten digitalisering bestemmingsplannen | 36.200 | | |
| Ruimtelijke ordening | Bijdrage in Regiovisie Zuid-Drenthe/Noord-Overijssel | 45.000 | | |
| Financiering en algemene dekkingsmiddelen | Apparaatskosten in de loop van het jaar ontstaan (sanering semi-statische archieven) | 255.000 | | |
| Financiering en algemene dekkingsmiddelen | Apparaatskosten in de loop van het jaar ontstaan (bedrijfsinterne milieuzorg) | 30.000 | 10.000 | |

Incidentele (netto)baten, anders dan genoemd onder punt 3, zijn in de ontwerpbegroting 2004 niet opgenomen.

# II.4. Financiële positie en toelichting

## Overzicht 4.1. Nieuw beleid per programma

**Bestaand en nieuw beleid in relatie tot de financiële positie**

In de Nota van aanbieding bij deze begroting wordt een overzicht en een onderbouwing gegeven van de belangrijkste financiële ontwikkelingen en effecten. Tevens wordt een overzicht gegeven van de meerjarige begrotingsruimte en wordt een aantal voorstellen gedaan ten laste van deze ruimte. In het onderstaande overzicht is de Nota van aanbieding cijfermatig samengevat, waarbij de wijzigingen ten opzichte van het bestaande beleid zijn weergegeven.

| Begroting 2004 (bedragen x € 1.000) | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| Ruimte 4e wijziging van de begroting 2003 | 586 | 1.805 | 1.075 | -297 |
| Uitkering Provinciefonds | 2.382 | 3.503 | 4.714 | 7.029 |
| Opcenten motorrijtuigenbelasting | 561 | 567 | 572 | 570 |
| BTW-compensatiefonds, niet compensabele BTW | -146 | -136 | -159 | -158 |
| Rekenkamer (functie) | -383 | -383 | -383 | |
| Beperking toevoegingen aan reserves en voorzieningen | 2.118 | 2.102 | 2.174 | 2.273 |
| Gevolgen Fuwaprov | -40 | -81 | -121 | -161 |
| Dividend Essent | 1.100 | 1.100 | | |
| Begrotingsruimte voor voorstellen | 6.561 | 8.478 | 7.872 | 8.873 |
| Voorstellen | -2.233 | -1.276 | -4.259 | -4.113 |
| Resterende begrotingsruimte na voorstellen | 4.328 | 7.202 | 3.613 | 4.760 |

De begrotingsruimte voor voorstellen is dus aanzienlijk toegenomen. De twee belangrijkste oorzaken hiervoor zijn gelegen in de hogere raming van de uitkering uit het Provinciefonds ten opzichte van de Voorjaarsnota 2003 en de beperking toevoegingen aan reserves en voorzieningen.

Ten aanzien van de uitkering uit het Provinciefonds geldt dat de bezuinigingen door het Rijk minder negatief uitpakken dan wij hadden ingeschat bij de Voorjaarsnota.

De beperking toevoegingen aan reserves en voorzieningen vloeit voort uit het BBV. Toevoegen van rente is niet meer toegestaan. Wel mogen bedragen aan reserves worden toegevoegd wegens op peil houden, wat in deze begroting ook is toegepast. Het verschil tussen de toevoegingen van rente en de toevoegingen wegens op peil houden levert een voordeel in de exploitatie zoals aangegeven in de bovenstaande tabel. Overigens komt dit voordeel geheel ten laste van de ontwikkeling van de reservepositie.

De voorstellen ten laste van de begrotingsruimte zijn in de Nota van aanbieding nader toegelicht. In het navolgende overzicht zijn deze voorstellen samengevat weergegeven.

| Nr. | Onderwerp | Bedrag 2004 | Bedrag 2005 | Bedrag 2006 | Bedrag 2007 | Programma |
|---|---|---|---|---|---|---|
| 1. | Knelpunten infrastructuur/ecologische hoofdstructuur | 500.000 | - | - | - | verkeer |
| 2. | Versterking regiefunctie waterhuishouding | 60.000 | 60.000 | - | - | waterhuishouding |
| 3. | Informatiedesk standaarden Water | 6.050 | 6.300 | 6.600 | 6.900 | waterhuishouding |
| 4. | Bodem- en grondwaterbescherming | 200.000 | 200.000 | 200.000 | 200.000 | bodembeleid |
| 5. | Moderniseren natuurinformatie | 125.000 | 125.000 | 125.000 | 125.000 | landelijk gebied |
| 6. | Storting in Plattelandsstructuurfonds | 750.000 | 400.000 | 150.000 | - | plattelandsbeleid |
| 7. | Waarderingssubsidie Steenuilenwerkgroep Drenthe | 700 | 710 | 730 | 740 | natuur |
| 8. | Ophoging bijdrage provinciaal werkgelegenheidsregister | 25.210 | 26.000 | 26.750 | 7.500 | economie |
| 9. | Noordelijk Productiefonds | - | 200.000 | 200.000 | 200.000 | cultuur |
| 10. | Culturele gemeente van Drenthe | 90.000 | 90.000 | 90.000 | 90.000 | cultuur |
| 11. | Beleidsondersteuning en -monitoring ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | 15.000 | 15.000 | 15.000 | 15.000 | ruimtelijke ordening |
| 12. | Actualisering Regiovisie Groningen-Assen | 3.300.000 | 3.300.000 | | | ruimtelijke ordening |
| 13. | Digitalisering bestemmingsplannen | 36.200 | - | - | - | ruimtelijke ordening |
| 14. | Verhoging budget accountantskosten | 52.000 | 53.000 | 54.000 | 55.000 | interne organisatie |
| 15. | ICT-beheer | 76.000 | 77.500 | 79.100 | 80.700 | interne organisatie |
| 16. | Sanering semi-statische archieven | 255.000 | - | - | - | interne organisatie |
| 17. | Dienstkleding Facilitaire Groep | 12.113 | 12.113 | 12.113 | 12.113 | interne organisatie |
| 18. | Bedrijfsinterne milieuzorg | 30.000 | 10.000 | - | - | interne organisatie |
| | Totaal | 2.233.273 | 1.275.623 | 4.259.293 | 4.112.953 | |

## Overzicht 4.2. Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen

In het BBV is bepaald dat de arbeidskostengerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume een onderdeel van de uiteenzetting over de financiële positie in de begroting zijn. In het navolgende geven wij een beschrijving van deze verplichtingen en geven wij een raming weer van de contante waarde van deze verplichtingen per 1 januari 2004. Daarbij hebben wij rekening gehouden met een inflatie van 2% en een disconteringsvoet van 3%. Wij onderscheiden de volgende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen.

### Premie Interprovinciale ziektekostenregeling (IZR)

Voor (gedeeltelijk) gepensioneerde werknemers hebben wij een bedrag van € 403.864,— opgenomen in de begroting voor het werkgeversaandeel in de premie IZR. Uitgaande van een gemiddelde leeftijd van deze werknemers van ± 62 jaar dient er rekening mee te worden gehouden dat gedurende ongeveer 12 jaar de verplichting tot afdracht van IZR-premie zal blijven. De contante waarde van deze verplichting per 1 januari 2004 bedraagt op grond van de genoemde uitgangspunten € 3,8 miljoen.

### Vakantiegeld

In de maand mei wordt het vakantiegeld over de afgelopen 12 maanden betaald. Aan het eind van het jaar ontstaat er daardoor een verplichting van 7 maanden vakantiegeld. Het bedrag van de verplichting per 1 januari 2004 bedraagt € 1,1 miljoen.

**Wachtgeld**
In de begroting worden de wachtgelduitkeringen structureel opgenomen. Rekening houdend met de diverse einddata is de contante waarde van deze verplichting met inachtneming van de genoemde uitgangspunten per 1 januari 2004 € 1,12 miljoen.

## Overzicht 4.3. Investeringen naar nut

Het nieuwe BBV bepaalt dat bij de raming voor het begrotingsjaar van de financiële gevolgen van het bestaande en het nieuwe beleid afzonderlijk aandacht moet worden besteed aan de investeringen, waarbij een onderscheid wordt gemaakt in investeringen met een economisch nut en investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut. Daarbij wordt onder investeringen met een economisch nut verstaan alle investeringen die bijdragen aan de mogelijkheid middelen te verwerven en/of die verhandelbaar zijn. De enige uitzondering hierop vormen de investeringen in kunstvoorwerpen van cultuurhistorische waarde.

Het verloop van de boekwaarden van de investeringen ziet er op begrotingsbasis als volgt uit:

| Jaar/boekwaarde | 1 januari 2004 | 1 januari 2005 | 1 januari 2006 | 1 januari 2007 |
|---|---|---|---|---|
| Investeringen met een economisch nut | 10.934.212 | 10.132.898 | 9.166.065 | 8.146.824 |
| Investeringen met een maatschappelijk nut | 34.586.195 | 34.333.979 | 33.984.112 | 3.365.938 |
| Totaal | 45.520.407 | 44.466.877 | 43.150.177 | 41.512.762 |

*Bedragen in €*

Het verschil tussen de boekwaarde op 1 januari 2004 en 1 januari 2005 ad € 1.053.530,— heeft de volgende specificatie.

| | | |
|---|---|---|
| Geraamde nieuwe vervangingsinvesteringen met economisch nut: | | |
| - apparaatskosten | € 611.119,— | |
| - overige | – -,— | |
| Subtotaal | | € 611.119,— |
| | | |
| Geraamde nieuwe investeringen met een maatschappelijk nut | € -,— | |
| - wegen (netto) | – 1.922.100,— | |
| - overige | – -,— | |
| Subtotaal | | – 1.922.100,— |
| | | |
| Totaal | | € 2.533.219,— |
| Afschrijvingen 2004 | | – 3.586.750,— |
| Vermindering boekwaarde | | € 1.053.530,— |

## Overzicht 4.4. Financiering

In de meerjarenbegroting 2004 tot en met 2007 zijn de boekwaarden van de in onderstaande activa als volgt geraamd:

| Jaar/activa | 1 januari 2004 | 1 januari 2005 | 1 januari 2006 | 1 januari 2007 |
|---|---|---|---|---|
| 1a. Materiële activa met maatschappelijk nut | 34.586195 | 34.333.979 | 33.984.112 | 33.365.938 |
| 1b. Materiële activa met economisch nut | 10.934.212 | 10.132.898 | 9.166.065 | 8.146.824 |
| 2a. Financiële activa (deelnemingen) | 852.925 | 852.925 | 852.925 | 852.925 |
| 2b. Financiële activa (bijdragen activa in eigendom derden) | 1.492.499 | 2.176.698 | 2.790.984 | 3.331.434 |
| 2c. Financiële activa (verstrekte langlopende geldleningen) | 38.105.156 | 41.135.513 | 44.162.079 | 47.163.645 |
| Totaal | 85.970.987 | 88.632.013 | 90.956.165 | 92.860.766 |

*Bedragen in €*

Voor de financiering van deze activa zijn de volgende geraamde middelen beschikbaar:

| Jaar/financieringsmiddelen | 1 januari 2004 | 1 januari 2005 | 1 januari 2006 | 1 januari 2007 |
|---|---|---|---|---|
| 1a. Algemene reserve | 25.368.494 | 23.875.864 | 22.229.681 | 20.594.275 |
| 1b. Bestemmingsreserves | 45.109.969 | 47.498.809 | 51.594.098 | 55.252.191 |
| 1c. Voorzieningen (eigen middelen) | 2.938.676 | 3.941.939 | 5.031.939 | 6.121.939 |
| 1d. Voorzieningen (middelen van derden) | 26.465.546 | 18.274.953 | 13.279.812 | 10.727.389 |
| 2. Opgenomen langlopende geldleningen) | 5.014.271 | 4.447.046 | 3.879.821 | 3.312.596 |
| Totaal | 104.941.956 | 98.038.611 | 96.015.351 | 96.008.390 |

*Bedragen in €*

Zoals uit de voorgaande overzichten valt af te lezen wordt de komende jaren een overschot aan financieringsmiddelen verwacht. Samengevat bedragen deze overschotten naar verwachting:
2004: € 18.970.969,—
2005: € 9.406.598,—
2006: € 5.059.186,—
2007: € 3.147.624,—

## Overzicht 4.5. Stand en verloop van reserves

In het nieuwe BBV wordt onder andere voorgeschreven dat aandacht wordt besteed aan de stand en het verloop van de reserves en de stand en het verloop van de voorzieningen. In dit onderdeel wordt ingegaan op de stand en het verloop van de reserves waarbij deze worden onderscheiden in:
a. algemene reserves
b. bestemmingsreserves
Daarbij wordt onder een bestemmingsreserve verstaan een reserve waaraan de staten een bepaalde bestemming heeft gegeven.

| Nr. | Naam reserve | Saldo 1 januari 2004 | Saldo 1 januari 2005 | Saldo 1 januari 2006 | Saldo 1 januari 2007 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. | Algemene reserves | | | | |
| 1.01. | Saldireserve | 8.024.519 | 6.185.010 | 4.000.000 | 2.000.000 |
| 1.02. | Reserve voor algemene doeleinden | 13.536.252 | 13.806.977 | 14.268.126 | 14.553.489 |
| 1.03. | Reserve flexibel beleid | 3.807.723 | 3.883.877 | 3.961.555 | 4.040.786 |
| | | 25.368.494 | 23.875.864 | 22.229.681 | 20.594.275 |
| 2. | Bestemmingsreserves | | | | |
| 2.01. | Reserve infrastructuur | 10.962.124 | 11.691.880 | 12.525.718 | 13.476.232 |
| 2.02. | Reserve investeringen verkeer en vervoer | 6.492.734 | 9.392.093 | 11.779.935 | 14.215.534 |
| 2.03. | Reserve wegenbeheer | 1.572.328 | 1.603.775 | 1.635.850 | 1.668.567 |
| 2.04 | Reserve beheer Vaarweg Meppel - De Punt | 5.876.367 | 5.993.895 | 6.713.773 | 6.848.048 |
| 2.05. | Reserve beheer overige vaarwegen | 5.603.712 | 5.715.786 | 6.030.102 | 6.350.704 |
| 2.06. | Reserve exploitatie provinciale zandwinplaatsen | 194.670 | 198.564 | 202.535 | 206.586 |
| 2.07. | Reserve grondwaterheffing | 1.261.724 | 1.286.958 | 1.312.697 | 1.338.951 |
| 2.08. | Reserve uitoefenen bestuursdwang | - | - | - | - |
| 2.09. | Reserve Nationaal Milieubeleidsplan | 810.586 | 826.798 | 843.334 | 860.201 |
| 2.10. | Reserve monitoring voormalige stortplaatsen | 400.000 | - | - | - |
| 2.11. | Reserve voorfinanciering bodemsanering | 668.287 | 681.653 | 695.286 | 709.192 |
| 2.12. | Reserve vrijwillige bodemsaneringen | - | - | - | - |
| 2.13. | Reserve ontgrondingenheffing | 73.717 | 75.191 | 76.695 | 78.229 |
| 2.14. | Reserve plattelandsstructuur | 771.840 | 537.277 | 298.022 | 53.983 |
| 2.15. | Reserve uitvoering 2e fase relatienota en natuur-ontwikkelingsbeleid | 579.230 | - | - | - |
| 2.16. | Reserve uitvoering SOL Drenthe | 209.193 | 213.376 | 217.644 | 221.997 |
| 2.17. | Reserve aankoop natuurterreinen | 191.044 | 194.865 | 198.762 | 202.737 |
| 2.18. | Reserve versterking economisch structuur | 1.256.872 | 1.282.009 | 1.307.650 | 1.333.802 |
| 2.19. | Reserve witte plekken | 36.579 | 37.311 | 38.057 | 38.818 |
| 2.20. | Reserve Drentse IPR-middelen (oud) | 333.607 | 340.280 | 347.085 | 347.085 |
| 2.21. | Reserve werkgelegenheid | 194.702 | 194.702 | 194.702 | 194.702 |
| 2.22. | Reserve regionale ontwikkeling Oostermoer-gemeenten | 39.665 | 39.664 | 39.664 | 39.664 |
| 2.23. | Reserve regionale motorsportcentra | - | - | - | - |
| 2.24. | Reserve festivals | 82.236 | - | - | - |
| 2.25. | Reserve bejaardenoorden | - | - | - | - |
| 2.26. | Reserve kosten flankerend beleid | 833.000 | 400.000 | 208.000 | - |
| 2.27. | Reserve organisatieontwikkeling | - | - | - | - |
| 2.28. | Reserve millennium/euro | - | - | - | - |
| 2.29. | Reserve grote projecten | 316.752 | 316.752 | 323.087 | 329.549 |
| 2.30. | Risicoreserve BTW-compensatiefonds | 6.349.000 | 6.475.980 | 6.605.500 | 6.737.610 |
| | | 45.109.969 | 47.498.809 | 51.594.098 | 55.252.191 |

Hierbij wordt opgemerkt dat de afname van de algemene reserves met name wordt veroorzaakt door het feit dat er van is uitgegaan dat de saldireserve geleidelijk zal worden besteed.
De toename van de bestemmingsreserves heeft als voornaamste oorzaak het besluit van de staten van 11 september 2000 waarbij werd ingestemd met het voorstel om jaarlijks middelen te reserveren om in de periode tot 2010 ƒ 148 miljoen te kunnen investeren in verkeer en vervoer.

## Overzicht 4.6. Stand en verloop van voorzieningen

Zoals in de vorige paragraaf is aangegeven verplicht het nieuwe BBV dat aandacht wordt besteed aan de stand en het verloop van de reserves en de stand en het verloop van de voorzieningen. In dit onderdeel wordt ingegaan op de stand en het verloop van de voorzieningen waarbij deze worden onderscheiden in:
- voorzieningen;
- voorzieningen (middelen van derden).

Voorzieningen worden gevormd wegens:
- verplichtingen en verliezen waarvan de omvang onzeker is, doch redelijkerwijs zijn te schatten;
- bestaande risico's ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is te schatten;
- kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt maar die hun oorsprong vinden in het begrotingsjaar of in een voorafgaande begrotingsjaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal begrotingsjaren.

Onder het begrip Voorzieningen worden thans ook gerekend de van derden verkregen middelen die specifiek besteed moet worden. In het navolgende overzicht zijn deze voorzieningen apart weergegeven.

| Nr. | Naam voorziening | Saldo 1 januari 2004 | Saldo 1 januari 2005 | Saldo 1 januari 2006 | Saldo 1 januari 2007 |
|---|---|---|---|---|---|
| 3. | Voorzieningen | | | | |
| 3.01. | Voorziening Spaarregeling compensatieverlof | 1.100.000 | 1.000.000 | 800.000 | 600.000 |
| 3.02. | Voorziening risico's uitvoering Europese Unie-programma's | - | - | - | - |
| 3.03. | Voorziening groot onderhoud provinciehuis | 361.939 | 361.939 | 361.939 | 361.939 |
| 3.04. | Voorziening bijdrage in Emslandlinie (A31) | - | - | - | - |
| 3.05. | Voorziening kapitaallasten kunstwerken | 1.290.000 | 2.580.000 | 3.870.000 | 5.160.000 |
| 3.06. | Voorziening wachtgelden sociaal-cultureel werk | 231.737 | - | - | - |
| 3.07. | Voorziening groot onderhoud museum | - | - | - | - |
| | 2.983.676 | 3.941.939 | 5.031.939 | 6.121.939 | |
| 4. | Voorzieningen (middelen van derden) | | | | |
| 4.01. | Voorziening spaarhypotheken | 1.242.000 | 1.297.890 | 1.356.295 | 1.417.328 |
| 4.02. | Voorziening voorwaardenscheppend beleid | 292.273 | 292.273 | 292.273 | 292.273 |
| 4.03. | Voorziening jeugdhulpverlening | 1.265.619 | 1.265.619 | 1.265.619 | 1.265.619 |
| 4.04. | Voorziening bodemsaneringen | 3.513.589 | 3.671.700 | 3.836.927 | 4.009.588 |
| 4.05. | Voorziening Grondkosten VINEX-locaties | 1.254.800 | 300.000 | - | - |
| 4.06. | Voorziening stads- en dorpsvernieuwing | 3.029.656 | 1.200.000 | - | - |
| 4.07. | Voorziening stedelijke vernieuwing | - | - | 1.200.000 | 1.254.000 |
| 4.08. | Voorziening verkeers- en vervoersprojecten (gebundelde doeluitkering (GDU) | 11.187.335 | 7.000.000 | 3.000.000 | 75.000 |
| 4.09. | Voorziening openbaar vervoer | 1.727.321 | 1.805.050 | 1.886.277 | 1.971.160 |
| 4.10. | Voorziening stimulering gebiedsgericht beleid | 2.510.532 | 1.000.000 | - | - |
| 4.11. | Voorziening saneringsmaatregelen industrielawaai | - | - | - | - |
| 4.12. | Voorziening LEADER-programma's | - | - | - | - |
| 4.13. | Voorziening beeldende kunst | 58.315 | 58.315 | 58.315 | 58.315 |
| 4.14. | Voorziening noordelijk archeologisch depot | 384.106 | 384.106 | 384.106 | 384.106 |
| | | 26.465.546 | 18.274.953 | 13.279.812 | 10.727.389 |

De toename van de voorzieningen genoemd onder 3 heeft als voornaamste reden de reserveringen van middelen voor de dekking van kapitaallasten van kunstwerken waartoe de staten bij de vaststelling van de Voorjaarsnota 2002 besloten. Zoals daarin is aangegeven, zal in de komende (tientallen) jaren moeten worden overgegaan tot het vervangen van viaducten, vaste en beweegbare bruggen en sluizen.
De vermindering van de voorzieningen middelen van derden heeft als voornaamste oorzaak dat de van het Rijk in het kader de GDU verkregen middelen in de komende jaren snel zullen inkrimpen.

# II.5. Toelichting op belangrijke ontwikkelingen

**De meerjarenraming en de toelichting op de belangrijkste ontwikkelingen ten opzicht van de meerjarenraming van het vorig begrotingsjaar**

Het BBV provincies en gemeenten bepaalt dat de meerjarenraming een raming bevat van de financiële gevolgen voor de drie jaren volgend op het begrotingsjaar, waaronder de baten en de lasten van het bestaande en het nieuwe beleid dat in de programma's is opgenomen. Voorts is een toelichting op de belangrijkste ontwikkelingen ten opzichte van de meerjarenraming van het vorig begrotingsjaar vereist.

Gesteld kan worden dat de meerjarenraming van de provincie Drenthe al een groot aantal jaren aan bovengenoemde vereisten voldoet. De in de meerjarenraming 2004-2007 genoemde bedragen zijn de bedragen, zoals deze zijn vermeld in de meerjarenraming 2003-2006 tot en met de door de staten vastgestelde 4e wijziging van de begroting 2003. Hierop zijn de volgende uitzonderingen van toepassing. Deze uitzonderingen vormen ook grotendeels de toelichting op belangrijkste ontwikkelingen die zich ten opzichte van de meerjarenraming van het vorig begrotingsjaar.

a. Voor aanvang van de opstelling van de nieuwe meerjarenraming vindt er een actualisatie plaats van de te verwachten ureninzet van het personeel. Dit leidt er toe dat de posten Apparaatskosten ten opzichte van de voorgaande meerjarenraming soms aanzienlijke verschillen geven te zien.
b. Elk jaar worden de boekwaarden van de financieel nog niet afgesloten investeringen geactualiseerd. Samen met de in de Voorjaarsnota vastgestelde uitgangspunten c.q. aannames voor de te hanteren rentepercentages leidt dit tot geactualiseerde kapitaallasten van deze investeringen.
c. Gelet op de omvang van het bedrag is in de meerjarenraming 2004-2005 wel meegenomen de gevolgen van de rentecorrectie zoals die is verwerkt in de 5e wijziging van de begroting 2003.
d. Een andere belangrijke ontwikkeling ten opzichte van de voorgaande meerjarenraming is het feit dat als gevolg van de invoering van het BBV provincies en gemeenten geen rente meer is toegevoegd aan de reserves en voorzieningen wanneer dit niet wettelijk meer verplicht is. Wel worden in de meerjarenraming 2004-2007 aan de meeste reserves nog bedragen toegevoegd, maar deze toevoegingen betreffen alleen die bedragen die door de staten uitdrukkelijk zijn vastgesteld of die bedoeld zijn om de inflatie op te vangen. Hiervoor is aan de desbetreffende reserves een bedrag gelijk aan 2% van de verwachte boekwaarde op 1 januari 2004 toegevoegd.
e. In de meerjarenraming 2004-2007 zijn de geactualiseerde bedragen opgenomen voor wat betreft de uitkering uit het Provinciefonds en de opbrengst van de opcenten MRB. Helaas konden wij bij de berekening van de uitkering uit het Provinciefonds nog niet volledig baseren op de zogenaamde junicirculaire (in de laatste jaren meicirculaire), omdat deze op het moment van de vaststelling van de meerjarenraming 2004-2007 nog niet in ons bezit was.

Ten slotte zijn in de nieuwe meerjarenraming verwerkt:

- de financiële gevolgen van de instelling van een provinciale rekenkamer;
- de financiële gevolgen van het nieuwe functiewaarderingstraject Fuwaprov;
- de verhoging van de dividenduitkering van Essent (jaren 2004 en 2005);
- de incidentele en structurele financiële gevolgen van het voorgestelde nieuwe beleid c.q. van de voorgestelde intensivering van het bestaande beleid.

Met inachtneming van deze uitgangspunten leidt dit tot de navolgende meerjarenbegroting 2004-2007.

# II.6. Meerjarenraming

| | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| **Totaal Programma financiering** | | | | |
| Lasten | 8.964.632 | 11.483.870 | 7.812.870 | 8.926.272 |
| Baten | 92.340.071 | 94.239.722 | 96.610.446 | 99.857.705 |
| Saldo | -83.375.439 | -82.755.852 | -88.797.576 | -90.931.433 |
| **Totaal Programma provinciale staten** | | | | |
| Lasten | 2.249.152 | 2.290.656 | 2.337.656 | 2.380.416 |
| Baten | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 2.249.152 | 2.290.656 | 2.337.656 | 2.380.416 |
| **Totaal Programma bestuurlijke aangelegenheden** | | | | |
| Lasten | 4.950.466 | 5.036.179 | 5.152.135 | 5.231.153 |
| Baten | 10.000 | 10.000 | 10.000 | 10.000 |
| Saldo | 4.940.466 | 5.026.179 | 5.142.135 | 5.221.153 |
| **Programma interprovinciale samenwerking** | | | | |
| Lasten | 1.230.106 | 1.253.269 | 1.278.715 | 1.303.083 |
| Baten | 207.924 | 213.142 | 218.516 | 224.051 |
| Saldo | 1.022.182 | 1.040.127 | 1.060.199 | 1.079.032 |
| **Programma openbare orde en veiligheid** | | | | |
| Lasten | 421.240 | 426.612 | 433.056 | 439.850 |
| Baten | 450 | 450 | 450 | 450 |
| Saldo | 420.790 | 426.162 | 432.606 | 439.400 |
| **Programma verkeer** | | | | |
| Lasten | 11.119.173 | 10.846.749 | 11.171.024 | 11.363.970 |
| Baten | 3.430.050 | 3.430.050 | 3.430.050 | 3.430.050 |
| Saldo | 7.689.123 | 7.416.699 | 7.740.974 | 7.933.920 |
| **Programma beheer en onderhoud** | | | | |
| Lasten | 17.437.835 | 17.952.083 | 18.478.223 | 19.016.320 |
| Baten | 4.389.507 | 4.477.213 | 4.566.408 | 4.386.586 |
| Saldo | 13.048.328 | 13.474.870 | 13.911.815 | 14.629.734 |
| **Programma vervoer** | | | | |
| Lasten | 17.587.203 | 17.544.315 | 17.538.786 | 17.531.497 |
| Baten | 16.302.509 | 16.268.475 | 16.268.475 | 16.268.475 |
| Saldo | 1.284.694 | 1.275.840 | 1.270.311 | 1.263.022 |

| | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| Programma waterhuishouding | | | | |
| Lasten | 3.016.264 | 3.061.169 | 3.051.454 | 3.099.392 |
| Baten | 779.550 | 779.550 | 779.550 | 779.550 |
| Saldo | 2.236.714 | 2.281.619 | 2.271.904 | 2.319.842 |
| Programma milieu algemeen | | | | |
| Lasten | 2.174.018 | 1.705.358 | 1.743.835 | 1.783.197 |
| Baten | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 2.174.018 | 1.705.358 | 1.743.835 | 1.783.197 |
| Programma bodembeleid | | | | |
| Lasten | 10.089.037 | 8.505.346 | 8.584.931 | 8.656.644 |
| Baten | 6.103.754 | 4.853.754 | 4.853.754 | 4.853.754 |
| Saldo | 3.985.283 | 3.651.592 | 3.731.177 | 3.802.890 |
| Programma vergunningverlening en handhaving | | | | |
| Lasten | 3.506.976 | 3.568.245 | 3.641.206 | 3.705.774 |
| Baten | 45.378 | 45.378 | 45.378 | 45.378 |
| Saldo | 3.461.598 | 3.522.867 | 3.595.828 | 3.660.396 |
| Programma landelijk gebied | | | | |
| Lasten | 1.338.709 | 1.362.066 | 1.388.965 | 1.413.714 |
| Baten | 140.677 | 140.677 | 140.677 | 140.677 |
| Saldo | 1.198.032 | 1.221.389 | 1.248.288 | 1.273.037 |
| Programma natuur | | | | |
| Lasten | 6.225.082 | 5.736.542 | 5.856.940 | 6.039.669 |
| Baten | 1.110.524 | 1.116.346 | 1.122.227 | 1.128.169 |
| Saldo | 5.114.558 | 4.620.196 | 4.734.713 | 4.911.500 |
| Programma plattelandsbeleid | | | | |
| Lasten | 5.490.797 | 4.834.354 | 4.631.878 | 4.523.829 |
| Baten | 1.134.451 | 1.134.451 | 1.134.451 | 1.134.451 |
| Saldo | 4.356.346 | 3.699.903 | 3.497.427 | 3.389.378 |
| Programma economie | | | | |
| Lasten | 3.057.271 | 3.056.875 | 3.069.257 | 3.110.573 |
| Baten | 2.419.224 | 2.419.224 | 1.319.224 | 1.319.224 |
| Saldo | 638.047 | 637.651 | 1.750.033 | 1.791.349 |
| Programma toerisme en recreatie | | | | |
| Lasten | 756.938 | 770.659 | 785.535 | 803.554 |
| Baten | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 756.938 | 770.659 | 785.535 | 803.554 |

| | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|
| **Programma landbouw** | | | | |
| Lasten | 280.101 | 291.327 | 264.380 | 267.663 |
| Baten | 22.562 | 30.706 | 0 | 0 |
| Saldo | 257.539 | 260.621 | 264.380 | 267.663 |
| **Programma welzijn** | | | | |
| Lasten | 15.432.998 | 15.318.431 | 15.650.458 | 16.058.886 |
| Baten | 4.794.500 | 4.714.882 | 4.844.889 | 4.973.929 |
| Saldo | 10.638.498 | 10.603.549 | 10.805.569 | 11.084.957 |
| **Programma sport en onderwijs** | | | | |
| Lasten | 819.586 | 821.414 | 821.404 | 824.233 |
| Baten | 113.455 | 113.455 | 113.455 | 113.455 |
| Saldo | 706.131 | 707.959 | 707.949 | 710.778 |
| **Programma cultuur** | | | | |
| Lasten | 8.066.736 | 7.764.760 | 7.946.248 | 8.107.741 |
| Baten | 1.142.142 | 863.662 | 880.892 | 898.640 |
| Saldo | 6.924.594 | 6.901.098 | 7.065.356 | 7.209.101 |
| **Programma zorg** | | | | |
| Lasten | 1.532.201 | 1.513.806 | 1.546.195 | 1.571.901 |
| Baten | 47.178 | 1.800 | 1.800 | 1.800 |
| Saldo | 1.485.023 | 1.512.006 | 1.544.395 | 1.570.101 |
| **Programma jeugdzorg** | | | | |
| Lasten | 18.572.445 | 18.579.133 | 18.587.291 | 18.594.423 |
| Baten | 17.984.983 | 17.984.983 | 17.984.983 | 17.984.983 |
| Saldo | 587.462 | 594.150 | 602.308 | 609.440 |
| **Programma ruimtelijke ordening** | | | | |
| Lasten | 3.420.957 | 3.389.174 | 6.749.585 | 6.802.436 |
| Baten | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 3.420.957 | 3.389.174 | 6.749.585 | 6.802.436 |
| **Programma volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing** | | | | |
| Lasten | 3.476.393 | 2.573.976 | 2.580.334 | 2.585.918 |
| Baten | 2.268.901 | 2.268.901 | 2.268.901 | 2.268.901 |
| Saldo | 1.207.492 | 305.075 | 311.433 | 317.017 |
| Totaal lasten programma's | 151.216.316 | 149.686.368 | 151.102.361 | 154.142.108 |
| Totaal baten programma's | 154.787.790 | 155.106.821 | 156.594.526 | 159.820.228 |
| Saldo voor bestemming | -3.571.474 | -5.420.453 | -5.492.165 | -5.678.120 |
| Onttrekkingen reserves | -2.914.211 | -938.644 | -935.647 | -941.923 |
| Toevoegingen reserves | 6.485.685 | 6.359.097 | 6.427.812 | 6.620.043 |
| Saldo na bestemming | 0 | 0 | 0 | 0 |

# Afkortingenwijzer

| | |
|---|---|
| ADB | Anti Discriminatie Bureau |
| AID | Algemene Inspectiedienst |
| Awb | Algemene wet bestuursrecht |
| BANS | Bestuursakkoord Nieuwe Stijl |
| BER | Beleidseffectrapportage |
| Bever | beleidsvernieuwing bodemsanering |
| BIO | Beheers-, inrichtings- en ontwikkelingsplan |
| BMP | Bedrijfsmilieuplan |
| BOKD | Brede Overleggroep Kleine Dorpen |
| BZK | Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Ministerie van |
| CBS | Centraal Bureau voor de Statistiek |
| CBZ | College bouw ziekenhuisvoorzieningen |
| CGBR | Commissie voor Gemeentelijke Bestemmingsregelingen |
| CPB | Centraal Planbureau |
| CROW | Centrum voor Regelgeving en Onderhoud in de Grond, Water en Wegenbouw |
| CvdK | Commissaris van de Koningin |
| CWI | Centrum voor Werk en Inkomen |
| CWZ | Cultuur, Welzijn en Zorg, Ministerie van |
| DB | dagelijks bestuur |
| DBL | Drentse Bedrijfslokaties, Stichting |
| EHS | ecologische hoofdstructuur |
| EMW | Essent Milieu Wijster |
| EU | Europese Unie |
| EZ | Economische Zaken, Ministerie van |
| FvO | Federatie van Oudervereningingen |
| GAE | Groningen Airport Eelde |
| GDU | gebundelde doeluitkering |
| GGD | Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst |
| GGOR | gewenst grond- en oppervlaktewaterregiem |
| ggz | geestelijke gezondheidszorg |
| GHOR | geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen |
| GS | gedeputeerde staten |
| HD | Hogeschool Drenthe |
| HWO | Handboek wegontwerp |
| ICT | informatie- en communicatietechnologie |
| IPO | Interprovinciaal Overleg |
| KBO | Katholieke Bond van Ouderen |
| KITS | kwaliteitsinvesteringen in de toeristische sector 2000, Subsidieregeling |
| KLPD | Korps Landelijk Politiediensten |
| KMAR | Koninklijke Marechaussee |

| | |
|---|---|
| KSD | Katholiek Steunpunt Drenthe |
| KvK | Kamer van Koophandel |
| LAP | Landelijk afvalbeheerplan |
| LED | Liberalisering Energiemarkt Drenthe |
| LNV | Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Ministerie van |
| LOREP | Landelijke Organisatie Regionale Patiënten Consumenten Platforms |
| LvD | Leren voor Duurzaamheid |
| m.e.r. | Milieueffectrapportage |
| MER | Milieueffectrapport |
| MF | Milieufederatie |
| MIT | Meerjarenprogramma infrastructuur en transport |
| MJP-WBB | Meerjarenprogramma Wet bodembescherming |
| MTG | maximaal toelaatbare geluidbelasting |
| MUP-VV | Meerjarenuitvoeringsprogramma verkeer en vervoer |
| NHI | Nieuwe Hanze Interregio |
| NIBRA | Nederlands Instituut voor Brandweer en Rampenbestrijding |
| NIZW | Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn |
| NLTO | Noordelijke Land- en Tuinbouw Organisatie |
| NMP | Nationaal Milieubeleidsplan |
| NNBT | Noord-Nederlands Bureau voor Toerisme |
| NPCF | Nederlandse Patiënten Consumenten Federatie |
| NVD | netwerk veilig Drenthe |
| NVVP | Nationaal verkeers- en vervoersplan |
| OM | Openbaar Ministerie |
| OOD | Overlegorgaan Oppervlaktedelfstoffen |
| OSNN | Olympisch Steunpunt Noord-Nederland |
| OVB | Onderwijs Voorrangs Bureau |
| PBc | Provinciale Bibliotheekcentrale |
| PCO | Provinciale Commissie voor het Omgevingsbeleid |
| PCSW | Provinciale Commissie voor Stedelijke Vernieuwing en Wonen |
| PCW | Provinciale Commissie Wonen |
| PGSJ | Provinciale Gereformeerde stichting voor Samenlevingsopbouw en Jeugdwerk |
| PMV | Provinciale milieuverordening |
| POP | Provinciaal omgevingsplan |
| PPS | publiek-private samenwerking |
| PS | provinciale staten |
| PVVP | Provinciaal verkeers- en vervoersplan |
| RBD | rijksbijdrage stads- en streekvervoer |
| RDMZ | Rijksdienst voor de Monumentenzorg |
| RIMH | Regionale Inspectie voor de Milieuhygiëne |
| RIS | risico-informatiesysteem |
| RIVM | Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu |
| RMC-NOORD | Regionaal Meld- en Coördinatiepunt Noord |
| RPC | Rijksplanologische Commissie |
| RPCP | Regionaal Patiënten Consumenten Platform |
| SABD | Schooladvies- en Begeleidingsdienst |
| SGB | Subsidieregeling gebiedsgericht beleid |
| SJD | Stichting Jeugdhulpverlening Drenthe |
| SNN | Samenwerkingsverband Noord-Nederland |

| | |
|---|---|
| SOL | Subsidieverordening onderhoud landschapselementen Drenthe |
| SOMAJ | Samenwerkende Organisaties voor Maatschappelijk Aktiveringswerk en Jeugdwerk |
| TEN | Trans Europees Netwerk |
| VDG | Vereniging van Drentse Gemeenten |
| VROM | Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, Ministerie van |
| VV | Verkeer en Vervoer |
| VVBD | Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe |
| VW | Verkeer en Waterstaat, Ministerie van |
| VWS | Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Ministerie van |
| WAB | Werkcommissie Afwijking Bestemmingsplannen |
| WHVBZ | Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden |
| Wm | Wet milieubeheer |
| WMD | Waterleidingmaatschappij Drenthe |
| WOJD | Werkmaatschappij Ontwikkeling Jeugdzorg Drenthe |
| WRO | Wet op de Ruimtelijke Ordening |

provincie Drenthe

# Begroting 2005

# Begroting 2005

*Gedeputeerde staten van Drenthe*
*September 2004*

FC04072301•Begroting 2005

**Colofon**

| | |
|---|---|
| *Productie:* | *Stafgroep Financiën en Control* |
| *Grafische verzorging:* | *DocuCentrum provincie Drenthe* |

# Voorwoord

De voor u liggende begroting 2005 geeft een vervolg aan de uitwerking van ons Collegeprogramma 2003-2007, waarmee bij de begroting 2004 een start gemaakt is. Over de kaders voor de begroting 2005 heeft u richtinggevende besluiten genomen bij de behandeling van de Voorjaarsnota.

In de opzet van deze begroting hebben wij aansluiting gezocht bij de verbetervoorstellen programmabegroting van uw Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie. Onze inspanning is erop gericht geweest u optimaal in staat te stellen op basis van deze begroting invulling te geven aan uw volksvertegenwoordigende, kaderstellende en controlerende verantwoordelijkheden.

Het college van gedeputeerde staten van Drenthe

# Inhoud


| | | |
|---|---|---|
| | **Voorwoord** | 3 |
| | **Inleiding** | 6 |
| | **Kerngegevens provincie Drenthe** | 9 |
| **I.** | **Beleidsbegroting** | 11 |
| **I.1.** | **Programmaplan** | 12 |
| Programma 1.0 | Provinciale staten | 12 |
| Programma 1.1 | Bestuurlijke aangelegenheden | 14 |
| Programma 1.2 | Interprovinciale samenwerking | 22 |
| Programma 2.0 | Openbare orde en veiligheid | 24 |
| Programma 3.0 | Verkeer | 28 |
| Programma 3.1 | Beheer en onderhoud | 32 |
| Programma 3.2 | Vervoer | 38 |
| Programma 4.0 | Waterhuishouding | 42 |
| Programma 5.0 | Milieu algemeen | 52 |
| Programma 5.1 | Bodem | 57 |
| Programma 5.2 | Vergunningverlening en handhaving milieubeheer | 64 |
| Programma 6.0 | Landelijk gebied | 72 |
| Programma 6.1 | Natuur | 77 |
| Programma 6.2 | Plattelandsbeleid | 84 |
| Programma 7.0 | Economie | 93 |
| Programma 7.1 | Toerisme en recreatie | 98 |
| Programma 7.2 | Landbouw | 100 |
| Programma 8.0 | Welzijn | 102 |
| Programma 8.1 | Onderwijs en sport | 109 |
| Programma 8.2 | Cultuur | 113 |
| Programma 8.3 | Zorg | 117 |
| Programma 8.4 | Jeugdzorg | 122 |
| Programma 9.0 | Ruimtelijke ordening | 124 |
| Programma 9.1 | Volkshuisvesting en stedelijke ontwikkeling | 130 |
| Programma 0.0 | Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 133 |
| | Geraamd resultaat voor bestemming | 137 |
| **I.2.** | **Paragrafen** | 138 |
| Paragraaf 2.1. | Lokale heffingen | 138 |
| Paragraaf 2.2. | Weerstandsvermogen | 144 |
| Paragraaf 2.3. | Onderhoud kapitaalgoederen | 155 |
| Paragraaf 2.4. | Financiering | 158 |
| Paragraaf 2.5. | Bedrijfsvoering | 162 |
| Paragraaf 2.6. | Verbonden partijen | 170 |

| | | |
|---|---|---|
| **II.** | **Financiële begroting** | 175 |
| **II.1.** | **Overzicht van baten en lasten, tevens meerjarenraming 2005-2008** | 176 |
| **II.2.** | **Verklaring aanmerkelijke verschillen** | 180 |
| **II.3.** | **Incidentele baten en lasten** | 181 |
| **II.4.** | **Financiële positie en toelichting** | 182 |
| Overzicht 4.1. | Nieuw beleid en ombuigingen/ verhoging inkomsten per programma | 182 |
| Overzicht 4.2. | Arbeidskosten gerelateerde verplichting | 185 |
| Overzicht 4.3. | Investeringen naar nut | 186 |
| Overzicht 4.4. | Financiering | 187 |
| Overzicht 4.5. | Stand en verloop van reserves | 188 |
| Overzicht 4.6. | Stand en verloop van voorzieningen | 189 |
| **II.5.** | **Toelichting op belangrijke ontwikkelingen** | 191 |
| | **Afkortingenwijzer** | 192 |

# Inleiding

Met ingang van het begrotingsjaar 2004 is de provinciale begroting in een nieuwe vorm gegoten. Wij hebben met deze nieuwe opzet nu een eerste keer ervaring opgedaan. Deze ervaringen hebben van de kant van de staten ook geleid tot enkele verbetervoorstellen.
De nu voorliggende begroting is in haar opzet op enige punten gewijzigd. De belangrijkste wijzigingen bestaan uit de verwerking in de begroting van de ombuigingen en intensiveringen die door de staten kaderstellend zijn gekozen naar aanleiding van de Voorjaarsnota 2004. Per programma wordt in het programmaplan aandacht besteed aan de voor dat programma aan de orde zijnde ombuigingen en intensiveringen voor de vijf hoofdlijnen van de uitwerking van het Collegeprogramma. Een samenvattend financieel overzicht daarvan is als Overzicht 4.1 te vinden in de financiële begroting.
Minder in het oog springende wijzigingen zijn er ook, zoals het nieuwe onderdeel Bronnen van beleid in de programmabeschrijving en de meer geïntegreerde meerjarige financiële overzichten bij de programma's en in de financiële begroting.

Hieronder beschrijven wij kort de vier onderdelen van de begroting.

**Het programmaplan (beleidsbegroting)**
In het programmaplan wordt per programma expliciet ingegaan op de maatschappelijke effecten en de wijze waarop ernaar gestreefd zal worden die effecten te verwezenlijken. Dit wordt gedaan aan de hand van de volgende drie vragen: Wat willen wij? Wat gaan wij ervoor doen? Wat gaat het kosten? Een programma wordt gedefinieerd als een cluster van samenhangende provinciale doelstellingen.

**De paragrafen (beleidsbegroting)**
In de paragrafen worden onderwerpen behandeld die van belang zijn voor het inzicht in de financiële positie van de provincie. De paragrafen bevatten de beleidsuitgangspunten van beheersmatige activiteiten en lokale heffingen en vallen daarom onder de beleidsbegroting. De paragrafen betreffen: onderhoud kapitaalgoederen, verbonden partijen, grondbeleid, financiering, bedrijfsvoering, weerstandsvermogen en lokale heffingen.

**Het overzicht van baten en lasten (financiële begroting)**
Via vaststelling van de begroting autoriseren de staten het college tot het doen van uitgaven. Gezien het belang van een goed inzicht in de baten en lasten worden de baten en lasten per programma weergegeven in een afzonderlijk overzicht. Dit overzicht is integraal, dat wil zeggen dat het alle baten en lasten bevat, zoals opgenomen in het programmaplan.

**De uiteenzetting van de financiële positie (financiële begroting)**
Inzicht in de financiële positie is van belang, mede met het oog op de continuïteit van de provincie. Daarom besteden wij afzonderlijk aandacht aan de financiële positie. Dit gebeurt ook in een meerjarig

perspectief. Speciale aandacht geven wij aan investeringen, financiering, reserves en voorzieningen. Samen met het overzicht van baten en lasten is de uiteenzetting van de financiële positie het deel van de begroting dat de basis vormt voor de controle van de rechtmatigheid en het oordeel over het getrouwe beeld van de jaarrekening door de accountant.

Van de verschillende onderdelen behoeft het programmaplan enige nadere toelichting. Het programmaplan bestaat per programma uit de volgende onderdelen:
- mission statement
- programmaonderdelen
- prioriteiten
- financieel totaaloverzicht

**Mission statement**
In het programmadeel van de nieuwe begroting begint de beschrijving van elk programma met een "mission statement", waarin in het algemeen de maatschappelijke effecten worden beschreven waaraan het programma een bijdrage beoogt te leveren. Hierin staat beschreven aan welke strategische doelen het programma een bijdrage levert. Er wordt een overzicht van strategische doelen gegeven. Strategische doelen zijn de veranderingen die de overheid, i.c. de provincie, in de samenleving wil bereiken.
Het geeft de koers op hoofdlijnen aan voor de langere termijn.

**Programmaonderdelen**
De beschrijvingen van de programmaonderdelen beantwoorden de volgende vragen.
- Wat willen wij bereiken?
- Wat gaan wij daarvoor doen?
- Hoe stel ik vast of dat gaat lukken?

Ter beantwoording van deze vragen worden de doelstellingen beschreven en van indicatoren voorzien. Deze indicatoren worden nog nader doorontwikkeld. Verder wordt in de nieuwe duale begroting als onderdeel van de beschrijving van de programma's per doelstelling een beschrijving gegeven van de concrete beleidsvoornemens van het provinciebestuur.

**Per programmaonderdeel wordt de volgende informatie verstrekt.**
- *Bronnen van beleid*
  Hier wordt een overzicht gegeven van (provinciale) documenten waarin het beleid/de doelstellingen zijn vastgelegd.
- *Omschrijving doelstelling(en)*
  Hier staan de nader geconcretiseerde doelen. Deze doelen sluiten aan bij de doelen die in de missie zijn genoemd. De doelen zijn in die zin meer concreet, dat het gaat om doelen waaraan de provincie concreet iets kan doen en/of waar de provincie een concrete taak heeft.
- *Beleidsvoornemens: beoogde resultaten*
  Hier wordt kort en bondig aangegeven wat de resultaten zijn van de provinciale inzet voor het komende jaar. Het gaat om de resultaten van de producten of diensten die de provincie levert.
- *Indicatoren voor doelrealisatie*
  Een indicator moet waar mogelijk aansluiten bij de norm/streefwaarde in de doelstelling. Cruciaal hierbij is een nulmeting, zodat zichtbaar is wat de beoogde verandering is. De komende jaren worden de indicatoren nog verder doorontwikkeld.

**Uitwerking Collegeprogramma**
Per programma wordt in het programmaplan aandacht besteed aan de voor dat programma aan de orde zijnde ombuigingen en intensiveringen voor de vijf hoofdlijnen van de uitwerking van het Collegeprogramma. Deze worden door middel van de opmaak nader geaccentueerd. Op deze wijze is dwars door de begroting heen te volgen hoe de uitwerking van het Collegeprogramma op basis van de Voorjaarsnota 2004 heeft plaatsgevonden. In een afzonderlijk overzicht worden in de financiële begroting de financiële gevolgen van gekozen/voorgestelde acties samenvattend gepresenteerd.

**Financieel totaaloverzicht**
Per programma wordt een meerjarig overzicht gegeven van de lasten en de baten die met de verschillende doelstellingen verbonden zijn. Per doelstelling wordt bij de lasten ook aangegeven in hoeverre het gaat om programmakosten en in hoeverre het gaat om apparaatskosten. Het overzicht is meerjarig en het kijkt ook terug naar de lopende begroting en de rekening van het afgelopen dienstjaar. Het te autoriseren deel van het overzicht bestaat per programma uit de totale lasten, de totale baten en het uiteindelijke saldo voor 2005 en de daaropvolgende drie jaren, met inbegrip van de voorgestelde prioriteiten.

# *Kerngegevens provincie Drenthe*

| | |
|---|---|
| **Sociale structuur** | |
| Aantal inwoners: | 481.254 |
| | |
| **Leeftijdsopbouw bevolking** | |
| van 0-19 jaar | 118.600 |
| van 20-64 jaar | 287.478 |
| van 65 jaar en ouder | 75.176 |
| | |
| Percentage vrouwen: | 50,50% |
| Percentage mannen | 49,50% |
| | |
| Potentiële beroepsbevolking (x 1000) | 316 |
| beroepsbevolking (x 1000) | 215 |
| werkzaam | 204 |
| werkloos | 11 |
| overige bevolking | 101 |
| | |
| Bruto-participatiegraad (%) | 68 |
| Netto-participatiegraad (%) | 64 |
| | |
| Inwoners per km_ | 182 |
| Woningdichtheid per km_ | 74 |
| | |
| **fysieke structuur** | |
| Oppervlakte in km_ | 2.680 |
| land | 2.642 |
| binnenwater | 38 |
| | |
| Woningvoorraad naar eigendomscategorie (aantal woningen) | 196.091 |
| waarvan koopwoningen | 127.255 |
| waarvan huurwoningen | 68.836 |
| | |
| **Wegen** | |
| Lengte van wegen in beheer (km) | 406 |
| Parallelweg (km) | 16 |
| Fietspad (km) | 261 |
| Aantal faunatunnels | 28 |
| | |
| Lengte vaarwegen in beheer (km) | 155 |
| Meppel-De Punt (km) | 64 |
| Zuidoost Drente (km) | 91 |
| | |
| Oppervlakte cultuurgrond (in ha) | 152.980 |

| **Relatienota- en natuurontwikkelingsgebied (in ha)** | |
|---|---|
| Beheersgebied | |
| beschikbaar | 8.367 |
| Reservaatsgebied (1e en 2e fase) | |
| beschikbaar | 11.140 |
| verworven | 6.718 |
| beheersovereenkomsten | 2.254 |
| Natuurontwikkelingsgebied | |
| beschikbaar | 3.395 |
| verworven | 2.403 |
| particulier natuurbeheer | 305 |

bronnen: www.cbs.nl en Drenthe in cijfers 2003, uitgave provincie Drenthe

| **Financiele kerngegevens begroting 2005** | **Totaal** | **Per inwoner** |
|---|---|---|
| Totale lasten voor bestemming resultaat | € 155.911.254 | € 324 |
| Totale baten voor bestemming resultaat | € 163.442.129 | € 340 |
| Toevoeging aan reserves (saldo) | € 7.530.875 | € 16 |
| Opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting | € 32.618.000 | € 68 |
| Uitkering Provinciefonds | € 55.514.000 | € 115 |
| Omvang algemene reserves per 1-1-2005 | € 32.059.309 | € 67 |
| Omvang bestemmingsreserves per 1-1-2005 | € 33.439.534 | € 69 |
| Omvang eigen voorzieningen per 1-1-2005 | € 4.011.425 | € 8 |
| Omvang voorzieningen middelen van derden per 1-1-2005 | € 22.069.843 | € 46 |

# I. Beleidsbegroting

# I.1 Programmaplan

## Programma 1.0 Provinciale staten

### Missie

*Het Drentse beleid ten aanzien van provinciale staten (PS) is erop gericht om de gekozen volksvertegenwoordiging zo optimaal en zichtbaar mogelijk te laten functioneren door randvoorwaarden te scheppen in de vorm van budgetten en faciliteiten, alsmede door ondersteuning, advisering en begeleiding op diverse terreinen.*

*Portefeuillehouder: de heer J.H. Schaap.*

### Programmaonderdelen

#### 31001 Provinciale staten

*Contactpersoon: mevrouw I.M. Rozema. Toestelnummer 57 95.*

**Bronnen van beleid**
- Provinciewet.
- Kieswet.
- Wet dualisering provinciebestuur.
- Adviezen van de Werkgroep Drenthe Duaal.
- Vernieuwingsimpuls IPO.
- Verordening ambtelijke bijstand PS.
- Reglementen van orde voor de vergaderingen van PS en van de statencommissies.

**Omschrijving doelstelling(en)**
Bijdragen aan:
- de kwaliteit van het functioneren van PS en de statencommissies;
- bredere bekendheid van PS onder de burgers en maatschappelijke organisaties van Drenthe;
- een meer onafhankelijke opstelling van PS ten opzichte van het college van GS, waarbij de scheiding in verantwoordelijkheden duidelijk wordt;
- een onafhankelijke bepaling door PS van de eigen politieke en bestuurlijke agenda;
- een doeltreffende controle van PS op de uitvoering van het beleid en de financiële huishouding van de provincie.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

In 2005 zal de ingezette lijn omtrent de beoogde cultuuromslag als gevolg van de dualisering worden voortgezet. In 2003 zijn de voorbereidingen getroffen voor de noodzakelijke structuurwijzigingen en die zijn in 2004 geïmplementeerd. In 2004 is vervolgens de start gemaakt met de beoogde cultuurwijzigingen die tot bovenstaande doelstellingen moeten leiden. Deze vergen naar hun aard echter een langere adem. In 2005 zullen de resultaten van de verbetervoorstellen die volgden uit de evaluatie van 2004, zichtbaar moeten worden.
Uit oogpunt van verbeteringen in de communicatie door en naar de staten zullen in 2005 publieksparticipatieactiviteiten worden ontwikkeld en zullen de mogelijkheden van communicatie via Internet worden uitgebreid. De planning van werkbezoeken zal gestructureerder plaatsvinden.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

- Mate van contact met de burgerij en het maatschappelijke veld van Drenthe.
- Mate waarin de burgers of instellingen de staten weten te vinden.
- Mate waarin agendapunten worden aangedragen door fracties zelf.
- Mate waarin de staten- of commissie-agenda onderwerp van discussie is.
- Mate waarin op majeure onderwerpen door PS in een vroegtijdig stadium kaders worden meegegeven voor beleidsontwikkeling.
- Mate waarin door de staten effectief aandacht wordt besteed aan evaluaties en aan (verantwoordings) rapportages van GS.

## *Financieel totaaloverzicht programma*

| Per programmaonderdeel | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **31001 Provinciale staten** | | | | | | |
| Programmakosten | 416.121 | 599.859 | 612.978 | 625.224 | 637.630 | 650.526 |
| Apparaatskosten | 1.651.737 | 1.657.393 | 1.819.222 | 1.853.426 | 1.878.838 | 1.932.814 |
| Totaal lasten | 2.067.858 | 2.257.252 | 2.432.200 | 2.478.650 | 2.516.468 | 2.583.340 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 2.067.858 | 2.257.252 | 2.432.200 | 2.478.650 | 2.516.468 | 2.583.340 |

| Totaal programma | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 2.067.858 | 2.257.252 | 2.432.200 | 2.478.650 | 2.516.468 | 2.583.340 |
| Baten | - | - | - | - | - | - |
| **Saldo** | **2.067.858** | **2.257.252** | **2.432.200** | **2.478.650** | **2.516.468** | **2.583.340** |

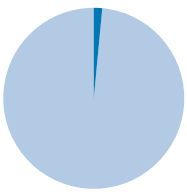

**Lasten Programma provinciale staten in relatie tot totale lasten**

***1,5 %*** Lasten Programma provinciale staten

***98,5 %*** Lasten overige programma's

# Programma 1.1 Bestuurlijke aangelegenheden

## Missie

*Het Drents beleid over bestuurlijke aangelegenheden heeft als missie een democratisch bestuur dat effectief, efficiënt en transparant functioneert. Daarbij wordt specifiek ingezet op:*
- *een slagvaardig provinciaal beleid en organisatie over strategische beleidsonderwerpen in overleg met medeoverheden;*
- *heldere communicatie met de samenleving;*
- *financieel gezonde gemeenten;*
- *een goede rechtsbescherming.*

*Portefeuillehouder: de heer J.H. Schaap.*

## Programmaonderdelen

### 31101 Gedeputeerde staten

*Contactpersoon: de heer E.A. Martens. Toestelnummer 54 14.*

**Bronnen van beleid**
- Collegeprogramma.
- Begroting.
- Productenraming.
- Beleidsnota's.
- Openbare besluitenlijst van GS-vergaderingen.
- Provinciale klachtenregeling.

**Omschrijving doelstelling(en)**
De kwaliteit van de besluitvorming van GS heeft een hoog niveau, hetgeen blijkt uit de mate van effectiviteit, efficiency en transparantie.
Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet
Een heldere besluitvorming van het college van GS, overeenkomstig de in de bronnen van beleid genoemde beleidsvoornemens.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- De mate van tevredenheid van de Drentse burger, maatschappelijke instellingen en overheden over de door het college van GS gevoerde beleid.
- Aantal bezwaarschriften op grond van de Algemene wet bestuursrecht.
- Aantal klachten van derden over de kwaliteit van de besluitvorming (Provinciale klachtenregeling).

## 31201 Kwaliteit openbaar bestuur

*Contactpersoon: de heer B.F. Potjer. Toestelnummer 53 95.*

**Bronnen van beleid**
Ambtsinstructie Commissaris van de Koninging (CvdK) en Provinciewet.

**Omschrijving doelstelling(en)**
- Er wordt gezorgd voor een goede beleidsafstemming in Drenthe.
- Er wordt gezorgd voor een slagvaardige en transparante bestuursstructuur in Drenthe.
- Drenthe wordt adequaat gerepresenteerd.
- Er wordt binnen de grenzen van de ambtsinstructie gezorgd voor kwalitatief goed lokaal bestuur.
- Er wordt zo interactief mogelijk gecommuniceerd over de kwaliteit van het openbaar bestuur met de Drentse burger.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
- De werkbezoeken van de CvdK aan Drentse gemeenten zullen worden geïntensiveerd.
- Het contact met de burgemeesters van de gemeenten zal worden gestructureerd.
- Het burgerjaarverslag zal verder ontwikkeld worden tot een interactieve spiegel van het functioneren van de provincie.
- Er zal onderzocht worden of de ontwikkeling en de afstemming van beleid van provincie, gemeenten en Rijk ten behoeve van de burgers in Drenthe verder verbeterd kan worden.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Werkbezoeken (nulwaarde 2003: 3).
- Hits website burgerjaarverslag.
- Contacten medeoverheden, initiatieven tot afstemming (geen nulwaarde en streefwaarde).
- Bijeenkomsten van representatieve aard (geen nulwaarde en streefwaaarde).

## 31301 Bestuurlijke organisatie

*Contactpersoon: de heer E.A. Martens. Toestelnummer 54 14.*

**Bronnen van beleid**
In het evaluatieonderzoek “Vier jaar later; impact van de Drentse herindeling in beeld” is een aantal aanbevelingen opgenomen. Het gaat om drie hoofdlijnen te weten: 1. inlossen van de belofte van de schaalsprong naar de burger; 2. versterken horizontale verhoudingen en samenwerking; 3. versterken verticale verhoudingen en samenwerking.
(Bron: evaluatieonderzoek “Vier jaar later; impact van de Drentse herindeling in beeld”, bladzijden 8 en 9.)

In het Collegeprogramma werk maken in een veilig en sociaal Drenthe staat dat het college zich inzet voor een versterking van de samenwerking met de Drentse gemeenten. Het college kiest hierbij voor een pro-actieve opstelling en synergie. Op pagina 6 staat dat mede naar aanleiding van de resultaten van

de evaluatie van de gemeentelijke herindeling specifiek gewerkt wordt aan een verdere verbetering van de communicatie en de samenwerking met de Drentse gemeenten. (Bron: Collegeprogramma werk maken in een veilig en sociaal Drenthe, bladzijden 5 en 6.)

**Omschrijving doelstelling(en)**
- Samenhangend strategisch beleid op gebied van bestuurlijke organisatie, waarbij het bestuur kan inspelen op kansen en bedreigingen.
- Goede bestuurlijke verhoudingen met medeoverheden (Rijk, (buur)provincies, gemeenten en waterschappen), waarbij een kwalitatief goede en vruchtbare samenwerking bewerkstelligd kan worden.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
Verbetering van de communicatie en de samenwerking met de Drentse gemeenten door:
- bestuurlijk overleg over de verhoudingen onderling;
- organiseren van themabijeenkomsten;
- instellen van fenomeen “contactgedeputeerden”.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
Bestuurlijke overleggen tussen Drenthe en medeoverheden.

## *31401 Financieel toezicht gemeenten*

*Contactpersoon: de heer H.E.J. Wensing. Toestelnummer 56 75.*

**Bronnen van beleid**
Beleidskader voor het financieel toezicht op gemeenten en gemeenschappelijke regelingen.

**Omschrijving doelstelling(en)**
Voorkomen - binnen de mogelijkheden van de provincie - dat gemeenten in een uitzichtloze financiële positie raken en als gevolg daarvan een beroep moeten doen op de collectieve middelen van gemeenten.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
Financieel gezonde gemeenten.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
Gemeentebegrotingen en meerjarenramingen voldoen aan de wettelijke voorschriften, blijkend uit repressief toezicht door de provincie.

## 31602 Bestuurlijke vernieuwing

*Contactpersoon: de heer E.A. Martens. Toestelnummer 54 14.*

**Bronnen van beleid**

In het Collegeprogramma werk maken in een veilig en sociaal Drenthe is geschreven dat het collegeprogramma op hoofdlijnen het komende beleid aangeeft. Hiermee laat het college zien dat er ruimte is voor het publieke debat in de staten. Verder bindt het collegeprogramma slechts de ondertekenaars. Het college geeft hiermee aan duaal te willen werken.
Op de website www.drentheduaal.nl staan diverse bronnen zoals handreikingen, publicaties en relevante stukken over het duale stelsel.

**Omschrijving doelstelling(en)**

- Helderheid voor externe partijen (medeoverheden, maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en burgers) en voor organen van de provincie Drenthe over de rolverdeling tussen PS, GS en ambtelijke organisatie.
- Waar mogelijk en nodig interactieve totstandkoming van beleid en communicatie van de provincie met de samenleving.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

In 2004 is het duale stelsel verder ingevuld. Wij blijven ons inzetten om eenieder voldoende bekend te maken met de gewijzigde rollen van GS en PS.
In het vergroten van de herkenbaarheid van het provinciebestuur en de kwaliteit van de dienstverlening heeft (ook) het college van GS een taak. Hierbij staat voorop dat eenieder in de provincie het recht heeft op juiste, toegankelijke en volledige informatie. Actieve openbaarmaking van aanvaard en voorgenomen beleid is het uitgangspunt.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

- Bekendheid over (gevolgen van) duale stelsel.
- Kwaliteitseisen bij bestuurders en ambtenaren volgens:
  - Standaard van Zeegse;
  - Reglement van orde voor vergaderingen van GS, PS en statencommissies;
  - Provinciewet;
  - Drenthe Duaal.

## 31603 Voormalig personeel

*Contactpersoon: de heer J. Post. Toestelnummer 58 10.*

**Bronnen van beleid**
- Sociaal Statuut.
- CAO.

**Omschrijving doelstelling(en)**
Onder meer in het kader van reorganisaties en ombuigingstrajecten worden maatregelen genomen ten aanzien van de uitstroom - op termijn - van personeel. Bij deze doelstelling worden de kosten die gepaard gaan met dergelijke maatregelen begroot.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
-

**Indicatoren voor doelrealisatie**
Niet van toepassing.

## 31604 Bestuurlijk onderzoek

*Contactpersoon: de heer E.A. Martens. Toestelnummer54 14.*

**Bronnen van beleid**
- Collegeprogramma.
- Begroting.
- Productenraming.

**Omschrijving doelstelling(en)**
Onderbouwing van provinciaal beleid door middel van bestuurlijk onderzoek en kennisoverdracht.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
Verhoging kwaliteit van het provinciaal bestuur.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
Voor dit programmaonderdeel zijn (nog) geen indicatoren gedefinieerd.

## 31605 Rechtsbescherming

*Contactpersoon: de heer E.A. Martens..Toestelnummer 54 14.*

**Bronnen van beleid**
Collegeprogramma: als uitgangspunt is hier opgenomen dat de kwaliteit van de dienstverlening hoog moet zijn. Hieronder wordt verstaan adequaat en klantvriendelijk.
Omschrijving doelstelling(en)
Een goede en adequate rechtsbescherming bieden aan belanghebbenden die betrokken zijn bij provinciale besluitvorming.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
Uitgangspunt is en blijft dat de rechtsbescherming die belanghebbenden geboden wordt, klantvriendelijk, tijdig, laagdrempelig en onafhankelijk is. De behandeling van bezwaar- en klachtschriften door twee onafhankelijke externe commissies (de Algemene wet bestuursrecht(Awb)-commissie en de Commissie voor Personele Aangelegenheden) staat hier mede garant voor. Tijdigheid heeft in 2004 prioriteit evenals in eerdere jaren.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Kwantitatief: aantallen beroepsprocedures.
- Kwalitatief: oordeel rechter, tevredenheidsonderzoek belanghebbenden (in- en extern), tijdigheid van de afdoening van bezwaren en klachten.

## Prioriteiten 2005

In 2004 is voor het eerst een burgerjaarverslag uitgebracht. Met de daarmee gepaard gaande kosten was op dat moment nog geen rekening gehouden. Voor het verzorgen van lay-out/redactie, druk en advertentie voor het Burgerjaarverslag 2004 en daaropvolgende edities is daarom met ingang van 2005 een bedrag van € 10.000,-- structureel begroot.

# *Financieel totaaloverzicht programma*

| Per programmaonderdeel | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **31101 Gedeputeerde staten** | | | | | | |
| Programmakosten | 153.844 | 164.760 | 168.730 | 183.810 | 174.890 | 179.070 |
| Apparaatskosten | 1.927.730 | 2.209.325 | 2.200.737 | 2.242.114 | 2.272.856 | 2.338.151 |
| Totaal lasten | 2.081.574 | 2.374.085 | 2.369.467 | 2.425.924 | 2.447.746 | 2.517.221 |
| Totaal baten | 14.166 | 6.800 | 6.800 | 6.800 | 6.800 | 6.800 |
| Saldo | 2.067.408 | 2.367.285 | 2.362.667 | 2.419.124 | 2.440.946 | 2.510.421 |
| **31201 Kwaliteit openbaar bestuur** | | | | | | |
| Programmakosten | 51.742 | 58.689 | 69.521 | 71.400 | 71.850 | 74.300 |
| Apparaatskosten | 804.287 | 940.825 | 589.003 | 600.077 | 608.305 | 625.781 |
| Totaal lasten | 856.029 | 999.514 | 658.524 | 671.477 | 680.155 | 700.081 |
| Totaal baten | 25 | 3.200 | - | - | - | - |
| Saldo | 856.004 | 996.314 | 658.524 | 671.477 | 680.155 | 700.081 |
| **31301 Bestuurlijke organisatie** | | | | | | |
| Programmakosten | - | - | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 215.606 | 197.238 | 79.457 | 80.951 | 82.061 | 84.418 |
| Totaal lasten | 215.606 | 197.238 | 79.457 | 80.951 | 82.061 | 84.418 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 215.606 | 197.238 | 79.457 | 80.951 | 82.061 | 84.418 |
| **31401 Financieel toezicht** | | | | | | |
| Programmakosten | - | - | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 92.581 | 215.876 | 246.122 | 250.749 | 254.187 | 261.490 |
| Totaal lasten | 92.581 | 215.876 | 246.122 | 250.749 | 254.187 | 261.490 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 92.581 | 215.876 | 246.122 | 250.749 | 254.187 | 261.490 |
| **31602 Bestuurlijke vernieuwing** | | | | | | |
| Programmakosten | - | - | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 2.626 | 27.890 | 30.586 | 31.161 | 31.588 | 32.496 |
| Totaal lasten | 2.626 | 27.890 | 30.586 | 31.161 | 31.588 | 32.496 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 2.626 | 27.890 | 30.586 | 31.161 | 31.588 | 32.496 |
| **31603 Voormalig personeel** | | | | | | |
| Programmakosten | - | - | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 973.043 | 710.044 | 563.593 | 574.189 | 582.062 | 598.784 |
| Totaal lasten | 973.043 | 710.044 | 563.593 | 574.189 | 582.062 | 598.784 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 973.043 | 710.044 | 563.593 | 574.189 | 582.062 | 598.784 |

| Per programmaonderdeel | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **31604 Bestuurlijk onderzoek** | | | | | | |
| Programmakosten | 64.128 | 36.012 | 36.512 | 37.112 | 37.712 | 38.212 |
| Apparaatskosten | 25.145 | - | - | - | - | - |
| Totaal lasten | 89.273 | 36.012 | 36.512 | 37.112 | 37.712 | 38.212 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 89.273 | 36.012 | 36.512 | 37.112 | 37.712 | 38.212 |
| **31605 Rechtsbescherming** | | | | | | |
| Programmakosten | 19.057 | 26.000 | 26.000 | 27.000 | 27.600 | 28.100 |
| Apparaatskosten | 168.063 | 368.807 | 328.801 | 334.983 | 339.576 | 349.331 |
| Totaal lasten | 187.119 | 394.807 | 354.801 | 361.983 | 367.176 | 377.431 |
| Totaal baten | 204 | - | - | - | - | - |
| Saldo | 186.915 | 394.807 | 354.801 | 361.983 | 367.176 | 377.431 |
| **31701 Diensten voor derden** | | | | | | |
| Programmakosten | - | - | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 752 | - | - | - | - | - |
| Totaal lasten | 752 | - | - | - | - | - |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 752 | - | - | - | - | - |

| Totaal programma | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 4.498.604 | 4.955.466 | 4.339.062 | 4.433.546 | 4.482.687 | 4.610.133 |
| Baten | 14.396 | 10.000 | 6.800 | 6.800 | 6.800 | 6.800 |
| **Saldo** | **4.484.208** | **4.945.466** | **4.332.262** | **4.426.746** | **4.475.887** | **4.603.333** |

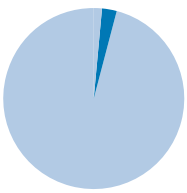

**Lasten Programma bestuurlijke aangelegenheden in relatie tot totale lasten**

***2,7 %*** Lasten Programma bestuurlijke aangelgenheden

***97,3 %*** Lasten overige programma's

# Programma 1.2 Interprovinciale samenwerking

## Missie

*Het Drents beleid inzake interprovinciale samenwerking heeft als missie door interprovinciale samenwerking een slagvaardige provinciale organisatie.*

*Portefeuillehouder: de heer J.H. Schaap*

## Programmaonderdelen

### 31601 Interprovinciaal Overleg

*Contactpersoon: de heer E.A. Martens. Toestelnummer 54 14.*

**Bronnen van beleid**
In het Collegeprogramma werk maken in een veilig en sociaal Drenthe staat dat het college de deelname aan de bestaande samenwerkingsvormen met medeoverheden voortzet. Dit betreft onder andere de samenwerking met het Rijk, de overige provincies in het Interprovinciaal Overleg (IPO), de samenwerking in het kader van de Nieuwe Hanze Interregio (NHI) en het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN). Verder intensiveren wij de contacten met onze buurprovincie Overijssel.

In de statuten van de Vereniging IPO staan drie doelstellingen: 1. het behartigen van de belangen van provincies; 2. het bieden van een platform voor uitwisseling van kennis en ervaring en 3. het stimuleren en entameren van vernieuwingsprocessen binnen de provincies.

**Omschrijving doelstelling(en)**
Bevorderen van een goede positionering van de provincie via interprovinciale samenwerking zoals in IPO- en SNN-verband.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
- In 2004 hebben wij gewerkt met de nieuwe structuur van het IPO (een verenigingsvorm in plaats van gemeenschappelijke regeling). Het IPO is hierdoor in staat slagvaardiger handelen.
- In 2005 continueren wij de samenwerking met andere provincies. Daarbij intensiveren wij de contacten met buurprovincie Overijssel. Dit gebeurt onder andere door bestuurlijk en ambtelijk overleg. Hierdoor kan een goede afstemming plaatsvinden over strategische onderwerpen.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Goede bestuurlijke en ambtelijke verhouding met andere provincies.
- Slagvaardigheid aan de hand van verslagen en de mate van succes hierin.

## *Financieel totaaloverzicht programma*

| Per programmaonderdeel | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **31601 Interprovinciaal overleg** | | | | | | |
| Programmakosten | 881.107 | 823.140 | 917.000 | 946.100 | 976.900 | 1.008.500 |
| Apparaatskosten | 546.362 | 521.928 | 547.703 | 558.000 | 565.651 | 581.902 |
| Totaal lasten | 1.427.469 | 1.345.068 | 1.464.703 | 1.504.100 | 1.542.551 | 1.590.402 |
| Totaal baten | 110.493 | 207.924 | 213.142 | 218.516 | 224.051 | 224.051 |
| Saldo | 1.316.976 | 1.137.144 | 1.251.561 | 1.285.584 | 1.318.500 | 1.366.351 |

| Totaal programma | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 1.427.469 | 1.345.068 | 1.464.703 | 1.504.100 | 1.542.551 | 1.590.402 |
| Baten | 110.493 | 207.924 | 213.142 | 218.516 | 224.051 | 224.051 |
| **Saldo** | **1.316.976** | **1.137.144** | **1.251.561** | **1.285.584** | **1.318.500** | **1.366.351** |

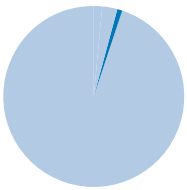

**Lasten Programma interprovinciale samenwerking in relatie tot totale lasten**

***0,9 %*** Lasten Programma interprovinciale samenwerking

***99,1 %*** Lasten overige programma's

# Programma 2.0 Openbare orde en veiligheid

## Missie

*De provincie Drenthe is goed voorbereid om de veiligheid van zijn burgers te behouden en te verbeteren.*

*Portefeuillehouder: de heer A.L. ter Beek.*

## Programmaonderdelen

### 32001 Handhaving openbare orde

*Contactpersoon: de heer J. Bos. Toestelnummer 54 00*

**Bronnen van beleid**
- Ambtsinstructie CvdK.
- Collegeprogramma werk maken in een veilig en sociaal Drenthe met name hoofdlijn Veiligheid en sociaal evenwicht.
- Notitie openbare orde en veiligheid 2004.

**Omschrijving doelstelling(en)**
- Tevreden bevolking over politiediensten door:
  - goede politiezorg in Drenthe;
  - voldoende politie bij (grootschalige) evenementen.
- Tevreden politiediensten door efficiënte afhandeling bijstand.
- Opzet en uitvoering van integrale veiligheidsprojecten in Drenthe door goede samenwerking tussen en integrale veiligheidsaanpak van overheden, politie en het bedrijfsleven.
- Handhaving en verbeterd vertrouwen in overheid, geen klachten over integriteit overheid en overheidsdienaren.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
- Evalueren van en verdere projectenontwikkeling via Regionaal Platform Criminaliteitsbeheersing Drenthe.
- Samenwerking in Netwerk veilig Drenthe verder stimuleren en uitbouwen tot kennisnetwerk voor alle partners in Drenthe.
- Toetsen integriteitsbeleid gemeenten en waterschappen.
- Huidige inspanning bij toezicht en bijstandverlening handhaven.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Criminaliteit terugdringen en veiligheidsgevoel vergroten (gerelateerd aan politiejaarverslag en politiemonitor bevolking - http://www.minbzk.nl/search/contents/pages/2378/r3drenthedefinitief.pdf).
- Schendingen integriteitsbeleid (streefwaarde 0).
- Ombudsverzoeken.

## 32101 Rampen bestrijding en crisisbeheersing

*Contactpersoon: mevrouw M. Sanna. Toestelnummer 54 02*

**Bronnen van beleid**
- Wet kwaliteit rampenbestrijding (WKR).
- Collegeprogramma werk maken in een veilig en sociaal Drenthe, met name hoofdlijn Veiligheid en sociaal evenwicht.
- Notitie openbare orde en veiligheid 2004.

**Omschrijving doelstelling(en)**
Vertrouwen in de overheid op het vlak van calamiteiten en crisisbeheersing door:
- goede samenwerking met betrekking tot hulpverlening;
- adequate aanpak bij calamiteiten, rampen en crises;
- goede voorbereiding en samenwerking (organisatie en training) van crisismanagement;
- voor openbaar bestuur en publiek eenvoudig te ontsluiten openbaar register van risico objecten;
- een operationeel en goed beheerd risico-informatiesysteem.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
- Eerste ronde van toetsing van gemeentelijke rampenplannen op basis van de WKR zal afgerond worden op grond van een vaststelling van een basiskwaliteit en een plan van aanpak voor verbetering.
- Samenwerken met gemeenten en bevorderen samenwerking tussen operationele diensten door actief mee te werken aan de verbetering van het Regionaal beheerplan Drenthe en de verder ontwikkeling van het concept van de veiligheidsregio.
- Het opzetten van een nieuw zo mogelijk multidisciplinair oefenprogramma voor crisismanagement.
- Het bij de tijd houden en voor partners beschikbaar maken van het Provinciaal Coördinatiecentrum.
- Het in samenwerking met gemeenten beschikbaar maken en beheren van risico-informatie op website.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Getoetste Gemeentelijke rampenplannen (streefwaarde: 12 getoetste rampenplannen).
- Oefenplan eventueel in samenwerking met veiligheidspartners, aantal (geëvalueerde) oefeningen (streefwaarde: 1 oefening in cyclus bestuurlijke oefeningen inclusief evaluatie + 1 plan nieuwe cyclus oefenen).
- Operationeel RIS inclusief gevulde Risicokaart Drenthe (streefwaarden: Rikad - relevante vergunningen tot 31 augustus 2005 verwerkt).
- Netwerksamenkomsten in kader van veiligheidsregio (2003 - 0 -> 2005 - 4).
- Vastgesteld transparante organisatie van het crisismanagement in Drenthe (streefwaarde: volledig beschreven functies en verantwoordelijkheden).

## 32201 Bosbrandbestrijding

*Contactpersoon: de heer G. Oosten. Toestelnummer 52 78.*

**Bronnen van beleid**
Statuut Stichting Bosbrandbestrijding in de drie noordelijke provincies.

**Omschrijving doelstelling(en)**
Minimaliseren omvang bosbrandschade door preventie en vroegtijdige signalering.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
Voorstellen om de stichting op te heffen en de verantwoordelijkheid voor doelrealisatie op andere wijze onder te brengen.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Omvang bosbrandschade (streefwaarde 0 ha).
- Opheffingsbesluit stichting.
- Vaststelling nieuwe werkwijze bij preventie en vroegtijdige signalering bosbranden (streefwaarde: door provincie beheerd vermogen stichting: € 0).

# *Financieel totaaloverzicht programma*

| Per programmaonderdeel | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **32001 Handhaving openbare orde en veiligheid** | | | | | | |
| Programmakosten | 69.005 | 322.533 | 31 | 31 | 31 | 31 |
| Apparaatskosten | 239.225 | 273.034 | 225.751 | 229.995 | 233.149 | 239.847 |
| Totaal lasten | 308.230 | 595.567 | 225.782 | 230.026 | 233.180 | 239.878 |
| Totaal baten | 10.000 | 450 | 450 | 450 | 450 | 450 |
| Saldo | 298.230 | 595.117 | 225.332 | 229.576 | 232.730 | 239.428 |
| **32101 Rampenbestrijding en crisisbeheersing** | | | | | | |
| Programmakosten | 32.949 | 164.171 | 165.944 | 166.612 | 168.371 | 170.170 |
| Apparaatskosten | 143.915 | 1.884 | 375.864 | 382.931 | 388.181 | 399.333 |
| Totaal lasten | 176.864 | 166.055 | 541.808 | 549.543 | 556.552 | 569.503 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 176.864 | 166.055 | 541.808 | 549.543 | 556.552 | 569.503 |
| **32201 Bestrijding bosbranden** | | | | | | |
| Programmakosten | 1.575 | 1.620 | 1.650 | 1.690 | 1.730 | 1.770 |
| Apparaatskosten | 7.778 | - | 11.485 | 11.701 | 11.861 | 12.202 |
| Totaal lasten | 9.353 | 1.620 | 13.135 | 13.391 | 13.591 | 13.972 |
| Totaal baten | - | | - | - | - | - |
| Saldo | 9.353 | 1.620 | 13.135 | 13.391 | 13.591 | 13.972 |

| Totaal programma | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 494.447 | 763.242 | 780.725 | 792.960 | 803.323 | 823.353 |
| Baten | 10.000 | 450 | 450 | 450 | 450 | 450 |
| **Saldo** | **484.447** | **762.792** | **780.275** | **792.510** | **802.873** | **822.903** |

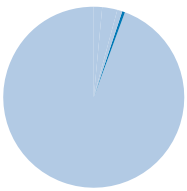

**Lasten Programma openbare orde en veiligheid in relatie tot totale lasten**

***0,5 %*** Lasten Programma openbare orde en veiligheid

***99,5 %*** Lasten overige programma's

# Programma 3.0 Verkeer

## Missie

*Het Drents verkeers- en vervoersbeleid heeft als missie mobiliteit mogelijk maken. Wij zorgen voor een netwerk van (water)wegen en openbaar vervoer in de provincie Drenthe. Wij werken aan een veilig en doelmatig, comfortabel en aantrekkelijk netwerk dat wij goed beheren en steeds verbeteren. Wij zoeken daarbij altijd naar een evenwicht tussen mobiliteit, bereikbaarheid en leefbaarheid.*

*Portefeuillehouder: de heer S.B. Swierstra.*

## Programmaonderdelen

### 33002 Opstellen en uitdragen provinciaal beleid verkeer en vervoer

*Contactpersoon: mevrouw S.W.T. Gerritsen. Toestelnummer 54 84.*

**Bronnen van beleid**
- Provinciaal verkeers- en vervoersplan (1996).
- Bereikbaarheidsprofiel Noord-Nederland (2001).
- Collegeprogramma 2003-2007.
- POP II (ontwerp-POP II), hoofdstuk C.5, Verkeers- en vervoersinfrastructuur.
- Nota mobiliteit (in concept).

**Omschrijving doelstelling(en)**
- Via IPO, SNN en Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe (VVBD) beïnvloeding van de beleidsvorming en -uitvoering van het Rijk, de gemeenten en buurprovincies.
- Beleidskader POP II Uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer afgestemd met VVBD en in het kader van Planwet verkeer en vervoer vastgesteld door PS.
- In samenspraak met regionale partners opstellen en uitvoering geven aan Meerjarig regionaal investeringsprogramma en het provinciaal uitvoeringsprogramma.
- Monitoring van de uitvoering en van de effecten van het verkeers- en vervoersbeleid.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
- Inbreng noordelijke visie in Nota mobiliteit (ook relatie Nota ruimte) en uitwerking in Uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer.
- Vaststellen Uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer, inclusief Meerjarig regionaal investeringsprogramma.
- Accentverschuiving van de huidige investeringsmogelijkheden en de extra investering in de collegeperiode naar de veilige bereikbaarheid van de stedelijke gebieden (ontwikkelen corridoraanpak met een bereikbaarheid van deur tot deur gericht op de vervoerswijzen auto, fiets en openbaar vervoer (OV)). Speciale aandacht is er voor het stedelijk netwerk Groningen-Assen en het stedelijke gebied Emmen.

- De verkeersveiligheidsaanpak richt zich op de invoering van Duurzaam Veilig, tweede fase (essentiële herkenbaarheidskenmerken) in combinatie met tegengaan rijongevallen en de mensgerichte benadering (Uitvoeringsprogramma VVBD).
- De planvorming voor het knooppunt Lankhorst (A28-A32) afronden, start tracéwetprocedure structurele maatregelen A28 Meppel-Zwolle en duidelijkheid over start realisatie benuttingsmaatregelen Zwolle-Meppel. De regio draagt 50% bij in de planstudiekosten.
- Het opstellen van een visie op de rijks-, regionale en lokale netwerken in kader van bereikbaarheid (SNN-netwerkstudie).
- Actualiseren Bereikbaarheidsprofiel (SNN).
- Het in SNN-verband opstellen van een Beleidseffectrapportage (Monitor verkeer en vervoer).
- Het als uitvloeisel van het Meerjarig regionaal investeringsprogramma opstellen van een Provinciaal uitvoeringsprogramma 2006 (jaarlijks Uitvoeringsprogramma verkeer en vervoer).
- Decentralisatie van de luchtvaarttaken naar de provincie.
- Ontwikkelen OV-beleid, operationaliseren OV-bureau, aanbesteding OV (zie ook Programmadoelstelling 33403).

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Een POP II-uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer.
- Een integraal afgestemd programma voor de stedelijke gebieden.
- Startnotitie Milieueffectrapport/Tracéwetprocedure A28 Meppel-Zwolle.
- Netwerkvisie.
- Monitor verkeer en vervoer.
- Het jaarlijks Uitvoeringsprogramma verkeer en vervoer 2006.
- Overdracht van taken en bevoegdheden luchtvaart.
- Geactualiseerd bereikbaarheidsprofiel.

## *33003 Veilige bereikbaarheid in leefbaar Drenthe*

*Contactpersoon: mevrouw S.W.T. Gerritsen. Toestelnummer 54 84.*

**Bronnen van beleid**
- Provinciaal verkeers- en vervoersplan (1996).
- Bereikbaarheidsprofiel Noord-Nederland (2001).
- Collegeprogramma 2003-2007.
- Provinciaal omgevingsplan II (ontwerp-POP II), hoofdstuk C.5, Verkeers- en vervoersinfrastructuur.

**Omschrijving doelstelling(en)**
- Instandhouden van de basiskwaliteit afwikkeling verkeer op de wegen in Drenthe.
- Realiseren basiskwaliteit bereikbaarheid voor de kernzones en de stedelijke centra daarbinnen.
- Waarborgen/verbeteren bereikbaarheid met Drenthe als schakel tussen Randstad en Noord- en Noordoost-Europa.
- Verhogen van de verkeersveiligheid.
- Verbeteren verkeersveilig gedrag van de verkeersdeelnemers.
- Minder geluidhinder door verkeer en vervoer in stedelijk en landelijk gebied.
- Verminderen van het aantal knelpunten tussen infrastructuur en ecologische (hoofd)structuur.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- Accentverschuiving van de huidige investeringsmogelijkheden en de extra investering in de collegeperiode naar de veilige bereikbaarheid van de stedelijke gebieden (ontwikkelen corridoraanpak met een bereikbaarheid van deur tot deur gericht op de vervoerswijzen auto, fiets en openbaar vervoer). Speciale aandacht is er voor het stedelijk netwerk Groningen-Assen en het stedelijk gebied Emmen.
- De verkeersveiligheidsaanpak richt zich op de invoering van Duurzaam Veilig, tweede fase (essentiële herkenbaarheidskenmerken DEHK) in combinatie met het voorkomen van rijongevallen en de mensgerichte benadering (Uitvoeringsprogramma VVBD).

Enkele voorbeelden die in het uitvoeringsprogramma voor 2005 nader worden uitgewerkt.

- De meerjarige reconstructie van de N381 tussen de Friese grens en Emmen. In combinatie met groot onderhoud worden maatregelen getroffen om rijongevallen te voorkomen en worden de essentiële herkenbaarheidskenmerken aangebracht.
- In de corridor Assen-Groningen een samenhangend pakket van maatregelen gericht op het openbaar vervoer, auto en fiets.
- Samen met Emmen starten met de uitvoering van het VINEX-convenant en de ontsluiting van Vierslagen.
- Gedragsbeïnvloeding wordt op regionale schaal onder directe verantwoordelijkheid van de gemeenten aangepakt op grond van een aantal afrekenbare taakstellingen.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

- De stroomwegen zijn uitgevoerd als hoogwaardige ongelijkvloerse auto(snel)wegen met een goede afwikkeling en een kleine kans op oponthoud (i/c < 0,8). De capaciteit van het overige regionale wegennet geeft geen oponthoud.
- De stedelijke centra zijn in 2010 vanuit de omliggende kernen in een straal van 15 km op alle tijdstippen van de dag gemotoriseerd bereikbaar binnen 30 minuten.
- Per fiets geldt dit voor radiale fietsverbindingen gericht op het centrum in een straal van 7,5 km. Een maximale maaswijdte van het fietsnet van ca. 3,5 km wordt daarbij nagestreefd.
- De verkeersonveiligheid is in 2010 ten opzichte van 2002 teruggedrongen met 30% dodelijke slachtoffers en 25% gewonden met ziekenhuisopname (POP II-doelstelling). Afhankelijk van afspraken in het kader van de Nota mobiliteit kan aanpassing van deze indicator mogelijk zijn.
- In het jaarlijks Uitvoeringsprogramma verkeer en vervoer worden de projecten opgenomen, waarbij de inrichting van erftoegangswegen met de directe gebruikers wordt vormgegeven, zodanig dat draagvlak en eigen verantwoordelijkheid voor verkeersveilig gedrag toenemen.

# *Uitvoering collegeprogramma*

## Ombuigingen en intensiveringen

*Extra dotatie aan reserve Verkeer en vervoer*
In het kader van de uitwerking van de Voorjaarsnota 2004 heeft op het terrein van verkeer en vervoer een herschikking van projecten plaatsgehad, waarbinnen ook ruimte is voor enige intensivering. Vooruitlopend op een nadere concretisering is in dit verband voorzien in een extra dotatie aan de reserve Verkeer en vervoer van € 2.200.000,-- structureel.

*Afromen reserve Infrastructuur (programmaonderdelen 30801, 33003, 33402 en 30601).*
Zoals in de Voorjaarsnota 2004 is aangegeven, heeft in 2004 een eenmalige onttrekking aan de reserve Infrastructuur plaatsgevonden van € 11.600.000,--. Voor een bedrag van € 6.300.000,-- is dit bedrag aangewend om voor de jaren 2005 tot en met 2008 te kunnen beschikken over een bedrag van € 1.575.000,--. Voor dit doel hebben wij een egalisatiereserve gevormd.
Het resterende bedrag ad € 5.300.000,-- is aangewend voor extra afschrijving om een groot aantal investeringen met een maatschappelijk nut (wegen en scheepvaartkanalen). Aan vrijvallende afschrijvingslasten leverde dit voor de jaren 2005 tot en met 2008 de volgende bedragen op.

| | |
|---|---|
| 2005: | € 480.170,-- |
| 2006: | € 504.179,-- |
| 2007: | € 529.387,-- |
| 2008: | € 555.857,-- |

*Bezuinigingen wettelijke en autonome taken.*
Voor het jaar 2005 stellen wij voor deze bezuiniging onder meer te concretiseren door het verlagen van de post Verkeerswaarnemingen met € 15.000,-- (programmaonderdeel 33002).

## Financieel totaaloverzicht programma

| Per programmaonderdeel | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **33002 Opstellen en uitdragen provinciaal beleid verkeer en vervoer** | | | | | | |
| Programmakosten | 213.606 | 207.000 | 193.000 | 209.000 | 210.000 | 212.000 |
| Apparaatskosten | 602.618 | 790.054 | 786.080 | 800.859 | 811.840 | 835.163 |
| Totaal lasten | 816.224 | 997.054 | 979.080 | 1.009.859 | 1.021.840 | 1.047.163 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 816.224 | 997.054 | 979.080 | 1.009.859 | 1.021.840 | 1.047.163 |
| **33003 Veilig bereikbaarheid in leefbaar Drenthe** | | | | | | |
| Programmakosten | 12.891.679 | 10.849.243 | 7.402.558 | 7.578.702 | 7.737.688 | 7.703.285 |
| Apparaatskosten | 1.615.587 | 1.627.269 | 2.192.185 | 2.233.401 | 2.264.024 | 2.329.065 |
| Totaal lasten | 14.507.266 | 12.476.512 | 9.594.743 | 9.812.103 | 10.001.712 | 10.032.350 |
| Totaal baten | 4.278.691 | 2.668.300 | 2.669.300 | 2.669.300 | 2.669.300 | 2.669.300 |
| Saldo | 10.228.575 | 9.808.212 | 6.925.443 | 7.142.803 | 7.332.412 | 7.363.050 |

| Totaal programma | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 15.323.490 | 13.473.566 | 10.573.823 | 10.821.962 | 11.023.552 | 11.079.513 |
| Baten | 4.278.691 | 2.668.300 | 2.669.300 | 2.669.300 | 2.669.300 | 2.669.300 |
| **Saldo** | **11.044.799** | **10.805.266** | **7.904.523** | **8.152.662** | **8.354.252** | **8.410.213** |

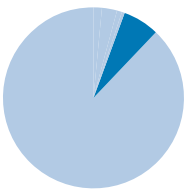

**Lasten Programma verkeer in relatie tot totale lasten**

***6,5 %*** Lasten Programma verkeer

***93,5 %*** Lasten overige programma's

# Programma 3.1 Beheer en onderhoud

## Missie

*Het provinciaal wegenbeheer is erop gericht in samenspraak met partners een optimale balans te bereiken tussen veiligheid, bereikbaarheid, milieu (inclusief duurzaamheid), leefbaarheid, klantgerichtheid en kosten waarbij veiligheid vooropstaat.*
*Het provinciaal vaarwegbeheer is erop gericht in samenspraak met partners een optimale balans te bereiken tussen veiligheid, bereikbaarheid (van "natte" bestemmingen), milieu (inclusief duurzaamheid), leefbaarheid (inclusief cultuur), klantgerichtheid en kosten.*
*Hierbij is het beleid de bestaande vaarwegen (thans 154 km) voor de scheepvaart beschikbaar te houden en aantrekkelijker te maken en voor de recreatievaart het streven de ontbrekende schakels Zuidlaardermeer - Stadskanaal en Erica/Klazienaveen - Ter Apel als vaarweg te herstellen.*

*Portefeuillehouder: de heer S.B. Swierstra.*

# Programmaonderdelen

## 33103 Beleid duurzaam beheer provinciaal wegennet

*Contactpersoon: de heer T. Woestenburg. Toestelnummer 57 40.*

**Bronnen van beleid**
- Wet- en regelgeving.
- Handboek wegenontwerp en andere richtlijnen van de Stichting Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Weg-/waterbouw (CROW), te Ede.

**Omschrijving doelstelling(en)**
Een Beleidsplan wegenbeheer waaraan het beleid ("Het waarom") van het wegenbeheer ten grondslag ligt. (Door veranderende omstandigheden en wet- en regelgeving zal er nooit een volmaakt beleidsplan ontstaan.)

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
Beleidsplan vervolmaken en aanpassen aan nieuwe wet- en regelgeving.
Indicatoren voor doelrealisatie
Een door GS vastgesteld Beleidsplan wegenbeheer. Tot dat moment: het aantal door GS vastgestelde hoofdstukken van het beleidsplan.

## 33104 Wegennet (wegenbeheer)

*Contactpersoon: de heer J.F. Meek. Toestelnummer 53 48.*

**Bronnen van beleid**
- Beleidsplan wegenbeheer (programma 33103).
- POP.
- Managementraamcontract wegenbeheer.

**Omschrijving doelstelling(en)**
Provinciaal wegennet dat kwalitatief van ruim voldoende niveau is met zo weinig mogelijk verkeersop-onthoud (behoudens calamiteiten en grootonderhoud/reconstructies) tegen zo laag mogelijke kosten:
- reductie verkeersslachtoffers = verbeteren verkeersveiligheid;
- reductie faunaslachtoffers;
- wegnemen ecologische knelpunten in het wegennet;
- realiseren optimale bereikbaarheid;
- realiseren ecologische basiskwaliteit in de wegbermen;
- toename beplanting langs de wegen;
- instandhouden van een filevrij en stremmingvrij wegennet behoudens calamiteiten en groot onderhoud.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
Instandhouden van het wegennet volgens het beleidsplan en het managementraamcontract wegenbeheer. Hierbij wordt het groot onderhoud uitgevoerd volgens een meerjarenplanning, waarbij het plan voor 2005 jaar eind 2004 aan de hand van uitgevoerde inspecties, wordt vastgesteld.
Tevens worden zo mogelijk de Meerjarenuitvoeringsprogramma(MUP)-projecten van Productgroep Verkeer en Vervoer in het groot onderhoud meegenomen en worden de wegen zonodig aangepast aan de nieuwste wet- en regelgeving.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Aantal verkeersslachtoffers per jaar op onze eigen wegen.
- Aantal faunaslachtoffers (soms 6 relevante soorten) per jaar.
- Aantal aangelegde faunatunnels sinds 1996 plus toename in het desbetreffende jaar.
- Monitoringskwalificatie ecologisch bermbeheer.
- Aantal bomen langs onze wegen plus toename in het desbetreffende jaar.

## *33304 Vaarweg Meppel - De Punt*

*Contactpersoon: de heer W. Paas. Toestelnummer 53 31.*

**Bronnen van beleid**
- Beleidsplan vaarwegenbeheer (programma 33306).
- POP.
- Managemenraamcontract vaarweg Meppel - De Punt.

**Omschrijving doelstelling(en)**
Integraal veilige bereikbaarheid over provinciale vaarwegen:
- veiligheid (op weg- en vaarweg);
- bereikbaarheid (verkeer en ecologie);
- zo min mogelijk hinder voor het milieu, natuur en landschap.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
- Instandhouden van de vaarweg volgens het beleidsplan en het managementraamcontract vaarweg Meppel - De -Punt en de overeenkomst met Rijkswaterstaat Noord-Nederland.
- Hierbij worden de grootonderhoudsprojecten uitgevoerd volgens een, jaarlijks aan de omstandigheden aangepast, meerjarenonderhoudsprogramma.
- Waar mogelijk is, worden bij het onderhoud faunavoorzieningen en maatregelen in het kader van de EHS aangebracht.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Aantal verkeersdoden in de scheepvaart op de vaarweg Meppel - De Punt.
- Aantal faunadoden (som van 5 relevante soorten, te weten das, fazant, marter, vos en ree) op de vaarweg Meppel - De Punt.
- Monitoringskwalificatie ecologisch kanaalbermbeheer.

- Scheepvaartaantallen en gepasseerd laadvermogen met aanduiding geladen/ongeladen per jaar.
- Aantal gerenoveerde cultuurhistorische eigen vaarwegobjecten.

## 33305 Zuidoost-Drentse vaarwegen

*Contactpersoon: de heer W. Paas. Toestelnummer 53 31.*

**Bronnen van beleid**
- Beleidsplan vaarwegenbeheer (programma 33306).
- POP.
- Managementraamcontract Zuidoost-Drentse vaarwegen.

**Omschrijving doelstelling(en)**
Integraal veilige bereikbaarheid over provinciale vaarwegen:
- veiligheid (op weg- en vaarweg);
- bereikbaarheid (verkeer en ecologie);
- zo min mogelijk hinder voor het milieu, natuur en landschap).

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
- Instandhouden van de vaarwegen volgens het beleidsplan en het managementraamcontract Zuidoost-Drentse vaarwegen.
- Hierbij worden de grootonderhoudsprojecten uitgevoerd volgens een, jaarlijks aan de omstandigheden aangepast, meerjarenonderhoudsprogramma.
- Waar mogelijk is, worden bij het onderhoud faunavoorzieningen en maatregelen in het kader van de EHS aangebracht.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Aantal verkeersdoden in de scheepvaart op de vaarwegen.
- Aantal faunadoden (som van 5 relevante soorten, te weten das, fazant, marter, vos en ree) op de vaarwegen.
- Monitoringskwalificatie ecologisch kanaalbermbeheer.
- Scheepvaartaantallen en gepasseerd laadvermogen met aanduiding geladen/ongeladen per jaar.
- Aantal gerenoveerde cultuurhistorische eigen vaarwegobjecten.

## 33306 Beleid duurzaam beheer provinciaal vaarwegennet.

*Contactpersoon: de heer T. Woestenburg. Toestelnummer 57 40.*

**Bronnen van beleid**
Wet- en regelgeving.

**Omschrijving doelstelling(en)**
Een Beleidsplan vaarwegbeheer waaraan het beleid ("het waarom") van het vaarwegbeheer ten grondslag ligt.
(Door veranderende omstandigheden en wet- en regelgeving zal er nooit een volmaakt beleidsplan ontstaan.)

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
- Beleidsplan vervolmaken en aanpassen aan nieuwe wet- en regelgeving.
- Beleidsvisie uitdiepen voor de ontbrekende schakels.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
Een door GS vastgesteld Beleidsplan vaarwegenbeheer (- tot dat moment - het aantal door GS vastgestelde hoofdstukken van het beleidsplan) en een beleidsvisie voor de voor de recreatievaart ontbrekende schakels in de vaarwegen.

## *Uitwerking collegeprogramma*

*Bezuinigingen wettelijke en autonome taken.*
Voor 2006 en de volgende jaren stellen wij voor: een korting van € 10.000,-- op beheer Zuidoost-Drentse vaarwegen met ingang van 2006 (programmaonderdeel 33305).

## *Financieel totaaloverzicht programma*

| Per programmaonderdeel | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **33103 Beleid duurzaam beheer provinciaal wegennet** | | | | | | |
| Programmakosten | - | - | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 19.556 | 18.565 | 33.505 | 34.135 | 34.603 | 35.597 |
| Totaal lasten | 19.556 | 18.565 | 33.505 | 34.135 | 34.603 | 35.597 |
| Totaal baten | - | | - | - | - | - |
| Saldo | 19.556 | 18.565 | 33.505 | 34.135 | 34.603 | 35.597 |
| **31104 Wegennet (wegenbeheer)** | | | | | | |
| Programmakosten | 10.650.274 | 7.948.317 | 8.296.692 | 8.624.135 | 8.974.700 | 9.288.383 |
| Apparaatskosten | 3.151.042 | 2.926.371 | 2.932.661 | 2.987.799 | 3.028.766 | 3.115.777 |
| Totaal lasten | 13.801.316 | 10.874.688 | 11.229.353 | 11.611.934 | 12.003.466 | 12.404.160 |
| Totaal baten | 2.206.773 | 34.487 | 34.487 | 34.487 | 34.487 | 34.487 |
| Saldo | 11.594.543 | 10.840.201 | 11.194.866 | 11.577.447 | 11.968.979 | 12.369.673 |

| Per programmaonderdeel | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **33304 Vaarweg Meppel - De Punt** | | | | | | |
| Programmakosten | 2.736.304 | 2.034.539 | 2.322.176 | 2.373.685 | 2.432.108 | 2.472.612 |
| Apparaatskosten | 1.122.593 | 1.320.464 | 1.132.460 | 1.153.752 | 1.169.571 | 1.203.171 |
| Totaal lasten | 3.858.897 | 3.355.003 | 3.454.636 | 3.527.437 | 3.601.679 | 3.675.783 |
| Totaal baten | 3.921.185 | 3.319.404 | 3.562.754 | 3.634.449 | 3.707.595 | 3.782.221 |
| Saldo | 62.288- | 35.599 | 108.118- | 107.012- | 105.916- | 106.438- |
| **33305 Zuid-Drentse vaarwegen** | | | | | | |
| Programmakosten | 2.113.811 | 1.964.275 | 2.270.342 | 2.314.747 | 2.375.865 | 2.422.296 |
| Apparaatskosten | 1.193.115 | 1.212.181 | 1.044.148 | 1.063.779 | 1.078.365 | 1.109.345 |
| Totaal lasten | 3.306.926 | 3.176.456 | 3.314.490 | 3.378.526 | 3.454.230 | 3.531.641 |
| Totaal baten | 1.115.803 | 1.035.616 | 1.064.557 | 1.085.945 | 1.107.769 | 1.130.038 |
| Saldo | 2.191.123 | 2.140.840 | 2.249.933 | 2.292.581 | 2.346.461 | 2.401.603 |
| **33306 Beleid duurzaam beheer provinciaal vaarwegennet** | | | | | | |
| Programmakosten | - | - | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 15.801 | 13.123 | 21.771 | 22.180 | 22.484 | 23.130 |
| Totaal lasten | 15.801 | 13.123 | 21.771 | 22.180 | 22.484 | 23.130 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 15.801 | 13.123 | 21.771 | 22.180 | 22.484 | 23.130 |

| Totaal programma | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 21.002.496 | 17.437.835 | 18.053.755 | 18.574.212 | 19.116.462 | 19.670.311 |
| Baten | 7.243.761 | 4.389.507 | 4.661.798 | 4.754.881 | 4.849.851 | 4.946.746 |
| **Saldo** | **13.758.735** | **13.048.328** | **13.391.957** | **13.819.331** | **14.266.611** | **14.723.565** |

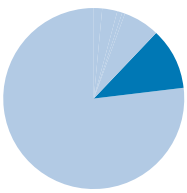

**Lasten Programma beheer en onderhoud in relatie tot totale lasten**

***11 %*** Lasten Programma beheer en onderhoud

***89 %*** Lasten overige programma's

# Programma 3.2 Vervoer

## Missie

*Het Drents verkeers- en vervoersbeleid heeft als missie mobiliteit mogelijk maken.Wij zorgen voor een netwerk van (water)wegen en openbaar vervoer in de provincie Drenthe. Wij werken aan een veilig en doelmatig, comfortabel en aantrekkelijk netwerk dat wij goed beheren en steeds verbeteren. Wij zoeken daarbij altijd naar een evenwicht tussen mobiliteit, bereikbaarheid en leefbaarheid.*

*Portefeuillehouder: de heer S.B. Swierstra.*

## Programmaonderdelen

### 33402 Verbeteren infrastructuur voor het goederenvervoer

*Contactpersoon: mevrouw S.W.T. Gerritsen. Toestelnummer 54 84.*

**Bronnen van beleid**
- Provinciaal verkeers- en vervoersplan (1996).
- Bereikbaarheidsprofiel Noord-Nederland (2001).
- Collegeprogramma 2003-2007.
- Provinciaal omgevingsplan II (ontwerp-POP II), hoofdstuk C.5, Verkeers- en vervoersinfrastructuur.
- Regiovisie Goederenvervoer SNN (2002) en het Actieprogramma goederenvervoer (SNN).

**Omschrijving doelstelling(en)**
De provincie zorgt voor een duurzame en veilige bereikbaarheid van en binnen Drenthe voor het goederenvervoer om een verdere economische ontwikkeling te faciliteren. Hierbij wordt aandacht geschonken aan efficiënter wegvervoer, geluidsoverlast, onveiligheid en stedelijk distributie.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
De provincie zet bij deze programmadoelstelling in op het in overleg stimuleren van een goederenvervoerbeleid. De werkelijke uitvoering van (infrastructuur)projecten valt onder de programmadoelstelling Veilige Bereikbaarheid (33003). In SNN verband wordt ingezet op:
- de ontwikkeling van een duurzaam bovenregionaal locatiebeleid.
  Geïnventariseerd worden goederenvervoer en bedrijventerreinen;
- het uitbouwen van logistieke en infrastructurele netwerken.
  De kwaliteit van het logistieke netwerk wordt verder uitgebouwd. Dit betekent dat het niet wordt uitgebreid met nieuwe terminals en overslagpunten elders;
- het stimuleren van modal shift (het zoeken van combinatiemogelijkheden tussen vervoer over weg, water en spoor).
  De inzet richt zich op vervoer van afval via de binnenvaart als alternatief voor het wegvervoer. Het gebruik van openbare laad- en losvoorzieningen wordt gestimuleerd;
- transportefficiency en transportbesparing.

Door (nog) beter te plannen en efficiënter te vervoeren kan de transportsector voertuigkilometers besparen. Door bijvoorbeeld productieactiviteiten te verplaatsen kan transportbesparing worden bereikt;
- het verbeteren van regionale bereikbaarheid.
  Economische kernzones en binnensteden moeten goed bereikbaar zijn voor het vrachtverkeer. Maatregelen richten zich in eerste instantie op het aansluiten van de infrastructuur op het (inter)nationale logistieke netwerk.
  Knelpunten uit het Bereikbaarheidsprofiel moeten worden weggewerkt. Voor Drenthe is dat voor het wegverkeer met name de A28 Meppel-Zwolle, Assen knooppunt N33/A28 en de fileproblematiek rond Groningen. Bij het vaarwegennet gaat het om het Meppelerdiep en kanaal Almelo-Coevorden. In de stedelijke gebieden gaat het om afspraken over laad- en lostijden en parkeren van bestelwagens;
- het verbeteren van verkeersveiligheid en externe veiligheid.
  De acties richten zich op de onveiligheid als gevolg van de inzet van bestelbusjes. Aandacht voor goederenvervoer op de enkelbaanswegen N34 en N381;
- het versterken van de transportsector in Noord-Nederland;
- het mogelijk maken van ontwikkelingen rond Groningen Airport Eelde, gericht op een veilige luchthaven met veel aandacht voor de leefomgeving.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Opheffen benoemde knelpunten infrastructuur.
- Cursus chauffeurs bestelbusjes (aantal in jaarlijks Uitvoeringsprogramma verkeer en vervoer).
- Goede bereikbaarheid bedrijventerreinen.
- Verbeterde bereikbaarheid luchthaven en verlengde startbaan realiseren.
- Basiskwaliteit goederenvervoer volgens SNN-regiovisie.

## *33403 Beschikbaar collectief personenvervoer in Drenthe*

*Contactpersoon: mevrouw S.W.T. Gerritsen. Toestelnummer 54 84.*

**Bronnen van beleid**
- Provinciaal verkeers- en vervoersplan (1996).
- Bereikbaarheidsprofiel Noord-Nederland (2001).
- Collegeprogramma 2003-2007.
- Provinciaal omgevingsplan II (ontwerp-POP II), hoofdstuk C.5, Verkeers- en vervoersinfrastructuur.

**Omschrijving doelstelling(en)**
- Een hoogwaardig collectief personenvervoer dat een alternatief kan zijn voor autogebruik en daarmee mede de doelstelling Bereikbaarheid van de stedelijke gebieden en Noord-Nederland (ZZL) realiseert.
- Een collectief vervoer in het landelijk gebied.
- Het vervoer door middel van efficiënte en effectieve uitvoering (marktwerking, concessieverlening) versterken.
- Een samenhangend OV-netwerk met snelle (verbindende lijnen tussen en naar stedelijke gebieden) en ontsluitende lijnen (landelijk gebieden en stadswijken) en goede opstap- en overstapmogelijkheden (haltes en knooppunten) heeft.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- Een actieve bijdrage aan de projectorganisatie en realisatie van de Zuiderzeespoorlijn.
- De ontwikkeling van een maatregelenpakket voor de bereikbaarheid van het nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen. De ontwikkeling van het Kolibri - OV-netwerk wordt daarin gezien als structurele drager van de het stedelijke netwerk ten aanzien van de bereikbaarheid en de ruimtelijke keuzes.
- Alle vervoer is in 2005 openbaar aanbesteed. De verdere ontwikkeling van de marktconforme uitvoering van het collectief vervoer wordt verder ontwikkeld binnen de opdracht van uitvoering van de aanbestede concessies en de nieuw aan te besteden concessie. Samenwerking met particuliere instanties (PPS) blijft eveneens nagestreefd worden.
- In de uitvoering van de bereikbaarheid van stad en land krijgt, in de corridorgewijze aanpak per stedelijke gebied, de kwalitatieve verbetering van het collectief vervoer (busbanen, haltes, parkeren, informatievoorzieningen etc.) sterk de nadruk. De intensiveringgelden voor de uitvoering van het Collegeprogramma zullen tot en met 2008 mede hiertoe aangewend worden.
- Operationaliseren van het OV-bureau (samenwerking provincie Groningen, stad Groningen, provincie Drenthe (GGD)).

**Indicatoren voor doelrealisatie**

- Elke locatie waar voldoende vervoervraag aanwezig is, is ontsloten met een daarop afgestemde vorm van collectief vervoer.
- Alle vervoer is in 2005 door middel van aanbestede concessie verleend.
- De spelregels in de concessies zijn zodanig dat afstemming met gehandicapten en leerlingenvervoer kan worden uitgevoerd.
- De kostendekkingsgraad is in 2005 minstens 40%.
- Samen met de provincie Groningen en de gemeente Groningen wordt een OV-bureau opgericht waarmee het gehele vervoer in Groningen en Drenthe wordt aangestuurd. Dit samenwerkingsverband is in 2005 op basis van een gemeenschappelijke regeling van deze drie partners operationeel.

# *Financieel totaaloverzicht programma*

| Per programmaonderdeel | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **33402 Verbeteren infrastructuur voor het goederenvervoer** | | | | | | |
| Programmakosten | 846.281 | 4.136.285 | 38.474 | 37.444 | 36.414 | 35.384 |
| Apparaatskosten | 4.851 | 9.764 | 17.552 | 17.882 | 18.127 | 18.648 |
| Totaal lasten | 851.132 | 4.146.049 | 56.026 | 55.326 | 54.541 | 54.032 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 851.132 | 4.146.049 | 56.026 | 55.326 | 54.541 | 54.032 |
| **33403 Beschikbaarheid collectief personenvervoer inwoners en bezoekers Drenthe** | | | | | | |
| Programmakosten | 23.749.560 | 21.789.369 | 19.542.000 | 19.542.000 | 19.542.000 | 19.542.000 |
| Apparaatskosten | 724.755 | 646.540 | 873.266 | 889.684 | 901.883 | 927.793 |
| Totaal lasten | 24.474.315 | 22.435.909 | 20.415.266 | 20.431.684 | 20.443.883 | 20.469.793 |
| Totaal baten | 23.361.326 | 21.789.369 | 19.482.000 | 19.482.000 | 19.482.000 | 19.482.000 |
| Saldo | 1.112.989 | 646.540 | 933.266 | 949.684 | 961.883 | 987.793 |

| Totaal programma | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 25.325.446 | 26.581.958 | 20.471.292 | 20.487.010 | 20.498.424 | 20.523.825 |
| Baten | 23.361.326 | 21.789.369 | 19.482.000 | 19.482.000 | 19.482.000 | 19.482.000 |
| **Saldo** | **1.964.120** | **4.792.589** | **989.292** | **1.005.010** | **1.016.424** | **1.041.825** |

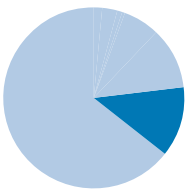

**Lasten Programma vervoer in relatie tot totale lasten**

***12,5 %*** Lasten Programma vervoer

***87,5 %*** Lasten overige programma's

# Programma 4.0 Waterhuishouding

## Missie

*Het Drentse beleid met betrekking tot de waterhuishouding heeft als missie het bereiken en behouden van gezonde en veerkrachtige watersystemen die ordenend zijn voor de inrichting van de fysieke leefomgeving. Speerpunten daarbij zijn:*
- *bescherming tegen wateroverlast;*
- *tegengaan van verdroging; zuinig gebruik van grondwater;*
- *het voorkomen van schade aan waterkeringen en landbouwgewassen.*

*Om de gewenste waterhuishoudkundige situatie overeenkomstig het POP II en tegen acceptabele kosten te bereiken, wordt ingezet op een doorzichtige bestuurlijke organisatie voor de waterhuishouding met een goed financieel en bestuurlijk draagvlak.*

*Portefeuillehouder: de heer S.B. Swierstra.*

## Programmaonderdelen

### 34001 Waterhuishouding algemeen

*Contactpersoon: de heer H.F.M.J. van den Eerenbeemt. Toestelnummer 58 71.*

**Bronnen van beleid**
- POP II.
- Nationaal Bestuursakkoord Water.
- Stroomgebiedsvisies Vecht - Zwartewater en Groningen - Noord-Drenthe.
- Nota waterhuishouding.

**Omschrijving doelstelling(en)**
- Door stimulering, afstemming en overleg de gewenste waterhuishouding realiseren binnen de kaders van het POP II.
- Actuele afspraken tussen waterbeheerders over het te voeren beheer.
- Een actueel en toegesneden instrumentarium voor het waterbeheer.
- Een planmatige beleidsuitvoering.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
Voor het bereiken van de gewenste waterhuishoudkundige situatie wordt met veel instanties overlegd (periodiek of ad hoc) en worden meerdere algemene instrumenten ingezet zoals de Provinciale omgevingsverordening/onderdeel Water en waterakkoorden. Deze laatste zijn gesloten tussen de diverse beheerders. De instrumenten zijn voorhanden, doch dienen actueel te worden gehouden.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
Effectindicatoren
- Oppervlakte van het gebied waar aan de norm voor wateroverlast wordt voldaan.
- Oppervlakte van het gebied met een op de functie toegesneden waterhuishouding.
- Aantal woningen met (grond)wateroverlast.
- Aantal riooloverstorten dat niet aan de basisinspanning voldoet.

## *34002 Beleidsmonitoring*

*Contactpersoon: de heer E. Blom. Toestelnummer 58 99.*

**Bronnen van beleid**
- POP II.
- Contracten met NITG-TNO voor REGIS/DINO.
- Instrumentarium Watersysteemrapportage (iWSR).

**Omschrijving doelstelling(en)**
Beschikbaarheid van gegevens over de toestand van de regionale watersystemen voor:
- eenduidige kennis van het totale waterhuishoudkundige systeem;
- gebruik bij beleid en beheer;
- signaleren van ontwikkelingen;
- zichtbaarheid resultaten van beleid.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
Beleidsmonitoring gebeurt ter ondersteuning van het waterhuishoudkundige beleid. In de komende jaren gaan wij in het kader van beleidsmonitoring op het gebied van de waterhuishouding steeds meer gerichte informatie verzamelen in nauwe samenwerking met de waterschappen. Op deze manier willen wij komen tot een goed inzicht in de verwezenlijking van het beleid (monitoring) zoals dat in het POP II is beschreven. En wij richten ons op de toestandsbeschrijving die op termijn gemaakt moet worden voor de Kaderrichtlijn Water.
Voor deze beleidsmonitoring wordt met name gebruik gemaakt van het landelijk ontwikkelde iWSR en ons meetnet voor grondwaterstanden. Het iWSR zal aangepast moeten worden om de rapportages voor de Kaderrichtlijn Water te kunnen leveren. Het meetnet voor grondwaterstanden wordt goed onderhouden en bemeten. In toenemende mate zal daarbij gebruik worden gemaakt van automatische dataregistratie.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Aangepast iWSR.
- Goed onderhouden en goed waargenomen meetnet voor grondwaterstanden.

## 34003 Realisatie gewenst grond- en oppervlaktewaterregiem en verdrogingsbestrijding

*Contactpersoon:de heer R. van Veen. Toestelnummer 58 93.*

**Bronnen van beleid**
- POP II (hoofdstukken C.3.4 en C.9.4).
- Stroomgebiedvisies Vecht - Zwartewater en Groningen - Noord-Drenthe.

**Omschrijving doelstelling(en)**
Realiseren van de gewenst grond- en oppervlaktewaterregiem(GGOR)-situatie, afgestemd op de functies van gebieden en gericht op het verminderen van verdroging (in 2010 40% van het gebied op de kaart van verdroogde gebieden).

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
De gebiedsgerichte aanpak van de verdroging blijft een belangrijk instrument bij het oplossen van de verdroging. Het bestaande beleid, waarbij een verdrogingsreductie van 40% in het jaar 2010 wordt beoogd, zetten wij voort. Daarnaast wordt ingezet op projecten gericht op het besparen van grondwater of juist het aanvullen van de grondwatervoorraad, zowel in het landelijk als in het stedelijk gebied. Financiering vindt plaats vanuit de Subsidieregeling gebiedsgericht beleid (SGB), Europese middelen en het provinciaal Grondwaterfonds.

Het GGOR wordt op basis van regionale plannen van aanpak vanaf 2005 gebiedsgericht opgesteld door de waterschappen in samenwerking met onder andere de provincie. Het GGOR geeft antwoord op de vraag of de door de provincie beschreven functies in het POP voldoende kunnen worden ondersteund door de waterhuishouding. Bijvoorbeeld of de gewenste natuurdoelen kunnen worden gerealiseerd. Daarbij kunnen de waterschappen gebruikmaken van een in samenwerking met de provincies ontwikkeld grondwatermodel.

Van rijkswege, maar ook vanuit maatschappelijke organisaties, komt de vraag naar voren in hoeverre het ingezette beleid succes heeft. Een evaluatie van uitgevoerde projecten moet hier invulling aan geven. De resultaten van deze evaluatie geven inzicht in de mate van herstel van de verdroging.
Daarnaast willen wij voor de toekomstige projecten betere afspraken maken over monitoring met waterschappen en terreinbeheerders. Het gaat dan om de vraag wie wat meet en wie wanneer rapporteert. Op basis van deze afspraken zullen wij voor een gebied een voorbeeldrapportage uitwerken.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
Effectindicatoren
- Aantal ha verdroogd gebied.
- Hoeveelheden onttrokken grondwater voor verschillende gebruiksdoelen.
- Areaal waarvoor GGOR is bepaald.

## 34004 Waterhuishoudkundige inrichting

*Contactpersoon: de heer H.F.M.J. van den Eerenbeemt. Toestelnummer 58 71.*

**Bronnen van beleid**
- POP II.
- Stroomgebiedvisies Noord-Drenthe - Groningen en Vecht - Zwartewater.
- Nationaal Bestuursakkoord Waterhuishouding.
- Europese Kaderrichtlijn Water (EKW).
- Ambitienotie Kabinet over EKW.

**Omschrijving doelstelling(en)**
- Bereiken van de algemene milieukwaliteit, zoals vastgelegd in landelijke normen, voor alle wateren en een extra goede kwaliteit voor aangeduide wateren.
- Beperken van de kans op wateroverlast (normen afhankelijk van bestemming).
- Het grondgebruik past bij de mogelijkheden van het watersysteem.
- Geen afwenteling van waterproblemen op stroomafwaarts gelegen gebieden.
- Een voor de functie van het gebied vastgestelde GGOR.
- Voldoende oppervlaktewater beschikbaar in droge perioden.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
In het beleidsveld waterhuishouding zijn de komende jaren twee zaken van groot belang. Op de eerste plaats de uitvoering van de Startovereenkomst waterbeheer 21e eeuw (WB21) en op de tweede plaats de implementatie van de Kaderrichtlijn Water. WB21 richt zich vooral op het realiseren van een adequate bescherming tegen wateroverlast. De kaderrichtlijn vraagt vooral een bezinning op realiseerbare doelstellingen in het waterkwaliteitsbeheer en het formuleren van bijpassende maatregelen.
Bij de nadere uitwerking van ons Collegeprogramma hebben wij een impuls aan deze zaken gegeven. Er is extra geld beschikbaar gesteld voor stedelijk waterbeheer en het thema Ruimte voor water. Daarbij hebben het realiseren van de bergingsgebieden en de gevolgen van de klimaatverandering prioriteit.
Dit jaar hebben wij meer in bijzonder op het oog het afronden van de inrichting van de polder Lappenvoort als bergingsgebied, het starten met de inrichting van de bergingsgebieden in Noorderzijlvest, het sluiten van een Regionaal Bestuursakkoord Water voor Noord-Drenthe en Groningen en het afronden van de beschrijving van de stroomgebieden voor de EKW.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
Effectindicatoren
- Hoeveelheid water die in bergingsgebieden kan worden geborgen.
- Oppervlakte van het gebied waar voldaan wordt aan de (voorlopige) normen voor wateroverlast.
- Oppervlakte van het gebied waar de grond- en oppervlaktewatersituatie past bij de functie.
- Aantal meetpunten waar de waterkwaliteit voldoet.
- Perioden waarin aan de vraag naar oppervlaktewater kan worden voldaan.

## 34101 Waterschappen

*Contactpersoon: de heer J. Kuiper. Toestelnummer 58 95.*

**Bronnen van beleid**
- Rijkswetten: Grondwet, Waterschapswet, Waterstaatswet 1900 en Wet verontreinig oppervlakte-wateren.
- POP II.
- Provinciale omgevingsverordening/deel water.

**Omschrijving doelstelling(en)**
- Vaststellen van de waterschapsorganisatie.
- Uitoefenen van toezicht.
- Door overleg en samenwerking goed contact houden met de waterschappen voor het realiseren van de gewenste waterhuishouding.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
Het kabinet heeft begin 2004 standpunten ingenomen over de bekostiging van het regionaal waterbeheer en de bestuurssamenstelling en verkiezingswijze van de besturen van de waterschappen. Dit op basis van het rapport van de zogenaamde IBO-werkgroep. Het kabinet kiest voor voortzetting van het functionele bestuur voor het waterbeheer met een eigen financieringsstructuur.
De uitwerking van het kabinetsbesluit zal onder andere een wijziging betekenen van de Waterschapswet op de onderdelen financiering en bestuurssamenstelling en van de Wet verontreiniging oppervlaktewateren. Dit zal ook zijn weerslag hebben op de provinciale reglementen voor de waterschappen. Deze worden samen met de provincies Overijssel en Groningen en in voorkomende gevallen ook met de provincie Fryslân herzien. Ons beleid is gericht op het ontwikkelen van gezamenlijke standpunten en komt tot uitdrukking in jaarlijks te houden bestuurlijk en ambtelijk overleg met de waterschappen en de aangrenzende provincies.
Gezien de lopende dossiers op het watergebied (uitvoering WB21, EKW, uitvoering POP II) en de vereiste inzet van de waterschappen daarbij is een nauwere relatie - zowel vanuit samenwerking als vanuit toezicht - nodig. In de uitwerking van ons Collegeprogramma is hier expliciet aandacht aan besteed.
In 2005 zal het waterschap Velt en Vecht een nieuw beheersplan ter goedkeuring inzenden. De beheers-plannen van de overige waterschappen lopen tot 2007.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Aangepaste reglementen.
- Ontwikkeling van tarieven bij de waterschappen.
- Aantal goedgekeurde beheersplannen.

## 34201 Muskusrattenbestrijding

*Contactpersoon: de heer J. Kuiper. Toestelnummer 58 95.*

**Bronnen van beleid**
- Wet voor de muskusrattenbestrijding.
- Delegatiebesluit van gedeputeerde staten van Drenthe en Overijssel (11 juni 2002).
- Meerpartijen overeenkomst muskusrattenbestrijding (12 juni 2002).

**Omschrijving doelstelling(en)**
De uitvoering van de muskusrattenbestrijding behoort bij de waterschappen. De doelstelling is het beperken van schade aan waterstaatswerken en landbouwgewassen en het terugbrengen van de populatie tot minder dan 0,25 gevangen muskusrat per velduur. De provincie draagt bij in de kosten van bestrijding. De populatie muskusratten is de laatste jaren in Drenthe toegenomen, wat blijkt uit een flinke stijging van het aantal gevangen muskusratten. In 2004 lijkt een kentering hierin te komen. Door verhoging van het aantal te besteden vanguren en doelgerichte aanpak van de bestrijding in probleemgebieden wordt verwacht dat de populatie muskusratten weer gaat afnemen.
De beverrat begint naast de muskusrat in toenemende mate een probleem te vormen. In IPO-verband zijn met de Unie van Waterschappen tot 2007 afspraken gemaakt over de financiering en de aanpak van de bestrijding van de beverrat, gericht op uitroeiing.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
Het beperken van de omvang van de muskusrattenpopulatie. Norm hierbij is dat een gebied onder controle is als er minder dan 0,25 rat per velduur gevangen wordt.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Aantal schademeldingen.
- Aantal gevangen muskusratten per velduur.

## 34301 Optimale waterpeilen op de provinciale kanalen

*Contactpersoon: de heer W. Paas. Toestelnummer 53 31.*

**Bronnen van beleid**
- POP.
- Waterakkoorden met de waterschappen en het Rijk.

**Omschrijving doelstelling(en)**
Optimale waterpeilen op de Drentse kanalen, voorzover in beheer bij de provincie.
Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet
Handhaving waterstanden volgens peilbesluiten (gecontroleerd via peilbuizen), waarbij maximaal 10% van de tijd meer dan 10 cm afwijking mag voorkomen.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
Maximaal aantal schriftelijke klachten over het peil van de provinciale kanalen.
Mate van verminderen verdroging (via BER van de Productgroep Ruimte en Water).

## *34401 Grondwaterwet*

*Contactpersoon:de heer E. Veldman. Toestelnummer 55 36.*

**Bronnen van beleid**
- Grondwaterwet.
- POP II (hoofdstuk C.9.4, bladzijde 171).
- Provinciale omgevingsverordening/deel water.

**Omschrijving doelstelling(en)**
- Beschikbaarheid van het openbaar register.
- Uitvoeren Schaderegeling Grondwaterwet.
- Binnen het kader van het POP II stimuleren van duurzaam en efficiënt gebruik van grondwater door:
  - het stimuleren van hergebruik van onttrokken water en waterbesparing;
  - het beschikbaar stellen van goed grondwater alleen voor doelen die een hoge kwaliteit eisen.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
- Effectief en efficiënt grondwatergebruik staat voorop. De verwachting is dat het grondwatergebruik de komende jaren verder zal dalen.
- Van een viertal grote permanente industriële grondwaterwinningen zal de vergunning worden herzien. Deze vergunningen worden afgestemd op de huidige eisen van efficiënt en effectief water-gebruik. De onttrekkingen worden tevens onderzocht op het doelmatig gebruik van grondwater.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Aantal herziene industriële vergunningen.
- Aantallen bezwaren tegen opgelegde grondwaterheffing.
- Hoeveelheid onttrokken grondwater per doelgroep.
- Gerealiseerde waterbesparing.

# *Uitwerking collegeprogramma*

## Intensiveringen

*Water in het landelijk gebied: ruimte voor water*
In het beleidsveld waterhuishouding zijn de komende jaren twee zaken van groot belang. Op de eerste plaats de uitvoering van de Startovereenkomst WB21 en op de tweede plaats de implementatie van de Kaderrichtlijn Water. WB21 richt zich vooral op het realiseren van een adequate bescherming tegen wateroverlast. De Kaderrichtlijn Water vraagt vooral een bezinning op realiseerbare doelstellingen in het waterkwaliteitsbeheer en het formuleren van bijpassende maatregelen.
Bij de nadere uitwerking van ons Collegeprogramma hebben wij een impuls aan deze zaken gegeven. Er is extra geld beschikbaar gesteld voor het thema Ruimte voor water. Daarbij hebben het realiseren van de bergingsgebieden en de gevolgen van de klimaatverandering prioriteit.
Dit jaar hebben wij meer in bijzonder op het oog: het afronden van de inrichting van de polder Lappenvoort als bergingsgebied, het starten met de inrichting van de bergingsgebieden in Noorderzijlvest, het sluiten van een Regionaal Bestuursakkoord Water voor Noord-Drenthe en Groningen en het afronden van de beschrijving van de stroomgebieden voor de EKW.
Voor de jaren 2005 tot en met 2007 is met deze plannen jaarlijks € 1.000.000,-- gemoeid; dit bedrag is meegenomen in het totaal van de storting in de reserve Vitaal platteland, zie ook bij programma 6.2, Plattelandsbeleid.

*Stedelijk waterbeheer*
Bij de uitwerking van het Collegeprogramma is aandacht besteed aan het thema Stedelijk waterbeheer. In de Voorjaarsnota is de volgende passage opgenomen.
Water is een duidelijk kwaliteitsverhogend element in een stedelijke omgeving, daar kan meer gebruik van gemaakt worden, zeker in relatie tot aspecten als berging en afkoppeling van rioolstelsels. Daarnaast is het de vraag of onze stedelijke systemen wel toegerust zijn op de klimaatverandering. Wat betekent een grotere neerslagintensiteit, of een langere droogteperiode voor het stedelijk gebied? Wij zetten ons in voor een toekomstgericht stedelijk waterbeheer. De provinciale inzet zal concreet gericht zijn op:
- onderzoek naar effecten klimaatverandering op rioolstelsels in stedelijk gebied;
- uitvoeren van een pilot gericht op innovatieve en creatieve oplossing voor wateroverlast;
- afgerond onderzoek naar gevolgen klimaatverandering op rioolstelsels stedelijk gebied;
- uitvoering gestart voorbeeld project Stedelijk waterbeheer.

Voor de jaren 2005 tot en met 2007 is in dit verband rekening gehouden met een brutolast van € 282.000,--, waarvan de helft gedekt wordt door een bijdrage uit het Grondwaterfonds.

# *Financieel totaaloverzicht programma*

| Per programmaonderdeel | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **34001 Waterhuishouding algemeen** | | | | | | |
| Programmakosten | 29.683 | 99.205 | 84.240 | 24.720 | 25.300 | 25.690 |
| Apparaatskosten | 157.803 | 373.894 | 115.163 | 117.328 | 118.937 | 122.354 |
| Totaal lasten | 187.487 | 473.099 | 199.403 | 142.048 | 144.237 | 148.044 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 187.487 | 473.099 | 199.403 | 142.048 | 144.237 | 148.044 |
| **34002 Beleidsmonitoring** | | | | | | |
| Programmakosten | 7.242 | 13.350 | 13.600 | 14.000 | 14.200 | 14.450 |
| Apparaatskosten | 190.106 | 194.058 | 101.030 | 102.929 | 104.341 | 107.338 |
| Totaal lasten | 197.348 | 207.408 | 114.630 | 116.929 | 118.541 | 121.788 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 197.348 | 207.408 | 114.630 | 116.929 | 118.541 | 121.788 |
| **34003 Realisatie gewenst grond- en oppervlaktewaterregiem en verdrogingsbestrijding** | | | | | | |
| Programmakosten | - | - | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 121.201 | 144.558 | 33.246 | 33.871 | 34.335 | 35.322 |
| Totaal lasten | 121.201 | 144.558 | 33.246 | 33.871 | 34.335 | 35.322 |
| Totaal baten | - | | - | - | - | - |
| Saldo | 121.201 | 144.558 | 33.246 | 33.871 | 34.335 | 35.322 |
| **34004 Waterhuishoudkundige inrichting** | | | | | | |
| Programmakosten | 1.456- | 200.000 | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 272.922 | 372.370 | 459.617 | 468.258 | 474.679 | 488.316 |
| Totaal lasten | 271.465 | 572.370 | 459.617 | 468.258 | 474.679 | 488.316 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 271.465 | 572.370 | 459.617 | 468.258 | 474.679 | 488.316 |
| **34101 Waterschappen** | | | | | | |
| Programmakosten | - | - | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 198.374 | 184.737 | 190.661 | 194.246 | 196.909 | 202.566 |
| Totaal lasten | 198.374 | 184.737 | 190.661 | 194.246 | 196.909 | 202.566 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 198.374 | 184.737 | 190.661 | 194.246 | 196.909 | 202.566 |
| **34201 Muskusrattenbestrijding** | | | | | | |
| Programmakosten | 865.906 | 794.510 | 816.510 | 838.510 | 861.510 | 885.010 |
| Apparaatskosten | 17.117 | 8.992 | 11.702 | 11.922 | 12.085 | 12.433 |
| Totaal lasten | 883.023 | 803.502 | 828.212 | 850.432 | 873.595 | 897.443 |
| Totaal baten | 167 | - | - | - | - | - |
| Saldo | 882.856 | 803.502 | 828.212 | 850.432 | 873.595 | 897.443 |

| Per programmaonderdeel | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **34301 Optimaal beheer waterpeilen op provinciale kanalen** | | | | | | |
| Programmakosten | 88.742 | 138.179 | 136.266 | 134.354 | 132.442 | 130.530 |
| Apparaatskosten | 98.241 | 71.257 | 70.025 | 71.342 | 72.320 | 74.397 |
| Totaal lasten | 186.983 | 209.436 | 206.291 | 205.696 | 204.762 | 204.927 |
| Totaal baten | - | 64.800 | 64.800 | 64.800 | 64.800 | 64.800 |
| Saldo | 186.983 | 144.636 | 141.491 | 140.896 | 139.962 | 140.127 |
| **34401 Grondwaterwet** | | | | | | |
| Programmakosten | 919.904 | 590.800 | 646.800 | 646.900 | 647.000 | 647.050 |
| Apparaatskosten | 68.527 | 45.639 | 114.007 | 116.150 | 117.743 | 121.126 |
| Totaal lasten | 988.431 | 636.439 | 760.807 | 763.050 | 764.743 | 768.176 |
| Totaal baten | 1.031.143 | 714.750 | 714.750 | 714.750 | 714.750 | 714.750 |
| Saldo | 42.712- | 78.311- | 46.057 | 48.300 | 49.993 | 53.426 |
| **34402 Vergunningverlening en handhaving waterhuishouding** | | | | | | |
| Programmakosten | 9.055 | - | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 60.880 | - | - | - | - | - |
| Totaal lasten | 69.935 | - | - | - | - | - |
| Totaal baten | 12.733 | - | - | - | - | - |
| Saldo | 57.202 | - | - | - | - | - |

| Totaal programma | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 3.104.248 | 3.231.549 | 2.792.867 | 2.774.530 | 2.811.801 | 2.866.582 |
| Baten | 1.044.043 | 779.550 | 985.841 | 985.246 | 984.312 | 984.477 |
| **Saldo** | **2.060.205** | **2.451.999** | **2.013.317** | **1.994.980** | **2.032.251** | **2.087.032** |

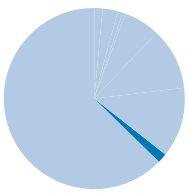

**Lasten Programma waterhuishouding in relatie tot totale lasten**

***1,7 %*** Lasten Programma waterhuishouding

***98,3 %*** Lasten overige programma's

# Programma 5.0 Milieu algemeen

## Missie

*Het Drents milieubeleid heeft als missie:*
- *binnen het kader van duurzame ontwikkeling realiseren van de gewenste milieukwaliteit in Drenthe, rekening houdend met de huidige milieukwaliteit;*
- *het bevorderen van duurzame ontwikkeling (en daardoor verminderen van de milieubelasting) bij burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en andere overheden met bijzondere aandacht voor externe integratie van milieubeleid. Energie en preventieaspecten spelen hierbij een belangrijke rol.*

*Portefeuillehouder: de heer Joh. Dijks.*

## Programmaonderdelen

### 35003 Milieubeleidsplanning

*Contactpersoon: de heer J. Akse. Toestelnummer 58 33.*

**Bronnen van beleid**
Wet milieubeheer en overige milieuwetgeving, POP, bestuursprogramma en Nationaal Milieubeleidsplan (NMP).

**Omschrijving doelstelling(en)**
Opstellen en uitvoeren van een milieubeleidsplan in het kader van een POP en van uitvoeringsprogramma's ten behoeve van een NMP.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
- In het provinciaal beleid zullen wij ons vooral richten op uitvoering van de beleidsopgaven op het terrein van duurzaamheid en energie.
- Bij de ontwikkeling van Kompas-projecten wordt blijvend aandacht en tijd besteed aan de “duurzaamheidsinbreng”.
- Een goede vergunningverlening en handhaving blijft onverminderd aandacht behouden.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
Voor dit programmaonderdeel zijn (nog) geen indicatoren voor doelrealisatie gedefinieerd.

## 35004 Milieucommunicatie

*Contactpersoon: de heer J. Kramer. Toestelnummer 58 22.*

**Bronnen van beleid**
POP II en bestuursprogramma.

**Omschrijving doelstelling(en)**
- Het verkrijgen van draagvlak bij de bevolking, ondernemingen en organisaties voor het provinciale milieubeleid met betrekking tot duurzame ontwikkeling en het inbrengen van ecologische aspecten.
- De samenleving op de hoogte stellen van het provinciale milieubeleid.
- Het ondersteunen van milieuorganisaties, mede ten behoeve van uitvoering van provinciale projecten.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
Een prestatieafspraak met de Milieufederatie Drenthe (MFD) dat de hieronder genoemde eindresultaten (gesubsidieerde projecten) heeft.
Van de MFD worden projecten verwacht die aansluiten bij de volgende prestaties.
1. Het ontwikkelen en participeren in beleidsondersteunende en uitvoerende projecten die een bijdrage leveren aan draagvlak verbreding met betrekking tot duurzame ontwikkeling op het terrein van energie, duurzaam bouwen en ruimtelijke ontwikkelingen.
2. Het ondersteunen van burgers en 51 natuur- en milieuorganisaties bij het uitvoeren van natuur- en milieuactiviteiten gericht op behoud en ontwikkelingen van waarden en kwaliteiten van Drenthe.
3. Het adviseren, zowel gevraagd als ongevraagd, aan de overheid en het signaleren van zowel positieve en nadelige mogelijkheden en ontwikkelingen op het gebied van natuur, milieu en landschap.

Uitbrengen Milieuwijzer.
Uitbrengen NOMO-nieuwsbrief Europa.
Uitvoeren acties communicatieplan.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
Vaststelling werkprogramma MFD en prestatieafspraken.

**Indicatoren met betrekking tot prestaties MFD:**
1. aantal duurzaamheidprojecten;
2. vrijwilligers, aantal (bereikte) burgers, aantal cursussen/activiteiten en nieuwsbrieven;
3. aantal adviezen.

## 35005 Duurzame projectontwikkeling

*Contactpersoon: de heer J. Kramer. Toestelnummer 58 22.*

**Bronnen van beleid**
POP II, Wet milieubeheer, Energienota Drenthe en Convenant duurzaam bouwen.

**Omschrijving doelstelling(en)**
Het bevorderen van duurzame ontwikkeling (en daardoor verminderen van de milieubelasting) door het stimuleren en (doen) uitvoeren van projecten op dit gebied.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
- Het beschermen en verbeteren van het ecologisch, economisch en sociaal kapitaal met duurzame ontwikkeling als vertrekpunt.
  Bij duurzame ontwikkeling ligt de nadruk op:
  - de Kompas-thema's Bedrijfsomgeving, Werkgelegenheid, Stedelijke vernieuwing, Landbouw, Kernuitbreidingen en Recreatie;
  - de projecten voor bedrijfsterreinen, energie, wonen en biologische landbouw.
- Duurzaam bouwen als uitgangspunt voor het ontwikkelen van het stedelijk gebied (kwalitatief hoogwaardig duurzaam stedelijk bouwen).
  Door deelname aan het Platform Duurzaam Bouwen en het uitvoeren van het Convenant duurzaam bouwen Drenthe 2001 wordt getracht de principes van duurzaam bouwen door diverse partijen integraal te laten toepassen.
- Bedrijfsinterne milieuzorg conform het Uitvoeringsprogramma afvalpreventie en energiebesparing uitvoeren.
  De maatregelen omvatten op energiegebied technische aspecten omtrent energiebesparing, zoals aanwezigheidsdetectie gekoppeld aan de verlichting en het opwekken van duurzame energie door middel van windturbines. Op het gebied van afvalpreventie ligt het accent sterk op verbetering van de administratie van verbruiksgegevens en het terugdringen van de hoeveelheid papierafval. In 2005 is het Bedrijfsinterne milieuzorgsysteem bij de Facilitaire Groep operationeel.
- Het creëren van Duurzame bedrijventerreinen.
  Dit trachten te realiseren door zich te richten op het revitaliseren en intensiveren van bestaande (oude) bedrijventerreinen, een multifunctioneel gebruik en duurzame inrichting en parkmanagement.
- Het voeren van klimaatbeleid teneinde de reductie van de emissie van broeikasgassen te intensiveren.
  Conform het geactualiseerde Activiteitenprogramma 2002-2005 worden op diverse terreinen activiteiten ontplooid ten aanzien van het klimaatbeleid. In 2005 zal daarbij de nadruk liggen op “Energie in de bouw” (duurzaam bouwen, Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing, etc.) en de ontwikkeling van “duurzame energie”. Speerpunten in het beleid zijn biomassa en het benutten van de bodem als bron, respectievelijk opslag van warmte (warmtepompen, warmte/koude-opslag). Een en ander is neergelegd in de Energienota II. De initiatieven in het kader van een klimaatconferentie worden geconcretiseerd. Ten slotte spelen de verdere ontwikkelingen op het gebied van de liberalisering van de energiemarkt (elektriciteit en gas) ook in 2005 met nadruk een rol.
  In noordelijk verband wordt de samenwerking op energiegebied: Energy Valley voortgezet.
- Intensiveren gebruik Biomassa conform het plan van aanpak (februari 2003).
  In 2020 moet 10% van het energieverbruik door duurzame bronnen worden gedekt. Hiervan moet 50% uit biomassa afkomstig zijn.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Afgeronde projecten bij bedrijven, andere overheden en maatschappelijke organisaties.
- Gerevitaliseerde, duurzame en/of van parkmanagement voorziene bedrijventerreinen (POP C.8.2.B)
- Reductie CO2-emissie (POP C.9.1.A, POP C.9.1.B, POP C.9.1.C, POP C.9.1.E, POP C.9.1.F, POP C.9.1.G en POP C.9.1.H).

## Uitwerking collegeprogramma

### Intensiveringen

*Intensivering Parkmanagement*
De provincie is intensief betrokken bij het stimuleren van parkmanagement op regionale bedrijventerreinen. Hiertoe zijn zes parkmanagementorganisaties opgericht die tot doel hebben de samenwerking op de desbetreffende terreinen te organiseren teneinde een duurzame kwaliteit te creëren. De parkmanagementorganisaties in Drenthe staan allen voor de opgave verder te professionaliseren en op termijn te verzelfstandigen. Vanuit de provincie wordt dit proces gefaciliteerd en nauwgezet gevolgd en - op basis van ledenaantallen - per afzonderlijke parkmanagementorganisatie bijgedragen aan de organisatorische kosten.
De provincie levert een inhoudelijke bijdrage om te komen tot professionele en zelfstandige parkmanagementorganisaties; voor de komende vier jaar is jaarlijks een subsidie van € 100.000,-- begroot.

*Duurzame ontwikkeling*
Wij hebben het voornemen, het energiebeleid te intensiveren. Onder deze intensivering van het energiebeleid vallen onder andere het project Liberalisering Energiemarkt Drenthe (LED), Energy Valley en klimaatactiviteiten. Intensivering van het energiebeleid wordt als speerpunt van het programmalijn 5 van het Collegeprogramma genoemd.

*Ombuigingen*
Bezuinigingen wettelijke en autonome taken.
Voor het jaar 2005 stellen wij voor een bezuiniging op wettelijke en autonome taken onder meer te concretiseren door het verlagen van de post Kosten uitvoering NMP met € 85.000,--, (programmaonderdeel 35003).

## Financieel totaaloverzicht programma

| Per programmaonderdeel | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **35001 Provinciale milieuverordening** | | | | | | |
| Programmakosten | - | - | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 19.973 | 35.292 | - | - | - | - |
| Totaal lasten | 19.973 | 35.292 | - | - | - | - |
| Totaal baten | - | | - | - | - | - |
| Saldo | 19.973 | 35.292 | - | - | - | - |
| **35003 Milieubeleidsplanning** | | | | | | |
| Programmakosten | 385.113 | 341.000 | 263.000 | 355.000 | 365.000 | 377.000 |
| Apparaatskosten | 135.032 | 340.615 | 331.904 | 338.144 | 342.781 | 352.628 |
| Totaal lasten | 520.146 | 681.615 | 594.904 | 693.144 | 707.781 | 729.628 |
| Totaal baten | 51.113 | - | - | - | - | - |
| Saldo | 469.032 | 681.615 | 594.904 | 693.144 | 707.781 | 729.628 |

| Per programmaonderdeel | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **35004 Milieucommunicatie** | | | | | | |
| Programmakosten | 408.685 | 422.570 | 414.192 | 426.023 | 438.152 | 450.687 |
| Apparaatskosten | 50.692 | 56.839 | 103.335 | 105.278 | 106.721 | 109.787 |
| Totaal lasten | 459.377 | 479.409 | 517.527 | 531.301 | 544.873 | 560.474 |
| Totaal baten | - | | - | - | - | - |
| Saldo | 459.377 | 479.409 | 517.527 | 531.301 | 544.873 | 560.474 |
| **35005 Duurzame projectontwikkeling** | | | | | | |
| Programmakosten | 100.262 | 1.085.418 | 345.000 | 250.000 | 250.000 | 250.000 |
| Apparaatskosten | 309.168 | 470.111 | 736.655 | 750.505 | 760.795 | 782.652 |
| Totaal lasten | 409.430 | 1.555.529 | 1.081.655 | 1.000.505 | 1.010.795 | 1.032.652 |
| Totaal baten | 29.392- | - | - | - | - | - |
| Saldo | 438.822 | 1.555.529 | 1.081.655 | 1.000.505 | 1.010.795 | 1.032.652 |

| Totaal programma | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 1.408.926 | 2.751.845 | 2.194.086 | 2.224.950 | 2.263.449 | 2.322.754 |
| Baten | 21.721 | - | - | - | - | - |
| **Saldo** | **1.387.205** | **2.751.845** | **2.194.086** | **2.224.950** | **2.263.449** | **2.322.754** |

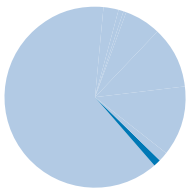

**Lasten Programma milieu algemeen in relatie tot totale lasten**

***1,3 %*** Lasten Programma milieu algemeen

***98,7 %*** Lasten overige programma's

# Programma 5.1 Bodem

## Missie

*Het Drents bodembeleid heeft als missie:*
- *wat betreft het bodembeleid in het algemeen: het ontwikkelen, monitoren en evalueren van beleid voor het behouden en verbeteren van de functionele eigenschappen die de bodem heeft voor mens, plant en dier;*
- *wat betreft het bodembeschermingsbeleid: het behouden en verbeteren van de kwaliteit van de bodem en grondwater, zodat algemene en specifieke bodemwaarden in stand blijven en de bodem blijvend gebruikt kan worden voor toegekende functies;*
- *wat betreft het bodemsaneringsbeleid: het saneren van verontreinigingen, zodat de kwaliteit van bodem en grondwater voldoet aan de functionele eisen voor het gewenste gebruik van de bodem; wat betreft het beleid ten aanzien van de verwerking van afvalstoffen: binnen het kader van duurzame ontwikkeling realiseren van de gewenste milieukwaliteit in Drenthe, rekening houdend met de huidige milieukwaliteit.*

*Portefeuillehouder: de heer Joh. Dijks.*

## Programmaonderdelen

### 35201 Bodembescherming

*Contactpersoon: de heer A.H. Smits. Toestelnummer 54 55.*

**Bronnen van beleid**
NMP en POP. Daarnaast onder meer het Meerjarenprogramma vitaal platteland, de Beleidsbrief bodem (Ministerie van VROM), het beleid en de beleidsontwikkeling van de EU (onder meer de EG-kaderrichtlijn water en de EG-nitraatrichtlijn), de VN-verdragen met betrekking tot biodiversiteit en klimaatverandering (Kyoto-protocol en verwoestijning/erosie) en Collegeprogramma werk maken in een veilig en sociaal Drenthe. Een en ander in samenhang met wet- en regelgeving.

**Omschrijving doelstelling(en)**
Voorkomen van vermijdbare verontreiniging alsmede de fysische en biologische aantasting van de bodem. Het faciliteren van maatschappelijk nuttige en gewenste ontwikkelingen en het veiligstellen van niet of nauwelijks te vervangen bodemgerelateerde waarden. Waar aantasting heeft plaatsgevonden, is herstel geboden.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
Zo spoedig mogelijk na het in werking treden van de geplande wijzigingswet wordt een aangepaste Kaart Wet ammoniak en veehouderij (Wav) vastgesteld.
Bevorderd wordt dat de waterleidingmaatschappijen in 2005 de beheersplannen voor de waterwingebieden hebben vastgesteld.
De provincie blijft haar medewerking verlenen aan uitwerkingsregelingen behorende bij het Convenant grondwaterbescherming 2004 van de WMD en de NLTO.

In samenwerking met de waterleidingbedrijven zal het overleg met de gemeenten over het grondwaterbeschermingsbeleid worden geïntensiveerd en zullen voorlichtingsprogramma's worden gemaakt, gericht op bedrijven en burgers.
Na het wegvallen van het juridisch instrumentarium is het de vraag op welke andere wijze een adequate uitvoering van het algemene en specifieke bodem- en grondwaterbeschermingsbeleid gerealiseerd kan worden. Te denken valt aan een mix van instrumenten, zoals betere coördinatie en een grotere regierol en het voeren van een gericht stimuleringsbeleid.
Er wordt zoveel mogelijk vooruitgelopen op de monitoringsinspanningen die in het kader van de Europese bodemstrategie verplicht worden gesteld.
Evaluaties op onderdelen van het bodembeschermingsbeleid komen beschikbaar. Daarbij worden de gevolgen voor het beleid inzichtelijk gemaakt.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
Aanpassing van de Wav-kaart.
Beschikbaar zijn van de beheersplannen voor de waterwingebieden en Uitvoeringsregelingen Convenant WMD-NLTO.
Gehouden voorlichtingsbijeenkomsten en uitgevoerde voorlichtingsprogramma's.
Beschikbaar zijn van de instrumentenmix bodem- en grondwaterbescherming.
Verbreding van het monitoringsprogramma is gerealiseerd en enige evaluaties zijn beschikbaar onder andere met betrekking tot het organische stofgehalte in de bodem, bestrijdingsmiddelen en een beleidsevaluatie met betrekking tot meetnetten, inclusief bijbehorende beleidsaanbevelingen voor vervolg.

Een van de milieuproblemen die nog steeds aandacht behoeft is vermesting met nitraat. Nitraat spoelt namelijk gemakkelijk uit naar het grondwater. In het bovenste (freatische) grondwater wordt de Europese nitraatnorm (50 mg/l) regelmatig overschreden, met name onder de landbouwpercelen op droge zandgronden. Overigens is deze situatie enigszins aan het verbeteren. In het diepere grondwater is het meeste nitraat afgebroken en komen slechts hier en daar normoverschrijdingen voor, maar hier ziet het ernaar uit dat de concentratie aan het toenemen is, als erfenis uit het verleden.

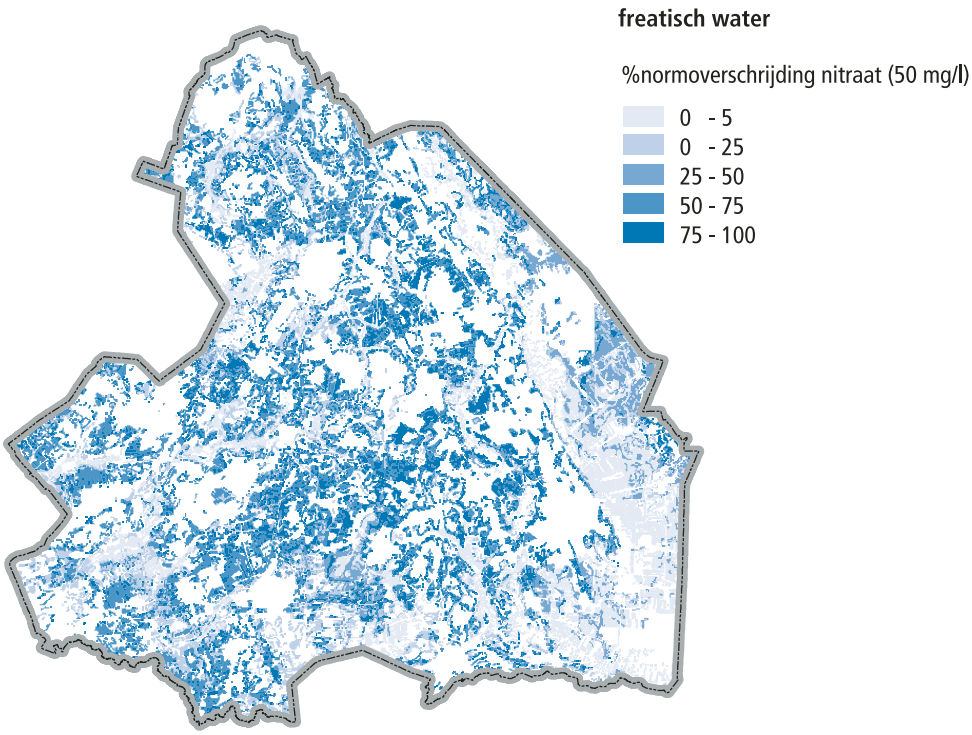

## 35202 Bodemsanering

*Contactpersoon: de heer J. Bakker. Toestelnummer 58 20.*

**Bronnen van beleid**
NMP en POP.
De uitgangspunten van het beleid zijn terug te vinden in de Wet bodembescherming met de bijbehorende Algemene maatregelen van bestuur en ministeriële regelingen. Het eigen provinciale beleid is vastgelegd in het Meerjarenprogramma Wet bodembescherming (MJP-WBB) en de Provinciale omgevingsverordening (POV). De uitvoeringsregels zijn vastgelegd in landelijke protocollen en richtlijnen die deel uitmaken van het Handboek Kwaliteitszorg Bodemsanering, waarin het kwaliteitszorgsysteem van de Taakgroep Bodemsanering staat beschreven en wat op elke kamer aanwezig is.

**Omschrijving doelstelling(en)**
Voor 2030 dienen alle vervuilde locaties te zijn gesaneerd of beheerst, zodanig dat zij voldoen aan de eisen gesteld voor de specifieke functie van deze locaties. Tevens dienen, totdat deze doelstelling is gehaald, de knelpunten in de maatschappelijke ontwikkeling ten gevolge van bodemverontreiniging te worden opgelost en risico's voor de volksgezondheid en het milieu te worden weggenomen.
Een en ander is afhankelijk van de financiële bijdragen van het Rijk en derden.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
Jaarlijks dient tot het jaar 2030 een evenredig deel van de totale verontreiniging te worden opgeruimd. De totale omvang van de verontreiniging in Drenthe is vastgelegd in het kader van het Landsdekkend beeld. Ten aanzien van het oplossen van maatschappelijke knelpunten zal de komende jaren vooral aandacht worden besteed aan de gasfabrieklocaties en de subsidieregeling voor de bedrijven.
Tevens zullen de projecten die uit het eigen budget bodemsanering worden gefinancierd, worden gestimuleerd. Naast de bedrijven zullen ook andere derden genoodzaakt worden om te saneren zoals de gemeenten, particulieren en instellingen en bedrijven die niet voor de bedrijvenregeling in aanmerking komen. Deze saneerders zullen ook zo veel mogelijk worden ondersteund bij het opstellen en indienen van de onderzoeken en saneringsplannen.
In het kader van de regierol zal de kennis en kunde die bij de provincie aanwezig is, worden overgedragen aan derden zoals de gemeenten in het kader van de uitvoering van de ISV-bodemmodule en het periodieke overleg over bodemzaken, het bodemberaad. Daarnaast zal er regelmatig overleg zijn met ingenieursbureau's en aannemers die actief zijn op het gebied van bodemonderzoek met het doel kennis over te dragen en het algemene en specifiek Drentse bodembeleid onder de aandacht te brengen. Dit alles met het doel de kwaliteit en de voortgang van de bodemsaneringsoperatie te vergroten.
Ten slotte is er het voornemen om doelgroepen en burgers via een nog te ontwikkelen website te betrekken bij de bodemsaneringsoperatie.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
De voortgang van de bodemsaneringsoperatie wordt door middel van 16 hoofdindicatoren gevolgd en geregistreerd in het geautomatiseerde systeem Globis. Jaarlijks worden de monitoringsgegevens via GS en het Ministerie van VROM aan de Tweede Kamer gerapporteerd. Als nulmeting kan de inventarisatie voor het Landsdekkend beeld worden gebruikt. Naast de financiële voortgang worden ook gegevens bijgehouden over de oppervlakten en de gesaneerde m3 grond en grondwater, de verontreinigende stoffen etc. Er wordt daarbij gebruikgemaakt van de volgende indicatoren: vordering inventarisatie potentieel

verdachte locaties, verdachte locaties/werkvoorraad, bodemonderzoeken afgesloten in (jaar x), aantal beschikkingen in (jaar x), gesaneerde locaties (in jaar x), zorgplichtgevallen (aantal en afhandeling) en totale kosten en uitgaven (in jaar x).

De trend is dat locaties waar sprake is van een ernstig en niet-urgent geval en waar het saneringstijdstip dus na vier jaar ligt, binnen vier jaar worden gesaneerd om maatschappelijke redenen. Voor 2004 en 2005 zal saneren om maatschappelijke reden zich voortzetten

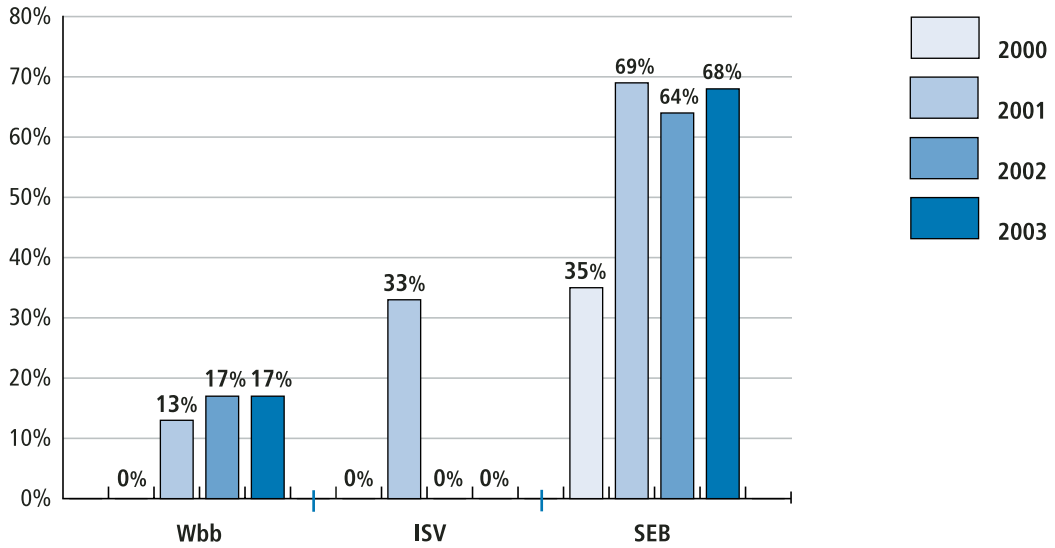


**Beschikkingen (in percent van het totaal) op ernst en urgentie in 200-2003 met een maatschappelijke reden**

## *35205 (nieuw) Beheer afvalstoffen*

*Contactpersoon: de heer J. Kramer. Toestelnummer 58 22.*

### Bronnen van beleid

- Landelijk afvalbeheerplan.
- POP II.

### Omschrijving doelstelling(en)

Het in samenwerking met overheden en bedrijfsleven verminderen van de milieubelasting door afvalstoffen, het beheersen van risico's van stortplaatsen en het voorkomen van opslag in de diepe ondergrond.

### Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet

- Goed beheer van het Nazorgfonds (gerealiseerde nazorgheffingen en beoordeelde nazorgplannen) Jaarlijks leggen wij op grond van de Verordening nazorgheffing stortplaatsen provincie Drenthe een nazorgheffing op aan de twee stortplaatsexploitanten in Drenthe, Stortplaats Essent Milieu Wijster (EMW) en Meisner Stortplaats Noord-Drenthe BV te Ubbena. Nazorg zal bij deze stortplaatsen respectievelijk tegen 2047 en 2031 aan de orde zijn. De opbrengst van de belastingheffing wordt gestort in het Provinciale nazorgfonds. De hoogte van de jaarlijkse nazorgheffing is dusdanig berekend dat met de opbrengst hiervan de eeuwigdurende nazorg van deze stortplaatsen kan worden bekostigd.
- Zorgen voor/behouden van adequate vergunningen EMW en SITA (Ubbena).

- Proactieve houding ten aanzien van het Europees en Rijksbeleid met betrekking tot opslag afvalstoffen in de diepe ondergrond.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

-

## *35204 Bodembeleid*

*Contactpersoon: de heer A.H. Smits. Toestelnummer 54 55.*

**Bronnen van beleid**

NMP en POP II. Daarnaast onder meer het Meerjarenprogramma vitaal platteland, de Beleidsbrief bodem (Ministerie van VROM) en het beleid en de beleidsontwikkeling van de EU (onder meer de EG-kaderrichtlijn water en de EG-nitraatrichtlijn), de VN-verdragen met betrekking tot biodiversiteit en klimaatverandering (Kyoto-protocol en verwoestijning/erosie) en Collegeprogramma werk maken in een veilig en sociaal Drenthe. Een en ander in samenhang met wet- en regelgeving.

**Omschrijving doelstelling(en)**

Voorkomen van vermijdbare verontreiniging alsmede de fysische en biologische aantasting van de bodem. Het faciliteren van maatschappelijk nuttige en gewenste ontwikkelingen en het veiligstellen van niet of nauwelijks te vervangen bodemgerelateerde waarden. Waar aantasting heeft plaatsgevonden, is herstel geboden. Verontreinigingen van voor 1987 worden - voorzover gewenst - functiegericht gesaneerd.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

Een geïntegreerde formulering van het bodembeleid (inclusief bijbehorende operationele doelstellingen) waarbij bodembescherming, bodemsanering en actief bodembeheer in samenhang worden gepresenteerd. Inzicht in de toestand van en de beschermingswijze van de aardkundige waarden, het opstellen van een uitvoeringsplan met beleidsvoornemens vertaald in concrete actiepunten, een aanvullend onderzoeksplan en een communicatieplan. Inzicht in de toestand van en de bedreigingen van de bodembiodiversiteit. Inzicht in de toestand van het organische stofgehalte in de provincie, mede in relatie tot de bodemvruchtbaarheid, het bodemleven, de buffercapaciteit van de bodem en de bestrijding van erosie. Vaststellen van een strategie voor het terugdringen van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (niet landbouwbestrijdingsmiddelen). Het beschikken over een operationeel kader voor het verantwoord toepassen van bodemenergiesystemen, met name waar het gaat om gesloten - niet grondwaterafhankelijke - systemen. Het ontwikkelen van een visie op de eventuele opslag van $CO_2$ in de bodem. Doelstelling voor 2010 is het in Drenthe realiseren van 0.75 PJ (Pêta Joule) in bodemenergie-systemen van particulieren en bedrijven. Het herformuleren van het grondwaterbeschermingsbeleid ten dienste van de drinkwatervoorziening op basis van een meer risicogeoriënteerd benadering. Een stap voorwaarts in de externe integratie van het bodembeleid.
Het waar mogelijk verantwoord anticiperen op wijzigingen in het landelijke en het in ontwikkeling zijnde Europese bodembeleid. Centraal staat het thema Duurzaamheid. Dit thema laat zich vertalen in bijzondere aandacht voor een functie gericht bodembeleid met daaraan gerelateerde biologische, fysische en chemische normen. Dit in tegenstelling tot het huidige normenstelsel dat vooral chemisch is.
Samenwerking met andere overheden en eventueel andere partners op het gebied van de bescherming en de sanering van de bodem is uitgangspunt bij de ontwikkeling en uitvoering van het beleid. Daarbij

geeft de provincie - onder het onverlet laten van de taken en bevoegdheden van de andere overheden - inhoud aan haar regierol.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
Een vastgestelde Beleidsnotitie geïntegreerd bodembeleid gericht op het aangeven van hectares te behouden gebieden, hersteld gebied en aantal in te stellen aardkundige monumenten. Adequaat inzicht in de situatie van de aardkundige waarden, alsmede het beschikken over een uitvoeringsprogramma.
Inzicht in de bodembiodiversiteit, het organisch stofgehalte van de bodem, alsmede een visie op de opslag van CO2 in de bodem met aanduiding hoeveel PJ op korte termijn in Drenthe gerealiseerd wordt.
Het beschikbaar zijn van een strategie ten aanzien van de reductie van bestrijdingsmiddelen, alsmede van een strategie voor bodemwarmtewisselaars.
Het beschikken over een kader voor een risicogeoriënteerd grondwaterbeschermingsbeleid.
Op de hoogte zijn van de bodemrelevante ontwikkelingen op het bovenprovinciale terrein.

## *Uitwerking Collegeprogramma*

**Intensiveringen**

*Stimuleren aanpak sanering gasfabrieksterreinen*
Door exploitatietekort op de herontwikkeling in combinatie met bodemsanering dreigt de uitvoering van de projecten vertraging op te lopen. Om vertraging bij stedelijke ontwikkeling van verouderde stadslocaties tegen te gaan, willen wij de aanpak van de sanering van de gasfabrieksterreinen in Drenthe stimuleren in samenwerking met Rijk, gemeenten (Coevorden, Meppel en Assen), Essent of Rendo en projectontwikkelaars. Voor dit doel stellen wij voor in 2004 € 500.000,-- uit te trekken en de drie jaren daarna telkens € 250.000,--.

*Ombuigingen*
Bezuiniging waterleidingsector (programmaonderdelen 35201 en 30501)
In de Voorjaarsnota is aangegeven dat ingezet wordt op extra inkomsten door de waterleidingbedrijven bij te laten dragen in de kosten van de bescherming van de grondstof (het grondwater). De extra inkomsten zijn begroot op € 100.000,-- voor 2005 oplopend naar € 500.000,--. In de begroting 2004 is aangeven dat de Quick scan naar de toekomst van het grondwaterbeschermingsbeleid laat zien dat het algemene beschermingsniveau ontoereikend is om een adequate bescherming te bieden aan de winningen voor de openbare drinkwatervoorziening. Dit betekent dat aanvullend beleid nodig is voor de grondwater-beschermingsgebieden maar ook voor de bescherming van de strategische grondwatervoorraad. Van de waterleidingsector wordt een financiële bijdrage gevraagd in het beleid gericht op de bescherming van de grondwaterkwaliteit (de bron van de watervoorziening). De waterleidingsector heeft daar direct belang bij en kan daarom gevraagd worden bij te dragen. Een deel van dit geld kan worden ingezet in de grondwaterbeschermingsgebieden. Hier wordt immers grondwater voor de drinkwatervoorziening gewonnen en heeft de waterleidingsector dus een direct belang. De sector heeft echter ook belang bij de bescherming van grondwater en bodem buiten deze gebieden. Hier wordt op dit moment weliswaar geen grondwater voor de drinkwatervoorziening gewonnen. Het daar aanwezige grondwater vormt wel de strategische reserve voor mogelijke winningen in de toekomst. Voor de begroting 2005 wordt voorgesteld een bijdrage van de waterleidingsector ten behoeve van de grondwaterbescherming te ramen van € 100.000,-- structureel bij programma 5.1, Bodembeleid; programmaonderdeel 35201, Bodembescherming. Het nog te realiseren gedeelte aan verhoging van inkomsten is in de meerjarenbegroting verwerkt als stelpost voor de jaren 2006 tot en met 2008.

# *Financieel totaaloverzicht programma*

| Per programmaonderdeel | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **35201 Bodembescherming** | | | | | | |
| Programmakosten | 2.996 | 230.360 | 201.360 | 201.360 | 201.390 | 201.420 |
| Apparaatskosten | 269.480 | 454.274 | 249.386 | 254.075 | 257.558 | 264.958 |
| Totaal lasten | 272.475 | 684.634 | 450.746 | 455.435 | 458.948 | 466.378 |
| Totaal baten | - | - | 100.000 | 100.000 | 100.000 | 100.000 |
| Saldo | 272.475 | 684.634 | 350.746 | 355.435 | 358.948 | 366.378 |
| **35202 Bodemsanering** | | | | | | |
| Programmakosten | 4.481.302 | 5.731.750 | 4.310.991 | 4.062.991 | 4.056.191 | 4.049.391 |
| Apparaatskosten | 1.086.624 | 1.265.912 | 1.169.906 | 1.191.902 | 1.208.244 | 1.242.955 |
| Totaal lasten | 5.567.926 | 6.997.662 | 5.480.897 | 5.254.893 | 5.264.435 | 5.292.346 |
| Totaal baten | 4.820.621 | 5.061.754 | 4.183.854 | 4.183.854 | 4.183.854 | 4.183.854 |
| Saldo | 747.305 | 1.935.908 | 1.297.043 | 1.071.039 | 1.080.581 | 1.108.492 |
| **35205 Beheer afvalstoffen** | | | | | | |
| Programmakosten | 1.207.180 | 1.211.600 | 1.217.000 | 1.222.300 | 1.227.700 | 1.233.200 |
| Apparaatskosten | 168.394 | 252.606 | 134.869 | 137.405 | 139.289 | 143.291 |
| Totaal lasten | 1.375.574 | 1.464.206 | 1.351.869 | 1.359.705 | 1.366.989 | 1.376.491 |
| Totaal baten | 1.042.333 | 1.042.000 | 1.042.000 | 1.042.000 | 1.042.000 | 1.042.000 |
| Saldo | 333.241 | 422.206 | 309.869 | 317.705 | 324.989 | 334.491 |
| **35204 Bodembeleid** | | | | | | |
| Programmakosten | 161.336 | 117.000 | 120.000 | 122.000 | 124.500 | 127.000 |
| Apparaatskosten | 823.528 | 1.268.835 | 1.323.177 | 1.348.054 | 1.366.538 | 1.405.796 |
| Totaal lasten | 984.864 | 1.385.835 | 1.443.177 | 1.470.054 | 1.491.038 | 1.532.796 |
| Totaal baten | - | | - | - | - | - |
| Saldo | 984.864 | 1.385.835 | 1.443.177 | 1.470.054 | 1.491.038 | 1.532.796 |

| Totaal programma | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 8.200.840 | 10.532.337 | 8.726.689 | 8.540.087 | 8.581.410 | 8.668.011 |
| Baten | 5.862.954 | 6.103.754 | 5.325.854 | 5.325.854 | 5.325.854 | 5.325.854 |
| **Saldo** | **2.337.886** | **4.428.583** | **3.400.835** | **3.214.233** | **3.255.556** | **3.342.157** |

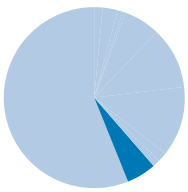

**Lasten Programma bodem in relatie tot totale lasten**

***5,3 %*** Lasten Programma bodem

***94,7 %*** Lasten overige programma's

# Programma 5.2 Vergunningverlening en handhaving milieubeheer

## Missie

*Het Drents vergunningverlenings- en handhavingsbeleid heeft als missie:*
- *behoud en verbetering van het milieu; de inrichtingen en activiteiten belasten zo weinig mogelijk het milieu en zijn veilig;*
- *behoud en verbetering van het milieu door een goede naleving van wet- en regelgeving;*
- *dat burgers, inrichtingen, belangenorganisaties, provinciale organisatie en andere overheden inzicht hebben in het provinciaal beleid ten aanzien van bedrijfsgerichte milieutaken (vergunningverlening, convenanten, handhaving etc.).*

*Portefeuillehouder: de heer Joh. Dijks.*

## Programmaonderdelen

### 35301 Luchtverontreiniging algemeen

*Contactpersoon: de heer F. Eilander. Toestelnummer 58 45.*

**Bronnen van beleid**
Wet milieubeheer (Wm), Wet inzake de luchtverontreiniging, Besluit luchtkwaliteit en POP.

**Omschrijving doelstelling(en)**
Bewaking en zo mogelijk verbeteren van de luchtkwaliteit in Drenthe.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
In het kader van het Besluit luchtkwaliteit rapporteert de provincie periodiek aan het Rijk over de luchtkwaliteit. Het betreft een jaarlijkse verplichting.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Concentraties stoffen in de lucht in vergelijking met de grenswaarden (POP C.8.4.F).
- Klachten ten aanzien van geurhinder (POP C.8.4.G).
- Geurhinder bij specifieke bedrijven (POP C.8.4.G).

### 35302 (Externe) Veiligheid

*Contactpersoon: de heer M. Power. Toestelnummer 58 31.*

**Bronnen van beleid**
Wm, POP en diverse wettelijke regelingen.

**Omschrijving doelstelling(en)**
- Gerichte aanpak van (externe) veiligheidsproblematiek.
- Implementatie van wet- en regelgeving ten aanzien van externe veiligheid.
- Uitvoering van de volgende besluiten.
- Besluit risico's zware ongevallen.
- Besluit kwaliteitseisen externe veiligheid inrichtingen.
- Registratiebesluit externe veiligheid.
- Vuurwerkbesluit.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
- De projecten uit het Uitvoeringsprogramma externe veiligheid zullen in uitvoering worden gebracht.
- De provincie is verantwoordelijk voor de uitvoering van bovengenoemde besluiten. Het gaat om een structurele wettelijke taak.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Stand van zaken uitvoering externe veiligheidsprojecten (POP C.8.4.J).
- Actualiteit van vergunningen ten aanzien van externe veiligheidsaspecten (POP C.8.4.A).

## *35401 Geluidhinder algemeen*

*Contactpersoon: de heer U.P. Leever. Toestelnummer 54 46.*

**Bronnen van beleid**
- Luchtvaartwet.
- POP II.

**Omschrijving doelstelling(en)**
Door de inzet van de instrumenten onderzoek en overleg te komen tot een zo laag mogelijke milieubelasting vanwege luchthavens. Dit alles binnen het kader van het POP.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
Wij dragen in 2005 zorg voor inbreng in de Commissie 28 LVW. Deze commissie richt zich op overleg met betrokkenen, het verstrekken van informatie en het beperken van de overlast. In 2005 worden voorbereidingen getroffen voor de wijziging van de LVW (decentralisatie terreinen naar de provincie).

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Commerciële oefen- en testvluchten (streven naar afbouwen).
- Klachtenresponssysteem (effectieve klachtenafhandeling).

## 35402 Uitvoering Saneringsprogramma industrielawaai

*Contactpersoon: de heer K.S. van der Wal. Toestelnummer 55 85.*

**Bronnen van beleid**
Wet geluidhinder, Wm, POP en Saneringsprogramma's industrielawaai.

**Omschrijving doelstelling(en)**
- Terugdringen van geluidshinder voor de burger door het treffen van maatregelen die voortkomen uit de saneringsprogramma's.
- Zorg dragen dat de geluidsgevoelige bestemmingen aan wettelijke normen voldoen.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
- De sanering van de industrielawaai zal worden afgerond.
- De provincie is verantwoordelijk voor de uitvoering van de Wet geluidhinder. Het gaat om een structurele wettelijke taak.
- Intensivering van zonebewaking in verband met druk op de relatie tussen industriële bedrijvigheid en woningbouw.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Aantal geluidsbelaste woningen en andere geluidsgevoelige bestemmingen binnen de geluidszones van industrieterreinen. (POP C.8.4.H).
- Stand van zaken ten aanzien van uitvoering projecten IL (POP C.8.4.I).

## 35501 Beleidsontwikkeling vergunningverlening

*Contactpersoon: de heer G. Gjaltema. Toestelnummer 58 27.*

**Bronnen van beleid**
Wm en POP.

**Omschrijving doelstelling(en)**
- Een eenduidig uitvoerbaar beleid ten aanzien van bedrijfsgerichte milieutaken, waarbij voor alle relevante partijen de organisatorische plaats, rol, kwaliteit en inzet van de provincie inzichtelijk is.
- Uitvoering bedrijfsgerichte milieutaken conform ISO 9001:2000.
- Implementatie van nieuw instrumentarium voor vergunningverlening Wm.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
- Uitwerken van verbetervoorstellen in het kader van het ISO-kwaliteitssysteem.
- Invoering nieuw geautomatiseerd systeem voor vergunningverlening.
- Opstellen van Werkprogramma bedrijfsgerichte milieutaken, een en ander in samenhang met het bedrijfsplan van milieubeheer.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Resultaten van in- en externe kwaliteitsaudits.
- Implementatiegraad van nieuwe instrumentarium (POP C.8.4.B, POP C.8.4.D).

## *35503 Vergunningverlening inrichtingen Wm*

*Contactpersoon: de heer G. Gjaltema. Toestelnummer 58 27.*

**Bronnen van beleid**
- Wet- en regelgeving (met name Wm).
- POP II.

**Omschrijving doelstelling(en)**
- Sturen van bedrijven in de richting van duurzame prestaties.
- Beïnvloeding van milieuprestaties van bedrijven door vergunningverlening en convenanten.
- Bijdragen aan milieudoelen op hoger schaalniveau (Kyoto-doelstellingen).

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
- De provincie is verantwoordelijk voor de uitvoering van de Wm ten aanzien van de provinciale inrichtingen. Het betreft een structurele wettelijke taak.
- Uitvoering van de convenanten die betrekking hebben op duurzame industrie en duurzame energie.
- Onderzoek naar de milieueffecten van inrichtingen als hulpmiddel voor besluitvorming (MER).
- Monitoring.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Leeftijdsopbouw van vergunningenbestand (actualiteit vergunningen) (POP C.8.4.A, POP C.8.4.E).
- Implementatiegraad van nationale en Europese richtlijnen/besluiten etc. in vergunningen;
- Emissies van significante bronnen (SO2, NOx, CO2, specifieke stoffen) (POP C.8.4.K, POP C.8.4.L).
- Rapportage aan de minister van VROM.
- Projecten Duurzaam ondernemen (POP C.8.4.C).

## 35507 Programmering en Sturing Handhaving

*Contactpersoon: de heer R.G.J. Derksen. Toestelnummer 56 78.*

**Bronnen van beleid**
Collegeprogramma 2003-2007, het (ontwerp-)POP alsmede het wettelijk kader zoals de Wm, de Boswet, de FFW, de Grondwaterwet en de WBB.

**Omschrijving doelstelling(en)**
Het hebben en uitvoeren van een provinciaal handhavingsbeleid, waarbij de uitvoering wordt vastgelegd in een werkprogramma voor 1 jaar.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
- Het gewogen vaststellen van de bezoekfrequenties op basis van historie, strategie en prioriteiten.
- Het monitoren en verantwoorden van de uitgevoerde bezoeken.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Een vastgesteld jaarlijks werkprogramma (inclusief bezoekfrequenties).
- Een jaarlijkse monitoringsrapportage (inclusief evaluatie).

## 35508 Handhaving

*Contactpersoon: de heer R.G.J. Derksen. Toestelnummer 56 78.*

**Bronnen van beleid**
Collegeprogramma 2003-2007, het (ontwerp-)POP alsmede het wettelijk kader zoals de Wm, de Boswet, de FFW, de Grondwaterwet en de WBB.

**Omschrijving doelstelling(en)**
Norm-conformgedrag: instellingen, bedrijven, landbouwers en burgers houden zich aan de wet- en regelgeving en vergunningvoorschriften waardoor het milieu geen of zo min mogelijk schade wordt toegedaan en er geen of zo min mogelijk hinder voor de burgers optreedt.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
Het aantal geplande bezoeken in het kader van toezicht (handhaving) halen, zoals vastgelegd in het werkprogramma. Daar waar overtredingen worden gesignaleerd, zal worden opgetreden (bestuurs-dwang c.q. procesverbaal).

**Indicatoren voor doelrealisatie**
Het aantal milieuklachten neemt af en het aantal preventieve bezoeken leidt tot zo min mogelijk repressieve acties (waaronder procesverbaal en bestuursrechtelijk optreden). Indien milieuklachten en overtredingen afnemen kan dat een indicatie zijn voor betere naleving van de regelgeving (norm-conformgedrag).

## *Uitwerking collegeprogramma*

### Intensiveringen

*Externe veiligheid*
Voor een versterking van de externe veiligheid van industriële inrichtingen, vervoer van gevaarlijke stoffen en grootschalige evenementen is een versterkte regie op en uitvoering van een Plan van aanpak externe veiligheid noodzakelijk. Hierbij behoort een periodiek actualiseringonderzoek van vergunningendossiers. Voor de jaren 2005 tot en met 2007 is hiervoor jaarlijks € 100.000,-- meegenomen.

*Veiligheid en handhaving*
Om een kwaliteitsimpuls in de provinciale handhavingsorganisatie te geven - die per 1 januari 2004 gestalte heeft gekregen in de vorm van een aparte productgroep - en door inzet van ICT-middelen betere benutting van de handhavingscapaciteit te bewerkstelligen en de informatie-uitwisseling naar handhavingspartners te optimaliseren, wordt structureel een extra bedrag van € 57.000,-- begroot. Deze middelen worden ingezet voor:
- digitaal ontsluiten van vergunningen, kaartmateriaal, verordeningen, beschikkingen, ontheffingen, procesdocumenten en dergelijke;
- aanschaf ICT-midddelen;
- aanschaf piketauto;
- aanschaf persoonlijke beschermingsmiddelen;
- openen digitaal handhavingsloket;
- naast aanschaf zal er ook sprake zijn van vervanging, upgrading en onderhoud.

Op het gebied van veiligheid en vergunningverlening is hiernaast een bedrag begroot van € 100.000,-- structureel.

## *Financieel totaaloverzicht programma*

| Per programmaonderdeel | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **35301 Luchtverontreiniging algemeen** | | | | | | |
| Programmakosten | - | - | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 34.403 | 30.361 | 14.293 | 14.562 | 14.761 | 15.185 |
| Totaal lasten | 34.403 | 30.361 | 14.293 | 14.562 | 14.761 | 15.185 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 34.403 | 30.361 | 14.293 | 14.562 | 14.761 | 15.185 |

| Per programmaonderdeel | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **35302 Externe veiligheid** | | | | | | |
| Programmakosten | - | - | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | - | - | 72.158 | 73.515 | 74.523 | 76.664 |
| Totaal lasten | - | - | 72.158 | 73.515 | 74.523 | 76.664 |
| Totaal baten | - | | - | - | - | - |
| Saldo | - | - | 72.158 | 73.515 | 74.523 | 76.664 |
| **35401 Geluidhinder algemeen** | | | | | | |
| Programmakosten | - | - | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 10.879 | 11.423 | 33.293 | 33.919 | 34.384 | 35.372 |
| Totaal lasten | 10.879 | 11.423 | 33.293 | 33.919 | 34.384 | 35.372 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 10.879 | 11.423 | 33.293 | 33.919 | 34.384 | 35.372 |
| **35402 Uitvoering Saneringsprogramma industrielawaai** | | | | | | |
| Programmakosten | 1.221.556 | 5.100 | 805.200 | 5.300 | 5.410 | 5.520 |
| Apparaatskosten | 33.169 | 45.415 | 45.461 | 46.316 | 46.951 | 48.300 |
| Totaal lasten | 1.254.725 | 50.515 | 850.661 | 51.616 | 52.361 | 53.820 |
| Totaal baten | 755.706 | - | 800.000 | - | - | - |
| Saldo | 499.020 | 50.515 | 50.661 | 51.616 | 52.361 | 53.820 |
| **35501 Beleidsontwikkeling vergunningverlening milieubeheer** | | | | | | |
| Programmakosten | 165.014 | 121.000 | 124.000 | 126.000 | 128.500 | 131.100 |
| Apparaatskosten | 191.673 | 203.832 | 117.824 | 120.039 | 121.685 | 125.181 |
| Totaal lasten | 356.686 | 324.832 | 241.824 | 246.039 | 250.185 | 256.281 |
| Totaal baten | 57.335 | 45.378 | 45.378 | 45.378 | 45.378 | 45.378 |
| Saldo | 299.351 | 279.454 | 196.446 | 200.661 | 204.807 | 210.903 |
| **35503 Vergunningverlening inrichtingen Wm** | | | | | | |
| Programmakosten | 4.256- | 7.500 | 100.000 | 100.000 | 100.000 | 100.000 |
| Apparaatskosten | 1.040.280 | 1.483.404 | 1.273.192 | 1.297.130 | 1.314.915 | 1.352.690 |
| Totaal lasten | 1.036.024 | 1.490.904 | 1.373.192 | 1.397.130 | 1.414.915 | 1.452.690 |
| Totaal baten | | - | - | - | - | - |
| Saldo | 1.036.024 | 1.490.904 | 1.373.192 | 1.397.130 | 1.414.915 | 1.452.690 |
| **35507 Programmering en sturing handhaving** | | | | | | |
| Programmakosten | 292.578 | 57.056 | 15.000 | 15.000 | 15.000 | 15.000 |
| Apparaatskosten | 82.464 | 161.155 | 26.204 | 26.697 | 27.063 | 27.840 |
| Totaal lasten | 375.042 | 218.211 | 41.204 | 41.697 | 42.063 | 42.840 |
| Totaal baten | 36.060 | | - | - | - | - |
| Saldo | 338.982 | 218.211 | 41.204 | 41.697 | 42.063 | 42.840 |
| **35508 Handhaving** | | | | | | |
| Programmakosten | 326- | - | 132.200 | 134.500 | 136.100 | 137.800 |
| Apparaatskosten | 996.568 | 1.413.986 | 2.418.320 | 2.463.787 | 2.497.569 | 2.569.320 |
| Totaal lasten | 996.242 | 1.413.986 | 2.550.520 | 2.598.287 | 2.633.669 | 2.707.120 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 996.242 | 1.413.986 | 2.550.520 | 2.598.287 | 2.633.669 | 2.707.120 |

| Totaal programma | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 4.064.002 | 3.540.232 | 5.177.145 | 4.456.765 | 4.516.861 | 4.639.972 |
| Baten | 849.101 | 45.378 | 845.378 | 45.378 | 45.378 | 45.378 |
| **Saldo** | **3.214.901** | **3.494.854** | **4.331.767** | **4.411.387** | **4.471.483** | **4.594.594** |

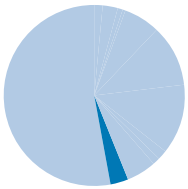

**Lasten Programma vergunningverlening en handhaving in relatie tot totale lasten**

***3,2 %*** Lasten Programma vergunningverlening en handhaving milieubeheer

***96,8 %*** Lasten overige programma's

# Programma 6.0 Landelijk gebied

## Missie

*Het Drents beleid voor het landelijk gebied heeft als missie verbetering van de natuurlijke leefomgeving in omvang en kwaliteit en gemeengoed maken van het gedachtegoed van duurzame ontwikkeling in de eigen organisatie en bij andere overheden, maatschappelijke organisaties, bedrijven en burgers.*

*Portefeuillehouder: mevrouw A. Edelenbosch.*

## Programmaonderdelen Vergunningverlening ontgrondingen

### 35601 Ontgrondingen

*Contactpersoon: de heer C. Schaafsma. Toestelnummer 54 26.*

**Bronnen van beleid**
Ontgrondingennota Drenthe en POP II.

**Omschrijving doelstelling(en)**
- Het realiseren van één nieuwe beton- en metselzandwinning binnen het op ontwikkelingskaart 3 van het POP II aangegeven zoekgebied.
- Het op een maatschappelijk verantwoorde wijze voldoen aan de behoefte aan oppervlaktedelfstoffen en aan verbetering van landbouwgronden.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
Uitvoering geven aan het provinciaal ontgrondingenbeleid door:
1. mee te werken aan de ingediende ontgrondingsaanvraag voor één nieuwe beton- en metselzandwinning in Zuidwest-Drenthe, waarin drie Drentse zandwinners participeren;
2. niet mee te werken aan de tweede ingediende aanvraag voor beton- en metselzand binnen dit gebied;
3. te bezien of op een planologisch verantwoorde wijze kan worden meegewerkt aan de ingediende aanvraag voor de uitbreiding van de bestaande beton- en metselzandwinning binnen de EHS te Gasselterveld, zolang op de locatie in Zuidwest-Drenthe in verband met een bovenlaag ophoogzand nog niet gestart kan worden met de winning van beton- en metselzand;
4. verder mee te werken aan aanvragen om ontgrondingsvergunningen die in overeenstemming zijn met het beleid.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
De door GS te nemen beslissingen inzake de onder 1 tot en met 4 genoemde ontgrondingsaanvragen.

## 36001 Programmering en sturing landelijk gebied

*Contactpersoon: de heer R. Kavsek. Toestelnummer 56 45.*

**Bronnen van beleid**
- Bestuurlijke afspraken tussen het Rijk, IPO, VNG en UVW.
- Contourennota ILG, Nota ruimte, Agenda vitaal platteland en Noordelijk programma vitaal platteland.

**Omschrijving doelstelling(en)**
- Het vaststellen en uitvoeren van een meerjarenprogramma en -contract met betrekking tot de gebiedsgerichte inrichting van het landelijk gebied.
- Het uitvoeren van de bestuursovereenkomst met betrekking tot de gebiedsgerichte inrichting van het landelijk gebied. Dit zal zijn doorwerking krijgen in gebiedsgerichte processen zoals landinrichting, SGB, het POP en delen uit Kompas en ICES.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
De gemaakte bestuurlijke afspraken over een effectief, nieuw sturingssysteem voor het landelijk gebied worden uitgewerkt in een Provinciaal programma vitaal platteland en in uitvoeringsplannen per gebied. Hierin wordt zichtbaar gemaakt welke doelen gerealiseerd zullen worden (binnen de kaders die in het POP II zijn vastgesteld) en welke middelen daarvoor beschikbaar zijn.
Met het Uitvoeringscontract 2004 als vertrekpunt werken wij toe naar verbreding en flexibilisering van het programma met als perspectief de nieuwe Wet inrichting landelijk gebied (WILG).
Actieve aansturing DLG bij realisering van de EHS.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
Beschikbaarheid programma en uitvoeringsplannen per gebied.
Gemiddeld moet jaarlijks 500 ha reservaat en natuurontwikkelingsgebied worden verworven en ingericht om de EHS in 2018 gerealiseerd te hebben.

## 36002 Informatiesysteem landelijk gebied

*Contactpersoon: de heer J.C. Smittenberg. Toestelnummer 54 49.*

**Bronnen van beleid**
- Provinciaal natuurbeleidsplan (december 1992): pagina 33.
- Nota landschap (februari 1998): pagina 101.
- Nota flora en fauna (november 2002): pagina's 9 tot en met 13 en 18 tot en met 21.
- ontwerp-POP II, (november 2003): pagina's 45, 48, 64, 65, 182, 183, 189 tot en met 198, 221, 222, 227 en 228.
- Gebiedsvisies natuur, bos en landschap (december 1995 - juni 2001): diverse pagina's.

**Omschrijving doelstelling(en)**
Beschikbaarheid van informatie over de kwaliteit van natuur (flora en fauna) en landschap, zowel ruimtelijk (verspreiding van soorten en vegetatietypen) als in de tijd (trends in de ontwikkeling van soorten en effecten van beleid en beheer) ten behoeve van het natuurbeleid en de afweging van natuurwaarden bij het beleid op het gebied van ruimtelijke ordening, milieu, water en infrastructuur (onder meer in relatie tot FFW, Natuurbeschermingswet en Europese richtlijnen).

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
- Voortzetten actualisatie ruimtelijke natuurinformatie (2e jaar van een programma van 10 jaar).
- Opzetten meetnet landschap.
- Uitvoeren waarnemingen weidevogelmeetnet (15 meetgebieden) en vertalen van (landelijke) rapportage van Sovon en CBS naar de Drentse situatie.
- Uitvoeren waarnemingen flora- en vegetatiemeetnet (ca. 350 meetpunten landelijk meetnet, aangevuld met ca. 80 eigen provinciale meetpunten; 3e jaar van vierjarige cyclus).
- Ondersteunen van ca. 3-5 gegevensverzamelende werkgroepen (van vrijwilligers) door verwerken en beschikbaar maken van door hen verzamelde gegevens in de provinciale databank.
- Bewerken en beschikbaar stellen van gegevens ten behoeve van toepassing in ruimtelijke ordening, wegen-, water-, milieu- en natuurbeleid.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Oppervlakte waarvoor actualisatie van ruimtelijke informatie is gerealiseerd.
- Aantal opgenomen meetgebieden en meetpunten van de meetnetten.
- Mate van beschikbaarheid en toegankelijkheid van de verwerkte informatie.
- Aard en aantal van de gebruikers (intern en extern)

## *36003 Leren voor duurzame ontwikkeling (natuur- en milieueducatie)*

*Contactpersoon: mevrouw C. Scholten-van der Scheer. Toestelnummer 57 26.*

**Bronnen van beleid**
Het noordelijk ambitiestatement Leren voor duurzame ontwikkeling (in productie; vaststelling oktober 2004) en POP II, onderdeel C1; Duurzame ontwikkeling, vergt een systematische afweging van economische, sociaal-culturele en ecologische aspecten. Een goede procesvoering met participatie van betrokkenen, integraliteit waarbij rekening wordt gehouden met onderlinge verbanden en een gezamenlijke verantwoordelijkheid bepalen de kwaliteit van de afweging (bladzijde 36 van het voorontwerp).

**Omschrijving doelstelling(en)**
De provincie wil samen met andere overheden, maatschappelijke organisaties en burgers vormgeven aan de realisatie van doelstellingen uit POP II. Subdoelen zijn:
1. participatie van 5% van de burgers en organisaties in een concreet plangebied; bij 2 nader te specificeren besluitvormingsprocessen voor duurzame ontwikkeling van Drenthe;
2. het ontwikkelen van een gezamenlijk duurzaam handelingsperspectief in 2 concrete situaties vanuit economisch, ecologisch en sociaal-cultureel perspectief;

3. het blijvend onder de aandacht brengen van het begrip Duurzame ontwikkeling door in 2005 aandacht te besteden aan water en energie (klimaat);
4. het ondersteunen van 1.500 vrijwilligers bij het uitvoeren van natuur- en milieuactiviteiten gericht op behoud en ontwikkeling van de waarden en kwaliteiten van Drenthe;
5. het stimuleren van betrokkenheid van 30% van de jongeren tussen 4 en 18 jaar bij duurzame ontwikkeling van Drenthe.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- Een Uitvoeringsprogramma leren voor duurzame ontwikkeling 2005 (doelstellingen 1 en 2).
- Een prestatie-afspraak met het IVN Consulentschap dat bijdraagt aan uitvoering van de doelstellingen.
- Uitvoering van projecten door vrijwilligers(groepen) gericht op doelstellingen 3 en 4.
- Het geven van informatie aan burgers en bedrijven over besluitvormingsprocessen.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

Ad 1. Percentage burgers, percentage organisaties en aantal integrale besluitvormingsprocessen.
Ad 2. Aantal situaties, aantal vertegenwoordigers van verschillende dimensies van duurzaamheid, te weten drie P's, (Price, People, Profit), tijd en ruimte en aantal ontwikkelde perspectieven.
Ad 3. Aantal redactionele artikelen (websites, Milieuwijzer en regionale kranten), aantal cursussen en aantal bijeenkomsten.
Ad 4. Aantal vrijwilligers en aantal gesubsidieerde projecten.
Ad 5. Percentage jongeren, aantal onderwijsprojecten en aantal buitenschoolse projecten voor jongeren.

## *Uitwerking collegeprogramma*

**Ombuigingen “groene sector’**

*Verlaging van de vaste subsidie aan het IVN Consulentschap NME Drenthe*
Meegenomen is een verlaging van de vaste subsidie aan het IVN Consulentschap NME Drenthe met € 15.000,-- in 2006 en € 30.000,-- in 2007 en volgende jaren (programmaonderdeel 36003). Doelstelling van het IVN Consulentschap NME Drenthe is het verkrijgen van draagvlak bij de bevolking, ondernemingen en organisaties voor het provinciale natuurbeleid met betrekking tot duurzame ontwikkeling en het inbrengen van ecologische aspecten. Centraal staan hierbij participatie van burgers en organisatie bij duurzame ontwikkeling van de provincie en betrokkenheid van jongeren bij duurzame ontwikkeling en natuur- en milieueducatie (NME). Concreet wordt het stimuleren van gemeenten om NME en communicatie van duurzame ontwikkeling in beleid op te nemen, stopgezet. Een risico van de bezuiniging is dat de kwaliteit van onderwijsprojecten terugloopt, omdat continuïteit van de projecten wegvalt en daarmee de kosten om hetzelfde bereik te realiseren, zullen stijgen. Projecten NME in het onderwijs worden meer afhankelijk gemaakt van subsidies van de diverse partijen, waaronder de provincie (hoofdlijn ontwikkelen landelijk gebied).

*Verlaging van de structurele subsidie aan de Stichting Landschapsbeheer Drenthe*
Meegenomen is een verlaging van de structurele subsidie aan de Stichting Landschapsbeheer Drenthe met € 50.000,-- (programmaonderdeel 36201). Deze ombuiging wordt verder toegelicht bij programma 6.1 Natuur.

In de begroting 2005 is voor de nog niet geconcretiseerde bedragen in de meerjarenraming vanaf 2006 een stelpost opgenomen (doelstelling 30501).

Het totaal van de bezuinigingen meerjarig is nu als volgt.

| Bedragen x € 1.000 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|
| Geconcretiseerde ombuigingen | 0 | 65 | 80 | 80 |
| Taakstelling ombuigingen | 50 | 125 | 150 | 150 |
| Verschil | -50 | -60 | -70 | -70 |

## *Financieel totaaloverzicht programma*

| Per programmaonderdeel | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **35601 Vergunningverlening ontgrondingen** | | | | | | |
| Programmakosten | 12.551 | 101.800 | 103.900 | 34.430 | 34.630 | 34.760 |
| Apparaatskosten | 304.582 | 387.742 | 292.896 | 298.403 | 302.494 | 311.184 |
| Totaal lasten | 317.133 | 489.542 | 396.796 | 332.833 | 337.124 | 345.944 |
| Totaal baten | 20.983 | 140.677 | 481.770 | 63.115 | 63.115 | 63.115 |
| Saldo | 296.151 | 348.865 | 84.974- | 269.718 | 274.009 | 282.829 |
| **36001 Programmering en sturing landelijk gebied** | | | | | | |
| Programmakosten | - | - | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 62.490 | 34.772 | 84.236 | 85.820 | 86.996 | 89.496 |
| Totaal lasten | 62.490 | 34.772 | 84.236 | 85.820 | 86.996 | 89.496 |
| Totaal baten | - | | - | - | - | - |
| Saldo | 62.490 | 34.772 | 84.236 | 85.820 | 86.996 | 89.496 |
| **36002 Informatiesysteem landelijk gebeid** | | | | | | |
| Programmakosten | 34.053 | 132.000 | 132.200 | 132.300 | 132.450 | 132.600 |
| Apparaatskosten | 379.598 | 381.833 | 393.486 | 400.884 | 406.381 | 418.055 |
| Totaal lasten | 413.651 | 513.833 | 525.686 | 533.184 | 538.831 | 550.655 |
| Totaal baten | 33.527 | - | - | - | - | - |
| Saldo | 380.124 | 513.833 | 525.686 | 533.184 | 538.831 | 550.655 |
| **36003 Leren voor duurzaamheid (natuur- en milieueducatie)** | | | | | | |
| Programmakosten | 274.697 | 224.555 | 218.071 | 208.793 | 199.675 | 205.720 |
| Apparaatskosten | 24.920 | 77.818 | 65.063 | 66.286 | 67.195 | 69.126 |
| Totaal lasten | 299.617 | 302.373 | 283.134 | 275.079 | 266.870 | 274.846 |
| Totaal baten | 113.445 | - | - | - | - | - |
| Saldo | 186.172 | 302.373 | 283.134 | 275.079 | 266.870 | 274.846 |

| Totaal programma | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 1.092.891 | 1.340.520 | 1.289.852 | 1.226.916 | 1.229.821 | 1.260.941 |
| Baten | 167.954 | 140.677 | 481.770 | 63.115 | 63.115 | 63.115 |
| **Saldo** | **924.937** | **1.199.843** | **808.082** | **1.163.801** | **1.166.706** | **1.197.826** |

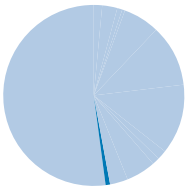

**Lasten Programma landelijk gebied in relatie tot totale lasten**

***0,8 %*** Lasten Programma landelijk gebied

***99,2 %*** Lasten overige programma's

# Programma 6.1 Natuur

## Missie

*Behoud en vergroting van het algemeen welbevinden van mens, dier en plant door verbetering van de natuurlijke en landschappelijke leefomgeving en bescherming van natuurlijke waarden, met de nadruk op:*
- *bescherming en ontwikkeling van grote, samenhangende natuurgebieden, bossen en historische cultuurlandschappen;*
- *bescherming van bedreigde soorten planten en dieren door gerichte bescherming en verbetering van hun leefgebieden;*
- *versterking en, waar mogelijk, uitbreiding van oppervlakte, samenhang en kwaliteit van natuurgebieden, bossen en agrarische gebieden met natuurwaarden;*
- *Het bevorderen van recreatief medegebruik, het intensiveren van natuurbeheer en natuurontwikkeling, het sterk stimuleren van natuur- en milieueducatie en natuurgerichte recreatie en het bevorderen van onderzoek in de drie Drentse nationale parken.*

*Portefeuillehouder: mevrouw A. Edelenbosch.*

## Programmaonderdelen

### 36201 Natuurbeleid

*Contactpersoon: de heer J.C. Smittenberg. Toestelnummer 54 49.*

**Bronnen van beleid**
- Provinciaal natuurbeleidsplan (december 1992).
- Structuurschema groene ruimte (Ministeries van LNV en VROM, 1995).
- Nota natuur voor mensen, mensen voor natuur (Ministerie van LNV, 2000).
- Nota flora en fauna (november 2002).
- POP II, ontwerp (november 2003): pagina 189 tot en met 197.
- Gebiedsvisies natuur, bos en landschap (december 1995 - juni 2001).

**Omschrijving doelstelling(en)**
- Realiseren van de EHS inclusief ecologische verbindingszones en robuuste verbindingen (zie ook onder uitvoering/regelgeving voor wat betreft grondverwerving en natuur gebiedenbeleid (6.2).
- Vaststellen en realiseren van natuurdoeltypen en natuurdoelen ten behoeve van Programma Beheer en andere toepassingen (onder andere bij milieu- en waterbeleid).
- Samenwerken met andere overheden, instanties en particulieren ten behoeve van realisering natuurdoelen.
- Soortenbescherming overeenkomstig rijksbeleid en uitwerking in de Nota flora en fauna.
- Verbetering natuurkwaliteit buiten de EHS door groen/blauwe dooradering en stimulering ecologisch beheer.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
- Overleg over begrenzingen, aankoop, beheerspakketten, natuurdoelen en tracé's voor ecologische verbindingszones.
- Vaststellen actualisatie Gebiedsplan Drenthe (zie ook onder 36206, Natuur gebiedenbeleid).
- Inbreng in en afstemming met rijksnatuurbeleid.
- Ondersteunen en begeleiden van natuurbeschermingsinstanties.
- Uitvoeren van soortenbeschermingsplannen en overige projecten.
- Actualiseren natuurdoeltypenkaart en natuurstreefbeeldenkaart.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Oppervlakte gerealiseerde EHS en lengte gerealiseerde verbindingszones.
- Kwaliteit van gerealiseerde natuurdoeltypen (onder meer aan de hand van vegetatiemeetnet en ontwikkeling doelsoorten).
- Mate van diversiteit van planten, diersoorten en levensgemeenschappen binnen en buiten de EHS (via inventrisatie en monitoring, zie onder 6.0, Informatiesysteem landelijk gebied).

## *36202 Bos*

*Contactpersoon: de heer M. Lumkes. Toestelnummer 56 07.*

**Bronnen van beleid**
Het bosbeleid staat omschreven in het Provinciaal bosbeleidsplan Drenthe. Veel van de doelstellingen zijn overgenomen in het POP en het gebiedenbeleid.

**Omschrijving doelstelling(en)**
Behoud, herstel, uitbreiding en ontwikkeling van de ecologische en bosbouwkundige waarden van bossen, alsmede het stimuleren van bosuitbreiding op plaatsen waar deze bossen kunnen voldoen aan maatschappelijke wensen.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
Instandhouding 34.000 ha bos in Drenthe en verbetering van de ecologische en economische waarden van deze bossen. Jaarlijks 150 ha bosuitbreiding en 3 nieuwe landgoederen.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
Instandhouding 34.000 ha bos in Drenthe en verbetering van de ecologische en economische waarden van deze bossen. Jaarlijks 150 ha bosuitbreiding en 3 nieuwe landgoederen.

## 36203 Landschap

*Contactpersoon: de heer J. A. Scheper. Toestelnummer 54 27.*

**Bronnen van beleid**
POP II, Nota landschap, Uitvoeringsprogramma landschap ontwikkelen met kwaliteit, Gebiedsvisies natuur, bos en landschap.

**Omschrijving doelstelling(en)**
Behoud, herstel en ontwikkeling van landschappelijke kwaliteiten ten behoeve van bestaande en nieuwe functies in het landelijk gebied. Behoud van Drents eigen karakteristieken. Vergroting van recreatieve en toeristische aantrekkelijkheid van het landschap. Beschikbare kennis ontsluiten. Zichtbare resultaten als succes presenteren.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
In 2005 willen wij op grond van het Uitvoeringsprogramma ontwikkelen met kwaliteit het offensief voor het landelijk gebied ten volle benutten. In dit offensief zijn de Drentse gemeenten onze belangrijkste partners. Landschap gaat hand in hand met recreatie, cultuurhistorie en ruimtelijke kwaliteit. In de voorbeeldgebieden zoals in POP II aangeduid op de ontwikkelingskaart willen wij de ontwikkelingsgerichte landschapstrategie toepassen in nieuwe visies en (gebiedsgerichte) projecten. In deze projecten staat het planontwerp centraal. Drenthe breed zullen wij de invloed van het landschapsbeleid op andere relevante beleidsterreinen continueren. Projecten die door een bijzondere inzet als voorbeeld kunnen dienen voor behoud en ontwikkeling met kwaliteit zullen wij inzetten voor educatie en publiciteit.
De mogelijkheden om kennis van landschap en cultuurhistorie toegankelijk te maken zullen breed in de organisatie worden onderzocht en in een advies worden vertaald.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Aantal activiteiten en projecten gericht op behoud, herstel en ontwikkeling van landschap.
- Aantal vastgestelde gemeentelijke landschapsontwikkelingsplannen.
- Toenemend draagvlak om aan een ruimtelijke ontwikkelingen een kwaliteitsimpuls toe te voegen.

## 36204 Nationale parken

*Contactpersoon: de heer P.W. Pasman. Toestelnummer 57 31.*

**Bronnen van beleid**
- POP 1998, bladzijde 190 en verder, paragraaf E.1, West.

- POP 1998, bladzijde 194 en verder, paragraaf E.2, Midden-Zuidwest.
- POP 1998, bladzijde 205 en verder, paragraaf E.6, Noord.

**Omschrijving doelstelling(en)**
In nationale parken worden natuurbeheer en natuurontwikkeling geïntensiveerd, worden natuur- en milieueducatie sterk gestimuleerd en worden natuurgerichte recreatie en onderzoek bevorderd.
Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet
Instandhouden en verbeteren kwaliteit nationale parken. Beoogd resultaat: de Drentse nationale parken zijn er nog op 31 december 2005.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
Realiseren van het jaarprogramma van elk nationaal park.

## *36205 Natuur uitvoering/regelgeving*
### *- Grondverwerving*
### *- Uitvoering Flora- en Faunawet*
### *- Natuurbeschermingswet*

*Contactpersoon: de heer J. Smittenberg. Toestelnummer 54 49*

**Bronnen van beleid**
1. POP
   - Provinciaal natuurbeleidsplan Drenthe (1992); H4.4, Aankoop, inrichting en beheer.
   - Natuur- en landschapsdoelen in Drenthe - Integraal gebiedsplan (2002).
2. FFW
   - Nota flora en fauna.
   - Habitatrichtlijn.
   - Vogelrichtlijn.
   - Wm.
3. Provinciaal natuurbeleidsplan (december 1992)
   - Structuurschema groene ruimte (Ministeries van LNV en VROM, 1995).
   - Nota natuur voor mensen, mensen voor natuur (Ministerie van LNV, 2000).
   - FFW (2002).
   - Nota flora en fauna (november 2002).
   - Natuurbeschermingswet (2004).
   - Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn.

**Omschrijving doelstelling(en)**
1. Subsidiëring van de aankoop van natuurgebieden en landgoederen met hoge actuele en potentiële natuur- en/of andere (bijvoorbeeld cultuurhistorische) waarden, begrensde natuurgebieden en taakstellingsaankopen landinrichting.
2. Uitvoering wettelijke taken met betrekking tot de FFW, Habitatrichtlijn, Vogelrichtlijn in samenhang met andere regelgeving op gebied van ruimtelijke ordening en milieu.

3. Uitvoering wettelijke (gedecentraliseerde) taken met betrekking tot de Natuurbeschermingswet in samenhang met andere regelgeving op gebied van ruimtelijke ordening en milieu.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

1. 80 subsidiebeschikkingen ten behoeve van de aankoop van: natuurgebieden, landgoederen en begrensde natuurgebieden:
   - taakstelling realisering EHS en landinrichting: 800 ha per jaar;
   - 4 overleggen Werkgroep Aankopen;
   - 10 overleggen Dienst Landelijk Gebied.
2. Evenwichtige ontheffingverlening:
   - goedkeuring Faunabeheerplan (product van Faunabeheereenheid (FBE) Drenthe);
   - stimuleren effectieve preventieve maatregelen ter voorkoming van schade aan landbouwgewassen door beschermde diersoorten;
   - ontheffingverlening grotendeels via FBE laten lopen;
   - effectieve handhaving (via Productgroep Handhaving).
3. Evenwichtige vergunningverlening (bijvoorbeeld voor het Witterveld met betrekking tot activiteiten op het TT-circuit):
   - opstellen beleidsnota met betrekking tot provinciale invulling nieuwe natuurbeschermingswet;
   - opstellen van goede beheersplannen voor Natuurbeschermingswet-, Vogelrichtlijn- en Habitatrichtlijn-gebieden.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

1. Verworven hectares (800).
2. Vermindering aantal verleende ontheffing:
   - goedgekeurde faunabeheerplan;
   - goede implementatie wet en beleid in bestemmingsplannen;
   - goede implementatie wet en beleid in vergunningen milieubeheer.
3. Vaststelling beleidsnota over Natuurbeschermingswet:
   - voldoende bescherming en Kwaliteit van Natuurbeschermingswet-, Vogelrichtlijn- en Habitatrichtlijngebieden.

## Uitwerking collegeprogramma

### Ombuigingen

*Verlaging van de structurele subsidie aan de Stichting Landschapsbeheer Drenthe*
Meegenomen is een verlaging van de structurele subsidie aan de Stichting Landschapsbeheer Drenthe met € 50.000,-- (programmaonderdeel 36201). Stichting Landschapsbeheer Drenthe combineert het onderhouden van landschappelijke elementen in Drenthe met het scheppen van werkgelegenheid voor onder meer arbeidsgehandicapten en het inzetten en ondersteunen van vrijwilligers. Naar ons oordeel is de ombuiging mogelijk door verzakelijking van de subsidierelatie. Vraaggerichte sturing en afspraken op projectniveau staan daarbij centraal. Een risico van het verminderen van subsidie is een mogelijk nadelig effect op de kwaliteit van het landschap, voor de werkgelegenheid dan wel voor de beschikbaarheid van vrijwilligers in het natuur- en landschapsbeheer. Overigens kan voor de financiering van projecten wel gebruikgemaakt worden van de (extra) middelen voor de hoofdlijn ontwikkelen landelijk gebied.

## Financieel totaaloverzicht programma

| Per programmaonderdeel | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **36201 Natuurbeleid** | | | | | | |
| Programmakosten | 1.447.454 | 1.457.773 | 1.862.496 | 1.840.122 | 1.880.224 | 1.921.442 |
| Apparaatskosten | 1.019.682 | 1.145.836 | 610.933 | 622.419 | 630.953 | 649.080 |
| Totaal lasten | 2.467.136 | 2.603.609 | 2.473.429 | 2.462.541 | 2.511.177 | 2.570.522 |
| Totaal baten | 693.093 | 650.417 | 656.239 | 662.120 | 668.062 | 674.061 |
| Saldo | 1.774.043 | 1.953.192 | 1.817.190 | 1.800.421 | 1.843.115 | 1.896.461 |
| **36202 Bos** | | | | | | |
| Programmakosten | 20.338 | 22.700 | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 158.055 | 171.463 | 119.821 | 122.074 | 123.748 | 127.303 |
| Totaal lasten | 178.393 | 194.163 | 119.821 | 122.074 | 123.748 | 127.303 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 178.393 | 194.163 | 119.821 | 122.074 | 123.748 | 127.303 |
| **36203 Landschap** | | | | | | |
| Programmakosten | 273.338 | 273.338 | 273.338 | 273.338 | 273.338 | 273.338 |
| Apparaatskosten | 149.972 | 81.130 | 113.377 | 115.509 | 117.092 | 120.456 |
| Totaal lasten | 423.310 | 354.468 | 386.715 | 388.847 | 390.430 | 393.794 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 423.310 | 354.468 | 386.715 | 388.847 | 390.430 | 393.794 |

| Per programmaonderdeel | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **36204 Nationale parken** | | | | | | |
| Programmakosten | 393.906 | 442.863 | 442.863 | 442.863 | 442.863 | 442.863 |
| Apparaatskosten | 287.076 | 366.003 | 432.965 | 441.105 | 447.153 | 459.999 |
| Totaal lasten | 680.982 | 808.866 | 875.828 | 883.968 | 890.016 | 902.862 |
| Totaal baten | 346.623 | 442.863 | 442.863 | 442.863 | 442.863 | 442.863 |
| Saldo | 334.360 | 366.003 | 432.965 | 441.105 | 447.153 | 459.999 |
| **36205 Natuur, uitvoering/regelgeving** | | | | | | |
| Programmakosten | 1.869.609 | 3.115.683 | 1.319.809 | 1.386.457 | 1.497.623 | 1.608.788 |
| Apparaatskosten | 239.810 | 270.436 | 348.183 | 354.729 | 359.593 | 369.924 |
| Totaal lasten | 2.109.419 | 3.386.119 | 1.667.992 | 1.741.186 | 1.857.216 | 1.978.712 |
| Totaal baten | 142.514 | 39.240 | 17.200 | 17.200 | 17.200 | 17.200 |
| Saldo | 1.966.905 | 3.346.879 | 1.650.792 | 1.723.986 | 1.840.016 | 1.961.512 |

| Totaal programma | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 5.859.240 | 7.347.225 | 5.523.785 | 5.598.616 | 5.772.587 | 5.973.193 |
| Baten | 1.182.230 | 1.132.520 | 1.116.302 | 1.122.183 | 1.128.125 | 1.134.124 |
| **Saldo** | **4.677.010** | **6.214.705** | **4.407.483** | **4.476.433** | **4.644.462** | **4.839.069** |

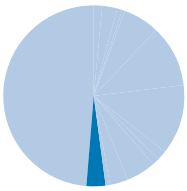

**Lasten Programma natuur in relatie tot totale lasten**

***3,4 %*** Lasten Programma natuur

***96,6 %*** Lasten overige programma's

# Programma 6.2 Plattelandsbeleid

## Missie

*Het Drents plattelandsbeleid heeft als missie het versterken van de vitaliteit en het verbeteren van de leefbaarheid op het platteland onder de randvoorwaarde van een zo optimaal mogelijke balans tussen ecologie en economie.*

*Portefeuillehouder: mevrouw A. Edelenbosch.*

## Programmaonderdelen

### 35006 Gebiedsgerichte uitvoering

*Contactpersoon: de heer E.P.H. Bregman. Toestelnummer 58 63.*

**Bronnen van beleid**
Provinciaal omgevingsplan en gebiedsplannen.

**Omschrijving doelstelling(en)**
Doelstelling is per prioritair gebied geconcretiseerd in de (7) gebiedsplannen en richten zich daarbij op, indien relevant, het herschikken van functies en voorts: het verkrijgen van een betere milieukwaliteit (in het bijzonder de kwaliteit van bodem- en grondwater) en het versterken van economie en leefbaarheid binnen de voorwaarde van een duurzame ontwikkeling. Met betrekking tot een betere milieukwaliteit gaat het onder meer om realiseren van een ammoniakemissie in kwetsbare gebieden waarbij de draagkracht van de natuur in 50% van de gebieden niet wordt overschreden en de nitraatconcentratie van het bovenste grondwater voldoet aan de EU-streefwaarde van 25 mg $NO_3$/l. De concentratie van bestrijdingsmiddelen in het grond- en oppervlaktewater is niet hoger dan 0.1µg/l voor individuele stoffen.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
De provinciale inzet is erop gericht om op interactieve wijze met partners in het gebied de beleidsdoelen te realiseren; dit proces waar mogelijk en noodzakelijk te faciliteren en financieel te ondersteunen.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
Er wordt onder meer voor bodemgerelateerde onderwerpen en voor activiteiten die bijdragen aan verbetering van de sociaal-economische omstandigheden een groot aantal verschillende maatregelen uitgevoerd. Deze prestaties worden uitgedrukt in ha's, aantallen en km's en waar mogelijk in reductiepercentages. In de gebiedsplannen en bijbehorende uitvoeringsprogramma's wordt dit nader aangegeven. Voorbeelden zijn: oppervlakte gewenste natuurdoeltypen, voorzieningenniveau recreatie, oppervlakte veiliggestelde landschapselementen, aantal beschermde archeologisch of aardkundig waardevolle gebieden. De prestaties worden met het oog op het verkrijgen van rijksgelden vastgelegd in het Provinciaal Uitvoeringsprogramma Landelijk Gebied.

Daarnaast worden tot in elk geval 2006 jaarlijks ook prestatieafspraken over onder meer grondaankopen gemaakt met het Rijk in het kader van de uitvoering van landinrichting. Afspraken met betrekking tot de uitvoering via de verschillende financieringsstromen worden op elkaar afgestemd.

Per 1 januari 2005 mag er niet meer in de bodem of op het oppervlaktewater geloosd worden zonder voorafgaande zuivering.
Door gerichte inzet van stimuleringsgelden (in het bijzonder SGM-middelen) is de verwachting dat er in Drenthe in 2005 bijna geen ongerioleerde percelen meer aanwezig zijn.
In totaal zijn er in Drenthe dan ongeveer 220.000 percelen die gerioleerd zijn. Voor de gevallen waar deze termijn niet gehaald wordt, dienen de gemeenten een ontheffingsaanvraag bij ons in, met een bijbehorende tijdsplanning voor het oplossen van het knelpunt.

**Inventarisatie ongerioleerde percelen in Drenthe per jaar**

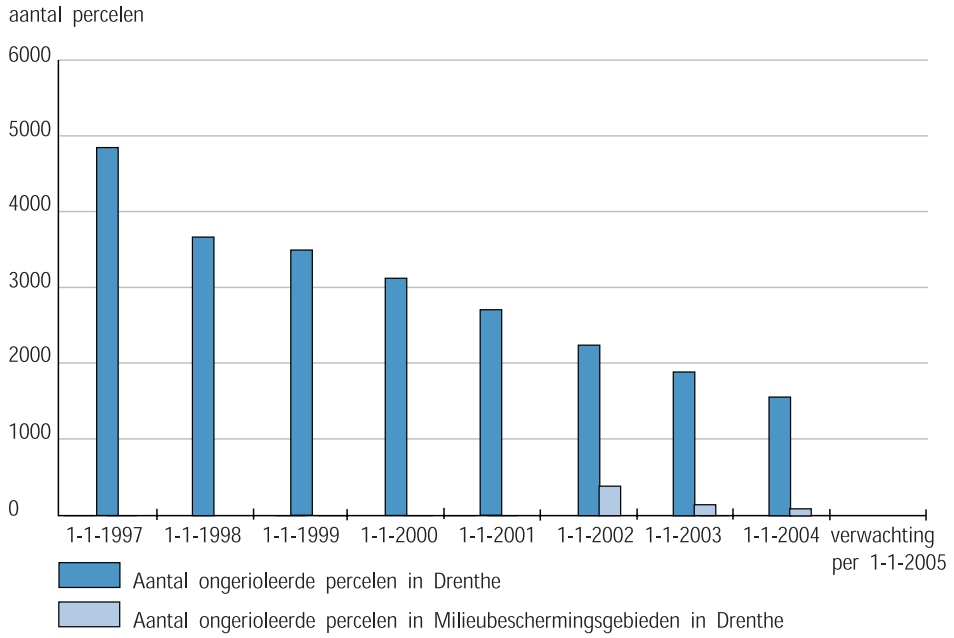


Vóór 2002 zijn geen gegevens beschikbaar over ongerioleerde percelen in Milieubeschermingsgebieden in Drenthe

## *35007 Gebiedsgericht beleid*

*Contactpersoon: de heer E.P.H. Bregman. Toestelnummer: 58 63.*

### Bronnen van beleid

Rijksbeleid (Nota voor ruimte; Agenda voor een vitaal platteland) en Provinciaal omgevingsplan.

### Omschrijving doelstelling(en)

Doelstelling is in het algemeen het verkrijgen van een betere milieukwaliteit als essentiële randvoorwaarde van tal van functies en het versterken van economie en leefbaarheid binnen de voorwaarde van een duurzame ontwikkeling. In concreto gaat het om doelen op het gebied van natuur, recreatie, landschap, landbouw (en milieu) en milieu (condities voor natuur, terugdringen van verstoring en bodemkwaliteit) in het landelijk gebied.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
De provinciale inzet is erop gericht om op interactieve wijze met partners in het gebied de beleidsdoelen zo integraal mogelijk te realiseren als uitwerking van het POP. Dit proces wordt waar mogelijk en noodzakelijk gefaciliteerd en financieel ondersteund. In het kader van landelijke ontwikkelingen (zie tekst hieronder) wordt in SNN-verband inhoud gegeven aan een landelijke pilot.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
Eén uitvoeringskader voor het landelijk gebied dat geconcretiseerd wordt in meerdere programmalijnen, waaronder een integraal plan voor de ontwikkeling van (delen van) het landelijk gebied.
Hierin worden de langetermijndoelen, de operationele doelen en activiteiten aangegeven.
Voor een groot aantal verschillende activiteiten worden prestaties zoveel mogelijk kwantitatief aangegeven.
Dit (in 2005/2006) op te stellen plan is de integrale voortzetting van landinrichting, grondverwerving en stimuleringsbeleid (SGB) en voldoet in ieder geval aan de vereisten van de (toekomstige) Investeringsregeling landelijk gebied (ILG).

## *36004 Landinrichting*

*Contactpersoon: de heer G.B. Buijs. Toestelnummer 54 23.*

**Bronnen van beleid**
Provinciaal omgevingsplan II.

**Omschrijving doelstelling(en)**
Via een projectmatige aanpak verbeteren van de inrichting van het landelijk gebied met het oog op een optimalisering van de agrarische structuur, een duurzaam waterbeheer en adequate realisering en bescherming van de natuur en landschapswaarden in grote delen van het landelijk gebied.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
Landinrichting blijft een belangrijk instrument om flexibel en efficiënt complexe inrichtingsvraagstukken in het landelijk gebied uit te voeren. Hiermee wordt een belangrijke bijdrage geleverd aan de sociaal-economische versterking van het landelijk gebied.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
Op dit moment zijn er 16 landinrichtingsprojecten in uitvoering. Voor 2 gebieden is een aanvraag voor landinrichting ingediend. Circa 80% van de ecologisch hoofdstructuur (EHS) wordt gerealiseerd binnen landinrichtingsprojecten. Dit komt overeen meteen verwerving van gemiddeld 400 ha per jaar. Circa 70% van de ecologische verbindingen komt tot stand via landinrichting. Voor een groot aantal landbouwers wordt door herverkaveling de toedeling aanmerkelijk verbeterd. Zo komt gemiddeld 70% van de grond bij huis te liggen. Via landinrichting wordt een belangrijke impuls gegeven aan een vitaal platteland.

## 36005 Plattelandsbeleid

*Contactpersoon: de heer W. de Bruijn. Toestelnummer 54 13.*

**Bronnen van beleid**
Voorjaarsnota 2004 (uitwerking Hoofdlijn landelijk gebied), POP II, Kompas voor het Noorden, Notitie plattelandsbeleid: Op Drentse maat verder, Rijksnota's als de Nota ruimte en de Agenda voor een vitaal platteland en EU-programma's gericht op het gemeenschappelijk landbouwbeleid en plattelandsontwikkeling.

**Omschrijving doelstelling(en)**
Het waarborgen van de kwaliteit en vitaliteit van het landelijk gebied, dit door ons te richten op:
- het behoud en versterking van werkgelegenheid op het platteland;
- de verbetering van de inrichting van de natuurlijke en agrarische leefomgeving;
- het leveren van maatwerk waarbij het streekeigen karakter en de identiteit van het gebied belangrijke uitgangspunten vormen.

Daarom: plattelandsbeleid “op Drentse maat”.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
Prioriteit wordt gegeven aan de volgende thema's c.q. gebieden:

*Thema's*
- **Landbouw.** Kernbegrippen hierbij zijn: stimuleren van duurzaamheid, investeren in kennis, kwaliteit en ondernemersschap, produceren voor de wereldmarkt en verbreding, inspelen op het nieuwe Europese gemeenschappelijke landbouwbeleid en zorgen voor goede fysieke productieomstandigheden.
- **Natuur.** Hierbij gaat het om de realisatie van de ecologische hoofdstructuur (EHS) en de robuuste verbindingszones, ontwikkeling en beheer van het landschap, veiligstellen en benutten van cultuurhistorische waarden en verbetering van milieufactoren.
- **Water.** In kwantitatieve zin de nodige maatregelen voor vasthouden, bergen en afvoeren van water. In kwalitatieve zin blijft een verdere verbetering van de waterkwaliteit nodig.
- **Plattelandsontwikkeling.** Hierbij gaat het om de versterking van de economische veerkracht, de kwaliteit van de woon- en leefomgeving, de recreatieve infrastructuur en educatieve activiteiten.

*Gebieden*
- **Regiovisie Groningen-Assen**
  Op het terrein van de waterbeheersing dienen zich in het desbetreffende gebied grootschalige projecten aan (onder andere voor de waterberging).
- **Zuidwest-Drenthe**
  Hier dienen de nationale parken verder te worden uitgebouwd tot toeristisch aantrekkelijke gebieden. Ook liggen er belangrijke wateropgaven.
- **Veenkoloniën**
  De sociaal-economische structuur van de Veenkoloniën zal worden versterkt door uitvoering van de Agenda voor de Veenkoloniën. Prioriteit hierbij hebben de Top-tienprojecten.
- **Hunze**
  De uitvoering van de voor dit gebied ontwikkelde plannen vraagt in de komende periode speciale aandacht (onder andere de realisatie van de robuuste verbindingszone, de wateropgaven en de

inpassing in de plannen van de pilot Ontwikkelingsplanologie die is opgenomen in het uitvoerings-progamma van de Nota ruimte).

**Indicatoren voor doelrealisatie**

Voor het realiseren van de beleidsvoornemens in het landelijk gebied zal de provincie middelen inzetten om de processen/ontwikkelingen in de gebieden/sectoren te faciliteren. Naast inzet van menskracht zullen er onder andere uit de reserve Stimulering vitaal platteland Drenthe middelen worden ingezet voor:
- technische bijstand (onder andere kosten Dienst Landelijk Gebied, Kadaster, gebiedscommissies);
- proceskosten (onderzoek, planvorming en dergelijke);
- (stimulerings-) regeling (onder andere de nieuwe regeling Landinrichting op Drentse maat +);
- cofinanciering projecten (LEADER+-, SGB-, Landinrichtings-, POP (II)-projecten etc.).

## *36206 Natuur gebiedenbeleid*

*Contactpersoon: de heer J.C. Smittenberg. Toestelnummer:54 49.*

**Bronnen van beleid**
- Provinciaal natuurbeleidsplan (december 1992).
- Structuurschema groene ruimte (Ministeries van LNV en VROM, 1995).
- Nota natuur voor mensen, mensen voor natuur (Ministerie van LNV, 2000).
- Nota flora en fauna (november 2002).
- Provinciaal omgevingsplan (POP) II, ontwerp (november 2003): pagina 189 tot en met 197.
- Gebiedsvisies natuur, bos en landschap (december 1995 - juni 2001).

**Omschrijving doelstelling(en)**
- Realiseren van de EHS inclusief ecologische verbindingszones en robuuste verbindingen (zie ook onder Natuur uitvoering regelgeving voor grondverwerving).
- Verbeteren kwaliteit van natuur en landschap buiten de EHS.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
- Overleg over natuur- en landschapsdoelen, begrenzingen, aankoop, beheerspakketten en tracé's voor ecologische verbindingszones.
- Verwerken aanvullingen, wijzigingen en reacties ten behoeve van actualisatie Gebiedsplan Drenthe (zie ook onder 36201, Natuurbeleid).
- Begrenzen robuuste verbindingen in Hunzedal en bij Zuidwolde.
- Stimuleren en ondersteunen van de inrichting van ecologische verbindingszones en het opheffen van knelpunten.
- Stimuleren en ondersteunen van agrarisch natuurbeheer.
- Stimuleren en ondersteunen van initiatieven voor ecologische inrichting en landschapsherstel.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Oppervlakte gerealiseerde EHS en lengte gerealiseerde verbindingszones ten opzichte van totale realisatie in 2018.

- Kwaliteit van gerealiseerde natuurdoeltypen (onder meer via vegetatiemeetnet en ontwikkeling doelsoorten).
- Mate van diversiteit van planten, diersoorten en levensgemeenschappen binnen en buiten de EHS.

## 37108 Versterking economische vitaliteit platteland

*Contactpersoon: mevrouw J. Dijksterhuis en mevrouw C. Posthumus. Toestelnummer 54 31 en 56 50.*

### Bronnen van beleid

- POP.
- Agenda voor de Veenkoloniën: Jaarprogramma 2005.
- LEADER+: Ontwikkelingsstrategie Drents-Friese LEADER-gebied en Ontwikkelingsstrategie Oost-Drenthe.
- Kompas voor het Noorden.

### Omschrijving doelstelling(en)

Versterking economische vitaliteit platteland door:

a. versterking MKB;
b. uitbouw plattelandstoerisme, bijvoorbeeld bed & breakfast, festivals en dergelijke;
c. versterking landbouw.

**Referentiewaarden (gemiddelden 1999-2003)**

| | Aantal | Investeringsvolume |
|---|---|---|
| a. Projecten LEADER en Veenkoloniën met betrekking tot versterking MKB | 1,8 | € 1,1 miljoen |
| b. Projecten LEADER en Veenkoloniën met betrekking tot uitbouw plattelandstoerisme | 0,4 | € 582.100 |
| c. Projecten LEADER en Veenkoloniën met betrekking tot versterking landbouw | 2,8 | € 385.800 |

### Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet

- Mede uitvoering geven aan de Agenda voor de Veenkoloniën. Onder andere zal in 2005 aandacht besteed worden aan het mogelijk maken van inplaatsing van melkveehouderijbedrijven en verbetering van vaarwegen.
- Projectverwerving in het kader van de LEADER+-programma's voor Oost-Drenthe en het Drents-Friese LEADER-gebied. Het gaat om projecten op het gebied van versterking van natuur, bos en landschap, uitbouw van het plattelandstoerisme, versterking van het ondernemerschap en het kleinschalige bedrijfsleven, verbreding van de landbouw en versterking van het sociaal-culturele leefklimaat (alleen in Oost-Drenthe).

### Indicatoren voor doelrealisatie

A, b en c aantal projecten en investeringsvolume binnen LEADER en Veenkoloniën over de drie vorenstaande categorieën. Aangezien er sprake is van enige overlap, vindt de inhoudelijke verantwoording van plattelandstoerisme en versterking landbouw plaats in de programma's Toerisme en recreatie en Landbouw.

# Uitwerking collegeprogramma

## Ombuigingen

Ter ondersteuning van de uitvoering van de Hoofdlijn landelijk gebied wordt de reserve Stimulering vitaal platteland Drenthe ingesteld. De reserve zal onder andere worden gevoed door het overhevelen van bestaande budgetten. Er is sprake van een overheveling van de budgetten naar de reserve Stimulering vitaal platteland Drenthe. De middelen zullen in het vervolg selectiever worden ingezet in robuuste projecten.
De over te hevelen budgetten hebben betrekking op de doelstellingen Natuur, Milieu, Plattelandsbeleid, Welzijn, Landbouw en Water. In de volgende tabel is een en ander nader uitgewerkt. Hierbij is ook aangegeven op welke programmaonderdelen de ombuigingen concreet betrekking hebben.

**Vitaal platteland ("overheveling kredieten")**

| | prog.ond. | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|
| Stimuleringsfonds milieubescherm.gebieden | 35006 | 204.201 | 204.201 | 204.201 | 204.201 |
| Storting Plattelandsstructuurfonds | 36005 | 400.000 | 150.000 | - | - |
| Uitvoeringskosten plattelandsbeleid | 36005 | 754.000 | 754.000 | 754.000 | 754.000 |
| Stimuleringsregeling bos | 36202 | 22.700 | 22.700 | 22.700 | 22.700 |
| Aankoop natuurgebieden | 36205 | 295.000 | 295.000 | 295.000 | 295.000 |
| Stimuleringsverord. natuur en landschap | 36206 | 68.000 | 68.000 | 68.000 | 68.000 |
| Subsidies toeristische sector | 37109 | 34.000 | 34.000 | 34.000 | 34.000 |
| Subsidies duurzame landbouw | 37303 | 49.000 | 49.000 | 49.000 | 49.000 |
| Subsidieregeling Welzijn | 38001 | 182.000 | 182.000 | 182.000 | 182.000 |
| | | **2.008.901** | **1.758.901** | **1.608.901** | **1.608.901** |

## Intensiveringen

Het waarborgen van de kwaliteit en de vitaliteit van het landelijk gebied vormt in het beleid voor 2005 en de volgende jaren een van de hoofdlijnen van het beleid. Bij de uitvoering van dit beleid gaat het om de land- en tuinbouw, water, natuur, landschap, leefbaarheid en recreatie. Ter ondersteuning van de uitvoering van de Hoofdlijn landelijk gebied wordt de reserve Stimulering vitaal platteland Drenthe ingesteld. De reserve zal worden gevoed door het overhevelen van bestaande budgetten en door een intensivering van de middelen voor het landelijk gebied. De in te stellen reserve Stimulering vitaal platteland Drenthe wordt vooral ingezet voor de volgende prioritaire thema's c.q. gebieden.

*Thema's*

- **Landbouw.** Kernbegrippen hierbij zijn: stimuleren grondgebondenheid, investeren in kennis, kwaliteit en ondernemersschap, produceren voor de wereldmarkt en verbreding, inspelen op het nieuwe Europese gemeenschappelijke landbouwbeleid en zorgen voor goede fysieke productie-omstandigheden.
- **Natuur.** Hierbij gaat het om de realisatie van de EHS en de robuuste verbindingszones, ontwikkeling en beheer van het landschap, veiligstellen en benutten van cultuurhistorische waarden en verbetering van milieufactoren.
- **Water.** In kwantitatieve zin de nodige maatregelen voor vasthouden, bergen en afvoeren van water. In kwalitatieve zin blijft een verdere verbetering van de waterkwaliteit nodig.
- **Plattelandsontwikkeling.** Hierbij gaat het om de versterking van de economische veerkracht, de kwaliteit van de woon- en leefomgeving, de recreatieve infrastructuur en educatieve activiteiten.

*Gebieden*

- **Regiovisie Groningen-Assen**
  Op het terrein van de waterbeheersing dienen zich in het desbetreffende gebied grootschalige projecten aan (onder andere voor de waterberging).
- **Zuidwest Drenthe**
  Hier dienen de nationale parken verder te worden uitgebouwd tot toeristische aantrekkelijke gebieden. Ook liggen er belangrijke wateropgaven.
- **Veenkoloniën**
  De sociaal-economische structuur van de Veenkoloniën zal worden versterkt door uitvoering van de Agenda voor de Veenkoloniën. Prioriteit hierbij hebben de Top-tienprojecten.
- **Hunze**
  De uitvoering van de voor dit gebied ontwikkelde plannen vraagt in de komende periode speciale aandacht (onder andere de realisatie van de robuuste verbindingszone, de wateropgaven en de inpassing in de plannen van de pilot Ontwikkelingsplanologie die is opgenomen in het Uitvoeringsprogamma van de Nota ruimte).

| | prog.ond. | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|
| Agenda voor de Veenkoloniën | | 250.000 | 250.000 | 250.000 | 250.000 |
| Verplaatsing agrarische bedrijven | | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 |
| Ruimte voor Water | | 1.000.000 | 1.000.000 | 1.000.000 | 1.000.000 |
| Versterking Vitaal platteland | | 2.500.000 | 2.500.000 | 2.500.000 | 2.500.000 |
| Landbouw ondernemersprogramma | | 125.000 | 125.000 | 125.000 | 125.000 |
| Natuur en recreatie | | 125.000 | 125.000 | 125.000 | 125.000 |
| Procesmanagement bergingsgebieden | | 100.000 | 100.000 | 100.000 | 100.000 |
| Inrichting bergingsgebieden | | 250.000 | 500.000 | 750.000 | 250.000 |
| Flankerend beleid bergingsgebieden | | 200.000 | 200.000 | 200.000 | 200.000 |
| **Bijdrage aan Reserve Vitaal platteland** | 36005 | **5.050.000** | **5.300.000** | **5.550-000** | **5.050.000** |

## *Financieel totaaloverzicht programma*

| Per programmaonderdeel | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **35006 Gebiedsgerichte uitvoering** | | | | | | |
| Programmakosten | 1.148.742 | 1.418.652 | 1.081.000 | 83.000 | 85.000 | 86.400 |
| Apparaatskosten | 792.276 | 653.656 | 693.125 | 706.157 | 715.839 | 736.404 |
| Totaal lasten | 1.941.018 | 2.072.308 | 1.774.125 | 789.157 | 800.839 | 822.804 |
| Totaal baten | 909.035 | 1.134.451 | 1.000.000 | - | - | - |
| Saldo | 1.031.983 | 937.857 | 774.125 | 789.157 | 800.839 | 822.804 |
| **35007 Gebiedsgericht beleid** | | | | | | |
| Programmakosten | - | 34.000 | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | - | 242.533 | 232.331 | 236.699 | 239.945 | 246.838 |
| Totaal lasten | - | 276.533 | 232.331 | 236.699 | 239.945 | 246.838 |
| Totaal baten | | - | - | - | - | - |
| Saldo | - | 276.533 | 232.331 | 236.699 | 239.945 | 246.838 |

| Per programmaonderdeel | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **36004 Landinrichting** | | | | | | |
| Programmakosten | 166.231 | - | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 311.808 | 451.139 | 332.988 | 339.249 | 343.900 | 353.780 |
| Totaal lasten | 478.039 | 451.139 | 332.988 | 339.249 | 343.900 | 353.780 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 478.039 | 451.139 | 332.988 | 339.249 | 343.900 | 353.780 |
| **36005 Plattelandsbeleid** | | | | | | |
| Programmakosten | 1.236.810 | 1.848.000 | 5.050.000 | 5.300.000 | 5.550.000 | 5.050.000 |
| Apparaatskosten | 135.629 | 182.443 | 344.190 | 350.661 | 355.469 | 365.681 |
| Totaal lasten | 1.372.438 | 2.030.443 | 5.394.190 | 5.650.661 | 5.905.469 | 5.415.681 |
| Totaal baten | 41.810 | - | - | - | - | - |
| Saldo | 1.330.629 | 2.030.443 | 5.394.190 | 5.650.661 | 5.905.469 | 5.415.681 |
| **36206 Natuur, gebiedenbeleid** | | | | | | |
| Programmakosten | 51.209 | 76.440 | 8.540 | 8.620 | 8.700 | 8.790 |
| Apparaatskosten | 265.657 | 272.371 | 319.538 | 325.546 | 330.009 | 339.490 |
| Totaal lasten | 316.866 | 348.811 | 328.078 | 334.166 | 338.709 | 348.280 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 316.866 | 348.811 | 328.078 | 334.166 | 338.709 | 348.280 |
| **37108 Versterking economische vitaliteit platteland** | | | | | | |
| Programmakosten | 91.426 | 250.000 | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 264.760 | 311.563 | 237.873 | 242.345 | 245.668 | 252.726 |
| Totaal lasten | 356.186 | 561.563 | 237.873 | 242.345 | 245.668 | 252.726 |
| Totaal baten | - | | - | - | - | - |
| Saldo | 356.186 | 561.563 | 237.873 | 242.345 | 245.668 | 252.726 |

| Totaal programma | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 4.464.546 | 5.740.797 | 8.299.585 | 7.592.277 | 7.874.530 | 7.440.109 |
| Baten | 950.845 | 1.134.451 | 1.000.000 | - | - | - |
| **Saldo** | **3.513.702** | **4.606.346** | **7.299.585** | **7.592.277** | **7.874.530** | **7.440.109** |

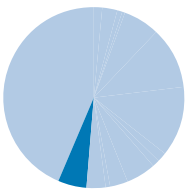

**Lasten Programma plattelandsbeleid in relatie tot totale lasten**

***5,1 %*** Lasten Programma plattelandsbeleid

***94,9 %*** Lasten overige programma's

# Programma 7.0 Economie

## Missie

*Het Drents economisch beleid heeft als missie het bevorderen van een duurzame economische ontwikkeling en het scheppen van werk voor alle inwoners van Drenthe.*
*Hierbij richten wij ons op activiteiten die gericht zijn op de vraagzijde (het bedrijfsleven) en op de aanbodzijde (de beroepsbevolking). Concreet betekent dit:*
- *het behoud van bestaande werkgelegenheid en het scheppen van nieuwe banen;*
- *een hogere participatie op de arbeidsmarkt, met extra aandacht voor mensen die in een achterstandssituatie verkeren.*

*Portefeuillehouder: de heer J.H. Schaap.*

## Programmaonderdelen

### 37005 Beleidskaders en programmabeheer

*Contactpersoon: de heer O.F.H.C. Heukers. Toestelnummer 56 81.*

**Bronnen van beleid**
- Collegeprogramma.
- Programmalijn werk, onderwijs en kennisinfrastructuur.
- Kompas voor het Noorden.

**Omschrijving doelstelling(en)**
Ontwikkeling, monitoring en (eventuele) bijstelling van beleidskaders en programma's.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
- Werk, onderwijs en kennisinfrastructuur is één van de vijf programmalijnen van het college. De activiteiten van de Productgroep Economie vallen grotendeels onder deze programmalijn. Binnen deze programmalijn zijn de ambities geconcretiseerd. Deze hebben met name betrekking op werkgelegenheidsgroei en werkloosheidsreductie. De ambities proberen wij te realiseren door te werken langs een zestal prioriteiten, te weten ICT, onderwijs en kennisinfrastructuur, innovatie, toerisme, voorwaardenscheppend beleid en arbeidsmarkt. In 2005 wordt gerapporteerd over de tussenstand met betrekking tot deze programmalijn.
- Het overgrote deel van het economisch beleid krijgt vorm in SNN-verband. Voor de periode na 2006 moet in SNN-verband worden ingezet op voortzetting van Kompas in het kader van de Langman-afspraken die lopen tot 2010. Het zwaartepunt van de onderhandelingen hierover met name het Ministerie van Economische Zaken zal in 2005 liggen.
- De noordelijke Nota vitaal platteland wordt verder uitgewerkt.
- Er zal gereageerd worden op de ontwikkelingen in het Europese gemeenschappelijke landbouwbeleid.
- Er zal gereageerd worden op de Nota gebiedsgerichte economische perspectieven van het Ministerie van Economische Zaken.

- Evenals in voorgaande jaren zal projectbeoordeling in het kader van Kompas, LEADER en andere programma's plaatsvinden.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
Niet van toepassing.

## *37106 Verbetering vestigingsfactoren kernzones*

*Contactpersoon: de heer O.F.H.C. Heukers. Toestelnummer 56 81.*

**Bronnen van beleid**
- Kompas voor het Noorden.
- Programma werk, onderwijs en kennisinfrastructuur.

**Omschrijving doelstelling(en)**
Het doel is verbetering specifieke vestigingsfactoren in kernzones om komst van bedrijvigheid en groei van gevestigde bedrijven te bevorderen. Dit moet worden gerealiseerd door:
- een optimaal aanbod en gebruik van nieuwe en bestaande bedrijfslocaties (inclusief revitalisering);
- bevorderen van innovatie bij bedrijven;
- optimale adviesverlening door intermediaire organisaties;
- de realisatie van clustervorming;
- het stimuleren van het gebruik en de ontwikkeling van ICT-toepassingen.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
- Uitvoering geven aan het Kompas-programma, de Nota parkmanagement en de Nota ICT (inclusief tenderregeling).
- Participatie in het Innovatieve actieprogramma van de EU.
- Evaluatie van de Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij.
- Evaluatie van de Stichting Drentse Bedrijfslokaties.
- LOFAR en spin-off hierbij uitwerken en realiseren.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Toename aantal bedrijven.
- Toename werkgelegenheid.

## 37107 Verbetering functioneren arbeidsmarkt

*Contactpersoon: mevrouw J.A. Otten. Toestelnummer 53 49.*

**Bronnen van beleid**
- Kompas voor het Noorden, Deelprogramma markt.
- Provinciale agenda voor onderwijs en kennisinfrastructuur vastgesteld door PS op 21 april 2004.
- Programma werk, onderwijs en kennisinfrastructuur.

**Omschrijving doelstelling(en)**
Het doel is verbetering functioneren arbeidsmarkt door:
a. verbeteren kwaliteit en inzetbaarheid beroepsbevolking;
b. verbetering aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt;
c. voorkomen en bestrijden van jeugdwerkloosheid, zodat het aandeel van de jeugdwerkloosheid ten opzichte van de totale werkloosheid daalt;
d. bevorderen werkgelegenheid voor zwakke groepen op de arbeidsmarkt, zodat het aandeel van de fase 3- en fase 4- werkloosheid ten opzichte van de totale werkloosheid daalt.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
- Projecten gericht op het verbeteren van de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt.
- Projecten gericht op het stimuleren van duaal leren en leerwerktrajecten.
- Projecten gericht op het realiseren van werkervaringsplaatsen voor zwakke groepen op de arbeidsmarkt.
- Projecten gericht op het scholen van werkenden en werkzoekenden groter dan of gelijk aan startkwalificatieniveau.
- Projecten gericht op het versterken van de keten jeugdzorg-onderwijs-arbeidsmarkt-bedrijfsleven.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
c. Aandeel jeugdwerkloosheid/totale werkloosheid (NWW).
d. Aandeel fase 3- en fase 4-werkloosheid/totale werkloosheid (NWW).

## 37202 Openbaar belang nutsfuncties

*Contactpersoon: de heer E. Reckman. Toestelnummer 56 16.*

**Bronnen van beleid**
Niet van toepassing.

**Omschrijving doelstelling(en)**
Het mede-eigenaar zijn van nutsbedrijven heeft van oudsher ten doel om het openbare belang van deze functie aan te kunnen sturen en te kunnen waarborgen. In een aantal gevallen is in de afgelopen jaren de sturingsmogelijkheid door diverse oorzaken aanmerkelijk afgenomen. Daar, waar het gaat om het energie-

bedrijf, is het beleid gericht de klanten een veilige en ongestoorde levering van energie te kunnen garanderen tegen aanvaardbare tarieven. Met betrekking tot het waterbedrijf heeft de provincie uit oogpunt van volksgezondheid een groot belang bij een veilige waterlevering tegen aanvaardbare prijzen.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- Indien nodig zal de provincie gebruikmaken van het recht van de aandeelhouder om vragen te stellen en opmerkingen te plaatsen.
- Van de Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD) bezit de provincie statutair 50% van de aandelen. De president-commissaris van de WMD wordt door de provincie voorgedragen.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

- Aantal klachten bij nutsbedrijven.
- Aantal storingen in Drenthe ten opzichte van storingen landelijk.

## *Uitwerking collegeprogramma*

**Intensiveringen**

*Projectontwikkeling ICT*
In het kader van de uitwerking van de Voorjaarsnota 2004 is voor projectontwikkeling op het gebied van de ICT een bedrag begroot van € 250.000,-- in 2005, van € 500.000,-- in 2006 en in respectievelijk 2007 en 2008 een bedrag van € 750.000,--.

*Onderwijs en arbeidsmarkt*
Voor 2006 is een extra impuls van € 800.000,-- voor de verbetering van de relatie onderwijs-arbeidsmarkt voorzien. € 500.000,-- wordt ingezet in het kader van het Programma economie. € 300.000,-- wordt ingezet in het kader van het Programma onderwijs en sport. Voor een nadere toelichting wordt naar dat programma verwezen.

# *Financieel totaaloverzicht programma*

| Per programmaonderdeel | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **37005 Beleidskaders** | | | | | | |
| Programmakosten | 645.422 | 473.952 | 476.932 | 478.882 | 480.982 | 460.122 |
| Apparaatskosten | 918.798 | 797.570 | 908.983 | 926.073 | 938.771 | 965.740 |
| Totaal lasten | 1.564.220 | 1.271.522 | 1.385.915 | 1.404.955 | 1.419.753 | 1.425.862 |
| Totaal baten | 201.495 | - | - | - | - | - |
| Saldo | 1.362.725 | 1.271.522 | 1.385.915 | 1.404.955 | 1.419.753 | 1.425.862 |
| **37106 Verbetering vestigingsfactoren kernzones** | | | | | | |
| Programmakosten | 1.645.563 | 3.009.349 | 1.126.349 | 1.357.912 | 1.614.142 | 1.619.472 |
| Apparaatskosten | 796.540 | 876.032 | 985.587 | 1.004.117 | 1.017.885 | 1.047.127 |
| Totaal lasten | 2.442.103 | 3.885.381 | 2.111.936 | 2.362.029 | 2.632.027 | 2.666.599 |
| Totaal baten | 330.149 | - | - | - | - | - |
| Saldo | 2.111.954 | 3.885.381 | 2.111.936 | 2.362.029 | 2.632.027 | 2.666.599 |
| **37107 Verbetering functionren arbeidsmarkt** | | | | | | |
| Programmakosten | 76.784 | 8.925 | 8.925 | 500.000 | - | - |
| Apparaatskosten | 105.448 | 101.328 | 132.971 | 135.471 | 137.329 | 141.274 |
| Totaal lasten | 182.231 | 110.253 | 141.896 | 635.471 | 137.329 | 141.274 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 182.231 | 110.253 | 141.896 | 635.471 | 137.329 | 141.274 |
| **37202 Openbaar belang nutsfuncties** | | | | | | |
| Programmakosten | 38.978 | 32.481 | 32.481 | 32.481 | 32.481 | 32.481 |
| Apparaatskosten | 13.282 | 16.874 | 9.361 | 9.537 | 9.668 | 9.946 |
| Totaal lasten | 52.260 | 49.355 | 41.842 | 42.018 | 42.149 | 42.427 |
| Totaal baten | 2.817.571 | 2.419.224 | 2.802.270 | 2.802.270 | 2.802.270 | 2.802.270 |
| Saldo | 2.765.311- | 2.369.869- | 2.760.428- | 2.760.252- | 2.760.121- | 2.759.843- |

| Totaal programma | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 4.240.815 | 5.316.511 | 3.681.589 | 4.444.473 | 4.231.258 | 4.276.162 |
| Baten | 3.349.215 | 2.419.224 | 2.802.270 | 2.802.270 | 2.802.270 | 2.802.270 |
| **Saldo** | **891.600** | **2.897.287** | **879.319** | **1.642.203** | **1.428.988** | **1.473.892** |

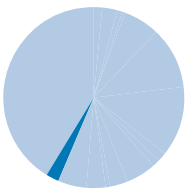

**Lasten Programma economie in relatie tot totale lasten**

***2,3 %*** Lasten Programma economie

***97,7 %*** Lasten overige programma's

# Programma 7.1 Toerisme en recreatie

## Missie

*De missie van het Programma toerisme en recreatie is:*
- *de realisatie van meer toeristische werkgelegenheid;*
- *een verdere uitbouw van de positie van de provincie Drenthe als recreatieprovincie.*

*De sector Toerisme en recreatie is met name voor de Drentse plattelandsgemeenten een belangrijke bron van werkgelegenheid. Mede dankzij de economische dynamiek die gepaard gaat met deze sector, draagt ze in belangrijke mate bij aan de leefbaarheid op het platteland. Onze activiteiten moeten leiden tot een verbetering van het toeristisch aanbod en een bevordering van het gebruik daarvan en daarmee van de werkgelegenheid.*

*Portefeuillehouder: de heer J.H. Schaap.*

## Programmaonderdelen

### 37109 Verbetering toeristisch aanbod en bevordering gebruik

*Contactpersoon: de heer A.A. Ruiter. Toestelnummer 54 37.*

**Bronnen van beleid**
- Programma werk, onderwijs en kennisinfrastructuur.
- Nota uitvoeringskader toeristisch-recreatieve projectontwikkeling.

**Omschrijving doelstelling(en)**
Verbreden, verbeteren en bevorderen toeristisch aanbod met als doel:
a. groei van de werkgelegenheid in de toeristische sector met jaarlijks 3%;
b. toename van het aantal toeristische overnachtingen in 2005 met 1 à 2%.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
Versterking toeristische ontwikkeling van producten en concepten die aansluiten bij het Drentse imago en deze versterken. De ontwikkeling zal op basis van projecten plaatsvinden.

*Marketing en promotie*
- Stimuleren van projecten op het gebied van imagoverbetering en promotie.
- Begeleiden en subsidiëren promotieprojecten van de Stichting Promotie Drenthe en anderen; begeleiden van projecten door de “kwartiermaker” die zorg moet dragen voor een goede samenhang tussen projectontwikkeling, marketing en promotie.

*Kwaliteit van de toeristische bedrijfsomgeving en ondernemerschap*
- Creëren van ontwikkelingsruimte en zoeken naar maatwerkoplossingen voor bedrijven in kwetsbare gebieden via project Westerveld c.a.

- Verbetering duurzaamheid in de bedrijfsvoering door faciliteren van projecten.
- Bevorderen investeringen Subsidieregeling kwaliteitsinvesteringen in de toeristische sector 2000 (KITS) en Investeringspremieregeling en acquisitie via de Stichting Drentse Bedrijfslokaties.

*Vervolmaken van toeristische en recreatieve infrastructuur*
- Productontwikkeling op het gebied van wandelen en productinnovatie.
- Ontwikkeling/start realisatie vaarverbindingen Zuidlaardermeer - Oost-Groningen en Erica - Ter Apel, waar mogelijk met combinaties van landschap en woonvoorzieningen.

*Kernkwaliteiten van Drenthe benutten*
- Ontwikkeling Veenhuizen; realisatie onderdelen masterplan.
- Ontwikkeling projecten in relatie met cultuur-, plattelands- en natuurtoerisme.
- Ontwikkeling projecten die het decor/authenticiteit versterken.
- Nemen van initiatieven die de recreatief-toeristische medegebruiksmogelijkheden versterken.
- Versterken en verbreden attracties en evenementen.

*Toepassingen nieuwe mogelijkheden van ICT*
- Activiteiten ontwikkelen/begeleiden die ervoor zorg dragen dat de sector aansluiting houdt bij de laatste ontwikkelingen op gebied van ICT.

De ontwikkelingen op toeristisch gebied worden niet altijd gerealiseerd binnen dit programmaonderdeel. Er is in de uitvoering een sterke samenhang met diverse andere programmaonderdelen onder meer op het gebied van platteland, cultuur, sport, verkeer en vervoer, wegen en kanalen en gebiedsgerichte uitvoering.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

a. Groei werkgelegenheid in de toeristische sector.
b. Aantal toeristische overnachtingen.

## *Financieel totaaloverzicht programma*

| Per programmaonderdeel | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **37109 Verbetering toeristisch aanbod en bevordering gebruik** | | | | | | |
| Programmakosten | 3.999.070 | 504.051 | 779.410 | 788.959 | 502.330 | 515.860 |
| Apparaatskosten | 303.329 | 252.887 | 310.892 | 316.737 | 321.080 | 330.304 |
| Totaal lasten | 4.302.400 | 756.938 | 1.090.302 | 1.105.696 | 823.410 | 846.164 |
| Totaal baten | 32.943 | - | - | - | - | - |
| Saldo | 4.269.457 | 756.938 | 1.090.302 | 1.105.696 | 823.410 | 846.164 |

| Totaal programma | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 4.302.400 | 756.938 | 1.090.302 | 1.105.696 | 823.410 | 846.164 |
| Baten | 32.943 | - | - | - | - | - |
| **Saldo** | **4.269.457** | **756.938** | **1.090.302** | **1.105.696** | **823.410** | **846.164** |

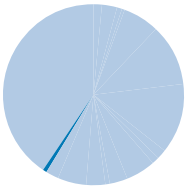

**Lasten Programma toerisme en recreatie in relatie tot totale lasten**

| | | |
|---|---|---|
| ***0,7 %*** | ● | Lasten Programma toerisme en recreatie |
| ***99,3 %*** | ● | Lasten overige programma's |

# *Programma 7.2 Landbouw*

## *Missie*

*Het Drentse landbouwbeleid heeft als missie:*
- *het behoud van agrarische werkgelegenheid;*
- *het behoud van de inkomenspositie van de Drentse agrariërs.*

*De sector Landbouw speelt een belangrijke rol voor de plattelandsgemeenten binnen onze provincie. Niet alleen vanuit werkgelegenheidsoptiek, maar ook als belangrijke actor voor de leefbaarheid. Wij beogen onze missie te bereiken door in te zetten op vernieuwing, verbreding en versterking van de agrarische sector in Drenthe.*

*Portefeuillehouder: mevrouw A. Edelenbosch.*

## *Programmaonderdelen*

### *37303 Verbetering economisch perspectief agrarische sector*

*Contactpersoon: mevrouw M.T.M. Leijn. Toestelnummer 53 63.*

**Bronnen van beleid**
- Het Kompas voor het Noorden, Deelprogramma landelijk gebied, thema L1 (paragraaf 3.4).
- POP I, met name hoofdstuk C.4.3, Land- en tuinbouw; ontwerp-POP II, hoofdstuk C.8.7.
- De Drentse landbouwagenda, vastgesteld door PS in maart 2003.

**Omschrijving doelstelling(en)**
a. Uitbreiding van het areaal glastuinbouw met 15 ha; herstructurering van 10 ha glastuinbouw.
b. Verplaatsing van 2 veehouderijbedrijven.
c. Het aandeel biologische bedrijven en het areaal biologische landbouw ligt in Drenthe hoger dan het landelijk gemiddelde.
d. Stimulering van innovatie en verbreding door het uitvoeren van pilotprojecten.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

In de Drentse landbouwagenda zijn op basis van sectoranalyses de grootste kansen en belemmeringen voor de landbouw in Drenthe geïdentificeerd. Prioritair voor provinciale inzet zijn onderwerpen en sectoren die in economisch opzicht het meest van belang of het meest kansrijk zijn. Onze inspanningen zijn vooral gericht op facilitering door middel van stimuleringsprojecten, zoals:

- projecten gericht op uitbreiding en herstructurering van de glastuinbouw;
- projecten gericht op bedrijfsaanpassing en verplaatsing van veehouderij;
- projecten gericht op verbetering van de afzet van biologische producten en versterking van de biologische sector;
- projecten gericht op versterking en vernieuwing van de landbouw, waaronder duurzame bollenteelt;
- projecten gericht op verbreding van de landbouw;
- programma voor kennisoverdracht (samen met de NLTO).

**Indicatoren voor doelrealisatie**

a. Aantal/areaal nieuw gevestigde glastuinbouwbedrijven.
b. Aantal verplaatste veehouderijbedrijven.
c. Percentage boeren/areaal met biologische bedrijfsvoering.
d. Aantal beschikkingen en investeringsvolumes projecten gericht op verbreding en innovatie.

## *Financieel totaaloverzicht programma*

| Per programmaonderdeel | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **37303 Verbetering economisch perspectief agrarische sector** | | | | | | |
| Programmakosten | 483.905 | 102.582 | 61.746 | 31.060 | 31.080 | 31.100 |
| Apparaatskosten | 208.587 | 177.519 | 136.135 | 138.695 | 140.596 | 144.635 |
| Totaal lasten | 692.492 | 280.101 | 197.881 | 169.755 | 171.676 | 175.735 |
| Totaal baten | 8.218 | 22.562 | 30.706 | - | - | - |
| Saldo | 684.274 | 257.539 | 167.175 | 169.755 | 171.676 | 175.735 |

| Totaal programma | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 692.492 | 280.101 | 197.881 | 169.755 | 171.676 | 175.735 |
| Baten | 8.218 | 22.562 | 30.706 | - | - | - |
| **Saldo** | **684.274** | **257.539** | **167.175** | **169.755** | **171.676** | **175.735** |

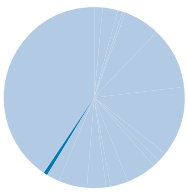

**Lasten Programma landbouw in relatie tot totale lasten**

***0,1 %*** Lasten Programma landbouw

***99,9 %*** Lasten overige programma's

# Programma 8.0 Welzijn

## Missie

*Het Drentse welzijnsbeleid heeft als missie: samen met andere relevante partners werken aan de versterking van sociaal beleid in relatie tot fysiekruimtelijk en economisch beleid met specifieke aandacht voor sociale samenhang en kwetsbare groepen.*

*Portefeuillehouder: mevrouw A. Haarsma.*

## Programmaonderdelen

### 38001 Beleidskaders welzijnsbeleid

*Contactpersoon: de heer B.G. Deetman. Toestelnummer 57 09.*

**Bronnen van beleid**
- Cultuur, welzijn en zorg(CWZ)-contourennota 2005-2008 (Mensen in het middelpunt).
- Sociaal rapport 2003.

**Omschrijving doelstelling(en)**
Ontwikkelen, uitvoering, monitoring, evaluatie en (eventuele) bijstelling van strategische beleidskaders op CWZ-terrein.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
Het Drentse beleid op het gebied van cultuur, welzijn en zorg heeft als missie: mensen in het middelpunt. Samen met anderen (met name gemeenten en instellingen) werken wij aan versterking van de sociale en culturele infrastructuur van onze provincie en aan vergroting van de leefbaarheid en de levendigheid van Drenthe voor alle inwoners. De meest kwetsbare groepen in de Drentse samenleving hebben daarbij onze bijzondere aandacht.
Onze provinciale inspanningen richten wij primair op de volgende programmalijnen.
- Opgroeien in Drenthe.
- Leren en werken.
- Wonen en leefomgeving.
- Participatie.
- Parels van Drenthe.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
-

## 38403 Interculturele ontwikkeling en diversiteit in de samenleving

*Contactpersoon: de heer E. Wong. Toestelnummer 56 24.*

**Bronnen van beleid**
- CWZ-contourennota 2005-2008 (Mensen in het middelpunt).
- Sociaal rapport 2003.

**Omschrijving doelstelling(en)**
- Overheidsorganisaties en maatschappelijke organisaties stimuleren intern- en externgericht diversiteitsbeleid te voeren door geld beschikbaar te stellen voor het bijscholen van personeel.
- Verwerving van de nodige kennis, houding, vaardigheden en netwerken door mannen en vrouwen, - autochtoon en allochtoon - om volwaardig te participeren als opvoeder, burger, werknemer, ondernemer etc. in een toenemend (cultureel) diverse omgeving.
- Afname van achterstelling en discriminatie op grond van ethniciteit, sekse, leeftijd en validiteit.
- Meer wisselwerking, ontmoeting en politieke en maatschappelijke debat rond interculturalisatie, diversiteit en internationale samenwerking.
- Toename van het bewustzijn van de relatie tussen lokaal handelen en duurzame mondiale ontwikkeling in Europees perspectief.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
Wij hebben aandacht voor diversiteit. Dit houdt in dat waar aandacht voor specifieke groepen mensen nodig is, wij doelgroepen zichtbaar maken.
Zo werken wij samen met gemeenten om te komen tot projecten die de positie van bijzondere groepen op de arbeidsmarkt verbeteren. Enova en I2D nemen daartoe deel aan het overleg van de provincie met Drentse gemeenten in het kader van het Convenant arbeidsmarktbeleid.
Ook vinden wij het belangrijk dat bijvoorbeeld ouderen, mensen met beperkingen of jongeren die begeleid zelfstandig willen wonen gewoon in een huis in de buurt kunnen wonen. Hiertoe werken wij aan de totstandkoming van een toets woonplannen. In de Jeugdzorg streven wij naar een zorgaanbod op maat voor alle jeugdigen in Drenthe. Wij ondersteunen initiatieven om de Jeugdzorg voor iedereen toegankelijk te maken. Bijvoorbeeld voor jeugdigen uit kansarme milieus, jeugdigen met een verstandelijke en/of lichamelijke beperking of jeugdigen met een andere culturele achtergrond.
Wij willen meer inzicht krijgen in de oplossingen die voor integratievraagstukken mogelijk zijn. Hierbij is het belangrijk oog te hebben voor verschillen die bij deze oplossingen een rol spelen. Ook willen wij dat er meer provinciale interculturele debatten en ontmoetingen plaatsvinden.

Als gevolg van globalisering en Europeanisering is er sprake van een toenemende onderlinge afhankelijkheid op mondiaal en Europees niveau op het terrein van economie, technologie, cultuur, sociale verhoudingen en behoud van milieu en natuurlijke hulpbronnen.
Het provinciaal beleid op het terrein van internationale samenwerking stimuleert door middel van projecten dat beleidsmakers, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en individuele burgers “mondiaal denken en lokaal handelen”. Hierbij is met name aandacht voor de relatie met de herkomstlanden van allochtone groepen in Drenthe.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Voldoende diversiteit bij politieke partijen en organen van openbaar bestuur.
- Voldoende evenredige samenstelling personeelsbestand van arbeidsorganisaties, cliënten- en patiëntenbestanden van maatschappelijke voorzieningen en hulpverlening, leerlingen/studenten en docentenbestand van onderwijsinstellingen.
- Laagdrempelige en effectieve klachtenbehandeling door resultaatgerichte samenwerking van ADB-Delta (Assen) en meldpunten in Hoogeveen, Meppel en Emmen.
- Aantal discussie/voorlichtingsbijeenkomsten en deelnemers.
- Voldoende scores duurzaamheidsspiegel.
- Voldoende interculturalisatie in vrijwilligersorganisaties in Zuidwest-Drenthe en in Emmen.
- Aantal gemeenten met uitwisselingsrelaties.

## *38405 Vrijwilligerswerk*

*Contactpersoon: mevrouw B. van Mierlo. Toestelnummer 56 48.*

**Bronnen van beleid**
- CWZ-contourennota 2005-2008 (Mensen in het middelpunt).
- Sociaal rapport 2003.

**Omschrijving doelstelling(en)**
- Verhogen aantal vrijwilligers.
- Verbeteren kwaliteit vrijwilligerswerk.
- Verhogen aantal mantelzorgers.
- Verbeteren kwaliteit werk mantelzorgers.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
Vrijwilligersbeleid blijft een speerpunt van provinciaal beleid. In 2005 zetten wij met name in op de versterking van de infrastructuur voor de ondersteuning van het vrijwilligerswerk in Drenthe. Concreet wordt hiervoor gewerkt aan de inrichting van een provinciaal aanbod dat vraaggericht lokale steunpunten ondersteunt, informatie geeft en projecten ontwikkelt. Daarnaast financieren wij een scholenproject dat jongeren via het onderwijs ervaring wil laten opdoen met vrijwilligerswerk, het project lokale makelaar dat bedrijven en vrijwilligersorganisaties bijeen brengt en helpt zinvolle projecten op te zetten en een vervolg van het project Toolkit dat waardering voor vrijwilligers vergroot. In al deze projecten wordt intensief samengewerkt met alle gemeenten, maatschappelijke organisaties op het terrein van welzijn en zorg en marktpartijen.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Aantal vrijwilligers, met name allochtonen en jonge vrijwilligers.
- Waardering voor en erkenning van vrijwilligerswerk (onderzoek).
- Aantal gehonoreerde aanvragen uit de Subsidieregeling deskundigheidsbevordering vrijwilligerswerk en de Subsidieregeling vrijwilligerswerk en mantelzorg.

## 38406 Bevorderen maatschappelijke betrokkenheid en informatieoverdracht

*Contactpersoon: mevrouw G. Smidt. Toestelnummer 59 19.*

**Bronnen van beleid**
- CWZ-contourennota 2005-2008 (Mensen in het middelpunt).
- Sociaal rapport 2003.
- Cultuurnota 2005-2008.

**Omschrijving doelstelling(en)**
De bevolking van Drenthe heeft goede toegang tot informatie en maakt hier gebruik van.
Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet
De provincie zal zich concentreren op het tot stand brengen van een netwerk van basisbibliotheken, verdere innovatie en verbreding van de functie en gebruik van bibliotheken.
De provincies krijgen naar alle waarschijnlijkheid met ingang van 1 januari 2005 de verantwoordelijkheid voor het instandhouden van een kwalitatief hoogwaardige regionale radio- en televisieomroep.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Aantal abonnementen en uitleningen bibliotheken.
- Mate van gebruik van producten/diensten van Provinciale Bibliotheekcentrale (PBc).
- Aantal gebruikers digitale informatievoorziening bibliotheken.
- Gebruikersonderzoek openbare bibliotheken.
- Waarderingscijfer RTV Drenthe.
- Kijk- en luisterdichtheid RTV Drenthe.

## 38407 Participatie en sociale ontwikkeling

*Contactpersoon: mevrouw L. Kompier. Toestelnummer 55 99.*

**Bronnen van beleid**
- CWZ-contourennota 2005-2008 (Mensen in het middelpunt).
- Sociaal rapport 2003.

**Omschrijving doelstelling(en)**
- Meer samenhang tussen en betere toegang tot voorzieningen.
- Meer en betere initiatieven (van bewoners zelf) op het gebied van leefbaarheid.
- Meer inzicht in en betere advisering omtrent maatschappelijke vraagstukken.
- Goede (telefonische) opvang van burgers met (levens)vragen.
- Preventie van ongewenst gedrag.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
Het Programma lokaal sociaal beleid dat de provincie in opdracht van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) uitvoert, kent drie projecten die ook in 2005 actueel zijn. Het gaat om de projecten Vrijwilligerswerk, Interculturalisatie en Welzijn en Platteland. In het programma gaat het enerzijds om meer samenwerking tussen de drie overheidslagen (Rijk, provincie en gemeenten), anderzijds om de implementatie van landelijk ontwikkelde methodieken die gericht zijn op participatie van bewoners en het realiseren van (nieuwe) voorzieningen. 2005 is het laatste jaar van dit programma (2001-2005).
Met de pilots die in het kader van POP II worden uitgevoerd, worden samen met gemeenten, bewoners en andere betrokkenen initiatieven ontwikkeld die zijn gericht op leefbaarheid en sociale cohesie. Vanuit de provincie wordt gestuurd op het realiseren van sectoroverstijgende initiatieven.
De provincie kent een netwerk van maatschappelijke organisaties die ondersteuning bieden aan vragen in de samenleving. Het gaat veelal om vraaggerichte projecten op het gebied van jeugd, armoede, veiligheid, slachtofferhulp. Deze organisaties zijn voor een groot deel afhankelijk van vrijwilligers.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Aantal innovatieve en voorbeeldprojecten dat een vervolg krijgt.
- Aantal gefinancierde projecten (van bewoners zelf) op het gebied van leefbaarheid.
- Aantal vrijwilligers en deelnemers aan activiteiten.
- Onderzoek klanttevredenheid.
- Aantal adviezen van de Jongerenraad Drenthe (JRD).
- Klanttevredenheid besturen dorpsbelangen, dorpshuizen en speeltuinwerk.

## *Uitwerking Collegeprogramma*

**Ombuigingen welzijnssector (diverse programmaonderdelen).**

Meer sturing op resultaten wordt het uitgangspunt in de verhoudingen met de gesubsidieerde instellingen. Dit zal leiden tot het toenemen van verzakelijking, minder instellingsgewijze financiering en meer projectgewijze subsidiering, welke filosofie ook zijn weerslag heeft gekregen in het concept van de nieuwe Algemene subsidieverordening (ASV). Om de door ons gewenste omslag in denken en handelen te realiseren en vooral om de effectiviteit van het beleid op CWZ-gebied verder te vergroten, is een omvangrijke herschikkingsoperatie noodzakelijk. Daarbij is zowel sprake zijn van daadwerkelijke beëindiging van beleid, als van het schrappen van subsidieregelingen, het stopzetten van subsidierelaties met een aantal instellingen en het doorvoeren van stimulerende marktkortingen bij de grotere gesubsidieerde instellingen. Als onderdeel van de operatie hebben wij de subsidieregelingen binnen de CWZ-sector uiterst kritisch onder de loep genomen. Een aantal van deze regelingen zal naar onze inschatting feitelijk kunnen vervallen, een ander deel zal omgebouwd worden tot flexibele budgetten. De huidige versnipperde budgetten zullen worden gebundeld tot budgetten waarmee de provincie met meer gezag en gewicht - samen met gemeenten, instellingen en (markt)partijen - in het sociale domein kan opereren. De uitwerking en concretisering van de keuzes - ook voor de jaren na 2005 - zal plaatsvinden in het Contourenplan CWZ en de daarop gebaseerde Provinciale cultuurnota. Concreet stellen wij de volgende ombuigingen voor.

| Progr. onderdeel | Bedragen x € 1.000 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|
| 38201 | Sport Drenthe | 12 | 37 | 50 | 50 |
| 38201 | Paardrijden gehandicapten | 2 | 9 | 19 | 19 |
| 38303 | Kunst&Cultuur Drenthe | 18 | 57 | 75 | 75 |
| 38304 | Drents Plateau | 12 | 37 | 50 | 50 |
| 38403 | I2D | 6 | 18 | 25 | 25 |
| 38403 | ENOVA | 6 | 18 | 25 | 25 |
| 38403 | COS Drenthe | 3 | 6 | 15 | 30 |
| 38403 | COS/provinciale partnerkoppeling | 1 | 2 | 6 | 12 |
| 38403 | NBPV (Commissie Vrouwen Wereldwijd) | 0 | 1 | 1 | 2 |
| 38403 | Regionale Groep Wereldwinkels Gr/Dr | 0 | 0 | 1 | 1 |
| 38403 | Gered gereedschap | 1 | 2 | 3 | 5 |
| 38403 | COC Drenthe | 0 | 1 | 3 | 3 |
| 38403 | Orpheus | 2 | 2 | 2 | 2 |
| 38403 | Kosten integraal buitenland beleid | 72 | 72 | 72 | 72 |
| 38406 | PBc | 12 | 37 | 50 | 50 |
| 38407 | STAMM | 25 | 75 | 100 | 100 |
| 38407 | Hervormde Stichting Somaj | 10 | 20 | 50 | 101 |
| 38407 | Humanitas | 8 | 16 | 40 | 83 |
| 38407 | PGSJ | 15 | 30 | 75 | 154 |
| 38407 | Katholiek Steunpunt Drenthe | 9 | 18 | 45 | 89 |
| 38603 | Welzijn Doven | 0 | 4 | 8 | 8 |
| 38605 | RPCP | 6 | 18 | 25 | 25 |
| 38701 | Ouderenbond KBO | 0 | 1 | 2 | 2 |
| 38701 | Ouderenbond PCOB | 0 | 2 | 4 | 4 |
| 38701 | Ouderenbond Anbo | 1 | 5 | 10 | 10 |
| | **Totaal ombuigingen** | **221** | **488** | **756** | **997** |

Met dit voorstel wordt aanzienlijk meer omgebogen dan de taakstelling zoals uit het onderstaande overzicht blijkt.

Het totaal van de bezuinigingen is meerjarig als volgt.

| Bedragen x € 1.000 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|
| Totaaltelling ombuigingen voorjaarsnota | 221 | 488 | 756 | 997 |
| Taakstelling ombuigingen | 175 | 250 | 425 | 500 |
| **Verschil** | **46** | **238** | **331** | **497** |

Voorgesteld wordt deze middelen beschikbaar te houden voor de concept-Nota mensen in het middelpunt en deze in de begroting te ramen op de doelstelling beleidskaders binnen het Programma welzijn. De reeds in deze begroting meegenomen intensiveringen zijn te vinden bij de desbetreffende programma's.

# *Financieel totaaloverzicht programma*

| Per programmaonderdeel | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **38001 Beleidskaders** | | | | | | |
| Programmakosten | 347.357 | 295.445 | 159.445 | 351.445 | 444.445 | 609.445 |
| Apparaatskosten | 623.931 | 740.433 | 833.150 | 848.814 | 860.453 | 885.172 |
| Totaal lasten | 971.289 | 1.035.878 | 992.595 | 1.200.259 | 1.304.898 | 1.494.617 |
| Totaal baten | 4.425 | - | - | - | - | - |
| Saldo | 966.864 | 1.035.878 | 992.595 | 1.200.259 | 1.304.898 | 1.494.617 |
| **38403 Interculturele ontwikkeling en diversiteit samenleving** | | | | | | |
| Programmakosten | 1.351.086 | 1.251.841 | 1.045.978 | 1.039.657 | 1.039.078 | 1.044.954 |
| Apparaatskosten | 80.905 | 110.627 | 148.926 | 151.726 | 153.806 | 158.225 |
| Totaal lasten | 1.431.991 | 1.362.468 | 1.194.904 | 1.191.383 | 1.192.884 | 1.203.179 |
| Totaal baten | 99.796 | 45.378 | - | - | - | - |
| Saldo | 1.332.195 | 1.317.090 | 1.194.904 | 1.191.383 | 1.192.884 | 1.203.179 |
| **38405 Vrijwilligerswerk** | | | | | | |
| Programmakosten | 444.145 | 572.080 | 161.000 | 161.000 | 161.000 | 161.000 |
| Apparaatskosten | 68.424 | 98.368 | 92.220 | 93.954 | 95.242 | 97.978 |
| Totaal lasten | 512.569 | 670.448 | 253.220 | 254.954 | 256.242 | 258.978 |
| Totaal baten | 115.056 | 115.378 | - | - | - | - |
| Saldo | 397.514 | 555.070 | 253.220 | 254.954 | 256.242 | 258.978 |
| **38406 Bevorderen maatschappelijke betrokkenheid en informatieoverdracht** | | | | | | |
| Programmakosten | 10.692.436 | 10.030.122 | 9.691.028 | 9.936.986 | 10.202.523 | 10.488.830 |
| Apparaatskosten | 94.233 | 147.399 | 167.731 | 170.885 | 173.228 | 178.204 |
| Totaal lasten | 10.786.669 | 10.177.521 | 9.858.759 | 10.107.871 | 10.375.751 | 10.667.034 |
| Totaal baten | 4.473.791 | 4.583.818 | 4.554.357 | 4.681.153 | 4.806.918 | 4.806.918 |
| Saldo | 6.312.878 | 5.593.703 | 5.304.402 | 5.426.718 | 5.568.833 | 5.860.116 |
| **38407 Participatie en sociale ontwikkeling** | | | | | | |
| Programmakosten | 2.807.656 | 2.816.723 | 2.619.462 | 2.601.055 | 2.525.708 | 2.386.479 |
| Apparaatskosten | 84.923 | 78.089 | 78.681 | 80.160 | 81.259 | 83.594 |
| Totaal lasten | 2.892.579 | 2.894.812 | 2.698.143 | 2.681.215 | 2.606.967 | 2.470.073 |
| Totaal baten | 45.378 | 45.378 | - | - | - | - |
| Saldo | 2.847.201 | 2.849.434 | 2.698.143 | 2.681.215 | 2.606.967 | 2.470.073 |

| Totaal programma | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 16.595.097 | 16.141.127 | 14.997.621 | 15.435.682 | 15.736.742 | 16.093.881 |
| Baten | 4.738.445 | 4.789.952 | 4.554.357 | 4.681.153 | 4.806.918 | 4.806.918 |
| **Saldo** | **11.856.652** | **11.351.175** | **10.443.264** | **10.754.529** | **10.929.824** | **11.286.963** |

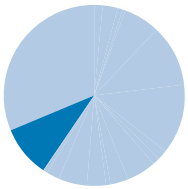

**Lasten Programma welzijn in relatie tot totale lasten**

| | |
|---|---|
| *9,2 %* | Lasten Programma welzijn |
| *90,8 %* | Lasten overige programma's |

# Programma 8.1 Onderwijs en sport

## Missie

*Het Drentse onderwijsbeleid heeft als missie het tot stand brengen van een compleet, goed gespreid, toegankelijk en hoogwaardig onderwijsaanbod.*

*Het Drentse sportbeleid heeft als missie het versterken van de infrastructuur breedtesport en topsport, waarbij met name meer jongeren, ouderen, allochtonen en gehandicapten worden gestimuleerd te gaan sporten.*

*Portefeuillehouder: mevrouw A. Haarsma.*

## Programmaonderdelen

### 38101 Optimale onderwijsinfrastructuur

*Contactpersonen: de heer G. Bosschers en mevrouw G. Kragt. Toestelnummer 57 49 en 55 98.*

**Bronnen van beleid**
- CWZ-contourennota 2005-2008 (Mensen in het middelpunt).
- Sociaal rapport 2003.
- Provinciale agenda onderwijs en kennisinfrastructuur.
- Kompas op koers.
- MKB- leerbanen.

**Omschrijving doelstelling(en)**
- Tot stand brengen van een compleet, goed gespreid, toegankelijk en hoogwaardig onderwijsaanbod.
- Betere instructievaardigheden leraren primair onderwijs.
- Grotere doorstroom naar hogere vormen van voortgezet en vervolgonderwijs.
- Minder voortijdig schoolverlaten.
- Minder onderwijsachterstanden.
- Tot stand brengen van een onderwijs- en jeugdmonitor.
- Tot stand brengen Kenniscampus Emmen (Hogeschool Drenthe).

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
In 2005 wordt een samenhangend jongerenbeleid gerealiseerd: een agenda waarin werk, onderwijs en hulpverlening staan opgenomen. Bij een integrale benadering hoort ook intensivering van samenwerking tussen de verschillende disciplines. (jeugdzorg, justitie, politiek, onderwijs en verenigingsleven).
Naast versterking van het hoger onderwijs in het Noorden is een accentverschuiving opgetreden naar onderwijsachterstandenbeleid. Vanuit deze thematiek wordt steeds meer samengewerkt met jeugdzorg. De verbinding tussen onderwijs en jeugdzorg biedt nieuwe kansen voor de provincie.
Met de projecten Argonaut en Task Force Onderwijskansen, wordt op diverse niveaus met scholen hard gewerkt aan het verminderen van de achterstanden.
Door de verbeterde samenwerking tussen de Noordelijke Hogescholen worden de opleidingsmogelijkheden voor de Drenten verbeterd, maar kennisoverdracht en meer samenwerking tussen het (hoger) onderwijs, het bedrijfsleven (met name het MKB) en andere overheden blijft in 2005 een aandachtspunt.

Het beleid ten aanzien van het voorkomen en verminderen van voortijdig school verlaten wordt op regionaal niveau uitgevoerd door gemeenten, onderwijs, lokale voorzieningen en Jeugdzorg Drenthe. De provincie zet ook vanuit de provinciale agenda hier sterk op in om de relatie met jeugdwerkloosheid en arbeidsmarkt te versterken.

De onderwijs en jeugdmonitor moet medio 2006 resultaten opleveren voor gemeenten en provincie. De resultaten moeten voor de provincie zichtbaar zijn ten aanzien van schoolverlaters en jeugdproblematiek.

Met het project Een maximale score wordt doelgericht gewerkt aan het verbeteren van de leerprestaties van Molukse jongeren en het ontwikkelen van een schoolloopbaan.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Scores ontwikkelassessment leraren primair onderwijs.
- Prestatiegegevens scholen voor primair en voortgezet onderwijs.
- Aantallen doorstromers naar hogere vormen van voortgezet en vervolgonderwijs.
- Aantallen voortijdige schoolverlaters.
- Aantal gepleegde investeringen met betrekking tot Kenniscampus Emmen
- Individuele opleidingsniveau van de Drent.

## *38201 Sport in Drenthe*

*Contactpersoon: mevrouw H. Peters. Toestelnummer 59 21.*

**Bronnen van beleid**
- CWZ-contourennota 2005-2008 (Mensen in het middelpunt).
- Sociaal rapport 2003.

**Omschrijving doelstelling(en)**
- Verbeteren infrastructuur breedtesport en topsport.
- Meer jongeren, ouderen, allochtonen en gehandicapten gaan sporten.
- Potentieel van jong talent wordt uitgebouwd en gefacilieerd.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
Zowel het Ministerie van VWS als de provincie en in toenemende mate ook de Drentse gemeenten investeren in sport. Met name die drieslag begint haar meerwaarde te laten zien. De jaarlijkse uitreiking van de Drentse sportprijs getuigt ook van waardering voor de sport en nog vaker voor de vele vrijwilligers, zonder wie de sportsector niet zou kunnen. Daarmee is de verbinding zichtbaar met het Drentse vrijwilligersbeleid en vrijwilligersondersteuning.
Steeds vaker wordt het belang gezien van sport als stuwende kracht bij andere beleidsterreinen en voor diverse doelgroepen (jeugd, allochtonen, gehandicapten en ouderen). Sport scoort als het gaat om integratie en participatie van burgers, verbetering van de sociale kwaliteit in wijken, buurten en dorpen bij het tegengaan van vereenzaming van ouderen of bewegingsarmoede van jeugd. Om die reden hebben wij als provincie ingezet op de breedtesport.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Aantallen jongeren, ouderen, allochtonen en gehandicapten sportdeelname (wekelijks rijden 160 gehandicapte ruiters paard).
- Voldoende ondersteuning sportverenigingen.
- Voldoende kwaliteit sportaanbod van verenigingen.
- Aantal deelnemers specifieke projecten/cursussen.
- Aantal klanten/verwijzingen Sportservicepunt.
- Aantal deelnemers Olympisch Steunpunt Noord-Nederland.

## *Uitwerking Collegeprogramma*

**Intensiveringen**

*Provinciale jeugdagenda*
In 2004 is een incidentele impuls gegeven aan verbetering van de relatie onderwijs - arbeidsmarkt. Begin januari is hierover een expertmeeting georganiseerd met vertegenwoordigers uit de wereld van onderwijs en arbeidsmarkt. Deze programmalijn is primair gericht op versterking van een aantal zwakke schakels in de jeugdketen teneinde te bevorderen dat zoveel mogelijk jongeren in Drenthe met tenminste een startkwalificatie tot de arbeidsmarkt toetreden. Met de incidentele impuls uit 2004 denken wij dit en het volgend jaar een aantal veelbelovende projecten en initiatieven op dit gebied te kunnen ondersteunen. Die initiatieven zullen ook na 2005 voortgezet moeten worden. Wij willen daarom graag in 2006 opnieuw een eenmalige impuls van € 800.000,-- voor dit doel inzetten. € 300.000,-- hiervan wordt binnen het Programma onderwijs en sport ingezet.
Eind 2005 zal op basis van de eerste effecten van het nu ingezette beleid een concreet plan van aanpak voor de inzet van deze middelen aan PS worden voorgelegd. Voor het overige verwijzen wij u naar de desbetreffende passages in de notitie over werk, onderwijs en kennisinfrastructuur.

*Ombuigingen*

De voor de welzijnssector voorziene ombuigingen zijn integraal toegelicht bij programma 8.0 Welzijn.

# *Financieel totaaloverzicht programma*

| Per programmaonderdeel | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **38101 Optimale onderwijsinfrastructuur** | | | | | | |
| Programmakosten | 33.963 | 844.575 | 56.375 | 42.600 | 32.100 | 32.400 |
| Apparaatskosten | 60.647 | 70.102 | 42.121 | 42.913 | 43.501 | 44.751 |
| Totaal lasten | 94.610 | 914.677 | 98.496 | 85.513 | 75.601 | 77.151 |
| Totaal baten | - | | - | - | - | - |
| Saldo | 94.610 | 914.677 | 98.496 | 85.513 | 75.601 | 77.151 |
| **38201 Sport in Drenthe** | | | | | | |
| Programmakosten | 763.417 | 666.947 | 618.376 | 596.876 | 584.665 | 595.752 |
| Apparaatskosten | 48.692 | 49.557 | 47.611 | 48.506 | 49.171 | 50.584 |
| Totaal lasten | 812.109 | 716.504 | 665.987 | 645.382 | 633.836 | 646.336 |
| Totaal baten | 122.595 | 113.455 | 113.455 | 113.455 | 113.455 | 113.455 |
| Saldo | 689.514 | 603.049 | 552.532 | 531.927 | 520.381 | 532.881 |

| Totaal programma | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 906.719 | 1.631.181 | 764.483 | 730.895 | 709.437 | 723.487 |
| Baten | 122.595 | 113.455 | 113.455 | 113.455 | 113.455 | 113.455 |
| **Saldo** | **784.125** | **1.517.726** | **651.028** | **617.440** | **595.982** | **610.032** |

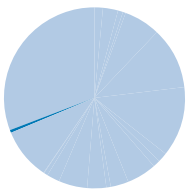

**Lasten Programma onderwijs en sport in relatie tot totale lasten**

***0,5 %*** Lasten Programma onderwijs en sport

***99,5 %*** Lasten overige programma's

# Programma 8.2 Cultuur

## Missie

*Het Drentse cultuurbeleid heeft als missie: behoud en ontwikkeling van het cultureel erfgoed en versterken van de culturele infrastructuur waarbij de cultuurparticipatie van de Drentse bevolking wordt vergroot.*

*Portefeuillehouder: de heer J.H. Schaap.*

## Programmaonderdelen

### 38303 Participatie cultuuruitingen

*Contactpersoon: mevrouw G. Smidt. Toestelnummer 59 19.*

**Bronnen van beleid**
- CWZ-contourennota 2005-2008 (Mensen in het middelpunt).
- Sociaal rapport 2003.
- Cultuurnota 2005-2008.

**Omschrijving doelstelling(en)**
De aanwezigheid van een levendig en kwalitatief hoogwaardig aanbod op het gebied van de (scheppende) kunsten wordt gestimuleerd.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
Uitgangspunt voor ons beleid zijn de bovengenoemde bronnen van beleid. Deze documenten zijn het richtinggevende kader. Uitvoering zal verder worden gegeven aan rijksregelingen en verdeling van rijksgelden zoals Actieplan cultuurbereik, beeldende kunst en vormgeving en bibliotheekvernieuwing. De regisseursrol zullen wij op ons nemen daar waar wij dat wenselijk achten, maar in ieder geval op het gebied van bibliotheekvernieuwing en cultuureducatie. Eens per 2 jaren zullen wij de gemeentelijke culturele infrastructuur een impuls geven door het fenomeen culturele gemeente.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Aantal leerlingen/scholen die deelnemen aan kunstmenu's.
- Aantal cultuurprojecten dat via het Actieprogramma cultuurbereik wordt uitgevoerd.
- Aantal leden en gebruikers bibliotheekvoorzieningen.
- Aantal gesubsidieerde festivals (incidenteel en structureel).
- Aantal festivals gericht op jongeren.
- Aantal projecten bibliotheekvernieuwing.

## 38304 Behoud cultureel erfgoed

*Contactpersoon: mevrouw G. Smidt. Toestelnummer 59 19.*

**Bronnen van beleid**
- CWZ-contourennota 2005-2008 (Mensen in het middelpunt).
- Sociaal rapport 2003.
- Cultuurnota 2005-2008.

**Omschrijving doelstelling(en)**
Cultureel erfgoed wordt behouden en ontsloten. Dit betreft:
- archeologie
- geschiedenis
- monumentenzorg
- welstandzorg en architectuur
- musea
- streektaal

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
Uitgangspunt voor ons beleid zijn de bovengenoemde bronnen van beleid. Deze documenten zijn het richtinggevende kader. Verder zullen de provincies een rol krijgen in de uitvoering van het verdrag van Malta. De overheden zullen in hun planvormingsprocessen in een vroegtijdig stadium rekeningen moeten houden en afwegingen moeten maken ten aanzien van de aanwezige archeologische waarden. Het aantal mogelijkheden om cultuurhistorie aan ruimtelijke kwaliteit te koppelen wordt nog onvoldoende benut (Belvedère). Dat was reden voor het landelijk projectbureau geld te geven voor de oprichting van een projectbureau Belvedère Noord-Nederland. Het projectbureau Belvedère Noord-Nederland moet ervoor zorgen dat deze mogelijkheden benut worden. Allereerst moet het aantal Belvedère projecten in Drenthe toenemen. Ook heeft het de taak de mogelijkheden te onderzoeken of het zich kan ontwikkelen tot een Noord-Nederlands Projectbureau.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Hoeveelheid nieuw aangewezen monumenten in de provincie.
- Aantal uitgevoerde restauraties van monumentale panden.
- Aantal tentoonstellingen en aantallen bezoekers Drents Museum.
- Aantal verschenen Drentse historische publicaties.
- Aantal projecten Belvedère.

# Uitwerking collegeprogramma

## Intensiveringen

*Actieprogramma cultuurbereik 2005-2008*
Wij zetten in op voortzetting van Actieprogramma cultuurbereik in de periode 2005-2008 door eigen provinciale middelen voor dit doel te reserveren en bij het (eventueel) wegvallen van rijksmiddelen (matching) voor het actieprogramma het Drentse programma op het huidige niveau houden en hiervoor middelen reserveren.
Het gaat erom, dat zoveel mogelijk burgers (waaronder jongeren) gebruikmaken van of deelnemen aan diverse vormen van kunst en cultuur dat de kunstproductie wordt gestimuleerd en dat samenwerking op het gebied van kunst en cultuur wordt bevorderd.

*Festivals*
Wij stellen voor de meerjarensubsidiëring van festivals en de subsidiëring van overige festivals in Drenthe te continueren en het budget Festivalfonds te verhogen, om zo veel mogelijk burgers gebruik te laten maken van of deel te laten nemen aan diverse vormen van (scheppende) kunst. Dit levert structureel een jaarlijkse last op van € 125.000,--. Tot en met 2004 wordt festivalbeleid ook gedeeltelijk gefinancierd uit Noordelijk Programma Artistieke Dynamiek. Drenthe financiert in 2004 € 68.067,--. Extra geld is nodig om festivals in Drenthe op hetzelfde niveau te houden.

*Uitbreiding cultuureducatie/dekkend netwerk*
Bij de uitbreiding van de activiteiten in het kader van cultuureducatie gaat het erom in doorgaande lijn alle scholieren in Drenthe te confronteren met cultuur via kunstmenu's en cultuurtrajecten op scholen. Indien in de gehele provincie Drenthe kunstmenu's en cultuurtrajecten worden ingevoerd, zal dit extra kosten met zich mee brengen. Het ligt in de bedoeling, dat alle Drentse scholieren gebruikmaken van of deelnemen aan diverse vormen van (scheppende) kunst. Daarnaast worden kunst en cultuur gestimuleerd waar dat van waarde is voor de leefbaarheid en een aantrekkelijk vestigingsklimaat, met een lage drempel voor jongeren om kennis te nemen van cultuur. Met deze plannen is jaarlijks een bedrag gemoeid van € 250.000,-- voor de periode 2005-2008. Daarna zal een evaluatie volgen. De provincie financiert via het Actieprogramma cultuurbereik, onderdeel Cultuur en school, al activiteiten in dit kader, samen met het Rijk, gemeenten en de betrokken scholen.

*Noordelijk Archeologisch Depot Nuis*
Voortzetting van de huidige beleidsinzet zal extra provinciale middelen nodig maken voor continuering voor het Noordelijk Archeologisch Depot in Nuis. Het depot wordt momenteel gefinancierd vanuit provinciale middelen (3 noordelijke provincies) en een projectbijdrage van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). Na afloop van deze projectperiode zal - mogelijk op een wat beperktere schaal - inzet voor het registreren en ontsluiting van de daar aanwezige collecties noodzakelijk blijven. Vooralsnog lijkt het verstandig hiervoor minimaal € 50.000,-- structureel te ramen.

*Provinciaal Museumbeleid*
Drenthe kent een veelheid aan musea, vaak met een overwegend lokaal belang en draagvlak. De Drentse museale infrastructuur is even rijk als kwetsbaar. Een aantal musea ontwikkelt zich de laatste jaren gelukkig echter sterk wat betreft kwaliteit en bovenlokale betekenis (denk bijvoorbeeld aan De Buitenplaats in Eelde, het Gevangenismuseum in Veenhuizen en het Nationaal Hunebedden Informatiecentrum te Borger).

Mede in het licht daarvan is het gewenst een nieuw Drents museumbeleid te ontwikkelen. In het kader van de nieuwe Cultuurnota voor Drenthe zullen daarover nadere voorstellen worden gedaan. Deze versterking van de culturele infrastructuur en stimulans voor het cultuurtoerisme zal zeker niet volledig via herschikking van bestaande middelen gerealiseerd kunnen worden. Voor 2005 is hiervoor € 200.000,-- geraamd, voor de jaren daarna € 350.000,-- structureel.

*Ombuigingen*
De voor de welzijnssector voorziene ombuigingen zijn integraal toegelicht bij programma 8.0. Welzijn.

## *Financieel totaaloverzicht programma*

| Per programmaonderdeel | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **38303 Participatie cultuuruitingen** | | | | | | |
| Programmakosten | 3.651.490 | 3.339.265 | 3.423.555 | 3.456.262 | 3.480.632 | 3.544.592 |
| Apparaatskosten | 353.333 | 252.036 | 231.566 | 235.920 | 239.154 | 246.025 |
| Totaal lasten | 4.004.823 | 3.591.301 | 3.655.121 | 3.692.182 | 3.719.786 | 3.790.617 |
| Totaal baten | 879.217 | 579.985 | 284.777 | 284.777 | 284.777 | 284.777 |
| Saldo | 3.125.606 | 3.011.316 | 3.370.344 | 3.407.405 | 3.435.009 | 3.505.840 |
| **38304 Behoud cultureel erfgoed** | | | | | | |
| Programmakosten | 4.592.037 | 4.714.963 | 4.433.516 | 4.657.409 | 4.746.096 | 4.850.559 |
| Apparaatskosten | 491.237 | 519.429 | 469.391 | 478.216 | 484.773 | 498.700 |
| Totaal lasten | 5.083.274 | 5.234.392 | 4.902.907 | 5.135.625 | 5.230.869 | 5.349.259 |
| Totaal baten | 691.528 | 735.294 | 753.475 | 772.549 | 792.195 | 792.195 |
| Saldo | 4.391.746 | 4.499.098 | 4.149.432 | 4.363.076 | 4.438.674 | 4.557.064 |

| Totaal programma | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 9.088.097 | 8.825.693 | 8.558.028 | 8.827.807 | 8.950.655 | 9.139.876 |
| Baten | 1.570.745 | 1.315.279 | 1.038.252 | 1.057.326 | 1.076.972 | 1.076.972 |
| **Saldo** | **7.517.352** | **7.510.414** | **7.519.776** | **7.770.481** | **7.873.683** | **8.062.904** |

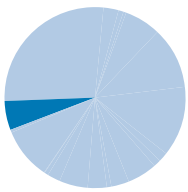

**Lasten Programma cultuur in relatie tot totale lasten**

***5,2 %*** Lasten Programma cultuur

***94,8 %*** Lasten overige programma's

# Programma 8.3 Zorg

## Missie

*Het Drents zorgbeleid heeft als missie het scheppen van voorwaarden die bijdragen aan een toegankelijk en integraal aanbod van zorg en dienstverlening voor de Drentse burger, aan maatschappelijke integratie en participatie, aan goede leef- en woonomstandigheden en aan het zo lang mogelijk zelfstandig functioneren. Centrale thema's daarbij zijn bereikbare zorg, zorg op maat en het verbeteren van de inhoud van het regionale aanbod.*
*Via handhaving wordt in dit verband op basis van vastgestelde richtlijnen en beleid bijgedragen aan het realiseren van een gezonde, veilige en hoogwaardige leefomgeving in Drenthe die door de doelstelling (het norm-conformgedrag) wordt bereikt.*

*Portefeuillehouder: mevrouw A. Haarsma.*

## Programmaonderdelen

### 38603 Gezondheidszorg

*Contactpersoon: mevrouw J.R.M. Tolsma. Toestelnummer 52 36.*

**Bronnen van beleid**
- CWZ-contourennota 2005-2008 (Mensen in het middelpunt).
- Sociaal rapport 2003.
- Beleidskader zorg 2005-2008.

**Omschrijving doelstelling(en)**
Het verbeteren en verbreden van de inhoud van het regionale aanbod van zorg en dienstverlening afgestemd op de vraag.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
Uitgangspunt voor ons beleid zijn de bovengenoemde bronnen van beleid. Deze documenten zijn het richtinggevende kader voor het verbeteren van de infrastructuur en dienen als basis voor de door ons uit te brengen adviezen inzake zorgvernieuwingsprojecten.
De centrale thema's zijn Vermaatschappelijking en Vraaggerichte zorg. Daarbij hebben wonen en zorg, mantelzorg en het voorzieningenniveau in de eerste- en tweedelijnszorg onze bijzondere aandacht. Samen met gemeenten, zorgaanbieders, zorgvragers en zorgverzekeraar trachten wij hieraan invulling te geven. Onze rol is signalerend, coördinerend en faciliterend.
Bij het oplossen van knelpunten kiezen wij zoveel mogelijk voor een integrale benadering van de problematiek. Bij de uitvoering van projecten doen wij al een beroep op STAMM.
Daarnaast maken wij voor de uitvoering van ons beleid gebruik van Subsidieregeling zorg en de Subsidieregeling activiteiten zorg.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Voldoende aanbod van voorzieningen en diensten.
- Aantal uitgebrachte adviezen.
- Aantal aanvragen en toekenningen op grond van bovengenoemde subsidieregelingen.

## 38604 Uitvoering Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden

*Contactpersoon: de heer R.G.J. Derksen. Toestelnummer 56 78.*

**Bronnen van beleid**
Collegeprogramma 2003-2007, het (ontwerp-)Provinciaal omgevingsplan alsmede het wettelijk kader van de Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden (WHVBZ).

**Omschrijving doelstelling(en)**
Toezicht op het naleven van de wet- en regelgeving door eigenaren van zwem- en badinrichtingen, waarbij norm-conformgedrag wordt nagestreefd (zie 5.2 Handhaving).

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
- Het gewogen vaststellen van de bezoekfrequenties op basis van historie, strategie en prioriteiten.
- Het monitoren en verantwoorden van de uitgevoerde bezoeken.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Een vastgesteld jaarlijks werkprogramma (inclusief bezoekfrequenties).
- Een jaarlijkse monitoringsrapportage (inclusief evaluatie), waarbij onder andere wordt gekeken naar het percentage wateranalyses dat buiten de normen valt, het aantal sluitingen van zwemgelegenheden en het aantal incidenten.

## 38605 Patiënten- en consumentenbeleid

*Contactpersoon: de heer E. Schut. Toestelnummer 53 30.*

**Bronnen van beleid**
- CWZ-contourennota 2005-2008 (Mensen in het middelpunt).
- Sociaal rapport 2003.
- Beleidskader zorg 2005-2008.
- Nota patiënten- en consumentenbeleid in Drenthe (Naar een derde sterke partij).

**Omschrijving doelstelling(en)**
De betrokkenheid van de gebruiker bij de ontwikkeling en uitvoering van integraal zorg- en dienstverleningsbeleid vergroten.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
De ondersteuning van de zogenoemde derde partij heeft een belangrijke plaats in ons beleid. De kaders voor dit beleid zijn vastgelegd in de bovengenoemde bronnen van beleid. De door ons gesubsidieerde organisaties Regionale Patiënten en Consumenten Platform (RPCP) en de Federatie van Oudervereniging en (FvO) zijn hierbij belangrijke partners. Met hen trachten wij ook in 2005 de betrokkenheid van de gebruiker bij de ontwikkeling en uitvoering van integrale zorg en dienstverleningsbeleid te vergoten. Daarbij willen wij toewerken naar toetsbare productieafspraken.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Aantal formele overlegstructuren en cliëntenraden waaraan door het RPCP, dan wel de door het RPCP ondersteunde organisaties wordt deelgenomen.
- Het aantal door RPCP en/of FvO georganiseerde voorlichtings- en scholingsbijeenkomsten.
- Aantal bij het Informatie- en Klachtenbureau Gezondheidszorg gemelde klachten en uitgebrachte adviezen.
- Mate van tevredenheid van de door het RPCP ondersteunde organisaties over de kwaliteit van de ondersteuning.

## *38701 Ouderenbeleid*

*Contactpersoon: de heer E. Schut.Toestelnummer 53 30.*

**Bronnen van beleid**
- CWZ-contourennota 2005-2008 (Mensen in het middelpunt).
- Sociaal rapport 2003.
- Beleidskader zorg 2005-2008.
- Nota multifunctionele dienstencentra.

**Omschrijving doelstelling(en)**
- Goede leef- en woonomstandigheden voor ouderen en een goed zorg- en dienstverleningsaanbod voor ouderen.
- Actieve participatie van ouderen in de maatschappij en het aanbod van voorzieningen op het terrein van zorg en maatschappelijke dienstverlening (waaronder wonen, educatie en vervoer) afstemmen op de vraag van ouderen en toegankelijk maken voor ouderen.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
Een van onze speerpunten is het verbeteren van de leef- en woonomstandigheden en het zorgaanbod voor ouderen. De boevengenoemde bronnen van beleid zijn uitgangspunt voor ons beleid. Tevens is dit het richtinggevende kader voor de door ons uit te brengen adviezen inzake zorgvernieuwingsprojecten.

Voor het stimuleren van zorgvernieuwende projecten willen wij gelden inzetten van het Subsidieregeling integraal ouderenbeleid. Belangrijke thema's zijn het vergroten van de zelfstandigheid en maatschappelijke deelname van ouderen en de afstemming van voorzieningen en diensten.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Voldoende aanbod van voorzieningen en diensten voor ouderen.
- Aantal uitgebrachte adviezen.
- Aantal formele overlegstructuren en cliëntenraden waarin ouderen vertegenwoordigd zijn.
- Aantal aanvragen en toekenningen op grond van de Subsidieregeling integraal ouderenbeleid.

## *Uitwerking collegeprogramma*

**Intensiveringen**

*38603 Multifunctionele dienstencentra*
Door het opzetten van een goed dekkend net van multifunctionele dienstencentra met een veelheid aan diensten op het gebied van zorg, welzijn, cultuur en/of wonen, zal een veelheid aan maatschappelijke effecten behaald kunnen worden. Er zal een grote bijdrage worden geleverd aan de vermaatschappelijking van kwetsbare doelgroepen, zodat deze zoveel mogelijk kunnen participeren in alle onderdelen van de maatschappij en zolang mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen. Ook zal er door de multifunctionele dienstencentra de mogelijkheid worden gecreëerd dat zoveel mogelijk Drentse burgers deel kunnen nemen aan culturele en welzijnsactiviteiten en gebruik kunnen maken van bibliothecaire voorzieningen. Met het opzetten van een goed dekkend net van multifunctionele dienstencentra is een structureel bedrag van jaarlijks € 450.000,-- gemoeid.

*Ombuigingen*
De voor de welzijnssector voorziene ombuigingen zijn integraal toegelicht bij programma 8.0 Welzijn.

# Financieel totaaloverzicht programma

| Per programmaonderdeel | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **38603 Gezondheidszorg** | | | | | | |
| Programmakosten | 462.102 | 227.377 | 200.303 | 195.473 | 190.617 | 189.753 |
| Apparaatskosten | 200.251 | 280.356 | 242.737 | 247.301 | 250.692 | 257.894 |
| Totaal lasten | 662.352 | 507.733 | 443.040 | 442.774 | 441.309 | 447.647 |
| Totaal baten | 2.809 | 1.800 | 1.800 | 1.800 | 1.800 | 1.800 |
| Saldo | 659.543 | 505.933 | 441.240 | 440.974 | 439.509 | 445.847 |
| **38604 Uitvoering WHVBZ** | | | | | | |
| Programmakosten | 1.739 | 4.300 | 4.400 | 4.500 | 4.600 | 4.700 |
| Apparaatskosten | 284.094 | 9.764 | 10.209 | 10.401 | 10.544 | 10.846 |
| Totaal lasten | 285.833 | 14.064 | 14.609 | 14.901 | 15.144 | 15.546 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 285.833 | 14.064 | 14.609 | 14.901 | 15.144 | 15.546 |
| **38605 Patiënten-/consumentenbeleid** | | | | | | |
| Programmakosten | 678.153 | 690.228 | 660.030 | 666.678 | 678.850 | 698.558 |
| Apparaatskosten | 33.357 | 37.862 | 56.151 | 57.207 | 57.991 | 59.657 |
| Totaal lasten | 711.510 | 728.090 | 716.181 | 723.885 | 736.841 | 758.215 |
| Totaal baten | 1.312 | - | - | - | - | - |
| Saldo | 710.198 | 728.090 | 716.181 | 723.885 | 736.841 | 758.215 |
| **38701 Ouderenzorg** | | | | | | |
| Programmakosten | 145.125 | 669.012 | 558.988 | 552.367 | 544.756 | 545.150 |
| Apparaatskosten | 100.733 | 140.593 | 274.844 | 280.011 | 283.851 | 292.005 |
| Totaal lasten | 245.858 | 809.605 | 833.832 | 832.378 | 828.607 | 837.155 |
| Totaal baten | 45.378 | 45.378 | - | - | - | - |
| Saldo | 200.480 | 764.227 | 833.832 | 832.378 | 828.607 | 837.155 |

| Totaal programma | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 1.905.554 | 2.059.492 | 2.007.662 | 2.013.938 | 2.021.901 | 2.058.563 |
| Baten | 49.499 | 47.178 | 1.800 | 1.800 | 1.800 | 1.800 |
| **Saldo** | **1.856.054** | **2.012.314** | **2.005.862** | **2.012.138** | **2.020.101** | **2.056.763** |

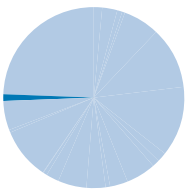

**Lasten Programma zorg in relatie tot totale lasten**

***1,2 %*** Lasten Programma zorg

***98,8 %*** Lasten overige programma's

# Programma 8.4 Jeugdzorg

## Missie

*Het Drents jeugdzorgbeleid heeft als missie het scheppen van voorwaarden die een optimale ontwikkeling en bescherming van Drentse jeugdigen mogelijk maken. Centrale thema's daarbij zijn het voorkomen van maatschappelijke uitval en het afstemmen van provinciaal jeugdzorgbeleid op lokaal jeugdbeleid.*

*Portefeuillehouder: mevrouw A. Haarsma.*

## Programmaonderdelen

### 38801 Jeugdzorg

*Contactpersoon: de heer C. Opmeer. Toestelnummer 57 51.*

**Bronnen van beleid**
- CWZ-contourennota 2005-2008 (Mensen in het middelpunt).
- Sociaal rapport 2003.
- Actieprogramma jeugdzorg 2005.
- Beleidskader jeugdzorg 2005-2008.

**Omschrijving doelstelling(en)**
- Ondersteuning van en hulp aan jeugdigen en hun opvoeders bij (dreigende) opgroei- of opvoedingsproblemen.
- Voldoende voorzieningen op het gebied van opgroei- en opvoedingsproblemen.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
Wij zijn verantwoordelijk voor de planning en financiering van de regionale jeugdhulpverlening. Met ingang van 2005 wordt de nieuwe Wet op de jeugdzorg van kracht. Op grond van deze wet worden de provincies verantwoordelijk voor het brede jeugdzorgbeleid. Hierdoor is er sprake van een taakverzwaring. De basis van ons beleid is het Beleidskader jeugdzorg 2005-2008. In het Actieprogramma 2005 staat aangegeven hoe de beschikbare middelen dit jaar worden ingezet. Daarbij beogen wij met het provinciale krediet Jeugdhulpverlening vernieuwende projecten op het terrein van de jeugdzorg te bevorderen.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Gemiddelde wachttijd voor jeugdzorg.
- Doorlooptijd van hulpverleningstraject.
- Aantal cliënten per hulpvariant.
- Aantal meldingen kindermishandeling.
- Aantal klachten Provinciale Klachtencommissie.
- Aantal aanvragen en toekenningen op grond van de Subsidieregeling activiteiten jeugdhulpverlening.

## *Financieel totaaloverzicht programma*

| Per programmaonderdeel | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **38801 Jeugdzorg** | | | | | | |
| Programmakosten | 20.049.858 | 18.189.893 | 20.146.844 | 20.446.944 | 20.147.044 | 20.194.844 |
| Apparaatskosten | 180.842 | 382.552 | 453.411 | 461.936 | 468.269 | 481.722 |
| Totaal lasten | 20.230.700 | 18.572.445 | 20.600.255 | 20.908.880 | 20.615.313 | 20.676.566 |
| Totaal baten | 20.030.182 | 17.984.983 | 19.941.844 | 19.941.844 | 19.941.844 | 19.941.844 |
| Saldo | 200.518 | 587.462 | 658.411 | 967.036 | 673.469 | 734.722 |

| Totaal programma | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 20.230.700 | 18.572.445 | 20.600.255 | 20.908.880 | 20.615.313 | 20.676.566 |
| Baten | 20.030.182 | 17.984.983 | 19.941.844 | 19.941.844 | 19.941.844 | 19.941.844 |
| **Saldo** | **200.518** | **587.462** | **658.411** | **967.036** | **673.469** | **734.722** |

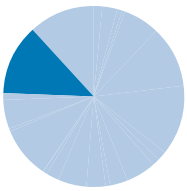

**Lasten Programma jeugdzorg in relatie tot totale lasten**

***12,6 %*** Lasten Programma jeugdzorg

***87,4 %*** Lasten overige programma's

# Programma 9.0 Ruimtelijke ordening

## Missie

*De hoofddoelstelling van het provinciaal omgevingsbeleid is een evenwicht tot stand brengen tussen enerzijds ontwikkeling en anderzijds handhaving en vergroting van de kwaliteiten van Drenthe.*

*Portefeuillehouder: mevrouw A. Haarsma.*

## Programmaonderdelen

### 39001 Algemeen ruimtelijke ordening

*Contactpersoon: de heer H. van de Meer. Toestelnummer 58 02.*

**Bronnen van beleid**
- POP II, 2004.
- Nota ruimte en bijbehorende uitvoeringsagenda.

**Omschrijving doelstelling(en)**
- Het realiseren van de gewenste ruimtelijke ontwikkelingen zoals omschreven in POP II.
- Kern daarvan is:
- een zuinig ruimtegebruik;
- een goed leefmilieu;
- voldoende bedrijventerreinen en woongebieden, geconcentreerd in de stedelijke gebieden;
- een aantrekkelijk en doelmatig ingericht landelijk gebied;
- een goede kwaliteit van de gebouwde omgeving;
- een verkeersinfrastructuur die uitgaat van de behoefte aan mobiliteit;
- een transparante en integrale uitvoering van het beleid.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
Met POP II is geanticipeerd op het nieuwe rijksbeleid. Voor de realisatie van de doelstellingen van het provinciaal omgevingsbeleid is de provincie steeds meer afhankelijk van de opstelling en initiatieven van burgers, bedrijven, instanties en overheden. Dit maakt het belangrijker om partijen tijdig in de fasen van planontwikkeling en -uitvoering te betrekken.
In 2004 heeft het proces van beleidsvorming op rijksniveau in belangrijke mate zijn beslag gekregen. Voor 2005 en verdere jaren verleggen wij daarmee de aandacht naar uitvoeringskaders en -programma's zoals de Uitvoeringsagenda Nota ruimte.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
Voor het volgen van de realisatie van POP II is heel monitoringsprogramma opgesteld.
Enkele karakteristieke indicatoren daaruit zijn:
- bevolkingsontwikkeling en woningvoorraad;
- ontwikkeling woningvoorraad en arbeidsplaatsen in stedelijke centra;

- ontwikkeling aanbod bedrijventerreinen;
- aantal en samenstelling van voorzieningen in streekcentra en substreekcentra.

N.B. Andere belangrijke indicatoren staan bij andere programmaonderdelen.

## 39002 Beleidsmonitoring

*Contactpersoonde heer J. Boelens. Toestelnummer 54 59.*

**Bronnen van beleid**
- POP II.
- Gegevens van CPB en gemeenten.

**Omschrijving doelstelling(en)**
Het volgen en beschrijven van de situatie op het gebied van de ruimtelijke ordening en de volkshuisvesting door het verzamelen en analyseren van gegevens. Doelen daarvan zijn onder andere:
- het zichtbaar maken van resultaten van het beleid (met name POP II);
- anticiperen op ontwikkelingen;
- basis voor verdere beleidsontwikkeling.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
De beleidsmonitoring op het gebied van de ruimtelijke ordening gebeurt ter ondersteuning van de ontwikkeling en uitvoering van het beleid. Deze monitoring zorgt voor een eenduidige kennis over de situatie met betrekking tot de ruimtelijke ordening en volkshuisvesting. Uitkomsten worden gebruikt voor verdere beleidsontwikkeling en ad-hocaanpassingen van het beleid.
Veel gegevens zijn openbaar en worden periodiek gepubliceerd via het boekje “Drenthe in cijfers”, het Rapport werklocaties en overzichten van de ontwikkeling van de woningbouw.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Actuele databestanden.
- Periodieke rapportages.

## 39101 Provinciaal omgevingsplan

*Contactpersoon: de heer H. van de Meer. Toestelnummer 58 02.*

**Bronnen van beleid**
POP II, 2004.

**Omschrijving doelstelling(en)**
Zorg voor doorwerking en uitvoering van POP II, zowel intern als extern, en periodiek rapporteren daarover.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
In POP II staan voor de gewenste ontwikkeling van functies concrete doelstellingen en uitwerkingsopdrachten genoemd, zowel voor de provincie alsook voor gemeenten en waterschappen. Met gemeenten en waterschappen willen wij hierover nadere afspraken maken hoe tot het door POP II geformuleerde resultaat te komen.
Intern willen wij zorg dragen voor een goede uitvoering van POP II.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
Periodieke rapportage over uitvoering en resultaten POP II.

N.B. Het Monitoringsprogramma POP II (bijlage E) geeft het overzicht van de meetbare doelstellingen (te behalen resultaten) en bijbehorende indicatoren.
Enkele karakteristieke indicatoren daaruit zijn:
- bevolkingsontwikkeling en woningvoorraad;
- ontwikkeling woningvoorraad en arbeidsplaatsen in stedelijke centra;
- ontwikkeling aanbod bedrijventerreinen;
- aantal en samenstelling van voorzieningen in streekcentra en substreekcentra.

## *39102 Regiovisie Groningen-Assen*

Contactpersoon: de heer J. Buiten. Toestelnummer 57 18.

**Bronnen van beleid**
- Regiovisie Groningen-Assen, met bijbehorend convenant vastgesteld door de staten op 7 juli 2004.
- POP II.

**Omschrijving doelstelling(en)**
Door beide provincies en de 12 betrokken gemeenten is de samenwerking binnen het gebied van de Regio Groningen-Assen in 2004, door de actualisatie van de regiovisie, van een nieuwe impuls voorzien. Er zijn duidelijker afspraken gemaakt voor de opgave van elke gemeente, de samenwerking en de gezamenlijke financiële inspanning. Het geheel is gericht op:
- bundeling van wonen en werken in stedelijke centra;
- bevorderen van gevarieerd aanbod aan woon- en werkmilieus;
- ontwikkelen van goede bereikbaarheid van de regio door investeringen in openbaar vervoer en wegenstructuur in de regio en in de stedelijke centra;
- waarborgen van de kwaliteit en diversiteit van landschappen in de regio en het bevorderen van de realisatie van de groen-blauwe zones (EHS en duurzame watersystemen); het bevorderen van rijksinzet voor de regionale ontwikkeling;
- bevorderen van een goede structuur van voorzieningen en recreatiemogelijkheden.

**Beleidsvoornemens:**
Om de gestelde doelen te bereiken pleegt de provincie de volgende inzet.
- Financiële bijdrage aan het regiofonds voor uitvoering van projecten.
- Regie voeren bij het tot stand brengen van afspraken met het Rijk en tussen gemeenten.
- Bevorderen van de uitvoering van de regioprojecten en de ontwerpopgaven van gebieden en steden.
- Bevorderen van en deelname aan de uitwerking en realisatie van de ontwerpopgaven van de gemeenten Assen en Leek/Roden.
- Uitvoering van de opgaven in het landelijk gebied van Noord-Drenthe.
- Uitvoering van provinciale taken op het gebied van werkgelegenheid, voorzieningen en toerisme.
- Bevorderen van de uitvoering van overige projecten die voor de regio van belang zijn (Groningen Airport Eelde, Zuiderzeelijn, etc.).
- Oprichting van een samenwerkingsverband voor ontwikkeling en exploitatie van regionale bedrijven-locaties die marktgericht opereert.
- Uitvoering van projecten van de projectlijst Kolibri en BAG volgens voorgenomen fasering in de projectenlijst bij het meerjarenprogramma.
- Vaststellen van een regionaal landschapsplan, het afsluiten van een samenwerkingsovereenkomst in 2005 en het vaststellen van een investeringsprogramma in 2006.
- Bevorderen van draagvlak voor de uitvoering van de regiovisie bij raden en staten, burgers, instellingen en het Rijk.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Toename van het percentage woningbouw in stedelijk gebied.
- Gerealiseerde kwantiteiten en typen woonmilieus bij woningbouw en planuitwerkingen van gemeenten.

N.B. Voor overige indicatoren zie andere programmaonderdelen bij de verschillende beleidsterreinen.

## *39103 Uitvoering ruimtelijke ordening*

*Contactpersoon: mevrouw F.E. Jorritsma. Toestelnummer 54 93.*

**Bronnen van beleid**
- POP II.
- Regiovisie Groningen-Assen.
- Structuurschema militaire terreinen deel 2 en 3.
- Bestuursovereenkomst landelijke ontwikkeling windenergie.
- Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO).
- Nota ruimte.

**Omschrijving doelstelling(en)**
Binnen het kader van het POP II realiseren van de gewenste ruimtelijke ontwikkeling door het toetsen van gemeentelijke plannen en ontwikkelen van plannen voor bijzondere objecten (militaire zaken en technische infrastructuur).

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

Het jaar 2005 zal in het teken staan van de voorbereiding op de fundamentele herziening van de WRO. Deze treedt naar verwachting in werking in 2006. De rol en mogelijkheden van de provincie in het ruimtelijkeordeningproces zullen door deze wet aanzienlijk veranderen met name de toetsende rol zal sterk wijzigen.
De Stichting ASTRON werkt samen met het bedrijfsleven en met ondersteuning van het SNN aan de bouw van een nieuwe radiotelescoop: LOFAR. De planning is dat deze telescoop in 2005-2006 operationeel is. De locatiekeuze voor het centrale deel van de telescoop is in POP II opgenomen.
De NAM heeft haar voornemens bekendgemaakt om de oliewinning van het Schoonebeekerveld te hervatten en ons verzocht de vergunningaanvragen en bijbehorende procedures te coördineren.
De realisatie van het oefenterrein De Haar en daaraan gekoppeld het afstoten van een aantal kleinere terreinen wordt onverminderd doorgezet.

**Indicatoren voor doelrealisatie**

- Het aantal getoetste bestemmingsplannen.
- Het aantal MW opgesteld windvermogen
- Aantal ha vermindering militair oefenterrein.

## *Financieel totaaloverzicht programma*

| Per programmaonderdeel | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **39001 Algemene ruimtelijke ordening** | | | | | | |
| Programmakosten | 1.731 | 4.783 | 4.793 | 4.803 | 4.913 | 4.993 |
| Apparaatskosten | 80.489 | 206.529 | 497.536 | 506.890 | 513.840 | 528.602 |
| Totaal lasten | 82.221 | 211.312 | 502.329 | 511.693 | 518.753 | 533.595 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 82.221 | 211.312 | 502.329 | 511.693 | 518.753 | 533.595 |
| **39002 Beleidsmonitoring** | | | | | | |
| Programmakosten | - | 15.000 | 15.000 | 15.000 | 15.000 | 15.000 |
| Apparaatskosten | 73.906 | 63.945 | 140.077 | 142.711 | 144.667 | 148.823 |
| Totaal lasten | 73.906 | 78.945 | 155.077 | 157.711 | 159.667 | 163.823 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 73.906 | 78.945 | 155.077 | 157.711 | 159.667 | 163.823 |
| **39101 Provinciaal omgevingsplan (POP)** | | | | | | |
| Programmakosten | 415.070 | 295.101 | 13.100 | 13.400 | 13.700 | 14.000 |
| Apparaatskosten | 967.161 | 842.950 | 228.041 | 232.328 | 235.514 | 242.280 |
| Totaal lasten | 1.382.231 | 1.138.051 | 241.141 | 245.728 | 249.214 | 256.280 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 1.382.231 | 1.138.051 | 241.141 | 245.728 | 249.214 | 256.280 |

| Per programmaonderdeel | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **39102 Regiovisie Groningen - Assen** | | | | | | |
| Programmakosten | 453.780 | 454.000 | 454.000 | 3.754.000 | 3.754.000 | 3.754.000 |
| Apparaatskosten | 219.243 | 317.182 | 147.948 | 150.730 | 152.796 | 157.186 |
| Totaal lasten | 673.023 | 771.182 | 601.948 | 3.904.730 | 3.906.796 | 3.911.186 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 673.023 | 771.182 | 601.948 | 3.904.730 | 3.906.796 | 3.911.186 |
| **39103 Uitvoering ruimtelijke ordening** | | | | | | |
| Programmakosten | 6.848- | 141.905 | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 1.198.074 | 1.357.194 | 1.163.202 | 1.185.072 | 1.201.321 | 1.235.832 |
| Totaal lasten | 1.191.226 | 1.499.099 | 1.163.202 | 1.185.072 | 1.201.321 | 1.235.832 |
| Totaal baten | - | | - | - | - | - |
| Saldo | 1.191.226 | 1.499.099 | 1.163.202 | 1.185.072 | 1.201.321 | 1.235.832 |
| **39104 Regiovisie Zuid-Drenthe/Noord-Overijssel** | | | | | | |
| Programmakosten | 64.454 | 72.546 | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 233.674 | 65.274 | - | - | - | - |
| Totaal lasten | 298.128 | 137.820 | - | - | - | - |
| Totaal baten | 22.689 | - | - | - | - | - |
| Saldo | 275.439 | 137.820 | - | - | - | - |

| Totaal programma | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 3.700.735 | 3.836.409 | 2.663.697 | 6.004.934 | 6.035.751 | 6.100.716 |
| Baten | 22.689 | - | - | - | - | - |
| **Saldo** | **3.678.046** | **3.836.409** | **2.663.697** | **6.004.934** | **6.035.751** | **6.100.716** |

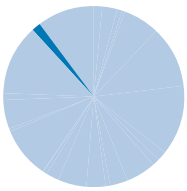

**Lasten Programma ruimtelijke ordening in relatie tot totale lasten**

***1,6 %*** Lasten Programma ruimtelijke ordening

***98,4 %*** Lasten overige programma's

# Programma 9.1 Volkshuisvesting en stedelijke ontwikkeling

## Missie

*Het Drents beleid ten aanzien van de volkshuisvesting/stedelijke ontwikkeling heeft als missie duurzame stedenbouw en duurzame bedrijfsterreinen, die duurzaam veilig zijn en waar milieuhinder beperkt wordt. Daarbij wordt ingezet op herstructurering en worden meer mogelijkheden gecreëerd voor wonen en zorg. Ook wordt ingezet op bundeling van wonen, werken en voorzieningen.*
*Asielzoekers en statushouders worden gehuisvest. Dit wordt bereikt door:*
- *het stimuleren van stedelijke vernieuwing, met name in de gemeenten die niet rechtstreeks geld van het Rijk krijgen (vier programmagemeenten en zeven projectgemeenten);*
- *het uitvoering van projecten ter bevordering van ruimtelijke kwaliteit;*
- *stimuleren van en toezien op het proces van huisvesting van asielzoekers en statushouders door gemeenten.*

*Portefeuillehouder: mevrouw A. Haarsma.*

## Programmaonderdelen

### 39201 Stedelijke Ontwikkeling

*Contactpersoon: mevrouw L. de Wit-Ybema. Toestelnummer* 54 65.

**Bronnen van beleid**
- POP II.
- Programma stedelijke ontwikkeling.
- Wet stedelijke vernieuwing.

**Omschrijving doelstelling(en)**
- Stimuleren van stedelijke ontwikkeling en vernieuwing in nauwe samenwerking met de gemeenten.
- Toezien op de huisvesting van statushouders overeenkomstig de opgave van elke gemeente.
- Uitvoeren van projecten voor bevordering van de ruimtelijke kwaliteit.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
De steden zijn de motor voor economische ontwikkeling. Het centrale thema in ons Collegeprogramma is werk en economische ontwikkeling. In dat kader zien wij ook primair onze inzet voor stedelijke ontwikkeling.
Wij willen zorgen voor een kwalitatief goede ontwikkeling van ons stedelijk gebied. Dat vertaalt zich in de volgende ambities.
- Bundeling van verstedelijking en integrale ontwikkeling op regionaal niveau.
- Sterke en leefbare steden die goed bereikbaar zijn.
- Zuinig en innovatief ruimtegebruik.
- Stedenbouwkundige kwaliteit en toekomstgericht waterbeheer.

De samenwerking met gemeenten aan de stedelijke ontwikkeling wordt komende jaren voortgezet en geïntensiveerd. De intensivering heeft te maken met de toenemende rol van de provincie om ontwikkelingen te regisseren en met de meerwaarde die bereikt kan worden met een goede samenwerking.

De intensivering van de uitvoering krijgt vorm via 2 sporen.

*Spoor 1: Samenwerking met de steden*
- Ontwikkeling van woonplannen en structuurvisies.
- Investeringsafspraken over stedelijke vernieuwing en stedelijke uitbreiding.
- Uitwerking stedelijk waterbeheer.

*Spoor 2: Regie op en uitvoering van projecten*
- Centrum- en stationsgebieden.
- Regionale bedrijventerreinen en parkmanagement.
- Stedelijke uitleg en stadslandschappen.

Voor deze inzet hebben wij de komende jaren extra financiële middelen gegenereerd.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
- Vastgelegde afspraken met de steden.
- 12 integrale woonplannen.
- 3 projecten stedelijke ontwikkeling ontwikkeld.
- Aantal project binnen project Ruimtelijke kwaliteit/TOWNNET.
- Aantal gehuisveste statushouders in relatie tot taakstelling.

## *Uitwerking collegeprogramma*

**Intensiveringen**

*Stedelijke ontwikkeling*
De samenwerking met gemeenten aan de stedelijke ontwikkeling wordt komende jaren voortgezet en geïntensiveerd. De intensivering heeft te maken met de toenemende rol van de provincie om ontwikkelingen te regisseren en met de meerwaarde die bereikt kan worden met een goede samenwerking.

De intensivering van de uitvoering krijgt vorm via 2 sporen:
- Spoor 1: Samenwerking met de steden
- Spoor 2: Regie op en uitvoering van projecten

Voor deze inzet hebben wij de komende jaren extra financiële middelen gegenereerd.

Doelstelling: stedelijke ontwikkeling
- Ontwikkeling van woonplannen en structuurvisies.
- Investeringsafspraken over stedelijke vernieuwing en stedelijke uitbreiding.

- Uitwerking stedelijk waterbeheer.
- Centrum- en stationsgebieden.
- Regionale bedrijventerreinen en parkmanagement.
- Stedelijke uitleg en stadslandschappen.

In totaal gaat het om een bedrag van € 330.000,-- eenmalig in 2005; aanvullend is een aanvraag uit het krediet Flexibel beleid voorzien.

## *Financieel totaaloverzicht programma*

| Per programmaonderdeel | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **39201 Stedelijke vernieuwing** | | | | | | |
| Programmakosten | 6.294.620 | 3.184.551 | 2.928.101 | 2.502.271 | 2.496.441 | 2.490.611 |
| Apparaatskosten | 285.731 | 291.842 | 976.035 | 994.386 | 1.008.020 | 1.036.979 |
| Totaal lasten | 6.580.351 | 3.476.393 | 3.904.136 | 3.496.657 | 3.504.461 | 3.527.590 |
| Totaal baten | 4.565.798 | 2.268.901 | 2.268.901 | 2.268.901 | 2.268.901 | 2.268.901 |
| Saldo | 2.014.553 | 1.207.492 | 1.635.235 | 1.227.756 | 1.235.560 | 1.258.689 |

| Totaal programma | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 6.580.351 | 3.476.393 | 3.904.136 | 3.496.657 | 3.504.461 | 3.527.590 |
| Baten | 4.565.798 | 2.268.901 | 2.268.901 | 2.268.901 | 2.268.901 | 2.268.901 |
| **Saldo** | **2.014.553** | **1.207.492** | **1.635.235** | **1.227.756** | **1.235.560** | **1.258.689** |

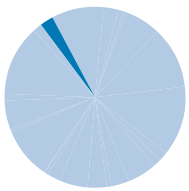

**Lasten Programma volkshuisvesting en stedelijke ontwikkeling in relatie tot totale lasten**

***1,6 %*** Lasten Programma volkshuisvesting en stedelijke ontwikkeling

***98,4 %*** Lasten overige programma's

# Programma 0.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

## Missie

*De missie van de provincie Drenthe voor financiering en algemene dekkingsmiddelen is het waarborgen van de financiële handelingsvrijheid van het provinciebestuur.*

*Portefeuillehouder: de heer Joh. Dijks.*

## Programmaonderdelen

### 30001 tot en met 30601 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

*Contactpersoon: de heer J. Bosker. Toestelnummer 56 60.*

**Bronnen van beleid**
- Provinciewet.
- Wet financiering decentrale overheden.
- Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten van 17 januari 2003 (BBV).

**Omschrijving doelstelling**
Realiseren van een gezond en stabiel financieel beleid van de provincie en zorg dragen voor een degelijke dekking van de provinciale uitgaven.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
Verwezen wordt naar de Nota van aanbieding 2004 en naar de paragrafen Weerstandsvermogen en Financiering.

**Indicatoren voor doelrealisatie**
De norm is: Drenthe valt onder repressief toezicht. Dit was de afgelopen jaren het geval.

## Uitwerking collegeprogramma

*Extra verhogen opcententarief (programmaonderdeel 30301)*
Voor de uitwerking hiervan verwijzen wij naar de paragraaf Lokale heffingen en paragraaf 1.2 van de Nota van aanbieding.

*Vergunningen en leges (programmaonderdeel 30501)*
Momenteel vindt een onderzoek plaats naar de kostendekkendheid van provinciale leges. Tevens wordt onderzocht of er nog nieuwe leges kunnen worden geheven. Conform de Voorjaarsnota 2004 verwachten wij dat deze inkomsten zullen stijgen met € 15.000,--.

*Bezuinigingen wettelijke en autonome taken*
Voor 2006 en de volgende jaren stellen wij voor: het inleveren van 1 fte binnen het Programma ontwikkeling landelijk gebied vanaf 2006 (programmaonderdeel 30601) en overige nog in te vullen bezuinigingen wettelijke en autonome taken (programmaonderdeel 30501).
De geconcretiseerde bezuinigingen leveren meerjarig het volgende resultaat.

| Bedragen x € 1.000 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|
| Geconcretiseerde ombuigingen | 100 | 50 | 50 | 50 |
| Taakstelling ombuigingen | 100 | 200 | 200 | 200 |
| Te verwerken als stelpost | 0 | -150 | -150 | -150 |

De voor de jaren 2006 en volgende nog te concretiseren maatregelen zijn in de meerjarenraming van de begroting 2005 verwerkt als stelpost.

*Bezuinigingen interne organisatie (apparaatskosten, Programma financiering en algemene dekkingsmiddelen)*
De bezuinigingen betreffende de interne organisatie zijn conform de Voorjaarsnota ingevuld.
Concreet omvatten de maatregelen, naast de indexering van een aantal budgetten die jarenlang bevroren zijn geweest, de volgende bezuinigingen.
- Het opheffen van de starterspool per 2005.
- Het verlagen van het budget Tijdelijk personeel per 2005.
- Het vertraagd openstellen van vacatures per 2005.
- Het verlagen van het budget Innovatieve projecten informatiebeleid per 2006.
- Het opheffen van de “Weidgraafgelden” per 2007.

De extra bezuiniging vanaf 2007 op de interne organisatie van € 200.000,-- per jaar is in de meerjarenbegroting verwerkt als stelpost (programmaonderdeel 30501).

*Bezuinigingen inkoop en aanbesteding (programmaonderdeel 30501)*
Bezuinigingen op inkoop en aanbesteding gaan in per 2006. Voor het concretiseren hiervan wordt een inkoopdiagnose uitgevoerd. In de begroting 2005 zijn de bedragen in de meerjarenraming vanaf 2006 verwerkt als stelpost.

*Geen rentetoevoeging reserves (programmaonderdeel 30801)*
Aan de reserves werd tot nu toe rente toegevoegd. Door de rente niet meer toe te voegen aan de reserves maar toe te voegen aan de algemene middelen kon ruimte worden gevonden voor een structureel bedrag van € 730.000,--.

*Lagere dotatie reserve Infrastructuur (programmaonderdeel 30801)*
Ten laste van de algemene middelen vindt een jaarlijkse storting in de reserve Infrastructuur plaats om het mogelijk te maken de kapitaallasten van in het verleden gedane investeringen in de infrastructuur te dekken. De storting is groter dan de dekking die nodig is. In de jaren 2005 en 2006 kan de storting daarom met € 600.000,-- worden verlaagd en door de nog steeds verminderende kapitaallasten met ingang van 2007 met € 700.000,--.

# *Financieel totaaloverzicht programma*

| Per programmaonderdeel | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **30001 Geldleningen en uitzettingen korter dan 1 jaar** | | | | | | |
| Programmakosten | 932 | - | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | - | - | - | - | - | - |
| Totaal lasten | 932 | - | - | - | - | - |
| Totaal baten | 1.662.852 | 425.664 | 511.817 | 398.946 | 352.836 | 307.683 |
| Saldo | 1.661.920- | 425.664- | 511.817- | 398.946- | 352.836- | 307.683- |
| **30101 Geldleningen en algemene dekkingsmiddelen langer of gelijk aan 1 jaar en bespaarde rente** | | | | | | |
| Programmakosten | - | 965.602 | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 373 | - | - | - | - | - |
| Totaal lasten | 373 | 965.602 | - | - | - | - |
| Totaal baten | - | 4.496.746 | 4.121.105 | 3.976.288 | 4.021.123 | 4.103.340 |
| Saldo | 373 | 3.531.144- | 4.121.105- | 3.976.288- | 4.021.123- | 4.103.340- |
| **30201 Algemene uitkering Provinciefonds** | | | | | | |
| Programmakosten | - | - | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | - | - | - | - | - | - |
| Totaal lasten | - | - | - | - | - | - |
| Totaal baten | 60.619.611 | 56.583.000 | 55.514.000 | 56.398.000 | 57.697.000 | 58.432.000 |
| Saldo | 60.619.611- | 56.583.000- | 55.514.000- | 56.398.000- | 57.697.000- | 58.432.000- |
| **30301 Eigen middelen** | | | | | | |
| Programmakosten | - | - | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | - | - | - | - | - | - |
| Totaal lasten | - | - | - | - | - | - |
| Totaal baten | 28.852.107 | 29.880.000 | 32.618.000 | 34.386.000 | 35.449.000 | 36.158.000 |
| Saldo | 28.852.107- | 29.880.000- | 32.618.000- | 34.386.000- | 35.449.000- | 36.158.000- |
| **30401 Overige financiële middelen** | | | | | | |
| Programmakosten | 26.897.418 | 156.165 | 206.150 | 232.975 | 236.890 | 240.895 |
| Apparaatskosten | 360.393 | 966.564 | 723.506 | 737.109 | 747.216 | 768.682 |
| Totaal lasten | 27.257.810 | 1.122.729 | 929.656 | 970.084 | 984.106 | 1.009.577 |
| Totaal baten | 28.660.868 | 210.822 | 210.822 | 210.822 | 210.822 | 210.822 |
| Saldo | 1.403.058- | 911.907 | 718.834 | 759.262 | 773.284 | 798.755 |
| **30501 Algemene baten en lasten/Onvoorzien** | | | | | | |
| Programmakosten | - | 431.000 | 1.566.000 | 1.091.000 | 1.097.000 | 1.097.000 |
| Apparaatskosten | - | - | - | - | - | - |
| Totaal lasten | - | 431.000 | 1.566.000 | 1.091.000 | 1.097.000 | 1.097.000 |
| Totaal baten | | | 15.000 | 165.000 | 415.000 | 415.000 |
| Saldo | - | 431.000 | 1.551.000 | 926.000 | 682.000 | 682.000 |

| Per programmaonderdeel | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **30601 Saldo kostenplaatsen** | | | | | | |
| Programmakosten | - | 3.181.637 | 259.359 | 265.820 | 310.005 | 354.200 |
| Apparaatskosten | - | - | - | - | - | - |
| Totaal lasten | - | 3.181.637 | 259.359 | 265.820 | 310.005 | 354.200 |
| Totaal baten | - | 243.991 | 546.440 | 747.138 | 744.830 | 739.937 |
| Saldo | | | 287.081- | 481.318- | 434.825- | 385.737- |

| Totaal programma | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 27.259.116 | 5.700.968 | 2.755.015 | 2.326.904 | 2.391.111 | 2.460.777 |
| Baten | 119.795.438 | 91.840.223 | 93.537.184 | 96.282.194 | 98.890.611 | 100.366.782 |
| **Saldo** | **92.536.322-** | **86.139.255-** | **90.782.169-** | **93.955.290-** | **96.499.500-** | **97.906.005-** |

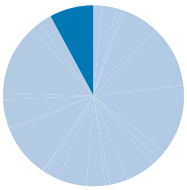

**Lasten Programma financiering en algemene dekkingsmiddelen in relatie tot totale lasten**

***7,9 %*** Lasten Programma financiering en algemene dekkingsmiddelen

***92,1 %*** Lasten overige programma's

# Geraamd resultaat voor bestemming

| | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten programma's | 193.836.578 | 167.897.150 | 153.340.238 | 156.972.202 | 158.225.641 | 160.131.956 |
| Totaal baten programma's | 199.383.283 | 159.203.637 | 160.871.113 | 161.616.970 | 164.477.245 | 166.056.310 |
| Saldo baten en lasten programma's | 5.546.705- | 8.693.513 | 7.530.875- | 4.644.768- | 6.251.604- | 5.924.354- |
| **Saldo voor bestemming** | **5.546.705** | **8.693.513** | **7.530.875** | **4.644.768** | **6.251.604** | **5.924.354** |
| Toevoegingen aan reserves | | | | | | |
| Saldireserve | - | 1.992.394 | 401.477 | - | - | - |
| Reserve Flexibel beleid | - | 3.815.121 | 3.815.121 | 3.815.121 | 3.815.121 | 3.815.121 |
| Egalisatiereserve Uitvoering Collegeprogramma | - | 6.300.000 | - | - | - | - |
| Reserve Infrastructuur | - | 555.049 | 9.988 | 36.361 | 12.628 | 201.666 |
| Reserve Investeringen verkeer en vervoer | - | 2.224.969 | 4.714.157 | 4.500.083 | 4.277.335 | 4.120.221 |
| Reserve Ontgrondingenheffing | - | - | 282.000 | - | - | - |
| Reserve voor Algemene doeleinden | - | 272.563 | 278.014 | 283.574 | 289.246 | 295.031 |
| Reserve Investeringen verkeer en vervoer | - | 410.343 | 601.134 | 920.051 | 1.245.259 | 1.576.615 |
| **Totaal toevoegingen** | **-** | **15.570.439** | **10.101.891** | **9.555.190** | **9.639.589** | **10.008.654** |
| Onttrekkingen aan reserves | | | | | | |
| Saldireserve | - | 8.455.366 | - | 2.535.172 | 1.308.357 | 2.004.672 |
| Egalisatiereserve Uitvoering Collegeprogramma | - | - | 1.575.000 | 1.575.000 | 1.575.000 | 1.575.000 |
| Reserve Flexibel beleid | - | 114.240 | 414.240 | 414.240 | 114.240 | 114.240 |
| Reserve Grote projecten | - | 249.125 | - | - | - | - |
| Reserve Infrastructuur | - | 11.600.000 | - | - | - | - |
| Reserve Grondwaterheffing | - | 249.579 | 249.579 | 249.579 | 249.579 | 249.579 |
| Reserve Voorfinanciering bodemsaneringen | - | 668.287 | - | - | - | - |
| Reserve Stimulering milieubeschermingsgebieden | - | 307.588 | - | - | - | - |
| Reserve Zandwinplaatsen | - | 75.000 | - | - | - | - |
| Reserve Monitoring voormalige storplaatsen | - | 400.000 | - | - | - | - |
| Reserve Ontgrondingenheffing | - | 11.345 | 11.345 | 11.345 | 11.345 | 11.345 |
| Reserve Uitvoering 2e fase relatienotagebieden | - | 590.000 | - | - | - | - |
| Reserve Versterking economische structuur | - | 116.769 | 120.852 | 125.086 | 129.464 | 129.464 |
| Reserve Festivals | - | 83.880 | - | - | - | - |
| Reserve Flankerend beleid | - | 3.450 | - | - | - | - |
| Reserve BTW-compensatiefonds | - | - | 200.000 | - | - | - |
| Voorziening noordelijk archeologisch depot | - | 59.663 | - | - | - | - |
| Voorziening stads- en dorpsvernieuwing | - | 907.560 | - | - | - | - |
| Voorziening bodemsaneringen | - | 372.100 | - | - | - | - |
| **Totaal onttrekkingen** | **-** | **24.263.952** | **2.571.016** | **4.910.422** | **3.387.985** | **4.084.300** |
| Saldo toevoegingen en onttrekkingen | - | 8.693.513- | 7.530.875 | 4.644.768 | 6.251.604 | 5.924.354 |
| Saldo voor bestemming | - | 8.693.513 | 7.530.875 | 4.644.768 | 6.251.604 | 5.924.354 |
| Saldo toevoegingen en onttrekkingen | - | 8.693.513 | 7.530.875 | 4.644.768 | 6.251.604 | 5.924.354 |
| **Saldo na bestemming** | **5.546.705** | **-** | **-** | **-** | **-** | **-** |

# I.2 Paragrafen

## Paragraaf 2.1. Lokale heffingen

In deze paragraaf gaan wij in op de heffingen van de provincie Drenthe. Wij geven per heffing weer wat ons beleid is en wat de geraamde inkomsten zijn per heffing.

### 1. Grondwaterheffing

Voor de aan het grondwaterbeheer verbonden kosten is een grondwaterheffing ingesteld. De heffing wordt opgebracht door de houders van vergunningplichtige pompinrichtingen, zoals waterbedrijven, zuivelbedrijven, zwembaden en dergelijke. De heffing mag alleen worden ingezet voor in de Grondwaterwet nader omschreven werkzaamheden, gericht op het beheer van het grondwater.

**Kosten die onder de heffing kunnen worden gebracht, zijn:**

a. maatregelen direct verband houdende met het voorkomen en tegengaan van de nadelige effecten van onttrekking en infiltraties, voorzover die niet in rekening kunnen worden gebracht bij de vergunninghouder;
b. voor grondwaterbeheer noodzakelijke kosten;
c. onderzoek en advies door commissie van deskundigen;
d. bijhouden openbaar register;
e. schade-uitkering als gevolg van wijziging vergunning en in situaties waar veroorzaker moeilijk aanwijsbaar is.

**Beleidsvoornemens**

In 2003 hebben de staten besloten tot een jaarlijkse verhoging van de grondwaterheffing op basis van de gemiddelde prijsindex voor gezinsconsumptie (Centraal Planbureau).

**Inkomsten**

De belasting wordt geheven naar de onttrokken hoeveelheid grondwater gemeten in kubieke meters. Indien op grond van de vergunningvoorschriften water wordt geïnfiltreerd, wordt op aanvraag van belastingplichtige het aantal kubieke meters geïnfiltreerd water in mindering gebracht op de voor de belasting te hanteren onttrokken hoeveelheid grondwater.
Het tarief wordt jaarlijks vastgesteld door provinciale staten (PS). Voor 2004 geldt een tarief van € 1,01 per 100 $m^3$ onttrokken hoeveelheid grondwater. De belasting wordt verschuldigd op het moment waarop het grondwater wordt onttrokken en moet op aangifte worden voldaan.
De geraamde inkomsten voor 2005 zijn € 700.000,--.

**Kwijtscheldingsbeleid**
Bij invordering van de grondwaterbelasting wordt geen kwijtschelding verleend.

## 2. *Heffing ontgrondingen*

Met de heffing op ontgrondingen dragen de houders van ontgrondingvergunningen bij in de kosten die de provincie maakt voor de planning van ontgrondingen, voor onderzoek en voor de coördinatie van het ontgrondingenbeleid. Daarnaast is er een aanvullende heffing ingesteld voor de bestrijding van kosten van schadevergoeding en van compensatie.
De heffing is verschuldigd naast de leges die worden geheven voor de vergunningverlening.

**Kosten die onder de heffing kunnen worden gebracht, zijn:**
a. ten hoogste 50% van de ten laste van de provincie komende kosten van werkzaamheden in verband met onderzoek en planning met betrekking tot ontgrondingen;
b. kosten van maatregelen gericht op het bieden van compensatie in verband met de gevolgen van ingrijpende ontgrondingen ten behoeve van de grondstofvoorziening aan gebieden waar zodanige ontgrondingen plaatsvinden of plaatsgevonden hebben;
c. kosten met betrekking tot schadevergoedingen als gevolg van ontgrondingen.

**Beleidsvoornemens**
Alle besluiten op het gebied van ontgrondingen (ook via eenvoudige procedure) worden bekendgemaakt via publicatie in een of meer dag- of nieuwsbladen.
De controle op de handhaving van de voorschriften zal worden geïntensiveerd.

**Inkomsten**
De heffingsplicht rust op alle houders van vergunningen en machtigingen, behalve als het vergunningen en machtigingen betreft die gelden voor minder dan 10.000 $m^3$ vaste stoffen.
De heffing heeft betrekking op de hoeveelheden bodemmateriaal gemeten in profiel van ontgraving (zogenaamde vaste kubieke meters). Het gaat daarbij om de bruto hoeveelheden, los van de vraag of het al dan niet verhandelbare specie betreft.
Het tarief bedraagt € 6,75 per 100 $m^3$ hoeveelheid stoffen. € 1,80 per 100 $m^3$ wordt gebruikt voor de kosten onder punt a., € 4,50 per 100 $m^3$ wordt gebruikt voor de kosten onder punt b. en € 0,45 per 100 $m^3$ wordt gebruikt voor de kosten onder punt c.
De belastingschuld ontstaat op het tijdstip dat de vergunning of machtiging is verleend en wordt door middel van aanslag opgelegd. De geraamde inkomsten voor 2005 zijn € 450.000,--.

**Teruggaaf**
Indien een vergunning of machtiging wordt vernietigd of ingetrokken dan wel wordt gewijzigd doordat de hoeveelheid van de te winnen stoffen wordt verlaagd, vindt evenredige teruggaaf van de heffing plaats. Geen teruggaaf vindt plaats over de hoeveelheid stoffen die al is gewonnen. Teruggaaf blijft ook achterwege indien het bedrag dat moet worden teruggegeven minder bedraagt dan € 227,--.

**Kwijtscheldingsbeleid**
Bij de invordering van de ontgrondingenheffing wordt geen kwijtschelding verleend.

## 3. Leges

Onder de naam leges worden rechten geheven terzake van het genot van de door of vanwege het provinciaal bestuur verstrekte diensten. De leges worden geheven van de aanvrager van de dienst, dan wel degene ten behoeve van wie de dienst is verleend. Voor legestarieven is geen indexering toegepast.

| Drukwerk en dergelijke | Bedrag in € |
|---|---|
| Jaarabonnement op de stukken, bestemd om in de openbare vergaderingen van PS te worden behandeld | 156,05 |
| Een jaarabonnement op de stukken, bestemd om in de openbare vergaderingen van de commissies uit PS te worden behandeld | 83,40 |
| Een jaarabonnement op verslagen van vergaderingen van PS | 19,75 |
| Een jaarabonnement op verslagen van commissies uit PS, per commissie | 12,95 |
| Een jaarabonnement op het Provinciaal blad | 23,70 |
| Een afzonderlijk exemplaar van bovenvermelde stukken per bladzijde met een minimum van 0,14 | 2,25 |
| Een exemplaar van de provinciale begroting, met bijbehorende stukken | 15,85 |
| Een exemplaar van de provinciale rekening, met bijbehorende stukken | 15,85 |

| Bijzondere diensten | Bedrag in € |
|---|---|
| Een beschikking op verzoekschriften aan PS, gedeputeerde staten (GS) en de Commissaris van de Koningin | 11,30 |
| Een ontheffing als bedoeld in artikel 148, eerste lid, van de Wegenverkeerswet (WVW) | 34,00 |
| Een ontheffing als bedoeld in artikel 148, eerste lid, van de WVW, voorzover deze alleen betrekking heeft op een oriënteringsrit en een ontheffing als bedoeld in artikel 7 van het Voertuigenreglement en artikel 87 van het Reglement verkeersregels en verkeerstekens | 34,00 |
| Een toestemming als bedoeld in artikel 1.21 van het Binnenvaartpolitiereglement | 34,00 |
| Een legalisatie van een handtekening | 2,25 |
| | |
| Een beschikking, waarbij vergunning is verleend als bedoeld in artikel 3 van de Ontgrondingenwet: | |
| a.voor ontgrondingen waarbij bodemspecie wordt verkregen | 226,85 |
| verhoogd met een bedrag dat als volgt wordt berekend: | |
| - de eerste 50.000 $m^3$, per 100 $m^3$ | 9,05 |
| - de volgende 50.000 $m^3$, per 100 $m^3$ | 6,80 |
| - de volgende 100.000 $m^3$, per 100 $m^3$ | 4,50 |
| - de volgende 300.000 $m^3$, per 100 $m^3$ | 2,25 |
| - de volgende 500.000 $m^3$, per 100 $m^3$ | 1,35 |
| - de resterende hoeveelheid per 1.000 $m^3$ | 6,80 |
| zulks op basis van de in profiel berekende hoeveelheid te verkrijgen bodemspecie, naar boven afgerond op 100 $m^3$ respectievelijk 1.000 m3, met een minimum per hectare van de oppervlakte van het terrein waarvoor de vergunning is verleend | 136,10 |
| | |
| b. voor andere ontgrondingen, per hectare van de oppervlakte van het terrein waarvoor de vergunning is verleend. Hieronder wordt mede begrepen ontgrondingen bestaande uit egalisatie van gronden gebezigd voor de uitoefening van land-, tuin- of bosbouw, waarbij maximaal 500 $m^3$ bodemspecie wordt verkregen en aangewend voor eigen gebruik door het bedrijf waartoe die gronden behoren | 45,35 |
| | |
| Een beschikking tot wijziging van een vergunning als bedoeld in artikel 3 van de Ontgrondingenwet: | |
| - indien de wijziging betrekking heeft op de vergroting van het te ontgronden terrein of van de hoeveelheid te verkrijgen bodemspecie | het onder a. omschreven tarief |
| - indien de wijziging betrekking heeft op verlenging van de tijdsduur waarbinnen van de vergunning gebruikgemaakt mag worden | 226,85 |
| - voor andere wijzigingen (onder andere tenaamstelling) | 136,10 |

| Bijzondere diensten | Bedrag in € |
|---|---|
| Een vergunning als bedoeld in artikel 2, eerste lid, onder a, van de Wet Ambulancevervoer | 537,50 |
| Een besluit van GS voortvloeiende uit de vergunning als bedoeld in artikel 2, eerste lid, onder a, van de Wet ambulancevervoer | 53,55 |
| Een ontheffing als gevolg van artikel 4.1 van de Verordening wegen en waterwegen Drenthe 1994: | 79,40 |
| - indien de ontheffing wordt gevraagd voor de oprichting of wijziging van een verkooppunt voor motorbrandstoffen | 907,55 |
| - indien de geldigheidsduur van de ontheffing voor de landwegen maximaal 1 dag bedraagt,tenzij dit stremming van de scheepvaart of regeling en/of begeleiding van het scheepvaartverkeer door provinciaal personeel met zich meebrengt | 22,65 |
| Een vergunning als bedoeld in artikel 14, eerste lid, van de Grondwaterwet bij een hoeveelheid te onttrekken water, af te ronden naar boven op een veelvoud van 1.000 $m^3$: | |
| - per 1.000 $m^3$ | 2,70 |
| - met een minimum van | 363,00 |
| - een wijziging van de vergunning, waarbij de maximaal te onttrekken hoeveelheden niet worden gewijzigd | 75% van het bedrag aan leges |
| Voor de behandeling van een aanvraag om een vergunning voor het verrichten van interlokaal openbaar vervoer als gevolg van de Wet personenvervoer | 544,50 |
| Voor de behandeling van een aanvraag om wijziging van een vergunning voor het verrichten van interlokaal openbaar vervoer als gevolg van de Wet personenvervoer | 226,85 |
| Een vergunning als bedoeld in artikel 57 van de Wet personenvervoer | 453,75 |
| Een wijziging van een vergunning als bedoeld in artikel 57 van de Wet personenvervoer | 453,75 |
| Een vergunningbewijs als bedoeld in artikel 18 van het Besluit personenvervoer | 20,40 |
| Voorts wordt in rekening gebracht een bedrag ter hoogte van de door de provincie te maken kosten van publicatie met betrekking tot de vorengenoemde diensten. De aanvrager wordt bij de ontvangstbevestiging van de aanvraag geïnformeerd over de hoogte van de door hem terzake te betalen kosten. | |

## Beleidsvoornemens

Momenteel vindt een onderzoek plaats naar de kostendekkendheid van de leges. Tevens wordt onderzocht of er nog nieuwe leges kunnen worden opgenomen. Conform de Voorjaarsnota 2004 verwachten wij dat de inkomsten uit leges zullen stijgen met € 15.000,--.

## Inkomsten

De geraamde inkomsten voor 2005 zijn € 81.211,--.

## Kwijtscheldingsbeleid

Bij de invordering van leges wordt geen kwijtschelding verleend.

## 4. Nazorgheffing stortplaatsen

Op grond van de Wet milieubeheer (Wm) hebben PS bij wijze van een belasting een heffing ingesteld op het drijven van stortplaatsen, met uitzondering stortplaatsen waar baggerspecie is gestort en die (mede) worden gedreven door de minister van verkeer en waterstaat.

*Kosten die onder de heffing kunnen worden gebracht zijn:*

a. kosten in verband met de zorg voor de in de provincie gelegen stortplaatsen:
   - maatregelen strekkende tot het instandhouden, alsmede het herstellen, verbeteren of vervangen van voorzieningen ter bescherming van de bodem;
   - het regelmatig inspecteren van voorzieningen ter bescherming van de bodem;
   - het regelmatig onderzoeken van de bodem onder de stortplaatsen;

b. de afdracht van gelden aan het fonds als bedoeld in artikel 15.48 van de Wm (claims van derden);

c. de door de provincie Drenthe uitgevoerde inventarisatie van plaatsen waar in de provincie Drenthe afvalstoffen zijn gestort en waar dat storten vóór 1 september 1996 is beëindigd en het onderzoek naar en systematische controle van de aanwezigheid, de aard en de omvang van eventuele verontreiniging aldaar;

d. de dekking van de aansprakelijkheid, bedoeld in artikel 6:176 van het Burgerlijk Wetboek (een risico-aansprakelijkheid voor eventuele schade als gevolg van het verspreiden van verontreinigingen naar buiten de stortplaats).

De kosten voortvloeiende uit b. en d. zijn vooralsnog niet meegenomen in de berekening van de nazorgheffing. Voor risico's is een opslag van 5% in de berekening van de nazorgheffing verdisconteerd. Vanaf 2005 zal een nieuwe rekensystematiek gelden.

**Beleid**

Het provinciaal beleid is erop gericht de heffing zodanig te doen zijn dat de doelvermogens, nodig om de eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen uit te bekostigen, worden bereikt.

**Inkomsten**

De nazorgheffing wordt geheven per stortplaats. De hoogte van de jaarlijkse heffing is afgeleid van het doelvermogen per stortplaats. De geraamde inkomsten voor 2005 zijn 1.042.333,--. Wij merken hierbij op dat het tarief voor 2005 nog gewijzigd door u, uiterlijk in december 2004, kan worden vastgesteld. Voor de provinciale exploitatiebegroting is een eventuele tariefswijziging neutraal, omdat de totale nazorgheffing in het Nazorgfonds wordt gestort.

**Kwijtscheldingsbeleid**

Bij de invordering van de heffing wordt geen kwijtschelding verleend.

## 5. Opcenten motorrijtuigenbelasting

Op grond van artikel 222 van de Provinciewet worden provinciale opcenten geheven. De opcenten zijn een opslag op een andere belasting namelijk de motorrijtuigenbelasting (MRB). Deze belasting wordt geïnd door de Rijksbelastingdienst. De opbrengst opcenten MRB is qua opbrengst de belangrijkste provinciale heffing.

### Beleid

Met de vaststelling van de Voorjaarsnota 2004 gaat per 1 april 2005[1] een extra verhoging in van het opcententarief met 5 procentpunten. Daarnaast blijft de reguliere indexering gelden. Het opcententarief in de provincie Drenthe wordt geïndexeerd op basis van het vierjarige gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie. Ten opzichte van de stand in de Voorjaarsnota 2004 is dit cijfer licht gedaald door een iets hogere (geraamde) inflatie. Volgens het Centraal Economisch Plan 2004 (bijlage A4) bedragen deze cijfers:

| | 2001 | 2002 | 2003 | 2004 | Gemiddeld |
|---|---|---|---|---|---|
| Stijgingspercentage | 4,50 | 3,40 | 2,10 | 1,25 | 2,81 |

Door de (verwachte) daling van de inflatie daalt ook het verwachte stijgingspercentage. Voor het eerst heeft dit gevolgen voor het jaar 2005. Voor het meerjarenperspectief verwachten wij een inflatiepercentage van 2. Het toepassen van het gemiddelde stijgingspercentage op het meerjarenperspectief lijkt ons in dat licht niet verstandig.

Deze verwachting en de voorgenomen verhoging toegepast op het meerjarenperspectief leiden tot de volgende ontwikkeling van het opcententarieven per 1 april:

| 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|
| 75,9 | 77,6 | 79,2 | 80,8 |

### Inkomsten

Op grond van de huidige gegevens en genoemde aannames is een raming gemaakt van de verwachte ontwikkeling van de opbrengst opcenten MRB. In de onderstaande tabel is de raming voor 2005 en komende jaren, uitgaande van de hiervoor genoemde uitgangspunten, weergegeven. De genoemde bedragen op de regel Voorjaarsnota betreffen de totale verhoging, dus indexering en extra verhoging.

| Bedragen x € 1.000 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|
| Voorjaarsnota 2004 | 32.632 | 34.406 | 35.469 | 36.179 |
| Nota van aanbieding | 32.618 | 34.386 | 35.449 | 36.158 |
| **Verschil** | **-14** | **-20** | **-20** | **-21** |

### Kwijtscheldingsbeleid

Voor bezwaar, beroep en eventuele vrijstellingen of heffingen is de Rijksbelastingdienst verantwoordelijk.

### Lokale lastendruk

Wij achten vanuit de provinciale optiek voor de lokale lastendruk het opcententarief MRB van belang. In vergelijking met andere provincies is het opcententarief per 1 april 2004 van Drenthe het op vier na hoogste. Uiteraard zegt dit niets over de, nog onbekende, opcententarieven per 1 april 2005 die door de meeste provincies bij de begroting 2005 worden vastgesteld. Wel is bekend dat in enkele provincies een verhoging, groter dan de inflatiecorrectie, overwogen wordt.

[1] Volgens wettelijk voorschrift loopt het tijdvak van het tarief van de opcenten op de MRB van 1 april van een jaar tot en met 31 maart van het volgende jaar.

# Paragraaf 2.2. Weerstandsvermogen

In 2004 wordt een concernproject Administratieve organisatie uitgevoerd. In dit kader worden risico's in met name de sfeer van de bedrijfsvoering in kaart gebracht en worden maatregelen voorgesteld. Bij het opstellen van deze paragraaf waren de resultaten van dit project nog niet beschikbaar. Met betrekking tot de overige risico's heeft een inventarisatie plaatsgevonden. In deze paragraaf worden deze risico's uiteengezet en komt de weerstandscapaciteit aan de orde.

## Risico's

Onder risico's worden in het kader van deze paragraaf bedoeld: alle voorzienbare risico's waarvoor geen voorzieningen zijn gevormd of die niet tot afwaardering van activa hebben geleid en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot het balanstotaal of de financiële positie. In deze paragraaf worden deze risico's in kaart gebracht. Ook is aangegeven of voor de risico's een beleid wordt gevoerd om het risico zoveel mogelijk te beperken.

### Afgedekte risico's

Van de risico's die de provincie loopt, zijn er veel afgedekt door verzekeringen. De door de provincie afgesloten verzekeringen zijn: ongevallenverzekering gedeputeerden, werkgeversaansprakelijkheidsverzekering bestuurders motorrijtuigen, rechtsbijstandsverzekering provinciale ambtenaren, gemalenverzekering/machinebreukverzekering, aansprakelijkheidsverzekering bedrijf/provincies, brandverzekering gebouwen, inboedelverzekering, kostbaarhedenverzekering, kunst en antiekverzekering, binnenvaartverzekering, landmateriaalverzekering, goederentransportverzekering, continu zakenreisverzekering, verzekering beroepsaansprakelijkheid, elektronicaverzekering, autoverzekeringen en verzekering fraude en beroving.

## De risico's van de provincie Drenthe

Wij hebben hieronder getracht in het kader van de opstelling van deze paragraaf een zo volledig mogelijk beeld te geven van de risico's met betrekking tot de financiële positie van de provincie Drenthe. Als geen indicatie over de hoogte van het risico is te geven, is het risico vermeld in beschrijvende vorm. Wij onderkennen voor de provincie Drenthe de navolgende risico's.

### 1. Renteontwikkeling

Risico's met betrekking tot renteontwikkeling hangen nauw samen met de samenstelling van het vermogen. Het vreemd vermogen van de provincie Drenthe maakt voor ongeveer 20% deel uit van het totale vermogen. De risico's ten aanzien van renteontwikkeling over het vreemde vermogen zijn beperkt. Dit komt mede doordat het hier om langlopende geldmiddelen gaat met een vast rentepercentage. Kortlopende geldleningen verwachten wij niet aan te trekken. Meer renterisico lopen wij bij de uitgezette gelden. Voor onze uitgezette gelden zijn wij uitgegaan van een kortetermijnrente van 2%. Voor de langetermijnrente gaan wij uit van 4,5%. In de inschatting van deze percentages kleven onzekerheden. Deze kunnen zowel voordelig als nadelig zijn.

*Beleid*

Rentepercentage van de interne rente die wij hanteren, wordt ingeschat op basis van de ontwikkeling van de marktrente. De interne rente is vastgesteld op 4,5%.

## 2. Financiële risico's

In de paragraaf Financiering worden twee financiële risico's genoemd, te weten het koersrisico en het kredietrisico. Voor een nadere beschrijving van deze risico's wordt verwezen naar genoemde paragraaf. Wij zijn van oordeel dat deze risico's vrij beperkt zijn gezien de maatregelen die wij hebben genomen. Verder zijn wij van mening dat wij meer risico lopen bij leningen die om *beleidsmatige* redenen zijn verstrekt, omdat daarbij niet de richtlijnen en limieten uit het treasury-statuut in acht genomen hoeven te worden. Ultimo 2005 is naar verwachting € 12,7 miljoen aan leningen om beleidsmatige redenen verstrekt.

## 3. Begrotingsrisico's

Aan veel ramingen in de begroting zijn onzekerheden verbonden. Tevens zijn de te realiseren baten en lasten soms niet goed te beïnvloeden. Als gevolg hiervan loopt de provincie risico's die wij aanduiden als begrotingsrisico's. Vanzelfsprekend kunnen deze risico's zowel positief als negatief zijn.

## 4. Risico's verbonden partijen

Onder een verbonden partij wordt verstaan: een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft. Met name het financiële belang impliceert een risico voor de provincie. Immers, de middelen die door de provincie ter beschikking zijn gesteld, kunnen een verlies zijn in geval van faillissement. Verder heeft de provincie een financieel belang indien financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de provincie. In de paragraaf Verbonden partijen van deze begroting wordt op de verbonden partijen van de provincie Drenthe nader ingegaan.

## 5. Risico's op gegarandeerde geldleningen

Het totaal van de gegarandeerde geldleningen bedraagt per 1 januari 2005 € 33,8 miljoen en per 31 december 2005 € 30,1 miljoen. Deze leningen zijn deels gezamenlijk met de provincies Groningen en Fryslân gegarandeerd. Het eigen aandeel van Drenthe in deze totalen bedraagt respectievelijk € 28,4 miljoen en € 25,6 miljoen.

*Beleid*

Voor veruit het grootste deel zijn deze garanties verstrekt ten behoeve van instellingen op het gebied van de gezondheidszorg. Nieuwe garanties voor leningen in deze sector worden niet meer afgegeven. Voorzover bestaande geldleningen worden geconverteerd dan wel op andere terreinen nog wel geldleningen worden gegarandeerd, gebeurt dit onder de zekerheidstelling uit hypotheken.
Verder streven wij vermindering van de garanties en waar mogelijk overdracht ervan na.

*Ontwikkeling van het risico*

Het risico neemt af doordat het totaal van de gewaarborgde geldleningen door aflossing vermindert en doordat er beleidsmatig geen nieuwe waarborgen meer worden verstrekt.

## 6. BTW-compensatiefonds

Per 1 januari 2003 kunnen de provincies betaalde BTW declareren bij het BTW-compensatiefonds. Dit fonds wordt in hoofdzaak gevoed door een korting op de algemene uitkering. Risico's bestaan er over de mate waarin wij BTW kunnen declareren bij het BTW-compensatiefonds en over de toekomstige kortingen op het Provinciefonds.

*Beleid*
Voor de gevolgen van het BTW-compensatiefonds is een risicoreserve gevormd.

*Ontwikkeling van het risico*
Het risico geldt vanaf 1 januari 2003 en over de ontwikkeling van het totaal van de risico's is een beoordeling nog niet te geven.

### 7. Kosten bestuursdwang

Met name in het kader van de geïntensiveerde handhavingsactiviteiten kan het noodzakelijk zijn dat de provincie bestuursdwang moet toepassen. Hoewel de daarmee gemoeide kosten in principe voor rekening van de veroorzaker(s) zijn, is het niet altijd zeker dat verhaal mogelijk is, bijvoorbeeld vanwege de insolvabiliteit van de overtreder. Reden waarom enkele jaren geleden de reserve Bestuursdwang is ingesteld. Per 1 januari 2004 is het saldo van deze bestemmingsreserve ongeveer € 70.000,--.

*Beleid*
In beginsel streven wij ernaar volledig de gemaakte kosten te verhalen. De zichtbare en uniforme handhaving leidt ertoe dat frequenter en meer kwalitatief gehandhaafd wordt. Hierdoor neemt de “pakkans” en dus de kans op bestuurlijke maatregelen toe. Ook zal de handhaving in het kader van een verbetertraject, in de systematiek van de kwaliteitszorg meedraaien. Er wordt gewerkt aan certificering. Bij deze begroting wordt geen voorstel gedaan voor een nieuwe dotatie aan de reserve Bestuursdwang. Gezien de nieuwe regels voor het beschikken over Onvoorzien kan op deze post, indien nodig, snel een beroep gedaan worden.

*Ontwikkeling van het risico*
Het vaker toepassen van bestuursdwang kan leiden tot uitputting van het bestaande handhavingbudget, omdat de gemaakte kosten voor invordering niet altijd verhaald kunnen worden. Hierdoor zal mogelijk beslag gelegd worden op de algemene middelen. Het is een toenemend risico, doordat het beleid is aangescherpt.

### 8. Claims van derden

Zoals hiervoor is aangegeven, gaat het bij claims van derden om de aansprakelijkheid van de provincie bij (vermeend) onrechtmatig handelen.

*Beleid*
Door het project Juridische kwaliteitszorg wordt in 2004 verder vormgegeven aan het inbedden van juridische kwaliteitszorg in de producten en processen van de organisatie.

*Ontwikkeling van het risico*
De laatste jaren zijn de claims op de provincie beperkt gebleven. Op dit moment zijn er enkele claims die in behandeling zijn bij de verzekering. Er zijn geen grote claims in behandeling. Door de toenemende aandacht voor juridische kwaliteitszorg en de inbedding hiervan in de organisatie verwachten wij dat het risico beperkt is.

### 9. Decentralisatie van rijkstaken

De decentralisatie van rijkstaken gaat nog steeds door. Naast de overdracht van bevoegdheden en middelen vindt ook overdracht van risico's plaats waarbij geen compensatie in geld plaatsvindt. Ook

herverdeeleffecten dragen in geval van overdracht van rijkstaken naar de lagere overheden bij tot een verhoging van de risico's.

*Beleid*
De decentralisatie en bijgaande bezuinigingen door het Rijk zijn vaak onvermijdelijk. Op bestuurlijk niveau probeert de provincie toereikende middelen voor de taken te verwerven.

*Ontwikkeling van het risico*
De verwachting is dat het risico toeneemt door de verdergaande bezuinigingen en ombuigingen van het Rijk.

### 10. Bodemsanering en -bescherming

*Bodembescherming*
Het vaststellen van de grenzen van de kaart Wet ammoniak en veehouderij valt binnen bestaande wet- en regelgeving. Hierdoor worden geen financiële risico's gelopen.
De stimuleringssubsidie voor grondwaterbeschermingsgebieden verloopt via de Waterleidingmaatschappij Drenthe, waarbij de provincie garant staat voor 50% van de kosten. De kosten zijn door de jaren heen bekend en hiermee in hoogte bekend. Hierdoor worden er geen financiële risico's gelopen.

*Bodemsanering*
Verontreinigde bodemlocaties worden steeds vaker vanuit een maatschappelijk oogpunt gesaneerd. De provincie voert in deze ontwikkelingen een stimulerende en een regierol. Voor cofinanciering wordt steeds vaker beroep gedaan op deelnemende partijen. Met het afromen van het Fonds bodemsanering is het risico groot dat, bij onvoldoende rijksmiddelen, de ruimtelijke stedelijke ontwikkeling stagneert door het ontbreken van voor- of cofinancieringsmiddelen.
Daarnaast zullen in de toekomst meer overeenkomsten gesloten worden met een civielrechtelijk karakter. Hierdoor kunnen reguliere bestuurlijke taken zoals handhaving een knelpunt vormen. Hierbij is het mogelijk dat als gevolg van deze civielrechtelijke overeenkomst, de gevolgen van een bestuurlijke handhaving bij de provincie neergelegd worden. Deze risico's worden in principe afgedekt door het budget Wet bodembescherming.

*Ontwikkeling van het risico*
Door bezuinigingen bij het Rijk neemt het risico van de uitvoering en tekorten in dekking toe.

### 11. Onderhoud wegen en kanalen

Ten aanzien van de verantwoordelijkheid voor de wegen en de vaarwegen, inclusief de bijbehorende kunstwerken, loopt de provincie het risico dat door derden veroorzaakte schades niet of niet geheel verhaald kunnen worden. De praktijk heeft geleerd dat dit soort gevallen soms een behoorlijke aanslag op de algemene middelen kunnen plegen. Veroorzakers van schades worden, zoals algemeen bekend, steeds mondiger en beroepen zich steeds vaker op bijvoorbeeld overmacht. Bovendien keren verzekeringen van de veroorzakers vaak maar een deel van de schade uit.

Ook wordt de provincie als (vaar)wegbeheerder steeds vaker aansprakelijk gesteld voor ongevallen die de (vaar)weggebruikers zijn overkomen. De provincie is hiervoor verzekerd.

Daarnaast kunnen ook natuurlijke calamiteiten als extreme regen- of sneeuwval of aardschokken aanzienlijke schades tot gevolg hebben.

*Beleid*
Indien de schadeveroorzaker bekend is, wordt altijd getracht de schade te verhalen bij derden.

*Ontwikkeling van het risico*
Het risico dat schades niet kunnen worden verhaald, is beperkt. Vrijwel alle schades, waarvan de veroorzaker bekend is, worden vergoed. Dit risico blijft vrijwel constant. De onderhoudsachterstand op de provinciale vaarwegen wordt geleidelijk ingelopen, waardoor dit risico afneemt.

**12. Europese programma's**
In 2001 zijn de Europese Unie(EU)-programma's doelstellingen 2 en 5b (samen met de provincie Groningen) en LEADER afgesloten. In 2002 zijn de verzoeken om eindafrekening ingediend bij de Europese Commissie. Bij de uitvoering van de programma's is een aantal projecten, dat tijdens de rit in problemen is gekomen, goedgekeurd en deels betaald. De betalingen aan de projecten zijn onder controle van het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) uitgevoerd. Bij eindafrekening kan blijken dat Europa de betaling onrechtmatig vindt (of financieel-technische correcties doorvoert). Terugvordering is dan gepast, echter onduidelijk is in hoeverre dat succesvol zal zijn. Het gaat om een totaalbedrag tot maximaal € 1,3 miljoen, zoals ook vorig jaar gemeld is. Onduidelijk is hoe Europa de specifieke projecten en de betalingen daaraan bestempelt. Vervolgens is de vraag hoe dat in het programmatotaal een negatieve invloed heeft, omdat afrekening plaatsvindt op het totaal van het programma en niet op het niveau van individuele projecten. Groningen en Drenthe hebben afgesproken om de rentebaten op deze programma's te reserveren als dekking voor tegenvallers bij de afrekening. De kassaldo's (door rentebaten) lijken meer dan toereikend om een eventuele tegenvaller op te vangen. De Europese Commissie heeft een achterstand bij de afrekening van oude programma's. De verwachting is echter dat de genoemde programma's op korte termijn definitief zullen worden afgerekend.
Naast de in SNN-verband uitgevoerde Europese programma's is de provincie Drenthe betrokken bij de projecten Townnet, Water for all, Tenn, Regiodynamics, Farmers for nature, Hanze Passage en innovatieve acties. Ook bij deze projecten is sprake van risico's ten aanzien van de eindafrekening.

*Beleid*
Door projecten in samenwerking met het SNN uit te voeren, wordt de controle erop vergroot. In samenwerking met het SNN worden de projecten namelijk elk halfjaar gescreend op uitvoeringsvoortgang. Bovendien schrijven de subsidievoorwaarden voor wat er gedaan moet worden bij juridische problemen in de loop van het project. Dat wordt minutieus uitgevoerd, nadat overigens de toetsingsfase al gericht is op risico-uitsluiting. Daarnaast wordt voor bepaalde projecten ook wel externe deskundigheid ingehuurd om de organisatie en administratie van deze projecten goed te regelen.
Voor de overige projecten zijn tevens maatregelen getroffen om de voortgang te bewaken en is de accountant betrokken bij halfjaarlijkse rapportages.

*Ontwikkeling van het risico*
Door de veranderende EU-voorschriften kan het risico veranderen.

**13. Risico's in het kader van het Kompas**
Bij de uitvoering van het Kompas-programma loopt het SNN ten principale risico, samenhangend met het al dan niet volledig verstrekken van met name Europese subsidies. Dit is een “normaal” risico, waarvoor een standaard monitoringsinstrument ingezet is. Financiële risico's betreffen met name

onregelmatigheden bij de uitvoering van projecten, interpretatieverschillen en verandering van regelgeving. De provincie Drenthe is in het kader van de gemeenschappelijke regeling mede risicodragend. Dit financiële risico is beperkt.
Naast de financiële risico's is er ook een budgettair risico. Dit betreft enerzijds het risico van terugvordering door de Europese Commissie als (op programmaniveau) na twee jaar te weinig betalingen bij eindbegunstigden hebben plaatsgevonden. Anderzijds is er het risico van terugbetaling, indien aan het einde van de programmaperiode te weinig is gecommitteerd. Het eerste risico wordt beperkt door een strakke monitoring van de uitvoering van de verschillende projecten. Het tweede risico wordt beperkt door tijdens de programmaperiode over te committeren. In de praktijk van het uitvoeren van de regionale stimuleringsprogramma's blijkt bij eindafrekening van projecten uiteindelijk namelijk altijd enige onderbenutting van de toegekende middelen op te treden. Het SNN heeft besloten dat op programmaniveau 10% mag worden overgecommitteerd. Voor de regelingen ligt dit percentage, afhankelijk van de regeling, tussen de 10 en 25. Over de inzet van de hierdoor ontstane “ruimte” zal worden besloten in het kader van het Jaarprogramma Kompas 2005.

### 14. Projecten Cultuurtoerisme II en Drents Goed/Landleven

Na het faillissement van het Noord-Nederlands Bureau voor Toerisme (NNBT) heeft de provincie eind 2003 de projecten Cultuurtoerisme II en Drents Goed/Landleven overgenomen en is verantwoordelijk voor de verdere uitvoering daarvan. De provincie betaalt kosten vooruit waarvoor later subsidie verkregen wordt bij het SNN. Er bestaat enig risico dat bij de eindafrekening van de projecten blijkt dat bepaalde kosten niet subsidiabel zijn. Dit zal dan niet om grote bedragen gaan. Het risico wordt zoveel mogelijk beperkt door goed zicht op de projecten te houden.

*Beleid*
Het monitoren van de projecten moet het risico van onjuiste of vertraagde uitvoering beperken.

### 15. Nazorg stortplaatsen

Op grond van de wettelijke nazorgregeling in de Wm wordt de provincie, na overdracht van de nu operationele stortplaatsen, verantwoordelijk voor de bestuurlijke, organisatorische en financiële aspecten van de nazorg van deze stortplaatsen. In verband hiermee wordt door de provincie, ondanks genomen en eventueel te nemen maatregelen, een aantal risico's gelopen. Met name als het doelvermogen niet wordt bereikt, bijvoorbeeld door tegenvallende rendementen, een snellere sluiting van de stortplaats dan voorzien of door wanbetaling, alsmede door niet-voorziene omstandigheden nadat overdracht van de stortplaatsen aan de provincie heeft plaatsgevonden.
Momenteel zijn in de Wm voorwaarden voor sluiting van stortplaatsen gekoppeld aan de milieuhygiënische eindinspectie. Er kunnen geen financiële voorwaarden aan de overdracht gesteld worden.
De wet biedt als zodanig onvoldoende expliciete zekerheden om te voorkomen dat bijvoorbeeld ten gevolge van een faillissement de nazorgkosten ten laste van de provincie komen.
De financiële afrekening op het moment van de overdracht van de stortplaatsen is cruciaal. Nadat de stortplaatsen zijn gesloten, kan geen verrekening met de exploitant meer plaatsvinden. Na de overdracht is de provincie verantwoordelijk en moeten eventuele niet-voorziene tekorten (bijvoorbeeld als gevolg van lagere rendementen in de nazorgfase, onverwachte kostenstijgingen en optreden van calamiteiten) door de provincie worden opgevangen.

*Beleid*
De wettelijke nazorgregeling is geëvalueerd. De evaluatiecommissie heeft de aanbeveling aan de minister van volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en milieubeheer (VROM) gedaan om de wet in die zin te wijzigen dat de overdracht van een stortplaats naar de provincie pas mogelijk wordt, nadat de exploitant

aan al zijn financiële heffingsverplichtingen tegenover de provincie heeft voldaan. In de conceptreactie van de minister van VROM op de aanbevelingen van de evaluatiecommissie wordt aangekondigd dat de wet in die zin zal worden aangepast. Zodra die aanpassing van de wet is doorgevoerd, is er een wettelijke regeling voor dit als eerste genoemde risico.

*Ontwikkeling van het risico*
Het risico blijft constant.

**16. Uitvoering Meerjarenuitvoeringsprogramma verkeer en vervoer (MUP-VV)**
Veel projecten in de verkeers- en vervoerssector hebben te maken met een aantal onzekerheden die van invloed kunnen zijn op de realiseerbaarheid dan wel de planning van die projecten. Op deze risico's wordt hierna ingegaan.

*Planschade*
Met name bij de grotere nieuwbouwprojecten (zoals de aanleg van rondwegen) kan het risico van planschade ex artikel 49 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO) niet geheel worden uitgesloten. Van belang is dat dit risico al tijdens de bestemmingsplanprocedure wordt geïnventariseerd. Overigens kunnen ook jaren na de realisering van de werken nog claims bij de desbetreffende gemeente binnenkomen.

*Vertraging planprocedures*
Sommige werken zijn, voor wat betreft realisering, mede afhankelijk van een planologische regeling en/of diverse vergunningen dan wel andere formele instemming van derden.
De bij deze regelingen behorende advies- en beroepsprocedures kunnen een aanzienlijke vertraging opleveren bij de uitvoering.

*Draagvlak planontwikkeling*
Kenmerk voor het huidige provinciale beleid is het streven naar een verkeers- en vervoersvisie per corridor of gebied en een daarop gericht integraal maatregelenpakket.
Met name het draagvlak voor de conclusies en aanbevelingen van de verschillende corridorstudies bepaalt de haalbaarheid van meerjarenuitvoeringsconvenanten. In financiële zin kunnen deze risico's positief en negatief zijn.

*Onteigening*
Veelal worden de gronden langs minnelijke weg verworven. In een aantal situaties is echter een onteigeningsprocedure nodig. Deze procedures zijn tijdrovend, dus vertragend en kostenverhogend.

*Bodemsaneringen*
In incidentele gevallen zal tijdens de uitvoering van het werk verontreiniging van het grondwater of van de bodem worden aangetroffen. Bodemsaneringen kunnen aanzienlijk kostenverhogend werken en zullen vaak tot grote vertragingen van het project leiden.
Bij wegconstructies moet rekening worden gehouden met de mogelijkheid van het moeten afvoeren en verwerken van teerhoudend asfalt.

*Geluidhinder*
De wetgeving in het kader van de geluidhinder is en wordt verscherpt. Dit heeft onder meer tot gevolg dat meer dan in de afgelopen jaren het geval was, in voorkomende gevallen een geluidsonderzoek moet worden uitgevoerd naar de effecten van de maatregelen op bepaalde afstand van de maatregel. Voor het geval de gemeten geluidsbelasting 1,5 dB hoger is dan de waarde in de oude situatie, zal de overheid

maatregelen moeten treffen. Hierbij denken wij aan “fluisterasfalt” dan wel maatregelen aan de woningen. Het zal duidelijk zijn dat deze maatregelen de kosten aanzienlijk kunnen verhogen.

*Kabels en leidingen*
Het moeten verleggen van kabels en leidingen kan in sommige gevallen aanzienlijk kostenverhogend werken en in de tijd gezien vertragingen opleveren.

*Aanbestedingen*
De op het moment van aanbesteden heersende marktsituatie kan een risico vormen. Een mee- of tegenvallende aanbesteding kan wel 30% verschil maken.

*Water-, archeologie-, flora- en faunatoets*
Voordat een bestemmingsplan gewijzigd kan worden, moet de water-, archeologie-, flora- en faunatoets met een positief resultaat worden doorlopen. Bij negatief resultaat kan het leiden tot een wijziging dan wel vertraging van het project.

*Financiële dekkingsplannen*
De uitwerking van het provinciale beleid wordt in nauwe samenwerking met derden (onder andere Rijk en gemeenten) in een Meerjarig Regionaal Investeringsprogramma opgenomen. Per project wordt aangegeven welke overheden en instanties als financieel medeverantwoordelijke partner worden gezien. Iedere partner legt dit vast in een jaarlijks uitvoeringsprogramma, voor de provincie voorheen het MUP. Het dekkingsplan moet als een risico worden gezien, ingeval over de financieringsopzet nog geen overeenstemming is bereikt.
In die gevallen waar een project in eerste aanleg een provinciale verantwoordelijkheid betreft, zal de provincie zelf moeten zorg dragen voor een financieel vangnet voor het eventueel (gedeeltelijk) mislukken van de nagestreefde financieringsopzet. Dat vangnet zal in beginsel worden gevonden binnen de provinciale budgetten.

*Openbaar vervoer (OV)*
In het komende jaar zal de uitvoering van het openbaarvervoerbeleid vanuit een OV-bureau i.o. voor de stad Groningen en de provincies Groningen en Drenthe worden aangestuurd. Er worden vanuit het Rijk forse bezuinigingen verwacht die het voorzieningenniveau van het OV in de provincie Drenthe verder terug zouden kunnen dringen.

*Beleid*
Om vorenstaande risico's te beperken die permanent kunnen spelen bij een goede voortgang en een sluitende financiering, wordt in de projectuitvoering hierop juist scherp gelet. Het gaat hierbij om zorgvuldigheid in planning, besluitvormingsprocedures en dergelijke. Alleen politiek-bestuurlijke processen, inspraak en aanbestedingsuitslagen zijn beleidsmatig nauwelijks te beïnvloeden.

*Ontwikkeling van het risico*
Met name als gevolg van de bezuinigingen door het Rijk nemen de risico's toe.

**17. Belastbaarheid secundaire arbeidsvoorwaarden**
Hierbij is sprake van een probleem over dienstauto's die verstrekt zijn voor 2004. De Belastingdienst accepteert niet dat er om praktische redenen, af en toe dienstauto's mee naar huis worden genomen. Er kan een claim komen op basis van de regels omtrent het woon-werkverkeer. Vanaf 2004 is de wetgeving gewijzigd en is dit probleem opgelost.

Verder kan de provincie aansprakelijk worden gesteld voor ketenaansprakelijkheid. Het gaat hierbij om ondernemersactiviteiten of om inleenpersoneel, waarbij loonheffing en BTW verhaald kunnen worden op de provincie indien de opdrachtnemer dit zelf niet heeft afgedragen en er geen verhaal meer op hem mogelijk is.

*Beleid*
Beleid om de risico's te beperken is in ontwikkeling.

*Ontwikkelingen van de risico's*
Het risico op hogere boetes neemt toe. De strengere handhaving van regelgeving vergroot het risico.

**18. Motorrijtuigenbelasting**
De registratie van gegevens voor de MRB wordt uitgevoerd door het Centraal Bureau Motorrijtuigenbelasting (CBM) en is daarmee een verantwoordelijkheid van het Rijk. Het CBM int de provinciale opcenten en draagt deze aan de provincies af. De provincies hebben geen controlemogelijkheden op deze afdrachten en zijn daarmee informatieafhankelijk van het CBM. De kwaliteit van de informatie over de ontvangen opcenten per provincie is derhalve niet geheel gewaarborgd en daardoor blijft onzekerheid bestaan over de juistheid en de volledigheid van de ontvangen opcenten.

*Beleid*
Er is geprobeerd om ook toegang tot de gegevens van het CBM te krijgen, maar dat is tot dusverre afgewezen.

*Ontwikkeling van het risico*
Blijft constant.

**19. Groningen Airport Eelde**
De provincie Drenthe loopt een risico met betrekking tot de baanverlenging van Groningen Airport Eelde. Het Rijk levert een bijdrage van € 18,62 miljoen. Hiermee zijn de kosten gedekt. Alleen de meerkosten door vertragingen in verband met bezwaarprocedures komen ten laste van de regio zelf. In de paragraaf Verbonden partijen gaan wij nader in op Groningen Airport Eelde.

**20. Managementcontracten wegen en kanalen**
In 2004 is als gevolg van de gestegen tarieven voor apparaatskosten een indexering van 4,9% voor de normkosten toegepast. Doorwerking hiervan in 2005 en volgende jaren zou een aanmerkelijke stijging van de geraamde kosten van het beheer van wegen en kanalen tot gevolg hebben. In deze begroting zijn wij uitgegaan van een gematigde indexering van 2,34% structureel.

*Beleid*
Wij zullen in de komende periode de indexeringsproblematiek opnieuw bezien.

**21. Dividend Essent**
Het dividend Essent hebben wij geraamd op € 2,8 miljoen structureel. Hoewel dit tegen de achtergrond van de dividenden uit de afgelopen jaren reëel lijkt, is de omvang van winst van Essent en daarmee van het voor de aandeelhouders beschikbare dividend, onzeker. Uiteraard kan dit risico zowel negatief als positief zijn.

## *Weerstandscapaciteit*

De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt om niet begrote kosten die onverwachts en substantieel zijn, te dekken.
Het gaat om middelen en mogelijkheden waaruit tegenvallers eventueel gedekt kunnen worden. De praktische bruikbaarheid van deze mogelijkheden loopt sterk uiteen. Als componenten van de weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe kunnen worden beschouwd:

1. onbenutte belastingcapaciteit
2. algemene reserves
3. bestemmingsreserves
4. stille reserves
5 toevoegingen wegens op peil houden van eigen vermogen
6. onvoorzien
7. structurele begrotingsruimte

Hiervan komen met name de post Onvoorzien, maar ook de reserve Algemene doeleinden en de Structurele begrotingsruimte in aanmerking voor het opvangen van risico's. Het aanspreken van de overige componenten is, vanwege de directe gevolgen voor het te voeren beleid, gecompliceerder, maar niet onmogelijk.
In het hiernavolgende zijn de componenten van de weerstandscapaciteit nader toegelicht.

### 1. Onbenutte belastingcapaciteit

De onbenutte belastingcapaciteit van de provincie Drenthe bestaat uit het verschil tussen de opbrengst bij het maximaal aantal te heffen opcenten en de opbrengst bij het werkelijke tarief. In de onderstaande tabel is weergegeven hoeveel de belastingscapaciteit per jaar bedraagt vanaf 2005. Daarbij is voor het werkelijke tarief uitgegaan van het voorgestelde tarief per 1 april 2005 namelijk 75,9 (zie Nota van aanbieding). Het maximumtarief per 1 april 2005 dat door het Ministerie van Financiën is vastgesteld, bedraagt voor het tijdvak 1 april 2005 tot en met 31 maart 2006 99,0.
Op grond van deze uitgangspunten is de onbenutte belastingcapaciteit als volgt.

| Bedragen x € 1.000 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|
| Voorgesteld tarief | 32.618 | 34.386 | 35.449 | 36.158 |
| Maximaal tarief | 39.826 | 44.828 | 46.214 | 47.138 |
| **Verschil** | **7.208** | **10.441** | **10.764** | **10.979** |

### 2. Algemene reserves

De algemene reserves van de provincie Drenthe bestaan uit de saldireserve, de reserve voor algemene doeleinden en de reserve Flexibel beleid. Voor het afdekken van de risico's die wij lopen, is primair de reserve voor algemene doeleinden van belang. De omvang van deze reserve is vergeleken met het normbedrag dat wij als provincie hebben afgesproken (€ 12,6 miljoen niveau 2002) juist.

De samenstelling van de algemene reserves per 1 januari 2004 is als volgt.

| Bedragen x € 1.000 | |
|---|---|
| Saldireserve | 6.807 |
| Reserve voor algemene doeleinden | 13.628 |
| Reserve Flexibel beleid | 9.185 |
| **Totaal algemene reserves** | **29.619** |

Voor de reserve voor algemene doeleinden geldt dat deze voor 1/30 kan worden ingezet als structureel dekkingsmiddel.

**3. Bestemmingsreserves**

Per 1 januari 2004 bedraagt de omvang van het totaal van de bestemmingsreserves € 45,8 miljoen. Elke van deze reserves heeft een door de staten vastgestelde bestemming, waarmee bepaalde doelstellingen worden beoogd. Indien bestemmingsreserves worden aangesproken in verband met het opvangen van risico's, heeft dit gevolgen voor het bereiken van de doelstellingen van deze reserves.

**4. Stille reserves**

Met stille reserves worden de meerwaarden bedoeld van activa die te laag of tegen nul zijn gewaardeerd, maar direct verkoopbaar zijn indien dit gewenst zou zijn. Volgens het Besluit begroting en verantwoording wordt in de paragraaf Weerstandsvermogen ingegaan op de stille reserves. Bij de provincie Drenthe is sprake van een aantal stille reserves. Wij tekenen hierbij overigens aan dat wij behalve activa die te laag of tegen nul zijn gewaardeerd ook activa hebben die niet direct verkoopbaar zijn indien gewenst, terwijl de boekwaarde groter is dan nul.

De stille reserves zijn volgens ons aanwezig als aandelen in een aantal instellingen. Het gaat daarbij met name om de belangen in de Bank voor Nederlandsche Gemeenten, de Nederlandse Waterschapsbank en Essent. De aandelen van Essent vormen veruit de grootste component van de stille reserves. Omdat de verkoop van deze aandelen niet vrij is, is het praktische belang voor de weerstandscapaciteit vooralsnog beperkt.

**5. Toevoegingen wegens op peil houden eigen vermogen**

Door jaarlijks bedragen toe te voegen aan het eigen vermogen groeit dit eigen vermogen ten koste van de mogelijkheid om deze middelen in de exploitatie aan te wenden. Op grond van de Voorjaarsnota 2004 gebeurt dit met ingang van 2004 nog slechts beperkt. Alleen aan de reserve voor algemene doeleinden en de reserve Investeringen verkeer en vervoer worden jaarlijks nog bedragen toegevoegd. Voor de laatste (bestemmingsreserve) geldt overigens tevens de kanttekening die wij hebben gemaakt bij de bestemmingsreserves. In totaal wordt in 2005 € 0,34 miljoen toegevoegd wegens het op peil houden van het eigen vermogen.

**6. Onvoorzien**

In de begroting 2005 is een bedrag opgenomen van € 430.000,-- voor onvoorziene uitgaven.

**7. Structurele begrotingsruimte**

De structurele begrotingsruimte is weergegeven in de Nota van aanbieding bij de begroting 2005.

## *Beleid weerstandsvermogen*

In het voorafgaande hebt u een beeld gekregen van de risico's die wij hebben onderkend en van de weerstandscapaciteit. Of de weerstandscapaciteit voldoende is, is moeilijk te bepalen. Wij menen dat handhaving van het normbedrag voor algemene doeleinden (€ 12,6 miljoen, niveau 2002) naast de overige componenten van de weerstandscapaciteit voldoende zijn in relatie tot de risico's die wij lopen.

# Paragraaf 2.3. Onderhoud kapitaalgoederen

In deze paragraaf gaan wij in op het onderhoud van de volgende kapitaalgoederen.
- Wegen
- Kanalen
- Gebouwen

## Wegen

Voor het onderhoud van de provinciale wegen is een Managementraamcontract (beheer) wegen en kanalen 2004-2014 opgesteld. Het contract houdt in dat het hoofd van de Productgroep Wegen en Kanalen zich tegenover het college van GS verbindt het beheer en onderhoud van de Drentse provinciale wegen en vaarwegen tegen een afgesproken kwaliteit en prijs op zich te nemen. Het contract geeft de beschikbare budgetten, de te leveren prestaties en de bevoegdheden en regels in de mandatering weer.

Naast het raamcontract wordt elk jaar de specifieke jaartranche van de desbetreffende beheersonderdelen aan het college van GS voorgelegd. Hierin worden de actuele gegevens voor het uitvoeringsjaar vermeld die onder meer zijn gebaseerd op een jaarlijkse inspectie van de wegen. Bij deze inspecties wordt de zogenoemde CROW-methode (CROW = Stichting Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw en de verkeerstechniek) gehanteerd om zo objectief mogelijk de verhardingen van het wegennet in kaart te brengen. De jaartranches passen in het financieel meerjarenkader van het raamcontract.

Met de vaststelling van het raamcontract zijn ook de onderhoudsnormen voor genoemde periode vastgesteld. Met de vaststelling van deze normen wordt gegarandeerd dat aan het eind van genoemde periode het provinciaal wegennet in een redelijke conditie zal verkeren. Hierbij wordt gebruikgemaakt van een rationeel beheerssyteem (CROW). Voor nadere informatie over het beleid ten aanzien van wegenbeheer verwijzen wij naar elders in deze begroting: programma 3.1. Beheer en onderhoud.

Voor de dekking van de uit het onderhoud voortvloeiende kosten is een reserve Wegenbeheer ingesteld. De werkelijke onderhoudsuitgaven worden ten laste van deze reserve gebracht. Door deze systematiek komen in de provinciale begroting geen pieken en dalen voor, maar worden de schokken in de onderhoudsuitgaven opgevangen binnen deze reserve.
Het beschikbare budget voor onderhoud in de provinciale begroting wordt berekend op basis van een normbedrag (norm per 1 januari 2005: € 11.006.374,--). Dit bedrag wordt jaarlijks met een (inflatie)percentage verhoogd.

Voor de kosten van onderhoud van de wegen zijn in de begroting 2005 en volgende jaren, inclusief de toegerekende apparaatskosten, de volgende bedragen opgenomen.

| | 2005 | 2005 | 2006 | 2006 |
|---|---|---|---|---|
| Programma beheer en onderhoud | 11.006.374 | 11.388.954 | 11.780.486 | 12.181.023 |

*Bedragen in €*

Het saldo van de voorziening Wegenbeheer is per 1 januari 2005 naar verwachting nihil.

## *Kanalen*

Wat is vermeld ten aanzien van de wegen is in algemene zin ook van toepassing op de bij de provincie in beheer en onderhoud zijnde kanalen. Elders in deze begroting wordt nader ingegaan op het beleid ten aanzien van vaarwegenbeheer namelijk bij programma 3.1. Beheer en onderhoud.

Voor het beheer en onderhoud van de provinciale kanalen is een tweetal raamcontracten vastgesteld die voorzien in een behoorlijk beheer en onderhoud van:
- de vaarweg Meppel - De Punt met een totale lengte van 64 km en waarin zijn opgenomen het Noord-Willemskanaal, de Drentsche Hoofdvaart en het Meppelerdiep;
- de overige vaarwegen met een totale lengte van 90 km en waarin zijn opgenomen alle vaarwegen die in het beheer en onderhoud zijn van de provincie Drenthe en die niet vallen onder de vaarweg Meppel - De Punt.

### Vaarweg Meppel - De Punt

In de jaarcontracten worden de budgetten die beschikbaar zijn voor het dagelijks onderhoud aangegeven. Hierbij zijn de budgetten verdeeld over een algemeen deel, 2 kanaaltrajecten en de gemalen. De te verwachten uitgaven zijn gebaseerd op monitoringscijfers en worden uitgedrukt in kosten per km vaarweg infrastructuur in beheer.

Met hetzelfde doel als bij de wegen is een reserve Beheer vaarweg Meppel - De Punt ingesteld.
Het beschikbare budget voor onderhoud bestaat naast een jaarlijks geïndexeerd normbedrag (norm aandeel provincie Drenthe per 1 januari 2005: € 299.523,--) voornamelijk uit bijdragen van derden (Rijk en waterschappen). Hierbij wordt opgemerkt dat de vergoeding van het Rijk voor groot onderhoud (voor 2003 geraamd op € 1.185.605,--) met ingang van 2024 komt te vervallen.

Voor de kosten van onderhoud van de vaarweg Meppel - De Punt zijn in de begroting 2004 en volgende jaren, inclusief de toegerekende apparaatskosten, de volgende bedragen opgenomen.

| | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|
| Programma beheer en onderhoud | 3.423.507 | 3.493.419 | 3.564770 | 3.637.588 |

*Bedragen in €*

Het saldo van de voorziening vaarweg Meppel - De Punt bedraagt per 1 januari 2005 naar verwachting € 5.600.000,--.

### Overige (Zuidoost-Drentse) vaarwegen

Ook in de jaarcontracten van de overige vaarwegen worden de budgetten die beschikbaar zijn voor het dagelijks onderhoud weergegeven en zijn de budgetten verdeeld over een algemeen deel, 2 kanaaltrajecten en de gemalen. Monitoringscijfers leiden tot de begrote uitgaven en worden uitgedrukt in kosten per km vaarweg infrastructuur in beheer. Voor de grootonderhoudsprojecten wordt jaarlijks een planning gemaakt.

Het voor het onderhoud beschikbaar budget bestaat naast een jaarlijks geïndexeerd normbedrag (norm aandeel provincie Drenthe per 1 januari 2005: € 3.247.822,--) uit bijdragen die van derden (met name waterschappen) worden ontvangen.

Voor de kosten van onderhoud van de overige vaarwegen zijn in de begroting 2004 en volgende jaren, inclusief de toegerekende apparaatskosten, de volgende bedragen opgenomen.

| | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|
| Programma beheer en onderhoud | 3.247.822 | 3.320.802 | 3.395.433 | 3.471.750 |

*Bedragen in €*

Het saldo van de voorziening Overige vaarwegen bedraagt per 01-01-2005 naar verwachting € 5.700.000,--.

## *Gebouwen*

Naast de in de managementcontracten wegen en kanalen begrepen steunpunten en dienstwoningen kent de provincie Drenthe nog een tweetal gebouwen waarvan zij het onderhoud heeft. Dit betreft:
- het provinciehuis
- het Drents Museum

**Provinciehuis**
Om op een planmatige wijze het onderhoud aan het provinciehuis uit te voeren en de financiële middelen daarvoor beschikbaar te hebben, is door een gespecialiseerd bureau in 2000 een onderhoudsplan opgesteld. Daarbij is gebruikgemaakt van standaard geaccepteerde prijs- en kwaliteitsnormen die gelden in de bouw. Het plan geeft inzicht in de staat van onderhoud, die redelijk tot goed te noemen is, zij het wel enigszins gedateerd. In het plan is tevens de te verwachten toekomstige onderhoudsbehoefte voor een termijn van 10 jaar opgenomen, gericht op consolidatie van de huidige toestand en de daarvoor benodigde financiële middelen. Er is daarbij rekening gehouden met onder meer het feit dat het provinciehuis geen onderhoudsvriendelijk gebouw is, omdat er veel hout- en ijzerconstructies zijn toegepast. Verder is in het meerjarenonderhoudsplan rekening gehouden met het onderhoud aan het buitenterrein. Voor de uitvoering van het onderhoudsplan is in de meerjarenbegroting 2005 en volgende jaren rekening gehouden met een structurele uitgaaf van € 495.768,-- (2005). Van dit bedrag wordt jaarlijks € 351.930,-- gestort in de voorziening Groot onderhoud provinciehuis.

| | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|
| Apparaatskosten | 495.768 | 498.645 | 501.579 | 504.572 |

*Bedragen in €*

Het saldo van de voorziening Groot onderhoud provinciehuis bedraagt per 1 januari 2005 naar verwachting € 507.000,--.

**Drents Museum**
In 2002 heeft een daartoe gespecialiseerd bureau een rapport uitgebracht over het onderhoud van het Drents Museum. Op grond van de uitkomsten van het daarbijbehorende tienjarig onderhoudsplan, alsmede een uitgewerkte heldere taakafbakening van verantwoordelijkheden tussen huurder en verhuurder, is het budget vastgesteld dat nodig is om de kwaliteit van het onderhoud van de gebouwen op een goed niveau te houden.
Voor de uitvoering van het onderhoudsplan is in de meerjarenbegroting 2005 en volgende jaren rekening gehouden met een structurele uitgaaf van € 188.896,-- (2005). Van dit bedrag wordt jaarlijks € 121.899,-- gestort in de voorziening Groot onderhoud Drents Museum.

| | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|
| Apparaatskosten | 188.199 | 190.032 | 191.395 | 192.785 |

*Bedragen in €*

Het saldo van de voorziening Groot onderhoud provinciehuis bedraagt per 1 januari 2005 naar verwachting € 86.000,--.

## Paragraaf 2.4. Financiering

Uitgangspunt voor de financieringsfunctie van de provincie Drenthe is dat deze uitsluitend de publieke taak dient.
In deze paragraaf Financiering komt aan de orde:
- algemene ontwikkelingen en rentevisie
- ontwikkelingen bij de provincie Drenthe
- uitzettingen: risicoprofiel en rendement
- diverse financiële risico's
- aangetrokken middelen: mutaties leningenportefeuille
- meerjarige financieringspositie

### Algemene ontwikkelingen en rentevisie

De vooruitzichten voor de wereldeconomie zijn gunstig volgens de verwachtingen van de Bank voor Nederlandsche Gemeenten (BNG) (Economisch beeld 26 mei 2004). Het volume van de wereldhandel trekt onder invloed van een sterke groei van de Aziatische landen aan. De inflatie blijft laag, waardoor het monetaire beleid in de belangrijkste landen ruim kan blijven. De Amerikaanse economie groeit van de westerse landen het snelst. Voor 2005 wordt van een gemiddelde groei in het eurogebied uitgegaan van 2%.

Verwacht wordt verder dat de Europese Centrale Bank (ECB) in 2004 de rente niet zal verhogen. Wel zal de lange rente in 2004 en 2005 licht kunnen stijgen onder invloed van de aantrekkende conjunctuur.

Als uitgangspunt voor de begroting hanteren wij een korte rente van 2%. In de onderstaande grafiek is de renteontwikkeling van 26 mei 2003 tot en met 26 mei 2004 weergegeven.

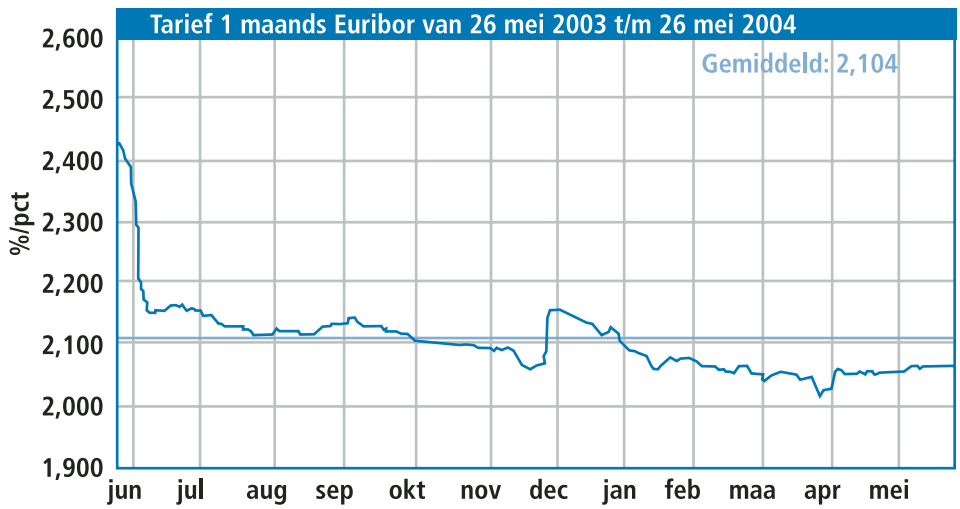


Voor de lange termijn houden wij in 2005 rekening met een rente van 4,5%. Deze rentevoet is voor de lange termijn in de begroting 2005 verwerkt.

## Ontwikkelingen bij de provincie Drenthe

In 2005 en 2006 verwachten wij dat de voorzieningen (middelen van derden) zullen dalen. Wij zullen in overeenstemming met het treasurybeleid bij de financiering in eerste instantie de overtollige liquide middelen inzetten, waardoor de liquiditeitsoverschotten zullen dalen.

Verder verwachten wij de hypotheken van personeel bij een bankinstelling onder te brengen.

## Uitzettingen: risicoprofiel en rendement

In verband met het risicoprofiel worden 2 analyses opgesteld, te weten de kasgeldlimiet en de rente-risico-norm.

De kasgeldlimiet, bedoeld om de hoeveelheid kort aangetrokken leningen te begrenzen, zal naar verwachting ruim worden onderschreden, zoals uit het navolgende overzicht per 1 januari 2005 (geraamd) blijkt.

| | |
|---|---|
| **Omvang totale begroting per 1 januari (grondslag)** | **163.442.129** |
| 1. Toegestane kasgeldlimiet | |
| - in procenten van de grondslag | 7 |
| - in bedrag | 11.440.949 |
| 2. Omvang vlottende korte schulden | - |
| - opgenomen gelden < 1 jaar | - |
| - schuld in rekening-courant | - |
| - gestorte gelden door derden < 1 jaar | - |
| - overige geldleningen, niet-vaste schuld | - |
| 3. Vlottende middelen | 44.752.400 |
| - contant geld in kas | 2.400 |
| - tegoed in rekening-courant | 18.500.000 |
| - overige uitstaande gelden < 1 jaar | 26.250.000 |
| 4. Toets kasgeldlimiet | |
| - totaal vlottende schuld (= (2) - (3)) | - 44.752.400 |
| - toegestane kasgeldlimiet (= (1)) | 11.440.949 |
| Ruimte (+) of overschrijding (-) (= (1) - (4)) | 33.311.451 |

De renterisiconorm, bedoeld om een spreiding van het renterisico te bereiken, wordt naar verwachting in 2005 niet overschreden. In het navolgende schema is de renterisiconorm berekend.

| | | | 2005 |
|---|---|---|---|
| 1a. | Renteherziening op vaste schuld o/g | | 0 |
| 1b. | Renteherziening op vaste schuld u/g | | 0 |
| 2. | Nettorenteherziening op vaste schuld 1a-1b | | 0 |
| 3a. | Nieuw aangetrokken vaste schuld | | 0 |
| 3b. | Nieuw verstrekte lange leningen | | 0 |
| 4. | Netto nieuw aangetrokken vaste schuld 3a-3b | | 0 |
| 5. | Betaalde aflossingen | | 567.000 |
| 6. | Herfinanciering (laagste van 4 en 5) | | 0 |
| 7. | Renterisico op vaste schuld 2 + 6 | | 0 |
| 8. | Stand van de vaste schuld per 1 januari | | 4.447.046 |
| 9. | Normpercentage volgens ministeriele regeling | 0,20 | |
| | met een vast minimumbedrag | 2.500.000 | |
| 10. | Renterisiconorm | | 2.500.000 |
| 7. | Renterisico op vaste schuld | | 0 |
| 11. | Ruimte (+) of overschrijding (-) (10-7) | | 2.500.000 |

Op onze uitzettingen ramen wij voor 2005, uitgaande van kortdurende uitzettingen, een rendement van 2%. Dit vloeit voort uit het treasury-statuut, op grond waarvan het streven naar voldoende liquiditeiten bij de treasury-functie vooropstaat, waardoor relatief kort uitgezet wordt. Het rendement is daardoor bij de huidige rente relatief laag. Indien langere termijnuitzettingen op grond van de liquiditeitsprognoses mogelijk zijn en tevens beter renderen, zullen wij uitzettingen voor langere tijd nastreven.

## *Diverse financiële risico's*

### Koersrisico

Koersrisico wordt gelopen bij uitzettingen in de vorm van vastrentende waarden zoals bijvoorbeeld vast en variabel rentende obligaties en onderhandse leningen, indien voor afloop van de looptijd deze vastrentende waarden worden verzilverd. Dit risico is aan de orde bij een tweetal rentefondsen, waaraan wij deelnemen. Deze worden beheerd door een vermogensbeheerder. Doel van deze rentefondsen is om met een aantal investeerders tot een collectieve belegging van vermogen te komen. Door een grote spreiding van de aangetrokken vastrentende waarden kan het koersrisico bij onttrekking tot een minimum worden beperkt.

### Kredietrisico

Kredietrisico wordt gelopen bij het uitzetten van gelden. Wij nemen in overeenstemming met het treasurystatuut maatregelen om dit risico te beperken. Dit geldt voor de uitgezette overtollige middelen. Voor leningen die om beleidsmatige redenen zijn verstrekt, gelden de richtlijnen en limieten uit het treasurystatuut niet.

## Leningenportefeuilles

Verstrekte langlopende geldleningen
Het verwachte verloop van de langlopende geldleningen in 2005 is als volgt.

| Saldo 1 januari 2005 | Aflossingen - nieuw verstrekte leningen | Rente | Saldo 1 januari 2006 |
|---|---|---|---|
| 39.335.234 | 3.016.286 - | 1.740.049 | 42.351.520 |

De verstrekte langlopende leningen bestaan voor rond 70% uit hypotheken van personeel. Wij zijn voornemens de hypothekenportefeuille over te dragen aan een bankinstelling.

Opgenomen langlopende geldleningen
De verwachte mutaties gedurende 2005 in de leningenportefeuille zijn weergegeven in het onderstaande overzicht.

| | Bedrag | Gemiddelde rente | Invloed op gemiddelde rente |
|---|---|---|---|
| Stand per 1 januari 2005 | 44.447.000 | 4,81 | |
| Nieuwe leningen | 0 | 0,00 | |
| Reguliere aflossingen | 567.000 | 5,83 | 0,15 |
| Vervroegde aflossingen | 0 | 0,00 | |
| Renteaanpassingen (oud percentage) | 0 | 0,00 | |
| Renteaanpassingen (nieuw percentage) | 0 | 0,00 | |
| Stand per 31 december 2005 | 43.880.000 | 4,66 | |

## Meerjarige financieringspositie

Om een beeld te krijgen van de ontwikkelingen van de meerjarige financieringspositie hebben wij een meerjarige investerings- en financieringsstaat opgesteld. Wij veronderstellen daarbij dat de liquiditeitseffecten uit de exploitatie neutraal zijn.

De meerjarige investerings- en financieringsstaat is in het hiernavolgende schema per aanvang van het jaar weergegeven.

| | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|
| **Investeringen** | | | | |
| A1. Materiële activa (maatschappelijk nut) | 30.008.377 | 29.915.520 | 29.588.276 | 29.054.725 |
| A2. Materiële activa (economisch nut) | 10.795.898 | 9.782.876 | 8.898.208 | 8.819.283 |
| B. Financiële activa: | | | | |
| 1. deelnemingen (economisch nut) | 852.925 | 852.925 | 852.925 | 852.925 |
| 2. bijdragen aan activa in eigendom van derden (maatschappelijk nut) | 2.172.980 | 2.787.043 | 3.326.984 | 3.788.356 |
| Subtotaal | 43.830.180 | 43.338.364 | 42.666.393 | 42.515.289 |
| 3. verstrekte langlopende geldleningen | 39.335.234 | 42.351.520 | 42.848.086 | 43.324.652 |
| Totaal investeringen | 83.165.414 | 85.689.884 | 85.514.479 | 85.839.941 |

| | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieringsmiddelen** | | | | |
| A. Reserves/voorzieningen: | | | | |
| 1. algemene reserves | 32.059.310 | 30.978.922 | 26.966.617 | 24.188.984 |
| 2. bestemmingsreserves | 33.239.534 | 36.575.435 | 41.387.666 | 46.195.950 |
| 3. voorzieningen | 4.011.425 | 5.120.825 | 6.230.225 | 7.339.625 |
| 4. voorzieningen (middelen van derden) | 22.069.843 | 15.686.772 | 14.773.772 | 13.462.772 |
| Subtotaal | 91.580.112 | 88.361.954 | 89.358.280 | 91.185.331 |
| B. Opgenomen langlopende geldleningen | 4.447.046 | 3.879.821 | 3.312.596 | 2.745.371 |
| C. Incidentele financieringsmiddelen | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 |
| Totaal financieringsmiddelen | 106.027.158 | 102.241.775 | 102.670.876 | 103.930.702 |
| Overschot aan financieringsmiddelen | 22.861.744 | 16.551.891 | 17.023.601 | 18.090.761 |

Uit dit overzicht valt af te leiden dat het overschot aan financieringsmiddelen naar verwachting tot en met 2006 daalt en daarna weer stijgt. De hoofdoorzaak voor de daling is het geringer worden van de voorzieningen (middelen voor derden), met name de voorziening Stads- en dorpsvernieuwing. De stijging vanaf 2007 komt in hoofdzaak door de toename van de bestemmingsreserves met een spaarkarakter.

Het overschot aan financieringsmiddelen bevat naar verwachting een vaste kern van bijna € 16 miljoen. Wij zijn voornemens een groot deel van deze middelen voor langere tijd uit te zetten indien de condities hiervoor gunstig zijn.

## *Paragraaf 2.5. Bedrijfsvoering*

### Algemene inleiding

Het college van gedeputeerde staten (GS) gebruikt binnen de door provinciale staten (PS) gestelde kaders (mede via deze begroting) het Collegeprogramma 2003-2007 als basis voor het uitwerken van het provinciaal beleid. De ambtelijke organisatie vertaalt dit in acties. Om deze acties doelmatig en doeltreffend te kunnen realiseren, is een heldere interne bedrijfsvoering van belang. De interne bedrijfsvoering van de ambtelijke organisatie wordt via het concernbedrijfsplan opgepakt.

Het Collegeprogramma 2003-2007 is de leidraad voor het Concernbedrijfsplan 2005[1] . In het concernbedrijfsplan wordt ingegaan op onderwerpen die betrekking hebben op de bedrijfsvoering van de ambtelijke organisatie en de concernactiviteiten. Het concernbedrijfsplan is een overkoepelend plan voor de bedrijfsplannen van de product- en stafgroepen waarover wordt gerapporteerd in bedrijfsrapportages. Planning en control beginnen al op microniveau, want elke medewerker van de provincie Drenthe maakt een Individueel werkplan (IWP). Hierin staat aangegeven hoe de medewerker zijn of haar bijdrage gaat leveren om de in het bedrijfsplan aangegeven doelen te realiseren.

## *Organisatiegebieden*

### 1. Beleid en strategie

*Missie en doelen*
De van het Collegeprogramma afgeleide missie van de ambtelijke organisatie van de provincie Drenthe luidt als volgt: ontwikkeling en realisatie van de door het politiek bestuur van de provincie Drenthe aangegeven beleidsdoelen om welzijn en welvaart van de inwoners van Drenthe te bevorderen. Doelen hierbij zijn de missie te bereiken op een zo doelmatig en doeltreffend mogelijke manier. Daarbij dient bij de ontwikkeling en realisatie van het beleid een qua prijs-kwaliteitverhouding optimale dienst- en serviceverlening aan het politiek bestuur van de provincie Drenthe en de Drentse samenleving te worden geboden.

*Cultuur*
De provinciale organisatie werkt voor een politiek bestuur dat goed moet kunnen inspelen op maatschappelijke ontwikkelingen. Dat vraagt om een ambtelijke organisatie die lenig en flexibel meebeweegt. Bijvoorbeeld via projectmatig werken. De in de lopende collectieve arbeidsovereenkomst (CAO) beschreven functiecontracten zijn daar een goed voorbeeld van: er wordt voor een beperkte tijd als het ware een leveringscontract aangegaan. Daarbij wordt tevens zo goed mogelijk aansluiting gezocht bij ieders competenties. Van iedere medewerker wordt verwacht dat hij of zij op zijn/haar niveau omgevingsbewust en doelgericht is en zich ervan bewust is dat door samenwerken meer bereikt kan worden.

*Uitgangspunten*
Belangrijke uitgangspunten bij het formuleren van beleid en de bedrijfsvoering zijn: besturen op hoofdlijnen, integraal management (binnen het ééndienstmodel), zelfstandige medewerkers, een vraaggestuurde organisatie en het onderscheiden van besturingslagen.

*Toetsing en verbetering strategie en beleid*
Voorbeelden van concernbrede acties die ondernomen worden om strategie en beleid te toetsen en te verbeteren zijn als volgt.
- Instellen provinciale rekenkamer[2]. Dit wordt opgepakt in noordelijk verband.
- Uitwerken Verordening onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid provincie Drenthe 2004.
- Programmamanagement. Programma's zijn samenhangende portfolio's van projecten en lijnactiviteiten.
- Verbetering sturing en beheersing bedrijfsvoering via controlbeleid, versterking van de kaderstelling en bedrijfsdocumenten.
- Versteviging monitoring, onder andere door de begroting SMART (Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdgebonden) op te stellen.

[1] Het concernbedrijfsplan is opgebouwd volgens het model van het Instituut Nederlandse Kwaliteit (INK), variant kwaliteitsmodel voor de lagere overheid, zoals ontwikkeld door de Bestuursacademie Nederland (BAN).
[2] Dit betreft een wettelijke vereiste volgens de Provinciewet. De provincies moeten uiterlijk 1 januari 2005 een rekenkamer of een rekenkamerfunctie ingesteld hebben.

## 2. Management / 3. Medewerkers

*Personeelsbeleid; organisatie*
De invoering van de nieuwe CAO en de door GS gewenste flexibilisering van het personeel leiden op alle vlakken van personeelsbeleid tot ingrijpende vernieuwingen. In 2005 worden functiecontracten ingevoerd, komt er een nieuwe systematiek van beoordelen en belonen (beloning wordt mede op basis van competenties gekoppeld aan prestaties; niet meer elk jaar automatisch een periodiek erbij) en worden Loopbaan, Scholing, Mobiliteit(LSM)-speerpunten uitgewerkt.

De implementatie van voorgaande doet een beroep op het management. Voor een goede inrichting van het management worden sturingsfuncties (teamcoördinatoren en bureauhoofden) ingesteld. Tevens moeten de managers flexibel inzetbaar zijn. De managers vormen dan ook samen een managementpool van waaruit zij ingezet kunnen worden voor leidinggeven aan groepen, programma's en projecten.

Ten aanzien van de implementatie van de controlfunctie, de versterking van de kaderstelling en de stroomlijning van de stafmatige ondersteuning is begin 2004 het project Maatstaf gestart. In 2005 wordt Maatstaf verder uitgewerkt.

Zie bijlage 1 bij deze paragraaf voor een overzicht van de personeelssterkte. Zie bijlage 2 bij deze paragraaf voor een samenvattend overzicht van de kostenverdeelstaat.

*Huisvesting*
In 2004 is het project Toegangs- en aanwezigheidsregistratie gestart ter bevordering van de veiligheid in en om het provinciehuis. Streven is de werkzaamheden hiertoe in juli 2005 te hebben afgerond.
De wijze waarop het provinciehuis nu is ingericht en wordt benut, leidt op onderdelen tot knelpunten voor zowel de organisatie ten behoeve van GS als de organisatie ten behoeve van PS. Deze knelpunten worden in hun totaliteit aangepakt. In 2005 zal hiertoe verdere planvorming plaatsvinden door uitwerking van het strategisch huisvestingsbeleidsplan. In dit plan wordt de visie op het huisvestingsbeleid van de provincie neergelegd.

*Integriteit*
De provinciale organisatie heeft het onderwerp Integriteit actief opgepakt. Onder andere door het instellen van regelingen en richtlijnen, het instellen van een meld- en adviespunt Integriteit en aanscherping van het sollicitatie- en aanstellingsbeleid.

## 4. Financiën

*Subsidiebeleid*
Overeenkomstig het Collegeprogramma waarbij prioriteit wordt gelegd bij de herziening van het subsidiebeleid wordt de Algemene subsidieverordening (ASV) gewijzigd. Met de nieuwe ASV wordt de nadruk gelegd op sturing en afrekening op meetbare prestaties en resultaten van de instellingen die subsidie ontvangen. Ook dient via offertes waar mogelijk en nodig het marktconform werken van instellingen gestimuleerd te worden. De komende periode wordt de ASV in de organisatie geïmplementeerd. Aanpassing van interne procedures en trainingen voor medewerkers die met de ASV werken, zullen hierbij een belangrijke rol spelen.

*Documenten uit de planning en controlcyclus*
Op het gebied van de documenten voor de planning- en controlcyclus vindt een verdere doorontwikkeling plaats. Deze doorontwikkeling bestaat onder meer uit de volgende acties:

- doorontwikkeling van de begroting in overleg met PS en GS;
- invoering van jaarstukken conform het duale stelsel (gebaseerd op de begroting 2004);
- invoering van een concernbrede systematiek voor de formulering van doelstellingen en de beschrijving van beleid om te komen tot een verdere ontwikkeling en beschrijving van provinciale doelstellingen binnen de kaders van het Collegeprogramma;
- voortgaande harmonisatie en - op den duur - integratie van bedrijfsvoeringsdocumenten in de concerncyclus (uitvoeringsprogramma's en dergelijke).

*Positionering en invulling rollen financiële functie*
In samenhang met de Maatstafoperatie zullen de positionering en invulling van de rollen van de financiële functie opnieuw beschreven worden. Het Statuut voor de concerncontroller zal geactualiseerd worden en de positie van de comptabele zal heroverwogen worden. De opbouw en doorontwikkeling van de interne controles maken een onderdeel uit van het te introduceren gestructureerd risicomanagement.

*Financieel beheer*
Bij het financieel beheer is in 2004 verder vormgegeven aan het werken vanuit een samenhangend managementbeheerskader door de vaststelling van een herziene Regeling budgethouders die gekoppeld is aan de mandaatregeling. De nieuwe Regeling budgethouders wordt in 2005 geïmplementeerd en zal zijn werking krijgen door uitvoering van de onderliggende procedures en toekenning van bevoegdheden (vastgelegd in onderliggende beschrijvingen van de administratieve organisatie).
Voor het dagelijkse beheer van de budgetten in relatie tot het bedrijfsvoeringssysteem proBIS geldt dat in 2005 toegewerkt wordt naar een volledige implementatie van een maandritme en een organisatiebreed wijzigingsbeheer.

## 5. Informatie

Ten behoeve van haar omgeving zet de provincie Drenthe de komende jaren duidelijke stappen op het gebied van externe (digitale) informatieuitwisseling (e-government). Het implementeren van e-government betreft het daadwerkelijk invoeren van nieuwe vormen van dienstverlening, bijvoorbeeld via Internet.

Communicatie wordt ingezet ten behoeve van:
- een betere wisselwerking tussen politiek bestuur, de ambtelijke organisatie en de samenleving;
- een duidelijker beeldvorming van de provincie bij de relevante doelgroepen.

In de externe informatievoorziening vervullen nieuwe media zoals Internet een niet meer weg te denken rol. In 2005 wordt verder gewerkt aan een vernieuwing en optimalisering van de provinciale websites. Tevens wordt een (digitale) productencatalogus verder geïmplementeerd. Hierop staan standaardproducten en -diensten van de provincie. Met de productencatalogus wordt aangesloten bij het door het Rijk ingestelde Programma andere overheid, met als doelstelling een betere (digitale) dienstverlening aan de burger.

2005 is het laatste jaar van het lopende Informatieplan. Dit moet dan uitgevoerd zijn. Er komt een evaluatie van het Informatieplan. Het college van GS zal deze evaluatie ter informatie aan PS sturen. Tevens komt er een nieuwe meerjarenvisie op het informatiebeleid. Doel van het nieuwe Informatieplan is het tot stand brengen van beleid en algemene voorwaarden voor de inzet van informatie- en communicatietechnologie voor de jaren 2006 tot 2010.

In 2005 gaat de voorbereiding van de digitalisering van documentenstroom/centraal archief verder.

### 6. Processen

*Administratieve Organisatie*
Wat betreft de Administratieve Organisatie (AO) is het streven dat eind 2004 80% van de geïdentificeerde processen van de provincie is vastgelegd en via het (digitale) huisnet te raadplegen. De prioriteit ligt daarbij bij die processen waar de meeste risico's worden gelopen.

*Juridische kwaliteitszorg*
Het project Juridische kwaliteitszorg is afgesloten. Alle geconstateerde verbeterpunten zijn in de lijn gerealiseerd dan wel opgepakt. Per groep worden door de juridisch consulent, samen met het juridisch aanspreekpunt van die groep, audits uitgevoerd. Audits op concernniveau worden aan de hand van een intern controleplan uitgevoerd.

## *Resultaatgebieden*

### 7. Waardering door medewerkers
In het najaar 2002 zijn een werkbelevingsonderzoek en een RSI-monitor (Repetitive Strain Injuries) gecombineerd uitgevoerd. Over het algemeen kan daaruit worden geconcludeerd dat de medewerkers van de provincie Drenthe relatief weinig belastende factoren in het werk ervaren. Maatregelen om de knelpunten per groep aan te pakken, zijn aangegeven in de bedrijfsplannen. In 2006 wordt opnieuw een werkbelevingsonderzoek gehouden. Aan de uit het onderzoek voortkomende adviezen inzake RSI wordt gevolg gegeven.

### 8. Waardering door partners[3] en doelgroepen[4] / 9. Waardering door derden[5]
Ten behoeve van de waardering door partners en doelgroepen worden verschillende acties ondernomen.

Het communicatiebeleid speelt hierbij een centrale rol. De provincie wil naar buiten toe letterlijk en figuurlijk bereikbaar zijn. Via nieuwe media zoals Internet worden de elektronische informatievoorziening en dienstverlening richting partners en doelgroepen opgepakt. Hiermee wordt een stap gezet in verdere vergroting van de bereikbaarheid van de provinciale organisatie. Ten behoeve van een optimale telefonische bereikbaarheid is een traject gaande. In 2005 wordt er opnieuw via een meting bekeken wat de stand van zaken van de telefonische bereikbaarheid van het provinciehuis is ten opzichte van de metingen in 2003 en 2004. Tenslotte werkt de provincie bij de totstandkoming en uitvoering van beleid aan interactief contact met burgers.

De CvdK heeft over het Burgerjaarverslag 2003 ruim 50 (waarderende) reacties ontvangen. De insteek voor het oppakken van het Burgerjaarverslag 2004 is hetzelfde als die van 2003.

[3] Partners: denk aan gemeenten, ministeries, bedrijven, belangenorganisaties, zorgverzekeraars en gesubsidieerde instellingen.
[4] Doelgroepen: personen of organisaties waarbij de provincie een bepaald effect wil bereiken.
[5] Derden: denk bijvoorbeeld aan pers, accountant, maatschappelijke groeperingen en leveranciers van producten en diensten aan de provincie.

**10. Concernprioriteiten voor 2005**

De eindresultaten die de provincie Drenthe wil bereiken, worden gevormd door de doelstellingen en de bij de beleidsvoornemens benoemde resultaten zoals in deze begroting weergegeven zijn in het programmaplan. In dit programmaplan staan als concernprioriteiten de hoofdlijnen uit het Collegeprogramma centraal. Per programmaonderdeel wordt aangegeven wat concreet de komende jaren aan de uitwerking van het Collegeprogramma gedaan wordt.
Met de in deze paragraaf genoemde acties inzake de bedrijfsvoering van de provinciale organisatie wordt ervoor gezorgd dat deze eindresultaten zo doelmatig en doeltreffend mogelijk worden gerealiseerd door middel van een daarvoor optimale inrichting van organisatie, middelen en processen.

# Overzicht personeelssterkte (Bijlage 1)

| Organisatie-eenheid/ afdeling (zoals opgenomen in de kostenverdeelstaat) | Sterkte bij de begroting van 2003 | Sterkte ultimo 2003 (werkelijk) | Sterkte bij de begroting van het vorige begrotingsjaar 2004 | Sterkte bij de huidige begroting berekende kosten 2005 |
|---|---|---|---|---|
| Hulpkostenplaatsen | | | | |
| Concerndirectie | 2,0 | 2,0 | 2,0 | 2,0 |
| Facilitaire Groep | 52,4 | 48,7 | 51,7 | 53,6 |
| Stafgroep Kabinet | 8,6 | 11,5 | 10,6 | 10,4 |
| Stafgroep Financiën en Control | 19,3 | 19,3 | 19,8 | 20,5 |
| Stafgroep Personeel en Organisatie | 16,2 | 16,4 | 16,9 | 16,3 |
| Stafgroep Automatisering | 17,8 | 21,4 | 20,5 | 20,4 |
| Stafgroep Bestuurs-, Juridische en Concernzaken | 28,3 | 22,5 | 25,9 | 24,0 |
| Stafgroep Communicatie | 12,7 | 13,2 | 12,5 | 12,6 |
| Statengriffie | 0,0 | 4,8 | 1,0 | 5,6 |
| Onderzoeksbureau | 0,0 | 5,0 | 4,1 | 4,4 |
| Totaal hulpkostenplaatsen | 157,3 | 164,8 | 165,0 | 169,8 |
| | | | | |
| Hoofdkostenplaatsen | | | | |
| Productgroep Economie | 26,8 | 28,7 | 25,9 | 25,7 |
| Productgroep Verkeer en Vervoer | 26,7 | 30,2 | 29,2 | 30,7 |
| Productgroep Cultuur en Welzijn | 30,9 | 34,4 | 32,7 | 30,8 |
| Productgroep Wegen en Kanalen - beheerafdeling (van Wegen en Kanalen) | 63,3 | 56,3 | 60,0 | 60,5 |
| Productgroep Wegen en Kanalen - bouwafdeling (van Civiele Techniek) | 39,6 | 38,1 | 39,2 | 35,3 |
| Productgroep Landelijk Gebled | 39,8 | 36,6 | 36,7 | 33,9 |
| Productgroep Ruimte en Water | 66,5 | 51,4 | 52,9 | 45,2 |
| Productgroep Bodem | 33,9 | 36,4 | 37,2 | 32,1 |
| Productgroep Milieubeheer | 44,5 | 41,8 | 44,1 | 30,9 |
| Productgroep Handhaving | | | | 24,9 |
| Kompas | 2,5 | 3,9 | 2,4 | 2,8 |
| Totaal hoofdkostenplaatsen | 374,5 | 357,7 | 360,3 | 3,52,8 |
| | | | | |
| **Totaal organisatieschema** | **531,8** | **522,5** | **525,3** | **522,6** |
| | | | | |
| Overig personeel | | | | |
| Provinciale staten | 44,0 | 51,0 | 51,0 | 51,0 |
| Gedeputeerde staten | 5,0 | 5,0 | 5,0 | 5,0 |
| Oud-leden gedeputeerde staten | 17,0 | 35,5 | 17,0 | 20,5 |
| Commissaris van de Koningin | 1,0 | 1,0 | 1,0 | 1,0 |
| 55+ regeling | 27,0 | 20,1 | 15,3 | 9,7 |
| SNN/NHI/SEAN | 1,5 | 0,4 | 0,4 | 0,0 |
| Flexibel en elders werkzaam personeel | 22,2 | 13,5 | 27,1 | 17,5 |
| Totaal overig personeel | 11 | 126,5 | 116,8 | 104, |
| | | | | |
| **(Totaal generaal** | **649,5** | **649,0** | **642.1** | **627,3** |
| | | | | |
| Stichting "Het Drents Landschap" | 11,2 | 11,9 | 12,1 | - |

**Toelichting bij overzicht personeelssterkte**
Het vorenstaande overzicht geeft inzicht in de formatieontwikkeling binnen het provinciale apparaat. Deze informatie is op verzoek van provinciale staten aan de bedrijfsvoeringsparagraaf toegevoegd.
In het overzicht is voor respectievelijk de begrotingsjaren 2003, 2004 en 2005 de verwachte personeelssterkte - gebaseerd op de werkelijke bezetting - opgenomen die aan de basis heeft gelegen voor de berekening en de toerekening van de apparaatskosten. Dit is gedaan om een relatie te behouden met de cijfers in de begrotingsstukken. Voor het jaar 2003 wordt ook een overzicht verstrekt van de werkelijke sterkte. Dit is de basis geweest voor de cijfers in de rekening 2003.

De meest significante verschuivingen zijn als volgt.
- De invoering van de Statengriffie in verband met het nieuwe duale stelsel.
- De invoering van de nieuwe Productgroep Handhaving met de daarmee verband houdende verlaging van de bezetting bij de Productgroepen Ruimte en Water, Milieubeheer, Bodem en Landelijk Gebied.
- Een voortgaande daling van de 55+-regeling door uitstroom naar de fpu.
- De komst van het onderzoeksbureau.

## *Samenvattend overzicht van de kostenverdeelstaat (Bijlage 2)*

| Kostensoorten | Totaal | Kostenplaatsen | Interne producten | Toerekening aan externe producten |
|---|---|---|---|---|
| Lasten | | | | |
| Salarissen en sociale lasten | 31.391.52C | 31.391.52C | 0 | |
| Duurzaam roerende goederen | 72.859 | 0 | 72.859 | |
| Overige goederen en diensten | 7.554.129 | 2.381.085 | 5.173.044 | |
| Belastingen | 63.234 | 0 | 63.234 | |
| Inkomensoverdrachten | 5.278 | 0 | 5.278 | |
| Storting voorzieningen | 473.829 | 0 | 473.829 | |
| Afschrijvingen | 1.251.621 | 0 | 1.251.621 | |
| Toegerekende rente | 424.955 | 0 | 424.955 | |
| Baten | | | | |
| Huren en pachten | -3.630 | 0 | -3.630 | |
| Overige goederen en diensten | -420.495 | -220.378 | -200.117 | |
| Onttrekkingen reserves | 0 | 0 | 0 | |
| | | -33.552.227 → | | |
| Toegerekende apparaatskosten | | | 10.357.833 | 23.194.394 |
| | | | -17.618.906 → | |
| Doorbelasting overhead | | | | 17.618.906 |
| **Totaal** | **40.813.300** | **0** | **0** | **40.813.300** |

**Toelichting op de kostenverdeelstaat 2005**
De provinciale begroting bevat per programma en daarbinnen per doelstelling de lasten en baten. De meeste lasten en baten zijn direct aan deze doelstellingen toe te rekenen. Voor een aantal (voornamelijk) lasten kan dit niet. Dit betreft de kosten van het provinciale apparaat (de apparaatskosten), waarin de kosten van het provinciaal personeel, de daaraan gerelateerde indirecte kosten en uiteindelijk ook de kosten van indirecte producten, verrekend worden. Deze worden eerst verzameld per organisatieonderdeel en op basis van ingeschatte mate van inspanning aan de doelstellingen toegerekend. Deze verzameling van apparaatskosten en toerekening aan doelstellingen wordt vastgelegd in de zogenoemde kostenverdeelstaat.

Het startpunt van de kostenverdeelsystematiek wordt gevormd door de kostenplaatsen, waarop in eerste instantie alle kosten verzameld worden. Kostenplaatsen zijn als zodanig te onderscheiden organisatorische - en daarop te herleiden - eenheden, waar kosten primair worden beheerst door de verantwoordelijke manager. Er is een beperkt aantal kostenplaatsen. Deze zijn te vinden in de kostenverdeelstaat.
De op de kostenplaatsen verzamelde apparaatskosten worden doorberekend naar de interne producten en de externe doelstellingen (programmaonderdelen) van de organisatie. Dit is gebeurd door het totaal van de salarissen en sociale lasten per kostenplaats op basis van geschatte inzet toe te rekenen aan deze producten en doelstellingen. Die toerekening is afgeleid van de urencalculaties van de medewerkers voor 2005. Zoals gebruikelijk, is daarbij uitgegaan van interne rekentarieven per functieschaal, waarmee de geschatte ureninzet wordt vermenigvuldigd.
Een gedeelte van de apparaatskosten is min of meer persoonsgebonden; dit zijn enkele door de manager te beïnvloeden "materiële apparaatskosten" zoals reis- en verblijfkosten, dienst- en schutkleding etc. Deze materiële apparaatskosten zijn toegerekend door middel van een algemene opslag. De kosten van interne producten bestaan uit toegerekende apparaatskosten en overige kosten zoals bijvoorbeeld afschrijvings- en onderhoudskosten van gebouwen. Het totaal van de kosten van de interne producten wordt door middel van een opslag toegerekend aan de apparaatskosten die rechtstreeks naar de externe doelstellingen worden toegeschreven.
Daarbij worden enkele uitzonderingen gemaakt. De producten Oud-leden gedeputeerde staten, Voormalig personeel, 55+'ers, SNN/NHI en Het Drentse Landschap zijn niet verhoogd met de opslag voor interne producten. Daaraan ligt de gedachte ten grondslag dat bij deze uitzonderingen een relatie ontbreekt tussen de salariskosten en de interne producten van de provincie.
In de gehanteerde systematiek bedraagt de opslag voor interne producten - met uitsluiting van de hiervoor genoemde uitzonderingen - voor het jaar 2005 84% op de direct aan externe doelstellingen toegerekende apparaatskosten. Daarbij moet gezegd worden dat dit percentage weliswaar een kengetal is, maar dat dit daarmee nog geen bedrijfseconomische norm oplevert. Het gaat om een intern verrekenmechanisme met als doel te komen tot een goede toerekening van interne kosten, zoals het Besluit begroting en verantwoording (BBV) die voorschrijft.

## *Paragraaf 2.6. Verbonden partijen*

### Algemeen

Deze paragraaf schenkt aandacht aan de verbonden partijen van de provincie Drenthe. Onder verbonden partijen wordt verstaan: een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft.

Een bestuurlijk belang betekent dat de provincie op enigerlei wijze zeggenschap heeft, hetzij omdat de provincie een zetel in het bestuur heeft, hetzij omdat ze mee kan stemmen. Een financieel belang houdt in dat de provincie middelen ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in geval van faillissement. Voorts heeft de provincie een financieel belang, indien financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de provincie.

De verbonden partijen voeren beleid uit, dat de provincie ook (gedeeltelijk) zelf had kunnen uitvoeren. Daarom blijft de provincie verantwoordelijkheid dragen voor het bereiken van de doelstellingen die door de verbonden partijen worden beoogd en die veelal onderdeel vormen van de elders in deze begroting gepresenteerde programma's. Deze verantwoordelijkheid uit zich zowel op het beleidsmatige als het budgettaire vlak en is de ratio achter het opnemen van deze paragraaf in begroting en jaarverslag.

Om PS in staat te stellen haar kaderstellende en controlerende taken uit te voeren, wordt hieronder aangegeven in welke verbonden partijen de provincie bestuurlijk èn financieel participeert en van welke vorm van verbondenheid er sprake is (rechtspersoon, gemeenschappelijke regeling en dergelijke). Per verbonden partij is voorts vermeld onder welk programma de beleidsmatige doelstellingen vallen die door de deelname in deze partij worden nagestreefd.
Indien ervoor is gekozen om samen te werken in een privaat- in plaats van publiekrechtelijke vorm, liggen hieraan in de regel redenen van risicomijding ten grondslag. In geval van privaatrechtelijke samenwerkingsverband is het financiële risico dat de provincie loopt namelijk beperkt tot de geldelijke inbreng.

Het begrip verbonden partijen houdt in dat participaties in NV's, BV's, v.o.f.'s, CV's en gemeenschappelijke regelingen hieronder vallen. Ook stichtingen en verenigingen kunnen onder de verbonden partijen vallen, indien de provincie een zetel in het bestuur heeft en financiële risico's loopt. Een stichting of vereniging die jaarlijks subsidie krijgt, maar waaraan geen andere financiële verplichtingen zitten met een juridische afdwingbaarheid door derden, is geen verbonden partij. Een eventuele morele verplichting tot betaling in geval van problemen kan het wel verstandig maken de stichting of vereniging in de paragraaf Weerstandsvermogen op te nemen. Indien de provincie een aanzienlijk bestuurlijk, maar geen financieel belang heeft, kan dit belang in het desbetreffende programma genoemd worden. Naast de hiervoor genoemde participaties maken ook deelnemingen, waarbij de provincie aandelen heeft in een NV of BV, deel uit van de verbonden partijen.

In het Besluit begroting en verantwoording wordt voor de verbonden partijen voorgeschreven dat in de begroting een in aparte paragraaf tenminste aandacht moet worden geschonken aan:
- de visie op verbonden partijen in relatie tot de realisatie van de doelstellingen van de programma's die zijn opgenomen in de begroting;
- de beleidsvoornemens omtrent de verbonden partijen.

Met andere woorden: wat willen wij met deze partijen? Hoe past de uitvoering van de taken binnen onze provinciale programma's? Hoe dragen zij bij aan het uitvoeren van het door de provincie gewenste beleid?

## *Nota bestuursfuncties*

In oktober 2001 is de Nota bestuursfuncties uit 1992 herijkt. In de nota wordt vooral ingegaan op de bestuurlijke functies die door GS of leden van PS (of in hun opdracht door provinciale ambtenaren of op hun verzoek of aanbeveling door derden) kunnen worden vervuld bij de verschillende rechtsvormen, zoals vennootschappen, gemeenschappelijke regelingen en stichtingen. Voor wat de vervulling van deze bestuursfuncties in onderstaande organisaties betreft, wordt verwezen naar deze nota.

## *Verbonden partijen*

### I. Begroting: Programma 1.2, Interprovinciale samenwerking

*Missie*
Door interprovinciale samenwerking een slagvaardige provinciale organisatie.

*Doelstelling: Interprovinciaal Overleg (IPO)*
Bevordering van een goede positionering van de provincie via interprovinciale samenwerking in IPO en Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN).

*A. Privaatrechtelijke rechtspersoon*
**Vereniging IPO**
Het IPO is omgezet van een gemeenschappelijke regeling naar een vereniging. De vereniging behartigt onder andere het belang van het uitwisselen van kennis en ervaring en het bundelen van deskundigheid van de deelnemende provincies. Het Interprovinciaal Werkgeversverband (IWV) is een bestuurscommissie van het IPO. De taken die zij behartigt, liggen op het terrein van arbeidsvoorwaarden.

*B. Gemeenschappelijke regelingen*
**1. SNN**
Dit samenwerkingsverband behartigt onder andere het belang van de verbreding en intensivering van de samenwerking en het overleg tussen de deelnemende provinciale besturen en bevordert daarmee een goede positionering van Noord-Nederland.
**2. Interprovinciale ziektekostenregeling (IZR)**
Het belang dat deze gemeenschappelijke regeling behartigt, is het belang van de provincies bij het geven van onderling gelijke aanspraken op vergoedingen van kosten van geneeskundige verzorging ten laste van de bij de provincies betrokken personen en het gezamenlijk dragen van de kosten die het voldoen aan die aanspraken met zich meebrengt.
**3. Bestuursacademie Noord-Nederland (BANN)**
De gemeenschappelijke regeling had, voordat deze is aangepast, tot doel de behartiging van het bestuursdienstonderwijs in Noord-Nederland. Het bestuursonderwijs is geprivatiseerd. De gemeenschappelijke regeling is in stand gebleven om de eventuele verplichtingen ten opzichte van voormalig personeel na te kunnen komen.

## II. Begroting: Programma 3.0, Verkeer

*Missie*
Mobiliteit mogelijk maken.

*Privaatrechtelijke rechtspersoon*
**Groningen Airport Eelde (GAE)**
Het doel van de vennootschap is de uitoefening van het luchthavenbedrijf, waaronder met name de aanleg, het onderhoud, de ontwikkeling en de exploitatie van het luchthaventerrein. Op dit moment zijn er geen private aandeelhouders. De statuten sluiten de mogelijkheid daartoe echter niet uit. Bij de GAE is minder sprake van een openbaar taakkarakter. Het instandhouden van de luchthaven is van grote betekenis voor de infrastructuur. Uit het doel van de vennootschap, zoals in de statuten omschreven, komt dit aspect niet of nauwelijks naar voren. De provincie heeft een aanmerkelijk financieel belang in de GAE. De uitoefening van de rechten als aandeelhouder en verstrekker van financiële middelen kan voldoende mogelijkheden bieden voor beïnvloeding en toezicht. Het commissariaat wordt vervuld door een derde.

## III. Begroting: Programma 5.1, Bodem

*Programmadoelstelling 35203, Verwerking afvalstoffen*
Het in samenwerking met overheden en bedrijfsleven verminderen van de milieubelasting door afvalstoffen en beheersen van risico's en stortplaatsen.

*Privaatrechtelijke rechtspersoon*
**Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA)**
Het doel van de LMA is alle meldingen te registreren van binnenlandse transporten van gevaarlijk afval,

bedrijfsafval en scheepsafval. De LMA stelt deze gegevens beschikbaar aan de overheid ten behoeve van de handhaving, het beleid en de vergunningverlening. Deze taken worden ten behoeve van de provincies uitgevoerd. Een deel van deze taken geschiedt op grond van het bepaalde in de Wet milieubeheer. Het doel en de taken van de stichting betreffen een stuk verlengd provinciaal bestuur.

## IV. Begroting: Programma 7.0, Economie

*Missie*
Het Drents economisch beleid heeft als missie het bevorderen van een duurzame economische ontwikkeling en het scheppen van werk voor alle inwoners van Drenthe. Hierbij richten wij ons op activiteiten die gericht zijn op de vraagzijde (het bedrijfsleven) en op de aanbodzijde (de beroepsbevolking).
Concreet betekent dit:
- het behoud van bestaande werkgelegenheid en het scheppen van nieuwe banen;
- een hogere participatie op de arbeidsmarkt, met extra aandacht voor hen die in een achterstandssituatie verkeren.

*Privaatrechtelijke rechtspersonen*
**1. Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij (NOM)**
De vennootschap heeft tot doel een bijdrage te leveren aan de verbetering van de sociaal-economische structuur en de werkgelegenheid in de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe. Dit wordt gestalte gegeven de financiering van bedrijven door middel van het verwerven van aandelen en het verstrekken van achtergestelde leningen. Dit gebeurt bij zowel nieuwe bedrijven als bestaande bedrijven. De provincie is aandeelhouder van de NOM.
**2. Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie**
Eén van de doelen van de Stichting Leerstoel Regionale Economie is het vergroten van de aandacht voor de economische problematiek van Noord-Nederland. Door middel van het verrichten van voor Noord-Nederland belangrijke onderzoeken, de organisatie van symposia en de samenwerking met provinciale afdelingen economie geeft zij invulling hieraan.
Er is een nauwe aansluiting met de programmalijn uit het Collegeprogramma werk, onderwijs en kennisinfrastructuur. Centraal in deze lijn staat de Drentse ambitie om deze collegeperiode een werkgelegenheids- en werkloosheidontwikkeling te realiseren die gunstig afsteekt ten opzichte van het nationale beeld. De uitvoering van het huidige regionale beleid en de continuering hiervan na 2006 zijn hierbij belangrijke aandachtspunten. De activiteiten van de Stichting Regionale Leerstoel sluiten nauw hierop aan.
**3. Stichting Drentse Bedrijfslocaties (DBL)**
De DBL heeft tot doel het stimuleren van economische activiteiten, werkgelegenheid en bedrijvigheid in de provincie Drenthe. De uitvoering hiervan wordt door de NOM verricht.

## V. Begroting: Programmadoelstelling 37202, Openbaar belang nutsfuncties

*Doelstelling*
Waarborgen openbaar belang in nutsfuncties.

*Privaatrechtelijke rechtspersonen*
**1. NV Essent**
In het “oude” nutsbedrijf Essent heeft de provincie Drenthe 2,28% van de aandelen. Sinds de vorming van Essent uit EDON en PNEM/MEGA heeft Drenthe geen commissaris meer in het bedrijf. Wel ontvangt de provincie dividend en heeft zij een stem in de aandeelhoudersvergadering. De meeste aandeelhouders streven naar verkoop van hun aandelen. Op dit moment is dat nog niet toegestaan, maar

de financiering van de Zuiderzeelijn zal door de provincie Drenthe worden gefinancierd uit een deel van de verkoopopbrengst. De rol van de aandeelhouders is in de afgelopen jaren beperkt als gevolg van sterk regulerende wetgeving.

**2. Essent Milieu Wijster (EMW)**
De provincie Drenthe zal naar verwachting in 2004 haar (enige) aandeel in EMW, voorheen de VAM, verkopen, waarna elke formele beleidsbeïnvloedende band met het bedrijf zal zijn verbroken. Er resteert dan alleen onze relatie als vergunningverlener en handhaver.

**3. Waterleiding Maatschappij Drenthe (WMD)**
Het betreft hier een vennootschap die tot doel heeft de zorg voor en de instandhouding van de (drink)watervoorziening in haar verzorgingsgebied. Alleen de provincie Drenthe en de gemeenten in deze provincie kunnen aandeelhouder zijn.
De WMD is een vennootschap die een publiek belang dient. Evenals met andere nutsbedrijven het geval is geweest, ontwikkelt ook de WMD zich steeds meer in de richting van een bedrijf dat, niet alleen zelf, maar ook via dochterondernemingen, marktgericht werkt.

## VI. Begroting: Programma 8.2, Cultuur

*Programmadoelstelling 38304,*
Behoud cultureel erfgoed

*Doelstelling*
Cultureel erfgoed wordt behouden en ontsloten. Dit betreft archeologie, monumentenzorg, welstandszorg en architectuur, musea en streektaal.

*Privaatrechtelijke rechtspersoon*
**Stichting Drents Plateau**
De Stichting Drents Plateau is opgericht om de activiteiten te bundelen op het gebied van behoud van culturele waarden, met name op het gebied van landschaps-, dorps- en stadsschoon, monumenten, archeologie, musea, regionale geschiedenis, cultuurtoerisme en (moderne) architectuur. De provincie Drenthe is naast de Vereniging van Drentse Gemeenten en de Stichting Het Drentse Welstandstoezicht medeoprichter van de stichting.
De Stichting Drents Plateau is een belangrijk instrument voor de uitvoering van provinciaal beleid. De stichting geeft uitvoering aan een aantal wettelijke taken van de provincie (en gemeente) op het gebied van monumentenzorg en archeologie. In het provinciaal beleid heeft cultuurhistorie een belangrijke plek. De stichting zet zich in voor een goede infrastructuur op het gebied van erfgoed en architectuur in Drenthe. De stichting ondersteunt en stimuleert overheden en instellingen in Drenthe om in hun beleid rekening te houden met cultuurhistorie en architectuur. Instrumenten hiervoor zijn:
- onderzoek en advies;
- uitvoering (subsidieregelingen, gemeentelijke monumententaken);
- voorlichting en educatie.

*Ontwikkelingen*
Vorig jaar werd in deze paragraaf het Europark Coevorden/Emlichheim Entwicklungsgesellschaft mbH nog genoemd als vennootschap waarin de provincie deelneemt. Vanwege het feit dat de vennootschap zich heeft ontwikkeld tot een meer marktgerichte onderneming, een exploitatiemaatschappij die economische risico's loopt, heeft de provincie haar belang in de vennootschap beëindigd. De provincie heeft haar aandeel verkocht aan de NOM.

# II. Financiële begroting

# II.1. Overzicht van baten en lasten, tevens meerjarenraming 2005-2008

| | 2003 | 2004* | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **Programma provinciale staten** | | | | | | |
| Lasten | 2.067.858 | 2.257.252 | 2.432.200 | 2.478.650 | 2.516.468 | 2.583.340 |
| Baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 2.067.858 | 2.257.252 | 2.432.200 | 2.478.650 | 2.516.468 | 2.583.340 |
| **Programma bestuurlijke aangelegenheden** | | | | | | |
| Lasten | 4.498.604 | 4.955.466 | 4.339.062 | 4.433.546 | 4.482.687 | 4.610.133 |
| Baten | 14.396 | 10.000 | 6.800 | 6.800 | 6.800 | 6.800 |
| Saldo | 4.484.208 | 4.945.466 | 4.332.262 | 4.426.746 | 4.475.887 | 4.603.333 |
| **Programma interprovinciale samenwerking** | | | | | | |
| Lasten | 1.427.469 | 1.345.068 | 1.464.703 | 1.504.100 | 1.542.551 | 1.590.402 |
| Baten | 110.493 | 207.924 | 213.142 | 218.516 | 224.051 | 224.051 |
| Saldo | 1.316.976 | 1.137.144 | 1.251.561 | 1.285.584 | 1.318.500 | 1.366.351 |
| **Programma openbare orde en veiligheid** | | | | | | |
| Lasten | 494.447 | 763.242 | 780.725 | 792.960 | 803.323 | 823.353 |
| Baten | 10.000 | 450 | 450 | 450 | 450 | 450 |
| Saldo | 484.447 | 762.792 | 780.275 | 792.510 | 802.873 | 822.903 |
| **Programma verkeer** | | | | | | |
| Lasten | 15.323.490 | 13.473.566 | 10.573.823 | 10.821.962 | 11.023.552 | 11.079.513 |
| Baten | 4.278.691 | 2.668.300 | 2.669.300 | 2.669.300 | 2.669.300 | 2.669.300 |
| Saldo | 11.044.799 | 10.805.266 | 7.904.523 | 8.152.662 | 8.354.252 | 8.410.213 |
| **Programma beheer en onderhoud** | | | | | | |
| Lasten | 21.002.496 | 17.437.835 | 18.053.755 | 18.574.212 | 19.116.462 | 19.670.311 |
| Baten | 7.243.761 | 4.389.507 | 4.661.798 | 4.754.881 | 4.849.851 | 4.946.746 |
| Saldo | 13.758.735 | 13.048.328 | 13.391.957 | 13.819.331 | 14.266.611 | 14.723.565 |
| **Programma vervoer** | | | | | | |
| Lasten | 25.325.446 | 26.581.958 | 20.471.292 | 20.487.010 | 20.498.424 | 20.523.825 |
| Baten | 23.361.326 | 21.789.369 | 19.482.000 | 19.482.000 | 19.482.000 | 19.482.000 |
| Saldo | 1.964.120 | 4.792.589 | 989.292 | 1.005.010 | 1.016.424 | 1.041.825 |
| **Programma waterhuishouding** | | | | | | |
| Lasten | 3.104.248 | 3.231.549 | 2.792.867 | 2.774.530 | 2.811.801 | 2.866.582 |
| Baten | 1.044.043 | 779.550 | 779.550 | 779.550 | 779.550 | 779.550 |
| Saldo | 2.060.205 | 2.451.999 | 2.013.317 | 1.994.980 | 2.032.251 | 2.087.032 |

* *Tot en met 4e wijziging*

| | 2003 | 2004* | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **Programma milieu algemeen** | | | | | | |
| Lasten | 1.408.926 | 2.751.845 | 2.194.086 | 2.224.950 | 2.263.449 | 2.322.754 |
| Baten | 21.721 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 1.387.205 | 2.751.845 | 2.194.086 | 2.224.950 | 2.263.449 | 2.322.754 |
| **Programma bodembeleid** | | | | | | |
| Lasten | 8.200.840 | 10.532.337 | 8.726.689 | 8.540.087 | 8.581.410 | 8.668.011 |
| Baten | 5.862.954 | 6.103.754 | 5.325.854 | 5.325.854 | 5.325.854 | 5.325.854 |
| Saldo | 2.337.886 | 4.428.583 | 3.400.835 | 3.214.233 | 3.255.556 | 3.342.157 |
| **Programma vergunningverlening en handhaving** | | | | | | |
| Lasten | 4.064.002 | 3.540.232 | 5.177.145 | 4.456.765 | 4.516.861 | 4.639.972 |
| Baten | 849.101 | 45.378 | 845.378 | 45.378 | 45.378 | 45.378 |
| Saldo | 3.214.901 | 3.494.854 | 4.331.767 | 4.411.387 | 4.471.483 | 4.594.594 |
| **Programma landelijk gebied** | | | | | | |
| Lasten | 1.092.891 | 1.340.520 | 1.289.852 | 1.226.916 | 1.229.821 | 1.260.941 |
| Baten | 167.954 | 140.677 | 481.770 | 63.115 | 63.115 | 63.115 |
| Saldo | 924.937 | 1.199.843 | 808.082 | 1.163.801 | 1.166.706 | 1.197.826 |
| **Programma natuur** | | | | | | |
| Lasten | 5.859.240 | 7.347.225 | 5.523.785 | 5.598.616 | 5.772.587 | 5.973.193 |
| Baten | 1.182.230 | 1.132.520 | 1.116.302 | 1.122.183 | 1.128.125 | 1.134.124 |
| Saldo | 4.677.010 | 6.214.705 | 4.407.483 | 4.476.433 | 4.644.462 | 4.839.069 |
| **Programma plattelandsbeleid** | | | | | | |
| Lasten | 4.464.546 | 5.740.797 | 8.299.585 | 7.592.277 | 7.874.530 | 7.440.109 |
| Baten | 950.845 | 1.134.451 | 1.000.000 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 3.513.702 | 4.606.346 | 7.299.585 | 7.592.277 | 7.874.530 | 7.440.109 |
| **Programma economie** | | | | | | |
| Lasten | 4.240.815 | 5.316.511 | 3.681.589 | 4.444.473 | 4.231.258 | 4.276.162 |
| Baten | 3.349.215 | 2.419.224 | 2.802.270 | 2.802.270 | 2.802.270 | 2.802.270 |
| Saldo | 891.600 | 2.897.287 | 879.319 | 1.642.203 | 1.428.988 | 1.473.892 |
| **Programma toerisme en recreatie** | | | | | | |
| Lasten | 4.302.400 | 756.938 | 1.090.302 | 1.105.696 | 823.410 | 846.164 |
| Baten | 32.943 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 4.269.457 | 756.938 | 1.090.302 | 1.105.696 | 823.410 | 846.164 |

* *Tot en met 4e wijziging*

| | 2003 | 2004* | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **Programma landbouw** | | | | | | |
| Lasten | 692.492 | 280.101 | 197.881 | 169.755 | 171.676 | 175.735 |
| Baten | 8.218 | 22.562 | 30.706 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 684.274 | 257.539 | 167.175 | 169.755 | 171.676 | 175.735 |
| **Programma welzijn** | | | | | | |
| Lasten | 16.595.097 | 16.142.127 | 14.997.621 | 15.435.682 | 15.736.742 | 16.093.881 |
| Baten | 4.738.445 | 4.789.952 | 4.554.357 | 4.681.153 | 4.806.918 | 4.806.918 |
| Saldo | 11.856.652 | 11.352.175 | 10.443.264 | 10.754.529 | 10.929.824 | 11.286.963 |
| **Programma sport en onderwijs** | | | | | | |
| Lasten | 906.719 | 1.631.181 | 764.483 | 730.895 | 709.437 | 723.487 |
| Baten | 122.595 | 113.455 | 113.455 | 113.455 | 113.455 | 113.455 |
| Saldo | 784.125 | 1.517.726 | 651.028 | 617.440 | 595.982 | 610.032 |
| **Programma cultuur** | | | | | | |
| Lasten | 9.088.097 | 8.825.693 | 8.558.028 | 8.827.807 | 8.950.655 | 9.139.876 |
| Baten | 1.570.745 | 1.315.279 | 1.038.252 | 1.057.326 | 1.076.972 | 1.076.972 |
| Saldo | 7.517.352 | 7.510.414 | 7.519.776 | 7.770.481 | 7.873.683 | 8.062.904 |
| **Programma zorg** | | | | | | |
| Lasten | 1.905.554 | 2.059.492 | 2.007.662 | 2.013.938 | 2.021.901 | 2.058.563 |
| Baten | 49.499 | 47.178 | 1.800 | 1.800 | 1.800 | 1.800 |
| Saldo | 1.856.054 | 2.012.314 | 2.005.862 | 2.012.138 | 2.020.101 | 2.056.763 |
| **Programma jeugdzorg** | | | | | | |
| Lasten | 20.230.700 | 18.572.445 | 20.600.255 | 20.908.880 | 20.615.313 | 20.676.566 |
| Baten | 20.030.182 | 17.984.983 | 19.941.844 | 19.941.844 | 19.941.844 | 19.941.844 |
| Saldo | 200.518 | 587.462 | 658.411 | 967.036 | 673.469 | 734.722 |
| **Programma ruimtelijke ordening** | | | | | | |
| Lasten | 3.700.735 | 3.836.409 | 2.663.697 | 6.004.934 | 6.035.751 | 6.100.716 |
| Baten | 22.689 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 3.678.046 | 3.836.409 | 2.663.697 | 6.004.934 | 6.035.751 | 6.100.716 |
| **Programma volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing** | | | | | | |
| Lasten | 6.580.351 | 3.476.393 | 3.904.136 | 3.496.657 | 3.504.461 | 3.527.590 |
| Baten | 4.565.798 | 2.268.901 | 2.268.901 | 2.268.901 | 2.268.901 | 2.268.901 |
| Saldo | 2.014.553 | 1.207.492 | 1.635.235 | 1.227.756 | 1.235.560 | 1.258.689 |

* *Tot en met 4e wijziging*

| | 2003 | 2004* | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **Programma financiering voor bestemming resultaat** | | | | | | |
| Lasten | 27.259.116 | 5.700.968 | 2.755.015 | 2.326.904 | 2.391.111 | 2.460.777 |
| Baten | 119.795.438 | 91.840.223 | 93.537.184 | 96.282.194 | 98.890.611 | 100.366.782 |
| Saldo | -92.536.322 | -86.139.255 | -90.782.169 | -93.955.290 | -96.499.500 | -97.906.005 |
| **Programma financiering bestemming resultaat** | | | | | | |
| Lasten (toevoeging aan reserves) | 0 | 15.570.439 | 10.101.891 | 9.555.190 | 9.639.589 | 10.008.654 |
| Baten (onttrekking aan reserves) | 0 | 24.263.952 | 2.571.016 | 4.910.422 | 3.387.985 | 4.084.300 |
| Saldo | 0 | -8.693.513 | 7.530.875 | 4.644.768 | 6.251.604 | 5.924.354 |

* *Tot en met 4e wijziging*

| | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten programma's | 193.836.578 | 183.467.589 | 163.442.129 | 166.527.392 | 167.865.230 | 170.140.610 |
| Totaal baten programma's | 199.383.283 | 183.467.589 | 163.442.129 | 166.527.392 | 167.865.230 | 170.140.610 |
| Saldo na bestemming | 5.546.705 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |

# II.2. Verklaring aanmerkelijke verschillen

De bedragen opgenomen in het overzicht van baten en lasten, tevens meerjarenraming 2005-2008, geven in sommige gevallen aanmerkelijke verschillen te zien. Hiervoor is een aantal oorzaken aan te wijzen. Als voornaamste hiervan kunnen worden genoemd:

a. bepaalde begrotingsjaren bevatten incidentele uitgaven;
b. voor aanvang van de opstelling van de nieuwe meerjarenraming vindt er een actualisatie plaats van de te verwachten ureninzet van het personeel. Dit leidt er in vele gevallen toe dat de posten Apparaatskosten ten opzicht van de voorgaande meerjarenraming soms aanzienlijke verschillen te zien geven;
c. elk jaar worden de boekwaarden van de financieel nog niet afgesloten investeringen geactualiseerd. Samen met de in de Voorjaarsnota vastgestelde en ten opzichte van de vorige meerjarenraming gewijzigde uitgangspunten, in casu de te hanteren rentepercentages, leidt dit tot geactualiseerde kapitaallasten van deze investeringen;
d. in de meerjarenraming 2005-2008 zijn de voorstellen verwerkt zoals die zijn opgenomen in de Voorjaarsnota 2004. De gevolgen daarvan voor de meerjarenraming 2005-2008 zijn opgenomen in het hierna volgende hoofdstuk II.4. (overzicht 4.1, Nieuw beleid en ombuigingen/verhoging inkomsten per programma).
   Het moge duidelijk zijn dat deze voorstellen hebben geleid tot aanzienlijke wijzigingen ten opzichte van de vorige meerjarenraming;
e. bij de vaststelling door de staten van de Voorjaarsnota 2004 op 9 juni jl. is een amendement G aanvaard, waarbij ten behoeve van de promotie van de toeristische sector in Drenthe voor de jaren 2005 en 2006 een bedrag van € 300.000,-- beschikbaar is gesteld.

# II.3. Incidentele baten en lasten

In de ontwerp-begroting 2005-2008 zijn slechts enkele incidentele baten en lasten opgenomen. Deze zijn weergegeven in onderstaand overzicht. Bij dit overzicht wordt het volgende opgemerkt.

1. Onder incidentele baten en lasten worden in dit geval verstaan de in de jaren 2005, 2006 en 2007 geraamde baten en lasten.
2. In de meerjarenbegroting 2005-2008 zijn de incidentele baten en lasten opgenomen waartoe reeds eerder door de staten is besloten en de incidentele baten en lasten die in de ontwerp-begroting 2005 door het college van gedeputeerde staten worden voorgesteld.
3. In het overzicht zijn niet meegenomen de eenmalige baten en lasten die elkaar opheffen. Dit kan zowel zijn een eenmalige last die wordt gedekt door een eenmalie bijdrage van een derde (veelal Rijk) of een eenmalige last die wordt gedekt door een eenmalige bijdrage van een reserve of een voorziening.
4. Verplicht eenmalige toevoegingen aan voorzieningen wegens rente.

Met inachtneming van het vorenstaande ziet dit overzicht er als volgt uit.

| Programma | Omschrijving | Bedrag 2005 | Bedrag 2006 |
|---|---|---|---|
| Waterhuishouding | Regiefunctie waterhuishouding | 60.000 | |
| Natuur | Bijdrage Innatura | 6.870 | |
| | Bijdrage Faunabeheer Drenthe | 44.517 | |
| Economie | Bijdrage Noordelijke Arbeidsmarktschets | 8.925 | |
| | Bijdrage uitvoering Provinciale agenda onderwijs en kennisinfrastructuur | | 500.000 |
| Onderwijs en Sport | Bijdrage in GION-onderzoek Drentse monitor | 9.075 | |
| | Instandhouding steunpunt Open Universiteit Emmen | 15.900 | 10.900 |
| Jeugdzorg | Bijdragen in kader Provinciale Jeugdagenda | | 300.000 |
| Volkshuisvesting/ | Proceskosten samenwerking grote steden | 150.000 | |
| Stedelijke vernieuwing | Bijdragen in integrale woonplannen | 180.000 | |

# II.4. Financiële positie en toelichting

## Overzicht 4.1. Nieuw beleid en ombuigingen/ verhoging inkomsten per programma

Uitgaande van het in de Voorjaarsnota 2004 gestelde kader zijn de intensiveringen in de begroting 2005 verwerkt.
In het onderstaande overzicht zijn de intensiveringen per programma weergegeven.

| Programma | Onderwerp | Bedrag 2005 | Bedrag 2006 | Bedrag 2007 | Bedrag 2008 |
|---|---|---|---|---|---|
| Bestuurlijke aangelegenheden | Kosten burgerjaarverslag | 10.000 | 10.000 | 10.000 | 10.000 |
| Verkeer | Extra dotatie aan reserve Investeringen verkeer en vervoer | 2.200.000 | 2.200.000 | 2.200.000 | 2.200.000 |
| Milieu algemeen | Uitvoering Nota ernergiebeleid (duurzame ontwikkeling) | 345.000 | 250.000 | 250.000 | 250.000 |
| Bodembeleid | Bijdragen in sanering gasfabriek terreinen | 500.000 | 250.000 | 250.000 | 250.000 |
| Vergunningverlening en handhaving milieubeheer | Veiligheid en handhaving vergunningverlening | 100.000 | 100.000 | 100.000 | 100.000 |
| | Veiligheid en handhaving handhaving | 57.500 | 57.500 | 57.500 | 57.500 |
| Plattelandsbeleid | Instandhouding vitaal platteland | 5.050.000 | 5.300.000 | 5.550.000 | 5.050.000 |
| Economie | Stichting Drentse Bedrijfslocaties | - | 103.700 | 66.100 | 67.400 |
| | Renovatie bedrijventerreinen/ parkmanagement | 100.000 | 100.000 | 100.000 | 100.000 |
| | Aktieprogramma ICT | 250.000 | 500.000 | 750.000 | 750.000 |
| | Provinciale agenda onderwijs en kennisinfrastructuur | - | 500.000 | - | |
| Cultuur | Cultuureducatie | 250.000 | 250.000 | 250.000 | 250.000 |
| | Cultuurbereik | 300.000 | 300.000 | 300.000 | 300.000 |
| | Festivalbeleid | 125.000 | 125.000 | 125.000 | 125.000 |
| | Ontwikkeling museumbeleid | 200.000 | 350.000 | 350.000 | 350.000 |
| | Noordelijk Archeologisch Depot | 50.000 | 50.000 | 50.000 | 50.000 |

| Programma | Onderwerp | Bedrag 2005 | Bedrag 2006 | Bedrag 2007 | Bedrag 2008 |
|---|---|---|---|---|---|
| Zorg | Multifunctionele centra | 450.000 | 450.000 | 450.000 | 450.000 |
| Jeugdzorg | Provinciale jeugdagenda | - | 300.000 | - | - |
| Volkshuisvesting/ Stedelijke vernieuwing | Proceskosten samenwerking grote steden | 150.000 | - | - | - |
| | Proceskosten stedelijk gebied | 33.000 | 33.000 | 33.000 | 33.000 |
| | Onderzoek stedelijk gebied | 25.000 | 25.000 | 25.000 | 25.000 |
| | Pilot stedelijk gebied | 83.000 | 83.000 | 83.000 | 83.000 |
| | Integrale woonplannen | 180.000 | - | - | - |
| Financiering en algemene dekkingsmiddelen | Extra dotatie aan reserve Flexibel beleid | 2.000.000 | 2.000.000 | 2.000.000 | 2.000.000 |
| | Doorbreken nullijn apparaatskosten | 135.000 | 237.000 | 339.000 | 443.000 |
| **Totaal** | | **12.583.500** | **13.564.200** | **13.328.600** | **12.933.900** |

Het in de Voorjaarsnota 2004 gestelde kader voorziet tevens in een aantal maatregelen ter vergroting van de financiële ruimte. Deels bestaat deze uit bezuinigingen. Voor een ander deel betreffen deze maatregelen het verhogen van inkomsten.
In het onderstaande overzicht zijn de maatregelen zoals deze zijn verwerkt in de begroting 2005 samengevat.

| Programma | Onderwerp | Bedrag 2005 | Bedrag 2006 | Bedrag 2007 | Bedrag 2008 |
|---|---|---|---|---|---|
| Verkeer | Verlaging kapitaallasten wegen | 170.054 | 170.054 | 170.054 | 170.054 |
| Vervoer | Verlaging kapitaallasten vaarwegen | 570.400 | 570.400 | 570.400 | 570.400 |
| | Kosten verkeerswaarnemingen | 15.000 | - | - | - |
| Beheer en onderhoud | Onderhoud Zuid-Drentse vaarwegen | - | 10.000 | 10.000 | 10.000 |
| Milieu algemeen | Uitvoering NMP en NMP+ | 85.000 | - | - | - |
| Bodembeleid | Bijdragen waterleidingbedrijven in kosten bodembescherming | 100.000 | 100.000 | 100.000 | 10.000 |
| Landelijk gebied | Consulentschap NME | - | 15.000 | 15.000 | 15.000 |
| Natuur | Stchting Landschapsbeheer Drenthe | - | 50.000 | 50.000 | 50.000 |
| | Stimuleringsregeling bos | 22.700 | 22.700 | 22.700 | 22.700 |
| | Aankoop natuurterreinen | 295.000 | 295.000 | 295.000 | 295.000 |
| Plattelandsbeleid | Provinciaal aandeel gebiedsgericht milieubeleid | 204.201 | 204.201 | 204.201 | 204.201 |

| Programma | Onderwerp | Bedrag 2005 | Bedrag 2006 | Bedrag 2007 | Bedrag 2008 |
|---|---|---|---|---|---|
| | Uitvoeringskosten plattelandsbeleid | 754.000 | 754.000 | 754.000 | - |
| | Bijdragen in plattelandsprojecten | 400.000 | 150.000 | - | - |
| | Activiteiten natuur en landschap | 68.000 | 68.000 | 68.000 | 68.000 |
| Economie | Syntens | - | 103.700 | 66.100 | 67.400 |
| Toerisme en recreatie | Subsidies recreatie en toerisme | 34.000 | 34.000 | 34.000 | 34.000 |
| Landbouw | Projecten duurzame landbouw | 49.000 | 49.000 | 49.000 | 49.000 |
| Welzijn | Subsidies welzijn | 324.000 | 323.000 | 447.000 | 523.000 |
| Onderwijs en sport | Subsidies onderwijs en sport | 14.000 | 46.000 | 69.000 | 69.000 |
| Cultuur | Subsidies cultuur | 12.000 | 37.000 | 50.000 | 50.000 |
| Zorg | Subsidies zorg | 7.000 | 26.000 | 41.000 | 41.000 |
| Financiering en algemene dekkingsmiddelen | Geen rentetoevoeging aan reserves | 730.000 | 730.000 | 730.000 | 730.000 |
| | Lagere dotatie aan reserve Infrastructuur | 600.000 | 600.000 | 700.000 | 700.000 |
| | Bijdrage Egalisatiereserve uitvoering Collegeprogramma 2003-2007 | 1.575.000 | 1.575.000 | 1.575.000 | 1.575.000 |
| | Te realiseren ombuigingen groene sector | - | 60.000 | 70.000 | 70.000 |
| | Te realiseren ombuigingen wettelijke en autonome taken | - | 150.000 | 150.000 | 150.000 |
| | Te realiseren ombuigingen inkoop- en aanbestedingsbeleid | - | 280.000 | 280.000 | 280.000 |
| | Bezuinigingen interne organisatie | 600.000 | 742.000 | 1.040.000 | 1.040.000 |
| | Te realiseren inkomsten waterleidingsector | - | 150.000 | 400.000 | 400.000 |
| | Te realiseren hogere legesopbrengsten | 15.000 | 15.000 | 15.000 | 15.000 |
| | Extra verhoging opcenten motorrijtuigen-belasting | 1.563.000 | 2.264.000 | 2.334.000 | 2.381.000 |
| | Correctie rente lagere kapitaallasten wegen en vaarwegen | 240.454- | 240.454- | 240.454- | 240.454- |
| Diverse programma's | Lagere indexering subsidies | 652.000 | 670.000 | 689.000 | 708.000 |
| **Totaal** | | **8.618.901** | **10.023.601** | **10.758.001** | **10.057.301** |

## Overzicht 4.2. Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen

In het Besluit begroting en verantwoording is bepaald dat de arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume een onderdeel van de uiteenzetting over de financiële positie in de begroting zijn. In het navolgende geven wij een beschrijving van deze verplichtingen en geven wij een raming weer van de contante waarde van deze verplichtingen per 1 januari 2005. Daarbij hebben wij rekening gehouden met een inflatie van 2% en een disconteringsvoet van 3%. Wij onderscheiden de volgende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen.

**Premie Interprovinciale ziektekostenregeling (IZR)**
Voor (gedeeltelijk) gepensioneerde werknemers hebben wij in de begroting 2005 een bedrag van € 449.242,-- opgenomen voor het werkgeversaandeel in de premie IZR. Voor 2006 en latere jaren is een stijging van 5% respectievelijk 3% verdisconteerd. Uitgaande van een gemiddelde leeftijd van deze werknemers van ± 62 jaar dient er rekening mee te worden gehouden dat gedurende ongeveer 12 jaar de verplichting tot afdracht van IZR-premie zal blijven. De contante waarde van deze verplichting per januari 2005 bedraagt op grond van de genoemde uitgangspunten rond € 5,7 miljoen.

**Vakantiegeld**
In de maand mei wordt het vakantiegeld over de afgelopen twaalf maanden betaald. Aan het eind van het jaar ontstaat er daardoor een verplichting van 7 maanden vakantiegeld. Het bedrag van de verplichting per januari 2005 bedraagt € 1,2 miljoen.

**Pensioenen**
Er zijn 16 pensioenontvangende ex-leden van gedeputeerde staten. In de begroting 2005 is hiervoor ruim € 300.000,-- meegenomen, jaarlijks stijgend met 3%. Daarnaast zijn er ex-gedeputeerden die nog geen pensioen genieten, maar wel een recht hebben opgebouwd. Deze worden in de begroting meegenomen zodra er sprake is van het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd.

**Wachtgeld**
Enkele ex-gedeputeerden ontvangen wachtgeld of mogen wachtgeld ontvangen, maar hebben nu (al of niet tijdelijk) een inkomen. In de begroting is hiermee rekening gehouden met een bedrag van rond € 190.000,--. Een en ander is afhankelijk van de huidige inkomsten van de voormalige gedeputeerden. Ten slotte kunnen ook voormalige leden van provinciale staten een wachtgelduitkering ontvangen. Voor deze laatste categorie is een bedrag van € 16.000,-- in de begroting 2005 opgenomen.

## Overzicht 4.3. Investeringen naar nut

Het nieuwe Besluit begroting en verantwoording bepaalt dat bij de raming voor het begrotingsjaar van de financiële gevolgen van het bestaande en nieuwe beleid afzonderlijk aandacht moet worden besteed aan de investeringen.
Hierbij wordt een onderscheid gemaakt in investeringen met een economisch nut en investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut. Investeringen met een economisch nut zijn alle investeringen die bijdragen aan de mogelijkheid middelen te verwerven en/of die verhandelbaar zijn. De enige uitzondering hierop betreffen de investeringen in kunstvoorwerpen van cultuurhistorische waarde.

Het verloop van de boekwaarden van de investeringen ziet er op begrotingsbasis als volgt uit.

| Boekwaarde | Aanvang 2005 | Aanvang 2006 | Aanvang 2007 | Aanvang 2008 |
|---|---|---|---|---|
| 1. Investeringen met een economisch nut | | | | |
| Investeringen behorende tot de apparaatskosten | 8.137.899 | 7.377.596 | 6.782.835 | 6.993.964 |
| Dienstauto's | 8.496 | 18.000 | 9.000 | 20.000 |
| Steunpunten wegen | 1.167.145 | 1.043.372 | 909.080 | 763.372 |
| Provinciaal museum | 1.482.360 | 1.343.908 | 1.197.294 | 1.041.950 |
| Deelnemingen | 852.925 | 852.925 | 852.925 | 852.925 |
| Subtotaal 1 | 11.648.825 | 10.635.801 | 9.751.134 | 9.672.211 |
| 2. Investeringen met een maatschappelijk nut | | | | |
| Provinciehuis | 49.171 | 42.146 | 35.121 | 28.096 |
| Wegen | 29.028.151 | 29.001.169 | 28.739.800 | 28.272.122 |
| Kanalen | 357.385 | 336.781 | 316.175 | 295.570 |
| Investeringen waterhuishouding | 573.669 | 535.424 | 497.179 | 458.935 |
| Relatienotagebieden | 2.172.980 | 2.787.043 | 3.326.984 | 3.788.355 |
| Subtotaal 2 | 32.181.356 | 32.702.563 | 32.915.259 | 32.843.078 |
| **Totaal** | **43.830.181** | **43.338.364** | **42.666.393** | **42.515.289** |

De kapitaalasten die deze investeringen tot gevolg hebben, bedragen:

| | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|
| 1. Investeringen met een economisch nut | 2.189.010 | 2.190.007 | 2.015.661 | 2.152.691 |
| 2. Investeringen met een maatschappelijk nut | 3.906.024 | 4.227.640 | 4.508.199 | 4.610.666 |
| | **6.095.034** | **6.417.647** | **6.523.860** | **6.763.357** |

Deze kapitaallasten zijn toegerekend aan de volgende programma's.

| | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|
| Bestuurlijke aangelegenheden | 8.921 | 9.900 | 9.450 | 11.000 |
| Openbare orde en veiligheid | 9.484 | 9.132 | 8.781 | 8.430 |
| Verkeer | 3.458.217 | 3.672.162 | 3.845.048 | 3.839.844 |
| Beheer en onderhoud | 222.980 | 222.980 | 222.980 | 222.980 |
| Vervoer | 38.474 | 37.444 | 36.414 | 35.384 |
| Waterhuishouding | 66.928 | 65.016 | 63.104 | 61.191 |
| Natuur | 332.920 | 443.886 | 884.851 | 665.817 |
| Economie | 32.481 | 32.481 | 32.481 | 32.481 |
| Cultuur | 237.889 | 236.796 | 235.704 | 234.611 |
| Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 10.165 | 10.165 | 10.165 | 10.165 |
| | 4.418.459 | 4.739.962 | 5.348.978 | 5.121.903 |
| Apparaatskosten | 1.676.575 | 1.677.685 | 1.504.882 | 1.641.454 |
| **Totaal** | **6.095.034** | **6.417.647** | **6.853.860** | **6.763.357** |

De kapitaallasten die zijn toegerekend aan het Programma verkeer komen ten laste van de reserve Infrastructuur en de reserve Investeringen verkeer en vervoer.

## Overzicht 4.4. Financiering

In de meerjarenbegroting 2005-2008 zijn de boekwaarden van de onderstaande activa als volgt geraamd.

| Activa | 1 januari 2005 | 1 januari 2006 | 1 januari 2007 | 1 januari 2008 |
|---|---|---|---|---|
| 1a. Materiële activa met een maatschappelijk nut | 30.008.377 | 29.915.520 | 29.588.276 | 29.054.725 |
| 1b. Materiële activa met een economisch nut | 10.795.898 | 9.782.876 | 8.898.208 | 8.819.283 |
| 2a. Financiële activa (deelnemingen) | 852.925 | 852.925 | 852.925 | 852.925 |
| 2b. Financiële activa (bijdragen in activa derden) | 2.172.980 | 2.787.043 | 3.326.984 | 3.788.356 |
| 2c. Financiële activa (versterkte geldleningen) | 39.335.234 | 42.351.520 | 42.848.086 | 43.324.652 |
| **Totaal** | **83.165.414** | **85.689.884** | **85.514.479** | **85.839.941** |

*Bedragen in €*

Voor de financiering van deze activa zijn de volgende geraamde middelen beschikbaar.

| Financieringsmiddelen | 1 januari 2005 | 1 januari 2006 | 1 januari 2007 | 1 januari 2008 |
|---|---|---|---|---|
| 1a. Algemene reserves | 32.059.310 | 30.978.922 | 26.966.617 | 24.186.984 |
| 1b. Bestemmingsreserves | 33.439.534 | 36.575.435 | 41.387.666 | 46.195.950 |
| 1c. Voorzieningen | 4.011.425 | 5.120.825 | 6.230.225 | 7.339.625 |
| 1d. Voorzieningen (middelen van derden) | 22.069.843 | 15.686.772 | 14.773.772 | 13.462.772 |
| 2. Opgenomen langlopende geldleningen | 4.447.046 | 3.879.821 | 3.312.596 | 2.745.371 |
| 3. Incidentele financieringsmiddelen | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 |
| **Totaal** | **106.027.158** | **102.241.775** | **102.670.876** | **103.930.702** |

*Bedragen in €*

Zoals uit bovenstaand overzicht valt af te lezen, wordt de komende jaren een overschot aan financierings-middelen verwacht. Deze overschotten bedragen naar verwachting:

| | | |
|---|---|---|
| 2005 | € | 22.861.744 |
| 2006 | € | 16.551.891 |
| 2007 | € | 17.156.397 |
| 2008 | € | 18.090.761 |

De daling van het financieringsoverschot van het jaar 2006 ten opzichte van het jaar 2005 wordt voor het grootste deel veroorzaakt door een afname van de Voorzieningen (middelen van derden). Daarbij moet met name worden gedacht aan een afname van de van het Rijk ontvangen GDU-middelen, de middelen Stads- en dorpsvernieuwing en de middelen Stimulering gebiedsgericht beleid.

## *Overzicht 4.5. Stand en verloop van reserves*

In het nieuwe Besluit begroting en verantwoording wordt onder andere voorgeschreven dat aandacht wordt besteed aan de stand en het verloop van de reserves en de voorzieningen. In dit onderdeel wordt ingegaan op de stand en het verloop van de reserves waarbij deze worden onderscheiden in:

a. algemene reserves
b. bestemmingsreserves

Daarbij wordt onder een bestemmingsreserve verstaan een reserve waaraan de staten een bepaalde bestemming hebben gegeven.

| Naam reserve | Saldo 1 januari 2005 | Saldo 1 januari 2006 | Saldo 1 januari 2007 | Saldo 1 januari 2008 |
|---|---|---|---|---|
| 1. Algemene reserves | | | | |
| 1.01. Saldireserve | 5.890.345 | 6.291.822 | 3.756.822 | 2.448.822 |
| 1.02. Reserve voor algemene doeleinden | 13.900.701 | 14.178.715 | 14.462.290 | 14.751.535 |
| 1.03. Reserve flexibel beleid | 5.968.263 | 5.783.384 | 5.597.505 | 5.411.626 |
| 1.04. Egalisatiereserve uitvoering collegeprogramma | 6.300.000 | 4.725.000 | 3.150.000 | 1.575.000 |
| | **32.059.309** | **30.978.921** | **26.966.617** | **24.186.983** |
| 2. Bestemmingsreserves | | | | |
| 2.01. Reserve infrastructuur | 599.402 | 609.390 | 645.751 | 658.379 |
| 2.02. Reserve investeringen verkeer en vervoer | 10.018.895 | 15.334.185 | 20.754.320 | 26.276.914 |
| 2.03. Reserve wegenbeheer | 24 | 24 | 24 | 24 |
| 2.04. Reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt | 5.606.213 | 5.121.781 | 5.675.060 | 5.361.393 |
| 2.05. Reserve beheer overige vaarwegen | 5.684.926 | 5.600.851 | 5.567.207 | 5.586.835 |
| 2.06. Reserve exploitatie provinciale zandwinplaatsen | 119.670 | 119.670 | 119.670 | 119.670 |
| 2.07. Reserve grondwaterheffing | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 |
| 2.08. Reserve uitoefenen bestuursdwang | - | - | - | - |
| 2.09. Reserve Nationaal Milieubeleidsplan | 903.000 | 903.000 | 903.000 | 903.000 |
| 2.10. Reserve voorfinanciering bodemsanering | - | - | - | - |
| 2.11. Reserve vrijwillige bodemsaneringen | 17.000 | 17.000 | 17.000 | 17.000 |
| 2.12. Reserve ontgrondingenheffing | 62.000 | 344.000 | 344.000 | 344.000 |
| 2.13. Reserve plattelandsstructuur | 551.999 | 51.999 | - | - |

| Naam reserve | | Saldo 1 januari 2005 | Saldo 1 januari 2006 | Saldo 1 januari 2007 | Saldo 1 januari 2008 |
|---|---|---|---|---|---|
| 2.14. | Reserve uitvoering tweede fase relatienota en natuurontwikkelingsbeleid | 632.857 | 316.000 | - | - |
| 2.15. | Reserve uitvoering SOL Drenthe | 248.000 | 248.000 | 248.000 | 248.000 |
| 2.16. | Reserve aankoop natuurterreinen | 409.214 | 200.000 | - | - |
| 2.17. | Reserve versterking economische structuur | 1.220.000 | 986.000 | 747.000 | 506.000 |
| 2.18. | Reserve "witte plekken" | - | - | - | - |
| 2.19. | Reserve Drentse IPR-middelen (oud) | 221.807 | 165.908 | 110.007 | 54.107 |
| 2.20. | Reserve werkgelegenheid | - | - | - | - |
| 2.21. | Reserve regionale ontwikkeling Oostermoer-gemeenten | - | - | - | - |
| 2.22. | Reserve festivals | 85.900 | - | - | - |
| 2.23. | Reserve bejaardenoorden | - | - | - | - |
| 2.24. | Reserve wachtgelden sociaal-cultureel werk | - | - | - | - |
| 2.25. | Reserve kosten flankerend beleid | 738.000 | 437.000 | 136.000 | - |
| 2.26. | Reserve organisatieontwikkeling | 22.000 | 22.000 | 22.000 | 22.000 |
| 2.27. | Reserve grote projecten | - | - | - | - |
| 2.28. | Risicoreserve BTW-compensatiefonds | 5.798.627 | 5.598.627 | 5.598.627 | 5.598.627 |
| | | 33.439.534 | 36.575.435 | 41.387.666 | 46.195.949 |

Hierbij wordt opgemerkt dat de afname van de algemene reserves wordt veroorzaakt door het feit, dat de Saldireserve en de Egalisatiereserve in de loop van de komende jaren worden besteed aan de kosten die worden gemaakt ten behoeve van de uitvoering van het Collegeprogramma 2003-2007.
De toename van de bestemmingsreserves heeft als voornaamste oorzaak het besluit om in de komende jaren rond € 6 miljoen te reserveren voor investeringen in verkeers- en vervoersprojecten.

## *Overzicht 4.6. Stand en verloop van voorzieningen*

In dit onderdeel wordt ingegaan op de stand en het verloop van de voorzieningen waarbij deze worden onderscheiden in:
a. "eigen" voorzieningen;
b. voorzieningen gevormd voor middelen van/voor derden.

Voorzieningen worden gevormd wegens:
- verplichtingen en verliezen waarvan de omvang onzeker is, doch redelijkerwijs is in te schatten;
- bestaande risico's terzake van bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is in te schatten;
- kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt, maar die hun oorsprong vinden in het begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal begrotingsjaren.

Onder voorzieningen worden ook gerekend de van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden. In het navolgende overzicht zijn deze voorzieningen apart weergegeven.

| Naam voorziening | | Saldo 1 januari 2005 | Saldo 1 januari 2006 | Saldo 1 januari 2007 | Saldo 1 januari 2008 |
|---|---|---|---|---|---|
| 3. | "Eigen" voorzieningen | | | | |
| 3.01. | Voorziening spaarregeling compensatieverlof | 1.200.000 | 1.200.000 | 1.200.000 | 1.200.000 |
| 3.02. | Voorziening groot onderhoud provinciehuis | 506.854 | 506.854 | 506.854 | 506.854 |
| 3.03. | Voorziening bijdrage in Emslandlinie (A31) | - | - | - | - |
| 3.04. | Voorziening kapitaallasten kunstwerken | 2.218.800 | 3.328.200 | 4.437.600 | 5.547.000 |
| 3.05. | Voorziening groot onderhoud museum | 85.771 | 85.771 | 85.771 | 85.771 |
| | | **4.011.425** | **5.120.825** | **6.230.225** | **7.339.625** |
| 4. | Voorzieningen (middelen van derden) | | | | |
| 4.01. | Voorziening spaarhypotheken | 1.333.000 | 1.418.000 | 1.505.000 | 1.594.000 |
| 4.02. | Voorziening voorwaardenscheppend beleid | 68.071 | - | - | - |
| 4.03. | Voorziening jeugdhulpverlening | 968.772 | 968.772 | 968.772 | 968.772 |
| 4.04. | Voorziening bodemsaneringen | 2.700.000 | 2.700.000 | 2.500.000 | 2.300.000 |
| 4.05. | Voorziening Grondkosten Vinex-locaties | - | - | - | - |
| 4.06. | Voorziening stads- en dorpsvernieuwing | 3.000.000 | - | - | - |
| 4.07. | Voorziening stedelijke vernieuwing | 3.000.000 | 2.800.000 | 2.600.000 | 2.400.000 |
| 4.08. | Voorziening verkeers- en vervoers-projecten (GDU) | 5.800.000 | 4.500.000 | 4.000.000 | 3.000.000 |
| 4.09. | Voorziening interim-Regeling duurzaam veilig | - | - | - | - |
| 4.10. | Voorziening openbaar vervoer | 3.000.000 | 3.000.000 | 3.000.000 | 3.000.000 |
| 4.11. | Voorziening stimulering gebiedsgericht beleid | 1.000.000 | - | - | - |
| 4.12. | Voorziening saneringsmaatregelen industrielawaai | 800.000 | - | - | - |
| 4.13. | Voorziening beeldende kunst | 100.000 | 100.000 | 100.000 | 100.000 |
| 4.14. | Voorziening noordelijk archeologisch depot | 300.000 | 200.000 | 100.000 | 100.000 |
| | | **22.069.843** | **15.686.772** | **14.773.772** | **13.462.772** |

De toename van de voorzieningen genoemd onder 3 heeft als reden de reservering van middelen voor de dekking van kapitaallasten van kunstwerken waartoe de staten bij de vaststelling van de Voorjaarsnota 2002 besloten. Zoals daarin is aangegeven, zal in de komende (tientallen) jaren moeten worden overgegaan tot het vervangen van viaducten, vaste en beweegbare bruggen en sluizen.
De vermindering van de voorzieningen Middelen van derden heeft als voornaamste oorzaak dat de van het Rijk in het kader van de GDU, gebiedsgericht beleid en saneringsmaatregelen industrielawaai verkregen middelen in de komende jaren zullen verminderen dan wel geheel zullen stoppen.

# II.5. Toelichting op belangrijke ontwikkelingen

**Provinciefonds**
In 2004 zijn wij geconfronteerd met een forse daling van onze inkomsten uit het Provinciefonds als gevolg van de bezuinigingen van het kabinet. Deze bezuinigingen werken voor een deel ook door naar 2005 en volgende jaren. De structurele component hiervan bedraagt ruim € 0,7 miljoen. In de Nota van aanbieding bij deze begroting is dit verder toegelicht.

**Opcenten motorrijtuigenbelasting**
Het tarief voor de opcenten motorrijtuigenbelasting (MRB) voor het tijdvak 1 april 2005 tot en met 31 maart 2006 stijgt iets minder snel dan voorzien in de Voorjaarsnota 2004. De oorzaak hiervoor is een iets lagere inflatie, waardoor de reguliere indexering lager uitvalt. De extra verhoging met 5 procentpunten, overeenkomend met een extra opbrengst van rond de € 2,3 miljoen per jaar, is verwerkt in deze begroting. In de Nota van aanbieding bij deze begroting zijn de ontwikkelingen met betrekking tot de MRB verder uiteengezet. Het voorstel voor de vaststelling van het nieuwe tarief maakt tevens deel uit van de Nota van aanbieding.

**Dividend Essent**
Door de stijging van het dividend Essent in de laatste jaren tot € 3,55 miljoen over 2003 is de raming van deze opbrengst in de begroting niet meer reëel. Wij ramen deze opbrengst vanaf 2004 op een bedrag van € 2,8 miljoen per jaar.

# Afkortingenwijzer

| | |
|---|---|
| AO | administratieve organisatie |
| ASV | Algemene subsidieverordening |
| Awb | Algemene wet bestuursrecht |
| BAN | Bestuursacademie Nederland |
| BANN | Bestuursacademie Noord-Nederland |
| BBV | Besluit begroting en verantwoording |
| BER | Beleidseffectrapportage |
| BNG | Bank voor Nederlandsche Gemeenten |
| CAO | collectieve arbeidsovereenkomst |
| CBS | Centraal Bureau voor de Statistiek |
| CMB | Centraal Bureau Motorrijtuigenbelasting |
| CROW | Centrum voor Regelgeving en Onderhoud in de Grond-, Water en Wegenbouw |
| CvdK | Commissaris van de Koningin |
| CWZ | cultuur, welzijn en zorg |
| DBL | Drentse Bedrijfslokaties, Stichting |
| ECB | Europese Centrale Bank |
| EHS | ecologische hoofdstructuur |
| EKW | Europese Kaderrichtlijn Water |
| EMW | Essent Milieu Wijster |
| EU | Europese Unie |
| FBE | faunabeheereenheid |
| FFW | Flora- en Faunawet |
| FvO | Federatie van Oudervereningingen |
| GAE | Groningen Airport Eelde |
| GDU | gebundelde doeluitkering |
| GGOR | gewenst grond- en oppervlaktewaterregiem |
| GS | gedeputeerde staten |
| ICES | Interdepartementale Commissie Economische Structuurversterking |
| ICT | informatie- en communicatietechnologie |
| ILG | Investeringsregeling landelijk gebied |
| INK | Instituut Nederlandse Kwaliteit |
| IPO | Interprovinciaal Overleg |
| IPR | Investeringspremieregeling |
| IWP | Individueel werkplan |
| iWSR | instrumentarium Watersysteemrapportage |
| IWV | Interprovinciaal Werkgeversverband |
| IZR | Interprovinciale ziektekostenregeling |
| JRD | Jongerenraad Drenthe |
| KITS | kwaliteitsinvesteringen in de toeristische sector 2000, Subsidieregeling |
| LED | Liberalisering Energiemarkt Drenthe |
| LMA | Landelijk Meldpunt Afvalstoffen, Stichting |

| | |
|---|---|
| LNV | Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Ministerie van |
| LSM | Loopbaan, Scholing en Mobiliteit |
| MER | Milieueffectrapport |
| MFD | Milieufederatie Drenthe |
| MKB | midden- en kleinbedrijf |
| MRB | motorrijtuigenbelasting |
| MUP | Meerjarenuitvoeringsprogramma |
| MUP-VV | Meerjarenuitvoeringsprogramma verkeer en vervoer |
| NHI | Nieuwe Hanze Interregio |
| NME | natuur- en milieueducatie |
| NMP | Nationaal Milieubeleidsplan |
| NNBT | Noord-Nederlands Bureau voor Toerisme |
| NOM | Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij |
| NOMO | Noordelijk Milieu Overleg |
| NWW | niet werkende werkzoekenden |
| OV | openbaar vervoer |
| PBc | Provinciale Bibliotheekcentrale |
| PJ | Pêta Joule |
| POP | Provinciaal omgevingsplan |
| POV | Provinciale omgevingsverordening |
| PPS | publiek-private samenwerking |
| PS | provinciale staten |
| RPCP | Regionaal Patiënten Consumenten Platform |
| RSI | Repetive Strain Injuries |
| SGB | Subsidieregeling gebiedsgericht beleid |
| SMART | specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdgebonden |
| SNN | Samenwerkingsverband Noord-Nederland |
| UVW | Unie van Waterschappen |
| VNG | Vereniging van Nederlandse Gemeenten |
| VROM | Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, Ministerie van |
| VV | Verkeer en Vervoer |
| VVBD | Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe |
| VWS | Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Ministerie van |
| Wav | Wet ammoniak en veehouderij |
| WB21 | waterbeheer 21e eeuw |
| WHVBZ | Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden |
| WILG | Wet inrichting landelijk gebied |
| WKR | Wet kwaliteit rampenbestrijding |
| Wm | Wet milieubeheer |
| WMD | Waterleidingmaatschappij Drenthe |
| WRO | Wet op de Ruimtelijke Ordening |
| WVW | Wegenverkeerswet |
| ZZL | Zuiderzeelijn |

Begroting 2005

provincie Drenthe

# Jaarstukken 2004

# Jaarstukken 2004

Colofon

| | |
|---|---|
| Samenstelling: | Projectgroep Financiën en Beleidsteksten, provincie Drenthe |
| Grafische verzorging: | DocuCentrum, provincie Drenthe |

Provinciaal Bestuur van Drenthe
Postbus 122, 9400 AC Assen
Telefoonnummer (0592) 36 55 55
Faxnummer (0592) 36 57 77
Provinciehuis: Westerbrink 1, 9405 BJ Assen
E-mail: post@drenthe.nl
Homepage: www.drenthe.nl

# VOORWOORD

Voor u liggen de jaarstukken over het jaar 2004. Dit zijn de eerste jaarstukken in een nieuwe opzet, die aansluit bij het duale bestel en daarnaast ook voldoet aan de nieuwe rijksvoorschriften.

De Wet dualisering provinciebestuur, die in maart 2003 in werking is getreden, is van invloed op de begrotings- en rekeningscyclus. Onderdeel van het duale systeem is dat de jaarstukken bij uitstek de basis zijn voor de controlerende rol van de staten. Dit is ook ons uitgangspunt geweest bij de opzet en de productie van de jaarstukken 2004.

Wij hebben in deze nieuwe opzet van de jaarstukken 2004 aansluiting gezocht bij de opzet van de begroting voor datzelfde jaar. Ook zijn de jaarstukken opgesteld met de nieuwe voorschriften in het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten voortdurend binnen handbereik.

In de jaarstukken 2004 doen wij in brede zin verslag over de beleidsvoering in 2004. Wij doen dat inhoudelijk vooral in de programmaverantwoording, zoals u die aantreft in het jaarverslag als eerste onderdeel van de jaarstukken en in de daartoe behorende paragrafen.
De financiële verantwoording vindt u met name terug in de jaarrekening, die het tweede onderdeel van de jaarstukken behelst.
In de jaarstukken leggen wij ook verantwoording af over de realisatie van de voorstellen voor nieuw beleid die u in 2004 hebt aangenomen. Daarnaast doen wij verslag van de eerste ronde van de uitwerking van het Collegeprogramma Werk maken in een veilig en sociaal Drenthe!

Naast de hiergenoemde documenten krijgt u ter informatie in een afzonderlijk document de beschikking over de uitvoeringsinformatie over het verslagjaar 2004 in de vorm van de productenrealisatie.

Wij vertrouwen erop dat de nieuwe jaarstukken u de nodige informatie bieden voor de uitoefening van uw controlerende taak.

Assen, 12 april 2005

College van gedeputeerde staten van Drenthe

# INHOUD


**Voorwoord** 3

**Inleiding** 5

**Kerngegevens provincie Drenthe** 8

**I. Jaarverslag** 9

**I.1. Programmaverantwoording** 9
1.0. Provinciale staten 10
1.1. Bestuurlijke aangelegenheden 13
1.2. Interprovinciale samenwerking 21
2.0. Openbare orde en veiligheid 23
3.0. Verkeer 26
3.1. Beheer en onderhoud 32
3.2. Vervoer 38
4.0. Waterhuishouding 42
5.0. Milieu algemeen 52
5.1. Bodem 63
5.2. Vergunningverlening en handhaving milieubeheer 71
6.0. Landelijk gebied 83
6.1. Natuur 88
6.2. Plattelandsbeleid 95
7.0. Economie 103
7.1. Toerisme en raecreatie 111
7.2. Landbouw 113
8.0. Welzijn 115
8.1. Onderwijs en sport 125
8.2. Cultuur 129
8.3. Zorg 135
8.4. Jeugdzorg 141
9.0. Ruimtelijke ordening 144
9.1. Volkshuisvesting en stedelijke ontwikkeling 151
0.0. Financiering en algemene dekkingsmiddelen 153

**I.2. Paragrafen** 161
I.2.1. Lokale heffingen 162
I.2.2. Weerstandsvermogen 166
I.2.3. Onderhoud kapitaalgoederen 181
I.2.4. Financiering 186
I.2.5. Bedrijfsvoering 192
I.2.6. Verbonden partijen 195
I.2.7. Grondbeleid 202

**II. Jaarrekening** 203

**II.1. Programmarekening** 204

**II.2. Toelichting op de programmarekening** 206

**II.3. Balans** 219

**II.4. Waarderingsgrondslagen** 220

**II.5. Toelichting op de balans** 222

**II.6. Incidentele baten en lasten** 228

**III. Bijlagen** 229

**III.1. Overige gegevens** 230
III.1.1. Investeringen 230
III.1.2. Realisatie prioriteiten 231
III.1.3. Realisatie collegeprogramma 232
III.1.4. Stand en verloop van reserves en voorzieningen 234
III.1.5. Overzicht personeelssterkte 236
III.1.6. Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen 237
III.1.7. Portefeuilleverdeling GS-leden 238
III.1.8. Zetelverdeling 240
III.1.9. Afkortingenwijzer 240

**III.2. Accountantsverklaring** 242

**III.3. Bestemming van het resultaat** 244

# INLEIDING

Met ingang van het dienstjaar 2004 is de provinciale verslaglegging in een nieuwe vorm gegoten. Deze vorm voldoet aan de nieuwe voorschriften voor de opzet en de inrichting van de jaarstukken voor gemeenten en provincies. Deze voorschriften zijn vervat in het Besluit begroting en verantwoording (BBV) provincies en gemeenten van 17 januari 2003. De nieuwe voorschriften hangen voor een belangrijk deel samen met de invoering van het nieuwe duale systeem. In het BBV is aangegeven dat de jaarstukken belangrijkste stukken zijn voor provinciale staten om invulling te geven aan de controlerende functie. Daarbij is een uitgangspunt dat voor hetzelfde jaar de begroting en de jaarstukken een overeenkomstige opzet en inrichting hebben. In artikel 24 van het BBV wordt uitgewerkt uit welke onderdelen de nieuwe jaarstukken voor de staten bestaan. De jaarstukken zijn in de nieuwe opzet onderverdeeld in het jaarverslag en de jaarrekening.

Het jaarverslag bestaat uit:
- de programmaverantwoording
- de paragrafen

De jaarrekening bestaat uit:
- de programmarekening en de toelichting
- de balans en de toelichting

Verder worden nog de nodige overige - deels financiële - gegevens verstrekt, met daarbij ook de accountantsverklaring.

Hierna beschrijven wij kort de vier onderdelen van de jaarstukken.

## De programmaverantwoording

In de programmaverantwoording wordt per programma expliciet ingegaan op de maatschappelijke effecten en de wijze waarop ernaar gestreefd is die effecten te verwezenlijken. Dit wordt gedaan aan de hand van de volgende drie vragen.
- Wat wilden wij en wat hebben wij bereikt?
- Wat waren wij van plan ervoor te doen en wat hebben wij ervoor gedaan?
- Wat mocht het kosten en wat heeft het gekost?

Dit betekent dat de programmaverantwoording zowel een inhoudelijke als een financiële analyse omvat. Een programma wordt gedefinieerd als een cluster van samenhangende provinciale doelstellingen. Die samenhang bestaat in de politieke relevantie van de doelstellingen en het zijn van een sturingselement voor provinciale staten.

## De paragrafen

In de paragrafen worden onderwerpen behandeld die van belang zijn voor het inzicht in de financiële positie van de provincie. De paragrafen bevatten een verslag van de realisatie van de beleidsuitgangspunten van beheersmatige activiteiten en lokale heffingen en vallen daarom onder het jaarverslag. De paragrafen betreffen: lokale heffingen, weerstandsvermogen, onderhoud kapitaalgoederen, financiering, bedrijfsvoering, verbonden partijen en grondbeleid.

## De programmarekening

Met het vaststellen van de begroting autoriseren de staten het college tot het doen van uitgaven. Over de realisatie daarvan wordt in het overzicht van baten en lasten in de programmarekening per programma verslag gedaan. Gezien het belang van een goed inzicht in de baten en lasten, worden de baten en lasten per programma weergegeven in een afzonderlijk overzicht. Dit overzicht is integraal; dat wil zeggen dat het alle baten en lasten bevat, zoals opgenomen in het programmaplan bij de begroting 2004. In verband met het begrotingscriterium uit de rechtmatigheidseis, zijn relevante afwijkingen van baten en lasten ten opzichte van de begroting na wijziging weergegeven. In feite gaat het om een aggregatie van de financiële analyse uit het jaarverslag.

## De balans met toelichting en de overige gegevens

Inzicht in de financiële positie is van belang, mede met het oog op de continuïteit van de provincie. Daarom besteden wij afzonderlijk aandacht aan de financiële positie, zoals deze te bepalen is op basis van de balans. Speciale aandacht geven wij aan de investeringen, financiering, reserves en voorzieningen en het totaal van de - financiële - realisatie van het Collegeprogramma.

Van de verschillende onderdelen behoeft de programmaverantwoording in het jaarverslag enige nadere toelichting. De programmaverantwoording bestaat per programma uit de volgende onderdelen.

- Missie
- Doelstelllingen
- Prioriteiten en uitwerking Collegeprogramma
- Financieel totaaloverzicht

## Missie

In het programmadeel van de nieuwe jaarstukken begint de verantwoording van elk programma met een missie, waarin in het algemeen de maatschappelijke effecten worden beschreven waaraan het programma een bijdrage beoogt te leveren. Over de missie wordt geen verantwoording afgelegd.

## Doelstellingen

Hierbij wordt aangegeven welke portefeuillehouder hiervoor staat. De programmaverantwoording bevat een verslag per doelstelling aan de hand van de volgende drie vragen.

- Wat wilden wij en wat hebben wij bereikt?
- Wat waren wij van plan ervoor te doen en wat hebben wij ervoor gedaan?
- Wat mocht het kosten en wat heeft het gekost?

Ter beantwoording van deze vragen wordt per doelstelling de volgende informatie verstrekt.

- Doelstellingen en indicatoren

Bij dit onderdeel wordt aan de hand van de beschreven doelstellingen in de begroting 2004 verslag gedaan van hetgeen in het afgelopen jaar is bereikt. Per indicator van de begroting 2004 wordt aangegeven wat er in de praktijk is gerealiseerd. In enkele gevallen zullen er inmiddels wijzigingen in de gebruikte indicatoren zijn aangebracht. In die gevallen worden de actuele indicatoren voor de verslaglegging gebruikt.

- Beleidsvoornemens: beoogde resultaten

De verslaglegging over de beleidsvoornemens vindt plaats als antwoord op de vraag wat er in de praktijk van de voornemens wel en niet is gerealiseerd. Daarbij wordt een nadere toelichting verstrekt.

- Financieel overzicht per doelstelling

Per doelstelling wordt een overzicht verstrekt van de financiële realisatie van de (gewijzigde) begroting 2004. Dit overzicht wordt nader toegelicht.

Prioriteiten en voortgang uitwerking Collegeprogramma

In dit blok wordt verslag gedaan van de voortgang van de realisatie van de prioriteiten die in de begroting 2004 al waren opgenomen en van de voortgang van de realisatie van de programmapunten voor de uitwerking en uitvoering van het Collegeprogramma die in 2004 al aan de orde waren. Deze programmapunten zijn te vinden in de Voorjaarsnota 2004. Het verslag bevat zowel een weergave van de inhoudelijke voortgang alsook van de financiële realisatie.

Financieel totaaloverzicht

Per programma wordt een geaggregeerd overzicht gegeven van de realisatie van de lasten en baten die met de verschillende doelstellingen verbonden zijn.

# KERNGEGEVENS PROVINCIE DRENTHE

## A. Sociale structuur

| | |
|---|---|
| Aantal inwoners | 481.472 |

## B. Economische structuur

| | |
|---|---|
| Potentiële beroepsbevolking (x 1.000) | 316 |
| Beroepsbevolking (x 1.000) | 215 |
| Werkzaam (x 1.000) | 204 |
| Werkloos (x 1.000) | 11 |
| Overige bevolking (x 1.000) | 101 |
| | |
| Bedrijvigheid (in aantallen) | |
| Landbouw | 5.028 |
| Industrie | 1.242 |
| Bouw | 1.701 |
| Handel | 5.348 |
| Horeca | 1.183 |
| Transport | 730 |
| Zakelijke diensten | 3.969 |
| Overige diensten | 3.429 |

## C. Fysieke structuur

| | |
|---|---|
| Oppervlakte (in km) | |
| Land | 2.642 |
| Binnenwater | 38 |
| | |
| Oppervlakte cultuurgrond (in ha) | 152.980 |
| | |
| Wegenbeheer | |
| Wegen (in km) | 417 |
| Parallelwegen (in km) | 15 |
| Fietspaden (in km) | 261 |
| Faunatunnels | 28 |
| | |
| Vaarwegen (in km) | 155 |
| | |
| Woningvoorraad | 196.091 |

Bronnen
- Drenthe in cijfers
- Feiten over Drenthe

# I. Jaarverslag

## I.1. Programmaverantwoording

## Programma 1.0 Provinciale staten

**Missie**

**Het Drents beleid ten aanzien van provinciale staten (PS) heeft als missie:**
**Het zo optimaal en zichtbaar mogelijk laten functioneren van de gekozen volksvertegenwoordiging van de provincie Drenthe, door randvoorwaarden te scheppen in de vorm van budgetten en faciliteiten, alsmede door ondersteuning en begeleiding op diverse terreinen.**

## Doelstelling 31001 Provinciale staten

**Portefeuillehouder** De heer J.H. Schaap
**Contactpersoon** Mevrouw I.M. Rozema (toestel 57 95)

Na de provinciale verkiezingen in 2003 is de dualisering van start gegaan. In 2004 heeft in de zomer een tussenevaluatie plaatsgevonden van de werking van het dualisme in de praktijk. Deze evaluatie heeft in een statenconferentie in september geleid tot 14 actiepunten, die de staten in de daaropvolgende periode willen aanpakken. Een belangrijk onderdeel van de actiepunten vormt de verbetering van het proces van kaderstelling door de staten. Daartoe is een handreiking startnotities opgesteld en zijn met gedeputeerde staten afspraken gemaakt over het proces van kaderstelling.
In de besluitvorming rond de Contourennota Mensen in het middelpunt en de Cultuurnota is reeds in 2004 met kaderstellende discussies geëxperimenteerd.
De staten hebben aangegeven meer transparantie in de programmabegroting te willen zien. Daartoe is een werkgroep van statenleden in 2004 aan de slag gegaan met het doen van voorstellen voor verbetering van een aantal programma's. Die zullen in 2005 tot resultaten moeten leiden.
Een werkgroep statendag heeft de wens om effectiever en frequenter te vergaderen inmiddels opgepakt.

**Beleidsvoornemens**

- **In het jaar 2004 zullen de eerste tekenen van een cultuuromslag in de praktijk zichtbaar moeten worden.**
- **Het politieke debat in de staten zal meer aansprekend moeten worden en de volksvertegenwoordiging herkenbaarder en zichtbaarder voor haar burgers.**
- **Er zullen door PS vaker ontmoetingen en bijeenkomsten worden georganiseerd "in de regio", met groepen burgers en maatschappelijke instellingen.**
- **Regelmatige voortgangs- en evaluatierapportages geven vorm aan de verantwoording die GS afleggen en de controle die PS daarop uitoefenen.**
- **Door middel van trainingen, experimenten, het organiseren van discussies en themabijeenkomsten, maar vooral door er in de dagelijkse praktijk veel aandacht aan te besteden, zal de provinciale organisatie bijdragen leveren aan deze beoogde cultuuromslag.**

De staten hebben in 2004 over de besluitvorming rond het POP II drie discussieavonden georganiseerd met de bevolking van Drenthe. Deze zijn goed bezocht (gemiddeld 90 bezoekers per avond).
De afzonderlijke statenfracties zijn in 2004 over het algemeen ook actiever naar buiten getreden door middel van werkbezoeken, het organiseren van discussieavonden en symposia.
In het najaar van 2004 is gestart met de pilot PS Online. Dit is een discussieplatform op internet waar maatschappelijke organisaties en burgers kunnen reageren op agendapunten uit de commissies. Statenleden kunnen op dat platform eveneens reageren. De pilot laat zien dat het geruime tijd duurt, alvorens burgers en politici internet als een regulier middel voor communicatie gaan beschouwen. De staten hebben besloten deze pilot een vervolg te geven.

In 2004 hebben de staten en commissies in totaal 23 werkbezoeken afgelegd en zijn in het provinciehuis 19 informatiebijeenkomsten en presentaties gehouden door externe partijen.

In 2004 is door middel van een pilot extra aandacht besteed aan inbreng van eigen agendapunten voor de commissievergaderingen door de statenleden. Dat heeft in totaal 41 keer plaatsgevonden in de diverse commissies. Dit betreft zowel agendering van eigen notities als agendering van brieven van derden of GS.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 416.121 | 591.759 | 599.859 | 422.664 | 177.195 |
| Apparaatskosten | 1.651.737 | 1.657.393 | 1.657.393 | 1.984.743 | -327.350 |
| Totaal lasten | 2.067.858 | 2.249.152 | 2.257.252 | 2.407.407 | -150.155 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 4.644 | 4.644 |
| Saldo | 2.067.858 | 2.249.152 | 2.257.252 | 2.402.763 | -145.511 |

### Financiële analyse

Het budget dat voor de staten beschikbaar is voor onderzoek en andere kosten ter ondersteuning van het duaal functioneren is in 2004 bescheiden aangesproken. De staten hebben geen eigen onderzoeken uitgevoerd. Wel zijn op dit budget enkele pilots en communicatieactiviteiten verantwoord. Het budget is voor 65% uitgeput met als restant € 34.500,--. Het beschikbare budget voor fractiewerkzaamheden, waarbij de statenfracties de kosten voor fractieassistentie en beleidsondersteuning vergoed kunnen krijgen, wordt niet door alle fracties tot het maximum benut. Er is echter ook sprake van naijleffecten, doordat diverse fracties te laat waren met de declaraties over het laatste kwartaal van 2004. Deze declaraties komen nu ten laste van 2005. Vrijval € 87.000,--.

Een deel van de verklaring voor de overschrijding van de toegerekende apparaatskosten is te verklaren uit het feit dat door de Statengriffie (veel) meer uren zijn geschreven dan geraamd. Dat ligt deels aan de initiële raming: er was nog onvoldoende reëel zicht op het aantal uren dat aan het werk voor de staten op zou gaan (ervaringsgegevens ontbraken). Voor een ander deel valt het te verklaren uit het aantal overuren dat is geschreven door de medewerkers van de Statengriffie. Daarnaast geldt dat een klein deel betrekking heeft op uren die geschreven zijn ten behoeve van ambtelijke bijstand. Voor het grootste gedeelte beslaan de kosten die hier vermeld zijn de doorberekende salariskosten van de statenleden.

## Een financieel totaaloverzicht per programma

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 2.067.858 | 2.249.152 | 2.257.252 | 2.407.407 | -150.155 |
| Baten | 0 | 0 | 0 | 4.644 | 4.644 |
| Saldo | 2.067.858 | 2.249.152 | 2.257.252 | 2.402.763 | -145.511 |

## Programma 1.1. Bestuurlijke aangelegenheden

**Missie**

**Het Drents beleid inzake bestuurlijke aangelegenheden heeft als missie:**
**Een democratisch bestuur dat effectief, efficiënt en transparant functioneert. Daarbij wordt specifiek ingezet op:**

- **een slagvaardig provinciaal beleid en organisatie met betrekking tot strategische beleidsonderwerpen in overleg met medeoverheden;**
- **heldere communicatie met de samenleving;**
- **financieel gezonde gemeenten;**
- **een goede rechtsbescherming.**

## Doelstelling 31101 Gedeputeerde staten

**Portefeuillehouder** De heer J.H. Schaap
**Contactpersoon** De heer E.A. Martens (toestel 54 14)

De reeds bestaande kwaliteitseisen voor de besluitvorming door GS zijn aangescherpt door:
- in de sjablonen voor GS- en PS-stukken meer gerichte informatie te vragen over Europese regelgeving en communicatie;
- de procesgang voor nagekomen stukken te verbeteren.

De evaluatie van de kwaliteit van GS- en PS-stukken over 2004 is uitgesteld tot begin 2005. De evaluatie over 2005 zal breder van opzet worden, waarbij ook gekeken zal worden naar de kwaliteit van processen, sjablonen en de aanpak bij andere provincies (benchmarking).

**Beleidsvoornemens**

- **Evenals in voorgaande jaren heeft de kwaliteit van de besluitvorming ook in 2004 permanente aandacht.**

Door toepassing van scherpere kwaliteitseisen en het Reglement van orde zijn GS in staat om op de juiste wijze tot goed afgewogen besluiten te komen.
Daarnaast is de kwaliteit van de besluitvorming verbeterd door aanpassing van de GS-agenda. Dit houdt in een aangepaste behandelwijze voor bespreek- en akkoordstukken, een apart agendapunt voor externe overleggen en permanente aandacht voor de voortgang van het collegeprogramma. Om bureaucratisering tegen te gaan is de procesgang voor agendering van GS-stukken vereenvoudigd door het laten vervallen van de paraaf van de portefeuillehouder.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 153.844 | 164.760 | 164.760 | 177.671 | -12.911 |
| Apparaatskosten | 1.927.730 | 2.209.325 | 2.209.325 | 2.374.505 | -165.180 |
| Totaal lasten | 2.081.574 | 2.374.085 | 2.374.085 | 2.552.176 | -178.091 |
| Totaal baten | 14.166 | 6.800 | 12.000 | 10.513 | -1.487 |
| Saldo | 2.067.408 | 2.367.285 | 2.362.085 | 2.541.662 | -179.577 |

### Financiële analyse

De apparaatskosten zijn als gevolg van verschuivingen van werkzaamheden van andere doelstellingen naar deze doelstelling hoger dan begroot.

## Doelstelling 31201 Kwaliteit openbaar bestuur

**Portefeuillehouder** De heer A.I. ter beek
**Contactpersoon** De heer B.F. Potjer (toestel 53 95)

Binnen de doelstelling van het adequaat presenteren van Drenthe is er op de ombudsfunctie van de Commissaris van de Koningin (CvdK) 24 keer schriftelijk en 9 keer telefonisch beroep gedaan.

In het Burgerjaarverslag 2004 geeft de CvdK informatie over diverse kwalitatieve aspecten van het bestuur in Drenthe.

### Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 51.742 | 58.689 | 58.689 | 54.474 | 4.215 |
| Apparaatskosten | 804.287 | 940.825 | 940.825 | 806.796 | 134.029 |
| Totaal lasten | 856.029 | 999.514 | 999.514 | 861.270 | 138.244 |
| Totaal baten | 25 | 3.200 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 856.004 | 996.314 | 999.514 | 861.270 | 138.244 |

Financiële analyse
De apparaatskosten zijn minder hoog uitgekomen dan was begroot. Deels zijn kosten ten laste gekomen van het krediet Tijdelijke krachten.

## Doelstelling 31301 Bestuurlijke organisatie

**Portefeuillehouder** De heer J.H. Schaap
**Contactpersoon** De heer E.A. Martens (toestel 54 14)

Er hebben zich op het terrein van strategisch beleid van de bestuurlijke organisatie geen nieuwe ontwikkelingen voorgedaan.

Medeoverheden hebben in het strategisch beleid van de provincie Drenthe geen knelpunten geconstateerd op het gebied van de bestuurlijke organisatie.

**Beleidsvoornemens**

- **Wij streven naar verbetering van de communicatie en de samenwerking met de Drentse gemeenten.**

In het periodiek overleg met de Vereniging van Drentse Gemeenten (VDG), medio 2004, zijn de resultaten van de evaluatie aan de orde geweest. Daarin hebben wij nadere afspraken gemaakt over meer efficiënte overleggen tussen provincie en gemeenten. De nadere uitwerking vindt plaats in 2005.

De afspraak is gemaakt om in onderlinge samenwerking agenda's voor overleggen op te stellen. Nadere uitwerking vindt plaats in 2005.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 215.606 | 197.238 | 197.238 | 195.673 | 1.565 |
| Totaal lasten | 215.606 | 197.238 | 197.238 | 195.673 | 1.565 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 215.606 | 197.238 | 197.238 | 195.673 | 1.565 |

## Doelstelling 31401 Financieel toezicht gemeenten

**Portefeuillehouder** De heer J.H. Schaap
**Contactpersoon** De heer H. Wensing (toestel 58 75)

Om te voorkomen dat gemeenten in een uitzichtloze financiële positie raken, zijn in 2004 twee gemeenten onder preventief toezicht geplaatst vanwege een niet-sluitende begroting/meerjarenraming. Daardoor is voorkomen dat een gemeente een beroep heeft moeten doen op de collectieve middelen van gemeenten.

Tevens is gebleken dat de gemeenten nog een verbeterslag kunnen maken om hun begrotingen te laten voldoen aan de voorschriften van het Besluit begroting en verantwoording voor provincies en gemeenten.

**Beleidsvoornemens**

- **De provincies gaan naar analogie van een operationele audit in het kader van de uitvoering van het financieel toezicht op provincies eveneens bezien in hoeverre de kwaliteit van het eigen toezicht op gemeenten aan een onderzoek kan worden onderworpen.**
- **De gevolgen van het duale stelsel/duale begroting zullen verwerkt worden in het Beleidskader voor het financieel toezicht op de gemeenten en de gemeenschappelijke regelingen in de provincie Drenthe.**
- **Tussen provincies en minister is besloten jaarlijks gezamenlijk toezichtthema's te kiezen. Voor 2004 is gekozen voor de onderwerpen, Wet Toezicht Europese Subsidies en de paragraaf grondbeleid.**

Er heeft een landelijke audit plaatsgevonden waarin ook Drenthe is betrokken. Een van de conclusies was dat Drenthe in vergelijking met andere provincies gemiddeld scoort qua kwaliteit van het toezicht. Een andere is dat Drenthe in vergelijking met de andere provincies een kleine formatie heeft. Hierdoor moeten keuzes gemaakt worden tussen werkzaamheden.

De gevolgen van het duale stelsel/duale begroting zijn verwerkt in het geactualiseerde Beleidskader voor het financieel toezicht op de gemeenten en de gemeenschappelijke regelingen in de provincie Drenthe.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 92.581 | 215.876 | 215.876 | 217.803 | 1.927 |
| Totaal lasten | 92.581 | 215.876 | 215.876 | 217.803 | 1.927 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 92.581 | 215.876 | 215.876 | 217.803 | 1.927 |

## Doelstelling 31602 Bestuurlijke vernieuwing

**Portefeuillehouder** De heer J.H. Schaap
**Contactpersoon** De heer E.A. Martens (toestel 54 14)

Het dualistisch stelsel voor de provincies is in 2003 ingevoerd. Daarmee samenhangend wordt gewerkt aan de vergroting van de herkenbaarheid van het provinciebestuur. GS dragen er zorg voor dat hun aanvaard en voorgenomen beleid zoveel mogelijk actief openbaar wordt gemaakt.

Voorbeelden van projecten die interactief met de samenleving tot stand zijn gekomen zijn: POP II, Contourennota Mensen in het middelpunt en het Actieprogramma jeugdzorg 2004. PS geven zelf, met name door ondersteuning van de Statengriffie, verder invulling aan hun rol in het duale bestel.

De kwaliteitseisen volgens de Standaard van Zeegse zijn niet meer actueel.

In 2004 is vergaderd volgens het Reglement van orde.

Op grond van de Provinciewet hebben GS informatie aan PS verstrekt.

De Werkgroep Drenthe Duaal is medio 2004 door de Statengriffie nieuw leven ingeblazen. In augustus 2004 is de werkgroep voor het eerst bijeen geweest. Toen is gesproken over het project Inbedding van de Statengriffie in de provinciale organisatie. Ook zijn ervaringen uitgewisseld over een jaar dualisme. De organisatie van bijeenkomsten ligt bij de Statengriffie.

Aan het begin van de bestuursperiode is een communicatiebeleidsplan opgesteld.

In het bestuursprogramma zijn de beleidsdoelstellingen voor de komende bestuursperiode verwoord.

**Beleidsvoornemens**

- **De effecten van het duale bestuursmodel zullen worden geëvalueerd. Waar nodig worden de reeds gewijzigde organisatieverordeningen bijgesteld. Tevens zullen wij ons inzetten om een ieder voldoende bekend te maken met de gewijzigde rollen van GS en PS.**
- **In het vergroten van de herkenbaarheid van het provinciebestuur en de kwaliteit van de dienstverlening heeft (ook) het college van GS een taak. Hierbij staat voorop dat een ieder in de provincie het recht heeft op juiste, toegankelijke en volledige informatie. Actieve openbaarmaking van aanvaard en voorgenomen beleid is het uitgangspunt.**
- **In 2004 zal het aanbod van de producten via het Internet verder verbeterd worden. In 2004 zal ook nader gestalte gegeven worden aan interactieve beleidsontwikkeling, onder meer via Internet.**

De Statengriffie heeft in 2004 een evaluatie-onderzoek gedaan naar 1 jaar dualisering. Het onderzoek had betrekking op de inbedding van de Statengriffie in de provinciale organisatie. Het onderzoek heeft voor de GS-organisatie geen concrete aanbevelingen opgeleverd.
GS verstrekken zoveel mogelijk actief informatie over aanvaard en voorgenomen beleid en vergroten daarmee de herkenbaarheid van het provinciaal bestuur en zijn dienstverlening.

De informatieverstrekking en aanbod van producten via internet moeten nog verder gestalte krijgen. In 2004 zijn verschillende projecten en beleidsvorming interactief met de samenleving totstandgekomen. Voorbeelden hiervan zijn: POP II, Contourennota Mensen in het middelpunt en het Actieprogramma jeugdzorg 2004.
Interactieve beleidsontwikkeling via internet vindt onder andere plaats door reacties van burgers op de site van de provincie zoals bijvoorbeeld de mogelijkheid om via internet klachten in te dienen.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 2.626 | 27.890 | 27.890 | 0 | 27.890 |
| Totaal lasten | 2.626 | 27.890 | 27.890 | 0 | 27.890 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 2.626 | 27.890 | 27.890 | 0 | 27.890 |

### Financiële analyse

De begrote apparaatskosten van € 27.890,-- zijn niet besteed. Oorzaak is dat er extra tijd besteed moest worden aan afronding van de invoering van het dualistisch stelsel in 2003 en de instelling van de Statengriffie ter ondersteuning van PS.

## Doelstelling 31603 Voormalig personeel

**Groep** Mevrouw T. Klip-Martin
**Contactpersoon** De heer J. Post (toestel 58 10)

Onder meer in het kader van reorganisaties en ombuigingstrajecten worden maatregelen genomen ten aanzien van de uitstroom - op termijn - van personeel.
Bij deze doelstelling worden de kosten die gepaard gaan met dergelijke maatregelen begroot.

Aantal deelnemers aan 55+regeling:
31 december 2003: 20,1 fte
31 december 2004: 13,0 fte

(fte = formatietechnische eenheid, 1 fulltimer)

Ten aanzien van voormalig personeel zijn er geen nieuwe ontwikkelingen geweest. De voorspelde uitstroom van medewerkers die deelnemen aan de 55+regeling is gerealiseerd.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 973.043 | 710.044 | 710.044 | 774.150 | 64.106 |
| Totaal lasten | 973.043 | 710.044 | 710.044 | 774.150 | 64.106 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 973.043 | 710.044 | 710.044 | 774.150 | 64.106 |

### Financiële analyse

De overschrijding wordt voornamelijk veroorzaakt door de doorbelaste salariskosten van deelnemers aan de 55+-regeling. De salariskosten voor deze groep zijn te laag begroot.

## Doelstelling 31604 Bestuurlijk onderzoek

**Portefeuillehouder** De heer J.H. Schaap
**Contactpersoon** De heer E.A. Martens (toestel 54 14)

Als reguliere budgetten niet toereikend zijn voor bestuurlijk onderzoek en kennisoverdracht kan een beroep worden gedaan op het budget Uitbesteed onderzoek. In 2004 is geen beroep gedaan op dit budget.

GS hebben op 30 november 2004 besloten het budget Uitbesteed onderzoek aan PS voor te dragen voor overheveling naar 2005.
In 2005 wordt het budget Uitbesteed onderzoek gebruikt om onderzoek te doen naar doelmatigheid en doeltreffendheid, in overeenstemming met artikel 217a van de Provinciewet.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 64.128 | 31.012 | 36.012 | 2.696 | 33.316 |
| Apparaatskosten | 25.145 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal lasten | 89.273 | 31.012 | 36.012 | 2.696 | 33.316 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 89.273 | 31.012 | 36.012 | 2.696 | 33.316 |

### Financiële analyse

Het beschikbare budget is niet besteed, omdat de kosten voor bestuurlijk onderzoek en kennisoverdracht in 2004 ten laste konden worden gebracht van reguliere budgetten.

## Doelstelling 31605 Rechtsbescherming

**Portefeuillehouder** De heer J.H. Schaap
**Contactpersoon** De heer E.A. Martens (toestel 54 14)

Kwantitatief, aantallen beroepsprocedures
2003: 60 bezwaarschriften, 1 klacht
2004: 106 bezwaarschriften (waarvan 30 gericht tegen vaststelling Ammoniakkaart), 1 klacht

Aantal beroepen 2003: 5
Aantal beroepen 2004: 22 (waarvan 9 betrekking hebben op de vaststelling van de Ammoniakkaart)

Kwalitatief
Oordeel rechter
Uitspraken beroepen ingediend in 2003:
1x niet-ontvankelijk
4x ongegrond

Uitspraken beroepen ingediend in 2004:
1x beroep ingetrokken
3x beroep ongegrond
1x beroep gegrond op formele gronden (het GS-besluit gebaseerd op het commissieadvies had moeten luiden: niet-ontvankelijk in plaats van ongegrond)
Overige beroepen (17) nog in behandeling.

Tevredenheidsonderzoek
Voorbereidingen gestart in november 2004.
Januari 2005 worden enquêteformulieren uitgezet onder reclamanten, bestuur en medewerkers. De uitkomsten worden eind mei 2005 bekendgemaakt.

**Beleidsvoornemens**

- **Uitgangspunt is en blijft ook de komende jaren dat de rechtsbescherming die belanghebbenden geboden wordt klantvriendelijk, tijdig, laagdrempelig en onafhankelijk is. Tijdigheid heeft in 2004 prioriteit evenals in eerdere jaren.**

Van de 107 zaken die in 2004 zijn ingediend is in 66 gevallen advies uitgebracht en beslist op het bezwaar. Daarbij is 47 keer de beslistermijn overschreden (61%)
Van de 47 zaken hadden 22 betrekking op de vaststelling van de Ammoniakkaart. Die zaken zijn om technische redenen tegelijk op extra ingeplande hoorzittingen, na de zomervakantie behandeld.
Daardoor is de beslistermijn overschreden.
Gezuiverd van bezwaren op de Ammoniakkaart werd in 32,5% van de zaken de beslistermijn overschreden.
In het jaarverslag 2004 van de Commissie voor de bezwaarschriften en klachten van de provincie Drenthe wordt hierop uitgebreid ingegaan.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 19.057 | 26.000 | 26.000 | 23.387 | 2.613 |
| Apparaatskosten | 168.063 | 368.807 | 368.807 | 302.747 | 66.060 |
| Totaal lasten | 187.119 | 394.807 | 394.807 | 326.134 | 68.673 |
| Totaal baten | 204 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 186.915 | 394.807 | 394.807 | 326.134 | 68.673 |

Financiële analyse
Het restant apparaatskosten is veroorzaakt doordat 2 zieke medewerkers slechts deels vervangen werden.

## Een financieel totaaloverzicht per programma

| Totaal programma | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | 3-4<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 4.498.604 | 4.950.466 | 4.955.466 | 4.929.564 | 25.565 |
| Baten | 14.396 | 10.000 | 12.000 | 10.513 | -1.487 |
| Saldo | 4.484.208 | 4.940.466 | 4.943.466 | 4.919.051 | 24.078 |

## Programma 1.2. Interprovinciale samenwerking

**Missie**

**Het Drents beleid inzake interprovinciale samenwerking heeft als missie:**

**Door interprovinciale samenwerking een slagvaardige provinciale organisatie.**

## Doelstelling 31601 Interprovinciaal overleg

**Portefeuillehouder** **De heer S.B. Swierstra**

**Contactpersoon** **De heer E.A. Martens (toestel 54 14)**

Leden van het college van GS bezoeken als bestuurslid regelmatig de vergaderingen van het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) en het Interprovinciaal Overleg (IPO), waardoor een goede positionering van de provincie via interprovinciale samenwerking wordt bereikt.

Mede door de goede voorbereiding van de vergaderingen, kunnen de GS-leden de Drentse standpunten goed kenbaar maken, wat ook blijkt uit de verslagen van de vergaderingen in IPO- en SNN-verband. Afwijkende standpunten leiden soms tot aanpassing of aanvulling van de voorliggende notities.

**Beleidsvoornemens**

- **Het IPO heeft in 2003 een nieuwe structuur gekregen. In 2004 zal dit verder ingevuld worden waardoor het IPO slagvaardiger kan handelen.**
- **In 2004 continueren wij de samenwerking met andere provincies. Daarbij intensiveren wij de contacten met buurprovincie Overijssel.**

In september 2003 heeft het IPO een nieuwe structuur gekregen. Voorheen was het IPO een gemeenschappelijke regeling. De Wet gemeenschappelijke regelingen is niet aangepast aan het duaal systeem. De verenigingstructuur sluit beter aan op de duale verhoudingen. Het IPO-bestuur is primair een GS-bevoegdheid. De Algemene ledenvergadering, waarin statenleden zitting hebben, treedt kaderstellend en controlerend op.

In het kader van onder meer het SNN wordt intensief samengewerkt met de provincies Groningen en Fryslân.
De vorming van een gemeenschappelijke rekenkamer is eveneens een voorbeeld van een ontwikkeling die zich heeft voorgedaan. Met GS van Overijssel vindt periodiek overleg plaats, waarbij een bestuurlijke afstemming plaatsvindt over tal van onderwerpen die beide provincies raken.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 881.107 | 708.178 | 910.360 | 867.469 | 42.891 |
| Apparaatskosten | 546.362 | 521.928 | 521.928 | 628.436 | -106.508 |
| Totaal lasten | 1.427.469 | 1.230.106 | 1.432.288 | 1.495.905 | -63.617 |
| Totaal baten | 110.493 | 207.924 | 49.504 | 18.389 | -31.115 |
| Saldo | 1.316.976 | 1.022.182 | 1.382.784 | 1.477.516 | -94.732 |

### Financiële analyse

De inkomsten zijn lager dan begroot, omdat de vergoedingen voor het secretariaat en directie SNN zijn niet gerealiseerd.

## Een financieel totaaloverzicht per programma

| Totaal programma | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | 3-4<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 1.427.469 | 1.230.106 | 1.432.288 | 1.495.905 | -63.617 |
| Baten | 110.493 | 207.924 | 49.504 | 18.389 | -31.115 |
| Saldo | 1.316.976 | 1.022.182 | 1.382.784 | 1.477.516 | -94.732 |

## Programma 2.0. Openbare orde en veiligheid

**Missie**

**Het Drents beleid inzake openbare orde en veiligheid heeft als missie:**
**Een veilig Drenthe.**

## Doelstelling 32001 Handhaving openbare orde en veiligheid

**Portefeuillehouder** De heer A.L. ter Beek
**Contactpersoon** De heer B.F. Potjer (toestel 53 95)

*Er wordt op u gelet*

In de provincie Drenthe wordt goede politiezorg gerealiseerd doordat korpsen uit de verschillende regio's elkaar bijstand verlenen bij bijzondere gelegenheden.
Het resultaat is voldoende politie, die de veiligheid bij evenementen en een goede kwaliteit van het crisismanagement kan waarborgen.

De samenwerking komt tot stand in het Netwerk Veilig Drenthe en het Regionaal Platform Criminaliteitsbeheersing (RPC) Drenthe. Deze samenwerking wordt nog verder uitgebreid.

Of de criminaliteit en de onveiligheidsgevoelens zijn verminderd, blijkt uit respectievelijk het Jaarverslag 2004 van de regiopolitie en de Politiemonitor bevolking 2004. Voor 2004 verschijnen die in de loop van 2005.

**Beleidsvoornemens**

- **Netwerk veilig Drenthe. In 2004 blijft het netwerk veilig Drenthe (NVD) inspelen op de actualiteit.**
- **Regionaal Platform Criminaliteitsbeheersing (RPC). De inzet is dat door middel van op te starten projecten de criminaliteit in Drenthe wordt teruggedrongen. De deelnemers aan het RPC geven aan waar de prioriteit dient te liggen.**
- **Integriteit. In 2004 geven wij met gemeenten en waterschappen een vervolg aan de in 2003 gemaakte afspraken.**

Voorbereiding conferentie Bevordering Integriteitsbeoordeling door het Openbaar Bestuur (BIBOB): realisatie januari 2005.

Er is één RPC-vergadering geweest. Afgesproken is dat een werkgroep het plan van aanpak voor 2005 maakt.
In enkele gemeenten lopen projecten waarin politie, gemeente en bedrijven samenwerken.

Er is een model-Convenant veilig uitgaan uitgewerkt en BIBOB is in voorbereiding.
Via het Regionaal Platform Criminaliteitsbeheersing Drenthe (RPC) stimuleren wij het uitvoeren van KVO- en KVU-projecten. Het betreft Veilig ondernemen en Veilig uitgaan.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 69.005 | 30.531 | 267.208 | 30.733 | 236.475 |
| Apparaatskosten | 239.225 | 273.034 | 273.034 | 51.826 | 221.208 |
| Totaal lasten | 308.230 | 303.565 | 540.242 | 82.559 | 457.683 |
| Totaal baten | 10.000 | 450 | 450 | 0 | -450 |
| Saldo | 298.230 | 303.115 | 539.792 | 82.559 | 457.233 |

### Financiële analyse

Door wijziging in de begrotingssystematiek zijn apparaatskosten vanuit veiligheidsprojecten onder dit product gerangschikt. De directe kosten zullen lager uitkomen dan begroot, vanwege lagere besteding ten behoeve van de risicokaart.

## Doelstelling 32101 Rampenbestrijding en crisisbeheersing

**Portefeuillehouder** De heer A.L. ter Beek
**Contactpersoon** De heer B.F. Potjer (toestel 53 95)

In 2004 zijn 2 oefeningen bestuurlijke rampen uitgevoerd, waarvan 1 grensoverschrijdend De voorlopige risicokaart is op 4 januari 2005 gepresenteerd.

**Beleidsvoornemens**

- **Risicokaart. Het RIS zal daardoor medio 2004 operationeel worden.**
- **In IPO-verband wordt op dit moment gewerkt aan het ontwikkelen van een provinciaal toetsingskader voor de gemeentelijke rampenplannen, de gemeentelijke rampenbestrijdingsplannen en het regionaal beheersplan. De verwachting is dat deze toetsingskaders eind 2003 c.q. medio 2004 gereed zullen zijn.**
- **In het najaar van 2004 zal de vierde (van een serie van vier) bestuurlijke oefeningen plaatsvinden.**

De uiteindelijke risicokaart Drenthe moet volgens de landelijke planning op 1 april 2005 operationeel zijn. Tevens volgt voltooiing en afrekening van het project Risicokaart Drenthe voor april 2005.

Het provinciaal toetsingskader voor gemeentelijke rampenplannen, rampenbestrijdingsplannen en het regionaal beheersplan is voltooid en eind 2004 uitgebracht.

De vierde bestuurlijke oefening is uitgesteld tot 2005 wegens organisatiestructuurwijziging in Drenthe.
De notitie Openbare orde en veiligheid wordt voor eind 2005 geactualiseerd. Daarin wordt aangeven wat de stand van zaken van de rampenbestrijding en crisisbeheersing is.

## Voortgang uitwerking Collegeprogramma (2004)

**Bijdrage in aanleg oefencentrum Regionale Brandweer Drenthe**

**Voor het verbeteren van veiligheid en handhaving willen wij in 2004 een verdere stap zetten.**

### Stand van zaken per 31 december 2004

Bijdrage in aanleg oefencentrum Regionale Brandweer Drenthe
Voor het verbeteren van veiligheid en handhaving willen wij in 2004 een verdere stap zetten.

**Financiële voortgang**

| Begroot bedrag in 2004 | Realisatie | Verschil begroot -/- realisatie |
|---|---|---|
| 50.000 | 0 | 50.000 |

**Toelichting**

**Realisatie was gepland in 2005 en dat is nog immer zo. Door overheveling zal deze post in 2005 verwerkt worden.**

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 32.949 | 114.171 | 219.496 | 59.458 | 160.038 |
| Apparaatskosten | 143.915 | 1.884 | 1.884 | 395.669 | -393.785 |
| Totaal lasten | 176.864 | 116.055 | 221.380 | 455.127 | -233.747 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 176.864 | 116.055 | 221.380 | 455.127 | -233.747 |

Financiële analyse
Apparaatskosten onjuist begroot, specifieke bijdrage aan Brandweercentrum vindt plaats in 2005, begrotingspost Oefeningen deels niet gebruikt.

## Doelstelling 32201 Bestrijding bosbranden

**Portefeuillehouder** De heer A.L. ter Beek
**Contactpersoon** De heer B.F. Potjer (toestel 53 95)

Ten aanzien van bossen is het behoud daarvan in een staat die zich kenmerkt door het niet-beschadigd zijn door bosbranden een doelstelling.
Over 2004 zijn er nog geen cijfers van het aantal ha dat beschadigd is.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 1.575 | 1.620 | 1.620 | 0 | 1.620 |
| Apparaatskosten | 7.778 | 0 | 0 | 4.886 | -4.886 |
| Totaal lasten | 9.353 | 1.620 | 1.620 | 4.886 | -3.266 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 9.353 | 1.620 | 1.620 | 4.886 | -3.266 |

Financiële analyse
Bijdrage Stichting Bosbrandbestrijding is in 2004 niet opgevraagd. Apparaatskosten in 2004 samenhangend met financiële afwikkeling stichting.

## Een financieel totaaloverzicht per programma

| Totaal programma | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | 3-4<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 494.447 | 421.240 | 763.242 | 542.572 | 220.670 |
| Baten | 10.000 | 450 | 450 | 0 | -450 |
| Saldo | 484.447 | 420.790 | 762.792 | 542.572 | 220.220 |

## Programma 3.0. Verkeer

**Missie**

**Het Drents Verkeersbeleid heeft als missie:**
**"Mobiliteit mogelijk maken". Wij zorgen voor een netwerk van (water)wegen en openbaar vervoer in de provincie Drenthe. Wij werken aan een veilig en doelmatig, comfortabel en aantrekkelijk netwerk, dat wij goed onderhouden en steeds verbeteren. Wij zoeken daarbij altijd naar een evenwicht tussen mobiliteit, bereikbaarheid en leefbaarheid. Dit onder het motto: "Verkeer en vervoer, daar kom je mee thuis."**

## Doelstelling 33002 Opstellen en uitdragen provinciaal beleid verkeer en vervoer

**Portefeuillehouder** De heer S.B. Swierstra
**Contactpersoon** Mevrouw S.W.T Gerritsen (toestel 54 84)

Afgelopen jaar zijn wij bezig geweest met het POP II, Uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer (UPVV). De planning is dat PS het in het najaar van 2005 vaststellen.
Onze beïnvloeding van de beleidsvorming en -uitvoering van het Rijk, de gemeenten en de nabuurprovincies, heeft ertoe geleid dat het SNN een reactie op de Nota mobiliteit en het Meerjarenprogramma infrastructuur en transport heeft gegeven. Afspraken zijn gemaakt over de A28, de N33 en de decentralisatie van de N34. Deze afspraken zijn vermeld in de brief van 10 december 2004 van de minister van verkeer en waterstaat aan de Tweede Kamer. De Nota mobiliteit en het Plan van aanpak POP UPVV zijn in de VVBD besproken. Dit heeft geleid tot opname van de Nota Mobiliteit in de SNN-reactie aan de minister. Het UPVV is besproken om draagvlak te creëren. Wij hebben vervolgstappen gezet om een vertaling naar gemeentelijke programma's te bewerkstelligen.

Verder hebben wij het MUP-VV 2005-2008 (nu Provinciaal uitvoeringsprogramma (PUP)) opgesteld. Het PUP 2005 stellen wij vast op 11 januari 2005.

In het voorjaar van 2004 hebben wij gediscussieerd over een visie op een verantwoord investerings- en exploitatiebeleid verkeer en vervoer bij de vaststelling van het Collegeprogramma (Voorjaarsnota 2004). Bij het opstellen van UPVV en PUP 2006 in het voorjaar van 2005 houden wij rekening met deze visie.

Op onze provinciale wegen monitoren wij door meting de verkeersintensiteiten. Ook hebben wij verkeersongevallenanalyses uitgevoerd. Verder is het verkeer en vervoer in Noord-Nederland gemonitord. De uitgevoerde infrastructurele maatregelen op onze provinciale wegen zijn ook geëvalueerd.

*Aanleg wegen.*

**Beleidsvoornemens**

- **De nota Provinciaal investeringsbeleid VV tot 2010 wordt in samenhang met de uitwerkingsnota VV geactualiseerd en in verband met de verdergaande decentralisatie herijkt. Genoemde nota's worden in 2004 ter vaststelling aan PS voorgelegd.**
- **De geactualiseerde Regiovisie Groningen-Assen wordt naar verwachting in 2004 uitgevoerd. Met de gemeenten en het Rijk werken wij toe naar meerjarige afspraken over doelgerichte interventies en investeringen, ongeacht de beheerssituatie van netwerken.**
- **In 2004 zetten wij de in 2003 in SNN verband met Rijkswaterstaat gestarte gezamenlijke infrastrategie van netwerken verkeer en vervoer in Noord-Nederland voort. Mogelijkheden tot provinciale voorfinanciering van onderdelen van de rijksinfrastructuur worden in 2004 onderzocht.**
- **Eind 2002 hebben wij met de minister van verkeer en waterstaat (VW) afspraken gemaakt over het MIT vóór en na 2010. Daartoe zijn in overleg met het Rijk en gemeenten in 2003 de noodzakelijke planstudies en overige planvoorbereidingen gestart.**
- **Met het Rijk wordt overlegd over aanpak van de knelpunten in de spoorsector en over mogelijke decentralisatie van de N34. Deze werkzaamheden worden in 2004 doorgezet.**
- **In 2004 wordt aan PS verslag gedaan over het MUP 2003.**
- **In 2004 brengen wij de beleidseffect-rapportage (BER) uit.**
- **De nieuwe Wet Luchtvaart zal naar verwachting medio 2004 klaar zijn. In 2004 zullen wij in overleg met het Rijk de noodzakelijke voorbereidingen treffen op de nieuwe taken.**
- **Het aandelenbezit van Groningen Airport Eelde en de structuur hiervan mag niet leiden tot belangenverstrengeling met de nieuwe taken. Wij zullen ons in 2004 daarover beraden.**

Bij de Voorjaarsnota 2004 hebben wij het investerings-beleid VV geactualiseerd. Voor deze collegeperiode hebben wij voor VV-beleid (programma Bereikbaarheid) € 32 miljoen extra beschikbaar gesteld.
De Regiovisie Groningen-Assen is in 2004 geactualiseerd en door de desbetreffende gemeenteraden en provinciale staten vastgesteld.
Voor de presentatie van de Najaarsnota 2005 zullen de meerjarige afspraken over de doelgerichte investeringen en interventies aangegaan zijn.
In 2004 is de studie Netwerk optimalisatie Noord-Nederland uitgevoerd. Hieruit zijn knelpunten naar voren gekomen die worden besproken met het Ministerie van Verkeer en Waterstaat (VW). De eerste uitwerking vindt plaats in een gezamenlijk gebiedsgerichte aanpak (GGA) in Groningen-Assen.
De afspraken zijn vastgelegd in de brief d.d. 10 december 2004 van de minister van VW aan de Tweede Kamer. Voor de A28 (Meppel-Zwolle) zijn de afspraken geconcretiseerd tot structurele oplossingen voor het knooppunt Lankhorst en een sober 2x3 autosnelweg in het kader van "zichtbaar, slim en meetbaar" (ZSM). Ter hoogte van Zwolle wordt een gezamenlijke GGA gestart. De oorspronkelijke MIT-planstudie is hiermee komen te vervallen.
In SNN-verband zal in 2005 een spoorvisie worden opgesteld. Drenthe trekt dit project.
Wij hebben samen met Rijkswaterstaat Noord-Nederland het rapport Feitenonderzoek overdracht rijksweg 34 eind 2004 afgerond. Het rapport is een verkenning naar de overdracht van de N34 aan de provincie Drenthe, gedeelte De Punt - Drents/Overijsselse grens. In het overleg, tussen Noord-Nederland en de minister van VW, is afgesproken ook het Overijssels deel van de N34 tussen de Drents/Overijsselse grens en Witte Paal te betrekken bij een gewenste overdracht naar de provincies. De verkenning van het Overijssels deel van de N34 wordt februari 2005 afgerond
Het verslag van het MUP 2003 hebben wij in september 2004 vastgesteld. In ons MUP 2004 zijn voor het eerst alle infra- en gedragsprojecten zoveel mogelijk verzameld.
Het SNN heeft de Monitor VV Noord-Nederland uitgevoerd. Aan de Monitor VV Noord-Nederland is op grote schaal bekendheid gegeven, onder andere via de website. In 2005 wordt de monitor uitgebreid.
De nieuwe Wet luchtvaart zou medio 2004 klaar zijn. In de nieuwe wet zal de overdracht van luchtvaarttaken en bevoegdheden van Rijk naar provincies worden geregeld. Pas eind 2004 zijn de conceptwetteksten hierover aan ons voorgelegd. De procedure heeft vertraging opgelopen en daarom wordt nu verwacht dat de wet pas in 2006 klaar zal zijn en in 2007 door ons in praktijk kan worden gebracht.

Wij constateren wel dat het hebben van bevoegdheden over luchtvaart en het hebben van aandelen in Groningen Airport Eelde de schijn van belangenverstrengeling kan wekken. In 2006/2007 zal een constructie worden bedacht om deze twee zaken gescheiden te houden.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 213.606 | 207.000 | 3.252.550 | 3.270.981 | -18.431 |
| Apparaatskosten | 602.618 | 790.054 | 790.054 | 825.903 | -35.849 |
| Totaal lasten | 816.224 | 997.054 | 4.042.604 | 4.096.884 | -54.280 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 3.119.050 | 3.174.906 | 55.856 |
| Saldo | 816.224 | 997.054 | 923.554 | 921.978 | 1.576 |

## Doelstelling 33003 Veilige bereikbaarheid in leefbaar Drenthe

**Portefeuillehouder** De heer S.B. Swierstra
**Contactpersoon** Mevrouw S.W.T Gerritsen (toestel 54 84)

Om de basiskwaliteit afwikkeling verkeer op de wegen in Drenthe in stand te houden zijn wij in 2004 gestart met de verbreding van de N381.
Voor de realisatie van de basiskwaliteit bereikbaarheid voor de kernzones en de stedelijke criteria daarbinnen hebben wij de benodigde gelden in de begroting gereserveerd.
De aanvankelijke doelstelling in de Nota mobiliteit over terugdringing van het aantal verkeersslachtoffers was te ambitieus en is daarom naar beneden bijgesteld.
De invoering van de landelijk afgesproken essentiële kenmerken (met name de wegmarkeringen) wordt gecombineerd met maatregelen gericht op het terugdringen van het aantal verkeersongevallen. Hierover vindt afstemming plaats met het onderhoudsprogramma van WK. Daarnaast is er aandacht voor gemeentelijke infra-/veiligheids-knelpunten. Een mensgerichte benadering krijgt, zowel bij infra- als gedragsmaatregelen, een hoge prioriteit.
Voor de inrichting van erftoegangswegen hebben wij overleg met de directe gebruikers. Door draagvlak en eigen verantwoordelijkheid verwachten wij dat verkeersveilig gedrag zal toenemen.
De planning van deze projecten is opgenomen in het MUP/PUP.
Om geluidhinder door verkeer in stedelijke en landelijke gebieden te verminderen is een proef voorbereid voor zeer stil asfalt op de N382. In 2005 wordt dit asfalt aangebracht.

Tussen de infrastructuur en de ecologische (hoofd)structuur bestaan knelpunten. Deze willen wij verminderen. In 2004 zijn de knelpunten nog eens geïnventariseerd. Bij de uitvoering van reconstructiewerkzaamheden en groot onderhoud pakken wij deze knelpunten aan. Bijvoorbeeld de ecobrug bij de Rogatsluis.

*Drenthe opmeten*

**Beleidsvoornemens**

- **Bereikbaarheid van economische kernzones en stedelijke gebieden staat voorop, met de toegankelijkheid van verkeer in kwetsbare gebieden wordt terughoudendheid betracht.**
- **Wij geven een nieuwe impuls aan het verkeers- en vervoersbeleid door onze inzet op de mensgerichte benadering. In de jaren 2003 tot en met 2006 voeren wij een samenhangend programma van tenminste 3 pilots per jaar uit, dat is afgestemd op het POP II.**

Met Assen zijn vergevorderde contacten over de bereikbaarheid economische kernzones en stedelijke gebieden. Voor de werkzaamheden aan de noordelijke invalsweg (wegvak Peelo) hebben wij € 600.000,-- uit intensiveringsgelden bijgedragen. Dit geld is bedoeld voor verbetering van het openbaar vervoer en het fietsverkeer. Met Hoogeveen, Meppel, Emmen en Coevorden zijn wij nog in overleg over deze bereikbaarheid.

In ons verkeers- en vervoersbeleid krijgt de mensgerichte benadering extra aandacht. Wij hebben hiervoor afgelopen jaar drie pilots uitgevoerd:

1. gebruikersonderzoek N386. Het rapport verschijnt in 2005
2. 100% Drent, verkeersvoorlichting
3. dynamisch informatiesysteem (DIS) op vier locaties (Roswinkel. Dieverbrug, Emmer-Compascuum en Nieuw-Weerdinge).

Voor 2005 zijn pilots in voorbereiding. Een daarvan zal een alternatief voor drempels zijn.

## Voortgang uitvoering prioriteiten 2004

**Knelpunten infrastructuur en de ecologische hoofdstructuur (EHS)**

**Regelmatig blijkt dat de uitvoering van infrastructurele werken knelpunten oplevert voor de realisatie van de EHS. Veelal zijn er geen financiële middelen om die knelpunten aan te pakken. Gedacht moet worden aan bijvoorbeeld de aanleg van faunapassages. Om op korte termijn iets te doen aan het oplossen van die knelpunten stellen wij u voor eenmalig een bedrag van € 500.000,-- beschikbaar te stellen. Voor de langere termijn zal voor het oplossen van dergelijke knelpunten rekening moeten worden gehouden bij de investering van een infrastructureel werk.**

### Stand van zaken per 31 december 2004

Knelpunten infrastructuur en de ecologische hoofdstructuur (EHS).
De uitvoering van infrastructurele werken levert knelpunten op voor de realisatie van de ecologische hoofdstructuur (EHS). Om op korte termijn iets te doen aan het oplossen van die knelpunten is eenmalig een bedrag van € 500.000,-- beschikbaar gesteld. Een groot deel van het budget is in 2004 besteed door medefinanciering. Door een erg natte zomer kon het project Knelpunten infrastructuur/EHS niet tijdig gestart worden. Bij de besteding van het budget is aangegeven dat projecten voor de helft door de aanvragende instantie zelf moet worden betaald. Door een beperkt budget voor medefinanciering van gemeenten zijn weinig aanvragen van gemeenten binnengekomen. Wij stellen voor het restantbedrag over te hevelen naar 2005 en in de eerste helft te besteden.

**Financiële voortgang**

| Begroot bedrag in 2004 | Realisatie | Verschil begroot -/- realisatie |
|---|---|---|
| 500.000 | 311.879 | 188.121 |

## Voortgang uitwerking Collegeprogramma (2004)

### Intensiveringsgelden infrastructuur

**De voorgestelde middelen zijn een eerste stap in de aanpak van knelpunten ten aanzien van de bereikbaarheid in Drenthe.**

**a. N381 Fietstunnel Scharreveld. Dit project past in de Duurzaam Veilig filosofie en betreft een intensivering. Doel: verkeersveiligheid. Op deze plaats is dit jaar een dodelijk ongeval gebeurd. Weerszijden van de weg worden voor recreatiedoeleinden gebruikt en dit wordt door de aanleg van een motorcrossbaan nog intensiever. Daarmee verwachten wij ook een toename van (illegaal) afslaand verkeer. De gevaarlijke oversteek wordt met een tunnel veilig gemaakt.**

**b. Corridorgewijze aanpak maatregelen openbaar vervoer. Drenthe krijgt de komende jaren in het kader van de herziene Gebundelde Doeluitkering aanzienlijk minder middelen, terwijl de verantwoordelijkheden enorm toegenomen zijn. Zodoende is er ingezet op een nieuwe aanpak in nauw overleg met alle Drentse gemeenten. Wij zullen maatregelen uitvoeren op een van de corridors.**

**c. N854 Herinrichting wegvlak N37/Oosterhesselenbrug. De voorgestelde aanpak van deze reconstructie stuit op veel verzet omdat daarvoor bomen moeten worden gekapt. Daarom wordt een bomenbesparend alternatief voorgesteld dat meer kost, maar waarbij de verkeersveiligheid toeneemt en de bomen behouden blijven.**

### Stand van zaken per 31 december 2004

Het project Scharreveld is vertraagd omdat de discussie met de bevolking en de gemeente over toelaatbare doorrijhoogte van de tunnel (wel of niet geschikt maken voor landbouwverkeer) meer tijd heeft gekost dan voorzien. Omdat de bodem ter plaatse erg waterdoorlatend was, moest het ontwerp fundamenteel worden aangepast en heeft de voorbereiding meer tijd gekost. Door de verandering in het ontwerp konden de aanleg- en bouwvergunning later worden aangevraagd. Deze vergunningverleningsprocedure is afgerond op 31 december 2004. Begin december 2004 is de bouw van de tunnel Scharreveld N381 aanbesteed. Het zou eerst een fietstunnel zijn, maar na overleg met gemeente en gebruikers is besloten een gewone tunnel te realiseren. In maart 2005 gaan wij starten met de aanleg. Eind 2005 is de tunnel gereed.

Voor een corridorgewijze aanpak maatregelen openbaar vervoer krijgen wij uit de herziene gebundelde doeluitkering minder middelen. Het budget voor 2004 is ingezet voor het verbeteren van het OV op het wegvak Peelo in Assen.

Het project Reconstructie N854 Verlengde Hoogeveensche Vaart N37 is vertraagd door onverwacht bezwaar in het kader van een artikel-19-procedure (verkorte bestemmingsplanwijzigingsprocedure), dat inmiddels ongegrond is verklaard. De onderhandelingen over de aankoop van gronden en het overleg met bewoners omtrent inritten verliepen moeizaam. Het werk is in december 2004 aanbesteed en gegund. De werkzaamheden zijn in maart 2005 begonnen. Wij verwachten dat deze in augustus 2005 gereed zijn. Van het restantbedrag wordt voorgesteld dit bedrag over te hevelen naar 2005.

### Financiële voortgang

| Begroot bedrag in 2004 | Realisatie | Verschil begroot -/- realisatie |
|---|---|---|
| • Tunnel Scharreveld 700.000 | 150.217 | 549.783 |
| • Reconstructie N854, Verlengde Hoogeveense Vaart – N37 700.000 | 7.885 | 692.115 |
| • Stimulering corridorpilot 600.000 | 600.000 | 600.000 |

### Toelichting

**Het is niet gelukt de projecten Knelpunten infrastructuur/EHS, Tunnel Scharreveld en Reconstructie N854 Verlengde Hoogeveensche Vaart N37 in 2004 volledig te realiseren. Voor deze projecten zijn dan ook budgetoverhevelingen aangevraagd.**

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 12.891.679 | 8.494.850 | 17.693.375 | 8.498.981 | 9.194.394 |
| Apparaatskosten | 1.615.587 | 1.627.269 | 1.627.269 | 1.923.655 | -296.386 |
| Totaal lasten | 14.507.266 | 10.122.119 | 19.320.644 | 10.422.636 | 8.898.008 |
| Totaal baten | 4.278.691 | 3.430.050 | 10.576.332 | 4.267.914 | -6.308.418 |
| Saldo | 10.228.575 | 6.692.069 | 8.744.312 | 6.154.722 | 2.589.590 |

### Financiële analyse

Het is niet gelukt de projecten Knelpunten infrastructuur/EHS, Tunnel Scharreveld en Reconstructie N854 Verlengde Hoogeveensche Vaart N37 in 2004 volledig te realiseren. Voor deze projecten zijn dan ook budgetoverhevelingen aangevraagd. De kapitaallasten (afschrijvingen en rente) van diverse investeringsprojecten zijn lager dan begroot. Dit komt doordat diverse investeringsprojecten niet conform het MUP worden uitgevoerd. Zie voor verdere details het overzicht van lopende investeringsprojecten. Het voordeel op de kapitaallasten van Infra en FVV-projecten wordt verrekend met een toevoeging aan de reserves bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

De budgetten zijn per abuis met een begrotingswijziging verhoogd, omdat verplichtingen uit eerdere jaren ook ten laste van de exploitatie in 2004 gebracht zouden moeten worden. Dit is echter op advies van de accountant niet gedaan. Op advies van de accountant is de stand van de reserve op balans per 1 januari 2004 aangepast. Vandaar dat er veel minder uitgaven zijn dan begroot en de onttrekking aan de voorzieningen ad € 7.048.250,-- niet gerealiseerd is.

De apparaatskosten vertonen een overschrijding. Binnen de Productgroep Verkeer en Vervoer zijn in totaliteit meer uren op projecten verantwoord dan begroot.

## Een financieel totaaloverzicht per programma

| Totaal programma | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | 3-4<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 15.323.490 | 11.119.173 | 23.363.248 | 14.519.520 | 8.843.728 |
| Baten | 4.278.691 | 3.430.050 | 13.695.382 | 7.442.820 | -6.252.562 |
| Saldo | 11.044.799 | 7.689.123 | 9.667.866 | 7.076.699 | 2.591.167 |

## Programma 3.1. Beheer en onderhoud

**Missie**

**Het Drents beleid op het gebied van beheer en onderhoud heeft als missie:**
**Het provinciaal wegenbeheer is erop gericht in samenspraak met partners een optimale balans te bereiken tussen veiligheid, bereikbaarheid, milieu (inclusief duurzaamheid), leefbaarheid en kosten. Veiligheid staat daarbij voorop.**
**Het provinciaal vaarwegenbeheer is erop gericht in samenspraak met partners een optimale balans te bereiken tussen veiligheid, bereikbaarheid (van "natte" bestemmingen), milieu (inclusief duurzaamheid), leefbaarheid (inclusief cultuur) en kosten. Het provinciaal beleid is erop gericht de bestaande vaarwegen (thans 154 km) voor de scheepvaart beschikbaar te houden en aantrekkelijker te maken. Voor de recreatievaart is het streven de ontbrekende schakels Zuidlaardermeer - Stadskanaal en Erica/Klazienaveen - Ter Apel als vaarweg te herstellen.**

## Doelstelling 33103 Beleid duurzaam beheer provinciaal wegennet

**Portefeuillehouder** **De heer S.B. Swierstra**
**Contactpersoon** **De heer T. Woestenburg (toestel 57 40)**

Ter voorbereiding van het beleid dat ten grondslag ligt aan het wegenbeheer zijn in 2004 de volgende hoofdstukken van het Beleidsplan gereedgekomen:
- Essentiële herkenbaarheidskenmerken van wegen
- Grondstromenbeleidsplan met bodemkwaliteitskaart
- Beplantingen
- (In concept-)Aanbestedingsbeleid van werken

Er ontbreken naar huidig inzicht nog 5 hoofdstukken (gedeeltelijk vaarwegenbeleid betreffende). Een overzicht van alle gerealiseerde hoofdstukken van het Beleidsplan is beschikbaar.

In 2004 zijn, als landelijke primeur, de essentiële herkenbaarheidskenmerken aangebracht op twee vakken van de N381 (een enkelbaans stroomweg).
De bodemkwaliteitskaart is ter goedkeuring toegezonden aan de 12 Drentse gemeenten. Tynaarlo en Aa en Hunze hebben ingestemd met de kaart.
Er is een notitie over beleidsmargekeuze van het kwaliteitsniveau van het wegennet opgesteld.

*Voorlichtingsmateriaal wegwerkzaamheden*

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 19.556 | 18.565 | 18.565 | 23.790 | -5.225 |
| Totaal lasten | 19.556 | 18.565 | 18.565 | 23.790 | -5.225 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 19.556 | 18.565 | 18.565 | 23.790 | -5.225 |

Financiële analyse
Geen opmerkingen.

## Doelstelling 33104 Wegennet (wegenbeheer)

**Portefeuillehouder** De heer S.B. Swierstra
**Contactpersoon** De heer J.F. Meek (toestel 53 48)

De verkeersveiligheid is ten opzichte van het basisjaar 1998 verbeterd. Het aantal ongevallen is afgenomen. Voor details zie programma Verkeer, doelstelling 33003.

Het aantal geregistreerde omgekomen dieren op de provinciale wegen bedroeg 537.

In 2004 zijn onder de N381 30 faunatunnels en 6 faunarasters aangebracht. Onder de N374 zijn 2 faunatunnels aangelegd.

De monitoring door Bureau Bakker wordt niet voortgezet. In 2005 zoeken de Productgroepen Landelijk Gebied en Wegen en Kanalen naar een nieuwe vorm, mede vanwege de problemen met het jacobskruiskruid.

Eind 2004 stonden er 32.854 bomen langs onze wegen.
Er zijn in 2004 144 bomen bij geplant en met het afstoten van de N852 naar de gemeente Hoogeveen zijn tevens 1.040 bomen door de gemeente overgenomen.

**Beleidsvoornemens**

- **Wij nemen de verkeersveiligheidverhogende maatregelen die in het MUP staan mee.**
- **Daarnaast worden bij de wegen- en de kanalenprojecten binnen de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) faunapassages en natuurtechnische voorzieningen aangelegd om verdere versnippering van de EHS te voorkomen.**
- **Ook wordt rekening gehouden met de cultuurhistorische en culturele waarde van onze infrastructuur.**

De verkeersveiligheidsverhogende maatregelen die in het Meerjarenuitvoeringsprogramma staan zijn gerealiseerd. Zie programma Verkeer (33003).
In de reconstructie van de N381 zijn faunapassages en natuurtechnische voorzieningen aangelegd. Langs de Hoogeveensche Vaart zijn de oevers vlakker gemaakt, zodat dieren eenvoudiger uit het water kunnen komen.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 10.650.274 | 7.948.317 | 8.152.517 | 9.717.200 | -1.564.683 |
| Apparaatskosten | 3.151.042 | 2.926.371 | 2.926.371 | 3.370.284 | -443.913 |
| Totaal lasten | 13.801.316 | 10.874.688 | 11.078.888 | 13.087.484 | -2.008.596 |
| Totaal baten | 2.206.773 | 34.487 | 228.887 | 2.184.304 | 1.955.417 |
| Saldo | 11.594.543 | 10.840.201 | 10.850.001 | 10.903.180 | -53.179 |

### Financiële analyse

Op de programmakosten is een overschrijding verantwoord, doordat binnen de onderhoudsprojecten van beheer en onderhoud wegen, een aantal projecten van het MUP is uitgevoerd, in totaal voor een bedrag van ongeveer € 2.000.000,--. Tegenover deze extra kosten zijn overige opbrengsten verantwoord. Dit zijn de vergoedingen vanuit het MUP voor de uitgevoerde werken. Doordat de vervanging van de deklaag op de rondweg Coevorden is uitgesteld naar 2005, in verband met de discussie over zogenaamd “stil asfalt”, zijn hiervoor nog geen uitgaven gereserveerd. Per saldo resulteert dit in een voordeel.
De apparaatskosten zijn overschreden doordat er vanuit het bouwdeel van de productgroep Wegen en Kanalen meer werkzaamheden zijn verricht voor onder andere vervaardiging van de beheerkaart en werkzaamheden voor de grootonderhoudsprojecten. Het saldo van lasten en baten op deze doelstelling wordt exclusief het resultaat op de kapitaallasten verrekend met de reserve Wegenbeheer.
In 2004 is, na verrekening van het tekort in 2003, per saldo € 292.000,-- meer uitgegeven dan de bestemmingsreserve groot is. Dit saldo komt ten laste van de algemene middelen en zal in 2005 met de reserve Wegenbeheer worden verrekend.

## Doelstelling 33304 Vaarweg Meppel-De Punt (VAMP)

**Portefeuillehouder** De heer S.B. Swierstra
**Contactpersoon** De heer W. Paas (toestel 53 31)

Op de vaarweg Meppel-De Punt hebben zich geen stremmingen voorgedaan.

In de Paradijssluis zijn 3.880 boten geschut.

Langs de vaarweg staan 701 bomen; er is geen toename van de hoeveelheid beplanting gerealiseerd.

In Dieverbrug is als onderdeel van een toekomstig nat-droogtransferium met lighaven een monumentale rijkswoning aangekocht (Rijksmonument). De woning zal in de loop van 2005 worden gerestaureerd.
Kunstwerken zijn gerealiseerd bij sluizen De Punt, Vries, Vriezerbrug, de Haarsluis en de Uffeltersluis.

In 2004 zijn in de scheepvaart op de vaarweg Meppel-De Punt geen slachtoffers gevallen.

**Beleidsvoornemens**

- **Wij bekijken bij de vervanging van de (verouderde) elektrische installaties steeds nadrukkelijk of overschakeling op automatische bediening of afstandsbediening in combinatie met meerdere objecten economisch gezien haalbaar is.**

In 2004 is de brug Tentingerdraai (van de gemeente Midden-Drenthe) op afstand bedienbaar gemaakt. De provincie bedient nu deze brug voor de gemeente.

Door Ingenieursbureau Witteveen + Bos is een onderzoek uitgevoerd naar de optimale objectenbediening. Uit het adviesrapport blijkt dat automatisering van de bediening met de huidige technische middelen nog niet efficiënt is. Mogelijk dat hier bij nieuw te bouwen kunstwerken en nieuwe technieken mogelijkheden liggen.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 2.736.304 | 2.034.539 | 2.228.939 | 1.961.210 | 267.729 |
| Apparaatskosten | 1.122.593 | 1.320.464 | 1.320.464 | 1.198.624 | 121.840 |
| Totaal lasten | 3.858.897 | 3.355.003 | 3.549.403 | 3.159.834 | 389.569 |
| Totaal baten | 3.921.185 | 3.319.404 | 3.523.604 | 3.960.543 | 436.939 |
| Saldo | 62.288 | 35.599 | 25.799 | 800.709 | 826.508 |

### Financiële analyse

Op de programmakosten is een besparing geboekt van € 268.000,--, doordat een aantal verbeteringen aan bruggen in het Noord-Willemskanaal daadwerkelijk in 2005 zullen worden uitgevoerd. Deze projecten zijn in 2004 gestart, maar lopen over de winter heen.
Aan apparaatskosten is er bijna € 120.000,-- minder besteed, vooral doordat medewerkers van het bouwdeel meer ingezet zijn bij het wegenbeheer.
Bij de inkomsten hebben de indexering van de bijdragen van het Rijk en de waterschappen en de afrekening van de kosten voedingsgemalen (pompkosten) van 2003, meer opgeleverd dan was begroot.
Verder is er nog € 140.000,-- subsidie ontvangen voor faunawerken aan het Noord-Willemskanaal en € 34.000,-- voor kunstaspecten op/bij de gerenoveerde sluizen.
Hierdoor is er per saldo € 827.000,-- aan de bestemmingsreserve Vaarweg Meppel-De Punt toegevoegd bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

*Werk aan de weg*

## Doelstelling 33305 Zuid - Oost Drents vaarwegennet

**Portefeuillehouder** De heer S.B. Swierstra
**Contactpersoon** De heer W. Paas (toestel 53 31)

Ter verbetering van het recreatief gebruik:
- is in Nieuw-Amsterdam in de nabijheid van het Van Gogh-huis 250 meter afmeervoorziening aangebracht;
- zijn de ligplaatsaanduidingen verbeterd.

Er zijn geen slachtoffers in de scheepvaart op het zuidelijk vaarwegennet te betreuren.

Op de Zuidoost-Drentse vaarwegen zijn 28 faunaslachtoffers geregistreerd; dit houdt ten opzichte van 2002 een afname in.

In 2004 passeerden 2.620 boten de Hoogeveensche Vaart.

Voor het kunstwerk bij de gerenoveerde Nieuwebrugsluis heeft de gemeente Hoogeveen een bouwvergunning verleend. Bij deze sluis is tevens onze eerste Eco-brug gerealiseerd.
In 2004 is gestart met de renovatie/revitalisatie van de vaarweg Zuidlaardermeer-Bareveld (waaronder het Grevelingkanaal en Annerveenschekanaal).
De provincie Drenthe is participant in dit project.

**Beleidsvoornemens**

- **Wij bekijken bij de vervanging van de (verouderde) elektrische installaties steeds nadrukkelijk of overschakeling op automatische bediening of afstandsbediening in combinatie met meerdere objecten economisch gezien haalbaar is.**

Vanuit het nieuwe bedieningshuis op de Nieuwebrugsluis worden 3 bruggen van de gemeente Hoogeveen op afstand bediend. Dit is een onderdeel van een gezamenlijk project van de gemeente en provincie gedurende 2004/2005. De gerealiseerde bezuiniging van € 10.000,-- op de bedieningskosten wordt met ingang van 2006 in mindering gebracht op het budget van de Zuidoost-Drentse vaarwegen.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 2.113.811 | 1.964.275 | 1.964.275 | 2.929.352 | -965.077 |
| Apparaatskosten | 1.193.115 | 1.212.181 | 1.212.181 | 1.140.769 | 71.412 |
| Totaal lasten | 3.306.926 | 3.176.456 | 3.176.456 | 4.070.121 | -893.665 |
| Totaal baten | 1.115.803 | 1.035.616 | 1.035.616 | 1.271.614 | 235.998 |
| Saldo | 2.191.123 | 2.140.840 | 2.140.840 | 2.798.508 | -657.668 |

### Financiële analyse

Doordat wij bezig zijn met een inhaalslag op het groot onderhoud van de oeverconstructies is er € 965.000,-- meer uitgegeven dan in de begroting was opgenomen. In het managementcontract was deze inhaalslag opgenomen en werd een onttrekking van de reserve voorzien.

Er werd € 71.400,-- minder aan apparaatskosten besteed, vooral doordat er bij het wegenbeheer meer nodig was.
De afrekening van de kosten voedingsgemalen (pompkosten) over 2003 was € 140.000,-- hoger dan begroot. Er werd een Subsidieregeling gebiedsgericht beleid-bijdrage van € 36.500,-- ontvangen voor aangebrachte natuurtechnische oevervoorzieningen en voor het onderhoud aan het kunstwerk Echten van de gemeente Hoogeveen is een vergoeding van € 25.700,-- ontvangen naast een aantal kleinere vergoedingen.
Dit heeft erin geresulteerd dat er ruim € 641.000,-- aan de bestemmingsreserve moest worden onttrokken bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

## Doelstelling 33306 Beleid duurzaam beheerd provinciaal vaarwegennet

**Portefeuillehouder** De heer S.B. Swierstra
**Contactpersoon** De heer T. Woestenburg (toestel 57 40)

Zie 33103 (beleid wegennet).

Er ontbreekt nog 1 “nat” hoofdstuk van het Beleidsplan (over de beleidsmargekeuze voor de kwaliteit van het vaarwegbeheer inclusief groot onderhoud).

### Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1 Realisatie 2003 | 2 Primitieve begroting 2004 | 3 Begroting 2004 na wijziging | 4 Realisatie 2004 | (3-4) Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 15.801 | 13.123 | 13.123 | 15.111 | -1.988 |
| Totaal lasten | 15.801 | 13.123 | 13.123 | 15.111 | -1.988 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 15.801 | 13.123 | 13.123 | 15.111 | -1.988 |

Financiële analyse
Geen opmerkingen.

### Een financieel totaaloverzicht per programma

| Totaal programma | 1 Realisatie 2003 | 2 Primitieve begroting 2004 | 3 Begroting 2004 na wijziging | 4 Realisatie 2004 | 3-4 Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 21.002.496 | 17.437.835 | 17.836.435 | 20.356.340 | -2.519.905 |
| Baten | 7.243.761 | 4.389.507 | 4.788.107 | 7.416.460 | 2.628.353 |
| Saldo | 13.758.735 | 13.048.328 | 13.048.328 | 12.939.880 | 108.448 |

## Programma 3.2. Vervoer

**Missie**

**Het Drents vervoerbeleid heeft als missie:**
**Wij zorgen voor een netwerk van (water)wegen en openbaar vervoer in de provincie Drenthe. Wij werken aan een veilig en doelmatig, comfortabel en aantrekkelijk netwerk, dat wij goed onderhouden en steeds verbeteren. Wij zoeken daarbij altijd naar een evenwicht tussen mobiliteit, bereikbaarheid en leefbaarheid. Een en ander onder het motto: "Verkeer en Vervoer, daar kom je mee thuis".**

## Doelstelling 33402 Verbeteren infrastructuur voor het goederenvervoer

**Portefeuillehouder** **De heer S.B. Swierstra**
**Contactpersoon** **Mevrouw S.W.T Gerritsen (toestel 54 84)**

Drenthe wil een goede aansluiting op (inter)nationale transportassen en goede onderlinge bereikbaarheid van de kernzones en de stedelijke centra daarin.
Over het opheffen van de knelpunten infrastructuur weg, water en rail uit het Bereikbaarheidsprofiel Noord-Nederland hebben wij in het Landsdeeloverleg 2004 afspraken gemaakt. Deze zijn vastgelegd in een brief van de minister van verkeer en waterstaat d.d. 10 december 2004 aan de Tweede Kamer.

In de Nota mobiliteit wordt gesproken over een studie naar goede bereikbaarheid van bedrijventerreinen, routing voor gevaarlijk en zwaar transport en systemen voor stadsdistributie. Deze studie is voor Noord-Nederland uitgevoerd in een SNN-werkgroep. In het Uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer worden de uitkomsten van deze studie verwerkt.

Voor het verbeteren van de bereikbaarheid van de luchthaven Groningen Airport Eelde (GAE) wordt de startbaan verlengd. Deze verlenging zou plaatsvinden in 2005. Dit zal niet lukken. Wij verwachten dat de verlenging in 2006 wel wordt gerealiseerd.
Over de realisatie van de basiskwaliteit van het goederenvervoer, zoals aangegeven in de SNN-visie goederenvervoer, zijn geen ontwikkelingen te melden.

**Beleidsvoornemens**

- **De verwachting is dat de omvang van het goederenvervoer in Noord-Nederland aanzienlijk zal stijgen. De visie op het goederenvervoer is ingepast in het POP II en uitvoeringsprogramma VV. Wij voeren de visie en het Actieprogramma goederenvervoer in 2004 uit.**
- **Voor de hoofdvaarweg Meppel - Ramspol voeren wij een planstudie uit voor verbetering van de vaarweg (sluis bij Zwartsluis), gericht op uitvoering vóór 2009.**
- **De gewenste uitbouw van de vaarweg Almelo -Coevorden wordt afhankelijk gesteld van de daadwerkelijke ontwikkeling van het aantal vaarbewegingen op de vaarweg.**
- **In overleg met provincie Groningen en met betrokken gemeenten leveren wij een afgestemde inbreng bij de ontwikkelingen rond GAE, gericht op een veilige luchthaven met ontwikkelingsmogelijkheden, waarbij veel aandacht geldt voor de leefomgeving.**
- **Invulling van het nieuwe locatiebeleid is van belang voor de ontwikkeling van een visie op bedrijfslocatie.**

In 2004 zijn wij bezig geweest met de uitvoering van de visie en het Actieprogramma goederenvervoer in Noord-Nederland. Een aantal projecten goederenvervoer hebben wij in samenwerking met het bedrijfsleven gerealiseerd. Enkele zijn het project Stedelijke distributie goederenvervoer, het project Kwaliteitsnetwerk en het project Veiligheid en bestelverkeer. De overige projecten worden in 2005 afgerond.
Voor de verbetering van de hoofdvaarweg Meppel-Ramspol is een planstudie uitgevoerd. In deze MIT-planstudie wordt gekeken naar de haalbaarheid van een tweede keersluis of een nieuwe (groene) schutsluis. Besluitvorming hierover zal plaatshebben in 2007. Wij verwachten dat de realisatie start in 2009 met een taakstellend budget van € 20 - € 35 miljoen.

Het kanaal Almelo-Coevorden is geschikt voor scheepvaart van minimaal 400 ton. De gewenste uitbouw van deze vaarweg stellen wij afhankelijk van het aantal vaarbewegingen. De ontwikkeling van het transport over deze vaarweg wordt daarom gemonitord. Wij vinden evenals de provincie Overijssel dat alleen een (belangrijke) toename van het transport over deze vaarweg aanleiding is voor een volgende stap in de verruiming van het kanaal.

Het overleg over de ontwikkelingen rond GAE dat wij hebben met de provincie Groningen en betrokken gemeenten is constructief. Wij verwachten dat de baanverlenging in 2006 wordt gerealiseerd.
Wij verwachten dat de overdracht van de luchtvaarttaken van Rijk naar provincies in 2006 in de Wet luchtvaart is geregeld.

De nieuwe Wet luchtvaart zou medio 2004 klaar zijn. In de nieuwe wet zal de overdracht van luchtvaarttaken en bevoegdheden van Rijk naar provincies worden geregeld. Pas eind 2004 zijn de conceptwetteksten hierover aan ons voorgelegd. De procedure heeft vertraging opgelopen en daarom wordt nu verwacht dat de wet pas in 2006 klaar zal zijn en in 2007 door ons in praktijk kan worden gebracht.

Over de invulling van het nieuwe locatiebeleid, van belang voor de ontwikkeling van een visie op bedrijfslocatie, melden wij dat het locatiebeleid deel uitmaakt van de uitwerking van de Nota mobiliteit. Deze nota zal door het Rijk in de loop van 2005 worden vastgesteld.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 846.281 | 628.390 | 4.136.285 | 4.808.939 | -672.654 |
| Apparaatskosten | 4.851 | 9.764 | 9.764 | 17.316 | -7.552 |
| Totaal lasten | 851.132 | 638.154 | 4.146.049 | 4.826.255 | -680.206 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 7.054 | 7.054 |
| Saldo | 851.132 | 638.154 | 4.146.049 | 4.819.201 | -673.152 |

### Financiële analyse

In 2004 is op deze doelstelling voor € 4.078.295,-- extra afgeschreven in het kader van uitvoering Collegeprogramma. Is er extra afgeschreven op met name geactiveerde activa van vaarwegen. Vanaf 2005 zal dit besparingen op de kapitaallasten opleveren. Per abuis is echter in de begroting 2004 hier al op gerekend, vandaar de overschrijdingen op afschrijvingen en toegerekende rente. Daarnaast is er een nadeel van ruim € 55.000,-- op de toegerekende rente doordat de boekwaarde van het project Vaarweg Almelo-Coevorden veel hoger is waarmee bij het opstellen van de begroting rekening is gehouden. In totaal bedraagt het nadeel op de kapitaallasten binnen deze doelstelling € 663.326,--.

*Met de bus*

## Doelstelling 33403 Beschikbaarheid collectief personenvervoer voor de inwoners en bezoekers van Drenthe

**Portefeuillehouder** De heer S.B. Swierstra
**Contactpersoon** Mevrouw S.W.T Gerritsen (toestel 54 84)

Om hoogwaardig collectief personenvervoer op de hoofdverbindingen te realiseren hebben wij met de provincies Groningen, Fryslân, Overijssel en Flevoland in 2004 het HOV-convenant opgesteld. Hierin staan de eisen verwoord voor hoogwaardig openbaar vervoer. Deze eisen zijn meegenomen in de aanbesteding van de GGD-concessie (Groningen-Groningen-Drenthe).
Voor openbaar vervoer in de landelijke gebieden geldt dat elke locatie waar voldoende vraag bestaat, wordt ontsloten met een daarop afgestemde vorm van openbaar vervoer. In 2005 zal dit worden uitgevoerd.
De concessies ex Wet personenvervoer voor het verbindende net en de ontsluitende netten worden in 2005 verleend, waarmee al het openbaar vervoer in Drenthe is aanbesteed.
In de ontsluitende gebieden hebben wij in de aanbestedingen voorwaarden gecreëerd om in samenspraak met gemeenten, reizigers en andere marktpartijen een geïntegreerd openbaarvervoernetwerk te realiseren. Doelgroepenvervoer zoals gehandicapten- en leerlingenvervoer maakt hier deel van uit.
Eveneens is het nodig om alle knooppunten en haltes op het verbindende net te verbeteren. Door procedures (onder andere bezwaarschriftenprocedure bomenkap Koesteeg (knooppunt Borger) en discussie rond fauna-/archeologisch beheer knooppunt Gieten) zijn niet alle knooppunten van het verbindende net voor 2005 in uitvoering gegaan. Wel is een groot deel van de haltevoorzieningen verbeterd.
De kostendekkingsgraad van het provinciaal openbaar vervoer was in 2004 32,68%. De vervoersopbrengsten zijn lager uitgevallen dan de taakstellende vervoersopbrengsten 2004, waardoor de definitieve vaststelling van de rijksbijdrage lager zal uitvallen dan de taakstelling.

**Beleidsvoornemens**

- **Het verbindend en aanvullend net Noord-Drenthe zal medio 2004 van start gaan, het aanvullend net Zuidoost-Drenthe per 2005 en het aanvullend net Zuidwest-Drenthe medio 2005. Hiermee voldoen wij aan de afspraken zoals gemaakt met het Rijk omtrent het aanbesteden van al het openbaar vervoer vóór 1 januari 2005. Voorts zetten wij in op infrastructurele verbeteringen.**

Met het Rijk hebben wij afspraken gemaakt over het aanbesteden van al het openbaar vervoer in Drenthe vóór 1 januari 2005.
De GGD-concessie is aanbesteed en van start gegaan per 1 juni 2004. De verbindende lijnen en het aanvullend net Noord-Drenthe zijn onderdeel van de GGD-concessie. Het aanvullende net Zuidoost-Drenthe is aanbesteed en van start gegaan per 12 december 2004. De laatste aan te besteden concessie, te weten het aanvullende net Zuidwest-Drenthe zal in maart 2005 worden gegund en gaat per 4 september 2005 van start.

### Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 23.749.560 | 16.302.509 | 21.852.911 | 23.841.166 | -1.988.255 |
| Apparaatskosten | 724.755 | 646.540 | 646.540 | 854.381 | -207.841 |
| Totaal lasten | 24.474.315 | 16.949.049 | 22.499.451 | 24.695.547 | -2.196.096 |
| Totaal baten | 23.361.326 | 16.302.509 | 21.789.369 | 23.773.202 | 1.983.833 |
| Saldo | 1.112.989 | 646.540 | 710.082 | 922.345 | -212.263 |

Financiële analyse

Per saldo is een bedrag van € 2.800.374,-- aan de voorziening openbaar vervoer toegevoegd.

## Een financieel totaaloverzicht per programma

| Totaal programma | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | 3-4<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 25.325.446 | 17.587.203 | 26.645.500 | 29.521.801 | -2.876.301 |
| Baten | 23.361.326 | 16.302.509 | 21.789.369 | 23.780.255 | 1.990.886 |
| Saldo | 1.964.120 | 1.284.694 | 4.856.131 | 5.741.546 | -885.415 |

## Programma 4.0. Waterhuishouding

**Missie**

**Het Drents beleid met betrekking tot de waterhuishouding heeft als missie:**
**Het bereiken en behouden van gezonde en veerkrachtige watersystemen, die ordenend zijn voor de inrichting van de fysieke leefomgeving.**
**Speerpunten daarbij zijn:**

- **bescherming tegen wateroverlast;**
- **tegengaan van verdroging; zuinig gebruik van grondwater;**
- **het voorkomen van schade aan waterkeringen en landbouw gewassen.**

**Om de gewenste waterhuishoudkundige situatie overeenkomstig het POP en tegen acceptabele kosten te bereiken wordt ingezet op een doorzichtige bestuurlijke organisatie voor de waterhuishouding, met een goed financieel en bestuurlijk draagvlak.**

## Doelstelling 34001 Waterhuishouding algemeen

**Portefeuillehouder** **Mevrouw T. Klip-Martin**
**Contactpersoon** **De heer H.F.M.J. van den Eerenbeemt (toestel 58 71)**

Als wij denken aan de Drentse waterhuishouding in het algemeen dan richten wij ons vooral op zaken als wateroverlast, maar ook watertekorten. Daarnaast is de kwaliteit van het water een belangrijk onderwerp.

Onze algemene beleidsuitgangspunten voor het gewenste grond- en oppervlaktewater is vastgelegd in het Provinciaal omgevingsplan II (POP II). Deze uitgangspunten zullen de komende jaren verder worden uitgewerkt.

Wanneer wij naar de milieukwaliteit voor alle wateren kijken, moeten wij constateren dat de landelijke norm in veel wateren niet gehaald is. Dit komt door een te hoge diffuse belasting. Als provincie hebben wij hier weinig invloed op. Een verbetering is grotendeels afhankelijk van het stoffenbeleid op nationaal en Europees niveau.

Een manier om de wateroverlast te beperken is door waterbergingsgebieden aan te wijzen. In het POP II zijn deze gebieden benoemd. Voor Noord-Drenthe zijn de bergingsgebieden ondertussen aangewezen en voor Zuid-Drenthe is een uitwerkingsopdracht voor bergingsgebieden opgenomen. In de beekdalen worden kapitaalintensieve functies geweerd, om zo de kans op wateroverlast te beperken.

Hoewel wateroverlast een belangrijk beleidsonderwerp is, hebben zich de afgelopen jaren in perioden van droogte tekorten aan oppervlaktewater voorgedaan. In 2004 was dit echter niet het geval.

**Beleidsvoornemens**

- **In de waterakkoorden Drenthe, Overijsselsche Vecht/Meppelerdiep en Twentekanalen zijn ook meetafspraken vastgelegd. Deze worden bij de uitvoering van het beheer van de kanalen meegenomen.**
- **De coördinatiecommissies zorgen voor de controle van de uitvoering. Voor het Waterakkoord Drenthe wordt gekeken of dit op termijn moet worden herzien.**

De provincies Drenthe en Overijssel werken samen bij het kanaalbeheer. Dit moet resulteren in drie waterakkoorden. Het Waterakkoord Drenthe zal volgend jaar worden herzien. Het Waterakkoord Twente-kanalen is momenteel van kracht en functioneert, terwijl die over de Vecht/het Meppelerdiep in voorbereiding is.

Alle in het Waterakkoord Drenthe voorziene meetinrichtingen zijn gerealiseerd en leveren de gewenste meetgegevens op. Deze zijn nodig voor de verrekening van de wateraanvoer. Overigens worden ook de kosten van de wateraanvoer op grond van deze metingen verrekend. In 2004 hebben zich geen bijzonderheden voorgedaan. Als gevolg van de weersomstandigheden was de vraag naar water gering en was de noodzaak voor wateraanvoer voor de landbouw beperkt.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 29.683 | 83.740 | 29.740 | 28.448 | 1.292 |
| Apparaatskosten | 157.803 | 373.894 | 373.894 | 121.365 | 252.529 |
| Totaal lasten | 187.487 | 457.634 | 403.634 | 149.814 | 253.820 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 187.487 | 457.634 | 403.634 | 149.814 | 253.820 |

## Doelstelling 34002 Beleidsmonitoring

**Portefeuillehouder** Mevrouw T. Klip-Martin
**Contactpersoon** De heer E. Blom (toestel 58 99)

### Beleidsvoornemens

- Beleidsmonitoring gebeurt ter ondersteuning van het waterhuishoudkundige beleid. In de komende jaren gaan wij in het kader van de regionale watersysteemrapportage steeds meer gerichte informatie verzamelen, vooral bij en in overleg met de waterschappen. Op deze manier willen wij komen tot een goed inzicht in de verwezenlijking van het beleid.

## Voortgang uitvoering prioriteiten 2004

### Informatiedesk standaarden water

De provincies hebben met het Ministerie van VW, de Unie van Waterschappen, het Milieu- en Natuurplanbureau van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) de "Informatiedesk standaarden Water" opgericht. Het doel hiervan is om standaarden te ontwikkelen en beheren, die nodig zijn bij de informatievoorziening en informatie-uitwisseling op het gebied van het waterbeheer en waterbeleid.
Voor de bijdrage van de provincie Drenthe aan het instandhouden van de desk, is met ingang van 2004 structureel een bedrag van € 6.050,-- aan de orde.

#### Stand van zaken per 31 december 2004

De provincies hebben met een aantal andere partijen de "Informatiedesk standaarden Water" opgericht. Hiermee ontwikkelen en beheren wij standaarden, die nodig zijn bij de informatievoorziening en informatie-uitwisseling op het gebied van het waterbeheer en waterbeleid.

De Informatiedesk standaarden water zal een belangrijke rol gaan vervullen bij het uitwisselen en standaardiseren van gegevensstromen rond de Kaderrichtlijn water (KRW). Over de organisatie zijn in 2004 inmiddels afspraken gemaakt.

### Financiële voortgang

| Begroot bedrag in 2004 | Realisatie | Verschil begroot -/- realisatie |
|---|---|---|
| • Informatiedesk standaarden water 6.050 | 6.349 | 299 |

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 7.242 | 13.350 | 13.350 | 13.380 | -30 |
| Apparaatskosten | 190.106 | 194.058 | 194.058 | 161.937 | 32.121 |
| Totaal lasten | 197.348 | 207.408 | 207.408 | 175.317 | 32.091 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 197.348 | 207.408 | 207.408 | 175.317 | 32.091 |

## Doelstelling 34003 Realisatie gewenste grond- en oppervlaktewaterregiem en verdrogingsbestrijding

**Portefeuillehouder** Mevrouw T. Klip-Martin
**Contactpersoon** De heer R. van Veen (toestel 58 93)

Waterschappen staan aan het begin van het Gewenste grond- en oppervlaktewater Regiem (GGOR)-traject. Op dit moment is nog geen GGOR vastgesteld. Niet bekend is dus welk areaal niet voldoet aan de gestelde eisen. Komende jaren komt hier meer duidelijkheid over. Wel is op basis van oude gegevens in beeld dat er op ruim de helft van het verdroogde areaal maatregelen getroffen zijn om de verdroging te verminderen. De waarden steken in gunstige zin af bij de gemiddelde mate van herstel in heel Nederland.

De indicatoren uit de Watersysteemrapportage zijn:
31.608 ha verdroogd gebied
8.517 ha geen herstel
17.079 ha herstel < 50%
6.012 ha herstel > 50%

Onttrekking (2003, in miljoen m3/jaar)
Industrie 9,9
Waterleiding 59,3
Land- en tuinbouw 2,5
Sanering en bemaling 1,0
Totaal 72,7

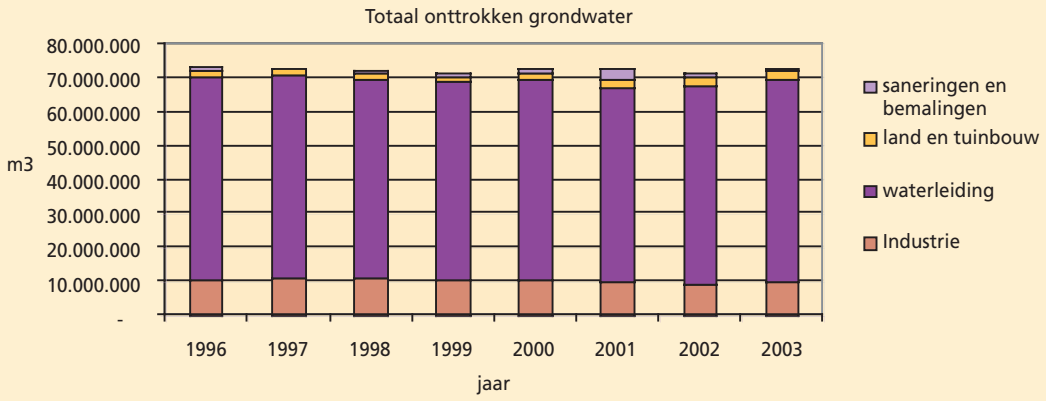

**Beleidsvoornemens**

- **Het GGOR wordt in 2004 gebiedsgericht opgesteld door de waterschappen, waarbij het POP de randvoorwaarden aangeeft.**
- **Een evaluatie, in hoeverre het ingezette beleid succes heeft, van uitgevoerde projecten moet hier invulling aan geven. De resultaten van deze evaluatie, die opgenomen worden in de verdrogingkaart (situatie 2004), geven inzicht in de mate van herstel van de verdroging.**
- **Daarnaast willen wij voor de toekomstige projecten meer eenheid krijgen in monitoringsactiviteiten. Daartoe willen wij in samenwerking met terreinbeheerders en waterschappen een afspraak maken over de wijze waarop de monitoring moet worden ingevuld. Met de waterschappen zullen wij afspraken maken over de termijn waarbinnen de knelpunten worden aangepakt.**

Er is een projectgroep die zich bezighoudt met het gewenste grond- en oppervlaktewaterregiem, de GGOR. In de Projectgroep GGOR Noord-Nederland is een conceptkader vastgesteld met daarin afspraken over het tijdpad en de werkwijze om te komen tot het GGOR. Een bestuurlijk traject volgt in 2005. In 2004 wilden wij een gebiedsgerichte uitwerking van de grond krijgen. Nu is gebleken dat dit een langere periode in beslag neemt. Dit komt door een tekort aan gegevens. Daarnaast is  een in noordelijk verband op te zetten modelinstrumentarium nog niet gerealiseerd. Inmiddels zijn er al wel vorderingen op het gebied van het op te stellen “Kader voor het GGOR” en doen waterschappen ervaringen op op basis van bestaande gegevens.

Op initiatief van het Interprovinciaal Overleg (IPO) is de mate van verdroging in 2004 in beeld gebracht (de verdrogingskaart). In Drenthe zijn gegevens verkregen op basis van uitgevoerde projecten en de ervaring van de terreinbeheerders.

In overleg met de provincies Overijssel en Groningen is afgesproken om gezamenlijk een aanzet te maken om te komen tot monitoring van de verdrogingsbestrijding. Inmiddels zijn ook de eerste contacten met terreinbeheerders en waterschappen gelegd. In 2005 vindt de daadwerkelijke uitwerking plaats.

Op de kaart Verdroogde gebieden 2004 is aangegeven dat in driekwart van het verdroogde areaal enige mate van herstel is opgetreden. Op ongeveer 20% van het areaal is de mate van herstel meer dan 50%.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 121.201 | 144.558 | 144.558 | 195.217 | -50.659 |
| Totaal lasten | 121.201 | 144.558 | 144.558 | 195.217 | -50.659 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 121.201 | 144.558 | 144.558 | 195.217 | -50.659 |

## Doelstelling 34004 Waterhuishoudkundige inrichting

**Portefeuillehouder** Mevrouw T. Klip-Martin
**Contactpersoon** De heer H.F.M.J. van den Eerenbeemt (toestel 58 71)

In het POP II zijn de gebruiksfunctie en de waterhuishoudkundige situatie zo goed mogelijk op elkaar afgestemd. Twee wateroverlastbeperkende projecten zijn inmiddels in uitvoering. Het gaat om de inrichting van de polder Lappenvoort en om de versnelde inrichting van de Eelder- en Peizermade. Dit laatste project is in landinrichtingsverband ondergebracht.

**Beleidsvoornemens**

- **Het beleidsveld waterhuishouding staat momenteel geheel in het teken van de uitvoering van de Startovereenkomst waterbeheer 21ste eeuw.**
- **De implementatie van de kaderrichtlijn zal de komende jaren veel invloed hebben op de agendavorming in het waterbeleid. De eerste producten moeten al in 2004 klaar zijn. De totale implementatie zal echter nog ruim 10 jaar duren.**

Het beleidsveld waterhuishouding staat momenteel geheel in het teken van de uitvoering van het Nationaal bestuursakkoord water. Dit bestuursakkoord is in uitvoering. In de loop van 2005 zal de tussenevaluatie starten. Het Rijk heeft ter stimulering van de uitvoering € 100 miljoen beschikbaar gesteld voor de looptijd van de Natuurbeschermingswet. Drenthe heeft hier een relatief groot deel van toegezegd gekregen. De komende jaren zal veel inspanning nodig zijn om de aangemelde projecten daadwerkelijk uit te voeren.

De (deel)stroomgebiedrapportages voor de Kaderrichtlijn water (KRW) zijn in 2004 gereedgekomen en aan de staatssecretaris aangeboden. Drenthe leverde een bijdrage aan 3 deelrapportages. Daarmee is de termijn gehaald.

## Voortgang uitvoering prioriteiten 2004

**Versterking regiefunctie waterhuishouding**

**De provincie voert de regie in het waterhuishoudkundige beleid. Daarvoor is veel samenwerking noodzakelijk met de noordelijke provincies, de waterschappen en in toenemende mate ook met gemeenten. Om het bestuurlijk en maatschappelijk draagvlak voor het waterbeleid te vergroten worden regelmatig kleine projecten gezamenlijk uitgevoerd. Van de provincie Drenthe wordt dan een substantiële bijdrage verwacht. Het krediet dat hiervoor beschikbaar is bedraagt € 19.000,-- en is niet toereikend. Het voorstel is om voor de jaren 2004 en 2005 het krediet met € 60.000,-- te verhogen.**

### Stand van zaken per 31 december 2004

Bij de uitvoering van het Nationaal Bestuursakkoord Water en de implementatie van de KRW wordt samengewerkt op stroomgebiedniveau. Vooral in gezamenlijke communicatie en onderzoek wordt geïnvesteerd. De middelen worden ingezet om de gezamenlijke projecten op stroomgebiedniveau te bekostigen. Het gaat daarbij om de uitvoering van het Nationaal Bestuursakkoord Water en de implementatie van de Europese KRW. In de diverse stuurgroepen zijn wel afspraken gemaakt over gezamenlijke dekking van de kosten. Nog niet alle voorziene acties zijn echter al omgezet in concrete uitgaven of verplichtingen.

Drenthe ligt in meerdere stroomgebieden. De leiding van de werkzaamheden is doorgaans in handen van de provincie met de grootste oppervlakte binnen het stroomgebied. In geen van de gevallen is dat Drenthe. Het gaat om complexe processen met veel partners. Dit soort processen hebben in de startfase vaak meer tijd nodig dan oorspronkelijk gedacht. De verwachting is dan ook dat de gelden (van de begrotingen 2004 en 2005) pas in 2006 of 2007 volledig zullen zijn benut.

*Grondwatermeter Balloërveld*

## Voortgang uitwerking Collegeprogramma (2004)

**De te verwachten toename van verplichtingen uit het Nationaal Bestuursakkoord Water nopen tot extra middeleninzet.**

**Financiële voortgang**

| Begroot bedrag in 2004 | Realisatie | Verschil begroot -/- realisatie |
|---|---|---|
| • kosten inhuren capaciteit 25.000 | 25.000 | 0 |
| • Bijdrage project Lappenvoort 100.000 | 100.000 | 0 |
| • Bijdrage in project Holmers-Halkenbroek 75.000 | 75.000 | 0 |

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 1.456 | 0 | 275.465 | 249.371 | 26.094 |
| Apparaatskosten | 272.922 | 372.370 | 372.370 | 448.650 | -76.280 |
| Totaal lasten | 271.465 | 372.370 | 647.835 | 698.021 | -50.186 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 271.465 | 372.370 | 647.835 | 698.021 | -50.186 |

### Financiële analyse

Het restant budget regiefunctie waterhuishouding ad € 22.902,-- binnen de programmakosten is voorgedragen voor overheveling naar 2005. Deze middelen worden ingezet om de gezamenlijke projecten op stroomgebiedsniveau te bekostigen. Het gaat daarbij om de uitvoering van het Nationaal Bestuursakkoord Water en de implementatie van de Europese KRW. In de diverse stuurgroepen zijn afspraken gemaakt over gezamenlijke dekking van de kosten. Nog niet alle voorziene acties zijn echter al omgezet in concrete uitgaven of verplichtingen. Drenthe ligt in meerdere stroomgebieden. De leiding van de werkzaamheden is doorgaans in handen van de provincie met de grootste oppervlakte binnen het stroomgebied, dat is nooit Drenthe. Wij zijn dus afhankelijk van het tempo dat Groningen, Overijssel en Fryslân aan kunnen houden. Het gaat om complexe processen met veel partners. Dit soort processen hebben altijd meer tijd nodig in de startfase. De verwachting is dan ook dat de gelden (van de begrotingen 2004 en 2005) pas in 2006 of 2007 volledig zullen zijn benut.

## Doelstelling 34101 Waterschappen

**Portefeuillehouder** Mevrouw T. Klip-Martin
**Contactpersoon** De heer J. Kuiper (toestel 58 95)

Zie doelstelling 34003. (Realisatie gewenst grond- en oppervlaktewaterregiem en verdrogingsbestrijding)

**Beleidsvoornemens**

- **In 2003/2004 zal het waterschap Velt en Vecht beginnen met de actualisatie en de herziening van het beheersplan.**
- **Na de standpuntbepaling door het kabinet zal de Waterschapswet op de onderdelen financiering en bestuurssamenstelling worden gewijzigd.**

Als het gaat om onze relatie met de waterschappen, dan zijn onze inspanningen vooral gericht op een goed contact en toezicht. Wij constateren dat het waterschap Velt en Vecht in 2004 gestart is met de herziening van het waterbeheersplan. Het wil deze herziening in 2005 afronden.

Wij merken op dat het kabinetsstandpunt Interdepartementaal beleidsonderzoek (IBO) naar de bekostiging van het regionale waterbeheer gereed is. Dit standpunt wordt verder uitgewerkt ter voorbereiding op een Integrale waterwet en een wijziging van de Waterschapswet. Het IPO en de Unie van Waterschappen ronden de discussie af over de gezamenlijke notitie Rollen en taken in het regionale waterbeheer.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 198.374 | 184.737 | 184.737 | 191.970 | -7.233 |
| Totaal lasten | 198.374 | 184.737 | 184.737 | 191.970 | -7.233 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 198.374 | 184.737 | 184.737 | 191.970 | -7.233 |

## Doelstelling 34201 Muskusrattenbestrijding

**Portefeuillehouder** Mevrouw T. Klip-Martin
**Contactpersoon** De heer J. Kuiper (toestel 58 95)

**Beleidsvoornemens**

- In 2004 zal een evaluatierapport opgesteld worden.
- In IPO-verband zijn afspraken gemaakt over de bestrijding van de beverrat. Deze begint naast de muskusrat in toenemende mate een probleem te vormen.

Het Drentse beleid is gericht op het zoveel mogelijk beperken van de omvang van de muskus- en beverrattenpopulatie. De provincie en de waterschappen zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor de bestrijding van deze omvang. De uitvoering van de bestrijding is gedelegeerd aan de waterschappen.

Een evaluatie muskusrattenbestrijding zou oorspronkelijk opgesteld worden in 2004. Er is opdracht verstrekt aan een extern bureau. Dit bureau voert de evaluatie uit en zal in april 2005 rapporteren aan de Coördinatiecommissie Muskusrattenbestrijding. Deze commissie zal daarna advies uitbrengen aan de besturen van de provincies en de waterschappen.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 865.906 | 794.510 | 802.050 | 922.654 | -120.604 |
| Apparaatskosten | 17.117 | 8.992 | 8.992 | 17.659 | -8.667 |
| Totaal lasten | 883.023 | 803.502 | 811.042 | 940.314 | -129.272 |
| Totaal baten | 167 | 0 | 0 | 103.872 | 103.872 |
| Saldo | 882.856 | 803.502 | 811.042 | 836.442 | -25.400 |

### Financiële analyse

In de programmakosten voor 2004 zit opgenomen de eindafrekening tussen provincie en waterschappen van de kosten muskusrattenbestrijding over 2003. Van de waterschappen is een bedrag terugontvangen van € 103.872,--.

## Doelstelling 34301 Optimaal beheerde waterpeilen op de provinciale kanalen

**Portefeuillehouder** Mevrouw T. Klip-Martin
**Contactpersoon** De heer W. Paas (toestel 53 31)

Drenthe wil zorgen voor optimaal beheerde waterpeilen op de provinciale kanalen. Maximaal 10% van de tijd mag de afwijking meer dan 10 cm bedragen. In 2004 zijn de waterstanden binnen de marge van maximaal 10% afwijking gebleven. Het peilbeheer wordt automatisch aangestuurd (peilbeheersysteem).

Er zijn geen klachten over het peil op de provinciale kanalen binnengekomen.

In 2004 is gestart met het vervangen van de hoofdpost van het geautomatiseerde peilbeheerssysteem, omdat de leverancier het huidige systeem niet meer kan ondersteunen. Na het vervangen van deze hoofdpost zullen geleidelijk aan ook de andere onderstationposten worden vervangen of aangepast om zo optimaal functioneren te waarborgen.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 88.742 | 138.359 | 138.179 | 74.029 | 64.150 |
| Apparaatskosten | 98.241 | 71.257 | 71.257 | 97.323 | -26.066 |
| Totaal lasten | 186.983 | 209.616 | 209.436 | 171.353 | 38.083 |
| Totaal baten | 0 | 64.800 | 64.800 | 0 | -64.800 |
| Saldo | 186.983 | 144.816 | 144.636 | 171.353 | -26.717 |

### Financiële analyse

Op contractbasis brengt het Rijk ons jaarlijks de energiekosten van het gemaal Zedemuden in rekening en verhalen wij deze bij de waterschappen, die ze uiteindelijk moeten betalen. Het Rijk heeft ons de kosten nog niet in rekening gebracht.

*Kwantitatief beheer oppervlaktewater*

## Doelstelling 34401 Grondwaterwet

**Portefeuillehouder** Mevrouw T. Klip-Martin
**Contactpersoon** Mevrouw J.H.W. Hof (toestel 57 59)

Drenthe wil een duurzaam en efficiënt gebruik van grondwater stimuleren. Dit onder andere door stimulering van waterbesparing en hergebruik van water. Daarnaast willen wij door middel van vergunningverleningen toezien op een selectieve grondwateronttrekking. Tevens zien wij toe op de beschikbaarheid van een goede grondwaterkwaliteit.
Er zijn geen bezwaren binnengekomen tegen opgelegde grondwaterheffing. Er is in 2004 geen stimuleringsbijdrage voor waterbesparing afgegeven.

Onttrokken hoeveelheden grondwater per doelgroep:

| | |
|---|---|
| Industrieën | 9.885.705 m3 |
| Waterleiding | 59.333.994 m3 |
| Land- en tuinbouw | 2.518.644 m3 |
| Sanering en bemaling | 1.034.386 m3 |
| Totaal 2004 | 72.776.729 m3 |

**Beleidsvoornemens**

- **Wij verwachten dat het grondwatergebruik de komende jaren licht zal dalen. De bedrijven worden onderzocht op het doelmatig gebruik van grondwater.**
- **De effecten van een grondwaterwinning op de toename van de verdroging worden nader bekeken.**
- **Een aspect dat de aandacht krijgt is de totale milieubelasting van een maatregel om het grondwatergebruik terug te dringen. Het beleid zal als zodanig geen grote wijziging ondergaan. Het effectief en efficiënt grondwatergebruik blijft voorop staan.**
- **De industriële grondwaterwinningen die geen adequate vergunning meer hebben zullen worden herzien.**

De bedrijven worden onderzocht op het doelmatig gebruik van grondwater. Wij zijn met 2 bedrijven in Drenthe in gesprek over de mogelijkheden tot verdere reductie van grondwatergebruik.

Wij hebben de effecten van grondwaterwinning op de toename van de verdroging bekeken. Het aantal grondwaterwinningen in Drenthe is onveranderd gebleken en de onttrekkingshoeveelheden zijn stabiel gebleven. Hierdoor is er geen toename van de verdroging.

Tot slot willen wij de industriële grondwaterwinningen herzien die geen adequate vergunning meer hebben. In 2004 is voor een tweetal grote industriële winningen een revisievergunning gerealiseerd. Van een aantal andere industriële winningen zal in 2005 de vergunning worden ingetrokken.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1 Realisatie 2003 | 2 Primitieve begroting 2004 | 3 Begroting 2004 na wijziging | 4 Realisatie 2004 | (3-4) Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 919.904 | 590.800 | 590.800 | 447.295 | 143.505 |
| Apparaatskosten | 68.527 | 45.639 | 45.639 | 152.594 | -106.955 |
| Totaal lasten | 988.431 | 636.439 | 636.439 | 599.889 | 36.551 |
| Totaal baten | 1.031.143 | 714.750 | 714.750 | 708.794 | -5.956 |
| Saldo | -42.712 | -78.311 | -78.311 | -108.905 | 30.594 |

**Financiële analyse**

De inkomsten bestaan uit heffingen Grondwaterwet 2004 alsmede een BTW-correctie uit 2003 van € 86.000,--. De uitgaven Grondwaterwet bedroegen € 351.000,--. Het overschot van € 349.000,-- is gestort in de reserve Grondwaterheffing. Daarnaast is € 344.000,-- aan de reserve onttrokken ter dekking van apparaatskosten die waren toegerekend aan meerdere prestaties. Beide mutaties in de reserve zijn verantwoord bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

## Een financieel totaaloverzicht per programma

| Totaal programma | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | 3-4<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 3.104.248 | 3.016.264 | 3.245.089 | 3.121.893 | 123.196 |
| Baten | 1.044.043 | 779.550 | 779.550 | 812.666 | 33.116 |
| Saldo | 2.060.205 | 2.236.714 | 2.465.539 | 2.309.227 | 156.312 |

## Programma 5.0. Milieu Algemeen

**Missie**

**Het Drents milieubeleid heeft als missie:**

- **binnen het kader van duurzame ontwikkeling realiseren van de gewenste milieukwaliteit in Drenthe, rekening houdend met de huidige milieukwaliteit;**
- **het bevorderen van duurzame ontwikkeling (en daardoor verminderen van de milieubelasting) bij burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en andere overheden met bijzondere aandacht voor externe integratie van milieubeleid. Energie en preventieaspecten spelen hierbij een belangrijke rol.**

## Doelstelling 35001 Provinciale milieuverordening

**Portefeuillehouder** **Mevrouw T. Klip-Martin**
**Contactpersoon** **De heer J. Kramer (toestel 58 22)**

Onze doelstelling is het schoon krijgen en houden van het milieu op die terreinen, waarbij de regelgeving van de rijksoverheid ruimte geeft voor provinciaal beleid en provinciale regelgeving.
In 2004 zijn bij een gezamenlijke controleactie 348 transportbewegingen gecontroleerd en in totaal 137 processen-verbaal opgemaakt, waarvan 29 keer sprake was van overtreding van milieuwetgeving. In 2004 is toezicht gehouden op 15 verleende vergunningen op grond van de Provinciale omgevingsverordening (POV).

**Beleidsvoornemens**

- **Een integrale versie van de regelgeving voor de fysieke leefomgeving (POV), waarvan de PMV deel uitmaakt, komt kort na vaststelling door de staten beschikbaar.**

Op 7 juli 2004 hebben provinciale staten de Provinciale omgevingsverordening (POV) vastgesteld. Voordat dit plaatsvond, zijn in een Nota van beantwoording de ontvangen zienswijzen en bedenkingen (circa 150) op het ontwerpomgevingsplan en op de ontwerpomgevingsverordening beantwoord. In een aantal gevallen heeft dit geleid tot aanpassingen in het Provinciaal omgevingsplan (POP) en in de POV. Tijdens de behandeling van het POP en de POV zijn 25 amendementen ingediend tot wijziging van het POP, alsmede 8 moties gericht op de uitvoering van het POP. Uiteindelijk zijn 12 amendementen en 5 moties aanvaard.
Voor de uitvoering van de POV zijn de productgroepen verantwoordelijk, al dan niet met gebruikmaking van de programmalijnen. De POV treedt in februari 2005 in werking. Het beheer van de POV vindt plaats onder verantwoordelijkheid van de Regiegroep POP.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 19.973 | 35.292 | 35.292 | 11.079 | 24.213 |
| Totaal lasten | 19.973 | 35.292 | 35.292 | 11.079 | 24.213 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 19.973 | 35.292 | 35.292 | 11.079 | 24.213 |

## Doelstelling 35003 Milieubeleidsplanning

**Portefeuillehouder** Mevrouw T. Klip-Martin
**Contactpersoon** De heer J. Akse (toestel 5833)

Provinciaal omgevingsplan en Provinciale omgevingsverordening

Het Provinciaal milieubeleidsplan maakt deel uit van het POP. Op 7 juli 2004 hebben provinciale staten het tweede POP vastgesteld en daarmee ook een nieuw Provinciaal milieubeleidsplan.

Nationaal Milieubeleidsplan (NMP)
In 2004 hebben wij 5 projecten afgerond met accent op energie, landbouw en economie.

Wij hebben het voor- en najaarsprogramma NMP teruggebracht tot een jaarprogramma. In dit jaarprogramma ligt de nadruk op:
- het ontwikkelen van een nieuwe aanpak voor duurzame ontwikkeling
- minder en beter handhaafbare regels en uitvoering
- gezondheid en milieu
- externe veiligheid
- professionalisering handhaving
- herijking VROM-regelgeving
- beleidsvernieuwing bodemsanering
- klimaatverandering
- landbouw en industriebeleid

Parkmanagementsorganisaties
In 2004 zijn 5 Parkmanagementorganisaties totstandgekomen in de gemeenten Noordenveld, Emmen, Coevorden, Hoogeveen en Meppel.
Binnen het Platform Parkmanagement Drenthe werken deze organisaties aan verdere professionalisering, de interne organisatie en de uitbreiding van het dienstenaanbod. Hierbij zijn de volgende activiteiten in 2004 gestart en/of afgerond:
- het gezamenlijk uitvoeren van vijf SWOT-analyses (het in kaart brengen van de sterke en zwakke kanten en de kansen en bedreigingen);
- het ontwikkelen van een gemeenschappelijk beeldmerk die geldt als kwaliteitskeurmerk;
- het ontwikkelen van een internetportaal voor alle Drentse ondernemers;
- collectief contractbeheer;
- het per terrein inventariseren van beschikbare informatie van de individuele bedrijven en onderlinge uitwisseling van deze informatie;
- het ontwikkelen van een strategie om free-riders tegen te gaan;
- het ontwikkelen van een vijftal ondernemersplannen.

Alle Parkmanagementorganisaties hebben als doel om medio 2006 zelfstandig professioneel parkmanagement aan te kunnen bieden. Hiervoor zijn in 2004 strategiesessies gehouden. Deze moeten uitmonden in concrete projecten waarvoor subsidie kan worden aangevraagd bij het project Parkmanagement II. De Parkmanagementvereniging Bargermeer heeft in 2004 een aanvraag bij de provincie ingediend. De overige organisaties zullen begin 2005 volgen.

Parkmanagement heeft allerlei voordelen voor het milieu, zonder te verzanden in extra regelgeving. Op een aantal terreinen is bijvoorbeeld de hoeveelheid bedrijfsafval al teruggebracht met 20%.

**Beleidsvoornemens**

- **In het provinciale beleid zullen wij ons vooral richten op uitvoering van de twee beleidsopgaven: duurzaamheid en energie. Ook bij de ontwikkeling van Kompasprojecten wordt blijvend aandacht en tijd besteed aan de "duurzaamheidinbreng".**

Duurzaamheidsinbreng KOMPAS-projecten
In 2004 hebben wij 18 KOMPAS-projecten positief beoordeeld. Het KOMPAS-criterium duurzaamheid is en blijft punt van aandacht. Betere aandacht voor duurzaamheid tijdens de initiatieffase en voor monitoring tijdens de uitvoeringsfase is wenselijk. In 2004 heeft het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) de wens geuit de tot nu toe behaalde duurzaamheidsresultaten te willen onderzoeken. In deze evaluatie kunnen verbeteringsmogelijkheden worden opgenomen. Dit proces wordt in 2005 in gang gezet. Daarnaast is een bijdrage geleverd aan het jaarverslag van het SNN op dit punt.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 385.113 | 341.000 | 341.000 | 236.398 | 104.602 |
| Apparaatskosten | 135.032 | 340.615 | 340.615 | 168.470 | 172.145 |
| Totaal lasten | 520.146 | 681.615 | 681.615 | 404.868 | 276.747 |
| Totaal baten | 51.113 | 0 | 0 | 12.774 | 12.774 |
| Saldo | 469.032 | 681.615 | 681.615 | 392.094 | 289.521 |

Financiële analyse
Programmakosten
Het restant van het budget NMP van € 104.406,-- is gestort in de reserve NMP bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

Apparaatskosten
Door gewijzigde prioriteiten (onder andere externe veiligheid) is er minder tijd aan de verschillende projecten besteed dan gepland.

## Doelstelling 35004 Milieucommunicatie

**Portefeuillehouder** Mevrouw T. Klip-Martin
**Contactpersoon** De heer J. Kramer (toestel 58 22)

Onze doelstelling is het verkrijgen van draagvlak bij de bevolking, ondernemingen en organisaties voor het provinciale milieubeleid. Wij willen de samenleving op de hoogte stellen van het provinciale milieubeleid in een interactief proces. Daarnaast ondersteunen wij milieuorganisaties mede ten behoeve van uitvoering van provinciale projecten.

**Beleidsvoornemens**

- **In 2004 komt het voorstel voor de volgende budgetperiode aan de orde. Dit kan leiden tot bijstelling van werkprocessen en instrumentarium en een verduidelijking van de rol van de provincie en de MFD ten opzichte van elkaar.**

Milieufederatie Drenthe
De Milieufederatie Drenthe (MFD) heeft in 2004 een budgetsubsidie ontvangen voor de uitvoering van het activiteitenplan 2004. In november 2004 is de nieuwe Algemene subsidieverordening (ASV) Drenthe in werking getreden. Op basis hiervan ontvangt de MFD

met ingang van 2005 een prestatiesubsidie per boekjaar. In 2004 hebben wij naar aanleiding van een statenmotie overleg gehad met de groene sector over de nota Provinciale aandachtspunten natuur en milieu in relatie tot de gesubsidieerde instellingen voor de periode 2005-2008. In 2005 wordt deze nota door ons vastgesteld en wordt nadere invulling gegeven aan de ombuigingsvoorstellen met ingang van 2006.

Milieuwijzer
Het doel van de Milieuwijzer is de Drentse burger, het bedrijfsleven en de andere overheden, te informeren over de Drentse ontwikkelingen op milieugebied in een breed kader.
De Milieuwijzer is in 2004 vier keer verschenen. Mijlpijl was in mei 2004 de vijftigste Milieuwijzer.
In 2004 is de evaluatie van de milieuwijzer (doelstellingen, resultaten en verschijningsvorm) gestart. Hiervoor is een enquête onder de lezers verspreid. Begin 2005 worden de resultaten bekendgemaakt hetgeen kan leiden tot bijstelling van onze koers.

NOMO-nieuwsbrief
In 2004 zijn de gebruikelijke 2 nummers van de NOMO-nieuwsbrief Europa verschenen. Door het opheffen van het NOMO zal de verschijning van deze nieuwsbrief worden stopgezet.

Aarhus
In 2004 hebben wij een project gestart voor implementatie van de EU-richtlijn milieu-informatie. Dit project zal in februari 2005 worden afgerond.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 408.685 | 418.572 | 422.570 | 412.683 | 9.887 |
| Apparaatskosten | 50.692 | 56.839 | 56.839 | 108.732 | -51.893 |
| Totaal lasten | 459.377 | 475.411 | 479.409 | 521.414 | -42.005 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 459.377 | 475.411 | 479.409 | 521.414 | -42.005 |

### Financiële analyse
Apparaatskosten
Er is tijd besteed dan gepland door de invoering van de Algemene subsidieverordening Drenthe.

## Doelstelling 35005 Duurzame projectontwikkeling

**Portefeuillehouder** Mevrouw T. Klip-Martin
**Contactpersoon** De heer J. Kramer (toestel 58 22)

In 2004 hebben wij 17 projecten bij bedrijven en maatschappelijke organisaties afgerond op het gebied van het bevorderen van duurzame ontwikkeling en daardoor het verminderen van de milieubelasting.

**Beleidsvoornemens**

- **Een van de hoofdlijnen van het collegeprogramma 2003-2007 is het ontwikkelen van het stedelijke gebied door kwalitatief hoogwaardig duurzaam stedelijk bouwen.**
- **Door een serie korte tv-programma's op de regionale tv - in samenwerking met bouwers, architecten, gemeenten en dergelijke - zal de burger worden gewezen op de individuele voordelen van duurzaam bouwen en zullen ervaringen van huidige gebruikers worden getoond als ook praktische "doe-het-zelf" voorbeelden.**
- **Het door het IPO vastgestelde programma 'Met preventie naar duurzaam ondernemen' "verplicht" tot het hebben van een gecertificeerd bedrijfsintern milieuzorgsysteem in de provinciale organisatie per 1 januari 2005. In 2003 is een begin gemaakt met de invoering van dit milieuzorgsysteem. In 2004 wordt dit afgerond.**
- **In 2004 wordt het opzetten van diverse parkmanagementorganisaties op de regionale bedrijventerreinen in Drenthe afgerond.**
- **Het Drentse concept van het creëren van duurzame kwaliteit is uniek in Nederland. Gezamenlijk met de diverse partners zal de mogelijkheid worden onderzocht om hierover in 2004 een symposium te organiseren.**
- **In 2004 zal daarbij de nadruk liggen op "Energie in de bouw" (duurzaam bouwen, Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing, etc.) en de ontwikkeling van "duurzame energie". In dat kader wordt gestreefd naar het formuleren van duidelijke en ambitieuze uitgangspunten met betrekking tot energiebesparing en duurzame energie. Wat betreft duurzame energie worden de mogelijkheden voor windenergie (windturbines) in Drenthe bepaald op basis van het POP II. Daarnaast zullen wij moeten inspelen op een nieuwe ontwikkeling namelijk de plaatsing van kleine windmolens (zogenaamde turby's) in de gebouwde omgeving. De verwachting is dat vanwege de hoge kosten de introductie van photo-voltaïsche cellen ook in 2004 nog moeizaam zal verlopen.**
- **Ontwikkelingen op het gebied van de liberalisering van de energiemarkt (elektriciteit en later ook gas) spelen ook in 2004 met nadruk een rol.**
- **In februari 2003 is het rapport over de mogelijkheden die biomassa bij energiebesparing biedt, aan ons aangeboden. Het rapport heeft geleid tot een plan van aanpak, dat in 2004 zal worden uitgevoerd.**

### Duurzaamheid in stedelijke vernieuwing

Wij geven samen met de gemeenten de duurzaamheidambities vorm, onder andere door het uitwisselen van kennis en informatie en het stimuleren en ondersteunen van voorbeeldprojecten. In mei 2004 is de IPO-handreiking "Milieu-inbreng in ISV2" gereedgekomen. Doel van deze handreiking is het verschaffen van een handzaam overzicht van milieudoelstellingen en -ambities, resulterend in meetbare verbetering van de leefomgeving bij stedelijke vernieuwing. Deze handreiking is voor de gemeenten een belangrijk hulpmiddel bij het opstellen van stedelijke vernieuwings-projecten (keuzen, ambities, onderbouwing). Het betreft de milieuthema's bodem, geluid, lucht, geur, externe veiligheid, energie en water. In de handreiking worden voor elk milieuthema voorstellen gedaan voor gebiedsgerichte ambities en prestatie-indicatoren.
Op 23 juni 2004 hebben wij voor de Drentse gemeenten een voorlichtingsbijeenkomst georganiseerd met als onderwerp "Milieu-inbreng in ISV2". Doel van deze bijeenkomst was nadere informatie te geven en aandacht te vragen voor milieuonderwerpen bij de opstelling van de Meerjarenontwikkelingsprogramma's door de gemeenten. Tijdens deze bijeenkomst hebben wij de IPO-handreiking "Milieu-inbreng" geïntroduceerd.
Daarnaast was er aandacht voor de onderwerpen Energie, Geluid, Bodemsanering en Duurzaam bouwen.

Voorts hebben wij ter ondersteuning van partijen, betrokken bij stedelijke vernieuwingstrajecten, een website Referentiekader duurzame stedelijke ontwikkeling Drenthe, kortweg www.rdso.nl., gerealiseerd. Het RDSO is een provinciale handreiking aan alle gemeenten, digitaal aangeboden op internet. Het RDSO biedt, naast de actieve ontsluiting van informatie uit het Nationaal pakket duurzame stedebouw, het specifieke Drentse beleid van alle beleidssectoren die van belang zijn bij een duurzame stedelijke ontwikkeling. De gemeenten kunnen het RDSO goed inzetten om de principes van duurzame stedenbouw toe te passen en tegelijk voldoende rekening te houden met het provinciale beleid. Wij gaan ervan uit dat alle gemeenten het RDSO gebruiken bij de stedenbouwkundige invulling voor herstructureringsplannen en ISV-projecten.

**Convenant duurzaam bouwen 2001**
Wij hebben samen met een groot aantal partijen, waaronder zeven gemeenten en de waterschappen, het Convenant duurzaam bouwen Drenthe 2001 ondertekend. Veelal blijkt uit de praktijk dat partijen niet aan alle afspraken uit het convenant kunnen voldoen. Deels omdat ze afhankelijk zijn van externe, niet te beïnvloeden andere partijen en omstandigheden. Deels omdat soms andere prioriteiten worden gelegd voor wat betreft de beschikbare menskracht en financiën. Dit neemt niet weg dat de partijen het convenant nog steeds zien als een belangrijk hulpmiddel en leidraad voor duurzaam bouwen in Drenthe. Ook partijen die het Convenant niet ondertekend hebben, realiseren soms projecten die verdergaan dan de afspraken uit het convenant. Het convenant zal dan ook blijvend worden aanbevolen als belangrijk instrumenteel richtsnoer in het streven duurzaam bouwen tot de praktijk van alle dag te laten zijn. In 2004 zijn de afspraken in het overleg met gemeenten over duurzaam bouwen aan de orde geweest (zie hierna).

**Platform duurzaam bouwen**
Onder aanvoering van de MFD komt een groot aantal Drentse overheden waterschappen en koepelorganisaties van bouw, architecten en woningcorporaties een aantal keer per jaar bijeen. Op deze platformbijeenkomst wordt het duurzaam bouwen levend gehouden. Belangrijke ontwikkelingen binnen het beleidsterrein duurzaam bouwen en interessante projecten worden bediscussieerd. Het secretariaat van het platform wordt nu ingevuld door de regionale duurzaam bouwen-consulent, die een netwerktaakstelling heeft. Het platform fungeert voornamelijk als forum waar informatie uitgewisseld kan worden. Zo mogelijk worden eveneens afspraken gemaakt over acties die bepaalde partijen kunnen nemen om de toepassing van duurzaam bouwen in de Drentse bouwprojecten te bespoedigen.

**Drents duurzaam bouwen op tv met “Onder de pannen”**
Wij hebben via de regionale tv een 7-delige serie over duurzaam bouwen in Drenthe uitgezonden. De uitzendingen hadden een hoog informatief gehalte en lieten vele aspecten van duurzaam bouwen in de praktijk zien. De Drentse burger werd erop gewezen dat er al vele mogelijkheden zijn om duurzaam bouwen direct toe te passen. Het medium tv is voor ons een nieuwe manier van communiceren, dat zeker een vervolg moet krijgen.

**Energie in de nieuwbouw**
In 2004 zijn diverse projecten uitgevoerd of opgestart die zich richten op energiemaatregelen in de bouw. Er is een aantal projecten opgestart van plaatsing van warmtepompen in combinatie met lagetemperatuurverwarming (LTV) in de woningbouwsector. Het gaat hierbij om een project van 6 nog te realiseren woningen in Tweede Exloërmond, alsmede een project van 9 zogenaamde gasloze woningen in de wijk Kloosterveen te Assen. Ook bij scholen is het gebruik van warmtepompen in combinatie met LTV gestimuleerd. Het gaat daarbij om een uitbreiding van de openbare basisschool De Zweng in Exloo. Deze uitbreiding is in september gereedgekomen. Aansluitend hierop hebben wij op 1 december 2004 een voorlichtingsmiddag georganiseerd in samenwerking met de gemeente Borger-Odoorn, met als onderwerp De duurzame school. Deze voorlichtingsmiddag was goed bezocht en werd door de aanwezigen als zeer informatief aangemerkt. Er werden diverse praktijkvoorbeelden gepresenteerd. Aansluitend was er een rondleiding door de school. Het project zal in 2005 een vervolg krijgen.
Ook is getracht een energieneutraal utiliteitsgebouw in Drenthe te realiseren. Het blijkt in de praktijk technisch en financieel zeer moeilijk om een energieneutraal pand (EPC van nul) daadwerkelijk te realiseren. Een project met Assen is helaas niet doorgegaan.

Bedrijfsinterne milieuzorg en uitvoeringsprogramma afvalpreventie en energiebesparing
In 2004 hebben wij op het provinciehuis ruim 180 m2 aan zonnepanelen geïnstalleerd. In totaal wordt hiermee minimaal 16.000 kWh aan duurzame energie op jaarbasis opgewekt.

Dit is voldoende om zo'n 5 huishoudens van stroom te voorzien. Daarnaast hebben wij een deel van het gebouw bij wijze van proef voorzien van aanwezigheidsdetectie die is gekoppeld aan de verlichting. Deze proef moet uitwijzen of invoering in het provinciehuis haalbaar en zinvol is.
Parallel aan het uitvoeringsprogramma is in 2004 een start gemaakt met de invoering van een bedrijfsintern milieuzorgsysteem. Om de kwaliteit van het systeem te waarborgen is gekozen voor ISO-14001-certificering. Een proces van meten, rapporteren en bijstellen waarborgt de kwaliteit van bedrijfsinterne milieuzorg en draagt bij aan de voorbeeldfunctie van de provincie. In 2005 zal de certificering worden afgerond.

**Klimaatbeleid**
Het jaar 2004 was het derde en laatste jaar van de uitvoering van het Activiteitenprogramma 2002-2005, dat is gebaseerd op de Nota energiebeleid 1. De uitgevoerde projecten zijn verdeeld over diverse aandachtsvelden zoals Energie en beleid, Energie in de bouw en dergelijke.

**Bestuursakkoord Nieuwe Stijl (BANS)**
In 2004 hebben wij een subsidieaanvraag bij het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer in het kader van de BANS-subsidieregeling ingediend. De omvang van de aanvraag is ruim voldoende om voor de maximale € 324.557,-- in aanmerking te komen, die het Rijk aan de provincie beschikbaar wil stellen..De projecten, gepresenteerd onder de noemer Uitvoeringsplan klimaatbeleid provincie Drenthe zijn de voorlopige uitkomsten van het streven van de provincie, verwoord in het POP II, om een evenredige bijdrage te leveren aan de internationale afspraken over de reductie van CO2. Een groot aantal van de projecten die in de aanvraag zijn opgenomen, zijn reeds uitgevoerd of lopen nog. Om die reden krijgen wij een voorschot van 70% van het subsidiebedrag. In juni 2004 hebben wij besloten het toegekende bedrag geheel beschikbaar te stellen voor de uitvoering van het Activiteitenprogramma energie- en klimaatbeleid 2005-2010 behorende bij de Nota energiebeleid II, die in de herfst van 2005 zal worden vastgesteld.

**Warmte-/koudeopslag (WKO)**
De belangstelling voor WKO neemt met name in de utiliteitsbouw sterk toe. Parallel aan het realiseren van concrete projecten (zie onder Energie in de bouw) is in 2004 hard gewerkt aan het afstemmen van de verschillende disciplines die relevant zijn om de toepassing van bodemenergie te stimuleren, namelijk bodembescherming, grondwaterbescherming en energiebesparing. Doel is om in 2005 te komen tot een stimuleringsprogramma met inachtneming van diverse geformuleerde grondwater- en bodemtechnische criteria. Omdat Drenthe in het Noorden vooroploopt is voor de noordelijke provinciale medewerkers eind 2004 een workshop georganiseerd met als doel de ontwikkelingen af te stemmen en te komen tot een integraal beleid voor de ondergrond in Noord-Nederland. In de Energienota II krijgt dat in 2005 de uitwerking.

**Windenergie (BLOW):**
Na een periode van vertraging heeft het Ministerie van Defensie inmiddels de benodigde fondsen voor het project beschikbaar gesteld en een startnotitie opgesteld. Van groot belang was ook dat het ministerie van alle betrokken grondeigenaren de rechten heeft verkregen om in totaal 5 windturbines van 5 MW te realiseren. Hierdoor is het de verwachting dat het project daadwerkelijk in 2010 gerealiseerd wordt.

**Zonne-energie**
Over zonne-energie kunnen wij kort zijn. Na het wegvallen van landelijke subsidiemogelijkheden is geen enkel project meer gerealiseerd. In 2004 sneuvelde ook het laatste project, te weten de nieuwbouw van een werkplaats van het waterschap Velt en Vecht (potentie: 2.000 m2 zonnecellen).

**Biomassa**
Ter uitvoering van het Drentse energiebeleid is in 2002 de nota Biomassa opgesteld. Deze nota, die een inventarisatie bevat van Drentse biomassastromen en de mogelijke inzet van deze stromen voor de opwekking van duurzame energie, vormde de basis voor het in december 2003 verschenen Uitvoeringsprogramma biomassa 2004-2005, dat wij hebben vastgesteld. Doelstelling van het uitvoeringsprogramma is het leveren van een bijdrage aan het realiseren van de provinciale doelstelling op het gebied van hernieuwbare energieproductie door middel van het (laten) uitvoeren van concrete biomassaprojecten. Hierbij wordt onder andere gekeken naar het verbranden van houtachtige biomassastromen, het vergisten van mest, maar ook naar het verbouwen van energieteeltgewassen en het produceren van biobrandstoffen.
In 2004 zijn 2 projecten in het kader van het uitvoeringsprogramma uitgevoerd. Dit zijn de marktverkenning verwerking van houtstromen en bermgras en de marktverkenning toekomstige verwerking van GFT. Deze projecten betreffen biomassastromen die in eigen beheer zijn van de provincie en de Drentse gemeenten. Op 9 december 2004 is een afsluitende bijeenkomst georganiseerd waar Drentse provinciale en gemeentelijke ambtenaren bij aanwezig waren. Zij hebben geconcludeerd dat vervolgstappen genomen moeten worden om te komen tot een daadwerkelijke opwekking van bio-energie uit deze stromen. In 2005 worden gesprekken met een nog te selecteren groep van marktpartijen gevoerd in het kader van het concretiseren van de vervolgstappen.

Daarnaast zijn er verschillende biomassaprojecten uitgevoerd en opgestart in 2004. Dit zijn:
- 20 april 2004: workshop Biogas uit zuiveringsslib
- oktober 2004: Haalbaarheidsstudie Biomassaverbrandingsinstallatie (2MWe) Emmtec Services BV te Emmen. Als input wordt een houtachtige biomassastroom gebruikt die vrijkomt op het Emmtec Business Park
- start traject vergunningverlening Covergistingsinstallaties AVEBE te Gasselternijveen
- uitbreiding mestvergistingsinstallatie te Zuidvelde (van 85 kWe naar 385 kWe)
- aanvraag vergunning mestvergistingsinstallatie te Gasselternijveenschemond

Een aantal van deze projecten heeft een doorloop in 2005.

## Voortgang uitwerking Collegeprogramma (2004)

### Duurzame ontwikkeling

**Aandacht voor duurzame ontwikkeling willen wij met name onderstrepen door het ondersteunen van het LED-project, de uitwerking van het Symposium 2030+ en de inzet voor het project Energy Valley.**

Stand van zaken per 31 december 2004

**Energie en beleid**

Een belangrijk project is Liberalisering energiemarkt Drenthe (LED), waarbij wij gezamenlijk met 11 gemeenten de inkoop van elektriciteit Europees hebben aanbesteed.
Dit betekent onder meer dat alle overheidsgebouwen in Drenthe, met uitzondering van het provinciehuis, openbare verlichting etc. voor 100% op groene stroom zijn overgegaan.
Financieel gezien is het project een succes. De prijzen zijn inmiddels (december 2004) met circa 30% gestegen!
De uitvoering van het project heeft echter veel voeten in de aarde gehad. Zo is de uitvoering van de duurzaamheidsparagraaf van de overeenkomst (artikel 12) onder druk komen te staan door afschaffing van landelijke subsidieregelingen. Ook blijkt een aantal gemeenten niet bereid de gerealiseerde financiële besparingen terug te sluizen in het project, waarschijnlijk mede als gevolg van bezuinigingen. Ten slotte hebben administratieve perikelen rondom de liberalisering van de energiemarkt het project parten gespeeld. Het contract (looptijd 1 juli 2003 - 1 juli 2008) is daarom pas op 18 november 2004 officieel ondertekend. Ook is die dag het LED-logo gepresenteerd.

Met drie projectideeën, voortvloeiende uit artikel 12 van de Raamovereenkomst, is na de zomer van 2004 de voorbereiding gestart, te weten:
- PV op scholen
- Energiebesparing bij overheidsgebouwen en objecten
- Energiebesparing bij huishoudens

Deze projectvoorstellen worden begin 2005 ter besluitvorming aan de LED-partners aangeboden.

Het LED-project heeft veel invloed gehad op andere sectoren. Zo is met name bij de gemeenten de omvang van de administratieve afhandeling van facturen sterk teruggebracht. Op het gebied van openbare verlichting is in nauwe samenwerking met de gemeente Groningen een traject gestart over de eigendomsverhoudingen en onderhoud van de openbare verlichting. Afronding wordt voorzien voor de zomer van 2005.
In verband met de liberalisering van de gasmarkt per 1 januari 2005, is eind 2004 ook de voorbereiding van het project LED-gasinkoop van start gegaan.

**Klimaatconferentie**

Op 12 februari 2003 hebben wij een symposium georganiseerd over de gevolgen van klimaatverandering voor de toekomst van de leefomgeving in Drenthe, met als belangrijkste thema's Water en Energie. In ons Collegeprogramma 2003-2007 is hieraan een vervolg gegeven door het opnemen van "Vervolgen Symposium 2030+, waarin gevolgen van klimaatveranderingen centraal staan". Dit hebben wij in 2004 verder uitgewerkt in een projectplan, waarvoor provinciale staten € 45.000,-- beschikbaar hebben gesteld. Het project richt zich op:
- de Drentse burger, in het bijzonder jongeren, om deze meer bewust te maken van de oorzaken en gevolgen van klimaatverandering in Drenthe;
- het verkrijgen van ontwikkelingsgerichte ideeën over de wijze waarop men daarmee kan omgaan;
- het participeren van burgers in beleidsprocessen.

Voor de verdere uitvoering wordt gebruikgemaakt van een ambtelijke werkgroep en een overleggroep waarin ook drie statenleden zitting heeft. In 2004 hebben wij voorbereidingen

getroffen voor een startbijeenkomst op 18 maart 2005 en het nader betrekken van de Drentse scholen voor voortgezet onderwijs. Centraal staat de vraag hoe de dagelijkse leefomgeving eruitziet in 2050, rekening houdend met een aanzienlijke reductie van de uitstoot van broeikasgassen en een gewijzigd neerslagpatroon.

**Energy Valley**
Energy Valley heeft zich in 2004 ontwikkeld tot een project met landelijke uitstraling. Energy Valley heeft de bestaande activiteiten op energiegebied uitgebouwd langs drie sporen, te weten duurzame energie, kennisinfrastructuur en bedrijven. Centraal binnen de werkzaamheden van Energy Valley stonden de circa 20 haalbaarheidsstudies naar concrete transitie-experimenten (vanuit de OTC-regeling: Ondersteuning Transitie Coalitie) en het opstellen van het rapport Een vallei met uitzicht. Het betreft een Masterplan Energie-transities voor een duurzame energiehuishouding in Noord-Nederland. Voor het uitvoeren van de werkzaamheden is KOMPAS-subsidie verleend (tot en met november 2005) terwijl de provincie Drenthe, als één van de elf partners, tevens cofinanciert.

**Energiekompas**
In het kader van Energiekompas (samenwerking tussen noordelijke provincies, Gasunie, NAM, Novem en de milieufederaties) is een aantal aansprekende projecten opgestart, zoals opschaling waterzijdig regelen (WZI-Noord), energiebesparing in de bestaande bouw en stimuleren kleine windmolens. In januari 2004 is de voorbereiding van het project WZI-Noord van start gegaan. De samen met marktpartijen georganiseerde Masterclass WZI (februari 2004) werd zeer goed bezocht en leverde belangrijke input voor het Projectplan WZI-Noord. Eind 2004 is op basis van het Projectplan WZI-Noord een ESF-aanvraag ingediend. De daadwerkelijke start van dit ambitieuze projectplan wordt voorzien in het voorjaar van 2005 (einde voorzien in zomer 2007). Het doel is om in 600 utiliteitsgebouwen de cv-installaties te optimaliseren, ca. 200 monteurs van installatiebedrijven een opleiding WZI (inclusief LTV en warmtepompen) te laten volgen en dat Regionale Opleidingscenra het product WZI vanaf het studiejaar 2005-2006 in het curriculum van de opleiding Installatietechniek hebben opgenomen.

**Financiële voortgang**

| Begroot bedrag in 2004 | | Realisatie | Verschil begroot -/- realisatie |
|---|---|---|---|
| • uitvoeringsprogramma biomassa | 60.000 | 0 | 60.000 |
| • Energie Valley | 45.000 | 45.000 | 0 |
| • Klimaatconferentie | 45.000 | 0 | 45.000 |
| • Projecten warmte-koudeopslag | 25.000 | 9.860 | 15.140 |
| • LED-project | 100.000 | 878 | 99.122 |

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 100.262 | 511.589 | 1.085.418 | 233.419 | 851.999 |
| Apparaatskosten | 309.168 | 470.111 | 470.111 | 558.468 | -88.357 |
| Totaal lasten | 409.430 | 981.700 | 1.555.529 | 791.887 | 763.642 |
| Totaal baten | 29.392 | 0 | 0 | 862 | 862 |
| Saldo | 438.822 | 981.700 | 1.555.529 | 791.025 | 764.504 |

**Financiële analyse**

Programmakosten

Het overschot van € 764.504,-- wordt voornamelijk veroorzaakt door een positief saldo (€ 534.094,--) op Uitvoering afvalpreventie en energiebesparing provinciehuis. Dit saldo is voor overheveling naar 2005 aangeboden, waarbij voorgesteld wordt dit bedrag grotendeels te besteden voor het Huisvestingsplan.

Ook de positieve saldi op de budgetten Uitvoering Nota energiebeleid, projecten WKO, Klimaatconferentie, Uitvoeringsprogramma biomassa en het LED-project zijn voor overheveling voorgedragen. Het betreft budgetten die pas eind 2004 beschikbaar kwamen en waarvoor nog niet tot besteding kon worden overgegaan. Bij de kosten uitvoering Energienota wordt € 32.175,-- gedekt door een bijdrage van de reserve Flexibel beleid bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

Apparaatskosten

Er is in 2004 meer tijd besteed dan gepland aan voornamelijk Energy Valley, Energienota II en LED (deze laatste heeft een jaar extra inspanning gevergd).

## Een financieel totaaloverzicht per programma

| Totaal programma | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | 3-4<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 1.408.926 | 2.174.018 | 2.751.845 | 1.729.248 | 1.022.597 |
| Baten | 21.721 | 0 | 0 | 13.636 | 13.636 |
| Saldo | 1.387.205 | 2.174.018 | 2.751.845 | 1.715.612 | 1.036.233 |

## Programma 5.1. Bodem

**Missie**

**Het Drents bodembeleid heeft als missie:**

- **wat betreft het bodembeleid in het algemeen: het ontwikkelen, monitoren en evalueren van beleid voor het behouden en verbeteren van de functionele eigenschappen die de bodem heeft voor mens, plant en dier;**
- **wat betreft het bodembeschermingbeleid: het behouden en verbeteren van de kwaliteit van bodem en grondwater, zodat algemene en specifieke bodemwaarden in stand blijven en de bodem blijvend gebruikt kan worden voor toegekende functies;**
- **wat betreft het bodemsaneringsbeleid: het saneren van verontreinigingen, zodat de kwaliteit van bodem en grondwater voldoet aan de functionele eisen voor het gewenste gebruik van de bodem;**
- **wat betreft het beleid ten aanzien van de verwerking van afvalstoffen: binnen het kader van duurzame ontwikkeling realiseren van de gewenste milieukwaliteit in Drenthe, rekening houdend met de huidige milieukwaliteit**

## Doelstelling 35201 Bodembescherming

**Portefeuillehouder** **Mevrouw T. Klip-Martin**
**Contactpersoon** **De heer A.H. Smits (toestel 54 55)**

Wij streven ernaar dat de Drentse bodem, inclusief grondwater, voldoet aan de algemene omgevingskwaliteit en in milieubeschermingsgebieden aan de bijzondere omgevingskwaliteit van het POP.
Het huidige meetnet grond en grondwater besloeg voornamelijk verspreiding, verzuring en vermesting. In 2004 zijn hier de parameters voor bestrijdingsmiddelen aan toegevoegd. In 2005 volgt wederom een integrale analyse van de gesignaleerde trends. Toekomstige ontwikkelingen zijn afhankelijk van de uitkomsten van Landsdekkend beeld spoor 2, waarin naast de informatie van de chemische kwaliteit de biologische en fysische kwaliteiten van de bodem verder uitgewerkt worden. Dit landelijke traject loopt tot 2009.

**Beleidsvoornemens**

- **In 2004 zal een nieuw convenant tussen de Waterleidingmaatschappij Drenthe en de Noordelijke Land- en Tuinbouw Organisatie (NLTO) van toepassing zijn, gericht op een zo milieuvriendelijk agrarische bedrijfsvoering in de kwetsbaarste grondwaterbeschermingsgebieden.**
- **Mede in het licht van de komende Europese notitie over het bodembeschermingbeleid, de EU-richtlijn tot toegang tot milieu-informatie, de EU-kaderrichtlijn water en het in het POP II geformuleerde beleid wordt gewerkt aan het ontwikkelen van een breed scala aan indicatoren voor het bodembeschermingbeleid.**

*Bodemsanering voormalige stortplaats Exloo*

Het Convenant grondwaterbescherming - tussen de Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD) en de Noordelijke Land- en Tuinbouw Organisatie (NLTO) is afgesloten. Het jaarlijks uitvoeringsprogramma is opgesteld.
In 2005 zal waarschijnlijk een convenant tot stand worden gebracht tussen het Waterbedrijf Groningen en de NLTO over de bescherming van de oppervlaktewaterwinning van de Drentsche Aa.

Al 10 jaar worden met meetnetten bodem- en grondwaterkwaliteit de thema's Vermesting, Verspreiding en Verzuring gemeten. Daarmee hebben wij inmiddels een goed beeld (toestand en trends) van de chemische milieukwaliteit in het landelijk gebied. Het beeld is echter nog niet compleet. Voldoende zicht op de effecten van het bestrijdingsmiddelengebruik op het milieu in Drenthe hebben wij nog niet. Het grondwaterkwaliteitsmeetnet is in 2004 daarom aangevuld met een breed onderzoekspakket van bestrijdingsmiddelen, zowel voor landbouw als niet-landbouw.
De EU-bodemstrategie, de Beleidsbrief bodem en het Landsdekkend beeld spoor 2 zetten naast de bovengenoemde chemische milieukwaliteit ook in op de fysische en biologische bodemkwaliteit. Het gaat hierbij om zaken als erosie, organisch stofgehalte en bodembiodiversiteit. De komende jaren zullen deze thema's nader worden uitgewerkt.

In relatie hiermee is het van belang reeds bestaande milieu-informatie te ordenen en toegankelijk te maken voor publiek (Verdrag van Aarhus).

## Voortgang uitvoering prioriteiten 2004

### Bodem- en grondwaterbescherming

**Het beleid is gericht op het voorkomen en terugdringen van handelingen, activiteiten en gedrag die leiden tot het verontreinigen van de bodem en grondwater. In het kader van de herziening van de PMV is gekozen voor een accentverschuiving in de uitvoering van dit beleid. In plaats van regelgeving zullen de instrumenten subsidieverlening en voorlichting prioriteit krijgen. Met de accentverschuiving zijn extra kosten gemoeid ten bedrage van structureel € 200.000,--.**

#### Stand van zaken per 31 december 2004

Mede vanwege de personele situatie kon slechts beperkt inhoud worden gegeven aan het nieuwe instrument. Voor een gedeelte van het overgebleven bedrag is een overhevelingsvoorstel ingediend.

**Financiële voortgang**

| Begroot bedrag in 2004 | Realisatie | Verschil begroot -/- realisatie |
|---|---|---|
| 200.000 | 1.978 | 198.022 |

**Toelichting**

Zie stand van zaken per 31 december 2004.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 2.996 | 230.360 | 201.360 | 1.978 | 199.382 |
| Apparaatskosten | 269.480 | 454.274 | 454.274 | 313.626 | 140.648 |
| Totaal lasten | 272.475 | 684.634 | 655.634 | 315.604 | 340.030 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 821 | 821 |
| Saldo | 272.475 | 684.634 | 655.634 | 314.783 | 340.851 |

**Financiële analyse**
Uit het budget voor vermijding risico's op verontreiniging en aantasting heeft vrijwel geen besteding plaatsgevonden. Voor een bedrag van € 34.000,-- is om overheveling verzocht naar 2005. Dit zal worden benut om meer zicht te krijgen op het gebruik van bestrijdingsmiddelen in de bollenteelt. Het overschot op apparaatskosten wordt veroorzaakt door een langdurige zieke.

## Doelstelling 35202 Bodemsanering

**Portefeuillehouder** Mevrouw T. Klip-Martin
**Contactpersoon** De heer J. Bakker (toestel 5820)

Ons doel voor 2004 was om de omvang van de bodemverontreiniging landsdekkend in kaart te brengen. De inventarisatie voor het Landsdekkend beeld spoor 1, de werkvoorraad, is op tijd ingediend bij het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) en goedgekeurd. In Drenthe zijn 38.000 verdachte locaties gevonden, waarvan er op basis van een landelijk gemiddeld doorlooppercentage circa 2.000 locaties daadwerkelijk gesaneerd worden. Het procentuele aandeel van Drenthe in het totaal van de 600.000 verdachte locaties is hoger dan op basis van de voorgaande cijfers werd geraamd. Dit heeft geleid tot een hoger budget voor de periode 2005-2009 en een hogere vergoeding voor de apparaatskosten.

Onze doelstelling is dat alle vervuilde locaties voor 2023 voldoen aan de eisen, gesteld voor de specifieke functie(s) van deze locaties.
Het afgelopen jaar is mede wegens het ontbreken van een duidelijke landelijke richtlijn besloten het werken aan de voorraad verdachte locaties niet tot een speerpunt te maken. Inmidddels is het einde van de saneringsoperatie wegens de bezuinigingen op de meerjaren-budgetten voor bodemsanering van 2023 verschoven naar 2030.

**Beleidsvoornemens**

- **Het in kaart brengen van de werkvoorraad in het kader van het landsdekkende beeld is eind 2004 gereed gekomen. Op basis daarvan zal in 2004 het nieuwe Meerjarenprogramma 2005-2009 mede worden opgesteld.**
- **In de loop van 2004 komen de eerste aanpassingen van de WBB gereed, zodat ook enkele belangrijke uitgangspunten uit de beleidsvernieuwing bodemsanering (Bever) een wettelijke basis hebben.**
- **Wij bouwen de kwaliteitszorg verder uit; ook de handhaving zal in het kader van een verbetertraject in de systematiek van de kwaliteitszorg meedraaien.**
- **Wij intensiveren de handhaving op bodemsaneringgevallen in eigen beheer. Het streven is de saneringslocaties meerdere keren te bezoeken.**

*Nazorg stortplaatsen afdichten stortplaats Ubbena*

In afwachting van een landelijke richtlijn om de werkvoorraad op een uniforme wijze aan te pakken zijn dit jaar 40 oriënterende onderzoeken afgerond.

In 2004 zijn er 34 besluiten op het evaluatierapport genomen. Het betreft hier saneringen in eigen beheer (SEB). Een evaluatierapport wordt 3 maanden na afloop van de sanering ingediend. Een nieuwe Wet op de bodembescherming (WBB) is niet in 2004 vastgesteld. Wij verwachten dat dit zal gebeuren in 2005. Met deze vaststelling krijgen de beleidsontwikkelingen die in het kader van Bever sinds 1999 spelen (onder andere van multifunctioneel naar functioneel saneren) een wettelijk kader.

Het kwaliteitszorgsysteem is in 2004 verder uitgebouwd, in 2005 volgt certificering. In 2004 is het beschrijven van de diverse procedures afgerond en vastgesteld conform het Normblad 8001 (SIKB). Werkzaamheden voldoen hierdoor al aan dit kwaliteitsniveau.
De handhaving is geïntensiveerd en de saneringslocaties worden meerdere keren onderzocht. Elke saneringslocatie wordt bij aanvang van de saneringswerkzaamheden bezocht.
Bij het bereiken van de einddiepte van de grondsanering wordt een tweede controle uitgevoerd.
Bij de aanleg van het grondwateronttrekkingssysteem volgt een derde controlebezoek met als doel vaststelling daadwerkelijke aanleg.
Op deze wijze is intensief contact met de saneerder geborgd en is het mogelijk alert bij te sturen op eventuele afwijkingen van het saneringsplan.

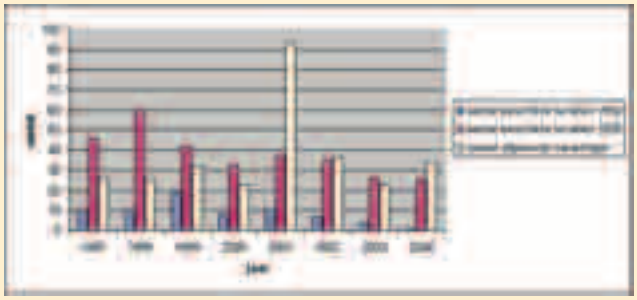

*Vuilverbrander Essent in Wijster*

## Voortgang uitwerking Collegeprogramma (2004)

**Sanering gasfabriekterreinen**

**Op dit moment is er een tekort in de exploitatie voor de sanering van de drie gasfabriekslocaties in Drenthe.Het voorgestelde bedrag is een eerste stap om dit tekort mee op te lossen.**

### Stand van zaken per 31 december 2004

Op dit moment is er een tekort in de exploitatie voor de sanering van de drie gasfabriekslocaties in Drenthe.
Voor de gasfabriek Coevorden is het tekort na een bestuurlijk akkoord gedekt; daarvoor is € 200.000,-- uit provinciale middelen toegezegd. Voor de gasfabriek Meppel lopen de onderhandelingen nog; er is nog geen overeenstemming over de financiering. Voor de gasfabriek Assen is het nader onderzoek naar de vervuiling afgerond. Er lopen besprekingen over de toekomstige bestemming van het gasfabrieksterrein.

**Financiële voortgang**

| Begroot bedrag in 2004 | Realisatie | Verschil begroot -/- realisatie |
|---|---|---|
| 500.000 | 0 | 500.000 |

**Toelichting**

**Ondertekening van saneringsovereenkomsten in 2004 heeft vertraging opgelopen. Voorgesteld wordt het bedrag naar 2005 over te hevelen.**

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 4.481.302 | 5.288.450 | 5.300.298 | 1.227.232 | 4.073.066 |
| Apparaatskosten | 1.086.624 | 1.265.912 | 1.265.912 | 1.419.799 | -153.887 |
| Totaal lasten | 5.567.926 | 6.554.362 | 6.566.210 | 2.647.031 | 3.919.179 |
| Totaal baten | 4.820.621 | 5.061.754 | 5.061.754 | 1.471.173 | 3.590.571 |
| Saldo | 747.305 | 1.492.608 | 1.504.456 | 1.175.848 | 328.608 |

### Financiële analyse

Programmakosten

Voor de budgetperiode 2002 tot en met 2004 heeft VROM € 8.521.000,-- toegezegd. De gemaakte kosten (€ 8.119.500,--) blijven binnen de toezegging. Aangezien in de jaren 2002 en 2003 meer was uitgegeven dan was ontvangen, is in 2004 slechts relatief weinig uitgegeven voor bodemsanering. In 2004 heeft ook de afwikkeling bodemsanering 1999 tot en met 2001 met VROM plaatsgevonden door terugbetaling van vooruit ontvangen inkomsten van de VROM-subsidie ad € 4.372.000,--. Dit resulteert in negatieve baten voor 2004. (Dit bedrag wordt ten laste gebracht van de voorziening bodemsanering middelen derden. Verantwoording vindt plaats binnen programma 0.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen.)
Inmiddels is ook de concepteindafrekening met VROM over de periode 2002 tot en met 2004 gereed. Hierbij bleek dat minder apparaatskosten konden worden gedeclareerd dan waarmee rekening was gehouden over de genoemde periode. Ook heeft vrijwillige bodemsanering plaatsgevonden. De provincie heeft hiervoor advertentiekosten en dergelijke vergoed. Het beschikbare budget voor sanering gasfabrieksterreinen is niet besteed en de bedrijvenregeling is nog niet van de grond gekomen.
Het saldo in de voorziening bodemsanering bedraagt per 31 december 2004 € 505.000,-- en

is voldoende voor de verrekening met VROM over de periode 2002-2004. De onttrekking aan de voorziening bodemsanering bedroeg per saldo € 2.103.000,--. De onttrekking was overigens per abuis bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen geraamd voor € 372.100,--.

In 1998 is het project NAVOS van start gegaan. Dit behelst het monitoren van voormalige stortplaatsen. Door een provinciale verordening is een heffing in het leven geroepen ter dekking van de verwachte kosten voor het installeren van de meetnetten. In deze verordening is aangegeven dat in deze tweede fase een aantal kosten wordt gefinancierd door VROM en het bemonsteren van alle waarnemingspunten uit leges moet komen (duur 4 jaar). Alle NAVOS kosten waren, evenals in de eerste fase (tot en met 2001) ten laste van de bodemsanering gebracht. Om die reden waren de leges die waren gestort in de Reserve monitoring voormalige stortplaatsen vorig jaar gesaldeerd met de kosten bodemsanering. Mede in verband met de invoering van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) en het daarin gewenste heldere onderscheid, i.c. voorziening bodemsanering is de schuld aan VROM en de reserve Monitoring voormalige stortplaatsen bevat de geheven leges, is dit weer teruggedraaid en is het vorig jaar gestorte fondssaldo ad € 1.395.000,-- weer uit de bodemsanering getild en weer ten gunste van de afzonderlijke reserve Monitoring voormalige stortplaatsen gebracht. Alle kosten NAVOS vanaf 2002 tot en met 2004 ad € 524.000,-- zijn nu vooralsnog ten laste van de legesheffing gebracht. Het saldo als bijdrage aan de reserve Monitoring voormalige stortplaatsen komt daarmee uit op € 871.000,--. Dit is te vinden bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

Apparaatskosten
Voor 2004 zijn meer uren besteed aan de uitvoering dan begroot.

## Doelstelling 35203 Verwerking afvalstoffen

**Portefeuillehouder** Mevrouw T. Klip-Martin
**Contactpersoon** De heer J. Kramer (toestel 58 22)

Ons doel is om in samenwerking met andere overheden en het bedrijfsleven de milieubelasting te verminderen door afvalstoffen en risico's van stortplaatsen te beheersen.

Nazorg gesloten stortplaatsen
In april 2004 hebben wij de checklist nazorg stortplaatsen en baggerspeciedepots als beleidsregel in het kader van de Algemene wet bestuursrecht vastgesteld. Hiermee kunnen wij nazorgplannen van droge stortplaatsen en baggerspeciedepots beoordelen.

Met behulp van deze checklist zijn de exploitanten van stortplaatsen in staat hun nazorgplannen te actualiseren. Hiervan is in 2004 geen gebruik gemaakt. Het algemeen bestuur van het Nazorgfonds heeft daarom besloten de nazorgheffingen in 2004 niet te herzien. Het actualiseren van de nazorgplannen zal in de toekomst wel plaatsvinden met als gevolg dat de nazorgheffingen worden herzien.

Sinds 1993 verzorgt de Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA) voor de provincie Drenthe de registratie van de meldingen van afgifte en ontvangst van bedrijfs- en gevaarlijk afval. De belangrijkste doelstelling van het registratiesysteem is het genereren van gegevens en informatie voor de uitvoering van het milieutoezicht van de provincie voor wat betreft de bedrijven die afval verwerken.

Melden/registreren afvalstoffen
Per 1 januari 2005 is het Besluit melden van kracht. Dit besluit omvat regels met betrekking tot de afgifte, de ontvangst en het vervoer van bedrijfsafvalstoffen en gevaarlijke afvalstoffen. Door onze betrokkenheid bij de Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA) hebben wij hier een bijdrage aan geleverd. De nadruk lag op bestuurlijk-juridische vraagstukken en de ontwikkeling van een goed en betrouwbaar meld- en registratiesysteem.
Als resultaat hiervan is in 2004 een samenwerkingsovereenkomst bouw tussen het Ministerie van VROM en de stichting aangegaan. Het resultaat is een nieuw operationeel meld- en registratiesysteem vanaf januari 2005.
Daarnaast hebben wij gewerkt aan het opstellen van een convenant nieuw meldsysteem tussen het Ministerie van VROM en de 12 provincies. Het convenant heeft betrekking op het toeleveren van gegevens aan de centrale database door de minister van VROM en de provincies, het gebruikmaken van de meldgegevens door de provincies ten behoeve van de handhaving en de financiering van het meldsysteem. Dit convenant zal naar verwachting begin 2005 worden ondertekend.

Afval in de diepe ondergrond
Hoofdlijnen
De Europese Commissie (EC) heeft in 2003 twee ontwerprichtlijnen aangenomen die moeten resulteren in een gemeenschappelijke aanpak in de Europese Unie (EU) met betrekking tot de veiligheid van kernreactoren en de verwerking van radioactief afval. Over radioactief afval is geen overeenstemming bereikt, vooral over bovengrondse opslag. Wel is de EC in september 2004 met een herzien voorstel gekomen. De werkelijke betekenis daarvan is echter onduidelijk. Dit onderwerp blijft onze aandacht houden. Het is onze bedoeling, samen met zeven andere provincies, het onderwerp in IPO-verband aan te kaarten bij de staatssecretaris van VROM.
Dit onderwerp zal in 2005 verder worden uitgewerkt.

**Beleidsvoornemens**

- **In 2003 zijn de verkregen monitoringsgegevens geanalyseerd en zij worden begin 2004 in IPO-verband aan de staatssecretaris van VROM ter hand gesteld.**
  **De monitoringsgegevens worden gebruikt bij de opzet en uitwerking van de meldingensystematiek en door het beleid voor afval op rijksniveau.**

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 1.207.180 | 1.211.600 | 1.211.600 | 1.163.390 | 48.210 |
| Apparaatskosten | 168.394 | 252.606 | 252.606 | 81.526 | 171.080 |
| Totaal lasten | 1.375.574 | 1.464.206 | 1.464.206 | 1.244.916 | 219.290 |
| Totaal baten | 1.042.333 | 1.042.000 | 1.042.000 | 1.045.012 | 3.012 |
| Saldo | 333.241 | 422.206 | 422.206 | 199.904 | 222.302 |

### Financiële analyse
Apparaatskosten
Door gewijzigde prioriteiten is besloten om minder tijd dan gepland te besteden aan bovengenoemde zaken, maar extra inzet te leveren voor de 2 vergunningprocedures voor de EVI Coevorden (Nederlandse en Duitse procedures).

## Doelstelling 35204 Bodembeleid

**Portefeuillehouder** Mevrouw T. Klip-Martin
**Contactpersoon** De heer A.H. Smits (toestel 54 55)

Om een visie te ontwikkelen op het geïntegreerd strategisch bodembeleid, wilden wij in 2004 bijzondere aandacht besteden aan het ontwerp van de strategische notitie van de Europese Unie (EU) over het bodembeschermingbeleid. De ontwerp-EU bodemstrategie is echter vertraagd. In november 2005 zal het ontwerp worden gepubliceerd.

Daarnaast wilden wij een visienota bodembeleid van de gezamenlijke overheden in Nederland uitbrengen. De uitwerking en implicaties van de Beleidsbrief bodem zijn onderdeel van de strategische milieu-agenda 2004-2007 van de IPO-milieugedeputeerde. Wij nemen hierover in april 2005 een besluit.

### Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 161.336 | 117.000 | 117.000 | 99.687 | 17.313 |
| Apparaatskosten | 823.528 | 1.268.835 | 1.268.835 | 992.815 | 276.020 |
| Totaal lasten | 984.864 | 1.385.835 | 1.385.835 | 1.092.501 | 293.334 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 984.864 | 1.385.835 | 1.385.835 | 1.092.501 | 293.334 |

Financiële analyse
Het overschot op apparaatskosten wordt veroorzaakt door een langdurige ziekte.

### Financieel totaaloverzicht per programma

| Totaal programma | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | 3-4<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 8.200.840 | 10.089.037 | 10.071.885 | 5.300.053 | 4.771.832 |
| Baten | 5.862.954 | 6.103.754 | 6.103.754 | 2.517.016 | 3.586.738 |
| Saldo | 2.337.886 | 3.985.283 | 3.968.131 | 2.783.037 | 1.185.094 |

## Programma 5.2. Vergunningverlening en handhaving milieubeheer

**Missie**

**Het Drents vergunningverlenings- en handhavingsbeleid heeft als missie:**

- **behoud en verbetering van het milieu doordat de inrichtingen en activiteiten veilig en niet belastend zijn;**
- **het door de burger als zo weinig mogelijk belastend laten ervaren van effecten van lokale luchtvaart;**
- **burgers, inrichtingen, belangenorganisaties, provinciale organisatie en andere overheden hebben inzicht in het provinciaal beleid ten aanzien van bedrijfsgerichte milieutaken (vergunningverlening, convenanten etc.);**
- **behoud en verbetering van het milieu door een goede naleving van wet- en regelgeving op grond van de Wet milieubeheer (Wm);**
- **het handhavingsbeleid van de provincie Drenthe is inzichtelijk voor alle doelgroepen;**
- **burger voelt zich betrokken bij de kwaliteit van het milieu in Drenthe.**

## Doelstelling 35301 Luchtverontreiniging algemeen

**Portefeuillehouder** **Mevrouw T. Klip-Martin**
**Contactpersoon** **De heer F. Eilander (toestel 58 45)**

Door de inzet van de instrumenten Onderzoek, Milieueffectrapportage, Vergunningverlening en Handhaving willen wij komen tot een minimale belasting van de burger door geluid, straling, emissies, stank en risico's veroorzaakt door inrichtingen en andere activiteiten.

- Er zijn 82 stankklachten binnengekomen, waarvan 42 over provinciale inrichtingen.
- Onder provinciaal gezag vallen circa 24 "geurrelevante" inrichtingen. Deze inrichtingen beschikken over een toereikende vergunning of er is een nieuwe vergunning in voorbereiding.
- Langs enkele drukke wegen in Emmen, Meppel en Hoogeveen is ten gevolge van hoge achtergrondconcentraties overschrijding van de norm voor fijnstof geconstateerd.
- Er is in Drenthe geen sprake van ondergrondse opslag van radioactieve en gevaarlijke afvalstoffen.
- Er is in 2004 geen overschrijding van alarmdrempels aangaande straling geweest.
- Er zijn in 2004 geen overschrijdingen van risiconormen geweest.

Externe veiligheid
Het Uitvoeringsprogramma externe veiligheid Drenthe 2004-2005 is eind 2004 van start gegaan met 5 projecten, die samen met de gemeenten en de Regionale Brandweer Drenthe in 2005 zullen worden uitgevoerd.
Deze projecten zijn:

1. Implementatie externe veiligheid in de (gemeentelijke) organisatie
2. Risico-inventarisatie stationaire bronnen "ondersteuning Register risicosituaties gevaarlijke stoffen (RRGS)/Verkenning RRGS-plus
3. Actualisatie Wet milieubeheervergunningen ten aanzien van externe veiligheid
4. Externe veiligheid in de ruimtelijke ordening
5. Routering gevaarlijke stoffen

Per project is een plan van aanpak gemaakt. De regie hiervan is in handen van de provincie en de aanpak van het programma ligt op schema.

**Beleidsvoornemens**

- **Instellen van emissiehandel voor terugdringing van CO2-emissies zal naar verwachting in 2004/2005 ook vorm gaan krijgen.**
- **In het kader van het Besluit luchtkwaliteit rapporteert de provincie periodiek aan het Rijk over de luchtkwaliteit.**

In 2004 is de Nederlandse Emissie Autoriteit (NEA) ingesteld. De NEA verleent emissievergunningen aan de grote industriële bedrijven voor de emissie van koolstofdioxide en stikstofoxide (verzurende emissie) (NOx). De provincie adviseert de NEA ten aanzien van de te verlenen vergunningen, een en ander vanuit de verantwoordelijkheid van de provincie voor vergunningverlening en handhaving op grond van de Wet milieubeheer.

In 2004 is in het kader van besluit luchtkwaliteit niet gerapporteerd aan het Ministerie van VROM.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 34.403 | 30.361 | 30.361 | 131.718 | -101.357 |
| Totaal lasten | 34.403 | 30.361 | 30.361 | 131.718 | -101.357 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 34.403 | 30.361 | 30.361 | 131.718 | -101.357 |

### Financiële analyse

Apparaatskosten

Door de intensivering op het gebied van externe veiligheid is meer tijd besteed aan deze doelstelling dan gepland.

## Doelstelling 35401 Geluidhinder algemeen

**Portefeuillehouder** Mevrouw T. Klip-Martin
**Contactpersoon** De heer U.P. Leever (toestel 54 46)

Door de inzet van de instrumenten Onderzoek en Overleg moet de belasting van de burger door geluid en andere risico's, veroorzaakt door de luchthavens, zo weinig mogelijk voorkomen. Dit alles binnen het kader van het POP.

Op 7 juli 2004 hebben provinciale staten POP II vastgesteld. In POP II is een afzonderlijk hoofdstuk Luchtvaart (C.5.5.) opgenomen.

Tot op heden stelt het Rijk (op basis van de Luchtvaart-wet) regels vast voor het gebruik voor de regionale en kleine luchtvaartterreinen. Ze doet dit in zogeheten aanwijzingsbesluiten. Voor Groningen Airport Eelde en luchthaven Hoogeveen zijn deze al in 2001 aangepast. In de aanwijzingsbesluiten zijn onder andere bepalingen opgenomen ter voorkoming van overschrijding van de geluidszones en bepalingen ter beperking van de hinder voor de omgeving. De bepalingen hebben betrekking op het baangebruik, types vliegtuigen en op de aard en tijdstippen van de vluchten (onder andere is er een verbod van commerciële oefen- en testvluchten).

De provincie heeft op grond van artikel 28 van de Luchtvaartwet al vele jaren (ambtelijk) zitting in de commissies voor de milieuhygiëne voor de luchthavens in Eelde en Hoogeveen. In de maanden april respectievelijk januari van ieder jaar worden de door de exploitant van

de luchthaven opgestelde Gebruiksplannen, met de aard en omvang van het luchthavengebruik, van beide luchthavens door de commissies beoordeeld. Deze worden met een advies aan de minister van verkeer en waterstaat toegezonden. In 2004 zijn de Gebruiksplannen goedgekeurd. Er hebben geen overschrijdingen plaatsgevonden van de geluidscontouren, zoals opgenomen in de onderscheidenlijke aanwijzingsbesluiten.

Opvallend is de afname van het aantal klachten over 'Eelde'. In 2000 waren dit ruim 5.000 klachten. In 2004 is dit afgenomen tot nog geen 1.000 klachten. Deze klachten worden geregistreerd in het professioneel werkende klachtenresponssysteem. Door dit systeem kunnen klagers in detail geïnformeerd worden over vluchten die rond een bepaald tijdstip hebben plaatsgevonden. Met het systeem kan tevens worden aangegeven of de klacht "gegrond" of "ongegrond" moet worden verklaard.

Wat de luchthaven Hoogeveen betreft, zijn 2 punten het vermelden waard:
1. aantal klachten 2004: slechts 6
2. uitreiking "Veiligheidscertificaat" aan de exploitant c.q. havenmeester d.d. 24 augustus 2004

Provincie bevoegd gezag (2006)
In 2004 is gestart met de voorbereiding van een wetsvoorstel waarin de nieuwe regelgeving voor de regionale en kleine luchthavens is opgenomen. Dit wetsvoorstel maakt decentralisatie van taken en bevoegdheden naar provincies mogelijk. Daarnaast bevat het wetsvoorstel de basis voor nieuwe normstelling en regels op het gebied van geluid en externe veiligheid. Als laatste wordt in het wetsvoorstel uitgegaan van een duidelijke scheiding tussen de verantwoordelijkheden van de luchtvaartsector en de overheid.
Het wetsvoorstel en de daarop gebaseerde regelgeving wordt voorbereid door het landelijke project Regelgeving regionale en kleine luchthavens (RRKL). In 2004 zijn verantwoordelijke bestuurders bezocht om te spreken over een aantal punten rondom de aanstaande decentralisatie met als doel het draagvlak voor de decentralisatie te verkennen.

Met de decentralisatie van taken en bevoegdheden komt eind 2005, begin 2006 een belangrijke taak bij de provincies terecht. Deze taken en bevoegdheden hebben in principe betrekking op alle luchthavens in Nederland, met uitzondering van Schiphol. Het gaat dan zowel om zogenoemde regionale en kleine luchthavens als bijvoorbeeld ook zweefvliegterreinen, ultra light vliegterreinen en helikopterlandplaatsen.

**Beleidsvoornemens**

- **Wij dragen in 2004, in samenwerking met de gemeenten, zorg voor bewaking van de geluidszones rond industrieterreinen.**

De gemeenten voeren zonebewaking uit.

*Luchthaven Groninger Airport Eelde*

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 10.879 | 11.423 | 11.423 | 6.680 | 4.743 |
| Totaal lasten | 10.879 | 11.423 | 11.423 | 6.680 | 4.743 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 10.879 | 11.423 | 11.423 | 6.680 | 4.743 |

## Doelstelling 35402 Uitvoering saneringsprogramma industrielawaai

**Portefeuillehouder** Mevrouw T. Klip-Martin
**Contactpersoon** De heer K.S. van der Wal (toestel 55 85)

Door de inzet van de instrumenten Vergunningverlening, Handhaving, Overleg en Geld willen wij komen tot het terugdringen van geluidshinder voor de burger via het treffen van maatregelen die voortkomen uit de saneringsprogramma's.

Geluidzones zijn niet gewijzigd en daardoor ontstaan ook geen substantiële wijzigingen in het aantal geluidbelaste woningen.
In 2005 zal een inventarisatie plaatsvinden.

In 2004 zijn de volgende resultaten behaald in het kader van de Uitvoering Saneringsprogramma industrielawaai:
- Industrieterrein Bargermeer te Emmen; 13 woningen gesaneerd, 1 schoolgebouw resterend
- Avebe te Gasselternijveen; 3 woningen gesaneerd, saneringsprogramma is hiermee afgerond

De volgende saneringsprogramma's dienen nog gedeeltelijk te worden uitgevoerd. Met name maatregelen aan de bron (bij het bedrijf zelf) in de overdracht of bij de woningen (gevelmaatregelen).
- Motorcrossterrein Zuidwolde
- DOC te Hoogeveen
- SERMS te Steenbergerveld

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 1.221.556 | 5.100 | 1.641.756 | 68.905 | 1.572.851 |
| Apparaatskosten | 33.169 | 45.415 | 45.415 | 44.863 | 552 |
| Totaal lasten | 1.254.725 | 50.515 | 1.687.171 | 113.769 | 1.573.402 |
| Totaal baten | 755.706 | 0 | 1.636.656 | 60.696 | -1.575.960 |
| Saldo | 499.020 | 50.515 | 50.515 | 53.073 | -2.558 |

Financiële analyse
Programmakostenbaten:
De kosten van uitvoering saneringsprogramma (€ 60.696,--) industrielawaai worden gedekt door een bijdrage van de voorziening saneringsmaatregelen industrielawaai. In 2005 zal een afrekening met het Rijk plaatsvinden.

## Doelstelling 35501 Beleidsontwikkeling vergunningverlening

**Portefeuillehouder** Mevrouw T. Klip-Martin
**Contactpersoon** De heer G. Gjaltema (toestel 58 27)

Wij streven naar een eenduidig uitvoerbaar beleid ten aanzien van bedrijfsgerichte milieutaken, waarbij voor alle relevante partijen de organisatorische plaats, rol, kwaliteit en inzet van de provinciale vergunningverlening inzichtelijk is.
De provincie is ten aanzien van vergunningverleningstaken ISO-gecertificeerd.

**Beleidsvoornemens**

- **Bedrijven die achterblijven in hun milieuprestaties krijgen een traditionele vergunning waarin gedetailleerd wordt voorgeschreven waaraan zij moeten voldoen. Ook in 2004 zetten wij dit beleid voort en wij bouwen dit zoveel mogelijk uit.**

Bedrijven die achterblijven in hun milieuprestaties krijgen een traditionele vergunning waarin gedetailleerd wordt voorgeschreven waaraan zij moeten voldoen.
In de afgelopen jaren hebben wij ons milieubeleid meer gericht op het geven van meer verantwoordelijkheid aan bedrijven. Bedrijven die een actief milieubeleid voeren krijgen van de provincie een moderne milieuvergunning (vergunning op maat). Bedrijven die achterblijven in hun milieuprestaties krijgen van de provincie een traditionele vergunning waarin gedetailleerd wordt voorgeschreven waaraan zij moeten voldoen.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 165.014 | 121.000 | 484.000 | 239.960 | 244.040 |
| Apparaatskosten | 191.673 | 203.832 | 203.832 | 27.023 | 176.809 |
| Totaal lasten | 356.686 | 324.832 | 687.832 | 266.983 | 420.849 |
| Totaal baten | 57.335 | 45.378 | 408.378 | 431.651 | 23.273 |
| Saldo | 299.351 | 279.454 | 279.454 | 164.669 | 444.123 |

Financiële analyse
Programmakosten
VROM heeft een bijdrage van in totaal € 363.000,-- voor externe veiligheid toegezegd. Hiervan is € 338.000,-- verantwoord. De resterende € 25.000,-- wordt in 2005 verwacht (zie ook doelstelling 35301) .De restanten op deze budgetten worden overgeheveld naar 2005.

Apparaatskosten
Door verschoven prioriteiten en ziekte is er minder tijd besteed dan gepland.

## Doelstelling 35502 Beleidsontwikkeling handhaving

**Portefeuillehouder** Mevrouw T. Klip-Martin
**Contactpersoon** De heer R.G.J. Derksen (toestel 56 78)

Wij willen implementatie en naleving van de door het Rijk en de provincie vastgestelde wet- en regelgeving, waarvoor de provincie als bevoegd gezag geldt.

**Beleidsvoornemens**

**De inhoudelijke thema's op het gebied van de handhaving in 2004 zijn onder meer:**

- **oppakken van de problematiek van fijn stof. Dit onder meer door een en ander te regelen in de vergunningverlening;**
- **veel aandacht voor geluid en stank (op basis van de klachten);**
- **handhaven van stiltegebieden;**
- **nadruk op Boswet als middel om de kwaliteit van de EHS te waarborgen;**
- **scherp toezicht Flora- en Faunawet;**
- **bodembescherming gekoppeld aan agrarische activiteiten in het buitengebied;**
- **toezicht op kwaliteit openlucht zweminrichtingen;**
- **sanering van illegale ligplaatsen langs de provinciale kanalen (wegwerken achterstand);**
- **toezicht op de leliebollenteelt (bodemverontreiniging).**

Oppakken van de problematiek van fijn stof

1. Er is aan drie bedrijven extra aandacht besteed en daardoor zijn saneringsmaatregelen getroffen.

Aandacht voor geluid en stank

2. Er hebben meer geluidsmetingen bij continubedrijven plaatsgevonden; bij de reguliere klachtenafhandeling heeft stank specifiek de aandacht.

Handhaven stiltegebieden

3. Er heeft specifiek toezicht plaatsgevonden in stiltegebieden, onder meer op illegaal motorcrossen.

Kwaliteit van de EHS te waarborgen;
Toezicht Flora- en Faunawet

4. Vanuit de Flora en Faunawet is toezicht uitgeoefend met specifieke aandacht voor ecologische hoofdstructuur(EHS)-gebieden.

Bodembescherming/agrarische activiteiten in het buitengebied

5. Naast het algemene toezicht in de bodembeschermingsgebieden zijn alle 15 ontheffingen gecontroleerd.

Wegwerken achterstand sanering van illegale ligplaatsen langs de provinciale kanalen

6. In 2004 heeft de provincie beleid vastgesteld met betrekking tot ligplaatsen in provinciale vaarwegen; de huidige ligplaatsen zijn geïnventariseerd. Medio 2004 is het handhavingstraject gestart en 5 eigenaren in overtreding zijn aangeschreven.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | - | 31.300 | 115.056 | 67.347 | 47.709 |
| Apparaatskosten | - | 161.155 | 161.155 | 101.352 | 59.803 |
| Totaal lasten | - | 192.455 | 276.211 | 168.699 | 107.512 |
| Totaal baten | - | 0 | 0 | 259.871 | 259.871 |
| Saldo | - | 192.455 | 276.211 | 91.173 | 367.384 |

### Financiële analyse

Programmakosten

Er hebben zich bij handhavingssituaties minder gevallen voorgedaan dan voorzien, waarbij tot nader (laboratorium)onderzoek met externe expertise overgegaan moet worden omdat deze noodzakelijk is.

Baten

In 2004 zijn van twee bedrijven bedragen ontvangen in verband met het toepassen van bestuursdwang. De kosten van het opruimen van een illegale vuilstort (2003) is verhaald op Staatsbosbeheer (eigenaar van het terrein); ontvangst van € 9.608,13 heeft in de loop van 2004 plaatsgevonden. Daarnaast is een bedrag geïnd door een dwangsomprocedure van Sita/Meisner in verband met het niet afdekken van een vuilstort ad € 250.000,--. Beide niet-voorziene bedragen veroorzaken een voordelig resultaat. Dit is gestort in de reserve Uitoefenen bestuursdwang bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

Apparaatskosten

De onderschrijding op apparaatskosten kan worden toegeschreven aan het opnieuw verdelen van apparaatskosten na oprichting van de nieuwe Productgroep Handhaving. Daarbij is een minder verfijnde methode gebruikt dan bij de primaire begroting.

## Doelstelling 35503 Vergunningverlening inrichtingen Wm

**Portefeuillehouder** Mevrouw T. Klip-Martin
**Contactpersoon** De heer G. Gjaltema (toestel 5827)

De provincie streeft naar een volledig toereikend vergunningenbestand. Om dit te kunnen bereiken worden periodiek alle vergunningen geactualiseerd. De provincie voert de vergunningverlening zoveel mogelijk projectmatig uit.
In 2004 zijn de vergunningen voor een van de autodemontagebedrijven in Emmen (Bladderswijk) in samenwerking met de gemeente Emmen opnieuw bekeken.

In 2004 is een Milieueffectrapportage(m.e.r.)-procedure gestart voor een op te richten afvalverbrandingsinstallatie in Coevorden. Het betreft een grensoverschrijdend project. Aan de Duitse zijde van de grens is er ook een initiatief voor het oprichten van een afvalverbrandingsinstallatie. De m.e.r.-procedure is nog niet afgerond.

- In tabel 5.2.1. is het aantal producten over de afgelopen 5 jaren weergegeven.
- In tabel 5.2.2. is aangegeven binnen welke termijnen de vergunningen zijn verleend.

In 2004 zijn 4 actualiseringsonderzoeken uitgevoerd en in 4 gevallen is zonder formele toets een vernieuwingstraject opgestart om de vergunningen te bekijken.

Eén definitief Bedrijfsmilieuplan (BMP) is goedgekeurd. Daarnaast is eind 2004 bij 4 zuivelbedrijven een BMP-traject gestart.

Eén m.e.r.-traject is gestart en voor drie andere zijn gedurende het gehele jaar werkzaamheden verricht. Een beoordeling van een m.e.r. is afgerond. Hieruit is af te leiden dat op dit moment 3 m.e.r.-trajecten lopen.

Tabel 5.2.1.

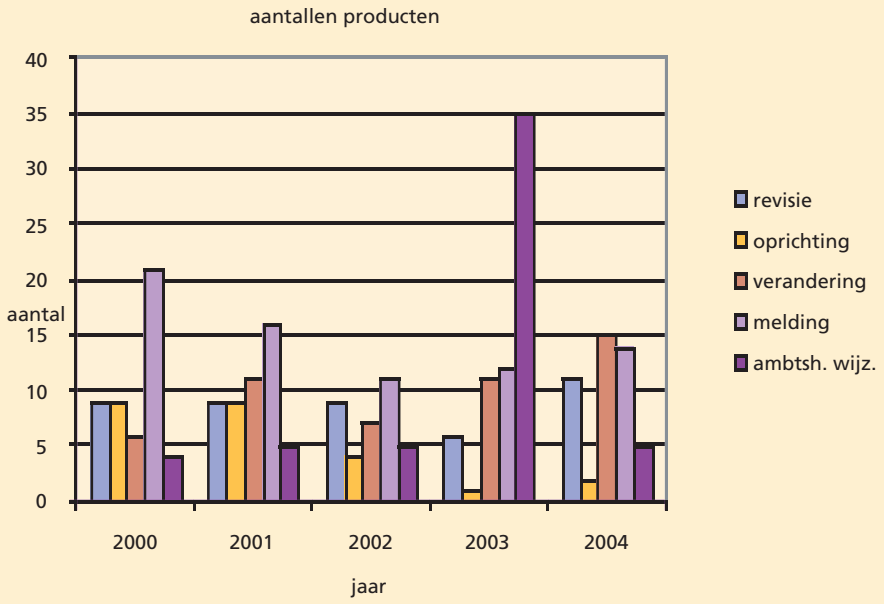


Tabel 5.2.2.

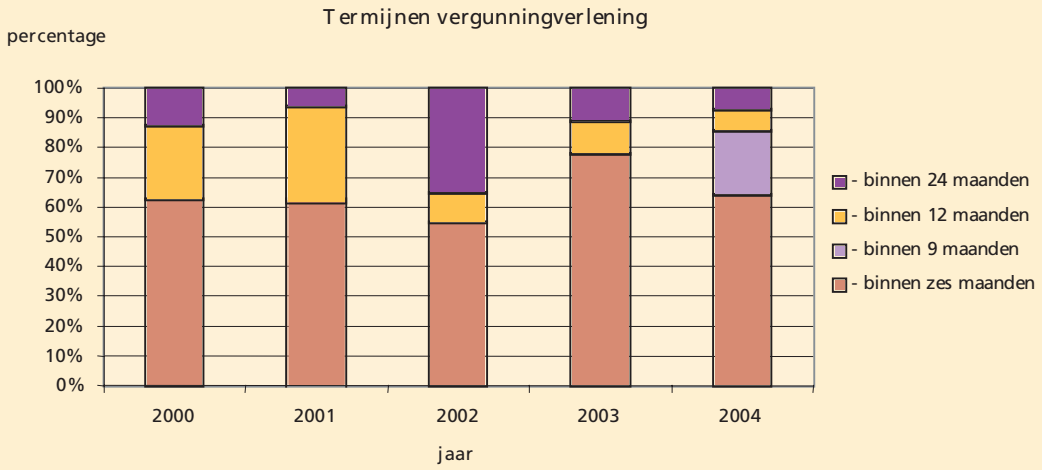

**Beleidsvoornemens**

- **Voor de convenanten worden in 2004 voorbereidingen getroffen voor de tweede planperiode. Dat betekent dat alle convenant bedrijven in overleg met de provincie een nieuw energiebesparingplan gaan opstellen wat uiteindelijk door de provincie in overleg met een onafhankelijke derde moet worden beoordeeld en goedgekeurd.**
- **In 2004 zullen wij (evenals in de jaren hiervoor) uitvoering geven aan het doelgroepenbeleid industrie. De bedrijven die vallen onder het convenant voor de chemische industrie, zuivel en metalektro stellen nieuwe bedrijfsmilieuplannen (BMP's) op.**
- **Ten aanzien van de milieueffectrapportage (m.e.r.) in het Nederlands-Duits grensgebied wordt gewerkt aan een protocol dat erin voorziet dat binnen een zone van 5 km overheden elkaar over en weer informeren en procedureel bijstaan inzake m.e.r.-projecten.**

Energieplannen
De NEA is operationeel. De NEA verleent emissievergunningen aan de grootste bedrijven die zorgen voor uitstoot van gassen in Nederland ten aanzien van kooldioxide en stikstofoxide (NOx). De provincie adviseert de NEA over de te verlenen vergunningen, een en ander vanuit de provinciale verantwoordelijkheid voor het verlenen van de Milieuvergunningen.
De provincie heeft verder uitvoering gegeven aan het convenant Benchmarking voor 7 bedrijven.
Benchmarking is een vergelijkingsinstrument. De individuele bedrijven worden vergeleken met een representatief bedrijf dat op "wereldtop"niveau staat.
In 2004 zijn in het kader van de energieconvenanten benchmarking en de meerjarenafspraak 3 plannen ingediend. Eind 2004 liep van beide convenanten de eerste vierjarige periode af en zijn de voorbereidingen voor de tweede periode gestart.
De in 2004 gestarte tweede periode leidt in 2005 tot 6 in te dienen energiebesparingsplannen.

De zuivel- en papier-/kartonindustrie is in 2004 gestart met de opstelling van bedrijfsenergie- en milieuplannen. Deze plannen worden in 2005 ingediend en door de provincie beoordeeld. Voorzover nodig worden de plannen in milieuvergunningen toetsbaar gemaakt.

Doelgroepenbeleid
Eén definitief BMP is goedgekeurd. Daarnaast is eind 2004 bij 4 zuivelbedrijven een BMP-traject gestart. In 2005 zullen de BMP-trajecten in de zuivel worden afgerond en wordt bij 5 bedrijven in de chemische sector een BMP-traject gestart.

Protocol
Er is een verklaring inzake de samenwerking bij de uitvoering van grensoverschrijdende milieueffectbeoordelingen in het Nederlands-Duitse grensgebied in voorbereiding.

Er is al geruime tijd overeenstemming tussen de verschillende partijen over de tekst van de gemeenschappelijke verklaring. De procedurele afronding, het ondertekenen van de verklaring, laat echter nog op zich wachten. Aangezien de verklaring een consolidering van de huidige praktijk inhoudt, wordt momenteel in het geval van grensoverschrijdende milieueffecten al volgens de gemeenschappelijke verklaring gehandeld.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 4.256 | 0 | 7.500 | 7.520 | -20 |
| Apparaatskosten | 1.040.280 | 1.483.404 | 1.490.904 | 1.395.236 | 95.668 |
| Totaal lasten | 1.036.024 | 1.483.404 | 1.483.404 | 1.387.716 | 95.688 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 1.036.024 | 1.483.404 | 1.490.904 | 1.395.236 | 95.668 |

Financiële analyse
Apparaatskosten
Door ziekte is er minder tijd besteed dan gepland aan deze doelstelling.

## Doelstelling 35504 Handhaving inrichtingen Wet milieubeheer

**Portefeuillehouder** Mevrouw T. Klip-Martin
**Contactpersoon** De heer R.G.J. Derksen (toestel 56 78)

Op rond van de Wet milieubeheer hebben wij de volgende handhavingsactiviteiten uitgevoerd.

- 731 controles, waarvan 30 maal bestuursrechtelijke sancties in het vooruitzicht gesteld.
- vuurwerkevenementen: 32, daarvan zijn 27 evenementen gecontroleerd.
- akoestisch onderzoek: 19 (veelal 's avonds en in het weekend).
- 348 transportbewegingen gecontroleerd.
- 137 processen-verbaal waarvan 29 maal overtreding van de milieuwetgeving.
- Alle 200 zwemgelegenheden en alle 40 zwemplassen zijn minimaal 1 keer bezocht.
- In het kader van het project Visserijwet: 269 vissers gecontroleerd, waarvan 61 bekeurd wegens overtredingen.
- Project Afschot reewild: 18 jagers gecontroleerd.
- Afschot ganzen: 4 gebieden gecontroleerd op onder meer zaterdagen en avonden.
- Bodemsaneringen: 41 locaties diverse malen bezocht (oplopend tot maximaal 20 bezoeken per locatie);
  49 evaluatierapporten zijn beoordeeld;
  20 monitoringsrapportages zijn afgehandeld.
- Er zijn 2 illegale saneringslocaties aangetroffen. Daarvan is proces-verbaal opgemaakt.
- Op het taakveld ontgrondingen zijn 80 locaties operationeel en onderhavig aan toezicht.
- Grondwaterwet: 98 locaties zijn bezocht;
  diverse overtredingen werden geconstateerd.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | - | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | - | 1.150.768 | 1.150.768 | 1.085.247 | 65.521 |
| Totaal lasten | - | 1.150.768 | 1.150.768 | 1.085.247 | 65.521 |
| Totaal baten | - | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | - | 1.150.768 | 1.150.768 | 1.085.247 | 65.521 |

Financiële analyse
Apparaatskosten
De geringe onderschrijding op apparaatskosten (6%) kan worden toegeschreven aan het opnieuw verdelen van apparaatskosten na oprichting van de nieuwe Productgroep Handhaving.

## Doelstelling 35505 Handhavingssamenwerking

**Portefeuillehouder** Mevrouw T. Klip-Martin
**Contactpersoon** De heer R.G.J. Derksen (toestel 56 78)

Om bij te dragen aan een effectieve en slagvaardige handhaving van milieuwetgeving in Drenthe zijn de volgende projecten gerealiseerd:

1. Externe veiligheid (CPR15-1) opslagen bij 2690 bedrijven in Drenthe gecontroleerd
2. Effectief toezicht: integrale controle bij probleembedrijven
3. Zweminrichtingen
4. Vuurwerkopslagen
5. start projectafstemming Wet milieubeheer/Wet verontreiniging oppervlaktewateren + glastuinbouw

Samenwerking tussen partners is verbeterd door projectmatige aanpak van handhavingsonderwerpen. Kennis en vaardigheden zijn verbeterd bij deelnemers door informatie-uitwisseling; traject professionalisering; leergang programmatisch handhaven; opzetten probleemanalyse en opzetten van een monitoringssysteem.

### Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | - | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | - | 219.046 | 219.046 | 204.370 | 14.676 |
| Totaal lasten | - | 219.046 | 219.046 | 204.370 | 14.676 |
| Totaal baten | - | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | - | 219.046 | 219.046 | 204.370 | 14.676 |

## Doelstelling 35506 Registratie en afhandeling milieuklachten

**Portefeuillehouder** 38 PG Handhaving
**Contactpersoon** De heer R.G.J. Derksen (toestel 56 78)

Wij bieden burgers de mogelijkheid milieuklachten in te dienen. In 2004 zijn via het centrale meldpunt milieuklachten 334 klachten binnengekomen. Daarvan hebben 117 klachten betrekking op bedrijven waarvan de provincie het bevoegde gezag is. 65 klachten hebben betrekking op inrichtingen van de gemeente.
Onderwerpen van klachten zijn als volgt.

- Afvalstoffen 71
- Bodemverontreiniging 17
- Geluidhinder 112 (68 van provinciale inrichtingen waarvan 40 Dutch TT)
- Luchtverontreiniging/stank 82 (42 provinciale inrichtingen)
- Mestopslag/stank 10
- Verontreiniging oppervlaktewater 14
- Diversen 28

Voorzover de klachten betrekking hebben op niet-provinciale inrichtingen worden klachten doorgezonden naar het desbetreffende bevoegde gezag. Het gaat hier om gemeenten of waterschappen.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | - | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | - | 44.172 | 44.172 | 36.583 | 7.589 |
| Totaal lasten | - | 44.172 | 44.172 | 36.583 | 7.589 |
| Totaal baten | - | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | - | 44.172 | 44.172 | 36.583 | 7.589 |

## Een financieel totaaloverzicht per programma

| Totaal programma | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 4.064.002 | 3.506.976 | 5.597.888 | 3.409.283 | 2.188.605 |
| Baten | 849.101 | 45.378 | 2.045.034 | 752.218 | -1.292.816 |
| Saldo | 3.214.901 | 3.461.598 | 3.552.854 | 2.657.065 | 895.789 |

## Programma 6.0. Landelijk gebied

**Missie**

**Het Drents beleid voor het landelijk gebied heeft als missie:**
**verbetering van de natuurlijke leefomgeving in omvang en kwaliteit en in dit kader:**

- **de beschikbaarheid van informatie bevorderen (parameters, monitorings- en karteringsinstrumentarium en overige relevante gegevens);**
- **inzicht verschaffen in de verbetering van de (duurzame) leefomgeving (natuur- en milieubewuster gedrag van de Drentse inwoners, vergroten van kennis en informatie over natuur en milieu bij de Drentse inwoners en betrokkenheid van de inwoners bij verdere duurzame ontwikkeling in deze provincie);**
- **verantwoorde zandwinning en cultuurtechnische verbeteringen met als nevendoelstelling het realiseren van nieuwe natuurgebieden.**

## Doelstelling 35601 Vergunningverlening ontgrondingen

**Portefeuillehouder** **Mevrouw. A. Edelenbosch**
**Contactpersoon** **De heer C. Schaafsma (toestel 54 26)**

Drenthe wil op een maatschappelijk verantwoorde wijze voldoen aan de behoefte aan oppervlaktedelfstoffen en aan de verbetering van landbouwgronden. In 2004 is een aanvraag voor één toekomstige beton- en metselzandwinning in Zuidwest-Drenthe in behandeling genomen. Ter overbrugging van de tussenliggende periode is daarnaast een aanvraag voor uitbreiding van de beton- en metselzandwinning in Gasselterveld in behandeling. Het voormalig ontgrondingsterrein “De Moere” te Grolloo is voor 1 euro overgedragen aan Staatsbosbeheer.

**Beleidsvoornemens**

- **De bestaande taakstellingen voor beton- en metselzand zullen tot 2009 worden gecontinueerd. Rijkswaterstaat en de provincies zullen tot 2009 alle bestaande kwantitatieve afspraken ten uitvoer brengen.**

De provincie Drenthe heeft voldaan aan de haar opgelegde taakstelling om 4 miljoen ton beton- metselzand binnen de taakstellingsperiode te winnen.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 12.551 | 101.800 | 101.800 | 13.270 | 88.530 |
| Apparaatskosten | 304.582 | 387.742 | 387.742 | 359.155 | 28.587 |
| Totaal lasten | 317.133 | 489.542 | 489.542 | 372.425 | 117.117 |
| Totaal baten | 20.983 | 140.677 | 140.677 | 51.182 | -89.495 |
| Saldo | 296.151 | 348.865 | 348.865 | 321.243 | 27.622 |

### Financiële analyse

Er zijn geen noemenswaardige kosten gemaakt ten aanzien van de uitvoering van de Ontgrondingsverordening.
De opbrengsten uit leges en de ontgrondingenheffing zijn jaarlijks afhankelijk van het aantal verleende ontgrondingsvergunningen. Het saldo van de opbrengsten en lasten van € 19.924,-- is gestort in de reserve Ontgrondingenheffing bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

## Doelstelling 36001 Programmering en sturing landelijk gebied

**Portefeuillehouder** Mevrouw. A. Edelenbosch
**Contactpersoon** De heer R. Kavsek (toestel 56 45)

De provincie streeft naar een optimale inrichting van het landelijk gebied. Daarvoor zijn een bestuursovereenkomst en uitvoeringscontract/uitvoeringsprogramma (UC/UP) met diverse departementen van het Rijk gewenst. In de zomer van 2004 zijn de voorbereidingen voor dit UC/UP 2005-2006 begonnen. De oorspronkelijke planning voorzag in een oplevering in december 2004. Vanwege moeizaam overleg met het Rijk is dit begin 2005 geworden.

**Beleidsvoornemens**

- **De tussen het Rijk en de provincies gemaakte afspraken over programmering en sturing met betrekking tot de gebiedsgerichte inrichting van het landelijk gebied (bestuursovereenkomst en uitvoeringscontract) zullen in de komende jaren concreet worden toegepast in gebiedsgerichte projecten zoals die voort zullen vloeien uit de Nota Ruimte. De nieuwe (potentiële) nationale/provinciale landschappen zijn daar voorbeelden van.**

Voorbereiding Investeringsbudget landelijk gebied vordert gestaag.
Nota ruimte is nog niet van kracht in 2004 (bevat overigens géén provinciale landschappen meer).

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1 Realisatie 2003 | 2 Primitieve begroting 2004 | 3 Begroting 2004 na wijziging | 4 Realisatie 2004 | (3-4) Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 62.490 | 34.772 | 34.772 | 90.840 | -56.068 |
| Totaal lasten | 62.490 | 34.772 | 34.772 | 90.840 | -56.068 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 62.490 | 34.772 | 34.772 | 90.840 | -56.068 |

### Financiële analyse

Het moeizame overleg met het Rijk vergde een extra inzet van uren.

*Balloërveld*

## Doelstelling 36002 Informatiesysteem landelijk gebied

**Portefeuillehouder** Mevrouw. A. Edelenbosch
**Contactpersoon** De heer J.C. Smittenberg (toestel 54 49)

Drenthe wil zicht hebben op de ruimtelijke aspecten van de natuurkwaliteit en ontwikkelingen daarin. Beschikbaarheid van informatie en van een toepasbaar geautomatiseerd informatiesysteem is daarbij essentieel.

Er zijn in totaal bijna 100 externe en vele interne aanvragen voor gegevensverstrekking uit dit systeem behandeld. De waardering is redelijk tot goed, afhankelijk van de ouderdom en gedetailleerdheid van de gegevens. De gegevens van flora/vegetatie zijn geactualiseerd voor een oppervlakte van ruim 220 km2.

**Beleidsvoornemens**

- **Na afloop van het veldseizoen 2004 kan voor de helft van de meetpunten een eerste analyse gemaakt worden van de ontwikkeling van de vegetatie ten opzichte van 1999-2000.**
- **De noodzaak van de actualisering van de ruimtelijke natuurinformatie doet zich op tal van beleidsterreinen voelen. Wij streven er dan ook naar deze actualisatie met voorrang in 2004 ter hand te nemen.**

De provincie heeft weer deelgenomen aan gegevensverzameling voor landelijke meetnetten flora en weidevogels. De landelijke rapportage hierover wordt verzorgd door het Centraal Bureau voor de Statistiek.

## Voortgang uitvoering prioriteiten 2004

**Voor nieuwe economische, bouwkundige en/of infrastructurele activiteiten is het nodig om in het kader van de vogelrichtlijn, de Habitatrichtlijn, de Flora- en Faunawet, over adequate kennis en informatie van belangrijke natuurwaarden te beschikken. Om enerzijds te voorkomen dat per activiteit kostbare en tijdrovende procedures moeten worden gevoerd en anderzijds van provinciezijde up-to-date deskundige adviezen te kunnen geven, is het voorstel voor het natuuractieproject Natuur in beeld gemaakt. Dit project beoogt de actuele kennis en informatie (te verwerken in GIS en in bijzondere gevallen in atlassen) in beeld te brengen. De uitvoering van dit project brengt structureel extra kosten met zich mee ten bedrage van € 125.000,--.**

### Stand van zaken per 31 december 2004

In 2004 is gestart met systematische actualisering van de flora-/vegetatiegegevens. De verwerking vindt plaats in de winter van 2005.

**Financiële voortgang**

| Begroot bedrag in 2004 | Realisatie | Verschil begroot -/- realisatie |
|---|---|---|
| 125.000 | 87.524 | 37.476 |

**Toelichting**

**Het restant blijft over. Door gaandeweg een efficiëntere wijze van gegevensverwerking toe te passen, is het aanbesteden van een tweetal projecten vertraagd tot 2005.**

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 34.053 | 132.000 | 144.430 | 118.502 | 25.928 |
| Apparaatskosten | 379.598 | 381.833 | 381.833 | 302.744 | 79.089 |
| Totaal lasten | 413.651 | 513.833 | 526.263 | 421.246 | 105.017 |
| Totaal baten | 33.527 | 0 | 12.430 | 28.838 | 16.408 |
| Saldo | 380.124 | 513.833 | 513.833 | 392.408 | 121.425 |

### Financiële analyse

Bij de programmakosten zijn vooral de kosten voor modernisering natuurinformatie lager dan begroot.

## Doelstelling 36003 Leren voor Duurzaamheid (natuur en milieueducatie)

**Portefeuillehouder** Mevrouw. A. Edelenbosch
**Contactpersoon** Mevrouw C. Scholten (toestel 57 6)

De doelstelling van Leren voor Duurzaamheid (LvD) is het bevorderen van een natuur- en milieubewuster gedrag van de Drentse inwoners. Daarnaast streven wij naar de vergroting van kennis, informatie en betrokkenheid bij de Drentse inwoners. In 2004 zijn hiervoor onder meer 10 projecten opgestart.

**Beleidsvoornemens**

- **Ook in 2004 zal via de budgetsubsidie aan het Consulentschap NME en subsidies uit het NME-krediet de ecologische basisvorming wederom vorm krijgen. Wij zullen ons blijven inspannen om andere overheden in de provincie te stimuleren om beleid op NME- en LvD-gebied te ontwikkelen.**

Het IVN Consulentschap heeft met 9 gemeenten afspraken gemaakt over voortzetting van de gemeentelijke scholennetwerken BO. In Emmen is de gemeentelijke bijdrage zelfs verdubbeld. Hoogeveen biedt perspectief voor de start van een netwerk in 2005/2006. Borger-Odoorn en Westerveld hebben de bijdrage aan de netwerken beëindigd met als reden dat er te weinig geld beschikbaar is.

Expliciet natuur- en milieu-educatiebeleid (NME) buiten de scholennetwerken om komt in de gemeenten niet goed van de grond. Gemeenten wijzen naar de provincie om beleid te maken en men wijst op de slechte economische situatie als reden waarom men zelf niets doet (geen prioriteit).

*Natuureducatie*

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 274.697 | 222.744 | 336.555 | 217.369 | 119.186 |
| Apparaatskosten | 24.920 | 77.818 | 77.818 | 51.858 | 25.960 |
| Totaal lasten | 299.617 | 300.562 | 414.373 | 269.227 | 145.146 |
| Totaal baten | 113.445 | 0 | 112.000 | 1.395 | -113.395 |
| Saldo | 186.172 | 300.562 | 302.373 | 270.622 | 31.751 |

### Financiële analyse

Programmakosten/baten

Het budget Leren voor Duurzame Ontwikkeling is niet besteed, omdat de beschikking en de middelen van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) pas eind november 2004 zijn ontvangen. Op dat moment was er geen ruimte en tijd meer om projecten te zoeken en subsidiëren. In de voorwaarden van het Ministerie van LNV is opgenomen dat het geld gebruikt moet worden voor Leren voor Duurzame Ontwikkeling(LvDO)-projecten tussen 2004 en 2007. Daarom zijn de al gefactureerde inkomsten van de beschikking van € 112.000,-- als vooruit ontvangen gelden op de balans gezet. Deze gelden blijven bestemd voor LvDO.

## Een financieel totaaloverzicht per programma

| Totaal programma | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 1.092.891 | 1.338.709 | 1.464.950 | 1.153.738 | 311.212 |
| Baten | 167.954 | 140.677 | 265.107 | 78.624 | -186.483 |
| Saldo | 924.937 | 1.198.032 | 1.199.843 | 1.075.114 | 124.729 |

## Programma 6.1. Natuur

**Missie**

**Het Drents natuurbeleid heeft als missie:**

**Behoud en vergroting van het algemeen welbevinden van mens en dier door verbetering van de natuurlijke en landschappelijke leefomgeving en bescherming van natuurlijke waarden, met de nadruk op:**

- **grootschalige, in evenwichtige samenhang, beschermde natuur- en cultuurgebieden;**
- **bescherming van biotopen en aldaar aanwezige soorten;**
- **waar mogelijk de uitbreiding van de (nog) aanwezige hoeveelheid natuur.**

## Doelstelling 36201 Natuurbeleid

**Portefeuillehouder** **mevrouw A. Edelenbosch**
**Contactpersoon** **De heer J.C. Smittenberg (toestel 54 49)**

Onze natuurdoelstelling is behoud, herstel en ontwikkeling van natuurkwaliteit ten behoeve van het algemeen welbevinden van mens en dier en de intrinsieke waarden van de natuur zelf.

Terreinbeheerders hebben 258 ha aangekocht ter realisering van de ecologische hoofdstructuur (EHS).

**Beleidsvoornemens**

- **De verkennende studies naar de mogelijkheden voor robuuste ecologische verbindingen kunnen verder worden uitgewerkt tot concrete plannen, echter, pas nadat de minister van LNV uitsluitsel heeft gegeven over de financiering van de uitvoering.**

In het Hunzedal, zijtak van natte as noord, is verder gewerkt aan realisering van de daar geplande robuuste verbinding.
Over de andere robuuste verbindingen zijn wij in overleg. Het betreft hier vooral:

- de natte as noord: verbinding tussen Leekstermeer en Zuidlaardermeer
- de verbinding Sallandse Heuvelrug-Drents Plateau (overleg met LI-commissies Zuidwolde
- Wapserveense Aa-Steenwijker Aa, overleg met gebiedscommissie, waterschap en provincie Overijssel

*Lonerdiep*

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 1.447.454 | 1.357.670 | 1.436.711 | 1.398.763 | 37.948 |
| Apparaatskosten | 1.019.682 | 1.145.836 | 1.145.836 | 1.164.814 | -18.978 |
| Totaal lasten | 2.467.136 | 2.503.506 | 2.582.547 | 2.563.577 | 18.970 |
| Totaal baten | 693.093 | 650.417 | 595.516 | 581.077 | -14.439 |
| Saldo | 1.774.043 | 1.853.089 | 1.987.031 | 1.982.500 | 4.531 |

## Doelstelling 36202 Bos

**Portefeuillehouder** mevrouw A. Edelenbosch
**Contactpersoon** De heer M. Lumkes (toestel 56 07)

Onze doelstelling op het gebied van bos is behoud, herstel, uitbreiding en ontwikkeling van de ecologische en bosbouwkundige waarden van bossen. Verder willen wij bosuitbreiding stimuleren op plaatsen waar deze bossen kunnen voldoen aan maatschappelijke wensen.

In 2004 is 57 ha nieuw bos aangelegd. Er zijn 9 nieuwe landgoederen volgens de Natuurschoonwet (NSW) gerangschikt. Verder is bij particuliere eigenaren en organisaties van terreinbeheerders het certificeren van bosbeheer opgestart en is het herintroductieplan voor de winterlinde opgestart.

**Beleidsvoornemens**

- **De belastingherziening heeft tot gevolg gehad dat de in het kader van de Natuurschoonwet gerangschikte landgoederen opnieuw moeten worden beoordeeld; dit proces is al in gang gezet.**

Een gevolg van de belastingherziening is dat in het kader van de NWS gerangschikte landgoederen opnieuw moeten worden beoordeeld.
Door het niet tijdig in werking treden van het rangschikkingsbesluit zijn deze werkzaamheden doorgeschoven naar 2005.

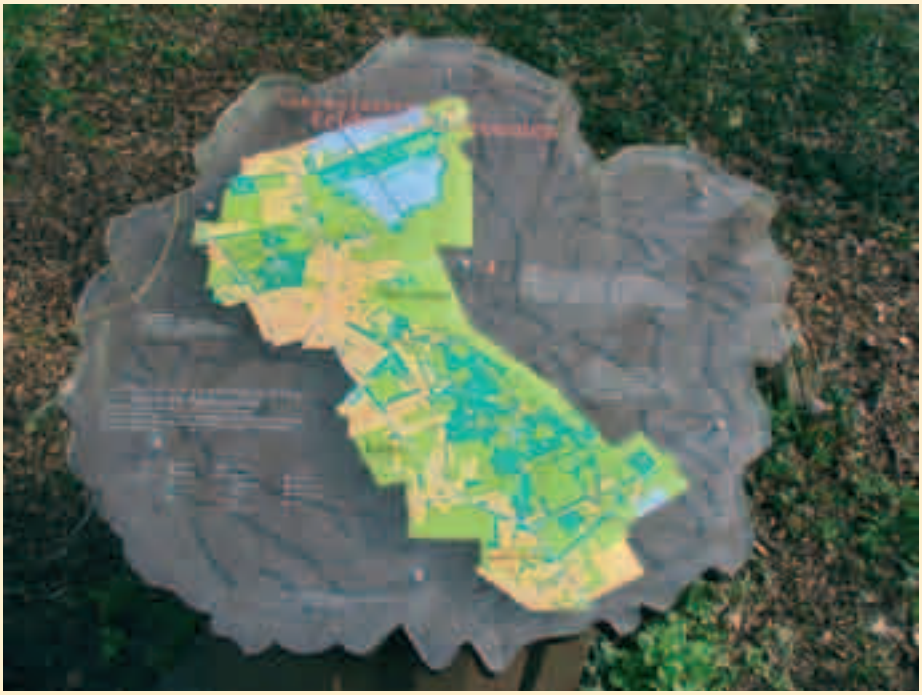

*Landgoederen bij Eelde en Paterswolde*

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 20.338 | 22.700 | 22.700 | 18.616 | 4.084 |
| Apparaatskosten | 158.055 | 171.463 | 171.463 | 181.197 | -9.734 |
| Totaal lasten | 178.393 | 194.163 | 194.163 | 199.813 | -5.650 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 178.393 | 194.163 | 194.163 | 199.813 | -5.650 |

## Doelstelling 36203 Landschap

**Portefeuillehouder** mevrouw A. Edelenbosch
**Contactpersoon** De heer J. Smittenberg (toestel 54 49)

Behoud van de landschappelijke kwaliteit gebeurt bij de advisering over bestemmingsplannen, bij Belvérè-projecten, de pilot Westerveld en het project Landschapswacht.

**Beleidsvoornemens**

- **Op grond van het uitvoeringsprogramma dat in 2003 gereed is gekomen, willen wij het offensief voor het landelijk gebied in 2004 ten volle benutten. Landschap gaat hierbij hand in hand met recreatie, cultuurhistorie en ruimtelijke kwaliteit.**

Op grond van het uitvoeringsprogramma dat in 2003 gereed is gekomen, willen wij het offensief voor het landelijk gebied in 2004 ten volle benutten. Landschap gaat hierbij hand in hand met recreatie, cultuurhistorie en ruimtelijke kwaliteit.
Er zijn drie projecten gestart in het kader van Belvédère: Frederiksoord, Veenhuizen en Zuidoost-Drenthe.

*Monument Harry de Vroome*

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 273.338 | 273.338 | 273.338 | 282.348 | -9.010 |
| Apparaatskosten | 149.972 | 81.130 | 81.130 | 236.275 | -155.145 |
| Totaal lasten | 423.310 | 354.468 | 354.468 | 518.623 | -164.155 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 423.310 | 354.468 | 354.468 | 518.623 | -164.155 |

### Financiële analyse

Het tekort bij de programmakosten wordt gedekt door een bijdrage van de reserve Subsidieverordening onderhoud landschapselementen (SOL) Drenthe bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.
De overschrijding van de begrote apparaatskosten is veroorzaakt door het opstarten van een drietal deelprojecten in het kader van Belvédère en de personele overdracht hiervan.
Voor het project Landschapswacht is omvangrijk kaartmateriaal totstandgekomen door een andere productgroep die de ureninzet niet heeft begroot.

## Doelstelling 36204 Nationale Parken

**Portefeuillehouder** mevrouw A. Edelenbosch
**Contactpersoon** De heer P.W. Pasman (toestel 57 31)

Wij willen een verhoging van de kwaliteit van natuur en landschap. Verder willen wij onderzoek en uitbreiding van mogelijkheden tot natuureducatie en recreatie door het coördineren van drie nationale parken.

De kwaliteit is verhoogd door uitvoering van de jaarprogramma's.
Het draagvlak is waarschijnlijk iets afgenomen door ingrijpende kapactiviteiten van Staatsbosbeheer in het Dwingelderveld en in het Drents-Friese Wold.
De status van de nationale parken is behouden.

**Beleidsvoornemens**

- **In het Nationaal Park Drents-Friese Wold voert het waterschap Reest en Wieden het langjarige project Herstel brongebied Vledder Aa uit.**

Het project Herstel brongebied Vledder Aa is afgerond. De twee bovenlopen van de Vledder Aa hebben hun natuurlijke loop weer terug. Het waterschap en de terreinbeheerders volgen de ontwikkelingen in het gebied met een uitgebreid monitoringsprogramma. Aansluitend worden in de Oude Willem op de gronden die inmiddels zijn verworven inrichtingswerken uitgevoerd.

Het waterschap is gestart met de voorbereiding van het herstel van de middenloop van de Vledder Aa. Uitvoering volgt na verwerving van de gronden.

*Dwingelderveld*

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 393.906 | 442.863 | 442.863 | 583.565 | -140.702 |
| Apparaatskosten | 287.076 | 366.003 | 366.003 | 445.510 | -79.507 |
| Totaal lasten | 680.982 | 808.866 | 808.866 | 1.029.075 | -220.209 |
| Totaal baten | 346.623 | 442.863 | 442.863 | 614.807 | 171.944 |
| Saldo | 334.360 | 366.003 | 366.003 | 414.269 | -48.266 |

### Financiële analyse

Programmakosten/baten

De bestedingen ten behoeve van de nationale parken van enig jaar vinden over twee kalenderjaren plaats. Daardoor lopen inkomsten en uitgaven niet parallel aan elkaar. De kosten worden periodiek gedeclareerd bij de Stichting Nationaal Groenfonds, waar het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) de beschikbaar gestelde middelen heeft ondergebracht. De overschotten of tekorten worden als vooruit ontvangen of vooruit betaald op de balans gezet, waarna de verrekening in het volgend kalenderjaar plaatsvindt. De BTW kan worden gedeclareerd, zodat deze inkomsten ten gunste van de algemene middelen komen. In 2004 is dit een voordeel van € 40.959,-- van de drie nationale parken gezamenlijk. De afrekeningen met het Rijk van de bestedingen in voorgaande jaren van de nationale parken heeft geleid tot een nadelig resultaat van € 9.718,--.

## Doelstelling 36205 Natuur uitvoering/regelgeving

**Portefeuillehouder** mevrouw A. Edelenbosch
**Contactpersoon** De heer R. Kavsek (toestel 56 45)

Wij streven naar behoud, herstel en ontwikkeling van natuurkwaliteit. Op de natuurkwaliteit wordt periodiek een monitoring uitgevoerd. Door uitvoering van het Integraal gebiedsplan Drenthe wordt gewerkt aan beheer en worden grondaankopen gedaan ten behoeve van de ecologische hoofdstructuur.

**Beleidsvoornemens**

- **De nieuwe Natuurbeschermingswet is medio 2003 nog steeds niet door de Tweede Kamer behandeld. Mocht de wet in 2004 nog van kracht worden, dan leggen wij de implementatie van de wet in het provinciaal beleid in aansluiting hierop in een nota vast.**
- **Wij zullen vervolgens, naast het eventueel zelf financieren van verwervingen, nagaan in hoeverre met behulp van het Groenfonds voorfinanciering, het kopen op termijn, en dergelijke en Europese, regelingen (POP, INTERREG, en dergelijke) andere geldstromen kunnen worden ingezet.**

- Nieuwe Natuurbeschermingswet

De nieuwe Natuurbeschermingswet zal tussen 1 mei en 1 december 2005 in werking treden. Met het opstellen van een plan van aanpak voor de implementatie van de nieuwe wet binnen de provincie is in december een aanvang gemaakt. Begin 2005 start de daadwerkelijke implementatie. Over de financiële gevolgen wordt nog onderhandeld tussen het Interprovinciaal Overleg en het Rijk.

- Voorfinanciering

De provincie heeft een overeenkomst met het Ministerie van LNV gesloten om de voorfinanciering van grondaankopen voor de EHS. Met het Groenfonds zijn afspraken gemaakt over een projectrekening. In totaal is een bedrag van € 1.851.006,90 voorgefinancierd.
Het beschikbare budget LNV was € 5.101.000,--.

In totaal is er voor een bedrag van ongeveer € 9,5 miljoen grond verworven in Drenthe; bijna het dubbele van het oorspronkelijke budget. Dit is inclusief de voorfinanciering EHS. Daarnaast is er in samenwerking met de terreinbeheerders succesvol beroep gedaan op een bijdrage op de POP- en ICES-gelden. De bijdrage is in totaal circa € 2 miljoen.

## Voortgang uitvoering prioriteiten 2004

**De Steenuilenwerkgroep Drenthe bestaat uit vrijwilligers. De werkgroep draagt op effectieve wijze bij aan de gegevensverzameling en voorlichting over een beschermde diersoort. Als blijk van waardering stellen wij voor de werkgroep structureel een bijdrage te verstrekken van € 700.**

**Financiële voortgang**

| Begroot bedrag in 2004 | Realisatie | Verschil begroot -/- realisatie |
|---|---|---|
| 700 | 700 | 0 |

## Voortgang uitwerking Collegeprogramma (2004)

**Verplaatsing veehouderijen/EHS**

**Het gaat hierbij om een extra storting ten behoeve van de bestaande regeling verplaatsing melkveehouderijen. Hiermee wordt het verplaatsen van perspectiefrijke veehouderijen uit of nabij de EHS gestimuleerd.**

### Stand van zaken per 31 december 2004

Met de Regeling verplaatsing melkveehouderijen wordt het verplaatsen van perspectiefrijke veehouderijen uit of nabij de EHS gestimuleerd.
Het geld is weggezet bij het Groenfonds, dat dit beheert ten behoeve van bedrijfsverplaatsingen. Tot nu toe is nog geen verplaatsing gefinancierd met dit geld.

**Financiële voortgang**

| Begroot bedrag in 2004 | Realisatie | Verschil begroot -/- realisatie |
|---|---|---|
| 1.000.000 | 1.000.000 | 0 |

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 1.869.609 | 2.093.643 | 3.135.712 | 2.144.430 | 991.282 |
| Apparaatskosten | 239.810 | 270.436 | 270.436 | 341.052 | -70.616 |
| Totaal lasten | 2.109.419 | 2.364.079 | 3.406.148 | 2.485.482 | 920.666 |
| Totaal baten | 142.514 | 17.244 | 59.269 | 193.008 | 133.739 |
| Saldo | 1.966.905 | 2.346.835 | 3.346.879 | 2.292.474 | 1.054.405 |

### Financiële analyse

Programmakosten/baten
Het overgrote deel van de grondverwerving vindt plaats in het kader van de Relatienota tweede fase. De bij de Stichting Nationaal Groenfonds geparkeerde middelen zijn grotendeels voldoende gebleken om de subsidieverzoeken mee te financieren waardoor er weinig reguliere bijdragen uit de eigen reserve noodzakelijk waren.
De aankoop van bestaande natuurgebieden bleef beperkt waarbij het gemiddelde oppervlak circa 0,4 ha bedroeg.
Het restant van beide budgetten bedraagt in totaal € 835.000,-- en is gestort in de bijbehorende reserves bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

Door minder aankopen van gronden door de provincie zijn ook de kapitaallasten (afschrijving en rente) lager dan begroot. Dit leverde een voordeel op van € 125.000,--.

Bij de uitvoering van de Flora- en Faunawet is zijn de afgelopen 2 jaren een deel van de ontvangen gelden van het Rijk ten onrechte op de balans bewaard. De bestemming hiervan was de toekomstige uitgaven in het kader van de Flora- en Faunawet. Het betrof echter rijksmiddelen die bedoeld zijn voor dekking van de toegerekende apparaatskosten. Een deel van de provinciale middelen van 2003 blijkt niet meer benodigd voor dekking van de kosten in 2004. Daarom vloeit dit geld nu terug als bate voor de algemene middelen in 2004. Het gaat hierbij om een totaalbedrag van € 98.822,--.

## Een financieel totaaloverzicht per programma

| Totaal programma | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 1.092.891 | 1.338.709 | 7.346.192 | 6.796.571 | 549.621 |
| Baten | 167.954 | 140.677 | 1.097.648 | 1.388.892 | 291.244 |
| Saldo | 924.937 | 1.198.032 | 6.248.544 | 5.407.680 | 840.864 |

*Archeologisch monument de Waterburcht in Eelde*

## Programma 6.2. Plattelandsbeleid

**Missie**

**Het Drents plattelandsbeleid heeft als missie:**

**Het versterken van de vitaliteit en het verbeteren van de leefbaarheid op het platteland onder de randvoorwaarde van een zo optimaal mogelijke balans tussen ecologie en economie; dit door ons te richten op:**

- **het behoud van werkgelegenheid op het platteland**
- **de verbetering van de inrichting van de natuurlijke en agrarische leefomgeving**
- **het leveren van maatwerk waarbij het streekeigen karakter en de identiteit van het gebied belangrijke uitgangspunten vormen.**

**Daarom: plattelandsbeleid "op Drentse maat".**

## Doelstelling 35006 Gebiedsgerichte uitvoering

**Portefeuillehouder** **Mevrouw A. Edelenbosch**
**Contactpersoon** **De heer E.P.H. Bregman (toestel 58 63)**

In 2001 is de Subsidieregeling gebiedsgericht beleid (SGB) van kracht geworden, met als doel het verbeteren van de kwaliteit van het landelijk gebied. Het gaat om natuur, bos, landschap, landbouw, milieu, openluchtrecreatie, water of cultuurhistorie en om wonen, werken en recreëren. Rijk, provincies, gemeenten en andere betrokkenen werken samen om alle beoogde verbeteringen in samenhang aan te pakken. De uitvoering van projecten in de Drentse SGB-gebieden is vorig jaar voortgezet. Op grond van de contracten van 2001-2004 is € 7,4 miljoen aan verplichtingenruimte beschikbaar gekomen. Bij de tenders van mei, september en november 2004 zijn in totaal 50 projecten aangemeld voor de programmering door het college van gedeputeerde staten. Hiermee is een bedrag van in totaal € 4,1 miljoen gemoeid.

**Beleidsvoornemens**

- **Voor deze gebieden en voor de overige gebieden, Drentsche Aa en Elperstroom, Eelder- en Peizerdiep, Hunze, Zuidwest-Drenthe en Oude Diep, wordt de uitvoering ook in 2004 onverminderd voortgezet.**

In totaal zijn nu sinds 2002 meer dan 100 projecten in de SGB-gebieden beschikt of in procedure gebracht. Voor de meeste van deze projecten is bij het betaalorgaan van de Dienst Landelijk Gebied in Groningen een aanvraag voor subsidie ingediend. Voorbeelden van deze projecten zijn:

- Milieu: verbeteren bodemleven en terugdringen gewasbeschermingsmiddelen
- Water: water op maat in het beekdal van de Elperstroom, Afkoppelen Kampakkers
- Landbouw: kavelruilcoördinatie Oude Diep-noord
- Landschap Cultuurhistorie: reconstructie van de voormalige haven in Roderwolde
- Recreatie: aanleg van een wandelroute rond Aalden en Zweelo. Met GPS wandelen in het Oude Diep

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 1.148.742 | 1.418.652 | 1.418.652 | 1.554.133 | -135.481 |
| Apparaatskosten | 792.276 | 653.656 | 653.656 | 702.395 | -48.739 |
| Totaal lasten | 1.941.018 | 2.072.308 | 2.072.308 | 2.256.528 | -184.220 |
| Totaal baten | 909.035 | 1.134.451 | 1.134.451 | 2.733.479 | 1.599.028 |
| Saldo | 1.031.983 | 937.857 | 937.857 | -476.951 | 1.414.808 |

### Financiële analyse programmakosten

Programmakosten

De eerste helft van 2004 stond in het teken van financiële afronding en afrekening van de Subsidieregeling gebiedsgericht milieubeleid (SGM). In 2004 zijn de laatste SGM-subsidies verstrekt. In 2004 vond om die reden een terugbetaling plaats van teveel ontvangen voorschotten (€ 340.000,--) over de hele looptijd van SGM aan het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM). Naast de financiële afronding en afrekening van SGM zijn er in 2004 subsidies verstrekt vanuit het Stimuleringsfonds milieubeschermingsgebieden. Het totaalbedrag van de verstrekte subsidies is € 1.115.000,-- en heeft betrekking op de volgende projecten: Archeologische opgravingen de Bloemert te Midlaren, Het Zweeler kerkproject, Internetsite Noorderbreedte, Waterhuishouding RAK Zuidwolde Noord, Scholennetwerk, Gasleiding Oude Diep en Proceskosten Reest. De belangrijkste baten waren een incidentele bijdrage van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en de gemeente Tynaarlo voor de financiering van de archeologische opgravingen in Midlaren voor € 454.580,-- respectievelijk € 75.000,-- alsmede de gedeclareerde SGB-proceskosten ad € 113.945,--.

Omdat de afrekening met VROM heeft plaatsgevonden, is de voorziening in 2004 omgezet naar een bestemmingsreserve (saldo van € 2.067.999,-- naar reserve overgeboekt).
Per saldo is de overbesteding in 2004 van de SGM-projecten gedekt door een bijdrage € 641.156,-- van de voorziening Stimulering gebiedsgericht beleid bij de doelstelling van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen. Daarnaast is er een afroming geweest van € 308.000,-- uit deze reserve in overeenstemming met de Voorjaarsnota 2004.
Het saldo van de reserve per 31 december 2004 bedraagt € 1.119.254,--.

## Doelstelling 35007 Gebiedsgericht beleid

**Portefeuillehouder** Mevrouw A. Edelenbosch
**Contactpersoon** De heer E.P.H. Bregman (toestel 58 63)

**Beleidsvoornemens**

- **Gestreefd wordt de uitvoering zoveel mogelijk door bewoners en organisaties uit de gebieden zelf uit te laten voeren. Dit vanuit een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Voor het bereiken van gebiedsdoelen is vooral het combineren van functies van belang: landbouw met natuur, landbouw met recreatie, natuur en water zijn voorbeelden daarvan.**

### Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1 Realisatie 2003 | 2 Primitieve begroting 2004 | 3 Begroting 2004 na wijziging | 4 Realisatie | (3-4) Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | - | 34.000 | 34.000 | 31.798 | 2.202 |
| Apparaatskosten | - | 242.533 | 242.533 | 149.058 | 93.475 |
| Totaal lasten | - | 276.533 | 276.533 | 180.856 | 95.677 |
| Totaal baten | - | - | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | - | 276.533 | 276.533 | 180.856 | 95.677 |

## Doelstelling 36004 Landinrichting

**Portefeuillehouder** Mevrouw A. Edelenbosch
**Contactpersoon** De heer G.B. Buijs (toestel 54 23)

Om te komen tot een betere agrarische structuur, een beter toekomstig beheer, de verbetering en bescherming van de natuur- en landschapswaarden en van de waterhuishouding, streven wij naar een verbeterde inrichting van delen van het landelijk gebied.

In 2004 zijn diverse acties ondernomen. De akte van het plan van toedeling in de ruilverkaveling met administratief karakter (RAK) Stuifzand is gepasseerd. Hierdoor is 600 ha cultuurgrond kadastraal van eigenaar gewisseld. Het project is in 1999 in uitvoering genomen, als voorbeeldproject voor de versnelling van landinrichting. In het plan is 130 ha natuurgebied en 3 km ecologische verbindingszone gerealiseerd. In de provincie Drenthe is binnen en buiten de landinrichting door gerichte aankoop en ruiling van gronden in totaal 1.100 ha EHS gerealiseerd.

**Beleidsvoornemens**

- **Ook voor plattelands ontwikkelingsprojecten waarvoor rijks- en Europese geldbronnen aangeboord kunnen worden, zal cofinanciering door de provincie meer regel dan uitzondering worden.**

In de RAK Zuidwolde Noord/Beneden Egge is begonnen met de uitvoering van de waterbeheersing. Deze werken zijn als Plus maatregel in het plan opgenomen. De financiering van deze Plus is gebeurd met SGB-subsidie en cofinanciering door de provincie en het waterschap. De provincie heeft in totaal € 230.000,-- bijgedragen.

In Noord-Drenthe is een verkenning uitgevoerd naar de versnelde realisering van de combinatie waterberging/EHS in het Eelder en Peizerdiep. Hiervoor is een aankoopstrategieplan opgesteld, De kosten van versnelde realisering worden gedeeld door de provincie en het waterschap. Deze bedragen voor de provincie € 750.000,--.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 166.231 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 311.808 | 451.139 | 451.139 | 366.717 | 84.422 |
| Totaal lasten | 478.039 | 451.139 | 451.139 | 366.717 | 84.422 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 478.039 | 451.139 | 451.139 | 366.717 | 84.422 |

### Financiële analyse

Door gebruikmaking van bijzondere verlofregelingen is er een overschot op de apparaatskosten ontstaan.

## Doelstelling 36005 Plattelandsbeleid

**Portefeuillehouder** Mevrouw A. Edelenbosch
**Contactpersoon** De heer W. de Bruijn (toestel 54 13)

Drenthe heeft het behoud van de werkgelegenheid op het platteland en de verbetering van de inrichting van de natuurlijke en agrarische leefomgeving hoog in haar vaandel staan.
De uitvoering van deze doelstelling heeft gestalte gekregen via een breed scala aan plattelandsprojecten. Voorbeelden van projecten zijn de restauratie van Boerderij Kamps in Rolde, Waterproject in Ruinen, Kwaliteitsverbetering van de kern Veenhuizen, Het recreëren op en van het Emmense platteland en Bedreven Bedrijven 2.

**Beleidsvoornemens**

- **Bijzondere aandacht gaat hierbij uit naar de thema's Landbouw, Water en Natuur.**

In de geest van het Collegeprogramma c.q. de programmalijn "Ontwikkeling Landelijk Gebied" is onder andere een start gemaakt met de ontwikkeling van robuuste, integrale projecten. In 2005 zal dit geconcretiseerd worden en zal de uitvoering daadwerkelijk ter hand worden genomen. Daarbij wordt ook gezocht naar nieuwe financierings- en uitvoeringsvormen. Hierbij wordt bijvoorbeeld gedacht aan een grote rol van de gemeenten bij de uitvoering van het plattelandsbeleid.

## Voortgang uitvoering prioriteiten 2004

**Storting in Reserve plattelandsstructuur**

**Deze reserve is bedoeld voor de cofinanciering van LEADER+- en SGB-projecten.**
**Bij de instelling van deze reserve is afgesproken dat de reserve een looptijd krijgt van 2003 tot en met 2006 en dat in deze periode maximaal € 2,3 miljoen in de reserve zal worden gestort. De eerste storting van € 1 miljoen heeft in 2002 plaatsgevonden. Om de continuïteit in uitvoering van Leader+- en de SGB-projecten te waarborgen stellen wij u voor om in 2004 € 750.000,-- in de reserve te storten en in de jaren 2005 en 2006 respectievelijk € 400.000,-- en € 150.000,--.**

Stand van zaken per 31 december 2004
De storting in de reserve is gerealiseerd.

**Financiële voortgang**

| Begroot bedrag in 2004 | Realisatie | Verschil begroot -/- realisatie |
|---|---|---|
| 750.000 | 801.492 | 51.492 |

*Drents landschap*

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 1.236.810 | 1.848.000 | 1.848.000 | 1.704.443 | 143.557 |
| Apparaatskosten | 135.629 | 182.443 | 182.443 | 194.931 | -12.488 |
| Totaal lasten | 1.372.438 | 2.030.443 | 2.030.443 | 1.899.374 | 131.069 |
| Totaal baten | 41.810 | 0 | 0 | 1.381 | 1.381 |
| Saldo | 1.330.629 | 2.030.443 | 2.030.443 | 1.897.993 | 132.450 |

### Financiële analyse

Programmakosten

Voor het restant budget van uitvoeringskosten plattelandsbeleid (€ 194.955,--) is een voorstel voor budgetoverheveling gedaan.

Het tekort van € 51.492,-- bij het budget Bijdragen plattelandsprojecten wordt gedekt door een bijdrage van de reserve Plattelandsstructuur bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

## Doelstelling 36206 Natuur gebiedenbeleid

**Portefeuillehouder** Mevrouw A. Edelenbosch
**Contactpersoon** De heer J.C. Smittenberg (toestel 54 49)

Het behoud, het herstel en de ontwikkeling van natuurkwaliteit zijn belangrijke uitgangspunten van het Drentse beleid. Dit voor het algemeen welbevinden van mens en dier en de intrinsieke waarden van de natuur zelf. In 2004 is door terreinbeheerders 258 ha aangekocht ter realisering van de EHS.
Daarnaast zijn via LASER subsidieovereenkomsten afgesloten onder de Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer (SAN) en de Subsidieregeling natuurbeheer (SN).

**Beleidsvoornemens**

- **Met betrekking tot de toekomst van Landschapsbeheer Drenthe is in 2003 een onderzoek ingesteld, waarbij met name wordt gekeken naar de vorm waarin de organisatie optimaal kan functioneren.**

Landschapsbeheer Drenthe heeft in 2004 een reorganisatie doorgemaakt. Daarbij is zowel een nieuwe directeur als een nieuw hoofd financiën aangesteld. Ook het bestuur van de stichting is grotendeels vervangen. 2004 is gebruikt om de financiële situatie op orde te brengen. Eind 2004 is een sluitende begroting voor 2005 ingediend.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 51.209 | 76.440 | 76.440 | -32.821 | 109.261 |
| Apparaatskosten | 265.657 | 272.371 | 272.371 | 290.794 | -18.423 |
| Totaal lasten | 316.866 | 348.811 | 348.811 | 257.973 | 90.838 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 316.866 | 348.811 | 348.811 | 257.973 | 90.838 |

### Financiële analyse

Het voordeel van € 102.644,-- is met name ontstaan door het afboeken van de oude verplichting Herinrichtingsplan Emmen, omdat er geen duidelijkheid bestaat over de toezegging en afwikkeling.

## Doelstelling 37108 Versterking economische vitaliteit platteland

**Portefeuillehouder** Mevrouw A. Edelenbosch
**Contactpersoon** Mevrouw J. Dijksterhuis (toestel 54 31), Mevrouw C. Posthumus (toestel 56 50)

| Indicatoren voor doelrealisatie | Referentiewaarde (gemiddelde 1999-2003) | Meting 2004 |
|---|---|---|
| Projecten LEADER, Veenkoloniën met betrekking tot versterking MKB: | | |
| - aantal projecten | 2 | 3 |
| - investeringsvolume | € 1,1 miljoen | € 2,7 miljoen |
| Projecten LEADER, Veenkoloniën met betrekking tot uitbouw plattelandstoerisme: | | |
| - aantal projecten | 0,4 | 0 |
| - investeringsvolume | € 582.000 | € 0 |
| Projecten LEADER, Veenkoloniën met betrekking tot versterking landbouw: | | |
| - aantal projecten | 3 | 1 |
| - investeringsvolume | € 386.000 | € 50.000 |

Het beeld is gemengd. Het aantal projecten ligt weliswaar onder de referentiewaarde, maar de investeringsomvang is beduidend groter. Binnen de projecten is een zwaarder accent komen te liggen op de versterking van het Midden- en Kleinbedrijf (MKB).

**Beleidsvoornemens**

- **Wij willen dat het economisch perspectief voor het platteland verbetert. Diversiteit is een sleutelbegrip in het toeristisch aanbod, bij verbreding en vernieuwing in de landbouw, bij versterking van het bedrijfsleven, in de aandacht daarbij voor landschap en natuurontwikkeling en voor de sociale aspecten van het leven op het platteland; divers ook in die zin dat problemen en oplossingen per gebied sterk verschillen.**

Met diverse projecten hebben wij getracht het platteland een impuls te geven. Aan de ene kant door het bedrijfsleven te stimuleren met projecten als het Stipo-project, het project Drents Goed Landleven, Arthouses en de Bosbus. Aan de andere kant in de meer voorwaardenscheppende sfeer zoals de upgrading van kleine musea als Miramar en De Wachter en een project als Cyberspace voor meisjes.
Door de uitvoering van de Agenda voor de Veenkoloniën wordt getracht de ruimtelijke en economische structuur in de Veenkoloniën te verbeteren. Projecten waaraan gewerkt wordt zijn Inplaatsing melkveehouderij, Vaarverbinding Erica-Ter Apel, Acquisitie glastuinbouw, ICT-ring en Landschapsontwikkelingsplan.

## Voortgang uitwerking Collegeprogramma (2004)

**Agenda Veenkoloniën**

**Cofinancieringmiddelen van de provincie Drenthe zijn noodzakelijk om projecten in het kader van de Agenda voor de Veenkoloniën te kunnen realiseren.**

### Stand van zaken per 31 december 2004

Het projectbureau Veenkoloniën is in 2004 bemenst en heeft de stuurgroepvergadering begeleid. Voor 2004 is € 250.000,-- extra toegezegd voor cofinanciering van projecten uit de Agenda voor de Veenkoloniën. Het gaat om de projecten Stimulering glastuinbouw, het Belvedèreproject, Natuurontwikkeling en Vaarverbinding Erica-Ter Apel. In 2005 zal de uitvoering van de laatste drie projecten starten.

**Financiële voortgang**

| Begroot bedrag in 2004 | Realisatie | Verschil begroot -/- realisatie |
|---|---|---|
| 250.000 | 50.000 | 200.000 |

**Toelichting**

**Wij hebben voorgesteld, het restant over te hevelen naar 2005.**

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 91.426 | 0 | 1.339.000 | 283.696 | 1.055.304 |
| Apparaatskosten | 264.760 | 311.563 | 311.563 | 297.763 | 13.800 |
| Totaal lasten | 356.186 | 311.563 | 1.650.563 | 581.459 | 1.069.104 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 1.000.000 | 160.599 | -839.401 |
| Saldo | 356.186 | 311.563 | 650.563 | 420.860 | 229.703 |

### Financiële analyse

Het voordelig resultaat van in totaal € 229.703,-- wordt grotendeels verklaard door de bijdrage van € 250.000,-- die beschikbaar is gesteld voor cofinanciering van projecten uit de Agenda voor de Veenkoloniën en waarvan in 2004 € 200.000,-- nog niet is besteed. Voor dit restant is een voorstel voor budgetoverheveling naar 2005 gemaakt.

Voor het project Inplaatsing melkveehouderij in de Veenkoloniën ontvangt de provincie geld van het Rijk. Dit geld wordt doorbetaald aan derden. Het project verloopt budgettair neutraal. Het restant van € 839.401,-- zal worden besteed in latere jaren en is als vooruit ontvangen geld op de balans gezet.

## Een financieel totaaloverzicht per programma

| Totaal programma | 1 Realisatie 2003 | 2 Primitieve begroting 2004 | 3 Begroting 2004 na wijziging | 4 Realisatie 2004 | (3-4) Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 4.464.546 | 5.490.797 | 6.829.797 | 5.542.908 | 1.286.889 |
| Baten | 950.845 | 1.134.451 | 2.134.451 | 2.895.460 | 761.009 |
| Saldo | 3.513.702 | 4.356.346 | 4.695.346 | 2.647.449 | 2.047.897 |

*Vollegronds groenteteelt*

## Programma 7.0. Economie

**Missie**

**Het Drents economisch beleid heeft als missie:**
**Het bevorderen van een duurzame economische ontwikkeling en het scheppen van werk voor alle inwoners van Drenthe.**
**Hierbij richten wij ons op activiteiten die gericht zijn op de vraagzijde (het bedrijfsleven) en op de aanbodzijde (de beroepsbevolking). Concreet betekent dit:**

- **het behoud van bestaande werkgelegenheid en het scheppen van nieuwe banen;**
- **een hogere participatie op de arbeidsmarkt, met extra aandacht voor hen die in een achterstandssituatie verkeren.**

## Doelstelling 37005 Beleidskaders

**Portefeuillehouders** De heer J.H. Schaap, De heer S.B. Swierstra, Mevrouw T. Klip-Martin, Mevrouw A. Edelenbosch
**Contactpersoon** De heer R.J. Stoffelsma (toestel 56 51)

Bij de gestelde beleidskaders, Kompas-algemeen, Economie, Landbouw, Toerisme, Interreg, NHI, Noordzee, Eurodesk en LEADER-algemeen, is het navolgende gerealiseerd.
De uitwerking van de programmalijn Werk, onderwijs en kennisinfrastructuur (WOK) is afgerond en bepaald is hoe deze programmalijn gemonitord gaat worden.
Het uitvoeringskader Toeristisch-recreatieve projectontwikkeling (dat deel uitmaakt van de WOK) is vastgesteld.
Op het gebied van de arbeidsmarkt is een kader voor projectontwikkeling opgesteld.
De discussie rond het regionaal beleid na 2006 is opgepakt. In noordelijk verband is een position paper opgesteld.
Er is een aanvraag ingediend voor het Europese programma Innovatieve acties. Deze is echter afgewezen.
In het kader van de Hanzepassage is aan meerdere projecten deelgenomen.

**Beleidsvoornemens**

- **Het Noorden zet alle zeilen bij om het regionaal beleid voort te zetten. Hoe het Europees regionaal beleid verder gaat, moet duidelijk worden. Het Noorden bepleit een voortzetting van de huidige Kompas-aanpak en heeft hiervoor samen met andere provincies een lobbytraject ingezet.**

In 2004 is een intensief traject voor het Europees regionaal beleid opgestart. Uiteindelijk heeft dit eind 2004 geresulteerd in de Strategische agenda van het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN). Dit is als bespreekstuk vastgesteld door het dagelijks bestuur van het SNN, besproken met gemeenten en maatschappelijke organisaties en ter advisering voorgelegd aan het algemeen bestuur van het SNN. In de gezamenlijke vergadering van provinciale staten van de drie provincies is ingestemd met de hoofdlijnen van de agenda.

In 2005 is een start gemaakt met een verdere uitwerking van de agenda. In deze verdiepingsslag zullen de onderwerpen worden voorzien van een concretere invulling, zodat in het overleg met het Rijk en de Europese Unie (EU) kan worden aangegeven wat Noord-Nederland in de periode 2007-2013 van plan is. Uiteindelijk moet het geheel uitmonden in een gedetailleerd uitvoeringsprogramma.

Naast dit noordelijke traject formuleren wij ook onze Drentse ambities. In de loop van 2005 benaderen wij provinciale staten met een discussienota waarin wij op hoofdlijnen onze gedachten over de te varen Drentse koers presenteren.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 645.422 | 436.892 | 1.113.878 | 142.465 | 971.413 |
| Apparaatskosten | 918.798 | 797.570 | 797.570 | 1.099.883 | -302.313 |
| Totaal lasten | 1.564.220 | 1.234.462 | 1.911.448 | 1.242.348 | 669.100 |
| Totaal baten | 201.495 | 0 | 0 | -69.191 | -69.191 |
| Saldo | 1.362.725 | 1.234.462 | 1.911.448 | 1.311.539 | 599.909 |

### Financiële analyse

Het voordelig resultaat wordt grotendeels verklaard door een positief saldo van € 42.866,-- op de post Uitvoering samenwerkingsovereenkomst Nieuwe Hanze Interregio, een positief saldo van € 48.482,-- op de post Proceskosten Kompas en een positief saldo van € 425.929,-- op de post Bijdragen in projecten Economisch Structuurfonds. Het positieve saldo bij Bijdragen in projecten Economisch Structuurfonds wordt veroorzaakt door het niet doorgaan van een aantal vastgelegde verplichtingen. Daarnaast is de reserve Werkgelegenheidsfonds opgeheven. Het overgebleven bedrag van € 448.353,-- is ook gestort in de reserve Versterking economische structuur. Deze stortingen zijn te vinden bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

De apparaatskosten zijn een stuk hoger dan geraamd. Dit komt doordat bij het opstellen van de begroting nog geen rekening was gehouden met de uitwerking van de programmalijn Werk, Onderwijs en Kennisinfrastructuur uit het Collegeprogramma en met het opstellen van een kader voor projectontwikkeling toerisme. Ook is extra inzet nodig voor het opstellen van de Strategische agenda van het SNN.

Het nadelig resultaat wordt voornamelijk verklaard door de voorziening die gemaakt is voor het restantbedrag van de vordering op de Europese Commissie in verband met de afrekening van het LEADER-2-programma. Niet zeker is of wij het restantbedrag nog krijgen en daarom is uit voorzichtigheidsprincipe de last in 2004 genomen.

## Doelstelling 37106 Verbetering vestigingsfactoren kernzones

**Portefeuillehouders** De heer J.H. Schaap, De heer S.B. Swierstra
**Contactpersoon** De heer O.F.H.C. Heukers (toestel 56 81)

| Indicatoren voor doelrealisatie | Referentiewaarde | Meting 2004 |
|---|---|---|
| Aantal hectares bedrijventerrein: | (gemiddelde 1998-2002) | (2003) |
| - aangelegd door gemeenten | 23,8 ha | 99,2 ha |
| - uitgegeven | 53,3 ha | 21,0 ha |
| | | |
| Noordelijke Innovatie Ondersteuningsfaciliteit (NIOF): | (gemiddelde | 2000-2003) |
| - aantal beschikkingen | 85 | 145 |
| - beschikkingsbedrag | € 1,4 miljoen | € 2,7 miljoen |
| | | |
| Stichting Drentse Bedrijfslocaties (DBL): | (gemiddelde | 1999-2003) |
| - aantal geslaagde acquisitietrajecten | 8 | 5 |
| - directe arbeidsplaatsen | 413 | 455 |
| - investeringen | € 97,6 miljoen | € 75,2 miljoen |

Hoewel de gekozen indicatoren zoveel mogelijk betrekking hebben op onze activiteiten, worden ze (de een sterker dan de ander) ook beïnvloed door de algemene economische conjunctuur. Sinds enkele jaren verkeert onze economie in een dip en is er slechts sprake van een moeizaam herstel. De uitkomsten moeten dan ook in dit licht bezien worden.
De uitgifte van bedrijventerreinen ligt onder de referentiewaarde, een beeld dat in lijn ligt met de economische ontwikkeling en ook elders in ons land waarneembaar is. De voorraad is duidelijk toegenomen, vooral als gevolg van de aanleg van 2 terreinen (die al in de pipeline zaten). Het aantal acquisities is weliswaar gereduceerd, maar de daarmee gepaard gaande werkgelegenheid niet. De ontwikkeling van de NIOF-beschikkingen laat een positief beeld zien. Het resultaat voor 2004 is veel beter dan voor de jaren ervoor het geval was. Dit is onder andere het resultaat van het onder een breder publiek bekendmaken van de regeling.

**Beleidsvoornemens**

- **De huidige geringere investeringsbereidheid dient te worden gestimuleerd door de drempels van investeringspremieregelingen, zoals de Investeringspremieregeling regionale projecten en de Subsidieregeling Kwaliteitsinvesteringen in de toeristische sector 2000 (KITS), te verlagen.**
- **Door de dalende conjunctuur verplaatsen er minder bedrijven. Getracht wordt de acquisitie-inspanningen van de Stichting Drentse Bedrijfslokaties (DBL) meer te richten op Drentse kansen als commerciële zorg, LOFAR, toerisme enz. GAE blijft voor zowel de "burger" als voor de "zakenman" een vestigingsplaatsfactor van waarde.**
- **In 2004 komt de overdracht van de aandelen van het Rijk rond.**

Het streven om de financieel-technische toegankelijkheid voor zowel de Investeringspremier egeling (IPR) als de Kwaliteitsinvesteringen in de toeristische sector 2000 (KITS) te verhogen, om de investeringsbereidheid te stimuleren, heeft geen resultaat gehad. Wel hebben wij door middel van advertenties en artikelen in de op de doelgroep gerichte vakbladen (nog) meer ruchtbaarheid gegeven aan het bestaan van alle noordelijke subsidieregelingen.

*Aanleg bedrijventerrein*

Om het verplaatsen van bedrijven te stimuleren, worden door de Stichting DBL de Drentse kansen onder hun aandacht gebracht en benut. Er zijn 5 geslaagde acquisitietrajecten via de DBL gerealiseerd. Zie ook indicatoren voor doelrealisatie.

De rijksaandelen van Groningen Airport Eelde zijn op 1 juli 2004 aan de regionale aandeelhouders overgedragen.

## Voortgang uitwerking Collegeprogramma (2004)

**Breedbandinternet**

**Hiermee willen wij in Drenthe een digitale breedbandinfrastructuur realiseren met een dekkingsgraad van minimaal 85% in 2007.**

**Revitalisering bedrijventerreinen/parkmanagement**

**Een instrument voor het revitaliseren van bedrijventerreinen is het zogenaamde parkmanagement. Ondernemers kunnen daarmee ondersteund worden in het maken van plannen voor revitalisering en het opzetten van een organisatie voor de uitvoering ervan. Daarna kan de verantwoordelijkheid hiervoor worden opgepakt door de gezamenlijke ondernemers.**

### Stand van zaken per 31 december 2004

Wij willen in Drenthe een digitale breedbandinfrastructuur realiseren met een dekkingsgraad van minimaal 85% in 2007.
Eind 2003 heeft zowel KPN als Essent grote uitbreidingen aangekondigd van de ADSL en @home-breedbandvoorzieningen op het platteland. Hierdoor was eind 2004 97% van Drenthe aangesloten op een of andere vorm van breedband. De verwachting is dat dit percentage in 2005 oploopt tot zo'n 99,7.

Voor de revitalisering van bedrijventerreinen is een organisatie Platform Parkmanagement Drenthe opgericht. Zitting hebben de parkmanagers van Emmen, Coevorden, Hoogeveen, Meppel en Noordenveld.
Plannen van aanpak tot 2007 voor de afzonderlijke organisaties zijn in ontwikkeling. Emmen heeft al een plan van aanpak ingediend. Dit moet uitmonden in projecten.

**Financiële voortgang**

| Begroot bedrag in 2004 | Realisatie | Verschil begroot -/- realisatie |
|---|---|---|
| • Kosten Aktieprogramma ICT 50.000 | 74.465 | - 24.465 |
| • Bijdragen in kader Aktieprogramma ICT 1.950.000 | 654.815 | 1.295.185 |
| • Revitalisering bedrijventerreinen/ parkmanagement 200.000 | 0 | 200.000 |

**Toelichting**

**Voor het restant van de twee budgetten voor informatie- en communicatietechnologie (ICT) zijn voorstellen voor budgetoverheveling gemaakt.**

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 1.645.563 | 787.169 | 3.400.734 | 1.575.181 | 1.825.553 |
| Apparaatskosten | 796.540 | 876.032 | 876.032 | 978.424 | -102.392 |
| Totaal lasten | 2.442.103 | 1.663.201 | 4.276.766 | 2.553.605 | 1.723.161 |
| Totaal baten | 330.149 | 0 | 102.101 | 72.682 | -29.419 |
| Saldo | 2.111.954 | 1.663.201 | 4.174.665 | 2.480.923 | 1.693.742 |

### Financiële analyse

Het voordelig resultaat op de programmakosten komt voornamelijk door:

1. Het budget van € 2.000.000,-- voor ICT dat niet geheel in 2004 besteed is. Van dit budget resteert nog een bedrag van € 1.270.720,--. Hiervoor is een voorstel voor budgetoverheveling gemaakt.

Door het late afkomen van het Intensiveringsbesluit in 2004 is pas medio 2004 met de projectontwikkeling gestart. Per project zijn de volgende vertragingen opgelopen.

- (procesgeld) ICT Tender: Om de respons op de ICT-tender te vergroten hebben gedeputeerde staten (GS) besloten de tender in twee fasen uit te schrijven. De eerste fase is afgerond in december 2004 en de tweede fase vindt plaats medio 2005.
- (procesgeld) Drentheringen: De projecten voor de Drentheringen moeten Europees aanbesteed worden. Dit vergt een langere voorbereidingstijd dan voorzien en de budgetten zijn daardoor in 2004 niet aangewend. Voor de haalbaarheid van de projecten waarvoor Europese aanbestedingstrajecten gaan lopen is een provinciale bijdrage noodzakelijk.
- Digitale bedrijventerreinen: De voorstudie voor dit project heeft vertraging opgelopen. Inmiddels is er met diverse gemeenten en parkmanagementverenigingen overleg geweest over te starten pilots (en een mogelijke provinciale bijdrage hierin). In 2005 zullen deze pilots in gang worden gezet.
- Bijdragen ICT/MKB: Het DODO-project is in twee fasen ingediend. De reden hiervoor was dat er mogelijke cofinanciering vanuit het Innovatieve Acties Programma Drenthe beschikbaar zou komen. Inmiddels is duidelijk dat dit programma door de Europese Commissie niet wordt gehonoreerd, waardoor de voor 2004 gereserveerde middelen in 2005 toch ter beschikking van het DODO-project moeten worden gesteld.

2. Het budget van € 200.000,-- dat in 2004 beschikbaar is gesteld voor parkmanagement, maar dat nog niet in 2004 besteed is. Hiervoor is een voorstel voor budgetoverheveling gemaakt. Verschillende parkmanagementorganisaties zijn begonnen met het schrijven van plannen van aanpak waarvoor subsidie kan worden verkregen, maar door het late tijdstip van afkomen van het Intensiveringsbesluit in 2004 was het voor hen niet mogelijk om een onderbouwd subsidieverzoek in te dienen. Dit zal in 2005 gebeuren.
3. Het vervallen van een verplichting van € 268.000,-- voor het project Glasexpertisecentrum dat een bijdrage uit de reserve Flexibel beleid zou ontvangen. Dit project is niet doorgegaan. Het geld is teruggevloeid in de reserve bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

De apparaatskosten zijn hoger dan geraamd. Dit komt vooral doordat ICT meer tijd heeft gevraagd dan gepland, met name de ICT-tenderregeling. Deze regeling is overigens wel een groot succes.

## Doelstelling 37107 Verbetering functioneren arbeidsmarkt

**Portefeuillehouder** De heer J.H. Schaap
**Contactpersoon** Mevrouw J.A. Otten (toestel 53 49)

| Indicatoren voor doelrealisatie | Referentiewaarde (gemiddelde 1999-2003) | Meting 2004 |
|---|---|---|
| - Aandeel jeugdwerkloosheid in totale werkloosheid (niet-werkende werkzoekenden) | 9,3% | 8,8% |
| - Aandeel fasen 3 en 4 werklozen in totale werkloosheid (niet-werkende werkzoekenden) | 57,1% | 60,1% |

Deze doelstelling is vooral gericht op het verbeteren van het functioneren van de arbeidsmarkt. Dit doen wij door het bevorderen van uitstroom uit werkloosheid naar reguliere en gesubsidieerde arbeid en uit gesubsidieerde arbeid naar reguliere arbeid, verhoging kwalificatieniveau beroepsbevolking en verbetering matching vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. De totale werkloosheid is de laatste jaren substantieel gestegen. De jeugdwerkloosheid kende ook een stijging, zij het iets minder sterk, zodat haar aandeel in de totale werkloosheid licht is gedaald. Helaas geldt hetzelfde niet voor de moeilijk plaatsbare werklozen. Het aandeel van fasen 3 en 4 is verder gestegen in 2003.

**Beleidsvoornemens**

- **Verder zal de in 2003 gehouden conferentie over provinciaal arbeidsmarktbeleid uitgewerkt worden in concrete acties, terwijl de afspraken in het convenant arbeidsmarkt met de Drentse gemeenten aangescherpt zijn en tot nieuwe initiatieven van de gemeenten zullen leiden.**
- **In navolging van het collegeprogramma zullen extra activiteiten ondernomen worden om de ID-banenproblematiek in goede banen te leiden, maar ook zullen wij extra inzetten worden op de problematiek van de jeugdwerkloosheid.**

In 2003 is een conferentie over provinciaal arbeidsmarktbeleid gehouden. De thema's (inclusief provinciale rol) die in de conferentie over provinciaal arbeidsmarktbeleid centraal stonden, hebben wij vertaald in de beleidsnota Startnotitie arbeidsmarktprojecten die in 2004 is verschenen. Door het ontstaan van twee Regionale Platforms Arbeidsmarkt (RPA's) in Drenthe, heeft de samenwerking tussen provincie en gemeenten op Drentse schaal een ander karakter gekregen. Gemeenten hebben nu de primaire verantwoordelijkheid en zijn regisseur voor het arbeidsmarktbeleid.
De provinciale inzet richt zich sterk op de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt en het realiseren van een leven lang leren (nota Provinciale agenda onderwijs en kennis-infrastructuur). De middelen hiervoor zijn in 2004 ingezet voor projecten gericht op het voorkomen van jeugdwerkloosheid (CWI-instapbanen, MKB-leerbanen, leerling-bouwplaatsen en dergelijke). Er is inmiddels een breed palet aan instrumenten gerealiseerd in Noord-Nederland - door verschillende initiatiefnemers - in samenwerking met werkgevers-organisaties, RPA's, CWI en UWV om jongeren aan werk te helpen.

Onze inzet om de ID-banenproblematiek in goede banen te leiden, heeft zich vertaald in de volgende acties:

- realisatie uitvoering van het project Impuls gesubsidieerde arbeid: € 480.000,-- beschikbaar gesteld uit de reserve Flexibel beleid voor 160 banen in 2005 en 2006;
- faciliteren kennisuitwisseling tussen gemeenten;
- bevorderen uitstroom uit gesubsidieerde banen door het realiseren van leerwerktrajecten voor deze doelgroep met behulp van Kompas-middelen (werkgelegenheidsinitiatieven als Ellert en Brammert, ROP etc.);
- initiatiefnemer project Werkgeversbenadering (doelstelling uitstroom realiseren): inmiddels overgedragen aan het RPA Zuid- en Midden-Drenthe;
- opdracht gegeven tot noordelijke onderzoek naar effecten rijksbeleid Wet werk en bijstand voor Noord-Nederland.

## Voortgang uitvoering prioriteiten 2004

**Verhoging bijdrage provinciale werkgelegenheidsregister**

**Met ingang van 2002 voert de provincie de regie over het provinciale werkgelegenheidsregister. Dit register is de basis voor de monitoring van de werkgelegenheidsontwikkeling in regio's en sectoren.**
**Door het wegvallen van de voorgaande beheerder is een belangrijke financieringsbron weggevallen, waardoor de provinciale bijdrage moet worden verhoogd. De aanvankelijk noodzakelijke verhoging is gereduceerd doordat de gemeenten op verzoek van de provincie zijn gaan participeren in het provinciaal werkgelegenheidsregister.**
**Desalniettemin blijft een verhoging van het beschikbare bedrag ad € 6.130,-- met € 25.210,-- noodzakelijk**

### Stand van zaken per 31 december 2004

Tot 2002 heeft de provincie kunnen volstaan met een relatief (zeer) geringe financiële bijdrage aan het provinciale werkgelegenheidsregister. Dit omdat het beheer bij een andere organisatie lag (CWI) en deze ook het merendeel van de kosten voor haar rekening nam. Na het wegvallen van deze beheerder hebben wij de trekkersrol op ons genomen en zijn wij genoodzaakt een groter deel van de kosten te betalen. Door de gemeenten te overtuigen om ook te participeren, is onze financiële last zoveel mogelijk gereduceerd. Toch zijn de kosten zodanig dat een structurele ophoging met ruim € 25.000,-- noodzakelijk is. Ook voor de komende

jaren zijn investeringen van soortgelijke omvang te verwachten. Jaarlijks wordt hiervoor het gehele Drentse bedrijfsleven geënquêteerd en vervolgens het vestigingen- en werkgelegenheidsregister geactualiseerd.

**Financiële voortgang**

| Begroot bedrag in 2004 | Realisatie | Verschil begroot -/- realisatie |
|---|---|---|
| 25.210 | 43.248 | 18.038 |

## Voortgang uitwerking Collegeprogramma (2004)

**Onderwijs en arbeidsmarkt**

**Dit betreft projecten gericht op de verbetering van de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt.**

### Stand van zaken per 31 december 2004

In 2004 zijn voor verschillende projecten beschikkingen afgegeven uit het budget voor arbeidsmarktprojecten uit de Provinciale agenda onderwijs en kennisinfrastructuur, zoals bijvoorbeeld Leerlingbouwplaatsen, CWI-instapbanen en Competentieontwikkeling in de zorgsector. Andere projecten zijn in ontwikkeling.

**Financiële voortgang**

| Begroot bedrag in 2004 | Realisatie | Verschil begroot -/- realisatie |
|---|---|---|
| 500.000 | 162.389 | 337.611 |

**Toelichting**

**Het restant van het budget wordt overgeheveld naar 2005.**

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 76.784 | 8.925 | 527.675 | 184.009 | 343.666 |
| Apparaatskosten | 105.448 | 101.328 | 101.328 | 100.921 | 407 |
| Totaal lasten | 182.231 | 110.253 | 629.003 | 284.929 | 344.074 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 182.231 | 110.253 | 629.003 | 284.929 | 344.074 |

### Financiële analyse

Het voordelig resultaat betreft voornamelijk het restant van het budget voor arbeidsmarktprojecten uit de Provinciale agenda onderwijs en kennisinfrastructuur. Van het budget van € 500.000,-- is € 337.611,-- nog niet besteed in 2004. Hiervoor is een voorstel voor budgetoverheveling gemaakt.

## Doelstelling 37202 Openbaar belang nutsfuncties

**Portefeuillehouders** De heer J.H. Schaap, De heer S.B. Swierstra, Mevrouw T. Klip-Martin
**Contactpersoon** De heer E. Reckman (toestel 56 16)

| Indicatoren voor doelrealisatie | Referentiewaarde | Meting 2004 |
|---|---|---|
| - Aantal klachten bij nutsbedrijven. | p.m. | p.m. |
| - Aantal storingen in Drenthe ten opzichte van storingen landelijk. | p.m. | p.m. |

*Hoofdkantoor Waterleiding Maatschappij Drenthe*

De gewenste gegevens zijn vooralsnog niet voorhanden. Wel bevat het jaarverslag 2003 van Essent een indicatie van de jaarlijks gemiddelde uitvalsduur. Daar waar Essent in 2002 beduidend onder het landelijk gemiddelde zat (20 versus 28), was 2003 een minder gelukkig jaar. Als gevolg van enkele incidenten steeg de gemiddelde uitvalsduur naar 32 minuten. Binnen het Essent-netwerk ligt de waarde in het netwerk Noord met 48 minuten nog beduidend hoger. Enigszins ter relativering: Nederland behoort internationaal gezien qua uitvalsduur (in positieve zin) tot de toplanden in Europa.

**Beleidsvoornemens**

- **De provincie heeft uit het oogpunt van volksgezondheid een groot belang bij een veilige waterlevering tegen aanvaardbare prijzen.**

De Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD) brengt jaarlijks een verslag uit over het gevoerde beleid, waarin ook diverse parameters over de kwaliteit voorkomen. Daarnaast komt om de twee jaar een benchmark beschikbaar waarin de WMD wordt vergeleken met (bijna) alle Nederlandse waterbedrijven. Hierbij worden ook prijzen en kwaliteiten meegenomen.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1 Realisatie 2003 | 2 Primitieve begroting 2004 | 3 Begroting 2004 na wijziging | 4 Realisatie 2004 | (3-4) Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 38.978 | 32.481 | 32.481 | 32.482 | -1 |
| Apparaatskosten | 13.282 | 16.874 | 16.874 | 14.285 | 2.589 |
| Totaal lasten | 52.260 | 49.355 | 49.355 | 46.767 | 2.588 |
| Totaal baten | 2.817.571 | 2.419.224 | 3.348.568 | 4.448.733 | 1.100.165 |
| Saldo | -2.765.311 | -2.369.869 | -3.299.213 | -4.401.966 | 1.102.753 |

### Financiële analyse

De baten zijn ruim € 1.100.000,-- hoger dan begroot. Dit komt doordat in de begroting rekening is gehouden met een dividend van Essent over 2004 van € 2.800.000,--, terwijl op basis van een perspublicatie van Essent in maart 2005 een dividend verwacht kan worden van € 3.900.000,--.

## Een financieel totaaloverzicht per programma

| Totaal programma | 1 Realisatie 2003 | 2 Primitieve begroting 2004 | 3 Begroting 2004 na wijziging | 4 Realisatie 2004 | (3-4) Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 4.240.815 | 3.057.271 | 6.866.572 | 4.127.649 | 2.738.923 |
| Baten | 3.349.215 | 2.419.224 | 3.450.669 | 4.452.224 | 1.001.555 |
| Saldo | 891.600 | 638.047 | 3.415.903 | -324.575 | 3.740.478 |

## Programma 7.1. Toerisme en recreatie

**Missie**

**De missie van het Programma toerisme en recreatie is:**

- **de realisatie van meer toeristische werkgelegenheid;**
- **een verdere uitbouw van de positie van de provincie Drenthe als recreatieprovincie.**

**De sector Toerisme en recreatie is met name voor de Drentse plattelandsgemeenten een belangrijke bron van werkgelegenheid. Mede dankzij de economische dynamiek die gepaard gaat met deze sector, draagt ze in belangrijke mate bij aan de leefbaarheid op het platteland. Onze activiteiten moeten leiden tot een verbetering van het toeristisch aanbod en een bevordering van het gebruik daarvan.**

## Doelstelling 37109 Verbetering toeristisch aanbod en bevordering gebruik

**Portefeuillehouder** **De heer J.H. Schaap**
**Contactpersoon** **De heer A.A. Ruiter (toestel 54 37)**

Indicatoren voor doelrealisatie

| | Referentiewaarde | Meting 2004 |
|---|---|---|
| Investeringsbedrag voor plattelandstoerisme: | | |
| - KITS | € 4,4 miljoen (gemiddelde 2002-2003) | € 1,4 miljoen |
| - Ontwikkelingsfonds voor recreatie en toerisme en LEADER | € 734.000,-- (gemiddelde 1999-2003) | € 1 miljoen |
| Investeringsbedrag voor cultuurtoerisme (Ontwikkelingsfonds voor recreatie en toerisme en LEADER) | € 662.000,-- (gemiddelde 1999-2003) | € 1,3 miljoen |
| Aantal bezoekers: | (gemiddelde 1998-2002) | (2003) |
| - Gevangenismuseum Veenhuizen | 30.400 | 33.400 |
| - Nationaal Hunebedden Informatiecentrum | 36.900 | 33.900 |

De monitoring laat een gemengd beeld zien. In 2003 ligt het investeringsbedrag in de KITS lager dan het jaar ervoor. De investeringen gericht op cultuurtoerisme zijn echter meer dan verdubbeld. Wij hebben dan ook zwaar ingezet op dit beleidsveld. De bezoekersaantallen van de genoemde toeristische attracties liggen in dezelfde orde van grootte als de jaren ervoor.

**Beleidsvoornemens**

- **Verwacht wordt dat dit jaar de besprekingen met en tussen betrokken partijen zoals gemeenten, VVV-organisatie, recreatieschap en bedrijfsleven, afgerond kunnen worden en in 2004 een start gemaakt kan worden met een nieuwe vorm van Drenthe-promotie.**

Er zijn wezenlijke stappen tot fusie van de VVV's in de Stichting VVV Drenthe Plus gezet. Wij voorzien de afronding van de fusie eind april 2005. De Stichting VVV Drenthe Plus heeft het bedrijfsplan, een meerjarenbegroting 2004-2007, een activiteitenplan 2005, een pro forma jaarrekening 2003 van de gezamenlijk te fuseren VVV's en de beschrijving van de administratieve organisatie op 1 december 2004 bij ons ingediend.
Ook is in 2004 de Stichting Promotie Drenthe Plus opgericht. Deze stichting heeft het bedrijfsplan, de langetermijnvisie op marketing en promotie met bijbehorend activiteitenplan 2005 ook op 1 december 2004 bij ons ingediend. Beide stichtingen hebben vooralsnog voor het eerste halfjaar van 2005 een subsidie ontvangen.
De Stichting Promotie Drenthe Plus heeft op 8 december 2004 een kick-off-bijeenkomst georganiseerd voor de promotiecampagne. De contouren van de campagne zijn hier gepresenteerd. Er is een start gemaakt met de fondswerving voor cofinanciering van de campagne uit de sector. Wij verwachten in het eerste kwartaal van 2005 de projectaanvraag van de Mediacampagne.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 3.999.070 | 504.051 | 1.894.388 | 1.725.181 | 169.207 |
| Apparaatskosten | 303.329 | 252.887 | 252.887 | 403.554 | -150.667 |
| Totaal lasten | 4.302.400 | 756.938 | 2.147.275 | 2.128.735 | 18.540 |
| Totaal baten | 32.943 | 0 | 0 | 3.677 | 3.677 |
| Saldo | 4.269.457 | 756.938 | 2.147.275 | 2.125.058 | 22.217 |

### Financiële analyse

Het budget voor toeristische promotie en marketing voor 2004 is niet geheel besteed. Door het late besluit van de staten over het kader voor projectontwikkeling, is de projectontwikkeling pas vanaf de zomer opgestart. Daarnaast heeft de fusie van de VVV's tot een VVV Drenthe Plus langer op zich laten wachten dan beoogd. Streven van de organisatie is de fusie eind april 2005 afgerond te hebben. De Stichting Promotie Drenthe Plus is in de loop van 2004 opgericht en verkeert nog in de opstartfase. Hierdoor zijn de projectaanvragen achterbleven, waardoor het budget hiervoor nog niet volledig is benut en in 2005 nodig zal zijn. Voor het restantbedrag van € 196.305,-- is een voorstel voor budgetoverheveling gemaakt.

*Op stap in Drenthe*

Het project Perspectieven voor Veenhuizen heeft middelen toegewezen gekregen uit de reserve flexibel beleid. Deze waren echter niet in de begroting opgeraamd. Het negatieve saldo van € 170.467,-- is gedekt door een bijdrage uit de reserve Flexibel beleid bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

Bij het project RBS Noord-Nederland heeft een afrekening met het SNN plaatsgevonden. De werkelijk uit te keren subsidie kwam lager uit dan de maximaal toegezegde subsidie. Er moest in 2004 nog een bedrag van € 9.792,-- betaald worden. Het restant van € 87.126,-- van de vastgelegde verplichting is teruggestort in de reserve Witte plekken bij de doelstelling Mutaties reserve van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

De apparaatskosten zijn hoger dan geraamd. Dit wordt veroorzaakt door de uitvoering van de projecten Drents Goed, Cultuurtoerisme II en Veenhuizen en door de inzet op het gebied van toeristische promotie en marketing. Hier zijn meer uren aan besteed dan geraamd. Bij het opstellen van de begroting was ook nog niet bekend dat de provincie de projecten Drents Goed en Cultuurtoerisme II van het Noord-Nederlands Bureau voor Toerisme zouden overnemen.

## Een financieel totaaloverzicht per programma

| Totaal programma | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 4.240.815 | 756.938 | 2.147.275 | 2.128.7.5 | 18.540 |
| Baten | 32.943 | 0 | 0 | 3.677 | 3.677 |
| Saldo | 4.269.457 | 756.938 | 2.147.275 | 2.125.058 | 22.217 |

## Programma 7.2. Landbouw

**Missie**

**Het Drents landbouwbeleid heeft als missie:**

- **het behoud van agrarische werkgelegenheid;**
- **het behoud van de inkomenspositie van de Drentse agrariërs.**

**De sector Landbouw speelt een belangrijke rol voor de plattelandsgemeenten binnen onze provincie. Niet alleen vanuit werkgelegenheidsoptiek, maar ook als belangrijke actor voor de leefbaarheid. Wij beogen onze missie te bereiken door in te zetten op vernieuwing, verbreding en versterking van de agrarische sector in Drenthe.**

## Doelstelling 37303 Verbetering economisch perspectief agrarische sector

**Portefeuillehouder** **Mevrouw A. Edelenbosch**
**Contactpersoon** **Mevrouw M.T.M. Leijn (toestel 53 63)**

| Indicatoren voor doelrealisatie | Referentiewaarde | Meting 2004 |
|---|---|---|
| Nieuw gevestigde glastuinbouwbedrijven: | (gemiddelde 1999-2003) | |
| - aantal bedrijven | 3 | 8 |
| - areaal | 7 ha | 21,5 ha |
| Aantal gesaneerde/verplaatste bedrijven. | p.m. | p.m. |
| Boeren/areaal met biologische bedrijfsvoering/in omschakeling: | (gemiddelde 1998-2002) | (2003) |
| - % boeren | 1,4% | 1,7% |
| - % areaal/absolute omvang areaal | 1,7%/2.711 ha | 1,7%/2.663 ha |
| Projecten gericht op verbreding: | (gemiddelde 2002-2003) | |
| - aantal beschikkingen | 9 | 9 |
| - investeringsvolume | € 752.000,-- | € 1,4 miljoen |
| Projecten gericht op innovatie: | (gemiddelde 1999-2003) | |
| - aantal beschikkingen | 2 | 3 |
| - investeringsvolume | € 128.000,-- | € 622.000,-- |

De monitoring laat een overwegend positief beeld zien. Het aantal nieuw gevestigde glastuinbouwbedrijven en het daarbijbehorende areaal is fors gestegen. Het aspect verbreding is in 2002 opgestart en is goed van de grond gekomen. Het aantal beschikkingen ligt op een stabiel niveau. Het bijbehorende investeringsvolume is bijna verdubbeld. Voor het aantal boeren en areaal dat betrokken is bij biologische landbouw geldt dat de groei wel lijkt te stagneren.

**Beleidsvoornemens**

- **Afhankelijk van de beschikbaarheid van voldoende financiën, zal in 2004 begonnen worden met de implementatie van de geselecteerde maatregelen.**
- **De activiteiten van de consulent voor biologische landbouw, die in 2003, later dan verwacht is aangesteld, zullen geconcentreerd worden rond met name ketenontwikkeling en afzetbevordering. In 2004 zal dat leiden tot nieuwe projecten ter stimulering van de biologische landbouw.**

Ter verbetering van het economisch perspectief van de agrarische sector is begonnen met de uitvoering van een verbrede regeling om verplaatsing van perspectiefrijke veehouderijen nabij de ecologische hoofdstructuur (EHS) te faciliteren (VAB). Wij hebben hiervoor € 1 miljoen beschikbaar gesteld. Eind 2004 is een overeenkomst getekend tussen provincie, Groenfonds en de Dienst Landelijk Gebied (DLG) voor de uitvoering van deze regeling.

Ter stimulering van de biologische landbouw is een drietal nieuwe projecten Biologische landbouw gestart.
Een ervan is gericht op de kennisontwikkeling en versterking van biologische melkveehouders. Het tweede project is gericht op het ontwikkelen van marketingconcepten voor de huisverkoop van biologisch vlees. Het derde project richt zich de verkoop van biologische producten via de supermarkten in Noord-Nederland. Dit tweejarig project omvat onder andere voorlichting aan winkelpersoneel en consumenten, promotieactiviteiten en activiteiten gericht op ketenverkorting. Diverse (noordelijke) ketenpartijen nemen hierin deel.

*Melkveehouderij*

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 483.905 | 102.582 | 152.023 | 148.198 | 3.825 |
| Apparaatskosten | 208.587 | 177.519 | 177.519 | 158.605 | 18.914 |
| Totaal lasten | 692.492 | 280.101 | 329.542 | 306.803 | 22.739 |
| Totaal baten | 8.218 | 22.562 | 22.562 | 43.867 | 21.305 |
| Saldo | 684.274 | 257.539 | 306.980 | 262.936 | 44.044 |

### Financiële analyse

Het voordelig resultaat op deze doelstelling wordt grotendeels verklaard door een positief saldo van € 18.914,-- op de apparaatskosten en een bijdrage van € 22.269,-- van het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) in de apparaatskosten voor het project De Drentse landbouw maakt de toekomst die niet begroot was.

## Een financieel totaaloverzicht per programma

| Totaal programma | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 692.492 | 280.101 | 329.542 | 306.803 | 22.739 |
| Baten | 8.218 | 22.562 | 22.562 | 43.867 | 21.305 |
| Saldo | 684.274 | 257.539 | 306.980 | 262.936 | 44.044 |

## Programma 8.0. Welzijn

**Missie**

**Het Drents welzijnsbeleid heeft als missie:**
**Samen met andere relevante partners werken aan de versterking van sociaal beleid in relatie tot fysiek-ruimtelijk en economisch beleid, waarbij tegelijk aandacht is voor sociale samenhang en kwetsbare groepen. De nadruk ligt op:**

- **het maken van een sociaal rapport;**
- **het ontwikkelen en uitvoeren van integrale programma's en projecten;**
- **bevorderen van het intercultureel karakter van de Drentse samenleving;**
- **stimuleren van vrijwilligerswerk;**
- **investeren in nieuwe samenwerkingsverbanden tussen marktpartijen en maatschappelijke organisaties;**
- **versterking van het bewustzijn van de relatie tussen lokaal handelen en duurzame mondiale ontwikkeling en armoedebestrijding.**

## Doelstelling 38001 Beleidskaders

**Portefeuillehouder** **Mevrouw A. Haarsma, De heer J.H. Schaap**
**Contactpersoon** **De heer B.G. Deetman (toestel 57 09)**

Doelstelling voor 2004 was het ontwikkelen, monitoren en eventueel bijstellen van beleidskaders. Er zijn in 2004 vier meerjarige beleidsplannen voor de cultuur, welzijn en zorg(CWZ)-sector voorbereid voor de periode 2005-2008. De plannen zijn mede op basis van door het Onderzoeksbureau CWZ uitgevoerde evaluaties voorbereid. Dit in goed overleg met relevante samenwerkingspartners, zoals gemeenten en instellingen. De volgende beleidsplannen zijn in 2004 voorbereid:

- de Contourennota Mensen in het middelpunt
- de Cultuurnota De kunst van het combineren
- de nota Zorg in perspectief
- het Beleidskader jeugdzorg 2005-2008

In het kader van het Welzijnsfonds was de doelstelling voor 2004 om vernieuwende initiatieven binnen de Sector Welzijn te stimuleren. Dit heeft in 2004 geleid tot de financiering van vier vernieuwende projecten op grond van de Subsidieregeling welzijn:

- Zorg voor elkaar Krakeel
- Integra: verbetering positie allochtone vrouwen in Drenthe
- Lokaal loket wonen en zorg in Assen
- Verlengde schooldag leerlingen speciaal onderwijs

**Beleidsvoornemens**

- **Om te beginnen willen wij eind 2003 een eerste sociaal rapport opleveren. Mede op basis van dit rapport wordt een "sociaal debat" georganiseerd om samen met gemeenten, belanghebbende maatschappelijke organisaties en marktpartijen een "provinciale sociale agenda" te maken.**
- **In 2003 en 2004 worden in het kader van POP II een drietal pilots uitgevoerd als eerste oefening in het uitvoeren van integraal beleid.**

Het Sociaal rapport Drenthe is begin 2004 verschenen. Dit rapport en enkele evaluatieonderzoeken vormden de basis voor de processen van interactieve beleidsvorming die in 2004 geresulteerd hebben in de nota's Mensen in het middelpunt (sociale agenda) en De kunst van het combineren. In het voorjaar van 2004 zijn paneldiscussies gevoerd met relevante vertegenwoordigers van de Drentse samenleving. Voor deze panels waren uitgenodigd:

- vertegenwoordigers van grotere instellingen (ook van instellingen en maatschappelijke organisaties die niet direct door de provincie gesubsidieerd worden)
- vertegenwoordigers van kleinere gesubsidieerde instellingen
- gemeenten
- inwoners

In 2004 zijn drie pilots uitgevoerd:
1. Warkelijk Waor (gemeente Midden-Drenthe)
2. Emmen Revisited (gemeente Emmen)
3. Woonplan+ (gemeente Westerveld)

Een inhoudelijk verslag is opgenomen onder de doelstelling Participatie en sociale ontwikkeling (38407).

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 347.357 | 295.445 | 311.645 | 311.231 | 414 |
| Apparaatskosten | 623.931 | 740.433 | 740.433 | 1.080.692 | -340.259 |
| Totaal lasten | 971.289 | 1.035.878 | 1.052.078 | 1.391.923 | -339.845 |
| Totaal baten | 4.425 | 0 | 0 | 4.786 | 4.786 |
| Saldo | 966.864 | 1.035.878 | 1.052.078 | 1.387.137 | -335.059 |

### Financiële analyse

De totstandkoming van de Contourennota Mensen in het middelpunt en de Cultuurnota De kunst van het combineren heeft veel tijd in beslag genomen. Deze uren zijn verantwoord op de doelstelling beleidskaders, wat heeft geleid tot een aanzienlijke overschrijding.

## Doelstelling 38403 Interculturele ontwikkeling en diversiteit in de samenleving

**Portefeuillehouder** Mevrouw A. Haarsma
**Contactpersoon** De heer E. Wong (toestel 56 24)

In het algemeen zijn allochtone groepen nog ondervertegenwoordigd bij politieke partijen en in organen van het openbaar bestuur.
Verder is er in het algemeen ook sprake van ondervertegenwoordiging van deze groepen als werknemer, als student/leerling van voortgezet onderwijs (havo, vwo, hbo en wo) en als cliënt van maatschappelijke voorzieningen en hulpverlening.

Ten behoeve van de interculturele ontwikkeling van en de diversiteit in de samenleving, zijn in 2004 de volgende activiteiten uitgevoerd.

1. De afhandeling van aanvragen voor vertrekpremies en aanvullingen wachtgeld van werknemers van de vier voorgangers van het Instituut voor Interculturele Ontwikkeling Drenthe (I2D), namelijk: Steunpunt Surinamers in Noord-Nederland (SSN), Steunfunctie voor Antillianen en Arubanen (FORSA), Instituut Maluku di Drenthe (IMD) en Anti Discriminatie Bureau Drenthe (ADB Drenthe). Verder de eindafrekening van SSN, FORSA, IMD en ADB Drenthe. De eindrapportage aan gedeputeerde staten over de financiële en personele afwikkeling van de oprichting van I2D vindt begin 2005 plaats.

2. Projecten in het kader van de interculturalisatie van vrijwilligerswerk.
   - Pilot van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) Interculturalisatie vrijwilligerswerk.
     Het projectleiderschap ligt vanaf 2003 bij I2D. Er zijn projecten in uitvoering in Hoogeveen, Meppel en Emmen. De projectperiode is verlengd tot december 2005.
   - Project Actief voor elkaar van de Stichting Vluchtelingenwerk Drenthe en de Vrijwilligerscentrale.
     Er is voor dit project een projectsubsidie verleend door de provincie. I2D neemt ook deel aan het project.

3. Interculturalisatie RTV Drenthe
   In overleg met RTV Drenthe en I2D heeft Mira Media (Utrecht) een plan van aanpak en een eerste conceptprojectplan Afstemmen op diversiteit opgesteld.
   Besluitvorming hierover vindt begin 2005 plaats.

4. Interculturalisatie jeugdzorg
   Door STAMM is in overleg met I2D een stappenplan opgesteld. Als eerste stap is door I2D een inventarisatieonderzoek gedaan naar het gebruik van het aanbod van jeugdhulpverlening door allochtone jongeren en hun ouders of verzorgers.

5. Een samenwerkingsproject van de provincie met de gemeenten Assen, Midden-Drenthe en Hoogeveen, genaamd Een maximale score: Verbetering leerprestaties en schoolloopbaan van Molukse jongeren (2002-2007).
   Op basis van een gezamenlijk actieprogramma hebben de drie gemeenten in overleg met elkaar en met de provincie, projecten ontwikkeld in het kader van het gemeentelijke onderwijskansenbeleid (GOA).

6. Het driejarenproject ADB Plus in het kader van de Stimuleringsregeling professionalisering van anti-discriminatiebureaus is uitgevoerd en op 15 oktober 2004 afgerond. Het projectleiderschap werd vanaf 2003 vervuld door I2D. Naar aanleiding van de financiële en inhoudelijke eindverantwoording is de subsidie door het Ministerie van Justitie op het maximale bedrag vastgesteld.

   Projectresultaten zijn:
   - het realiseren van een meldpunt discriminatie in Emmen;
   - een samenwerkingsverband van vier meldpunten discriminatie (Assen, Hoogeveen, Meppel en Emmen) dat dekkend is voor heel Drenthe. Meldpunt Delta in Assen gaat in toenemende mate kerntaken van een ADB op provinciaal en bovenlokaal niveau vervullen;
   - er zijn bestuurlijke afspraken gemaakt tussen de provincie en vorengenoemde gemeenten over vervolgactiviteiten in 2005, met name op het terrein van preventie van discriminatie.

7. Door I2D en Enova is een inventariserend onderzoek uitgevoerd naar het diversiteitsbeleid van gemeenten. De concepteindrapportage was gereed in december 2004.

8. De opdracht van de provincie aan I2D en Enova om een bijeenkomst van deskundigen te organiseren over de rol en meerwaarde van de provincie in het arbeidsmarktbeleid, is opgeschort. De opdrachtformulering moet nog verder worden uitgewerkt.

9. I2D organiseerde in 2004 twee debatten en een cursus Kennismaking met de islam.

**Beleidsvoornemens**

- **Als gevolg van globalisering is er sprake van een toenemende onderlinge afhankelijkheid op mondiaal niveau op het terrein van economie, technologie, cultuur, sociale verhoudingen behoud van milieu en natuurlijke hulpbronnen.**

Zie hiervoor bij Realisatie (gemeten/vastgesteld) Doelstelling Interculturele ontwikkeling en diversiteit in de samenleving (38403).

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 1.351.086 | 1.300.945 | 1.251.841 | 1.127.658 | 124.183 |
| Apparaatskosten | 80.905 | 110.627 | 110.627 | 96.197 | 14.430 |
| Totaal lasten | 1.431.991 | 1.411.572 | 1.362.468 | 1.223.855 | 138.613 |
| Totaal baten | 99.796 | 202.756 | 45.378 | 45.378 | 0 |
| Saldo | 1.332.195 | 1.208.816 | 1.317.090 | 1.178.477 | 138.614 |

### Financiële analyse

Het voordelig saldo van de programmakosten kan onder andere worden verklaard door:

- kosten integraal buitenlandbeleid

Wegens “stakend” provinciaal beleid op dit terrein vloeit een groot deel van het budget terug naar de algemene middelen.

- Vrouwenemancipatiebeleid

In 2004 konden geen aanvragen worden gehonoreerd die voldeden aan de criteria van deze subsidieregeling. Het budget vloeit dan ook in zijn geheel terug naar de algemene middelen.

- Emancipatieprijs

In 2004 is besloten deze tweejaarlijkse prijs niet meer uit te reiken. Het budget vloeit dan ook terug naar de algemene middelen

## Doelstelling 38405 Vrijwilligerswerk

**Portefeuillehouder** **Mevrouw A. Haarsma**
**Contactpersoon** **Mevrouw B. van Mierlo (toestel 56 48)**

De doelstelling is dat er meer vrijwilligers komen en dat de kwaliteit van het vrijwilligerswerk verbetert.
Gegevens over deze indicatoren zijn nog niet of nauwelijks beschikbaar. De volgende tabel geeft een indicatie van de maatschappelijke participatie.

| Vrijwilligerswerk | | Totaal participanten vrijwilligerswerk | Georganiseerd vrijwilligerswerk |
|---|---|---|---|
| Persoonskenmerken | Perioden | % | % |
| Totaal persoonskenmerken | 1997 | 60 | 46 |
| | 2000 | 60 | 45 |
| | 2003 | 60 | 42 |
| 18-24-jarigen | 1997 | 55 | 40 |
| | 2000 | 61 | 48 |
| | 2003 | 59 | 38 |

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen 2005-02-14

**Beleidsvoornemens**

- **In 2004 zetten wij met name in op projecten waarbij de thema's "het vinden en binden" van vrijwilligers, de waardering voor vrijwilligers en het maatschappelijk en economisch belang van vrijwilligerswerk centraal staan. Daarnaast willen wij een kennis- en expertisenetwerk voor vrijwilligers realiseren, waarin wordt voorzien in de vraag naar concrete ondersteuning op maat voor vrijwilligers uit diverse sectoren (sport, speeltuinen, zorg etc.). In deze projecten wordt intensief samengewerkt met alle gemeenten, maatschappelijke organisaties op het terrein van welzijn en zorg en marktpartijen.**

In het kader van de pilot Vrijwilligerswerk van het Ministerie van VWS zijn in 2004 drie deelprojecten uitgevoerd.

1. Kennis- en expertisenetwerk: het netwerk is in 2004 officieel gestart onder de naam "KENVrijwilligerswerk". Het netwerk bestaat uit Drentse steunpunten voor vrijwilligerswerk, provinciale vrijwilligersorganisaties, gemeenten, provincie en CIVIQ (landelijk bureau voor vrijwilligerswerk). Tien gemeenten doen mee. STAMM ondersteunt het netwerk. In 2004 is gewerkt aan samenwerking op het gebied van gezamenlijke promotie en digitalisering van de bemiddeling.

2. Maatschappelijk betrokken ondernemen: in Tynaarlo hebben vier bedrijven hun medewerkers als vrijwilliger aangeboden en faciliteiten beschikbaar gesteld.

3. Scholierenvrijwilligerswerk/Maatschappelijke stages: de pilot in Assen is succesvol afgerond. Vijftien leerlingen van het Dr. Nassau College hebben bij negen verschillende organisaties vrijwilligerswerk gedaan. Alle leerlingen hebben aangegeven het vrijwilligerswerk dat ze deden leuk te vinden. De betrokken vrijwilligersorganisaties waren heel positief. De gebruikte methodieken zijn door STAMM beschreven. STAMM heeft een projectplan geschreven met de bedoeling de methodiek in 2005 op meer scholen en in meer gemeenten (Assen, Hoogeveen en Meppel) te gaan inzetten.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 444.145 | 345.778 | 572.080 | 171.671 | 400.409 |
| Apparaatskosten | 68.424 | 98.368 | 98.368 | 48.109 | 50.259 |
| Totaal lasten | 512.569 | 444.146 | 670.448 | 219.780 | 450.668 |
| Totaal baten | 115.056 | 115.378 | 115.378 | 116.093 | 715 |
| Saldo | 397.514 | 328.768 | 555.070 | 103.687 | 451.383 |

### Financiële analyse

Het voordelig saldo van de programmakosten kan onder andere worden verklaard door het volgende.

- Stimuleringsregeling vrijwilligerswerk
  Voor de periode 2001-2004 stelt het Ministerie van VWS jaarlijks een bedrag van € 68.067,-- beschikbaar in het kader van de Tijdelijke stimuleringsregeling vrijwilligerswerk. Het project is verlengd tot 31 december 2005; een groot deel van de gelden moet nog worden besteed. Het bedrag van € 349.704,-- dat nog niet is toegezegd zal worden meegenomen in het voorstel voor budgetoverheveling naar 2005.
- Subsidie activiteiten kadertraining vrijwilligers
  Uit de Subsidieregeling deskundigheidsbevordering vrijwilligers is slechts voor een gering bedrag aan subsidies verleend. Het restantbudget vloeit dan ook terug naar de algemene middelen.

## Doelstelling 38406 Bevorderen maatschappelijke betrokkenheid en informatieoverdracht

**Portefeuillehouder** De heer J.H. Schaap
**Contactpersoon** Mevrouw G. Smidt (toestel 59 19)

Toegang tot informatie
De doelstelling is de bevolking van Drenthe toegang geven tot informatie en er vervolgens ook gebruik van laten maken. Op de realisering hiervan wordt ingegaan in het Sociaal rapport Drenthe 2003. Deze geeft een korte schets van de sociale en culturele situatie in Drenthe. Het rapport geeft zes centrale issues aan voor ons beleid in de komende jaren. Wij hebben in de Contourennota Mensen in het middelpunt deze uitkomsten in herkenbare, concrete beleidsinitiatieven vertaald.

1. Het ten opzichte van het landelijk gemiddelde lage opleidingsniveau van de Drentse burgers.
2. De gezondheidssituatie van de Drentse bevolking (overgewicht in combinatie met geringe sportdeelname).
3. Een dreigend tekort aan geschikte woningen voor zorg en dienstverlening (vooral ouderen woningen).
4. Het onder druk staande voorzieningenniveau op het platteland.
5. Gezondheidsrisico's en risico's verbonden aan het gebruik van genotmiddelen bij jongeren.
6. Een hoge jeugdwerkloosheid en een hoog aantal uitkeringsgerechtigden (waaronder veel arbeidsongeschikten).

Bibliotheken
De gegevens van het aantal abonnementen en uitleningen zijn te vinden in het jaarverslag van de Provinciale Bibliotheekcentrale (PBc), dat in mei 2004 beschikbaar kwam.
In 2003 bedroeg het aantal abonnementen in het werkgebied van de PBc gemiddeld 29% van het aantal inwoners. Het aantal uitleningen van de bibliotheken in het werkgebied van PBc bedroeg 4.420.270

Over de mate van gebruik van producten/diensten van de PBc zijn op dit moment geen gegevens beschikbaar.

Over het gebruik van de digitale informatievoorziening bij bibliotheken zijn de volgende cijfers bekend. Het aantal internetaanvragen bedraagt 18.647. Het gebruik van betaald internet in openbare bibliotheken in uren bedraagt 27.275. Raadplegen digitale naslagbronnen: 8.860 .

Het gebruikersonderzoek is gehouden in Klazienaveen, Odoorn, Dwingeloo, Ruinen, Hoogeveen en Emmen. Tevens zijn een marktonderzoek en een behoefteononderzoek onder bedrijven en instellingen gehouden in Coevorden.

De waarderingscijfers voor RTV Drenthe zijn op dit moment niet beschikbaar.

De gemiddelde kijkdichtheid van RTV Drenthe in 2004 onder inwoners van 13 jaar en ouder is tussen 18.00 uur en 24.00 uur 1,6%. Dit betekent dat dan gemiddeld 6.400 van de 400.000 mensen kijken. Tussen 2.00 uur en 24.00 uur is dat 0,5%. Dan kijken er dus 2.000 van de 400.000 mensen naar RTV Drenthe.
Voor de radio is de gemiddelde luisterdichtheid tussen 7.00 uur en 19.00 uur 4,8. Dan luisteren er dus 19.200 van de 400.000 mensen naar Radio Drenthe.

**Beleidsvoornemens**

- **Het proces bibliotheekvernieuwing is in september 2003 gestart. De destijds ingestelde Stuurgroep Bibliotheekvernieuwing zal haar adviezen in augustus 2003 klaar hebben. Op basis hiervan wordt eind 2003 het Bibliotheekplan opgesteld.**
- **In 2003 of 2004 zal blijken of het Rijk extra impulsgelden voor bibliotheekvernieuwing beschikbaar zal stellen. De provincie zal zich concentreren op het tot stand brengen van een netwerk van basisbibliotheken, verdere innovatie en verbreding van de functie en gebruik van bibliotheken.**
- **Voor de jaren 2003 en 2004 zal wederom samen met de gemeenten een bestedingsplan worden opgesteld om de eerste impulsgelden van het Rijk te besteden.**
- **De provincies krijgen naar alle waarschijnlijkheid pas met ingang van 1 januari 2004 de verantwoordelijkheid voor het instandhouden van een kwalitatief hoogwaardige regionale radio- en televisieomroep. Dit vereist een actievere houding van ons dan in het verleden. Een beleidsvisie op RTV Drenthe in relatie tot een breder mediabeleid, zal hiertoe worden ontwikkeld.**

Op 17 maart 2004 hebben provinciale staten, mede op basis van het advies van de Stuurgroep Bibliotheekvernieuwing (Stuurgroep Weidgraaf), de Beleidsnota bibliotheekvernieuwing 2003-2005 vastgesteld. Op basis hiervan is een eenmalig bedrag van € 100.000,-- geïnvesteerd in een drietal projecten. Het gaat om projecten gericht op samenwerking van bibliotheken met sociale, educatieve en welzijnsinstellingen. Deze zijn gericht op nieuwe producten ten behoeve van het nieuwe Drents netwerk basisbibliotheken.

Op basis van het Bestedingsplan herstructurering openbaar bibliotheekwerk heeft het Rijk extra impulsgelden (€ 157.000,-- in 2004) beschikbaar gesteld. De impulsgelden zijn bedoeld voor verdere bibliotheekinnovatie, verbreding van de functie en het gebruik van bibliotheken en voor het tot stand brengen van een netwerk van basisbibliotheken.
In 2004 is het Drents netwerk basisbibliotheken daadwerkelijk van start gegaan. In november 2004 zijn de eerste resultaten gepresenteerd aan het bibliotheekveld en de politiek. De meeste voorbereidingen voor het opstellen van het zogenaamde Marsrouteplan bibliotheekvernieuwing hebben in 2004 plaatsgevonden. Dit Marsrouteplan vormt de basis voor de rijksbijdrage voor bibliotheekvernieuwing voor de periode 2005-2007.

Vanuit de ICT-tender is een tweetal vernieuwende projecten op bibliotheekgebied gesubsidieerd met een bijdrage van € 75.000,--. De ICT-tender is een subsidieregeling om het ICT-gebruik in de maatschappelijke sectoren te versterken.

De wijziging van de Mediawet is op rijksniveau vertraagd. Het wetsontwerp is eind 2004 opnieuw ingediend bij de Tweede Kamer. Besluitvorming hierover vindt naar verwachting begin 2005 plaats. Na wijziging van de Mediawet zullen de provincies verantwoordelijk worden voor het instandhouden van een kwalitatief hoogwaardige regionale radio- en televisieomroep. De minimale zorgplicht van provincies wordt bepaald op het niveau van de activiteiten van de regionale omroepinstellingen in het peiljaar 2004. De grotere verantwoordelijkheid van de provincie voor RTV Drenthe is aanleiding voor het ontwikkelen van provinciaal omroepbeleid.

## Voortgang uitwerking Collegeprogramma (2004)

**Beleidsnota bibliotheekvernieuwing 2003-2005**

**Bijdragen aan het proces van de vernieuwing van het bibliotheekwerk.**

### Stand van zaken per 31 december 2004

Zie tekst bij doelstelling Bevorderen maatschappelijke betrokkenheid en informatieoverdracht (38406).

**Financiële voortgang**

| Begroot bedrag in 2004 | Realisatie | Verschil begroot -/- realisatie |
|---|---|---|
| 100.000 | 100.000 | 0 |

**Toelichting**

Het gehele bedrag is in 2004 besteed aan een drietal projecten, bij de Openbare Bibliotheek Emmen (€ 15.000,--), de Openbare Bibliotheek Hoogeveen (€ 70.000,--) en de PBc Drenthe (€ 15.000,--).

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 10.692.436 | 9.571.548 | 10.035.135 | 10.143.845 | -108.710 |
| Apparaatskosten | 94.233 | 147.399 | 147.399 | 54.443 | 92.956 |
| Totaal lasten | 10.786.669 | 9.718.947 | 10.182.534 | 10.198.288 | -15.754 |
| Totaal baten | 4.473.791 | 4.430.988 | 4.517.526 | 4.545.015 | 27.489 |
| Saldo | 6.312.878 | 5.287.959 | 5.665.008 | 5.653.273 | 11.735 |

### Financiële analyse

Het nadelig saldo van de programmakosten kan onder andere worden verklaard door het volgende.

- Provinciale Bibliotheekcentrale
  In 2004 is de nabetaling van de subsidie 2002 meegenomen. De subsidie over het jaar 2003 aan de PBc moet nog worden vastgesteld.
- RTV Drenthe
  In maart 2003 hebben provinciale staten besloten een rentedragende lening aan RTV Drenthe te verstrekken ten behoeve van de herhuisvesting en de aanschaf van apparatuur. In maart 2004 is de akte van geldlening daadwerkelijk ondertekend. De werkzaamheden rond deze geldlening zijn uitgevoerd door Trip Advocaten en Notarissen. De totale kosten van deze werkzaamheden veroorzaken een overschrijding van de post Bijdrage RTV Drenthe.
- Toegerekende apparaatskosten
  De uren die oorspronkelijk waren gepland op deze doelstelling zijn op andere producten verantwoord.

## Doelstelling 38407 Participatie en sociale ontwikkeling

**Portefeuillehouder** Mevrouw A. Haarsma
**Contactpersoon** Mevrouw L. Kompier (toestel 55 99)

Gegevens over de indicatoren op het gebied van participatie en sociale ontwikkeling zijn (nog) niet of nauwelijks beschikbaar. Zie ook het Sociaal rapport Drenthe 2003.

Ten behoeve van de goede opvang van burgers met (levens)vragen heeft de provincie de SOS Telefonische hulpdienst Groningen/Drenthe en de Telefonische hulpdienst Oost-Nederland gesubsidieerd. Het aantal hulpvragen voor beide instellingen bedroeg 21.881.

Via diverse subsidieregelingen (welzijn, zorg, ouderenbeleid en vrijwilligers) en diverse projecten (VWS- en POP-pilots) wordt invulling gegeven aan innovatieve en voorbeeldprojecten op het gebied van leefbaarheid. Concrete uitkomsten worden per project gerapporteerd.

De Jongerenraad Drenthe is in 2004 in totaal 10 keer bijeengekomen. In werkgroepjes (commissies) is advies gegeven op onderdelen van het provinciaal beleid, zoals openbaar vervoer, veiligheid, multiculturele samenleving, jeugdzorg en participatie.

**Beleidsvoornemens**

- **Met de pilots die in het kader van POP II worden uitgevoerd, worden samen met gemeenten, bewoners en andere betrokkenen, initiatieven ontwikkeld die zijn gericht op leefbaarheid en sociale cohesie.**

In 2004 zijn drie pilots uitgevoerd.

1. Warkelijk Waor (gemeente Midden-Drenthe)
   De pilot betreft een onderzoek naar economische en sociale participatie en naar het voorzieningengebruik van bewoners van kleine dorpen in Midden-Drenthe. Warkelijk Waor is in het najaar van 2003 gestart en op 14 oktober 2004 afgesloten met een conferentie. Het project leverde nieuwe inzichten op, die belangrijk zijn voor de uitvoering van leefbaarheidsplannen.

2. Emmen Revisited (gemeente Emmen)
   De pilot Emmen Revisited is de formele beleidsmatige inbedding van een privaat participatief herstructuringsproject, genaamd Emmen Revisited, in overheidsbeleid. Emmen Revisited huurt Twijnstra en Gudde in om de inbedding door middel van programmamanagement te realiseren.
   In 2004 heeft de planvorming plaatsgevonden. De pilot gaat op 1 januari 2005 officieel van start.

3. Woonplan+ (gemeente Westerveld)
   Uitgangspunt is de gedachte om in tijd van "schaarste", door op integrale wijze naar de gemeente te kijken, een woonplan te ontwikkelen dat effectief aansluit bij de behoeften van inwoners. Extra eisen die aan het woonplan worden gesteld, hebben betrekking op:
   - de samenstelling van de projectgroep
   - een concrete overlap met de pilot Visie op voorzieningen van het Ministerie van VWS
   - deelname aan trainingen integrale planvorming

   De gemeente Westerveld is halverwege 2004 met de pilot gestart en hoopt het woonplan halverwege juli 2005 te presenteren.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 2.807.656 | 2.744.366 | 2.817.723 | 2.801.361 | 16.362 |
| Apparaatskosten | 84.923 | 78.089 | 78.089 | 108.346 | -30.257 |
| Totaal lasten | 2.892.579 | 2.822.455 | 2.895.812 | 2.909.707 | -13.895 |
| Totaal baten | 45.378 | 45.378 | 45.378 | 45.378 | 0 |
| Saldo | 2.847.201 | 2.777.077 | 2.850.434 | 2.864.329 | -13.895 |

### Financiële analyse

Met name de afbouw van de subsidies aan de maatschappelijke instellingen heeft extra tijd in beslag genomen. Dit heeft geleid tot een overschrijding van de apparaatskosten.

## Een financieel totaaloverzicht per programma

| Totaal programma | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 16.595.097 | 15.432.998 | 16.163.340 | 15.943.552 | 219.788 |
| Baten | 4.738.445 | 4.794.500 | 4.723.660 | 4.756.650 | 32.990 |
| Saldo | 11.856.652 | 10.638.498 | 11.439.680 | 11.186.902 | 252.778 |

## Programma 8.1. Onderwijs en sport

**Missie**

**Het Drents onderwijsbeleid heeft als missie:**

**Het tot stand brengen van een compleet, goed gespreid, toegankelijk en hoogwaardig onderwijsaanbod.**

**De nadruk ligt op:**

- **het verbeteren van de toegankelijkheid van onderwijsvoorzieningen;**
- **stimuleren van (met name laag opgeleide) ouders bij de ontwikkeling van hun kinderen;**
- **verminderen van onderwijsachterstanden;**
- **verminderen van voortijdig schoolverlaten;**
- **werken vanuit een integrale agenda voor jeugdbeleid;**
- **investeren in onderwijs-arbeidsmarktprogramma's.**

**Het Drents sportbeleid heeft als missie:**

**Het versterken van de infrastructuur breedtesport en topsport, waarbij met name meer jongeren, ouderen, allochtonen en gehandicapten worden gestimuleerd te gaan sporten. De nadruk ligt op:**

- **het verbeteren van de infrastructuur breedtesport;**
- **faciliteren van potentieel jong talent;**
- **investeren in ondersteuning van sportverenigingen;**
- **investeren in de kwaliteit van het sportaanbod;**
- **stimuleren van jongeren, ouderen, gehandicapten en allochtonen.**

## Doelstelling 38101 Optimale onderwijsinfrastructuur

**Portefeuillehouder** **Mevrouw A. Haarsma**
**Contactpersoon** **De heer G. Bosschers (toestel 57 49)**

Wij willen een compleet, goed gespreid, toegankelijk en hoogwaardig onderwijsaanbod tot stand brengen.
Bij de herschikking van het vmbo vormde de spreiding van het voortgezet onderwijs over de provincie een belangrijk aandachtspunt. Bij de jaarlijkse advisering over aanvragen Plan van scholen staan spreiding en toegankelijkheid van het voortgezet onderwijs centraal.
Via medesubsidiëring van het experiment Steunpunt Open Universiteit Emmen draagt de provincie bij aan het behoud van deze voorziening voor Drenthe.

Het experiment wordt uitgevoerd binnen het Argonaut-project en de projecten van de Task Force Onderwijskansen.
Via het Argonaut-project wordt een impuls gegeven aan de ontwikkeling van schoolteams in het basisonderwijs teneinde, door verbetering van de instructievaardigheid van leerkrachten, meer uit kinderen te halen wat erin zit. Het project wordt na afloop van het schooljaar 2004-2005 geëvalueerd.

Over de beoogde grotere doorstroom naar hogere vormen van voortgezet en vervolg-onderwijs zijn geen actuele gegevens beschikbaar. In 2004 is een nulmeting uitgevoerd (Onderwijsmonitor Drenthe in beeld); zie ook onderwijsmonitor. Via de monitor worden in de komende jaren de effecten van (provinciaal en gemeentelijk) beleid in beeld gebracht.

Om het voortijdig schoolverlaten te verminderen is er in samenwerking met de drie Regionale Meld- en Coördinatiefuncties voortijdig schoolverlaten een Drents verbeterplan opgesteld. De coördinatoren hebben dit afgestemd met de Task Force Jeugdwerkeloosheid. In het schooljaar 2003-2004 waren er 1.650 meldingen van (dreigend) voortijdige schoolverlaters.

Voor het verminderen van onderwijsachterstanden worden in het kader van de Task Force Onderwijskansen projecten uitgevoerd. Deze projecten richten zich op het vergroten van de betrokkenheid van ouders bij de ontwikkeling van hun kinderen. De projecten worden na afloop van het schooljaar 2004-2005 geëvalueerd.
Daarnaast wordt in samenwerking met drie gemeenten gewerkt aan de voorbereiding van het project Een maximale score. Dit is een project dat zich richt op verbetering van de onderwijspositie van Molukse leerlingen.

De Drentse onderwijs- en jeugdmonitor is operationeel voor wat betreft de onderwijscomponent. De jeugdcomponent wordt in 2005-2006 ontwikkeld. De bovenlokale coördinator is aangesteld.

Binnen het project Kenniscampus werken onder andere de Hogeschool Drenthe en het ROC Drenthe College samen aan de realisatie van een vernieuwende onderwijsomgeving. Voor het project is een aanvraag voor Kompas-middelen in voorbereiding..

**Beleidsvoornemens**

- **In 2004 wordt een samenhangend jongerenbeleid gerealiseerd: een agenda waarin werk, onderwijs en hulpverlening staan opgenomen.**

Wij willen een samenhangend jongerenbeleid realiseren. Kortheidshalve verwijzen wij naar:
- programmalijnen Leren en Werken en Opgroeien binnen de Contourennota Mensen in het middelpunt: goede aansluiting vinden bij onderwijsarbeidsmarkt
- Beleidskader jeugdzorg 2005-2008: sluitende aanpak voor jongeren
- Actieprogramma jeugdzorg 2005: sluitende aanpak voor jongeren
- Provinciale agenda onderwijs en kennisinfrastructuur (mei 2004): goede aansluiting vinden bij de onderwijsarbeidsmarkt

In diverse nota's wordt beleid gerealiseerd voor de groep van 0 tot 23 jaar. De essentie is een sluitende aanpak, samenhangend beleid en toekomstperspectief voor de Drentse jeugd.

Samenhangend jongerenbeleid is een term die past binnen de prioriteiten Opgroeien en Leren en Werken van onze Contourennota Mensen in het middelpunt. Samenhang is zichtbaar in lokaal en provinciaal jeugdzorgbeleid. Het project Werk in uitvoering is een voorbeeld van samenwerking met de twaalf gemeenten rond dit thema.

## Voortgang uitwerking Collegeprogramma (2004)

### Stand van zaken per 31 december 2004

Bijdragen in kader uitvoering Provinciale agenda onderwijs en kennisinfrastructuur
Wij zullen een jeugdagenda opstellen voor de provincie Drenthe. Daarbinnen zal een aantal provinciale sleutelprojecten door ons medegefinancierd worden, vooral op het gebied van het voorkomen van vroegtijdig en ongediplomeerd schoolverlaten.

Wij hebben een jeugdagenda opgesteld voor de provincie Drenthe. Daarbinnen wordt een aantal provinciale sleutelprojecten door ons medegefinancierd, vooral op het gebied van het voorkomen van vroegtijdig en ongediplomeerd schoolverlaten.
De Provinciale uitvoeringsagenda onderwijs en kennisinfrastructuur (OKI) zorgt door middel van sleutelprojecten voor een sluitende aanpak. Voorbeelden van dergelijke projecten zijn: samenwerking met het Alfa College, samenwerking met het Drenthe College, de beroepencarrousel en het project CWI instapbanen.

**Financiële voortgang**

| Begroot bedrag in 2004 | Realisatie | Verschil begroot -/- realisatie |
|---|---|---|
| 300.000 | 104.000 | 196.000 |

**Toelichting**

**Bijdragen uitvoering Provinciale agenda onderwijs en kennisinfrastructuur.**
**In de 3e begrotingswijziging 2004 is een bedrag van € 300.000,-- beschikbaar gesteld ten behoeve van de uitvoering van het Collegeprogramma. Het geld is beschikbaar gesteld voor de jaren 2004 en 2005. Het restantbedrag van € 196.000,-- zal in 2005 worden besteed en is daarom meegenomen in het voorstel voor budgetoverheveling naar 2005.**

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 33.963 | 44.575 | 344.575 | 148.576 | 195.999 |
| Apparaatskosten | 60.647 | 70.102 | 70.102 | 58.263 | 11.839 |
| Totaal lasten | 94.610 | 114.677 | 414.677 | 206.840 | 207.837 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 94.610 | 114.677 | 414.677 | 206.840 | 207.837 |

### Financiële analyse

Het voordeel op de programmakosten kan als volgt worden verklaard. In de 3e begrotingswijziging 2004 is een bedrag van € 300.000,-- beschikbaar gesteld ten behoeve van de uitvoering van het Collegeprogramma. Het geld is beschikbaar gesteld voor de jaren 2004 en 2005. Het restantbedrag van € 196.000,-- zal in 2005 worden besteed en is daarom meegenomen in het voorstel voor budgetoverheveling naar 2005.

## Doelstelling 38201 Sport in Drenthe

**Portefeuillehouder** Mevrouw A. Haarsma
**Contactpersoon** Mevrouw H. Peters (toestel 56 48)

Ten behoeve van de ondersteuning van de breedtesport en topsport in Drenthe hebben wij in 2004 negen gemeenten ondersteund in het kader van de breedtesportimpuls (kwaliteitsverbetering sport). Tevens hebben wij in het kader van het Olympisch steunpunt ongeveer 175 Drentse sporters ondersteund. Aanvullende gegevens komen beschikbaar via de jaarverslagen over 2004 van SportDrenthe, Stichting Paardrijden Gehandicapten en het Olympisch Steunpunt Noord Nederland.

**Beleidsvoornemens**

- **Sport scoort als het gaat om integratie en participatie van burgers, verbetering van de sociale kwaliteit in wijken, buurten en dorpen, bij het tegengaan van vereenzaming van ouderen of bewegingsarmoede van jeugd etc. Om die reden hebben wij als provincie ingezet op de breedtesport. In 2004 wordt dit beleid geëvalueerd.**
- **In 2004 bezinnen wij ons op de bijdrage die wij vanuit de provincie willen en kunnen geven. 2004 is uitgeroepen tot Internationaal Jaar van Sport en Opvoeding. Voor dit jaar wordt een programma opgesteld, gericht op met name de integrale verbinding van sport met andere sectoren (Opvoeding, Preventie en Antidiscriminatie).**

Driekwart van de Drentse gemeenten heeft, ondersteund door de provincie, in de beleidsperiode 2002-2004 subsidie aangevraagd in het kader van de Rijksregeling breedtesport. Deze zesjarige projecten lopen in de komende beleidsperiode door. Uit gesprekken met gemeenten in het kader van de evaluatie van het CWZ-beleid en uit de jaarlijkse bestuurlijke overleggen

*Wie de jeugd heeft ...*

sport, blijkt dat er behoefte blijft aan inzet op breedtesport. Ook blijft er behoefte aan ondersteuning door de provincie via SportDrenthe. SportDrenthe heeft vele projecten gedraaid, waarmee veel mensen uit de doelgroepen zijn bereikt. Onderzoek in heel Drenthe naar beweegactiviteiten in 2004 heeft laten zien dat er nog steeds een beweegachterstand is in Drenthe ten opzichte van de rest van Nederland. Bovendien is via landelijk onderzoek naar voren gekomen dat de doelgroep met beweegachterstand veel breder is. Aandachtspunt voor de komende jaren is dat meer Nederlanders gaan voldoen aan de Nederlandse norm Gezond bewegen (een half uur matig intensief bewegen per dag).

In het kader van het Internationaal Jaar van Sport en Opvoeding is een lessenserie Sportiviteit en respect op de Drentse scholen gestart. Deze lessenserie is in Nederland in het kader van het Internationale Jaar breed ingezet.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 763.417 | 655.352 | 666.947 | 678.065 | -11.118 |
| Apparaatskosten | 48.692 | 49.557 | 49.557 | 74.512 | -24.955 |
| Totaal lasten | 812.109 | 704.909 | 716.504 | 752.577 | -36.073 |
| Totaal baten | 122.595 | 113.455 | 113.455 | 113.455 | 0 |
| Saldo | 689.514 | 591.454 | 603.049 | 639.122 | -36.073 |

### Financiële analyse

Het nadeel wordt veroorzaakt door het volgende.

- Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar
  In deze post is de nabetaling aan Stichting SportDrenthe van € 10.546,-- van de subsidie 2002 verantwoord. De subsidie over het jaar 2003 aan de Stichting SportDrenthe moet nog worden vastgesteld. Het bedrag van de vermoedelijke afrekening 2003 is door een verplichting in 2004 verantwoord op de specifieke begrotingspost.
- Toegerekende apparaatskosten
  De overschrijding op deze post heeft betrekking op het aantal uren dat de organisatie van het Europees kampioenschap atletiek voor gehandicapten (Eurochamp) met zich mee heeft gebracht.

## Een financieel totaaloverzicht per programma

| Totaal programma | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 906.719 | 819.586 | 1.131.181 | 959.416 | 171.765 |
| Baten | 122.595 | 113.455 | 113.455 | 113.455 | 0 |
| Saldo | 784.125 | 706.131 | 1.017.726 | 845.961 | 171.765 |

## Programma 8.2. Cultuur

**Missie**

**Het Drents cultuurbeleid heeft als missie:**
**Versterken van de culturele infrastructuur waarbij de cultuurparticipatie van de Drentse bevolking wordt vergroot en behoud en de ontwikkeling van het cultureel.**
**De nadruk ligt op:**

- **het ontwikkelen van een cultuurnota;**
- **de Noordelijke samenwerking op het gebied van cultuur;**
- **het instellen van een Noordelijk Productiefonds in dat kader;**
- **het bevorderen van samenwerking tussen instellingen;**
- **het bevorderen van het cultureel ondernemerschap;**
- **integrale beleidsontwikkeling, zowel binnen de culturele sector zelf als daarbuiten;**
- **de ondersteuning en ontwikkeling van initiatieven, projecten;**
- **het cultuuraanbod voor jongeren vergroten en aantrekkelijker en diverser maken;**
- **versterking van de festivalstructuur;**
- **het invoeren van kunstmenu's in alle scholen in Drenthe;**
- **het behoud van cultureel erfgoed;**
- **het onsluiten van cultureel erfgoed voor publiek;**
- **de evaluatie van de verzelfstandiging van het Drents Plateau;**
- **het ontwikkelen van archiefbeleid;**
- **bibliotheekvernieuwing: Bestedingsplan eerste impuls 2003-2004 en Beleidsplan bibliotheekvernieuwing;**
- **Het ontwikkelen van een beleidsvisie op de media in relatie tot de regionale omroep.**

## Doelstelling 38303 Participatie cultuuruitingen

**Portefeuillehouder** **De heer J.H. Schaap**
**Contactpersoon** **Mevrouw G. Smidt (toestel 59 19)**

*Boerderij Kamps te Rolde*

De aanwezigheid van een levendig en kwalitatief hoogwaardig aanbod op het gebied van de (scheppende) kunsten is in 2004 op de volgende wijze gestimuleerd. Er hebben 29.000 leerlingen en 191 scholen aan kunstmenu's deelgenomen. Om nieuw publiek over de culturele drempel te trekken en de actieve en receptieve cultuurdeelname te versterken zijn 43 vernieuwende projecten gehonoreerd.
Een recordaantal van ruim 11.000 kinderen heeft in 2004 een bezoek gebracht aan een van de activiteiten in het kader van het project Oktobermaand Kindermaand.

In het kader van het project Culturele mobiliteit zijn in het schooljaar 2003/2004 in totaal 9.889 leerlingen vervoerd van in totaal 278 scholen. Dit zijn 750 leerlingen en 6 deelnemende scholen meer ten opzichte van het schooljaar 2002/2003. Het aantal deelnemende gemeenten is daarmee ook toegenomen.
Iedere basisschool in Drenthe kon intekenen voor een bezoek aan het Drents Museum, waarbij de programmakosten door scholen zelf werden betaald. Het aantal bezoeken door klas 3 van het voortgezet onderwijs aan Kamp Westerbork heeft het streefaantal gehaald. Het aantal leerlingen dat het theater heeft bezocht bleef achter bij de verwachting.

De afname van het aantal streektaalpublicaties is in 2004 groter dan ooit. Vanuit het krediet Drentse publicaties zijn in 2004 enkele historische uitgaven van provinciaal belang gesubsidieerd.

Wat betreft het aantal aanvragen en toekenningen op grond van de Subsidieregelingen beeldende kunst en kunst en cultuur zijn de volgende cijfers beschikbaar.
- Aankoopsubsidie particulieren: 54 aanvragen gehonoreerd.
- Aankoopsubsidie bedrijven/organisaties/gemeenten:15 aanvragen ingediend waarvan 10 gehonoreerd en 5 afgewezen.
- Opdrachtsubsidies: 6 aanvragen ingediend, waarvan 5 gehonoreerd en 1 afgewezen.
- Presentatiesubsidies: 23 aanvragen ingediend, waarvan 15 gehonoreerd en 8 afgewezen.
- Projectsubsidie: 4 aanvragen ingediend, waarvan 2 gehonoreerd en 2 afgewezen.
- Promotiesubsidie: 14 aanvragen ingediend die allemaal gehonoreerd zijn.
- In het kader van de Subsidieregeling culturele infrastructuur zijn 4 aanvragen binnengekomen en toegekend.

**Beleidsvoornemens**

- **Ook in 2004 zal monitoring door de provincie plaatsvinden. Het Rijk zal uiterlijk in 2004 moeten beslissen of het Actieprogramma cultuurbereik in deze vorm een vervolg krijgt. De eerste geluiden zijn positief wat betreft de inhoud en effecten van dit programma.**
- **Het door de provincie geïnitieerde project Oktobermaand Kindermaand, waarin samenwerking met culturele instellingen de deuren van de instellingen vier zondagmiddagen opengingen voor kinderen, zal geëvalueerd worden op basis van de ervaringen in 2003.**

De uitvoering en resultaten van het Actieplan cultuurbereik 2003 zijn aan het Rijk verantwoord. Uit landelijke en eigen evaluatie blijkt dat het provinciale actieprogramma een positief effect heeft op het culturele aanbod en de culturele infrastructuur in Drenthe.
Voor de periode 2005-2008 zal weer een Actieplan cultuurbereik gelden. Dit plan is een vervolg op het actieplan voor de periode 2001-2004. Voor het vervolg is door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) een bedrag van € 295.389,-- per jaar beschikbaar gesteld. De provincie stelt eenzelfde bedrag beschikbaar.
De doelstellingen voor de periode 2005-2008 zijn:
- versterking van de culturele infrastructuur van gemeenten
- het uitbouwen van het cultuureducatief aanbod
- het stimuleren van de kennismaking van de schoolgaande jeugd met het cultuuraanbod in Drenthe
- het bevorderen van activiteiten tot ontsluiting van kunsten, cultuurhistorie en erfgoed
- het stimuleren van een gepast cultureel aanbod voor (en door) jongeren
- het stimuleren van de culturele diversiteit in ruime zin

In 2004 is de gemeente Assen aangewezen als culturele gemeente 2005. De plannen zijn getoetst en de subsidie is verleend. Besloten is tot voortzetting van het fenomeen culturele gemeente eens per 2 jaar. De ervaringen van de pilot zijn meegenomen in het opstellen van de beleidsregel voor de culturele gemeente.

Het project Oktobermaand Kindermaand is geëvalueerd. Het project wordt wegens (groot) succes gecontinueerd en is inmiddels ook voor wat betreft de uitvoeringsorganisatie structureel verankerd.

## Voortgang uitvoering prioriteiten 2004

### Noordelijk Productiefonds

**Om de bestaande culturele infrastructuur in het Noorden een dynamische impuls te geven zullen de noordelijke partners inzetten op de vorming van een Noordelijk Productiefonds. Het Noorden stort hier jaarlijks € 1 miljoen in, als het Rijk bereid is daar hetzelfde bedrag aan toe te voegen. Het fonds heeft ten doel het productieklimaat in het Noorden te versterken door:**

- **kunstenaars en instellingen de mogelijkheid te bieden zich in het Noorden te ontwikkelen;**
- **beeldend en podium kunstenaars in productiehuizen of artists-in-residence in het Noorden te laten werken;**
- **het ondersteunen van instellingen en activiteiten die van grote regionale betekenis zijn en de potentie hebben om te groeien naar landelijk kwaliteitsniveau;**
- **de samenwerking van instellingen binnen de noordelijke infrastructuur te stimuleren.**

**Het Drentse aandeel in de bijdrage van € 1 miljoen bedraagt € 200.000 structureel met ingang van 2005.**

### Culturele gemeente van Drenthe

**Voor de voortzetting van het project Culturele gemeente van Drenthe wordt een structureel krediet voorgesteld van € 90.000.**

**Het project beoogt:**

- **dat zoveel mogelijk burgers gebruik maken van of deelnemen aan diverse vormen van kunst;**
- **de kunstproductie te stimuleren;**
- **bevordering van samenwerking op het gebied van cultuur.**

### Stand van zaken per 31 december 2004

Het Rijk heeft in de Rijkscultuurnota van september 2004 aangekondigd € 315.000,-- te willen investeren in het Noordelijk productieklimaat, mits het Noorden hier € 380.000,-- tegenover zet. Het Rijk heeft geen regionaal fonds in het leven willen roepen. Een dergelijk fonds zou overbodig zijn omdat er bestaande voorzieningen zijn als landelijke fondsen, die voldoende mogelijkheden bieden voor realisering van de gestelde doelen. Gezamenlijk (provincies Groningen, Fryslân en Drenthe, gemeenten Leeuwarden en Groningen en het Ministerie van OCW) is besloten op instellingenniveau gericht in te zetten op de versterking van de productie. De voor dit doel bestemde extra rijksmiddelen worden rechtstreeks toegekend aan Oerol, Peergroup, Noorderlicht, Noorderzon en Spanga. De noordelijke partners (gemeenten Groningen en Leeuwarden en de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe) stellen extra geld beschikbaar voor Tryater, Grand Theatre, KIK, Pavlov en het Noordelijk Filmfestival. In de begroting is hiervoor € 200.000,-- gereserveerd. De bijdrage in de convenantafspraken bedraagt € 76.000,--. In de conceptcultuurnota wordt voorgesteld het resterende bedrag aan te wenden voor deels nieuwe Drentse podiumkunstinitiatieven.

### Financiële voortgang

| Begroot bedrag in 2004 | Realisatie | Verschil begroot -/- realisatie |
|---|---|---|
| 90.000 | 45.000 | 45.000 |

### Toelichting

**Een bedrag van € 45.000,-- is toegezegd voor de culturele gemeente Assen 2005. Een bedrag van € 45.000,-- is meegenomen in het voorstel voor budgetoverheveling naar 2005. Als extra bijdrage voor het Drents Museum voor de restauratie en toekomstig beheer van de collectie van Stichting Schone Kunsten rond 1900.**

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 3.651.490 | 3.218.893 | 3.436.320 | 3.276.869 | 159.451 |
| Apparaatskosten | 353.333 | 252.036 | 252.036 | 379.381 | -127.345 |
| Totaal lasten | 4.004.823 | 3.470.929 | 3.688.356 | 3.656.250 | 32.106 |
| Totaal baten | 879.217 | 564.103 | 641.120 | 771.863 | 130.743 |
| Saldo | 3.125.606 | 2.906.826 | 3.047.236 | 2.884.387 | 162.849 |

### Financiële analyse

Het voordelig saldo van de programmakosten kan onder andere worden verklaard door het volgende.

- Hek van de Dam
  Per 1 juli 2002 heeft Theaterwerkplaats Het Hek haar werkzaamheden opgeschort. Ook de bevoorschotting is hiermee stopgezet. In 2002 is de subsidie voorlopig vastgesteld op 50%. In 2003 en 2004 heeft geen bevoorschotting plaatsgevonden. Het budget 2004 vloeit dan ook terug naar de algemene middelen.
- Drentse Taol
  Om personele redenen heeft Drentse Taol in 2001 minder activiteiten uitgevoerd dan gepland. De subsidie over dat jaar is dan ook lager vastgesteld.
- Bijdragen in kosten werkconferenties cultuureducatie in het primair onderwijs
  In 2004 heeft het Ministerie van OCW besloten alle regio's die regionale werkconferenties cultuureducatie in het primair onderwijs organiseren, een werkbudget te geven van € 15.000,--. Besteding van dit bedrag zal in 2005 plaatsvinden. Het bedrag is daarom meegenomen in het voorstel voor budgetoverheveling naar 2005.
- Subsidiëring versterking cultuureducatie in het primair onderwijs
  Medio 2004 is door het Ministerie van OCW een bedrag van € 38.161,-- beschikbaar gesteld ten behoeve van het project Versterking cultuureducatie in het primair onderwijs. De uitkering is verstrekt ten behoeve van het schooljaar 2004-2005. Uitvoering zal in 2005 plaatsvinden. Het bedrag is daarom meegenomen in het voorstel voor budgetoverheveling naar 2005.

Het voordelig saldo van de baten kan onder andere worden verklaard door het volgende.

- Afrekeningen subsidies 2002 en 2003 van het Actieprogramma cultuurbereik
  De Stichting Kunst&Cultuur Drenthe heeft over deze jaren voor diverse projecten subsidies ontvangen. Daar zij deze projecten wegens een tekort aan personeel niet volledig heeft kunnen uitvoeren, heeft terugbetaling in 2004 plaatsgevonden.
- Toegerekende apparaatskosten

  Het budget apparaatskosten is gebaseerd op de urenplanning 2004, die is gemaakt in het voorjaar van 2003. Tussentijdse wijzigingen veroorzaken een verschil tussen budget en realisatie van apparaatskosten. In 2004 is veel aandacht besteed aan de uitvoering van het Actieprogramma cultuurbereik. Bij het opstellen van de begroting was in deze werkzaamheden nog niet voorzien.

*Gevangenismuseum Veenhuizen*

## Doelstelling 38304 Behoud cultureel erfgoed

**Portefeuillehouder** De heer J.H. Schaap
**Contactpersoon** Mevrouw G. Smidt (toestel 59 19)

*Noordelijk Archeologisch Depot in Nuis*

Drents Plateau heeft zich als kenniscentrum op het gebied van cultureel erfgoed actief ingezet. Tevens heeft Drents Plateau uitvoering gegeven aan de provinciale subsidieregelingen op dit gebied. Drents Plateau adviseert de provincie over cultuurhistorische waarden bij ruimtelijke plannen (via de Commissie Advisering Ruimtelijke Plannen (CARP)). Gemeenten worden ondersteund via steunpuntoverleg en individuele spreekuren.
Het jaarverslag van Drents Plateau (mei 2005) geeft inzicht in het aantal nieuw aangewezen monumenten, het aantal uitgevoerde restauraties en het aantal rietbedekte boerderijen in Drenthe.

Verder zijn met betrekking tot het cultureel erfgoed de volgende cijfers bekend. Het Drents Museum heeft in 2004 acht tentoonstellingen georganiseerd waaronder het Symbolisme in Nederland 1890-1925, Veenlandschappen-Wolfgang Bartels en The mysterious BOG People. Dit heeft een recordaantal bezoekers van 135.546 getrokken. In 2004 zijn drie gesubsidieerde Drentse publicaties verschenen. Het jaarverslag 2004 van de Archiefinspectie in nog niet beschikbaar. In het verslag zal onder andere het aantal uitgebrachte rapportages opgenomen.

**Beleidsvoornemens**

- **In 2004 zal de verdere provinciale inzet op het gebied van historische informatievoorziening bepaald moeten worden.**

Vanuit het Actieprogramma cultuurbereik is het project Digitaal erfgoedplein gesubsidieerd. Hieraan is door het Drents Archief en door de samenwerkingspartners (Provinciale Bibliotheekcentrale en Drents Plateau) in 2004 hard gewerkt. Wanneer het project medio 2005 wordt afgerond, worden provinciale staten hierover geïnformeerd.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 4.592.037 | 4.076.378 | 4.916.450 | 4.714.785 | 201.665 |
| Apparaatskosten | 491.237 | 519.429 | 519.429 | 513.337 | 6.092 |
| Totaal lasten | 5.083.274 | 4.595.807 | 5.435.879 | 5.228.122 | 207.757 |
| Totaal baten | 691.528 | 578.039 | 966.781 | 1.037.065 | 70.284 |
| Saldo | 4.391.746 | 4.017.768 | 4.469.098 | 4.191.056 | 278.042 |

### Financiële analyse

Het voordelig saldo van de programmakosten kan onder andere worden verklaard door het volgende.

- Stichting Drents Plateau
  Medio 2004 heeft het Ministerie van OCW een bedrag van € 24.000,-- beschikbaar gesteld voor de uitvoering van MUSIP (MUSeum Inventarisatie Project), een inventarisatie van de belangrijkste museale verzamelingen.
  Uitvoering van dit project zal in 2005 plaatsvinden. Het bedrag is daarom meegenomen in het voorstel voor budgetoverheveling naar 2005.
- Subsidiëring herstel rieten daken
  De Subsidieregeling rieten daken kent als voorwaarde dat de gemeente waarbinnen de woning/het object is gelegen, minimaal een even hoge subsidie verleent. In 2004 heeft een aantal Drentse gemeenten afgezien van subsidiëring op dit terrein. Het indienen van

een aanvraag was hierdoor niet mogelijk. Het budget is daarom ook niet geheel besteed. Het restantbedrag vloeit terug naar de algemene middelen.

- Bijdrage Drents Museum
  Het positieve saldo zal voor een deel (€ 125.564,--) worden meegenomen in het voorstel voor budgetoverheveling naar 2005. Dit heeft betrekking op de restantgelden voor een klimaatbeheersingsinstallatie in het Drents Museum voor een bedrag € 80.564,--. Tevens zal een bedrag van € 45.000,-- worden overgeheveld voor de restauratie en het beheer van de collectie van de Stichting Schone Kunsten rond 1900. Dit bedrag is pas door middel van de 7e wijziging 2004 beschikbaar gekomen.
- Projectsubsidie Belvedère
  Medio 2004 heeft het Stimuleringsfonds voor architectuur een bedrag van € 101.587,-- beschikbaar gesteld voor het project Belvedère. Daarnaast hebben de gemeente Westerveld, de Stichting Maatschappij van Weldadigheid en de provincie Drenthe elk € 10.000,-- bijgedragen aan het project. De Drentse bijdrage is niet in de begroting opgenomen. Het restantbedrag van € 27.335,-- zal worden meegenomen in het voorstel voor budgetoverheveling naar 2005.

## Een financieel totaaloverzicht per programma

| Totaal programma | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 9.088.097 | 8.066.736 | 9.124.235 | 8.884.372 | 239.863 |
| Baten | 1.570.745 | 1.142.142 | 1.607.901 | 1.808.929 | 201.028 |
| Saldo | 7.517.352 | 6.924.594 | 7.516.334 | 7.075.443 | 440.891 |

## Programma 8.3. Zorg

**Missie**

**Het Drents zorgbeleid heeft als missie:**
**Het scheppen van voorwaarden die bijdragen aan een toegankelijk en integraal aanbod van zorg en dienstverlening voor de Drentse burger, aan maatschappelijke integratie en participatie, aan goede leef- en woonomstandigheden en aan het zo lang mogelijk zelfstandig functioneren. Centrale thema's daarbij zijn bereikbare zorg, zorg op maat en het verbeteren van de inhoud van het regionale aanbod.**

## Doelstelling 38603 Gezondheidszorg

**Portefeuillehouder** **Mevrouw A. Haarsma**
**Contactpersoon** **Mevrouw L.A.M. Kompier (toestel 55 99)**

Voor het verbeteren en verbreden van de inhoud van het regionale aanbod van zorg en dienstverlening afgestemd op de vraag zijn de volgende prestaties geleverd.

- Wij hebben 6 adviezen geleverd op basis van de Wet ziekenhuisvoorzieningen. Deze hebben ertoe bijgedragen dat de minister van volksgezondheid, welzijn en sport (VWS) de benodigde verklaringen en vergunningen voor capaciteits- en functiewijzigingen en (ver)bouw van ziekenhuisvoorzieningen in Drenthe heeft afgegeven. Hierdoor konden initiatieven van de aanvragers in Drenthe worden gerealiseerd.

- Met de financiering van 9 projecten uit de Subsidieregeling zorg hebben wij stimulans gegeven aan vernieuwing, verruiming en kwaliteitsverbetering van het zorgaanbod, vermaatschappelijking van zorg, zorg op maat, ondersteunen en versterken mantelzorg en aan het verminderen van knelpunten in de zorg.

- Door subsidieverlening op 16 aanvragen voor activiteiten in de zorg, zijn voorlichting, scholing, ondersteuning en deskundigheidsbevordering en publiciteit van en voor zorggebruikers en zorgorganisaties gerealiseerd.

**Beleidsvoornemens**

- **De centrale thema's zijn Vermaatschappelijking en Vraaggerichte zorg. Daarbij hebben Wonen en Zorg en Mantelzorg onze bijzondere aandacht. Samen met gemeenten, zorgaanbieders, zorgvragers en zorgkantoor trachten wij hieraan invulling te geven. Onze rol is coördinerend en faciliterend.**

Onze aandacht bij de centrale thema's (Vermaatschappelijking en Vraaggerichte zorg) is in 2004 bijzonder gericht op mantelzorg. Wij hebben de positie van mantelzorg en mantelzorgers door gerichte ondersteuning en subsidiëring van activiteiten en projecten verder versterkt. Speciale steun hebben wij gegeven aan ondersteuning van jonge mantelzorgers. Het aantal contactpunten mantelzorg is verder uitgebreid en beslaat naar verwachting in 2005 de hele provincie. Het Drents Platform Mantelzorg als koepel van de contactpunten is ondersteund door STAMM.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 462.102 | 249.870 | 256.177 | 243.753 | 12.424 |
| Apparaatskosten | 200.251 | 280.356 | 280.356 | 143.387 | 136.969 |
| Totaal lasten | 662.352 | 530.226 | 536.533 | 387.140 | 149.393 |
| Totaal baten | 2.809 | 1.800 | 1.800 | 6.220 | 4.420 |
| Saldo | 659.543 | 528.426 | 534.733 | 380.920 | 153.813 |

### Financiële analyse

De uren die oorspronkelijk waren gepland op deze doelstelling zijn op andere producten verantwoord.

## Doelstelling 38604 Uitvoering Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden

**Portefeuillehouder** Mevrouw A. Haarsma
**Contactpersoon** De heer H.B. Venema (toestel 58 96)

De jaartoetsen voor de wateranalyses geven over 2004 voor de openbare baden een onvoldoende percentage aan van 10. De semi-openbare baden scoren in dit verband in 28% van de bassins een onvoldoende. In februari 2005 zijn de zwembadhouders aangeschreven over de resultaten van de jaartoets waterkwaliteit over het jaar 2004. Daar waar nodig is aangegeven dat de waterkwaliteit in 2005 moet worden verbeterd. Voorts zal tijdens de bezoeken in 2005 extra aandacht aan de waterkwaliteit worden besteed.
Door de provincie zijn geen baden officieel gesloten. De handhavingsactiviteiten van de provincie hebben echter wel geleid tot een drietal sluitingen op eigen initiatief van de zwembadhouders. Dit heeft geleid tot twee definitieve sluitingen, waarvan een door faillissement en een nieuw bad. Voorts is in veel zwembaden fors geïnvesteerd om geheel aan de voorschriften te voldoen of heeft er een vrijwillige upgrading plaatsgevonden in het kader van modernisering van het bad.
Er heeft één verdrinkingsgeval in een overdekt openbaar bad plaatsgevonden. Onderzoek heeft aangetoond dat het toezicht door de zwembadhouder in dit geval niets te verwijten viel.

**Beleidsvoornemens**

- **Het aantal handhavingbezoeken aan zwemgelegenheden en zwemplassen zullen wij sterk uitbreiden.**

Conform de landelijke richtlijnen zijn alle zwembaden en alle zwemplassen door de provincie in 2004 minimaal eenmaal bezocht en zijn er naar aanleiding van deze bezoeken inspectierapporten opgesteld. Voorts is er een begin gemaakt met herhalingsbezoeken van zwembaden die niet geheel aan de voorschriften voldeden. Ook in 2005 zullen alle zwembaden en zwemplassen minimaal eenmaal worden bezocht. Daar waar nodig en mogelijk zullen herhalingsbezoeken worden gepleegd. Bij nieuwbouw en upgrading van zwembaden worden in 2005 enkele bezoeken extra gebracht. Een sterke uitbreiding van het aantal handhavingsbezoeken in 2005 zal, gelet op de beschikbare hoeveelheid menskracht, niet mogelijk zijn.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 1.739 | 4.300 | 4.300 | 394 | 3.906 |
| Apparaatskosten | 284.094 | 9.764 | 9.764 | 271.718 | -261.954 |
| Totaal lasten | 285.833 | 14.064 | 14.064 | 272.112 | -258.048 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 285.833 | 14.064 | 14.064 | 272.112 | -258.048 |

## Doelstelling 38605 Patiënten- en consumentenbeleid

**Portefeuillehouder** Mevrouw A. Haarsma
**Contactpersoon** De heer E. Schut (toestel 53 30)

De betrokkenheid van de gebruiker bij de ontwikkeling en uitvoering van integraal zorg en dienstverleningsbeleid gaan wij vergroten. Dit wordt onder andere gedaan door het laten deelnemen van het Regionaal Patiënten Consumenten Platform (RPCP) aan zeker 10 verschillende overlegstructuren, waaronder regiovisies, klachtencommissies, Regionaal indicatieorgaan(RIO)-besturen etc.
Wij hebben nog geen gegevens over 2004, daarom verwijzen wij nog naar het jaarverslag van 2003 van het RPCP. Hierin staat dat er in 2003 7 verschillende themabijeenkomsten zijn georganiseerd, waaronder Schuldhulpverlening, Kiezen doe je zelf, Wet werk en inkomen etc. Verder zijn in 2003 bij het Informatie- en Klachtenbureau Gezondheidszorg in totaal 776 vragen en/of klachten binnengekomen.
Wij hebben nog geen gegevens over de mate van tevredenheid over de kwaliteit van de door het RPCP ondersteunde organisaties.

**Beleidsvoornemens**

- **De door ons gesubsidieerde organisaties Regionale Patiënten en Consumenten Platform (RPCP) en de Federatie van Oudervereniging en (FvO) zijn hierbij belangrijke partners. Met hen trachten wij ook in 2004 de betrokkenheid van de gebruiker bij de ontwikkeling en uitvoering van integrale zorg en dienstverleningsbeleid te vergroten. Daarbij willen wij toewerken naar toetsbare productieafspraken.**

Via de reguliere cyclus planning en control van de aansturing van het RPCP willen wij toewerken naar toetsbare prestatieafspraken. Voor 2004 zijn hierover aangescherpte (prestatie)afspraken met het RPCP gemaakt. Deze prestatieafspraken zijn door het RPCP nagekomen.
Er is een klantentevredenheidsonderzoek uitgevoerd over de inhoud van de nieuwsbrief die door het RPCP wordt uitgegeven. De conclusie is dat de nieuwsbrief in een behoefte voorziet.

Website Kies met Zorg
De website is verder ontwikkeld en voldoet aan de behoefte. Er zit een stijgende lijn in het aantal bezoekers. De website heeft nu een landelijke dekking. In januari 2004 gemiddeld 175 bezoekers per dag. In december 2004 234 bezoekers per dag.

Overlegstructuren
Het RPCP en/of aangesloten organisaties zijn vertegenwoordigd in alle officiële overlegstructuren en cliëntenraden van zorginstellingen, zorgverzekeraars.

Voorlichting en scholingsbijeenkomsten
Door het RPCP respectievelijk de aangesloten organisaties zijn op allerlei terreinen van cliëntenparticipatie voorlichtings- en scholingsbijeenkomsten georganiseerd. In het jaarverslag van het RPCP zal dit nader toegelicht worden.

Verder hebben wij bevorderd dat bij alle overlegorganen patiënten en consumenten om de tafel zitten. Bij de totstandkoming van de Zorgnota zijn het RPCP en de Federatie voor Oudervereniging nadrukkelijk betrokken.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 678.153 | 654.408 | 690.228 | 752.489 | -62.261 |
| Apparaatskosten | 33.357 | 37.862 | 37.862 | 21.285 | 16.577 |
| Totaal lasten | 711.510 | 692.270 | 728.090 | 773.773 | -45.683 |
| Totaal baten | 1.312 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 710.198 | 692.270 | 728.090 | 773.773 | -45.683 |

Financiële analyse
De overschrijding op deze doelstelling wordt veroorzaakt door de afrekening 2002 van het IVOM (inclusief liquidatiekosten).

## Doelstelling 38701 Ouderenbeleid

**Portefeuillehouder** Mevrouw A. Haarsma
**Contactpersoon** De heer E. Schut (toestel 53 30)

Om te komen tot goede leef- en woonomstandigheden voor ouderen, een goed zorg- en dienstverleningsaanbod voor ouderen en een actieve participatie van ouderen is het volgende gedaan. In 2004 is een Woonzorgstimuleringsregeling nieuwe stijl ontwikkeld, waaruit allerlei projecten kunnen worden gesubsidieerd die het mogelijk maken zelfstandig te blijven wonen.

Verder hebben wij 5 adviezen over bouw en capaciteitsuitbreiding uitgebracht aan het Ministerie van VWS en het College bouw ziekenhuisvoorzieningen.
In alle verpleeg- en verzorgingshuizen zijn in het kader van de Wet medezeggenschap cliënten cliëntenraden geïnstalleerd.
Door onze subsidieverlening aan 2 projecten is bijgedragen aan zelfredzaamheid en zelfstandigheid van ouderen in de eigen woon- en leefomgeving en de participatie van ouderen in de Drentse samenleving die dreigen te vereenzamen.
Ook hebben wij de inzet van middelen in voorgaande jaren geëvalueerd.
Zie ook hiervoor het Sociaal rapport Drenthe 2003, met name hoofdstuk 6. Meer specifieke gegevens zijn momenteel (nog) niet beschikbaar.

**Beleidsvoornemens**

- **Voor het stimuleren van zorgvernieuwende projecten willen wij de gelden inzetten van het Fonds integraal ouderenbeleid. Belangrijke thema's zijn het vergroten van de zelfstandigheid en maatschappelijke deelname van ouderen en de afstemming van voorzieningen en diensten.**

Voor het stimuleren van zorgvernieuwende projecten zijn in 2004 6 projecten via de Regeling integraal ouderenbeleid gefinancierd. Het gaat om projecten die gericht zijn op zelfredzaamheid, zelfstandigheid, integratie en participatie van ouderen die dreigen te vereenzamen, het bevorderen van solidariteit tussen de generaties en zorg en dienstverlening, afgestemd op behoeften zodanig dat de vrager in de eigen omgeving kan blijven wonen.
Wij organiseren voorlichtingsbijeenkomsten waarin wordt gewezen op de mogelijkheden die er zijn:

- multifunctionele zorg- en dienstencentra
- Woonzorgstimuleringsregeling nieuwe stijl
- Fonds integraal ouderenbeleid
- etc.

In 2004 hebben wij een aantal bijeenkomsten belegd zoals bijvoorbeeld een vervolg op Kleinschalig wonen met dementie.

## Voortgang uitwerking Collegeprogramma (2004)

**Multifunctionele dienstencentra**

**Op basis van een evaluatie van de huidige Stimuleringsregeling zorg- en dienstencentra zal een nieuwe provinciale stimuleringsregeling voor multifunctionele accommodaties ontwikkeld worden, ter versterking van het voorzieningen patroon in Drenthe.**

### Stand van zaken per 31 december 2004

Provinciale staten hebben in april 2004 een nieuwe provinciale Stimuleringsregeling voor multifunctionele accommodaties vastgesteld. Tien gemeenten hebben voor 1 januari 2005 een aanvraag voor subsidiëring bij de provincie ingediend.

**Financiële voortgang**

| Begroot bedrag in 2004 | Realisatie | Verschil begroot -/- realisatie |
|---|---|---|
| 450.000 | 508 | 449.492 |

**Toelichting**

**Via statenstuk 2004-123 en de 3e begrotingswijziging 2004 (uitvoering Collegeprogramma) is voor de jaren 2005 tot en met 2007 jaarlijks een bedrag van € 450.000,-- beschikbaar gesteld voor de ontwikkeling van multifunctionele dienstencentra. Begin 2005 zal zowel het budget 2004 als het budget 2005 worden weggezet. Het bedrag is daarom meegenomen in het voorstel voor budgetoverheveling naar 2005.**

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 145.125 | 155.048 | 1.111.799 | 286.894 | 824.905 |
| Apparaatskosten | 100.733 | 140.593 | 140.593 | 141.791 | -1.198 |
| Totaal lasten | 245.858 | 295.641 | 1.252.392 | 428.686 | 823.706 |
| Totaal baten | 45.378 | 45.378 | 45.378 | 45.378 | 0 |
| Saldo | 200.480 | 250.263 | 1.207.014 | 383.308 | 823.706 |

### Financiële analyse

Voordeel wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door het volgende.

- Bijdragen in project Woonzorgstimulering
  Via statenstuk 2004-136 en de 5e begrotingswijziging 2004 is een bedrag van € 361.618,-- beschikbaar gesteld uit de reserves Bejaardenoorden (€ 257.818,--) en Grote projecten (€ 103.800,--) voor de Woonzorgstimuleringsregeling nieuwe stijl. Uitvoering van deze nieuwe regeling zal plaatsvinden in de periode 2004-2008. Vanaf 1 januari 2005 kunnen aanvragen worden ingediend; uitvoering heeft daarom nog niet kunnen plaatsvinden. De niet-bestede middelen zijn teruggestort in de genoemde reserves. (Dit is te vinden bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.)
- Bijdragen totstandkoming multifunctionele dienstencentra
  Via statenstuk 2004-123 en de 3e begrotingswijziging 2004 (uitvoering Collegeprogramma) is voor de jaren 2005 tot en met 2007 jaarlijks een bedrag van € 450.000,-- beschikbaar gesteld voor de ontwikkeling van multifunctionele dienstencentra. Hiervan is in 2004 slechts een klein deel besteed. De ontwikkeling van multifunctionele dienstencentra is een omvangrijk project, waar diverse Drentse gemeenten en instellingen bij betrokken zijn. Uitvoering heeft dan ook niet in 2004 kunnen plaatsvinden. Begin 2005 zal zowel het budget 2004 als het budget 2005 worden toegekend. Het bedrag is daarom meegenomen in het voorstel voor budgetoverheveling naar 2005.

## Een financieel totaaloverzicht per programma

| Totaal programma | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 1.905.554 | 1.532.201 | 2.531.079 | 1.861.712 | 669.367 |
| Baten | 49.499 | 47.178 | 47.178 | 51.598 | 4.420 |
| Saldo | 1.856.054 | 1.485.023 | 2.483.901 | 1.810.114 | 673.787 |

## Programma 8.4. Jeugdzorg

**Missie**

Het Drents jeugdzorgbeleid heeft als missie:
Het scheppen van voorwaarden die een optimale ontwikkeling en bescherming van Drentse jeugdigen mogelijk maken. Centrale thema's daarbij zijn het voorkomen van maatschappelijke uitval en het afstemmen van provinciaal jeugdzorgbeleid op lokaal jeugdbeleid .

## Doelstelling 38801 Jeugdzorg

**Portefeuillehouder** Mevrouw A. Haarsma
**Contactpersoon** De heer C. Opmeer (toestel 57 51)

Wij willen de hulp en ondersteuning aan jeugdigen en hun opvoeders bij (dreigende) opgroei- of opvoedingsproblemen stimuleren.
Via de voordeuren Lokale netwerken, Advies- en Meldpunt Kindermishandeling, Kinderrechter (jeugdbescherming), jeugd GGZ, Jeugdzorg voor licht verstandelijk gehandicapten (LVG) en de kinder- en jeugdpsychiatrie hebben in 2004 circa 5.500 jeugdigen en hun ouders een beroep gedaan op enige vorm van jeugdzorg. Het aantal laat een gestage groei zien van de vraag naar jeugdzorg in Drenthe.
Conform de Wet op de jeugdzorg zijn er in Drenthe thans twee grote instellingen werkzaam op het terrein van de jeugdzorg: een Bureau Jeugdzorg, dat op een onafhankelijke wijze de vraag van de cliënt vertaald in een aanspraak op zorg, en een zorgaanbieder Jeugdzorg Drenthe, die deze aanspraak op zorg bedient met een gevarieerd aantal zorgprogramma's en modules. Tevens is een geprotocolleerde samenwerking gerealiseerd met zorgaanbieders uit aanpalende sectoren als de jeugd GGZ, de jeugd LVG en de justitiële jeugdinrichtingen, zodat ook hier voldoende capaciteit is voor jeugdigen die aanspraak maken op deze zorg. Wij werken tevens aan het afsluiten van convenanten met de 12 Drentse gemeenten (medio 2005). Wij beogen de kerntaken van het gemeentelijk jeugdbeleid (in een later stadium vastgelegd in de WMO) op de deelterreinen Onderwijs, Veiligheid, Jeugdgezondheidszorg en Welzijn zo optimaal mogelijk te laten aansluiten bij de Drentse jeugdzorg.

De gemiddelde wachttijd voor programma's in Drenthe is laag. Alleen bij het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling en het medisch kleuterdagverblijf zijn wachtlijsten van betekenis.
De doorlooptijden van de Drentse jeugdzorgprogramma's zijn in vergelijking met de rest van Nederland hoog. Programma's zijn over het algemeen doelmatig en efficiënt.

Over het aantal cliënten per hulpvariant zijn nog geen gegevens bekend.

Mede dankzij een uitgebreide pr-campagne neemt het aantal meldingen van kindermishandeling nog steeds toe. Ondanks financiële impulsen vanuit de provincie is dit een van de oorzaken waarom er in dit programma nog steeds wachtlijsten zijn. In 2005 zullen extra doelmatigheidsinspanning worden gepleegd om de wachtlijsten aanzienlijk in te korten.

Het aantal klachten is in 2004 beperkt gebleven tot 2. Het blijft echter wel noodzaak het cliëntenbeleid, mede in het kader van de Wet op de jeugdzorg, in 2005 een extra impuls te geven.

Over de tevredenheid over de afwikkeling van meldingen en klachten zijn nog geen gegevens bekend.

In 2004 is een groot aantal aanvragen op grond van de Subsidieregeling activiteiten jeugdhulpverlening gekomen uit de hoek van gemeenten. Deze aanvragen zijn gedaan in het kader van het door het ons opgestelde plan Werk in uitvoering, dat de samenwerking tussen het lokale jeugdbeleid en de provinciale jeugdzorg wil versterken. Ook in 2005 en 2006 stellen wij vanuit het krediet bijdragen beschikbaar aan die gemeenten die innovatieve projecten ontwikkelen. Deze samenwerking is geschoeid op de leest van een nieuwe samenwerkingsrelatie, zoals vastgelegd in de Wet op de jeugdzorg.

**Beleidsvoornemens**

- **In het Actieprogramma 2004 staat aangegeven hoe de beschikbare middelen dit jaar worden ingezet. Daarbij beogen wij met het provinciale krediet Jeugdhulpverlening vernieuwende projecten op het terrein van de jeugdzorg te bevorderen.**

In 2004 is op het terrein van jeugdzorg € 200.000,-- ingezet voor de volgende projecten.
- Project Gezinscoaching Coevorden: aandachtsgebied primair en voortgezet onderwijs.
- Project Gezinscoaching Hoogeveen: aandachtsgebied de ketenbenadering in de jeugdzorg.
- Professionele ondersteuning van beide projecten.
- Project Samenwerken, een zorg voor jeugd (Coevorden): aandachtsgebied onderwijs, welzijn, maatschappelijk werk, jeugdgezondheidszorg en jeugdzorg.
- Project Raamwerk voor jeugdzorg (Emmen): aandachtsgebied sluitende zorgketen.

Genoemde projecten hebben een looptijd van twee jaar en de eindresultaten zijn pas medio 2005 goed zichtbaar. De algemene doelstelling van deze projecten is om gemeenten te stimuleren de regie binnen het lokaal jeugdbeleid op zich te nemen. Mede hierdoor dient de instroom van jeugdigen bij het Bureau Jeugdzorg anno 2007 met 50% te zijn verminderd. Inmiddels blijkt dat de gemeenten die het voortouw hebben genomen bij het aanvragen van projecten (de wat grotere gemeenten in Drenthe) een betere grip krijgen op het jeugdbeleid en dat instroom van jeugdigen naar de Bureaus Jeugdzorg al voorzichtig afDe verantwoording van de middelen en activiteiten vindt plaats aan de hand van de jaarlijkse actiepr ogramma's, als uitwerking van het beleidskader. De verantwoording over 2004 is te vinden in het Actieprogramma jeugdzorg 2006. In het actieprogramma 2005 is gerapporteerd over het jaar 2003.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 20.049.858 | 18.189.893 | 20.143.655 | 20.756.317 | -612.662 |
| Apparaatskosten | 180.842 | 382.552 | 382.552 | 279.786 | 102.766 |
| Totaal lasten | 20.230.700 | 18.572.445 | 20.526.207 | 21.036.103 | -509.896 |
| Totaal baten | 20.030.182 | 17.984.983 | 19.941.845 | 20.559.947 | 618.102 |
| Saldo | 200.518 | 587.462 | 584.362 | 476.156 | 108.206 |

### Financiële analyse

In 2004 is meer op de jeugdzorgvarianten ingezet dan begroot. Dit wordt gedekt door hogere inkomsten. Extra inkomsten zijn gerealiseerd (zogenaamde commissie-Peer-middelen) voor het wegwerken van wachtlijsten in de jeugdzorg. Een bedrag van € 341.467,-- is door het Rijk, structureel, aan de doeluitkering toegevoegd voor de onderdelen:
- verhoging van de pleegvergoeding met terugwerkende kracht vanaf 1 januari 2004, € 26.862,--
- toekennen doorstroompremie als gevolg van afspraken tussen sociale partners en het Rijk, € 11.097,--

- overgang intakefunctie Raad voor de Kinderbescherming naar het Bureau Jeugdzorg als gevolg van de Wet op de jeugdzorg,€ 28.713,--
- overheidsbijdrage arbeidskostenontwikkeling, € 274.795,--.

Apparaatskosten: deze zijn lager in verband met langdurig verzuim.

## Een financieel totaaloverzicht per programma

| Totaal programma | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 20.230.700 | 18.572.445 | 20.526.207 | 21.036.103 | -509.896 |
| Baten | 20.030.182 | 17.984.983 | 19.941.845 | 20.559.947 | 618.102 |
| Saldo | 200.518 | 587.462 | 584.362 | 476.156 | 108.206 |

## Programma 9.0. Ruimtelijke ordening

**Missie**

**Het Drents beleid ten aanzien van de ruimtelijke ordening heeft als missie:**
**Het binnen het kader van het Provinciaal omgevingsplan (POP) realiseren van de gewenste ruimtelijke ontwikkelingen zoals:**

- **de bundeling van wonen, werken en infrastructuur;**
- **zuinig ruimtegebruik en duurzame inrichting van de leefomgeving;**
- **bescherming, behoud en ontwikkeling van ruimtelijke kwaliteit.**

**Het monitoren van dit beleid door middel van periodieke rapportages en het bijhouden van een informatiebestand dragen bij aan het zichtbaar maken van resultaten, het anticiperen op ontwikkelingen en het vormen van een goede basis voor beleidsontwikkeling.**

## Doelstelling 39001 Algemeen ruimtelijke ordening

**Portefeuillehouder** **Mevrouw A. Haarsma**
**Contactpersoon** **De heer B. Hanskamp (toestel 54 67), de heer H. van Laar (toestel 52 23) en de heer W.D.J. Werkman (toestel 53 75)**

Het aantal inwoners is in 2003 met 0,24% toegenomen tot 482.400 inwoners. Het aantal woningen is met 0,8% gestegen. De toename van de woningvoorraad in streekcentra en substreekcentra is het grootst geweest met een groei van respectievelijk 0,9% en 1,4%. De hoofdkernen hadden een toename van 0,6%. In de kleine kernen en het landelijk gebied is een kleine toename van de woningvoorraad waargenomen. Ongeveer 65% van de woningen in Drenthe is een eigen woning. In de streekcentra ligt het percentage op circa 58. In 1995 lag het eigenwoningbezit in Drenthe nog op 59%. In 2003 is 19,6 ha bedrijventerrein in Drenthe uitgegeven. Het totaal uitgeefbaar oppervlak op alle bedrijventerreinen in Drenthe bedroeg per 1 januari 2004 625 ha.

**Beleidsvoornemens**

- **Wij nemen aan dat belangrijke rijksnota's voor verkeer en vervoer, de ruimtelijke ordening, de groene ruimte en militaire terreinen in 2003 of uiterlijk 2004 tot een afronding komen.**
- **Wij volgen of het Rijk zich aan de gemaakte afspraken over de beleidskaders en uitvoering houdt. Nadere afspraken worden naar verwachting gemaakt in de vorm van een regiocontract met Noord-Nederland, aanvullend op de afspraken die met het Langmanakkoord (1998) zijn gemaakt. Samen met de provincies Groningen en Fryslân beijveren wij ons een zo goed mogelijk resultaat voor Noord-Nederland.**

*Wonen in Drenthe*

Wij volgen de beleidsontwikkelingen op rijksniveau en volgen of het Rijk zich aan de gemaakte afspraken houdt. In 2004 zijn de Nota agenda vitaal platteland en de Nota pieken in de Delta vastgesteld. De Nota ruimte en de Nota mobiliteit, die beide de PkB-procedure doorlopen, krijgen in 2005 een vervolg. De nota Ruimte wordt voor de zomer parlementair behandeld. De parlementaire behandeling van het kabinetsstandpunt op de Nota mobiliteit volgt niet eerder dan in het najaar van 2005.

Het idee van een regiocontract met landsdelen is door het Rijk losgelaten. Voor Noord-Nederland is het bestuurlijk overleg over de Strategische agenda 2007-2013 het kader om met het Rijk tot afspraken te komen. De noordelijke staten hebben hiervoor in het begin van 2005 een notitie op hoofdlijnen vastgesteld. Voor het Nationaal Stedelijk Netwerk Groningen-Assen lopen gesprekken met het Rijk over een projectenprogramma.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 1.731 | 4.783 | 4.783 | 1.212 | 3.571 |
| Apparaatskosten | 80.489 | 206.529 | 206.529 | 153.716 | 52.813 |
| Totaal lasten | 82.221 | 211.312 | 211.312 | 154.928 | 56.384 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 82.221 | 211.312 | 211.312 | 154.928 | 56.384 |

## Doelstelling 39002 Beleidsmonitoring

**Portefeuillehouder** Mevrouw A. Haarsma
**Contactpersoon** De heer J. Boelens (toestel 54 59)

Drenthe wil zicht hebben op ontwikkelingen die nauw gerelateerd zijn aan het onderwerp Wonen. Op het moment dat duidelijke afwijkingen optreden ten opzichte van in het POP vastgelegde normen en aantallen, kan snel gereageerd en beleid eventueel bijgesteld worden.

**Beleidsvoornemens**

- **Het systeem voor het monitoren van wonen is in 2001 vernieuwd en blijft jaarlijks de laatste informatie geven over de woningvoorraad en de ontwikkelingen.**

In de periode 2000 tot en met 2003 is 40% van de berekende toename van de woningvoorraad volgens POP voor de periode 2000 tot en met 2004 gerealiseerd. De toename was ruim 5.800 woningen. Bijna 60% van de toename komt voor rekening van de streekcentra.

## Voortgang uitvoering prioriteiten 2004

**Beleidsondersteuning en -monitoring ruimtelijke ordening en volkshuisvesting**

**Voor het actueel houden van basisgegevens is het nodig om periodiek bestanden en programma's aan te schaffen. Ad hoc wordt bekeken of er middelen beschikbaar zijn. Wij stellen voor om dergelijke uitgaven een structureel budget beschikbaar te stellen van € 15.000,--.**

### Stand van zaken per 31 december 2004

Om ontwikkelingen in de ruimtelijke ordening en volkshuisvesting te volgen, is in 2004 de Woningmarktmonitor (WMM) aangeschaft en is het interprovinciaal Bevolkingsprognosemodel op een aantal punten aangepast. Van het Kadaster/de Topografische Dienst is het luchtfotobestand van Drenthe gekocht. Ook is het postcodebestand van Drenthe betaald uit het structurele budget van € 15.000,--.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 15.000 | 15.000 | 14.442 | 558 |
| Apparaatskosten | 73.906 | 63.945 | 63.945 | 75.994 | -12.049 |
| Totaal lasten | 73.906 | 78.945 | 78.945 | 90.435 | -11.490 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 73.906 | 78.945 | 78.945 | 90.435 | -11.490 |

## Doelstelling 39101 Provinciaal omgevingsplan (POP)

**Portefeuillehouder** Mevrouw A. Haarsma, De heer S.B. Swierstra, De heer J.H. Schaap, Mevrouw T. Klip-Martin

**Contactpersoon** De heer H. van Laar (toestel 52 23)

Wij streven naar het zo sterk mogelijke, samenhangde uitvoering van het beleid voor de fysieke leefomgeving. Dit gebeurt met het Provinciaal omgevingsplan (POP) II. Er is een koppeling tot stand gebracht tussen dit plan en de herziening regelgeving fysieke leefomgeving. Gelijktijdig met de vaststelling van het ontwerp-POP is de Provinciale omgevingsverordening (regels voor milieu, waterhuishouding, ontgrondingen, wegen- en waterwegen, de POV) vastgesteld.

Provinciale staten hebben het POP II en de POV op 7 juli 2004 vastgesteld. Aansluitend aan de vaststelling is het POP afgekondigd en in werking getreden. Er zijn geen bezwaren tegen de vaststelling ingediend.

**Beleidsvoornemens**

- **Op basis van die discussie wordt eind 2003 het nieuwe ontwerp voor POP II en provinciale regelgeving ter inzage gelegd. De eerste maanden van 2004 staan dan in het teken van de wettelijke inspraak, de verwerking van die inspraakreacties en de afronding van het herzieningsproces. De planning is dat wij u het nieuwe POP II aanbieden voor vaststelling in mei 2004. Voor het stimuleren van de woonkwaliteit hebben wij onder andere het project Landschappelijk bouwen gestart. Dit moet in samenwerking met de gemeenten, het Drents Plateau en de BOKD leiden tot een aantal concrete plannen waarin het aspect kwaliteit op een hoog niveau is ingevuld.**

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 415.070 | 12.900 | 307.899 | 313.012 | -5.113 |
| Apparaatskosten | 967.161 | 842.950 | 842.950 | 334.380 | 508.570 |
| Totaal lasten | 1.382.231 | 855.850 | 1.150.849 | 647.392 | 503.457 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 1.594 | 1.594 |
| Saldo | 1.382.231 | 855.850 | 1.150.849 | 645.798 | 505.051 |

### Financiële analyse

Programmakosten

Op het budget Versterking sociale component in POP II is € 100.000,-- onbesteed gebleven. Dit restantbudget is voorgedragen voor budgetoverheveling. Het budget Herziening POP is met € 84.000,-- overschreden als gevolg van hogere proceskosten.

Apparaatskosten
Het overschot is mede een gevolg van inzet van personeel op andere onderwerpen (SNN/ Nota ruimte) en langdurige ziekte van personeel, waarvoor geen voorziening is getroffen. Verder is de besparing het gevolgen van de efficiënte procesaanpak.

## Doelstelling 39102 Regiovisie Groningen-Assen

**Portefeuillehouder** De heer S.B. Swierstra
**Contactpersoon** De heer H. van der Meer (toestel 58 02)

Ons doel is om samen met gemeenten, maatschappelijke partijen en het Rijk een samenhangende provinciegrensoverschrijdende ontwikkeling van het gebied Groningen-Assen te bewerkstelligen. Op 7 juli 2004 hebben provinciale staten met de Actualisatie regiovisie Groningen-Assen ingestemd en is de begroting 2005 goedgekeurd. Op 29 november is het convenant door alle partijen ondertekend.
Een kwaliteitsteam is in het leven geroepen om de Stuurgroep Regiovisie te adviseren over proces, aanpak en inhoud van de uitvoeringsacties.

De minister van volksgezondheid, ruimtelijke ordening en milieubeheer (VROM) heeft toegezegd dat voor het Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen een projectenprogramma wordt opgesteld. Dit in samenwerking met de regio. In december zijn met het Rijk prestatieafspraken gemaakt over de kwantitatieve woningbouwopgave in de periode 2005-2010.

De regio Groningen-Assen is als nationaal stedelijk netwerk herkenbaar in rijksnota's. Het gebied blijkt ook als regio een herkenbare eenheid te zijn. Zo stelt Den Haag voor om deze regio's als proefgebied te gebruiken voor wonen-zorg (Ministeries van VROM en volksgezondheid, welzijn en sport). Verder doet de regio mee in een onderzoeksprogramma van het Nederlands Instituut Ruimtelijke Ordening en Volkshuisvesting.

## Voortgang uitvoering prioriteiten 2004

### Actualisering Regiovisie Groningen-Assen

**Ten behoeve van investeringen in het kader van de actualisering van de Regiovisie Groningen-Assen wordt met ingang van 2006 rekening gehouden met een kapitaallast van € 3,3 miljoen. Het gaat om kapitaallasten van investeringen, die vooral de infrastructuur betreffen, in de regio tot en met 2010. De investeringen zullen pas worden gepleegd als de betrokken raden en staten de desbetreffende besluiten van de stuurgroep hebben bekrachtigd.**

#### Stand van zaken per 31 december 2004

Actualisatie van de Regiovisie is vastgesteld en er is een nieuw convenant ondertekend.
In 2006 zijn hiervoor gelden in begroting opgenomen.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 453.780 | 454.000 | 454.000 | 435.877 | 18.123 |
| Apparaatskosten | 219.243 | 317.182 | 317.182 | 135.240 | 181.942 |
| Totaal lasten | 673.023 | 771.182 | 771.182 | 571.117 | 200.065 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 673.023 | 771.182 | 771.182 | 571.117 | 200.065 |

Financiële analyse
Tijdelijk minder inzet projectleider vanwege overstap naar andere organisatie.

## Doelstelling 39103 Uitvoering ruimtelijke ordening

**Portefeuillehouder** Mevrouw A. Haarsma
**Contactpersoon** Mevrouw F.E. Jorritsma (toestel 54 93)

**Beleidsvoornemens**

- **De meeste Drentse gemeenten hebben een verouderd bestemmingsplanbestand, hetgeen inhoudt dat een groot deel van de bestemmingsplannen ouder zijn dan 10 jaar. Om aan deze situatie een einde te maken, is een deel van de gemeenten in 2003 gestart met een actualiseringproject.**
- **Met betrekking tot militaire zaken zal in 2004 extra aandacht worden geschonken aan het tijdig en definitief afstoten door het Ministerie van Defensie van de oefenterreinen Het Balloërveld en Anloo.**

Wij willen de in Drenthe gewenste ruimtelijke ontwikkelingen realiseren door toetsing van gemeentelijke plannen aan het POP. Specifieke aandacht gaat verder uit naar plannen voor bijzondere objecten (militaire zaken en technische infrastructuur).

Op een enkele gemeente na zijn alle Drentse gemeenten bezig met het actualiseren van de bestemmingsplannen. Van 9 gemeenten zijn inmiddels voorontwerpbestemmingsplannen ontvangen en van 5 gemeenten zijn vastgestelde plannen ontvangen.

Eind 2004 is door de staatssecretaris van defensie een overeenkomst gesloten met het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit (LNV) tot overdracht van 55 militaire terreinen. Het Balloërveld en Anloo maken hiervan deel uit. De provincie Drenthe heeft in 2004 frequent overleg gevoerd met Defensie over de overdracht. Het bereikte resultaat is conform de POP-beleidsdoelen. LNV regelt de overdracht van het Balloërveld en Anloo.

## Voortgang uitvoering prioriteiten 2004

**Digitale toetsing ruimtelijke plannen**

**Om de toetsing van ruimtelijke plannen nog verder te verbeteren en om de consistentie van de toetsing te verbeteren is het noodzakelijk dat die toetsing plaatsvindt met behulp van moderne technieken. Dat betekent dat er software moet worden aangeschaft en tevens dat provinciale plannen uitwisselbaar moeten worden gemaakt. Daarmee is een eenmalig bedrag van € 36.200,-- gemoeid.**

Stand van zaken per 31 december 2004
Eenmalige gelden zijn per saldo besteed.
Het project loopt door in 2005.

**Financiële voortgang**

| Begroot bedrag in 2004 | Realisatie | Verschil begroot -/- realisatie |
|---|---|---|
| 36.200 | 36.200 | 0 |

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 6.848 | 36.200 | 141.905 | 49.073 | 92.832 |
| Apparaatskosten | 1.198.074 | 1.357.194 | 1.357.194 | 1.173.713 | 183.481 |
| Totaal lasten | 1.191.226 | 1.393.394 | 1.499.099 | 1.222.786 | 276.313 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 76.236 | 76.236 |
| Saldo | 1.191.226 | 1.393.394 | 1.499.099 | 1.146.550 | 352.549 |

Financiële analyse
Programmakosten
Zowel de inkomsten als uitgaven met betrekking tot digitalisering bestemmingsplannen zijn voorgedragen voor budgetoverheveling naar 2005. Dit betreft een project dat meerdere jaren loopt en waarvoor het restant van het budget van het externe project voor gemeenten zou worden benut.

## Doelstelling 39104 Regiovisie Zuid-Drenthe/Noord-Overijssel

**Portefeuillehouder** Mevrouw A. Haarsma
**Contactpersoon** De heer D. Kuiper (toestel 56 12)

**Beleidsvoornemens**

- **Ook in 2004 staat de uitvoering van de prioritair- strategische projecten centraal. De provincie Drenthe is actief betrokken bij alle tien projecten die in het kader van de regiovisie worden uitgewerkt en/of uitgevoerd. In de tweede helft van 2003 vindt een evaluatie van de regiovisie plaats. Op basis van deze evaluatie besluiten de deelnemende partijen of en zo ja, op welke wijze de regiovisie na 15 juni 2004 zal worden voortgezet.**

In het verleden is de Regiovisie Zuid-Drenthe/Noord-Overijssel opgericht. Dit om te komen tot een versterking van de concurrentiepositie van deze regio en om dit gebied te kunnen plaatsen op de Nederlandse en de Europese agenda. Ondertussen heeft in 2004 een evaluatie plaatsgevonden en hebben de deelnemende partijen besloten de regiovisieorganisatie per 17 juni 2004 op te heffen.

In een intergemeentelijk samenwerkingsverband worden 6 van de 10 lopende projecten momenteel voortgezet. De gemeenten Coevorden, Emmen, Hardenberg, Hoogeveen, Meppel en Steenwijkerland en de provincies Drenthe en Overijssel blijven samenwerken in het Stedelijk Netwerk Zuid-Drenthe.

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 64.454 | 45.000 | 72.546 | 22.117 | 50.429 |
| Apparaatskosten | 233.674 | 65.274 | 65.274 | 125.371 | -60.097 |
| Totaal lasten | 298.128 | 110.274 | 137.820 | 147.488 | -9.668 |
| Totaal baten | 22.689 | 0 | 0 | 13.140 | 13.140 |
| Saldo | 275.439 | 110.274 | 137.820 | 134.348 | 3.472 |

### Financiële analyse

Vanwege het beëindigen van de Regiovisie zijn niet alle gelden benut. Er is een verzoek tot overheveling ingediend om de reeds in gang gezette projecten te kunnen afronden.

## Een financieel totaaloverzicht per programma

| Totaal programma | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 3.700.735 | 3.420.957 | 3.849.207 | 2.834.146 | 1.015.061 |
| Baten | 22.689 | 0 | 0 | 90.970 | 90.970 |
| Saldo | 3.678.046 | 3.420.957 | 3.849.207 | 2.743.176 | 1.106.031 |

*Stedelijke ontwikkeling*

## Programma 9.1. Volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing

**Missie**

**Het Drents beleid ten aanzien van de volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing heeft als missie: Duurzame stedenbouw en duurzame bedrijfsterreinen, die duurzaam veilig zijn en waar milieuhinder beperkt wordt. Daarbij wordt ingezet op herstructurering en worden meer mogelijkheden gecreëerd voor wonen en zorg. Ook wordt ingezet op bundeling van wonen, werken en voorzieningen . Asielzoekers en statushouders worden gehuisvest.**

**Dit wordt bereikt door:**

- **het stimuleren van stedelijke vernieuwing, met name in de gemeenten die niet rechtstreeks geld van het Rijk krijgen (vier programmagemeenten en zeven projectgemeenten);**
- **het uitvoeren van projecten ter bevordering van ruimtelijke kwaliteit;**
- **stimuleren van en toezien op het proces van de huisvesting van asielzoekers en statushouders door gemeenten.**

## Doelstelling 39201 Stedelijke vernieuwing

**Portefeuillehouder** **Mevrouw A. Haarsma**
**Contactpersoon** **Mevrouw L. de Wit-Ybema (toestel 54 65)**

Wij richten ons op de stimulering van stedelijke vernieuwing. Dit doen wij voor vrijwel alle Drentse gemeenten (vier programmagemeenten en zeven projectgemeenten). Wij hebben de rijksgelden Investeringsbudget stedelijke vernieuwing (ISV) voor projecten uitgekeerd aan de programmagemeenten en aan de overige gemeenten. Emmen ontvangt rechtstreeks geld van het Rijk. In overleg met de vier programmagemeenten is een proefverantwoording opgesteld.

Daarnaast ziet Drenthe toe op de huisvesting van asielzoekers en statushouders. Hierover hebben wij aan de minister gerapporteerd. De bevindingen hebben geleid tot een verscherping van het toezicht dat wij houden op een drietal gemeenten.

**Beleidsvoornemens**

- **In 2004 willen wij in IPO-verband en met onze gemeenten veel aandacht besteden aan een proefverantwoording ISV.**
- **De afwikkeling van verplichtingen die zijn aangegaan op basis van de “oude” regelingen zal bij afzonderlijke wet worden geregeld, namelijk de Invoeringswet stedelijke vernieuwing. Het is de bedoeling dat de oude verplichtingen per 31 december 2004 zijn afgewikkeld.**

In overleg met de vier programmagemeenten is een proefverantwoording opgesteld.

*Bouwen in Drenthe*

## Financieel totaaloverzicht per doelstelling

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 6.294.620 | 3.184.551 | 6.334.754 | 10.561.782 | -4.227.028 |
| Apparaatskosten | 285.731 | 291.842 | 291.842 | 614.367 | -322.525 |
| Totaal lasten | 6.580.351 | 3.476.393 | 6.626.596 | 11.176.148 | -4.549.552 |
| Totaal baten | 4.565.798 | 2.268.901 | 4.468.901 | 9.909.697 | 5.440.796 |
| Saldo | 2.014.553 | 1.207.492 | 2.157.695 | 1.266.452 | 891.243 |

### Financiële analyse

Programmakosten/baten

Stads- en dorpsvernieuwing

Om terugvordering door het Rijk van de restantmiddelen van de voorziening stads- en dorpsvernieuwing te voorkomen, heeft de Commissie voor Stedelijke Vernieuwing en Wonen geadviseerd om de resterende middelen te verdelen door het afgeven van toekenningsbeschikkingen. Dit is in 2004 uitgevoerd. De hogere lasten dan begroot in 2004 worden gedekt door de bijdrage van de voorziening stads- en dorpsvernieuwing. Daarnaast heeft de voorziening stedelijke vernieuwing € 325.053,-- voorgefinancierd. Dit geld zal naar verwachting door stads- en dorsvernieuwing worden terugbetaald door de rentebaten en door overblijvende middelen als beschikte projecten bij gemeenten uiteindelijk toch geen doorgang vinden.

Stedelijke vernieuwing

Naast de genoemde dekking van € 325.053,-- als voorfinanciering voor stads- en dorpsvernieuwing is een bedrag van € 165.204,-- bijgedragen door de voorziening stedelijke vernieuwing. De inkomsten van het Rijk waren te laag begroot, waardoor er maar relatief weinig beroep hoefde te worden gedaan op de voorziening.

Grondkosten Vinex-locaties

De ontvangen inkomsten van het Rijk van € 213.101,-- zijn niet besteed in 2004. Deze middelen zijn in de bijbehorende voorziening gestort, omdat er een terugbetalingsplicht is als de middelen binnen een bepaalde termijn niet zijn besteed.

Emmen revisited woonwijk Angelslo

Het laatste deel van de bijdrage in het project Emmen revisited woonwijk Angelslo van € 300.000,-- is nog niet verstrekt. Daarom is dit restant teruggestort in de reserve Flexibel beleid bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

## Een financieel totaaloverzicht per programma

| Totaal programma | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 6.580.351 | 3.476.393 | 6.626.596 | 11.176.148 | -4.549.552 |
| Baten | 4.565.798 | 2.268.901 | 4.468.901 | 9.909.697 | 5.440.796 |
| Saldo | 2.014.553 | 1.207.492 | 2.157.695 | 1.266.452 | 891.243 |

## Programma 0.0. Financiering en algemene dekkingsmiddelen

**Missie**

**De missie van de provincie Drenthe voor de financiering en algemene dekkingsmiddelen is het waarborgen van de financiële handelingsvrijheid van het provinciebestuur.**

## Doelstelling 30001 t/m 30901 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

**Portefeuillehouder** De heer S.B. Swierstra
**Contactpersoon** De heer E.H.C. van der Laan (toestel 55 27)

In 2004 hebben wij voor de uitvoering van ons collegeprogramma een meerjarig ombuigings- en intensiveringstraject in gang gezet. De resultaten daarvan zijn verwerkt in de meerjarenbegroting 2005-2008. Voor 2006 en volgende jaren moeten nog enkele ombuigingstaakstellingen ingevuld worden.
Op basis van de meerjarenbegroting 2005-2008 en aanverwante stukken valt ook de begroting 2005 van de provincie Drenthe onder repressief toezicht, waardoor wij onze doelstelling van een gezond en stabiel financieel beleid en het zorg dragen voor een degelijke dekking van de provinciale uitgaven hebben gerealiseerd.

## Voortgang uitwerking Collegeprogramma (2004)

**Extra storting flexibel beleid**

**Veiligheid en handhaving**

**Voor het verbeteren van veiligheid en handhaving willen wij in 2004 een verdere stap zetten.**

### Stand van zaken per 31 december 2004

De extra storting in de reserve Flexibel beleid, bedoeld om te voorzien in de toenemende behoefte aan cofinanciering voor stedelijk groen en water en herstructurering in het stedelijk gebied en landelijk gebied, is in 2004 gerealiseerd. Voor de verantwoording van de besteding van de bijdragen uit de reserve Flexibel beleid verwijzen wij naar de relevante programma's.

**Financiële voortgang**

| Begroot bedrag in 2004 | Realisatie | Verschil begroot -/- realisatie |
|---|---|---|
| 2.000.000 | 2.000.000 | 0 |

**Toelichting**

**Bedrag is toegevoegd aan de reserve.**

## Doelstelling 30001 Geldleningen en uitzettingen korter dan 1 jaar

**Portefeuillehouder** De heer S.B. Swierstra
**Contactpersoon** De heer E.H.C. van der Laan (toestel 55 27)

### Financieel overzicht doelstelling 30001

| Doelstelling | 1 Realisatie 2003 | 2 Primitieve begroting 2004 | 3 Begroting 2004 na wijziging | 4 Realisatie 2004 | (3-4) Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 932 | 0 | 0 | 85 | -85 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal lasten | 932 | 0 | 0 | 85 | -85 |
| Totaal baten | 1.662.852 | 425.664 | 925.664 | 1.315.346 | 389.682 |
| Saldo | -1.661.920 | -425.664 | -925.664 | -1.315.261 | 389.597 |

Financiële analyse
De meeropbrengst is gerealiseerd door dividenduitkering van Loyalis-fondsen. Deze uitkering is structureel en is met ingang van 2005 in de begroting opgenomen.

## Doelstelling 30101 Geldleningen en algemene dekkingsmiddelen langer of gelijk aan 1 jaar en bespaarde rente

**Portefeuillehouder** De heer S.B. Swierstra
**Contactpersoon** De heer E.H.C. van der Laan (toestel 55 27)

### Financieel overzicht doelstelling 30101

| Doelstelling | 1 Realisatie 2003 | 2 Primitieve begroting 2004 | 3 Begroting 2004 na wijziging | 4 Realisatie 2004 | (3-4) Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 987.962 | 965.602 | 451.171 | 514.431 |
| Apparaatskosten | 373 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal lasten | 373 | 987.962 | 965.602 | 451.171 | 514.431 |
| Totaal baten | 0 | 4.496.746 | 4.496.746 | 4.496.746 | 0 |
| Saldo | 373 | -3.508.784 | -3.531.144 | -4.045.575 | 514.431 |

Financiële analyse
Het totale voordeel ten opzichte van de begroting bedraagt € 514.431,--.
De rentetoevoeging aan voorzieningen is volgens rijksvoorschriften verplicht. De rente van de voorzieningen jeugdhulpverlening, stedelijke vernieuwing en duurzaam veilig waren echter niet opgenomen in de begroting. Voor de andere voorzieningen was uitgegaan van een rente van 4,5%. In werkelijkheid is dit 2,2% geweest voor de gelden die de provincie Drenthe heeft uitgezet. Voor de voorzieningen bodemsaneringen en openbaar vervoer hoefde volgens de rijksvoorschriften maar een percentage van 1 te worden berekend in 2004 (wettelijke rente 1 januari 2004 van 5% - 4%). Bovendien is het saldo van de voorziening bodemsaneringen naar beneden bijgesteld. Van de voorziening openbaar vervoer is een rentebedrag van € 120.355,-- teruggevloeid als voordeel omdat de rijksvoorschriften zijn gewijzigd. Daardoor was er in 2002 en 2003 te veel rente toegerekend aan deze voorziening.

## Doelstelling 30201 Algemene uitkering Provinciefonds

**Portefeuillehouder** De heer S.B. Swierstra
**Contactpersoon** De heer J. Bosker (toestel 56 60)

### Financieel overzicht doelstelling 30201

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal lasten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten | 60.619.611 | 57.482.000 | 54.798.000 | 55.637.305 | 839.305 |
| Saldo | -60.619.611 | -57.482.000 | -54.798.000 | -55.637.305 | 839.305 |

#### Financiële analyse

De meest recente raming van de uitkering uit het Provinciefonds 2004 is opgenomen in de Najaarsstukken 2004 en gebaseerd op de Junicirculaire 2004. Ten opzichte van de raming is € 839.305,-- meer gerealiseerd.

De verklaring in duizenden euro's hiervoor is als volgt.

| | | |
|---|---|---|
| Uitkering behoedzaamheidsreserve 2003 | 64 | V |
| Septembercirculaire: correctie verrekening 2003 | 39 | N |
| Septembercirculaire: bovengemiddelde stijging aantal inwoners | 167 | V |
| Septembercirculaire: gewijzigde uitkeringsfactor | 70 | N |
| Maartcirculaire 2005, uitkering behoedzaamheidsreserve en gewijzigde uitkeringsfactor | 717 | V |
| Totaal verschil | 839 | V |

De correctie die door het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties op de uitkering 2003 is toegepast is een gevolg van de definitieve cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek over het aantal inwoners in 2003. Volgens de Septembercirculaire Provinciefonds is het aantal inwoners in 2004 meer dan gemiddeld gestegen in Drenthe, waardoor er een positief effect op de uitkering ontstond. De verlaging van de uitkeringsfactor in het Provinciefonds was de oorzaak van een negatief effect.
In de jaarstukken is tevens de Maartcirculaire 2005 verwerkt, met als voordeel € 717.000,-- als gevolg van uitkering behoedszaamheidsreserve en hoger accres.

## Doelstelling 30301 Eigen middelen

**Portefeuillehouder** De heer S.B. Swierstra
**Contactpersoon** De heer J. Bosker (toestel 56 60)

### Financieel overzicht doelstelling 30301

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal lasten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten | 28.852.107 | 29.548.000 | 29.880.000 | 30.813.548 | 933.548 |
| Saldo | -28.852.107 | -29.548.000 | -29.880.000 | -30.813.548 | 933.548 |

#### Financiële analyse

In 2004 is er ten opzichte van de raming in totaal € 934.000,-- meer aan opbrengst van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting gerealiseerd dan geraamd.

De realisatie is in overeenstemming met hetgeen op grond van de theoretische opbrengsten, berekend over de stand van het wagenpark eind 2003 en eind 2004.
Oorzaak van de meeropbrengst ten opzichte van de raming is nagenoeg geheel gelegen in een nog steeds doorzettende verschuiving naar zwaardere gewichtsklassen.

De gerealiseerde groei is 1% en daarmee in overeenstemming met de raming.
Vermoedelijk speelt als verklaring voor de hogere opbrengst wel mee dat de groei vooral in de eerste helft van het jaar is gerealiseerd.
Andere oorzaken voor het positieve resultaat zijn een geringer percentage oninbaar, namelijk 0,78% versus geraamd 1%. Het effect hiervan is € 68.000,--.

Ten slotte steeg het aantal motoren meer dan geraamd. Het effect op de meeropbrengst hiervan is echter zeer beperkt.

## Doelstelling 30401 Overige financiële middelen

**Portefeuillehouder** De heer S.B. Swierstra
**Contactpersoon** De heer J. Bosker (toestel 56 60)

### Financieel overzicht doelstelling 30401

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 26.897.418 | 156.165 | 156.165 | 1.389.403 | -1.233.238 |
| Apparaatskosten | 360.393 | 966.564 | 966.564 | 591.531 | 375.033 |
| Totaal lasten | 27.257.810 | 1.122.729 | 1.122.729 | 1.980.934 | -858.205 |
| Totaal baten | 28.660.868 | 143.670 | 228.737 | 955.262 | 726.525 |
| Saldo | -1.403.058 | 979.059 | 893.992 | 1.025.672 | -131.680 |

### Financiële analyse

Programmakosten

De bijdrage aan de voorziening kapitaallasten kunstwerken was geraamd bij de doelstelling 30801 Mutaties reserves. Het is echter een voorziening. Omdat er nog geen bestedingen bij deze voorziening plaatsvinden, is de storting verantwoord bij de overige financiële middelen. De bijdrage aan de voorziening spaarregeling compensatieverlof was niet geraamd. Aan het eind van het jaar wordt de voorziening telkens herberekend. Dit gebeurt op basis van de cumulatieve gegevens over het tegoed aan compensatie- en vakantieverlof van het personeel dat aan deze regeling meedoet. De voorziening blijft zodoende op het juiste peil. In 2004 betekende dit dat er € 160.000,-- moest worden toegevoegd aan de voorziening.

Baten

De baten zijn hoger dan begroot als gevolg van een hogere dividenduitkering van de Bank Nederlandse Gemeenten met ruim € 300.000,-- en daarnaast zijn hier de winsten op werken voor derden verantwoord. Een aantal werken voor derden die de Productgroep Wegen en Kanalen in uitvoering had, zijn financieel afgesloten en de opbrengst is ten gunste van de Algemene middelen verantwoord.

## Doelstelling 30501 Algemene baten en lasten/onvoorzien

**Portefeuillehouder** De heer S.B. Swierstra
**Contactpersoon** De heer E.H.C. van der Laan (toestel 55 27)

### Financieel overzicht doelstelling 30501

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 4.758.683 | 308.288 | 0 | 308.288 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal lasten | 0 | 4.758.683 | 308.288 | 0 | 308.288 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 0 | 4.758.683 | 308.288 | 0 | 308.288 |

### Financiële analyse onderdeel Onvoorzien

| | |
|---|---|
| Oorspronkelijk geraamd | 431.000 |
| 5de wijziging, conform onderstaande specificatie | - 36.502 |
| 6de wijziging, conform onderstaande specificatie | - 89.000 |
| Restant | 305.498 |

### 5e begrotingswijziging 2004

| Omschrijving | Voordeel | Nadeel |
|---|---|---|
| Inkomsten nevenfuncties gedeputeerden | 5.200 | |
| Exploitatie dienstauto's | | 3.200 |
| Kosten Interprovinciaal Overleg (IPO) | | 65.220 |
| Kosten Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) | | 22.000 |
| Terugontvangen salariskosten SNN | | 158.420 |
| Advertentiekosten wettelijke regelingen waterhuishouding | | 6.000 |
| Bijdrage in kosten beverratbestrijding | | 7.540 |
| Kosten project Vrijwillige weidevogelbescherming | | 33.839 |
| Vervallen subsidie Noord-Nederlands Bureau voor Toerisme (NNBT)krediet Promotie- en marketingbeleid | 461 | |
| Dividend Essent | 929.344 | |
| Lagere bijdrage Commissariaat voor de Media ten behoeve van RTV-Drenthe | | 71.305 |
| Rente belegd kasgeld | 500.000 | |
| Lagere uitkering uit Provinciefonds | | 1.785.000 |
| (Netto-)opbrengst verkoop aandeel VAM | 17.915 | |
| Kosten Adviescommissie Personele Aangelegenheden | 16.102 | |
| Exploitatiekosten veilige (werk)omgeving provinciehuis | | 153.000 |
| Vervallen stelpost Gevolgen Werkloosheidswet | 450.000 | |
| Bijdrage aan reserve Frictiekosten ombuigingen | | 450.000 |
| Bijdrage van risicoreserve BTW-compensatiefonds | 800.000 | |
| Totaal voordeel | 2.719.022 | |
| Totaal nadeel | | 2.755.524 |
| Saldo | - 36.502 | |

### 6e begrotingswijziging 2004

| Omschrijving | Voordeel | Nadeel |
|---|---|---|
| Projectbureau Agenda voor de Veenkoloniën | | 89.000 |
| Totaal voordeel | 0 | |
| Totaal nadeel | | 89.000 |
| Saldo | - 89.000 | |

## Doelstelling 30601 Saldo kostenplaatsen

**Portefeuillehouder** De heer S.B. Swierstra
**Contactpersoon** De heer J. Bosker (toestel 56 60)

### Financieel overzicht doelstelling 30601

| Doelstelling | 1 Realisatie 2003 | 2 Primitieve begroting 2004 | 3 Begroting 2004 na wijziging | 4 Realisatie 2004 | (3-4) Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 2.095.258 | 2.466.152 | 1.281.489 | 1.184.663 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal lasten | 0 | 2.095.258 | 2.466.152 | 1.281.489 | 1.184.663 |
| Totaal baten | 0 | 243.991 | -268.456 | -954.892 | -686.436 |
| Saldo | 0 | 1.851.267 | 2.734.608 | 2.236.381 | 498.227 |

## Doelstelling 30801 Mutaties reserves

**Portefeuillehouder** De heer S.B. Swierstra
**Contactpersoon** De heer J. Bosker (toestel 56 60)

### Financieel overzicht doelstelling 30801

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 17.129.839 | 23.137.611 | -6.007.772 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal lasten | 0 | 0 | 17.129.839 | 23.137.611 | -6.007.772 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 28.651.703 | 27.930.292 | -721.411 |
| Saldo | 0 | 0 | -11.521.864 | -4.792.681 | -6.729.183 |

#### Financiële analyse

Bij deze doelstelling staan alle bijdragen aan (lasten) en beschikkingen over (baten) reserves. Het saldo hiervan is onderdeel van de resultaatbestemming door provinciale staten. De hier genoemde bijdrage aan en beschikkingen over reserves zijn dus slechts een voorstel, waarover aparte besluitvorming plaatsvindt. Het voorstel is gebaseerd op de afgesproken bestemming bij de instelling van de reserve en de gerealiseerde bestedingen in 2004.

Programmakosten

De totale bijdragen aan de reserves zijn € 23.137.611,--. Dit is € 6.008.000,-- meer dan was begroot. De bijdrage aan de voorziening kapitaallasten kunstwerken van € 1.109.000,-- is echter bij de doelstelling 30401 Overige financiële middelen verantwoord. De belangrijkste verschillen worden hier toegelicht.

- De reserve Stimulering gebiedsgericht beleid (€ 2.068.000,--) omdat de afrekening met VROM heeft plaatsgevonden, is de voorziening in 2004 omgezet naar een bestemmingsreserve.
- De reserves Investeringen verkeer en vervoer (€ 1.319.000,--) en infrastructuur. Bij deze reserves zijn de kapitaallasten (afschrijvingen en rente) lager dan begroot. Dit komt doordat diverse investeringsprojecten niet conform MUP worden uitgevoerd. Bovendien is de afgesproken jaarlijkse storting van € 545.000,-- (volgens statenstuk 885) in de reserve Investeringen verkeer en vervoer vanuit de reserve Infrastructuur niet specifiek in de begroting zichtbaar gemaakt.
- De reserve Monitoring voormalige stortplaatsen (€ 871.000,--). Bij deze reserve zijn in 2003 door onduidelijkheid € 871.000,-- te veel kosten in rekening gebracht. Een deel van deze kosten moet ten laste van de voorziening bodemsaneringen komen. Dit is nu hersteld.
- De reserve Vaarweg Meppel-De Punt (€ 827.000,--). Dit komt doordat de verbeteringen aan de bruggen in het Noord-Willemskanaal daadwerkelijk pas in 2005 uitgevoerd worden en de indexering van de rijksvergoeding voor het beheer en onderhoud van de vaarweg heeft voor 2004 een gunstiger uitwerking gehad dan bij de begroting was voorzien.
- De reserve Versterking economische structuur (€ 448.000,--). Bij de 5e begrotingswijziging is besloten het saldo van de reserve Werkgelegenheid over te hevelen naar de reserve Versterking economische structuur. Deze begrote bijdrage aan de reserve staat vermeld bij de doelstelling 37005 Beleidskaders, maar wordt hier volgens de voorschiften Besluit begroting en verantwoording (BBV) hier verantwoord.

- De reserve Grondwaterheffing (€ 339.000,--). De inkomsten zijn mede bedoeld voor dekking van de apparaatskosten die weer uit de reserve wordt onttrokken (zie bij de baten hierna).
- De reserve Uitoefenen bestuursdwang (€ 250.000,--). Bij de reserve Uitoefenen bestuursdwang is voor € 260.000,-- aan dwangsommen opgelegd. Daar stond maar € 10.000,-- aan kosten tegenover.
- De reserve Aankopen natuurterreinen (€ 250.000,--). De provincie heeft ook in 2004 weer weinig aankopen natuurterreinen gedaan.
- Bodemsanering middelen derden.

Baten
De totale beschikkingen over reserves zijn € 27.891.000,--. Dit is € 760.460,-- minder dan was begroot. De bijdrage van de voorziening stads- en dorpsvernieuwing van € 908.000,-- en de voorziening bodemsaneringen van € 372.000,-- zijn echter, volgens de BBV-voorschriften, bij de doelstellingen 39201 Stedelijke vernieuwing (programma 9.1 Volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing) en 35202 Bodemsanering (programma 5.1 Bodembeleid) verantwoord. De belangrijkste verschillen worden hier toegelicht.

- De reserve Zuidoost-Drents vaarwegnet (€ 641.000,--). Doordat men bezig is met een inhaalslag op het groot onderhoud van de oeverconstructies is meer uitgegeven dan in de begroting was opgenomen. In het managementcontract was deze inhaalslag opgenomen en werd een onttrekking van de reserve voorzien.
- De reserve Stimulering gebiedsgericht beleid (€ 641.000,--). De financiële afronding en afrekening van de Subsidieregeling gebiedsgericht milieubeleid (SGM) heeft plaatsgevonden. In 2004 zijn de laatste SGM-subsidies verstrekt. In 2004 vond om die reden een terugbetaling plaats van teveel ontvangen voorschotten (€ 340.000,--) over de hele looptijd van SGM aan het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer. Naast de financiële afronding en afrekening van SGM zijn er in 2004 subsidies verstrekt vanuit het Stimuleringsfonds milieubeschermingsgebieden (SGB). Het totaalbedrag van de verstrekte subsidies is € 1.115.000,--.
- De reserve 2e fase Relatienota en natuurontwikkelingsbeleid (- € 575.000,--). Er zijn weinig grondaankopen geweest, waardoor weinig uit de reserve bijgedragen hoefde te worden.
- De reserve Infrastructuur (€ 545.000,--). De afgesproken jaarlijkse bijdrage van deze reserve van € 545.000,-- (volgens statenstuk 885) naar de reserve Investeringen verkeer en vervoer is niet specifiek in de begroting zichtbaar gemaakt.
- De reserve Versterking economische structuur (- € 509.000,--). Een aantal verplichtingen is niet doorgegaan en er is voor € 83.000,-- door derden terugbetaald. Het totaalbedrag hiervan was hoger dan de begrote bijdrage van de reserve.
- De reserve bejaardenoorden (- € 258.000,--). Deze reserve zou worden opgeheven. Het restant van de reserve zou besteed worden aan woonzorgstimulering. Ook de reserves Flexibel beleid en Grote projecten hebben bijgedragen.

## Een financieel totaaloverzicht per programma

| Totaal programma | 1<br>Realisatie 2003 | 2<br>Primitieve begroting 2004 | 3<br>Begroting 2004 na wijziging | 4<br>Realisatie 2004 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 27.259.116 | 8.964.632 | 21.992.610 | 26.851.291 | -4.858.681 |
| Baten | 119.795.438 | 92.340.071 | 118.712.394 | 120.193.607 | 1.481.213 |
| Saldo | 92.536.322 | 83.375.439 | -96.719.784 | -93.342.316 | -3.377.468 |

# I.2. Paragrafen

# I.2.1. LOKALE HEFFINGEN

In deze paragraaf gaan wij in op de heffingen van de provincie Drenthe. Wij geven per heffing weer wat de gerealiseerde opbrengsten zijn in relatie tot het geformuleerde beleid.

## 1. Grondwaterheffing

Voor de aan het grondwaterbeheer verbonden kosten is een grondwaterheffing ingesteld. De heffing wordt opgebracht door de houders van vergunningplichtige pompinrichtingen, zoals waterbedrijven, zuivelbedrijven, zwembaden en dergelijke. De heffing mag alleen worden ingezet voor in de Grondwaterwet nader omschreven werkzaamheden, gericht op het beheer van het grondwater.

*Kosten die onder de heffing kunnen worden gebracht zijn de volgende.*

a. Maatregelen direct verband houdende met het voorkomen en tegengaan van de nadelige effecten van onttrekking en infiltraties, voorzover die niet voor rekening kunnen worden gebracht van de vergunninghouder.
b. Voor grondwaterbeheer noodzakelijke kosten.
c. Onderzoek en advies door commissie van deskundigen.
d. Bijhouden openbaar register.
e. Schade-uitkering als gevolg van wijziging vergunning en in situaties waar veroorzaker moeilijk aanwijsbaar is.

Elk kwartaal worden aan vergunningplichtige pomphouders aangiftebiljetten grondwaterbelasting uitgereikt. De biljetten worden in de meeste gevallen tijdig terugontvangen en betaald. In 2004 waren 26 houders van pompinrichtingen vergunningplichtig. In totaal is er 67.636.161 m3 grondwater onttrokken en 49.931 m3 grondwater geïnfiltreerd. In 2004 zijn 13 pompinrichtingen gecontroleerd door de handhaver van de provincie. Door 7 pompinrichtingen zijn fouten gemaakt bij de aangifte; deze pompinrichtingen zullen in 2005 extra gecontroleerd worden.

*Geraamde en gerealiseerde inkomsten*

De opbrengst van de aangifte grondwaterheffing is € 690.673,--. Begroot was een bedrag van € 700.000,--.

## 2. Heffing ontgronding

Met de heffing op ontgrondingen dragen de houders van ontgrondingsvergunningen bij in de kosten die de provincie maakt voor de planning van ontgrondingen, voor onderzoek en voor de coördinatie van het ontgrondingenbeleid. Daarnaast is er een aanvullende heffing ingesteld voor de bestrijding van kosten van schadevergoeding en van compensatie. De heffing is verschuldigd naast de leges die worden geheven voor de vergunningverlening.

*Kosten die onder de heffing kunnen worden gebracht zijn de volgende.*

a. Ten hoogste 50% van de ten laste van de provincie komende kosten van werkzaamheden in verband met onderzoek en planning met betrekking tot ontgrondingen.
b. Kosten van maatregelen, gericht op het bieden van compensatie in verband met de gevolgen van ingrijpende ontgrondingen ten behoeve van de grondstofvoorziening aan gebieden waar zodanige ontgrondingen plaatsvinden of plaatsgevonden hebben.
c. Kosten met betrekking tot schadevergoedingen als gevolg van ontgrondingen.

Het ontgrondingenbeleid is geactualiseerd en vastgelegd in het Provinciaal omgevingsplan II (POP II). De artikelen van de vervallen Ontgrondingsverordening zijn als hoofdstuk 8 opgenomen in de Provinciale omgevingsverordening (POV) Drenthe. Er zijn 8 nieuwe vergunningen verleend, 5 bestaande vergunningen gewijzigd en van 6 vergunningen is de geldigheidstermijn verlengd. Er hebben regelmatig controles/terreinbezoeken plaatsgevonden.

Door regulering is het totaal aantal vergunningen teruggebracht van 130 in 2002, naar 85 in 2003 en tot 70 in 2004. Er zijn geen noemenswaardige kosten gemaakt ten aanzien van de uitvoering van de Ontgrondingsverordening. De opbrengsten uit leges en de ontgrondingenheffing zijn jaarlijks afhankelijk van het aantal verleende ontgrondingsvergunningen. Het saldo van de opbrengsten en lasten van € 19.924,-- is gestort in de reserve Ontgrondingenheffing.

## 3. Leges

Onder de naam leges worden rechten geheven terzake van het genot van de door of vanwege het provinciaal bestuur verstrekte diensten. De aanvrager van de dienst dan wel degene ten behoeve van wie de dienst is verleend is het legestarief verschuldigd.

In de provinciale Legesverordening zijn de tarieven opgenomen die verschuldigd zijn voor het in behandeling nemen van een te verstrekken dienst. In 2004 is in het kader van de discussie over intensivering en ombuigingen van beleid in de Voorjaarsnota voor de begroting 2005, een taakstellende stelpost voor leges opgenomen. Hiervoor vond een onderzoek plaats naar de kostendekkendheid van de legestarieven. Vervolgens zijn de legestarieven voor 2005 aangepast op basis van dit onderzoek en als gevolg van aanpassing aan het consumentenprijsindexcijfer.

*Geraamde en gerealiseerde inkomsten*

Voor 2004 waren de leges begroot op € 66.211,-- en is € 46.830,-- gerealiseerd. Gemiddeld over de laatste 4 jaar waren de legesopbrengsten € 50.033,--.

| ProgrammaHoofdfunctie/doelstelling | Begroot 2004 | Resultaat 2004 | Resultaat 2003 | Resultaat 2002 | Resultaat 2001 | Gem. real. 4 jaar |
|---|---|---|---|---|---|---|
| 2.0 Openbare orde en veiligheid (handhaving) | 450 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 3.0 Verkeer en vervoer (verkeer) | 11.300 | 14.235 | 13.840 | 10.886 | 14.289 | 13.312 |
| 3.1 Verkeer en vervoer (wegenbeheer) | 18.151 | 4.073 | 1.396 | 5.547 | 6.909 | 4.481 |
| 3.1 Verkeer en vervoer (Vaarweg Meppel-De Punt) | 0 | 905 | 0 | 0 | 0 | 226 |
| 3.1 Verkeer en vervoer (zuidelijk vaarwegennet) | 0 | 2.314 | 726 | 564 | 0 | 901 |
| 4.0 Waterhuishouding (Grondwaterwet) | 9.080 | - 2.578 | 3.197 | 17.220 | 0 | 5.749 |
| 6.0 Landelijk gebied (ontgrondingen) | 27.230 | 22.725 | 11.200 | 8.084 | 59.445 | 25.364 |
| Totaal | 66.211 | 46.830 | 30.359 | 42.301 | 80.643 | 50.033 |

## 4. Nazorgheffing stortplaatsen

Op grond van de Wet milieubeheer hebben provinciale staten bij wijze van een belasting een heffing ingesteld op het drijven van stortplaatsen, met uitzondering van stortplaatsen waar baggerspecie is gestort en die (mede) worden gedreven door de minister van verkeer en waterstaat.

*Kosten die onder de heffing kunnen worden gebracht zijn de volgende.*

a. Kosten in verband met de zorg voor de in de provincie gelegen stortplaatsen.
   - Maatregelen strekkende tot het instandhouden, alsmede het herstellen, verbeteren of vervangen van voorzieningen ter bescherming van de bodem.
   - Het regelmatig inspecteren van voorzieningen ter bescherming van de bodem.
   - Het regelmatig onderzoeken van de bodem onder de stortplaatsen.

b. De afdracht van gelden aan het fonds als bedoeld in artikel 15.48 van de Wet milieubeheer (claims van derden).

c. De door de provincie Drenthe uitgevoerde inventarisatie van plaatsen waar in de provincie Drenthe afvalstoffen zijn gestort en waar dat storten vóór 1 september 1996 is beëindigd en het onderzoek naar en systematische controle van de aanwezigheid, de aard en de omvang van eventuele verontreiniging aldaar.

d. De dekking van de aansprakelijkheid, bedoeld in artikel 6:176 van het Burgerlijk Wetboek (een risicoaansprakelijkheid voor eventuele schade als gevolg van het verspreiden van verontreinigingen naar buiten de stortplaats).

De kosten voortvloeiende uit b en d zijn vooralsnog niet meegenomen in de berekening van de nazorgheffing.

Het Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe stelt een eigen begroting en jaarverslag op dat ter informatie aan de leden van provinciale staten wordt gestuurd. In het jaarverslag wordt onder meer verantwoording afgelegd over het gerealiseerde rendement op het belegde vermogen en over de gemaakte kosten.

*Geraamde en gerealiseerde inkomsten*

De nazorgheffing wordt geheven per stortplaats. De hoogte van de jaarlijkse heffing is afgeleid van het doelvermogen per stortplaats. Voor wat betreft de te hanteren tarieven is ervoor gekozen om te werken met een separaat door provinciale staten vast te stellen tarieventabel. Het voor 2004 begrote bedrag van € 1.042.000,-- is ook daadwerkelijk gerealiseerd.

## 5. Opcenten motorrijtuigenbelasting

Op grond van artikel 222 van de Provinciewet worden provinciale opcenten geheven. De opcenten zijn een opslag op een andere belasting, namelijk de motorrijtuigenbelasting. Deze belasting wordt geïnd door de Rijksbelastingdienst.

*Geraamde en gerealiseerde inkomsten*

De opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting is qua opbrengst de belangrijkste provinciale heffing. Deze belasting is voor de provincies een algemeen dekkingsmiddel. Het tarief wordt gebaseerd op het vierjarige gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie en gaat steeds in op 1 april van ieder jaar. Provinciale staten stellen het opcententarief jaarlijks vast.

In 2004 is er ten opzichte van de raming in totaal € 934.000,-- meer aan opbrengst van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting gerealiseerd dan geraamd. In het navolgende zijn raming en realisatie tegenover elkaar gezet.

| | |
|---|---|
| **Raming 2004** | **29.880.000** |
| **Realisatie 2004** | **30.814.000** |
| **Verschil** | **934.000** |

De realisatie is in overeenstemming met de theoretische opbrengsten, berekend over de stand van het wagenpark eind 2003 en eind 2004.
Oorzaak van de meeropbrengst ten opzichte van de raming is nagenoeg geheel gelegen in een nog steeds doorzettende verschuiving naar zwaardere gewichtsklassen.

De gerealiseerde groei is 1% en daarmee in overeenstemming met de raming.
Vermoedelijk speelt als verklaring voor de hogere opbrengst wel mee dat de groei vooral in de eerste helft van het jaar is gerealiseerd.

Een andere oorzaak voor het positieve resultaat is een geringer percentage oninbaar, namelijk 0,78 versus geraamd 1. Het effect hiervan is € 68.000,--.

# I.2.2. WEERSTANDSVERMOGEN

In deze paragraaf wordt ingegaan op de risico's, de weerstandscapaciteit en het beleid hieromtrent.

### Risico's

Onder risico's worden in het kader van deze paragraaf bedoeld: "alle voorzienbare risico's waarvoor geen voorzieningen zijn gevormd of die niet tot afwaardering van activa hebben geleid en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot het balanstotaal of de financiële positie". In deze paragraaf worden deze risico's in kaart gebracht. Ook is aangegeven of voor de risico's een beleid wordt gevoerd om het risico zoveel mogelijk te beperken.

### Afgedekte risico's

Van de risico's die de provincie loopt, zijn er veel afgedekt door verzekeringen. De door de provincie afgesloten verzekeringen zijn: ongevallenverzekering gedeputeerden, werkgeversaansprakelijkheidsverzekering bestuurders motorrijtuigen, rechtsbijstandsverzekering provinciale ambtenaren, gemalenverzekering/machinebreukverzekering, aansprakelijkheidsverzekering bedrijf/provincies, brandverzekering gebouwen, inboedelverzekering, kostbaarhedenverzekering, kunst en antiekverzekering, binnenvaartverzekering, landmateriaalverzekering, goederentransportverzekering, continu zakenreisverzekering, verzekering beroepsaansprakelijkheid, elektronicaverzekering, autoverzekeringen en verzekering fraude en beroving.

### De risico's van de provincie Drenthe

Wij hebben hierna getracht in het kader van de opstelling van deze paragraaf een zo volledig mogelijk beeld te geven van de risico's met betrekking tot de financiële positie van de provincie Drenthe. Als geen indicatie over de hoogte van het risico is te geven, is het risico vermeld in beschrijvende vorm.

Wij onderkennen voor de provincie Drenthe de volgende risico's.

### 1. Renteontwikkeling

Risico's met betrekking tot renteontwikkeling hangen nauw samen met de samenstelling van het vermogen. Het vreemd vermogen van de provincie Drenthe maakt voor 42,5% deel uit van het totale vermogen. De risico's ten aanzien van renteontwikkeling over het vreemde vermogen zijn beperkt. Dit komt mede doordat het hier om langlopende geldmiddelen gaat met een vast rentepercentage. Kortlopende geldleningen verwachten wij niet aan te trekken. Meer renterisico lopen wij bij de uitgezette gelden. Voor onze uitgezette gelden zijn wij uitgegaan van een kortetermijnrente van 2%. Voor de langetermijnrente gaan wij uit van 4,5%. In de inschatting van deze percentages kleven onzekerheden. Deze kunnen zowel voordelig als nadelig zijn. Het rentepercentage van de interne rente die wij hanteren, wordt geschat op basis van de ontwikkeling van de marktrente. De interne rente is vastgesteld op 4,5%.

*Ontwikkeling van het risico*
In 2004 hebben wij geen uitzettingen op lange termijn gedaan. De kortetermijnrente heeft zich ontwikkeld zoals was verwacht. Renteontwikkelingen worden nauwgezet gevolgd, maar het geschetste risico blijft altijd aanwezig.
De gerealiseerde rente stemt overeen met de begrote rente van 2%. Ook voor 2005 is dit, gezien de praktijk van kortetermijnuitzettingen, een reële inschatting.

## 2. Financiële risico's

Twee belangrijke financiële risico's zijn het koersrisico en het kredietrisico. Wij menen dat deze risico's vrij beperkt zijn, gezien de maatregelen die wij hebben genomen. Wel zijn wij van mening dat wij meer risico lopen bij leningen die om beleidsmatige redenen zijn verstrekt, omdat daarbij niet de richtlijnen en limieten uit het Treasury-statuut in acht genomen hoeven te worden.

*Ontwikkeling van het risico*
Ultimo 2005 is naar verwachting € 12,7 miljoen aan leningen om beleidsmatige redenen verstrekt. Deze € 12,7 miljoen is onderverdeeld in drie leningen aan respectievelijk NV Edon (achtergesteld), RTV Drenthe en Lofar. De leningen aan RTV Drenthe en Lofar zijn in 2004 verstrekt. Over deze leningen lopen wij een kredietrisico.

## 3. Begrotingsrisico's

Aan veel ramingen in de begroting zijn onzekerheden verbonden. Tevens zijn de te realiseren baten en lasten soms niet goed te beïnvloeden. Als gevolg hiervan loopt de provincie risico's die wij aanduiden als begrotingsrisico's. Vanzelfsprekend kunnen deze risico's zowel positief als negatief zijn.

*Ontwikkeling van het risico*
De begroting wordt - met ingang van 2005 - zo actueel mogelijk gehouden door wekelijks de besluiten van gedeputeerde staten in een wijziging te verwerken.

## 4. Risico's verbonden partijen

Onder een verbonden partij wordt verstaan: een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft. Vooral het financiële belang impliceert een risico voor de provincie. Immers, de middelen die door de provincie ter beschikking zijn gesteld, kunnen een verlies zijn in geval van faillissement. Verder heeft de provincie een financieel belang indien financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de provincie. In de paragraaf Verbonden partijen van deze jaarrekening wordt op de verbonden partijen van de provincie Drenthe nader ingegaan.

*Ontwikkeling van het risico*
Het risico blijft aanwezig, hoewel het zich in 2004 niet voorgedaan heeft. Zie voor een nadere uitwerking ook de paragraaf Verbonden partijen.
Bijdragen van de provincie in de ontwikkeling van de gasfabrieken Coevorden en Meppel zijn gemaximeerd binnen de overeenkomst. Voor Assen zal een zelfde regiem gelden. Hierdoor is een overschrijding van de bijdrage uitgesloten.

## 5. Risico's op gegarandeerde geldleningen

Het totaal van de gegarandeerde geldleningen bedraagt per 31 december 2004 € 29,5 miljoen tegenover € 34,4 miljoen eind 2003. Dit betreft alleen het eigen aandeel van de provincie Drenthe.
Voor veruit het grootste deel zijn deze garanties verstrekt ten behoeve van instellingen op het gebied van de gezondheidszorg. Nieuwe garanties voor leningen in deze sector worden niet meer afgegeven. Voorzover bestaande geldleningen worden geconverteerd dan wel op andere terreinen nog wel geldleningen worden gegarandeerd, gebeurt dit onder de zekerheidstelling uit hypotheken.

*Ontwikkeling van het risico*
Zoals verwacht is het risico in 2004 afgenomen door aflossingen en het niet verstrekken van nieuwe waarborgen. Afname van het risico zal naar verwachting in 2005 doorzetten. Momenteel wordt gekeken naar de mogelijkheid een aantal gewaarborgde geldleningen onder te brengen bij het Waarborgfonds voor de zorgsector. Medio 2006 zal hier meer duidelijkheid over zijn. De risico's zullen dan nog meer afnemen.
Met betrekking tot de garantstelling voor de lening aan Technomatch is het risico voor de provincie afgenomen en zal in 2005 verder afnemen. Technomatch heeft in 2004 ongeveer € 700.000,-- afgelost op de lening, terwijl € 312.000,-- in het aflossingschema was opgenomen. In 2005 zal € 400.000,-- afgelost worden in plaats van de € 360.000,-- uit het aflossingsschema. Daarmee zal eind 2005 in totaal € 1.100.000,-- afgelost zijn van de opgenomen lening van € 1.679.000,--.

## 6. BTW-compensatiefonds

Het BTW-compensatiefonds is inmiddels twee jaar van kracht. De aanlevering en inboeking van facturen geeft minder problemen dan in 2003. De diverse vormen van samenwerking van de provincie met andere overheden en instellingen blijkt ook dit jaar in de praktische uitvoering van de wet ingewikkeld. Er is overleg met de fiscus geweest. Met het oog op Europese projecten wil de fiscus per project bekijken wat afgesproken kan worden over de compensatie van de BTW. Daarnaast blijkt de fiscus de betaalde BTW over de kosten van de organisatie niet volledig als compensabel te accepteren. Immers, het apparaat werkt ook voor ondernemers en vrijgestelde prestaties waaraan BTW zou kunnen worden toegerekend. Over de voorgelegde berekeningswijze wilde de fiscus geen oordeel geven; dit komt te zijner tijd bij gelegenheid van een controle aan de orde.
Over de discussie met de fiscus omtrent de bodemsaneringsprojecten is nog steeds geen helderheid.

## 7. Kosten bestuursdwang

Vooral in het kader van de geïntensiveerde handhavingsactiviteiten kan het noodzakelijk zijn dat de provincie bestuursdwang toepast. Hoewel de daarmee gemoeide kosten in principe voor rekening van de veroorzaker(s) zijn, is het niet altijd zeker dat verhaal mogelijk is (bijvoorbeeld vanwege de insolvabiliteit van de overtreder). Reden waarom enkele jaren geleden de reserve Bestuursdwang is ingesteld. Per 31 december 2004 is het saldo van deze bestemmingsreserve € 320.000,--.
In beginsel streven wij ernaar volledig de gemaakte kosten te verhalen. De zichtbare en uniforme handhaving leidt ertoe dat frequenter en meer kwalitatief gehandhaafd wordt. Hierdoor neemt de "pakkans" en dus de kans op bestuurlijke maatregelen toe. Ook zal de handhaving in het kader van een verbetertraject in de systematiek van de kwaliteitszorg meedraaien. Er wordt gewerkt aan certificering.
Het vaker toepassen van bestuursdwang kan leiden tot onderuitputting van het bestaande

handhavingbudget, omdat de gemaakte kosten voor invordering niet altijd verhaald kunnen worden. Hierdoor zal mogelijk beslag gelegd worden op de algemene middelen. Het is een toenemend risico, doordat het beleid is aangescherpt.

*Ontwikkeling van het risico*
In 2004 zijn twee bedragen ontvangen naar aanleiding van handhavingsactiviteiten, te weten € 250.000,-- van Sita/Meisner in verband met het opleggen van een dwangsom voor het niet-afdekken van een vuilstort. Daarnaast werd € 9.608,-- ontvangen van Staatsbosbeheer in verband met het opruimen van illegaal gestort afval. Op de eigenaar van het bosperceel hebben wij de kosten verhaald. Ook in 2005 zal een aantal trajecten lopen in het kader van bestuursdwang. Het gesignaleerde risico behoeft geen aanvulling en is nog altijd aanwezig.

## 8. Claims van derden

Bij claims van derden gaat het om de aansprakelijkheid van de provincie bij (vermeend) onrechtmatig handelen. Binnen elk organisatieonderdeel draagt een juridisch aanspreekpunt zorg voor het handhaven van een voldoende niveau van juridische kwaliteit. De manager rapporteert regelmatig via het bedrijfsplan en de managementrapportages over de stand van zaken met betrekking tot de juridische kwaliteit van de groep. Aan iedere groep is een juridisch consulent toegevoegd vanuit de Stafgroep Bestuurs-, Juridische en Concernzaken die de manager en het juridisch aanspreekpunt in tweede lijn ondersteunt bij de zorg voor juridisch zorgvuldig handelen.

*Ontwikkeling van het risico*
De laatste jaren zijn de claims op de provincie beperkt gebleven. Op dit moment zijn er ook geen grote claims in behandeling. Door de toenemende aandacht voor juridische kwaliteitszorg en de inbedding hiervan in de organisatie, verwachten wij dat het risico beperkt kan blijven. Jaarlijks wordt door een training de kennis van de Algemene wet bestuursrecht gepeild en opgefrist.
Het toepassen van bestuursdwang (bijvoorbeeld het stilleggen van werkzaamheden) kan tot gevolg hebben dat er claims van derden komen vanwege (vermeend) onrechtmatig optreden door toezichthouders van provincie. Mede in dit verband ligt er een claim van Archon voor de Meppeler Beton Centrale (circa € 3 miljoen).

## 9. Decentralisatie van rijkstaken

De decentralisatie van rijkstaken gaat nog steeds door. Naast de overdracht van bevoegdheden en middelen vindt ook overdracht van risico's plaats waarbij geen compensatie in geld plaatsvindt. Ook herverdeeleffecten dragen in geval van overdracht van rijkstaken naar de lagere overheden bij tot een verhoging van de risico's.
De decentralisatie en bijgaande bezuinigingen door het Rijk zijn vaak onvermijdelijk. Op bestuurlijk niveau probeert de provincie zoveel mogelijk geld voor de taken te verwerven. Ten aanzien van de grondverwerving probeert de provincie de Dienst Landelijk Gebied (DLG) te houden aan de gemaakte afspraken uit het verleden. Verder beleid is nog niet ontwikkeld. Het is een moeizaam proces.

*Ontwikkeling van het risico*
De verwachting is dat het risico toeneemt door de verdergaande bezuinigingen en ombuigingen van het Rijk.

## 10. Bodemsanering en -bescherming

*Bodembescherming*
Het vaststellen van de grenzen van de kaart Wet ammoniak en veehouderij (WAV) valt binnen bestaande wet- en regelgeving. Hierdoor worden geen financiële risico's gelopen.
De stimuleringssubsidie voor grondwaterbeschermingsgebieden verloopt via de Waterleidingmaatschappij Drenthe, waarbij de provincie garant staat voor 50% van de kosten. De kosten zijn door de jaren heen in hoogte bekend. Hierdoor worden er geen financiële risico's gelopen.

*Bodemsanering*
Verontreinigde bodemlocaties worden steeds vaker vanuit een maatschappelijk oogpunt gesaneerd. De provincie voert in deze ontwikkelingen een stimulerende en een regierol. Voor cofinanciering wordt steeds vaker beroep gedaan op deelnemende partijen. Met het afromen van het Fonds bodemsanering is het risico groot dat, bij onvoldoende rijksmiddelen, de ruimtelijke stedelijke ontwikkeling stagneert door het ontbreken van middelen voor voorfinanciering of cofinanciering.

Daarnaast zullen in de toekomst meer overeenkomsten gesloten worden met een civielrechtelijk karakter. Hierdoor kunnen reguliere bestuurlijke taken zoals handhaving een knelpunt vormen. Hierbij is het mogelijk dat als gevolg van deze civielrechtelijke overeenkomst, de gevolgen van een bestuurlijke handhaving bij de provincie neergelegd worden. Deze risico's worden in principe afgedekt door het budget Wet bodembescherming.

*Ontwikkeling van het risico*
Wij hebben in het kader van de bodembescherming extra middelen beschikbaar gesteld om uitplaatsing als gevolg van de WAV-kaart te stimuleren. Dit bedrag is gemaximeerd en wordt via het Groenfonds uitgekeerd en beheerd. Hier zijn geen extra risico's gelopen.
Het Rijk heeft de uitvoering van bodemsanering getemporiseerd en het budget verlaagd voor de komende programmaperiode 2004-2009. Met deze temporisering is rekening gehouden. De programmering en uitvoering in 2004 hebben niet geleid tot maatschappelijke stagnatie.

## 11. Onderhoud wegen en kanalen

Ten aanzien van de verantwoordelijkheid voor de wegen en de vaarwegen, inclusief de bijbehorende kunstwerken, loopt de provincie het risico dat door derden veroorzaakte schades niet of niet geheel verhaald kunnen worden. De praktijk heeft geleerd dat dit soort gevallen soms een behoorlijke aanslag op de algemene middelen kunnen plegen. Veroorzakers van schades worden, zoals algemeen bekend, steeds mondiger en beroepen zich steeds vaker op bijvoorbeeld overmacht. Bovendien keren verzekeringen van de veroorzakers vaak maar een deel van de schade uit.
Ook wordt de provincie als (vaar)wegbeheerder steeds vaker aansprakelijk gesteld voor ongevallen die de (vaar)weggebruikers zijn overkomen. De provincie is hiervoor verzekerd. Daarnaast kunnen ook natuurlijke calamiteiten als extreme regen- of sneeuwval of aardschokken aanzienlijke schades tot gevolg hebben.
Indien de schadeveroorzaker bekend is, wordt altijd getracht de schade te verhalen bij derden.

*Ontwikkeling van het risico*
De genoemde risico's blijven structureel aanwezig. De in 2004 aangebrachte schades zijn nagenoeg geheel op de veroorzakers of diens verzekeringsmaatschappijen verhaald.
In 2004 is gestart met een inhaalslag wat betreft het onderhoud van de oeverconstructies op de vaarwegen in Zuidoost-Drenthe. Natuurlijke calamiteiten hebben zich niet voorgedaan.

## 12. Europese programma's

In 2001 zijn de Europese Unie(EU)-programma's doelstellingen 2 en 5b (samen met de provincie Groningen) en LEADER afgesloten. In 2002 zijn de verzoeken om eindafrekening ingediend bij de Europese Commissie. Bij de eindafrekening van het eerste deel is gebleken dat Europa financieel-technische correcties heeft doorgevoerd. Dit omdat afrekening plaatsvindt op het totaal van het programma en niet op het niveau van individuele projecten. Daardoor wordt een vordering van € 99.000,-- op Europa waarschijnlijk niet meer ontvangen. Lopende het ingediende bezwaarschrift, is hiervoor een voorziening gemaakt. Groningen en Drenthe hebben afgesproken om de rentebaten op deze programma's (€ 3,5 miljoen) te reserveren als dekking voor tegenvallers bij de afrekening. De kassaldo's (door rentebaten) lijken toereikend om een eventuele tegenvaller op te vangen. Voor doelstelling 2 van het programma 1997-1999 is de commissie bezig met een audit. De uitkomsten hiervan zullen naar verwachting in de loop van 2005 definitief zijn.
Naast de in Samenwerkingsverband Noord-Nederland(SNN)-verband uitgevoerde Europese programma's is de provincie Drenthe betrokken bij de projecten Town-Net, Water4all, Ten, Regiodynamics, Farmers for nature en Hanze Passage. Ook bij deze projecten is sprake van risico's ten aanzien van de eindafrekening.

*Beleid*
Door het SNN worden de projecten elk halfjaar gescreend op uitvoeringsvoortgang. Bovendien schrijven de subsidievoorwaarden voor wat er gedaan moet worden bij juridische problemen in de loop van het project. Dat wordt minutieus uitgevoerd, nadat overigens de toetsingsfase al gericht is op risico-uitsluiting. Daarnaast wordt voor bepaalde projecten ook wel externe deskundigheid ingehuurd om de organisatie en administratie van deze projecten goed te regelen.
Voor de overige projecten zijn tevens maatregelen getroffen om de voortgang te bewaken en is de accountant betrokken bij halfjaarlijkse rapportages.
De uitvoeringsorganisatie SNN voert het Kompas-programma uit. Hiervoor is binnen het programma ook financiering aanwezig. Deze financiering loopt echter maar tot en met 2006. De afwikkeling van het Kompas-programma zal echter tot ongeveer 2010 in beslag nemen. Indien er geen vervolg komt op het Kompas-programma, zullen de drie provincies de kosten van de Uitvoeringsorganisatie (UO) SNN zelf moeten financieren. Dit geldt ook (ten dele) indien er wel een vervolgprogramma komt, maar daarin minder ruimte is voor financiering van uitvoering van het programma (bijvoorbeeld omdat het totale programma kleiner is). UO SNN heeft wel enige reserves opgebouwd, maar dit is slechts voldoende voor de overbrugging van een periode van een half tot één jaar. Al een tijdje wordt er geen personeel meer in vaste dienst aangenomen tenzij het niet anders kan. Er blijven echter mensen nodig om de afronding van het Kompas uit te voeren. De hiermee gepaard gaande kosten lopen ruwweg af van ongeveer € 4 miljoen in 2007 tot ruim € 1 miljoen in 2010. De rentebaten op het Kompas-programma zijn al gereserveerd voor de afdekking van financiële en budgettaire risico's. Indien er geen dekking wordt gevonden binnen een vervolgprogramma, betekent dit voor 2007-2010 een totaalrisico per provincie voor de financiën UO SNN van ruim € 3 miljoen.

*Ontwikkeling van het risico*
Door de veranderende EU-voorschriften kan het risico veranderen.

## 13. Risico's in het kader van het Kompas

Bij de uitvoering van het Kompas-programma loopt het SNN ten principale risico, samenhangend met het al dan niet volledig verstrekken van vooral Europese subsidies. Dit is een "normaal" risico, waarvoor een standaardmonitoringsinstrument ingezet is. Financiële risico's betreffen vooral onregelmatigheden bij de uitvoering van projecten, interpretatieverschillen en verandering van regelgeving. De provincie Drenthe is in het kader van de gemeenschappelijke regeling mede risicodragend. Dit financiële risico is beperkt en wordt in principe afgedekt door de rentebaten op het programma (eind 2004: € 15 miljoen).

Naast de financiële risico's is er ook een budgettair risico. Dit betreft enerzijds het risico van terugvordering door de Europese Commissie als (op programmaniveau) na twee jaar te weinig betalingen bij eindbegunstigden hebben plaatsgevonden. Anderzijds is er het risico van terugbetaling, indien aan het einde van de programmaperiode te weinig is gecommitteerd. Het eerste risico wordt beperkt door een strakke monitoring van de uitvoering van de verschillende projecten. Het tweede risico wordt beperkt door tijdens de programmaperiode over te committeren. In de praktijk van het uitvoeren van de regionale stimuleringsprogramma's blijkt bij eindafrekening van projecten uiteindelijk namelijk altijd enige onderbenutting van de toegekende middelen op te treden. Het SNN heeft besloten dat op programmaniveau 10% mag worden overgecommitteerd. Voor de regelingen ligt dit percentage, afhankelijk van de regeling, tussen de 10 en 25. De hierdoor ontstane "ruimte" is in het Jaarprogramma Kompas 2005 toegekend aan verschillende prioritaire maatregelen. Er komt nu steeds meer informatie binnen over feitelijke onderuitputting. Dit kan aanleiding zijn de overcommittering nog te verhogen.

## 14. Projecten Cultuurtoerisme II en Drents Goed/Landleven

Na het faillissement van het Noord-Nederlands Bureau voor Toerisme (NNBT) heeft de provincie eind 2003 de projecten Cultuurtoerisme II en Drents Goed/Landleven overgenomen en is verantwoordelijk voor de verdere uitvoering daarvan. De provincie betaalt kosten vooruit waarvoor later subsidie verkregen wordt bij het SNN. Er bestaat enig risico dat bij de eindafrekening van de projecten blijkt dat bepaalde kosten niet subsidiabel zijn. Dit zal dan niet om grote bedragen gaan. Het risico wordt zoveel mogelijk beperkt door goed zicht op de projecten te houden.

*Beleid*
Het monitoren van de projecten moet het risico van onjuiste of vertraagde uitvoering beperken.

## 15. Nazorg stortplaatsen

Op grond van de wettelijke nazorgregeling in de Wet milieubeheer (Wm) wordt de provincie, na overdracht van de nu operationele stortplaatsen, verantwoordelijk voor de bestuurlijke, organisatorische en financiële aspecten van de nazorg van deze stortplaatsen. In verband hiermee wordt door de provincie, ondanks genomen en eventueel te nemen maatregelen, een aantal risico's gelopen, vooral als het doelvermogen niet wordt bereikt, bijvoorbeeld door tegenvallende rendementen, een snellere sluiting van de stortplaats dan voorzien of door wanbetaling, evenals door niet-voorziene omstandigheden nadat overdracht van de stortplaatsen aan de provincie heeft plaatsgevonden.
Momenteel zijn in de Wm voorwaarden voor sluiting van stortplaatsen gekoppeld aan de milieuhygiënische eindinspectie. Er kunnen geen financiële voorwaarden aan de overdracht gesteld worden.

De wet biedt als zodanig onvoldoende expliciete zekerheden om te voorkomen dat bijvoorbeeld ten gevolge van een faillissement de nazorgkosten ten laste van de provincie komen. De financiële afrekening op het moment van de overdracht van de stortplaatsen is cruciaal. Nadat de stortplaatsen zijn gesloten, kan geen verrekening met de exploitant meer plaatsvinden. Na de overdracht is de provincie verantwoordelijk en moeten eventuele niet-voorziene tekorten (bijvoorbeeld als gevolg van lagere rendementen in de nazorgfase, onverwachte kostenstijgingen en optreden van calamiteiten) door de provincie worden opgevangen.
De wettelijke nazorgregeling is geëvalueerd. De evaluatiecommissie heeft de aanbeveling aan de minister van volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en milieubeheer (VROM) gedaan om de wet in die zin te wijzigen dat de overdracht van een stortplaats naar de provincie pas mogelijk wordt, nadat de exploitant aan al zijn financiële heffingsverplichtingen tegenover de provincie heeft voldaan. In de conceptreactie van de minister van VROM op de aanbevelingen van de evaluatiecommissie wordt aangekondigd dat de wet in die zin zal worden aangepast. Zodra die aanpassing van de wet is doorgevoerd, is er een wettelijke regeling voor dit als eerste genoemde risico.

*Ontwikkeling van het risico*
Er is inmiddels een protocol sluitingsverklaring opgesteld. Hierin staat beschreven waar de exploitant aan moet voldoen om de stortplaats over te kunnen dragen aan de provincie. De totale aanslag (doelvermogen) is een van de eisen. Of het actuele doelvermogen moet betaald worden door de exploitanten eer de stortplaats overgaat naar de provincie.
Er is inmiddels een risicomodel opgesteld waarin het aspect risicoaansprakelijkheid (mocht er na de sluiting nog schade aan het milieu plaatsvinden) verdisconteerd kan worden. Dit is dan hiermee afgedekt. Voor de nazorg van al gesloten stortplaatsen is afgesproken dat VROM zorgt voor een robuuste financiering. Deze afspraak is gemaakt op basis van een onderzoek naar de gevolgen van bestaande gesloten stortplaatsen. Huidige probleemlocaties kunnen vanuit bestaande middelen (voorzover nog aanwezig) vooruitlopend hierop opgepakt worden.

## 16. Uitvoering Meerjarenuitvoeringsprogramma verkeer en vervoer (MUP-VV)

Veel projecten in de verkeers- en vervoerssector hebben te maken met een aantal onzekerheden die van invloed kunnen zijn op de realiseerbaarheid dan wel de planning van die projecten. Op deze risico's wordt hierna ingegaan.

*Planschade*
Vooral bij de grotere nieuwbouwprojecten (zoals de aanleg van rondwegen) kan het risico van planschade ex artikel 49 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO) niet geheel worden uitgesloten. Van belang is dat dit risico al tijdens de bestemmingsplanprocedure wordt geïnventariseerd. Overigens kunnen ook jaren na de realisering van de werken nog claims bij de desbetreffende gemeente binnenkomen.

*Vertraging planprocedures*
Sommige werken zijn, voor wat betreft realisering, mede afhankelijk van een planologische regeling en/of diverse vergunningen dan wel andere formele instemming van derden.
De bij deze regelingen behorende advies- en beroepsprocedures kunnen een aanzienlijke vertraging opleveren bij de uitvoering.

*Draagvlak planontwikkeling*
Kenmerk voor het huidige provinciale beleid is het streven naar een verkeers- en vervoersvisie per corridor of gebied en een daarop gericht integraal maatregelenpakket.
Vooral het draagvlak voor de conclusies en aanbevelingen van de verschillende corridorstudies bepaalt de haalbaarheid van meerjarenuitvoeringsconvenanten. In financiële zin kunnen deze risico's positief en negatief zijn.

*Onteigening*
Veelal worden de gronden langs minnelijke weg verworven. In een aantal situaties is echter een onteigeningsprocedure nodig. Deze procedures zijn tijdrovend, dus vertragend en kostenverhogend.

*Bodemsaneringen*
In incidentele gevallen zal tijdens de uitvoering van het werk verontreiniging van het grondwater of van de bodem worden aangetroffen. Bodemsaneringen kunnen aanzienlijk kostenverhogend werken en zullen vaak tot grote vertragingen van het project leiden.
Bij wegconstructies moet rekening worden gehouden met de mogelijkheid van het moeten afvoeren en verwerken van teerhoudend asfalt.

*Geluidhinder*
De wetgeving in het kader van de geluidhinder is en wordt verscherpt. Dit heeft onder meer tot gevolg dat, meer dan in de afgelopen jaren het geval was, in voorkomende gevallen een geluidonderzoek moet worden uitgevoerd naar de effecten van de maatregelen op bepaalde afstand van de maatregel. Voor het geval de gemeten geluidbelasting 1,5 dB hoger is dan de waarde in de oude situatie, zal de overheid maatregelen moeten treffen. Hierbij denken wij aan "fluisterasfalt" dan wel maatregelen aan de woningen. Het zal duidelijk zijn dat deze maatregelen de kosten aanzienlijk kunnen verhogen.

*Kabels en leidingen*
Het moeten verleggen van kabels en leidingen kan in sommige gevallen aanzienlijk kostenverhogend werken en in de tijd gezien vertragingen opleveren.

*Aanbestedingen*
De op het moment van aanbesteden heersende marktsituatie kan een risico vormen. Een mee- of tegenvallende aanbesteding kan wel 30% verschil maken.

*Water-, archeologie-, flora- en faunatoets*
Voordat een bestemmingsplan gewijzigd kan worden, moet de water-, archeologie- en flora- en faunatoets met een positief resultaat worden doorlopen. Bij negatief resultaat kan het leiden tot een wijziging dan wel vertraging van het project.

*Financiële dekkingsplannen*
De uitwerking van het provinciale beleid wordt in nauwe samenwerking met derden (onder andere Rijk en gemeenten) in een meerjarig regionaal investeringsprogramma opgenomen. Per project wordt aangegeven welke overheden en instanties als financieel medeverantwoordelijke partner worden gezien. Iedere partner legt dit vast in een jaarlijks uitvoeringsprogramma, voor de provincie voorheen het MUP. Het dekkingsplan moet als een risico worden gezien, ingeval over de financieringsopzet nog geen overeenstemming is bereikt. In die gevallen waar een project in eerste aanleg een provinciale verantwoordelijkheid betreft, zal de provincie zelf moeten zorgdragen voor een financieel vangnet voor het eventueel (gedeeltelijk) mislukken van de nagestreefde financieringsopzet. Dat vangnet zal in beginsel worden gevonden binnen de provinciale budgetten.

*Ontwikkeling van het risico*

*Openbaar vervoer (OV)*
De forse rijksbezuinigingen zijn door het OV-bureau verwerkt. Als gevolg daarvan heeft een integrale aanpassing van het voorzieningenniveau in Groningen en Drenthe plaatsgevonden. In het komende jaar zal het OV-bureau de aanbestedingen evalueren en indien nodig het aanbestedingsbeleid aanpassen.
Het komende jaar zal een besluit moeten worden genomen over de decentralisatie van de spoorlijn Emmen-Zwolle. Overname van de spoorlijn is afhankelijk van de uitkomsten van de onderhandelingen met het Ministerie van Verkeer en Waterstaat. Indien wordt besloten tot overname, zal in samenwerking met de provincie Overijssel een aanbesteding van de spoorlijn volgen.

## 17. Belastbaarheid secundaire arbeidsvoorwaarden

Hierbij is sprake van een probleem inzake dienstauto's die verstrekt zijn voor 2004. De Belastingdienst accepteert niet dat er om praktische redenen af en toe dienstauto's deels voor woon-werkverkeer gebruikt worden. Er kan een claim komen op basis van de regels omtrent het woon-werkverkeer. Vanaf 2004 is de wetgeving gewijzigd en is dit probleem opgelost. Verder kan de provincie aansprakelijk worden gesteld voor ketenaansprakelijkheid. Het gaat hierbij om ondernemersactiviteiten of om inleenpersoneel, waarbij loonheffing en BTW verhaald kunnen worden op de provincie indien de opdrachtnemer dit zelf niet heeft afgedragen en er geen verhaal meer op hem mogelijk is. Het risico kan worden verkleind door het opstellen van gebruikersovereenkomsten waarbij de werknemer verklaart dat de beschikbaar gestelde voorzieningen alleen zakelijk worden gebruikt. Bij het opzeggen van het dienstverband door de werknemer zullen de voorzieningen moeten worden ingeleverd. Daarnaast heeft de Belastingdienst een onderzoek verricht op de dienstkleding van de provincie voor de jaren 1999 tot en met 2002. Dienstkleding moet voldoen aan een aantal vereisten ten aanzien van herkenbaarheid kleding provincie Drenthe (emblemen).

*Ontwikkelingen van het risico*
Wij hebben in dit verband maatregelen genomen en zijn over de verdere uitwerking daarvan in gesprek met de belastingdienst.

## 18. Motorrijtuigenbelasting (MRB)

De registratie van gegevens voor de MRB wordt uitgevoerd door het Centraal Bureau Motorrijtuigenbelasting (CBM) en is daarmee een verantwoordelijkheid van het Rijk. Het CBM int de provinciale opcenten en draagt deze aan de provincies af. De provincies hebben geen controlemogelijkheden op deze afdrachten en zijn daarmee informatieafhankelijk van het CBM. De kwaliteit van de informatie over de ontvangen opcenten per provincie is daardoor niet geheel gewaarborgd en daardoor blijft onzekerheid bestaan over de juistheid en de volledigheid van de ontvangen opcenten.
Er is geprobeerd om ook toegang tot de gegevens van het CBM te krijgen, maar dat is tot dusverre afgewezen.

*Ontwikkeling van het risico*
Er zijn geen wijzigingen in het beleid; het risico is ook ongewijzigd gebleven.

## 19. Groningen Airport Eelde

De provincie Drenthe loopt een risico met betrekking tot de baanverlenging van Groningen Airport Eelde. Het Rijk levert een bijdrage van € 18,62 miljoen. Hiermee zijn de kosten gedekt. Alleen de meerkosten door vertragingen in verband met bezwaarprocedures komen ten laste van de regio zelf. In de paragraaf Verbonden partijen gaan wij nader in op Groningen Airport Eelde.

## 20. Managementcontracten wegen en kanalen

In 2004 is als gevolg van de gestegen tarieven voor apparaatskosten een indexering van 4,9% voor de normkosten toegepast. Doorwerking hiervan in 2005 en volgende jaren zou een aanmerkelijke stijging van de geraamde kosten van het beheer van wegen en kanalen tot gevolg hebben. In deze begroting zijn wij uitgegaan van een gematigde indexering van 2,34% structureel.

*Beleid*
Wij zullen in de Voorjaarsnota 2005 de indexeringsproblematiek opnieuw bezien.

## 21. Dividend Essent

Het dividend Essent hebben wij geraamd op € 2,8 miljoen structureel. Hoewel dit tegen de achtergrond van de dividenden uit de afgelopen jaren reëel lijkt, is de omvang van winst van Essent, en daarmee van het voor de aandeelhouders beschikbare dividend, onzeker. Uiteraard kan dit risico zowel negatief als positief zijn.
Op basis van een perspublicatie in maart 2005 is de dividendverwachting over 2004 in totaal € 3,9 miljoen. Hiermee is in de jaarstukken 2004 rekening gehouden.

## 22. NNBT

Het NNBT is in 2003 failliet gegaan. Verliezen voor de provincie zijn in de jaarrekening van 2003 opgenomen. Wel is een vordering van € 608.956,-- vastgelegd en ingediend bij de curator. Het wachten is op de afwikkeling van het faillissement. De verwachting is dat er bij de afwikkeling weinig tot geen baten zijn, zodat de claims die de provincie bij de curator heeft neergelegd niet zullen leiden tot een (substantiële) uitbetaling.
In verband met de garantstelling van een lening van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP) aan het NNBT voor totaal € 386.000,-- is in 2003 een voorziening gemaakt. Het ABP heeft het geld opgevraagd en dit is uitbetaald in 2004. Er zijn geen (verborgen) risico's met betrekking tot het NNBT meer te verwachten.

## Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt om niet-begrote kosten die onverwachts en substantieel zijn te dekken. Het gaat om middelen en mogelijkheden waaruit tegenvallers eventueel gedekt kunnen worden. Wij noemen de volgende componenten van de weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe.

- Onbenutte belastingcapaciteit
- Algemene reserves
- Bestemmingsreserves
- Stille reserves
- Onvoorzien

Hiervan komen vooral de post Onvoorzien, maar ook de reserve voor algemene doeleinden en de structurele begrotingsruimte, in aanmerking voor het opvangen van risico's. In het navolgende zijn de componenten van de weerstandscapaciteit nader toegelicht.

### 1. *Onbenutte belastingcapaciteit*

De onbenutte belastingcapaciteit van de provincie Drenthe bestaat uit het verschil tussen de opbrengst bij het maximaal aantal te heffen opcenten en de opbrengst bij het werkelijke tarief. In navolgende tabel is weergegeven hoeveel de belastingcapaciteit per jaar bedraagt vanaf 2005. Daarbij is het tarief van 75,9 gebruikt dat is vastgesteld door provinciale staten bij de vaststelling van de begroting 2005. Het maximumtarief per 1 april 2005 dat door het Ministerie van Financiën is vastgesteld bedraagt voor het tijdvak 1 april 2005 tot en met 31 maart 2006 99,0. Op grond van deze uitgangspunten is de onbenutte belastingcapaciteit als volgt.

| Bedragen x € 1.000 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|
| Voorgesteld tarief | 32.618 | 34.386 | 35.449 | 36.158 |
| Maximaal tarief | 39.826 | 44.828 | 46.214 | 47.138 |
| Verschil | 7.208 | 10.441 | 10.764 | 10.979 |

### 2. *Algemene reserves*

De algemene reserves van de provincie Drenthe bestaan uit de saldireserve, de reserve voor algemene doeleinden, de reserve Flexibel beleid en de egalisatiereserve uitvoering Collegeprogramma. Voor het afdekken van de risico's die wij lopen is primair de reserve voor algemene doeleinden van belang, omdat deze reserve als onderdeel van de algemene reserve geen directe bestemming heeft. De omvang van deze reserve (€ 13,9 miljoen) is voldoende, vergeleken met het normbedrag van € 13,2 miljoen (inclusief indexering voor prijsinflatie van 1,25% in 2004) dat wij als provincie hebben afgesproken. Overigens zal in 2005 nader onderzocht worden of de afgesproken norm nog voldoet, afgezet tegenover de risico-ontwikkeling.

De samenstelling en ontwikkeling van de algemene reserves is als volgt.

| Bedragen x 1.000 per 31 december | 2001 | 2002 | 2003 | 2004 |
|---|---|---|---|---|
| Saldireserve | 151 | 12.460 | 6.806 | 6.040 |
| Reserve voor algemene doeleinden | 14.622 | 13.271 | 13.628 | 13.901 |
| Reserve Flexibel beleid | 8.346 | 9.337 | 9.185 | 9.964 |
| Egalisatiereserve uitvoering Collegeprogramma | 0 | 0 | 0 | 6.300 |
| Totaal algemene reserves | 23.119 | 35.068 | 29.619 | 36.205 |

De algemene reserves zijn toegenomen met € 6,6 miljoen (exclusief resultaat boekjaar 2004). In de saldireserve worden de resultaten van het boekjaar verwerkt. De egalisatiereserve uitvoering Collegeprogramma is een nieuwe reserve. Deze twee reserves zullen in de loop van de komende jaren gebruikt worden voor de kosten die gemaakt worden ten behoeve van het Collegeprogramma 2003-2007. Van het saldo van € 10 miljoen op 31 december 2004 van de reserve Flexibel beleid, dat bedoeld is voor eenmalige projecten die passen binnen het provinciaal beleid, is € 8,6 miljoen toegewezen aan specifieke projecten maar nog niet besteed of verplicht.

#### *Resultaat boekjaar 2004*

Het resultaat over 2004 van € 12.179.000,-- (na bestemming reserves) is voorafgaand aan de bestemming van dit saldo per 31 december 2004 onder de algemene reserves geplaatst.

### 3. *Bestemmingsreserves*

De samenstelling en ontwikkeling van de bestemmingsreserves is als volgt.

| Bedragen x 1.000 per 31 december | 2001 | 2002 | 2003 | 2004 |
|---|---|---|---|---|
| Totaal bestemmingsreserves | 32.952 | 41.950 | *44.195 | 38.363 |

* Het saldo van de bestemmingsreserves per 31 december 2003 is op advies van de accountant gecorrigeerd met de openstaande verplichtingen op dat moment. De provincie Drenthe presenteerde de bestemmingsreserves altijd op kasbasis en op verplichtingenbasis. Dit onderscheid is verdwenen. Bij de invoering van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) is bepaald dat alle uitgaven van de reserves via de exploitatie verantwoord moeten worden. Ook moet er een resultaat voor en na bestemming van reserves worden gepresenteerd. Daarom worden alle juridisch afdwingbare verplichtingen vanaf 2004 op dezelfde wijze verwerkt. Ze worden aan het einde van het boekjaar als last verwerkt, waarbij er een kortlopende schuld op de balans ontstaat. De gepresenteerde saldi van de bestemmingsreserves per 31 december 2004 zijn dus inclusief de geboekte verplichtingen. Om de vergelijking te houden met het jaar 2003 zijn de cijfers van de bestemmingsreserves en de kortlopende schulden per 31 december 2003 aangepast (zie ook toelichting op balans).

Alle bestemmingsreserves zijn door provinciale staten bestemd voor een bepaald doel. Alleen voor het afgesproken doel mogen bestedingen plaatsvinden. Alle uitgaven en inkomsten lopen via de exploitatierekening. Bij de begroting worden toevoegingen aan en onttrekkingen aan reserves opgenomen. Dit kunnen afgesproken mutaties zijn, maar ook kunnen dit bijdragen van reserves zijn die dienen voor het opvoeren van jaarbudgetten in de begroting. Dit is een verwachte besteding van de reserve in het boekjaar. Alle mutaties op de reserves worden vanaf 2004 volgens de BBV-voorschriften vermeld bij het Programma financiering en algemene dekkingsmiddelen. Dit maken wij verder nog expliciet zichtbaar door een resultaat voor bestemming en na bestemming van reserves te presenteren. Provinciale staten hebben de bevoegdheid deze bestemming van reserves goed te keuren.

Als de bestemmingsreserves aangesproken zouden moeten worden voor opvang van risico's, betekent dit dat het beoogde doel van de gevormde reserve waarschijnlijk niet gehaald kan worden. Wij houden deze saldi daarom liever buiten de risicoafdekking, maar feitelijk behoren ze hier wel genoemd te worden.

De bestemmingsreserves zijn in 2004 afgenomen met € 5,8 miljoen. De grootste mutaties in de bestemmingsreserves zijn hierna weergegeven.

| Bedragen x € 1.000 per 31 december | 2003 | 2004 | Mutatie |
|---|---|---|---|
| Reserve Infrastructuur | 11.689 | 562 | -11.127 |
| Reserve Investeringen verkeer en vervoer | 6.839 | 10.758 | 3.919 |
| Reserve Beheer Vaarweg Meppel-De Punt | 5.606 | 6.433 | 827 |
| Reserve Monitoring voormalige stortplaatsen | 0 | 871 | 871 |
| Risicoreserve BTW-compensatiefonds | 6.599 | 5.799 | -800 |
| Reserve Stimulering gebiedsgericht beleid (per saldo) | 0 | 1.119 | 1.119 |

De mutaties zijn toegelicht bij het Programma financiering en algemene dekkingsmiddelen. De toelichting op de besteding van de uitgaven is vermeld bij de programma's waarop de bestemmingsreserves betrekking hebben.
Voor de reserve Stimulering gebiedsgericht beleid vermelden wij hier ook nog dat dit aan het begin van 2004 nog een voorziening was (bestemmingsreserve derden). Inmiddels is de financiële afrekening met het Rijk gemaakt. De overgebleven middelen betreffen de provinciale bijdragen die in de loop van de jaren zijn toegevoegd. Daarom is de voorziening in

2004 omgezet naar een bestemmingsreserve. Provinciale staten zullen in 2005 echter nog een besluit moeten nemen over het eventueel in stand houden van deze reserve en de bestemming hiervoor.

### 4. *Totaal eigen vermogen*

De ontwikkeling van het eigen vermogen is als volgt.

| Bedragen x € 1.000 per 31 december | 2001 | 2002 | 2003 | 2004 |
|---|---|---|---|---|
| Resultaat boekjaar | 10.902 | 7.674 | 5.547 | 12.179 |
| Totaal algemene reserves | 25.675 | 27.394 | 29.620 | 36.205 |
| Totaal bestemmingsreserves | 32.952 | 41.950 | *44.195 | 38.363 |
| Totaal eigen vermogen | 69.529 | 77.018 | 79.362 | 86.747 |

Met ingang van 2004 worden volgens de BBV-voorschriften de bestemmingsreserves derden niet meer als reserve bij het eigen vermogen opgenomen maar bij de voorzieningen. Deze niet-bestede middelen verkregen van derden zijn bestemd voor een specifiek doel. Ze zijn daarom niet vrij aanwendbaar. Bovendien moeten deze middelen worden terugbetaald aan de verstrekker, indien ze niet worden besteed. De bestemmingsreserves derden worden daarom tot de voorzieningen gerekend. Hierbij merken wij op dat het begrip voorzieningen in dit besluit breder wordt geïnterpreteerd dan in artikel 374, boek 2, van het Burgerlijk Wetboek. De voorzieningen van de categorie Bestemmingsreserves derden zijn daarom specifiek voor provincies en gemeenten.

Het totale eigen vermogen van de provincie Drenthe is toegenomen van € 79,4 miljoen naar € 86,7 miljoen. Deze toename bestaat uit:

| | |
|---|---|
| per saldo onttrokken middelen aan reserves | -/- 4.794.000 |
| rekening saldo 2004 | 12.179.000 |
| | 7.385.000 |

In vorenstaande tabel is te zien dat de laatste jaren het eigen vermogen zich positief heeft ontwikkeld.

De verhouding tussen het eigen vermogen en het totale vermogen van de provincie Drenthe per 31 december 2004 bedraagt 57,4%. Dit betekent dat de provincie voor haar financiering steeds meer gebruik kan maken van het eigen vermogen en daardoor minder een beroep hoeft te doen op middelen van derden (vreemd vermogen). Dit is een gunstige vermogensstructuur.

De ontwikkeling van de verhouding eigen vermogen/vreemd vermogen

| Bedragen x € 1.000 per 31 december | 2001 | 2002 | 2003 | 2004 |
|---|---|---|---|---|
| Eigen vermogen | 69.529 | 77.018 | 79.362 | 86.747 |
| Totaal vermogen | 134.023 | 135.940 | 140.082 | 151.080 |
| Verhouding EV/VV (in %) | 51,9 | 56,7 | 56,7 | 57,4 |

### 5. *Stille reserves*

Met stille reserves worden de meerwaarden genoemd van activa die te laag of tegen nul zijn gewaardeerd, maar direct verkoopbaar zijn indien dit gewenst zou zijn. Bij de provincie Drenthe is sprake van een aantal stille reserves. Wij merken hierbij overigens op dat wij behalve activa die te laag of tegen nul zijn gewaardeerd, ook activa hebben die niet direct verkoopbaar zijn indien gewenst, terwijl de boekwaarde groter is dan nul. Hierbij denken wij vooral aan de grond-, weg- en waterbouwkundige werken. Dit nuanceert het beeld van stille reserves.

De stille reserves zijn volgens ons aanwezig als aandelen in instellingen. Het gaat daarbij om belangen in de Bank Nederlandse Gemeenten, de Nederlandse Waterschapsbank, de Waterleidingmaatschappij Drenthe, de Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij en Groningen Airport Eelde. De totale waarde hiervan is op de balans gewaardeerd als € 853.000,--. De belangrijkste hiervan zijn de aandelen van Essent (gewaardeerd met een waarde van € 633.000,--). Hiervan ontvangt de provincie Drenthe het meeste dividend. Omdat de verkoop van deze aandelen echter nog niet vrij is, is het praktische belang voor de weerstandscapaciteit vooralsnog beperkt. In de toekomst zal dit wel een belangrijke component kunnen worden.

### *6. Onvoorzien*

Van het in de begroting opgenomen bedrag van € 431.000,-- voor onvoorzien in 2004 is aan het einde van het boekjaar nog een begroot bedrag van € 305.498,-- over. Op dit bedrag is dus geen aanspraak gemaakt en kan daardoor als onbenutte begrotingsruimte bij de weerstandscapaciteit beschouwd worden.

## Conclusie en beleid weerstandsvermogen

In het voorgaande hebben wij een beeld gegeven van de bestaande risico's die wij hebben onderkend en van de weerstandscapaciteit. De risico's blijven redelijk constant. Uit het voorgaande verhaal blijkt dat de financiële risico's bij verstrekte leningen om beleidsmatige redenen en het risico belastbaarheid secundaire arbeidsvoorwaarden is toegenomen. Het risico voor gewaarborgde geldleningen is daartegenover afgenomen. Het blijft echter moeilijk om een goede inschatting te maken van de ontwikkeling van het risico.
Omdat het eigen vermogen in 2004 weer is toegenomen (waaronder een kleine toename van de reserve voor algemene doeleinden) en de ruimte van de onbenutte belastingcapaciteit ook nog steeds ruim is en iets stijgt, gaan wij er vooralsnog van uit dat het geïndexeerde normbedrag voor algemene doeleinden van € 13,2 miljoen (€ 12,6 miljoen, niveau 2002) naast de genoemde overige componenten van de weerstandscapaciteit voldoende zijn in relatie tot de risico's die wij lopen. Overigens zal in 2005 een herijking plaatsvinden. Hierbij zal via een extern onderzoek bekeken worden of de afgesproken norm daadwerkelijk nog voldoet, afgezet tegenover de risico-ontwikkeling.

# I.2.3. ONDERHOUD KAPITAALGOEDEREN

Met het onderhoud van kapitaalgoederen is een substantieel deel van de exploitatie gemoeid. In de paragraaf die hieraan wordt gewijd, worden de beleidslijnen met betrekking tot beheersmatige aspecten daarvan weergegeven. In deze verantwoording wordt verslag gedaan over de uitvoering van het onderhoud aan de kapitaalgoederen.

Onder kapitaalgoederen wordt verstaan alle in eigendom van de provincie zijnde goederen met een meerjarig nut. Deze kapitaalgoederen hebben wij als volgt gerubriceerd.
- Wegen
- Kanalen
- Gebouwen

## Wegenbeheer

*Kengetallen*
- 417 kilometer weg
- 15 kilometer parallelweg
- 261 kilometer fietspad
- 28 faunatunnels

*Managementraamcontract*
Voor het onderhoud van de provinciale wegen is in 1996 een Raamcontract wegenbeheer 1996 tot 2004 opgesteld. In verband met het verlopen van de contractperiode, is voor het onderhoud van de provinciale wegen een Managementraamcontract (beheer) Wegen en Kanalen 2004-2014 opgesteld. Het contract houdt in dat het hoofd van de Productgroep Wegen en Kanalen zich tegenover het college van gedeputeerde staten verbindt het beheer en onderhoud van de Drentse provinciale wegen en vaarwegen tegen een afgesproken kwaliteit en prijs op zich te nemen. Het contract geeft de beschikbare budgetten, de te leveren prestaties en de bevoegdheden en regels in de mandatering weer.

*Jaartranche*
Naast het raamcontract wordt elk jaar de specifieke jaartranche opgesteld. Hierin worden de actuele gegevens voor het uitvoeringsjaar vermeld die onder meer zijn gebaseerd op een jaarlijkse inspectie van de wegen. Bij deze inspecties wordt de zogenoemde CROW-methode (CROW = Stichting Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de grond-, water- en wegenbouw en de verkeerstechniek) gehanteerd om zo objectief mogelijk de verhardingen van het wegennet in kaart te brengen. De jaartranches passen in het financieel meerjarenkader van het raamcontract.

*Onderhoudsnormen*
Met de vaststelling van het raamcontract zijn ook de onderhoudsnormen voor genoemde periode vastgesteld. Met de vaststelling van deze normen wordt gegarandeerd dat aan het eind van genoemde periode het provinciaal wegennet in een redelijke conditie zal verkeren. Voor elk onderdeel wordt beschikt over een beheersprogramma waarin al het cyclische onderhoud wordt gepland en financieel vertaald.

*Reserve Wegenbeheer*
Voor de dekking van de uit het onderhoud voortvloeiende kosten is een reserve Wegenbeheer ingesteld. De werkelijke onderhoudsuitgaven worden ten laste van deze reserve gebracht. Door deze systematiek komen in de provinciale begroting geen pieken en dalen voor, maar worden de schokken in de onderhoudsuitgaven opgevangen binnen de reserve Wegenbeheer.

*Budget voor onderhoud*
Het beschikbare budget voor onderhoud in de provinciale begroting wordt berekend op basis van een normbedrag. Dit bedrag wordt jaarlijks met een percentage verhoogd (inflatiecorrectie).
Hierna vindt u een overzicht van de kosten van onderhoud van de wegen, zoals opgenomen in de begroting 2004, en de werkelijke kosten.

*Verantwoording 2004*

| Lasten | Begroot 2004 | Realisatie 2004 |
|---|---|---|
| Programma Beheer en onderhoud | 11.078.888 | 13.087.484 |
| | Stand per 1 januari 2004 | Stand 31 december 2004 |
| Saldo reserve Wegenbeheer | 24 | 0 |

Het beheer en onderhoud is nagenoeg volgens plan uitgevoerd. De deklaagvernieuwing van de rondweg om Coevorden is, na enige discussie over “stil asfalt”, in samenspraak met de gemeente verschoven naar 2005. Dit leverde een besparing op van € 880.000,--. De post Onderhoud laat een overschrijding zien. Deze is veroorzaakt doordat binnen de onderhoudsprojecten van beheer en onderhoud wegen een aantal projecten van het MUP zijn uitgevoerd, in totaal voor een bedrag van € 2.000.000,--. Tegenover deze extra kosten zijn overige opbrengsten verantwoord. (Dit zijn de vergoedingen vanuit het MUP voor de uitgevoerde werken.)
Bij het dagelijks onderhoud heeft de gladheidsbestrijding € 120.000,-- meer gekost en zijn er besparingen opgetreden bij onder andere onderhoud kunstwerken, onderhoud beplantingen en openbare verlichting. Per saldo is € 292.000,-- meer uitgegeven dan de bestemmingsreserve groot is. Dit bedrag zal in 2005 met de reserve worden verrekend.

## Kanalen

Wat is vermeld ten aanzien van de wegen, is in algemene zin ook van toepassing op de bij de provincie in beheer en onderhoud zijnde kanalen.
Voor het beheer en onderhoud van de provinciale kanalen is een tweetal raamcontracten vastgesteld die voorzien in een behoorlijk beheer en onderhoud.

### Vaarweg Meppel-De Punt

*Kengetallen*
Totale lengte is 64 km vaarweg, met daarin opgenomen het Noord-Willemskanaal, de Drentsche Hoofdvaart en het Meppelerdiep.

*Jaarcontracten*
In de jaarcontracten worden de budgetten die beschikbaar zijn voor het dagelijks onderhoud aangegeven. Hierbij zijn de budgetten verdeeld over een algemeen deel, twee kanaaltrajecten en de gemalen. De te verwachten uitgaven zijn gebaseerd op monitoringscijfers en worden uitgedrukt in kosten per km vaarweg infrastructuur in beheer.

*Reserve Beheer vaarweg Meppel-De Punt*
Met hetzelfde doel als bij de wegen is een reserve Beheer vaarweg Meppel-De Punt ingesteld. De werkelijke onderhoudsuitgaven worden ten laste van deze reserve gebracht. Door deze systematiek komen in de provinciale begroting geen pieken en dalen voor, maar worden de schokken in de onderhoudsuitgaven opgevangen binnen deze reserve.

*Budget voor onderhoud*
Het beschikbare budget voor onderhoud bestaat naast een jaarlijks geïndexeerd normbedrag voornamelijk uit bijdragen van derden (Rijk en waterschappen). Opmerking hierbij is dat de vergoeding van het Rijk voor groot onderhoud met ingang van 2024 komt te vervallen.

*Verantwoording 2004*

| Lasten | Begroot 2004 | Realisatie 2004 |
|---|---|---|
| Programma Beheer en onderhoud | 3.549.403 | 3.159.834 |
| | Stand per 1 januari 2004 | Stand 31 december 2004 |
| Saldo reserve Beheer vaarweg Meppel-De Punt | 5.606.213 | 6.432.271 |

Het beheer en onderhoud is vrijwel geheel volgens planning verlopen. De geplande verbeteringen aan een aantal bruggen in het Noord-Willemskanaal zijn opgestart en zullen in 2005 worden afgerond. De kosten hiervan komen vrijwel geheel ten laste van 2005. Dit levert een eenmalige besparing op van € 300.000,-- voor 2004. Bij het dagelijks onderhoud zijn geen noemenswaardige financiële afwijkingen. Voor 2004 heeft de indexering voor het beheer en onderhoud van de, van het Rijk overgenomen, vaarweg Meppel-De Punt een gunstiger uitwerking dan bij de begroting was voorzien, € 237.000,--.
Doordat de lasten lager zijn en de baten hoger dan was begroot, is er € 827.000,-- aan de reserve toegevoegd. Deze toevoeging is binnen programma 0.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen verantwoord.

## Overige (Zuid-Drentse) vaarwegen

*Kengetallen*
De totale lengte is 91 km, waarin zijn opgenomen alle vaarwegen die in het beheer en onderhoud zijn van de provincie Drenthe en die niet vallen onder de vaarweg Meppel-De Punt.

*Jaarcontracten*
Ook in de jaarcontracten van de overige vaarwegen worden de budgetten die beschikbaar zijn voor het dagelijks onderhoud weergegeven en zijn de budgetten verdeeld over een algemeen deel, twee kanaaltrajecten en de gemalen. Monitoringscijfers leiden tot de begrote uitgaven en worden uitgedrukt in kosten per km vaarweg infrastructuur in beheer.
Voor de grootonderhoudsprojecten wordt jaarlijks een planning gemaakt.

Het voor het onderhoud beschikbaar budget bestaat, naast een jaarlijks geïndexeerd normbedrag, uit bijdragen die van derden (met name waterschappen) worden ontvangen.

*Reserve Beheer vaarwegen Zuidoost-Drenthe*
De werkelijke onderhoudsuitgaven worden ten laste van deze reserve gebracht. Door deze systematiek, in aansluiting met de eerdergenoemde reserves, komen in de provinciale begroting geen pieken en dalen voor, maar worden de schokken in de onderhoudsuitgaven opgevangen binnen deze reserve.

*Budget voor onderhoud*
Het voor het onderhoud beschikbare budget bestaat naast een jaarlijks geïndexeerd normbedrag uit bijdragen die van derden worden ontvangen.

*Verantwoording 2004*

| Lasten | Begroot 2004 | Realisatie 2004 |
|---|---|---|
| Programma Beheer en onderhoud | 3.176.456 | 4.070.121 |
| | Stand per 1 januari 2004 | Stand 31 december 2004 |
| Saldo reserve Beheer vaarwegen Zuidoost-Drenthe | 5.781.973 | 5.140.454 |

Het dagelijks beheer en onderhoud van de vaarwegen in Zuidoost-Drenthe is normaal verlopen. Van het geplande groot onderhoud is een aantal kleinere projecten jaaroverstijgend en lopen dus door in 2005. Voor het inlopen van het achterstallig onderhoud zijn aanbestedingen geweest en worden de werken uitgevoerd in 2005. Voor het groot onderhoud was in het managementcontract een inhaalslag voorzien op de damwandconstructies. Deze heeft voor 2004 tot een overschrijding van het budget geleid van ruim € 900.000,--. Doordat de lasten hoger zijn en de baten hoger dan was begroot, is er op deze doelstelling een tekort van € 657.668,--. Dit tekort is gecompenseerd binnen programma 0.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen door een bijdrage van de reserve Zuidoost-Drents vaarwegennet ad € 641.519,-- en een bijdrage van de reserve Exploitatie provinciale zandwinplaatsen ad € 16.149,--. Dit laatste vanwege een bijdrage in het afvoeren en verwerken van grond van het gronddepot Veeningerplas, waarvoor binnen deze doelstelling kosten zijn gemaakt.

## Gebouwen

Naast de in de Managementcontracten wegen en kanalen begrepen steunpunten en dienstwoningen, kent de provincie Drenthe nog een tweetal gebouwen waarvan zij het onderhoud heeft. Dit betreft:
- het provinciehuis
- het Drents Museum

## Provinciehuis

*Onderhoudsplan*
Om op een zo planmatige wijze het onderhoud aan het provinciehuis uit te voeren en de financiële middelen daarvoor beschikbaar te hebben, is door een gespecialiseerd bureau in 2000 een onderhoudsplan opgesteld. Daarbij is gebruikgemaakt van standaard geaccepteerde prijs- en kwaliteitsnormen die gelden in de bouw. Het plan geeft inzicht in de staat van onderhoud, de te verwachten toekomstige onderhoudsbehoefte (voor een termijn van tien jaar) en de daarvoor benodigde financiële middelen. Er is daarbij rekening gehouden met onder meer het feit dat het provinciehuis geen onderhoudsvriendelijk gebouw is, omdat er veel hout- en ijzerconstructies zijn toegepast. Voorts is in het meerjarenonderhoudsplan rekening gehouden met het onderhoud aan het buitenterrein.

*Verantwoording*
In 2004 was niet veel groot onderhoud gepland, waardoor een relatief groot bedrag gereserveerd kan worden voor komende jaren. Komende jaren staan namelijk grote uitgaven gepland. Enige werkzaamheden zijn in 2004 uitgesteld om desinvesteringen te voorkomen. Het Strategisch huisvestingsbeleidsplan zal in 2005 worden opgepakt en aangepast aan de huidige ontwikkelingen.

Groot onderhoud is gepleegd aan:
- schilderwerk
- aanbrengen van zonwerende beglazing
- lichtlijsten in plaats van sensorlijsten in liften
- 57 m2 toiletvloer vervangen

*Toevoeging aan voorziening*
Conform de begroting 2004 is er € 351.930,-- toegevoegd aan de voorziening meerjarenonderhoud provinciehuis. Het saldo van deze voorziening bedraagt op 31 december 2004 € 802.792,--.

## Drents Museum

*Onderhoudsplan*
In 2002 heeft een daartoe gespecialiseerd bureau een rapport uitgebracht over het onderhoud van het Drents Museum. Op grond van de uitkomsten van het daarbijbehorende tienjarig onderhoudsplan, evenals een uitgewerkte heldere taakafbakening van verantwoordelijkheden tussen huurder en verhuurder, is het budget vastgesteld dat nodig is om de kwaliteit van het onderhoud van de gebouwen op een goed niveau te houden.

*Verantwoording*
In 2004 zijn nieuwe gebreken geconstateerd die de komende jaren zullen leiden tot extra investeringen. In 2005 zal het langetermijnonderhoudsplan worden geactualiseerd aan de huidige ontwikkelingen.
Groot onderhoud is in 2004 gepleegd aan:
- schilderwerk
- onderhoudswerken

*Toevoeging aan voorziening*
Conform de begroting 2004 wordt er € 121.899,-- toegevoegd aan de voorziening groot onderhoud Drents Museum. Het saldo van deze voorziening bedraagt op 31 december 2004 € 178.683,--.

# I.2.4. FINANCIERING

Ten opzichte van de vorige jaarrekening is deze paragraaf aangepast. De paragrafen Financieringspositie en Treasury zijn nu gecombineerd tot een paragraaf.
Het financieringssaldo wordt toegelicht en vervolgens wordt een aantal elementen van het financieringssaldo nader toegelicht, namelijk investeringen in vaste activa, het vermogen en de post Opgenomen langlopende leningen. Daarna wordt nader ingegaan op de rentevisie, de liquiditeitspositie, het risicoprofiel en het gerealiseerde rendement.

## Financieringssaldo

Hierna vindt u een overzicht van de investeringen en de financiering, alsmede het financieringssaldo per ultimo (vorig) boekjaar (x € 1.000,--).

| | 31 december 2003 | 31 december 2004 |
|---|---|---|
| **Vaste activa** | | |
| Immateriële vaste activa | | |
| Materiele vaste activa | 34.230 | 34.603 |
| Financiële vaste activa | 31.047 | 40.190 |
| | 65.277 | 74.793 |
| **Financiering** | | |
| Eigen vermogen | 79.362 | 86.747 |
| Voorzieningen | 21.263 | 18.059 |
| Opgenomen langlopende geldleningen | 5.015 | 4.447 |
| | 105.640 | 109.253 |
| Financieringssaldo | 40.363 | 34.460 |

*Toelichting financieringssaldo*
Tussen 31 december 2003 en 31 december 2004 is het financieringsoverschot met € 5.903.000,-- afgenomen tot € 34.460.000,--. Deze afname wordt met name veroorzaakt doordat de financiële vaste activa met € 9.143.000,-- stijgen, terwijl het eigen vermogen met € 7.385.000,-- stijgt en de voorzieningen met € 3.204.000,-- afnemen.

Door de omvangrijke reservevorming is er per 31 december 2004 sprake van een groot financieringsoverschot. Mede door de onzekerheden in de financieringsbehoefte en hogere renteopbrengsten voor kortetermijnuitzettingen, zijn de overtollige middelen uitgezet als deposito's, spaarrekeningen en rentefondsen. Per 31 december was uitgezet € 46.660.000,--. De hieruit voortvloeiende rentevoordelen zijn, met uitzondering van de rente op de rentefondsen, in begrotingswijzigingen toegevoegd aan de beschikbare middelen.

De in de begroting vermelde voorgenomen uitzetting van middelen voor langere periode is nog niet gerealiseerd in verband met de ontwikkeling van de liquiditeitsprognose en mogelijke uitbesteding van de hypotheekportefeuille.

*Nadere toelichting investeringen vaste activa*

De investeringen kunnen als volgt worden gerecapituleerd.

| (x € 1.000,--) | Realisatie 2003 | Realisatie 2004 |
|---|---|---|
| Saldo per 1 januari | 40.898 | 35.520 |
| Investeringen | -/-1.745 | 12.375 |
| Ontvangen bijdragen | -/-1.672 | 3.714 |
| Afschrijvingen | 5.305 | 8.174 |
| Saldo per 31 december | 35.520 | 36.007 |

Wat opvalt is dat in 2004 de investeringen vrijwel wegvallen tegen de afschrijvingen en de ontvangen bijdragen. Dat komt met name omdat in 2004 € 5.300.000,-- extra is afgeschreven.

*Nadere toelichting van het vermogen*

De vermogensstijging ten opzichte van vorig jaar kan in eenzelfde vorm worden weergegeven.

| (x € 1.000,--) | Realisatie 2003 | Realisatie 2004 |
|---|---|---|
| Saldo per 1 januari | 105.078 | 79.362 |
| Vermeerderingen | 36.231 | 35.316 |
| Verminderingen | 29.105 | 27.931 |
| Saldo per 31 december | 112.204 | 86.747 |

Het beginsaldo per 1 januari 2004 van € 79.362.000,-- is niet gelijk aan het saldo per 31 december 2003 van € 112.204.000,--. Dit wordt veroorzaakt doordat de bestemmingsreserves ten laste van derden nu onder de post Voorzieningen zijn opgenomen. Daarnaast worden de aangegane verplichtingen per 31 december 2004 ten laste van de reserves gebracht. Hiermee is grotendeels de afname van het eigen vermogen per 31 december 2004 verklaard.

| (x € 1.000,--) | Realisatie per 31 december 2003 | Realisatie per 31 december 2004 |
|---|---|---|
| Algemene reserves (inclusief Flexibel beleid) | 29.620 | 36.205 |
| Bestemmingsreserves | 45.798 | 38.363 |
| Bestemmingsreserves derden | 31.239 | - |
| Rekeningsaldo | 5.547 | 12.179 |
| Totaal vermogen | 112.204 | 86.747 |

Zoals reeds aangegeven zijn de bestemmingsreserves per 31 december 2004 onder de post Voorzieningen opgenomen en behoren daardoor niet meer tot het eigen vermogen.

*Nadere toelichting opgenomen langlopende geldleningen*

Er zijn gedurende 2004 geen langlopende leningen aangegaan. De reguliere aflossing van de opgenomen leningen uit het verleden bedroeg € 568.000,--.

*Rentevisie*

Over het jaar 2004 gezien is de 1-maands Euribor (gering) gestegen van 2,07% naar 2,12%. Euribor is een Europees rentetarief, dat wordt vastgesteld op basisafspraken tussen de Europese banken.

In Nederland bedroeg de inflatie in januari 2005 1,5%.In de eurozone zal, in 2005, de inflatie naar verwachting afnemen van 2,1% naar 1,9%. De korte rente zal op z'n vroegst tegen het eind van 2005 worden verhoogd. De lange rente is, gelet op de economische situatie, op een laag niveau beland en zal naar verwachting op den duur ondanks het gunstige inflatieperspectief wat gaan oplopen (bron: Bank Nederlandse Gemeenten).

De rente op de langere termijn lag in 2004 iets hoger dan de korte rente. Echter, slechts bij het hanteren van veel langere termijnen (meer dan 10 jaar) levert lang geld een rentebonus op. Dit ligt echter buiten de beleidshorizon van de provincie. Conform het beleid zoals geformuleerd in het Treasurystatuut, prevaleert het liquiditeitsargument boven het rendementsargument.

Op grond van het vorenstaande is in 2004 gekozen voor kortetermijnuitzettingen.

*Gerealiseerde versus geplande liquiditeitsposities*

Een beeld van de gerealiseerde versus geplande wekelijkse liquiditeitsposities is weergegeven in navolgende grafiek.

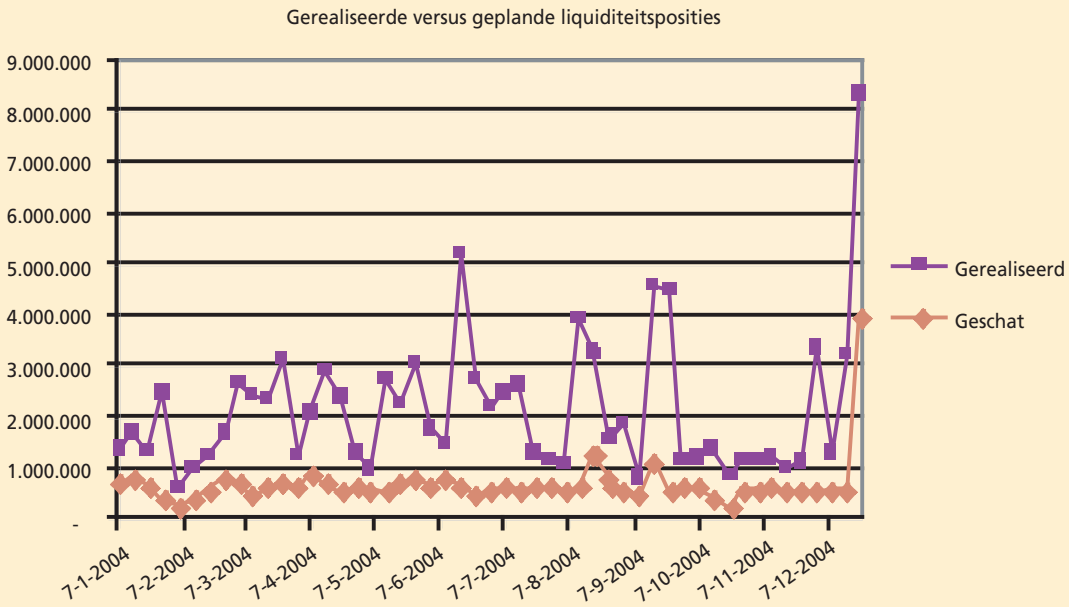

De verschillen tussen prognose en realisatie worden wekelijks geanalyseerd. Getracht wordt de voorspelbaarheid van de saldi te vergroten. Afwijkingen tussen realisatie en schattingen worden in kwartaalrapportages toegelicht.

*Uitzettingen: Gerealiseerd versus gepland risicoprofiel*

In verband met het risicoprofiel wordt een drietal analyses opgesteld, te weten de kasgeldlimiet, de renterisiconorm en de kredietrisico op verstrekte uitgezette gelden.

De kasgeldlimiet die bedoeld is om de hoeveelheid kort aangetrokken leningen te begrenzen is ruim onderschreden. In navolgend overzicht is vermeld hoe groot de ruimte per 31 december 2004 was. Omdat in het geheel geen korte geldleningen zijn aangetrokken is de limiet ook niet overschreden.

*Kasgeldlimiet 2004*

| Omschrijving | Per 1 januari |
|---|---|
| Omvang totale begroting per 1/1 (grondslag) | 157.702.001 |
| 1. Berekening toegestaan kasgeldlimiet | |
| In procenten van de grondslag (ministerieel vastgelegd) | 7,0 |
| In bedrag Per 31 december | 11.039.140 |
| 2. Omvang vlottende korte schulden | 0 |
| Opgenomen gelden <1 jaar | 0 |
| Schuld in rekening-courant | |
| Gestorte gelden door derden <1 jaar | 0 |
| Overige geldleningen, niet vaste schuld | 0 |
| 3. Vlottende middelen (gedeelte <1 jaar) | 8.430.000 |
| Contant geld in kas | 3.000 |
| Tegoed in rekening-courant | 7.267.000 |
| Overige uitstaande gelden <1 jaar | 1.160.000 |
| 4. Toets kasgeldlimiet | |
| Totaal vlottende schuld (= 2 -/- 3) | -/-8.430.000 |
| Toegestane kasgeldlimiet (= 1) | 11.039.140 |
| Ruimte (+) of overschrijding (-) (= 1 -/- 4) | 19.469.140 |

De renterisiconorm, bedoeld om een spreiding van het renterisico te bereiken, is gedurende 2004 niet overschreden. In het navolgende is de berekening van de renterisiconorm weergegeven.

*Renterisiconorm 2004*

| | Omschrijving | Bedrag |
|---|---|---|
| 1a | Renteherziening op vaste schuld o/g | - |
| 1b | Renteherziening op vaste schuld u/g | - |
| 2 | Nettorenteherziening op vaste schuld 1a-1b | - |
| 3a | Nieuw aangetrokken vaste schuld | - |
| 3b | Nieuw verstrekte lange leningen | |
| 4 | Netto nieuw aangetrokken vaste schuld 3a-3b | |
| 5 | Betaalde aflossingen | 568.000 |
| 6 | Herfinanciering (laagste van 4 en 5) | |
| 7 | Renterisico op vaste schuld 2 + 6 | |
| 8 | Stand van de vaste schuld per 1 januari | 5.015.000 |
| 9 | Normpercentage volgens ministeriële regeling | 20 |
| 10 | Renterisiconorm (= 8*9/100). Minimum | 2.500.000 |
| 7 | Renterisico op vaste schuld | 0 |
| 11 | Ruimte (+) of overschrijding (-) (10-7) | 2.500.000 |

De in de specificaties van Hypotheken ambtenaren en Overige uitgegeven langlopende leningen opgenomen verstrekte leningen zijn hier niet vermeld onder punt 3b, omdat van doorverstrekking geen sprake is.

De kredietrisico's met betrekking tot de uitgezette portefeuille per 31 december 2004 is als volgt.

| Risicogroep | Met/zonder hyp. zekerheid | Restantschuld | % van het totaal |
|---|---|---|---|
| Gemeenten en provincies | | | |
| Overige publiekrechtelijke lichamen | | | |
| Woningbouwcorporaties met garantie WSW | | | |
| Financiële instellingen met min. A-rating | | 46.660.000 | 100 |
| Overige toegestane instellingen | | | |
| Niet toegestane instellingen volgens het Treasurystatuut | | | |
| Totaal | | | 100 |

De uitzettingen per 31 december 2004 waren als volgt samengesteld:

| | |
|---|---|
| Deposito's | 13.861.000 |
| Spaarrekeningen | 19.500.000 |
| Obligatiefonds | 13.299.000 |
| Totaal | 46.660.000 |

*Samenstelling uitzettingen en gerealiseerd rendement*

In totaal zijn in geheel 2004 de volgende bedragen aan rente verantwoord, waarbij tevens het begrote bedrag is opgenomen.

| Omschrijving | Uitgezet bedrag | Gemiddeld percentage | Rente begroot en ontvangen |
|---|---|---|---|
| Begrote rente over 2004 | 30.855.000 | 3 | 925.664 |
| | | | |
| Loyalis rentefonds | | 6,05 | 290.348 |
| Loyalis rentefonds | | 2,21 | 85.255 |
| Deposito's | | 2,20 | 572.963 |
| Parkeerrekening | | 2,08 | 29.674 |
| Ondernemersdeposito ABN-AMRO | | 2,18 | 54.556 |
| Ondernemerstopdeposito ABN-AMRO | | 2,43 | 60.694 |
| Rente rekeningcourant ABN-AMRO/ | | | |
| BNG/Postbank | | | 47.235 |
| Voorfinanciering grondaankopen | | | 30.000 |
| SNS Internet sparen | | | 144.621 |
| | | | 1.315.346 |
| Verschil begroot en gerealiseerd | | | 389.682 |

De meeropbrengst is grotendeels gerealiseerd door de dividenduitkering Loyalis-fondsen. Deze uitkering is structureel en is met ingang van 2005 in de begroting opgenomen.

*Fonds nazorg gesloten stortplaatsen*

De treasury van het Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe is buiten beschouwing gebleven in deze paragraaf. Hierover wordt afzonderlijk gerapporteerd in de jaarrekening van het fonds.

# I.2.5. BEDRIJFSVOERING

## Organisatieontwikkeling

Uitvoering van het Collegeprogramma 2003-2007 staat centraal bij de organisatieontwikkeling, die voor al vorm krijgt door programmatisch werken en flexibele inzet van personeel.

De wijze waarop wij het flexibel inzetten van medewerkers willen vergroten gaat via drie lijnen.

Ten eerste zullen wij vanuit de bestaande mogelijkheden bevorderen dat medewerkers via hun individuele werkplan (IWP) ook ingezet kunnen worden voor concernprojecten en projecten van andere groepen, zonder dat daarbij hun rechtspositionele situatie verandert. Dit IWP hebben wij in november 2004 ingevoerd.

Een tweede lijn is dat medewerkers vanaf medio 2005 (op basis van de CAO-afspraken) een zogenaamd functiecontract krijgen. Dit is binnen de aanstelling in algemene dienst een tewerkstelling voor een afzienbare periode (bijvoorbeeld een collegeperiode) op een functie. Via het nieuwe (sectorale) HRM-beleid wordt daarbij flankerend sterker ingezet op de loopbaanmogelijkheden van medewerkers.

Ten slotte willen wij in de loop van 2005, in overleg met de vakorganisaties, onze spelregels (het Sociaal statuut) rond reorganisaties verbeteren, zodat wij, met inachtneming van de belangen van medewerkers, sneller kunnen reageren op veranderingen.

De doorontwikkeling van de organisatie heeft het afgelopen jaar vooral in het teken gestaan van het reorganisatieproces Maatstaf, dat in 2005 zal leiden tot een nieuwe inrichting van de staffuncties, inclusief de functies die de control betreffen. In 2004 is het inrichtingsplan voor Maatstaf afgerond, waarna in 2005 de nadere invulling zal plaatsvinden, te beginnen met een veranderplan.
Een verder onderdeel van de organisatieontwikkeling betreft de invoering van de sturingsfuncties. Hieraan is in 2004 verder vormgegeven en de resultaten hiervan worden in 2005 verwacht.

## Concerncontrolling

De concerncontrolling heeft het afgelopen jaar nadrukkelijk in het teken gestaan van de verbetering van de sturing en beheersing van de organisatie.
Als onderdelen van een verbeterde besturing en beheersing is in 2004 de Regeling budgethouders vastgesteld en is het Mandaatbesluit herzien. De inrichting van de concerncontrolling is een centraal onderdeel van het reorganisatieproces Maatstaf.
De begroting 2005 is in een aangepaste vorm conform de planning aan provinciale staten aangeboden. Met name de programmabeschrijvingen zijn aangepast aan wensen die door de staten geuit zijn.
De doelstellingen in de begroting 2005 zijn in beperkte mate aangepast. De mogelijk toe te passen indicatoren zijn beperkt aangepast; nadere doorlichting vindt in 2005 plaats.
De professionalisering van het risicomanagement is in eerste aanleg gekoppeld aan het modelleren van de provinciale processen. In 2004 zijn goede vorderingen gemaakt met de

beschrijving van 80% van de meest risicovolle processen. Het project zal op onderdelen worden voortgezet in het eerste kwartaal 2005 en daarna worden ondergebracht in de reguliere bedrijfsvoering. In 2005 wordt aansluitend hierop in samenwerking met de accountant nader vormgegeven aan het rechtmatigheidsmanagement, waarbij ook de risico's op dit punt meegenomen worden.

### Personeel en organisatie

In de laatste interprovinciale CAO's zijn veel vernieuwingen afgesproken die nu worden uitgevoerd.
Per 1 januari 2005 is het nieuwe stelsel van regelingen en instrumenten ingevoerd bestaande uit jaargesprekken, beoordelen en belonen, competentiemanagement en ontwikkeling en opleidingen. Het in 2004 opgestelde nieuwe functieboek volgens de methode Fuwaprov (Functiewaarderingssysteem provincies) wordt in 2005 ingevoerd.

### Arbeidsomstandigheden

In 2004 is een nieuw reglement en werkwijze geïntroduceerd rond het tegengaan van ongewenst gedrag. Verder zijn de reguliere preventieve activiteiten gecontinueerd.

### Juridische kwaliteitszorg

In 2004 is de juridische kwaliteitszorg verder ingebed in de producten en processen van de organisatie. De volgende activiteiten hebben plaatsgehad:
- opfriscursus Algemene wet bestuursrecht
- invoering Europese toets in format GS-nota
- audit Statengriffie
- audit Algemene wet bestuursrecht
- uitvoering aanbevelingen juridische kwaliteitszorg op concernniveau

### Facilitaire zaken

De huidige telefooncentrale is technisch en economisch afgeschreven. Bovendien vergt een optimale telefonische bereikbaarheid meer technische voorzieningen dan de huidige telefooncentrale kan bieden. De vervanging van de telefooncentrale is in 2004 voorbereid en de kosten zijn in kaart gebracht. In 2005 zal de telefooncentrale vervangen worden.
Eind 2004 is, conform het desbetreffende statenstuk, met de verbouw van de centrale hal gestart in verband met een systeem van toegangsbeveiliging waarmee ook de aan- en afwezigheid van alle interne medewerkers en externe medewerkers/gasten worden geregistreerd. De verbouw is medio 2005 afgerond.

### Informatiebeleid en -advies (inclusief innovatieve projecten)

Om een goede uitgangspositie te creëren voor het implementeren van digitale documentaire informatievoorziening, maken wij eerst de huidige structuur (archief en procedures) klaar voor een nieuwe digitale omgeving. De eerste fase van het subsidievolgsysteem is klaar. De tweede fase zal starten in 2005.
In het kader voor het opstellen van een nieuw informatieplan is een inventarisatie uitgevoerd naar bestaande informatiesystemen en voornemens en verwachtingen ten aanzien van nieuwe systemen. Voor het inventariseren en categoriseren is aangesloten bij een interprovinciale methode (interprovinciaal referentiemodel). In samenwerking met andere provincies is in het kader van E-government de provinciale productencatalogus voorbereid. Op 1 april 2005 is de catalogus geplaatst op de internetpagina van de provincie Drenthe (www.drenthe.nl).

## Communicatie

Een nieuwe collegeperiode betekent een nieuw Collegeprogramma. Een afgeleide daarvan is de communicatiestrategie voor de jaren 2003 tot begin 2007. Als leidraad hierbij geldt dat burgers, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en andere overheden recht hebben op eerlijke, toegankelijke en volledige informatie.
Met de communicatieadviseur van provinciale staten vindt regelmatig afstemming plaats over ontwikkeling en uitvoering van het communicatiebeleid.

# I.2.6. VERBONDEN PARTIJEN

## Algemeen

De paragraaf Verbonden partijen is een verplicht onderdeel van de beleidsbegroting en -verantwoording. In deze verantwoording wordt deels verslag gedaan over de uitvoering inzake de verbonden partijen.

In het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) wordt onder verbonden partijen verstaan: een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft.

Een bestuurlijk belang betekent dat de provincie op enigerlei wijze zeggenschap heeft, hetzij omdat de provincie een zetel in het bestuur heeft, hetzij omdat zij mee kan stemmen. Een financieel belang houdt in dat de provincie middelen ter beschikking heeft gesteld die zij kwijt is in geval van faillissement. Voorts heeft de provincie een financieel belang indien financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de provincie.

Het begrip Verbonden partijen houdt dus in dat participaties in NV's, BV's, v.o.f.'s, commanditaire vennootschappen en gemeenschappelijke regelingen hieronder vallen. Ook stichtingen en verenigingen kunnen onder de verbonden partijen vallen, indien de provincie een zetel in het bestuur heeft en financiële risico's loopt. Een stichting of vereniging die jaarlijks subsidie krijgt, maar waaraan geen andere financiële verplichtingen zitten met een juridische afdwingbaarheid door derden, is geen verbonden partij. Een eventuele morele verplichting tot betaling in geval van problemen kan het wel verstandig maken de stichting of vereniging in de paragraaf Weerstandsvermogen op te nemen. Indien de provincie een aanzienlijk bestuurlijk, maar geen financieel belang heeft, kan dit belang in het desbetreffende programma genoemd worden. Naast de hiervoor genoemde participaties maken ook deelnemingen, waarbij de provincie aandelen heeft in een NV of BV, deel uit van de verbonden partijen.

## Opsomming van de verbonden partijen in onze provincie

| Deelnemingen |
|---|
| Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij (NOM) |
| Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD) |
| Groningen Airport Eelde (GAE) |
| Europark Coevorden/Emlichheim Entwicklungsgesellschaft mbH |

| Gemeenschappelijke regelingen |
|---|
| Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) |
| Interprovinciaal Overleg (IPO) |
| Interprovinciaal Werkgeversverband (IWV) |
| Interprovinciale ziektekostenregeling (IZR) |
| Bestuursacademie Noord-Nederland (BANN) |

## Deelnemingen

### *Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij (NOM)*

De vennootschap heeft tot doel een bijdrage te leveren aan de verbetering van de sociaal-economische structuur en de werkgelegenheid in de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe. In het kapitaal van de NV NOM kan uitsluitend worden deelgenomen door in Nederland gevestigde publiekrechtelijke lichamen. Hieruit mag de conclusie worden getrokken dat de vennootschap is opgericht om een publiek belang te behartigen. De provincie Drenthe is, evenals de provincies Groningen en Fryslân, voor 0,01 aandeelhouder van de NV NOM. Voor de overige 99,97% is de Staat aandeelhouder.
De commissarissen worden benoemd door de algemene vergadering van aandeelhouders (AvA) op aanbeveling van onder meer de colleges van GS van de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe. Er is dus geen sprake van een benoemingsrecht. De statuten gaan echter uit van een lid van het college van GS, zodat het recht van aanbeveling in dit geval inhoudelijk weinig verschilt met een benoemingsrecht. Gedeputeerde J.H. Schaap is lid van de Raad van Commissarissen (RvC) en is uit dien hoofde als toehoorder aanwezig bij de AvA (niet stemgerechtigd).
Het belang van de vennootschap verdraagt zich op dit moment met het provinciaal belang, zodat ook hierin geen belemmering wordt gevonden voor de voordracht van een lid van GS in de RvC.
De bijdrage aan de NOM wordt niet geïndexeerd. De bijdrage is € 151.260,--.

### *Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD)*

Het betreft hier een vennootschap die tot doel heeft de zorg voor en de instandhouding van de (drink)watervoorziening in haar verzorgingsgebied. Alleen de provincie Drenthe en de gemeenten in deze provincie kunnen aandeelhouder zijn. Het totale aandelenbezit van alle gemeenten bedraagt 50% van de uitgegeven aandelen; de overige 50% is in handen van de provincie Drenthe (provincie 37 aandelen).
De WMD is een structuurvennootschap waarbij één commissaris wordt benoemd door GS; drie door de gemeenten en de overige door de RvC. Deze commissarissen zijn dus commissarissen van overheidswege. Schorsing en ontslag geschiedt volgens de wet door degene die met de benoeming is belast. De commissaris van overheidswege die door GS is benoemd, wordt dus ook door GS geschorst en ontslagen. President-commissaris is gedeputeerde S.B. Swierstra.
De WMD is een vennootschap die vooral een publiek belang moet dienen. Evenals met andere nutsbedrijven het geval is geweest, ontwikkelt ook de WMD zich steeds meer in de richting van een bedrijf dat, niet alleen zelf maar ook via dochterondernemingen, marktgericht werkt.
Over 2003 is een dividend uitgekeerd ter grootte van 5% van het geplaatste kapitaal. Het restant wordt toegevoegd aan de statutaire reserve.

*Groningen Airport Eelde (GAE)*

Het doel van de vennootschap is de uitoefening van het luchthavenbedrijf, waaronder met name de aanleg, het onderhoud, de ontwikkeling en de exploitatie van het luchthaventerrein. Op dit moment zijn er geen private aandeelhouders. De statuten sluiten de mogelijkheid daartoe echter niet uit.

Bij GAE is minder sprake van een openbaar taakkarakter. Het instandhouden van de luchthaven is van grote betekenis voor de infrastructuur. Uit het doel van de vennootschap, zoals in de statuten omschreven, komt dit aspect niet of nauwelijks naar voren.

De provincie heeft een aanmerkelijk financieel belang in GAE. De uitoefening van de rechten als aandeelhouder en verstrekker van financiële middelen kan voldoende mogelijkheden bieden voor beïnvloeding en toezicht. Het commissariaat behoeft dan ook niet noodzakelijkerwijs te worden vervuld door een bestuurder, maar kan worden vervuld door een derde. Namens de provincie Drenthe is A. v.d. Hek lid van de RvC.

Tot 2002 droegen de regionale aandeelhouders bij in het exploitatietekort voor in totaal 60%. Met ingang van 2003 verstrekken de regionale aandeelhouders jaarlijks een vaste kapitaalbijdrage van totaal € 1.021.005,--. Afgesproken is dat de aandeelhouders tot en met 2012 gezamenlijk jaarlijks een kapitaalstorting doen in het vermogen van de vennootschap ter grootte van € 1.021.005,--. Voor de provincie Drenthe bedraagt deze bijdrage € 308.062,--. Deze bijdrage wordt jaarlijks toegevoegd aan de algemene reserve van GAE.

| Aandelenverdeling | |
|---|---|
| Provincie Drenthe | 30% |
| Provincie Groningen | 30% |
| Gemeente Groningen | 26% |
| Gemeente Assen | 10% |
| Gemeente Tynaarlo | 4% |

Voor 2004 wordt het aantal passagiers geschat op 154.000. In 2003 was dit 178.000. Het aantal vliegbewegingen wordt voor 2004 geschat op 45.000. In 2003 was dit 55.000.

GAE geeft werk aan 40,5 formatieplaatsen.

*Europark Coevorden/Emlichheim Entwicklungsgesellschaft mbH*

Het doel van de vennootschap is de ontwikkeling en vermarkting van het grensoverschrijdend industriegebied Europark Coevorden/Emlichheim ten behoeve van de regionale structuurverbetering in het grensgebied.

Aandeelhouders zijn Nederlandse en Duitse overheden, de NOM en de Niedersachsische Gesellschaft für Landesentwicklung und Wohnungsbau mbH. Voorlopig houdt de vennootschap zich bezig met de ontwikkeltaak. Vanuit die invalshoek heeft de vennootschap een openbaar taakkarakter. Het is de bedoeling dat de vennootschap zich gaat ontwikkelen tot een meer marktgerichte onderneming, een exploitatiemaatschappij die economische risico's loopt.

Provinciale staten (PS) hebben op 20 maart 2002 ten aanzien van de provinciale betrokkenheid bij het Europark het volgende besloten (statenstuk 927):

- het college van GS zal zich - mede gelet op de afspraken in de nota Bestuursfuncties
- terugtrekken uit de RvC en gebruikmaken van het recht een commissaris aan te wijzen buiten de kring van het college;
- de provincie zal, gelet op de omvorming van het Europark naar een risicodragende onderneming, alleen indirect (door middel van een lening aan de NOM) bijdragen aan het stamkapitaal van het Europark.

Beide besluiten zijn inmiddels uitgevoerd. GS hebben een ondernemer aangewezen om namens hen in het RvC zitting te nemen, maar zonder last of ruggespraak.
PS hebben besloten een subsidie van € 250.000,-- te verstrekken ten laste van het Economisch structuurfonds aan de NV NOM, op basis waarvan de NOM aandeel neemt in Europark GmbH en daarbij het stamkapitaal aanvult tot € 600.000,--.
Op grond van het vorenstaande kan worden vastgesteld dat er geen sprake meer is van een verbonden partij.

## Gemeenschappelijke regelingen

*Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN)*
Het SNN betreft een samenwerking tussen de provincies Drenthe, Fryslân en Groningen. De oprichting van het samenwerkingsverband had plaats in 1992. Sedert de oprichting van het SNN is de gemeenschappelijke regeling diverse malen gewijzigd. De meest recente wijziging had plaats in 2003. Bij die gelegenheid werd de Interprovinciale Statencommissie (Ipsc) opgeheven.

Het algemeen bestuur bestaat uit de drie commissarissen en twee gedeputeerden per deelnemende provincie, alsmede een lid van iedere fractie per deelnemende provincie. Daarnaast is er een drietal commissies, die tot taak hebben beraad te hebben en de coördinatie te verzorgen op een drietal beleidsterreinen (economische kerngebieden/versterking marktsector, stedelijke centra en landelijk gebied). Commissaris van de Koningin A.L. ter Beek, gedeputeerden J.H. Schaap en S.B. Swierstra en de directeur-secretaris J. Nauta (adviseur) maken deel uit van het dagelijks bestuur namens Drenthe.

De hoofddoelstelling van het samenwerkingsverband is de samenwerking en het overleg tussen de deelnemende provinciale besturen te verbreden en te intensiveren. Verdere doelstellingen zijn coördinatie van beleid en het opstellen van gezamenlijke standpunten in de richting van rijksoverheid en Europese Unie en het gemeenschappelijk optreden daarbij.

Het algemeen bestuur stelt jaarlijks, gehoord de staten van de deelnemende provincies, een uitvoeringsprogramma (Jaarprogramma Kompas voor het Noorden) vast. Het doel van een jaarprogramma is op basis van de uitvoering in voorgaande perioden en op basis van de ruimtelijke en de economische situatie in het Noorden te komen tot inhoudelijke en/of financiële beleidsbijstellingen. Een jaarprogramma biedt de staten van de deelnemende provincies de mogelijkheid voor een politieke bijsturing. Een jaarprogramma vormt voor de staatssecretaris van economische zaken de basis voor het beschikbaar stellen van een jaarbudget.

De kosten worden door de deelnemende provincies gezamenlijk en in gelijke delen gedragen. Dit betekent ook dat de risico's door de deelnemende provincies (in gelijke delen) worden gedragen. Het kan hierbij ook gaan om risico's die samenhangen met de uitvoering van projecten. Over het algemeen worden hierover nadere afspraken gemaakt, waarbij het risico expliciet wordt toebedeeld aan een deelnemende provincie.

In het Collegeprogramma wordt aangegeven dat Kompas een bouwsteen is voor het Provinciaal omgevingsplan (POP) II. Tevens wordt gesteld dat het college zich wil inzetten voor regionaal economisch beleid en een vervolg op het Kompas voor de periode na 2006. Wat de samenwerking zelf betreft is het college van mening dat de samenwerking met de beide andere noordelijke provincies moet worden voortgezet. De provincie Fryslân is deze mening ook toegedaan, maar wil de mogelijkheid van een verdeling vooraf van de middelen bekijken. De provincie Groningen gaat het verst door te stellen dat zij zich wil inzetten voor een intensivering van de noordelijke samenwerking.

De bijdrage in de uitvoeringskosten bedroeg over 2004 € 363.624,--.

*Interprovinciaal Overleg (IPO)*
Het IPO heeft als doelen:
1. het behartigen van de belangen van provincies
2. het bieden van een platform voor uitwisseling van kennis en ervaring
3. het stimuleren en entameren van vernieuwingsprocessen binnen de provincies

Iedere provincie heeft het recht voor één zetel in het bestuur een bindende voordracht te doen. De voordracht wordt gemaakt door het college van GS. Daarnaast zijn vijf Drentse statenleden lid van de algemene vergadering.

Naast het bestuur en de algemene vergadering zijn er ook nog commissies, te weten commissies van advies en bestuurscommissies. De adviescommissies bestaan in beginsel uit twaalf leden. Ieder college van GS benoemt uit zijn midden een lid van een adviescommissie.

Het Interprovinciaal werkgeversverband (IWV) is een bestuurscommissie van het IPO. De taken die zij behartigt, liggen op het terrein van arbeidsvoorwaarden. De commissie bestaat uit dertien leden; een voorzitter en één lid per provincie.

Het uitgangspunt van het IPO is dat een slagvaardige en gezaghebbende organisatie, die is geworteld in de twaalf provincies, een basisvoorwaarde is om de (inter)provinciale ambities te realiseren. De provincie Drenthe bevordert de goede positionering van de provincie via deze interprovinciale samenwerking. Slagvaardigheid wordt bewerkstelligd door het actief volgen van ontwikkelingen en tijdig inspelen hierop.

Drenthe vindt dat het IPO klein en slagvaardig dient te blijven, met daarbij een betrokken inzet van de provincie. Drenthe wil deze inzet leveren aangezien zij zorgt voor een goede positionering in de bestuurlijke organisatie van Nederland.

De bijdrage over 2004 van de provincie Drenthe bedroeg € 530.331,--.

*Interprovinciale ziektekostenregeling (IZR)*
Het belang dat deze gemeenschappelijke regeling behartigt, is het belang van de provincies bij het geven van onderling gelijke aanspraken op vergoedingen van kosten van geneeskundige verzorging ten laste van de bij de provincies betrokken personen en het gezamenlijk dragen van de kosten die het voldoen aan die aanspraken met zich meebrengt.
PS van elke provincie wijzen uit de colleges van GS een mogelijk lid van het algemeen bestuur aan. Direct na hun aanwijzing bepalen de aangewezenen in onderlinge overeenstemming welke zes van hen het algemeen bestuur zullen zijn. De vier overigen zijn dan plaatsvervangend lid van het algemeen bestuur. Ook de aanvaarding van de functie van plaatsvervangend lid behoeft de goedkeuring van GS van de betrokken provincie. Deze functie is uit hoofde van het ambt en dus is verantwoording verschuldigd aan GS en PS.
Het dagelijks bestuur bestaat uit de voorzitter, de plaatsvervangend voorzitter en twee andere leden. Het algemeen bestuur wijst van de andere leden een lid aan uit de provinciale leden en een lid uit de ambtenarenleden. Uit de provincie Drenthe zijn geen leden aangewezen.

*Bestuursacademie Noord-Nederland (BANN)*
De gemeenschappelijke regeling heeft tot taak de behartiging van het bestuursdienstonderwijs in Noord-Nederland. De staten van elke deelnemende provincie, de raden van de deelnemende gemeenten en de bevoegde organen van de deelnemende waterschappen benoemen uit hun midden één lid van het algemeen bestuur. De staten van de deelnemende provincies kunnen ook de secretaris van hun provincie benoemen tot lid van het algemeen bestuur.

Het algemeen bestuur benoemt uit zijn midden de leden voor het dagelijks bestuur. In het dagelijks bestuur wordt een lid benoemd vanuit een van de drie deelnemende provincies. De directeur-secretaris is benoemd tot lid van het algemeen bestuur. Deze bestuursfunctie wordt vervuld uit hoofde van het ambt. Voor het gevoerde bestuur inzake de BANN zijn GS verantwoording schuldig aan PS. De provincie Drenthe is op dit moment niet vertegenwoordigd in het dagelijks bestuur. Op 3 oktober 2001 hebben PS besloten uit de gemeenschappelijke regeling BANN te treden. Op termijn heeft dit gevolgen voor het lidmaatschap van het algemeen bestuur.

## Stichtingen en andere privaatrechtelijke rechtspersonen

### *Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie*

De stichting is opgericht ter uitvoering van een besluit van PS. De stichting heeft vooral tot doel het (doen) verrichten van onderzoek en het geven van onderwijs op het terrein van de regionale economie in het algemeen en de economie van Noord-Nederland. Er is sprake van de behartiging van een publiek belang.
In de statuten is aangegeven dat het bestuur van de stichting bestaat uit ten minste vier leden. De benoeming van de bestuursleden geschiedt als volgt. Drie bestuursleden worden benoemd door de colleges van GS van Drenthe, Fryslân en Groningen, te weten door iedere provincie één bestuurslid. Eén bestuurslid wordt benoemd door het bestuur van de Faculteit der Economische Wetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen.
Omdat met het besturen van de stichting een openbaar belang wordt behartigd, is het lid van GS dat is benoemd als bestuurslid van de stichting voor het gevoerde bestuur in de stichting verantwoording schuldig aan PS.
De provincie heeft een subsidierelatie met de stichting.

### *Stichting Drentse Bedrijfslokaties*

De stichting heeft tot doel het stimuleren van de economische activiteiten, werkgelegenheid en bedrijvigheid in de provincie Drenthe. De stichting is opgericht ter uitvoering van een besluit van PS. De stichting is dus opgericht ter behartiging van een openbaar belang.
Op grond van de statuten heeft de provincie het recht een bestuurslid te benoemen. Het bestuurslidmaatschap eindigt onder meer door verlies van de kwaliteit of de hoedanigheid waarop het werd benoemd.
Het lid van het college is uit hoofde van zijn ambt bestuurslid van de stichting. Aangezien hij als bestuurslid een openbaar belang behartigt, bestaat er een verantwoordingsplicht aan PS voor het door hem gevoerde bestuur binnen de stichting. Behalve het feit dat de provincie bijdraagt in de kosten van de stichting is er verder geen belangenverstrengeling.
De bijdrage over 2004 bedroeg € 56.602,--.

### *Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA)*

Het doel van de Stichting LMA is om alle meldingen te registreren van binnenlandse transporten van gevaarlijk afval, bedrijfsafval en scheepsafval. De Stichting LMA stelt deze gegevens beschikbaar aan de overheid ten behoeve van de handhaving.
Het bestuur van de Stichting LMA wordt benoemd en ontslagen door de Raad van Toezicht (RvT). Bestuurders kunnen slechts natuurlijke personen zijn. Verder worden in de statuten geen eisen gesteld aan het bestuurslidmaatschap. In het bestuur is onder meer een gedeputeerde van de provincie Drenthe benoemd, namelijk mevrouw T. Klip-Martin. Daarnaast zit mevrouw A. Edelenbosch als gedeputeerde van Drenthe in de RvT.
De bijdrage over 2004 bedroeg € 145.249,--.

*Stichting Drents Plateau*
De Stichting Drents Plateau (voorheen Erfgoedhuis van Drenthe) is opgericht om de activiteiten te bundelen op het gebied van behoud van culturele waarden, met name op het gebied van landschaps-, dorps- en stadsschoon, monumenten, archeologie, musea, regionale geschiedenis, cultuurtoerisme en (moderne) architectuur. De provincie Drenthe is naast de Vereniging van Drentse Gemeenten en de Stichting Het Drentse Welstandstoezicht medeoprichter van de stichting.
De organen van de stichting zijn de Raad van Bestuur (de directie), de RvT en de Raad van Ondersteuning (RvO). De directie (statutair bestaande uit een of meerdere personen) bestuurt de stichting.
De RvT heeft als taak het toezicht op het beleid van de directie en op de algemene gang van zaken. Alle leden van de RvT worden benoemd en ontslagen door GS, gehoord het advies van de RvO.
Drents Plateau wordt door de provincie ingeschakeld om te adviseren over de cultuurhistorisch en architectonische waarden in het ruimtelijk kwaliteitsbeleid. Dit gebeurt in de Commissie Advisering Ruimtelijke Plannen (CARP), maar ook bij het POP. Voor dit laatste kan worden gedacht aan de ontwikkeling van cultuurhistorische waardekaarten.
Daarnaast vraagt de provincie op grond van de Monumentenwet Drents Plateau om adviezen. Correspondentie met het Rijk gebeurt rechtstreeks door de provincie. De Monumentenwet zal met betrekking tot de archeologie waarschijnlijk in 2004 worden aangepast aan het Verdrag van Malta. Nederland is het enige Europese land dat dit verdrag nog niet heeft geratificeerd.
Drents Plateau is als organisatie nog volop in ontwikkeling. Momenteel wordt nog gewerkt aan een vorm van mandatering van de provinciale subsidieregelingen.

## Actualiteit verbonden partijen

*Rekenkamer*
Op 3 november 2004 is besloten tot het oprichten van een Rekenkamer, gezamenlijk met de provincies Fryslân en Groningen. De gemeenschappelijke regeling is in werking getreden op 1 januari 2005.

*Openbaarvervoerbureau*
Op 15 december 2004 is een gemeenschappelijke regeling vastgesteld, gezamenlijk met de stad Groningen en de provincie Groningen. Doel hiervan is het verder ontwikkelen en uitdragen van de betekenis van het openbaar vervoer in de regio Groningen en Drenthe, zodanig dat het sociaal-economisch belang gediend wordt en de toenemende vraag naar mobiliteit kan worden opgevangen.

# I.2.7. GRONDBELEID

Op grond van artikel 26 van het Besluit begroting en verantwoording 2004 dient het jaarverslag een uiteenzetting te bevatten over het grondbeleid. De provincie Drenthe voert echter geen (actief) grondbeleid. Wel worden naar behoefte, in relatie tot wegwerkzaamheden, soms stukjes grond aangekocht.
Voorts merken wij op dat de realisering van de ecologische hoofdstructuur (EHS) een afspraak is in het convenant IPO-LNV. Een van de instrumenten voor realisatie van de EHS is verwerving van begrensde natuurgebieden en bestaande natuurgebieden. De provincie realiseert deze aankopen door particuliere terreinbeheerderende natuurbeschermingsorganisaties (Natuurmonumenten en Het Drentse Landschap) hiervoor een aankoopsubsidie te verstrekken. De provincie heeft een regiefunctie als het gaat om de uitvoering van het EHS-beleid, maar koopt zelf geen grond.

# II. Jaarrekening

# II.1. PROGRAMMAREKENING 2004

## Lasten

| Lasten | 2003 | Primitieve begroting | Begroting na wijziging | Realisatie | Restant | V/N | Percentage |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| P-0.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 27.259 | 8.965 | 4.863 | 3.714 | 1.149 | N | 76 |
| P-1.0 Provinciale staten | 2.068 | 2.249 | 2.257 | 2.407 | -150 | N | 107 |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | 4.499 | 4.950 | 4.956 | 4.930 | 26 | V | 99 |
| P-1.2 Interprovinciale samenwerking | 1.427 | 1.230 | 1.432 | 1.496 | -64 | N | 104 |
| P-2.0 Openbare orde en veiligheid | 494 | 421 | 763 | 543 | 220 | V | 71 |
| P-3.0 Verkeer | 15.323 | 11.119 | 23.363 | 14.520 | 8.843 | V | 62 |
| P-3.1 Beheer en onderhoud | 21.003 | 17.438 | 17.836 | 20.356 | -2.918 | N | 114 |
| P-3.2 Vervoer | 25.325 | 17.587 | 26.646 | 29.522 | -2.876 | N | 111 |
| P-4.0 Waterhuishouding | 3.104 | 3.016 | 3.245 | 3.122 | 123 | V | 96 |
| P-5.0 Milieu algemeen | 1.409 | 2.174 | 2.752 | 1.729 | 1.023 | V | 63 |
| P-5.1 Bodembeleid | 8.201 | 10.089 | 10.072 | 5.300 | 4.772 | V | 53 |
| P-5.2 Vergunningverlening en handhaving milieubeheer | 4.064 | 3.507 | 5.598 | 3.409 | 2.189 | V | 61 |
| P-6.0 Landelijk gebied | 1.093 | 1.339 | 1.465 | 1.154 | 311 | V | 79 |
| P-6.1 Natuur | 5.859 | 6.225 | 7.346 | 6.796 | 550 | V | 93 |
| P-6.2 Plattelandsbeleid | 4.465 | 5.491 | 6.830 | 5.543 | 1.287 | V | 81 |
| P-7.0 Economie | 4.241 | 3.057 | 6.867 | 4.128 | 2.739 | V | 60 |
| P-7.1 Toerisme en recreatie | 4.302 | 757 | 2.147 | 2.129 | 18 | V | 99 |
| P-7.2 Landbouw | 692 | 280 | 330 | 307 | 23 | V | 93 |
| P-8.0 Welzijn | 16.595 | 15.433 | 16.163 | 15.944 | 219 | V | 99 |
| P-8.1 Sport en Onderwijs | 907 | 820 | 1.131 | 959 | 172 | V | 85 |
| P-8.2 Cultuur | 9.088 | 8.067 | 9.124 | 8.884 | 240 | V | 97 |
| P-8.3 Zorg | 1.906 | 1.532 | 2.531 | 1.862 | 669 | V | 74 |
| P-8.4 Jeugdzorg | 20.231 | 18.573 | 20.526 | 21.036 | -510 | N | 102 |
| P-9.0 Ruimtelijke ordening | 3.701 | 3.421 | 3.849 | 2.834 | 1.015 | V | 74 |
| P-9.1 Volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing | 6.580 | 3.476 | 6.627 | 11.176 | -4.549 | N | 169 |
| Totale lasten | 193.836 | 151.216 | 188.719 | 173.800 | 14.919 | V | 92 |

## Baten

| Baten | 2003 | Primitieve begroting | Begroting na wijziging | Realisatie | Restant | V/N | % |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| P-0.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 119.795 | 92.340 | 90.061 | 92.263 | 2.204 | V | 102 |
| P-1.0 Provinciale staten | 0 | 0 | 0 | 5 | 5 | V | 0 |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | 14 | 10 | 12 | 11 | -1 | N | 88 |
| P-1.2 Interprovinciale samenwerking | 110 | 208 | 49 | 18 | -31 | N | 37 |
| P-2.0 Openbare orde en veiligheid | 10 | 0 | 0 | 0 | 0 | N | 0 |
| P-3.0 Verkeer | 4.279 | 3.430 | 13.695 | 7.443 | -6.252 | N | 54 |
| P-3.1 Beheer en onderhoud | 7.244 | 4.390 | 4.788 | 7.416 | 2.628 | V | 155 |
| P-3.2 Vervoer | 23.361 | 16.303 | 21.789 | 23.780 | 1.991 | V | 109 |
| P-4.0 Waterhuishouding | 1.044 | 780 | 780 | 813 | 33 | V | 104 |
| P-5.0 Milieu algemeen | 22 | 0 | 0 | 14 | 14 | v | 0 |
| P-5.1 Bodembeleid | 5.863 | 6.104 | 6.104 | 2.517 | -3.587 | N | 41 |
| P-5.2 Vergunningverlening en handhaving milieubeheer | 849 | 45 | 2.045 | 752 | -1.293 | N | 37 |
| P-6.0 Landelijk gebied | 168 | 14 | 265 | 79 | -186 | N | 30 |
| P-6.1 Natuur | 1.182 | 1.111 | 1.098 | 1.389 | 291 | V | 127 |
| P-6.2 Plattelandsbeleid | 951 | 1.134 | 2.134 | 2.895 | 761 | N | 136 |
| P-7.0 Economie | 3.349 | 2.419 | 3.451 | 4.452 | 1.002 | V | 97 |
| P-7.1 Toerisme en recreatie | 33 | 0 | 0 | 4 | 4 | V | 0 |
| P-7.2 Landbouw | 8 | 22 | 23 | 44 | 21 | V | 129 |
| P-8.0 Welzijn | 4.738 | 4.795 | 4.724 | 4.757 | 33 | V | 101 |
| P-8.1 Sport en Onderwijs | 123 | 113 | 113 | 113 | 0 | V | 100 |
| P-8.2 Cultuur | 1.571 | 1.142 | 1.608 | 1.809 | 201 | V | 113 |
| P-8.3 Zorg | 50 | 47 | 47 | 51 | 4 | V | 109 |
| P-8.4 Jeugdzorg | 20.030 | 17.985 | 19.942 | 20.560 | 618 | V | 103 |
| P-9.0 Ruimtelijke ordening | 23 | 0 | 0 | 91 | 91 | V | 0 |
| P-9.1 Volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing | 4.566 | 2.269 | 4.469 | 9.910 | 5.441 | V | 222 |
| Totale baten | 199.383 | 154.788 | 177.197 | 181.186 | 3.989 | V | 102 |
| Resultaat voor bestemming | N.v.t. | 3.572 | -11.522 | 7.386 | 18.908 | V | |

## Mutatie in reserves 2004

| | 2003 | Primitieve begroting | Begroting na wijziging | Realisatie | Restant | V/N | % |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Totale lasten | 193.836 | 151.216 | 188.719 | 173.800 | 14.919 | V | 92 |
| Totale baten | 199.383 | 154.788 | 177.197 | 181.186 | 3.989 | V | 102 |
| Resultaat voor mutaties in reserves | 5.547 | 3.572 | -11.522 | 7.386 | 18.908 | V | |
| | | | | | | | |
| Mutatie in reserves | | | | | | | |
| Storting in reserves | | 6.486 | 17.130 | 23.137 | 6.007 | N | |
| Onttrekking aan reserves | | 2.914 | 28.652 | 27.930 | 722 | N | |
| Mutatie in reserves (onttrekking) | | | 11.522 | 4.793 | 6.729 | N | |
| Resultaat na mutatie in reserves | 5.547 | 6.486 | 0 | 12.179 | 12.179 | V | |

# II.2. TOELICHTING OP DE PROGRAMMAREKENING 2004

Het rekeningsaldo over het boekjaar 2004 bedraagt € 12.179.000,-- (2003 € 5.547.000,--).
Het begrote rekeningsaldo 2004 was per ultimo 2004 € 305.498,-- (post Onvoorzien).
In deze paragraaf zal een analyse van het resultaat per programma worden verstrekt.

*Het resultaat kan op hoofdlijnen als volgt worden weergegeven.*

| (x € 1.000,---) | Begroot | Realisatie | Verschil | |
|---|---|---|---|---|
| *I. Apparaatskosten (kosten organisatie)* | *41.082* | *40.772* | *310* | *V* |
| **Overige programmalasten** | **147.636** | **133.028** | **14.608** | **V** |
| **Overige programmabaten** | **177.197** | **181.186** | **3.989** | **V** |
| *II. Overige programmakosten en -baten* | *-29.561* | *-48.158* | *19.026* | *V* |
| **Exploitatiesaldo** | **11.521** | **7.386** | **18.908** | **V** |
| *III. Mutaties in reserves* | *11.521* | *4.793* | *6.729* | *V* |
| **Saldo na mutaties in reserves** | **0** | **12.179** | **12.179** | **V** |

## *I. Apparaatskosten (kosten van de organisatie)*

De apparaatskosten vormen de kosten van de organisatie. Deze indirecte kosten worden op basis van ureninzet toegerekend aan de onderscheiden doelstellingen en programma's.

*Het resultaat kan op hoofdlijnen als volgt worden weergegeven.*

| (x € 1.000,---) | Begroot | Realisatie | Verschil | |
|---|---|---|---|---|
| **Apparaatskosten (kosten organisatie)** | **41.082** | **40.772** | **310** | **V** |
| **Bestaat uit:** | | | | |
| **Diverse baten en lasten op kostenplaatsen** | | **174** | **V** | |
| **Organisatiekosten/interne producten** | | **263** | **V** | |
| **Activering apparaatskosten op investeringen** | | **189** | **N** | |
| **Verwacht achterblijven/stelpost ca.** | | **62** | **V** | |
| **Totaal** | | **310** | **V** | |

### *I.1. Diverse baten en lasten op kostenplaatsen (€ 174.000,-- V)*

Het voordeel op de kostenplaatsen bedroeg € 174.000,--. Het voordeel is ontstaan door ontvangen bijdragen in salariskosten van derden die niet waren geraamd en evenmin tot een ophoging van het budget Tijdelijk personeel hebben geleid.

### *I.2. Organisatiekosten/interne producten (€ 263.000,-- V)*

Het voordeel op de budgetten voor interne kosten van de organisatie (interne doelstellingen) bedroeg € 263.000,--. Voor € 663.000,-- is er sprake van projecten die slechts gedeeltelijk zijn uitgevoerd waardoor het volledige budget niet werd benut. De belangrijkste waren opschonen archief, herhuisvesting beleidsplan en overheveling van weidgraafgelden. Voorts is een tekort ontstaat van € 250.000,-- op arbeidsvoorwaarden. Dat krediet is bedoeld voor (incidentele) vergoedingen voortvloeiende uit arbeidsvoorwaardenregelingen. Het betreft vergoedingen voor studiekosten, hardheidsclausule IZR, overwerk en kosten als gevolg van pc-privé-, fiets-privéprojecten.

*I.3. Activering van apparaatskosten op investeringen ( 189.000,-- N)*

Niet alle personele kosten worden als last in de exploitatie meegenomen. De ambtelijke inzet voor de realisatie van investeringsprojecten (voornamelijk projecten uit het Meerjarenuitvo eringsprogramma (MUP) verkeer en vervoer) wordt als een component van de investering beschouwd en daarmee op de balans als een onderdeel van de waarde van de vaste activa verantwoord. De provincie voert hierin een voorzichtig beleid door alleen die personele inzet te activeren die samenhangt met de civiel-technische aspecten van het project. De beleidsmatige inzet rond dergelijke projecten wordt volledig als een exploitatielast verantwoord.

In de begroting was voor € 1.436.000,-- rekening gehouden met de activering van personele lasten op investeringen en werken derden. In werkelijkheid is in 2004 € 1.247.000,-- aan personeelslasten geactiveerd. Dit betekent dat € 189.000,-- meer aan personele lasten ten laste van de exploitatie is gekomen.

| (x € 1.000,--) | 1999 | 2000 | 2001 | 2002 | 2003 | 2004 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Geactiveerde apparaatskosten | 900 | 918 | 626 | 1.810 | 1.068 | 1.247 |

*I.4. Verwacht achterblijven van de apparaatskosten, stelposten en niet-toegerekende apparaatskosten ( 62.000,-- V)*

In de primaire begroting is op voorhand een taakstellend voordeel in de kostenverdeelstaat ingeboekt van € 244.000,-- Dit bedrag voor “verwacht achterblijven van de apparaatskosten” is het resultaat van een taakstellende bezuiniging van 7 fte als gevolg van proBIS. De taakstellende formatiereductie is per 1 januari 2005 gerealiseerd.
Voorts was een stelpost geraamd in verband met de werkgeversbijdrage premiespaarregeling ad € 175.000,-- en bedragen de niet specifiek benoemde apparaatskosten € 131.000,--.

*I.5. Toerekening apparaatskosten aan doelstellingen/programma’s*

Vorengenoemde apparaatskosten zijn op basis van ureninzet toegerekend aan de doelstellingen van beleid en programma’s. Deze toerekening heeft geen invloed op het resultaat (voor bestemming).
Hierna treft u een recapitulatie aan van de verschillen tussen de toegerekende apparaatskosten aan programma’s op begrotingsbasis ten opzichte van de realisatie 2004.

## Overzicht apparaatskosten per programma

| Programma | Budget | Realisatie | Restant | V/N | Percentage |
|---|---|---|---|---|---|
| P-0.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 3.433 | 1.784 | 1.649 | V | 52 |
| P-1.0 Provinciale staten | 1.657 | 1.985 | -328 | N | 120 |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | 4.670 | 4.672 | -2 | N | 100 |
| P-1.2 Interprovinciale samenwerking | 522 | 628 | -106 | N | 120 |
| P-2.0 Openbare orde en veiligheid | 275 | 452 | -177 | N | 165 |
| P-3.0 Verkeer | 2.417 | 2.750 | -333 | N | 114 |
| P-3.1 Beheer en onderhoud | 5.491 | 5.749 | -258 | N | 105 |
| P-3.2 Vervoer | 656 | 872 | -216 | N | 133 |
| P-4.0 Waterhuishouding | 1.396 | 1.387 | 9 | V | 99 |
| P-5.0 Milieu algemeen | 903 | 847 | 56 | V | 94 |
| P-5.1 Bodembeleid | 3.242 | 2.808 | 434 | V | 87 |
| P-5.2 Vergunningverlening en handhaving milieubeheer | 3.350 | 3.026 | 324 | V | 90 |
| P-6.0 Landelijk gebied | 882 | 805 | 77 | V | 91 |
| P-6.1 Natuur | 2.035 | 2.369 | -334 | N | 116 |
| P-6.2 Plattelandsbeleid | 2.114 | 2.002 | 112 | V | 95 |
| P-7.0 Economie | 1.792 | 2.194 | -402 | N | 122 |
| P-7.1 Toerisme en recreatie | 253 | 404 | -151 | N | 160 |
| P-7.2 Landbouw | 178 | 159 | 19 | V | 89 |
| P-8.0 Welzijn | 1.175 | 1.388 | -213 | N | 118 |
| P-8.1 Sport en Onderwijs | 120 | 133 | -13 | N | 111 |
| P-8.2 Cultuur | 771 | 893 | -122 | N | 116 |
| P-8.3 Zorg | 469 | 578 | -109 | N | 123 |
| P-8.4 Jeugdzorg | 383 | 280 | 103 | V | 73 |
| P-9.0 Ruimtelijke ordening | 2.853 | 1.998 | 855 | V | 70 |
| P-9.1 Volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing | 292 | 614 | -322 | N | 211 |
| P-0.0 Financiering en algemene dekkings-middelen (verwacht achterblijven) | -244 | 0 | -244 | N | 0 |
| Totaal apparaatskosten | 41.085 | 40.777 | 308 | V | |

### *II. Overige programmakosten en -baten*

Welke verschillen per programma deden zich nog meer voor? In navolgende tabel worden de verschillen in de programmabaten en -lasten (per saldo en na aftrek van de apparaatskosten) weergegeven.

## Analyseresultaat (verschillen ten opzichte van de begroting na wijziging)

| Netto saldi (lasten minus baten) | Saldo | II. 1 Afschr. | II.2 Rente | II.3 Overh | II.4 App/afs | II.5 Div | II.6 Reserv |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| P-0.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 1.947 | | -442 | | | 3.502 | -1.109 |
| (per saldo inkomst) | | | | | | | |
| P-1.0 Provinciale staten | 182 | | | | | 162 | |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | 26 | -1 | | 21 | | 0 | |
| P-1.2 Interprovinciale samenwerking | 11 | | | | | 0 | |
| P-2.0 Openbare orde en veiligheid | 397 | | | 170 | | 225 | |
| P-3.0 Verkeer | 2.924 | 749 | 540 | 1.430 | -1.238 | 173 | 1.237 |
| P-3.1 Beheer en onderhoud | 366 | | 19 | | 250 | -72 | 169 |
| P-3.2 Vervoer | -669 | -403 | -261 | | | 0 | |
| P-4.0 Waterhuishouding | 147 | | | 23 | -13 | -86 | 245 |
| P-5.0 Milieu algemeen | 981 | | | 219 | | 672 | 72 |
| P-5.1 Bodembeleid | 751 | | | 534 | -236 | -766 | 1.236 |
| P-5.2 Vergunningverlening en handhaving | 572 | | | 4 | | 303 | 250 |
| milieubeheer | | | | | | | |
| P-6.0 Landelijk gebied | 48 | | | | | 37 | 20 |
| P-6.1 Natuur | 1.174 | | | | 41 | 172 | 816 |
| P-6.2 Plattelandsbeleid | 1.936 | 62 | 63 | 395 | | 140 | 1.375 |
| P-7.0 Economie | 4.142 | | | 1.808 | | 968 | 1.347 |
| P-7.1 Toerisme en recreatie | 173 | | | | | 253 | -83 |
| P-7.2 Landbouw | 25 | | | | | | |
| P-8.0 Welzijn | 465 | | | 392 | | 23 | 18 |
| P-8.1 Sport en Onderwijs | 185 | | | 196 | | 0 | |
| P-8.2 Cultuur | 563 | 9 | -2 | 230 | -59 | 311 | 87 |
| P-8.3 Zorg | 783 | | | 463 | | -87 | 361 |
| P-8.4 Jeugdzorg | 5 | | | | | 0 | |
| P-9.0 Ruimtelijke ordening | 251 | | | 100 | | 136 | -27 |
| P-9.1 Volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing | 1.214 | | | | | | 1.208 |
| Resultaat voor bestemming | 18.598 | 416 | -83 | 5.985 | -1.255 | 6.066 | 7.222 |
| Reserve mutaties voortvloeiende uit de kostenverdeelstaat | | | | | | | 23 |
| Mutatie flexibel beleid met betrekking tot vaarverbinding | | | | | | | |
| Zuidlaardermeer - Oost-Groningen | | | | | | | 470 |
| Totaal mutatie reserves | | | | | | | 6.729 |

*II.1. Toegerekende afschrijvingen aan programma's (€ 416.000,-- V)*

De totale afschrijvingen bedroegen € 8.573.000,--, inclusief € 5.300.000,-- aan extra afschrijvingen overeenkomstig de begroting op de doelstellingen Verbeteren infrastructuur voor het goederenvervoer en Veilige bereikbaarheid in leefbaar Drenthe. De realisatie hierop bedroeg € 8.174.000,--. Op de beleidsprogramma's trad een voordeel op van € 416.000,-- (begroot € 7.401.000,--, realisatie € 6.985.000,--). Hierbij moet worden opgemerkt dat een deel van de verschillen op kapitaallasten wordt verrekend met bestemmingsreserves.

*II.2. Rente langetermijnuitzettingen en toerekening aan kapitaalslasten aan programma's € 83.000,-- N)*

De ontvangen rente op uitgezette leningen was € 120.000,-- hoger dan begroot als gevolg van aflossingen en het verstrekken van nieuwe leningen aan RTV Drenthe en Astron in verband met Lofar. Daartegenover staan echter lagere inkomsten uit ambtelijke hypothecaire leningen ad € 157.000,--.
De totale toegerekende rente was begroot op € 3.016.000,-- (inclusief sluitpost kostenplaats rente bij doelstelling financiering en algemene dekkingsmiddelen). De realisatie bedroeg € 3.052.000,--.
Overeenkomstig de afschrijvingen is een deel van de rente toegerekend aan de apparaatskosten.
De aan beleidsprogramma's toegerekende rente bedroeg € 2.676.000,--, terwijl de rente op € 2.595.000,-- was begroot. Hierdoor trad op de verschillende beleidsprogramma's een voordeel op van € 83.000,--.
In de toerekening aan programma's zitten verschillen ten opzichte van de begroting.

*II.3. Overgehevelde voordelige saldi van 2004 naar 2005 op programma's (€ 5.986.000,-- V)*

Het grootste deel van het rekeningresultaat is ontstaan door niet-bestede middelen van projecten, die nog niet gestart of nog niet afgerond zijn in het afgelopen boekjaar. Omdat het projecten zijn waarover reeds is besloten en die in uitvoering zijn, is verzocht om het resultaat 2004 te bestemmen voor het vervolg in de uitvoering van deze projecten. In 2005 wordt het restantbudget dan weer beschikbaar gesteld.
Voor € 572.000,-- deed dit zich voor op apparaatskosten. Voorgesteld is om in totaal € 6.558.000,-- ten laste van het resultaat 2004 en in 2005 de restantbudgetten ter beschikking te stellen.
In een laat stadium zijn nagekomen voorstellen voor budgetoverheveling alsnog voorgedragen. In deze analyse zijn deze vermeld in paragraaf II.5. Volledigheidshalve is de specificatie van dit bedrag ook in deze paragraaf vermeld. (€ 897.000,--)

| In totaal is voor € 7.456.000,-- verzocht voor overheveling. Dit betrof: | |
|---|---|
| uitvoering Collegeprogramma | 4.709.000 |
| projecten in uitvoering | 1.339.000 |
| gedekt door inkomst derden | 510.000 |
| nagekomen voorstel/overheveling | 897.000 |
| | 7.456.000 |

Hierna treft u een specificatie aan van de overgebleven middelen en voorstellen tot overheveling.

| Programma | Doelstelling | Uitvoering Collegeprogramma | Budget | Realisatie | Verschil | Overheveling |
|---|---|---|---|---|---|---|
| 2.0 | 32101 | Bijdrage in oefencentrum RBD | 50.000 | - | 50.000 | 50.000 |
| 3.0 | 33003 | Tunnel Scharreveld | 700.000 | 150.217 | 549.783 | 549.783 |
| 3.0 | 33003 | Reconstructie wegvak Verlengde Hoogeveensche Vaart- N37 | 700.000 | 7.885 | 692.115 | 692.115 |
| 5.0 | 35005 | Projecten warmte-/koudeopslag | 25.000 | 9.860 | 15.140 | 15.140 |
| 5.0 | 35005 | Klimaatconferenties | 45.000 | - | 45.000 | 45.000 |
| 5.0 | 35005 | Uitvoeringsprogramma BIO-massa | 60.000 | - | 60.000 | 60.000 |
| 5.0 | 35005 | LED-project | 100.000 | 878 | 99.122 | 99.122 |
| 5.1 | 35202 | Bijdrage sanering gasfabrieksterreinen | 500.000 | - | 500.000 | 500.000 |
| 7.0 | 37106 | Bijdrage Revitalisering bedrijventerreinen/parkmanagement | 200.000 | - | 200.000 | 200.000 |
| 7.0 | 37106 | Kosten Actieprogramma ICT | 50.000 | 74.465 | 24.465 | - |
| 7.0 | 37106 | Bijdragen Actieprogramma ICT | 1.950.000 | 654.815 | 1.295.185 | 1.270.720 |
| 7.0 | 37107 | Provinciale Agenda onderwijs en kennisinfrastructuur | 500.000 | 162.389 | 337.611 | 337.611 |
| 6.2 | 37108 | Projecten Agenda voor de Veenkoloniën | 339.000 | 131.195 | 207.805 | 200.000 |
| 8.1 | 38101 | Provinciale Agenda onderwijs en kennisinfrastructuur | 300.000 | 104.000 | 196.000 | 196.000 |
| 8.3 | 38701 | Bijdrage totstandkoming multifunctionele dienstencentra | 450.000 | 507 | 449.493 | 449.493 |
| KVD | 13800 | Kosten handhavingsproject | 50.000 | 5.660 | 44.340 | 44.340 |
| Totaal | | | 6.019.000 | 1.301.871 | 4.717.129 | 4.709.324 |

| Programma | Doelstelling | Projecten in uitvoering | Budget | Realisatie | Verschil | Overheveling |
|---|---|---|---|---|---|---|
| KVD | 22303 | Overige goederen en diensten (Concernproject procesmodellering) | 100.000 | 91.961 | 8.039 | 8.039 |
| KVD | 22401 | “Weidgraafgelden” | 99.960 | - | 99.960 | 99.960 |
| KVD | 22801 | Herhuisvesting Beleidsplan | 177.959 | 82.908 | 95.051 | 95.051 |
| KVD | 22807 | Kosten opschonen archief | 338.151 | 47.253 | 290.898 | 290.898 |
| KVD | 22814 | Schrijf- en bureaubehoeften (Inkoopdiagnose) | 73.336 | 39.707 | 33.629 | 33.629 |
| 1.1 | 31604 | Uitbesteed onderzoek | 21.400 | - | 21.400 | 21.400 |
| 2.0 | 32001 | Uitvoering ontwikkeling Risicokaart | 267.177 | 30.733 | 236.444 | 65.000 |
| 2.0 | 32101 | Project Externe veiligheid | 31.722 | - | 31.722 | 31.722 |
| 2.0 | 32101 | Project Integraal veiligheidsbeleid | 23.603 | 359 | 23.244 | 23.244 |
| 3.0 | 33003 | Knelpunten infrastructuur EHS | 500.000 | 311.878 | 188.122 | 188.122 |
| 4.0 | 34004 | Regiefunctie waterhuishouding | 60.000 | 37.098 | 22.902 | 22.902 |
| 5.1 | 35201 | Vermijding risico’s op verontreiniging en aantasting | 200.000 | 1.978 | 198.022 | 34.000 |
| 5.2 | 35502 | Certificering kwaliteitszorgsysteem (ISO) | 18.960 | 14.510 | 4.450 | 4.450 |
| 6.2 | 36005 | Uitvoeringskosten Plattelandsbeleid | 1.098.000 | 903.045 | 194.955 | 194.955 |
| 9.0 | 39101 | Versterking sociale component in POP II | 220.530 | 120.257 | 100.273 | 100.273 |
| 8.2 | 38304 | Bijdrage Drents Museum | 2.934.881 | 2.708.052 | 226.829 | - |
| 8.2 | | (Klimaatbeheersingsinstallatie Drents Museum) | - | - | - | 80.564 |
| 8.2 | | (Beheer collectie Stichting Schone Kunsten) | - | - | - | 45.000 |
| Totaal | | | 6.165.679 | 4.389.739 | 1.775.940 | 1.339.209 |

| Programma | Doelstelling | Uitgaven gedekt door inkomsten derden | Budget | Realisatie | Verschil | Overheveling |
|---|---|---|---|---|---|---|
| 2.0 | 32001 | Regionaal Platform Criminaliteitsbestrijding | - | - | - | 10.000 |
| 2.0 | 32001 | Bijdrage Rijk Platform Criminaliteitsbestrijding | - | - | - | 10.000- |
| 5.2 | 35402 | Geluidskaarten | - | - | - | 40.000 |
| 5.2 | 35402 | Geluidskaarten | - | - | - | 40.000- |
| 8.2 | 38403 | Kosten pilot Interculturalisatie | 10.200 | - | 10.200 | 10.200 |
| 8.0 | 38405 | Kosten pilot Vrijwilligerswerk | 12.961 | 536 | 12.425 | 12.425 |
| 8.0 | 38405 | Stimuleringsregeling vrijwilligerswerk | 357.279 | 7.575 | 349.704 | 349.704 |
| 8.0 | 38406 | Subsidiëring herstructurering bibliotheekwerkzaamheden | 247.843 | 245.335 | 2.508 | 2.508 |
| 8.0 | 38406 | Bijdrage Rijk herstructurering bibliotheekwerkzaamheden | 157.843- | 160.416- | 2.573 | 2.573 |
| 8.0 | 38407 | Kosten pilot Welzijn en platteland | 14.718 | - | 14.718 | 14.718 |
| 8.2 | 38303 | Subsidiëring versterking cultuureducatie in primair onderwijs | 38.161 | - | 38.161 | 38.161 |
| 8.2 | 38303 | Bijdrage in werkconferenties cultuureducatie primair onderwijs | 15.000 | - | 15.000 | 15.000 |
| 8.2 | 38304 | Stichting Drents Plateau (Uitvoering MUSeum Inventarisatieproject) | 780.169 | 756.169 | 24.000 | 24.000 |
| 8.2 | 38304 | Projectsubsidies Belvedère | 121.587 | 104.251 | 17.336 | 17.336 |
| 8.2 | 38304 | Bijdrage Rijk projectsubsidies Belvedère | 121.587- | 131.587- | 10.000 | 10.000 |
| 8.3 | 38701 | Kosten pilot Zorg en welzijn | 14.738 | 1.559 | 13.179 | 13.179 |
| | | | 1.333.226 | 823.422 | 509.804 | 509.804 |

| Programma | Doelstelling | Nagekomen voorstel over te hevelen bedragen | Budget | Realisatie | Verschil | Overheveling |
|---|---|---|---|---|---|---|
| 1.0 | 31000 | Bijdragen kosten statenfracties | 390.959 | 303.789 | 87.170 | 22.035 |
| 2.0 | 32101 | Kosten opleidingen en oefeningen | 102.470 | 48.122 | 54.348 | 10.500 |
| 5.0 | 35005 | Uitvoering Nota energiebeleid | 271.349 | 228.194 | 43.155 | 43.155 |
| 5.0 | 35005 | Uitvoering Afvalpreventie en energiebesparing provinciehuis | 539.069 | 4.975 | 534.094 | 115.000 |
| 5.2 | 35501 | Kosten veiligheid en vergunningverlening | 156.500 | 34.075 | 122.425 | 122.425 |
| 5.2 | 35501 | Kosten projectvoorstel Uitvoeringsprogramma externe veiligheid | 50.000 | - | 50.000 | 50.000 |
| 5.2 | 35501 | Bijdrage Uitvoeringsprogramma externe veiligheid | 156.500 | - | 156.500 | 156.500 |
| 6.0 | 36002 | Kosten databestand flora- en faunagegevens | 1.000 | 572 | 428 | 428 |
| 7.1 | 37109 | Promotie toeristische sector | 418.000 | 221.695 | 196.305 | 196.305 |
| 9.0 | 39103 | Digitalisering toetsing ruimtelijke plannen | 141.905 | 67.973 | 73.932 | 73.932 |
| 9.0 | 39103 | Bijdragen derden digitalisering bestemmingsplannen | - | 47.647- | 47.647 | 47.647 |
| KVD | 12800 | Dienstkleding | 26.126 | 12.271 | 13.855 | 13.855 |
| KVD | 22701 | Kosten ICT-projecten (Opstellen nieuw informatieplan) | 167.688 | 141.941 | 25.747 | 25.747 |
| KVD | 22801 | Bedrijfsinterne Milieuzorg | 30.000 | 9.710 | 20.290 | 20.290 |
| Totaal | | | 2.451.566 | 1.025.670 | 1.425.896 | 897.819 |
| Totaal over te hevelen | | | | | | 7.455.819 |

*II.4. Dekking apparaatskosten en afschrijvingen door reserves (€ 1.255.000,-- N)*

Een aantal apparaatskosten en afschrijvingen worden gedekt door reserves. Verschillen in deze apparaatskosten en kapitaallasten per programma leiden dus niet tot een resultaat, maar worden vereffend met specifieke bestemmingsreserves. Voor een overzicht van deze vereveningen verwijzen wij naar vorenstaande tabel.

*II.5. Diverse verschillen (€ 6.066.000,-- V)*

## P-0.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

| | |
|---|---|
| De raming van de uitkering uit het Provinciefonds 2004 is opgenomen in de Najaarsstukken 2004 en gebaseerd op de Junicirculaire 2004. In de rekening is rekening gehouden met de Maartcirculaire 2005 | € 839.000 |
| De bijdrage aan de voorziening Spaarregeling compensatieverlof was niet geraamd | € -160.000 |
| Meeropbrengst is voornamelijk gerealiseerd door dividenduitkering van Loyalis-fondsen | € 390.000 |
| Rentetoevoeging aan voorzieningen | € 514.000 |
| De realisatie van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting is in overeenstemming met hetgeen op grond van de theoretische opbrengsten, berekend over de stand van het wagenpark eind 2003 en eind 2004. Oorzaak van de meeropbrengst ten opzichte van de raming is nagenoeg geheel gelegen in een nog steeds doorzettende verschuiving naar zwaardere gewichtsklassen | € 934.000 |
| Onvoorzien | € 308.000 |
| Diverse verschillen op financiële middelen | € 39.000 |
| De hogere dividenduitkering van de Bank Nederlandse Gemeenten | € 329.000 |
| Nagekomen facturen | € - 89.000 |
| Afroming winst werken derden | € 398.000 |
| | € 3.502.000 |

## P-1.0 Provinciale staten

| | |
|---|---|
| Het budget ter ondersteuning van het duaal functioneren van de staten is voor 65% uitgeput | € -135.000 |
| Budget fractieassistentie is door fracties niet maximaal benut, daarnaast naijleffect omdat niet alle declaraties van het vierde kwartaal waren aangeleverd | € 87.000 |
| Vrijval van niet meer openstaande verplichtingen opgenomen voor onder andere Symposium 2030 plus advisering en ondersteuning van Onderzoekscommissie Noord-Nederlands Bureau voor Toerisme (NBBT) | € 40.000 |
| | € 162.000 |

## P-2.0 Openbare orde en veiligheid

| | |
|---|---|
| De directe kosten komen lager uit dan begroot vanwege een lagere besteding ten behoeve van de risicokaart. Voor projectafwikkeling wordt € 65.000,-- overgeheveld naar 2005 | € 171.000 |
| De begrotingspost Oefeningen is deels niet gebruikt | € 54.000 |
| | € 225.000 |

## P-3.0 Verkeer

| | |
|---|---|
| Permanente verkeertseductaie | € 12.000 |
| Programmakosten VVP | € 71.000 |
| Kosten voorgaand boekjaar | € 46.000 |
| Mobiliteit | € 44.000 |
| | € 173.000 |

## P-3.1 Beheer en onderhoud

| | |
|---|---|
| Er is in 2004 € 220.000,-- onttrokken aan het Fonds wegennet om het tekort van 2003 te egaliseren | € 220.000 |
| Er is in 2004 een tekort van € 292.000,-- ontstaan op het wegenbeheer dat ten laste van de algemene middelen is gekomen en in 2005 zal worden verrekend met de reserve | € 292.000 |
| | € -72.000 |

## P-4.0 Waterhuishouding

| | | |
|---|---|---|
| In 2003 is te veel BTW toegerekend aan de reserve Grondwaterfonds. De heffingen moeten de werkelijke kosten dekken inclusief de BTW. De werkelijke BTW bleek lager uit te vallen dan begroot | € | - 86.000 |

## P-5.0 Milieu algemeen

| | | |
|---|---|---|
| Overschot op de Uitvoering afvalpreventie en energiebesparing binnen het huisvestingsplan, saldo in 2004 beschikbaar gesteld maar niet in 2004 gerealiseerd | € | 534.000 |
| Budget eind 2004 ter beschikking gesteld voor uitvoering Nota energiebeleid maar nog niet besteed | € | 43.000 |
| Van de kosten uitvoering Energienota wordt € 32.000,-- gedekt door een bijdrage uit de reserve Flexibel beleid | € | 32.000 |
| Vrijval van niet meer openstaande verplichtingen | € | 63.000 |
| | € | 672.000 |

## P-5.1 Bodembeleid

| | | |
|---|---|---|
| Van het budget is in het kader van de herziening PMV € 34.000,-- beschikbaar gesteld voor activiteiten ten behoeve van onderzoek naar het gebruik van bestrijdingsmiddelen in de bollenteelt; dit bedrag wordt overgeheveld; het restant na aftrek realisatie naar algemene middelen | € | 164.000 |
| Bijdrage Landelijk Meldpunt Afvalstoffen; hier is minder tijd aan besteed dan was voorzien in verband met wijziging van de bevoegdheden | € | 24.000 |
| Afwikkeling subsidie voorgaande jaren eveneens lager dan voorzien | € | 24.000 |
| Kosten voorgaand boekjaar en laboratorium | € | 17.000 |
| Nagekomen kosten bodemsanering | € | -575.000 |
| Stichting Bodemsanering Bedrijfsterreinen | € | 113.000 |
| BTW-voordeel Bodemsanering | € | 289.000 |
| Correctie voorgaande jaren bodemsanering | € | -822.000 |
| | € | -766.000 |

## P-5.2 Vergunningverlening en handhaving milieubeheer

| | | |
|---|---|---|
| Vanwege late toekenning rijksbijdragen zijn nog maar weinig subsidiebeschikkingen afgegeven voor het uitvoeringsprogramma externe veiligheid | € | 157.000 |
| Daardoor ook minder gerealiseerd dan begroot op: | | |
| - kosten veiligheid en vergunningverlening | € | 122.000 |
| - kosten projectvoorstel uitvoeringsprogramma externe veiligheid | € | 50.000 |
| Hogere advertentiekosten dan begroot | € | - 53.000 |
| Kosten werkzaamheden vergunningverlening en handhaving hoger dan begroot | € | - 32.000 |
| Bij handhavingsituaties minder zaken dan voorzien die noopten tot laboratoriumonderzoeken | € | 43.000 |
| Opbrengsten uit subsidie provincie Overijssel 13/m en in verband met opheffing NAO 28/m | € | 41.000 |
| Nog te ontvangen subsidie Rijk voor bijdrage Externe veiligheid | € | - 25.000 |
| | € | 303.000 |

## P-6.0 Landelijk gebied

| | | |
|---|---|---|
| Modernisering natuurinformatie; betreft meerjarenbudget; door aanloopproblemen en ziekte is de planning voor 2004 uitgelopen waarvoor een deel van de afrondende werkzaamheden pas eind 2004 of begin 2005 kon worden opgedragen | € | 37.000 |

## P-6.1 Natuur

| | | |
|---|---|---|
| De BTW kan worden gedeclareerd bij de Stichting Nationaal Groenfonds, hetgeen een voordeel oplevert van de drie nationale parken | € | 41.000 |
| Ontvangen rijksmiddelen als dekking voor de toegerekende apparaatskosten Flora- en Faunawet | € | 99.000 |
| Bijdragen ten behoeve van aankoop natuur- en recreatiegebieden die niet meer benodigd zijn | € | 32.000 |
| | € | 172.000 |

## P-6.2 Plattelandsbeleid

| | | |
|---|---|---|
| Financiële afronding van de SGM-subsidie valt gunstiger uit; de werkelijke projectkosten zijn lager dan begroot | € | 21.000 |
| Afwikkeling voorgaande jaren | € | 16.000 |
| Afboeken verplichting Herinrichtingsplan Emmen; vanwege geen duidelijkheid over toezegging en afwikkeling | € | 103.000 |
| | € | 140.000 |

## P-7.0 Economie

| | | |
|---|---|---|
| Kosten uitvoering samenwerkingsovereenkomst NHI te hoog gebudgetteerd | € | 43.000 |
| Voorziening gemaakt voor de restantvordering op de Europese Commissie in verband met afrekening LEADER-2-programma omdat niet 100% zeker is dat de provincie het restantbedrag zal ontvangen | € | - 99.000 |
| Afwikkeling voorgaand boekjaar, vordering afgeboekt op de Europese Commissie; gemaakte kosten reeds door derden vergoed | € | - 54.000 |
| Groningen Airport Eelde ontvangt tien jaar lang een vaste bijdrage van € 308.068,-- per jaar met terugwerkende kracht vanaf 1 januari 2003. Saldo betreft het verschil tussen het nieuwe bedrag van 2003 en het reeds betaalde bedrag in 2003 | € | - 22.000 |
| Over 2004 is op basis van een perspublicatie van Essent meer dividend verantwoord dan begroot | € | 1.100.000 |
| | € | 968.000 |

## P-7.1 Toerisme en recreatie

| | | |
|---|---|---|
| De Stichting Promotie Toeristische Sector verkeert nog in pril stadium; projectaanvragen zijn achterwege waardoor het budget niet volledig benut is | € | 197.000 |
| Van het krediet Recreatie en toerisme zijn minder projecten geweest dan in vorige jaren | € | 19.000 |
| Opschonen en afwikkelen van restanten verplichtingen | € | 37.000 |
| | € | 253.000 |

## P-8.0 Welzijn

| | | |
|---|---|---|
| Vanwege stakend provinciaal beleid voor activiteiten Zuid-Afrika en Roemenië | € | 62.000 |
| In 2004 geen honorering aanvragen Subsidieregeling vrouwenemancipatie; regeling enigszins achterhaald | € | 23.000 |
| Afwikkelen subsidies vorige boekjaren | € | 15.000 |
| Uit de Subsidieregeling deskundigheidsbevordering vrijwilligers is minder subsidie verleend dan begroot | € | 25.000 |
| Nabetaling subsidie 2002 PBc; de subsidies 2003 zijn begroot in 2004 door verplichting | € | - 80.000 |
| Kosten advocaat en notaris inzake de geldlening voor RTV Drenthe | € | - 22.000 |
| | € | 23.000 |

## Totaal P-8.2 Cultuur

| | | |
|---|---|---|
| Theaterwerkplaats Hek van de Dam heeft haar werkzaamheden opgeschort, waardoor begrote bedrag terugvloeit naar de algemene middelen | € | 27.000 |
| De bijdrage uit het Fonds beeldende kunst is hoger uitgevallen dan begroot omdat een aantal posten hiermee verrekend is | € | 43.000 |
| Het voordeel op afwikkeling voorgaande dienstjaren komt voort uit de terugbetalingen van subsidies door Stichting Kunst&Cultuur Drenthe die wegens tekort aan personeel projecten niet volledig heeft kunnen uitvoeren | € | 83.000 |
| Afwikkeling subsidies participatie cultuuruitingen vorige boekjaren | € | 63.000 |
| Van het positieve saldo wordt € 80.500,-- meegenomen voor restantgelden klimaatbeheersing Drents Museum en € 45.000,-- voor restauratie en beheer van de collectie Stichting Schone Kunsten rond 1900. Restant naar de algemene middelen | € | 101.000 |
| Afwikkeling subsidies beheer en onderhoud cultureel erfgoed vorige boekjaren | € | - 85.000 |
| Bijdrage derden ten behoeve van archeologisch depot hoger dan begroot | € | 26.000 |
| In de bijdrage Voorziening noordelijk archeologisch depot is per abuis een bedrag van € 59.663,-- begroot uit onttrekking van programma 0.0. naast de € 85.900,-- die op deze prestatie was begroot. Per saldo is totaal € 138.976,-- ten laste gebracht | € | 53.000 |
| | € | 311.000 |

## Totaal P-8.3 Zorg

| | | |
|---|---|---|
| Afwerken subsidie vorige boekjaren IVOM; besloten is de oude verplichting in onderlinge afstemming op te heffen | € | -87.000 |

## Totaal P-9.0 Ruimtelijke ordening

| | | |
|---|---|---|
| Overschrijding van het budget herziening POP als gevolg van hogere proceskosten | € | - 83.000 |
| Het budget bijdrage gemeenten digitalisering bestemmingsplannen is voor 48% benut | € | 74.000 |
| Afwikkeling voorgaande jaren | € | 19.000 |
| Overige inkomstoverdrachten betreft een niet gedeclareerd deel van een factuur, alsmede een bijdrage van het Ministerie van VROM inzake pilotproject DURP | € | 76.000 |
| De begrote uitgaven voor Regiovisie Zuid-Drenthe/Noord-Overijssel zijn niet volledig benut; het project is in 2004 afgesloten | € | 50.000 |
| | € | 136.000 |

### *II.6. Mutaties in reserves (€ 6.729.000,-- V)*

Ingevolge de invoering van het BBV 2004 zijn alle stortingen en onttrekkingen in reserves niet verantwoord op het programma waarop zij betrekking hebben, maar afzonderlijk op hoofdfunctie 0.
In kolom II.6 op blz. 209 is zichtbaar gemaakt welke voor- of nadelen in de exploitatie van een programma wordt vereffend met specifieke bestemmingsreserves. In totaal is € 6.729.000,-- minder onttrokken aan reserves dan begroot. Dit wordt veroorzaakt door minder kosten dan begroot op diverse programmaonderdelen. Hierdoor hoefde van de geplande onttrekking van € 11,5 miljoen netto slechts € 4,8 miljoen te worden uitgevoerd. Het verschil tussen de op grond van de programma's te muteren reserves en de realisatie hiervan komt door reserve mutaties voortvloeiende uit de kosten van de organisatie (kostenverdeelstaat) en een correctie met betrekking tot 2003. In dat jaar bestede kosten aan de vaarverbinding Zuidlaardermeer - Oost-Groningen waren nog niet met de reserve Flexibel beleid verrekend.

## *III. Onvoorzien*

In de begroting was een bedrag ad € 431.000,-- voor onvoorzien opgenomen. Dit bedrag is bedoeld voor het opvangen van verschillen door gedeputeerde staten. In 2004 is het beslag op onvoorzien echter nog volledig door provinciale staten geautoriseerd. Hierna treft u een specificatie aan van de toevoeging en onttrekking aan onvoorzien. In de begroting na wijziging resteert daarna nog € 305.500,--. Een deel van het resultaat 2004 hangt samen met het niet-benutte deel van onvoorzien.

| | Bij | Af |
|---|---|---|
| **Oorspronkelijke raming** | **431.000** | |
| | | |
| **5e begrotingswijziging** | | |
| Inkomsten nevenfuncties gedeputeerden | 5.200 | |
| Exploitatie dienstauto's | | 3.200 |
| Kosten interprovinciaal overleg | | 65.220 |
| Kosten Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) | | 22.000 |
| Terugontvangen salariskosten SNN | 158.420 | |
| Advertentiekosten wettelijke regeling waterhuishouding | | 6.000 |
| Bijdrage in de kosten beverratbestrijding | 7.540 | |
| Kosten project Vrijwillige weidevogelbescherming | | 33.839 |
| Vervallen subsidie NNBT/krediet Promotiemarketing | 461 | |
| Dividend Essent | 929.344 | |
| Lagere bijdrage Commissariaat voor de Media | | 71.305 |
| Rente belegd kasgeld | 500.000 | |
| Lagere uitkering Provinciefonds | 1.785.000 | |
| Netto opbrengst verkoop aandeel VAM | 17.915 | |
| Kosten Adviescommissie Personele Aangelegenheden | 16.102 | |
| Exploitatiekosten veilige (werk)omgeving provinciehuis | | 153.000 |
| Vervallen stelpost gevolgen Werkloosheidswet | 450.000 | |
| Vervallen stelpost frictiekosten ombuigingen | 450.000 | |
| Bijdrage van de risicoreserve BTW-compensatiefonds | 800.000 | |
| | | |
| **6e wijziging van de begroting** | | |
| Projectbureau Agenda voor de Veenkoloniën | 89.000 | |
| | 2.719.022 | 2.844.524 |
| **Eindsaldo** | **305.498** | |

# balans, waarderingsgrondslagen en toelichting

# II.3. BALANS PER 31 DECEMBER 2004

(x € 1.000,--)

| | 31 december 2003 | | 31 december 2003 na stelselwijziging | | 31 december 2004 | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| ACTIVA | | | | | | |
| Vaste activa | | | | | | |
| Immateriële vaste activa | 437 | | | | | |
| Materiële vaste activa | 34.230 | | 34.230 | | 34.603 | |
| Financiële vaste activa | 30.610 | | 31.047 | | 40.190 | |
| | | 65.277 | | 65.277 | | 74.793 |
| Vlottende activav | | | | | | |
| Liquide middelen | 59.958 | | 6.345 | | 8.430 | |
| Vorderingen | 6.043 | | 59.656 | | 52.289 | |
| Overlopende activa | 9.264 | | 9.264 | | 15.589 | |
| Voorraden | (460) | | (460) | | (21) | |
| | | 74.805 | | 74.805 | | 76.287 |
| **Totaal activa** | | 140.082 | | 140.082 | | 151.080 |
| PASSIVA | | | | | | |
| Eigen vermogen | | | | | | |
| Algemene reserves | 29.620 | | 29.620 | | 36.205 | |
| Bestemmingsreserves | 45.798 | | 44.195 | | 38.363 | |
| Bestemmingsreserves t.b.v. derden | 31.239 | | | | | |
| Resultaat | 5.547 | | 5.547 | | 12.179 | |
| | | 112.204 | | 79.362 | | 86.747 |
| Voorzieningen | | | | | | |
| Voorzieningen t.b.v. derden | | | 18.364 | | 13.665 | |
| Voorzieningen | | | 2.899 | | 4.394 | |
| | | 2.899 | | 21.263 | | 18.059 |
| **Langlopende schulden** | | 5.015 | | 5.015 | | 4.447 |
| Vlottende passiva | | | | | | |
| Vlottende schulden | 7.057 | | 7.057 | | 7.047 | |
| Overlopende passiva | 12.907 | | 27.385 | | 34.780 | |
| | | 19.964 | | 34.442 | | 41.827 |
| **Totaal passiva** | | 140.082 | | 140.082 | | 151.080 |
| De som van de gewaarborgde geldleningen bedraagt: | | 34.363 | | 34.363 | | 28.316 |

# II.4. WAARDERINGS- EN RESULTAATBEPALINGSGRONDSLAGEN

## Algemeen

De programmaverantwoording is opgesteld met inachtneming van de waarderingsgrondslagen voor de balans en de resultaatbepaling zoals vastgelegd in het Besluit begroting en verantwoording (BBV). Door invoering van het BTW-compensatiefonds zijn alle lasten netto, dus exclusief het betaalde BTW-deel, verantwoord.

## Balans

*Algemeen*
De activa en passiva worden, tenzij anders vermeld, gewaardeerd tegen nominale waarde.

*Immateriële vaste activa*
Onder de immateriële vaste activa worden opgenomen alle geactiveerde uitgaven die betrekking hebben op kosten verbonden aan het sluiten van geldleningen, het saldo van agio en disagio en tevens de geactiveerde uitgaven die betrekking hebben op kosten van onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief. De onder deze noemer geactiveerde uitgaven worden gewaardeerd op historische kosten onder aftrek van cumulatieve afschrijvingen.
De jaarlijkse afschrijvingen worden bepaald volgens de lineaire methode of volgens het annuïteitenprincipe.

| Investering | Afschrijvingstermijn (in jaren) |
|---|---|
| Provinciale gebouwen | 50 |
| Meubilair | 10 |
| (Voorzieningen bij) waterwegen | 30 |
| (Aanleg van) wegen | 20 |
| Immateriële activa | maximaal 5 |
| Hardware (automatisering) | 4 |
| Software (automatisering) | 4 |
| Bijdrage aan activa in eigendom van derden | 15 |

*Materiële vaste activa*
De materiële vaste activa worden gewaardeerd op historische kosten onder aftrek van cumulatieve afschrijvingen, gebaseerd op de verwachte economische levensduur.
De jaarlijkse afschrijvingen worden bepaald volgens de lineaire methode dan wel volgens het annuïteitenprincipe.

*Financiële vaste activa*
De deelnemingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde of lagere verkrijgingsprijs. Aandelen waarvan de intrinsieke waarde lager is dan de nominale waarde of verkrijgingsprijs, worden tegen lagere marktwaarde opgenomen. De in het volgende dienstjaar te ontvangen aflossingsbedragen op de verstrekte langlopende leningen worden niet naar de vlottende activa overgebracht. Onder de Financiële vaste activa worden ook opgenomen alle bijdragen in investeringen van derden. De onder deze noemer geactiveerde uitgaven worden gewaardeerd op historische kosten onder aftrek van cumulatieve afschrijvingen.

De jaarlijkse afschrijvingen worden bepaald volgens de lineaire methode of volgens het annuïteitenprincipe.

*Vorderingen*
Vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde onder aftrek van een voorziening voor mogelijke oninbaarheid.

*Opgenomen geldleningen*
De in het volgende dienstjaar te betalen aflossingsbedragen worden niet naar de vlottende passiva overgebracht.

*Gewaarborgde geldleningen*
De gewaarborgde geldleningen zijn “binnenlijns” vermeld in de balans, tegen het nominale bedrag van de resterende borgstelling.

# II.5 TOELICHTING OP DE BALANS PER 31 DECEMBER 2004

## Inleiding

Het verloop van enkele posten gedurende het jaar is weergegeven in een mutatieoverzicht. De bedragen in de overzichten zijn in duizenden euro's.

Door de komst van nieuwe voorschriften is de balans op diverse punten aangepast. Aanpassingen zijn gemaakt, omdat onder de nieuwe voorschriften BBV een andere indeling is voorgeschreven. Zo zijn de immateriële vaste activa, de aankoop van relatienotagebieden, vanaf 2004 gerangschikt onder financiële vaste activa en zijn uitgezette deposito's niet meer gerangschikt onder liquide middelen maar onder vorderingen. Daarnaast zijn de bestemmingsreserves ten behoeve van derden vanaf 2004 gerangschikt onder de post Voorzieningen en behoren daardoor niet meer tot het eigen vermogen. Tevens zijn op advies van de accountant alle aangegane verplichtingen met betrekking tot de reserves en voorzieningen tot en met 2003 alsnog in de balans verwerkt per 31 december 2003.

## Materiële vaste activa (€ 34.603,--)

De materiële vaste activa

| (x € 1.000,--) | Boekwaarde1 januari 2004 | Investeringen | Afschrijving | Bijdragen derden | Boekwaarde 31 december 2004 |
|---|---|---|---|---|---|
| Bedrijfsgebouwen | 6.536 | 56 | 514 | 0 | 6.078 |
| Grond-, weg- en waterbouwkundige werken | 25.440 | 11.746 | 6.776 | 3.710 | 26.700 |
| Vervoermiddelen | 28 | 0 | 10 | 0 | 18 |
| Machines, apparaten en installaties | 2.226 | 388 | 803 | 4 | 1.807 |
| Totaal | 34.230 | 12.190 | 8.103 | 3.714 | 34.603 |

De boekwaarde van de materiële vaste activa is ten opzichte van 31 december 2003 slechts toegenomen met € 373.000,--. Dat de materiële vaste activa dit jaar beperkt zijn toegenomen, heeft voornamelijk te maken met de extra afschrijvingen op de scheepvaartkanalen en andere oudere investeringen. Conform uitvoering Collegeprogramma zijn deze activa versneld afgeschreven. Omdat van deze investeringen de kapitaallasten niet worden verrekend met achterliggende reserves, worden door deze extra afschrijvingen van in totaal € 5,3 miljoen in de komende jaren begrotingsruimte gecreëerd. De investeringen met betrekking tot grond-, weg- en waterbouwkundige werken hebben betrekking op investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut. De investeringen die betrekking hebben op de bedrijfsgebouwen, vervoersmiddelen en machines, apparaten en installaties hebben betrekking op investeringen met een economisch nut. De kapitaallasten van investeringen die worden gefinancierd uit het Infrakrediet of Verkeer- en vervoerkrediet worden gedekt door de bestemmingsreserve Infrastructuur en de reserve Investeringen verkeer en vervoer.

## Financiële vaste activa (€ 40.190,--)

De financiële vaste activa zijn als volgt te specificeren.

| (x € 1.000,--) | 31 december 2003 | 31 december 2004 |
|---|---|---|
| Deelnemingen | 853 | 853 |
| Hypotheken ambtenaren | 25.332 | 25.891 |
| Overige uitgegeven langlopende leningen | 4.425 | 12.895 |
| Bijdragen in activa in eigendom van derden | 437 | 551 |
| Totaal | 31.047 | 40.190 |

### *Deelnemingen*

De provincie Drenthe bezit belangen in diverse instellingen. Deze effecten zijn bestemd om duurzaam ten dienste van de eigen bedrijfsuitoefening te staan.
De volgende belangen zijn per 31 december 2004 in het bezit van de provincie Drenthe.

| Deelneming (x € 1.000,--) | Waarde 31 december 2004 | Volgestort in % | Verwacht dividend 2004 | Nominale waarde |
|---|---|---|---|---|
| Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD) | 17 | 100 | 2 | 39 |
| Bank Nederlandse Gemeenten | 199 | 25 | 192 | 219 |
| Nederlandse Waterschapsbank | 4 | 25 | 18 | 4 |
| PME-groep NV (Essent) | 633 | 100 | 2.806 | 633 |
| Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij (NOM) | p.m. | 100 | p.m. | 519 |
| Groningen Airport Eelde NV | p.m. | 100 | p.m. | 1.252 |
| Totaal | 853 | | 3.018 | |

De aandelen van de NOM en Groningen Airport Eelde NV zijn p.m. gepresenteerd, aangezien de waarde van deze aandelen lager is dan de nominale waarde. Op 1 juli 2004 zijn de rijksaandelen van Groningen Airport Eelde NV aan de regionale aandeelhouders overgedragen. De provincie Drenthe kreeg er daardoor 2.300 aandelen bij. In totaal heeft de provincie Drenthe nu 30% van de aandelen in haar bezit, 2.760 stuks met een nominale waarde van € 1.252.000,--. Ten tijde van het opmaken van de jaarrekening 2004 waren van een aantal deelnemingen de definitieve dividenden nog niet bekend. De in dit overzicht opgenomen verwachte dividenden over 2004 zijn dan ontleend aan de begroting over 2004.

### *Hypotheken ambtenaren*

De door de provincie verstrekte geldleningen inzake hypotheken ambtenaren zijn als volgt te specificeren.

| (x € 1.000,--) | Stand 1 januari 2004 | Verstrekte leningen | Aflossing | Stand 31 december 2004 | Rente |
|---|---|---|---|---|---|
| Hypotheken ambtenaren* | 25.332 | 4.102 | 3.543 | 25.891 | 1.090 |
| Totaal | 25.332 | 4.102 | 3.543 | 25.891 | 1.090 |

* De bedragen in deposito van de verstrekte hypotheken zijn niet in mindering gebracht op het uitstaande saldo, maar opgenomen onder overige schulden.
In 2004 is wederom door de lage rentestand een fors aantal hypotheken verstrekt en is van veel hypotheken de rente herzien.

*Overige uitgegeven langlopende geldleningen*
De door de provincie verstrekte langlopende geldleningen zijn als volgt te specificeren.

| (x € 1.000,--) | Stand 1 januari 2004 | Verstrekte leningen | Aflossing | Stand 31 december 2004 | Rente |
|---|---|---|---|---|---|
| NV EDON (achtergesteld) | 4.248 | - | - | 4.248 | 382 |
| Leningen pc-privéproject | 177 | 77 | 148 | 106 | - |
| RTV Drenthe | 0 | 7.140 | 700 | 6.440 | 382 |
| Astron Dwingeloo | 0 | 2.102 | 0 | 2.102 | 182 |
| Totaal | 4.425 | 9.319 | 848 | 12.896 | 946 |

In 2004 is een lening verstrekt aan RTV Drenthe voor herhuisvesting en aanschaf technische apparatuur en is een lening verstrekt aan Astron voor de voortgang van het LOFAR-project.

*Bijdragen aan activa in eigendom van derden*
De bijdragen aan activa in eigendom van derden zijn als volgt te specificeren.

| (x € 1.000,--) | Boekwaarde 1 januari 2004 | Investeringen | Afschrijving | Verminderingen | Boekwaarde 31 december 2004 |
|---|---|---|---|---|---|
| Bijdragen aan activa in eigendom van derden | 437 | 185 | 71 | 0 | 551 |

## Liquide middelen (€ 8.430,--)

Onder de liquide middelen zijn alle tegoeden opgenomen die per direct ter vrije beschikking van de provincie Drenthe staan.

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2004 | 31 december 2004 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Bank Nederlandse Gemeenten | - | - | 0 |
| ABN AMRO Bank | 4.828 | 7.267 | 2.439 |
| Postbank | 15 | 10 | -/- 5 |
| ABN AMRO Parkeerrekening | 1.500 | 1.150 | -/- 350 |
| Kas | 2 | 3 | 1 |
| Totaal | 6.345 | 8.430 | 2.085 |

## Vorderingen (€ 52.289,--)

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2004 | 31 december 2004 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Debiteuren | 6.043 | 3.720 | -/- 2.323 |
| Deposito's u/g | 53.613 | 46.660 | -/- 6.953 |
| Voorfinanciering grondaankopen | 0 | 1.909 | 1.909 |
| Totaal | 59.656 | 52.289 | 7.367 |

Van het bedrag dat opgenomen is onder debiteuren heeft een bedrag van € 1.312.000,-- betrekking op vorderingen op openbare lichamen en de rest heeft betrekking op overige vorderingen. Op de vorderingen op debiteuren is een voorziening voor mogelijke oninbaarheid in mindering gebracht van € 1.100.000,--. Van het saldo van de vorderingen op 31 december 2004 resteert per 28 februari 2005 € 1.936.000,--.

## Overlopende activa (€ 15.589,--)

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2004 | 31 december 2004 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Nog te ontvangen inkomsten | 9.027 | 13.724 | 4.697 |
| Nog te declareren bedragen | -/- 5 | 1.544 | 1.549 |
| Vooruitbetaalde kosten | 242 | 321 | 79 |
| | 9.264 | 15.589 | 4.508 |

*Nog te ontvangen inkomsten*
Dit betreft de raming van een aantal nog te ontvangen bedragen, die ten tijde van het opstellen van de jaarrekening nog niet waren afgewikkeld. Hiervan heeft € 6.204.000,-- betrekking op de aangifte van te compenseren BTW en een bedrag van € 3.906.000,-- voor verwachte dividenduitkering Essent 2004.

*Nog te declareren bedragen*
Dit betreft de nog in rekening te brengen bedragen bij derden, waarbij de afrekening in 2005 wordt gemaakt.

*Vooruitbetaalde kosten*
Deze post heeft voornamelijk betrekking op vooruitbetaalde subsidies en bijdragen. De belangrijkste posten gaan over bodemsanering.

## Voorraden (€ -21,--)
Het betreft het saldo van ontvangen voorschotten voor werkzaamheden aan projecten van derden en de geactiveerde uitgaven ten behoeve van deze projecten. Een gedetailleerd overzicht is opgenomen in de Staat van onderhanden zijnde investeringswerken. In 2004 is voor € 398.000,-- aan winst afgeroomd ten gunste van de algemene middelen.

## Eigen vermogen (€ 86.747,--)
Alle aangegane verplichtingen met betrekking tot de reserves zijn in de balans verwerkt. Dit in tegenstelling tot voorgaande jaren toen de reserves op kasbasis werden gepresenteerd. Daarnaast zijn de bestemmingsreserves ten behoeve van derden vanaf 2004 gerangschikt onder de post Voorzieningen en behoren daardoor niet meer tot het eigen vermogen.

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2004 | Storting | Uitname | 31 december 2004 |
|---|---|---|---|---|
| Algemene reserves | 35.167 | 12.379 | 11.341 | 36.205 |
| Bestemmingsreserves | 44.195 | 10.757 | 16.589 | 38.363 |
| Resultaat | | 12.179 | | 12.179 |
| Totaal | 79.362 | 35.315 | 27.930 | 86.747 |

Een gedetailleerd overzicht van alle reserves is opgenomen in de Staat van reserves en voorzieningen.

## Voorzieningen (€ 18.059,--)
Alle aangegane verplichtingen met betrekking tot de voorzieningen zijn in de balans verwerkt. Dit in tegenstelling tot voorgaande jaren toen de bestemmingsreserves derden op kasbasis werden gepresenteerd. De mutaties in voorzieningen kunnen als volgt worden weergegeven.

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2004 | Storting | Uitname | 31 december 2004 |
|---|---|---|---|---|
| Voorzieningen ten behoeve van derden | 18.364 | 5.043 | 9.742 | 13.665 |
| Voorzieningen | 2.899 | 1.743 | 248 | 4.394 |
| Totaal | 21.263 | 6.786 | 9.990 | 18.059 |

Een gedetailleerd overzicht van alle voorzieningen is opgenomen in de Staat van reserves en voorzieningen.

## Langlopende schulden (€ 4.447,--)

De langlopende schulden kunnen als volgt worden gespecificeerd.

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2004 | Opgenomen | Aflossing | 31 december 2004 | Rente % |
|---|---|---|---|---|---|
| Opgenomen leningen | | | | | |
| Bank Nederlandse Gemeenten | 2.042 | - | 340 | 1.702 | 5,10 |
| Avero Leven | 1.134 | - | 227 | 907 | 6,92 |
| Stichting Nationaal Groenfonds | 1.339 | - | - | 1.339 | 3,60 |
| Stichting Nationaal Groenfonds | 499 | - | - | 499 | 3,20 |
| | 5.014 | - | 567 | 4.447 | |
| Waarborgsommen | | | | | |
| Waarborgsommen | 1 | - | 1 | 0 | |
| Totaal | 5.015 | - | 568 | 4.447 | |

De rentelast over 2004 met betrekking tot de langlopende leningen heeft € 247.000,-- bedragen.

## Vlottende schulden ( € 7.047,--)

De vlottende schulden kunnen als volgt worden gespecificeerd.

| | |
|---|---|
| Overige schulden | 5.460 |
| Rekening-courantsaldi | 1.587 |
| | 7.047 |

Het openstaande bedrag aan crediteuren, dat onder overige schulden is gerangschikt, is per 31 december 2004 € 5.460.000,--. Van het saldo crediteuren op 31 december 2004 resteert per 28 februari 2005 nog € 213.000,--. De saldi van diverse rekening-courantrekeningen hebben voornamelijk betrekking op Europese of regionale projecten, waarvoor de provincie de administratie voert.

## Overlopende passiva (€ 34.780,--)

De overlopende passiva kunnen als volgt worden gespecificeerd.

| | |
|---|---|
| Nog te betalen posten | 31.691 |
| Verstrekte voorschotten | -/- 35 |
| Diverse overlopende posten | 1.983 |
| Diverse kruisposten | -/- 7 |
| Nog af te dragen sociale premies en loonheffing | 973 |
| Te verrekenen BTW | 175 |
| | 34.780 |

### *Nog te betalen posten*

Onder de Nog te betalen posten is het totaal van de aangegane verplichtingen per 31 december 2004 verantwoord. Dit bedrag is aanzienlijk hoger dan eerdere jaren. Dit komt mede doordat met ingang van 2004 alle verplichtingen, ook die waarvan de lasten door reserves en voorzieningen worden gedekt, worden verantwoord op de balans.

### *Verstrekte voorschotten*

Het betreft voorschotten ten behoeve van de postverzending, de organisatie die de catering verzorgt en voorschotten aan personeel.

*Diverse overlopende posten*
Onder deze post zijn vooruit ontvangen inkomsten verantwoord.

*Diverse kruisposten*
Onder deze post zijn bedragen verantwoord die worden doorberekend naar derden/personeel.

*Nog af te dragen sociale premies en loonheffing*
De inhoudingen die nog moeten worden afgedragen zijn loonheffing, pensioenpremies, fpu-premies en IP-premies. Dit zijn de ingehouden premies over de maand december 2004.

*Te verrekenen BTW*
Het betreft hier nog te verrekenen BTW over de maand december 2004.

# II.6. INCIDENTELE BATEN EN LASTEN

In de ontwerpbegroting 2004 zijn incidentele lasten opgenomen. Deze zijn weergegeven in navolgend overzicht. Bij dit overzicht wordt het volgende opgemerkt.

1. Onder incidentele lasten worden in dit geval verstaan de in de jaren 2004, 2005 en 2006 geraamde (netto-)uitgaven.
2. In het overzicht zijn begrepen de incidentele lasten waartoe reeds eerder door de staten is besloten en de incidentele lasten zoals die in de ontwerpbegroting 2004 door het college van gedeputeerde staten zijn voorgesteld.
3. In het overzicht zijn niet meegenomen de eenmalige lasten die worden gedekt door eenmalige baten. Dit kan zowel zijn een eenmalige bijdrage van het Rijk of een eenmalige bijdrage van een reserve of een voorziening.
4. Eenmalige toevoegingen aan reserves wegens het op peil houden van de "bestedingskracht" van deze reserve.

| Programma | Prestatienummer | Budgetomschrijving | Budgetnummer | Budgetbedrag | Realisatie | Restant/overschot |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Verkeer | 3300301 | Knelpunten infrastructuur/ecologische hoofdstructuur | 423194 | 500.000,00 | 311.879,00 | 188.121,00 |
| Waterhuishouding | 3400402 | Versterking regiefunctie waterhuishouding | 423198 | 60.000,00 | 37.098,00 | 22.902,00 |
| Vergunningverlening en handhaving milieubeheer | 3500502 | Uitvoering Nota energiebeleid | 423193 | 227.000,00 | 228.194,00 | -1.194,00 |
| Vergunningverlening en handhaving milieubeheer | 3500504 | Uitvoering afvalpreventie en energiebesparing provinciehuis | 423052 | 275.289,00 | 4.975,00 | 270.314,00 |
| Natuur | 3620111 | Bijdrage Innatura | 440346 | 6.870,00 | 10.414,00 | -3.544,00 |
| Natuur | 3620111 | Bijdrage in project Plan tot behoud van de grutto | 440368 | 4.500,00 | 4.500,00 | - |
| Natuur | 3620502 | Bijdrage Faunabeheer Drenthe i.o. | 440369 | 44.517,00 | 45.988,00 | -1.471,00 |
| Plattelandsbeleid | 3600503 | Bijdragen in plattelandsprojecten | 440304 | 750.000,00 | 817.759,00 | -67.759,00 |
| Economie | 3710601 | Bijdrage Stichting Drentse Bedrijfslokaties | 440044 | 63.500,00 | 56.602,00 | 6.898,00 |
| Economie | 3710702 | Bijdrage Noordelijke Arbeidsmarktschets | 440326 | 8.925,00 | 7.500,00 | 1.425,00 |
| Welzijn | 3840508 | Stimuleringsregeling vrijwilligerswerk | 443042 | 70.000,00 | 7.575,00 | 62.425,00 |
| Sport en Onderwijs | 3810105 | Bijdrage In GION-onderzoek Drentse monitor | 440372 | 9.075,00 | 9.075,00 | - |
| Sport en Onderwijs | 3820105 | Stimulering topamateursportevenementen | 443041 | 23.000,00 | 23.000,00 | - |
| Sport en Onderwijs | 3810109 | Instandhouden steunpunt Open Universiteit Emmen | 440373 | 4.500,00 | 4.500,00 | - |
| Cultuur | 3830306 | Actieplan cultuurbereik 2001-2004 | 443027 | 297.000,00 | 571.762,00 | -274.762,00 |
| Ruimtelijke ordening | 3910307 | Bijdragen gemeenten digitalisering bestemmingsplannen | 440359 | 36.200,00 | 67.973,00 | -31.773,00 |
| Ruimtelijke ordening | 3910401 | Bijdrage in Regiovisie Zuid-Drenthe/Noord-Overijssel | 440350 | 45.000,00 | 6.939,00 | 38.061,00 |
| Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 2280701 | Apparaatskosten in de loop van het jaar ontstaan (sanering semi-statische archieven) | 23180 | 255.000,00 | - | 255.000,00 |
| Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 2280101 | Apparaatskosten in de loop van het jaar ontstaan (bedrijfsinterne milieuzorg) | 423206 | 30.000,00 | - | 30.000,00 |

# III. Bijlagen

# III.1. Overige gegevens

## *III.1.1. INVESTERINGEN*

In totaal zijn momenteel 110 investeringsprojecten onderhanden. Het merendeel van de projecten wordt uitgevoerd volgens het Meerjarenuitvoeringsprogramma verkeer en vervoer (MUP). De overige projecten hebben betrekking op bijdragen in de aankoop van relatienotagebieden, bedrijfsgebouwen, vervoermiddelen, facilitaire zaken, automatiseringsvoorzieningen en scheepvaartkanalen.
De totale netto-investering op de onderhanden zijnde provinciale investeringsprojecten in 2004 bedraagt € 8.656.572,---.
In deze paragraaf wordt een globale verantwoording gegeven over de beschikbaar gestelde kredieten en de bestede en ontvangen middelen over de afgesloten projecten. Van de 110 onderhanden zijnde projecten, zijn er 32 in financieel en technisch opzicht geheel afgerond. De begrote totale netto-investering van deze af te sluiten projecten is € 5.600.000,--; dit bedrag is overschreden met € 515.000,--. De verschillende na- en voordelen op de investeringskredieten vertalen zich in hogere respectievelijk lagere kapitaallasten, waarbij het voordeel van de lagere kapitaallasten op de afgesloten MUP-projecten ten gunste komt van de reserves Infrastructuur en Investeringen verkeer en vervoer en weer gebruikt kan worden voor nieuwe kredieten in deze sector.

**De investeringen kunnen als volgt worden gerecapituleerd.**

| (x € 1.000,--) | Verstrekte kredieten | Realisatie | Kredietruimte |
|---|---|---|---|
| 78 lopende investeringsprojecten | | | |
| Uitgaven per 1 januari 2004 | | 29.731 | |
| Investeringen 2004 | | 11.640 | |
| Totale uitgaven | 62.787 | 41.371 | 21.416 |
| | | | |
| Bijdragen derden en reserves 1 januari 2004 | | 13.142 | |
| Ontvangen bijdragen 2004 | | 3.114 | |
| Totale bijdragen | 26.072 | 16.256 | 9.816 |
| | | | |
| Saldo lopende investeringswerken | 36.715 | 25.115 | 11.600 |
| | | | |
| De dit jaar afgesloten 32 projecten | | | |
| Uitgaven per 1 januari 2004 | | 10.213 | |
| Investeringen 2004 | | 731 | |
| Totale uitgaven | 10.149 | 10.944 | -/- 795 |
| | | | |
| Bijdragen derden en reserves 1 januari 2004 | | 4.229 | |
| Ontvangen bijdragen 2004 | | 600 | |
| Totale bijdragen | 4.549 | 4.829 | 280 |
| | | | |
| Saldo afgesloten investeringswerken | 5.600 | 6.115 | -/- 515 |
| | | | |
| Totaal generaal | 42.315 | 31.230 | 11.085 |

*Werken derden*

Naast onderhanden zijnde provinciale investeringsprojecten worden er ook investeringsprojecten uitgevoerd voor derden. In totaal bedroegen de bruto-uitgaven voor de werken derden tot en met 2004 € 29.446.000,--. Hiertegenover staan bijdragen van derden voor een bedrag van € 29.865.000,--. Per saldo geven de werken derden een voordeel weer van € 419.000,--. Hiervan is € 398.000,-- afgeroomd ten gunste van de algemene middelen. Het betrof hier projecten die vrijwel geheel zowel technisch als financieel afgerond waren.

## *III.1.2. PRIORITEITEN*

In navolgend overzicht staat de realisatie van de in de begroting genoemde budgetten. De toelichtingen op deze realisaties zijn in de genoemde programma's te vinden.

| Nr. | Onderwerp | Budget | Realisatie | Restant/overschot | Overhevelen | Programma |
|---|---|---|---|---|---|---|
| 1. | Knelpunten infrastructuur/ ecologische hoofdstructuur | 500.000 | 311.879 | 188.121 | 188.121 | Verkeer |
| 2. | Informatiedesk standaarden water | 6.050 | 6.349 | 299 | | Waterhuishouding |
| 3. | Versterking regiefunctie waterhuishouding | 60.000 | 37.098 | 22.902 | 22.902 | Waterhuishouding |
| 4. | Bodem- en grondwaterbescherming | 200.000 | 1.978 | 198.022 | 34.000 | Bodembeleid |
| 5. | Moderniseren natuurinformatie | 125.000 | 87.524 | 37.476 | | Landelijk gebied |
| 6. | Uitvoering projecten Plattelandsstructuurfonds | 750.000 | 801.492 | 51.492 | | Plattelandsbeleid |
| 7. | Waarderingssubsidie Steenuilenwerkgroep Drenthe | 700 | 700 | | | Natuur |
| 8. | Ophoging bijdrage provinciaal werkgelegenheidsregister | 25.210 | 43.248 | 18.038 | | Economie |
| 10a | Culturele gemeente van Drenthe (*) | 45.000 | 45.000 | | | Cultuur |
| 10b | Restauratie en beheer collectie van de Stichting Schone Kunsten rond 1900 (*) | 45.000 | 0 | 45.000 | 45.000 | Cultuur |
| 11 | Beleidsondersteuning en -monitoring, ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | 15.000 | 14.442 | 558 | | Ruimtelijke ordening |
| 13 | Digitalisering bestemmingsplannen (budget inclusief verhoging ten gevolge van Prioriteit) | 141.905 | 67.973 | 73.932 | | Ruimtelijke ordening |
| 14 | Verhoging budget accountantskosten (budget inclusief verhoging ten gevolge van Prioriteit) | 113.304 | 87.529 | 25.775 | | Interne organisatie |
| 15 | ICT-beheer (budget inclusief verhoging ten gevolge van Prioriteit) | 302.000 | 284.154 | 17.846 | | Interne organisatie |
| 16 | Bedrijfsinterne milieuzorg | 30.000 | 9.710 | 20.290 | | Interne organisatie |
| 17 | Dienstkleding Facilitaire Groep (budget inclusief verhoging ten gevolge van Prioriteit) | 26.126 | 12.271 | 13.855 | | Interne Organisatie |
| 18 | Sanering semi-statische archieven (budget inclusief verhoging ten gevolge van Prioriteit) | 338.151 | 47.253 | 290.898 | 290.898 | Interne organisatie |
| | Totaal prioriteiten | 2.723.446 | -1.858.600 | 864.846 | 580.921 | |

* Waren in de begroting 2004 opgenomen onder Culturele gemeente van Drenthe en zijn later gesplitst.

## Toelichting realisatie prioriteiten interne organisatie

### *14. Verhoging budget accountantskosten*

Voor het jaar 2004 bedroeg het budget voor accountantskosten, inclusief de verhoging, totaal € 113.304,--. Dit budget is gebaseerd op de structurele werkzaamheden van de accountant en een aantal incidentele verklaringen. Het aantal incidentele verklaringen is meegevallen. Daarnaast is met ingang van 2004 nadrukkelijk de beleidslijn gehandhaafd dat incidentele verklaringen, waar mogelijk, worden betaald uit die programmakosten waarvoor de incidentele verklaring wordt afgegeven.
Het resultaat van het vorenstaande is dat er op de post Accountantskosten een bedrag overblijft van € 25.775,--.

### *15. ICT-beheer*

Voor het monitoren van de website www.drenthe.info en het beheer van de onderliggende databases van dit portaal is een contract afgesloten. Doordat een aantal toepassingen aangaande ICT-beheer nog in de ontwikkelfase is, wordt dit budget niet volledig aangesproken.

### *16. Bedrijfsinterne milieuzorg*

Het project Bedrijfsinterne milieuzorg loopt nog. Het is een traject dat meerdere jaren beslaat en medio 2005 zal worden afgerond.

### *17. Dienstkleding Facilitaire Groep*

In 2004 is er overeenstemming bereikt met de Belastingdienst inzake de dienstkleding. Alle dienstkleding dient nu volgens de nieuwe voorschriften te worden voorzien van beeldmerken en logo's.
Ook is een start gemaakt met het concept-Algemene dienstkledingreglement. Dit reglement vormt een kapstok, waarmee de verschillende product- en stafgroepen kunnen werken om zo de dienstkleding voor die afdeling aan te schaffen. In 2005 zal dit reglement besproken worden met betrokkenen.
Voor de Facilitaire Groep houdt dit in dat in 2004 nog niet geheel is overgegaan op nieuwe dienstkleding.

### *18. Sanering semi-statische archieven*

Het traject rondom de sanering van het semi-statisch archief verloopt volgens planning. Het betreft hier echter een traject dat over meerdere jaren loopt en eind 2007 zal worden afgerond. Het restant van het budget is voorgedragen voor overheveling.

## *III.1.3. VOORTGANG COLLEGEPROGRAMMA*

In navolgend overzicht staat de realisatie van de punten genoemd in het Collegeprogramma en de uitvoering van het Collegeprogramma voor 2004. In de genoemde programma's zijn de toelichtingen op de realisaties te vinden.

| Nr. | Onderwerp | Budget | Realisatie | Restant/overschot | Overhevelen | Programma |
|---|---|---|---|---|---|---|
| 1. | Bijdrage flexibel beleid | 2.000.000 | 2.000.000 | | | |
| 2a. | Kosten Actieprogramma ICT | 50.000 | 74.465 | 24.465 | | Economie |
| 2b. | Bijdragen in het kader Actieprogramma ICT | 1.950.000 | 654.815 | 1.295.185 | 1.270.720 | Economie |
| 3a. | Kosten inhuren capaciteit provinciale regierol | 25.000 | 25.000 | | | Waterhuishouding |
| 3b. | Bijdrage project Holmers Halkenbroek | 75.000 | 75.000 | | | Waterhuishouding |
| 3c. | Bijdrage Lappenvoort | 100.000 | 100.000 | | | Waterhuishouding |
| 4. | Bijdragen in revitalisering bedrijventerreinen/parkmanagement | 200.000 | | 200.000 | 200.000 | Economie |
| 5. | Bijdragen in sanering gasfabrieksterreinen | 500.000 | | 500.000 | 500.000 | Bodembeleid |
| 6. | Bijdragen in verplaatsing agrarische bedrijven/EHS | 1.000.000 | 1.000.000 | | | Bodembeleid |
| 7. | Bijdragen in projecten uit de Agenda voor de Veenkoloniën | 250.000 | 50.000 | 200.000 | 200.000 | Plattelandsbeleid |
| 8a. | Tunnel Scharreveld | 700.000 | 150.217 | 549.783 | 549.783 | Verkeer |
| 8b. | Stimulering Corridorpilot | 600.000 | 600.000 | | | Verkeer |
| 8c. | Reconstructie N854 Verlengde Hoogeveensche Vaart N37 | 700.000 | 7.885 | 692.115 | 692.115 | Verkeer |
| 9. | Bijdragen in het kader van provinciale Agenda onderwijs en kennisinfrastructuur | 500.000 | 162.389 | 337.611 | 337.611 | Economie |
| 10a. | LED-project | 100.000 | 878 | 99.122 | 99.122 | Milieu algemeen |
| 10b. | Energy Valley | 45.000 | 45.000 | | | Milieu algemeen |
| 10c. | Klimaatconferentie | 45.000 | | 45.000 | 45.000 | Milieu algemeen |
| 10d. | Uitvoeringsprogramma biomassa | 60.000 | | 60.000 | 60.000 | Milieu algemeen |
| 10e. | Projecten warmte-/koudeopslag | 25.000 | 9.860 | 15.140 | 15.140 | Milieu algemeen |
| 11a. | Bijdrage bibliotheekvernieuwing | 100.000 | 100.000 | | | Welzijn |
| 11b. | Bijdragen in totstandkoming multifunctionele dienstencentra | 450.000 | 507 | 449.493 | 449.493 | Zorg |
| 11c. | Bijdragen in het kader van provinciale Agenda onderwijs en kennisinfrastructuur | 300.000 | 104.000 | 196.000 | 196.000 | Onderwijs en sport |
| 12a. | ICT-voorzieningen Productgroep Handhaving (apparaatskosten in loop van het jaar) | 50.000 | 5.660 | 44.340 | 44.340 | Interne organisatie |
| 12b. | Bjidrage oefencentrum RBD | 50.000 | - | 50.000 | 50.000 | Openbare orde en veiligheid |
| 11d. | Drents Museum | 150.000 | p.m. (2005) | | | |
| | Totaal voortgang Collegeprogramma | 10.025.000 | 5.165.676 | 4.709.324 | 4.709.324 | |

## Toelichting realisatie uitvoering Collegeprogramma

*12a. ICT-voorzieningen Productgroep Handhaving*

Aanschaf van digitale (hardware)middelen voor de Productgroep Handhaving heeft nog niet plaatsgevonden. Deze kosten zullen in de loop van 2005 worden gemaakt. Het restant van het budget, namelijk € 44.340,--, is voor overheveling naar 2005 aangeboden.

## III.1.4. STAND EN VERLOOP VAN RESERVES EN VOORZIENINGEN

| | | Gecorrigeerd saldo | Vermeerderingen | Verminderingen | Saldo |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. | Algemene reserves | 1-jan-2004 | | | 31-dec-2004 |
| 1.01. | Saldireserve | 12.353.317 | 1.992.394 | 8.305.366 | 6.040.345 |
| 1.02. | Reserve voor algemene doeleinden | 13.628.138 | 272.563 | 0 | 13.900.701 |
| 1.03. | Reserve Flexibel beleid | 9.184.719 | 3.815.121 | 3.035.789 | 9.964.051 |
| 1.04. | Egalisatiereserve uitvoering Collegeprogramma | 0 | 6.300.000 | 0 | 6.300.000 |
| | | 35.166.174 | 12.380.078 | 11.341.155 | 36.205.097 |
| | | | | | |
| 2. | Bestemmingsreserves | | | | |
| 2.01. | Reserve Infrastructuur | 11.688.889 | 1.017.916 | 12.144.536 | 562.269 |
| 2.02. | Reserve Investeringen verkeer en vervoer | 6.839.047 | 3.954.522 | 35.542 | 10.758.027 |
| 2.03. | Reserve Wegenbeheer | 24 | -24 | 0 | 0 |
| 2.04. | Reserve Beheer vaarweg Meppel-De Punt | 5.606.213 | 826.508 | 0 | 6.432.721 |
| 2.05. | Reserve Beheer vaarwegen Zuidoost-Drenthe | 5.781.973 | 0 | 641.519 | 5.140.454 |
| 2.06. | Reserve Exploitatie provinciale zandwinplaatsen | 194.670 | 0 | 91.149 | 103.521 |
| 2.07. | Reserve Grondwaterheffing | 247.200 | 339.501 | 343.541 | 243.160 |
| 2.08. | Reserve Uitoefenen bestuursdwang | 69.886 | 250.263 | 0 | 320.149 |
| 2.09. | Reserve Nationaal Milieubeleidsplan | 654.894 | 104.406 | 0 | 759.299 |
| 2.10. | Reserve Monitoring voormalige stortplaatsen | 0 | 871.439 | 0 | 871.439 |
| 2.11. | Reserve Voorfinanciering bodemsanering | 668.287 | 0 | 668.287 | 0 |
| 2.12. | Reserve Vrijwillige bodemsaneringen | 17.727 | 0 | 7.373 | 10.354 |
| 2.13. | Reserve Ontgrondingenheffing | 62.015 | 19.924 | 11.345 | 70.594 |
| 2.14. | Reserve Plattelandsstructuur | 211.914 | 0 | 51.492 | 160.422 |
| 2.15. | Reserve Uitvoering tweede fase Relatienota en natuurontwikkelingsbeleid | 949.285 | 0 | 15.076 | 934.209 |
| 2.16. | Reservering uitvoering SOL Drenthe | 248.334 | 0 | 9.010 | 239.324 |
| 2.17. | Reserve Aankoop natuurterreinen | 409.214 | 249.955 | 0 | 659.169 |
| 2.18. | Reserve Versterking economische structuur | 632.716 | 448.353 | -232.454 | 1.313.523 |
| 2.19. | Reserve Witte plekken | -72.328 | 87.126 | 9.792 | 5.006 |
| 2.20. | Reserve Drentse IPR-middelen (oud) | 277.707 | 51.476 | 0 | 329.183 |
| 2.21. | Reserve Werkgelegenheid | 448.353 | 0 | 448.353 | 0 |
| 2.22. | Reserve Regionale ontwikkeling Oostermoer-gemeenten | 39.664 | 0 | 39.664 | 0 |
| 2.24. | Reserve Festivals | 142.681 | 0 | 142.681 | 0 |
| 2.25. | Reserve Bejaardenoorden | 257.818 | 0 | 0 | 257.818 |
| 2.26. | Reserve Kosten flankerend beleid | 987.715 | 0 | 55.409 | 932.306 |
| 2.27. | Reserve Organisatieontwikkeling | 22.001 | 0 | 16.748 | 5.252 |
| 2.29. | Reserve Grote projecten | 956.305 | 0 | 341.328 | 614.977 |
| 2.30. | Risicoreserve BTW-compensatiefonds | 6.598.627 | 0 | 800.000 | 5.798.627 |
| 2.31. | Reserve Stimulering gebiedsgericht beleid | 0 | 2.067.999 | 948.744 | 1.119.254 |
| 2.32. | Reserve Wachtgelden sociaal-cultureel werk | 254.268 | 18.171 | 0 | 272.439 |
| 2.33. | Reserve Frictiekosten ombuigingen | 0 | 450.000 | 0 | 450.000 |
| | | 44.195.099 | 10.757.534 | 16.589.137 | 38.363.496 |

| | | Gecorrigeerd saldo | Vermeerderingen | Verminderingen | Saldo |
|---|---|---|---|---|---|
| 3. | Voorzieningen | | | | |
| 3.01. | Voorziening Spaarregeling compensatieverlof | 904.070 | 160.046 | 0 | 1.064.115 |
| 3.03. | Voorziening groot onderhoud provinciehuis | 506.854 | 351.930 | 55.992 | 802.792 |
| 3.04. | Voorziening bijdrage in Emslandlinie (A31) | 293.363 | 0 | 163.641 | 129.722 |
| 3.05. | Voorziening kapitaallasten kunstwerken | 1.109.400 | 1.109.400 | 0 | 2.218.800 |
| 3.07. | Voorziening groot onderhoud Museum | 85.771 | 121.899 | 28.986 | 178.683 |
| | | 2.899.458 | 1.743.275 | 248.620 | 4.394.113 |
| 4. | Voorzieningen (middelen van derden) | | | | |
| 4.01. | Voorziening spaarhypotheken | 1.250.193 | 166.967 | 14.664 | 1.402.496 |
| 4.02. | Voorziening voorwaardenscheppend beleid | 68.072 | 0 | 0 | 68.072 |
| 4.03. | Voorziening jeugdhulpverlening | 968.772 | 21.313 | 30.388 | 959.697 |
| 4.04. | Voorziening bodemsaneringen | 2.602.304 | 6.000 | 2.102.781 | 505.523 |
| 4.05. | Voorziening grondkosten VINEX-locaties | 817.251 | 231.081 | 0 | 1.048.332 |
| 4.06. | Voorziening stads- en dorpsvernieuwing | 4.646.673 | 102.227 | 4.748.900 | 0 |
| 4.07. | Voorziening stedelijke vernieuwing | 1.915.804 | 71.612 | 490.257 | 1.497.160 |
| 4.08. | Voorziening GDU openbaar vervoer | 3.120.241 | 2.711.221 | 0 | 5.831.462 |
| 4.09. | Voorziening GDU verkeers- en vervoersprojecten | -1.185.122 | 1.682.311 | 0 | 497.189 |
| 4.10. | Voorziening stimulering gebiedsgericht beleid | 2.067.999 | 0 | 2.067.999 | 0 |
| 4.11. | Voorziening saneringsmaatregelen industrielawaai | 1.636.656 | 0 | 60.696 | 1.575.961 |
| 4.13. | Voorziening beeldende kunst | 75.782 | 0 | 65.143 | 10.640 |
| 4.14. | Voorziening noordelijk archeologisch depot | 379.104 | 0 | 138.976 | 240.127 |
| 4.15 | Voorziening Interimregeling Duurzaam Veilig | 0 | 49.855 | 21.618 | 28.237 |
| | | 18.363.728 | 5.042.587 | 9.741.420 | 13.664.895 |
| | | 100.624.459 | 29.923.473 | 37.920.332 | 92.627.601 |

## III.1.5. OVERZICHT PERSONEELSSTERKTE (fte)

| Organisatie-eenheid/afdeling (zoals opgenomen in de kostenverdeelstaat) | Sterkte bij de begroting van 2004 | Sterkte ultimo 2004 (werkelijk) |
|---|---|---|
| **Hulpkostenplaatsen** | | |
| Concerndirectie | 2,00 | 2,00 |
| Facilitaire Groep | 51,70 | 49,15 |
| Stafgroep Kabinet | 10,60 | 10,88 |
| Stafgroep Financiën en Control | 19,80 | 20,16 |
| Stafgroep Personeel en Organisatie | 16,90 | 16,88 |
| Stafgroep Automatisering | 20,50 | 18,83 |
| Stafgroep Bestuurs-, Juridische en Concernzaken | 23,90 | 21,83 |
| Stafgroep Communicatie | 12,50 | 12,43 |
| Statengriffie | 3,00 | 5,64 |
| Onderzoeksbureau | 4,10 | 4,41 |
| Programma Land | | 1,00 |
| Programma Stad | | 1,00 |
| **Totaal hulpkostenplaatsen** | **165,00** | **164,20** |
| | | |
| **Hoofdkostenplaatsen** | | |
| Productgroep Economie | 25,90 | 27,89 |
| Productgroep Verkeer en Vervoer | 29,20 | 28,16 |
| Productgroep Cultuur en Welzijn | 32,70 | 34,53 |
| Productgroep Wegen en Kanalen - beheerafdeling | 60,00 | 55,83 |
| Productgroep Wegen en Kanalen - bouwafdeling (voorheen Civiele Techniek) | 39,20 | 37,50 |
| Productgroep Landelijk Gebied | 36,70 | 32,55 |
| Productgroep Ruimte en Water | 52,90 | 46,59 |
| Productgroep Bodem | 37,20 | 33,51 |
| Productgroep Milieubeheer | 44,10 | 30,28 |
| Productgroep Handhaving | | 23,37 |
| Kompas | 2,40 | 3,85 |
| Starters | 6,00 | 0,00 |
| **Totaal hoofdkostenplaatsen** | **366,30** | **354,07** |
| | | |
| **Totaal organisatieschema** | **531,30** | **518,27** |
| | | |
| **Overig personeel** | | |
| Provinciale staten | 51,00 | 51,00 |
| Gedeputeerde staten | 5,00 | 5,00 |
| Oud-leden gedeputeerde staten/provinciale staten | 17,00 | 30,00 |
| Commissaris van de Koningin | 1,00 | 1,00 |
| 55+-regeling | 15,30 | 13,04 |
| SNN/NHI/ SEAN | 0,40 | 0,44 |
| Personeel niet in functieboek | 21,10 | 5,34 |
| **Totaal overig** | **110,80** | **105,83** |
| | | |
| **Totaal generaal** | **642,10** | **624,10** |
| | | |
| Stichting “Het Drentse Landschap” | 12,10 | 11,07 |

## *III.1.6. ARBEIDSKOSTENGERELATEERDE VERPLICHTINGEN*

In het Besluit begroting en verantwoording is bepaald dat de arbeidskostengerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume een onderdeel van de uiteenzetting over de financiële positie in de jaarrekening zijn. Wij beschrijven het verloop van deze verplichtingen ten opzichte van de begroting.

### Premie Interprovinciale ziektekostenregeling (IZR)

Voor (gedeeltelijk) gepensioneerde werknemers hadden wij in de begroting 2004 een bedrag van € 442.000,-- opgenomen voor het werkgeversaandeel in de premie IZR. De daadwerkelijke lasten zijn € 386.000,-- geweest. Op basis van de werkelijke lasten van 2004 met de uitgangspunten van de begroting 2005 kan de contante waarde berekend worden. Bij een jaarlijkse stijging van 5%, waarbij de verplichtingen tegen 3% verdisconteerd worden, is de contante waarde van deze verplichting per januari 2005 € 5,4 miljoen. Hierbij is uitgegaan van een gemiddelde leeftijd van deze werknemers van ± 62 jaar en dat gedurende ongeveer 12 jaar de verplichting tot afdracht van IZR-premie zal blijven bestaan.

### Vakantiegeld

In de maand mei wordt het vakantiegeld over de afgelopen 12 maanden betaald. Aan het eind van het jaar ontstaat er daardoor een verplichting van 7 maanden vakantiegeld. Het bedrag van de verplichting per 31 december 2004 bedraagt € 1,8 miljoen.

### Pensioenen/wachtgelden

Er zijn per eind december nog 16 pensioenontvangende ex-leden van gedeputeerde staten. Daarnaast is er een aantal ex-gedeputeerden en ook voormalige leden van provinciale staten die wachtgeld ontvangen of wachtgeld mochten ontvangen, maar in 2004 een (tijdelijk) inkomen hadden. In de begroting 2004 was hiervoor ruim € 513.000,-- opgenomen. In 2004 zijn de lasten voor pensioenen en wachtgelden ruim € 567.000,-- geweest.

*III.1.7 Portefeuilleverdeling GS-leden*

**A.L. ter Beek**
*Commissaris van de Koningin*

- algemene coördinatie en externe betrekkingen
- communicatie
- burgemeestersaangelegenheden
- algemeen toezicht -gemeenten
- openbare orde en veiligheid
- algemene aangelegenheden Provinciewet en Gemeentewet
- algemene juridische -aangelegenheden
- kieswet
- ombudsfunctie

**S. B. Swierstra (VVD)**

- waarnemend Commissaris van de Koningin
- verkeer en vervoer
- openbaar vervoer
- wegen en kanalen
- financiën
- regiovisie Groningen-Assen
- Europa en internationale betrekkingen
- aangelegenheden Inter-provinciaal Overleg (IPO)
- dagelijks bestuur Samenwerkingsverband Noord-Nederland

**A. Edelenbosch (PvdA)**

- natuur en landschap
- plattelandsontwikkeling
- gebiedenbeleid
- landbouw
- landinrichting
- ontgrondingen
- natuur- en milieueducatie
- Veenkoloniën

## J.H. Schaap (PvdA)

- economische zaken
- arbeidsmarkt
- recreatie en toerisme
- cultuur
- bestuurlijke zaken
- toezicht gemeentefinanciën
- handhaving
- dagelijks bestuur Samenwerkingsverband Noord-Nederland

## A. Haarsma (PvdA)

- ruimtelijke ordening
- volkshuisvesting
- zorg
- welzijn
- sport
- onderwijs
- emancipatie
- ontwikkelingssamen-werking

## T. Klip-Martin (VVD)

- milieu
- bodembescherming en bodemsanering
- energie
- waterhuishouding
- waterschappen
- duurzaamheidsontwikkeling
- bedrijfsgebonden milieu-taken
- facilitaire zaken
- personeel en organisatie

### *III.1.8. Zetelverdeling provinciale staten*

| Politieke partij | Zetels 2003 | Zetels 1999 | Zetels 1995 |
|---|---|---|---|
| PvdA | 19 | 15 | 14 |
| VVD | 9 | 11 | 13 |
| CDA | 12 | 10 | 11 |
| GroenLinks | 4 | 5 | 2 |
| D66 | 2 | 3 | 5 |
| ChristenUnie | 2 | 3 | 2 |
| OPD | 1 | 2 | 2 |
| Ouderenpartij | 1 | 1 | 2 |
| OSD | 1 | 1 | - |

### *III.1.9. Afkortingenwijzer*

| | |
|---|---|
| Arbo | arbeidsomstandigheden |
| AVI | afvalverbrandingsinstallatie |
| Bahco | Bargermeer herstructureren collectief ondernemen |
| BER | Beleidseffectrapportage |
| Bever | beleidsvernieuwing bodemsanering |
| BIP | Beheers- en Inrichtingsplan |
| BRZO | Besluit risico zware ongevallen |
| BSB | Bodemsanering in bedrijf zijnde Bedrijfsterreinen |
| BZK | Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties |
| CAP | Collectieve Arbeidsvoorwaardenregeling Provincies |
| COA | Centraal Orgaan opvang asielzoekers |
| CvdK | Commissaris van de Koningin |
| CWZ | cultuur, welzijn en zorg |
| DBL | Stichting Drentse Bedrijfslokaties |
| DLG | Dienst Landelijk Gebied |
| EFRO | Europees Fonds Regionale Ontwikkeling |
| EHS | ecologische hoofdstructuur |
| ESF | Europees sociaal fonds |
| EU | Europese Unie |
| EURAL | Europese afvalstoffenlijst |
| EZ | Economische Zaken, Ministerie van |
| GAE | Groningen Airport Eelde |
| GDU | gebundelde doeluitkering |
| Globis | Geografisch landelijk overheidsbodeminformatiesysteem |
| GS | college van gedeputeerde staten |
| HDL | Stichting “Het Drenthe Landschap” |
| ICES | Interdepartementale Commissie Economische Structuurversterking |
| ICT | informatie- en communicatietechnologie |
| IPO | Interprovinciaal Overleg |
| Ipsc | Interprovinciale Statencommissie |
| ISV | Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing |
| IVN | Vereniging voor Natuur en Milieueducatie |
| K&C | Kunst&Cultuur Drenthe |
| KITS | Subsidieregeling kwaliteitsinvesteringen in de toeristische sector 2000 |
| LAP | Landelijk afvalbeheerplan |
| LEADER | Liaison entre Actions de Dévelooement de l’ Economie Rurale |
| LMA | Landelijk Meldpunt Afvalstoffen |
| LNV | Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij |

| | |
|---|---|
| LOFAR | Low Frequency Array |
| LvD | Leren voor Duurzaamheid |
| m.e.r. | Milieueffectrapportage |
| MFD | Milieufederatie Drenthe |
| MKB | midden- en kleinbedrijf |
| MTR | Mid-term-review |
| MUP | Meerjarenuitvoeringsprogramma verkeer en verkeer |
| MZB | Magneetzweefbaan |
| NHI | Nationaal Hunebedden Informatiecentrum |
| NHI | Nieuwe Hanze Interregio |
| NIOF | Noordelijke Innovatie Ondersteunings Faciliteit |
| NLTO | Noordelijke Land- en Tuinbouw Organisatie |
| NM | Vereniging Natuurmonumenten |
| NME | natuur- en milieueducatie |
| NMP | Nationaal Milieubeleidsplan |
| NVD | netwerk veilig Drenthe |
| O&O | opleidings- en ontwikkelingsfondsen |
| OCenW | Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen |
| PBc | Provinciale Bliliotheekcentrale |
| PKB | planologische kernbeslissing |
| PMV | Provinciale milieuverordening |
| POP | Plattelands ontwikkelingsplan |
| POP | Provinciaal omgevingsplan |
| PS | provinciale staten |
| PvA | plan van aanpak |
| PVE | Programma van eisen |
| RPC | Regionaal Platform Criminaliteitsbeheersing |
| RPCP | Regionaal Patiënten Consumenten Platform |
| SEB | saneringen in eigen beheer |
| SGB | Subsidieregeling gebiedsgericht beleid |
| SNN | Samenwerkingsverband Noord-Nederland |
| SOL | Subsidieverordening onderhoud landschapselementen Drenthe |
| SRKL | Structuurschema voor de kleine luchthavens |
| STOV | stadsgewestelijk openbaar vervoer |
| SZW | Sociale Zaken en Werkgelegenheid |
| TRD | Toeristisch Recreatief Drenthe |
| TSV | Tijdelijke stimuleringsregeling vrijwilligers |
| UILNN | Uitvoeringsprogramma innovatie landbouw Noord-Nederland |
| V&W | Verkeer en Waterstaat |
| VDG | Vereniging van Drentse Gemeenten |
| VNG | Vereniging van Nederlands Gemeenten |
| VROM | Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening en Milieubeheer |
| VWS | Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport |
| Wm | Wet milieubeheer |
| WRO | Wet op de Ruimtelijke Ordening |

# III.2. Accountantsverklaring

ERNST & YOUNG

Ernst & Young Accountants

## ACCOUNTANTSVERKLARING

### *Opdracht*

Wij hebben de jaarrekening 2004 van de provincie Drenthe gecontroleerd. De jaarrekening is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe. De Gedeputeerde Staten zijn tevens verantwoordelijk voor de naleving van de wet- en regelgeving. Het is onze verantwoordelijkheid de controle als bedoeld in artikel 213, tweede lid van de Provinciewet uit te voeren en een accountantsverklaring inzake de jaarrekening te verstrekken.

### *Werkzaamheden*

Bij onze controle hebben wij nagegaan dat:
de jaarrekening zowel de baten en de lasten over 2004 als de activa en passiva per 31 december 2004 getrouw weergeeft en
het jaarverslag met de jaarrekening verenigbaar is en
de jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten.

Wij hebben geen controle kunnen uitvoeren teneinde vast te stellen dat de in de jaarrekening opgenomen baten en lasten alsmede de balansmutaties tot stand zijn gekomen in overeenstemming met de begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen, waaronder provinciale verordeningen, omdat hiertoe een door de Provinciale Staten vastgesteld toetsbaar normenkader niet beschikbaar was. Er heeft dus geen rechtmatigheidsonderzoek plaatsgevonden.

Onze controle is verricht overeenkomstig in Nederland algemeen aanvaarde richtlijnen met betrekking tot controleopdrachten en in overeenstemming met het Besluit accountantscontrole provincies en gemeenten. Volgens de in Nederland algemeen aanvaarde richtlijnen dient onze controle zodanig te worden gepland en uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen onjuistheden van materieel belang bevat.
Een controle omvat onder meer een onderzoek door middel van deelwaarnemingen van informatie ter onderbouwing van de bedragen en toelichtingen in de jaarrekening.

ERNST & YOUNG

Ernst & Young Accountants

Tevens omvat een controle een beoordeling van de grondslagen voor financiële verslaggeving die bij het opmaken van de jaarrekening zijn toegepast en van belangrijke schattingen die het bevoegd gezag van de provincie daarbij heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

De bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten. Deze goedkeuringstolerantie is door Provinciale Staten bij statenbesluit van 15 december 2004 vastgesteld.

Wij zijn van mening dat onze controle een deugdelijke grondslag vormt voor ons oordeel.

***Oordeel***

*Getrouwheidsonderzoek*
Wij zijn van oordeel dat de jaarrekening van de provincie Drenthe zowel de baten en de lasten over 2004 als de activa en passiva per 31 december 2004 getrouw weergeeft in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten.

*Rechtmatigheidsonderzoek*
Geen rechtmatigheidsonderzoek heeft plaatsgevonden vanwege het ontbreken van een door de Provinciale Staten vastgesteld toetsbaar normenkader. Zie het gestelde in de paragraaf Werkzaamheden.

Assen, 12 april 2005

**Ernst & Young Accountants**

# III.3. BESTEMMING VAN HET RESULTAAT

Het resultaat over 2004 na mutatie van de bestemde reserves bedraagt € 12.179.000,--.

In 2004 zijn activiteiten gestart en budgetten toegekend voor projecten die binnen deze collegeperiode moeten zijn afgerond. De activiteiten van deze projecten lopen ook door, waarvan enkele tot 2007. Er is reeds voor in totaal € 7.456.000,-- in de budgetten 2004 rekening gehouden met uitgaven voor activiteiten die in de resterende collegeperiode zullen worden uitgevoerd. Resteert het voordeel op afgeronde activiteiten, dit bedraagt dus € 4.723.000,--. Dit resultaat is een gevolg van de hogere verwachte uitkering Essent en andere dividenduitkeringen (€ 1.819.000,--), hogere opbrengst motorrijtuigenbelasting en provinciefondsuitkering (1.773.000,--), lagere lasten afvalpreventie (€ 534.000,--) en lagere rentetoevoeging aan reserves en voorzieningen ( € 514.000,--).

Wij stellen u voor:

- een bedrag ad € 7.456.000,-- opnieuw ter beschikking te stellen als budget in 2005 voor het voltooien van projecten waarvoor het in 2004 beschikbare budget niet of gedeeltelijk is aangewend
- een bedrag ad € 483.000,-- te bestemmen ter dekking van de toegezegde bijdrage Tsunami
- het restant ad € 4.240.000,-- te storten in de saldireserve in afwachting van nadere bestemming

provincie Drenthe

# Productenrealisatie 2004

# Productenrealisatie 2004

**PRODUCTENREALISATIE 2004**


**INLEIDING** 7

1.1. Voorwoord 9

**PRODUCTENREALISATIE 2004** 11

2.1. Productenrealisatie 2004 per programma 12
2.2. Verantwoording per doelstelling (bladspiegels) 15

**KOSTENVERDEELSTAAT 2004** 235

3.1. Inleiding 237
3.2. De omvang van de kostenverdeelstaat 238
3.3. Toelichting op de omvang van de apparaatskosten 239
3.4. Toelichting op de kostenplaatsen 240
3.5. Toelichting op de interne doelstellingen 242
3.6. Toelichting op de toerekening van apparaatskosten aan de exploitatie 245
3.7. Toelichting op de dekking apparaatskosten en nacalculatie tarieven 246

**BIJLAGEN** 247

1. Staat van onder handen investeringswerken 249
2. Staat van kapitaallasten 252
3. Specificatie kredietoverheveling met toelichting 253

# INLEIDING

## 1.1. Voorwoord

Voor u ligt de productenrealisatie 2004 van de provincie Drenthe. Het vormt de equivalent op rekeningbasis van de productenraming 2004. In dit verslag wordt aan gedeputeerde staten (GS) verantwoording afgelegd over de gerealiseerde prestaties alsmede verantwoording over de kosten van de organisatie (apparaatskosten).

Een inhoudelijke en financiële programmaverantwoording is opgenomen in het jaarverslag 2004. Het jaarverslag maakt deel uit van de jaarstukken voor provinciale staten (PS), waarin ook de programmarekening en de balans per 31 december 2004 met een toelichting zijn opgenomen.
De indeling van de verantwoordingsstukken (en begrotingsstukken) is aangepast aan de eisen van het per 1 januari 2004 ingevoerde Besluit begroting en verantwoorden (BBV) 2004.

De productenrealisatie 2004 bestaat uit de volgende hoofdstukken:
1. de baten en lasten 2004 per programma nader toegelicht per doelstelling/prestatie van extern beleid
2. de kosten van de organisatie (kostenverdeelstaat) inclusief toelichting
3. bijlagen

Het BBV schrijft voor dat het college van GS een productenraming vaststelt. De productenrealisatie geeft per doelstelling - en daarmee aansluitend op de programmarekening - weer, welke prestaties de provincie voor het bereiken van de desbetreffende doelstelling verricht. De productenrealisatie is integraal, zoals de programmarekening dat ook is. De totale baten en lasten van de productenrealisatie zijn gelijk aan die van de programmarekening. De productenrealisatie geeft meer gedetailleerdere informatie dan de programmarekening/jaarverslag. Deze gedetailleerdere informatie kan de toezichthouder (het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties) nodig hebben voor een eventueel nader onderzoek van (een deel van) de begroting of jaarstukken. Ook PS kunnen behoefte hebben aan gedetailleerdere informatie van een deel van de jaarstukken; de productenrealisatie kan worden gezien als naslagwerk voor de staten. Daarom wordt op dit moment de productenrealisatie ook aan de staten meegezonden bij de begroting 2004, hoewel PS de productenraming niet vaststellen.

# PRODUCTENREALISATIE 2004

## 2.1. Productenrealisatie 2004 per programma

Programmarekening 2004 (lasten)

| Lasten (x € 1.000,--) | 2003 | Primitieve begroting | Begroting na wijziging | Realisatie | Restant | V/N | Percentage |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| P-0.0. Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 27.259 | 8.965 | 4.863 | 3.714 | 1.149 | N | 76 |
| P-1.0. Provinciale staten | 2.068 | 2.249 | 2.257 | 2.407 | -150 | N | 107 |
| P-1.1. Bestuurlijke aangelegenheden | 4.499 | 4.950 | 4.956 | 4.930 | 26 | V | 99 |
| P-1.2. Interprovinciale samenwerking | 1.427 | 1.230 | 1.432 | 1.496 | -64 | N | 104 |
| P-2.0. Openbare orde en veiligheid | 494 | 421 | 763 | 543 | 220 | V | 71 |
| P-3.0. Verkeer | 15.323 | 11.119 | 23.363 | 14.520 | 8.843 | V | 62 |
| P-3.1. Beheer en onderhoud | 21.003 | 17.438 | 17.836 | 20.356 | -2.918 | N | 114 |
| P-3.2. Vervoer | 25.325 | 17.587 | 26.646 | 29.522 | -2.876 | N | 111 |
| P-4.0. Waterhuishouding | 3.104 | 3.016 | 3.245 | 3.122 | 123 | V | 96 |
| P-5.0. Milieu algemeen | 1.409 | 2.174 | 2.752 | 1.729 | 1.023 | V | 63 |
| P-5.1. Bodembeleid | 8.201 | 10.089 | 10.072 | 5.300 | 4.772 | V | 53 |
| P-5.2. Vergunningverlening en handhaving milieubeheer | 4.064 | 3.507 | 5.598 | 3.409 | 2.189 | V | 61 |
| P-6.0. Landelijk gebied | 1.093 | 1.339 | 1.465 | 1.154 | 311 | V | 79 |
| P-6.1. Natuur | 5.859 | 6.225 | 7.346 | 6.796 | 550 | V | 93 |
| P-6.2. Plattelandsbeleid | 4.465 | 5.491 | 6.830 | 5.543 | 1.287 | V | 81 |
| P-7.0. Economie | 4.241 | 3.057 | 6.867 | 4.128 | 2.739 | V | 60 |
| P-7.1. Toerisme en recreatie | 4.302 | 757 | 2.147 | 2.129 | 18 | V | 99 |
| P-7.2. Landbouw | 692 | 280 | 330 | 307 | 23 | V | 93 |
| P-8.0. Welzijn | 16.595 | 15.433 | 16.163 | 15.944 | 219 | V | 99 |
| P-8.1. Sport en Onderwijs | 907 | 820 | 1.131 | 959 | 172 | V | 85 |
| P-8.2. Cultuur | 9.088 | 8.067 | 9.124 | 8.884 | 240 | V | 97 |
| P-8.3. Zorg | 1.906 | 1.532 | 2.531 | 1.862 | 669 | V | 74 |
| P-8.4. Jeugdzorg | 20.231 | 18.573 | 20.526 | 21.036 | -510 | N | 102 |
| P-9.0. Ruimtelijke ordening | 3.701 | 3.421 | 3.849 | 2.834 | 1.015 | V | 74 |
| P-9.1. Volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing | 6.580 | 3.476 | 6.627 | 11.176 | -4.549 | N | 169 |
| Totale lasten | 193.836 | 151.216 | 188.719 | 173.800 | 14.919 | V | 92 |

## Programmarekening 2004 (baten)

| Baten (x € 1.000,--) | 2003 | Primitieve begroting | Begroting na wijziging | Realisatie | Restant | V/N | Percentage |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| P-0.0. Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 119.795 | 92.340 | 90.061 | 92.263 | 2.202 | V | 102 |
| P-1.0. Provinciale staten | 0 | 0 | 0 | 5 | 5 | V | 0 |
| P-1.1. Bestuurlijke aangelegenheden | 14 | 10 | 12 | 11 | -1 | N | 88 |
| P-1.2. Interprovinciale samenwerking | 110 | 208 | 49 | 18 | -31 | N | 37 |
| P-2.0. Openbare orde en veiligheid | 10 | 0 | 0 | 0 | 0 | N | 0 |
| P-3.0. Verkeer | 4.279 | 3.430 | 13.695 | 7.443 | -6.252 | N | 54 |
| P-3.1. Beheer en onderhoud | 7.244 | 4.390 | 4.788 | 7.416 | 2.628 | V | 155 |
| P-3.2. Vervoer | 23.361 | 16.303 | 21.789 | 23.780 | 1.991 | V | 109 |
| P-4.0. Waterhuishouding | 1.044 | 780 | 780 | 813 | 33 | V | 104 |
| P-5.0. Milieu algemeen | 22 | 0 | 0 | 14 | 14 | V | 0 |
| P-5.1. Bodembeleid | 5.863 | 6.104 | 6.104 | 2.517 | -3.587 | N | 41 |
| P-5.2. Vergunningverlening en handhaving milieubeheer | 849 | 45 | 2.045 | 752 | -1.293 | N | 37 |
| P-6.0. Landelijk gebied | 168 | 14 | 265 | 79 | -186 | N | 30 |
| P-6.1. Natuur | 1.182 | 1.111 | 1.098 | 1.389 | 291 | V | 127 |
| P-6.2. Plattelandsbeleid | 951 | 1.134 | 2.134 | 2.895 | 761 | N | 136 |
| P-7.0. Economie | 3.349 | 2.419 | 3.451 | 4.452 | 1.002 | V | 129 |
| P-7.1. Toerisme en recreatie | 33 | 0 | 0 | 4 | 4 | V | 0 |
| P-7.2. Landbouw | 8 | 22 | 23 | 44 | 21 | V | 194 |
| P-8.0. Welzijn | 4.738 | 4.795 | 4.724 | 4.757 | 33 | V | 101 |
| P-8.1. Sport en Onderwijs | 123 | 113 | 113 | 113 | 0 | V | 100 |
| P-8.2. Cultuur | 1.571 | 1.142 | 1.608 | 1.809 | 201 | V | 113 |
| P-8.3. Zorg | 50 | 47 | 47 | 51 | 4 | V | 109 |
| P-8.4. Jeugdzorg | 20.030 | 17.985 | 19.942 | 20.560 | 618 | V | 103 |
| P-9.0. Ruimtelijke ordening | 23 | 0 | 0 | 91 | 91 | V | 0 |
| P-9.1. Volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing | 4.566 | 2.269 | 4.469 | 9.910 | 5.441 | V | 222 |
| Totale baten | 199.383 | 154.788 | 177.197 | 181.186 | 3.989 | V | 102 |
| | | | | | | | |
| Resultaat voor bestemming | N.v.t. | 3.572 | -11.522 | 7.386 | 18.908 | V | |

## Mutatie in reserves 2004

| | 2003 | Primitieve begroting | Begroting na wijziging | Realisatie | Restant | V/N | Percentage |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Totale lasten | - | 151.216 | 188.719 | 173.800 | 14.919 | V | 92 |
| Totale baten | - | 154.788 | 177.197 | 181.186 | 3.989 | V | 102 |
| Resultaat voor mutaties in reserves | - | 3.572 | -11.522 | 7.386 | 18.908 | V | |
| | | | | | | | |
| Mutaties in reserves | | | | | | | |
| Storting in reserves | | 6.486 | 17.130 | 23.137 | 6.007 | N | |
| Onttrekking aan reserves | | 2.914 | 28.652 | 27.930 | 722 | N | |
| Mutatie in reserves (onttrekking) | | | 11.522 | 4.793 | 6.729 | N | |
| Resultaat na mutatie in reserves | 5.547 | 6.486 | 0 | 12.179 | 12.179 | V | |

# 1.0 PROVINCIALE STATEN

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **1** | **Algemeen bestuur** | **Portefeuillehouder** | de heer J.H. Schaap |
| **Programma** | **1.0** | Provinciale staten | **Groep** | 33 Statengriffie |
| **Doelstelling** | **31001** | Provinciale staten | **Contactpersoon** | mevrouw I.M. Rozema (toestel 57 95) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3100102 | *Onderzoek, informatievergaring en communicatie door provinciale staten (PS)* | Communicatieplan PS vastgesteld.<br>Pilot PS online: discussie- en informatieplatform op de website van PS. |
| 3100111 | *Ondersteuning bij het functioneren van PS* | Alle fracties hebben inmiddels beleidsondersteuners aangesteld. |
| 3100112 | *De verbetering van de rol en de besluitvorming van PS* | Statenconferentie over evaluatie van duaal functioneren van de staten heeft tot 14 actiepunten geleid. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 2.067.858 | 2.257.252 | 2.407.407 |
| **Baten** | 0 | 0 | 4.644 |
| **Saldo** | 2.067.858 | 2.257.252 | 2.402.763 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3100111 | 423011 | Kosten statenexcursie | 17.600 | 9.989 | 7.611 |
| | 423014 | Overige goederen en diensten | 46.300 | 50.905 | -4.605 |
| | 423057 | Presentiegeld, reis- en verblijfkosten | 45.000 | 32.154 | 12.846 |
| | 423184 | Kosten duaal bestuur | 100.000 | 65.497 | 34.503 |
| | 423990 | Afwikkeling voorgaand jaar | 0 | -39.670 | 39.670 |
| | 440009 | Fractiewerkzaamheden | 390.959 | 303.789 | 87.170 |
| 3100190 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 1.657.393 | 1.984.743 | -327.350 |
| | | **Totaal lasten** | **2.257.252** | **2.407.407** | **-150.155** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Baten** | | | |
| | 823016 | Overige opbrengsten | 0 | 4.644 | 4.644 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **4.644** | **4.644** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Saldo** | **2.257.252** | **2.402.763** | **-145.511** |

**Financiële analyse**

*3100111 Ondersteuning bij het functioneren van PS*

De overschrijding op de post overige goederen en diensten is met name toe te rekenen aan de stijgende kosten van catering en advertenties in verband met prijsverhogingen.

Het bedrag voor presentiegelden en reis- en verblijfkosten is afhankelijk van het reis- en declaratiegedrag van statenleden. Dit jaar is er € 12.800,-- overgebleven.

Het budget dat voor de staten beschikbaar is voor onderzoek en andere kosten ter ondersteuning van het duaal functioneren van de staten is in 2004 bescheiden aangesproken. De staten hebben geen eigen onderzoeken geëntameerd in 2004. De kosten van de evaluatie van het dualisme en de statenconferentie te Odoorn zijn hier verantwoord. Ook zijn op dit budget enkele pilots en communicatieactiviteiten verantwoord. Het budget is voor 65% uitgeput met als restant € 34.500,--.

Vanuit voorgaande jaren is een aantal niet meer openstaande verplichtingen vrijgevallen, deze verplichten waren onder andere opgenomen voor het symposium 2030 plus en advisering en ondersteuning van de Onderzoekscommissie Noord-Nederlands Bureau voor Toerisme (NNBT).

Het beschikbare budget voor fractiewerkzaamheden, waarbij de statenfracties de kosten voor fractieassistentie en beleidsondersteuning vergoed kunnen krijgen, wordt niet door alle fracties tot het maximum benut. Er is echter ook sprake van naijleffecten, doordat diverse fracties te laat waren met de declaraties over het laatste kwartaal van 2004. Deze declaraties komen nu ten laste van 2005. Vrijval € 87.000,--.

Er vindt dus tot nu toe meestal onderuitputting plaats. Echter, in 2005 gaat het declaratieregiem vervallen en zal het totale bedrag 2005 beschikbaar moeten zijn voor de uitgaven 2005. Daarom is € 22.000,-- voorgedragen voor overheveling naar 2005.

*3100190 Toegerekende apparaatskosten*

Een deel van de overschrijding van de toegerekende apparaatskosten is te verklaren uit het feit dat door de Statengriffie (veel) meer uren zijn geschreven dan geraamd. Dat ligt deels aan de initiële raming: er was nog onvoldoende reëel zicht op het aantal uren dat aan het werk voor de staten zou worden besteed (ervaringsgegevens ontbraken). Voor een ander deel valt het te verklaren uit het aantal overuren dat is geschreven door de medewerkers van de Statengriffie. Daarnaast geldt dat een klein deel betrekking heeft op uren die geschreven zijn ten behoeve van ambtelijke bijstand. Voor het grootste gedeelte bestaan de kosten die hier vermeld zijn uit de doorberekende salariskosten van de statenleden.

# 1.1 BESTUURLIJKE AANGELEGENHEDEN

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **1** | **Algemeen bestuur** | **Portefeuillehouder** | de heer J.H. Schaap |
| **Programma** | **1.1** | Bestuurlijke aangelegenheden | **Groep** | 25 SG Bestuurs-, Juridische en Concernzaken |
| **Doelstelling** | **31101** | Gedeputeerde staten | **Contactpersoon** | de heer E.A. Martens (toestel 54 14) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3110103 | *Gedeputeerde staten (GS)* | |
| 3110104 | *Oud-leden GS* | |
| 3110111 | *Ondersteuning GS* | |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 2.081.574 | 2.374.085 | 2.552.176 |
| **Baten** | 14.166 | 12.000 | 10.513 |
| **Saldo** | 2.067.858 | 2.362.085 | 2.541.662 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3110103 | 423006 | Beschikbaar stellen prijzen en andere representatiekosten | 10.900 | 12.767 | -1.867 |
| | 423007 | Blijken van belangstelling publiekrechtelijke lichamen | 3.860 | 5.818 | -1.958 |
| | 423008 | Ontvangsten, vergaderingen, besprekingen | 24.000 | 21.540 | 2.460 |
| | 423017 | Kosten bezoeken Drentse gemeenten | 20.600 | 0 | 20.600 |
| | 423019 | Kosten leden GS | 105.400 | 137.546 | -32.146 |
| 3110190 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 2.209.325 | 2.374.505 | -165.180 |
| | | **Totaal lasten** | **2.374.085** | **2.552.176** | **-178.091** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Baten** | | | |
| 3110103 | 840023 | Incidentele baten | 12.000 | 10.513 | -1.487 |
| | | **Totaal baten** | **12.000** | **10.513** | **-1.487** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Saldo** | **2.362.085** | **2.541.662** | **-179.577** |

**Financiële analyse**

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **1** | **Algemeen bestuur** | **Portefeuillehouder** | de heer A.L. ter Beek |
| **Programma** | **1.1** | Bestuurlijke aangelegenheden | **Groep** | 21 SG Kabinet |
| **Doelstelling** | **31201** | Kwaliteit openbaar bestuur | **Contactpersoon** | de heer B.F. Potjer (toestel 53 95) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3120101 | *Adviezen c.a. in het kader van de kwaliteit van het openbaar bestuur* | |
| | - Invulling burgemeestersvacatures (inclusief ondersteuning vertrouwenscommissies). | 2. |
| | - Advisering notarisstandplaatsen. | 0. |
| | - Advisering bij diverse zaken zoals onderscheidingen en predikaten en subsidieaanvragen voor het Anjerfonds Drenthe. | 108.<br>160. |
| 3120102 | *Commissaris van de Koningin (CvdK)* | |
| 3120103 | *Werkbezoeken* | 3. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 856.029 | 999.514 | 861.270 |
| **Baten** | 25 | 0 | 0 |
| **Saldo** | 856.004 | 999.514 | 861.270 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3120102 | 423020 | Kosten dienstauto | 2.800 | 8.974 | -6.174 |
| | 423021 | Overige kosten CvdK | 38.600 | 27.732 | 10.868 |
| | 440348 | Stichting Dametin | 8.500 | 8.500 | 0 |
| | 462001 | Afschrijving | 7.379 | 8.249 | -870 |
| | 465004 | Toegerekende rente | 1.410 | 1.020 | 390 |
| 3120190 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 940.825 | 806.796 | 134.029 |
| | | **Totaal lasten** | **999.514** | **861.270** | **138.244** |
| | | **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **0** | **0** |
| | | **Saldo** | **999.514** | **861.270** | **138.244** |

**Financiële analyse**

*3120190 Apparaatskosten*

De inzet van apparaatskosten is minder hoog uitgekomen als begroot werd. Deels zijn kosten gedragen via het krediet Tijdelijke krachten.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **1** | **Algemeen bestuur** | **Portefeuillehouder** | de heer J.H. Schaap |
| **Programma** | **1.1** | Bestuurlijke aangelegenheden | **Groep** | 25 SG Bestuurs-, Juridische en Concernzaken |
| **Doelstelling** | **31301** | Bestuurlijke organisatie | **Contactpersoon** | de heer E.A. Martens (toestel 54 14) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3130101 | *Nota's* | Niet van toepassing. |
| 3130102 | *Bestuurlijk overleg* | Bestuurlijk overleg met Vereniging Drentse van Gemeenten (VDG) en individuele van omliggende provincies heeft periodiek plaatsgevonden. |
| 3130103 | Bestuurlijke organisaties na herindeling | Naar aanleiding van de evaluatie van de herindeling zijn nadere afspraken gemaakt met de VDG over de bestuurlijke contacten tussen gemeenten en provincie. |
| 3130104 | *Uitvoering Wet gemeenschappelijke regelingen* | Wettelijke taak is uitgevoerd. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 215.606 | 197.238 | 195.673 |
| **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| **Saldo** | 215.606 | 197.238 | 195.673 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3130190 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 197.238 | 195.673 | 1.565 |
| | | **Totaal lasten** | **197.238** | **195.673** | **1.565** |
| | | **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **0** | **0** |
| | | **Saldo** | **197.238** | **195.673** | **1.565** |

**Financiële analyse**

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **1** | **Algemeen bestuur** | **Portefeuillehouder** | de heer J.H. Schaap |
| **Programma** | **1.1** | Bestuurlijke aangelegenheden | **Groep** | 25 SG Bestuurs-, Juridische en Concernzaken |
| **Doelstelling** | **31401** | Financieel toezicht gemeenten | **Contactpersoon** | de heer H. Wensing (toestel 58 75) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3140101 | *Beoordeling begrotingen/rekeningen gemeenten en gemeenschappelijke regelingen* | In totaal zijn 12 begrotingen en jaarverslagen/rekeningen van gemeenten en 14 van gemeenschappelijke regelingen beoordeeld. |
| 3140103 | *Volgen algemene (financiële) ontwikkelingen* | Onder meer via het vakberaad zijn de algemene financiële ontwikkelingen op het gebied van financieel toezicht gevolgd. |
| 3140106 | *Overzicht financiële positie Drentse gemeenten* | Op grond van de begrotingen en jaarrekeningen/verslagen is inzicht verkregen in de financiële positie van de gemeenten. |
| 3140107 | *Beoordeling besluiten ingevolge de Gemeentewet (GW)* | 1 artikel-5 procedure (GW, verboden handelingen).<br>4 artikel-160 procedures (GW, deelnemingen en stichtingen). |
| 3140108 | *Beoordeling besluiten ingevolge de Wet financiering decentrale overheden (fido)* | Niet gemeten. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 92.581 | 215.876 | 217.803 |
| **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| **Saldo** | 92.581 | 215.876 | 217.803 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3140190 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 215.876 | 217.803 | -1.927 |
| | | **Totaal lasten** | **215.876** | **217.803** | **-1.927** |
| | | **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **0** | **0** |
| | | **Saldo** | **215.876** | **217.803** | **-1.927** |

**Financiële analyse**

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **1** | **Algemeen bestuur** | **Portefeuillehouder** | de heer J.H. Schaap |
| **Programma** | **1.1** | Bestuurlijke aangelegenheden | **Groep** | 25 SG Bestuurs-, Juridische en Concernzaken |
| **Doelstelling** | **31602** | Bestuurlijke vernieuwing | **Contactpersoon** | de heer E.A. Martens (toestel 54 14) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3160205 | *Verbetering van de rol en het functioneren van GS en ambtelijke organisatie* | In 2004 is onder meer een aantal heisessies voor GS georganiseerd, waarbij leden van het management aanwezig waren. Het ging daarbij onder andere over de uitwerking van het Collegeprogramma.<br>Mede in het kader van de invoering van het dualistisch stelsel wordt aanvaard en voorgenomen beleid zoveel mogelijk actief openbaar gemaakt. |
| 3160206 | *De verbetering van de communicatie met medeoverheden, maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en burgers* | De nieuwe overlegstructuren met de gemeentebesturen zullen in 2005 gestalte krijgen. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 2.626 | 27.890 | 0 |
| **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| **Saldo** | 2.626 | 27.890 | 0 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3160290 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 27.890 | 0 | 27.890 |
| | | **Totaal lasten** | **27.890** | **0** | **27.890** |
| | | **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **0** | **0** |
| | | **Saldo** | **27.890** | **0** | **27.890** |

**Financiële analyse**

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **1** | **Algemeen bestuur** | **Portefeuillehouder** | mevrouw T. Klip-Martin |
| **Programma** | **1.1** | Bestuurlijke aangelegenheden | **Groep** | 24 SG Personeel en Organisatie |
| **Doelstelling** | **31603** | Voormalig personeel | **Contactpersoon** | de heer J. Post (toestel 58 10) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3160301 | *Voormalig personeel en 55+'ers*<br>- Salarissen. | |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 973.043 | 710.044 | 774.150 |
| **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| **Saldo** | 973.043 | 710.044 | 774.150 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3160390 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 710.044 | 774.150 | -64.106 |
| | | **Totaal lasten** | **710.044** | **774.150** | **-64.106** |
| | | **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **0** | **0** |
| | | **Saldo** | **710.044** | **774.150** | **-64.106** |

**Financiële analyse**

*3160390 Apparaatskosten*

De overschrijding wordt voornamelijk veroorzaakt door de doorbelaste salariskosten van deelnemers van de 55+-regeling. De salariskosten voor deze groep zijn te laag begroot.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **1** | **Algemeen bestuur** | **Portefeuillehouder** | de heer J.H. Schaap |
| **Programma** | **1.1** | Bestuurlijke aangelegenheden | **Groep** | 25 SG Bestuurs-, Juridische en Concernzaken |
| **Doelstelling** | **31604** | Bestuurlijk onderzoek | **Contactpersoon** | de heer E.A. Martens (toestel 54 14) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3160401 | *Bestuurlijk onderzoek en kennisoverdracht* | Zie financiële analyse hieronder. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 89.273 | 36.012 | 2.696 |
| **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| **Saldo** | 89.273 | 36.012 | 2.696 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3160401 | 423026 | Uitbesteed onderzoek | 21.400 | 0 | 21.400 |
| | 423230 | Kosten bestuurscommissie | 5.000 | 0 | 5.000 |
| | 440021 | Instituut voor Onderzoek van Overheids-uitgaven | 140 | 0 | 140 |
| | 440160 | Nationale Ombudsman | 4.200 | 424 | 3.776 |
| | 442001 | Bestuursacademie Noord-Nederland | 5.272 | 2.272 | 3.000 |
| | | **Totaal lasten** | **36.012** | **2.696** | **33.316** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **0** | **0** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Saldo** | **36.012** | **2.696** | **33.316** |

**Financiële analyse**

*3160401 Bestuurlijk onderzoek en kennisoverdracht*

Op het budget voor uitbesteed onderzoek van € 21.400-- kan een beroep worden gedaan als reguliere budgetten niet toereikend zijn voor uitgaven op het gebied van bestuurlijk onderzoek en kennisoverdracht. In 2004 is geen beroep gedaan op dit budget. GS hebben op 30 november 2004 besloten het totale budget, namelijk € 21.400,-- voor te dragen aan PS voor overheveling naar 2005 en in het vervolg te gebruiken voor onderzoeken in het kader van artikel 217a van de Provinciewet.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **1** | **Algemeen bestuur** | **Portefeuillehouder** | de heer J.H. Schaap |
| **Programma** | **1.1** | Bestuurlijke aangelegenheden | **Groep** | 25 SG Bestuurs-, Juridische en Concernzaken |
| **Doelstelling** | **31605** | Rechtsbescherming | **Contactpersoon** | de heer E.A. Martens (toestel 54 14) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3160501 | *Rechtsbeschermingsprocedures* | |
| | - Behandeling bezwaarschriften ingevolge de Algemene wet bestuursrecht (Awb). | - 106 bezwaarschriften en 1 klacht.<br>- 10 ingetrokken.<br>- 77 adviezen van de externe bezwarencommissie, waarvan 11 over bezwaarschriften uit 2003.<br>- 12 zittingsdagen (20 dagdelen). |
| | - Behandeling klachten ingevolge de Provinciale Klachtenregeling. | |
| | - Jaarverslagen. | |
| | - Implementeren en volgen van ontwikke-lingen. | Er zijn geen nieuwe ontwikkelingen geweest. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 187.119 | 394.807 | 326.134 |
| **Baten** | 204 | 0 | 0 |
| **Saldo** | 186.915 | 394.807 | 326.134 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3160501 | 423027 | Kosten rechtsbeschermingsprocedures | 26.000 | 23.387 | 2.613 |
| 3160590 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 368.807 | 302.747 | 66.060 |
| | | **Totaal lasten** | **394.807** | **326.134** | **68.673** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **0** | **0** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Saldo** | **394.807** | **326.134** | **68.673** |

**Financiële analyse**

# 1.2 INTERPROVINCIALE SAMENWERKING

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **1** | **Algemeen bestuur** | **Portefeuillehouder** | de heer J.H. Schaap |
| **Programma** | **1.2** | Interprovinciale samenwerking | **Groep** | 25 SG Bestuurs-, Juridische en Concernzaken |
| **Doelstelling** | **31601** | Interprovinciaal Overleg | **Contactpersoon** | de heer E.A. Martens (toestel 54 14) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3160101 | *Interprovinciaal Overleg (IPO)* | De vergaderingen van het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN)- en IPO-bestuur worden frequent door de leden van GS bijgewoond. |
| 3160102 | *SNN* | |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 1.427.469 | 1.432.288 | 1.495.905 |
| **Baten** | 110.493 | 49.504 | 18.389 |
| **Saldo** | 1.316.976 | 1.382.784 | 1.477.516 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3160101 | 423023 | Kosten IPO | 521.360 | 530.331 | -8.971 |
| | 423990 | Afwikkeling voorgaand jaar | 0 | -26.486 | 26.486 |
| 3160102 | 442007 | Kosten SNN | 389.000 | 363.624 | 25.376 |
| 3160190 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 521.928 | 628.436 | -106.508 |
| | | **Totaal lasten** | **1.432.288** | **1.495.905** | **-63.617** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Baten** | | | |
| 3160101 | 823016 | Overige opbrengsten | 0 | 3.715 | 3.715 |
| 3160102 | 823016 | Overige opbrengsten | 49.504 | 14.674 | -34.830 |
| | | **Totaal baten** | **49.504** | **18.389** | **-31.115** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Saldo** | **1.382.784** | **1.477.516** | **-94.732** |

**Financiële analyse**

*3160190 Apparaatskosten*

De overschrijding apparaatskosten is ontstaan doordat concernbreed medewerkers tijd schrijven op deze prestaties, terwijl zij hun uren in beginsel hebben begroot op andere doelstellingen.

*3160102 SNN*

De € 34.000,-- aan inkomsten voor het secretariaat en de directie van het SNN zijn niet gerealiseerd, omdat deze begrootte post niet meer van toepassing is.

# 2.0 OPENBARE ORDE EN VEILIGHEID

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **2** | **Openbare orde en veiligheid** | **Portefeuillehouder** | de heer A.L. ter Beek |
| **Programma** | **2.0** | Openbare orde en veiligheid | **Groep** | 21 SG Kabinet |
| **Doelstelling** | **32001** | Handhaving openbare orde en veiligheid | **Contactpersoon** | de heer B.F. Potjer (toestel 53 95) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3200101 | *Toezicht op ordehandhaving* | |
| | - Advisering bij korpschefbenoeming. | 2. |
| | - Beleidsontwikkeling bij grootschalig politie-optreden. | 0. |
| | - Beslechting van eventuele geschillen. | 0. |
| | - Verlenen van bijstand waar nodig. | 15. |
| | - Coördineren van openbare ordebeleid. | - |
| | - Adviseren over bestuurlijke bijdragen aan criminaliteitsbeheersing. | 1 RPC-vergadering. |
| | - Ondersteuning met betrekking tot de kwaliteit van crisismanagement. | 5 vergaderingen coördinatiegroep. |
| | - Adviseren en uitvoeren in kader van integriteit van bestuur en ambtelijk apparaat. | - |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 308.230 | 540.242 | 82.559 |
| **Baten** | 10.000 | 450 | 0 |
| **Saldo** | 298.230 | 539.792 | 82.559 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3200101 | 423029 | Kosten Risicokaart Drenthe | 267.177 | 30.733 | 236.444 |
| | 440031 | Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren | 11 | 0 | 11 |
| | 440032 | Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels | 20 | 0 | 20 |
| 3200190 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 273.034 | 51.826 | 221.208 |
| | | **Totaal lasten** | **540.242** | **82.559** | **457.683** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Baten** | | | |
| 3200101 | 811001 | Leges en andere rechten | 450 | 0 | -450 |
| | | **Totaal baten** | **450** | **0** | **-450** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Saldo** | **539.792** | **82.559** | **457.233** |

**Financiële analyse**

*3200101 Toezicht op ordehandhaving*

De directe kosten zullen lager uitkomen dan begroot, vanwege lagere besteding ten behoeve van de risicokaart. Voor de projectafwikkeling risicokaart is verzocht om 65.000,-- over te hevelen naar 2005. De vooruit ontvangen bijdrage van het Rijk voor het Regionaal Platform Criminaliteitsbestrijding zal in 2005 worden besteed.

*3200190 Toegerekende apparaatskosten*

De apparaatskosten veiligheidsprojecten zijn begroot onder deze doelstelling maar verantwoord onder de doelstelling Rampenbestrijding en crisisbeheersing.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **2** | **Openbare orde en veiligheid** | **Portefeuillehouder** | de heer A.L. ter Beek |
| **Programma** | **2.0** | Openbare orde en veiligheid | **Groep** | 21 SG Kabinet |
| **Doelstelling** | **32101** | Rampenbestrijding en crisis-beheersing | **Contactpersoon** | de heer B.F. Potjer (toestel 53 95) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3210101 | *Toetsen rampenplannen* | |
| | - Beoordelen rampenbestrijdingsplannen. | 3 + 8 deelmodellen rampenplan, 1 voorbereiding griepmodel. |
| | - Beleidsontwikkeling integrale veiligheid. | Netwerk veilig Drenthe(NVD)-bijeenkomsten, samenhang externe veiligheid. |
| | - Coördineren rampenbestrijding. | - |
| | - Coördineren en initiëren van oefeningen rampenbestrijding. | 12 gemeentelijke veiligheidsbijeenkomsten (AOV)/10 interprovinciale bijeenkomsten (ICOOV). |
| | - (Mede)organiseren van grootschalige bestuurlijke oefeningen. | - 1 oefening grensoverschrijding.<br>- 1 draaiboek.<br>- 5 bijeenkomsten multimodale oefenstaf. |
| | - Maatregelen bij verhoogde luchtverontreiniging, gladheid en kernenergiecentrale. | - |
| | - Ontwikkelen van beleid ten aanzien van routering van vervoer gevaarlijke stoffen. | - |
| | - Werving, opleiding en oefenen van personeel voor de provinciale rampenstaf. | 4 VIGEB-oefeningen. |
| | - Instandhouden en adequaat inrichten van het PCC. | Technische aanpassing PCC voltooid. |
| | - Verzorgen van een actuele bereikbaarheids- en hulpverleningsregeling. | - |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 176.864 | 221.380 | 455.127 |
| **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| **Saldo** | 176.864 | 221.380 | 455.127 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3210101 | 423028 | Project Risico-inventarisatie externe veiligheid | 31.722 | 0 | 31.722 |
| | 423030 | Project Integraal veiligheidsbeleid | 23.603 | 359 | 23.244 |
| | 423031 | Kosten opleidingen en oefeningen | 102.470 | 48.122 | 54.348 |
| | 423032 | Kosten voorziening Radio Drenthe inschakelen bij rampen | 780 | 0 | 780 |
| | 442071 | Bijdrage in oefencentrum RBD | 50.000 | 0 | 50.000 |
| | 462001 | Afschrijving | 8.168 | 8.168 | 0 |
| | 465004 | Toegerekende rente | 2.753 | 2.810 | -57 |
| 3210190 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 1.884 | 395.669 | -393.785 |
| | | **Totaal lasten** | **221.380** | **455.127** | **-233.747** |
| | | **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **0** | **0** |
| | | **Saldo** | **221.380** | **455.127** | **-233.747** |

**Financiële analyse**

*3210101 Toetsen rampenplannen*

Een vanuit Programma veiligheid en sociaal klimaat toegezegde investeringsbijdrage in het Regionaal Brandweercentrum vindt plaats in 2005. Deze investeringsbeslissing is pas eind 2004 conform Algemene subsidieverordening (ASV) toegespitst, afrekening was overigens al in 2005 geprogrammeerd. Verzocht is om het budget van € 49.999,-- te mogen overhevelen naar 2005.
De begrotingspost oefeningen is deels niet gebruikt. Verzocht is een bedrag ad € 10.500,-- over te hevelen naar 2005. Ook voor de budgetten voor de projecten Externe veiligheid en Integraal veiligheidsbeleid is om overheveling naar 2005 verzocht.

Van derden ontvangen bedrag met betrekking tot risicoinventarisatie was in 2003 gereserveerd voor gemeentelijke projecten. Die zijn pas in 2004 duidelijk geworden via project Externe veiligheid. Nu kan in 2005 in overleg met gemeenten de eindbestemming vastgesteld worden. Dit bedrag ad € 31.722,-- is voorgedragen voor overheveling.

Er is ook nog een geoormerkte overheveling van € 23.603,--. Dit betreft geld van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) dat ingezet moet worden in integrale veiligheid. Hiervoor is in 2004 geen project ingediend, in verband met de voltooiing van evaluatie van een ander veiligheidsproject. Momenteel wordt project Integrale risicocommunicatie in uitvoering genomen.
Bijdrage van de provincie kan als BZK-project gezien worden.

*3210190 Toegerekende apparaatskosten*

De apparaatskosten veiligheidsprojecten zijn begroot onder de doelstelling Handhaving openbare orde en veiligheid maar verantwoord onder deze doelstelling.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **2** | **Openbare orde en veiligheid** | **Portefeuillehouder** | de heer A.L. ter Beek |
| **Programma** | **2.0** | Openbare orde en veiligheid | **Groep** | 21 SG Kabinet |
| **Doelstelling** | **32201** | Bestrijding bosbranden | **Contactpersoon** | de heer B.F. Potjer (toestel 53 95) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3220101 | *Voeren van secretariaat en subsidiëren van de Stichting Bosbrandbestrijding* | Geen bijeenkomsten. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 9.353 | 1.620 | 4.886 |
| **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| **Saldo** | 9.353 | 1.620 | 4.886 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3220101 | 440042 | Stichting Bosbrandbestrijding | 1.620 | 0 | 1.620 |
| 3220190 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 0 | 4.886 | -4.886 |
| | | **Totaal lasten** | **1.620** | **4.886** | **-3.266** |
| | | **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **0** | **0** |
| | | **Saldo** | **1.620** | **4.886** | **-3.266** |

**Financiële analyse**

*3220101 Voeren van secretariaat en subsidiëren van de Stichting Bosbrandbestrijding*

Bijdrage is in 2004 niet opgevraagd. De apparaatskosten in 2004 hangen samen met de financiële afwikkeling van de stichting.

# 3.0 VERKEER

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **3** | **Verkeer en vervoer** | **Portefeuillehouder** | de heer S.B. Swierstra |
| **Programma** | **3.0** | Verkeer | **Groep** | 12 PG Verkeer en Vervoer |
| **Doelstelling** | **33002** | Opstellen en uitdragen provinciaal beleid verkeer en vervoer | **Contactpersoon** | mevrouw S.W.T Gerritsen (toestel 54 84) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3300201 | *Provinciaal omgevingsplan (POP) II, een van de hoofdpijlers verkeers- en vervoersbeleid in 2004 vastgesteld door provinciale staten (PS)* | Het Provinciaal omgevingsplan is vastgesteld. De fysieke infrastructuur is een van de zes grondslagen. |
| 3300202 | *POP II Uitvoeringsplan verkeer en vervoer, actualisatie Investeringsnota verkeer en vervoer, in 2004 vastgesteld door PS* | Het gaat hier om het Uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer, dat is in uitvoering. Het tijdstip van vaststelling heeft samenhang met vaststelling Nota mobiliteit (Planologische kernbeslissing 2005). Investeringsnota herzien in voorjaar 2004 in verband met Collegeprogramma. Actualisatie Voorjaarsnota 2004 in voorjaar 2005. |
| 3300203 | *Beleidseffectrapportage verkeer en vervoer Noord-Nederland, in 2004 vastgesteld door het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN)* | Ook in 2004 is een rapportage uitgebracht. Deze rapportage heet: Monitor verkeer en vervoer Noord-Nederland. |
| 3300204 | *Duurzaam Veilig 2 in 2004 uitvoeren onder andere via de mensgerichte benadering en het pakket Essentiële kenmerken* | Een mensgerichte benadering wordt meegenomen in zowel gedrags- als inframaatregelen. Ook zijn er infraprojecten uitgevoerd (N381) en in voorbereiding (2005) op basis van de essentiële herkenbaarheidskenmerken in relatie met het terugdringen van rijongevallen. |
| 3300205 | *Nieuwe contracten verbindend en uitvoerende netten OB via de aanbesteding OV vaststellen* | GGD-concessie en concessie Zuidoost-Drenthe zijn gerealiseerd, concessie Zuidwest-Drenthe volgt in maart 2005. Daarmee is al het openbaar vervoer in Drenthe aanbesteed. |
| 3300206 | *Luchtvaartbeleid; voorbereiden op de feitelijke overdracht van luchtvaarttaken en -bevoegdheden in 2005* | Is niet gerealiseerd. Dit in verband met de vertraging in de procedure rond het opstellen van de wetteksten (Wet luchtvaart, waarin de decentralisatie wordt geregeld). Feitelijke overdracht is verschoven naar 2006/2007. |
| 3300207 | *SNN-werkzaamheden in bestuurscommissies, werk- en projectgroepen* | De onderhandelingen met het Rijk over grote infrastructuur, Meerjarenprogramma infrastructuur en transport (MIT) en Nota Mobiliteit worden in SNN-verband gevoerd. De voorbereiding vindt plaats in de Bestuurscommissie Stedelijke Ontwikkeling en Mobiliteit (SOM). |
| 3300208 | *Inbreng in het nieuwe Nationaal verkeers- en vervoersplan (NVVP), reactie op de Begroting van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat (VW) en het Meerjarenprogramma infrastructuur en transport (MIT) en landsdeeloverleggen met de minister van VW* | Via reacties ADV, Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe (VVBD) en SNN inbreng geleverd op de Nota mobiliteit (dit is de opvolger van NVVP). In het landsdeeloverleg 2004 zijn afspraken gemaakt die zijn neergelegd in de brief van de minister van VW d.d. 10 december 2004 aan de Tweede Kamer. |
| 3300209 | *Meerjarenuitvoeringsprogramma verkeer en vervoer (MUP-VV) stapsgewijs opzetten als breed uitvoeringsprogramma verkeer en vervoer voor Drenthe, MUP 2005-2008 in 2004 vastgesteld door PS* | In het Provinciaal uitvoeringsprogramma (PUP 2005), dat op 11 januari 2005 is vastgesteld, is verdere invulling gegeven aan het verbreden van het van oorsprong provinciale PUP. Overigens wordt het PUP in het duale stelsel niet meer aan PS voorgelegd. |
| 3300213 | *Interprovinciaal Overleg(IPO)-werkzaamheden in IPO-bestuur, adviescommissies, brede overleg- en adviesgroepen (BOAG's) en vakberaden* | Inbreng is geleverd in de diverse IPO-gremia om de beleidsdoelstellingen van het college te realiseren. |

| Financiën | Rekening 2003 | Begroting 2004 | Rekening 2004 |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 816.224 | 4.042.604 | 4.096.884 |
| **Baten** | 0 | 3.119.050 | 3.174.906 |
| **Saldo** | 816.224 | 923.554 | 921.978 |

| Prestatie | Kostensoort | Omschrijving | Begroot | Realisatie | Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3300201 | 423014 | Overige goederen en diensten | 3.119.050 | 3.212.922 | -93.872 |
| | 423990 | Afwikkeling voorgaand jaar | 0 | -28.940 | 28.940 |
| 3300202 | 423014 | Overige goederen en diensten | 0 | 368 | -368 |
| | 423185 | Kosten bevordering mobiliteit | 8.100 | 8.708 | -608 |
| 3300203 | 423033 | Verkeerswaarnemingen | 48.000 | 33.052 | 14.948 |
| 3300204 | 423185 | Kosten bevordering mobiliteit | 12.000 | 12.093 | -93 |
| 3300207 | 423185 | Kosten bevordering mobiliteit | 15.400 | 28.735 | -13.335 |
| | 423990 | Afwikkeling voorgaand jaar | 0 | -4.900 | 4.900 |
| 3300209 | 423185 | Kosten bevordering mobiliteit | 50.000 | 21.160 | 28.840 |
| 3300213 | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | -12.217 | 12.217 |
| 3300290 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 790.054 | 825.903 | -35.849 |
| | | **Totaal lasten** | **4.042.604** | **4.096.884** | **-54.280** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Baten** | | | |
| 3300201 | 823016 | Overige opbrengsten | 0 | 64.932 | 64.932 |
| | 840040 | Overige inkomensoverdrachten | 3.119.050 | 3.119.050 | 0 |
| 3300213 | 823997 | Afwikkeling voorgaand dienstjaar (inkomsten) | 0 | -9.076 | -9.076 |
| | | **Totaal baten** | **3.119.050** | **3.174.906** | **55.856** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Saldo** | **923.554** | **921.978** | **1.576** |

**Financiële analyse**

*3300201 POP II, een van de hoofdpijlers verkeers- en vervoersbeleid in 2004 vastgesteld door PS*

Op deze prestatie staan de inkomsten en uitgaven van de De Boer-regeling vermeld (versnellingsmaatregelen openbaar vervoer). Van het ministerie zijn de gelden ontvangen en deze zijn doorgesluisd naar gemeentelijke dan wel provinciale projecten. Middelen worden terugontvangen als de projecten lager uitvallen dan begroot. Deze meevaller kan niet worden begroot.

*3300203 Beleidseffectrapportage verkeer en vervoer Noord-Nederland, in 2004 vastgesteld door het SNN*

De kosten vertonen een onderschrijding, omdat een nieuwe versie van het monitoringssysteem nog niet gereed was. Bovendien zijn er weinig niet geplande onderzoeken gerealiseerd.

*3300207 SNN-werkzaamheden in bestuurscommissies, werk- en projectgroepen*

Op deze prestatie wordt de overschrijding veroorzaakt, omdat er geen budget is geboekt voor onder andere het project Weg van het landschap. De extra kosten hier worden gecompenseerd met de meevaller op prestatie 3300209.

*3300209 MUP-VV stapsgewijs opzetten als breed uitvoeringsprogramma verkeer en vervoer voor Drenthe, MUP 2005-2008 in 2004 vastgesteld door PS*

Er heeft een onderzoek plaatsgevonden naar de verplaatsingen binnen Drenthe. Ook is er een plan van aanpak voor de Nota fiets gemaakt. De kosten hiervan zijn verantwoord op deze prestatie. Het voordeel wordt gecompenseerd door de tegenvaller op prestatie 3300207.

*3300290 Toegerekende apparaatskosten*

De apparaatskosten vertonen een overschrijding. Binnen de Productgroep Verkeer en Vervoer zijn in totaliteit meer uren op projecten verantwoord dan begroot.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **3** | **Verkeer en vervoer** | **Portefeuillehouder** | de heer S.B. Swierstra |
| **Programma** | **3.0** | Verkeer | **Groep** | 12 PG Verkeer en Vervoer |
| **Doelstelling** | **33003** | Veilige bereikbaarheid in leefbaar Drenthe | **Contactpersoon** | mevrouw S.W.T. Gerritsen (toestel 54 84) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3300301 | *MUP-projecten Infrastructuur uitvoeren* | Infrastructuurprojecten in 2004:<br>- N372 Herinrichting bebouwde kom Peizermade<br>- N373 Herinrichting bebouwde kom Langelo<br>- N378 Vervangen VRI Gasselternijveen door rotonde<br>- N378 Aanleg rotonde bij aansluiting op de N379<br>- N379 Aanpassen bebouwde kom Drouwenermond<br>- N381 Aanpassen weginrichting aan de richtlijnen van Duurzaam Veilig<br>Wegvakken Beilen - Westerbork en Zweeloo - Noordsleen<br>- N381 Aanleg rotondes bij aansluiting op de N34<br>- N381 Aanleg fietstunnel Sleenerzand<br>- N386 Aanleg rotondes bij de aansluiting op de A28 en de Meerweg<br>- N851 Grootschalige reconstructie van de Hoogeveensche weg in Meppel<br>- N854 Aanleg rotondes bij de aansluiting met de N381<br>Gefaseerd aanpassen van de bewegwijzering aan de uitgangspunten van Duurzaam Veilig.<br>Optimaliseren haltevoorzieningen langs gedeelte van N371, N372, N373, N378 en N386. |
| 3300302 | *Inspecties verkeersveiligheid uitvoeren en aanbevelingen opstellen voor het verbeteren van de verkeersveiligheid* | De N374 en de N371 zijn geïnspecteerd. Beide rapportages zijn in wording. |
| 3300303 | *Monitoring (verkeerstellingen, ongevallenanalyse en dergelijke) uitvoeren* | Ook in 2004 is aan beide onderwerpen aandacht besteed. De uitkomsten daarvan worden in 2005 op de gebruikelijke wijze uitgebracht (website, brochures etc.). |
| 3300304 | *Verkeers- en vervoersprojecten (gebundelde doeluitkering (GDU))* | Op basis van de ingediende projecten door provincie en gemeenten is een lijst van te honoreren projecten opgesteld die na advisering door het VVBD door gedeputeerde staten is vastgesteld. |
| 3300305 | *MUP-projecten gedragsbeïnvloeding uitvoeren* | Het overgrote deel van de in het MUP 2004-2007 genoemde gedragsprojecten is uitgevoerd door provinciale medewerkers, dan wel door de partners en eventueel ingehuurde organisaties. |
| 3300306 | *Projecten verkeerseducatie uitvoeren* | Ook de projecten verkeerseducatie zijn in het MUP 2004 opgenomen en uitgevoerd. |
| 3300308 | *Integrale handhaving uitvoeren* | De provincie speelt geen rol bij de uitvoering, maar wel bij de regie. In 2004 is overeenstemming bereikt over de wijze van aanpak in 2005 en later. Dit wordt de komende tijd uitgewerkt. |
| 3300309 | *Informatie, voorlichting en communicatie toepassen als middel ter verbetering van de verkeersveiligheid* | Op diverse wijzen is aandacht besteed aan communicatie, waaronder Infobulletin Verkeer en Vervoer, Brochure werkzaamheden N381 en verschillende websites. |
| 3300310 | *Het project Duurzaam Veilig 2 voor de jaren 2004 tot en met 2006 uitvoeren* | Via de uitvoering van gedragsprojecten en infrastructurele maatregelen is hieraan invulling gegeven. De nadruk ligt op de invoering van essentiële herkenbaarheidkenmerken. |

| Financiën | Rekening 2003 | Begroting 2004 | Rekening 2004 |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 14.507.266 | 19.320.644 | 10.422.636 |
| **Baten** | 4.278.691 | 10.576.332 | 4.267.914 |
| **Saldo** | 10.228.575 | 8.744.312 | 6.154.721 |

| Prestatie | Kostensoort | Omschrijving | Begroot | Realisatie | Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3300301 | 423194 | Knelpunten infrastructuur/ecologische hoofd-structuur (EHS) | 500.000 | 311.879 | 188.121 |
| | 423233 | Tunnel Scharreveld | 700.000 | 150.217 | 549.783 |
| | 423234 | Reconstructie N854, Verlengde Hoogeveen-sche Vaart - N37 | 700.000 | 7.885 | 692.115 |
| | 462011 | Afschrijving investering X-VVI | 314.082 | 271.383 | 42.699 |
| | 462012 | Afschrijvingen (INFRA) | 749.899 | 555.101 | 194.798 |
| | 462013 | Afschrijvingen (FVV) | 585.230 | 74.162 | 511.068 |
| | 462020 | Extra afschrijving | 1.221.197 | 1.221.197 | 0 |
| | 465007 | Rente investering X-VVI | 427.152 | 418.161 | 8.991 |
| | 465008 | Rentelasten (INFRA) | 788.437 | 520.368 | 268.069 |
| | 465009 | Rentelasten (FVV) | 428.905 | 165.299 | 263.606 |
| 3300303 | 423014 | Overige goederen en diensten | 0 | 1.560 | -1.560 |
| | 423033 | Verkeerswaarnemingen | 33.000 | 30.935 | 2.065 |
| 3300304 | 440334 | Bijdragen in kosten verkeers- en vervoers-projecten | 9.238.250 | 1.444.957 | 7.793.293 |
| | 461511 | Voorziening verkeers- en vervoersprojecten GDU | 0 | 1.457.717 | -1.457.717 |
| 3300305 | 423035 | Programmakosten VVB | 578.082 | 506.630 | 71.452 |
| | 423235 | Stimulering corridorpilot | 600.000 | 600.000 | 0 |
| | 423990 | Afwikkeling voorgaand jaar | 0 | -45.695 | 45.695 |
| 3300306 | 423036 | Kosten permanente verkeerseducatie | 11.500 | 0 | 11.500 |
| 3300308 | 423185 | Kosten bevordering mobiliteit | 1.300 | 1.229 | 71 |
| 3300309 | 423185 | Kosten bevordering mobiliteit | 44.200 | 32.293 | 11.907 |
| | 440053 | Stichting Centrum Verkeerstechniek c.a. | 2.500 | 0 | 2.500 |
| | 440054 | Koninklijke Nederlandse Toeristenbond ANWB | 50 | 0 | 50 |
| | 440055 | District Drenthe van Veilig Verkeer Nederland | 2.500 | 2.500 | 0 |
| | 440056 | Verbond voor Veilig Verkeer ten behoeve van alcoholbestrijding | 91 | 0 | 91 |
| | 443024 | Bijdragen ter bevordering mobiliteit | 65.000 | 47.585 | 17.415 |
| 3300310 | 423255 | Kosten uitvoering Interim-regeling duurzaam veilig | 43.308 | 0 | 43.308 |
| | 440315 | Uitvoering interim-regeling Duurzaam veilig | 658.692 | 723.618 | -64.926 |
| 3300390 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 1.627.269 | 1.923.655 | -296.386 |
| | | **Totaal lasten** | **19.320.644** | **10.422.636** | **8.898.008** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Baten** | | | |
| 3300301 | 823016 | Overige opbrengsten | 0 | 1.800 | 1.800 |
| 3300303 | 811001 | Leges en andere rechten | 11.300 | 14.235 | 2.935 |
| | 840029 | Bijdrage Rijk GDU | 2.190.000 | 2.827.743 | 637.743 |
| | 840997 | Afwikkeling voorgaand dienstjaar (inkomsten) | 0 | 74.931 | 74.931 |
| | 861015 | Bijdrage van voorziening GDU (verkeers- en vervoersproject) | 7.048.250 | 0 | -7.048.250 |
| 3300305 | 823016 | Overige opbrengsten | 0 | 272 | 272 |
| | 823997 | Afwikkeling voorgaand dienstjaar (inkomsten) | 157.782 | 157.783 | 1 |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | 840040 | Overige inkomensoverdrachten | 0 | 139 | 139 |
| | 840075 | Bijdrage Rijk ten behoeve van programma-kosten VVB | 467.000 | 467.394 | 394 |
| 3300310 | 840068 | Bijdrage Rijk Interimregeling Duurzaam Veilig | 702.000 | 702.000 | 0 |
| | 861077 | Bijdrage voorziening Interimregeling Duur-zaam Veilig | 0 | 21.618 | 21.618 |
| | | **Totaal baten** | **10.576.332** | **4.267.914** | **-6.308.418** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Saldo** | **8.744.312** | **6.154.721** | **2.589.591** |

**Financiële analyse**

*3300301 MUP-projecten infrastructuur uitvoeren*

Het is niet gelukt de projecten, Tunnel Scharreveld, Reconstructie N854 Verlengde Hoogeveensche Vaart N37 en Knelpunten infrastructuur/ EHS in 2004 volledig te realiseren. Het project Scharreveld is vertraagd doordat de discussie met bevolking en gemeente over toelaatbare doorrijhoogte van de tunnel (wel of niet geschikt maken voor landbouwverkeer) meer tijd heeft gekost dan voorzien. Omdat de bodem ter plaatse erg waterdoorlatend was, moest het ontwerp fundamenteel worden aangepast en heeft de voorbereiding meer tijd gekost. Door de verandering in het ontwerp konden de aanleg- en bouwvergunning later worden aangevraagd. Deze vergunningsverleningsprocedure is afgerond op 31 december 2004.
Het project Reconstructie N854 Verlengde Hoogeveensche Vaart N37 is vertraagd door onverwacht bezwaar in het kader van artikel-19-procedure (verkorte bestemmingsplanwijzigingsprcedure) die inmiddels ongegrond is verklaard. Moeizame onderhandelingen over aankoop van gronden en het overleg met bewoners omtrent inritten verliep moeizaam.
Door een erg natte zomer konden de projecten Knelpunten infrastructuur/EHS niet gestart worden.
Bij de besteding van het budget is aangegeven dat projecten voor de helft door de aanvragende instantie zelf moet worden betaald. In de meeste gevallen is dat de gemeente. Door bezuiniging op de gemeentelijke budgetten kregen dit soort projecten geen prioriteit.

Voor deze projecten is dan ook budgetoverheveling aangevraagd. De kapitaallasten (afschrijvingen en rente) van X-VVI, Infra en FVV zijn lager dan begroot. Dit komt doordat diverse investeringsprojecten niet conform MUP worden uitgevoerd. Zie voor verdere details het overzicht van lopende investeringsprojecten. Het voordeel op de kapitaallasten van Infra- en FVV-projecten wordt verrekend met een toevoeging aan de reserves bij de doelstelling Mutaties reserves van het Programma financiering en algemene dekkingsmiddelen. Voor de projecten Tunnel Scharreveld, Reconstructie wegvak Verlengde Hoogeveense Vaart - N37 en Knelpunten infrastructuur/EHS is om budgetoverheveling naar 2005 verzocht.

*3300304 Verkeers- en vervoersprojecten (GDU)*

Aan inkomsten is een bedrag van € 2.902.674,-- ontvangen (als voorschot rijksbijdrage en enkele afrekeningen in verband met te veel ontvangen voorschotten). Ten laste van het budget 2004 is een bedrag van € 1.444.957,-- verantwoord. Uiteindelijk resulteert dit in een positief saldo van € 1.457.717,-- ten behoeve van GDU-projecten in 2005 en verder. Het voordeel is toegevoegd aan de voorziening GDU. De realisatie wijkt sterk af van de begrote uitgaven en inkomsten. De budgetten zijn per abuis met een begrotingswijziging verhoogd, omdat verplichtingen uit eerdere jaren ook ten laste van de exploitatie in 2004 gebracht zouden moeten worden. Dit is echter op advies van de accountant niet gedaan. Op advies van de accountant is de stand van de reserve op de balans per 1 januari 2004 aangepast. Vandaar dat er veel minder uitgaven zijn dan begroot en de onttrekking aan de voorzieningen ad € 7.048.250,-- niet gerealiseerd is.

*3300305 MUP-projecten gedragsbeïnvloeding uitvoeren*

In het afgelopen jaar is veel aandacht besteed aan het kritisch bekijken van nog openstaande verplichtingen. Dit heeft geresulteerd in een negatieve uitgave (= voordeel) van € 45.695,--.

*3300309 Informatie, voorlichting en communicatie toepassen als middel ter verbetering van de verkeersveiligheid*

De kosten voor de Zuiderzeelijn ISP/SNN-secretariaat zijn meegevallen. Dit soort kosten zijn moeilijk te schatten, omdat de werkelijke kosten verdeeld worden over de diverse partners.

*3300310 Het project Duurzaam Veilig 2 voor de jaren 2004 tot en met 2006 uitvoeren*

De Interimregeling Duurzaam Veilig geeft de mogelijkheid gelden beschikbaar te stellen aan wegbeheerders om maatregelen te treffen die de verkeersveiligheid vergroten. Het Rijk stelt gelden beschikbaar in de periode 2001 tot en met 2004; deze mogen uitgeven worden in de periode 2001 tot en met 2006. Het gemeentelijke deel is uitbetaald; door de provincie mag nog een klein bedrag worden besteed. Per saldo is in 2004 € 21.618,-- meer uitgegeven dan er aan inkomsten is binnengekomen. Dit bedrag is verrekend met een bijdrage uit de voorziening Interimregeling Duurzaam Veilig.

*3300390 Toegerekende apparaatskosten*

De apparaatskosten vertonen een overschrijding. Binnen de Productgroep Verkeer en Vervoer zijn in totaliteit meer uren op projecten verantwoord dan begroot.

# 3.1 BEHEER EN ONDERHOUD

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **3** | **Verkeer en vervoer** | **Portefeuillehouder** | de heer S.B. Swierstra |
| **Programma** | **3.1** | Beheer en onderhoud | **Groep** | 14 PG Wegen en Kanalen |
| **Doelstelling** | **33103** | Beleid duurzaam beheer provinciaal wegennet | **Contactpersoon** | de heer T. Woestenburg (toestel 57 40) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3310301 | *Beleid als grondslag voor het wegen-beheer* | In 2004 zijn de volgende hoofdstukken van het beleidsplan gereed-gekomen.<br>- Essentiële herkenbaarheidkenmerken van wegen.<br>- Grondstromenbeleidsplan met bodemkwaliteitskaart.<br>- Beplantingen.<br>- (In concept) Aanbestedingsbeleid van werken.<br><br>Er ontbreken naar huidige inzichten nog 5 hoofdstukken (gedeeltelijk ook vaarwegbeheer betreffend).<br><br>In 2004 zijn als landelijke primeur de essentiële herkenbaarheid-kenmerken aangebracht op 2 gereconstrueerde vakken van de N381 (een enkelbaans stroomweg). |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 19.556 | 18.565 | 23.790 |
| **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| **Saldo** | 19.556 | 18.565 | 23.790 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3310390 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 18.565 | 23.790 | -5.225 |
| | | **Totaal lasten** | **18.565** | **23.790** | **-5.225** |
| | | **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **0** | **0** |
| | | **Saldo** | **18.565** | **23.790** | **-5.225** |

**Financiële analyse**

*3310390 Toegerekende apparaatskosten*

De apparaatskosten vertonen een kleine overschrijding hiervoor is geen directe verklaring.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **3** | **Verkeer en vervoer** | **Portefeuillehouder** | de heer S.B. Swierstra |
| **Programma** | **3.1** | Beheer en onderhoud | **Groep** | 14 PG Wegen en Kanalen |
| **Doelstelling** | **33104** | Wegennet (wegenbeheer) | **Contactpersoon** | de heer J.F. Meek (toestel 53 48) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3310401 | *417 km weg (totaal) beheren plus 15 km parallelweg, 261 km fietspad en 28 fauna-tunnels, inclusief bijbehorende projecten (volgens Managementcontract wegenbeheer en Beleidsplan wegenbeheer). Het wegennet moet kwalitatief van ruim voldoende niveau zijn.* | Het beheer en onderhoud is nagenoeg volgens plan uitgevoerd. De deklaagvernieuwing op de rondweg om Coevorden is, na enige discussie over "stil asfalt", in samenspraak met de gemeente verschoven naar 2005. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 13.801.316 | 11.078.888 | 13.087.484 |
| **Baten** | 2.206.773 | 228.887 | 2.184.304 |
| **Saldo** | 11.594.543 | 10.850.001 | 10.903.180 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3310401 | 423037 | Onderhoud | 7.814.615 | 9.406.951 | -1.592.336 |
| | 423164 | Niet basis ICT-voorzieningen | 5.000 | 3.003 | 1.997 |
| | 430005 | Zakelijke lasten | 90.756 | 84.266 | 6.490 |
| | 462014 | Afschrijvingen wegen (steunpunten) | 114.076 | 114.076 | 0 |
| | 465010 | Rentelasten wegen (steunpunten) | 128.070 | 108.904 | 19.166 |
| 3310490 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 2.926.371 | 3.370.284 | -443.913 |
| | | **Totaal lasten** | **11.078.888** | **13.087.484** | **-2.008.596** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Baten** | | | |
| 3310401 | 811001 | Leges en andere rechten | 18.151 | 4.073 | -14.078 |
| | 820001 | Verkoop van onroerende zaken | 0 | 17.722 | 17.722 |
| | 823014 | Schadevergoedingen | 0 | 60.860 | 60.860 |
| | 823015 | Boomschadevergoedingen | 0 | 1.624 | 1.624 |
| | 823016 | Overige opbrengsten | 210.736 | 2.096.715 | 1.885.979 |
| | 823017 | Abstracte schadevergoeding | 0 | 3.310 | 3.310 |
| | | **Totaal baten** | **228.887** | **2.184.304** | **1.955.417** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Saldo** | **10.850.001** | **10.903.180** | **-53.179** |

**Financiële analyse**

*3310401 417 km weg (totaal) beheren plus 15 km parallelweg, 261 km fietspad en 28 faunatunnels, inclusief bijbehorende projecten (volgens Managementcontract wegenbeheer en Beleidsplan wegenbeheer). Het wegennet moet kwalitatief van ruim voldoende niveau zijn.*

*Onderhoud*

De overschrijding op de post Onderhoud wordt veroorzaakt doordat binnen de onderhoudsprojecten een aantal projecten van het MUP is uitgevoerd. In totaal voor een bedrag van ongeveer € 2.000.000,--. Tegenover deze extra kosten zijn overige opbrengsten verantwoord. Dit zijn de vergoedingen vanuit het MUP voor de uitgevoerde werken. Doordat de vervanging van de deklaag op de rondweg Coevorden is uitgesteld naar 2005, in verband met de discussie over zogenaamd "stil asfalt", zijn hiervoor nog geen uitgaven gerealiseerd. Per saldo resulteert dit in een voordeel. Bij het dagelijks onderhoud heeft de gladheidsbestrijding € 120.000,-- meer gekost en zijn er besparingen opgetreden bij onder andere onderhoud kunstwerken, onderhoud beplantingen en openbare verlichting. Dit laatste mede doordat, door de overstap van Essent naar Rendo als energieleverancier, de afrekeningen van beide maatschappijen nog geheel niet op orde zijn. Definitieve afrekening volgt in 2005.

*Afschrijvingen en rentelasten*

Dit betreft de kapitaallasten van de nog openstaande boekwaarde van de steunpunten. Met de verkoop van het steunpunt Beilen verwachten wij deze te kunnen afboeken. De overdracht van dit steunpunt zal plaatsvinden zodra de bodemsanering hiervan is afgewerkt.

*Verkoop onroerende zaken*

Dit betreft het afstoten van kleine stukken grond die voor het wegbeheer geen functie meer hebben.

*Schadevergoedingen*

Dit betreft de verhaalde vergoedingen van diverse schades. De herstelkosten van deze schades zijn op het normale onderhoud verantwoord.

*Overige opbrengsten*

Dit betreft vrijwel geheel de vergoedingen vanuit het MUP voor de uitgevoerde werken binnen het beheer en onderhoud van wegen. De kosten hiervan zijn onder de post Onderhoud verantwoord.

*Toegerekende apparaatskosten*

De overschrijding van de apparaatskosten wordt veroorzaakt doordat vanuit het bouwdeel van de Productgroep Wegen en Kanalen meer werkzaamheden voor beheer en onderhoud zijn verricht. Dit betreft vooral landmeetwerkzaamheden (beheerkaartvervaardiging) en werkzaamheden voor de grootonderhoudsprojecten.

*Bijdrage aan reserve Wegenbeheer*

Het saldo van lasten en baten op deze doelstelling wordt exclusief het resultaat op de kapitaallasten verrekend met de reserve Wegenbeheer. In 2004 is, na verrekening van het tekort in 2003, per saldo € 292.000,-- meer uitgegeven dan de bestemmingsreserve groot is. Dit saldo komt ten laste van de algemene middelen en zal in 2005 met de reserve Wegenbeheer worden verrekend.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **3** | **Verkeer en vervoer** | **Portefeuillehouder** | de heer S.B. Swierstra |
| **Programma** | **3.1** | Beheer en onderhoud | **Groep** | 14 PG Wegen en Kanalen |
| **Doelstelling** | **33304** | Vaarweg Meppel-De Punt | **Contactpersoon** | de heer W. Paas (toestel 53 31) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3330401 | *64 km vaarweg (totaal) beheren, inclusief bijbehorende projecten (volgens managementcontract)* | Het beheer en onderhoud is vrijwel geheel volgens planning verlopen. De geplande verbeteringen aan een aantal bruggen in het Noord-Willemskanaal zijn opgestart en zullen in 2005 worden afgerond. De kosten hiervan komen vrijwel geheel ten laste van 2005. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 3.858.897 | 3.549.403 | 3.159.834 |
| **Baten** | 3.921.185 | 3.523.604 | 3.960.543 |
| **Saldo** | 62.288 | 25.799 | -800.709 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3330401 | 423037 | Onderhoud | 2.212.824 | 1.946.545 | 266.279 |
| | 423164 | Niet basis ICT-voorzieningen | 2.500 | 175 | 2.325 |
| | 430005 | Zakelijke lasten | 13.615 | 14.490 | -875 |
| 3330490 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 1.320.464 | 1.198.624 | 121.840 |
| | | **Totaal lasten** | **3.549.403** | **3.159.834** | **389.569** |
| | | **Baten** | | | |
| 3330401 | 811001 | Leges en andere rechten | 0 | 905 | 905 |
| | 822001 | Huur dienstwoningen | 1.275 | 1.595 | 320 |
| | 823014 | Schadevergoedingen | 0 | 3.329 | 3.329 |
| | 823016 | Overige opbrengsten | 212.300 | 267.153 | 54.853 |
| | 840002 | Bijdrage Rijk Meppel-De Punt | 3.109.547 | 3.346.454 | 236.907 |
| | 840008 | Bijdrage van waterschappen in voedings-gemalen | 195.732 | 336.314 | 140.582 |
| | 840013 | Bijdrage provincie Groningen bediening Meerbrug Paterswolde | 4.750 | 4.793 | 43 |
| | | **Totaal baten** | **3.523.604** | **3.960.543** | **436.939** |
| | | **Saldo** | **25.799** | **-800.709** | **826.508** |

**Financiële analyse**

*3330401 64 km vaarweg (totaal) beheren, inclusief bijbehorende projecten (volgens managementcontract)*

*Onderhoud*

Doordat de verbeteringen aan de bruggen in het Noord-Willemskanaal daadwerkelijk pas in 2005 worden uitgevoerd, levert dit voor 2004 een besparing op van € 300.000,--. Bij het dagelijks onderhoud zijn geen noemenswaardige financiële afwijkingen, anders dan dat er op de exploitatie van de kunstwerken een voordeel blijkt te zijn van € 120.000,--. Dit wordt veroorzaakt doordat door de overstap van Essent naar Rendo als energieleverancier, de afrekeningen van beide maatschappijen nog geheel niet op orde zijn. Definitieve afrekening volgt in 2005.

*Overige opbrengsten*

Hierbij is onder andere een inkomst vanuit de Subsidieregeling gebiedsgericht beleid (SGB) verantwoord. Deze subsidie is ontvangen voor de natuurtechnische oeververbetering van het Noord-Willemskanaal ter grootte van € 144.000,--. Bovendien is er een bijdrage van € 34.000,-- ontvangen voor de aangebrachte kunstaspecten bij de gerenoveerde bruggen/sluizen. Ook zijn er vergoedingen ontvangen van de gemeenten Assen en Midden-Drenthe voor het bedienen van enkele gemeentelijke bruggen naast een aantal overige kleine inkomsten.

*Bijdrage van het Rijk*

Op de rijksvergoeding voor het beheer en onderhoud van de van het Rijk overgenomen vaarweg Meppel-De Punt is een indexering van toepassing. Deze heeft voor 2004 een gunstiger uitwerking dan bij de begroting was voorzien.

*Bijdrage voor voedingsgemalen*

De opbrengsten van de voedingsgemalen voor het voor de waterschappen opgebrachte water hebben betrekking op de kosten van het voorgaande jaar (afrekening achteraf). Deze kosten zijn weersafhankelijk en daardoor moeilijk te begroten en daarom worden de opbrengsten bij voorkeur niet te hoog opgenomen.

*Toegerekende apparaatskosten*

Er is voor € 121.840,-- minder tijd verantwoord op de vaarweg Meppel-De Punt.

*Bijdrage aan reserve Vaarweg Meppel-De Punt*

Doordat de lasten lager zijn en de baten hoger dan was begroot, is er € 826.508,-- aan de achterliggende reserve toegevoegd. Deze toevoeging is bij de doelstelling Mutaties reserves van het Programma financiering en algemene dekkingsmiddelen verantwoord.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **3** | **Verkeer en vervoer** | **Portefeuillehouder** | de heer S.B. Swierstra |
| **Programma** | **3.1** | Beheer en onderhoud | **Groep** | 14 PG Wegen en Kanalen |
| **Doelstelling** | **33305** | Zuidoost-Drents vaarwegennet | **Contactpersoon** | de heer W. Paas (toestel 53 31) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3330501 | *91 km vaarweg (totaal) beheren, inclusief bijbehorende projecten (volgens managementcontract)* | Het dagelijks beheer en onderhoud van de Zuidoost-Drentse vaarwegen is normaal verlopen. Van het gepland groot onderhoud is een aantal kleinere projecten jaaroverstijgend en loopt dus door in 2005. Voor het inlopen van het achterstallig onderhoud zijn aanbestedingen geweest en worden de werken uitgevoerd in 2005. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 3.306.926 | 3.176.456 | 4.070.121 |
| **Baten** | 1.115.803 | 1.035.616 | 1.271.614 |
| **Saldo** | 2.191.123 | 2.140.840 | 2.798.508 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3330501 | 423037 | Onderhoud | 1.928.241 | 2.891.436 | -963.195 |
| | 423164 | Niet basis ICT-voorzieningen | 2.000 | 2.158 | -158 |
| | 430005 | Zakelijke lasten | 34.034 | 35.758 | -1.724 |
| 3330590 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 1.212.181 | 1.140.769 | 71.412 |
| | | **Totaal lasten** | **3.176.456** | **4.070.121** | **-893.665** |
| | | **Baten** | | | |
| 3330501 | 811001 | Leges en andere rechten | 0 | 2.314 | 2.314 |
| | 822001 | Huur dienstwoningen | 7.650 | 8.231 | 581 |
| | 823014 | Schadevergoedingen | 0 | 7.122 | 7.122 |
| | 823016 | Overige opbrengsten | 5.810 | 84.377 | 78.567 |
| | 840008 | Bijdrage van waterschappen in voedingsgemalen | 102.571 | 243.538 | 140.967 |
| | 840037 | Bijdrage Velt en Vecht in kosten buitengewoon onderhoud | 460.711 | 463.940 | 3.229 |
| | 840094 | Bijdrage Rest en Wieden in kosten buitengewoon onderhoud | 458.874 | 462.092 | 3.218 |
| | | **Totaal baten** | **1.035.616** | **1.271.614** | **235.998** |
| | | **Saldo** | **2.140.840** | **2.798.508** | **-657.668** |

**Financiële analyse**

*3330501 91 km vaarweg (totaal) beheren, inclusief bijbehorende projecten (volgens managementcontract)*

*Onderhoud*
Bij het dagelijks onderhoud zijn evenals bij de vaarweg Meppel-De Punt geen financiële afwijkingen anders dan een voordeel op de exploitatie van de kunstwerken van € 40.000,--. Dit wordt veroorzaakt doordat door de overstap van Essent naar Rendo als energieleverancier, de afrekeningen van beide maatschappijen nog geheel niet op orde zijn. Definitieve afrekening volgt in 2005. Voor het groot onderhoud was in het managementcontract een inhaalslag voorzien op de damwandconstructies. Deze heeft voor 2004 tot een overschrijding van het budget geleid van ruim € 900.000,--.

*Leges en andere rechten*
In verband met het nieuwe ligplaatsenbeleid heeft een groot aantal mensen een tijdelijke vergunning aangevraagd. Hiervoor zijn leges ontvangen.

*Overige opbrengsten*
Via de Dienst Landelijk Gebied is een subsidie vanuit de SGB ontvangen. Deze bijdrage van € 36.500,-- is ontvangen voor aangebrachte natuurtechnische oevervoorzieningen. Van de gemeente Hoogeveen werd € 25.700,-- van het voor de gemeente uitgevoerde onderhoud aan het kunstwerk te Echten terugontvangen. Van de gemeente Emmen werd € 13.000,-- ontvangen wegens verrichte werkzaamheden voor brugbediening. Daarnaast werd nog een aantal kleinere vergoedingen ontvangen.

*Schadevergoedingen*
Dit zijn de op de veroorzakers verhaalde bedragen voor de schades, waarvan de kosten op het onderhoud zijn geboekt.

*Bijdrage voor voedingsgemalen*
De opbrengsten van de voedingsgemalen voor het voor de waterschappen opgebrachte water hebben betrekking op de kosten van het voorgaande jaar (afrekening achteraf). Deze kosten zijn weersafhankelijk en daardoor moeilijk te begroten en daarom worden de opbrengsten bij voorkeur niet te hoog opgenomen.

*Bijdrage waterschappen in onderhoud*
Door indexering van de contractuele bijdrage van de waterschappen in het onderhoud wijken deze af van de begrote bedragen. In 2004 betekent dit een meevaller van € 6.400,--.

*Toegerekende apparaatskosten*
Er is voor € 71.412,-- minder tijd verantwoord op de vaarweg Zuidoost-Drents vaarwegennet.

*Bijdrage van de reserve Zuidoost-Drents vaarwegennet*
Doordat de lasten hoger zijn en de baten lager dan was begroot is er op deze doelstelling een tekort van € 657.668,--. Dit tekort is gedekt door een bijdrage van de reserve Zuidoost-Drents vaarwegennet ad € 641.519,-- en een bijdrage van de reserve Exploitatie provinciale zandwinplaatsen ad € 16.149,--. Dit laatste vanwege een bijdrage in het afvoeren en verwerken van grond van het gronddepot Veeningerplas, waarvoor binnen deze doelstelling kosten zijn gemaakt. Deze bijdragen zijn verantwoord bij de doelstelling Mutaties reserves van het Programma financiering en algemene dekkingsmiddelen.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **3** | **Verkeer en vervoer** | **Portefeuillehouder** | de heer S.B. Swierstra |
| **Programma** | **3.1** | Beheer en onderhoud | **Groep** | 14 PG Wegen en Kanalen |
| **Doelstelling** | **33306** | Beleid duurzaam beheer provinciaal vaarwegennet | **Contactpersoon** | de heer T. Woestenburg (toestel 57 40) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3330601 | *Beleid als grondslag voor het vaarwegenbeheer* | Er ontbreekt nog 1 "nat" hoofdstuk van het beleidsplan (over de beleidsmargekeuze voor de kwaliteit van het vaarwegbeheer inclusief het groot onderhoud). Zie ook doelstelling 33103. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 15.801 | 13.123 | 15.111 |
| **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| **Saldo** | 15.801 | 13.123 | 15.111 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3330690 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 13.123 | 15.111 | -1.988 |
| | | **Totaal lasten** | **13.123** | **15.111** | **-1.988** |
| | | **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **0** | **0** |
| | | **Saldo** | **13.123** | **15.111** | **-1.988** |

**Financiële analyse**

Geen opmerkingen.

# 3.2 VERVOER

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **3** | **Verkeer en vervoer** | **Portefeuillehouder** | mevrouw T. Klip-Martin |
| **Programma** | **3.2** | Vervoer | **Groep** | 12 PG Verkeer en Vervoer |
| **Doelstelling** | **33402** | Verbeteren infrastructuur voor het goederenvervoer | **Contactpersoon** | mevrouw S.W.T Gerritsen (toestel 54 84) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3340201 | *MUP-(infra)projecten goederenvervoer, zoals:* | |
| | - Kanaal Almelo-Coevorden, vóór 2010 geschikt voor scheepvaart van 1.000 ton | - Het kanaal Almelo-Coevorden is geschikt voor scheepvaart van minimaal 400 ton. De ontwikkeling van het transport over water wordt gemonitord. Alleen een (belangrijke) toename van het transport over water op het traject tussen Almelo en Coevorden is voor de provincies Drenthe en Overijssel aanleiding voor een volgende stap in de verruiming van het kanaal. |
| | - Keersluis te Meppel vóór 2010 verbeterd | - Projectbesluit 2007. Start realisatie in 2009. |
| | - Passeerstroken in de spoorlijn Zwolle-Emmen vóór 2010 verbeterd | - Er zijn oriënterende gesprekken met ProRail opgestart. Onderdeel (SNN) Spoorvisie. |
| | - Ontwikkeling trimodaal overslagcentrum Coevorden vóór 2010 | - De verruiming van het kanaal Almelo-Coevorden en de aanleg van de insteekhaven op het Europark Coevorden was een belangrijke voorwaarde voor de ontwikkeling van het trimodaal overslagcentrum Coevorden. De verruiming van de mogelijkheden van het transport van goederen per spoor richting Zwolle is een aandachtspunt bij de ontwikkeling van de Spoorvisie Noord-Nederland. |
| 3340202 | *SNN-actieplan goederenvervoer uitvoeren in samenwerking overheden-bedrijfsleven* | Een aantal projecten goederenvervoer is in samenwerking met het bedrijfsleven in 2004 gerealiseerd. De overige projecten worden in 2005 afgerond. |
| | Baanverlenging Eelde | Stand van zaken 2004: het Rijk heeft een nieuwe beslissing op bezwaar gemaakt, zoals de Raad van State dat heeft gevraagd. Dit betekent in tijd gezien dat de aanwijzing baanverlenging in 2005 wordt verwacht en de verlenging zelf (fysiek) in 2006 gerealiseerd kan worden. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 851.132 | 4.146.049 | 4.826.255 |
| **Baten** | 0 | 0 | 7.054 |
| **Saldo** | 851.132 | 4.146.049 | 4.819.201 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3340201 | 423185 | Kosten bevordering mobiliteit | 0 | 9.329 | -9.329 |
| | 462001 | Afschrijving | 21.386 | 423.988 | -402.602 |
| | 462020 | Extra afschrijving | 4.078.295 | 4.078.295 | 0 |
| | 465004 | Toegerekende rente | 240.519 | 297.328 | -56.809 |
| | 465008 | Rentelasten (INFRA) | -203.915 | 0 | -203.915 |
| 3340290 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 9.764 | 17.316 | -7.552 |
| | | **Totaal lasten** | **4.146.049** | **4.826.255** | **-680.206** |
| | | **Baten** | | | |
| 3340201 | 823016 | Overige opbrengsten | 0 | 7.054 | 7.054 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **7.054** | **7.054** |
| | | **Saldo** | **4.146.049** | **4.819.201** | **-673.152** |

**Financiële analyse**

*3340201 MUP-(infra)projecten goederenvervoer*

Er is een brochure Regiovisie goederenvervoer in opdracht van meerdere partners gemaakt. De kosten voor de provincie bedragen, na verrekening met de ontvangen bijdragen van de partners, uiteindelijk € 2.275,--.

In 2004 is op deze doelstelling voor € 4.078.295,-- extra afgeschreven in het kader van uitvoering Collegeprogramma. Er is extra afgeschreven op met name geactiveerde activa van vaarwegen. Vanaf 2005 zal dit besparingen op de kapitaallasten opleveren. Per abuis is echter in de begroting 2004 hier al op gerekend, vandaar de overschrijdingen op afschrijvingen en toegerekende rente. Daarnaast is er een nadeel van ruim € 55.000,-- op de toegerekende rente doordat de boekwaarde van het project Vaarweg Almelo-Coevorden veel hoger is dan waarmee bij het opstellen van de begroting rekening is gehouden. In totaal bedraagt het nadeel op de kapitaallasten binnen deze doelstelling € 663.326,--.

De apparaatskosten vertonen een overschrijding. Binnen de Productgroep Verkeer en Vervoer zijn in totaliteit meer uren op projecten verantwoord dan begroot.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **3** | **Verkeer en Vervoer** | **Portefeuillehouder** | mevrouw T. Klip-Martin |
| **Programma** | **3.2** | Vervoer | **Groep** | 12 PG Verkeer en Vervoer |
| **Doelstelling** | **33403** | Beschikbaarheid collectief personenvervoer voor de inwoners en bezoekers van Drenthe | **Contactpersoon** | mevrouw S.W.T. Gerritsen (toestel 54 84) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3340301 | *MUP-infraprojecten openbaar vervoer uitvoeren* | De MUP-infraprojecten openbaar vervoer zijn in 2004 grotendeels uitgevoerd. Vrijwel alle in het MUP opgenomen verbeteringen van haltevoorzieningen zijn gerealiseerd. |
| 3340302 | *Opstellen plan van eisen, de consessies verlenen en de ontwikkelfunctie openbaar vervoer uitvoeren* | De concessies GGD en Zuidoost-Drenthe zijn verleend en reeds van start gegaan. De concessie Zuidwest-Drenthe wordt begin 2005 verleend. De ontwikkelfunctie openbaar vervoer wordt per 1 juni 2004 uitgevoerd door het OV-bureau dat hiervoor in het leven is geroepen. |
| 3340304 | *Klanten(tevredenheids)barometer uitvoeren* | Eind 2003/begin 2004 is een grootschalig reizigersonderzoek in Groningen en Drenthe uitgevoerd. Daarnaast is het jaarlijkse klantentevredenheidsonderzoek van het CVOV uitgevoerd. |
| 3340305 | *Experimenten openbaar vervoer uitvoeren* | In 2004 zijn onder andere experimenten uitgevoerd op het gebied van recreatief openbaar vervoer wat heeft geresulteerd in de succesvolle Snuitbus in Zuidoost-Drenthe en de Bosbus in het Drents-Friese Wold. |
| 3340306 | *Exploitatie openbaar vervoer* | |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 24.474.315 | 22.499.451 | 24.695.547 |
| **Baten** | 23.361.326 | 21.789.369 | 23.773.202 |
| **Saldo** | 1.112.989 | 710.082 | 922.345 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3340302 | 440209 | Bijdragen openbaarvervoerprojecten | 269.916 | 197.641 | 72.275 |
| 3340304 | 423185 | Kosten bevordering mobiliteit | 0 | 619 | -619 |
| | 440209 | Bijdragen openbaarvervoerprojecten | 10.000 | 1.089 | 8.911 |
| 3340305 | 440209 | Bijdragen openbaarvervoerprojecten | 40.000 | 7.325 | 32.675 |
| | 440303 | Subsidie vervoersmanagement | 97.576 | 97.601 | -25 |
| 3340306 | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | -37.481 | 37.481 |
| | 466507 | Voorziening openbaar vervoer | 0 | 2.800.374 | -2.800.374 |
| | 440209 | Bijdragen openbaarvervoerprojecten | -29.916 | 0 | -29.916 |
| | 443001 | Bijdragen aan openbaarvervoermaatschappijen | 21.465.335 | 20.773.999 | 691.336 |
| 3340390 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 646.540 | 854.381 | -207.841 |
| | | **Totaal lasten** | **22.499.451** | **24.695.547** | **-2.196.096** |
| | | **Baten** | | | |
| 3340305 | 840065 | Rijksbijdrage vervoersmanagement | 34.034 | 30.256 | -3.778 |
| 3340306 | 840021 | Bijdrage Rijk ten behoeve van het openbaar vervoer | 21.755.335 | 23.571.863 | 1.816.528 |
| | 840040 | Overige inkomensoverdrachten | 0 | 171.083 | 171.083 |
| | | **Totaal baten** | **21.789.369** | **23.773.202** | **1.983.833** |
| | | **Saldo** | **710.082** | **922.345** | **-212.263** |

**Financiële analyse**

Binnen deze doelstelling zijn diverse bedragen voor openbaarvervoerprojecten begroot. In totaliteit voor een bedrag van € 290.000,--. Hiervan is ruim € 206.000,-- besteed. Het saldo dat niet besteed is, is toegevoegd aan de voorziening Openbaar vervoer.

*3340306 Exploitatie openbaar vervoer*

De totale ontvangen bijdrage van het Rijk ten behoeve van het openbaar vervoer bedraagt € 23.571.863,--. Dit bedrag is inclusief de van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat ontvangen afrekeningen inzake BTW-compensatie exploitatie openbaar vervoer 2003. Vanuit deze bijdrage worden onder andere de openbaarvervoermaatschappijen bekostigd. In totaal is een bedrag van € 20.773.999,-- aan vervoersmaatschappijen doorbetaald. Het verschil wordt toegevoegd aan de voorziening Openbaar vervoer.

Wegens afboeken van niet meer openstaande verplichtingen is een bedrag van ruim € 37.000,-- vrijgevallen, dit voordeel is toegevoegd aan de voorzieningen Openbaar vervoer

De niet geraamde overige inkomensoverdrachten betreffen bijdragen in de kosten voorbereiding van het OV-bureau. Ook deze inkomsten zijn betrokken in de verrekening met de voorziening Openbaar vervoer.

Per saldo is een bedrag van € 2.800.374,-- aan de voorziening Openbaar vervoer toegevoegd.

*Toegerekende apparaatskosten*

De apparaatskosten vertonen een overschrijding. Binnen de Productgroep Verkeer en Vervoer zijn in totaliteit meer uren op projecten verantwoord dan begroot.

# 4.0 WATERHUISHOUDING

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **4** | **Waterhuishouding** | **Portefeuillehouder** | mevrouw T. Klip-Martin |
| **Programma** | **4.0** | Waterhuishouding | **Groep** | 16 PG Ruimte en Water |
| **Doelstelling** | **34001** | Waterhuishouding algemeen | **Contactpersoon** | de heer H.F.M.J. van den Eerenbeemt (toestel 58 71) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3400101 | *Waterakkoorden* | |
| 3400103 | *Grenswatercommissie* | |
| 3400104 | *Algemeen uitvoering en overleg* | |
| 3400107 | *Gemeentelijke waterplannen* | |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 187.487 | 403.634 | 149.814 |
| **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| **Saldo** | 187.487 | 403.634 | 149.814 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3400104 | 423042 | Zorg waterhuishouding | 3.900 | 3.369 | 531 |
| | 423043 | Kosten onderzoeken waterhuishouding | 19.700 | 22.104 | -2.404 |
| | 423078 | Advertentiekosten | 6.000 | 2.541 | 3.459 |
| | 440033 | Nederlandse Vereniging voor Afvalwater-zuivering | 140 | 435 | -295 |
| 3400190 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 373.894 | 121.365 | 252.529 |
| | | **Totaal lasten** | **403.634** | **149.814** | **253.820** |
| | | **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **0** | **0** |
| | | **Saldo** | **403.634** | **149.814** | **253.820** |

**Financiële analyse**

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **4** | **Waterhuishouding** | **Portefeuillehouder** | mevrouw T. Klip-Martin |
| **Programma** | **4.0** | Waterhuishouding | **Groep** | 16 PG Ruimte en Water |
| **Doelstelling** | **34002** | Beleidsmonitoring | **Contactpersoon** | de heer E. Blom (toestel 58 99) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3400201 | *Regionale watersysteemrapportage (RWSR)* | - |
| 3400202 | *Opzet en onderhoud regionaal geohydrologisch informatiesysteem* | - |
| 3400203 | *Waarnemen grondwaterstanden* | Volgens planning gemeten. |
| 3400204 | *Onderhoud en beheer provinciaal grondwaterstandsmeetnet*<br><br>Prestatie-indicatoren<br>- Opzet om landelijk te komen tot integratie van RWSR en Kaderrichtlijn water (KRW).<br>- 24 x per jaar meten van de grondwaterstanden. | Volgens planning uitgevoerd. 18 drukopnemers voor automatische dataregistratie geïnstalleerd. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 197.348 | 207.408 | 175.317 |
| **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| **Saldo** | 197.348 | 207.408 | 175.317 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3400201 | 440381 | Informatiedesk standaarden water | 6.050 | 6.349 | -299 |
| 3400202 | 423045 | Beheer en onderhoud Programma instrumentarium Watersysteemrapportage | 7.300 | 7.031 | 269 |
| 3400290 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 194.058 | 161.937 | 32.121 |
| | | **Totaal lasten** | **207.408** | **175.317** | **32.091** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **0** | **0** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Saldo** | **207.408** | **175.317** | **32.091** |

**Financiële analyse**

De uitgaven zijn nagenoeg gelijk aan de begrote bedragen.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **4** | **Waterhuishouding** | **Portefeuillehouder** | mevrouw T. Klip-Martin |
| **Programma** | **4.0** | Waterhuishouding | **Groep** | 16 PG Ruimte en Water |
| **Doelstelling** | **34003** | Realisatie gewenst grond- en oppervlaktewaterregiem en verdrogingsbestrijding | **Contactpersoon** | de heer R. van Veen (toestel 58 93) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3400301 | *Onderzoek grondwaterwinning* | |
| 3400304 | *Periodieke rapportage verdrogingbestrijding* | - Eerste fase onderzoek Havelterberg gestart.<br>- Milieueffectrapportage nog niet gestart. |
| 3400305 | *Beleidsontwikkeling gewenst grond- en oppervlaktewaterregiem (GGOR)* | - Kaart met mate van verdroging 2004 afgerond.<br>- Plan van aanpak monitoring afgerond, uitwerking 2005. |
| 3400306 | *Inzet grondwaterheffing* | |
| 3400307 | *Voorbereiding projecten* | - Project Grondwatermodel Noord-Nederland nog niet van start vanwege het niet afgeven van rijkssubsidie.<br>- Waterschappen doen ervaring op met methodiek GGOR, vaststelling pas vanaf 2007.<br><br>Grondwaterheffing ingezet voor taakuitoefening grondwaterbeheer en bijdrage aan diverse uitvoeringsprojecten. |
| | Prestatie-indicatoren | |
| | - Aantal hectares waarvoor het GGOR is vastgesteld. | - 0 ha (zie boven). |
| | - Uitgevoerd onderzoek naar invloed grondwaterwinning. | - 1 (Havelterberg). |
| | - Subsidieverlening voor maatregelen waterbesparing. | - € 50.950,-- waterbesparing. |
| | - Subsidieverlening voor maatregelen verdrogingsbestrijding. | - € 24.000,-- verdrogingsbestrijding. |
| | - Vaststelling tarief grondwaterheffing. | - € 223.159,-- aanvullen grondwatervoorraad.<br>- Tarief 2005 vastgesteld op € 1.017,-- per 100 $m^3$ onttrokken grondwater. |
| | - Aantal uitgevoerde projecten. | - 5 projecten. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 121.201 | 144.558 | 195.217 |
| **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| **Saldo** | 121.201 | 144.558 | 195.217 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3400390 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 144.558 | 195.217 | -50.659 |
| | | **Totaal lasten** | **144.558** | **195.217** | **-50.659** |
| | | **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **0** | **0** |
| | | **Saldo** | **144.558** | **195.217** | **-50.659** |

**Financiële analyse**

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **4** | **Waterhuishouding** | **Portefeuillehouder** | mevrouw T. Klip-Martin |
| **Programma** | **4.0** | Waterhuishouding | **Groep** | 16 PG Ruimte en Water |
| **Doelstelling** | **34004** | Waterhuishoudkundige inrichting | **Contactpersoon** | de heer H.M.F.J. van den Eerenbeemt (toestel 58 71) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | **Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)** |
|---|---|---|
| 3400401 | *Stroomgebiedsvisies en implementatie KRW* | De deelstroomgebiedrapportages van de KRW zijn volgens planning eind 2004 aan de staatssecretaris aangeleverd. |
| 3400402 | *(Nood)bergingsgebieden* | Met de realisatie van de noodbergingsgebieden in Noord-Drenthe is een start gemaakt. |
| 3400403 | *Verordening waterhuishouding* | De Verordening waterhuishouding is geactualiseerd en opgenomen in de POV. |
| 3400404 | *Gemeentelijke rioleringsplannen* | |
| | Prestatie-indicatoren | |
| | - Aantal hectare (nood)berging dat feitelijk beschikbaar is. In 2004 met name 340 ha Polder Lappenvoort. | De inrichting van de Polder Lappenvoort is gestart. De inrichting van de noodbergingsgebieden in het waterschap Noordenveld is ondergebracht in landinrichtingsverband. |
| | - 2 regionale bestuursakkoorden waterhuishouding. | Het Regionaal Bestuursakkoord Water voor Noord-Drenthe en Groningen zal in 2005 worden ondertekend, in Zuid-Drenthe (Vecht Zwarte Water) is besloten af te zien van een regionaal bestuursakkoord. |
| | - Indeling van wateren in typen en aanduiding gewenste ecologische niveau. | |
| | - (Implementatie Europese KRW). | |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 271.465 | 647.835 | 698.021 |
| **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| **Saldo** | 271.465 | 647.835 | 698.021 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3400402 | 423044 | Kosten waterbeleid 21e eeuw | 15.465 | 14.773 | 692 |
| | 423198 | Regiefunctie waterhuishouding | 60.000 | 37.098 | 22.902 |
| | 423236 | Kosten inhuren capaciteit regierol | 25.000 | 25.000 | 0 |
| | 440398 | Bijdrage project Holmers-Halkenbroek | 75.000 | 75.000 | 0 |
| | 440399 | Bijdrage Lappenvoort | 100.000 | 100.000 | 0 |
| 3400404 | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | -2.500 | 2.500 |
| 3400490 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 372.370 | 448.650 | -76.280 |
| | | **Totaal lasten** | **647.835** | **698.021** | **-50.186** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **0** | **0** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Saldo** | **647.835** | **698.021** | **-50.186** |

**Financiële analyse**

Het restantbudget Regiefunctie Waterhuishouding ad € 22.902,-- is voorgedragen voor overheveling naar 2005. Deze middelen worden ingezet om de gezamenlijke projecten op stroomgebiedsniveau te bekostigen. Het gaat daarbij om de uitvoering van het Nationaal Bestuursakkoord Water en de implementatie van de Europese KRW. In de diverse stuurgroepen zijn afspraken gemaakt over gezamenlijke dekking van de kosten. Nog niet alle voorziene acties zijn echter al omgezet in concrete uitgaven of verplichtingen. Drenthe ligt in meerdere stroomgebieden.
De leiding van de werkzaamheden is doorgaans in handen van de provincie met de grootste oppervlakte binnen het stroomgebied, dat is nooit Drenthe. Wij zijn dus afhankelijk van het tempo dat Groningen, Overijssel en Friesland aan kunnen houden. Het gaat om complexe processen met veel partners. Dit soort processen hebben altijd meer tijd nodig in de startfase. De verwachting is dan ook dat de gelden (van de begrotingen 2004 en 2005) pas in 2006 of 2007 volledig zullen zijn benut.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **4** | **Waterhuishouding** | **Portefeuillehouder** | mevrouw T. Klip-Martin |
| **Programma** | **4.0** | Waterhuishouding | **Groep** | 16 PG Ruimte en Water |
| **Doelstelling** | **34101** | Waterschappen | **Contactpersoon** | de heer J. Kuiper (toestel 58 95) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3410101 | *Reglementen en verordeningen* | - Statenbesluit tot wijziging Reglementen waterschappen inzake taakomschrijving.<br>- Statenbesluit tot wijziging Reglementen waterschappen inzake intrekking bezoldigingsartikelen en intrekking Bezoldigingsverordening. |
| 3410102 | *Waterschapsbestel* | - Statenbesluit vaststelling nieuw Kiesreglement waterschappen.<br>- Statenbesluit grenswijziging waterschap Noorderzijlvest.<br>- Statenbesluit tot wijziging Reglementen waterschappen Noorderzijlvest en Hunze en Aa's uitgangspunten omslagheffing.<br>- Voorontwerp overdracht Overijsselsche Vecht aan de waterschappen Groot Salland en Velt en Vecht. |
| 3410103 | *Beheersplannen* | |
| 3410105 | *Algemeen toezicht*<br>- Kamer van waterstaatszaken. | |
| | Prestatie-indicatoren<br>- Aantal getoetste beheersplannen.<br>- Aantal goedgekeurde reglementen en verordeningen.<br>- Aantal uitspraken kamer. | - 4 kostentoedelingsverordeningen waterschappen goedgekeurd. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 198.374 | 184.737 | 191.970 |
| **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| **Saldo** | 198.374 | 184.737 | 191.970 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3410190 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 184.737 | 191.970 | -7.233 |
| | | **Totaal lasten** | **184.737** | **191.970** | **-7.233** |
| | | **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **0** | **0** |
| | | **Saldo** | **184.737** | **191.970** | **-7.233** |

**Financiële analyse**

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **4** | **Waterhuishouding** | **Portefeuillehouder** | mevrouw T. Klip-Martin |
| **Programma** | **4.0** | Waterhuishouding | **Groep** | 16 PG Ruimte en Water |
| **Doelstelling** | **34201** | Muskusrattenbestrijding | **Contactpersoon** | de heer J. Kuiper (toestel 58 95) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3420101 | *Participatie in gedelegeerde muskus-rattenbestrijding*<br>- Leveren financiële bijdrage.<br>- Deelnemen aan overleg.<br>- Toetsen van resultaten. | |
| | Prestatie-indicatoren | |
| | - Aantal gevangen muskusratten. | - Er zijn 10.129 muskusratten gevangen (2003: 12.876 over dezelfde periode). |
| | - Aantal gevangen muskusratten per velduur. | - 0,46 muskusrat per uur (2003: 0,64).<br>- Er zijn 4 beverratten gevangen (2003: 0). |
| | - Evaluatierapport delegatie. | |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 883.023 | 811.042 | 940.314 |
| **Baten** | 167 | 0 | 103.872 |
| **Saldo** | 882.856 | 811.042 | 836.442 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3420101 | 423046 | Materiele uitgaven muskusrattenbestrijding | 0 | 432 | -432 |
| | 440308 | Bijdrage in kosten beverratbestrijding | 31.050 | 31.046 | 4 |
| | 440351 | Bijdrage waterschappen muskusratten-bestrijding | 771.000 | 891.176 | -120.176 |
| 3420190 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 8.992 | 17.659 | -8.667 |
| | | **Totaal lasten** | **811.042** | **940.314** | **-129.272** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| 3420101 | 823016 | Overige opbrengsten | 0 | 273 | 273 |
| | 840036 | Bijdrage waterschappen | 0 | 103.599 | 103.599 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **103.872** | **103.872** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Saldo** | **811.042** | **836.442** | **-25.400** |

**Financiële analyse**

Van de waterschappen is onder aftrek van het provinciaal aandeel in de coördinatiekosten ruim € 100.000,-- ontvangen voor uitvoeringskosten over 2003. Aan voorschotten 2004 en afrekening 2003 is inmiddels € 891.000,-- betaald.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **4** | **Waterhuishouding** | **Portefeuillehouder** | mevrouw T. Klip-Martin |
| **Programma** | **4.0** | Waterhuishouding | **Groep** | 14 PG Wegen en Kanalen |
| **Doelstelling** | **34301** | Optimaal beheerde waterpeilen op de provinciale kanalen | **Contactpersoon** | de heer W. Paas (toestel 53 31) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3430105 | *154 km kanaal onderhouden* | Het peilbeheer wordt geheel automatisch aangestuurd (peilbeheer-systeem) met één ingeroosterde coördinator. |
| 3430106 | *18 gemalen exploiteren* | |
| 3430107 | *16 aflaatwerken exploiteren* | |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 186.983 | 209.436 | 171.353 |
| **Baten** | 0 | 64.800 | 0 |
| **Saldo** | 186.983 | 144.636 | 171.353 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3430105 | 442055 | Gewenningsbijdrage Waterschap Velt en Vecht | 4.538 | 5.189 | -651 |
| 3430106 | 423047 | Voorschot levering energie gemaal Zwartsluis | 64.800 | 0 | 64.800 |
| | 462001 | Afschrijving | 38.245 | 38.245 | 0 |
| | 465004 | Toegerekende rente | 30.596 | 30.596 | 0 |
| 3430190 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 71.257 | 97.323 | -26.066 |
| | | **Totaal lasten** | **209.436** | **171.353** | **38.083** |
| | | **Baten** | | | |
| 3430106 | 840024 | Terugontvangen kosten energie gemaal Zwartsluis | 64.800 | 0 | -64.800 |
| | | **Totaal baten** | **64.800** | **0** | **-64.800** |
| | | **Saldo** | **144.636** | **171.353** | **-26.717** |

**Financiële analyse**

Op contractbasis ontvingen wij ieder jaar van Rijkswaterstaat een nota voor een deel van de energiekosten voor het gemaal Zedemuden. Deze kosten werden onverwijld doorberekend aan de waterschappen. In de begroting was hiervoor € 64.800,-- opgenomen. Sinds 2002 hebben wij geen verrekening meer van Rijkswaterstaat ontvangen. Aannemelijk is dat Rijkswaterstaat rechtstreeks met de waterschappen afrekent.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **4** | **Waterhuishouding** | **Portefeuillehouder** | mevrouw T. Klip-Martin |
| **Programma** | **4.0** | Waterhuishouding | **Groep** | 16 PG Ruimte en Water |
| **Doelstelling** | **34401** | Grondwaterwet | **Contactpersoon** | de heer J.H.W. Hof (toestel 57 59) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3440101 | *Openbaar register* | |
| 3440102 | *Advies in schadekwesties* | |
| 3440103 | *Bijhouden en jaarlijks vaststellen van het openbaar register* | |
| 3440104 | *Vergunningverlening en beschikkingen* | |
| | Prestatie-indicatoren | |
| | - Jaarlijks door gedeputeerde staten vastgesteld openbaar register. | - Het openbaar register Grondwaterwet (GWW) is vastgesteld op 14 september 2004. |
| | - Advies inzake schadekwesties (afhankelijk van aantal klachten). | - Twee klachten afgehandeld. |
| | - Geïnde grondwaterheffing. | - Geïnde grondwaterheffing 2004: € 613.603,93. |
| | - Aantal verleende nieuwe vergunningen. | - Aantal verleende nieuwe vergunningen in 2004: 6. |
| | - Aantal gereviseerde vergunningen. | - Aantal gereviseerde vergunningen in 2004: 2. |
| | - Bestede stimuleringsbijdrage voor waterbesparing. | - Er is in 2004 geen stimuleringsbijdrage voor waterbesparing afgegeven. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 988.431 | 636.439 | 599.889 |
| **Baten** | 1.031.143 | 714.750 | 708.794 |
| **Saldo** | -42.712 | -78.311 | -108.905 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3440101 | 423048 | Kosten uitvoering GWW | 588.000 | 351.087 | 236.913 |
| 3440101 | 423990 | Afwikkeling voorgaand jaar | 0 | 86.833 | -86.833 |
| 3440104 | 423078 | Advertentiekosten | 2.800 | 9.375 | -6.575 |
| 3440190 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 45.639 | 152.594 | -106.955 |
| | | **Totaal lasten** | **636.439** | **599.889** | **36.550** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Baten** | | | |
| 3440101 | 810001 | Opbrengst grondwaterheffing | 700.000 | 613.604 | -86.396 |
| 3440101 | 823997 | Afwikkeling voorgaand jaar | 0 | 86.833 | 86.833 |
| 3440104 | 811001 | Leges en andere rechten | 9.080 | 2.578 | -6.502 |
| | 823002 | Terugontvangen advertentiekosten | 5.670 | 5.779 | 109 |
| | | **Totaal baten** | **714.750** | **708.794** | **-5.956** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Saldo** | **-78.311** | **-108.905** | **30.594** |

**Financiële analyse**

De inkomsten bestaan uit heffingen GWW 2004 € 614.000,-- alsmede correctie BTW 2003 van € 86.000,--. De uitgaven bedroegen € 351.000,--. Het overschot van € 349.000,-- is gestort in de reserve Grondwaterheffing. Daarnaast is € 344.000,-- aan de reserve onttrokken ter dekking van apparaatskosten die waren toegerekend aan meerdere prestaties. Beide mutaties in de reserve zijn verantwoord bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

# 5.0 MILIEU ALGEMEEN

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **5** | **Milieubeheer** | **Portefeuillehouder** | mevrouw T. Klip-Martin |
| **Programma** | **5.0** | Milieu algemeen | **Groep** | 19 PG Milieubeheer |
| **Doelstelling** | **35001** | Provinciale milieuverordening | **Contactpersoon** | de heer J. Kramer (toestel 58 22) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3500101 | *Provinciale milieuverordening(PMV)-coördinatie* | De PMV, als onderdeel van de Provinciale omgevingsverordening, is vastgesteld in 2004. |
| 3500102 | *Integrale versie PMV* | De integrale versie is totstandgekomen. |
| 3500103 | *Communicatie, vragen en adviezen* | Alle binnengekomen vragen zijn beantwoord. |
| 3500104 | *Opstellen en aanpassen sectorale regels* | In 2004 niet plaatsgevonden omdat rijkswetgeving daartoe geen aanleiding gaf. |
| 3500105 | *Evaluatie verordeningen met het oog op een omgevingsverordening* | In 2003 afgerond. |
| 3500106 | *Intra-/internetsite Integrale versie PMV* | Is rond 2000 via landelijk punt gerealiseerd. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 19.973 | 35.292 | 11.079 |
| **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| **Saldo** | 19.973 | 35.292 | 11.079 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3500190 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 35.292 | 11.079 | 24.213 |
| | | **Totaal lasten** | **35.292** | **11.079** | **24.213** |
| | | **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **0** | **0** |
| | | **Saldo** | **35.292** | **11.079** | **24.213** |

**Financiële analyse**

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **5** | **Milieubeheer** | **Portefeuillehouder** | mevrouw T. Klip-Martin |
| **Programma** | **5.0** | Milieu algemeen | **Groep** | 19 PG Milieubeheer |
| **Doelstelling** | **35003** | Milieubeleidsplanning | **Contactpersoon** | de heer J. Akse (toestel 58 33) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3500301 | *Uitwerking/doorwerking Provinciaal omgevingsplan (POP)* | In 2004 inbreng geleverd. POP in 2004 vastgesteld. |
| 3500302 | *Uitvoeringsprogramma milieu* | Niet opgesteld. Het programma is in 2003 opgegaan in gebiedsgerichte en POP-uitvoering. Er is wel deelgenomen aan de verschillende regioteams. |
| 3500303 | *Coördinatie Nationaal Milieubeleidsplan (NMP)3/NMP4*<br>- Landelijke acties/Milieuagenda/ commissie-Alders<br>- Jaarprogramma | <br><br><br>Jaarprogramma opgesteld. |
| 3500304 | *Bijdragen aan Kompas/regiovisies*<br>- Inbreng duurzame ontwikkeling<br>- Kompas-projecten | 18 projecten beoordeeld. De kompas-projecten worden beoordeeld met een zogenaamde duurzaamheidstoets. Alle projecten scoorden positief. Kompas-projecten zonder duurzaamheidstoets worden niet uitgevoerd. |
| 3500309 | *Projecten Duurzame bedrijventerreinen* | Project loopt: 5 Parkmanagementorganisaties (PMO's) ingesteld. Doelstelling is: in 2007 minimaal 5 PMO's. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 520.146 | 681.615 | 404.868 |
| **Baten** | 51.113 | 0 | 12.774 |
| **Saldo** | 469.032 | 681.615 | 392.094 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3500303 | 423050 | Kosten uitvoering NMP en NMP+ | 341.000 | 236.398 | 104.602 |
| 3500390 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 340.615 | 168.470 | 172.145 |
| | | **Totaal lasten** | **681.615** | **404.868** | **276.747** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Baten** | | | |
| 3500303 | 823016 | Overige opbrengsten | 0 | -196 | -196 |
| 3500304 | 823997 | Afwikkeling voorgaand dienstjaar inkomsten | 0 | 12.970 | 12.970 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **12.774** | **12.774** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Saldo** | **681.615** | **392.094** | **289.521** |

**Financiële analyse**

*3500390 Toegerekende apparaatskosten*

De afwijking komt door gewijzigde prioriteiten (onder andere externe veiligheid). Hierdoor is er minder tijd aan de verschillende projecten (voornamelijk onder 3500303) besteed dan gepland.

*3500303 Coördinatie NMP*

Het restant van het budget NMP van € 104.406,-- is gestort in de reserve NMP bij de doelstelling Mutaties reserves van het Programma financiering en algemene dekkingsmiddelen.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **5** | **Milieubeheer** | **Portefeuillehouder** | mevrouw T. Klip-Martin |
| **Programma** | **5.0** | Milieu algemeen | **Groep** | 19 PG Milieubeheer |
| **Doelstelling** | **35004** | Milieucommunicatie | **Contactpersoon** | de heer J. Kramer (toestel 58 22) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3500401 | *Communicatieparagrafen bij grotere projecten/ingrepen; ook folders/nieuwsbrieven en dergelijke* | Communicatie verzorgt rond bijvoorbeeld afvalverbrandingsinstallatie (AVI) Coevorden. Verder Noordelijk Milieu Overleg(NOMO)-nieuwsbrieven (2) en milieuwijzers (4). |
| 3500402 | *Bestuurlijk overleg overheden, economische en maatschappelijke organisaties* | Een gestructureerd overleg vindt niet meer plaats (sinds 2002). Overleg nu ad hoc. |
| 3500403 | *Milieuvoorlichting* | Geschiedt bij daarvoor in aanmerking komende projecten (zoals AVI Coevorden). |
| 3500404 | *Verlenen subsidies* | Milieufederatie Drenthe(MFD)-traject wordt begin 2005 afgerond (uitlopende planning). |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 457.831 | 479.409 | 521.414 |
| **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| **Saldo** | 457.831 | 479.409 | 521.414 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3500402 | 440253 | Bijdrage in secretariaatskosten NOMO | 6.400 | 6.200 | 200 |
| 3500403 | 423051 | Kosten voorlichting met betrekking tot het grijze milieu | 28.000 | 25.899 | 2.101 |
| 3500404 | 442008 | Stichting Milieufederatie Drenthe | 388.170 | 380.584 | 7.586 |
| 3500490 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 56.839 | 108.732 | -51.893 |
| | | **Totaal lasten** | **479.409** | **521.414** | **-42.005** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **0** | **0** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Saldo** | **479.409** | **521.414** | **-42.005** |

**Financiële analyse**

*3500490 Toegerekende apparaatskosten*

Meer tijd besteed dan gepland door de invoering van de Algemene subsidieverordening (ASV) (3500404).

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **5** | **Milieubeheer** | **Portefeuillehouder** | mevrouw T. Klip-Martin |
| **Programma** | **5.0** | Milieu algemeen | **Groep** | 19 PG Milieubeheer |
| **Doelstelling** | **35005** | Duurzame projectontwikkeling | **Contactpersoon** | de heer J. Kramer (toestel 58 22) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3500501 | *Milieuprojectontwikkeling*<br>- Projecten Duurzaam Bouwen | Aantal projecten gestart en afgerond (12). |
| 3500502 | *Projecten Milieu en Energie*<br>- Uitvoering Energienota | Energienota II wordt begin 2005 afgerond (karakter nota en daardoor opzet gewijzigd). |
| 3500503 | *Duurzame ontwikkeling in Europese Unie(EU)-projecten*<br>- Beoordeling duurzaamheid Kompas-projecten | 18 projecten (= voorgelegde aantal) beoordeeld. |
| 3500504 | *Projecten Preventie en Hergebruik*<br>- Uitvoeringsprogramma preventie en energie provinciehuis | Volgens plan in uitvoering. Energiemeter en zonnecellen geplaatst. |
| 3500505 | *Bedrijfsinterne milieuzorg (BIM)*<br>- Start opzetten BIM-provincie | BIM-offerte gegund. |
| 3500506 | *Advisering projecten* | Er is mondeling geadviseerd over duurzaamheidsprojecten van derden. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 409.430 | 1.555.529 | 791.887 |
| **Baten** | -29.392 | 0 | 862 |
| **Saldo** | 438.822 | 1.555.529 | 791.025 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3500502 | 423052 | Uitvoering afvalpreventie en energie-besparing provinciehuis | 0 | 3.098 | -3.098 |
| | 423193 | Uitvoering Nota energiebeleid | 271.349 | 228.194 | 43.155 |
| | 423237 | Projecten warmte-koudeopslag | 25.000 | 9.860 | 15.140 |
| | 423238 | Energy Valley | 45.000 | 45.000 | 0 |
| | 423239 | Klimaatconferentie | 45.000 | 0 | 45.000 |
| | 423240 | Uitvoeringsprogramma biomassa | 60.000 | 0 | 60.000 |
| | 423241 | Liberalisering Energiemarkt Drenthe(LED)-project | 100.000 | 878 | 99.122 |
| | 423990 | Afwikkeling voorgaand jaar | 0 | -63.036 | 63.036 |
| 3500504 | 423052 | Uitvoering afvalpreventie en energiebespa-ring provinciehuis | 539.069 | 4.975 | 534.094 |
| 3500506 | 440271 | Stichting De Nationale Toekomstprijs | 0 | 4.450 | -4.450 |
| 3500590 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 470.111 | 558.468 | -88.357 |
| | | **Totaal lasten** | **1.555.529** | **791.887** | **763.642** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Baten** | | | |
| 3500506 | 823016 | Overige opbrengsten | 0 | 862 | 862 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **862** | **862** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Saldo** | **1.555.529** | **791.025** | **764.504** |

**Financiële analyse**

*3500590 Toegerekende apparaatskosten*

Er is in 2004 meer tijd besteed dan gepland aan voornamelijk Energy Valley, Energienota II en LED (allen 3500502) (dit laatste heeft een jaar extra inspanning gevergd).

*3500502 Projecten Milieu en Energie*

Het overschot van € 764.504,-- wordt voornamelijk veroorzaakt door een positief saldo (€ 534.094,--) op Uitvoering afvalpreventie en energiebesparing provinciehuis (3500504: relatie aanpassing provinciehuis). Dit saldo is voor overheveling naar 2005 aangeboden en wordt uitgevoerd binnen het huisvestingsplan. De overschotten op de budgetten Uitvoering Nota energiebeleid, projecten Warmte-koudeopslag, Klimaatconferentie, Uitvoeringsprogramma biomassa en LED-project zijn ook voor overheveling naar 2005 aangeboden. Het betreft budgetten die pas eind 2004 beschikbaar zijn gesteld en waarvoor nog niet tot besteding kon worden overgegaan.
Bij de kosten uitvoering Energienota wordt € 32.175,-- gedekt door een bijdrage van de reserve Flexibel beleid bij de doelstelling Mutaties reserves van het Programma financiering en algemene dekkingsmiddelen.

De afwikkeling vorig boekjaar betreft (6) vervallen verplichtingen.

# 5.1 BODEMBELEID

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **5** | **Milieubeheer** | **Portefeuillehouder** | mevrouw T. Klip-Martin |
| **Programma** | **5.1** | Bodembeleid | **Groep** | 18 PG Bodem |
| **Doelstelling** | **35201** | Bodembescherming | **Contactpersoon** | de heer A.H. Smits (toestel 54 55) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3520105 | *Voorlichting en communicatie* | In diverse (inter)provinciale gremia is voorlichting gegeven over de in ontwikkeling zijnde EU-bodemstrategie. |
| 3520106 | *Stimuleren en faciliteren*<br>(Te weten: projecten Lozingen, Mest en ammoniak, Grondwaterbescherming en fysische verstoring en faciliteren Convenanten waterleidingbedrijven, subsidiëring.) | Het aantal ongezuiverde lozingen in bodem of oppervlaktewater is met 850 teruggebracht in 2004. Er resteren nog 716 lozingen. Het convenant Waterleidingmaatschappij Drenthe-Noordelijke Land- en Tuinbouw Organisatie (NLTO) is mede met inzet van de provincie tot stand gebracht. Afspraken met betrekking tot fysische verstoring worden meegenomen in het beoordelen van de bestemmingsplannen.<br>Subsidiering: heeft buiten milieubeschermingsgebieden niet plaatsgevonden. |
| | *Toepassen wet- en regelgeving*<br>(Met betrekking tot de Regeling ongewone voorvallen Wet bodembescherming (WBB), het Besluit kwaliteit en gebruik overige organische meststoffen (deeltaken), Besluit gebruik meststoffen (deeltaken), de Zorgplicht bodem WBB, de PMV (deeltaken), de Wet ammoniak en veehouderij (deeltaak) en het Advies over gemeentelijke ontwerpvergunningen Wet milieubeheer (Wm) (grond-waterbescherming).) | |
| 3520109 | *Handhaving*<br>(Volgens uitvoeringsprogramma en afspraken Provinciaal handhavings-convenant.) | In 2004 is vooral aandacht besteed aan toezicht op 15 ontheffingen op grond van de PMV. Handhavend is onder andere opgetreden tegen het realiseren van een koude-/warmteopslagsysteem in de verbodszone diepe boringen van de drinkwaterwinning Assen. |
| 3520110 | *Uitvoering*<br>(Te weten: schadezaken bodem- en grondwater in het kader van de Wet milieubeheer en ontheffingen, meldingen, vaststellingen en verklaringen in het kader van de PMV.) | Advies aan gemeenten: met het oog op grondwaterbescherming zijn onder andere met betrekking tot voorzieningen voor bodemenergie gemeenten geadviseerd en is uitleg gegeven over de toepassing van de PMV. Er zijn geen schadezaken behandeld.<br>Er zijn 9 ontheffingen verleend van de verboden in de PMV (grondwaterbescherming, niet-inrichtingen). |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 272.475 | 655.634 | 341.672 |
| **Baten** | 0 | 0 | 821 |
| **Saldo** | 272.475 | 655.634 | 340.851 |

| Prestatie | Kostensoort | Omschrijving | Begroot | Realisatie | Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3520106 | 423195 | Vermijding risico's op verontreiniging en aantasting | 200.000 | 1.978 | 198.022 |
| 3520110 | 423091 | Presentiegelden, reis- en verblijfkosten | 1.360 | 0 | 1.360 |
| 3520190 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 454.274 | 313.626 | 140.648 |
| | | **Totaal lasten** | **655.634** | **315.604** | **340.030** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Baten** | | | |
| 3520106 | 823016 | Overige opbrengsten | 0 | 821 | 821 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **821** | **821** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Saldo** | **655.634** | **314.783** | **340.851** |

**Financiële analyse**

*3520106 Stimuleren en faciliteren alsmede toepassen wet- en regelgeving*

Het budget van € 200.000,-- dat onder meer beschikbaar is voor instrumentontwikkeling in het kader van de herziening van de PMV kon mede vanwege de personele situatie slechts beperkt ingezet worden. In 2004 is uit dit budget een bedrag van € 34.000,-- beschikbaar gesteld voor activiteiten ten behoeve van onderzoek naar het gebruik van bestrijdingsmiddelen in de bollenteelt. De brede aanpak van de problematiek rond de leliebollenteelt, door middel van een werkgroep waarin alle betrokken partijen vertegenwoordigd zijn, heeft geleid tot vertraging in de uitvoering van het plan. Sturing op dit soort samenwerkingsverbanden is afhankelijk van inzet en inspanningen van derden. Voorgesteld is om dit bedrag over te hevelen naar 2005.

*3520190 Toegerekende apparaatskosten*

Het overschot van € 140.000,-- op apparaatskosten wordt veroorzaakt door langdurige ziekte.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **5** | **Milieubeheer** | **Portefeuillehouder** | mevrouw T. Klip-Martin |
| **Programma** | **5.1** | Bodembeleid | **Groep** | 18 PG Bodem |
| **Doelstelling** | **35202** | Bodemsanering | **Contactpersoon** | de heer J. Bakker (toestel 58 20) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3520202 | *Bodemsaneringsprogramma* | Het nieuwe programma 2005-2009 is opgesteld en in november 2004 door GS vastgesteld. Het is aangeboden aan het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) ter verkrijging van het budget voor uitvoering van provinciale bodemsaneringsprojecten. |
| 3520206 | *Voorbereiden en uitvoeren overheids-saneringen door de provincie* | De voortgang van de saneringen is volgens de planning verlopen. |
| 3520207 | *Toetsen bodemsaneringsprojecten door derden en uitvoering Bedrijvenregeling* | In 2004 zijn 25 beschikkingen genomen op door derden ingediende projecten. Over een veelvoud van dit aantal projecten zijn gesprekken gevoerd ter voorbereiding van het opstellen van de desbetreffende onderzoeken en saneringsplannen. |
| 3520210 | *Uitvoeringsprogramma bodemsanering (Meerjarenprogramma WBB)* | Er is uitvoering gegeven aan het laatste jaar van het programma 2002-2004. |
| 3520211 | *Regierol uitvoeren voor bodemsaneringsaspecten uit het Investeringsbudget stedelijke vernieuwing, waterbodems, provinciale eigendommen* | Er is 4 keer overleg gevoerd met alle gemeenten gezamenlijk over het te voeren bodembeleid in de provincie Drenthe. Met de programmagemeenten is in het kader van de stadsgesprekken aandacht besteed aan de bodemsaneringsproblematiek.<br>Met de waterschappen en (grotere) gemeenten is binnen het Platform Waterbodems 3 keer overleg gevoerd. Er is sprake van een duidelijke voortgang bij het ontwikkelen van oplossingen van de verwerking van niet-verspreidbare baggerspecie. Zo is de procedure voor een tijdelijk depot in Zuidoost-Drenthe inmiddels gestart. Verder is een systeem voor programmering én monitoring van de baggeropgave ontwikkeld, dat vanaf 2005 operationeel wordt. |
| 3520214 | *Handhaven, toezien op het saneren volgens de ingediende sanerings-plannen en optreden tegen illegale saneringen* | - 30 in 2004 gestarte bodemsaneringslocaties bezocht.<br>- Toezicht gehouden op 11 locaties waarvan de sanering voor 2004 gestart is.<br>- 49 evaluatierapporten beoordeeld.<br>- 20 monitoringrapportages afgehandeld.<br>- Illegale saneringen: twee niet-gemelde.<br>- Saneringslocaties aangetroffen.<br>- Heldere afspraken met de stichting SUBAT gemaakt over uitvoering en afronding van bodemsaneringen door genoemde stichting in de geest van het Generaal Commitment. |
| 3520215 | *Uitvoering Subsidieregeling Bedrijven-regeling* | Dit jaar hebben enkele verkennende gesprekken plaatsgevonden met bedrijven. Bedrijven saneren vaak als er gebouwd of verbouwd moet worden. Gezien de economische stagnatie en de daarmee achterblijvende bouwactiviteiten was de belangstelling voor de Bedrijvenregeling gering. De Subsidieregeling Bedrijvenregeling zal medio 2005 worden verruimd. Dit gegeven in combinatie met een mogelijke economische opleving, maakt de kans op meer aanvragen in het volgende jaar groter. |

| Financiën | Rekening 2003 | Begroting 2004 | Rekening 2004 |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 5.567.926 | 6.566.210 | 2.647.031 |
| **Baten** | 4.820.621 | 5.061.754 | 1.471.183 |
| **Saldo** | 747.305 | 1.504.456 | 1.175.848 |

| Prestatie | Kostensoort | Omschrijving | Begroot | Realisatie | Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3520206 | 422002 | Aankoop duurzaam roerende zaken | 0 | -260 | 260 |
| | 423059 | Kosten uitvoering bodemsanerings-programma | 3.278.000 | 1.487.271 | 1.790.729 |
| | 423192 | Kosten monitoring voormalige stortplaatsen | 0 | -871.439 | 871.439 |
| | 423254 | Ongedekte kosten Bodemsanerings-programma 2000-2004 | 0 | 575.369 | -575.369 |
| | 423990 | Afwikkeling voorgaand jaar | 0 | -31.345 | 31.345 |
| | 440175 | Bijdragen provincie in bodemsaneringen | 113.000 | 9.510 | 103.490 |
| 3520207 | 423060 | Kosten vrijwillige bodemsaneringen | 45.848 | 53.221 | -7.373 |
| | 423187 | Kosten Convenant sanering bedrijventerrein | 1.250.000 | 4.905 | 1.245.095 |
| | 440191 | Bijdrage aan Stichting BSB | 113.450 | 0 | 113.450 |
| 3520211 | 442072 | Bijdragen sanering gasfabriekterreinen | 500.000 | 0 | 500.000 |
| 3520290 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 1.265.912 | 1.344.152 | -78.240 |
| | 481008 | Projectgebonden apparaatskosten bodem-sanering | 0 | 75.647 | -75.647 |
| | | **Totaal lasten** | **6.566.210** | **2.647.031** | **3.919.179** |
| | | **Baten** | | | |
| 3520206 | 823016 | Overige opbrengsten | 0 | 1.380 | 1.380 |
| | 823050 | Ontvangsten van derden in verband met bodemsanering | 0 | 420.916 | 420.916 |
| | 840050 | Bijdragen gemeenten in kosten bodem-saneringen | 272.268 | 781.106 | 508.838 |
| | 840051 | Bijdragen Rijk in kosten bodemsaneringen | 3.539.486 | 2.897.140 | -642.346 |
| | 840997 | Afwikkeling voorgaand dienstjaar (inkomsten) | 0 | -4.732.140 | -4.732.140 |
| | 861022 | Bijdrage van voorziening Bodemsanering | 0 | 2.102.781 | 2.102.781 |
| 3520207 | 840082 | Convenant bodemsanering bedrijventerrein | 1.250.000 | 0 | -1.250.000 |
| | | **Totaal baten** | **5.061.754** | **1.471.183** | **-3.590.571** |
| | | **Saldo** | **1.504.456** | **1.175.848** | **328.608** |

**Financiële analyse**

Algemeen

De begrote bedragen vloeien nog voort uit historische gegevens. Om een realistischer beeld te geven, dient de productgroep, zowel voor de uitvoering van bodemsaneringsprojecten als voor de Bedrijvenregeling en de bijdrage van de provincie aan sanering gasfabrieksterreinen in 2005, een voorstel tot begrotingswijziging in. Dit voorstel zal gebaseerd zijn op het toegezegde WBB-budget van het Ministerie van VROM voor de periode 2005-2009 en het vastgestelde Meerjarenprogramma bodemsanering 2005-2009.

*3520206 Voorbereiden en uitvoeren overheidssaneringen door de provincie*

In 2004 heeft afrekening met het Ministerie van VROM plaatsgevonden van het Bodemsaneringsprogramma WBB tot en met 2001. In dit kader moest voor € 4.372.000,-- aan vooruit ontvangen bijdragen worden terugbetaald. Dit bedrag bestond uit de eindafrekening budgetfinanciering (WBB) ad € 990.000,-- en de eindafrekening van het project Huizing in Nieuw-Roden € 3.700.000,--, waar de sanering goedkoper was uitgevoerd. Dit geld was gelabeld en mocht niet aan andere projecten worden besteed. Het budgetgeld (WBB) heeft de provincie niet geheel kunnen besteden, omdat wij in de tweede helft van 2001 (november) nog € 6,8 miljoen van het Ministerie van VROM extra hebben gekregen, boven het reguliere budget. Van die € 6,8 miljoen kon € 990.000,-- niet meer worden besteed. Naar aanleiding van deze afwikkeling heeft een controle plaatsgevonden van de jaarlijks met de voorziening bodemsanering (middelen derden) verrekende kosten.In 2001 is nieuwe software voor de registratie van bodemsaneringsprojecten door het Ministerie van VROM voorgeschreven (Globis).

Door achterstanden in de conversie van het voormalige systeem FBBS, de parameterisering van projecten in Globis en de mogelijkheden van het systeem, kon vanaf dat moment geen nauwkeurige berekening van de schuldpositie aan het Ministerie van VROM meer plaatsvinden en heeft het afsluiten van de administratie met beperkte informatie (deels op begrotingsbasis) plaatsgevonden. Inmiddels zijn de achterstanden ingehaald en is de afrekening met het Ministerie van VROM over de periode 2002-2004 voorbereid. Voor de budgetperiode 2002 tot en met 2004 is door het Ministerie van VROM € 8.521.000,-- toegezegd. De in deze periode gemaakte kosten die worden gedekt door middel van het Ministerie van VROM-budget bedragen € 8.119.500,-- (exclusief nazorg voormalige stortplaatsen (NAVOS) € 524.000,-- en aangegane verplichtingen voor lopende projecten € 946.000,--) en blijven binnen de toezegging. Wel bleken de projectgebonden apparaatskosten, te dekken door het Ministerie van VROM en verrekend met de voorziening Bodemsanering, veel te hoog verantwoord. In de begroting was rekening gehouden met € 372.100,-- op jaarbasis. Alleen al voor de jaren 2003 en 2004 bedroegen deze kosten in werkelijkheid € 60.000,-- respectievelijk € 75.000,--. In het totaal is een correctie van € 575.000,-- op het saldo van de voorziening Bodemsanering doorgevoerd. De nog aan gemeenten te declareren bedragen bedroegen per 31 december 2004 € 480.000,--. Het saldo in de voorziening Bodemsanering bedraagt per 31 december 2004 € 505.000,-- en is voldoende voor de verrekening met het Ministerie van VROM over de periode 2002-2004. De onttrekking aan de voorziening Bodemsanering bedroeg per saldo € 2.103.000,--. De onttrekking was overigens per abuis bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen geraamd voor € 372.100,--.

Kosten monitoring voormalige stortplaatsen

In 1998 is het project NAVOS van start gegaan. Dit behelst het monitoren van voormalige stortplaatsen. Door middel van een provinciale verordening is een heffing in het leven geroepen ter dekking van de verwachte kosten voor het installeren van de meetnetten. In deze verordening is aangegeven dat in deze tweede fase een aantal kosten wordt gefinancierd door het Ministerie van VROM en het bemonsteren van alle waarnemingspunten uit leges moet komen (duur 4 jaar).
Alle NAVOS-kosten waren, evenals in de eerste fase (tot en met 2001) ten laste van de bodemsanering gebracht. Om die reden waren de leges die waren gestort in de reserve Monitoring voormalige stortplaatsen, vorig jaar gesaldeerd met de kosten bodemsanering. Mede in verband met de invoering van het Bestuit begroting en verantwoording en het daarin gewenste heldere onderscheid, i.c. voorziening Bodemsanering, is de schuld aan het Ministerie van VROM en de reserve Monitoring voormalige stortplaatsen (bevat de geheven leges) weer teruggedraaid en is het vorig jaar gestorte fondssaldo ad € 1.395.000,-- weer uit de bodemsanering getild en weer ten gunste van de afzonderlijke reserve Monitoring voormalige stortplaatsen gebracht. Alle kosten NAVOS vanaf 2002 tot en met 2004 ad € 524.000,-- zijn nu vooralsnog ten laste van de legesheffing gebracht. Het saldo als bijdrage aan de reserve Monitoring voormalige stortplaatsen komt daarmee uit op € 871.000,--. Dit is te vinden bij de doelstelling Mutaties reserves van het Programma financiering en algemene dekkingsmiddelen.

*3520207 Toetsen bodemsaneringsprojecten door derden en uitvoering Bedrijvenregeling*

De interim-Bedrijvenregeling loopt volgens de verwachting nog onvoldoende. Het wachten is op een verruiming van de werkingssfeer, met name ten aanzien van het ouderdomscriterium van de verontreiniging. Deze verruiming zal op zijn vroegst medio 2005 plaatsvinden bij het vaststellen van de definitieve regeling. Er zijn al wel beschikkingen geweest die wachten op declaratie en betaling. De kosten worden gedeclareerd bij het Ministerie van VROM, tegelijk met de verantwoording over de budgetperiode 2002 tot en met 2004.

Vrijwillige bodemsanering

Het budget bedroeg € 45.848,-- en is besteed aan advertentiekosten, kadastrale informatie en kwaliteitszorg.

Bijdrage Stichting BSB

De bijdrage was begroot op € 113.450,--. Aan de Stichting BSB is betaald € 45.049,--. Dit is verantwoord bij de kosten Uitvoering bodemsaneringsprogramma en wordt voor 100% gedekt door het Ministerie van VROM. De afzonderlijke begrotingspost kan in de toekomst vervallen.

*3520211 Regierol uitvoeren voor bodemsaneringsaspecten uit het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing, waterbodems, provinciale eigendommen*

Bijdragen sanering gasfabrieksterreinen

Voor de collegeperiode 2004 tot en met 2007 heeft het college € 1.500.000,-- beschikbaar gesteld voor de sanering van gasfabriekterreinen.
De ondertekening van saneringsovereenkomsten heeft echter vertraging opgelopen, waardoor het in 2004 beschikbare bedrag (€ 500.000,--) niet besteed is. Dit bedrag is aangemeld voor budgetoverheveling.
De provincie heeft in 2004 bestuurlijk afspraken gemaakt omtrent de cofinanciering van de sanering van gasfabrieken in Meppel en Coevorden. Deze financiering vormt een deel van de overeenkomst met het Ministerie van VROM, betrokken gemeenten en betrokken energiebedrijven.
In 2005 worden definitieve afspraken gemaakt met Assen. De ontwikkeling van de voormalige gasfabrieksterreinen door gemeenten met voormalige eigenaren, vervuilers en andere belanghebbenden is dermate ingewikkeld dat de afwikkeling niet exact te plannen is. Voor Meppel en Coevorden is deze helderheid eind 2004 gekomen. Binnenkort worden voor de ontwikkeling van deze gebieden overeenkomsten getekend.
Om achteraf claims te voorkomen, worden overeenkomsten vooraf getoetst door de landsadvocaat. De ontwikkelingen rond deze projecten zijn dermate dynamisch dat de landsadvocaat verschillende malen de overeenkomsten heeft moeten toetsen. Goedkeuring door de landsadvocaat is gewenst vanwege het risico dat de provincie anders loopt.

*3520290 Toegerekende apparaatskosten*

Voor 2004 zijn er relatief meer uren geraamd voor beleid en monitoring (doelstelling 35204).
Er zijn echter in verhouding meer uren besteed zijn aan de uitvoering (doelstelling 35202).

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **5** | **Milieubeheer** | **Portefeuillehouder** | mevrouw T. Klip-Martin |
| **Programma** | **5.1** | Bodembeleid | **Groep** | 19 PG Milieubeheer |
| **Doelstelling** | **35203** | Verwerking afvalstoffen | **Contactpersoon** | de heer J. Kramer (toestel 58 22) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3520301 | *Verwijderingsstructuur*<br>- Doorwerking Landelijk afvalbeheerplan (LAP).<br>- Afvalstoffenbeleid Essent Milieu Wijster (EMW).<br>- Volgen landelijke ontwikkelingen opslaan afval in diepe onder grond.<br>- Uitvoering geven aan de Verordening nazorgheffing stortplaatsen provincie Drenthe en zorgdragen voor fondsvorming en fonds beheer. | - Nauwelijks nog werkzaamheden: bevoegdheid naar Rijk overgegaan.<br>- Geen nieuwe ontwikkelingen in de zin van vergunningen en dergelijke.<br>- In 2004 beïnvloedingstraject Tweede Kamer en Europese Commissie afgerond; volgen ontwikkelingen in EU.<br>- Zelfde heffing als in 2003 opgelegd. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 1.375.574 | 1.464.206 | 1.244.916 |
| **Baten** | 1.042.333 | 1.042.000 | 1.045.012 |
| **Saldo** | 333.241 | 422.206 | 199.904 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3520301 | 440003 | Bijdrage aan Landelijk Meldpunt Afvalstoffen | 169.600 | 145.249 | 24.351 |
| | 440192 | Stichting Nazorg stortplaatsen | 1.042.000 | 1.042.333 | -333 |
| | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | -24.192 | 24.192 |
| 3520390 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 252.606 | 81.526 | 171.080 |
| | | **Totaal lasten** | **1.464.206** | **1.244.916** | **219.290** |
| | | **Baten** | | | |
| 3520301 | 810005 | Opbrengst nazorgheffing stortplaatsen | 1.042.000 | 1.042.333 | 333 |
| | 823006 | Bijdrage derden in salariskosten | 0 | 2.679 | 2.679 |
| | | **Totaal baten** | **1.042.000** | **1.045.012** | **3.012** |
| | | **Saldo** | **422.206** | **199.904** | **222.302** |

**Financiële analyse**

3520301 *Verwijderingsstructuur*

De bijdrage aan het Landelijk Meldpunt Afvalstoffen is € 24.000,-- lager dan begroot. De afwikkeling van deze subsidie over 2003 is eveneens € 24.000,-- lager dan verplicht was.

*3520390 Toegerekende apparaatskosten*

Als gevolg van vorengenoemde ontwikkelingen is minder tijd besteed aan deze doelstelling dan ten tijde van het opstellen van de begroting was voorzien.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **5** | **Milieubeheer** | **Portefeuillehouder** | mevrouw T. Klip-Martin |
| **Programma** | **5.1** | Bodembeleid | **Groep** | 18 PG Bodem |
| **Doelstelling** | **35204** | Bodembeleid | **Contactpersoon** | de heer A.H. Smits (toestel 54 55) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| | Beleidsontwikkeling | |
| 3520401 | *Integraal bodembeleid*<br>(Integratie bodembeschermings- en bodemsaneringsbeleid) | Gereed zijn:<br>- de conceptuitvoeringsstrategie Bodembeleid (beleidsanalyse, beleidseffectketen, beleidsstrategie, doorwerking in- en extern en uitvoeringsprogramma);<br>- een deel van de implementatie en organisatie (verankering bij medewerkers Productgroep Bodem, presentatie aan managementoverleg, start implementatieproject en aanpassing organisatie (themaregisseurs en functioneel adviseurs zijn benoemd);<br>- de beschrijving van het integraal bodembeleid, zodat het kader inzichtelijk is door middel van de beleidsstructuur in het systeem uKnow. |
| 3520402 | *Bodembescherming*<br>(Te weten: grondwaterbescherming, regionaal mest- en ammoniakbeleid, reststoffen als meststof, bodemenergie en bestrijding winderosie) | Wegens ziekte heeft de verdere ontwikkeling van het grondwaterbeschermingsbeleid ten dienste van de drinkwatervoorziening vertraging opgelopen.<br>De Wav-kaart is begin 2004 vastgesteld en - na behandeling van 30 bezwaarschriften - op het eind van 2004 gewijzigd vastgesteld. Met betrekking tot de reststoffen als meststoffen worden in eerste aanleg de ontwikkelingen op landelijk niveau afgewacht. De vaststelling van de uitvoeringsinstrumenten ten aanzien van bodemenergie zal - nu de landelijke inzet voor wet- en regelgeving duidelijk is - in het jaar 2005 plaatsvinden. Een beleid ten aanzien van de bestrijding van winderosie zal - zoals het er nu uitziet - worden overwogen zodra duidelijkheid bestaat over de EU-bodemstrategie. |
| 3520403 | *Bodemsanering*<br>(Te weten: landsdekkend beeld (doelstelling 2005, 2023 einde operatie), actief bodembeheer, regierol, Uitvoeringsregeling sanering waterbodem, Bedrijvenregeling, gebiedsgerichte saneringsdoelstelling) | Het beleid voor de komende periode is vastgelegd in het Meerjarenprogramma WBB 2005-2009. Het programma is in november 2004 door GS vastgesteld. |
| | Beleidsuitvoering<br>Zie doelstelling 35201 en 35202. | |
| | Beleidsmonitoring | |
| 3520404 | *Monitoring integraal bodembeleid* | Gereed is een deel van het bouwwerk van indicatoren voor de monitoring. Deze is gekoppeld aan de beleidsstructuur in uKnow. De indicatoren moeten voor een deel nog benoemd worden. Vervolgens kan dan in het systeem de realisatie bijgehouden worden. |
| 3520405 | *Monitoring bodembescherming* | |
| 3520406 | *Monitoring bodemsanering*<br>(Te weten: monitoring doelstelling 2005, 2023 einde operatie, databestand onderzochte locaties) | Over de voortgang van de bodemsaneringsoperatie ten opzichte van de doelstelling 2023 (is veranderd in 2030 in verband met doorgevoerde bezuinigingen op rijksniveau) wordt jaarlijks gerapporteerd via de monitoringsrapportage aan het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en het Ministerie van VROM. |
| 3520408 | *Grondwaterkwaliteitsmeetnet* | Jaarlijkse metingen ondiep en diep grondwater. Analysepakket meetnet aangevuld met bestrijdingsmiddelen. Rapportage monitoring bestrijdingsmiddelen volgt in 2005. Meetnetten betrokken bij implementatie Kaderrichtlijn water monitoring grondwater. |

| | | |
|---|---|---|
| 3520409 | *Bodemkwaliteitsmeetnet* | Jaarlijkse metingen bodem en bovenste grondwater:<br>- Labringonderzoek afgerond.<br>- Meetnet Bedreven Bedrijven Drenthe aangevuld met 17 meetpercelen.<br>- IPO-project Kwali-Tijd (harmonisatie meetnetten) fase 2 afgerond. Verdere fasen worden in 2005 afgerond. Resultaten worden gebruikt bij implementatie monitoring Kaderrichtlijn water en uitwerking Landsdekkend beeld spoor 2.<br>- Vegetatieonderzoek Drentsche Aa afgerond.<br>- Neerslagcorrectiemethode RIVM voor nitraat toegepast op Drentse nitraatcijfers. |
| | Beleidsevaluatie | |
| 3520410 | *Bodembescherming* | Is in 2004 nog niet aan de orde geweest. Een en ander mede als gevolg van de diverse beleidsontwikkelingen; is geprogrammeerd voor 2005. |
| 3520411 | *Bodemsanering* | De evaluatie wordt gelijk met de jaarlijkse monitoringsrapportage gerapporteerd. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 984.864 | 1.385.835 | 1.092.501 |
| **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| **Saldo** | 984.864 | 1.385.835 | 1.092.501 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3520407 | 423990 | Afwikkeling voorgaand jaar | 0 | -2.084 | 2.084 |
| 3520408 | 423063 | Kosten grondwaterkwaliteitsmeetnet | 44.000 | 44.000 | 0 |
| | 423990 | Afwikkeling voorgaand jaar | 0 | -2.931 | 2.931 |
| | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | -116 | 116 |
| 3520409 | 423056 | Kosten laboratoriumonderzoeken | 73.000 | 60.818 | 12.182 |
| 3520490 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 1.268.835 | 992.815 | 276.020 |
| | | **Totaal lasten** | **1.385.835** | **1.092.501** | **293.334** |
| | | **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **0** | **0** |
| | | **Saldo** | **1.385.835** | **1.092.501** | **293.334** |

**Financiële analyse**

3520490 *Toegerekende apparaatskosten*

Het overschot op apparaatskosten wordt veroorzaakt door langdurige ziekte.

# 5.2 VERGUNNINGVERLENING EN HANDHAVING MILIEUBEHEER

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **5** | **Milieubeheer** | **Portefeuillehouder** | mevrouw T. Klip-Martin |
| **Programma** | **5.2** | Vergunningverlening en handhaving milieubeheer | **Groep** | 19 PG Milieubeheer |
| **Doelstelling** | **35301** | Luchtverontreiniging algemeen | **Contactpersoon** | de heer F. Eilander (toestel 58 45) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3530102 | *Onderzoek milieugevolgen inrichtingen* | In opdracht van de provincie heeft RIVM onderzoek verricht naar de milieugevolgen van een nieuw te vestigen asfaltcentrale. Het onderzoek wordt in 2005 afgerond. |
| 3530103 | *Monitoring luchtverontreiniging (emissies)* | Langs enkele drukke wegen in Emmen, Meppel en Hoogeveen is ten gevolge van hoge achtergrondconcentraties overschrijding van de norm voor fijn stof geconstateerd. In Interprovinciaal Overleg(IPO)-verband is naar het Ministerie van VROM toe gepleit voor een Europese aanpak van deze problematiek. |
| 3530104 | *Monitoring stralingsbelasting* | In 2004 heeft het Ministerie van VROM aangekondigd geld beschikbaar te stellen voor de implementatie van het Besluit externe veiligheid inrichtingen (BEVI). Voor de gehele provincie is totaal € 313.000,-- beschikbaar dat kan worden verdeeld onder de 12 Drentse gemeenten, de provincie Drenthe en de regionale brandweer.<br>In overleg met alle partijen is geïnventariseerd waar behoefte aan is. Deze behoeften zijn vertaald in een vijftal projecten op het gebied van vergunningen, ruimtelijke ordening, transport en risico-inventarisatie. Hiervoor zijn in 2004 de nodige voorbereidingen getroffen, zoals het aanwijzen van projectleiders (bij zowel gemeenten als provincie), het formeren van een stuurgroep en het inhoudelijk vormgeven van de projecten door middel van plannen van aanpak. Uiteindelijke doel van de projecten is dat iedereen die met het BEVI te maken gaat krijgen op deze taken wordt voorbereid (zie 5.2 - 3550102: budget Externe veiligheid). |
| 3530105 | *Besluit risico's zware ongevallen* | Externe Veiligheid<br>Het Uitvoeringsprogramma externe veiligheid Drenthe 2004-2005 is eind 2004 van start gegaan met 5 projecten, die samen met de gemeenten en de regionale brandweer Drenthe in 2005 zullen worden uitgevoerd. Per project is een plan van aanpak gemaakt. De regie is in handen van de provincie en de aanpak van het programma ligt op schema. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 34.403 | 30.361 | 131.718 |
| **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| **Saldo** | 34.403 | 30.361 | 131.718 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3530190 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 30.361 | 131.718 | -101.357 |
| | | **Totaal lasten** | **30.361** | **131.718** | **-101.357** |
| | | **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **0** | **0** |
| | | **Saldo** | **30.361** | **131.718** | **-101.357** |

| **Financiële analyse** |
| --- |
| *3530190 Toegerekende apparaatskosten*<br>Door de intensivering op het gebied van externe veiligheid is hier meer tijd aan besteed dan gepland (3530105). |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **5** | **Milieubeheer** | **Portefeuillehouder** | mevrouw T. Klip-Martin |
| **Programma** | **5.2** | Vergunningverlening en handhaving milieubeheer | **Groep** | 19 PG Milieubeheer |
| **Doelstelling** | **35401** | Geluidshinder algemeen | **Contactpersoon** | de heer U.P. Leever (toestel 54 46) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3540104 | *Onderzoek overlast lokaal vliegverkeer* | Eelde: afname aantal klachten van 5.000 (in 2000) naar 1.000 (in 2004).<br>Hoogeveen: maar 6 klachten. |
| 3540105 | *Overleg met betrokkenen* | 2 goedgekeurde gebruiksplannen (Eelde en Hoogeveen). |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 10.879 | 11.423 | 6.680 |
| **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| **Saldo** | 10.879 | 11.423 | 6.680 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3540190 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 11.423 | 6.680 | 4.743 |
| | | **Totaal lasten** | **11.423** | **6.680** | **4.743** |
| | | **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **0** | **0** |
| | | **Saldo** | **11.423** | **6.680** | **4.743** |

**Financiële analyse**

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **5** | **Milieubeheer** | **Portefeuillehouder** | mevrouw T. Klip-Martin |
| **Programma** | **5.2** | Vergunningverlening en handhaving milieubeheer | **Groep** | 19 PG Milieubeheer |
| **Doelstelling** | **35402** | Uitvoering Saneringsprogramma industrielawaai | **Contactpersoon** | de heer K.S. v.d. Wal (toestel 55 85) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3540201 | *Uitvoering saneringsplannen* | In 2004 zijn de volgende resultaten behaald in het kader van de Uitvoering Saneringsprogramma industrielawaai: |
| 3540202 | *Project Gevelmaatregelen* | - industrieterrein Bargermeer te Emmen: 13 woningen gesaneerd, 1 schoolgebouw resterend;<br>- Avebe te Gasselternijveen: 3 woningen gesaneerd; saneringsprogramma is hiermee afgerond.<br>De volgende saneringsprogramma's dienen nog gedeeltelijk te worden uitgevoerd:<br>- motorcrossterrein Zuidwolde (geen gevelmaatregelen)<br>- DOC Hoogeveen (geen gevelmaatregelen)<br>- SERMS Steenbergerveld (geen gevelmaatregelen) |
| 3540203 | *Zonebewaking* | De provincie coördineert de bewaking van de geluidszones van industrieterreinen in Drenthe. Bij uitbreiding van activiteiten wordt getoetst of de benodigde geluidsruimte past binnen de vastgestelde geluidszone. |
| 3540204 | *IPO-werkgroep Geluid* | Provincie heeft structurele vertegenwoordiging in IPO-werkgroep Geluid. |
| 3540205 | *Modernisering instrumentarium geluids-hinder (MIG)* | Na het kabinetsbesluit (januari 2003) om het oorspronkelijke wetsvoorstel MIG niet bij de Tweede Kamer in te dienen, is gestart met een nieuw traject tot modernisering van het geluidsinstrumentarium (MIG II of GIM). Dit traject moet meer aansluiten bij de beleidsvoornemens van het kabinet-Balkenende (herijking, vereenvoudiging en decentralisatie) en de kritiek van de Raad van State op het oorspronkelijke wetsvoorstel. GIM/MIG II bestaat uit het fasegewijs wijzigen van de bestaande Wet geluidhinder (WGH), een en ander te realiseren in de periode tot 2008. |
| 3540208 | *Formuleren provinciaal geluidsbeleid* | Zie 3540205 |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 1.254.725 | 1.687.171 | 113.769 |
| **Baten** | 755.706 | 1.636.656 | 60.696 |
| **Saldo** | 499.020 | 50.515 | 53.073 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3540201 | 423065 | Bijdragen uitvoering Saneringsprogramma industrielawaai | 1.636.656 | 60.696 | 1.575.960 |
| 3540202 | 423990 | Afwikkeling voorgaand jaar | 0 | -105 | 105 |
| 3540203 | 423066 | Zonebeheer | 5.100 | 8.315 | -3.215 |
| 3540290 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 45.415 | 44.863 | 552 |
| | | **Totaal lasten** | **1.687.171** | **113.769** | **1.573.402** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Baten** | | | |
| 3540201 | 861028 | Bijdrage van Voorziening saneringsmaat-regelen industrielawaai | 1.636.656 | 60.696 | -1.575.960 |
| | | **Totaal baten** | **1.636.656** | **60.696** | **-1.575.960** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Saldo** | **50.515** | **53.073** | **-2.558** |

**Financiële analyse**

*3540201 Uitvoering saneringsplannen*

De kosten van uitvoering Saneringsprogramma industrielawaai (€ 60.696,--) worden gedekt door een bijdrage van de voorziening Saneringsmaatregelen industrielawaai. In 2005 zal een afrekening met het Rijk plaatsvinden.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **5** | **Milieubeheer** | **Portefeuillehouder** | mevrouw T. Klip-Martin |
| **Programma** | **5.2** | Vergunningverlening en handhaving milieubeheer | **Groep** | 19 PG Milieubeheer |
| **Doelstelling** | **35501** | Beleidsontwikkeling vergunningverlening | **Contactpersoon** | de heer G. Gjaltema (toestel 58 27) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3550102 | *Opstellen Werkprogramma bedrijfsgerichte milieutaken* | Werkprogramma voor 2004 is vastgesteld, een en ander in samenhang met het bedrijfsplan. |
| 3550104 | *Formuleren provinciaal ten aanzien van bedrijfsgerichte milieutaken* | In het kader van de herijkingsoperatie van de minister van VROM zijn de ontwikkelingen, in het bijzonder ten aanzien van de VROM-vergunning (in IPO-verband) gevolgd. |
| 3550107 | *Opstellen Bedrijfsplan milieubeheer, onderdeel ten aanzien van bedrijfsgerichte milieutaken* | Bedrijfsplan voor 2004 is vastgesteld. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 356.686 | 687.832 | 266.983 |
| **Baten** | 57.335 | 408.378 | 431.651 |
| **Saldo** | 299.351 | 279.454 | -164.669 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3550102 | 423068 | Kosten werkzaamheden vergunningverlening en handhaving | 73.000 | 105.127 | -32.127 |
| | 423078 | Advertentiekosten | 48.000 | 100.758 | -52.758 |
| | 423222 | Kosten veiligheid en vergunningverlening | 156.500 | 34.075 | 122.425 |
| | 423256 | Kosten projectvoorstel Uitvoeringsprogramma externe veiligheid | 50.000 | 0 | 50.000 |
| | 440409 | Bijdragen in het kader van Uitvoeringsprogramma externe veiligheid | 156.500 | 0 | 156.500 |
| 3550190 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 203.832 | 27.023 | 176.809 |
| | | **Totaal lasten** | **687.832** | **266.983** | **420.849** |
| | | **Baten** | | | |
| 3550102 | 823011 | Vergoeding werkzaamheden voor derden | 45.378 | 52.543 | 7.165 |
| | 823016 | Overige opbrengsten | 0 | 41.108 | 41.108 |
| | 840109 | Bijdrage van het Rijk ten behoeve van uitvoeringsprogramma externe veiligheid | 156.500 | 156.500 | 0 |
| | 840110 | Bijdrage van het Rijk project Uitvoeringsprogramma externe veiligheid | 50.000 | 25.000 | -25.000 |
| | 840111 | Bijdrage van het Rijk Uitvoeringsprogramma externe veiligheid | 156.500 | 156.500 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **408.378** | **431.651** | **23.273** |
| | | **Saldo** | **279.454** | **-164.669** | **444.123** |

**Financiële analyse**

*3550102 Opstellen Werkprogramma bedrijfsgerichte milieutaken*

Er is door het Ministerie van VROM een bijdrage van in totaal € 363.000,-- voor externe veiligheid toegezegd. Hiervan is € 338.000,-- ontvangen. De resterende € 25.000,-- wordt in 2005 verwacht. Vanwege de late toekenning van de rijksbijdragen kon nog nauwelijks tot uitgaven worden overgegaan. Met de rijksinkomst worden meerjarige projecten gesubsidieerd, zoals vastgelegd in het Uitvoeringsprogramma externe veiligheid. Er zijn nog maar weinig subsidiebeschikkingen afgegeven. De restanten van de budgetten zijn aangemeld voor budgetoverheveling naar 2005.

*3550190 Toegerekende apparaatskosten*

Door verschoven prioriteiten en ziekte kon er minder tijd worden besteed dan gepland (voornamelijk 3550104).

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **5** | **Milieubeheer** | **Portefeuillehouder** | de heer H. Schaap |
| **Programma** | **5.2** | Vergunningverlening en handhaving milieubeheer | **Groep** | 38 PG Handhaving |
| **Doelstelling** | **35502** | Beleidsontwikkeling handhaving | **Contactpersoon** | de heer R.G.J. Derksen (toestel 56 78) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld).*** |
|---|---|---|
| 3550201 | *Opstellen Werkprogramma handhaving* | In 2004 is voor het begrotingsjaar 2005 een Handhavingsuitvoeringsprogramma (HUP) opgesteld. |
| 3550205 | *Formuleren provinciaal handhavings-beleid* | In 2004 zijn beleidsregels, strategieën en werkwijzen milieuhandhaving geformuleerd en door GS vastgesteld. |
| 3550207 | *Kwaliteitsproject Handhaving* | Het project Professionalisering is eind 2004 afgerond; certificering van het kwaliteitszorgsysteem zal medio 2005 plaatsvinden. |
| 3550208 | *Opstellen Bedrijfsplan Milieubeheer, onderdeel Handhavingsbeleid* | In 2004 is een bedrijfsplan opgesteld. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 375.042 | 276.211 | 168.699 |
| **Baten** | 36.060 | 0 | 259.871 |
| **Saldo** | 338.982 | 276.211 | -91.173 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3550201 | 423056 | Kosten laboratoriumonderzoeken | 58.000 | 15.485 | 42.515 |
| | 423073 | Kosten opruimen illegaal gestort afval | 3.900 | 0 | 3.900 |
| | 423074 | Metingen en controle | 12.400 | 11.540 | 860 |
| | 423076 | Kwaliteitsverbetering handhaving | 13.756 | 12.000 | 1.756 |
| | 423217 | Kosten onderzoek stortbesluit bodem-bescherming | 6.000 | 6.000 | 0 |
| | 423218 | Kosten toepassing bestuursdwang | 0 | 9.608 | -9.608 |
| | 423223 | Vervanging meetbus | 2.040 | 890 | 1.150 |
| 3550207 | 423077 | Certificering kwaliteitszorgsysteem | 18.960 | 14.509 | 4.451 |
| | 423990 | Afwikkeling voorgaand jaar | 0 | -2.686 | 2.686 |
| 3550290 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 161.155 | 101.352 | 59.803 |
| | | **Totaal lasten** | **276.211** | **168.699** | **107.512** |
| | | **Baten** | | | |
| 3550201 | 823016 | Overige opbrengsten | 0 | 259.871 | 259.871 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **259.871** | **259.871** |
| | | **Saldo** | **276.211** | **91.173** | **367.384** |

**Financiële analyse**

*3550201 Opstellen Werkprogramma handhaving*

In 2004 zijn een tweetal bedragen ontvangen in verband met het toepassen van bestuursdwang. De kosten van het opruimen van een illegale vuilstort (2003) is verhaald op Staatsbosbeheer (eigenaar van het terrein); ontvangst van € 9.608,13 heeft in de loop van 2004 plaatsgevonden. Daarnaast is een bedrag geïnd door middel van een dwangsomprocedure van Sita/Meisner in verband met het niet afdekken van een vuilstort ad € 250.000,--. Beide niet voorziene bedragen veroorzaken een voordelig resultaat. Dit is gestort in de reserve Uitoefenen bestuursdwang bij de doelstelling Mutaties reserves van het Programma financiering en algemene dekkingsmiddelen.

In mei 2005 zal certificering (ISO) plaatsvinden. Een en ander zal gepaard gaan met een proefaudit en een definitieve audit. In de tussenliggende periode zullen nog verbeteringen moeten plaatsvinden; inschakeling van externe expertise daarbij is noodzakelijk. De extra kosten zijn niet begroot c.q. meegenomen in het begrote budget van 2005 ad € 15.000,-- (prestatienummer 3550701). De interne kennis en capaciteit, op het gebied van automatisering WFM/MPM, ontbreekt.

Er hebben zich bij handhavingssituaties minder gevallen voorgedaan dan voorzien die noopten tot nader (laboratorium)onderzoek waarbij externe expertise noodzakelijk was.

*3550290 Toegerekende apparaatskosten*

De onderschrijding op de apparaatskosten kan worden toegeschreven aan het opnieuw, op doelstellingniveau, verdelen van begrote apparaatskosten na oprichting van de nieuwe Productgroep Handhaving. Deze verdeling is minder verfijnd dan de primaire berekening waarbij urencalculaties per persoon als basis worden gebruikt.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **5** | **Milieubeheer** | **Portefeuillehouder** | mevrouw T. Klip-Martin |
| **Programma** | **5.2** | Vergunningverlening en handhaving milieubeheer | **Groep** | 19 PG Milieubeheer |
| **Doelstelling** | **35503** | Vergunningverlening inrichtingen Wet milieubeheer | **Contactpersoon** | de heer G. Gjaltema (toestel 58 27) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3550301 | *Vergunningverlening inrichtingen Wm* | In totaal zijn 33 vergunningbesluiten en 14 meldingbesluiten genomen. |
| 3550302 | *Uitvoering geven aan doelgroepenbeleid en convenanten* | De zuivel- en papier/kartonindustrie is gestart met de opstelling van bedrijfsenergie- en milieuplannen. Deze plannen worden in 2005 ingediend en door de provincie beoordeeld. Voorzover nodig worden de plannen in vergunningen afrekenbaar gemaakt. |
| 3550303 | *Coördinatie Milieueffectrapport (MER)* | In 2004 is een MER-traject gestart voor een op te richten afvalverbrandingsinstallatie in Coevorden. Er is een concept-MER opgesteld. De MER-procedure is niet afgerond. |
| 3550304 | *Opstellen rapportages Vergunningverlening-beleid* | De jaarlijkse Wm-rapportage over 2003 is opgesteld voor de minister van VROM. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 1.036.024 | 1.490.904 | 1.395.236 |
| **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| **Saldo** | 1.036.024 | 1.490.904 | 1.395.236 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3550301 | 423225 | Kosten onderzoek motorcrossterrein Zuidwolde | 7.500 | 7.520 | -20 |
| 3550390 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 1.483.404 | 1.387.716 | 95.688 |
| | | **Totaal lasten** | **1.490.904** | **1.395.236** | **95.668** |
| | | **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **0** | **0** |
| | | **Saldo** | **1.490.904** | **1.395.236** | **95.668** |

**Financiële analyse**

*Prestatie 3550390 Toegerekende apparaatskosten*
Door ziekte is er minder tijd besteed dan gepland.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **5** | **Milieubeheer** | **Portefeuillehouder** | de heer H. Schaap |
| **Programma** | **5.2** | Vergunningverlening en handhaving milieubeheer | **Groep** | 38 PG Handhaving |
| **Doelstelling** | **35504** | Handhaving inrichtingen Wet milieubeheer | **Contactpersoon** | de heer R.G.J. Derksen (toestel 56 78) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3550401 | *Handhaving inrichtingen Wm* | 183 bedrijven vallen in het kader van de Wm onder het bevoegde gezag van de provincie. In totaal zijn 731 controlebezoeken afgelegd. |
| 3550402 | *Opstellen monitoringsrapportages* | Van alle controlebezoeken is een rapportage opgesteld. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 833.715 | 1.150.768 | 1.085.247 |
| **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| **Saldo** | 833.715 | 1.150.768 | 1.085.247 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3550490 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 1.150.768 | 1.085.247 | 65.521 |
| | | **Totaal lasten** | **1.150.768** | **1.085.247** | **65.521** |
| | | **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **0** | **0** |
| | | **Saldo** | **1.150.768** | **1.085.247** | **65.521** |

**Financiële analyse**

*3550490 Toegerekende apparaatskosten*

De onderschrijding op apparaatskosten (6%) kan worden toegeschreven aan het opnieuw, op doelstellingniveau, verdelen van begrote apparaatskosten na oprichting van de nieuwe Productgroep Handhaving. Deze verdeling is minder verfijnd dan de primaire berekening waarbij urencalculaties per persoon als basis gebruikt zijn.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **5** | **Milieubeheer** | **Portefeuillehouder** | mevrouw T.Klip-Martin |
| **Programma** | **5.2** | Vergunningverlening en handhaving milieubeheer | **Groep** | 38 PG Handhaving |
| **Doelstelling** | **35505** | Handhavingssamenwerking | **Contactpersoon** | de heer R.G.J. Derksen (toestel 56 78) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3550501 | *Afstemming en beleid* | HPH-overleg (4 x) en MPH-overleg (3 x). |
| 3550502 | *Informatie- en kenniscentrum* | - Infodag<br>- Netwerkboek<br>- Website in ontwikkeling |
| 3550503 | *Handhavingsamenwerkingsprojecten* | Gerealiseerde projecten:<br>1. Externe veiligheid (CPR15-1): opslagen bij 2.690 bedrijven in Drenthe gecontroleerd<br>2. project Effectief toezicht: integrale controle bij probleembedrijven<br>3. project Zweminrichtingen<br>4. vuurwerkopslagen<br>5. start project Afstemming Wm/Wet verontreiniging oppervlaktewateren + glastuinbouw<br><br>Samenwerking tussen partners is verbeterd door projectmatige aanpak van handhavingsonderwerpen.<br>Kennis en vaardigheden zijn verbeterd bij deelnemers door: informatie-uitwisseling, traject professionalisering, leergang programmatisch handhaven, opzetten probleemanalyse en opzetten monitoringssysteem. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 154.275 | 219.046 | 204.370 |
| **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| **Saldo** | 154.275 | 219.046 | 204.370 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3550590 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 219.046 | 204.370 | 14.676 |
| | | **Totaal lasten** | **219.046** | **204.370** | **14.676** |
| | | **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **0** | **0** |
| | | **Saldo** | **219.046** | **204.370** | **14.676** |

**Financiële analyse**

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **5** | **Milieubeheer** | **Portefeuillehouder** | de heer J.H. Schaap |
| **Programma** | **5.2** | Vergunningverlening en handhaving milieubeheer | **Groep** | 38 PG Handhaving |
| **Doelstelling** | **35506** | Registratie en afhandeling milieu-klachten | **Contactpersoon** | de heer R.G.J. Derksen (toestel 56 78) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3550601 | *Registreren en afhandelen milieuklachten*<br>Prestatie-indicatoren:<br>- Aantal behandelde milieuklachten (een zo hoog mogelijk percentage van de ingediende klachten). | In totaal zijn 334 klachten ingediend, waarvan 95% is afgehandeld. 117 klachten hadden betrekking op bedrijven waarvan de provincie bevoegd gezag is. Daarvan zijn er nog 6 in behandeling; de rest (95%) is afgehandeld. |
| | - Aantal berichten afgedane milieuklachten (een zo hoog mogelijk percentage van de behandelde klachten). | 94% van de klachten die betrekking hebben op bedrijven waarvan de provincie bevoegd gezag is, is afgehandeld. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 8.253 | 44.172 | 36.583 |
| **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| **Saldo** | 8.253 | 44.172 | 36.583 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3550690 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 44.172 | 36.583 | 7.589 |
| | | **Totaal lasten** | **44.172** | **36.583** | **7.589** |
| | | **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **0** | **0** |
| | | **Saldo** | **44.172** | **36.583** | **7.589** |

**Financiële analyse**

# 6.0 LANDELIJK GEBIED

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **6** | **Recreatie en natuur** | **Portefeuillehouder** | mevrouw A. Edelenbosch |
| **Programma** | **6.0** | Landelijk gebied | **Groep** | 17 PG Landelijk Gebied |
| **Doelstelling** | **35601** | Vergunningverlening ontgrondingen | **Contactpersoon** | de heer C Schaafsma (toestel 54 26) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3560101 | *Ontwikkelen ontgrondingenbeleid* | Het ontgrondingenbeleid is geactualiseerd en vastgelegd in Provinciaal omgevingsplan (POP) II. |
| 3560102 | *Actualiseren Ontgrondingsverordening* | De artikelen van de vervallen Ontgrondings-verordening zijn als hoofdstuk 8 opgenomen in de Provinciale omgevingsverordening (POV) Drenthe. |
| 3560105 | *Verlenen van ontgrondingsvergunningen* | Er zijn 8 nieuwe vergunningen verleend, 5 bestaande vergunningen gewijzigd en van 6 vergunningen is de geldigheidstermijn verlengd. |
| 3560106 | *Handhaving: controles/terreinbezoeken* | Er hebben regelmatig controles/terreinbezoeken plaatsgevonden. |
| 3560180 | *Ontgrondingen* | Door regulering is het totaal aantal vergunningen van 130 in 2002, naar 85 in 2003 en 70 in 2004 teruggebracht. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 317.133 | 489.542 | 372.425 |
| **Baten** | 20.983 | 140.677 | 51.182 |
| **Saldo** | 296.151 | 348.865 | 321.243 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3560105 | 423078 | Advertentiekosten | 7.800 | 13.200 | -5.400 |
| 3560180 | 423079 | Kosten uitvoering Ontgrondingsverordening | 94.000 | 70 | 93.930 |
| 3560190 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 387.742 | 359.155 | 28.587 |
| | | **Totaal lasten** | **489.542** | **372.425** | **117.117** |
| | | **Baten** | | | |
| 3560105 | 810004 | Opbrengst Heffingsverordening ontgrondingen Drenthe | 108.907 | 19.998 | -88.910 |
| | 811001 | Leges en andere rechten | 27.230 | 22.725 | -4.505 |
| | 823002 | Terugontvangen advertentiekosten | 4.540 | 8.459 | 3.919 |
| | | **Totaal baten** | **140.677** | **51.182** | **-89.495** |
| | | **Saldo** | **348.865** | **321.243** | **27.622** |

**Financiële analyse**

*3560105 en 3560180 Verlenen van ontgrondingsvergunning*

Er zijn geen noemenswaardige kosten gemaakt inzake de Ontgrondingsverordening en de opbrengsten van de leges en de ontgrondingenheffing zijn afhankelijk van het (dalende) aantal en de omvang van de verleende ontgrondingsvergunningen. Het saldo van de opbrengsten en lasten van € 19.924,-- is gestort in de reserve Ontgrondingenheffing bij de doelstelling Mutaties reserves van het Programma financiering en algemene dekkingsmiddelen.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **6** | **Recreatie en natuur** | **Portefeuillehouder** | mevrouw A. Edelenbosch |
| **Programma** | **6.0** | Landelijk gebied | **Groep** | 17 PG Landelijk Gebied |
| **Doelstelling** | **36001** | Programmering en sturing landelijk gebied | **Contactpersoon** | de heer R. Kavsek (toestel 56 45) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3600102 | *Secretariaatsvoering 7 vergaderingen Commissie Landelijk Gebied (CLG)* | 7 overleggen. |
| 3600103 | *Relatiebeheer Dienst Landelijk Gebied (DLG)*<br>- Prestatieafspraak<br>- 3 voortgangsoverleggen<br>- 12 aansturingsoverleggen DLG | P.m. |
| 3600104 | *Bestuursovereenkomst Ministeries van LNV-VROM-VW-IPO 2003-2006* | |
| 3600105 | *Uitvoeringsprogramma LNV-VROM-VW-IPO 2003-2006* | Uitvoeringsprogramma voor 2005/2006 is voorbereid. Daarna overgang naar Investeringsbudget landelijk gebied (ILG). |
| 3600106 | *Uitvoeringsprogramma jaartranche 2003-2006* | |
| 3600107 | *Monitoringsdocumenten (verantwoording)* | |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 62.490 | 34.772 | 90.840 |
| **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| **Saldo** | 62.490 | 34.772 | 90.840 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3600190 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 34.772 | 90.840 | -56.068 |
| | | **Totaal lasten** | **34.772** | **90.840** | **-56.068** |
| | | **Baten** | | | |
| | | **Totaal baten** | **0** | **0** | **0** |
| | | **Saldo** | **34.772** | **90.840** | **-56.068** |

**Financiële analyse**

Het moeizame overleg met het Rijk vergde een extra inzet van uren.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **6** | **Recreatie en natuur** | **Portefeuillehouder** | mevrouw A. Edelenbosch |
| **Programma** | **6.0** | Landelijk gebied | **Groep** | 17 PG Landelijk Gebied |
| **Doelstelling** | **36002** | Informatiesysteem landelijk gebied | **Contactpersoon** | de heer J.C. Smittenberg (toestel 54 49) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3600201 | *Monitoring* | |
| | - Landelijk meetnet flora, milieu en natuurkwaliteit, circa 260 meetpunten in de ecologische hoofdstructuur (EHS) | - 347 meetpunten in de EHS op laten nemen ten behoeve van landelijk meetnet. |
| | - Vegetatiemeetnet, lijnvormige elementen, 140 meetpunten | - 140 meetpunten eigen Vegetatiemeetnet opgenomen en hiervan 36 doorgeleverd aan het landelijk meetnet. |
| | - Weidevogelmeetnet, 23 meetgebieden | - 23 meetgebieden Weidevogelmeetnet opgenomen (à 5 veldbezoeken per gebied). |
| | - Landschapsmeetnet, meetgebieden p.m. | - Landschapsmeetnet: beleidsanalyse en inventarisatie gemaakt in verband met discussie omtrent “Landschapswacht”. Samenwerking met Vlinderwerkgroep, Werkgroep Florakartering en Werkgroep Amfibieën en Reptielen voortgezet. |
| | - Soortgerichte monitoring in samenwerking met vrijwilligersorganisaties. | |
| 3600202 | *Kartering* | |
| | - Eigen inventarisaties | - Voor een oppervlakte van 225 km$^2$ zijn de gegevens van flora/vegetatie geactualiseerd. |
| | - Verzamelen/verwerken van gegevens van derden | - Diverse waarnemingen, bestanden en rapporten van derden verwerkt. |
| 3600203 | *Projecten* | |
| | - Uitvoeren van (geografisch informatiesysteem (GIS-))bewerkingen | - Diverse bewerkingen gedaan en overzichten gemaakt. Begeleiding van enkele projecten van de provincie verzorgd. Diverse adviezen gegeven over onderzoek door derden. |
| | - Begeleiden karterings- en monitoringsprojecten van derden | |
| | - Uitvoeren van overige eigen projecten | |
| 3600204 | *Basisbestand* | |
| | - Instandhouden, aanvullen en beschikbaar stellen van het databestand flora- en faunagegevens (circa 3 miljoen waarnemingen - deels van derden) voor diverse (beleids)-doeleinden | - Veel gegevens verwerkt en opgeslagen in databestanden en GIS. |
| | - Gegevensverstrekking aan derden | - Er zijn in totaal 96 externe en vele interne aanvragen voor gegevensverstrekking behandeld. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 413.651 | 526.263 | 421.246 |
| **Baten** | 33.527 | 12.430 | 28.838 |
| **Saldo** | 380.124 | 513.833 | 392.408 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3600201 | 423179 | Kosten Landelijk meetnet flora | 11.430 | 23.407 | -11.977 |
| | 423196 | Modernisering natuurinformatie | 125.000 | 87.524 | 37.476 |
| 3600202 | 423080 | Kosten milieukartering | 7.000 | 7.000 | 0 |
| 3600204 | 423253 | Kosten databestand flora- en faunagegevens | 1.000 | 572 | 428 |
| 3600290 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 381.833 | 302.744 | 79.089 |
| | | **Totaal lasten** | **526.263** | **421.246** | **105.017** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Baten** | | | |
| 3600201 | 840091 | Bijdrage Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu | 11.430 | 23.407 | 11.977 |
| 3600204 | 823056 | Bijdrage derden in kosten databestand flora en fauna | 1.000 | 5.431 | 4.431 |
| | | **Totaal baten** | **12.430** | **28.838** | **16.408** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Saldo** | **513.833** | **392.408** | **121.425** |

**Financiële analyse**

*3600201 Monitoring*

Kosten Landelijk meetnet flora

Het RIVM stelt middelen beschikbaar voor uitvoering van het Landelijk meetnet flora. Dat is een meerjarig samenwerkingsproject. Uitgangspunt voor de provincie is een volledige dekking van de externe uitgaven uit de rijksmiddelen (de eigen provinciale bijdrage betreft personele kosten). De rijksmiddelen worden echter deels bij voorschot en deels op basis van geleverde prestaties (in het volgende jaar) verstrekt. Hierdoor lopen de inkomsten en uitgaven niet parallel met de jaarcyclus. Jaarlijks wordt door het RIVM een maximaal budget toegekend. De te leveren prestaties worden deels uitbesteed en deels in eigen beheer uitgevoerd. Pas in de loop van de winter is het eindresultaat definitief en kan worden afgerekend. De financiële afwikkeling vindt in het daaropvolgende jaar plaats op basis van het aantal gerealiseerde meetpunten.

Modernisering natuurinformatie

Ook voor het restantbudget Modernisering natuurinformatie is om budgetoverheveling gevraagd.
Het gaat om een meerjarenbudget, dat in 2004 voor het eerst beschikbaar is gesteld. Normaal gesproken ligt het zwaartepunt van de werkzaamheden in het veldseizoen. Hierdoor vindt afronding, oplevering en afrekening in de loop van de winter plaats. Door aanloopproblemen en ziekte is de planning voor 2004 uitgelopen, waardoor een deel van de afrondende werkzaamheden pas eind 2004 of begin 2005 kon worden opgedragen. Binnen het budget voor 2004 waren hiervoor wel reeds gelden gereserveerd.

*3600204 Kosten databestand flora- en faunagegevens*

De provincie verwierf € 5.500,-- aan inkomsten ter vergoeding van extra werk bij verstrekking van flora- en faunagegevens aan derden. Het betreft niet begrootte inkomsten, waarover is afgesproken dat zij kunnen worden benut voor uitbesteding van werkzaamheden. Daartoe worden zij toegevoegd aan budget Kosten milieukartering.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **6** | **Recreatie en natuur** | **Portefeuillehouder** | mevrouw A. Edelenbosch |
| **Programma** | **6.0** | Landelijk gebied | **Groep** | 17 PG Landelijk Gebied |
| **Doelstelling** | **36003** | Leren voor Duurzaamheid (natuur- en milieueducatie) | **Contactpersoon** | mevrouw C. Scholten (toestel 57 26) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3600304 | *Subsidiëren van initiatieven/projectenverenigingen etc. ten behoeve van instandhouding* | Waarderingssubsidie voor IVN District Drenthe verstrekt.<br>Geen projecten Leren voor Duurzame Ontwikkeling (LvDO) vanwege te late beschikking van het Ministerie van LNV. Het wordt in 2005/2006 ingehaald. Budget blijft beschikbaar. |
| 3600305 | *Subsidiëren van instellingen* | Budgetsubsidie verstrekt aan IVN Consulentschap Drenthe ten behoeve van natuur- en milieueducatie (NME) in basisonderwijs. Ondersteunen vrijwilligers en advisering/ondersteuning overheden en maatschappelijke partners.<br>10 projecten/cursussen gesubsidieerd uit het NME-krediet. |
| 3600306 | *Adviseren van derden over Leren voor Duurzaamheid (LvD) en integratie van beleid* | Prestatie is ten onrechte in de begroting als apart onderdeel terechtgekomen. Bedoeld was dit als onderdeel van 3600301 en 3600303. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 299.617 | 414.373 | 269.227 |
| **Baten** | 113.445 | 112.000 | -1.395 |
| **Saldo** | 186.172 | 302.373 | 270.622 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3600304 | 423990 | Afwikkeling voorgaand jaar | 0 | -298 | 298 |
| | 440219 | NME-project LvD | 112.000 | 0 | 112.000 |
| | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | -833 | 833 |
| | 443050 | Subsidiëring activiteiten NME | 13.600 | 13.518 | 82 |
| 3600305 | 440020 | IVN District Drenthe | 820 | 910 | -90 |
| | 442056 | Consultenschap NME Drenthe | 210.135 | 204.072 | 6.063 |
| 3600390 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 77.818 | 51.858 | 25.960 |
| | | **Totaal lasten** | **414.373** | **269.227** | **145.146** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Baten** | | | |
| 3600304 | 823016 | Overige opbrengsten | 0 | 239 | 239 |
| | 823997 | Afwikkeling voorgaand dienstjaar (inkomsten) | 0 | -1.748 | -1.748 |
| | 840023 | Incidentele baten | 0 | 113 | 113 |
| | 840107 | Bijdrage van het Rijk ten behoeve van het project LvD | 112.000 | 0 | -112.000 |
| | | **Totaal baten** | **112.000** | **-1.395** | **-113.395** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Saldo** | **302.373** | **270.622** | **31.751** |

**Financiële analyse**

*3600304 Subsidiëren van initiatieven/projecten verenigingen etc. ten behoeve van instandhouding*

In november 2004 is een vierjarige subsidiebeschikking met terugwerkende kracht van 1 jan 2004 tot en met 31 december 2007 van het Ministerie van LNV ontvangen. De maximale subsidie wordt in 8 termijnen uitbetaald. Eind november 2004 heeft het Ministerie van LNV 90% van de middelen voor 2004 beschikbaar gesteld. Het was niet mogelijk het budget voor 2004 in december nog in beschikkingen om te zetten. Op dat moment was er geen ruimte en tijd meer om projecten te zoeken en te subsidiëren. Gezien de inhoud van de subsidiebeschikking van het Ministerie van LNV was dat ook niet noodzakelijk.
De middelen moeten op grond van de subsidiebeschikking worden ingezet voor het projecten uit het Programma LvDO 2004 tot en met 2007. De reeds gefactureerde inkomsten van de beschikking van € 112.000,-- zijn als vooruit ontvangen gelden op de balans gezet. Deze gelden blijven, in overeenstemming met de beschikking, bestemd voor Leren voor Duurzame Ontwikkeling. In de productenplanning 2004 was al rekening gehouden met vertraging en de stand van zaken is gerapporteerd in de bedrijfsrapportages. In september is nog gerapporteerd dat er nog geen middelen van het Ministerie van LNV waren ontvangen.

*3600305 Subsidiëren van instellingen*

Het restantbudget Consulentschap NME Drenthe is voorgesteld voor budgetoverheveling. De eindafrekening (o.m. indexering) vindt telkens in het daaropvolgende boekjaar plaats. Definitieve eindafrekening (verschillen tussen voor- en nacalculatie en/of niet behalen van prestaties) vindt plaats op grond van financieel en inhoudelijk jaarverslag van het IVN Consulentschap en definitieve CPB-indexcijfers over 2004.

# 6.1 NATUUR

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **6** | **Recreatie en natuur** | **Portefeuillehouder** | mevrouw A. Edelenbosch |
| **Programma** | **6.1** | Natuur | **Groep** | 17 PG Landelijk Gebied |
| **Doelstelling** | **36201** | Natuurbeleid | **Contactpersoon** | de heer J.C. Smittenberg (toestel 54 49) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3620101 | *Beleidsontwikkeling natuur*<br>- Uitwerking robuuste verbindingen en andere onderdelen van het Structuurschema groene ruimte II | In het Hunzedal (zijtak van natte as noord) is met voortvarendheid verder gewerkt aan realisering van de daar geplande robuuste verbinding. Over de andere robuuste verbindingen is het overleg voortgezet. Het betreft hier met name:<br>- de natte as noord: verbinding tussen Leekstermeer en Zuidlaardermeer<br>- de verbinding Sallandse Heuvelrug-Drents Plateau (overleg met Landinrichtingscommissies Zuidwolde<br>- Wapserveense Aa-Steenwijker Aa (overleg met gebiedscommissie, waterschap en provincie Overijssel)<br>Gebiedsplan Drenthe is aangepast en opnieuw vastgesteld. |
| 3620102 | *Overleg natuur*<br>- 20-25 adviezen in het kader van het IPO<br>- 15 overleggen werkgroepen<br>- 5 vergaderingen Werkgroep NHI<br>- 5 overleggen met het Rijk (Ministerie van LNV)<br>- Overleg Commissie Natuurgebieden<br>- 800-1.000 incidentele vragen en adviezen met betrekking tot diverse plannen en projecten | Overleggen en adviezen natuur overeenkomstig de planning gevoerd en verstrekt. |
| 3620103 | *Landschapsbeheer Drenthe*<br>- Secretariaat<br>- Begeleiding en overleg | Aan Landschapsbeheer Drenthe is extra steun verstrekt bij de realisering van hun reorganisatie. |
| 3620104 | *Natuurbeschermingsinstanties*<br>- Ondersteuning en beheersvergoeding van de Stichting "Het Drentse Landschap" (HDL)<br>- Waarderingssubsidies werkgroepen | Met HDL is overleg gevoerd over verzelfstandiging van het personeel.<br>Aan de werkgroepen zijn, overeenkomstig de begroting, waarderingssubsidies verstrekt. De Dassenwerkgroep is vervallen en de Steenuilenwerkgroep is toegevoegd. |
| 3620110 | *Soortenbescherming*<br>- 5 plannen begeleiden<br>- 6 subsidiebeschikkingen soortenbescherming | 10 subsidiebeschikkingen soortenbescherming. |
| 3620111 | *Projecten natuur*<br>- Projecten Transnational Ecological Network (TEN; INTERREG IIIB)<br>- Projecten uit gebiedsvisies NBL via sectorale instrumenten | Aan de INTERREG IIIB- en TEN-projecten is met voortvarendheid verder gewerkt.<br>Diverse natuur-, bos- en landschapprojecten zijn in het kader van gebiedsgericht beleid opgepakt en/of uitgevoerd. |
| 3620115 | *Natuurdoeltypenkaart*<br>- Overleg landelijke vaststelling natuurdoelen<br>- Actualiseren natuurdoeltypenkaart | De Drentse natuurdoeltypenkaart is ingebracht in de Landelijke natuurdoelenkaart van het Ministerie LNV. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 2.467.136 | 2.582.547 | 2.563.577 |
| **Baten** | 693.093 | 595.516 | 581.077 |
| **Saldo** | 1.774.043 | 1.987.031 | 1.982.500 |

| Prestatie | Kostensoort | Omschrijving | Begroot | Realisatie | Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3620101 | 440361 | Natuurpark Moor | 9.503 | 8.530 | 973 |
| 3620103 | 442011 | Stichting Landschapsbeheer Drenthe | 1.087.565 | 1.077.657 | 9.908 |
| 3620104 | 440020 | IVN District Drenthe | 1.020 | 1.008 | 12 |
| | 440057 | Stichting Noorderbreedte | 5.300 | 5.300 | 0 |
| | 440059 | Werkgroep Avifauna Drenthe | 1.300 | 1.300 | 0 |
| | 440060 | Werkgroep Roofvogels Noord- en Oost-Nederland | 820 | 820 | 0 |
| | 440061 | Werkgroep Florakartering Drenthe | 820 | 820 | 0 |
| | 440063 | Werkgroep Amfibieën en Reptielen | 820 | 820 | 0 |
| | 440159 | Kerkuilwerkgroep Drenthe | 820 | 820 | 0 |
| | 440221 | Subsidie Paddestoelenwerkgroep Drenthe | 710 | 710 | 0 |
| | 440382 | Steenuilenwerkgroep | 700 | 700 | 0 |
| | 442012 | Stichting "Het Drentse Landschap" | 146.000 | 132.487 | 13.513 |
| 3620110 | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | -14.995 | 14.995 |
| | 443018 | Bijdragen uitvoering soortenbeleid | 136.134 | 134.033 | 2.102 |
| 3620111 | 440346 | Innatura | 6.860 | 10.414 | -3.554 |
| | 440368 | Bijdrage in project Behoud Grutto | 4.500 | 4.500 | 0 |
| | 440406 | Bijdrage in kosten project Vrijwillige weide-vogelbescherming | 33.839 | 33.839 | 0 |
| 3620190 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 1.145.836 | 1.164.814 | -18.978 |
| | | **Totaal lasten** | **2.582.547** | **2.563.577** | **18.970** |
| | | **Baten** | | | |
| 3620103 | 840023 | Incidentele baten | 0 | 2.707 | 2.707 |
| | 840063 | Bijdrage Rijk voor Stichting Landschapsbe-heer Drenthe | 527.449 | 527.399 | -50 |
| 3620110 | 840032 | Bijdrage Rijk ten behoeve van soortenbeleid | 68.067 | 50.971 | -17.096 |
| | | **Totaal baten** | **595.516** | **581.077** | **-14.439** |
| | | **Saldo** | **1.987.031** | **1.982.500** | **4.531** |

**Financiële Analyse**

*3620103 Landschapsbeheer Drenthe*

Het Restantbudget Subsidie Stichting Landschapsbeheer Drenthe Is Geplaatst Op De Verzoeklijst Voor Budgetoverheveling. Maandelijkse Bevoorschotting Door Middel Van Termijnkalender In 2004; De Definitieve Eindafrekening Vindt In 2005 Plaats.

*3620110 Soortenbescherming*

De Projecten Soortenbescherming Zijn Overeenkomstig De Begroting En De Lopende Plannen Betaald Uit Het Beschikbare Budget Van Het Ministerie Van LNV En Provincie (€ 136.134,--). De totale kosten zijn € 119.038,-- (€ 134.033,-- uitvoering soortenbeleid en - € 14.995,-- afwikkeling vorig boekjaar). het restant van de ontvangen middelen van € 17.096,-- Is als vooruit ontvangen gelden op de balans gezet. Dit blijft, in overeenstemming met de beschikking, bestemd voor soortenbescherming.

*3620111 Innatura*

Voor het driejarig project (2003 tot en met 2005) zijn de jaarlijks beschikbare middelen niet evenredig ingezet.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **6** | **Recreatie en natuur** | **Portefeuillehouder** | mevrouw A. Edelenbosch |
| **Programma** | **6.1** | Natuur | **Groep** | 17 PG Landelijk Gebied |
| **Doelstelling** | **36202** | Bos | **Contactpersoon** | de heer M. Lumkes (toestel 56 07) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3620201 | *Beleidsontwikkeling bos* | |
| 3620202 | *Overleg met betrekking tot bos* | |
| | - 3 landelijke bosoverleggen<br>- 2 vergaderingen Stichting Bosclustering Drenthe<br>- 2 x Drents bosoverleg | - 2 landelijke bosoverleggen.<br>- 2 vergaderingen Stichting Bosclustering Drenthe.<br>- 1 Drents bosoverleg. |
| 3620203 | *Bosuitbreiding* | |
| | - Bewerkstelligen aanleg 150 ha bos (inclusief nieuwe landgoederen) | - 57 ha bos. |
| 3620204 | *Instandhouding bos* | |
| | - Stimuleren kwaliteitsverbetering bos | - Ter stimulering kwaliteitsverbetering diverse ontwerpen voor nieuwe bossen gesubsidieerd en subsidie voor herintroductie winterlinde in bossen en certificeren duurzaam bosbeheer. |
| 3620205 | *Nieuwe landgoederen* | |
| | - Realiseren van 2 à 3 nieuwe landgoederen | - 4 landgoederen rond bestaande huizen gerealiseerd, waaronder Bosch en Vaart te Vries. |
| 3620206 | *Uitvoering en handhaving Boswet en Natuurschoonwet* | |
| | - 125 meldingen voorgenomen vellingen ingevolge de Boswet<br>- 200 terreininspecties<br>- Circa 7 processen-verbaal<br>- 15 x oplegging herplantplicht na illegale velling<br>Tussen 5 à 10 ontheffingen/compensaties herplantplicht<br>- 10 rangschikkingen Natuurschoonwet | - 95 kapmeldingen.<br>- 200 terreininspecties.<br>- 4 processen-verbaal.<br>- 8 illegale vellingen.<br>- 1 tenietgegane houtopstand.<br>- 12 ontheffingen/compensaties herplantplicht.<br>- 9 nieuwe Natuurschoonwet-landgoederen. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 178.393 | 194.163 | 199.813 |
| **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| **Saldo** | 178.393 | 194.163 | 199.813 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3620203 | 440010 | Bijdragen stimulering kwaliteitsverhoging en nieuw bos | 22.700 | 22.700 | 0 |
| | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | -4.084 | 4.084 |
| 3620290 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 171.463 | 181.197 | -9.734 |
| | | **Totaal lasten** | **194.163** | **199.813** | **-5.650** |
| | | **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **0** | **0** |
| | | **Saldo** | **194.163** | **199.813** | **-5.650** |

| Financiële analyse |
| --- |
| |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **6** | **Recreatie en natuur** | **Portefeuillehouder** | mevrouw A. Edelenbosch |
| **Programma** | **6.1** | Natuur | **Groep** | 17 PG Landelijk Gebied |
| **Doelstelling** | **36203** | Landschap | **Contactpersoon** | de heer J.A. Scheper (toestel 54 27) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3620301 | *Beleidsontwikkeling landschap*<br>- Ontwikkelen van visies voor toepassing van de ontwikkelingsgerichte benadering van het landschap. | Er is in concept een Uitvoeringsprogramma Nota Landschap opgesteld.<br><br>Op vele fronten is landschapkundige inbreng geleverd in allerhande projecten. |
| 3620302 | *Overleg landschap*<br>- Beïnvloeding van andere relevante beleidsvelden:<br>  - ruimtelijke ordening<br>  - cultuur en monumentenzorg<br>  - landinrichting<br>  - ontwikkeling nieuwe landgoederen en buitenplaatsen<br>  - ecologische verbindingszones<br>  - stimuleren gemeentelijke landschapsbeleidsplannen<br>  - 3 x vakberaad landschap | Vrij veel tijd is besteed aan het Landschapsontwikkelingsplan (LOP) Veenkoloniën. |
| 3620303 | *Projecten landschap*<br>- 3 grote projecten in het kader van de het uitvoeringsprogramma<br>- 10 kleine(re) projecten<br>- Begeleiding 5 landschappelijke inpassingsplannen<br>- 180 adviezen met betrekking tot de begeleiding van projecten met een landschappelijke invalshoek | |
| 3620304 | *Beheer natuur en landschap*<br>- 50 beschikkingen<br><br>- Subsidieverordening onderhoud lanschapselementen (SOL) Drenthe | <br>In het kader van de SOL zijn 158 nieuwe beschikkingen afgegeven.<br><br>In totaal is nu met 422 eigenaren en gebruikers een overeenkomst afgesloten. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 423.310 | 354.468 | 518.623 |
| **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| **Saldo** | 423.310 | 354.468 | 518.623 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3620304 | 440201 | Bijdragen uitvoering SOL Drenthe | 273.338 | 282.348 | -9.010 |
| 3620390 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 81.130 | 236.275 | -155.145 |
| | | **Totaal lasten** | **354.468** | **518.623** | **-164.155** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **0** | **0** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Saldo** | **354.468** | **518.623** | **-164.155** |

**Financiële analyse**

*3620301 Beleidsontwikkeling landschap*

De overschrijding van de begrote apparaatskosten is veroorzaakt door het opstarten van een drietal deelprojecten in het kader van Bervedère en de personele overdracht hiervan.
Voor het project Landschapswacht is omvangrijk kaartmateriaal totstandgekomen door een andere productgroep die de ureninzet niet heeft begroot.

*3620304 Beheer natuur en landschap*

Het tekort bij het budget Uitvoering SOL Drenthe wordt gedekt door een bijdrage van de reserve bij de doelstelling Mutaties reserves van het Programma financiering en algemene dekkingsmiddelen.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **6** | **Recreatie en natuur** | **Portefeuillehouder** | mevrouw A. Edelenbosch |
| **Programma** | **6.1** | Natuur | **Groep** | 17 PG Landelijk Gebied |
| **Doelstelling** | **36204** | Nationale parken | **Contactpersoon** | de heer P.W. Pasman (toestel 57 31) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3620401 | *Nationaal Park Dwingelderveld* | |
| | - 3 vergaderingen overlegorgaan | - 4 vergaderingen overlegorgaan. |
| | - 15 vergaderingen werkgroepen | - 18 vergaderingen werkgroepen. |
| | - 15 x uitvoering bestedingenplan | - 15 x uitvoering bestedingenplan. |
| | - 3 x productie en uitgave informatiebulletin Veldspraak | - 2 x productie en uitgave informatiebulletin Veldspraak. |
| | - 1 x productie en uitgave Natuurkrant | - 1 x productie en uitgave Natuurkrant. |
| | - 1 x productie en uitgave website | - 1 x productie en uitgave website. |
| 3620402 | *Nationaal Park Drents-Friese Wold* | |
| | - 4 vergaderingen overlegorgaan | - 4 vergadering overlegorgaan. |
| | - 15 vergaderingen werkgroepen | - 5 x vergadering werkgroep B&O.<br>4 x vergadering Werkgroep Recreatie.<br>3 x vergadering Werkgroep Bebording.<br>4 x vergadering V&E. |
| | - 7 x uitvoering bestedingenplan | - 7 x uitvoering bestedingenplan. |
| | - 3 x productie en uitgave informatiebulletin Bladwijzer | - 2 x productie en uitgave informatiebulletin Bladwijzer. |
| | - 1 x productie en uitgave Natuurkrant | - 1 x productie en uitgave Natuurkrant. |
| | - 1 x productie en uitgave website | - 1 x productie en uitgave website. |
| 3620403 | *Voorbereiden Nationaal Park Drentsche Aa* | |
| | - 4 vergaderingen voorbereidingscommissie | - 4 x vergadering overlegorgaan. |
| | - 7 vergaderingen projectgroep | - 7 x vergadering projectgroep. |
| | - 20 vergaderingen werkgroepen | - 4 x vergadering Werkgroep Educatie, Communicatie en Recreatie.<br>17 x bijeenkomsten bewonersavonden in het Drentsche Aa-gebied. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 680.982 | 808.866 | 1.029.075 |
| **Baten** | 346.623 | 442.863 | 614.807 |
| **Saldo** | 334.360 | 366.003 | 414.269 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3620401 | 442016 | Overlegorgaan Nationaal Park Dwingelder-veld | 232.589 | 237.350 | -4.761 |
| 3620402 | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | 9.019 | -9.019 |
| | 442015 | Overlegorgaan Nationaal Park Drents-Friese Wold | 210.274 | 177.794 | 32.480 |
| 3620403 | 423990 | Afwikkeling voorgaand jaar | 0 | -2.500 | 2.500 |
| | 440247 | Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa | 0 | 158.335 | -158.335 |
| | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | 3.567 | -3.567 |
| 3620490 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 366.003 | 445.510 | -79.507 |
| | | **Totaal lasten** | **808.866** | **1.029.075** | **-220.209** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Baten** | | | |
| 3620401 | 840004 | Bijdrage Rijk ten behoeve van Overlegorgaan Dwingelderveld | 232.589 | 243.780 | 11.191 |
| | 840997 | Afwikkeling voorgaand dienstjaar (inkomsten) | 0 | 2.868 | 2.868 |
| 3620402 | 840003 | Bijdrage Rijk ten behoeve van Overlegorgaan Drents-Friese Wold | 210.274 | 189.611 | -20.663 |
| 3620403 | 840023 | Incidentele baten | 0 | 1.744 | 1.744 |
| | 840106 | Bijdrage Rijk ten behoeve van nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa | 0 | 176.804 | 176.804 |
| | | **Totaal baten** | **442.863** | **614.807** | **171.944** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Saldo** | **366.003** | **414.269** | **-48.266** |

**Financiële analyse**

*3620401-3620403 Nationale Parken*

De bestedingen ten behoeve van de nationale parken van enig jaar vinden over twee kalenderjaren plaats. Daardoor lopen inkomsten en uitgaven niet parallel aan elkaar. De kosten worden periodiek gedeclareerd bij de Stichting Nationaal Groenfonds, waar het Ministerie van LNV de beschikbaar gestelde middelen heeft ondergebracht.

De overschotten of tekorten worden als vooruit ontvangen of vooruitbetaald op de balans gezet, waarna de verrekening in het volgend kalenderjaar plaatsvindt. De BTW kan worden gedeclareerd, zodat deze inkomsten ten gunste van de algemene middelen komen. In 2004 is dit een voordeel van € 40.959,-- van de drie nationale parken gezamenlijk. De afrekeningen met het Rijk van de bestedingen in voorgaande jaren van de nationale parken hebben geleid tot een nadelig resultaat van € 9.718,--. Ten slotte zijn de begrote apparaatskosten met € 79.507,-- overschreden.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **6** | **Recreatie en natuur** | **Portefeuillehouder** | mevrouw A. Edelenbosch |
| **Programma** | **6.1** | Natuur | **Groep** | 17 PG Landelijk Gebied |
| **Doelstelling** | **36205** | Natuur uitvoering/regelgeving | **Contactpersoon** | de heer R. Kavsek (toestel 56 45) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3620501 | *Grondverwerving* | |
| | - 80 subsidieaanvragen grondverwerving (vooroverleggen), taakstelling realisering EHS, landinrichting: 900 ha<br>- 4 overleggen Werkgroep Aankopen | - 64 subsidieaanvragen grondverwerving waarmee 258 ha is verworven. |
| 3620502 | *Uitvoering en handhaving Flora- en Faunawet (FFW)* | |
| | - 75 beschikkingen FFW<br>- 5 overleggen met faunabeheereenheid<br>- Behandeling 200-300 incidentele vragen over regelingen en schade<br>- Evaluatie uitvoering wet met het Ministerie van LNV<br>- Roekentelling | - 38 beschikkingen.<br>- 12 overleggen met faunabeheereenheid.<br>- Circa 300 vragen beantwoord.<br><br>- Roekentelling uitgevoerd. |
| 3620503 | *Natuurbeschermingswet* | |
| | - 6 beschikkingen Natuurbeschermingswet<br>- Afstemming met procedures Wet milieubeheer (Wm)<br>- Bijdragen aan besluiten Wm | - 4 beschikkingen Natuurbeschermingswet. |
| 3620580 | *Uitvoering 2e fase Relatienota natuurontwikkeling* | Zie onder prestatienummer 3620501. |
| 3620581 | *Aankoop natuurterrein* | Zie onder prestatienummer 3620501. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 2.109.419 | 3.406.148 | 2.485.482 |
| **Baten** | 142.514 | 59.269 | 193.008 |
| **Saldo** | 1.966.905 | 3.346.879 | 2.292.474 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3620501 | 440065 | Bijdragen ten behoeve van aankoop natuur- en recreatiegebieden | 120.000 | 88.298 | 31.703 |
| | 440162 | Bijdrage aan het Groenfonds | 782.771 | 782.771 | 0 |
| | 440400 | Bijdragen in verplaatsing agrarische bedrijven | 1.000.000 | 1.000.000 | 0 |
| | 462001 | Afschrijving | 132.405 | 70.436 | 61.969 |
| | 465004 | Toegerekende rente | 89.550 | 26.231 | 63.319 |
| 3620502 | 423084 | Implementie FFW en Natuurbeschermingswet | 9.700 | 0 | 9.700 |
| | 423191 | Uitvoeringskosten FFW | 0 | 14.954 | -14.954 |
| | 440317 | Subsidiering project Schadepreventie flora en fauna | 12.500 | 16.900 | -4.400 |
| | 440369 | Bijdrage Faunabeheer Drente i.o. | 44.517 | 45.988 | -1.471 |
| 3620503 | 443017 | Bijdragen aan natuurbeheerders | 59.269 | 36.240 | 23.029 |
| 3620580 | 440316 | Bijdragen uitvoering 2e fase relatienota-gebied | 590.000 | 5.501 | 584.499 |
| | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | 12.066 | -12.066 |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| 3620581 | 440066 | Aankoop natuurterreinen | 295.000 | 44.596 | 250.404 |
| | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | 449 | -449 |
| 3620590 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 270.436 | 341.052 | -70.616 |
| | | **Totaal lasten** | **3.406.148** | **2.485.482** | **920.666** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Baten** | | | |
| 3620502 | 823016 | Overige opbrengsten | 0 | 55.454 | 55.454 |
| | 823997 | Afwikkeling voorgaand dienstjaar (inkomsten) | 0 | 98.822 | 98.822 |
| 3620503 | 840028 | Bijdrage Rijk uitvoering Natuurbeschermings-wet | 59.269 | 36.240 | -23.029 |
| 3620580 | 840040 | Overige inkomensoverdrachten | 0 | 2.491 | 2.491 |
| | | **Totaal baten** | **59.269** | **193.008** | **133.739** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Saldo** | **3.346.879** | **2.292.474** | **1.054.405** |

**Financiële analyse**

*3620501 Grondverwerving (uitgesplitst naar 3620580 en 3620581)*

Het overgrote deel van de grondverwerving vindt plaats in het kader van de Relatienota 2e fase. De bij de Stichting Nationaal Groenfonds ge-parkeerde middelen zijn grotendeels voldoende gebleken om de subsidieverzoeken mee te financieren waardoor er weinig reguliere bijdragen uit de eigen reserve noodzakelijk waren.
De aankoop van bestaande natuurgebieden bleef beperkt waarbij het gemiddelde oppervlak ca 0,4 ha bedroeg.
Het restant van beide budgetten is gestort in de bijbehorende reserves bij de doelstelling Mutaties reserves van het Programma financiering en algemene dekkingsmiddelen.
Door minder aankopen van gronden door de provincie zijn ook de kapitaallasten (afschrijving en rente) lager dan begroot.

*3620502 Uitvoering en handhaving FFW*

Bij de uitvoering van de FFW zijn de afgelopen 2 jaren een deel van de ontvangen gelden van het Rijk ten onrechte op de balans bewaard. De bestemming hiervan was de toekomstige uitgaven in het kader van de FFW. Het betrof echter rijksmiddelen die bedoeld zijn voor dekking van de toegerekende apparaatskosten. Ook was een deel van de provinciale middelen van 2003 niet meer benodigd voor dekking van de kosten in 2004. Daarom vloeit dit geld nu terug als bate voor de algemene middelen in 2004. Het gaat hierbij om een totaalbedrag van € 98.822,--.
In 2004 is er een besteding geweest van € 14.954,--. Van de opbrengsten van het Rijk van € 108.567,-- ( € 55.454,-- verantwoord als overige opbrengsten) is een deel van de rijksbijdrage ad € 53.113,-- voor uitvoering van de Natuurbeschermingswet als vooruit ontvangen middelen op de balans gezet. Dit blijft bestemd voor de kosten van de FFW. Van de overige opbrengsten ad € 55.454,-- is weer € 40.500,-- bedoeld als dekking voor de apparaatskosten.

# 6.2 PLATTELANDSBELEID

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **5** | **Milieubeheer** | **Portefeuillehouder** | mevrouw A. Edelenbosch |
| **Programma** | **6.2** | Plattelandsbeleid | **Groep** | 18 PG Bodem |
| **Doelstelling** | **35006** | Gebiedsgerichte uitvoering | **Contactpersoon** | de heer E.P.H. Bregman (toestel 58 63) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3500602 | *De Reest* | 1 project. |
| 3500603 | *Mars- en Westerstroom* | 2 projecten. |
| 3500605 | *Uitvoeringsprogramma gebiedsgericht milieu-beleid* | 2 uitvoeringsprogramma's vastgesteld voor Reest-gebied en gebied Mars- en Westerstroom. |
| 3500607 | *De Hunze* | 8 projecten. |
| 3500608 | *Oude Diep* | 10 projecten. |
| 3500609 | *Eelder- en Peizerdiep* | 5 projecten. |
| 3500610 | *Drentsche Aa/Elperstroom* | 7 projecten. |
| 3500611 | *Het coördineren van projecten Grondwaterbe-scherming* | |
| 3500613 | *Projecten Subsidieregeling gebiedsgericht milieubeleid (SGM)* | SGM-regeling in november 2004 officieel beëindigd.<br>1 evaluatie opgesteld; 1 brochure. |
| 3500614 | *Zuidwest-Drenthe (Dwingelderveld, Ruiner Aa, Vledder en Wapserveense Aa)* | 4 projecten. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 1.941.018 | 2.072.308 | 2.256.528 |
| **Baten** | 909.035 | 1.134.451 | 2.733.479 |
| **Saldo** | 1.031.983 | 937.857 | -476.951 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3500611 | 423055 | Kosten onderzoek Grondwaterbescher-mingsplan | 80.000 | 59.300 | 20.700 |
| | 423990 | Afwikkeling voorgaand jaar | 0 | -16.005 | 16.005 |
| 3500613 | 440230 | Financiering SGM-projecten | 1.338.652 | 1.713.634 | -374.982 |
| | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | -202.796 | 202.796 |
| 3500690 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 653.656 | 702.395 | -48.739 |
| | | **Totaal lasten** | **2.072.308** | **2.256.528** | **-184.220** |
| | | **Baten** | | | |
| 3500613 | 823016 | Overige opbrengsten | 0 | 96.956 | 96.956 |
| | 840014 | Rijksbijdrage Regeling gebiedsgericht milieu-beheer | 1.134.451 | 568.525 | -565.926 |
| | 861056 | Bijdrage van voorziening Stimulering ge-biedsgericht beleid | 0 | 2.067.999 | 2.067.999 |
| | | **Totaal baten** | **1.134.451** | **2.733.479** | **1.599.028** |
| | | **Saldo** | **937.857** | **-476.951** | **1.414.808** |

**Financiële analyse**

*3500613 Projecten SGM*

Het verschil tussen de werkelijke uitgaven en de begrote bedragen voor 2004 kan worden verklaard door het feit dat de begroting 2004 nog gebaseerd was op de historie. Deze prognose was afgeleid van de bijdragen in eerdere jaren toen het SGM in uitvoering was. Het begrotingssaldo (440230/840014) van inkomsten en uitgaven ad € 204.201,-- vormde de provinciale bijdrage aan dit beleid. Inmiddels is het gebiedsgerichte werk van de SGM en waardevol cultuurlandschap (WCL) voortgezet onder de naam Stimuleringsregeling gebiedsgericht beleid (SGB) dat sinds 2001 in werking is. Het financiële verkeer, met uitzondering van procesgelden, loopt via de Dienst Landelijk Gebied (DLG). De provincie zorgt voor meefinanciering. Voor 2005 wordt de begroting hierop aangepast.

De totale uitgaven ad € 1.700.000,-- bestonden uit afwikkeling SGM, uitgaven stimuleringsfonds en SGB.
De eerste helft van 2004 stond in het teken van financiële afronding en afrekening van de SGM. In 2004 zijn de laatste SGM-subsidies verstrekt. Per saldo is voor € 203.000,-- aan verplichtingen vervallen wegens het feit dat de werkelijke projectkosten lager uitvielen dan begroot (afzonderlijk verantwoord als afwikkeling voorgaand jaar). In 2004 vond om die reden een terugbetaling plaats van te veel ontvangen voorschotten (€ 340.000,--) over de hele looptijd van de SGM aan het Ministerie van VROM. Naast de financiële afronding en afrekening van de SGM zijn er in 2004 subsidies verstrekt vanuit het Stimuleringsfonds milieubeschermingsgebieden. Het totaalbedrag van de verstrekte subsidies is € 1.115.000,-- en heeft betrekking op de volgende projecten: Archeologische opgravingen de Bloemert te Midlaren, Het Zweeler kerkproject, Internetsite Noorderbreedte, Waterhuishouding RAK Zuidwolde-Noord, Scholennetwerk, Gasleiding Oude Diep en Proceskosten Reest.

Ook heeft de provincie dit jaar voor € 281.445,-- verplicht/voorschotten verstrekt op grond van de SGB. Het gaat hier uitsluitend om proceskosten waarvan het gerealiseerde gedeelte reeds gedeclareerd is aan de DLG.

De baten in 2004 ad € 665.000,-- bestaan uit een incidentele bijdrage van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en de gemeente Tynaarlo ten behoeve van de financiering van de archeologische opgravingen in Midlaren voor € 455.000,-- respectievelijk € 75.000,--, gedeclareerde SGB-proceskosten aan de DLG € 114.000,-- en enkele kleinere bijdragen, totaal € 21.000,--.

Dit jaar heeft de provincie voor de laatste keer een provinciale bijdrage van € 204.201,-- beschikbaar gesteld ten behoeve van de SGM. In 2004 zijn alle baten en lasten (SGM en SGB) nog verrekend met de voorziening Gebiedgericht milieubeleid. Omdat de afrekening met het Ministerie van VROM heeft plaatsgevonden is de voorziening in 2004 omgezet naar een bestemmingsreserve (saldo van € 2.067.999,-- naar reserve overgeboekt). Per saldo is de overbesteding in 2004 van de SGM-projecten gedekt door een bijdrage van € 641.156,-- van de reserve Stimulering gebiedsgericht beleid bij de doelstelling Mutaties reserves van het Programma financiering en algemene dekkingsmiddelen. Daarnaast is er een afroming geweest van € 308.000,-- uit deze reserve in overeenstemming met de Voorjaarsnota. Het saldo van de reserve per 31 december 2004 bedraagt € 1.119.354,--.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **5** | **Milieubeheer** | **Portefeuillehouder** | mevrouw A. Edelenbosch |
| **Programma** | **6.2** | Plattelandsbeleid | **Groep** | 18 PG Bodem |
| **Doelstelling** | **35007** | Gebiedsgerichte beleid | **Contactpersoon** | de heer E.P.H. Bregman (toestel 58 63) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| | Beleidsontwikkeling | |
| 3500701 | *Gebiedsgericht omgevingsbeleid* | Vindt met betrekking tot programmering plaats in kader van programmalijn Land; financiering van de uitvoering (inzet rijks- en daaraan gekoppelde POP-gelden) via Investering Landelijke Gebied(ILG)-traject. |
| | Beleidsuitvoering<br>Zie doelstelling 35006 Gebiedsgerichte uitvoering. | |
| | Beleidsmonitoring | |
| 3500702 | *Monitoring gebiedenbeleid* | Gepland voor november 2005/eind 2006 en afhankelijk van (uitwerking van) afspraken tussen Rijk, IPO en provincies. |
| | Beleidsevaluatie | |
| 3500703 | *Beleidsevaluatie gebiedenbeleid* | Idem als boven. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | - | 276.533 | 180.856 |
| **Baten** | - | 0 | 0 |
| **Saldo** | - | 276.533 | 180.856 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3500702 | 423062 | Kosten monitoring gebiedenbeleid | 34.000 | 31.798 | 2.202 |
| 3500790 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 242.533 | 149.058 | 93.475 |
| | | **Totaal lasten** | **276.533** | **180.856** | **95.677** |
| | | **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **0** | **0** |
| | | **Saldo** | **276.533** | **180.856** | **95.677** |

**Financiële analyse**

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **6** | **Recreatie en natuur** | **Portefeuillehouder** | mevrouw A. Edelenbosch |
| **Programma** | **6.2** | Plattelandsbeleid | **Groep** | 17 PG Landelijk Gebied |
| **Doelstelling** | **36004** | Landinrichting | **Contactpersoon** | de heer G.B. Buijs (toestel 54 23) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3600401 | *Beleidsontwikkeling landinrichting*<br>- Productvernieuwing<br>- Experimenten (binnen en buiten) programmering | In 2004 was er slechts € 935.000,-- beschikbaar om nieuwe verplichtingen aan te gaan. Aan deze verplichting werd door het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) tevens de voorwaarde verbonden dat ten minste 65% besteed wordt aan de realisering van de ecologische hoofdstructuur (EHS). De eerste module Odoorn is gehonoreerd, hoewel het raamplan als geheel niet voldoet aan dit criterium. Dit betekent dat als er voorlopig geen geld beschikbaar komt voor landbouwdoelen er een aantal onderdelen uit het raamplan niet kan worden gerealiseerd. Ook voor Emmen-Zuid kan voor ruim € 625.000,-- aan nieuwe verplichtingen worden aangegaan. |
| 3600402 | *Overleg landinrichting*<br>- 10 overleggen IPO-werkgroepen<br>- 10 overleggen Rijk/DLG<br>- 6 x vakberaad landinrichting<br>- 10 werkoverleggen landinrichting | |
| 3600403 | *Projecten landinrichting*<br>- 15 projecten (herinrichting en ruilverkaveling)<br>- Diverse projecten kavelruil<br>- 4 projecten in het kader van productvernieuwing | Op 22 april is de Wet tot wijziging van de Landinrichtingswet en enige andere inrichtingswetten vigerend geworden. Hierdoor konden een zevental landinrichtingprojecten die door het Sauwerd-arrest stil lagen, weer worden opgestart.<br>Via kavelruilprojecten in de Hunze en Drentse Aa verwisselde ruim 500 ha van eigenaar. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 478.039 | 451.139 | 366.717 |
| **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| **Saldo** | 478.039 | 451.139 | 366.717 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3600490 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 451.139 | 366.717 | 84.422 |
| | | **Totaal lasten** | **451.139** | **366.717** | **84.422** |
| | | **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **0** | **0** |
| | | **Saldo** | **451.139** | **366.717** | **84.422** |

**Financiële analyse**

Door gebruikmaking van bijzondere verlofregelingen is er een overschot op de apparaatskosten ontstaan.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **6** | **Recreatie en natuur** | **Portefeuillehouder** | mevrouw A. Edelenbosch |
| **Programma** | **6.2** | Plattelandsbeleid | **Groep** | 17 PG Landelijk Gebied |
| **Doelstelling** | **36005** | Plattelandsbeleid | **Contactpersoon** | de heer W. de Bruijn (toestel 54 13) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3600501 | *Beleidsontwikkeling en coördinatie platte-landsontwikkeling*<br>- Het naar buiten toe een gezicht geven aan het plattelandsbeleid in Drenthe. | Er is een start gemaakt met de uitvoering van het College-programma en de programmalijn Ontwikkeling landelijk gebied. |
| 3600502 | *Uitvoering plattelandsbeleid in de regio*<br>- Stimuleren en coördineren uitwerking en vormgeving plattelandsbeleid. | Zie hiervoor. |
| 3600503 | *Projectontwikkeling en -uitvoering*<br>- Realiseren van projecten. | Er is veel inzet gepleegd om de ingediende plattelandsprojecten op een soms inventieve wijze te committeren met de beschikbare middelen. |
| 3600504 | *Activiteiten in het kader van plattelandsont-wikkeling*<br>- Coördineren en tot uitvoering bren-gen van de in Samenwerkingsverband Noord-Nederland(SNN-)/Kompasverband gemaakte afspraken met het Rijk over een programmatische inzet van de middelen ter realisering van het plattelandsbeleid. | Er is inbreng geleverd aan diverse SNN-producten die gericht zijn op de uitvoeringsperiode 2007-2013. Het gaat hierbij om:<br>- de Position paper grootschalige landbouwgebieden<br>- een bouwsteen voor het Strategisch document POP II<br>- de Strategische agenda Noord-Nederland 2007-2013 |
| 3600580 | *Projecten plattelandsstructuur* | Zie hiervoor. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 1.372.438 | 2.030.443 | 1.899.374 |
| **Baten** | 41.810 | 0 | 1.381 |
| **Saldo** | 1.330.628 | 2.030.443 | 1.897.993 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3600503 | 423082 | Uitvoeringskosten plattelandsbeleid | 1.098.000 | 903.045 | 194.955 |
| | 423990 | Afwikkeling voorgaand jaar | 0 | -94 | 94 |
| 3600580 | 440304 | Bijdragen plattelandsprojecten LEADER+ | 750.000 | 817.759 | -67.759 |
| | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | -16.267 | 16.267 |
| 3600590 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 182.443 | 194.931 | -12.488 |
| | | **Totaal lasten** | **2.030.443** | **1.899.374** | **131.069** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Baten** | | | |
| 3600503 | 823016 | Overige opbrengsten | 0 | 1.381 | 1.381 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **1.381** | **1.381** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Saldo** | **2.030.443** | **1.897.993** | **132.450** |

**Financiële analyse**

*3600503 Projectontwikkeling en -uitvoering*

Op basis van het Collegeprogramma, en meer in het bijzonder de uitvoering van de programmalijn Ontwikkeling van het landelijk gebied, wordt er gestreefd naar robuuste, integrale projecten die substantieel bijdragen aan de realisatie van de provinciale doelen in het landelijk gebied. Een van de robuuste projecten waaraan in dat kader in 2004 hoge bestuurlijke prioriteit is gegeven, is het project Versnelde inrichting Eelder- en Peizerdiep (project VIEP). Met de financiële consequenties die voor de provincie uit dit project voortvloeien (onder andere kosten MER-procedure, Aankoopstrategieplan/ASV) is bij het beheer van het krediet Uitvoeringskosten plattelandsbeleid steeds rekening gehouden door hiervoor een bedrag van € 200.000,-- "vrij" te houden. Consequentie hiervan is geweest dat andere minder prioritaire zaken niet zijn gehonoreerd. In november 2004 heeft er in de stuurgroep voor het project VIEP definitieve besluitvorming plaatsgevonden over de planopzet en het plan van aanpak en zijn er vervolgens voor het gereserveerde bedrag van € 200.000,-- met de uitvoeringsorganisatie DLG verplichtingen aangegaan. Voor het verrichten van de kasbetalingen voor deze verplichting is verzocht het restantbedrag van € 194.955,-- over te hevelen naar 2005 c.q. de reserve Stimulering vitaal platteland Drenthe. De voorbereiding van een robuust, integraal project waarin de belangen van onder andere de landbouw en natuur worden "geraakt", vraagt een zorgvuldige aanpak en kost de nodige tijd. Dit geldt ook voor de besluitvorming bij de andere overheden in het project, in dit geval vooral bij het waterschap Noorderzijlvest, dat ook een belangrijke financiële bijdrage zal leveren in het project VIEP. De besluitvorming in de stuurgroep over het "go-moment" voor het project VIEP is ook afhankelijk gesteld van het draagvlak in de streek (onder andere bij de landbouw) voor de planopzet en het plan van aanpak (realisatie via de Landinrichting Peize etc.).Voor het restantbudget van Uitvoeringskosten plattelandsbeleid (€ 194.955,--) is een voorstel voor budgetoverheveling gedaan.

*3600580 Reserve plattelandsstructuur*

Het tekort van € 51.492,-- (€ 16.267,-- -/- € -67.759,--) bij het budget Bijdragen plattelandsprojecten wordt gedekt door een bijdrage van de reserve Plattelandsstructuur bij de doelstelling Mutaties reserves van het Programma financiering en algemene dekkingsmiddelen.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **6** | **Recreatie en natuur** | **Portefeuillehouder** | mevrouw A. Edelenbosch |
| **Programma** | **6.2** | Plattelandsbeleid | **Groep** | 17 PG Landelijk Gebied |
| **Doelstelling** | **36206** | Natuur gebiedenbeleid | **Contactpersoon** | de heer J.C. Smittenberg (toestel 54 49) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3620601 | *Natuur- en landschapsdoelen in Drenthe, Integraal gebiedsplan*<br>- Eventuele bezwaren in kader van Algemene wet bestuursrecht Gebiedsplan Drenthe + wijzigingen van eenvoudige aard. | In totaal zijn 34 bezwaren behandeld tegen het Gebiedsplan Drenthe 2003. |
| 3620602 | *Ecologische verbindingszones (EVZ)*<br>- Stimuleren en ondersteunen van de inrichting van verbindingszones. | Voor de EVZ Midden-Drenthe en de EVZ Nieuwlande zijn convenanten afgesloten.<br>Aan diverse andere projecten is ondersteuning verleend. |
| 3620603 | *Beheer natuur en landschap*<br>- Agrarisch natuur- en landschapsbeheer:<br>project Weidevogelbescherming.<br>- Circa 15 beschikkingen Stimuleringsverordening natuur en landschap.<br>- Onderhoud "groene" provinciale eigendommen. | Het project Weidevogelbescherming Ruinerwold is voor het tweede jaar gesubsidieerd.<br>Landschapsbeheer Drenthe heeft voor 4 jaar een subsidietoezegging ontvangen.<br>Er zijn 19 beschikkingen op basis van de Stimuleringsverordening natuur en landschap afgegeven.<br>Het onderhoud "groene" provinciale eigendommen is regulier uitgevoerd. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 316.866 | 348.811 | 257.973 |
| **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| **Saldo** | 316.866 | 348.811 | 257.973 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3620603 | 423083 | Onderhoud provinciale bos- en natuurterreinen | 3.900 | 94 | 3.806 |
| | 430005 | Zakelijke lasten | 4.540 | 71 | 4.469 |
| | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | -102.644 | 102.644 |
| | 443025 | Subsidiering activiteiten natuur en landschap | 68.000 | 69.658 | -1.658 |
| 3620690 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 272.371 | 290.794 | -18.423 |
| | | **Totaal lasten** | **348.811** | **257.973** | **90.838** |
| | | **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **0** | **0** |
| | | **Saldo** | **348.811** | **257.973** | **90.838** |

**Financiële analyse**

*3620603 Beheer natuur en landschap*

Het voordeel van € 102.644,-- is met name ontstaan door het afboeken van de oude verplichting Herinrichtingsplan Emmen, omdat er geen duidelijkheid bestaat over de toezegging en de afwikkeling.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **7** | **Economische en agrarische zaken** | **Portefeuillehouder** | mevrouw A. Edelenbosch en de heer J.H. Schaap |
| **Programma** | **6.2** | Plattelandsbeleid | **Groep** | 11 PG Economie |
| **Doelstelling** | **37108** | Versterking economische vitaliteit platteland | **Contactpersoon** | mevrouw J. Dijksterhuis (toestel 54 31) en mevrouw C. Posthumus (toestel 56 50) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3710801 | *Prikkels economische vitaliteit platteland* | |
| | - Projecten Kompasland | Voor 5 projecten is een beschikking afgegeven. |
| | - Projecten Kompas Veenkoloniën | Voor 4 projecten is een beschikking afgegeven. |
| | - Projecten Drents-Friese LEADER-gebied | Voor 8 projecten is een LEADER-beschikking afgegeven. Via het project Vitale dorpen zijn 2 projecten beschikt en vanuit Drents procesgeld 2 projecten. |
| | - Projecten LEADER-gebied Oost-Drenthe | Voor 5 projecten is een LEADER-beschikking afgegeven. Via het project Vitale dorpen is 1 project beschikt en vanuit Drents procesgeld 1 project. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 356.186 | 1.650.563 | 581.459 |
| **Baten** | 0 | 1.000.000 | 160.599 |
| **Saldo** | 356.186 | 650.563 | 420.860 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3710801 | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | -8.098 | 8.098 |
| | 442070 | Inplaatsing melkveehouderij in de Veenkoloniën | 1.000.000 | 160.599 | 839.401 |
| | 442074 | Bijdragen in project Agenda Veenkoloniën | 339.000 | 131.195 | 207.805 |
| 3710890 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 311.563 | 297.763 | 13.800 |
| | | **Totaal lasten** | **1.650.563** | **581.459** | **1.069.104** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Baten** | | | |
| 3710801 | 840099 | Bijdrage Rijk inplaatsing melkveehouderij in de Veenkoloniën | 1.000.000 | 160.599 | -839.401 |
| | | **Totaal baten** | **1.000.000** | **160.599** | **-839.401** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Saldo** | **650.563** | **420.860** | **229.703** |

**Financiële analyse**

*3710801 Prikkels economische vitaliteit platteland*

Voor het project Inplaatsing melkveehouderij in de Veenkoloniën ontvangt de provincie geld van het Rijk. Dit geld wordt doorbetaald aan derden. Het project verloopt budgettair neutraal. Het restant van € 839.401,-- zal worden besteed in latere jaren en is als vooruit ontvangen geld op de balans gezet.

Er is in 2004 een budget van € 250.000,-- beschikbaar gesteld voor de cofinanciering van projecten uit de Agenda voor de Veenkoloniën (statenbesluit 17 maart 2004). Nadat het budget voor cofinanciering van projecten uit de Agenda voor de Veenkoloniën beschikbaar was gesteld, is bepaald aan welke projecten deze middelen besteed zouden gaan worden. Daarbij is goed rekening gehouden met de verspreiding van de projecten over diverse gemeenten, de bovenlokale uitstraling van de projecten en de bijdrage aan regionale ontwikkeling.
In september heeft de Stuurgroep Agenda voor de Veenkoloniën over de besteding van de middelen besloten en in oktober heeft ze dit aan GS per brief laten weten.

Alle middelen zijn toegewezen aan projecten, maar voor slechts één project is in 2004 nog een subsidieaanvraag ingediend. Hiervoor is een beschikking van € 50.000,-- afgegeven. De Stuurgroep Agenda voor de Veenkoloniën bestaat uit een samenwerkingsverband van 9 gemeenten, 2 waterschappen en 2 provincies, waaronder Drenthe. De projectvoorstellen moeten door derden ingediend worden. Op de korte termijn waren geen mogelijkheden om derden te bewegen om voor de overige projecten definitieve voorstellen in te dienen. In 2005 zullen deze wel komen. Zonder de middelen van de provincie kan de uitvoering niet conform het voorstel van de Stuurgroep Agenda voor de Veenkoloniën plaatsvinden. De uitvoering van de Agenda voor de Veenkoloniën is onderdeel van het bestuursprogramma van GS en van het conceptprogramma Landelijk Gebied. Daarom is verzocht om de overgebleven € 200.000,-- over te hevelen naar 2005.

# 7.0 ECONOMIE

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **7** | Economische en agrarische zaken | **Portefeuillehouder** | mevrouw A. Edelenbosch, de heren J.H. Schaap en S.B. Swierstra en mevrouw T. Klip-Martin |
| **Programma** | **7.0** | Economie | **Groep** | 11 PG Economie |
| **Doelstelling** | **37005** | Beleidskaders | **Contactpersoon** | de heer R.J. Stoffelsma (toestel 56 51) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3700501 | *Beleidskaders*<br>- Kompas algemeen<br>- Economie<br>- Landbouw<br>- Toerisme<br>- INTERREG<br>- Nieuwe Hanze Interregio (NHI)<br>- Noordzee<br>- Eurodesk<br>- LEADER algemeen | De uitwerking van de programmalijn Werk, onderwijs en kennisinfrastructuur (WOK) is afgerond en bepaald is hoe deze programmalijn gemonitord gaat worden.<br>Het uitvoeringskader Toeristisch recreatieve projectontwikkeling (dat deel uitmaakt van de WOK) is vastgesteld.<br>Op het gebied van arbeidsmarkt is een kader voor projectontwikkeling opgesteld.<br>De discussie rond het regionaal beleid na 2006 is opgepakt. In noordelijk verband is een position paper opgesteld.<br>Er is een aanvraag ingediend voor het Europees programma innovatieve acties. Deze is echter afgewezen.<br>In het kader van de Hanze Passage is aan meerdere projecten deelgenomen. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 1.564.220 | 1.911.448 | 1.242.348 |
| **Baten** | 201.495 | 0 | -69.191 |
| **Saldo** | 1.362.725 | 1.911.448 | 1.311.539 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3700501 | 423085 | Kosten uitvoering samenwerkingsovereenkomst NHI | 57.900 | 15.034 | 42.866 |
| | 423086 | Proceskosten Kompas | 104.819 | 56.337 | 48.482 |
| | 423087 | Technische bijstand LEADER+ | 38.000 | 41.679 | -3.679 |
| | 440005 | Bijdrage in kosten behartiging belangen provincie in Brussel | 38.000 | 37.366 | 634 |
| | 440015 | Europese beweging in Nederland | 120 | 114 | 6 |
| | 440216 | Exploitatieproject Fonds regionale ontwikkeling Oostermoergemeenten | 39.664 | 39.664 | 0 |
| | 440275 | Bijdragen in projecten Economisch Structuurfonds | 341.512 | -84.417 | 425.929 |
| | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | -6.344 | 6.344 |
| | 442003 | Stichting Eems Dollard Regio | 2.310 | 2.270 | 40 |
| | 442009 | Rijksuniversiteit Groningen | 2.500 | 60 | 2.440 |
| | 442076 | Kosten Hanze Passage | 40.700 | 40.700 | 0 |
| | 461046 | Bijdrage aan reserve Versterking economische structuur | 448.353 | 0 | 448.353 |
| 3700590 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 797.570 | 1.099.883 | -302.313 |
| | | **Totaal lasten** | **1.911.448** | **1.242.348** | **669.100** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Baten** | | | |
| 3700501 | 823016 | Overige opbrengsten | 0 | 83.294 | 83.294 |
| | 840023 | Incidentele baten | 0 | 34 | 34 |
| | 840040 | Overige inkomensoverdrachten | 0 | -98.790 | -98.790 |
| | 840997 | Afwikkeling voorgaand dienstjaar (inkomsten) | 0 | -53.730 | -53.730 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **-69.191** | **-69.191** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Saldo** | **1.911.448** | **1.311.539** | **599.909** |

**Financiële analyse**

*3700501 Beleidskaders*

Proceskosten Kompas

Er blijft een bedrag van € 48.482,-- over dat weer is teruggevloeid naar de reserve Flexibel beleid bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

Kosten uitvoering samenwerkingsovereenkomst NHI

Op deze post is een bedrag van € 42.866,-- overgebleven. Het budget was te hoog; het restant gaat als voordeel naar de algemene middelen.

Technische bijstand LEADER+

De provinciale bijdrage voor technische bijstand LEADER+ bedraagt € 42.103,-- per jaar. In de begroting is onterecht een BTW-korting toegepast op het budget. Het budget is namelijk niet bestemd voor de kosten van facturen, maar het gaat om een subsidie van de provincie ten behoeve van het project. Het totale project is een samenwerkingsverband tussen meerdere partijen.

Bijdragen in projecten Economisch Structuurfonds

Dat het restantbedrag bij deze post hoger is dan het budget, wordt veroorzaakt door het niet doorgaan van een aantal vastgelegde verplichtingen (€ 364.000,--). In 2004 is er ruim € 280.000,-- betaald ten behoeve van projecten Economisch Structuurfonds. De uitgaven betreffen onder andere een bijdrage ten behoeve van de Drentse Participatiemaatschappij, een bijdrage voor het opstellen van een aanvraag voor subsidie uit het Europese programma innovatieve acties, een bijdrage aan de televisieserie De uitvinders en enkele huursubsidies. Het restantbudget van € 425.929,-- is gestort in de reserve Versterking economische structuur.

In 2004 is de reserve Werkgelegenheidsfonds opgeheven. Het overgebleven bedrag van € 448.353,-- is ook gestort in de reserve Versterking economische structuur.

Deze stortingen zijn te vinden bij de doelstelling Mutaties reserves van het Programma financiering en algemene dekkingsmiddelen, omdat volgens het Besluit begroting en verantwoording (BBV) deze mutaties via dat programma moet lopen.

Overige opbrengsten

Dit betreffen grotendeels terugbetaalde middelen van Syntens over de jaren 2001 tot en met 2003. Deze opbrengsten zijn gestort in de reserve Versterking economische structuur.

Overige inkomensoverdrachten

Het negatieve saldo van € 98.790,-- heeft te maken met de voorziening die gemaakt is voor het restantbedrag van de vordering op de Europese Commissie in verband met de afrekening van het LEADER 2-programma. Niet zeker is of wij het restantbedrag nog krijgen en daarom is uit voorzichtigheidsprincipe de last in 2004 genomen.

Afwikkeling voorgaand dienstjaar (inkomsten)

Er is ook een bedrag van € 53.730,-- afgeboekt van de vordering op de Europese Commissie, omdat de gemaakte kosten reeds door derden waren vergoed en de vordering zodoende te hoog bleek te zijn.

*3700590 Apparaatskosten*

De apparaatskosten zijn een stuk hoger dan geraamd. Dit komt doordat bij het opstellen van de begroting nog geen rekening was gehouden met de uitwerking van de programmalijn WOK uit het Collegeprogramma en met het opstellen van een kader voor projectontwikkeling toerisme. Ook is extra inzet nodig geweest voor het opstellen van de Strategische agenda van het Samenwerkingsverband Noord-Nederland.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **7** | **Economische en agrarische zaken** | **Portefeuillehouder** | de heren J.H. Schaap en S.B. Swierstra |
| **Programma** | **7.0** | Economie | **Groep** | 11 PG Economie |
| **Doelstelling** | **37106** | Verbetering vestigingsfactoren kernzones | **Contactpersoon** | de heer R.J. Stoffelsma (toestel 56 51) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3710601 | *Voorzieningen vestigingsfactoren kernzones* | |
| | - Bedrijfshuisvesting en infrastructuur | Op initiatief van de provincie is het Platform Parkmanagement Drenthe in het leven geroepen. |
| | - Industrie en diensten | De eerste ICT-tender was een groot succes. Er zijn 37 aanvragen ingediend. Daarvan zijn 11 gehonoreerd voor samen € 6,5 ton. De tweede tender is in gang gezet.<br>De provincie heeft begeleid bij het indienen van een Kompas-aanvraag van € 22 miljoen voor Low Frequency Array (LOFAR). |
| | - Stichting Drentse bedrijfslokaties (DBL) | De DBL heeft zich aan het contract en werkplan gehouden. De DBL heeft bemiddeld bij de komst van nieuwe bedrijven en behoud van gevestigde bedrijven. Het contract is geëvalueerd. |
| | - Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij (NOM) | De NOM heeft zich aan het contract en werkplan gehouden. De NOM heeft bemiddeld bij de komst van nieuwe bedrijven en behoud van gevestigde bedrijven. Ook heeft de NOM geparticipeerd in bedrijven en bedrijven gefinancierd. De rijksevaluatie van de NOM is begeleid, maar nog niet afgerond. |
| | - Syntens | Syntens heeft zich aan het contract gehouden. Syntens heeft gezorgd voor kennisoverdracht, clusterprojecten een heeft adviezen gegeven aan bedrijven over onder andere bedrijfsprocessen en managementondersteuning. De overeenkomst met Syntens wordt per 2006 beëindigd. |
| | - Groningen Airport Eelde (GAE) | Op 1 juli 2004 zijn de rijksaandelen van GAE aan de regionale aandeelhouders overgedragen. Tevens heeft discussie over de baanverlenging plaatsgevonden. |
| 3710602 | *Prikkels vestigingsfactoren kernzones* | |
| | - Kompas markt en stad | Verschillende projecten zijn begeleid bij het indienen van een Kompasaanvraag. Er zijn door het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) beschikkingen afgegeven voor 7 projecten op het gebied van verbetering vestigingsvoorwaarden en versterking marktsector. |
| | - Acquisitieprojecten | DBL en NOM bemiddelen bij komst en behoud van bedrijven. Er zijn 5 geslaagde acquisitietrajecten via de NOM/DBL gerealiseerd. |
| | - Loonkostenpremieregeling (LPR) | Noordelijke bedrijven maken gebruik van de LPR. Deze regeling wordt uitgevoerd door het SNN. |
| | - Projectontwikkeling Noordzee | De provincie neemt deel aan het project Seaplane. |
| 3710603 | *Onderzoek, voorlichting en rapportage vestigingsfactoren kernzones* | |
| | - Bedrijfsterreinmonitor | Rapportage terreinuitgifte 2001/2002 is uitgebracht. De gegevens over 2003 zijn verwerkt in het systeem. |
| | - Sociaal economisch informatiesysteem (SEIS) | SEIS wordt het gehele jaar bijgehouden. Informatie is verstrekt. |

| *Prestatienummer* | *Gepland/begroot* | *Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)* |
|---|---|---|
| | - Verrichten en begeleiden van onderzoeken | De provincie was opdrachtgever en begeleider van de economische effectenrapportage Veenhuizen. Naar aanleiding van de uitkomsten van het Interdepartementaal beleidsonderzoek (IBO) heeft de provincie een kritische notitie opgesteld. Deze diende als voeding voor het debat over regionaal beleid in de Tweede Kamer. |
| | - Koers op het Noorden | In 2004 is Koers op het Noorden verschenen. |
| | - Drenthe in cijfers | In juli is Drenthe in cijfers 2003 (editie 2004) uitgebracht. De internetversie is in maart en juli geüpdatet. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 2.442.103 | 4.276.766 | 2.553.605 |
| **Baten** | 330.149 | 102.101 | 72.682 |
| **Saldo** | 2.111.954 | 4.174.665 | 2.480.923 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3710601 | 423088 | Syntens | 255.517 | 255.517 | 0 |
| | 423242 | Kosten Actieprogramma ICT | 50.000 | 74.465 | -24.465 |
| | 440027 | Lidmaatschap Vereniging Nederland Distributieland | 5.800 | 4.765 | 1.035 |
| | 440035 | NOM | 151.260 | 151.260 | 0 |
| | 440036 | NV GAE | 308.062 | 330.242 | -22.180 |
| | 440044 | DBL | 63.500 | 56.602 | 6.898 |
| | 440199 | Exploitatieproject voorziening voorwaardenscheppend beleid | 102.101 | 0 | 102.101 |
| | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | -268.000 | 268.000 |
| | 442073 | Bijdragen revitalisatie bedrijventerreinen/ parkmanagement | 200.000 | 0 | 200.000 |
| | 442077 | Bijdragen ten behoeve van ROC-Coevorden | 272.267 | 272.267 | 0 |
| | 443052 | Bijdragen in kader Actieprogramma ICT | 1.950.000 | 654.815 | 1.295.185 |
| 3710602 | 440215 | Exploitatieproject Werkgelegenheidsfonds | 17.017 | 0 | 17.017 |
| 3710603 | 423089 | Kosten Drentse werkgelegenheidsenquête | 25.210 | 43.248 | -18.038 |
| 3710690 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 876.032 | 978.424 | -102.392 |
| | | **Totaal lasten** | **4.276.766** | **2.553.605** | **1.723.161** |
| | | **Baten** | | | |
| 3710601 | 840023 | Incidentele baten | 0 | 51.476 | 51.476 |
| | 861036 | Bijdrage uit voorziening Voorwaardenscheppend beleid | 102.101 | 0 | -102.101 |
| 3710603 | 823016 | Overige opbrengsten | 0 | 21.206 | 21.206 |
| | | **Totaal baten** | **102.101** | **72.682** | **-29.419** |
| | | **Saldo** | **4.174.665** | **2.480.923** | **1.693.742** |

**Financiële analyse**

*3710601 Voorzieningen vestigingsfactoren kernzones*

Kosten Actieprogramma ICT en bijdragen in kader Actieprogramma ICT

In totaal is € 2.000.000,-- beschikbaar gesteld voor ICT. Van het restantbudget € 1.270.720,-- is een voorstel voor budgetoverheveling gemaakt. Door het late afkomen van het intensiveringsbesluit in 2004 is pas medio 2004 met de projectontwikkeling gestart. Per project zijn de volgende vertragingen opgelopen:

- (Procesgeld) ICT-tender: Om de respons op de ICT-tender te vergroten hebben gedeputeerde staten (GS) besloten om de tender in twee fasen uit te schrijven. De eerste fase is afgerond in december 2004 en de tweede fase vindt plaats medio 2005.
- (Procesgeld) Drentheringen: De projecten voor de Drentheringen moeten Europees aanbesteed worden. Dit vergt een langere voorbereidingstijd dan voorzien en de budgetten zijn daardoor in 2004 niet aangewend. Voor de haalbaarheid van de projecten waarvoor Europese aanbestedingstrajecten gaan lopen, is een provinciale bijdrage noodzakelijk.
- Digitale bedrijventerreinen: De voorstudie voor dit project heeft vertraging opgelopen. Inmiddels is er met diverse gemeenten en parkmanagementverenigingen overleg geweest over te starten pilots (en een mogelijke provinciale bijdrage hierin). In 2005 zullen deze pilots in gang worden gezet.
- Bijdragen ICT/midden- en kleinbedrijf (MKB): Het DODO-project is in twee fasen ingediend. De reden hiervoor was dat er mogelijke cofinanciering vanuit het Programma innovatieve acties Drenthe beschikbaar zou komen. Inmiddels is duidelijk dat dit programma door de Europese Commissie niet wordt gehonoreerd, waardoor de voor 2004 gereserveerde middelen in 2005 toch ter beschikking van het DODO-project moeten worden gesteld.

Groningen Airport Eelde

Begin 2004 is besloten aan GAE voor 10 jaar lang een vaste bijdrage van € 308.068,-- per jaar te verstrekken. Dit met terugwerkende kracht vanaf 1 januari 2003. Het negatieve saldo op deze post (€ 22.180,--) betreft het verschil tussen het nieuwe bedrag voor 2003 en het bedrag dat in 2003 reeds uitbetaald was.

Exploitatieproject voorziening voorwaardenscheppend beleid

De begrote bijdrage uit de voorziening was niet nodig. Er zijn geen betalingen verricht in 2004.

Exploitatieproject Werkgelegenheidsfonds

De begrote bijdrage uit de reserve was niet nodig. Dit is verrekend met de reserve bij de doelstelling Mutaties reserves van het Programma financiering en algemene dekkingsmiddelen. Vervolgens is het restant van deze reserve overgeheveld naar de reserve Versterking economische structuur.

Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar

Het positieve saldo van € 268.000,-- betreft een vervallen verplichting voor het project Glasexpertisecentrum, dat een bijdrage uit Flexibel beleid zou ontvangen. Het project is niet doorgegaan. Het bedrag is teruggestort in de reserve Flexibel beleid bij de doelstelling Mutaties reserves van het Programma financiering en algemene dekkingsmiddelen.

Bijdragen revitalisatie bedrijventerreinen/parkmanagement

In het kader van de uitvoering van het Collegeprogramma is in 2004 een budget van € 200.000,-- beschikbaar gesteld voor parkmanagement. Verschillende parkmanagementorganisaties zijn begonnen met het schrijven van plannen van aanpak waarvoor subsidie kan worden verkregen, maar door het late tijdstip van afkomen van het intensiveringsbesluit in 2004 was het voor hen niet mogelijk om een onderbouwd subsidieverzoek in te dienen.
Dit zal in 2005 gebeuren. Van het restantbudget is daarom een voorstel voor budgetoverheveling gemaakt.

Incidentele baten

In verband met de eindafrekening van de Regeling stimulering kleine investeringen heeft de provincie een bedrag van € 51.476,-- terugontvangen van het SNN. Dit geld is teruggestort in de reserve Drentse IPR-middelen (oud) bij de doelstelling Mutaties reserves van het Programma financiering en algemene dekkingsmiddelen.

*3710603 Kosten Drentse werkgelegenheidsenquête*

De hogere kosten voor de provinciale werkgelegenheidsenquête worden gedekt door een niet-begrote bijdrage van € 21.206,-- van derden (zie overige opbrengsten). In 2005 vindt de definitieve afrekening plaats.

*3710690 Apparaatskosten*

De apparaatskosten zijn hoger dan geraamd. Dit komt vooral doordat ICT meer tijd heeft gevraagd dan gepland, met name de ICT-tenderregeling. Deze regeling is overigens wel een groot succes.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **7** | **Economische en agrarische zaken** | **Portefeuillehouder** | de heer J.H. Schaap |
| **Programma** | **7.0** | Economie | Groep | 11 PG Economie |
| **Doelstelling** | **37107** | Verbetering functioneren arbeidsmarkt | Contactpersoon | mevrouw J.A. Otten (toestel 53 49) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3710701 | *Prikkels functioneren arbeidsmarkt* | |
| | - Uitvoeren Convenant arbeidsmarkt | Er zijn 3 projecten uit de Provinciale agenda onderwijs en kennisinfrastructuur op het gebied van arbeidsmarkt gerealiseerd.<br>Een projectvoorstel is ontwikkeld voor het project Impuls gesubsidieerde arbeid en hiervoor zijn 10 beschikkingen afgegeven. De uitvoering start 1 januari 2005.<br>Een projectleider is aangesteld voor de pilot Vraaggerichte scholing. Deze heeft gezorgd voor het ontwikkelen van projecten, zoals bijvoorbeeld Scholing werkenden in de zorg en Leerlingplaatsen in de bouwsector.<br>Er zijn 2 projecten Arbeidsmarkt gehonoreerd via de ICT-tender (zie ICT-tender bij prestatie 3710601). |
| | - Kompas-project Werkgelegenheid | Er zijn 2 Kompas-projecten gerealiseerd: Ellert en Brammert en VSOB (leerlingbouwplaatsen). |
| 3710702 | *Onderzoek, rapportage en overleg functioneren arbeidsmarkt* | |
| | - Noordelijke arbeidsmarktverkenningen | De noordelijke arbeidsmarktverkenningen zijn opgesteld en verspreid. |
| | - Regionaal Platform Arbeidsmarkt | Er is deelgenomen aan 2 Regionale Platforms Arbeidsmarkt. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 182.231 | 629.003 | 284.929 |
| **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| **Saldo** | 182.231 | 629.003 | 284.929 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3710701 | 440222 | Project Participatiebeleid niet-werkenden | 0 | -60.880 | 60.880 |
| | 440298 | Bijdrage project Ontwikkeling scholing werkenden en vraaggerichte scholing | 18.750 | 75.000 | -56.250 |
| | 440395 | Bijdragen uitvoering Provinciale Agenda onderwijs en kennisinfrastructuur | 500.000 | 162.389 | 337.611 |
| 3710702 | 440326 | Bijdrage Noordelijke arbeidsmarktschets | 8.925 | 7.500 | 1.425 |
| 3710790 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 101.328 | 100.921 | 407 |
| | | **Totaal lasten** | **629.003** | **284.929** | **344.074** |
| | | **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **0** | **0** |
| | | **Saldo** | **629.003** | **284.929** | **344.074** |

**Financiële analyse**

*3710701 Prikkels functioneren arbeidsmarkt*

Project Participatiebeleid niet-werkenden

De negatieve realisatie van € 60.880,-- wordt veroorzaakt door het opschonen en afboeken van verplichtingen die drukten op de reserve Flexibel beleid. Het bedrag is teruggestort in de reserve Flexibel beleid bij de doelstelling Mutaties reserves van het Programma financiering en algemene dekkingsmiddelen.

Bijdrage projectontwikkeling scholing werkenden en vraaggerichte scholing

Dekking van het tekort van € 56.250,-- vindt plaats door een bijdrage uit de reserve Flexibel beleid. Niet het gehele bedrag dat voor dit project gereserveerd was uit de reserve Flexibel beleid was in de begroting van 2004 opgeraamd.

Bijdragen uitvoering Provinciale agenda onderwijs en kennisinfrastructuur

Het budget van € 500.000,-- voor arbeidsmarktprojecten uit de Provinciale agenda onderwijs en kennisinfrastructuur was beschikbaar gesteld voor 2004 met een doorloop naar 2005. In 2004 is reeds € 162.389,-- besteed. Er is voldoende zicht op te subsidiëren projecten in 2005. Van het restant van het budget is een voorstel voor budgetoverheveling gemaakt.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **7** | **Economische en agrarische zaken** | **Portefeuillehouder** | de heren J.H. Schaap en S.B. Swierstra |
| **Programma** | **7.0** | Economie | Groep | 11 PG Economie |
| **Doelstelling** | **37202** | Openbaar belang nutsfuncties | Contactpersoon | de heer E. Reckman (toestel 56 16) |

| **Prestatienummer** | **Gepland/begroot** | **Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)** |
|---|---|---|
| 3720201 | *Voorzieningen openbaar belang nutsfuncties*<br>- Deelnemingen nutsvoorzieningen (Essent, VAM/Essent Milieu en Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD)) | Voor zowel Essent als de WMD zijn aandeelhoudersvergaderingen bijgewoond.<br>Het aandelenbezit in de WMD is toegenomen, omdat er meer aansluitingen zijn gerealiseerd. Daardoor kopen de gemeenten meer aandelen. De provincie moet dan een gelijk aantal kopen om de statutaire 50% te behouden.<br>Het aandeel VAM (Essent Milieu Wijster) is in 2004 verkocht waarmee onze financiële betrokkenheid tot 0% is teruggebracht. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 52.260 | 49.355 | 46.767 |
| **Baten** | 2.817.571 | 3.348.568 | 4.448.733 |
| **Saldo** | -2.765.311 | -3.299.213 | -4.401.966 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3720201 | 465004 | Toegerekende rente | 32.481 | 32.482 | -1 |
| 3720290 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 16.874 | 14.285 | 2.589 |
| | | **Totaal lasten** | **49.355** | **46.767** | **2.588** |
| | | **Baten** | | | |
| 3720201 | 830002 | Dividenden aandelen NV WMD | 2.270 | 2.435 | 165 |
| | 830003 | Elektriciteitsvoorziening dividenden en winst | 3.346.298 | 4.446.298 | 1.100.000 |
| | | **Totaal baten** | **3.348.568** | **4.448.733** | **1.100.165** |
| | | **Saldo** | **-3.299.213** | **-4.401.966** | **1.102.753** |

**Financiële analyse**

*3720201 Voorzieningen openbaar belang nutsbedrijven*

Het bedrag € 4.446.298,-- bestaat uit een verwachte dividenduitkering van ruim € 3,9 miljoen over het jaar 2004 en een gerealiseerde hogere uitkering dan verwacht van € 540.299,-- over het jaar 2003.

De baten zijn € 1,1 miljoen hoger dan begroot, doordat de verwachte dividenduitkering van Essent op basis van een perspublicatie hoger is dan waarmee bij het opstellen van de begroting rekening is gehouden.

# 7.1 TOERISME EN RECREATIE

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **7** | **Economische en agrarische zaken** | **Portefeuillehouder** | de heer J.H. Schaap |
| **Programma** | **7.1** | Toerisme en recreatie | **Groep** | 11 PG Economie |
| **Doelstelling** | **37109** | Verbetering toeristisch aanbod en bevordering gebruik | **Contactpersoon** | de heer A.A. Ruiter (toestel 54 37) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3710901 | *Voorzieningen toeristisch aanbod* | |
| | - Vernieuwing en verbreding toeristische voorzieningen | Verkenningen Toeristische spin-off LOFAR hebben plaatsgevonden.<br>Begeleiding van projecten in ontwikkeling: Hunebeddenmuseum, Gevangenismuseum Veenhuizen, TT Circuit. |
| | - Projecten Waterrecreatie | Door middel van een projectplan is een vervolg gegeven aan het beslissingsrijp maken van de vaarverbinding Erica - Ter Apel.<br>Met de realisatie van de vaarverbinding Zuidlaardermeer - Oost-Groningen is inmiddels begonnen. |
| | - Projecten Actief toerisme (wandelen, fietsen en paardrijden) | Fase 1 van het Fietstotaalplan is in uitvoering en fase 2 is voor Kompas-subsidie voorgedragen. Het project Outdoor Drenthe van het Recreatieschap is begeleid en is voorgedragen voor Kompas-subsidie. Binnen de projecten Landleven en Cultuurtoerisme II zijn diverse projecten op het gebied van wandelen en fietsen (mee) geïnitieerd en gerealiseerd. |
| | - Noord-Nederlands Bureau voor Toerisme (NNBT) | De provincie heeft als borg de geldlening van de Stichting Pensioenfonds ABP afgelost en heeft de betaling als vordering ingebracht op het failliete NNBT.<br>Medewerking is verleend aan een zodanige vormgeving van de in 2004 opgerichte Stichting VVV Drenthe Plus en de Stichting Promotie Drenthe Plus dat de vereiste plannen voor een provinciale bijdrage binnen de gestelde termijn ingediend konden worden. |
| 3710902 | *Prikkels toeristisch aanbod* | |
| | - Projecten Cultuurtoerisme | Het koepelproject Tourismus Offensiv is begeleid en voor subsidie voorgedragen.<br>Het project Cultuurtoerisme II is intensief begeleid.<br>Het Masterplan voor Veenhuizen is ontwikkeld en voor subsidie voorgedragen. De implementatie is in gang gezet. |
| | - Projecten Kwaliteitszorg toerisme | De pilot Ontwikkeling recreatiebedrijven Westerveld krijgt zijn vervolg rondom Havelte. Een nieuw plan van aanpak is gerealiseerd. Deze fase wordt begeleid.<br>Het project Versterking ondernemerschap toeristisch-recreatieve sector is onder de projectleiding van het MKB-Noord in gang gezet. Daarmee is de provinciale begeleiding beëindigd.<br>Ook is in het nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa een project gestart om het ondernemerschap in dit gebied te versterken. |
| | - Projecten Plattelandstoerisme | Het project DrentsGoed Landleven is intensief begeleid.<br>*ICT en toerisme, begeleiding projecten*<br>In de eerste fase van de ICT-tender zijn 5 toeristische projecten ingediend en zijn uiteindelijk 2 projecten gehonoreerd (zie ICT-tender bij prestatie 3710601). |
| 3710903 | *Onderzoek, voorlichting en rapportage toeristisch aanbod* | |
| | - Toerdata | De totstandkoming van het rapport Toerisme in cijfers 2004 is intensief begeleid. De evaluatie van Toerdata is gerealiseerd. |

| Financiën | Rekening 2003 | Begroting 2004 | Rekening 2004 |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 4.302.400 | 2.147.275 | 2.128.735 |
| **Baten** | 32.943 | 0 | 3.677 |
| **Saldo** | 4.269.457 | 2.147.275 | 2.125.058 |

| Prestatie | Kostensoort | Omschrijving | Begroot | Realisatie | Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3710901 | 423990 | Afwikkeling voorgaand jaar | 0 | 393 | -393 |
| | 440006 | Bijdrage aan Stichting Drentse Fiets4Daagse | 14.960 | 14.960 | 0 |
| | 440019 | Instandhouding schaapskudden | 36.120 | 36.120 | 0 |
| | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | -27.227 | 27.227 |
| | 442010 | Subsidie Recreatieschappen Drenthe | 510 | 510 | 0 |
| | 442020 | Promotie toeristische sector | 418.000 | 221.695 | 196.305 |
| 3710902 | 440173 | Subsidies recreatie en toerisme | 34.000 | 14.452 | 19.548 |
| | 440254 | Bijdrage Nationaal Hunebedden Informatie-centrum | 1.270.585 | 1.270.585 | 0 |
| | 440255 | DrentsGoed/toerisme; concepting en keten-vorming | 20.421 | 20.421 | 0 |
| | 440365 | Bijdrage perspectieven voor Veenhuizen | 0 | 170.467 | -170.467 |
| | 440366 | Bijdrage cultuurtoerisme II | 90.000 | 90.000 | 0 |
| | 440380 | Exploitatieproject reserve Witte plekken | 9.792 | -77.334 | 87.126 |
| | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | -9.862 | 9.862 |
| 3710990 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 252.887 | 403.554 | -150.667 |
| | | **Totaal lasten** | **2.147.275** | **2.128.735** | **18.540** |
| | | **Baten** | | | |
| 3710902 | 823016 | Overige opbrengsten | 0 | 3.677 | 3.677 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **3.677** | **3.677** |
| | | **Saldo** | **2.147.275** | **2.125.058** | **22.217** |

**Financiële analyse**

*3710901 Voorzieningen toeristisch aanbod*

Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar

Door het opschonen en afboeken van (restanten) financiële verplichtingen van voorgaande jaren is een voordeel gerealiseerd van € 27.227,--. Dit geld valt vrij ten gunste van de algemene middelen.

Promotie toeristische sector

Het budget voor toeristische promotie en marketing voor 2004 is niet geheel besteed. Door het late besluit van de staten over het kader voor projectontwikkeling is de projectontwikkeling pas vanaf de zomer opgestart. Daarnaast heeft de fusie van de VVV's tot een VVV Drenthe Plus langer op zich laten wachten dan beoogd. Streven van de organisatie is de fusie eind april afgerond te hebben. De Stichting Promotie Drenthe Plus is in de loop van 2004 opgestart en verkeert nog in een pril stadium. Hierdoor zijn de projectaanvragen achtergebleven, waardoor het budget nog niet volledig is benut en in 2005 nodig zal zijn. Voor het restantbedrag van € 196.305,-- is een voorstel voor budgetoverheveling gemaakt.

*3710902 Prikkels toeristisch aanbod*

Subsidies recreatie en toerisme

Van het krediet Recreatie en toerisme is in 2004 € 19.548,-- overgebleven. Door omstandigheden zijn er minder projecten geweest dan in andere jaren. Het overgebleven geld valt vrij ten gunste van de algemene middelen.

Bijdrage voor perspectieven voor Veenhuizen

Het project Veenhuizen heeft middelen toegewezen gekregen uit de reserve Flexibel beleid. Deze waren echter niet in de begroting geraamd. Het negatieve saldo van € 170.467,-- is gedekt door een bijdrage uit de reserve Flexibel beleid bij de doelstelling Mutaties reserves van het Programma financiering en algemene dekkingsmiddelen.

Reserve witte plekken

Bij het project RBS Noord-Nederland heeft een afrekening met het SNN plaatsgevonden. De werkelijk uit te keren subsidie kwam lager uit dan de maximaal toegezegde subsidie. Er moest in 2004 nog een bedrag van € 9.792,-- betaald worden. Het restant van € 87.126,-- van de vastgelegde verplichting is teruggestort in de reserve Witte plekken bij de doelstelling Mutaties reserve van het Programma financiering en algemene dekkingsmiddelen.

Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar

Door het opschonen en afboeken van (restanten) financiële verplichtingen van voorgaande jaren is een voordeel gerealiseerd van € 9.862,--. Dit geld valt vrij ten gunste van de algemene middelen.

*3710990 Apparaatskosten*

De apparaatskosten zijn hoger dan geraamd. Dit wordt veroorzaakt door de uitvoering van de projecten DrentsGoed, Cultuurtoerisme II en Veenhuizen en door de inzet op het gebied van toeristische promotie en marketing. Hier zijn meer uren aan besteed dan geraamd. Bij het opstellen van de begroting was ook nog niet bekend dat de provincie de projecten DrentsGoed en Cultuurtoerisme II van het NNBT zouden overnemen.

# 7.2 LANDBOUW

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **7** | **Economische en agrarische zaken** | **Portefeuillehouder** | mevrouw A. Edelenbosch |
| **Programma** | **7.2** | Landbouw | **Groep** | 11 PG Economie |
| **Doelstelling** | **37303** | Verbetering economisch perspectief agrarische sector | **Contactpersoon** | mevrouw M.T.M. Leijn (toestel 53 63) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3730301 | *Voorzieningen versterkte agrarische sector* | |
| | - Innovatie | 3 nieuwe projecten zijn in uitvoering gegaan. |
| | - Analyse en maatregelen veebedrijven in Wet ammoniak en veehouderij(WAV)-zones | Het Stappenplan is afgerond.<br>Met Groenfonds en Dienst Landelijk Gebied is een overeenkomst gesloten voor de verplaatsing agrarische bedrijven (VAB). |
| 3730302 | *Prikkels versterkte agrarische sector* | |
| | - Uitvoeringsprojecten Landbouw | Bijdragen zijn geleverd aan in- en extern overleg over verduurzaming bollenteelt. Een offerteaanvraag voor een project Duurzame bollenteelt is uitgezet. |
| | - Glastuinbouw | Het haalbaarheidsonderzoek herstructurering Erica/Klazienaveen is gestart. |
| | - Projecten Verbreding landbouw | 5 projecten zijn gehonoreerd in het kader van de prijsvraag Beter Boeren in Drenthe. 5 nieuwe projecten zijn in uitvoering gegaan. |
| | - Projecten Biologische landbouw | 3 nieuwe projecten zijn in uitvoering gegaan. |
| | - Projecten Duurzame landbouw | 2 nieuwe projecten in 4 gebieden zijn in uitvoering gegaan. De evaluatie van het stimuleringskader is afgerond. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 692.492 | 329.542 | 306.803 |
| **Baten** | 8.218 | 22.562 | 43.867 |
| **Saldo** | 684.274 | 306.980 | 262.936 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3730301 | 440026 | Landbouwtentoonstellingen | 1.020 | 1.020 | 0 |
| | 440299 | Bijdrage project Toekomstgericht ondernemen in de akkerbouwsector | 20.829 | 20.829 | 0 |
| 3730302 | 423175 | Programma milieubehoud landbouw, bosbouw en landschap | 22.562 | 19.993 | 2.569 |
| | 423990 | Afwikkeling voorgaand jaar | 0 | 36 | -36 |
| | 440172 | Subsidiering project Duurzame landbouw | 49.000 | 49.000 | 0 |
| | 440259 | Drents informatie- en steunpunt biologische landbouw De Wenning | 28.612 | 28.612 | 0 |
| | 440335 | Bijdrage in consulent biologische landbouw | 30.000 | 30.000 | 0 |
| | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | -1.292 | 1.292 |
| 3730390 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 177.519 | 158.605 | 18.914 |
| | | **Totaal lasten** | **329.542** | **306.803** | **22.739** |
| | | **Baten** | | | |
| 3730302 | 840078 | Bijdrage Programma milieubehoud | 22.562 | 21.598 | -964 |
| | 860010 | Aandeel SNN-projecten in apparaatskosten | 0 | 22.269 | 22.269 |
| | | **Totaal baten** | **22.562** | **43.867** | **21.305** |
| | | **Saldo** | **306.980** | **262.936** | **44.044** |

**Financiële analyse**

*3730302 Prikkels versterkte agrarische sector*

Het aandeel SNN-projecten in apparaatskosten betreffen gedeclareerde uren bij het SNN voor het project De Drentse landbouw maakt de toekomst.

# 8.0 WELZIJN

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **8** | **Welzijn** | **Portefeuillehouder** | mevrouw A. Haarsma en de heer J.H. Schaap |
| **Programma** | **8.0** | Welzijn | **Groep** | 13 PG Cultuur en Welzijn |
| **Doelstelling** | **38001** | Beleidskaders | **Contactpersoon** | de heer B. Deetman (toestel 57 09) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3800101 | *Ontwikkeling Actieprogramma cultuur, welzijn en zorg (CWZ) 2005* | Er is in 2004 geen nieuw actieprogramma vastgesteld voor 2005; zie Mensen in het Middelpunt. |
| 3800108 | *Uitvoering Contourennota 2001-2004 Schaduwen vooruit* | De in het Actieprogramma 2004 genoemde projecten zijn uitgevoerd of in uitvoering genomen. |
| 3800109 | - *Subsidieregeling culturele infrastructuur*<br>- *Subsidieregeling integraal ouderenbeleid*<br>- *Subsidieregeling welzijn en Subsidieregeling zorg* | Subsidieregelingen zijn uitgevoerd; rapportage hierover richting provinciale staten (PS) heeft plaatsgevonden.<br>Voor de Subsidieregeling welzijn zijn 5 aanvragen beoordeeld, waarvan 4 aanvragen zijn gehonoreerd en 1 aanvraag is afgewezen. Voor de overige 3 regelingen, zie de prestaties 3860309, 3870106 en 3830309. |
| 3800110 | *Evaluatie beleid CWZ 2001-2004* | In de Onderzoeksprogramma's 2003 en 2004 van het Provinciaal Onderzoeksbureau CWZ is evaluatief onderzoek terzake opgenomen (sociaal rapport; onderzoek budgetinstellingen; onderzoek gemeenten). Rapportage heeft in 2004 plaatsgevonden. Deze externe evaluaties en de uitkomsten van interne evaluaties zijn betrokken bij de opstelling van het Contourenplan CWZ 2005-2008 en de concept-Cultuurnota 2005-2008. |
| 3800111 | *Aanvullingen mutaties Budgetsubsidieverordening* | Aanvullingen zijn meegenomen bij de opstelling van de nieuwe Algemene subsidieverordening (ASV) die in 2004 is vastgesteld. |
| 3800112 | *Uitvoering diverse (nul)metingen onderzoeksbureau* | Zie hiervoor (beleidsevaluatie). In februari 2004 is het eerste Sociale rapport Drenthe van het provinciaal onderzoeksbureau verschenen. |
| 3800113 | *Beleidsplannen CWZ* | In 2004 zijn 4 richtinggevende en overkoepelende beleidsdocumenten voor de CWZ-sector verschenen:<br>- de Contourennota Mensen in het middelpunt<br>- de concept-Cultuurnota De kunst van het combineren<br>- de nota Zorg in perspectief<br>- het Beleidskader jeugdzorg |
| 3800114 | *Regiovisie verpleging en verzorging* | Er zijn geen nieuwe regiovisies zorg verschenen; zie de nota's Mensen in het middelpunt en Zorg in perspectief. |
| 3800115 | *Regiovisie jeugdzorg* | |
| 3800116 | *Regiovisie ggz* | |
| 3800117 | *Regiovisie verstandelijk gehandicapten en lichamelijk gehandicapten* | |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 971.289 | 1.052.078 | 1.391.923 |
| **Baten** | 4.425 | 0 | 4.786 |
| **Saldo** | 966.864 | 1.052.078 | 1.387.137 |

| Prestatie | Kostensoort | Omschrijving | Begroot | Realisatie | Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3800101 | 440171 | Subsidieregeling welzijn | 198.200 | 198.200 | 0 |
| | 440237 | Bijdragen aan instellingen sociaal-cultureel werk in wachtgeldverplichtingen | 0 | 95.274 | -95.274 |
| | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | 17.757 | -17.757 |
| | 466006 | Voorziening wachtgelden sociaal cultureel werk | 113.445 | 0 | 113.445 |
| 3800190 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 740.433 | 1.080.692 | -340.259 |
| | | **Totaal lasten** | **1.052.078** | **1.391.923** | **-339.845** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Baten** | | | |
| 3800101 | 840997 | Afwikkeling voorgaand dienstjaar (inkomsten) | 0 | 4.786 | 4.786 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **4.786** | **4.786** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Saldo** | **1.052.078** | **1.387.137** | **-335.059** |

**Financiële analyse**

*3800101 Ontwikkeling Actieprogramma CWZ 2005*

Afwikkeling (subsidie) voorgaand boekjaar
Het betreft afrekeningen 2003 van de subsidieregeling welzijn.

Bijdragen aan instellingen sociaal-cultureel werk in wachtgeldverplichtingen/voorziening Wachtgelden sociaal cultureel werk. In totaal is € 95.274,-- besteed aan wachtgeldverplichtingen. Begroot was een bedrag van € 113.445,--. In de begroting is er nog van uitgegaan dat er voor wachtgelden sociaal cultureel werk gewerkt zou worden met een voorziening. Door gewijzigde voorschriften worden deze verplichtingen nu verrekend met de reserve Wachtgelden sociaal cultureel werk. Het positief saldo van € 18.170,-- is dan ook verrekend met een toevoeging aan de reserve bij de doelstelling Mutaties reserves van het Programma financiering en algemene dekkingsmiddelen.
Per 31 december 2005 zal deze reserve worden opgeheven.

*Afwikkeling voorgaand dienstjaar (inkomsten)*

Het project Zorgen om scholen Emmerhout, gefinancierd uit de Subsidieregeling welzijn is lager vastgesteld dan de oorspronkelijke subsidieverlening. Een bedrag van € 4.786,-- is door de Stichting Kobalt aan de provincie terugbetaald.

*3800190 Toegerekende apparaatskosten*

De totstandkoming van de Contourennota Mensen in het middelpunt en de Cultuurnota De kunst van het combineren heeft veel tijd in beslag genomen. Deze uren zijn verantwoord op de doelstelling beleidskaders, wat heeft geleid tot een aanzienlijke overschrijding.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **8** | **Welzijn** | **Portefeuillehouder** | mevrouw A. Haarsma |
| **Programma** | **8.0** | Welzijn | **Groep** | 13 PG Cultuur en Welzijn |
| **Doelstelling** | **38403** | Interculturele ontwikkeling en diversiteit in de samenleving | **Contactpersoon** | de heer E. Wong (toestel 56 24) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3840306 | *Subsidiëring instellingen* | Jaarstukken 2003 zijn getoetst, subsidies 2003 zijn vastgesteld, 2004 bevoorschot en 2005 verleend voor $I_2D$, Enova, COS en andere kleinere instellingen |
| 3840307 | *Subsidieregelingen activiteiten minderheden, activiteiten vrouwenemancipatie en het krediet Kosten integraal buitenlandbeleid; subsidiëring van activiteiten en projecten* | Er is in 2004 uitvoering gegeven aan de regelingen; het beroep op deze regelingen neemt af. Budgetten zijn heroverwogen in het kader van Mensen in het middelpunt. Er zijn geen aanvragen ontvangen die voldeden aan de criteria van de Subsidieregeling vrouwenemancipatie. Voor de Subsidieregeling activiteiten minderheden zijn 4 aanvragen ontvangen, waarvan er 2 zijn toegewezen. |
| 3840308 | *Communicatie (publiciteit, subsidiebijeenkomsten, voorlichting en advisering) en netwerken* | Gezamenlijke activiteiten van provincie en instellingen in het kader van voorlichtingsbijeenkomsten. |
| 3840309 | *Regie, financiering, communicatie en netwerken (VWS-pilot Interculturalisatie van het vrijwilligerswerk)* | Projecten in Hoogeveen en Emmen worden uitgevoerd volgens projectplannen. Plan van aanpak voor het project Actief voor elkaar in Assen is vastgesteld. Uitvoering loopt volgens projectplan. Het project in Meppel met het doel het aantal allochtone leden en kader binnen sportverenigingen te vergroten is gestopt vanwege gebrek aan belangstelling bij sportverenigingen. |
| 3840310 | *Regie, financiering, communicatie en netwerken (Stimuleringsregeling professionalisering Anti Discriminatie Bureau Drenthe (ADB's))* | Het 3-jarig project ADB Plus is op 15 oktober 2004 afgerond. Het projectleiderschap werd vanaf 2003 vervuld voor $I_2D$. Het Ministerie van Justitie heeft de maximale subsidie toegekend. Projectresultatien: een meldpunt in Assen. Er is een dekkend netwerk van 4 meldpunten discriminatie in Assen, Hoogeveen, Meppel en Assen. Vervolgafspraken zijn met gemeenten gemaakt op gebied van preventie. |
| 3840311 | *Regie, advisering, netwerken financiering, voor samenwerking North West Provincie Zuid-Afrika* | In 2004 heeft geen financiering plaatsgevonden. |
| 3840312 | *Financiering projecten op de Molukken* | In 2004 zijn geen projecten gesubsidieerd. |
| 3840313 | *Diversiteitsprijs (tweejaarlijkse uitreiking)* | De prijs is in 2004 niet uitgereikt; de prijs is heroverwogen in het kader van Mensen in het middelpunt. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 1.431.991 | 1.362.468 | 1.223.855 |
| **Baten** | 99.796 | 45.378 | 45.378 |
| **Saldo** | 1.332.195 | 1.317.090 | 1.178.477 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3840306 | 440095 | Afdeling Groningen/Drenthe Nederlandse Vereniging COC | 3.235 | 3.106 | 129 |
| | 440118 | Vereniging Orpheus | 2.140 | 0 | 2.140 |
| | 440122 | Commissie Vrouwen Wereldwijd van de Nederlandse Bond van Plattelandsvrouwen | 2.116 | 2.070 | 46 |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | 440123 | Regionale Groep Wereldwinkels Groningen/ Drenthe | 1.337 | 1.242 | 95 |
| | 440125 | Stichting Gered Gereedschap | 5.067 | 4.865 | 202 |
| | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | 22.493 | -22.493 |
| | 442033 | Buro voor Emancipatie Ontwikkeling | 384.947 | 380.127 | 4.820 |
| | 442034 | Centrum voor Ontwikkelingssamenwerking Drenthe | 44.900 | 42.948 | 1.952 |
| | 442042 | Stichting Drents Vrouwenburo | 73.182 | 70.813 | 2.369 |
| | 442066 | $I_2D$ | 396.071 | 383.128 | 12.943 |
| | 442069 | Ondersteuning vrouwenwerk voor allochtone vrouw | 116.584 | 111.054 | 5.530 |
| 3840307 | 423091 | Presentiegelden, reis- en verblijfkosten | 1.360 | 0 | 1.360 |
| | 423174 | Kosten integraal buitenlandbeleid | 72.000 | 10.300 | 61.700 |
| | 443009 | Vrouwenemancipatiebeleid | 22.700 | 0 | 22.700 |
| | 443012 | Subsidie activiteiten terrein van minderheden | 11.300 | 4.672 | 6.629 |
| 3840308 | 423100 | Kosten Intercultureel Beraad | 3.900 | 0 | 3.900 |
| 3840309 | 423226 | Kosten Pilot interculturalisatie (VWS) | 10.200 | 0 | 10.200 |
| | 440248 | Subsidiëring uitvoering VWS-pilots | 40.840 | 40.840 | 0 |
| 3840310 | 440127 | Provinciaal Anti Discriminatie Bureau | 51.382 | 50.000 | 1.382 |
| 3840313 | 423091 | Presentiegelden, reis- en verblijfkosten | 3.640 | 0 | 3.640 |
| | 423101 | Kosten in verband met Emancipatieprijs | 2.670 | 0 | 2.670 |
| | 440197 | Emancipatieprijs | 2.270 | 0 | 2.270 |
| 3840390 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 110.627 | 96.197 | 14.430 |
| | | **Totaal lasten** | **1.362.468** | **1.223.855** | **138.613** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Baten** | | | |
| 3840309 | 840086 | Bijdrage Rijk in het kader van project Interculturalisatie | 45.378 | 45.378 | 0 |
| 3840310 | 840072 | Rijkssubsidie Professionalisering. Antidiscriminatiebureaus | 0 | 0 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **45.378** | **45.378** | **0** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Saldo** | **1.317.090** | **1.178.477** | **138.614** |

**Financiële analyse**

*3840306 Subsidiëring instellingen*

De afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar ad € 22.500,--, betreft een afrekening van (de indexering) subsidies 2003.
In de Voorjaarsnota 2004 zijn de financiële gevolgen betreffende de indexering van personele en niet-personele lasten bij budgetinstellingen opgenomen. Dit heeft geleid tot een aanpassing van de begroting in de 4e wijziging. De aanpassing had betrekking op de afrekening van subsidies 2003 en de indexering 2004 van zowel budget- als overige instellingen. Deze verhogingen zijn terechtgekomen op de specifieke begrotingsposten. De indexering 2004 van de subsidies is als verplichting verantwoord op de specifieke begrotingsposten.
Op eigen verzoek van de Vereniging Orpheus is de subsidierelatie met ingang van 2003 beëindigd.

*3840307 Subsidieregelingen activiteiten minderheden, activiteiten vrouwenemancipatie en het krediet Kosten integraal buitenlandbeleid; subsidiëring van activiteiten en projecten*

Kosten integraal buitenlandbeleid

Op deze post is weinig uitgegeven vanwege "stakend" provinciaal beleid. Het bedrag zou oorspronkelijk worden aangewend voor activiteiten in Zuid-Afrika en Roemenië. Met ingang van 2005 komt deze post dan ook niet meer voor in de begroting. Het positieve saldo van € 61.700,-- vloeit terug naar de algemene middelen.

Vrouwenemancipatiebeleid

In 2004 konden geen aanvragen worden gehonoreerd die voldeden aan de criteria van de Subsidieregeling vrouwenemancipatie. Het voordelig saldo van € 22.700,-- vloeit terug naar de algemene middelen.

*3840309 Regie, financiering, communicatie en netwerken (VWS-pilot Interculturalisatie van het vrijwilligerswerk)*

Jaarlijks wordt 10% van het VWS-budget gereserveerd voor onder andere vergaderkosten, drukwerk en kosten van provinciale bijeenkomsten. Aan het eind van de projectperiode zal er een conferentie plaatsvinden waarvoor alle betrokkenen van de 4 VWS-pilots worden uitgenodigd. Daarnaast zullen er nog bonussen worden toegekend voor de uitvoering van het projectleiderschap. Omdat het ministerie de projectperiode voor deze 4 pilots met één jaar heeft verlengd tot 31 december 2005 zal het bedrag van € 10.200,-- worden meegenomen in het voorstel voor budgetoverheveling naar 2005.

*3840313 Diversiteitsprijs (tweejaarlijkse uitreiking)*

De budgetten uit 2003 van de Emancipatieprijs zijn door middel van een begrotingswijziging overgeheveld naar 2004, met de verwachting dat deze prijs in 2004 zou worden uitgereikt. In 2004 is echter besloten deze tweejaarlijkse prijs niet meer uit te reiken. De totale beschikbare budgetten in verband met de Emancipatieprijs vloeien dan ook terug naar de algemene middelen.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **8** | **Welzijn** | **Portefeuillehouder** | mevrouw A. Haarsma |
| **Programma** | **8.0** | Welzijn | **Groep** | 13 PG Cultuur en Welzijn |
| **Doelstelling** | **38405** | Vrijwilligerswerk | **Contactpersoon** | mevrouw B. van Mierlo (toestel 56 48) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3840507 | *Subsidiëring instellingen* | Jaarstukken 2003 zijn getoetst, subsidies 2003 zijn vastgesteld, 2004 bevoorschot en 2005 verleend voor Stichting Dorpshuizen Drenthe (SDD). |
| 3840508 | *Subsidieregeling deskundigheidsbevordering vrijwilligers* | Er is in 2004 uitvoering gegeven aan de regelingen.<br>Er zijn 3 aanvragen ingediend in het kader van de Subsidieregeling deskundigheidsbevordering vrijwilligers. 2 aanvragen zijn toegekend, 1 is afgewezen. |
| | *Subsidieregeling vrijwilligerswerk en mantelzorg* | Met een bijdrage uit de Subsidieregeling vrijwilligerswerk en mantelzorg voor 16 projecten is vrijwilligerswerk gestimuleerd en mantelzorg ondersteund |
| 3840509 | *Netwerken en communicatie (website, publiciteit, studiebijeenkomsten, voorlichting en advisering, vrijwilligersprijs* | Gezamenlijk activiteiten provincie en instellingen in het kader van voorlichtingsbijeenkomsten.<br>De Vrijwilligersprijs is een tweejaarlijkse prijs die in 2004 niet is uitgereikt. |
| 3840510 | *Regie, financiering, communicatie, advisering en netwerken (VWS-pilot vrijwilligerswerk)* | 3 deelprojecten uitgevoerd:<br>- Kennis- en expertisenetwerk: KENVrijwilligersnetwerk<br>- Scholierenvrijwilligerswerk/Maatschappelijke stages (Assen) De pilot in Assen is succesvol afgerond:15 leerlingen van het Dr. Nassau College hebben bij 9 verschillende organisaties vrijwilligerswerk gedaan. Alle leerlingen hebben aangegeven het vrijwilligerswerk dat ze deden leuk te vinden. De betrokken vrijwilligersorganisaties waren heel positief. De gebruikte methodieken zijn door STAMM beschreven. STAMM heeft een projectplan geschreven met de bedoeling de methodiek in 2005 op meer scholen en in meer gemeenten (Assen, Hoogeveen en Meppel) te gaan inzetten.<br>- Maatschappelijk betrokken ondernemen Tynaarlo In Tynaarlo hebben 4 bedrijven hun medewerkers en/of faciliteiten aangeboden. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 512.569 | 670.448 | 219.780 |
| **Baten** | 115.056 | 115.378 | 116.093 |
| **Saldo** | 397.514 | 555.070 | 103.687 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3840508 | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | -14.863 | 14.863 |
| | 443008 | Subsidie activiteiten kadertraining vrijwilligers | 45.000 | 19.938 | 25.062 |
| | 443037 | Activiteiten vrijwilligerswerk | 46.000 | 46.000 | 0 |
| | 443042 | Stimuleringsregeling vrijwilligerswerk | 357.279 | 7.575 | 349.704 |
| | 443043 | Ondersteuning bestuurders dorpshuizen/ speeltuinen | 70.000 | 71.645 | -1.645 |
| 3840510 | 423227 | Kosten VWS-pilot Vrijwilligerswerk | 12.961 | 536 | 12.425 |
| | 440248 | Subsidiëring uitvoering VWS-pilots | 40.840 | 40.840 | 0 |
| 3840590 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 98.368 | 48.109 | 50.259 |
| | | **Totaal lasten** | **670.448** | **219.780** | **450.668** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Baten** | | | |
| 3840508 | 840076 | Bijdrage Rijk Stimulering breedtesport | 70.000 | 68.067 | -1.933 |
| | 840997 | Afwikkeling voorgaand dienstjaar (inkomsten) | 0 | 2.648 | 2.648 |
| 3840510 | 840087 | Bijdrage Rijk VWS-pilot Vrijwilligerswerk | 45.378 | 45.378 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **115.378** | **116.093** | **715** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Saldo** | **555.070** | **103.687** | **451.383** |

**Financiële analyse**

*3840508 Subsidieregeling deskundigheidsbevordering vrijwilligers/Subsidieregeling vrijwilligerswerk en mantelzorg*

Subsidie activiteiten kadertraining vrijwilligers

Uit de Subsidieregeling deskundigheidsbevordering vrijwilligers is slechts voor een bedrag van € 19.938,-- aan subsidies verleend. Het voordelig saldo ad € 25.062,-- vloeit terug naar de algemene middelen.

Stimuleringsregeling vrijwilligerswerk

Voor de periode 2001-2004 stelt het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) jaarlijks een bedrag van € 68.067,-- beschikbaar in het kader van de Tijdelijke stimuleringsregeling vrijwilligerswerk. Het project is verlengd tot 31 december 2005, een groot deel van de gelden moet nog worden besteed. Het bedrag van € 349.704,-- dat nog niet is toegezegd, zal worden meegenomen in het voorstel voor budgetoverheveling naar 2005.

*3840510 Regie, financiering, communicatie, advisering en netwerken (VWS-pilot Vrijwilligerswerk)*

Jaarlijks wordt 10% van het VWS-budget gereserveerd voor onder andere vergaderkosten, drukwerk en kosten van provinciale bijeenkomsten. Aan het eind van de projectperiode zal er een conferentie plaatsvinden waarvoor alle betrokkenen van de 4 VWS-pilots worden uitgenodigd. Daarnaast zullen er nog bonussen worden toegekend voor de uitvoering van het projectleiderschap. Omdat het ministerie de projectperiode voor deze 4 pilots met één jaar heeft verlengd tot 31 december 2005 zal het bedrag van € 12.425,-- worden meegenomen in het voorstel voor budgetoverheveling naar 2005.

*3840590 Toegerekende apparaatskosten*

Er is op een aantal subsidieregelingen minimaal beroep gedaan waardoor er minder tijd aan besteed is.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **8** | **Welzijn** | **Portefeuillehouder** | de heer J.H. Schaap |
| **Programma** | **8.0** | Welzijn | **Groep** | 13 PG Cultuur en Welzijn |
| **Doelstelling** | **38406** | Bevorderen maatschappelijke betrokkenheid en info-overdracht | **Contactpersoon** | mevrouw G. Smidt (toestel 59 19) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| | Openbarebibliotheekwerk | |
| 3840601 | *Subsidiëren Provinciale Bibliotheekcentrale (PBc)* | De jaarstukken 2003 van de PBc zijn ontvangen. De provincie is nog in overleg over deze jaarstukken met de PBc, waardoor het jaar 2003 nog niet is vastgesteld. 2004 is bevoorschot, 2005 is verleend. |
| 3840602 | *Regie herstructurering openbarebibliotheekwerk bevorderen ontstaan basisbibliotheken per gemeente in netwerk met:*<br>- provinciale bestedingsplannen eerste impuls herstructurering;<br>- organiseren bestuurlijk en ambtelijk overleg bibliotheekwerk;<br>- opstellen provinciaal bibliotheekplan. | In samenspraak met de Drentse gemeenten is wederom een bestedingsplan opgesteld ten aanzien van de door het Rijk beschikbaar gestelde impulsgelden voor de jaren 2004 en 2005. De Stuur- en Werkgroep Bibliotheekvernieuwing is veelvuldig bijeengekomen.<br>In maart 2004 is, mede gebaseerd op het advies van de Stuurgroep Bibliotheekvernieuwing, de reacties hierop van de gemeenten en een werkconferentie met het bibliotheekveld, de Beleidsnota bibliotheekvernieuwing 2003-2005 vastgesteld. In 2004 is het Drents netwerk basisbibliotheken daadwerkelijk van start gegaan en gaan proefdraaien onder aanmoediging van een zogenaamde kwartiermaker. De kwartiermaker heeft eind 2004 zijn eerste aanbeveling ten behoeve van de definitieve structuur van een Drents netwerk gedaan. |
| 3840603 | *Subsidiëren wetenschappelijke steunfunctie openbarebibliotheekwer* | De jaarlijkse bijdrage aan de bibliotheek in Groningen voor het vervullen van een aantal wetenschappelijk steunfuncties voor Drentse bibliotheken, is gegeven. |
| | Regionale omroep | |
| 3840604 | *Subsidiëren Stichting Omroep Drenthe en Stichting Televisie Drenthe (RTV Drenthe)* | De regionale omroep in Drenthe is als budgetinstelling behandeld. De jaarstukken 2003 zijn vastgesteld, 2004 is bevoorschot en voor 2005 verleend en het Meerjarenbedrijfsplan 2005-2008 is behandeld. De eenmalige bijdrage voor de nieuwe huisvesting en apparatuur is vastgesteld en door middel van het passeren van een hypotheekakte is zekerheid gesteld tegenover de geldlening ten behoeve van de herhuisvesting van RTV Drenthe. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 10.786.669 | 10.182.534 | 10.198.288 |
| **Baten** | 4.473.791 | 4.517.526 | 4.545.015 |
| **Saldo** | 6.312.878 | 5.665.008 | 5.653.273 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3840601 | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | 80.462 | -80.462 |
| | 442017 | PBc | 2.747.816 | 2.747.816 | 0 |
| 3840602 | 423232 | Kosten herstructurering bibliotheekwerk | 10.000 | 10.000 | 0 |
| | 440249 | Subsidie herstructurering bibliotheekwerkzaamheden | 247.843 | 245.335 | 2.508 |
| 3840603 | 440262 | Openbare bibliotheek Groningen | 88.988 | 97.500 | -8.512 |
| 3840604 | 442053 | Bijdrage RTV Drenthe | 6.940.488 | 6.962.731 | -22.243 |
| 3840690 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 147.399 | 54.443 | 92.956 |
| | | **Totaal lasten** | **10.182.534** | **10.198.288** | **-15.754** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Baten** | | | |
| 3840602 | 840102 | Bijdrage Rijk herstructurering bibliotheekwerk | 157.843 | 160.416 | 2.573 |
| 3840603 | 840062 | Bijdrage provincie Groningen WSF-taken | 88.988 | 97.500 | 8.512 |
| 3840604 | 840026 | Vergoeding voor werkzaamheden | 0 | 16.404 | 16.404 |
| | 840027 | Bijdrage Commissariaat voor de Media | 4.270.695 | 4.270.695 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **4.517.526** | **4.545.015** | **27.489** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Saldo** | **5.665.008** | **5.653.273** | **11.735** |

**Financiële analyse**

*3840601 Openbarebibliotheekwerk, subsidiëren PBc*

Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar

In deze post is de nabetaling van de subsidie 2002 ad € 80.462,-- opgenomen. De subsidie over het jaar 2003 aan de PBc moet nog worden vastgesteld. Het bedrag van de vermoedelijke afrekening 2003 is door middel van een verplichting in 2004 verantwoord op de specifieke begrotingspost.

*3840602 Regie herstructurering openbarebibliotheekwerk bevorderen ontstaan basisbibliotheken per gemeente*

Subsidie herstructurering bibliotheekwerkzaamheden

Voor de periode 2001-2004 stelt het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) jaarlijks een bedrag beschikbaar voor de vernieuwing van openbarebibliotheekwerk. In 2004 bedroeg deze uitkering € 160.416,--. Daarnaast kwam er door middel van de 3e begrotingswijziging (uitvoering Collegeprogramma) een bedrag beschikbaar van € 100.000,--, dat in 2004 volledig is besteed. Het verschil tussen de begrote ontvangst van het Rijk en het bedrag dat daadwerkelijk is ontvangen, is samen met het niet-bestede restant op de post Subsidie herstructurering bibliotheekwerkzaamheden meegenomen in het voorstel voor budgetoverheveling naar 2005. In totaal een bedrag van € 5.081,--.

*3840604 Regionale omroep, Subsidiëren RTV Drenthe*

Bijdrage RTV Drenthe

In maart 2003 hebben PS besloten een rentedragende lening aan RTV Drenthe te verstrekken ten behoeve van de herhuisvesting en de aanschaf van apparatuur. In maart 2004 is de akte van geldlening daadwerkelijk ondertekend. De werkzaamheden rond deze geldlening zijn uitgevoerd door Trip Advocaten en Notarissen. De totale kosten van deze werkzaamheden ad € 30.000,-- veroorzaken een overschrijding op de post Bijdrage RTV Drenthe.

*3840690 Toegerekende apparaatskosten*

De uren die oorspronkelijk waren gepland op deze doelstelling zijn op andere prestaties verantwoord.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **8** | **Welzijn** | **Portefeuillehouder** | mevrouw A. Haarsma |
| **Programma** | **8.0** | Welzijn | **Groep** | 13 PG Cultuur en Welzijn |
| **Doelstelling** | **38407** | Participatie en sociale ontwikkeling | **Contactpersoon** | mevrouw L. Kompier (toestel 55 99) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3840701 | *Subsidiëring instellingen* | Jaarstukken 2003 zijn getoetst, subsidies 2003 zijn vastgesteld, 2004 bevoorschot en 2005 verleend voor STAMM, BOKD, de maatschappelijke activeringsinstellingen, de telefonische hulpdiensten, de Jongerenraad Drenthe en enkele kleinere instellingen. |
| 3840702 | *Subsidiëring projecten* | Voor de Subsidieregeling kinderopvang zijn in 2004 12 aanvragen binnengekomen. 11 aanvragen konden worden toegekend, 1 aanvraag is afgewezen. Voor de Subsidieregeling activiteiten jeugd en samenleving zijn slechts 3 aanvragen ontvangen, die alledrie zijn gehonoreerd. |
| 3840703 | *Regie, financiering, communicatie, advisering en netwerken (VWS-pilot Welzijn en platteland)* | Deze VWS-pilot wordt uitgevoerd door STAMM (projectleider). De voortgang verloopt soms volgens plan (Borger-Odoorn), soms is ook sprake van vertraging (Westerveld). |
| 3840704 | *Communicatie (website, publiciteit, studiebijeenkomsten, voorlichting en advisering) en netwerken* | Gezamenlijke activiteiten provincie en instellingen in het kader van voorlichtingsbijeenkomsten. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 2.892.579 | 2.895.812 | 2.909.707 |
| **Baten** | 45.378 | 45.378 | 45.378 |
| **Saldo** | 2.847.201 | 2.850.434 | 2.864.329 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3840701 | 440106 | Jongerenraad Drenthe | 5.155 | 5.800 | -645 |
| | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | 88.292 | -88.292 |
| | 442019 | Stichting STAMM | 1.978.705 | 1.926.240 | 52.465 |
| | 442028 | Scouting Noord Nederland | 22.206 | 21.489 | 717 |
| | 442029 | Hervormde Stichting Samenwerkende Organisaties Maatschappelijk Activeringswerk | 104.017 | 100.688 | 3.329 |
| | 442031 | Vereniging Brede Overleggroep Kleine Dorpen | 166.656 | 161.242 | 5.414 |
| | 442032 | Provinciaal Gereformeerd Centrum Samenlevingsopbouw | 159.408 | 154.263 | 5.145 |
| | 442039 | SOS Telefonische Hulpdienst Zwolle | 27.436 | 26.183 | 1.253 |
| | 442040 | SOS Telefonische Hulpdienst Groningen | 64.035 | 61.102 | 2.933 |
| | 442067 | Katholiek Steunpunt Drenthe (KSD) | 92.168 | 89.184 | 2.984 |
| | 442068 | Gewest Drenthe van Humanitas | 85.679 | 82.907 | 2.772 |
| | 443007 | Subsidiëring activiteiten terrein jeugd en samenleving | 13.600 | 13.600 | 0 |
| | 443013 | Subsidiëring kinderopvang provinciale instellingen | 43.100 | 29.531 | 13.569 |
| 3840703 | 423228 | Kosten VWS-pilot Welzijn en platteland | 14.718 | 0 | 14.718 |
| | 440248 | Subsidiering uitvoering VWS-pilots | 40.840 | 40.840 | 0 |
| 3840790 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 78.089 | 108.346 | -30.257 |
| | | **Totaal lasten** | **2.895.812** | **2.909.707** | **-13.895** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Baten** | | | |
| 3840703 | 840088 | Bijdrage Rijk project Welzijn en platteland | 45.378 | 45.378 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **45.378** | **45.378** | **0** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Saldo** | **2.850.434** | **2.864.329** | **-13.895** |

**Financiële analyse**

*3840701 Subsidiëring instellingen*

Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar

Het betreft voornamelijk afrekeningen van subsidies 2003. In de Voorjaarsnota 2004 zijn de financiële gevolgen betreffende de indexering van personele en niet-personele lasten bij budgetinstellingen opgenomen. Dit heeft geleid tot een aanpassing van de begroting in de 4e wijziging. De aanpassing had betrekking op de afrekening van subsidies 2003 en de indexering 2004 van zowel budget- als overige instellingen. Deze verhogingen zijn terechtgekomen op de specifieke begrotingsposten. De indexering 2004 van de subsidies is als verplichting verantwoord op de specifieke begrotingsposten. De afrekeningen zijn verantwoord op de post Afwikkeling (subsidie) voorgaand boekjaar.

Subsidiëring kinderopvang provinciale instellingen

In 2004 is er voor een bedrag van € 29.531,-- aan subsidies verleend. Het restantbedrag van € 13.568,-- vloeit terug naar de algemene middelen.

*3840703 Regie, financiering, communicatie, advisering en netwerken (VWS-pilot Welzijn en platteland)*

Jaarlijks wordt 10% van het VWS-budget gereserveerd voor onder andere vergaderkosten, drukwerk en kosten van provinciale bijeenkomsten. Aan het eind van de projectperiode zal er een conferentie plaatsvinden waarvoor alle betrokkenen van de 4 VWS-pilots worden uitgenodigd. Daarnaast zullen er nog bonussen worden toegekend voor de uitvoering van het projectleiderschap. Omdat het ministerie de projectperiode voor deze 4 pilots met één jaar heeft verlengd tot 31 december 2005 zal het bedrag van € 14.718,-- worden meegenomen in het voorstel voor budgetoverheveling naar 2005.

*3840790 Toegerekende apparaatskosten*

Het budget Apparaatskosten is gebaseerd op de urenplanning 2004, die is gemaakt in het voorjaar van 2003. Tussentijdse wijzigingen veroorzaken een verschil tussen budget en realisatie van apparaatskosten. Door een verschuiving van werkzaamheden zijn er meer uren beschikbaar gekomen op de doelstelling Participatie. Met name de afbouw van de subsidies aan de maatschappelijke instellingen hebben extra tijd in beslag genomen.

# 8.1 SPORT EN ONDERWIJS

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **8** | **Welzijn** | **Portefeuillehouder** | mevrouw A. Haarsma |
| **Programma** | **8.1** | Sport en onderwijs | **Groep** | 13 PG Cultuur en Welzijn |
| **Doelstelling** | **38101** | Optimale onderwijsinfrastructuur | **Contactpersoon** | de heer G. Bosschers (toestel 57 49) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3810103 | *Subsidiëren project Argonaut* | Uitvoering verloopt volgens plan. In 2004 waren er 18 deelnemende scholen. |
| 3810104 | *Adviseren Ministerie van OCW over herschikking vmbo* | Op aanvragen voor intrasectorale programma's c.a. in het vmbo is eenmalig geadviseerd aan de minister van onderwijs. |
| 3810105 | *Advisering en cofinanciering ten behoeve van onderwijs- en jeugdmonitor* | Onderwijs- en jeugdmonitor: besluitvorming over aanstelling van een bovenlokale coördinator is afgerond. De gemeenten hebben een plan van aanpak opgesteld om de monitor (ijkrapportage) provinciaal te vullen en toe te passen. |
| 3810106 | *Subsidiëren projecten Voortijdig school verlaten (grotendeels vanuit middelen jeugdzorg)* | Enkele projecten hebben provinciale subsidies ontvangen. Centrale opvang en daghulp is gerealiseerd in Emmen, Hoogeveen en Assen. Samenwerking is gezocht met jeugdzorg. |
| 3810107 | *Adviseren, stimuleren en tot stand brengen Kenniscampus Emmen* | Aanvraag Kompas-middelen wordt afgewacht. |
| 3810108 | *Subsidiëren projecten Task force onderwijskansen* | Uitvoering van het project verloopt volgens plan. |
| 3810109 | *Cofinancieren experiment Steunpunt Open Universiteit Drenthe* | Cofinanciering (samen met de gemeente Emmen) heeft in 2004 plaatsgevonden. |
| 3810110 | *Subsidieregeling provinciaal onderwijs* | De regeling is uitgevoerd. In 2004 zijn er 2 aanvragen voor deze regeling beoordeeld, die beide zijn gehonoreerd. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 94.610 | 414.677 | 206.840 |
| **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| **Saldo** | 94.610 | 414.677 | 206.840 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3810105 | 423090 | Kosten Provinciaal Overlegorgaan Onderwijs | 17.400 | 17.401 | -1 |
| | 440372 | Bijdrage in GION-onderzoek Drentse monitor | 9.075 | 9.075 | 0 |
| 3810106 | 440395 | Bijdragen uitvoering Provinciale agenda onderwijs en kennisinfrastructuur | 300.000 | 104.000 | 196.000 |
| 3810109 | 440373 | Instandhouding Steunpunt Open Universiteit Emmen | 4.500 | 4.500 | 0 |
| 3810110 | 440170 | Subsidie activiteiten onderwijs en educatie | 13.600 | 13.600 | 0 |
| 3810190 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 70.102 | 58.263 | 11.839 |
| | | **Totaal lasten** | **414.677** | **206.840** | **207.837** |
| | | **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **0** | **0** |
| | | **Saldo** | **414.677** | **206.840** | **207.837** |

**Financiële analyse**

*3810106 Subsidiëren projecten Voortijdig school verlaten*

Bijdragen uitvoering Provinciale agenda onderwijs en kennisinfrastructuur

In de 3e begrotingswijziging 2004 is een bedrag van € 300.000,-- beschikbaar gesteld ten behoeve van de uitvoering van het Collegeprogramma. Het geld is beschikbaar gesteld voor de jaren 2004 en 2005. Het restantbedrag van € 196.000,-- zal in 2005 worden besteed en is daarom meegenomen in het voorstel voor budgetoverheveling naar 2005.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **8.** | **Welzijn** | **Portefeuillehouder** | mevrouw A. Haarsma |
| **Programma** | **8.1** | Sport en onderwijs | **Groep** | 13 PG Cultuur en Welzijn |
| **Doelstelling** | **38201** | Sport in Drenthe | **Contactpersoon** | mevrouw H. Peters (toestel 56 48) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3820104 | *Subsidiëring instellingen breedtesport* | De jaarstukken 2003 van *Sport*Drenthe, Nederlandse Bond voor Aangepast Sporten (NEBAS), Olympisch Steunpunt Noord-Nederland en Stichting Paardrijden Gehandicapten zijn getoetst, de subsidies 2003 zijn met uitzondering van die van *Sport*Drenthe, vastgesteld. De provincie is nog met *Sport*Drenthe in overleg over deze jaarstukken, waardoor het jaar 2003 nog niet is vastgesteld. Voor 2004 zijn alle genoemde instellingen bevoorschot en voor 2005 verleend. Met *Sport*Drenthe zijn najaar 2004 afspraken gerealiseerd over inzet van de efficiencywinst 2003 ten behoeve van de organisatie van het eerste Drentse sportgala in 2005. |
| 3820105 | *Subsidiëring instellingen topsport* | *Spor*tDrenthe ondersteunt alle Drentse gemeenten. Wekelijks rijden 175 gehandicapten paard via de Stichting Paardrijden Gehandicapten. Het Olympisch Steunpunt Noord Nederland ondersteunt jaarlijks rond de 175 Drentse sporters met erkende status. De incidentele subsidie aan de organisatie is voor de periode 2005-2008 omgezet naar een structurele. |
| 3820106 | *Subsidieregelingen sportstimulering en Stimuleringsregeling topamateursportevenementen Drenthe* | Er zijn 16 aanvragen voor de Subsidieregeling topamateursportevenementen ontvangen. 9 initiatieven zijn gehonoreerd, 7 zijn afgewezen.<br>Er zijn 25 aanvragen voor de Subsidieregeling sportstimulering ontvangen. 12 initiatieven zijn gehonoreerd, 13 zijn afgewezen. |
| 3820107 | *Advisering, faciliteiten Sportprijs Drenthe* | De 5e TVM Sportprijs is uitgereikt aan de Stichting Euro Champ, organisator van de EK atletiek voor gehandicapten in Assen 2003. De TVM Sportprijs Drenthe is op initiatief van de provincie Drenthe uitgebreid met een categorie Provinciale Drentse Talentprijs. Deze is uitgereikt aan tennisster Bouwina Boer.<br>Uitbreiding van de sportprijs naar een volledig gala met meerdere categorieën in 2005 werd voorbereid. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 812.109 | 716.504 | 752.577 |
| **Baten** | 122.595 | 113.455 | 113.455 |
| **Saldo** | 689.514 | 603.049 | 639.122 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3820104 | 440068 | District Drenthe Nederlandse Bond van Aangepaste sporten | 28.015 | 26.915 | 1.100 |
| | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | 11.858 | -11.858 |
| | 442021 | Stichting Paardrijden voor Gehandicapten | 40.345 | 39.033 | 1.312 |
| | 442050 | Stichting *Sport*Drenthe | 439.132 | 439.578 | -446 |
| | 443049 | Stimulering breedtesport | 113.455 | 113.455 | 0 |
| 3820105 | 443041 | Stimulering topamateursportevenementen | 23.000 | 23.000 | 0 |
| 3820106 | 443002 | Subsidie activiteiten verbeteren van kwaliteit sportbeoefening | 23.000 | 24.226 | -1.226 |
| 3820190 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 49.557 | 74.512 | -24.955 |
| | | **Totaal lasten** | **716.504** | **752.577** | **-36.073** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Baten** | | | |
| 3820104 | 840076 | Bijdrage Rijk stimulering breedtesport | 113.455 | 113.455 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **113.455** | **113.455** | **0** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Saldo** | **603.049** | **639.122** | **-36.073** |

**Financiële analyse**

*3820104 Subsidiëring instellingen breedtesport*

Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar

In deze post is de nabetaling aan Stichting *Sport*Drenthe van € 10.546,-- van de subsidie 2002 verantwoord. De subsidie over het jaar 2003 aan Stichting *Sport*Drenthe moet nog worden vastgesteld. Het bedrag van de vermoedelijke afrekening 2003 is door middel van een verplichting in 2004 verantwoord op de specifieke begrotingspost..

*3820190 Toegerekende apparaatskosten*

De overschrijding op deze post heeft betrekking op het aantal uren dat de organisatie van het Europees kampioenschap atletiek voor gehandicapten (Euro Champ) met zich mee heeft gebracht.

# 8.2 CULTUUR

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **8** | **Welzijn** | **Portefeuillehouder** | de heer J.H. Schaap |
| **Programma** | **8.2** | Cultuur | **Groep** | 13 PG Cultuur en Welzijn |
| **Doelstelling** | **38303** | Participatie cultuuruitingen | **Contactpersoon** | mevrouw G. Smidt (toestel 59 19) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| | Podiumkunsten | |
| 3830301 | *Subsidiëring podiumkunstinstellingen* | De jaarstukken 2003 van Theater De Citadel, Tryater, Theater te Water en Theater Benjamin zijn getoetst, de subsidies 2003 zijn vastgesteld, voor 2004 bevoorschot en voor 2005 verleend. Theater Benjamin vormt op dit laatste een uitzondering wegens faillissement. |
| 3830311 | *Subsidieregeling theater, muziek en vormgeving; subsidiëring uitvoeringen door beroepsgezelschappen in Drenthe* | De regeling is uitgevoerd, 62 uitvoeringen zijn gesubsidieerd. |
| | Amateurkunst | |
| 3830303 | *Subsidiëring amateurkunstorganisaties* | De regeling is uitgevoerd, 13 amateurkunstorganisaties zijn ondersteund. |
| | Algemeen | |
| 3830306 | *Financiering Actieplan cultuurbereik 2001-2004* | Het Actieplan cultuurbereik is gefinancierd door het Rijk en de provincie. In 2004 zijn 43 van de 76 subsidieaanvragen voor projecten gehonoreerd. |
| 3830307 | *Subsidiëring Kunst&Cultuur Drenthe* | De jaarstukken 2003 zijn getoetst, de subsidie 2003 is vastgesteld, 2004 is bevoorschot en 2005 is verleend. |
| 3830308 | *Subsidieregeling activiteiten op het gebied van kunst en cultuur; subsidiëring van incidentele initiatieven, projecten gericht op de productie en uitvoering van kunst* | De regeling is uitgevoerd, 30 aanvragen waarvan 21 verleend en 9 geweigerd. |
| 3830309 | *Subsidieregeling culturele infrastructuur; subsidiëring van initiatieven, projecten gericht op versterking culturele infrastructuur* | De regeling is uitgevoerd, 4 initiatieven ondersteund vanuit deze regeling, 4 aanvragen zijn binnengekomen en toegekend. |
| 3830310 | *Uitreiken Culturele Prijs van Drenthe* | De Adviescommissie Culturele Prijs heeft 3 kandidaten genomineerd voor de Culturele Prijs van Drenthe. De media heeft veel aandacht besteed aan deze kandidaten. De culturele prijs is op 14 mei 2004 uitgereikt in de beeldentuin De Hullu aan historicus Henk Nijkeuter. |
| | Festivalbeleid | |
| 3830312 | *Meerjarensubsidiëring festivals* | 7 festivals zijn vanuit de Festivalregeling meerjarig ondersteund. Daarnaast is het Festival vrouwenfilms ondersteund. 19 festivals hebben een aanvraag ingediend, 15 aanvragen zijn gehonoreerd en 4 afgewezen. |
| 3830313 | *Subsidieregeling festivals* | |
| | Beeldende kunst en vormgeving | De regeling is uitgevoerd. |
| 3830302 | *Subsidieregeling bevordering beeldende kunst en vormgeving; subsidiëring van aankopen, opdrachten, presentaties, projecten en manifestaties* | - Aankoopsubsidie particulieren: 54 aanvragen gehonoreerd.<br>- Aankoopsubsidie bedrijven/organisaties/gemeenten: 15 aanvragen, 10 gehonoreerd, 5 afgewezen.<br>- Opdrachtsubsidies, 6 aanvragen, 5 gehonoreerd en 1 afgewezen.<br>- Presentatiesubsidies: 23 aanvragen, 15 gehonoreerd, 8 afgewezen.<br>- Projectsubsidie:4 aanvragen, 2 gehonoreerd en 2 afgewezen.<br>- Promotiesubsidie: 14 aanvragen, 14 gehonoreerd. |

| | | |
|---|---|---|
| 3830314 | *Subsidiëring Centrum Beeldende Kunst (CBK) Drenthe* | De jaarstukken 2003 zijn getoetst, de subsidies 2003 vastgesteld, 2004 bevoorschot en 2005 verleend. |
| | Streektaal | |
| 3830315 | *Subsidiëring Drentse Taol* | De jaarstukken 2003 zijn getoetst, de subsidies 2003 vastgesteld, 2004 bevoorschot en 2005 verleend.Cursusaanbod is uitgebreid met cursus Dieper deur Drenthe. Drentse Taol is een eenmalige bijdrage verleend voor de eerste fase van het taalwetenschappelijk onderzoek. Drentse Taol heeft zich in het kader van het project Taol-, lees- en schriefbevordering (samenwerkingsimpuls streektaal met Het Drentse Boek) ingezet voor bevordering van het gebruik van streektaal in het onderwijs. Drentse Taol heeft in samenwerking met Het Drentse Boek een Drentstalig festival met cross-overs naar theater en muziek georganiseerd. |
| | *Bestuurlijk overleg Nedersaksisch taalgebied informatievoorziening streektaal* | De Commissie van Expert van Europa heeft het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties gerapporteerd over het huidige, door de bij de bescherming en promotie van regionale talen of talen van minderheden betrokken overheden, gevoerde streektaalbeleid. De door de provincie geleverde beleidsinspanningen en -verplichtingen ten aanzien van het Drents als Nedersaksische taal zijn hierin meegenomen. |
| | Cultuurtoerisme | |
| 3830320 | *Overleg over project Cultuurtoerisme* | Er heeft overleg en afstemming plaatsgevonden tussen de Productgroepen Economie en Cultuur en Welzijn. Het project Archeolandschap is in samenwerking met partners uit het veld verder ontwikkeld. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 4.004.823 | 3.688.356 | 3.656.250 |
| **Baten** | 879.217 | 641.120 | 771.863 |
| **Saldo** | 3.125.606 | 3.047.236 | 2.884.387 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3830301 | 440293 | Theater Benjamin | 49.917 | 48.954 | 963 |
| | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | 5.086 | -5.086 |
| | 442024 | Jeugdtheatergroep De Citadel | 84.077 | 81.355 | 2.722 |
| | 442025 | Tryater/Finnisj | 31.570 | 30.547 | 1.023 |
| | 442026 | Stichting Theater te Water | 15.653 | 15.273 | 380 |
| 3830302 | 423091 | Presentiegelden, reis- en verblijfkosten | 4.540 | 16.448 | -11.908 |
| | 423092 | Kosten uitvoering Subsidieregeling bevordering beeldende kunst | 4.700 | 4.660 | 40 |
| | 423094 | Aankopen beeldende kunst | 6.400 | 4.642 | 1.758 |
| | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | 41.148 | -41.148 |
| | 443004 | Bevordering beeldende kunst | 272.169 | 263.615 | 8.554 |
| 3830303 | 440084 | Stichting SAMO Drenthe | 13.362 | 12.837 | 525 |
| | 440085 | Drents Senioren Orkest | 4.095 | 3.934 | 161 |
| | 440086 | Provinciaal Harmonie Orkest Drenthe | 3.559 | 3.416 | 143 |
| | 440087 | Stichting Volksdans Drenthe | 3.787 | 3.623 | 164 |
| | 440088 | Vrouwentoneel Erica | 1.511 | 1.450 | 61 |
| | 440089 | Drents Jeugd Orkest | 2.588 | 2.484 | 104 |
| | 440090 | Drentse Oratoriumvereniging | 5.343 | 5.124 | 219 |
| | 440091 | Drents Centrum voor Amateurkunst | 1.834 | 1.760 | 74 |
| | 440092 | Stichting Samenwerkende Korenorganisaties | 11.745 | 11.284 | 461 |
| | 440093 | Drents Symfonie Orkest | 9.484 | 9.110 | 374 |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | 440094 | Drents Kamerkoor | 2.911 | 2.795 | 116 |
| | 440278 | Hek van de Dam | 26.882 | 0 | 26.882 |
| | 440374 | Drents Fanfare Orkest | 3.045 | 3.023 | 22 |
| | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | -22.815 | 22.815 |
| 3830304 | 440300 | Culturele gemeente van Drenthe | 45.000 | 45.000 | 0 |
| | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | -9.100 | 9.100 |
| 3830306 | 423231 | Kosten adviescommissie | 10.000 | 10.430 | -430 |
| | 440407 | Bijdragen in kosten werkconferenties cultuur-educatie in primair onderwijs | 15.000 | 0 | 15.000 |
| | 440408 | Subsidiëring versterking cultuureducatie in primair onderwijs | 38.161 | 0 | 38.161 |
| | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | -150 | 150 |
| | 443027 | Actieplan cultuurbereik | 572.628 | 571.762 | 866 |
| 3830307 | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | 43.209 | -43.209 |
| | 442014 | Kunst en Cultuur Drenthe | 1.336.774 | 1.293.565 | 43.209 |
| 3830308 | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | -2.053 | 2.053 |
| | 443005 | Subsidiering activiteiten op terrein van kunst en cultuur | 64.900 | 64.840 | 60 |
| 3830309 | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | -5.968 | 5.968 |
| | 443023 | Subsidie activiteiten culturele infrastructuur | 27.000 | 24.375 | 2.625 |
| 3830310 | 423091 | Presentiegelden, reis- en verblijfkosten | 2.700 | 4.660 | -1.960 |
| | 423095 | Culturele prijzen | 5.000 | 7.951 | -2.951 |
| | 440070 | Culturele prijzen | 11.300 | 11.300 | 0 |
| 3830311 | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | -226 | 226 |
| | 443003 | Theateruitvoeringen door beroepsgezel-schappen in Drenthe en Groningen | 18.200 | 17.628 | 572 |
| 3830312 | 440114 | Stichting Festival Vrouwenfilms te Assen | 8.513 | 8.178 | 335 |
| | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | -17.914 | 17.914 |
| | 443029 | Subsidiering festivals | 229.262 | 230.782 | -1.520 |
| 3830314 | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | -7.221 | 7.221 |
| | 442048 | Centrum Beeldende Kunst Drenthe | 234.177 | 226.196 | 7.981 |
| 3830315 | 440097 | Stichting ROET | 3.019 | 2.899 | 120 |
| | 440099 | Stichting Uitgave Oeze Volk | 19.476 | 18.634 | 842 |
| | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | -41.305 | 41.305 |
| | 442027 | Het Drentse Boek | 38.847 | 37.601 | 1.246 |
| | 442054 | Stichting Drentse Taol | 197.191 | 192.044 | 5.147 |
| 3830390 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 252.036 | 379.381 | -127.345 |
| | | **Totaal lasten** | **3.688.356** | **3.656.250** | **32.106** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Baten** | | | |
| 3830302 | 840005 | Bijdrage Rijk Tijdelijke regeling provinciale beeldende kunst | 254.203 | 254.203 | 0 |
| | 840026 | Vergoeding voor werkzaamheden | 0 | 227 | 227 |
| | 861035 | Bijdrage van de voorziening Beeldende kunst | 22.666 | 65.143 | 42.477 |
| 3830306 | 823011 | Vergoeding werkzaamheden voor derden | 0 | 454 | 454 |
| | 840079 | Rijksbijdrage Actieprogramma cultuurbereik | 295.208 | 295.208 | 0 |
| | 840104 | Bijdrage Rijk werkconferenties cultuureduca-tie | 15.000 | 15.000 | 0 |
| | 840105 | Bijdrage Rijk versterking cultuureducatie | 38.161 | 38.161 | 0 |
| | 840997 | Afwikkeling voorgaand dienstjaar (inkomsten) | 0 | 83.443 | 83.443 |
| 3830312 | 840100 | Bijdrage provincie en gemeente Groningen in festivals | 15.882 | 15.882 | 0 |
| | 840997 | Afwikkeling voorgaand dienstjaar (inkomsten) | 0 | 500 | 500 |
| 3830315 | 840997 | Afwikkeling voorgaand dienstjaar (inkomsten) | 0 | 3.643 | 3.643 |
| | | **Totaal baten** | **641.120** | **771.863** | **130.743** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Saldo** | **3.047.236** | **2.884.387** | **162.849** |

**Financiële analyse**

*3830302 Beeldende kunst en vormgeving, Subsidieregeling bevordering beeldende kunst en vormgeving; subsidiëring van aankopen, opdrachten, presentaties, projecten en manifestaties*

De post Afwikkeling (subsidies) vorig boekjaar ( nadeel € 41.147,--) heeft betrekking op afrekeningen subsidies van eerdere jaren onder andere een bijdrage in kunst bij vaarwegen, waarvoor geen verplichting was aangemaakt. Deze post is, evenals de posten Presentiegelden, Reis- en verblijfkosten ( nadeel € 11.908,--), Kosten uitvoering Subsidieregeling bevordering beeldende kunst (voordeel € 40,--), Aankopen beeldende kunst (€ 1.758,--), Bevordering beeldende kunst (€ 8.554,--) en Vergoeding voor werkzaamheden (voordeel € 227,--), verrekend met de voorziening Beeldende kunst. In totaal is een bedrag van € 65.143,--- ten laste gebracht van de voorziening Beeldende kunst; dat is € 42.477,-- meer dan begroot.

*3830303 Amateurkunst, Subsidiëring amateurkunstorganisaties*

Per 1 juli 2002 heeft Theaterwerkplaats Het Hek van de Dam haar werkzaamheden opgeschort. Ook de bevoorschotting is hiermee stopgezet. In 2002 is de subsidie voorlopig vastgesteld op 50%. In 2003 en 2004 heeft geen bevoorschotting plaatsgevonden. Het begrote bedrag van € 26.882,-- voor 2004 vloeit dan ook terug naar de algemene middelen en ook het in 2003 opgenomen subsidiebedrag is in 2004 vrijgevallen onder de post Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar, voordeel € 23.000,--.

*3830306 Algemeen, Financiering Actieplan cultuurbereik 2001-2004*

Bijdragen in kosten werkconferenties cultuureducatie in het primair onderwijs

In 2004 heeft het Ministerie van OCW besloten alle regio's die regionale werkconferenties cultuureducatie in het primair onderwijs organiseren, de beschikking te geven over een werkbudget van € 15.000,--. Besteding van dit bedrag zal in 2005 plaatsvinden; het bedrag is daarom meegenomen in het voorstel voor budgetoverheveling naar 2005.

Subsidiering versterking cultuureducatie in het primair onderwijs

Medio 2004 is er door het Ministerie van OCW een bedrag van € 38.161,-- beschikbaar gesteld ten behoeve van het project Versterking cultuureducatie in het primair onderwijs. De uitkering is verstrekt ten behoeve van het schooljaar 2004-2005; uitvoering zal in 2005 plaatsvinden. Het bedrag is daarom meegenomen in het voorstel voor budgetoverheveling naar 2005.

Afwikkeling voorgaand dienstjaar (inkomsten)

Het voordeel van € 83.443,-- betreft voornamelijk afrekeningen van subsidie Actieplan cultuurbereik over de jaren 2002 en 2003 met Kunst en Cultuur Instituut Drenthe. Stichting Kunst&Cultuur Drenthe heeft over deze jaren voor diverse projecten subsidies ontvangen. Omdat zij deze projecten wegens een tekort aan personeel niet volledig hebben kunnen uitvoeren, heeft terugbetaling in 2004 plaatsgevonden.

*3830307 Subsidiëring Kunst&Cultuur Drenthe*

Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar

Het betreft hier afrekening van subsidies 2003. In de Voorjaarsnota 2004 zijn de financiële gevolgen betreffende de indexering van personele en niet-personele lasten bij budgetinstellingen opgenomen. Dit heeft geleid tot een aanpassing van de begroting in de 4e wijziging. De aanpassing had betrekking op de afrekening van subsidies 2003 en de indexering 2004 van zowel budget- als overige instellingen. Deze verhogingen zijn terechtgekomen op de specifieke begrotingsposten. De indexering 2004 van de subsidies is als verplichting verantwoord op de specifieke begrotingsposten. De afrekeningen zijn verantwoord op de post Afwikkeling (subsidie) voorgaand boekjaar. Deze posten kunnen dan ook met elkaar worden verrekend

*3830312 Subsidiëren festivals*

De kosten van de subsidiëring festivals is met de reserve verrekend bij de doelstelling Mutaties reserves van het Programma financiering en algemene dekkingsmiddelen. Er is een tekort van € 10.205,-- ten laste van de algemene middelen gekomen. De reserve is eind 2004 opgeheven.

*3830315 Streektaal, Subsidiëring Drentse Taol*

Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar

Het positieve saldo wordt veroorzaakt door het vrijvallen van de verplichting subsidie 2001 Drentse Taol. Om personele redenen heeft Drentse Taol in 2001 minder activiteiten uitgevoerd dan gepland; de subsidie over dat jaar is dan ook lager vastgesteld.

Toegerekende apparaatskosten

Het budget apparaatskosten is gebaseerd op de urenplanning 2004, die is gemaakt in het voorjaar van 2003. Tussentijdse wijzigingen veroorzaken een verschil tussen budget en realisatie van apparaatskosten. In 2004 is veel aandacht besteed aan de uitvoering van het Actieprogramma cultuurbereik. Bij het opstellen van de begroting was in deze werkzaamheden nog niet voorzien.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **8** | **Welzijn** | **Portefeuillehouder** | de heer J.H. Schaap |
| **Programma** | **8.2** | Cultuur | **Groep** | 13 PG Cultuur en Welzijn |
| **Doelstelling** | **38304** | Beheer en onderhoud cultureel erfgoed | **Contactpersoon** | mevrouw G. Smidt (toestel 59 19) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| | Archeologie | |
| 3830413 | *Subsidiëring Drents Plateau (provinciaal archeoloog)* | De archeoloog is gesubsidieerd via de budgetsubsidie aan het Drents Plateau.<br>Er is veel belangstelling geweest van publiek en media voor de bijzondere archeologische opgraving De Bloemert (gemeente Tynaarlo). |
| 3830414 | *Noordelijk archeologisch depot (depot Nuis)* | Het Noordelijk Archeologisch Depot in Nuis is door de 3 noordelijke provincies gefinancierd; een bijdrage voor het gebouw en een bijdrage voor het project Nuis in de benen. Er is actief gewerkt aan het digitaliseren van de archeologische collectie. Verder is een uitgebreide bibliotheek opgezet en zijn contacten gelegd met archeologische verenigingen. Bruiklenen zijn verstrekt aan verschillende musea en oudheidkamers. |
| | Geschiedenis | |
| 3830413 | *Subsidiëring Drents Plateau (provinciaal historicus)* | De provinciaal historicus is gesubsidieerd via de budgetsubsidie aan het Drents Plateau. |
| 3830415 | *Subsidieregeling Drentse publicaties* | De regeling is uitgevoerd, er zijn 5 aanvragen gedaan, 3 publicaties zijn gesubsidieerd en 2 afgewezen. |
| 3830416 | *Subsidiëring Drentse Historische Vereniging* | De jaarstukken 2003 zijn getoetst, de subsidie 2003 vastgesteld, 2004 bevoorschot en 2005 verleend. |
| 3830417 | *Subsidiëring Nieuwe Drentse Volksalmanak* | De jaarstukken 2003 zijn getoetst, de subsidie 2003 vastgesteld, 2004 bevoorschot en 2005 verleend. In december 2004 verscheen een speciaal jubileumnummer met aandacht voor het 150-jarig bestaan van het Drents Museum en het 100-jarig bestaan van het Drents Archief. |
| | Monumentenzorg | |
| 3830413 | *Subsidiëring Drents Plateau* | De jaarstukken 2001, 2002 en 2003 van het Drents Plateau zijn wel inhoudelijk beoordeeld, maar nog niet formeel vastgesteld vanwege de afwikkeling van de rekening-courant. Dit is begin 2005 afgewikkeld. De subsidie 2004 is bevoorschot en 2005 is verleend. Er is een besluit genomen over de afwikkeling van de verzelfstandiging. Een dienstverleningsovereenkomst tussen provincie en Drents Plateau is voorbereid. |
| | Landschap en beeldkwaliteit | |
| 3830413 | *Subsidiëring Drents Plateau* | Het Drents Plateau voert voor de provincie Drenthe de Subsidieregelingen monumentenzorg uit. Gegevens over deze regelingen over het jaar 2004 zijn nog niet beschikbaar. Deze gegevens komen beschikbaar door middel van het Jaarverslag 2004 (mei 2004). Wat betreft het jaar 2003 zijn de volgende cijfers beschikbaar.<br>- Provinciale monumenten: 13 aanvragen, 13 toegewezen<br>- Rieten daken: 152 aanvragen, 137 toegewezen<br>- Onderhoud rijksmonumenten: 73 aanvragen, 53 toegewezen<br>- Restauratie rijksmonumenten: 19 aanvragen, 3 toegewezen<br>- Draaipremieregeling molens: 23 aanvragen, 23 toegewezen |
| | Musea | |
| 3830413 | *Subsidiëring Drents Plateau (museumconsulent)* | De museumconsulent is gesubsidieerd via de budgetsubsidie aan het Drents Plateau. De Cultuurhistorische waardenkaart fase 1 is door Drents Plateau in nauwe samenwerking met de provincie afgerond. De Cultuurhistorische waardenkaart fase 2 zal in 2005 een vervolg krijgen. |

| | | |
|---|---|---|
| 3830421 | *Subsidieregeling activiteiten Drentse musea* | De regeling is uitgevoerd; er zijn 6 aanvragen ingediend en 3 toegewezen. |
| 3830418 | *Subsidiëring Drents Museum* | De jaarstukken 2003 zijn getoetst, de subsidies 2003 zijn vastgesteld, 2004 is bevoorschot en voor 2005 verleend. Het Drents Museum heeft haar 150-jarig bestaan gevierd met veel succes en belangstelling. |
| 3830419 | *Subsidiëring Herinnerings-centrum Kamp Westerbork* | De jaarstukken 2003 zijn getoetst, de subsidies 2003 zijn vastgesteld, 2004 is bevoorschot en voor 2005 verleend. |
| 3830420 | *Subsidiëring Federatie Drentse Musea* | De jaarstukken 2003 zijn getoetst, de subsidies 2003 zijn vastgesteld, 2004 is bevoorschot en voor 2005 verleend. |
| 3830423 | *Subsidiëring Stichting Schone Kunsten rond 1900* | De jaarstukken 2003 zijn getoetst, de subsidies 2003 zijn vastgesteld, 2004 is bevoorschot en voor 2005 verleend. |
| | Archieven | |
| 3830405 | *Archiefinspectie Noord-Nederland* | De Archiefinspectie heeft haar wettelijk toezicht op naleving van de regelgeving zoals vastgelegd in de Archiefwet, uitgevoerd. Uit verslag 2004 zal blijken hoe archieven van gemeente, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen en politie, er in Drenthe bij staan. |
| | Subsidies | |
| 3830424 | *Erfgoed bereikbaar* | Onder leiding van het Drents Archief wordt een digitale infrastructuur ontwikkeld voor de verspreiding van alle mogelijke erfgoedinformatie in Drenthe, gericht op een breder publiek dan tot nu toe bediend werd. Geïntegreerd onderdeel van het project is het realiseren van een database over sporen van de Tweede Wereldoorlog. |
| 3830425 | *Belvedère 2*<br>*(Maatschapij van Weldadigheid)* | Drents Plateau gaf samen met het Bureau Voorwerk uitvoering aan het Projectbureau Belvedère Noord-Nederland. Er was afstemming met collega-instellingen in Groningen en Friesland. Het projectbureau adviseert gemeenten en particuliere organisaties bij het ontwikkelen en indienen van Belvedère-projecten. Voor bijzondere projecten Frederiksoord, Maatschappij van Weldadigheid, in Veenhuizen zijn subsidies ontvangen. De projecten zijn gestart. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 5.083.274 | 5.435.879 | 5.228.122 |
| **Baten** | 691.528 | 966.781 | 1.037.065 |
| **Saldo** | 4.391.746 | 4.469.098 | 4.191.056 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3830405 | 440321 | Instandhouding kwaliteit archiefinspecties | 7.000 | 775 | 6.225 |
| 3830413 | 423188 | Aanloopkosten Wet archeologische monumenten | 69.655 | 69.655 | 0 |
| | 440077 | Molenstichting Drenthe | 2.588 | 2.484 | 104 |
| | 440078 | Bond Heemschut | 2.588 | 2.484 | 104 |
| | 440101 | Draaipremieregeling molens Drenthe | 9.100 | 7.444 | 1.656 |
| | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | -8.954 | 8.954 |
| | 442012 | Stichting "Het Drentse Landschap" | 17.300 | 17.458 | -158 |
| | 442023 | Stichting Monumentenwacht Drenthe | 214.553 | 205.522 | 9.031 |
| | 442052 | Drents Plateau | 780.169 | 756.169 | 24.000 |
| | 443006 | Onderhoud monumenten | 23.000 | 22.994 | 6 |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | 443019 | Subsidiëring herstel rieten daken | 135.400 | 126.714 | 8.686 |
| | 443020 | Subsidiëring restauratie rijksmonumenten | 43.000 | 43.000 | 0 |
| | 443021 | Subsidiëring restauratie provinciale monumenten | 23.000 | 21.273 | 1.727 |
| 3830414 | 423189 | Kosten Noordelijk Archeologisch Depot | 169.306 | 202.824 | -33.518 |
| | 423257 | Kosten digitaliseringsproject Nuis (Friesland) | 0 | 985 | -985 |
| 3830415 | 423091 | Presentiegelden, reis- en verblijfkosten | 450 | 0 | 450 |
| | 443022 | Subsidiëring uitgifte Drentse publicatie | 11.300 | 10.300 | 1.000 |
| 3830416 | 440100 | Subsidiëring Drentse Historische Vereniging | 2.048 | 1.967 | 81 |
| | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | 33 | -33 |
| 3830417 | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | 105 | -105 |
| | 443030 | Subsidie Stichting Nieuwe Drentse Volksalmanak | 6.574 | 6.315 | 259 |
| 3830418 | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | 84.885 | -84.885 |
| | 442047 | Bijdrage Drents Museum | 2.934.881 | 2.708.052 | 226.829 |
| | 462001 | Afschrijving | 130.824 | 121.367 | 9.457 |
| | 465004 | Toegerekende rente | 106.030 | 108.158 | -2.128 |
| 3830419 | 440074 | Stichting Herinneringscentrum Kamp Westerbork | 12.333 | 12.013 | 320 |
| | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | 332 | -332 |
| 3830420 | 440073 | Subsidiëring Federatie Drentse Musea en Oudheidkamer | 2.588 | 2.484 | 104 |
| | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | 42 | -42 |
| 3830421 | 440072 | Subsidiëring activiteiten Drentse musea | 20.400 | 15.911 | 4.489 |
| | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | -2.781 | 2.781 |
| 3830423 | 440071 | Stichting Schone Kunsten rond 1900 | 10.776 | 10.352 | 424 |
| | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | 172 | -172 |
| 3830424 | 443051 | Bijdrage Drents Archief project Bereikbaarheid | 60.000 | 60.000 | 0 |
| 3830425 | 440396 | Projectsubsidies Belvedère (Maatschappij van Weldadigheid) | 121.587 | 104.251 | 17.336 |
| 3830490 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 519.429 | 513.337 | 6.092 |
| | | **Totaal lasten** | **5.435.879** | **5.228.122** | **207.757** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Baten** | | | |
| 3830405 | 840011 | Archiefinspectie | 20.420 | 7.007 | -13.413 |
| 3830413 | 840103 | Museum inventarisatie (MUSIP) | 24.000 | 24.000 | 0 |
| 3830414 | 823057 | Bijdrage digitaliseringsproject Nuis (Friesland) | 0 | 895 | 895 |
| | 841001 | Bijdragen derden ten behoeve van archeologisch depot | 97.255 | 123.510 | 26.255 |
| | 861016 | Bijdrage van voorziening Noordelijk archeologisch depot | 85.900 | 138.976 | 53.076 |
| 3830418 | 822002 | Ontvangen huur Drents Museum | 557.619 | 551.090 | -6.529 |
| 3830424 | 840101 | Bijdrage Rijk erfgoed bereikbaar | 60.000 | 60.000 | 0 |
| 3830425 | 823053 | Bijdrage regionale projectsubsidie Belvedère | 121.587 | 131.587 | 10.000 |
| | | **Totaal baten** | **966.781** | **1.037.065** | **70.284** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Saldo** | **4.469.098** | **4.191.056** | **278.042** |

**Financiële analyse**

*3830405 Archieven, Archiefinspectie Noord-Nederland*

De provincies Groningen, Friesland en Drenthe betalen gezamenlijk de kosten van de 3 archiefinspecteurs.
Verrekening van deze kosten over het jaar 2003 heeft in 2004 geleid tot een nabetaling van € 7.006,--.
Het positieve saldo van € 6.225,-- betreft een deel van de salariskosten van de provinciale archiefinspecteur en kan dan ook met de kostenplaats salarissen worden verrekend.

*3830413 Musea, Subsidiëring Drents Plateau (museumconsulent)*

Drents plateau

Medio 2004 heeft het Ministerie van OCW een bedrag van € 24.000,-- beschikbaar gesteld voor de uitvoering van MUSIP (Museum inventarisatieproject), een inventarisatie van de belangrijkste museale verzamelingen.
Uitvoering van dit project zal in 2005 plaatsvinden. Het bedrag is daarom meegenomen in het voorstel voor budgetoverheveling naar 2005.

Subsidiëring herstel rieten daken

De Subsidieregeling rieten daken kent als voorwaarde dat de gemeente, waarbinnen de woning/het object is gelegen, minimaal een even hoge subsidie verleent. In 2004 heeft een aantal Drentse gemeenten afgezien van subsidiëring op dit terrein. Om deze reden kon in die gevallen dan ook geen aanvraag bij de provincie worden ingediend.

*3830414 Noordelijk archeologisch depot (depot Nuis)*

Noordelijk archeologisch depot Nuis

De lasten en baten van het Noordelijk archeologisch depot worden verrekend met de daarvoor ingestelde voorziening. Hiermee worden ook de begrote salariskosten verrekend. Naast een bedrag dat reeds op deze prestatie is begroot ad € 85.900,--, is er ook per abuis een bedrag van € 59.663,-- begroot als onttrekking aan de voorzieningen binnen Programma 0.0 financiering en algemene dekkingsmiddelen. Per saldo is in totaal € 138.976,-- ten laste gebracht van de voorziening. Dit is € 6.587,-- minder dan begroot. In 2005 zal een bedrag van € 150.000,-- door de provincie Friesland worden overgemaakt, ten gunste van het project Nuis in de benen. Dit bedrag zal worden aangewend om de achterstand in de beschrijving en digitale invoer van de Friese collectie weg te werken. Eind 2004 zijn er reeds enkele kosten voor dit project gemaakt.

*3830418 Subsidiëring Drents Museum*

Bijdrage Drents Museum

Van het positieve saldo zal € 125.564,-- worden meegenomen in het voorstel voor budgetoverheveling naar 2005. Dit heeft betrekking op de restantgelden voor een klimaatbeheersingsinstallatie in het Drents Museum voor een bedrag van € 80.564,--. Tevens zal worden voorgesteld een bedrag van € 45.000,-- over te hevelen voor de restauratie en het beheer van de collectie van Stichting Schone Kunsten rond 1900. Dit bedrag is pas door middel van de 7e wijziging 2004 beschikbaar gekomen en kon daardoor niet meer worden besteed.

Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar

Het betreft hier afrekening van subsidies 2003. In de Voorjaarsnota 2004 zijn de financiële gevolgen betreffende de indexering van personele en niet-personele lasten bij budgetinstellingen opgenomen. Dit heeft geleid tot een aanpassing van de begroting in de 4e wijziging. De aanpassing had betrekking op de afrekening van subsidies 2003 en de indexering 2004 van zowel budget- als overige instellingen. Deze verhogingen zijn terechtgekomen op de specifieke begrotingsposten. De indexering 2004 van de subsidies is als verplichting verantwoord op de specifieke begrotingsposten. De afrekeningen zijn verantwoord op de post Afwikkeling (subsidie) voorgaand boekjaar.

*3830425 Belvedère 2 (Maatschappij van Weldadigheid)*

Projectsubsidie Belvedère

Medio 2004 heeft het Stimuleringsfonds voor architectuur een bedrag van € 101.587,-- beschikbaar gesteld voor het project Belvedère. Daarnaast hebben de gemeente Westerveld, de Stichting Maatschappij van Weldadigheid en de provincie Drenthe elk € 10.000,-- bijgedragen aan het project. De Drentse bijdrage is niet in de begroting opgenomen.
Het restantbedrag op zowel de lasten als de baten van € 27.335,-- zal worden meegenomen in het voorstel voor budgetoverheveling naar 2005.

# 8.3 ZORG

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **8** | **Welzijn** | **Portefeuillehouder** | mevrouw A. Haarsma |
| **Programma** | **8.3** | Zorg | **Groep** | 13 PG Cultuur en Welzijn |
| **Doelstelling** | **38603** | Gezondheidszorg | **Contactpersoon** | mevrouw L. Kompier (toestel 55 99) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3860307 | *Wettelijke voorschriften en advisering* | Er zijn 6 adviezen over bouw en capaciteitsuitbreiding uitgebracht aan het Ministerie van VWS en het College bouw ziekenhuisvoorzieningen. |
| 3860308 | *Uitvoering geven aan beleidskaders en regiovisie* | In het kader van de sectorale regiovisies hebben er diverse overleggen plaatsgevonden en zijn de activiteiten geëvalueerd.<br>We hebben zitting in de Raad van Advies van het Zorgkantoor Drenthe. |
| 3860309 | *Subsidiëring projecten* | De Subsidieregeling activiteiten zorg is uitgevoerd. Er zijn 18 beoordeeld waarvan 16 aanvragen zijn gehonoreerd en 2 afgewezen.<br>Ook de Subsidieregeling zorg is uitgevoerd. Er zijn 10 aanvragen beoordeeld waarvan 9 aanvragen zijn gehonoreerd en 1 aanvraag is afgewezen. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 662.352 | 536.533 | 387.140 |
| **Baten** | 2.809 | 1.800 | 6.220 |
| **Saldo** | 659.543 | 534.733 | 380.920 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3860308 | 440343 | Regiovisie zorg | 41.624 | 41.625 | -1 |
| | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | -650 | 650 |
| | 442041 | Stichting Welzijn Doven Drenthe | 8.082 | 7.764 | 318 |
| 3860309 | 440296 | Subsidie vrijetijdsbesteding jongeren met een lichamelijke handicap | 3.671 | 3.000 | 671 |
| | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | -3.054 | 3.054 |
| | 443015 | Subsidie activiteiten terrein volksgezondheid en maatschappelijke dienstverlening | 38.000 | 30.268 | 7.732 |
| | 443026 | Subsidiëring activiteiten zorg | 164.800 | 164.800 | 0 |
| 3860390 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 280.356 | 143.387 | 136.969 |
| | | **Totaal lasten** | **536.533** | **387.140** | **149.393** |
| | | **Baten** | | | |
| 3860309 | 840064 | Vergoeding secretariaatswerkzaamheden Commissie Gebiedsaanwijzing | 1.800 | 1.800 | 0 |
| | 840997 | Afwikkeling voorgaand dienstjaar (inkomsten) | 0 | 4.420 | 4.420 |
| | | **Totaal baten** | **1.800** | **6.220** | **4.420** |
| | | **Saldo** | **534.733** | **380.920** | **153.813** |

**Financiële analyse**

*3860309 Subsidiëring projecten*

Het voordelig saldo van € 7.732,-- vloeit terug naar de algemene middelen.

Toegerekende apparaatskosten

De uren die oorspronkelijk waren gepland op deze doelstelling zijn op andere producten verantwoord.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **8** | **Welzijn** | **Portefeuillehouder** | mevrouw A. Haarsma |
| **Programma** | **8.3** | Zorg | **Groep** | 38 PG Handhaving |
| **Doelstelling** | **38604** | Uitvoering WHVBZ | **Contactpersoon** | de heer H.B. Venema (toestel 58 96) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3860401 | *Ontheffingen verlenen* | |
| 3860402 | *Handhaving*<br>- Begeleiding nieuwbouw en upgrading zwemgelegenheden<br>- Inspecties zwemgelegenheden<br>- Handhaving wet- en regelgeving<br>- Toetsing wateranalyses<br><br>*Prestatie-indicatoren*<br>- Aantal verleende ontheffingen<br>- Aantal handhavingsbezoeken | |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 285.833 | 14.064 | 272.112 |
| **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| **Saldo** | 285.833 | 14.064 | 272.112 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3860402 | 423103 | Kosten uitvoering Wet hygiëne en veiligheid bad- en zweminrichtingen | 4.300 | 394 | 3.906 |
| 3860490 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 9.764 | 271.718 | -261.954 |
| | | **Totaal lasten** | **14.064** | **272.112** | **-258.048** |
| | | **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **0** | **0** |
| | | **Saldo** | **14.064** | **272.112** | **-258.048** |

**Financiële analyse**

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **8** | **Welzijn** | **Portefeuillehouder** | mevrouw A. Haarsma |
| **Programma** | **8.3** | Zorg | **Groep** | 13 PG Cultuur en Welzijn |
| **Doelstelling** | **38605** | Patiënten-/consumentenbeleid | **Contactpersoon** | de heer E. Schut (toestel 53 30) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3860501 | *Subsidiëring instellingen* | Jaarstukken 2003 van het Regionaal Patiënten Consumenten Platform (RPCP) en de Federatie van Oudervereningingen (FvO) zijn getoetst, de subsidie 2003 is vastgesteld, 2004 bevoorschot en 2005 verleend. |
| 3860502 | *Communicatie (publiciteit, studiebijeenkomsten, voorlichting en advisering)* | Gezamenlijke activiteiten provincie en instellingen in het kader van voorlichtingsbijeenkomsten. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 711.510 | 728.090 | 773.773 |
| **Baten** | 1.312 | 0 | 0 |
| **Saldo** | 710.198 | 728.090 | 773.773 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3860501 | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | 86.613 | -86.613 |
| | 442043 | RPCP | 642.709 | 620.147 | 22.562 |
| | 442046 | Federatie van Oudervereningingen | 47.519 | 45.729 | 1.790 |
| 3860590 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 37.862 | 21.285 | 16.577 |
| | | **Totaal lasten** | **728.090** | **773.773** | **-45.683** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **0** | **0** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Saldo** | **728.090** | **773.773** | **-45.683** |

**Financiële analyse**

*3860501 Subsidiëring instellingen*

Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar
Op deze post is de afrekening 2002 van het IVOM inclusief liquidatiekosten verantwoord.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **8.** | **Welzijn** | **Portefeuillehouder** | mevrouw A. Haarsma |
| **Programma** | **8.3** | Zorg | **Groep** | 13 PG Cultuur en Welzijn |
| **Doelstelling** | **38701** | Ouderenbeleid | **Contactpersoon** | de heer E. Schut (toestel 53 30) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3870102 | *Uitvoering geven aan beleidskaders en regio-visie* | Regiovisie Verpleging en Verzorging is in 2004 geëvalueerd met de convenantpartners en afgerond. |
| 3870105 | *Subsidiëring instellingen* | Jaarstukken 2003 van de ouderenbonden zijn getoetst, subsidies 2003 zijn vastgesteld, 2004 bevoorschot en 2005 verleend. |
| 3870106 | *Subsidiëring projecten* | De regelingen zijn uitgevoerd. Er zijn 6 aanvragen ontvangen voor de Subsidieregeling integraal ouderenbeleid. Daarvan zijn 2 aanvragen gehonoreerd, 2 aanvragen zijn afgewezen, 1 aanvraag is elders gehonoreerd en 1 aanvraag is ingetrokken. In 2004 zijn in totaal 8 projecten gesubsidieerd uit de cofinanciering Woonzorgstimuleringsregeling. De Woonzorg-stimuleringsregeling nieuwe stijl is vastgesteld. Aanvragen daarvoor zijn voorbereid. |
| 3870107 | *Wettelijke voorschriften en advisering* | Er zijn ongeveer 5 adviezen over bouw en capaciteitsuitbreiding uitgebracht aan het Ministerie van VWS en het College bouw ziekenhuisvoorzieningen. |
| 3870108 | *Regie, financiering en advisering (VWS-pilot Zorg en welzijn)* | Het projectleiderschap wordt uitgevoerd door STAMM. Het project is in 2004 afgerond. In Assen, Midden-Drenthe, Aa en Hunze en Coevorden zijn lokale loketten opgezet volgens de lokale plannen van aanpak. Er heeft een conferentie plaatsgevonden over het loket en de WMO. Begin 2005 wordt de eindevaluatie vastgesteld. |
| 3870109 | *Multifunctionele dienstencentra* | De Nota multifunctionele dienstencentra is in april 2004 vastge-steld. In samenwerking met gemeenten, ondersteuningsinstellin-gen en andere samenwerkingspartners zijn in 2004 lokale plannen ontwikkeld. Subsidieaanvragen zijn voor 1 januari 2005 bij de provincie ingediend. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 245.858 | 1.252.392 | 428.686 |
| **Baten** | 45.378 | 45.378 | 45.378 |
| **Saldo** | 200.480 | 1.207.014 | 383.308 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3870105 | 440144 | Katholieke Bond van Ouderen, District Drenthe | 1.461 | 1.414 | 47 |
| | 440145 | Protestants Christelijke Ouderenbond Gewest Drenthe | 4.694 | 4.547 | 147 |
| | 440146 | Algemene Nederlandse Bond voor Ouderen | 9.865 | 9.502 | 363 |
| | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | 219 | -219 |
| 3870106 | 440226 | Bijdragen ter stimulering van totstandkoming hospices | 4.538 | 4.538 | 0 |
| | 440301 | Bijdragen in project Woonzorgstimulering | 536.618 | 175.000 | 361.618 |
| | 440341 | Werkgroep Seniorenzomerschool | 3.045 | 3.023 | 22 |
| | 443048 | Subsidie projecten Integraal ouderenbeleid | 46.000 | 46.000 | 0 |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| 3870108 | 423229 | Kosten VWS-pilot Zorg en welzijn | 14.738 | 1.559 | 13.179 |
| | 440248 | Subsidiëring uitvoering VWS-pilots | 40.840 | 40.585 | 255 |
| 3870109 | 442075 | Bijdragen totstandkoming multifunctionele dienstencentra | 450.000 | 508 | 449.493 |
| 3870190 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 140.593 | 141.791 | -1.198 |
| | | **Totaal lasten** | **1.252.392** | **428.686** | **823.706** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Baten** | | | |
| 3870108 | 840089 | Bijdrage Rijk in VWS-pilot project Zorg en welzijn | 45.378 | 45.378 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **45.378** | **45.378** | **0** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Saldo** | **1.207.014** | **383.308** | **823.706** |

**Financiële analyse**

*3870106 Subsidiëring projecten*

Bijdragen in project Woonzorgstimulering

Door middel van statenstuk 2004-136 en de 5e begrotingswijziging 2004 is een bedrag van € 361.618,-- beschikbaar gesteld voor de Woonzorgstimuleringsregeling nieuwe stijl. Uitvoering van deze nieuwe regeling zal plaatsvinden in 2004-2008. Vanaf 1 januari 2005 kunnen aanvragen worden ingediend. Uitvoering heeft daarom nog niet kunnen plaatsvinden. Het bedrag is meegenomen in het voorstel voor budgetoverheveling naar 2005.

*3870108 Regie, financiering en advisering (VWS-pilot Zorg en welzijn)*

Kosten VWS-pilot Zorg en welzijn

Jaarlijks wordt 10% van het VWS-budget gereserveerd voor onder andere vergaderkosten, drukwerk en kosten van provinciale bijeenkomsten. Aan het eind van de projectperiode zal er een conferentie plaatsvinden waarvoor alle betrokkenen van de 4 VWS-pilots worden uitgenodigd. Daarnaast zullen er nog bonussen worden toegekend voor de uitvoering van het projectleiderschap. Omdat het ministerie de projectperiode voor deze 4 pilots met een jaar heeft verlengd tot 31 december 2005, zal het bedrag van € 13.179,-- worden meegenomen in het voorstel voor budgetoverheveling naar 2005.

*3870109 Bijdragen totstandkoming multifunctionele dienstencentra*

Bijdragen totstandkoming multifunctionele dienstencentra

Door middel van statenstuk 2004-123 en de 3e begrotingswijziging 2004 (uitvoering Collegeprogramma) is voor de jaren 2005 tot en met 2007 jaarlijks een bedrag van € 450.000,-- beschikbaar gesteld voor de ontwikkeling van multifunctionele dienstencentra. Hiervan is in 2004 slechts een klein deel besteed. De ontwikkeling van multifunctionele dienstencentra is een omvangrijk project, waar diverse Drentse gemeenten en instellingen bij betrokken zijn. Uitvoering heeft dan ook niet in 2004 kunnen plaatsvinden. Begin 2005 zal zowel het budget 2004 als het budget 2005 worden weggezet. Het bedrag is daarom meegenomen in het voorstel voor budgetoverheveling naar 2005.

# 8.4 JEUGDZORG

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **8** | **Welzijn** | **Portefeuillehouder** | mevrouw A. Haarsma |
| **Programma** | **8.4** | Jeugdzorg | **Groep** | 13 PG Cultuur en Welzijn |
| **Doelstelling** | **38801** | Jeugdzorg | **Contactpersoon** | de heer C. Opmeer (toestel 57 51) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3880104 | *Financiering jeugdzorg* | De jaarstukken 2003 zijn getoetst en de subsidies 2003 zijn vastgesteld. De verantwoording naar het Rijk over dat jaar is afgewikkeld. 2004 is bevoorschot en 2005 is verleend.<br>De voorbereiding van de defusie van de provinciale jeugdzorginstellingen per 1 januari 2005 is voorbereid. Beleidsmatig en inhoudelijk is geanticipeerd op de nieuwe wetgeving. |
| 3880105 | *Subsidiëring projecten* | In 2004 is op het terrein van jeugdzorg € 200.000,-- ingezet voor de volgende projecten:<br>- Gezinscoaching Coevorden; aandachtsgebied primair en voortgezet onderwijs;<br>- Gezinscoaching Hoogeveen; aandachtsgebied de ketenbenadering in de jeugdzorg;<br>- professionele ondersteuning van beide projecten;<br>- Samenwerken, een zorg voor jeugd (Coevorden); aandachtsgebied onderwijs, welzijn, maatschappelijk werk, jeugdgezondheidszorg en jeugdzorg;<br>- Raamwerk voor jeugdzorg (Emmen); aandachtsgebied sluitende zorgketen. |
| 3880106 | *Uitvoering geven aan beleidskader en actieprogramma's* | De besteding en verantwoording van middelen vindt plaats aan de hand van de jaarlijkse actieprogramma's als uitwerking van het beleidskader. De verantwoording over 2004 is te vinden in het Actieprogramma jeugdzorg 2006.<br>De nieuwe Wet op de jeugdzorg (WJZ) is per 1 januari 2005 in werking getreden. Een nieuw Beleidskader jeugdzorg voor de periode 2005-2008 is in 2004 voorbereid en vastgesteld. Het Actieprogramma 2005 is eveneens voorbereid en vastgesteld. Het Actieprogramma 2004 is uitgevoerd. |
| 3880107 | *Provinciale Klachtencommissie* | De Provinciale Klachtencommissie heeft in 2004 een aantal klachten behandeld. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 20.230.700 | 20.526.207 | 21.036.103 |
| **Baten** | 20.030.182 | 19.941.845 | 20.559.947 |
| **Saldo** | 200.518 | 584.362 | 476.156 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3880104 | 440148 | Jeugdhulpverlening (JHV) Preventief | 278.179 | 280.620 | -2.441 |
| | 440149 | JHV Ambulant | 4.360.580 | 4.489.302 | -128.722 |
| | 440150 | JHV Dagbehandeling | 4.528.826 | 4.718.895 | -190.069 |
| | 440151 | JHV Pleegzorg | 2.317.360 | 2.283.509 | 33.851 |
| | 440152 | JHV Residentieel | 5.909.234 | 6.079.251 | -170.017 |
| | 440153 | JHV Bestuurskosten | 187.824 | 191.955 | -4.131 |
| | 440154 | JHV Projecten/experimenten | 1.377.855 | 1.233.649 | 144.206 |
| | 440227 | JHV Huisvesting | 978.887 | 1.293.373 | -314.486 |
| | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | -10.607 | 10.607 |
| 3880105 | 440104 | Subsidiëring activiteiten terrein jeugd | 200.000 | 200.000 | 0 |
| 3880106 | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | -3.630 | 3.630 |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| 3880107 | 423091 | Presentiegelden, reis- en verblijfkosten | 4.910 | 0 | 4.910 |
| 3880190 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 382.552 | 279.786 | 102.766 |
| | | **Totaal lasten** | **20.526.207** | **21.036.103** | **-509.896** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Baten** | | | |
| 3880104 | 840018 | Uitkering Wet op de jeugdhulpverlening VWS | 19.941.845 | 20.283.312 | 341.467 |
| | 840066 | Uitkering registratie wachtlijsten VWS | 0 | 243.038 | 243.038 |
| | 840997 | Afwikkeling voorgaand dienstjaar (inkomsten) | 0 | 3.209 | 3.209 |
| | 861066 | Bijdrage van voorziening Jeugdzorg | 0 | 30.388 | 30.388 |
| | | **Totaal baten** | **19.941.845** | **20.559.947** | **618.102** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Saldo** | **584.362** | **476.156** | **108.206** |

**Financiële analyse**

*Jeugdhulpverlening*

In 2004 is € 621.201,-- meer op de jeugdzorgvarianten ingezet dan is begroot. Dit wordt gedekt door hogere inkomsten. Extra inkomsten zijn gerealiseerd (zogenaamde commissie Peer-middelen) voor het wegwerken van wachtlijsten in de jeugdzorg. Een bedrag van € 341.467,-- is door het Rijk, structureel, aan de doeluitkering toegevoegd voor de onderdelen:

- verhoging van de pleegvergoeding met terugwerkende kracht vanaf 1 januari 2004, € 26.862,--
- toekennen doorstroompremie als gevolg van afspraken tussen sociale partners en het Rijk, € 11.097,--
- overgang intakefunctie Raad voor de Kinderbescherming naar het Bureau Jeugdzorg als gevolg van de WJZ, € 28.713,--
- overheidsbijdrage arbeidskostenontwikkeling, € 274.795,--

De toegerekende apparaatskosten zijn in verband met langdurig verzuim ruim € 102.000,-- lager dan begroot.

# 9.0 RUIMTELIJKE ORDENING

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **9** | **Ruimtelijke ordening en volkshuis-vesting** | **Portefeuillehouder** | mevrouw A. Haarsma |
| **Programma** | **9.0** | Ruimtelijke ordening | **Groep** | 16 PG Ruimte en Water |
| **Doelstelling** | **39001** | Algemeen ruimtelijke ordening | **Contactpersoon** | de heren B. Hanskamp (toestel 54 67), H. van Laar (toestel 52 23) en W.D.J. Werkman (toestel 53 75) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3900106 | *Provinciale Commissie voor het Omgevings-beleid (PCO) (adviescommissie)* | 3 vergaderingen op respectievelijk 9 januari, 12 maart en 12 november.<br>Reacties op hoofdlijnen op diverse Provinciaal omgevingsplan (POP) II-documenten.<br>Reacties op ontwerp-Structuurvisie gemeente Hoogeveen 2015-2030. |
| 3900107 | *Duits-Nederlandse Commissie Ruimtelijke Ordening (RO), Subcommissie Noord (afstem-mingscommissie)* | Er heeft 1 bestuurlijk (informeel) overleg plaatsgevonden. |
| 3900108 | *Beleidsontwikkeling en -beïnvloeding* | In 2004 is het nieuwe POP Drenthe vastgesteld. Met het Rijk is overlegd over de (afronding van) rijksnota's over de ruimteontwik-keling, mobiliteit en bereikbaarheid, een vitaal platteland en eco-nomie. Belangrijk beleidsitem is de terughoudender opstelling van de rijksoverheid en als gevolg daarvan een belangrijkere rol voor de provincies om initiatieven uit de maatschappij meer ontwikke-lingsgericht te benaderen. |
| 3900111 | *Algemene zaken*<br>Prestatie-indicatoren:<br>- 4 vergaderingen PCO<br>- 2 bestuurlijke vergaderingen en 2 ambtelijke vergaderingen Duits-Nederlandse RO-commissie, Subcommissie Noord | |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 82.221 | 211.312 | 154.928 |
| **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| **Saldo** | 82.221 | 211.312 | 154.928 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3900106 | 423078 | Advertentiekosten | 4.200 | 450 | 3.751 |
| 3900111 | 440029 | Nederlands Instituut voor Ruimtelijke Orde-ning en Volkshuisvesting | 560 | 763 | -203 |
| | 440034 | Nederlandse Vereniging Water, Land en Ruimte | 23 | 0 | 23 |
| 3900190 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 206.529 | 153.716 | 52.813 |
| | | **Totaal lasten** | **211.312** | **154.928** | **56.384** |
| | | **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **0** | **0** |
| | | **Saldo** | **211.312** | **154.928** | **56.384** |

**Financiële analyse**

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **9** | **Ruimtelijke ordening en volkshuis-vesting** | **Portefeuillehouder** | mevrouw A. Haarsma |
| **Programma** | **9.0** | Ruimtelijke ordening | **Groep** | 16 PG Ruimte en Water |
| **Doelstelling** | **39002** | Beleidsmonitoring | **Contactpersoon** | de heer J. Boelens (toestel 54 59) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3900201 | *Informatiebestand ruimtelijke ordening* | Gegevens verzameld, bewerkt en toegevoegd aan het Informatie-bestand RO). |
| 3900202 | *Periodieke rapportages* | |
| | - Bevolkingsprognose | - Rapport bevolkingsprognose wordt één keer per 2 jaar uitgebracht. In 2005 staat de prognose XVI weer op stapel. |
| | - Drenthe in cijfers | - In juli 2004 is Drenthe in cijfers uitgebracht. |
| | - Rapportage werklocaties | - De rapportage werklocaties 2004 is uitgebracht. |
| | - Ontwikkeling woningbouw | - Overzichten ontwikkeling bevolking en wonen. |
| | Prestatie-indicatoren | |
| | - Leveren van periodieke rapportages | Rapportages<br>- Bevolking, wonen en woningbouwmogelijkheden<br>- Bedrijventerreinen en kantoorlocaties |
| | - Drenthe in cijfers | - Drenthe in cijfers |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 73.906 | 78.945 | 90.435 |
| **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| **Saldo** | 73.906 | 78.945 | 90.435 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3900201 | 423197 | Beleidsondersteuning en beleidsmonitoring | 15.000 | 14.442 | 558 |
| 3900290 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 63.945 | 75.994 | -12.049 |
| | | **Totaal lasten** | **78.945** | **90.435** | **-11.490** |
| | | **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **0** | **0** |
| | | **Saldo** | **78.945** | **90.435** | **-11.490** |

**Financiële analyse**

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **9** | **Ruimtelijke ordening en volkshuis-vesting** | **Portefeuillehouder** | mevrouw A. Haarsma |
| **Programma** | **9.0** | Ruimtelijke ordening | **Groep** | 16 PG Ruimte en Water |
| **Doelstelling** | **39101** | Provinciaal omgevingsplan | **Contactpersoon** | de heer H. van Laar (toestel 52 23) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3910102 | *Coördinatie en uitvoering POP* | Er is een koppeling tot stand gebracht tussen het project POP II en de herziening regelgeving fysieke leefomgeving. Gelijktijdig met de vaststelling van het ontwerp-POP is de Provinciale omgevingsverordening (POV) (regels voor milieu, waterhuishouding, ontgrondingen, wegen- en waterwegen) vastgesteld. Provinciale staten hebben POP II en de POV op 7 juli vastgesteld. In totaal zijn 24 amendementen op het ontwerp-POP II ingediend.<br>14 amendementen zijn aanvaard, 4 ingetrokken en 6 verworpen. Er zijn 9 moties ingediend, waarvan 5 zijn aanvaard, 1 is ingetrokken en 3 zijn verworpen (bijlage). Aansluitend aan de vaststelling is het POP afgekondigd en in werking getreden. Er zijn geen bezwaren tegen de vaststelling ingediend. |
| 3910103 | *Productie POP II* | |
| 3910104 | *Kwaliteit gebouwde omgeving (uitvoering Nota wonen)*<br>Prestatie-indicatoren<br>- Vaststellen POP II<br>- Implementatie uitvoering POP II<br>- Periodieke rapportage over voortgang uitvoering POP | |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 1.382.231 | 1.150.849 | 647.392 |
| **Baten** | 0 | 0 | 1.594 |
| **Saldo** | 1.382.231 | 1.150.849 | 645.798 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3910102 | 423105 | Kosten streekplannen | 12.900 | 12.950 | -50 |
| | 423990 | Afwikkeling voorgaand jaar | 0 | -2.733 | 2.733 |
| 3910103 | 423017 | Kosten bezoeken Drentse gemeenten | 0 | -3.437 | 3.437 |
| | 423107 | Kosten herziening POP | 61.671 | 145.419 | -83.748 |
| | 423190 | Versterking sociale component in POP II | 220.530 | 120.257 | 100.273 |
| 3910104 | 423252 | Kosten project Kwaliteit gebouwde omgeving | 12.798 | 40.555 | -27.757 |
| 3910190 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 842.950 | 334.380 | 508.570 |
| | | **Totaal lasten** | **1.150.849** | **647.392** | **503.457** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Baten** | | | |
| 3910104 | 823016 | Overige opbrengsten | 0 | 1.594 | 1.594 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **1.594** | **1.594** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Saldo** | **1.150.849** | **645.798** | **505.051** |

**Financiële analyse**

*3910103 Productie POP II*

De overschrijding van het budget Herziening POP ad € 84.000,-- is het gevolg van hogere proceskosten.

- Extra proceskosten door het koppelen van het traject herziening Provinciale milieuverordening en herziening andere verordeningen fysieke leefomgeving met het POP-proces.
- Extra advertentie- en zaalkosten als gevolg van het twee keer bekendmaken van de externe informatieavonden (voor en na de verkiezingen).
- Extra advertentie- en zaalkosten als gevolg van het door provinciale staten (PS) houden van regiodebatten.
- Extra kosten als van het uitbrengen door het nieuw aangetreden college van gedeputeerde staten (GS) van een brochure, waarin het beleid van het ontwerp-POP II werd aangegeven in relatie tot het Collegeprogramma 2003-2007.

Het restantbudget Versterking sociale component in POP II ad € 100.000,-- is voorgedragen voor budgetoverheveling.

*3910104 Kwaliteit gebouwde omgeving*

De overschrijding van € 27.757,-- wordt gedekt door een bijdrage van de reserve Flexibel beleid bij de doelstelling Mutaties reserves van het Programma financiering en algemene dekkingsmiddelen.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **9** | **Ruimtelijke ordening en volkshuis-vesting** | **Portefeuillehouder** | de heer S.B. Swierstra |
| **Programma** | **9.0** | Ruimtelijke ordening | **Groep** | 16 PG Ruimte en Water |
| **Doelstelling** | **39102** | Regiovisie Groningen- Assen | **Contactpersoon** | de heer J. Buiten (toestel 57 18) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3910201 | *Regiovisie Groningen- Assen*<br><br>Prestatie-indicatoren<br>- Vaststelling van gezamenlijke regiovisie door raden en staten<br>- Opzetten van samenwerkingsorganisatie(s) voor de uitvoering van samenwerking aan diverse thema's en projecten<br>- Afspraak met het Rijk over inzet van rijksinstrumenten voor de regio<br>- Herkenbaarheid van de regio in het rijksbeleid (Nota ruimte, Nationaal verkeers- en vervoersplan, enz.) | Op 7 juli 2004 hebben PS met de actualisatie Regiovisie Groningen-Assen ingestemd alsmede met het convenant en de begroting 2005. Op 29 november is het convenant door alle partij- en ondertekend.<br><br>Voor de uitvoering van de regioprojecten, de ontwerpopgaven en overige uitvoeringsacties zijn en worden stuurgroepen, werkgroepen en portefeuillehoudersoverleggen ingesteld. Wisselend zijn provincie(s) en gemeente(n) de initiatiefnemer(s). Een Kwaliteitsteam wordt in het leven geroepen om de Stuurgroep Regiovisie te adviseren over proces, aanpak en inhoud van de uitvoeringsacties.<br><br>De minister van volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en milieubeheer (VROM) heeft toegezegd dat samen met de regio voor het Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen een projectenprogramma wordt opgesteld.<br>De minister coördineert dit namens het kabinet. In december zijn met het Rijk prestatieafspraken gemaakt over de kwantitatieve woningbouwopgave in de periode 2005-2010.<br><br>De regio Groningen-Assen is als nationaal stedelijk netwerk herkenbaar in rijksnota's. Het gebied blijkt ook als regio een herkenbare eenheid te zijn waarop vragen afkomen om als proefgebied te dienen voor wonen-zorg (Ministeries van VROM en Volksgezondheid, Welzijn en Sport) en gebiedsgericht benutten (Ministerie van Verkeer en Waterstaat). Verder doet de regio mee in onderzoeksprogramma van het NIROV. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 673.023 | 771.182 | 571.117 |
| **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| **Saldo** | 673.023 | 771.182 | 571.117 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3910201 | 440349 | Bijdrage in kosten Regiovisie Groningen-Assen 2030 | 454.000 | 447.323 | 6.677 |
| | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | -11.446 | 11.446 |
| 3910290 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 317.182 | 135.240 | 181.942 |
| | | **Totaal lasten** | **771.182** | **571.117** | **200.065** |
| | | **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **0** | **0** |
| | | **Saldo** | **771.182** | **571.117** | **200.065** |

**Financiële analyse**

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **9** | **Ruimtelijke ordening en volks-huisvesting** | **Portefeuillehouder** | mevrouw A. Haarsma |
| **Programma** | **9.0** | Ruimtelijke ordening | **Groep** | 16 PG Ruimte en Water |
| **Doelstelling** | **39103** | Uitvoering ruimtelijke ordening | **Contactpersoon** | mevrouw F.E. Jorritsma (toestel 54 93) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3910301 | *Gemeentelijke structuurplannen* | - 1 structuurplan. |
| 3910302 | *Vrijstelling/afwijking bestemmingsplannen (artikel 19 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening)*<br>- 250 per jaar | - 178 verklaringen van geen bezwaar afgegeven.<br>- 2 verklaringen van geen bezwaar geweigerd. |
| 3910303 | *Advies c.q. uitwerking/wijziging (ontwerp)-bestemmingsplannen*<br>- ± 50 adviezen buitengebied<br>- ± 140 adviezen kernen<br>- ± 50 uitwerkingen/wijzigingen | |
| 3910304 | *Secretariaat adviescommissies* | |
| | - 12 vergaderingen Commissie Afstemming Ruimtelijke Plannen | - 12 vergaderingen Commissie Afstemming Ruimtelijke Plannen. |
| | - 12 vergaderingen Commissie voor Gemeentelijke Bestemmingsregelingen | - 5 vergaderingen en 7 schriftelijke vergaderingen Commissie voor Gemeentelijke Bestemmingsregelingen. |
| | - 26 vergaderingen Werkcommissie Afwijking Bestemmingsplannen | - 22 vergaderingen Werkcommissie Afwijking Bestemmingsplannen. |
| | - ± 80 adviezen over vastgestelde bestemmingsplannen | - 46 adviezen over vastgestelde bestemmingsplannen. |
| | - ± 200 adviezen over bouwplannen | - 213 adviezen over bouwplannen. |
| | - ± 70 adviezen over ontwerpbestemmingsplannen | - 56 adviezen over ontwerpbestemmingsplannen. |
| 3910305 | *Technische infrastructuur* | - Advies over ontwerpbestemmingsplan. |
| | - Low Frequency Array<br>- Bestuursovereenkomst windenergie<br>- Netwerk voor mobiele communicatie | |
| | - Adviezen van de Provinciale Commissie Wonen voor de aardgas- en aardolieconcessies Drenthe en Schoonebeek | - Geen adviezen. |
| 3910306 | *Militaire zaken* | |
| | - Realiseren Inrichtingsplan De Haar (2001-2006)<br>- Uitwerking Herinrichtingsplan Havelte (2001-2006) | - Plan in uitvoering. |
| | - Opheffing laagvlieggebieden boven milieubeschermingsgebieden | - Voortgaand overleg. |
| | - Realiseren helikopteropstappunt conform het POP | - Voorbereidende werkzaamheden Milieueffectrapport door gemeente. |
| | - Afstemming en overleg<br>- Implementeren nieuw Structuurschema militaire terreinen | - Drents belang ingebracht en gerealiseerd. |
| 3910307 | *Algemeen: afstemming en overleg* | - 14 gemeentebezoeken. |
| | Prestatie-indicatoren | |
| | - Het aantal uitgebrachte adviezen | - 315 adviezen. |
| | - Aantal uitspraken Raad van State | - 20 uitspraken Raad van State. |

| Financiën | Rekening 2003 | Begroting 2004 | Rekening 2004 |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 1.191.226 | 1.499.099 | 1.222.786 |
| **Baten** | 0 | 0 | 76.236 |
| **Saldo** | 1.191.226 | 1.499.099 | 1.146.550 |

| Prestatie | Kostensoort | Omschrijving | Begroot | Realisatie | Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3910307 | 423990 | Afwikkeling voorgaand jaar | 0 | -18.900 | 18.900 |
| | 440359 | Bijdrage gemeenten digitalisering bestem-mingsplannen | 141.905 | 67.973 | 73.932 |
| 3910390 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 1.357.194 | 1.173.713 | 183.481 |
| | | **Totaal lasten** | **1.499.099** | **1.222.786** | **276.313** |
| | | **Baten** | | | |
| 3910307 | 840040 | Overige inkomensoverdrachten | 0 | 76.236 | 76.236 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **76.236** | **76.236** |
| | | **Saldo** | **1.499.099** | **1.146.550** | **352.549** |

**Financiële analyse**

Zowel de inkomsten als uitgaven met betrekking tot digitalisering bestemmingsplannen zijn voorgedragen voor budgetoverheveling naar 2005. Dit betreft een project dat meerdere jaren loopt en waarvoor het restant van het budget van het externe project voor gemeenten zou worden benut.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **9** | **Ruimtelijke ordening en volkshuis-vesting** | **Portefeuillehouder** | de heer J. H. Schaap |
| **Programma** | **9.0** | Ruimtelijke ordening | **Groep** | 16 PG Ruimte en Water |
| **Doelstelling** | **39104** | Regiovisie Zuid-Drenthe/Noord-Overijssel | **Contactpersoon** | de heer D. Kuiper (toestel 56 12) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3910401 | *Regiovisie Zuid-Drenthe/Noord-Overijssel*<br>Prestatie-indicatoren<br>- Evaluatie regiovisie<br>- Voortgang op basis van werkplannen 2004 van de tien prioritair-strategische projecten | Vergaderingen Bestuurlijk Overleg op respectievelijk 19 februari, 8 april en 17 juni.<br>Op basis van de evaluatie is de Regiovisieorganisatie op 17 juni opgeheven.<br>6 van de 10 lopende projecten gaan door, merendeels in een intergemeentelijk samenwerkingsverband.<br>Het Stedelijk Netwerk Zuid-Drenthe wordt voortgezet. 3 projecten gaan door:<br>- Knooppunt A37/A31<br>- Stationsomgevingen<br>- Water/wonen (symposium op 3 december) |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 298.128 | 137.820 | 147.488 |
| **Baten** | 22.689 | 0 | 13.140 |
| **Saldo** | 275.439 | 137.820 | 134.348 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3910401 | 440350 | Bijdrage Regiovisie Zuid-Drenthe/Noord-Overijssel | 45.000 | 6.939 | 38.061 |
| | 440360 | Regiovisie Zuid-Drenthe/Noord-Overijssel | 27.546 | 15.418 | 12.128 |
| | 440900 | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 0 | -240 | 240 |
| 3910490 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 65.274 | 125.371 | -60.097 |
| | | **Totaal lasten** | **137.820** | **147.488** | **-9.668** |
| | | **Baten** | | | |
| 3910401 | 840040 | Overige inkomensoverdrachten | 0 | 13.140 | 13.140 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **13.140** | **13.140** |
| | | **Saldo** | **137.820** | **134.348** | **3.472** |

**Financiële analyse**

# 9.1 VOLKSHUISVESTING / STEDELIJKE VERNIEUWING

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **9** | **Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting** | **Portefeuillehouder** | mevrouw A. Haarsma |
| **Programma** | **9.1** | Volkshuisvesting/Stedelijke vernieuwing | **Groep** | 16 PG Ruimte en Water |
| **Doelstelling** | **39201** | Stedelijke vernieuwing | **Contactpersoon** | mevrouw L. de Wit-Ybema (toestel 54 65) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3920101 | *Statushouders*<br>- 2 voortgangsrapportages huisvesting statushouders (ten behoeve van GS en minister van justitie en VROM) | - 1 voortgangsrapportage gemaakt |
| 3920102 | *Stedelijke vernieuwing*<br>- Beleidsontwikkeling | - In juli 2004 hebben GS de Provinciale uitwerking stimulering stedelijke vernieuwing 2005-2009 Drenthe vastgesteld. Deze vormt het provinciale beleidskader voor de beoordeling van de gemeentelijke subsidieaanvragen (ISV). Drenthe krijgt van VROM een bedrag van ca. € 12.000.000,-- (inclusief middelen voor bodemsanering) voor de gemeenten van 2005 tot 2009. (Dit is exclusief Emmen. Emmen krijgt rechtstreeks ca. € 5.500.000,--.) |
| | - Subsidie verlenen | - In 2004 zijn de resterende middelen (ruim € 4.000.000,--) uit het Fonds stads- en dorpsvernieuwing verdeeld. De gemeenten hadden hiervoor subsidieaanvragen ingediend. |
| | - Adviescommissie Provinciale Commissie voor Stedelijke Vernieuwing en Wonen (PCSW) | - De PCSW is viermaal bij elkaar gekomen ter voorbereiding en advisering aan GS. |
| 3920104 | *Kwaliteit gebouwde omgeving*<br>Prestatie-indicatoren<br>- Bestede middelen uit ISV-fonds<br>- Aantal vergaderingen PCSW<br>- Ruimtelijke reserveringen voor de huisvesting van asielzoekers en statushouders<br>- Uitvoering project Town-Net volgens projectplan<br>- Aantal beoordeelde woonplannen van gemeenten<br>- Aantal projecten voor ruimtelijke kwaliteit | - Voor de woonplannen hebben wij proces en voorbereiding begeleid en gemeenten een handreiking geboden.<br>- Het Kwaliteitsteam is ingesteld en is gestart met activiteiten; betrokkenheid vanuit Town-Net bij projecten zoals Masterplan Emmen Centrum, Havenkade Assen, Leek-Roden.<br>- Onderzoek naar Architectuurcentrum uitgevoerd.<br>- Landschappelijk bouwen Zuidoevers afgerond en Hoogersmilde in ontwikkeling. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 6.580.351 | 6.626.596 | 11.176.148 |
| **Baten** | 4.565.798 | 4.468.901 | 9.909.697 |
| **Saldo** | 2.014.553 | 2.157.695 | 1.266.452 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3920102 | 423110 | Kosten ontwikkeling volkshuisvestingsbeleid | 5.490 | 3.707 | 1.783 |
| | 440040 | Provinciale Vrouwenadviescommissie | 2.600 | 2.600 | 0 |
| | 440208 | Bijdrage aan Gemeentelijke Verordening stads- en dorpsvenieuwing | 907.560 | 5.073.953 | -4.166.393 |
| | 440281 | Bijdrage aan Gemeentelijke verordening stedelijke vernieuwing | 4.468.901 | 4.618.219 | -149.318 |
| | 440302 | Bijdrage in project Emmen revisited; woonwijk Angelslo | 908.000 | 608.000 | 300.000 |
| | 440353 | Opplussen woningvoorraad | 42.203 | 42.203 | 0 |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | 466513 | Voorziening Grondkosten VINEX-locaties | 0 | 213.101 | -213.101 |
| 3920190 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 291.842 | 614.367 | -322.525 |
| | | **Totaal lasten** | **6.626.596** | **11.176.148** | **-4.549.552** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Baten** | | | |
| 3920102 | 823016 | Overige opbrengsten | 0 | 4.425 | 4.425 |
| | 840023 | Incidentele baten | 0 | 213.101 | 213.101 |
| | 840043 | Bijdrage Rijk Wet stedelijke vernieuwing | 2.268.901 | 4.453.015 | 2.184.114 |
| | 861029 | Bijdrage van voorziening Stads- en dorpsvernieuwing | 0 | 4.748.900 | 4.748.900 |
| | 861061 | Bijdrage van voorziening Stedelijke vernieuwing | 2.200.000 | 490.257 | -1.709.743 |
| | | **Totaal baten** | **4.468.901** | **9.909.697** | **5.440.796** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Saldo** | **2.157.695** | **1.266.452** | **891.243** |

**Financiële analyse**

*3920102 Stedelijke vernieuwing*

Stads- en dorpsvernieuwing

Om terugvordering door het Rijk van de restantmiddelen van de voorziening Stads- en dorpsvernieuwing te voorkomen, heeft de Commissie voor Stedelijke Vernieuwing en Wonen geadviseerd om de resterende middelen te verdelen door het afgeven van toekenningsbeschikkingen. Dit is in 2004 uitgevoerd. De hogere lasten dan begroot in 2004 van € 4.166.393,-- worden gedekt door de bijdrage van de voorziening Stads- en dorpsvernieuwing. Daarnaast heeft de voorziening Stedelijke vernieuwing € 325.053,-- voorgefinancierd. Dit geld zal naar verwachting door stads- en dorsvernieuwing worden terugbetaald door de rentebaten en door overblijvende middelen als beschikte projecten bij gemeenten uiteindelijk toch geen doorgang vinden. Deze dekking is goedgekeurd in de GS-nota 5.10/2004012149.

Stedelijke vernieuwing

Naast de genoemde dekking van € 325.053,-- als voorfinanciering door stads- en dorpsvernieuwing, is een bedrag van € 165.204,-- bijgedragen door de voorziening Stedelijke vernieuwing. De inkomsten van het Rijk waren te laag begroot, waardoor er maar relatief weinig beroep hoefde te worden gedaan op de voorziening.

Grondkosten VINEX-locaties

De ontvangen inkomsten van het Rijk van € 213.101,-- zijn niet besteed in 2004. Deze middelen zijn in de bijbehorende voorziening gestort, omdat er een terugbetalingsplicht is als de middelen binnen een bepaalde termijn niet zijn besteed.

Emmen revisited; woonwijk Angelslo

Het laatste deel van de bijdrage in het project Emmen revisited; woonwijk Angelslo van € 300.000,-- is nog niet verstrekt. Daarom is dit restant teruggestort in de reserve Flexibel beleid bij de doelstelling Mutaties reserves van het Programma financiering en algemene dekkingsmiddelen.

# 0.0 FINANCIERING EN ALGEMENE DEKKINGSMIDDELEN

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **0** | **Financiering en algemene dekkings-middelen** | **Portefeuillehouder** | de heer S.B. Swierstra |
| **Programma** | **0.0** | Financiering en algemene dekkingsmid-delen | **Groep** | 23 SG Financiën en Control |
| **Doelstelling** | **30001** | Geldleningen en uitzettingen korter dan 1 jaar | **Contactpersoon** | de heer J. Bosker (toestel 56 60) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3000101 | *Geldleningen en uitzettingen korter dan 1 jaar* | 80 uitgezette deposito's < 1 jaar gerealiseerd. |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 932 | 0 | 85 |
| **Baten** | 1.662.852 | 925.664 | 1.315.346 |
| **Saldo** | -1.661.920 | -925.664 | -1.315.261 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3000101 | 450002 | Betaalde rente (kortlopende vorderingen) | 0 | 85 | -85 |
| | | **Totaal lasten** | **0** | **85** | **-85** |
| | | **Baten** | | | |
| 3000101 | 830006 | Dividend beleggingsfondsen | 0 | 375.603 | 375.603 |
| | 850002 | Rente van belegd kasgeld | 925.664 | 939.743 | 14.079 |
| | | **Totaal baten** | **925.664** | **1.315.346** | **389.682** |
| | | **Saldo** | **-925.664** | **-1.315.261** | **389.597** |

**Financiële analyse**

*3000101 Geldleningen en uitzettingen korter dan 1 jaar*

Meeropbrengst is gerealiseerd door dividenduitkering van Loyalis-fondsen. Deze uitkering is structureel en is met ingang van 2005 structureel in de begroting opgenomen.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **0** | **Financiering en algemene dekkingsmiddelen** | **Portefeuillehouder** | de heer S.B. Swierstra |
| **Programma** | **0.0** | Financiering en algemene dekkingsmiddelen | **Groep** | 23 SG Financiën en Control |
| **Doelstelling** | **30101** | Geldleningen en uitzettingen langer of gelijk aan 1 jaar | **Contactpersoon** | de heer J. Bosker (toestel 56 60) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3010101 | *Geldleningen en uitzettingen langer of gelijk aan 1 jaar* | |
| 3010102 | *Bespaarde rente* | |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 727.074 | 965.602 | 451.171 |
| **Baten** | 5.664.217 | 4.496.746 | 4.496.746 |
| **Saldo** | -4.937.143 | -3.531.144 | -4.045.575 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3010101 | 463001 | Rentetoevoeging voorziening Spaarhypotheken | 55.890 | 79.208 | -23.318 |
| | 463011 | Rentetoevoeging voorziening Jeugdhulpverlening | 0 | 21.313 | -21.313 |
| | 463014 | Rentetoevoeging voorziening Stads- en dorpsvernieuwing | 136.335 | 102.227 | 34.108 |
| | 463016 | Rentetoevoeging voorziening Verkeers- en vervoersprojecten gebundelde doeluitkering | 481.070 | 224.594 | 256.476 |
| | 463017 | Rentetoevoeging voorziening Grondkosten VINEX-locaties | 56.466 | 17.980 | 38.486 |
| | 463018 | Rentetoevoeging voorziening Bodemsaneringen | 158.112 | 6.000 | 152.112 |
| | 463021 | Rentetoevoeging voorziening Openbaar vervoer | 77.729 | -89.153 | 166.882 |
| | 463514 | Rentetoevoeging voorziening Stedelijke vernieuwing | 0 | 71.612 | -71.612 |
| | 463519 | Rentetoevoeging voorziening Duurzaam Veilig | 0 | 17.390 | -17.390 |
| | | **Totaal lasten** | **965.602** | **451.171** | **514.431** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Baten** | | | |
| 3010102 | 863001 | Bijdrage van kostenplaats kapitaallasten (bespaarde rente) | 4.496.746 | 4.496.746 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **4.496.746** | **4.496.746** | **0** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Saldo** | **-3.531.144** | **-4.045.575** | **514.431** |

**Financiële analyse**

*3010101 Geldleningen en uitzettingen langer of gelijk aan 1 jaar*

Rentetoevoeging aan voorzieningen

Het totale voordeel ten opzichte van de begroting bedraagt € 514.431,--.
De rentetoevoeging aan voorzieningen is volgens rijksvoorschriften verplicht. De rente van de voorzieningen Jeugdhulpverlening, Stedelijke vernieuwing en Duurzaam Veilig waren echter niet opgenomen in de begroting. Voor de andere voorzieningen was uitgegaan van een rente van 4,5%. In werkelijkheid is dit 2,2% geweest voor de gelden die de provincie Drenthe heeft uitgezet. Voor de voorzieningen Bodemsaneringen en Openbaar vervoer hoefde volgens de rijksvoorschriften maar een percentage van 1 worden berekend in 2004 (wettelijke rente 1 januari 2004 van 5% - 4%). Bovendien is het saldo van de voorziening Bodemsaneringen naar beneden bijgesteld en van de voorziening Openbaar vervoer is een rentebedrag van € 120.355,-- teruggevloeid als voordeel, omdat de rijksvoorschriften zijn gewijzigd. Daardoor was er in 2002 en 2003 te veel rente toegerekend aan deze voorziening.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **0.** | **Financiering en algemene dekkingsmiddelen** | **Portefeuillehouder** | de heer S.B. Swierstra |
| **Programma** | **0.0** | Financiering en algemene dekkingsmiddelen | **Groep** | 23 SG Financiën en Control |
| **Doelstelling** | **30201** | Algemene uitkering Provinciefonds | **Contactpersoon** | de heer J. Bosker (toestel 56 60) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3020101 | *Algemene dekkingsmiddelen* | |
| 3020102 | *Algemene uitkering Provinciefonds* | |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 0 | 0 | 0 |
| **Baten** | 89.471.718 | 54.798.000 | 55.637.305 |
| **Saldo** | -89.471.718 | -54.798.000 | -55.637.305 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | 0 | 0 | 0 |
| | | **Totaal lasten** | **0** | **0** | **0** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Baten** | | | |
| 3020102 | 840025 | Uitkering uit het Provinciefonds | 54.798.000 | 55.637.305 | 839.305 |
| | | **Totaal baten** | **54.798.000** | **55.637.305** | **839.305** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Saldo** | **-54.798.000** | **-55.637.305** | **839.305** |

**Financiële analyse**

3020102 *Algemene uitkering Provinciefonds*

De raming van de uitkering uit het Provinciefonds 2004 is opgenomen in de najaarsstukken 2004 en gebaseerd op de junicirculaire 2004. Ten opzichte van de raming is € 839.305,-- meer gerealiseerd. In de duizenden euro's is het verschil tussen raming en realisatie onderstaand weergegeven.

| | |
|---|---|
| Geraamd | 54.798 |
| Realisatie | 55.637 |
| Verschil | 839 |

De verklaring in duizenden euro's hiervoor is als volgt.

| | | |
|---|---|---|
| Uitkering Behoedzaamheidsreserve 2003 | 64 | V |
| Septembercirculaire: correctie verrekening 2003 | 39 | N |
| Septembercirculaire: bovengemiddelde stijging aantal inwoners | 167 | V |
| Septembercirculaire: gewijzigde uitkeringsfactor | 70 | N |
| Maartcirculaire 2005: uitkering Behoedzaamheidsreserve en gewijzigde uitkeringsfactor | 717 | V |
| Totaal verschil | 839 | V |

De correctie die door het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties op de uitkering 2003 is toegepast, is een gevolg van de definitieve cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek over het aantal inwoners in 2003. Volgens de septembercirculaire Provinciefonds is het aantal inwoners in Drenthe in 2004 meer dan gemiddeld gestegen, waardoor er een positief effect op de uitkering ontstond. De verlaging van de uitkeringsfactor in het Provinciefonds was de oorzaak van een negatief effect. In de jaarstukken is tevens de Maartcirculaire 2005 verwerkt, met als voordeel € 717.000,-- als gevolg van de uitkering Behoedzaamheidsreserve 2004 en hoger accres.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **0** | **Financiering en algemene dekkingsmiddelen** | **Portefeuillehouder** | de heer S.B. Swierstra |
| **Programma** | **0.0** | Financiering en algemene dekkingsmiddelen | **Groep** | 23 SG Financiën en Control |
| **Doelstelling** | **30301** | Eigen middelen | **Contactpersoon** | de heer J. Bosker (toestel 56 60) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3030102 | *Eigen middelen* | |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | - | 0 | 0 |
| **Baten** | - | 29.880.000 | 30.813.548 |
| **Saldo** | - | -29.880.000 | -30.813.548 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | 0 | 0 | 0 |
| | | **Totaal lasten** | **0** | **0** | **0** |
| | | **Baten** | | | |
| 3030102 | 812001 | Opbrengst opcenten op hoofdsom motorrijtuigenbelasting | 29.880.000 | 30.813.548 | 933.548 |
| | | **Totaal baten** | **29.880.000** | **30.813.548** | **933.548** |
| | | **Saldo** | **-29.880.000** | **-30.813.548** | **933.548** |

**Financiële analyse**

3030102 *Eigen middelen*

In 2004 is er ten opzichte van de raming in totaal € 934.000,-- meer aan opbrengst van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting gerealiseerd dan geraamd. Onderstaand zijn raming en realisatie tegenover elkaar gezet, uitgedrukt in duizenden euro's.

| | | |
|---|---|---|
| Raming 2004 | 29.880 | |
| Realisatie 2004 | 30.813 | |
| Verschil | 934 | positief |

De realisatie is in overeenstemming met hetgeen op grond van de theoretische opbrengsten, berekend over de stand van het wagenpark eind 2003 en eind 2004.
Oorzaak van de meeropbrengst ten opzichte van de raming is nagenoeg geheel gelegen in een nog steeds doorzettende verschuiving naar zwaardere gewichtsklassen.

De gerealiseerde groei is 1% en is daarmee in overeenstemming met de raming.
Vermoedelijk speelt als verklaring voor de hogere opbrengst wel mee dat de groei vooral in de eerste helft van het jaar is gerealiseerd.
Andere oorzaak van het positieve resultaat is een geringer percentage oninbaar, namelijk 0,78% versus geraamd 1%. Het effect hiervan is € 68.000,--.

Ten slotte steeg het aantal motoren meer dan geraamd. Het effect op de meeropbrengst hiervan is echter zeer beperkt.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **0** | **Financiering en algemene dekkings-middelen** | **Portefeuillehouder** | de heer S.B. Swierstra |
| **Programma** | **0.0** | Financiering en algemene dekkingsmid-delen | **Groep** | 23 SG Financiën en Control |
| **Doelstelling** | **30401** | Overige financiële middelen | **Contactpersoon** | de heer J. Bosker (toestel 56 60) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3040101 | *Overige financiële middelen* | |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 366.250 | 1.122.729 | 1.980.934 |
| **Baten** | 396.807 | 228.737 | 955.262 |
| **Saldo** | -30.557 | 893.992 | 1.025.672 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3040101 | 423220 | Overdrachts- en aktekosten grondaankoop | 0 | 1.272 | -1.272 |
| | 423990 | Afwikkeling voorgaand jaar | 0 | -10 | 10 |
| | 460008 | Niet-gecompenseerde BTW | 146.000 | 108.531 | 37.469 |
| | 465004 | Toegerekende rente | 10.165 | 10.165 | 0 |
| | 466001 | Voorziening Spaarregeling compensatieverlof | 0 | 160.046 | -160.046 |
| | 466004 | Voorziening Kapitaallasten kunstwerken | 0 | 1.109.400 | -1.109.400 |
| 3040190 | 481001 | Toegerekende apparaatskosten | 966.564 | 591.531 | 375.033 |
| | | **Totaal lasten** | **1.122.729** | **1.980.934** | **-858.205** |
| | | **Baten** | | | |
| 3040101 | 823016 | Overige opbrengsten | 18.565 | 416.555 | 397.990 |
| | 830001 | Dividend van de aandelen in de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) | 192.172 | 498.005 | 305.833 |
| | 830004 | Dividend van de aandelen in de Nederlandse Waterschapsbank | 18.000 | 38.729 | 20.729 |
| | 861065 | Bijdrage van voorziening Emslandlinie | 0 | 1.974 | 1.974 |
| | | **Totaal baten** | **228.737** | **955.262** | **726.525** |
| | | **Saldo** | **893.992** | **1.025.672** | **-131.680** |

**Financiële analyse**

*3040101 Overige financiële middelen*

De hogere bate is het gevolg van een hogere dividenduitkering van de BNG met € 306.000,-- en daarnaast zijn hier de winsten op werken van derden verantwoord. Een aantal werken voor derden dat de Productgroep Wegen en Kanalen in uitvoering had, zijn financieel afgesloten en de opbrengst is ten gunste van de algemene middelen verantwoord.

De bijdrage aan de voorziening Kapitaallasten kunstwerken was geraamd bij de doelstelling 30801 Mutaties reserves. Het is echter een voorziening. Omdat er nog geen bestedingen bij deze voorziening plaatsvinden, is de storting verantwoord bij de overige financiële middelen.
De bijdrage aan de voorziening Spaarregeling compensatieverlof was niet geraamd. Aan het eind van het jaar wordt de voorziening telkens herberekend. Dit gebeurt op basis van de cumulatieve gegevens over het tegoed aan compensatie- en vakantieverlof van het personeel die aan deze regeling meedoet. De voorziening blijft zodoende op het juiste peil. In 2004 betekende dit dat er € 160.000,-- moest worden toegevoegd aan de voorziening.

*3040190 Toegerekende apparaatskosten*

De lagere last wordt veroorzaakt doordat er minder uren zijn besteed aan deze doelstelling dan geraamd.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **0** | **Financiering en algemene dekkingsmiddelen** | **Portefeuillehouder** | de heer S.B. Swierstra |
| **Programma** | **0.0** | Financiering en algemene dekkingsmiddelen | **Groep** | 23 SG Financiën en Control |
| **Doelstelling** | **30501** | Algemene baten en lasten/ onvoorzien | **Contactpersoon** | de heer J. Bosker (toestel 56 60) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3050101 | *Onvoorzien* | |
| 3050102 | *Overige stelposten* | |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 0 | 308.288 | 0 |
| **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| **Saldo** | 0 | 308.288 | 0 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3050101 | 490001 | Onvoorziene uitgaven | 308.288 | 0 | 308.288 |
| | | **Totaal lasten** | **308.288** | **0** | **308.288** |
| | | **Baten** | 0 | 0 | 0 |
| | | **Totaal baten** | **0** | **0** | **0** |
| | | **Saldo** | **308.288** | **0** | **308.288** |

**Financiële analyse**

| | | |
|---|---|---|
| Oorspronkelijk geraamd saldo onvoorzien: | € | 431.000,-- |
| Af: 5e wijziging cf. onderstaande specificatie | € | 36.502,-- |
| 6e wijziging cf. onderstaande specificatie | € | 89.000,-- |
| Restant | € | 305.498,-- |

| Omschrijving 5e wijziging | Voordeel | Nadeel |
|---|---|---|
| Inkomsten nevenfuncties gedeputeerden | € 5.200,-- | |
| Exploitatie dienstauto's | | € 3.200,-- |
| Kosten Interprovinciaal Overleg (IPO) | | - 65.220,-- |
| Kosten Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) | | - 22.000,-- |
| Terugontvangen salariskosten SNN | | - 158.420,-- |
| Advertentiekosten wettelijke regelingen waterhuishouding | | - 6.000,-- |
| Bijdrage in kosten beverratbestrijding | | - 7.540,-- |
| Kosten project Vrijwillige weidevogelbescherming | | - 33.839,-- |
| Vervallen subsidie Noord-Nederlands Bureau voor Toerisme(NNBT)/krediet Promotie- en marketingbeleid | - 461,-- | |
| Dividend Essent | - 929.344,-- | |
| Lagere bijdrage Commissariaat voor de Media ten behoeve van RTV-Drenthe | | - 71.305,-- |
| Rente belegd kasgeld | - 500.000,-- | |
| Lagere uitkering uit Provinciefonds | | - 1.785.000,-- |
| (Netto-)opbrengst verkoop aandeel VAM | - 17.915,-- | |
| Kosten Adviescommissie Personele Aangelegenheden | - 16.102,-- | |
| Exploitatiekosten veilige (werk)omgeving provinciehuis | | - 153.000,-- |
| Vervallen stelpost Gevolgen Werkloosheidswet | - 450.000,-- | |
| Bijdrage aan reserve Frictiekosten ombuigingen | | - 450.000,-- |
| Bijdrage van risicoreserve BTW-compensatiefonds | - 800.000,-- | |
| Totaal nadelen | | € 2.755.524,-- |
| Totaal voordelen | | - 2.719.022,-- |
| Per saldo uit onvoorzien | | € 36.502,-- |
| | | |
| **6e wijziging** | | |
| Projectbureau Agenda voor de Veenkoloniën | | € 89.000,-- |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **0** | **Financiering en algemene dekkingsmiddelen** | **Portefeuillehouder** | de heer S.B. Swierstra |
| **Programma** | **0.0** | Financiering en algemene dekkingsmiddelen | **Groep** | 23 SG Financiën en Control |
| **Doelstelling** | **30601** | Saldo kostenplaatsen | **Contactpersoon** | de heer J. Bosker (toestel 56 60) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3060101 | *Saldo kostenverdeelstaat* | |
| 3060102 | *Saldo kostenplaats kapitaallasten* | |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 4.410.523 | **2.466.152** | **1.281.489** |
| **Baten** | 0 | **268.456** | **954.892** |
| **Saldo** | 4.410.523 | **2.734.608** | **2.236.281** |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 3060101 | 423014 | Overige goederen en diensten | 0 | 89.366 | -89.366 |
| | 482001 | Apparaatskosten in de loop van het jaar ontstaan | 2.159.845 | 1.192.123 | 967.722 |
| | 483004 | Stelpost werkgeversbijdrage premiespaarregeling | 175.000 | 0 | 175.000 |
| | 483007 | Niet toegewezen apparaatskosten | 131.307 | 0 | 131.307 |
| | | **Totaal lasten** | **2.466.152** | **1.281.489** | **1.184.663** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Baten** | | | |
| 3060101 | 884001 | Verwachte achterblijven van de uitgaven | 243.991 | 0 | 243.991 |
| 3060102 | 860007 | Bijdrage van de kostenplaats kapitaallasten | 512.447 | 954.892 | 442.445 |
| | | **Totaal baten** | **268.456** | **954.892** | **686.436** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Saldo** | **2.734.608** | **2.236.281** | **498.227** |

**Financiële analyse**

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdfunctie** | **0** | **Financiering en algemene dekkingsmiddelen** | **Portefeuillehouder** | de heer S.B. Swierstra |
| **Programma** | **0.0** | Financiering en algemene dekkingsmiddelen | **Groep** | 23 SG Financiën en Control |
| **Doelstelling** | **30801** | Mutatie reserves | **Contactpersoon** | de heer J. Bosker (toestel 56 60) |

| ***Prestatienummer*** | ***Gepland/begroot*** | ***Gerealiseerd (gemeten c.q. vastgesteld)*** |
|---|---|---|
| 3080101 | *Mutatie reserves* | |

| **Financiën** | **Rekening 2003** | **Begroting 2004** | **Rekening 2004** |
|---|---|---|---|
| **Lasten** | 3.085.706 | 17.129.839 | 23.137.611 |
| **Baten** | 18.460.883 | 28.651.703 | 27.930.292 |
| **Saldo** | 15.375.177 | -11.521.864 | -6.007.772 |

| **Prestatie** | **Kostensoort** | **Omschrijving** | **Begroot** | **Realisatie** | **Verschil** |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Lasten** | | | |
| 308101 | 461004 | Bijdrage aan reserve Flexibel beleid | 3.815.121 | 3.815.121 | 0 |
| | 461005 | Bijdrage aan reserve Infrastructuur | 555.049 | 1.017.916 | -462.867 |
| | 461008 | Bijdrage aan reserve Grondwaterheffing | 0 | 339.501 | -339.501 |
| | 461009 | Bijdrage aan reserve Ontgrondingenheffing | 0 | 19.924 | -19.924 |
| | 461010 | Bijdrage aan reserve Stimulering gebiedsgericht beleid | 0 | 2.067.999 | -2.067.999 |
| | 461013 | Bijdrage aan reserve Monitoring voormalige stortplaatsen | 0 | 871.439 | -871.439 |
| | 461014 | Bijdrage aan reserve Wachtgelden sociaal cultureel werk | 0 | 18.171 | -18.171 |
| | 461022 | Bijdrage aan reserve Uitoefenen bestuursdwang | 0 | 250.263 | -250.263 |
| | 461026 | Bijdrage aan reserve Vaarweg Meppel-de Punt | 0 | 826.508 | -826.508 |
| | 461030 | Bijdrage aan reserve Nationaal Milieubeleidsplan | 0 | 104.406 | -104.406 |
| | 461043 | Bijdrage aan Saldireserve | 1.992.394 | 1.992.394 | 0 |
| | 461045 | Bijdrage aan reserve Aankoop natuurterreinen | 0 | 249.955 | -249.955 |
| | 461046 | Bijdrage aan reserve Versterking economisch structuur | 0 | 448.353 | -448.353 |
| | 461049 | Bijdrage aan reserve Wegenbeheer | 0 | -25 | 25 |
| | 461050 | Bijdrage aan reserve Investeringen verkeer en vervoer | 2.224.969 | 3.544.179 | -1.319.210 |
| | 461074 | Bijdrage aan Egalisatiereserve uitvoering Collegeprogramma | 6.300.000 | 6.300.000 | 0 |
| | 461075 | Bijdrage aan reserve Frictiekosten ombuigingen | 450.000 | 450.000 | 0 |
| | 461078 | Bijdrage aan reserve Witte plekken | 0 | 87.126 | -87.126 |
| | 461512 | Bijdrage aan reserve Drentse Investeringspremieregeling-middelen (oud) | 0 | 51.476 | -51.476 |
| | 464019 | Inflatiecorrectie reserve voor Algemene doeleinden | 272.563 | 272.563 | 0 |
| | 464052 | Inflatiecorrectie reserve Investeringen verkeer en vervoer | 410.343 | 410.343 | 0 |
| | 466004 | Voorziening Kapitaallasten kunstwerken | 1.109.400 | 0 | 1.109.400 |
| | | **Totaal lasten** | **17.129.839** | **23.137.611** | **-6.007.772** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Baten** | | | |
| 3080101 | 861002 | Bijdrage van reserve Flexibel beleid | 2.956.502 | 3.035.789 | 79.287 |
| | 861003 | Bijdrage van reserve Versterking economisch structuur | 276.769 | -232.454 | -509.223 |
| | 861004 | bijdrage van de Saldireserve | 8.305.366 | 8.305.366 | 0 |
| | 861008 | Bijdrage van reserve Grondwaterheffing | 249.579 | 343.541 | 93.962 |
| | 861009 | Bijdrage van reserve Ontgrondingenheffing | 11.345 | 11.345 | 0 |
| | 861010 | Bijdrage van reserve Voorfinanciering bodemsanering | 668.287 | 668.287 | 0 |
| | 861011 | Bijdrage van reserve Vrijwillige bodemsaneringen | 0 | 7.373 | 7.373 |
| | 861016 | Bijdrage van voorziening Noordelijk archeologisch depot | 59.663 | 0 | -59.663 |
| | 861022 | Bijdrage van voorziening Bodemsanering | 372.100 | 0 | -372.100 |
| | 861023 | Bijdrage van reserve Organisatieontwikkeling | 0 | 16.748 | 16.748 |
| | 861027 | Bijdrage van reserve Infrastructuur | 11.600.000 | 12.144.536 | 544.536 |
| | 861029 | Bijdrage van Fonds stads- en dorpsvernieuwing | 907.560 | 0 | -907.560 |
| | 861032 | Bijdrage van reserve Werkgelegenheid | 465.370 | 448.353 | -17.017 |
| | 861033 | Bijdrage van reserve Regionale ontwikkeling Oostermoergemeenten | 39.664 | 39.664 | 0 |
| | 861037 | Bijdrage van reserve Festivals | 169.780 | 142.681 | -27.099 |
| | 861047 | Bijdrage van reserve Plattelandsstructuur | 0 | -51.492 | 51.492 |
| | 861048 | Bijdrage van reserve Tweede fase Relatienota en natuurontwikkelingsbeleid | 590.000 | 15.076 | -574.924 |
| | 861057 | Bijdrage van reserve Investeringen verkeer en vervoer | 35.542 | 35.542 | 0 |
| | 861059 | Bijdrage van reserve Grote projecten | 445.128 | 341.328 | -103.800 |
| | 861063 | Bijdrage van reserve Uitvoering Subsidieverordening onderhoud landschapselementen Drenthe | 0 | 9.010 | 9.010 |
| | 861068 | Bijdrage van reserve Witte plekken | 9.792 | 9.792 | 0 |
| | 861069 | Bijdrage van risicoreserve BTW-compensatiefonds | 800.000 | 800.000 | 0 |
| | 861070 | Bijdrage Stimuleringsfonds milieubeschermingsgebieden | 307.588 | 948.744 | 641.156 |
| | 861071 | Bijdrage van reserve Flankerend beleid | 48.850 | 55.409 | 6.559 |
| | 861072 | Bijdrage van reserve Exploitatie provinciale zandwinplaatsen | 75.000 | 91.149 | 16.149 |
| | 861076 | Bijdrage van reserve Bejaardenoorden | 257.818 | 0 | -257.818 |
| | 861078 | Bijdrage van reserve Zuidoost Drents vaarwegnet | 0 | 641.519 | 641.519 |
| | | **Totaal baten** | **28.651.703** | **27.930.292** | **-721.411** |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | **Saldo** | **-11.521.864** | **-4.792.681** | **-6.729.183** |

**Financiële analyse**

*3080101 Mutaties reserves*

Op deze prestaties staan alle bijdragen aan (lasten) en beschikkingen over (baten) reserves. Het saldo hiervan is onderdeel van de resultaatbestemming door provinciale staten. De hier genoemde bijdrage aan en beschikkingen over reserves zijn dus slechts een voorstel, waarover aparte besluitvorming plaatsvindt. Het voorstel is gebaseerd op de afgesproken bestemming bij de instelling van de reserve en de gerealiseerde bestedingen in 2004.

De totale bijdragen aan de reserves zijn € 23.138.000,--. Dit is € 6.008.000,-- meer dan was begroot. De bijdrage aan de voorziening Kapitaallasten kunstwerken van € 1.109.000,-- is echter bij de prestatie 3040101 Overige financiële middelen verantwoord. De belangrijkste verschillen worden hier toegelicht.

- De reserve Stimulering gebiedsgericht beleid (€ 2.068.000,--). Omdat de afrekening met het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) heeft plaatsgevonden is de voorziening in 2004 omgezet naar een bestemmingsreserve. Het saldo aan het begin van 2004 is overgeboekt.
- De reserves Investeringen verkeer en vervoer (€ 1.319.000,--) en Infrastructuur. Bij deze reserves zijn de kapitaallasten (af- schrijvingen en rente) lager dan begroot. Dit komt doordat diverse investeringsprojecten niet conform het Meerjarenuitvoeringsprogramma worden uitgevoerd. Bovendien is de afgesproken jaarlijkse storting van € 545.000,-- (volgens statenstuk 885) in de reserve Investeringen verkeer en vervoer vanuit de reserve Infrastructuur niet specifiek in de begroting zichtbaar gemaakt.
- De reserve Monitoring voormalige stortplaatsen (€ 871.000,--). Bij deze reserve is in 2003 door onduidelijkheid € 871.000,-- te veel kosten in rekening gebracht. Een deel van deze kosten moet ten laste van de voorziening Bodemsaneringen komen. Dit is nu hersteld.
- De reserve Vaarweg Meppel-de Punt (€ 827.000,--). Dit komt doordat de verbeteringen aan de bruggen in het Noord-Willemskanaal daad werkelijk pas in 2005 uitgevoerd worden en de indexering van de rijksvergoeding voor het beheer en onderhoud van de vaarweg heeft voor 2004 een gunstiger uitwerking gehad dan bij de begroting was voorzien.
- De reserve Versterking economische structuur (€ 448.000,--). Bij de 5e begrotingswijziging is besloten het saldo van de reserve Werkgelegenheid over te hevelen naar de reserve Versterking economische structuur. Deze begrote bijdrage aan de reserve staat vermeld bij de doelstelling 37005 Beleidskaders, maar wordt hier volgens de voorschiften Besluit begroting en verantwoording (BBV) hier verantwoord.
- De reserve Grondwaterheffing (€ 339.000,--). De inkomsten zijn mede bedoeld voor dekking van de apparaatskosten die weer uit de reserve wordt onttrokken (zie bij de baten hieronder).
- De reserve Uitoefenen bestuursdwang (€ 250.000,--). Bij de reserve Uitoefenen bestuursdwang is voor € 260.000,-- aan dwangsommen opgelegd. Daar stonden maar € 10.000,-- aan kosten tegenover.
- De reserve Aankopen natuurterreinen (€ 250.000,--). De provincie heeft ook in 2004 weer weinig aankopen natuurterreinen gedaan.

De totale beschikken over reserves zijn € 27.930.000,--. Dit is € 721.000,-- minder dan was begroot. De bijdrage van de voorziening Stads- en dorpsvernieuwing van € 908.000,-- en de voorziening Bodemsaneringen van € 372.000,-- zijn echter, volgens de BBV-voorschriften, bij de doelstellingen 39201 Stedelijke vernieuwing en 35202 Bodemsanering verantwoord. De belangrijkste verschillen worden hier toegelicht.

- De reserve Zuidoost Drents vaarwegnet (€ 642.000,--). Doordat men bezig is met een inhaalslag op het groot onderhoud van de oeverconstructies, is meer uitgegeven dan in de begroting was opgenomen. In het managementcontract was deze inhaalslag opgenomen en werd een onttrekking van de reserve Voorzien.
- De reserve Stimulering gebiedsgericht beleid (€ 641.000,--). De financiële afronding en afrekening van de Subsidieregeling gebiedsgericht milieubeleid (SGM) heeft plaatsgevonden. In 2004 zijn de laatste SGM-subsidies verstrekt. In 2004 vond om die reden een terugbetaling plaats van te veel ontvangen voorschotten (€ 340.000,--) over de hele looptijd van SGM aan het Ministerie van VROM. Naast de financiële afronding en afrekening van SGM zijn er in 2004 subsidies verstrekt vanuit het Stimuleringsfonds milieubeschermingsgebieden (Subsidieregeling gebiedsgericht beleid). Het totaalbedrag van de verstrekte subsidies is € 1.115.000,--.
- De reserve 2e fase Relatienota en natuurontwikkelingsbeleid (€ - 575.000,--). Er zijn weinig grondaankopen geweest, waardoor weinig uit de reserve bijgedragen hoefde te worden.
- De reserve Infrastructuur (€ 545.000,--). De afgesproken jaarlijkse bijdrage van deze reserve van € 545.000,-- (volgens statenstuk 885) naar e reserve Investeringen verkeer en vervoer is niet specifiek in de begroting zichtbaar gemaakt.
- Reserve Versterking economische structuur (€ - 509.000,--). Een aantal verplichtingen zijn niet doorgegaan en is er voor € 83.000,-- door derden terugbetaald. Het totaalbedrag hiervan was hoger dan de begrote bijdrage van de reserve.
- Reserve Bejaardenoorden (€ - 258.000,--). Deze reserve zou worden opgeheven. Het restant van de reserve zou besteed worden aan woonzorgstimulering. Ook de reserves Flexibel beleid en Grote projecten hebben bijgedragen aan dit budget. Het volledige budget voor woonzorgstimulering is echter niet besteed in 2004. Daarom is de volledige bijdrage van de reserve Bejaardenoorden teruggedraaid. In 2005 zal dit geld opnieuw worden ingezet voor woonzorgstimulering.
- De reserve Flexibel beleid (€ 79.000,--). Van de geraamde budgetten in de exploitatie vanuit deze reserve is € 3.036.000,-- besteed in 2004. Dit is inclusief de verplichting voor de vaarverbinding Zuidlaardermeer - Oost-Groningen van € 470.000,-- die in 2003 reeds is verantwoord bij de doelstelling 37109 Toerisme en recreatie, maar waarbij nog geen bijdrage van de reserve Flexibel beleid was geweest.

# KOSTENVERDEELSTAAT 2004

## 3.1. Inleiding

De baten en lasten per beleidsdoelstelling worden gewoonlijk gesplitst in apparaatskosten en overige baten en lasten. De apparaatskosten vormen de kosten van het ambtelijke apparaat (de organisatie), maar dan toegerekend aan de beleidsproducten. Deze toerekening gebeurt op basis van de personele inzet (uren) vermenigvuldigd met uurtarieven. De kosten van de organisatie kunnen niet direct aan beleidsdoelstellingen worden toegerekend. Immers kosten van bijvoorbeeld huisvesting, de financiële administratie of personeelszaken zijn ondersteunend voor alle beleidsdoelstellingen.

PS stellen jaarlijks de totale omvang van de apparaatskosten vast, alsmede de indicatie voor de personele inzet (toerekening van apparaatskosten) per beleidsdoelstelling.
De nadere specificatie van de budgetten voor de kosten van de organisatie is een zaak van de directie in nauwe samenspraak met het college van GS.

De kosten van de organisatie, vóór de toerekening aan de beleidsdoelstellingen, staan in de kostenverdeelstaat. De kostenverdeelstaat is ingedeeld in twee hoofdonderdelen i.c. de kostenplaatsen en de interne doelstellingen. De kostenplaatsen bevatten de salariskosten, reiskosten en vorming en opleiding (persoon gerelateerde kosten) gespecificeerd per staf- en productgroep. De interne producten bevatten de baten en lasten die samenhangen met de dienstverlening van de stafgroepen aan de organisatie, zoals huisvesting, financiële administratie etc.

De opbouw van de uurtarieven die wordt gebruikt voor de toerekening van de kosten van de organisatie aan de beleidsdoelstellingen heeft een nauwe samenhang met deze hoofdindeling.
Zo bestaat het uurtarief uit een basisdeel, afgeleid van de nettolasten op de kostenplaatsen, en een opslag wegens overhead, afgeleid van de nettolasten op de interne producten.

Per functieschaal is een gemiddeld uurtarief berekend dat geldt voor alle medewerkers in die functieschaal. Dit is onafhankelijk van de mate waarin een individuele medewerker gebruikmaakt van de interne producten, hun exacte loonsom binnen de functionele schaal of de specifieke reis- en opleidingskosten. De uurtarieven zijn vastgesteld bij de begroting van 2004 en variëren € 19,83 voor schaal 3 tot € 77,23 voor schaal 17. De opslag wegens overhead die hierover nog wordt berekend bedroeg in 2004 119,25% (2003: 108,71%).

Lopende het begrotingsjaar vindt geen hercalculatie van de gehanteerde uurtarieven plaats. Wel vinden er door middel van begrotingswijzigingen in de loop van het jaar mutaties plaats in de totale omvang van de apparaatskosten. In de jaarrekening is het niet toegerekende saldo aan apparaatskosten als één sluitpost verantwoord op hoofdfunctie 0. Er heeft dus geen hercalculatie in de toerekening aan de individuele doelstellingen plaatsgevonden.

Overigens wordt een deel van de kosten van de organisatie toegekend aan investeringsprojecten. Zij worden dus niet direct als exploitatielast verantwoord, maar zij worden in de vorm van afschrijvingen in de exploitatie van toekomstige jaren verantwoord. Wij zijn hierin terughoudend. Alleen de personele inzet die samenhangt met de civieltechnische realisatie van een project kan worden geactiveerd op de balans. Beleidsmatige inzet wordt als een normale overheidstaak gezien waarvan de lasten jaarlijks moeten worden verantwoord in de exploitatierekening. Voor de bepaling van de personele inzet per beleidsdoelstelling wordt gebruikgemaakt van een centraal systeem voor tijdschrijven. De verantwoorde apparaatskosten op investeringen (activering) en de doelstellingen uit het managementcontract zijn buiten de nacalculatie gehouden. Dat geldt ook voor de in de begroting reeds uitgezonderde kostenplaatsen zoals oud-leden GS, voormalig personeel, 55+'ers, personeel niet in functieboek, Samenwerkingsverband Noord-Nederland/NHI en Stichting "Het Drentse Landschap".

Deze kosten zijn, exclusief overhead, direct door berekend aan de onderscheiden externe beleidsdoelstellingen. De kosten van de kostenplaatsen PS, GS en Commissaris van de Koningin zijn ook direct toegerekend aan de externe doelstellingen, maar dan inclusief overhead. Voor de doorbelasting van deze kostenplaatsen wordt niet gewerkt met voorcalculatorische tarieven, maar worden de werkelijke kosten doorbelast.

### 3.2. De omvang van de kostenverdeelstaat

De omvang van de apparaatskosten heeft zich in de afgelopen jaren als volgt ontwikkeld.

| (x € 1.000,--) | 1999 | 2000 | 2001 | 2002 | 2003* | 2004* |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Apparaatskosten | 32.944 | 34.952 | 37.596 | 39.992 | 40.032 | 42.020 |
| | | | | | | |
| Ten laste van: | | | | | | |
| - exploitatie (beleidsdoelstellingen) | 32.044 | 34.034 | 36.970 | 38.182 | 38.964 | 40.773 |
| - investeringen/onderhanden werken | 899 | 917 | 626 | 1.810 | 1.068 | 1.247 |

* exclusief BTW

In de productenrealisatie wordt per doelstelling een toelichting gegeven op de omvang van de toegerekende apparaatskosten ten opzichte van de productenraming. In de navolgende paragraaf wordt een toelichting gegeven op de totale omvang van de apparaatskosten in relatie tot de begrote omvang en de nacalculatie op het voorcalculatorische overheadpercentage. De specifieke verantwoording van de baten en lasten per kostenplaats en interne doelstellingen vindt plaats in de paragrafen 1.4. en 1.5. De baten en lasten van de organisatie en de doorbelasting wordt weergegeven in de kostenverdeelstaat.

Kostenverdeelstaat 2004

| (x € 1.000,--) | Kostenplaatsen | Interne producten | Investeringen en externe doelstellingen |
|---|---|---|---|
| Totale nettolasten | 34.130 | 7.890 | |
| Doorberekende kosten kostenplaatsen | 33.433 | 13.287 | 20.146 |
| Doorberekend saldo kostenplaatsen | 697 | 697 | |
| | 34.130 | | |
| Totale nettolasten interne producten | | 21.874 | |
| Doorberekening overhead | | 20.682 | 20.682 |
| Nacalculatorische overhead toerekening | | 1.192 | 1.192 |
| | | 21.874 | |
| Totaal doorbelaste apparaatskosten | | | 42.020 |

### 3.3. Toelichting op de omvang van de apparaatskosten

De kosten van de organisatie kunnen worden afgezet tegen de begrote baten en lasten op kostenplaatsen en interne producten. Een aantal stelposten en de primaire post apparaatskosten in de loop van het jaar ontstaan, zijn niet specifiek in de budgetten op de kostenplaatsen of interne producten verwerkt. In onderstaande recapitulatie zijn zij afzonderlijk verwerkt.

Kosten van de organisatie

| (x € 1.000,--) | Begroting | Realisatie | Verschil | |
|---|---|---|---|---|
| *Kostenplaatsen* | | | | |
| Lasten | 34.487 | 34.915 | -428 | N |
| Baten | 183 | 785 | -602 | V |
| | 34.304 | 34.130 | 174 | V |
| *Interne producten* | | | | |
| Overige lasten (exclusief apparaatskosten) | 8.512 | 8.557 | -45 | N |
| Baten | 360 | 668 | -308 | V |
| | 8.152 | 7.890 | 262 | V |
| Totaal voordeel in kostenverdeelstaat | 42.456 | 42.020 | 436 | V |
| Op voorhand ingeboekt voordeel (verwacht achterblijven) | 244 | 0 | 244 | N |
| Stelpost werkgeversbijdrage premiespaarregeling | 175 | 0 | 175 | V |
| Niet toegewezen apparaatskosten | 131 | 0 | 131 | V |
| Totaal | 42.518 | 42.020 | 498 | V |

Per onderdeel zullen de verschillen worden toegelicht voorafgegaan door een toelichting op de budgetoverheveling en de stelposten, respectievelijk primaire apparaatskosten, in de loop van het jaar ontstaan.

*Apparaatskosten in de loop van het jaar ontstaan*
De begrotingswijzigingen in de toegekende apparaatskosten (apparaatskosten in de loop van het jaar ontstaan) ad € 2.159.845,-- zijn alle op de specifieke begrotingsposten in de kostenverdeelstaat verwerkt en maken integraal deel uit van de analyse van de kostenverdeelstaat.

*Verwacht achterblijven*
Aan het eind van het begrotingsjaar resteerden stelposten voor de werkgeversbijdrage premiespaarregeling van € 175.000,-- en een bedrag van € 131.000,-- voor niet toegewezen apparaatskosten. Beide bedragen zijn niet uitgegeven en dragen daardoor positief bij aan het saldo. In de begroting is op voorhand een taakstellende onderschrijding van de apparaatskosten begroot van € 243.991,--. Het betreft de verwachte efficiencywinst (= formatiereductie) die zal optreden als gevolg van het invoeren van *pro*[BIS]. De totale kosten van de organisatie waren begroot op € 42,5 miljoen, waar een realisatie van € 42,0 tegenover staat. De taakstelling is derhalve gerealiseerd en het totaal voordeel op de kosten van de organisatie bedraagt uiteindelijk € 0,5 miljoen.

## 3.4. Toelichting op de kostenplaatsen

Toelichting op de kostenverdeelstaat

| Economische categorie<br>Omschrijving kostensoort | | Begroting | Realisatie | Verschil | |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | | | | | |
| 1.0. | Salarissen + Sociale lasten | 32.325 | 32.038 | 287 | V |
| 2.3./4.0. | Reis- en verblijfkosten | 530 | 599 | 69 | N |
| | Dienstkleding | 69 | 43 | 26 | V |
| | Kleine attenties | 14 | 13 | 1 | V |
| | Bedrijfsvoeringkrediet | 70 | 67 | 3 | V |
| | Vorming en opleiding | 238 | 179 | 59 | V |
| | Uitzendkrachten Facilitaire Groep (FG) | 197 | 247 | 50 | N |
| | Overige kosten | 1.044 | 1.733 | 689 | N |
| | Afwikkeling voorgaand jaar | 0 | -4 | 4 | V |
| | Totaal | 2.162 | 2.877 | 715 | N |
| Totale lasten | | 34.487 | 34.915 | 428 | N |
| Baten | | | | | |
| | Overige opbrengsten | -173 | -463 | 290 | V |
| | Afwikkeling voorgaand jaar | 0 | -31 | 31 | V |
| | Bijdrage van fondsen Flankerend en Flexibel beleid | -10 | -291 | 281 | V |
| Totale baten | | -183 | -785 | 602 | V |
| Netto lasten | | 34.304 | 34.130 | 174 | V |

Op de kostenplaatsen is een voordeel te constateren van € 174.000,-- in de directe baten en lasten (exclusief dekking door middel van tijd schrijven).

*Salarissen en sociale lasten*
Salarissen vormen de belangrijkste kostencomponent uit de provinciale begroting. De salarissen en sociale lasten waren in 2004 begroot op € 32,3 miljoen. De realisatie sloot op € 32,0 miljoen.

In de begroting wordt de volledige formatie en eventueel geaccordeerde extra bezetting geraamd. De vrijval van middelen wegens vacatures wordt toegevoegd aan het budget beschikbaar voor het inhuren van tijdelijk personeel. De beschikbare middelen worden ingezet voor het oplossen van tijdelijke capaciteitsproblemen in de organisatie als geheel. In feite moet dus het saldo op salarissen en sociale lasten in samenhang met het budget voor tijdelijk personeel en uitzendkrachten, alsmede opbrengsten wegens detachering etc., worden bezien.

De totale personele kosten kunnen als volgt worden weergegeven.

| Recapitulatie (x € 1.000,--) | Begroot | Realisatie | Verschillen | |
|---|---|---|---|---|
| Salarissen en sociale lasten | 31.657 | 31.911 | 254 | N |
| Incidentele vergoedingen budget Arbeidsvoorwaarden (via salaris) | | 127 | 127 | N |
| Bijdragen van derden in salariskosten | -173 | -415 | 242 | V |
| Uitzendpersoneel FG | 197 | 247 | 50 | N |
| Concernbudget Tijdelijk Personeel | | | | |
| - basisbedrag | 668 | | | |
| - vacaturevrijval | 668 | | | |
| - subtotaal | 1.336 | 1.412 | | |
| - opbrengsten toegevoegd aan TP | -36 | -292 | | |
| Totaal | 1.300 | 1.120 | 180 | V |
| Saldo | 32.981 | 32.990 | 9 | V |

De post salarissen en sociale lasten exclusief vacaturevrijval is met € 254.000,-- overschreden. Dat komt doordat de realisatie inclusief salarissen en sociale lasten is van personeel waarvoor van derden een vergoeding wordt ontvangen. De overschrijding wordt nagenoeg geheel gecompenseerd door hogere inkomsten ad € 242.000,-- van derden.

Een gedeelte ad € 668.000,-- van de post salarissen en sociale lasten is toegevoegd aan het de middelen voor tijdelijk personeel. Het betreft het gedeelte dat door vrijval van vacatures niet nodig was voor de kosten van het vaste personeel. Per saldo is er van de middelen voor tijdelijk personeel € 130.000,-- overgebleven.

### 3.5. Toelichting op de interne producten

Hieronder worden de kosten op de interne producten toegelicht. In de onderstaande tabel zijn alleen de directe baten en lasten op interne producten weergegeven, dus exclusief toegerekende apparaatskosten (de personele inzet). Deze zijn immers al bij de kostenplaatsen toegelicht.

De toerekening van apparaatskosten aan interne producten heeft geen invloed op de omvang van de kostenverdeelstaat. Wel is het van belang bij de berekening van de uurtarieven. Immers hoe minder uren direct productief aan externe beleidsdoelstellingen worden toegeschreven, hoe hoger de opslag wegens overhead in het uurtarief dient te zijn op de uren die wel direct productief worden toegerekend. Zie ook paragraaf 1.7.

| Doelstelling | Omschrijving doelstelling | Begroting | Realisatie | Verschil | V/N |
|---|---|---|---|---|---|
| 2100195 | Cartografie | 16 | 22 | - 6 | N |
| 2230295 | Financiële (beleids)verantwoording | 114 | 88 | 26 | V |
| 2230395 | Financiële beleidskaders | 100 | 92 | 8 | V |
| 2230795 | Financieel beheer en advisering | 42 | 27 | 15 | V |
| 2240195 | Arbeidsvoorwaarden | 826 | 1.076 | -250 | N |
| 2240395 | Personeelsbeheer | -19 | 49 | -68 | N |
| 2240595 | Personeelsmanagementondersteuning | 98 | 124 | -26 | N |
| 2240795 | Arbeidsomstandigheden | 337 | 346 | -9 | N |
| 2250195 | Juridische zaken | 91 | 52 | 39 | V |
| 2260195 | Communicatie | 161 | 118 | 43 | V |
| 2270195 | Informatiebeleid | 318 | 168 | 150 | V |
| 2270295 | Beheer centrale systemen | 1.493 | 1.573 | -80 | N |
| 2280195 | Huisvesting | 2.078 | 2.163 | -85 | N |
| 2280295 | Intern transport | 22 | 30 | -8 | N |
| 2280395 | Facilitair servicepunt | 504 | 260 | 244 | V |
| 2280495 | Inrichting | 125 | 104 | 21 | V |
| 2280595 | Restauratieve voorzieningen | 280 | 450 | -170 | N |
| 2280795 | Archief | 351 | 57 | 294 | V |
| 2280895 | Bibliotheek | 173 | 159 | 14 | V |
| 2280995 | Tekstbewerking | 2 | 0 | 2 | V |
| 2281095 | Drukwerk | 458 | 392 | 66 | V |
| 2281195 | Postverzending | 223 | 191 | 32 | V |
| 2281295 | Fotografie | 16 | 17 | -1 | N |
| 2281495 | Inkoop | 92 | 59 | 33 | V |
| 2290195 | Managementzaken | 236 | 259 | - 23 | N |
| 2290495 | Ondernemingsraad/Georganiseerd Overleg | 15 | 13 | 2 | V |
| | | 8.152 | 7.889 | 263 | V |

Het voordelige saldo van € 263.000,-- is het resultaat van een aantal onder- en overschrijdingen van kosten op het terrein van de bedrijfsvoering. Het voordelig saldo is positief beïnvloed door een voordelig saldo aan nagekomen baten en lasten over 2003 van ca € 20.000,--.

De belangrijkste voor- en nadelen worden hieronder kort toegelicht.

*Financiële (beleids)verantwoording*
Het budget voor accountantskosten bedroeg voor 2004 € 113.304,--. Dit (in 2004 verhoogde) budget is gebaseerd op de structurele werkzaamheden van de accountant en een aantal incidentele verklaringen.

Het aantal incidentele verklaringen is meegevallen. Daarbij komt dat met ingang van 2004 nadrukkelijk de beleidslijn wordt gehandhaafd dat incidentele verklaringen, waar mogelijk, worden betaald uit de programmakosten waar de incidentele verklaring voor wordt afgegeven.
Het resultaat van het bovenstaande is dat er op de post accountantskosten een bedrag overblijft van ruim € 25.000,--.

*Arbeidsvoorwaarden*
Het krediet Arbeidsvoorwaarden is bedoeld voor (incidentele) vergoedingen die voortvloeien uit de arbeidsvoorwaardenregelingen. Het betreft vergoedingen voor studiekosten, hardheidsclausule IZR, overwerk, kosten FPU+-regeling etc., en kosten als gevolg van pc-privé- en fietsprivéprojecten. De vergoedingen worden uitbetaald via de salarissen. Met name de kosten voor het uitvoeren van de Interprovinciale FPU+-regeling veroorzaken de overschrijding. Hiervoor was geen krediet opgenomen. In de begroting voor 2005 is hierin inmiddels wel voorzien.

*Personeelsbeheer*
Het tekort wordt veroorzaakt door het niet realiseren van een geraamde opbrengst voor het uitvoeren van werkzaamheden voor derden. Het structurele karakter van dit nadeel heeft ertoe geleid dat in de begroting voor 2005 deze inkomstenpost is verlaagd.

*Personeelsmanagementondersteuning*
Het nadeel wordt veroorzaakt door overschrijding van de post advertentiekosten. Dit krediet is bedoeld voor de werving en selectie van nieuw personeel. In 2004 is de standaardadvertentie qua kosten gehalveerd door kleinere advertenties en de inzet van Internet. Een drietal moeilijk vervulbare vacatures heeft echter tot extra wervingsinspanningen geleid, waardoor het budget toch nog is overschreden.

*Juridische zaken*
Omdat er geen civiele procedures zijn geweest in 2004, is het budget niet tot volle omvang besteed.

*Communicatie*
De uitgaven van het budget voor nieuwe media zijn sterk achtergebleven. De oorzaak is tweeledig: een abonnement op een formulierengenerator is pas in 2005 afgesloten en met het oog op renovatie in 2005 is terughoudend geïnvesteerd in bestaande websites.

*Informatiebeleid*
Het aantal investeringen in 2004 in innovatieve projecten is achtergebleven bij de verwachtingen.

*ICT-beheer*
Een aantal toepassingen voor het monitoren van systemen is nog in de ontwikkelfase. Dat heeft geleid tot onderuitputting van dit budget.

*Huisvesting*
De schoonmaakkosten zijn hoger dan geraamd. Dat wordt veroorzaakt door interne verhuizingen, verbouwingen, renovaties aan sanitair en dergelijke. Tevens zijn kosten noodzakelijk gebleken voor het afsluiten van een tweetal verzekeringen (brand en collectie) ten behoeve van het Drents Museum.

*Facilitair servicepunt*
De forse onderschrijding wordt veroorzaakt door het niet hoeven aan te spreken van een uit 2003 overgeheveld budget van € 30.000,--. Het budget was bedoeld voor het verrichten van achterstallige werkzaamheden ten behoeve van de Bedrijfshulpverlening. Die werkzaamheden bleken achteraf binnen het reguliere budget te kunnen worden uitgevoerd.

Voor de exploitatiekosten van het toegangs- en registratiesysteem is met ingang van 2004 structureel € 153.000,-- beschikbaar gesteld. Het systeem wordt echter pas in de loop van 2005 in gebruik genomen.

*Restauratieve voorzieningen*
Er is sprake van een stijgend beroep op dienstverlening door de cateraar. Enerzijds is dat het gevolg van extra activiteiten. Anderzijds wordt door de "zittende" organisatie in toenemende mate gebruikgemaakt van de dienstverlening van de cateraar. De extra personeelslasten en materiaalkosten die daarvoor worden gemaakt, kunnen lang niet altijd (volledig) worden doorberekend aan de gebruikers.

*Archief*
Het begrote bedrag is inclusief een eenmalig bedrag van ca. € 300.000,-- voor sanering van de semi-statische archieven. Een project dat loopt tot en met 2007. In 2004 zijn hiervoor nagenoeg geen uitgaven gedaan. Een bedrag van € 290.898,-- wordt overgeheveld naar 2005.

*Drukwerk*
De grootste kostenposten zijn het uitbesteed drukwerk en de centrale en decentrale kopieerapparatuur. Echter, de meeste drukkosten konden worden doorberekend aan interne en externe opdrachtgevers. Per saldo is daardoor een positief resultaat ontstaan.

*Postverzending*
De beschikbare kredieten zijn niet allemaal volledig tot de volle omvang nodig gebleken. Bovendien is een gedeelte ad € 17.000,-- van de portokosten doorbelast aan externe opdrachtgevers.

*Inkoop*
Het voordeel is ontstaan doordat eenmalig, bestemd voor een inkoopdiagnose niet zijn besteed in 2004. Een bedrag van € 33.269,-- wordt daarom overgeheveld naar 2005.

## 3.6. Toelichting op de toerekening van apparaatskosten aan de exploitatie (externe doelstellingen)

In deze paragraaf wordt een toelichting gegeven op de toerekening respectievelijk de dekking van apparaatskosten. Met de dekking is een integrale toerekening van de kosten van de organisatie aan externe beleidsdoelstellingen en investeringen gerealiseerd. De kosten staan als "toegerekende apparaatskosten" vermeld bij de beleidsproducten.

Toelichting op de toerekening van apparaatskosten aan de exploitatie (externe doelstellingen).

| Kostenverdeelstaat (x € 1.000,--) | Begroot | Realisatie | Verschil | V/N |
|---|---|---|---|---|
| Apparaatskosten | 40.296 | | | |
| Apparaatskosten in de loop van het jaar ontstaan | 2.160 | | | |
| Verwacht achterblijven van de apparaatskosten | 244 | 0 | | N |
| Stelpost werkgeversbijdrage premiespaarregeling | 175 | 0 | | V |
| Niet toegewezen apparaatskosten | 131 | 0 | | V |
| | *42.518* | *42.020* | *498* | *V* |
| | | | | |
| Als volgt gespecificeerd: | | | | |
| - naar externe doelstellingen | 41.082 | 40.773 | 309 | V |
| - naar investeringen | 1.436 | 1.247 | 189 | V |
| | *42.518* | *42.020* | *498* | *V* |

Het voordeel op de apparaatskosten in de exploitatie bedraagt dus € 309.000,--. Dit voordeel valt lager uit dan het voordeel op de netto lasten van de organisatie. Dat komt doordat er minder apparaatskosten aan investeringen en werken voor derden zijn toegeschreven dan was begroot.
Apparaatskosten die worden toegerekend aan investeringen (€ 1.072.513,--) worden geactiveerd en er wordt in de komende jaren op afgeschreven. In feite worden daardoor lasten naar de toekomst geschoven.
Apparaatskosten voor werken derden (€ 174.727,--) moeten worden gedekt door inkomsten van derden voor de uitvoering van deze veelal civieltechnische werken.

Verschillen in toegerekende apparaatskosten ontstaan voornamelijk door een verschil tussen de begrote en gerealiseerde personele inzet in uren. Per saldo heeft dit echter geen effect op het rekeningresultaat met uitzondering van een beperkt aantal declarabele uren of apparaatskosten die worden gedekt uit bestemmingsreserves.

### 3.7. Toelichting op de dekking van apparaatskosten en de nacalculatietarieven

| | Begroot | Realisatie | Verschil | V/N |
|---|---|---|---|---|
| Nettolasten kostenverdeelstaat | 42.456 | 42.020 | 436 | V |
| Toegerekende apparaatskosten aan interne doelstellingen | 12.930 | 13.287 | 357 | N |
| Kosten voordeel inclusief apparaatskosten | 55.386 | 55.307 | 79 | V |
| Dekking tijdsverantwoording kostenplaatsen | 33.127 | 33.433 | 306 | V |
| Dekking overhead als gevolg van de opslag wegens interne doelstellingen | 20.099 | 20.682 | 583 | V |
| Dekking voorafgaande aan de nacalculatie | 53.226 | 54.115 | 889 | V |
| Begroot tekort op de kostenverdeelstaat wegens apparaatskosten in de loop van het jaar ontstaan | 2.160 | 1.192 | 968 | V |

De nacalculatie wordt niet functioneel toegerekend aan de externe doelstellingen, maar onder de noemer "saldo kostenverdeelstaat" ten laste van de algemene dekkingsmiddelen hoofdfunctie 0 gebracht. Op dat hoofdstuk zijn ook de "apparaatskosten in de loop van het jaar ontstaan" geraamd.

De nacalculatie is voornamelijk het gevolg van bij begrotingswijziging bijgeraamde apparaatskosten in de loop van het jaar ontstaan van € 2.159.845,--. Deze zijn immers niet in de voorcalculatorische tarieven verwerkt.
De lagere nacalculatie is het gevolg van het voordelige saldo van lagere nettolasten op de kostenverdeelstaat van € 436.000,-- en een hogere dekking wegens tijdschrijven van € 889.000,--. Deze hogere dekking is een gevolg van meer urenverantwoording dan begroot van € 306.000,--.
Van invloed is eveneens dat minder uren dan begroot direct ten laste van externe doelstellingen zijn gebracht tot een bedrag van € 51.000,--. Op interne doelstellingen is daarentegen voor € 357.249,-- meer aan uren verantwoord. Het gaat dan om doelstellingen die worden gerealiseerd waarvoor de stafgroepen verantwoordelijk zijn. Aangezien de interne uren via de opslag overhead ten laste van de externe doelstellingen worden gebracht, is een hogere inzet ook van invloed op de nacalculatie bij de afsluiting van het boekjaar.

# BIJLAGEN

## *Bijlage 1. Staat van onderhanden investeringswerken 2004*

| Omschrijving van het project | Project | Prestatie | Jaar + nummer wijziging | BEGROTING Bruto-investering | Te ontvangen bijdragen in de investering | Netto-investering | REKENING Bruto investeringen t/m 2003 | Bruto investeringen in 2004 | Bruto investeringen t/m 2004 | REKENING Ontvangen bijdragen t/m 2003 | Ontvangen bijdragen in 2004 | Ontvangen bijdragen t/m 2004 | SALDO REK Netto-investering t/m 2004 (kolom 10-13) | RESTANT Restantkrediet lopende projecten (kolom 5-10) | **RESTANT** te ontvangen bijdragen lopende projecten (kolom 6-13) | **RESTANT** SALDO netto investeringsruimte (kolom15-16) | Opmerking rekening |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 | 16 | 17 | |
| **FINANCIËLE VASTE ACTIVA** | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| **Bijdragen aan activa in eigendom van derden** | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| *Grondaankopen* | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden | 17000060 | 6628480 | 1989-1999 | 9.438.627,00 | 0,00 | 9.438.627,00 | 10.321.714,64 | 184.747,80 | 10.506.462,44 | 1.302.013,31 | 0,00 | 1.302.013,31 | 9.204.449,13 | -1.067.835,44 | -1.302.013,31 | 234.177,87 | Grondververving + inrichting gepland tot respectievelijk 2015/2018. |
| *Totaal grondaankopen* | | | | 9.438.627,00 | 0,00 | 9.438.627,00 | 10.321.714,64 | 184.747,80 | 10.506.462,44 | 1.302.013,31 | 0,00 | 1.302.013,31 | 9.204.449,13 | -1.067.835,44 | -1.302.013,31 | 234.177,87 | |
| ***Totaal bijdragen aan activa in eigendom van derden (035101)*** | | | | 9.438.627,00 | 0,00 | 9.438.627,00 | 10.321.714,64 | 184.747,80 | 10.506.462,44 | 1.302.013,31 | 0,00 | 1.302.013,31 | 9.204.449,13 | -1.067.835,44 | -1.302.013,31 | 234.177,87 | |
| **TOTAAL FINANCIËLE VASTE ACTIVA** | | | | 9.438.627,00 | 0,00 | 9.438.627,00 | 10.321.714,64 | 184.747,80 | 10.506.462,44 | 1.302.013,31 | 0,00 | 1.302.013,31 | 9.204.449,13 | -1.067.835,44 | -1.302.013,31 | 234.177,87 | |
| **MATERIELE VASTE ACTIVA** | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| ***Bedrijfsgebouwen*** | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| T en A bouwkundig 2004 | 28000062 | 5280401 | | 640.000,00 | 0,00 | 640.000,00 | 0,00 | 56.492,50 | 56.492,50 | 0,00 | | 0,00 | 56.492,50 | 583.507,50 | 0,00 | 583.507,50 | Project loopt. |
| ***Investeringen onderhanden bedrijfsgebouwen (022101)*** | | | | 640.000,00 | 0,00 | 640.000,00 | 0,00 | 56.492,50 | 56.492,50 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 56.492,50 | 583.507,50 | 0,00 | 583.507,50 | |
| **Vervoermiddelen** | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| **Totaal vervoermiddelen (024101)** | | | | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | |
| ***Onderhanden investering in machines, apparaten en installaties*** | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| *Facilitaire Groep* | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| Vervanging telefooncentrale 2002 | 28000046 | 5280201 | | 279.576,00 | 0,00 | 279.576,00 | 0,00 | 40.038,68 | 40.038,68 | 0,00 | | 0,00 | 40.038,68 | 239.537,32 | 0,00 | 239.537,32 | Verwachting is dat de telefooncentrale in mei/juni 2005 wordt geplaatst. |
| Beveiligingsmaatregelen 2003 | 28000061 | 5280302 | | 62.000,00 | 0,00 | 62.000,00 | 47.722,00 | | 47.722,00 | 0,00 | | 0,00 | 47.722,00 | 14.278,00 | 0,00 | 14.278,00 | In het project T&A wordt beveiliging nog deels aangepast, kleine wijzigingen worden door dit budget opgevangen. |
| Toegang- en aanwezigheidvoorziening installaties B | 28000063 | 5280402 | | 82.300,00 | 0,00 | 82.300,00 | 0,00 | 50.035,16 | 50.035,16 | 0,00 | | 0,00 | 50.035,16 | 32.264,84 | 0,00 | 32.264,84 | Project loopt. |
| Vervanging vloerbedekking oudbouw 2004 | 28000065 | 5280404 | | 156.100,00 | 0,00 | 156.100,00 | 0,00 | | 0,00 | 0,00 | | 0,00 | 0,00 | 156.100,00 | 0,00 | 156.100,00 | Project loopt. |
| Meubilair hal 2004 | 28000066 | 5280405 | | 39.025,00 | 0,00 | 39.025,00 | 0,00 | | 0,00 | 0,00 | | 0,00 | 0,00 | 39.025,00 | 0,00 | 39.025,00 | Wordt besteed binnen T&A-project. Dit project is nu gaande. |
| Besturings- en regelsysteem verwarmings- en luchtverversingsinstallatie 2004 | 28000067 | 5280406 | | 58.538,00 | 0,00 | 58.538,00 | 0,00 | | 0,00 | 0,00 | | 0,00 | 0,00 | 58.538,00 | 0,00 | 58.538,00 | Het systeem is economisch afgeschreven. Technisch bezien voldoet het nog. Halverwege dit jaar zal duidelijk zijn wanneer het systeem vervangen zal worden. |
| Vervanging hardware DTP | 28000068 | 5280407 | | 29.269,00 | 0,00 | 29.269,00 | 0,00 | | 0,00 | 0,00 | | 0,00 | 0,00 | 29.269,00 | 0,00 | 29.269,00 | Apparatuur is zowel economisch als technisch afgeschreven. In 2005 zal over worden gegaan tot vervanging. |
| *Totaal Facilitaire Groep* | | | | 706.808,00 | 0,00 | 706.808,00 | 47.722,00 | 90.073,84 | 137.795,84 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 137.795,84 | 569.012,16 | 0,00 | 569.012,16 | |
| *Stafgroep Automatisering* | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| Probis-doc (e-government 2002) | 27000131 | 5270202 | | 490.376,00 | 0,00 | 490.376,00 | 209.387,29 | 6.800,00 | 216.187,29 | 0,00 | | 0,00 | 216.187,29 | 274.188,71 | 0,00 | 274.188,71 | Investeringsvoorstel voor restant is voorgelegd aan directie. |
| Basisvoorzieningen autom. Statenleden 2003 | 27000147 | 5270303 | | 62.440,00 | 0,00 | 62.440,00 | 0,00 | 21.125,03 | 21.125,03 | 0,00 | | 0,00 | 21.125,03 | 41.314,97 | 0,00 | 41.314,97 | Restant voor vernieuwing SIS. |
| Verv. Probis hardware | 27000258 | 5270401 | | 276.675,00 | 0,00 | 276.675,00 | 0,00 | 55.184,38 | 55.184,38 | 0,00 | | 0,00 | 55.184,38 | 221.490,62 | 0,00 | 221.490,62 | Vervanging vindt plaats in 2005. |
| *Totaal Stafgroep Automatisering* | | | | 829.491,00 | 0,00 | 829.491,00 | 209.387,29 | 83.109,41 | 292.496,70 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 292.496,70 | 536.994,30 | 0,00 | 536.994,30 | |
| ***Totaal onderhanden investering in machines, apparaten en installaties (025101)*** | | | | 1.536.299,00 | 0,00 | 1.536.299,00 | 257.109,29 | 173.183,25 | 430.292,54 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 430.292,54 | 1.106.006,46 | 0,00 | 1.106.006,46 | |
| **Grond-, weg- en waterbouwkundige werken** | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| *Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan 1998* | | | PS 03-11-1997 | | | | | | | | | | | | | | |
| Aanpassen bruggen Norgervaart-Hoogersmilde N371 | 12000086 | 6309806 | 8A206 | 117.075,00 | 0,00 | 117.075,00 | 58.538,03 | | 58.538,03 | 0,00 | | 0,00 | 58.538,03 | 58.536,97 | 0,00 | 58.536,97 | Project bevindt zich in de onderzoeksfase, uitvoering wordt verwacht in 2007. |
| Maatregelen Havelterbrug/1e Uffelterbrug 60 km N371 | 12000088 | 6309810 | 8A210 | 292.688,00 | 58.538,00 | 234.150,00 | 0,00 | | 0,00 | 0,00 | | 0,00 | 0,00 | 292.688,00 | 58.538,00 | 234.150,00 | Project is technisch gereed, de afrekening in 2005. |
| *Totaal Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan 1998* | | | | 409.763,00 | 58.538,00 | 351.225,00 | 58.538,03 | 0,00 | 58.538,03 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 58.538,03 | 351.224,97 | 58.538,00 | 292.686,97 | |
| *Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan 1999* | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| Bewegwijzeringsplan | 12000098 | 6309903 | 9A103 | 273.807,00 | 9.757,00 | 264.050,00 | 50.000,00 | 139.475,01 | 189.475,01 | 0,00 | | 0,00 | 189.475,01 | 84.331,99 | 9.757,00 | 74.574,99 | Bebording moet worden aangepast aan richtlijnen Duurzaam Veilig. |
| Fiets- en bromfietsmaatregelen | 12000099 | 6309905 | 9A105 | 97.563,00 | 81.621,00 | 15.942,00 | 61.770,46 | 35.656,07 | 97.426,53 | 81.621,13 | | 81.621,13 | 15.805,40 | 136,47 | -0,13 | 136,60 | Gezamenlijk budget met 12000709, uitvoering in 2005. |
| Vervanging VRI Dieverbrug door rotonde N371 | 12000100 | 6309909 | 9A209 | 312.201,00 | 156.100,00 | 156.101,00 | 657.154,82 | | 657.154,82 | 385.056,04 | 102.828,38 | 487.884,42 | 169.270,40 | -344.953,82 | -331.784,42 | -13.169,40 | Project is technisch gereed, de afrekening in 2005. |
| Haltevoorzieningen N372 | 12000101 | 6309913 | 9A213 | 29.269,00 | 0,00 | 29.269,00 | 0,00 | | 0,00 | 0,00 | | 0,00 | 0,00 | 29.269,00 | 0,00 | 29.269,00 | Project is technisch gereed. |
| Programma verbeteren haltes X-VVI | 12000105 | 6309927 | 9A127 | 185.370,00 | 0,00 | 185.370,00 | 196.765,16 | | 196.765,16 | 0,00 | | 0,00 | 196.765,16 | -11.395,16 | 0,00 | -11.395,16 | Haltevoorzieningen langs N371, N372, N 373, N378 en N386 zijn geoptimaliseerd. |
| Herinrichting traject Klijndijk-Valthe-Valthermond N379 | 12000107 | 6309942 | 9A242 | 1.561.004,00 | 780.502,00 | 780.502,00 | 287.477,80 | 397,13 | 287.874,93 | 0,00 | | 0,00 | 287.874,93 | 1.273.129,07 | 780.502,00 | 492.627,07 | Afrekening in 2005. |
| Reconstructie Tynaarlo N386 | 12000109 | 6309954 | 9A254 | 2.292.129,00 | 1.371.133,00 | 920.996,00 | 1.179.420,84 | 53.941,04 | 1.233.361,88 | 54.058,07 | 24.684,17 | 78.742,24 | 1.154.619,64 | 1.058.767,12 | 1.292.390,76 | -233.623,64 | Project technisch gereed, afrekening naar subsidiënt kan in de loop van 2005. |
| Programma verbeteren haltes infra | 12000134 | 6319927 | 9A127 | 185.370,00 | 92.685,00 | 92.685,00 | 104.212,72 | | 104.212,72 | 150.217,35 | | 150.217,35 | -46.004,63 | 81.157,28 | -57.532,35 | 138.689,63 | Haltevoorzieningen langs N371, N372, N 373, N378 en N386 zijn geoptimaliseerd. |
| Emmen-Ter Apel N391 | 12000136 | 6319956 | 9A256 | 14.627.973,00 | 10.692.877,00 | 3.935.096,00 | 11.291.637,19 | | 11.291.637,19 | 9.777.359,30 | | 9.777.359,30 | 1.514.277,89 | 3.336.335,81 | 915.517,70 | 2.420.818,11 | Wordt gecontroleerd door Europese Commissie. |
| *Totaal Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan 1999* | | | | 19.564.686,00 | 13.184.675,00 | 6.380.011,00 | 13.828.438,99 | 229.469,25 | 14.057.908,24 | 10.448.311,89 | 127.512,55 | 10.575.824,44 | 3.482.083,80 | 5.506.777,76 | 2.608.850,56 | 2.897.927,20 | |
| *Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan 2000* | | | PS 6-10-1999 | | | | | | | | | | | | | | |
| Fietsbrug busstation Dieverbrug N371 | 12000061 | 6300006 | 0A206 | 390.251,00 | 390.251,00 | 0,00 | 448.696,32 | 538,68 | 449.235,00 | 0,00 | | 0,00 | 449.235,00 | -58.984,00 | 390.251,00 | -449.235,00 | Project technisch gereed financiële afrekening in 2005. |
| Omgeving Lokbrug | 12000062 | 6300010 | 0A210 | 19.513,00 | 0,00 | 19.513,00 | 0,00 | | 0,00 | 0,00 | | 0,00 | 0,00 | 19.513,00 | 0,00 | 19.513,00 | Technische uitvoering 2006. |
| Bebouwde kom Roswinkel-Rijksgrens | 12000065 | 6300045 | 0A245 | 292.688,00 | 146.344,00 | 146.344,00 | 727.219,90 | 1.060,00 | 728.279,90 | 418.528,47 | 94.628,33 | 513.156,80 | 215.123,10 | -435.591,90 | -366.812,80 | -68.779,10 | Financiële afronding in 2005. |
| Multimodaal knooppunt OV Borger-Gieten | 12000112 | 6310021 | 0A221 | 686.842,00 | 624.401,00 | 62.441,00 | 80.718,65 | | 80.718,65 | 0,00 | | 0,00 | 80.718,65 | 606.123,35 | 624.401,00 | -18.277,65 | Project in ontwerpfase. |
| Knooppunten stedelijke centra 2000 | 12000024 | 6310025 | 0A125 | 390.251,00 | 0,00 | 390.251,00 | 7.337,30 | | 7.337,30 | 0,00 | | 0,00 | 7.337,30 | 382.913,70 | 0,00 | 382.913,70 | Project bevindt zich in de voorbereidingsfase. |
| Knooppunten landelijkgebied | 12000025 | 6310026 | 0A126 | 390.251,00 | 0,00 | 390.251,00 | 122.350,21 | 11.983,27 | 134.333,48 | 0,00 | | 0,00 | 134.333,48 | 255.917,52 | 0,00 | 255.917,52 | Project bevindt zich in de voorbereidingsfase. |
| Programma verbeteren haltes 2000 | 12000026 | 6310027 | 0A127 | 585.376,00 | 439.033,00 | 146.343,00 | 44.265,32 | 249.945,27 | 294.210,59 | 6.209,10 | 1.625,00 | 7.834,10 | 286.376,49 | 291.165,41 | 431.198,90 | -140.033,49 | Haltevoorzieningen langs N371, N372, N 373, N378 en N386 zijn geoptimaliseerd. |
| Aansl Sleen-Erm diverse maatregelen 0A236 | 12000114 | 6310036 | 0A236 | 688.576,00 | 292.688,00 | 395.888,00 | 611.220,97 | | 611.220,97 | 43.341,79 | | 43.341,79 | 567.879,18 | 77.355,03 | 249.346,21 | -171.991,18 | Project technisch nagenoeg gereed, moet gedeclareerd worden bij derden. |
| Fietstunnel Altena N386 | 12000135 | 6310056 | 0A255 | 585.376,00 | 439.033,00 | 146.343,00 | 148.266,77 | 393.137,78 | 541.404,55 | 25.595,58 | 980,00 | 26.575,58 | 514.828,97 | 43.971,45 | 412.457,42 | -368.485,97 | Uitvoering is gestart. |
| Integrale verkeershandhaving | 12000030 | 6310057 | 0A157 | 277.078,00 | 0,00 | 277.078,00 | 111.496,29 | 14.042,50 | 125.538,79 | 0,00 | | 0,00 | 125.538,79 | 151.539,21 | 0,00 | 151.539,21 | Laatste ontwikkeling verwacht in 2005. |
| Rogat | 12000031 | 6310060 | 0A260 | 1.170.753,00 | 741.477,00 | 429.276,00 | 796.349,55 | -2.248,02 | 794.101,53 | 352.244,39 | | 352.244,39 | 441.857,14 | 376.651,47 | 389.232,61 | -12.581,14 | Financiele afronding in 2005. |
| Herinrichting Dalen-Zweeloo | 12000117 | 6310073 | 0A273 | 2.731.757,00 | 2.419.556,00 | 312.201,00 | 298.519,95 | 86.992,55 | 385.512,50 | 1.582,00 | 1.710,00 | 3.292,00 | 382.220,50 | 2.346.244,50 | 2.416.264,00 | -70.019,50 | Uitvoering in 2005. |
| Omgeving Dieverbrug | 12000118 | 6310078 | 0A278 | 117.075,00 | 0,00 | 117.075,00 | 98.683,50 | | 98.683,50 | 0,00 | | 0,00 | 98.683,50 | 18.391,50 | 0,00 | 18.391,50 | Project technisch gereed financiële afrekening in 2005. |
| *Totaal Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan 2000* | | | | 8.325.787,00 | 5.492.783,00 | 2.833.004,00 | 3.495.124,73 | 755.452,03 | 4.250.576,76 | 847.501,33 | 98.943,33 | 946.444,66 | 3.304.132,10 | 4.075.210,24 | 4.546.338,34 | -471.128,10 | |

| Omschrijving van het project | Project | Prestatie | Jaar + nummer wijziging | BEGROTING Bruto-investering | Te ontvangen bijdragen in de investering | Netto-investering | REKENING Bruto investeringen t/m 2003 | Bruto investeringen in 2004 | Bruto investeringen t/m 2004 | REKENING Ontvangen bijdragen t/m 2003 | Ontvangen bijdragen in 2004 | Ontvangen bijdragen t/m 2004 | SALDO REK Netto-investering t/m 2004 (kolom 10-13) | RESTANT Restantkrediet lopende projecten (kolom 5-10) | **RESTANT** te ontvangen bijdragen lopende projecten (kolom 6-13) | **RESTANT** SALDO netto investeringsruimte (kolom15-16) | Opmerking rekening |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 | 16 | 17 | |
| *Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan 2001* | | | PS 10-2000 | | | | | | | | | | | | | | |
| (N364) Norgervaart-Hoogersmilde(omg. bruggen) | 12000066 | 6300102 | 6300102 | 58.538,00 | 0,00 | 58.538,00 | 0,00 | | 0,00 | 0,00 | | 0,00 | 0,00 | 58.538,00 | 0,00 | 58.538,00 | Er wordt een totale bruggen visie ontwikkeld, technische uitvoering in 2007. |
| (N373) Herinrichting bebouwde kom Langeloo | 12000068 | 6300117 | 6300117 | 275.613,00 | 58.538,00 | 217.075,00 | 96.429,16 | 461.516,82 | 557.945,98 | 0,00 | 1.500,00 | 1.500,00 | 556.445,98 | -282.332,98 | 57.038,00 | -339.370,98 | Technische uitvoering 2006. |
| (N379) Snelheidscontrole/herinrichting diverse kruispunten | 12000010 | 6300139 | 6300139 | 312.201,00 | 156.100,00 | 156.101,00 | 31,72 | | 31,72 | 0,00 | | 0,00 | 31,72 | 312.169,28 | 156.100,00 | 156.069,28 | Financiële afronding in 2005. |
| (N851) Oostelijke op- en afritten A32/N851 | 12000069 | 6300152 | 6300152 | 487.813,00 | 195.125,00 | 292.688,00 | 543.728,51 | 3.494.476,01 | 4.038.204,52 | 6.849,98 | 1.699.832,00 | 1.706.681,98 | 2.331.522,54 | -3.550.391,52 | -1.511.556,98 | -2.038.834,54 | Project technisch gereed financiële afrekening in 2005. |
| (N855) Herinrichting bebouwde kom Dieverbrug | 12000071 | 6300168 | 6300168 | 156.100,00 | 58.538,00 | 97.562,00 | 18.955,40 | | 18.955,40 | 0,00 | | 0,00 | 18.955,40 | 137.144,60 | 58.538,00 | 78.606,60 | Project technisch gereed financiële afrekening in 2005. |
| (855) Herinrichting Diever/Kalteren | 12000072 | 6300169 | 6300169 | 351.227,00 | 195.126,00 | 156.101,00 | 5.922,95 | 24.928,16 | 30.851,11 | 0,00 | | 0,00 | 30.851,11 | 320.375,89 | 195.126,00 | 125.249,89 | Project technisch gereed financiële afrekening in 2005. |
| Bewegwijzeringsplan 2001 | 12000074 | 6300177 | 6300177 | 78.050,00 | 0,00 | 78.050,00 | 50.423,86 | 2.675,00 | 53.098,86 | 0,00 | | 0,00 | 53.098,86 | 24.951,14 | 0,00 | 24.951,14 | Bewegwijzering wordt aangepast aan de standaardnormen van Duurzaam Veilig. |
| Aansluiting N34/N386 Zuidlaren diverse maatregelen | 12000128 | 6310150 | 6310150 | 897.577,00 | 588.499,00 | 309.078,00 | 8.828,10 | 257.195,50 | 266.023,60 | 0,00 | 589.542,78 | 589.542,78 | -323.519,18 | 631.553,40 | -1.043,78 | 632.597,18 | Werkzaamheden starten in 2005. |
| Aanleg carpoolplaatsen | 12000130 | 6310170 | 6310170 | 273.176,00 | 78.050,00 | 195.126,00 | 34.125,01 | 33.106,27 | 67.231,28 | 0,00 | | 0,00 | 67.231,28 | 205.944,72 | 78.050,00 | 127.894,72 | In uitvoering. |
| Programma Verbetering haltes 2001 | 12000131 | 6310174 | 6310174 | 585.376,00 | 439.033,00 | 146.343,00 | 104.329,34 | 193.735,30 | 298.064,64 | 0,00 | | 0,00 | 298.064,64 | 287.311,36 | 439.033,00 | -151.721,64 | Haltevoorzieningen langs N371, N372, N 373, N378 en N386 zijn geoptimaliseerd. |
| Knooppunten stedelijke centra 2001 | 12000132 | 6310175 | 6310175 | 390.251,00 | 97.563,00 | 292.688,00 | 0,00 | | 0,00 | 0,00 | | 0,00 | 0,00 | 390.251,00 | 97.563,00 | 292.688,00 | Project bevindt zich in de voorbereidingsfase. |
| *Totaal Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan 2001* | | | | 3.865.922,00 | 1.866.572,00 | 1.999.350,00 | 862.774,05 | 4.467.633,06 | 5.330.407,11 | 6.849,98 | 2.290.874,78 | 2.297.724,76 | 3.032.682,35 | -1.464.485,11 | -431.152,76 | -1.033.332,35 | |
| *Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan 2002* | | | PS 10-2001 | | | | | | | | | | | | | | |
| Peizermade herinrichting bebouwde kom | 12000520 | 6300206 | | 172.000,00 | 0,00 | 172.000,00 | 39.569,70 | 269.459,05 | 309.028,75 | 0,00 | 1.530,00 | 1.530,00 | 307.498,75 | -137.028,75 | -1.530,00 | -135.498,75 | Project bevindt zich in afrondingsfase. Vanuit het budget Haltevoorzieningen wordt een bijdrage gedaan. |
| Omgeving Elp: herinrichting | 12000523 | 6300212 | | 430.000,00 | 0,00 | 430.000,00 | 236.273,61 | 939,79 | 237.213,40 | 1.700,00 | 30.158,25 | 31.858,25 | 205.355,15 | 192.786,60 | -31.858,25 | 224.644,85 | Project is grotendeels technisch gereed. |
| Hageneind Tynaarlo Gemeente werf: reconstructie | 12000530 | 6300238 | | 387.000,00 | 220.160,00 | 166.840,00 | -2.621,12 | 673.584,40 | 670.963,28 | 409.763,22 | 244.267,90 | 654.031,12 | 16.932,16 | -283.963,28 | -433.871,12 | 149.907,84 | Technisch gereed, maar de afrekening tbv een GDU kan pas in 2005. |
| Oostelijke op- en afritten A32 / N851 2A40 | 12000069 | 6300240 | | 673.380,00 | 580.500,00 | 92.880,00 | 0,00 | | 0,00 | 0,00 | | 0,00 | 0,00 | 673.380,00 | 580.500,00 | 92.880,00 | Project technisch gereed, maar bevindt zich nog in de garantiefase. |
| Ziekenhuis Meppel reconstructie kruispunt 2A41 | 12000531 | 6300241 | | 1.781.000,00 | 580.500,00 | 1.200.500,00 | 40.708,59 | 6.130,46 | 46.839,05 | 0,00 | | 0,00 | 46.839,05 | 1.734.160,95 | 580.500,00 | 1.153.660,95 | Project technisch gereed, maar bevindt zich nog in de garantiefase. |
| Blankenstein; reconstructie aansluiting 2A42 | 12000532 | 6300242 | | 292.400,00 | 223.600,00 | 68.800,00 | 31.487,69 | 471,34 | 31.959,03 | 0,00 | | 0,00 | 31.959,03 | 260.440,97 | 223.600,00 | 36.840,97 | Project technisch gereed, maar bevindt zich nog in de garantiefase. |
| Veenhuizen: diverse maatregelen | 12000539 | 6300260 | | 473.000,00 | 129.000,00 | 344.000,00 | 14.750,00 | 7.500,00 | 22.250,00 | 0,00 | | 0,00 | 22.250,00 | 450.750,00 | 129.000,00 | 321.750,00 | project is vertraagd. |
| Dynamische verkeersdrempel De Kiel N376 | 12000628 | 6300294 | | 107.560,00 | 0,00 | 107.560,00 | 83.670,62 | | 83.670,62 | 0,00 | | 0,00 | 83.670,62 | 23.889,38 | 0,00 | 23.889,38 | Maatregelen zullen gelijktijdig met het normale onderhoud worden uitgevoerd in 2005. |
| *Totaal Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan 2002* | | | | 4.316.340,00 | 1.733.760,00 | 2.582.580,00 | 443.839,09 | 958.085,04 | 1.401.924,13 | 411.463,22 | 275.956,15 | 687.419,37 | 714.504,76 | 2.914.415,87 | 1.046.340,63 | 1.868.075,24 | |
| *Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan 2003* | | | PS 10-2001 | | | | | | | | | | | | | | |
| Hooilanden reconstructie N372 | 12000521 | 6300301 | | 516.000,00 | 206.400,00 | 309.600,00 | 427.431,95 | 13.199,50 | 440.631,45 | 126.079,22 | 360,00 | 126.439,22 | 314.192,23 | 75.368,55 | 79.960,78 | -4.592,23 | Project is technisch afgerond, de afrekening zal worden opgemaakt. |
| N378 Gasselternijveen herinrichting bebouwde kom | 12000705 | 6300305 | | 701.000,00 | 303.000,00 | 398.000,00 | 10.491,49 | 509.074,16 | 519.565,65 | 0,00 | 11.565,63 | 11.565,63 | 508.000,02 | 181.434,35 | 291.434,37 | -110.000,02 | Project technisch gereed, bevindt zich nu in de garantieperiode. |
| N379 Drouwendermond reconstructie | 12000707 | 6300307 | | 548.000,00 | 129.000,00 | 419.000,00 | 1.622,25 | 241.390,88 | 243.013,13 | 0,00 | | 0,00 | 243.013,13 | 304.986,87 | 129.000,00 | 175.986,87 | Project is technisch gereed. Financiële afrekening in 2005. |
| N379 Aansluiting N378 | 12000708 | 6300308 | | 604.400,00 | 232.200,00 | 372.200,00 | 5.759,32 | 277.201,89 | 282.961,21 | 0,00 | 5.537,28 | 5.537,28 | 277.423,93 | 321.438,79 | 226.662,72 | 94.776,07 | Project grotendeels technisch gereed. |
| N855 Bebouwde kom Nijensleek heunr. tot gow | 12000709 | 6300310 | | 172.000,00 | | 172.000,00 | 0,00 | | 0,00 | 0,00 | | 0,00 | 0,00 | 172.000,00 | 0,00 | 172.000,00 | Project wordt aangepast in 2005 extra budget beschikbaar gesteld. |
| N855 Vledder Frederiksoord heunr. tot ETW | 12000710 | 6300311 | | 293.000,00 | | 293.000,00 | 0,00 | 284,28 | 284,28 | 0,00 | 720,00 | 720,00 | -435,72 | 292.715,72 | -720,00 | 293.435,72 | Technisch gereed, maar de afrekening moet nog ontvangen worden. |
| Bermverharding | 12000711 | 6300322 | | 258.000,00 | | 258.000,00 | 0,00 | 60.000,00 | 60.000,00 | 0,00 | | 0,00 | 60.000,00 | 198.000,00 | 0,00 | 198.000,00 | In uitvoering. |
| Knooppunten stedelijk centra 2003 | 12000714 | 6300313 | | 390.250,00 | 195.125,00 | 195.125,00 | 0,00 | | 0,00 | 0,00 | | 0,00 | 0,00 | 390.250,00 | 195.125,00 | 195.125,00 | Project bevindt zich in de voorbereidingsfase. |
| N854 Aansluiting Zweelo N381 rotondes | 12000715 | 6300309 | | 812.000,00 | | 812.000,00 | 15.875,80 | 507.773,05 | 523.648,85 | 0,00 | 840,00 | 840,00 | 522.808,85 | 288.351,15 | -840,00 | 289.191,15 | Project technisch uitgevoerd, kosten volgen nog. |
| OV, transferuim Hoogkerk | 12000716 | 6300302 | | 860.000,00 | 430.000,00 | 430.000,00 | 0,00 | | 0,00 | 0,00 | | 0,00 | 0,00 | 860.000,00 | 430.000,00 | 430.000,00 | Provincie deelnemer is aan het project, afhankelijk van planning partners. |
| *Totaal Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan 2003* | | | | 5.154.650,00 | 1.495.725,00 | 3.658.925,00 | 461.180,81 | 1.608.923,76 | 2.070.104,57 | 126.079,22 | 19.022,91 | 145.102,13 | 1.925.002,44 | 3.084.545,43 | 1.350.622,87 | 1.733.922,56 | |
| *Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan 2004* | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| N381 Aansluiting N34 aanleg rotondes | 12000800 | 6300401 | | 1.000.000,00 | 0,00 | 1.000.000,00 | 1.021,46 | 561.966,45 | 562.987,91 | 0,00 | 840,00 | 840,00 | 562.147,91 | 437.012,09 | -840,00 | 437.852,09 | Project technisch gereed, maar bevindt zich nu in de uitvoeringsfase. |
| N377 Aansluiting N34 aanleg rotondes | 12000801 | 6300402 | | 1.100.000,00 | 90.000,00 | 1.010.000,00 | 1.277,31 | 588,91 | 1.866,22 | 0,00 | | 0,00 | 1.866,22 | 1.098.133,78 | 90.000,00 | 1.008.133,78 | Uitgesteld naar 2006. |
| N857 Reconstructie Mariënkamp | 12000810 | 6300404 | | 100.000,00 | 0,00 | 100.000,00 | 0,00 | 4.632,94 | 4.632,94 | 0,00 | | 0,00 | 4.632,94 | 95.367,06 | 0,00 | 95.367,06 | Project bevindt zich in planvormingsfase. |
| N853 Ontsluiting Vierslagen | 12000812 | 6300405 | | 1.500.000,00 | 750.000,00 | 750.000,00 | 0,00 | 29.715,12 | 29.715,12 | 0,00 | | 0,00 | 29.715,12 | 1.470.284,88 | 750.000,00 | 720.284,88 | Plan in ontwikkelfase. |
| N382 Rotonde Euregioweg | 12000807 | 6300407 | | 650.000,00 | 0,00 | 650.000,00 | 0,00 | 101.040,68 | 101.040,68 | 0,00 | | 0,00 | 101.040,68 | 548.959,32 | 0,00 | 548.959,32 | Uitvoering in 2005. |
| N374 Reconstructie Bruntinge-Tiendeveen | 12000803 | 6300408 | | 450.000,00 | 0,00 | 450.000,00 | 0,00 | 25.400,20 | 25.400,20 | 0,00 | | 0,00 | 25.400,20 | 424.599,80 | 0,00 | 424.599,80 | Uitvoering in 2005. |
| Studie Rondweg N372 Peizermade | 12000823 | 6300409 | | 10.000,00 | 0,00 | 10.000,00 | 0,00 | | 0,00 | 0,00 | | 0,00 | 0,00 | 10.000,00 | 0,00 | 10.000,00 | |
| N386 Rot. Meerweg Tynaarlo | 12000809 | 6300411 | | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 474.475,13 | 474.475,13 | 0,00 | 1.120,00 | 1.120,00 | 473.355,13 | -474.475,13 | -1.120,00 | -473.355,13 | Project is technisch gereed. Inkomsten moeten nog gedeclareerd worden. |
| Planstudie A28 (Meppel-Zwolle) | 12000821 | 6300421 | | 250.000,00 | 0,00 | 250.000,00 | 0,00 | | 0,00 | 0,00 | | 0,00 | 0,00 | 250.000,00 | 0,00 | 250.000,00 | Planstudie gaat niet door, middelen worden ingezet voor uitvoeringsmaatregelen. |
| Actualisering visie Bundel N372 | 12000822 | 6300422 | | 75.000,00 | 0,00 | 75.000,00 | 0,00 | | 0,00 | 0,00 | | 0,00 | 0,00 | 75.000,00 | 0,00 | 75.000,00 | Visievorming is gereed; wordt gestart in 2005. |
| N381 Herinrichting tot stroomweg | 12000806 | 6300423 | | 4.400.000,00 | 1.400.000,00 | 3.000.000,00 | 0,00 | 2.005.774,75 | 2.005.774,75 | 0,00 | 1.650,00 | 1.650,00 | 2.004.124,75 | 2.394.225,25 | 1.398.350,00 | 995.875,25 | Traject Beilen-Hoogersmilde gereed. In 2006 verdere realisatie. |
| N371 Aansluiting N381 | 12000802 | 6300425 | | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 2.518,54 | 2.518,54 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 2.518,54 | -2.518,54 | 0,00 | -2.518,54 | |
| *Totaal Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan 2004* | | | | 9.535.000,00 | 2.240.000,00 | 7.295.000,00 | 2.298,77 | 3.206.112,72 | 3.208.411,49 | 0,00 | 3.610,00 | 3.610,00 | 3.204.801,49 | 6.326.588,51 | 2.236.390,00 | 4.090.198,51 | |
| *Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan 2005* | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| Aggloliner | 12000925 | 6300501 | | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | | 0,00 | 0,00 | 298.151,79 | 298.151,79 | -298.151,79 | 0,00 | -298.151,79 | 298.151,79 | Uitvoering in 2005. |
| *Totaal Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan 2005* | | | | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 298.151,79 | 298.151,79 | -298.151,79 | 0,00 | -298.151,79 | 298.151,79 | |
| Totaal Provinciaal Verkeers- en Vervoerplan | | | | 51.172.148,00 | 26.072.053,00 | 25.100.095,00 | 19.152.194,47 | 11.225.675,86 | 30.377.870,33 | 11.840.205,64 | 3.114.071,51 | 14.954.277,15 | 15.423.593,18 | 20.794.277,67 | 11.117.775,85 | 9.676.501,82 | |
| **Totaal onderhanden grond-, weg- en waterbouwkundige werken (023101)** | | | | 51.172.148,00 | 26.072.053,00 | 25.100.095,00 | 19.152.194,47 | 11.225.675,86 | 30.377.870,33 | 11.840.205,64 | 3.114.071,51 | 14.954.277,15 | 15.423.593,18 | 20.794.277,67 | 11.117.775,85 | 9.676.501,82 | |
| **TOTAAL MATERIELE VASTE ACTIVA** | | | | 53.348.447,00 | 26.072.053,00 | 27.276.394,00 | 19.409.303,76 | 11.455.351,61 | 30.864.655,37 | 11.840.205,64 | 3.114.071,51 | 14.954.277,15 | 15.910.378,22 | 22.483.791,63 | 11.117.775,85 | 11.366.015,78 | |
| **Totaal-generaal lopende eigen projecten** | | | | 62.787.074,00 | 26.072.053,00 | 36.715.021,00 | 29.731.018,40 | 11.640.099,41 | 41.371.117,81 | 13.142.218,95 | 3.114.071,51 | 16.256.290,46 | 25.114.827,35 | 21.415.956,19 | 9.815.762,54 | 11.600.193,65 | |

| Omschrijving van het project | Project | Prestatie | Jaar + nummer wijziging | BEGROTING Bruto-investering | Te ontvangen bijdragen in de investering | Netto-investering | REKENING Bruto investeringen t/m 2003 | Bruto investeringen in 2004 | Bruto investeringen t/m 2004 | REKENING Ontvangen bijdragen t/m 2003 | Ontvangen bijdragen in 2004 | Ontvangen bijdragen t/m 2004 | SALDO REK Netto-investering t/m 2004 (kolom 10-13) | RESTANT Restantkrediet lopende projecten (kolom 5-10) | **RESTANT** te ontvangen bijdragen lopende projecten (kolom 6-13) | **RESTANT** SALDO netto investeringsruimte (kolom15-16) | Opmerking rekening |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 | 16 | 17 | |
| **Afgesloten projecten** | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| Inrichting GS-kamers | 28000042 | 5280301 | 2001 | 187.710,13 | 0,00 | 187.710,13 | 187.310,35 | | 187.310,35 | 0,00 | | 0,00 | 187.310,35 | 399,78 | 0,00 | 399,78 | |
| Dienstauto bodediensten 2003 | 28000049 | 5280301 | | 12.700,00 | 0,00 | 12.700,00 | 10.608,50 | | 10.608,50 | 0,00 | | 0,00 | 10.608,50 | 2.091,50 | 0,00 | 2.091,50 | |
| Vervangen telefooncentrale (piepers) | 28000041 | 5280102 | | 32.625,00 | 0,00 | 32.625,00 | 33.633,48 | | 33.633,48 | 0,00 | | 0,00 | 33.633,48 | -1.008,48 | 0,00 | -1.008,48 | |
| Vervanging meubilair 2002 | 28000048 | 5280203 | | 54.635,23 | 0,00 | 54.635,23 | 46.830,00 | | 46.830,00 | 0,00 | | 0,00 | 46.830,00 | 7.805,23 | 0,00 | 7.805,23 | |
| Dienstauto CvdK (02-NJ-GP) | 21000022 | 6210301 | | 23.000,00 | 0,00 | 23.000,00 | 16.992,57 | | 16.992,57 | | | 0,00 | 16.992,57 | 6.007,43 | 0,00 | 6.007,43 | |
| DITO INTERREG 2002 | 27000140 | 5270207 | | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 126.872,50 | 13.010,86 | 139.883,36 | 135.851,36 | 4.032,00 | 139.883,36 | 0,00 | -139.883,36 | -139.883,36 | 0,00 | |
| Basisvoorzieningen 2003 | 27000146 | 5270302 | | 46.830,00 | 0,00 | 46.830,00 | 41.109,69 | 6.853,28 | 47.962,97 | 0,00 | | 0,00 | 47.962,97 | -1.132,97 | 0,00 | -1.132,97 | |
| Stateninfo-systeem 2003 | 27000148 | 5270304 | | 133.411,00 | 0,00 | 133.411,00 | 128.469,11 | 7.078,65 | 135.547,76 | 0,00 | | 0,00 | 135.547,76 | -2.136,76 | 0,00 | -2.136,76 | |
| Basisvoorziening ICT 2004 | 27000259 | 5270402 | | 80.782,00 | 0,00 | 80.782,00 | 0,00 | 80.028,25 | 80.028,25 | 0,00 | | 0,00 | 80.028,25 | 753,75 | 0,00 | 753,75 | |
| Subsidievolgsysteem | 27000350 | 5270403 | | 95.000,00 | 0,00 | 95.000,00 | 0,00 | 108.242,50 | 108.242,50 | 0,00 | | 0,00 | 108.242,50 | -13.242,50 | 0,00 | -13.242,50 | Overschrijding toe te schrijven aan opnemen ontwikkeling IWP 2004. |
| Herinrichting Nieuw-Weerdinge c.a. N364 | 12000059 | 6300002 | 0A202 | 1.365.879,00 | 1.209.778,00 | 156.101,00 | 1.876.456,49 | 1.947,82 | 1.878.404,31 | 1.814.058,50 | | 1.814.058,50 | 64.345,81 | -512.525,31 | -604.280,50 | 91.755,19 | |
| Drentse Aa: inrichting landelijk gebied | 12000073 | 6300173 | 6300173 | 78.050,00 | 0,00 | 78.050,00 | 5.860,54 | | 5.860,54 | 0,00 | | 0,00 | 5.860,54 | 72.189,46 | 0,00 | 72.189,46 | |
| Schoonloo: herinrichting bebouwde kom | 12000522 | 6300211 | | 58.480,00 | 0,00 | 58.480,00 | 0,00 | | 0,00 | 0,00 | | 0,00 | 0,00 | 58.480,00 | 0,00 | 58.480,00 | |
| Nieuw-Buinen: reconstructie Noorder- en Zuiderdiep | 12000526 | 6300226 | | 487.620,00 | 365.500,00 | 122.120,00 | 434.841,52 | 9.530,08 | 444.371,60 | 1.626,00 | 306.727,48 | 308.353,48 | 136.018,12 | 43.248,40 | 57.146,52 | -13.898,12 | |
| 1e Exloërmond: herinrichting bebouwde kom | 12000527 | 6300227 | | 464.400,00 | 348.300,00 | 116.100,00 | 349.665,18 | 23.693,59 | 373.358,77 | 195.916,10 | 49.031,39 | 244.947,49 | 128.411,28 | 91.041,23 | 103.352,51 | -12.311,28 | |
| 2e Exloërmond: herinrichting bebouwde kom | 12000528 | 6300228 | | 464.400,00 | 348.300,00 | 116.100,00 | 301.247,44 | 49.756,81 | 351.004,25 | 195.916,10 | 23.021,28 | 218.937,38 | 132.066,87 | 113.395,75 | 129.362,62 | -15.966,87 | |
| Rotonde/kruispunt N863, Schoonebeek | 12000534 | 6300248 | | 312.180,00 | 154.800,00 | 157.380,00 | 73.171,23 | 1.684,54 | 74.855,77 | 0,00 | 43.500,00 | 43.500,00 | 31.355,77 | 237.324,23 | 111.300,00 | 126.024,23 | |
| Wapse-Vledder: herinrichting ETW | 12000536 | 6300254 | | 195.220,00 | 0,00 | 195.220,00 | 0,00 | 37.721,27 | 37.721,27 | 0,00 | | 0,00 | 37.721,27 | 157.498,73 | 0,00 | 157.498,73 | |
| Studie ontsluiting Roden-Leek 2B01 | 12000562 | 6300291 | | 58.480,00 | 0,00 | 58.480,00 | 65.319,43 | | 65.319,43 | 0,00 | | 0,00 | 65.319,43 | -6.839,43 | 0,00 | -6.839,43 | |
| Vervolgstudie ontsluiting Vierslagen Nieuw-Amsterdam 2B06 | 12000614 | 6300293 | | 116.960,00 | 0,00 | 116.960,00 | 0,00 | 4.520,91 | 4.520,91 | 0,00 | | 0,00 | 4.520,91 | 112.439,09 | 0,00 | 112.439,09 | |
| N376 Aansluiting N381, ellipsrot. | 12000703 | 6300303 | | 860.000,00 | | 860.000,00 | 582.839,18 | 21.422,00 | 604.261,18 | 4.019,68 | | 4.019,68 | 600.241,50 | 255.738,82 | -4.019,68 | 259.758,50 | |
| Innovatief project alternatief verkeer | 12000820 | 6300420 | | 50.000,00 | 0,00 | 50.000,00 | 0,00 | | 0,00 | 0,00 | | 0,00 | 0,00 | 50.000,00 | 0,00 | 50.000,00 | Op korte termijn zijn geen ontwikkelingen te verwachten. |
| N371 Fietspad Hijkersmilde | 12000813 | 6300424 | | 60.000,00 | 0,00 | 60.000,00 | 0,00 | 57.934,09 | 57.934,09 | 0,00 | | 0,00 | 57.934,09 | 2.065,91 | 0,00 | 2.065,91 | |
| Herinrichting bebouwde kom Donderen N386 | 12000094 | 6309859 | 8A259 | 448.788,00 | 331.713,00 | 117.075,00 | 1.065.266,61 | 24.939,18 | 1.090.205,79 | 544.327,27 | 174.166,05 | 718.493,32 | 371.712,47 | -641.417,79 | -386.780,32 | -254.637,47 | |
| Roswinkel-rijksgrens N379 | 12000108 | 6309944 | 9A244 | 78.050,00 | 0,00 | 78.050,00 | 58.935,46 | | 58.935,46 | 0,00 | | 0,00 | 58.935,46 | 19.114,54 | 0,00 | 19.114,54 | |
| Roswinkel-rijksweg, fietspad | 12000115 | 6310046 | 0A246 | 1.545.394,00 | 535.424,45 | 1.009.969,55 | 18.321,64 | | 18.321,64 | 41.239,77 | | 41.239,77 | -22.918,13 | 1.527.072,36 | 494.184,68 | 1.032.887,68 | |
| Rolde-Borger herinrichting tot erftoegangsweg | 12000119 | 6310084 | 0A284 | 312.201,00 | 0,00 | 312.201,00 | 3.528,03 | 123.845,55 | 127.373,58 | 780,56 | | 780,56 | 126.593,02 | 184.827,42 | -780,56 | 185.607,98 | |
| Aansluiting N374/N381 (rotondes) | 12000036 | 6310085 | 0A225 | 780.502,00 | 97.563,00 | 682.939,00 | 1.000.839,00 | 3.434,73 | 1.004.273,73 | 119.828,66 | 90.756,00 | 210.584,66 | 793.689,07 | -223.771,73 | -113.021,66 | -110.750,07 | |
| Huis ter Heide (N373) aansluiting N919/N373 | 12000123 | 6310116 | 6310116 | 312.201,00 | 156.100,00 | 156.101,00 | 18.488,74 | 16.378,35 | 34.867,09 | 0,00 | | 0,00 | 34.867,09 | 277.333,91 | 156.100,00 | 121.233,91 | |
| Wegvak Hollandscheveld-Slagh. herinrichting Erft.weg (N852) | 12000038 | 6310158 | 6310158 | 156.100,00 | 0,00 | 156.100,00 | 625,52 | 139.000,00 | 139.625,52 | 78.050,04 | -90.756,04 | -12.706,00 | 152.331,52 | 16.474,48 | 12.706,00 | 3.768,48 | |
| Vaarweg Almelo-Coevorden | 12000181 | 6330002 | PS 7-11-1991 | 1.277.292,00 | 1.001.774,00 | 275.518,00 | 2.292.836,06 | | 2.292.836,06 | 1.097.197,93 | | 1.097.197,93 | 1.195.638,13 | -1.015.544,06 | -95.423,93 | -920.120,13 | Door uitbouw van het traject De Haandrik-Coevorden tot een 400 tons vaarweg, is de gehele route Almelo-Coevorden geschikt voor schepen met een laadvermogen tot 400 ton. Bij de uitbouw is rekening gehouden met een eventuele uitbouw van de vaarweg voor schepen tot 1.000 ton. |
| - bijdrage X-VVI in kosten verruiming | 0 | 6330002 | 0A295 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 1.473.113,75 | | 1.473.113,75 | 0,00 | | 0,00 | 1.473.113,75 | -1.473.113,75 | 0,00 | -1.473.113,75 | |
| **Totaal afgesloten eigen projecten** | | | | **10.148.890,36** | **4.549.252,45** | **5.599.637,91** | **10.213.182,02** | **731.022,46** | **10.944.204,48** | **4.228.811,97** | **600.478,16** | **4.829.290,13** | **6.114.914,35** | **-795.314,12** | **-280.037,68** | **-515.276,44** | |
| **Totaal-generaal eigen projecten** | | | | **72.935.964,36** | **30.621.305,45** | **42.314.658,91** | **39.944.200,42** | **12.371.121,87** | **52.315.322,29** | **17.371.030,92** | **3.714.549,67** | **21.085.580,59** | **31.229.741,70** | **20.620.642,07** | **9.535.724,86** | **11.084.917,21** | |

afgesloten projecten 32
totaal eigen projecten 110

***Werken Derden***

| | | | | | | | | Incl. eventuele winstneming | | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 1266 Brug Woldweg | 14002911 | 5650411 | | - | - | - | - | 17.023,93 | 17.023,93 | | 11.500,80 | 11.500,80 | 5.523,13 | 17.023,93- | 11.500,80- | 5.523,13- | Project 14002911 tot en met 14002919 zijn projecten die in SNN-verband worden uitgevoerd. Uurkosten worden met 50% overhead doorberekend aan de provincie Groningen. Hierdoor ontstaat een verlies op de apparaatskosten. |
| 1267 Brug Kielwindeweer | 14002912 | 5650412 | | - | - | - | - | 37.586,06 | 37.586,06 | | 19.251,72 | 19.251,72 | 18.334,34 | 37.586,06- | 19.251,72- | 18.334,34- | |
| 1268 Draaibruggen | 14002913 | 5650413 | | - | - | - | - | 7.288,29 | 7.288,29 | | 1.930,50 | 1.930,50 | 5.357,79 | 7.288,29- | 1.930,50- | 5.357,79- | |
| 1269 Sluizenrenovatie | 14002914 | 5650414 | | - | - | - | - | 16.904,06 | 16.904,06 | | 6.733,94 | 6.733,94 | 10.170,12 | 16.904,06- | 6.733,94- | 10.170,12- | |
| 1270 Gem, De Wakker | 14002915 | 5650415 | | - | - | - | - | 2.043,65 | 2.043,65 | | 1.315,92 | 1.315,92 | 727,73 | 2.043,65- | 1.315,92- | 727,73- | |
| 1271 Grevelingsk | 14002916 | 5650416 | | - | - | - | - | 1.297,96 | 1.297,96 | | 805,77 | 805,77 | 492,19 | 1.297,96- | 805,77- | 492,19- | |
| 1272 Grevelingsk | 14002917 | 5650417 | | - | - | - | - | 1.297,96 | 1.297,96 | | 805,77 | 805,77 | 492,19 | 1.297,96- | 805,77- | 492,19- | |
| 1273 Grevelingsk | 14002918 | 5650418 | | - | - | - | - | 3.485,34 | 3.485,34 | | 1.496,43 | 1.496,43 | 1.988,91 | 3.485,34- | 1.496,43- | 1.988,91- | |
| 1274 Fietsbruggen | 14002919 | 5650419 | | - | - | - | - | 7.062,99 | 7.062,99 | | 4.801,56 | 4.801,56 | 2.261,43 | 7.062,99- | 4.801,56- | 2.261,43- | |
| N34 Fase 1 wegen bestek | 15000013 | 5659701 | | - | - | - | 8.709,72 | 9.423.710,62 | 9.432.420,34 | 150.075,59 | 9.282.344,75 | 9.432.420,34 | - | 9.432.420,34- | 9.432.420,34- | - | Afsluiten ten gunste van algemene middelen. |
| N34(1) Br. Verlengde Hoogeveensevaart | 15000014 | 5659701 | | - | - | - | 2.368,81 | 2.368,81- | - | - | | - | - | - | - | - | Afsluiten ten gunste van algemene middelen. |
| N34(2) Wegen bestek | 15000017 | 5659701 | | - | - | - | 10.135.201,84 | 59.608,52- | 10.075.593,32 | 9.735.848,47 | 339.744,85 | 10.075.593,32 | - | 10.075.593,32- | 10.075.593,32- | - | Afsluiten ten gunste van algemene middelen. |
| N34 Fase 2 OV bestek | 15000018 | 5659701 | | - | - | - | 742.949,78 | 63.909,99- | 679.039,79 | 679.039,79 | | 679.039,79 | - | 679.039,79- | 679.039,79- | - | Afsluiten ten gunste van algemene middelen. |
| N34(2) Ondergangen Eldij | 15000019 | 5659701 | | - | - | - | 643.321,97 | 651.537,58 | 1.294.859,55 | 1.294.859,55 | | 1.294.859,55 | - | 1.294.859,55- | 1.294.859,55- | - | Afsluiten ten gunste van algemene middelen. |
| N34(2) Duikerbr. Drostend | 15000020 | 5659701 | | - | - | - | 1.241.231,55 | 337.214,08- | 904.017,47 | 872.967,56 | 31.049,91 | 904.017,47 | - | 904.017,47- | 904.017,47- | - | Afsluiten ten gunste van algemene middelen. |
| N34(2) Duikers Holslootd | 15000021 | 5659701 | | - | - | - | 50.547,72 | 50.547,72- | - | - | | - | - | - | - | - | Afsluiten ten gunste van algemene middelen. |
| Ombouw A37 ged. Holsloot | 15000023 | 5650203 | | - | - | - | 48.309,81 | 48.309,81- | - | - | | - | - | - | - | - | Afsluiten ten gunste van algemene middelen. |
| Bestek 1136 N34 renovatie | 15000024 | 5650101 | | - | - | - | 2.884.332,32 | 208.006,85 | 3.092.339,17 | 3.092.339,17 | | 3.092.339,17 | - | 3.092.339,17- | 3.092.339,17- | - | Afsluiten ten gunste van algemene middelen. |
| N48 Verbet.w. Zuidwolde-Beilen | 15000026 | 5659906 | | - | - | - | 1.850.922,76 | 163.251,35 | 2.014.174,11 | 2.014.174,11 | | 2.014.174,11 | - | 2.014.174,11- | 2.014.174,11- | - | Afsluiten ten gunste van algemene middelen. |
| Fietsbrug Hoogeveen | 15000032 | 5659903 | | - | - | - | 135.745,45 | 8.772,04- | 126.973,41 | 126.973,41 | | 126.973,41 | - | 126.973,41- | 126.973,41- | - | Afsluiten ten gunste van algemene middelen. |
| Bestek 1168 Reconstructie | 15000033 | 5659904 | | - | - | - | 1.894.335,37 | 5.539,74 | 1.899.875,11 | 1.961.534,10 | 1.502,02 | 1.963.036,12 | 63.161,01- | 1.899.875,11- | 1.963.036,12- | 63.161,01 | Niet afsluiten. |
| Bestek 1169 Reconstructie | 15000034 | 5659905 | | - | - | - | 0,02 | | 0,02 | - | | 0,02 | 0,02- | 0,02- | - | 0,02- | Project is gereed. |
| Onderdoorgang rondweg Coevorden | 15000036 | 5650207 | | - | - | - | 59.563,05 | 6.941,40 | 66.504,45 | 38.305,38 | 20.506,87 | 58.812,25 | 7.692,20 | 66.504,45- | 58.812,25- | 7.692,20- | Niet afsluiten. |
| SNN Groenbeheer | 15000039 | 5650201 | | - | - | - | 35.181,24 | | 35.181,24 | 73.573,31 | 23.799,68 | 97.372,99 | 62.191,75- | 35.181,24- | 97.372,99- | 62.191,75 | Project loopt, afronding in jaar 2005. |
| Verkeersbrug Erflanden | 15000040 | 5650301 | | - | - | - | 76.358,97 | 48.198,02 | 124.556,99 | 77.600,00 | | 77.600,00 | 46.956,99 | 124.556,99- | 77.600,00- | 46.956,99- | Betreft aanloopkosten, restant verantwoord onder managementcontract. |
| Vaarweg Zuidlaren-Bareveld | 15000041 | 5650302 | | - | - | - | 8.347,89 | 3.645,61- | 4.702,28 | - | | - | 4.702,28 | 4.702,28- | - | 4.702,28- | |
| **Totaal werken derden (152001)** | | | | **-** | **-** | **-** | **19.817.428,27** | **10.026.799,22** | **29.844.227,49** | **20.117.290,44** | **9.747.590,49** | **29.864.880,93** | **-20.653,44** | **-29.844.227,49** | **-29.864.880,93** | **20.653,44** | |
| **Totaal-generaal projecten** | | | | **72.935.964,36** | **30.621.305,45** | **42.314.658,91** | **59.761.628,69** | **22.397.921,09** | **82.159.549,78** | **37.488.321,36** | **13.462.140,16** | **50.950.461,52** | **31.209.088,26** | **-9.223.585,42** | **-20.329.156,07** | **11.105.570,65** | |

**Bijlage 2. Kostenplaats rente**

(x € 1.000,--)

| U/I | Nummer | Balans V/W omschrijving | Budget | Realisatie | Restant |
|---|---|---|---|---|---|
| **U** | 450004 | Rente vaste geldleningen o/g | 246 | 247 | -1 |
| | 463048 | Bijdrage aan Hoofdfunctie 0 Bespaarde rente | 4.497 | 4.497 | 0 |
| **Som** | | | **4.743** | **4.744** | **-1** |
| **I** | 850003 | Rente langlopende geldleningen u/g | -488 | -426 | -62 |
| | 850004 | Rente hypotheek RTV Drenthe | 0 | -182 | 182 |
| | 850011 | Rente annuïteitenhypotheek | -300 | -134 | -166 |
| | 850012 | Rente aflossingsvrije hypotheek | -569 | -584 | 15 |
| | 850013 | Rente spaarhypotheek | -370 | -357 | -14 |
| | 850014 | Rente overbruggingshypotheek | 0 | -8 | 8 |
| | 860011 | Saldo kostenplaats rente | -512 | -955 | 442 |
| | 865001 | Doorberekende rente investeringen interne prestaties | -421 | -376 | -45 |
| | 865002 | Doorberekende rente investeringen externe prestaties | -2.082 | -1.722 | -361 |
| **Som** | | | **4.744** | **4.744** | **-3** |

**Bijlage 3**

**Over te hevelen in kader van uitvoering Collegeprogramma (GS 22 februari 2005)**

| Nr. | Staf-/product-groep | Prestatie | Budget-nummer | Omschrijving | Krediet in € | Uitgegeven/ verplichting in € | Restant in € | Voorstel overheveling in € |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 19 | Kabinet | 3210101 | 442071 | Bijdrage in oefencentrum Regionale Brandweer Drenthe | 50.000 | - | 50.000 | 50.000 |
| 20 | Verkeer en Vervoer | 3300301 | 423233 | Tunnel Scharreveld | 700.000 | 150.217 | 549.783 | 549.783 |
| 21 | Verkeer en Vervoer | 3300301 | 423234 | Reconstructie wegvak Verlengde Hoogveensche Vaart-N37 | 700.000 | 7.885 | 692.115 | 692.115 |
| 24 | Milieubeheer | 3500502 | 423237 | Projecten warmte-/koudeopslag | 25.000 | 9.860 | 15.140 | 15.140 |
| 25 | Milieubeheer | 3500502 | 423239 | Klimaatconferenties | 45.000 | - | 45.000 | 45.000 |
| 26 | Milieubeheer | 3500502 | 423240 | Uitvoeringsprogramma BIO-massa | 60.000 | - | 60.000 | 60.000 |
| 27 | Milieubeheer | 3500502 | 423241 | LED-project | 100.000 | 878 | 99.122 | 99.122 |
| 34 | Bodem | 3520211 | 442072 | Bijdrage sanering gasfabriekterreinen | 500.000 | - | 500.000 | 500.000 |
| 36 | Economie | 3710601 | 442073 | Bijdrage rev. bedrijventerreinen/parkmanagement | 200.000 | - | 200.000 | 200.000 |
| 37 | Economie | 3710601 | 423242 | Kosten Actieprogramma ICT | 50.000 | 74.465 | 24.465- | - |
| 37 | Economie | 3710601 | 443052 | Bijdragen Actieprogramma ICT | 1.950.000 | 654.815 | 1.295.185 | 1.270.720 |
| 38 | Economie | 3710701 | 440395 | Provinciale Agenda onderwijs en kennisinfrastructuur | 500.000 | 162.389 | 337.611 | 337.611 |
| 39 | Economie | 3710801 | 442074 | Projecten Agenda voor de Veenkoloniën | 339.000 | 131.195 | 207.805 | 200.000 |
| 46 | Cultuur en Welzijn | 3810106 | 440395 | Provinciale Agenda onderwijs en kennisinfrastructuur | 300.000 | 104.000 | 196.000 | 196.000 |
| 54 | Cultuur en Welzijn | 3870109 | 442075 | Bijdrage totstandkoming multifunctionele dienstencentra | 450.000 | 507 | 449.493 | 449.493 |
| 2 | Handhaving | 1380001 | 423243 | Kosten handhavingsproject | 50.000 | 5.660 | 44.340 | 44.340 |
| | | | | | 6.019.000 | 1.301.871 | 4.717.129 | 4.709.324 |

**Over te hevelen omdat projecten in uitvoering zijn (GS 22 februari 2005)**

| Nr. | Staf-/product-groep | Prestatie | Budget-nummer | Omschrijving | Krediet in € | Uitgegeven/ verplichting in € | Restant in € | Voorstel overheveling in € |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 3 | Financiën en Control | 2230309 | 423014 | Overige goederen en diensten (Concernproject procesmodellering) | 100.000 | 91.961 | 8.039 | 8.039 |
| 5 | Personeel en Organisatie | 2240102 | 423176 | "Weidgraafgelden" | 99.960 | - | 99.960 | 99.960 |
| 10 | Facilitaire Groep | 2280101 | 423181 | Herhuisvesting beleidsplan | 177.959 | 82.908 | 95.051 | 95.051 |
| 11 | Facilitaire Groep | 2280701 | 423180 | Kosten opschonen archief | 338.151 | 47.253 | 290.898 | 290.898 |
| 12 | Facilitaire Groep | 2281401 | 423161 | Schrijf- en bureaubehoeften (Inkoopdiagnose) | 73.336 | 39.707 | 33.629 | 33.629 |
| 13a | Bestuurs-, Juridische en Concernzaken | 3160401 | 423026 | Uitbesteed onderzoek | 21.400 | - | 21.400 | 21.400 |
| 16 | Kabinet | 3200101 | 423029 | Uitvoering ontwikkeling Risicokaart | 267.177 | 30.733 | 236.444 | 65.000 |
| 17 | Kabinet | 3210101 | 423028 | Project Externe veiligheid | 31.722 | - | 31.722 | 31.722 |
| 18 | Kabinet | 3210101 | 423030 | Project Integraal veiligheidbeleid | 23.603 | 359 | 23.244 | 23.244 |
| 22 | Verkeer en Vervoer | 3300301 | 423194 | Knelpunten infrastructuur ecologische hoofdstructuur | 500.000 | 311.878 | 188.122 | 188.122 |
| 66 | Ruimte en Water | 3400402 | 423198 | Regiefuctie waterhuishouding | 60.000 | 37.098 | 22.902 | 22.902 |
| 33 | Bodem | 3520106 | 423195 | Vermijding risico's op verontreiniging en aantasting | 200.000 | 1.978 | 198.022 | 34.000 |
| 35 | Handhaving | 3550207 | 423077 | Certificering kwaliteitszorgsysteem (ISO) | 18.960 | 14.510 | 4.450 | 4.450 |
| 65 | Landelijk Gebied | 3600503 | 423082 | Uitvoeringskosten Plattelandsbeleid | 1.098.000 | 903.045 | 194.955 | 194.955 |
| 67 | Ruimte en Water | 3910103 | 423190 | Versterking sociale component in Provinciaal omgevingsplan II | 220.530 | 120.257 | 100.273 | 100.273 |
| | | 3830418 | 442047 | Bijdrage Drents Museum | 2.934.881 | 2.708.052 | 226.829 | - |
| 50 | Cultuur en Welzijn | | | (Klimaatbeheersingsinstallatie Drents Museum) | - | - | - | 80.564 |
| 51 | Cultuur en Welzijn | | | (Beheer collectie Stichting Schone Kunsten) | - | - | - | 45.000 |
| | | | | | 6.165.679 | 4.389.739 | 1.775.940 | 1.339.209 |

**Over te hevelen omdat uitgaven worden gedekt door (ontvangen) inkomsten derden (GS 22 februari 2005)**

| Nr. | Staf-/product-groep | Prestatie | Budget-nummer | Omschrijving | Krediet in € | Uitgegeven/ verplichting in € | Restant in € | Voorstel overheveling in € |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 15 | Kabinet | 3200102 | n.n. | Regionaal Platform criminaliteitsbestrijding | - | - | - | 10.000 |
| | | 3200102 | n.n. | Bijdrage Rijk Platform criminaliteitsbestrijding | - | - | - | 10.000- |
| 29 | Milieubeheer | 3540208 | n.n. | Geluidskaarten | - | - | - | 40.000 |
| | | 3540208 | n.n. | Geluidskaarten | - | - | - | 40.000- |
| 41 | Cultuur en Welzijn | 3840309 | 423226 | Kosten Pilot Interculturalisatie | 10.200 | - | 10.200 | 10.200 |
| 42 | Cultuur en Welzijn | 3840510 | 423227 | Kosten Pilot Vrijwilligerswerk | 12.961 | 536 | 12.425 | 12.425 |
| 43 | Cultuur en Welzijn | 3840508 | 443042 | Stimuleringsregeling Vrijwilligerswerk | 357.279 | 7.575 | 349.704 | 349.704 |
| 44 | Cultuur en Welzijn | 3840602 | 440249 | Subsidie herstructuering biblioteek werkzaamheden | 247.843 | 245.335 | 2.508 | 2.508 |
| 44 | Cultuur en Welzijn | 3840602 | 840102 | Bijdrage Rijk herstructuering bibliotheekwerk | 157.843- | 160.416- | 2.573 | 2.573 |
| 45 | Cultuur en Welzijn | 3840703 | 423228 | Kosten Pilot Welzijn en Platteland | 14.718 | - | 14.718 | 14.718 |
| 47 | Cultuur en Welzijn | 3830306 | 440408 | Subssidie versterking cultuureducatie in primair onderwijs | 38.161 | - | 38.161 | 38.161 |
| 48 | Cultuur en Welzijn | 3830306 | 440407 | Bijdrage in werkconferenties cultuureducatie primair onderwijs | 15.000 | - | 15.000 | 15.000 |
| 49 | Cultuur en Welzijn | 3830413 | 442052 | Stichting Drents Plateau (Uitvoering museum inventarisatie project) | 780.169 | 756.169 | 24.000 | 24.000 |
| 52 | Cultuur en Welzijn | 3830425 | 440396 | Projectsubsidies Belvedère | 121.587 | 104.251 | 17.336 | 17.336 |
| 52 | Cultuur en Welzijn | 3830425 | 823053 | Bijdrage Rijk projectsubsidies Belvedère | 121.587- | 131.587- | 10.000 | 10.000 |
| 55 | Cultuur en Welzijn | 3870108 | 423229 | Kosten Pilot Zorg en Welzijn | 14.738 | 1.559 | 13.179 | 13.179 |
| | | | | | 1.333.226 | 823.422 | 509.804 | 509.804 |

**Nagekomen voorstel over te hevelen bedragen**

| Nr. | Staf-/product-groep | Prestatie | Budget-nummer | Omschrijving | Krediet in € | Uitgegeven/ verplichting in € | Restant in € | Voorstel overheling in € |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 1 | Statengriffie | 3100111 | 423184 | Bijdragen kosten statenfracties | 390.959 | 303.789 | 87.170 | 22.035 |
| 2 | Kabinet | 3210101 | 423031 | Kosten opleidingen en oefeningen | 102.470 | 48.122 | 54.348 | 10.500 |
| 3 | Milieubeheer | 3500502 | 423193 | Uitvoering Nota energiebeleid | 271.349 | 228.194 | 43.155 | 43.155 |
| 4 | Milieubeheer | 3500504 | 423052 | Uitvoering afvalpreventie en energiebesparing provinciehuis | 539.069 | 4.975 | 534.094 | 115.000 |
| 5 | Milieubeheer | 3550102 | 423222 | Kosten veiligheid en vergunningverlening | 156.500 | 34.075 | 122.425 | 122.425 |
| 6 | Milieubeheer | 3550102 | 423256 | Kosten projectvoorstel uitvoering programma Externe veiligheid | 50.000 | - | 50.000 | 50.000 |
| 7 | Milieubeheer | 3550102 | 440409 | Bijdrage Uitvoeringsprogramma externe veiligheid | 156.500 | - | 156.500 | 156.500 |
| 9 | Landelijk Gebied | 3600204 | 423253 | Kosten databestand flora- en faunagegevens | 1.000 | 572 | 428 | 428 |
| 10 | Economie | 3710901 | 442020 | Promotie toeristische sector | 418.000 | 221.695 | 196.305 | 196.305 |
| 11 | Ruimte en Water | 3910307 | 440359 | Digitalisering toetsing ruimtelijke plannen | 141.905 | 67.973 | 73.932 | 73.932 |
| 12 | Ruimte en Water | 3910307 | 840040 | Bijdragen derden digitalisering bestemmingsplannen | - | 47.647- | 47.647 | 47.647 |
| 15 | Facilitaire Groep | 1280001 | 423002 | Dienstkleding | 26.126 | 12.271 | 13.855 | 13.855 |
| 16 | Automatisering | 2270107 | 423130 | Kosten ICT-projecten (Opstellen nieuw informatieplan) | 167.688 | 141.941 | 25.747 | 25.747 |
| 17 | Facilitaire Groep | 2280101 | 423206 | Bedijfs Interne Milieuzorg | 30.000 | 9.710 | 20.290 | 20.290 |
| | | | | | 2.451.566 | 1.025.670 | 1.425.896 | 897.819 |

**Totaal over te hevelen** **7.455.819**

# Productenrealisatie 2004

provincie Drenthe

# Verslag

**van de vergadering van**
**provinciale staten van Drenthe**

gehouden op 18 mei 2005

**INHOUD**


| | |
|---|---|
| Opening | 4 |
| Mededelingen | 4 |
| Ingekomen stukken | 4 |
| Vaststelling agenda | 5 |
| Vaststelling verslag | 5 |
| Mondelinge vragen | 5 |
| Algemene beschouwingen | 5 |
| - Motie A | 14 |
| - Motie B | 15 |
| - Motie C | 16 |
| - Motie D | 17 |
| - Motie E | 17 |
| - Motie F | 38 |
| - Motie G | 39 |
| - Motie H | 39 |
| - Motie I | 40 |
| - Motie J | 41 |
| - Motie K | 41 |
| - Motie L | 41 |
| - Motie M | 42 |
| - Motie N | 43 |
| - Motie O | 48 |
| - Motie P | 51 |
| - Motie Q | 54 |
| - Motie R | 56 |
| Sluiting | 83 |
| Toezeggingen | 84 |

**PROVINCIALE STATEN VAN DRENTHE**

Verslag van de vergadering van provinciale staten van Drenthe, gehouden op 18 mei 2005 in het provinciehuis te Assen.

**Tegenwoordig zijn:**

A.L. ter Beek, Commissaris van de Koningin, voorzitter

de leden (46 in getal):

H. Baas (ChristenUnie)
H. Beerda (PvdA)
L. Bomhof (VVD)
N.B. Bossina (VVD)
A.H.J. Dohle (VVD)
G.A.W. Fonk (VVD)
mevrouw W.G. Goudriaan-Visser (PvdA)
A. Haar (D66)
Ch.C. de Haas (OPD)
J. Haikens (VVD)
F.A.J. Harleman (GroenLinks)
E. Hemsteede (PvdA)
H. Holman (CDA)
H.R. Hornstra (PvdA)
mevrouw I.J. Huisman-Holmersma (PvdA)
A. Huizing (PvdA)
H.G. Idema (PvdA)
B. Janssen (CDA)
S. de Jong (CDA)
K. Jonker (CDA)
mevrouw M.J. Kaal (CDA)
W.H. Kuiper (GroenLinks)
J. Langenkamp (GroenLinks)
A. Lanting (VVD)
H.P.K.M. Looman (PvdA)
mevrouw W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen (CDA)
mevrouw A.H. Mulder (CDA)
E. Olij (PvdA)
J. Oving (CDA)
mevrouw J.M. Pannekoek-van Toor (VVD)
A.G.H. Peters (CDA)
G. Roeles (VVD)
E.A. Rougoor (PvdA)
J. Slagter (PvdA)
J.P. Sluiter (D66)
K.H. Smidt (VVD)
mevrouw G.H. Smith-Bults (GroenLinks)
mevrouw H.G. Stoel-Snater (PvdA)
M.P. Turksma (PvdA)
E.R. Veenstra (PvdA)

mevrouw S. van der Vijver-Geitz (PvdA)
A. Wendt (ChristenUnie)
mevrouw K. Westerkamp-Exoo (CDA)
Th.J. Wijbenga (CDA)
H. Zomer (CDA)
J. Zweens (PvdA)

mevrouw I.M. Rozema, griffier der staten van Drenthe

**Voorts aanwezig:**

mevrouw A. Edelenbosch (gedeputeerde)
mevrouw A. Haarsma (gedeputeerde)
mevrouw T. Klip-Martin (gedeputeerde)
J.H. Schaap (gedeputeerde)
S.B. Swierstra (gedeputeerde)
J.D. Nauta (directeur-secretaris)

**Met kennisgeving afwezig:**

W.A.R. Boer (PvdA)
M.H. Jakobs (PvdA)
C.H. Kloos (Drents Belang)
R.E. Pot (PvdA)

**Verder afwezig:**

C.D. de Jong (Fractie de Jong)

## A. Opening

De VOORZITTER: Ik open de vergadering van provinciale staten (PS) (09.31 uur) en heet u allen hartelijk welkom.

## B. Mededelingen

De VOORZITTER: Ik deel mee dat de heren Kloos, Jakobs, Boer en Pot bericht van verhindering tot het bijwonen van de vergadering hebben gestuurd en dat de heer S. de Jong heeft laten weten de vergadering omstreeks 12 uur te moeten verlaten.

## C. Ingekomen stukken

De VOORZITTER: Ik stel de staten voor de ingekomen stukken A.1 tot en met A.3, B.1 tot en met B.6 en C.1 conform de voorgestelde behandeling af te doen.

Daartoe wordt besloten.

## D. Vaststelling van de agenda

De VOORZITTER: Ik deel de staten mee dat geen voorstellen ter aanvulling van de agenda zijn gedaan en ik constateer dat daarmee de agenda is vastgesteld.

## E. Vaststelling verslag van de vergadering van 23 maart 2005

Het verslag wordt conform het ontwerp vastgesteld.

## F. Mondelinge vragen

De VOORZITTER: Ik deel de staten mee dat geen mondelinge vragen zijn aangemeld.

## G. **Algemene beschouwingen** in 1e en 2e termijn

De VOORZITTER: De achterliggende stukken voor deze algemene beschouwingen zijn de statenstukken 2005-185: Jaarstukken 2004, 2005-186: Nota reserves en voorzieningen en 2005-187: Voorjaarnota 2005.
Ik wijs de staten erop dat met de fracties is afgesproken dat in eerste termijn de volgende spreektijden gelden:
voor de fracties van PvdA, CDA en VVD: 20 minuten
voor de overige fracties 15: minuten.
Er zal door de griffier scherp geklokt worden!

De heer VEENSTRA: Mijnheer de voorzitter. De helft van deze collegeperiode zit erop, een simpele constatering, en in de Voorjaarnota 2005 geeft het college aan goed op weg te zijn en er alle vertrouwen in te hebben dat de vooraf gestelde doelen gehaald worden. De PvdA onderschrijft dit.
Het voor Drenthe juiste beleid is en wordt ingezet en hierbij moet worden opgemerkt dat de werkgelegenheidssituatie in onze provincie nog altijd zorgwekkend is en alle aandacht vraagt. Dit is ook het vertrekpunt van onze bijdrage.
De coalitie van liberalen en sociaal-democraten werkt in Drenthe en smaakt misschien wel naar meer, maar daar gaan in ons land, gelukkig, de kiezers over. We constateren ook dat het collegebeleid breed door de staten wordt gedragen. We hebben de afgelopen tijd nauwelijks relevante alternatieven gezien of gehoord, alweer een simpele constatering.
Los van de Voorjaarnota van het college, die wij overigens onderschrijven - dat zal geen verbazing wekken - gebruiken wij deze algemene beschouwingen om onze eigen accenten op een aantal terreinen te leggen.
Alvorens hiertoe over te gaan, toch nog maar twee constateringen.
Allereerst het beleid vanuit Den Haag. De onzekerheid omtrent toekomstige steun voor het Noorden speelt ons steeds parten. Het Kabinet gaat uit van kansen, maar deze kansen houden bij Zwolle niet op. Integendeel! De PvdA zou graag een meer ondersteunende en faciliterende rol van de rijks-overheid zien; meer élan is misschien wel het juiste woord. Landelijk en regionaal de handen ineenslaan en achterstanden ombuigen in echte kansen. De diverse adviesorganen moeten wij hierbij maar rechts laten liggen. We benadrukken daarom nogmaals dat het advies van de Raad voor het Landelijk Gebied over de glastuinbouw in Noord-Nederland direct naar de prullenmand kan.
Vervolgens constateren wij dat de financiële positie en vooruitzichten van de provincie Drenthe, in tegenstelling tot die van de meeste gemeenten, als goed kunnen worden bestempeld. Dit legt een extra druk op ons om hier zeer zorgvuldig en in overleg met onze gemeenten mee om te gaan.

Veel Drentse burgers zijn hard geconfronteerd met allerlei maatregelen vanuit Den Haag en dat lossen we niet op het met verlagen van de provinciale opcenten op de Motorrijtuigenbelasting (MRB), zoals de heer Dohle voorstelt.
Dan nu onze eigen accenten, accenten die erop gericht zijn achterstanden weg te werken en het doen centraal te stellen. Hierbij hebben wij met name de nog steeds hoge werkloosheid in Drenthe voor ogen. Wij eindigen onze bijdrage met het indienen van een aantal moties, welke op 15 juni bij de vaststelling van de Voorjaarnota in stemming komen.
Ons eerste accent betreft verkeer en vervoer.
De PvdA stelt voor € 10 miljoen beschikbaar te stellen voor de verdubbeling van de N33, dit in het verlengde van de door het Rijk in uitzicht gestelde bijdrage. Van de verdubbeling van de N33 gaat een belangrijke economische impuls uit. De weg is de poort naar de Veenkoloniën en is voor Assen en omgeving belangrijk. Verder is er een nadrukkelijk werkgelegenheidsbelang en is de verkeersveiligheid uitgangspunt. Gezien de vele reserves op het gebied van verkeer en vervoer en de behaalde aanbestedingsresultaten stellen wij voor om de uitgave van dit bedrag van € 10 miljoen te dekken uit een nadere prioriteitstelling binnen de vele reserves.

De heer HARLEMAN: Omdat de heer Veenstra voorstelt een bedrag van € 10 miljoen uit de bestemmingsreserves voor verkeer en vervoer te halen, neem ik aan dat de PvdA ook wel enig idee heeft van wat dan kan vervallen. De bestemmingsreserves zijn namelijk volledig belegd. Welke investering op het gebied van verkeer en vervoer kan dan verdwijnen?

De heer VEENSTRA: Wij hebben deze vraag verwacht. Uiteraard zijn de bestemmingsreserves met plannen belegd. De beschikbaarstelling van een bijdrage voor de N33 kan vanaf 2007 plaatsvinden. Wij hebben geconstateerd dat er in de sector verkeer en vervoer een aanbestedingsresultaat van 30% kan worden gehaald en verder kan ook de opbrengst van de provinciale opcenten op de MRB voor de N33 gebruikt worden. Voor het overige gaan wij ervan uit dat van de projecten die nu met een bestemmingsreserve zijn belegd, wel een enkele wegvalt of doorschuift, wat ook weer ruimte geeft. Er zijn dus verschillende mogelijkheden om het geld naar voren te halen.
Door de verdubbeling van de N33 komen industrie- en bedrijventerreinen bij Assen in ontwikkeling, in onze ogen een unieke gelegenheid om bij de opzet hiervan gebruik te maken van alternatieve energiebronnen. Verder vragen wij het college een voortrekkersrol te nemen bij het verkrijgen van de overige vereiste regionale bijdragen.

De heer HOLMAN: Ik denk dat het een goed initiatief is om geld beschikbaar te stellen voor de N33 - ik kom daar ook nog op terug - maar denkt de heer Veenstra dat het op de door hem voorgestelde manier mogelijk is nog deze zomer € 150 miljoen bij elkaar te halen? Denkt hij dat met een provinciale bijdrage van € 10 miljoen het gewenste resultaat wordt bereikt?

De heer VEENSTRA: Ik denk dat het een belangrijke aanzet is; wij moeten toch ergens beginnen. Het Rijk heeft een bijdrage in het vooruitzicht gesteld en verder zijn er nog een provincie en een aantal gemeenten bij betrokken. Wij willen het vliegwiel op gang brengen om het resterende bedrag binnen te krijgen. Met het bedrag van € 10 miljoen willen wij een nadrukkelijke aanzet geven.

De heer HOLMAN: Ik vind het idee sympathiek, maar als ook Groningen € 10 miljoen beschikbaar stelt, is een bedrag van € 80 miljoen nog steeds niet gedekt. Hoe komen wij aan dat geld?

De heer VEENSTRA: Ik denk dat de gemeenten hierin ook een rol kunnen spelen. Bovendien, als er al een al een bepaald bedrag is, zijn er misschien nog wel andere wegen die naar Rome leiden.
Misschien kan Europa nog een rol spelen, of misschien komt er wel iets meer uit Den Haag. Wij moeten vanuit Drenthe een bepaalde aanzet geven, die anderen tot volgen verleidt.

Wij houden ons overigens aanbevolen voor echte alternatieven voor de verdubbeling. De Milieufederatie heeft daar al iets over gezegd en daar willen wij best naar kijken, maar wij zien die alternatieven op dit moment nog niet en daarom houden wij voorlopig vast aan een verdubbeling.

De heer LANGENKAMP: Gaat de heer Veenstra bij het beschouwen van die alternatieven uit van hetzelfde financiële plaatje?

De heer VEENSTRA: Laten wij daar vooreerst maar van dit plaatje en van het beschikbaar gestelde bedrag uitgaan. Nogmaals, wij houden voorlopig vast aan verdubbeling als meest reële optie, maar natuurlijk willen wij alternatieven heel goed beoordelen. Daarbij gaan wij wel uit van hetzelfde finan-ciële plaatje.
Voorzitter. Onze fractie is al enige tijd bezig met een verkenning over de toekomstige inrichting van het openbaar vervoer (OV). Nog voor de zomervakantie presenteren wij een nieuw plan van aanpak binnen de huidige concessiessystematiek, bij de uitwerking waarvan de fractie overleg heeft gevoerd met diverse deskundigen en organisaties.
Mijnheer de voorzitter. Mijn volgende onderwerp is cultuur en welzijn.
De Wet maatschappelijke ondersteuning (WMO) lijkt nog ver weg, maar wij worden er toch al volop mee geconfronteerd. Deze wet zorgt voor nogal wat wijzigingen op het gebied van zorg en welzijn: taken worden van het Rijk naar gemeenten overgeheveld en gemeenten krijgen meer verantwoordelijkheid als het gaat om het inzetten en prioriteren van budgetten. Gemeenten moeten dit allemaal doen tegen de achtergrond van hun vaak sombere financiële vooruitzichten.
Voor ons is wezenlijk dat het huidige zorg- en welzijnsniveau in Drenthe minimaal gehandhaafd blijft, maar liefst doen we er nog een schepje bovenop. Wij vinden het eigenlijk niet goed dat door de WMO verschillen gaan ontstaan tussen gemeenten, grote verschillen die nu nog via rijksbeleid worden afgedekt. '
Hoewel dit niet direct uit de wet naar voren komt, opteren wij nu al voor een ondersteunende en coördinerende rol van de provincie. Het is een rol die de provincie kán pakken en waarmee zij de gemeenten direct kan ondersteunen.
Gerichte combinaties van zorg, welzijn en wonen hebben de toekomst en daarin kan de provincie een coördinerende rol spelen. Ik zal straks een motie indienen, waarin de staten wordt gevraagd structureel een bedrag van € 250.000,-- beschikbaar te stellen voor de vereiste provinciale rol in het kader van de WMO.

Mevrouw SMITH: Vindt de heer Veenstra het niet erg vroeg om nu al structureel zo'n bedrag beschikbaar te stellen voor een projectorganisatie? In het verleden is afgesproken dat de provincie een werkconferentie zou organiseren met alle partijen om te bekijken wat de WMO voor de gemeenten en de provincie gaat betekenen. Misschien is het geld op een andere manier wel beter besteed dan via een projectorganisatie. Kan de heer Veenstra uitleggen hoe hij zo'n projectorganisatie ziet?

De heer VEENSTRA: Het is nog steeds de bedoeling de WMO op 1 januari 2006 in te voeren, dat is over iets meer dan een halfjaar. Wij merken dat verschillende gemeenten worstelen met hun rol in die WMO. Wij vinden deze algemene beschouwingen hét moment om een dergelijk substantieel bedrag naar voren te brengen.

Mevrouw SMITH: Het gaat dus alleen om het bedrag en niet om een projectorganisatie?

De heer VEENSTRA: Wij noemen in onze motie een projectorganisatie, omdat ondersteuning in die vorm ons het beste lijkt. Maar als de komende maanden blijkt dat de ondersteuning richting gemeen-ten op andere fronten plaats moet vinden, dan kunnen wij dat altijd nog bekijken. Maar op dit moment lijkt ons een projectorganisatie, gelet op de vragen die bij de gemeenten leven, de meest geijkte weg.

De heer DOHLE: In de motie die nog ingediend moet worden, zegt de PvdA ook het onverteerbaar te vinden dat er grote verschillen tussen de gemeenten ontstaan, maar is de WMO juist niet bij de gemeenten neergelegd om die verschillen, ofwel maatwerk mogelijk te maken?

De heer VEENSTRA: Maatwerk is goed, maar met grote verschillen hebben wij toch wel wat moeite. Het is een beetje zuur dat als gevolg van de WMO straks in de ene gemeente een heel ander niveau van welzijn wordt gehanteerd dan in de andere gemeente. Dat is nu ook al wel een beetje zo, maar die verschillen worden nog in belangrijke mate door rijksbeleid afgedekt. Als wij als provincie op dit punt een rol kunnen spelen dan moeten wij niet nalaten dat te doen.

De heer LANGENKAMP: Voorzitter. Ik ben het voor een deel wel met de heer Dohle eens, want de gemeentelijke autonomie maakt het mogelijk dat de gemeenten keuzes te maken en dus dat er verschillen zijn. Ik neem aan dat de PvdA die keuzes in ieder geval respecteert en dat wij dus alleen ingaan op vragen en niet iets opleggen.

De heer VEENSTRA: Nee, zijn niet voor opleggen, wij zijn er wel voor om op dit moment die provin-ciale rol te pakken, er ook geld voor beschikbaar te stellen en dit punt de komende maanden verder uit te werken. Maatwerk is uitstekend en natuurlijk zullen er wel verschillen tussen gemeenten ontstaan, maar als wij gemeenten kunnen ondersteunen, op welke manier dan ook, om op een wel aanvaardbaar niveau te komen dan moeten wij als provincie dat niet nalaten. Het gaat niet alleen om het minimabeleid, maar ook om initiatieven op het gebied van de werkgelegenheid - ik noem de ID-banen - die wij vanuit de provincie oppakken om verschillen tussen de gemeenten op te lossen.
Mijnheer de voorzitter. Wij zijn er voorstander van de discussie over de uitbreiding van het Drents Museum op te starten. Concrete uitvoering zal niet meer in deze collegeperiode plaatsvinden.
De provincie heeft een heel grote rol op het gebied van jeugdbeleid en jeugdzorg. Een onderwerp dat misschien niet zo voor de hand ligt, maar dat wij in de tweede helft van 2005 eens naar voren willen brengen, is de sluitingstijd van de Drentse horeca. Dit is niet direct een provinciale zaak, maar wel een verschijnsel dat volgens ons weer tot normale proporties moet worden teruggebracht. Jeugdzorg, CAD en GGD kennen genoeg verhalen van excessen bij zogenaamde zich "indrinkende jeugd", die pas ver na middernacht de discotheken gaat bezoeken. In de tweede helft van 2005 willen wij echt aandacht aan dit probleem besteden.
Verder zullen wij in 2005 onze ideeën over een provinciale medianota naar voren brengen.
Voorzitter. Dan de werkgelegenheid.
Als het om het bevorderen van werkgelegenheid in Drenthe gaat, wil de PvdA de volgende accenten leggen. Terecht gaat het college in zijn Voorjaarnota in op hoogwaardige kenniseconomie (LOFAR), want die is enorm belangrijk voor Drenthe. Maar ook het behouden en verkrijgen van arbeid voor laaggeschoolden hoort hier volgens ons nadrukkelijk bij. Wij stellen daarom voor de volgende instrumenten nog eens in beschouwing te nemen.
Het wegwerken van het tekort aan ouderenwoningen biedt jongeren mogelijkheden in de bouwnijverheid aan de slag te gaan. Wij vragen het college om samen met het onderwijsveld, werkgevers- en werknemersorganisaties en woningcorporaties een gericht actieplan op te stellen met als doel mogelijk jongeren aan een baan te helpen in de bouw. Wij denken hierbij met name aan de bouw van woningen. Wij schatten in dat het opstellen van een uitvoerbaar actieplan ongeveer € 25.000,-- gaat kosten. Wij zien ook dat veel Duitse ondernemingen inmiddels in het Noorden bouwen. Op zich is daar niets mis mee - het is een gevolg van Europa en dat moet ook doorgaan - maar andersom ligt het toch wat anders. Wellicht kan in het actieplan worden meegenomen dat wij Noord-Nederlandse bouwbedrijven faciliteren om ook in Duitsland te gaan bouwen.

De heer LANGENKAMP: Zoals de heer Veenstra het nu voorstelt, lijkt het op een ruilhandeltje en dat vind ik een beetje vreemd. Ik kan mij voorstellen dat hij zegt dat er beter en op de goede plek gebouwd moet worden - daar is GroenLinks het roerend mee eens - maar de uitspraak dat omdat Duitsers hier bouwen, wij in Duitsland moeten bouwen lijkt mij een rare redenering en zou zelfs ten koste van het bouwen in Drenthe kunnen gaan.

De heer VEENSTRA: Zo uitgelegd is het ook een rare redenering en daarom heb ik het ook iets anders gezegd. Duitse bouwbedrijven bouwen veel in Noord-Nederland en dat is hartstikke goed, en dat is een gevolg van Europa en dat zal nog steeds verder gaan, maar andersom gebeurt het veel te weinig. Omdat het allemaal met werkgelegenheid te maken heeft, stellen wij voor eens te bekijken of, in overleg met Brussel, wij bedrijven kunnen faciliteren om ook in Duitsland aan de slag te gaan. Dat is toch een iets andere uitleg.

De heer PETERS: Voorzitter. In de krant staat van alles over Duitsers die in Nederland bouwen, maar weet de heer Veenstra om hoeveel Duitse ondernemingen het gaat en weet hij ook hoeveel mensen uit de Nederlandse kant van de grens in Duitsland werken? Heeft de heer Veenstra daar cijfers van, is dat onderzocht, of gaat hij uit van een aanname?

De heer VEENSTRA: Er zijn cijfers van, maar die heb ik op dit moment niet paraat. Het is bekend hoeveel mensen hun kavel laten bebouwen door een Duitse onderneming. In sommige gebieden gebeurt dit al in 10 tot 15% van de gevallen. Die cijfers zijn er en die cijfers kunnen heel goed gebruikt worden bij het opstellen van het door mij genoemde actieplan.

(De heer Huizing verschijnt ter vergadering.)

De heer PETERS: Maar wat is dan de belemmering, anders dan een economische of bouwtechnische, om hier mensen aan het werk te krijgen?

De heer VEENSTRA: Dat moet uit het actieplan blijken. Misschien moeten bedrijven in Drenthe wel eerst over bepaalde drempels heen alvorens zij besluiten ook in Duitsland te gaan werken en misschien kunnen wij helpen die drempels te verlagen. Het is in ieder geval iets wat onderzocht zou kunnen worden.

De heer PETERS: Is de heer Veenstra bekend met eerdere pogingen van Drentse bouwondernemingen om Nederlandse woningen op de Duitse markt aan te bieden en weet hij dat die proef geflopt is?

De heer VEENSTRA: Dat is in het verleden inderdaad gebeurd, maar dat mag niet de reden zijn om het vanaf nu dan maar te laten liggen. Ik vind dat wij constant naar mogelijkheden moeten kijken, ook in Europa. En, nogmaals, de bouw kan voor een grote groep mensen een belangrijke werkgever zijn en dus moeten wij daar zeker naar kijken.

De heer PETERS: En de heer Veenstra vindt dat een provinciale taak?

De heer VEENSTRA: Als het om gerichte acties gaat om mensen aan werk te helpen in de bouw, zie ik best een ondersteunende en coördinerende taak voor de provincie.

De VOORZITTER: Ik verzoek de heer Veenstra zijn betoog voort te zetten.

De heer VEENSTRA: Werken in de Drentse zorg heeft toekomst, zeker gelet op de vergrijzing. Het werken in de zorg moet aantrekkelijker worden gemaakt. Ook hier is een provinciale rol denkbaar. Onze vraag aan het college is om samen met het onderwijsveld te beoordelen of nog gerichte oplei-dingen toegevoegd moeten worden aan wat er nu al in Drenthe is.
De herstructurering van woonwijken in al haar facetten wordt, terecht, meer en meer een taak van woningcorporaties; die zijn daarvoor en hebben er ook voldoende vermogen voor. De financiering van de herstructurering van verouderde bedrijventerreinen is een stuk lastiger, want wie is daarvan de eigenaar? Wij vragen het college te overwegen of niet wat meer middelen bestemd kunnen worden voor de herstructurering van oude bedrijventerreinen en daarbij een relatie te leggen met de herstructurering van woonwijken. De herstructurering van woonwijken wordt meer en meer een taak van woningcorporaties, woningcorporaties willen dit graag doen en hebben daar ook geld voor en als dit gekoppeld wordt aan verruimde nieuwbouwmogelijkheden, ontstaan er misschien kansen om wat geld vrij te maken, ook in overleg met gemeenten. Graag horen wij hierop de reactie van het college.
Verleden jaar heeft de provincie budget beschikbaar gesteld voor het behoud van ID-banen. Afhankelijk van de resultaten en gerichte en volledige evaluatie opteren wij, zoals wij al eerder aangaven, voor het continueren van deze regeling.
In de Voorjaarnota komt, terecht, op verschillende plaatsen de positie van Emmen naar voren. Het college stelt diverse maatregelen voor om de economische positie van Emmen te verbeteren. Het Rijk is Emmen een beetje vergeten en wat ons betreft is het voor Emmen de komende twee jaar alle hens aan dek. Wij vragen het college de mogelijkheid te onderzoeken om samen met de gemeente Emmen tot een concreet en toetsbaar actieplan te komen, gericht op brede vooruitgang in de komende twee jaar. Er staan al veel dingen in de Voorjaarnota, maar wellicht kan dit gebundeld worden tot een concreet en toetsbaar actieplan voor de komende periode.

De heer HOLMAN: Het is terecht dat de heer Veenstra een pleidooi houdt voor Emmen, maar wat zou er volgens hem dan in het actieplan moeten staan? Wat gebeurt er nu niet en wat volgens hem wel kan?

De heer VEENSTRA: Op diverse plaatsen in de Voorjaarnota wordt Emmen genoemd en nogmaals, dat is hartstikke terecht. Omdat de werkgelegenheidssituatie in Emmen uitgangspunt voor ons denken is, denken wij dat de zaken die nu wat verspreid over de Voorjaarnota zijn genoemd, samengebracht kunnen worden tot een concreet plan, waarvan de uitvoering gevolgd en regelmatig getoetst wordt, in overleg met de gemeente Emmen.

De heer WIJBENGA: Maar, nogmaals, wat moet er dan in dat plan staan? Hier en daar een nietje door de stukken heen slaan, brengt geen werkgelegenheid.

De heer VEENSTRA: Als het goed wordt gevolgd en ieder kwartaal met de gemeente Emmen wordt overlegd over wat de vooruitgang is geweest, of maatregelen bij elkaar passen en of maatregelen elkaar ondersteunen, dan valt direct op wat er mis en wat er goed gaat. Het lijkt mij voor Emmen een heel goede move.

De heer HOLMAN: Denkt de heer Veenstra dan niet dat Hoogeveen, dat met een soortgelijke problematiek te kampen heeft, er ook bij moet? Zou wat hij voorstelt eigenlijk niet voor de hele Zuidoost- regio moeten gelden?

De heer VEENSTRA: Natuurlijk geldt het ook voor andere plaatsen, maar wij hebben Emmen naar voren gebracht, omdat Emmen in het verleden in diverse rijksnota's werd genoemd en daarin nu niet meer voorkomt. Dat heeft consequenties. Daarom denken wij dat voor een plaats met de omvang van Emmen best wat extra maatregelen kunnen worden genomen.

De heer HARLEMAN: Ik heb uit de Voorjaarnota begrepen dat het college voorstelt om een samenhangend plan te maken rond Emmen. Wat is dan het verschil met het voorstel van de PvdA?

De heer VEENSTRA: Misschien dat wij het concreet en toetsbaar willen maken voor de komende twee jaar en dat wij zaken willen bundelen, gericht op vooruitgang. Wij willen een relatie leggen met wat er van de kant van het Rijk niet voor Emmen is gedaan en dat de komende twee jaar naar voren brengen.

De heer HARLEMAN: Maar dat staat ook in de Voorjaarnota. Maar ik neem aan dat het college dat zelf ook wel kan zeggen.

De heer VEENSTRA: Voorzitter. Voor de Veenkoloniën zijn verschillende verbetertrajecten gestart. Wij ondersteunen deze, want het doen staat voor ons voorop. Wij ondersteunen ook de subsidie-aanvraag van de Stichting Innovatie Veenkoloniën, waarbij de hoogte van het bedrag nog nader moet worden beoordeeld.
Het afgelopen jaar is veel gezegd en geschreven over recreatie en toerisme in Drenthe. Er is nu een gerichte promotiecampagne en de PvdA ziet nog geen aanleiding om de voorwaarde van 50% cofinanciering aan te passen. Plannen die aansluiten bij wat het toeristisch bedrijfsleven wil, krijgen ondersteuning van het bedrijfsleven en als het resultaat tegenvalt, moeten niet de financiële voorwaarden maar de plannen worden aangepast. Een andere financiële verhouding is wat ons betreft slechts denkbaar als plannen de sector recreatie en toerisme overstijgen en betrekking hebben op het imago van de totale provincie.

De heer LANGENKAMP: De heer Veenstra spreekt over de financiële verhouding, maar als hij de provincie Drenthe in haar geheel wil gaan promoten, zal niet alleen de financiële verhouding maar ook de hoogte van het bedrag ter sprake moeten komen. In Groningen wordt de provincie gepromoot en daaraan draagt de recreatiesector niet aan bij, maar het bedrag dat in Groningen beschikbaar is, is wel een nulletje meer dan Drenthe nu beschikbaar heeft. Denkt de heer Veenstra aan een met Groningen vergelijkbaar bedrag?

De heer VEENSTRA: Het gaat om de fiftyfifty verdeling van de financiering. Ik heb gezegd dat een andere verhouding bespreekbaar is wanneer de plannen de sector recreatie en toerisme overstijgen en betrekking hebben op de totale provincie. Dat is eigenlijk hetzelfde als de heer Langenkamp zegt.

De heer LANGENKAMP: Nogmaals, in Groningen is het budget € 2 miljoen en de recreatiesector draagt daar niet in bij.

De heer VEENSTRA: Maar het gaat nu over Drenthe en in Drenthe is een fiftyfifty verhouding afgesproken. Daar willen wij aan vasthouden, dus ook aan de cofinanciering vanuit het bedrijfsleven. Aanpassing van de fiftyfifty verhouding is voor ons pas bespreekbaar op het moment dat het gaat om promotie van de totale provincie.

De heer LANGENKAMP: Dus de heer Veenstra spreekt niet over het bedrag?

De heer VEENSTRA: Ik heb niet over de hoogte van het bedrag of over een extra budget gesproken. Ik sprak alleen over andere plannen.

De heer LANGENKAMP: Oké.

De heer HOLMAN: Het bedrag dat wij nu voor promotie van het toerisme beschikbaar stellen, geldt voor twee jaar en is dus een tijdelijk gebeuren. Hoor ik de heer Veenstra nu zeggen dat wanneer er toerisme overstijgende Drenthe-promotie komt, de PvdA bereid is daarvoor geld beschikbaar te stellen?

De heer VEENSTRA: Dat heb ik niet gezegd. Maar het is best een discussie waard. Ik heb gezegd dat wij willen vasthouden aan de verhouding fiftyfifty en dat als het om de sector overstijgende plannen gaat, er sprake kan zijn van een andere verhouding.

De heer HOLMAN: Geeft de heer Veenstra daarmee aan dat hij voor een bredere Drenthe-promotie geld over heeft? Kan ik zijn woorden zo interpreteren?

De heer VEENSTRA: Op het moment dat het aan de orde komt en er ligt echt een goed plan dan willen wij daar wel nadrukkelijk naar kijken, maar op dit moment houden wij vast aan de financiering die onder de huidige campagne ligt.

De heer LANGENKAMP: Even voor mijn begrip: de promotie van Drenthe houdt toch meer in dan alleen de promotie van het toerisme?

De heer VEENSTRA: Absoluut.

De heer LANGENKAMP: Hoe kan de heer Veenstra dan zijn vraag stellen?

De heer VEENSTRA: Ik stel geen vraag, volgens mij stelt de heer Langenkamp een vraag. Ik heb gezegd hoe ik de cofinanciering zie en dat wij tot een andere verhouding willen komen op het moment dat de plannen wat verder gaan. Op dat moment gaan wij die verhouding beoordelen.

De heer LANGENKAMP: Dan zijn wij het er dus over eens, als ik de woorden van de heer Veenstra goed samenvat, dat er voor promotie van Drenthe in totaal meer geld nodig is. Een onderdeel van die totale promotie is de promotie van de recreatie en daarvoor geldt de 50:50-regeling.

De heer VEENSTRA: Zo heb ik het niet gezegd. Ik wil het nog wel een keer zeggen, misschien wordt het dan duidelijk.
Er is nu een promotiecampagne. Wij staan achter die campagne en zien ook geen aanleiding om die aan te passen. Wij vinden het prettig dat het bedrijfsleven aan die campagne meebetaalt en wij willen aan die cofinanciering vasthouden. Op het moment dat er plannen komen die de sector recreatie en toerisme overstijgen, die dus echt van belang zijn voor heel Drenthe, dan vinden wij het reëel dat er naar een andere financiële verhouding wordt gekeken.

De heer BAAS: Maar als het toerisme en recreatie overstijgend is, gaat het dus om meer bedrijfsleven dan alleen het bedrijfsleven in de sector recreatie en toerisme?

De heer VEENSTRA: Dat zou kunnen.
Voorzitter. Ik kom op milieu, water en groen. De PvdA wil zich inzetten voor een duurzame samenleving. Door allerlei oorzaken - klimaatverandering, het opraken van fossiele brandstoffen en luchtverontreiniging - wordt deze duurzame samenleving bedreigd. Bij de binnenkort te verwachten energienota zullen wij een aantal concrete voorstellen doen, o.a. een voorstel over een belangrijke voorbeeldrol voor de provincie bij het gebruik van biodiesel.
De PvdA wil dit jaar ook de discussie over windenergie in Drenthe opnieuw openen. Een aantal van 44 windmolens kan een kwart van de energiebehoefte van onze provincie dekken. Wij zullen het college bij de behandeling van de Energienota vragen hiertoe een voorzet te doen. Wij willen hierover graag de discussie met het college en de andere partijen aangaan.
Verder willen wij dat er nu echt een programma "scholen en energiegebruik" van de grond komt. Diverse scholen in Drenthe hebben bouw- of verbouwplannen, maar vaak te weinig middelen.

Gemeenten kijken nogal eens naar de hoogte van de investering en vergeten dat door het gebruik van andere materialen en technieken geld kan worden terugverdiend. Het zou mogelijk moeten zijn vooral "zichtbaar" duurzaam te bouwen. Naast energiebesparing kunnen hieraan ook allerlei onderwijsprojecten gekoppeld worden. In het kader van het project Liberalisering Energiemarkt Drenthe (LED) zouden allerlei afspraken gemaakt kunnen worden over bijvoorbeeld zonnepanelen op scholen. Hieraan koppelen we een versterking van de regierol van de provincie en eventuele mogelijkheden voor extra financiering. Over energieverbruik en duurzaam bouwen is namelijk wel veel kennis aanwezig, maar deze is vaak erg verspreid.
Duurzaam bouwen en recreatie blijken nogal eens twee verschillende werelden. In Drenthe worden veel recreatiewoningen gebouwd. De PvdA wil zich er sterk voor maken dat duurzaam bouwen en landschappelijke inpassing worden gekoppeld aan het bouwen van recreatiewoningen. Over de mogelijkheden en onmogelijkheden bestaan nog veel misverstanden en gebrek aan kennis. Samen met projectontwikkelaars en gemeenten zou een convenant opgesteld kunnen worden. In de commissie zullen wij hierover met een voorstel komen.
Tenslotte moeten we als het om het milieu gaat, in Drenthe haast maken met het tegengaan van de verdroging. Dit is een ingewikkeld en complex onderwerp. In de meivergadering van de Statencommissie MWG komen we hier nader op terug.
Voorzitter. Jaarlijks wordt in de algemene beschouwingen aandacht besteed aan de ambtelijke organisatie. Meestal gaat het dan om het terugdringen van het aantal formatieplaatsen. Verleden jaar is hierover ook het een en ander gezegd en toen is hier een motie over aangenomen.
De eisen die aan de ambtelijke organisatie worden gesteld, worden steeds hoger. Het vergt ook van de ambtelijke organisatie nogal wat om voor alle in de Voorjaarnota genoemde plannen van beleid naar uitvoering te komen. Het kwaliteitsaspect is voor ons hierbij van nadrukkelijk belang. De organisatie moet beleid waar maken en ontkomt niet aan een kritische benadering, dit ook vanwege de hoge interne kosten op het provinciehuis. De PvdA wil daarom na de zomer een soort van kwaliteitstraject opzetten voor de ambtelijke organisatie, vergelijkbaar met wat op het gebied van de financiële verantwoording is gebeurd. Dit achten wij in dit stadium een meer constructieve benadering, ook gezien van de motie van verleden jaar, dan het eenzijdig hameren op de personeelsformatie.

De heer HOLMAN: Ik snap niet precies waar de heer Veenstra met zijn pleidooi heen wil. Constateert hij nu dat er te weinig kwaliteit is en dat die kwaliteit omhoog moet, of constateert hij dat er te weinig formatie is, of te veel of te duur?

De heer VEENSTRA: Wij hebben op dit moment geen voorstellen en willen niet hameren op het terugbrengen van de personeelsformatie, zoals verleden jaar door de staten is gedaan. Wij zijn wel van mening dat de kwaliteit van handelen van de organisatie aandacht moet hebben, net zoals dit in het bedrijfsleven het geval is, en dat de eisen die aan de ambtelijke organisatie worden gesteld, steeds hoger worden. Daarom willen wij na de zomer beoordelen of wij daarmee iets kunnen doen.
De heer HOLMAN: Heeft de heer Veenstra signalen ontvangen dat er aanleiding is om dit te doen?

De heer VEENSTRA: Wij geloven best dat de organisatie haar werk heel goed doet, maar wij weten ook dat de maatschappij verandert en dat de eisen die aan het handelen van de overheid worden gesteld, steeds hoger worden. Dus moet het kwaliteitsaspect, net zoals dit in het bedrijfsleven gebeurt, consequent naar voren worden gebracht.

De heer HOLMAN: Maar het is toch de taak van het college om de organisatie aan te sturen? Wat brengt de heer Veenstra er dan toe deze opmerking te maken?

De heer VEENSTRA: Ik denk dat de kwaliteit van handelen van de ambtelijke organisatie zeker een aspect is waarover ook PS iets kunnen zeggen, net zoals zij verleden jaar ook iets gezegd hebben over de omvang van de personeelsformatie.

De heer LANGENKAMP: Maar de heer Veenstra wekt nu de indruk dat de kwaliteit niet goed genoeg is.

De heer VEENSTRA: Nee, ik heb gezegd dat de kwaliteit een aspect is dat de komende jaren nog veel belangrijker wordt en dat daar vanuit PS dus ook aandacht voor mag zijn. Daarom willen wij na de zomer bekijken wat wij daarmee kunnen doen.

De heer LANGENKAMP: Wat de heer Veenstra nu zegt is of een open deur, omdat het gewoon bestaand beleid is - de heer Holman wees hier ook al op - of er is echt wat aan de hand.

De heer VEENSTRA: Het is geen open deur en het is zeker ook bestaand beleid. Maar de PvdA is van mening dat PS zeker wel aandacht aan dit aspect kunnen besteden. Wij schatten in dat de eisen steeds hoger worden.

De heer SLUITER: De heer Veenstra heeft nadrukkelijk aandacht voor de kwaliteit en dat is prima, op dit punt ben ik het helemaal met hem eens. Maar heeft hij nu impliciet of expliciet gezegd dat de omvang van de formatie bespreekbaar is, ook in neerwaartse zin?

De heer VEENSTRA: Daarover hebben wij verleden jaar al gesproken en daarvoor is een langjarig traject ingezet. Op dit moment komen wij niet met een dergelijk voorstel, maar willen wij het vanuit een iets andere kant bekijken. Wij denken dat het best lastig zal zijn om voor alles wat in de Voorjaarnota staat van ambitie tot beleid te komen en daarover willen wij na de zomer van gedachten wisselen.

De heer SLUITER: Het kwaliteitsaspect is mij helder en nu nog even het kwantiteitsaspect. Is het voor de heer Veenstra bespreekbaar om naar een betere, maar in omvang kleinere organisatie te gaan?

De heer VEENSTRA: Daar moet altijd naar gekeken worden. Verleden jaar en het jaar daarvoor is het kwantitatieve aspect naar voren gekomen. Als er goede alternatieven zijn en er goede voorstellen voorliggen, willen wij die zeker bekijken. Maar wij zien op dit moment niet hoe daar nu nog iets aan kan worden gedaan en daarom willen wij het liever via een andere weg oppakken.

De heer DE HAAS: Ik ben het helemaal eens met de heer Veenstra, maar ik wil hem toch nog vragen of hij misschien doelt op een soort van efficiencyonderzoek.

De heer VEENSTRA: Als het om kwaliteit gaat, komen ook elementen van efficiency ter sprake.
Voorzitter. Wij hebben in onze algemene beschouwingen voortgeborduurd op de Voorjaarnota van het college. In het verlengde van die Voorjaarnota hebben wij enkele concrete voorstellen geformuleerd, gericht op het doen en het wegwerken van achterstanden. In de loop van 2005 komen wij nog met diverse uitwerkingen.
Voorzitter. Ik wil nu nog een aantal moties indienen.

***Motie A***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 18 mei 2005;*

*kennisgenomen hebbende van het feit dat:*
- *met ingang van 1 januari 2006 de Wet maatschappelijke ondersteuning haar intrede doet;*
- *de Drentse gemeenten meer taken en verantwoordelijkheden van het Rijk krijgen op het gebied van welzijn en zorg;*
- *de Drentse gemeenten verantwoordelijk worden voor de inzet en prioritering van de budgetten voor welzijn en zorg;*
- *de financiële vooruitzichten van de Drentse gemeenten in vele gevallen niet rooskleurig zijn;*

- *de veranderingen door de Wet maatschappelijke ondersteuning voor welzijn en zorg ook invloed hebben op de aard en omvang van de woningbehoefte in Drenthe;*

*van mening zijnde dat:*
- *het huidige zorg- en welzijnsniveau in Drenthe minimaal gehandhaafd dient te blijven;*
- *er geen grote verschillen tussen de verschillende Drentse gemeenten mogen ontstaan;*
- *er een goede afstemming nodig is wat betreft de wonen, welzijn- en zorginspanningen tussen gemeenten en provincie;*
- *de provincie een coördinerende rol kan gaan vervullen en haar kennis en kunde daar waar mogelijk dient in te brengen om de Drentse gemeenten te ondersteunen in hun opgaaf;*

*verzoeken het college:*
- *een bedrag van € 250.000,-- structureel beschikbaar te stellen voor de vereiste provinciale rol in het kader van de Wet maatschappelijke ondersteuning middels het oprichten van een projectorganisatie;*
- *de dekking te zoeken uit de resterende jaarsaldi/post vrije bestedingsruimte;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

***Motie B***

*Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 18 mei 2005;*

*overwegende dat:*
- *de verdubbeling van de N33 in de nota Mobiliteit geen prioritaire plaats inneemt;*
- *de noordelijke regio (de provincies Groningen en Drenthe en de SNN) van mening is dat de aanpak van de knelpunten zo snel mogelijk ter hand moeten worden genomen;*

*van mening zijnde dat:*
- *de N33 een belangrijke noordelijke verbindingsas is, waarbij ook de ontsluiting van de Veenkoloniën een rol speelt;*
- *de N33 op dit moment een verkeersonveilige weg is, waar veel ernstige ongelukken plaatsvinden;*
- *een verdubbeling een goede oplossing is voor de huidige knelpunten, waarbij in de planuitwerking zeker ook bruikbare alternatieven (onder andere uit milieutechnische overwegingen) in de besluitvorming moeten worden meegewogen;*

*verzoeken het college:*
- *voor het naar voren halen van de verdubbeling van de N33 vanaf 2007 in de begroting € 10 miljoen te reserveren door middel van een herprioritering binnen het budget van de portefeuille verkeer en vervoer*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De heer DOHLE: Mijnheer de voorzitter. Mag ik een vraag stellen over de orde?

De VOORZITTER: Als u mij eerst de kans geeft om vast te stellen dat de motie deel uitmaakt van de beraadslagingen. Dat heb ik nu gedaan en de heer Dohle kan nu zijn vraag stellen.

De heer DOHLE: Het gaat mij niet zozeer om de motie, maar om het feit dat die nu wordt ingediend en onderwerp van deze beraadslagingen is. Ik neem aan dat dan ook in deze vergaderingen over de ingediende moties gestemd moet worden.

De VOORZITTER: Dat is niet het geval. De moties kunnen nu ingediend worden en er kan over gesproken worden, als bepaald is dat zij onderwerp van beraadslaging kunnen zijn, maar het traject is vervolgens dat deze bijeenkomst zonder besluitvorming wordt beëindigd. In de commissies wordt daarna verder gesproken over de inbreng van deze dag, over de Voorjaarnota, de jaarstukken en de ingediende moties en vervolgens zal in de vergadering van PS van 15 juni a.s. de finale behandeling van de Voorjaarnota plaatsvinden en over de moties worden gestemd. Zo is het afgesproken.

De heer VEENSTRA: Mijnheer de voorzitter. Ik ga verder met het indienen van de moties van mijn fractie.

***Motie C***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 18 mei 2005;*

*overwegende dat:*
- *het verlenen van zorg aan hen die dat behoeven een belangrijke sector is in het kader van de werkgelegenheid;*
- *door de toenemende vergrijzing van de bevolking dit aspect, meer dan in het verleden het geval was, van betekenis wordt in het werkgelegenheidsbeleid, ook binnen het raam van de mogelijkheden die de provinciale overheid heeft;*
- *de provincie Drenthe door de huidige samenstelling van de bevolking reeds nu met een toenemende zorgbehoefte wordt geconfronteerd;*
- *Drenthe zich op diverse gebieden presenteert als een regio waar het voor senioren goed toeven is en er daardoor een toenemende vraag zal gaan ontstaan naar mensen die adequate professionele zorg kunnen verlenen;*

*van mening zijnde dat:*
- *de provincie Drenthe zich actief moet opstellen om in de toenemende vraag naar zorg te kunnen voldoen;*
- *het verlenen van zorg nu al een belangrijke sector is, maar dat deze kan worden versterkt door actief in te spelen op nieuwe ontwikkelingen;*
- *deze ontwikkelingen van nog grotere betekenis worden als het werken in de zorg aantrekkelijk is voor werknemers en zij nieuwe vaardigheden kunnen leren in de opleiding;*

*verzoeken het college:*
- *in overleg met de desbetreffende onderwijsinstellingen vóór 1 september 2005 een gezamenlijk rapport uit te brengen over de vraag of de bestaande opleidingen adequaat zijn dan wel aanpassing behoeven teneinde op nieuwe ontwikkelingen te kunnen inspelen*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ik stel van dat ook deze motie bij de beraadslaging kan worden betrokken.

De heer VEENSTRA: De volgende motie:

***Motie D***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 18 mei 2005;*

*overwegende dat:*
- *er in de komende jaren in Drenthe een fors tekort ontstaat aan ouderenwoningen die geschikt zijn voor 24-uurszorg en ouderenwoningen waarbij in de directe nabijheid diensten kunnen worden verleend;*
- *in noordelijk verband het Convenant van het Noorden, ruim ondertekend door Drentse woningcorportaties, tot stand is gekomen met het oogmerk de woningbouwproductie in het landsdeel Noord te vergroten;*
- *is vastgesteld dat veel Duitse bouwondernemingen werkzaam zijn aan bouwprojecten in het Noorden van het land en dat Nederlandse ondernemingen niet of nauwelijks werkzaam zijn in Duitsland;*

*van mening zijnde dat:*
- *het wegwerken van het tekort aan woningen een bijdrage levert aan werkgelegenheid in de bouw;*
- *uitvoering van het convenant ook aan jongeren mogelijkheden biedt om aan de slag te kunnen gaan in de bouwnijverheid;*
- *moet worden nagegaan op welke wijze kan worden gefaciliteerd dat bouwondernemingen uit Nederland ook bouwprojecten kunnen realiseren in Duitsland;*

*dringen er bij het college op aan dat:*
- *er binnen vier maanden een uitgewerkt en doelgericht actieplan komt;*
- *daaromtrent overleg wordt gepleegd met betrokken partijen, zoals het onderwijs, werknemers- en werkgeversorganisaties en woningcorporaties;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ook deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.
De heer VEENSTRA: Voorzitter. Ik kom met onze laatste motie:

***Motie E***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 18 mei 2005;*

*overwegende dat:*
- *in de door de Tweede Kamer vastgestelde nota Ruimte Emmen niet is aangemerkt als economisch kerngebied en ook financieel-economisch en ruimtelijk-instrumenteel geen positie heeft verworven gelijk aan de overige drie prioritaire steden in het landsdeel Noord, te weten Groningen, Assen en Leeuwarden;*
- *Emmen wel de grootste gemeente van Drenthe is en als grote industriestad een wezenlijke functie vervult op het gebied van werkgelegenheid, onderwijs en gezondheidszorg en daarmede van belang is voor de grote regio;*
- *de gemeente Emmen, samen met het Rijk en de provincie het Convenant Woningbouwafspraken 2005 tot 2010 provincie Drenthe hebben ondertekend;*
- *de gemeente Emmen ambities heeft voor een verdere stedelijke ontwikkeling, zoals deze is beschreven in het Masterplan Emmen Centrum 2020 en wat de uitvoering daarvan betreft een taakstelling is neergelegd in de Voorjaarsnota 2005;*

*van mening zijnde dat:*

- *Emmen voor een grote regio in Drenthe, Zuid-Groningen en Noordoost-Overijssel faciliteiten biedt en zowel voor het landsdeel Noord als ook in het Drentse beleid van essentiële betekenis is;*
- *het daarom van belang is dat alle activiteiten die tot doel hebben de positie van Emmen - waaronder ook de sociaal-economische - te verbeteren, worden gebundeld en in overleg met de gemeente worden omgezet in een doelgericht actieplan*

*verzoeken het college:*

- *vóór 1 september 2005 aan Provinciale Staten van Drenthe een dergelijk actieplan ter kennis-name te doen toekomen.*

*en gaat over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: En ook deze motie kan bij de beraadslagingen worden betrokken.

De heer HOLMAN: Mijnheer de voorzitter. Kleur geven aan "erende rollen".
Deze algemene beschouwingen vinden plaats halverwege de bestuursperiode. We gaan ons opmaken voor de tweede helft. De fractie van het CDA gaat daarbij uit van het verkiezingsprogramma "Ieder mens telt". Wat moet er nog gebeuren met betrekking tot de uitvoering van de voornemens in het collegeprogramma? Waar is een andere aanpak nodig? Welke accenten willen we leggen?
Bij het lezen van de Jaarrekening 2004 en de Voorjaarnota 2005 valt op dat er sprake is van een rekeningoverschot: er wordt minder uitgegeven dan was begroot. Dit kan twee oorzaken hebben: of er is te ruim begroot of er is sprake van onderuitputting doordat allerlei plannen en projecten niet van de grond komen.
We houden dus geld over. Hebben we te veel geld van de burger gevraagd? Mocht dat zo zijn dan past ons enige bescheidenheid bij het vaststellen van onze eigen belastingtarieven. We realiseren ons ook dat we met het geld dat we overhouden, initiatieven kunnen ondersteunen waar de Drentse burger om vraagt; en daarbij gaat het dan niet alleen om de ondersteuning van het paardrijden voor gehandicapten of om steun aan een organisatie die opkomt voor de positie van de doven.
Uit de onlangs door de statengriffie gehouden enquête onder de Drentse bevolking blijkt dat we best wat meer geld mogen besteden aan plannen en projecten op de gebieden economie, onderwijs, sport en zorg, soms zelfs meer dan het dubbele van wat we nu in de begroting hebben opgenomen.

De heer HARLEMAN: Waar is dat geld dan wat wij volgens de heer Holman overhouden? Ik heb dat niet aangetroffen, ook niet in de Jaarstukken 2004.

De heer HOLMAN: Wij wel. Bij de behandeling van de Voorjaarnota komen wij daar wel op terug, maar ik wil nu alvast wijzen op de simpele constatering dat er sprake is van een overschot.

De heer HARLEMAN: Ik wil hier in de commissie wel uitgebreid op terugkomen, maar ik denk dat de heer Holman de jaarstukken nog maar eens goed moet lezen.

De heer VEENSTRA: De heer Holman noemt twee opties: er is te ruim begroot of de projecten komen niet van de grond.

De heer HOLMAN: Ik denk dat er sprake is van beide: er is ook sprake van onderuitputting.

De heer VEENSTRA: En wat komt er naar de mening van de heer Holman dan niet van de grond? Het is misschien goed concrete zaken te noemen.

De heer HOLMAN: Als je de begroting doorloopt, zie je gewoon dat er op een aantal posten geld over is. Door andere accenten te leggen, kan dat geld misschien sneller benut worden.

De heer VEENSTRA: Ik constateer dat de heer Holman niet precies kan aangeven wát dan niet van de grond komt.

De heer HOLMAN: Ik denk dat die discussie volgende week moet plaatsvinden.
De heer VEENSTRA: Dus de heer Holman kan dit niet aangeven.

De heer HOLMAN: Waar willen wij als CDA de accenten leggen? Wij willen met name de economie versterken, de bereikbaarheid vergroten en zorgdragen voor een betere aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt.
In het vervolg van deze algemene beschouwingen zal ik daar nader op ingaan. Maar ik wil eerst ingaan op de specifieke rol van het provinciaal bestuur. Hoe kunnen en willen GS en PS daaraan invulling geven? Daarbij gaat het om de inkleuring van onze "erende rollen".
Bij de "erende rollen" gaat het om stimuleren, regisseren en initiëren. De rijksoverheid hanteert steeds meer het principe "centraal wat moet, decentraal wat kan". Het Kabinet streeft naar een slagvaardige overheid, waarbij de decentrale overheden ruimte krijgen om maatwerk te leveren. Deze benaderingswijze biedt het provinciaal bestuur beleidsruimte. De fractie van het CDA vindt dat het college dit punt goed oppakt door, waar mogelijk, een Drentse maat te verbinden aan de uitvoering van het beleid. De fractie van het CDA roept het college op daarmee door te gaan.
In het kader van het duale systeem vindt een bezinning plaats over de posities van PS en GS. Ik wil in dit verband verwijzen naar onze conferentie in Odoorn. Toen hebben we onder andere afgesproken gestructureerd te evalueren. Ook willen we van GS graag startnotities hebben, voorzien van alternatieven waaruit PS een keuze kunnen maken. Het Programmaplan Land 2005-2006 had hiervoor gebruikt kunnen worden.
Het CDA hoort graag de mening van de andere fracties over de uitvoering van de in Odoorn gemaakte afspraken.
In het personeelsblad van de provincie Drenthe staat dat het de staten nog niet erg lukt een eigen profiel te ontwikkelen en dat onze Drentse gemoedelijkheid misschien een beetje haaks staat op hoe het dualisme zou moeten werken.
Wat we in ieder geval wel samen hebben opgepakt is het idee woensdag-statendag. Dat is een prima initiatief om de staten een eigen gezicht en een eigen plek te geven. Dit biedt perspectief. Maar een nieuwe structuur is niet zaligmakend. Primair gaat het om de politieke inhoud en om een goede communicatie met onze inwoners. Die zaken zullen het succes van woensdag-statendag gaan bepalen.
Het biedt ons, zowel GS als PS, de mogelijkheid om een Drentse kleur te geven aan onze "erende rollen". En wat ons betreft zijn er veel "erende rollen" die de provincie zou moeten oppakken. Vandaag wil mijn fractie ingaan op drie specifieke rollen van de provincie:
- de stimulerende rol op het gebied van de woningbouw
- de regisserende rol op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt
- de initiërende rol op het gebied van de economie.

Een belangrijk voorbeeld van de initiërende rol is ons optreden in SNN-verband. Veel beleid wordt voorbereid en voltrekt zich binnen het SNN en dat beleid wordt op zijn beurt weer ingekleurd door de mogelijkheden van cofinanciering vanuit Brussel en Den Haag. We moeten uitgaan van onze eigen kracht en de sterke punten van het Noorden benadrukken. Drenthe moet daarbij tijdig zijn piketpalen uitzetten. De CDA-fractie vindt dat het college bij de invulling van de Strategische Agenda een actieve en herkenbare positie moet innemen, zeker nu Drenthe dit jaar weer voorzitter van het SNN wordt.
Wij krijgen graag een beschouwing van GS over de missie waarmee zij het nieuwe voorzitterstraject van het SNN ingaan. Het CDA hoopt dat we over twee jaar vol trots kunnen zeggen: "Dat was nou Drenthe."
Wij hebben op voorhand een nadrukkelijk verzoek en dat is dat onder het voorzitterschap van Drenthe de stukken tijdig worden toegezonden opdat een goede voorbereiding op de vergadering mogelijk is.
Mijnheer de voorzitter. In het vervolg van deze algemene beschouwingen zal ik de hoofdlijnen uit het collegeprogramma volgen.
Ik begin met de ontwikkeling van het stedelijk gebied. Wij zien graag dat de woningbouw in de breedste zin verder wordt gestimuleerd.

De Tweede Kamer heeft onlangs de Nota Ruimte vastgesteld en daarmee heeft de regio Groningen-Assen definitief de status van nationaal stedelijk netwerk gekregen. Dat biedt perspectief op een krachtige ondersteuning van het Rijk voor de sterke punten in de regionale economie. Laten we deze rijkssteun benutten voor een voortvarende aanpak.
De woningbouw heeft een belangrijke aanjaagfunctie voor de regionale economie. Op grond van ons verkiezingsprogramma vragen wij bijzondere aandacht voor ouderen en starters. De betrokken partijen hebben de opgave om op een krachtige wijze met de uitvoering van het programma aan de slag te gaan. Wij hebben begrepen dat er onlangs een perspectiefvol gesprek is geweest tussen gedeputeerde Haarsma, statenleden en betrokkenen uit de woningbouwsector. Tijdens dit gesprek bleek dat gemeenten soms klagen over financiële en planologische belemmeringen die een tijdige uitvoering van de woningbouwplannen onmogelijk maken.
De CDA-fractie is van mening dat onderzocht moet worden of deze belemmeringen eventueel met voorfinanciering uit provinciale middelen weggenomen kunnen worden.

De heer VEENSTRA: Denkt de heer Holman dan dat de belemmeringen met name financieel van aard zijn?

De heer HOLMAN: Wij denken dat de belemmeringen divers van aard zijn. Zo kunnen gemeenten amper middelen en mankracht hebben om überhaupt goede plannen te ontwikkelen, maar het kan ook zijn dat goede plannen niet snel en tijdig gerealiseerd kunnen worden omdat daarvoor de middelen ontbreken.

De heer VEENSTRA: De heer Holman stelt de ouderen en de starters centraal en voor woningen voor die categorieën geldt dat er nogal eens wat geld bij moet.

De heer HOLMAN: Wij denken én-én. Voor ouderen en starters zal gebouwd moeten worden en daar zal geld voor nodig zijn, maar wij denken dat de woningbouw in Drenthe in de breedste zin ook vanuit de economische invalshoek gestimuleerd kan worden. De werkloosheid in Drenthe is de afgelopen twee jaar met 25% gestegen. Om die werkloosheid terug te dringen, wordt al veel gedaan, maar wij denken dat niet nog niet genoeg is. Wij denken dat de woningbouw een impuls kan geven aan het terugdringen van de werkloosheid. Er moet dus zeker voor ouderen en starters gebouwd worden, maar daarbij moet de woningbouw in de meest brede zin niet vergeten worden.

De heer VEENSTRA: Het CDA staat dus achter het idee dat wij net naar voren hebben gebracht om te stimuleren dat jongeren een baan in de bouw kunnen krijgen?

De heer HOLMAN: Dat kan daar een onderdeel van zijn. De werkloosheid onder jongeren is ook een probleem, maar is een onderdeel van het hele probleem van de grote werkloosheid. Naar onze mening biedt de woningbouw een grote kans om iets aan dit probleem te doen.
Voorzitter. Ik kom op de ontwikkeling van het landelijk gebied, waarbij het erom gaat de beleidsruimte te benutten voor een vitaal en leefbaar platteland.
Een vitaal platteland is voor het CDA een platteland waar het goed wonen, werken en recreëren is, voor jong én oud. Essentieel voor een vitaal platteland zijn "levende" dorpen en kernen met een behoorlijk voorzieningenniveau. Tegen deze achtergrond vindt het CDA het een goede zaak dat samen met de gemeenten werk wordt gemaakt van het ontwikkelen van multifunctionele dienstencentra. Deze basisvoorziening is van grote betekenis voor het realiseren van een vitaal en leefbaar platteland. Maar daar is meer voor nodig. Onlangs is de Nota Ruimte vastgesteld en is de Agenda voor een Vitaal Platteland in uitvoering genomen. Deze stukken bieden mogelijkheden voor beleid in het landelijk gebied die verder reiken dan wat in POP 2 is neergelegd. Ik denk bijvoorbeeld aan de ruimte-voor-ruimteregeling, aan de invulling van de wel of niet robuuste ecologische verbindingszones, aan het creëren van ruimte voor innovatieve ondernemende landbouw en aan ruimte voor recreatie. De afronding van de pilot-Westerveld duur wel erg lang.

De heer LANGENKAMP: Moet ik uit de opmerkingen van de heer Holman over de multifunctionele dienstencentra opmaken, dat ook steen gefinancierd mag worden?

De heer LANGENKAMP: Het gaat om steun in de breedste zin van het woord. Ik geef niet concreet aan dat de provincie er een bepaald bedrag voor over moet hebben. Ik denk dat het beleid moet zijn het mogelijk te maken dat die centra er zoveel mogelijk komen, omdat die voorzieningen van belang zijn voor een vitaal platteland.

De heer LANGENKAMP: De heer Holman pleit dus niet voor iets extra's, maar zegt gewoon dat doorgegaan moet worden met waar de provincie nu mee bezig is.

De heer HOLMAN: Precies. Wij zeggen dat die centra belangrijk zijn en dat binnen de mogelijkheden van het beleid zoveel mogelijk ingezet moet worden op het realiseren daarvan.

De heer LANGENKAMP: En als ik dan vraag of het ook een ietsje meer mag zijn, dat dus ook het steen gefinancieerd gaat worden?

De heer HOLMAN: Als duidelijk is dat er iets meer moet komen dan zijn wij best bereid dat te geven.

De heer KUIPER: Het is staand beleid dat de ecologische verbindingszones gerealiseerd moeten worden en hoe moet ik dan in de zinsnede "de wel of niet robuuste ecologische verbindingszones" het woordje "niet" interpreteren?

De heer HOLMAN: Het Ministerie van LNV heeft in de landelijke nota accenten gelegd die niet een op een parallel lopen met het Drentse beleid. Ik denk dat wij, ook binnen de gegeven financiële kaders, nog eens goed moeten bekijken wat wij wel of niet willen realiseren.
Wij hebben het POP en dat spoort niet op alle punten met de landelijke nota's die daarna zijn verschenen. Ons concrete voorstel is dat GS zo spoedig mogelijk met een nota komen over de gevolgen van dit recentelijk door het Rijk vastgesteld beleid voor ons eigen beleid met betrekking tot het landelijk gebied. Wat zijn de kansen en wat zijn de mogelijkheden, kunnen wij daar ook een Drentse maat aan verbinden? Wij willen dat de geboden beleidsruimte wordt benut, zo nodig door onderdelen van POP II te wijzigen. Als de provincie er met de pilot-Westerveld niet uitkomt en toch met de ontwikkeling van dit gebied door wil gaan dan zijn wij eventueel bereid te bekijken of het POP op dit punt moet worden herzien.
In het kader van het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) moet een langjarig uitvoeringsprogramma worden ingericht voor de periode 2007-2013. Wij willen zo'n uitvoeringsprogramma graag ontwikkelen in samenspraak met de mensen die in het gebied wonen en werken.
De CDA-fractie vindt het wenselijk dat PS voor alle betrokken partijen een of meer breed opgezette werkbijeenkomsten gaan organiseren om op basis daarvan te komen tot een goede voorbereiding van het Uitvoeringsprogramma landelijk gebied. Dit is des te meer van belang wanneer we beseffen dat 2013 verder reikt dan de volgende statenperiode. Graag vernemen wij op dit voorstel een reactie van de andere fracties. Dit lijkt ons nu bij uitstek iets wat wij als PS op kunnen pakken: het gesprek met de burgers aangaan over een voor hen belangrijk onderwerp.
Voorzitter. Ik kom op de bereikbaarheid. In het kader van de Regiovisie Groningen-Assen worden plannen ontwikkeld voor het Kolibri-project. Dit is een ambitieus project waarvoor wij jaarlijks veel geld opzij leggen. Maar we zien ook dat de ontwikkeling in de verkeersinfrastructuur maar moeilijk gelijke tred houdt met de stedelijke ontwikkeling. De CDA-fractie wil dat op tijd wordt gewerkt aan de bereikbaarheid van nieuwe woonwijken die voor bijvoorbeeld Roden en Tynaarlo en ten zuiden van de stad Groningen zijn voorzien. Het kan niet zo zijn dat we geld reserveren voor het Kolibri-project en dat de bewoners van Noord-Drenthe op weg naar Groningen in de file staan. We zien bijvoorbeeld in Assen dat wij niet vroeg genoeg kunnen beginnen met het openhouden van de verbindingen met de stad Groningen. Laat dat een leerpunt zijn bij de uitvoering van de andere woningbouwprogramma's uit de regiovisie. Schuif de oplossing van de problemen niet op de lange baan, maar pak ze zo snel mogelijk aan.

De heer VEENSTRA: Heeft de heer Holman dan niet de indruk dat die zaken in combinatie worden opgepakt? Heeft hij de indruk dat zaken op de lange baan worden geschoven, als het om de bereikbaarheid gaat?

De heer HOLMAN: Wij hebben alle gemeenten in het regiovisiegebied gevraagd hoe zij aankijken tegen de ontwikkelingen van de regiovisie en daarbij kwam naar voren dat dit bij alle gemeenten een punt van aandacht en zorg is en dat het een knelpunt kan worden. In Assen loopt de woningbouw heel goed en in andere gemeenten komt die van de grond, maar alle gemeenten geven een hoge prioriteit aan de verbindingen.

De heer VEENSTRA: En die prioriteit is er nu volgens het CDA niet?

De heer HOLMAN: In onvoldoende mate. Wij denken dat dit probleem niet snel genoeg opgepakt kan worden.
De heer LANGENKAMP: Ik wil erop wijzen dat Kolibri juist een grondlegger behoort te zijn voor de woningbouw. Of de heer Holman zegt nu dat de woningbouw naar voren gehaald moet worden, of hij zegt dat dit idee bij Kolibri niet klopt.

De heer HOLMAN: In het verlengde van onze insteek met betrekking tot de woningbouw zijn wij van mening dat de woningbouw heel actief moet worden aangepakt, omdat er behoefte aan woningen is en omdat de woningbouw goed voor de economie is, maar dat er daarnaast zo snel mogelijk met de ontsluiting moet worden begonnen. Er wordt bijvoorbeeld ingezet op een lightrail-project tussen Groningen en Assen, maar kijk daarbij ook naar Tynaarlo en Roden-Leek en kijk of daar geen vrije busbanen aangelegd moeten worden om sneller openbaar vervoer te realiseren. Dát is ons pleidooi.

De heer VEENSTRA: Heeft het CDA daar ook financiën voor beschikbaar?

De heer HOLMAN: In Kolibri zitten middelen en het is ook een kwestie van kiezen. Ik kan niet inschatten of die middelen toereikend zijn, maar als wij constateren dat er te weinig geld is om dit knelpunt op te lossen, willen wij wel zover gaan hiervoor geld beschikbaar te stellen.
Kortom, laten wij er tijdig voor zorgen dat vanuit bijvoorbeeld Roden-Leek en Vries-Zuidlaren met vrijliggende busbanen een goede en snelle bereikbaarheid van Groningen mogelijk wordt. Graag vernemen wij de plannen van het college op dit punt.
Maar ook de N33 mogen wel niet vergeten. Het gaat om een van de onveiligste wegen van Nederland. De Tweede Kamer heeft eind vorig jaar tijdens het debat over het MIT € 50 miljoen kunnen reserveren voor de verdubbeling van die weg. Daaraan is wel de voorwaarde verbonden dat de minister uiterlijk 1 juli 2005 met een voorstel tot uitwerking van de plannen moet komen. Dit moet samen met de regionale partners worden opgepakt. De CDA-fractie rekent erop dat er stappen zijn gezet die ervoor zorgen dat de minister de genoemde termijn kan halen.
Welke acties heeft het college tot nu toe ondernomen? Hoeveel geld heeft het college over voor een opwaardering van de N33 en denkt het binnen de begroting hiervoor voldoende ruimte te hebben? Is het door de PvdA genoemde bedrag van € 10 miljoen bijvoorbeeld voldoende?
Ik kom op het onderwerp werk, onderwijs en kennisinfrastructuur (WOK), zorg voor en zorg om werkgelegenheid. We weten dat de werkgelegenheid de voortdurende aandacht van het college heeft. In SNN-verband wordt er ook flink aan getrokken. Alle zeilen moeten worden bijgezet. In dit verband maken wij ons, net als de PvdA, met name zorgen over de ontwikkeling van Emmen en meer in het algemeen het zuidelijk deel van onze provincie.
De CDA-fractie wil het college blijven aanmoedigen zich in te zetten voor het scheppen van gunstige vestigingsvoorwaarden voor nieuwe bedrijvigheid. Een brede Drenthe-promotie is hiervoor van wezenlijk belang. Drenthe zal op veel fronten moeten inzetten om werkgelegenheid te creëren.

Recreatie en toerisme, gezondheidszorg en woningbouw zijn sectoren waarin nog een aanzienlijk groeipotentieel aanwezig is. In de commissievergadering willen wij, in het verlengde van de discussie die zojuist is gevoerd, graag de discussie aangaan over een bredere Drenthe-promotie en daarbij de vraag aan de orde stellen of wij daarvoor geld over hebben.
Er is ook goed opgeleid personeel nodig. Ook een nauwe relatie tussen onderwijsinstellingen en bedrijven is belangrijk. In de praktijk worden er binnen en het buiten het onderwijs allerlei acties ontwikkeld. Op allerlei mannieren wordt geprobeerd de problemen rond de onderwijsuitval, de aansluiting op de arbeidsmarkt en de stageplaatsen aan te pakken. Maar het lijkt wel of iedereen op zijn eigen manier en op zijn eigen kleine schaal bezig is.
Hier ligt een regisserende taak voor de provincie. Wij nodigen het college uit om goede projecten te inventariseren. Voorbeelden van goede initiatieven zijn wat ons betreft het schooluitvalproject van het Alfacollege en het project "Zodat het Netwerkt" in Hoogeveen. Gemeente, onderwijs en bedrijfsleven hebben daar de handen ineengeslagen. Dergelijke projecten zouden een Drentse maat kunnen krijgen. We willen hierover in de betrokken statencommissie graag verder spreken.
Het volgende onderwerp is veiligheid en sociaal evenwicht.
Bij de uitvoering van deze beleidslijn zijn belangrijke stappen gezet. Na de vaststelling van de Algemene subsidieverordening (ASV), de nota Mensen in het Middelpunt en de Cultuurnota komt het nu aan op de uitvoering. De CDA-fractie wil dat tijdig evaluatiemomenten worden benut om onbedoelde effecten bij te kunnen stellen. Mochten er als gevolg van de invoering van de ASV bezwaarschriften komen dan zou het CDA graag zien dat deze ook via het instrument mediation konden worden behandeld. Met deze alternatieve vorm van conflictoplossing is onder andere in de provincie Overijssel reeds ervaring opgedaan. Daarbij bleek dat mediation een goed instrument is om juridisering en escalatie bij geschillen te voorkomen. Naar de burger toe draagt het bij aan een positieve beeldvorming van de provincie. Behalve in de sector Cultuur en Welzijn kan mediation ook in andere beleidssectoren worden toegepast, bijvoorbeeld op het gebied van de ruimtelijke ordening en de landbouw. De fractie van het CDA zal het komende najaar met een notitie hierover komen ter behandeling in de commissievergadering.

De heer BEERDA: Begrijp ik goed dat de heer Holman voorstelt binnen de sector cultuur, dus in de subsidiesfeer, het instrument mediation toe te passen, terwijl het college uitblinkt in het steeds maar weer praten met allerlei groeperingen? Wat kan mediation daar nog aan toevoegen?

De heer HOLMAN: Dat op een andere manier geprobeerd wordt tot overeenstemming te komen.

De heer BEERDA: Een andere manier dan met elkaar praten?

De heer HOLMAN: Anders dan op de manier waarop het nu gaat. Wij komen daarover met een notitie en daarna hebben de staten alle gelegenheid met ons van gedachten te wisselen. Neem eerst even kennis van het verhaal en spreek daarna verder.
Voorzitter. Een heel ander onderwerp binnen deze hoofdlijn is de energiebesparing. Het provinciale beleid richt zich op energiebesparende maatregelen, onder meer in het kader van project Liberalisering Energiemarkt Drenthe (LED). We constateren dat de lage inkomensgroepen hiermee nog onvoldoende worden bereikt. De stijging van energielasten bij huishoudens die rond moeten komen van een laag inkomen, baart ons zorgen. Een nadere invulling van acties voor deze groep van huishoudens is daarom gewenst. Elders in het land zijn inmiddels succesvolle besparingsprojecten uitgevoerd, die speciaal gericht op deze groep gericht waren. In Drenthe is een dergelijk initiatief nog niet van de grond gekomen. Zonder provinciale stimulansen en coördinatie is het totstandkomen van een voortvarende en grootschalige aanpak van deze doelgroep niet aannemelijk. De fractie van het CDA is van plan hiervoor binnenkort met een initiatiefvoorstel te komen.

De heer KUIPER: Waar denkt de heer Holman dan aan? Ik hoor de heer Holman spreken over een financiële stimulans en betekent dit dat de minima meer geld krijgen om wat dan ook te doen?

De heer HOLMAN: Het gaat om een scala aan zaken en ik denk dat het te ver voert dat hier allemaal uit te leggen. Er kunnen verschillende dingen worden gedaan om ervoor te zorgen dat de energiebesparende maatregelen en dus de lagere lasten, juist ten goede komen van de door mij genoemde doelgroep. Uit de onderliggende stukken bij het initiatiefvoorstel zal duidelijk worden wat er allemaal mogelijk is.

De heer KUIPER: De gedachte vind ik heel sympathiek, maar kan de heer Holman iets concreter zijn?

De heer HOLMAN: Ik zou dan een heel lang betoog moeten houden. Het lijkt mij beter dit onderwerp in de commissie verder uit te diepen.
Voorzitter. Voor een tweetal onderwerpen wil ik nog nadere aandacht vragen, namelijk de ouderenzorg en de gezondheid van de Drentse burger.
Een cure and care valley voor ouderen.
De mogelijkheden voor het bieden van zorg aan huis aan ouderen zijn vergroot met enkele subsidieregelingen voor woonzorgprojecten. Het CDA wil dit graag verder uitbreiden. Drenthe als Cure and Care Valley voor onze senioren! Drenthe als voor ouderen de meest aantrekkelijke provincie om te wonen, zowel uit het oogpunt van woongenot als uit het oogpunt van perfecte zorg. Wij denken dat hiervan een grote economische stimulans uit kan gaan. Het is een idee om verder over na te denken en om verder uit te werken. Wij komen hier in een volgende vergadering op terug en wij willen dit onderwerp op de agenda zetten.
Dan de gezondheid van de Drentse burger. Uit een rapport van de GGD blijkt dat bijna de helft van de mensen last heeft van overgewicht. Dit verschijnsel is de laatste tien jaar in Drenthe sterk toegenomen. Zelfs in het basisonderwijs is al sprake van kinderen met een hoger dan normaal gewicht.
De Gezondheidsraad geeft aan dat ter voorkoming van overgewicht de hoeveelheid dagelijkse beweging een grote rol speelt. Gezien de toename van het overgewicht in Drenthe en de daaraan verbonden gezondheidsrisico's is het van groot belang dat de Drentse burger in beweging komt.
De fractie van het CDA heeft samen met Sport Drenthe daarvoor een notitie opgesteld. Om Drenthe in beweging te krijgen willen we aan de slag met een 10.000-stappenplan, met een schoolschaatsplan en met het proefproject SchoolGruiten. BIj de behandeling van de Voorjaarnota zal onze fractie de daarvoor benodigde financiële middelen vragen.
Mijnheer de voorzitter. Hebt u enig idee hoeveel stappen hebt gezet als u een partijtje golf hebt gespeeld en bij hole 19 bent aangekomen en of u dan voor die dag voldoende beweging hebt gehad?

De VOORZITTER: Met mijn talent heb ik ongeveer 12.000 stappen gezet.

De heer HOLMAN: Volgens mij is dit gewoon een slag in de lucht. Maar om hierover in het vervolg een verantwoorde uitspraak te kunnen doen, willen wij u graag een stappenteller aanbieden.

(Mevrouw Kaal overhandigt de voorzitter een stappenteller.)

De VOORZITTER: Ik ben nu al de tel kwijt.

De heer HOLMAN: Wij hebben hierover een notitie gemaakt die zal worden rondgedeeld en vervolgens in de commissie kan worden besproken.
Ik kom tot een afronding van onze algemene beschouwingen. Wij zijn halverwege deze bestuursperiode. We constateren dat het college met veel ambitie aan de slag is gegaan. PS hebben financiële middelen beschikbaar gesteld om op diverse terreinen tot een beleidsintensivering te komen. Veel is inmiddels in gang gezet en ook zijn er al resultaten te noteren. Wij steunen het enthousiasme waarmee het college op vele fronten actief is. We zullen het college wel kritisch blijven volgen. Op een positieve en constructieve manier willen we meedenken over wat in het belang is van de Drentse burger. Een aantal specifieke onderwerpen kan volgens het CDA door het college nog beter worden opgepakt wanneer het zijn "erende rollen" echt gaat inkleuren.

De heer VEENSTRA: De heer Holman zei in het begin van zijn verhaal dat een aantal zaken niet van de grond kwam, maar hij kon die uitspraak niet waarmaken. Hij heeft daarna een betoog gehouden waarin een aantal interessante suggesties voorkwamen, maar ik constateer ook dat de fractie van het CDA het beleid zoals dat in de Voorjaarnota is verwoord en de daarbij behorende maatregelen omarmt.

De heer HOLMAN: In de Voorjaarnota staat een heel aantal goede dingen. Wij zeggen alleen dat wat ons betreft op een aantal punten een of meer tandjes worden bijgezet. De drie punten waarop dit volgens ons met name kan, zijn...

De heer VEENSTRA: Maar dit betekent ook dat het CDA met ons van mening is dat het college in de Voorjaarnota het juiste beleid voor Drenthe heeft vastgelegd. Dat het CDA op een aantal punten het beleid een tandje hoger wil zetten, is prima, maar ook volgens die fractie bevat de Voorjaarnota dus het beleid waarmee wij in Drenthe verder moeten.

De heer HOLMAN: De heer Veenstra wil graag een compliment hebben voor het college en het college doet het inderdaad op veel terreinen goed, maar op bijvoorbeeld het gebied van de economie zijn wij van mening dat er, ondanks de inzet van het college, nog veel te veel werklozen in Drenthe zijn. Het college moet daar naar onze mening harder aan trekken en op dat terrein mogen er wel vijf tandjes bijgeschakeld worden.

De heer VEENSTRA: Ligt het feit dat de werkloosheid is toegenomen dan aan het college? Heeft die stijging te maken met onvoldoende beleid?

De heer HOLMAN: Heeft de heer Veenstra mij dat dan horen zeggen?

De heer VEENSTRA: De heer Holman noemt de economie als voorbeeld van een sector waaraan nog wat harder getrokken moet worden.

De heer HOLMAN: En terecht, zelfs meer dan terecht. Hetzelfde geldt voor de woningbouw. Het is het college niet te verwijten dat die woningbouw niet gebeurt, het enige dat wij zeggen is dat als geconstateerd wordt dat zowel de woningbouw als de ontwikkeling van de economie en de werkgelegenheid onvoldoende is, niet gezegd moet worden dat het college er niets aan kan doen, neen, dan verwachten wij een hardere en meer actieve inzet.

De heer VEENSTRA: Dus als ik de bijdrage van de heer Holman mag samenvatten dan zegt hij dat de Voorjaarnota een goede basis is, maar dat er op een aantal onderdelen een tandje bijgezet moet worden.

De heer HOLMAN: Ja. Wij hebben ook nog wel enkele opmerkingen over de Voorjaarnota, maar die komen in de commissievergadering en in de volgende statenvergadering wel aan de orde. Ik denk dat ik in algemene zin redelijk duidelijk ben geweest.
Voorzitter. Wij willen dat het college meer vorm geeft aan zijn stimulerende rol op het terrein van de woningbouw. Hetzelfde geldt voor zijn regisserende rol op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt. De initiërende rol op het terrein van de economie moet meer inhoud krijgen, met name als het gaat om bereikbaarheid, recreatie en toerisme. We moeten Drenthe letterlijk en figuurlijk in beweging krijgen en houden.
Als CDA-fractie willen wij vanuit onze christen-democratische uitgangspunten graag een bijdrage leveren aan een goede politieke discussie, die leidt tot besluiten waarvoor draagvlak bestaat in de Drentse samenleving. Met ons pleidooi voor de "erende rollen" op genoemde terreinen, denken wij het college en de andere fracties te kunnen oproepen tot een vruchtbare gedachtewisseling.

De heer DOHLE: Mijnheer de voorzitter. Ik zal proberen mijn verhaal een beetje snel te houden, want na drie koppen koffie en twee glazen water, sta ik hier wat minder gemakkelijk. Maar goed, dat is de menselijke maat.

De VOORZITTER: Als ik humanitair moet interveniëren ...

De heer DOHLE: Nee, nee, ik heb alles prima onder controle.
Voorzitter. Het is nog maar twee jaar geleden dat wij met een sterk vernieuwde fractie, met een tweepartijen college en in een dualistisch bestel het avontuur aangingen. Niet alles is van een leien dakje gegaan, maar wij constateren dat de samenwerking met de fractie van de PvdA uitstekend is, zowel qua sfeer als qua resultaat. Van een vermeende strakke regie voor een gesloten front - we horen die opmerking nog wel eens - is geen sprake. Wij zijn het gewoon vaak met elkaar eens. Ook nu kom ik het in het verhaal dat door de fractie is opgesteld, dingen tegen die ik ook al van de PvdA en het CDA heb gehoord. Dat aha-erlebnis wordt zo meteen wel duidelijk.
Wanneer we het niet zo eens zijn - dat komt ook wel eens voor - dan handelen we in vrijheid en in goede harmonie, dat bleek onder andere bij de stemming over de 30 moties bij POP 2.
Ook de relatie met het college is plezierig, want zijn doen en laten spoort in grote lijnen met onze denkbeelden. Dat alles zorgt voor een beleid waarin de VVD zich prima kan vinden, een beleid waarmee we rustig naar de kiezer kunnen gaan.
Het nieuwe subsidiebeleid, de Cultuurnota en de steun aan multifunctionele dienstencentra, het zijn flinke stappen vooruit.

(Voorzitter: de heer Looman.)

Ook de milieuregels en de handhaving daarvan zijn volgens liberale uitgangspunten aangepakt. Daarbij komt nog de voortgang met verkeersknelpunten als de A28, de aansluiting op de A32 en recentelijk de aanpak van de N33 en N34. Vooral bij de aanpak van de N33 en de N34 is samengewerkt met de Tweede Kamer en die samenwerking heeft haar vruchten afgeworpen. Al met al gaat de bereikbaarheid van de steden en met sprongen op vooruit; hetzelfde geldt voor de verkeersveiligheid in Drenthe. Zonder nu compleet te willen zijn, kan ik zeggen dat er beslist al veel is bereikt. En dat is een compliment aan het college, maar nog zeker geen reden om achterover te leunen, want er blijven nog genoeg uitdagingen over.
Ook de VVD maakt zich zorgen over de oplopende werkloosheid en, gelet op de ontwikkelingen in de landbouw, over de toekomst van het platteland. Het zijn grote zorgen, waar de provincie, zeker met de slinkende Kompas-pot, maar beperkte invloed op heeft. We zullen het meer en meer van onze creatieve inzet moeten hebben.
De landbouw krijgt heel wat voor de kiezen. Subsidies verdwijnen, milieueisen worden scherper en de markt dicteert steeds mondialer. Boeren zijn gedwongen nieuwe stappen te zetten. Daarvoor is ruimte nodig. In de Strategische Visie van het SNN voor de komende jaren wordt aan die ruimte gewerkt. Landinrichting is daarbij het sleutelwoord, maar het is niet de enige sleutel. Er zijn buiten de groot-schalige land- en tuinbouw nog meer opties. Zo is er in kleinschalige teelten - bomen, bloemen en bollen - nog veel te winnen.
Daarnaast is het stimuleren van samenwerking tussen boerenbedrijven volgens de VVD een serieuze optie. Clusters van bedrijven kunnen taken verdelen en effectiever en specialistische werken. Het kan overal, maar zeker in gebieden waar we het kleinschalige landschap in stand willen houden, biedt samenwerking soelaas. Een bedrijf dat zich binnen de geldende regels alléén niet verder kan ontwik-kelen, kan dat dankzij samenwerking mogelijk wel. Samenwerking lijkt logisch, maar komt in de praktijk weinig voor. Kennelijk zijn er veel lastige obstakels. Boeren die overwegen hun bedrijven te clusteren, zouden wij actief moeten steunen. De ervaringen die zo worden opgedaan, kunnen een voorbeeld en een stimulans zijn voor anderen. De VVD vraagt het college of het bereid is om hierin samen met LTO Noord het voortouw te nemen.

De heer LANGENKAMP: Wij hebben verleden jaar de term Parkmanagement op het platteland bedacht. Denkt de heer Dohle aan een vergelijkbare opzet, dus dat de overheid, net als op bedrijventerreinen, de verbindingen gaat leggen, waardoor win-win-situaties ontstaan?

De heer DOHLE: Het is misschien een beetje lastig het een met het ander te vergelijken. Bij parkmanagement is het enige dat de bedrijven gemeen hebben, dat zij op hetzelfde terrein gehuisvest zijn, maar daarbij gaat het wel om grootschalige samenwerking, over samenwerking van meer dan honderd bedrijven. In dit geval denken wij daar niet aan. Wat de ideale grootte van een cluster is, moeten wij nog uitvinden, maar met vier of vijf bedrijven die op een wat intensievere manier samenwerken dan elkaar af en toe eens helpen en het uitwisselen van apparatuur, zouden al stappen gezet kunnen worden.

De heer LANGENKAMP: Vanochtend was Nieuw-Buinen in het nieuws, waar enkele boeren het idee hebben om samen te gaan werken, maar daarbij blijft de financiering altijd het probleem. Dat bleek verleden jaar bij de behandeling van het POP ook al. Toen moest de financiering uit de exploitatie van windmolens komen en dat vonden wij niet zo leuk.
Het idee is leuk en wij willen er graag over meedenken, maar de vraag blijft hoe de provincie dit gaat financieren. Bij de bedrijventerreinen financiert de provincie immers ook een deel. Ik begrijp heus wel dat een bedrijventerrein wat anders is dan het Drentse platteland en natuurlijk moet het weer maatwerk worden via gebiedsgericht beleid, maar ik hoor toch graag hoe de heer Dohle tegen de finan-ciering aankijkt.

De heer DOHLE: Ik begrijp nu waar de heer Langenkamp op doelt. Het zit 'm niet zozeer in de financiering van de cluster an sich als wel in het faciliteren van de totstandkoming van de cluster. Dat moet gevolgd worden en daarbij moet worden gekeken naar de problemen en welke oplossingen daarvoor zijn te vinden. Die oplossingen moeten worden vastgelegd en worden gedeeld met anderen die ook overwegen vormen van samenwerking aan te gaan. Dat is een heel andere situatie. Het gaat meer in de richting van advisering en die advisering anoniem publiekelijk maken, zodat anderen er ook wat aan hebben, dan om het geld stoppen in de bedrijven zelf. Het komt heel dicht in de buurt van LIOF-regelingen en dergelijke.

De heer HOLMAN: Er zijn veel organisaties die hiermee bezig zijn, zoals kennisbanken en adviesorganisaties. Denkt de heer Dohle dat de provincie de deskundigheid in huis heeft om hierin een rol te spelen? Denkt de heer Dohle dat de markt daar behoefte aan heeft?

De heer DOHLE: Ik denk wel dat er een behoefte in de markt is. Als ik kijk naar het MKB - en ik zie boerenbedrijven toch ook als kleine zelfstandige eenheden - dan is er bijna geen bedrijf meer dat volledig zelfstandig in de markt opereert. Alle detailhandelsbedrijven zitten allang bij inkooporganisaties en bij franchiseformules; daar is samenwerking al veel gewoner dan bij de landbouw.

De heer HOLMAN: Er zijn al honderd jaar coöperaties, de ultieme vorm van samenwerking.

De heer DOHLE: Daarover durf ik de discussie wel aan te gaan, maar daarvoor lijkt het mij nu geen geschikt moment .
Het gaat erom dat het bij de ene vorm gaat om samenwerking op het gebied van inkoop en afzet van producten, terwijl het bij franchising gaat om de manier waarop je opereert en marketing bedrijft. Dat is een andere manier van samenwerking dan aan het begin en aan het eind van het proces.

De heer KUIPER: Ik vind het idee dat de heer Dohle oppert heel sympathiek en de uitwerking ervan komt wel in de Statencommissie MWG aan de orde. Ik wijs er alleen op dat de faciliteiten die de provincie geeft, verbonden kunnen worden aan randvoorwaarden als duurzaamheid. Is de heer Dohle ook bereid in die richting te denken?

De heer DOHLE: Ik vind dat prima, maar het vormen van clusters moeten niet met allerlei beperkende situaties omgeven worden, als het probleem op zich al moeilijk genoeg is. Maar dat de duurzaamheid wordt meegenomen, lijkt mij in de gegeven omstandigheden niet meer dan normaal.

Mevrouw STOEL: Ik denk dat het juist een stimulerende factor kan zijn.

De heer DOHLE: Ik neem aan dat een ondernemer bezig is zijn bedrijf duurzaam op te zetten, want hij wil er over vijf jaar ook nog graag van leven. Het zit er dus in, ik vind het een natuurlijk geheel. Voorzitter. Ik wil mijn betoog graag vervolgen en dan kom ik bij de pilot-Westerveld. Wij hebben onlangs nog vragen gesteld over die pilot en de antwoorden op die vragen bevallen ons niet. De antwoorden ademen de sfeer van "het is allemaal onder controle en het komt allemaal wel goed". In de laatste nieuwsbrief van het project is echter te lezen dat wordt gewacht op de uitplaatsingsregeling. En uitplaatsing van recreatiebedrijven zal soms nodig zijn, maar is wel de laatste optie. Bij de pilot-Westerveld zou het moeten gaan om een inpasbare landschappelijke uitbreiding en kennelijk stokt het daar. De pilot is bovendien bedoeld als een voorbeeldproject voor gebiedsgericht beleid en wij hebben de indruk dat daar op deze manier weinig van terecht komt. Wij stellen voor in een van de komende commissievergaderingen hierover eens echt inhoudelijk van gedachten te wisselen en dan willen wij ook horen tegen welke knelpunten men aanloopt.

De heer HOLMAN: Wij zijn het van harte eens met de heer Dohle, want ook wij zijn ontevreden, maar heeft hij er enig zicht op waarom het zo moeizaam gaat?

De heer DOHLE: Wij hebben met een aantal bij het proces betrokken partijen gesproken en op grond van hun verhalen vragen wij ons af of het probleem wel voldoende vanuit het probleem benaderd wordt. De nieuwsbrieven geven mij de indruk dat er heel veel vanuit de regelgeving wordt gesproken, terwijl het in Westerveld gaat om een project waarnaar de overheid op een andere manier dan gebruikelijk moet kijken om tot echte win-win-situaties te komen.

De heer HOLMAN: Is de heer Dohle ook bereid om, als de regelgeving het probleem blijkt te zijn, de regelgeving aan te passen? Behoort dit wat de heer Dohle betreft tot de mogelijkheden?

De heer DOHLE: Volgens mij was het experiment juist bedoeld om, even los van allerlei conventies en knellende regelgeving, na te gaan wat de mogelijkheden waren, waarbij het totale gebied er qua kwaliteit op vooruit zou moeten gaan.

De heer LANGENKAMP: Volgens mij heeft de Milieufederatie halverwege het proces gedacht dat het niet helemaal goed ging en is zij bij het Drents Friese Wold een eigen methode gaan uitproberen. Daar blijkt nu meer uit te komen dan uit de pilot-Westerveld. Is de heer Dohle het dan met mij eens, dat als het met Westerveld niet volgens onze bedoelingen lukt, vanaf nu het spoor van de Milieufederatie moet worden gevolgd?

De heer DOHLE: Het zou mij te vroeg zijn nu al die conclusie te trekken. Wij houden wel van hoor en wederhoor en dat is de reden waarom wij het in de commissie nog eens met elkaar willen bespreken. Wij willen horen tegen welke problematiek men aangelopen is waarvoor onvoldoende oplossingen konden worden gevonden, waarna is besloten maar naar de uitplaatsingsregeling te kijken.
De heer LANGENKAMP: Er is al een evaluatie geweest van de pilot-Westerveld; daarbij bleek dat omdat er te veel mensen aan tafel zaten, het allemaal niet wilde, waarna is besloten in kleiner verband verder te gaan.

De heer DOHLE: Ik kan mij die evaluatie in commissieverband niet voor de geest halen.

De heer LANGENKAMP: Het was ergens in november.

De heer DOHLE: En dat was op basis van statenstukken?

De heer LANGENKAMP: Ik heb ze niet bij me, maar ik zal ze de heer Dohle mailen.

De heer DOHLE: Ik ben benieuwd.
Ten aanzien van de ammoniakproblematiek lijkt de storm wat geluwd. Dat is positief, ofschoon de echte oplossingen nog wel moeten komen. De klankbordgroep is aan het werk en we wachten af.
In dit verband is de landelijke discussie interessant. Men wil zich vooral concentreren op grootschalige natuurgebieden en dit kan voor Drenthe speelruimte betekenen om tot betere oplossingen te komen. Wij zijn benieuwd of het college het met deze zienswijze eens is.
Voorzitter. In de Voorjaarnota lezen we dat het economisch beleid veel banen heeft opgeleverd. Over het aantal zouden we kunnen discussiëren, maar belangrijker is dat dit aantal de toestroom van werkzoekenden niet heeft kunnen opvangen. Drenthe doet het in het landelijke beeld helemaal zo slecht niet, maar toch is een werkloosheid van 10% domweg te hoog. Natuurlijk moeten wij ons op de lange termijn richten op meer kennis en meer kennisintensieve bedrijvigheid, maar laten we ook oog hebben voor de mensen die op korte termijn een baan zoeken. Verleden jaar heb ik vanaf deze plek daar ook al voor gepleit. Voor mensen die nú werk zoeken, is het innovatieve gehalte van die baan niet de eerste zorg. Ik bepleitte verleden jaar meer aandacht voor nieuwe bedrijvigheid. Ook afgelopen jaar zorgden starters voor bijna 2.900 banen. De VVD is blij met de voortgang van het Ondernemerskompas om startende ondernemers te helpen door de eerste moeilijke fase te komen, maar ook bijvoorbeeld een project als KIND, dat zich richt op het helpen van jonge bedrijven in de doorgangsfase, zou eigenlijk gewoon door moeten gaan. Inmiddels worden ook stappen gezet om in het onderwijs zelfstandig ondernemerschap te promoten. De intensiteit is allemaal nog beperkt, maar de aanzetten zijn positief.
Voorzitter. Aandacht voor de werkgelegenheid op korte termijn is nodig, omdat kennisintensivering niet eenvoudig en ook niet snel te realiseren valt. Bovendien gaan hoger geschoolden nu nog vaak buiten de provincie werken, wat betekent dat er ook aan de vraagkant kennelijk nog wel wat schort. De bestaande productie kennisintensiever maken is een, maar wij zouden dus ook wat moeten doen om die hoogwaardige kennisintensieve bedrijvigheid naar Drenthe te halen. Via uitbesteding en toelevering zullen dat soort bedrijven andere immers ook dwingen tot innovatie over te gaan.

(Voorzitter: de heer Ter Beek.)

Drenthe heeft daarin goede kansen, want hoogwaardige bedrijven hebben meer en meer aandacht voor een hoogwaardige omgeving om in te werken en om in te leven. Zeker met de snelle dataverbindingen van LOFAR hebben wij die bedrijven van alles te bieden.
Een van de instrumenten daarvoor is - andere partijen hebben het ook al genoemd - de Drenthepromotie. De aftrap van "Da's nou Drenthe" was veelbelovend, maar los van de toeristische werving hebben we van een brede campagne nog niets vernomen. Er staat uitsluitend recreatie en toerisme op het menu; ik mis het mooie wonen, ik mis voorbeelden van innovatieve bedrijven en van mooie producten. Ik mag toch hopen dat het hunebed niet bedoeld is als symbool voor de dynamiek van de Drentse bedrijvigheid.
Die brede Drentse campagne zoals bedoeld, kom ik de Voorjaarnota verder ook niet meer tegen. Een eenzijdige spijskaart doet geen recht aan wat Drenthe nog meer te bieden heeft. Ik ben benieuwd wanneer we wat kunnen verwachten.

De heer LANGENKAMP: Ik heb de PvdA dezelfde vraag gesteld die ik ook de heer Dohle nu ga stellen. Als we Drenthe breed willen promoten, spreken we over een budget van een paar miljoen en niet over een paar ton. Denkt de heer Dohle dan aan zo'n bedrag?

De heer DOHLE: Zoals ik tijdens de discussie, toen de PvdA en het CDA besloten het budget voor recreatie en toerisme te verhogen, al heb gezegd, zeg ik ook nu dat ik er niet van houd om het bedrag als uitgangspunt te nemen.

Laten we beginnen met een goed plan en daarna bekijken wat uitvoering daarvan gaat kosten. Volgens mij is dat de goede volgorde. En daarom wil ik ook nu niet op de vraag van de heer Langenkamp ingaan. We moeten eerst maar eens zien wat de plannen zijn, waar we naar toe willen, wat we ermee willen bereiken en vervolgens komen wij dan wel op wat het kost en hoe wij het zouden moeten financieren.

De heer LANGENKAMP: Maar de Voorjaarnota heeft toch ook iets met geld te maken en het is substantieel wat de heer Dohle nu zegt: het kan gaan om een paar ton of om een paar miljoen!

De heer DOHLE: Ja, het bedrag weten we nog niet, dat hangt van de doelstelling af.

De heer HOLMAN: Ik denk dat we nu een enorme stap voorwaarts maken als verschillende partijen uitspreken dat we de kant van een brede Drenthe-promotie op moeten. De heer Dohle noemt geen bedrag, maar als ik let op wat in andere provincies wordt gedaan dan gaat het daarbij om een substantieel groter bedrag dan nu in Drenthe wordt besteed. Dat geeft toch een redelijke indicatie van wat de uitvoering van een goed plan zou kunnen gaan kosten. Ik hoor de heer Dohle impliciet zeggen dat wanneer een dergelijk plan wordt ontwikkeld, zijn fractie daar wel positief op in wil steken.

De heer DOHLE: Het is terecht dat de heer Holman dat constateert en ik denk ook dat het goed is vast te stellen dat "Da's nou Drenthe" in aanvang ook wel als een brede campagne is gepresenteerd. Ik hoor de heer Boermans, de voorzitter van de Kamer van Koophandel, nog het nodige daarover zeggen en we hebben zeven ambassadeurs gezien op een filmpje met een Drentse intro. Het is ook bedoeld als een brede campagne, maar die wordt nu nog alleen eng gericht op recreatie en toerisme ingevuld en daar willen we graag verandering in zien.

De heer HOLMAN: Ik denk dat wij samen bij de bespreking van de Voorjaarsnota kunnen besluiten hieraan een goede aanzet te geven; die ruimte zie ik wel.

De heer DOHLE: Hoe meer zielen, hoe meer vreugd.
Voorzitter. Wij zijn verheugd dat in de Voorjaarnota al een aanzet is gegeven voor een onderzoek naar de luchtkwaliteit in Drenthe. Onlangs hebben VVD en PvdA daarover vragen gesteld, niet om zelf nog eens strengere eisen te stellen, maar om te voorkomen dat we straks in de problemen komen met de Europese normen. Dan gaat het niet alleen om de normen voor fijnstof, maar ook die voor stank en CO2-reductie. Een provinciaal plan van aanpak moet de Drentse lucht verbeteren. Maar datzelfde provinciale plan moet ook voorkomen dat Drenthe op slot gaat. Gelet op recente uitspraken van de Raad van State begint de fijnstofnorm uit te groeien tot de korenwolf van de komende jaren: een argument voor bezwaarmakers om allerlei ontwikkelingen tegen te houden.
Voor 2005 en 2006 trekt de provincie een ton uit voor activiteiten ten behoeve van de luchtkwaliteit. Het begint natuurlijk met een inventarisatie, maar wij kunnen van tevoren al zien dat er wel wat moet gebeuren. Wat ons betreft kunnen we er ook alvast een aanzet voor geven en dat niet alleen vanwege onze gezondheid, maar ook omdat schone lucht een belangrijk vestigingsargument wordt, zeker wanneer de Randstad meer en meer op slot komt te zitten. Het milieu zal hoger op de agenda moeten en wel integraal. Het moet gaan van het stimuleren van alternatieve brandstoffen voor het auto- en busverkeer, inclusief duurzame tankstations, tot groene stroom voor de Drentse huishoudens. We zullen ook zelf die schone stroom moeten opwekken. Zoals POP 2 en de Voorjaarnota laten zien, is dat de enige manier om aan onze milieudoelstellingen te voldoen.
Het zal nog een behoorlijke inspanning vergen om de reductie van schadelijke stoffen te halen. Alternatieve toepassingen staan nog veelal in de kinderschoenen en zijn relatief duur. Het is ook een taak van de provincie om hier een stimulans aan te geven. In de Voorjaarnota is de milieuparagraaf daarin toch wat mager, vooral wanneer we naar de CO2-reductie kijken.

In 2012 moet de uitstoot van kooldioxiden met 6% gedaald zijn en in 2030 met 50%. Het jaar 1990 is daarbij het ijkpunt, maar wat is er de laatste vijftien jaar bijgekomen en afgegaan? Wat is anno 2005 ons vertrekpunt? We zien de Energienota II met grote belangstelling tegemoet.

De heer LANGENKAMP: De heer Dohle vindt de milieuparagraaf wat mager ingevuld, maar het probleem is dat het vigerende beleid al heel lang geleden tot stand is gekomen. In het oude Structuurschema verkeer en vervoer - ik spreek nu over de jaren tachtig - staan cijfers voor CO2, SO2, NOx'en, dus koolwaterstoffen, enzovoorts. Die cijfers gelden nog steeds en daar kunnen wij bij lange na niet aan voldoen. Mijn vraag is of de VVD het vigerend beleid, dat wij eigenlijk zouden moeten uitvoeren, alsnog wil gaan uitvoeren. Of is de VVD van mening dat, omdat die cijfers toch niet gehaald worden, maar wat nieuws moet worden verzonnen. Welke kant wil de VVD op: bijstellen of vooruitgang?
De heer DOHLE: Wij willen in ieder geval niet de kant op van een als-dan-discussie. Het lijkt mij verstandig eerst eens goed te bepalen waar we op dit moment staan om vervolgens vanaf dat punt te bekijken wat er gedaan moet worden. Het gaat ook niet meer om de normen uit de jaren tachtig, het gaat nu om de normen waar we nu mee te maken krijgen.

De heer LANGENKAMP: Ik ben ongelooflijk blij dat de heer Dohle zich hier zorgen over maakt, dat is punt een, maar het gaat erom dat beleid is opgeschreven. In de Vijfde nota van Pronk, de Nota mobiliteit enzovoorts wordt hierop wel doorgegaan, maar op grond daarvan is nog geen beleid vastgesteld. Wat nu uitgevoerd moet worden, zijn eisen die allang op tafel liggen, maar die we niet halen. Nogmaals, ik ben blij met de verontrusting van de VVD, maar de vraag is of die fractie streeft naar het voldoen aan die eisen, die inmiddels al 300% overschreden zijn, of dat die fractie van mening is dat GS in het plan dat het gaat uitwerken, nieuwe normen moet vaststellen.

De heer DOHLE: Ik weet niet precies waar de heer Langenkamp op doelt met zijn verwijzing naar normen uit 1980. Ik weet wel dat wij te maken hebben met een pakket aan eisen waarvan een aantal normen moeilijk te halen zal zijn. In MWG moeten specialisten van onze fractie hierover maar verder met de heer Langenkamp van gedachten wisselen. Verder moet er natuurlijk voor gezorgd worden dat op basis van de inventarisatie die wordt gepleegd, een plan van een aanpak wordt gemaakt, waarbij erop gelet wordt wat realiseerbaar en betaalbaar is. Of daar dan de normen in zitten, die de heer Langenkamp bedoelt, zullen we dan wel zien, maar ik neem aan van wel, want die normen zullen dan verplicht zijn opgelegd.

De heer HORNSTRA: De heer Dohle geeft dus eigenlijk aan creatief te willen denken over eventuele nieuwe oplossingen om de normen die dan gesteld worden, wel te halen.

De heer DOHLE: Wij zullen zeker moeten kijken of het beleid op bijvoorbeeld het terrein van de windenergie voldoet aan de doelstelling die Drenthe wordt opgelegd. Daarover zullen wij in de commissie constructief van gedachten wisselen. Als het om het halen van de normen gaat, zal duidelijk zijn dat het streven erop gericht moet zijn die normen ook werkelijk te halen. Dat is ook wat ik bedoel met mijn uitspraak dat als wij niet uitkijken de fijnstofnorm de korenwolf van de komende tijd wordt. De provincie zal aan moeten geven wat de stand van zaken op dit moment is en hoe zij denkt de luchtkwaliteit in Drenthe te verbeteren. Pas wanneer die twee stappen gezet zijn, kunnen wij op grond van argumenten verder gaan met de ontwikkeling van deze provincie.

De heer HORNSTRA: Ik constateer dat wij het nog steeds helemaal eens zijn over hoe we dat moeten gaan doen.

De heer DOHLE: Ik ben blij dat te horen.

De heer DE HAAS: Ziet de heer Dohle dit ook op korte termijn gerealiseerd worden, bijvoorbeeld via een werkgroep uit de staten die dit onderwerp met voortvarendheid ter hand neemt? Is het niet verstandiger om wanneer wij het met elkaar eens zijn, een commissie de opdracht te geven binnen twee maanden een plan op te stellen dat statenbreed gedragen wordt om vervolgens op basis van dat plan het college een opdracht te geven? Ik denk dat we dan concreet bezig zijn. Deelt de heer Dohle die mening?

De heer DOHLE: Ik moet eerlijk zeggen dat ik nu niet direct sta te popelen om op dit terrein mijn eigen kennis en kunde in te brengen. Ik heb ook niet de indruk dat het daar zoveel sneller door zou gaan, laat staan beter. Daar zijn specialisten voor en bovendien zijn er al een heleboel meetpunten waarvan de kwaliteit van de Drentse lucht kan worden afgelezen. Ik kan mij ook voorstellen dat aan het eind van dit jaar, begin volgend jaar de resultaten van de metingen op papier staan. Ik vraag mij af, of wij de zaak wel recht doen, als wij dit proces nog verder willen versnellen.
Mijnheer de voorzitter. Ik ga verder met mijn betoog en kom op de woningbouw. We zien dat er de laatste tijd weer flink wat stoom begint te komen op het terrein van de woningbouw en dan in positieve zin. Het ziet er allemaal wat beter uit dan een of twee jaar geleden. Allerlei plannen zijn in de maak en natuurlijk moeten wij afwachten wat daarvan werkelijkheid wordt, maar goed, het is wel een stap in de goede richting.
Ik wil bij het onderwerp woningbouw een aantal kanttekeningen plaatsen. De eerste betreft de permanente bewoning van recreatiewoningen. Veel gemeenten gaan nu over tot persoonsgebonden regelingen, maar onze indruk is dat daarmee het probleem niet wordt opgelost, maar wordt doorgeschoven. Op onze weblog hebben wij daarop een aantal reacties gekregen. Zo worden bijvoorbeeld op het park in Hollandscheveld 83 van de 86 woningen permantent bewoond. Willen wij dergelijke parken terugbrengen tot recreatieparken dan zullen wij meer maatwerk moeten leveren, wat iets anders is dan het "in alle gevallen neen". Op deze manier blijft dit probleem ons nog jaren achtervolgen, terwijl wij juist nu de mogelijkheid hebben er wat aan te doen.
De tweede kanttekening betreft de woningbouw binnen de regiovisie Assen-Groningen. De plannen zijn terecht ambitieus, want uiteindelijk moet er flink gebouwd worden, zeker in Noord-Drenthe. Wij hebben begrepen dat er plannen zijn om een nieuw onderzoek te doen naar de bouwprognoses en wij willen graag weten wat dit betekent voor de huidige activiteiten binnen de regiovisie. Het zal duidelijk zijn dat wanneer we de ruimte niet volledig nodig hebben, wij de meest kwetsbare gebieden zoveel mogelijk willen ontzien.

De heer VEENSTRA: Is de heer Dohle dan van mening dat de prognoses voor dat gebied wel eens te hoog zouden kunnen zijn?

De heer DOHLE: Als het zo is - en ik formuleer het met opzet met enige voorzichtigheid - dat het college voornemens is de prognoses te herijken - dat geluid hebben wij vernomen - dan is daar kennelijk aanleiding voor. De tendens is op dit moment dat de bevolkingsaanwas in Drenthe afneemt ten opzichte van die in de afgelopen jaren.

De heer HOLMAN: Wij houden een pleidooi voor een actieve werving van senioren om de economie en de woningbouw te versterken. Ziet de heer Dohle geen heil in dergelijke plannen? Ziet hij geen mogelijkheid om via het aanjagen van de woningbouw de werkloosheid terug te dringen en de economie te stimuleren? Ik vind de negatieve teneur, dat het allemaal naar de toekomst toe niet zo nodig is, nogal voorbarig.

De heer DOHLE: Ik ben begonnen met te zeggen dat wij de ambities zeker hoog moeten houden omdat er veel gebouwd moet worden, al helemaal in Noord-Drenthe. Er worden nu onderzoeken gedaan om op basis daarvan de prognoses, zo nodig, te herijken. Laten wij eerst afwachten of die herijking daadwerkelijk nodig is en vervolgens, als blijkt dat de ambities naar beneden moeten, bezien wat dit betekent voor de activiteiten die zijn ingezet.

De heer HOLMAN: In Assen komt de woningbouw goed van de grond en in Tynaarlo, Zuidlaren, Roden en Leek amper, of zeer moeizaam. En nu gaat de heer Dohle een verhaal houden dat wij maar eerst moeten kijken of onze ambitie op lange termijn niet te hoog is, of de aantallen wel kloppen. Laten wij beginnen met iets te doen, want de behoefte is er.

De heer VEENSTRA: Het gaat om 20.000 woningen in een relatief kort tijdsbestek. Voordat wij aan de bouw daarvan beginnen, moet wel zeker zijn dat er behoefte aan die woningen is. Er zijn nog wel meer plekken rond de stad Groningen waar volop wordt gebouwd. Natuurlijk, de infrastructuur, de bereikbaarheid, speelt een belangrijke rol, maar het aantal woningen moet daar wel op afgestemd zijn.

De heer HOLMAN: Jawel, maar er wordt toch eerst met de eerste 10.000 woningen begonnen en pas daarna met de tweede 10.000? Laten wij dan beginnen die eerste 10.000 te bouwen en de discussie over de tweede 10.000 pas ...

De heer VEENSTRA: Als het om 10.000 woningen in plaats van om 20.000 woningen gaat, wordt het een heel andere wijk. Je begint natuurlijk niet zomaar te bouwen.

De VOORZITTER: Ik verzoek de heer Dohle zijn betoog voort te zetten en tot een afronding te komen.

De heer DOHLE: Mijnheer de voorzitter. Ik wil nog graag het idee van de senioreneconomie onder de aandacht brengen. Het gaat daarbij om het aanbieden van een aantrekkelijk woonmilieu voor ouderen, en dat niet alleen voor de eigen bevolking maar ook voor oudere nieuwkomers.
Al eerder hebben we aangegeven dat dit idee wat ons betreft te gemakkelijk van tafel is geveegd. Mijn fractie heeft hier met een aantal organisaties over gesproken en prachtige initiatieven gezien. Het plan in Frederiksoord is inmiddels publiek geworden, maar er ligt nog veel meer. Alle plannen kenmerken zich door een combinatie van ruimtegebruik voor wonen, zorg, recreatie en soms zelfs waterbeheer. Het is een andere aanpak van woningbouw, waarin niet het woningaanbod centraal staat, maar waarbij het leefmilieu uitgangspunt is. Het levert een eldorado op voor ouderen, zeg maar een silverado. Het is wel iets anders dan de cure and care, ik kom nog meer uit het Bonanza-tijdperk.

Mevrouw WESTERKAMP: Wij zijn wat meer bij de tijd.

De heer DOHLE: Absoluut, die constatering gun ik het CDA graag.
Het biedt echter nog veel meer. Werkgelegenheid bijvoorbeeld. Volgens de NOM gaat het om 0,4 fte per oudere. Het geeft extra mogelijkheden voor de instelling van zorgzones. Het is een antwoord op de taakstelling van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) en het kan een kwaliteitsimpuls betekenen voor stads- en dorpsranden. Kortom, een zorg- en wooneconomie met veel kansen. We hebben begrepen dat het college de plannen in Frederiksoord positief tegemoet treedt en we hopen dat er ook ruimte is voor het vervolg.
Voorzitter. Ik verband met de tijd zal ik mijn opmerkingen over cultuur, welzijn en zorg beperken, want uiteindelijk zijn alle onderwerpen in die sector recentelijk nog besproken. Wij zien wel dat er nog aardig grote knelpunten op komst zijn: de financiering van RTV Drenthe, de ontwikkeling van het Drents Museum en De Buitenplaats. Maar we zien ook dat het Rijk de problematiek van de justitiële plaatsing in de jeugdzorg op het bord van de provincie schuift en dat tenslotte ook de WMO onze aandacht zal vragen. We zijn er dus nog lang niet klaar mee.
Voorzitter. Ik ben wel bijna klaar met mijn verhaal. Resten nog slechts de financiën en daarover kan ik kort zijn. Gelet op wat er allemaal gebeurd is, ziet het er gezond uit. Als je ziet wat we allemaal willen dan zullen we absoluut keuzes moeten maken. Met die keuzes steunen we het collegeprogramma, inclusief de financiële taakstelling. Aan het einde van de periode zullen we zeker de balans opmaken. Een tussentijds? Ach, liberalen koesteren hun vrijheid.

De heer HOLMAN: Ik heb iets in de krant gelezen, waaruit ik opmaakte dat de heer Dohle een pleidooi hield voor de opcenten. Ik begreep niet helemaal wat zijn intentie hiermee was. Kan hij dat nog even uitleggen?

De heer DOHLE: Ik heb op mijn weblog een opmerking gemaakt over de opcenten. Het was trouwens een verhaal dat ik verleden jaar vanaf deze plek heb gehouden. Het was dus een opmerking over de begroting 2005, terwijl nu de cijfers over 2004 voorliggen. Ik begrijp dat de heer Holman een fan van mijn weblog is en dus zal hij ook wel weten dat daarop al een aantal dagen een antwoord staat op de vraag die hij zojuist stelde.

De heer HOLMAN: Ik kijk niet naar weblogs, want wij discussiëren niet via het web. Ik wil daarom graag dat de heer Dohle uitlegt of die opmerking bedoeld was als een pleidooi om iets met de opcenten te doen.

De heer DOHLE: De tekst die nu is uitgesproken, geldt, laten we daarover geen misverstanden hebben.

De heer HOLMAN: Maar de heer Dohle heeft niets over de opcenten gezegd.

De heer DOHLE: Nee, maar de heer Holman baseert zich op een artikel in de krant dat gebaseerd is op mijn weblog.
Ik heb zojuist de vraag eigenlijk al beantwoord en dit antwoord staat ook op mijn weblog. Ik was gewoon te vroeg. Er kan geen verrekening plaatsvinden met een extra verhoging van de MRB, wanneer die verhoging helemaal niet in de jaarrekening zit.

De heer HOLMAN: Dus ik moet het artikel in de krant als niet geschreven beschouwen.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. GroenLinks wil beginnen met een compliment aan GS. Het college doet het goed, het heeft uitgevoerd wat het heeft opgeschreven - ik zie heer Schaap breed lachen en dat doet mij plezier - en dat is goed. Wij hebben nog wel wat financiële vragen over de volgende jaren, maar daar komen wij in de commissie wel op terug.
Dat het college het goed doet, betekent in onze ogen eigenlijk dat PS het niet goed doen. In feite komt het, wat overdreven gezegd, erop neer dat GS de taak van PS er een beetje bij doen, waarna PS uiteindelijk alleen nog "ja" of "nee" kunnen zeggen. Zo schiet naar ons idee de vernieuwende politiek niet op; zo is het duale stelsel niet bedoeld. Daarom wordt het naar ons idee toch weer tijd om te praten over een provinciale statenagenda. Ik meende dat het CDA hiervoor ook wel voorstellen had, maar GroenLinks wil er zeker tijd en energie in stoppen, al was het alleen maar om ervoor te zorgen dat het in de volgende periode wél lukt. Het is in andere provincies gelukt en daarom moet het in Drenthe ook kunnen lukken. En bovendien is het gewoon onze plicht.

De heer VEENSTRA: De heer Langenkamp spreekt in het kader van het dualisme over de rol van PS en over de rol van GS. Is dat dualisme zo langzamerhand niet iets waarachter GroenLinks zich verschuilt om tot een provinciale statenagenda te komen? De politieke partijen kunnen toch de rol pakken die zij willen, dat hoeft toch niet achter het dualisme schuil te gaan?

De heer LANGENKAMP: De strekking van mijn verhaal is juist dat de PvdA zich verschuilt.

De heer VEENSTRA: Ik welk opzicht dan?

De heer LANGENKAMP: De heer Veenstra is zeer tevreden over wat "we" allemaal bereikt hebben, waarmee hij in feite zegt dat ...

De heer VEENSTRA: Wij zijn gelukkig met drie gedeputeerden in het college vertegenwoordigd en het college heeft een beleid neergezet dat resultaat heeft. Het blijkt dus het juiste beleid te zijn. Dat wij dit beleid onderschrijven, staat los van dualisme of wat dan ook.

De heer LANGENKAMP: Ik ben niet voor niets begonnen met een compliment aan GS. Het college doet wat het heeft beloofd. Maar ik vraag mij werkelijk af of PS wel doen wat zij in bijvoorbeeld de verkiezingsprogramma's van de partijen hebben beloofd.

De heer VEENSTRA: Ons verkiezingsprogramma ging over inhoud en beleid en over resultaten en niet over dualisme. Dáár gaat het volgens mij ook om: het gaat erom dat er in Drenthe dingen voor elkaar komen en het gaat niet om het constant hameren op de een of andere systematiek.

De heer LANGENKAMP: Het gaat mij ook om de inhoud, om wat wij bereiken en om wat wij als kader stellen, om wat wij als Drenthe willen, dat wij daar richting aan geven en dat wij daar de burgers bij betrekken.

De heer VEENSTRA: Als het college door de opstelling van GroenLinks tot heel mooie resultaten komt, is dat toch fantastisch!

De heer LANGENKAMP: Ik denk dat de heer Veenstra GroenLinks nu te veel eer geeft.

De heer VEENSTRA: Maar de heer Langenkamp onderschrijft zelf het beleid!

De heer LANGENKAMP: Ik onderschrijf de rol van GS en ik zet een vraagteken bij de rol van PS. Waarom vindt de heer Veenstra het zo jammer dat ik GS een compliment geef?

De heer VEENSTRA: Ik ben daar juist hartstikke blij mee, want daarmee schaart GroenLinks zich achter het beleid. En daarom ben ik het er niet mee eens dat de heer Langenkamp vervolgens het dualisme weer uit de kast trekt en daarbij een statenagenda naar voren brengt, waarvoor wij ons zouden moeten inzetten. Volgens mij moeten wij ons voor de inhoud van het beleid inzetten en het blijkt - dat ben ik met de heer Langenkamp eens - dat het college de juiste weg heeft ingeslagen. Op die weg gaan wij nu verder.

De heer LANGENKAMP: Inderdaad, dualisme is een middel en in het vervolg van mijn verhaal zal ik aangeven wat onze prioriteiten zijn in de tweede helft van deze collegeperiode. Het gaat erom de betrokkenheid van de burger te vergroten, de burger daarbij te helpen, ons meer te richten op groepen die minder kansen hebben en ons meer te richten op win-win-situaties voor mens, dier en plant.

De heer VEENSTRA: Dat staat allemaal los van dualisme.

De heer LANGENKAMP: Wij willen dat meer nadruk wordt gelegd op de communicatie met de burger en daarvoor willen wij een nieuwe commissie instellen.
Bij het maken van plannen moet meer de nadruk worden gelegd op het werken van onderop. Wij willen graag net als bij POP 2 inspraak over bijvoorbeeld het Provinciaal verkeers- en vervoersplan (PVVP) op discussieavonden. Daarbij kunnen dan het CO2-verhaal, het OV en de fietsmogelijkheden aan de orde komen. Betrek de burger daarbij: dat bedoelen wij met de invulling van de rol van PS.
Ook de rol van de werkgelegenheid in de recreatiesector en de rol van de landbouw moeten aan de orde komen.
De jeugdigen in deze maatschappij zal een goede start moeten worden geboden.
Andere punten die onze aandacht hebben zijn het behoud van de ID-banen, het bevorderen van het welzijn van dieren en een geïntegreerde aanpak van werken, wonen en zorg. Wij hebben hiervan een voorbeeld uitgewerkt in wat ik het "gezondheidsdorp" en de VVD silverado noemt.

Misschien hebben wij ook wel een oplossing of een alternatief als het gaat om de verkeersproblemen op de N33.
Voorzitter. De voorstellen over het fijnstof en de CO2 staan enorm in de belangstelling. Of het nu in bestemmingsplannen staat of niet, volgens de Raad van State mogen er op basis van de richtlijnen bepaalde dingen niet. Naar ons idee zou de provincie hier opnieuw een regierol kunnen hebben. Wat kan er wel en wat er niet op basis van huidige en toekomstige inzichten? De plaatsing van een afvalcentrale komt dan in een heel ander licht te staan. Wij stellen voor, voor de hele provincie een milieueffectrapport (MER) te maken. Dan staan de effecten van bepaalde maatregelen op een rijtje en kunnen wij beter sturen op wat waar wel en wat waar niet in Drenthe kan.

De heer HORNSTRA: De heer Langenkamp wil alles tegelijk en dat begrijp ik wel, maar er is nu een aanzet gegeven. Er is gevraagd om een inventarisatie van knelpunten en om een plan van aanpak en ik denk dat het goed is dat wij die dingen eerst afwachten. Dan hebben we de problemen, zo die er al zijn, in kaart en dan pas kunnen wij bepalen wat wij gaan doen. In onze bestemmingsplannen kunnen wij dan rekening houden met eventuele knelgevallen, dan kunnen wij gemeenten vragen bepaalde maatregelen te nemen en dan mogen wij naar ik hoop ook van het Rijk een aantal dingen verwachten. Ik geloof dat de heer Langenkamp nu een paar van die dingen door elkaar haalt.

De heer LANGENKAMP: Ik probeer er juist verband in te brengen en ik probeer ook te voorkomen dat de provincie Drenthe iets onderzoekt, dat de provincie Noord-Holland en Zuid-Holland iets doen en dat ook Meppel iets wil gaan doen, omdat de wethouder van mening is dat "meten weten is".

De heer HORNSTRA: Wat Meppel wil doen, is hetzelfde wat wij hebben gevraagd. Wij willen gewoon een inventarisatie van heel Drenthe en daar hoort Meppel ook toe, dus daar gaat het dubbel op.
De heer LANGENKAMP: Precies, dat is dubbel op en dat wil ik nu juist trachten te voorkomen. Ik wil dat het hele verhaal in een kader wordt geplaatst, dat wordt bekeken wat de effecten daarvan zijn, want als er in Coevorden iets gebeurt, gebeurt er ook iets in Wijster en als er in Wijster bij de VAM iets gebeurt, gebeurt er elders ook weer iets, enzovoorts. Ik vraag daarom om een MER voor de hele provincie. Dit hoeft niet te betekenen dat het eindeloos veel langer duurt, want er wordt dan wel naar een controleerbaar verhaal toegewerkt. Dan wordt duidelijk dat wanneer op een bepaalde plaats dát gebeurt, dit te gevolgen zijn.
Voorzitter. In de commissie komen wij hier wel op terug.
Wat ook met de CO2-problematiek te maken heeft, is het verhaal over windmolens. Het is naar ons idee nodig dat er meer dan de geplande 5 windmolens worden gebouwd. Wij stellen voor het plan-Vlieghuis weer eens te bespreken en wij stellen ons ook voor - de fracties van PvdA en VVD hebben hier ook al iets over gezegd, namelijk dat het college met voorstellen moet komen - daarbij dan juist maatschappelijke organisaties als de Milieufederatie te betrekken. In de commissievergadering zullen wij voorstellen die organisatie vanaf het allereerste begin bij die besprekingen te betrekken, want de ideeën over windmolens veranderen razendsnel.
Voorzitter. Naar onze mening is een verdubbeling van de N33 geen goede oplossing om de economie te stimuleren. Zelfs de heer Zalm ziet dat het verdubbelen van de N33 niet de methode is om de economie te ondersteunen. Een oplossing die volgens ons veel beter is voor de problemen op de N33 is gebruik te maken van de mogelijkheden van ICT. Ik denk aan LOFAR en alle kennis die daar aanwezig is. De elektronische geleiding van auto's kan zorgen voor een betere doorstroming, een vermindering van de uitstoot van CO2 en een toename van de verkeersveiligheid. Bovendien is het een gratis promotie voor Drenthe als een veilige en gezonde provincie. Toepassing van dit systeem kan ook een enorme stimulans betekenen voor de werkgelegenheid. In samenwerking met LOFAR die de kennis en apparatuur allang in huis heeft, zou een proefproject opgezet kunnen worden. Zo'n project heeft een enorme uitstraling. Voor de promotie van heel Drenthe kunnen wel miljoenen worden uitgetrokken, maar ook zou geprobeerd kunnen worden met goede ideeën gratis een verhaal in de krant te krijgen.

Het probleem van de luchtkwaliteit dwingt er niet alleen toe te kijken naar een vermindering van het autogebruik en het bouwen van windmolens, maar ook beter te kijken naar het gebruik van de fiets en het OV.

De heer HORNSTRA: Als ik het goed begrijp, komt GroenLinks met een voorstel waarin zowel aan de mobiliteit als aan de veiligheid en nog een aantal aspecten recht wordt gedaan als het gaat om de verdubbeling of de mogelijke verdubbeling van de N33. Heb ik dat goed begrepen?

De heer LANGENKAMP: Ik heb de heer De Geus van LOFAR en de TU in Delft het probleem voorgelegd en zij zagen mogelijkheden voor een proefopstelling. Via een motie zal ik het college vragen eens te bekijken of dit mogelijk is. Ik spreek dan niet alleen over het oplossen van dit probleem, maar ik probeer er iets positiefs uit te halen. "Elk voordeel heb z'n nadeel" en andersom.
Voorzitter. De overheid zit wel weer aan het stuur bij het OV, maar de reiziger moet nog steeds tot instappen verleid worden. Voor de reiziger is er nog geen concurrentie zichtbaar. De provincie kiest, maar de reiziger zou veel meer bij die keuze betrokken moeten worden. Het gebruik van het OV zou gestimuleerd moeten worden. Een eerste stap voor een beter gebruik van het OV is het de minima, senioren en gehandicapten toe te staan in de daluren gratis mee te laten rijden.
Een mogelijkheid voor beleid van onderop biedt het komende PVVP, dat, anderhalf jaar na de vaststelling van de Nota mobiliteit is vastgesteld, moet worden besproken. Die nota is een mogelijkheid om de burger net zo goed bij het beleid te betrekken als bij POP 2 is gedaan. Er zijn toen enkele discussie- of meedenkavonden georganiseerd. Op die avonden kunnen wij de inbreng van de burgers krijgen en dat lijkt mij voor PS heel belangrijk.
De mogelijkheden voor het fietsverkeer moeten worden verbeterd. Dat stond, lang geleden, al in een soort van fiets-totaalplan en dat zal ook weer onderdeel zijn van het nieuwe provinciale plan, maar naar ons idee moet er meer gedaan worden met de mogelijkheden. Het gaat om fietspaden voor woonwerkverkeer en voor het toerisme. Provinciale staten zouden jaarlijks een prijs moeten uitloven voor het beste fietsidee. Organiseer elk jaar op de landelijke fietsdag - dit jaar 28 mei - een groot fietsgala. Kondig groots aan dat geprobeerd wordt de Tour de France naar Drenthe te halen. Durf je als Drenthe te laten zien!
Voorzitter. Ik kom hiermee op de promotie van Drenthe. In de begroting 2004 was hiervoor geld uitgetrokken, maar het gaat niet alleen om geld. Het kan ook door het organiseren van conferenties, lezingen of werkbezoeken, het in huis halen van specialisten en het oprichten van een ideeëndenktank, zodat er meer reuring ontstaat en ideeën boven komen drijven. Het moet allemaal niet zo voorzichtig: Drenthe moet zich maar laten zien boven het maaiveld!
Een heel concrete maatregel is het opnieuw aanstellen van een NORT-consulent. Drenthe was een van de eerste provincies met een dergelijke consulent. Ten tijde van het NNBT was die consulent er niet meer en afgelopen week stond in de vakbladen dat Utrecht 2 en Gelderland zelf 3 consulenten gaat aanstellen. Die consulenten gaan de individuele bedrijven in de recreatiesector ondersteunen op weg naar het maken van de zo nodige kwaliteitsslag.
Voorzitter. Ik kom op de woningbouw. Het wordt steeds duidelijker dat de corporaties en de projectontwikkelaars toch niet gebouwd hebben wat de burger wil. De overheid gaat voorzichtig aan weer sturen via convenanten, aanjaagteams en locatiegebonden subsidies, maar ook hier moet de burger als huurder en koper er beter bij betrokken worden. Het gaat niet alleen om subsidies. Wij moeten instrumenten zien te vinden om bijvoorbeeld projectontwikkelaars voor te zijn. Wij hebben eerder gepleit voor een grondbank toen het vooral om bedrijventerreinen ging en om het verplaatsen van landbouwbedrijven. Naar ons idee zou de grondbank ertoe bij kunnen dragen om de gewenste woningbouw, op de gewenste plaats en tegen een gewenste prijs te realiseren.
Als we dan kiezen voor het hierheen halen van mensen dan moeten wij er rekening mee houden dat die behalve een woning ook werk moeten hebben. GroenLinks heeft daarvoor een idee ontwikkeld dat in de pers is omschreven als "het Davos van het Noorden", een soort gezondheidsdorp. Het gaat om een dorp waarin vanaf het allereerste begin zorghotels, woonzorgboerderijen, klinieken, appartementen en gezondheidscentra naast elkaar gepland worden.

Het klinkt inderdaad heel ouderwets, maar wij willen werken en wonen op een heel goede manier integreren en dan passend in het beeld van Drenthe: niet saai of oubollig, maar gezond.

De heer VEENSTRA: Een provinciale grondbank kan toch niet leiden tot het bouwen volgens de wensen van de consument?

De heer LANGENKAMP: Het is een van de voorbeelden om instrumenten in handen te krijgen. Ik begrijp zo langzamerhand dat de heer Veenstra uit de sector woningbouwcorporaties komt en hij zal weten dat projectontwikkelaars heel vaak grond in handen hebben die ook de gemeente of de woningcorporatie wel zou willen hebben. Ik probeer een instrument te vinden om de onnodige prijsopdrijving er uit te halen.

De heer VEENSTRA: Maar dan heb je toch meer aan een Wet voorkeursrecht dan aan een provinciale grondbank?

De heer LANGENKAMP: Ik vind het nog steeds jammer dat de PvdA zo huiverig is om iets aan grondpolitiek te doen. Het schijnt een oud Den Uyl-trauma te zijn. Maar zo'n grondbank heeft ook voordelen.

De heer VEENSTRA: De heer Langenkamp vraagt om iets dat naar zijn mening een rol kan spelen bij de woningbouw, maar dat is helemaal niet zo. Het is zo dat wanneer de Wet voorkeursrecht nog wat wordt uitgebouwd, die voldoende mogelijkheden biedt aan gemeenten en in het verlengde daarvan aan woningbouwcorporaties om de woningen te bouwen die nodig zijn. Een provinciale grondbank heeft daar geen enkele rol bij. Deze mening heeft allemaal niets te maken met trauma's uit de jaren zeventig. Integendeel, daar hebben wij alleen maar goede gevoelens aan overgehouden.

De heer LANGENKAMP: Misschien is het goed de discussie daarover niet nu te voeren maar in de commissie, want ik beschouw het als een instrument waarmee we wel degelijk wat kunnen, net als bijvoorbeeld met de Ruimte-voor-ruimteregeling. Probeer grondgebruik op een andere manier te plannen.
Voorzitter. In schril contrast met het verhaal over gezondheid bij het promoten van Drenthe, is het verhaal over het uitdelen van voedsel aan de armen. Op verschillende plaatsen in Drenthe zijn hiervoor initiatieven ontstaan omdat dit kennelijk nodig is. GroenLinks vindt dat echt vreselijk. We doen een appèl op iedereen om dit probleem aan te pakken en niet te zeggen dat het niet zijn verantwoordelijkheid is. Het probleem zou gewoon in samenwerking met alle betrokken instanties opgelost moeten worden, want het is een beschamende vertoning.
Ik kom nu op de jeugdzorg, een onderwerp waarop wij samen met de fractie van de ChristenUnie een motie zullen indienen. In de commissie zullen wij uitgebreider ingaan op welzijn, zorg, cultuur en sport. De provincie heeft sinds kort de zorg over de jeugdigen. Op zich schijnt het in Drenthe goed geregeld te zijn, maar ook in Drenthe zitten nog steeds jonge mensen, bij gebrek aan een plaats in een instelling, waar ze behandeld of begeleid kunnen worden, in de gevangenis. Ook gezinshoofden in Drenthe hebben ieder meer dan dertig gezinnen onder zich, terwijl dit een paar jaar geleden nog de helft was. Iedereen kan snappen dat dit eigenlijk helemaal niet kan. Er zal uitgebreid overleg voor nodig zijn om dit goed te regelen en ook hier weer van onderop, dus niet praten óver hen maar praten mét hen.
Voorzitter. Ik zal dan nu de moties indienen. Ik begin dan met de motie die ook in de provincie Groningen is ingediend en die wij samen met de fractie van de ChristenUnie indienen.

***Motie F***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 18 mei 2005;*

*kennisgenomen hebbende van:*
- *de brief van Accàre van 31 januari 2005 betreffende de bezuinigingsmaatregel;*

*constaterende dat:*
- *het College Tarieven Gezondheidszorg/ZorgAutoriteit een kortingsmaatregel heeft neergelegd bij de jeugd-GGZ-instellingen;*
- *het hierdoor erg moeilijk wordt om alle jeugdigen een aanspraak op de jeugdzorg te garanderen, zoals dat in de Wet op de jeugdzorg wordt beoogd;*

*spreken uit dat:*
- *bij provinciale staten van Drenthe ernstige zorgen over deze ontwikkelingen bestaan;*
- *het verzoek zoals geformuleerd in de brief van het college van GS van Groningen en Drenthe van 22 maart 2005, inhoudende het treffen van zodanige maatregelen dat het totale volume voor de jeugdzorg in Groningen en Drenthe per saldo gelijk blijft, ondersteund dient te worden;*

*vragen het college van gedeputeerde staten:*
- *deze motie kenbaar te maken aan de staatssecretaris van volksgezondheid, welzijn en sport (VWS), mevrouw Ross-van Dorp;*
- *het college van gedeputeerde staten en provinciale staten van Groningen;*
- *de Tweede-Kamerfracties;*
- *het IPO,*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

***Motie G***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op woensdag 18 mei 2005;*

*overwegende dat:*
- *het gewenst is dat provinciale staten van Drenthe meer in gesprek gaan met de Drentse burger,*
- *een ronde door Drenthe daarvoor een geëigend middel kan zijn;*

*besluiten:*
- *om met ingang van 1 januari 2006 een nieuwe statencommissie "De ronde door Drenthe" in het leven te roepen, die als taak krijgt als aanjager en organisator van een dergelijke gespreksronde te fungeren,*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ik stel vast dat deze moties bij de beraadslaging kunnen worden betrokken.

De heer LANGENKAMP: Ik heb nu een motie, waarvan ik mij afvraag of ik die opnieuw in moet dienen. Het is dezelfde motie die in de vorige statenvergadering is ingediend.

De VOORZITTER: Ons Reglement van orde zegt dat moties pas als ingediend kunnen worden beschouwd nadat ze zijn voorgelezen.

De heer LANGENKAMP:

***Motie H***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 18 mei 2005;*

*constaterende dat:*
- *gemeenten moeite hebben met het regulier maken van ID-banen;*

- *het werkloosheidscijfer met 10% helaas nog te ver boven het landelijke cijfer ligt;*
- *het project Impuls gesubsidieerde arbeid met een groot enthousiasme door de gemeenten is ontvangen;*
- *het aantal aangevraagde banen 70 hoger is dan het aantal toegekende;*
- *het project een looptijd kent van 2 jaar en 1 januari 2005 is gestart;*
- *in Emmen en Assen toch nog ca 250 banen dreigen te verdwijnen;*

*spreken als hun mening uit dat:*
- *voorkomen moet worden dat de personen die deze banen vervullen in de WW komen;*
- *provinciale Staten herhaaldelijk het maatschappelijk belang van deze banen hebben onderstreept;*
- *het al aangevraagde aantal van 70 banen al beoordeeld is en kan worden gehonoreerd;*
- *bovendien uit de genoemde groep van 250 nog een deel voor dit project in aanmerking kunnen komen;*

*Besluiten:*
- *een aanvullend bedrag van maximaal € 500.000,-- beschikbaar te stellen, voor de duur van 2005 en 2006,*
- *de dekking van dit bedrag te realiseren uit het rekeningresultaat 2004 of de saldireserve of, indien deze mogelijkheden niet voldoende blijken te zijn, uit de Reserve algemene doeleinden;*

*dringen er bij het college op aan:*
- *met de gemeenten op korte termijn in overleg te gaan om te bespreken wat de exacte aantallen zijn,*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ik stel vast dat deze motie bij de beraadslaging kan worden betrokken.

De heer LANGENKAMP:

***Motie I***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 18 mei 2005,*

*Constaterende dat:*
- *het gewenst is dat Provinciale staten van Drenthe meer in gesprek gaan met de Drentse burger over het nieuwe Provinciaal verkeers- en vervoersplan,*
- *de bijeenkomsten zoals deze door PS zijn georganiseerd ten behoeve van de vaststelling van POP 2 prima zijn bevallen en als voorbeeld kunnen dienen,*

*Besluiten dat:*
- *een aantal provinciale statenleden, ondersteund door de ambtelijke organisatie, zich gaat bezighouden met de voorbereiding van deze bijeenkomsten,*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ook deze motie kan bij de beraadslaging worden betrokken.

De heer LANGENKAMP:

***Motie J***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 18 mei 2005;*

*constaterende dat:*
- *tijdens de daluren de bezettingsgraad van de bus zeer laag is;*

*besluiten dat:*
- *tijdens de daluren de ouderen (65 plus), de chronisch zieken en de mensen die vallen onder het gemeentelijk minimabeleid, gratis openbaar vervoer aangeboden wordt,*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ook deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.
De heer LANGENKAMP:

***Motie K***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 18 mei 2005;*

*constaterende dat:*
- *in het verleden een NORT-consulent (Noordelijke Ondersteuning Recreatie en Toerisme) in Drenthe werkzaam was;*
- *deze consulent tot taak had om aan de kwaliteitsverbetering en professionaliteit van het toeristische product te werken; door gratis, en vanuit de behoefte van de individuele ondernemer, oplossingen aan te dragen;*
- *tijdens de NNBT-periode deze consulent functie geschrapt is;*
- *onlangs andere provincies dergelijke consulenten hebben aangesteld;*

*spreken als hun mening uit dat:*
- *de recreatieve en toeristische sector in Drenthe nog steeds een kwaliteitsslag zou moeten maken;*

*besluiten dat:*
- *op korte termijn wordt overgegaan tot het aanstellen van een Nort consulent,*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Idem als zo-even.

De heer LANGENKAMP:

***Motie L***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 18 mei 2005;*

*constaterende dat:*
- *de landbouw in Drenthe, mede door Europese regelgeving, midden in een veranderingsproces zit;*
- *de verwachtingen van de samenleving over voedselveiligheid, dierenwelzijn, natuur en milieu zich snel ontwikkelen;*
- *de landbouw van oudsher automatisch landschap beheerder was;*
- *het landschap de dupe dreigt te worden van de moeilijkheden welke de landbouw sector ondervindt;*

*Spreken als hun mening uit dat:*
- *voorkomen moet worden dat het landschap in Drenthe, de dupe wordt van een veranderende landbouw;*
- *de landbouw zelf mogelijkheden krijgt voor een duurzame ontwikkeling;*
- *een nieuw in te stellen Drents fonds hiervoor een financiële mogelijkheid is;*

*besluiten dat:*
- *onderzocht gaat worden of voor het instellen van een fonds draagvlak is, zowel bij de landbouwsector, als bij de Landschapsbeheerders;*
- *onderzocht gaat worden of voor het geld storten in het fonds interesse is, vanuit Europa, het Rijk (tweede pijler w.o. POP 2), provincie, gemeenten en vanuit landbouworganisaties, landschapsbeheerders, waterleidingbedrijven, banken en groenfondsen;*

*dringen er bij het college op aan:*
- *met betrokkenen in overleg te gaan,*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Idem.

De heer LANGENKAMP:

***Motie M***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 18 mei 2005;*

*constaterende dat:*
- *diverse woningbouw plannen mede het doel hebbende economie te versterken, door woningen te bouwen voor personen van buiten de provincie;*
- *de gezondheids- en zorgeconomie volop kansen biedt de economie te bevorderen, niet alleen in kernzones maar ook op het platteland;*

*spreken hun mening uit dat:*
- *gezocht moet worden naar de beste combinatie van wonen, werken en zorgen;*
- *zowel de leefbaarheid van het platteland, als de werkgelegenheid hierdoor versterkt kan worden;*
- *een "gezondheidsdorp" waar zorghotels, zorgappartementen, diverse al dan niet geprivatiseerde klinieken, revalidatiemogelijkheden, woon-zorgboerderijen en gezondheidscentra, gecombineerd met het wonen, hiervoor een mogelijkheid is;*

*dringen er bij het college op aan:*
- *te onderzoeken of het realiseren van een "gezondheidsdorp" tot de mogelijkheden behoort,*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ook deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer LANGENKAMP: Dan de laatste motie.

***Motie N***

*Provinciale staten van Drenthe, bijeen in vergadering op 18 mei 2005.*

*Constaterende dat:*
- *het verdubbelen van de N33 niet de enig mogelijke oplossing is voor de verkeersproblematiek,*
- *het verdubbelen van de N33 niet DE methode is om de noordelijke economische te stimuleren,*

*spreken als hun mening uit dat:*
- *nu de kans aangegrepen moet worden, met Europees- en Rijks steun een optimale oplossing te onderzoeken,*
- *een oplossing mogelijk is, welke niet alleen de verkeersproblematiek betreft, maar ook de ict sector een kans geeft te laten zien wat de ict sector voor praktische mogelijkheden biedt,*
- *een oplossing mogelijk is welke de economie in Drenthe op een duurzame wijze stimuleert,*
- *de oplossing ook moet bijdragen aan het schone, veilige, gezonde imago van Drenthe,*

*Dringen er bij het college op aan:*
- *met alle betrokkenen in overleg te gaan om deze ict mogelijkheid te onderzoeken,*
- *de kennis en mogelijkheden van "Lofar" hier vanaf het begin bij te betrekken,*
- *te streven naar het opzetten van een proef project waar de mogelijkheden getest worden,*

*en gaan over tot de orde van de dag.*
De VOORZITTER: Deze motie behoort ook bij de beraadslagingen.

(De heer De Vries verlaat de vergadering.)

De heer BAAS: Mijnheer de voorzitter. De algemene beschouwingen van de ChristenUnie beginnen met twee citaten. Dat scheelt weer een half A4'tje tekst dat ik niet zelf hoef te verzinnen.
Citaal 1:
"Een samenleving die religies, levensbeschouwingen en overtuigingen niet wegmoffelt achter de voordeur, maar een plek geeft in de publieke samenleving, handelt volgens het beginsel van het principieel pluralisme. Ze neemt het op voor de vrijheid uit respect voor ieders overtuiging. Ze geeft ruimte aan verschillende opvattingen en vertrouwt dat in het vreedzaam debat tussen de verschillende richtingen een bepaalde uitkomst geboren zal worden. Het principieel pluralisme heeft echter wel de steun nodig van een democratische gezindheid en een ethiek van de maatschappelijke omgang. Opvoeding tot democratisch burgerschap, waarbij de deugd van de tolerantie en de kunst van het samenleven worden aangeleerd, is daarbij geen overbodige luxe. Bijbels gezegd: de ander zien als onze naaste en zijn of haar belang bevorderen biedt ondersteuning aan een gezonde maatschappelijke omgang."
Citaat 2:
"Inderdaad, vrijheid is een beetje lastig geworden, met hoe meer mensen we zijn - en van steeds meer verschillende achtergronden, overtuigingen en verwachtingen - hoe dringender dat zal blijken te zijn. Elkaar een beetje ontzien zou de grootste en meest bevredigende vorm van vrijheid kunnen blijken te zijn... Er staat een tijd voor de deur waarin het "ik" niet meer op prijs wordt gesteld, dan zal het "wij" alles zijn wat nodig is om de samenleving gezond en op poten te houden. Samenleving, dat spreekt voor zich: we zullen moeten praten, luisteren, toegeven, begrijpen, accepteren.
Het zal een langdurig, moeilijk en vaak onplezierig proces van vallen en opstaan worden, van geven en inschikken. Van afstand doen van verworven rechten en van individuele vrijheid. Van het op de tweede plaats zetten van dat kostbare 'ik' en het denken in meervoud."

Het eerste citaat is van de gereformeerde filosoof Roel Kuiper, laten we zeggen de partij-ideoloog van de ChristenUnie. Het tweede citaat is van de voormalig danser en choreograaf Rudi van Dantzig. Twee personen uit twee totaal verschillende werelden, met totaal verschillende opvattingen. En toch beiden met datzelfde open oog voor de samenleving, een samenleving die alleen kan bestaan als men oog heeft voor elkaar, elkaars belang wil bevorderen. Samenleving in saamhorigheid. Samenleving naar bijbelse waarden, om het landelijke programma van de ChristenUnie maar eens te citeren.
Dit is het startpunt van waaruit wij de ambities van het college willen beoordelen en daarbij als ChristenUnie onze accenten willen plaatsen.
Wie bladert in de website "detweedehelft.nl" of in de Voorjaarsnota - de tekst is vrijwel identiek - die komt daarin geen college tegen dat tekortschiet in zelfvertrouwen, geen college dat veel neiging heeft om ook eens kritisch in de spiegel te kijken, soms net de stiefmoeder van Assepoester.
We doen het allemaal wel voor en in het belang van de burger, maar toch missen wij die burger een beetje. In het eerste concept van onze algemene beschouwingen stond de zin: "Waar, voorzitter, is toch dat Burgerjaarverslag over 2004?" En zowaar, het was er vrijdag. Kennelijk voelde de voorzitter de hete adem van de ChristenUnie in de nek.

De heer HARLEMAN: Volgens mij was het gewoon een wonder!

De heer BAAS: Voorzitter. De politiek dichter bij de burger? Dan zal er toch nog heel wat moeten gebeuren. Zo heeft de ChristenUnie tot nu toe niet de indruk dat het dualisme ons op dit punt al veel verder heeft gebracht. Daarom is de fractie ook begonnen meer werkbezoeken te programmeren, doet zij in ieder geval zo intensief mogelijk mee met de door de griffie georganiseerde werkbezoeken en probeert zij, als het even kan, aan alle uitnodigingen gevolg te geven. Dat kan volgens onze waarneming niet van alle fracties gezegd worden.
Ook zijn eigen initiatieven vanuit de staten nog dun gezaaid en komt onze controlerende taak nog maar moeizaam van de grond. Zowel voor het college als de staten geld het woord van de Spreukendichter: "Als je zo dwaas bent jezelf op de borst te slaan, denk dan eerst na en houd je hand voor je mond."
Nu is zelfkritiek natuurlijk niet nodig als dit college in alle opzichten voortreffelijk functioneert. Zonder af te doen aan het vele goede, want dat is er onmiskenbaar, en wij onderschrijven ook in algemene zin het collegebeleid, willen we toch de vinger leggen bij enkele in onze ogen kritische punten.

(Voorzitter: de heer Looman.)

Als samenleven en saamhorigheid begrippen zijn die in de normen- en waardendiscussie hoog genoteerd staan dan moeten we toch vaststellen dat er nog te veel over en zonder burgers wordt beslist en dat ook vanuit het maatschappelijk middenveld en de gemeentes het gemopper over de regiefunctie van de provincie nog regelmatig klinkt. Te weinig communicatief, te veel sturend op regels, te weinig flexibel en te weinig inlevingsvermogen, we hoorden het meer dan eens.
We hoorden het onder meer van enkele gemeentebesturen die wel eens moe worden van de ambtelijke precisielinealen bij het beoordelen van een bestemmingsplan of een contour uit het POP, van landbouwers die te hoop lopen tegen de in hun ogen overmaat aan regelgeving en van gesubsidieerde instellingen uit diverse hoeken, die vanwege de ASV hun eigenlijke werk deels moeten inruilen voor het vervullen van een aantal zeer bureaucratische verplichtingen. Niet dat die ASV niet deugt, maar de soms rigide toepassing draagt niet altijd bij aan een voortvarend en flexibel opereren van menige instelling. De ASV is er toch voor om instellingen te subsidiëren die voor dat geld doen wat van ze verwacht wordt en niet om ze op te zadelen met een stuk bureaucratie dat ze vervolgens weer aan een door de provincie betaalde externe adviseur mogen uitbesteden? Met name bereikten ons op dit punt klachten uit de hoek van de toeristisch-recreatieve sector.

Deze sector voorziet ook grote problemen als de provincie voor wat betreft de cofinanciering van "Da's nou Drenthe" slechts uitgaat van bijdragen uit alleen die sector, dus niet kijkt naar het Drentse bedrijfsleven als geheel en geen rekening houdt met de binnen deze sector geldende bedrijfscultuur met betrekking tot het verstrekken van een financiële bijdrage. "Da's nou Drenthe" moet een succes worden, daar is iedereen bij gebaat. Dus, college, houd de vaart er alsjeblieft in!
Voorzitter. In onze provincie is aandacht voor saamhorigheid een "must". We moesten, helaas, lezen dat de burger die zijn alternatieve begroting kon maken, van mening is dat het met de jeugdzorg wel wat minder zou kunnen in een vergrijzende provincie. Wat de ChristenUnie betreft heeft aandacht voor jongeren in meer dan een opzicht juist een hoge prioriteit. We denken aan de problematische situatie bij de jeugdzorg - wij hebben hierover samen met GroenLinks een motie ingediend - en we doelen daarbij niet eens zozeer op de inspanningen van de provincie, maar vooral op het langs elkaar heen werken van de diverse bij de jeugdzorg betrokken instanties, de wachtlijstproblematiek, het toenemende aantal jonge kinderen dat toch niet bestand blijkt tegen de afwisselende opvoeding door enerzijds ouders en anderzijds crèches en op het toenemend aantal ouderparen dat moeite heeft zorg en arbeid op een goede manier te combineren.
We denken ook aan de knelpunten in het onderwijs en aan allochtone jongeren. Drenthe moet weer aantrekkelijk worden voor jongeren die niet of niet meer in Drenthe wonen. Wij vragen het college daarom nadrukkelijk om bij het toetsen van de woonplannen ook te toetsen op de taakstellingen van gemeenten ten aanzien van zaken als jongerenhuisvesting en starterswoningen. Dat alles laat onverlet de inzet voor ouderen als het gaat om de mogelijkheid om zo lang mogelijk zelfstandig te wonen. "Da's nou Drenthe", aantrekkelijk voor jong én oud.
En, wat dit thema betreft, laten we dan ook vooral voeling blijven houden met die groepen in de samenleving voor wie "Da's nou Drenthe" toch wat minder opgaat: statushouders, minderheden, moslims.
Voorzitter. Het Collegeprogramma 2003-2007 draagt de titel "Werk maken in een sociaal en veilig Drenthe". Nog eens nadenkend over die titel zijn wij tot de conclusie gekomen dat er één woordje verkeerd staat. Bij nader inzien menen wij dat het woordje "in" moet worden vervangen door "van", en wel om de volgende redenen.
De titel suggereert dat Drenthe veilig en sociaal is, maar dat er alleen nog werk gemaakt moet worden. Wij vinden dat een te enge benadering.
In de eerste plaats: aan de veiligheid schort het in sommige opzichten en dan hebben we het niet over de Syrische peetvader van de Hofstadgroep, die geruime tijd vanuit Borger zijn kwalijke activiteiten uit kon oefenen. Het aantal verkeersdoden bijvoorbeeld mag dan flink zijn gedaald in 2004, maar nog steeds doen zich onveilige situaties voor waarbij verkeersslachtoffers vallen, en elk slachtoffer is er een te veel. Met name verontrust ons nog steeds de mentaliteit van veel burgers, die denken dat ze alleen op de wereld zijn. Speciale aandacht vragen wij voor de verkeersveiligheid en de overlast in de buurt van basisscholen. Onze informatie is dat er nog maar weinig verkeersouders actief zijn en dat in de directe omgeving van schoolgebouwen zich elke dag verkeersonveilige situaties voordoen. Gemeenten en provincie zouden hieraan in het programma gedragsbeïnvloeding extra aandacht moeten geven.
In de tweede plaats: werk heeft alles met het begrip sociaal te maken. De inzet op werkgelegenheid hoort daar gewoon bij. De doelstellingen van het college op dit punt ondersteunen wij dan ook volledig. Werk en scholing - het kan niet genoeg benadrukt worden - hebben een hoge prioriteit. De cijfers, ook die van de jeugdwerkloosheid, blijven in Drenthe nog steeds te hoog.
ID-banen en andere werkgelegenheidsinitiatieven zijn ook voor de ChristenUnie een goed middel om mensen via een gesubsidieerd traject op termijn aan regulier werk te helpen. We staan daar dan ook uitgesproken positief tegenover. Maar het moet ook maar eens worden gezegd, dat het niet zo kan zijn dat gesubsidieerde arbeid doel op zich wordt. In het beleid moet altijd de toets worden opgeno-men dat de kans op reguliere arbeid vanuit bijvoorbeeld een ID-baan ook reëel is.
Voorzitter. Sociaal, dat wil niet alleen zeggen werk. Dat wil bijvoorbeeld ook zeggen dat we alles in het werk moeten stellen om asociale consequenties van beleid van het Rijk of Europa zoveel mogelijk tegen te gaan. Ons allen staat de discussie over de gevolgen van de Wet ammoniak en veehouderij nog helder voor ogen. In dat verband vragen we ons af of de Reserve vitaal platteland wel hoog genoeg is,

bijvoorbeeld als het gaat om verplaatsing van bedrijven uit de 250m-zone of om agrarische bedrijven die om andere redenen verplaatst moeten worden, en dat ondanks de storting in het Groenfonds waardoor die reserve wel wat minder zou kunnen zijn. Ook lezen we weinig tot niets over de implementatie van de Ruimte-voor-ruimteregeling. De agrarische sector heeft en krijgt het zwaar voor de kiezen. Het noodzakelijke transitieproces vergt veel, heel veel van de sector. Grondgebonden, duurzaam, biologisch, diervriendelijk, in combinatie met het woord markt wordt zo op veel boeren zowel een financiële als een mentale aanslag gedaan. Zij verdienen royaal steun van de provincie.
Als het gaat om sociaal dan vragen we de aandacht voor nog twee categorieën die naar onze overtuiging vanuit die waarde van saamhorigheid die aandacht verdienen.
Ten eerste willen we wijzen op de steeds benarder wordende positie van sociale werkvoorzieningsbedrijven als Alescon. Een enkel bedrijf in deze sector maakt nog enige winst. Het overgrote deel draait met verlies, met als uiteindelijk resultaat verlies van arbeidsplaatsen, arbeidsplaatsen die worden ingevuld door mensen met een lichamelijke of geestelijke handicap die op de reguliere arbeidsmarkt volstrekt kansloos zijn. Veel werk verdwijnt naar de lagelonenlanden en er kom te weinig voor terug.
Daarnaast willen we refereren aan een EU-conferentie in oktober 2004 in Rotterdam, waarop de VVD-staatssecretaris Van Hoof betoogde dat werk en scholing weliswaar de beste remedie zijn tegen armoede en sociale uitsluiting, maar dat voor een categorie mensen - het gaat dan om daklozen, verslaafden, thuislozen en mensen met psychische stoornissen - dit niet zonder meer opgaat. Aan die groep moet eerst zorg worden geboden, hun leven moet weer op orde worden gebracht en hun moeten weer maatschappelijke vaardigheden worden bijgebracht, kortom een heel proces van sociale activering. Vakbeweging, kerken en patiëntenorganisaties stelden bij die gelegenheid vast dat, ondanks de mooie woorden van de staatssecretaris, de overheid doof is voor de stem van de direct betrokkenen.
Sedert een in 1998 door de Drentse staten breed gedragen steunprogramma in samenwerking met de gemeente Emmen voor deze categorie, is het volgens onze waarneming rond dit onderwerp stil gebleven. In de jaarstukken komen we niet veel meer tegen dan het voornemen het beleid bij de gemeenten aan te scherpen. Wat staat het college ten aanzien van deze groep eigenlijk concreet voor ogen?
In een maatschappij waarin je alleen meetelt als je maatschappelijk succesvol bent, is aandacht voor juist deze groepen meer dan ooit noodzakelijk. De verantwoordelijkheid ligt vooral bij de gemeenten, maar ligt hier voor de provincie niet ook een regisserende en stimulerende taak?
Dit geldt zeker ook het busvervoer, dat juist voor deze groep zo enorm belangrijk is. Wij blijven ons, ondanks alle inspanningen van provincie en OV-bureau, zorgen maken over de gestage teruggang van deze belangrijke publieke voorziening.
Wat dit onderwerp betreft nog een laatste opmerking. In een brief over het arbeidsmarktbeleid van het college, gedateerd 18 mei 2004 - inderdaad precies een jaar geleden - werd een helder overzicht gegeven van de ontwikkelingen op de Drentse arbeidsmarkt. Het was een brief niet zonder bezorgde opmerkingen. Nog steeds is de werkloosheid in Drenthe boven het landelijk gemiddelde en wat ons met name zorgen baarde was het feit dat de regionale platforms arbeidsmarkt (RPA's), twee in getal, niet goed functioneerden. Wij zijn benieuwd in hoeverre er na een jaar verbetering in de situatie is opgetreden.
Dus alles bijeen: niet alleen werk maken in, maar vooral ook werk maken van een veilig en sociaal Drenthe.
Voorzitter. Ten slotte wil ik namens mijn fractie nog enkele punten kort aanstippen.

- Voor de ChristenUnie is de noordelijke samenwerking een hoeksteen van beleid. Krachtig blijven inzetten op de belangrijk dossiers en niet alleen pieken in de delta, maar ook in het noorden, onder andere op de Drentse zandgronden, mét een snelle railverbinding Groningen-Schiphol én een lightrail tussen Groningen en Assen.
- Wij hopen op een positief resultaat van zowel de discussie over de Wet ammoniak en veehouderij binnen de klankbordgroep als van de discussie over de bollenteelt.
- We constateren dat het beleidsaspect ondergronds bouwen uit het collegeprogramma niet zo ambitieus lijkt te worden opgepakt. Behalve een verhoogde activiteit van de mollen in Drents grasland hebben we van dat ondergrondse bouwen nog weinig gezien, ook niet op papier. Misschien iets voor een VVD-initiatief?

Er is, alles bijeen, dus nog steeds werk aan de winkel. Daarbij wenst de ChristenUnie iedereen Gods zegen toe.

De heer SLUITER: Mijnheer de voorzitter. Algemene beschouwingen halverwege de lopende bestuursperiode nodigen als vanzelf uit tot het opmaken van een tussenbalans en een plan voor de resterende periode. Dat is wat het college met de Voorjaarnota heeft gedaan en dat is ook wat D66 vandaag wil-doen, namelijk terugkijken naar de afgelopen periode en ons afvragen wat het college van GS heeft gedaan aan de uitvoering van het eigen collegeprogramma, maar ook eens even kijken in hoeverre inmiddels uitvoering is gegeven aan het D66-verkiezingsprogramma. Vervolgens zullen wij enkele punten noemen, waaraan naar ons oordeel de komende twee jaar door het college van GS nog hard gewerkt moet worden.
Een eerste legitimering voor juist deze aanpak vinden wij in de opstelling die wij van meet af aan ten opzichte van het collegeprogramma hebben gekozen. Wij vonden en vinden immers dat het collegeprogramma er goed uitziet en in niet onbelangrijke mate aansluit bij het verkiezingsprogramma van D66.
Een tweede legitimering voor een op zichzelf positieve benadering is te vinden in de ervaringen die wij de afgelopen twee jaar met dit college hebben opgedaan. Wij ervaren dit college als relatief openstaand voor discussie en vatbaar voor argumenten en als de voortekenen ons niet bedriegen dan neemt deze kwaliteit in de komende periode zeker niet af.
Wanneer wij kijken naar hoe GS zijn omgegaan met de uitgangspunten uit het eigen programma dan vallen een paar dingen op. Ik heb het dan in de eerste plaats over de grote voortvarendheid waarmee POP 2 is opgepakt: een naar ons oordeel goed verlopen traject dat zowel naar uitkomst als naar aanpak en procesgang tot tevredenheid stemt. Er ligt een POP waarmee Drenthe vooruit kan, maar dat ook nu al op onderdelen aan herziening toe lijkt te zijn. D66 denkt hierbij dan specifiek aan het zoneren van de ruimte voor sterk omgevingsbelastende industriële activiteiten als vuilverbranding en asfaltverwerking, maar ook het aspect luchtkwaliteit behoort in de opvolger van POP 2 een duidelijke plaats te krijgen. Het is goed dat GS in de Voorjaarnota op de genoemde onderdelen al duidelijke plannen presenteren en zichzelf daarbij ook een eindtermijn stellen.
Een tweede uitgangspunt voor deze bestuursperiode was en is de plaatsbepaling van Drenthe in de bestuurlijke omgeving. De ambitie was op dit punt geformuleerd in termen als "wij zetten onze deelname aan overlegvormen met mede-overheden voort", en ook "wij intensiveren de contacten met Overijssel".
Voorzitter. Een dergelijke ambitie is niet moeilijk te realiseren en evenmin erg uitdagend.
Onze fractie betreurt het dat de intensivering van de bestuurlijke samenwerking - en de in onze ogen daarmee verbonden gewenste opschaling over de provinciegrens heen - op een laag pitje staat. In het nieuwe Europa worden regio's steeds belangrijker en in dat verband is het de hoogste tijd dat de discussie over verdergaande Noordelijke samenwerking en regiovorming van onderop een stevige impuls wordt gegeven. Blijven hangen in het huidige discussietempo leidt ertoe dat Europa straks al hoog en breed is uitgebreid met Turkije, de Oekraïne en zelfs Wit-Rusland, terwijl wij in de gewesten Groningen, Fryslân en Drenthe nog altijd niet verder zijn dat het bij de borrel luchtig en vrijblijvend kwebbelen over hoe moeilijk het toch is om gezamenlijk tot een landsdelig bestuur te komen in een gebied met eigenlijk maar anderhalf miljoen inwoners. Dit gedrag vinden wij eerder passen bij een bepaald type gebiedsvreemde grote loopvogels dan bij moderne en omgevingsbewuste bestuurders.
Nieuwe dynamiek is dus hard nodig en wij vinden dat GS van Drenthe hierin een initiërende rol moeten vervullen. Het is belangrijk om als Noorden zelf en in eigen regie naar de toekomst te willen en te durven kijken en niet lijdzaam af te wachten totdat minister Remkes eind volgend jaar met zijn notitie komt over de toekomst van het middenbestuur. Heel concreet zouden GS het initiatief kunnen nemen, door bijvoorbeeld het verrichten van een uitvoerige studie naar de voor- en nadelen van één provincie Noord-Nederland, een regio. Die ambitie moet wat D66 betreft worden toegevoegd aan de plannen voor de Tweede Helft en sluit ook goed aan bij het voorzitterschap van het SNN, dat wij de komende jaren gaan vervullen.

De heer HARLEMAN: De heer Sluiter legt deze taak nu bij GS neer, maar ik kan mij voorstellen dat dit in het dualistische systeem bij uitstek een taak is voor PS in hun kaderstellende rol. Dat ziet D66 dus niet zo?

De heer SLUITER: Het is mijn bedoeling via in een motie die ik de staten zal voorleggen na te gaan of er in de staten draagvlak is voor het idee om tegen de achtergrond van het Europese perspectief de discussie over regiovorming en opschaling aan te gaan. Als dat zo is dan is in mijn visie het college van GS het uitvoeringsorgaan dat hiermee aan de gang moet gaan. Dat vind ik meer in de rede liggen dan dat de staten dit zelfstandig doen. Het is een kwestie van benadering: eerst draagvlak zoeken in de staten en vervolgens gaan GS ermee aan de gang.
Voorzitter. Ik heb daartoe een motie opgesteld, die ik nu zal voorlezen.

***Motie O***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 18 mei 2005;*

*Overwegende dat:*
- *er op Europese schaal een ontwikkeling zichtbaar is die in toenemende mate een belangrijke positie toekent aan regio's;*
- *het vanuit het Europees perspectief meer voor de hand ligt om Noord Nederland als regio te zien dan als 3 onderscheiden provincies;*
- *de minister van binnenlandse zaken heeft aangekondigd eind 2006 te zullen komen met een notitie over de positie van het middenbestuur;*
- *het gewenst is daaraan voorafgaand zelf een duidelijker beeld te krijgen van de mogelijkheden en moeilijkheden die zich bij een verder gaande Noordelijke samenwerking zullen voordoen;*

*verzoeken het college van GS:*
- *een studie te verrichten naar de voor en nadelen van verdergaande noordelijke samenwerking en daarin de mogelijkheden en moeilijkheden van regiovorming en/of vorming van een landsdeel te betrekken,*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de motie onderdeel uitmaakt van de beraadslagingen.

De heer HARLEMAN: In het kader van de Europese gedachte zou het heel aardig zijn om ook over de oostgrenzen te kijken. Ik denk dan aan de Neue Hanze Interregio enzovoorts. Zou het niet interessant zijn om in de discussie ook die gedachte mee te nemen?

De heer SLUITER: Ik vind die grensoverschrijdende benadering goed, maar laten we eerst een beetje bij huis beginnen en dan vind ik de aanpak om eerst naar Noord-Nederland te kijken, waar al samenwerkingsverbanden zijn, maar waarvan de ontwikkeling in onze ogen niet erg opschiet, vooreerst genoeg. Dat die uitbreiding in oostelijke richting, dus over de landsgrens er komt, ik ben daar voor, maar ik zie dat in fasen.

De heer DOHLE: Misschien is het een aardig idee voor D66 om eens met een referendum over dit onderwerp te beginnen.

De heer SLUITER: Eerlijk gezegd, vind ik dat een flauwe opmerking, de heer Dohle onwaardig.

De heer DOHLE: Kan de heer Sluiter uitleggen waarom?Ik neem toch aan dat ook de heer Sluiter zich hier volksvertegenwoordiger voelt.

De heer SLUITER: Ik kom met een voorstel om na te gaan hoe de staten hierover denken, of zij het belang ervan inzien, of zij het met onze fractie eens zijn dat het proces van opschaling en regiovorming vanuit Europees perspectief echt belangrijk is en een impuls moet krijgen. Ik ervaar het dan als een flauw plaagstootje dat gezegd: "Eerst maar een referendum".Sla ik dat woord in onze algemene beschouwingen eens een keer over, komt de heer Dohle ermee!

De heer HORNSTRA: Ik vind het een beetje getuigen van een regentenmentaliteit om van bovenaf het voorstel te droppen om te onderzoeken hoe mensen hierover denken. Ik vind het voorstel van de heer Dohle heel goed: ga eerst eens vragen wat de burger ervan vindt.
(Voorzitter: de heer Ter Beek.)

De heer SLUITER: Men hoort mij niet zeggen dat ik daar per definitie tegen ben. Ik neem het initiatief om na te gaan of er in deze staten draagvlak is - in deze zin zijn er vandaag tal van moties ingediend - voor een bepaalde ontwikkelingsrichting. In dat proces is dit voorstel er een en ik zie absoluut niet in wat daar voor raars, vreemds of bijzonders aan is. Ik vraag de staten gewoon eens na te denken over de inhoud van de motie.
Voorzitter. De herziening van het subsidiebeleid, ook een uitgangspunt voor deze bestuursperiode, is goed van de grond gekomen. Waar het in de komende tijd op aan gaat komen is de realisatie van dit beleid en het beoordelen van de effecten daarvan. D66 denkt dat het met name in de welzijnswereld doelstellingen en resultaten nog aan concreetheid en eigentijdse zakelijkheid kunnen winnen. In dit proces mag op de voortgaande steun van D66 gerekend worden.
Mijnheer de voorzitter. Ik kom bij het stedelijk beleid en het beleid voor het landelijk gebied.
De Drentse steden zijn in niet onbelangrijke mate dragers van de economie en zij verdienen reeds om die reden dat zij bijzondere aandacht krijgen van het provinciaal bestuur. Maar ook betekent een op groei gericht en intensief stedelijk beleid dat er ruimte blijft voor het behoedzaam omgaan met de kwaliteit van het platteland. D66 vindt dat het stedelijk beleid goed uit de verf komt en ook goed wordt verdeeld over de steden. De aanpak via de lijnen Bijdragen in proceskosten, Bijdragen aan projecten en Bijdragen vanuit Kompas lijkt succesvol te zijn en maakt het mogelijk om substantieel bij te dragen aan de ontwikkelingen in de steden. Wij vinden echter ook dat er in het stedelijk beleid meer accent op duurzaamheid moet worden gelegd. Stedelijk bouwen legt een beperkt ruimtebeslag en dat is op zichzelf een sterk punt. Maar de duurzaamheidstoets vraagt niet alleen om compact bouwen maar ook om hoge kwaliteit opdat gebouwen en de inrichting van de omgeving vele, vele decennia meekunnen.
Een duidelijk punt van zorg voor onze fractie zijn de ontwikkelingen op het platteland, in het bijzonder die met betrekking tot het landschap. Het behoeft in deze staten geen betoog dat de kwaliteit van het landschap in meerdere opzichten van grote betekenis is voor Drenthe, en dan niet alleen in cultuurhistorische, maar ook in economische zin. Immers, een niet onbelangrijk deel van onze economie houdt verband met recreatie en toerisme.
De beleidskaders voor de ontwikkelingen in het landschap zijn dik in orde. POP 2 bijvoorbeeld is helder en spreekt over kwaliteitsverbetering en behoud door ontwikkeling. Toch zien wij hier en daar dat beleidsnota's en praktijk met elkaar wringen en wij beginnen ons dan ook af te vragen of er bij de aanleg van grootschalige natuurgebieden hier en daar niet een beetje al te rigoureus te werk wordt gegaan, waardoor er van patronen in het landschap niet zoveel meer overblijft en met het bodemarchief ook hele stukken cultuurhistorie en oorspronkelijk organisch gevormd landschap verdwijnen.

De heer KUIPER: Betekent dit voor D66 dat het beleid met betrekking tot de EHS en de ecologische verbindingszones op losse schroeven komt te staan?
De heer SLUITER: Nee, zeker niet. Het gaat om hoe je het vorm geeft. Wij beginnen ons af te vragen of dat hier en daar niet een beetje te rigoureus gebeurt, waardoor ook veel verloren gaat. Bij een organische groei vinden landschapsvorming en landschapsontwikkeling in een langzaam tempo plaats, waardoor oude waarden zichtbaar blijven. Tijdens de excursie van afgelopen week hebben wij ons afgevraagd of het allemaal niet te snel en te rigoureus gaat, waardoor veel verdwijnt, waarvan wij ons over twintig jaar misschien afvragen of wij daarvoor niet veel meer oog hadden moeten hebben.

Wij zijn van mening dat de uitbreidingen in de dorpen te weinig streekeigen van karakter zijn, dat de kavels waarop wordt gebouwd veelal te klein zijn en dat de nieuwbouw van grote afstand soms ontsierend zichtbaar is. In het landelijk gebied zien we steeds vaker nieuwe schuren verrijzen die opgebouwd zijn uit stalen damwandprofielen en van afmetingen en met goothoogtes en dakhellingen waarvan wij ons afvragen of die wel in de omgeving passen. Ook lijkt het of schreeuwerige lichtreclames het traditionele avond- en nachtbeeld van het Drentse landschap maar ongestoord mogen aantasten.
Nu de Nota ruimte veel verantwoordelijkheid voor de invulling van het ruimtelijk beleid bij de lagere overheden legt en POP 2 samen met de Nota landschap op zichzelf voldoende beleidskader biedt, komt het aan op een stringente handhaving, een handhaving die geen ruimte laat voor een langzaam en sluipend proces van verrommeling. We moeten beseffen dat het zo nu en dan toegeven aan incidentele afwijkingen van het beleid door de jaren heen tot een substantieel verlies van kwaliteit zal leiden. Hier zien wij een extra uitdaging voor GS en wij willen GS daar graag in ondersteunen met een door mijn fractie geschreven notitie, die vanzelfsprekend niet alleen voor GS maar ook voor PS beschikbaar is en die wij ook onder de aandacht zullen brengen van de gemeenten en de groene organisaties. Het gaat ons er met die notitie om bij te dragen aan het bewustzijn dat het Drentse kapitaal van cultuurhistorie, rust en ruimtelijke kwaliteit de permanente zorg verdient van ons allemaal.
Dat bewustzijn en die permanente zorg zijn in onze ogen overigens zeker niet onverenigbaar met de groei van de voor Drenthe zo belangrijke sector toerisme. Maar het toerisme en de recreatie in Drenthe moeten mikken op een kwaliteit die bij het gebied past. En als ondernemers met plannen komen, die daar niet onmiddellijk in passen, is het zaak om niet al te lichtvaardig "nee" te roepen, maar om te bezien hoe er goede oplossingen gevonden kunnen worden. Om het maar eens in het taalgebruik en in de termen van de gedeputeerde te formuleren: "Zoals wij natuurlijk allemaal weten en zoals natuurlijk ook volstrekt helder moet zijn, behoren GS er een absolute uitdaging in te zien om bijvoorbeeld een appartementenhotel wél mogelijk te maken, maar dan op een zodanig manier ingepast dat wij volstrekt binnen de tussen u en ons afgesproken kaders van het POP blijven. Want daarover kan natuurlijk geen enkele discussie of misverstand bestaan. Dus wij moeten de schouders eronder zetten en er ook helemaal voor gaan. Laat dat duidelijk zijn."
Voorzitter. In de Voorjaarnota is een hoofdstuk opgenomen over bereikbaarheid. Daarin wordt veel, zeer veel opgemerkt over automobiliteit en bereikbaarheid. En dat is ook goed, want in een dunbevolkt gebied als Drenthe zal de auto altijd een belangrijk vervoermiddel blijven. Het verder invoeren van essentiele kenmerken voor de weginrichting, draagt bij aan de verkeersveiligheid. Het voornemen van het college om daarmee voortvarend verder te gaan, wil D66 van harte ondersteunen.
Het hoofdstuk bereikbaarheid zegt, merkwaardig genoeg, niets over Kolibri en de Zuiderzeelijn. D66 vindt het hoog tijd worden dat de staten daarover met GS in gesprek gaan. Rond Kolibri is het naar ons oordeel al veel te lang stil gebleven en, in weerwil van de bedoeling lijkt Kolibri eerder volgend dan leidend te zijn voor de woningbouw. De fractie van het CDA sprak daarover en ik sluit mij bij de woorden van die fractie aan.
Wat de Zuiderzeelijn betreft wordt het hoog tijd dat wij de tot nu toe gehanteerde noordelijke strategie op haar verdere kansen beoordelen en zo nodig tot een realistische bijstelling komen.
Over het belang van inzetten op werk, onderwijs en kennisinfrastructuur is D66 de afgelopen jaren steeds helder geweest en wij hebben niet het gevoel dat er veel licht zit tussen de lijn die GS hierin volgen en onze opvattingen. Met name de onderdelen onderwijs en kennisinfrastructuur liggen binnen de beïnvloedingssfeer van het provinciaal bestuur. Bij het onderdeel werk ligt dat wat gecompliceerder, maar dat GS zichzelf op dit punt twee zeer concrete doelstellingen opleggen, geeft wel aan dat het college voldoende oog heeft voor het belang van economie en werkgelegenheid.
Voorzitter. Ik wil een paar opmerkingen maken over duurzaamheid.
Wij hadden en hebben een coördinerend bewindspersoon voor duurzaamheid. Het is volgens D66 nodig dat deze gedeputeerde meer dan in de afgelopen twee jaar is gebeurd, vrijwel elk beleidsterrein gaat meebeoordelen op het punt van duurzaamheid. Aandacht voor duurzaamheidsaspecten moet bij de ontwikkeling van plannen een vanzelfsprekendheid worden en is in onze ogen ook een parameter voor beschaafd gedrag.

Daarnaast is het nodig dat wij in versterkte mate aandacht schenken aan energiebesparing en energie-opwekking. De Kyoto-doelstellingen lijken steeds verder buiten beeld te raken en dat is enerzijds het gevolg van een toenemende energieconsumptie en anderzijds het gevolg van het onvoldoende inzetten op het duurzaam opwekken van energie.
In de Voorjaarnota wordt, haast een beetje opgelucht, vastgesteld dat er alweer een meevaller in de provinciale opcenten op de MRB zit, omdat de auto's zwaarder worden. Maar wat daarbij ontbreekt is een plan van aanpak om door bijvoorbeeld verdergaande snelheidsbeperkingen die zwaardere auto's te dwingen tot matiging van benzinegebruik en vermindering van roetuitstoot, of om over te gaan tot een exponentiële verhoging van de opcenten voor zwaardere auto's.

De heer LANGENKAMP: Hoe had de heer Sluiter zich zo'n verhoging gedacht? Wat hij nu voorstelt, kan volgens mij wettelijk totaal niet.

De heer SLUITER: Ik reageerde op de haast opgeluchte constatering in de Voorjaarnota dat de auto's zwaarder worden, wat de provincie meer geld oplevert. Enerzijds is dat een vaststelling waar wij met tevredenheid naar kunnen kijken, maar anderzijds moeten wij wel letten op de nadelen van die zwaardere auto's. Er moet dus een koppeling worden gemaakt tussen de meeropbrengst en het bestrijden van de nadelen van die zwaardere auto's. Ik noem daarvoor een aantal instrumenten en als de heer Langenkamp zegt dat het helemaal niet mogelijk is de MRB exponentieel te verhogen dan is mijn reactie dat ik dat niet weet, maar dat het mij erom gaat...

De heer LANGENKAMP: Het klopt dat een dergelijke verhoging niet mogelijk is. Ik ben het overigens wel eens met het doel dat de heer Sluiter wil bereiken, maar het middel dat hij noemt, kan niet gebruikt worden.

De heer SLUITER: Dan zijn wij het over het doel eens.
D66 zal de komende periode het initiatief nemen om opnieuw de discussie aan te gaan over windenergie in Drenthe. De technische ontwikkelingen die wij bijvoorbeeld tijdens de statenexcursie hebben gezien, roepen de vraag of op Drenthe moet willen volstaan met de doelstellingen in het BLOW-akkoord, of dat er aanleiding is en mogelijkheden zijn om daar een schepje bovenop te doen. Wij denken dat het mogelijk is in Drenthe de 15 megawatt-doelstelling uit het BLOW-akkoord ten minste te verdubbelen.
Mede gelet op hetgeen door de PvdA op dit onderdeel naar voren is gebracht, wil mijn fractie de staten de volgende motie voorleggen.

***Motie P***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 18 mei 2005;*

*overwegende dat:*
- *de provincie Drenthe tegen de achtergrond van de eindigheid van de voorraad fossiele brandstoffen, het op duurzame wijze opwekken van energie van belang vindt;*
- *de taakstelling voor Drenthe in het enkele jaren geleden overeengekomen BLOW-akkoord bij de toenmalige inzichten en stand der techniek, is gesteld op 15 Megawatt;*
- *er van de zijde van het college van GS een tweede energienota verwacht wordt;*

*verzoekt het college van GS:*
- *om in deze energienota nadrukkelijk de vraag te betrekken op welke wijze Drenthe kan voldoen aan een substantieel hogere taakstelling op het gebied van windenergie dan de in het BLOW-akkoord afgesproken 15 megawatt,*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: De motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer SLUITER: Mijnheer de voorzitter. D66 wil vandaag op het snijvlak van cultuur en recreatie/ toerisme een nieuw item lanceren. Wij denken dat er in Drenthe plaats is voor iets nieuws. Het is prachtig dat het hunebedinformatiecentrum op 27 mei officieel geopend wordt, het is uitstekend dat we het Herinneringscentrum Kamp Westerbork hebben, dat het Drents Museum in 2004 meer dan 100.000 bezoekers had en dat wij het TT-circuit en het Noorderdierenpark hebben, maar er is ruimte voor meer. Dat moet dan cultuurhistorisch interessant, innovatief en vernieuwend zijn.
Drenthe is een ongelooflijk muzikale provincie. Elk dorp heeft z'n eigen muziekvereniging, het barst er van de koren en tal van muzikanten van Drentse bodem, van solisten tot orkesten zijn bekend in binnen- en buitenland. Ik noem hier maar even Cuby & the Blizzards, Skik, de JWF-kapel, Jan Vayne, Time Bandits en het Roder Jongenskoor. Daarom zal de fractie van D66 in de loop van dit jaar plannen presenteren voor een centrum voor lichte muziek in Drenthe. Naar voorbeeld van musea in Amerika wil D66 de Drentse muziek daarmee een bijzondere plaats geven en een bron van verdere inspiratie laten zijn voor muziek als belangrijke cultuuruiting, niet alleen voor jongeren, want muziek is nu typisch zo'n item dat door alle leeftijdslagen heen belangstelling heeft.
Voorzitter. Ik wil mijn bijdrage afsluiten met enkele opmerkingen over de kwaliteit van het bestuur in Drenthe.
Uit hetgeen D66 vandaag heeft laten horen, mag worden opgemaakt dat wij over de grote lijnen van het gevoerde beleid tevreden zijn. En natuurlijk, kan het op sommige onderdelen beter en intensiever. Wij hebben daar ideeën voor aangedragen.
Verleden jaar heeft mijn fractie, net als die van de ChristenUnie, bij de algemene beschouwingen gesteld dat het, om verdere vervreemding tussen het openbaar bestuur en de burgers te voorkomen, nodig is dat bestuurders zich naar buiten open opstellen, hun beleid ter discussie stellen en ruimte geven voor reële medezeggenschap. Dat geldt voor het bestuur richting burgers en heeft in onze ogen bij de behandeling van bijvoorbeeld de cultuurnota op een bemoedigende manier vorm gekregen.
Een parallelproces speelt zich af tussen de staten en GS. Hoeveel ruimte geven en laten GS en PS elkaar? Hoeveel ruimte is er voor PS en de onderscheiden fracties daarbinnen om zich anders op te stellen en het spel en tegenspel op argumenten te spelen, zonder dat het daarbij onmiddellijk gaat over loyaliteit of disloyaliteit aan GS of de eigen gedeputeerde? Hoe dichtgetimmerd zit een voorstel van GS op het moment dat het aan de staten in bespreking wordt gegeven? Hoe open of defensief zit de betrokken gedeputeerde in zijn of haar dossier?
Voorzitter. Het zijn vragen over de stand van zaken in de dualisering, waarop, terugblikkend op de Eerste Helft, volgens ons een prille groei zichtbaar is; niet op elk dossier, want als het echt even spannend wordt, doet de oude Pavlov zijn werk nog wel. Ik denk in dit verband aan de gang van zaken rond de steunverlening aan de BVO-Emmen, hoewel de goede waarnemer ook toen wel enkele haarscheurtjes in het oude gedrag kon bespeuren.
Wanneer tegenspraak en tegenwicht tot doel hebben kwaliteit toe te voegen aan het politieke debat dan behoort het van ondergeschikt belang te zijn uit welke politieke hoek die tegenspraak en dat tegenwicht komen. Het moet immers gaan om de kracht van het argument.
Dát uitgangspunt is voor de fractie van D66 in de afgelopen jaren leidraad geweest en zal het ook de komende jaren zijn. Zo willen wij onze positie bepalen en vorm geven. Wij gunnen het andere fracties, en de individuele leden daarbinnen, dat zij zichzelf die vrijheid in de statenzaal evenzeer toestaan.

De heer DE HAAS: Mijnheer de voorzitter. De wijze waarop de behandeling van de algemene beschouwingen georganiseerd is, vinden wij toch wat minder gelukkig. In de brief van 16 maart jl. van het Presidium lezen wij dat "in de algemene beschouwingen op hoofdlijnen de 'politieke stand van Drenthe' en de wensen voor het komende begrotingsjaar worden aangegeven." De Voorjaarnota staat als zodanig vandaag niet op de agenda, de behandeling daarvan volgt op 15 juni, hoewel de inbreng van de fracties nu al deels een reactie kan zijn op de plannen van het college. Ook de beantwoording van technische vragen over de Voorjaarnota en de jaarstukken, een dag na de algemene beschouwingen, vinden wij niet erg gelukkig gekozen. Maar wij kunnen ermee leven.

Ik had nog een opmerking willen maken over de lijst van collegebesluiten. Als digibeet druk ik vaak op verkeerde knoppen en dan krijg is iets wel of niet te zien en daarom haal ik mijn informatie vooral uit persberichten waarin het collegebeleid wordt verklaard. Inmiddels is mij bekend dat alle collegebesluiten in het SIS staan en wij zullen nu proberen daarvan wat kennis te krijgen.
In onze algemene beschouwingen bij de begrotingen 2004 en 2005 hebben wij betoogd dat alles wat de staten willen zijn weerslag moet vinden in duidelijk meetbare doelstellingen. Ook in het Voorjaarnota 2005 en de jaarstukken 2004 ontbreken die. In de Voorjaarnota wordt geregeld op het belang van monitoring gewezen, maar slechts eenmaal, namelijk op pagina 26, worden ook de indicatoren aangegeven, overigens zonder een nulmeting daarbij.
Een onderdeel van de accountantscontrole, namelijk de rechtmatigheidcontrole, ontbreekt dit jaar. Wat moeten wij eigenlijk onder rechtmatigheidscontrole verstaan? Kan het college daarvan een definitie geven?
In het verslag van bevindingen van Ernst & Young, dat wij overigens pas op 7 mei ontvingen, terwijl het al op 11 april beschikbaar was, staat dat volgens de richtlijnen van het Nederlands Instituut voor Register Accountants (NIVRA) een accountant geen opdracht mag aanvaarden indien het normen-kader onvolledig is. Dit op grond van de brief van het ministerie van 24 november 2004. Het lijkt er sterk op dat overheden, dus niet alleen de provincie Drenthe, en accountants zich door het scheppen van steeds meer regels en bureaucratie, aan die controle wensen te onttrekken.
In dit licht begrijpen wij niet waarom een reserve als de Reserve flexibel beleid, waarvoor duidelijke en eenvoudige richtlijnen gelden, nu ineens opgeheven moet worden.
Simpele regels als die van de ASV lijken soms moeilijk toepasbaar. Volgens artikel 29 van de ASV moet een organisatie die subsidie ontvangt - als voorbeeld noem ik DrentsGoed - voor 1 mei van het jaar volgend op het subsidiejaar haar financieel verslag en verslag van activiteiten hebben ingeleverd. Wij vragen ons af waarom dit dan niet gebeurt.
Voorzitter. Ik kom op de Jaarrekening 2004.
Op verschillende plaatsen in het boekwerk Jaarstukken 2004 wordt vermeld en gesuggereerd dat het saldo van baten en lasten in 2004 € 12.179.000,-- is.
De tweede alinea van de inleiding begint met: "Het rekeningresultaat bedraagt € 12.179.000,-- …". In punt 2 van het Advies in de Beleidsbrief staat: "Kennisnemen van het resultaat ad € 12.179.000,-- over 2004..." en in het ontwerpbesluit staat onder II hetzelfde. Daar staat namelijk: "II. kennis te nemen van het resultaat ad € 12.179.000,-- over 2004 ...".
Dit is ons inziens allemaal niet correct, want in werkelijkheid is het saldo van baten en lasten een heel ander bedrag. Het werkelijke saldo van baten en lasten laat zich afleiden uit de toe- of afname van het eigen vermogen. Volgens de balans (pagina 219 van de Jaarstukken 2004) is het eigen vermogen per 31 december 2004 € 86.747.000,--, terwijl dit op 31 december 2003 € 79.362.000,--.
Het eigen vermogen is dus toegenomen met € 7.385.000,--. Dít is dus het werkelijke saldo van baten en lasten.

De heer HARLEMAN: Ik weet niet waarom de heer De Haas dit nu aan de orde stelt, want de jaarrekening komt in de commissievergadering nog uitgebreid aan de orde, maar wat de heer De Haas ons nu voorrekent staat precies zo op pagina 205 van de Jaarstukken 2004. Er is sprake een resultaat voor en een resultaat na verrekening van de reserves.

De heer DE HAAS: Wij komen met betrekking tot de Jaarrekening tot een iets andere conclusie. Het was veel duidelijker geweest wanneer wat "Resultaat voor bestemming" is genoemd, simpelweg was aangeduid met "Saldo van de baten en de lasten".
Kortom, de conclusie is dat het werkelijke saldo van de baten en de lasten over 2004 € 7.385.000,-- is, en dat is toch iets anders.

De heer HARLEMAN: Nee, dat is niet zo. Het werkelijke saldo is ruim € 12 miljoen, maar het gaat ten koste van ons vermogen.

De heer DE HAAS: Het is toch helder dat volgens de Jaarrekening 2003 de voorzieningen € 2,9 miljoen waren, terwijl het volgens de Jaarrekening 2004 € 21,3 miljoen is? Volgens de Jaarrekening 2003 was het eigen vermogen op 31 december 2003 € 112,2 miljoen, terwijl dat volgens de Jaarrekening 2004 op 31 december 2004 € 79,4 miljoen was.
Ik kom nu op de essentie van mijn betoog: dit alles betekent in onze optiek dat omdat in beide gevallen een goedkeurende accountantsverklaring is afgegeven een van beide verklaringen ten onrechte is afgegeven.

De heer HARLEMAN: Ik kom er in de commissievergadering nog wel uitgebreid op terug, maar ik wil de heer De Haas nu al wel zeggen dat hij niet zoveel moet luisteren naar de heer Verhoef. Het verschil in vermogen is veroorzaakt door de invoering van het BBV. De bestemmingsreserves voor derden mogen niet meer tot het eigen vermogen worden gerekend en daarom is ons eigen vermogen gedaald. De heer Verhoef heeft daar een andere opvatting over, maar op dat punt zit de heer De Haas fout.

De heer DE HAAS: Als ik fout zit, zit ik fout. De heer Verhoef heeft in het verleden inderdaad op deze zaken geduid, maar ik ben nu van mening dat wat ik zojuist heb gezegd, akkoord is. Maar in de commissievergadering komen wij op de technische zaken wel terug, dan mag de heer Harleman het nog eens uitleggen en dan zullen wij onze uitleg daaraan toevoegen.

De heer HARLEMAN: Morgen ben ik er helaas niet, maar op zich gaat het ook niet om een technische vraag. In de commissie zal ik uitgebreid op het resultaat over 2004 terugkomen.

De heer DE HAAS: Wij zullen daarover nader van gedachten wisselen, maar dat laat onverlet dat volgens statenstuk 2005-185 aan PS wordt gevraagd de jaarstukken 2004 vast te stellen. De vraag is nu of dat formeel juist is. Moeten volgens de Provinciewet PS wel de jaarstukken vaststellen en kennisnemen van het Jaarverslag?
Voorzitter. Veel plannen die GS hebben, zullen in samenwerking met de gemeenten verwezenlijkt moeten worden en dat is voor ons een punt van zorg. Veel gemeenten zullen bij de uitvoering van al die plannen in de buidel moeten tasten en het is de vraag of de gemeenten de gevraagde bedragen op kunnen hoesten. Lang niet alle gemeenten in Drenthe verkeren in een financieel rooskleurige positie en ook de gemeenten kunnen niet steeds maar de lasten voor de burgers blijven verhogen terwijl tegelijkertijd de voorzieningen onder grote druk blijven staan.
Wij pleiten er reeds enkele jaren voor, onder ander via het indienen van moties, de opcenten op de MRB niet te verhogen. Ook dit jaar zijn wij van mening dat een verhoging van het aantal opcenten niet gewenst is. Ook de VVD heeft dit reeds laten weten en daar zijn wij blij mee. Op dit punt wil ik dan ook een motie indienen.

***Motie Q***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 18 mei 2005;*

*overwegende dat:*
- *het wenselijk wordt geacht door provinciale staten dat de opcenten van de motorrijtuigenbelasting niet moet worden verhoogd, omdat de Drentse burger, die mede gelet op de uitgestrektheid van onze provincie Drenthe en de magere dekking van het openbaar vervoer en de hoge brandstofkosten niet zwaarder belast moet worden in deze;*
- *en het al in een reeks van jaren is gebleken dat de inkomsten voor de provincie Drenthe met betrekking tot de motorrijtuigenbelasting, steeds hoger is geweest dan de begroting;*

*besluiten dat:*
- *het college van gedeputeerde staten geen verhoging van de opcenten mag toepassen in 2006,*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: De motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer HARLEMAN: Ik wil de OPD erop wijzen dat een bedrag van € 99 miljoen is gereserveerd voor investeringen ten behoeve van het verkeer. Als de OPD minder geld wil binnenhalen via de opcenten, zou zij zo consequent moeten zijn ook uit te spreken dat wel minder ten behoeve van het verkeer geïnvesteerd kan worden. Of legt de OPD die link niet?

De heer DE HAAS: Ik leg die link niet. Ik heb alleen gezien dat er een verhoging met 2% zit aan te komen en daar ben ik tegen. Gelet op wat in het verleden de meeropbrengsten zijn geweest, heeft de Drentse burger er recht op dat het aantal opcenten niet verhoogd wordt. Gelet op het bestedingspatroon is die verhoging naar onze mening ook niet nodig.
Voorzitter. Belangrijke financiële stukken als Voorjaarnota, jaarstukken en begroting zijn niet alleen bedoeld om een aantal doelstellingen te formuleren en financiële verantwoording af te leggen maar ook om in te spelen op belangrijke maatschappelijke ontwikkelingen.
Er is de laatste jaren veel kritiek op de overheid geweest en wat het asielbeleid betreft kan de OPD constateren dat veel van haar al in een veel eerder stadium genoemde doelstellingen nu door andere partijen, ook landelijke, zijn overgenomen.
Een ander punt van kritiek is de toenemende bureaucratisering, die onder andere een gevolg is van de vele fusies en de schaalvergroting op alle gebieden waar de overheid mee te maken heeft. Dat die bureaucratisering in vele gevallen ten koste gaat van het uitvoerend werk, bijvoorbeeld in de jeugdhulpverlening, waar hulpverleners een groot deel van hun tijd bezig zijn met het invullen van formulieren in plaats van met daadwerkelijk hulpverlenen, is overduidelijk.
Veel tijd en geld gaat naar management, overheadkosten en vergaderen. Ook de voorzitter van de Raad van State, de heer Tjeenk Willink wijst hierop en hij stelt voor de hele publieke sector eens door te lichten op bureau-cratische geldverspilling. Is het college bereid de eigen organisatie nog eens onder de loep te nemen op het punt van efficiency?
Voorzitter. In twee jaar tijd zijn in Nederland negen voedselbanken opgericht en ook in Drenthe zijn initiatieven in die richting van de grond gekomen. De OPD steunt deze initiatieven van harte.
De OPD heeft er waardering voor dat amendementen die zij heeft ingediend bij de behandeling van de Contourennota over de Stichting Paardrijden Gehandicapten in Westerbork en de Stichting Welzijn Doven Drenthe tot positieve acties hebben geleid van de provincie richting deze beide instellingen.
Voorzitter. Ik kom op een ander, maar naar mijn mening ook heel actueel onderwerp, namelijk de muskusrattenbestrijding. Wij moeten, helaas, vaststellen dat het toegezegde evaluatieonderzoek nog niet beschikbaar is. Wat is de reden hiervan? De OPD is ongerust over de bedreiging door de muskusrat. Het gaat niet alleen om de aantallen en de gevaren voor de oevers, maar ook om verspreiding van de lintworm en andere besmettelijke ziektes. Thans is nog geen bedreiging voor de mens vastgesteld, maar wie weet wat er bij overpopulatie gaat gebeuren. De provincie Drenthe dient onderzoek hiernaar te steunen en zo nodig te initiëren. Het bestrijden van de muskusrat moet onze voortdurende intensieve aandacht hebben. Als het Noorden achter de feiten aan gaat lopen, zullen de bestrijdingskosten een veelvoud gaan bedragen van wat daar nu aan wordt besteed. En de provincie blijft verantwoordelijk.
Ook acht de OPD het voornemen van Europa om richtlijnen op te stellen die het bestrijden van de muskusrat onmogelijk maken, laakbaar. Betaalt Europa ook de kosten als Nederland onderloopt? Wij zijn erg verheugd dat de heer Albert Janmaat heeft aangegeven vandaag in het Europees Parlement hierover te zullen interpelleren.
Voorzitter. Het verzelfstandigen van Het Drents Landschap gaat naar schatting € 300.000,-- kosten. Kan de gedeputeerde aangeven waarom verdere verzelfstandiging nodig is? De stichting, die zeer goed werk doet, voldoet toch aan de doelstelling.

De OPD maakt zich ernstig ongerust over de ontwikkelingen in de natuur. Was Drenthe jaren geleden nog een van de meest wildrijke gebieden van Nederland, nu zien wij een verarming van de wildstand, van de fauna, die zijn weerga niet kent. Verslechtering van de leefomgeving van de dieren heeft onherroepelijk een weerslag op de mens. Erkennen college en staten dit probleem en zo ja, wat denken zij hieraan te doen. Of moet Gods water maar over Gods akker stromen?
De OPD is van mening dat de groene organisaties geholpen moeten worden met het beheer, met het stofferen van landschap en met biotoopverbetering en regulering.
Een ernstige bedreiging voor de volksgezondheid is de ziekte van Lyme, de zogenaamde tekenziekte. Deskundigen voorspellen dat binnen een periode van 5 tot 10 jaar 100% van de teken besmet is. Elk jaar worden meer dan een miljoen mensen door een teek gebeten. Elk jaar worden ongeveer 20.000 mensen besmet met Lyme. Vastgesteld is dat de kosten hiervan voor de samenleving hoger zijn dan € 25 miljoen. Het voert nu echter te ver om hierover in detail te treden.
De OPD denkt dat bestrijding van de teek moet plaatsvinden door insecteneters. Daarom moeten wij zorgdragen voor een uitbreiding van de zangvogelstand door het bevorderen van nestgelegenheid en predatieregulatie, door de monocultuur te compenseren door de inrichting van andere landschapselementen. Kortom, het probleem moet duidelijk benoemd worden.
Het verbaast ons dat de landelijke overheid nog geen stappen in de richting van een uitgebreide voorlichting heeft gezet. In onze optiek is dat een grove nalatigheid, omdat voorlichting en preventie veel leed maar ook veel geld kan besparen. De OPD is verder van mening dat Drenthe als fiets- en wandelprovincie verplicht is de recreant die wij graag uitnodigen om in natuurlijk Drenthe te verblijven, te waarschuwen voor de teek. Een goede voorlichting is van het allergrootste belang. Dat er landelijk nog niet uitgebreid wordt voorgelicht, hoeft Drenthe als goede gastheer er niet van te weerhouden deze voorlichting en waarschuwing wel te geven. Daarbij komt dat op termijn de investering in die voorlichting ruimschoots wordt terugverdiend door lagere uitgaven in de gezondheidszorg. Centraal staat echter de bescherming van de mensen voor de ernstige besmetting met Lyme, die bij verwaar-lozing, hetgeen onbewust kan gebeuren, onherroepelijk tot de dood leidt. Daarom willen wij hierover een motie indienen.

***Motie R***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 18 mei 2005;*

*overwegende dat:*
- *het van groot belang wordt geacht door provinciale staten dat een goede voorlichting dient plaats te vinden inzake de ziekte van Lime, ook wel genoemd de tekenziekte;*
- *dit van belang is voor onze inwoners, maar ook voor de vele bezoekers van onze provincie Drenthe, die komen wandelen, fietsen en verblijven in de natuur;*
- *het voorlichten en waarschuwen op termijn kostenbesparend is voor de gezondheidszorg;*

*besluiten:*
- *het college van GS op te dragen om voor de zomer een voorlichtingsfolder te ontwikkelen, in samenspraak met de groene organisaties, sportfederaties, VVV's, NLTO en andere betrokken organisaties;*
- *dat het college zorg moet dragen voor adequate verspreiding;*
- *dat deze motie ter kennis wordt gebracht van de landelijke overheid en alle andere provincies,*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ook deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer DE HAAS: Mijnheer de voorzitter. Het drama van de veel te dure verhuizing van RTV Drenthe behoeft geen nader betoog. De OPD wil ervoor waken dat de Drentse burger moet bloeden voor de omroepgelden. Ten aanzien van de indexering zal RTV Drenthe op een lijn dienen te worden gesteld met alle andere budgetinstellingen.

Voorzitter. De OPD heeft kennisgenomen van het jaarverslag Handhaving. Politiek ligt de verantwoordelijkheid voor milieu en handhaving bij twee gedeputeerden. Wij vinden dat een goede zaak. Organisatorisch is de handhaving binnen de provincie ondergebracht in een specifieke sector. Of dit een verbetering is, zal de toekomst leren.
De OPD is voorstander van centralisatie van de handhaving. Dit houdt in dat het zwaartepunt van de handhaving bij de provincie komt te liggen. Ook IPO-verband wordt de problematiek onderkend en is het standpunt "... dat handhavingspartners van elkaar dienen te weten wat je van elkaar kunt verwachten."

De VOORZITTER: Ik constateer dat niet alleen de heer Kloos maar ook de heer C.D. De Jong afwezig is, waarmee wij gekomen zijn aan het eind van de eerste termijn van de staten van de algemene beschouwingen. Met dank aan de afwezigen zitten wij nog aardig op schema. Ik schors de vergadering voor de lunchpauze.

(Schorsing van 13.02 tot 14.36 uur.)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering en geef het woord aan de heer Swierstra.

De heer SWIERSTRA: Mijnheer de voorzitter. In de middagpauze heeft het college, zoals gebruikelijk, even bij elkaar gezeten en ik kan melden dat alle collegeleden blij verrast waren met de brede steun die de staten vanochtend op hoofdlijnen aan het collegebeleid gaven. Een van de collega's maakte zelfs de opmerking dat het aanvoelde als een warme douche, terwijl verleden jaar nog de grootste oppositiepartij het college kippenvel bezorgde. Maar dit alles is voor het college geen reden om in die lauwe weldadigheid achterover te leunen en vervolgens niets meer te doen; integendeel, het is juist een reden om full speed verder te gaan om ook de tweede helft tot een goed einde te brengen. De algemene steun van de staten is ook een heel goede basis om de komende weken in de commissie-vergaderingen en de afrondende statenvergadering te komen tot goede afspraken en tot een goede discussie over de nadere aanscherpingen of bijstellingen op onderdelen van het beleid.
Het viel ons op dat ook de staten spraken over een tussenstand. "Halverwege de wedstrijd", hebben wij het genoemd, want wij willen over twee jaar vaststellen dat wij er inderdaad in zijn geslaagd om de situatie waarin de provincie zich bevindt, te verbeteren: meer werkgelegenheid, een goed en sociaal en veilig leefklimaat, duurzaamheid, goede bereikbaarheid en een goed cultureel klimaat en wat dies meer zij. De in gang gezette maatregelen zullen daaraan een bijdrage moeten leveren en wij zullen alles op alles zetten om de komende twee jaar dat verhaal ook af te maken.
In de commissievergaderingen zullen wij meer in detail op veel punten ingaan en dan zullen wij ook over de moties spreken. Het college zal daar nu in algemene termen wel opmerkingen over maken, maar nog niet uitspreken met dit in te stemmen en dat af te wijzen, omdat daarvoor nog een nadere discussie noodzakelijk is. Die nadere discussies zullen vervolgens leiden tot een kader dat wij zullen gebruiken bij het opstellen van de begroting 2006 en het zal de staten wel niet verbazen dat wat ons betreft die begroting er qua structuur en op hoofdlijnen hetzelfde zal uitzien als die van het afgelopen jaar. Immers, wij hebben verleden jaar met de staten meerjarige afspraken gemaakt over de hoofd-lijnen van het beleid. Kortom, niet exact hetzelfde maar wel op dezelfde leest geschoeid.
De vraag naar een te ruime begroting of onderuitputting is al even aan de orde geweest. Daar is in financiële zin veel over te zeggen, onder andere als het gaat om de reserves. De heer Harleman heeft al een aantal keurige reacties gegeven op hetgeen hierover door de staten naar voren is gebracht. Ik kan daar in zijn algemeenheid nog wel aan toevoegen dat de staten bijvoorbeeld eens moeten letten op de eindbalans van 2003 en de beginbalans van 2004. Die verschillen van elkaar en dat heeft alles te maken met het BBV. Daar ga ik op dit moment verder niet op in, maar ik wil wel meedelen dat het college van mening is dat er tot het eind van deze collegeperiode zeker geen sprake zal zijn van een te ruime begroting of van onderuitputting. Er kunnen zich incidenteel wel dergelijke verschijnselen voordoen, maar die geven geen aanleiding tot een heel fundamentele bijstelling, noch aan de inkomsten- noch aan de uitgavenkant en daarom zou het op dit moment ter discussie stellen van de opcenten neerkomen op het schieten van een lek in wat staten en college verleden jaar met elkaar hebben afgesproken.

Een van die afspraken betreft de vormgeving van het stedelijk netwerk Groningen-Assen, de Regiovisie, waarover ook in deze statenperiode een nieuw convenant is afgesloten. Dit convenant is mede de basis van de kwalificatie "nationaal stedelijk netwerk", op grond waarvan wij nu aan de vooravond staan van nieuwe onderhandelingen met het Kabinet over Kompas II en het projectprogramma dat voor die regiovisie moet worden opgesteld en vastgesteld. Het is van het grootste belang dat wij, met respect voor de kwaliteit als belangrijke doelstelling, vooral proberen de afgesproken integraliteit vorm te blijven geven. Wij zullen dan ook zeker niet de woningbouwaantallen die in een nationaal stedelijk netwerk een belangrijke bijdrage moeten leveren aan de economische ontwikkeling, ter discussie stellen. Daar vindt ook geen onderzoek naar plaats, maar wel naar de differentiatie en de wijze waarop daar door de verschillende gemeentes met respect voor het landschap mee omgegaan wordt. Maar het zal zeker zo zijn, ook al vindt er een herijking plaats van het totale aantal over de provincie, dat in dat gebied van grote aantallen woningen moet worden uitgegaan. Het gaat dan ook niet aan te zeggen dat we eerst de eerste paar duizend maar moeten bouwen en dat we dan wel verder zien, want dan missen wij juist die integraliteit.
Als je in zo'n mooi en kwetsbaar gebied een grote opgave hebt te vervullen dan moet je dat juist in zijn integraliteit doen, omdat je anders juist dat kwetsbare landschap en die goede kwaliteit ter discussie stelt.

De heer LANGENKAMP: De fractie van de VVD stelt juist voor om bij voorkeur niet starten in kwets-bare gebieden en doelt dan op Roden-Leek. Is de gedeputeerde het daar dus totaal niet mee eens?

De heer SWIERSTRA: Wij hebben ons Provinciaal Omgevingsplan (POP) en dat is voor waar op dit moment moet worden begonnen uiteraard het toetsingskader; mevrouw Haarsma zal daarover nog veel meer over kunnen vertellen. Op het moment dat het gaat over een totale ontwerpopgave dan is de vraag waar wel of niet kwetsbaarheid opgeofferd moet worden de uitkomst van een discussie over die ontwerpopgave, en dat tegen de achtergrond van het juist op langere termijn zoveel mogelijk waarborgen van die kwetsbaarheid.

De heer LANGENKAMP: De heer Swierstra breide zo'n prachtige volzin dat ik de indruk heb dat hij aan het eind iets anders zei dan hij aan het begin bedoelde. De VVD-fractie vroeg dus niet te beginnen te bouwen in kwetsbare gebieden, bijvoorbeeld Roden-Leek. Is het college het daarmee eens?

De heer SWIERSTRA: Ik heb aangegeven dan wanneer er op dit moment wordt gebouwd het POP uitgangspunt is, dus ook voor de Regiovisie Groningen-Assen. Daarin worden per definitie de kwetsbare gebieden ontzien. Het antwoord op dit vraag is dus ja. Op het moment dat er voor de langere termijn grotere aantallen woningen moeten worden gebouwd, lopen wij in het hele gebied Groningen-Assen onvermijdelijk aan tegen het spanningsveld van ook moeten bouwen in kwetsbare gebieden.
De mate van kwetsbaarheid en de manier waarop je naar de toekomst toe dat landschap dan op een goede manier vorm geeft, is onderwerp van een structurele langetermijn ontwerpopgave. En daarom is de vraag niet zonder meer met "ja" of "nee" te beantwoorden, want het op die manier versimpelen doet geen recht aan de inhoudelijke ontwikkeling die wij nastreven.
Voorzitter. Een van de onderdelen in dit gebied is het Kolibri-project. Kolibri is niet expliciet beschreven, omdat daarvoor op dit moment geen andere doelstelling geldt dan die al is afgesproken.
Die afspraak is om Kolibri als ruggengraat van het OV-systeem en dus de bereikbaarheid van de regio mede sturend te laten zijn voor de woningbouw en de planning van bedrijventerreinen en dergelijke.
Het Kolibri-project kent een moeizaam verloop, ik zal dat niet weerspreken. Een belangrijke reden hiervoor is dat het Rijk - dat is inmiddels helder geworden - niet van zins is om fundamenteel in dat systeem te investeren. De discussie daarover doe ik op dit moment niet over. Maar dit alles betekent dat wij ons op dit moment aan het bezinnen zijn hoe dan die doorstart van Kolibri en het wel integreren van alle plannen daarin zo snel mogelijk vorm kunnen krijgen.

Daarom zijn wij op dit moment in de stad Groningen bijvoorbeeld bezig met een discussie over de vormgeving van de Zernike-as, daarom voeren wij in het gebied Roden-Leek discussies over hoe om te gaan met de ontwerpopgave in relatie tot het OV en spreken wij over de problematiek in Assen, want ook Assen is onderdeel van het hele Kolibri-verhaal.
Zoals bekend zijn in het gebied van Assen-Zuid en de N33 grote ontwikkelingen aanstaande.

De heer HOLMAN: De heer Swierstra deelt onze zorg over het OV, maar is hij het ook met ons eens dat vanuit de kennis van de financiële mogelijkheden bijvoorbeeld een discussie over vrijliggende busbanen vanuit Zuidlaren, Tynaarlo en Roden-Leek snel gevoerd moet worden?

De heer SWIERSTRA: Dat zijn allemaal onderdelen van de keuzes die wij zo meteen bij het Kolibri-project maar veel meer nog binnen de te ontwikkelen OV-visie moeten maken in het kader van het uitwerkingprogramma Verkeer en Vervoer dat het komende najaar aan de staten zal worden voorgelegd. Dan zullen wij hierover moeten discussiëren.
Ik keer terug naar Assen-Zuid en de N33, want daarover is door verschillende fracties wat gezegd. Ik wil daar ook graag even bij stilstaan. In november 2004 hebben wij voor het eerst na jaren lobbyen, studeren, rekenen, tekenen en met elkaar overleggen, een doorbraak bereikt, want het Rijk heeft ons toegezegd dat wij fasegewijs mogen toewerken naar een verdubbeling van de N33 en daarbij ook mogen kijken naar het slim inzetten van de middelen die Rijkwaterstaat heeft voor beheer en onderhoud en dat wij mogen kijken naar het eventueel inzetten van eigen middelen. Dat was een absolute doorbraak, want tot dan toe hield het Rijk dit allemaal volledig af. Vanaf dat moment zijn wij begonnen die uitdaging op te pakken en hebben wij meteen een koppeling gelegd met mogelijke ontwikkelingen rond Assen-Zuid. Daar immers ligt een grote taakstelling voor Assen als pendant van de stad Groningen in de Regiovisie, een grote stedelijke taakstelling, die te maken heeft met OV, de bereikbaarheid van de stad, woningbouw, de ontsluiting van het TT-terrein en een mogelijk bedrijventerrein in de oksel van de N33 en de A28, en wij zijn dus een project gestart om samen met Assen een integrale gebiedsontwikkeling te maken. Nog voor de inkt droog was, had de lobby in de Kamer ertoe geleid dat er ook extra geld kwam en dat extra geld heeft geleid tot de verplichting aan ons om voor 1 juli aan het Rijk een plan van aanpak voor de N33 voor te leggen. Wij zijn op dit moment met onze Groninger provinciale en gemeentelijke partners druk bezig om dit plan vorm te geven. Dat plan zal ook op tijd het licht zien en wat mij betreft niet op 29 juni, maar nog voor de 28$^{e}$ zodat het nog bij het overleg met het Kabinet kan worden betrokken.
Er zal ongetwijfeld sprake zijn van een regionale bijdrage, dat moge helder zijn. De steun die de staten op verschillende wijzen hebben uitgesproken is ons, als college, in de onderhandelingen - met een streep onder het woord "onderhandelingen" - dan ook zeer welkom. De vraag hoe en welk moment wij welk bedrag precies waaraan moeten besteden - de motie zegt er wat over, maar daarover moeten wij nog verder met elkaar spreken - komt pas daarna aan de orde. Ik breng nog wel in herinnering dat er op dit moment afspraken liggen over de infrastructuur tot en met 2008, namelijk de collegeperiode plus een jaar, vaste plannen met name ten behoeve van de verkeersveiligheid en de bereikbaarheid van de steden. Die plannen zitten ook integraal in de plannen van de collega's en daar kunnen en hoeven wij niet zomaar een segment uit te halen. Op dit moment al fysiek gelden reserveren is ook niet nodig, want die gelden zouden alleen maar op de plank blijven liggen. De discussie hierover moet in 2007 worden gevoerd - wij hebben dat ook in de Voorjaarsnota aangekondigd - om vervolgens vanaf 2008 binnen het totale programma met de nieuwe staten te komen tot een volledig nieuwe aanpak. Natuurlijk zal op dat moment ook weer een herijking plaatsvinden van waar wij staan met het investeringsprogramma en daarbij zal natuurlijk het feit dat de N33 op dit moment voor ons in de meerjareninvesteringsplanning tot 2015 staat - het gaat om € 148 miljoen - een rol spelen.
Ik ga op dit moment niet verder op die discussie in, maar het moge helder zijn dat het college erkentelijk is voor de steun. Wij moeten nog eens goed met elkaar praten over hoe we dat precies vormgeven, ook uit onderhandelingtechnische overwegingen, want het blijft tenslotte wel een rijksweg.

De heer HOLMAN: Zegt de gedeputeerde daarmee: "Leuk van de PvdA dat zij die motie indient, maar wat ons betreft hoeft die op dit moment nog niet."?

De heer SWIERSTRA: Ik heb al gezegd dat wij in de commissie meer in detail op de moties zullen ingaan. Wij zullen daarover nu ook geen oordeel uitspreken. Ik geef nu alleen een inkadering aan van de manier waarop wij vanuit beleidsmatige optiek met de N33 en de problematiek bij Assen-Zuid omgaan.
Voorzitter. Er is veel aandacht gevraagd voor de verkeersveiligheid en dat doet mij zeer deugd. Gelukkig kunnen wij een voorzichtige positieve tendens constateren, maar ik ben het volstrekt met de heer Baas eens dat dit beslist nog niet genoeg is en dat wij zeker op die lijn verder moeten gaan, enerzijds in de infrastructuur door hier en daar nieuwe wegen aan te leggen of knelpunten op te lossen dan wel essentiële kenmerken aan te leggen - wij hebben zelfs onze nek uitgestoken door daar waar het Rijk dat naar onze mening onvoldoende deed op de N34 maatregelen te nemen en daar lijken wij ook op een heel goede manier in te slagen - en anderzijds door het gedrag te beïnvloeden. In ons programma zit een belangrijke gedragscomponent, waarbij wij nu voor het eerst de verantwoor-delijkheid van de gemeenten zwaarder hebben aangezet. Gebiedsgericht gaan gemeenten met hun maatschappelijke partners verkeersveiligheidsgelden met name op het gedrag inzetten. Dat gebeurt niet zomaar out of the blind, maar dat gebeurt door de weggebruikers er nadrukkelijk bij te betrekken. Zo zijn op de N386 enquêtes te houden en zijn op grond van de uitkomsten daarvan voorlichtings-acties opgezet. Als het gaat om gedragsbeïnvloedende maatregelen nemen scholen en verkeers-ouders een belangrijke plaats in. Het aantal verkeersouders is de afgelopen jaren ongeveer constant gebleven, maar scholen kunnen nu een verkeersveiligheidslabel krijgen. Er zijn al veel scholen die zo'n label hebben en een groot aantal staat nog in de wachtrij. Zij krijgen dat label niet omdat zij iets doen met een verkeersouder of vanwege een incidenteel lesje verkeer op school, nee, scholen moeten een integraal pakket maken, waarin verkeersouders voorkomen, met de buurt gesproken wordt over de verkeersomgeving van de school, het gedrag rond die school aan de orde komt en gepoogd wordt de verkeersveiligheid in alle mogelijke lessen te incorporeren. Dat is best een moeilijk en ingewikkeld thema, maar het leidt tot heel aardige resultaten en tot mooie projecten op een heel aantal scholen.
Voorzitter. Wij gaan op die lijn verder, net zoals wij verder gaan op de lijn van de grote infrastructuurprojecten. De N33 is al genoemd net als de A28 tussen Zwolle en Meppel en de A34. Overigens, maar dat terzijde, op de N33 na gaat het om projecten - ik kan de spoorlijn Zwolle-Emmen daar nog aan toevoegen - die in zeer goede samenwerking met de provincie Overijssel worden opgepakt.
Het gaat om samenwerking op heel veel concrete punten, al is die samenwerking niet in grootse structuren vastgelegd. Maar dat hoeft ook niet, wij zijn gewoon met elkaar aan het werk en dat leidt tot goede resultaten.
Over al die zaken zullen wij in het kader van de uitwerking van het verkeers- en vervoersplan in de loop van dit jaar nog nader met de staten komen te spreken. Daarin zal uiteraard de uitwerking van de hoofdlijnen zoals die in het POP zijn opgenomen aan de orde komen, maar meer in het bijzonder zullen daarin aparte modules komen over het OV. In dat kader zullen wij natuurlijk spreken over de plaats van Kolibri, over de relatie met de ruimtelijke ordening, de fietspaden, de superfietsroutes etc. Er komt overigens ook een module fietsplan in, waarover wij nog in overleg zijn met een aantal maatschappelijke partners. Als het om het OV gaat, zullen niet alleen de uitgangspunten die hier zijn bedacht aan de orde zijn, maar zal ook worden gekeken naar de Nota mobiliteit die dan inmiddels zal zijn verschenen, in welke nota het Rijk zijn beleid met betrekking tot de infrastructuur neerlegt. De commissie-Winsemius, waarin ik namens het IPO zitting mag hebben, zal een dezer dagen met een advies komen. Al deze zaken zullen bouwstenen zijn voor het OV-beleid in de komende jaren.
Natuurlijk zal in de discussie ook een plek worden ingeruimd voor hoe moet worden omgegaan met tariefstellingen en dergelijke. En dat zal - dat kan ik nu al meedelen - niet per definitie zijn gratis OV voor de een of andere groep, neen, tariefstellingen, ook die tot € 0,-- of € 1,--, zullen onderdeel zijn van de marketingstrategie. De markt van vraag en aanbod met een sociale component daarin zal leidend zijn voor de tariefstelling en derhalve voor de exploitatiemogelijkheden en daarmee voor de kwantiteit van het OV. Daarin zullen wat mij betreft ook vervoervomen als leerlingenvervoer een plek hebben.

Wij zullen daarin ook iets moeten zeggen over het hele milieubeleid van verkeer en vervoer. Het gaat dan niet alleen om de manier waarop de bussen worden ingericht - we hebben net subsidie gegeven voor een experiment met koolzaad en in Groningen zijn we bezig met een project rond bussen op aardgas - nee, het zal ook gaan om de plaats van het verkeer in relatie tot fijnstof, de uitstoot van roet en al dat soort zaken. Kortom, wij spelen hierbij ook in op het rijksbeleid. Daarbij zal ongetwijfeld ook gediscussieerd worden over het gebruik van ICT in het OV. Dat ICT een oplossing zal zijn voor de problemen op de N33 schat ik als niet haalbaar in en het college zal op dat op dat punt dan ook niet met concrete voorstellen komen. Bij de bespreking van het uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer wil het college hierover wel nadere afspraken met de staten maken.
Voorzitter. Ik denk hiermee in grote lijnen de opmerkingen vanuit de staten te hebben gepareerd en ik zie uit naar een nadere discussie in de commissies.

Mevrouw EDELENBOSCH: Mijnheer de voorzitter. Op een aantal punten die betrekking hebben op mijn portefeuille wil ik toch wel even wat nader ingaan.
De heer Holman heeft een fantastisch onderbouwd verhaal over "erende" rollen gehouden. Ik heb wel lang na moeten denken over wat hij nu eigenlijk bedoelde, maar aan het eind van het verhaal werd het mij duidelijk: het ging om de uitgang van stimuleren, coördineren enzovoorts.

De heer ZOMER: Het was dus wel heel spannend.

Mevrouw EDELENBOSCH: Dat was het inderdaad, fijn dat de heer Zomer dat voor mij constateert.
Wat ik uit het verhaal over het landelijk gebied heb begrepen, is dat wanneer de Agenda vitaal platteland meer ruimte biedt voor ontwikkelingen in het buitengebied verder mag worden gegaan dan wat nu in ons POP is vastgelegd. Op dit moment hebben wij nog niet de behoefte ons POP te verruimen. In ons globale POP hebben wij op diverse fronten wat piketpaaltjes geslagen en wij zijn hiermee duidelijk in staat ruimte te geven. Als dit niet lukt, ligt het vaak aan wat anders. Ik denk dat het goed is dat wij met onze partners op het terrein van gebiedsgericht beleid zoeken naar maximale ruimte.
Juist doordat wij het gebiedsgericht aanpakken, kunnen wij het de ene keer wat gemakkelijker linksom en de andere keer wat gemakkelijker rechtsom schuiven. Tot nog toe blijkt dat met ons POP gemakkelijk te kunnen.
Uit het verhaal van het CDA maakte ik ook een beetje op dat die fractie de verbindingszones ook wel wil heroverwegen. De robuuste verbindingszones in Drenthe staan ook in het landelijk beleid niet ter discussie en over de ecologische verbindingszones zijn wij met het Rijk in discussie. Zaken die juridisch of bestuurlijk al zijn afgekaart, zullen gewoon doorgaan. Dat ziet er goed uit en dat zal voor Drenthe, voor zover wij contractuele afspraken hebben gemaakt voor ecologische verbindingszones en de ecologische zones die wij op plan hebben vastgelegd via de landinrichting, weinig tot geen gevolgen hebben. Maar natuurlijk, als die discussie is afgelopen, zal ik de staten daarover informeren.
De heer Holman heeft het college niet gevraagd hoe het denkt over een werkbijeenkomst over het ILG, maar ik wil de staten hierover toch wel een kleine kanttekening meegeven. Te vaak wordt de suggestie gewekt dat het ILG een grote pot met geld is waarmee voor het platteland leuke dingen kunnen worden gedaan. Ik wijs erop dat het bij het ILG niet gaat om vrij te besteden geld, maar om geld voor de uitvoering van doelen van het Rijk en Europa. Zoals het meestal gaat bij integreren en ontschotten en alles in een potje doen, zal het ook in dit geval uiteindelijk om minder geld gaan dan wij nu hebben. Wij zullen dit geld zuinig en na overleg met eenieder moeten besteden. Natuurlijk zullen wij niet alleen met de minister en met Europese vertegenwoordigers hierover spreken, maar ook zeer intensief met onze waterschappen, maar daarbij gaat het nog niet om concrete projecten. Die projecten komen pas later. Deze boodschap wilde ik toch wel even meegeven, omdat ik de indruk heb dat veelal wordt gedacht dat wij na de totstandkoming van het ILG hartstikke rijk zijn en leuke dingen in het landelijk gebied kunnen doen.

De heer HOLMAN: Ik ben mij hiervan bewust, maar is het daarom niet des te meer wenselijk om wanneer wij creatiever en innovatiever moeten zijn, hierover eens op een informatieve manier met elkaar te spreken?

Mevrouw EDELENBOSCH: Daar zijn wij altijd voor in en dat doen wij gebiedsgericht ook als wij inzoomen op een ander abstractieniveau, maar voorlopig moeten wij eerst bij de gemeenten en de waterschappen te weten zien te komen wat zij de komende zeven jaar willen en hoeveel geld zij daarvoor over hebben, want als wij als regio geen geld op tafel leggen dan krijgen wij daar van het Rijk en Europa ook niets bij. Op dat debat zetten wij in eerste instantie in en ik heb niet het gevoel dat wij het debat hierover al op voorhand ook met de Drentse burger moeten gaan voeren.
De heer Holman had verder een leuk initiatief, namelijk het vanuit de provincie faciliteren van het clusteren van samenwerkende agarische bedrijven. Dat is een heel goed idee. De provincie heeft zelf al geprobeerd iets dergelijks aan te boren met haar prijsvraag voor beter boeren in Drenthe. Boeren is gevraagd of het niet beter is met vijf of meer bedrijven in een gebied samen te werken, omdat het feit dat bedrijven elkaar aanvullen, stimulerend kan werken. Op dit moment worden de bedrijfsplannen van vijf winnaars uitgewerkt. Wij hebben aangekondigd ook met een ondernemersprogramma in
Drenthe aan de gang te willen. Als bedrijven gaan samenwerken, komt het heel erg aan op management en dergelijke en daarbij een stukje ondersteuning geven, vinden wij een heel goed idee. Maar ondernemers moeten wel het idee om te gaan samenwerken, zelf oppakken, want wij kunnen die samenwerking niet opleggen. Op diverse fronten gebeurt er al wat, maar er is een initiatief geweest van het samengaan van een akkerbouwer, een kippenboer, een schapenboer en een kaasmakerij, waarbij bleek dat de bedrijfsvoering en de verrekening van de uren heel ingewikkeld was. Maar als een groep ondernemers het wil proberen, zijn wij zeker van zins dat op te pakken, want dat zijn vernieuwende zaken, waarvan ook wij kunnen leren.
Voorzitter. Er is gevraagd hoe het college aankijkt tegen de inzet van het Rijk om de ammoniakwetgeving meer op groter eenheden natuur te baseren. Ik moet eerlijk zeggen dat ik daar nog niet tegenaan kijk. Wij hebben de signalen gehoord, maar er is nog veel warrigheid over. Zo zal wanneer de kleine snippers eruit gaan, er aan de ene kant wat ruimte komen, maar wanneer dan alles gaat om de natuurmonumenten en de vogelrichtlijngebieden en de habitat-richtlijnen van 250 m naar 500 m gaat dan is de ruimte op een andere plek weer veel kleiner geworden. Wij wachten even af wat er straks echt uitkomt, voordat wij dat precies op de Drentse schaal gaan doorrekenen.
De heer Baas bedoelde het niet helemaal als een grapje of zijdelingse opmerking toen hij vroeg of wanneer wij alle ellende van het rijksbeleid moeten opvangen en alle boeren uit de ammoniakzone moeten verplaatsen, de storting in het Fonds vitaal platteland niet te klein is. Ik zou bijna zeggen: "De vraag op deze manier stellen, is hem beantwoorden." Wij zijn niet van plan dit op onze schouders te nemen.
Voorzitter. Er is een opmerking gemaakt over een onderwerp, waarover wij later nog wel eens uitvoeriger komen te spreken, namelijk het Groene landschapsfonds. Dit is niet nieuw, want is in andere provincies ook al wel onderzocht, maar werkt nog nergens. Wij volgen de ontwikkelingen in de
Ooypolder heel nauwlettend. Daar hebben de gemeentes, de provincie en de waterschappen bedragen vrijgemaakt voor een soort van omgevingsfonds om boeren te faciliteren om wandelpaden, rijwielpaden en landschapelementen te onderhouden, maar wij lopen er nog steeds tegenaan - juristen en accountants houden zich er op dit moment ook mee bezig - dat dergelijke bijdragen nog steeds worden gezien als een individuele subsidie aan de boer, wat niet mag. Dat is de reden waarom het nog nergens functioneert. Maar de staten kunnen gerust zijn: wij zijn op alle fronten bezig te bekijken of voor wat buiten de begrensde gebieden valt via PPS-constructies en via ons eigen Groenfonds de financiering valt rond te breien.

De heer HARLEMAN: Voor zover wij weten werkt het in Overijssel wel op het landgoed Twickel.

Mevrouw EDELENBOSCH: Ik heb net vanmorgen het artikel daarover gelezen. Maar het gaat daarbij om een particulier landgoed en misschien valt daarom wat er onderling met de beheerders op dat landgoed wordt geregeld, wel onder een andere regeling. Maar we gaan het onderzoeken.

De heer HARLEMAN: Betekent dit dat de gedeputeerde de motie van GroenLinks overneemt? Wat moet ik mij bij deze woorden voorstellen?

Mevrouw EDELENBOSCH: Ik neem geen moties over. De moties die ter tafel liggen, moeten eerst maar eens door de staten besproken worden. Ik geef nu aan dat het op een andere manier finan-cieren de aandacht van het college heeft.
Voorzitter. Er is gevraagd of wij wel behoedzaam genoeg met de kwaliteit van ons landschap omgaan. In eerste instantie wordt gevraagd de kwaliteit te verbeteren door een verdere ontwikkeling, want wij willen geen museum worden. Dat gaat heel goed, maar het handhaven van de kwaliteit - de heer Sluiter refereerde in dit verband aan onze mooie Nota landschap - is voor ons geen toetsingscriterium om dingen af te wijzen. In de commissievergadering van aanstaande maandag komt ons voorstel bij het programma land om gemeenten uit te nodigen een landschapsuitvoeringsprogramma te maken, aan de orde. In dat programma moet worden opgenomen hoe met de waardevolle elementen moet worden omgegaan. Het antwoord op de vraag of wij soms niet te rigoureus met onze historische landschappen omgaan is dat dan eerst het toetsingsmoment dat het referentiekader is, moet worden bepaald. Iedereen weet dat Drenthe helemaal gemaakt is. Maar desondanks gaan wij met alles heel zorgvuldig om. De grootschalige ingrepen in bijvoorbeeld het Hunzegebied en in Holmershalkerbroek zijn bedoeld om de beekdalen weer open te maken en dat moet natuurlijk wel op een wat stevige manier gebeuren. In het Drents-Friese Wold en op het Dwingelderveld heeft een stevige boskap plaatsgevonden, omdat daar is gekozen voor grootschalige heidelandschappen. Zo kan ik nog wel een aantal zaken noemen, maar er kan van uitgegaan worden dat er altijd archeologisch onderzoek wordt gedaan en dat altijd goed rekening wordt gehouden met wat eventueel gaat verdwijnen. Soms kunnen wij een aantal zaken combineren en dan zullen wij dat zeker niet laten.
De heer De Haas heeft gevraagd waarom het Drents Landschap moet verzelfstandigen en waarom dat de provincie geld moet kosten. Verzelfstandiging kost altijd wat en daarom hebben wij daarvoor maar een bedrag opgenomen. Het personeel van Drents Landschap valt onder twee CAO's, iets wat op zichzelf al ingewikkeld is en aangezien Drents Landschap ook onder de nieuwe ASV gaat vallen, hoort de provincie wat meer afstand te nemen, wat moeilijker wordt wanneer het personeel op onze eigen begroting staat. Vandaar dat wij hebben besloten het traject van verzelfstandiging - wij noemen het ontvlechting - in te gaan. Wij proberen het op een nette manier te regelen. Ik ben het overigens van harte eens met de uitspraak dat Drents Landschap aan zijn doelstellingen voldoet; dit zal overigens ook niet veranderen.

De heer LANGENKAMP: Mevrouw Edelenbosch zegt dat het hiervoor opgenomen bedrag maar een schatting is. Ik weet dat de heer Van der Bilt zich toch wel zorgen maakt over de hoogte van dat bedrag, maar betekenen de woorden van de gedeputeerde dat het ook wel 3,5 of 4 ton kan worden?

Mevrouw EDELENBOSCH: Ik zeg precies wat ik zeg en het zou dus minder en meer kunnen zijn. Voorop staat dat wij het op een nette manier willen doen. Het zijn onze medewerkers en sommigen daarvan zijn al heel lang bij ons in dienst. Het traject loopt en dat wordt keurig via alle regelingen die gelden afgewerkt. Het wordt ook niet afgeraffeld. Wij hadden ook, omdat de kosten nog niet bekend zijn, niets op de begroting kunnen opnemen.
De heer De Haas stelt voor een grote voorlichtingscampagne over de ziekte van Lyme op te zetten. Volgens mij wordt zo'n campagne al op alle fronten gevoerd, zij het op een wat terughoudende manier, wat ik ook verstandig vind. Alle campings in Drenthe en alle doktoren en apothekers hebben folders hierover en alle terreinbeheerders geven voorlichting. Ik heb zelf dan ook het idee dat het al heel uitgebreid en zorgvuldig gebeurt.

De heer SCHAAP: Mijnheer de voorzitter. De staten hebben op de terreinen economie, bestuur en cultuur een aantal zaken aan de orde gesteld en die wil ik nu even langslopen.

De algemene zorg van de staten over de hoge werkloosheid in onze provincie wordt uiteraard door het college gedeeld. Een percentage van 10 is te hoog en bij de jeugd is het werkloosheidspercentage zelfs nog iets hoger. Een klein lichtpuntje is wellicht dat het provinciale werkgelegenheidsregister twee maanden geleden een heel lichte trendbreuk liet zien: in plaats van een daling van het aantal banen in Drenthe gedurende een aantal jaren, is er nu sprake van stabilisatie en zelfs van een lichte stijging. Dit neemt niet weg dat de participatie onvoldoende is en als gevolg daarvan de werkloosheid nog steeds onverantwoord hoog.
De PvdA-fractie doet een aantal suggesties om hier iets extra's aan te doen. Zij komt onder andere met een actieplan om jongeren in de bouw te krijgen: eerst moet de bouwactiviteit bevorderd worden, waarna geprobeerd kan worden jongeren te plaatsen. Ik wil erop wijzen dat het afgelopen jaar bij de uitvoering van het thema Werk, Onderwijs en Kennisinfrastructuur (WOK) een aantal van dergelijke projecten is opgestart. In Ruinen zijn wij met een flink aantal leer-werkplaatsen begonnen, er zijn convenanten afgesloten met woningcorporaties en gemeenten om leerlingbouwplaatsen te organiseren en het restauratie opleidingsproject is weer van start gegaan; dit zijn toch drie voorbeelden waaruit blijkt dat wij proberen op dit thema een extra inspanning te leveren. Dat neemt echter niet weg dat als wij mogelijkheden zien om onze inspanningen te intensiveren, wij dat zeker niet zullen nalaten. Ik wil dan ook met alle plezier met met name de brancheorganisaties om de tafel om te bekijken of wij nog zaken op dit terrein hebben laten liggen, die wij wellicht vrij gemakkelijk kunnen organiseren.
Wat wij op dit moment doen in de bouwsector, wordt ook omgezet naar de sector grond-, weg- en waterbouw. Ook in die sector proberen wij meer jongeren in te sluizen.
De fractie van de VVD geeft aan dat met name projecten als ondernemingskompas en KIND heel goed zijn om startende dan wel doorstartende ondernemers ervoor te laten zorgen dat er in Drenthe de komende tijd meer banen bijkomen. Die projecten blijken ook tot effecten te hebben geleid.
De VVD legt een link met LOFAR, omdat daarmee hoogwaardige werkgelegenheid gegenereerd kan worden. Inmiddels zijn de eerste projecten om de kennis van LOFAR te vermarkten in een verre-gaande staat van voorbereiding. Wij willen ervoor zorgen dat die kennis niet binnen de muren van Astron blijft, maar dat er buiten die muren ook iets mee gebeurt en dat het MKB dan wel andere bedrijven, universiteiten en hogescholen mee kunnen profiteren van de hoogwaardige kennis die bij LOFAR aanwezig is. Dat leidt niet alleen maar tot hoogwaardige werkgelegenheid, zoals wel eens, overigens niet door de heer Dohle, wordt gesuggereerd, wij denken dat op het moment dat hoogwaardige werkgelegenheid gegenereerd wordt, de werkgelegenheid voor mensen met lagere opleidingen vanzelf volgt. Wij zullen daarom de komende tijd zeer inzetten op het ook in termen van business en werkgelegenheid tot een succes te maken van LOFAR.
Voorzitter. De fractie van de PvdA heeft geconstateerd dat de herstructurering van bedrijventerreinen een belangrijke prioriteit moet zijn. Dat onderschrijven wij. Maar daar zit wel een klein probleem aan vast. Op dit moment lopen er in Drenthe verschillende herstructureringsprojecten: Baco, De Wieken, Oevers, AB, stuk voor stuk projecten die gefinancierd worden uit Kompas-middelen. Het is nog even de vraag of wij de komende periode dit type van projecten via Kompas of anderszins gefinancierd kunnen krijgen. Wij moeten er ook rekening mee houden dat het heel dure projecten zijn. Mevrouw Haarsma zal ingaan op de suggestie om te schuiven met andere financieringsbronnen, omdat het dan gaat om subsidieregelingen waarvan zij meer afweet.
Met betrekking tot Emmen en Zuidoost-Drenthe doet de PvdA de suggestie om tot een soort van actieplan te komen. Emmen wordt in de Voorjaarsnota op verschillende terreinen genoemd. Wanneer het gaat om het opleidingsniveau en de arbeidsparticipatie ziet ook het college wel dat de zuidoost-hoek de zwakste regio van onze provincie is. Maar als ik op een rijtje zet wat daar allemaal gebeurt dan constateer ik dat het actieplan er eigenlijk al wel is, maar niet als zodanig is gecommuniceerd. Meerdijk en Bargermeer zijn projecten die via de provincie tot stand zijn gekomen. Ik noem het Baco-project, de verbinding Erica-Ter Apel, de kenniscampus van de hogeschool en een aantal toeristische projecten en uiteraard zit Emmen ook duidelijk in het programma Stad. Het is als een actieprogramma gepresenteerd, maar Emmen bevindt zich zeer in de aandacht van het college.
De heer Baas heeft aandacht gevraagd voor de RPA's.

De heer LANGENKAMP: De heer Schaap gaat uitgebreid in op Emmen, maar daarbij mis is eigenlijk het woord "regiovisie". Er was vroeger iets met Overijssel en dat is geknipt, maar praat de gedeputeerde nu bewust helemaal niet meer over die regiovisie?

De heer SCHAAP: De regiovisie bestaat niet meer.

De heer LANGENKAMP: Die regiovisie is in tweeën geknipt.

De heer SCHAAP: Nee, de regiovisie als een project getrokken door de provincies Drenthe en Overijssel, bestaat niet meer. Wij hebben afgesproken dat in clusters van gemeenten die samenwerking wel blijven zoeken. Daar zijn wij wel bij betrokken, maar minder intensief dan vroeger en daarom noem ik het in dit verband ook bewust niet.

(De heer Beerda verlaat de vergadering.)

De heer LANGENKAMP: Dat verbaast mij dan toch. De heer Schaap legt heel erg de nadruk op de gemeente Emmen en ik ben mij ervan bewust dat daar in het rijksbeleid van alles en nog wat aan mankeert en daarom zou ik ervoor kiezen die alternatieve regiovisie wat meer leven in het blazen.
De heer SCHAAP: Mijnheer de voorzitter. Ik heb Emmen een paar keer genoemd en ik heb Zuidoost-Drenthe een paar keer genoemd en ik denk dat wij het over hetzelfde gebied hebben. De samenwerking tussen de gemeenten in dat gebied blijven wij, waar wij dat kunnen, stimuleren en faciliteren, maar de verantwoordelijkheid ligt bij de gemeenten zelf om op projectbasis die samenwerking te zoeken. Het gaat nu om de vraag of wij voor de regio binnen onze mogelijkheden voldoende inzet plegen als het erom gaat de werkgelegenheid en de arbeidsparticipatie in dat gebied te doen toenemen. Ik noemde een aantal voorbeelden van dingen die in dat gebied plaatsvinden met de opmerking erbij dat dit alles niet als een actieprogramma naar voren is gebracht, maar dat het daarvan wel heel veel trekjes heeft; en dat om de simpele reden dat het college met de fractie van de PvdA van mening is dat voor die regio echt alle zeilen bijgezet moeten worden.
Voorzitter. Ik kom aan het thema promotie.

De heer BAAS: Voorzitter. Voordat de heer Langenkamp interrumpeerde, wilde de heer Schaap juist op mijn bijdrage ingaan.

De heer SCHAAP: Dat is waar.
De heer Baas herinnerde ons eraan dat het college een jaar geleden een brief heeft geschreven over de RPA's. In die brief merkt het college op dat die RPA's niet optimaal functioneren en dat ook de rol van de provincie op dit terrein heel lastig is, omdat de provincie geen bevoegdheden en ook niet echt de instrumenten heeft om daar iets aan te doen. Wij zijn bij de twee RPA's in Drenthe, die samenwerken met Groningen, betrokken. Een tijdje terug heeft de Bestuurscommissie EZ van het SNN het initiatief genomen om te bekijken of in Noord-Nederland toch niet tot een nieuw samenwerkings-verband zou moeten worden gekomen van de verschillende partijen die in de RPA's samenwerken. Ik zeg eerlijk dat op dit moment de rol van de provincies moeilijk definieerbaar is. Wij kunnen wel de zoveelste poging ondernemen om onze vinger achter het arbeidsmarktbeleid te krijgen, maar het arbeidsmarkt is toch een voornamelijk gemeentelijke aangelegenheid. Daar zit het geld en daar zitten dus ook de instrumenten.
De heer BAAS: Maar kan de gedeputeerde dan misschien wel aangeven of ten opzichte van de stand van zaken van toen er in het functioneren van die RPA's verbetering is gekomen? Of is het nog steeds een beetje modderen?

De heer SCHAAP: Ook de gemeenten en de andere partijen zijn terughoudend over het functioneren van de RPA's. Ik constateer nu dat men zeer naarstig op zoek is naar heel concrete arbeidsmarktprojecten om die ook uitgevoerd te krijgen.

De gedachte dat je wel elke maand bij elkaar kunt komen om prachtige dingen met elkaar te bespreken is inmiddels veranderd in de mening dat wat de partijen doen erop gericht moet zijn dat zoveel mogelijk mensen in het arbeidsproces worden opgenomen. Het wordt dus allemaal wat concreter gemaakt. Daarnaast schijnt er ook wel behoefte te zijn aan wat overkoepeling, het wat meer op strategisch niveau met elkaar overleggen. De Bestuurscommissie EZ heeft een tijdje geleden het initiatief genomen om dat maar weer eens op gang te brengen, maar ik zeg er eerlijk bij dat het allemaal wel een tikje moeizaam is.
Met betrekking tot de promotie van recreatie en toerisme hebben diverse fracties aangegeven van mening te zijn dat de campagne die nu is ingezet verbreed moet worden. Drenthe moet dus niet alleen als gebied voor recreatie en toerisme worden verkocht maar als totaal gebied, dus ook een gebied om in te wonen, te werken enzovoorts. Alvorens met een dergelijke campagne te beginnen, moeten wij er wel eerst goed over nadenken, ten eerste omdat dergelijke campagnes duur zijn - ik wijs even op wat in Groningen is gebeurd - en het ten tweede omdat het de vraag is in hoeverre die campagne zich verhoudt met de nogal uitzonderlijke move die wij met elkaar gemaakt hebben toen wij besloten promotiecampagnes op fiftyfifty basis te financieren - wij willen dus cofinancieren - en het de vraag is of bij een verbreding van de campagne de individuele recreatieondernemer zich er nog wel zodanig in herkent dat hij daar wel geld in wil steken.
Wij moeten er eerst heel goed over nadenken of dit wel de weg is. Wij hebben ingestoken op een campagne die is bedacht voor marketing Drenthe en die is gericht op recreatie en toerisme en het is ons gebleken dat het heel moeilijk is hiervoor van het bedrijfsleven middelen op tafel te krijgen. De heer Baas en anderen zeggen dat wij daar niet al te rigide in moeten zijn. Ik zeg dat wij dat ook niet zijn geweest, want wij willen wel dat de campagne gaat lopen en dat de vaart er in blijft. Dat zouden wij echt als allereerste belang moeten zien. Ik wil best eens bekijken of verbreding van de campagne een optie is, maar ik wil daarover op dit moment wel al mijn dubbele gevoelens uiten.

De heer DOHLE: Voorzitter. Ik heb volgens mij niet gevraagd de campagne te verbreden, ik opgemerkt dat de campagne als een brede campagne is gepresenteerd. Omdat nu alleen het deel recreatie en toerisme is ingevuld, vragen wij ons af wanneer wij de rest van het plan te zien krijgen. Ik maak uit het verhaal van de heer Schaap toch een beetje op dat het van meet af aan bedoeld is als een campagne voor recreatie en toerisme. Mijn ervaring bij de presentie van de campagne in de aanwezigheid van onder andere de voorzitter van de Kamer van Koophandel, was toch een wat andere.

De heer SCHAAP: Er zijn verschillende fases. Ik constateer met de heer Dohle dat fase 1 sterk op het toerisme is gefocust. Fase 2 ken ik nog niet, dus de door de heer Dohle genoemde elementen kunnen daarin nog wel terechtkomen, maar ik geeft tegelijkertijd nu al aan dat op het moment dat wordt besloten in fase 2 die campagne te verbreden, wij het risico lopen dat de cofinanciering vanuit het bedrijfsleven in het gedrang komt. Daar moeten wij gewoon met gezond verstand naar kijken.

De heer HOLMAN: In de huidige opzet is er voor twee jaar sprake van twee substantiële bedragen. Wij zullen sowieso moeten discussiëren over wat wij daarna willen. Ik denk dat er een uitdaging ligt om de potentie die Drenthe heeft breder te benutten. Ik denk daarom dat het zeker de moeite waard is te onderzoeken hoe dat gedaan kan worden. De randvoorwaarde dat het bedrijfsleven de helft moet financieren geldt natuurlijk niet vanzelfsprekend ook als de campagne verbreed wordt en er grotere bedragen moeten worden besteed.
De heer SCHAAP: Nee, en daarom zullen wij met marketing Drenthe over de inhoud van fase 2 moeten spreken. Die fase is ongetwijfeld al in de maak, maar de inhoud ervan ken ik nog niet. Het door de heer Holman genoemde element zal in die bespreking zeker een rol spelen.

De heer LANGENKAMP: Maar het college geeft toch ook voor een deel richting en sturing aan de invulling van fase 2, of laat het dat helemaal aan de andere partij over?

De heer SCHAAP: Ik heb al eerder gezegd dat de provincie bereid is te cofinancieren ten behoeve van promotiecampagnes. Maar het maken van die campagne is geen werk van de provincie. Wij beoordelen uiteraard of die campagne inhoudelijk goed in elkaar zit, degelijk en goed onderbouwd is, maar voor het maken van die campagne huurt Marketing Drenthe een overigens gerenommeerd
bureau in en ik ga ervan uit dat dat bureau weet hoe een campagne gevoerd moet worden. Het college is niet van plan op de stoel van de ondernemers te gaan zitten.

De heer LANGENKAMP: Dat is ook niet mijn bedoeling. Ik merkte de ongerustheid bij de heer Dohle over waar het nu over gaat: de promotie van Drenthe of de promotie van recreatie en toerisme in Drenthe. Het college heeft toch wel duidelijk gemaakt waar het om gaat?

De heer SCHAAP: Wij hebben tot nu toe in de eerste fase...

De heer LANGENKAMP: Het gaat nu om fase 2.

De heer SCHAAP: Over fase 2 is de provincie op ambtelijk niveau met Marketing Drenthe in gesprek. Laten wij nu maar even afwachten met welke campagne Marketing Drenthe komt.
De heer Langenkamp heeft aangegeven behoefte te hebben aan een bredere uitstraling dan die van fase 1 en daar kunnen wij met Marketing Drenthe over spreken, maar ik geef aan welke keerzijde dit uitgangspunt kan hebben.

De heer LANGENKAMP: Maar de gedeputeerde heeft in de commissie gezegd dat eigenlijk onder-zocht moet worden waarom toeristen wel of niet naar Drenthe komen. Zo'n onderzoek kost ook ontzettend veel geld en een euro kan maar een keer uitgegeven worden. Als dan wordt besloten een marketingonderzoek voor toerisme en recreatie op te zetten dan kan niet tegelijkertijd Drenthe breed gepromoot worden. Het is volgens mij een van tweeën.

De heer SCHAAP: Ik ben dit helemaal met de heer Langenkamp eens, want een euro kan maar eenmaal worden uitgegeven. Het is nu de vraag of wij opnieuw een Ecorys-Nei onderzoek moeten laten verrichten of dat wij echt een marketingonderzoek moeten laten doen. Het laatste is veel duurder en over de organisatie daarvan moeten wij met Marketing Drenthe in gesprek gaan; en wellicht zijn nog wel andere partijen geïnteresseerd in het meedoen daaraan.

De heer LANGENKAMP: Ja, het recreatieschap.

De heer SCHAAP: Ik bedoel niet het recreatieschap.

De heer LANGENKAMP: Het gaat eigenlijk nog steeds om de fundamentele vraag die door de VVD is gesteld: is er geld voor promotie van totaal Drenthe of is er alleen geld voor de promotie van recreatie en toerisme?

De heer SCHAAP: In het toeristisch kader dat een jaar geleden door de staten is vastgesteld, is sprake van de promotie van recreatie en toerisme. Ik hoor alleen in de staten dat er behoefte is aan een verbreding. Ik zeg toe daarnaar te willen kijken en ik wil ook wel bekijken of het past in fase 2, maar ik wijs daarbij op de keerzijde en stel daarbij de vraag of het wel verstandig is dit allemaal te doen. Maar goed het is nog geen juni.
De pilot-Westerveld is een aantal jaren geleden van start gegaan en misschien moeten wij wel constateren dat de verwachtingen zo links en rechts wat hoger waren dan nu realistisch blijkt.
De heer Dohle zegt dat zijn fractie het idee had dat los van conventies en doelstellingen zou worden bekeken hoe de doelstelling dat er sprake zou moeten zijn van voordeel voor de natuurgebieden en van voordeel voor de kwaliteit van de recreatiebedrijven zou kunnen worden bereikt.

Over die doelstelling hebben wij geen enkel verschil van mening, maar dat los van conventies en doelstellingen is de moeilijkheid. Het uitgangspunt van de pilot-Westerveld is dat binnen de gestelde kaders ... enzovoort. Ik zou willen dat wij hier in Drenthe los van regels en conventies het probleem konden oplossen en misschien komt dat omdat ik eigenlijk wel een verlicht despoot had willen zij. Het probleem is nu juist dat de regels waar wij tegenaan lopen niet de regels van de provincie zijn. Als dat wel het geval was, zouden wij er in dit huis wat aan kunnen doen. De regels waar wij heel concreet tegenaan lopen zijn regels van het Rijk dan wel van Europa: Habitatrichtlijn, stankrichtlijn, we kennen ze allemaal. Het door de heer Dohle genoemde vertrekpunt "los van regels en conventies" was niet het vertrekpunt van de pilot en daarom kunnen zijn woorden de verwachtingen bij degenen die bij de pilot betrokken zijn, verhogen.
Inmiddels wordt aan fase 2 de laatste hand gelegd. Nog voor de zomer kunnen wij die communiceren in het gebied en de staten krijgen het rapport direct na de zomer. Het is dus niet zo dat er geen resultaten worden geboekt, maar als je met ondernemers in gesprek gaat over bijvoorbeeld het uitplaatsen uit natuurgebieden dan gaat het niet om een proces dat in een week wordt afgerond.
Mijnheer de voorzitter. Ik heb de opmerkingen over de ASV en de bureaucratie gehoord. Wij moeten die bureaucratie zien te voorkomen, maar het klagen van instellingen over onze ASV kan ook te maken hebben met aanpassingsproblemen, laten wij dat ook even in de gaten houden.
Voorzitter. Ik wacht het voorstel van D66 met betrekking tot het centrum voor lichte muziek af.
De fractie van D66 heeft een motie ingediend om te komen tot een studie over de vorming van een landsdeel Noord. De heer Sluiter suggereerde dat het samenwerken in Noord-Nederland iets is dat met het glas in de hand gebeurt. Die suggestie wil ik bestrijden, omdat de samenwerking in SNN-verband de afgelopen jaren stap voor stap intensiever en veel breder is geworden. Het gaat niet alleen meer om de economie, maar ook om verkeer en vervoer, het landelijk gebied, cultuur en onderwijs. Met die samenwerking - het staat ook zo in het Bestuursprogramma - wil het college doorgaan.

Mevrouw HAARSMA: Mijnheer de voorzitter. Ik zal in mijn reactie de volgorde van de sprekers aanhouden en daarom begin ik met een reactie op de inbreng van de PvdA over de Wet maatschap-pelijke ondersteuning (WMO). Die wet is in aantocht en dan kunnen wij die wet zien als een kans of als een bedreiging. Ik denk dat Drenthe die wet als een kans moet opvatten en zo zien de Drentse gemeenten het ook. De PvdA maakt zich met name zorgen over de grote verschillen die kunnen ontstaan bij gemeenten. De kans dat die verschillen ontstaan, is er zeker en ik denk dat het Kabinet die wet ook zo heeft bedoeld om de gemeenten scherp te houden. Het zijn uiteindelijk de gemeente-raden die het plan van aanpak voor de uitvoering van de WMO moeten vaststellen. Daar waar tussen gemeenten grote verschillen dreigen te ontstaan, moeten de raden ingrijpen en zullen de colleges moeten aangeven waarom zij bepaalde keuzes maken. Ik meen echter dat ik de zorgen wel iets kan wegnemen, want iedere gemeente heeft een zorgplicht die vastgelegd moet worden in een verorde-ning. Het gaat dan om huishoudelijke verzorging, scootmobiels en rolstoelen, heel essentiële zaken.
De rol van de provincie op dit gebied zou ik als coördinerend en ondersteunend willen bestempelen. Op dit moment ben ik druk bezig met de VDG, bestuurlijke vertegenwoordigers van de gemeenten en het zorgkantoor om een projectplan vast te stellen om aan de hand daarvan de WMO goed in Drenthe te implementeren. Ik heb er behoorlijk wat vertrouwen in dat wij daar op een goede manier uitkomen.
De PvdA stelt in motie A voor de implementatie van de WMO € 250.000,-- uit te trekken. Alle gemeenten hebben € 0,20 per inwoner hiervoor uitgetrokken en de provincie heeft er via het RPCP, een organisatie die al door de provincie wordt gesubsidieerd, geld ingestopt. Zoals wij nu inschatten, is er op dit moment geen extern geld nodig. Als er echter projecten komen, die wij heel belangrijk vinden dan is er altijd nog de programmalijn participatie van onze nota Mensen in het middelpunt. Via het flexibele budget daarvan kunnen wij de nodige aandacht aan de WMO besteden. Het lijkt mij daarom te prematuur daarvoor nu al een fors bedrag uit te trekken.
De fractie van de PvdA heeft vervolgens aandacht gevraagd voor de herstructurering van bedrijventerreinen. Collega Schaap heeft zojuist al aangegeven waar het college mee bezig is. De PvdA heeft een relatie gelegd met de herstructurering van de woningbouw en dan met name met het ISV-geld.

Als wij het luttele bedrag dat de gemeenten hiervoor via de provincie van het Rijk krijgen - 7 gemeenten ontvangen in 5 jaar samen € 3 miljoen - bij die gemeenten weghalen om het te gebruiken voor de herstructurering van bedrijventerreinen dan geven wij een heel verkeerd signaal richting die gemeenten af. Uiteindelijk is het ISV-geld toch het smeergeld voor de herstructurering van de woningbouw in de gemeenten en dat wil ik graag zo houden.
Met betrekking tot Emmen wil ik kort zijn. Wij hebben in provinciaal verband al een projectplan klaarliggen en de gesprekken daarover zullen geïnitieerd worden. Wij weten allen dat Emmen in SNN-verband heel hoog op de kaart staat. Bij de presentatie van de Voorjaarsnota heb ik al gezegd dat Assen-Groningen het stedelijk netwerk is en dat Emmen heel selectief wordt genoemd en dat voor het gebied van Emmen een plan wordt gerealiseerd. Emmen staat volop in the picture en ik ben blij dat de fractie van de PvdA dit volledig ondersteunt.
De fractie van de PvdA heeft verder gevraagd om een gerichte opleiding in Drenthe met betrekking tot de zorg. Ik ben met zowel het Drenthe College als met de Hogeschool Drenthe in gesprek om, anticiperend op de WMO, te bekijken hoe het onderwijs daarop in kan schieten. Er wordt dus voortvarend aan gewerkt. Het voert te ver om daar inhoudelijk op in te gaan omdat er ook nog wel sprake is van concurrentie.
Ik denk dat de windenergie in de Energienota opnieuw een punt van aandacht wordt, maar daar kan mevrouw Klip waarschijnlijk meer over zeggen.
Mijnheer de voorzitter. Ik ben aangekomen bij de fractie van het CDA. De heer Holman heeft gevraagd om stimulering van de woningbouwproductie. Ik ben blij dat hij aangeeft dat er inmiddels al veel gebeurt en er toch wel schot in de woningbouwproductie zit. Wij trachten op alle mogelijke manier de woningbouw te stimuleren en te initiëren. De afspraken over de woningbouw in de regio
Groningen-Assen en in Emmen worden uiteraard gemonitord door de provincie en het Ministerie van VROM. Wij krijgen voor 1 oktober de woonplannen en uit die plannen moet blijken wat de behoefte is, hoe de gemeenten daarmee omgaan en hoe wij de plannen zo snel mogelijk kunnen realiseren. Dan gaat het uiteraard niet alleen om de aantallen maar ook om de soort woningen en de doelgroepen. Er is een Noordelijk convenant met de woningbouwcorporaties gesloten. Ik verwacht daar veel van en dat realiseren de corporaties zich ook heel goed. Ook in het gisteren verschenen rapport van de commissie-De Boer staan de nodige aanbevelingen. Ik heb begrepen dat minister Dekker dat rapport niet naast zich neerlegt maar het daadwerkelijk gaat uitvoeren, wat betekent dat een forse aanslag op de portemonnee van de woningbouwcorporaties zal worden gepleegd.
Vervolgens hebben ook de herstructurering en de nieuwbouw een hoge prioriteit bij dit college.
De fractie van het CDA oppert het idee om eventueel te gaan voorfinancieren. Ik denk dat dat nu juist niet de taak van de provincie is. Wij weten allemaal dat de corporaties goed bij kas zitten. Op de bijeenkomst waarop ook de Zomer aanwezig was, hebben wij samen met de deskundigen geconsta-teerd dat het niet alleen om geld gaat, maar ook om kwaliteit, kwaliteit bij gemeenten, en om het bijeenbrengen van partijen. Ik zie het veel meer als een taak van de provincie om daarop te sturen en te initiëren.

De heer HOLMAN: Dat was ook exact ons voorstel. Als dat geld kost, willen wij daarvoor middelen beschikbaar stellen.

Mevrouw HAARSMA: Dát gaat mij eigenlijk een stap te ver. Ik heb van dezelfde woningbouwcorporaties gehoord - er zat toen een aan tafel, maar ik heb ook contact met andere - dat zij bereid zijn daarvoor de portemonnee te trekken. Eerlijk gezegd lijkt mij dat ook de juiste partij om dat te doen. Ik vind dat ook niet een taak van de provincie.

De heer ZOMER: Op de bijeenkomst waaraan mevrouw Haarsma refereerde, werd het probleem niet zozeer gelegd bij de woningbouwcorporaties, want die hebben genoeg geld in de knip, maar vooral bij de gemeenten die te weinig mensen en geld hebben om de bestemmingsplannen tijdig in orde te hebben. Daar zit het knelpunt en daarom vroeg de heer Holman in eerste termijn of de provincie wellicht kan helpen door indien dat nodig blijkt, wat geld beschikbaar te stellen.

Mevrouw HAARSMA: Ik wil niet een pingpongspelletje spelen, maar de heer Zomer heeft ook gehoord welk voorstel de directeur van de desbetreffende woningbouwcorporatie aan de gemeente had gedaan. Ik denk dan ook dat het probleem wordt opgelost en dat wij als provincie daar niet tussen hoeven gaan zitten. Wij kunnen ons geld dan beter voor andere zaken gebruiken.
Voorzitter. Ik kom op het onderwerp ouderenzorg, de health care zoals de heer Holman het noemde. De fracties van GroenLinks en de VVD hebben hierover ook gesproken. Of het nu gaat om health care, senioreneconomie of het Davos-dorp, ik kan zeggen, dat dit een belangrijk item is voor de provincie.
De heer Dohle zei dat dit punt in een eerder stadium door het college terzijde is gelegd, maar het is mij niet bekend waaraan hij daarbij refereerde. Ik heb samen met collega Swierstra een gesprek gehad met projectontwikkelaars die over deze materie gaan en al zouden wij het willen, wij kunnen er niet omheen. In het voorstel van de VVD werd zelfs even gerefereerd aan de plannen in
Frederiksoord. Ik denk dat wij daar op een heel goede manier verder mee kunnen. Ook in SNN-verband wordt hard aan het aanpakken van deze materie gewerkt.

De heer HOLMAN: Voorzitter. Ik ben blij met de positieve ondersteuning van de gedachte, maar het antwoord van de gedeputeerde dat er goed naar gekeken zal worden en dat er al veel aan wordt gedaan, is mij net iets te gemakkelijk. Als wij er werkelijk iets van willen maken en het ook als een economische uitdaging zien, dan moeten wij gewoon veel meer doen. Dan moet er echt een project met concrete doelstellingen van gemaakt worden. Als het gaat om Drenthe-promotie is dit daar toch wel een onderdeel van. Ik heb net gesproken over tandjes bijzetten en zeker op dit punt zal een aantal tandjes bijgezet moeten worden om er wat van te maken.

Mevrouw HAARSMA: De heer Holman vindt mij op dit punt aan zijn zijde, maar ik wijs er op dat wij nu nog in eerste termijn bezig zijn. Er komen nog commissievergaderingen en het was volgens mij niet de bedoeling dat ik nu al met een kant en klaar plan zou komen. Ik zeg alleen dat het college ondersteunt wat door de fracties naar voren is gebracht en dat het zal bekijken hoe dit werk verder vorm en inhoud moet worden gegeven. Is de heer Holman nu tevreden?

De heer DOHLE: Mijn opmerking over de afwijzing sloeg op hetgeen de heer Migchelbrink enige tijd geleden naar voren bracht over wat hij "ouderendorpen" noemde. Waar het echt om gaat, is in hoeverre POP en woningcontingenten een belemmering zijn voor dit soort van initiatieven en hoe het college denkt daarmee om te gaan. Voor de rest komen wij er in de commissie op terug.

Mevrouw HAARSMA: Ik wil niet direct over belemmeringen praten, laten wij eerst in termen van kansen spreken. Ik kan mij nu herinneren dat de heer Migchelbrink of de heer De Roo dit plan lanceerde en dat dit werd gebracht als "het dorp voor de rijken". Dat ging mij een paar stappen te ver en dat zal heer Dohle wellicht begrijpen.
Voorzitter. Het CDA heeft ook gesproken over de regisserende rol in de relatie tussen het onderwijs en de arbeidsmarkt. Wij doen al veel op dit terrein, in wijs in dit verband op de WOK. In de Voorjaars-nota staat dat wij in SNN-verband druk bezig zijn met het tot stand brengen van een noordelijke onderwijs-agenda en in het verlengde hiervan zal ik bekijken hoe in Drenthe een provinciale onderwijs-agenda tot stand kan worden gebracht. Op die manier denk ik een forse slag in de verbetering van de relatie tussen onderwijs en arbeidsmarkt te maken.
Het volgende punt dat door het CDA naar voren is gebracht, betreft de volksgezondheid en het 10.000 stappen-plan. Wij weten nu dat onze voorzitter 12.000 stappen zet tijdens een middag golfen. Volgens mij zet hij er dan veel meer, maar omdat ik niet golf, weet ik dat niet echt. Ik vind de suggestie van het CDA heel aardig, maar het moet dan niet louter om een stappenteller gaan, er moet ook iets mee gedaan worden. In het buurt onderwijs-sport project zullen voor 2007 nog tien gemeenten moeten inschrijven en die kunnen wellicht met dit plan aan de slag. In het Programma Land kennen wij het outdoor-project en het plan kan ook daaraan gekoppeld worden. Al met al vind ik het een aardig project.

Als het om schoolschaatsen gaat, vindt het CDA mij aan zijn zijde. Het is overigens niet nieuw en wij moeten het wel in samenwerking met de sportbonden, Sport Drenthe en het onderwijsveld goed voor elkaar zien te krijgen. Het is dus niet nieuw, maar het is de moeite waard het opnieuw te proberen.
Het schoolgruiten is ook een niet onbelangrijk initiatief. Ik ben benieuwd wat het project in de zeven steden oplevert en daarna zullen wij bekijken of het mogelijk is het eventueel ook in Drenthe toe te passen.
Het moet mij overigens wel van het hart dat ik het jammer vind dat de fractie van het CDA dit project niet een halfjaar geleden, bij de behandeling van Mensen in het middelpunt, naar voren heeft gebracht. De behandeling van die nota was een prachtige aanleiding om dit project in te voeren. Maar goed, beter laat dan nooit en wij zullen kijken wat wij ermee kunnen doen.

(Voorzitter: de heer Looman.)

Mevrouw KAAL: Wij hebben toen wel gezegd met plannen te zullen komen.

Mevrouw HAARSMA: Dat klopt. Wij zullen kijken wat dit plan oplevert.
Voorzitter. Ik kom bij de fractie van de VVD en bij die fractie is de permanente bewoning van recreatiewoning nog steeds in beeld.
Als het om de Persoonsgebonden beschikkingen (PGB's) gaat, constateert die fractie terecht dat dit in de ene gemeente wat sneller dan in de andere. Ik zal dit ook niet ontkennen.
In het POP is het beleid heel helder verwoord, maar als gemeenten komen met een wijziging van een bestemmingsplan omdat zij van mening zijn dat de bestemming van een recreatiegebied gewijzigd moet worden dan zullen wij die wijziging aan het POP toetsen. Ik heb tot op heden nog geen bestemmingsplanwijziging voorbij zien komen, maar het zou kunnen. De heer Dohle noemde het voorbeeld van Schoonhoven, waar op grote schaal permanent gewoond wordt. Het is jammer dat juist dat voorbeeld wordt genoemd, want daar gaat het om een recreatieterrein dat dicht tegen de EHS aanligt en daar is wijziging van de bestemming volstrekt onmogelijk. Voor het overige weet de fractie van de VVD hoe de andere fracties hierover denken en het lijkt mij daarom dat het beleid wel helder is.
De heer Swierstra is al ingegaan op de regiovisie en bij mijn reactie op de inbreng van het CDA heb ik gesproken over de senioreneconomie.
Voorzitter. Ik ben blij dat de fractie van D66 de stedelijke ontwikkeling een warm hart toedraagt.
Collega Edelenbosch is al even ingegaan op de verrommeling van het landschap. Ook ik zie daarvan de nodige voorbeelden en ook ik ben van mening dat daar het nodige aan gedaan zou kunnen en moeten worden. Ik ben met verschillende mensen in gesprek over een manier om dat adequaat op te pakken; wij willen ons kapitaal behouden zonder daar een hek om te zetten. Het gaat daarbij ook om de ontsierende nieuwbouwpuisten aan onze mooie dorpen.
Voorzitter. De fractie van GroenLinks brengt het idee van een provinciale grondbank naar voren. Ik heb geen trauma van de jaren zeventig, maar ik meen dat de heer Veenstra al uitvoerig heeft uitgelegd dat een provinciale grondbank geen meerwaarde heeft. Het voert mij overigens te ver daar nu verder op door te gaan.
Met betrekking tot de jeugdzorg ben ik blij met de opmerkingen van GroenLinks en met de door die fractie ingediende motie F, die door de ChristenUnie is meeondertekend, waarin de gezamenlijke brief van Groningen en Drenthe aan het ministerie nog eens wordt bekrachtigd. Ik kan dat alleen maar toejuichen en ik hoop dan ook dat meer fracties deze motie steunen, want de jeugdzorg is heel belangrijk.
Voorzitter. De heer Baas refereerde aan het proefproject in Emmen voor cliënten van de sociale dienst in de vierde fase. Ik heb mij laten vertellen dat dit proefproject in 1998 van start is gegaan en dat dit project in dit huis is geëvalueerd. Ik ben daar uiteraard niet bij geweest, maar ik weet wel dat het heel goed is verlopen.

De heer Baas wijst er verder op dat als het gaat om sociale activering steeds wordt gezegd dat de verantwoordelijkheid bij de gemeenten ligt. Dat is in feite natuurlijk ook zo, maar in de nota Mensen in het middelpunt staat dat als het om deze doelgroep gaat, gemeenten de nodige zaken in gang kunnen zeggen, mits zij met goede plannen komen. Ik hoop met de heer Baas dat de gemeenten daar zoveel mogelijk mee aan de gang gaan.

De heer BAAS: Zijn de gemeenten daarvan dan ook voldoende op de hoogte? Landelijk gaat het om ongeveer 160.000 mensen en in Drenthe om zo'n 4.500 tot 5.000. Dat is een vrij groot aantal. In Emmen is het project succesvol geweest en het is vreemd dat andere gemeenten daar niet op hebben ingespeeld en zich niet bij de provincie hebben gemeld om samen iets voor die groep te doen.

Mevrouw HAARSMA: In feite ondersteunen wij wel het RPCP en subsidiëren wij dat ook flink. Het RPCP is heel actief als het om deze doelgroep gaat. Als de WMO echt menens wordt, zal de vraag waarschijnlijk enorm toenemen. Die relatie is er wel.

De heer BAAS: Dan is het in de motie van de PvdA genoemde bedrag waarschijnlijk dus toch niet zo gek.

Mevrouw HAARSMA: De hoeveelheid middelen die in de nota Mensen in het middelpunt is vrijgemaakt, moet niet onderschat worden. Ik wil eerst zien wat wij daarmee kunnen doen. Het gaat om een substantieel bedrag waarmee naar mijn mening wel het nodige kan worden bereikt. Ik heb altijd geleerd dat eerst het oude afgemaakt moet worden voordat met iets nieuws wordt begonnen. Het is misschien een beetje ouderwets, maar zo wil ik het ook op dit punt doen.
In mijn reactie op het CDA heb ik al gezegd dat het onderwijs ook onze zorg heeft en dat wij met die problematiek op een adequate manier aan de slag gaan.

(De heer Idema verlaat de vergadering.)

Mevrouw KLIP: Mijnheer de voorzitter. Volgens de planning van deze vergadering heb ik nog min twee minuten om de staten het een en ander te vertellen; dat zal dus niet lukken en daarom heb ik geprobeerd mijn opmerkingen wat te comprimeren.
Het college is bijzonder verheugd over de bijna statenbrede aandacht voor de noodzaak om te komen tot energiebesparing en de duurzame opwekking van energie. D66 doet er nog een schepje bovenop door te spreken over een integrale duurzaamheidtoets bij heel veel ontwikkelingen. Ik ben benieuwd naar de reacties van de fracties hierop in de commissievergadering, maar wat deze opmerking betreft sluit ik als bewindvoerder op dit terrein D66 in mijn hart.

De heer KUIPER: Niets ten nadele van de opmerkingen van D66, maar ik wil erop wijzen dat wij zo'n driekwart jaar geleden aan de toenmalige gedeputeerde hebben gevraagd om het opnemen van een duurzaamheids- en energietoets in de beleidsstukken en dat dit toen is toegezegd. Gelukkig is dit nu door deze gedeputeerde ook toegezegd en ik ben blij dat de eerdere toezegging hiermee bevestigd is.

Mevrouw KLIP: Dan sluit ik GroenLinks bij dezen ook in mijn hart.

(Voorzitter: De heer Ter Beek.)

De heer HARLEMAN: Dan toch wel de hele fractie?

Mevrouw KLIP: De fractie van de PvdA noemt de ontwikkeling van de N33 niet de gelegenheid om gebruik te maken van alternatieve energiebronnen. Het college onderschrijft die opmerking volledig. De provincie is samen met Energy Valley en de gemeente Assen bezig aan het project Grounds for Change waarbij een relatie wordt gelegd tussen de planologische ontwikkeling en het toekomstige energieverbruik.
Net zoals water inmiddels een leidend principe is bij de ruimtelijke ordening, zal in de toekomst ons energieverbruik dat ook zijn, want dat gaat natuurlijk veel verder dan het alleen situeren van de woonkamer op het zuiden, maar heeft ook te maken met het koppelen van allerlei verwarmingselementen. Dat is nu allemaal nog in de pilotfase en Assen draagt de ontwikkelingen aan zijn zuid- en westkant voor.
Een ander punt is dat de verdubbeling van de N33 een directe relatie heeft met de aansluiting op de A28 en het TT-circuit en ook daar denken wij aan het vroegtijdig opstellen van criteria om de energie-infrastructuur al vanaf het allereerste begin mee te nemen.
De volgende opmerking van de PvdA betrof de koppeling van duurzaam bouwen en landschappelijke inpassing van recreatiewoningen. Die koppeling is een van de kansen om zowel het duurzaam bouwen als ook de bouw, verbouw en vernieuwing van recreatiewoningen een impuls te geven. Wij participeren op dit moment in een project samen met Alescon en een aantal andere partners om te kijken of het mogelijk is duurzame en landschappelijk goed inpasbare recreatiewoningen te ontwikkelen. De eerste voorbeeldwoning hiervan wordt op het ogenblik in Norg gebouwd.
De fracties van de PvdA en de VVD hebben gesproken over de biodiesel. Het is voor de provincie natuurlijk moeilijk om de mobiliteit te beteugelen en ook zijn wij niet bij machte technische aanpas-singen bij auto's en motoren af te dwingen, het gaat daarbij voor een groot deel om landelijke en ook Europese ontwikkelingen. Wat wij wel kunnen doen is een extra impuls geven aan het stimuleren van de ontwikkeling van alternatieve brandstoffen. Wij kunnen dat alleen doen en wij kunnen dat in sommige gevallen ook in Energy Valley-verband doen. Daarbij moet gedacht worden aan de concessieverlening bij aanbesteding van het OV, afspraken met gemeenten en bedrijven om die en die bussen te laten rijden - de heer Swierstra sprak al over de bussen op aardgas in Groningen - en het maken van afspraken met gemeenten om vuilnisauto's om te bouwen. En natuurlijk zal de provincie ook kritisch kijken naar haar eigen voorbeeldrol. De bedoeling is natuurlijk dat wij erin slagen de EU-richtlijn op dat gebied te halen, dat wil zeggen dat dit jaar al 2% van alles wat in onze provincie gereden wordt, op biodiesel wordt gereden.
Bijna alle fracties hebben meer of minder aandacht aan windenergie gewijd. Natuurlijk conformeren wij ons op dit moment aan POP 2, maar ik heb altijd geleerd dat op het moment dat je iets produceert, bijvoorbeeld de uitslag van een onderzoek of een nota, het gedachteproces voor een volgende nota of een volgend onderzoek start. Zowel bij de staten als bij het college staat dit gedachteproces niet stil en wij zullen dus graag met de staten en in het verband van de energienota en ook in de commissievergadering van volgende week over dit onderwerp praten. Daar waar de PvdA 44 windmolens noemt om 25% van onze energievoorziening te regelen, is mijn reactie dat dit iets te optimistisch is, want volgens het laatste nummer van De Ingenieur moet ongeveer driemaal de oppervlakte van Nederland volledig met windmolens worden beplakt om aan onze totale Nederlandse energiebehoefte te voldoen. Ik realiseer mij ook dat het niet alleen een kwestie is van optellen en aftrekken, het is natuurlijk ook een kwestie van verhoudingen, maar wij komen daar graag op terug.

De heer HORNSTRA: Dat doen wij ook graag, want er zijn ook wel wat andere gegevens.

Mevrouw KLIP: Wij hebben hetzelfde doel en daar willen wij inhoudelijk over praten.
Een andere opmerking van de fractie van de PvdA betrof scholen en energieverbruik. Dat is binnen het provinciale energiebeleid een belangrijk item aan het worden en ik noem in dit verband graag vier punten.

- In december 2004 is een workshop georganiseerd tijdens de welke met name is gewezen op de gezondheidsaspecten van het binnenklimaat en leerprestaties. Op 6 juli vindt een tweede workshop plaats waarvoor vooral heel veel onderwijsorganisaties en gemeenten zijn uitgenodigd, maar ook architecten en energieadviseurs, tijdens welke workshop vooral aandacht zal worden geschonken aan de procesmatige kant en aan de gehanteerde financieringsstructuur, want vaak blijkt dat investeringen op een redelijke termijn zijn terug te verdienen.
- Een tweede initiatief waarbij scholen worden betrokken is het zogenaamde WZI-project, het waterzijdig inregelen, waarbij door heel slim om te gaan met het verwarmingssysteem veel energiewinst behaald kan worden.
- In het kader van de LED (Liberalisering Energiemarkt Drenthe) is een van de projecten dat alle overheidsgebouwen worden doorgelicht en ook daar zijn scholen bij betrokken.
- Het vierde project betreft de photo-voltaïse zonnepanelen. Inmiddels hebben zich hiervoor 40 scholen aangemeld en bij 16 scholen gaat dat project daadwerkelijk door. Wij zijn druk bezig om gemeenten en via de gemeenten de scholen te motiveren om in dit project te stappen, want het is een prachtig project, waarvan het doodzonde zou zijn wanneer het niet doorging.

De fractie van de VVD heeft gesproken over het zelf opwekken van groene stroom. De provincie is betrokken bij 15 biomassa-initiatieven en bij 10 initiatieven op het gebied van mestvergisting. De detaillering zal ik de staten nader doen toekomen, maar ik kan wel zeggen dat gedacht moet worden aan bussen op biodiesel, het vergisten van organisch bedrijfsafval in combinatie van biomassa enzovoort.
Ik kom op de doelstellingen op het gebied van milieubeleid en dan gaat het om Kyoto. Ons energiegebruik moet dalen en wij moeten steeds meer energie opwekken via duurzame methoden. Beide - de eerlijkheid gebiedt mij dit te zeggen - zullen ons niet lukken in de jaren die daar oorspronkelijk voor staan. Dat komt omdat ons energieverbruik veel sneller stijgt dan wij dat met duurzame energieopwekking kunnen bijhouden. De VVD vraagt om getallen en ik kan daarop zeggen dat het in 1990 ging om 3,7 megaton CO2-uitstoot, terwijl dit in 2001 al 5,1 megaton was. Het zal duidelijk zijn dat wij heel innovatief en creatief bezig moeten zijn om de doelstellingen te halen en Drenthe is daar, helaas, niet uniek in; het geldt ook voor andere provincies.
De fractie van D66 heeft gesproken over een duurzaamheidtoets bij gebouwen. Wij hebben een convenant duurzaam bouwen ondertekend, wij hebben onze DuBo-consulent die via allerlei stimuleringsmaatregelen het duurzaam bouwen ondersteunt, de provincie doet mee in proefprojecten en het is een onderdeel in ons ISV-kader.
De fractie van het CDA heeft een vraag gesteld over energiebesparing in combinatie met lagere inkomens. Ook dat is een van de projectvoorstelling binnen LED. Samen met elf van de twaalf gemeenten en RENDO heeft de provincie elektriciteit ingekocht, niet alleen met de nadruk op groene energie, maar ook om een enorme besparing te krijgen. De afspraak met de gemeenten was dat de winst, ofwel het geld dat hierdoor minder behoefde te worden uitgegeven, gestoken zou worden in zes projecten die te maken hebben met duurzame energie en energiebesparing. Een van de projecten is de energiebesparing bij huishoudens. Dat project start op 1 januari a.s. en daarbij richten wij ons met name op de huishoudens die het CDA bedoelt, namelijk de huishoudens met een inkomen tot 110% van het minimuminkomen. Deelnemende gemeenten kunnen huishoudens aanmelden voor dat project en dan moet een aantal stappen doorlopen worden - een energiebesparingstest en gesprekken over energiebesparende maatregelen - maar er wordt dus volledig tegemoetgekomen aan de wensen van het CDA op dat terrein.
Enkele fracties, waaronder die van de VVD, hebben de luchtkwaliteit ter sprake gebracht. Er is een nieuw Besluit luchtkwaliteit in de maak, dat inmiddels naar de Tweede Kamer is gezonden, omdat de Europese normen in de Nederlandse wetgeving moeten worden opgenomen. Pas na de zomer zal de ministerraad daarover spreken. De luchtkwaliteit in Drenthe wordt, voor zover wij dat nu kunnen zien - ik zeg dit met grote terughoudendheid - voornamelijk bepaald door industrie en mobiliteit van buiten onze provincie, maar we moeten natuurlijk precies weten waar we het over hebben. Wij zullen samen met anderen, gemeenten, het RIVM en andere instanties, kijken en meten waar we het precies over hebben en vervolgens komen tot een plan van aanpak, waarin die dingen komen te staan die wij realiter als provincie ook kunnen bereiken.

Dat is natuurlijk beperkt, maar hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht - ik wijs op Meppel - aan de positionering van woonwijken ten opzichte van bedrijventerreinen en aan wat op die bedrijventerreinen wordt toegelaten, maar ook aan de daadwerkelijke beschikbaarheid van bio-brandstoffen binnen onze provincie.
Dat onderzoek gaan wij dus doen. Daarnaast lopen nog enkele andere onderzoeken, onder andere dat naar de omgevingsbelastende bedrijvigheid, waarover D66 bij de behandeling van POP 2 een amendement indiende. In reactie op het verzoek van GroenLinks om een MER stel ik voor eerst uit te zoeken waar we het daadwerkelijk over hebben en welke mogelijkheden er zijn. Anders blijven wij maar onderzoeken, terwijl het toch daadwerkelijk om acties gaat; dat is ook een van de drijfveren achter dit collegeprogramma.

De heer LANGENKAMP: De gedeputeerde noemde Meppel en ik heb begrepen dat Meppel zelf ook onderzoek gaat doen. Wordt dan overlegd over wie wat onderzoekt?

Mevrouw KLIP: Ja, daar is intensief overleg over en wij streven er natuurlijk naar dat er niets dubbel wordt gedaan. Wij doen een provinciebreed onderzoek en het onderzoek van Meppel maakt daar deel van uit.
De PvdA heeft een vraag gesteld over het inzetten van een kwaliteitstraject ten behoeve van de ambtelijke organisatie. Natuurlijk is de interne organisatie primair een zaak van GS, maar het college heeft wel toegezegd de staten op de hoogte te brengen van allerlei personele en organisatorische ontwikkelingen. De bedoeling was dit bij de presentatie van de Voorjaarsnota te doen, maar dat is er vanwege het overvolle programma niet van gekomen. De planning is nu om in samenspraak met het Presidium te bekijken of voorafgaand aan een van de vergaderingen van de Statencommissie BFE hierover voorlichting kan worden gegeven.
Ik wil toch wel even op de kwaliteit van de organisatie ingaan. Een aantal onderdelen van de organisatie is gecertificeerd en aan de certificering van andere afdelingen wordt nog gewerkt. De sturing van de organisatie door middel van bedrijfsplannen en bedrijfsrapportages is inmiddels geënt op het IMK-kwaliteitsmodel en ook beschrijven en lichten wij heel regelmatig onze werkprocessen door. Er gebeurt dus van alles, maar wij wachten de meer gedetailleerde opmerkingen van de PvdA daarover af.
Ook op andere terreinen van personele en organisatorische ontwikkelingen kunnen wij misschien beter in een later stadium terugkomen.
En dan last but not least de muskusrattenbestrijding. Juist vandaag bespreekt de Coördinatie-commissie muskusrattenbestrijding - ik heb inmiddels een heel nieuwe vocabulaire geleerd - het evaluatieonderzoek. Dat onderzoek wordt op 8 juli aan het bestuurlijk overleg voorgelegd. Dat overleg bestaat uit GS en de besturen van waterschappen. Daarna gaat dit onderzoek in de richting van de staten. Maar misschien is het aardig alvast een tipje van de sluier op te lichten, want wat betekent dit nu voor het vangen van muskusratten.
De gemiddelde vangst per velduur was in 2003 0,69 muskusrat. In 2004 was dat 0,45 muskusrat. Landelijk ligt het cijfer op 0,78 muskusrat. Wij moeten dus nog een beetje muskusrat inhalen.

De heer HARLEMAN: Zijn die cijfers voor Drenthe nu gunstig of ongunstig?

Mevrouw KLIP: We gaan een klein beetje muskusrat naar beneden, maar het zijn gemiddelden.

De heer HARLEMAN: Maar zijn er gewoon minder muskusratten waardoor we er minder vangen, of vangen wij er gewoon minder, waardoor er meer muskusratten komen?

Mevrouw KLIP: Ik kan het antwoord niet geven, want ik heb het evaluatierapport nog niet gezien.

De heer SMIDT: Mag ik vanuit mijn zijdelingse deskundigheid even inbrengen dat hoe lager het cijfer, hoe gunstiger het is?

Mevrouw KLIP: Hartelijk dank!

De VOORZITTER: Ik kan mij voorstellen dat de staten behoefte hebben aan een korte tweede termijn, om nog een enkele piketpaal te slaan op de weg naar de verdere behandeling in de commissies en in de statenvergadering van 15 juni.
Ik schors daarom de vergadering om de fracties de gelegenheid te geven voor het voeren van overleg.

(Schorsing van 16.18 uur tot 16.40 uur.)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.

TWEEDE TERMIJN

De heer VEENSTRA: Mijnheer de voorzitter. Wij hebben een andere opzet van de algemene beschouwingen dan verleden jaar. Wij gaan nu de commissies in en pas op 15 juni worden de conclusies getrokken. Op zich vinden wij dat heel aardig.
Er is vandaag op geen enkele manier aandacht besteed aan het onderzoek dat wij de afgelopen week via e-mail hebben ontvangen, het onderzoek waarbij Drentse burgers worden uitgenodigd aan te geven welke uitgaven zij juist vinden.

De heer BAAS: De heer Veenstra zegt dat daar op geen enkele manier aandacht aan is besteed, maar ik heb gezegd het jammer te vinden dat uit dit onderzoek blijkt dat men van mening is dat het wat de jeugdzorg betreft wel een tandje minder kan.

De heer VEENSTRA: Wij hebben de reactie van het college goed beluisterd.
Op de regiovisie komen wij in de commissie graag terug.
Wij begrijpen dat er ten aanzien van de N33 op dit moment een heel onderhandelingstraject gaande is, maar wij vinden dat de staten hun eigen verantwoordelijkheid hebben en daarom handhaven wij onze motie B. In de commissie komen wij er nog wel op terug, maar wij vinden een bedrag van € 10 miljoen zeker passend.
Met betrekking tot Emmen is gezegd dat maar een klein duwtje nodig is om tot een concreet en toetsbaar actieprogramma te komen. Laten wij dat duwtje dan maar geven. Wij stellen er verder prijs op dat dit punt regelmatig in de staten terugkomt.
Op een aantal werkgelegenheidsprojecten komen wij terug in de Statencommissie BFE.
Het antwoord van het college op het punt van de herstructurering van bedrijventerreinen baart ons toch wel enige zorgen. Omdat hiermee Kompas-geld is gemoeid, willen wij dit onderwerp graag in de commissie bespreken.
Wij vinden het goed dat de discussie over windenergie de komende periode van start gaat.
Het college is bezig te kijken welke mogelijkheden er zijn voor meer zorgopleidingen. Wij willen daar graag de VMBO-scholen bij betrekken.
Het kan best uitgangspunt van de WMO zijn, dat er per gemeente verschillen ontstaan, maar de vraag is of de provincie dat wel moet willen en daar niet gerichte actie op moet voeren. Dit onderwerp willen wij in de Statencommissie CW bespreken.
Het onderwerp scholen en energiegebruik willen wij in de Statencommissie MWG bespreken. Een aantal onderwerpen heeft in deze algemene beschouwingen veel aandacht gehad. Ik noem de N33, de aandacht voor alternatieve energiebronnen en de werkgelegenheid. In de Statencommissie BFE zullen de maatregelen die in de Voorjaarsnota worden genoemd, besproken worden en bij die bespreking zullen wij onze eigen accenten plaatsen. Verder zijn woningbouw, recreatie en toerisme en daarbovenop de promotie van Drenthe belangrijke items geweest. Bij het laatste gaat het er vooral om hoe het moet worden gedaan, welke middelen de provincie daarvoor beschikbaar wil stellen en wat de rol van het bedrijfsleven hierin is. Hierover zal in BFE wel een interessante discussie plaatsvinden, waarna de PvdA er in de statenvergadering graag op terugkomt.

Voorzitter. Mijn fractie heeft vijf moties ingediend. Wij handhaven motie A. Het college zegt hiermee al bezig te zijn, maar wij willen het allemaal graag concreet maken. Wij handhaven ook motie D, de motie over de bouw. De gedeputeerde gaf aan dat al veel maatregelen zijn genomen om de jeugd in de bouw aan het werk te krijgen, maar om juist het laatste duwtje te geven, handhaven wij de motie.
Wij vinden het nog steeds goed dat de maatregelen voor Emmen worden gebundeld in een actieprogramma, dat wij periodiek toetsen en permanent volgen.
Wij handhaven ook onze motie B over de N33.
Het bedrag van € 250.000,-- structureel voor uitvoering van de WMO lijkt ons helemaal niet gek, al hangt het natuurlijk wel af van wat van de coördinerende en ondersteunende rol van de provincie wordt verwacht.
Wij zullen de komende dagen met name ook aandacht besteden aan de moties van GroenLinks. Wij komen daar in de commissies en vervolgens in de statenvergadering van 15 juni op terug.
Ook op de motie O van D66 komen wij wel terug. Wij denken overigens dat de oplossingen niet zozeer in structuurveranderingen moeten worden gezocht.
Het idee van het CDA over sport en de stappenteller zullen wij nog eens bekijken. Er gaat wel om een fiks bedrag, maar wij zullen het goed bekijken.
Bij het voorstel voor energiebesparing voor minima hebben wij een wat dubbel gevoel. Volgens mij moet energiebesparing voor ons allemaal gelden en moet dat niet afhankelijk zijn van wat iemand verdient. Er zijn de laatste jaren nogal wat maatregelen op de mensen afgekomen en in dat licht willen wij het voorstel beschouwen.

De heer KUIPER: De heer Veenstra zal ook weten dat om tot energiebesparing te komen, eerst geïnvesteerd moet worden. Zo moet eerst in spaarlampen geïnvesteerd worden. Als het gaat om de aanschaf van spaarlampen mogelijk te maken, kan het voorstel dan wel de goedkeuring van de PvdA krijgen?

De heer VEENSTRA: Wij vinden energiebesparing een heel belangrijk onderwerp en wij zullen dit punt zeker meenemen bij de bespreking in de commissie.

Mevrouw SMITH: Het is mij nog niet duidelijk of de PvdA de motie over de WMO handhaaft.

De heer VEENSTRA: Wij handhaven die motie. Wij handhaven alle vijf door ons ingediende moties.

De VOORZITTER: In ieder geval tot 15 juni.

De heer HOLMAN: Mijnheer de voorzitter. Wij kiezen een beetje dezelfde benadering als de PvdA. Wij denken dat de opzet goed is en dat de onderwerpen die nu zijn aangekaart, in de commissies uitgediept moeten worden, waarna in de afrondende statenvergadering besluiten moeten worden genomen.
Het college heeft een vraag van ons onbeantwoord gelaten, namelijk de vraag met welke ambitie ons college, onze voorzitter, de nieuwe periode van het SNN-voorzitterschap ingaat.
Wij hebben de staten de vraag voorgelegd of zij van mening zijn dat er gehoor is gegeven aan de punten die op de sessie in Odoorn naar voren zijn gebracht. De fractie van D66 heeft hier ook iets over gezegd, maar PvdA heeft op onze vraag niet gereageerd.
Wij willen graag terugkomen op de voorbereiding van het ILG. Wij willen niet aan de kant staan en wij denken dat ook de betrokkenen niet aan de kant moeten staan.
Wij hebben ook gesproken over de bereikbaarheid en wij zijn blij dat de heer Swierstra onze zorgen deelt. Wij hopen dat de discussie over vrijliggende busbanen adequaat wordt opgepakt en dat het onderwerp, indien mogelijk, naar voren wordt gehaald.

De discussie over de N33 was positief. Wij hopen dat de gedeputeerde in de commissie iets duidelijker kan zijn over de financiële consequenties, over wat het betekent, hoe wij het kunnen oppakken en hoe wij aan onze verplichtingen kunnen voldoen, al was het alleen maar om te kunnen beoordelen of het in de motie van de PvdA genoemde bedrag van € 10 miljoen voldoende of overbodig is, of dat die motie te vroeg komt. Wij verwachten dus dat op dit onderwerp wordt teruggekomen.
Wij willen ook graag terugkomen op het onderwerp scholing en bedrijfsleven.
Wij zijn blij met hoe het seniorenbeleid door de gedeputeerde is opgepakt. Als wij het echt belangrijk vinden en er iets mee willen dan moet er nu iets gebeuren. Er moet echt een gerichte actie komen om dit beleid wat te laten worden. Maar ook hierop komen wij in de commissie graag terug.
Wij zijn ook blij met de positieve benadering ten aanzien van het 10.000 stappen-plan, het schoolschaatsen en schoolgruiten. De commissieleden krijgen de nota's en daarover kan dan gediscussieerd worden.
Ten aanzien van de Drenthe-promotie hebben wij toch een beetje het gevoel dat gedeputeerde Schaap denkt vanuit de kaders en vanuit dezelfde insteek als de discussie over recreatie en promotie tot nu toe is gevoerd. Wij zullen in de commissie nog eens proberen uit te leggen dat wij echt een brede Drenthe-promotie willen. Wij kijken daarbij naar hoe andere provincies aan die brede promotie invulling geven en welke bedragen zij daarvoor uittrekken: het varieert van tonnen, zoals Drenthe doet tot € 1 à € 2 miljoen. Het gaat dus om meer dan wij nu hebben, maar wat zeer zinvol kan zijn en bij kan dragen aan de economische ontwikkeling van Drenthe in den brede. Maar in de commissie voeren wij de discussie daarover graag verder.

De heer DOHLE: Mijnheer de voorzitter. Ik voel mij nu net sinterklaas die het grote boek opendoet en daarbij doet het mij plezier te melden dat de kindertjes van het college zoet zijn geweest, want zij hebben heel veel bijval gekregen. Dat kunnen wij allemaal in onze zak steken.
Voorzitter. Ik wil mij beperken tot het bespreken van enkele moties; de verdere discussie wordt wel in de commissies gevoerd.
Motie B over de N33 is geen probleem, ware het niet dat daarin een bedrag wordt genoemd, waarbij de nodige vraagtekens kunnen worden gezet. Als dat bedrag eruit gaat, vormt die motie geen enkel probleem.
In motie D worden twee dingen gecombineerd: het stimuleren van de werkgelegenheid via de bouw en het ervoor zorgen dat noordelijke bedrijven de opdrachten krijgen, met name ook in Duitsland. Wij dringen erop aan de zinsnede na het derde aandachtsstreepje onder het kopje "van mening zijnde" te schrappen, omdat al enkele malen is geprobeerd Nederlandse bedrijven in Duitsland aan het werk te krijgen en die pogingen nooit succesvol zijn geweest. En laten wij toch vooral ook van het verleden leren.
Ik constateer dat het CDA en de VVD elkaar op een aantal punten kunnen vinden - het geldt ook voor GroenLinks als het gaat om het Davos-idee - wanneer het gaat om de stimulering van de wooneconomie. GroenLinks legt wat meer het accent op de zorg, terwijl het CDA en de VVD vooral de kwaliteit van het wonen centraal stellen. Maar ook daarin zit heel duidelijk een zorgcomponent.
Motie F verbaast ons wel een beetje. Wij zijn erover geïnformeerd dat de colleges van Groningen en Drenthe een brief hebben geschreven. Deze motie ondersteunt die brief en dat is prima, maar ik vraag mij toch af of daarvoor een motie nodig is.
Ten aanzien van de ID-banen wil ik hier best een initiatief noemen, dat in de Statencommissie BFE verder kan worden uitgewerkt. Wij hebben aangegeven dat nu al duidelijk is dat een groot aantal mensen dat via een ID-baan aan werk is geholpen, geen vaste dienstbetrekking zal krijgen.

Dat betekent dat een deel van het beschikbaar gestelde bedrag uiteindelijk weer terug kan komen. Daarom zou het bedrag dat hiervoor nu is opgenomen overgeboekt kunnen worden tot 130% of 140%, in de verwachting dat aan het eind van de rit het oorspronkelijke bedrag is uitgegeven. Dat is een optie die wij nog wel eens in de commissie willen bespreken.
Ten aanzien van het NORT-verhaal wil ik nog de volgende opmerking maken. De heer Van der Made is jarenlang mijn buurman geweest op kantoor. Ik heb gezien wat hij deed en hoe hij het deed en mijn indruk is dat zijn bijdrage heel zinvol is geweest. Maar ik constateer dat NORT is geëindigd en dat die werkzaamheden door een heleboel anderen zijn overgenomen. We hebben ook nog een subsidietraject dat recreatiebedrijven ondersteunt bij het inwinnen van professioneel advies.
Ten aanzien van de steun van de landbouw kunnen wij elkaar ook vinden, al zoeken wij het met name in de clustering, in de samenwerking van bedrijven om op krachten te komen; maar ook daarin zitten natuurlijk zaken waarmee bedrijven elkaar kunnen versterken.
Ik maakte een grapje bij de opmerking van D66 over schaalvergroting. Dat grapje viel niet zo geweldig goed, kreeg ik de indruk. Maar wij moeten ons natuurlijk wel realiseren dat wij volksvertegenwoordiger zijn en dat de inwoners van Drenthe en waarschijnlijk ook die van de andere provincies niet staan te popelen om de eigen provincie op te heffen en op te gaan in een groter landsdelig geheel. Daar zit een spanningsveld, maar de heer Sluiter heeft gelijk dat hij het probleem te berde brengt. Schaalvergroting is natuurlijk op een aantal fronten, zeker als het gaat om het economisch beleid van de noordelijke provincies, optimaal aan de orde en het zal er wellicht ook wel een keertje van komen, maar op sociaal-cultureel vlak kan ik mij voorstellen dat wordt vastgehouden aan de huidige kleinschaligheid. Het is in ieder geval een leuk onderwerp om over door te praten en of het dan beter met Groningen alleen dan wel met Groningen én Fryslân kan, daar hebben wij allemaal zo onze eigen gedachten over.
Ten slotte moet mij iets van het hart over wat ons is uitgereikt. Het gaat om de bijdrage van de fractie van Drents Belang. Er staat in grote letters op dat de uitgesproken tekst geldt, maar ik heb de bijdrage toch stiekem even bekeken. Wat daarin staat, wil ik samenvatten met de bijna laatste zin uit het verhaal, die ik maar een beetje parafraseer. Politieke partijen als Drents Belang zijn met dit soort acties dan ook niet de oplossing, maar onderdeel van het probleem.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. Ik wil aansluiten bij de laatste woorden van de heer Dohle. Ook mijn fractie heeft zich mateloos geërgerd aan de inbreng van Drents Belang. Er staat wel boven dat tekst die niet is uitgesproken, niet geldt, maar het lijkt mij een taak voor het Presidium ervoor te zorgen dat wij voortaan dergelijke epistels niet meer op ons bureau krijgen. Ik denk, dat wanneer Drents Belang was begonnen deze tekst uit te spreken, u, mijnheer de voorzitter, de spreker binnen een minuut had afgehamerd.
Voorzitter. Wij gaan vol enthousiasme de commissievergaderingen in. Wij zullen de komende dagen de verhalen en ideeën van de andere fracties laten bezinken. Wat de financiën betreft zullen wij nog een brief rondsturen waarin wij aantonen dat het college toch een beetje aan het potverteren is, vooral na deze periode. Wellicht kan die brief in de commissies voor enige duidelijkheid zorgen.
Ik ben niet van plan om alle moties te bespreken. Wij handhaven onze moties.
Ik wil nog wel even ingaan op de ICT-oplossing voor de N33. Naar mijn idee werd die oplossing wel heel gemakkelijk door het college terzijde geschoven als zijnde op deze termijn niet toepasbaar. Ik heb over deze mogelijkheid contact gehad met de ICT-specialisten van LOFAR en zij zeggen er wél mogelijkheden in te zien. Ik zie dan ook graag dat dit punt op de agenda blijft staan, niet omdat het de verkeersproblematiek betreft, maar vanwege het economische verhaal. Het gaat erom hoe wij ICT handen en voeten kunnen geven. LOFAR is niet alleen een snelle computer, maar biedt ook praktische mogelijkheden, zoals met een proefproject kan worden aangetoond. Het proeftraject met de zweeftrein heeft immers ook al talloze bezoekers getrokken. Ik vergelijk beide dingen niet, maar met een proefproject kan een bedrijf laten zien wat het in huis heeft.
De heer Dohle merkte op dat de NORT-consulent er niet meer is. Inderdaad, de N van noord is verdwenen, het is nu een Nederlandse stichting en bijna alle provincies hebben consulenten. In Gelderland zijn er verleden week zelfs drie aangesteld. Als wij menen dat een kwaliteitsslag nodig is dan moeten wij ook ondersteuning bieden.

Er zijn natuurlijk al ongelooflijk veel ondersteuningsregelingen, zelfs zoveel dat de mensen daardoor de mogelijkheden niet meer zien en daarom is een specifieke consulent nodig die de mensen op weg helpt. Hetgeen de gedeputeerde zei over de ID-banen en de landbouw vond ik nuttig. Ik denk dat wij in de commissie hierover nog wel een vruchtbare discussie zullen hebben.
Voorzitter. Ik ben blij met deze opzet van de algemene beschouwingen. Ik had mij ook kunnen voorstellen dat een deel van de inbreng op schrift zou worden aangeleverd, maar of dat beter is, wordt werkendeweg wel duidelijk.

De heer BAAS: Mijnheer de voorzitter. Wat ons betreft had het origineel van de bijdrage van Drents Belang in de papierversnipperaar kunnen verdwijnen, want van wat niet is uitgesproken, hoef ik geen kennis te nemen.
Een paar van onze vragen zijn onbeantwoord gebleven. Wij hebben gevraagd hoe het staat met de ruimte-voor-ruimte-regeling. Wij hebben de problematiek rond WSW-bedrijven als Alescon onder de aandacht gebracht, omdat onze informatie is dat deze bedrijven eigenlijk allemaal heel slecht draaien, waardoor een grote groep mensen aan de onderkant van de arbeidsmarkt in de problemen dreigt te komen. Wat kan de provincie hieraan doen? Wij roepen het college op de gemeenten er nog eens nadrukkelijk op te wijzen dat zij hierover met de provincie in contact moeten treden, omdat dan samen kan worden bekeken of hieraan iets meer kan worden gedaan dan nu gebeurt. Wij zijn daar namelijk niet helemaal gerust op.
Ik heb niets gehoord over de beleidsvoornemens van het college met betrekking tot het ondergronds bouwen, terwijl dit toch een van de ambities uit het collegeprogramma was.
De heer Schaap heeft terecht opgemerkt dat het niet de bedoeling is van de ASV een bureaucratisch gebeuren te maken. Wij zijn hierover nog niet helemaal gerust, maar wij wachten de evaluatie af.
Op het terrein van de verkeersveiligheid hebben wij gefocust op de toestand bij basisscholen, als kinderen gehaald en gebracht worden. Wij hebben geconstateerd dat alle opvoedingsprogramma's en gedragsbeïnvloedingsprogramma's ten spijt er in een aantal gevallen sprake is van een buitengewoon zorgelijke situatie. Het gaat dan niet alleen om de verkeersveiligheid maar ook om de overlast voor de omgeving door de manier waarop mensen met elkaar omgaan. Wij vragen het college in toekomstige overleggen hieraan extra aandacht te besteden.
Ik heb tenslotte nog een, misschien wel wat ondeugende opmerking. Het is mijn fractie opgevallen hoe vriendelijk oppositie en college deze dag met elkaar zijn omgegaan. Misschien heeft het wat te maken met het begin van de tweede helft, maar ook op dit punt wachten wij met belangstelling af wat er in de toekomst gebeurt.

De heer SLUITER: Mijnheer de voorzitter. Er is eigenlijk maar een onderwerp waarop ik terug wil komen en dat is de samenwerking in Noord-Nederland. Als de heer Schaap zegt dat de heer Sluiter een beetje doet alsof er in SNN-verband alleen een beetje gepraat wordt met het glas in de hand dan begrijpt hij niet wat ik bedoeld heb. Wat ik bedoeld heb te zeggen, is dat de wereld doordraait en dat daarin allerlei processen van opschaling te zien zijn. Minister Remkes komt met een notitie over de positie van het middenbestuur, we hebben Europa waarin de regio's steeds belangrijker worden en uit de reactie van het college maak ik voorlopig op dat dit onderwerp vooralsnog niet of nauwelijks, of slechts moeizaam bespreekbaar is. Mijn fractie snapt heel goed dat dit type processen naar hun aard heel langzaam gaan, maar volgens onze waarneming ligt op dit moment de voortgang vrijwel stil. Maar de wereld draait door.
De heer Veenstra zegt dan dat oplossingen niet in structuren zitten.
Dat is op zichzelf waar, maar als we niet discussiëren over structuren blijft alles bij het oude en ontstaan vanzelf problemen en achterstanden.
De heer KUIPER: Gisteren was er een vergadering van het AB-SNN waarin dit onderwerp expliciet aan de orde kwam. Het is jammer dat de heer Sluiter niet in die vergadering aanwezig was.

De heer SLUITER: Dat vond ik zelf ook erg jammer, maar de dag van vandaag vroeg ook zijn aandacht. D66 vindt het belangrijk dat Het Noorden zelf het initiatief houdt. Dus niet afwachten en maar kijken wat er over ons heen komt, wat de wereld ons brengt en welke kant de wereld ons op stuurt, maar onder ogen zien dat de discussie over de bestuurlijke schaal in Noord-Nederland niet alleen nodig maar ook onvermijdelijk is. D66 is er dan ook van overtuigd dat we die discussie vandaag, of volgende week of in juni best nog kunnen uitstellen, maar dat we die niet kunnen afstellen. Wij kiezen er dan voor de problemen tegemoet te gaan en daar zelf een stukje regie in te houden. Dat is de reden waarom wij de motie hebben ingediend. Laten we zelf het initiatief pakken en de discussie opzoeken en aangaan, want ook dan nemen die discussie en de besluitvorming die daarop volgt, nog genoeg tijd.

De heer DE HAAS: Mijnheer de voorzitter. De woorden van de heer Dohle waren mij uit het hart gegrepen. Je kunt ergens spijt van hebben, maar ik heb geen spijt van de brief, die ik u, mijnheer de voorzitter, een week nadat de staten waren aangetreden, heb doen toekomen.
Voorzitter. Ik dank de gedeputeerden voor de beantwoording. Ik heb vastgesteld dat een discussie is ontstaan over de systematiek van de financiën. Ik wil daar nu niet verder op ingaan, maar ik ben blij dat wij er in de Statencommissie BFE nader over te spreken komen. Onze fractiedeskundige zal dan reageren. Hetzelfde geldt voor de reactie van de heer Swierstra op de berekening van de opcenten.
Voorzitter. Met betrekking tot de ziekte van Lyme zegt mevrouw Edelenbosch dat er met terughoudendheid aan voorlichting wordt gedaan. Waarom die terughoudendheid? Mevrouw Edelenbosch zegt dat de terreinbeheerders ervan weten. Het zou niet best zijn wanneer dit niet zo was. Er zijn mensen die nu al niet meer beter worden, in een karretje zitten en zeer arbeidsongeschikt zijn.
Voorzitter. De gedeputeerde doet net als de Nederlandse overheid en vergeet daarbij dat het gaat om mondiaal de grootste ziekte die van dier op mens wordt overgebracht. In Rusland en China zijn al miljoenen mensen besmet en daar ziet men nu het belang van voorlichting terdege in. Deskundigen hebben de regering verzocht € 0,5 miljoen uit te trekken voor voorlichting, maar het antwoord was nee. De regering vindt het doel wel goed, maar politiek niet interessant. Dat is droevig. Er zijn artsen, die zelfs de diagnose nog niet kunnen stellen en de gedeputeerde zegt dan dat er genoeg gebeurt. Ik ben zo vrij die zienswijze niet te delen.
Voorzitter. De OPD zal niet instemmen met enig voorstel om tot een noordelijk landsdeel te komen. In Groningen zijn mensen die daar heel hard voor vechten, maar wij zijn nog altijd van mening dat Drenthe Drenthe moet blijven in zijn huidige vorm. Ik meen dat onze voorzitter zich ook al in deze bewoordingen heeft uitgelaten en ik onderschrijf die woorden van harte.
Ik neem aan dat het zo laat verschijnen van de evaluatie over de muskusrattenbestrijding een gerede oorzaak heeft. Die evaluatie zou er in september 2004 al zijn en wij hebben via geruchten vernomen dat nu via herschikkingen resultaten worden geboekt die de toets der kritiek kunnen doorstaan. Ik hoop van harte dat dit het geval is en wij komen hierop dan wel terug wanneer het evaluatierapport in de staten ter sprake komt.
Voorzitter. Ik heb in eerste termijn de andere fracties gevraagd hun mening te geven over hetgeen ik heb gezegd met betrekking tot de flora en fauna in Drenthe. Ik hoop dat zij de moeite nemen in de vergadering van 15 juni, of eerder, te reageren,

De VOORZITTER: Naar aanleiding van enkele opmerkingen van de staten hierover, zie ik mij genoodzaakt wat te zeggen over de niet uitgesproken tekst van de heer Kloos. In een eerder stadium, nadat duidelijk was geworden dat hij in deze vergadering niet aanwezig zou kunnen zijn, is hem door de griffier de toezegging gedaan dat zijn schriftelijke bijdrage zou worden verspreid, maar uiteraard geen deel zou uitmaken van de beraadslagingen, want dat kan alleen wanneer de tekst is uitgesproken.
Gisteravond heeft de griffier mij - en dat was zeer attent van haar - benaderd over de tekst van de heer Kloos en toen heb ik gezegd - ik heb de verantwoordelijkheid daarvoor dus op mij genomen - dat die tekst moest worden verspreid, omdat de heer Kloos bij niet verspreiden met verve de rol van martelaar van het vrije woord zou gaan spelen. Dat leek mij geen aantrekkelijk perspectief.
Voor de rest is elk woord hierover er een te veel, hoewel het mij wel goed deed dat hij mijn zoon zo'n warm hart toedraagt.

Ik geef nu allereerst het woord aan de heer Schaap, omdat hij zometeen naar Drachten moet voor een ontmoeting met de Staatssecretaris van Economische Zaken, mevrouw Van Gennip, om over onder andere de SNN-belangen te spreken.

De heer SCHAAP: Mijnheer de voorzitter. Ik kan heel kort zijn, want de meeste onderwerpen zijn naar de commissies doorverwezen. Dat is goed, want die commissievergaderingen lenen zich er beter voor bepaalde thema's verder door te spreken. Ik zal nu ingaan op de vragen die ik in eerste termijn vergeten was te beantwoorden.
De fractie van het CDA vroeg naar de ambitie van Drenthe als het gaat om het overnemen van het voorzitterschap van het SNN per 1 juli. Het mag helder zijn dat het komende jaar ontzettend veel gedaan moet worden in de richting van het Kabinet. Het gaat om de Strategische Agenda, om Pieken in de Delta, er is een evaluatie over de ROM's enzovoorts. Er is al met al ontzettend veel gaande en wij zullen het komende jaar met verve onze belangen moeten behartigen. Drenthe heeft de ambitie dat op een heel goede manier te doen en ervoor te zorgen dat over een jaar kan worden gezegd "Da's nou Drenthe". Dát is onze ambitie.
Voorzitter. Ik stel voor dat in de commissie verder wordt gesproken over de NORT-consulenten, maar ik heb het vermoeden dat wanneer ik in eerste termijn op de opmerkingen hierover van de fractie van GroenLinks
had gereageerd, mijn antwoord identiek zou zijn geweest aan wat de heer Dohle hierover in tweede termijn zei. Wij zullen het nog eens bekijken, maar ik denk dat in de huidige situatie, waarin het bevorderen van het ondernemerschap in de recreatiesector al via allerlei projecten loopt, de vraag is of een NORT-consulent daar nog een bijdrage aan zou kunnen leveren. Maar ik stel voor daar in de commissie op terug te komen.
Ik kom op de noordelijke opschaling. De wereld draait door, dat is helder, maar het mag ook helder zijn dat wanneer dit college de behoefte zou hebben gehad de discussie hierover in deze periode te starten, het hiernaar op zijn minst in het Bestuursprogramma had verwezen. Die verwijzing staat er niet in en dus zullen de staten van dit college geen initiatieven tegemoet kunnen zien die gaan in de richting van opschaling tot Noord-Nederland.

De heer SLUITER: Op zich is dat een heldere uitspraak. Maar die uitspraak verbaast mij wel een beetje. Het lijkt alsof de gedeputeerde de legitimering voor dit gedrag zoekt in het feit dat het twee jaar geleden niet is opgeschreven, waarmee het voor het college onmogelijk is op dit punt iets te doen, ook al zou het de zin ervan wel inzien. Er is toch ook bij het college wel sprake van voortschrijdend inzicht?

De heer SCHAAP: Dat is er absoluut, maar het is niet zo, dat in de afgelopen twee jaren de ontwikkelingen op dit terrein zo anders zijn geworden dat wij nu de conclusie moeten trekken die wij twee jaar geleden nog niet konden trekken.

De heer SLUITER: Is het dan naar het oordeel van de heer Schaap een verstandige strategie om, daar waar de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties zich gaat uitspreken over de positie van het middenbestuur, zelf geen visie te ontwikkelen, waarmee Drenthe het debat in kan gaan? Ik vind het zo passief.

De heer SCHAAP: De heer Sluiter mag ervan uitgaan dat wat de Minister van BZK op dit terrein ontwikkelt door het college van stap tot stap wordt gevolgd, maar met de insteek zoals het deze periode begonnen is, dus dat er geen behoefte is aan een discussie vanuit Drenthe geïnitieerd om te komen tot een opschaling van de drie noordelijke provincies.

De heer SWIERSTRA: Mijnheer de voorzitter. Er is voor mij geen aanleiding om op dit moment nog te reageren.

Mevrouw EDELENBOSCH: Mijnheer de voorzitter. Ik sluit mij bij collega Swierstra aan.

Mevrouw HAARSMA: Mijnheer de voorzitter. Op dit moment wordt in dit huis heel hard gewerkt aan de Ruimte-voor-ruimte-regeling. Er vindt overleg plaats met organisaties, instellingen en gemeenten en het voornemen is om na de zomervakantie de regeling in de commissie te bespreken.

Mevrouw KLIP: Mijnheer de voorzitter. Voor mij zijn er op dit moment geen vragen meer te beantwoorden.

## H. Sluiting

De VOORZITTER: Ik constateer dat wij hiermee zijn gekomen aan het eind van onze beraadslagingen. Ik heb nog een zakelijke mededeling. Maandag a.s. zal, op grond van de verwachting dat de vergadering van de Statencommissie MWG gaat uitlopen, de vergadering van de Statencommissie RIM niet om 14.00 uur maar om 15.00 uur aanvangen.
De staten gaan nu in commissieverband verder en op 15 juni zien wij elkaar weer om tot een finale besluitvorming te geraken.
Ik sluit de vergadering.

(De vergadering wordt om 17.21 uur gesloten.)

Vastgesteld in de vergadering van provinciale staten van Drenthe van 5 oktober 2005.

, voorzitter

, griffier

GB

**TOEZEGGINGEN, gedaan in de vergadering van provinciale staten van Drenthe, gehouden op 18 mei 2005 in het provinciehuis te Assen.**

7 De heer VEENSTRA zegt toe dat zijn fractie nog voor de zomer met een nieuw plan van aanpak komt op het gebied van het openbaar vervoer.

23 De heer HOLMAN zegt toe dat de fractie van het CDA het komende najaar met een notitie over mediation komt, ter behandeling in de commissie.

23 De heer HOLMAN zegt toe dat het CDA binnenkort met een initiatiefvoorstel komt met betrekking tot de aanpak van energiebesparing voor de laagste inkomens.

52 De heer SLUITER deelt mee dat de fractie van D66 in de loop van het jaar plannen zal presenteren voor een centrum voor lichte muziek in Drenthe.

67 De heer SCHAAP zegt toe te zullen kijken naar een mogelijke verbreding van het door de staten vastgestelde kader met betrekking tot de promotie van recreatie en toerisme en er daarbij ook op te letten of die verbreding past in fase 2.

75 Mevrouw Klip zegt toe dat de planning nu is om in samenspraak met het Presidium te bekijken of voorafgaand aan een van de vergaderingen van de Statencommissie BFE voorlichting over een kwaliteitstraject ten behoeve van de ambtelijke organisatie kan worden gegeven.

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
15 juni 2005

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de commissiegriffier mede te delen.*

# *Verslag*

**van de vergadering van de**
**Statencommissie Milieu, Water en Groen**

gehouden op 23 mei 2005

**INHOUD**


Opening 3
Mededelingen 3
Vaststelling van de agenda 4
Verslag van de vergadering van 4 april 2005 4
Ingekomen stukken 4
Rondvraag 5
IPO-aangelegenheden 5
Brief inzake functioneren gedeputeerde landbouw en brief Maatschap Barkhuis-Boelens inzake WAV 6
Inspreker, de heer Barkhuis 6
Inspreker, de heer Inberg 7
Brief inzake Rapportage Milieuklachten Hijken 9
Inspreker, de heer Willems 9
Subsidieregeling reserve stimulering vitaal platteland Drenthe 11
Nota provinciale aandachtspunten natuur en milieu 2005-2008 in relatie tot gesubsidieerde instellingen 15
Jaarstukken 2004 21
Jaarstukken 2004 24
Inspreker, de heer Leever 24
Inspreker, de heer Hunze 24
Sluiting 31
Toezeggingen 32

STATENCOMMISSIE Milieu, Water en Groen

Verslag van de vergadering van de Statencommissie Milieu, Water en Groen, gehouden op 23 mei 2005 in het provinciehuis te Assen.

**Aanwezig:**

J. Slagter (voorzitter)
H. Baas (ChristenUnie)
Mevrouw Berkman-de Haan (GroenLinks)
A.H.J Beumers (Drents Belang)
N.B. Bossina (VVD)
J. Haikens (VVD)
J.Heetebrij (ChristenUnie)
H.R. Hornstra (PvdA)
C.D. de Jong (fractie De Jong)
S. de Jong (CDA)
W.H. Kuiper (GroenLinks)
B. Popken (OPD)
J.P.Sluiter (D66)
K.H. Smidt (VVD)
M.J. Smit (D66)
mevrouw H.G. Stoel-Snater (PvdA)
mevrouw Van de Vijver-Geitz (PvdA)
mevrouw K. Westerkamp-Exoo (CDA)
Th. J. Wijbenga (CDA)

**Voorts aanwezig:**

mevrouw A. Edelenbosch (PvdA, gedeputeerde)
mevrouw T. Klip-Martin (VVD, gedeputeerde)
de heer H.J.Schaap (PvdA, gedeputeerde)
mevrouw J. Stapert (commissiegriffier)
de heer W. de Bruijn (Productgroep Landelijk Gebied)

**Met kennisgeving afwezig:**

R.E. Pot (PvdA)

## 1. Opening

De VOORZITTER opent de vergadering en deelt mee dat de heer Pot niet aanwezig kan zijn in verband met ziekte.

## 2. Mededelingen

De VOORZITTER deelt mee dat er op 12 september 2005 op verzoek van GroenLinks een presentatie zal plaatsvinden over de roekenverplaatsing. Dat gebeurt op die datum omdat men de presentatie en de discussie gelijk op wil laten lopen.

**3. Vaststelling van de agenda.**

De agenda wordt conform het ontwerp vastgesteld.

**4. Verslag van de vergadering van 4 april 2005.**

De VOORZITTER merkt op dat de heer Heetebrij ten onrechte niet is vermeld bij de aanwezigen.
Het verslag wordt conform het ontwerp vastgesteld.

**5. Ingekomen stukken.**

De heer HORNSTRA vraagt naar aanleiding van ingekomen stuk A7 (voorlopige planning gedeputeerde staten) of de Energienota definitief in juni aan de orde komt.
Kan de gedeputeerde de staten bijpraten over de stand van zaken met betrekking tot de ten onrechte verleende aanwijzingen voor het doden van vossen? (Ingekomen stuk B9).

Mevrouw BERKMAN zegt laatstgenoemde kwestie tijdens de rondvraag aan de orde te zullen stellen.

De heer C.D. de JONG vraagt naar aanleiding van ingekomen stuk B9 (doden van vossen) om een afschrift van de brief van gedeputeerde staten.

Mevrouw KLIP antwoordt dat de Energienota direct na de zomervakantie aan de orde zal worden gesteld.

Mevrouw WESTERKAMP vraagt waarom de staten niet zijn geïnformeerd over de redenen van het uitstel.

Mevrouw KLIP antwoordt dat het haar is ontgaan dat het op de planning stond. De reden van uitstel is dat er onvoldoende tijd is om het concept nog voor de zomer af te ronden.

Mevrouw EDELENBOSCH zal tijdens de rondvraag antwoorden op vragen van mevrouw Berkman over het doden van vossen.

De heer S. de JONG wil graag een afschrift hebben van het antwoord van gedeputeerde staten op een brief van de heer Nieuwenhuis (ingekomen stuk B6).

Het lijkt de VOORZITTER dat daartegen geen bezwaar kan bestaan.

De heer HAIKENS wil graag ingekomen stuk B5 (brief van het Drents Agrarisch Jongeren Kontakt; DAJK) betrekken bij de algemene beschouwingen.

De heer WIJBENGA vraagt of het bericht klopt dat de provincie naar aanleiding van deze brief inmiddels € 250.000,-- beschikbaar heeft gesteld.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat dit bericht niet klopt. Hierover is nog geen besluit genomen. Zij zal binnenkort een gesprek hebben met het DAJK.

De heer WIJBENGA vraagt of de gedeputeerde hierop nog terug zal komen in deze vergadering.

De heer HAIKENS wijst erop dat hij niet voor niets heeft gevraagd om dit punt bij de algemene beschouwingen aan de orde te stellen.

## 6. Rondvraag.

Mevrouw BERKMAN merkt op dat Kritisch Faunabeheer een brief heeft gestuurd waarin staat dat er vergunning is verleend voor het doden van vossen met geweer en kunstlicht. De vossen zouden lammeren hebben doodgebeten. Wat gaat het college op deze brief antwoorden? Zij hoopt dat de vergunning niet is verleend op grond van angst maar op grond van feiten. Kan de intussen verleende vergunning worden ingetrokken en hoe zal het beleid in de toekomst zijn?

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat intrekken van de vergunning nu niet aan de orde is. Vergunningen worden niet verleend op basis van angst maar op basis van een generiek advies van het Faunafonds. De ruimte voor de provincie om van de generieke en nogal rigide adviezen van het Faunafonds af te wijken is gering. Als van het advies wordt afgeweken, is eventuele schade voor de provincie. Zij zegt toe de staten een afschrift van de brief aan Kritisch Faunabeheer te zullen sturen. De provinciale faunabeheereenheid zal de predatiecijfers goed in beeld brengen en daarna wordt in overleg met deze eenheid overlegd over de vraag of dit probleem op een andere manier kan worden aangepakt. Het beleid is gedecentraliseerd en de provincies moeten dus een eigen beleid kunnen voeren.

Mevrouw BERKMAN wil graag een verslag van het overleg met de faunabeheereenheid ontvangen.

Mevrouw EDELENBOSCH kan dat niet op voorhand toezeggen. Als het beleid wordt gewijzigd, worden de staten hierover uiteraard geïnformeerd.

Mevrouw BERKMAN merkt nog op dat Kritisch Faunabeheer erop wijst dat het doden van vossen in strijd is met de Flora- en Faunawet.

Mevrouw EDELENBOSCH zegt dat daarvan geen sprake is. Kritisch Faunabeheer schrijft dat er eerst een dood lam naar een controleur moet, maar dat is alleen nodig als mensen een schadevergoeding vragen aan het Faunafonds. Verder geldt het generieke advies van dit fonds: als er een reële dreiging is dat vossen lammeren doden of als er te veel vossen zijn, kan vergunning worden verleend om vossen te doden.

Mevrouw BERKMAN is ervan op de hoogte dat op 8 juli bestuurlijk overleg zal plaatsvinden over de muskusrattenbestrijding. Zij vraagt of het evaluatierapport nog voor die datum door de commissie kan worden besproken.

Mevrouw KLIP antwoordt dat het evaluatierapport ambtelijk is besproken en dat het op z'n minst nog een maand duurt voordat het in het college aan de orde komt. Pas daarna zal het naar de commissie worden gestuurd.

Mevrouw BERKMAN hoopt dat de commissie het stuk krijgt voordat dit onderwerp helemaal "afgetimmerd" is.

Mevrouw KLIP zegt dat het streven daarop is gericht.

## 7. IPO-aangelegenheden.

Van de gelegenheid tot het maken van opmerkingen en het stellen van vragen over IPO-aangelegenheden wordt geen gebruik gemaakt.

**8. Brief van 10 februari 2005, kenmerk 2005001481, van de heer Inberg te Koekange, inzake functioneren gedeputeerde van landbouw en brief 7 maart 2005, kenmerk 2005002258, van Maatschap Barkhuis-Boelens inzake Wet Ammoniak en Veehouderij (WAV) *(op verzoek van de fractie van DB op de agenda gezet)*.**

**Inspreekrecht**

De heer BARKHUIS deelt mede namens de maatschap Barkhuis-Boelens te spreken. De provincie heeft indertijd een advertentie in de krant geplaatst om de Drentse burger uit te nodigen met voorstellen en initiatieven te komen. Hij heeft daarvan gebruik gemaakt maar toen bleek dat een fractie moest worden ingeschakeld om de voorstellen op de agenda te krijgen. Dat is natuurlijk nogal omslachtig en bovendien was het niet aangegeven. Hij is de fractie van DB er erkentelijk voor dat zij het nu heeft geagendeerd.
De voorstellen in zijn brief hebben ook te maken met een bezoek dat hij samen met zijn dochter vorig jaar aan mevrouw Edelenbosch bracht. Toen is het verzoek gedaan om de begrenzing van de 250 meter-zone bij zijn bedrijf te verleggen in verband met een perceel van 5.30 ha ten noordoosten van het Tonckensbos dat ingeplant wordt met bos. Het bedrijf wil hieraan meewerken maar kreeg een resoluut "nee" te horen. Het advies werd gegeven om maar biologische boer te gaan worden. Spreker is echter van mening dat de gedeputeerde niet op de stoel van de ondernemer mag gaan zitten. In zijn brief heeft hij aangegeven dat nieuw aangeplante boscomplexen of landgoederen gebruikt moeten kunnen worden om 250 meter-zones te verleggen, dus te vereffenen. Elders in het land wordt hierover ook gediscussieerd. Veel van de zone 1-gebieden worden hiervoor gebruikt, gebieden die normaal ten dienste stonden van de landbouw voor uitbreiding en extensivering. POP II heeft de zone 1-gebieden echter vogelvrij verklaard. Nu kan het idee wel worden verwezen naar de klankbordgroep, maar daar wordt veel gepraat terwijl de resultaten gering zijn.
Mevrouw Edelenbosch zei in een interview met het Landbouwblad van 23 april jl. dat zij spijt heeft dat Drenthe voorop heeft gelopen met het vaststellen van de ammoniakkaart. Waarom moest die kaart dan zo snel worden opgestuurd naar IPO en het ministerie van LNV zonder de commissie daarin te kennen, terwijl daar zo dringend om was gevraagd? Dat er veel weerstand is tegen het beleid van de provincie blijkt ook uit het jaarverslag van de Commissie beroep- en bezwaarschriften. Er is sprake van een toename van maar liefst 75% en die kwam voor een belangrijk deel op naam van Drentse boeren. Op 15 april gaf wethouder Bakker van de gemeente Noorderveld aan dat, als de herinrichting Roden-Norg en de nieuwe herinrichting Peize-Marum zijn afgesloten, er alleen al in die gemeente nog eens 2000 ha natuur bijkomt. In het blad Binnenlands Bestuur van 25 maart jl. gaf natuuractivist Jaap Dirkmaat aan dat het omzetten van landbouw- naar natuurbestemming desastreus is voor het landschap. Door toerisme levert het fraaie Nederlandse landschap, waarvan ook het Drentse landschap deel uitmaakt, jaarlijks € 8 miljard op en bijvoorbeeld de Rotterdamse havens maar € 6 miljard. Europarlementariër Jan Mulder gaf aan dat nieuwe natuur 4 à 5 keer zoveel subsidie kost als reguliere landbouwgrond.
Tijdens de algemene beschouwingen zei de fractievoorzitter van de VVD dat hij blij was met de innige samenwerking met de PvdA. Door die samenwerking moest zijn maatschap echter haar belangen verdedigen bij de Raad van State. Dat is met verve gedaan, maar spreker meent dat deze gang van zaken het liberale gedachtegoed van de VVD toch wel geweld aandoet. De heer Swierstra heeft ooit eens gezegd dat de reactie van de oppositie over hem heen kwam als een warme douche. Of dit ook geldt voor agrarisch Drenthe, waagt spreker te betwijfelen. In het begin van een bestuursperiode gaat een coalitie vaak krampachtig met besluiten om, maar als er verkiezingen naderen kan er ineens veel meer. Zo wordt er opeens € 250.000,-- uitgetrokken voor jonge boeren. Windturbines worden bespreekbaar, clustering van boerenbedrijven, permanente bewoning van zomerhuisjes enz. worden ondersteund. Spreker vraagt de commissie positief over boscomplexen en landgoederen te oordelen. Hij wil graag dat zijn dochter en schoonzoon op een toekomst gericht bedrijf kunnen doorboeren.

De heer KUIPER vraagt waarom de heer Barkhuis per se niet wil overstappen op biologische landbouw.

De heer BARKHUIS antwoordt dat hij daarin geen toekomst ziet. De biologische landbouw neemt af, ondanks het feit dat zij fors wordt gesubsidieerd.

De heer WIJBENGA vraagt waarop de heer Barkhuis zijn oordeel baseert dat de klankbordgroep veel praat maar weinig doet. De klankbordgroep is immers na de oprichting nog niet naar buiten getreden. Spreker heeft de indruk dat dankzij dit forum wel degelijk vooruitgang zal kunnen worden geboekt.

De heer BARKHUIS hoopt dat de heer Wijbenga gelijk krijgt. Er zijn al heel wat clubjes geweest die zich hebben gebogen over de WAV maar er zijn nog nooit concrete resultaten geboekt. De klankbordgroep is zo divers samengesteld dat het moeilijk zal zijn om met een eenduidig standpunt naar buiten te komen.

Mevrouw STOEL vraagt of de heer Barkhuis van de Dienst Landelijk Gebied (DLG) de toezegging heeft gekregen dat de grens mag worden verschoven.

De heer BARKHUIS antwoordt dat "zwart op wit" een groot woord is. In het kader van de herinrichting heeft zijn bedrijf een stuk grond ingeleverd. Dat ligt aan de noordoostkant van het Tonckensbos en daar ligt een vennetje in. Het is dus moeilijk uit te geven. Men heeft vervolgens besloten het te bebossen en toen heeft hij gevraagd of het niet kan worden gebruikt om de begrenzingen aan te passen. De DLG had daar geen problemen mee.

Mevrouw STOEL stelt vast dat er dus geen sprake is van een op schrift gestelde toezegging.

De heer BARKHUIS wijst erop dat er sprake was van een herinrichting in het kader waarvan wordt getracht bedrijven buiten de 250 meter-zone te houden. In herinrichtingszaken wordt in het algemeen weinig zwart op wit gesteld.

Mevrouw STOEL wil vervolgens enige afstand nemen van de opmerking van de heer Barkhuis over de positie van de gedeputeerde. Zij staat voor haar zaak, ook in dit uiterst ingewikkelde dossier. De klankbordgroep zal ongetwijfeld nog van zich laten horen in de toekomst.

De heer BARKHUIS zegt dat hij tijdens zijn lange periode van boer zijn altijd veel tegenwerking heeft gehad. Hij heeft nog nooit het woordje "ja" gehoord in het provinciehuis. Als je altijd "nee" hoort, raak je op een gegeven moment gefrustreerd. Het bedrijf is al eens verplaatst ten behoeve van de natuur en ook nu hoor je telkens weer "nee".

De heer SMIDT is evenals de heer Wijbenga van mening dat de heer Barkhuis via de klankbordgroep moet trachten een oplossing voor zijn probleem te vinden. Het is jammer dat de heer Barkhuis daarin zo weinig vertrouwen heeft. Er is nieuwe compensatiewetgeving in voorbereiding en de klankbordgroep hoopt daarmee op een gedegen wijze om te gaan. De heer Barkhuis doet er goed aan nog even geduld te oefenen. Hij mag ervan uitgaan dat de klankbordgroep haar best zal doen om tot een werkbare oplossing te komen.

De heer BARKHUIS zegt dat geduld niet oneindig is. Heeft de klankbordgroep - een praatgroep binnen de provincie - dan al iets opgeleverd?

De heer INBERG wil als tweede inspreker graag reageren op de brief van de heer Barkhuis. Hij is het helemaal eens met de heer Barkhuis. De WAV legt inderdaad gigantische beperkingen op aan de landbouw. Ook andere
regelgeving heeft een knellende werking. Waarom gaat de provincie in haar regelgeving steeds verder dan de landelijke en Europese regelgeving? Het lijkt erop dat men de landbouw weg wil hebben uit Drenthe, terwijl de sector toch ook economisch haar steentje bijdraagt en voor veel werkgelegenheid zorgt. Ook uit historisch oogpunt is het terugdringen van de sector in Drenthe ongewenst. Drenthe is

immers voornamelijk ontstaan door de landbouw. Toch komen veel bedrijven door de regelgeving in de knel. Te denken valt aan de WAV, ecologische verbindingszones of het verbod voor bedrijven in de veenkoloniën om varkens te houden. Het feit dat veel bedrijven in Drenthe niet mogen uitbreiden, betekent op een gegeven moment sluiting. Waarom mag een bedrijf niet naast een natuurgebied of een landgoed te liggen? Dat zou toch prima samen kunnen gaan?
De agrarische bedrijven kunnen redelijk uit de voeten met de provinciale landbouwvisie. Waarom houdt de provincie zich niet aan die visie? Waarom past zij de wetgeving daar niet op aan zodat de bedrijven de mogelijkheid krijgen om zich te ontwikkelen? Gedeputeerde Edelenbosch is de eerstverantwoordelijke voor het landbouwbeleid, maar kennelijk kan zij daar geen uitvoering aan geven. Een landbouwgedeputeerde zou positief tegenover de landbouw moeten staan. Wil de commissie eens kritisch naar het gevoerde beleid kijken en een discussie beginnen over de vraag wat de provincie wil met de landbouw die nog over is in Drenthe?

De heer HAIKENS zegt dat het altijd mogelijk moet zijn om kritiek te hebben op het beleid van een gedeputeerde. In de brief van de heer Ingberg staat dat de gedeputeerde de landelijke regels misbruikt om haar eigen doelstellingen te verwezenlijken. Kan hij die uitspraak onderbouwen?

De heer INGBERG wijst erop dat de provinciale regelgeving steeds verder gaat dan de landelijke. Hij noemt in dit verband de WAV. Er is geen landelijk beleid meer voor ecologische verbindingszones, terwijl dit beleid in Drenthe wel wordt doorgezet waardoor veel bedrijven in de knel komen.

De VOORZITTER merkt op dat het niet de bedoeling is om tijdens een inspraakronde over personen te spreken.

De heer BEUMERS wil graag meer duidelijkheid over de interpretatie van het begrip "grote landgoederen". Het provinciale en ook het gemeentelijke beleid op dit punt leiden ertoe dat agrarische bedrijven in de knel komen. Het lijkt hem dat de landbouw voor moet gaan. De huidige interpretatie van het begrip leidt tot schijnverwachtingen voor de landbouw.

De VOORZITTER stelt vast dat de heer Beumers in zijn brief vraagt om een integrale benadering van landgoedontwikkeling en dat hij van mening is dat de landbouw daarbij wordt onderbelicht.

De heer WIJBENGA zegt zich te kunnen vinden in de benadering van de heer Beumers. Als een landgoed wordt toegestaan, ontstaat er nieuwe natuur met alle vormen van "schaduwwerking" van dien voor de agrarische bedrijven. In die zin deelt hij de zorgen van de heer Beumers.

Mevrouw STOEL begrijpt niet zo goed waarom deze discussie wordt gevoerd nu er in het POP beleid is vastgesteld.

Mevrouw EDELENBOSCH is het eens met mevrouw Stoel. In de brief van de fractie van DB staan zaken die al in het POP zijn geregeld. Er vindt altijd een integrale afweging plaats voordat een landgoed wordt toegestaan. Het zijn in de eerste plaats de gemeenten die bepalen of er geschikte locaties zijn. Wetmatig en juridisch is er geen enkele sprake van schaduwwerking. Over het rijksbeleid heeft de provincie behartigenswaardige woorden gesproken in het POP. Onder andere met het oog op de terugdringing van $CO_2$-uitstoot is er meer bos nodig. De provincie heeft haar landgoederenbeleid ondergeschikt gemaakt aan het bosbeleid. Dat betekent dat alleen op plaatsen waar planologisch gesproken bos kan worden gepland eventueel ook een landgoed kan worden gerealiseerd.
De meeste gemeenten hebben ondertussen beleid ontwikkeld. De provincie heeft hier een stimulerende rol gespeeld om niet op ad hoc-initiatieven te hoeven reageren. 99% van de initiatiefnemers zijn boeren. Omvorming van een (deel van een) bedrijf biedt de nodige mogelijkheden voor Drentse agrarische ondernemers.

De heer BEUMERS wijst erop dat de bestemming tot landgoed met de nodige inspraak wordt omgeven omdat het bestemmingsplan moet worden aangepast. Met die procedure kan hij goed leven, maar nu wordt er begonnen met het aanplanten van bos met alle gevolgen van dien voor de aangrenzende landbouwbedrijven. Dat werkt deprimerend voor de ondernemers. Alleen in uiterste nood wordt het bedrijf omgevormd want een landbouwer houdt van zijn bedrijf en zijn dieren.

De heer SMIDT stelt vast dat de heer Barkhuis aangeeft in zijn brief dat een nieuw landgoed kan dienen als compensatie voor het verleggen van de WAF-grens. Dat zou zijn probleem kunnen oplossen, maar in de brief van de fractie van DB wordt als oplossing genoemd dat er geen bosuitbreidingen en nieuwe landgoederen mogen komen. Wil de heer Beumers het probleem van de heer Barkhuis oplossen of enkel een verbod op de aanplant van nieuwe bossen?

De heer BEUMERS vindt compensatie een goede zaak want daarvan kunnen ook andere bedrijven profiteren. Het gaat hem om het volume aan bosbouw. Als dat wordt verminderd, kunnen er veel problemen worden opgelost.

De heer BARKHUIS wijst erop dat tijdens de presentatie over de Kaderrichtlijn Water diverse keren is gezegd dat het POP dient te worden aangepast. Waarom kan dat laatste in dit geval ook niet gebeuren? Wat betreft de begrenzingen heeft de gedeputeerde een zekere vrijheid gekregen van de minister en als zij die zou benutten, zou zij de boeren een heel eind tegemoetkomen.

De VOORZITTER stelt vast dat de commissie van mening is dat de bezwaren van de insprekers aan de orde dienen te komen in de klankbordgroep en dat het landgoederenbeleid een plaats heeft in het POP.

**9. Brief van 17 maart 2005, kenmerk 9/5.2/2005001826, inzake Rapportage Milieuklachten Hijken *(op verzoek van de fractie van de OPD op de agenda geplaatst*)**

**Inspreekrecht**

Zie voor bijdrage van de heer WILLEMS bijlage 1.

De heer KUIPER constateert dat de heer Willems erg teleurgesteld is in de rol die de provincie heeft gespeeld. Inmiddels is het een half jaar verder en hij vraagt hoe de situatie nu is.

De heer WILLEMS antwoordt dat er momenteel sprake is van een "bemiddeling" en dat hij zich min of meer gedwongen ziet om daar het beste uit te halen. Het is nog maar de vraag of dat het beste is voor de omgeving. Hij moet echter zijn zakelijke belangen veilig stellen.

De heer SLUITER vraagt zich af wat de commissie precies moet met de brief van de OPD. Welke vraagpunten liggen er? Is dit wel een goed moment om tot een ordentelijke afhandeling te komen?

De VOORZITTER meent dat deze vragen bij de vaststelling van de agenda hadden moeten worden gesteld. Het lijkt hem dat de heer Popken in de gelegenheid moet worden gesteld een en ander toe te lichten.

De heer POPKEN zegt dat gedeputeerde Schaap al een opsomming heeft gegeven van de zaken die gebeurd zijn op het onderhavige bedrijf. Het is een voorbeeld van hoe het niet moet. Uit het dossier blijkt dat handhavers allerlei feiten constateren maar ze vervolgens op andermans bordje leggen. Het gaat spreker er nu om dat uitwassen worden bestreden en dat wordt nagegaan wat er allemaal mis is gegaan in het handhavingstraject. Wellicht dat de conclusie zal worden getrokken dat er één loket moet komen waar alles kan worden behandeld. De Productgroep Handhaving zou hierbij regulerend kunnen optreden.

De VOORZITTER vraagt wie er dan achter dat loket zou moeten zitten.

De heer POPKEN antwoordt dat de provincie hier een coördinerende taak kan hebben omdat de problemen vaak de gemeentegrenzen overschrijden.

De heer KUIPER kan instemmen met het pleidooi van de heer Popken voor één loket. Kennelijk is er verwarring over bevoegdheden en verantwoordelijkheden. De communicatie daarover dient te worden verbeterd.

De heer BEUMERS merkt op dat de productgroep handhaving nog vrij nieuw is en kennelijk nog de nodige kinderziektes heeft. Het is van belang dat elk geval op zich wordt beoordeeld. Als het betoog van de inspreker klopt, is er sprake van een gigantisch probleem. Zoiets hoort natuurlijk niet thuis in een democratie.

Ook mevrouw STOEL vindt het zinnig om te komen tot één loket, maar er zijn natuurlijk ook gemeentelijke en rijksbevoegdheden. Uit het betoog van de heer Willems blijkt in ieder geval dat de communicatie te wensen overliet. Het is gewenst om daarover nader van gedachten te wisselen.

Mevrouw WESTERKAMP betreurt het dat alles zo lang heeft moeten duren. Hopelijk zal bemiddeling ertoe leiden dat er een einde komt aan deze kwestie. In de nota over handhaving staat dat het beleid zal worden afgestemd op dat van de gemeenten. Daarnaast wordt er verder gegaan op het pad van de ISO-certificering. Moet nu verder worden gegaan dan in die nota staat, bij voorbeeld door een één-loketservice voor te stellen? Voorlopig dient de provincie zich er niet mee te bemoeien nu de zaak nog onder de rechter is.

De heer BOSSINA meent dat deze kwestie alleen maar verliezers kent, hetgeen zeer te betreuren is. Had de provincie niet eerder haar coördinerende handhavingstaak moeten benutten?

De heer SLUITER stelt vast dat er in ieder geval in communicatief opzicht het nodige is mis gegaan. Nagegaan moet worden of hieruit lessen kunnen worden getrokken voor de toekomst.

De heer C.D. de JONG zegt dat er sprake is geweest van paniekvoetbal van bestuurders en ambtenaren. Dit alles verdient absoluut geen schoonheidsprijs en daarom zou moeten worden bezien of niet kan worden gekomen tot één-loketservice in dergelijke kwesties. Het mag in ieder geval niet meer voorkomen dat een inspreker amper uit zijn woorden kan komen omdat hij van mening is dat de provincie heeft gefaald.

De heer HEETEBRIJ kan instemmen met veel van hetgeen hem voorafgaande sprekers hebben opgemerkt. Hij wil graag focussen op de handhaving en de gemaakte afspraken. Het verdient wellicht aanbeveling naar aanleiding van deze casus de handhaving en de taakverdeling nog eens te evalueren.

De heer SCHAAP denkt dat het een open deur is als hij zegt dat niet altijd even duidelijk is wie het bevoegd gezag is. Er zijn nogal wat instanties met handhavingsbevoegdheden, hetgeen ook tot uiting komt in de rapportage over het onderhavige geval. Dat maakt het voor partijen niet erg overzichtelijk. Naar verwachting zal nog dit jaar de nieuwe Wet op de handhavingsstructuur van kracht worden die de bevoegdheden van de provincie aanmerkelijk zal uitbreiden. De provincie kan dan aanwijzingen geven en gemeenten dwingen tot samenwerking. Ook kan worden gedacht aan één handhavingsorganisatie binnen een provincie. Met het oog op een meer efficiënte en doorzichtige handhavingsstructuur zijn enkele maanden geleden met de gemeenten de eerste afspraken gemaakt. Het college is voornemens te onderzoeken welke structuur daarvoor het meest geschikt is, daarbij uitgaande van de nieuwe wet.
In de onderhavige kwestie moeten de formele en de informele kant goed van elkaar worden onderscheiden. In formele zin betroffen vrijwel alle klachten een gemeentelijke bevoegdheid. De provincie

heeft daar de gemeente herhaaldelijk op gewezen en de gemeente heeft dat ook erkend. Desalniettemin heeft de provincie met een zekere regelmaat bemoeienis gehad met de kwestie-Hijken omdat zij zich toch enigszins verantwoordelijk voelde voor de gang van zaken. Op 9 december 2004 is formeel een overtreding geconstateerd en toen is onmiddellijk handhavend opgetreden, waarbij onder andere een dwangsombeschikking werd opgelegd. De gemeente Midden-Drenthe heeft, nadat het college de brief van 17 maart heeft verstuurd, een uitgebreid onderzoek ingesteld bij het bedrijf in Hijken. Het provinciebestuur heeft daarbij assistentie verleend. Op grond van dat onderzoek heeft de gemeente de meeste klachten ongegrond verklaard. De klachten met betrekking tot het dempen van een sloot zonder vergunning en het gebruiken van licht verontreinigde grond zijn gegrond verklaard, maar kunnen achteraf gelegaliseerd worden. Dat proces is nu gaande.
Nu de klachten formeel ongegrond zijn verklaard, dient de vraag te worden gesteld wat nu nog de positie van de provincie kan zijn. In ieder geval behoeft zij niet meer handhavend op te treden. De provincie is geen partij bij de bemiddeling.
Spreker wijst erop dat er afspraken zijn gemaakt over de klachtenafhandeling. Als er een klacht binnenkomt via de klachtenlijn die niet bestemd is voor de provincie, wordt het desbetreffende bevoegd gezag ingeseind. Na verloop van tijd wordt geïnformeerd wat er gebeurd is met de klacht.

De heer POPKEN spreekt de hoop uit dat in de toekomst een duidelijker handhavingsstructuur dergelijke incidenten zal voorkomen.

De heer KUIPER heeft behoefte aan meer duidelijkheid over de rol van de provincie bij dergelijke incidenten.

De heer SCHAAP gaat ervan uit dat de nieuwe Wet handhavingsstructuur wordt ingevoerd. De provincie is nu met andere handhavingspartners in overleg over de vraag hoe die wet voor Drenthe moet worden toegepast. Dat is niet zo eenvoudig want die partners willen heel graag hun bevoegdheden houden. Het aardige van deze wet is dat de doorzettingsmacht van de provincie aanmerkelijk wordt vergroot. Het is de bedoeling dat in ieder geval op 1 januari 2006 duidelijk is hoe op deze weg verder zal worden gegaan. De commissie zal hierover t.z.t. worden ingelicht.

**10. Statenstuk 2005-188; Subsidieregeling reserve stimulering vitaal platteland Drenthe**

De heer BAAS zegt in te kunnen stemmen met het statenstuk. Het derde lid van artikel 4 bepaalt dat gedeputeerde staten in afwijking van het eerste en tweede lid een hogere subsidie kunnen verlenen als de aard van het project daartoe aanleiding geeft. Hoeveel ruimte vraagt het college hier voor zichzelf? Is er nog sprake van enige zelfbeperking?
In het overigens erg boeiende Programmaplan Land zitten nogal wat onzekerheden, vooral als het gaat om het transitieproces. In dit stuk staat wel dat men over een zekere moed moet beschikken om een onzekere toekomst tegemoet te gaan, maar het blijft een zorgpunt. De provincie zal in ieder geval achter en naast de boeren moeten gaan staan, vooral als hun onzekerheden op een redelijke manier worden verwoord. Helaas ontbreekt het soms nog wel eens aan die redelijkheid.

De heer WIJBENGA stelt met genoegen vast dat de discussies in het verleden over ontschotten en ontpotten tot een zeker resultaat hebben geleid. De subsidieregeling en het Programmaplan Land zetten in ieder geval een stap in de gewenste richting. Het is overigens niet ondenkbaar dat zijn fractie hier nog op terugkomt in de statenvergadering van 15 juni a.s.
In het Programmaplan Land maakt het college bekend voornemens te zijn om in de komende tijd de ambitie met betrekking tot de realisering van de ecologische verbindingszones te concretiseren. Spreker ziet met belangstelling uit naar het eindproduct van dit denkproces.
De oprichting van een provinciaal kavelruilbureau is een goede zaak. Wanneer zullen de staten hierover een concreet voorstel krijgen?

Wat wordt precies bedoeld in artikel 2 met "eventueel gestelde criteria"? Als de provincie geld heeft te verdelen, moet zij van tevoren de grootst mogelijke zekerheid kunnen bieden en geen onzekerheid laten bestaan over de criteria. In bijlage 2 van het Programmaplan Land worden al enkele criteria genoemd. Waarom wordt daarnaar niet verwezen?
Vervolgens vraagt spreker of het niet mogelijk is om een tender te hanteren bij het verdelen van subsidiegelden. In de sfeer van ICT werkt dat heel goed. Het geld gaat dan naar de beste projecten.
Spreker sluit zich ten slotte aan bij de vraag van de heer Baas naar de betekenis van het derde lid van artikel 4. Hij voegt hier nog aan toe dat termen als "het meetbaar en beoogd effect" en "een integrale aanpak" moeilijk zijn te meten. Kan het college aangeven welke doelen precies worden gediend met deze nieuwe subsidieregeling? De staten moeten wel in de gelegenheid worden gesteld om de meetlat te hanteren.

De heer SMIDT merkt op dat de subsidieregeling de gelegenheid biedt om projecten in het landelijk gebied integraal en ontschot te presenteren en het veld uit te dagen om met ideeën te komen. Wel heeft hij de indruk dat het Programmaplan voor een groot deel extern wordt bepaald qua middelen, doel en tempo. Wellicht dat nu wat handiger kan worden omgegaan met de problemen in het gebiedenbeleid.
Het aantal op te heffen regelingen is korter dan de lijst die bij de begroting 2005 is aangereikt. De subsidie toeristische sector en de subsidieregeling welzijn zouden opgaan in het Vitaal Platteland. Waarom zijn deze subsidies eruit gevallen?

De heer SMIT is blij dat op grond van dit statenstuk tot een meer integrale aanpak kan worden gekomen. Leidt dit voor de aanvragers ook tot een snellere afhandeling van aanvragen? Kan men volstaan met één aanspreekpunt binnen het ambtelijk apparaat?
Op pagina 5 van het Programmaplan Land wordt gerept van het ontwikkelen en stimuleren van groen/blauwe diensten en het ontwikkelen van nieuwe diensten. Wanneer zal het college met concrete voorstellen op dit gebied komen?
Gaat het veiligstellen van de intrinsieke bodemwaarden betekenen dat er gestopt wordt met het afgraven van de teeltlaag bij het aanleggen van natuurgebieden?

De heer KUIPER zegt dat zijn fractie het streven naar ontschotting en het werken in een integraal kader van harte ondersteunt. Het probleem is echter wel dat de resultaten van het beleid zo moeilijk kunnen worden gemeten.
Zo'n driekwart jaar geleden heeft de fractie van GroenLinks erop aangedrongen om in beleidsbrieven ook de effecten voor duurzaamheid en energie op te nemen. In het Programmaplan wordt bijvoorbeeld gesproken over het stimuleren van niet-landbouwkundige producten zoals energiewinning uit biomassa. Op deze manier is een heel mooie dwarsverbinding met een andere beleidssector te maken. Hopelijk zal dat conform de gemaakte afspraken ook gebeuren. Spreker kan er al met al mee instemmen dat dit stuk de A-status krijgt.

De heer HORNSTRA zegt dat ook zijn fractie begrippen als ontschotting, integrale aanpak, overzichtelijkheid en duurzaamheid als muziek in de oren klinken. De vraag is natuurlijk wel of de provincie de door haar gestelde doelen ook kan bereiken.
Spreker vraagt zich af hoeveel speelruimte de staten nog hebben. Het lijkt erop dat in financieel opzicht allerlei zaken redelijk dicht zijn getimmerd. Zo wordt op pagina 12 van het Programmaplan de vaarweg Erica-Ter Apel genoemd. In het verleden is echter afgesproken dat over de financiering van deze vaarweg nog zou worden gediscussieerd. Hoeveel ruimte hebben de staten nog bij het bepalen van prioriteiten? In de nota staat dat alles prioriteit heeft. Dus is niet duidelijk wat er nu prioriteit heeft. De reserves zijn voor een groot deel in een grote pot gegaan. Het risico is wel dat daarop dan weer gemakkelijker kan worden bezuinigd, maar daar zijn de staten zelf bij. Het is echter belangrijk dat de staten worden betrokken bij het stellen van prioriteiten. Het kan niet de bedoeling zijn dat de staten alleen achteraf kunnen controleren.

Bij zaken die niet te financieren zijn via de algemene subsidieverordening, is het beter om via cofinanciering mogelijkheden te zoeken. Dan kunnen de staten alsnog meedoen. Dat geeft wellicht ook de nodige speelruimte.

Mevrouw EDELENBOSCH zegt na te zullen gaan wat er met de door de heer Smidt genoemde subsidies is gebeurd.
De provincie heeft enkele belangrijke doelstellingen geformuleerd voor het landelijk gebied. In dit verband valt te denken aan het waterbeheer, de toeristische ontsluiting, milieu en natuur. Wat dit betreft wordt er al goed samengewerkt met waterschappen en gemeenten. Het beleid wordt zoveel mogelijk bottom-up gestalte gegeven. Burgers krijgen de gelegenheid om mee te praten en dan gaat het ook over dorpsommetjes, de inrichting van de brink e.d. Ook de gemeenten hebben ondertussen een budget voor het platteland vrijgemaakt. Daardoor kan het tempo worden verhoogd. Dat is erg belangrijk. Nog maar kort geleden is gestart met het grote ontkoppelingsproject in Ruinen. De provincie heeft de verantwoordelijkheid om het goed "Europees af te rekenen" en zij wenst daarbij geen risico's te nemen. Er is een paar miljoen naar het waterschap en de gemeenten gegaan die samen de klus moeten klaren. Nog voor oktober 2006 moet er worden afgerekend omdat anders de Europese subsidie wordt gekort. De provincie wordt dus behoorlijk achter de broek gezeten. Daarom moet er snel en efficiënt worden gewerkt.
In elke subsidieregeling staat dat gedeputeerde staten hogere subsidies kunnen verlenen als de aard van het project daartoe aanleiding geeft. Er kan echter nooit meer geld worden uitgegeven dan er voor het programma is uitgetrokken. Er moet natuurlijk wel ruimte zijn om veelbelovende projecten te honoreren. Als er in het kader van een programma extra geld moet worden uitgegeven, legt het college dat natuurlijk eerst aan de staten voor. Er is dus geen sprake van een ongedekte cheque.
De term "eventueel gestelde criteria" in artikel 2 kan inderdaad worden geschrapt nu de criteria in een bijlage bij het Programmaplan Land staan.
Het college heeft diep nagedacht over de vraag hoe de boeren het beste kunnen worden geholpen bij het transitieproces. Een provinciaal kavelruilbureau en een ondernemersprogramma kunnen daarbij goede diensten bewijzen. De provincie gaat daar zo snel mogelijk mee aan de gang.
De heer Baas heeft zijn zorgen uitgesproken. De provincie streeft ernaar om de kansen te benutten en om projecten versneld te realiseren. Tot 2007 kan ook EHS-geld worden ingezet voor landbouwmaatregelen als het maar wordt terugbetaald. Alle landinrichtingsprojecten kunnen goed worden ingevuld en op die manier probeert de provincie naast en achter de boeren te gaan staan.
De heer Wijbenga heeft gevraagd naar de mogelijkheid van een tender bij het verdelen van subsidies. Bij de SGB (Subsidieregeling Gebiedsgericht Beleid) wordt daarvan al gebruik gemaakt. Het proces van bottom-up levert soms heel aardige dingen op en burgers willen liever niet op een nieuwe begroting wachten. In plaats van twee periodes zijn er nu om sneller te kunnen werken. In het kader van Kompas is min of meer sprake van een continue stroom, maar als het geld opraakt, moeten er toch afwegingen worden gemaakt. Het ligt aan de voedende regeling of een tender kan worden toegepast. Het kan dus niet bij alle projecten.

De heer WIJBENGA begrijpt dat, maar meent dat op onderdelen - bijvoorbeeld dorpsomgevingsplannen - een competitie-element kan worden ingebouwd waarbij alleen de beste plannen worden gehonoreerd.

Mevrouw EDELENBOSCH wijst erop dat er uitgerekend over de dorpsomgevingsplannen strikte afspraken zijn gemaakt. Hierover is veel overleg gevoerd. Als er een dorpsomgevingsplan komt, wil het dorp het ook graag uitvoeren. De gemeente is in dit geval meestal nogal terughoudend waardoor er slechts gefaseerd dorpsomgevingsplannen kunnen worden uitgevoerd. Als het ene plan moet wachten op het andere, gaat het heel lang duren.

De heer WIJBENGA vraagt wat de gedeputeerde vindt van het uitgangspunt om het geld te besteden aan de beste plannen, toegespitst op de voorliggende subsidieregeling.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt het in principe met de heer Wijbenga eens te zijn. Het gebeurt ook al op onderdelen - bijvoorbeeld de SGB - maar er zijn ook voedende regelingen die dat niet mogelijk maken.
Er worden geen concrete doelen en acties geformuleerd. De provincie wacht projectaanvragen af en dan wordt beoordeeld in hoeverre zij bijdragen aan het in het Programmaplan geformuleerde beleid. Waar krijgt de provincie voor het minste geld het meeste rendement?
Er wordt inderdaad veel extern bepaald. Daar valt nu eenmaal niet aan te ontkomen nu de provinciale begroting ontoereikend is om te doen wat er nu gebeurt.
De drie noordelijke landbouwgedeputeerden zijn in gesprek met de NLTO. Bij de voorbereiding van het nieuwe Europese programma wordt nadrukkelijk gekeken naar de vraag welke rol de landbouw in het noorden dient te spelen. Het gaat er vooral om dat de projecten bij de boeren vandaan komen en niet van de provincie zelf. Met het waterleidingbedrijf en het waterschap wordt overlegd over de vraag hoe in bepaalde gebieden blauwe diensten kunnen worden gefinancierd waardoor de ondernemers er profijt van kunnen hebben.
De afgelopen tijd is geprobeerd om snel te reageren op projectaanvragen.
De uitspraak dat de intrinsieke bodemwaarde wordt veiliggesteld, betekent niet dat er niet meer wordt afgegraven voor natuurontwikkeling. Er wordt altijd goed gekeken naar het bodemprofiel en ook wordt er archeologisch onderzoek gedaan. Het hangt natuurlijk ook af van de vraag welke soort natuur er wordt gerealiseerd.
Het geld is ontpot en ontschot en er vindt een integrale afweging plaats. Gevraagd is hoe de effecten van het beleid nu kunnen worden gemeten. Spreekster meent dat dit vooral moet gebeuren op projectniveau.

De heer KUIPER dringt erop aan om in ieder geval de gevolgen voor duurzaamheid en energie op te nemen in de beleidsbrief. Dat is nu niet gebeurd.

Mevrouw EDELENBOSCH meent dat in het statenstuk en het programmaplan veel milieu- en natuurdoelen zijn opgenomen.
De vaarweg Erica-Ter Apel past heel goed in het POP. Als blijkt dat er meer geld voor nodig is dan voorzien, zullen de staten uiteraard worden ingelicht. De bestuurders in de stuurgroep Veenkoloniën gaan voor dit project.
De ASV-regels worden, ook met het oog op het voorkomen van extra bureaucratie, niet gehanteerd als de externe financieringsbronnen hun eigen regels hebben.
Het Rijk gaat in de toekomst alleen nog bijdragen aan robuuste ecologische verbindingszones. Via landinrichtingsprojecten en bestuurlijke afspraken zijn in Drenthe enkele van die zones op spoor gezet. Dat is bestaand beleid en dat wordt ook financieel gehonoreerd door de minister. Nu wordt nog gediscussieerd over de vraag wat precies moet worden verstaan onder een bestuurlijk en juridisch akkoord.
Spreekster heeft de indruk dat in het algemeen het al in gang gezette beleid kan worden gecontinueerd.
Zij zegt toe de commissie te informeren over de uitkomsten van het overleg met de minister.

TWEEDE TERMIJN

De heer WIJBENGA herhaalt zijn vragen over het kavelruilbureau en de ecologische verbindingszones. Halverwege en aan het einde van de resterende collegeperiode wordt aan het college verslag uitgebracht over wat er in het kader van het Programmaplan Land is gebeurd. Wellicht dat naar aanleiding daarvan ook nog over de criteria kan worden gediscussieerd.

De heer SMIT stelt vast dat de voorstellen in de eerste plaats van de ondernemers zelf moeten komen en dat de provincie niet het initiatief neemt. De provincie heeft echter ook een eigen beleidsverantwoordelijkheid, bijvoorbeeld op het gebied van duurzame ontwikkeling. Wanneer zullen er concrete voorstellen worden gedaan op het gebied van energiegewassen en biomassa? Over de groen-blauwe diensten - een ingewikkelde materie - zal nog veel moeten worden nagedacht. Er zullen ook financieringscon-

structies voor moeten worden bedacht. De provincie dient hierin initiatief te nemen en het niet van de ondernemers te laten afhangen.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat het kavelruilbureau zo snel mogelijk van start zal gaan. Het is niet de bedoeling dat de staten nog een uitgewerkt voorstel, inclusief financieringsparagraaf, hiervoor toegestuurd krijgen. Een en ander wordt geregeld in het kader van het ontschotte en ontpotte budget. Met het waterleidingbedrijf en het waterschap wordt overleg gevoerd over de groen-blauwe diensten om de financiering van bepaalde projecten voor te bereiden. Het initiatief om er gebruik van te maken zal echter van anderen moeten komen. Er kan natuurlijk wel worden gezorgd voor enkele prikkels, zoals in het verleden ook is gedaan door middel van de landbouwprijsvraag. Het is echter niet de bedoeling om de ondernemers bij de arm te nemen.

De VOORZITTER stelt voor het stuk de A-status te geven.

De heer SMIDT wil nog wel graag duidelijkheid over de kortere lijst van op te heffen regelingen.

De heer DE BRUIJN antwoordt desgevraagd dat de budgetten voor de subsidieregelingen recreatie en toerisme en welzijn zijn overgeheveld. In het kader van de afspraken in de nota "Mensen in het middelpunt" moet de welzijnsregeling nog even doorlopen. Zij zal eind dit jaar, begin volgend jaar worden opgeheven. De regeling voor recreatie en toerisme is erg specifiek en ondernemersgericht. Het budget is overgeheveld maar de regeling op zich wordt gehandhaafd. Dat is mogelijk door voor de dekking een beroep te doen op de reserves.

De heer SMIDT vraagt of dit inhoudt dat in het kader van die regelingen meer uitgekeerd kan worden dan nu in de begroting staat.

De heer DE BRUIJN antwoordt ontkennend. Er wordt jaarlijks een subsidieplafond vastgesteld. Voor de welzijnsregeling wordt in 2006 geen subsidieplafond meer vastgesteld waardoor zij komt te vervallen. Dit is een nogal technisch verhaal, maar het gaat erom, onderscheid te maken tussen de financiering en de regeling op zich.

De VOORZITTER stelt vast dat de commissie ermee instemt om het stuk de A-status te geven.

## 11. Nota provinciale aandachtspunten natuur en milieu 2005-2008 in relatie tot gesubsidieerde instellingen

De heer HORNSTRA herinnert eraan dat bij de bespreking van de Algemene subsidieverordening (ASV) statenbreed een motie is aangenomen om de voorgestelde bezuinigingen op te schorten en nader overleg te voeren.

De heer SMIDT wijst erop dat zijn fractie de motie heeft gesteund omdat het overleg niet goed was verlopen en niet omdat zij een bepaald oordeel had over de waarde van de groene instellingen.

De heer HORNSTRA beaamt dat. Er was een bedrag vastgesteld zonder dat er enig overleg over was gevoerd. Bovendien was de bezuiniging procentueel een stuk hoger dan bij andere instellingen. Dat was voor de PvdA aanleiding om een motie in te dienen die vervolgens statenbreed werd ondersteund. Daarna is er opnieuw overleg gevoerd en het resultaat daarvan ligt nu op tafel.
De organisaties hebben zich niet uitgelaten over de nota, dus wat betreft zou je kunnen zeggen dat de discussie kan worden gesloten. Toch wil spreker nog enkele vragen stellen en opmerkingen maken. Klopt zijn indruk dat de organisaties kunnen leven met de voorgestelde bezuinigingen? Hoe verhoudt het fenomeen "preferente instellingen" zich met de beoogde marktwerking en het uitbrengen van offertes? Denkt de gedeputeerde dat er door deze werkwijze meer geld zal binnenkomen? De belangrijkste

vraag is of de doelen die de provincie via de groene instellingen wil bereiken sneller en efficiënter worden gerealiseerd. Het gevaar van extra bureaucratie is niet ondenkbeeldig.
Qua financiën is er voor de periode na 2008 niets ingevuld. Dan zal opnieuw kunnen worden gediscussieerd over nut en noodzaak van de instellingen. Wat over de financiering in de Voorjaarsnota staat, is niet gemakkelijk te begrijpen. Klopt het dat de oorspronkelijke bedragen er nog in staan om boekhoudkundige redenen? Kan de gedeputeerde in deze vergadering garanderen dat de helft van de oorspronkelijke bezuinigingen van de baan is?

De heer KUIPER merkt op dat de programmalijnen zijn bedoeld om de provinciale doelen beter te kunnen uitvoeren. Dat is goed te begrijpen. Die programmalijnen hebben echter ook betrekking op gevraagd en ongevraagd advies geven, zoals vermeld in de subsidieregelingen voor de groene instellingen. Als de provincie verschillende organisaties dezelfde vraag voorlegt, kan er een zekere mate van concurrentie ontstaan. De ene instelling zal proberen een aanbod te doen dat beter in de provinciale doelstellingen past dan het aanbod van een andere instelling. Dat is ook gebeurd bij het project Drenthe 2030 plus. De hoeveelheid tijd en geld die door de diverse instellingen moeten worden gestopt in het opstellen van offertes mag niet worden onderschat. Bij het geven van ongevraagde adviezen is dat probleem minder groot.

De heer BEUMERS vindt het erg belangrijk dat de preferente instellingen worden afgerekend op hun prestaties. De in het geding zijnde bedragen liegen er niet om. Hoeveel mensen van die instellingen zijn in dienst bij de provincie en zijn hun salarissen verwerkt in de subsidieregeling?

De heer POPKEN kan instemmen met de geformuleerde provinciale aandachtspunten. Helaas worden de instellingen die het moeten uitvoeren geconfronteerd met kortingen. Drie organisaties hebben te kennen gegeven ermee te kunnen leven. Welke organisaties kunnen dat niet? Gelukkig is de pijn enigszins verzacht. Spreker kan al met al instemmen met het statenstuk.

De heer C.D. de JONG meent dat gesproken kan worden van een relatief lichte ombuiging gezien de substantiële bedragen die de groene instellingen krijgen. Op deze manier worden ze scherp gehouden. Een gewaarschuwde instelling telt voor twee. Zal de ASV, die vrij strak is geformuleerd, voluit worden toegepast op alle subsidies aan deze instellingen? Spreker zegt hierover de nodige twijfels te hebben.

De heer SMIT constateert dat er van de groene instellingen prestaties worden verwacht op het gebied van natuur, milieu en landschap. Cultuurhistorie wordt daarbij niet genoemd terwijl "Het Drentse Landschap" (HDL) zich wel inzet voor het behoud van het Drentse culturele erfgoed. Krijgt deze stichting voldoende geld om haar belangrijke taak naar behoren te vervullen? HDL krijgt een beheersvergoeding van € 20,-- per ha. Dat bedrag is al jarenlang hetzelfde. Ligt het niet voor de hand, dit bedrag te indexeren zodat de reële waarde van deze vergoeding op peil blijft? Spreker heeft het signaal gekregen dat de organisaties erg veel tijd kwijt zijn met het invullen van allerlei formulieren. Het spreekt vanzelf dat de provincie de instellingen goed wil volgen, maar voorkomen moet worden dat er te veel tijd wordt besteed aan bureaucratische handelingen.

De heer SMIDT zegt de aanbevelingen van Berenschot van 2002 nog maar eens naast de nota te hebben gelegd. Het ging met name om de overgang van aanbod- naar vraaggestuurd. Wat betreft de personele verplichtingen krijgt de desbetreffende aanbeveling wellicht volgend jaar vorm. Dat ging bij de muskusrattenvangers overigens sneller.
Ondertussen is de ASV aangepast. Berenschot beveelt verder aan dat de instellingen ook inzicht geven in niet door de provincie gevraagde activiteiten. Is daarin nu ook voorzien?
De oude subsidieverordening was zeer tijdrovend en de vraag is nu of daarin substantieel verbetering is gekomen. In sprekers fractie is wel eens gedacht aan een verkeerslichtensysteem. Organisaties die hun systematiek op orde hebben en ook al uit anderen hoofde verantwoording moeten afleggen, zouden minder streng kunnen worden gecontroleerd.

De heer HORNSTRA vraagt of de heer Smidt met een voorstel op dit punt komt.

De heer SMIDT antwoordt dat hij eerst het antwoord van het college wil horen.
De vier preferente instellingen streven min of meer dezelfde doelstellingen na. Berenschot meldde dat het absorptievermogen van de markt voor HDL zijn grenzen heeft. Er waren verder gemeenten die liever voor hun eigen organisatie kozen in plaats van Landschapsbeheer Drenthe. Bovendien stelde Berenschot terecht de vraag of het onderhoud van het landschap, dat vooral gemeentelijk beleid is, op deze manier niet op verkapte wijze door de provincie werd gesubsidieerd.

De heer HORNSTRA zegt dat hier een bepaalde filosofie achterzit die door hem wordt gedeeld.

De heer SMIDT meent dat de verantwoordelijkhedenverdeling helder moet zijn. Als Landschapsbeheer Drenthe zich bezighoudt met de inrichting van erven van particulieren, werkt dat op z'n minst marktverstorend. Hoveniersbedrijven zouden dat werk immers ook kunnen doen.
Het volgen van drie instellingen kost de provincie minder tijd dan het volgen van vier instellingen. Ook omdat er sprake is van overlap in taken, geeft spreker in overweging om terug te gaan tot drie instellingen. Dat is heel goed mogelijk met behoud van de huidige taken. Uitvoerende taken van Landschapsbeheer Drenthe zouden naar HDL kunnen overgaan terwijl de educatieve taken zouden kunnen worden waargenomen door de MFD en het IVN.

De heer HORNSTRA heeft altijd de indruk gehad dat de heer Smidt pas na diep nadenken met voorstellen komt. Die indruk heeft hij echter nu niet.

De heer SMIDT antwoordt dat hij zich baseert op het rapport-Berenschot. Daarin worden nogal wat vraagtekens gezet bij de taken van Landschapsbeheer Drenthe. Hij geeft nu in overweging om op basis van efficiencyargumenten na te gaan of volstaan kan worden met drie organisaties.

Mevrouw WESTERKAMP vindt dat er dan eerst een provinciaal beheerprogramma moet komen waarop instellingen dan kunnen inschrijven. Dat was ook de achterliggende gedachte van Berenschot en de nieuwe subsidieregeling.

De heer HORNSTRA voegt hieraan toe dat er tot op heden vier preferente instellingen zijn en daar kan hij zich in vinden. De staten bepalen hun eigen agenda en tot op heden is er nog geen discussie gevoerd over de vraag of er minder preferente instellingen moeten komen.

De heer WIJBENGA vraagt of de heer Smidt met een concreet voorstel komt.

De heer SMIDT antwoordt dat hij graag het oordeel van het college hoort. Hij wil dat de geformuleerde doelen efficiënt en met zo min mogelijk geld worden gerealiseerd. Daarin past zijn vraag aan het college.

Mevrouw WESTERKAMP zegt dat deze eerste aanzet tot een andere subsidiesystematiek en ook het overleg met de instellingen stappen zijn in de goede richting. Toch wil zij enkele kanttekeningen plaatsen.
De te verrichten prestaties zijn nogal vrijblijvend en ruim gedefinieerd. Het is van het ene uiterste in het andere: eerst bezuinigingen opleggen en vervolgens nogal vrijblijvende prestatieafspraken formuleren. Waarom heeft het college voor de bezuinigingen zo'n lange looptijd genomen? Berenschot doet de aanbeveling om prestatieafspraken te maken. Verder zouden de instellingen verantwoording moeten afleggen en hun diensten zichtbaar moeten maken. Waarom heeft het college niet gekozen voor een concretere omschrijving?
Spreekster staat positief tegenover een verzelfstandiging van HDL. Wanneer zal dit proces kunnen worden afgerond?

De ASV wil meer inhoud geven aan het begrip "marktwerking". Denkt het college dat te kunnen realiseren op basis van deze nota die alleen maar uitgaat van preferente instellingen?
Kan de gedeputeerde toelichten waarom de Weidevogelbescherming niet wordt genoemd op pagina 14, maar wel in de budgetten op pagina 15? In statenstuk 2005-84 wordt uitvoering gegeven aan het amendement dat ertoe strekt om subsidie toe te kennen. Krijgt deze organisatie dan toch nog een waarderingssubsidie?

De heer HEETEBRIJ sluit zich aan bij de vragen die door de heer Hornstra zijn gesteld. Spreker kan instemmen met de nota. Op pagina 14 schrijft het college dat het wil intensiveren op het behalen van specifieke doelen en dat de instellingen daarom een korting wordt opgelegd. Wat is hier precies het oorzakelijk verband?

Mevrouw EDELENBOSCH merkt allereerst op dat de provincie meer flexibel wil zijn bij het besteden van haar budgetten. Wellicht verdient de door de heer Heetebrij bedoelde zinsnede enige aanpassing om dat beter duidelijk te maken. Het college had nogal grote ambities, maar de staten hebben het teruggestuurd naar de onderhandelingstafel omdat zij vonden dat de bezuinigingen op niets waren gebaseerd, dat wil zeggen dat er geen argumenten werden genoemd. Er zijn vervolgens goede gesprekken gevoerd en het resultaat daarvan is de nota die nu voorligt.
Als de heer Hornstra wil weten of de instellingen ermee kunnen leven, zou hij dat aan de instellingen zelf moeten vragen. Wellicht dat het hier en daar wat knijpt maar spreekster is ervan overtuigd dat de door de provincie wenselijk geachte taken niet in de knel hoeven te komen. In die zin is er geen sprake van een bezuiniging, maar van een efficiencykorting. Als de instellingen goed opereren, kunnen ze méér gaan doen door middel van de programmalijnen. Als er straks een energienota voorligt, kunnen bijvoorbeeld de MFD of het IVN Consulentschap daarin aanleiding zien om bepaalde activiteiten op te pakken. Dat ziet de provincie graag.
De ASV zal het eerste jaar nog niet tot op de komma kunnen worden toegepast. Met de accounthouders wordt momenteel overlegd over vorm en inhoud van het contract. Getracht wordt om voor het komende jaar tot prestatie-afspraken te komen. Men is op basis van het rapport-Berenschot die weg al opgegaan, maar er kan nog het een en ander worden verbeterd. De heer Smidt heeft zich voornamelijk gebaseerd op dat rapport, maar bedacht moet worden dat de provincie daarin enige nuanceringen heeft aangebracht.
Als de heer Hornstra in 2008 nog statenlid is, kan hij samen met zijn collega's zich weer buigen over de subsidiesystematiek.
Het vragen van adviezen aan meerdere instellingen leidt tot concurrentie. Daar is niets op tegen. Het college weet overigens heel goed welke vragen aan welke instellingen moeten worden voorgelegd. Voorts moeten worden bedacht dat de vier preferente instellingen erg goed hun activiteiten coördineren en dat er erg weinig dubbel wordt gedaan.

De heer KUIPER vindt dat het college een keuze moet maken: kiezen voor concurrentie of advies vragen aan een preferente instelling. Beide kan niet. Hij wijst er nogmaals op dat het reageren op een vraag van de provincie altijd tijd en geld kost.

Mevrouw EDELENBOSCH zegt dat het college hiermee in het gemeen overleg voorzichtig zal omgaan. De contacten tussen instellingen en provincies zullen wat meer worden gestroomlijnd in die zin dat er iets afstandelijker en zakelijker met elkaar wordt omgegaan. Niet alle provinciale vragen hoeven breed te worden uitgezet.
Er is sprake van een goede afstemming van taken tussen de preferente instellingen. Als alles goed gaat werken, gaat de term "preferente instelling" op den duur waarschijnlijk uit het provinciale vocabulaire verdwijnen.
In antwoord op de vraag van de heer Popken welke instelling niet met de bezuiniging kan leven, wijst spreekster op de verzelfstandiging - de ontvlechting - van HDL.

Aan het adres van de heer De Jong merkt zij op dat een taakstelling van 7% voor een instelling die naar aanleiding van het rapport-Berenschot al behoorlijk op de huid is gezeten, een niet geringe opdracht is. Dat moet echter haalbaar zijn zonder dat er sprake is van resultaatsverlies.
In de taakomschrijving wordt het cultuurhistorisch erfgoed wel genoemd, maar niet bij de opsomming van de taken in de samenvatting. Misschien is het goed om daar nog even naar te kijken. Het is natuurlijk de vraag of het een uitputtende opsomming moet zijn.

De heer SMIDT gaat ervan uit dat de instellingen niet voor alle opdrachten preferent hoeven te zijn.

Mevrouw EDELENBOSCH is het daarmee eens.

De heer SMIDT meent dat de taak van het bewaken en onderhouden van het cultuurhistorisch erfgoed niet per se door een preferente instelling hoeft te worden verricht.

De heer SMIT heeft gezegd dat het een structurele en omvangrijke taak van  is. Dat hoeft niet in te houden dat alles op dit gebied bij deze instelling terecht moet komen.

De heer SMIDT herinnert nog aan de aanbeveling van Berenschot dat de instellingen ook ander werk zouden moeten gaan verrichten.

Mevrouw EDELENBOSCH wijst erop dat de provincie zelf HDL heeft verzocht het beheer van de hunebedden over te nemen en een aantal zaken in de relatie tussen cultuurhistorie en natuur/landschap op te pakken. Dat valt te beschouwen als een structurele taak. Daarnaast kan er nog altijd "werk" worden gezocht op de markt.
De indexering van de vergoeding aan HDL lijkt spreekster nu niet aan de orde, ook al heeft de heer Smit hierover een terechte opmerking gemaakt. Het college is niet voornemens op dit punt initiatieven te ondernemen.
De eerstkomende tijd moet worden beschouwd als een oefenperiode die ertoe moet leiden dat op een adequate en efficiënte manier met de instellingen wordt omgegaan. Het is inderdaad van belang dat men niet te veel tijd hoeft te besteden aan administratief werk. Spreekster houdt zich aanbevolen voor elk goed idee op dit punt.
Niet door de provincie gevraagde activiteiten kunnen worden beschouwd als een zijspoor. Het gaat erom welke taken de instellingen verrichten voor de door de provincie verstrekte subsidie.

De heer SMIDT vindt het advies op dit punt van Berenschot een beetje strijdig: enerzijds een meer afstandelijke en zakelijke benadering en anderzijds toch ook meekijken met de rest van de activiteiten van de instellingen. Hoe gaat het college opereren?

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat het college niet van zins is om mee te kijken. Er ligt nu een nieuwe ASV voor op basis waarvan contracten worden gesloten met instellingen die vervolgens worden afgerekend op het bereiken van hun doelen. Als over twee jaar blijkt dat het niet goed werkt, kan het systeem altijd nog worden aangepast.

De heer SMIDT merkt ter voorkoming van eventuele misverstanden op dat zijn fractie groot voorstander is van het aannemersmodel.

Mevrouw EDELENBOSCH vindt dat de heer Smidt al te gemakkelijk zegt dat de taken van Landschapsbeheer Drenthe kunnen worden overgeheveld naar andere instellingen. Landschapsbeheer verricht veel uitvoeringstaken voor HDL en gemeenten en particulieren. Zij ziet geen enkele reden om het bestaansrecht van een van de vier preferente instellingen ter discussie te stellen. Nu er een taakstelling is van 7% is het nog veel meer: schoenmaker, houd je bij je leest.

Aan het adres van mevrouw Westerkamp merkt spreekster op dat een traject tot 2008 niet als een "lange looptijd" kan worden betiteld. Met ingang van volgend jaar krijgen de instellingen de bezuinigingen opgelegd; in het oorspronkelijke voorstel was het bedrag groter maar was er sprake van een fasering.
Naast de Weidevogelbescherming zijn er vrijwilligers bezig met weidevogelbescherming die een "paar euro's" krijgen. Weidevogelbescherming krijgt dus niet twee keer subsidie.
Van de werknemers bij de instellingen is niemand in dienst van de provincie. Voor HDL ligt dat iets anders, maar daar is een ontvlechtingstraject aan de orde.
De heer Hornstra heeft hetgeen in de Voorjaarsnota over de financiering wordt vermeld goed begrepen.

TWEEDE TERMIJN

De heer SMIDT vindt dat Landschapsbeheer Drenthe de zwakke broeder is in het rijtje preferente instellingen. Op landelijk niveau zijn er de giganten Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten en het is erg belangrijk om in het kleine Drenthe een instelling met een zekere body te hebben. Als op den duur wordt afgestapt van het fenomeen "preferente instellingen" is het beter om al van tevoren na te gaan of de zwakkere broeder niet moet worden geïntegreerd in andere instellingen.

Mevrouw WESTERKAMP herhaalt haar vraag naar de verzelfstandiging van HDL.

De heer SMIT herhaalt zijn vraag of HDL voldoende fondsen heeft om zijn taken op het gebied van behoud van cultuurhistorie uit te voeren. Hij heeft de indruk dat die taken alleen maar groter worden.
Het lijkt hem dat er concrete afspraken moeten worden gemaakt over het terugdringen van de bureaucratiekosten.
Ten slotte vindt hij dat er serieus gekeken moet worden naar de indexering van de beheersvergoeding van € 20,-- per ha. Als dat niet gebeurt, kan niet meer worden gesproken van een realistische vergoeding. Afhankelijk van het antwoord van de gedeputeerde zal zijn fractie met een voorstel komen.

De heer C.D. de JONG vindt dat de gedeputeerde nu doet voorkomen dat zij het heel erg vindt dat er omgebogen wordt, terwijl het college aanvankelijk had voorgesteld het dubbele te bezuinigen! In de Voorjaarsnota staat nota bene dat de bezuinigingen nodig zijn om de instellingen te prikkelen.
Kan de gedeputeerde toezeggen dat de ASV strikt zal worden toegepast voor de preferente instellingen? Zullen de prestatiecontracten als basis de ASV hebben? Spreker heeft de indruk dat de afrekenbaarheid en het halen van doelen steeds weer ter discussie wordt gesteld.

Mevrouw EDELENBOSCH herhaalt dat de ASV onverkort wordt toegepast op de prestatiecontracten.
De provincie is hier strikt in.
Hopelijk zal eind dit jaar de verzelfstandiging van HDL zijn afgerond. Mevrouw Westerkamp zal er begrip voor hebben dat de provincie dit proces op een zorgvuldige manier wil afronden.
Op een congres ter gelegenheid van 100 jaar Natuurmonumenten hebben minister en anderen gesteld dat de landelijke en provinciale organisaties op het gebied van landschapsbeheer nog steeds bestaansrecht hebben. Er is dus geen reden om bang te zijn voor de grote landelijke organisaties.
Spreekster is niet voornemens om de taken van Landschapsbeheer Drenthe onder te brengen bij andere instellingen. Verder is het niet de bedoeling om de beheersvergoeding van € 20,-- per ha te verhogen.
Het is niet doenlijk om afspraken te maken over het verminderen van bureaucratiekosten zolang die kosten nog niet helder in beeld zijn. Het spreekt vanzelf dat de provincie zeker in de overgangsfase alert is op dit punt.
Als de taken van HDL worden uitgebreid, zal er meer geld – uit het provinciale budget of extern -- op tafel moeten komen. Spreekster vermoedt dat HDL onvoldoende budget heeft om een uitbreiding van zijn taken te kunnen financieren.

De VOORZITTER merkt op dat dit een nota ter kennisname is. De commissie zal bij de behandeling van de Voorjaarsnota en de begroting erop moeten toezien dat het toegezegde beleid wordt gerealiseerd.

*(De heren Sluiter en Smit verlaten de vergadering)*

De vergadering wordt van 12.25 tot 12.45 uur geschorst.

**12. Statenstuk 2005-185; Jaarstukken 2004**

De VOORZITTER deelt mee dat hierbij de volgende hoofdstukken aan de orde zijn: Waterhuishouding (4.0): Milieu Algemeen (5.0) en de hoofdstukken Bodem (5.1) en Vergunningverlening en handhaving milieubeheer (5.2); Landelijk gebied (6.0) en de hoofdstukken Natuur (6.1) en Plattelandsbeleid (6.2) en ten slotte Landbouw (7.2). Hij stelt voor al deze onderwerpen tegelijk te behandelen.

De heer BOSSINA zegt onder verwijzing naar pagina 72 dat de provincie periodiek aan het Rijk zal rapporteren over de luchtkwaliteit. Er staat echter ook dat in 2004 niet is gerapporteerd. Waarom is dat niet gebeurd? Er was toch wel het nodige aan de hand, bijvoorbeeld de overschrijdingen van de fijnstofnormen bij Meppel, Emmen en Hoogeveen.

De heer WIJBENGA vraagt waarom er nog geen bedrijven zijn verplaatst. Hij wil graag dat hier wat schot in komt.

De heer BAAS vraagt naar het bestuurlijk traject voor de projectgroep GGOR (Gewenste Grond- en Oppervlaktewaterregiem). De gebiedsgerichte uitwerking gaat langer duren dan verwacht. Hoe is de stand van zaken op dit moment?
Natuur- en milieueducatie heeft bij de gemeenten geen prioriteit (pagina 86). Welke stimuleringsmogelijkheden heeft de provincie?
Voor het overige gaat spreker akkoord met de jaarstukken.

De heer KUIPER is tevreden over de wijze van verslaglegging.
Op het gebied van de waterhuishouding is er een relatie tussen kwaliteit en kwantiteit. Hij mist die relatie in de jaarstukken. Niet alle regio's gaan hier op dezelfde wijze mee om en dat valt toevallig samen in de provincie Drenthe. Welke sturingsmogelijkheden ziet het college om een integrale aanpak te stimuleren?

De heer BEUMERS is er geen voorstander van om geld over te hevelen van 2004 naar 2005. Hij meent dat ook de accountant heeft geadviseerd om die gelden te verwerken in de begroting 2004.
Inhoudelijk heeft hij geen commentaar op de jaarstukken, want het is al een gelopen race.

Mevrouw VAN DE VIJVER verwijst naar de volgende passage in de inleiding: "In de programmaverantwoording wordt per programma expliciet ingegaan op de maatschappelijke effecten en de wijze waarop ernaar gestreefd is die effecten te verwezenlijken". Dat wordt dan gedaan aan de hand van een drietal vragen, maar die vragen zijn niet altijd expliciet terug te vinden in de overzichten per programma. In de missie staat wat de provincie wilde bereiken en in de beleidsvoornemens wat zij daarvoor wilde doen. Wat het mocht kosten en wat het heeft gekost staat keurig in allerlei staatjes. In de brief met antwoorden van 20 mei jl. staat iets over het formuleren van concrete beleidsvoornemens voor 2006 in termen van afspraken die het college met de staten wil maken. Mag ervan worden uitgegaan dat die beleidsvoornemens aan de staten zullen worden voorgelegd? Spreekster heeft overigens waardering voor de overzichtelijke vorm waarin de provinciale verslaglegging is gegoten.
De verschillen tussen begroot en gerealiseerd in de sfeer van programmakosten worden niet altijd verklaard. Als het gaat om apparaatskosten worden die verschillen zelden verklaard. Als er al een verklaring wordt gegeven, is het in de sfeer van: er was meer of minder werk. Dat zou even moeten worden toegelicht. Spreekster noemt als voorbeeld doelstelling 34004 (pagina 45). Daar wordt wel melding gemaakt van de toename van de verplichtingen uit het Nationaal bestuursakkoord water die noopt tot de inzet van extra middelen. Niet duidelijk is of dat de oorzaak is van de overschrijding van de begroting

van apparaatskosten met ruim € 76.000,--. De totale overzichten per programma zien er overigens heel netjes uit.
Spreekster zegt haar opmerkingen over energie en duurzaamheid op te sparen tot de behandeling van de Energienota, die kennelijk niet in juni maar in september aan de orde zal komen.
Op pagina 71 wordt een overschrijding van de fijnstofnormen langs enkele drukke wegen in Emmen, Meppel en Hoogeveen geconstateerd. Daar blijft het dan bij. Wat wordt er met die uitspraak gedaan?
Bij doelstelling 35402 (saneringsprogramma industrielawaai) wordt een tekort geboekt van ruim € 1,5 miljoen dat sterk doorwerkt in het saldo van het totale programma, terwijl in de Beleidsontwikkeling vergunningverlening een aanzienlijk positief saldo is gerealiseerd. De oorzaak is gelegen in verschoven prioriteiten en ziekte.
In 2004 is een aanvraag voor één beton- en metselzandwinning in Zuidwest-Drenthe in behandeling genomen (pagina 83). Hoe is de stand van zaken van deze procedure?
Op pagina 86 wordt gewag gemaakt van een tiental projecten in het kader van Leren voor Duurzaamheid, maar tegelijkertijd wordt geconstateerd dat natuur- en milieueducatiebeleid buiten de scholennetwerken om niet van de grond komt. Wat is hiervan de reden? Schuiven provincie en gemeenten elkaar de zwarte piet toe?

De heer SMIDT wijst op pagina 92 waar staat dat de implementatie in het provinciaal beleid van de nieuwe Natuurbeschermingswet in een nota wordt vastgelegd. Ook wordt vermeld wat de provincie kan doen naast het zelf financiering van verwerving. Kan de gedeputeerde uitleggen dat het beleid als gevolg van de nieuwe Natuurbeschermingswet gepaard moet gaan met grondverwerving? Er is in totaal voor een bedrag van ongeveer € 9,5 miljoen grond verworven. Dit is inclusief de voorfinanciering EHS. Daarnaast is voor een bedrag van ongeveer € 2 miljoen aan bijdragen gekregen in het kader van POP- en ICES-gelden. Er is dus voor € 11,5 miljoen 258 ha. aan EHS-gronden gekocht. Spreker heeft vervolgens een deling gemaakt en dat is voor hem aanleiding om de vraag te stellen of de gedeputeerde € 45.000,-- per ha ook niet erg veel vindt.

Mevrouw KLIP moet het antwoord op de vraag waarom er in 2004 niet is gerapporteerd aan het ministerie van VROM over de luchtkwaliteit schuldig blijven. Zij zegt toe met een schriftelijk antwoord te komen.
De heer Baas vroeg naar het GGOR. Het meetnetwerk is niet fijnmazig genoeg om voldoende gegevens boven water te krijgen. Daaraan wordt gewerkt. Het modelinstrumentarium is nog niet gerealiseerd, maar vorige week is het monitoringsysteem - hierbij moet in noordelijk verband worden samengewerkt - in het college aan de orde geweest. Noord-Nederland loopt op dit punt redelijk voorop, ook al gaat het trager dan verwacht.
In toenemende mate zal sprake zijn in de stukken van een integrale benadering van kwaliteit en kwantiteit van water. Er is hier sprake van een groeiproces.

De heer KUIPER heeft al vele malen gepleit voor een meer integrale benadering. De voorganger van de gedeputeerde heeft dat ook steeds toegezegd, maar nog steeds komt het spijtig genoeg niet naar voren in de teksten.

Mevrouw KLIP belooft haar best te zullen doen, maar dan wel in het besef dat de waterschappen andere verantwoordelijkheden hebben dan de provincie. Daartussen moet wel onderscheid worden gemaakt.
Dat de Energienota niet in juni maar in september zal worden behandeld, heeft te maken met de portefeuillewisseling. Ambtelijk heeft men zich aan het tijdpad gehouden. Het voordeel van uitstel is dat alle opmerkingen kunnen worden meegenomen in de definitieve versie.
Spreekster zegt toe de vragen over de tekorten bij de uitvoering saneringsprogramma industrielawaai schriftelijk te zullen beantwoorden.

Mevrouw EDELENBOSCH merkt op dat ten behoeve van de verplaatsingsregeling agrarische bedrijven eenmalig € 1 miljoen extra is gestort en dat er in het budget Vitaal Platteland ook een budget is geparkeerd. Via de Voorjaarsnota is duidelijk geworden dat het budget binnen het ontschotte potje voor een

deel wordt gebruikt ter realisering van de afspraken met de minister over de landbouwdoelen. Spreekster kan niet zeggen hoe het staat met de besteding van de € 1 miljoen omdat dit via de DLG en het Groenfonds loopt. Dat wordt meegenomen in de onderhandelingen over het gebiedsgericht beleid. De regeling met het Groenfonds is pas eind 2004 tot stand gekomen.
Buiten scholennetwerken komt er weinig van de grond als het gaat om het Leren voor Duurzaamheid. Het betreft hier een gemeentelijke taak en de gemeenten zitten op dit moment slecht in de slappe was. Als natuur- en milieueducatie via de scholennetwerken ook in gevaar komt, dient de provincie haar verantwoordelijkheid te nemen. Spreekster vindt dit erg belangrijk, al was het maar omdat erg veel leerkrachten enthousiast meedoen aan die scholennetwerken. Er is één gemeente - te weten Westerveld - die geen scholennetwerk meer heeft; deze gemeente doet er helemaal niets meer aan, maar dan is het niet de provincie die deze taak helemaal overneemt. Hoogeveen heeft vergeefs geprobeerd een eigen duurzaamheidscentrum op te richten en heeft zich alsnog bij het scholennetwerk aangesloten.
In antwoord op de vraag naar de ontgrondingenvergunning in Zuidwest-Drenthe merkt spreekster op dat de gemeenteraad van De Wolden enige weken heeft besloten, het bestemmingsplan aan te passen. Spreekster begrijpt, lezende de tekst op pagina 92, de vraag van de heer Smidt. De provincie is naarstig op zoek naar externe financiering van groenontwikkeling, maar dat heeft op zich niets van doen met aankopen in het kader van de Natuurbeschermingswet. Aan dat laatste zijn wel kosten verbonden. De provincie gaat immers voorlopig het loket voor haar rekening nemen en heeft drie jaar de tijd om beheerplannen te maken voor diverse gebieden.

De heer SMIDT zegt dat de provincie daar geld voor krijgt.

Mevrouw EDELENBOSCH veronderstelt dat de heer Smidt weet hoe het Rijk op dit punt opereert. Zij zegt toe hierop schriftelijk terug te zullen komen.
€ 45.000,-- per ha EHS-grond is inderdaad erg veel. Er zitten overigens nogal wat aspecten vast aan grondaankoop, bijvoorbeeld als het gebeurt in het kader van kavelruil. Bijkomende kosten en de rente van de voorfinanciering worden verdisconteerd in de hectarekosten.

De heer SMIDT vindt het EHS-beleid op deze manier wel erg duur worden.

Mevrouw EDELENBOSCH wijst erop dat bij het realiseren van de EHS niet alleen gaat om een vergoeding aan de boeren. Er zijn nogal wat additionele kosten. In de kosten van wegenaanleg moeten voortaan ook allerlei flora- en faunavoorzieningen worden verdisconteerd.

De heer SMIDT zou het op prijs stellen als een en ander op papier werd gezet.

TWEEDE TERMIJN

De heer S. de JONG trekt uit de tekst op pagina 72 de conclusie dat hoge achtergrondconcentraties de oorzaak waren van overschrijding van de norm voor fijnstof langs enkele drukke wegen in Emmen, Meppel en Hoogeveen. Dat kan het antwoord zijn op vragen hierover van de heer Bossina en mevrouw Van de Vijver. Bovendien staat er op dezelfde pagina dat er in 2004 geen overschrijdingen van risiconormen zijn geweest. Er hoefde dus ook niet te worden gerapporteerd.
Het is jammer dat de Energienota pas in september verschijnt. Kan de gedeputeerde al een klein tipje van de sluier oplichten als het gaat om windenergie?

De VOORZITTER meent dat dit laatste punt beter aan de orde kan worden gesteld bij de behandeling van de Voorjaarsnota.

Mevrouw KLIP antwoordt dat over 2003 in overleg met het ministerie van VROM niet is gerapporteerd over het Besluit luchtkwaliteit. In Drenthe was geen sprake van specifieke knelpunten waarop provincie

of gemeenten direct invloed zouden kunnen uitoefenen. Over 2004 zal nog gerapporteerd worden. Het ministerie zal met een reactie komen op het rapport.

Mevrouw EDELENBOSCH merkt nog op dat de verwervingskosten van EHS-hectares lager zijn dan de heer Smidt veronderstelt. Zij zegt toe een en ander op een inzichtelijke wijze op papier te zetten.

**13. Statenstuk 2005-187; Jaarstukken 2004**

**Inspreekrecht**

De heer LEEVER spreekt in namens Groenraedt (zie bijlage 2).

De heer HUNZE (agrarisch ondernemer te Beilen) spreekt de volgende tekst uit:
"Enkele weken gelegen las ik in een bekende noordelijke krant een artikel van een landschapsarchitect uit Rotterdam. Helaas ben ik niet meer in het bezit van het artikel en ontbrak het mij aan de tijd om het nog weer even na te zoeken, maar de kern van dat verhaal was dat er in het Drents-Groningse gebied meer natuur moet komen waar wolven en het liefst ook beren weer hun toevlucht zouden kunnen zoeken. Als agrarische ondernemer met opgroeiende en studerende kinderen maak ik mij hier zorgen over. Niet omdat ik geen voorstander ben van natuur en recreatie maar omdat ik als ondernemer weet dat er economische activiteiten moeten zijn om geld uit de markt te halen. Daarom ben ik met andere agrarische ondernemers bezig vorm en inhoud te geven aan een windpark ten noorden van Beilen. Het zal onze bedrijven een impuls geven als wij met windenergie aan de slag kunnen. Om in de agrarische sector overeind te blijven, is schaalvergroting een alternatief, maar door wet- en regelgeving heeft dit zijn beperkingen. Door middel van windenergie kunnen wij blijven voortbestaan, niet alleen onze bedrijven maar ook onze plattelandsgemeenschap. Als ondernemers zien wij mogelijkheden om de gemeenschap er positief bij te betrekken. Ik zou zeggen: van "nimby" naar "pimby", oftewel van "not in my backyard" naar "please in my backyard".
Ik lees regelmatig dat het Noorden achterblijft. Of dat terecht wordt gezegd, weet ik niet. Wel weet ik dat de ontwikkeling van windenergie verder gaat. Het kan ons helpen om onze bedrijven te ontwikkelen en zodoende economische activiteiten in het Noorden mogelijk te maken en te houden. Ik hoop van harte dat de commissie niet te veel beren op de weg ziet en windenergie een kans wil geven in haar besluitvorming. Ook hoop ik dat de provincie de taakstelling van 15 MW loslaat en meer ruimte zal creëren voor windenergie. Wij als agrarische ondernemers zijn er klaar voor."

De heer HORNSTRA stelt vast dat er tijdens de algemene beschouwingen veel lovende woorden zijn gesproken over de Voorjaarsnota. Het lijkt erop of alle partijen mee willen doen aan de coalitie. Als dat zou leiden tot heel veel goede voorstellen, is dat natuurlijk prachtig. Succes heeft vele vaders.

De heer WIJBENGA zegt dat de heer Hornstra de CDA-fractie ambities aanmeet die er echt niet zijn.

De heer HORNSTRA vervolgt zijn betoog met enkele opmerkingen over windenergie. Bij de behandeling van het POP heeft de PvdA-fractie een motie opgesteld waarin het college werd gevraagd om voor 1 januari 2006 met een plan van aanpak te komen voor een park bij Coevorden. Het lijkt erop dat dat plan van aanpak er komt. In de motie stond ook dat de discussie over het halen van de taakstelling van 15 MW nog niet gesloten is en dat het eventueel iets meer kan zijn. Het lijkt spreker dat bij de discussie over de $CO_2$-normen ook het aspect van windenergie moet worden betrokken. Er moet uiteraard zorgvuldig worden omgegaan met het natuurlijk en cultuurhistorische landschap. Niet alle plekken zijn geschikt voor windmolenparken, maar zijn fractie gaat de discussie over alternatieve energie niet uit de weg. De uitspraak van minister Brinkhorst dat van het Rijk geen subsidies voor de ontwikkeling van windenergieprojecten meer zijn te verwachten, geeft overigens te denken. Gelukkig willen ook andere fracties in de staten de discussie aangaan over windenergie. Dat Groenraedt er als de kippen bij is om haar mening te laten horen, is begrijpelijk, maar het is niet sprekers bedoeling om inhoudelijk te reage-

ren op die mening of op het initiatief van de heer Hunze uit Beilen. Die inhoudelijke discussie kan beter worden gevoerd als de Energienota op de agenda staat.
Spreker dankt het college voor de snelle reactie van het college in de vorm van een budget van € 200.000,-- voor een onderzoek naar de oorzaken en mogelijke oplossingen van het fijnstofprobleem. Uitgangspunt van VVD en PvdA is dat Drenthe niet op slot mag worden gezet. Bezien moet worden waar de (veilige) kansen liggen. Hij realiseert zich dat een van de uitkomsten kan zijn dat op een aantal plaatsen weinig of niets meer mogelijk is. Telkens weer moet de provincie zich afvragen wat zij wil en wat mogelijk is. Al bij het ontwikkelen van nieuwe plannen moet worden nagegaan of er eventuele luchtkwaliteitbarrières kunnen ontstaan. Dat is al winst van de tot nu toe gevoerde discussie.
De motie van GroenLinks over groene beleggingsfondsen heeft de sympathie van de PvdA-fractie. De gedeputeerde heeft al gezegd dat het op deze manier niet kan, maar de heer Kuiper zal er straks ongetwijfeld nog iets over zeggen.
De OPD heeft een motie ingediend over de ziekte van Lyme. Spreker wil dit probleem bepaald niet onderschatten, maar hij vraagt zich wel af wat de meerwaarde is van deze motie. Het lijkt hem dat er al genoeg informatie is te krijgen over deze ziekte.
De heer Haikens zal mede namens de PvdA-fractie enkele vragen stellen over de positie van jonge boeren.

De heer HAIKENS wil inderdaad graag terugkomen op de positie van de jonge boeren in Drenthe. Het DAJK (Drents Agrarisch Jongeren Kontakt) heeft hierover onlangs nog een brief geschreven terwijl in de Landbouwkrant van afgelopen week stond dat Drenthe € 250.000,-- beschikbaar stelt voor jonge boeren. De reactie van de voorzitter van het DAJK was: dat is meer dan wij gedacht hadden. Kan de gedeputeerde nu volstrekte helderheid bieden? Van de technische toelichting van de gedeputeerde van enige tijd geleden hebben enkele fractiegenoten de indruk overgehouden dat het voor elkaar is.
De kans is zeer groot dat enkele agrarische bedrijven in de problemen komen als gevolg van het WAV- of het EHS-beleid. Er zijn diverse mogelijkheden denkbaar om aan die problemen tegemoet te komen. Te denken valt aan samenwerking op het gebied van mechanisatie of de algemene bedrijfsvoering. Ook kan worden gedacht aan opsplitsing van bedrijven en aan uitbreiding in gebieden waar meer is toegestaan. Samenwerkingsvormen kunnen de ontwikkelingsmogelijkheden van die bedrijven vergroten. Spreker pleit niet voor een structurele subsidie, maar denkt meer aan een pilot of een of meer plaatsen.

De heer KUIPER zegt hier sympathiek tegenover te staan, maar wijst erop dat er ook na clustering bedrijven zullen zijn met te weinig perspectief. Hoe denkt de heer Haikens daarmee om te gaan?

De heer HAIKENS beaamt dat niet de problemen van alle bedrijven op deze manier kunnen worden opgelost. Er zijn ook bedrijven die geen behoefte hebben om te groeien en die keuzen maken die wel passen binnen het gebied. Hij heeft het oog op bedrijven die wel willen groeien maar de mogelijkheden daarvoor niet hebben. Misschien dat bepaalde samenwerkingsvormen die mogelijkheden wél bieden en dat er een voorbeeldfunctie voor andere bedrijven ontstaat. Er zijn meerdere wegen die naar Rome leiden om die bedrijven weer perspectief te bieden.

Ook mevrouw STOEL staat sympathiek tegenover het voorstel van de heer Haikens, maar vraagt zich af hoe hij de uitwerking ziet. Welke rol zou de provincie hierin kunnen spelen?

De heer HAIKENS antwoordt dat sommige initiatieven een steuntje in de rug kunnen gebruiken. Als het provinciale beleid ertoe leidt dat sommige bedrijven in de problemen komen, zou de provincie er ook aan kunnen bijdragen om mee te denken over mogelijke oplossingsrichtingen.
Er worden nogal forse subsidies gegeven om de vermarkting van biologisch geteelde producten te activeren. Hij vindt dat op dit punt enige terughoudendheid moet worden betracht. De grenzen van de provinciale verantwoordelijkheid komen hier nadrukkelijk in beeld.

De heer KUIPER herinnert eraan dat ook de VVD heeft ingestemd met projecten om de afzet van biologische landbouwproducten te bevorderen. Wordt die lijn nu verlaten?

De heer HAIKENS antwoordt ontkennend. Afzetbevordering is essentieel, maar de vraag dient te worden gesteld of door deze vorm van subsidiëring de grenzen van de provinciale verantwoordelijkheid niet in beeld komen. De VVD-fracties is er geen voorstander van om winkelketens te subsidiëren om een schap open te stellen voor biologische landbouwproducten.

De heer WIJBENGA vraagt of de heer Haikens aanwijzingen heeft dat schappen bij winkelketens worden gesubsidieerd. Dat kan natuurlijk niet de bedoeling zijn.

De heer HAIKENS heeft willen aangeven waar voor zijn fractie de grens ligt. Het lijkt hem dat hij altijd die mogelijkheid moet hebben. Hij heeft geen aanwijzingen dat er provinciaal geld wordt gebruikt om schappen voor biologische landbouwproducten te subsidiëren.

De heer SMIDT denkt dat het college voornemens is om ter implementatie van de nieuwe Natuurbeschermingswet met een nota te komen. Het is van groot belang dat de beheerplannen voor de Habitatgebieden er zo snel mogelijk komen voorzover de provincie hierin een rol speelt. Als Staatsbosbeheer eigenaar is, moet overigens het Rijk beheerplannen opstellen. Dat kan voor Habitatgebieden met drie eigenaren nogal lastig worden. In een beheerplan staan de beschermde waarden, de gewenste maatregelen en de effecten van de bestaande functies op het na te streven doel. Als zo'n plan er niet is, treedt het voorzorgsprincipe in werking, hetgeen betekent dat elke initiatiefnemer in de nabijheid van zo'n gebied een lang vergunningverleningstraject moet doorlopen. Het betekent ook dat gemeenten bij het vaststellen van hun bestemmingsplannen in het ongewisse verkeren als die plannen moeten worden getoetst aan de Habitatrichtlijn. Drenthe kent nogal wat verouderde bestemmingsplannen buitengebied en het zou heel vervelend zijn als het ontbreken van beheerplannen dat proces nog verder vertraagt. In de begroting 2006 dient ruimte te worden gemaakt voor het zo snel mogelijk realiseren van de beheerplannen voor de Habitatgebieden.
De minister heeft gekozen voor robuuste ecologische verbindingen. Kennelijk was er tijdens de algemene beschouwingen sprake van een misverstand. De gedeputeerde zegt terecht dat het heroverwegen van robuuste verbindingszones niet aan de orde is, maar spreker heeft de indruk dat het met name ging om de kleine ecologische verbindingen. Als de minister budgettaire argumenten had gebruikt voor zijn keuze, had spreker er begrip voor gehad dat de gedeputeerde probeert de kleine verbindingszones alsnog te realiseren. De minister gaf echter duidelijk aan dat die zones op het gebied van biodiversiteit te weinig brengen, te veel kosten en te veel nadelen hebben voor de omringende functies. Daarom wil hij ermee stoppen. Toch is de gedeputeerde voornemens ook de kleine verbindingszones te realiseren op grond van de oude budgettaire voorzieningen. Denkt zij dat dat mogelijk is zonder in de oude financiele verantwoordelijkheid van de rijksoverheid te treden?

De heer BOSSINA sluit zich wat betreft de windenergie aan bij het betoog van de heer Hornstra. Tijdens de behandeling van de Energienota kunnen dan ook mogelijke alternatieven aan de orde komen.
De Milieufederatie Drenthe maakt zich grote zorgen over de teruggang van gemeentelijke activiteiten op het gebied van duurzaam bouwen en energiebesparing in bestaande bouw. Deelt de gedeputeerde die zorgen? Ziet het college hier een taak voor de provincie?

Mevrouw WESTERKAMP merkt allereerst op dat een digitale enquête een grote betrokkenheid liet zien van de Drentse bevolking bij het milieubeleid. Dat is een goede ontwikkeling die perspectief biedt voor een beleid, gericht op het realiseren van een schone leefomgeving.
Wat betreft de duurzame energie zet de PvdA-fractie de deur open voor een aanpassing van het POP. Tijdens de algemene beschouwingen werd zelfs voorgesteld om 44 windmolens te plaatsen.

De heer HORNSTRA wijst erop dat bij de behandeling van POP II een motie is aangenomen waarin staat dat de mogelijkheid om meer te doen niet mag worden uitgesloten. Hij wil graag dat bij de behandeling van de Energienota wordt gesproken over de praktische invulling daarvan. Over de wil en de mogelijkheden daartoe wil hij graag een discussie.

De heer WESTERKAMP merkt vervolgens op dat de PvdA-fractie van mening is dat in 2006 het project in Coevorden moet worden gerealiseerd. In de jaarrekening en de Voorjaarsnota wordt echter het jaartal 2010 genoemd.

De heer HORNSTRA wil deze uitspraak nuanceren in die zin dat zijn fractie heeft gezegd dat voor 1 januari 2006 duidelijk moet zijn dat er bij Coevorden iets wordt gerealiseerd. Als dat niet zo is, liggen allerlei andere wegen open.

Mevrouw WESTERKAMP blijft van mening dat er sprake is van een verschuiving in het denken. Als je meer windmolens wilt plaatsen, zul je ook moeten bezien welke mogelijkheden het POP biedt. Zij is overigens met de heer Hornstra van mening dat dit onderwerp zich uitstekend leent voor bespreking als de Energienota aan de orde is. Daarnaast zal er moeten worden ingezet op energiebesparing in huishoudens. Op dit gebied zijn er nog geen projecten gaande. Met name zou moeten worden gekeken naar de huishoudens met een lager inkomen.
Is er voldoende geld voor revitalisering van bedrijventerreinen en de daarbij behorende bodemsanering? In dit verband wordt ook de mogelijkheid genoemd om SNN-middelen in te zetten, maar spreekster heeft begrepen dat deze mogelijkheid wordt afgebouwd nu deze middelen worden gebruikt voor ander beleid. Wie is overigens de trekker van deze agenda? Wie kan waarop worden aangesproken? En hoe en wanneer worden de staten betrokken bij de agenda van de steden?
Duurzaamheid is een belangrijk onderdeel van het parkmanagement. Het college schrijft dat met de volgende fase is begonnen. Kan de gedeputeerde het bericht bevestigen dat dit beleid niet erg voorspoedig verloopt?
Ten slotte vraagt spreekster naar de stand van zaken met betrekking tot de sanering van gasfabrieklocaties.

De heer HORNSTRA vraagt of mevrouw Westerkamp blij is dat tijdens de behandeling van de Energienota ook over windenergie zal worden gediscussieerd.

Mevrouw WESTERKAMP vindt het belangrijk dat naast windenergie ook andere maatregelen die duurzame energie bevorderen aan de orde komen.

De heer HORNSTRA is het daarmee eens maar vraagt zich af of het CDA nu ook voorstander is van een inhoudelijke discussie over windenergie in Drenthe.

Mevrouw WESTERKAMP antwoordt dat zeker zal moeten worden gesproken over de vraag of in 2006 het project in Coevorden kan worden gerealiseerd. Windenergie is echter één van de middelen om duurzame energie te bevorderen. Als blijkt dat het beleid op dit punt moet worden herzien, is de CDA-fractie uiteraard bereid om deel te nemen aan de discussie.

De heer HORNSTRA is blij dat nu ook het CDA verder wil praten over windenergie in Drenthe.

De heer WIJBENGA kan zich vinden in het voorstel van de heer Haikens om de mogelijkheden van clustervorming van agrarische bedrijven te onderzoeken. In andere bedrijfstakken doet dit fenomeen zich ook voor. De vraag is natuurlijk wel welk deel van de problematiek wordt opgelost en welke regietaak de provincie hier kan hebben.
Vanaf 2007 gaat er het nodige gebeuren met het investeringsbudget voor het landelijk gebied. Het CDA heeft tijdens de algemene beschouwingen voorgesteld om hierover een werkconferentie te organiseren

voordat er spijkers met koppen worden geslagen. De gedeputeerde zei dat men daar niet al te hoge verwachtingen van moet hebben, omdat er ongetwijfeld meer plannen zullen zijn dan geld. Dat is voor spreker aanleiding om dit voorstel nog eens te doen want dit betekent dat de staten nog duidelijker moeten zijn in het stellen van prioriteiten bij het besteden van het budget. Hij hoort graag hoe andere fracties hierover denken. Voor die werkconferentie zouden dan instanties moeten worden uitgenodigd die op de een of andere manier betrokken zijn bij het landelijk gebied.
Ten slotte wil spreker graag duidelijkheid over een eventuele provinciale bijdrage aan het DAJK. Zijn fractie staat in beginsel positief tegenover het verzoek van het DAJK om financiële ondersteuning.

De heer KUIPER zegt het belangrijk te vinden dat er verder wordt gediscussieerd over de mogelijkheden van windenergie. De excursie naar Duitsland leverde verrassende gezichtspunten op. De fractie van GroenLinks neemt het initiatief om samen met de GroenLinks-fracties in het noorden en de Grünen enkele specifieke windenergielocaties in Duitsland te bezoeken. Als er belangstelling voor is, kan hiernaar natuurlijk ook in breder verband worden gekeken. Over windenergie moet niet alleen intern worden gesproken. Bij de discussie zouden ook enkele relevante maatschappelijke organisaties moeten worden betrokken. Hierover zijn al de nodige contacten geweest en gebleken is dat dit niet onbespreekbaar is. Hopelijk zal een en ander nog voor de behandeling van de Energienota plaatsvinden.
De achterliggende tekst van de OPD bij de motie over de Lymeziekte kan tot enige hilariteit aanleiding geven. Dat betreft de passage over de noodzaak om de zangvogelstand uit te breiden om ervoor te zorgen dat er meer insecten worden gegeten. De motie heeft overigens weinig meerwaarde omdat het al bestaand beleid is.
De fractie van GroenLinks heeft in een motie voorgesteld om een landschapsfonds in te stellen, vergelijkbaar met een initiatief op het landgoed Twickel in Twente. De essentie van het voorstel is dat er een beleggingsfonds wordt gecreëerd waarin een aantal deelnemers zijn vertegenwoordigd. In Twente zitten de waterschappen er voor € 400.000,-- in, de provincie voor € 750.000,-- en het Rijk voor € 2 miljoen. Dat wordt omgezet in obligaties. De vergoeding per ha is ongeveer € 1200,--. Dat is realiseerbaar met een fondsrendement van 4%. 140 ha kan op deze manier onderwerp van de regeling worden. Ook gemeentes wordt gevraagd een bijdrage te geven via de toeristenbelasting en een bedrag per verkochte kavel voor nieuwbouw. Op deze manier kunnen boeren geheel of gedeeltelijk worden ingeschakeld voor duurzame landbouw, de teelt van andere gewassen en groene diensten. Bij dit laatste valt onder andere te denken aan landschapsbeheer, toeristische routes, houtwallen en natuurlijke waterzuivering. Op deze manier kan weer perspectief worden geboden aan deze boeren. Bij dit alles zou ook het voorstel van de VVD met betrekking tot de clustering van bedrijven die in de problemen komen als gevolge van het WAV-beleid kunnen worden betrokken.

De heer SMIDT wijst erop dat tijdens een IPO-conferentie over dit onderwerp naar voren is gebracht dat deze constructie de nodige juridische problemen kent. Doen die problemen zich ook voor in het voorstel van de heer Kuiper?

De heer KUIPER antwoordt dat in een KPMG-onderzoek wordt ingegaan op de (on)mogelijkheden op dit punt. Dit onderzoek is te vinden op de website van deze organisatie. Het moet mogelijk zijn een vertaalslag te maken naar de Drentse situatie. Graag verneemt hij van de andere fracties hoe zij hierover oordelen. Kan het college nog even aangeven wat er precies wordt bedoeld met de juridische belemmeringen? GroenLinks stelt overigens niet voor om direct te gaan starten, maar om na te gaan wat de mogelijkheden zijn in de Drentse situatie.

De heer BAAS wenst het college veel succes in zijn onderhandelingen met het Rijk en via het Rijk met de EU over het verwerven van fondsen. Er zal veel worden gevraagd van de onderhandelingsvaardigheid van het college.
Vastgesteld kan worden dat de Don Quichotte-houding van de staten tegenover windenergie wat minder wordt. Er ontstaan zo langzamerhand openingen om wat anders met windenergie om te gaan. Daartoe

geven ook technische ontwikkelingen op dit terrein aanleiding. Sprekers fractie staat daar zeker niet afwijzend tegenover en zal hierop graag terugkomen bij de behandeling van de Energienota.
Ook staat spreker positief tegenover de motie van GroenLinks met betrekking tot een landschapsfonds. Het is goed dat hierover verder wordt nagedacht. Hetzelfde geldt voor het voorstel van de VVD met betrekking tot het clusteren van boerenbedrijven.

Mevrouw EDELENBOSCH zegt zich niet te herkennen in het artikel in het Landbouwblad over subsidie aan het DAJK. De provincies zijn van oordeel dat in principe de rijksoverheid verantwoordelijk is voor een generieke regeling voor bedrijfsopvolgingsproblemen en aanverwante zaken. Inmiddels doen voor 2005 twee provincies mee, terwijl meerdere provincies iets op de plank hebben liggen voor de volgende tender. Zij overweegt ook om hiervoor in de komende periode € 100.000,-- uit te trekken. In een gesprek met het DAJK zal zij echter vragen of men er liever niet iets anders mee doet omdat zij van verschillende kanten het advies krijgt dat er beter andere dingen mee kunnen worden gedaan. Als men toch vasthoudt aan deze regeling, kan dat voor één jaar. Brussel heeft het overigens nog niet goedgekeurd. Brussel was bereid, het bedrag van de minister te verdubbelen, maar als de gezamenlijke provincies ook nog eens hetzelfde bedrag op tafel leggen, is het nog maar de vraag of Brussel daartoe nog steeds bereid is.

De heer WIJBENGA denkt dat het Brussel vooral gaat om de vraag of op deze manier wel individuele landbouwbedrijven mogen worden gesubsidieerd. Daarop is ondertussen "ja" gezegd. De regeling wordt overigens niet veranderd, er wordt alleen wat meer geld in gestopt. De houding van Brussel is hier niet meer aan de orde.

Mevrouw EDELENBOSCH is het op dit punt niet eens met de heer Wijbenga. Als de provincies in 2007 de rijksbijdrage verdubbelen, kan de Europese bijdrage in gevaar komen. Zij hoort overigens graag de mening van de Drentse jonge agrariërs zelf.
Tijdens de algemene beschouwingen heeft spreekster zich al positief uitgelaten over het voorstel met betrekking tot de clustering van landbouwbedrijven. Het college zal op dit punt geen afwachtende houding aannemen.
Subsidiëring ten behoeve van versterking van de keten van biologische landbouw heeft geenszins de bedoeling om winkelbedrijven te subsidiëren. De subsidiëring is gericht op versterking van samenwerking tussen individuele boeren, de vermarkting, de verwerking en de verkoop.
Als de nieuwe Natuurbeschermingswet van kracht is, zullen zo snel mogelijk beheerplannen worden opgesteld. Het is overigens zeer de vraag of dat binnen een jaar zal kunnen, maar zo nodig zal daarvoor al op de begroting 2006 geld worden gereserveerd. De gemeenten hebben de verantwoordelijkheid daar erg dicht bij te zitten omdat zij worden geconfronteerd met de grenzen van hun mogelijkheden.
De discussie met het ministerie over de financiering van ecologische en robuuste verbindingszones loopt nog. De provincie is niet van plan om ecologische verbindingszones aan te vatten als de minister ze niet financiert. Ook de minister moet zich het belang realiseren van een betrouwbare overheid. Voor het overige zijn er in de provincie de nodige politiek-bestuurlijke afspraken gemaakt.

De heer SMIDT wijst erop dat de minister de ecologische verbindingszones heeft gediskwalificeerd.

Mevrouw EDELENBOSCH zegt dat de minister argumenten zoekt om zijn beleid te ondersteunen. Er zullen ongetwijfeld kleine ecologische verbindingszones zijn met een geringe bijdrage aan de biodiversiteit, maar er zullen ook verbindingszones zijn die dat wel hebben. Deze discussie komt overigens terug.

De heer SMIDT vraagt zich af of het zinvol is in Drenthe een instrument in de markt te zetten waarvan de minister zegt dat het weinig nut heeft. Dat kan een verkeerd beeld creëren voor buitenstaanders.

Mevrouw EDELENBOSCH merkt op dat al de nodige afspraken zijn gemaakt met mensen die gebruik willen maken van voorzieningen in het kader van agrarisch natuurbeheer in ecologische verbindings-

zones. Met de minister is afgesproken dat hij deze afspraken nog zal honoreren en ook daarom begrijpt zij niet zijn opmerkingen over het ontbreken van ecologisch nut van die zones.
De heer Wijbenga heeft een werkconferentie voorgesteld over de besteding van het budget voor het landelijk gebied. Het college zal aan de hand van een hoofdlijnennotitie met de partners praten over hun plannen in de komende zeven jaar en over de vraag hoeveel geld zij daarvoor overhebben. Het investeringsbudget voor het landelijk gebied is gekoppeld aan doelen van het Rijk en de EU. Daarnaast kan dan nog geld van de provincie, de waterschappen, de gemeenten en particuliere organisaties worden gelegd. Het is aan de staten om te besluiten of naast dit alles nog een werkconferentie moet worden belegd.

De heer KUIPER wijst erop dat de provincie op dit terrein een coördinerende rol heeft en die verantwoordelijkheid ook moet invullen.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat de staten uiteraard de gelegenheid krijgen zich te buigen over de resultaten van het overleg met de partners. Als de staten het proces dichttimmeren, komt het ontpotten en ontschotten ook weer in een ander daglicht te staan.
Spreekster staat op zich positief tegenover het door GroenLinks voorgestelde landschapsfonds. De provincie volgt de ontwikkelingen met betrekking tot de Ooij-polder nauwgezet. Zij zegt toe na te zullen gaan of de ontwikkelingen in het landgoed Twickel kunnen worden vertaald naar de Drentse situatie.
Zij dankt ten slotte de heer Baas voor het feit dat hij het college succes wenst in de diverse onderhandelingen.

*(Mevrouw Edelenbosch verlaat de vergadering)*

Mevrouw KLIP kan zich goed vinden in de benadering om de kwestie van de windenergie aan de orde te stellen tijdens de behandeling van de Energienota. Daarbij zal dan ook moeten worden gesproken over de noodzakelijke combinatie van duurzame energie en energiebesparing. Wel wijst zij erop dat POP II nog geen jaar geleden is vastgesteld en dat de Energienota zich conformeert aan dat beleidsstuk. Het spreekt echter vanzelf dat de gedachtenontwikkeling niet stilstaat.
De benadering van de fijnstofproblematiek kent drie stappen: een onderzoek, een plan van aanpak en het daarop afgestemde provinciale beleid. Deze drieslag zal bij elke nieuwe fase bij de staten terugkomen. Niemand zal willen dat Drenthe op slot gaat, maar men zal begrijpen dat de volksgezondheid hoog in het vaandel staat bij het college.
Spreekster deelt de zorgen van de Milieufederatie Drenthe over de teruggang in gemeentelijke activiteiten op het terrein van duurzaam bouwen. Het convenant duurzaam bouwen wordt op dit moment geëvalueerd. Het is de bedoeling dat gemeenten met de bespaarde gelden meedoen in projecten op het gebied van energie en energiebesparing. Daar heeft duurzaam bouwen van alles mee te maken. In gesprekken met de gemeenten wordt erop gewezen dat het niet de bedoeling is om de in dit verband gemaakte afspraken niet na te komen. De provincie kan in ieder geval een enthousiasmerende rol spelen en een voorbeeldfunctie vervullen. Spreekster wijst in dit verband op het televisieprogramma "Onder de pannen", de vier trajecten waarop de provincie met scholen bezig is, de voorbeeldrecreatiewoningen en het feit dat de consulent duurzaam bouwen de komende jaren een belangrijke rol zal blijven spelen.

De heer KUIPER staat sympathiek tegenover deze activiteiten, maar wijst erop dat het college in het kader van de beoordeling van bestemmingsplannen de mogelijkheid heeft om gemeenten te wijzen op de noodzaak van duurzaam bouwen.

Mevrouw KLIP is het daarmee eens. In het "Programma Stad" wordt daaraan dan ook de nodige aandacht besteed. Naar de vraag of dat in de praktijk ook zo uitpakt, moet bij voortduring worden gekeken.
Mevrouw Westerkamp heeft de noodzaak van energiebesparing in huishoudens aan de orde gesteld. De overheid heeft in het verleden al de nodige informatie verschaft over het nut van HR-ketels, spaarlampen enz. Een van de activiteiten in het kader van het LED-project (Liberalisering Energie Drenthe) is

gericht op informatievoorziening aan huishoudens per 1 januari 2006. Essentieel is dat ook gemeenten hieraan meedoen.
Gedeputeerde Haarsma is de eerstverantwoordelijke voor de revitalisering van bedrijventerreinen. Spreekster kan geen antwoord geven op de vraag of er voldoende middelen zijn voor het bodemsaneringsbeleid. Het gaat om het schrikbarende aantal van 46.500 locaties in de provincies, waarvan er ongeveer 2500 moeten worden aangepakt door middel van zware en minder zware beheersmaatregelen. De provincie maakt telkens afspraken voor een periode van vier jaar met het ministerie. Voor de periode 2005-2009 zijn de nodige financiële afspraken gemaakt. Het gaat overigens ook om locaties in het landelijk gebied. Begonnen wordt met de meest urgente problemen. Het lijkt spreekster dat het gedeputeerde Schaap degene is die een antwoord kan geven op de vraag naar de inzet van SNN-middelen. Het parkmanagementbeleid gaat voorspoediger dan mevrouw Westerkamp veronderstelt. Er is een overkoepelende organisatie die de lokale organisaties ondersteunt. De staten zullen op niet al te lange termijn geïnformeerd over de stand van zaken.
De sanering van de gasfabrieklocatie Coevorden is inmiddels voortvarend van start gegaan. Het overleg met Meppel is nagenoeg afgerond terwijl er met de betrokken partijen in Assen nog overleg wordt gevoerd over een convenant.

De VOORZITTER geeft de insprekers de gelegenheid voor een nadere reactie.

De heer LEEVER heeft begrepen dat het dichtkraaien door minister Brinkhorst van de subsidiekraan vooral voor grootschalige offshore windenergie geldt. Het beleid van de minister hoeft naar sprekers mening geen gevolgen te hebben voor de realisatie van windenergie op land.

De VOORZITTER constateert dat dit agendapunt afdoende is behandeld. In overleg met de fractie van de PvdA is besloten agendapunt 14 (brief van Milieufederatie Drenthe over verdroging) door te schuiven naar de volgende commissievergadering.

**15. Sluiting**

De voorzitter sluit om 14.35 uur de vergadering.

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie Milieu, Water en Groen van 20 juni 2005.

,voorzitter

,commissiegriffier

TOEZEGGINGEN

gedaan in de vergadering van de Statencommissie Milieu, Water en Groen, gehouden op 23 mei 2005 in het provinciehuis te Assen.

Pagina

5 Mevrouw EDELENBOSCH zegt toe de staten een afschrift van de brief aan Kritisch Faunabeheer over vergunningverlening vossenjacht te sturen.

14 Mevrouw EDELENBOSCH zegt toe de commissie te zullen informeren over de uitkomsten van het overleg met de minister over het bestuurlijk en juridisch akkoord van de verbindingszones.

22 Mevrouw KLIP zegt toe schriftelijk te zullen antwoorden op de vraag waarom er in 2004 niet is gerapporteerd aan het ministerie van VROM over de luchtkwaliteit.

22 Mevrouw KLIP zegt toe de vragen over de tekorten bij de uitvoering saneringsprogramma industrielawaai schriftelijk te zullen beantwoorden.

23 Mevrouw EDELENBOSCH zegt toe schriftelijk terug te zullen komen op de positie van de provincie in het kader van de nieuwe Natuurbeschermingswet.

24 Mevrouw EDELENBOSCH zegt toe de staten te informeren over de verwervingskosten van EHS-hectares.

30 Mevrouw EDELENBOSCH zegt toe na te zullen gaan of de ontwikkelingen in het landgoed Twickel kunnen worden vertaald naar de Drentse situatie.

30 Mevrouw KLIP zegt toe dat de commissie na iedere nieuwe fase van de fijnstofproblematiek, onderzoek, plan van aanpak en beleid, zal worden geïnformeerd.

31 Mevrouw KLIP zegt toe dat de staten op niet al te lange termijn worden geïnformeerd over de stand van zaken met betrekking tot het parkmanagementbeleid.

provincie Drenthe

# Verslag

**van de vergadering van**
**provinciale staten van Drenthe**

gehouden op 15 juni 2005

**INHOUD**


Opening 5
Mededelingen 5
Ingekomen stukken 5
Vaststelling van de agenda 6
Vaststelling verslag 6
Mondelinge vragen 6
Benoeming leden in commissies 6
Voorstellen 6
Statenstuk 2005-185; Jaarstukken 2004 6
Statenstuk 2005-186; Nota reserves en voorzieningen 2005 12
- Amendement 1 *(Aangenomen)* 13
- Motie 2 *(Verworpen)* 15
Statenstuk 2005-187; Voorjaarsnota 2005 24
- Motie A (*Ingetrokken)* 25
- Motie B *(Ingetrokken)* 25
- Motie C *(Aangenomen)* 25
- Motie D-herzien *(Aangenomen)* 25
- Motie E-herzien *(Aangenomen)* 26
- Motie F *(Aangenomen)* 27
- Motie G *(Ingetrokken)* 27
- Motie H-herzien *(Ingetrokken)* 27
- Motie I *(Ingetrokken)* 27
- Motie J *(Ingetrokken)* 27
- Motie K-herzien *(Ingetrokken)* 27
- Motie L *(Ingetrokken)* 27
- Motie M *(Ingetrokken)* 27
- Motie N *Ingetrokken)* 27
- Motie O-herzien *(Verworpen)* 27
- Motie P *(Aangenomen)* 27
- Motie Q *(Verworpen)* 27
- Motie R *(Verworpen)* 27
- Motie S *(Ingetrokken)* 30
- Motie T *(Verworpen)* 32
- Motie U *(Ingetrokken)* 36
- Motie V *(Aangenomen)* 39
- Motie W *(Verworpen)* 48
- Motie X *(Verworpen)* 49
- Motie Y (*Ingetrokken)* 50
Statenstuk 2005-188; Subsidieregeling reserve Stimulering vitaal platteland Drenthe 74
Statenstuk 2005-184; 1e wijziging Begroting 2005 74

Statenstuk 2005-189; 2e wijziging Begroting 2005 74
Statenstuk 2005-190; Gewijzigde Begroting 2005, Begroting 2006 en Jaarstukken 2004
Samenwerkingsverband Noord-Nederland 74
Sluiting 74
Toezeggingen 76

**PROVINCIALE STATEN VAN DRENTHE**

Verslag van de vergadering van provinciale staten van Drenthe, gehouden op 15 juni 2005 in het provinciehuis te Assen.

**Tegenwoordig zijn:**

A.L. ter Beek, Commissaris van de Koningin, voorzitter

de leden (48 in getal):

H. Baas (ChristenUnie)
H. Beerda (PvdA)
W.A.R. Boer (PvdA)
L. Bomhof (VVD)
N.B. Bossina (VVD)
A.H.J. Dohle (VVD)
G.A.W. Fonk (VVD)
A. Haar (D66)
Ch.C. de Haas (OPD)
J. Haikens (VVD)
F.A.J. Harleman (GroenLinks)
E. Hemsteede (PvdA)
H. Holman (CDA)
H.R. Hornstra (PvdA)
mevrouw I.J. Huisman-Holmersma (PvdA)
A. Huizing (PvdA)
H.G. Idema (PvdA)
B. Janssen (CDA)
C.D. de Jong (Fractie-de Jong)
S. de Jong (CDA)
K. Jonker (CDA)
mevrouw M.J. Kaal (CDA)
C.H. Kloos (Drents Belang)
W.H. Kuiper (GroenLinks)
J. Langenkamp (GroenLinks)
A. Lanting (VVD)
H.P.K.M. Looman (PvdA)
mevrouw W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen (CDA)
mevrouw A.H. Mulder (CDA)
E. Olij (PvdA)
J. Oving (CDA)
mevrouw J.M. Pannekoek-van Toor (VVD)
A.G.H. Peters (CDA)
R.E. Pot (PvdA)
G. Roeles (VVD)
E.A. Rougoor (PvdA)
J. Slagter (PvdA)
J.P. Sluiter (D66)
K.H. Smidt (VVD)
mevrouw G.H. Smith-Bults (GroenLinks)

mevrouw H.G. Stoel-Snater (PvdA)
M.P. Turksma (PvdA)
E.R. Veenstra (PvdA)
mevrouw S. van der Vijver-Geitz (PvdA)
A. Wendt (ChristenUnie)
Th.J. Wijbenga (CDA)
H. Zomer (CDA)
J. Zweens (PvdA)

mevrouw I.M. Rozema, griffier der staten van Drenthe

**Voorts aanwezig:**

mevrouw A. Edelenbosch (gedeputeerde)
mevrouw A. Haarsma (gedeputeerde)
mevrouw T. Klip-Martin (gedeputeerde)
J.H. Schaap (gedeputeerde)
S.B. Swierstra (gedeputeerde)
J.D. Nauta (directeur-secretaris)

**Met kennisgeving afwezig:**

mevrouw W.G. Goudriaan-Visser (PvdA)
M.H. Jakobs (PvdA)
mevrouw K. Westerkamp-Exoo (CDA)

## A. Opening

De VOORZITTER: Ik open de vergadering van provinciale staten (PS) (09.32 uur) en heet u allen hartelijk welkom.

## B. Mededelingen

De VOORZITTER: Ik deel de staten mee dat bericht van verhindering tot het bijwonen van de vergadering is ontvangen van mevrouw Goudriaan, mevrouw Westerkamp en de heer Jakobs en dat de heren Boer, Pot en Zweens hebben laten weten zich later bij ons te voegen.

## C. Ingekomen stukken

De VOORZITTER: Ik stel de staten voor de ingekomen stukken A.1 tot en met A.3, B.1 tot en met B.12 en C.1 en C.2 conform de voorgestelde behandeling af te doen.

De heer SLUITER: Mijnheer de voorzitter. Het voorstel is de brief onder B.6 - het gaat om de brief over de problematiek bij het jeugdhonk in Midden-Drenthe - in uw handen te stellen. Bent u bereid de staten te berichten wat daarmee is gebeurd?

De VOORZITTER: Ik weet op dit moment zo niet wat het stuk onder B.6 behelst, maar ik zal de staten daarover rapporteren.

Vervolgens wordt overeenkomstig het voorstel besloten.

**D. Vaststelling van de agenda**

De VOORZITTER: Ik deel mee dat van de zijde van de staten geen voorstellen zijn gedaan ter aanvulling van de agenda, waarmee de agenda is vastgesteld.

**E. Vaststelling verslag** van de vergadering van 27 april 2005

Het verslag wordt conform het ontwerp vastgesteld.

**F. Mondelinge vragen**

De VOORZITTER: Ik deel de staten mee dat geen mondelinge vragen zijn aangemeld.

**G. Benoeming leden in commissies**

De VOORZITTER: De fractie van het CDA heeft aangegeven de volgende wijzigingen in de samenstelling van de commissies te willen aanbrengen: de heer Oving gaat van de Statencommissie BFE naar de Statencommissie CW, mevrouw Kaal gaat van de Statencommissie CW naar de Statencommissie MWG en mevrouw Westerkamp gaat van de Statencommissie MWG naar de Statencommissie BFE.
Ik stel de staten voor overeenkomstig dit voorstel te besluiten.

Daartoe wordt besloten.

**H. Voorstellen**

1. Het voorstel van het college van gedeputeerde staten van 18 april 2005, kenmerk 15/4.4/2005002539, Jaarstukken 2004

(statenstuk 2005-185)

met de op dit punt betrekking hebbende verslagen van de Statencommissies Milieu, Water en Groen, Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit, Cultuur en Welzijn en Bestuur, Financiën en Economie van 23 en 25 mei 2005.

De heer ROUGOOR: Mijnheer de voorzitter. De fractie van de PvdA heeft in de commissievergadering het college al geprezen om zijn inzet om de jaarstukken duidelijker en transparanter te maken. Het college wil die lijn doortrekken en op die manier afkomen van dikke boekwerken. De IT biedt grote mogelijkheden om de veelheid van informatie toegankelijk en transparant te maken en kan de gegevens op verschillende niveaus eenvoudig zichtbaar maken. De PvdA-fractie steunt dit streven van harte en is benieuwd wanneer het project klaar zal zijn. Wat ons betreft is dat zo snel mogelijk. Natuurlijk is niet alles in formats en KPI's te vatten maar we hebben nog wel even te gaan.
Wat tijdens de commissiebehandeling ook naar voren is gekomen zijn de overhevelingen van budgetten van 2004 naar 2005. Het gaat om zo'n € 7,5 miljoen. Deze overschotten zijn sinds 1999 doorlopend gestegen. Het ligt voor de hand om in reactie op de opmerkingen hierover te zeggen dat er niet zoveel aan de hand is. Het niet besteden van de budgetten is per individueel geval heel goed te verklaren, maar het gaat ons om de overhevelingen door de jaren heen en de cumulatieve effecten daarvan. Wat op microniveau heel goed te verklaren is, kan dat opgeteld door de jaren heen wel niet zijn. Feit is dat er al enige jaren sprake is van budgetoverschotten en het is niet ondenkbaar dat dit in 2005 ook het geval zal zijn. Het apparaat groeit niet en het is voor de PvdA de vraag of het beleid en de budgetten inclusief de achterstanden over 2004 wel met deze formatie kunnen worden weggezet. Weliswaar ging de heer Swierstra er tijdens de commissievergadering van uit dat het surplus voor het overgrote deel wordt uitgegeven, zodat er over 2005 geen nieuwe overhevelingen hoeven plaatsvinden, maar de PvdA-fractie

vraagt zich af waarop die aanname gebaseerd is. Wat gaat het college concreet doen om de doorgeschoven overschotten weg te werken?
Mijnheer de voorzitter. De fractie van de PvdA keurt de Jaarstukken 2004 goed met het voorbehoud dat het antwoord op haar vragen bevredigend is.

Mevrouw MULDER: Mijnheer de voorzitter. Ik kan heel kort zijn. Mijn fractie zal instemmen met het statenstuk, maar heeft hetzelfde voorbehoud als de PvdA. Ook wij maken ons zorgen over de enorme overhevelingen. Waarom kan besteding van het in vele jaren opgelopen bedrag nu ineens wel gerealiseerd worden? Wij zijn heel benieuwd naar het antwoord van de heer Swierstra hierop. Zo wordt op pagina 109 gemeld dat op het terrein van de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt een bedrag van ruim € 337.000,-- niet is besteed; dit bedrag is overgeheveld naar 2005, maar er is niet expliciet bij vermeld dat dit bedrag ook in 2005 wordt besteed. Bij veel overgehevelde posten wordt dit wel vermeld en wij gaan er dan ook van uit dat dit gebeurt, maar wij hebben hier wel heel grote zorgen over. Wij krijgen hierop graag een antwoord van de gedeputeerde.

De heer HARLEMAN: Mijnheer de voorzitter. Ik vrees dat ik niet zo kort kan zijn als de mij voorgaande sprekers.
In de commissievergadering heb ik opgemerkt dat uit de jaarrekening heel goed kan worden berekend dat er een overschot is van € 12 miljoen, maar dat er problemen ontstaan als wij denken dit geld dan wel te kunnen uitgeven. Maar daarover wil ik het vandaag niet hebben.
Ik heb in de commissie ook uitgelegd hoe het college een miljoen van ons heeft afgetroggeld uit de Risicoreserve BTW-compensatiefonds, maar ook daarover wil ik het nu niet hebben.
Ik wil vandaag spreken over de controle, over hoe wij aan de hand van de jaarstukken het college controleren. Ik moet zeggen dat ik het persoonlijk een heel lastig verhaal vind, maar dat ik altijd heb gedacht dat dit aan mij lag, want ik ben op zich natuurlijk niet de slimste. Maar sinds 18 mei weet ik waar het wél aan ligt: het college staat namelijk onder een warme douche. Heeft iedereen wel eens geprobeerd wat er gebeurt als je met een bril op onder een warme douche staat en dan probeert te kijken wat er gaande is? Het is dan nauwelijks te zien wat er gebeurt.
(Terwijl hij dit zegt, poetst spreker zijn bril.)
Mijn vraag aan de staten is dan ook om alsjeblieft de douche wat minder warm te zetten.
Nú is de enige manier om het college te controleren om samen met het college onder de douche te gaan staan. Maar in het dualistisch systeem kan dit niet.
Voorzitter. Ik heb nu het eerste controlemiddel besproken.
Maar inmiddels hebben wij via de wet en allerlei reglementen heel veel controlemiddelen gekregen. Zo zal een rechtmatigheidsonderzoek plaatsvinden door de accountant en zal de rekenkamer op doelmatigheid controleren. Verder moet het college op grond van artikel 217a ook een doelmatigheidsonderzoek doen en moet het een onderzoek doen naar misbruik en oneigenlijk gebruik. Zo zijn er heel veel instrumenten. Maar de vraag is wat wij daar eigenlijk mee willen. Ik vrees eigenlijk een beetje dat wij straks een hoop kanonnen hebben om de paar muggen die wij dan nog kunnen vinden uit de lucht te schieten. Wij moeten dus heel kritisch zijn op wat wij gaan doen met onze controlemiddelen. Ik constateer dat wij nu de muggen die wij zien, gewoon laten vliegen.
Ik de Statencommissie BFE heb ik geconstateerd dat er zo'n vijf dingen verkeerd zijn in de besluiten die wij vandaag gaan nemen.

- Zo stellen wij vandaag de 1e, de 2e en de 4e begrotingswijziging vast en niet de 3e. Dat is natuurlijk maar een klein mugje en dat kunnen wij wel laten vliegen.
- In het besluit bij de Jaarstukken 2004 staat dat het college het bedrag van ruim € 4 miljoen in de jaren 2006 en 2007 mag uitgeven, terwijl in de Voorjaarsnota wordt voorgesteld dit bedrag in 2005, 2006 en 2007 uit te geven. Ook dat is kennelijk maar een klein mugje, want in de commissie is er nauwelijks op gereageerd.
- Het college heeft in 2004 geen onderzoek gedaan naar misbruik en oneigenlijk gebruik, terwijl het dit volgens het reglement wel had moeten doen.

- Het college gaat gelden uit de Reserve flexibel beleid uitgeven in strijd met de afspraken hierover. Dat is al een wat groter mugje en mijn advies aan de staten is om wanneer zij zo'n mug zien, die meteen dood te slaan en niet te wachten tot een kanon voorhanden is om er op te schieten. Wees kritisch!
- En dan zijn er de jaarstukken.

De fractie van de PvdA wacht in spanning het antwoord van het college af. GroenLinks is van mening dat er van de jaarstukken een hoop af moet, want het kost een hoop tijd om die stukken samen te stellen. Ik adviseer de staten het onlangs verschenen rapport van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid te lezen, waarin staat dat het een misverstand is te menen dat alles in prestatie-indicatoren gevat kan worden.
Als wij aan de hand van de jaarstukken willen controleren, moeten wij bij de begroting beginnen. Wij moeten 90% van wat in de begroting staat aan het college overlaten, want het college doet het heel goed. De staten moeten zich gaan bezighouden met de 10% die zij met hun allen belangrijk vinden; het gaat dan om zoiets als een statenagenda. Dat willen wij ook in de jaarstukken. De 90% van het college toetsen we een beetje globaal en de rest, dus wat wij erg belangrijk vinden, gaan wij uitgebreider toetsen. Hiermee komt er bij de jaarstukken veel minder op ons bordje en van wat er dan op ons bordje komt, hebben we zelf gezegd het erg essentieel te vinden.
Waar we naar toe moeten is minder vergaderen en meer doen. Ik wil niet dat straks iemand tegen mij zegt: "Waar was jij toen mijn baan verdween?", en dat mijn antwoord dan moet zijn: "Ik was aan het vergaderen." Of: "Waar was jij toen de buslijn uit mijn dorp verdween?" en het antwoord moet zijn: "Ik was het college aan het controleren."
Ik denk dat ik een heel eind in de richting van de PvdA kom als ik zeg dat wij ervoor moeten zorgen dat wij sluitingstijden krijgen voor onze vergaderingen.

De heer BAAS: Mijnheer de voorzitter. Ik had een verhaaltje gemaakt dat grotendeels overeenkomt met hetgeen mevrouw Mulder al heeft gezegd. Ik hoef dat verhaal daarom nu niet te houden.

De VOORZITTER: De sluitingstijd komt al aardig dichterbij.

De heer DE HAAS: Mijnheer de voorzitter. In de statenvergadering van 18 mei en in de vergadering van de Statencommissie BFE van 25 mei hebben wij enkele vragen gesteld bij de Jaarstukken 2004, die tot op heden naar onze mening nog niet bevredigend zijn beantwoord. Onze mening is dat het saldo afgelezen dient te worden uit de balans en dan komen wij uit op een resultaat van ruim € 7 miljoen en geen € 12 miljoen. De accountant heeft duidelijk gesteld dat er geen rechtmatigheidscontrole is uitgevoerd en dus kan niet vastgesteld worden dat de in de jaarrekening opgenomen baten en lasten alsmede de balansmutaties tot stand zijn gekomen in overeenstemming met de begroting en de van toepassing zijnde wettelijke regelingen.
Doelmatigheidscontrole is niet meer verplicht en de in de jaarrekening opgenomen kengetallen en de toelichtingen daarop zijn niet gecontroleerd.
Er zijn gemeenten en provincies die wél een rechtmatigheidscontrole hebben uitgevoerd.
Uit het verslag van de accountant blijkt dat op de besteding van geld uit Europese fondsen nauwelijks rechtmatigheidscontrole mogelijk is. In de pers lezen we dat de drie noordelijke provincies € 9 miljoen subsidie aan Brussel moeten terugbetalen wegens onregelmatigheden in de boekhouding. Dit bericht is door het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) bevestigd. Het SNN zou tussen 1995 en 1999 op een verkeerde manier Europees geld als subsidie aan instellingen in Noord-Nederland hebben verstrekt. Hoeveel van dit bedrag van € 9 miljoen heeft betrekking op projecten in Drenthe en om welke projecten gaat het dan?

De heer C.D. DE JONG: Mijnheer de voorzitter. De jaarstukken zijn helder en duidelijk en daarmee ook goed leesbaar. Dit alles wil nog niet zeggen dat alles loopt zoals het zou moeten lopen, maar ten opzichte van voorgaande jaren is er sprake van een grote verbetering. Ik hoop dat de inzette lijn wordt

doorgetrokken, zodat de leesbaarheid en de controle door de staten van alle getallen nog gemakkelijker wordt.
Ik kan nu nog niet zeggen of mijn fractie de jaarstukken zal goedkeuren, maar ik wil nu al wel zeggen dat het er in principe allemaal niet slecht uitziet.
Mijn fractie vraagt zich wel af hoe de miljoenen die worden overgeheveld naar de saldireserve uitgegeven gaan worden, maar het stelt ons wel gerust dat de staten uiteindelijk het budgetrecht hebben en dat staten en college elkaar nog vaak over die getallen komen te spreken.
Met de heer De Haas ben ik van mening dat er meer aandacht moet zijn voor de rechtmatigheidscontrole, omdat het om grote sommen geld van de burger gaat. Die rechtmatigheidscontrole moet daarom op de een of andere manier plaatsvinden. Kan het college hier wat scherper over zijn?

De heer SWIERSTRA: Mijnheer de voorzitter. Ik begin maar met Europa. De heer De Haas heeft zijn zorgen geuit over het niet kunnen toepassen van de rechtmatigheidstoets over de besteding van Europese middelen. In de commissie is hierover uitvoerig gesproken en toen heb ik aangegeven - ik herhaal dat nu - dat de rechtmatigheid van de uitgaven van Europese middelen op diverse manieren zeer indringend wordt gecontroleerd. In de kranten heeft gestaan dat de Europese Commissie bezig is met het volstrekt regulier steekproefsgewijs controleren. De definitieve uitkomsten hiervan kennen wij nog niet. Wij weten wel dat er geen enkele aanleiding is om hierover zorgen te hebben, want op een totaalbedrag van honderden miljoenen is het heel normaal een discussie te hebben over de reguliere besteding van enkele miljoenen - dergelijke discussies vinden ook wel met de belastingdienst plaats - en daarbij zijn wij vaak afhankelijk van partijen die het geld van ons hebben gekregen. Voor dergelijke gevallen is een reserve opgebouwd, maar wij hopen dat wij de staten in de loop van het jaar kunnen melden dat van de bedragen die teruggevorderd worden een behoorlijk bedrag is afgegaan.
Met betrekking tot de rechtmatigheidscontrole in dit huis heeft de accountant geconstateerd dat het, gelet op de wijzigingen in de criteria die onlangs zijn vastgesteld, niet mogelijk was nu al een rechtmatigheidscontrole toe te passen. Wij gaan ervan uit dat die controle dit jaar wel gerealiseerd wordt.
De heer Harleman heeft een aantal heel behartigenswaardige opmerkingen gemaakt. Zijn visie over hoe met de jaarstukken zou moeten worden omgegaan, deel ik volstrekt. Wij zouden naar een systeem toe moeten waarbij de enorme pakketten van de jaarrekening naar de specialisten gaan en globaal worden getoetst en dat dan de politieke discussie gaat over de zaken waar het echt om gaat. Helaas is dit voor de staten net zo'n zoektocht als voor het college. Enerzijds heeft dat te maken met het nog primaire stadium van het dualisme, maar anderzijds ook met alle regelgeving. Op grond van alle mogelijke reglementen en voorschriften moeten we van alles opschrijven - accountants hebben daar ook zo hun regels voor - en daar waar wij het simpeler willen, komt het ook nog wel eens voor dat de staten over heel veel details vragen stellen. Het is dus een zoeken naar de balans. Ik ga graag met de staten de discussie aan om die balans te laten doorslaan in de richting van 90% tegenover 10%.
De door de heer Harleman genoemde "fouten" hebben betrekking op zaken waarover wij nog wel eens willen praten. Ik wil de heer Harleman daarbij graag als sparringpartner hebben, maar een discussie onder de douche wordt wat lastig. Bovendien hebben wij hiervoor een ander instituut, namelijk de ambtenaar.

De heer HARLEMAN: Ik heb wel een handdoek; de heer Swierstra kan dus wel even onder de douche vandaan komen.

De heer SWIERSTRA: Ik heb geen probleem met die douche, want ook al ben ik brildragend, ik douche altijd zonder bril.
Laat in ieder geval duidelijk zijn dat ik de stukken pas lees op het moment dat ik weer droog en wel buiten de badkamer ben; ik mag aannemen dat dit ook voor de heer Harleman geldt. Wat dat betreft is er dus geen probleem.
Ik blijft erbij dat een aantal van de door de heer Harleman genoemde punten serieuze aandacht verdient, maar over de vraag of het nu fouten zijn of niet, verschil ik met hem van mening. Wij hebben hierover natuurlijk ook met onze adviseurs gediscussieerd.

Juridisch en technisch kan het gewoon dat de 4e begrotingswijziging wordt vastgesteld voor de 3e wijziging. Overigens bevat die 3e wijziging geen punten die het budgetrecht van de staten betreffen - zij heeft betrekking op productrealisatie - en hebben de staten inmiddels al kennis kunnen nemen van die 3e wijziging.

De heer HARLEMAN: Ik weet niet in hoeverre de gedeputeerde de 3e begrotingswijziging kent, maar ik wil erop wijzen dat een uitname uit het Risicofonds BTW-compensatiefonds wel degelijke het budgetrecht van de staten raakt, omdat het college het geld denkt uit te geven aan een doel waarvoor de reserve niet is opgezet. In de commissievergadering kom ik hierop wel terug.

De heer SWIERSTRA: Dan ga ik daar nu verder niet op in. De opmerking over het aftroggelen van BTW-geld heeft de heer Harleman zelf laten liggen en daaruit maak ik op dat hij de antwoorden van het college, die daarin gesteund werd door de meerderheid van de staten, adequaat vond.

De heer HARLEMAN: Ik wil erop wijzen dat wij het punt hebben ingebracht. Het feit dat wij daarbij geen steun hebben gekregen van de meerderheid van de staten wil niet zeggen dat wij er genoegen mee nemen. Wij zijn het er absoluut niet mee eens dat het college op die manier een bedrag van een miljoen naar zijn eigen middelen overhevelt.

De heer SWIERSTRA: Het college hevelt geen miljoen naar zijn eigen middelen over, het college voert een besluit uit dat de staten van Drenthe verleden jaar hebben genomen. De staten hebben toen besloten € 1 miljoen te gebruiken voor de door hen vastgestelde doelen. Wij stellen nu aan de staten voor om daar waar het misschien zou kunnen, geen terugstortingen te doen en die middelen te betrekken bij de politieke discussie over wat we de komende jaren in deze provincie moeten doen. Dat heeft dus niets te maken met aftroggelen, neen, het is een helder politiek besluit over de bestemming van middelen en het inschatten van de risico's die wij lopen.

Mevrouw MULDER: Over dat BTW-geld heeft in de Statencommissie BFE wel een discussie plaatsgevonden. Ik blijf van mening dat het op een mooie manier extra geld voor het college heeft opgeleverd; op dit punt steun ik het pleidooi van collega Harleman, ongeacht het feit of de BTW-reserve voldoende of onvoldoende is, want daar heb ik geen zicht op. Maar daar kom ik bij de bespreking van de Nota reserves en voorzieningen nog wel op terug.

De heer SWIERSTRA: Wanneer het CDA van oordeel is dat het anders moet, zie ik op dit punt een amendement graag tegemoet. Het is geen geld van het college, alle geld in dit huis is van de staten en de staten beslissen vandaag over de manier waarop wij geacht worden de begroting voor 2006 aan de staten voor te leggen, waarna de staten bij het vaststellen van die begroting andermaal een besluit nemen. Kortom, kom mij niet aan met de opmerking dat het geld van de staten is dat de staten het nu kwijt zijn. Dat vind ik een absoluut verkeerde perceptie van de manier waarop ons staatsrecht in elkaar zit.

Mevrouw MULDER: Mijnheer de voorzitter. Ik voel mij verkeerd geïnterpreteerd, dat wil ik nog wel even zeggen.

De heer SWIERSTRA: Voorzitter. In de commissie heb ik aangegeven dat het college in augustus-september zal bepalen of er nog een apart onderzoek moet komen naar misbruik en oneigenlijk gebruik.

De heer HARLEMAN: Ik denk dat de gedeputeerde niet helemaal snapt waar ik het over had. Ik heb het over het onderzoek naar misbruik en oneigenlijk gebruik, dat het college op grond van onze financiële verordening elk jaar voor een deel van het apparaat moet doen en dat het in 2004 niet heeft gedaan. Dat de accountant in zijn rapport spreekt over een vierjaarlijkse periode is een misverstand.

De heer SWIERSTRA: Dan laat ik het maar bij dat misverstand, want wij zijn van mening dat wij voldoen aan de vraag van de staten.
Voorzitter. Het zijn de staten die vandaag aangeven of de door het college voorgestelde lijn ten aanzien van de Reserve flexibel beleid al dan niet juist is. Het college handelt dus niet in strijd met de eigen reglementen, nee, de staten stellen de reglementen en verordeningen vast en gaan ook over de interpretatie daarvan. Als het college voorstelt het budget dat uit de Reserve flexibel beleid nog beschikbaar is de komende tweede jaar op basis van inhoudelijke voorstellen te besteden aan de programmalijnen WOK en Stad dan is dat de manier waarop de staten besluiten met de Reserve flexibel beleid om te gaan. Daarbovenop nemen wij een voorschotje met de opmerking dat de Reserve flexibel beleid niet meer van deze tijd is en opgeheven kan worden. Het college stelt voor dit te doen na afloop van deze periode, zodat de reserve nog als technisch betalingsinstrument voor de betreffende projecten kan dienen. De discussie daarover zou dan afgerond moeten worden in 2008. Maar de staten besluiten vandaag over het al dan niet uitgeven van dit geld uit de Reserve flexibel beleid. Als de staten menen dat het anders moet dan moeten zij dat zeggen en dan weet het college op welk stemgedrag het dit najaar bij de behandeling van de begroting kan rekenen. Zo simpel is het.
Voorzitter. Dan het overhevelen van budgetten. Wij hebben al eerder aangegeven de kritiek van enkele statenleden niet te begrijpen. Wij zijn namelijk de afgelopen tijd al meer bezig geweest om stuwmeertjes, overschotten en dergelijke weg te werken. In wezen zegt de heer Harleman dit ook, maar hij vertaalt dit met "interen". Het college vindt niet dat er van interen sprake is, het maakt gebruik van de ruimtes die er zijn en die tot op dit moment min of meer onbenut op de plank lagen. Dit laatste kan niet de bedoeling zijn, want de staten van Drenthe en het college zijn ervoor om beleid uit te voeren dat zij met elkaar nuttig achten voor de Drentse samenleving. Wij lopen op de eventuele overschotten in. Wanneer er aan het eind van het jaar echte overschotten zijn, komen die in de saldireserve terecht en de heer Harleman weet als geen ander hoe de staten ieder jaar beschikken over die reserve en de middelen daaruit weer inzetten. Kortom, er is geen sprake van een stuwmeer. En verder zal het ieder jaar wel voorkomen dat enkele budgetten over de jaargrens heen getild moeten worden. Dat is een technische aangelegenheid en de staten moeten het college in lijn met de 10%-90%-discussie van de heer Harleman afrekenen op het werkelijk uitvoeren van de doelstellingen die zijn afgesproken en dat binnen de daarvoor door de staten gestelde tijd. Als het college dan enige maanden over de jaargrens heen gaat dan is het aan de staten om te zeggen dat dit volstrekt logisch of verwijtbaar gedrag is. Het gaat om expliciet toegekende kredieten en op het moment dat die niet worden toegekend maar in de saldireserve worden gestort, moet een nieuwe bestemming aan de saldireserve worden gegeven, omdat het geld niet meer rechtstreeks aan de afgesproken doelen kan worden besteed. Uit een oogpunt van rechtmatigheid kunnen dan geen betalingen meer worden gedaan voor de lopende projecten. De projecten en de gelden die nu overgeheveld worden betreffen zaken die op een laat moment in fysieke uitvoering zijn gekomen en dat had te maken met de beschikkingen en de uitwerkingen waaraan pas begonnen kon worden na de zogenaamde 18 september-brief. Het is dus volstrekt logisch dat die projecten niet meer in dat jaar konden worden uitgevoerd, laat staan dat de afrekening daarvan kon plaatsvinden. Wij gaan ervan uit dat die budgetten dit jaar tot uitvoering kunnen worden gebracht.

De heer ROUGOOR: Kan de gedeputeerde zeggen welk deel van de onderuitputting voortvloeit uit die 18 september-brief?

De heer SWIERSTRA: Dat kan ik zo uit het hoofd niet zeggen, daarvoor zou ik de stukken erbij moeten hebben. Maar het gaat om behoorlijk wat. Als voorbeeld noem ik de tunnel in het Scharreveld, waarmee een groot bedrag is gemoeid, en het aanpakken van de Oosterhesselerweg bij Wachtum. Het gaat dan zomaar om een paar miljoen. De staten moeten ervan uitgaan - en wat ons betreft kunnen zij ervan uitgaan - dat de projecten die staan tegenover het over te hevelen bedrag, dit jaar worden uitgevoerd.

De heer ROUGOOR: Dus de gedeputeerde kan toezeggen dat het bedrag van € 7,5 miljoen aan het eind van dit jaar is weggewerkt?

De heer SWIERSTRA: Ja, daar ga ik absoluut van uit. Ik zeg toe dat wij ten tijde van de begrotingsbehandeling de staten daarvan een nadere inschatting zullen geven. Ik hoop dat wij dan een stap verder zijn, want het is van wezenlijk belang dat wij een aantal van die projecten door kunnen zetten, omdat wij op basis van de kredieten die de staten hebben verstrekt, afspraken hebben gemaakt met andere overheden en partners in het veld.

De heer DE HAAS: Mijnheer de voorzitter. Ik heb nog geen antwoord op de vraag of bij het bedrag van € 9 miljoen ook Drentse projecten betrokken waren.

De heer SWIERSTRA: Daar zijn ook Drentse projecten bij betrokken.

De heer DE HAAS: Kan de heer Swierstra ook aangeven welke dat zijn?

De heer SWIERSTRA: Nee, dat kan ik zo niet aangeven.

TWEEDE TERMIJN

De heer ROUGOOR: Mijnheer de voorzitter. De fractie van de PvdA is tevreden met de toezegging dat aan het einde van deze periode de onderuitputting zal zijn weggewerkt en gaat dan ook met de Jaarstukken 2004.

Mevrouw MULDER: Mijnheer de voorzitter. Ik ga ervan uit dat de heer Rougoor met "deze periode" 2005 bedoelt.

De heer ROUGOOR: Inderdaad.

De heer DE HAAS: Mijnheer de voorzitter. Wij zullen ons fiat niet aan de jaarstukken geven.

Vervolgens besluiten de staten zonder hoofdelijke stemming overeenkomstig het voorstel van het college, onder de aantekening dat de fractie van de OPD geacht wenst te worden tegen te hebben gestemd.

2. Het voorstel van het college van gedeputeerde staten van 25 april 2005, kenmerk 16/5.2/2005003480, Nota reserves en voorzieningen 2005

(statenstuk 2005-186)

met het op dit punt betrekking hebbende verslag van de Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie van 25 mei 2005.

De heer LOOMAN: Mijnheer de voorzitter. De reserves en voorzieningen mogen zich al lang in de belangstelling van mijn fractie verheugen. Vandaag ligt een heldere nota voor - in ieder geval is de nota een stuk helderder dan het concept dat in februari voorlag - en in deze nota wordt een belangrijk deel van onze nieuwsgierigheid naar de gang van zaken bevredigt. Over een aantal dingen, zo kunnen wij nu constateren, zijn wij het eens.
Bestemmingsreserves mogen alleen worden aangewend voor het doel waarvoor ze in het leven zijn geroepen en dus, zo zeggen wij, dient er een relatie te bestaan tussen het beoogde doel en de hoogte van de reservering. Het is uiteraard een autonome bevoegdheid van de staten om die reserves op te heffen, want ook hierbij gaat het om "ons" geld.
Wij zijn van mening dat stortingen in en onttrekkingen aan de bestemmingsreserves dienen te berusten op expliciete besluiten van de staten, maar wij constateren wel dat in de nota geen inzicht wordt gegeven in de relatie tussen de doelstelling, die soms helder is omschreven en soms op een erg hoog

abstractieniveau, en de hoogte van die reservering. Ook ten aanzien van de voorzieningen is niet altijd even helder welke verplichtingen aan die voorzieningen ten grondslag liggen.
In de commissie hebben wij de vraag wat anders gesteld, want in november verleden jaar hadden wij de vraag over de relatie al gesteld. In de commissie hebben wij gevraagd wat er bijvoorbeeld niet gebeurt als wij de reserves met 25% verlagen. Hieruit moet enige duidelijkheid ontstaan over de relatie tussen de hoogte van de reserves en de doelstellingen.
De gedeputeerde heeft op de van hem bekende wijze met name op het terrein van verkeer en vervoer aangegeven wat er allemaal speelt en hoe die relatie ligt, maar het is voor alle bestemmingsreserves absoluut niet helder. Want uiteindelijk zegt de gedeputeerde in de commissie dat het college denkt dit geld nodig te hebben om alle doelstellingen te kunnen realiseren. Ik wil niet op voorhand aan de juistheid van die uitspraak twijfelen, maar ik heb wel behoefte aan een wat meer concrete onderbouwing.
Daarom willen wij een amendement indienen waarin wij naast het besluit om de voorliggende nota vast te stellen, het college opdragen een meerjarenprogramma op te stellen voor donaties en onttrekkingen aan de bestemmingsreserves en voorzieningen, uiteraard in het licht van de verwezenlijking van aan de reserves ten grondslag liggende doelstellingen. Het amendement luidt als volgt:

***Amendement 1***

*Provinciale Staten van Drenthe,*
*in vergadering bijeen op 15 juni 2005,*

*Kennis genomen hebbende van Statenstuk 2005-186 betreffende de Nota reserves en voorzieningen,*

*constaterende:*
- *dat er onvoldoende inzicht bestaat in de relatie tussen de doelstellingen die aan diverse bestemmingsreserves ten grondslag ligt en de omvang van de gereserveerde gelden;*
- *dat er eveneens onvoldoende inzicht bestaat in de aan de ingestelde voorzieningen ten grondslag liggende verplichtingen;*
- *dat de Staten behoefte hebben aan een meerjarig overzicht van de te verwachten donaties en onttrekkingen aan de reserves en voorzieningen;*

*besluiten:*
*het besluit 2005-186-I te wijzigen en na het woord "BESLUITEN" de eerste volzin te laten vervallen en te vervangen door:*
1. *in te stemmen met de Nota reserves en voorzieningen 2005;*
2. *het College van Gedeputeerde Staten opdracht te verlenen om uiterlijk bij het aanbieden van de begroting 2006 aan Provinciale Staten een meerjarenoverzicht te verstrekken van de te verwachten donaties en onttrekkingen aan de bestemmingsreserves en voorzieningen;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ik stel vast dat dit amendement deel uitmaakt van de beraadslagingen.

De heer HARLEMAN: Ik neem aan dat de heer Looman de begroting 2005 kent. Daarin is een meerjarenoverzicht opgenomen van de onttrekkingen aan de reserves en voorzieningen. Wat wil de heer Looman nog meer dan in de begroting 2005 staat?

De heer LOOMAN: Er is een doelstelling voor de bestemmingsreserves. Wij moeten kunnen zien welke plannen daaraan ten grondslag liggen, wat er de komende jaren gaat gebeuren en welke consequenties dit heeft voor de donaties en onttrekkingen. De begroting 2005 geeft daar volstrekt onvoldoende inzicht in.

De heer HARLEMAN: De heer Looman wil dus eigenlijk inzicht in het te dekken risico in relatie tot de omvang van de reserves.

De heer LOOMAN: Ik wil inderdaad weten wat de relatie is tussen de risico's die erin zitten. In theorie kan het zo zijn dat er te weinig geld in zit, maar ik zal niet verhelen dat ik van mening ben dat er soms wat extra geld in zit. Gelet op de vermogenspositie van de provincie in het algemeen constateer ik dat het eigen vermogen eind 2004 ten opzichte van eind 2003 met € 7,5 miljoen is toegenomen en constateer ik dat de relatie eigen vermogen-vreemd vermogen in Drenthe in de orde van grootte van 54% ligt terwijl dat bijvoorbeeld in Zuid-Holland 25% is. Dat betekent dat er sprake is van een heel gezonde vermogenspositie van de provincie en ik wil de vinger erachter krijgen waar dit 'm in zit. Daarom vraag ik om dit meerjarenoverzicht.

Mevrouw MULDER: Heeft de heer Looman ook overwogen het college te vragen de nota aan te houden? Eigenlijk zegt hij op veel punten akkoord te zijn met de nota, maar dat een aantal dingen nog niet goed in de nota staat. Wat ligt dan ten grondslag aan de beslissing om de nota nu alvast wel goed te keuren en die niet aan te houden?

De heer LOOMAN: Wij keuren de nota goed omdat wij met de heer Harleman van mening zijn anders niet onze eigen afspraak na te kunnen komen. Die eigen afspraak is dat halverwege de statenperiode er een nota reserves en voorzieningen moet komen. Maar de belangrijkste reden om met de nota in te stemmen is dat de nota heel veel informatie geeft en eigenlijk heel helder is. Alleen, wij gaan nog een stapje verder en vragen om een bijlage. Maar daarom kunnen wij deze nota wel gewoon vaststellen.

Mevrouw MULDER: Ongeacht de inhoud moeten wij ons nu plotseling aan allerlei procedures gaan houden, dat hoor ik de heer Looman nu eigenlijk zeggen. Ik kan mij dit niet voorstellen.

De heer LOOMAN: Ik zei ook al dat dit niet de echte reden was. De echte reden is dat de gegevens die in de nota staan, voor ons glashelder zijn. De nota geeft een goed inzicht in de stand van zaken van dit moment, maar geeft alleen nog niet alle informatie die wij willen hebben.

De heer BAAS: Is dan de tekst van het amendement wel juist? Wat de heer Looman in zijn amendement vraagt, gebeurt, want dat staat al in de begroting. Hij wil eigenlijk wat meer, maar dat staat niet in het amendement.

De heer LOOMAN: Dat staat juist wel in het amendement, want ik stel voor om de nota wel vast te stellen maar bovendien om het college op te dragen nog iets naders te doen. Het besluit wordt geamendeerd, niet de nota; de nota wordt gewoon vastgesteld.

Mevrouw MULDER: Mijnheer de voorzitter. Bij het beoordelen van deze nota hebben wij gekeken of er ook iets in stond over de algemene reserve. De nota was daarover heel duidelijk: dat komt pas bij de begroting, maar wel ruim voor de bespreking ervan. Wij zijn blij met die toezegging want dat geeft ons de ruimte om te beoordelen of er te veel geld op de plank ligt en zo ja, wat wij daarmee willen: het bedrag aanpassen of het zo laten. De discussie over de algemene reserve komt dus nog.
Wij hebben er wel moeite mee dat op grond van de voorliggende nota niet kan worden bepaald wat exact de verplichtingen naar de toekomst toe zijn en wat dit allemaal gaat inhouden. Omdat dit niet kan, vinden wij deze nota nog niet rijp genoeg om er nu al een positieve beslissing over te nemen. Vandaar mijn vraag aan de heer Looman of hij ook heeft overwogen te vragen de nota aan te houden en pas als wij inzicht hebben in de algemene reserve een besluit te nemen.
Op dit moment is de nota voor mij nog niet voldoende. Ik ben wel benieuwd naar de reactie van GS op het voorstel van de PvdA.
In de commissievergadering hebben wij gezegd van mening te zijn dat dit stuk eigenlijk niet eens in de vier jaar aan de orde moet komen, maar dat het verloop van de reserves en voorzieningen veel beter

gevolgd moet worden. Ik kan mij voorstellen dat hier of elders beslissingen worden genomen die van invloed zijn op die reserves of voorzieningen, als gevolg waarvan die aangepast moeten worden. Als dat zo is en er komt geld vrij of er moet juist geld bij dan moeten de staten daar in een vroegtijdig stadium bij betrokken worden. De heer Harleman zal straks mede namens het CDA een motie indienen waarin de staten wordt gevraagd het college te verzoeken jaarlijks inzage in deze ontwikkelingen te geven.

De heer HARLEMAN: Mijnheer de voorzitter. In de commissie hebben wij gesproken over de vierjaarlijkse periode, die eigenlijk een afwijking is van het standaard reglement waarin staat dat eens per jaar een nota reserves en voorzieningen moet worden opgesteld, waarbij het de bedoeling is eens per vier jaar de hele nota te herzien, maar ieder jaar een deel van de nota te actualiseren. In de commissie kregen wij de indruk dat dit voor het college en het ambtelijk apparaat een te zware belasting zou zijn, maar uit de voorliggende nota maken wij op dat het college met de hele gang van zaken worstelt. De nota moet namelijk verschijnen op de helft van de statenperiode verschijnen, hetgeen wil zeggen dat het college in december daaraan voorafgaand het hele verhaal klaar moet hebben - de statenverkiezingen zijn immers in maart - terwijl dan het eindsaldo van het lopende jaar nog niet bekend is. Uit de eerste versie van de nota bleek dan ook dat de helft van de statenperiode een slecht moment is om met zo'n nota te komen. Het is veel handiger die nota bij de voorjaarsnota te laten verschijnen.
Van één reserve zegt het college dat die eens per vijf jaar geactualiseerd zal worden. Het college legt niet uit waarom en bovendien kan dit op rond van ons reglement niet. Daarnaast wil het college enkele reserves in de loop van het jaar actualiseren, wat eigenlijk ook niet kan. Wij hebben al met al geconstateerd dat het college heel erg worstelt met de verordening.
Vandaar dat wij samen met het CDA het college tegemoet willen komen. Wij komen met ons voorstel ook de PvdA tegemoet, omdat wat die fractie in haar amendement vraagt eigenlijk elk jaar al in de begroting staat. Ik heb geprobeerd te analyseren wat die fractie dan wil weten en ik ben tot de slotsom gekomen dat het eigenlijk hetzelfde is wat het CDA en GroenLinks en naar ik aanneem de overgrote meerderheid van de staten wil weten, namelijk wat over een aantal jaren gezien het risico is en of dat risico in verhouding is met de reserve of voorziening. De huidige Nota reserves en voorzieningen eindigt abrupt bij nu en als ik dan in de 3e begrotingswijziging lees dat er een tegenvaller is bij de reserve ontgrondingen omdat er € 288.000,-- minder binnenkomt dan kan ik uit de voorliggende nota niet opmaken of dit een probleem is.
Voorzitter. Daarom willen de fracties van het CDA en GroenLinks graag een motie indienen die tot doel heeft de Financiële verordening te wijzigen.

***Motie 2***

*Provinciale staten van Drenthe;*
*in vergadering bijeen op 15 juni 2005*

*gelezen statenstuk 2005-186 Nota reserves en voorzieningen 2005;*

*overwegende, dat het wenselijk is dat er jaarlijks een (gedeeltelijke) herziening van de Nota reserves en voorzieningen wordt aangeboden aan Provinciale staten;*

*besluiten:*
*Artikel 10 van de Financiële verordening Drenthe 2004 als volgt te wijzigen:*

1. *Het college biedt jaarlijks gelijktijdig met de in artikel 3 genoemde nota de (bijgestelde) nota reserves en voorzieningen aan.*
2. *De nota behandeld:*
    - *a. de vorming en besteding van reserves;*
    - *b. de vorming en besteding van voorzieningen;*
    - *c. de toerekening en verwerking van bedragen wegens het op peil houden en rente;*

*d. de ontwikkeling van de omvang van de reserves en voorzieningen in de 2 aan het verslagjaar voorafgaande jaren en de 3 op het verslagjaar volgende jaren in relatie met de te dekken risico's;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer HARLEMAN: Mijnheer de voorzitter. In de Statencommissie BFE is met name door de fracties van de PvdA en het CDA gevraagd of de provincie niet te veel in kas heeft. De fractie van GroenLinks heeft een brief gestuurd waarin zij aangeeft dat de staten de komende jaren een bedrag € 22 miljoen van de vrij besteedbare reserves aan het college geven, waarna er in 2008 nog een bedrag van € 6 miljoen aan vrij besteedbare reserves is. Doordat het college het geld op een semi-structurele manier gaat uitgeven, ontstaat er in 2008 een groot probleem. Mijn fractievoorzitter, die daar veel meer verstand van heeft, komt daar straks nog over te spreken.
Waar het om gaat is dat wij € 22 miljoen aan het college geven en daarna roepen dat wijzelf eigenlijk ook meer geld willen hebben. Daarom gaan wij knabbelen aan de reserves en voorzieningen die nog over zijn, waardoor wij het probleem alleen maar groter maken.

Mevrouw MULDER: Wat ik, en misschien de PvdA ook wel, in de commissievergadering heb bedoeld te zeggen, is dat de Nota reserves en voorzieningen geen goed inzicht geeft in de risico's en verplichtingen in de toekomst en dat wij daarom graag eens de stofkam er doorheen willen halen. De PvdA heeft in de commissie gevraagd wat er gebeurt als van die reserves en voorzieningen 25% wordt afgehaald. Op die vraag kwam geen antwoord, of in ieder geval een zo onduidelijk antwoord dat wij er niets mee konden. Dat was voor mij de reden om het verzoek van de PvdA aan het college om te komen met een meerjarenraming voor de begroting 2006 inhoudelijk te steunen. Wij willen weten wat de verplichtingen en risico's zijn. Daarbij komt dan nog de algemene reserve. Op dit moment kunnen wij de stofkam nog niet gebruiken omdat er in onze visie nog steeds spraken is van een onvoldragen stuk. Daarom willen wij deze nota aanhouden tot bij de begroting. Hoe denkt GroenLinks daarover?

De heer HARLEMAN: In wezen heeft mevrouw Mulder gelijk met de uitspraak dat het goed is de reserves te wegen ten opzichte van de voorziene risico's. Alleen, ik waarschuw ervoor dat het laten dalen van de voorzieningen met 25% betekent dat het risico dat het later misgaat met 25% stijgt. Daarom willen wij inzetten op die € 22 miljoen. Als het college meer geld wil dan moeten wij eerst roepen: "I want my money back!" Dát geld kunnen wij dan uitgeven.

De heer LOOMAN: Ik begrijp het toch niet helemaal. Er zijn veel bestemmingsreserves, daarover zijn wij het eens, want die vinden wij terug in de vermogenspositie van de provincie. Maar aan die reserves liggen doelstellingen ten grondslag. De heer Harleman zegt nu dat het college gaat potverteren, waardoor er in 2008 grote problemen ontstaan, maar als dan alle doelstellingen zijn verwezenlijkt, is er niets aan de hand, want daarvoor was dit geld bedoeld.
De heer Harleman vraagt verder wat de PvdA wil met haar voorstel de bestemmingsreserves met 25% te verminderen. Dat hebben wij niet gezegd. Wij willen weten of die bestemmingsreserves niet te groot zijn en daarom hebben wij het college gevraagd aan te geven wat er gebeurt als die reserves met 25% worden verlaagd. Als dan de doelstellingen, die ook wij onderschrijven, niet verwezenlijkt kunnen worden, dan komt een heel ander politiek verhaal op tafel te liggen dan wanneer blijkt dat er ten opzichte van de beoogde doelstellingen relatief veel geld in de reserves zit.

De heer HARLEMAN: Om alle misverstanden te vermijden: wij zijn het eens met de PvdA dat zij kritisch kijkt naar de risico's die gedekt moeten worden en of daarvoor niet te veel geld is gereserveerd. Dat hebben wij ook in onze motie proberen te verwoorden.

Waar het nu om gaat is dat er in de reserves en voorzieningen al een grote hoeveelheid vrij besteedbaar geld zit, namelijk geld uit de vrij besteedbare algemene reserve. Dat geld geven wij aan het college en dan willen wij daar bovenop nog meer geld halen uit de reserves, waardoor wij de risico's vergroten. Daarom zeggen wij tegen de staten dat zij een belangrijk deel van het bedrag van € 22 miljoen weer bij het college weg moeten halen. De Reserve flexibel beleid, over de besteding waarvan de staten moeten beslissen, moet in ieder geval voor de staten beschikbaar blijven. In de commissie BFE heb ik gezegd dat een individueel statenlid er recht op heeft dat aan de afspraak die de meerderheid van de staten heeft genomen, wordt vastgehouden. De staten kunnen dan niet na een jaar zeggen, dat omdat de situatie anders is, het maar anders moet. Wij hebben met elkaar afgesproken hoe we met de Reserve flexibel beleid zullen omgaan. Ik heb er dan recht op hierover niet iedere keer weer te hoeven discussiëren. Ik mag ervan uitgaan dat wat is afgesproken, wordt uitgevoerd. Het college stelt voor het anders te gaan doen en die reserve op te heffen. Ik doe een dringend beroep op de staten zichzelf en het college aan de gemaakte afspraak te houden. Dit betekent dat we helemaal niet zoveel geld in de andere reserves en voorzieningen hoeven te zoeken, want er is € 22 miljoen vrij beschikbaar. Laten wij dat dan ook zelf houden en zorgen dat wij daar controle over houden.

De heer LOOMAN: Ik wil hierover nog een opmerking maken, want op dit punt blijf ik het van harte met de heer Harleman oneens. Hij zegt dat het ons geld is, waarvoor wij met elkaar een aantal spel-regels hebben afgesproken. Maar dan is het ook aan ons om op een bepaald moment van die spel-regels af te wijken. Het zou toch heel raar zijn wanneer wij ons via spelregels ketenden? De staten hebben het recht om wanneer zij dat noodzakelijk vinden, zichzelf te overrulen. Het is óns geld en daar mogen wíj over beslissen.

De heer HARLEMAN: Nee, voorzitter, het ligt anders. GroenLinks is een kleine fractie, maar iedereen heeft bij het begin van het dualistische systeem met open ogen alle verordeningen vastgesteld. Daarom mogen wij op de staten een beroep doen om die verordeningen niet naar willekeur zomaar naast zich neer te leggen. Als zij iets anders willen, dan moeten de afspraken veranderd worden en daarover willen wij dan discussiëren. Maar het gaat niet aan te zeggen: "We gaan de afspraken niet veranderen, maar we gaan het gewoon anders doen."
Daarom kan GroenLinks tegen de meerderheid van de staten zeggen: "We hebben met jullie een afspraak." Ik verwacht dan dat de meerderheid zo netjes is te zeggen dat die afspraak er inderdaad ligt. Het college stelt niet voor de afspraak te veranderen en als ook de staten dat niet doen, dan zijn de staten gebonden aan de afspraak die er ligt. Zo simpel ligt het.

De heer LOOMAN: Dat betekent dat ik aan het begin van de periode een afspraak moet maken met GroenLinks waaraan ik de rest van de statenperiode, ongeacht wat ik van mening ben, vastzit? Dat lijkt mij geen aantrekkelijk vooruitzicht.

De heer HARLEMAN: Dat zeg ik ook niet. De PvdA heeft 19 statenleden en GroenLinks 4.

De heer LOOMAN: Dát was de wil van de kiezer.

De heer WIJBENGA: Ik ken een afspraak waaraan de PvdA zich wel houdt, namelijk het College-programma. Daar kan het toch ook?

De heer LOOMAN: Maar ik mag toch zelf weten welke afspraken ik wil volhouden? Als zich een situatie voordoet waardoor het anders moet worden dan kan ik daar toch een meerderheid voor zoeken en dan hoef ik mij toch niet aan een afspraak van een paar jaar geleden geketend te voelen?

De heer HARLEMAN: Het lijkt mij dat de PvdA dan heel onbetrouwbaar overkomt, maar dat moet die partij zelf weten. Ik neem aan dat individuele leden van die partij wel van mening zijn dat wanneer met hen een afspraak is gemaakt, die afspraak staat. Ik vind het een ongelooflijk betrouwbaar verhaal: wij

hebben een afspraak met de PvdA en ik vind dat ik het recht heb te zeggen dat die fractie zich daaraan gewoon moet houden of met mij in discussie moet gaan over waarom die afspraak veranderd moet worden.

De heer LOOMAN: Een afspraak maken tot een dogma waaraan niet getornd mag worden, lijkt mij niet de manier waarop wij deze provincie moeten besturen.

De heer HARLEMAN: Ik geloof niet dat ik het zo verteld heb.

De heer SWIERSTRA: Mijnheer de voorzitter. Waar gaat het nu eigenlijk over? Volgens mij maar om een ding - dat heb ik in de commissie ook gezegd - namelijk de hoop, de wens, de gedachte of we niet meer geld hebben dan we denken te hebben, want dat willen wij graag, want dan kunnen wij dat uitgeven, teruggeven aan de burgers of wat dan ook maar. Dat is eigenlijk het achterliggende verhaal, naast het verhaal over de controle: klopt de boekhouding wel. Maar het eerste is volgens mij toch wel leidend; dat proefde ik ook uit de inbreng van de PvdA en uit diverse publicaties. De mening is dat er meer uit te halen moet zijn, dat er dood geld op de plank ligt; dat is een beetje de leidende gedachte.
In de commissie heb ik gevraagd aan te geven waar dit dan het geval is want daar hebben wij allemaal belang bij. Dood geld, daar hebben wij niets aan.

Mevrouw MULDER: Het gaat niet alleen om de mening dat er meer geld moet zijn. Het gaat om de relatie met de risico's en de verplichtingen. Om het af te doen zoals de heer Swierstra nu doet, is gewoon te kort door de bocht.

De heer SWIERSTRA: De relatie met de risico's en verplichtingen is zeker een belangrijk element, maar met die uitspraak legt mevrouw Mulder de vinger op een verwarring bij de staten, ook bij haarzelf, namelijk de verwarring als zouden de reserves waarover wij nu spreken, voornamelijk betrekking hebben op risico's. Er zijn heel veel bestemmingsreserves bij en die bestemmingsreserves zijn door de staten ingesteld om wanneer nog niet precies is vast te stellen hoe hoog een bepaalde uitgave moet zijn om het doel te bereiken of nog niet precies is vast te stellen op welk moment een uitgave moet worden gedaan, een technisch instrument te hebben om de pieken en dalen af te vlakken en praktisch te kunnen werken. Een bestemmingsreserve is een technisch instrument om te voorkomen dat de staten bij alle mogelijke uitvoeringszaken, die door de bank genomen naar hun mening aardig passen in het vastgestelde beleid, iedere keer aparte kredieten beschikbaar moeten stellen. Het laatste is een ouderwetse manier van werken die leidt tot veel detailbemoeienis.
De risico's vormen maar een deel daarvan en de risico's zitten voor een deel ook - de accountant controleert dat ieder jaar minutieus, steeds minutieuzer kan ik zeggen - in de zogenaamde voorzieningen. Zodra er op het punt van de risico's een probleem is, zegt de accountant: "Daar moet u een voorziening voor opnemen," waarna wij dat uiteraard doen.
Daarenboven is er de discussie over het grote risico van de provincie in zijn totaliteit, het zogenaamde weerstandsvermogen. Daarover komen wij in de loop van het jaar met een nadere nota bij de staten. De jaarstukken en de Nota reserves en voorzieningen leveren de input voor die nota.
Is dit nu het plaatje dat wij moeten hebben, immers, alles bij elkaar opgeteld is er toch wel heel veel eigen vermogen. In Zuid-Holland ligt het percentage heel anders. Ja, dat is natuurlijk afhankelijk van hoe de cijfers gegroepeerd worden. Maar als het gaat om het omgaan met vermogen dan schiet de provincie Zuid-Holland mij nu niet als eerste te binnen als het gaat om een schoolvoorbeeld van hoe een overheid met haar vermogen omgaat. Maar dat even terzijde.
De discussie over het weerstandsvermogen zal het college in extenso met de staten voeren. De accountant die ons daarover adviseert betrekt daarbij al onze reserves en voorzieningen en of dit tot een heel ander inzicht leidt, kan ik op dit moment niet zeggen.
Ik heb de stellige mening dat het college een heel helder overzicht heeft verstrekt van alle aanwezige reserves. Per bladzijde is aangegeven hoe het ermee zit, wat de doelstelling is, etcetera. Bij de ene

reserve is dat veel explicieter en duidelijker dan bij de andere, maar dat ligt ook aan het karakter van de betreffende post.
Voorzitter. De hoogte van de bedragen is gebaseerd op het eertijds genomen instellingsbesluit, op de stand van zaken op dit moment en op een inschatting van wat wij denken dat nuttig is. Is het daarmee dood geld? Nee, want het wordt bestemd voor de taken waarvoor de staten aan de hand van concrete voorstellen, nota's, begroting en dergelijke de richting aangeven. Als er in de reserves te weinig geld zit, hebben wij een probleem, want dan moet het college de staten, wil het de afgesproken doelstellingen bereiken, om extra geld vragen.

(De heer Zweens verschijnt ter vergadering.)

Het kan ook zijn dat er in de reserves wat te veel geld zit. Dan is het vervolgens de vraag of dit erg is. Het antwoord op die vraag is "nee", want dat geld staat in het grote totaal op de bank en is rentedragend. De rente van dit geld wordt gebruikt als dekkingsmiddel. Kortom, op het moment dat van bepaalde reserves, die te hoog worden geacht, geld wordt afgehaald, kan dit geld niet zomaar vrij besteed worden, omdat vanwege het wegvallen van de rente van dit geld een gat in de begroting valt. Dát is de reden waarom het college van mening is dat het goed is op de huidige basis verder te werken.

De heer LOOMAN: Zegt de gedeputeerde hiermee dat hij de bestemmingsreserves als financieringsmiddel in de lucht wil houden? Dat vind ik een wat oneigenlijk doel.

De heer SWIERSTRA: Nee, het is geen oneigenlijk doel. Volgens het BBV mag aan reserves geen rente meer worden toegerekend. Het geld verdwijnt daarmee niet in een oude sok, maar gaat via de algemene dienst naar de bank en levert daar rente op. De totale rente-inkomsten van onze middelen zijn onderdeel van de totale dekking. Daar beslissen de staten ieder jaar weer opnieuw over.

Mevrouw MULDER: Feitelijk zegt de heer Swierstra dat de rente van de bestemmingsreserves nodig is om de begroting te dekken en dat dat de reden is om het systeem maar zo te laten. Dat vind ik een heel bijzondere redenering.

De heer SWIERSTRA: Ik zeg dat ook niet. Ik geef aan dat wij in een aantal gevallen niet kúnnen aangeven hoe hoog die bedragen precies moeten zijn. De reserve is namelijk ingesteld omdat er een aantal onzekerheden is. Bij de instelling van iedere reserve wordt dit ook aangegeven en wordt een inschatting gemaakt. Een neveneffect van het instellen van een reserve is rente. Ik begon met de essentie van de discussie: de vraag of wij geld op de plank hebben liggen. Het antwoord op die vraag is dat wij dat niet hebben, want daar waar dit al zo zou zijn - het is een virtueel gebeuren - zit de opbrengst van dat geld gewoon in de middelen; de staten kunnen daarover dus beschikken. Mevrouw Mulder moet de redenering niet omdraaien.
Voorzitter. Ik kom op de vraag hoe vaak wij dit onderwerp nu bij de kop moeten hebben. Als wij in de verhouding 90:10 willen blijven en niet in de verhouding 10:90 willen terechtkomen en vooral onze ambtelijke en bestuurlijke inzet op het proces willen blijven richten en niet op het bureaucratische gedeelte ervan, hetgeen naar ons gevoel hand over hand toeneemt, ook vanwege een aantal regels die ons van hogerhand zijn opgelegd - controle op controle op controle - moeten wij de werkwijze niet veranderen. De staten krijgen eens per vier jaar de Nota reserves en voorzieningen, het totale overzicht. Het maken van die nota geeft veel werk.

Mevrouw MULDER: De heer Swierstra neemt de 10:90 verhouding die de heer Harleman noemde, over. In de werkgroep-programmabegroting is de verhouding 20:80 besproken. Het gaat erom zo te sturen op zaken dat wordt bereikt wat wij willen bereiken. Tot welk detailniveau moeten wij hierbij gaan? Een van onze docenten, afkomstig van de rekenkamer, zei dat soms eerst tot detailniveau moet worden gegaan voor duidelijk is waar je precies op stuurt. Ik denk dat wij bij deze nota ook met dit dilemma zitten. Ik

denkt dat het goed is dat wij eerst weten wat er met de reserves gebeurt en daarom wil ik het wel wat beter volgen dan eens in de vier jaar.

De heer SWIERSTRA: Het is een enorme klus voor de staten om al die gegevens iedere keer weer door te spitten en daarover klagen zij dan ook bijna dagelijks. Maar mevrouw Mulder vraagt nu om nog een stapeltje daar bovenop. De staten krijgen eens per vier jaar de Nota reserves en voorzieningen en zij krijgen ieder jaar een begroting en een jaarrekening, waarin al die zaken ook weer zijn opgenomen en uitgewerkt. Over begroting en jaarrekening kunnen de staten met het college van gedachten wisselen. Bij de begrotingsbehandeling kunnen de staten het college bovendien bij amendement opdragen een reserve te verhogen of te verlagen, een storting wel of niet te doen en dergelijke. De staten hebben dus een sturingsinstrument. Nog meer informatie, nog meer en detail laten berekenen wat het verloop precies zal zijn van een bestemmingsreserve, leidt alleen maar tot meer bureaucratie aan de kant van zowel het college als de staten, terwijl de burger er geen mallemoer mee opschiet.

Mevrouw MULDER: Ik vind echt dat de heer Swierstra veel te kort door de bocht gaat. Soms moet je eerst grondig door een zaak heen om het eens te worden over de beginselen, waarna met de afbouw kan worden begonnen. Zo wordt ook gewerkt in de werkgroep-programmabegroting en daar wil het college wel meewerken. Ik zie hier dan toch even wat dingen haaks op elkaar staan. Ik kan mij dus voorstellen dat wij eerst door bepaalde dingen heen moeten om daarna de bureaucratie wat terug te nemen. Wat de heer Swiersta nu zegt, vind ik daarom veel te gemakkelijk.

De heer SWIERSTRA: Als ik dit verhaal zou horen los van de nu gevoerde discussie en los van de feiten dan zou mijn reactie zijn dat mevrouw Mulder helemaal gelijk heeft. Ik wijs erop dat wij ook zo werken: op alle mogelijke manieren gaan wij en detail het hele traject met de staten door. Wij hebben toegezegd dat wij zullen proberen in de programmabegroting nog meer stappen te zetten, wij hebben discussies gehad over indicatoren en bladspiegels en wij gaan daar zover met de staten in mee als wij denken dat nuttig is voor beider functioneren en voor de Drentse samenleving. Maar kijkend naar de praktijk vraagt mevrouw Mulder nu iets waarvan het college van oordeel is dat het alleen maar neerkomt op een stapeling van nog meer instrumenten, nog meer controle en nog meer papierwerk, terwijl de werkelijke sturing er niet door veranderen zal. Die sturing zit 'm veel meer in het helder maken in begroting en jaarstukken van waar het nu feitelijk om gaat. Dat daar techniek onder ligt die moet kloppen en dat controle op controle moet volgen, daarover zijn wij het volstrekt eens, maar door een nog meer gedetailleerde behandeling van de reserves en voorzieningen dan wij met alle instrumenten die wij hebben al doen - de staten mogen hier bij amendement om vragen en als dat amendement wordt aangenomen, zal het college het uitvoeren - spannen de staten in wezen het paard achter de wagen.

Mevrouw MULDER: Voorzitter. Ik hoor graag hoe het college denkt over het amendement van de PvdA.

De heer SWIERSTRA: Ik denk dat mijn inbreng wel duidelijk heeft gemaakt dat het college dit amendement niet ziet zitten. Als wij bij het opstellen van de begroting nog verder de diepte in moeten gaan, komen wij in het circus terecht dat ik zojuist schetste. Wij komen bij de begroting met een nota over het weerstandsvermogen en daarover kan een zinvolle discussie plaatsvinden, want wij zullen met elkaar moeten vaststellen waar ons risico ligt en hoe wij daar op een zorgvuldige manier mee om kunnen gaan. Die discussie kan in het kader van de begroting gevoerd worden. Nog weer een exercitie daar overheen, dus wanneer wij de Nota reserves en voorzieningen niet als uitgangspunt kunnen beschouwen, betekent overigens ook dat wij bij de begrotingsbehandeling niet eens over het weerstandsvermogen kunnen spreken. Ook in die zin lijkt een extra exercitie mij hoogst onpraktisch, te meer daar de Nota reserves en voorzieningen een helder inzicht geeft in wat de staten moeten weten.

TWEEDE TERMIJN

De heer LOOMAN: Mijnheer de voorzitter. De vraag die ons al anderhalf jaar bezighoudt, is toch wat de relatie is tussen de hoogte van de reserves en de doelstellingen die eraan ten grondslag liggen. Ik heb de gedeputeerde nu weer horen zeggen dat ervan uitgegaan kan worden dat die redelijk met elkaar in overeenstemming zijn. Als de reserve te weinig is, is er een probleem, maar als die te groot is, is het niet zo erg want dan is het een goed financieringsmiddel dat bovendien goed is voor ons weerstandsvermogen.
Laat ik maar gelijk zeggen dat ik er geen behoefte aan heb ieder jaar over dit onderwerp te discussiëren, maar ik vind wel dat wanneer wij eens in de vier jaar die reserves en voorzieningen onder de loep nemen, wij ons een beeld moeten kunnen vormen over de relatie tussen het doel en de hoogte. In die zin houd ik gewoon vast aan het amendement, want het moet toch mogelijk zijn om een aantal jaren vooruit te kijken, dus om na te gaan hoe wij die doelstellingen denken te verwezenlijken en wat dit betekent voor de donaties en onttrekkingen. Dan is er meteen een relatie met de meerjarenbegroting. Op die manier krijgen wij een wat helderder inzicht en kan het een keer in de vier jaar. Wij handhaven daarom ons amendement.
Wij zullen de motie van GroenLinks en het CDA niet steunen, omdat ik het met het college eens ben dat wij bij aanvaarding daarvan weer een hele hoop papierwerk en bureaucratie krijgen. Ik zoom liever eens per vier jaar heel diep in op hoe het nu precies zit en dan hoeft het voor mij niet elk jaar.

De heer LANGENKAMP: Wat is politiek gezien de consequentie voor de PvdA als het amendement het niet haalt? Eigenlijk spreekt de PvdA met dit amendement in financieel opzicht wantrouwen uit in de richting van het college.

De heer LOOMAN: Ik vraag het college om het gevoel dat het heeft dat dit geld allemaal nodig is om de doelstellingen te verwezenlijken, sterker te onderbouwen. Als de meerderheid van de staten daar anders over denkt, dan is dat een gegeven. Ik hoorde van de heer Kuiper dat het soms heel moeilijk is om tot een minderheid te behoren, maar ik respecteer uiteindelijk wel het besluit van de meerderheid van deze staten.

De heer LANGENKAMP: Dat klinkt wel leuk, maar in de overwegingen van het amendement staat wel dat er onvoldoende inzicht is. De heer Looman weet dus feitelijk niet wat waaraan gekoppeld is en hij zegt het antwoord van de portefeuillehouder financiën niet zomaar op diens blauwe ogen te willen vertrouwen.

De heer LOOMAN: Ik heb gezegd absoluut geen reden te hebben om te twijfelen aan de uitspraak van de gedeputeerde dat het geld wel nodig zal zijn - hij heeft zich op dat punt vanochtend redelijk blootgegeven - maar ik wil het graag wat steviger onderbouwd hebben. Dat is wat ik vraag. Ik heb, gelet op de hoogte van het weerstandsvermogen en de hoogte van de reserve, het gevoel dat er wel geld is en als de staten dan andere ideeën en opvattingen hebben dan wil ik wel weten hoeveel vlees er nog op de botten zit.

Mevrouw MULDER: Mijnheer de voorzitter. Wij hebben heel veel sympathie voor het amendement van de PvdA, maar wij hebben er wel moeite mee met de Nota reserves en voorzieningen in te stemmen. Ik ben ook wel benieuwd hoe de andere partijen over dit amendement denken; met name ben ik benieuwd naar het standpunt van de VVD, want die heb ik in deze discussie helemaal nog niet gehoord.

De heer ROELES: Mijnheer de voorzitter. De VVD heeft zich niet in de discussie gemengd omdat de fractie zeker met de Nota reserves en voorzieningen kan instemmen.
In zijn amendement vraagt de heer Looman om niet alleen een duidelijke onderbouwing van het doel van de bestemmingsreserves, maar ook om duidelijk aan te geven of wat wij met de bestemmingsreserves willen bereiken en de middelen die daarvoor nodig zijn, met elkaar in overeenstemming zijn. Een dergelijke presentatie kan tot meer duidelijkheid voor de staten leiden en hoeft een discussie over de begroting 2006 niet in de weg te staan. De VVD zal daarom het amendement steunen.

De heer HARLEMAN: Mijnheer de voorzitter. Men zal gemerkt hebben dat ik mijn enthousiasme voor het college nooit onder stoelen of banken steek en ik moet zeggen dat onze gedeputeerde van financiën het heel erg goed doet.
Toen hij probeerde uit te leggen hoe het nu precies zit met de rente-inkomsten kreeg ik wel een beetje medelijden met hem, want dat is eigenlijk een heel ingewikkeld verhaal. Ik zal dat nu niet allemaal gaan uitleggen - dat zal ik in de commissie nog wel eens doen - maar het belangrijkste is dat de rente-inkomsten door dit college niet structureel ingezet worden. Ik neem aan dat het college het zo geregeld heeft dat rente-inkomsten alleen voor incidentele uitgaven worden gebruikt. Als het anders is, dan heeft het college met mij een probleem.
De vraag is of het eens per vier jaar produceren van een nota reserves en voorzieningen minder werk betekent dan het ieder jaar produceren van een gedeeltelijke herziening. Mijn fractie denkt dat dit niet zo is. Ik heb uitgelegd dat het onze bedoeling is het college tegemoet te komen. De nota is nu in een ongelukkige tijd verschenen en is eigenlijk een halfjaar te laat. Wij moeten nu in een hausse alles narekenen, terwijl het veel gemakkelijker is elk jaar een deel van de nota te herzien. Bovendien wil het college één onderdeel slechts eens in de vijf jaar herzien en alleen al daarmee loopt de vierjaarlijkse termijn helemaal spaak. Mijn fractie heeft de indruk dat het voor het college gemakkelijker is, dat het niet meer werk is en dat er wij van de piekbelasting voor de ambtenaren af zijn.
Er zijn fracties die naarstig op zoek zijn naar geld, dat merk ik wel aan de discussie. Mijn fractie heeft gewezen op het bedrag van € 22 miljoen uit de reserves dat nu zomaar ongeclausuleerd naar het college gaat, want het gaat in de programmalijnen zitten en zolang het college het geld dan in overeenstemming met de doelstellingen uitgeeft, kan het allemaal. Fracties die behoefte hebben aan extra geld moeten daarom niet verder de diepte ingaan met de nota reserves en voorzieningen maar een deel van die € 22 miljoen pakken en dit geld dan besteden volgens de afspraken die met de meerderheid van de staten is gemaakt.

De heer SWIERSTRA: Mijnheer de voorzitter. Op het gevaar af dat het een herhaling van zetten wordt, constateer ik met de heer Harleman dat het inderdaad gaat om de vraag of er niet meer geld is. Ook de heer Looman zei het gevoel te hebben dat er wel meer geld is. Mijn antwoord is dan dat de staten over dat geld beschikken, het is hun eigen budget.
Als wij bij de begroting 2006 nog een verdieping moeten leveren van de Nota reserves en voorzieningen dan wordt die verdieping een boterzacht verhaal, want de reserves zijn er juist voor om meerjarig pieken en dalen te kunnen afvlakken, pieken en dalen die bij de uitvoering van het beleid niet en detail voorspeld kunnen worden. Het gaat voor een deel altijd om een inschatting. Daarom is er ook een reserve. Wij houden iets op reserve omdat wij weten dat wij de komende jaren iets in die en die orde van grootte zullen moeten.

De heer LOOMAN: Het spreken van een inschatting van pieken en dalen noem ik boterzacht, terwijl de heer Swierstra zegt dat het verhaal juist door de door ons gevraagde onderbouwing boterzacht wordt. Ik denk dat het precies andersom is.

De heer SWIERSTRA: Het verhaal van nu is onderbouwd, maar op het moment dat de staten een verdere verdieping willen dan zullen daar altijd zachte elementen in zitten. Dat is ook niet erg, want dat willen wij ook met elkaar. Was dit niet zo dan zouden de staten van jaar tot jaar te maken krijgen met series begrotingswijzigingen, zouden zij per project kredieten moeten verstrekken etcetera, etcetera. Dat willen wij niet en dus bouwen wij met elkaar een bestemmingsreserve in, die per definitie meerjarig is. Op het moment dat daarvan een nadere inschatting moet worden gegeven, zal ook die inschatting "zacht" zijn; meer of minder betoog ik niet. Daarmee zeg ik dus niet dat het nu allemaal keihard is, integendeel; wij zijn het er volstrekt over eens dat er nu ook een zacht element in zit, maar dat is een verstandig zacht element: wij zorgen ervoor dat wij voor de met elkaar afgesproken doelen niet tekort komen en aan de andere kant voorkomen wij dat er te veel geld nutteloos op de plank blijft liggen. Waar het geld erin zit loopt het gewoon mee in de algemene dienst.

Voorzitter. Heel veel meer kan ik er niet over zeggen. Het college zal uiteraard als de staten zeggen dat zij een nota willen hebben die nog meer de diepte in gaat, de ambtenaren deze zomer daaraan zetten, maar het college heeft er geen behoefte aan en ziet het eerder als een complicering van het primaire proces dan als een toevoeging daaraan. Daarom willen wij bij de begrotingsbehandeling veel liever met de staten spreken over waar wij het komende jaar onze middelen voor in gaan zetten. Natuurlijk spelen de reserves en de stortingen en ons weerstandsvermogen daarin ook weer een rol. Over de koppeling daartussen moeten wij nog de fundamentele discussie met de staten aangaan.
Ik kan de heer Langenkamp geruststellen dat het college geen enkel gevoel heeft dat het op dit punt gewantrouwd wordt, nee, wij hebben met elkaar een fundamentele discussie over het spanningsveld tussen mate van controle en inzicht en het met elkaar aangaan van een systeem zoals wij dat voorstellen.

De heer LANGENKAMP: Ik proef een beetje - en misschien ga ik daardoor de PvdA toch iets beter begrijpen - dat de bestemmingsreserves toch wat ruim zijn ingevuld om te voorkomen dat het college te vaak naar de staten moet met het verhaal dat het budget net iets te krap was. Als dat de achtergrond is, snap ik het allemaal veel beter.

De heer SWIERSTRA: Niet wij hebben die reserves ingevuld, dat hebben de staten gedaan. Bij iedere reserve hebben de staten op basis van een voorstel van het college een besluit genomen. Het college zegt dan steeds dat het hem, gelet op dit en dat en dat, verstandig lijkt een reserve in te stellen van dit en dat bedrag en die reserve in de begroting op te nemen. Dat heeft ons tot nu toe ook geen windeieren gelegd. Wij hebben tot nu toe geen onoverkomelijke risico's en tegenvallers gehad, er is ieder jaar wat ruimte overgebleven en die ruimte krijgen de staten in de begroting gepresenteerd.

De heer LANGENKAMP: Met deze woorden van de heer Swierstra ben ik het eens, maar heeft het college, om te voorkomen dat het iedere keer weer naar de staten moet, een ruimte van 10, 20 of 25% ingebouwd? Als het antwoord hierop "ja" is, is de hele discussie veel simpeler.

De heer SWIERSTRA: Ik heb aangegeven wat de reden is waarom wij met reserves werken. De staten hebben dat ook altijd zo ervaren. Toen ik hier begon, kwam op het terrein van verkeer en vervoer ieder fietspad in de commissie en in de staten aan de orde. Dat kan tegenwoordig niet meer, want het aantal projecten is veel te groot geworden. Wij zouden dit ook helemaal niet meer moeten willen. Wij willen sturen op doelen, op output en vervolgens worden wij erop afgerekend of wij het op een goede manier hebben gedaan. Wij hebben daarbij bestemmingsreserves nodig als technisch instrument om het beleid uit te kunnen voeren en de staten moeten die uitvoering controleren en veel minder het technisch instrument.

De VOORZITTER: Naar mij blijkt heeft tenminste een fractie behoefte aan een korte schorsing voor overleg.
Ik schors de vergadering.

(Schorsing van 10.58 tot 11.12 uur.)
(De heer Pot verschijnt ter vergadering.)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.
Naar mij blijkt is er geen behoefte aan een derde termijn en daarom sluit ik de beraadslaging

Aan de orde is de stemming over amendement 1.

De VOORZITTER: Ik geef achtereenvolgens het woord aan de heer De Haas, mevrouw Mulder en de heer Sluiter voor het afleggen van een stemverklaring.

De heer DE HAAS: Mijnheer de voorzitter. De OPD heeft geen behoefte aan het amendement en de motie. De jaarlijkse begroting en de verantwoording in de jaarstukken moeten voldoende zijn om aan het in het amendement en de motie gevraagde tegemoet te komen.
Wij vrezen dat nieuwe nota's een enorme extra belasting betekenen.
Wij zullen tegen het amendement en de motie stemmen.

Mevrouw MULDER: Mijnheer de voorzitter. Ik spreek mede namens de fractie van GroenLinks.
Het steunen van amendement 1 is voor ons een tweede optie, omdat wij het liefst hadden gezien dat de nota nu nog niet zou hoeven worden aangenomen. Omdat wij van mening zijn dat de hele staten het pleidooi van de PvdA moeten steunen, zullen wij voor het amendement stemmen.

De heer SLUITER: Mijnheer de voorzitter. In de discussie sloeg de heer Swierstra naar onze mening de spijker op zijn kop met de uitspraak dat het de staten eigenlijk gaat om de vraag of er meer geld is om uit te geven. De gedeputeerde zei dat dit geld er niet is en dat is voor de gedeputeerde van financiën een goed antwoord.
In het amendement wordt om meer verdieping en om vooruitkijken gevraagd. Wij vinden het buitengewoon verstandig dat dit een keer in de vier jaar wordt gedaan en wij zien niet in dat dit voor een onevenredige extra belasting zorgt. Vandaar dat wij voor het amendement van de PvdA zullen stemmen.
Wij zullen niet stemmen voor de motie van GroenLinks en het CDA omdat de kern daarvan is dat elk jaar geprobeerd moet worden een deel te updaten. Wij voorzien dat dit elk jaar leidt tot de uitspraak dat de staten behoefte hebben aan een totaaloverzicht. Dat vinden wij te veel.

In stemming komt amendement 1.

Het amendement wordt met handopsteken aangenomen.

De VOORZITTER: Ik constateer dat alleen de fractie van de OPD tegen aanvaarding van het amendement heeft gestemd en alle andere fracties daarvóór.

Vervolgens besluiten de staten zonder hoofdelijke stemming het na amendering gewijzigde ontwerpbesluit goed te keuren.

In stemming komt motie 2.

De motie wordt met handopsteken verworpen.

De VOORZITTER: Ik constateer dat de fracties van het CDA, GroenLinks, Drents Belang en Fractie de Jong voor aanvaarding van de motie hebben gestemd doch de fracties van de PvdA, de VVD, D66, de ChristenUnie en de OPD daartegen.

3. Het voorstel van het college van gedeputeerde staten van 27 april 2005, kenmerk 17/4.1/2005003646, Voorjaarsnota 2005

(statenstuk 2005-187)

met het op dit punt betrekking hebbende verslagen van de Statencommissies Bestuur, Financiën en Economie van 25 mei 2005, Milieu, Water en Groen van 23 mei 2005, Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit van 23 mei 2005 en Cultuur en Welzijn van 25 mei 2005.

De heer VEENSTRA: Mijnheer de voorzitter. Wij zullen niet onze algemene beschouwingen herhalen. Op 18 mei hebben wij aangegeven dat het college goed op weg is en dat het juiste beleid voor Drenthe is ingezet. Kortom, het zal geen verbazing wekken dat wij straks voor de Voorjaarsnota zullen stemmen.

In de verschillende commissies zijn de afgelopen weken enkele zaken uitgediept en aangescherpt en diverse onderwerpen komen in de loop van dit jaar nog terug, waarbij te denken valt aan windenergie, openbaar vervoer en de sluitingstijden van de Drentse horeca.
Aanscherpingen en toevoegingen komen wat ons betreft verder terug in een aantal moties die ik straks zal bespreken.
Bij de Voorjaarsnota maken wij verder een voorbehoud en wel bij de forse structurele last van € 1 miljoen die mogelijk gemoeid is met het Strategisch huisvestingsplan voor de komende jaren. Binnen mijn fractie krijgt het college hiervoor de handen nog niet op elkaar. En verder wijs ik op hetgeen door mijn fractie is opgemerkt met betrekking tot de Jaarstukken 2004 en de Nota reserves en voorzieningen.
Alvorens ik overga tot het bespreken van de moties, wil ik nog twee onderwerpen behandelen: de subsidies voor de Stichting Welzijn Doven en die voor de Stichting paardrijden voor gehandicapten. In de Statencommissie CW heeft de gedeputeerde nog eens herhaald dat wat haar betreft de twee stichtingen niet door de hoeven hoeven te zakken. Al in november hebben verschillende partijen, waaronder de PvdA, erop aangedrongen zorgvuldig om te gaan met deze twee kwetsbare stichtingen. Zo langzamerhand is het moment daar dat wij de gedeputeerde vragen haar uitspraken te concretiseren. Beide stichtingen hebben behoefte aan klare taal en wij wachten in spanning het antwoord van de gedeputeerde af.
Vervolgens de Drenthe promotie. De campagne voor recreatie en toerisme komt moeilijk van de grond. Wij hebben in onze algemene beschouwingen en ook in de commissievergadering aangegeven dat verbreding tot buiten het specifieke terrein van recreatie en toerisme wellicht wat soelaas zou kunnen bieden en dat ook met de fiftyfifty verhouding in de financiering wat anders omgegaan zou kunnen worden. De VVD zal hierover een motie indienen.
Voorzitter. Ik kom op de moties, die ik een voor een zal bespreken.
Motie A over de WMO trekken wij op grond van de discussie in de commissie in. Wat ons betreft is hiermee de rol van de provincie in de WMO niet voorbij en wij zullen er in het najaar, gefundeerd, op terugkomen.
Motie B wordt door ons gehandhaafd, inclusief het daarin opgenomen bedrag van € 10 miljoen.
Wij handhaven motie C ook.
Motie D trekken we in. Die motie willen wij door de volgende motie vervangen.

***Motie D-herzien***

*Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 15 juni 2005,*

*overwegende dat:*
- *er in de komende jaren in Drenthe een fors tekort ontstaat aan ouderenwoningen die geschikt zijn voor 24 uur-zorg en ouderenwoningen waarbij in de directe nabijheid diensten kunnen worden verleend;*
- *in noordelijk verband het Convenant van het Noorden, ruim ondertekend door Drentse woningcorporaties, tot stand is gekomen met het oogmerk de woningbouwproductie in het landsdeel Noord te vergroten;*

*van mening zijnde dat:*
- *het wegwerken van het tekort aan woningen een bijdrage levert aan werkgelegenheid in de bouw;*
- *uitvoering van het convenant ook aan jongeren mogelijkheden biedt om aan de slag te kunnen gaan in de bouwnijverheid;*

*dringen er bij het College op aan dat:*
- *er binnen vier maanden een uitgewerkt en doelgericht actieplan komt;*
- *daaromtrent overleg wordt gepleegd met betrokken partijen, zoals het onderwijs, werknemers- en werkgeversorganisaties en woningcorporaties;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ik constateer dat motie D is ingetrokken en dat daarvoor in de plaats de motie D-herzien komt.

De heer VEENSTRA: Mijnheer de voorzitter. Ook motie E, de motie die betrekking heeft op de positie van Emmen, willen wij naar aanleiding van de discussie in de commissie intrekken en vervangen door een iets anders geformuleerde motie. De bedoeling van de motie is om op korte termijn een soort van alomvattend actieplan voor Emmen te creëren, waarin alle maatregelen zijn opgenomen. Door het aannemen van de motie-Van Bochove door de Tweede Kamer kunnen ook samenhangende regio's buiten de nationale stedelijke netwerken bij grote projecten toegang tot rijksfinanciering krijgen. Dit biedt misschien een mogelijkheid om de positie van Emmen te versterken, iets wat niet in de Nota ruimte is gelukt.
Ik dien de herziene motie E in.

***Motie E-herzien***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 15 juni 2005,*

*overwegende dat:*
- *in de door de Tweede Kamer vastgestelde nota Ruimte Emmen niet is aangemerkt als economisch kerngebied en ook financieel/economisch en ruimtelijk/instrumenteel geen positie heeft verworven gelijk aan de overige drie prioritaire steden in het landsdeel Noord, te weten Groningen/Assen en Leeuwarden;*
- *evenwel door aanname van de motie "Van Bochove" door de Tweede Kamer nu ook samenhangende regio's buiten de nationaal stedelijke netwerken bij goede projecten toegang tot eventuele rijksfinanciering kunnen krijgen;*
- *Emmen als grote industriestad en deel uitmakend van de kernzone Zuid-Drenthe een wezenlijke functie vervult op het gebied van werkgelegenheid, onderwijs, toerisme en gezondheidszorg en door de onderlinge samenhang van functies van belang is voor de regio Emmen en daar buiten;*
- *de gemeente Emmen inmiddels, samen met het Rijk en de Provincie Drenthe het Convenant Woningbouwafspraken 2005 tot 2010 Provincie Drenthe heeft ondertekend;*
- *de gemeente Emmen ambities heeft voor een verdere stedelijke ontwikkeling, zoals is beschreven in het Masterplan Emmen Centrum 2020 met het oogmerk de positie van centrumstad en voorzieningencentrum voor de regio te versterken en uit te bouwen en op deze wijze ook wil inspelen op het rijksbeleid.*

*van mening zijnde dat:*
- *Emmen voor een grote regio - omvattend Zuid-Drenthe, Zuid-Groningen en Noordoost-Overijssel - faciliteiten biedt en zowel voor het landsdeel Noord als ook voor het Drentse beleid van essentiële betekenis is;*
- *het daarom van belang is dat alle activiteiten die tot doel hebben de positie van Emmen - ook die in sociaal-economisch opzicht - te verbeteren, worden gebundeld en in overleg met de gemeente worden omgezet in een doelgericht actieplan dat als basis dient voor het overleg met het Rijk;*

*verzoeken het College:*
*vóór 1 september 2005 aan Provinciale Staten van Drenthe een actieplan als in de overwegingen bedoeld ter kennisname voor te leggen;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: De oorspronkelijke motie E is ingetrokken maar daarvoor in de plaats komt een nieuwe motie, die ik beschouw als een herziene motie E, die in de beraadslaging kan worden betrokken.

De heer HOLMAN: Ik vind het een heel sympathieke motie en de argumentatie onderschrijf ik, maar ik probeer een beeld te krijgen van wat de heer Veenstra nu van het college verwacht en waar dit toe moet leiden. Wat gaat er nu gebeuren dat tot nu toe niet is gebeurd en gaat ons dat geld kosten? Wil de PvdA geld investeren?

De heer VEENSTRA: Het gaat in eerste instantie niet om extra geld. Het gaat om twee zaken.
In de Voorjaarsnota 2005 en ook in ander beleid wordt volop ingezet op de vooruitgang van Emmen, zowel in sociaal-economisch als in ander opzicht. Wij zouden de maatregelen wel eens gegroepeerd willen hebben, want kan kunnen wij het beleid beter volgen en kunnen wij beter nagaan of de doelen ook worden gehaald. Dat is element een.
Element twee is dat de door de Tweede Kamer aangenomen motie-Van Bochove niet alleen de steden die in de Nota ruimte zijn genoemd maar ook bredere regio's de mogelijkheid biedt om rechtstreeks gebruik te maken van rijksgeld. Dat zou misschien voor Emmen ook een mogelijkheid zijn. De motie heeft dus eigenlijk een tweeledig doel.

De heer DOHLE: Voegt deze motie dan iets wezenlijks toe aan het Programma Stad dat wij al hebben?

De heer VEENSTRA: Omdat wij ons zorgen maken over de economische ontwikkeling van dat gedeelte van Drenthe willen wij dat de maatregelen gegroepeerd worden, opdat wij vanuit verschillende invalshoeken kunnen volgen hoe dit gebied zich de komende tijd gaat ontwikkelen. Nogmaals, wij vragen niet om extra geld, maar om het samenbrengen van beleid dat natuurlijk ook al in het Programma Stad staat.
Voorzitter. Wij zullen motie F steunen, wij hebben dit ook al in de commissie gezegd.
Motie G steunen wij niet. Het onderwerp van die motie zullen wij betrekken bij de discussie over woensdag-statendag in de Statencommissie BFE.
Motie H zullen wij, nu wij hierover contact hebben gehad met de gemeenten Assen en Emmen, steunen. Wij hebben nog wel wat vragen over de financiële onderbouwing van de motie, maar daar zal de indiener van de motie straks nog op ingaan.
Met betrekking tot motie I wachten wij even af hoe de opmerkingen die hierover in de commissie zijn gemaakt, zijn verwerkt.
Motie J steunen wij niet en dat heeft te maken met onze eigen voorstellen over een andere opzet van het OV die binnenkort in de Statencommissie RIM aan de orde komen.
In motie K zien wij toch te weinig meerwaarde. Natuurlijk wil iedereen gratis advies en ondersteuning, maar wij vinden de motie te vrijblijvend.
Motie L steunen wij na de toezeggingen van de gedeputeerde in de commissie, niet.
Motie M kan wat ons betreft na de toezeggingen van de gedeputeerde in de commissie vervallen.
Motie N achten wij overbodig na onze eigen motie over de N33.
Motie P steunen wij, met name om de discussie te starten. Er zal nog stevig over gesproken moeten worden, maar wij vinden het goed dat de discussie in ieder geval wordt gestart.
Het waarom van het niet ondersteunen van de moties O, Q en R is in de commissies voldoende duidelijk geworden.

De heer HOLMAN: Mijnheer de voorzitter. De provincie geeft dit jaar maar liefst € 150 miljoen uit. Wij hebben de statengriffie gevraagd de burgers via internet duidelijk te maken wat zij hiervan vinden. Hierop zijn 80 reacties gekomen en die zijn wellicht niet representatief voor de mening van de Drentse burger, maar wij vinden die reacties toch wel belangrijk. Zo blijkt de Drentse burger van mening te zijn dat de provincie aan onderwijs, toerisme, sport en ouderenbeleid geld uit moet geven. Die mening willen wij meenemen bij onze beoordeling van de Voorjaarsnota.
Tijdens de algemene beschouwingen en in de daarop volgende commissievergaderingen zijn veel onderwerpen aan de orde geweest en in die zin kan gesteld worden dat de gekozen opzet redelijk heeft

gewerkt. In de vergadering van vandaag willen wij nog een paar dingen verduidelijken en van andere zaken de losse eindjes nog aan elkaar knopen.
Mijn eerste onderwerp is dan de Drenthe-promotie. Verschillende fracties hebben gepleit voor een breed opgezette campagne om Drenthe te promoten. Dat moet verder gaan dan alleen de leus "Da's nou Drenthe". Die leus is gericht op recreatie en toerisme, maar wij willen een bredere promotie van Drenthe. De fractie van de VVD zal hierover een motie indienen, die wij, net als andere fracties dat zullen doen, graag steunen. Ik begrijp na veertien dagen nadenken nog niet echt de terughoudendheid van de gedeputeerde in de commissie BFE en ik denk dat hier een kans ligt. De motie nodigt het college uit een plan te ontwikkelen en dat te bespreken in de commissie. Ik hoop dat het college hiertoe bereid is. En nogmaals, wij steunen de motie die de VVD zal indienen, van harte.

(Voorzitter: de heer Looman.)

Voorzitter. Wij hebben ook over de woningbouw gesproken, over woningbouw als stimulans voor de economie en woningbouw in relatie met cure and care. Ik merk dat wanneer de verschillende fracties eenzelfde onderwerp aansnijden, zij daar ieder hun eigen beeld bij hebben. Het is de kunst die beelden te combineren en daarmee een meerwaarde te creëren. Dit geldt ook ten aanzien van de woningbouw. Wij hebben van het college gehoord dat het de woningbouwcorporaties al flink achter de broek zit. Dat is ook zo. Verleden week is tijdens een bijeenkomst van provincie, gemeenten en allerlei instellingen de afspraak gemaakt dat in de toekomst voldoende voor ouderen, voor senioren, worden gebouwd. Er zijn aanjaagteams. Wij ondersteunen op dit punt de enthousiaste aanpak van de gedeputeerde, maar de vraag is of zo wel een overzichtelijk geheel ontstaat met een goed zichtbare samenhang.
In 2001 is de Beleidsnota wonen vastgesteld. Vier jaar geleden is dus een ambitie neergelegd en wij hebben nu behoefte aan een actualisatie. Ik heb de indruk dat bij de fracties verschillende ideeën leven over hoe het anders kan. De nota is vastgesteld, er zijn zo'n vijf verschillende voorbeelden genoemd om nader te bekijken en wij willen het college nu in feite uitnodigen een actualisatie van de nota te maken, daarbij aan te geven wat is bereikt, waar de blokkades, de handicaps, de beperkingen liggen en met de door de staten ingebrachte ideeën na te gaan hoe een extra impuls aan de woningbouw in Drenthe kan worden gegeven. Het gaat dan om de woningbouw als economische stimulans.
Hetzelfde geldt voor de woningbouw in relatie tot cure and care.

De heer VEENSTRA: Ik begrijp de opmerking van de heer Holman over de woningbouw, maar ik wil erop wijzen dat verleden jaar over dit onderwerp twee moties zijn aangenomen: de ene motie betrof het aantal ouderenwoningen in Drenthe - toen is een aantal genoemd dat voor deze periode als richtsnoer zou moeten gelden - en die motie is ook aangenomen en in de tweede motie werd gevraagd na te gaan of er een aanjager voor de woningbouw zou kunnen komen.
Is wat de heer Holman nu vraagt in feite niet een herhaling van hetgeen verleden jaar al is ingezet en op dit moment gewoon wordt uitgevoerd?

De heer HOLMAN: Ik denk niet dat het zo moet worden gezien. Het is geen herhaling. Er zijn verschillende ideeën over bijvoorbeeld cure and care: Drenthe als ideale provincie voor ouderen om er te wonen, zowel uit het oogpunt van woongenot als van zorg. Dat zat niet in de moties van verleden jaar. Verleden week is hierover een bijeenkomst geweest en wij denken dat het breder kan worden gezien en dat er nog steeds een uitdaging ligt om nog meer te doen dan wij tot nu toe hebben gedaan. Onze vraag is dit allemaal te inventariseren, op de verschillende plekken te kijken en te bezien wat een aanjager kan opleveren.

De heer VEENSTRA: Kan de heer Holman aangeven - ik ben daar toch wel benieuwd naar - wat er extra zou moeten gebeuren, los van wat er nu al in gang is gebracht, om die woningbouw los te krijgen?

De heer HOLMAN: Drenthe als goede provincie voor ouderen om er te wonen, dus door het zorgaspect wat meer invulling te geven. Wij denken dat daar meer kan gebeuren, dat daar een uitdaging ligt om meer te doen.

De heer VEENSTRA: Maar wat dan? Daar ben ik toch wel benieuwd naar. Doen gemeenten onvoldoende, zouden de woningcorporaties meer moeten doen, of moeten de regels misschien vereenvoudigd worden? Die zaken zijn verleden jaar allemaal aan bod gekomen en worden nu opgepakt.

De heer HOLMAN: Precies, en zo noemt de heer Veenstra zelf al een aantal dingen. Ik wil de discussie niet overdoen en ik wil de voorbeelden die genoemd zijn niet allemaal herhalen, maar ik vind het waardevol dat in de discussie een heel aantal ideeën is genoemd, niet alleen door ons maar ook door andere partijen. Wij vragen het college daar eens naar te kijken en te bezien hoe daaraan invulling kan worden gegeven. Ik weet dat woningbouwcorporaties heel stimulerend bezig zijn, maar wij hebben enkele bottlenecks op dit terrein genoemd, bijvoorbeeld woningbouw in de vrije sector. In een aantal gemeenten - wij hebben Assen als voorbeeld genoemd - komt de woningbouw heel goed van de grond, maar in andere gemeenten gaat het allemaal veel moeizamer. Kunnen wij daar wat aan doen, zo ja wat en wat zijn dan de problemen? Ons idee is dit alles te inventariseren en daarna te bekijken hoe meer ambitie in de woningbouw kan worden verkregen. Wij hebben dus exact dezelfde intentie als de PvdA verleden jaar had toen het ging om het instellen van aanjaagteams.

De heer VEENSTRA: Dat wordt inmiddels ook allemaal gemonitord.

Mevrouw PANNEKOEK: In de commissie is dit punt ook aan de orde geweest en daarbij bleek dat ieder daar zo zijn eigen beelden bij had. De fractie van de VVD heeft altijd gezegd dat dit probleem breder moet worden getrokken en toen heeft de gedeputeerde gezegd dat een atelier georganiseerd zou worden. Wij hebben toen gezegd dat een aantal leuke mensen met prikkelende ideeën zou moeten komen en dat daarna de verdiepingsslag gemaakt zou moeten worden die eruit zou moeten bestaan dat wordt bekeken waar de meest kansrijke sectoren voor Drenthe liggen en dat dáár dan op ingezet zou moeten worden. In dat stadium komt wellicht het verhaal van de heer Holman aan de orde, die vraagt na te gaan waar wij een aantal aspecten missen. In het vervolgtraject willen wij vanuit de staten zelf daar invulling aan geven. Ik denk dat dat de lijn is die wij op dit moment het beste kunnen volgen.

De heer HOLMAN: Ik constateer dat het beeld dat mevrouw Pannekoek heeft over hoe het gedaan zou kunnen worden, redelijk aansluit bij mijn beeld. Wij ondersteunen van harte het idee van de gedeputeerde om te komen tot een studiedag in een atelierachtige vorm en om de staten daar nadrukkelijk bij te betrekken. Onze oproep is het allemaal niet te eng te maken, maar te proberen goed te begrijpen welke beelden allemaal door de staten zijn neergelegd en laten wij in de herfst hierover dan verder discussiëren. In die zin sluit het beeld van de VVD redelijk aan bij dat van ons.
Voorzitter. Ik kom op de sociale agenda.
Verleden jaar heeft de fractie van het CDA bij de vaststelling van de contourennota Mensen in het middelpunt haar zorgen geuit over het voortbestaan van kleine organisaties en instellingen. Die zouden door de opgelegde kortingen niet in de problemen mogen komen. Ook zouden de kortingen niet mogen leiden tot het stopzetten van activiteiten, waarvan wij met elkaar hebben gezegd die belangrijk te vinden. Er zou onderzocht worden of er ook alternatieven waren en verder is toegezegd dat geprobeerd zou worden in maart helderheid en duidelijkheid te verschaffen.
Een aantal organisaties dreigt nu toch in de problemen te komen en wat ons betreft is helderheid daarom nu gewenst. In het bijzonder denken wij dan aan de Stichting Paardrijden Gehandicapten en de Stichting Welzijn Doven Drenthe. Wij vinden dat het tijd is dat de staten een heldere uitspraak doen. Wij hebben de indruk dat alternatieven niet voorhanden zijn en gelet op wat hierover het afgelopen jaar is gezegd, vragen wij de staten nu helderheid en duidelijkheid te verschaffen. Om dit te bereiken, willen wij de volgende motie indienen.

***Motie S***

*Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 15 juni 2005,*

*constaterende dat:*
- *bij de vaststelling van de Contourennota Mensen in het Middelpunt is afgesproken dat de voorgenomen kortingen op de provinciale subsidie niet mogen leiden tot het stoppen van het leveren van diensten/producten door deze kleine instellingen;*
- *eveneens is afgesproken dat in contact met genoemde stichtingen zal worden nagegaan of alternatieve financieringsbronnen voorhanden zijn;*
- *bovendien is afgesproken dat de resultaten hiervan uiterlijk in maart 2005 aan PS zouden worden voorgelegd en dat dit tot op heden niet is gebeurd;*

*van mening zijnde dat:*
- *genoemde stichtingen met het oog op de planning van hun activiteitenprogramma niet langer in het ongewisse mogen worden gelaten over de omvang van de provinciale subsidie;*
- *deze twee kleine instellingen met heel veel vrijwilligers niet zelf in staat zijn de in de Contourennota genoemde subsidiekortingen op te vangen;*
- *deze stichtingen een zeer belangrijke bijdrage leveren aan het welzijn van de doelgroepen en deze niet door anderen gelijkwaardig kan worden geleverd;*

*besluiten:*
- *het College van Gedeputeerde Staten op te dragen de subsidiekorting zoals beschreven in de Contourennota voor de Stichting Paardrijden Gehandicapten en de Stichting Welzijn Doven niet toe te passen;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de motie bij de beraadslaging kan worden betrokken.

De heer HOLMAN: Mijnheer de voorzitter. Het volgende puntje dat ik nog even aan de orde wil stellen, hebben wij in onze eerste termijn niet genoemd. Maar omdat het de afgelopen weken in de belangstelling is geweest, wil ik het nu toch noemen: de ammoniakkaart.
Wij zijn blij met de brief die de CDA-bewindslieden van LNV en VROM onlangs naar de Tweede Kamer hebben gestuurd, want die brief bevat de mededeling dat nu op korte termijn voorstellen worden gedaan voor aanpassing van de Wet ammoniak en veehouderij (WAV). Daarmee kunnen de ontwikkelingsmogelijkheden van veehouderijbedrijven in Drenthe aanzienlijk worden verruimd. De voorgenomen aanpassingen hebben de steun van onder andere het IPO. Uit zeer betrouwbare bronnen hebben wij vernomen dat met name de gang van zaken in Drenthe stimulerend heeft gewerkt en misschien voor de bewindslieden wel aanleiding is geweest om met deze aanpassing te komen. Wij danken de gedeputeerden voor hun inspanning.
Wij stemmen van harte in met het voorstel van het college om de welbekende klankbordgroep in te schakelen bij het inkleuren van de nieuwe provinciale ammoniakkaart. Wij gaan er daarbij van uit dat zoveel mogelijk ontwikkelingsperspectief wordt geboden aan de veehouderijbedrijven. Wij gaan er ook van uit dat het college blij is met deze ontwikkeling en zich kan vinden in het creëren van zoveel mogelijk ontwikkelingsperspectief voor Drentse bedrijven.
Voorzitter....

Mevrouw STOEL: Las de heer Holman nu iets voor uit een brief die hij ontvangen heeft? Het is mij even ontgaan.

De heer HOLMAN: Nee hoor, het was een stukje eigen tekst, zelf geschreven.

De heer KUIPER: Ik wachtte even af of de heer Holman op dit punt nog met een motie zou komen. Maar nu hij naar een volgend onderwerp wil gaan, wil ik er toch even tussenkomen.
De heer Holman vraagt om ontwikkelingsmogelijkheden voor de intensieve veehouderij. De klankbordgroep heeft twee doelstellingen. Een ervan is om binnen de kaders die wij als provincie stellen de ontwikkelingsmogelijkheden te onderzoeken. Ik mis in de bijdrage van de heer Holman die kaders. Betekent dit dat hij de kaders natuur en milieu, ecologische hoofdstructuur en dergelijke vergeet, of wil hij de bedrijven gewoon alle vrijheid geven in de ontwikkeling van de intensieve veehouderij?

De heer HOLMAN: Ik heb waardering voor de vraag maar ook hier is mijn reactie dat de discussie hierover gewoon in de klankbordgroep gevoerd moet worden. Het was helemaal niet mijn bedoeling hierover nu een discussie aan te gaan. Ik heb alleen het statement willen maken dat er sprake is van een doorbraak in de discussie die al een paar jaar loopt. Er zijn nu mogelijkheden, maar wij hebben er veel vertrouwen in dat de klankbordgroep met een goede uitwerking komt. Wij wensen de klankbordgroep ook veel succes.

De heer KUIPER: Mijnheer de voorzitter. Ik vraag ook niet om een discussie, ik vraag of de heer Holman zich wil houden aan de randvoorwaarden die ook de klankbordgroep zich heeft gesteld.

De heer HOLMAN: Het is nog niet eens duidelijk hoe de tekst van de wet letterlijk zal luiden. De intenties zijn nu alleen wat anders dan die tot voor kort waren. Dat geeft ruimte voor een doorbraak, dat geeft ruimte voor maatwerk in de Drentse situatie. En nogmaals, wij wensen de klankbordgroep samen met de maatschappelijke organisaties die daarbij betrokken zijn veel succes toe en hopen dat zij met een goed voorstel komen.

Mevrouw STOEL: Waarvoor dank! De klankbordgroep zal zijn werkzaamheden voortzetten.

De heer HOLMAN: Mijnheer de voorzitter. Ik ga verder met mijn betoog en kom op de gezondheid van de Drentse burger.
Uit het rapport van de GGD blijkt dat bijna de helft van de mensen last heeft van overgewicht. De cijfers laten ook zien dat op dit punt de situatie in Drenthe de laatste tien jaar verslechterd is. Zelfs in het basisonderwijs zijn er al kinderen die zwaarder zijn dan ze zouden moeten zijn en het aantal van hen neemt steeds toe. Dat baart ons zorgen.
Gelet op de toename van het overgewicht in Drenthe en de bijbehorende gezondheidsrisico's is het van groot belang dat de Drentse burger in beweging komt. De fractie van het CDA heeft daarom samen met Sport Drenthe een startnotitie opgesteld, waarin enkele projectvoorstellen zijn opgenomen.
Bij de algemene beschouwingen was er sympathie voor het idee om Drenthe in beweging te krijgen. Ik weet nog dat de heer Ter Beek heel enthousiast reageerde op zijn stappenteller.
Tijdens de behandeling van de Voorjaarsnota in de commissie veranderde bij de meeste fracties deze sympathie, er werden namelijk nogal wat procedureopmerkingen gemaakt over de uitvoeringsmogelijkheden. Maar nog steeds constateert de fractie van het CDA dat overgewicht bij jongeren en bij ouderen een maatschappelijk probleem aan het worden is. Het geeft een verhoogde kans op gezondheidsrisico's. Wij willen daar nog steeds graag wat aan doen. Wij willen de mensen uitnodigen meer te gaan bewegen en meer aan sport te gaan doen. Binnen de beleidskaders van de Contourennota kan een en ander gestalte krijgen. Sport Drenthe heeft daarbij als preferente instelling nog steeds een voorname rol, maar ook andere organisaties mogen intekenen op projecten die het beoogde doel dichterbij brengen.

De heer BEERDA: De heer Holman zegt dat in de commissie de steun verwaterde in procedurekwesties. Het onderwerp zelf is belangrijk genoeg, maar heel veel commissieleden hadden moeite met de onduidelijkheid van het stuk: van wie is het en wie gaat er over? Nu zegt de heer Holman dat Sport Drenthe in het kader van de Contourennota weer aanvragen kan doen voor allerlei projecten. Dat kan ook en laten wij Sport Drenthe daarin van harte ondersteunen, dan is het probleem goed aangepakt.

Mevrouw SMITH: Mijnheer de voorzitter. Ik kan de heer Beerda hierin van harte ondersteunen.

De heer HOLMAN: Daarmee ben ik heel blij, want ik heb hiermee al op voorhand de steun van twee fracties voor de motie die ik hierover ga indienen.

De heer ROELES: In dezelfde commissievergadering heeft ook onze fractie erop aangedrongen Sport Drenthe een geweldige rol te laten vervullen. Wij hebben dan ook gemeend Sport Drenthe aan te moeten moedigen om de initiatieven van het CDA verder uit te werken.

De heer HOLMAN: Er is dus al een meerderheid voor de motie en daarmee komt het dus goed.
Wij willen het college vragen om bij de uitvoering van de Contourennota de betrokken organisaties en instellingen aan te moedigen meer te doen aan projecten op het gebied van sport en bewegen. Daarmee krijgt het onderwerp een extra accent binnen de bestaande beleidskaders van die Contourennota. Wij willen wat diverse fracties feitelijk al ondersteunen, graag aan de staten voorleggen in de vorm van de volgende motie.

***Motie T***

*Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 15 juni 2005,*

*constaterende dat:*
- *overgewicht in Nederland steeds meer voorkomt;*
- *overgewicht onder de bevolking van Drenthe relatief vaker voorkomt dan elders in Nederland.*

*overwegende dat:*
- *dit ernstige gezondheidsrisico's met zich meebrengt;*
- *dit tot een lagere levensverwachting kan leiden;*
- *dit ook te maken heeft met een verminderd bewegingspatroon;*

*van mening zijnde dat:*
- *mensen zich bewuster moeten worden van hun stijl van leven;*
- *sport en bewegen de gezondheid bevorderen;*
- *voldoende dagelijkse beweging overgewicht kan voorkomen;*
- *de overheid hier een motiverende en initiërende rol in heeft;*

*besluiten:*
- *het College van Gedeputeerde Staten op te dragen om in het kader van de uitvoering van de Contourennota Mensen in het Middelpunt in overleg met de daarvoor in aanmerking komende organisaties en instellingen aan projecten gericht op sport en bewegen bijzondere aandacht te geven;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de motie bij de beraadslaging kan worden betrokken.

De heer BEERDA: Ik ben een beetje het spoor bijster. In de algemene beschouwingen brengen de politieke partijen een aantal dingen naar voren, maar als ik de heer Holman zo hoor zou het CDA bijna een collegepartij kunnen zijn.
Ten eerste het verhaal over de senioreneconomie. Wat het CDA vraagt is helder en breed door de gedeputeerde toegezegd.
Ten tweede het verhaal over de gehandicaptensport in Westerbork en de Stichting Welzijn Doven, waarin het niet door de hoeven zakken helder is neergelegd.

En nu komt de heer Holman met een motie die volledig past binnen de door de staten vastgestelde Contourennota.
Als het zo moet, kan het CDA beter een nota sturen waarin staat dat de fractie het eens is met het collegeprogramma. Dan zijn we meteen klaar.

De heer HOLMAN: Ik constateer dat de heer Beerda mijn woorden dus niet begrepen heeft. Ik wil de discussie over ouderen en wonen niet overdoen, maar mijn pleidooi - en volgens mij zat de VVD op dezelfde lijn - was het zo breed mogelijk te bekijken. Ten aanzien van de twee stichtingen constateren wij dat er nog steeds geen besluit is genomen, terwijl dit in maart al zou gebeuren; wij pleiten nu voor helderheid en duidelijkheid. Volgens mij is daar niets mis mee. En verder constateren wij een maatschappelijke ontwikkeling die onze zorgen heeft en uit de reacties maken wij op dat iedereen die zorgen deelt. Wij willen dit alleen uitdrukkelijk geconstateerd hebben en wij willen dat het college met het oplossen van dit probleem heel gericht en heel actief aan de slag gaat.

De heer BAAS: Voorzitter. Ik vraag mij af wat motie T toevoegt aan het beleid dat het college op grond van Mensen in het middelpunt al uitvoert. Met andere woorden: is deze motie eigenlijk niet het intrappen van een open deur?

De heer HOLMAN: Wij denken dat die motie toch iets meer is, omdat wij vanuit de Drentse samenleving positieve reacties hebben gekregen. De Drentse samenleving wil dat dit gebeurt en de motie is een stimulans om ook echt te laten gebeuren wat in gang is gezet.

De heer BAAS: Volgens mij heeft het college die stimulans helemaal niet nodig, want het is minstens zo enthousiast als het CDA.

De heer HOLMAN: Ik hoor straks graag de reactie van de gedeputeerde en ik hoop dat de gedeputeerde nog enthousiaster is dan wij zijn.

Mevrouw SMITH: Ik ben het wel eens met de opmerking van de heer Baas dat de motie niet echt iets toevoegt aan het bestaande beleid, want in de notitie die in de commissie is besproken stonden enkele voorstellen, die naar onze mening door Sport Drenthe gewoon als in aanmerking komend voor een projectsubsidie kunnen worden ingediend. Het CDA geeft voor de uitgaven ook geen dekking aan.

(Voorzitter: de heer Ter Beek.)

Mevrouw PANNEKOEK: De heer Holman hoort van ons allemaal dat voor de projecten op het gebied van sport en bewegen Sport Drenthe de aangewezen partij is. Misschien is het daarom beter om wanneer een project niet door kan gaan, bij de staten terug te komen met de opmerking dat zij dit project toch allemaal wilden. Dit was zo even een gratis advies.

De heer HOLMAN: Onze inzet is erop gericht het niet te laten gebeuren dat een project niet door kan gaan. Het gaat erom dat de projecten goed en adequaat worden aangepakt, of dit nu door Sport Drenthe gebeurt of anderszins. Het gaat erom dat er werkelijk wat gebeurt.
Ik kom op het onderwerp onderwijs en arbeidsmarkt.
In onze algemene beschouwingen hebben wij gepleit voor meer samenwerking tussen onderwijsinstellingen en bedrijfsleven. In de praktijk worden er binnen en buiten het onderwijs allerlei acties ontwikkeld. Op allerlei manieren wordt geprobeerd de problemen rond de onderwijsuitval, de aansluiting op de arbeidsmarkt en stageplekken op te pakken. Maar het lijkt wel of ieder op zijn eigen manier, op zijn eigen kleine schaal, bezig is.
De fractie van het CDA nodigt het college uit zijn initiërende en regisserende rol in dezen op te pakken. De dialoog moet op gang komen. Dit kan door te bewerkstelligen dat verschillende branches uit het bedrijfsleven en de instellingen voor beroepsonderwijs de krachten bundelen. Aan de hand van goede

praktijkvoorbeelden kan dan gekomen worden tot nadere afspraken over de inhoud van de opleiding en over het beschikbaar stellen van stageplekken. Zo kunnen partijen de krachten bundelen en elkaar inspireren en motiveren. Ook hier constateer ik dat het onderwijs van verschillende kanten wordt benoemd - de PvdA heeft er een motie over ingediend, waar wij op zich sympathiek tegenover staan - maar dat het steeds om een deel gaat. In onze contacten met het onderwijs en het bedrijfsleven horen wij ook steeds dat het allemaal versnipperd is. In de Voorjaarsnota staat dat er een platform moet zijn. Wijzelf voelen wel iets voor een symposium. Het gaat erom dat het probleem wordt opgepakt en dat dit niet te moeilijk wordt gedaan. Er zijn succesvolle projecten als "Zodat het Netwerkt" en het MKB-leerbusproject. Kan de provincie de partijen die ermee te maken hebben bij elkaar brengen opdat nog meer jongeren op de goede plek op de arbeidsmarkt terechtkomen; daar gaat het om.

De heer VEENSTRA: In de Voorjaarsnota komt de initiërende rol van de provincie best goed naar voren. Het probleem dat de heer Holman nu schetst, wordt ook opgepakt. Ik vind zijn verhaal zo vaag: hij wil een symposium, maar ook binnen het onderwijs zelf kunnen wel dingen verbeterd worden. Zelf hebben wij de zorg genoemd. Maar wat wil de heer Holman nu eigenlijk? Hij wil zaken beter op elkaar afstemmen, maar die zaken staan toch ook in de Voorjaarsnota? En dan komt de heer Holman met een symposium...

De heer HOLMAN: Ik kom niet met een symposium, ik zeg dat een symposium een van de mogelijkheden is die genoemd zijn. In de Voorjaarsnota staat dat de provincie wil komen tot een platform. Onze angst is dat dit platform een of andere ambtelijke praatclub wordt.

De heer VEENSTRA: En een symposium zou dan een beter instrument zijn?

De heer HOLMAN: Het zou best kunnen dat een symposium het ook niet is.

De heer VEENSTRA: Maar de heer Holman moet concreet zijn. Hij zegt dat de zaken beter op elkaar afgestemd moeten worden. Het college heeft een paar maatregelen aangegeven en wil daar op verschillende onderdelen mee aan de slag. Kan de heer Holman niet wat concreter zijn?

De heer HOLMAN: Ik snap deze reactie echt niet. Er is meermalen in dit huis gezegd dat de provincie voor werk, werk, werk gaat. Drenthe heeft een van de hoogste werkloosheidpercentages in Nederland. Wij constateren dat een aantal projecten goed uitpakt en dat jongeren daarmee aan werk worden geholpen. Wij krijgen vanuit de Drentse samenleving, van scholen en van het bedrijfsleven signalen dat er nog een heel aantal problemen aangepakt moet worden en wij horen dat er nog veel mogelijkheden worden gezien om meer mensen en dan vooral jongeren aan werk te helpen. Wij doen daarom een oproep aan het college deze signalen vanuit verschillende partijen waarin verschillende suggesties worden gedaan over hoe de problemen kunnen worden aangepakt, serieus op te pakken.

De heer VEENSTRA: Maar de heer Holman moet dan nu eens met een concreet voorstel of met een concrete maatregel komen.

De heer HOLMAN: Ik pretendeer niet dat ik de wijsheid in pacht heb om te zeggen dat dit het probleem is en dat daar de oplossing ligt. Daar is het allemaal te complex voor. Wij vragen het college te erkennen dat het probleem complex is, maar wij vragen het college ook te erkennen dat er mogelijkheden liggen en dat er potenties zijn. Laten wij er dan samen voor zorgen dat wij die potentie zo breed mogelijk benutten. De oproep van de PvdA met betrekking tot de zorg is duidelijk en die onderkennen wij, maar zo zijn er meer problemen die opgepakt moeten worden. Er moet een tandje bijgezet worden, want wij moeten meer jongeren aan werk helpen.

De heer DOHLE: Het is al wel zo'n anderhalf tot twee jaar geleden dat de staten de motie over het leerbanenproject met algemene stemmen hebben aangenomen. Bij het tweede gedachtestreepje werd GS

gevraagd juist een provinciaal platform voor de relatie onderwijs-arbeidsmarkt op te richten. Daar wordt nu aan voldaan en daar moeten wij blij mee zijn.

De heer HOLMAN: Heeft de heer Dohle dan het idee dat het probleem daarmee is opgelost en dat dit de enig juiste manier is om er een succes van te maken? Ik hoor nog steeds vanuit de Drentse samenleving en vanuit onderwijsinstellingen dat er zaken zijn die ook opgelost kunnen worden.

De heer DOHLE: Ik ben ervan overtuigd dat het beter kan en wat mij betreft had het platform er ook al wel mogen zijn. Maar waar het om gaat is dat er nu wat komt. Ik hoop ook dat er wat uitkomt. En wellicht kunnen wij daarbij nog helpen.

De heer HOLMAN: Maar ook hier constateer ik weer dat het beeld van de heer Dohle niet strijdig is met mijn beeld. De intentie is dezelfde. Maar de heer Dohle zegt ook dat dit twee jaar geleden al is gezegd.

De heer DOHLE: Ik reageerde even op de opmerking van de heer Holman of er wel behoefte is aan zo'n platform, aan zo'n praatclub. Ik heb willen aangeven dat wij daar zelf om gevraagd hebben.

De heer HOLMAN: Dat is waar, maar wij krijgen vragen als: "Wanneer komt het er?" en opmerkingen als: "Het mag niet verworden tot alleen een praatclub." Het moet een doe-club worden. Ik constateer opnieuw dat een aantal projecten succesvol is en wij moeten nu kijken of wij die projecten kunnen verbreden, of opschalen.

Mevrouw SMITH: De heer Holman noemt een heel aantal zaken die of al bestaand beleid of al in gang gezet zijn. Hij komt niet met echt nieuwe ideeën en dat vind ik een beetje jammer.
In de Voorjaarsnota worden bij dit onderwerp onder andere al genoemd een platform voor onderwijs-bedrijfsleven, een Drentse en een Noordelijke onderwijsagenda, er is een toezegging van de heer Schaap om met de brancheorganisatie te praten en er is een pilot vraaggerichte scholing. Er is dus al heel veel in gang gezet en ik denk dat de heer Holman met een aantal zaken veel te vroeg is en met andere weer veel te laat.

De heer HOLMAN: Dan verschillen wij van opvatting. GroenLinks is tevreden want naar de mening van die fractie gebeurt er al genoeg, terwijl wij een hogere ambitie hebben. Wij zien veel meer mogelijkheden en wij horen ...

De VOORZITTER: De heer Veenstra mag als laatste nog een interruptie plaatsen en daarna moet de heer Holman zijn betoog voortzetten. Ik wil voorkomen dat wij problemen met de tijd krijgen.

De heer VEENSTRA: Als de heer Holman signalen uit de Drentse samenleving ontvangt, die hier naar voren brengt en het dan laat bij de mededeling dat het allemaal een tandje hoger moet dan vind ik dat mager. Als de heer Holman die signalen heeft en die hard kan maken dan moet hij met concrete voorstellen komen. Wij kunnen dan daarover discussiëren en er vervolgens ons oordeel over geven. Het blijft nu bij de mededeling dat het allemaal een tandje hoger moet en dat wij de boel bij elkaar moeten brengen. Volgens mij is dat geen beleid en gaat het dan niet om concrete maatregelen.

De heer HOLMAN: Ik kan de discussie overdoen, maar dat lijkt mij niet echt zinvol, want ik val dan echt in herhaling.
Wij willen een motie indienen om dit signaal af te geven. Ik ben ook zeer benieuwd of de gedeputeerde onze intentie begrijpt en de ambitie op wil pakken.

***Motie U***

*Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 15 juni 2005;*

*constaterende dat:*
- *het beroepsonderwijs haar positie in het maatschappelijk krachtenveld herdefinieert;*
- *het beroepsonderwijs een groot tekort heeft aan stageplaatsen;*
- *meer dan de helft van de jongeren in het Noorden onvoldoende gediplomeerd is;*

*overwegende dat:*
- *werkloosheid en de daarmee samenhangende maatschappelijke problemen moeten worden voorkomen;*
- *goed opgeleide mensen belangrijk zijn voor de toekomst van het bedrijfsleven;*
- *er een nieuwe invulling van onderwijsprogramma's mogelijk is;*
- *er al een aantal goede initiatieven tot samenwerking tussen onderwijsinstellingen en bedrijfsleven zijn ontwikkeld;*
- *tussen deze initiatieven geen of weinig samenhang en coördinatie aanwezig is;*
- *nieuwe verbindingen moeten worden gelegd tussen kennisinstellingen en het bedrijfsleven;*

*van mening zijnde dat:*
- *de dialoog tussen instellingen voor beroepsonderwijs en bedrijfsleven meer gestructureerd en gecoördineerd kan plaatsvinden;*
- *deze partijen elkaar hard nodig hebben en van elkaar kunnen leren;*
- *deze partijen de krachten moeten bundelen, elkaar moeten inspireren en motiveren;*
- *de provincie in staat is onderwijsinstellingen en bedrijfsleven bij elkaar te brengen;*

*besluiten:*
- *het College van Gedeputeerde Staten op te dragen te bewerkstelligen dat verschillende branches uit het bedrijfsleven en de instellingen voor het beroepsonderwijs de krachten bundelen om aan de hand van goede praktijkvoorbeelden te komen tot nadere afspraken over de inhoud van de opleidingen en over het beschikbaar stellen van stageplaatsen;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Deze motie maakt deel uit van de beraadslaging.

De heer HOLMAN: Mijnheer de voorzitter. Over de N33 is veel discussie geweest en de PvdA heeft er een motie over ingediend. Wij steunen het streven om te komen tot een verdubbeling van de N33, maar wij vragen ons af of de motie op dit moment verstandig is. De gedeputeerde voert overleg en hopelijk eind deze maand is de uitkomst daarvan bekend. Wij hopen op een dusdanige uitkomst dat de bijdrage die van de regio wordt gevraagd, bijeengebracht is en dat met de minister een overeenkomst kan worden gesloten over de verdubbeling. Aan de ene kant is het sympathiek dat de PvdA hiervoor een bedrag van € 10 miljoen in de begroting wil opnemen, al is het de vraag of dit bedrag voldoende is. Wij laten ons niet over de hoogte van een bedrag uit, maar wij zijn bereid een substantieel bedrag beschikbaar te stellen. Als de gedeputeerde meer nodig mocht hebben dan € 10 miljoen dan is deze motie een verkeerd signaal, omdat het daarin opgenomen ook opgevat kan worden als een uitkomst.

De heer VEENSTRA: Ik begrijp die overwegingen, maar wij vinden € 10 miljoen een goed bedrag. Bovendien staat er in de motie nog iets anders, namelijk dat wij dit bedrag willen vinden in een herprioritering binnen de sector verkeer en vervoer. Is het CDA het met ons eens dat het vele benodigde geld daar gevonden moet worden of ziet die fractie andere wegen?

De heer HOLMAN: Ik denk dat er in de meerjarenbegroting ruimte genoeg zit voor dekking van deze uitgave. De PvdA heeft zelf al aangegeven - ik zeg het nu even kort door de bocht, want het ging in de discussie van vanochtend om meer - de indruk te hebben dat van de reserves wel 25% af kan zonder dat er problemen ontstaan.

De heer VEENSTRA: Het CDA zegt wel verder te willen gaan dan € 10 miljoen en dat waarderen wij enorm, want er is misschien wel meer dan € 10 miljoen nodig. Wij hebben voor onze motie ook een dekking aangegeven. Ik begrijp dat de heer Holman de gedachte ondersteunt dat als er meer geld moet komen dit gevonden moet worden via een herprioritering binnen de sector verkeer en vervoer.

De heer HOLMAN: Het is te vroeg om dat te zeggen, want a. wij weten nog niet hoe groot het bedrag is en....

De heer VEENSTRA: De heer Holman spreekt zelf over meer dan € 10 miljoen.

De heer HOLMAN: Dat zeg ik niet. Ik zeg dat er een substantieel bedrag voor nodig is en dat wij daar redelijk ver in willen gaan om de gedeputeerde de mogelijkheid te geven de onderhandelingen maximaal uit te nutten. Het moet natuurlijk zo voordelig mogelijk, maar het moet wel doorgaan. Ik vind het prematuur om nu al een bedrag te noemen. Als duidelijk is wat Drenthe bij moet dragen, volgt de discussie hoe die bijdrage gefinancierd moet worden en of die bijdrage kan worden gedekt uit de begroting en uit de meerjarenraming zoals die nu voorliggen.

De VOORZITTER: De heer Holman gaat nu zijn betoog afronden.

De heer HOLMAN: Mijnheer de voorzitter. Met betrekking tot de Regiovisie Groningen-Assen zijn wij blij met het antwoord van de gedeputeerde, met name op het gebied van de infrastructuur en het OV en met de toezegging dat er aan het eind van het jaar hierop teruggekomen zal worden. Wij zijn benieuwd wat daar uit zal komen.
Er is tenslotte een vraag nog niet beantwoord. Er bereiken ons signalen dat woningbouwlocaties worden ingetekend in het regiovisiegebied buiten de rode contourlijnen van het POP. Wij hebben gevraagd hoe het college daartegen aankijkt en hoe het hiermee omgaat.
Mijnheer de voorzitter. Namens onze fractie wil mevrouw Mulder nog graag twee opmerkingen over financiële zaken maken.

De VOORZITTER: Dan krijgt mevrouw Mulder nu van mij het woord.

Mevrouw MULDER: Mijnheer de voorzitter. Ik heb geen twee maar drie punten, maar ik zal kort zijn.
In de Statencommissie BFE is uitgebreid gediscussieerd over het bedrag van € 950.000,-- voor het Strategisch huisvestingsplan. De PvdA heeft hierbij een voorbehoud gemaakt en dat is heel terecht, want dat doen wij ook.
In de statencommissie heb ik ook een vraag gesteld over de stelpost van 7 ton op pagina 47 van de Voorjaarsnota 2005. Voor die post wordt geen deugdelijke onderbouwing gegeven en wij zijn met die stelpost dan ook niet akkoord. Volgens de ambtenaren die ik hier deze week nog naar gevraagd heb, gaat het om een inschatting en met een dergelijke boterzachte inschatting kan ik niet zoveel. Ik hoop dat de gedeputeerde alsnog kan aangeven waarvoor dit bedrag is bedoeld en waarom er niet voor gekozen is dit bedrag met een goede onderbouwing in een reserve onder te brengen.
De fractie van het CDA gaat niet akkoord met de opheffing van de Reserve flexibel beleid. Ik ben benieuwd welke redenen de andere partijen hebben om wel met opheffing daarvan in te stemmen.

De heer DOHLE: Mijnheer de voorzitter. Ik had een aardig verhaaltje geschreven, maar ik zal proberen het wat in te korten.

Wij zijn de vorige maand begonnen met de behandeling van de Voorjaarsnota en daarbij vielen wel een paar dingen op. Het in eerste termijn indienen van moties is wel een methode om een standpunt duidelijk te maken, maar wij hebben het niet gedaan. Ik zal nu wel in eerste termijn een motie indienen en ik houd dan nog een achter de hand; of ik die in tweede termijn indien, hangt af van de reactie van het college op ons verhaal.
Ik wil verder nog even ingaan op wat in de commissievergadering is overgebleven van onze inbreng in de vergadering van 18 mei en ten slotte zal ik de al ingediende moties kort doornemen.
Wij hebben enkele opmerkingen gemaakt die bedoeld waren om de landbouw in vooral de kwetsbare gebieden te ondersteunen. Wij wezen op het inzetten op kleinschalige teelten en het stimuleren van intensieve samenwerking door clustervorming van bedrijven. In het landelijk gebied ontstaan spanningen, omdat noodzakelijke ontwikkelingen in de landbouw botsen met de regelgeving. Zowel op rijks- als op provinciaal niveau zijn er recentelijk enkele belangrijke stappen gezet. Naar aanleiding van de conclusies van de commissie-Rabbinge over de WAV-problematiek en de nieuwe plannen van staatssecretaris Van Geel zijn niet alleen de uitgangspunten opnieuw vastgesteld, maar is tevens ruimte gegeven voor verdere oplossingen. Wat de VVD betreft is dit een duidelijk vertrekpunt dat vraagt om nieuwe ideeën en ontwikkelingen. Zowel op het gebied van de bollenteelt als door de klankbordgroep zijn daarvoor goede aanzetten gegeven.
Over het idee om een intensieve samenwerking van landbouwbedrijven te bevorderen, hebben wij nog niet zo gek veel gehoord. Gedeputeerde Edelenbosch heeft in reactie op het verhaal van de heer Holman gezegd het wel een goed idee te vinden, maar of de heer Holman het met die reactie eens is, weten we bijvoorbeeld nog niet.
De voordelen van het benutten van elkaars mogelijkheden zijn evident. Noodzakelijke schaalvergroting is realiseerbaar, ook al ontbreken de ruimtelijke of financiële mogelijkheden. De vraag is: wachten we af of er animo is of stellen we ons proactief op door samenwerking te stimuleren en te faciliteren. De VVD kiest voor het laatste. Laat landbouwadviseurs nou eens in beeld brengen wat de problemen zijn en welke oplossingen daar bijhoren. Boeren raken zo bekend met de materie en de discussie zal naast problemen meer en meer ook over de mogelijkheden gaan. En wat ons betreft past dit prima in het programma Extra impuls plattelandsontwikkeling. Wij zijn benieuwd of GS deze wijze van acteren, dus proactief handelen, ook overneemt.
Het tweede hoofdpunt van mijn eerste termijn op 18 mei was de pilot-Westerveld. Ook de sector recreatie en toerisme loopt tegen de grenzen van de regelgeving aan. Bij een recent bezoek aan de gemeente Noordenveld bleek opnieuw dat in de rest van Drenthe gekeken wordt naar de oplossingen die in de pilot worden gevonden. Wij hebben een groot aantal bedrijven en partijen binnen het gebied van die pilot gesproken en naar aanleiding van die gesprekken maken wij ons oprecht zorgen over de voortgang. Tijdens de vergadering van de Statencommissie BFE dacht ik dat we er richting GS uit waren, maar uit het verslag maak ik op dat er toch enig licht tussen de standpunten zit en daarom wil ik nogmaals nadrukkelijk aangeven dat wij van geval tot geval - en dat kan zonder de namen te noemen - willen weten wat de knelpunten zijn, hoe daarmee is omgegaan, welke oplossingen zijn overwogen en waarom daar wel of niet voor is gekozen. Alleen op die manier denken wij de voorbeeldfunctie van de pilot recht overeind te kunnen houden. Ook op dit punt wachten wij het antwoord van GS af, waarmee ik bedoel te zeggen dat ik een motie achter de hand heb.
Tenslotte de Drenthe-promotie. Eigenlijk gaat het erom - andere partijen hebben er ook al wat over gezegd - dat opdracht wordt gegeven voor fase 2 zoals die was voorzien en zoals die ook was gepresenteerd bij de eerste kennismaking met "Da's nou Drenthe" en dat de uitvoering daarvan wordt opgepakt. In de commissie hebben wij gemerkt dat dit idee bij verschillende partijen leeft. Ik heb geprobeerd die gedachte in algemene termen te verwoorden om een slagvaardig geheel te laten ontstaan en ik wil dan nu de motie indienen.

***Motie V***

*Provinciale Staten van Drenthe in vergadering bijeen op 15 juni 2005*

*overwegende dat:*
- *de eerste fase van de promotiecampagne "Da's nou Drenthe" 28 april in Rotterdam van start is gegaan;*
- *deze campagne een impuls moet geven aan recreatie en toerisme in Drenthe;*
- *de campagne destijds is opgezet als een brede Drenthe Promotie;*
- *een brede campagne niet alleen ten goede komt aan recreatie en toerisme, maar Drenthe ook op de kaart zet als provincie waar het goed wonen en werken is;*

*besluiten het college van gedeputeerde staten te vragen:*
- *In overleg met gemeenten, bedrijfsleven en andere actoren de campagne"Da's nou Drenthe" (fase II) met spoed uit te werken en uit te voeren;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ik stel vast dat deze motie bij de beraadslaging kan worden betrokken.

De heer DOHLE: De doelstelling is eigenlijk tweeërlei: door meer sectoren dan alleen recreatie en toerisme bij de campagne te betrekken, komt het accent meer te liggen op de verbetering van het algemene imago van Drenthe, maar ontstaat ook, zo verwachten wij, meer draagvlak bij de rest van de bedrijven om een bijdrage te leveren. In onze visie gaat het om een kop op de campagne die dan ook vanuit de provincie wordt gevoerd. Campagnes die binnen de algemene formule zijn gericht op specifieke sectoren, effecten of doelgroepen, vinden plaats op basis van bijvoorbeeld cofinanciering. Wat ons betreft moet de brede Drenthe-promotie begin 2006 van start gaan en zou die betaald kunnen worden uit het beschikbare promotiebudget. Als dat niet toereikend is dan verwachten wij dat GS tijdig met een gefundeerd verzoek om aanvullende financiering komen.
De fractie van het CDA heeft een opmerking gemaakt over wat wij de "wooneconomie" en zij cure and care noemen. Ik heb het idee dat het noemen van de term silverado voor een aantal mensen de gelegenheid was hun fantasie maar eens flink op de loop te laten gaan, maar het gaat ons natuurlijk absoluut niet om die naam. Het gaat om het idee om behalve met de klassieke woningbouw ook te starten - het is dus en-en - met bouwprojecten waarin het leefmilieu centraal staat, dus te bouwen op een manier waarin combinaties van wonen, zorg en recreatie uitgangspunt zijn, dus in te spelen op de nieuwe Wet maatschappelijke ondersteuning. Zo'n hoogwaardig woningaanbod kan een aanzienlijke en kansrijke impuls betekenen voor de Drentse economie. Dát waren onze uitgangspunten.
Het CDA en GroenLinks hebben ieder vanuit hun eigen invalshoek een soortgelijk idee geopperd en de VVD is tevreden met het standpunt van de Statencommissie CW om hierover eens verder van gedachten te wisselen en daarbij alle invalshoeken aan bod te laten komen. Laten wij hopen dat de naam atelier dan voor inspiratie zorgt om de creativiteit de ruimte te geven en de zaak van alle kanten te belichten.
Tenslotte nog een opmerking over de steun aan de Stichting Welzijn Doven Drenthe en de Stichting paardrijden voor gehandicapten in Westerbork. Ik kan daar kort over zijn, want mijn fractie sluit zich aan bij de woorden die zojuist zijn gesproken. Wel denken wij dat wij wat voorzichtig moeten zijn met het indienen van motie, omdat er een bezwaarprocedure loopt, maar wij willen wel heel nadrukkelijk het signaal geven dat wat ons betreft deze organisaties nu recht hebben op een klip en klaar antwoord van GS.
Voorzitter. Ik sluit mij ook aan bij de opmerkingen van het CDA en de PvdA over de huisvestingskosten zoals in de begroting zijn opgenomen. Wij hebben in de Statencommissie BFE al aangegeven dat wat ons betreft een nadere onderbouwing van die post gewenst is.

Ik kom op de moties. Eigenlijk heb ik sinds 18 mei niet zo gek veel wijzigingen aan te brengen in het toen geformuleerde standpunt. De enige motie waarop wij nu een andere reactie willen geven is motie K van GroenLinks over de NORT-consulent. Wij denken dat het goed is daar in commissieverband nog eens uitgebreid over te spreken, omdat de onderbouwing van die motie hier niet zo gemakkelijk aan bod kan komen. Bovendien willen wij nog bekijken of de NORT-consulent niet beter ondergebracht kan worden bij een Kompas-activiteit dan bij een activiteit van Drenthe. Wij willen hierover graag nog eens van gedachten wisselen.
Voorzitter. Het valt op dat in de herziene moties D en E al sprake is van het landsdeel Noord, dus wat dat betreft wordt D66 op zijn wenken bediend.
Het is misschien een mogelijkheid om samen met de fractie van het CDA motie B te amenderen. Ook wij vinden het noemen van een bedrag van € 10 miljoen op dit moment wat prematuur, maar wij willen heel nadrukkelijk een signaal geven in de richting van GS dat wij waarde hechten aan de verdubbeling van de N33. Een ander bezwaar is dat de PvdA dit bedrag wil halen uit een budget dat inmiddels al een bestemming heeft gekregen. Welke infrastructurele werken wil de PvdA dan later aanpakken?
In de Knipselkrant van de provincie van 26 mei lees ik dat de heer Calon heeft gezegd te verwachten dat de financiering van het plan nog voor de zomer op tafel ligt. Waarom dan nu al op die uitkomst vooruitlopen?

De heer VEENSTRA: Kan de VVD de motie wel steunen als daarin komt te staan dat het bedrag van € 10 miljoen als een soort van ondergrens moet worden beschouwd, of wil die fractie zich over geen enkel bedrag uitlaten?

De heer DOHLE: Ik wil mij over geen enkel bedrag uitlaten. Als wij zo effectief mogelijk met het geld van Drente willen omgaan, moeten wij niet iemand naar de onderhandelingen sturen met een groot bord op zijn hoofd waarop staat hoeveel geld hij op zak heeft.

De heer VEENSTRA: Er wordt natuurlijk wel een substantieel bedrag gevraagd en gelet op wie er allemaal moeten betalen...

De heer DOHLE: Het is duidelijk dat wij als het om een miljoenenproject gaat, niet met een bijdrage van een paar dubbeltjes wegkomen. Als een substantieel bedrag wordt gevraagd, moet zeker gedacht worden aan een bedrag in de orde van grootte als in motie B is genoemd, maar wij willen ons daar alleen nu nog niet op vastleggen.

De VOORZITTER: Ik geef dan nu het woord aan de heer Langenkamp.

De heer HARLEMAN: Mijnheer de voorzitter. Ik wil de heer Dohle nog iets vragen; mag dat?

De VOORZITTER: Als u nu met mij eens naar de klok kijkt. Ik probeer nog voor de middagpauze de eerste termijn af te ronden en er komt ongetwijfeld nog wel een moment waarop de heer Harleman zijn vraag kan stellen.
Het woord is aan de heer Langenkamp.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. Op 18 mei heeft GroenLinks gezegd dat GS het aardig goed doen, maar dat dit niet voor PS geldt. PS zijn niet slagvaardig, niet adequaat. Ik wijs in dit verband op de discussie die vandaag in de wandelgangen wordt gevoerd over het samenvoegen van de Statencommissies RIM en MWG. Wij vinden het jammer dat het dit zo ongelooflijk lang duurt en dat er intern nog steeds over gepraat wordt. Wat ons betreft beslissen de staten vandaag, desnoods met handopsteken, tot samenvoeging.
Voorzitter. Onze volksvertegenwoordigende en kaderstellende rollen komen nog steeds niet goed uit de verf. In dit verband refereer ik even aan het referendum over de Europese Grondwet. De kloof tussen burger en politiek bestaat al heel lang en om die kloof te dichten is het middel dualisme bedacht.

Drenthe moet daar veel meer mee aan de slag. Wij hebben in dat verband twee moties ingediend. Motie I gaat over meedenkavonden over het verkeer- en vervoergebeuren. Een aantal fracties was positief over deze motie, maar wel met de vraag hoe het dan precies vorm krijgt. Dat staat eigenlijk al in de motie. Het gaat niet om een structureel gebeuren, maar om net als bij POP 2 is gedaan met een aantal statenleden, ondersteund door de griffie, te bekijken of weer iets dergelijks van de grond kan komen. Het gaat dus niet om iets structureels.
Wat wel structureel bedoeld is, is motie G, de motie die wij "De ronde door Drenthe" hebben genoemd. Het heeft niets te maken met wielrennen, het gaat om het ter plaatse vergaderen als er ergens een probleem is. Daarvoor is een wezenlijk andere commissie nodig dan bijvoorbeeld BFE.
Om deze tijd volgend jaar discussiëren wij in de Statencommissie BFE waarschijnlijk over het niet doorgaan van de baanverlenging op het vliegveld Eelde, omdat de Raad van State iets gezegd heeft. Op die discussie kunnen wij ons al voorbereiden, wij kunnen advocaten raadplegen en van wat wij dan gaan zeggen, kunnen wij nu al iets opschrijven. Maar bij de commissie die ik voor ogen heb gaat het erom dat de staten als ergens in de samenleving een probleem opdoemt, daarheen gaan. Het gaat om een commissie die ongelooflijk improviserend gaat werken.

De heer DE HAAS: Laat ik vooropstellen dat het een goed idee is. Maar de heer Langenkamp wil ergens heengaan als er problemen zijn. Vindt hij het niet veel belangrijker om ook als er geen problemen zijn in de provincie te vergaderen? Het lijkt mij net iets te zwaar alleen ergens te vergaderen als er problemen zijn, want dan wordt die statencommissie een troubleshooter.

De heer LANGENKAMP: Het zal waarschijnlijk wel een mix worden. Ik geef nu heel zwart-wit aan wat de gewone commissies tijdens de gewone werkbezoeken doen. Dat werk gaat allemaal door en de werkgroep woensdag-statendag gaat van alles verzinnen om de mensen meer bij het werk van de provincie te betrekken, maar ik pleit voor een aparte commissie burgerzaken of De ronde door Drenthe - het maakt mij niet uit hoe die commissie wordt genoemd - om de kloof te verkleinen. Het is niet zo dat het de mensen nooit interesseert; als het hun aangaat, zijn ze er wel en dan moeten wij er ook zijn. Dat is moeilijk te organiseren, er zal geïmproviseerd moeten worden en dat vraagt waarschijnlijk wel andere statenleden dan die hier nu zitten, maar dat is een ander probleem.

De VOORZITTER: De heer Veenstra mag nog een vraag stellen, maar ik zijn algemeenheid doe ik nu toch echt een beroep op de staten om zeer terughoudend te zijn met interrupties, want met al die interrupties schieten zij zichzelf in de voet.

De heer VEENSTRA: De staten zijn ook aangesteld om besluiten te nemen en wij zijn principieel van mening dat als er ergens iets aan de hand is, de politieke partijen daarheen moeten om te horen wat er aan de hand is. Wat de heer Langenkamp voorstelt, zien wij daarom niet zitten.

De heer LANGENKAMP: Ik heb daarover vaker met de heer Veenstra gediscussieerd. Wij zijn lid van provinciale staten. De heer Veenstra zit hier niet als lid van de PvdA, dat is een andere verantwoordelijkheid.

De heer VEENSTRA: Zeker weten wel!

De heer LANGENKAMP: Dan moet de heer Veenstra bij de voorzitter maar eens navragen wat er in de Provinciewet en dergelijke staat over fracties en in welke hoedanigheid hij hier is gekozen.
Voorzitter. Ik probeer ook een beetje tempo te houden en ik ga naar de moties.

De VOORZITTER: Ik ben lid van de PvdA, maar ik zit hier niet als lid van de PvdA.

De heer LANGENKAMP: Heel goed, en ik hoop dat de heer Veenstra dan ook weet dat de verantwoordelijkheid van een lid van de PvdA verschilt van die van een lid van PS. Daar is gewoon verschil in, net zoals GS een ander orgaan is dan PS. Wij moeten die verantwoordelijkheden zien in te vullen.

De heer VEENSTRA: Maar door dit soort discussies wordt de kloof tussen burger en politiek niet gedicht.

De heer LANGENKAMP: Ik hoor her en der het woordje "nee".
Voorzitter. Naar aanleiding van de bespreking in de commissies wil ik enkele moties nog wat nader toelichten.
Ik begin met motie H, de motie over de ID-banen. In april werd die motie nog sympathiek genoemd. Maar enkele partijen vonden de door ons aangegeven dekking nog wat vaag en daarom wil ik in het dictum van de motie een wijziging aanbrengen. Na het tweede gedachtestreepje onder het hoofdje "Besluiten" moeten de woorden die volgen na "de dekking van dit bedrag te realiseren uit" worden geschrapt en worden vervangen door "de Reserve flexibel beleid".

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de zin na het tweede gedachtestreepje onder het hoofdje besluiten komt te luiden: "de dekking van dit bedrag te realiseren uit de Reserve flexibel beleid".
Dit wordt de motie H-herzien.

De heer DOHLE: Ik snap het even niet, want je hoeft toch geen helderziende te zijn om te beseffen dat de Reserve flexibel beleid deze vergadering niet gaat overleven. De motie wordt dan vanwege de voorgestelde financiering volstrekt belachelijk.

De heer LANGENKAMP: Wij zijn, dat zal de heer Dohle wel begrepen hebben, het niet eens met het afschaffen van de Reserve flexibel beleid.
Verleden jaar zijn de ID-banen via de WOK-lijn uit die reserve betaald en wij kunnen nu bij de behandeling van de Voorjaarsnota ook uit die reserve putten. Ik dacht met deze wijziging van de motie een verbetering tot stand te brengen, maar als het volgens de heer Dohle daardoor juist moeilijker wordt de motie te steunen, dan moeten wij er nog eens goed naar kijken.

De VEENSTRA: Voorzitter. Mag ik ook nog even reageren.

De VOORZITTER: Nee, toe nou. Het is al half een. Het woord is aan de heer Langenkamp.

De heer LANGENKAMP: Voorzitter. Motie J waarin het gaat om een betere benutting van het openbaar vervoer, werd door velen als kort door te bocht ervaren. In de commissie zei de heer Swierstra dat het onderdeel van de marktstrategie kan zijn om tijdens de daluren iets extra's te doen. GroenLinks vraagt al jaren om gerichte reclameacties. In Groningen vindt, zo heb ik gelezen, in de gemeenten Winsum en De Marne een proef plaats met gratis vervoer, wat natuurlijk niet gratis is, en wij vinden dat zoiets ook maar eens in Drenthe moet gebeuren.
Ik heb de heer Dohle naar aanleiding van motie K over het aanstellen van een NORT-consulent horen zeggen dat hij daar graag eens in de commissie over wil spreken. Wij hebben daarover nog wat aanvullende informatie rondgestuurd. Mijn voorstel is om het dictum van deze motie wat duidelijker te formuleren. Het dictum komt dan te luiden:
"Besluiten dat:
- per 1 oktober 2006 wordt overgegaan tot het aanstellen van een Nort consulent
- samen met de sector scherper afrekenbare doelen worden geformuleerd."

Uit de aanvullende informatie die wij hebben rondgestuurd blijkt dat dit wel degelijk de bedoeling is, ook door de Recron wordt gedragen en bovendien aansluit bij de projecten die er nu zijn. En wij vinden toch allen dat in de sector recreatie en toerisme een kwaliteitsslag gemaakt moet worden.

De VOORZITTER: Om te voorkomen dat de staten zelf hun eigen boekhouding moeten bijhouden deel ik mee dat de griffie ervoor zal zorgen dat de staten een gewijzigde motie ontvangen.

De heer LANGENKAMP: Voorzitter. Van het college hebben wij begrepen dat al wordt gewerkt aan wat in motie L wordt gevraagd. Wij horen nog wel graag op welke termijn het college hierop terugkomt en als het college met een duidelijk antwoord komt, zullen wij waarschijnlijk de motie intrekken.
De uitvoering van motie M wordt in die zin door GS opgepakt dat er een atelier komt. Wij zijn tot onze grote verbazing benaderd door projectontwikkelaars - dat gebeurt ons niet elke week - met een prachtig uitgewerkt plan, waarover de pers over een maand of zo ook ingelicht wordt en mijn vraag is nu of in het atelier dergelijke initiatieven ingebracht en toegelicht kunnen worden, of dat zo'n atelier meer een intern gebeuren is.
In onze motie N vragen wij om met betrekking tot de verbetering van de N33 vooral ook naar de ICT en LOFAR te kijken. Deze motie wordt voor een deel al uitgevoerd omdat LOFAR op 5 juli een presentatie zal geven, waarvoor de staten zijn uitgenodigd. Ik hoop werkelijk dat de staten aanwezig zullen zijn, want de mogelijkheden zijn echt geen verre toekomstmuziek maar wel een promotiekans voor Drenthe.
Bij de algemene beschouwingen werd al duidelijk dat de staten meer voelen voor een brede Drenthe-promotie dan voor alleen een promotie van recreatie en toerisme. Zeker nu fase I doorloopt tot september is er tijd daarover na te denken en daarom ook hebben wij motie V medeondertekend. De cofinanciering is nog wel een vraagstuk: wordt de verhouding 90:10 of misschien soms zelfs wel 100:0. In Groningen financiert het bedrijfsleven niet mee. Als de sector nu om vijf ton wordt gevraagd, loopt die waarschijnlijk heel kwaad weg, wat toch ook een signaal is van hoe de vlag erbij hangt.
Voorzitter. Op 18 mei hebben wij gevraagd wat het college en de andere fracties ervan vinden dat op het ogenblik in Drenthe voedsel wordt uitgedeeld. Daar is eigenlijk niet op gereageerd, terwijl wij van mening zijn dat iedereen armoede toch een zeer schrijnend probleem vindt. Mijn vraag aan GS is of er toch nog mogelijkheden zijn om iets te doen. Wij denken hierbij aan microkredieten, mede omdat de VN 2005 tot het Jaar van het microkrediet heeft uitgeroepen. Het is heel wat anders dan het gewone minimabeleid, maar misschien zijn er toch mogelijkheden om iets te doen.
Iets wat heel langzaam doordringt, is dat een verminderde bevolkingsgroei moet leiden tot het bijstellen van cijfers en wellicht ook van beleid. Heel kort door de bocht kan er daarom wat ons betreft een streep worden gezet door de 6.000 woningen die tussen Roden en Leek gepland zijn. De verminderde bevolkingsgroei moet wat ons betreft ook gevolgen hebben voor de bedrijventerreinen. Het bericht van de makelaardij dat niet te veel bedrijventerreinen meer moeten aangelegd, omdat dit leidt tot kapitaalvernietigingen op de oude terreinen, is een heel duidelijk signaal uit de markt en ik ben benieuwd wat GS daarvan vinden.
Voorzitter. De Voorjaarsnota is in de commissie en ook vanochtend in de statenvergadering uitgebreid aan de orde gekomen. Wij hebben een brief geschreven waarin wij de term potverteren gebruikten en wij houden daaraan vast. Degenen die menen dat het huidige beleid gesteund moet worden, moeten in 2007 niet klagen dat de financiële toestand slecht is. Voor ons is het huidige beleid wellicht een reden om tegen de Voorjaarsnota of tegen de begroting 2006 te stemmen.

De VOORZITTER: De heer Kloos mag een interruptie plaatsen.

De heer KLOOS: De heer Langenkamp zegt dat uit de cijfers blijkt dat de toename van de bevolking stagneert - mijn indruk is dat het bevolkingscijfer landelijk is gedaald - en hij geeft aan dat dit een reden is om het geplande aantal woningen en industrieterreinen te herzien. Op dit moment zijn veel gemeenten bezig hun structuurnota's te verzilveren en mijn vraag is in hoeverre GroenLinks niet of wel akkoord gaat met de woningaantallen die buiten de rode contourlijnen zijn geprogrammeerd.

De heer LANGENKAMP: In ieder geval moet de verminderde bevolkingsaanwas leiden tot een verandering van het beleid. In IPO-verband wordt onderzocht hoe het landelijk gaat en wordt gewerkt aan een nieuw model dat misschien wel leidt tot een actualisatie van ons POP, misschien al deze herfst, of anders volgend jaar. Ik heb begrepen dat gedeputeerde Haarsma de Rijksuniversiteit Groningen gevraagd

heeft te onderzoeken wat ons dit kan opleveren. Het is dus wel degelijk een probleem. Doelt de heer Kloos op Vries als het gaat om woningen buiten de rode contouren?

De heer KLOOS: Nee, de gemeente Tynaarlo. Daar worden zo'n 800 woningen buiten de rode contourlijnen geplaatst; daar gaat de gemeente mee akkoord en gisteren werd gezegd dat ook de provincie hier wel akkoord mee zal gaan.

De heer LANGENKAMP: Ik neem aan dat dit bestemmingsplan dan weer gewoon op het bordje van de gedeputeerde komt en als er aanleiding is om het POP aan te passen, komt het onderwerp wel in de commissie. Voorlopig houd ik het erop dat wat de heer Kloos meldt een uitvoeringsprobleem is.

De heer VOORZITTER: De heer Langenkamp zet zijn betoog voort en gaat afronden.

De heer LANGENKAMP: Voorzitter. Onze financiën worden niet alleen in dit huis bepaald maar ook op Rijks en Europees niveau; als onderhandelaar over de Kompas-gelden weet onze voorzitter daar alles van. Dit alles betekent niet dat wij zielig zijn, maar wel dat wij voorzichtig moeten zijn. Wij hebben in een eerder stadium al aangegeven een bedrag van € 99 miljoen voor de beleidslijn bereikbaarheid wel heel erg veel te vinden. De uitspraak van de heer Zalm dat verdubbeling van wegen niet de methode is om de economie te stimuleren, klinkt ons als muziek in de oren. Het hoofdstuk bereikbaarheid loopt tot en met 2008, deze staten gaan daar dus helemaal niet over. Toen hier in de commissie op werd gewezen, zei de heer Swierstra dat wanneer die beleidslijn niet over de collegeperiode heengetild wordt, het werk een jaar stilligt. Maar dat geldt toch ook voor de andere beleidslijnen? Waarom zouden die dan wel een jaar stil kunnen liggen? Wat is dan de rol van PS, als in het eerste jaar van de nieuwe periode al ongelooflijk veel geld is weggeven? Daarom hameren wij er steeds op dat PS hun eigen verantwoordelijkheid moeten nemen en niet steeds GS moeten volgen. De heer Swierstra zei het heel mooi: "De kaderstelling door PS gebeurt doordat zij akkoord gaan met de voorstellen van GS." Dat is een waarheid als een koe en als PS dus niet zeggen dat iets niet moet dan zijn zij niet veel waard. Het moet naar onze mening echt anders en daarom zullen wij na de zomer een voorstel doen om toch tot een statenagenda te komen.

De heer VEENSTRA: Voorzitter. Mag ik toch nog een opmerking maken?

De VOORZITTER: De heer Veenstra denkt natuurlijk dat de aanhouder wint. Nou vooruit dan, maar dat is dan wel de laatste opmerking.

De heer VEENSTRA: De heer Langenkamp heeft de vorige keer nogal hoog ingezet op de Tour de France en nu hoor ik hem daar helemaal niet meer over. Waarschijnlijk is hij druk bezig binnen de provinciale begroting en ook elders hiervoor geld te vinden en mijn vraag is dan ook: wanneer gaat in 2007 de etappe door Drenthe?

De heer LANGENKAMP: Voorzitter, hoeveel tijd heb ik voor het beantwoorden van deze vraag?

De VOORZITTER: Een minuut.

De heer LANGENKAMP: Het is mij duidelijk geworden dat het vreselijk moeilijk is om in Drenthe iets tot stand te brengen dat een beetje boven het maaiveld uitkomt. Ik heb uit de politiek heel veel afremmende reacties gehad en uit de wielerwereld heel veel complimenten.

De heer BEERDA: En waar komt het geld vandaan?

De heer LANGENKAMP: Ik wil het project absoluut voortzetten, maar niet vanuit de politiek, niet vanuit de staten en ik kom dus niet met een motie. Er zijn al mensen die geld willen inbrengen, maar het lijkt

mij logisch dat ik die nu nog niet noem. Er wordt verder gepraat en ik hoop werkelijk dat het allemaal leidt tot de start van de Tour of een etappe in Drenthe. Ik geef direct toe dat dit niet in 2007 zal zijn, maar het actiecomité komt er vast, maar niet gedragen door PS, daar ben ik inmiddels ook wel achter.

De heer VEENSTRA: Gelukkig hebben we volgende week zaterdag in Assen een toernooi dat heel ver boven het maaiveld uitsteekt, namelijk de TT. Dat evenement komt elk jaar weer van de grond.

De heer LANGENKAMP: Wat wil de heer Veenstra hiermee zeggen?

De heer VEENSTRA: De heer Langenkamp zegt dat hij voor iets dat boven het maaiveld uitsteekt in Drenthe de handen niet op elkaar krijgt. Maar volgens mij lukt het met de TT elk jaar.

De heer LANGENKAMP: De TT bestaat, geloof ik, al sinds 1935.
Voorzitter. Ik hoop werkelijk dat de Tour in 2011 in Drenthe komt en iedereen mag op persoonlijke titel meedoen.

De VOORZITTER: De TT bestaat sinds 1915.
Het woord is aan de heer Baas.

De heer HARLEMAN: Voorzitter. Mag ik een voorstel van orde doen? U begint ons geweldig onder druk te zetten terwijl wij op het schema voorliggen. Om de andere sprekers ruim de gelegenheid te geven hun verhaal te houden en de staten de gelegenheid te geven daarop te reageren, stel ik voor dat er nu eerst gepauzeerd wordt en dat de vier overige fracties daarna aan het woord komen.

De VOORZITTER: Ik geef het woord aan de heer Baas.

De heer HARLEMAN: Ik vind dat u toch wel op mijn voorstel van orde zou kunnen reageren.

De VOORZITTER: Ik zit de vergadering voor en ik probeer de dienaar van de staten te zijn door ernaar te streven dat de eerste termijn voor de lunchpauze wordt afgerond.
Het woord is aan de heer Baas.

De heer BAAS: Mijnheer de voorzitter. Ik zal het oordeel van mijn fractie over de moties in tweede termijn geven, hetgeen mijn eerste termijn aanzienlijk bekort.
Wij beschouwen de nu gevolgde procedure, dus eerst algemene beschouwingen en daarna de Voorjaarsnota, als een verbetering ten opzichte van vroeger. Wij betreuren het wel dat nu twee commissievergaderingen, waarin nu veel meer werd gediscussieerd dan vroeger - dit was een verbetering - op een dag werden gehouden, hetgeen voor sommige statenleden wel een erg zware opgave was. Wij zien daarom graag dat dit in de toekomst niet weer gebeurt.
De algemene beschouwingen, het Drents democratisch hoogtepunt, waren voor ons geen hoogtepunt: er waren zeven toespraken, waarvan die van de laatste aanwezige kleine fractie de landelijke pers heeft gehaald. Maar mijn complimenten voor wat de heer De Haas daarmee heeft bereikt. Wij kunnen nu zeggen: "De teken van De Haas zijn heel Nederland de baas."
Wij zullen de algemene beschouwingen niet overdoen. Wij hebben daarin een aantal accenten gelegd, die in de commissievergaderingen verder uitgediscussieerd zijn. Ik wil nog slechts op een paar punten terugkomen.
In algemene zin heeft het college onze vragen naar tevredenheid beantwoord, met name de vragen over de onderkant van de samenleving, de situatie van mensen voor wie het bereiken van werk een buitengewoon moeilijke opgave is. Wij hebben waardering voor de ontwikkelingen rond de agrarische sector zoals de WAV-kaart, maar het is jammer dat deze sector zelf nogal eens onhandig pleegt te reageren.

Een punt van aandacht en zorg voor onze fractie is toch nog steeds de implementatie van de Algemene Subsidieverordening (ASV). Wij zijn het wel met die ASV eens, maar wij willen toch nog eens benadrukken dat het college coulant moet zijn richting de instellingen die met deze subsidieverordening moeten gaan werken. Gun ze de tijd. In dit verband willen wij toch nog even de Stichting Paardrijden voor Gehandicapten en de Stichting Welzijn Doven Drenthe noemen, die naar onze mening recht hebben op een snel en duidelijk antwoord van het college. Eigenlijk hadden ze dat al moeten hebben en daarom willen wij dit nogmaals onder de aandacht van het college brengen.
Ik wil verder wijzen op de moeite die de toeristisch-recreatieve sector heeft om te voldoen aan de bepalingen van de ASV. Wat het andere deel van de problematiek betreft: wij zullen de motie van de VVD, waarin om verbreding van "Da's nou Drenthe" wordt gevraagd, van harte steunen.
Als het om de Voorjaarsnota gaat, is er een punt dat ons niet lekker zit en op dat punt zullen wij dan ook een voorbehoud maken bij de goedkeuring van die nota. Dat punt is het bedrag van € 950.000,-- voor het Strategisch Huisvestingsplan. Het is niet dat wij niet inzien dat er wat moet gebeuren, maar wij vinden dit toch een heel erg blanco cheque. Wij wachten graag op nadere en meer concrete plannen, op basis waarvan wij zullen beoordelen of een dergelijke structureel bedrag voor dit doel kan worden opgenomen. Wij gaan op dit moment dus niet akkoord met het bedrag van € 950.000,--.
In de Statencommissie BFE heb ik vrij intensief met de heer Swierstra gediscussieerd over de speelruimte die de staten hebben. In theorie hebben wij natuurlijk heel veel speelruimte, want het geld is van de staten, de staten zijn budgethouder, maar toch worden wij naar onze mening wel eens te veel vastgepind op een bepaald budget. De gedeputeerde omschreef dit fraai, in een poging bij mij een calvinistische snaar te raken, met de term "vrijheid in gebondenheid". Maar wie de Voorjaarsnota leest, en dan vooral Hoofdstuk 8.7 en Hoofdstuk 11, die moet concluderen dat die vrijheid er vooral uit bestaat dat wij een gevangene zijn van de toekomst. Vrije bestedingsruimte? Wij hebben die niet kunnen ontdekken. Ook de Nota reserves en voorzieningen biedt ons, als ik de gedeputeerde moet geloven, weinig mogelijkheden.
Mijn fractie kiest niet voor deze vrijheid in gebondenheid, wij kiezen voor gebondenheid in vrijheid. Wij zijn slechts gebonden aan waar wijzelf in vrijheid voor kiezen, waar we achterstaan en waar wij het mee eens zijn. De door het college geschetste ontwikkelingen voorzien wij pas dan van een prijskaartje als wij, overtuigd dat wij zijn dat het om goede voorstellen gaat, ons gebonden weten. Wij nemen ook de ruimte om, als zich daartoe een aanleiding voordoet, met eigen voorstellen te komen.
Een goed voorbeeld van wat wij niet willen, is wat staat in motie B over de N33. Hoe sympathiek het doel ook is, de vrijheid om € 10 miljoen naar voren te halen, wordt in die motie ogenblikkelijk teruggeschroefd door eraan toe te voegen dat het bedrag binnen het budget voor de infrastructuur moet worden gevonden, waardoor binnen de prioriteiten moet worden geschoven. Dat is iets wat wij niet willen.
Behoudens die post van € 950.000,-- gaan wij akkoord met de Voorjaarsnota.

De heer SLUITER: Mijnheer de voorzitter. Na een uitvoerige eerste termijn, gevolgd door vier commissievergaderingen, wil ik namens mijn fractie nog aandacht vragen voor een drietal onderwerpen. Op de moties wil ik nu niet ingaan; voor zover wij daartegen zijn, zal ik dit bij de stemming via een korte stemverklaring meedelen.
Voorzitter. Mijn eerste onderwerp betreft de noordelijke samenwerking. Mijn fractie heeft er, kort gezegd, in eerste termijn voor gepleit om vanuit het Drentse het initiatief te nemen een studie te verrichten naar verdergaande noordelijke samenwerking of regiovorming op de route naar landsdeelvorming. Van de zijde van het college is daarop bij monde van de heer Schaap tamelijk kort door de bocht, afwijzend gereageerd. Ik vat zijn antwoord als volgt samen: het staat niet in ons Bestuursprogramma en dus doen we het niet. Ik geef het toe: mogelijk doe ik met deze samenvatting de heer Schaap een half onsje tekort in de nuance.
Deze bondige argumentatie heeft mijn fractie uitgedaagd tot nadere reflectie en analyse. Wat kan hier aan de hand zijn? Hoe komt een gedeputeerde van het kaliber en met de ambities van de heer Schaap tot deze passieve reactie? Vergissen wij ons in de heer Schaap of is er meer aan de hand?
In het eindrapport van de werkgroep-democratie en bestuurlijke vernieuwing van de PvdA, het rapport "De leidende burger", wordt onder andere vastgesteld dat onze provincies te klein zijn om een rol te

spelen op het Europese niveau, terwijl de EU juist een actieve rol probeert te spelen in de regionale ontwikkeling via structuurfondsen en het Comité voor de Regio's. Het rapport pleit voor het opsplitsen van de huidige provinciale taken naar enerzijds gebundelde gemeenten en anderzijds naar landsdelen. In zijn conclusie stelt het rapport letterlijk het volgende:
"Het is nodig om opnieuw na te denken over de bestuurslagen."
Het onlangs verschenen liberaal manifest "Om de vrijheid" van de commissie-Dales spreekt ook over de problemen van de regionale democratie en de schaal van het bestuur. Het manifest constateert dat:
"Bestuurlijke vraagstukken niet zelden dwars door en over de bestaande provinciale indeling heen lopen. Dan worden allerlei samenwerkingsverbanden gecreëerd die vaak gepaard gaan met een rammelende democratische verantwoording."
Bestuurskundige Jouke de Vries zegt over de leidende burger en over het liberaal manifest dat...

De heer DOHLE: Voorzitter. Oh, het mag niet?

De VOORZITTER: Natuurlijk wel, maar doe het nou met mate.

De heer DOHLE: Oké. Ik wil alleen zeggen dat het liberaal manifest ook een uitspraak doet over het feit of provincies zouden moeten blijven bestaan of niet en dat het antwoord daarop "ja" is.

De heer SLUITER: Voorzitter. De bestuurskundige Jouke de Vries zegt over beide rapporten dat ze weliswaar onschuldig lijken maar dat er zo onderhand voor de provincies wel werk aan de winkel is, onder andere omdat beide rapporten een rol zullen spelen bij de komende kabinetsformatie. En wie bij dit en meer voegt dat minister Remkes in 2006 nog met een notitie komt over de toekomst van het middenbestuur, die weet dat het de hoogste tijd is om in actie te komen teneinde invloed op de eigen toekomst te kunnen uitoefenen, dus zelf aan het roer te staan en zelf te besturen.
Nu is er wel een complicatie in beeld te brengen die een remmend effect heeft op de drang tot besturen en dat is de kiezersgunst. Wie in provincies met een sterke eigen identiteit en met inwoners die zich specifiek met die provincies sterk verbonden voelen gaat praten over zoiets als samenvoeging of landsdeelvorming, mag niet verwachten dat de kiezers zich daar enthousiast over zullen tonen. Dan gaan dezelfde sentimenten een rol spelen die wij in Drenthe zo goed kennen uit de periode van de gemeentelijke herindeling. En daarmee wint een politieke partij die zich voorstander toont van welke vorm van opschaling dan ook weinig stemmen, dat zal de heer Schaap vast en zeker met mij eens zijn.
En zie hier het dilemma zoals D66 het ziet: enerzijds is het hoog tijd om de materie aan te pakken en de bestuurlijke moed op te brengen om voor Drenthe in kaart te brengen wat de problemen precies zijn en welke toekomstrichting voor ons het meest perspectiefvol is en anderzijds is er de op zichzelf begrijpelijke vrees om bij een al te voortvarende aanpak een deel van de kiezersgunst te verliezen. En binnen dit dilemma rijst de vraag welke behoefte de kiezers eigenlijk hebben aan politiek en bestuurlijk leiderschap.
Op leiderschap rust voluit de plicht goed te luisteren naar de onzekerheid over verlies van identiteit en opgaan in grote verbanden. Maar binnen die context verdient de kiezer en verdienen de burgers van Drenthe het naar onze opvatting om een beter antwoord en een meer anticiperende houding te krijgen dan kop in het zand en achteraf gepraat van "het is ons overkomen" en "aan ons heeft het niet gelegen".
Voorzitter. Terug naar de politieke realiteit van vandaag. D66 heeft een motie ingediend die vraagt om een studie naar de voor- en nadelen van verdergaande noordelijke samenwerking. Het college heeft die motie afgewezen en de inschatting van mijn fractie is dat de motie in deze vorm het in de staten niet zal halen. Voor verschillende fracties zal het zojuist door mij geschetste dilemma daarin een overweging zijn.
Daarmee blijft echter wel de vraag op tafel liggen op welke wijze wij ons in Drenthe dan wel moeten gaan voorbereiden op de onvermijdelijke discussie over de bestuurlijke indeling van Nederland en in het bijzonder over de rol die de provincies daarin spelen. Daarmee bedoel ik ook de rol die Drenthe daarin wíl spelen. Die vraag leg ik vandaag nog maar eens even in het midden in de staten en ik leg deze vraag ook nadrukkelijk voor aan het college.

Mijn fractie kan zich voorstellen dat er van de zijde van het college wordt toegezegd dat in de komende maanden bijvoorbeeld een strategische verkenning zal worden verricht, die mede, dus mede, de basis kan zijn voor de eigen positionering: waar staan wij in de discussie die zeker gaat komen. Daarnaast acht mijn fractie het denkbaar dat, om afrekening op uitgestoken nekken te voorkomen, er een akkoord wordt gesloten tussen fatsoenlijke en bestuurlijk ingestelde fracties en het college om deze verkenning gezamenlijk aan te gaan en niet op voorhand te politiseren.
Mijnheer de voorzitter. Een tweede onderwerp dat aandacht behoeft, is windenergie. Het is mij de afgelopen weken duidelijk geworden dat in het bijzonder binnen de PvdA de motie van D66 op dit onderdeel deels is gevoeld als, laat ik maar zeggen, "issue kaping". Ik wil daarover helder zeggen dat er op dit punt geen sprake is geweest van een vooropgezet plan. Waar het D66 om gaat, is dat uitdrukkelijk opnieuw wordt gekeken naar de mogelijkheden voor windenergie in Drenthe. Ik zeg er ook bij dat het niet onze bedoeling is Drenthe vol te zetten met enorme molens, daarvoor is het Drentse landschap ons te dierbaar. Wel denken wij dat het de moeite waard is om de technologische ontwikkelingen op het gebied van windenergie nog eens te leggen naast de nogal magere doelstelling van 15 Megawatt en het BLOW-akkoord. Wij sluiten niet uit dat het mogelijk is om binnen de kaders van een verantwoorde landschappelijke inpassing het aandeel van windenergie in Drenthe substantieel te verhogen En als die kans er is, moeten wij haar niet laten liggen.
Voorzitter. Mijn derde en laatste onderwerp betreft de MRB. Over de hoogte en systematiek om de opbrengst waardevast te houden, zijn verleden jaar heldere afspraken gemaakt en daar willen wij ook niet aan tornen. In de laatste paar jaar is gebleken dat er in de rekening telkens een meevaller optreedt tengevolge van een onvoorziene stijging van het aantal auto's en het feit dat de auto's steeds zwaarder worden. De meevaller over 2004 bedroeg meer dan een miljoen.
Maar deze meevaller is niet alleen een meevaller. Meer auto's en zwaardere auto's leiden tot meer gebruik van fossiele brandstoffen en een zwaardere belasting van het milieu. En om die reden zijn wij van mening dat het goed zou zijn de incidentele financiële meevallers in de opbrengst MRB toe te voegen aan de energiebesparingsdoelstellingen in de Energienota. Op die manier kunnen wij de extra opgetreden milieudruk in ieder geval gedeeltelijk compenseren.
De doelstelling van ons voorstel willen wij staten en college helder onder ogen brengen en daarom dien ik de volgende motie in.

***Motie W***

*Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 15 juni 2005,*

*overwegende dat:*
- *dat in 2004 over de tarieven voor de Motorrijtuigenbelasting meerjarenafspraken tussen GS en PS zijn gemaakt waarbij is uitgegaan van een jaarlijkse stijging op basis van de prijsindex;*
- *de laatste jaren er in de rekening sprake is van een opbrengst MRB die boven de begrote inkomsten uitgaat ten gevolge van het toenemend aantal auto's en het toenemende gewicht van de auto's;*
- *dit toenemend aantal auto's en het toenemend gewicht van deze auto's een extra belasting vormen voor het milieu;*

*van mening zijnde dat:*
- *de meeropbrengst MRB die ten koste van een extra belasting van het milieu wordt gerealiseerd als aanvullende middelen kunnen worden ingezet om de doelstellingen in de energienota van de provincie Drenthe te realiseren;*

*besluiten:*
- *de eventuele meeropbrengst MRB in de rekeningjaren 2005, 2006 en 2007 te bestemmen als aanvullende middelen voor de energiebesparingsdoelstellingen die in de energienota worden beoogd;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer HOLMAN: Voorzitter. Ik zeg het met enige schroom: ik voel mij niet comfortabel met het feit dat er haast geen ruimte is voor enige discussie. Ik snap uw voornemen om de agenda op tijd af te handelen, maar ik wil toch een vraag stellen.
Als D66 dit werkelijk zo belangrijk vindt, waarom stelt die fractie daar dan niet een bedrag voor beschikbaar? Waarom wordt het bedrag afhankelijk gesteld van het overschot?

De heer SLUITER: Omdat er tussen het overschot en de milieudruk eigenlijk een direct verband bestaat. Meer en zwaarder auto's zorgen voor meer milieuvervuiling maar ook voor meer inkomsten. Is het dan niet redelijk en billijk om wat we aan de ene kant, met schade voor het milieu, onverwacht overhouden, te gebruiken om die milieuschade te compenseren?

De heer HOLMAN: In feite zegt de heer Sluiter 100% van de schade die er nu is, te accepteren maar de 2% schade die er extra bij komt, te willen bestrijden.

De heer SLUITER: Zo heb ik het niet bedoeld. Op het aantal auto's en de gewichtstoename van die auto's kunnen wij slecht sturen. Wat wij voor lief hebben te nemen, is de extra milieuschade, maar die willen wij proberen terug te dringen met de onverwachte extra middelen die zijn binnengekomen. Er is een rechtstreeks verband.

De heer DE HAAS: Mijnheer de voorzitter. Het verheugt dat nu ook in de Tweede Kamer een meerderheid zich heeft uitgesproken tegen de komst van de magneetzweefbaan (MZB). De OPD is daar nooit voorstander van geweest en heeft zich altijd duidelijk uitgesproken voor de Hanze-plus lijn. Maar de miljarden die anders in de MZB gestoken zouden zijn, kunnen nu gebruikt worden voor de verbetering van de bestaande infrastructuur, bijvoorbeeld voor de verbetering van de railverbinding Emmen-Coevorden, de verbetering van de railverbinding naar de Eemshaven en voor de N33; en last, maar wat ons betreft not least, voor de verplaatsing van het vliegveld Eelde.
Voorzitter. Uit de Jaarstukken 2004 blijkt dat de totstandkoming van de Contourennota en de Cultuurnota veel tijd in beslag heeft genomen en tot een buitenproportionele kostenoverschrijding heeft geleid. Wij vinden vier ton voor twee nota's aanzienlijk, het is nog erger dan de topsalarissen van directeuren. Bezuinigingen moeten op dit terrein mogelijk zijn, tenzij de gedeputeerde daar ander over denkt.
Voorzitter. Ik wil over dit onderwerp een motie indienen, die is mede ondertekend door Fractie de Jong.

***Motie X***

*De Provinciale Staten van Drenthe in vergadering bijeen op 15 juni 2005 ter behandeling van de Jaarstukken 2004 en Voorjaarsnota 2005*

*overwegende dat:*
- *de provincie afgerekend dient te worden op helder geformuleerde doelstellingen en de gedegen financiële verantwoording;*
- *de burgers van de provincie er recht op hebben dat er zorgvuldig met hun belastinggeld omgesprongen wordt, zeker in een tijd waarin veel burgers in moeten leveren;*
- *ombuigingen in de personele sfeer in de provinciale organisatie beperkt zijn;*
- *de provincie streeft naar minder bureaucratie;*
- *provinciale Staten in het dualisme niet alleen kaders stellen, maar ook controleren;*
- *ziekte van ambtenaren nooit mag leiden tot niet-behandeling van subsidieaanvragen;*

*besluiten:*
*het college van GS op te dragen de eigen organisatie aan een kritisch onderzoek te onderwerpen met het doel de efficiency en doelmatigheid van de provinciale organisatie te vergroten, zodat er financiële ruimte ontstaat voor nieuw beleid en verlaging van lasten;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: De motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer HARLEMAN: Mag ik de heer De Haas vragen wat deze motie toevoegt aan wat wij in de Financiële verordening hebben geregeld ten aanzien van de onderzoeken en de voorstellen die het college dient te doen ten aanzien van het ambtelijk apparaat?

De heer DE HAAS: De motie geeft een extra accent aan wat PS willen, kunnen en mogen.

De heer HARLEMAN: Maar wij hebben dit geregeld in onze Financiële verordening. Dat het college het over 2004 niet heeft gedaan, is een tweede, maar we hebben het geregeld. Wat wil de heer De Haas dan nog extra?

De heer DE HAAS: Een accent leggen op iets dat al geregeld is, is natuurlijk prima en zo zien wij deze motie ook. De algemene beschouwingen lijken mij een goede gelegenheid om het door ons vastgestelde beleid nog eens te onderstrepen.
Voorzitter. In het Dagblad van het Noorden van 31 mei stond dat de kindertelefoon wegens overweldigend succes op woensdag- en zondagmiddag, helaas, gesloten is. Er wordt zo vaak gebeld dat er meer vrijwilligers opgeleid moeten worden. Maar daarvoor is geen geld.
Wij hebben begrepen dat om de organisatie kindertelefoon ook op woensdag en zondag draaiende te houden een bedrag van € 40.000,-- extra nodig is. De provincie Groningen is bereid hiervan € 30.000,-- voor haar rekening te nemen, waarna Drenthe € 10.000,-- zou moeten bijdragen. De OPD is van mening dat de kindertelefoon van groot belang is en dient daarom de volgende motie in, die is mede ondertekend door Fractie de Jong.

***Motie Y***

*De Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 15 juni 2005,*

*overwegende dat:*
- *het van groot belang wordt geacht door Provinciale Staten, dat de kindertelefoon een belangrijke plaats inneemt;*
- *het zo optimaal mogelijk bereik van de kindertelefoon gestimuleerd moet worden;*

*besluiten:*
- *het College van GS op te dragen, om de aanvraag voor subsidie, ingediend door het bestuur van Bureau Jeugdzorg aan te vullen met € 10.000,-- om hiermee het opleiden van vrijwilligers te honoreren en de gelden hiervoor te halen uit het fonds flexibel beleid;*
- *het College van GS op te dragen om aan een definitieve oplossing te werken voor de jaren 2006 en daarna;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ook deze motie maakt deel uit van de beraadslaging.

De heer DE HAAS: Voorzitter. In dit verband wil ik onder de aandacht brengen dat in de Statencommissie CW is gebleken dat er voor vrijwilligerswerk een bedrag van € 350.000,-- op de plank is blijven liggen, nota bene wegens ziekte van ambtenaren. Wat let het college om de financiering van de kindertelefoon per 2006 aan te vullen met de pot vrijwilligerswerk? Daarmee is tegelijkertijd het probleem van de Reserve flexibel beleid opgelost.
Voorzitter. Ik wil nog even reageren op de reactie van de gedeputeerde in eerste termijn over voorlichting inzake de ziekte van Lyme, oftewel de tekenziekte. Mevrouw Edelenbosch zegt dat er op alle fronten al een voorlichtingscampagne wordt gevoerd, zij het op een wat terughoudende manier. Mevrouw Edelenbosch vindt dat ook verstandig. Welnu, ik moet vaststellen dat ik niet heb gemerkt dat er een grote campagne wordt gevoerd; en de fronten van mevrouw Edelenbosch zijn mij absoluut onbekend. Op een wat terughoudende manier campagne voeren kan ik mij ook heel moeilijk voorstellen. Folders op een tafel, waar andere folders bovenop liggen? Dat is aardig terughoudend. Je licht voor of je licht niet voor en volgens mij hebben de staten van Drenthe de taak en de plicht om hun inwoners en gasten op de hoogte te brengen van de gevaren van besmetting met Lyme via een tekenbeet. Als het ijs onbetrouwbaar is, zetten we er ook een waarschuwing bij en zo zijn er legio voorbeelden te geven.
Voorzitter. Wij hebben te maken met een bacterieziekte die mondiaal de grootste ziekte wordt die van dieren op mensen wordt overgebracht. Als de bacterie op of in de nabijheid van de hartspier heeft gezeten en na een antibiotica kuur is verdwenen, kan het nog wel een jaar duren voor de symptomen afnemen. Als het zenuwstelsel via het ruggenmerg en/of hersenvocht is aangetast, kan dit wel een of twee jaar duren. Als patiënten al herstellen en daarna misschien weer kunnen deelnemen aan het arbeidsproces, hoeveel geld is er dan al aan zorg besteed?
Als door een goede voorlichting een flink aantal besmettingen kan worden voorkomen, dan zal eenieder toch de zin van die voorlichting inzien? Van belang is dat op efficiënte wijze kenbaar wordt gemaakt dat er in grassen, in het bos en op de heide, in de tuinen en in het plantsoen, teken aanwezig zijn en dat men daarop bedacht moet zijn. Na een aanwezigheid in de natuur moet men bedacht zijn op de mogelijkheid van teken op de huid. Als die er zijn, moet men die verwijderen en als er sprake is van een beet, moet men de wond in de gaten houden, al is ook dat nog geen garantie. Geen paniek, maar wel eerlijk zijn. De eventuele angst voor een terugloop van het aantal recreanten en de recreatie mag geen reden voor terughoudendheid zijn.
Ter voorkoming van menselijk leed en in ons aller economisch belang, beveel ik mijn motie van ganser harte bij de staten aan.

Mevrouw SMITH: Ik wil de heer De Haas na dit medische college nog wat vragen. Hij weet toch dat bij alle doktoren in de wachtkamer folders liggen? Ik heb de fractie van de OPD tijdens de commissievergadering een advertentie gegeven waarin alle informatie over Lyme is opgenomen. Volgens mij gebeurt wat de heer De Haas vraagt allang.

De heer DE HAAS: Er wordt geadverteerd door de patiëntenvereniging en het in de advertentie genoemde telefoonnummer kan rustig gebeld worden, maar kost € 0,35 per minuut. Gelukkig gaan niet alle Drenten regelmatig naar de huisarts en daarom zullen zij die folders missen.
Wij hebben voor de natuur gevochten en wij zijn nu zover dat de grassen hoog kunnen opgroeien. Er zijn 870 soorten teken. De eikenbomen op de Westerbrink zouden nu vol in blad moeten staan, maar ze zijn bijna kaal vanwege een rupsenplaag en het is de vraag of de bomen volgend jaar nog leven.
In de natuur is iets aan de gang in over een periode van vijf tot tien jaar is 100% van de teken besmet. Als dit niet op adequate wijze bekend wordt gemaakt, gaat het niet goed. En ja, bij de huisarts ligt wel een folder, maar gelukkig komen we daar niet allemaal.

De VOORZITTER: De heer C.D. De Jong had zich niet op de sprekerslijst ingeschreven, maar heeft zich alsnog als spreker gemeld. Het woord is aan de heer De Jong.

De heer C.D. DE JONG: Mijnheer de voorzitter. Excuus dat ik mij niet heb ingeschreven; dat was een onvolkomenheid mijnerzijds.

Enige bescheidenheid van mijn kant is wel gepast want tijdens de eerste termijn van de staten was is niet aanwezig. Maar ik heb wel kennisgenomen van alle aan de orde zijnde stukken en ik heb bovendien de commissievergadering bijgewoond.
Voorzitter. Ik constateer dat het college de mobiliteit redelijk hoog in het vaandel heeft. De N33 en N34 zijn goed in beeld en ik ben blij met de motie van de PvdA waarin geld voor de N33 wordt gevraagd. De vraag is of het wel wijs is het bedrag van € 10 miljoen de komende tijd te noemen en daarom lijkt het mij wijs die motie even van tafel te halen. Het is niet dat ik geen geld over heb voor de verdubbeling van de N33, maar ik wil niet dat de gedeputeerde tijdens de onderhandeling een groot bedrag op het voorhoofd heeft staan. Bovendien zei de heer Swierstra in de commissie niet zo'n behoefte aan de motie te hebben. Mijn voorstel was dat het college de staten een brief over de problematiek ging sturen, waarover zou kunnen worden gediscussieerd, waarna het GS met een onderhandelingsmandaat op pad zouden kunnen. De PvdA noemt het bedrag van € 10 miljoen een ondergrens, maar nu al dit bedrag noemen betekent dat wij het, nog voor de onderhandelingen zijn begonnen, al kwijt zijn.
Voorzitter. Ik ben zeer voor de motie van D66 over de landsdeelvorming. Het zou ook niet Fortuynistisch zijn die motie niet te steunen. Ik hoop op grote steun voor die motie, maar mét de heer Sluiter betwijfel ik of die het wel haalt.

De VOORZITTER: Wij zijn nu gekomen aan het eind van de eerste termijn. Ik wil toch nog wel een opmerking maken naar aanleiding van de opmerking van de heer Holman dat het mijn probleem was. Ik wijs erop dat het niet mijn probleem is, maar het probleem van de staten. Ik probeer de staten slechts te dienen en daarbij is de sprekerslijst een hulpmiddel. Aan de hand van de ingeschreven tijden maak ik een schatting van hoelang de eerste termijn gaat duren. Op de sprekerslijst hebben de fracties gezamenlijk ingetekend voor in totaal 65 minuten en als dan de behandeling van de Voorjaarsnota om kwart over elf begint, terwijl het nu kwart over een is, kan men mij niet vertellen dat er geen gelegenheid was voor discussie.
Ik schors de vergadering voor de lunchpauze.

(Schorsing van 13.17 tot 14.32 uur.
De heer Boer verschijnt ter vergadering.)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering en geef het woord aan de heer Swierstra.

De heer SWIERSTRA: Mijnheer de voorzitter. Het college heeft breeduit kennisgenomen van alle opvattingen van de staten en constateert dat er een heleboel signalen zijn afgegeven en nog wat extra moties zijn ingediend en dat allemaal met de strekking om hetgeen al eens is aangekondigd of al gebeurd nog eens extra te onderstrepen of te vragen om nieuwe actieplannen. De staten moeten wel bedenken dat al veel zaken lopen en het lijkt het college goed dat zij daar eerst naar kijken voor zij om weer nieuwe of extra dingen vragen, want dat zorgt voor een hoop gedoe en kost daarmee een hoop geld.
Kijk ik naar wat we van plan zijn, wat op stapel staat en wat al loopt dan moet ik constateren dat dit heel veel is. Daarom ook zijn afspraken gemaakt over de programma's en over de inzet over deze collegeperiode heen van de budgetten. Het gaat om programmatisch werken, zaken doen met gemeenten, maatschappelijke organisaties etcetera. De middelen die wij daarvoor ter beschikking hebben gekregen, moeten daarvoor ook daadwerkelijk worden ingezet en ingezet kunnen blijven worden, want anders kunnen wij niet adequaat zaken doen met onze partners. Het openbaar bestuur is erbij gebaat dat wat is afgesproken ook daadwerkelijk tot uitvoering wordt gebracht.
Dat is ook een van de argumenten om de Reserve flexibel beleid in deze periode leeg te maken, en het geld daarvan te bestemmen voor de afgesproken doelen. Als de pot dan eenmaal leeg is, heeft het weinig zin dat wij ons aan de afspraak houden om tweemaal per jaar voorstellen te doen om uit die reserve te putten. Natuurlijk kunnen de staten dan zeggen dat de regeling dan moet worden aangepast, maar dat is helemaal niet nodig: de uitgaven worden gedaan voor projecten waarvoor de Reserve flexibel beleid was bedoeld, namelijk de cofinanciering van projecten van derden.

Deze gang van zaken leidt bij sommigen tot de veronderstelling dat er eigenlijk aan potverteren wordt gedaan: het geld zou na deze collegeperiode op zijn. Welnu, niets is minder waar. Inderdaad, er is dan geld opgemaakt uit onder andere bestemmingsreserves om daarmee de gestelde doelen te verwezenlijken en als het goed is, is dan ook het geld op dat de staten het college ter beschikking hebben gesteld ter intensivering van het beleid. Het gaat dan om werkgelegenheid, sociaal evenwicht enzovoorts. En dan zijn er de volgende verkiezingen en een nieuw college. En op dat moment is er een begroting met een gezonde reservepositie, met geen verkeerde risico's - dat is de ambitie; zo doen wij dat met elkaar - en een begroting waarin verder regulier alle budgetten zitten voor alle beleidsonderdelen zoals wij die op dit moment hebben. Wat op dat moment vrijvalt, zijn de extra gelden die wij deze collegeperiode gebruiken maar die dan nog niet bestemd zijn. Dat betekent dat wij aan het eind van deze collegeperiode, even gelet op de intensiveringen die bovenop het reguliere beleid komen, een bedrag van ongeveer € 7 miljoen hebben. De heer Harleman - hij is er nu even niet - weet dat allemaal uit de stukken te halen, maar ik meld dat nu maar even. In dat bedrag zit dan wel de storting die wij normaal gesproken deden in de Reserve flexibel beleid en de opbrengst van het huidige regime van de opcenten op de MRB. Maar daarmee is nog niet belegd het bedrag voor de huisvesting en de PM-post voor een aantal zaken die wij toch als probleem op ons af zien komen en waarmee wij de staten nu al in de meerjarenraming vragen rekening te houden. Een bedrag in de orde van grootte van €7 miljoen staat in de nieuwe collegeperiode de staten ter beschikking om nieuw beleid te voeren of ander beleid te intensiveren. Daarnaast houden de staten per definitie de mogelijkheid om de reguliere kredieten van hun oordeel te voorzien en daarover te besluiten. Kortom, naar onze mening is er aan het eind van deze collegeperiode én een groot aantal projecten gerealiseerd én voldoende ruimte voor de staten om nieuw beleid te voeren. Maar dat veronderstelt wel dat het regime van de MRB gewoon doorgaat. Voorstellen om mogelijke stijgingen van die opbrengst - die zijn overigens nog niet ingecalculeerd - nu al te bestemmen voor bepaalde, op zichzelf zeer nobele doeleinden, zouden de staten niet moeten aanvaarden, want daarmee zouden zij doen wat de heer Engels te vuur en te zwaard heeft bestreden, namelijk de manier waarop het college met de 18 september-brief omging. Het moest volgens hem allemaal op een moment integraal tegen elkaar worden afgewogen en als de staten dan nu besluiten een mogelijke meevaller in de toekomst nu al uit te geven aan onderdeel X, plegen zij geen integrale afweging. Dat laat onverlet dat op het moment dat die aan de orde is, deze afweging wel gemaakt moet kunnen worden, daarover is geen twijfel mogelijk. Voorzitter. Ik noemde al even de PM-post. Bij die post is, net als bij de post huisvestingskosten, door een aantal fracties een voorbehoud gemaakt. Het college kan zich heel goed voorstellen dat de staten bij die posten een slag om de arm houden, want dat doet het college ook: het vraagt daarvoor nu immers nog geen krediet. Het college geeft hier nog geen geld voor uit. Het mag dit ook niet, want iets wat technisch in de meerjarenraming staat, is een beeld van wat er komt te staan als dit of dat gebeurt. Het is echter de plicht van het college de staten voor te houden dat zij er rekening mee moeten houden dat op die of die post mogelijkerwijs problemen ontstaan of claims komen. Moeten wij die allemaal al vertalen? Nee, dat hoeft niet. Wij wijzen de staten erop dat zij met deze uitgaven rekening moeten houden, maar wij geven het geld nog niet uit. Er zijn ook posten waarover wij de discussie aan de nieuwe staten willen overlaten. Een voorbeeld daarvan, als het om de financiële dekking gaat, is de N33. Het moge helder zijn dat het college het signaal uit de staten dat de provincie Drenthe bereid is substantieel bij te dragen aan het op orde brengen van deze rijksweg, zeer verwelkomt. Wij hebben op dit punt verleden jaar een zeer belangrijke doorbraak bereikt, die uiteindelijk heeft geleid tot een kameruitspraak om extra geld ter beschikking te stellen, en op dit moment zijn wij met onze partners druk bezig om het aanbod van het Noorden aan het Rijk te formuleren, daarmee tegemoetkomend aan de motie-Hofstra/Mastwijk. Dat aanbod zal er voor 1 juli liggen. Wij zijn er grosso modo uit en wij zijn nu bezig de rafels af te hechten. Het zal een aanbod van de gezamenlijke colleges zijn. De beide provincies trekken dat en brengen het binnen het kader van het landsdelig overleg en daarbij hebben zij de instemming van de betrokken colleges van burgemeester en wethouders. Dat bod wordt gedaan om daarmee in onderhandeling te komen met het Rijk over het vervolg, want wij gaan niet een hele rijksweg betalen, en wij doen dat bod onder het uitdrukkelijke voorbehoud van goedkeuring/instemming door de staten, dat spreekt vanzelf. Zodra wij een stap verder zijn en kunnen laten zien welke kant het uitgaat, zullen wij dit melden, op welke manier dan ook.

Het college heeft er alle behoefte aan om, gesteund door de staten, duidelijk te maken waarop wordt ingezet, maar feitelijke bedragen noemen lijkt ons buitengewoon onverstandig, net zoals het ons onverstandig lijkt om al op voorhand te zeggen dat de dekking ervoor gehaald moet worden uit het lopende programma Verkeer en Vervoer, want daarmee wordt gesloopt wat integraal in bijvoorbeeld het Programma stad met de betreffende steden is afgesproken en wat wij met de gemeenten ontwikkelen voor de verkeersveiligheid op een leefbaar platteland. Wij hoeven ook geen bedrag te noemen, want als wij erin slagen om met het Rijk een goed onderhandelingsresultaat te bereiken, zal er nog niet eerder dan over een paar jaar gebouwd kunnen gaan worden en de vraag wie welk bedrag op welk moment moet bijdragen, is ook nog onderwerp van verdere onderhandeling, maar dat moment zal zeker niet voor 2008 liggen. Gelet op wat ik zojuist zei over de vrije ruimte enerzijds en anderzijds de herprioritering die op dat moment per definitie binnen Verkeer en Vervoer moet plaatsvinden, is er alle ruimte om in 2008, de voorbereidingen wellicht in 2007, verdere stappen te zetten.
Mijnheer de voorzitter. Hiermee moge het oordeel over de motie helder zijn.

De heer VEENSTRA: Wij hebben een bedrag van € 10 miljoen genoemd en bij de andere fracties krijgen wij de handen daarvoor niet op elkaar en dus gaan wij onze knopen tellen en het bedrag veranderen in de term "een substantieel bedrag". Wij hebben gezegd dat het geld moet worden gevonden via een herprioritering binnen de portefeuille Verkeer en Vervoer. Begrijp ik goed dat de gedeputeerde zegt dat wij dit op dit moment niet zo moeten zeggen, maar dat dit wel vanaf 2007 zou kunnen?

De heer SWIERSTRA: Dat is correct. In het Meerjarenprogramma verkeer en vervoer dat € 148 miljoen beloopt en dat een scope kent tot 2015 - dat is nog niet in detail aan de staten voorgelegd want in de tussentijd gebeurt er vast nog een heleboel - is de N33 opgenomen. In zijn algemeenheid is een stelpost opgenomen voor regionale bijdragen aan rijksprojecten, want dit komt vaker voor.
Op het moment dat zo'n bijdrage aan de orde is, zal het hele programma opnieuw moeten worden bekeken. Een ander punt is dat de staten op dat moment moeten aangeven wat zij in zijn totaliteit over hebben voor verkeer en vervoer en dat afgewogen tegen bijvoorbeeld de mening van D66 dat er meer moet worden gedaan om de milieuschade te compenseren. Dat zijn de ordentelijke afwegingen die de staten op dat moment moeten maken. Ik zeg niet dat het op dat moment niet binnen hetzelfde budget kan, zeker niet, maar de staten moeten dit niet al op dit moment vastleggen, maar zichzelf de ruimte geven voor een integrale afweging.

De heer C.D. DE JONG: Ontraadt de gedeputeerde dus aanvaarding van de motie waarin op dit moment een bedrag van € 10 miljoen wordt genoemd? Zo ja, waarom zegt hij dat dan niet gewoon hardop?

De heer SWIERSTRA: Het college ontraadt de motie in deze vorm. Wij omarmen het signaal dat de motie beoogt te geven - daarover moet geen enkel misverstand zijn - maar de vorm waarin lijkt ons niet verstandig.

De heer LANGENKAMP: Ik ben blij dat de gedeputeerde duidelijkheid geeft en de motie ontraadt. Ik wil nog even terugkomen op het tijdstip: 2007 of 2008. Ik heb daar ook over gesproken omdat de hoofdlijn bereikbaarheid een jaar over de verkiezingen heen is getild. Bedoelt de gedeputeerde te zeggen dat de discussie hierover wel degelijk in 2007 in alle omvang gevoerd kan worden?

De heer SWIERSTRA: Ik ben met opzet wat royaal geweest, omdat ik op dit moment nog niet helemaal kan overzien hoe op dat moment de verschillende discussies aan elkaar geplakt gaan worden. Wat wel duidelijk moet zijn, is dat niet binnen het lopende budget dat loopt tot en met 2008 daaraan moet worden gesleuteld als zich binnen het programma zelf geen belangrijke wijzigingen voordoen. Het college heeft een en andermaal betoogd dat er heel goede redenen voor zijn om tot en met 2008 te gaan en daaraan wenst het nu dan ook niet te tornen.
Er zijn ook in andere sectoren wel programma's die een langere doorlooptijd hebben; als voorbeeld noem ik de afspraken over de EHS. Sommige zaken hebben het, gelet op het investeringskarakter en

de langdurige voorbereiding, gewoon nodig dat zij nog even door kunnen lopen. Als de werken precies aan het eind van deze collegeperiode zouden moeten ophouden, konden wij geen zaken doen met andere overheden die heel andere termijnen kennen.

De heer LANGENKAMP: Zo gauw het gaat om andere overheden ben ik het met de gedeputeerde eens en de EHS is dan een goed voorbeeld, maar het college heeft de hoofdlijn bereikbaarheid eruit gehaald en besloten daarmee door te gaan tot en met 2007. In 2008 kan dan pas een nieuwe discussie hierover plaatsvinden. Ik hoop dat de PvdA dit goed hoort, want die fractie wil in feite wat anders.

De heer SWIERSTRA: Ik neem aan dat de PvdA net zo goed luistert als GroenLinks en haar eigen conclusies trekt.

De heer SLAGTER: Ik begrijp nu dat het bedrag van € 10 miljoen een lastig verhaal is, ook in de staten, maar ik vind dat de financiering nu wel erg ver vooruitgeschoven wordt. Als de staten zeggen dit een belangrijke investering te vinden, waaraan de provincie haar aandeel moet leveren dan kan ik mij voorstellen dat van tevoren wordt aangegeven waar het geld vandaan moet komen. Wij zeggen dat het budget voor verkeer en vervoer daarvoor bestemd is. Over de omvang van dat budget en bijvoorbeeld over de vraag of dat budget extra verhoogd moet worden, kan dan nog wel gediscussieerd worden, maar wel moet op voorhand duidelijk zijn dat die investering niet ten koste van andere budgetten gaat.

De heer SWIERSTRA: Op het moment dat de staten zich afvragen of er niet nog meer geld aan dat budget moet worden toegevoegd, betekent dit dat zij nu al de discussie over het budget van € 148 miljoen voor het programma tot 2015 willen voeren. Zo dapper ben ik niet, want daarmee spring ik veel te ver over deze collegeperiode heen. Het is ook niet nodig om dit te doen, omdat er binnen de budgetten waarmee wij werken, op zichzelf voldoende speelruimte is om de bedragen die hier waarschijnlijk mee gemoeid zijn, vrij te maken. Het kan best zijn dat het college in 2007 de staten om een nader standpunt vraagt en het kan best zijn dat de staten dan een bepaalde preprioriteit willen stellen. Maar dat moeten de staten op dit moment, zeker nu de onderhandelingen nog lopen, zeker nog niet doen. Maar nogmaals, met de doelstelling die breed door de staten is onderschreven, heeft het college geen enkel probleem. Integendeel, het ziet deze houding van de staten als een steun in de rug.
Dat de ruimte voldoende is, betekent niet dat er € 150 miljoen is. Het is allemaal heel leuk om 80 burgers, waarvan er 51 statenlid zijn, zo'n bedrag te laten verdelen, maar naar mijn mening moeten de staten een integrale discussie over de begroting voeren.

De heer HOLMAN: Ik hoop dat deze opmerking een grapje was. Of is dit het beeld dat de heer Swierstra heeft van de betrokkenheid van de Drentse burger?

De heer SWIERSTRA: Zullen we het laten bij de eerste interpretatie?

De heer HOLMAN: Oké.

De heer SWIERSTRA: Gratis openbaar vervoer in verschillende varianten komt iedere keer weer in de discussie terug. Ik blijf zeggen dat ons beleid erop gericht is om zo marktgericht en klantvriendelijk mogelijk te opereren, wat betekent dat met tarieven moet worden gewerkt die de deelname aan het openbaar vervoer bevorderen. De onderkant van de samenleving, die daarvoor niet in aanmerking komt, dient gebruik te maken van de sociale instrumenten die de gemeente ter beschikking stelt en wij moeten ervoor zorgen dat onze systemen daartoe een ruime mogelijkheid geven. Dit betekent dat het hier uitspreken dat bepaalde groepen per definitie in aanmerking komen voor vormen van gratis openbaar vervoer of iets dergelijks, door het college van de hand wordt gewezen. Het een euro-kaartje is een geweldig succes. Het 500.000ste kaartje is onlangs verkocht en dat is royaal boven de verwachtingen.

De heer LANGENKAMP: De gedeputeerde kent ongetwijfeld het experiment in Groningen om gedurende een jaar "gratis", wat betekent dat de overheid betaalt, openbaar vervoer aan te bieden. Vindt de heer Swierstra dat iets dergelijks ook in Drenthe zou moeten kunnen?

De heer SWIERSTRA: Wat moet ik daarover nu nog meer zeggen dan ik al heb gedaan? Gratis is nooit gratis. Op het moment dat een telefoonaanbieder adverteert met een gratis telefoon maar dat er wel een abonnement moet worden afgenomen dan adverteert hij wel met het woord "gratis". Misschien doen wij dat ook wel eens, maar bij de provincie gaat het dan altijd om de beleidsmatige en begrotingstechnische consequenties daarvan. Ik heb al aangegeven dat wij op velerlei wijze via het OV-bureau werken met experimenten, met tariefstellingen enzovoorts. Daar horen ook de experimenten in Groningen bij, die vallen onder hetzelfde beleid.
In het kader van de regiovisie is opnieuw gesproken over het aantal woningen. Ik wil nog eens herhalen dat bij de recente vaststelling van het Convenant Regiovisie door deze staten is uitgegaan van de meest recente demografische gegevens. In die demografische gegevens zit natuurlijk al de voorspelling dat er in bepaalde regio's een afname zal zijn van de bevolkingstoename. Dat over een paar jaar het plaatje misschien weer anders is, is all in the game. Maar dit betekent wel dat wij de gegevens bij voortduring moeten herijken en wij doen in dit huis niet anders. Als over enige tijd blijkt dat er een modificatie moet komen, moet dan meteen het beleid van de Regiovisie gewijzigd worden? Het antwoord op die vraag is "nee". Als er al sprake is van een kleine afname dan nog is ons beleid in ruimtelijke zin erop gericht om zoveel mogelijk te concentreren en te bundelen bij de kernen en de steden. Als je dat doet en je hebt het over het nationaal stedelijk netwerk in het Noorden dat een trekkende rol moet vervullen dan weet je dat je daar de opvang moet plegen. Als binnen dat gebied de marktbewegingen op microschaal laten zien dat bestemmingsplan X of Y niet volloopt dan zullen bepaalde gronden nog niet voor bebouwing worden uitgegeven. Maar dat betekent niet dat niet nu al de afweging moet worden gemaakt waar in de toekomst wel of niet wordt gebouwd. En als er iets bedreigend is voor de landbouw en de kwetsbare natuur dan is dat wel het op basis van incidentele schommelingen bepalen dat de ene keer wel en de andere keer niet wordt gebouwd. Vooruitlopend daarop moet juist de integrale afweging worden gemaakt waar geconcentreerd wordt, waar gebouwd wordt, waar het openbaar vervoer langs moet gaan en waar de infrastructuur moet worden aangelegd. Het kan hooguit betekenen dat een bepaald gebied iets minder snel wordt volgebouwd.
Dat er op dit moment door de gemeenten ontwerp-opgaves worden uitgewerkt, is logisch, want wij kunnen mooie vergezichten schetsen en met elkaar taakstellingen afspreken, maar die zullen wel vertaald moeten worden. De gemeenten hebben dus die opgave, maar op het moment dat er sprake is van feitelijke spanning met het POP, komt het college bij de staten terug. Op dit moment gaat het nog slechts om schetsen en opgaven. Het denken moet niet worden stilgezet, er moeten structuurvisies gemaakt worden en daarover gaan wij met elkaar praten. Op dit moment is dus een vraag over wel of geen contouren absoluut niet aan de orde.

De heer HOLMAN: Ik ben dit niet helemaal met de gedeputeerde eens. Wij weten dat er op een aantal plekken actie wordt ondernomen om op de korte termijn wat te realiseren en ik ben dan ook zeer benieuwd hoe het college hiermee omgaat.

De heer SWIERSTRA: Wij wachten met belangstelling de voorzetten van de gemeenten op dit punt af. De motiveringen van de gemeenten zullen doorslaggevend zijn voor de besluiten die de provincie moet nemen over het op korte termijn goedkeuren van een bestemmingsplan en het op langere termijn accorderen van de ontwikkelingsrichting waarin de gemeente zich beweegt.

Mevrouw EDELENBOSCH: Mijnheer de voorzitter. Ik wil beginnen met een poging om een al aangekondigde motie niet ingediend te krijgen en verder zal ik namens het college een reactie op twee al ingediende moties geven.
De inbreng van de fractie van de VVD over het samenwerken door agrarische bedrijven, de zogenaamde clustering, naar aanleiding van mijn antwoord in eerste termijn wekt de indruk dat de gedeputeerde

wat achterover leunt. Misschien krijgt iemand bij het lezen van het verslag die indruk, maar ik moet eerlijk zeggen dat ik de verslagen niet op alle punten en komma's nalees. Maar dit is ook geenszins mijn beleving van de discussie hierover in eerste termijn en in de commissie. Ik dacht dat ik met redelijk veel liefde het idee had omarmd, en dat het er verder alleen om ging op welke manier wij dit gaan stimuleren. Over de argumentatie waarom de provincie wat zou moeten doen, zijn wij het met de VVD eens. De externe ontwikkelingen in de agrarische sector, gecombineerd met het karakter van onze provincie, maken het nodig met de sector nieuwe mogelijkheden te verkennen om in een kleinschalig landschap met de bedrijven die wij hebben voor de markt te kunnen blijven produceren. Laat ik het wat verbreden: wij willen iedereen de kans geven te blijven werken op de manier waarop hij dat wil.
In de Strategische Agenda voor Noord-Nederland staat dan ook dat wij behalve op structuurversterking en kennisontwikkeling in de landbouw heel erg willen inzetten op samenwerking. Ook in ons eigen landbouwbeleid hebben we juist het stimuleren van samenwerking prominent naar voren geschoven. Het gaat dan niet alleen om samenwerking tussen collega's maar ook om samenwerking in de keten. Wij hebben zelfs al min of meer vergaande initiatieven op dit vlak ondersteund. Agrarische samenwerkingsverbanden, studieclubs, agrariërs die willen doen aan natuurbeheer en afzet kennen wij allemaal, maar verder hebben wij ook al een koppelproject voor biologische bedrijven met uitwisseling van mest, voer en stro gesteund. Ik zal wel niets nieuws vertellen wanneer ik meld dat aan verdergaande samenwerking veel haken en ogen zitten.
In 2002 hebben wij een onderzoek meegefinancierd naar juist de mogelijkheden om de akkerbouw- en de veehouderijbedrijven wat meer te koppelen. Verder kunnen wij misschien wel iets vaker etaleren dat wij ons best doen, maar daar houdt het ook wel mee op, want bedrijven gaan alleen een verdere samenwerking aan als zij elkaar vertrouwen. Het meest logisch is dan een samenwerking tussen bedrijven van een familie. Een is een initiatief geweest van het NLTO, maar ook daarbij bleek dat er een heel groot afbreukrisico is als het initiatief tot samenwerking niet van onderop komt.
De argumentatie en het opzoeken van mogelijkheden - ik wil dat ook zo actief mogelijk doen - om samenwerking te stimuleren, onderschrijven wij, maar om nu als provincie als een soort van projectontwikkelaar op te treden en projecten te ontwikkelen, waarna de boeren bij de hand worden genomen om tot iets te komen, komt naar mijn mening neer op het trekken aan een dood paard, want het zal tot niets leiden.

De heer DOHLE: Met dat laatste zijn wij het volstrekt eens en dat moeten wij ook niet willen, maar op het eerste kom ik in tweede termijn graag nog even terug.

Mevrouw EDELENBOSCH: Voor het faciliteren van clubs van boeren die iets willen onderzoeken, is ruimte, maar als het om heel grote projecten gaat, hangt daar natuurlijk wel een prijskaartje aan en dan zal ook voor alternatieve financiering gezorgd moeten worden.
In het bestuurlijk overleg met de LTO dat een week na de discussie in eerste termijn plaatsvond, heb ik dit onderwerp ter tafel gebracht en heb ik ook besproken wat wij hierover in de Voorjaarsnota hebben geschreven. In de Voorjaarsnota staat dat het college zich voorneemt om samen met de LTO een ondernemersprogramma te schrijven en wij hebben het idee dat in dat programma alle mogelijkheden om tot clustering te komen een plek kunnen krijgen. In die situatie wil ik dit punt dus graag verder oppakken.
In de vorige vergadering heb ik uitgebreid stilgestaan bij motie L waarin onder andere sprake is van een groen landschapsfonds en nu vraagt GroenLinks naar de termijn. Ik heb mij voorgenomen om het plan van het landgoed Twickel op te vragen en te bekijken of daarvan misschien een Drentse vertaling kan worden gemaakt, maar ik zal de staten in ieder geval op de hoogte houden van de voortgang. Dat zal overigens niet eerder zijn dan halverwege de herfst want er moet nog wel het een en ander verkend worden voor wij ermee aan de slag kunnen gaan. Het is wel een actueel onderwerp want in NRC-Handelsblad van afgelopen weekend stond een verhaal over het meebetalen aan de "groene schouwburg". Ik zeg niet dat ik eind oktober/begin november al iets klaar heb, maar dan zal ik de staten in ieder geval op de hoogte stellen van hoever we zijn.

De heer LANGENKAMP: Op basis van die informatie trekken wij motie L in.

De VOORZITTER: Aangezien motie L is ingetrokken, kan zij niet meer in de beraadslaging worden betrokken.

Mevrouw EDELENBOSCH: Mijnheer de voorzitter. Ik kom hiermee aan mijn derde punt, namelijk motie R van de fractie van de OPD.
Ik wil vooraf zeggen dat het geenszins mijn bedoeling is om de gevolgen van de ziekte van Lyme te onderschatten, want in de bevlogen woorden van de heer De Haas klonk de ondertoon door dat wie niet voor deze motie is, voor de ziekte van Lyme is. Die gedachte werpt het college verre van zich.
Mijn informatie over wat er allemaal aan informatiemateriaal is over deze ziekte, is dat het om een hele waslijst gaat: internet, de voorlichting door de mensen in het veld, en ook het Ministerie van VROM bemoeit zich ermee, want het is natuurlijk geen provinciaal probleem, het speelt in heel Nederland. De taak om voorlichting te geven ligt dan ook niet op het bordje van de provincie. Ik zou het ook niet verstandig vinden wanneer de provincie met een eigen folder kwam.
Op grond van deze overwegingen wil ik aanvaarding van motie R sterk ontraden. Ik weet uit eigen ervaring dat ook de meeste campings en recreatiebedrijven informatie over deze ziekte hebben. Naast informatie via de krant moet dit voldoende zijn.

De heer SCHAAP: Mijnheer de voorzitter. Ik zal de moties behandelen en dan heb ik meteen ook alle onderwerpen te pakken, behalve de pilot-Westerveld en daar wil ik dan ook mee beginnen.
Blijkbaar is er na de vergadering van de Statencommissie BFE nog wat onduidelijkheid over mijn toezegging om een helder en duidelijk overzicht te geven van de bedrijven die in die pilot zitten en per bedrijf aan te geven op welke punten ze belemmerd worden, op grond van welke regelgeving dit is en welke mogelijkheden er dan wel zijn. Ik vind die toezegging zo duidelijk dat er geen onduidelijkheid verder over mogelijk is. Wat is toegezegd, willen de staten en ook het college weten en de staten mogen ervan uitgaan dat de intentie en de inzet van het college niet afwijken van de intentie van de staten met betrekking tot de uitkomsten van deze pilot.
Voorzitter. Het college is het, bijna vanzelfsprekend, helemaal eens met de motie van de PvdA over het betrekken van vooral jongeren bij de woningbouw. De vraag is veel meer hoe dit gerealiseerd kan worden. Dat de afgelopen tijd met verschillende partijen afspraken zijn gemaakt om meer leerlingbouwprojecten te realiseren, is helder. Er lopen ESF-projecten en er zijn convenanten afgesloten met gemeenten en woningbouwcorporaties. Wij proberen zoveel mogelijk jonge mensen een plek in de bouw te geven. Omdat wellicht het overzicht nog niet voldoende duidelijk is - ik kan mij dat voorstellen, want we zijn er de afgelopen tijd hard mee bezig geweest - wil ik de staten de suggestie doen niet te vragen om een heel nieuw actieprogramma, omdat in het maken daarvan ontzettend veel tijd gaat zitten, maar dat ik na de zomer een brief aan de staten schrijf waarin ik uiteenzet welke projecten gaande zijn en welke effecten die hebben. Het verslag van het overleg met de brancheorganisaties zal ik daaraan toevoegen. Met het overzicht van wat wij doen en wat wij misschien nog meer kunnen doen, komt het college wellicht tegemoet aan de wens van de staten om te proberen nog meer jonge mensen in de bouw aan het werk te krijgen.
Voorzitter. Ik kom op motie H-herzien, de motie van GroenLinks over de ID-banen. Het college kan eigenlijk niet tegen deze motie zijn, want de tekst ervan lijkt letterlijk overgeschreven uit het Bestuursprogramma. Er is dus iets anders aan de orde, namelijk dat GroenLinks het Bestuursprogramma op dit punt wat wil intensiveren en daarbij voor de dekking verwijst naar de Reserve flexibel beleid. In de ogen van het college is dat, een beetje afhankelijk van de afloop van deze vergadering, een ondeugdelijke dekking.

De heer LANGENKAMP: Waarom zegt de gedeputeerde dat er geen geld meer zal zitten in de Reserve flexibel beleid?

De heer SCHAAP: Ik heb de heer Swierstra net uitvoerig horen betogen hoe dat in elkaar zit.

De heer LANGENKAMP: Naar mijn idee zit er, na de geplande uitname voor onder andere WOK, nog ruim € 1 miljoen in.

De heer SCHAAP: Op het moment dat de Voorjaarsnota 2005 is vastgesteld, zal de Reserve flexibel beleid worden besteed voor de programma's Stad en WOK.

De heer LANGENKAMP: Maar daarna is er volgens mij nog een saldo over dat ruim voldoende is om deze motie uit te voeren. Ik zie de heer Swierstra nu achterom kijken naar de ambtenaren.

De heer SWIERSTRA: Ik vroeg de ambtenaren of zij misschien een bedrag van € 1 miljoen stiekem hadden achtergehouden en het antwoord was "nee". Alles zit dus dadelijk in twee andere potjes.

De heer SCHAAP: Over de motie van GroenLinks over het aanstellen van een NORT-consulent, motie K-herzien, is in de Statencommissie BFE een flinke discussie gevoerd. Destijds is gezegd dat wij soortgelijke projecten uit Kompas-programma's financieren; die projecten lopen nu en om daar nu opeens de NORT-consulent aan toe te voegen, daarin zie ik op dit moment geen toegevoegde waarde.
Voorzitter. Er is een boeiende discussie geweest over een door de heer Sluiter aangezwengeld punt, namelijk een fusie van de drie noordelijke provincies. In de commissievergadering ben ik hierover kort door de bocht geweest door in antwoord op de vraag waarom wij hieraan niet willen werken simpelweg te zeggen dat het niet in het Bestuursprogramma staat. Zo kort door de bocht kan ik het nu nog doen, want in het verkiezingsprogramma van de PvdA staat hierover ook iets. Ik heb mijn collega's gevraagd of ik daar voor een keer uit citeren mag en dat mocht in dit geval, maar natuurlijk alleen in dit geval. Ik ga uit dat verkiezingsprogramma een regel voorlezen en daarna zal ik zeggen waarom ik vind dat wij in deze periode niet zelf vanuit het college een discussie moeten entameren met onderzoeken en varianten en dergelijke.
"De PvdA wil één politiek orgaan" - het gaat over het SNN - "die deze democratische controle bij de noordelijke samenwerking kan gaan uitoefenen, maar geen fusie tot een noordelijke provincie." En ik zou het heel bijzonder vinden wanneer, lopende de periode van vier jaar - de afgelopen twee jaar is op dit punt niet zoveel in beweging gekomen in Nederland, behalve een prachtig rapport van de landelijke PvdA en een Liberaal manifest - waarop het Bestuursprogramma betrekking heeft, ineens op een zo belangrijk onderwerp de koers flink werd gewijzigd. Wanneer je écht vindt dat er een fusie van de noordelijke provincies moet komen dan dien je dat op een keurige en ordentelijke wijze in je verkiezingsprogramma op te schrijven en aan de kiezers voor te leggen. Dát is in mijn ogen, zeker bij dit soort cruciale onderwerpen, de weg die dient te worden gegaan.
Het college is een ontzettend groot voorstander van de samenwerking in noordelijk verband en in de discussies rond het middenbestuur in Nederland wordt heel veel verwezen naar de problemen in de Randstad, waar allerlei ingewikkelde structuren moeten worden bedacht omdat daar het middenbestuur en het lokale bestuur niet in dezelfde verhouding tot elkaar staan als in Drenthe en enkele andere provincies. Dit betekent dat de problemen die er in de Randstad rond het middenbestuur zijn, niet meteen vertaald moeten worden naar Noord-Nederland waar die problemen of niet of in veel mindere mate bestaan. Het is dan ook niet logisch om de discussie over een fusie tussen de drie noordelijke provincies juist in Noord-Nederland te starten. Samenwerking in SNN-verband achten wij noodzakelijk en die samenwerking kan de komende jaren uitgebreid worden en daarbij zijn wij er ook nog afhankelijk van of het Rijk de komende jaren het SNN en de samenwerking zal blijven promoten. Ik bedoel hiermee te zeggen dat de centralistische beweging van een van de ministeries waarmee wij de afgelopen jaren nogal eens hebben gediscussieerd, erop duidt dat wij nog hard zullen moeten vechten om het SNN en de samenwerking daarbinnen de huidige vorm te laten houden en dat het dan niet goed is een discussie te starten over varianten van samenwerking dan wel fusie. Het college is dus niet van plan om in deze periode zelf de discussie te entameren om te komen van een fusie van de drie noordelijke provincies.

De heer SLUITER: Voorzitter. Ik heb daar twee vragen over.

Ik hoor de heer Schaap niets zeggen over de benadering vanuit het Europees perspectief, terwijl ik heb gezegd dat, zeker met het huidige inwoneraantal, in Europees perspectief de huidige provincies te kleine eenheden zijn. Europa heeft een wat bredere scope.
Ik begrijp wel dat de heer Schaap de discussie wat af wil houden en daarbij verwijst naar het Bestuursprogramma en het verkiezingsprogramma van zijn partij, maar aan de andere kant wijs ik erop dat de impulsen uit de buitenwereld er wel zijn. Mijn vrees is - vandaar dat ik er een pleidooi voor heb gehouden - dat de interne discussie over de eigen positiebepaling te laat wordt gestart en dat achteraf alleen maar gezegd kan worden, dat wij te laat zijn omdat wij er op het juiste moment niet naar hebben willen kijken.

De heer SCHAAP: Ik denk dat het Europees perspectief voor deze discussie juist het minst interessante punt is, want Europa kent Drenthe niet. Europa kent het SNN en het SNN gaat naar Europa, en andersom. Voor Europa is Noord-Nederland bij wijze van spreken een landsdeel en dat is op zichzelf, gezien het Europese perspectief, ook heel goed en logisch en ik ben ervan overtuigd dat de kiezers er niet in geïnteresseerd zijn of Noord-Nederland ten behoeve van Europa een integraal landsdeel moet zijn, omdat dit al is opgelost. Ik denk dat kiezers geïnteresseerd zijn in oplossingen.
Verder denk ik dat het heel goed is de nota van minister Remkes over het middenbestuur af te wachten. De gevoelens van het college met betrekking tot de toekomst van de drie provincies zijn bekend en aan de hand van die nota kan verder over dit onderwerp gediscussieerd worden.
Voorzitter. Ik kom op motie U, de motie over de dialoog tussen onderwijs en bedrijfsleven. Voor zover ik de discussie tussen de fracties en de heer Holman heb kunnen volgen en na het nogmaals lezen van de motie, is mijn conclusie dat het college wat in de motie staat, allang doet. Ik weet daarom ook niet wat de motie toevoegt. Wij zijn bezig arbeidsmarktpartijen, bedrijfsleven en onderwijsinstellingen bij elkaar te brengen omdat wij al langer zien dat er sprake is van een knelpunt en dat de afstemming niet optimaal is. Daar wordt dus in voorzien.
Dan de motie over "Da's nou Drenthe". Bijna alle fracties hebben aangegeven voor een Drenthe-brede campagne te zijn en hierbij de datum 1 januari 2006 genoemd.
De verbreding van de campagne kan inhoudelijk de instemming van het college krijgen, in de commissie heb ik dat ook al wel min of meer aangegeven. Het gaat er nu even om hoe dit gaat gebeuren.

De heer VEENSTRA: De heer Schaap noemt de datum van 1 januari 2006.

De heer SCHAAP: Ik meen vanochtend te hebben gehoord dat die bredere campagne dan in zou kunnen gaan; dit staat overigens niet in de motie.
Als wij kijken naar wie zich op dit moment allemaal op het terrein van de promotie bewegen dan zien wij nogal wat organisaties, het gaat zo over zeven tot acht verschillende organisaties en geldstromen die op de een of andere wijze worden ingezet voor ofwel Drenthe-achtige promotie ofwel promotie van het bedrijfsleven - ik noem in dit verband de NOM - dan wel voor recreatie en toerisme. Voor wij besluiten een Drenthe-brede campagne te gaan voeren, lijkt het mij verstandig in het najaar eerst maar even na te denken over het wie, het wat en het hoe. Dat betekent dat het college in het najaar eerst toch een soort van beleidsnota, een visie, wil uitbrengen alvorens te besluiten met die en die partijen de bredere campagne in te zetten, want er zijn nogal wat vragen die eerst beantwoord moeten worden voordat kan worden besloten om de campagne "Da's nou Drenthe" te verbreden. Als hiertoe al wordt besloten dan dient daar een degelijke voorbereiding aan vooraf te gaan en of dan de datum van 1 januari 2006 wordt gehaald, weet ik niet. Mijn voorstel is dat het college na de zomer komt met een nota over de promotie van Drenthe, maar dan vooral voor de periode na de overgangsjaren 2005/2006.
Voorzitter. Inhoudelijk zijn wij het dus eens, het gaat nu alleen nog om de weg ernaar toe.

De heer HOLMAN: Het spreken over een overgangsjaar roept bij mij het idee op dat wat nu wordt gedaan, wel een rol vervult, maar dat wanneer dat jaar voorbij is, wel verder wordt gekeken. Wij zeggen dat wat nu wordt gedaan, goed is, maar dat een veel breder veld moet worden bestreken. Is het werkelijk noodzakelijk de uitkomst van het een af te wachten, voordat met het andere wordt begonnen?

De heer SCHAAP: Wij gaan gewoon door, dat heb ik in de commissie ook gezegd. Als wij nu opeens een stok in het wiel steken, zijn wij nog veel verder van huis. Wij moeten doorgaan met fase II van de Da's nou Drenthe-campagne, maar de vrij breed gedragen oproep vanuit de staten was om te komen tot een Drenthe-brede campagne. Mijn opmerkingen hierbij waren, dat hiervoor een goede voorbereiding nodig is. Duidelijk moet zijn welke partijen zich daar dan allemaal mee bemoeien. Of het een recreatieschap is of een VVV en of dat een campagne wordt opgezet voor de A31 of voor bedrijventerreinen, het gaat erom dat de betrokken partijen om de tafel komen. Vervolgens moet een aantal discussiepunten als de relatie tussen gemeenten en recreatieschap, de VVV's en de geldstromen die daar allemaal mee te maken hebben, eerst goed op papier worden gezet. Dat redden wij niet in een of twee maanden, maar het hoort wel bij zo'n discussie.

De heer LOOMAN: Ik vind het prachtig dat de gedeputeerde zegt dat de oude actie moet doorlopen, maar wij weten ook dat die niet goed loopt. Die actie komt te traag op gang en wij zien een oplossing in een verbreding. Ik ben het met de heer Schaap eens dat de voorbereiding daarvan gedegen moet zijn, maar als dit allemaal betekent dat ook het promotiejaar 2006 tussen wal en schip valt, dan zijn wij verkeerd bezig. De inspanningen moeten erop gericht zijn dat het promotiejaar 2006 niet verloren gaat.

De heer SCHAAP: Daar ben ik het hartgrondig mee eens. Onderdelen van de verbreding kunnen in de verbreding van "Da's nou Drenthe" zo worden meegenomen. Ik verwijs in dit verband naar het WK Jeugdvoetbal, waar een heleboel omheen georganiseerd wordt. Die elementen kunnen zo in de campagne worden opgenomen, maar voor wordt overgegaan tot het opzetten van een echt brede Drenthe-campagne, is het nodig ieders rol daarin goed na te gaan. Wat ik uit de discussie in de commissie begreep, is dat de provincie daar misschien ook wel iets in zou moeten doen. Ik wil daarover eerst nog wel eens flink nadenken voor ik daar in stap. Maar inhoudelijk zijn wij het eens.

De heer LANGENKAMP: Voorzitter. Ik ben blij dat de gedeputeerde direct zegt dat 2006 geen verloren jaar mag worden, want qua promotie zou dat heel erg jammer zijn.
Ik wil nog een stap terug: het woord themabijeenkomsten schoot mij in gedachten toen ik de gedeputeerde hoorde zeggen dat er een nota wordt gemaakt. Juist omdat een verzoek om bijsturing vanuit de staten is gekomen, lijkt het mij goed dat er niet nota van GS komt voordat PS zich van tevoren over dit onderwerp hebben uitgesproken.

De heer SCHAAP: Het is een moeilijk dossier en als ik het kan overdragen, vind ik het goed, maar ik geloof niet dat wat de heer Langenkamp voorstelt, verstandig is. Als er vanuit dit huis beleid gemaakt gaat worden, krijgen PS daarin de hun toekomende rol, maar ik geef nu aan dat GS bereid zijn voorzetten voor dat beleid te geven.

De heer HOLMAN: Ik begrijp dat de materie complex is en ik kan wel meegaan in het beeld dat de heer Schaap schetst van wat er allemaal moet gebeuren, maar betekenen zijn woorden dat het zijn intentie is het deze herfst allemaal klaar te hebben en dat nog dit jaar hierover kan worden gediscussieerd en zo mogelijk tot besluitvorming kan worden gekomen?

De heer SCHAAP: Het is mijn intentie om er direct na de zomer een start mee te maken, eerst in eigen huis. Zodra wij op enig moment van mening zijn dat het goed is met de staten in discussie te gaan, gaat dat gebeuren, maar ik ga mij nu niet vastleggen op termijnen. Ik weet heel goed dat het beleid na 2006 goed in de benen moet zitten.

De heer HOLMAN: De gedeputeerde spreekt over na 2006 en de heer Looman noemde ook al het jaar 2006, maar...

De heer LOOMAN: Nee, ik sprak over "na 1 januari 2006". Na 2006 betekent 1 januari 2007.

De heer SCHAAP: Ik noem die datum omdat in een eerder stadium al is afgesproken dat 2005 en 2006 ook voor de subsidiëring van Marketing Drenthe en de VVV Drenthe overgangsjaren zouden zijn.
Het is ook niet interessant of het september of oktober wordt, het is interessant dat er wat gebeurt, want daar gaat het om.

De heer HOLMAN: In die zin is er een verschil van mening tussen het college en de staten, dat de gedeputeerde zegt dat 2006 al is geregeld en dat er dus niet de noodzaak is het voor 2006 te doen. Maar het een sluit het ander niet uit.

De heer SCHAAP: Als het eerder kan, gebeurt het eerder. In mijn reactie op de inbreng van de heer Looman heb ik er al op gewezen dat elementen van de verbreding nu al in de campagne kunnen worden ingevoerd; daarover kunnen afspraken worden gemaakt. Maar waar ik het over heb, is over een iets langere termijn eens goed nadenken over hoe het in Drenthe georganiseerd is.

De heer DOHLE: Ik wil de heer Schaap nu toch even bijvallen. Wij hebben de motie natuurlijk niet voor niets zo algemeen geformuleerd. Er moet naar onze mening ruimte zijn om de invulling en de uitvoering aan te passen aan wat strikt noodzakelijk is. Maar aan de andere kant is die ruimte ook gegeven om de slagvaardigheid en het tempo er in te houden. Ik denk dat het volstrekt helder is dat wij in het voorjaar van 2006 graag de eerste dingen zien en daarom zie ik het probleem van 1 januari absoluut niet.

De heer LOOMAN: Als er in fase II elementen van verbreding worden ingevoerd om de oorspronkelijk bedachte campagne vlot trekken, dan vinden wij dat prima. Dat voor een verdere verbreding nog meer tijd nodig is, begrijp ik volkomen.

Mevrouw HAARSMA: Mijnheer de voorzitter. Voor ik op de moties inga, voel ik mij verplicht wat onzekerheid weg te nemen. Ik heb vanochtend goed geluisterd en ik heb bij iedere spreker onzekerheid bespeurd met betrekking tot de Stichting Paardrijden voor gehandicapten en de Stichting Welzijn Doven Drenthe. Bij de vaststelling van de nota Mensen in het Middelpunt zijn deze twee instellingen er uitgelicht omdat wij subsidiëring van die instellingen geen taak voor de provincie vonden, waarbij ik er wel steeds bij heb gezegd dat deze instellingen niet in hun voortbestaan bedreigd zouden mogen worden. Dat heb ik permanent verwoord en dat wil ik nu nogmaals benadrukken.
Met de instemming van de staten is vervolgens een onderzoek naar de Stichting Paardrijden gehandicapten ingesteld en uit dat onderzoek bleek iets wat wij eigenlijk al wisten, namelijk dat die stichting de provinciale subsidie wel nodig heeft, omdat - en dat is door het onderzoek bevestigd - de financiële positie van de stichting niet echt rooskleurig is. Vervolgens heb ik mij uitvoerig laten informeren en ben ik daar op bezoek geweest. Ik heb gezien dat de stichting vreselijk belangrijk werk verricht - dit was trouwens nooit een punt van twijfel - en ik wil hier nogmaals zeggen dat het werk van die stichting buitengewoon belangrijk is voor de gehandicapten in onze provincie. Ik heb ook geconstateerd - en ook dit is uit het onderzoek gebleken - dat de gemeenten in onze provincie weinig tot niets bijdragen als het om deze stichting gaat. Ik zeg dan ook bij deze toe dat ik de subsidiekorting zal terugdraaien en dat ik tegelijkertijd van gemeenten zal verlangen dat zij meer bijdragen. Ik heb mij nog eens verdiept in de bijdragen van de verschillende gemeenten en daarbij is mij gebleken dat bijvoorbeeld Assen een bijdrage van € 208,-- geeft, terwijl 61 ruiters uit Assen in Westerbork paardrijden. En er zijn meer gemeenten die een soortgelijke rol spelen. Ik zal dit in VDG verband inbrengen en ik zal trachten de verantwoordelijkheid daar te leggen, waar die volgens mij thuishoort. Een gemeente wil ik nog wel met name noemen, omdat die ook wel eens anders in het nieuws komt: Midden-Drenthe geeft de hoogste bijdrage, namelijk € 3.200,--. En dat mag ook wel eens gezegd worden.

De heer BEERDA: Wat de gedeputeerde over de gemeenten zegt, is ons uit het hart gegrepen, maar ik begrijp dat een hogere bijdrage van de gemeenten geen voorwaarde is voor de toezegging van een provinciale subsidie.

Mevrouw HAARSMA: Ben ik nu nog niet duidelijk genoeg geweest? Moet ik het nog duidelijker zeggen? Het is toch klip en klaar: de subsidie wordt niet teruggedraaid en wij gaan de gemeenten aansporen om substantieel bij te dragen. Mijn verzoek aan de staten is die mening uit te venten.
Hetzelfde geldt voor de Stichting Welzijn Doven Drenthe. Ik kan daar kort over zijn: het RPCP heeft zich behoorlijk van zijn taak gekweten om deze stichting te faciliteren. Het gaat om een kwetsbare groep mensen en het is duidelijk geworden dat de belangenbehartiging van die groep het beste door de Stichting Welzijn Doven Drenthe zelf gedaan kan worden. Deze stichting kan dus doorgaan met wat zij altijd heeft gedaan. Maar voor beide stichtingen geldt wel dezelfde voorwaarde die voor alle andere instellingen ook geldt: wij verwachten een productbegroting waarin heel duidelijk is verwoord wat de belangenbehartiging inhoudt.

Mevrouw SMITH: Het is mij bekend dat het RPCP de belangenbehartiging doet, maar de Stichting Welzijn Doven Drenthe vraagt juist om een andersoortige ondersteuning, namelijk een sociaal-culturele ondersteuning. Hoe denkt de gedeputeerde daarover, of haalt zij nu de belangenbehartiging bij het RPCP weg om dit bij de Stichting Welzijn Doven Drenthe zelf te laten?

Mevrouw HAARSMA: Het werk dat de Stichting Welzijn Doven Drenthe nog steeds doet, moet gewoon doorgaan. Het RPCP moet de stichting faciliteren bij het opzetten van een goede productbegroting. Dat heb ik het RPCP ook gevraagd.

Mevrouw SMITH: En de culturele ondersteuning waar men om vraagt, zou daarin een organisatie als STAMM van advies dienen?

Mevrouw HAARSMA: Ook dat is aangeboden. Ik denk dat wij een groot aanbod hebben gedaan aan de Stichting Welzijn Doven Drenthe. Het is duidelijk, het gaat om een zeer specifieke groep. Deze groep wil voor zichzelf een status aparte, omdat hij heel veel dingen zelf kan en dat ook wil blijven doen. Die insteek willen wij honoreren.
Mijnheer de voorzitter. Ik kom op de moties.
Motie C gaat over het inspelen op nieuwe ontwikkelingen in de zorg en dan met name richting onderwijs. Ik heb al eerder gezegd dat ik in gesprek ben met onderwijsinstellingen om met name te kijken welke opleidingen hiervoor in het leven kunnen worden geroepen. Ik ga daarmee verder en ik zal hierover terugrapporteren. Ik zeg alleen niet dat er al voor september een rapport ligt, maar ik zeg wel toe dat er in het late najaar een stuk verschijnt waarin duidelijk wordt gemaakt wat de mogelijkheden zijn.
Ik kom op motie E. Ik was blij verrast in de krant van vanochtend al iets over deze motie te kunnen lezen. Het college beschouwt de motie als een steun in de rug als het gaat om de programma's die het met de gemeente Emmen voorbereidt. In het Programma Stad staat wat wij allemaal met Emmen willen en wat Emmen met ons wil. Emmen is een van de 4 prioritaire steden en daarom ook is Emmen heel prominent aanwezig in SNN-verband. In SNN-verband is een programma gemaakt, waarover wij met het Rijk willen onderhandelen. Er ligt dus een duidelijk plan om Emmen nog beter in beeld te krijgen.
In de motie is sprake van een actieplan en ik wil die term als volgt uitleggen. De plannen die er liggen zullen wij bundelen en er samenhang in aanbrengen. De heer Schaap heeft gisteren een gesprek gehad met het college van Emmen en toen is hierover ook gesproken. Er wordt nu een beetje afgetast of gezamenlijk een soort van lobby-dossier kan worden gemaakt. Nu moet niet worden verwacht dat er dikke programma's worden gemaakt, want lobbyen, daar praat je niet over, dat dóe je.

De heer HOLMAN: Heeft de gedeputeerde het idee dat dit allemaal past in wat Emmen graag wil?

Mevrouw HAARSMA: Laat ik vooropstellen dat niet alleen hierover is gesproken met Emmen. Wij spreken regelmatig met het college van Emmen of met de verschillende portefeuillehouders en ons is gebleken dat dit inderdaad is wat Emmen graag wil. Wij hebben ook afgesproken dat wij daarin gezamenlijk optrekken, zowel in SNN-verband als in provinciaal verband.

Voorzitter. Motie S is overbodig geworden en daarom ga ik verder met motie T. Gezondheid is vreselijk belangrijk en wij zijn van mening dat wij het beleid op dit punt goed in gang hebben gezet. Op grond hiervan vindt het college motie T overbodig.
De fractie van de ChristenUnie heeft gesproken over de brief van Accàre over de korting op de jeugd GGZ. Deze motie is mij uit het hart gegrepen en ik hoop dat die door iedereen wordt gesteund.
Voorzitter. De laatste motie die ik moet bespreken is motie Y, de motie over de kindertelefoon. Ik heb vernomen dat de kindertelefoon op woensdagmiddag en in het weekend onbemand is. Dat is uiteraard slecht. Ik heb daarover contact gehad met mijn collega in Groningen en wij hebben samen geconstateerd dat wij daar iets aan moeten doen. Wij wachten nu nog op een normstelling vanuit het Rijk. Ik heb laten onderzoeken hoeveel telefoontjes uit Drenthe komen en ik heb met mijn collega afgesproken dat wij aan de hand van de rapportage hierover gaan bijplussen wat bijgeplust moet worden. Dat bedrag zal dan uit onze doeluitkering gefinancierd worden. Ik moet hier overigens wel bij aantekenen dat de reden waarom de telefoon op de woensdagmiddag en in het weekend stilligt onder andere te maken heeft met het feit dat de gemeente Groningen niet langer subsidieert.

De heer DE HAAS: Maar het was toch ook een kwestie van gebrek aan geld voor het opleiden van vrijwilligers?

Mevrouw HAARSMA: Daar wilde ik net iets over zeggen. Ook dat was een probleem. Wij hebben nog geld beschikbaar uit de pot kadertraining vrijwilligers en de provincies Groningen en Drenthe proberen nu een goede deal te maken om ook hiermee zo spoedig mogelijk aan de slag te gaan. Verder zal deze week of uiterlijk volgende week de kindertelefoon in elk geval op woensdagmiddag weer bereikbaar zijn.

De heer LANGENKAMP: Zou de gedeputeerde ook nog iets over motie M, de motie over het gezondheidsdorp kunnen zeggen? Ik heb gevraagd wie allemaal voor het atelier worden uitgenodigd.

Mevrouw HAARSMA: In de Statencommissie CW heb ik gezegd dat wij een atelier gaan organiseren. Het verzoek van mevrouw Pannekoek was om, ook al zou dat niet duaal zijn, daar ook bij betrokken te worden. Ik heb dat toegezegd en ik heb daarbij gezegd dat ook de woordvoerders over het onderwerp wonen uit de Statencommissie RIM zullen worden uitgenodigd. Dus daar gaan wij het nog over hebben.

De heer LANGENKAMP: Mijn vraag had betrekking op de externen.

Mevrouw HAARSMA: Uiteraard komen er ook externen. Het wordt niet een presentatie van projectontwikkelaars van allerlei mooie projecten; het gaat om het uitwisselen van ideeën en wij wachten af met welke inspirerende beelden spraakmakende figuren komen.

De heer BAAS: Ik wil nog even terugkomen op motie Y van de OPD. Moet ik uit de woorden van mevrouw Haarsma opmaken dat het college er al zoveel aan doet dat die motie eigenlijk overbodig is? Ik hoop dat namelijk omdat ik de motie niet kan steunen, aangezien het geld moet komen uit de Reserve flexibel beleid.

Mevrouw HAARSMA: Wat de heer Baas zegt, klopt helemaal. Omdat wij druk bezig zijn de zaak weer op de rails te krijgen, is deze motie niet meer nodig.

Mevrouw KLIP: Mijnheer de voorzitter. Er zijn drie moties waarover ik namens het college nog iets wil zeggen en ik begin met motie P van D66, waarin wordt gevraagd alle nieuwe technologische ontwikkelingen te betrekken in de hernieuwde aandacht voor windenergie, met de aantekening dat het natuurlijk nooit de bedoeling kan zijn Drenthe vol te proppen met windmolens.
Alleen de fractie van de PvdA heeft vandaag op deze motie gereageerd, maar bij de algemene beschouwingen en ook in de commissie is er uitvoerig over gesproken. Ik heb toen toegezegd dat er in de

Energienota die in aantocht is, ruime aandacht aan zal worden besteed. De discussie daarover komt dus terug.
In de commissie heb ik al uitgelegd dat vanwege de wisseling van portefeuillehouder er vertraging is opgetreden in het opstellen van de Energienota. Maar een nieuwe portefeuillehouder zorgt ook voor nieuwe inzichten en, hoewel de Energienota in concept klaar is en intern inmiddels uitvoerig is besproken, heb ik er behoefte aan om met organisaties buiten dit huis over de conceptnota te spreken. Ik denk dat het ook heel verstandig is dat wij de kennis die zich buiten dit huis bevindt, daarbij betrekken. In een van de verslagen heb ik gelezen dat de nota in september verschijnt; ik meen gesproken te hebben over "na de zomer" en dat is een rekbaar begrip. Teneinde de kwaliteit te verhogen zal het dus geen september worden, maar ik verwacht dat de nota in oktober of november verschijnt. Ik vraag daarvoor begrip.
De motie V van de VVD over de verbreding van de promotiecampagne "Da's nou Drenthe" is al uitgebreid door de heer Schaap besproken. De werktitel van de Energienota is inmiddels "Duurzaam, da's nou Drenthe".
Ik kom tenslotte op motie X van de fractie van de OPD, waarin het college wordt verzocht nader te kijken naar de efficiency en doelmatigheid binnen de provinciale organisatie. Binnen een professionele organisatie is dat een continu proces en het spreekt vanzelf dat wij ook voortdurend kritisch kijken naar onze eigen organisatie. Ik kan de heer De Haas verzekeren dat daar waar aanpassingen moeten worden doorgevoerd, wij die ook doorvoeren. Daar hebben wij geen motie voor nodig.

De VOORZITTER: Ik heb het vermoeden dat de fracties er behoefte aan hebben om na dit antwoord van het college even de balans op te maken. Ik schors daarom de vergadering.

(Schorsing van 15.47 tot 16.03 uur.)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering en in respectievelijk tweede of vierde termijn - het is afhankelijk van of de algemene beschouwingen worden meegerekend - is het woord aan de staten.

De heer VEENSTRA: Mijnheer de voorzitter. Het is vanochtend wel duidelijk geworden dat er in de staten geen draagvlak is voor een bedrag van € 10 miljoen voor de N33. Een optie zou dan kunnen zijn om er een substantieel bedrag van te maken, maar wij zitten dan wel met de dekking daarvan. De gedeputeerde heeft aangegeven dat dit bedrag bovenop allerlei budgetten voor verkeer en vervoer komt, terwijl naar onze mening ook binnen de bestaande budgetten wel naar geld kan worden gezocht. Terwijl wij wel een substantieel bedrag beschikbaar willen stellen, trekken wij motie B nu toch in.

De VOORZITTER: Aangezien motie B is ingetrokken, maakt die geen deel meer uit van de beraadslaging.

De heer VEENSTRA: Wij handhaven de moties C, D-herzien en E-herzien, ondanks het feit dat het college andere termijnen noemde, want als ik lid van het college was, zou ik dat ook doen.

De heer HOLMAN: Ik kan mij ook voorstellen dat de heer Veenstra het zo eens is met de reactie van de gedeputeerde op motie E-herzien, dat hij zich is gaan afvragen of het nog wel nodig is die te handhaven.

De heer VEENSTRA: Wij vinden het wel goed dat vastgelegd wordt dat er een gebundeld actieplan komt voor de twee door mij genoemde doelen en daarom handhaven wij de motie.
Wij zullen motie F steunen.
Motie G steunen wij niet.
Wij staan achter het met motie H-herzien beoogde doel, maar met de voorgestelde dekking kunnen wij niet leven. Onze voorstel is dat GroenLinks de motie terugtrekt en in de statenvergadering van juli met een goed onderbouwd financieel verhaal komt, want het zou jammer zijn dat de motie wegraakte.

De heer LANGENKAMP: Ik ben blij dat de heer Veenstra zegt dat het eigenlijk om de inhoud gaat en niet zozeer om de dekking. Omdat er enige verwarring was over de inhoud van de Reserve flexibel beleid, leek het ons de koninklijke weg het college te verzoeken naar dekking te zoeken. De motie wordt door velen sympathiek gevonden en als wij niets doen, krijgen veel medewerkers in het onderwijs vandaag of morgen een ontslagbrief, omdat die een jaar van tevoren wordt verstuurd. Mijn angst is dat als wij hiermee nog een of anderhalve maand wachten, mensen in de WW terechtkomen, iets wat wij met ons allen niet willen.

De heer SWIERSTRA: De heer Langenkamp heeft zich bij het noemen van het bedrag van € 1 miljoen waarschijnlijk gebaseerd op het in de stukken genoemde saldo per 1 januari 2006. Maar daar moeten de verplichtingen in 2006, 2007, 2008 en 2009 nog af, waarna het saldo in 2010 € 10.621,-- is. Daarmee is de Reserve flexibel beleid dus gewoon op.

De heer HARLEMAN: Wij hebben veertien dagen geleden aan het college gevraagd wat nog de verplichtingen zijn. In de Nota reserves en voorzieningen staat dat er in de Reserve flexibel beleid nog € 9,9 zit. Volgens het college staan hier nog verplichtingen ten bedrage van € 8,6 miljoen tegenover; dat is dus geld dat eigenlijk al is uitgegeven. De gedeputeerde kan dan nu wel aankomen met nieuwe verplichtingen, maar daar had hij ons dan wel even over moeten informeren. Voor zover wij weten zit in 2008, het jaar waarin het college de reserve wil opheffen - een berekening tot 2010 lijkt mij dan ook vrij zinloos - nog 7 ton in de Reserve flexibel beleid.

De heer SWIERSTRA: Het verschil wordt veroorzaakt door het feit of het gaat om juridisch afdwingbare verplichtingen of toezeggingen. Die horen allemaal wel bij hetzelfde beslag op de Reserve flexibel beleid en dat beslag is 100%.

De heer HARLEMAN: Dat had het college veertien dagen geleden dan wel even kunnen melden.

De heer VEENSTRA: Volgens mij gaat motie H-herzien over ID-banen en die vinden wij hartstikke belangrijk. De discussie overziend, lijkt het ons verstandig dat wijzelf in juli met een goed onderbouwd voorstel terugkomen. Het duurt nog vier weken voor de volgende statenvergadering wordt gehouden en die periode is volgens ons best te overzien. Bovendien hebben wij aan een goed onderbouwd voorstel meer dan aan een half voorstel.
Voorzitter. Wij zullen de moties P en V steunen. De overige moties wijzen wij af.

De heer HOLMAN: Mijnheer de voorzitter. Ik wil nog even ingaan op de moties.
Wij zullen de moties C en D steunen. Op basis van ons pleidooi om de economie in en rond Emmen te steunen, zullen wij ook voor motie E stemmen.
Motie F zien wij als een signaalmotie. Wij zullen voor die motie stemmen.
Wij zijn tegen motie G, omdat het gaat om iets wat de fracties zelf moeten doen.
Wij zijn verder tegen de moties I, J, K, M en O, al hebben wij over motie O wel even nagedacht. Maar in de wij zijn tegen de motie in haar huidige vorm.

De heer SLUITER: De heer Holman nodigt mij met zijn uitspraak dat zijn fractie tegen de motie in haar huidige vorm is, nadrukkelijk uit te reageren. Als de zinsnede "of vorming van een landsdeel" uit het verzoek aan het college wordt geschrapt, kan het CDA dan wel met de motie instemmen?

De heer HOLMAN: Daarmee komt de heer Sluiter wel aan ons bezwaar tegemoet, maar de intentie van de motie is zo duidelijk - ik houd ook rekening met de opvattingen die D66 hierover in het verleden heeft geuit en over de huidige opvattingen van die fractie op dit punt - dat wij er toch niet voor zijn. Wij denken dat op dit moment niet met de intentie die achter de motie zit, de discussie gevoerd moet worden. Verder willen wij de landelijke voorstellen afwachten en onderschrijven wij dat de discussie in SNN-verband wordt gevoerd.

Met motie P stemmen wij in, want het kan geen kwaad de in de motie geformuleerde vraag bij het opstellen van de Energienota te betrekken.
Wij zijn tegen motie Q.
Ik kom op motie R. Wij zijn van mening dat de OPD als het om de ziekte van Lyme gaat voldoende aandacht heeft gehad. Wij zijn tegen die motie.
Voorzitter. Onder dankzegging voor het royale gebaar van de gedeputeerde trekken wij motie S in.

De VOORZITTER: Ik constateer dat motie S van de agenda is afgevoerd en dus niet meer in de beraadslaging kan worden betrokken.

De heer HOLMAN: Wat in motie T staat, past volgens de gedeputeerde in het beleid. Toch vinden wij dat wij een heel duidelijk signaal moeten afgeven dat het moet gebeuren en daarom handhaven wij die motie.
Wij trekken motie U in. De gedeputeerde heeft gezegd dat alles wat in de motie wordt gevraagd, al gebeurt. Wij twijfelden er even over of wat de staten vroegen niet wat verder ging, maar wij willen het college wel een jaar de tijd geven om tot succes te komen. Wij zullen het college volgen en zullen over een jaar bepalen of alle mogelijkheden wel benut zijn.

De VOORZITTER: Aangezien motie U is ingetrokken, maakt die geen onderwerp van beraadslaging meer uit.

De heer HOLMAN: Voorzitter. Ik kom op motie V. Bijna statenbreed is gepleit voor een brede Drenthe-promotie; de staten hebben daar ook middelen voor over. Wij begrijpen de problematiek die de gedeputeerde heeft geschetst. Wij wensen hem zeer veel succes om er een goed en succesvol verhaal van te maken en wij zien zijn plannen met zeer veel belangstelling op zo kort mogelijke termijn tegemoet.

De heer DOHLE: Mag ik uit deze bewoordingen de conclusie trekken dat ook wat het CDA betreft deze motie kan worden ingetrokken?

De heer HOLMAN: Dat is een punt van afweging: college en staten zijn het wel eens, maar ik vind wel dat er een krachtig signaal van uitgaat wanneer in de notulen is vastgelegd dat de staten hebben uitgesproken dit heel belangrijk te vinden. Het is met deze motie eigenlijk net zoiets als met de motie van de PvdA over Emmen.
Wij zijn tegen de moties W en X.
Motie Y is na de toezegging van de gedeputeerde overbodig geworden.

De heer DOHLE: Mijnheer de voorzitter. Ook ik wil volstaan met het nalopen van de moties.
Ik begin dan met de niet ingediende motie. Als het gaat om de clustering van landbouwbedrijven zijn wij het eens met de argumentatie van het college. Een soort van gedwongen samenwerking is ook nooit onze optie geweest, het ging ons er meer om de discussie op gang te brengen. En wat dat betreft moet ik zeggen dat de gedeputeerde al verder was dan waarop wij hadden gehoopt. Wij wensen GS hiermee verder alle succes.
Ook op het punt van de pilot-Westerveld zijn wij akkoord met de toezeggingen van het college.
Wat de Drenthe-promotie betreft kunnen wij ons vinden in een startnotitie.
Voorzitter. Ik kom nu tot de ingediende en nog voorliggende moties.
Gelet op de toezeggingen van GS, omdat wij de datum van 1 september volstrekt onhaalbaar achten en omdat het in de motie gevraagde prima past in de atelier-benadering die nu is gekozen, zullen wij tegen motie C stemmen.
Wij zullen de moties D-herzien, E-herzien en F steunen.
Motie G steunen wij niet.

Met betrekking tot het in motie H genoemde onderwerp wachten wij de voorstellen af. Wij zullen de motie zoals die nu voorligt, niet steunen.
Hetzelfde geldt voor de moties I en J.
Onze voorkeur gaat ernaar uit motie K aan te houden tot de commissievergadering van BFE. Mede gelet op de gekozen financiering steunen wij op dit moment de motie niet.
Ook motie M past wat ons betreft in de atelier-discussie.
Ten aanzien van het in motie N genoemde onderwerp willen wij eerst de uitleg van LOFAR afwachten.
De nu voorliggende motie zullen wij niet steunen, te meer niet omdat daarin de verdubbeling van de N33 min of meer wordt afgewezen, terwijl die verdubbeling bij ons met het oog op de verkeersveiligheid wel prioriteit heeft.
Wat ons betreft wordt de discussie over de vorming van een landsdeel, waarom in motie O wordt gevraagd, in SNN-verband al gevoerd. Het lijkt ons weinig zinvol daar een tweede discussie aan toe te voegen, te meer niet omdat de staten al bij het SNN betrokken zijn.
Ik ga verder met motie P. De Energienota verschijnt over een paar maanden en wij wensen dat die in volle vrijheid wordt gemaakt. Wij willen het college hierbij ook geen hogere taakstelling opleggen, al zouden wij het zeer verstandig vinden wanneer de optie van duurzame opwekking van meer energie wel degelijk werd meegenomen.
Motie Q wijzen wij af.
Wij vinden het sympathiek dat in motie R aandacht wordt gevraagd voor de ziekte van Lyme, maar denken dat ermee volstaan kan worden met in de contacten die de provincie heeft extra aandacht hiervoor te vragen en de verantwoordelijkheid bij de betreffende instanties te laten.
Met betrekking tot het onderwerp van motie T hopen wij dat organisaties als Sport Drenthe met projecten komen. Als dit gebeurt, zullen wij die zeker positief tegemoet treden.
Hetgeen in motie X wordt gevraagd, hoort wat ons betreft tot de normale taak van GS. De kritische beoordeling zit ook in de korting van € 1 miljoen, die GS verleden jaar hebben meegekregen.
En verder vinden wij ook motie Y overbodig.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. De motie over de ID-banen (motie H-herzien) vinden wij op dit moment heel belangrijk. Het gaat, zo blijkt uit het debat, de staten ook niet eens meer om de inhoud maar om de dekking. Tot voor kort hadden wij nog het idee dat in de Reserve flexibel beleid zeven ton tot misschien wel een miljoen zat. Nu blijkt dat het college ervan uitgaat dat er al een verplichting voor 2006 ligt, waardoor er al weer zes ton minder is. Maar wat ons betreft - het is weer de oude discussie over hoe met de Reserve flexibel beleid moet worden omgegaan - heeft het college niet de bevoegdheid daar zomaar zes ton uit te halen. Maar goed, de politieke werkelijkheid is nu eenmaal zo en dat betekent dat wij ons er bij neer moeten leggen dat hierover vandaag geen besluit kan worden genomen. Wij vinden dat vreselijk jammer. Wij trekken de motie nu in en zullen in de Statencommissie BFE op dit onderwerp terugkomen en hopelijk dan wel met een dekking die door de andere fracties kan worden onderschreven. Ik trek motie H-herzien nu in.

De VOORZITTER: Dat betekent dat motie H-herzien van de agenda is afgevoerd en derhalve geen deel meer uitmaakt van de beraadslagingen.

De heer LANGENKAMP: Voorzitter. Wij zijn tegen motie C, omdat naar ons idee 1 september geen haalbare kaart is, de instellingen hun opleidingen up-to-date hebben en het in de motie gevraagde voor het grootste deel rijksbeleid is.
Wij zijn voor motie D-herzien.
Wij zijn ook wel voor motie E-herzien, maar in wezen gaat het om bestaand beleid dat nu op een rijtje moet worden gezet. Omdat wij niet tegen het bestaande beleid zijn, kunnen wij ook moeilijk tegen de motie zijn, maar wat die motie verder oplevert, is ons niet duidelijk.
Uiteraard zijn wij voor motie F.
Motie G, de motie over de Ronde door Drenthe willen wij betrekken bij de behandeling van het onderwerp woensdag-statendag in de Statencommissie BFE en daarom trek ik die motie nu in.

De VOORZITTER: Aangezien motie G is ingetrokken, wordt zij van de agenda afgevoerd en kan zij derhalve niet meer in de beraadslaging worden betrokken.

De heer LANGENKAMP: Voorzitter. Er blijft op deze manier weinig over, want ik trek ook motie I in. Meedenkavonden zijn een goed idee, maar hoe die vorm moeten krijgen, kan in de commissie wel geregeld worden.

De VOORZITTER: Voor motie I geldt hetzelfde als voor motie G.

De heer LANGENKAMP: Motie J trekken wij ook in. Het onderwerp daarvan komt wel weer ter discussie als de PvdA komt met het verhaal over een andere aanpak van het OV.

De VOORZITTER: Motie J is dus ook van de agenda afgevoerd.

De heer LANGENKAMP: Met betrekking tot motie K-herzien neem ik graag de woorden van de heer Dohle over. Ik heb gemerkt dat ik de stukken die de statenfracties wel hebben ontvangen, niet aan GS heb gestuurd. Het gaat om een moeilijke materie, waarover wij in de commissie graag verder willen discussiëren, waarbij wij dan tevens kunnen bekijken of de financiën uit de Kompas-gelden kunnen komen. Daarom trekken wij ook motie K-herzien in.

De VOORZITTER: Ook motie K-herzien wordt van de agenda afgevoerd.

De heer LANGENKAMP: Voorzitter. Wij trekken ook motie M in. Het antwoord van het college dat daarover gesproken gaat worden, vinden wij prima.
Met betrekking tot motie N verwijs ik naar de bijeenkomst op 5 juli. Ik hoop dat iedereen dan aanwezig zal zijn. Daarna zullen wij verder over dit onderwerp discussiëren, maar op dit moment trek ik de motie in.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de moties M en N zijn ingetrokken en van de agenda worden afgevoerd.

De heer LANGENKAMP: Voorzitter. Wij zullen tegen motie O stemmen. Over dit onderwerp heeft in het SNN een uitgebreide discussie plaatsgevonden. Waar wij wel voor zijn, is een hoger gehalte van de democratische controle.
Wij zijn voor motie P.
Wij zijn tegen de moties Q, R en V.
Motie V gaat over een brede Drenthe-promotie. Daar zijn wij voor. Ik hoop wel dat het college in oktober niet met een kant en klare nota komt, maar dat de staten via themabijeenkomsten erbij betrokken worden. Eerst moet duidelijk zijn wat het imago van Drenthe is en waar wij naartoe willen, en dat zonder weer terecht te komen in discussies over hunebedden en dergelijke. Het gaat erom wat de kansen zijn en hoe die vermarkt kunnen worden.
Wij zullen verder voor motie W en tegen de moties X en Y stemmen.

De heer BAAS: Mijnheer de voorzitter. Voor mijn fractie is deze tweede termijn een stuk gemakkelijker: ik hoef geen tien moties in te trekken.
De moties C tot en met F zullen wij steunen.
Motie O vinden wij - het zal velen verrassen - eigenlijk wel een sympathieke motie. Zeker nu de heer Sluiter heeft beloofd zijn primaire doelstelling, namelijk de vorming van een landsdeel, eruit te halen, zullen wij de motie steunen. Het lijkt ons goed dat de staten zich bezinnen op de toekomst van Noord-Nederland zonder daar al bepaalde conclusies voor het einde aan te verbinden en daarmee het signaal afgeven dat niet alles wat vanuit Den Haag over ons wordt uitgestort leading zal zijn.
Wij zullen ook motie P steunen.

Wij zijn tegen de moties Q, R en T.
Wij steunen motie V.
Wij zijn tegen de moties W, X en Y.

De heer SLUITER: Mijnheer de voorzitter. Wij zullen voor de moties C, D-herzien, E-herzien en F stemmen.
Motie O pas ik aan, zoals de heer Baas al aankondigde. Uit de laatste zin van het verzoek aan het college wil ik de woorden "en/of vorming van een landsdeel" schrappen. Het verzoek aan het college komt dan te luiden:
"- Een studie te verrichten naar de voor en nadelen van verdergaande Noordelijke samenwerking en daarin de mogelijkheden en moeilijkheden van regiovorming te betrekken,".

De VOORZITTER: Uit overwegingen van efficiency verzoek ik de staten deze wijziging zelf aan te brengen. Daarmee wordt motie O vervangen door motie O-herzien.

De heer SLUITER: Voorzitter. Wat overblijft uit de discussie met GS is een taxatieverschil. Ik vind het helemaal niet gek dat de heer Schaap heeft gezegd dat in het Collegeprogramma staat dat de discussie over landsdeelvorming niet zou worden aangegaan en dat voor met die discussie wordt gestart, eigenlijk eerst de kiezer het woord moet krijgen. Ik vind dat op zichzelf een houtsnijdend argument, maar ik moet eerlijk zeggen dat er zoveel om ons heen gebeurt dat wij denken dat er dan te lang wordt gewacht. Naar onze mening moeten wij de draad zelf oppakken, zullen wij zelf moeten besturen en ons moeten voorbereiden op wat er aan zit te komen. Overigens is het mijn overtuiging dat dit proces zijn eigen dynamiek heeft en dat, of wij het nou willen of niet, wij er wel over zullen móeten denken; en ik vermoed dat dit in 2006 zal gebeuren.
Wij zijn uiteraard voor motie P.
Wij zijn tegen de moties Q en R.
Wat in motie T wordt gevraagd is naar onze mening bestaand beleid en daarmee is die motie overbodig.
Wij zijn zeer voor een verbreding van de promotiecampagne en zullen daarvoor voor motie V stemmen.
In motie W stellen wij voor de onverwachte, niet geprognosticeerde meeropbrengst van de MRB als het ware al op voorhand te bestemmen voor de meerschade aan het milieu. Wij zien het zo: het gaat om geld waarop wij niet hebben gerekend en het gaat om milieuschade waarop niet is gerekend. Die zouden aan elkaar gekoppeld kunnen worden, waarnaar beide grootheden elkaar beleidsmatig kunnen neutraliseren. Wij zien ook niet in dat hierbij het overwegende bezwaar geldt dat alles wat wij overhouden in een integrale afweging moet worden betrokken, omdat de milieuschade in die discussie geen enkele plaats kent. In dit geval kan daarom die een op een koppeling van onverwacht meer geld en onverwacht meer milieuschade gemaakt worden. Wij handhaven daarom deze motie.
Wij zijn tegen de moties X en Y. Het in motie X gevraagde vinden wij meer een zaak van GS dan van PS en op motie Y heeft het college naar onze mening voldoende geantwoord.

De heer DE HAAS: Mijnheer de voorzitter. Ik wil beginnen met motie Y. Met betrekking tot die motie was de argumentatie van mevrouw Haarsma dermate overtuigend dat ik de motie intrek.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat motie Y is ingetrokken en niet meer in de beraadslaging kan worden betrokken.

De heer DE HAAS: Voorzitter. Wij handhaven motie X, omdat wij die motie zien als een ruggensteun voor het college om conform de door hem ingezette lijn te blijven handelen.
Mevrouw Edelenbosch heeft nu voor de tweede of de derde keer gezegd dat op het punt van voorlichting over de ziekte van Lyme voldoende gebeurt. Via internet kan informatie worden verkregen, op campings liggen folders en de terreinwerkers krijgen professionele voorlichting. Maar, met alle respect, om hoe zo'n klein stukje van de koek gaat het dan in totaal? Er zijn 450.000 Drenten en ieder jaar komen er tienduizenden recreanten in onze provincie. Hebben wij niet de taak het gevaar dat in onze mooie bos-

sen schuilt bekend te maken, opdat men zich daartegen gaat wapenen? Zelfs in de ziekenhuizen worden de symptomen van de ziekte van Lyme niet altijd herkend.

De heer HOLMAN: De heer De Haas heeft zelfs "Trouw" gehaald en dat vind ik heel knap. Hij heeft zoveel aandacht gehad en hij heeft de problematiek zo breed bekend gemaakt dat hij nu toch wel tevreden zou kunnen zijn.

De heer DE HAAS: Moet ik hier afgerekend worden op het feit dat ik een onderwerp tot de verantwoordelijkheid maak van de staten van Drenthe, nu de pers heeft gereageerd? I'm so sorry!

De heer HOLMAN: Ik had verwacht dat de heer De Haas zou zeggen: "Bedankt voor het compliment, mijnheer Holman." Maar dat valt nu even fors tegen.
Ik vind het knap dat de heer De Haas de publiciteit heeft gehaald en ik denk dat hij daarmee zijn doel heeft bereikt.

De heer DE HAAS: Nee, dat ziet de heer Holman verkeerd. Ik wil wijzen op de taak en de plicht die wij als provinciaal bestuur hebben. Dáár gaat het om en dan zeg ik dat het om een zo belangrijk probleem gaat dat de landelijke pers gemeend heeft te moeten reageren. Maar die reactie van de pers lost het probleem van de verantwoordelijkheid van de staten niet op. Waar het om gaat is dat alle mensen die de bossen ingaan met een potentiële bedreiging worden geconfronteerd. Ik heb de fracties via de mail erop gewezen dat tekenbeten de zorg ieder jaar € 25 miljoen kosten en dan praten wij toch over een economisch belang.
Voorzitter. Als de staten het allemaal al zo goed denken te weten, weten zij dan ook dat mensen van boven de 55 jaar die een tekenbeet oplopen en op die manier besmet worden met de ziekte van Lyme, heel kwetsbaar zijn? Weten de staten dat met name bij vrouwen in de overgang, met name vanwege de symptomen, deze ziekte heel moeilijk is vast te stellen?
Voorzitter. Ik wil de discussie over de ziekte van Lyme nu afsluiten. Ik heb geconstateerd dat de steun voor mijn motie zeer gering is. Ik wil tot slot een klein stukje citeren uit het verhaal van een vrouw, die Chantal heet. Zij zegt: "Ik ben een 21-jarige meid met de ziekte van Lyme. Deze ziekte wordt veroorzaakt door een tekenbeet. Tien jaar geleden na een zomerkamp werd ik moe, grieperig en kreeg ik bewusteloosheidsaanvallen. Niemand wist wat het was of waar het vandaan kwam en de klachten werden alleen maar erger. Een paar jaar later raakte ik verlamd en belandde ik in een rolstoel. Na veel onderzoek kwam men er eindelijk achter dat ik de ziekte van Lyme had en dat ik waarschijnlijk op dat kamp een tekenbeet heb opgelopen. Deze teek was besmet met de moreliabacterie. Mijn hele leven was veranderd. Wat kan zo'n klein beestje dat je nauwelijks ziet en voelt je leven op zijn kop zetten. En dat terwijl, als je goed oplet en de teek verwijdert, de ziekte nauwelijks een kans heeft. In deze tijd trekken de mensen de bossen en de duinen weer in. Velen weten niet wat een teek kan veroorzaken. Wees daarom voorzichtig en let goed op."
Ik vind dat wij de taak hebben dat ook te doen.

De heer C.D. DE JONG: Mijnheer de voorzitter. Nu GroenLinks veel moties heeft ingetrokken, ben ik iets minder tegen die partij dan voor die tijd.
Ik ben tegen de moties C, D-herzien en P en ik zal voor de overige nog resterende moties stemmen.

De VOORZITTER: Ik sluit de beraadslagingen.

Aan de orde is de vaststelling van de Voorjaarsnota 2005, inclusief de 4e wijziging van de Begroting 2005.

De heer HARLEMAN: Voorzitter. De fractie van GroenLinks heeft in eerste termijn al gemeld tegen de Voorjaarsnota 2005 te zullen stemmen.

De VOORZITTER: Dat is mij bekend en ik weet ook dat de fractie van de ChristenUnie ten aanzien van een onderdeel een voorbehoud heeft gemaakt.
Ik heb te maken met een onderwerpbesluit, waarin wordt voorgesteld de Voorjaarsnota 2005 vast te stellen en de 4e wijziging van de Begroting 2005 vast te stellen.

Mevrouw MULDER: Maar bij het voorstemmen, blijven de al gemaakte voorbehouden gelden?

De VOORZITTER: De staten krijgen een ontwerpbesluit voorgelegd en daar zullen zij "ja" of "nee" tegen moeten zeggen. Ik kan het ook niet helpen, maar het is niet anders.

Vervolgens besluiten de staten bij handopsteken overeenkomstig het voorstel van het college.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de fractie van GroenLinks tegen aanvaarding van het ontwerpbesluit heeft gestemd.

In stemming komt motie C.
Motie C wordt met handopsteken aangenomen.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de fracties van de VVD, GroenLinks, de OPD en Fractie de Jong tegen aanvaarding van de motie hebben gestemd, doch de overige fracties daarvóór.

In stemming komt motie D-herzien.
Motie D-herzien wordt bij handopsteken aangenomen.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de fractie van de OPD en Fractie de Jong tegen aanvaarding van de motie hebben gestemd, doch de overige fracties daarvóór.

In stemming komt motie E-herzien.
Motie E-herzien wordt met algemene stemmen aangenomen.

In stemming komt motie F.
Motie F wordt met algemene stemmen aangenomen.

In stemming komt motie O-herzien.
Motie O-herzien wordt bij handopsteken verworpen.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de fracties van D66 en de ChristenUnie en Fractie de Jong voor aanvaarding van de motie hebben gestemd, doch de overige fracties daartegen.

In stemming komt motie P.
Motie P wordt bij handopsteken aangenomen.

De VOORZITTER: Ik constateer dat de fracties van de PvdA, GroenLinks, de ChristenUnie, D66 en het CDA voor aanvaarding van de motie hebben gestemd doch de overige fracties daartegen.

In stemming komt motie Q.
Motie Q wordt bij handopsteken verworpen.

De VOORZITTER: Ik constateer dat de fracties van de OPD en Drents Belang en Fractie de Jong voor aanvaarding van de motie hebben gestemd, doch de overige fracties daartegen.

In stemming komt motie R.

Motie R wordt bij handopsteken verworpen.

De VOORZITTER: Ik constateer dat de fracties van de OPD en Drents Belang en Fractie de Jong voor aanvaarding van de motie hebben gestemd, doch de overige fracties daartegen.

In stemming komt motie T.
Motie T wordt bij handopsteken verworpen.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de fracties van het CDA, Drents Belang en Fractie de Jong voor aanvaarding van de motie hebben gestemd, doch de overige fracties daartegen.
Mag ik desondanks mijn stappenteller wel houden?

In stemming komt motie V.
Motie V wordt met algemene stemmen aangenomen.

In stemming komt motie W.
Motie W wordt bij handopsteken verworpen.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de fracties van D66, Drents Belang en GroenLinks voor aanvaarding van de motie hebben gestemd doch de overige fracties daartegen.

In stemming komt motie X.
Motie X wordt bij handopsteken verworpen.

De VOORZITTER: Ik constateer dat de fracties van de OPD, Drents Belang en Fractie de Jong voor aanvaarding van de motie hebben gestemd, doch de overige fracties daartegen.

De heer DOHLE: Mijnheer de voorzitter. Nu dit punt is afgehandeld, vraag ik mij toch af of deze relatief nieuwe werkwijze wel door alle partijen gewaardeerd wordt en of alle fracties van mening zijn of hiermee wel moet worden doorgegaan. Ikzelf heb wel behoefte aan enige reflectie en enige evaluatie, al was het alleen maar vanwege de enorme rij moties die wij iedere keer voorbij zagen komen. Daaraan zijn nogal wat uren besteed en ik vraag mij af of iedereen van mening is dat die uren wel allemaal even effectief zijn besteed.
Ik weet niet of er vanuit de griffie of het Presidium nog wordt bekeken of deze wijze van behandeling van de voorjaarsnota wel zodanig is bevallen, dat die ook in de toekomst zal worden toegepast.

De VOORZITTER: Mede naar aanleiding van deze opmerkingen zal het Presidium hier zeker bij stilstaan. Of dit tot enige vervolgacties zal leiden, kan ik nu nog niet zeggen, maar als dit het geval is, zal het Presidium de staten hiervan ongetwijfeld in kennis stellen. Wellicht kunnen de fracties zelf ook evalueren hoe deze nieuwe aanpak is ervaren en met hun bevindingen het Presidium voeden. Het Presidium bestaat immers alleen uit een voorzitter, een vice-voorzitter en de voorzitters van de commissies. Als de fracties er behoefte aan hebben zich op de gang van zaken te beraden en de uitslag hiervan richting het Presidium te geleiden dan zou in ieder geval de voorzitter van het Presidium de fracties heel dankbaar zijn.

De DOHLE: Ik zeg bij deze toe dat mijn fractie dit zal doen.

4. Het voorstel van het college van gedeputeerde staten van 27 april 2005, kenmerk 17/5.2/2005003717, Subsidieregeling reserve Stimulering vitaal platteland Drenthe

(statenstuk 2005-188)

en de hierop betrekking hebbende brief van 25 mei 2005, inzake statenstuk 2005-188, subsidieregeling reserve Stimulering vitaal platteland Drenthe; herzien ontwerpbesluit

met het op dit punt betrekking hebbende verslag van de Statencommissie Milieu, Water en Groen van 23 mei 2005.

De heer KLOOS: Mijnheer de voorzitter. Mijn fractie zal hiertegen stemmen. Ik zal deze tegenstem nog schriftelijk motiveren.

Vervolgens besluiten de staten overeenkomstig het voorstel van het college, onder de aantekening dat de fractie van Drents Belang geacht wenst te worden tegen te hebben gestemd.

5. Het voorstel van het college van gedeputeerde staten van 13 april 2005, kenmerk 15/5.13/2005003185, 1e wijziging Begroting 2005

(statenstuk 2005-184)

6. Het voorstel van het college van gedeputeerde staten van 27 april 2005, kenmerk 17/5.5/2005003720, 2e wijziging Begroting 2005

(statenstuk 2005-189)

met het op deze punten betrekking hebbende verslag van de statencommissie Bestuur, Financiën en Economie van 25 mei 2005.

Zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming besluiten de staten telkens overeenkomstig het voorstel van het college.

7. Het voorstel van het college van gedeputeerde staten van 24 mei 2005, kenmerk 21/BJC/A1/2005004768, Gewijzigde Begroting 2005, Begroting 2006 en Jaarstukken 2004 Samenwerkingsverband Noord-Nederland

(statenstuk 2005-190)

Zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming besluiten de staten overeenkomstig het voorstel van het college.

**I. Sluiting**

De VOORZITTER: Wij zijn hiermee aan het eind van onze beraadslagingen gekomen. Ik heb nog wel een mededeling te doen, namelijk dat de vergadering van de Statencommissie Milieu, Water en Groen, die was gepland op 20 juni geen doorgang zal vinden. Tot afgelasting is besloten in overleg met de voorzitter van die commissie en op voorstel van de leden zelf.
Ik sluit de vergadering.

(De vergadering wordt om 16.50 uur gesloten.)

Vastgesteld in de vergadering van provinciale staten van 5 oktober 2005.

,voorzitter

,griffier

**TOEZEGGINGEN**

gedaan in de vergadering van provinciale staten van Drenthe, gehouden op 15 juni 2005 in het provinciehuis te Assen.

**Pagina**

12 De heer SWIERSTRA zegt toe bij de begrotingsbehandeling een nadere inschatting zal worden gegeven van het deel van de onderuitputting dat is weggewerkt.

53 De heer SWIERSTRA zegt toe dat, zodra het college een stap verder is in de onderhandelingen met het Rijk over de N33, dit de staten wordt gemeld.

57 Mevrouw EDELENBOSCH zegt toe de staten eind oktober/begin november op de hoogte te zullen brengen van de ontwikkelingen met betrekking tot het groene landschapsfonds.

62 Mevrouw HAARSMA zegt toe dat de kortingen op de subsidies voor de Stichting Paardrijden Gehandicapten Westerbork en de Stichting Welzijn Doven Drenthe worden teruggedraaid. Zij zal de problemen van de Stichting Paardrijden Gehandicapten Westerbork in VDG-verband bespreken en zal daarbij trachten de verantwoordelijkheid te leggen waar die naar haar mening thuishoort.

63 Mevrouw HAARSMA zegt toe in het late najaar met een stuk te komen over de mogelijkheden binnen het onderwijs voor nieuwe opleidingen op het gebied van de zorg.

73 De VOORZITTER zegt toe dat wanneer de evaluatie in het Presidium van de behandeling van de Voorjaarsnota 2005 tot enige vervolgacties leidt, de staten daarvan in kennis worden gesteld.

73 De heer DOHLE zegt toe dat zijn fractie de behandeling van de Voorjaarsnota 2005 zal evalueren en haar bevindingen aan het Presidium kenbaar zal maken.

*Nationaal Kritisch Platform Windenergie*
*Secretariaat:*
*Ir. H.E. Nauta*
*Troelstrapark 6*
*8918 MA Leeuwarden.*

Provinciale Staten van Drenthe,
Postbus122,
9400AC Assen.

Ursem, 29 juni 2005.

Onderwerp: aanbiedingsbrief betreffende BLOW
Bijlage(n): 2

Geacht College,

Dit jaar vindt de tussentijdse evaluatie van BLOW (Bestuursovereenkomst Landelijke Ontwikkeling Windenergie) plaats. Ons platform en 50 plaatselijke groepen, maken zich grote zorgen over de "verwindmolisering" die in ons land reeds te ver is voortgeschreden en dreigt nog verder door te schieten.

Wij hebben ons daarom schriftelijk gericht tot de partijen van het BLOW convenant, waaronder het College van GS van uw provincie. Daarbij dringen wij aan op maatschappelijk overleg en een zorgvuldige afweging van de voor- en nadelen van de plaatsing van windturbines in ons land.

Te uwer informatie zenden wij u hierbij een afschrift van de betreffende brief alsmede van het persbericht dat is uitgegaan.

Hoogachtend,

*James A. Mollet,*
voorzitter NKPW

Het Nationaal Kritisch Platform Windenergie, vertegenwoordigt 50 plaatselijke groepen, méér dan 10.000 personen. Het NKPW wil het open landschap in stand houden, is vóór een schoner milieu, vóór duurzame energie en vóór een goede leefomgeving. De reusachtige turbines, die verschijnen in ons dichtbevolkte land waar de ruimte schaars is, produceren een verwaarloosbare hoeveelheid stroom. Windturbines brengen schade toe aan milieu, landschap, open ruimte en leefomgeving. Zie voor verdere informatie onze website www.nkpw.glow.nl.

Nationaal Kritisch Platform Windenergie
Secretariaat
Ir.H.E.Nauta
Troelstrapark 6
8918 MA Leeuwarden

Het College van Gedeputeerde Staten
Provincie Drente
Postbus122,
9400AC Assen

Ursem, 20 juni 2005.

Onderwerp: Tussentijdse evaluatie van BLOW

Geachte College,

De aantallen windturbines die de afgelopen tijd in ons land zijn gerealiseerd en gepland, vindt ons platform zorgelijk.

Het mede door u op 10 juli 2001 ondertekende convenant BLOW (Bestuursovereenkomst Landelijke Ontwikkeling Windenergie) heeft deze ontwikkeling in gang gezet. De op zich juiste gedachte - namelijk het willen tegengaan van klimaatverandering en stimulering van duurzame energie - heeft naar wij menen met dit BLOW-convenant onbedoeld een contraproductieve uitwerking gekregen. Gebleken is dat windturbines op land naar verhouding een geringe zeer dure hoeveelheid stroom produceren, waarbij aan natuur, milieu en leefomgeving aanzienlijke schade wordt toegebracht. Ook verdwijnt en verrommelt het - in Nederland schaarse - open landschap. Daar er betere alternatieven beschikbaar zijn, is voor ons zeer dichtbevolkte land de grootschalige inzet van windturbines géén verantwoorde en doelmatige optie voor de opwekking van duurzame energie: de maatschappelijke en milieuschade blijken groot, terwijl het voordeel in de vorm van besparing op $CO_2$-uitworp en fossiel brandstofverbruik verwaarloosbaar is.

Het maatschappelijk draagvlak voor BLOW brokkelt zienderogen af. In de provincie Utrecht en recentelijk in Friesland maakte de bevolking duidelijk kenbaar niet te voelen voor de plannen van BLOW. Ook elders in het land heerst onvrede over de windturbineplannen. Het lijkt ons van uitermate groot belang dat u daar een adequaat bestuurlijk antwoord op vindt. Onverkort doorgaan met het realiseren van windturbines in de provincies, desnoods met dwangmiddelen uit de WRO, zou ons inziens geen verstandig beleid zijn.

Sinds 2001 zijn de inzichten voortgeschreden en hebben zich nieuwe feiten voorgedaan: vooral over de hoge kosten en de zeer geringe kosteneffectiviteit van windturbines op land is meer duidelijkheid gekomen (zie de MEP-regeling). Recentelijk deed het gezamenlijk advies van de VROM- en de Algemene Energieraad nieuw licht schijnen op het energievraagstuk en het energiebeleid dat daartoe in Nederland tot ontwikkeling zou moeten worden gebracht. Uzelf zal ook hebben vastgesteld dat aan windturbines op land geen noemenswaardige betekenis werd toegeschreven. Voorts wil minister Brinkhorst op doelmatigheid gaan toetsen in het kader van de subsidie voor duurzame energie. En ook kan niet worden voorbij gegaan aan de 'bijna rampen' voor het Nederlandse transportnet voor elektriciteit als gevolg van pieken afkomstig van Duitse windturbines.

Het jaarverslag over 2004 van het BLOW-convenant kondigt voor dit jaar een tussentijdse evaluatie van BLOW aan. Deze evaluatie zou bij uitstek geschikt zijn om tot een heroverweging van het BLOW-convenant en bijstelling van het beleid te komen. Gelet op de ontevredenheid die zich over heel Nederland uitstrekt vinden wij hierbij transparantie van groot belang. Wij zouden u daarom dringend willen verzoeken alvorens tot een besluit te komen, over de problematiek van de windturbines maatschappelijk overleg te entameren. Gaarne zijn wij bereid hieraan deel te nemen.

Hoogachtend,

*James A. Mollet,*
Voorzitter NKPW

NB: De brief is verzonden aan alle partijen bij het BLOW convenant:
de minister van EZ, de minister van VROM, de staatssecretaris van LNV, de staatssecretaris van V&W, de staatssecretaris van Defensie, de Colleges van GS van alle provincies, het Interprovinciaal Overleg en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten.
Tevens is een persbericht uitgegaan.

Het Nationaal Kritisch Platform Windenergie, vertegenwoordigt 50 plaatselijke groepen, méér dan 10.000 personen. Het NKPW wil het open landschap in stand houden, is vóór een schoner milieu, vóór duurzame energie en vóór een goede leefomgeving. De reusachtige turbines, die verschijnen in ons dichtbevolkte land waar de ruimte schaars is, produceren een verwaarloosbare hoeveelheid stroom. Windturbines brengen schade toe aan milieu, landschap, open ruimte en leefomgeving. Zie voor verdere informatie onze website www.nkpw.glow.nl.

Persbericht

# Nationaal Kritisch Platform Windenergie gaat de politiek benaderen over de geringe betekenis van windturbines.

**In het gehele land wordt het draagvlak voor windturbines steeds kleiner. Niet alleen in de open ruimte, waar de toepassing van windenergie meer voor de hand ligt, maar ook in de woon- en leefgebieden brokkelt het draagvlak zienderogen af. Burgers zijn van mening dat windmolens niet in zulke omgevingen passen. Bovendien is de kennis over het maatschappelijk nut en de betekenis van windturbines inmiddels sterk toegenomen. Nu het BLOW-convenant door de ondertekenaars buiten het gezichtsveld van burger en politiek wordt geëvalueerd, meent het Nationaal Kritisch Platform Windenergie dat het noodzakelijk is een en ander onder de aandacht te brengen.**

Rijk en Provincies hebben in het BLOW-convenant (Bestuursovereenkomst Landelijke Ontwikkeling Windenergie) afgesproken 1500 MW vermogen op land te realiseren. Op zich is dit een arbitrair doel. BLOW richt zich op grootschalige windturbines in lijnopstellingen langs infrastructuren (autosnelwegen en waterwegen), in veel gevallen in de nabijheid van leef- en woonomgevingen. In de loop van de besluitvorming op provinciaal niveau zijn burgers zich de consequenties ervan gaan realiseren en is de weerstand ertegen sterk gegroeid. Vooral het risico van geluidsoverlast en de aantasting van de omgeving spelen daarbij een grote rol.

Daarnaast is steeds meer inzicht verkregen over het maatschappelijk nut van windturbines. In eerste instantie hebben de autoriteiten gesteld dat windenergie in het kader van het Kyoto-protocol (internationale afspraken) moet worden ingezet om de uitstoot van $CO_2$ omlaag te brengen. Het Nationaal Kritisch Platform Windenergie is nagegaan wat de werkelijke bijdrage van windturbines hierin is. Deze blijkt uiterst gering te zijn: het totale project van 1500 MW opgesteld vermogen vermindert de $CO_2$ uitstoot met slechts 0.3 %, en valt dus volledig in het niet. Later is - om het BLOW-convenant toch geaccepteerd te krijgen - het argument dat het om 'duurzame energie' gaat in stelling gebracht. Ook dit is een ver overschatte betekenis. Onze energie komt op een paar procent na uit fossiele brandstof. De energieopbrengst van 1500 MW opgesteld vermogen staat eveneens gelijk aan 0.3 % van het totale energieverbruik. Met dit kleine getal verkoop je geen windturbines, dus vertellen voorlichters graag hoeveel huishoudens bediend worden Zo'n voorlichting levert dan wel aardige getallen op, maar die getallen hebben geen betekenis voor de energie- en $CO_2$-problematiek.

Tegenover deze geringe maatschappelijke betekenis staat dat met windenergie gigantische subsidies en andere maatschappelijke kosten zijn gemoeid, hetgeen in miljarden euro's is uit te drukken. Het maatschappelijke nut van windenergie staat dus in geen enkele verhouding tot de kosten, naast de inbreuk op woon- en leefomgevingen en van het landschap.

Het Nationaal Kritisch Platform Windenergie zal de komende maanden de evaluatie van BLOW onder de aandacht van de provinciale en landelijke politiek brengen. Daarbij speelt een rol dat het Kabinet en Gedeputeerde Staten van de provincies de indruk wekken dat het om 'onontkoombare' afspraken gaat. Echter, uit de tekst van het convenant blijkt dat het om een inspanningsverplichting gaat en niet om een resultaatsverplichting. Dus wanneer een provincie constateert dat haar inspanningsverplichting niet in harde turbines omgezet kan worden - bijvoorbeeld door gebrek aan draagvlak bij de burgerij en de regionale politiek - dan handelt zij niet in strijd met BLOW.

Het Nationaal Kritisch Platform Windenergie, vertegenwoordigt 50 plaatselijke groepen, méér dan 10.000 personen. Het NKPW wil het open landschap in stand houden, is vóór een schoner milieu, vóór duurzame energie en vóór een goede leefomgeving. De reusachtige turbines, die verschijnen in ons dichtbevolkte land waar de ruimte schaars is, produceren een verwaarloosbare hoeveelheid stroom. Windturbines brengen schade toe aan milieu, landschap, open ruimte en leefomgeving. Zie voor verdere informatie onze website www.nkpw.glow.nl.

Het Nationaal Kritisch Platform Windenergie is van mening dat de bijdrage van Nederland aan het wereldwijde milieuprobleem niet moet liggen bij miljarden subsidies aan windenergie op land. Het Platform verwijst voor betere alternatieven o.a. naar het gezamenlijk advies van de VROM-Raad en de Algemene Energieraad van december vorig jaar.

Juni, 2005.

**NB:** De brief waarvan een exemplaar aan dit persbericht is bijgevoegd, werd toegezonden aan alle partijen bij het BLOW-convenant, namelijk de minister van EZ, de minister van VROM, de staatssecretaris van LNV, de staatssecretaris van V&W, de staatssecretaris van Defensie, de Colleges van GS van alle provincies, het Interprovinciaal Overleg en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten.

**Nadere informatie:**

Jim Mollet tel: 072-5023280, mobiel: 06-45296669, e-mail: ja.mollet@planet.nl

Saïd Zwerver tel: 020-6264689, mobiel: 06-52406215, e-mail: s.zwerver@hoflandmilieu.nl

*Nationaal Kritisch Platform Windenergie*
*Secretariaat:*
*Ir. H.E. Nauta*
*Troelstrapark 6*
*8918 MA Leeuwarden.*

Provinciale Staten van Drenthe,
Postbus122,
9400AC Assen.

Ursem, 29 juni 2005.

Onderwerp: aanbiedingsbrief betreffende BLOW
Bijlage(n): 2

Geacht College,

Dit jaar vindt de tussentijdse evaluatie van BLOW (Bestuursovereenkomst Landelijke Ontwikkeling Windenergie) plaats. Ons platform en 50 plaatselijke groepen, maken zich grote zorgen over de "verwindmolisering" die in ons land reeds te ver is voortgeschreden en dreigt nog verder door te schieten.

Wij hebben ons daarom schriftelijk gericht tot de partijen van het BLOW convenant, waaronder het College van GS van uw provincie. Daarbij dringen wij aan op maatschappelijk overleg en een zorgvuldige afweging van de voor- en nadelen van de plaatsing van windturbines in ons land.

Te uwer informatie zenden wij u hierbij een afschrift van de betreffende brief alsmede van het persbericht dat is uitgegaan.

Hoogachtend,

*James A. Mollet,*
voorzitter NKPW

Het Nationaal Kritisch Platform Windenergie, vertegenwoordigt 50 plaatselijke groepen, méér dan 10.000 personen. Het NKPW wil het open landschap in stand houden, is vóór een schoner milieu, vóór duurzame energie en vóór een goede leefomgeving. De reusachtige turbines, die verschijnen in ons dichtbevolkte land waar de ruimte schaars is, produceren een verwaarloosbare hoeveelheid stroom. Windturbines brengen schade toe aan milieu, landschap, open ruimte en leefomgeving. Zie voor verdere informatie onze website www.nkpw.glow.nl.

Nationaal Kritisch Platform Windenergie
Secretariaat
Ir.H.E.Nauta
Troelstrapark 6
8918 MA Leeuwarden

Het College van Gedeputeerde Staten
Provincie Drente
Postbus122,
9400AC Assen

Ursem, 20 juni 2005.

Onderwerp: Tussentijdse evaluatie van BLOW

Geachte College,

De aantallen windturbines die de afgelopen tijd in ons land zijn gerealiseerd en gepland, vindt ons platform zorgelijk.

Het mede door u op 10 juli 2001 ondertekende convenant BLOW (Bestuursovereenkomst Landelijke Ontwikkeling Windenergie) heeft deze ontwikkeling in gang gezet. De op zich juiste gedachte - namelijk het willen tegengaan van klimaatverandering en stimulering van duurzame energie - heeft naar wij menen met dit BLOW-convenant onbedoeld een contraproductieve uitwerking gekregen. Gebleken is dat windturbines op land naar verhouding een geringe zeer dure hoeveelheid stroom produceren, waarbij aan natuur, milieu en leefomgeving aanzienlijke schade wordt toegebracht. Ook verdwijnt en verrommelt het - in Nederland schaarse - open landschap. Daar er betere alternatieven beschikbaar zijn, is voor ons zeer dichtbevolkte land de grootschalige inzet van windturbines géén verantwoorde en doelmatige optie voor de opwekking van duurzame energie: de maatschappelijke en milieuschade blijken groot, terwijl het voordeel in de vorm van besparing op $CO_2$-uitworp en fossiel brandstofverbruik verwaarloosbaar is.

Het maatschappelijk draagvlak voor BLOW brokkelt zienderogen af. In de provincie Utrecht en recentelijk in Friesland maakte de bevolking duidelijk kenbaar niet te voelen voor de plannen van BLOW. Ook elders in het land heerst onvrede over de windturbineplannen. Het lijkt ons van uitermate groot belang dat u daar een adequaat bestuurlijk antwoord op vindt. Onverkort doorgaan met het realiseren van windturbines in de provincies, desnoods met dwangmiddelen uit de WRO, zou ons inziens geen verstandig beleid zijn.

Sinds 2001 zijn de inzichten voortgeschreden en hebben zich nieuwe feiten voorgedaan: vooral over de hoge kosten en de zeer geringe kosteneffectiviteit van windturbines op land is meer duidelijkheid gekomen (zie de MEP-regeling). Recentelijk deed het gezamenlijk advies van de VROM- en de Algemene Energieraad nieuw licht schijnen op het energievraagstuk en het energiebeleid dat daartoe in Nederland tot ontwikkeling zou moeten worden gebracht. Uzelf zal ook hebben vastgesteld dat aan windturbines op land geen noemenswaardige betekenis werd toegeschreven. Voorts wil minister Brinkhorst op doelmatigheid gaan toetsen in het kader van de subsidie voor duurzame energie. En ook kan niet worden voorbij gegaan aan de 'bijna rampen' voor het Nederlandse transportnet voor elektriciteit als gevolg van pieken afkomstig van Duitse windturbines.

Het jaarverslag over 2004 van het BLOW-convenant kondigt voor dit jaar een tussentijdse evaluatie van BLOW aan. Deze evaluatie zou bij uitstek geschikt zijn om tot een heroverweging van het BLOW-convenant en bijstelling van het beleid te komen. Gelet op de ontevredenheid die zich over heel Nederland uitstrekt vinden wij hierbij transparantie van groot belang. Wij zouden u daarom dringend willen verzoeken alvorens tot een besluit te komen, over de problematiek van de windturbines maatschappelijk overleg te entameren. Gaarne zijn wij bereid hieraan deel te nemen.

Hoogachtend,

*James A. Mollet,*
Voorzitter NKPW

NB: De brief is verzonden aan alle partijen bij het BLOW convenant:
de minister van EZ, de minister van VROM, de staatssecretaris van LNV, de staatssecretaris van V&W, de staatssecretaris van Defensie, de Colleges van GS van alle provincies, het Interprovinciaal Overleg en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten.
Tevens is een persbericht uitgegaan.

Het Nationaal Kritisch Platform Windenergie, vertegenwoordigt 50 plaatselijke groepen, méér dan 10.000 personen. Het NKPW wil het open landschap in stand houden, is vóór een schoner milieu, vóór duurzame energie en vóór een goede leefomgeving. De reusachtige turbines, die verschijnen in ons dichtbevolkte land waar de ruimte schaars is, produceren een verwaarloosbare hoeveelheid stroom. Windturbines brengen schade toe aan milieu, landschap, open ruimte en leefomgeving. Zie voor verdere informatie onze website www.nkpw.glow.nl.

Persbericht

# Nationaal Kritisch Platform Windenergie gaat de politiek benaderen over de geringe betekenis van windturbines.

**In het gehele land wordt het draagvlak voor windturbines steeds kleiner. Niet alleen in de open ruimte, waar de toepassing van windenergie meer voor de hand ligt, maar ook in de woon- en leefgebieden brokkelt het draagvlak zienderogen af. Burgers zijn van mening dat windmolens niet in zulke omgevingen passen. Bovendien is de kennis over het maatschappelijk nut en de betekenis van windturbines inmiddels sterk toegenomen. Nu het BLOW-convenant door de ondertekenaars buiten het gezichtsveld van burger en politiek wordt geëvalueerd, meent het Nationaal Kritisch Platform Windenergie dat het noodzakelijk is een en ander onder de aandacht te brengen.**

Rijk en Provincies hebben in het BLOW-convenant (Bestuursovereenkomst Landelijke Ontwikkeling Windenergie) afgesproken 1500 MW vermogen op land te realiseren. Op zich is dit een arbitrair doel. BLOW richt zich op grootschalige windturbines in lijnopstellingen langs infrastructuren (autosnelwegen en waterwegen), in veel gevallen in de nabijheid van leef- en woonomgevingen. In de loop van de besluitvorming op provinciaal niveau zijn burgers zich de consequenties ervan gaan realiseren en is de weerstand ertegen sterk gegroeid. Vooral het risico van geluidsoverlast en de aantasting van de omgeving spelen daarbij een grote rol.

Daarnaast is steeds meer inzicht verkregen over het maatschappelijk nut van windturbines. In eerste instantie hebben de autoriteiten gesteld dat windenergie in het kader van het Kyoto-protocol (internationale afspraken) moet worden ingezet om de uitstoot van $CO_2$ omlaag te brengen. Het Nationaal Kritisch Platform Windenergie is nagegaan wat de werkelijke bijdrage van windturbines hierin is. Deze blijkt uiterst gering te zijn: het totale project van 1500 MW opgesteld vermogen vermindert de $CO_2$ uitstoot met slechts 0.3 %, en valt dus volledig in het niet. Later is - om het BLOW-convenant toch geaccepteerd te krijgen - het argument dat het om 'duurzame energie' gaat in stelling gebracht. Ook dit is een ver overschatte betekenis. Onze energie komt op een paar procent na uit fossiele brandstof. De energieopbrengst van 1500 MW opgesteld vermogen staat eveneens gelijk aan 0.3 % van het totale energieverbruik. Met dit kleine getal verkoop je geen windturbines, dus vertellen voorlichters graag hoeveel huishoudens bediend worden Zo'n voorlichting levert dan wel aardige getallen op, maar die getallen hebben geen betekenis voor de energie- en $CO_2$-problematiek.

Tegenover deze geringe maatschappelijke betekenis staat dat met windenergie gigantische subsidies en andere maatschappelijke kosten zijn gemoeid, hetgeen in miljarden euro's is uit te drukken. Het maatschappelijke nut van windenergie staat dus in geen enkele verhouding tot de kosten, naast de inbreuk op woon- en leefomgevingen en van het landschap.

Het Nationaal Kritisch Platform Windenergie zal de komende maanden de evaluatie van BLOW onder de aandacht van de provinciale en landelijke politiek brengen. Daarbij speelt een rol dat het Kabinet en Gedeputeerde Staten van de provincies de indruk wekken dat het om 'onontkoombare' afspraken gaat. Echter, uit de tekst van het convenant blijkt dat het om een inspanningsverplichting gaat en niet om een resultaatsverplichting. Dus wanneer een provincie constateert dat haar inspanningsverplichting niet in harde turbines omgezet kan worden - bijvoorbeeld door gebrek aan draagvlak bij de burgerij en de regionale politiek - dan handelt zij niet in strijd met BLOW.

Het Nationaal Kritisch Platform Windenergie, vertegenwoordigt 50 plaatselijke groepen, méér dan 10.000 personen. Het NKPW wil het open landschap in stand houden, is vóór een schoner milieu, vóór duurzame energie en vóór een goede leefomgeving. De reusachtige turbines, die verschijnen in ons dichtbevolkte land waar de ruimte schaars is, produceren een verwaarloosbare hoeveelheid stroom. Windturbines brengen schade toe aan milieu, landschap, open ruimte en leefomgeving. Zie voor verdere informatie onze website www.nkpw.glow.nl.

Het Nationaal Kritisch Platform Windenergie is van mening dat de bijdrage van Nederland aan het wereldwijde milieuprobleem niet moet liggen bij miljarden subsidies aan windenergie op land. Het Platform verwijst voor betere alternatieven o.a. naar het gezamenlijk advies van de VROM-Raad en de Algemene Energieraad van december vorig jaar.

Juni, 2005.

**NB:** De brief waarvan een exemplaar aan dit persbericht is bijgevoegd, werd toegezonden aan alle partijen bij het BLOW-convenant, namelijk de minister van EZ, de minister van VROM, de staatssecretaris van LNV, de staatssecretaris van V&W, de staatssecretaris van Defensie, de Colleges van GS van alle provincies, het Interprovinciaal Overleg en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten.

**Nadere informatie:**

Jim Mollet tel: 072-5023280, mobiel: 06-45296669, e-mail: ja.mollet@planet.nl

Saïd Zwerver tel: 020-6264689, mobiel: 06-52406215, e-mail: s.zwerver@hoflandmilieu.nl

Aan:
de voorzitter en leden van
provinciale staten van Drenthe

Assen, 5 juli 2005
Ons kenmerk 26/5.10/2005006092
Behandeld door mevrouw A. Oldenhuis (0592) 36 58 84
Onderwerp: Jaarverslag 2004 Bestuursovereenkomst landelijke ontwikkeling windenergie (BLOW)

Geachte voorzitter/leden,

Op 10 juli 2001 heeft het Interprovinciaal Overleg de BLOW getekend. Het doel van BLOW is om in Nederland in 2010 1.500 MW aan opgesteld windenergievermogen te realiseren. De taakstelling voor de provincie Drenthe bedraagt 15 MW. Met de realisatie van het windmolenpark in Coevorden kan naar verwachting aan deze taakstelling worden voldaan.

In het jaarverslag 2004 wordt ingegaan op de voortgang van de werkzaamheden voortvloeiende uit de BLOW. De teksten van de jaarverslagen van alle provincies en het Rijk zijn gebundeld en worden u ter kennisneming aangeboden.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris , voorzitter

Bijlage(n):
aw/fl/coll.

Interprovinciaal Overleg

VROM

Ministerie van Economische Zaken

Ministerie Defensie

landbouw, natuur en voedselkwaliteit

Ministerie van Verkeer en Waterstaat

VNG Vereniging van Nederlandse Gemeenten

# Jaarverslag BLOW 2004

Gebundelde jaarverslagen van het rijk, de provincies en de VNG

Aangeboden door de

**Landelijke Stuurgroep Ontwikkeling Windenergie (LSOW)**

april 2005

# Jaarverslag BLOW 2004

Gebundelde jaarverslagen van het rijk, de provincies en de VNG

Aangeboden door de

**Landelijke Stuurgroep Ontwikkeling Windenergie (LSOW)**

april 2005

## Van de Stuurgroep

Voor u ligt het vierde jaarverslag BLOW (Bestuursovereenkomst Landelijke Ontwikkeling Windenergie). De deelnemende overheden - vijf ministeries, de twaalf provincies en de VNG - geven hierin zelf een beeld van hun werkzaamheden in 2004 en van de resultaten daarvan. De Samenvatting is door SenterNovem opgesteld in overleg met de ambtelijke windcoördinatoren van de BLOW-partijen.

Kijkend naar het geplaatste windenergievermogen stellen wij vast dat 2004 een goed jaar was. Het vermogen groeide weliswaar wat minder hard dan in 2003 - ca. 180 in plaats van ruim 200 MW -, maar de groei was nog steeds aanzienlijk. Daarmee lag de groei in 2004 voor het derde achtereenvolgende jaar ruim boven het niveau van ca. 105 MW, dat gedurende de BLOW-periode (2001-2010) minimaal als jaargemiddelde moet worden gehaald (uitgaande van ca. 440 MW bij de start van de BLOW en een taakstelling voor eind 2010 van tenminste 1.500 MW). Inmiddels is halverwege 2004 de 1000 MW mijlpaal bereikt. In het najaar is die mijlpaal op passende wijze 'gevierd' met een windenergie-evenement in Lelystad.

Evenals de afgelopen jaren deelden niet alle provincies naar evenredigheid in de landelijke vermogensgroei (zie tabel aan het einde van de Samenvatting). De dominantie van Flevoland nam echter met een aandeel van 40 i.p.v. 50% in het landelijk totaal iets af. Het aandeel van Flevoland zal de komende jaren waarschijnlijk verder afnemen naarmate de andere provincies 'op stoom komen' en de mogelijkheden in Flevoland volledig benut raken. Dat neemt niet weg, dat in sommige van die andere provincies de feitelijke vermogensgroei nog zeer bescheiden of zelfs vrijwel nihil is (in Drenthe, Gelderland, Utrecht en Limburg ook in de voorafgaande jaren). De provinciale en gemeentelijke beleidsruimte voor de plaatsing van windturbines is in de meeste provincies echter voldoende om uiteindelijk in 2010, het eindjaar van de BLOW, tenminste de provinciale BLOW-taakstelling te halen. Die beleidsruimte is in 2004, vooral op gemeentelijk niveau, zelfs aanzienlijk toegenomen. De praktijk leert echter, dat lang niet alle beleidsruimte daadwerkelijk en met succes wordt ingevuld. Een aantal provincies zal in samenwerking met de gemeenten dan ook nog flinke inspanningen moeten leveren in het traject van toelatingsplanning naar daadwerkelijke ontwikkeling.

Een wat preciezer oordeel over het BLOW-proces zal mogelijk worden in het kader van de tussentijdse evaluatie die wij in het vorige jaarverslag al aankondigden. Deze vormt een opmaat voor de vooral planologische tussenbalans die volgens de BLOW eind 2005 moet worden opgemaakt. Volgens de BLOW moet eind 2005 over tenminste de provinciale taakstellingen 'finale planologische besluitvorming' op gemeentelijk niveau hebben plaatsgevonden. De tussentijdse evaluatie moet onder andere duidelijk maken of de BLOW-partners daarvoor nog extra inspanningen moeten gaan leveren.

Een omvangrijk praktijkonderzoek van TNO zal tezamen met dit jaarverslag de input vormen voor de tussentijdse evaluatie van de BLOW-samenwerking, die met een bestuurlijk overleg in juni 2005 zal worden afgerond. De evaluatie kijkt niet alleen naar de planologische vorderingen, die zich met name op provinciaal en gemeentelijk niveau aftekenen, maar ook naar de meer voorwaardenscheppende inspanningen van het rijk. Ook op dat niveau zijn voortdurend inspanningen vereist, zoals ook weer blijkt uit dit jaarverslag. Het gaat dan om zaken als de financiële voorwaarden voor windstroomproductie (MEP), het beperken van procedurele en deels ook inhoudelijke belemmeringen van omgevingsregelgeving (Wro, Wet geluidhinder en Natuurbeschermingswet; meer algemeen het concretiseren van de dereguleringsambities van het rijksprogramma Beter Bestuur voor Burger en Bedrijf, B4), het mogelijk maken van plan-

schade-overeenkomsten tussen gemeenten en initiatiefnemers, de toetsing van windturbinelocaties aan obstakelbeheersgebieden rondom luchthavens en luchtvaartbakens en last but not least het werken aan maatschappelijk en politiek-bestuurlijk draagvlak voor windenergie.

Reeds uit het jaarverslag blijkt, dat de vorderingen op deze terreinen soms nog te wensen overlaten. In dat verband mag met name de achterblijvende verbetering van geluidshinderregels voor windturbines op en bij geluidsgezoneerde bedrijfsterreinen, een verantwoordelijkheid van VROM, niet onvermeld blijven. Teleurstellend is voorts de almaar uitblijvende duidelijkheid over de aanvaardbaarheid van het Interprovinciaal Windenergieproject Afsluitdijk (IPWA). Hier zijn vooral VROM en LNV aan zet. Deze voortdurende onduidelijkheid legt een zware hypotheek op de realisatie van met name de Friese BLOW-taakstelling. Onbevredigend is ook het uitblijven van werkbare afspraken met Verkeer en Waterstaat en Defensie over de afstemming met de luchtvaart. Minder stuurbaar, maar daarom niet minder zorgelijk is tenslotte het, naar het lijkt, afnemende draagvlak voor windenergie, een gegeven dat de aandacht van alle BLOW-partijen vraagt, maar dat krachtens de BLOW toch vooral een 'EZ-punt' is. Draagvlakonderzoek levert weliswaar een soms verrassend positief beeld op, maar dat staat veelal los van discussies over concrete locaties. Publicitair en politiek-bestuurlijk wordt dat beeld in elk geval in toenemende mate overschaduwd door de soms talrijke bezwaren tegen de vooral landschappelijke en leefomgevingeffecten van concrete windparken.

De ervaringen met de voorganger van de BLOW - de Bestuursovereenkomst Plaatsingsproblematiek Windenergie (BPW) – wezen al uit, dat de ontwikkeling van windenergie maatschappelijk geen vanzelfsprekendheid is. De BLOW wilde de inzet daarvoor in alle opzichten verhogen. Het voorliggende jaarverslag laat zien, dat dit, ondanks alles, aardig lukt. Er is echter, zoals eerder aangegeven en steeds weer blijkt uit de berichten uit de provincies, geen enkele reden om voldaan achterover te gaan leunen, temeer omdat men zich kan afvragen of de BLOW-taakstelling in het licht van de feitelijke ontwikkeling van het geïnstalleerd vermogen en de forse schaalvergroting van turbine-ontwerpen niet te bescheiden is geweest.

Landelijke Stuurgroep Ontwikkeling Windenergie (LSOW)
Den Haag, 29 april 2005

# Inhoudsopgave

Van de Stuurgroep ..... 3
Inhoudsopgave ..... 5
1. Samenvatting ..... 7
2. Verslag van het rijk ..... 13
2.1 Ministerie van VROM ..... 13
2.2 Ministerie van Economische Zaken ..... 16
2.3 Ministerie van LNV ..... 20
2.4 Ministerie van Defensie ..... 21
2.5 Ministerie van V&W ..... 22
3. Provincie Groningen ..... 23
4. Provincie Fryslân ..... 29
5. Provincie Drenthe ..... 33
6. Provincie Overijssel ..... 37
7. Provincie Gelderland ..... 41
8. Provincie Flevoland ..... 47
9. Provincie Utrecht ..... 51
10. Provincie Noord-Holland ..... 55
11. Provincie Zuid-Holland ..... 59
12. Provincie Zeeland ..... 67
13. Provincie Noord-Brabant ..... 73
14. Provincie Limburg ..... 79
15. Verslag Vereniging van Nederlandse Gemeenten ..... 83

# 1. Samenvatting

## Algemene ontwikkelingen

Eind 2005 moet volgens de BLOW voor de totale taakstelling van 1.500 MW "finale planologische besluitvorming op gemeentelijk niveau" hebben plaatsgevonden. Uit de in de eerste helft van 2005 uit te voeren tussenevaluatie, zal mede kunnen blijken of de BLOW-taakstelling haalbaar is.

Bij de besluitvorming rond de Milieukwaliteit Elektriciteitsproductie (MEP) is toegezegd medio 2004 met een eerste evaluatie te komen. Deze evaluatie heeft zich met name toegespitst op uitvoeringsaspecten en enige beleidsmatige witte vlekken. De evaluatie heeft tot een aantal wijzigingen in de MEP geleid. De aanbevelingen zijn besproken met marktpartijen, brancheorganisaties en non-gouvernementele organisaties en zullen deels via een wijziging van Elektriciteitswet 1998 worden geïmplementeerd.

Het ministerie van VROM heeft in 2003 een wet ontworpen die rechtsbasis verleent aan planschadevergoedingsovereenkomsten, te sluiten tussen gemeenten en projectontwikkelaars. Dit ontwerp is in december 2004 goedgekeurd door de Tweede Kamer. Naar verwachting zal het voorstel - na behandeling in de Eerste Kamer - nog in voorjaar 2005 kracht van wet kunnen krijgen. In discussies op lokaal niveau dreigt men met miljoenenclaims, maar in de praktijk zijn slechts een paar gevallen bekend en daar gaat het hooguit om enkele duizenden Euro's. De toegekende claims hebben er voor zover bekend nog nergens geleid tot het niet doorgaan van een project.

Grote aandacht kreeg in 2003 ook een uitspraak van het Gerechtshof in Leeuwarden over de vermindering van de *WOZ-waarde* van een woning op ruim 2,5 km van een toekomstig windturbinepark te Delfzijl. De belastingrechter stelde de eiser in het gelijk. Tegen deze uitspraak loopt nog een door de gemeente Delfzijl, met steun van de VNG, ingediende cassatie bij de Hoge Raad.

## Wind op Rijksgronden

Op initiatief van EZ wordt sinds 2003 gewerkt aan een inventarisatie van de mogelijkheden voor windturbines op grond die eigendom is van het rijk. De studie moet inzicht bieden in kansrijke windlocaties op die rijksgronden en zal gebruikt worden voor overleg met de belangrijkste grond / vastgoed beheerders te weten: RWS, LNV, Domeinen, Defensie en ProRail. In het verlengde hiervan is gewerkt aan de ontwikkeling van een windkaart van Nederland waarin op basis van windsnelheden op 100 meter hoogte de kansrijke locaties worden aangewezen. Door het groter worden van de turbines is de bestaande kaart achterhaald. Begin 2005 wordt de atlas opgeleverd waarop per provincie de windsnelheden te bepalen zijn.

## Communicatie

Windenergie is een onderwerp dat leidt tot heftige debatten rondom in gemeenten gekozen locaties voor windturbines en polemieken tussen voor en tegenstanders in verschillende bladen. Tegenstanders zijn er vanwege een NIMBY opvatting, maar ook omdat men een bepaalde locatie op grond van juridisch steekhoudender argumenten niet wil. Dit leidt tot procedures tot aan de Raad van State. Het vooruitzicht van een dergelijke procedure en de dreiging van veel lokale negatieve publiciteit leiden er toe dat in een toenemend aantal gemeenten de raad besloten heeft af te zien van medewerking. Daar staan echter andere gemeenten tegenover die

volhouden en winnen. Het aangeven van het nut en de noodzaak van windenergie, de onderbouwing van de locatiekeuze en het weerleggen van spookverhalen vergen dan ook veel tijd voor de partijen die bij de BLOW betrokken zijn. Het goed, tijdig en open communiceren over plannen en procedures voor windturbinelocaties is daarbij van het grootste belang.

## Geluid

De Natuurkundewinkel van de Rijksuniversiteit van Groningen heeft op basis van metingen aandacht gevraagd voor de onverwacht sterke geluidsproductie die zeer hoge windturbines (circa 100 meter ashoogte) kunnen veroorzaken bij een bepaald stabiel weertype. In een brief van juli 2004 aan de Tweede Kamer heeft de Staatssecretaris van VROM zijn reactie gegeven. De laatste zin in die brief is door tegenstanders ten onrechte uitgelegd als een verplichting voor initiatiefnemers om bij elk project een onderzoek naar het windklimaat te verrichten. Het VROM standpunt hierover is, dat de bestaande regels en handreikingen vooralsnog voldoende zijn. Anderen dan de initiatiefnemer zullen voor concrete locaties aannemelijk moeten maken dat dit niet het geval is. Aan het eind van het verslag jaar is tijdens een deskundigenbijeenkomst nagegaan welke studies wenselijk zijn om meer helderheid in deze materie te brengen.

In het verslag over 2003 werd gemeld dat de Staatssecretaris van VROM ervoor heeft gekozen windturbines binnen de Wet geluidhinder vrij te stellen van toetsing aan de geluidzone rond bedrijfsterreinen. Deze regeling is opgenomen in het *Voorstel tot wijziging Wet geluidhinder (modernisering instrumentarium geluidbeleid, eerste fase)*, dat eind 2004 aan de Tweede Kamer is aangeboden.

## Obstakels luchtvaart

In de praktijk kan de plaatsing van windturbines op gespannen voet staan met radars. Windturbines veroorzaken 'schaduw' en 'interferentie' op radarbeelden indien ze binnen de invloedssfeer van radarstations geplaatst worden. Dit probleem speelt op een reeks van locaties. Samen met de Luchtverkeersleiding Nederland (LVNL) is een onderzoek afgerond naar de impact van windturbines rond radarstations. Uit het onderzoek blijkt, dat het toepassen van andere mastconstructies geen significante vermindering van de effecten oplevert.
In 2004 is enkele malen een gesprek gevoerd met medewerkers van Defensie over de inperking van de plaatsingsmogelijkheden voor windturbines als gevolg van de invoering van de zogeheten ICAO-norm voor obstakelvrije vlakken rond vliegvelden, als aanvulling op die van de invlieg- en uitvliegfunnels (deze norm wordt gemakshalve wel de 'koekenpan' genoemd). Er is o.a. gesproken over de mogelijkheid om vooraf spelregels vast te stellen voor de ad hoc ontheffing van obstakels (zoals windturbines) van de norm.
Voor burgerluchtvaartterreinen gelden al tientallen jaren de ICAO normen. Hierover is gecommuniceerd met gemeenten en provincies. Gebleken is dat met het willen plaatsen van windturbines provincies en gemeenten geconfronteerd zijn met de bestaande beperkingen rond luchthavens. Dit heeft in sommige gevallen geleid tot onduidelijkheden, maar thans wordt gewerkt aan het invullen van de informatiebehoefte.
Het heeft de nodige moeite gekost om met Verkeer en Waterstaat ambtelijk en bestuurlijk overleg op dit punt op te starten, maar in december is een eerste overleg geweest. Vanuit de provincies hoopt men eerder in het proces duidelijkheid te verkrijgen over de (on)mogelijkheden voor turbines op de locaties waarvoor vanuit V&W beperkingen gelden.

## Flora en faunawet 2002

Op 21 december 2004 stemde de Tweede Kamer in met de Algemene Maatregel van Bestuur op basis van artikel 75 van de Flora- en faunawet. Deze AMvB kent samengevat drie soorten regelingen: vrijstelling van bepaalde algemene soorten van de beschermingsbepalingen; de

mogelijkheid voor bedrijfssectoren met een standaard werkwijze om via ministeriële goedkeuring van een gedragscode algemene vrijstelling van de wet te verkrijgen; versoepelingen van de ontheffingenpraktijk waarmee de juridische basis wordt verschaft voor het verlenen van ontheffing voor vogelsoorten, die op grond van de Vogelrichtlijn en de wet zelf niet mogelijk was. Het opstellen van een gedragscode door de windsector en de ondertekening daarvan door initiatiefnemers kan windprojecten waarvoor ontheffing nodig is een forse versnelling in de realisatie opleveren.

## Nota Ruimte

In de Nota Ruimte, die het kabinet in april van het verslagjaar heeft uitgebracht, is het beleid voor windenergie binnen provinciaal ingedeeld Nederland wat versoberd ten opzichte van de tekst van de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening. De aanduiding van nut & noodzaak en doelstellingen zijn wel gehandhaafd, maar aan provincies wordt meer afwegingsruimte geboden om hun taakstelling in te vullen. De schriftelijke vragen die de Tweede Kamer over de Nota Ruimte stelde, zijn een indicatie dat er belangstelling bestaat voor de al jaren lopende discussie over de toelaatbaarheid van windturbines in het IJsselmeer en nabij de Afsluitdijk. De Nota Ruimte zal pas begin 2005 door de Tweede Kamer worden behandeld. De discussie over IPWA, maar dan in andere vorm, is daarmee nog niet afgerond.

## Meer met minder turbines

Het aantal nieuwe solitair geplaatste turbines neemt snel af. Het nieuwe beleid van provincies en gemeenten is steeds meer gericht op parken (lijnen of clusters). De omvang in hoogte en MW's van de turbines neemt daarentegen snel toe. Turbines van 100m en >3MW zullen in de zeer nabije toekomst geen uitzondering meer zijn.

## Toelichting op onderstaande tabel

In het afgelopen jaar kende de tabel een kolom gemeente/regio's. Er zijn weliswaar veel regionale windplannen voor locaties, maar regio's nemen geen ruimtelijk besluit over windturbinelocaties. Daarom is het begrip regio's uit die kolom verdwenen.
Uit het schema valt af te leiden dat er voldoende planologische ruimte lijkt te zijn voor nog te realiseren plannen. Er *sneuvelen* echter, zoals steeds weer blijkt, tot aan de vergunningverlening de nodige locaties. Garanties dat de taakstelling gehaald wordt zijn er dus zeker niet.

Onderstaande tabel is de optelling van de tabellen die per provincie inzicht geven in de stand van zaken op bij die provincie bekende initiatieven en/of door hen mogelijk geachte locaties. Het inzicht in de initiatieven en beschikbare locaties verschilt per provincie. In 2004 is van sommige locaties de omvang in MW's duidelijker geworden. Dat betekent dat men voor die locatie geen minimum of maximum noemt, maar het exacte aantal MW's. Daarnaast zijn locaties gesneuveld of zijn er nieuwe bijgekomen.

Bijna alle provincies vinden een project passen in gemeentelijk beleid als de gemeenteraad positief is. De provincie Gelderland hanteert men daarvoor een collegebesluit.

Een aantal provincies heeft nu beter zicht op de stand van zaken van sommige locaties per eind 2003. Daardoor zijn in hun tabellen van dit jaarverslag voor eind 2003 andere cijfers opgenomen. **Alleen** de *nieuwe en afwijkende* cijfers van eind 2003 zijn, daar waar van toepassing, wel in onderstaande totaaltabel vermeld in een speciale rij, maar de totalen onderaan de tabel zijn niet aangepast.

## Totalen per provincie per fase

De getallen zijn op 1 cijfer achter de komma afgerond.

| Provincie | Per datum | Project is concreet[1] en past in provinciaal resp. gemeentelijk beleid[2] | | Projecten in de Initiatieffase[3] die nog niet in procedure zijn | Proj./Init. in bouw- en/of milieu vergunningsprocedure | Proj. / Init. waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4] | Gerealiseerd vermogen in MW | Taakstelling 2010 in MW |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | Provincie | Gemeente | | | | | |
| Groningen | 31-12-'03 | 235 – 344 | 180 – 287 | 180 – 287 | 47 | | 62 | 165 |
| | 31-12-'03[5] | | | 178 – 290 | | | | |
| | 31-12-'04 | 235 – 347 | 178 – 290 | 178 – 290 | | 47 | 64 | |
| Fryslân | 31-12-'03 | 17,2 | 17,2 | 9 | 7 | 1,2 | 89 | 200 |
| | 31-12-'03[5] | 15,2 | 35,4 | 17,1 | 11,2 | 0 | | |
| | 31-12-'04 | 15,2 | 35,4 | | 31,2 | 4,2 | 104 | |
| Drenthe | 31-12-'03 | 15 | 15 | 15 | | | 1 | 15 |
| | 31-12-'04 | 15 | 15 | 15 | | | 1 | |
| Overijssel | 31-12-'03 | 4,5 – 6 | 4,5 – 6 | | | | 6 | 30 |
| | 31-12-'04 | 14 | 14 | 14 | | | 6 | |
| Gelderland | 31-12-'03 | 108 | | 114 | 4,5 | 4,5 | 0 | 60 |
| | 31-12-'03[5] | | | 107 – 150 | 6 | 6 | | |
| | 31-12-'04 | 165 – 241 | 120 – 184 | 109 – 161 | 36 | 12 | 0 | |
| Flevoland | 31-12-'03 | 545 | | 245 | 325 | 65 | 382 | 220 |
| | 31-12-'03[5] | | | 250 | 330 – 490 | | | |
| | 31-12-'04 | 578 – 738 | 488 – 648 | 185 | 430 – 570 | 123 | 454 | |
| Utrecht | 31-12-'03 | 97,5 – 138 | 40,5 – 59 | 81 – 114 | 16,5 – 24 | | 0 | 50 |
| | 31-12-'03[5] | | | 44 – 56 | 24 – 30 | | | |
| | 31-12-'04 | 68 – 87,5 | 24 – 31,5 | 44 – 56 | 24 – 31,5 | | 0 | |
| N-Holland | 31-12-'03 | 63 | 63 | | 56 | 7 | 149 | 205 |
| | 31-12-'04 | 149 | 149 | 34 | 47,5 | 28 | 182 | |
| Z-Holland | 31-12-'03 | 314 | 252 | 115 | 33 | 80,5 | 113 | 205 |
| | 31-12-'03[5] | | | 103 | 39 | 73 | | |
| | 31-12-'04 | 339 | 284 | 101 | 20 | 67 | 152 | |
| Zeeland | 31-12-'03 | 218 – 240 | 75,5 – 97,5 | 115,5 | 65 – 85 | 37,5 | 60 | 205 |
| | 31-12-'03[5] | | | 85,2 | 83,7 | 17,1 | | |
| | 31-12-'04 | 196,1 | 133,9 | | 178,9 | 17,1 | 79 | |
| N-Brabant | 31-12-'03 | 216,5 – 256,5 | 115,5 – 155,5 | 139,7 – 180,7 | 1,7 | 10,7 | 37,5 | 115 |
| | 31-12-'04 | 273,7 – 278,7 | 229,7 – 243,7 | 165 – 170 | 94,7 | 10 | 37,5 | |
| Limburg | 31-12-'03 | 90,5 – 115 | 24,5 – 27 | 82,5 – 107 | 8 | | 0,8 | 30 |
| | 31-12-'03[5] | | | 68 – 89 | | | | |
| | 31-12-'04 | 92 – 113 | 33 – 35 | 71,5 - 89 | 21,5 – 24 | | 0,8 | |
| **Totaal** | **31-12-'03** | **1924,2 – 2161,7** | **787,7 – 979,2** | **1096,7 – 1302,2** | **563,7 – 591,2** | **206,5** | **900** | **1500** |
| **afgerond** | **31-12-'04** | **2140 – 2532** | **1704 – 2063,5** | **916,5 – 1111** | **865,8 – 1015,8** | **308,3** | **1080,3** | |

1) Een project is **concreet**, wanneer de gebiedsgrenzen daarvoor zijn bepaald (door provincie, gemeente of initiatiefnemer) én de locatie expliciet is opgenomen in een officieel raads- of statendocument (een collegevoorstel, een beleidsnota, een initiatiefvoorstel of motie, e.d.).
2) Een project **past in het provinciaal beleid**, wanneer er een daartoe strekkend besluit is van provinciale staten óf wanneer het project niet evident in strijd is met het provinciaal beleid (b.v. gelegen in een toegestaan gebied, zónder dat het provinciaal beleid zich expliciet over het betreffende project uitspreekt). Een project **past in het gemeentelijk beleid**, wanneer er een daartoe strekkend besluit is van de gemeenteraad.
3) Een project is in de **initiatieffase** wanneer er één of meer concreet benoembare marktpartijen mee verbonden zijn en er nog geen bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) in gang zijn gezet of doorlopen. Het gaat hier overigens, evenals in de volgende kolommen, alleen om concrete projecten (*zie noot 1*), passend in tenminste het provinciaal óf gemeentelijk beleid.
4) Ongeacht eventuele bezwaar- of beroepsprocedures.
5) Zie de toelichting onderaan pagina 8

**N.B.:**

Van Gelderland zijn vorig jaar geen getallen vermeld in de totaaltelling. Die stonden wel in het Jaarverslag van Gelderland over 2003. Daardoor verandert niet het eindtotaal, maar wel de eindcijfers in de kolommen daarvoor.

## Ontwikkeling in windvermogen sedert 1985

*Grafiek 1 Realisatie totale windvermogen op land*

*Bronnen: CBS (1985-1997), EnergieNed (1998-1999), provincies (2000-2004)*

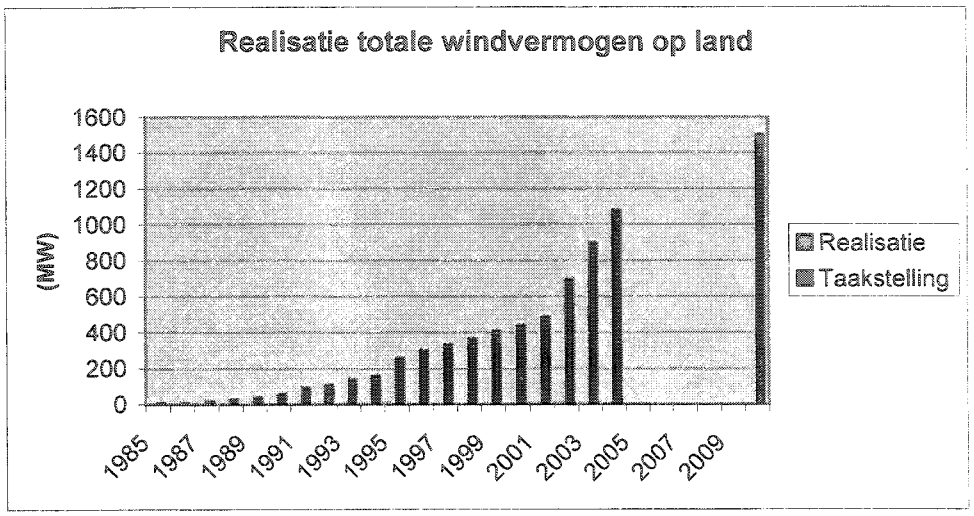

# 2. Verslag van het rijk

In dit hoofdstuk treft u achtereenvolgens de verslagen van de ministeries van VROM, EZ, LNV, Defensie en V&W.

### Rijksoverheid algemeen

De rijkspartijen in de BLOW zijn tevreden over het LSOW-besluit tot een tussentijdse evaluatie van de BLOW. Het is een opmaat voor een bestuurlijk gesprek over de tussenbalans die volgens de BLOW-bepalingen eind 2005 moet worden opgemaakt. Om deze reden hebben de ministeries van EZ en VROM besloten, om de totale kosten van het uit te besteden evaluatieonderzoek te financieren.

## 2.1 Ministerie van VROM

### 2.1.1. Organisatorische invulling BLOW

In de Landelijke Stuurgroep Ontwikkeling Windenergie werd het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) vertegenwoordigd door drs. ing. P. (Peter) Torbijn (lid) en mw. mr. C.M. (Tilly) Zwartepoorte (plv. lid). In december zijn als opvolger van deze personen aangewezen drs. F. (Frans) Vlieg (lid) en ir. P. (Peter) van Veen (plv. lid). Voor ondersteuning van het stuurgroeplid en voor inbreng namens VROM in de overige overlegorganen van de BLOW, zorgde de heer A. (Ad.) Littel, coördinator windenergie bij VROM.

### 2.1.2. Algemene beleidsontwikkelingen

***Fundamentele wijziging WRO***

Het voorstel voor een fundamentele wijziging van de Wet ruimtelijke ordening is in 2004 wederom enkele malen in de Tweede Kamer besproken. Onder meer vanwege uiteenlopende opvattingen over de rol van de provincie in de nieuwe wet, is de behandeling gestagneerd, en valt moeilijk aan te geven wanneer inwerkingtreding mag worden verwacht. Zoals al in het vorige verslag opgemerkt is, zijn voor windenergie belangrijke elementen in het wetsvoorstel, dat de procedure voor de wijziging van het bestemmingsplan sterk wordt bekort, dat de toegang tot bezwaar en beroep wordt beperkt tot belanghebbenden c.f. de Algemene wet bestuursrecht, en dat de gemeente een coördinatiebevoegdheid krijgt bij vergunningverlening.

***B4-11***

Het project 'Windturbines en gaswinning' binnen het programma Beter Bestuur voor Burger en Bedrijf (B4) is in 2004 afgerond met een werkgroepadvies; VROM was lid van deze werkgroep. Het betrof een verkenning van mogelijkheden om doorlooptijden voor vergunningen voor wind- en gaswin-projecten te bekorten door middel van deregulering. Een kabinetsreactie is in 2004 nog niet uitgebracht. Zie verder bij par. 2.3.

***WOZ/OZB***

Reeds in het jaarverslag 2003 werd melding gemaakt van een uitspraak van de Rechtbank van Leeuwarden over de vermindering van de waarde van woningen in de nabijheid van een toekomstig windturbinepark te Delfzijl in verband met de waardegrondslag voor een aanslagberekening in het kader van de Wet onroerende zaakbelasting WOZ). Tegen deze uitspraak loopt nog steeds een cassatie bij de Hoge Raad. Inmiddels heeft de Hoge Raad eind 2004 al wel een uitspraak gedaan over een WOZ-beroep in relatie tot (o.a.) een windmolen in het

Friese Littenseradiel. De Hoge Raad conformeerde zich eind 2004 aan een eerdere uitspraak van het Hof van Leeuwarden. De overweging van het Hof, dat nog niet duidelijk is of de windmolen aan de wettelijke geluidsnormen voldoet, laat ruimte voor andere uitkomsten van eventueel toekomstige WOZ-procedures. Tegenstanders geven met een deel van deze uitspraak (toekenning WOZ-waardedaling) onmiskenbaar voeding aan de vrees van sommige lokale bestuurders en volksvertegenwoordigers, dat de plaatsing van windturbines op dit punt reële risico's met zich meebrengt.

***Planschadeproblematiek***
Enigszins verwant hiermee zijn de discussies over mogelijke planschade als gevolg van de planologische regeling van windturbine-opstellingen. In de praktijk hebben zich tot nu toe slechts een paar concrete gevallen voorgedaan, waarin het hooguit om enkele duizenden Euro's ging. De toegekende claims hebben voorzover bekend nog nergens geleid tot het niet-doorgaan van een project. Uit een steekproef in de provincie Flevoland onder enkele makelaars is bovendien gebleken, dat de aanwezigheid van windturbines in de regio niet van invloed is op de koopprijzen van woningen, althans in dit deel van Nederland.
Dit neemt niet weg, dat mogelijk een toenemend beroep gedaan zal gaan worden op het planschadeartikel van de WRO (art. 49) en dat het risico van succesvolle planschadeclaims (evenals het risico van WOZ-waardeverminderingsclaims) een rol zal moeten spelen bij de afweging van locatiekeuzen voor windturbines. Gemeenten zullen bovendien de mogelijkheid moeten krijgen om eventueel succesvolle planschadeclaims op de initiatiefnemers voor windturbines te verhalen. De naar aanleiding van het zgn. 'Nunspeet-arrest' (verbod op planschadevergoedingsovereenkomsten) in procedure gebrachte noodwet gaat de mogelijkheid daartoe bieden. Deze noodwet is in december 2004 goedgekeurd door de Tweede Kamer en zal naar verwachting - na behandeling in de Eerste Kamer - nog in voorjaar 2005 kracht van wet kunnen krijgen.

### 2.1.3. Voortgang op BLOW-artikelen

***Nota Ruimte***
In de Nota Ruimte, die het kabinet in april van het verslagjaar heeft uitgebracht, is het beleid voor windenergie binnen provinciaal ingedeeld Nederland wat versoberd ten opzichte van de tekst van de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening (pkb, deel 3, 2002). De aanduiding van nut & noodzaak en doelstellingen zijn wel gehandhaafd, maar aan provincies wordt meer afwegingsruimte geboden om hun taakstelling in te vullen. Hiermee wordt voldaan aan de verplichtingen 2.1.1 en 2.1.2 van de BLOW.
De schriftelijke vragen die de Tweede Kamer over de Nota Ruimte stelde, zijn een indicatie dat er belangstelling bestaat voor de al jaren lopende discussie over de toelaatbaarheid van windturbines in het IJsselmeer en nabij de Afsluitdijk. De Nota Ruimte zal pas begin 2005 door de Tweede Kamer mondeling worden behandeld.

***Interdepartementaal afstemmingsoverleg (BLOW 2.1.2 en 2.2.1)***
Op verzoek van diverse provincies heeft de rijkscoördinator windenergie afzonderlijke gesprekken gevoerd met medewerkers van de departementen van Verkeer en Waterstaat en van Defensie over de inperking van de plaatsingsmogelijkheden voor windturbines als gevolg van de invoering van de zg. ICAO-norm voor obstakelvrije vlakken rond vliegvelden. Zie hiervoor onder Landelijke knelpunten in par. 2.2.4.

***Onderzoek geluidsproblematiek en veiligheid (BLOW 2.2.2)***
In 2002 heeft Royal Haskoning een onderzoek uitgevoerd naar knelpunten bij plaatsing van windturbines wegens geluidhinder, veiligheid en slagschaduwhinder en hierover aan VROM

een aantal aanbevelingen gedaan. Meest urgent knelpunt hiervan was volgens de provincies de toetsing van windturbines aan de contour van geluidsgezoneerde bedrijfsterreinen (zie hiervoor volgende paragraaf). Een definitief standpunt over alle aanbevelingen zal worden bepaald in het kader van de kabinetsreactie op het rapport van het hiervoor besproken B4-11-project (zie hierboven).

***Planschadeproblematiek (BLOW 2.2.3)***
Dit artikel van BLOW is door VROM uitgevoerd zoals beschreven in par. 2.2.2 onder 'Planschadeproblematiek'.

### 2.1.4. Landelijke knelpunten

***Geluidproductie hoge windturbines***
De Natuurkundewinkel van de Rijksuniversiteit van Groningen heeft op basis van metingen bij woningen in de buurtschap De Lethe (gem. Bellingwedde, prov. Groningen) in verband met de geluidbelasting door het windturbinepark Brualermoor dat zich aan de Duitse zijde van de grens bevindt, aandacht gevraagd voor de onverwacht sterke geluidproductie die zeer hoge windturbines (circa 100 m as-hoogte) kunnen veroorzaken bij bepaalde weertypen. De vraag is opgeworpen of de door VROM aangereikte c.q. voorgeschreven berekeningsmethoden voldoende met dit verschijnsel rekening houden.
Zoals is gemeld in het verslag over 2003, heeft Novem op verzoek van VROM een deskundigenbijeenkomst belegd, waarin is vastgesteld welke overeenstemming er is over de atmosferische omstandigheden waaronder het geluideffect van Rhedermoor kan optreden. In een brief van juli 2004 aan de Tweede Kamer heeft de Staatssecretaris van VROM hieraan meer bekendheid gegeven. Hiermee wilde hij voorkomen dat bij nieuwe windturbineprojecten door appellanten argumenten over geluidsproductie worden gebruikt die ten onrechte op Brualermoor zijn gebaseerd. Omdat de landelijke verspreiding van het windklimaat van De Lethe onvoldoende bekend is, is de brief maar ten dele in zijn opzet geslaagd. Hieraan droeg helaas bij, dat de laatste zin wegens onheldere bewoording door tegenstanders van windturbines wordt uitgelegd (maar dit geheel ten onrechte) als een verplichting voor initiatiefnemers om bij elk project een onderzoek naar het windklimaat te verrichten. Het VROM standpunt hierover is, dat de bestaande regels en handreikingen vooralsnog voldoende zijn. Anderen dan de initiatiefnemer zullen voor concrete locaties aannemelijk moeten maken dat dit niet het geval is.
Aan het eind van het verslag jaar is tijdens een deskundigenbijeenkomst nagegaan welke studies wenselijk zijn om meer helderheid in deze materie te brengen.

***Windturbines op geluidgezoneerde bedrijfsterreinen***
In het verslag over 2003 werd gemeld dat de Staatssecretaris van VROM ervoor heeft gekozen windturbines binnen de Wet geluidhinder vrij te stellen van toetsing aan de geluidzone rond bedrijfsterreinen. Deze regeling is opgenomen in het Voorstel tot wijziging Wet geluidhinder (modernisering instrumentarium geluidbeleid, eerste fase), dat eind 2004 aan de Tweede Kamer is aangeboden (TK, vergaderjaar 2004-2005, 29879, nr.2).

***Bakens luchtvaart***
Dat bakens (radio en radar) ten behoeve van de luchtvaartbegeleiding eisen stellen aan de obstakelvrijheid van hun omgeving, en daardoor de plaatsing van windturbines kunnen bemoeilijken, is reeds in het vorige Jaarverslag gemeld. Ook in 2004 is enkele malen een gesprek gevoerd met Luchtverkeersleiding Nederland (LVNL) over de mogelijkheden om voor de toetsing van windturbineprojecten transparante spelregels af te spreken, die welwillend zijn voor windturbines, zonder dat veiligheid wordt ingeleverd. Dit is niet gelukt, vooral omdat bij

toetsing wordt gewerkt met modellen die nauwkeurige informatie over windturbineprojecten nodig hebben. Deze informatie is doorgaans pas in het stadium van een vergunningaanvraag beschikbaar. In de loop van het verslagjaar is dit onderwerp, ten behoeve van het efficiënter bespreken, samengevoegd met het volgende onderwerp.
In par. 2.2 wordt onder 'Knelpunten' een in opdracht van het ministerie van EZ uitgevoerd onderzoek aan bakens t.b.v. de luchtvaart gemeld.

***Bouwhoogtebeperkingen rond vliegvelden***
Op verzoek van diverse provincies heeft de rijkscoördinator windenergie afzonderlijke gesprekken gevoerd met medewerkers van de departementen van Verkeer en Waterstaat en van Defensie over de inperking van de plaatsingsmogelijkheden voor windturbines als gevolg van de invoering van de zg. ICAO-norm voor obstakelvrije vlakken rond vliegvelden, als aanvulling op die van de invlieg- en uitvliegfunnels (deze norm wordt gemakshalve wel de 'koekenpan' genoemd). Ook enkele provincies hebben zelf een dergelijk gespreksinitiatief genomen. In al deze gesprekken is geconstateerd dat de invoering van deze norm voor de militaire vliegvelden als een verdragsverplichting voor de Staat der Nederlanden moet worden gezien. Hooguit zou van toepassing van de norm kunnen worden afgezien bij gedeactiveerde militaire vliegbases, zo bleek bij de behandeling in de Tweede Kamer van het Tweede Structuurschema Militaire Terreinen. Dit betreft de vliegbases De Peel en Deelen. Er is ook gesproken over de mogelijkheid om vooraf spelregels vast te stellen voor de ad hoc ontheffing van obstakels (zoals windturbines) van de norm. De ICAO-norm kent namelijk wel een ontheffingsmogelijkheid waarbij wordt getoetst aan het feitelijke luchtvaartgebruik van een vliegveld, met inbegrip van procedures bij calamiteiten. Het is in het verslag jaar (nog) niet mogelijk gebleken om hierover afspraken te maken. Hiermee is dit knelpunt in de windturbinebouwpraktijk gekomen in een stadium, vergelijkbaar met de situatie bij de grondbakens voor de waarneming en begeleiding van de luchtvaart.
De ICAO normen Annex 14, zonodig aangevuld met Doc 8168 (PANS OPS), gelden ook voor burgerluchthavens. Onbekendheid met deze gegevens bij provincies en gemeenten heeft tot communicatieproblemen geleid. Bij objecten die in strijd met de obstakelbeheersgebieden zijn, kan van geval tot geval bekeken worden of sprake is van een knelpunt. Aan goede communicatie daarover wordt gewerkt.

### 2.1.5. Actualiteiten en vooruitblik
De inwerkingtreding van het nieuwe Besluit m.e.r., waarin onder meer de drempel voor de m.e.r.-beoordelingsplicht is verhoogd tot 15 MW of 10 masten, zal naar verwachting in het eerste kwartaal van 2005 plaatsvinden.
Bij de eerste behandeling in de Tweede Kamer van het Wetsvoorstel MIG-1, waarin de vrijstelling van de toetsing van windturbines aan geluidzones van gezoneerde bedrijfsterreinen wordt geregeld, heeft geen vragen over dit onderdeel opgeleverd, hetgeen hoopvol stemt.

## 2.2 Ministerie van Economische Zaken

### Organisatorisch
Ook in 2004 werd het ministerie van Economische Zaken (EZ) binnen de LSOW vertegenwoordigd door de Directeur Energieproductie, de heer J. (Jos) C. De Groot. De heer J.P. (Peter) Hondebrink verzorgde de ondersteuning en participeerde daarnaast in de kerngroep en het coördinatorenoverleg BLOW. De inbreng vanuit EZ is in 2004 versterkt met de inzet van de heer B. (Bert) A.Wilbrink.

## Algemene beleidsontwikkelingen

*Het investeringsklimaat*

De regeling Milieukwaliteit elektriciteitsproductie (MEP) is sinds 1 juli 2003 van kracht. Met de MEP ontvangt de producent voor een periode van ten hoogste tien jaar een vast bedrag per aan het net geleverde kilowattuur (kWh) elektriciteit. De MEP is bestemd voor producenten in Nederland van duurzame elektriciteit (waaronder windenergie). De subsidiebedragen zijn gedifferentieerd, gebaseerd op de kostprijs per duurzame energieoptie. In de MEP is voor wind op land een maximum gesteld aan de te verstrekken MEP-subsidie. Dit maximum is gekoppeld aan een bepaald aantal uren dat een turbine op vol vermogen produceert. In de huidige MEP is dat 18.000 vollasturen in maximaal 10 jaar.

Al bij de besluitvorming rond de MEP kwamen vragen aan de orde die op dat moment nog niet goed te beantwoorden waren, onder andere door gebrek aan praktijkervaring. Mede daarom is destijds aan de Tweede Kamer en betrokkenen toegezegd al snel, medio 2004, met een eerste evaluatie te komen. Deze tussenevaluatie heeft zich met name toegespitst op uitvoeringsaspecten en enige beleidsmatige witte vlekken. De voor windenergie relevante uitkomsten betreffen:

- De nieuwe subsidiebedragen voor duurzaam opgewekte elektriciteit worden twee jaar voordat de periode ingaat vastgesteld. Dit is een half jaar eerder dan nu het geval is.
- Het aantal vollasturen wordt verhoogd van 18.000 naar 20.000 in combinatie met overeenkomstige aanpassing van het subsidiebedrag. Met deze maatregel wordt de ruimte beperkt voor ongewenste effecten als het veel eerder dan de 10 jaar bereiken van het maximum aantal vollasturen.
- De mogelijkheid wordt verkend voor een apart tarief voor renovatie. Renovatie kan gepaard gaan met lagere investeringskosten dan de oprichting van een nieuwe installatie of dan volledige vervanging van een oude door een nieuwe installatie. Als uit monitoringsresultaten zou blijken dat er aanleiding toe bestaat, ligt de introductie van een apart (lager) subsidiebedrag voor renovatie in de rede.
- Om vooraf meer zekerheid aan investeerders te bieden wordt de wet aangepast zodat het mogelijk wordt dat voordat daadwerkelijk is gerenoveerd, uitgebreid of volledige vervanging heeft plaatsgevonden een ontheffing kan worden aangevraagd. Op dit moment kan een ontheffing pas verkregen worden nadat de werkzaamheden zijn voltooid.

De aanbevelingen zijn besproken met marktpartijen, brancheorganisaties en niet-gouvernementele organisaties en zal deels via een wijziging van Elektriciteitswet 1998 worden geïmplementeerd. Voor een volledig overzicht wordt verwezen naar de brief aan de Tweede Kamer (kamerstuk 2003-2004, 28665, nr. 49).

Verder zijn de subsidiebedragen voor 2006 (juli en december) en 2007 (december) gepubliceerd. De voorgestelde subsidiebedragen voor windenergie op land zijn:
- voor de periode 1 januari 2006 tot 1 juli 2006 bedraagt het bedrag € 0,077 per kWh;
- voor de periode van 1 juli tot en met 31 december 2006: € 0,065 per kWh;
- voor de periode van 1 januari tot en met 31 december 2007: € 0,065 per kWh.

De daling wordt veroorzaakt door gelijktijdige invoering van een verhoogd aantal vollasturen (20.000) waarvoor maximaal MEP-subsidie kan worden verkregen.

Het jaar 2004 is overigens het laatste jaar waarin sprake was van een gedeeltelijke vrijstelling. In het belastingplan 2004 is een gefaseerde afschaffing van de vrijstelling Reb36i voor duurzame energie aangekondigd. Dit jaar was het laatste jaar waarin de gedeeltelijke vrijstelling

voor groene stroom van kracht was. Op 1 januari 2005 valt deze vrijstelling geheel weg, maar wordt deze volledig gecompenseerd in een verhoging van de MEP-subsidie.

*Operatie B4*
Niet alleen subsidiebedragen bepalen het investeringsklimaat voor windenergie maar ook de doorlooptijden van procedures. In 2003 is onder de noemer Beter Bestuur voor Burger en Bedrijf (B4) een project gestart waarin het gehele vergunningencomplex is doorgelicht om te komen tot stroomlijning, integratie en een substantiële bekorting van procedures. De werkgroep - onder leiding van voormalig staatssecretaris Henk van Hoof en bestaande uit vertegenwoordigers van LNV, VROM, BiZa, Justitie, V&W, EZ alsmede vertegenwoordigers van provincies (IPO) en gemeenten (VNG) - heeft medio 2004 voorstellen gedaan voor een efficientere uitvoering van de betrokken wetten om tot meer integrale besluitvormingsprocedures en kortere doorlooptijd te komen. De kabinetsreactie wordt begin 2005 verwacht.

## Landelijke knelpunten

*Communicatie*
Het aangeven van het nut en de noodzaak van windenergie vormt een doorlopende activiteit. Gevraagd (brieven, telefoontjes, verzoeken van organisaties) en ongevraagd wordt het beleid ten aanzien van windenergie uitgelegd. In het bijzonder wordt ook ingegaan op de vraag waarom windenergie nodig is en welke rol het speelt in het energiebeleid en bij duurzame ontwikkeling. Met name uit het gemeentelijk veld komen veel vragen naar verduidelijking van het Rijksbeleid en het nut en de noodzaak van windenergie. De provincies en initiatiefnemers spelen hierin ook een belangrijke rol waar het gaat om de concrete acties en inhoud van de communicatie op lokaal niveau. In de regiobegeleiding die SenterNovem uitvoert is aandacht hiervoor. Om windenergie genuanceerd onder de aandacht te brengen is onder andere de brochure Alles in de Wind (ECN en TU Delft) via een bijdrage van EZ geactualiseerd. Desbetreffende brochure is uitgereikt tijdens de viering van het bereiken van de 1.000 MW aan opgesteld windvermogen.

***Wind en gasleidingen***
Rond geluid en externe veiligheid ten aanzien van infrastructuur (gas en hoogspanningsnetten) doen zich in het veld discussies voor die aanleiding geven om acties te ondernemen de bestaande kennis beter te implementeren en zonodig op enkele aspecten verdiepend onderzoek uit te voeren. Met betrekking tot gasleidingen en windturbines spelen er twee zaken:
a. aanpassing van het Handboek Risicozonering Windturbines en;
b. aanpassing van de circulaires voor zones langs transport en gasleidingen.

*a. Handboek Risicozonering*
Begin november is overleg gevoerd tussen EZ, VROM, Gasunie, ECN en SenterNovem over het Handboek. Er is duidelijk onderscheid gemaakt tussen de veiligheidsaspecten van windmolens waar het Handboek Risicozonering zich op richt en eventuele voorzieningszekerheids- en bedrijfzekerheidsaspecten die wel voor Gasunie van belang zijn, maar die niet in het handboek aan de orde komen. ECN werkt aan een nieuwe versie van (bijlages van) het Handboek. Het Handboek heeft overigens geen juridische status, maar biedt handvatten voor de oprichters van windturbines voor het doen van een eerste risico-inventarisatie. Dit betekent ook dat wanneer de berekeningen aangeven dat er een bepaald risico is, dat dit dan niet per definitie plaatsing van windmolens uitsluit. Er moeten dan alleen wel betere en meer gedetailleerde berekeningen worden gemaakt om te bepalen of het wel of niet kan. Dit wordt ook in de nieuwe versie van het handboek aangegeven tezamen met beschrijvingen van enkele cases waarin de combinatie van gasleidingen en windmolens toch mogelijk bleek.

*b. Aanpassing circulaires*
Het betreft de circulaire 'zonering lang hogedruk aardgasleidingen van 26 november 1984'. VROM, EZ en V&W zijn hierover sinds 2002 in overleg met Gasunie. Er moet een nieuwe circulaire komen die zicht richt op gemeenten om in bestemmingsplannen met risico afstanden rekening te houden. In geval de nieuwe circulaire wordt opgesteld wordt bezien in hoeverre een opmerking moet worden opgenomen over de nabijheid van windmolens en andere objecten die invloed kunnen hebben op de gasleiding.

***Radars***
In de praktijk kan de plaatsing van windturbines op gespannen voet staan met radars. In hoofdzaak moet worden genoemd de interferentie met luchtverkeersleidingsradar.
Samen met de Luchtverkeersleiding Nederland (LVNL) is een onderzoek (n.a.v. locaties rond Neerijnen, door TNO-FEL) afgerond naar de impact van windturbines rond radarstations. Windturbines veroorzaken 'schaduw' en 'interferentie' op radarbeelden indien ze binnen de invloedssfeer van radarstations geplaatst worden. Uit het onderzoek blijkt, dat het toepassen van andere mastconstructies geen significante vermindering van de effecten oplevert. Het probleem van interferentie met radarstations ten behoeve van de luchtverkeersleiding speelt op een reeks van locaties.
De LVNL past bij de bepaling van de hinder normen toe (*zie ook paragraaf 2.1.4*) waarover geen Nederlandse bestuurlijke risico afweging is gemaakt.

## Overige acties

***TaskForce Windenergie***
Geert de Boer heeft in maart 2004 afscheid genomen als voorzitter van de Taskforce Windenergie. Het afscheid werd gekoppeld aan een symposium getiteld 'Windenergie: Tussen droom en daad'. Het symposium werd ingeleid door Minister Brinkhorst en kende sprekers vanuit lokaal bestuur, marktpartijen en NGO's.
In de herfst van 2004 is een nieuwe Taskforce voorzitter gevonden in de persoon van voormalig wethouder van Gouda, de heer Jaap Warners.

***Expertpool en helpdesk BLOW***
De Expertpool blijkt goed bekend te zijn bij provincies, gemeenten en de markt. De Expertpool omvat een bestand van consultants en adviesbureaus met expertise op alle gebieden die van belang zijn bij de ontwikkeling van windenergieprojecten. Gemeenten konden het afgelopen jaar gebruik maken van de diensten van deze bureaus. Ondersteuning vond bijvoorbeeld plaats bij de uitwerking van de landschappelijke inpassing en het maken van vogelstudies voor een aantal projecten. De Expertpool is vooral gebruikt bij de procesbegeleiding en uitwerking van zoekgebieden op gemeentelijk of regionaal niveau. De vorm van de Expertpool wordt in 2005 herzien.

De helpdesk BLOW is in 2004 ongeveer 40 maal geraadpleegd. Gemeenten vragen naar staand beleid, financiering en subsidie van projecten en in veel gevallen ook naar de mogelijkheden voor eigen gebruik, of de mogelijkheden voor ontwikkeling op eigen grond. Een klein aantal vragen ging over de technische werking en technologie, onder meer over toepassing van windenergie in de gebouwde omgeving. SenterNovem vormt voor de helpdesk de back-office. Inmiddels is de back-office zodanig binnen het veld bekend, dat met verschuiven van de helpdesk naar Milieu Centraal, potentiële vragers hun weg ook rechtstreeks zullen vinden. Milieu Centraal zal in regelmatig terugkerende vragen voorzien met het produceren van fact-sheets.

*Wind op rijksgronden*
Op initiatief van EZ wordt sinds 2003 gewerkt aan een inventarisatie van de mogelijkheden voor windenergie op rijksgrondgebied. Haskoning heeft de opdracht gekregen om hier studie naar te verrichten. De studie moet inzicht bieden in kansrijke windlocaties op Rijksgrondgebied en zal gebruikt worden in overleg met de belangrijkste materieelbeheerders te weten: RWS, LNV, Domeinen, Defensie en ProRail. Ook over de wijze van waardebepaling vindt overleg plaats (Domeinen). Voor begin 2005 is een bijeenkomst gepland waar concrete resultaten van de studie met de beheerders besproken worden.
In het verlengde hiervan is tevens gewerkt aan de ontwikkeling van een windkaart van Nederland waarin op basis van windsnelheden de kansrijke locaties worden aangewezen. Door het groter worden van de turbines is de bestaande kaart achterhaald. Begin 2004 is na een selectieprocedure Kema, in opdracht van SenterNovem begonnen met een studie naar de windsnelheden op 100 m hoogte. Begin 2005 wordt een atlas opgeleverd waarop per provincie de windsnelheden te bepalen zijn.

*Follow-up* **Frisse wind in de praktijk**
Medio 2003 is het project 'Frisse wind in de praktijk' afgerond. Vanwege het succes is het project geprolongeerd. Een aantal milieufederaties heeft op basis van ingediende projectvoorstellen, die bijdragen aan het realiseren van (minimaal) de taakstellingen in BLOW, een subsidie ontvangen. Een tussentijdse voortgangsbespreking heeft in de zomer 2004 plaatsgevonden. Daaruit bleek dat de federaties hinder ondervinden van de lokaal politiek minder gunstige houding ten aanzien van windenergie. De projecten moeten eind 2005 zijn afgerond.

### Voortgang op BLOW-artikelen
Art. 2.3.1: Door SenterNovem is veel inzet verricht op het gebied van regiobegeleiding. Daar is veel aandacht geschonken aan voorlichting over duurzame energie. De activiteiten van het Projectbureau Duurzame Energie zijn in 2004 afgebouwd. Een deel van de voorlichtingstaken gericht op consumenten worden overgeheveld naar Milieu Centraal. SenterNovem richt zich meer op de lokale overheden. Ook in 2004 zijn door SenterNovem ten behoeve van lokale bestuurders en beleidsambtenaren excursies en workshops georganiseerd (ruimtelijke inpassing en analyse, participatie en draagvlakontwikkeling).

Art. 2.3.2: geen bijzonderheden.

## 2.3 Ministerie van LNV

### 2.3.1 Organisatorisch
Contactpersoon voor de BLOW bij het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit was in 2004 de heer A.L. (Arie) Vaandrager, medewerker bij de Directie Platteland.

### 2.3.2 Activiteiten
Het ministerie van LNV heeft in het verslagjaar geen specifiek op windturbines gerichte activiteiten ondernomen. Wel is er wet- en regelgeving tot stand gebracht die relevant is voor windturbines.

*Natuurbeschermingswet 1998*
Zo hebben de Tweede en Eerste Kamer de wijziging van de Natuurbeschermingswet 1998 wegens Europeesrechtelijke verplichtingen afgehandeld. Deze wet legt een vergunningplicht op aan projecten (en handelingen) die significante gevolgen kunnen hebben voor de instand-

houdingsdoelstelling van speciale beschermingszones die krachtens de Vogel- en/of Habitatrichtlijn zijn aangewezen. Provincies zullen doorgaans het bevoegde bestuursorgaan zijn voor deze vergunningverlening. De inwerkingtreding van de wet zal door het ministerie van LNV worden begeleid door een omvangrijk communicatieprogramma, dat deels uit voorlichting en deels uit praktische handreikingen zal bestaan.
De feitelijke aanwijzing van gebieden als speciale beschermingszone voor de Habitatrichtlijn moet nog plaatsvinden. De bij de Europese Commissie in 2003 aangemelde gebieden zijn eind 2004 definitief vastgesteld. Daarmee is rechtstreekse werking van het beschermingsregime van de Habitatrichtlijn ontstaan tot het moment dat de Natuurbeschermingswet in werking treedt. Tot het moment van definitieve aanwijzing van gebieden zullen de grenzen en kenmerken van de gebieden worden gehanteerd, zoals ze bij de Europese Commissie zijn aangemeld (zie LNV-internetsite).

***Flora en faunawet 2002***
Op 21 december 2004 stemde de Tweede Kamer in met de Algemene maatregel van bestuur op basis van artikel 75 van de Flora- en faunawet. Deze AMvB kent simpel gesteld drie soorten regelingen:
1. vrijstelling van bepaalde algemene soorten, zoals egel en mol, van de beschermingsbepalingen; de bedoeling is dat ervaring wordt opgedaan met het buiten beschouwing laten van deze soorten bij ontheffingsaanvragen.
2. de mogelijkheid voor bedrijfssectoren met een standaard werkwijze (doorgaans van beheersmatige aard) om via ministeriële goedkeuring van een gedragscode algemene vrijstelling van de wet te verkrijgen; het lijkt de moeite waard, dat de windenergiesector nagaat of windturbineprojecten of aspecten hiervan onder een gedragscode kunnen worden gebracht.
3. versoepelingen van de ontheffingenpraktijk; heel wezenlijk hierbij is de juridische basis die wordt verschaft voor het verlenen van ontheffing voor vogelsoorten, aangezien die op grond van de Vogelrichtlijn en de wet zelf niet mogelijk was.

Ook over deze AMvB zal het ministerie van LNV de nodige communicatie organiseren.

## 2.4 Ministerie van Defensie

### 2.4.1 Organisatorisch
Contactpersoon voor de BLOW bij het ministerie van Defensie was in 2004 de heer J.H.G. (Jan) Sennema, medewerker van de Dienst Gebouwen, Werken en Terreinen/Centrale Directie.

### 2.4.2 Activiteiten
***Eigen doelstelling DE***
Het ministerie van Defensie heeft zich ook in 2004 ingespannen om de eigen doelstelling voor de opstelling van opwekkingsvermogen voor duurzame energie op eigen terreinen te verwerkelijken.
De voorbereiding voor de oprichting van een windturbinepark bij het munitie-complex bij Coevorden zijn ook in 2004 onverminderd voortgezet. De inzet is om met gebruikmaking van aangrenzende gronden van derden hier een windturbinepark van 5 windturbines met een totaal van 15 MW op te richten. De planning is erop gericht dat dit windturbinepark in 2006 kan worden gebouwd.
In de Defensie Milieubeleidsnota 2004 is onder de doelstellingen Energie opgenomen dat Defensie meewerkt aan de plaatsing van 20 MW aan windturbines op defensieterreinen voor

2010. Naast Coevorden heeft Defensie nog een windturbineproject in voorbereiding i.c. Strijpse Kampen in de gemeente Oirschot. Van een windturbineproject in Den Helder is afgezien. Er is hiervoor nog geen alternatief.

***Oplossen knelpunten***
Het ministerie van Defensie heeft er in 2004 voor gekozen om rond militaire vliegvelden obstakelvrije vlakken in te stellen en te handhaven. Dit geschiedde om wille van de vliegveiligheid van zowel de militaire hoofdgebruikers als van de civiele medegebruikers. De norm voor het obstakelvrije vlak is ontleend aan Annex 14 van het ICAO-verdrag voor civiele luchtvaart. Defensie heeft aangegeven dat het welwillend wil kijken naar ontheffingsmogelijkheden voor reeds bekende windturbineplannen nabij de zogenaamde gedeactiveerde luchtmachtbases De Peel en Deelen. Voor de overige bases wordt nog overleg gevoerd over de mogelijkheid om te komen tot spelregels voor ontheffingsaanvragen.

## 2.5 Ministerie van V&W

Contactpersoon voor de BLOW bij het ministerie van Verkeer en Waterstaat was in 2004 de heer F.P. (Frank) Hallie, medewerker van de Directoraat Generaal Water. Daarnaast is het Directoraat Generaal Transport en Luchtvaart i.o. betrokken om de specifieke luchtvaart gerelateerde problematiek te behandelen. De personele invulling is na het verslagjaar goed op orde in de persoon van de heer J. (Joost) Können.

Bij RWS Directie Zeeland zijn in 2004 de mogelijkheden nagegaan voor het plaatsen van windturbines op het voormalige werkeiland Neeltje Jans. Hierbij spelen aspecten als de ligging van de primaire waterkering en beïnvloeding van de scheepvaartradarsystemen. Ook vogeltrekzones worden hierbij betrokken.

Binnen RWS wordt in voorkomende gevallen gewerkt met de in het verleden opgestelde beleidsregel voor het plaatsen van windturbines. Voor zover bekend is geen sprake van knelpunten bij de toepassing hiervan.

Voor de burgerluchtvaartterreinen gelden al tientallen jaren de bekende ICAO-normen. Het ministerie van Verkeer en Waterstaat verzorgt de communicatie daaromtrent met provincies en gemeenten. Bij het plaatsen van windturbines nabij luchthavens en/of luchtvaartbakens kunnen knelpunten optreden. Bij elke overschrijding van de normen dient per situatie apart getoetst te worden in hoeverre deze overschrijding acceptabel is of niet.
Er wordt gewerkt aan een verdere verbetering van de informatievoorziening tussen betrokken partijen.

# 3. Provincie Groningen

## Inleiding

In het kader van de BLOW overeenkomst van 2001 heeft de provincie Groningen een taakstelling van 165 MW op zich genomen. Deze taakstelling dient voor het jaar 2010 gerealiseerd te zijn. Vóór 31 december 2005 zal er een evaluatie van de BLOW overeenkomst worden opgesteld.
In het jaar 2004 staat er voor 64 MW aan windenergievermogen in de provincie. In de resterende 6 jaar dient er nog 101 MW bij te komen. In 2004 is gewerkt aan de uitvoering van het Plan van Aanpak voor realisatie van de Groninger BLOW doelstelling. In het POP zijn de volgende vijf gemeenten genoemd als locaties voor windparken: Delfzijl, Eemsmond, de Marne, Veendam en Menterwolde. De provincie heeft duidelijk gekozen voor het concentreren van windturbines in windparken.

*Organisatorische invulling BLOW*

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | dhr. M.A.E. Calon, portefeuilles RO, VHV en financiën | dhr. J.C. Gerritsen, portefeuille EZ, toerisme en recreatie, cultuur en ICT |
| Ambtelijk | dhr. W.A. ter Horst<br>Ruimtelijke Plannen | |

De heer Calon is tevens voorzitter van de Landelijke Stuurgroep Ontwikkeling Windenergie (LSOW).

## Algemene ontwikkelingen

De provincie wil actief tegemoet komen aan de behoefte aan windenergie, zolang dat niet ten koste gaat van de kwaliteit van natuur en landschap. De provincie ziet opwekking van windenergie als een industriële activiteit die thuishoort op industrieterreinen. De provincie wil daarom kijken naar schaalvergroting of uitbreiding van de bestaande windparken in Lauwersoog, Delfzijl en Eemshaven. Daarnaast zien wij mogelijkheden voor grootschalige parken op of in aansluiting op enkele andere industriegebieden in de provincie. Daarom wordt overleg gevoerd met de gemeenten Veendam en Menterwolde over de mogelijkheid van een windpark langs de N33.

### *Participatie*

De provincie heeft als uitgangspunt dat participatie in nieuwe parken onderdeel van het plan dient te zijn. De gemeenten Eemsmond en de Marne hebben het uitgangspunt van participatie in nieuwe parken opgenomen in hun beleid.

### *Ashoogte*

Verspreid over de provincie staan ongeveer 50 turbines die een ashoogte van 30 meter hebben. Er komen verzoeken binnen om de ashoogte te mogen verhogen. De turbines met een ashoogte van 30 meter zijn turbines van het type Lagerwey. De turbines zijn veelal gebouwd in de jaren '90, ze hebben een wiekdiameter van 15 meter. De turbines zijn voorzien van 2 wieken.
In 2004 heeft de provincie het volgende standpunt ingenomen. Solitaire turbines met een ashoogte van 30 m. mogen niet verhoogd worden, ze dienen dezelfde ashoogte te houden. Wel mag van solitaire turbines het vermogen worden vergroot van 80 kW naar 300 kW en mag een 2 wieker worden vervangen door een 3 wieker.

Van turbines die in een lijn- of parkopstelling staan, wordt toegestaan de ashoogte te verhogen naar 40 meter, indien de turbines aan vervanging toe zijn.

*Verzoeken om plaatsingsmogelijkheden voor windturbines*
Regelmatig verzoeken projectontwikkelaars, gemeenten maar ook burgers en boeren om plaatsingsmogelijkheden voor windturbines. Zij krijgen van de provincie informatie over het provinciale beleid zoals dat is neergelegd in het POP. De Minister van Economische Zaken heeft de provincie dit jaar verzocht om mee te willen werken aan het tot stand komen van een windpark in de Veenkoloniën. De provincie heeft in antwoord op zijn verzoek aangegeven dat daaraan niet kan worden tegemoet gekomen.

*Duits windmolenpark in zee Riffgat*
Sinds 2003 is de provincie betrokken bij de plannen van dit windmolenproject in zee, ten noordwesten van Borkum. Eind 2004 is de Bezirksregierung Weser-Ems begonnen met het opstarten van de procedure voor de ruimtelijke ordening. De provincie heeft vanwege natuur- en landschappelijke waarden van het open Waddengebied gereageerd op deze plannen.

*Kleine windturbines*
Vanuit het Energieconvenant Groningen is in het najaar van 2003 het initiatief genomen om een project kleinschalige windturbines op te zetten. Het is een proefproject om ervaring op te doen met deze kleine turbines. Het project heeft een looptijd van 3 jaar en loopt tot 2007. Momenteel wordt in de provincies Groningen, Friesland en Drenthe gewerkt aan de invulling van de 22 locaties van de kleine windturbines. Het betreft turbines als turby's, wokkels en andere typen. De verdeling ziet er op dit moment als volgt uit, Groningen 10 locaties, Friesland 7 locaties en Drenthe 5 locaties. De opbrengsten van de kleine windturbines zijn zo laag dat zij slechts een geringe bijdrage leveren aan de BLOW taakstelling.

## Stand van zaken per windpark

*Lauwersoog*
Een drietal initiatiefnemers is bezig plannen te ontwikkelen voor de aanleg van 1-3 turbines op het haventerrein van Lauwersoog. De provincie streeft er samen met de gemeente naar om er één totaalplan voor een windpark van te maken waarin bestaande en nieuwe turbines worden opgenomen. De gemeente neemt hierin het voortouw. Mogelijk kan 2-3 MW aan vermogen bijgeplaatst worden.

*Eemshaven participatie binnenterrein*
Eind 2004 heeft Groningen Seaports de 21 locaties (opstalrechten voor 1 turbine) die op het binnenterrein van de Eemshaven beschikbaar zijn ter gunning aangeboden aan geïnteresseerden. Als geïnteresseerden voldoen aan de gunningscriteria, kunnen zij participeren in het windpark. Bij de eerste ronde voldeden slechts twee partijen aan de gunningscriteria. Veel deelnemers hadden formulieren niet naar behoren ingevuld, of gevraagde afschriften niet bijgevoegd. Begin 2005 start Groningen Seaports met een tweede ronde voor gunning van opnieuw alle 21 locaties. De directeur van Groningen Seaports heeft op 4 november 2004 de leden en plaatsvervangende leden van het Algemene Bestuur van Groningen Seaports schriftelijk op de hoogte gesteld van de stand van zaken betreffende de windturbines op het middengebied van de Eemshaven. Gezien de grote belangstelling in de eerste ronde verwacht Groningen Seaports dat alle 21 locaties in de tweede ronde in 2005 zullen worden vergund. Afhankelijk van het vermogen van de te plaatsen turbines gaat het om 21-42 MW.

*M.e.r. windenergie Eemshaven*
De m.e.r. windenergie Eemshaven betreft het totale windpark Eemshaven. Het gaat om de volgende locaties binnen het windpark. Allereerst de randen van het industrieterrein, voor deze locaties hebben Millenergy en Essent de rechten verworven. Het gaat daarbij om een invulling van 33-66 MW. Het betreft verder het hierboven genoemde binnenterrein dat in eigendom is van Groningen Seaports. Hier kan geparticipeerd worden. Zoals aangegeven gaat het om 21-42 MW.

Eind 2004 hebben Essent en Millenergy hun geschil over het afronden van de m.e.r. bijgelegd. Essent zal de m.e.r. afronden. De provincie heeft er bij Essent steeds op aangedrongen om de m.e.r.-procedure af te ronden, omdat zoveel partijen voor realisatie van hun windenergieplannen hiervan afhankelijk zijn.
De m.e.r. zal in het Duits worden vertaald en aan de Duitse autoriteiten worden aangeboden. Naar verwachting zal de m.e.r.r eind 2005 gereed zijn.

*Eemshaven nader uit te werken zoekruimte*
In het POP heeft de nader uit te werken zoekruimte voor het ontwikkelen van een windpark tevens de aanduiding zoekgebied voor glastuinbouw. Wordt het zoekgebied ingevuld met glastuinbouw dan zal tussen de 24-48 MW aan windvermogen niet worden gerealiseerd. De raad van Eemsmond heeft voor dit gebied gekozen voor een invulling met glastuinbouw en sluit daarbij windenergie uit. De provincie staat op het standpunt dat bij een nadere invulling van het gebied voor glastuinbouw toch ruimte voor ongeveer vijf turbines van 2 MW mogelijk dient te zijn. De provincie gaat vooralsnog uit van minimaal 10 MW in dit gebied, In gezamenlijk overleg met de gemeente zal de provincie bezien wat de mogelijkheden zijn.

*Delfzijl-zuid*
De Raad van State heeft in het kader van bezwaren tegen de milieuvergunning uitgesproken dat het bij Delfzijl-zuid niet gaat om 1 inrichting maar om 2 inrichtingen omdat er 2 initiatiefnemers zijn. De gemeente Delfzijl werkt aan een reparatie van de milieuvergunning.
Bankholding voorheen Highenergy is inmiddels met de bouw van 6 turbines van 2 MW gestart.
Procedureel is dit mogelijk omdat het bestemmingsplan onherroepelijk is geworden. En de bouwvergunning is verleend door de gemeente. Omdat het om 12 MW gaat is er geen milieuvergunning nodig maar kan de initiatiefnemer volstaan met een melding aan de gemeente.
Het totale windpark van Bankholding en Millenergy samen heeft een vermogen van 47 MW.

De gemeente is samen met de VNG in cassatie gegaan tegen het vonnis van de fiscale rechter die heeft uitgesproken dat de WOZ-waarde van een woning in Termuntenzijl is gedaald door het nog niet aangelegde windpark Delfzijl-zuid. Er is nog geen arrest in deze zaak.

Ondanks de weerstand van partijen die tegen windenergie zijn en ondanks alle procedures die doorlopen moeten worden kan worden geconstateerd dat er gestart is met de bouw van 6 turbines met een totaal vermogen van 12 MW in Delfzijl-zuid. De provincie zal zich samen met de gemeente en de initiatiefnemers inzetten voor realisatie van het totale windpark.

*M.e.r. Delfzijl-noord*
De m.e.r. Delfzijl-noord is de m.e.r. voor de schermdijken van de haven. De m.e.r. is augustus 2004 definitief geworden. De gemeente is het bevoegde gezag voor het opstellen van de m.e.r..

Gezien mogelijke planschadeclaims en twijfels rond de afloop van de WOZ-kwestie, onzekerheden rond de veiligheid en de vrees voor een eventuele aanwijzing door de provincie reageert de raad afwachtend op het verder in procedure brengen van de m.e.r.. Wij hebben er bij de gemeente op aangedrongen om de m.e.r. in de inspraak te brengen. Binnenkort zal de raad hierover een besluit nemen. Het betreft een windpark van 27 MW.

*Veendam/Menterwolde*
Zowel de raad van de gemeente Veendam als de raad van de gemeente Menterwolde zijn op dit moment tegen windenergie langs de N33. Eind november 2004 heeft een derde projectontwikkelaar zich gemeld bij de provincie. De provincie heeft de drie projectontwikkelaars aangeraden om de plannen die er zijn op elkaar af te stemmen. Alle projectontwikkelaars hebben het overleg over een windpark tot nu toe vooral gericht op de gemeente Veendam. De provincie heeft aangegeven dat ook overleg met de gemeente Menterwolde noodzakelijk is omdat het windpark zich uitstrekt over grondgebied van beide gemeenten. De provincie is er van op de hoogte dat door de gemeente Veendam een notitie wordt voorbereid waarbij de voor- en nadelen van een windpark op een rijtje worden gezet. Het betreft een windpark van 45-50 MW. De provincie zal zich samen met de beide gemeenten en de projectontwikkelaars inzetten om dit windpark te realiseren.
Participatie van grondeigenaren, derden en gemeenten in planning, beheer en exploitatie van het windpark lijkt hier mogelijk te gaan worden.

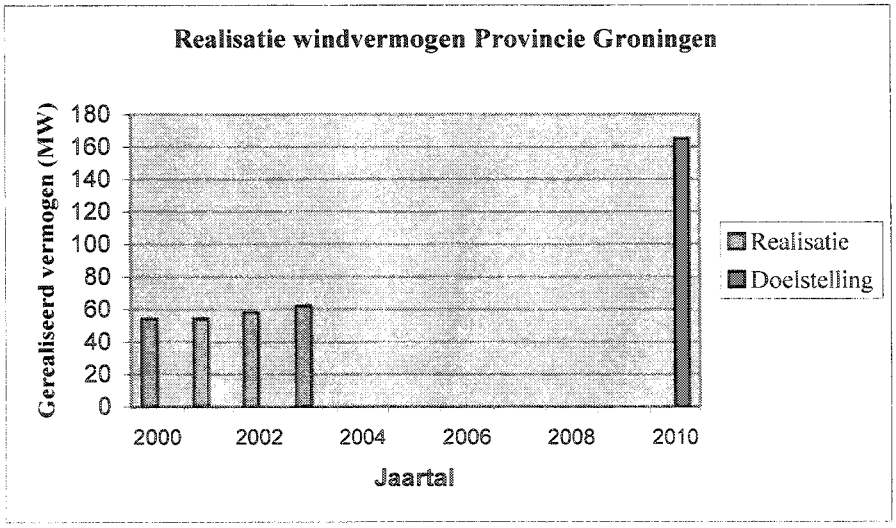

| Basis gegevens van de projecten in Groningen | | | | | Status en ontwikkelingsfasen | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn? | Project is concreet[1] en past in provinciaal resp. gemeentelijk beleid[2] **Ja / nee / ?** | | **Projectfasen** (aangekruist per project per jaar) | | | | | |
| | | | | | | | Projecten in de Initiatieffase[3] die nog niet in procedure zijn | | Proj. / Init. in bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | Proj. / Init. waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4] | |
| **Gemeente** | **Projectnaam of locatie** | **Min.** | **Max.** | **Ja/nee/?** | **Prov.** | **Gem.** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** |
| de Marne | Lauwersoog | 1 | 3 | nee | ja | ja | x | x | | | | |
| Eemsmond | Eemshaven randen | 33 | 66 | nee | ja | ja | x | x | | | | |
| Eemsmond | Eemshaven binnenterrein | 24 | 48 | nee | ja | ja | x | x | | | | |
| Eemsmond | Eemshaven zuid | 10 | | ja | ja | nee | | | | | | |
| Eemsmond | Eemshaven/Emmapolder | | | | | | | | | | | |
| Provincie | Solitairen | | | | nee | nee | | | | | | |
| Delfzijl | Delfzijl schermdijken | 27 | | nee | ja | ja | x | x | | | | |
| Delfzijl | Delfzijl industrie | 28 | 56 | nee | ja | ja | x | x | | | | |
| Delfzijl | Delfzijl zuid | 47 | | nee | ja | ja | | | x | | | x |
| Delfzijl | Delfzijl randen | 20 | 40 | nee | ja | ja | x | x | | | | |
| Veendam en Menterwolde | Veendam/Menterwolde | 45 | 50 | nee | ja | nee | x | x | | | | |
| **Totaal** | | **235** | **347** | | **235-347** | **180-287** | **178-290** | **178-290** | **47** | | | **47** |

1) Een project is **concreet**, wanneer de gebiedsgrenzen daarvoor zijn bepaald (door provincie, gemeente of initiatiefnemer) én de locatie expliciet is opgenomen in een officieel raads- of statendocument (een collegevoorstel, een beleidsnota, een initiatiefvoorstel of motie, e.d.).

2) Een project **past in het provinciaal beleid**, wanneer er een daartoe strekkend besluit is van provinciale staten óf wanneer het project niet evident in strijd is met het provinciaal beleid (b.v. gelegen in een toegestaan gebied, zónder dat het provinciaal beleid zich expliciet over het betreffende project uitspreekt). Een project **past in het gemeentelijk beleid**, wanneer er een daartoe strekkend besluit is van de gemeenteraad.

3) Een project is in de **initiatieffase** wanneer er één of meer concreet benoembare marktpartijen mee verbonden zijn en er nog geen bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) in gang zijn gezet of doorlopen. Het gaat hier overigens, evenals in de volgende kolommen, alleen om concrete projecten (*zie noot 1*), passend in tenminste het provinciaal óf gemeentelijk beleid.

4) Ongeacht eventuele bezwaar- of beroepsprocedures.

# 4. Provincie Fryslân

## Inleiding

In 2004 is begonnen met het uitvoeren van het plan van aanpak BLOW. In dit plan van aanpak staan drie acties genoemd, namelijk: het opstellen van een communicatieplan, het schrijven van een toelichting op Windstreek 2000 en het opstellen van een databank met gegevens over windturbines in Fryslân.
Voor het opstellen van een communicatieplan en het schrijven van een toelichting op Windstreek 2000 zijn (in juli) offertes opgevraagd. Bij de beoordeling van de offertes werd echter duidelijk dat het op dat moment niet zinvol was om een dergelijke opdracht te laten uitvoeren, gezien de geplande evaluatie van het beleid voor windenergie (Streekplan Windstreek 2000) in 2005.
Voor het opstellen van een databank is contact gezocht met Wind Service Holland (WSH). Met WHS zijn afspraken gemaakt over het leveren van een bestand met de windturbines in Fryslân, en het leveren van een actualisatie van dit bestand 4 keer per jaar.

Eind 2004 stond er in Fryslân 104 MW opgesteld (bron: Windservice Holland). Eind 2003 stond er 89 MW opgesteld. Dit betekent dat het opgesteld vermogen in 2004 is toegenomen met 15 MW.

***Organisatorische invulling***

Bestuurlijk valt de uitvoering van BLOW onder de portefeuille Ruimtelijke Ordening.

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | Mevr. A. Andriesen, gedeputeerde RO | |
| Ambtelijk | de heer J.J. Dicke | |

Voor 2004 waren hiervoor 375 uur beschikbaar, hiervan zijn 300 uur besteed.

## Algemene ontwikkelingen

Het beleid uit Windstreek 2000 ten aanzien van opschalingsclusters wordt door steeds meer gemeenten opgepakt. Naast de lopende projecten zijn 7 gemeenten, al dan niet in samenwerking met een initiatiefnemer, actief opzoek naar een locatie voor een opschalingscluster.

## Stand van zaken projecten

Voor een windmolenpark in de gemeente Ferwerderadiel heeft LNV in december 2004 een NB-wet vergunning verleend. Dit is de laatste vergunning die nog voor het project moet worden afgegeven. Tegen deze vergunning is nog bezwaar en beroep mogelijk.
Voor de twee clusters in Wûnseradiel hebben GS een verklaring van geen bezwaar afgegeven.
Voor de cluster in Harlingen, Nijefurd en Smallingerland zijn de planologische procedures gestart. Over deze projecten heeft nog geen provinciale besluitvorming plaatsgevonden.

## Actualiteit en vooruitblik

In 2005 zal Windstreek 2000, het streekplan waarin het beleid ten aanzien van windenergie is opgenomen, worden geëvalueerd.

De provincie is van mening dat het niet doorgaan van IPWA (150 MW voor Fryslân) er toe leidt dat de taakstelling naar 50 MW verlaagd zou moeten worden.

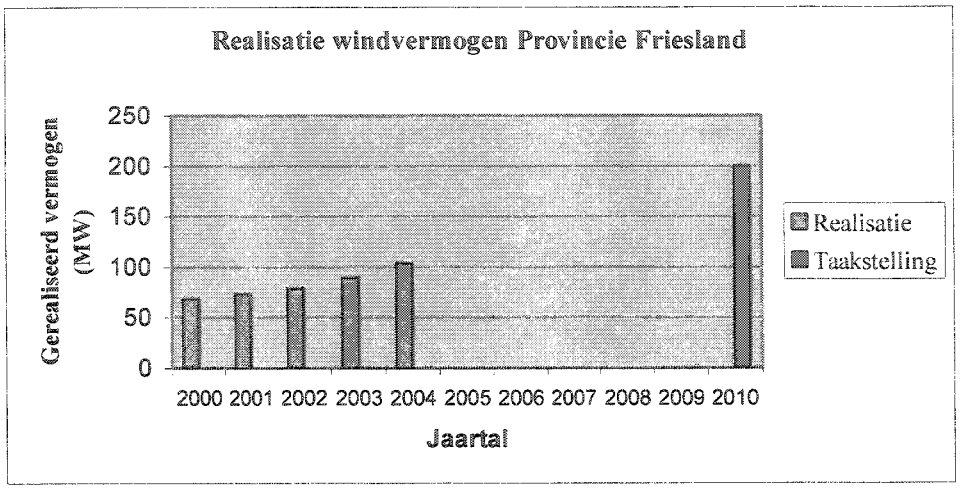

| Basis gegevens van de projecten in Fryslân | | | | | Status en ontwikkelingsfasen | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn? | Project is concreet[1] en past in provinciaal resp. gemeentelijk beleid[2] **Ja / nee / ?** | | **Projectfasen** (aangekruist per project per jaar) | | | | | |
| | | | | | | | Projecten in de Initiatieffase[3] die nog niet in procedure zijn | | Proj. / Init. in bouw- en/of milieu vergunningprocedure(s) | | Proj. / Init. waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4] | |
| **Gemeente** | **Projectnaam of locatie** | **Min.** | **Max.** | **Ja/nee/?** | **Prov.** | **Gem.** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** |
| Ferwerderadiel | Nijkerkerpolder | | 4,2 | nee | ja | ja | | | x | | | x |
| Wûnseradiel | Opschalingscluster A7 | | 7 | nee | ja | ja | | | x | x | | |
| Wûnseradiel | Beabuorren | | 4 | nee | ja | ja | x | | | x | | |
| Harlingen | opschalingscluster Harlingen | | 9 | nee | | ja | x | | | x | | |
| Nijefurd | Warns | | 4,1 | nee | | ja | x | | | x | | |
| Smallingerland | De Haven | | 7,1 | nee | | ja | | x | | | | |
| **Totaal** | | | **35,4** | | **15,2** | **35,4** | **17,1** | **7,1** | **11,2** | **31,2** | | **4,2** |

1) Een project is **concreet**, wanneer de gebiedsgrenzen daarvoor zijn bepaald (door provincie, gemeente of initiatiefnemer) én de locatie expliciet is opgenomen in een officieel raads- of statendocument (een collegevoorstel, een beleidsnota, een initiatiefvoorstel of motie, e.d.).

2) Een project **past in het provinciaal beleid**, wanneer er een daartoe strekkend besluit is van provinciale staten óf wanneer het project niet evident in strijd is met het provinciaal beleid (b.v. gelegen in een toegestaan gebied, zónder dat het provinciaal beleid zich expliciet over het betreffende project uitspreekt). Een project **past in het gemeentelijk beleid**, wanneer er een daartoe strekkend besluit is van de gemeenteraad.

3) Een project is in de **initiatieffase** wanneer er één of meer concreet benoembare marktpartijen mee verbonden zijn en er nog geen bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) in gang zijn gezet of doorlopen. Het gaat hier overigens, evenals in de volgende kolommen, alleen om concrete projecten (*zie noot 1*), passend in tenminste het provinciaal óf gemeentelijk beleid.

4) Ongeacht eventuele bezwaar- of beroepsprocedures.

**NB: De projecten in Nijkerkerpolder (Ferwerderadiel ), Beabuorren (Wûnseradiel) en Warns (Nijefurd) zijn vorig jaar ten onrechte niet opgenomen in het overzicht.**

# 5. Provincie Drenthe

## Inleiding

De taakstelling uit de BLOW voor Drenthe bedraagt 15 MW. In Drenthe is gekozen voor de ontwikkeling van een windpark bij Coevorden (Europark). Met de realisatie van dit windpark kan naar verwachting aan de taakstelling worden voldaan. In Drenthe staat reeds 1 MW opgesteld in de gemeente Meppel.

Een plan van aanpak voor de realisatie van het windpark Coevorden, dat onder andere het planologisch traject beschrijft, is door de gemeenteraad vastgesteld. De gemeente heeft ervoor gekozen om de regie te voeren bij de ontwikkeling van het windpark. Het plan van aanpak voorzag erin dat het planologisch traject in 2003 kon worden afgerond en de bouw kon worden gegund.
In 2002 heeft het project echter vertraging opgelopen als gevolg van de moeizame onderhandelingen met de diverse grondeigenaren in het gebied. Defensie is de grootste grondeigenaar in het gebied en zij had in 2002 het principebesluit genomen om de ontwikkeling van het windpark geheel in eigen hand te nemen. Op deze wijze kon Defensie voldoen aan haar eigen doelstellingen m.b.t. duurzame energie. In 2002 bleek echter dat er bij Defensie fors bezuinigd moest worden. Als gevolg van de onduidelijkheden over de omvang van de bezuinigingen, heeft het project vertraging opgelopen. In het najaar van 2003 is echter gebleken dat Defensie wel verder wil met de ontwikkeling van het windpark en is het project opgenomen in de Defensie Milieubeleidsnota en zijn middelen beschikbaar gesteld. In 2004 is een vervolg gekomen op de planontwikkeling.

***Organisatorische invulling BLOW bij provincie***

Vanwege de gerichte aanpak van de BLOW en de koppeling met het ruimtelijk beleid is ervoor gekozen de uitvoering van de BLOW vanuit het ruimtelijk spoor te begeleiden. De gedeputeerde ruimtelijke ordening is tevens de coördinerende gedeputeerde voor het provinciaal omgevingsplan (POP). Voor de uitvoering van de nota energiebeleid en de algehele coördinatie voor energiebesparing en de stimulering van andere vormen van duurzame energiewinning dan uit wind, is de gedeputeerde voor energie en milieu verantwoordelijk.

De organisatie was in 2004 als volgt ingevuld:

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | Mevr. A. Haarsma (portefeuille ruimtelijke ordening) | Dhr. J. Dijks (portefeuille energie) |
| Ambtelijk | Mevr. A. Oldenhuis (productgroep Ruimte en Water) | Dhr. J. Koops (productgroep Milieubeheer) |

Invulling BLOW bij gemeenten in provincie Drenthe
De taakstelling voor Drenthe is 15 MW en met de ontwikkeling van het windpark Coevorden kan deze worden gerealiseerd. Met de gemeente Coevorden en Defensie heeft in 2004 regelmatig overleg plaatsgevonden over de voortgang van het proces.

## Stand van zaken ontwikkeling projecten

In 2004 is door Defensie verder gewerkt aan de planontwikkeling voor het windpark Coevorden. De huidige plannen gaan uit van de plaatsing van 5 windmolens met een vermogen van elk 3 MW. Een belangrijk onderdeel is de vestiging van de grondrechten in het gebied. Defensie heeft in 2004 overeenstemming bereikt met de grondeigenaren. Begin 2005 wordt een start gemaakt met de voorbereidingen voor het planologisch traject. Om de voortgang te bewaken

vinden er regelmatig gesprekken plaats tussen gemeente, provincie en Defensie. Dit wordt in 2005 voortgezet.

In juli 2004 is de herziening van het Provinciaal Omgevingsplan (POP 2004) vastgesteld. In het POP is opgenomen dat met de keuze voor een te realiseren windpark bij Coevorden de taakstelling in het kader van het BLOW naar verwachting te realiseren is. Met betrekking tot nieuwe taakstellingsdiscussies is de provincie van mening dat eerst grootschalige opstellingsmogelijkheden buiten Drenthe benut moeten worden (incl. zee), dan wel te bouwen in aansluiting daarop. Dit om de ruimtelijke ingreep in het landschap te beperken.
Het Drentse beleid voor windenergie is gestoeld op het besef dat een enkele windturbine verhoudingsgewijs een groot effect heeft op een wijde omgeving. Het gaat dan vooral om masthoogten van meer dan 80 m. Dergelijke hoogten beïnvloeden het landschapsbeeld ingrijpend, vooral als ze her en der, zonder structuur, worden geplaatst.
Medewerking aan andere windparken, naast de locatie Coevorden, wordt pas overwogen wanneer dat voor de realisatie van de taakstelling noodzakelijk is. Indien dat aan de orde is wordt, tezamen met de gemeente(n), een plan van aanpak opgesteld. Daarin worden de voorwaarden zoals die in het POP zijn omschreven nader geconcretiseerd. Na overeenstemming over het plan van aanpak wordt aan de oprichting van een windpark meegewerkt.

De toepassing van nieuwe, kleine windturbines wordt gestimuleerd. Deze kunnen worden geplaatst in combinatie met bedrijfsmatige activiteiten, op bijv. gebouwen, waar al de nodige 'verstoring' aanwezig is, in de vorm van schotelantennes, ketelhuizen en zendmasten. Opbrengsten van 5.000 kWh per molen behoren tot de mogelijkheden. Hierdoor kan windenergie in de gebouwde omgeving een relevante bijdrage leveren aan de doelstelling voor duurzame energie. De provincie participeert ook in een project om kleinschalige vormen van windenergie te stimuleren.
Naast het hiervoor genoemde beleid voor windparken en kleine, moderne windturbines, wordt geen medewerking verleend aan de bouw van windmolens.

Provinciale Staten hebben bij de vaststelling van het POP tevens een motie aangenomen waarvan de strekking is dat als voor 1 januari 2006 niet begonnen is met de realisatie van het windpark Coevorden, GS naar alternatieven dient te gaan zoeken. Het gevolg hiervan is dat er een snellere voortgang moet komen in de planontwikkeling van het windpark Coevorden. Het bereiken van overeenstemming met de grondeigenaren in het gebied is hierbij een belangrijke stap vooruit. Het planologisch traject zal in 2005 voldoende vorm moeten krijgen, om tegemoet te kunnen komen aan de inhoud van de motie.

***Tijdschema BLOW doelstelling***
Uit de tekst van het POP blijkt dat er in het provinciaal beleid expliciet ruimte is gemaakt voor de realisatie van een windpark bij Coevorden waarmee aan de taakstelling van 15 MW kan worden voldaan.

***Barrières***
In de vorige jaarverslagen hebben wij reeds aangegeven dat de provincie Drenthe wordt geconfronteerd met de andere aanpak van windenergie in Duitsland. Deze problematiek is onveranderd.

## Actualiteiten en vooruitblik

Onze conclusie is dat Drenthe kan voldoen aan de taakstelling uit de BLOW met de realisatie van het windpark Coevorden. Defensie werkt aan de verdere planontwikkeling. In 2005 zal het planologisch traject verder vorm moeten krijgen.
Wij hebben gelet op de ontwikkelingen bij Defensie (het bereiken van overeenstemming met de grondeigenaren), de verwachting dat het windpark Coevorden binnen de termijn gesteld in de BLOW kan worden gerealiseerd en dat Drenthe daarmee aan haar taakstelling kan voldoen. Wij zijn nauw betrokken bij de voortgang van de ontwikkelingen van het windpark Coevorden en hebben regelmatig overleg met de gemeente en Defensie. Momenteel zien wij geen aanleiding voor een sterker sturende rol van de provincie gelet op de inhoud van de BLOW. Wij gaan er voorshands vanuit dat in 2010 het windpark Coevorden, 15 MW zal opleveren, waarmee Drenthe aan haar taakstelling voldoet.
In het najaar van 2005 vindt er, gelet op de motie, terugkoppeling plaats aan Provinciale Staten over de stand van zaken betreffende de voortgang van het windpark Coevorden. Naar aanleiding van dit moment zal bezien worden of er noodzaak bestaat om te zoeken naar alternatieve locaties.

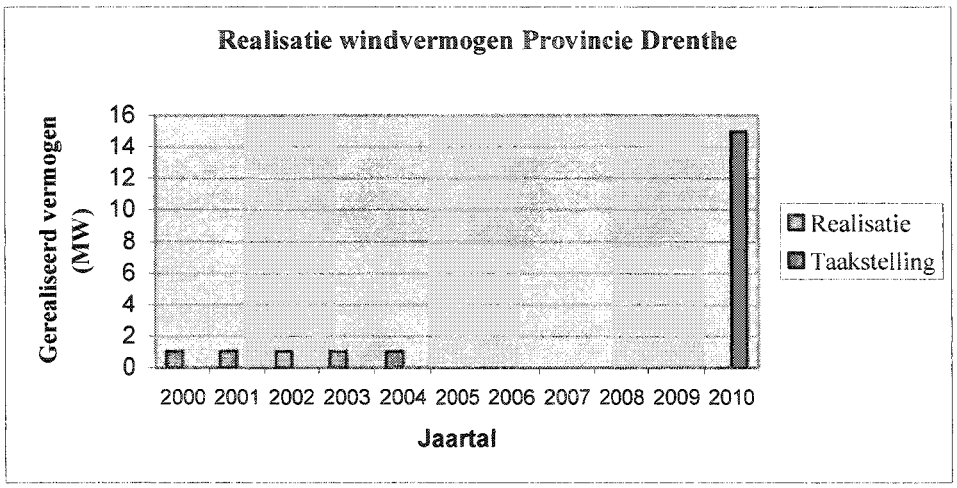

| Basis gegevens van de projecten in Drenthe | | | | | Status en ontwikkelingsfasen | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn? | Project is concreet[1] en past in provinciaal resp. gemeentelijk beleid[2] Ja / nee / ? | | Projectfasen (aangekruist per project per jaar) | | | | | |
| | | | | | | | Projecten in de Initiatieffase[3] die nog niet in procedure zijn | | Proj. / Init. in bouw- en/of milieu vergunningprocedure(s) | | Proj. / Init. waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4] | |
| **Gemeente** | **Projectnaam of locatie** | **Min** | **Max.** | **Ja/nee/?** | **Prov.** | **Gem.** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** |
| Coevorden | Windpark Coevorden (Europark) | 15 | 15 | Nee | Ja | Ja | x | x | | | | |
| | | | | | | | | | | | | |
| **Totaal** | | **15** | **15** | | **15** | **15** | **15** | **15** | | | | |

1) Een project is **concreet**, wanneer de gebiedsgrenzen daarvoor zijn bepaald (door provincie, gemeente of initiatiefnemer) én de locatie expliciet is opgenomen in een officieel raads- of statendocument (een collegevoorstel, een beleidsnota, een initiatiefvoorstel of motie, e.d.).

2) Een project **past in het provinciaal beleid**, wanneer er een daartoe strekkend besluit is van provinciale staten óf wanneer het project niet evident in strijd is met het provinciaal beleid (b.v. gelegen in een toegestaan gebied, zónder dat het provinciaal beleid zich expliciet over het betreffende project uitspreekt). Een project **past in het gemeentelijk beleid**, wanneer er een daartoe strekkend besluit is van de gemeenteraad.

3) Een project is in de **initiatieffase** wanneer er één of meer concreet benoembare marktpartijen mee verbonden zijn en er nog geen bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) in gang zijn gezet of doorlopen. Het gaat hier overigens, evenals in de volgende kolommen, alleen om concrete projecten (*zie noot 1*), passend in tenminste het provinciaal óf gemeentelijk beleid.

4) Ongeacht eventuele bezwaar- of beroepsprocedures.

# 6. Provincie Overijssel

## Inleiding

Overijssel heeft in 2004 een belangrijke stap gezet voor de ontwikkeling van windenergie. Provinciale Staten hebben namelijk in de vergadering van 17 maart twee gebieden in Noordoost-Overijssel aangewezen voor het plaatsen van grootschalige opstellingen van windturbines. De voorbereiding voor de plaatsing van windturbines in deze gebieden is gestart. Provinciale Staten hebben in maart ook de startnotitie voor de partiële streekplanherziening windenergie vastgesteld. In november is een voorontwerp van de herziening naar gemeenten en doelgroepen gestuurd. De vaststelling van de streekplanherziening door Provinciale Staten is voorzien in september 2005.
De meeste gemeenten hebben zich in 2004, in afwachting van het nieuwe provinciale beleid, nog terughoudend opgesteld met betrekking tot windenergie. In het huidige steekplan is interim-beleid geformuleerd. Gemeenten kunnen dus windenergieplannen ter toetsing aanbieden.

***Organisatorische invulling***

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | Dhr. T.W.Rietkerk Portefeuille Ruimte en Milieu | Dhr. J.W. Klaasen Portefeuille Bereikbaarheid en Bestuur |
| Ambtelijk | Dhr. B. Veldboom Eenheid Ruimte, Wonen en Bereikbaarheid | Dhr. P.W.M. Moorman Eenheid Economie, Milieu en Toerisme |

***Afstemming met gemeenten, maatschappelijke organisaties en marktpartijen***

Met de gemeenten in Noordoost-Overijssel vindt periodiek overleg plaats in de Stuurgroep windenergie Noordoost-Overijssel. De Stuurgroep had eind 2003 de Beleidsvisie Windenergie vastgesteld; de besturen van provincie en gemeenten hebben dit in het voorjaar van 2004 bekrachtigd. Dit heeft geleid tot de aanwijzing van twee gebieden voor windenergie (Dalfserveld en Dedemsvaart-zuid). In de Stuurgroep wordt nu de uitvoering begeleid van het beleid dat is vastgesteld in de Beleidsvisie windenergie Noordoost-Overijssel.

Voorafgaand aan de vaststelling van de startnotitie voor de partiële streekplanherziening windenergie heeft veel afstemmingsoverleg plaatsgevonden met gemeenten, maatschappelijke organisaties en marktpartijen. In de vaststellingsvergadering van Provinciale Staten (maart 2004) hebben voor- en tegenstanders ruim gebruik gemaakt van het inspreekrecht.
De gemeenten zijn nauw betrokken bij de voorbereiding van de ontwerp partiële streekplanherziening. Ook is er - zowel op bestuurlijk als ambtelijk niveau - diverse malen overlegd met vertegenwoordigers van bewoners, maatschappelijke organisaties en marktpartijen. In het afgelopen jaar is geconstateerd dat de ongerustheid bij bewoners toeneemt naarmate de plannen voor windturbines concreter worden (nimby). Tijdig en helder communiceren is van groot belang.

## Algemene ontwikkelingen

***Voorbereiding streekplanherziening windenergie***

In het streekplan Overijssel 2000+ is een partiële streekplanherziening windenergie aangekondigd. De herziening moet de gebieden en de voorwaarden voor de plaatsing van windturbines nader in beeld brengen. De herziening is in maart vastgesteld door Provinciale Staten.
In het voorjaar zijn de gemeenten en doelgroepen geïnformeerd over de vastgestelde startnotitie. Vervolgens hebben we op ambtelijk niveau contact opgenomen met de gemeenten en de invulling van het nieuwe beleid voor windenergie besproken. In het najaar is het voorontwerp

voor de streekplanherziening naar de gemeenten gezonden voor ambtelijke consultatie. De reacties waren overwegend instemmend. Een aantal gemeenten heeft reeds ingespeeld op de herziening door zelf ook windenergiebeleid voor te bereiden. Andere gemeenten wachten de partiële streekplanherziening af en enkele gemeenten hebben te kennen gegeven dat zij windenergie niet passend vinden in hun gebied. In het najaar is het voorontwerp voor de herziening naar de gemeenten gezonden voor ambtelijke consultatie. Vervolgens is een ontwerp partiële streekplanherziening opgesteld, die in het voorjaar van 2005 ter visie ligt.

***Hoofdlijnen van het nieuwe beleid***
De streekplanherziening biedt ruimte voor de ontwikkeling van windenergie; het behoud van de ruimtelijke kwaliteit staat hierbij centraal. Dit wordt als volgt geconcretiseerd:

- De provincie wijst zoekgebieden aan waar gemeenten nader kunnen bepalen welke locaties in het buitengebied geschikt zijn voor grootschalige opstellingen van windturbines; gebieden met belangrijke natuur- en landschapswaarden zijn uitgesloten voor windturbines. Daarnaast kunnen op bedrijventerreinen die groter zijn dan 40 ha, windturbines worden geplaatst.
- De provincie geeft in het nieuwe streekplan en het uitvoeringskader duidelijke voorschriften en richtlijnen voor gemeenten die locaties voor windturbines willen aanwijzen; hiermee worden de belangen van omwonenden, natuur, landschap en andere functies beschermd.

In het ontwerp is een kaart opgenomen, waarop drie gebieden zijn aangegeven: zoekgebieden voor windturbines, zoekgebieden met beperkingen en uitgesloten gebieden met belangrijke natuur- en landschapswaarden. Bij de zoekgebieden wordt opgemerkt dat de vestigingsmogelijkheden voor windturbines beperkt zijn door het grote aantal verspreid liggende woningen in het buitengebied.

***Strategische milieubeoordeling***
In het kader van de Europese Richtlijn voor Strategische milieubeoordeling moeten voor nieuwe ruimtelijke plannen voortaan de milieu-effecten en alternatieven worden beschreven. Uit een nadere verkenning bleek dat de strategische milieubeoordeling niet verplicht is in de hierboven beschreven partiële streekplanherziening. In deze herziening worden kwetsbare gebieden uitgesloten van windenergie. De overgebleven zoekgebieden zijn zo globaal en groot van omvang dat zij niet als kaderstellend voor vergunningen kunnen worden gezien in de zin van die Europese Richtlijn

***Noordoost-Overijssel***
In Noordoost-Overijssel wordt gewerkt aan de uitvoering van het beleid dat is vastgesteld voor de gebieden Dalfserveld en Dedemsvaart-zuid. Hiervoor is een werkgroep ingesteld, waarin naast de gemeenten en de provincie ook SenterNovem, Haskoning en het Energiebureau Overijssel zijn vertegenwoordigd. Voor het maken van een eco-scan en een uitgewerkte criterialijst die in visualisaties wordt omgezet en de algemene ondersteuning van de activiteiten van de werkgroep is een bijdrage verkregen van de Expertpool van SenterNovem.

***Bedrijventerreinen***
Op enkele bedrijventerreinen zijn het afgelopen jaar verkenningen uitgevoerd naar de mogelijkheden voor windturbines. Als belangrijk obstakel wordt steeds de geluidsruimte genoemd. We hopen dat het wetsvoorstel dat het Kabinet in november naar de Tweede kamer heeft gezonden daarvoor de oplossingen zal bieden.

*Energiebureau Overijssel*
Sinds 2002 is met provinciale steun het Energiebureau Overijssel actief. Dit bureau stimuleert onder andere windenergie. Gemeenten konden ook in 2004 een beroep doen op het Energiebureau voor ondersteuning bij communicatie en informatievoorziening. Zo is het bureau o.a. betrokken bij het onderzoek naar de locaties in Dedemsvaart-zuid en in de gemeente Kampen.

## Stand van zaken ontwikkeling projecten

*Initiatieven in Overijssel*

In het afgelopen jaar is een aantal plannen overgegaan van de initiatieffase naar de planvormingsfase. Dit is met name het geval in Noordoost-Overijssel en in Kampen.

De belangrijkste en meest kansrijke initiatieven die in Overijssel spelen:
- Kampen: cluster of lijnopstelling op bedrijventerrein (ca 14 MW);
- Ommen-Hardenberg: clusters of lijnopstellingen in gebied Dedemsvaart-zuid;
- Dalfsen; cluster of lijnopstelling in gebied Dalfserveld;
- Almelo: cluster of lijnopstelling op of bij bedrijvenpark RBT;
- Deventer: enkele windturbines bij de A1 nabij oud en nieuw bedrijventerrein.

In 2004 zijn geen plannen (verzoeken conform art. 19 of wijziging bestemmingsplan) bij de provincie ingediend ter toetsing aan het interim-beleid. Het totale opgestelde vermogen in Overijssel is daarmee ongewijzigd, namelijk 6 MW (3 turbines opgesteld in 2003 in de gemeente Staphorst).

## Actualiteiten en vooruitblik

*Streekplanherziening Windenergie*
Het ontwerp partiële streekplanherziening windenergie ligt ter visie in februari-maart 2005. Na het beantwoorden en verwerken van de bedenkingen volgen in de zomermaanden een gedachtewisseling met belanghebbenden en de behandeling in de statencommissie. De streekplanherziening windenergie wordt naar verwachting vastgesteld in september 2005.
We verwachten dat met het toekomstige streekplanbeleid de provinciale taakstelling (tenminste 30 MW) kan worden gerealiseerd.

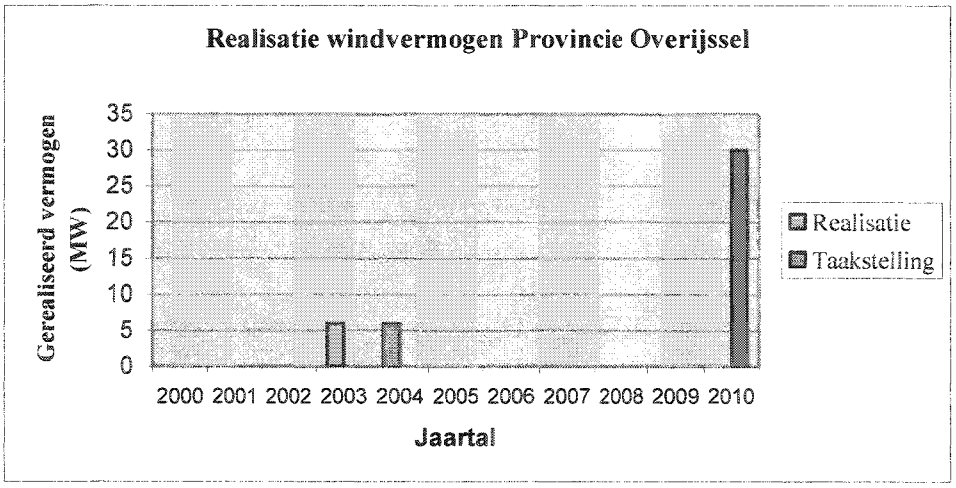

| Basis gegevens van de projecten in Overijssel | | | | | Status en ontwikkelingsfasen | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn? | Project is concreet[1] en past in provinciaal resp. gemeentelijk beleid[2] Ja / nee / ? | | Projectfasen (aangekruist per project per jaar) | | | | | |
| | | | | | | | Projecten in de Initiatieffase[3] die nog niet in procedure zijn | | Proj. / Init. in bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | Proj. / Init. waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4] | |
| **Gemeente** | **Projectnaam of locatie** | **Min** | **Max.** | **Ja/nee/?** | **Prov.** | **Gem.** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** |
| Kampen | Haatlandhaven-Zuiderzeehaven | | 14 | ? | ja | ja | | x | | | | |
| | | | | | | | | | | | | |
| **Totaal** | | | **14** | | **14** | **14** | | **14** | | | | |

1) Een project is **concreet**, wanneer de gebiedsgrenzen daarvoor zijn bepaald (door provincie, gemeente of initiatiefnemer) én de locatie expliciet is opgenomen in een officieel raads- of statendocument (een collegevoorstel, een beleidsnota, een initiatiefvoorstel of motie, e.d.).

2) Een project **past in het provinciaal beleid**, wanneer er een daartoe strekkend besluit is van provinciale staten óf wanneer het project niet evident in strijd is met het provinciaal beleid (b.v. gelegen in een toegestaan gebied, zónder dat het provinciaal beleid zich expliciet over het betreffende project uitspreekt). Een project **past in het gemeentelijk beleid**, wanneer er een daartoe strekkend besluit is van de gemeenteraad.

3) Een project is in de **initiatieffase** wanneer er één of meer concreet benoembare marktpartijen mee verbonden zijn en er nog geen bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) in gang zijn gezet of doorlopen. Het gaat hier overigens, evenals in de volgende kolommen, alleen om concrete projecten (*zie noot 1*), passend in tenminste het provinciaal óf gemeentelijk beleid.

4) Ongeacht eventuele bezwaar- of beroepsprocedures.

# 7. Provincie Gelderland

## Inleiding

BLOW is in Gelderland geïntegreerd in het provinciale energiebeleid. De BLOW-taakstelling van 60 MW is -als het gaat om het uiteindelijk te realiseren vermogen - sinds de keuzenotitie energiebeleid van 2003 opgevolgd door een doelstelling van 100 MW. De BLOW - verplichting, dat eind 2005 voor 60 MW aan locaties in planologische procedure moet zijn gebracht, blijft echter van operationele betekenis bij het realiseren van de doelstelling. Ondanks het feit dat eind 2004, door vertraagde aanbesteding van twee windparken op vergunde locaties, nog geen windturbines waren geplaatst ligt Gelderland met het aantal locaties in procedure op schema.

***Organisatorische invulling***

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | Theo Peters, portefeuille Ruimtelijke Ordening | Henk Aalderink, portefeuille Economische Zaken (coördinatie energiebeleid) |
| Ambtelijk | Harry Laagland | Ben Jeroense |

De inzet van een externe windenergieconsulent is gedurende 2004 gecontinueerd voor 1,5 à 2 dagen per week en gericht op procesondersteuning van regionale of intergemeentelijke planvorming.

## Algemene ontwikkelingen

***Herijking ruimtelijk beleid***

De ontwikkeling van windenergie in Gelderland kreeg in 2004 een beleidsmatige herijking in het ontwerp Streekplan 2005 en de Energienota 2004-2007 die eind 2004 zijn vastgesteld door Gedeputeerde Staten respectievelijk Provinciale Staten.

In het ontwerp Streekplan is de benadering van de derde partiële streekplanherziening m.b.t. windturbines (2001) losgelaten. De drie gebiedscategorieën (rood = uitgesloten, wit = onder voorwaarden, groen = geschikt) zijn vervangen door zoekzones voor windparken. Na uitsluiting van een deel van de witte gebiedscategorie heeft binnen de resterende gebieden een verregaande trechtering naar milieutechnisch geschikte zoekzones plaatsgevonden, die elk minimaal ruimte bieden aan 4 windturbines (referentieturbine = 2 MW). Per regio is ruimte voor een beperkt aantal windparklocaties waarbij negatieve visuele interferentie tussen locaties wordt vermeden.
Het ontwerp meldt voorts dat, bij eventueel uitblijven van planologische regeling door gemeenten, de doorwerking van zoekzones in bestemmingsplannen in 2006 nader zal worden uitgewerkt. Dit moet realisatie van 100 MW in 2010 zekerstellen.

***Vaststelling energiebeleid***

Operationele doelstellingen zijn door Provinciale Staten vastgelegd in de provinciale Energienota 2004-2007, een koepelnota voor aspecten van duurzame energievoorziening in de provinciale strategische plannen en de integrale aanpak van het stimuleringsbeleid voor duurzame energie en energie-efficiency. Vanuit een procesmatige benadering is gesteld dat in 2005 sprake moet zijn van een 'planningruimte' voor 140 MW op beleidsmatig door gemeenten goedgekeurde locaties. De marge van 40 MW moet voorkomen dat door kleiner uitvallen of afvallen van locaties in planologische procedures de doelstelling van 100 MW niet (tijdig)

wordt gerealiseerd. Indicatieve taakstellingen verdelen de planningsruimte over 6 wgr-regio's en zijn de basis voor samenwerking met regio's en het leveren van procesondersteuning aan gemeenten.

De (aantallen) zoekzones per regio in het ontwerp Streekplan en de indicatieve taakstellingen zijn uiteraard aan elkaar gerelateerd en zijn een maat voor het ruimtelijk-economisch potentieel en bestuurlijk draagvlak voor windenergie in de regio's.

***Belemmeringen***
In diverse gemeenten is in de loop van 2004 vertraging opgetreden in de stap van een beleidsinhoudelijk 'ja' naar besluitvorming over de daadwerkelijke start van planologische regeling. Het effect van negatieve landelijke publiciteit over windenergie in de prioriteitstelling van sommige colleges kan niet goed worden ingeschat. In een enkel geval is bekend dat de initiatiefnemer, energiebedrijf NUON, planontwikkeling opschortte in afwachting van nieuwe rentabiliteitsprognoses (zie ook inleiding). Een belangrijke categorie betreft locaties waar potentiële planologische belemmeringen in een laat stadium opdoken en nader onderzoek vereisten -op het vlak van verkeersveiligheid, radarhinder, specifieke natuurwaarden en interferentie met naastgelegen industriële activiteit. Tot slot kan de komst van het ontwerp streekplan 2005 als motief voor een afwachtende houding hebben meegespeeld.
Om incidentele redenen was de personele capaciteit voor windenergie in het provinciale energieteam gedurende het jaar niet adequaat om tegenwicht te bieden aan deze vertragende mechanismen in individuele gemeenten.

## Stand van zaken projecten

***Ontwikkelingen in regio's en gemeenten***
Desondanks is het aantal locaties waarvoor in 2004 procedures zijn gestart op drie uitgekomen, met een te plaatsen vermogen van 36 MW. Het aantal projecten 'in de pijplijn' is ten opzichte van 2003 nog toegenomen.
Afgezien van de ontwikkeling van locaties 'op eigen kracht' door individuele gemeenten en marktpartijen - daar waar intergemeentelijke afstemming respectievelijk afweging van alternatieve locaties niet aan de orde is - is in 2004 in vier regio's of ad hoc intergemeentelijke verbanden een zoekproces naar (aanvullende) locaties afgerond of in het laatste stadium van afronding gekomen. De provincie faciliteerde deze trajecten als (co)financier van studies, als procesondersteuner via inzet van een externe windenergieconsulent en met ambtelijke inzet in projectteams van regio's of samenwerkingsverbanden.

- Regio Achterhoek nam in haar gebiedsvisie het besluit om vier locaties te faciliteren, waarvan twee bekend zijn (Aaltense Broek en Netterden); de procedure voor afweging/selectie van resterende locaties binnen twee gemarkeerde 'cirkels' met zoekzones is ultimo 2004 een lopende actie.
- Regio Rivierenland werkte binnen het regionale duurzame energie project de vastgestelde regionale structuurvisie uit tot een (concept) locatieplan; drie locaties waarvoor planontwikkeling vergevorderd is liggen vast (Culemborg, Neder-Betuwe en Druten). Voor twee aanvullende locaties uit een beperkte lijst A-locaties vindt nadere onderbouwing plaats.
- Nijmegen, Beuningen, Overbetuwe en Lingewaard rondden een gebiedsvisie met twee voorkeurslocaties (De Grift/A15, A50/ Maas en Waalweg) af; in een regionale bijeenkomst luidden de portefeuillehouders de start van besluitvorming in de gemeenteraden in. Gelet op de alternatieven die voorhanden zijn raadt de provincie gemeente Lingewaard af om de locatie Looveer verder in procedure te nemen; deze locatie ligt in voor windenergie uitgesloten gebied conform streekplan.

- Nijkerk, Putten en Ermelo voltooiden een locatiestudie met drie opstellingen langs de A28, waarvan er twee met positief advies in de gemeenteraden worden geagendeerd.

***Verklaring verschil tussen eindstanden 2003 in dit verslagjaar en dat over 2003***

1. In het verslag 2003 is bij de totalen niet met een min-max bereik gewerkt, maar met een conservatieve schatting van het aantal megawatten per locatie. In dit jaarverslag is alsnog op een min-max bereik overgestapt. De toen genoemde 114 MW van de *projecten in de initiatieffase* ligt binnen het bereik 107-146 MW.
2. De twee locaties die het verst gevorderd zijn, Zutphen en Culemborg, zijn gedurende de hele planvorming geschat op elk 3 turbines van 1,5 MW. Nu de aanbesteding is afgerond is pas bekend geworden dat op beide locaties 3 turbines van 2 MW geplaatst kunnen worden. Zowel de opgave van 2003 als de opgave van 2004 berusten daarmee op de juiste informatie op het moment van verslaglegging.

## Actualiteiten en vooruitblik

De verwachting is dat in 2005, de in gebiedsvisies vastgelegde locaties inachtnemend, de stijgende lijn van het aantal locaties dat jaarlijks in planologische besluitvorming wordt gebracht kan worden vastgehouden.

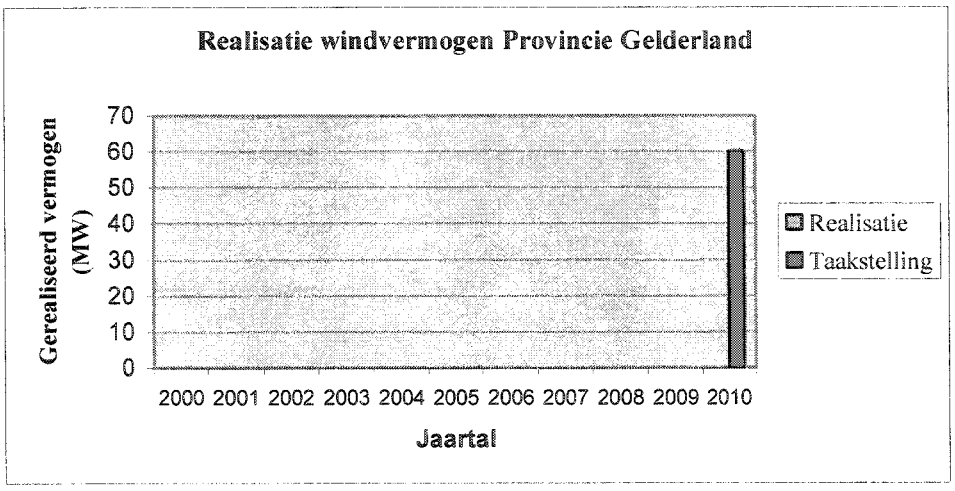

| Basis gegevens van de projecten in Gelderland | | | | | Status en ontwikkelingsfasen | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn? | Project is concreet[1] en past in provinciaal resp. gemeentelijk beleid[2] **Ja/nee/?** | | **Projectfasen** | | | | | |
| | | | | | | | Projecten in de Initiatieffase[3] die nog niet in procedure zijn | | Proj. / Init. in bouw- en/of milieu vergunningprocedure(s) | | Proj. / Init. waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4] | |
| **Gemeente** | **Projectnaam of locatie** | **Min** | **Max.** | **Ja/nee/?** | **Prov.** | **Gem.** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** |
| ***Achterhoek*** | | | | | | | | | | | | |
| Aalten | Het Goor/ Hagenwind | 20 | 20 | | ja | ja | x | | | x | | |
| Gendringen/ Bergh | Netterden | 6 | 12 | | ja | ja | x | x | | | | |
| Eibergen/Groenlo | De Laarberg | 3 | 8 | | ja | ja | | | | | | |
| ***Knooppunt Arnhem-Nijmegen*** | | | | | | | | | | | | |
| Duiven/Angerlo | Lathum | 12 | 18 | | ja | ja | x | x | | | | |
| Lingewaard | Looveer | 0 | 6 | | nee | ja | (x)[5] | | | (x)[5] | | |
| Nijmegen/Overbetuwe | De Grift/A15 | 10 | 20 | | ja | ja | x | x | | | | |
| Beuningen | A50/ Maas en Waalweg | 10 | 12 | | ja | ja | x | x | | | | |
| ***Stedendriehoek*** | | | | | | | | | | | | |
| Zutphen | De Mars | 6 | 6 | | ja | ja | | | | | x | x |
| Apeldoorn | Ecofactorij | 6 | 10 | | ja | ja | x | x | | | | |
| Voorst | Nijbroek | 0 | 12 | | ja | nee | | (x) | | | | |
| ***Noordwest-Veluwe*** | | | | | | | | | | | | |
| Hattem/Oldebroek | Hattemerbroek | 9 | 24 | | ja | ja | x | x | | | | |
| Putten | A28/ Nulde 't Oever | 8 | 8 | | ja | ? | x | x | | | | |
| ***De Vallei*** | | | | | | | | | | | | |
| Nijkerk | A28/ Arkervaart | 10 | 10 | | ja | ? | | x | | | | |
| Barneveld | A1/Zeumeren | 8 | 8 | | ja | ja | x | | | x | | |
| Ede | ISEV/A30 | 6 | 8 | | ja | ja | | | | | | |
| Wageningen | Haarweg | 0 | 8 | | nee | ja | | (x) | | | | |
| ***Rivierenland*** | | | | | | | | | | | | |
| Culemborg | N320/Rietveld | 6 | 6 | | ja | ja | | | x | | | x |
| Nederbetuwe | A15/Hoogbroek | 8 | 8 | | ja | ja | x | | | x | | |
| | A15/Hoogbroek (uitbreid.) | 0 | 8 | | ja | nee | | (x) | | | | |
| Geldermalsen/Tiel | AVRI-terrein | 9 | 15 | | ja | ? | | x | | | | |
| Neerijnen | Molenveld | 18 | 18 | | ja | ? | | x | | | | |
| Druten | Puijflijk | 10 | 10 | | ja | ja | x | x | | | | |

| Basis gegevens van de projecten in Gelderland | | | | | Status en ontwikkelingsfasen | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn? | Project is concreet[1] en past in provinciaal resp. gemeentelijk beleid[2] **Ja/nee/?** | | **Projectfasen** | | | | | |
| | | | | | | | Projecten in de Initiatieffase[3] die nog niet in procedure zijn | | Proj. / Init. in bouw- en/of milieu vergunningprocedure(s) | | Proj. / Init. waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4] | |
| **Gemeente** | **Projectnaam of locatie** | **Min** | **Max.** | **Ja/nee/?** | **Prov.** | **Gem.** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** |
| **Totaal** | | **165** | **255** | | **165-241** | **120-184** | **107-150** | **109-161** | **6** | **36** | **6** | **12** |

1) Een project is **concreet**, wanneer de gebiedsgrenzen daarvoor zijn bepaald (door provincie, gemeente of initiatiefnemer) én de locatie expliciet is opgenomen in een officieel raads- of statendocument (een collegevoorstel, een beleidsnota, een initiatiefvoorstel of motie, e.d.).

2) Een project **past in het provinciaal beleid**, wanneer er een daartoe strekkend besluit is van provinciale staten óf wanneer het project niet evident in strijd is met het provinciaal beleid (b.v. gelegen in een toegestaan gebied, zónder dat het provinciaal beleid zich expliciet over het betreffende project uitspreekt). Een project **past in het gemeentelijk beleid**, wanneer er een daartoe strekkend besluit is van de gemeenteraad.

3) Een project is in de **initiatieffase** wanneer er één of meer concreet benoembare marktpartijen mee verbonden zijn en er nog geen bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) in gang zijn gezet of doorlopen. Het gaat hier overigens, evenals in de volgende kolommen, alleen om concrete projecten (*zie noot 1*), passend in tenminste het provinciaal óf gemeentelijk beleid.

4) Ongeacht eventuele bezwaar- of beroepsprocedures.

5) (x) passen niet in provinciale en wel in gemeentelijke plannen

# 8. Provincie Flevoland

## Inleiding

De aandacht voor het windenergiebeleid in Flevoland werd in 2004 vooral bepaald door het wennen aan het idee van de omslag van solitair naar solidair. Anders gezegd, met minder turbines naar meer vermogen. Dit heeft onder meer geresulteerd in een beleidskeuzenotitie windenergie. Provinciale Staten hebben aangegeven dat de hierin voorgestelde beleidsrichting een goede basis biedt voor de beleidsherziening windenergie. Dat wil zeggen concentratie van windenergie op enkele, nader te bepalen, plaatsen in de provincie. Voor de overige gebieden wordt overgaan tot sanering van de ruimtelijk en landschappelijk ongewenste opstellingen. De beleidskeuzenotitie gaf Provinciale Staten aanleiding te besluiten om een tijdelijke stop op de plaatsing van windmolens in te stellen. Hiermee voorkomt de provincie dat nu nog nieuwe windenergieopstellingen worden gerealiseerd, die mogelijk niet in het nieuwe beleid passen.

In november 2004 werd de mijlpaal 1000 MW windenergie in Nederland bereikt. Dat is feestelijk gevierd in Lelystad, de hoofdstad van de provincie die koploper is met windenergie. VROM staatssecretaris Van Geel en EZ DG Lankhorst, die de zieke minister Brinkhorst verving, verzorgden samen met Flevolands gedeputeerde Greiner en gedeputeerde van Heijningen (plv. Voorzitter van de LSOW) een handeling waarin de dynamiek en groei van windenergie tot uiting kwam.

***Organisatorische invulling BLOW***

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | Dhr. A. Greiner (gedeputeerde RO en EZ) | |
| Ambtelijk | Dhr. J. van den Berg | Dhr. B. Cornelissen |

Behalve Urk hebben alle gemeenten een medewerker die actief het windenergiebeleid verzorgt en contactpersoon is voor initiatiefnemers.

De beleidsontwikkeling wordt aangestuurd door een Forum Windenergie, waarin deelnemen de gedeputeerde en wethouders uit alle gemeenten. Er is regulier ambtelijk overleg met de gemeentelijke windenergie coördinatoren. Voor de afstemming met de belangengroepen bestaat een klankbordgroep windenergie die de provincie adviseert over onderzoeken en beleidsvoorstellen

## Algemene beleidsontwikkelingen

In de afgelopen jaren heeft Flevoland geleerd dat windenergie een bindende factor kan zijn voor klimaatbeleid, economische ontwikkelingen, leefbaarheid platteland en technische innovatie.
Een belangrijk aspect hierbij is de ruimtelijke en landschappelijke inpassing van windenergieprojecten. De uitgevoerde studie naar ruimtelijke criteria windenergie leert ons dat we het stadium van inpassen voorbij zijn. De huidige, grote en beeldbepalende turbines vragen een eigen landschappelijke ontwerp methodiek, waarbij windenergie en landschap ruimtelijk, maar ook energetisch, harmonieus samen gaan.
Flevoland heeft ook onderzoek laten doen naar de condities waaronder saneren van windturbines met vervanging door minder, maar grotere turbines op een andere plek mogelijk is. Hieruit is naar voren gekomen dat de mogelijkheid van het zogenaamde *opMEPpen* de mogelijkheden tot saneren dwarsboomt. Gedeputeerde Staten zullen de minister hierop aanspreken.

Steeds duidelijker wordt de impact van de Vogel- en Habitat richtlijn op de ontwikkeling van windparken. Ook hier kan geen sprake meer zijn van het eenvoudig inpassen van een windpark, maar wordt een integraal ontwerp gevraagd waarin natuur en windenergie samengaan en de natuurwaarden per saldo toenemen. Dit heeft consequenties voor de ontwikkeling van de windparken die binnen of in de invloedssfeer van Vogel en Habitatrichtlijn gebieden liggen.

## Stand van zaken projecten

Op 31 december 2004 bedroeg het opgestelde windenergievermogen in Flevoland 454 MW. In 2004 is 72 MW bijgeplaatst. De stand van zaken blijkt uit bijgaand schema.

## Actualiteiten en vooruitblik

Met het opstellen van een ruimtelijk ontwerp windenergie, de juridische en economische uitwerking van sanering en opschaling ontwikkelt Flevoland een nieuw beleid dat in 2006 zijn beslag zal krijgen in de integrale herziening van het Omgevingsplan. De inhoudelijke voorbereiding en bestuurlijke keuzes zullen in het najaar 2005 afgerond worden, waarmee het nieuwe windenergiebeleid onderdeel kan zijn van de vaststellingsprocedure van het integraal herziene Omgevingsplan Flevoland, dat in 2006 is voorzien.
De gerechtvaardigde verwachting bestaat daarmee dat eind 2006 de provincie Flevoland een actueel windenergiebeleid heeft dat gericht is op kwalitatieve groei. Dat wil zeggen met relatief minder turbines meer vermogen opstellen op ruimtelijk en landschappelijk gewenste plekken. De ongewenste windturbine opstellingen zullen worden gesaneerd aan het einde van de subsidieperiode, waarbij tegelijkertijd eenmalig de mogelijkheid wordt geboden om de bestaande 'windenergierechten' te *verhuizen* naar één van de plekken war de provincie het ruimtelijk en landschappelijk vindt passen.

Uit contacten met initiatiefnemers, projectontwikkelaars en investeerders blijkt dat diverse windturbine eigenaren zich oriënteren op de beleidswijzigingen die zich aandienen. Onderzocht wordt of de overstap naar een nieuwe opstelling, al of niet op een nieuwe locatie, economisch realiseerbaar is. Concrete voorstellen daartoe aan gemeenten en provincie worden in de loop van 2005 verwacht.

Eind 2004 is de procedure opgestart voor de partiële herziening van het Omgevingsplan 'Tijdelijke stop windmolens'. In juni 2005 zal deze partiële herziening door Provinciale Staten worden vastgesteld. Dit heeft tot gevolg dat rekening houdend met een overgangstermijn vanaf oktober 2005 niet m.e.r.-plichtige aanvragen voor windturbineopstellingen niet meer worden gehonoreerd. Voor m.e.r.-plichtige aanvragen geldt een overgangstermijn tot maart 2006. Het project Noordoostpolder zal nog conform de huidige regeling worden behandeld en gehonoreerd.
Met de gemeente Zeewolde en de initiatiefnemers van het plan Zuidlob Zeewolde wordt het bestaande plan verder ontwikkeld en ontworpen als opmaat voor het nieuwe windenergiebeleid. Van 41 verspreid staande turbines naar een plan van 25 turbines in een cluster met eenzelfde gepland vermogen.

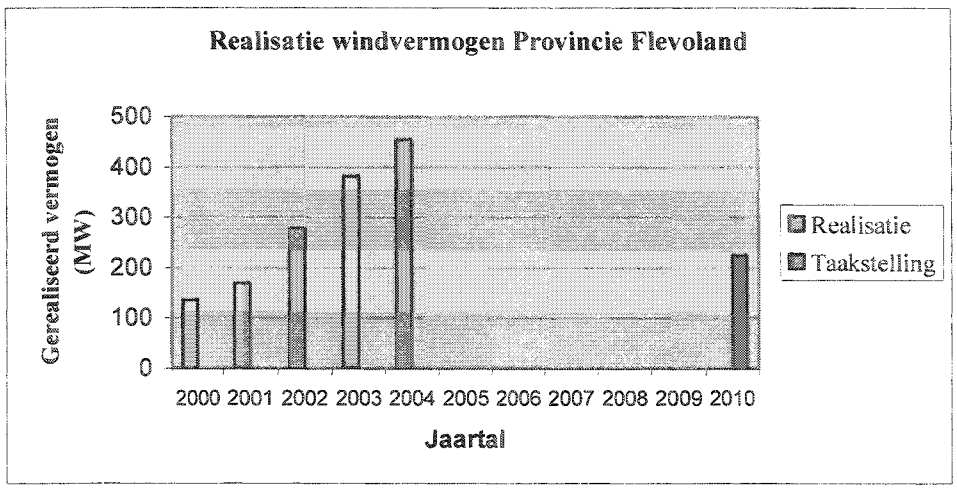
Realisatie windvermogen Provincie Flevoland
Gerealiseerd vermogen (MW)
500
400
300
200
100
0
2000 2001 2002 2003 2004 2005 2006 2007 2008 2009 2010
Jaartal
Realisatie
Taakstelling

| Basis gegevens van de projecten in Flevoland | | | | | Status en ontwikkelingsfasen | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grond positie een belemmering zijn? | Project is concreet[1] en past in provinciaal resp. gemeentelijk beleid[2] **Ja / nee / ?** | | **Projectfasen** (aangekruist per project per jaar) | | | | | |
| | | | | | | | Projecten in de Initiatieffase[3] die nog niet in procedure zijn | | Proj. / Init. in bouw- en/of milieu vergunning procedure(s) | | Proj. / Init. waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4] | |
| **Gemeente** | **Projectnaam of locatie** | **Min** | **Max.** | **Ja/nee/?** | **Prov.** | **Gem.** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** |
| Almere | A 27 | | 25 | nee | ja | ja | | | x | x | | |
| Dronten | Kubbeweg | | 45 | nee | ja | ja | | | | | x | x |
| | Zeebiestocht | | 15 | nee | ja | ja | | | | x | | |
| | Hoge Vaart | | 25* | nee | ja | nee | x | x | | | | |
| Lelystad | IDLO | | 8 | nee | ja | ja | | | | | | x |
| | IDLO | | 50* | nee | ja | ja | | | x | | | x |
| | WOVL | | 90 | ja | nee | nee | x | x | | | | |
| Almere/Lelystad | A6 | | 65 | nee | ja | ? | | | x | x | | |
| Noordoostpolder | Windkoepel | 190 | 350 | nee | ja | ja | | | x | x | | |
| Zeewolde | Assenplan | | 20 | nee | ja | ja | | | | | x** | x** |
| | Zuidlob | | 90 | nee | ja | ja | x | | | x | | |
| | Sternweg | | 45 | nee | ja | ja | x | x | | x | | |
| **Totaal** | | **190** | **828** | **738** | **578 – 738** | **488 – 648** | **250*** | **185** | **330* – 490** | **430 – 570** | **65** | **123** |

1) Een project is **concreet**, wanneer de gebiedsgrenzen daarvoor zijn bepaald (door provincie, gemeente of initiatiefnemer) én de locatie expliciet is opgenomen in een officieel raads- of statendocument (een collegevoorstel, een beleidsnota, een initiatiefvoorstel of motie, e.d.).
2) Een project **past in het provinciaal beleid**, wanneer er een daartoe strekkend besluit is van provinciale staten óf wanneer het project niet evident in strijd is met het provinciaal beleid (b.v. gelegen in een toegestaan gebied, zónder dat het provinciaal beleid zich expliciet over het betreffende project uitspreekt). Een project **past in het gemeentelijk beleid**, wanneer er een daartoe strekkend besluit is van de gemeenteraad.
3) Een project is in de **initiatieffase** wanneer er één of meer concreet benoembare marktpartijen mee verbonden zijn en er nog geen bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) in gang zijn gezet of doorlopen. Het gaat hier overigens, evenals in de volgende kolommen, alleen om concrete projecten (*zie noot 1*), passend in tenminste het provinciaal óf gemeentelijk beleid.
4) Ongeacht eventuele bezwaar- of beroepsprocedures.

**Toelichting op de sterren:**
* 25 en 50 waren in 2003 respectievelijk 20 en 45 en deze getallen hebben daardoor invloed op de totaaltellingen voor 31-12-2003
** betreft Assenplan Zeewolde, jaarlijks solitaire plaatsing van 20 MW

# 9. Provincie Utrecht

## Inleiding

In het Plan van Aanpak van de Provincie Utrecht is aangegeven dat wij[1] een sturende en regisserende rol willen vervullen bij de totstandkoming van de BLOW-taakstelling en de plaatsing van windturbines. Dat betekent dat wij de realisering van een beperkt aantal (grootschalige) opstellingen willen bevorderen, waarbij we een actieve rol zullen spelen in de ondersteuning van gemeenten en bij het volgen van de benodigde planologische procedures. Voor deze projectgerichte, top-down benadering hebben wij een locatieonderzoek laten uitvoeren, dat heeft geresulteerd in de vaststelling van het Windplan Utrecht. Daarin zijn vijf grootschalige locaties aangegeven met een gezamenlijk vermogen van ca. 100 MW. Voor deze locaties hebben wij een overkoepelende m.e.r. laten uitvoeren, waarbij per locatie inrichtingsvarianten zijn bekeken, om te komen tot goede procedurebestendige locatiekeuzes. Rekening houdend met het gegeven dat beoogde locaties door omstandigheden niet gerealiseerd kunnen worden (afbreukrisico) hadden wij al deze locaties, en dus een overmaat, als concrete beleidsbeslissingen in het Ontwerp-streekplan opgenomen. Onze ambitie reikt overigens niet verder dan realisering van 50 MW. Op 13 december 2004 hebben Provinciale Staten het Streekplan vastgesteld. Zij hebben daarbij een amendement aangenomen, dat tot gevolg heeft dat thans een viertal locaties als indicatieve aanduidingen in het Streekplan zijn opgenomen, met een gezamenlijke capaciteit van ca. 48,5 MW. Per locatie willen we samenwerking zoeken met partijen en afspraken in convenanten vastleggen. Er is een projectorganisatie die een en ander gaat uitvoeren.

Hiernaast biedt het Streekplan ruimte aan kleinschalige bottom-up initiatieven, voor zover deze passen in de randvoorwaarden die daarvoor in het Windplan Utrecht zijn opgenomen. Wij staan vanuit een oogpunt van ruimtelijke ordening en landschapsbehoud geen ongebreidelde toepassing van windenergie voor. Slechts op die plaatsen die daarvoor vanuit landschappelijk oogpunt geschikt zijn willen wij realisering van windturbines mogelijk maken.

De vier in het Streekplan aangewezen locaties bieden, samen met de kleinschalige mogelijkheden, nog voldoende ruimte voor de realisering van de Utrechtse BLOW-taakstelling. Deze realisering kan evenwel door politiek-bestuurlijke en maatschappelijke weerstand op gemeentelijk niveau bemoeilijkt worden.

***Organisatorische invulling BLOW***

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | Tot juni 2003 dhr. J. Binnekamp, gedeputeerde voor o.a. Milieu, daarna dhr. mr. J.H. Ekkers | tot 1 mei 2004 dhr. dr. J. Streng, gedeputeerde voor o.a. Ruimtelijke Ordening |
| Ambtelijk | Mevr. R. Kraaier van de dienst Ruimte en Groen | Dhr. K. Koster van de dienst Water en Milieu |

***Afstemming met gemeenten, marktpartijen en maatschappelijke organisaties***

Met de gemeenten waar de grootschalige locaties waren gepland is een aantal malen bilateraal ambtelijk en bestuurlijk overleg geweest, om draagvlak te creëren en te komen tot het afsluiten van convenanten. Dit heeft nog niet tot concrete resultaten geleid.

1) [1] Met wij wordt bedoeld Gedeputeerde Staten

## Algemene ontwikkelingen

*Milieueffectrapportage (m.e.r.)*
Voor windturbine-opstellingen met een totaal vermogen van 10 MW of meer geldt de m.e.r.-beoordelingsplicht. Deze plicht geldt in het kader van het eerste ruimtelijke plan dat de mogelijkheid voor de realisering van een dergelijke opstelling biedt. Het voornemen de locaties uit het Windplan als concrete beleidsbeslissing op te nemen maakte het streekplan het bedoelde eerste ruimtelijke plan. Daarom hebben wij besloten om ter voorbereiding daarop een m.e.r. te laten uitvoeren. Het betreft een m.e.r. op inrichtingsniveau, die is uitgevoerd voor alle grootschalige locaties uit het Windplan. Het m.e.r. heeft begin 2004 samen met het Ontwerp-streekplan ter inzage gelegen. Naar aanleiding van ingediende bedenkingen en het concept-toetsingsadvies van de cie. voor de m.e.r. is het m.e.r. aangevuld. Uit deze aanvulling bleek onder meer dat de geplande locatie langs het Amsterdam Rijnkanaal (40 MW) om geluidsredenen niet gerealiseerd kan worden. Een alternatieve locatie (20 MW) op grotere afstand van het kanaal is wel haalbaar. Ook de overige onderzochte locaties zijn haalbaar.

*Streekplan*
In februari 2004 heeft het Ontwerp-streekplan, met daarin een vijftal grootschalige locaties voor windenergie als concrete beleidsbeslissing, ter inzage gelegen. Tegen deze locaties zijn ruim 4500 bedenkingen ingediend. Het merendeel hiervan betrof gelijkluidende bedenkingen of ondertekening van een petitie. Ook de gemeenten op wiens grondgebied de locaties waren geprojecteerd hebben bedenkingen ingediend. Hoewel wij in onze concept-Nota van Beantwoording de meeste bedenkingen ongegrond vonden, heeft de (omvang van de) maatschappelijke weerstand er uiteindelijk toch toe geleid dat het Streekplan gewijzigd is vastgesteld (zie Inleiding).

## Stand van zaken projecten

*Initiatieven*
Er zijn in 2004 in de Provincie Utrecht nog geen windturbines gerealiseerd. Evenmin zijn bouw- of milieuvergunningen verleend of bestemmingsplannen goedgekeurd die plaatsingsmogelijkheden bevatten. Wel zijn er diverse initiatieven, zowel voor de grootschalige opstellingen als voor een aantal kleinschalige opstellingen. De initiatieven voor de grootschalige opstellingen zijn opgenomen in het ontwerpstreekplan. De meeste gemeenten wiens grondgebied het betreft zijn echter tegen realisering van windturbines. Hiervoor zijn, in afwachting van de vaststelling van het streekplan, ook nog geen planologische procedures gestart.
Er zijn daarnaast een aantal kleinschalige initiatieven waarover zowel de betreffende gemeente als de provincie een positief (principe-)standpunt hebben ingenomen, maar waarvoor de benodigde planologische procedure nog moet worden gevolgd of afgerond.

Verklaring verschil tussen eindstanden 2003 in dit verslagjaar en dat over 2003
Bij de *projecten die nog niet in procedure* zijn komt dat omdat door de vaststelling van het streekplan sprake is van deels andere, en deels verkleinde locaties. Bij de *projecten in de bouwvergunningsfase* komt dat omdat er één project (Lopik) is afgevallen (art. 19 was al verleend, maar gemeenteraad heeft besloten het voorbereidingsbesluit niet te verlengen).

## Actualiteiten en vooruitblik
De gewijzigde vaststelling van het Streekplan (minder locaties en geen concrete beleidsbeslissingen) noopt ons tot het varen van een iets andere koers. Het voeren van overleg met en het stimuleren van de betrokken gemeenten zal een meer prominente plaats gaan innemen dan al

was gepland. Het bereiken van overeenstemming zal echter naar verwachting een grotere inspanning vergen.
Nu het Streekplan is vastgesteld en duidelijk is op welke locaties windturbines gerealiseerd kunnen worden, gaan wij binnenkort met de betrokken gemeentebesturen en marktpartijen overleggen of en zo ja, onder welke condities, zij bereid zijn om de betreffende locatie te ontwikkelen en daarvoor de benodigde planologische procedures te starten. Wij streven nog steeds naar het afsluiten van convenanten tussen betrokken partijen, waarin afspraken omtrent de realisering worden vastgelegd. Dit zal in de loop van 2005 zijn beslag krijgen.

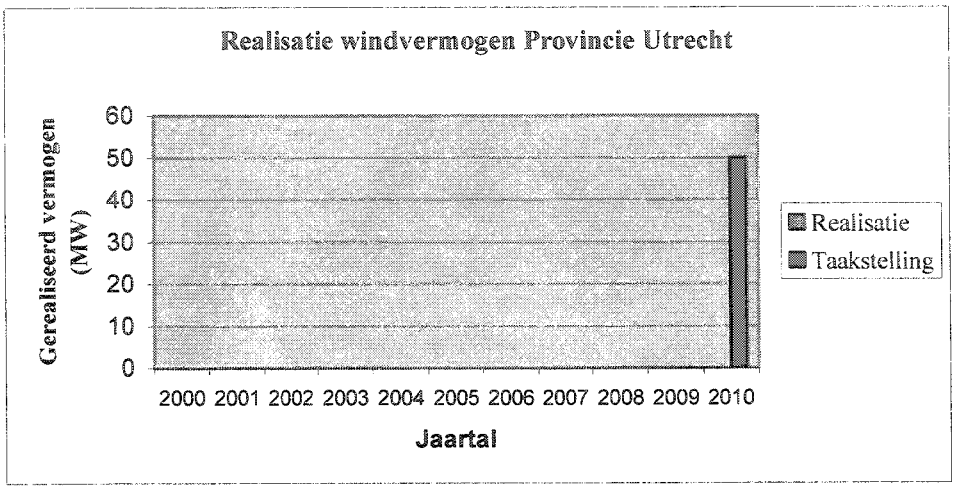

| Basis gegevens van de projecten in Utrecht | | | | | Status en ontwikkelingsfasen | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn? | Project is concreet[1] en past in provinciaal resp. gemeentelijk beleid [2] **Ja / nee / ?** | | **Projectfasen** (aangekruist per project per jaar) | | | | | |
| | | | | | | | Projecten in de Initiatieffase[3] die nog niet in procedure zijn | | Proj. / Init. in bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | Proj. / Init. waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4] | |
| **Gemeente** | **Projectnaam of locatie** | **Min** | **Max.** | **Ja/nee/?** | **Prov.** | **Gem.** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** |
| Abcoude | ARK Baambrugge | 12 | 15 | nee | ja | nee | x | x | | | | |
| Loenen | A2 Loenen | 6 | 9 | nee | ja | nee | x | x | | | | |
| Woerden | A12 Woerden Zuidwest | 6 | 8 | nee | ja | nee | x | x | | | | |
| Houten | ARK Schalkwijk | 20 | 24 | nee | ja | ? | x | x | | | | |
| Houten | De Meerpaal | 6 | 9 | nee | ja | ja | | | x (toen 7.5 MW) | x | | |
| Nieuwegein | Het Klooster | 12 | 15 | ja, voor 1 turbine | ja | ja | | | x | x | | |
| Lopik | Bedrijventerrein | 6 | 7,5 | nee | ja | ja | | | x | x | | |
| **Totaal** | | **68** | **87,5** | | **68 – 86** | **24 – 30** | **44-56** | **44-56** | **24 – 30** | **24 – 31,5** | | |

1) Een project is **concreet**, wanneer de gebiedsgrenzen daarvoor zijn bepaald (door provincie, gemeente of initiatiefnemer) én de locatie expliciet is opgenomen in een officieel raads- of statendocument (een collegevoorstel, een beleidsnota, een initiatiefvoorstel of motie, e.d.).

2) Een project **past in het provinciaal beleid**, wanneer er een daartoe strekkend besluit is van provinciale staten óf wanneer het project niet evident in strijd is met het provinciaal beleid (b.v. gelegen in een toegestaan gebied, zónder dat het provinciaal beleid zich expliciet over het betreffende project uitspreekt). Een project **past in het gemeentelijk beleid**, wanneer er een daartoe strekkend besluit is van de gemeenteraad.

3) Een project is in de **initiatieffase** wanneer er één of meer concreet benoembare marktpartijen mee verbonden zijn en er nog geen bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) in gang zijn gezet of doorlopen. Het gaat hier overigens, evenals in de volgende kolommen, alleen om concrete projecten (*zie noot 1*), passend in tenminste het provinciaal óf gemeentelijk beleid.

4) Ongeacht eventuele bezwaar- of beroepsprocedures.

# 10. Provincie Noord-Holland

## Inleiding

Om uitvoering te geven aan wat is overeengekomen in de Bestuursovereenkomst Landelijke Ontwikkeling Windenergie (BLOW), in het bijzonder artikel 3 van de overeenkomst, zijn in Noord-Holland ook in 2004 volop activiteiten ontwikkeld die moeten bijdragen om de BLOW taakstelling voor het ijkjaar 2005 en de finale taakstelling voor 2010 vast te leggen.

***Organisatorische invulling BLOW***

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | gedeputeerde A. Moens portefeuille-houder o.a. Milieu | R. Kruisinga |
| Ambtelijk | P. Bakker provinciaal coördinator windenergie | I. Baaijens |

De ambtelijke verantwoordelijkheid voor de uitvoering van BLOW ligt bij de afdeling Economie, Landbouw en Milieu (ELM), bij het team Duurzame Energie. De windcoördinator is tevens teamcoördinator van het DE-team. In dit team zitten mensen vanuit de bureaus Milieu, Ruimte, Wonen, Bereikbaarheid, Economie en Communicatie. Het team beschikt, via het provinciaal $CO_2$-servicepunt, over een uitgebreid netwerk van milieu- en energiecoördinatoren bij gemeenten in Noord-Holland.

Met 48 gemeenten ( 80%) en de stadsdeelraden van Amsterdam (100%) zijn overeenkomsten gesloten voor het uitvoeren en ondersteunen van lokaal klimaatbeleid. Parallel aan deze overeenkomsten zijn door het Ministerie van VROM, via SenterNovem met dezelfde gemeenten en stadsdelen zogeheten BANS- overeenkomsten gesloten. In deze BANS- overeenkomst staat onder andere dat: "indien van toepassing gemeenten bereid zijn bestemmingplannen aan te passen aan de mogelijkheden voor windenergie".

## Activiteiten in 2004

Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten hebben het Ontwikkelingsbeeld Noord-Holland Noord vastgesteld. De vorig jaar ontwikkelde windkansenkaart is opgenomen in het ontwikkelingsbeeld. Onder het hoofdstuk Milieu staat dat: "een $CO_2$ neutrale ontwikkeling van Noord-Holland Noord betekent dat er voor 2014, 350 tot 400 MW duurzame energie moet worden opgewekt oplopend tot 750 MW in 2030". Zeker voor de komende jaren zal windenergie een belangrijk deel van het opwekken van deze duurzame energie voor haar rekening nemen.
Aan het ontwikkelingsbeeld is het *Uitvoeringsprogramma Ontwikkelingsbeeld Noord-Holland Noord* gekoppeld. Het provinciebestuur wil niet alleen een ruimtelijk kader scheppen, maar zelf ook actief sturen op de ontwikkelingen in het gebied. Daarom zijn een aantal majeure projecten opgenomen in het uitvoeringsprogramma waaronder het windplan Wieringermeerdijk in het bij de gemeente Medemblik ingedeelde deel van het IJsselmeer (80-100 MW).
Er is een provinciale projectleider benoemd om dit particuliere initiatief te ondersteunen bij de publieke onderdelen zoals een m.e.r. traject, vogelonderzoek dat samen met Flevoland zal worden opgestart, ondersteuning gemeente Medemblik bij procedures, communicatie en participatie.

Met 13 gemeenten in West-Friesland, die het Samenwerkingsverband Uitvoering Milieubeleid (SUM) vormen, is een regionaal windplan ontwikkeld. Een ambtelijke werkgroep uit de

13 gemeenten is hier mee bezig geweest ondersteund door bureau CEA, financieel mogelijk gemaakt door de provincie en SenterNovem. Voor enkele gemeenten is ook een excursie naar bestaande windparken georganiseerd.
Locatieonderzoek naar de meest geschikte plaatsen voor windturbines maakte onderdeel uit van het plan. Doel is ook om te bezien of deze aanpak voor andere regio's toepasbaar is. Er zijn voor 40 MW tot 60 MW plaatsen gevonden die geschikt zijn voor windturbines, op een aantal locaties zijn deze al geplaatst en enkele zitten in het vergunningentraject. Maar er zijn gemeenteraden die nog moeten besluiten of men de locatie in hun gemeente ruimtelijk mogelijk wil maken. Bekend is ook dat enkele gemeenten moeite hebben met de geschikt geachte locaties op hun grondgebied. Bezien wordt hoe we hier, mede in het kader van de aangegane BANS- overeenkomst en de daar uit voort vloeiende verplichtingen, mee om moeten gaan.

In opdracht van de provincie is een quickscan Windenergie gemaakt van alle bestaande initiatieven in de categorie 1 gebieden van de provinciale windkansenkaart. Onderzocht is wat de status is van de diverse initiatieven en welke op steun en medewerking van de betrokken gemeenten kunnen rekenen. Uit de scan blijkt dat van de onderzochte plannen, goed voor 240 MW, er zeker plannen voor 80 MW op steun kunnen rekenen. Deze zullen de komende jaren worden gerealiseerd. Op zich is dit een verheugende uitkomst maar gezegd moet worden dat al bij een inventarisatie in onze voorkeursgebieden, 2/3 van de onderzochte initiatieven afvalt. Een aantal provincies zal dit zeker ervaren als een luxeprobleem.

Uit het budget van de provincie voor onderzoek naar windenergieplannen van 10 MW of meer is € 10.000,= toegekend aan windvereniging De Eendragt voor het uitvoeren een haalbaarheidsstudie voor het windplan Falga in het bij de gemeente Den Helder ingedeeld deel van de Noordzee. Het gemeentebestuur heeft, ondersteund door de provincie, de Minister van VROM verzocht deze locatie op te nemen op de lijst van uitzonderingsgebieden voor windenergie op de Noordzee van de nota Ruimte. Het gaat om totaal 50 tot 60 MW.

De steden Heerhugowaard, Alkmaar en Langdijk (HAL) realiseren samen de Stad van de Zon. Deze VINEX locatie wordt $CO_2$-neutraal ontwikkeld. De benodigde energie voor de gebouwde en nog te bouwen woningen, wordt duurzaam en op de locatie opgewekt ( totaal 5 MW). Op ruim 1400 woningen worden over het gehele (lessenaars)dak zonnepanelen aangebracht. Dit levert 2 MW aan duurzaam opgewekte energie op, er zullen ook 3 windturbines van elk 1 MW in het recreatiegebied van de wijk langs de N242 worden geplaatst. Door de provincie en SenterNovem is een excursie voor de gemeenteraad georganiseerd waarna de raad een positief besluit heeft genomen voor de 3 turbines. Ook bij het bedrijventerrein De Vork zal het plaatsen van windturbines mogelijk worden.

Windcoöperatie Kennemerwind wil haar bestaande windpark langs het Noord-Hollands kanaal opschalen en uitbreiden. 15 Lagerwey turbines (80 KW per stuk) worden vervangen door 3 turbines van 2MW per stuk. Daarnaast wordt ten noorden van Burgervlotbrug een locatie ingericht voor 9 turbines van 850kW. De provincie bemiddelt tussen de dienst Domeinen, de pachters en de gemeente Zijpe om dit project mogelijk te maken. Een deel van deze gronden komt in bezit van de provincie en dat kan helpen bij de realisatie van dit windpark.

Het windplan Velsen Spuisluis is afgevoerd omdat Corus hier bezwaar tegen had vanwege de aanwezigheid van ammoniakoverslag in de haven, zij heeft aangeboden om elders op haar eigen terrein een locatie te vinden. Dit is de Reindersweg geworden (14 MW). Samen met de provincie wordt nu door ECN een veiligheidsonderzoek gedaan en wordt met Velsen overleg gevoerd om haar windplan aan te passen voor dit project.

## Gerealiseerde projecten in 2004

Op het Multy Mega Testveld voor Windturbines in de Wieringermeer zijn, door de agrariërs die grond voor het testveld beschikbaar hebben gesteld, 5 turbines van elk 2,5 MW gerealiseerd.
Op het testveld zelf zijn ook 2 turbines van 2,5 MW gerealiseerd.
In Berkhout zijn 8 turbines van 850 KW geplaatst en in Zaandam 2 turbines van 2 MW.
Verder zijn er bij diverse opschalingprojecten ruim 5 MW bij geplaatst.
Hiermee komt het totaal van de provincie Noord-Holland tot en met 2004 op 182 MW.

Een aantal projecten die voor 2004 gepland stonden zijn, vanwege bezwarenprocedures nog niet gerealiseerd: Alkmaar (8 MW), Heemskerk (2 MW) en Andijk (10 MW). De verwachting is dat deze projecten op de nieuwe lijst van vergunde projecten in 2005.

## Actualiteiten en vooruitblik

Voor 2005 zijn de volgende projecten vergund: Amsterdam BP terrein (9 MW), Amsterdam Westpoort (2005-2006, 20 MW), Zaandam (4 MW), afronding opschalingprojecten (6 MW).

De verwachting is reëel dat eind 2005 de taakstelling van het Collegeprogramma (200 MW in 2007) en de BLOW- taakstelling (205 MW in 2010) zullen zijn gerealiseerd. Maar zoals eerder in dit verslag genoemd, ligt de nieuwe taakstelling van de provincie opgesloten in het Ontwikkelingsbeeld Noord-Holland Noord, n.l. 350-400 MW duurzaam opgewekte energie in 2014.
Dus ook na 2005 is het voor de provincie wind zaaien en duurzame energie oogsten.

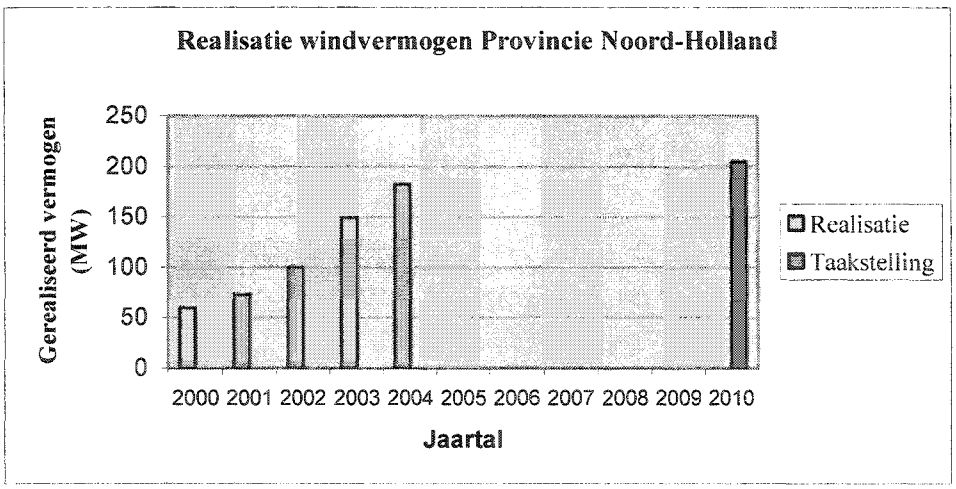

| Basis gegevens van de projecten in Noord-Holland | | | | | Status en ontwikkelingsfasen | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn? | Project is concreet[1] en past in provinciaal resp. gemeentelijk beleid[2] **Ja / nee / ?** | | **Projectfasen** (aangekruist per project per jaar) | | | | | |
| | | | | | | | Projecten in de Initiatieffase[3] die nog niet in procedure zijn | | Proj. / Init. in bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | Proj. / Init. waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4] | |
| **Gemeente** | **Projectnaam of locatie** | **Min** | **Max.** | **Ja/nee/?** | **Prov.** | **Gem.** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** |
| Andijk | PWN terrein | | 10 | nee | ja | ja | | | | | | x |
| Alkmaar | Boekelermeer | | 8 | nee | ja | ja | | | | | | x |
| Amsterdam | Westpoort | | 20 | nee | ja | ja | | | | x | | |
| Amsterdam | IJ-oever | | 6 | nee | ja | ja | x | | | | | |
| Anna Paulowna | opschaling | | 6 | nee | ja | ja | x | | | | | |
| Zijpe | N-H kanaal | | 8 | nee | ja | ja | | | | x | | |
| West-Friesland | div. projecten | | 15 | nee | ja | ja | | | | x | | |
| West-Friesland | div. projecten | | 30 | nee | ja | ja | | x | | | | |
| Amsterdam | Zeeburg | | 4 | nee | ja | ja | | x | | | | |
| Heerhugowaard | HAL | | 6 | nee | ja | ja | | | | | | x |
| Heerhugowaard | De Vork | | 6 | nee | ja | ja | x | | | | | |
| Velsen | Corus | | 14 | nee | ja | ja | x | | | | | |
| Haarlem | Waarderpolder | | 4,5 | nee | ja | ja | | | | x | | |
| Haarlemmermeer | A44/A4 | | 8 | nee | ja | ja | x | | | | | |
| Zaanstad | Nauernashe polder | | 4 | nee | ja | ja | | | | | | x |
| **Totaal** | | | **149** | | **149** | **149** | **40** | **34** | | **47,5** | | **28** |

1) Een project is **concreet**, wanneer de gebiedsgrenzen daarvoor zijn bepaald (door provincie, gemeente of initiatiefnemer) én de locatie expliciet is opgenomen in een officieel raads- of statendocument (een collegevoorstel, een beleidsnota, een initiatiefvoorstel of motie, e.d.).

2) Een project **past in het provinciaal beleid**, wanneer er een daartoe strekkend besluit is van provinciale staten óf wanneer het project niet evident in strijd is met het provinciaal beleid (b.v. gelegen in een toegestaan gebied, zónder dat het provinciaal beleid zich expliciet over het betreffende project uitspreekt). Een project **past in het gemeentelijk beleid**, wanneer er een daartoe strekkend besluit is van de gemeenteraad.

3) Een project is in de **initiatieffase** wanneer er één of meer concreet benoembare marktpartijen mee verbonden zijn en er nog geen bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) in gang zijn gezet of doorlopen. Het gaat hier overigens, evenals in de volgende kolommen, alleen om concrete projecten (*zie noot 1*), passend in tenminste het provinciaal óf gemeentelijk beleid.

4) Ongeacht eventuele bezwaar- of beroepsprocedures.

# 11. Provincie Zuid-Holland

## Inleiding

In Zuid-Holland is gekozen voor een aanpak waarbij niet alleen gebieden worden aangegeven waar windlocaties wel of niet gewenst zijn, maar is een stap verder gezet naar een afweging van de meest geschikte locaties over de hele provincie. Die afweging met de resulterende locaties zijn, na een zorgvuldig proces van overleg en inspraak, neergelegd in de nota Wervel, die eind 2003 door Provinciale Staten is vastgesteld. De locaties zijn of worden ook in de betreffende streekplannen opgenomen als kernpunt.
In 2004 is de aandacht vooral gericht geweest op het stimuleren van haalbaarheidsonderzoeken en de doorvertaling in gebiedsgerichte en gemeentelijke plannen.

***Organisatorische invulling***

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | Dhr. F.D. van Heijningen<br>Portefeuille Milieu | Mevr. L.M. Huizer<br>Portefeuille Middelen |
| Ambtelijk | Dhr. W.F.J. de Jager<br>Directie Groen Water Milieu | Dhr. A. Bosma<br>Directie Groen Water Milieu |

Met een flink aantal gemeenten waar ruimtelijke plannen of windinitiatieven speelden, is in 2004 contact geweest. In een aantal daarvoor in aanmerking komende locaties is nauw samengewerkt met de Zuid-Hollandse Milieufederatie. Deze samenwerking wordt gecontinueerd in 2005. Daarnaast is er steeds frequent contact geweest met marktpartijen die actief zijn op het Zuid-Hollandse windveld en met de Windkoepel.

## Algemene ontwikkelingen en vooruitblik

De Nota Planbeoordeling van de provincie, waar een beperking van de tiphoogte in stond van 120 m, is in 2004 geheel herzien en sterk uitgedund in het kader van de herijking van regelgeving. Opstellingen van 1 of 2 turbines worden in het ontwerp van de nieuwe nota wel aan regels gebonden, maar de algemene beperking van de tiphoogte is verdwenen. Hiermee kunnen locaties in de lokale situatie optimaal worden ingevuld. De nieuwe nota 'Regels voor Ruimte' zal naar verwachting in eerste helft van 2005 formeel van kracht worden.
De locaties uit de nota Wervel zijn in het in herziening zijnde streekplan Rijnmond, gecombineerd met het regionale structuurplan in het RR2020, ingebracht.

In 2004 is er naar aanleiding van een aantal bestemmingsplannen die ter goedkeuring werden aangeboden waarin een uitwerking van de nota Wervel ontbrak, binnen de provincie gediscussieerd hoe de stimulerende en toetsende rol van de provincie precies wordt ingevuld. Welke instrumenten kan en wil de provincie op dit moment inzetten om windenergie te bevorderen? In de lopende evaluatie van de nota Wervel zullen deze vragen van een antwoord worden voorzien. De evaluatie wordt naar verwachting voorjaar 2005 afgerond.

Gedurende het verslagjaar is verschillende keren geprobeerd zowel bestuurlijk als ambtelijk het overleg op te starten met het ministerie van Verkeer en Waterstaat over de belemmeringen rond radars en regionale luchthavens, wat onder meer bij Delft speelt, maar ook landelijk. Een eerste ambtelijk gesprek heeft pas in december 2004 plaatsgevonden.

In 2004 is een provinciebreed vogelonderzoek in opdracht van de provincie afgerond. Daarmee wordt inzicht geboden in de vogelrisico's per locatie. Een beleidsmatige vertaling daarvan wordt in de loop van 2005 verwacht.

Door discussies en negatieve berichtgeving over windenergie in de media wordt het realiseren van windenergie bemoeilijkt. Dit, tezamen met de dualisering van gemeenten, heeft een aantal lopende projecten duidelijk negatief beïnvloed. Dat geldt niet alleen voor projecten waarbij er met het college al langere tijd overeenstemming was en er diverse onderzoeken zijn uitgevoerd, maar ook bij locaties waar een convenant met instemming van de gemeenteraden is afgesloten. De eerder gemaakte bestuurlijk gedekte afspraken (met de daarbij behorende gewekte verwachtingen bij ontwikkelaars) blijken dan niet voldoende waarborg te bieden voor andere partijen.
In reactie op deze ontwikkelingen adviseert de provincie gemeenten eerst een korte windverkenning te initiëren, waarna een principebesluit over nader te onderzoeken locaties van de raad gevraagd wordt. Voorafgaand aan die eerste bespreking in de raad kan een windexcursie dienstig zijn. Een volgende fase van haalbaarheidsonderzoeken kan dan door een marktpartijen worden uitgevoerd.
Wat de inbreng vanuit de provincie betreft, wordt de inzet op het initiëren en ontwikkelen van locaties in die eerste fase verhoogd. Daarnaast worden vanuit een ontwikkelingsplanologische invalshoek windprojecten ingebracht in een gebiedsgerichte aanpak en in andere lopende ruimtelijke ontwikkelingen. Vanwege de verhoogde inzet wordt de extra inhuur gecontinueerd in 2005.

De stand van zaken van de projecten per 31/12/2004 staat vermeld in de tabel aan het eind van dit hoofdstuk.

Samenvattend levert dit het volgende totaalbeeld op:

Ontwikkeling windvermogen Provincie Zuid-Holland

| | Per 31-12-2003 | Per 31-12-2004 |
|---|---|---|
| Nog niet in procedure | 103 | 101 |
| In procedure | 39 | 20 |
| Vergunningen verleend | 73 | 67 |
| Gerealiseerd | 113 | 152 |

Een aantal projecten is door een negatieve raadsuitspraak weinig kansrijk geworden. De verwachting van het aantal MW's per fase is daardoor bijgesteld. Door de hogere raming van gemiddeld 2 MW per windturbine (i.p.v. 1,8 vorig jaar) is het totaal desondanks wel hoger geworden.
**N.B.:** Een aantal projecten (32, 35, 48, 59) was op 31/12/03 in een andere fase dan in het vorige jaarverslag was gemeld. Dat is gecorrigeerd, waardoor er een geringe afwijking optreedt in de totalen per fase op 31/12/03 ten opzichte van het vorige jaarverslag.
Er is het nodige gebeurd met projecten in de voorfase 'nog niet in procedure', maar dat is niet meteen zichtbaar in het overzicht. Het aantal MW's 'in procedure', 'vergunningen verleend' en 'nog niet in procedure' is verder afgenomen.

Realisatie windvermogen in Zuid-Holland

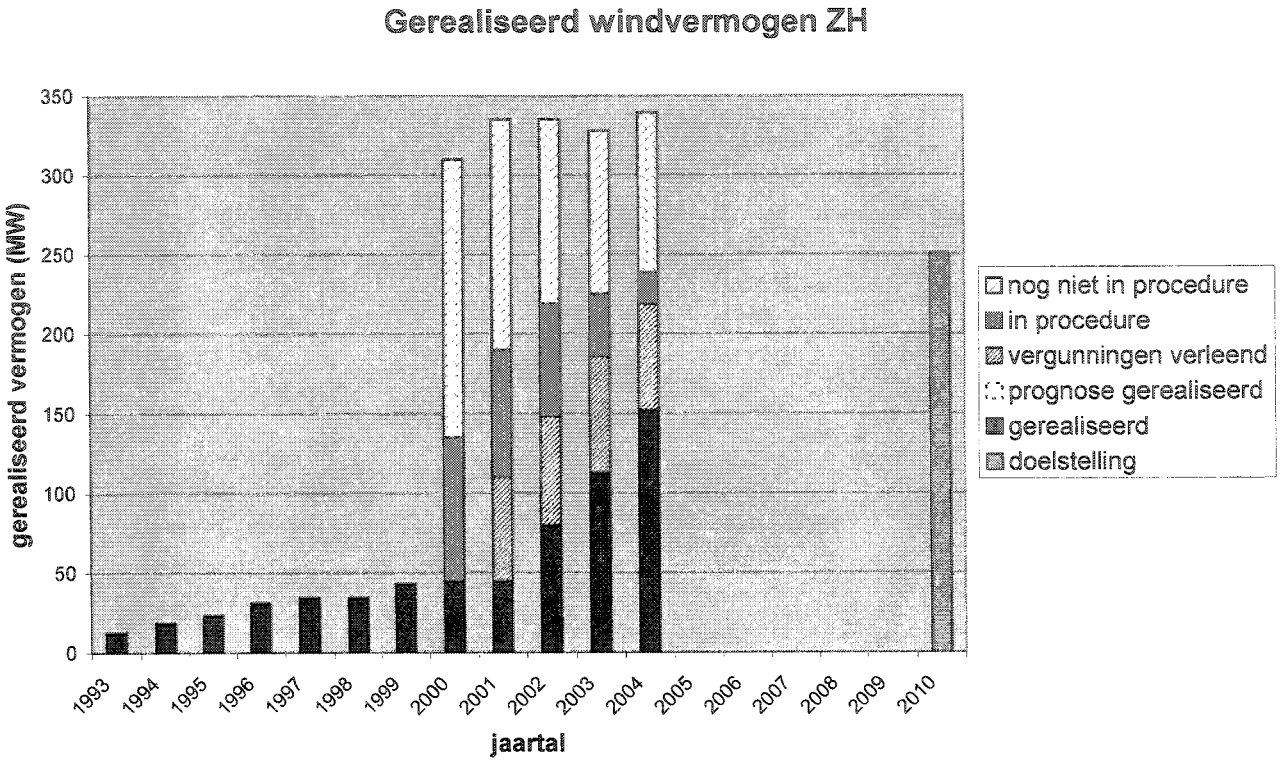


## Actualiteiten en vooruitblik

Algemeen kan worden gesteld dat het laaghangende fruit is geplukt en dat de jaarlijkse groei in MW wel wat zal afvlakken. Niettemin is de ontwikkeling tot op heden positief en de verwachting is dat de geïntensiveerde inzet op een meer ontwikkelingsgerichte manier voldoende is om het gestelde doel te behalen.

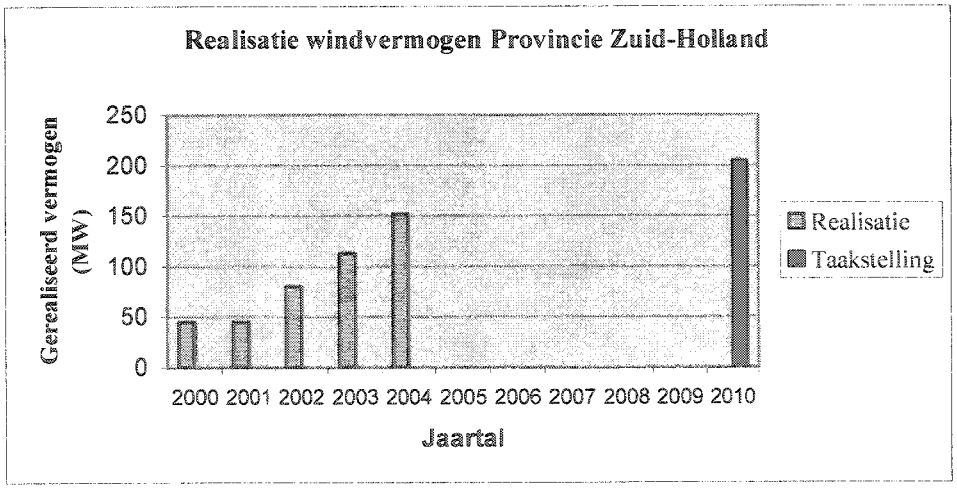

| Basis gegevens van de projecten Zuid-Holland | | | | | | Status en ontwikkelingsfasen | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | MW's | | Kan grondpositie een belemmering zijn? | Project is concreet[1)] en past in provinciaal resp. gemeentelijk beleid[2)] **Ja / nee / ?** | | Aanvullende opmerkingen | **Projectfasen** (aangekruist per project per jaar) | | | | | |
| | | | | | | | | | Projecten in de Initiatieffase[3)] die nog niet in procedure zijn | | Proj. / Init. in bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | Proj. / Init. waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4)] | |
| **Gemeente** | **Nr** | **Projectnaam of locatie** | **Min** | **Max** | **Ja/ nee/ ?** | **Prov.**[5)] | **Gem.** | | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** |
| Hillegom | 1 | spoor | | | ? | g | nee | voorshands negatief raadsbesluit | x | x | | | | |
| Sassenheim | 2 | A44 | 6 | | ? | g | | geen initiatief bekend | x | x | | | | |
| Rijnsburg | 3 | A44 | | | ? | s | | geen initiatief bekend | x | x | | | | |
| Oegstgeest/Rijnsburg | 4 | A44 | 4 | | ? | g | | geen initiatief bekend, deel mogelijke locatie vervallen | x | x | | | | |
| Alkemade | 5 | A4 | | | ? | s | | geen initiatief bekend | x | x | | | | |
| Zoeterwoude | 6 | N11 Grote en Barre Polder | | | nee | s | | 1e contact met mogelijke initiatiefnemer gelegd | x | x | | | | |
| Leiden | 7 | A4 | 4 | | ? | g | | in bestemmingsplanprocedure | | | x | x | | |
| Zoeterwoude | 8 | A4 Papemeer | 4 | | nee | g | ja | bouwvergunning verleend, realisatie verwacht in 2005 | | | | | x | x |
| Rijnwoude | 9 | N11 Spookverlaat | 8 | | nee | g | ja | verwacht in 2006 | | | | | x | x |
| Bodegraven | 10 | A12 west | | | nee | s | ? | voorlopig negatief collegestandpunt, nu volgend op 11 | x | x | | | | |
| Bodegraven | 11 | A12 | 6 | | nee | r | ja | initiatief wordt uitgewerkt, raad beraadt zich | x | x | | | | |
| Reeuwijk | 12 | A12 bij Woerden | 6 | | nee | r | ja | initiatief wordt uitgewerkt, raad beraadt zich | x | x | | | | |
| Den Haag | 13 | A4 Pr. Clausplein | 6 | | nee/? | g | | voorstel voor principebesluit | x | x | | | | |
| Den Haag | 14 | A12 | | | ? | s | | A4 voorrang | x | x | | | | |
| Den Haag | 15 | A13 Ypenburg | | | nee | s | | A4 voorrang | x | x | | | | |
| Rijswijk en Schipluiden | 16 | A4 | 6 | | nee/? | s | | voorstel voor principebesluit | x | x | | | | |
| Zoetermeer/Bleiswijk | 17 | HSL | | | | g | nee | afgevallen | | | | | | |
| Zoetermeer/Bleiswijk | 18 | Landsinghage O | | | ja? | g | | weinig kansrijk | x | x | | | | |
| Zoetermeer | 19 | Landsinghage Z | 0,5 | | nee | r | | Samen met 18 opschalen? | x | x | | | | |
| Bleiswijk | 20 | A12 | | | ? | s | | niet eerste voorkeur | x | x | | | | |

| Basis gegevens van de projecten Zuid-Holland | | | | | | | | Status en ontwikkelingsfasen | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | MW's | | Kan grond-positie een belemme-ring zijn? | Project is concreet[1] en past in provinciaal resp. ge-meentelijk beleid[2] **Ja / nee / ?** | | Aanvullende opmerkingen | **Projectfasen** (aangekruist per project per jaar) | | | | | |
| | | | | | | | | | Projecten in de Initiatieffase[3] die nog niet in procedure zijn | | Proj. / Init. in bouw- en/of milieuvergun-ningprocedu-re(s) | | Proj. / Init. waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4] | |
| **Gemeente** | **Nr** | **Projectnaam of locatie** | **Min** | **Max** | **Ja/ nee/ ?** | **Prov.[5]** | **Gem.** | | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** |
| Zevenhuizen-Moerkap. | 21 | A12 | | | ? | s | | geen initiatief bekend | x | x | | | | |
| Moordrecht/ Waddinx-veen | 22 | A12/A20 | 19 | | nee/? | g | ja | uitgewerkt in convenant | x | x | | | | |
| Westland | 23 | zoekgebied | | | ? | s | | geen initiatief bekend | x | x | | | | |
| Delft | 24 | Schieoevers | | | | | | geen voorkeur meer | | | | | | |
| Pijnacker-Nootdorp | 25 | A13 | 6 | | ? | g | | uitwerking door gemeente | x | x | | | | |
| Pijnacker-Nootdorp | 26 | Ruijven | | | | | | geen voorkeur meer | | | | | | |
| Delft | 27 | stadsrand Zuid | 6 | | nee | s | ja | belemmeringen van V&W e.a. | | | x | x | | |
| Maasland | 28 | A20 | 6 | | ? | g | | geen initiatief bekend | x | x | | | | |
| Rotterdam | 29 | Nwe Waterweg N | | | ? | s | | 2e tranche, uitwerking i.s.m. regio | x | x | | | | |
| Rotterdam | 30 | Zuidwal | 12,5 | | nee | r | ja | gerealiseerd in 2004 | | | | | x | |
| Rotterdam | 31 | 2e Maasvlakte | | | ? | s | | in ontwerpfase | x | x | | | | |
| Rotterdam | 32 | Breekwater/ Dobbel-steen | 16 | | nee | r | ja | 3,5 MW gerealiseerd, 12,7 MW erbij verwacht in 2005 | | | x | | | x |
| Rotterdam | 33 | Landtong | 15 | | nee | r | ja | 1e tranche, verwacht in 2005 | | | | | x | x |
| Rotterdam | 34 | Nerefco | 22,5 | | nee | r | ja | gerealiseerd in 2002 | | | | | | |
| Rotterdam | 35 | Distripark Zee | 10 | | nee | r | ja | 1e tranche, afh aansluiting 2e Maasvlakte | x | x | | | | |
| Rotterdam | 36 | Slufter Maasvlakte Zeezijde | 13,5 | | nee | r | ja | 1e tranche, gerealiseerd in 2004 | | | | | x | |
| Rotterdam | 37 | Slufter Maasvlakte Landzijde | 12 | | nee | r | ja | 1e tranche, gerealiseerd in 2002 | | | | | | |
| Rotterdam | 38 | Hartelkanaal | 28,5 | | nee | r | ja | 1e tranche, 25 MW in 2004 | | | | | x | |
| Maasluis | 39 | Nwe Waterweg N | | | ? | s | | 2e tranche, uitwerking i.s.m. regio | x | x | | | | |
| Vlaardingen | 40 | Nwe Waterweg N | | | ? | s | | 2e tranche, uitwerking i.s.m. regio | x | x | | | | |
| Schiedam/Vlaardingen | 41 | tunnelmond | | | ? | s | | wordt nader bekeken i.s.m. regio | x | x | | | | |

| Basis gegevens van de projecten Zuid-Holland | | | | | | Status en ontwikkelingsfasen | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | MW's | | Kan grondpositie een belemmering zijn? | Project is concreet[1] en past in provinciaal resp. gemeentelijk beleid[2] **Ja / nee / ?** | | Aanvullende opmerkingen | **Projectfasen** (aangekruist per project per jaar) | | | | | |
| | | | | | | | | | Projecten in de Initiatieffase[3] die nog niet in procedure zijn | | Proj. / Init. in bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | Proj. / Init. waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4] | |
| **Gemeente** | **Nr** | **Projectnaam of locatie** | **Min** | **Max** | **Ja/ nee/ ?** | **Prov.**[5] | **Gem.** | | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** |
| Rotterdam | 42 | Hartelbrug | 12 | | nee | r | ja | 1e tranche, gerealiseerd in 2003 | | | | | | |
| Spijkenisse/Rotterdam | 43 | Hartelbrug | 6 | | ? | g | | raad voorshands negatief | x | x | | | | |
| Ridderkerk | 44 | A13/A15 | | | ? | s | | 1e contact initiatiefnemers | x | x | | | | |
| Binnenmaas | 45 | bedrijventerr. Hoeksche Waard | | | ? | s | | geen initiatief bekend | x | x | | | | |
| Zwijndrecht | 46 | Kijfhoek | | | ? | s | | geen initiatief bekend | x | x | | | | |
| Alblasserdam-Gorinchem | 47 | zoekgebied Merwedezone | | | ?/nee | s | | wordt uitgewerkt in Transformatievisie Merwedezone | x | x | | | | |
| Hellevoetsluis | 48 | N57 | 12 | | nee | g | | in bestemmingsplanprocedure | | | x | x | | |
| Hellevoetsluis | 49 | Haringvlietdam | 3,5 | | nee | r | ja | gerealiseerd voor 2002 | | | | | | |
| Korendijk | 50 | zoekgebied Hoeksche Waard West | | | ?/nee | s | | afweging gemeente in kader structuurvisie | x | x | | | | |
| Zwijndrecht | 51 | Oude Maas | 6 | | ? | g | | gem. teruggetrokken uit project | x | x | | | | |
| 's-Gravendeel | 52 | Dordtsche Kil Noord | 6 | | ? | g | | Gemeenten bekijken 51-54 in samenhang | x | x | | | | |
| Dordrecht | 53 | Dordtsche Kil | 8 | | ?/nee | g | | idem | x | x | | | | |
| 's-Gravendeel | 54 | Dordtsche Kil Zuid | | | ? | s | | idem | x | x | | | | |
| Strijen | 55 | Mariapolder | 5 | | nee | r | ja | gerealiseerd in 2002 | | | | | | |
| Cromstrijen | 56 | Westersepolder | 3,5 | | nee | r | ja | gerealiseerd voor 2002 | | | | | | |
| Cromstrijen | 57 | Westersepolder+ | | | ? | s | | geen initiatief bekend | x | x | | | | |
| Goedereede/Dirksland | 58 | N215 | 6 | | nee/? | g | | nader onderzoek vogels | x | x | | | | |
| Middelharnis | 59 | Pallandtpolder | 14 | | nee | r | ja | verwacht in 2006 | | | x | x | | |
| Middelharnis | 60 | Pallandtpolder+ | | | nee/? | s | | eerst afgewezen door gem. | x | x | | | | |
| Dirksland | 61 | Herkingen | 8 | | nee | r | ja | 7 MW erbij verwacht in 2005 | | | x | | | x |
| Middelharnis | 62 | Battenoord | 3,5 | | nee | r | ja | gerealiseerd voor 2002 | | | | | | |
| Oostflakkee | 63 | Battenoord+ | | | ? | s | | geen initiatief bekend | x | x | | | | |

| Basis gegevens van de projecten Zuid-Holland | | | | | | | | Status en ontwikkelingsfasen | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | MW's | | Kan grondpositie een belemmering zijn? | Project is concreet[1] en past in provinciaal resp. gemeentelijk beleid[2] **Ja / nee / ?** | | Aanvullende opmerkingen | **Projectfasen** (aangekruist per project per jaar) | | | | | |
| | | | | | | | | | Projecten in de Initiatieffase[3] die nog niet in procedure zijn | | Proj. / Init. in bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | Proj. / Init. waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4] | |
| **Gemeente** | **Nr** | **Projectnaam of locatie** | **Min** | **Max** | **Ja/ nee/ ?** | **Prov.**[5] | **Gem.** | | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** |
| Oostflakkee | 64 | Piet de Wit | 21 | | nee | r | ja | gerealiseerd in 2003 | | | | | | |
| Oostflakkee | 65 | Hellegatsplein | | | ? | s | | initiatiefnemer onderzoekt | x | x | | | | |
| Diversen | | solitairen e.d. | 7 | | | r | ja | | | | | | | |
| **Totaal** | | | **339** | | | **339** | **284** | | **103** | **101** | **39** | **20** | **73** | **67** |

Toelichting volgende pagina

1) Een project is **concreet**, wanneer de gebiedsgrenzen daarvoor zijn bepaald (door provincie, gemeente of initiatiefnemer) én de locatie expliciet is opgenomen in een officieel raads- of statendocument (een collegevoorstel, een beleidsnota, een initiatiefvoorstel of motie, e.d.).

2) Een project **past in het provinciaal beleid**, wanneer er een daartoe strekkend besluit is van provinciale staten óf wanneer het project niet evident in strijd is met het provinciaal beleid (b.v. gelegen in een toegestaan gebied, zónder dat het provinciaal beleid zich expliciet over het betreffende project uitspreekt). Een project **past in het gemeentelijk beleid**, wanneer er een daartoe strekkend besluit is van de gemeenteraad.

3) Een project is in de **initiatieffase** wanneer er één of meer concreet benoembare marktpartijen mee verbonden zijn en er nog geen bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) in gang zijn gezet of doorlopen. Het gaat hier overigens, evenals in de volgende kolommen, alleen om concrete projecten (*zie noot 1*), passend in tenminste het provinciaal óf gemeentelijk beleid.

4) Ongeacht eventuele bezwaar- of beroepsprocedures.

5) Alle locaties staan in provinciale nota Wervel, tenzij anders aangegeven, waarbij r = te realiseren, g = gewenst, s= studielocatie/zoekgebied. Bij de totalen van die kolommen zijn bij de provincie de r's en g's plus de samenhangende locaties 13-16 en 24-27 opgeteld, uitgezonderd waar er bij de gemeente een nee staat.

# 12. Provincie Zeeland

## Inleiding

In 2004 is het beleid voortgezet zoals dat ten behoeve van de taakstelling windenergie al een aantal jaren wordt gevolgd en is door de provincie opnieuw in nauwe samenwerking met de gemeenten verder gewerkt aan de realisatie van windenergie. Zoals in voorgaande jaarverslagen gemeld vindt daartoe overleg en afstemming in het algemeen (met alle gemeenten gelijktijdig) en in bilateraal verband plaats. Het algemeen overleg is bedoeld om door informatie uitwisseling het totale overzicht over de provincie in beeld te krijgen en het bilaterale overleg, om vaak samen met initiatiefnemers concrete projecten van de grond te tillen. De coördinatie van deze processen berust bij de provincie en de uitvoering van de daadwerkelijke procedures bij de gemeenten.

*Organisatorische invulling*

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | Dhr. J. Suurmond o.a. portefeuille Milieubeleid | Dhr. M. Kramer o.a. portefeuille Natuur en Landschap |
| Ambtelijk | Dhr. L. Engelbert afd. Ruimtelijke Ontwikkeling | |

## Algemene beleidsontwikkelingen

De invulling van de taakstelling windenergie vindt plaats op basis van de in 1999 vastgestelde streekplanuitwerking windenergie. In principe staat in dit streekplanbeleid de concentratiegedachte centraal, maar eveneens worden mogelijkheden geboden voor kleinschalige projecten. De daadwerkelijke plaatsing van relatief grote turbines in het buitengebied en de weerstand die daar tegen bestaat zijn voor het college van Gedeputeerde Staten aanleiding geweest om in het collegeprogramma de concentratiegedachte aan te scherpen. Daarbij is onderkend dat lopende verplichtingen nagekomen moeten worden, wat betekent dat aan projecten die reeds in procedure zijn nog medewerking verleend zal worden. Deze beleidsbijstelling is medio 2004 vastgelegd in een beleidsnotitie waarmee op 9 juni 2004 door de statencommissie ecologie en water is ingestemd. Daarbij is besloten de streekplanuitwerking op dit moment niet aan te passen maar het bijgestelde beleid voor windenergie op te nemen in het nieuwe Integrale Omgevingsplan voor de provincie Zeeland.

## Stand van zaken ontwikkeling projecten

*Gerealiseerd en bouw in voorbereiding*

In 2004 zijn 2 projecten daadwerkelijk uitgevoerd. Dit zijn in de gemeente Sluis de bouw van 5 turbines in de Hoofdplaatpolder en in de gemeente Borsele 5 turbines op het terrein van EPZ. Het totale gerealiseerde vermogen komt daarmee op 79 MW.

Van de volgende projecten is de bouw van de turbines in voorbereiding:

- Gemeente Reimerswaal: in de Anna Mariapolder is de bouw van 16 turbines van 900 KW met een gezamenlijk vermogen van 14,4 MW in voorbereiding.
- Gemeente Borsele: op het terrein van OLAZ is de bouw van 3 turbines met een gezamenlijk vermogen van 2,7 MW in voorbereiding.

Dit betekent dat binnenkort 17,1 MW aan het totaal geplaatste vermogen toegevoegd zal worden waarmee het totaal op 96 MW komt.

***Plannen in planologische procedure***

*Gemeente Tholen (49 MW)*

Door de gemeenteraad is in een beleidsvisie windenergie vastgesteld waarin aan B en W ruimte wordt gegeven voor medewerking aan 4 projecten: Willempolder (15MW), Anna Vosdijkpolder(15 MW), Stavenisse (9 MW) en Gemaalweg (12 MW). Netto kan er met deze projecten, na verwijdering van een 7 tal kleine turbines op deze locaties, 49 MW aan het totale vermogen in Zeeland toegevoegd worden.

In het jaarverslag over 2003 is gemeld dat de netaansluiting van deze projecten een probleem vormt. Om de energie van de turbines af te voeren moet een dure voorziening getroffen worden. In overleg Provincie, Gemeente, Netbedrijf, initiatiefnemers en met advisering door KEMA is hiervoor eind 2004 een oplossing gevonden. De uiteindelijke kosten van de aansluiting zullen door alle initiatiefnemers gezamenlijk gedragen worden en daartoe omgeslagen worden over het geplaatste vermogen. Dit betekent dat in de komende periode verder gewerkt zal worden aan behandeling van de voor deze parken te voeren art 19 WRO procedures.

*Gemeente Noord-Beveland (34 MW)*

De gemeenteraad heeft de 1e herziening van het bestemmingsplan Landelijk gebied vastgesteld met daarin opschalingsmogelijkheden voor de bestaande turbines nabij Jacobahaven en nabij de Zeelandbrug. Na verwijdering van de bestaande kleine turbines wordt hiermee 13 MW bijgedragen aan de taakstelling.

Verder is voor het gebied aansluitend aan Jacobahaven en de weg naar de stormvloedkering een wijzigingsbevoegdheid voor de realisatie van een plan van ZLTO (plan Camperwind) opgenomen. Dit plan wordt in de komende periode verder ontwikkeld in relatie met de plannen van Veere en Schouwen-Duiveland op de nabijgelegen stormvloedkering. In het betreffende gebied is geen goede netwerkaansluiting aanwezig waardoor alle initiatieven samen de aanleg van een dure kabel mogelijk en rendabel moeten maken. Het gaat bij het plan van ZLTO om 7 turbines met een totaal vermogen van 21 MW. Verwacht wordt dat begin 2005 om instemming van de gemeenteraad gevraagd zal worden.

*Gemeenten Middelburg en Borsele (10,8 MW)*

Beide gemeenteraden hebben besloten om medewerking te verlenen aan de bouw van in iedere gemeente 6 windturbines van 900 KW langs de Bernhardweg. Dit betekent voor iedere gemeente apart 5,4 MW en in totaal een bijdrage van 10,8 MW aan de taakstelling. De procedures art 19 WRO zijn/worden opgestart en zullen in 2005 afgerond worden.

*Gemeenten Veere en Schouwen-Duiveland (41,2 MW)*

Zoals in het jaarverslag over 2003 is gemeld wordt door deze gemeenten samen met Provincie, Rijkswaterstaat en de reeds in het gebied actief zijnde partijen gewerkt aan plannen voor windturbines op de eilanden Neeltje Jans en Roggeplaat in de monding van de Oosterschelde. Een lijnopstelling zoals deze werd voorgesteld in een studie van de Rijksbouwmeester bleek uiteindelijk in strijd met de Vogelrichtlijn. In overleg met alle partijen is vervolgens door landschapsarchitect Bosch en Slabbers en plan gemaakt voor de plaatsing van 16 turbines van 3 MW. Dit betekent in totaal 48 MW waarbij de bijdrage aan de taakstelling na verwijdering van de oude turbines op deze eilanden 41.2 MW bedraagt. De procedures om deze plannen in de respectievelijke gemeenteraden te behandelen en uiteindelijk te realiseren zijn eind 2004 opgestart.

*Gemeente Terneuzen (44MW)*

De gemeente heeft het plan voor de Koegorspolder dmv art 19 WRO in procedure gebracht. Door de Provincie is hier inmiddels goedkeuring aan verleend maar er is de nodige maat-

schappelijke weerstand tegen dit plan. Verwacht mag worden dat er in 2005 nog een beroepsprocedure over de plaatsing van de turbines in de Koegorspolder gevoerd zal worden.

***Procedure in voorbereiding***

*Gemeente Reimerswaal*

De mogelijkheden voor opschaling van het huidige plan bij de Kreekraksluizen zijn door de exploitant onderzocht. Verder heeft de gemeenteraad van Reimerswaal aangegeven dat aansluitend aan dit park ten zuiden van de A58 een lijnopstelling langs het Schelde Rijnkanaal geplaatst mag worden. De gezamenlijke planvoorbereiding voor beide initiatieven wordt inmiddels voorbereid.

*Gemeenten Borsele en Vlissingen*

Plaatsing van windturbines is door de wetgeving voor gezoneerde industrieterreinen op dit moment niet optimaal mogelijk. Door het ministerie van VROM wordt momenteel aan een aanpassing van de regelgeving gewerkt en een voorstel tot wetswijziging is inmiddels door het kabinet aan de Tweede Kamer voorgelegd. Vooruitlopend hierop zijn betrokken gemeenten, Provincie en Havenschap gestart met een onderzoek naar de mogelijkheden voor plaatsing van turbines op dit industrieterrein. Om welk vermogen het gaat valt op dit moment nog niet goed in te schatten.

*Gemeente Sluis*

Bij de behandeling van de beleidsnotitie windenergie op 9 juni in de statencommissie ecologie en water is door de gemeente Sluis verzocht, om in aanvulling op de lijst van lopende projecten, ruimte te krijgen voor een nader onderzoek naar de plaatsing van windturbines in het gebied rond Hoofdplaat. De commissie heeft hiermee ingestemd. Momenteel worden deze mogelijkheden bekeken en is de verwachting dat een voorstel in februari 2005 aan de gemeenteraad voorgelegd kan worden.

*Gemeente Schouwen-Duiveland*

Door de gemeenteraad is aangegeven dat men in principe positief is over de plaatsing van windturbines nabij de Zeelandbrug (Gouweveerse Zeedijk). Dit project kan als markeringslocatie in samenhang bezien worden met de plannen van de gemeente Noord-Beveland tot opschaling van de turbines aan de zuidzijde van de Zeelandbrug. De landschappelijke inpassing van een aantal turbines wordt momenteel onderzocht en dit project zal in 2005 nader uitgewerkt worden.

***Projecten die geen doorgang vinden***

*Gemeente Hulst*

In de plannen voor een nieuwe inrichting van het voormalige veerhaventerrein blijft er op deze locatie geen ruimte voor windturbines meer over. Het opstalrecht voor de huidige turbines loopt af in 2008 en zal niet meer verlengd worden. Van opschaling kan dan ook geen sprake meer zijn.

*Gemeente Vlissingen*

De gemeenteraad heeft besloten geen medewerking te verlenen aan het opschalen van de turbines bij de locatie Buitenhaven. Verder is besloten alleen medewerking te verlenen aan windenergieprojecten binnen het Sloegebied.

*Gemeente Goes*
Bij behandeling van de plannen voor windturbines nabij de Zandkreekdam bleek bij een voorbereidende commissievergadering dat er geen draagvlak voor deze plannen is. De initiatiefnemer heeft deze plannen vervolgens niet verder in procedure gebracht.

*Gemeente Terneuzen*
De gemeenteraad heeft besloten geen medewerking te verlenen aan de plannen voor de plaatsing van windturbines in de Eendragtpolder.

Verklaring verschil tussen eindstanden 2003 in dit verslagjaar en dat over 2003
In 2004 zijn projecten, zoals hiervoor beschreven afgevallen en die zijn daarom uit de tabel aan het eind van dit hoofdstuk verwijderd. Dat heeft invloed op de optelling van de aantallen MW's in de kolommen 31-12-2003 bij de verschillende fasen.

## Actualiteiten en vooruitblik

Uit de stand van zaken blijkt dat er inmiddels voldoende 'harde' planologische medewerking door gemeenten is toegezegd om de BLOW taakstelling in principe in te vullen. In de komende periode zal getracht moeten worden om deze projecten ook daadwerkelijk gerealiseerd te krijgen. De provincie zelf heeft in haar milieubeleidsplan haar taakstelling op 250 MW gesteld. Wanneer de besluitvorming over de projecten die nog in de pijplijn zitten positief uitpakt mag verwacht worden dat dit vermogen in Zeeland te realiseren is.

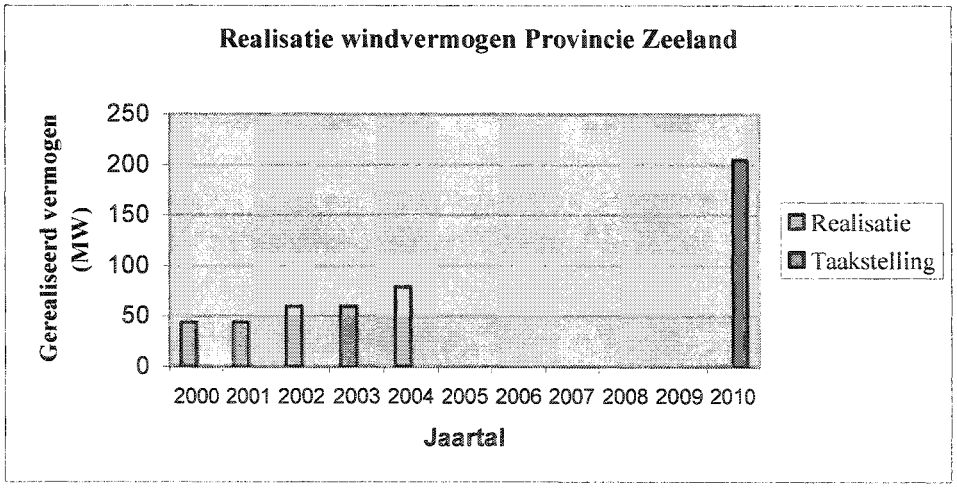

| Basis gegevens van de projecten in Zeeland | | | | | Status en ontwikkelingsfasen | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn? | Project is concreet[1] en past in provinciaal resp. gemeentelijk beleid[2] **Ja / nee / ?** | | **Projectfasen** (aangekruist per project per jaar) | | | | | |
| | | | | | | | Project is in de Initiatieffase[3] die nog niet in procedure zijn | | Proj. / Init. in bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | Proj. / Init. waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4] | |
| **Gemeente** | **Projectnaam of locatie** | **Min** | **Max.** | **Ja/nee/?** | **Prov.** | **Gem.** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** |
| Reimerswaal | Anna-Mariapolder | 14,4 | | nee | ja | ja | | | | | x | x |
| Borsele | OLAZ | 2,7 | | nee | ja | ja | | | | | x | x |
| Tholen | Willempolder | 14 | | nee | ja | ja | | | x | x | | |
| Tholen | Anna-Vosdijkpolder | 15 | | nee | ja | ja | | | x | x | | |
| Tholen | Stavenisse | 8 | | nee | ja | ja | | | x | x | | |
| Tholen | Gemaalweg | 12 | | nee | ja | ja | | | x | x | | |
| Borsele | Bernhardweg | 5,4 | | nee | ja | ja | | | x | x | | |
| Middelburg | Bernhardweg | 5,4 | | nee | ja | ja | | | x | x | | |
| Noord-Beveland | Camperwind | 21 | | nee | ja | | | | x | x | | |
| Noord-Beveland | Jacobahaven | 5 | | nee | ja | ja | | | x | x | | |
| Noord-Beveland | Zeelandbrug | 8 | | nee | ja | ja | | | x | x | | |
| Veere/Schouwen-Duiveland | Stormvloedkering | 41,2 | | nee | ja | | x | | | x | | |
| Terneuzen | Koegorspolder | 44 | | nee | ja | ja | x | | | x | | |
| | | | | | | | | | | | | |
| **Totaal** | | **196,1** | | | **196,1** | **133,9** | **85,2** | | **83,7** | **178,9** | **17,1** | **17,1** |

1) Een project is **concreet**, wanneer de gebiedsgrenzen daarvoor zijn bepaald (door provincie, gemeente of initiatiefnemer) én het project expliciet is opgenomen in een officieel raads- of statendocument (een collegevoorstel, een beleidsnota, een initiatiefvoorstel of motie, e.d.).

2) Een project **past in het provinciaal beleid**, wanneer er een daartoe strekkend besluit is van provinciale staten óf wanneer het project niet evident in strijd is met het provinciaal beleid (b.v. gelegen in een toegestaan gebied, zónder dat het provinciaal beleid zich expliciet over het betreffende project uitspreekt). Een project **past in het gemeentelijk beleid**, wanneer er een daartoe strekkend besluit is van de gemeenteraad.

3) Een project is in de **initiatieffase** wanneer er één of meer concreet benoembare marktpartijen mee verbonden zijn en er nog geen bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) in gang zijn gezet of doorlopen. Het gaat hier overigens, evenals in de volgende kolommen, alleen om concrete projecten (zie noot 1), passend in tenminste het provinciaal óf gemeentelijk beleid.

4) Ongeacht eventuele bezwaar- of beroepsprocedures.

# 13. Provincie Noord-Brabant

## Inleiding

De provincie Noord-Brabant voert sinds enkele jaren een actief windenergiebeleid op basis van de Uitvoeringsnota windenergie Noord-Brabant 2003-2006, 'Brabant voor de wind'. Deze nota geeft het provinciale windenergiebeleid vorm en maakt het operationeel. Het reikt een eenduidig toetsings- en beoordelingskader aan voor zowel het bevoegde gezag als voor marktpartijen, maatschappelijke organisaties en voor burgers.

De gemeenten zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van het windenergiebeleid. In vijf van de zes Noord-Brabantse regio's wordt in regionaal verband samengewerkt. De fase waarin elke gemeente zich bevindt is verschillend. In totaal zijn zevenenveertig van de achtenzestig Brabantse gemeenten actief op het gebied van windenergie. Tien gemeenten zijn actief geweest, maar zijn wegens niet-politieke redenen gestopt. Bij twaalf gemeenten is geen politiek draagvlak (meer) aanwezig en van drie gemeenten is de status onbekend.

De inspanningen van provincie, samenwerkende gemeenten, marktpartijen en maatschappelijke organisaties heeft in 2004 geleid tot de plaatsing van 3,0 MW aan windturbinevermogen. Dit betekent dat er op 31 december 2004 circa 41 MW in Noord-Brabant staat opgesteld.

We hebben samen met de regio's en gemeenten geconstateerd dat de ontwikkeling van locaties voor windenergie nog niet geheel naar wens verloopt. Daarom zijn een aantal gerichte acties genomen om het afbreukrisico van windenergieprojecten te minimaliseren.

***Organisatorische invulling***

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | Dhr. O. Hoes, portefeuille Economische ontwikkeling en internationale betrekkingen | |
| Ambtelijk | de heer J. Meulenbeld | |

De uitvoering van het windenergiebeleid sluit aan bij de organisatiestructuur verduurzamen energiehuishouding. Een aanzienlijk deel van het beleid zal moeten worden gerealiseerd op lokaal en regionaal niveau. Daartoe financieren wij regionale energiecoördinatoren voor 50%. De gemeenten dragen de kosten van de andere 50%. In de regio's en de gemeenten biedt dat een belangrijk kader voor succesvolle uitvoering. De provinciale en landelijke organisaties steunen de regionale en lokale medewerkers met inhoudelijke en procesmatige kennis.

In samenwerking met SenterNovem is een provinciale windenergieconsulent aangesteld.

Binnen de interne directies Ruimtelijke ordening en handhaving, Ecologie, Sociale en culturele ontwikkeling en Economie & mobiliteit, zijn contactpersonen aanwezig.

## Algemene ontwikkelingen

***Beleidsontwikkelingen***

We signaleren een aantal ontwikkelingen die van invloed zijn op de realisatie van windenergie. Dit heeft geleid tot de volgende verbeteringen en acties:

- Prioritering: er is een lijst met 18 prioritaire projecten opgesteld;

- Instellen 'windenergieconsulent', een inhoudelijk deskundige, die primair ten dienste staat van de gemeenten en ten dele van de regio's;
- Beschikbaar stellen van praktische hulpmiddelen, zoals een implementatieplan windenergie en een toetsingslijst voor plannen en projecten;
- Alle kansrijke initiatieven zijn voorgelegd aan het ministerie van Defensie, de Brabantse Milieufederatie en de interne beleidsafdelingen om vroegtijdig een principestandpunt per locatie te verkrijgen;
- Opstellen communicatiestrategie rondom windenergieprojecten;
- Excursie voor statenleden;
- Werkbijeenkomst en excursie landschappelijk ontwerpen voor provinciale ambtenaren.

***Andere ontwikkelingen zijn:***
De plaatsing van windturbines in grootschalige open gebieden versus plaatsing in kleinschalige landschappen. In de eerste situatie komen bedrijfsmatige en landschappelijke voorkeur in conflict met het provinciale streekplanbeleid. In de tweede situatie kunnen relatief kleinschalige projecten in een 'klein' gebied tot ongewenste versnippering in leiden.

De voortvarende technologische ontwikkelingen van turbines wordt steeds belangrijker. Positief is dat er minder turbines nodig zijn om de 115 megawatt te realiseren. Aandachtspunt is, dat turbines substantieel hoger worden. De vraag rijst waar de grens ligt; wat past nog bij de maat van het Brabantse landschap?
Het plaatsen en ontwerpen van windturbineopstellingen met zeer grote turbines vraagt ook een andere houding en visie ten opzichte van de thans gehanteerde. Wellicht dat ook het beleid daarop zal moeten worden aangepast.

***Barrières***
Maatschappelijke onrust
Signalen van maatschappelijk onrust en weerstand vanuit de bevolking zijn ook in 2004 manifest aan de orde geweest. Dit heeft zijn invloed gehad op de lokale standpuntbepaling en besluitvorming. Bij een aantal gemeenten is een positieve grondhouding omgeslagen in een terughoudende trend (Boxmeer) of zelfs tot negatieve besluitvorming (Bergen op Zoom).

Uiteraard zijn er ook gemeenten die ondanks lokale weerstand toch in 2004 positieve besluiten hebben genomen. Voorbeelden hiervan zijn de gemeenten Sint-Oedenrode, Woensdrecht, Halderberge en Moerdijk.

***Geluid en luchtvaart***
De geluidsproblematiek voor plaatsing van windturbines op bedrijventerreinen is nog steeds niet opgelost. Daardoor kunnen enkele grote projecten -Industrieterrein Moerdijk (circa 40 MW) en Weststad III in Oosterhout (20 MW- nog niet worden gerealiseerd

De internationale richtlijnen en afspraken (ICAO) voor de civiele en de recente van toepassing verklaring daarvan voor militaire luchtvaart levert substantiële beperkingen voor windenergie rondom vliegvelden. Concreet gaat het om de vliegvelden Woensdrecht, Seppe, Gilze en Rijen, Eindhoven, Budel, Volkel, de Peel en Nistelrode. Tevens ligt het oostelijk deel van Noord-Brabant in de invloedssfeer van luchthaven Niederrhein in Duitsland. Naar verwachting gaat het om circa 50 MW aan initiatieven die om deze reden niet geplaatst zal kunnen worden. Mogelijke radarverstoring door plaatsing van windturbines is hier niet bij inbegrepen, aangezien dit pas in een laat stadium per concreet geval bekeken kan worden.

Een positieve ontwikkeling is het opheffen van de hoogtebeperkingen onder de 'vluchtopleidingen laagvliegroute'. Het ministerie van Defensie ziet geen beperkingen meer in de oprichting van windturbines onder deze laagvliegroute.

Stand van zaken ontwikkeling projecten
In 2004 is voortvarend verder gekoerst op de reeds ingeslagen weg. Hieronder volgt per regio een korte toelichting.

***Regio West-Brabant***
Twee gemeenten hebben de beleidsnota windenergie bestuurlijk geaccordeerd. Eén gemeente is gestopt met de verdere ontwikkeling van windenergie door negatieve besluitvorming in de raad. In totaal zijn nu vijf gemeentelijke beleidsnota's met zoekgebieden vastgesteld, met een maximaal vermogen van 94 MW. Voor een project van 10 MW is de bestemmingsplanprocedure gestart. In de gemeente Bergen op Zoom is door revitalisering van een bestaand park 2,5 MW geplaatst. Thans staat in West-Brabant 33 MW windenergievermogen opgesteld

***Milieu & Afval Regio Breda (MARB)***
De potentiële locaties uit het regionale windplan zijn via aspectenstudies nader onderzocht. Het windplan is onderdeel van een meer omvangrijk plan om het aandeel duurzame energie te vergroten naar 5% in 2010. Locaties in de gemeenten Breda, Oosterhout en Drimmelen (totaal circa 41 MW) zijn concreet uitgewerkt en gekoppeld aan marktpartijen. In Breda is één turbine van 850 kW geplaatst. Tevens zijn de planologische procedures gestart voor het plaatsen van nog eens twee turbines op dezelfde locatie. Thans staat in MARB 7,35 MW aan windenergievermogen opgesteld.

***Regio Midden-Brabant***
In de regio Midden-Brabant zijn vijf locaties via een aspectenstudie nader onderzocht. In Waalwijk zijn de fysieke voorbereidingen gestart om vijf windturbines (10 MW) te plaatsen. Deze zijn onderdeel van een ecopark, met een groot zonnepaneel en een stortgasinstallatie. Wijzigingen in beleidslijnen van de luchtvaart lijken negatieve gevolgen te hebben voor de locatie Prise d'Air (15 MW) in Tilburg. De gemeente Tilburg is hierover in discussie met Defensie. Ook andere potentiële locaties staan onder druk. Er zijn nog geen windturbines in deze regio geplaatst.

***Regio Den Bosch***
In de regio 's-Hertogenbosch heeft een aantal gemeenten op individuele basis een windscan uit laten voeren. Daaruit blijkt dat er beperkt mogelijkheden voor windenergie aanwezig zijn. De gemeente Den Bosch heeft 1 concrete locatie (2 MW) in procedure. Twee andere locaties worden onderzocht. Er zijn nog geen windturbines in deze regio geplaatst.

***Samenwerkingsverband Regio Eindhoven (SRE)***
In 2004 is eerst het regionale plan van aanpak windenergie opgesteld. Vervolgens worden thans bestuurlijk geaccordeerde voorkeurslocaties geselecteerd. In de gemeente Oirschot (grensoverschrijdend met de gemeente Oisterwijk) wordt een concreet initiatief langs de A58 (15 MW) uitgewerkt. Het ministerie van Defensie ontplooit een initiatief op de Strijpse Kampen. Er zijn nog geen windturbines in deze regio geplaatst.

***Regio Noordoost-Brabant***
In de regio Noordoost Brabant is verder gewerkt aan de uitvoering van het lokale windenergiebeleid. Dit heeft tot positieve besluitvorming geleid bij de gemeenten Veghel, Sint-

Oedenrode en Bernheze om windenergielocaties te ontwikkelen. Initiatieven in de gemeenten Sint Anthonis (9 MW) en Mill zijn door het Ministerie van Defensie negatief beoordeeld (toepassen ICAO-richtlijnen). In de gemeente Boxmeer zijn de voorbereidingsprocedures getart voor vijf projecten (70 MW). Er zijn nog geen windturbines in deze regio geplaatst.

In totaal zijn er in Noord-Brabant plannen voor meer dan 250 MW. In de tabel aan het eind van dit hoofdstuk zijn alleen de meest concrete plannen opgenomen.

## Actualiteiten en vooruitblik

De koers zal in 2005 worden gecontinueerd. Aanvullend op de landelijke tussenevaluatie van BLOW zullen medio 2005 beleid, uitvoering en de resultaten tot nu toe in Noord-Brabant worden geëvalueerd.

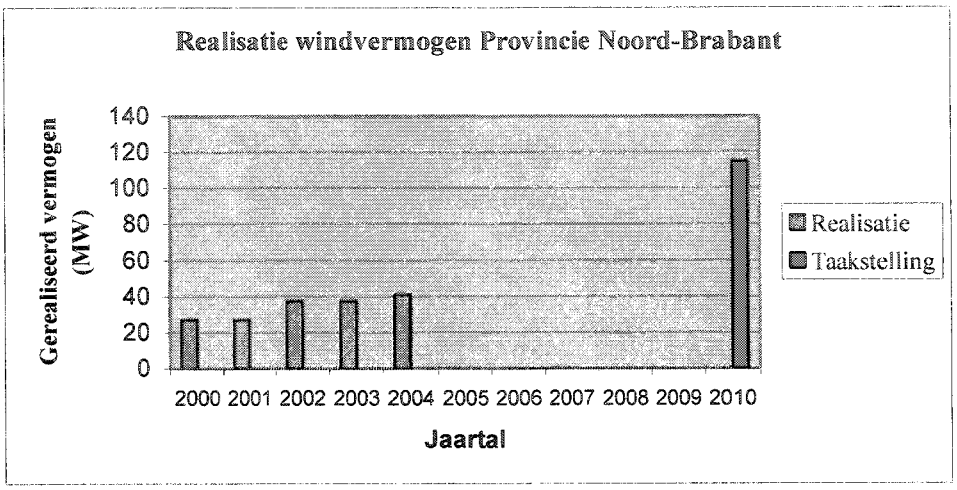

| Basis gegevens van de projecten Noord-Brabant | | | | | Status en ontwikkelingsfasen | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn? | Project is concreet[1] en past in provinciaal resp. gemeentelijk beleid[2] **Ja / nee / ?** | | **Projectfasen** (aangekruist per project per jaar) | | | | | |
| | | | | | | | Project is in de Initiatieffase[3] die nog niet in procedure zijn | | Proj. / Init. in bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | Proj. / Init. waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4] | |
| **Gemeente** | **Projectnaam of locatie** | **Min** | **Max.** | **Ja/nee/?** | **Prov.** | **Gem.** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** |
| Boxmeer | Rijkevoort, lijnopstelling langs A73, naast project D'n Oksel (zie 31) | 12 | 12 | nee | ja | ja | x | | | x | | |
| Boxmeer | D'n Oksel, gridopstelling rond knooppunt A73/A77 | 21 | 21 | nee | ja | ja | x | | | x | | |
| Boxmeer | Boxmeer, lijnopstelling langs A73 | 10 | 10 | nee | ja | ja | x | | | x | | |
| Boxmeer | Sambeek, lijnopstelling langs A73 | 10 | 10 | nee | ja | ja | x | | | x | | |
| Boxmeer | Maarsven Vierlingsbeek, lijnopstelling langs A73 | 18 | 18 | nee | ja | ja | x | | | x | | |
| Halderberge | St. Antoinedijk | | 10 | nee | ja | ja | x | | | x | | |
| Woensdrecht | Kabeljauwbeek | 10 | 15 | nee | ja | ja | x | x | | | | |
| Tilburg | Locatie A58 West, ter hoogte van waterwingebied | | 15 | nee | ja | ja | x | x | | | | |
| Moerdijk | Industrieterrein Moerdijk (fase 1) | | 12 | nee | ja | ja | x | | | x | | |
| Drimmelen | Eerste Weg | | 15 | nee | nee | ja | x | x | | | | |
| Oosterhout | Weststad (meest noordelijk), op industrieterrein | | 20 | ? | ja | ? | | x | | | | |
| Moerdijk | Industrieterrein Moerdijk (fase 2 en 3) | | 30 | | ja | ja | | x | | | | |
| Breda | Hazeldonk | | 6 | | ja | ? | | x | | | | |
| Oisterwijk / Oirschot | Lokatie A58-Oost op grens met gemeente Oirschot-Oisterwijk | | 15 | | ja | ? | | x | | | | |
| Tilburg, Hilvarenbeek,Oisterwijk | Locatie A58, ter hoogte van de Baars | | 18 | | ja | ? | | x | | | | |
| Sint Oedenrode | Veerse heide | | 10 | nee | ja | ja | x | x | | | | |
| Bernheze | De Bleeken | | 15 | ? | ja | ja | x | x | | | | |
| Veghel | A50 / de dubbelen | | 18 | nee | ja | ja | x | x | | | | |
| Moerdijk | Sabinapolder | | 9 | nee | ja | ja | x | x | | | | |
| Breda | Kroeten (langs A16) | | 1,7 | nee | ja | ja | | | x | x | | |
| Waalwijk | Voormalige regionale vuilstort Gamoyensesteeg | 10 | 10 | nee | ja | ja | | | | | x | x |
| Den Bosch | Treurenburg | | 2 | nee | ja | ja | x | x | | | | |
| **Totaal** | | **91** | **293,7** | | **273,7-278,7** | **229,7-234,7** | **187-192** | **165-170** | **1,7** | **94,7** | **10** | **10** |

[1] Een project is **concreet**, wanneer de gebiedsgrenzen daarvoor zijn bepaald (door provincie, gemeente of initiatiefnemer) én de locatie expliciet is opgenomen in een officieel raads- of statendocument (een collegevoorstel, een beleidsnota, een initiatiefvoorstel of motie, e.d.).

[2] Een project **past in het provinciaal beleid**, wanneer er een daartoe strekkend besluit is van provinciale staten óf wanneer het project niet evident in strijd is met het provinciaal beleid (b.v. gelegen in een toegestaan gebied, zónder dat het provinciaal beleid zich expliciet over het betreffende project uitspreekt). Een project **past in het gemeentelijk beleid**, wanneer er een daartoe strekkend besluit is van de gemeenteraad.

[3] Een project is in de **initiatieffase** wanneer er één of meer concreet benoembare marktpartijen mee verbonden zijn en er nog geen bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) in gang zijn gezet of doorlopen. Het gaat hier overigens, evenals in de volgende kolommen, alleen om concrete projecten (*zie noot 1*), passend in tenminste het provinciaal óf gemeentelijk beleid.

[4] Ongeacht eventuele bezwaar- of beroepsprocedures.

# 14. Provincie Limburg

## Inleiding

Het Provinciale Omgevingsplan Limburg (2001) formuleert uitgangspunten voor het windenergiebeleid. Locaties voor windturbines worden aan deze uitgangspunten getoetst. Daarnaast wordt actief gezocht naar geschikte locaties in die gebieden van Limburg waar de oprichting van windturbines door het POL niet is uitgesloten. Dit allocatieproces is regionaal opgepakt en vormt de kern van het activiteitenplan BLOW.

Er zijn drie regio's waarvoor een regionale plaatsingsvisie windturbines wordt opgesteld. In Noordwest Limburg is een 2003 de eerste plaatsingvisie opgesteld en ter sondering voorgelegd aan de gemeenten.
Uit deze sondering volgt dat een aantal locaties niet op draagvlak kan rekenen van gemeenten. De colleges van de gemeenten Horst aan de Maas en Sevenum willen de locaties De Grutto resp. Steegbergheide niet ontwikkelen tot windlocatie. De gemeente Horst gaat op zoek naar een alternatieve locatie.
In de regio Parkstad zijn de tussenconclusies van het allocatieproces voorgelegd aan de gemeenteraden. Deze stap beoogt het allocatievraagstuk eerder en onder de bredere aandacht van de politiek te krijgen, maar vraagt extra tijd. De plaatsingsvisie kan in 2005 worden afgerond nadat een landschapsstudie en een marktscan hebben plaatsgevonden.
In de regio Land van Weert zijn de uitgesloten gebieden in kaart gebracht en is aangevangen met een landschapstudie. De verwachting is de plaatsingsvisie in 2005 te kunnen vaststellen.

Met de regionale aanpak kan samenhang en afstemming worden aangebracht in de allocatie van windturbines binnen een regio. Het aanbrengen van samenhang betekent evenwel dat er veel afhankelijkheden ontstaan. Besluitvorming verloopt daarmee traag. Het resultaat is dat kansrijke projecten nog niet verder in procedure gaan omdat gemeenten wachten op besluitvorming van de gemeenschappelijke visie. Dit neemt niet weg dat in 2004 voor in totaal 16 MW aan windvermogen gestart is met de planologische verankering, dit is iets meer dan de helft van de taakstelling.

In de gemeente Heerlen staat al een aantal jaren een vermogen van 0,75 MW opgesteld.

***Organisatorische invulling***

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | Bert Kersten, gedeputeerde van milieu, water en energie | |
| Ambtelijk | Ab Brokking, beleidsmedewerker klimaatbeleid | |

De betrokkenheid van gemeenten, maatschappelijke organisaties en marktpartijen verloopt via het regionale allocatiebeleid, de ruimtelijke procedures en via bilaterale contacten.

## Algemene ontwikkelingen

In 2004 is het reconstructieplan door PS vastgesteld. Het opstellen van de regionale plaatsingsvisies alsmede de planologische verankering van windlocaties is als operationele doelstelling hierin opgenomen.

Voor de ruimtelijke ontwikkeling is het SMT-2 relevant. Het kabinet heeft hierin aangekondigd bebouwingsvrije zones in te stellen rond militaire vliegbases conform de ICAO-

richtlijnen. Het Limburgse bestuur heeft veel inspanningen geleverd om via de Tweede Kamer gedaan te krijgen dat deze bebouwingsvrije niet zou gaan gelden voor de gedeactiveerde basis De Peel. Dit heeft geleid tot aanvulling van het SMT-2 met een deel 3a, waarin is aangeven dat voor bestaande projecten of bouwplannen rondom gedeactiveerde bases in bijzondere gevallen kan worden afgeweken van deze ICAO-richtlijn. Dit betekent dat realisatie van de 3 projecten in Venray niet gehinderd zullen worden door deze richtlijn. Er zal hierover in 2005 nog vervolgoverleg plaatsvinden tussen de Staatssecretaris en de verantwoordelijk portefeuillehouder.

De weinige projecten die in procedure komen of waarover met de omgeving wordt gecommuniceerd hebben te leiden onder het negatieve gesternte waaronder windenergie momenteel staat. Er dreigt een negatieve spiraal te ontstaan van negatieve berichtgeving gevolgd door een negatievere houding van de omgeving, wat weer leidt tot negatieve berichtgeving.

Naar aanleiding van het Jaarverslag 2003 en in reactie op de voornoemde krantenberichten is in december de Statencommissie voor verkeer, water en milieu bezorgdheid geuit over de trage voortgang inzake de realisatie van windturbines. In samenhang daarmee is de twijfel geuit over de zinvolheid van windenergie in Limburg. De verantwoordelijke gedeputeerde (sinds oktober 2004 in functie) heeft aangegeven het jaar 2005 te benutten om zicht te krijgen op de knelpunten en met deze kennis te beoordelen of de inspanningen in verhouding staan tot het resultaat. Tegelijkertijd wil hij zich inspannen om een aantal projecten versneld gerealiseerd te krijgen (projectenaanpak), aangezien er ook in Limburg voldoende marktvraag is.

## Stand van zaken projecten

De voortgang van de regionale aanpak is beschreven in de inleiding. In aanvulling hierop worden een aantal projecten nog aangehaald.

***Regio NW-Limburg***

De drie locaties in Venray zijn allen gelegen in de in te stellen bebouwingsvrije zone (ICAO) van vliegbasis de Peel. Op deze locaties kan zo'n 30 MW worden gerealiseerd, gelijk aan de Limburgse taakstelling.
Rond de locatie Tradeport Noord vindt een strijdige planologische ontwikkeling plaats (locatie vliegstrip). De (regionale) besluitvorming hierover duurt reeds meer dan een jaar.

***Regio Land van Weert***

Binnen de gemeente Roggel en Neer is een plan ontwikkeld voor 12 MW. Intussen heeft de gemeenteraad ingestemd met de start van een art. 19 procedure voor het windpark Neer in januari 2005.

***Regio Parkstad***

De gemeente Kerkrade heeft in 2004 een artikel 19 procedure gestart en afgerond voor locatie De Locht (4 MW).

***Buiten regionaal***

In de gemeente Echt, de kern Koningsbosch, lagen drie potentiële locaties. De gemeente heeft gekozen voor één van de locaties en hiervoor is een art. 19 procedure gestart. Naar aanleiding van een inspraakavond en het daarin gebleken verzet tegen het plan, heeft het gemeentebestuur besloten om de verdere planprocedure stop te zetten. De initiatiefnemer zal bezwaar maken tegen dit besluit.

De gemeenteraad van Sittard-Geleen heeft ingestemd met de start van ruimtelijke procedures voor twee locaties. Voor de locatie Fortuna was het bestemmingsplan al deels aangepast. De locatie Holtum is in 2004 ontwikkeld en voegt minimaal 6 MW windvermogen toe. De feitelijke start van de planologische procedures is voorzien in 2005.

Het project Bocholtz te Simpelveld met min. 11 en max. 14 MW is uit het projectenoverzicht verdwenen.

## Actualiteiten en vooruitblik

Er zijn in Limburg in 2005 planlogische procedures gestart voor 16 MW aan windvermogen. Met Sittard komt daar in 2005 nog ca. 10 MW bij. Dit is onvoldoende voor het realiseren van de taakstelling. Het is gewenst tot versnelling te komen. Er zal per 2005 dan ook ingezet worden op een separaat projecten spoor waarbij in overleg met gemeenten voor een beperkt aantal kansrijke en reeds bekende voorkeurslocaties wordt ingezet op het versneld oppakken van de planologische besluitvorming vooruitlopend op definitieve vaststelling van de plaatsingsvisie. Deze projecten zullen tevens dienen om leerervaringen op te doen met de besluitvorming windenergie, welke thans nog beperkt is.

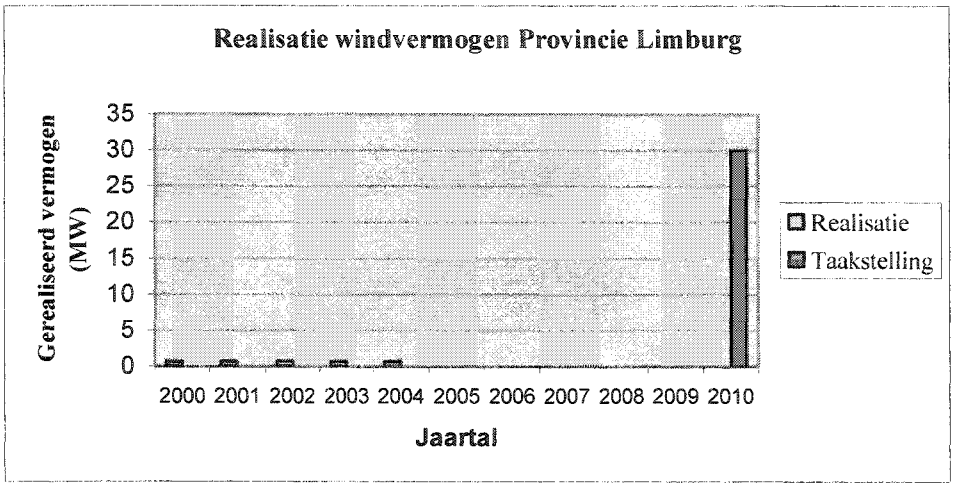

| Basis gegevens van de projecten in Limburg | | | | | Status en ontwikkelingsfasen | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn? | Project is concreet[1] en past in provinciaal resp. gemeentelijk beleid[2] **Ja / nee / ?** | | **Projectfasen** (aangekruist per project per jaar) | | | | | |
| | | | | | | | Projecten in de Initiatieffase[3] die nog niet in procedure zijn | | Proj. / Init. in bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | Proj. / Init. waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4] | |
| **Gemeente** | **Projectnaam of locatie** | **Min** | **Max.** | **Ja/nee/?** | **Prov.** | **Gem.** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** | 31-12-**2003** | 31-12-**2004** |
| Kerkrade | De Locht, Locht-Zuid | 4 | 4 | nee | ja | ja | | x | | x | | |
| Brunssum | Kranenpool, IT Hendrik | 8 | 8 | nee | ja | ja | | | x | x | | |
| Venray | Vredepeel, Vredepeel | 10,5 | 14 | nee | ja | ? | x | x | | | | |
| Venray | De Kempkensberg, Ysselsteyn Noord | 6 | 8 | nee | ja | ? | x | x | | | | |
| Venray | De Kuluut, Ysselsteyn Oost | 9 | 12 | nee | ja | ? | x | ? | | | | |
| Horst aan de Maas | De Grutto | 4,5 | 6 | nee | ja | nee | x | x | | | | |
| Sevenum | Steegerheide, Peelbergen Zuid | 6 | 8 | nee | ja | nee | x | x | | | | |
| Maasbree, Venlo en Sevenum | Trade Port, Trade Port Noord, A67 | 15 | 20 | nee | ja | ? | x | x | | | | |
| Sevenum | Kersten, TPN-spoorlijn | 4,5 | 6 | nee | ja | ? | x | x | | | | |
| Roggel en neer | Windpark neer | 12 | 12 | nee | ja | ja | | x | | | | |
| Echt | Koningsbosch | 9,5 | 12 | nee | ja | nee | x | | | x | | |
| Sittard-Geleen | Fortuna | 3 | 3 | nee | ja | ja | x | x | | | | |
| Sittard-Geleen | Holtum-Noord | 6 | 8 | nee | ? | ja | | x | | | | |
| **Totaal** | | **98** | **121** | | **92 – 113** | **33 - 35** | **68 – 89** | **71,5 – 89** | **8** | **21,5 – 24** | | |

1) Een project is **concreet**, wanneer de gebiedsgrenzen daarvoor zijn bepaald (door provincie, gemeente of initiatiefnemer) én de locatie expliciet is opgenomen in een officieel raads- of statendocument (een collegevoorstel, een beleidsnota, een initiatiefvoorstel of motie, e.d.).

2) Een project **past in het provinciaal beleid**, wanneer er een daartoe strekkend besluit is van provinciale staten óf wanneer het project niet evident in strijd is met het provinciaal beleid (b.v. gelegen in een toegestaan gebied, zónder dat het provinciaal beleid zich expliciet over het betreffende project uitspreekt). Een project **past in het gemeentelijk beleid**, wanneer er een daartoe strekkend besluit is van de gemeenteraad.

3) Een project is in de **initiatieffase** wanneer er één of meer concreet benoembare marktpartijen mee verbonden zijn en er nog geen bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) in gang zijn gezet of doorlopen. Het gaat hier overigens, evenals in de volgende kolommen, alleen om concrete projecten (*zie noot 1*), passend in tenminste het provinciaal óf gemeentelijk beleid.

4) Ongeacht eventuele bezwaar- of beroepsprocedures.

# 15. Verslag Vereniging van Nederlandse Gemeenten

## Organisatorisch

In 2004 was de heer Warners, wethouder van de gemeente Gouda, de vertegenwoordiger van de VNG in de Landelijke Stuurgroep Ontwikkeling Windenergie (LSOW). De heer R. van Vliet is de VNG vertegenwoordiger in de ambtelijke kerngroep BLOW en ondersteunde de heer Warners in zijn werkzaamheden. Met ingang van 2005 wordt mevrouw Hafkamp, wethouder in Leeuwarden en lid van de VNG commissie Milieu, de bestuurlijke vertegenwoordiger.

## Activiteiten

In het kader van het BLOW-convenant heeft de VNG een inspanningsverplichting om 'windenergie' bij de achterban bekend te maken. Dit gebeurt via nieuwsbrieven en VNG-net. De VNG neemt een belangrijke positie in bij de communicatie naar gemeenten. Het is namelijk welbekend dat windturbines niet in alle gemeenten enthousiast onthaald worden omdat het plaatsen van windturbines een complexe zaak is die hoge bestuurslasten met zich brengt.
De bestuurslasten worden met name bepaald door de hoeveelheid aan vooroverleg, het grote aantal betrokkenen, de lange procedures en de te organiseren inspraak. Het proces wat hieraan voorafgaat, is ook van belang. Voordat een procedure is gestart heeft de gemeente in kwestie soms al te maken met een burgeractiegroep die plaatsing wil voorkomen, vaak op grond van persoonlijke motieven die moeilijk te weerleggen zijn, zoals een oordeel over aantasting van het landschap.

De VNG heeft in 2004 getracht gemeenten met een positieve grondhouding ten opzichte van windenergie te ondersteunen door argumenten aan te leveren om deze bezwaren te kunnen ontkrachten. Windenergie is namelijk samen met biomassa op dit moment de meest kosteneffectieve vorm voor de opwekking van duurzame energie. Het verminderen van de toename van het broeikaseffect is het primaire doel dat voor ogen gehouden moet worden. Gemeenten hebben een belangrijke rol bij de bestrijding van het broeikaseffect.

Ook in 2005 zal de VNG de gemeenten blijven ondersteunen. Hierin zal uitdrukkelijk de samenwerking worden gezocht met andere partijen, zoals NEWIN, IPO en SenterNovem.

GROENRAEDT

BRENGT WIND TOT LEVEN

Provincie Drenthe
T.a.v. Provinciale Staten
Postbus 122
9400 AC Assen

Enschede, 14 juli 2005

Geachte heer/mevrouw,

Groenraedt en Æneas, uitgever van het vakblad *Duurzame Energie*, hebben naar aanleiding van de Groenraedt Molendagen medio mei jl. in Dronten een bijzonder aanbod voor u:

**een halfjaarabonnement op *Duurzame Energie* ter kennismaking voor € 15,00!**

Graag bieden wij u bijgaand een gratis proefnummer aan, dat voor een groot deel in het teken van windenergie staat. Op pagina 28 t/m 32 wordt in het bijzonder aandacht besteed aan de Groenraedt Molendagen die in mei wederom met succes georganiseerd werden. Op 12 mei vond de Studiedag 'Feiten en fabels over windenergie' plaats, op 13 en14 mei brachten (toekomstige) locatiehouders en investeerders een bezoek aan het windenergiepark De Hondtocht in Dronten. Evenals in 2004 was dit evenement een groot succes: maar liefst 800 bezoekers maakten van de gelegenheid gebruik om een windturbine te beklimmen en van binnen te bezichtigen. Bent u er dit jaar niet bij geweest? Bezoek dan eens de website www.groenraedt.nl voor meer informatie en foto's of lees het artikel in de *Duurzame Energie* die voor u ligt.

*Duurzame Energie* is een breed georiënteerd, zakelijk vakblad gericht op professionals die zich bezighouden met het implementeren van duurzame energie. *Duurzame Energie* vervult ook een platformfunctie door degelijke nieuwsvoorziening en achtergrondinformatie, hoor en wederhoor over markt en techniek. *Duurzame Energie* verschijnt 6x per jaar en kost standaard € 68,75. Ons gezamenlijke aanbod voor een halfjaarabonnement op *Duurzame Energie* is geldig tot 1 september 2005.

Wilt u meer weten over *Duurzame Energie*? Vult u dan het bestelformulier aan de achterzijde van deze brief in en verdiep uw kennis over duurzame energie.

Wij wensen u alvast veel leesplezier en een prettige vakantie!

Met vriendelijke groet,
**GROENRAEDT B.V.**

Arthur Vermeulen
Directeur

GROENRAEDT B.V. HENGELOSESTRAAT 569 POSTBUS 3141 7500 DC ENSCHEDE TEL (053) 430 30 00 FAX (053) 430 45 28
K.v.K. Enschede 06080761 ING Bank 66.31.80.600 www.groenraedt.nl email: info@groenraedt.nl

AEOLUS

# BESTELFORMULIER

**Verstuur uw bestelformulier naar:**

Groenraedt B.V.
Antwoordnummer 1348
7500 VB Enschede

**of fax deze naar:**

053 – 430 45 28

Ja, ik maak graag gebruik van dit stormachtige aanbod van Groenraedt en Uitgeverij Æneas en sluit een halfjaarabonnement af op het vakblad *Duurzame Energie* voor € 15,00*.
Ik geef de voorkeur aan de volgende betaling:

- ❑ machtiging: hierbij machtig ik Uitgeverij Æneas om eenmalig het bedrag ad € 15,00 af te schrijven van mijn bank-/girorekeningnummer .....
- ❑ vooruitbetaling: ik betaal vooruit op rekening 21.24.96.638 t.n.v. Æneas, Boxtel onder vermelding van 'Groenraedt'. Ik ontvang daarna een factuur. Deze kan worden gericht aan onderstaand adres.

Organisatie: .....

Naam: ..... Voorletters: ..... m/v

Adres: .....

Postcode: ..... Plaats: .....

Telefoon: ..... E-mail: .....

Datum: ..... Handtekening: .....

** Voorwaarden:*
*- De actie is geldig tot 1 september 2005.*
*- U heeft het afgelopen jaar geen gebruik gemaakt van een abonnementsaanbieding.*
*- Bij automatische incasso is er geen opzegtermijn.*
*- Aanmelden en opzeggen van abonnementen dient rechtstreeks bij Uitgeverij Æneas te gebeuren: www.aeneas.nl.*
*- De automatische afschrijving kan tot twee weken na de incassodatum worden teruggedraaid.*

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
5 oktober 2005

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de commissiegriffier mede te delen.*

# *Verslag*

**van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid**

gehouden op 12 september 2005

**INHOUD**


| | |
|---|---|
| Opening | 4 |
| Mededelingen | 4 |
| Vaststelling agenda | 4 |
| Verslagen vergaderingen 23 mei 2005 (MWG) en 20 juni 2005 (RIM) inclusief wijzigingsbladen | 4 |
| Ingekomen stukken | 4 |
| Rondvraag | 7 |
| IPO-aangelegenheden | 7 |
| Brief van 22 maart 2005 van de Milieufederatie Drenthe gericht aan het college van GS over verdroging | 7 |
| Brief van gedeputeerde staten van 23 juni 2005 inzake plan van aanpak Structuurvisie Zuiderzeelijn (ZZL) | 10 |
| Brief van gedeputeerde staten van 1 september 2005 inzake Initiatief tot behoud provinciale bevoegdheid Mijnbouwwet c.a. | 18 |
| Publicatie van het Studie- en Ideeëncentrum van D66 Drenthe; Is dat nou Drenthe; Een notitie over het landschap | 20 |
| Meedenkavonden Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan | 24 |
| Sluiting | 26 |
| Toezeggingen | 27 |
| Bijlage | |

**STATENCOMMISSIE OMGEVINGSBELEID**

Verslag van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid, gehouden op 12 september 2005 in het provinciehuis te Assen.

**Aanwezig:**

A. Lanting (voorzitter)
H. Baas (ChristenUnie)
mevrouw M.J. Berkman-de Haan (GroenLinks)
N.B. Bossina (VVD)
A. Haar (D66)
J. Haikens (VVD)
J. Heetebrij (ChristenUnie)
H.R. Hornstra (PvdA)
mevrouw I.J. Huisman-Holmersma (PvdA)
B. Janssen (CDA)
C.D. de Jong (Fractie De Jong)
C.H. Kloos (DrentsBelang)
W.H. Kuiper (GroenLinks)
mevrouw N. Nieuwenhuizen (OPD); agendapunt 9 Structuurvisie Zuiderzeelijn
E. Olij (PvdA)
A.G.H. Peters (CDA)
B. Popken (OPD)
J. Slagter (PvdA)
K.H. Smidt (VVD)
M.J. Smit (D66)
mevrouw H.G. Stoel-Snater (PvdA)
M.P. Turksma (PvdA)
mevrouw S. van de Vijver-Geitz (PvdA)
mevrouw K. Westerkamp-Exoo (CDA); agendapunt 9 Structuurvisie Zuiderzeelijn
Th.J. Wijbenga (CDA)

**Voorts aanwezig:**

mevrouw A. Haarsma (PvdA, gedeputeerde)
mevrouw A. Edelenbosch (PvdA, gedeputeerde)
mevrouw T. Klip-Martin (VVD, gedeputeerde)
mevrouw J. Stapert (commissiegriffier)
L. Hoven, projectleider Zuiderzeelijn

**Met kennisgeving afwezig:**

mevrouw M.J. Kaal (CDA)
G. Wieringa (Drents Belang)

## 1. Opening

De VOORZITTER opent de vergadering.

## 2. Mededelingen

De VOORZITTER merkt op dat vandaag de eerste vergadering is van de nieuwe Statencommissie Omgevingsbeleid, een feitelijke samenvoeging van de vroegere Statencommissies Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit (RIM) en Milieu, Water en Groen (MWG). Deze samenvoeging leidt tot vermindering van het aantal commissievergaderingen. Hij hoopt dat hiermee meer betrokkenheid van de burger kan worden gecreëerd. Hij deelt verder mee dat mevrouw Kaal vandaag niet aanwezig kan zijn.

## 3. Vaststelling van de agenda

De VOORZITTER deelt mee dat de VVD-fractie heeft verzocht om ingezonden stuk B18, de brief van 2 augustus 2005 van de Landschapswacht; rapportage "steekproef agrarische cultuurlandschappen" te betrekken bij agendapunt 11.

Met inachtneming van bovenstaande opmerking wordt de agenda vastgesteld.

## 4. Verslagen vergaderingen 23 mei 2005 (MWG) en 20 juni 2005 (RIM) inclusief wijzigingsbladen

De verslagen worden conform ontwerp goedgekeurd en vastgesteld.

## 5. Ingekomen stukken

De heer POPKEN merkt met betrekking tot ingekomen stuk A4, de brief van 5 juli 2005 inzake jaarverslag 2004 Bestuursovereenkomst landelijke ontwikkeling windenergie (BLOW) op dat dit een duidelijk beeld geeft van de stand van zaken van dit moment. Bij de vaststelling van het Provinciaal Omgevingsplan (POP) II is een motie aangenomen waarvan de strekking luidt dat er voor 1 januari 2006 een begin moet zijn gemaakt met Coevorden. Is er een gerede kans dat het college in de volgende vergadering de stand van zaken kan mededelen?

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat defensie een aanvraag heeft ingediend voor de start van de planologische procedure bij de gemeente Coevorden. Spreekster zal tijdens een werkbezoek aan de gemeente Coevorden vragen of de aanvraag snel behandeld kan worden.
De volgende vergadering zal zij exact kunnen aangeven hoe de stand van zaken is en hoe de verdere procedure is.

De heer HORNSTRA vindt dat de tekst niet helemaal overeenkomt met datgene wat er tot twee maal toe in de staten is besloten. Hier zal hij bij de behandeling van de Energienota op terugkomen.

De heer KUIPER merkt op dat de Energienota in het vroege najaar zou worden behandeld, maar nu ziet het ernaar uit dat het wat langer gaat duren. Kan de gedeputeerde zeggen wat daarvan de reden is?

Mevrouw KLIP antwoordt dat zij in de vorige commissievergadering heeft aangegeven dat dit in september aan de orde zou komen. De Energienota is in concept klaar, maar omdat zij ook nog met een aantal externe partijen wil praten om ook hun kennis te gebruiken, wordt het wat later. Zij heeft met een aantal grote woningbouwcorporaties gesproken en Energyvalley, de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) en de Milieufederatie staan nog op het lijstje. Als het goed is heeft de commissie inmiddels een

briefje gekregen waarin dat uitstel wordt uitgelegd en de planning is nu dat het in november in het college zal worden behandeld en in december in de commissie en de staten.

Mevrouw BERKMAN stelt voor om ingekomen stuk A8, de brief van 13 juli 2005 inzake de evaluatie van de muskusrattenbestrijding, voor de volgende agenda te agenderen en zal dat onderbouwen.

De VOORZITTER stemt daarmee in. Dit punt zal voor de volgende keer worden geagendeerd, zodat daar nu verder niet op hoeft te worden ingegaan.

De heer POPKEN merkt ten aanzien van ingekomen stuk B7, de brief van 4 juli 2005 van dorpshuis "de Foxel" aan de Dienst Landelijk Gebied (DLG) inzake het riviertje De Runde, op dat hij in eerste instantie dacht dat die brief alleen bestemd was voor de DLG en de gemeente. Hij vraagt zich alleen af of de provincie in dezen ook een rol heeft te vervullen.

Mevrouw EDELENBOSCH merkt op dat degene die zich voelt aangesproken, altijd een rol heeft te vervullen. De provincie is de laatste tijd zeer betrokken geweest bij "de Foxel" omdat in de vorige periode veel aandacht is gevraagd voor de waterbeheerproblematiek. Dat is kort geleden opgelost in overleg met de gemeente en het waterschap, zodat de eenden weer kunnen zwemmen. De brief is een klacht over de manier van aanpak bij de DLG en dat moet de DLG zelf oplossen. Het is de DLG ook niet zozeer aan te rekenen, want het betreft hier een landinrichtingsproject waarbij na een eerste voorlichtingsavond heel veel bezwaren zijn binnengekomen en die moeten tot en met de rechter worden behandeld voordat iemand verder kan gaan. Het conceptontwerp van de inrichting van dat gebied ligt klaar, zal volgende week worden verzonden en zal met het dorpshuis "de Foxel" worden besproken. Het gaat daarbij over welk model er wordt gehanteerd en op welke manier het aangepakt gaat worden. Het zal iets anders moeten dan destijds is gedacht omdat in tegenstelling tot deze brief niet alle gronden in het plan van toedeling zijn vrijgemaakt. Op zeer korte termijn zal het college met het dorpshuis in gesprek gaan en daarvan is het bestuur inmiddels op de hoogte.

De heer PETERS vraagt of de subsidie die hiervoor beschikbaar was, door de opgelopen vertraging onder druk is komen te staan.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat de vertraging in de gehele landinrichting ter plaatse zit. De middelen zijn de afgelopen jaren op allerlei wijzen ter discussie gesteld. Nu wordt bekeken welke gronden er zijn, hoe het kan worden uitgevoerd en wat het gaat kosten. Vervolgens wordt er in het budget van het landinrichtingsplan gekeken wat er mogelijk is en iedereen zal het zo goedkoop mogelijk moeten uitvoeren, want de bomen groeien niet meer tot in de hemel. Hierdoor kan het zijn dat de manier waarop het aangepakt en uitgevoerd zal worden, beperkt en veranderd zal moeten worden. Er is voor dit onderwerp op voorhand ook geen apart budget weggezet.

De heer KUIPER constateert dat het kennelijk toch niet goed aan "de Foxel" is uitgelegd, want de zorg is daar vooral dat door de vertraging in tijd het geld dat aanvankelijk beschikbaar was vanwege het verstrijken van de termijn op dit moment niet langer beschikbaar is.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat wat cruciaal is voor de uitvoering van de Runde of er ter plekke gronden voor verworven zijn. Natuurlijk is het een onderdeel van het Rundeproject en er zal gekeken worden of dit op een duurzame manier kan worden gedaan. Dat kost namelijk een paar centen. Het plan dient dus nog uitgevoerd te worden en daar heeft zij goede hoop op.

De heer POPKEN merkt met betrekking tot ingekomen stuk B17, de brief van 28 juli 2005 van de heer Van Glansbeek te Paterswolde inzake ontwerpbestemmingsplan "Sportcomplex de Marsch Paterswolde" op dat de brief nogal kritisch is gesteld met betrekking tot het aantal keren dat belangheb-

benden zijn gehoord. De planontwikkeling gaat nu verder, maar is de provincie nog van plan om daar een extra hoorzitting aan te wijden?

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat het volledige plan nog moet worden behandeld. Het is te doen gebruikelijk dat mensen die bedenkingen tegen een plan hebben, door het college worden gehoord. Dat is ook de strekking van de brief. De provincie gaat niet over zaken die in de gemeente spelen, maar als het plan bij de provincie ter beoordeling voor komt te liggen worden belanghebbenden die bedenkingen hebben gemaakt, gehoord.

De heer KUIPER merkt ten aanzien van ingekomen stuk B18, de uitgangspunten investeringsbudget landelijk gebied en het provinciaal meerjarenprogramma op dat het hem niet om de inhoud van die stukken gaat, want daar is hij het best mee eens. Afgelopen vrijdag heeft spreker bij de bijeenkomst over boer en natuur een indrukwekkend verhaal van de gedeputeerde gehoord. In het laatste zinnetje van de brief staat dat de komende maanden een concept zal worden opgesteld en dat dit in december aan de commissie zal worden voorgelegd. In de Statencommissie Cultuur en Welzijn is er een gewoonte gecreëerd dat majeure zaken worden besproken met die commissie. Hij stelt voor om dat ook binnen deze commissie te doen, want het is niet niets wat er moet gebeuren, gezien de regelgeving die afkomstig is van het Rijk. Spreker heeft de gedeputeerde vrijdag horen melden dat er met de gemeenten afzonderlijk wel te praten was en het lijkt spreker dan ook verstandig om dergelijke majeure projecten ook in deze commissie door te spreken.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat in deze commissie altijd zeer diepgravend over onderwerpen wordt gesproken, maar als de commissie daar nog eens in het bijzonder over in gesprek wil, dan kan dit door aan het Presidium een voorstel te doen om dit punt op de agenda van deze commissie te zetten. Dat wat er in de brief staat is conform hetgeen in de vorige commissievergadering is afgesproken, namelijk om eerst eens af te vangen wat er bij de maatschappelijke organisaties (gemeenten, waterschappen) leeft, daar eerst wat structuur in aan te brengen en dit dan met de commissie te bespreken, aangezien dat het voertuig is voor de komende jaren. Indien de commissie dit wenst kan er natuurlijk best een ochtend of dagdeel aan worden besteed.

De VOORZITTER zal dit punt noteren voor bespreking in het presidium.

De heer POPKEN merkt met betrekking tot de brief van 5 augustus 2005 van mevrouw C. Scholtheis te Wijster inzake de bestrijding van jacobskruiskruid door de provincie Drenthe, op dat er inmiddels een plan van aanpak is verschenen. Dat biedt goede handvatten om de bestrijding van deze bloem adequaat aan te pakken. Met name aan de uitvoering van dit plan van aanpak schort het een en ander, zo blijkt uit de brief. Hij is benieuwd hoe de bestrijding van het jacobskruiskruid in het komende jaar door de provincie zal worden geregeld.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat in de vakantie het bericht kwam van een van de partners dat rijkswaterstaat niet extra ging maaien. Collega Swierstra was toen nog niet op vakantie en heeft de directeur van rijkswaterstaat in het noorden gebeld. Er is door alle partners voortvarend en adequaat opgetreden. Niet alle jacobskruiskruid is daardoor verdwenen maar mensen zijn door de bank genomen wel tevreden hierover. Het is niet mogelijk om overal tegelijk het jacobskruiskruid weg te halen, dus dit moest volgtijdelijk gebeuren. In het najaar zal dit worden geëvalueerd en vorige week is daar in het bestuurlijk overleg met de Land- en Tuinbouworganisatie (LTO) nog tevredenheid over uitgesproken. Er is daar gevraagd om weer met alle partners die evaluatie te doen, zodat dit volgend jaar systematisch kan worden voorbereid. In haar ogen is het bestrijden van het jacobskruiskruid goed gegaan, voorzover daar de mogelijkheden voor waren. Wel zal uit de evaluatie blijken dat de bestrijding van het jacobskruiskruid wel een paar centen heeft gekost.

De heer SMIT merkt ten aanzien van de brief van 29 juli 2005, Landschapswacht; rapportage "Steekproef agrarische cultuurlandschappen" op dat hij ooit in het verleden een rapportage van de Landschapswacht heeft gehad, waarbij het toen om de terreinen van Staatsbosbeheer ging. Nu zijn het de terreinen van Drents Landschap. De gedeputeerde heeft naar aanleiding van die eerste rapportage gezegd met een evaluatie of onderzoek te zullen komen naar de situatie die toen is gesignaleerd. Hij stelt voor om ook deze rapportage te bespreken als die evaluatie op tafel ligt. Wanneer kan die evaluatie in deze commissie worden besproken?

Mevrouw EDELENBOSCH had begrepen dat dit onderwerp ook door de VVD bij de bespreking van de groene nota van D66 aan de orde zou worden gesteld. De brief en het rapport zijn midden in de zomer aangekomen en spreekster had hem zelfs nog niet gekregen. Naar aanleiding van de vorige rapportage heeft de statencommissie een werkbezoek gebracht en er is driekwart jaar een vacature geweest, dus het wordt nu met vertraging opgepakt en naar aanleiding van de gesprekken die al met de commissie zijn gevoerd, zal zij daarop terugkomen.

**6. Rondvraag**

Hiervan wordt geen gebruik gemaakt.

**7. IPO-aangelegenheden**

Er zijn geen vragen of opmerkingen naar aanleiding van IPO-aangelegenheden.

**8. Brief van 22 maart 2005 van de Milieufederatie Drenthe gericht aan het college van GS over verdroging**

Mevrouw VAN DE VIJVER merkt op dat de directe aanleiding voor haar reactie de brief van het college van 3 februari 2005 is. Wie die brief leest kan tot de conclusie komen dat het nog niet zo slecht gaat met het herstel van de verdroging in Drenthe. Driekwart van het verdroogde areaal is enige mate hersteld en op 20% van het areaal is het herstel maar liefst meer dan 50%. Die percentages steken gunstig af bij het landelijk gemiddelde. Dat is niet slecht. Zij heeft de achterliggende stukken echter bekeken en dan is het beeld een stuk minder rooskleurig. Nog nergens is er sprake van volledig herstel en de prognose is dat dat ook in 2010 minimaal zal zijn. In 2015 wordt ingeschat dat 40% van het areaal volledig hersteld zal zijn. In POP II is opgenomen dat die 40% al in 2010 moet worden gehaald. Dat betekent dat op het moment dat POP II werd vastgesteld al bekend was dat over vijf jaar sprake moest zijn van een volledig herstel van 40% van de gronden. Voor de vertraging in het herstel is een aantal knelpunten aan te wijzen. Soms zijn de natuurgebieden te klein, want te kleine natuurgebieden vormen geen hydrologische eenheid, waardoor het moeilijk is het gehele watersysteem te herstellen. Grote aaneengesloten gebieden die wel een hydrologische eenheid kennen, moeten nog tot stand komen in het kader van de ecologische hoofdstructuur (EHS). De verwerving van gronden verloopt traag. De onderliggende oorzaak is vaak dat de financiële middelen ontbreken. Daarnaast speelt nog weer het probleem van de monitoring en de beschikbaarheid van een goede kaart. Het is echter niet altijd een kwestie van megaprojecten en heel veel geld. De Milieufederatie heeft in de brief van 22 maart 2005 gewezen op een rapport van het verdrogingsforum. Dat is een ambtelijke werkgroep waarin nagenoeg alle betrokken partijen in Groningen en Drenthe zijn vertegenwoordigd. De Milieufederatie vraagt het college om de projecten die zijn opgenomen in het rapport "Aanpak verdrogingsbestrijding" ter kennisgeving aan te nemen, maar de projecten en hun prioritering te bevestigen. Zij hoort nu graag van de gedeputeerde wat de reactie van het college is geweest op de vragen van de Milieufederatie. Ten tweede verneemt zij graag welke acties de gedeputeerde inmiddels heeft ondernomen om de verdrogingsbestrijding weer op koers te krijgen. Verder wil spreekster weten wat de stand van zaken is met betrekking tot de monitoring en de totstandkoming van een meer bruikbare kaart. Zij hoort voorts graag van de andere fracties of deze haar zorg delen als het gaat om de voortgang en het herstel van de verdroging.

Mevrouw BERKMAN deelt de zorgen van de PvdA over de verdroging. In september 2003 heeft zij een initiatiefvoorstel voor wijziging van de provinciale verordening met betrekking tot de waterhuishouding in Drenthe gedaan en daarin is te lezen welke ideeën GroenLinks daarover heeft. Zij ondersteunt de PvdA in haar zorg om deze problematiek en de wens van de PvdA om met ideeën te komen teneinde deze problematiek op te lossen. Zij wacht verder de beantwoording van het college af.

De heer SMIT deelt ook de zorg over de verdrogingsproblematiek. Hoe is de planning van de betrokken waterschappen in dezen? Deze zijn toch ook bij een aantal van deze projecten betrokken? Vindt de vertraging zijn oorzaak in de planning van de waterschappen of heeft dit een andere oorzaak?

De heer HAIKENS deelt de zorg van de PvdA. Bij het oppervlaktewater is er sprake van een zeer wisselend beeld en als hij dit jaar kijkt dan wisselen perioden van droogte en vochtigheid elkaar zeer sterk af. Als het gaat om het gewenste grond- en oppervlaktewaterregime (GGOR) dan hebben de staten via het POP de opdracht gegeven om dit door de waterschappen te laten uitvoeren, maar het uitvoeren, regels stellen en zeggen hoe het moet betekenen in de praktijk nog niet dat het ook op die manier wordt ingevuld. Grondwater en grondwaterstand is een weerbarstig geheel en laat zich niet eenvoudig beïnvloeden door het bedenken van regeltjes. Hij deelt de zorg dat de signalering hier en daar terecht is, maar de vraag is of daar op korte termijn iets aan kan worden gedaan. Het gaat om langdurige processen die moeilijk beïnvloedbaar zijn. Het college en de waterschappen kunnen alleen hun uiterste best doen om de doelstellingen te halen, maar het is niet iets waarvan zij de oplossing aan een draadje hebben hangen.

De heer HEETEBRIJ merkt op dat dit onderwerp de bijzondere belangstelling van zijn fractie heeft. Hij sluit zich aan bij de opmerkingen en vragen die door de PvdA zijn gesteld.

Mevrouw KLIP antwoordt dat het prettig is te horen dat partijen de zorgen over de verdroging van Drenthe delen. Daarin zijn de staten het kennelijk eens met het college. Als het gaat om de stukken dan zijn dat de brief van 3 februari 2005, de notitie over verdrogingsbestrijding, het document "Aanpak verdrogingsbestrijding" en de brief van de Milieufederatie. In de notitie van 3 februari 2005 is te lezen dat 40% volledig herstel in 2010 niet haalbaar is, maar dat er wel een behoorlijk herstel zal worden gerealiseerd. Overigens was die 40% volledig herstel in 2010 afgeleid van een motie in de Tweede Kamer. Langzamerhand wordt echter bekend dat de huidige systematiek van het berekenen van de verdroging geen recht doet aan de daadwerkelijk bereikte resultaten. Immers, indien 50% van 100 hectare grond een volledig herstel kent en die andere 50% niet, dan mag dit niet worden meegenomen in de berekening, omdat is afgesproken dat alleen totale gebieden worden meegenomen. Dat wil zeggen dat op wat kleinere schaal die percentages wel worden gehaald, maar niet voor het totale gebied. Spreekster heeft begrepen dat inmiddels ook in Den Haag een bijeenkomst heeft plaatsgevonden over een andere systematiek die landelijk gehanteerd zal worden. Naast alle gebieden die zijn opgenomen op de huidige verdrogingskaart, zijn er ook projecten die niet op die kaart stonden, ter hand genomen. Het gaat hier over het Hunzeproject en het Oude Diep waar aanzienlijke natuurwinsten zijn behaald die niet meedoen in die oorspronkelijke telingssystematiek die is afgesproken. In de brief van februari en de notitie over verdrogingsbestrijding was te lezen dat de huidige kaart is gebaseerd op de natuurfuncties die in het waterhuishoudingsplan zijn aangegeven. Dat is heel belangrijk geweest om een stimulans te geven aan verdrogingsbestrijding, maar de analyses zijn gebaseerd op kennis van de terreinbeheerders. Dat is subjectieve kennis, die overigens heel waardevol is. De nieuwe kaart zal worden gekoppeld aan het GGOR-traject, dat daar heel nauw mee samenhangt. Dat betekent dat die kaart zal zijn gebaseerd op de objectieve gegevens, namelijk op de natuurdoeltypekaart waar mee zal worden gewerkt. Ook aan die kaart zal een instrumentarium moeten worden gekoppeld met betrekking tot hoe er wordt gemeten en hoe er wordt gemonitord, om te bepalen of het ook effect heeft gehad wat er is gedaan. Als laatste komt daarbij dat het GGOR, dat afkomstig is uit het Nationaal bestuursakkoord water, qua kwaliteit inmiddels ook is gekoppeld aan de Kaderrichtlijn water, omdat de hoeveelheid water ook invloed heeft op de che-

mische en de ecologische samenstelling van dat water. Ook de Kaderrichtlijn water verplicht de provincie om in 2015 een goede chemische en ecologische toestand van zowel het grond- als het oppervlaktewater bereikt te hebben en zij gaat ervan uit dat die doelstelling van 40% wel in 2015 zal worden gehaald, gekoppeld aan de nieuwe verdrogingskaart. Mevrouw Van de Vijver vraagt wat er tot nog toe is gebeurd op het gebied van de verdrogingsbestrijding. Er gebeurt voortdurend iets op dit gebied, want dit is een onderwerp dat niet alleen provinciaal hoog op de prioriteitenlijst staat. Er is een monitoringssysteem ontwikkeld om te kunnen meten wat er aan de verdroging gedaan wordt. De vier noordelijke provincies Groningen, Fryslân, Drenthe en Overijssel, de inliggende waterschappen, de drie betrokken waterleidingmaatschappijen en een drietal gemeenten werken samen met TNO. Het Rijk heeft aangegeven dat TNO € 900.000,-- van het ontwikkelingsbudget aan dit project mag besteden. Inmiddels is ook het kader van het GGOR vastgesteld. Dat heeft zij net in haar stukken aangetroffen en voor de volgende keer staat dit op de agenda van de commissie. Het kader van het GGOR wordt in principe gevormd door de punten die in POP II staan, gecombineerd met een aantal extra procesmatige afspraken en daarin zijn ook de procesafspraken met de waterschappen opgenomen. Het is dus te zwart-wit om te stellen dat het aan de vertraagde afspraken met de waterschappen zou liggen dat zaken niet goed gaan. Dat dingen te langzaam gaan ligt aan een complex van factoren. Zo simpel als oorspronkelijk werd gedacht dat het was, is het niet. Dat betekent niet dat er niet ongelooflijk veel gebeurt op dit gebied. Vandaar dat het Waterbeleid 21e eeuw (WB21) en de Kaderrichtlijn water nu gekoppeld gaan worden aan het oplossen van het verdrogingsprobleem. Wat is er nu gebeurd met de projecten die door het verdrogingsforum zijn aangedragen en waar ook de brief van de Milieufederatie aandacht aan besteedt. Dat verdrogingsforum is een adviesclub en de adviezen van dit forum vormen één van de bouwstenen die worden gebruikt bij de afweging om tot bepaalde projecten te komen. Alleen dat stuk kan nooit bestuurlijk worden vastgesteld omdat er bestuurlijk veel meer argumenten zijn om projecten ter hand te nemen. Het is dus weliswaar een nuttige bouwsteen waar ook absoluut naar gekeken wordt, maar niet de enige bouwsteen. Daarom wordt ook die rapportage niet bestuurlijk vastgesteld.

TWEEDE TERMIJN

Mevrouw VAN DE VIJVER hoort graag wat concretere dingen van de gedeputeerde. Als eerste heeft de gedeputeerde uitgelegd dat de berekeningen van de verdroging zoals deze zijn voorgelegd en die ten grondslag liggen aan de notitie van februari wellicht de feitelijke situatie geen recht doen. Spreekster zou de gedeputeerde graag ronduit willen horen zeggen dat de situatie feitelijk veel beter is dan uit de cijfers blijkt. Daarbij is nog de vraag hoeveel beter de feitelijke situatie dan is. Ten aanzien van het monitoringsysteem en de nieuwe kaart die in de maak is, merkt zij op dat in de rapportage van het verdrogingsforum en bij de Milieufederatie al langer bekend is dat er gewerkt wordt aan een monitoringsysteem en dat er problemen zijn met de financiering. Al met al suddert dit plan nu al weer een jaar en schiet het niet erg op. In het stuk met betrekking tot het GGOR en het kaderrapport, die voor de komende commissievergadering staan geagendeerd, heeft zij gezien dat er voor het opstellen van het GGOR in 2008 de waterschappen een verbeterde knelpuntenkaart zullen opstellen en een eventueel plan van aanpak. Is dat dan de kaart waar het over gaat en ligt die er dan pas in 2008? De gedeputeerde zegt dat het verdrogingsforum een adviesclub is en dat het document dat zij hebben opgesteld nooit bestuurlijk kan worden vastgesteld omdat het slechts om een advies gaat. Op de laatste pagina van het eigenlijke document wordt een aantal hele concrete voorbeelden genoemd van situaties die direct zijn aan te pakken, die geen grof geld kosten en die kunnen worden meegenomen in andere plannen. Gebeurt dat ook, of wordt er gewoon gezegd dat het alleen maar om een advies gaat dat niet past binnen het beleid zoals de provincie dat nu voert?

De heer SMIT heeft gehoord dat het om een complexe materie gaat. Dat onderschrijft spreker en hij heeft ook nooit beweerd dat het erg eenvoudig was. Er is gezegd dat er goede afspraken zijn met de waterschappen. Betekent dat dan dat de planning wel bekend is en kan de gedeputeerde dan ook zeggen hoe die planning eruit ziet? Betekent dat dat de huidige vertraging, al dan niet veroorzaakt door een

verkeerd monitoringsysteem, weer ongedaan kan worden gemaakt? Hoe ziet de planning er nu in de tijd uit?

De heer HAIKENS had even het idee dat de monitoring niet helemaal in rode was en dat deze niet het feitelijke beeld weergeeft. Hoe zit dat dan? Is er daadwerkelijk sprake van een beter monitoringsysteem en hoeveel beter is dat dan? Krijgen de staten daar ook meer inzicht in? Dat lijkt hem logisch, want de staten vinden nu dat het niet goed is en veel beter kan. Op welke manier gebeurt dat dan? Indien het feitelijke beeld moet worden bijgesteld omdat het niet klopt, hoe ver staat de feitelijke situatie dan werkelijk van de planning af? In hoeverre lopen de afspraken met de waterschappen parallel met deze nieuwe inzichten van monitoring en kan daar op termijn wel aan worden gewerkt? Dit is een weerbarstige en complexe materie die niet van vandaag op morgen kan worden opgelost.

Mevrouw KLIP antwoordt dat de berekeningssystematiek inderdaad geen recht doet aan de feitelijke situatie. Er wordt dan ook een verbeterde monitoringssystematiek opgezet. De feitelijke situatie met betrekking tot verdroging is dan ook aanzienlijk beter dan het nu lijkt. Concrete getallen kan zij nu niet geven, maar die zal zij de commissie schriftelijk doen toekomen. Spreekster heeft de indruk dat het op dit moment wel opschiet met het nieuwe monitoringssysteem en dat er vorderingen worden gemaakt. Weliswaar is het systeem nog niet klaar, maar er wordt meer dan voortvarend aan gewerkt en dat is ook wel nodig. Mevrouw Van de Vijver loopt vooruit op het GGOR-kader waar de volgende commissievergadering over zal worden gesproken. Op dat moment zal spreekster daar wat gedetailleerder op in gaan. De GGOR-kaart die in 2008 zal verschijnen is wel de vernieuwde kaart waar zij in eerste termijn over heeft gesproken. Spreekster kan niet uit haar hoofd bij de verschillende projecten aangeven welke adviezen van het verdrogingsforum nu wel en niet zullen worden meegenomen en wat daar mee gebeurd is. Het is zo dat in het noorden in het gebied van de waterschappen Noorderzijlvest en Hunze en Aa's een Stuurgroep Water 2000+ actief is. Dit is een schoolvoorbeeld voor de rest van Nederland en aanstaande donderdag wordt er ook een convenant ondertekend waarbij alle inliggende gemeenten, de waterschappen, de provincies en rijkswaterstaat hele duidelijke afspraken maken wat, wanneer en door wie er iets gedaan moet worden. Het convenant kent dus meetbare doelstellingen en de concrete projecten die door het verdrogingsforum worden aangedragen worden dan ook besproken inde de Stuurgroep Water 2000+, want dat is het gremium waarbinnen bestuurlijk voor bepaalde projecten wordt gekozen. De projecten van het verdrogingsforum komen daar dan ook absoluut ter tafel, maar per project afzonderlijk kan spreekster dat niet aangeven. Het is niet zo dat er met de projectvoorstellen van het verdrogingsforum niet iets serieus wordt gedaan. De heer Smit vraagt of de planning nu bekend is, maar dan verwijst zij toch weer naar het kader voor het GGOR, waar veel gedetailleerde zaken in staan. Het lijkt haar reëel om dit de volgende commissievergadering aan de orde te stellen. Aan verbetering van het monitoringssysteem wordt gewerkt. Volgens de systematiek zoals die tot nu toe is afgesproken en waarbij alleen naar totale gebieden wordt gekeken, zal de verdroging pas in 2015 voor 40% zijn opgelost.

**9. Brief van gedeputeerde staten van 23 juni 2005, kenmerk 25/4.3/2005006001, inzake plan van aanpak structuurvisie Zuiderzeelijn (ZZL)**

De heer BAAS heeft de brief van de provincie gelezen en hij zal in ieder geval kort zijn. Het proces gaat gewoon door en wat er nieuw aan is, is dat er door de discussie in de Tweede Kamer wat meer aarzelingen zijn gekomen en die kan spreker zich wel voorstellen. Er is veel papier gewisseld, maar wat er uit de bus is gekomen is dat het proces gewoon doorgaat met dien verstande dat er nog een extra variant, de Hanzelijn-plus/plus is bijgekomen. Iedereen vindt het ook nog steeds belangrijk dat het geld wat het Rijk heeft gereserveerd voor de ZZL keurig netjes voor die lijn bestemd blijft. Zijn fractie kijkt met belangstelling uit naar hoe het proces verder gaat lopen. Hij heeft in de brief van de minister ook gelezen dat er voor het zomerreces nog over gesproken zou worden, maar hoe de laatste stand van zaken is weet hij niet. Wat hem betreft is het nog steeds een kwestie van zitten blijven en zich niet verroeren. Omdat er nog geen nieuw beslismoment is houdt hij het daar nog maar even bij.

De heer JANSSEN sluit zich ten dele bij de woorden van de heer Baas aan. Ook het CDA is blij met de zorgvuldige afweging die het Kabinet nu voorstaat. Verder heeft hij weinig behoefte aan een diepgaande discussie op dit moment. Het standpunt van het CDA is ook vrij duidelijk geweest in de loop der jaren en zijn voorkeur gaat dan ook uit naar een snelle verbinding met de Randstad. De voorkeur die het CDA heeft is die voor een magneetzweeftrein. Het CDA wacht wel met spanning af wat er in april 2006 vanuit de Tweede Kamer naar de provincie toekomt. Kunnen de coalitiepartijen aangeven of zij hun standpunt inzake een snelle verbinding zullen handhaven? Of volgen zij de standpunten van hun Tweede Kamerfractie, waardoor er een vijfde variant in de vorm van de Hanzelijn-plus/plus aan is toegevoegd?

De heer BOSSINA merkt op dat het Langman-akkoord en in het verlengde daarvan de ZZL, het faseverschil tussen het noorden en het westen zouden moeten wegnemen. Dat is jarenlang het uitgangspunt van denken, plannen en handelen geweest. Sinds enige tijd springen er allerlei kikkers uit de kruiwagen. Overeind blijft evenwel in het debat van 7 en 8 juni van de Tweede Kamer met de regering dat de kamer erkent dat er voor de oorspronkelijke probleemsituatie in het noorden van het land een oplossing moet komen en dat er geïnvesteerd moet worden in economische structuurversterking. Daar zal zijn fractie de kamer aan houden en daar hoort voor spreker een snelle verbinding tussen de Randstad en het noorden van Groningen bij. Naar de € 2,7 miljard die in Den Haag op de plank ligt wordt door verschillende kamerleden gulzig gekeken. Er is een aantal kamerleden die voor dat bedrag hele andere bestemmingen hebben. Die opvatting deelt hij niet. De tijdelijke commissie voor infrastructuurprojecten (TCI) komt op het juiste moment en kiest toevallig dit project uit. Wat blijkt is dat regering en kamer in het noorden eigenlijk helemaal op het verkeerde spoor zitten. Er komt dus iets nieuws, namelijk een structuurvisie. De staten verkeren op dit moment niet in de positie daar iets aan te veranderen. Hij wacht samen met de stuurgroep ZZL lijdzaam af wat het nieuwe jaar gaat brengen. Wel blijven de vier oorspronkelijke varianten op de discussietafel liggen. Vooruitlopend op de uitkomst van deze discussie is door het duo Hofstra/Dijksma een vijfde variant toegevoegd, namelijk de Hanzelijn-plus/plus. De ZZL-varianten worden naar hun mening te duur. Van de € 2,7 miljard kan volgens dit duo € 1 miljard naar ontsluiting van de noordvleugel van de Randstad en voor de rest kan de Hanzelijn-plus en een flink deel van de tweede plus door cofinanciering worden uitgevoerd. Nu zijn de heer Hofstra en mevrouw Dijksma zwaargewichten in de kamer en zij zullen het voorstel ongetwijfeld hebben laten doorrekenen. Hij heeft deze sommen niet gezien maar via de stuurgroep ZZL zal het college er ongetwijfeld het een en ander van hebben vernomen. Wil het college deze kennis met de staten delen? Als dit zo is, waarom zijn de oorspronkelijke vier varianten dan nog in beeld? Vindt het college met de VVD dat het bedrag van € 2,7 miljard dat bestemd is voor de ontwikkeling van Noord-Nederland daar ook moet worden ingezet? Dit bedrag moet niet deels opgaan aan de noordvleugel voor de Randstad. Is het ook niet zo dat de Hanzelijn-plus los staat van de ZZL? Is het resterende deel van van die € 2,7 miljard wel toereikend voor de aanleg van de Hanzelijn -plus? Hij heeft daar twijfels over. Is daar wel een financiële onderbouwing voor? Is er dan voor die tweede plus wel rijksgeld beschikbaar? Of wordt het een sigaar uit eigen doos? Moet de conclusie niet zijn dat die € 2,7 miljard moet worden aangewend voor projecten die het Rijk toch al moet financieren, zodat in feite wordt gezocht naar een elegante manier om € 2,7 miljard te bezuinigen? Hiervoor lijkt zich een kamermeerderheid af te tekenen zonder dat er ook nog maar één cijfer te zien is geweest. Deelt het college zijn zorg of kan het college een zonniger scenario schetsen?

De heer HAAR vindt het op zich een goede zaak dat er een herbezinning komt rond de zaken met betrekking tot de ZZL. De TCI heeft een aantal dingen aangegeven waardoor het noodzakelijk is om nut en noodzaak van de ZZL nog eens goed tegen het licht te houden. Dat is ook duidelijk gebleken in de Tweede Kamer. Spreker denkt dat bij de bevolking toch het idee heerst dat de ZZL een doordenderende trein is. De heer Baas gaf ook al aan dat het een beetje de Aldersexpres is die niet te stoppen valt. Die indruk heerst er wel vaak. Wanneer je ziet dat er nu een structuurvisie moet komen, en ik kijk de Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO) daar op na, dan constateer dat die structuurvisie daarin eigenlijk nauwelijks in voorkomt. De bedoeling van de structuurvisie is dat deze voor april 2006 in de Tweede Kamer komt en dat de bevolking ook bij de totstandkoming van die structuurvisie wordt betrokken. Daar is geen

officiële procedure voor in de zin dat die structuurvisie in de inspraak komt, maar wel dat de bevolking erbij wordt betrokken. Daar is de brief van de minister tamelijk onduidelijk over, want hierin wordt alleen maar aangegeven dat in de periode voor de totstandkoming van de structuurvisie de inwoners rondom bepaalde mijlpalen erbij zullen worden betrokken. Dat lijkt spreker een tamelijk duistere formulering, want wat zijn dan die mijlpalen die moeten zijn bereikt wanneer de bewoners zullen worden betrokken bij de totstandkoming van de structuurvisie? Als de structuurvisie er dan is tegen 1 april 2006 dan moet die worden behandeld en moet er in de periode van 1 april 2006 tot 1 juni 2006 inspraak worden geregeld. Nu lijkt spreker twee maanden voor een project van een dergelijke importantie en waar zoveel haken en ogen aan vast zitten een betrekkelijk korte periode. Hierdoor wordt ook weer het beeld bevestigd dat de inwoners van Noord-Nederland er eigenlijk niets over te vertellen hebben. Na alle problemen rondom de Betuwelijn is het een buitengewoon kwalijke zaak als die indruk wordt bevestigd door de gehaastheid die ook weer in deze procedure zit en dat dit beeld alleen maar versterkt dat de Aldersexpres niet te stoppen valt en dat er een fuik wordt ingegaan waar het noorden zelf nauwelijks enige invloed op heeft. Het is weliswaar een rijksproject waar de stuurgroep over gaat, maar zijn er plannen op welke wijze die betrokkenheid van de burgers in die twee maanden zal worden geregeld? Dat is namelijk een van de belangrijkste zorgen die D66 bij deze procedure heeft.

De heer POPKEN kan kort zijn.Lopende het traject komen er steeds meer plannen bij en nu gaat het weer over een Hanzelijn-plus/plus. Wellicht komt er nog wel eens een plus bij. Hij is blij dat er nu uitdrukkelijk een heroverweging zal plaatsvinden middels die structuurvisie, waarin diverse varianten nog weer eens nadrukkelijk worden bekeken. Hij ziet met belangstelling uit naar wat deze studie hem te bieden heeft en zijn standpunt is nog steeds dat er geen magneetzweeftrein moet komen. In de planvorming is een belangrijk facet de exploitatie van de variant. Daar maakt spreker zich zorgen over en daar heeft hij nu geen helder beeld van. De zorgen zijn wellicht onterecht en eerdere berichtgeving daarover lijkt te suggereren dat het treinkaartje erg duur gaat worden. Dan is de vraag of de passagier daartoe genegen is. Hij wacht eerst af hoe de ontwikkelingen zijn met betrekking tot de structuurvisie en de onderzoeken die daardoor plaatsvinden.

De heer KUIPER merkt op dat hierover een langdurige discussie plaatsvindt die al in de vorige statenperiode is begonnen. Het is tot nu toe altijd besproken in het forum van het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN). Nu vindt het overleg daarover plaats in het algemeen bestuur van het SNN. GroenLinks heeft zich altijd op het standpunt gesteld dat het bedrag van € 2,73 miljard op een of andere manier wel ten goede moet komen aan de snelle spoorverbinding met het noorden en het westen, maar niet middels een zweefbaan. Zijn fractie heeft zich steeds op het standpunt gesteld dat dit zou moeten gebeuren door een snelle Intercityverbinding omdat dat een zodanige versnelling biedt ten opzichte van de huidige situatie dat dit tegenover de magneetzweefbaan (MZB) voldoende soelaas kan bieden en goede effecten voor het noorden kan hebben. In de SNN heeft die discussie veelvuldig plaatsgevonden en nu ziet hij dat er toch geen dwarsverbinding is met de leden van het algemeen bestuur van het SNN. Dat is merkwaardig. De provincie kan zich nu wel uitspreken, maar dan zit er weer zo’n rare schakel tussen. Het is spreker als lid van het presidium op dat moment ontschoten omdat hij op vakantie was en er niet bij kon zijn, maar hij had toch graag gehad dat de dwarsverbinding naar de SNN-leden zou hebben plaatsgevonden. Ten aanzien van het bedrag van € 2,73 miljard heeft spreker zich steeds op het standpunt gesteld dat die hiervoor juist ingezet zou moeten worden. Dit leidt namelijk tot structuurverbetering middels die snelle spoorverbinding. Daar is op alle mogelijke manieren aandacht aan besteed. Uit de gesprekken met ambtenaren en ministers en de discussie rondom de heer Alders, was zijn conclusie dat het bedrag van € 2,73 miljard ook aan andere alternatieven besteed zou moeten worden. Die toezegging heeft hij ook gekregen en dat werd ook bevestigd door de publicatie van vorige week over het vervoersplan dat via het ministerie is gepubliceerd en waarin staat dat hetzelfde bedrag van € 2,73 miljard voor dit project is uitgetrokken en ook is gereserveerd. Het verheugt spreker zeer dat het geld daarvoor ook kan worden uitgetrokken. Wat hem wel verbaast is dat de inwoners van de betreffende regio’s bij de besluitvorming in 2006 worden betrokken in de vorm van inspraak. Hij heeft zich altijd op het standpunt gesteld dat dit te mager is. Bij een dergelijk majeur project, waarbij duidelijk kan worden ge-

vraagd wat de bevolking wil, kan ook een volksraadpleging worden georganiseerd. Door diverse fracties in het bestuur van het SNN wordt spreker hierin ondersteund en de Friese VVD-fractie heeft zich ook op soortgelijke wijze uitgesproken. De CDA-fracties binnen diverse gemeenten willen zich ook op die manier gaan inzetten en spreker wil dat dit wordt ondersteund door de provincie Drenthe, zodat hij hardop kan zeggen dat de bevolking hierover wordt geraadpleegd. Als dat is gebeurd kan er pas goede bestuurlijke besluitvorming plaatsvinden. De discussie die vervolgens zou moeten plaatsvonden in SNN-verband zou hij er graag in zien uitmonden dat er een volksraadpleging plaats zal moeten vinden.

Mevrouw HUISMAN merkt op dat er al veel is gezegd en de ZZL wordt zo onderhand een Zuiderzeurlijn. Toen zij de brief van de minister onder ogen kreeg was haar eerste gedachte dat de regio wordt uitgerangeerd en op een zijspoor wordt gezet. Het Rijk neemt immers de verantwoordelijkheid over. Bovendien loopt de discussie over de ZZL weer eens vertraging op. De prijsvraag waardoor duidelijkheid zou ontstaan over de exploitatiemogelijkheden van de verschillende varianten en waar dus heel veel van afhing voor de uiteindelijke keuze, is afgeblazen en er zal opnieuw een discussie over nut en noodzaak moeten worden gevoerd. Natuurlijk is het zo dat er lering moet worden getrokken uit het debacle rondom de Betuwelijn en de HSL, maar dat wil nog niet zeggen dat er lichtzinnig is besloten tot aanleg van een ZZL. Als zij de ontwerpsamenwerkingsovereenkomst en de enorme stapel rapporten ziet, dan bewijst dit het tegendeel. Bovendien is de bevolking ook al ingeschakeld geweest op de meedenkavonden over het conceptprogramma van eisen. Er kan dus eigenlijk over kapitaalvernietiging worden gesproken. Feit is dat het Rijk nu de regie overneemt, zoals spreekster al heeft gezegd. Een pluspunt is dat nu weer alle alternatieven onderzocht gaan worden. Er is zelfs al een Hanzelijn-plus/plus-variant. Nu blijkt wel uit de beantwoording van kamervragen dat er al een onderzoek is geweest naar alternatieve doelstellingen om de economische structuur van het noorden te versterken, waarbij er wordt gekeken of er ook iets anders kan worden gedaan dan alleen de ZZL. Daaruit blijkt dat er geen concrete investeringsdoelen zijn gevonden, dus deze leveren hetzelfde effect op als de ZZL. Zij kan zich dan ook niet aan de indruk onttrekken dat de Hanzelijn-plus/plus-variant een doekje voor het bloeden is, want de omschrijving is immers nog niet duidelijk. Indien bovendien de doelen die wel worden genoemd alsnog worden uitgevoerd, dan vraagt dit heel veel overleg tussen de verschillende partners. Zij vraagt zich dan ook af welke garantie kan worden gegeven dat de financiële toezeggingen door het Rijk en de regionale overheden daadwerkelijk gestand kunnen worden gedaan. Wat betekent dit uitstel nu voor de noordelijke samenwerking? Over het betrekken van de bevolking, waarover door verschillende partijen is besproken, merkt zij op dat de tijd tussen het bekend worden van de structuurvisie in april 2006 en het aflopen van de inspraakperiode in juni 2006 wel erg kort is. Op de website van de ZZL is te lezen dat begin september 2005 een brief is gestuurd naar 15.000 huishoudens in de provincies Groningen, Friesland, Drenthe, Overijssel, Flevoland en Noord-Holland en de ontvangers worden uitgenodigd om deel te nemen aan een discussiebijeenkomst met daaraan gekoppeld een representatieve enquête via Internet. In oktober zullen dan per provincie 24 deelnemers worden geselecteerd voor deze discussiebijeenkomsten.

De heer KUIPER vraagt of het voor de PvdA voldoende is dat er 15.000 huishoudens van de 1 miljoen mensen naar hun mening wordt gevraagd en dat er binnen die groep ook nog eens een selectie wordt gemaakt om duidelijk te krijgen wat de mening van de bevolking daarover is.

Mevrouw HUISMAN merkt op helemaal niets van die mogelijkheid te weten. Haar vraag is alleen of het college hiervan op de hoogte is en of het erbij is betrokken. Bovendien staat er in haar verkiezingsprogramma dat de PvdA de bevolking wil raadplegen.

De heer KUIPER vraagt of dit voldoende is voor de fractie van de PvdA.

Mevrouw HUISMAN antwoordt dat dit geen echte raadpleging is. Betekent dit ook dat de resultaten van de meedenkavonden in de prullenbak verdwijnen? Haar fractie vindt dat er overleg met de andere noordelijke overheden moet blijven en dat het noorden zich gezamenlijk sterk moet voelen. Vanuit die kracht

moet er volop aan het proces worden deelgenomen om de doelstelling waarvoor de plannen van de ZZL zijn gemaakt, verder te realiseren.

Mevrouw WESTERKAMP heeft gehoord dat de PvdA het jammer vindt dat de regie in handen van het Rijk komt. Het is echter een goede zaak dat het Rijk dit een zodanig majeur voorstel vindt en dat het een regionaal onderscheidend project is. Het is een nieuwe ontwikkeling op het gebied van vervoer en is ook bijzonder belangrijk voor de economie. Spreekster denkt dat het daarom juist bijzonder belangrijk is dat de regie in handen van het Rijk komt omdat het een majeur project is. Deelt de PvdA die mening? Het gaat hier om een lijn die bijzonder belangrijk is voor Noord-Nederland.

Mevrouw HUISMAN antwoordt dat zij die mening niet deelt want de regio had al heel veel gedaan om nut en noodzaak uit te zoeken en onderzoeken te doen en als zij kijkt naar de beantwoording van kamervragen dan heeft zij juist het gevoel dat aan de regio een brevet van onvermogen wordt uitgedeeld.

Mevrouw WESTERKAMP merkt op dat als het Rijk bereid is om dit te doen, het een erkenning is van het feit dat het een regionaal overstijgend project is. De tweede vraag is of het dan niet bijzonder goed is dat er ook andere gemeenten bij betrokken zijn.

Mevrouw HUISMAN antwoordt dat zij daarin van mening verschilt met mevrouw Westerkamp.

De heer DE JONG is van mening dat het goed is dat er op de rem is getrapt door de Tweede Kamer. Het verhaal, de moties en de debatten die hebben plaatsgevonden en de uitkomsten ervan hebben geleid tot een betere definitie van nut en noodzaak en een betere uitkomst van die debatten en discussies. Wat hij vooral toejuicht is dat dit op landelijk niveau meer bediscussieerd wordt en dat de besluitvorming waar het noorden eigenlijk al mee bezig was, met allerlei bestuurlijke stokpaardjes van persoonlijke belangen van bestuurders in het noorden, eigenlijk in de wacht is gezet. Dat bevalt hem en wat hem ook bevalt is dat de staten zuinig moeten zijn op het verdere verloop van de discussie die vanuit de Tweede Kamer plaats zal vinden. Het verhaal van Dijksma en Hofstra over de Hanzelijn-plus/plus kan wel degelijk positief uitpakken voor het noorden, want dan is het noorden spekkoper van meer infrastructuur voor minder geld. Wat spreker betreft moet de discussie vooral ook daarover gaan en hij is heel benieuwd hoe komend voorjaar de zaken op tafel zullen liggen. Vooralsnog is hij blij dat dit landelijke aandacht krijgt, want het is niet te verkopen dat hier wordt gediscussieerd over de besteding van belastinggeld van iemand uit Vlissingen en Maastricht. Hij is dus blij met de huidige stand van zaken.

De heer KLOOS heeft in het verleden aangegeven hoe er door DrentsBelang werd gedacht over de projecten zoals deze zijn gelanceerd, zoals de zweeftrein en dergelijke. Dat waren dure varianten. Er zijn vier notities aan de orde geweest, waarin het ging over de onmogelijkheid van de uitvoerbaarheid van dergelijke varianten en hij was dan ook zeer blij met de discussie die in de Tweede Kamer heeft plaatsgevonden, waarbij onder meer de VVD en PvdA de Hanzelijn-plus/plus hebben omarmd. Het is goed om de mogelijkheden en onmogelijkheden daarvan te laten uitkristalliseren, zodat er een goed uitgewerkt plan komt. Het optimaliseren van de Hanzelijn-plus leek hem een nog veel betere optie, maar een snelle Intercity via het traject zoals dat nu wordt voorgestaan kan hij ook nog wel omarmen. De lopende trajecten die er op dit ogenblik zijn en de discussies zal hij afwachten en hij is blij dat op landelijk niveau die zaken zijn opgepakt. Hij zal nu afwachten wat eruit Den Haag zal komen en blijft waakzaam dat de belangen van het noorden daar op een of andere manier goed in worden meegenomen. Hij is in ieder geval blij met de nieuwe discussie over de Hanzelijn-plus.

Mevrouw WESTERKAMP heeft al aangegeven dat zij dit niet alleen een regionaal project vindt, maar een Europees project en daarom is het goed dat het op rijksniveau wordt getild. Zij is blij dat het Rijk de regiefunctie nu mede heeft overgenomen en dat het noorden bij monde van het SNN daar een grote vinger in de pap in heeft is goed.

Mevrouw HAARSMA merkt op dat nu het plan van aanpak voor de Structuurvisie Zuiderzeelijn voorligt. Het zal duidelijk zijn dat de partijen politieke bespiegelingen hebben gehouden, maar gaat nu met name om het plan van aanpak en niet om politieke besluitvorming. Het lijkt haar beter om de projectmanager Zuiderzeelijn, de heer Hoven, de beantwoording van de vragen te laten doen.

De heer HOVEN zal zich onthouden van bestuurlijk-politieke argumenten en zich neutraal opstellen, gelet op het proces dat nu wordt doorlopen. De ChristenUnie heeft geen inhoudelijke vragen maar is akkoord met het plan van aanpak. Ook het CDA is akkoord met het plan van aanpak, maar spreekt nog wel een voorkeur uit voor de magneetzweefbaan, maar die voorkeur moet vooral volgend voorjaar goed worden afgewogen. De Tweede Kamer heeft afgelopen voorjaar een aantal malen gedebatteerd over de Tijdelijke Commissie Infrastructuurprojecten (TCI). Daarbij kwam in elk debat in meer of mindere mate ook de ZZL om de hoek kijken, maar beslissend voor de provincie en voor de ambtenaren is het plan van aanpak dat na de twee debatten in de kamer over de TCI is omarmd door de Tweede Kamer. Op 29 juni 2005 is in een algemeen overleg aan de orde geweest het plan van aanpak dat nu voorligt. Kamerlid Dijksma was de eerste om te erkennen dat de tweede discussie over de TCI, waarin de verdeling van € 2,73 miljard over de noordvleugel en Noord-Nederland aan de orde kwam, niet had mogen plaatsvinden. Die discussie heeft de toon helaas wel een tijdje gezet in de Tweede Kamer. De Tweede Kamer heeft erkend dat het een premature discussie was. De VVD geeft aan dat een structuurvisie iets nieuws is en dat klopt, want een structuurvisie als deze is nog nooit vertoond in Nederland. Het gaat om een structuurvisie over een miljardenproject. Het rapport van de commissie Duijvestein heeft heel hard doorgewerkt, zowel interdepartementaal als in de Tweede kamer, waarbij ook de rolopvatting van kamer en kabinet aan de orde is geweest. Over de rapportages van die commissie is uitvoerig gediscussieerd en gedebatteerd en spreker verzekert de staten dat dit project in Den Haag onder een vergrootglas ligt. Het Ministerie van Verkeer en Waterstaat heeft voor zichzelf een veranderdoel gedefinieerd en zal zich totaal andere manieren van werken eigen moeten maken. Dit is het eerste project dat in het kader van dit veranderproject door het ministerie in de etalage wordt gezet. Als er een ministerie doordrongen is van het feit dat het anders moet en daar volop mee bezig is, dan is dat wel Verkeer en Waterstaat samen met VROM. Dat betaalt zich ook uit in de nieuwe manier van denken over hoe er wordt omgegaan met het publiek en de inspraak. De VVD ging in op het verdelen van de € 2,73 miljard in het kader van de Hanzelijn-plus/plus. De discussie daarover moet nu nog niet worden gevoerd en is prematuur. Het Rijk heeft € 2,73 miljard beschikbaar gesteld voor oplossingen van problemen rondom heroverweging van de doelstellingen. Vanaf het begin ging het altijd over de vier varianten, namelijk drie maal de ZZL en één keer de Hanzelijn–plus. De Hanzelijn zelf valt niet onder dit budget, want deze Hanzelijn is gefinancierd in het kader van het MIT. De eerste plus valt wel onder dit budget. De eerste plus is het optimaliseren van de bestaande infrastructuur en de dienstregeling op het spoor tussen Schiphol/
Amsterdam en Noord-Nederland en dan gaat het om de “vork” richting Groningen en Leeuwarden. Waaruit die eerste plus bestaat aan maatregelen zal opnieuw gedefinieerd moeten worden. De voorlopige inschattingen zijn dat daar een bedrag in de orde van grootte van € 1,- à € 1,5 miljard mee gepaard zal gaan. Er blijft dus ruwweg maximaal € 1,5 miljard over en dat budget is op voorhand beschikbaar van rijkszijde voor de tweede plus. De brief van de Stuurgroep ZZL geeft aan dat het een echte onderhandelingsvariant is waarbij het noorden niet opnieuw in de valkuil van de bekende sigaar uit eigen doos moet trappen. Het zal moeten gaan om projecten die iets toevoegen aan datgene wat al in het kader van de SNN-afspraken over Langmangelden en de onderhandelingen die nu lopen met het kabinet over een Kompas II-periode aan de orde komt. In het overleg heeft de Tweede Kamer wel laten blijken dat in het kader van die tweede plus er ook een financieel gebaar van de regio moet komen. Het is nu niet aan de orde hoe groot dat bedrag is en aan welke projecten het moet worden besteed. Dit is een kwestie van goed onderhandelen in de komende acht maanden, maar de voorstellen die volgend jaar rond het zomerreces aan de orde komen, zullen over dergelijke onderwerpen gaan. De staten hebben aangeven maximaal € 50 miljoen te willen besteden voor de MZB, € 9 miljoen voor een HSL-oplossing. De bereidheid van Drenthe om mee te financieren bij de tweede plus hangt af van wat er voor Drenthe tegenover staat aan tweede plusmaatregelen. D66 vond de herbezinning goed maar ging vooral in op de rol van

de bevolking. Het beeld dat de heer Haar schetst, namelijk dat de Aldersexpres maar doordendert, deelt de spreker niet. De noordelijke regio heeft deze positie niet meer. Tot een goed half jaar geleden was er sprake van een regionale bestuurlijke medeverantwoordelijkheid. De overeenkomst lag ter tekening voor totdat de Tweede Kamer vorig jaar zei dat er, vooruitlopend op het debat van de TCI, niets getekend mocht worden. Vervolgens heeft het kabinet opdracht gegeven om geen onderhandelingen aan te gaan die voorbij gaan aan de besluitvorming over nut- en noodzaak die in juni plaats zal vinden. Dat betekent dat de regio zelf geen formele verantwoordelijkheid heeft over de structuurvisie. Het is iets wat speelt tussen Tweede Kamer en kabinet en het kabinet moet verantwoording afleggen aan de Tweede Kamer. Gelet op de voorgeschiedenis en de brief van de minister aan de kamer, vindt ook het kabinet dat de intentie die er was om gezamenlijk het proces in te gaan, nog steeds overeind blijft staan. Dat betekent dat het kabinet zeer zorgvuldig wil omgaan met de regionale overheden. Het hele proces is daarop geent, maar er leeft wel een bepaalde spanning over wie er welke knoop gaat doorhakken. Als de Tweede Kamer straks moet besluiten over een structuurvisie en een voorstel van het kabinet over hoe er verder moet worden gegaan na de structuurvisie, terwijl dit niet spoort met wat de regio's willen en er geen deal tussen Rijk en regio's is te sluiten, dan heeft ook het kabinet een groot probleem. Iedereen is zich dus bewust van zijn/haar positie in dat spel. In het verleden was het zo dat het kabinet en de stuurgroep gezamenlijk verantwoordelijk waren voor het proces en dat de stuurgroep meer communiceerde met de eigen politieke achterban in raden en staten. Nu is het Rijk eindverantwoordelijk en kan zelfstandig omgaan met de regionale achterban. Daar moet uiteraard de stuurgroep van weten en via die stuurgroep de colleges ook. In het verlengde van het plan van aanpak van 17 juni 2005 wordt er dagelijks door een groot team verder gewerkt. De brief die verzonden is aan 15.000 huishoudens is een verschijningsvorm ervan. Ook worden de mensen in de regio er breed op geattendeerd om actief deel te nemen aan meningsvorming via de website van het project. Wat het oplevert aan gegevens wordt allemaal betrokken bij de uiteindelijke oordeelsvorming over de structuurvisie. Op 10 oktober 2005 vindt in Assen een opiniepanel plaats. Dit is niet het enige. De mensen die vorig jaar hebben meegedaan aan de meedenkprogramma's over de programma's van eisen, zullen worden gevraagd of zij hiervoor nog interesse hebben. De discussiebijeenkomsten zullen door onafhankelijke bureaus worden geleid. Ook die rapportages gelden als opbouw voor de structuurvisie en als onderdeel van de afwegingsprocessen. Wat een volstrekt nieuw uitgangspunt is, is de formele inspraak. Bij deze structuurvisie dient een strategische milieubeoordeling plaats te vinden op basis van Europese wetgeving die nog niet is geïmplementeerd. Het kabinet anticipeert daarop en neemt de richtlijn van de Europese Unie over. Dat is een zwaar proces. Het proces van de strategische milieubeoordeling moet formeel vorm worden gegeven. Er zal geprobeerd worden te voorkomen dat er twee keer gelegenheid tot inspraak wordt geboden. Dat betekent dat over de ontwerpvisie en over de strategische milieubeoordeling een geïntegreerd proces van brede inspraak wordt georganiseerd. De regio kan daar bovenop een eigen raadpleging laten plaatsvinden. Daarbij sluit het kabinet aan bij de oude afspraak in de ontwerpsamenwerkingsovereenkomst, waarin het in artikel 7 was geregeld. De stuurgroep heeft de afgelopen maanden aangegeven dat het nu nog te vroeg is voor besluitvorming over raadpleging omdat eerst bekend moet worden hoe de projectorganisatie omgaat met de maatschappelijke organisaties en de burgers. Hoe ziet de vorm en inhoud van de formele inspraak eruit? Als de stuurgroep tot de conclusie komt dat er daar bovenop nog een bepaalde vorm van raadpleging nodig is, dan zullen daartoe voorstellen worden gedaan. Die ruimte is er in het plan van aanpak, maar zit wel gevangen in de periode van twee maanden tijd waar D66 wat moeite mee had. Wat bij de betrokkenheid van de maatschappelijke omgeving ook belangrijk is, is dat er breed wordt ingezet op het opiniërende vlak. Dat gebeurt niet alleen via de opiniepanels, maar ook opinieleiders zullen worden gehoord. Ook verklaarde tegenstanders als professor Heertje worden opgezocht. Er wordt een critical reviewteam geformeerd door het kabinet, waarvoor nationale kopstukken worden gevraagd, om niet alleen de procedure te toetsen maar ook de inhoud, om zodoende een kritisch geluid op tafel te leggen. De adviesraden van het kabinet, zoals de VROM-raad, de Raad van het Landelijk Gebied en de Raad voor Verkeer en Waterstaat komen aan bod. Al die rapportages komen volgend jaar bij de commissie op tafel. De planbureaus vervullen hun rol, dus vanaf het begin wordt gebouwd aan nieuwe argumentatie en onderbouwing. Door sommigen wordt dit als een vertraging gezien, maar dat is zeer relatief. De (ontwerp)bestuursovereenkomst voorzag ook in een go/no go besluit medio 2006. Op dat

moment is het proces ongeveer even ver als in de oude situatie was voorzien na de prijsvraag. Alleen de mate van gebondenheid van marktpartijen zal er dan iets anders uitzien omdat er in deze fase geen programma van eisen voorligt. Hopelijk is daarmee aangetoond dat de zorg van D66 over de betrokkenheid van de burgers absoluut niet aan de orde is. Integendeel zelfs, De OPD is akkoord met de heroverweging maar maakt zich zorgen over de exploitatie van de varianten. Volgend jaar zal hierover meer blijken wanneer ook de resultaten van een kosten/batenanalyse op tafel liggen. De private partijen worden ook nu gevraagd om te komen met een serieus werkstuk over hoe zij aankijken tegen de businesscase en alles wat erbij hoort, zoals het risicoprofiel en de privaat-publieke financiering. Daar loopt hij nu niet op vooruit omdat het proces met de marktpartijen nog van start moet gaan. Het is wel zo dat van Japan tot Amerika en van Frankrijk tot aan Engeland gekeken wordt naar war hier gaande is en ook de projectorganisatie is razend benieuwd wat het komende half jaar zal opleveren. GroenLinks heeft haar voorkeur voor besteding van het bedrag van € 2,73 miljard uitgesproken maar dat moet volgend jaar vooral in de politieke afweging terugkomen. Over afstemming tussen de Statencommissie Omgevingsbeleid en het bestuur van SNN heeft spreker als ambtenaar geen mening. Het bedrag van € 2,73 miljard is bestemd voor alle alternatieven zo is gezegd. Volgens het voorstel van december 2001 wordt het bedrag gedifferentieerd ingezet, afhankelijk van de alternatieven die uiteindelijk worden gekozen. Op dit moment is de houding in de Tweede Kamer zo dat in principe het bedrag van € 2,73 miljard ook beschikbaar is voor de Hanzelijn plus/plus. Noord-Nederland zal alert moeten reageren, omdat de Hanzelijn plus en de Hanzelijn plus/plus niet alleen een privilege is van SNN-partijen en Flevoland, maar dat ook de noordvleugelpartijen een rol spelen bij het huiswerk dat moet worden gedaan voor het bestaand spoor. Het traject Schiphol-Lelystad gaat namelijk ook over bestaand spoor. Dat er nu vertraging in het proces is opgetreden is volgens spreker zeer relatief. Dat de regie nu bij het Rijk komt te liggen is opgelegd en is niet de voorkeur geweest van de stuurgroep, die een wat zwaardere bestuurlijke medeverantwoordelijkheid had willen hebben in het totale planproces. Het is echter een voldongen feit dat het kabinet hierbij door de Tweede Kamer is teruggefloten. De wijze waarop het proces nu is gedefinieerd en de manier waarop er op cruciale momenten tussen het kabinet en de regio's overleg zal worden gevoerd, biedt voldoende ankers om het geluid van de regio in het proces in te kunnen brengen. Overigens gaat het bij de regio niet alleen om SNN-plus, maar ook om het Platform bereikbaarheid noordvleugel en de regio Zwolle-Overijssel. Die regio komt vanaf heden voor het eerst ook aan tafel zitten. De resultaten van de meedenksessies uit 2004 verdwijnen hopelijk niet in de lade, alleen moet er onderscheid worden gemaakt in het volgende. De meedenksessies in september 2004 hadden als onderwerp de programma's van eisen voor de snelle varianten, de MZB en de HSL. Daarbij ging het concreet om functionele eisen en ruimtelijke uitgangspunten. Het gaat nu om een ontwerp-structuurvisie met een probleemanalyse, die de problematiek op hoofdlijnen behelst en die een hoger abstractieniveau heeft. Het onderwerp is dus iets anders. Dat laat onverlet dat op de meedenkbijeenkomsten een groot scala aan wetenswaardige feiten boven tafel is gekomen over hoe er wordt aangekeken tegen het proces en tegen het fenomeen als zodanig. Vanuit de regionale optiek zal er ook voor worden gezorgd dat die resultaten niet onder in de bureaulade zullen verdwijnen, want hier zal op een goede manier mee om moeten worden gegaan. Op de vraag wat de garantie is dat partijen hun financiële toezeggingen gestand doen, antwoordt hij dat de enige garantie die er is bestaat uit het feit dat alle partijen die participeren in de stuurgroep hebben gezegd dat zij tot aan juni 2006, het volgende go-nogo moment, hun reserveringen gestand doen. Dat heeft ook het Drents college gezegd. Op dit moment zijn alle partijen weer vrij om de zaak te heroverwegen en of zij, tegen de achtergrond van de structuurvisie en de visie van het kabinet op het vervolgproces, er nog steeds een bepaald bedrag voor over hebben. Wat betekent het voor de SNN-samenwerking? Voorlopig blijven tot medio 2006 de gelederen gesloten. Iedereen is overtuigd van het risico dat als de structuurvisie niet goed wordt opgebouwd, dit ook niet tot een goed afwegingsproces leidt. Wat er na juli 2006 zal plaatsvinden hangt af van welke keuzes de individuele partijen maken, waar hij op dit moment dus nog niets over kan zeggen. Gezien de recente uitkomst van de TCI-rapportage is het kabinet zich bewust van zijn kwetsbare positie en vanuit het dagelijkse werk merkt spreker dat ook interdepartementaal de gelederen zich sluiten omtrent de gedachte dat dit een goede rapportage moet opleveren, los van de politieke afweging het uiteindelijke besluit dat zal worden genomen.

TWEEDE TERMIJN

De heer KUIPER heeft gehoord dat er op verschillende momenten go-nogo-beslissingen worden genomen die ook in het traject zijn ingebakken. In dat kader is de volksraadpleging van eminent belang. Er is over gesproken dat het mogelijk is om bij bepaalde stappen niet alleen de wettelijk vereiste inspraak uit te voeren zoals het er ook bij een MER aan toegaat. Het is ook gewaarborgd dat het op een goede manier gaat gebeuren. Ten aanzien van de onderdelen die gaan over de regionale investeringen bij de MZB en de HSL, heeft spreker behoefte aan een raadpleging van de bevolking om juist die regionale investering die bovenmatig is voor de regio, aan de bevolking voor te leggen. Het algemeen bestuur van het SNN heeft daarin toch een zekere gedelegeerde beslissingsbevoegdheid. De vraag is dan ook wie er beslist over de vorm en inhoud van een mogelijke volksraadpleging?

De heer BOSSINA antwoordt dat een hardloper die in de sport een valse start maakt, direct wordt afgeschoten en weer overnieuw mag beginnen. Bij deze wedstrijd lijkt het erop dat de loper vlak voor de finish wordt afgeschoten. Na de valse start moet er nu dan ook met een schone lei worden begonnen. Alles is weer open en gelukkig ook de verdeling van het bedrag van € 2,73 miljard. Dat stelt hem gerust, hoewel hij alert zal blijven hoe dit verder gaat. Hij wacht het voorstel van de stuurgroep over de volksraadpleging af, want die zal daar weloverwogen mee komen. Hij is van mening dat een dergelijke volksraadpleging door alle noordelijke provincies moet worden ondersteund.

De heer JANSSEN vraagt of het bedrag van € 2,73 miljard over een grote gebied wordt uitgespreid. Overijssel werd namelijk in dit verband ook even genoemd. Spreker dacht dat dit bedrag voor het noorden was bestemd. Spreker kan zich vinden in de inspraak zoals die door de heer Hoven is geschetst. Indien de heer Kuiper een referendum wil houden over deze zaak, dan wil spreker weten in welk gebied dat is. Is dat in Groningen, Friesland en Drenthe, of ook in Overijssel?

De heer KUIPER antwoordt dat in het gebied van de overheidsinstellingen die zijn gevraagd een eigen investering te doen, de bevolking het recht heeft om over dergelijke gelden te worden geraadpleegd. Dat geldt dus voor alle provinciale overheden tussen Groningen en Amsterdam. Dat geldt met name voor dit project, omdat het nogal wat consequenties heeft voor de bevolking.

De heer HOVEN antwoordt dat de Stuurgroep ZZL een voorstel doet voor het wel of niet houden van een raadpleging. De afspraak is ook dat de onderhandelingen met het kabinet over grote projecten in het verlengde van Langman, op SNN-niveau zullen worden gevoerd. Het dagelijks en algemeen bestuur van SNN hebben daar een cruciale rol in. Daaraan voorafgaand zal de discussie over de inventarisatie van groslijsten over de eerste en tweede plus ook gevoerd worden met de partijen uit de noordvleugel en Overijssel en daarvoor is de Stuurgroep ZZL het juiste forum. De scope van het bedrag van € 2,73 miljard is niet verbreed, want vanaf het begin was de definitie van de Hanzelijn-plus, dat er ook een plus in de omgeving van Zwolle kan zitten op bestaand spoor. Vanaf het begin is ook duidelijk dat een stuk bestaand spoor in Noord-Holland en Flevoland onderdeel uitmaakt van de plannen. De scope is dus op zich niet veranderd, maar wat wel is afgesproken is dat Overijssel niet wordt gerekend tot het probleemgebied. De doelstellingen hebben betrekking op Noord-Nederland, de noordvleugel en op Almere en omgeving en dus niet op Overijssel. Daar kan Overijssel dus geen wensenlijstjes aan ontlenen.

**10. Brief van gedeputeerde staten van 1 september 2005, kenmerk 35/5.4/2005008008, inzake initiatief tot behoud provinciale bevoegdheid Mijnbouwwet c.a.**

Mevrouw KLIP antwoordt dat er niet veel nieuws is te melden, behalve dat de Eerste Kamer dit wetsvoorstel van de agenda heeft afgevoerd en heeft terugverwezen naar de Commissie Economische Zaken van de Eerste Kamer. Inhoudelijk is het zo dat de provincie nog enigszins van mening verschilt met het ministerie van Economische Zaken wie er nu verantwoordelijk is voor de opslag van kernafval in

de bodem. Het Ministerie van Economische Zaken gaat ervan uit dat de provincie dat is, terwijl de provincie ervan uitgaat dat het Rijk daarvoor verantwoordelijk is op basis van de Wet Kernenergie. Onder dat wetsvoorstel staan de handtekeningen van drie ministers, namelijk die van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu (VROM) en Economische Zaken (EZ). De Veegwet met de passage die daarover gaat erin, gaat ervan uit dat de provincie verantwoordelijk blijft voor de opslag van gevaarlijk afval in de bodem. Op dit moment kan spreekster daar nauwelijks iets anders bij bedenken dan dat dit over kernafval gaat en haar inziens is de provincie daar niet verantwoordelijk voor. De discussie over de Veegwet is begonnen bij een meer dan oplettende provinciale ambtenaar en is vervolgd door brieven van het college. Verder is er een traject ingezet bestaande uit politieke contacten, wat heeft geleid tot het resultaat dat de provincie wilde bereiken. Zij houdt de commissie op de hoogte wanneer er iets te melden is.

De heer WIJBENGA complimenteert het college en de oplettende provinciale ambtenaar. Het heeft hem goed gedaan dat ondanks het zomerreces provinciale ambtenaren hun ogen goed open houden. Het is spreker duidelijk geworden uit contacten met de Eerste Kamerfractie dat de brief van de provincie daar de nodige impact heeft gehad. De correspondentie is niet alleen terugverwezen naar de Commissie Economische Zaken van de Eerste Kamer, maar de correspondentie is ook in handen gesteld van het Ministerie van Binnenlandse Zaken, teneinde met name nog eens goed te kijken naar de opslag van kernafval. Ook binnen de Eerste Kamer is daar onduidelijkheid over. Met deze procedure verdwijnt de zaak wel dermate ver achter de horizon dat hem het advies is gegeven om het in zijn agenda van de komende jaren alvast te noteren, want het is niet te verwachten dat dit op korte termijn weer terugkomt. De situatie blijft daarmee voorlopig zoals deze is.

De heer BAAS is blij dat de provincie zo alert is. Er is voortgaande alertheid gevraagd op dit punt.

De heer BOSSINA complimenteert college en ambtenaren dat hier zo alert op is ingesprongen.

De heer SMIT heeft waardering voor de activiteiten van het college in deze zaak.

De heer DE JONG sluit zich hierbij aan. De provincie moet zich verzetten tegen alles wat leidt tot opslag van rommel in Drentse bodem.

De heer POPKEN is akkoord met de actie die door het college is ondernomen. Het punt opslag van kernafval blijft een heikel punt in Drenthe en er zijn in de loop der jaren ook al diverse acties tegen gevoerd. Opslag van kernafval in ondergrondse zoutlagen is altijd al een bottleneck geweest en hij gaat dan ook akkoord met de actie van het college.

Mevrouw STOEL sluit zich gaarne aan bij de gegeven complimenten, want toen zij terugkwam van vakantie hoorde zij via de radio dat dit punt plotseling door onoplettendheid van de kamer de provincie zou zijn ontnomen. Het is uitstekend dat hier zo snel actie in is ondernomen. Blijft de vraag hoe dit precies zit. De situatie zoals die in 2002 is besloten blijft bestaan. Daarvan meende zij dat er helemaal geen afval gestort kon worden in de Drentse bodem. Nu begrijpt zij uit de woorden van de gedeputeerde dat dit op grond van wat er in 2002 is besloten, te betwijfelen is. Heeft zij dat goed begrepen? Of is het op dit moment een punt van onduidelijkheid? Als dat nu punt van onduidelijkheid is, hoe loopt dat dan mee in het proces van het terugtrekken van dit onderdeel uit de Veegwet? Welk tijdpad wordt er nu bewandeld bij dit onderdeel?

Mevrouw KLIP dankt de commissie voor de breed uitgedragen loftuitingen. Zij zal dit aan het college overbrengen. De heer De Jong geeft aan geen rommel in Drentse bodem te willen hebben, maar daar verschillen zij van mening over. Het kan natuurlijk zo zijn dat er ook stoffen in de bodem worden opgeslagen die geen rommel zijn en op het moment dat de provincie de milieuvergunningverlening in eigen hand houdt, kan de provincie zich ervan vergewissen dat het geen rommel is. Het is nu zo dat de pro-

vincie verantwoordelijk blijft voor het verlenen van de milieuvergunning voor de opslag van afvalstoffen in de ondergrond die niet uit het betreffende mijnbouwwerk afkomstig zijn. Dan gaat het om bijvoorbeeld boorspoelsel van de NAM en $CO_2$. Volgens spreekster is de provincie niet verantwoordelijk voor het verlenen van de milieuvergunning voor opslag van kernafval in Drentse bodem, want dat is op basis van de Wet Kernenergie voorbehouden aan het Rijk. Dat betekent niet dat de lobby die de provincie heeft om zich daar met hand en tand tegen te verzetten, niet onverminderd doorgaat. Dat zal de commissie ook tegen gaan komen in de Energienota. Indien blijkt dat de provincie zich daarin vergist - en het is kennelijk zo onduidelijk dat de Eerste Kamer het ook niet helemaal weet - dan hoort de commissie dat onmiddellijk. Drenthe is de enige provincie die dit heeft opgemerkt en het IPO heeft vorige week maandag een brief gestuurd om alle provincies zowel achter de procedurele als inhoudelijke argumenten van de provincie Drenthe te krijgen. Het lijkt spreker dat het aan het IPO is om de discussie namens alle provincies met het Rijk te voeren. Het college zal meer dan actief de vinger aan de pols houden.

## 11. Publicatie van het Studie- en Ideeëncentrum van D66 Drenthe; Is dat nou Drenthe; Een notitie over het landschap

De heer SMIT geeft aan dat de D66-fractie deze notitie heeft geschreven omdat zijn fractie zich zorgen maakte over een aantal ontwikkelingen in het Drentse landschap. Het landschap is van grote maatschappelijke en economische waarde en er vinden nog steeds ingrepen plaats in het landschap waarbij voorbij wordt gegaan aan de historisch gegroeide structuur, waarbij als het ware een stuk geschiedenis wordt uitgewist. Dat komt niet alleen voor bij woningbouw en wegenaanleg, maar ook bij de schaalvergroting in de landbouw en de inrichting en aanleg van natuurgebieden. Een tweede punt dat hij constateert is dat er een groot verschil is tussen beleidsvoornemens waar alles redelijk goed in is verwoord en de realiteit. Buiten gebeuren er allerlei dingen die volgens de vastgestelde beleidsvoornemens niet zouden kunnen, maar die toch gewoon doorgaan en als het een keer goed gaat is dat meer te wijten aan een particulier die hier oog voor heeft dan aan het beleid dat vanuit de provincie wordt gevoerd. Daarbij speelt ook een rol dat het aspect duurzaamheid, waar de provincie ook op heeft ingezet, in deze hele problematiek nog vaak afwezig is of een ondergeschikte rol speelt. Bij de verschillen tussen beleid en uitvoering duidt spreker met name op zaken als duurzaam bouwen, het behoud van cultuurhistorie, landschappelijke inpassing en dat soort zaken. Hij neemt verder aan dat alle fracties de notitie hebben gelezen. Hij denkt dat nu de vraag moet worden beantwoord of de kloof tussen datgene wat in de beleidsvoornemens staat en wat er in werkelijkheid gebeurt, kan worden gedicht.

De heer OLIJ complimenteert D66 voor deze notitie. Met D66 is hij van mening dat in deze provincie zuinig moet worden omgesprongen met het landschap en dat dit zoveel mogelijk behouden moet blijven. Hij is wel benieuwd naar meer concrete voorstellen en ideeën van D66 om onder meer de eenheidsworst van de nieuwbouwwijken tegen te gaan. Dat zal namelijk nog wel een klus worden. Hij is het eens met de gedachte om duurzaam te bouwen en wat dat betreft te zoeken naar mogelijkheden om landschappelijk inpasbaar te bouwen. Met name bij kleine kernen speelt dit. De vraag is uiteraard wel hoe moet worden gerealiseerd dat de bouwers van de woningen dat voor elkaar krijgen. Moet dit worden gestimuleerd en zo ja, hoe moet dat dan worden gedaan? Hoe zou dat moeten worden afgedwongen? Veel van de opmerkingen die in de notitie worden gemaakt zijn onderdeel van bestaand beleid. Dat is in ieder geval iets wat moet worden vastgehouden, maar D66 constateert dat er een groot gat zit tussen de beleidsvoornemens en de realiteit. Hij is benieuwd of de heer Smit een aantal voorbeelden kan geven van gaten die D66 heeft ontdekt en wat dan daarvoor de oplossing is om te zorgen dat het anders gaat. Bij de verwaarlozing van het beheer door terreinbeheerders wijst D66 naar organisaties als Landschapsbeheer Drenthe. Een aantal van die opmerkingen gaat spreker op dit moment vooralsnog te ver, want spreker denkt dat er meer kanten zitten aan het beheer van terreinen dan alleen de Landschapswacht in een notitie schetst. Hij wacht daarom eerst af wat het college van de steekproef van de Landschapswacht vindt.

De heer SMIDT heeft al eerder aangegeven de zorgen van D66 op een aantal onderdelen te delen. Er is aandacht gevraagd voor de klinkerwegen. Tevens is aandacht gevraagd voor de markegrenzen en met succes. Ook is bij de vorige rapportage van de Landschapswacht zorg uitgesproken. De VVD wordt daar ook door haar achterban op aangesproken, want mensen irriteren zich aan bijvoorbeeld grootschalig beheer door terreinbeheerders, grootschalige houtkap en verruigde weilanden. Bij het werkbezoek aan de Vossenheugte roept een golfbaan of een Engelse landschapstuin nou niet bepaald associaties op met een specifiek Drents landschap. Hij heeft dan ook een aantal zorgen over het gat tussen wat de provincie wil en wat er gebeurt. In die zin deelt hij de zorg van D66. Hij ondersteunt ook volop het pleidooi om boeren en burgers te betrekken bij instandhouding en beheer van het Drents landschap. Daar komen vaak goede dingen uit voort. Bij het POP heeft hij al aangegeven dat hij grote zorgen heeft over het aanzien van vrijkomende boerderijen waaraan landbouwactiviteiten zijn ontvallen. Er komen in hoger tempo steeds meer gebouwen vrij, maar het beeld is dat die gebouwen ook steeds groter worden. Vroeger stopten eerst de keuterboertjes, maar nu is ook al de middenmoot aan de beurt en hem bereiken geluiden vanuit de Wolden dat het tempo waarin die gebouwen vrijkomen niet in overeenstemming is met de koopkrachtige vraag. Dan dreigt dat die gebouwen verloederen en bij het POP is al aangegeven dat hij voorstander is van andere economische functies. Er zijn echter ook gebouwen waarbij een meervoudige woonfunctie een goede oplossing zou zijn. Binnen de VVD wordt er nog over nagedacht hoe daar nu handen en voeten aan gegeven kan worden, want qua omvang van het probleem kan worden verondersteld dat hier projectmatig naar moet worden gekeken. Er zijn ook goede voorbeelden. Zo is in Lheebroek door het meewerken aan nieuwbouw van een boerderij het mogelijk gemaakt om een ligboxenstal in een prachtig cluster van Saksische boerderijen te laten verdwijnen. Dat zijn ook zaken die aanmoediging moeten vinden. Verder wacht hij met smart op de ruimte-voor-ruimteregeling die in dat kader ook heel goed zou kunnen werken. Dat zijn allerlei positieve dingen. Over de verschijningsvormen van de nieuwe agrarische bedrijfsvormen merkt hij op dat de opschaling van de landbouw een proces is van alle tijden. Dat moet wat hem betreft doorgaan en bij het POP is daar de erfgrootte ook bij aangepast. Voor specifieke landbouwgebieden vindt hij dat daar niet zoveel in de weg moet worden gelegd. Een werkelijke uitdaging vindt hij het om grootschalige landbouw in te passen in een kleinschalig landschap. Dat moet kunnen, als er maar rekening wordt gehouden met de verschijningsvormen van de gebouwen, de hoogte en de landschappelijke aankleding. Vanuit andere gebieden, zoals Groningen en Zeeland, is bekend dat de provinciale cultuurwatchers handreikingen hebben gedaan ten aanzien van nieuwe gebouwen die voor de landbouw functioneel zijn, maar ook voor het landschap een aanwinst kunnen zijn? Wellicht dat daar ook nog een taak ligt voor het Drents Plateau om een specifieke Drentse wagenschuur of kippenschuur te ontwerpen. Da zou ook het gat kunnen dichten. Het gat is echter ook voor een deel veroorzaakt door de remweg oud beleid. Heel veel bestemmingsplannen zijn oud, waardoor er heel veel kan en mag en de gemeente er slecht op kan ingrijpen. Het is dan inderdaad afhankelijk van wat de particulier er aan eigen inzichten inlegt. Uit het ingekomen stuk van de Raad voor het landelijk gebied blijkt ook dat de problematiek landelijk aandacht verdient, want hierin wordt duidelijk aangegeven dat de hang naar grootschalige nieuwe natuur ook cultuur kan bederven. Er zijn nu natuurontwikkelingsprojecten waarin meer grond wordt verzet dan in de vroeger zo verfoeide ruilverkavelingen. De balans moet dus worden gezocht en er loop dan ook een inventarisatie, waarvan hij nog uitsluitsel zou krijgen. Pas dan moet die discussie worden gevoerd. Hij is benieuwd naar de reactie van het college.

De heer WIJBENGA is het eens met de opmerkingen over hoe dit zich zal vertalen naar concreet beleid. De gelegenheid om hierover bij uitstek in discussie te gaan was afgelopen vrijdag, toen slechts een zeer gering gedeelte van deze commissie op uitnodiging van Boer en Natuur zich in de Broekstreek heeft begeven. Dat was een prachtige gelegenheid om hierover met de sector zelf van gedachten te kunnen wisselen. Ook de gedeputeerde heeft daar zeer behartenswaardige woorden gezegd, dus hij zal daar zeker in dit gezelschap nog eens op terugkomen. Het zou mooi zijn als dat zou kunnen aan de hand van een voorstel van D66, want zij hebben hier met zoveel woorden opgeschreven dat zij de landbouw hierin een belangrijke rol toedichten. De vraag is of D66 al deze overwegingen, overdenkingen en zorgen die hier zijn neergelegd, nog gaat vertalen naar initiatieven en voorstellen, met name met betrekking tot

onderhoud en beheer door de landbouw. In de loop van de behandeling is ook de steekproef bij dit onderwerp betrokken en als hij het lijstje op pagina 67 leest, waar het gaat over de bevindingen in Drenthe, dan wordt hij niet echt vrolijk. Komt het college nog met een reactie op dit document en zal er nog een poging worden ondernomen om datgene wat hier staat te ontkrachten. Of staat hier gewoon de waarheid? Dat nodigt namelijk ook uit tot het nemen van maatregelen. Tenslotte blijkt uit het stuk van D66 de behoefte aan een heldere ruimte-voor-ruimte-regeling. Wanneer komt die regeling op de agenda van deze commissie?

De heer SMIT antwoordt dat hij de collega's bedankt voor de waardering die over de notitie is uitgesproken. Hij realiseert zich dat dit een moeilijke problematiek is en hij vindt het ook niet op zijn weg liggen om aan te geven hoe dit nu allemaal wel moet. In de beleidsvoornemens staat het wel redelijk goed verwoord en er is ook een groot ambtelijk apparaat dat het college ondersteunt. Het zou toch mogelijk moeten zijn om wat meer prestaties te leveren dan nu het geval is? Uiteraard is hij bereid hierin mee te denken, deel te nemen en voorstellen te doen, maar hij kan niet de rol van het provinciaal apparaat overnemen. D66 kan dus niet het voortouw nemen, want dit is breed provinciaal beleid. Hij is het eens met de opmerking van de PvdA over duurzaam bouwen en het staat ook in de beleidsvoornemens dat dit noodzakelijk is. Als spreker naar buiten kijkt ziet hij daar echter niets van. Spreker denkt dat moet worden begonnen met het stimuleren van duurzaam bouwen, maar uiteindelijk zal het moeten worden afgedwongen want anders gebeurt het niet. De discussie die hij in de notitie heeft aangezwengeld is wat breder dan alleen het landschapsbeheer, want dat is hier een onderdeel van. Spreker neemt aan dat over het landschapsbeheer te zijner tijd nog verder zal worden gesproken aan de hand van beide nota's van de Landschapswacht. Het is hier echter ook een onderdeel van en ook daar is duidelijk het gat tussen beleid en werkelijkheid aan de orde. Dat het beheer wordt verwaarloosd wordt door meerdere fracties gezegd en dat heeft hij ook in de notitie aangeven. Het is technisch om allerlei vormen van landbouw, ook als deze wat grootschaliger is, zowel qua gebouwen als qua bedrijfsvoering in een kleinschalig landschap in te passen, maar dan moet de provincie dat wel willen en ook willen realiseren. Technisch zijn er genoeg mogelijkheden voor, dus daar ligt niet het probleem. Het probleem zit naar zijn idee in handhaving en uitvoering van het vastgestelde beleid. Dat betekent dat in alle overlegsituaties waarbij de provincies is betrokken voortdurend waakzaamheid moet zijn om dit soort dingen gerealiseerd te krijgen. Spreker spreekt zelf ook regelmatig met de landbouwsector over dit soort zaken. Spreker was afgelopen vrijdag helaas verhinderd om bij de bijeenkomst met Boer en Natuur aanwezig te zijn, maar het heeft zeker zijn aandacht. Het aspect duurzaamheid, dat hier dwars doorheen speelt, zou een veel grotere rol moeten krijgen in dit geheel, dus ook bij de inrichting van het landelijk gebied. De coördinerende gedeputeerde voor duurzaamheid zou hier een zwaardere rol in moeten gaan spelen en wellicht dat dit bij de Energienota nog weer terugkomt.

Mevrouw EDELENBOSCH vindt het positief dat D66 deze notitie heeft gemaakt. Dat is niet omdat er zoveel nieuw beleid in stond, maar omdat daaruit blijkt dat een aantal zaken heel goed in het provinciaal beleid is verwoord. Het beleid is echter voor het grootste gedeelte gedecentraliseerd en wat zij in de discussie merkt is de spanning tussen wat de provincie van bovenaf doet en wat de gemeente daarin voor ruimte wordt gelaten. In de discussie over het POP is voor meer ruimte voor uitvoering door de gemeenten gepleit. Dat was vroeger ook al het geval en in POP II staat landschap dan ook veel prominenter. De provincie heeft echter geen middelen om dit af te dwingen, ondanks dat de provincie dit wel in bestemmingsplannen wil meenemen als toetsingsonderdeel op de nieuwe bestemmingsplannen. De heer Smit noemt dat heel mooi de remweg van oud beleid, want dit ebt altijd wat na. Spreker vraagt zich ook wel eens af hoe het mogelijk is dat er zich soms toch nog grootschalige ontwikkelingen in het landschap voordoen. Dat blijkt dan vaak te gaan om een oud en nog steeds goedgekeurd bestemmingsplan. In de vorige periode heeft de provincie dit via de Nota landschap bij de gemeenten op tafel willen leggen. De provincie had daar ook een budget voor en als de gemeente op basis van die stimuleringsnota een project had, dan werd dat gefinancierd. Nu is het programma Landnet vastgesteld en de provincie wil voor de komende periode graag stimuleren dat gemeenten met betrekking tot landschap en cultuurhistorie een uitvoeringsprogramma maken waarbij de provincie een deel van de financiering voor haar

rekening neemt. Het loket zit dus bij de gemeenten en daarom wil de provincie het prominenter op de agenda van de gemeenten hebben. Op dit moment is de provincie met twee gemeenten bezig om voordat de nieuwe periode op 1 januari 2007 aanbreekt, te proberen om werkende weg een regeling te maken, zodat de gemeenten over een periode van tien jaar met de provincie afspreekt wat er in die periode volgtijdelijk zal worden gedaan aan verbetering, versterking en vernieuwing van landschap en cultuurhistorie. Daar heeft spreekster het idee van dat de gemeente die uitvoering niet zelf hoeft te doen, maar dat daar gerust burgers, particulieren en samenwerkende boeren bij betrokken kunnen worden. Het is dus niet zo dat de provincie het allemaal uit handen heeft gegeven, want er wordt door de provincie wel op gewezen. Spreker ervaart echter ook dat zij het geregeld eens is met de zorg die door de staten hierover wordt uitgesproken. Zij deelt dus de zorg, het is goed er geregeld over te spreken, maar dat wil niet zeggen dat de provincie bij iedereen tussen de oren krijgt om op een bepaalde manier met zaken om te gaan. Spreekster pleit voor duurzaamheid en het is een belangrijk moment indien straks weer de woonplannen op tafel komen. Er dient dan goed te worden getoetst of cultuurhistorie, duurzaamheid en landschap worden verwerkt in de nieuwe plannen. De provincie is dan echt niet te beroerd om de gemeente op goede dingen te wijzen. Er zijn voorbeeld genoeg van het slechte, maar ook van het goede, en het zijn niet alleen de burgers die zorgen dat het dan goed gaat, want er zitten op dit moment bij een aantal gemeenten heel goede beleidsmedewerkers die het redelijk tussen de oren hebben en er ook mee kunnen werken. Zolang het bij de gemeente nog een kwestie is dat iets past binnen de regels van het bestemmingsplan en dat welstand het heeft goedgekeurd, valt er niet veel meer aan te doen. Locatiegewijs is er dus meer nodig om te kijken of het past in de karakteristiek van de omgeving. Het ene wat hier wel kan, kan immers lang niet altijd op een andere plaats. Over het document Landschapswacht heeft zij daarstraks al een toezegging gedaan. De provincie heeft last gehad van een onvervulde vacature. Dat is even blijven liggen, maar er wordt nu weer aan gewerkt. De provincie kan wel zeggen dat er iets moois in Drenthe is dat moet worden behouden. Er zijn ook cultuurhistorische referentiekaders waarbij het maar net de vraag is hoever in de geschiedenis wordt teruggegaan en wat er moet worden behouden.. De betrokkenheid van de Drentse burgers bij staatsbosbeheer in het Drentse Aa-gebied, vindt zij heel erg belangrijk. Het kan best zijn dat er ergens een houtwal is die altijd heel hoge bomen heeft gehad en waarvan de burgers zeggen dat zij deze bomen liever kwijt dan Rijk zijn, terwijl op andere plaatsen waar zulke bomen wel kunnen worden gekapt, de burgers in geweer komen tegen het kappen van die bomen. Wat spreker betreft kan het onderhoud van die landschapselementen uitstekend door boeren worden gedaan. Als alles goed gaat komt de ruimte-voor-ruimteregeling 20 september 2005 in het college. Als dat is gepasseerd kan de regeling de volgende keer bij de commissie aan de orde komen. In de Nieuwe Oogst is dan te lezen dat Drenthe de eerste provincie is die deze regeling heeft geëffectueerd. Daar zijn diverse partijen bij betrokken geweest. Over mooi en lelijk kunnen hele discussies worden gevoerd en de provincie is bezig met de rijksbouwmeester om een zogenaamde neo-veenkoloniale bouwstijl handen en voeten te geven, want daar moeten ook boerderijen worden gebouwd. Verder volgt zij het proces in Groningen heel goed en een week geleden was in de krant te lezen dat het proces loopt en dat daar een beeldboek is voor allerlei nieuwe Groningse schuren. Er is echter geen boer die eraan wil, dus kennelijk zit de sector er niet op te wachten. Spreekster heeft wel eens voorgesteld om de extra kosten van een architect of de plus op de traditionele en nieuwe schuur door de overheid te laten vergoeden, maar misschien is dat in de nieuwe regeling om met de gemeenten het landschap te verbeteren, nader te onderzoeken.
De boer wil commercieel, snel en op de goedkoopst mogelijke manier zijn spul onder dak gebracht hebben en als het een maatschappelijke wens is om dat mooier en beter inpasbaar te maken, dan moet de provincie daar misschien wat voor over hebben. Daar is zij nog niet uit, maar het heeft zeker de aandacht. Over de manier waarop de grootschalige landschappen worden onderhouden en hoe het beleid met betrekking tot nieuwe natuur inhoud wordt gegeven, wil zij op dit moment de discussie nog niet voeren. Daar komt zij binnenkort op terug.

De heer SMIT bespeurt in de reactie van college en de commissie dat de problematiek wordt herkend. Dat geeft aan dat er een gevoel is dat het wel zou moeten, maar dat het niet lukt. Het is ook een kwestie van integraal met deze blik naar alle provinciale activiteiten op dit terrein kijken. Zo werd de qua vorm-

geving aangepaste schuur in Groningen genoemd. Die kent spreker ook en die schuur is bijvoorbeeld weer niet duurzaam gebouwd. Allerlei zaken worden dan ook heel sectoraal aangepakt en niet integraal. D66 zal met dit signaal uit de commissie kijken of een aantal voorstellen concreter kan worden gemaakt en zou graag zien dat het college bekijkt hoe het eigen beleid beter kan worden gehandhaafd.

Mevrouw EDELENBOSCH ziet de suggesties van D66 graag tegemoet. De provincie kijkt er wel naar, maar sommige zaken liggen bij de gemeenten of zijn nog oud beleid. De provincie let er bij alle plannen die hier over tafel gaan ook zeer op. Er wordt dus bij alle portefeuilles naar gekeken, maar de praktijk is soms iets weerbarstiger en daar kan de provincie ook weer van leren.

De VOORZITTER ziet graag de nadere concretisering van voorstellen van D66 tegemoet. Verder kan er bij de discussie over de nota's van de Landschapswacht of de Energienota gekeken worden of er eventueel concretere voorstellen kunnen worden gedaan.

**12. Meedenkavonden Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan (PVVP)**

Mevrouw BERKMAN merkt op dat drie keer scheepsrecht is, dus zij gaat weer proberen om in de commissie over meedenkavonden te praten GroenLinks is al een tijd bezig om te kijken hoe de burger wat meer kan worden betrokken bij de politiek. Bij de uitwerking van het POP zijn meedenkavonden gehouden over POP II. Dat zijn hele leuke avonden geworden en na de evaluatie waren veel statenleden daar erg enthousiast over. Het PVVP is eigenlijk een vervolg op en uitwerking van POP II. GroenLinks heeft het idee dat er vanuit het bottom-upprincipe moet worden gewerkt, dus niet het PPVP vast te stellen en het neer te leggen, maar daar vooraf met de burgers over te praten. Haar bedoeling was om met een aantal fracties om tafel te gaan zitten en te kijken hoe dit zou kunnen. Willen die andere partijen dat wel? Hoe kunnen dergelijke meedenkavonden gestalte worden gegeven? Er werd in een vorige vergadering gezegd dat GroenLinks met een concreter plan moest komen en eigenlijk was dat niet helemaal haar bedoeling, maar is dat nu wel gebeurd. Zij stelt voor om dit te doen op de manier zoals de meedenkavonden over POP II zijn gegaan. Haar vraag is of de overige fracties bereid zijn om in kleinere setting rond de tafel te gaan zitten om na te praten en te denken of daar breder over kan worden gepraat dan alleen maar in de commissie. Kan daar dan een datum voor worden geprikt?

De heer SLAGTER vindt dat het meedenken van de burger bij plannen van de overheid altijd een goed streven is. Om die koppeling aan het PVVP te maken is echter een andere zaak. De vraag hierbij is hoe het georganiseerd moet worden in tijd, omvang en geld. Er zal dan een selectie moeten worden gemaakt van de planonderdelen. Over welke onderdelen kunnen burgers meepraten en welke niet? Verder speelt hier ook bij de afstemming met de bestaande procedure. Bij het opstellen van dit plan zit namelijk een voorfase, waarbij gemeenten en belangenorganisaties betrokken zijn die hun inbreng hebben ingebracht. Op dat punt zou kunnen worden verwacht dat de plannen die zij naar voren brengen al worden ondersteund door de bevolking van die gemeenten en belangenorganisaties. Gezien het opstellen en uitvoeren van de plannen is het aspect van stroperigheid ook aanwezig als er veel inspraakprocedures worden ingebouwd. Bij het PVVP is ook sprake van een bepaald abstractieniveau. Het plan geldt namelijk voor de gehele provincie en dan is het de vraag waarop de burger kan en wil inspreken. Wat dat betreft kan een inspraakprocedure beter worden gekoppeld aan de praktische uitvoering van het PVVP op gemeentelijk en plaatselijk niveau. Waar het spreker eigenlijk om gaat is dat de provincie de plannen maakt, terwijl provinciale staten niet het orgaan is om inspraakprocedures in te stellen, te bewaken en te organiseren. Hij vraagt zich af of de provincie dat wel moet willen. Provinciale staten stellen de kaders en controleren, maar zijn ook verantwoordelijk voor de eigen keuzes en bemiddelen niet alleen tussen overheid en burger. De zwakke plekken zitten dan ook nog eerder bij de eigen invloed van provinciale staten dan bij de invloed van de burger. Bij het opstellen van het PVVP zijn de staten namelijk toeschouwer en de staten zouden dan ook moeten nadenken over hoe de staten hierbij zelf een prominentere rol zouden kunnen spelen. Concluderend komt het erop neer dat spreker geen voorstander is van meedenkavonden in het kader van het PVVP.

De heer POPKEN is het niet met vorige spreker eens. Binnen de commissie zou eerst in klein comité kunnen worden geïnventariseerd wat er precies allemaal moet gebeuren. Op die manier komt er een uitgangspunt aan de hand waarvan uiteindelijk kan worden beslist of die meedenkavonden ook moeten worden georganiseerd. Het zou dus goed zijn indien de fracties eerst de koppen bij elkaar staken om te kijken wat zij kunnen en willen met betrekking tot de inspraak over het PVVP.

De heer DE JONG herkent de argumenten van de PvdA om dit niet te doen, maar dit gaat spreker ook een brug te ver. Om structuur te geven aan wat de provincie wil, zullen burgers bij de besluitvorming moeten worden betrokken. Volksvertegenwoordigers zitten er tenslotte voor de burger, dus waarom worden er dan geen besluiten genomen met de inbreng van die burgers? Hij wil dus niet te snel negatief op dit voorstel reageren. Hij ziet wel problemen met betrekking tot het probleem in welke vorm het moet worden gegoten. Indien de staten zeggen dat dit niet moet gebeuren dan komt dat weer zo elitair over. Het lijkt dan net alsof de staten het beter weten, zodat het beter is om de burger niet die inspraak te gunnen en de staten geen last krijgen van een uitkomst die haar niet goed uitkomt.

De heer SLAGTER heeft diverse argumenten tegen burgerinspraak bij het PVVP gegeven. Hij heeft aangegeven dat dit heel moeilijk is te organiseren en dat hij zich afvraagt of de provincie het kan waarmaken dat er zo’n brede burgeruitspraak wordt gegeven als GroenLinks voor ogen heeft. Het gaat er niet om dat burgers helemaal geen inspraak kunnen krijgen bij de vaststelling van infrastructurele planuitvoeringen.

De heer DE JONG vraagt of de PvdA dan wel voorstander is van het voorstel van GroenLinks om andere partijen aan te schrijven indien er vervolgstappen worden gezet.

De heer SLAGTER wacht even af wat de reacties van andere aanwezigen zijn.

De heer DE JONG merkt op dat het hem een brug te ver gaat om nu afwijzend te reageren, maar op de vraag hoe het dan wel exact gestalte moet krijgen heeft hij ook niet direct het antwoord op paraat. Het idee van GroenLinks is wel sympathiek, maar de vraag is welke onderwerpen zich precies voor bespreking lenen en in welke worm dat moet worden gegoten.

De heer HAAR vindt betrokkenheid van burgers bij een voorstel een groot goed. De vraag is alleen vanuit welk uitgangspunt dat dient te gebeuren. Wordt er uitgegaan van een representatieve democratie of een volksdemocratie? D66 vindt dat voor politieke partijen nog steeds een belangrijke rol is weggelegd en dat de verschillen tussen partijen in de democratie een groot goed zijn. Er moet worden voorkomen dat provinciale staten te veel zaken gezamenlijk gaan doen. Bij een buitengewoon majeur project kan er wel eens een uitzondering worden gemaakt om het wel te doen, maar dan moet het wel een uitzondering zijn, want anders wordt de functie van politieke partijen geweldig uitgehold. Spreker wil die liever versterkt zien in plaats van dat die positie wordt uitgehold. Om die principiële reden is hij geen voorstander van dit voorstel.

De heer BOSSINA onderschrijft het argument van de heer Haar. Er ligt hier een taak voor de politieke partijen om er zelf op uit te trekken. Om daar nu een aparte club voor te vormen gaat hem op dit moment te ver. Het lijkt hem goed om dit voorstel voor te leggen aan het clubje dat zich bezighoudt met woensdag-statendag in plaats van een eigen club op te richten met ambtelijke ondersteuning. Er moet voorzichtig worden omgesprongen met extra druk op het ambtenarenapparaat. Voordat hij het in de gaten heeft zit er ook een ambtgelijk secretaris en een communicatieadviseur bij en daar heeft spreker geen belang bij. Hij is er dus nog niet van overtuigd dat de insteek van D66 de beste is. Het PVVP is voor de meeste burgers ook nog de ver van mijn bedshow. Hij stelt dus voor om dit voorstel te laten bekijken en mee te laten nemen door de Commissie woensdag-statendag.

De heer WIJBENGA wil voorkomen dat een commissie die bijna haar eindproduct heeft afgeleverd met een geheel nieuwe opdracht wordt verblijd. De Commissie woensdag-statendag had een door de staten helder omschreven doel, voortkomende uit een conferentie in Odoorn. Als er dan een behoefte is aan een nieuwe commissie vanuit de staten om een ander onderwerp te bekijken, dan stelt hij voor de staten te vragen om opnieuw daartoe een besluit te nemen en niet een bestaande commissie met een andere opdracht opnieuw aan het werk te zetten.

De heer BOSSINA zal die opdracht niet verstrekken, maar hij heeft slechts een suggestie gegeven zodat mevrouw Berkman nog een kant op kan.

De heer PETERS zal het voorstel van GroenLinks niet steunen en ook niet de suggestie om het aan de Commissie woensdag-statendag mee te geven. Het CDA is van mening dat het op dit punt en onderwerp een verantwoordelijkheid is van iedere fractie om mensen te horen en te spreken. Het kost bovendien veel voorbereidingstijd, is erg duur en gaat niet om het discussiëren maar vooral om het horen. Bovendien is het om al die redenen niet erg efficiënt. Hij is dan ook geen voorstander van dit voorstel.

De heer BAAS vindt het prima zoals de heer Haar het een en ander heeft verwoord, hoewel D66 en ChristenUnie het meestal niet eens zijn over staatkundige onderwerpen. Hij stemt ook niet in met de suggestie om het onderwerp over te hevelen naar een bijna opgeheven Commissie woensdag-statendag.

Mevrouw BERKMAN heeft gehoord dat politieke partijen zelf verantwoordelijk zijn, maar als zij dan nagaat hoe het met de POP-avonden ging kunnen burgers best actief worden betrokken bij dit soort plannen. Verder vindt zij het heel apart dat D66 niet eens om tafel wil om erover te praten. Het CDA zegt dat het erg duur is, maar dat hoeft niet, want het kan ook meegegeven worden in advertenties die nu al worden geplaatst. Verder kan het ook efficiënt, want de provincie kan zo het draaiboek van de POP-avonden weer uit de kast halen. Jammer genoeg kan dit niet doorgaan en dat vindt zij zonde. Ook betreurt zij het dat partijen geen afspraak willen maken om hier wat verder over door te praten.

De VOORZITTER concludeert dat de commissie er in meerderheid niet voor kiest om in te gaan op het voorstel van GroenLinks over meedenkavonden.

**13. Sluiting**

De VOORZITTER sluit de vergadering om 12:18 uur.

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 17 oktober 2005.

,voorzitter

,commissiegriffier

**TOEZEGGINGEN**

gedaan in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid, gehouden op 12 september 2005 in het provinciehuis te Assen.

Pagina

4 Mevrouw HAARSMA zegt toe in de volgende vergadering de stand van zaken inclusief de procedure inzake windenergie (Coevorden) exact te zullen aangeven.

10 Mevrouw KLIP zegt toe om de commissie concrete getallen te verstrekken met betrekking tot de feitelijke toestand van de verdroging in Drenthe, die volgens haar aanzienlijk beter is dan blijkt uit de gehanteerde berekeningssystematiek.

HW

**Windmolenpark "Oude Vaart"**
Lokatie Meppel-Westerveld

Provincie Drenthe
T.a.v. Provinciale Staten
Postbus 122
9400 AC Assen

Betreft: Plan Windmolenpark "Oude Vaart; van kans naar ontwikkeling"

Geachte Staten,

Bijgaand maken wij ons initiatief bekend middels bijgaand rapport.

Met vriendelijke groeten,

Namens alle initiatiefnemers
Windmolenpark "Oude Vaart"

H. Jalvingh

Bijlage: 1

## Windmolenpark 'Oude Vaart'; van kans naar ontwikkeling

Enkele jaren geleden hebben de gemeenten Meppel en Westerveld het gebied ten noordoosten van Meppel, langs de N371 aangewezen als voorkeursgebied voor de realisatie van een windmolenpark. Wij, een veertiental agrarische ondernemers met grond in dit gebied, realiseren ons dat hiermee een stuk financiële ondersteuning van onze bedrijfsvoering te behalen is. Daarom hebben wij de handen ineen geslagen met als doel om het windmolenpark 'Oude Vaart' te realiseren.

Deze presentatie is een eerste stap om ons initiatief naar buiten te brengen. Met deze presentatie zullen wij de gemeenten Meppel en Westerveld en de provincie Drenthe benaderen om tot een plan te komen waar alle partijen achter kunnen staan. Wij grijpen de kansen met twee handen aan en hopen op draagkracht en ondersteuning van gemeenten en provincie!

### Even voorstellen

Onze groep bestaat uit een de volgende agrarische ondernemers:
J. van de Berg, Meenteweg 18, 7942 RZ Meppel
K. van de Berg, Meenteweg 18, 7942 RZ Meppel
A.H. Bouwknegt, Arendsweg 1, 7971 RG Havelte
A.A. Brand, Meenteweg 16, 7942 RZ Meppel
H. Jalvingh, Meenteweg 16, 7942 RZ Meppel (**Contact persoon**)
L. Lok, Nijentapperweg 1, 7942 RW Meppel
H. Rumph, Zegelhorstweg 4, 7942 RX Meppel
J.B. Rumph-Veldhuis, Zegelhorstweg 4, 7942 RX Meppel
J.R. Stapel, Meenteweg 17, 7942 RZ Meppel
M. Stapel-Schoonvelde, Meenteweg 17, 7942 RZ Meppel
R.J. Stapel, Meenteweg 17, 7942 RZ Meppel
J. Zwolle, Rijksomweg 1, 7942 RT Meppel
W.A. Zwolle-Folkertsma, Rijksomweg 1, 7942 RT Meppel
H.J. Zwolle, Rijksomweg 1, 7942 RT Meppel

Dit initiatief nemen wij gezamenlijk, de lusten en de lasten worden gedeeld. Wij hebben hiertoe besloten onder het motto: "Samen sterker". De realisatie van een windmolenpark brengt veel met zich mee. Door samen te werken hopen wij eventuele problemen te voorkomen en/of beter op te kunnen lossen.

### De locatie

Wij hebben allen een agrarisch bedrijf in de zone langs de 'Oude Vaart' en de N371 tussen Meppel en Havelte. Dit gebied kenmerkt zich door het agrarisch gebruik; het is open en groen.

Het gebied ligt in twee gemeenten; Meppel en Westerveld.

Ten zuiden van de locatie ligt de snelweg A32, de spoorlijn Meppel-Leeuwarden, het bedrijventerrein Noord II, het bedrijventerrein Noord III en de stad Meppel. Aan de westkant lopen de provinciale N371 en de Drentse Hoofdvaart. Ten

noorden van het gebied ligt het bedrijventerrein Oeveraseweg en de dorpskern van Havelte. Aan de oostzijde wordt het gebied begrensd door de Oude Vaart.

In het gebied liggen agrarische bedrijven en enkele burgerwoningen. Deze laatste liggen met name langs de westrand van het gebied, langs de N371.

Het gebied heeft bij beide gemeenten de bestemming Agrarisch gebied 1. Dit houdt in dat de hoofdfunctie agrarisch gebruik is.

De gemeente Meppel heeft al eens aangegeven dat het gebied geschikt is om een nieuw bedrijventerrein te realiseren (Ontwikkelingsvisie 2030).

**De kansen voor windenergie**
Zowel de gemeente Meppel als de gemeente Westerveld heeft een quick scan windenergie uit laten voeren in resp. 2000 en 2001. In een quick scan worden de mogelijkheden voor de realisatie van windturbines beschouwd aan de hand van onder andere de ruimtelijke inpassing, de milieu-effecten en de energie-opbrengst.

Uit de quick scan van de gemeente Meppel (KEMA, 25 april 2000) blijkt:
- Dat de locatie Oude Vaart (locatie B in het onderzoek) geschikt is voor de realisatie van een windmolenpark van 10 MW;
- Er geen beperkingen zijn ten gevolge van landschappelijke en/of natuurwaarden in het gebied;
- Realisatie van windenergie een goede bijdrage kan leveren aan de doelstellingen zoals genoemd in het gemeentelijk energiebeleid en vanuit de duurzame beleidsvisie van de gemeente goed te motiveren is;
- Dat er geen harde (woonbebouwing, recreatieve concentratiepunten, luchtvaartterreinen en hoogspanningslijnen) <u>en</u> zachte (huidige functies van het gebied) beperkingen zijn die de realisatie belemmeren;
- De plannen om een bedrijventerrein op deze locatie te realiseren de ontwikkeling van windturbines niet in de weg staan. De windturbines kunnen na 15 jaar al rendabel zijn;
- De snelweg A32, de provinciale weg N371 en de spoorlijn voor een achtergrondgeluidniveau zorgen dat hoger is dan 40 dB(A), zodat er geen merkbare verhoging van het plaatselijk geluidsniveau zal plaatsvinden;
- Het windaanbod goed is.

Uit de quick scan van de gemeente Westerveld (KEMA, 9 januari 2001) blijkt dat die in grote lijnen overeenkomt met die van de gemeente Meppel. Verder wordt opgemerkt dat het gebied waar wij zitten (gebied 2 in het onderzoek) gunstig is voor de realisatie van windturbines.

Op basis van deze onderzoeken hebben wij geconcludeerd dat de kansen voor windenergie op deze locatie groot zijn.

Eventuele technische beperkingen (geluid, schaduw) worden in het vervolg van de ontwikkeling in beeld gebracht. Indien nodig worden de locaties van windturbines of de werking er van (stilstandvoorziening) aangepast om te voldoen aan de nationale normen. Wij willen geen onaanvaardbare hinder veroorzaken.

**De windturbines**
Wij willen deze locatie zo optimaal mogelijk benutten, zonder, zoals hiervoor al aangegeven, onaanvaardbare hinder te veroorzaken. Na enig onderzoek zijn wij tot de conclusie gekomen dat het mogelijk is om 10 windturbines van het type Enercon E112 te realiseren met een ashoogte van 124 meter en een onderlinge afstand van 450 meter. Dit zijn grote windturbines, maar het zijn ook windturbines met een goede opbrengst en relatief lage sterkte van het brongeluid. Het totale vermogen van het windmolenpark in deze opstelling is 45 MW, de jaaropbrengst wordt geschat op bijna 137.000 MWh per jaar. Dit is genoeg groene stroom om jaarlijks circa 39.000 woningen van stroom te voorzien. Tevens wordt hiermee ten behoeve van het milieu jaarlijks 95.000 ton CO2 uitstoot gereduceerd.

Wij begrijpen dat bovenstaande opstelling een optimale is. De plannen kunnen aangepast worden indien dit planologische of om milieukundige redenen gewenst is. Wij zijn van mening dat wij hiermee wel duidelijk hebben gemaakt dat de locatie een reële locatie voor windmolens is en dat deze een enorme bijdrage aan de productie van duurzame energie kan betekenen.

**Vervolg**
Wij hebben er voor gekozen om ons initiatief te presenteren op het moment dat de provincie Drenthe met de energienota bezig is. Er is veel meer mogelijk in Drenthe dan tot nu toe wordt aangehouden, wij hopen dat dat hiermee duidelijk wordt. Op korte termijn gaan wij met de gemeenten Meppel en Westerveld om de tafel om ons initiatief toe te lichten. Wat ons betreft kan de vergunningverlening beginnen!

Bijlage: Gebiedsaanduiding.

**Windmolenpark "Oude Vaart"**
Lokatie Meppel-Westerveld

Aan:
de voorzitter en leden van
provinciale staten van Drenthe

Assen, 3 november 2005
Ons kenmerk 42/5.6/2005009541
Behandeld door de heer J.G. Koops (0592) 36 58 39
Onderwerp: Startnota energiebeleid 2006-2010

Geachte voorzitter/leden,

Hierbij bieden wij u de Startnota energiebeleid 2006-2010 aan. In deze nota formuleren wij onze ambities voor de periode tot 2010 op het gebied van energiebesparing en duurzame energie. Met deze notitie geven wij tevens een nadere uitwerking aan één van de zes grondslagen van het tweede Provinciaal omgevingsplan (POP II), namelijk het realiseren van een duurzame energiehuishouding.

Wij hebben gekozen voor de insteek van een startnotitie. Dat houdt in dat wij eerst met u van gedachten willen wisselen over de hoofdlijnen van het te voeren energiebeleid, de keuzes die gemaakt moeten worden, de criteria die daaraan ten grondslag liggen en de rol die de provincie de komende jaren wenst te spelen.
Op basis van de beraadslagingen en de gespreksronde met externe partijen wordt de definitieve nota Energiek Drenthe opgesteld. Deze wordt tevens gekoppeld aan een Uitvoeringsprogramma energiebeleid 2006-2007. Wij zijn voornemens om zowel de nota als het uitvoeringsprogramma omstreeks februari 2006 vast te stellen.

Wij gaan de komende jaren vooral inzetten op de speerpunten energiebesparing, bodemenergie en biomassa. Dat energiebesparing op de eerste plaats staat spreekt voor zich. Alle andere doelstellingen zijn in feite ondergeschikt aan de vraag of wij de groei van het energieverbruik de komende jaren weten te beteugelen.

Voor de provincie Drenthe staat vast dat beleidsvoornemens alleen kunnen worden gerealiseerd wanneer er sprake is van gedeelde visies en een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Een constructieve samenwerking tussen overheid en betrokken partijen, zoals het bedrijfsleven en intermediaire organisaties, is een essentieel onderdeel van de transitie naar een duurzame samenleving.

In dat kader wordt het van steeds meer belang dat het werken aan een duurzame energievoorziening ook kansen biedt op het gebied van economie en werkgelegenheid. Daarbij zal de ontwikkeling van nieuwe, innovatieve technologieën (innovatie) in sterke mate moeten zorgen voor een radicale ommezwaai in zowel de productie als het gebruik van energie (trendbreuk).

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris , voorzitter

Bijlage(n):
gm/coll.

# Energiek Drenthe

## startnotitie energiebeleid

## 2006 - 2010

Ontwerp

## Uitwerkingsplan

**PROVINCIE DRENTHE**

# ENERGIEK DRENTHE

*Startnota*

Op weg naar het Energiebeleid 2006-2010

INHOUD


| | | |
|---|---|---|
| 1. | INLEIDING | 5 |
| 2. | DE ROL VAN DE PROVINCIE | 7 |
| 3. | VOORBEELDFUNCTIE EIGEN ORGANISATIE | 11 |
| 4. | SPEERPUNTEN ENERGIENOTA 2 | 13 |
| 4.1. | Besparen | 13 |
| 4.2. | Bodem | 15 |
| 4.3. | Biomassa | 16 |
| 5. | LOPENDE ACTIVITEITEN | 19 |
| 6. | FINANCIËN | 23 |
| 7. | TOT SLOT | 25 |
| | BIJLAGEN | 27 |
| 1. | Energieverbruik en $CO_2$-emissie in Drenthe | 28 |
| 2. | Doelstellingen van het energie- en klimaatbeleid | 32 |
| 3. | Evaluatie Nota energiebeleid I 2002-2005 | 37 |

# 1. INLEIDING

Justus van Oel schreef op 1 oktober 2005 in NRC-Handelsblad: Binnen Europa is Nederland een black spot wat betreft roetdeeltjes en NOx, vervuiling die we (inclusief de $CO_2$) via onze overheersende westenwinden voor een groot deel bij onze buren dumpen. De files zijn slechts het kortetermijnprobleem. Op de lange termijn leidt het gebruik van de automobiel tot een verlies aan leefruimte, vervuiling en kapitaalverkwisting aan verplichte olie-import. Voor die problemen zullen onze kinderen de uiteindelijke rekening gaan betalen.

En dan hebben wij het alleen nog maar over de auto. Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) heeft berekend dat de Nederlandse uitstoot van broeikasgassen nog steeds toeneemt. Vorig jaar leverden de energiesector, het verkeer en de industrie de belangrijkste bijdrage (78%) aan de uitstoot van kooldioxide. Het CBS wijt de toename vooral aan het sterk gestegen brandstofgebruik in de energiesector en het verkeer.

Onze behoefte aan energie zal bij ongewijzigd beleid alleen maar toenemen. Het Internationaal Energie Agentschap (IEA) voorspelt dat het wereldenergiegebruik vóór het jaar 2030 met 60% zal stijgen. Tweederde van de vraag zal komen uit ontwikkelingslanden als China en India. De olie-industrie en het bankwezen waarschuwen in toenemende mate voor de gevolgen van het feit dat winbare olievoorraden binnen enkele jaren snel zullen slinken.

Met deze kennis kunnen wij twee dingen doen. We kunnen defaitistisch naar de cv-ketel staren totdat de waakvlam definitief uitdooft. Wij kunnen ook de komende jaren gebruiken een duurzaam vuurtje op te stoken door alternatieven te ontwikkelen en nieuwe wegen in te slaan. Dit om onze energiehuishouding ook in de toekomst veilig te stellen.

De provincie Drenthe heeft voor het laatste gekozen. In deze nota formuleren wij onze ambities voor de periode tot 2010 op het gebied van energiebesparing en duurzame energie. Onder duurzaam verstaan wij in dit geval betrouwbaar, economisch efficiënt en klimaatneutraal.
Met deze notitie geven wij tevens een nadere beleidsmatige uitwerking en uitvoering van één van de zes grondslagen van het tweede Provinciaal omgevingsplan (POP II), namelijk het realiseren van een duurzame energiehuishouding. Formeel bezien is het daarmee een gecombineerd uitwerkings- en uitvoeringsprogramma van het POP. Daarmee houdt het onder andere de status van toetsingskader voor bestemmingsplannen en woonplannen.

Wij beseffen dat wij voor het realiseren van onze energiedoelstellingen in hoge mate afhankelijk zijn van onze externe partners. Wij zullen externe partijen betrekken bij het uitzetten van lijnen en het creëren van kansen. Wij gaan beleidsvisies zodanig formuleren dat bedrijven, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen hun eigen ambities daarin kunnen herkennen. Door op basis van een open agenda al in een vroeg stadium samen te werken en met elkaar te communiceren hopen wij beleidslijnen uit te zetten waarvoor een maatschappelijk draagvlak bestaat. Hiermee sluiten wij aan op wat wij tegenwoordig het "transitiedenken" noemen. Transitie vatten wij op in de zin van het realiseren van de structurele veranderingen, ook in economisch opzicht.

Er valt nog een wereld te winnen in Drenthe, letterlijk en figuurlijk.

## 2. DE ROL VAN DE PROVINCIE

Wij hebben niet de illusie dat wij als provincie Drenthe het mondiale energievraagstuk kunnen oplossen. Wij beschikken nu eenmaal over beperkte middelen en instrumenten. Toch kiezen wij niet zonder reden voor een actieve rol van de provincie. In 2002 heeft een Ad-hoccommissie Milieu uit het Interprovinciaal Overleg (IPO) een advies uitgebracht over de rol van de regionale overheden in het energiebeleid. De conclusie was om juist op regionale schaal hieraan te werken. Lokale en regionale partijen kennen elkaar goed, de lijnen zijn kort en projecten kunnen op maat worden ontwikkeld.

Daarnaast participeren wij in Energy Valley, waar kennis op energiegebied wordt gebundeld en uitgewisseld tussen overheid, wetenschap en bedrijfsleven, waaronder de NAM en de Gasunie. De samenwerking binnen Energy Valley heeft tot doel projecten tot stand te brengen die aansluiten bij regionale kerncompetenties en bijdragen aan economische structuurversterking. De partners binnen Energy Valley willen het Noorden op de kaart zetten door te werken via drie lijnen: duurzame energietransitie, kennis en innovatie en bedrijfsactiviteiten. Inmiddels wordt het initiatief aangehaald in nota's als de nota Ruimte en Pieken in de Delta, gebiedsgerichte economische perspectieven. Een belangrijke bouwsteen voor de toekomstige ontwikkelingen binnen Energy Valley is het in oktober 2004 uitgebrachte Masterplan Energietransitie Energy Valley.
De provincie Drenthe zet in op voortzetting van het initiatief Energy Valley met als doel Noord-Nederland (inter)nationaal te profileren als sleutelgebied op het gebied van energie. Ook wil zij samen met andere Drentse partijen (onder andere Assen, Emmen en NAM) de inbreng vanuit Drenthe binnen Energy Valley versterken.

In het energiebeleid zien wij voor onszelf ook een regisseursrol weggelegd, waarbij wij innovatieve ontwikkelingen willen stimuleren en onze voorbeeldrol verder zullen invullen. Door (markt)partijen bij elkaar te brengen en te enthousiasmeren kunnen wij projecten ontwikkelen en daarover kennis uitwisselen. Wij gaan stimuleren en faciliteren ten behoeve van het realiseren van transities (grote, structurele veranderingen in de energiehuishouding). Oneerbiedig gezegd: wij zien onszelf soms als een Drentse patrijshond die aanjaagt en het goede voorbeeld geeft.

Natuurlijk blijven het Collegeprogramma 2003-2007 (Werk maken in een veilig en sociaal Drenthe), het POP II en het Bestuursakkoord Nieuwe Stijl (BANS) - tussen het IPO, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) - de beleidskaders. Maar daarbinnen willen wij komen tot een intensivering van het energiebeleid, toegespitst op die thema's waarvan wij op basis van gedegen studies het meeste rendement verwachten. De keuzes zijn tevens het gevolg van onze ervaringen met en de evaluatie van de Energienota 1. In bijlage 1 treft u gegevens aan over het energieverbruik en de $CO_2$-emissie in Drenthe. In de bijlagen 2 en 3 gaan wij nader in op de doelstellingen van ons huidige energiebeleid en evalueren wij onze Energienota 1.

In deze startnotitie hebben wij gekozen voor de volgende speerpunten (door ons de drie B's genoemd).

*Besparing*
Een recent onderzoek van het Energiecentrum Nederland (ECN) toont aan dat wij in Nederland met bestaande maatregelen en zonder dat het geld kost nog veel meer energie kunnen besparen: het verbruik van een miljoen huishoudens.

*Bodem*
Er is landelijk toenemende aandacht voor de bodem vanuit het klimaat- en energiebeleid. Kansrijke ontwikkelingen zijn warmte-/koudeopslag (WKO) en opslag van $CO_2$ in lege gasvelden.
In september 2005 verscheen een rapport van het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC), waaruit blijkt dat opslag van $CO_2$ in aardgasvelden 30% kostenbesparing oplevert en dat de mondiale ondergrondse capaciteit voldoende is om de gehele werelduitstoot van $CO_2$ voor minstens tientallen jaren op te bergen.

*Biomassa*
Bio-energie (energie gewonnen uit organische grondstoffen) voegt geen $CO_2$ toe aan de atmosfeer. Volgens verschillende scenario's (Verenigde Naties, Greenpeace en Shell) zal energie uit biomassa de komende decennia een steeds belangrijkere brandstof vormen in de energiehuishouding.

*Criteria*
Laten wij eerlijk zijn: wij zullen niet elk projectvoorstel omarmen. Wij hebben - gezien onze beperkte invloed, middelen en instrumenten - een aantal criteria vastgesteld.

Een project moet:
- perspectief bieden op economische haalbaarheid. Natuurlijk, er mogen aanloopkosten zijn, maar wij gaan geen lucht in lekke fietsbanden pompen;
- ons in staat stellen wel "aan de knoppen te kunnen draaien". Hetzij vanwege de reikwijdte van het provinciaal beleid, hetzij omdat onze regierol met zich meebrengt dat wij niet onvoorwaardelijk het heft uit handen geven;
- er aan bijdragen dat wij - samen met anderen - transities, dus structurele veranderingen, tot stand brengen;
- realistisch zijn: wij willen wel met beide benen op de grond blijven staan;
- bij voorkeur robuust zijn: met weinig middelen veel tot stand brengen. Grote klappers. Anders gezegd: "lange halen, snel thuis" om daarmee een vliegwielfunctie te creëren;
- ook de risico's in kaart brengen. Wij moeten durf hebben in het selecteren van projecten, maar ons niet overgeven aan onbezonnenheid.

*Wettelijk instrumentarium*
De provincie heeft een wettelijke taak op het gebied van de concessieverlening en de vergunningverlening respectievelijk handhaving op grond van de Wet milieubeheer. In dat verband heeft de provincie te maken met zo'n 180 bedrijven. Door middel van het aanpassen van de vergunningverlening hopen wij te bereiken dat bedrijven een adequaat energie-efficiencyniveau bereiken.

*Communicatie*
Misschien is communicatie wel het belangrijkste instrument van een regisseur. Gebrekkige, onvolledige of op de verkeerde doelgroep gerichte communicatie leidt misschien wel tot een mooi product, maar niemand zit er op te wachten.
Willen wij onze regisseursrol waarmaken, dan moeten wij meer nadruk leggen op communicatie. Niet alleen moet de vorm tot de verbeelding spreken, ook de boodschap zelf moet aansprekend verwoord worden en goed getimed zijn. Dit alles vraagt om een marketingstrategie waarbij "verleiding" het centrale thema is. Ook bij het uitwerken van deze communicatiestrategie trekken wij samen op met onze verschillende partners.

*Monitoring*
Het is een oude volkswijsheid: meten is weten. Dat gaan wij ook doen bij ons energiebeleid. Naast de beleidsmonitoring uit het POP II willen wij eens per twee jaar de situatie in Drenthe specifiek in beeld brengen alsmede het effect van ons beleid op het energieverbruik en de $CO_2$-emissies.

*Subsidies*
Wij willen ook anderen in staat stellen om voorbeeldprojecten te realiseren. Daarom stellen wij financiële middelen beschikbaar, onder andere op basis van de Subsidieregeling energieprojecten. De provincie wil deze middelen vooral inzetten waar het voorzienbaar leidt tot navolging. De provincie stimuleert niet eeuwig, maar streeft ernaar dat de markt het een en ander op korte termijn overneemt.

# 3. VOORBEELDFUNCTIE EIGEN ORGANISATIE

De provincie Drenthe heeft de afgelopen jaren hard gewerkt aan haar eigen voorbeeldfunctie, mede op basis van de motie die de Drentse staten eind 1999 hebben aangenomen. Wij hebben verschillende energiebesparende maatregelen uitgevoerd, zoals:

- het aanschaffen van energiebesparende apparatuur zoals energiezuinige beeldschermen;
- het terugwinnen van warmte uit ventilatielucht;
- het koppelen van aanwezigheidsdetectie aan verlichting (pilot);
- het aanschaffen van een absorptiekoelmachine om de restwarmte van de warmtekracht-koppeling (WKK) te kunnen gebruiken voor de koeling van het provinciehuis;
- het installeren van een energiespiegel om het eigen energieverbruik te kunnen volgen;
- het installeren van 180 $m^2$ aan zonnecellen. Hiermee wekken wij gegarandeerd 15.600 kWh op jaarbasis op.

Al met al heeft de energiebesparing in de eigen organisatie een duidelijke impuls gekregen. Tevens is de totale provinciale organisatie via het project Liberalisering Energiemarkt Drenthe (LED) voor circa 65% overgegaan op groene stroom (geen 100% omdat het provinciehuis buiten het LED-contract valt). Het gaat hier om pompen/gemalen, openbare verlichting, steunpunten, enzovoorts.

**Wat willen wij nog meer doen?**

Wij zitten niet stil. Wij werken onder andere nog aan:

- W*aterkracht*
  Wij zijn een onderzoek begonnen bij de Ossesluis dat moet uitwijzen of het realistisch is om te investeren in het opwekken van duurzame energie in de Drentse sluizen.

- *Energieparagraaf*
  Vanaf 2006 voorzien we provinciale nota's en bestekken van een energieparagraaf en letten wij bij het verlenen van subsidies ook op de energieaspecten.

- *Concessie openbaar vervoer*
  In mei 2007 loopt de huidige concessie voor de regio Groningen-Drenthe af. Begin 2006 moeten wij beginnen met het formuleren van een Programma van eisen voor de nieuwe concessie. Samen met de provincie Groningen willen wij streven naar een zo schoon mogelijk openbaar vervoer in de noordelijke regio.

- *Eigen wagenpark*
  Binnenkort worden de auto's van de Productgroep Wegen en Kanalen vervangen. Wij willen onderzoeken of het mogelijk is (een deel van) deze auto's op biodiesel te laten rijden. De chauffeurs krijgen een cursus Het nieuwe rijden.

- *Kleine windmolen*
  Het is de bedoeling begin 2006 een kleine windmolen op het dak van het provinciehuis te plaatsen.

- *WKO*
  Wij willen nagaan of er naast de huidige WKK nog de mogelijkheid bestaat om gebruik te maken van WKO (het opslaan van warmte of kou ten behoeve van verwarming of koeling van het provinciehuis).

- *Gecertificeerd bedrijfsintern(e) milieuzorg(systeem) (BIM)*
  Een ISO-140001 gecertificeerd BIM-systeem waarin energie structureel aandacht krijgt door middel van een verbetercyclus.

# 4. SPEERPUNTEN ENERGIENOTA 2

In dit hoofdstuk geven wij aan wat wij in grote lijnen gaan doen, hoe wij het willen doen (aanjagen, makelen en schakelen, timing, tijdstip van aanschuiven) en met wie wij het willen doen. Naast de in hoofdstuk 2 genoemde criteria is voor de uitvoering van de activiteiten externe samenwerking met andere overheden, marktpartijen en maatschappelijke groeperingen van groot belang. Hetzelfde geldt intern voor de doorwerking binnen de diverse productgroepen. Waar mogelijk willen wij met onze projecten innovatieve ontwikkelingen in positieve zin beïnvloeden.

## 4.1. Besparen

De algemene richtlijn voor activiteiten op energiegebied is de Trias Energetica, dat wil zeggen dat wij de activiteiten op het gebied van energiebesparing zoveel mogelijk in een specifieke volgorde willen bezien.

1. Beperk de energievraag.
2. Gebruik duurzame energie.
3. Gebruik fossiele brandstoffen zo efficiënt en schoon mogelijk.

Energiebesparing komt dus op de eerste plaats. Als wij de groei van het energieverbruik niet weten te beteugelen, zal duurzame energie nooit een substantiële bijdrage kunnen leveren en blijft een duurzame samenleving een utopie. De grenzen van onze besparingsmogelijkheden zijn nog lang niet in zicht. Daarvan valt zo'n 60% te besparen in de gebouwde omgeving. Wij hebben het dan over besparingen in huishoudens en utiliteitsgebouwen (zoals kantoren en dergelijke) die zich binnen vijf jaar terugverdienen.
De provincie Drenthe richt zich op de bouw omdat die besparingen voldoen aan de eerder geformuleerde criteria (perspectief op economische haalbaarheid, grote klappers). Gelet op de lange levensduur van woningen en gebouwen willen wij deze mogelijkheden toepassen op het moment van planvorming, bouw of renovatie. Timing is dus belangrijk.
Wij willen de komende jaren een veranderingsproces stimuleren om aspecten als volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en milieu beter te integreren.

**Energie in ruimtelijke plannen**
Bij planvorming in de ruimtelijke ordening is het van belang vroegtijdig "aan tafel" te zitten. In die beginfase worden vaak de uitgangspunten geformuleerd die sterk bepalend zijn voor de mogelijkheden op het gebied van energiebesparing en duurzame energie. Het geeft ons de mogelijkheid dan al zaken te combineren: energiebesparing, toepassing van duurzame energie in combinatie met voordelen op het gebied van milieu en gezondheid.
Het thema Energie in de gebouwde omgeving is daarom nauw verweven met het programma Stad en met de Regiovisie Groningen-Assen. Het programma Stad beperkt zich weliswaar tot Assen, Coevorden, Emmen, Hoogeveen en Meppel, maar deze vijf grootste kernen voorzien voor het overgrote deel in de behoefte aan wonen en werken in Drenthe. Ook binnen het gebied van de regiovisie bestaan ambitieuze bouwplannen. Door slim gebruik te maken van de reeds beschikbare instrumenten valt er nog veel winst te behalen. Wij willen hierin als provincie het voortouw nemen.

**Energiebesparing in de gebouwde omgeving**
Het benutten van kansen op de markt, het stimuleren van de vraag en het organiseren van bewonersparticipatie: dat zijn de nieuwe elementen in het duurzaam bouwen. Daarmee willen wij samen met diverse partijen "lerend" aan de slag. Om het duurzaam bouwen nieuw elan te geven, stellen wij een meerjarig programma op, het Masterplan transitie gebouwde omgeving Drenthe. Wij willen dit programma samen met externe partijen uit de bouwwereld in 2006 opstellen en in de jaren daarna uitvoeren. Een van de eerste acties binnen het masterplan is het Manifest goed bouwen en prettig wonen Drenthe. Wij nodigen partijen uit zich in te zetten voor dit manifest, dat staat voor prettig wonen, goed bouwen, kwaliteit en verantwoordelijkheid.
Bij de uitvoering van het masterplan willen wij nieuwe dwarsverbanden leggen. Daarbij worden kennis en ervaringen uitgewisseld, leerprocessen georganiseerd met diverse marktpartijen, wordt een verkenning naar de kansen van duurzaam bouwen uitgevoerd en wordt op een andere manier met elkaar samengewerkt en gecommuniceerd. In Drenthe willen wij ons concentreren op zowel nieuwbouw als renovatie.

**Samenwerking**
Vanwege het uitgesproken integrale karakter van het thema Energie in de gebouwde omgeving zal het operationaliseren van de doelstellingen moeten plaatsvinden in nauwe samenwerking met onder meer gemeenten, instanties (bijvoorbeeld woningcorporaties, Milieufederatie Drenthe) en marktpartijen (zoals projectontwikkelaars).
Recent onderzoek heeft aangetoond dat 80% van de duurzame maatregelen, gericht op de bouw, betrekking heeft op het onderwerp energie. Het ligt dan ook voor de hand dat de regionale consulent duurzaam bouwen in dit proces een prominente rol speelt.

**Energie in ruimtelijke plannen: Grounds for Change**
In het project Grounds for Change onderzoeken Assen en Emmen hoe het uitgangspunt van een duurzame energiehuishouding leidend kan zijn in de ruimtelijke ontwikkeling. Zij doen dit samen met kennisinstellingen, marktpartijen en de provincie Drenthe. Centraal staat daarbij de samenhang tussen de aanwezige kwaliteiten van het gebied en de te realiseren doelstellingen (economische ontwikkeling, snelle bereikbaarheid, behoud en versterking van kernkwaliteiten).

**Energiebesparing in gebouwde omgeving: Convenant van het Noorden**
De noordelijke woningcorporaties willen de komende 10 jaar 67.000 woningen verbeteren en 52.000 woningen (nieuw) bouwen. In het begin 2005 afgesloten Convenant van het Noorden geven 49 noordelijke woningcorporaties aan te willen samenwerken met overheden en andere partners. De provincie Drenthe wil hierop inspelen door energiebesparing en duurzame energie nadrukkelijk in te bedden in de (ver)bouwopgave voor de komende jaren. Centraal staat de relatie tussen energie besparen en woonkwaliteit. Uitgangspunt is dat energiebesparende maatregelen een bijdrage kunnen leveren aan goed en betaalbaar wonen.

## 4.2. Bodem

Er is sprake van een toenemende aandacht voor de bodem, zowel bij het Rijk, de universiteiten, het bedrijfsleven, als bij politieke partijen en andere maatschappelijke organisaties. Dat is ook niet zo verwonderlijk. De Drentse bodem kent immers tal van functies: ontgrondingen, drink- en proceswaterwinning, delfstofwinning, opslag van aardgas en WKO. Vanuit het oogpunt van het klimaat- en energiebeleid zijn WKO, $CO_2$-opslag en mogelijk aardwarmte kansrijke ontwikkelingen. Ook in economisch opzicht worden deze onderwerpen steeds interessanter.

Bodemactiviteiten kunnen echter ook leiden tot ongewenste situaties zoals het doorboren van bodemlagen die van belang zijn voor grondwaterstromen. Een toenemend gebruik van de ondergrond geeft ook steeds vaker aanleiding tot conflicterende belangen tussen de huidige gebruiksfuncties.
Om de kansen op het gebied van WKO, $CO_2$-opslag en aardwarmte te benutten in relatie tot andere functies van de bodem zal de provincie Drenthe in 2007 een Document over de ondergrond vaststellen als voorbereiding op een breed en integraal bodembeleid in POP III.

**WKO**
Het sterke punt van WKO is dat het een uitontwikkelde techniek is die tegen geringe meerkosten een belangrijke bijdrage kan leveren aan de $CO_2$-reductie. Bij marktpartijen en potentiële gebruikers van energieopslagsystemen bestaat behoefte aan inzicht in de mogelijkheden tot het realiseren van zulke systemen. Om de aanwezige kansen te benutten wil de provincie Drenthe haar kennis en expertise inzetten om een grotere bekendheid te geven aan WKO als een aantrekkelijke optie voor koeling en verwarming. Daarom ontwikkelen wij een plan dat is gericht op kennisoverdracht. Voor de hand liggende sectoren in de provincie Drenthe zijn de gebouwde omgeving (utiliteits- en woningbouw), de industrie en de agrarische sector.

**$CO_2$-opslag**
De kennis en techniek op het gebied van opslag van $CO_2$ in aardgasvelden hebben zich zodanig ontwikkeld dat deze mogelijkheid op korte termijn in de praktijk kan worden toegepast. Opslag van $CO_2$ in Drenthe kan bijdragen aan het halen van provinciale en nationale doelstellingen op grond van het Kyoto-verdrag. Wel beschouwt de provincie Drenthe $CO_2$-opslag - mits deugdelijk en tegen aanvaardbare risico's uitgevoerd - als een tijdelijke maatregel tot "bovengronds" de $CO_2$-emissie afdoende is teruggedrongen. Bijkomend voordeel is dat in kleinere gasvelden door het inbrengen van $CO_2$ een groter deel van het resterende gas gewonnen kan worden.
Al met al is er sprake van een complexe belangenafweging: klimaatbeleid en energiebesparing versus grondwater- en bodembescherming en ruimtelijke ordeningsaspecten. Het feit dat wij in Drenthe over 10 jaar lege gasvelden hebben (maar nog wel beschikken over infrastructuur) maakt duidelijk dat wij daar op korte termijn beleid voor moeten ontwikkelen. Daarom voert de provincie Drenthe binnenkort een onderzoek uit dat duidelijkheid moet verschaffen over de bestuurlijke, juridische en (milieu)technische mogelijkheden om lege gasvelden in Drenthe te gebruiken voor $CO_2$-opslag en over de maatschappelijke acceptatie daarvan. Wanneer de daarop volgende besluitvorming positief uitvalt kunnen wij besluiten tot het opzetten van pilotprojecten.

**Samenwerking**
Extern zal de samenwerking zich vooral richten op gemeenten, woningcorporaties, bedrijfsleven, agrarische instanties en adviesbureaus. Wat betreft de gebouwde omgeving willen wij zoveel mogelijk aansluiten bij plannen in het kader van Duurzaam bouwen.

In noordelijk verband (Energiekompas) is daarom een traject in gang gezet om WKO te stimuleren op basis van potentieelstudies en (het scheppen van) heldere en eenduidige randvoorwaarden op het gebied van de bodem- en grondwaterbescherming. Ook zal een link worden gelegd met de installatiebranche en opleidingsinstituten zoals het Regionaal Opleidingscentrum Drenthe.
Bij de $CO_2$-opslag richt de samenwerking zich vooral op de NAM, onderzoeksinstellingen en maatschappelijke organisaties. Voor het ontwikkelen van een integraal beleid voor de ondergrond stellen wij in 2006 een breed samengestelde stuurgroep in.

**Pilot $CO_2$-opslag**
In de nabije toekomst moet er een besluit vallen over de (lege) aardgasvelden in Drenthe: welke worden definitief gesloten en welke worden aangehouden? In onze provincie bevinden zich reservoirs die in principe geschikt zijn voor $CO_2$-opslag. Hoewel wij ons ervan bewust zijn dat het gebruik van de ondergrond in Drenthe politiek en maatschappelijk gevoelig ligt, kiezen wij gezien de mogelijkheden voor een pro-actieve opstelling. Daarom willen wij samen met de NAM een pilot starten waarbij de maatschappelijke, juridische en milieu-hygiënische risico's en mogelijkheden worden uitgewerkt.

## 4.3. Biomassa

Volgens verschillende scenario's, zoals die van de Verenigde Naties, Greenpeace en Shell, zal biomassa de komende decennia een steeds belangrijkere grondstof vormen voor uiteenlopende toepassingen zoals energieproductie, transportbrandstoffen, chemie en specifieke producten zoals verpakkingen (bioplastics). Biomassa voegt geen $CO_2$ toe aan de atmosfeer. Daarom wordt energie uit biomassa tot duurzame energie gerekend.

**Strategie**
Tot nu toe bedient biomassa voor deze sectoren nog een relatief kleine markt. De provincie Drenthe wil een belangrijke rol spelen bij de uitbouw van de toekomstige zogenoemde Biobased Economy.
Daarin staan de navolgende hoofdroutes centraal.

*Energie + warmte*
De energie- + warmteroute betreft het inzetten van biomassa voor afvalverbrandingsinstallaties (Essent-Wijster) en vergistingsinstallaties (AVEBE). De provincie vult haar regierol in door met gemeenten een project uit te voeren om te onderzoeken of organische afvalstromen (groente-, fruit- en tuinafval, plantsoenafval, bermgras, enzovoorts), die nu nog worden gecomposteerd, in de nabije toekomst kunnen worden vergist voor de opwekking van duurzame energie. Bij co-vergisting (mest en biomassa) in de agrarische sector vervult de provincie een faciliterende en stimulerende rol. Samen met de provincie Groningen willen wij ook meer aandacht besteden aan zowel de ruimtelijke ordeningsaspecten van covergisting als aan de regelgeving.

*Biobrandstoffen*
Bij de biobrandstofroute gaat het om het inzetten van biomassa voor de productie van bio-ethanol, biodiesel, pure plantaardige olie en de tweede generatie biobrandstoffen. Ook is de provincie actief op zoek naar de meest efficiënte toepassingen van aardgas ter voorbereiding op een toekomstige waterstofeconomie en naar nieuwe, groene bronnen van gas. Samen met boeren in de omgeving van Zwiggelte en met de Gasunie kijken wij naar de mogelijkheid om mest om te zetten in groen gas (project Zwiggelte).

Om invulling te geven aan de EU-doelstelling en het rijksbeleid (onder andere de Beleidsnota verkeersemissie) willen wij samen met relevante partijen in het personen- en vrachtvervoer de toepassing van biobrandstoffen stimuleren. Op dit moment zijn marktpartijen nog te weinig bereid om te investeren in de benodigde infrastructuur van vulstations, omdat er niet of nauwelijks gebruikers zijn. Potentiële gebruikers schaffen geen auto op alternatieve brandstof aan omdat er geen infrastructuur aanwezig is. Wij willen deze patstelling doorbreken met een actief flankerend en stimulerend beleid. Om de juiste keuzes te kunnen maken wil de provincie Drenthe op korte termijn de diverse biobrandstofketens analyseren op hun milieuaspecten en vervolgens beoordelen op hun economische impact. Dit doen wij samen met de andere noordelijke provincies.

*Groene grondstoffen*
Wij gaan ons samen met anderen oriënteren op de mogelijkheden om bij de productie van grondstoffen plantaardig materiaal (biomassa) te gebruiken in plaats van fossiele energie.

**Samenwerking**
Ook hier is samenwerking met een breed scala aan partners noodzakelijk. Natuurlijk denken wij daarbij aan Drentse agrariërs, energieproducenten, het bedrijfsleven en vervoersmaatschappijen. Veel overheden en terreinbeheerders zijn mogelijke leveranciers van biomassa, waaronder bijvoorbeeld Natuurmonumenten, Stichting "Het Drentse Landschap", waterschappen en Rijkswaterstaat. Kennis willen wij vooral uitwisselen met de Wageningen Universiteit, de Rijksuniversiteit Groningen, de Interfacultaire Vakgroep Energie en Milieukunde en de Hogeschool Drenthe. Als adviespartners zien wij een rol weggelegd voor organisaties als het Technologiecentrum Noord-Nederland, de Stichting Platform Bio-Energie en Energieprojecten.com. Afstemming vindt plaats met Energy Valley.

**Biomassa: 10 megawatt (MW) vergistingseenheid**
Het streven van de provincie Drenthe is gericht op het realiseren van een decentrale vergistingsinstallatie van minimaal 10 MW (energie- + warmteroute) voor 2010. Door het toepassen van biomassa dragen wij bij aan het sluiten van kringlopen. Wij willen het decentraal doen omdat wij op deze manier onnodige transporten vermijden en de energie dichter bij de burger brengen. Inmiddels hebben wij de eerste contacten hiervoor gelegd met de Stichting Platform Bio-energie, waarin wij zullen participeren. Met gepaste trots constateren wij dat wij hiermee de eerste overheidsinstelling in Nederland zijn.

# 5. LOPENDE ACTIVITEITEN

Naast de drie B's (Besparing, Bodem, Biomassa) hebben wij ook nog lopende verplichtingen. De belangrijkste zijn:

*Parkmanagement*
Om ervoor te zorgen dat een bedrijvenpark er ook in de toekomst goed uitziet en aan de wensen en eisen van de ondernemers voldoet, zijn er in Drenthe op vijf regionale bedrijventerreinen beheerorganisaties (parkmanagementorganisaties) in het leven geroepen. Parkmanagement is een middel om de kwaliteit van een bedrijventerrein af te stemmen op de uiteenlopende wensen van de deelnemende bedrijven en overheden in termen van uitstraling, diensten en ondernemersklimaat. Bovendien leidt parkmanagement - door samen te werken aan vernieuwing - tot verbetering en kostenbeheersing. Energiebesparing en gezamenlijke inkoop van (groene) energie en gas behoren tot de kerntaken van de parkmanagementorganisaties. Nu de professionalisering van het parkmanagement in Drenthe haar beslag heeft gekregen, gaan wij de komende periode samen bezig met het uitbouwen van de rol van het parkmanagement naar die van energieregisseur van het bedrijventerrein. Immers, de parkmanagementorganisatie is als spin in het web vaak als eerste op de hoogte van grootschalige investeringen (een natuurlijk moment om ook energieaspecten mee te nemen) en kan vanuit deze positie de eerste contacten leggen tussen de diverse gespecialiseerde bedrijven en overheden.

*Energie in de milieuvergunning*
Sinds 1992 hebben wij met elf industriële bedrijfstakken in het kader van het Doelgroepenbeleid milieu en industrie convenanten afgesloten. Op het gebied van energiebesparing spelen met name het Convenant benchmarking energie-efficiency en de Meerjarenafspraak energie-efficiency een belangrijke rol. Wij ondersteunen bedrijven die de convenanten hebben ondertekend en bieden de overige bedrijven een volwaardig alternatief aan via de milieuvergunning. In juli 2003 heeft de Europese Unie een richtlijn vastgesteld over het verhandelen van $CO_2$-rechten, waardoor alle deelnemende bedrijven een emissiehandelvergunning moeten aanvragen. In de periode 2005-2007 zal een aantal van de bedrijven die deelnamen aan de energieconvenanten overstappen op $CO_2$-emissiehandel. De provincie vervult een ondersteunende rol voor de Nederlandse Emissie Autoriteit bij de verlening van emissiehandelvergunningen.

*Strategische agenda 2007-2013 (Kompas II)*
In Kompas II wordt Energy Valley een van de drie sleutelgebieden, naast LOFAR in Westerbork en het Friese watercluster Wetsus, dat zich richt op het ontwikkelen van technologieën voor duurzaam waterbeheer.
De middelen voor Kompas II zullen voor een belangrijk deel gekoppeld worden aan deze drie sleutelgebieden. In Groningen, Fryslân en Drenthe zal de stimulering van projectontwikkeling op het raakvlak van economie en energie daarom voor een belangrijk deel moeten plaatsvinden in het kader van het sleutelgebied Energy Valley.

De doelstelling van de provincie Drenthe binnen Energy Vallley is om met name de economie in Drenthe te stimuleren door het aanjagen en begeleiden van projectontwikkeling in kansrijke sectoren. Gekozen is voor een vijftal deelgebieden. Naast "biomassa" en "bodem" zijn dat "meet- en regeltechniek", "chemie en energie" en "kennis". De provincie Drenthe gaat vanuit haar eigen doelstellingen de feitelijke projectontwikkelingen op deze deelgebieden faciliteren en coördineren.

*Klimaatbeleid*
Met het project Klimaatverandering 2050 streven wij ernaar de toekomstige generatie bewust te maken van de oorzaken en gevolgen van de klimaatverandering in Drenthe op lange termijn. Het project moet in 2006 leiden tot ideeën van scholieren uit het voortgezet onderwijs over de wijze waarop de Drentse samenleving op dit thema kan inspelen. Hierbij werken wij nauw samen met het Noordelijk Advies Bureau dat onderdeel vormt van het programma Leren voor Duurzame Ontwikkeling.
Naast dit project gaan wij onderzoeken welke directe gevolgen binnen Drenthe te verwachten zijn als gevolg van de op handen zijnde klimaatverandering en hoe we daar op kunnen inspelen. Het gaat hier om de gevolgen op lange termijn voor sectoren, zoals landbouw, recreatie en natuur- en waterbeheer.

*Windenergie*
Defensie, gemeente en provincie zijn hard op weg om de Bestuursovereenkomst landelijke ontwikkeling windenergie(BLOW)-doelstelling (15 MW) te halen. De planologische procedure is inmiddels gestart. Het Ministerie van Defensie heeft aangegeven hoe het het totale windpark Coevorden wil ontwikkelen, dus ook op gronden die het niet in eigendom heeft. Technologische ontwikkeling maakt het mogelijk te volstaan met vijf molens van 3 MW (twee op het terrein van defensie, één op het terrein van de gemeente en twee op particulier terrein).
Overigens hebben de staten bij de vaststelling van het POP II een motie aangenomen met als strekking dat - als vóór 1 januari 2006 niet met de realisatie van het windpark Coevorden is begonnen - het college van gedeputeerde staten (GS) naar alternatieve locaties moet gaan zoeken. In de loop van 2005 hebben de staten ook de wens uitgesproken om te onderzoeken of het mogelijk is om in Drenthe naast Coevorden op één of meer locaties een windturbinepark te realiseren. De eerste aanzet hiertoe is reeds gegeven.

*LED*
Elf gemeenten en de provincie hebben met stroomleverancier Rendo eind 2004 een overeenkomst ondertekend. Deze overeenkomst bevat behalve prijsafspraken (groene stroom voor vijf jaar tegen een vast tarief) ook afspraken over energiebesparende maatregelen en het opwekken van duurzame energie. De Uitvoeringsgroep-LED - die bestaat uit de energiecoördinatoren van vier Drentse gemeenten, de Rendo en de provincie Drenthe - zet deze afspraken om in concrete projecten. Voorbeelden van projecten die in 2006 van start gaan zijn: Energiebesparing gebouwen en objecten en Energiebesparing bij huishoudens met een laag inkomen. Ongeveer 3.000 huishoudens, verdeeld over alle Drentse gemeenten, krijgen bij huisbezoek adviezen over energiebesparing en binnenklimaat én een pakket gratis maatregelen. Het project kent tevens een werkgelegenheidsdoelstelling: zes tot acht werkzoekenden worden opgeleid tot energieconsulent.

Een belangrijk effect van LED is de professionalisering van de inkoop en de financiële administratie. Hiermee is een solide basis gelegd voor de start van nieuwe onderhandelingen, zoals bij het provinciale project Inkoop (eind 2005), het project LED-gasinkoop (begin 2006) en het project Stroominkoop (medio 2007). Er is sprake van toenemende samenwerking en daarmee ook van kostenreductie.
Echter, binnen de huidige overeenkomst blijken de personele en financiële afspraken niet direct afdwingbaar. Bij toekomstige initiatieven willen we dan ook duidelijker afrekenbare voorwaarden stellen.

# 6. FINANCIËN

*Hoeveelheid beschikbaar geld*
Financiële impulsen zijn onmisbaar om het energiebeleid in de gewenste richting te duwen. Provinciale staten (PS) hebben bij de behandeling van de Voorjaarsnota's 2004 en 2005 middelen beschikbaar gesteld voor een periode van drie jaar. Daarnaast komt vanuit het BANS een bedrag beschikbaar van € 324.557,-- voor een periode van vier jaar. Het college van GS heeft besloten dit geld te reserveren voor de uitvoering van het energiebeleid. Verder zullen de gelden in het kader van het Nationaal Milieubeleidsplan (NMP) de komende jaren in sterkere mate worden ingezet ten behoeve van de speerpunten klimaat en energie. De tabel geeft een overzicht van de beschikbare financiële middelen voor de jaren 2006 en 2007.

Tabel 6.1. Beschikbare financiële middelen

Bedragen in €

| Jaar | Provinciaal geld | NMP | BANS | Totaal |
|---|---|---|---|---|
| 2006 | 400.000 | 250.000 | 100.000 | 750.000 |
| 2007 | 400.000 | 250.000 | 100.000 | 750.000 |
| Totaal | 800.000 | 500.000 | 200.000 | 1.500.000 |

*Verdeling beschikbare gelden*
De verdeling van de beschikbare middelen vindt plaats op basis van de in deze nota gemaakte keuzes. Het grootste deel van het geld gaat dus naar de voorbeeldfunctie en de geformuleerde speerpunten. Bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2005 is geld uitgetrokken voor de continuering van de werkzaamheden van het coördinatiebureau van Energy Valley tot medio 2008. Een deel van de gelden is toegekend aan de in september 2004 door PS vastgestelde Subsidieregeling energieprojecten. Op basis van deze regeling kunnen GS aan derden een incidentele subsidie verlenen voor projecten die zijn gericht op het toepassen van energiebesparing en duurzame energie en passen binnen de door ons geformuleerde criteria. Op deze manier willen wij via cofinanciering bijdragen aan de ontwikkeling van innovatieve activiteiten door derden.

Tabel 6.2. Verdeling beschikbare middelen

Bedragen in €

| Thema | Bedrag |
|---|---|
| Voorbeeldfunctie | 150.000 |
| Besparing | 300.000 |
| Bodem | 100.000 |
| Biomassa | 300.000 |
| Energy Valley | 250.000 |
| Communicatie | 100.000 |
| Monitoring | 50.000 |
| Subsidieregeling energieprojecten | 250.000 |
| Totaal | 1.500.000 |

# 7. TOT SLOT

Wij vatten het nog even samen.

- Samen met anderen impulsen geven aan concrete speerpunten: besparing, bodem en biomassa.
- De goede dingen blijven doen.
- Daarbij de eigen voorbeeldfunctie niet uit het oog verliezen.

Dat is in het kort de essentie van de Startnota energiebeleid 2006-2010. Wij willen onze ambitie realiseren door de beschikbare beleidsinstrumenten (projectsubsidies, overdracht van kennis en informatie, inzet van medewerkers en regelgeving) over de volle breedte in te zetten.

Over die hoofdlijnen, de keuzes en de criteria op basis waarvan we onze inzet willen plegen, vragen wij nu de mening van de staten en van een aantal daarvoor in aanmerking komende externe partijen. Op deze wijze hopen wij tot een in Drenthe breed gedragen visie te komen.

Na afloop van deze consultatieronde zullen wij de opmerkingen, aanvullingen en ideeën verwerken in een definitieve Nota energiebeleid 2006-2010. Hieraan koppelen wij een tweejaarlijks Uitvoeringsprogramma energiebeleid. De Nota energiebeleid 2006-2010 en het Uitvoeringsprogramma energiebeleid 2006-2007 hopen wij omstreeks februari 2006 vast te stellen.

BIJLAGEN

# 1. Energieverbruik en $CO_2$-emissie in Drenthe

Het is van belang om op hoofdlijnen inzicht te hebben in het energieverbruik en de $CO_2$-emissie van de provincie Drenthe. Het vormt de basis voor scenario's op het gebied van het energieverbruik, het geeft inzicht in de spreiding over diverse sectoren (en daardoor indirect in de besparingsmogelijkheden) en het vormt de basis voor het $CO_2$-beleid. In bijlage 1 schetsen wij daarom eerst het energieverbruik binnen de provincie Drenthe (1.A) en vervolgens de daarmee gepaard gaande $CO_2$-emissie (1.B).

## 1.A. Energieverbruik in Drenthe

### 1.A.1. Huidig energieverbruik

Het huidige energieverbruik van de provincie Drenthe en de verdeling over verschillende sectoren staan weergegeven in tabel 1.1. In Drenthe zijn de sectoren waarbinnen de meeste energie wordt verbruikt: verkeer en vervoer, huishoudens en industrie.

Tabel 1.1. Huidig energieverbruik in Drenthe, uitgesplitst per sector, 1998

| Categorie | Energieverbruik petajoule (PJ) | Energieverbruik (%) |
|---|---|---|
| Verkeer en Vervoer | 19,0 | 27,7 |
| Handel, Diensten, Overheid (HDO) | 8,3 | 12,2 |
| Huishoudens | 15,0 | 22,0 |
| Industrie | 15,0 | 22,0 |
| Land- en tuinbouw | 3,3 | 4,8 |
| Nutsvoorziening en delfstoffen | 7,7 | 11,3 |
| Totaal | 68,3 | 100,0 |

### 1.A.2. De totale energievraag voor de korte termijn (tot 2020)

In het algemeen verwachten wij dat de vraag naar energie de komende jaren zal toenemen ondanks allerlei reeds in gang gezette en nog op stapel staande energiebesparingsmaatregelen. Instanties als het Centraal Planbureau, het ECN en het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu hebben verschillende scenario's opgesteld waaruit de ontwikkeling van de energievraag in ons land tot 2020 kan worden afgeleid. Nemen wij voor Drenthe het rekenkundig gemiddelde van die scenario’s, die op basis van de huidige economische situatie het meest reële beeld geven, dan stijgt het energieverbruik in Drenthe van 68 PJ (1998) naar 75 PJ in 2010 respectievelijk 80 PJ in 2020 (zie figuur 1.1) ofwel met 1% per jaar.

### 1.A.3. De totale energievraag voor de lange termijn (tot 2050)

Een duurzaam eindbeeld van de energievoorziening gaat uit van een situatie waarbij hernieuwbare energiebronnen volledig in de energiebehoefte kunnen voorzien. Berekend is dat die situatie overeenkomt met een energieverbruik van 50 gigajoule (GJ) per persoon per jaar[1]. Dat zou voor Drenthe (500.000 inwoners) neerkomen op een energieverbruik van 25 PJ (zie figuur 1.1). Om dat te kunnen realiseren moet de huidige energievraag met circa 65% worden teruggebracht. Tegen de achtergrond van de huidige trends (stijgend energieverbruik en trage introductie van duurzame energie) is dat een haast onmogelijke opgave.

[1] In een dergelijke situatie is per persoon een vermogen van 1,5 kW beschikbaar waardoor men wel spreekt van een 1,5 kW-samenleving.

Figuur 1.1. Energievraag in Drenthe op korte en lange termijn

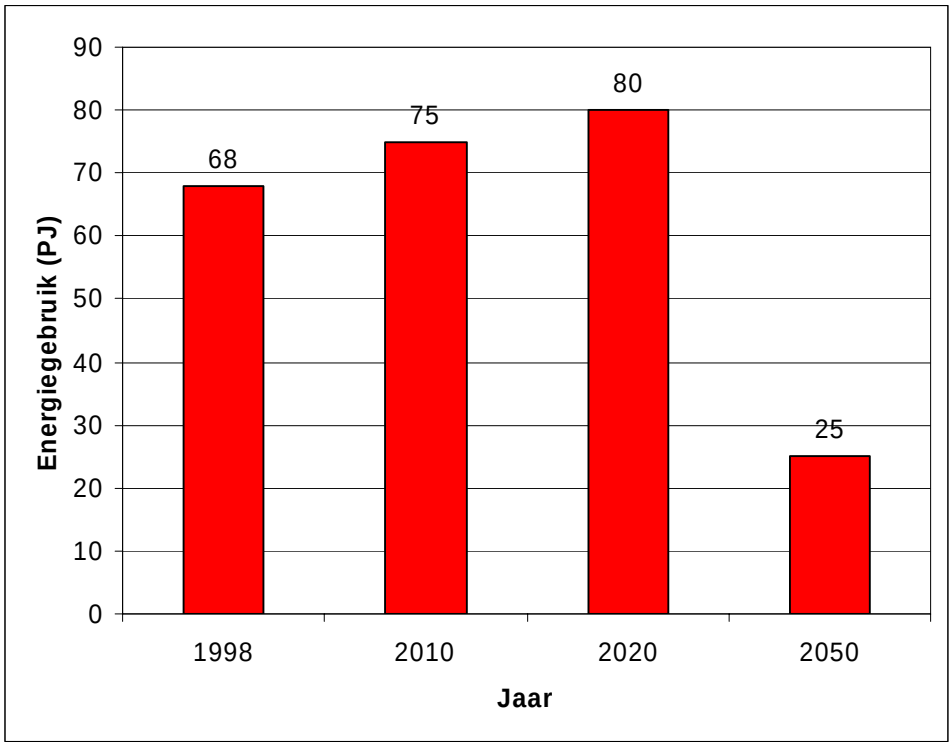


De EU-taakstelling voor duurzame energie voor 2050 gaat uit van een aandeel van 50% in de energievoorziening. Wanneer de maximale bijdrage vanuit duurzame energiebronnen gerealiseerd zou kunnen worden (circa 25 PJ, overeenkomend met het 1,5 kW-einddoel), zou conform de EU-taakstelling daarnaast nog 25 PJ uit fossiele bronnen mogen komen ofwel een totale energievraag van 50 PJ. Ook het realiseren van dit einddoel vergt aanzienlijke inspanningen, zowel op het gebied van energiebesparing als de ontwikkeling van duurzame energie. Om omstreeks 2050 te kunnen spreken van een duurzame energiehuishouding zal er rond 2020 sprake moeten zijn van een trendbreuk in die zin dat de vraag naar energie vanaf dat moment in absolute zin moet afnemen.

## 1.B. $CO_2$-emissie in Drenthe

### 1.B.1. Totale actuele $CO_2$-emissie

Figuur 1.2 geeft een overzicht van de actuele ontwikkelingen met betrekking tot de $CO_2$-uitstoot in de provincie Drenthe. Deze gegevens zijn ontleend aan het Nationaal emissieregistratiesysteem (NER). De vermelde cijfers zijn exclusief de $CO_2$-emissie als gevolg van elektriciteitsproductie (dit is de feitelijke $CO_2$-emissie in Drenthe) en inclusief de berekende $CO_2$-emissie als gevolg van het elektriciteitsverbruik in Drenthe. Het is namelijk logisch om de $CO_2$-uitstoot als gevolg van elektriciteitsproductie toe te rekenen aan de regio waar de energie wordt verbruikt. De huidige (2002) $CO_2$-uitstoot bedraagt 5,1 megaton (mT). De $CO_2$-uitstoot in Drenthe is de afgelopen jaren gestegen met name als gevolg van de toename van het elektriciteitsverbruik en de groei van het aandeel verkeer en vervoer. Onduidelijk is vooralsnog waarom de $CO_2$-uitstoot in 2002 lager is dan in 2001.

Figuur 1.2. Actuele ontwikkeling $CO_2$-emissie in Drenthe (Emissieregistratie 2004)

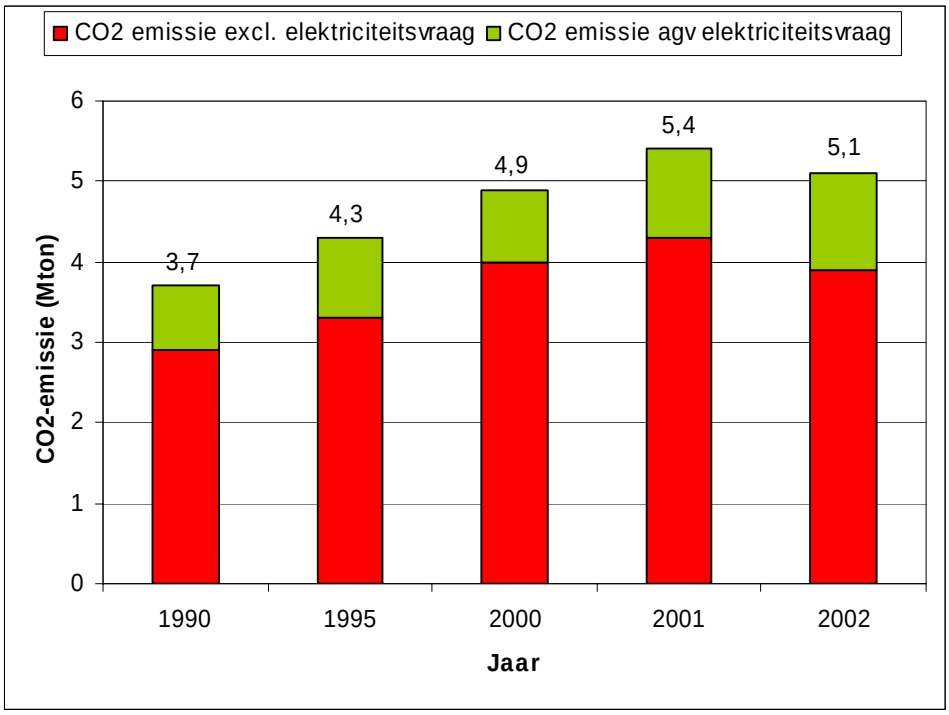


**1.B.2. Actuele $CO_2$-emissie per categorie**

In tabel 1.2 is de totale $CO_2$-emissie vervolgens toegerekend naar sectoren (doelgroepen). Daarbij is rekening gehouden met het gegeven dat de brandstofmix (en daarmee de $CO_2$-emissiefactor) per sector verschillend is. De $CO_2$-emissie per sector is daarom berekend aan de hand van de $CO_2$-intensiteit (in kg/PJ). Het berekende (5,2 mT) totaal wijkt iets af van het gemeten totaal (4,9 mT) in dat jaar. De tabel geeft een goed inzicht in de relatieve bijdrage van de verschillende categorieën aan de totale $CO_2$-emissie in de provincie Drenthe. De grootste bijdrage aan de $CO_2$-uitstoot in Drenthe komt van de sectoren Verkeer en Vervoer, Huishudens en Industrie.

Tabel 1.2. $CO_2$-emissie in Drenthe, uitgesplitst per sector

| Sector | Energieverbruik (1998) | | $CO_2$-intensiteit | $CO_2$-emissie (2000) | |
|---|---|---|---|---|---|
| | PJ | % | kton/PJ | ton | % |
| Verkeer en Vervoer | 19,0 | 27,8 | 73,0 | 1.387.000 | 26,6 |
| Handen, Diensten en Overheid | 8,3 | 12,1 | 88,8 | 737.000 | 14,2 |
| Huishoudens | 15,0 | 22,0 | 69,3 | 1.040.000 | 20,0 |
| Industrie | 15,0 | 22,0 | 78,1 | 1.172.000 | 22,5 |
| Land- en tuinbouw | 3,3 | 4,8 | 82,1 | 271.000 | 5,2 |
| Nutsvoorzieningen en delfstoffen | 7,7 | 11,3 | 78,1 | 601.000 | 11,5 |
| Totaal | 68,3 | 100,0 | | 5.208.000 | 100,0 |

**1.B.3. Prognose voor de korte termijn (tot 2010)**

Op dezelfde wijze waarop een voorspelling is gedaan omtrent het energieverbruik kan ook de $CO_2$-emissie voor de komende jaren worden berekend. Het resultaat staat weergegeven in figuur 1.3.

Volgens de prognose stijgt de $CO_2$-emissie in Drenthe naar 5,6 mT in 2010.

Essentieel voor het bepalen van de toekomstige $CO_2$-uitstoot is het percentage economische groei dat gehanteerd wordt. In de prognose is nog geen rekening gehouden met die maatregelen die voortvloeien uit het Kyoto-protocol.

Figuur 1.3. Ontwikkeling $CO_2$-emissies in Drenthe*)

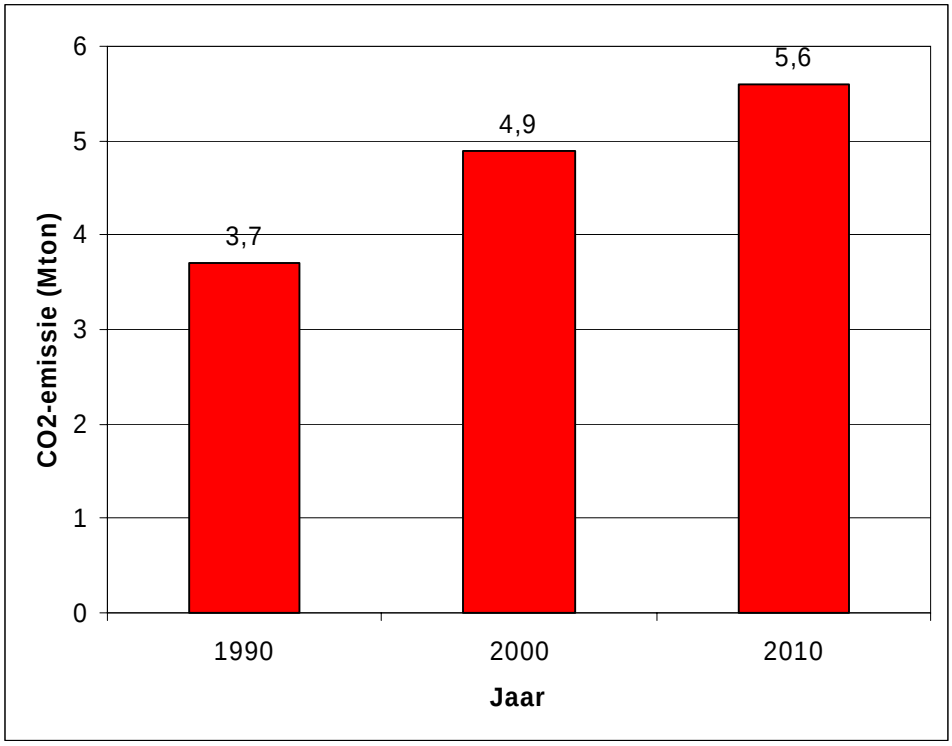


*) Gegevens op basis van de voor de elektriciteitsvraag/het -aanbod gecorrigeerde gegevens van de landelijke emissieregistratie.

# 2. Doelstellingen van het energie- en klimaatbeleid

De provincie Drenthe schaart zich onverkort achter de landelijke en EU-doelstellingen op het gebied van duurzame energie. Deze bijlage geeft een overzicht van de doelstellingen op het gebied van de $CO_2$-emissiereductie, energiebesparing en duurzame energie. In 2.B gaan wij in op de mate van realiseerbaarheid van een aantal kortetermijndoelstellingen (tot 2010). Via een adequate monitoringsystematiek gaan we dat inzicht de komende jaren verbeteren.

## 2.A. Doelstellingen

### 2.A.1. Emissiedoelstellingen

*Kyoto-akkoord*
De EU heeft zich in Kyoto gecommitteerd aan een reductie van 8% $CO_2$-equivalenten in de periode 2008-2012 ten opzichte van de emissie in 1990. Deze reductie omvat zes broeikasgassen waarvan $CO_2$ de belangrijkste is. De verdeling van de EU-taakstelling heeft voor Nederland geleid tot een reductiedoelstelling van 6% $CO_2$-equivalenten ten opzichte van 1990. 70% van die reductiedoelstelling moet gerealiseerd worden door middel van de reductie van $CO_2$-emissies. De overige 30% moet gerealiseerd worden door reductie van de emissie van de overige vijf broeikasgassen. In tabel 2.1 staan de richtinggevende landelijke en EU-doelstellingen vermeld. De provincie Drenthe conformeert zich aan deze doelstellingen.

Tabel 2.1: Vermindering uitstoot broeikasgassen

| Doelstelling | Jaar | Bron |
|---|---|---|
| - $CO_2$: 40%-60% emissiereductie ten opzichte van 1990 | 2030 | NMP 4 |
| - $CO_2$: 6% ten opzichte van 1990<br>Idem overige broeikasgassen: CH4, N2O, HFK's, SF6 en PFK's | 2010 | Kyoto-protocol, 1997 respectievelijk Uitvoeringsnota klimaatbeleid, 1999 |
| - $CO_2$: 15%-30% emissiereductie ten opzichte van 1990 | 2020 | Conclusie EU-top, maart 2005 |

Overigens hebben de staats- en regeringsleiders van de EU op de top in maart 2005 het doel op lange termijn van 60%-80% beperking van broeikasgassen in 2050 geschrapt. Daarvoor is in de plaats een aangepaste doelstelling voor 2020 gekomen. De Nota energiebeleid II van de provincie Drenthe richt zich op de reductie van de $CO_2$-emissie.

*$CO_2$-beleidstekort*
De mate waarin de $CO_2$-emissies moeten worden gereduceerd op basis van het Kyoto-protocol wordt gerelateerd aan de situatie waarin geen (extra) beleidsmaatregelen (autonome groei) worden getroffen. Het verschil tussen de autonome ontwikkeling van de $CO_2$-emissie (zie bijlage 1) en de emissiedoelstellingen (zie tabel 2.1) is het zogenaamde beleidstekort. Het Drentse aandeel hierin bedraagt 0,5 mT (500.000 ton) $CO_2$-emissiereductie ofwel de $CO_2$-emissiereductiedoelstelling in 2010 voor de provincie Drenthe bedraagt 0,5 mT.

Door vervolgens de voor Drenthe geprognosticeerde emissie te verminderen met het berekende beleidstekort ontstaat de zogenaamde Kyoto-taakstelling. De onderlinge samenhang tussen prognose, beleidstekort en Kyoto-taakstelling is grafisch weergegeven in figuur 2.1. Deze wijze van definiëren van de $CO_2$-taakstelling betekent dat de binnenlandse $CO_2$-emissies nog mogen toenemen ten opzichte van 1990. Uit figuur 2.1 kunnen de volgende conclusies worden getrokken.

- De Kyoto-taakstelling voor de provincie Drenthe bedraagt 5,1 mT $CO_2$. Dit is dus de hoeveelheid $CO_2$ die nog geëmitteerd mag worden in 2010 volgens het Kyoto- protocol.
- De $CO_2$-emissie in Drenthe "mag" conform de Kyoto-taakstelling stijgen van 3,7 mT (1990) tot 5,1 mT (2010).

Figuur 2.1. $CO_2$-uitstoot en beleidstekort voor Drenthe

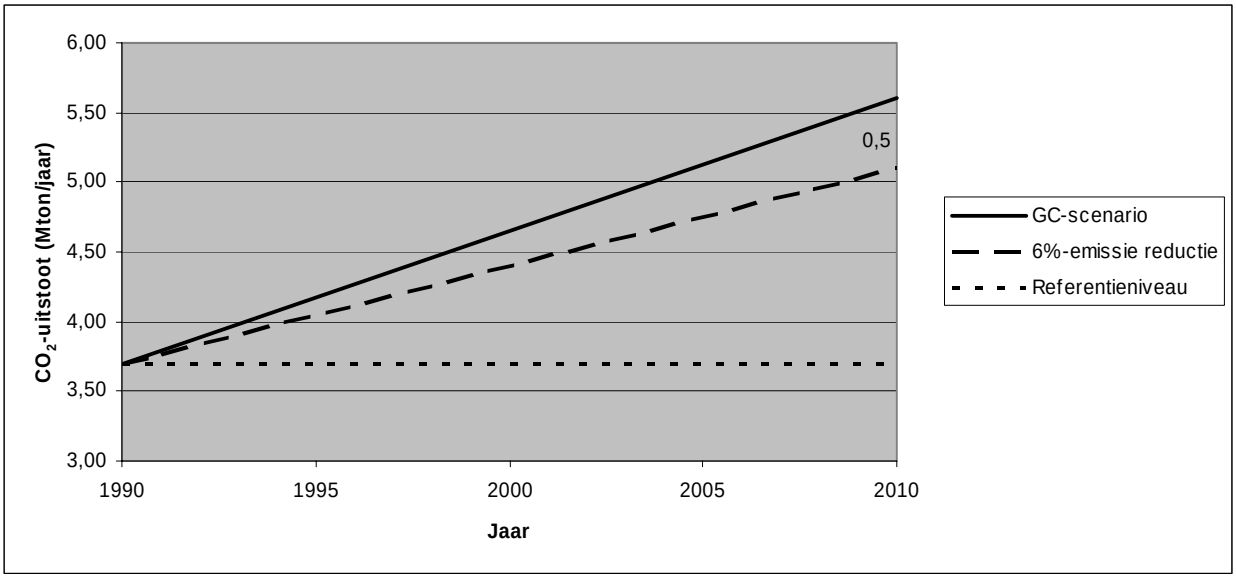


*POP*

In onderdeel C.9.1. "Duurzame energiehuishouding" is de totale reductiedoelstelling van 500.000 ton $CO_2$ in 2010 uitgewerkt naar enkele subdoelstellingen. Het grootste deel, 370.000 ton (74%), moet worden gerealiseerd via energiebesparing. Het resterende deel (26%) is als volgt verdeeld: 10.000 ton (2%) via nieuwe bossen, 60.000 ton (12%) via biomassa, 30.000 ton (6%) via bodemenergie 15.000 ton (3%) via zonne-energie en 15.000 ton (3%) via windenergie.

### 2.A.2 Besparingsdoelstelling

De doelstellingen op het gebied van het verbeteren van de energie-efficiency staan weergegeven in tabel 2.2.

De totaal te realiseren energiebesparing is de optelsom van uiteenlopende individuele maatregelen binnen de diverse te onderscheiden beleidssectoren en van autonome ontwikkelingen.

Tabel 2.2: Doelstelling op het gebied van energie-efficiency.

| Doelstelling | Jaar | Bron |
|---|---|---|
| 1,3% verbetering energie-efficiency per jaar | Vanaf 2008 | "Nu voor later", Energierapport 2005, Ministerie van Economische Zaken |
| 1,5% verbetering energie-efficiency per jaar | Vanaf 2012 | |

### 2.A.3. Doelstellingen duurzame energie

Momenteel bedraagt het aandeel van duurzame energiebronnen in het Nederlandse energieverbruik nog slechts 1,8% (2004). De verwachting is dat dit in 2010 3,5% zal bedragen, 1,5% lager dan de landelijke doelstelling. De productie van duurzame elektriciteit binnen Nederland bedraagt 4,5% van het totale elektriciteitsverbruik (2004). Hoge kosten (zonne-energie), problemen aangaande de ruimtelijke ordeningsvoorwaarden (windenergie) en de vergunningproblematiek (biomassa) hebben de ontwikkeling van duurzame energie in Nederland vertraagd. In tabel 2.3 zijn enkele relevante doelstellingen weergegeven. Wat betreft de doelstelling van 10% duurzame energie in 2020 staat de provincie Drenthe op het standpunt dat zonne-energie en windenergie elk voor 12,5% moeten bijdragen, omgevingswarmte (bodemenergie) voor 25% en biomassa voor 50%.

Tabel 2.3: Doelstellingen op het gebied van duurzame energie

| Doelstelling | Jaar | Bron |
|---|---|---|
| 5% duurzame energie | 2010 | Uitvoeringsnota klimaatbeleid, 1999 |
| 10% duurzame energie | 2020 | 3e Energienota, 1996 |
| 9% duurzame elektriciteit | 2010 | EU-richtlijn, 2001 |
| 12% duurzame energie | 2010 | EU-richtlijn, 2001 |

## 2.B. Realisatie van de doelstellingen

De $CO_2$-emissiereductie moet worden gerealiseerd door maatregelen op het gebied van energiebesparing respectievelijk het verbeteren van de energie-efficiëntie en door de inzet van duurzame energiebronnen. Daarom is het van belang inzicht te krijgen in de mate waarin de doelstellingen realiseerbaar zijn. Als eerste mijlpaal geldt 2010.

### 2.B.1. $CO_2$-emissie in Drenthe in relatie tot het Kyoto-akkoord

Uit figuur 1.2 blijkt dat de $CO_2$-emissie in Drenthe inmiddels (2002) is gestegen naar 5,1 mT. Dit betekent dat de provincie Drenthe de op basis van het Kyoto-akkoord vastgestelde taakstelling reeds heeft bereikt!
Taakstellingen en reductiedoelstellingen worden gebaseerd op basis van scenario's en de daaraan ten grondslag liggende uitgangspunten (bijvoorbeeld het percentage economische groei). De $CO_2$-emissiereductiedoelstelling van 0,5 mT is gebaseerd op het zogeheten Global Competition (GC)-scenario van het Centraal Planbureau uit 1995. Deze doelstelling is ook in de Nota energiebeleid I en het POP II opgenomen. Inmiddels is het GC-scenario geactualiseerd in de Referentieraming 2000 (RR-2000). Dit scenario is niet verwerkt in de Nota energiebeleid II omdat in het voorjaar van 2005 een nieuwe Referentieraming (RR-2005) is verschenen ten behoeve van de 2e Evaluatienota van het klimaatbeleid[2]. Op basis van de Referentieraming (RR-2005) ten behoeve van de 2e Evaluatienota van het klimaatbeleid zal in 2006 worden nagegaan of de $CO_2$-emissiereductiedoelstelling van de provincie Drenthe moet worden bijgesteld (project Monitoring $CO_2$-emissies).
De provincie Drenthe zal de specifieke Kyoto-taakstelling voor Drenthe in 2010 waarschijnlijk niet halen. Nederland als geheel haalt de Kyoto-taakstelling mogelijk wel als gevolg van de voorgenomen aankoop van buitenlandse emissiereducties.

[2] Referentieraming Energie, Klimaat en Verzurende Emissies, Ministeries van VROM en Economische Zaken april 2005.

### 2.B.2. Doelstelling energiebesparing

De energie-efficiëntiedoelstelling van 1,3% per jaar wordt op dit moment niet gehaald. Het tempo van de energie-efficiënte "zakt weg" naar 1% per jaar. De verwachting is dat dit percentage ook de komende jaren op 1 zal blijven steken.
Toch zijn er voldoende kosteneffectieve maatregelen voorhanden die zorg zouden kunnen dragen voor minimaal 2% energie-efficiënte per jaar. Tabel 2.4 geeft een overzicht voor Drenthe van het geschatte besparingspotentieel in 2010 binnen te onderscheiden sectoren. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen technische en praktische besparingspotentiëlen. Het praktische besparingspotentieel omvat de kosteneffectieve maatregelen. Het praktische besparingspotentieel in 2010 bedraagt ongeveer 20% van het totale verbruik! De meeste energie is te besparen binnen de sectoren Huishoudens en Handel, Diensten en Overheid. Op de tweede plaats komen Verkeer en Vervoer en Industrie. De totale besparingsdoelstelling moet worden gerealiseerd met specifieke besparingsdoelstellingen binnen de diverse beleidssectoren.
Via monitoring achteraf zal worden bepaald of de doelstelling is gehaald. Overduidelijk blijkt dat energiebesparing de meest kosteneffectieve optie voor klimaatbeleid is!

Tabel 2.4: Technisch en praktisch besparingspotentieel in Drenthe in 2010 (in PJ).

| | Technisch potentieel (EC) | Praktisch potentieel (EC) |
|---|---|---|
| Landbouw | 0,6 | 0,5 |
| Industrie | 3,5 | 2,5 |
| Verkeer en Vervoer | 8,5 | 2,7 |
| Nutsvoorzieningen en delfstoffen | 0,4 | 0,2 |
| Huishoudens | 9,2 | 5,0 |
| Handel, Diensten en Overheid | 5,5 | 3,8 |
| Totaal | 27,7 | 14,7 |

Bron: Energiekompas (KNN); op basis van het zogeheten EC-scenario.

### 2.B.3. Doelstelling duurzame energie: 2010

Op het gebied van duurzame energie is sprake van een duidelijke beleidsdoelstelling. Voor 2010 bedraagt deze 5% van het energieverbruik in dat jaar ofwel 3,8 PJ (5% van 75 PJ). Voor 2020 is dat 10% van 80 PJ ofwel 8 PJ. In tabel 2.5 zijn de verwachtingen voor 2010 in kaart gebracht. De verwachtingen voor biomassa zijn gebaseerd op de resultaten van het Uitvoeringsprogramma biomassa 2004-2005. Uit tabel 2.5 zijn de volgende conclusies te trekken.

- De vraag naar energie tot 2010 stijgt sneller dan hetgeen we op het gebied van duurzame energie kunnen realiseren.
- Duurzame energieopties zoals zon, wind en waterkracht zullen samen minder dan 5% bijdragen aan de doelstelling op het gebied van duurzame energie voor 2010.
- De grootste bijdrage aan de doelstelling voor duurzame energie in 2010 zal moeten komen van biomassa.
- Het is onwaarschijnlijk dat de doelstelling voor duurzame energie in 2010 wordt gehaald.

Alleen wanneer de EU-richtlijn biofuels volledig wordt toegepast (bijdrage circa 1,5 PJ) komt de provincie Drenthe in de buurt van de doelstelling. De tabel maakt verder duidelijk dat het een logische keuze is om de prioriteit te leggen bij de verdere ontwikkeling van biomassaprojecten.

Tabel 2.5. Geschat potentieel duurzame energie in Drenthe voor 2010 (in PJ)

| Bron | Optie | Productie 2010 (PJ) |
|---|---|---|
| Wind | - Grootschalig (BLOW: 15 MW)<br>- Kleinschalig (20 windmolens à 2.500 kW) | 0,120<br>p.m. |
| Zon | - Zonnecellen (PV)<br>- Zonneboilers | 0,004<br>0,004 |
| Waterkracht | - Ossesluis e.a. | 0,005 |
| WKO | - 100 installaties | 0,300 |
| Biomassa | - Verbranding (GAVI, Emmtec)<br>- (Co-)vergisting (AVEBE, agrarische bedrijven) | 1,060<br>0,300 |
| Totaal circa | | 1,800 |

# 3. Evaluatie Nota energiebeleid I 2002-2005

In deze bijlage kijken we terug op de hoofdlijnen van de afgelopen drie jaar. Hierbij volgen wij de systematiek van de Nota energiebeleid I, ofwel de indeling op basis van de beleidssectoren zoals die binnen het BANS is afgesproken. Deze beleidssectoren zijn:

A. energie in beleid
B. energie in de bouw
C. duurzame energie
D. energie in de eigen organisatie
E. energie in duurzaam ondernemen
F. energie in de Wm-vergunning
G. energie in verkeer en vervoer
H. energie in de land- en tuinbouw

Conform de in de Nota energiebeleid I uitgesproken prioriteiten waren de belangrijkste thema's Energie in beleid, Energie in de bouw en Duurzame energie. Voor meer gedetailleerde informatie verwijzen wij naar de over de jaren 2002 en 2003 uitgebrachte monitoringrapportages.

## A. Energie in beleid

Wat betreft het thema Energie in beleid is de afgelopen jaren veel in gang gezet. Kaders zijn aangegeven waardoor energie(besparing) in POP II een volwaardige plaats heeft gekregen. De samenwerking met gemeenten - onder andere het Energie Overleg Drenthe (EOD), provincies (onder andere het BANS) en noordelijke partners (zoals Energiekompas en Energy Valley) - heeft concreet vorm en inhoud gekregen. In het kader van een intern kwaliteitstraject is in 2004 de Subsidieregeling energieprojecten vastgesteld.

### A.1. Klimaatconferentie

Op 12 februari 2003 heeft de provincie Drenthe een symposium georganiseerd over de gevolgen van klimaatverandering voor de toekomst van de ruimtelijke inrichting in Drenthe. Daarbij ging het in het bijzonder over de thema’s water en energie. In het Collegeprogramma 2003-2007 is een vervolg aangekondigd: Vervolgen Symposium 2030+, waarin de gevolgen van klimaatveranderingen centraal staan. Inmiddels hebben wij een plan van aanpak vastgesteld dat in 2005 en 2006 wordt uitgevoerd.

### A.2. WKO

De afgelopen periode is het besef doorgedrongen dat de bodem in Drenthe in belangrijke mate kan bijdragen aan het beperken van het gebruik van fossiele brandstoffen en daarmee het beperken van de $CO_2$-emissie. Ter onderbouwing van het beleid is in 2002 een onderzoek uitgevoerd met als doel inzicht te krijgen waar de bodem in Drenthe wel of niet geschikt is voor WKO. In het rapport Mogelijkheden voor ondergrondse energieopslag in de provincie Drenthe zijn zowel voor open als gesloten systemen selectiecriteria opgesteld op basis van diverse bodem- en geohydrologische parameters. In 2004 is ook een begin gemaakt met het formuleren van criteria voor het beoordelen van systemen van bodemenergie vanuit de grondwaterbescherming. Op basis van deze criteria ontstaat een transparant beleid dat aangeeft waar en onder welke voorwaarden (thermisch, hydrologisch, eisen ten aanzien van boringen en infiltratie enzovoorts) een vergunning kan worden verleend.

Naast de afstemming tussen verschillende disciplines (bodembescherming, grondwaterbeleid en energiebesparing) vindt ook afstemming plaats tussen de noordelijke provincies. In het kader van Energiekompas is in 2004 een project gestart met als doel WKO in Noord-Nederland te stimuleren. De constatering is gerechtvaardigd dat in het Noorden met name binnen de utiliteitsbouw sprake is van een toename van het aantal toepassingen. De tabellen 3 en 4 geven een overzicht van de Drentse projecten op het gebied van WKO.

### A.3. EOD

De samenwerking met de Drentse gemeenten is vooral vormgegeven via het EOD. Ook de Nederlandse Organisatie voor Energie en Milieu (Novem) neemt deel aan dit overleg. Het EOD is de afgelopen jaren ongeveer 5x per jaar bij elkaar geweest waarbij een scala aan energiegerelateerde onderwerpen aan de orde is geweest (gebiedsgerichte aanpak, energie prestatie advies (EPA), photo voltaïsche cellen (PV), biomassa, waterzijdig inregelen (WZI), etc.). Het EOD voorzag duidelijk in een behoefte zowel voor wat betreft afstemming als het initiëren van nieuwe projecten. Een van die projecten betrof de gezamenlijke inkoop van elektriciteit: het zogeheten project LED. In de loop van 2004 ondervond echter ook het EOD de gevolgen van de bezuinigingsmaatregelen bij gemeenten. Thema's als Duurzame ontwikkeling en Energiebesparing werden geschrapt, vacatures niet opgevuld enzovoorts, waardoor vanaf 2004 een deel van de gemeenten moest afhaken.

### A.4. LED

Met het LED-project werd ingespeeld op de liberalisering van de energiemarkt. Nagenoeg alle Drentse gemeenten (11) en de provincie Drenthe hebben na een EU-aanbesteding gezamenlijk hun elektriciteit ingekocht. De essentie van de aanbesteding was dat in ruil voor een groot en relatief langjarig contract (vijf jaar) ook allerlei projecten op het gebied van energiebesparing en duurzame energie in de markt gezet moeten worden. De geleverde elektriciteit is bovendien voor 100% groen. Het LED-project heeft daarvoor de Nationale Duurzaam Inkopenprijs 2003 ontvangen. Financieel gezien was het project een succes. De prijzen zijn inmiddels (december 2004) met circa 30% gestegen!
De uitvoering van het project heeft daarentegen veel voeten in de aarde gehad. Zo kwam de uitvoering van de zogeheten duurzaamheidsparagraaf van de overeenkomst onder druk te staan door de afschaffing van landelijke subsidieregelingen. Ook bleek een aantal gemeenten niet bereid de gerealiseerde financiële besparingen terug te sluizen in het project, waarschijnlijk mede als gevolg van bezuinigingen. Ook speelden administratieve perikelen rondom de liberalisering van de energiemarkt het project parten. Het contract is daarom pas op 18 november 2004 officieel ondertekend. Pogingen om de uitvoering van de destijds door de staten aangenomen motie Schaap te koppelen aan het LED-project zijn op het laatste moment afgeketst. Van twee LED-projecten, die voortvloeien uit de raamovereenkomst, is na de zomer van 2004 de voorbereiding gestart, te weten: PV op scholen en Energiebesparing bij overheidsgebouwen en objecten.

Het LED-project heeft veel invloed gehad op andere sectoren. Zo is de omvang van de administratieve afhandeling van facturen sterk teruggebracht. Ook is op het gebied van openbare verlichting een traject gestart voor de eigendomsverhoudingen en het onderhoud van de openbare verlichting (project Onderzoek status EGD[3]-samenwerkingsovereenkomst). In verband met de liberalisering van de gasmarkt per 1 januari 2005 is eind 2004 de voorbereiding van het project LED-gasinkoop van start gegaan.

[3] Energiebedrijf voor Groningen en Drenthe.

## A.5 IPO

Voor een overzicht van de IPO-activiteiten verwijzen wij naar het IPO-jaarverslag dat u jaarlijks wordt toegezonden. De provincie Drenthe neemt deel aan een aantal IPO-overleggen, zoals IPO-energie en klimaat en IPO-BLOW. Het belangrijkste wapenfeit was het traject BANS.

## A.6 BANS

Het BANS-traject werd aanvankelijk gekenmerkt door moeizame onderhandelingen tussen het Ministerie van VROM en het IPO. Het heeft tot de zomer van 2003 geduurd voordat beide partijen overeenstemming bereikten over de voorwaarden waaronder subsidie kon worden verkregen. Pas na publicatie in de Staatscourant (juli 2003) is de inventarisatie gestart van de voor Drenthe relevante beleidsthema's, ambitieniveaus en activiteiten. In juli 2004 is de BANS-aanvraag ingediend bij het Ministerie van VROM. Eind 2004 is deze aanvraag van Drenthe door het Ministerie van VROM gehonoreerd, waardoor de provincie een bedrag van € 324.557,-- ontvangt voor een periode van vier jaar. GS hebben besloten het toegekende bedrag geheel beschikbaar te stellen voor de uitvoering van activiteiten en projecten in het kader van de Nota energiebeleid II.
Ook de aanvraag van vier Drentse gemeenten, te weten: Tynaarlo, Emmen, Coevorden en Hoogeveen is door het Ministerie van VROM gehonoreerd. Voor deze gemeenten is dit een belangrijke stimulans om de activiteiten op energiegebied te kunnen continueren en bepaalde beleidsthema's te intensiveren. De accenten liggen vooral op de beleidsthema's Energie in de bouw en Duurzame energie.

## A.7 Energiekompas

Begin 2002 hebben vertegenwoordigers van de drie noordelijke milieufederaties, provincies, Gasunie, NAM en Novem een ambtelijke werkgroep ingesteld om de werkzaamheden op energiegebied binnen Noord-Nederland meer op elkaar af te stemmen. Eind 2003 is een energievisie gepresenteerd, genaamd Het Energiekompas, samen naar een duurzame energievoorziening in Noord-Nederland. Tevens zijn projecten gestart en workshops georganiseerd. Projecten die in nauwe samenwerking met marktpartijen in gang zijn gezet, betreffen onder meer Opschaling WZI, Stimuleren kleine windmolens en Energiebesparing in de bestaande bouw.

## A.8 Energy Valley (EV)

In 2003 heeft een aantal publieke (waaronder de provincie Drenthe) en private partijen de krachten gebundeld onder de noemer EV. De missie van EV is om een sterke impuls te geven aan de profilering van het Noorden als the place to be op energiegebied. Daartoe wil men de bestaande activiteiten op energiegebied in Noord-Nederland laten uitgroeien tot een cluster van (inter)nationale betekenis waarbij duurzame energie, kennis en uitbouw van bestaande activiteiten (lees: werkgelegenheid) de drie pijlers vormen.
Voor het uitvoeren van de werkzaamheden is Kompassubsidie verleend (tot en met november 2005) terwijl de provincie Drenthe, als een van de elf partners, tevens cofinanciert.
De nadruk heeft de afgelopen periode met name gelegen op het oprichten van de organisatie (oprichting stichting, instellen Raad van Toezicht, Raad van Advies, ambtelijke begeleidingsgroep en communicatiegroep). Daarnaast zijn voor elk van de drie pijlers strategische verkenningen uitgevoerd. Op basis van de verkenning voor duurzaamheid legt EV de nadruk op projecten op het gebied van Nieuw gas en Biomassa. Binnen deze speerpunten zijn ruim twintig haalbaarheidsstudies naar concrete transitie-experimenten ingediend (en gehonoreerd) in het kader van de zogeheten Ondersteuning transitie coalitie(OTC)-regeling).

EV is inmiddels ook opgenomen in landelijke nota's zoals de Rijksnota ruimte, de Beleidsnota gebiedsgerichte economische perspectieven, het Adviesrapport ruimte voor de wadden en het Transitierapport innovatie in het energiebeleid. Daarmee heeft EV de status bereikt van cluster van nationale betekenis. Eind 2004 heeft EV een strategienotitie uitgebracht onder de titel Een vallei met uitzicht met als subtitel Masterplan energietransitie EV, innovaties voor een duurzame energiehuishouding.

## B. Energie in de gebouwde omgeving

Binnen de provincie Drenthe hebben we vooral het accent gelegd op een tweetal beleidsinstrumenten: kennisoverdracht en het subsidiëren van voorbeeldprojecten.

### B.1. Kennisoverdracht

*Workshops*
De mogelijkheden op het gebied van energiebesparing in de bouw zijn aanzienlijk. Ook is er een groot aantal directe en indirecte instrumenten op dit gebied ontwikkeld (zie tabel 1). De provincie Drenthe heeft, vaak samen met de Novem en de andere noordelijke provincies, de afgelopen drie jaar op het gebied van energiebesparing in de bouw diverse bijeenkomsten en studiedagen gereorganiseerd.

Tabel 1: Instrumenten Duurzaam Bouwen (DuBo)

Beleid
- Duurzaam bouwen beleid (VROM)
- POP I en POP II
- Investeringsbudget stedelijke vernieuwing (ISV)

Indirecte instrumenten
- Nationale pakketten DuBo
- Convenant DuBo
- BANS
- Energie Prestatie op Locatie (EPL)
- BSE

Directe instrumenten woningbouw
- Energie Prestatie Norm (EPN)
- Energie Prestatie Regeling (EPR)
- EPA
- Regulerende Energie Belasting (REB)

Directe instrumenten utiliteitsbouw
- Energie Prestatie Norm (EPN)
- Milieu Actie Plan (MAP)
- Energie-investeringsaftrek (EIA)
- Vervroegde Afschrijving Milieu Investeringen (VAMIL)
- Energie-investeringsaftrek voor non-profitorganisaties (EINP)
- Regulerende Energie Belasting (REB)
- Meerjarenafspraak (MJA)

De thema's van de workshops waren onder andere Klimaatbeleid (uitwisseling ervaringen), Duurzaam bouwen (mede ter ondersteuning van de implementatie van het convenant Duurzaam bouwen uit 2001) en Energiebesparing in de bestaande woningbouw (in relatie tot herstructurering en energiebesparing). De doelgroep varieerde van gemeenten tot woningbouwcorporaties, projectontwikkelaars, enz.
Wij moeten constateren dat ondanks al deze kennisoverdracht duurzaam bouwen maar moeizaam van de grond komt. Projectontwikkelaars willen slechts voldoen aan de geldende normen inzake het bouwbesluit en gemeenten kunnen verdergaande maatregelen moeilijk afdwingen.

Gemeenten hebben een controlerende taak maar hun controle op dit punt is vaak minimaal. De indruk bestaat dat er ook vaak sprake is van koudwatervrees. Als ruggesteun is dan ook een stringentere normering van de kant van de rijksoverheid gewenst. Men zou kunnen stellen dat de acties van de afgelopen jaren er vooral toe geleid hebben dat de markt nu rijp is voor een verdere aanscherping.

*Rapport energiebesparing in de bestaande bouw*
Met financiële steun van de provincies Groningen en Drenthe is in het kader van Energiekompas het Rapport energiebesparing in de bestaande bouw in Noord-Nederland tot stand gekomen. In het rapport is het besparingspotentieel voor de bestaande bouw in kaart gebracht en is voor vijf gemeenten (Assen, Groningen, Meppel, Veendam en Leeuwarden) de bestaande woningvoorraad geanalyseerd. Ook zijn de meest kansrijke segmenten voor energiebesparing aangegeven inclusief de bijbehorende maatregelpakketten.

### B.2. Voorbeeldprojecten

Naast het geven van voorlichting zijn pilotprojecten gesubsidieerd waardoor in de afgelopen jaren veel ervaring is opgedaan met innovatieve energiemaatregelen in de bouw, zowel in de woningbouw als in de utiliteitssector. De nadruk bij de subsidiëring van projecten lag bij de toepassing van warmtepompen, in combinatie met lagetemperatuurverwarming (LTV) en de toepassing van WKO (conform de prioriteitsstelling uit de Nota energiebeleid I).

#### B.2.a. Voorbeeldprojecten: nieuwbouw woningbouw

Met ondersteuning van de provincie Drenthe zijn op diverse plaatsen in de provincie voorbeeldprojecten in de woningbouw gerealiseerd of in ontwikkeling. Het betreft uiteenlopende woningtypes, zoals starterswoningen en vrijstaande woningen.

Tabel 2: Voorbeeldprojecten nieuwbouw woningbouw

| Plaats | Aantal woningen | Maatregelen onder andere |
|---|---:|---|
| 1. Valthe | 5 | WKO, LTV, PV, zonneboilers |
| 2. Borger-Odoorn | 6 | WKO, LTV |
| 3. Assen, Kloosterhout | 9 | WKO, gasloze woningen |
| 4. Assen, Kloosterstede | 16 | WKO, warmtepompen |
| 5. Emmen | 16 | Individuele warmtepompen |

#### B.2.b. Voorbeeldprojecten: nieuwbouw utiliteitssector

Ook in de utiliteitssector is een aantal concrete projecten gerealiseerd of in ontwikkeling. In tabel 3 staat een overzicht. Het meest vergaande voorbeeld van energiebesparing en duurzame energie is in 2002 gerealiseerd door het adviesbureau Invent in Beilen. Het heeft een nagenoeg energieneutraal kantoorpand neergezet, waarbij op innovatieve wijze gebruik is gemaakt van diverse duurzame energiebronnen.
Ook bij scholen is het gebruik van nieuwe technieken gestimuleerd, zoals betonkernactivering, LTV, WKO en warmtepompen. Scholen zijn een interessante doelgroep omdat een goed binnenklimaat ook voordelen voor de gezondheid oplevert en de leerprestaties bevordert. Eind 2004 is hierover een workshop georganiseerd, gericht op basisscholen.

Tabel 3: Voorbeeldprojecten nieuwbouw utiliteitsbouw

| Plaats | Soort utiliteitsbouw | Maatregelen onder andere |
|---|---|---|
| 1. Beilen | Kantoor Invent | WKO, PV, Turby, Solar-tubes |
| 2. Assen | Nieuwbouw Vrije School | LTV, betonkernactivering, DuBo |
| 3. Exloo | Verbouw OBS De Zweng | WKO, LTV |
| 4. Zuidwolde | Gezondheidscentrum | WKO, zonneboiler, PV |
| 5. Vledder | Nieuwbouw OBS de Hoekstee | Climarad: verwarm./luchtbeh.systeem |
| 6. Assen | Appartementencomplex Overcingel-laan | WKO, zonneboiler |
| 7. Tynaarlo | Nieuwbouw gemeentehuis | WKO, PV |
| 8. Havelte | Appartementencomplex, winkels | LTV, WKO, warmtepompen, HF-verl. |

Terugkijkend is met deze voorbeeldprojecten in de nieuwbouw veel bereikt. Partijen in de bouw, zoals architecten, aannemers en woningbouwcorporaties hebben met deze projecten veel praktijkervaring opgedaan. Door de positieve ervaringen staan anderen niet meer zo afwijzend tegenover innovatieve energiemaatregelen. Zij nemen het nu sneller mee in hun bouwplannen. Het is daarom van belang om in de komende jaren dergelijke voorbeeldprojecten te blijven ondersteunen.

**B.2.c. Voorbeeldprojecten: bestaande bouw**

In het kader van het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV I) zijn diverse activiteiten ontplooid om energiemaatregelen mee te nemen in stedelijke vernieuwingsprojecten. Daarnaast zijn vanuit Energiekompas (zie A.7) twee projecten in nauwe samenwerking met marktpartijen in gang gezet, te weten Opschaling WZI en Energiebesparing in de bestaande bouw.

*ISV*

In het kader van het ISV I heeft de provincie voor de gemeenten zogeheten stadsgesprekken georganiseerd waarbij, samen met organisaties als de Novem, met name het accent is gelegd op duurzaamheidsaspecten (waaronder energiemaatregelen) in stedelijke vernieuwingsprojecten. Wij moeten echter constateren dat dit tot nu toe niet heeft geleid tot het indienen door gemeenten van een Meerjarenontwikkelingsprogramma (MOP) met een hoog duurzaamheidgehalte. Dit is overigens een landelijke trend waaraan in het kader van de uitwerking van ISV II nadrukkelijk aandacht zal worden besteed.

Een tweede lijn die gevolgd is betreft het aanhaken bij en ondersteunen van actieve woningcorporaties als Woonconcept in Hoogeveen en Wooncom in Emmen. Zij durfden in voorkomende gevallen hun nek uit te steken en verregaande investeringen in hun bestaande woningvoorraad te doen hetgeen van doorslaggevend belang bleek bij het realiseren van goede projecten (zie kader).

| Voorbeeldproject bestaande bouw (ISV I) |
|---|
| De woningcorporatie Woonconcept heeft 126 eengezinswoningen uit 1969 in het gebied De Kroon gerenoveerd. Daarbij is veel aandacht besteed aan energiebesparing (verbetering van de gehele gebouwschil en vervanging van installaties) en de inzet van duurzame energie (in dit geval zonne-energie). Bij dit renovatieproject is een $CO_2$-reductie van 60% gerealiseerd. De bewoners hebben maandelijks een besparing van circa € 45,-- aan stookkosten. De provincie Drenthe heeft hiervoor subsidie verleend. |

*WZI-Noord*
*I*n januari 2004 is het project Opschaling WZI (thans WZI-Noord) van start gegaan. De samen met marktpartijen georganiseerde Masterclass WZI (februari 2004) werd heel goed bezocht en leverde belangrijke input voor het Projectplan WZI-Noord. Eind 2004 is op basis van dit plan een aanvraag ingediend bij het Europees sociaal fonds. De daadwerkelijke start van dit ambitieuze projectplan zou eind 2005 moeten plaatsvinden.

*WZI-Drenthe*
In maart 2004 zijn met de gemeenten De Wolden en Coevorden afspraken gemaakt over deelname aan het project WZI-Drenthe. Deze gemeenten hebben in totaal tien basisscholen beschikbaar gesteld. De "huisinstallateurs" van deze schoolgebouwen hebben een theoretische opleiding aangeboden gekregen. In deze training werden tien monteurs, afkomstig van zes installatiebedrijven, geïnstrueerd hoe verwarmingssystemen waterzijdig ingeregeld dienen te worden en hoe daarvoor bestek kan worden opgemaakt. In het najaar hebben de monteurs een praktijktraining gevolgd, financieel mede mogelijk gemaakt door de provincie, waarbij acht van de tien basisscholen zijn ingeregeld. Naar verwachting wordt per schoolgebouw ten minste 15% bespaard, hetgeen een totale besparing oplevert van circa 21.000 $m^3$ aardgas.

Het uiteindelijke doel is dat gemeenten WZI structureel toepassen in zowel bestaande als nieuwe situaties. De gemeente De Wolden heeft inmiddels aansluitend aan de praktijktraining opdracht gegeven om begin 2005 zes tot acht basisschoolgebouwen de cv-installaties te optimaliseren. In Coevorden worden installateurs in bestekken (nieuwe installaties) verplicht WZI toe te passen.

## C. Duurzame energie

Er is een begin gemaakt op diverse deelterreinen: windenergie (zowel grote - BLOW - als kleine windmolens), bodemenergie (WKO), biomassa en zonne-energie. Zelfs naar de mogelijkheden van waterkracht bij de Drentse gemalen zal onderzoek worden verricht.
Met het aantreden van het huidige kabinet werden wij onaangenaam verrast door de plotselinge afbouw van subsidieregelingen (zie zonne-energie). Wel is er een nieuwe regeling gekomen de zogenaamde Milieukwaliteit elektriciteitsproductie (MEP). De MEP-regeling is voor Drenthe met name van belang voor de projecten uit het Uitvoeringsprogramma biomassa.

### C.1. Zonne-energie (PV)
Het toepassen van PV is duidelijk ingezakt na afschaffing van landelijke subsidietrajecten EPA en energie prestatie regeling (EPR). Alleen de gemeente Tynaarlo en de provincie Drenthe hebben, met name uit het oogpunt van hun voorbeeldfunctie, PV-panelen (van respectievelijk 200 $m^2$ en 180 $m^2$) op hun dak geïnstalleerd. Het waterschap Velt en Vecht heeft medio 2004 afgezien van de bouw van een grote installatie (2.000 $m^2$) op het speciaal daarvoor gereed gemaakte dak van zijn werkplaats in Sleen. Een samen met gemeenten en energiemaatschappijen opgezette stimuleringsactie moest door het abrupte wegvallen van subsidies worden stopgezet nog voor deze van start was gegaan. Ook een project waarbij nagegaan is of in het kader van de herstructurering van Angelslo op grote schaal PV zou kunnen worden toegepast bleek niet haalbaar. Het treffen van specifiek fiscaal-juridische maatregelen bleek wel mogelijk, maar was eveneens niet meer interessant voor beleggers omdat door het wegvallen van subsidies het financieel-economisch perspectief onvoldoende was.

### C.2. Grote windmolens: BLOW

Windenergie is inmiddels een ontwikkelde technologie geworden. Molens van circa 3 MW zijn standaard geworden. Voor windenergie op land heeft deze technologische ontwikkeling geleid tot het opschalen van bestaande molens. Deze ontwikkeling heeft er ook toe geleid dat windenergie, naast de bijstook van biomassa, het meest bedrijfseconomische alternatief is voor de bestaande fossiele brandstoffen.
BLOW ligt dan ook goed op schema. In dit akkoord hebben gemeenten, provincies en rijksoverheid afgesproken in 2010 1.500 MW windvermogen op land te hebben opgesteld. Per 1 november 2004 werd de mijlpaal van 1.000 MW gehaald, waarbij opgemerkt kan worden dat drie provincies (Flevoland, Fryslân en Zeeland) het grootste deel van de doelstelling voor hun rekening nemen. In een aantal andere provincies, waaronder Drenthe, bleek het traject tussen het aanwijzen van locaties en het realiseren van het desbetreffende windpark moeizamer te verlopen.
Inmiddels heeft op de locatie Coevorden het Ministerie van Defensie het voortouw genomen bij het realiseren van het windpark. Zowel op het defensieterrein als op de naastgelegen gronden moet minimaal 15 MW worden gerealiseerd. Na een periode van vertraging in de planontwikkeling bracht de Milieubeleidsnota 2004 van het Ministerie van Defensie duidelijkheid. Het ministerie heeft besloten om de benodigde fondsen voor het project beschikbaar te stellen en is verder gegaan met de planontwikkeling die moet leiden tot een planologisch traject in 2005.
In september 2004 hebben de staten een motie aangenomen die de planning onder druk zet. Als eind 2005 de plannen in Coevorden niet concreet inhoud hebben gekregen moet (tevens) naar een andere locatie worden gezocht.
Overigens bleken er medio 2004 voor Drenthe plannen te liggen voor circa 75 MW windvermogen (ongeveer 35 grote windmolens). Dat is 5 x de BLOW-doelstelling van Drenthe. Bij de vaststelling van het POP is hiervoor geen extra ruimte gegeven.

### C.3. Kleine windmolens

Naast grootschalige en zeer energie-efficiënte windparken is de provincie Drenthe samen met de andere noordelijke provincies ook een project begonnen op het gebied van kleinschalige, veelal gebouwgerelateerde windmolens. In de loop van 2006 moeten 22 kleine windmolens in het Noorden worden geplaatst. Doel van het project is om ervaring op te doen met verschillende types kleine windmolens (opbrengst en inpasbaarheid). Overigens is los van dit project in het najaar van 2004 de eerste moderne windturbine (zogenoemde turby) in Drenthe geplaatst op het dak van het bureau Invent in Beilen.

### C.4. WKO

Met de potentieelstudie bodemenergie is voor het eerst naar de bodem gekeken als mogelijkheid voor het aanwenden voor energie. Inmiddels zijn ook diverse voorbeeldprojecten gerealiseerd (zie tabellen 2 en 3). Bij woningen gaat het vaak om gesloten systemen (horizontale bodemwisselaars), bij utiliteitsgebouwen om open systemen (verticale open bronnensystemen). In noordelijk verband is een project gestart om een stimuleringstraject WKO op te zetten. Eind 2004 heeft daarover in het provinciehuis een workshop plaatsgevonden.

### C.5. Biomassa

Biomassa kwam de afgelopen jaren sterk in de belangstelling te staan. Door het Ministerie van Economische Zaken werd het Actieplan biomassa gelanceerd. Dit actieplan, dat markt en overheid samen op korte termijn uitvoeren, moet het investeringsklimaat voor bio-energie verbeteren. Voor de uitvoering van het plan is de Bio-Energie Realisatie Koepel (BERK) opgericht om de samenhang tussen de acties te bewaken. Zes subwerkgroepen van de BERK voeren de geformuleerde acties uit.

Drenthe participeert vanuit het IPO in de werkgroep vergunningen. Tevens is in IPO-verband het initiatief genomen om een werkgroep in te stellen die is belast met het uitwisselen van kennis over bio-energie.

In Drenthe heeft de provincie het initiatief genomen met de Nota biomassa (2001) en het organiseren van diverse workshops (2002 en 2003). De Nota biomassa brengt de biomassastromen in Drenthe in kaart, zet hoofdroutes uit en bevat een concrete visie (2,5 PJ in 2010). Vervolgens is het Uitvoeringsprogramma biomassa 2004-2005 opgesteld, dat momenteel wordt geconcretiseerd.

Bij de daadwerkelijke uitvoering van het Uitvoeringsprogramma biomassa 2004-2005 bleek dat er sprake was van veel knelpunten bij de ontwikkeling van bio-energie. Die punten spelen in alle provincies en men werkt er in landelijk verband aan om ze op te lossen. Belangrijke knelpunten uit de afgelopen jaren - die nog maar deels zijn opgelost - zijn:

- *knelpunt 1, financiering*

De financiering van de (onrendabele top) is inmiddels opgelost via de Wet MEP, 2003) en de aanpassing daarvan (2004);

- *knelpunt 2, vergunningenproblematiek*

De complexe vergunningenproblematiek (bijstook in kolencentrales, kippenmestverbranders) zorgde landelijk voor een stagnatie in de realisatie van bio-energie. Ook was er sprake van onbekendheid met de wet- en regelgeving bij het bevoegd gezag en van een onduidelijk toetsingskader (wanneer is een grondstof een afvalproduct en welke emissie-eisen gelden er?). Ook de afstemming schoot tekort. Via het energiebeleid werd de inzet van biomassa gestimuleerd, terwijl het mestbeleid en het emissiebeleid de inzet van sommige stromen juist ontmoedigden.
Knelpunt is dat de vergunningen anticiperen op het Besluit verbranding afvalstoffen (BVA) en dus in overeenstemming zijn met de (rijks)regelgeving op dit moment. Kern van de motieven van bezwaar- en beroepsmakers is dat de eisen scherper kunnen dan de nationale regelgeving van dit moment. Volgens hen moet men anticiperen op nieuwe regelgeving vanuit de EU;

- *knelpunt 3, duurzaamheid van biomassa*

Als gevolg van de vergunningenproblematiek en vooruitlopend op het referentiedocument vanuit de EU is er binnen BERK een discussie ontstaan over het al dan niet duurzaam zijn van de inzet van bepaalde stromen van biomassa. Het gaat hierbij vooral om afvalstromen als diermeel, mest, zuiveringsslib en huishoudelijk afval. Conform de EU-doelstelling tellen deze stromen mee bij de nieuwe energiedoelstelling. Doel van de discussie is om het eens te worden over het al dan niet uitsluiten van bepaalde reststromen en over het eventueel bijstellen van het BVA;

- *knelpunt 4, geen gelijk speelveld*

In 2004 is vanuit BERK een inventarisatie uitgevoerd van de bestaande Europese regelgeving en van de verschillen in regelgeving tussen de lidstaten. Deze verschillen kunnen leiden tot ongelijke verhoudingen op de afvalmarkt en daardoor de ontwikkeling van duurzame energie uit biomassa belemmeren. De komende jaren staat binnen de EU de problematiek van een gelijkwaardig speelveld op de agenda in het kader van de hematische strategie inzake afvalpreventie en afvalrecycling;

- *knelpunt 5, groene lijst*

Een belangrijk knelpunt bij mestvergistingsprojecten is dat covergisten (het toevoegen van andere organische producten aan meststoffen) niet haalbaar was omdat het restproduct na het vergisten (digistaat) niet als meststof mocht worden toegepast. Inmiddels is eind juni een zogeheten "positieve lijst" verschenen. Deze geeft een overzicht van agrarische producten waarvan het digistaat mag worden gebruikt als meststof in de landbouw. Deze aanpassing van de wet- en regelgeving heeft de realisatie van mestvergistingsprojecten versneld;

- *knelpunt 6,witte lijst/gele lijst*

In 2004 heeft het Ministerie van VROM een witte en een gele lijst uitgegeven voor het emissiebeleid. Deze lijsten omvatten de rubricering van biomassa en afvalstromen naar herkomst en kwaliteit met het oog op het van toepassing zijnde emissieregime.

Tabel 4: Witte en gele lijst

| Witte lijst | Gele lijst |
|---|---|
| Wat betreft emissies als "schoon" aangemerkt | Vallen buiten de categorie schoon |
| | |
| Hout uit energieteelt | Geverfd hout |
| Bermgras | Geïmpregneerd hout |
| Plantaardige oliën | Swill |
| Olijfpitten | Dierlijke producten |
| Tuinbouwafval | Dierlijke mest |
| A-hout | GFT-afval |
| Houtafval uit compostering | Zuiveringsslib |

- *knelpunt 7, technologie*

Er is nog niet altijd sprake van bewezen technologie. Zo heeft de provincie Drenthe zich, samen met een externe initiatiefnemer, ingezet voor de mogelijke realisatie van een kleinschalige vergassingsinstallatie (15.000 ton per jaar). Uiteindelijk bleek deze techniek toch nog niet als bewezen te kunnen worden aangemerkt. Daarom heeft de BERK een begin gemaakt met het opstellen van factsheets en ervaringsprotocollen voor brandstof/technologie combinaties met voorbeelden van daadwerkelijk bewezen technologieën. De gegevens komen in 2006 beschikbaar.

Ondanks de genoemde knelpunten kende Drenthe eind 2004 diverse initiatieven op het gebied van biomassa (zie tabel 5). Als tussenstap in het traject naar realisatie van energieopwekking uit biomassa heeft de provincie Drenthe in 2004 samen met gemeenten een marktverkenning uitgevoerd voor biomassastromen die in eigen beheer zijn van de provincie en de gemeenten (GFT, bermgras en houtachtige stromen). Dit traject krijgt in 2005 een vervolg. In het kader van de Regeling ondersteuning transitie coalities (OTC) zijn ook in het kader van EV enkele projecten op het gebied van biomassa ingediend en uitgevoerd.

Tabel 5. Initiatieven vanuit de markt op gebied van biomassa in Drenthe

| Initiatieven | Omschrijving |
|---|---|
| Industriële initiatieven | Haalbaarheidsonderzoeken |
| - AVEBE | - Grote covergistinginstallatie |
| - Emmtec Services BV | - Kleine verbrandingsinstallatie (2 MWe) |
| - Europark Coevorden | - Project Ketenbenadering in de feed-sector |
| Mestvergistingsinstallaties | Covergisting op agrarisch bedrijfsniveau |
| - Zuidvelde | - Gerealiseerd |
| - Gasselternijveen | - In aanbouw |
| - Circa tien installaties verspreid over diverse gemeenten | - Initiatieffase |
| - Zwiggelte | - Initiatieffase; collectief project: onderzoek naar "groen gas"; (Beter Boeren Duurzaamheidprijs) |
| Methaanwinning uit slib | |
| - Workshop methaanwinning uit slib bij RWZI's | - In samenwerking met de provincie Overijssel en Energieprojecten.com |
| - Waterschap Reest en Wieden | - Opstarten pilot om de gasproductie te verhogen door middel van ultrasonore trillingen (innovatie). |

Al met al geldt voor Drenthe dat een concreet voorstelbare visie vanuit de Nota biomassa en het Uitvoeringsprogramma biomassa 2004-2005 sterk heeft bijgedragen aan goede afstemming en stroomlijning van verschillende initiatieven.

## D. Energieverbruik in de eigen organisatie

In 2002 hebben GS het Uitvoeringsprogramma afvalpreventie en energiebesparing in het provinciehuis vastgesteld. Hierin staat een groot aantal concrete maatregelen beschreven om het energiegebruik in de provinciale organisatie terug te dringen. Ingevoerde energiebesparende maatregelen tot nu toe zijn: aanschaf energiezuinige apparatuur, pilotkoppeling aanwezigheidsdetectie aan verlichting, installatie absorptiekoelmachine en efficiënter verwarmen. Ook is een energiespiegel geïnstalleerd met als doel het eigen energieverbruik te monitoren. Daarnaast is 180 $m^2$ aan zonnecellen geïnstalleerd. Hiermee wordt gegarandeerd 15.600 kWh op jaarbasis opgewekt. Ook is het de bedoeling een kleine windmolen op het dak van het provinciehuis te plaatsen.
Al met al heeft energiebesparing in de eigen organisatie een duidelijke impuls gekregen. Tevens is de totale provinciale organisatie via het LED-project voor circa 65% overgegaan op groene stroom (geen 100% omdat het provinciehuis buiten het LED-contract valt). Het betreft pompen/gemalen, openbare verlichting, steunpunten enz.

## E. Energie en duurzaam ondernemen

**Parkmanagement**
Er zijn in de afgelopen periode vijf parkmanagementorganisaties opgericht. Binnen deze organisaties staat het creëren van duurzame kwaliteit centraal. Dit heeft er mede toe geleid dat er binnen het Drentse parkmanagementproject structureel aandacht is voor energie. Enerzijds heeft het thema Energie gespeeld bij het afsluiten van raamcontracten waarbij (grootschalige) afname van groene stroom een van de uitgangspunten was. Anderzijds is, via de energiewerkgroepen, per bedrijventerrein het accent gelegd op energiebesparing en onderzoek naar toepassing van duurzame technieken.
Een van de resultaten van nauwere samenwerking op industrieterreinen is het toegenomen gebruik van restwarmte. Voorbeelden hiervan zijn Beilen (Domo/Peppel), Meppel, Emmtec en het nog te realiseren project in Hoogeveen (de Turbine).

Tabel 5: Parkmanagementorganisaties in Drenthe

| Parkmanagementorganisaties | Bedrijfsterreinen |
|---|---|
| Coevorden | Bedrijventerrein "alle bedrijventerreinen" |
| Meppel | Bedrijventerrein "alle bedrijventerreinen" |
| Emmen | Bedrijventerrein Bargermeer |
| Noordenveld | Bedrijventerrein "alle bedrijventerreinen" |
| Hoogeveen | Bedrijventerrein Buitenvaart |

## F. Energie in de Wm-milieuvergunning

In de periode 2002-2005 zijn het convenant Benchmarking energie-efficiency (zes bedrijven) en de Meerjarenafspraak energie-efficiency II (tien bedrijven) uitgevoerd. Aan potentiële convenantbedrijven die niet deelnamen, is een gelijkwaardig alternatief geboden door middel van de milieuvergunning. Daarnaast is bij bedrijven met een energieverbruik van meer dan 25.000 $m^3$ gas of 50.000 kWh elektriciteit, overeenkomstig de Circulaire energie in de milieuvergunning aandacht besteed aan het onderwerp energie-efficiency.

## G. Energie en verkeer en vervoer

Binnen de sector Verkeer en vervoer is in ons land nog steeds sprake van een toenemende mobiliteit en een sterke groei van het goederenvervoer over de weg. Pogingen om daar veranderingen in aan te brengen vanuit de modal-split[4] en modal-shift[5] doelstellingen vanuit het Provinciaal verkeers- en vervoersplan stuiten op een gebrek aan draagkracht bij de relevante doelgroepen. Het geldende uitgangspunt om de groei van de automobiliteit terug te dringen is door de provincie daarom verlaten (POP II). Sturende elementen van het verkeers- en vervoersbeleid zijn beperkt tot bereikbaarheid, toegankelijkheid en veiligheid. Wel is in de concessie-ov opgenomen dat partijen moeten meewerken aan energiebesparende experimenten, weliswaar onder de voorwaarde dat extra kosten voor de opdrachtgever zijn.

[4] Geeft de verdeling van de verplaatsingen over de verschillende vervoerswijzen weer.
[5] Geeft de verschuiving weer van de ene vervoersmodaliteit naar de andere, bijvoorbeeld van weg naar water of spoor.

Binnen de eigen organisatie is de Productgroep Wegen en Kanalen begonnen na te gaan waar het energiegebruik door openbare verlichting kan worden teruggebracht. Dit kan zowel door energiezuiniger lampen als door het terugbrengen van het verlichtingsniveau. Vervanging van lampen vindt vooral plaats wanneer er sprake is van reconstructiewerkzaamheden.
Een mogelijke pilot Energie uit asfalt op het duurzame bedrijventerrein Buitenvaart in Hoogeveen is komen te vervallen. Daarvoor in de plaats wordt nu gebruik gemaakt van industriële restwarmte. Rijkswaterstaat heeft ter hoogte van Annen (N34, afgesloten stuk extra rijbaan) onderzoek gedaan naar de mate van vervuiling van verschillende ZOAB-constructies. Daarbij heeft men ook gekeken naar het winnen en opslaan van warmte uit asfaltdeklagen. Deze onderzoeken zijn inmiddels afgesloten. Rijkswaterstaat heeft afgezien van vervolgprojecten. Voor een project Energie uit asfalt zoeken wij dus nog steeds naar een geschikte pilot. De toekomstige baanverlenging van de luchthaven Eelde is daarbij nog steeds in beeld.

Op de N851, de stadsweg Hoogeveense Weg in Meppel, is dimbare verlichting toegepast. Deze verlichting heeft tot doel om de lichthinder voor bewoners langs deze weg te verminderen en levert bovendien een energiebesparing op. De lichtsterkte van de lantaarns wordt automatisch verlaagd om 22 uur en daarna om 24 uur. Om 6 uur 's ochtends, als de verkeersintensiteit weer toeneemt, gaat het licht weer terug naar volle sterkte.

Ook heeft de provincie meegewerkt aan het opstellen van een zogenoemde verkeersprestatie op locatie (VPL) voor de wijk Emmerhout. Dit onderzoek is gericht op energiebesparing in verkeer en vervoer door een slimme ontsluiting van woon- en werkgebieden. Uit dit onderzoek bleek dat in deze wijk nog aanzienlijke energiebesparingen mogelijk waren, onder andere door een betere fietspadenstructuur. Ook de gemeente Meppel heeft voor de uitbreidingswijk Nieuwveense Landen een VPL uitgevoerd. In het POP II vraagt de provincie om toepassing van een VPL bij plannen met een bouw van meer dan 250 woningen.

**H. Energie in de land- en tuinbouw**

De activiteiten van de provincie voor dit beleidsveld lagen op het gebied van de mestvergisting (zie onder duurzame energie).
Een interessante ontwikkeling in de tuinbouwsector is de oprichting door de gemeente Emmen van het energiebedrijf Rundedal BV. Dit nieuwe energiebedrijf zal de energie-infrastructuur voor tuinbouwcentrum het Rundedal in eigen beheer ontwikkelen. Het Rundedal is een beoogd complex van hoogwaardige tuinbouwbedrijven nabij Barger-Compascuum. De aandelen zullen geleidelijk in handen komen van de tuinbouwbedrijven in het gebied.
Eind 2004 heeft de provincie Drenthe subsidie verleend aan een onderzoeksvoorstel naar vermindering van lichthinder in de tuinbouwsector door het gebruik van schermen. Deze schermen hebben als bijkomend voordeel dat ze ook leiden tot een verhoging van de energie-efficiency.

Aan:
de voorzitter en leden van
provinciale staten van Drenthe

Assen, 12 oktober 2005
Ons kenmerk 40/5.3/2005009050
Behandeld door de heer W. Huizing (0592) 36 58 07
Onderwerp: Stand van zaken uitwerkingsplannen en moties Provinciaal omgevingsplan (POP)

Geachte voorzitter/leden,

Op 7 juli 2004 hebben uw staten het tweede POP vastgesteld. Voor een aantal onderdelen wordt het POP nader uitgewerkt in uitwerkingsplannen. In bijgevoegd overzicht is de stand van zaken weergegeven met betrekking tot het opstellen van de uitwerkingsplannen. Tevens is daarin opgenomen de stand van zaken met betrekking tot de uitvoering van de moties die zijn aangenomen bij de vaststelling van het tweede POP. Het overzicht wordt u ter informatie aangeboden.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris , voorzitter

Bijlage(n):
tk/coll.

# STAND VAN ZAKEN UITWERKINGSPLANNEN EN MOTIES POP

**Uitwerkingsplannen**

1. Integrale aanpak stikstofgerelateerde milieuproblemen
2. Uitwerking waterberging
3. Locatiebeleid, distributie en routering voor gevaarlijke stoffen
4. Voorbeeldregeling "ruimte voor ruimte"
5. Uitwerkingsplan zonering omgevingbelastende bedrijvigheid
6. Ontwikkelingsmogelijkheden recreatiebedrijven in kwetsbare gebieden
7. Uitwerkingsplan strategische grondwaterwinningen
8. Cultuurhistorische waardenkaart
9. Uitwerkingsplan monumentenbeleid
10. Uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer
11. Actualisatie Beleidsnota wonen
12. Nota energiebeleid 2 (2006-2010)
13. Pilots sociale component

**Moties**

Motie Y inzake realisatie windmolenpark Coevorden voor 1 januari 2006
Motie Z inzake opstellen beleidsplan stedelijke ontwikkeling
Motie AA inzake bouwen goedkope huurwoningen
Motie BB inzake ondersteuning sociale component in kleine kernen
Motie CC inzake verouderde bedrijventerreinen

11 oktober 2005

# UITWERKINGSPLANNEN

## 1. Integrale aanpak stikstofgerelateerde milieuproblemen

Betreffende POP-hoofdstukken C.2.4 en C.8.7.

*Doel*
Het uitvoeren van een studie gericht op een integrale aanpak van stikstofgerelateerde milieuproblemen, uitmondend in een uitwerkingsplan van het POP.

*Verantwoordelijke productgroep/manager/projectleider*
Bodem/Geerlings/Folkertsma

*Projectplan gereed*
PM

*Bij opstellen uitwerkingsplan betrokken externen*
PM

*Planning*
Start in 2006

*Opmerkingen*
De provincies hebben de uitvoering van maatregelen in het Landelijk gebied in 2002 geregeld in de Bestuursovereenkomst gebiedsgerichte inrichting landelijk gebied. Daarin is voor landinrichting, natuur/ecologische hoofdstructuur (EHS), grondaankopen, ecologische verbindingszones, maar ook voor de Subsidieregeling gebiedsgericht beleid (SGB) aangegeven, hoeveel middelen beschikbaar zijn voor de realisering van de gestelde doelen. De provincies stelden hiervoor jaarlijks een uitvoeringscontract op.

Een onderdeel van de overeenkomst was dat de provincies uiterlijk in 2005 de milieukwaliteit (nulmeting) aangeven van de EHS, vogel- en habitatrichtlijn(VHR)-gebieden en natuurbeschermingswet(NB)gebieden. Met deze nulmeting en de benodigde milieukwaliteit voor de gestelde (milieu)-doelen in deze gebieden kan een eventueel bestaand milieutekort worden vastgelegd. Via gerichte milieumaatregelen in het landelijk gebied kan dit milieutekort vervolgens worden verkleind of opgeheven. Deze afspraak is ook opgenomen in de Nota ruimte en in de Agenda vitaal platteland. In essentie omvat de afspraak de volgende onderdelen:

- vaststellen van de nulsituatie van de milieukwaliteit in de EHS/VHR- en NB-gebieden
- vaststellen van de gewenste milieusituatie op basis van de na te streven natuurdoeltypen
- vaststellen van de optredende milieutekorten in genoemde gebieden

Het hier bedoelde uitwerkingsplan sorteerde voor op deze ontwikkelingen, maar wacht nu eerst de uitkomsten af van de afspraken. Naar verwachting kan met dit project in 2006 worden gestart.

## 2. Uitwerking waterberging

Betreffende POP-hoofdstukken C.3.3 en D.2.

*Doel*
Het vastleggen van de bergingsgebieden in het zuiden van de provincie Drenthe in een uitwerkingsplan.

*Verantwoordelijke productgroep/manager/medewerker*
RW/Gerritsen/De Vree

*Projectplan gereed*
Juli 2005

*Bij opstellen uitwerkingsplan betrokken externen*
Waterschap Velt en Vecht en waterschap Reest en Wieden en (mogelijk) de provincie Overijssel.

*Planning*
Onderzoeks- en ontwerpfase: tot en met december 2005.
Besluit gedeputeerde staten (GS) tot vaststelling ontwerpuitwerkingsplan: januari 2006.

*Opmerkingen*
Geen

## 3. Locatiebeleid, distributie en routering voor gevaarlijke stoffen

Betreffende POP-hoofdstuk C.5.4.

*Doel*
Op basis van een uit te voeren inventarisatie een beleidskader formuleren voor aan te houden routes voor gevaarlijke stoffen.

*Verantwoordelijke productgroep/manager/medewerker*
VV/ Gerritsen/ Waalkens

*Opmerkingen*
Wordt meegenomen in het Uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer[1].

## 4. Voorbeeldregeling Ruimte voor Ruimte

Betreffende POP-hoofdstuk C.7.3.

*Doel*
Het opstellen van een uitwerkingsplan voor een "Ruimte-voor-ruimte"-regeling in de vorm van een voorbeeldregeling voor gemeenten.

---

[1] Zie onder nummer 10

*Verantwoordelijke productgroep/manager/medewerker*
RW/Gerritsen/Oldenhuis en Kooistra

*Projectplan gereed*
Maart 2005

*Bij opstellen uitwerkingsplan betrokken externen*
Alle gemeenten in Drenthe, LTO-Noord en Milieufederatie/Drents Landschap.

*Planning*
Op 21 juni 2005 is het eerste concept besproken in een grote klankbordgroep waarvoor een drietal gemeenten, LTO-Noord en Milieufederatie zijn uitgenodigd. De concept-Voorbeeldregeling "ruimte voor ruimte" is ambtelijk besproken in een meeting op 19 juli 2005, waarvoor alle gemeenten, LTO-Noord en Milieufederatie zijn uitgenodigd. Op 20 september hebben GS de ontwerpvoorbeeldregeling vastgesteld en in procedure gebracht. Dit betekent onder andere dat de statencommissie en de Provinciale Commissie voor het Omgevingsbeleid (PCO) gehoord worden, voordat GS het uitwerkingsplan vaststellen. De planning is erop gericht om de gehele procedure in 2005 af te ronden.

*Opmerkingen*
De gemeenten en LTO/Milieufederatie zijn betrokken bij het opstellen van de conceptvoorbeeldregeling. Vorengenoemde partijen zijn uitgenodigd om knelpunten aan te dragen die vervolgens betrokken zijn bij het opstellen van de regeling. Op 15 maart 2005 is er een meeting georganiseerd waarin de uitgangspunten en de problematiek met de gemeenten, LTO-Noord en Milieufederatie zijn besproken. Vervolgens is de conceptvoorbeeldregeling opgesteld die wederom is besproken met partijen (zie onder planning).

Door de klankbordgroep vanuit de staten voor de Wav (Wet ammoniak en veehouderij) is op 3 mei 2005 een brief gestuurd aan de portefeuillehouder, mevrouw A. Haarsma. Daarin stond het verzoek een "Ruimte-voor-ruimte"-regeling, waar mogelijk, mede in te zetten als instrument om knelpunten bij de uitvoering van de Wav op te lossen. De klankbordgroep heeft in dit verband tevens verzocht de door de Milieufederatie Drenthe en LTO-Noord uitgebrachte folder "Ruimte voor Ruimte op Drentse Maat", te betrekken bij de uitwerking van de "Ruimte-voor-ruimte"-regeling.
Deze folder is inderdaad betrokken bij het opstellen van de concept-Voorbeeldregeling "ruimte voor ruimte". Daarnaast is aandacht besteed aan de problemen die agrarische bedrijven ondervinden met ammoniakwetgeving en EHS.

## 5. Uitwerkingsplan zonering omgevingbelastende bedrijvigheid

Betreffende POP-hoofdstuk C.8.2.

*Doel*
Het verbeteren van de sturingsmogelijkheden in het POP bij de vestiging van bedrijven die de omgeving sterk belasten.

*Verantwoordelijke productgroep/manager/medewerker*
MB/Hall/Vrieling

*Projectplan gereed*
April 2005

*Bij opstellen uitwerkingsplan betrokken externen*
Vooralsnog zijn er geen externe partijen betrokken. In een latere fase wordt nader bezien of het wenselijk is met gemeenten in gesprek te gaan.

*Planning*
Oktober/november 2005: probleemanalyse en visieontwikkeling gereed.
- Inzicht hebben in de mogelijkheden die de huidige bestemmingsplannen bieden met betrekking tot de vestiging van omgevingbelastende bedrijvigheid. Inzicht hebben in het achterliggende gedachtegoed van deze mogelijkheden.
- Overzicht van huidige trends en ontwikkelingen binnen Nederland met betrekking tot het aanwijzen en inrichten van bedrijventerreinen (met inbegrip van de nieuwe Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO) en de Nota ruimte)
- Inzicht hebben hoe de andere provincies sturen op de vestiging van omgevingbelastende bedrijvigheid.
- Op basis van het voorgaande een oriënterende visie vormen over mogelijkheden en wenselijkheden voor de provincie Drenthe om sterker te sturen op de vestiging van omgevingbelastende bedrijvigheid.

Januari 2006: alternatieve oplossingen geformuleerd.
April 2006: besluit GS tot vaststelling conceptuitwerkingsplan.

## 6. Ontwikkelingsmogelijkheden recreatiebedrijven in kwetsbare gebieden

Betreffende POP-hoofdstuk C.8.6.

*Doel*
Het formuleren van oplossingsrichtingen voor de spanning tussen natuurdoelen en bedrijfsbelangen bij recreatie in en nabij kwetsbare bos- en natuurgebieden.

*Verantwoordelijke productgroep/manager/medewerker*
Ec/Stoffelsma/Vos

*Opmerkingen*
Bij brief van 1 september 2005 hebben GS de staten op de hoogte gesteld van hun besluit dat een uitwerking op dit moment, mede gezien de uitkomst van de pilot Westerveld die als input zou worden gebruikt, niet aan de orde is.

## 7. Uitwerkingsplan strategische grondwaterwinningen

Betreffende POP-hoofdstuk C.9.4.

*Doel*
Voor een drietal locaties onderzoeken of deze kunnen worden aangemerkt als strategische grondwaterwinning.

*Verantwoordelijke productgroep/manager/medewerker*
RW/Gerritsen/Siemonsma

*Projectplan in concept gereed*
September 2005

*Bij opstellen uitwerkingsplan betrokken externen*
WMD, Milieufederatie en LTO-Noord.

*Planning*
Onderzoek gereed: juni 2006
Uitwerking gereed: eind 2006

*Opmerkingen*
Geen

## 8. Cultuurhistorische waardenkaart

Betreffende POP-hoofdstuk C.10.2.

*Doel*
Het opstellen van een cultuurhistorische waardenkaart (CHW), als uitdrukking en onderdeel van het streven naar versterking van landschappelijke en ruimtelijke kwaliteit, die leidt tot een extra provinciaal beleidsinstrument.

*Verantwoordelijke productgroep/manager/medewerker*
CW/Deetman/Den Engelsman

*Projectplan gereed*
Opdracht voor complementeren onderzoek en waarderen is in mei 2005 vastgesteld door GS.

*Bij opstellen uitwerkingsplan betrokken externen*
Stichting Drents Plateau.

*Planning*
Uitvoering loopt in 2005 en 2006.
De CHW is gereed in juli 2006.

*Opmerkingen*
Maakt deel uit van meerjarig integraal projectplan Cultureel erfgoed.

## 9. Uitwerkingsplan monumentenbeleid

Betreffende POP-hoofdstuk C.10.2.

*Doel*
Een uitwerkingsplan voor het provinciaal monumentenbeleid, op basis van een evaluatie het lopende beleid, waarbij het omgevingsgerichte monumentenbeleid sterker wordt vormgegeven.

*Verantwoordelijke productgroep/manager/medewerker*
CW/Deetman/Derks

*Projectplan gereed*
Is onderdeel van de Cultuurnota 2005-2008 "De kunst van het combineren".
Beleidsvoornemen: vaststellen nieuwe provinciale monumentenlijst met beschermde status en nieuw financieringssysteem.

*Bij opstellen uitwerkingsplan betrokken externen*
Stichting Drents Plateau.

*Planning*
Plan van aanpak eind juni 2005 in GS, inhoudelijke notitie september 2005 in GS. Vaststellen nieuwe monumentenlijst gebouwen eind 2006. In de jaren daarna wordt de lijst aangevuld met archeologische terreinen, historisch geografische elementen en gebieden.

*Opmerkingen*
Maakt deel uit van meerjarig integraal projectplan cultureel erfgoed.

## 10. Uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer

Betreffende POP-hoofdstuk E.3.

*Doel*
Het op te stellen Uitwerkingsprogramma (UPVV) is het raamwerk voor het Provinciaal uitvoeringsprogramma verkeer en vervoer (PUP), inclusief het Werkplan verkeersveiligheid. Met het POP II vormt het UPVV het "formele" Provinciaal verkeers- en vervoersplan.

*Verantwoordelijke productgroep/manager/medewerker*
VV/Gerritsen/Waalkens

*Projectplan gereed*
Voorjaar 2005

*Bij opstellen uitwerkingsplan betrokken externen*
Andere overheden en maatschappelijke organisaties.

*Planning*
Concept eind 2005 klaar.

*Opmerkingen*
Bij het opstellen van het uitwerkingsprogramma wordt gezocht naar een verfrissende manier van presenteren van het verkeers- en vervoersbeleid. De onderdelen fietsbeleid en OV-visie zijn in concept klaar. De landelijke Nota mobiliteit moet nog worden vastgesteld (planologische kernbeslissing (PKB)). Essentiële onderdelen uit die nota moeten volgens de Planwet verkeer en vervoer binnen anderhalf jaar in het provinciaal beleid zijn opgenomen. Gestreefd wordt die onderdelen onder te brengen in het UPVV.

## 11. Actualisatie Beleidsnota wonen

Betreffende POP-hoofdstuk C.7.3.

*Doel*
Met het oog op de uitvoeringsperiode 2005-2009 wordt de Beleidsnota wonen geactualiseerd, inclusief een actualisatie van bijlage A, met een doorkijk tot 2020.

*Verantwoordelijke productgroep/manager/medewerker*
RW/Gerritsen/De Wit

*Projectplan gereed*
Oktober 2005

*Bij opstellen uitwerkingsplan betrokken externen*
De Drentse gemeenten, provincie Groningen en het Ministerie van VROM.

*Planning*
Onderzoek en voorbereiding: oktober 2005-januari 2006.
Besluit GS tot vaststelling conceptuitwerkingsplan: februari 2006.

*Opmerkingen*
Het wachten is op de basisinvoer gegevens van CBS en IPO. De actualisatie is vooreerst een technische klus, om de meest recente cijfers en prognoses goed op een rij te krijgen. Daarna volgt de beleidsmatige afweging.

## 12. Nota energiebeleid 2 (2006-2010)

Betreffende POP-hoofdstuk C.9.1.

*Doel*
Een nadere beleidsmatige uitwerking en uitvoering van het energiebeleid in het POP.

*Verantwoordelijke productgroep/manager/medewerker*
MB/Hall/Koops

*Projectplan gereed*
September 2004

*Bij opstellen uitwerkingsplan betrokken externen*
Geen

*Planning*
Nadere besluitvorming door GS vindt plaats op 18 oktober 2005.

*Opmerkingen*
Voor de ondergrond vindt een verkenning plaats van het bestaande beleid, alsmede een omschrijving van eventueel gewenst nieuw beleid.

## 13. Pilots sociale component

Betreffende POP-hoofdstuk C.7.1.

*Doel*
In de pilots over de sociale component in het POP wordt ervaring opgedaan op lokaal/regionaal niveau met het verbinden van sociaal, fysiek-ruimtelijk en economisch omgevingsbeleid voor de onderdelen Wonen, Mobiliteit en Voorzieningen. In de pilots zet de provincie in op nieuwe samenwerkingsverbanden en nieuwe netwerken, alsmede op het stimuleren van samenwerking en afstemming vanuit de diverse sectoren bij gemeenten en provincie.

*Verantwoordelijke productgroep/manager/projectleider*
CW/Deetman/Derks

*Projectopzet gereed*
Opzet gereed op 1 januari 2004.

*Bij opstellen uitwerkingsplan betrokken externen*
Gemeenten Midden-Drenthe, Emmen, Westerveld, Hoogeveen, diverse bureaus en preferente instellingen.

*Planning*
Start in 2003, projectafronding 1 januari 2006, rapportage voorjaar 2006.

*Opmerkingen/stand van zaken*
Pilot 1: Warkelijk Waor (gemeente Midden-Drenthe)
De pilot omvat een onderzoek naar economische en sociale participatie en het voorzieningengebruik van bewoners van kleine dorpen in Midden-Drenthe.
Warkelijk Waor is 14 oktober 2004 afgesloten met een conferentie. De conclusies zijn beschreven in een boekje.

Pilot 2: Woonplan + (gemeente Westerveld)
Uitgangspunt is de gedachte om, in een tijd van "schaarste", op integrale wijze naar de gemeente te kijken en een woonplan te ontwikkelen dat effectief aansluit op de behoeften.
De gemeente Westerveld is halverwege 2004 aan de slag te gaan. De meerwaarde zit met name in de overlap tussen "Visie op voorzieningen" en het woonplan.

Pilot 3: Emmen Revisited (gemeente Emmen)
De pilot omvat de formele beleidsmatige inbedding van Emmen Revisited (een privaat participatief herstructuringsproject) in overheidsbeleid.
De ervaringen die in het kader van Emmen Revisited worden opgedaan, worden overgedragen aan de provincie Drenthe en de gemeente Hoogeveen. Er wordt een "handzaam" model ontwikkeld. De uitvoering vindt plaats in de vorm van programmanagement. Het overleg met Emmen is gestart op 1 januari 2005 en duurt een jaar.

Pilot 4: Herstructureringsnomade (gemeente Hoogeveen)
Een terugkerend probleem bij herstructurering (fysiek) zijn de mensen die uit de "gerenoveerde" huizen komen. Veelal wordt er voor hen in een nieuwe wijk een oplossing gezocht, waardoor hier weer een nieuw probleem ontstaat (sociaal). Hoogeveen komt erachter dat puur fysieke maatregelen niet helpen om sociale problemen in een wijk op te lossen. De pilot start op 1 november 2005 en duurt één jaar (de resultaten worden gaandeweg in de conclusies opgenomen).

Pilot 5: Training integrale planvorming
Integrale planvorming vraagt om nieuwe denk- en handelwijzen. In de praktijk zijn al verschillende successen geboekt. Het is zinvol om beleidsmedewerkers gezamenlijk hierop te trainen.

# MOTIES

## Motie Y inzake realisatie windmolenpark Coevorden voor 1 januari 2006

Betreffende POP-hoofdstuk C.9.1.

*Doel*
Het opstellen van een uitwerkingsplan met nadere criteria en een plan van aanpak met de mogelijkheden en beperkingen voor windmolenparken, indien het nabij Coevorden geplande windmolenpark niet voor 1 januari 2006 wordt gerealiseerd.

*Verantwoordelijke productgroep/manager/medewerker*
RW/Gerritsen/Oldenhuis

*Projectopzet*
Zie bij opmerkingen.

*Bij opstellen uitwerkingsplan betrokken externen*
Zie bij opmerkingen.

*Planning*
Zie bij opmerkingen (volgt planning Nota energiebeleid 2[2]).

*Opmerkingen*
De strekking van de motie van 7 juli 2004 is dat GS naar alternatieven dienen te zoeken, indien voor 1 januari 2006 niet is begonnen met de realisatie van het Windpark Coevorden.
Het Ministerie van Defensie is de trekker van het project Windpark Coevorden. Ze heeft op 7 juli 2005 een verzoek om vrijstelling van het bestemmingsplan (artikel 19, eerste lid, van de WRO) bij de gemeente Coevorden ingediend, ten behoeve van de realisatie van het windpark. Met dit verzoek is de planologische procedure opgestart. De planning is erop gericht om aan het eind van 2005 een verklaring van geen bezwaar bij GS aan te vragen, waarna de procedure kan worden afgerond (bezwaar en beroep is dan nog mogelijk). Daadwerkelijke realisatie van de windmolens voor 1 januari a.s. zal naar alle waarschijnlijkheid niet kunnen plaatsvinden. Door het starten van de planologische procedure is er nu wel zicht op de realisatie van het Windpark Coevorden.

Inmiddels is er een tweede motie door de staten aangenomen waarin zij erop aandringen te onderzoeken of het mogelijk is om in Drenthe naast Coevorden op een of meer locaties een windturbinepark te realiseren.
In het kader van de Nota energiebeleid 2 zal, op basis van vooraf vastgestelde criteria, in 2005 onderzoek worden verricht naar de mogelijke realisatie van een of meer windturbineparken binnen Drenthe, naast de locatie Coevorden.

Het ligt voor de hand om de resultaten af te wachten van voornoemd onderzoek. Naar aanleiding van de uitkomsten hiervan kan bekeken worden of er aanleiding bestaat meer mogelijkheden te bieden voor de realisatie van een of meer windparken, naast de locatie Coevorden.

---

[2] Zie bij de uitwerkingsplannen onder nummer 13.

**Motie Z inzake opstellen beleidsplan stedelijke ontwikkeling**

Betreffende POP-hoofdstuk C.6.4.

*Doel*
Het opstellen van een beleidsplan stedelijke ontwikkeling waarin aandacht wordt besteed aan een drietal in de motie opgenomen aandachtspunten.

*Verantwoordelijke productgroep/manager/medewerker*
RW/Gerritsen/Kreling

*Stand van zaken*
In de Voorjaarsnota 2005 heeft het college van GS haar plannen ontvouwd voor de hoofdlijn stedelijke ontwikkeling. Hiermee is feitelijk invulling gegeven aan de motie waarin gevraagd wordt om een beleidsplan stedelijke ontwikkeling.

De motie spreekt zich daarnaast uit over woonplannen, beeldkwaliteitsplannen en een toets bij de goedkeuring van een bestemmingsplan.

Deze uitspraken passen minder goed in de provinciale wettelijke taken en bevoegdheden terzake. De provincie stelt namelijk geen bestemmingsplan vast, dat doet de gemeenteraad. Bij toetsing zijn GS gebonden aan het kader van de WRO, waaraan niet zonder meer iets kan worden toegevoegd.

Ook de relatie tussen een woonplan en een beeldkwaliteitsplan is niet eenvoudig te leggen. Weliswaar wordt tijdens de behandeling van een woonplan aandacht besteed aan een beeldkwaliteitsplan; een formele bevoegdheid terzake heeft de provincie niet.

De strekking van de motie betreft een verbetering van de kwaliteit van de stedelijke ontwikkeling. Dit sluit overigens goed aan bij de opvatting van GS in dezen: ruimtelijke kwaliteit is een belangrijk thema bij stedelijke ontwikkeling. Dit is ook terug te vinden in het project TOWNNET en het kwaliteitsteam voor de Regiovisie Groningen-Assen. Er wordt dus zeker in de geest van de motie gewerkt.

**Motie AA inzake bouwen goedkope huurwoningen**

Betreffende POP-hoofdstuk C.7.3.

*Doel*
Het bevorderen van het bouwen van goedkope huurwoningen.

*Verantwoordelijke productgroep/manager/medewerker*
RW/Gerritsen/Jorritsma

Wordt meegenomen in de discussie over woonplannen met gemeenten.

**Motie BB inzake ondersteuning sociale component in kleine kernen**

Betreffende POP-hoofdstuk C.7.1.

*Doel*
Het bevorderen van de leefbaarheid in kleine kernen door ondersteuning van multifunctionele centra.

*Verantwoordelijke productgroep/manager/medewerker*
CW/Deetman/Derks

Lift mee met de invulling van de sociale pilots.

**Motie CC inzake verouderde bedrijventerreinen**

Betreffende POP-hoofdstuk C.8.2.

*Doel*
Het doen van onderzoek en het formuleren van oplossingsmethoden voor de revitalisering van verouderde bedrijventerreinen.

*Verantwoordelijke productgroep/manager/medewerker*
Ec/Stoffelsma/Haverkate

In april 2005 hebben GS besloten af te zien van de uitvoering van een onderzoek naar de huidige situatie en toekomstmogelijkheden van verouderde bedrijventerreinen. De desbetreffende brief is voor kennisgeving aangenomen in de vergadering van de Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie van 25 mei 2005.

tk/coll.

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
9 november 2005

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de commissiegriffier mede te delen.*

# *Verslag*

## van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

gehouden op 17 oktober 2005

**INHOUD**


| | |
|---|---|
| Opening | 3 |
| Mededelingen | 4 |
| Vaststelling van de agenda | 4 |
| Verslag vergadering 12 september 2005 | 4 |
| Ingekomen stukken | 4 |
| Rondvraag | 5 |
| IPO-aangelegenheden | 5 |
| Brief van 8 september 2005; kenmerk 28/5.16/2005006590, over het Kader gewenst grond- en oppervlaktewaterregiem (GGOR) | 6 |
| Brief van 13 juli 2005, kenmerk 26/5.7/2005006096, inzake evaluatie muskusrattenbestrijding | 8 |
| Voortgangs- en monitoringsrapportage Regiovisie Groningen-Assen | 13 |
| Nota van aanbieding Begroting 2006 | 24 |
| Sluiting | 42 |
| Toezeggingen | 43 |

**STATENCOMMISSIE OMGEVINGSBELEID**

Verslag van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid, gehouden op 17 oktober 2005 in het provinciehuis te Assen.

**Aanwezig:**

A. Lanting (VVD, voorzitter)
H. Baas (ChristenUnie)
mevrouw M.J. Berkman-de Haan (GroenLinks)
N.B. Bossina (VVD)
A. Haar (D66)
J. Haikens (VVD)
J. Heetebrij (ChristenUnie)
H.G. Idema (PvdA)
B. Janssen (CDA)
mevrouw M.J. Kaal (CDA)
G. Wieringa (DrentsBelang)
W.H. Kuiper (GroenLinks)
E. Olij (PvdA)
A.G.H. Peters (CDA)
B. Popken (OPD)
J. Slagter (PvdA)
K.H. Smidt (VVD)
M.J. Smit (D66)
mevrouw H.G. Stoel-Snater (PvdA)
mevrouw S. van de Vijver-Geitz (PvdA)
Th.J. Wijbenga (CDA)

**Voorts aanwezig:**

mevrouw A. Haarsma (PvdA, gedeputeerde)
mevrouw A. Edelenbosch (PvdA, gedeputeerde)
mevrouw T. Klip-Martin (VVD, gedeputeerde)
S.B. Swierstra (VVD, gedeputeerde)
J. Bos (commissiegriffier)

**Met kennisgeving afwezig:**

H.R. Hornstra (PvdA)
mevrouw I.J. Huisman-Holmersma (PvdA)
C.D. de Jong (Fractie De Jong)

## 1. Opening

De VOORZITTER opent de vergadering.

## 2. Mededelingen

De VOORZITTER merkt op dat deze morgen een aantal medewerkers van het Interprovinciaal Overleg (IPO) aanwezig is op de publieke tribune. Zij maken deel uit van de Commissie Vernieuwingsimpuls Dualisme en deze zijn bezig met een onderzoek. Dat betekent dat zij deze commissie vanmorgen zullen observeren om vast te kunnen stellen hoe het met het debat in deze provincie zit. Hij deelt verder mee dat berichten van verhindering zijn ontvangen van mevrouw Huisman en de heren Hornstra en De Jong.

## 3. Vaststelling van de agenda

De agenda wordt conform ontwerp goedgekeurd en vastgesteld.

## 4. Verslag vergadering 12 september 2005

Het verslag wordt conform ontwerp goedgekeurd en vastgesteld.

De VOORZITTER merkt naar aanleiding van het verslag op dat er de vorige keer twee toezeggingen zijn gedaan. In de eerste plaats was dat een toezegging van mevrouw Haarsma die de stand van zaken, inclusief de procedure, betreffende windenergie in Coevorden zou toelichten. Mevrouw Klip heeft toegezegd om een aantal antwoorden op vragen over de toestand van de verdroging in Drenthe, aan het verslag toe te voegen. Die antwoorden zijn schriftelijk aan het verslag gehecht.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat het Ministerie van Defensie een formele aanvraag heeft ingediend bij het college van burgemeester en wethouders van Coevorden. Het college van burgemeester en wethouders van Coevorden zal hier volgende week over spreken en vervolgens is het voornemen van het college om dit op 13 december 2005 in een raadsvergadering aan de orde te stellen. Vervolgens zal het besluit ter visie worden gelegd en als er geen zienswijzen worden ingediend, dan kan eind februari 2006 een verklaring van geen bezwaar worden aangevraagd. Die verklaring kan dan in april 2006 afgegeven worden. Mochten er wel zienswijzen binnenkomen, dan betekent dat dat de verklaring van geen bezwaar in mei 2006 kan worden aangevraagd en dat deze in juli 2006 kan worden afgegeven. Dat is het formele traject betreffende het defensieterrein in Coevorden. Het zou dus maximaal tot juli 2006 kunnen duren. Als het allemaal meezit zou het ook april 2006 kunnen zijn.

## 5. Ingekomen stukken

De heer WIJBENGA heeft een vraag over ingekomen stuk A4, het onderzoek diepe ondergrond. Er is de vorige keer gesproken over de Veegwet en dat heeft vooral betrekking op allerlei zaken die zich in de ondergrond bevinden. Hij vraagt zich af hoe zich deze brief verhoudt tot de discussie die vorige keer is gevoerd. Loopt de commissie nu al vooruit op zaken?

Mevrouw KLIP antwoordt dat er niet wordt vooruitgelopen op zaken, maar dat gewoon wordt doorgegaan met de planning die er al was. Vooralsnog is er niets veranderd en wordt uitgegaan van de huidige situatie.

De heer WIJBENGA merkt met betrekking tot de stand van zaken uitwerkingsplannen en moties op het Provinciaal omgevingsplan (POP) op dat er is gezegd dat er naar aanleiding van het mislukken van de pilot Westerveld er geen uitwerkingsplan komt voor recreatiebedrijven in moeilijke gebieden. Hij vindt dat jammer, want de staten hebben gevraagd om een uitwerkingsplan recreatiebedrijven en het middel, de pilot Westerveld, is dan weliswaar niet geslaagd, maar het te bereiken doel blijft wat spreker betreft gewoon recht overeind. Kan er op een andere manier een uitwerkingsplan komen?

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat is afgesproken dat er geen apart plan komt, maar de provincie is natuurlijk wel bezig met een gebiedsgerichte aanpak. Dat de ontwikkeling gewoon doorgaat zal dan ook duidelijk zijn, maar niet middels een uitwerkingsplan van het POP.

De heer WIJBENGA merkt op dat nu juist wel was afgesproken dat er een dergelijk uitwerkingsplan zou komen. Zijn fractie zal daar dan ook op een ander moment op terugkomen.

De heer SMIDT merkt op dat de pilot Westerveld zo'n beetje ten grave wordt gedragen, maar er ligt ook nog een aantal moties. Zijn fractie was voornemens om dit stuk mee te nemen naar de volgende commissievergadering, om dat toch even uitgebreid te bespreken. Spreker kan zich namelijk voorstellen dat de indieners van de moties graag willen weten wat de reden is dat het kindje in de wieg is gesmoord.

De VOORZITTER antwoordt dat dit punt de volgende keer op de agenda van de Statencommissie Omgevingsbeleid zal komen.

De heer HAAR merkt naar aanleiding van ingekomen stuk A5, de procesinformatie structuurvisie Zuiderzeelijn (ZZL) op, dat de betrokkenheid van de bevolking daarbij nogal gering is. De inspraakbijeenkomsten zijn nu gaande en dat zijn besloten bijeenkomsten. Wanneer wordt die informatie uit die bijeenkomsten ook voor statenleden openbaar?

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat die bijeenkomsten inderdaad besloten zijn, omdat er gericht onderzoek is gedaan welke mensen voor die bijeenkomsten zouden moeten worden uitgenodigd. Dit is gewoon via de postcode gebeurd. Vervolgens heeft spreekster begrepen dat de informatie uit de bijeenkomsten die overal zijn gehouden, zal worden gebundeld en samen met het plan van aanpak op enig moment gepresenteerd. Zodra daar duidelijkheid over is zullen de statenleden dit krijgen. De provincie heeft daar echter geen invloed op, want de provincie is niet de trekker van de informatieavonden.

## 6. Rondvraag

Hiervan wordt geen gebruik gemaakt.

## 7. IPO-aangelegenheden

De heer SMIDT trof vorige week op de website van het IPO een onderzoeksrapport aan van RIGO Research en Advies van 15 september 2005. Daarin staat hoe de woningbouwcapaciteit in de stedelijke regio's zich verhoudt tot de woningbouwafspraken. Daarbij is gekeken wat er aan bestemmingsplannen klaar ligt en de provincie Drenthe heeft ook een convenant met minister Dekker ondertekend over het Drentse deel in voornamelijk het gebied Assen-Groningen. Het onderzoeksbureau concludeert dat vooral voor Assen een groot deel van de capaciteit die moet worden gebouwd nog niet in harde bestemmingsplannen is omgezet. De conclusie was dat er onzekerheid bestaat over de vraag of de afspraken voor 2010 zullen zijn gerealiseerd. Voor het hele gebied is er nog een gebrek aan 9.000 woningen die nog niet in bestemmingsplannen zijn vastgelegd en de provincie Drenthe heeft voor dit deel van de regiovisie de regierol aan zich getrokken en het convenant ondertekend. Wat is de reactie van de gedeputeerde op de ontstane situatie?

Mevrouw HAARSMA heeft dit ook gelezen en is van dit knelpunt op de hoogte. De provincie is in het kader van de regiovisie heel druk bezig om de plancapaciteit te benutten, want dat is absoluut noodzakelijk. De andere kant van de medaille is dat als het gaat om de woningbouw dit betekent dat Assen ten opzichte van Groningen in ieder geval al een hele slag heeft gemaakt. Dat wil niet zeggen dat de provincie er al is, maar Assen scoorde aanzienlijk beter dan Groningen en ook in dat verband moet de provincie hiermee aan de slag. Daar wordt op dit moment dan ook flink op gestuurd.

De heer SMIDT merkt op dat 41% van de afspraak niet is gedekt in harde bestemmingsplannen. Als de provincie dat niet haalt dan heeft dat ook financiële consequenties op basis van het convenant. Begrijpt spreker nu dat er een extra inzet wordt gepleegd om de achterstand in de bestemmingsplannen in te halen?

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat de provincie hieraan werkt in het kader van de regiovisie, maar ook samen met de gemeente Assen. Verder is het programma Stedelijke ontwikkeling bekend en ook in dat kader is de provincie druk doende om die zaken voor elkaar te krijgen, om zodoende de doorstroming voor elkaar te krijgen.

**8. Brief van 8 september 2005, kenmerk 28/5.16/2005006590, over het Kader gewenst grond- en oppervlaktewaterregiem (GGOR)**

De heer SMIT merkt op dat in de Vierde nota waterhuishouding is aangegeven dat zowel in landelijk als in stedelijk gebied een gewenst grondwaterregiem moet komen. In de praktijk is dat geëvolueerd tot een GGOR. Op pagina 3 van de notitie staat echter dat het kader waarover nu wordt gesproken geen betrekking heeft op het stedelijk gebied, terwijl in de notitie ook een relatie wordt gelegd met de watertoets en de waterkansenkaart. Vanwaar deze tegenstrijdigheid? Ook in stedelijk gebied komt veelvuldig grondwateroverlast voor en het lijkt spreker dat dit in dit kader wel meegenomen moet worden. Een tweede vraag gaat over de inspanningsverplichting van de waterschappen. Welke middelen heeft de provincie om te bewerkstelligen dat ook de gewenste resultaten worden bereikt? Wat gebeurt er als die door de waterschappen niet worden gehaald?

De heer KUIPER merkt op dat dit een logisch vervolg is op datgene wat er aan beleid staat en hij is het dan ook helemaal eens met de principes waarvoor in dit stuk wordt gekozen. Wat hem aanspreekt zijn de duurzaamheidsopmerkingen in de verschillende paragrafen. In het stuk gaat het ook over de relatie met de gemeenten. Wat daarover staat vermeld is prima en bevat een uitstekende insteek. Op de eerste pagina van het Kader GGOR in Noord-Nederland mist hij de gemeenten bij het proces en het in de eerste fase opstellen van GGOR. Die gemeenten komen pas weer in beeld in 2009. Spreker kan zich niet voorstellen dat in die eerdere fase het overleg met de gemeenten vooraf is weggevallen. Hij dringt erop aan om dat in ieder geval ook mee te nemen.

De heer WIERINGA vraagt aandacht voor het feit dat in gevallen die goed zijn ingericht voor de landbouw, zoals de omgeving van het Schoonebekerdiep waarin veel geld is geïnvesteerd, er niet nog eens meer geld in wordt geïnvesteerd met als doel het gebied terug te geven aan de natuur. Dit betekent alleen maar geldverspilling en daar is spreker geen voorstander van. Verder vraagt hij aandacht voor de tegengestelde belangen, bijvoorbeeld naast een nieuwbouwwijk als Ter Borch een waterberging plannen, namelijk in de Peizer- en Eeldermaden. Welke maatregelen gaat de provincie nemen om deze plannen die in de toekomst de burgers veel geld gaan kosten, te voorkomen?

Mevrouw VAN DE VIJVER kan zich in het algemeen goed vinden in dit kader. Naar aanleiding van de notitie die zij van de gedeputeerde heeft ontvangen en waarin de verdroging op papier is gezet, merkt zij op dat alles in het werk moet worden gesteld om die verdroging te blijven monitoren en te bestrijden. Zij gaat ervan uit dat alles wat hier nu staat, het gewenste gevolg heeft. Zij hoopt wel dat er meer wordt gedaan dan de vrij algemene kreten die in dit stuk worden geslaakt. Als er staat dat het de vraag is of het gewenste resultaat is bereikt, dan is dat voor spreekster wel erg vaag.

Mevrouw KLIP antwoordt in het algemeen dat GGOR in principe het inrichten van een duurzaam ingericht watersysteem inhoudt, ter ondersteuning van de functies die zijn beschreven in het POP dat vorig jaar door de staten is vastgesteld. Nu inmiddels veel meer bekend is over de Kaderrichtlijn Water is het de bedoeling dat er ook bij het vaststellen van het GGOR geanticipeerd wordt op een aantal aspecten van de Kaderrichtlijn Water, omdat kwantiteit en kwaliteit elkaar af en toe beïnvloeden. Bij het regiem,

de R uit het GGOR, gaat het over de bandbreedte waarbinnen dat grond- en oppervlaktewater zich binnen dat jaar mag bevinden. Eigenlijk is het GGOR gewoon de resultante van een bestuurlijke afweging, waarbij wordt uitgelegd welke keuzes er zijn gemaakt. Uitgangspunt zijn de functies in het POP, maar er zijn natuurlijk tegenstrijdige belangen en naarmate er meer in de materie wordt gedoken zullen er punten of vlekken opduiken waar niet de ideale situatie kan worden bereikt en waarbij er keuzes gemaakt zullen moeten worden om zoveel mogelijk de ideale situatie te kunnen bereiken. Er zijn echter punten waarop dat niet kan en op dat moment zal via het GGOR bestuurlijk moeten worden uitgelegd welke keuzes er zijn gemaakt en om welke redenen dat was. Natuurlijk is het zo dat de verdroging en de bestrijding daarvan tot de hoogste prioriteiten behoort. Het GGOR zal in 2010 klaar moeten zijn voor knelpuntgebieden. Die gebieden zijn de vogelhabitatgebieden en de verdroogde gebieden. In 2015 zal het klaar moeten zijn voor de gebieden die dan nog overblijven, maar ook daar gebiedt de eerlijkheid te zeggen dat niet op elke plaats voor 100% gescoord kan worden. Dat komt omdat dit of absoluut onmogelijk is, of omdat het om zulke exorbitant hoge bedragen gaat dat er een andere keuze moet worden gemaakt. Via het GGOR wordt daarover bestuurlijk wel verantwoording afgelegd. De heer Wieringa geeft aan dat in het Schoonebekerdiep veel geld is geïnvesteerd om te zorgen dat landbouwgebieden daar niet al te natte voeten krijgen en dat er dan geen extra geld moet worden gegeven om het vervolgens weer terug te geven aan de natuur. Juist in dat specifieke gebied gebeurt op dit moment al ontzettend veel. Natuurlijk probeert de provincie de kool en de geit te sparen door daadwerkelijk beide zaken zo optimaal mogelijk te realiseren, maar ook daarbij zou het kunnen dat er keuzes moeten worden gemaakt. Verder zegt de heer Wieringa iets over de waterberging in de Eelder- en Peizermaden. Er is een keuze gemaakt om water te bergen in de laagste gebieden in Drenthe. Dat zijn de beekdalen en daar behoren ook de Eelder- en Peizermaden toe. Daar loopt nu een heel traject waarbij ook via de landinrichting wordt geprobeerd om alle belangen zo goed mogelijk te behartigen. De heer Smit stelt een vraag met betrekking tot de verplichtingen van de waterschappen en welke middelen de provincie heeft om de waterschappen te dwingen. De waterschappen zijn verplicht om beheersplannen te maken en de provincie moet die beheersplannen goedkeuren. Het GGOR maakt een verplicht onderdeel uit van de beheersplannen en meer middelen dan de goedkeuring die de waterschappen van de provincie moeten hebben, heeft de provincie niet. De relaties zijn goed en dat is een behoorlijk zwaar middel, en momenteel wordt er zelfs in de voorbereiding op de nieuwe Waterwet gesproken over het feit dat de provincie de goedkeuringsbevoegdheid over de waterschappen niet meer zou krijgen. Het IPO verzet zich daar met de Unie van Waterschappen heftig tegen, want die bevoegdheid is het middel voor de provincie om de waterschappen ertoe te brengen om GGOR optimaal op te nemen in een beheersplan. Zowel de heer Smit als de heer Kuiper noemen de tegenstrijdigheid voor wat betreft het stedelijk gebied. Spreekster kan daar op dit moment niet goed antwoord op geven. Zij gaat ervan uit dat het stedelijk gebied er wel bij hoort, maar het is wel zo dat de steden een eigen verantwoordelijkheid hebben en krijgen als het gaat om het grondwaterbeheer in de stedelijke gebieden. Volgens haar hoort het stedelijk gebied er wel bij en zijn de waterschappen al volop aan de slag in dit gebied bij het opstellen van de waterplannen, waaraan de provincie overigens ook weer subsidie verleent. Volgens spreekster hoort het stedelijk gebied er dus bij, maar als zij zich vergist zal zij dit de commissie via het verslag laten weten.

TWEEDE TERMIJN

De heer SMIT is het wel eens met mevrouw Klip, maar blijft zitten met de passage die in de nota is opgenomen, namelijk dat het stedelijk gebied er niet bij hoort. Dat is des te meer bevreemdend omdat juist het stedelijk gebied de grootste problemen geeft en er voor het buitengebied al heel veel is geregeld. Hij vindt het prima wanneer de gedeputeerde het antwoord op zijn vraag aan het verslag toevoegt.

De heer KUIPER merkt op dat het hem vooral ook ging over het betrekken van gemeenten bij de planvorming. Er staat in de nota een zin op de bladzijde voorafgaande aan het Kader GGOR, dat de provincie bij de watertoets zal beoordelen hoe de gemeenten met het GGOR zijn omgegaan. Als de provincie dit wil beoordelen, dan is het zaak om van tevoren met de gemeenten te spreken over hoe zij tegen bepaalde zaken aankijken. Er is een goede relatie met de gemeente opgebouwd en in andere gevallen

heeft de provincie dit ook gedaan, door terug te gaan naar de gemeenten en dit op een goede manier op de rails te zetten. Waarom zou de provincie in de periode 2005-2009 de gemeenten dan vergeten? Immers, pas in 2009 worden de gemeenten weer als gesprekspartner genoemd en spreker dringt erop aan de gemeenten er in een eerdere fase bij te betrekken. Verder is spreker het volstrekt eens met wat er in dit stuk staat.

De heer WIERINGA vraagt hoe mevrouw Klip met het advies van de waterschappen omgaat om in de wijk Ter Borch niet te bouwen terwijl de gemeente dit advies naast zich neerlegt. In de toekomst zullen er dan extra hoge kosten moeten worden gemaakt om de bewoners droge voeten te geven. Er moeten weliswaar keuzes worden gemaakt, maar dat betekent in dit geval dat er een keuze voor het een of het ander moet zijn.

Mevrouw KLIP antwoordt nogmaals dat ook het stedelijk gebied onder de werking van het Kader GGOR valt en als dat anders is, zij daar op terug zal komen in het verslag. Ten aanzien van de opmerking van de heer Kuiper over het erbij betrekken van de gemeenten, antwoordt zij dat de gemeenten er vanzelfsprekend bij worden betrokken. Waterschappen stellen het GGOR vast. Door gemeenten worden waterplannen gemaakt in samenspraak met de waterschappen en dus worden de gemeenten volledig bij dit beleid betrokken. Het zijn echter in eerste instantie de waterschappen die daarover het contact met de gemeenten onderhouden en via de waterschappen komt dit dan weer bij de provincie terecht. In dezelfde alinea van het stuk staat namelijk dat bij het opstellen van het GGOR de waterschappen de gemeenten er actief bij zullen betrekken. De heer Wieringa geeft aan dat water en bouwen volgens hem niet samen kunnen gaan in de wijk Ter Borch. Al jaren is het zo in Nederland dat water bij bestemmingsplannen een leidend principe is en alle bestemmingsplannen moeten ook zijn voorzien van een watertoets. Zo'n watertoets als verplicht onderdeel van het bestemmingsplan geldt voor alle wijken in heel Nederland. Het klopt overigens wel dat water de burgers veel geld gaat kosten. Hoewel er naar kosten zal worden gekeken, zullen in een land als Nederland water en wonen heel vaak samen moeten gaan, want anders kunnen er geen woningen worden gebouwd. Water is dan ook een van de leidende principes bij het opstellen van een bestemmingsplan.

**9. Brief van 13 juli 2005, kenmerk 26/5.7/2005006096, inzake evaluatie muskusrattenbestrijding**

Mevrouw BERKMAN merkt allereerst op dat dit een moeilijk en gevoelig onderwerp is. Onder het vandaag aanwezige publiek is een aantal muskusrattenbestrijders. Verder wil zij duidelijk maken dat zij in deze commissie vandaag geen inhoudelijke discussie wil. Het enige wat zij wil vaststellen is of de staten een discussie willen voeren over nut en noodzaak van de muskusrattenbestrijding. Als de staten die discussie met elkaar willen aangaan, dan is de vraag of uitgegaan moet worden van de gegevens zoals die worden verstrekt in de jaarverslagen over de gevangen muskusratten, of wordt uitgegaan van de populatie die er eventueel is? Dat laatste is namelijk niet bekend. Verder zijn de kosten en baten van de bestrijding ook niet duidelijk, dus als de discussie wordt aangegaan, zou GroenLinks die kosten en baten er graag bij willen betrekken.
Verder had zij graag willen meepraten over de evaluatie voordat deze wordt vastgesteld. Daar heeft zij al vragen over gesteld in de commissie en toen is geantwoord dat als de mogelijkheid daar is, dit zou kunnen. Schijnbaar is er geen mogelijkheid geweest en hoe komt dat dan? Zij zou graag het rapport van Alterra ontvangen omdat zij weet dat het klaar ligt. Als de discussie wordt aangegaan denkt zij dat in dat rapport belangrijke feiten staan. Verder vraagt zij of de gedeputeerde de discussie wil aangaan over nut en noodzaak van de muskusrattenbestrijding.

Mevrouw STOEL merkt ten aanzien van de evaluatie die heeft plaatsgevonden op, dat er uitdrukkelijk is gevraagd om de muskusrattenbestrijding na twee jaar te gaan beoordelen. De PvdA-fractie was tevreden met de uitkomsten hiervan. Heel veel knelpunten die in de evaluatie naar voren zijn gekomen en de oplossingen die daarvoor zijn aangedragen, betreffen zaken die in het verleden al een aantal keren zijn

genoemd, bijvoorbeeld als het gaat om coördinatie en efficiency. Naar haar idee zijn de aangedragen en overgenomen oplossingen van de stuurgroep duidelijke verbeteringen gebleken. Wat de discussie over nut en noodzaak betreft, heeft zij het gevoel dat er op dit moment in het luchtledige wordt gediscussieerd, want het onderzoek van Alterra moet eerst worden afgewacht. In de media heeft zij al kunnen vernemen dat er misschien een andere manier van benaderen met betrekking tot het vangen van muskusratten zal worden gehanteerd. In Duitsland is er al een onderzoek geweest waaruit blijkt dat de populatie gelijk blijft, maar op dit moment heeft haar fractie nog geen behoefte om de discussie over nut en noodzaak te voeren. Zij wil wel graag het Alterra-rapport inzien omdat dit rapport vooral ook op die nut en noodzaakdiscussie ingaat. De provinciale organisatie moet voorts eerst maar eens aan de slag met de aanbevelingen die zijn overgenomen door de stuurgroep.

De heer WIERINGA heeft de evaluatie doorgenomen. Er wordt geadviseerd om een hechting van teamleiders en procesmanagers op te zetten. Dit moet in gang worden gezet met een dwingende bevoegdheid van een centrale coördinator. Is het wel een goed advies om door middel van dwingende maatregelen een hecht team op te zetten? In de rapportage wordt gesteld dat de integratie van de muskusrattenbestrijding in de waterschappen geen duidelijke meerwaarde heeft opgeleverd. Kan aangegeven waarom na twee jaar integratie bij de waterschappen geen meerwaarde heeft opgeleverd en op welke gronden wordt gesteld dat integratie bij de waterschappen kansen biedt om in de nabije toekomst wel meerwaarde op te leveren? DrentsBelang adviseert om naar de muskusrattenbestrijders als mensen uit de praktijk te luisteren, om zodoende op een goede manier de muskusratten te kunnen blijven bestrijden.

De heer SMIT merkt op dat het heel zinvol kan zijn om wat meer fundamenteel naar dit vraagstuk te kijken, maar dat kan pas worden beoordeeld als daar gegevens over zijn. Hij wil dan ook eerst het Alterra-rapport en eventueel andere onderzoeksresultaten die op dit gebied bekend zijn, doornemen. Pas dan kan worden gekeken of dit aanleiding geeft om er fundamenteel over te praten. Daar moet dan ook de praktijkervaring van de muskusrattenbestrijders bij worden betrokken. Een discussie over nut en noodzaak vindt hij op zich nuttig, maar dan moet de commissie eerst zijn voorzien van de onderliggende informatie.

De heer HAIKENS vraagt zich af of dit onderwerp wel op een goede manier ter discussie komt. Hij is terughoudend als het gaat om beantwoording van de vraag of uitsluitend op basis van het rapport van Alterra de discussie zou moeten worden gevoerd. Voor een goede inhoudelijke discussie is veel meer informatie nodig. In het veenkoloniale gebied kwamen in het verleden veel muskusratten voor en door de bestrijding aldaar is de zichtbare schade door de ratten veel en veel minder aanwezig. In het verleden was de schade dus aanzienlijk en nu is die schade er niet of nauwelijks meer. Spreker vindt dat de verdienste van aanpak zoals die er de laatste jaren is geweest. Door de terugloop van het aantal ratten, worden er momenteel ook minder ratten gevangen. In de waterrijke gebieden worden overigens meer muskusratten gevangen dan in andere gebieden. Dat daar in het rapport goed op wordt ingespeeld lijkt spreker, ook qua personele bezetting en de bestrijders die dan in een wat ander gebied kunnen worden ingezet, een goede zaak. Er wordt nog een verwijzing gemaakt naar Duitsland. Zijn ervaring is dat er in Duitsland anders met regelgeving wordt omgegaan en dat de verschillende Duitse deelstaten daarin een verschillend beleid voeren. Daar kan dus niet eenduidig één conclusie aan worden verbonden als er een discussie wordt gevoerd over een gebiedsvreemd dier als de muskusrat, die hier van nature niet thuishoort. Verder is de vraag wat de consequenties zijn als er gestopt wordt met de bestrijding. Het is spreker niet bekend of er bijvoorbeeld besmettelijke ziekten kunnen uitbreken. Verder vraagt hij zich af of er ook natuurlijke vijanden van de muskusratten zijn in dien mate dat het natuurlijk evenwicht verstoord kan worden. Er zijn namelijk wezenlijke zaken die in een natuurlijk evenwicht aanwezig moeten zijn om excessen tegen te kunnen gaan. Over dergelijke dingen zal eerst veel meer informatie beschikbaar moeten zijn om daar een gerichte discussie over te kunnen voeren. Die informatie is er niet en Alterra verzorgt slechts een deelonderzoek, zodat daar maar een klein deel van de informatie wegkomt. Op dit moment is een nut en noodzaakdiscussie wat spreker betreft dan ook niet aan de orde. Het is wel iets

waar op termijn vermoedelijk nog enige aandacht aan besteed moet worden. Muskusrattenbestrijders kunnen wat hem betreft dus doorgaan, want zij doen het voortreffelijk.

Mevrouw KAAL heeft geen behoefte aan een inhoudelijke discussie. De fractie van GroenLinks geeft dan wel aan die discussie ook nog niet te willen, maar zij merkt toch dat GroenLinks wel die kant op gaat. Zij sluit zich aan bij datgene wat mevrouw Stoel en de heer Haikens al hebben gezegd in het kader van verbeteringen die zijn aangebracht op het gebied van efficiency en de consequenties waar mijnheer Haikens het over heeft betreffen ook zaken waar spreekster aan heeft gedacht. De waterschappen geven aan dat het op dit moment goed gaat, dus spreekster wil het daar op dit moment bij laten.

De heer BAAS dacht dat hij een rat hoorde glimlachen toen dit stuk van GroenLinks bij hem in de bus viel. Een discussie over nut en noodzaak lijkt hem op dit moment erg prematuur. Er is op dit moment onvoldoende informatie voorhanden en de staten zouden op zijn minst over het rapport van Alterra moeten beschikken. Ook zou er gekeken moeten worden hoe dit er in andere provincies aan toegaat. In de provincie Noord-Holland zijn de muskusratten een nog veel groter probleem dan in de provincie Drenthe. Wat hem betreft wordt er nu geen inhoudelijke discussie gevoerd en afhankelijk wat door Alterra zal worden afgeleverd, valt voor spreker nog te bezien of er wel een discussie over nut- en noodzaak moet worden gevoerd. Voor spreker staat nut en noodzaak van de muskusrattenbestrijding op dit moment volstrekt vast.

De heer POPKEN merkt op dat de OPD al in het verleden heeft aangegeven tegenstander te zijn van het uitplaatsen van de rattenvangers van de provincie naar de waterschappen. Een meerderheid heeft besloten om dat toch te doen. Er was toen sprake van een goede provinciale organisatie die de muskusrattenbestrijding behoorlijk goed in handen had. Toen heeft uitplaatsing plaatsgevonden en is het verspreid over de diverse waterschappen. In het verloop van de periode zijn er wat probleemgebieden ontstaan, wordt er verschillend beleid gevoerd door de waterschappen en zijn er organisatieproblemen met als gevolg dat er nogal wat ziekteverzuim is. Spreker is dan ook tevreden over het initiatief dat GroenLinks heeft getoond om het ingekomen stuk, namelijk het evaluatierapport, op deze agenda te plaatsen, want hij was ook van mening dat er over dit punt meer discussie moest plaatsvinden dan het alleen maar ter kennisgeving aannemen. Over de discussie over nut en noodzaak, merkt spreker op dat hij van de muskusrattenbestrijders heeft gehoord dat het niet bestrijden van dit inheemse dier gevolgen zal hebben die zijn weerga niet kent. Inmiddels is het rapport van Alterra uitgekomen, maar konden de commissieleden er inhoudelijk nog geen kennis van nemen, terwijl er vorige week al wel kennis van is gegeven dat het er is. Hij is benieuwd wat er al in het rapport van Alterra wordt besproken. Verder wil GroenLinks een registratie bijhouden van aantallen gevangen dieren en een inventarisatie plaats laten vinden van de aanwezige evaluatie muskusratten. Adviezen hieromtrent kunnen door de vangers direct worden aangereikt. De kosten-/batenanalyse is zeker noodzakelijk in relatie tot herstel van de schade en de uit te voeren bestrijding. Zijn inziens kunnen de vangers hierop vanuit hun praktijk concrete antwoorden geven.

De heer HAIKENS antwoordt dat de OPD het erover heeft dat de vangers van muskusratten op de vragen van GroenLinks antwoord kunnen geven. Het is echter de bedoeling dat de politiek daarop antwoord geeft. Als de OPD verwijst naar de beantwoording van de vangers, dan is dit niet de doelstelling van dit stuk, want dat was dat de politiek daar antwoord op zou kunnen geven. Dat heeft de OPD tot nu toe nog niet gedaan.

De heer POPKEN antwoordt dat in het evaluatierapport van Van der Bunt het commentaar van het college wordt gemist. Wellicht dat het college er nog niet aan toe is. Verder bereiken hem signalen dat er op de werkvloer anders gedacht wordt over de meerjarenovereenkomst dan door de managers bij de waterschappen. Is dit juist? Ook wordt hij graag geïnformeerd over de visie van de waterschappen op de bestrijding van muskusratten in een gebied waarin zich deze dieren bevinden. Ook deze visie kan worden meegenomen in een toekomstige discussie. Worden de cijfers ook vergeleken met de situatie

voor de uitplaatsing, na de uitplaatsing, de huidige situatie per 1 oktober, de gebleken meerwaardes en het functioneren van de toekomstige situatie? Verder wil de OPD graag weten of het gerucht juist is dat een waterschap overweegt om gebieden aan te wijzen waar niet meer bestreden zal worden. Alvorens een definitief oordeel te kunnen vormen over het evaluatieproces en de thans geformeerde zaken wil de OPD beschikken over alle relevante gegevens waarnaar wordt gevraagd. Voorts geeft spreker in overweging om na de beantwoording van het college afspraak te maken om een werkbezoek aan de muskusrattenvangers te brengen en het gesprek aan te gaan met de verantwoordelijken van de waterschappen. Ook dat gesprek met de vangers zou erbij kunnen worden betrokken. Uit voorgaande mag blijken dat de OPD streeft naar een statenbrede commissie die zich zal uitspreken over de toekomst van de muskusrattenbestrijding in Nederland.

Mevrouw BERKMAN merkt op wellicht niet eens aan de beantwoording van de vragen toe te komen. Zij vindt het jammer dat er toch inhoudelijke betogen naar voren zijn gebracht terwijl GroenLinks eerst alle feiten op tafel wil hebben en dan de discussie wil voeren . Als tweede valt het spreekster op dat de PvdA tevreden zegt te zijn over de evaluatie en dat het onderzoek van Alterra gewenst is. De PvdA heeft geen behoefte aan de discussie over nut en noodzaak, terwijl de PvdA in Noord-Holland en Noord-Brabant daar toch heel anders over denkt. Overigens denkt niet alleen de PvdA er daar anders over, maar zelfs de coördinator muskusrattenbestrijding in Overijssel en Drenthe. Deze coördinator vindt dat de maatschappelijke en financiële druk zou moeten worden opgevoerd. Ook de landelijke coördinatiecommissie muskusrattenbestrijding heeft dat onderzoek uitbesteed en gebleken is dat Alterra het verrichte onderzoek naar nut en noodzaak heeft afgerond. Een bestuurlijk standpunt over het resultaat en het vervolg zal in het najaar van 2005 worden ingenomen. Volgens spreekster is het nu najaar 2005 en wordt het tijd voor dat bestuurlijk standpunt. De heer Wieringa gaf een inhoudelijk betoog dat erin resulteerde dat hij geen discussie over nut en noodzaak wilde. Dat is jammer. D66 wil eerst het rapport hebben en alle overige informatie en wil dan pas een discussie over nut en noodzaak voeren. GroenLinks vindt dat ook, want eerst moet alle informatie boven tafel komen.

Mevrouw STOEL antwoordt dat zij nu juist eerst ook het rapport van Alterra wil afwachten. Zij wil niet in het luchtledige spreken en dus eerst het rapport en heel veel andere informatie inzien. Dat heeft zij in de eerste ronde heel duidelijk gezegd.

Mevrouw BERKMAN is het daar ook mee eens. Volgens haar wilde het CDA nu ook nog geen discussie, maar pas op het moment dat het rapport er is. Spreker denkt dan ook dat als alle feiten en informatie boven tafel liggen, de discussie over nut en noodzaak kan worden gevoerd.

De heer BAAS merkt op dat dit wat al te makkelijk is. Spreker kan de vraag of het nodig is een discussie over nut en noodzaak te voeren niet met ja of neen beantwoorden, want hij heeft geen informatie op basis waarvan hij nu kan zeggen of er überhaupt een discussie over nut en noodzaak moet worden gevoerd. Er wordt dus iets gevraagd wat op dit moment niet kan worden beantwoord.

Mevrouw BERKMAN antwoordt dat als er zoveel mogelijk informatie op tafel komt, zij dit onderwerp voor een commissie wil laten agenderen. Dan kan erover worden gesproken of hier iets mee gedaan kan worden of niet. Wellicht dat als alle feiten op tafel liggen de commissie het niet eens nodig vindt om nog eens een nut en noodzaakdiscussie te voeren. Op het moment dat alle feiten beschikbaar zijn, moeten de staten hier wel een standpunt in nemen.

De heer HAIKENS heeft met een aantal voorbeelden aangegeven dat op dit moment, voor zover dit evaluatierapport dat laat zien, nut en noodzaak van de muskusrattenbestrijding nog heel duidelijk in beeld zijn. Op dit moment is het noodzakelijk om het werk dat de muskusrattenbestrijders doen voort te zetten, omdat het zinvol en zonder discussie is. Dat heeft spreker al eerder naar voren gebracht. Wat hem betreft kunnen de staten overal over praten, maar het is een landelijk probleem. En daar dient de discussie dan ook te worden gevoerd. Spreker ziet nog heel veel water in de zee vloeien alvorens deze

discussie over nut en noodzaak van de muskusrattenbestrijding landelijk wordt gevoerd. De informatie die er nu aan zit te komen wil hij eerst afwachten en de rattenvangers mogen daarom weer zo snel mogelijk aan het werk om hun werk te doen. Daarna gaat de commissie achterover zitten totdat de commissie met die informatie komt.

Mevrouw STOEL antwoordt dat de conclusie dat het op voorhand terugkomt op de agenda van deze commissie, te snel is getrokken.

De heer HAIKENS merkt op dat er ook te snel een conclusie is getrokken dat dit onderwerp terug zal komen in de commissie. Eerst dient alle daartoe bestemde informatie voorhanden te zijn.

Mevrouw BERKMAN is het daarmee eens. De commissie moet de informatie krijgen van Alterra. Het rapport is heel lang vastgehouden, maar dat komt nu los. Wellicht dat commissieleden eens op werkbezoek kunnen gaan bij de muskusrattenbestrijding, zodat er informatie kan worden vergaard, waarna de discussie rondom nut en noodzaak gevoerd kan worden. Er zit dus toekomst in en zij popelt om op dit beleidsterrein aan de slag te gaan.

De heer BAAS merkt op dat mevrouw Berkman hem nog steeds al op voorhand een nut en noodzaakdiscussie door de keel wil duwen. Spreker is nog lang niet zover dat hij is overtuigd van de noodzaak van de discussie.

Mevrouw STOEL sluit zich hierbij aan. Eerst moet de informatie op tafel, dan wordt de balans opgemaakt, wat niet wil zeggen dat het ook dadelijk in de commissie komt.

De heer HAIKENS merkt op dat op het moment dat die informatie er is pas wordt bekeken of een nut en noodzaakdiscussie moet worden gevoerd.

Mevrouw BERKMAN antwoordt dat haar fractie mee zal lopen met de landelijke commissie muskusrattenbestrijding en ook met de coördinator en dat dit nog enige tijd nodig heeft voordat dit in de commissie wordt behandeld. GroenLinks zal er alles aan doen om zoveel mogelijk informatie op tafel te krijgen en dit onderwerp warm te houden. Natuurlijk gaan dan de muskusrattenbestrijders zoveel mogelijk aan het werk.

Mevrouw KLIP antwoordt dat de muskusrattenbestrijding een bij uitstek landelijk probleem is. Dit beest heeft een grensoverschrijdend werkterrein. Het volgen van de landelijke ontwikkelingen lijkt haar dan ook voor wat betreft de muskusrattenbestrijding het meest effectief. Verder is nog niet eens gesproken over de beverrat, terwijl dit beest dezelfde desastreuze gevolgen heeft. Ook daar zal eind dit jaar de stuurgroep, die boven de landelijke commissie staat, een aantal standpunten over innemen. Het lijkt haar verstandig om eerst de landelijke bestuurlijke standpunten af te wachten, alvorens daar verder op Drentse schaal mee aan de slag te gaan. Dat is natuurlijk aan de staten.

De heer POPKEN vraagt of er nu ook termijnen worden gesteld, want het is goed als hiermee snelheid wordt gemaakt.

Mevrouw KLIP antwoordt dat het duidelijk is dat er voorlopig geen termijnen worden gesteld. Dat heeft spreekster de overige commissieleden ook horen zeggen, dus dan gaat zij geen termijnen stellen.

De heer HAIKENS vraagt waarom de heer Popken nu vindt dat er snelheid moet worden gemaakt.

De heer POPKEN denkt dat het tijd wordt om snel duidelijkheid te krijgen over de wijze waarop de muskusrattenbestrijding wordt georganiseerd. Er is natuurlijk wel tijd voor nodig om alle gegevens boven tafel te krijgen.

De heer HAIKENS vraagt zich af of dit soort discussies de onrust bij de rattenvangers niet juist beïnvloedt.

De heer POPKEN antwoordt ontkennend en meent dat hierdoor alleen maar meer duidelijkheid ontstaat.

Mevrouw KLIP antwoordt dat er is gesproken over het rapport van Alterra. Het college is geen opdrachtgever van dat rapport. Zodra het college het onderzoek binnen krijgt, zal zij ervoor zorgen dat de commissie het rapport ook krijgt. Spreekster kan zich niet herinneren dat zij heeft toegezegd dat de commissie bij de bespreking van dat rapport wordt betrokken alvorens er een bestuurlijk standpunt is vastgesteld. Zij heeft het verslag daar niet op nagelezen. Volgens spreekster heeft zij gezegd dat het rapport na 8 juli 2005, wanneer het bestuurlijk overleg plaatsvond, zo snel mogelijk naar de commissie zou worden gezonden. Dat zijn natuurlijk gewoon bestuurlijke afspraken die er over dit soort trajecten zijn gemaakt en dan lijkt het spreekster niet juist om daar dwars doorheen te fietsen. De heer Wieringa zegt dat hij niet uit de evaluatie leest dat het overbrengen van het vangen van muskusratten naar de waterschappen een meerwaarde heeft gehad. Kennelijk leest de heer Wieringa dan de evaluatie anders dan het college en het merendeel van de andere fracties de evaluatie hebben gelezen. Natuurlijk is er een aantal verbeterpunten, maar in 2004 was de vangst van ratten weer op het niveau van een jaar daarvoor. Ook draagt de organisatie van de muskusrattenbestrijding ertoe bij dat de muskusrattenvangers nog veel effectiever kunnen worden ingezet. Wat dat betreft verschilt zij daarover met de heer Wieringa van mening.. De heer Popken vroeg zich af wat de mening van het college over deze evaluatie is. In de aanbestedingsbrief aan de staten van 13 juli 2005 was duidelijk dat het college de getrokken conclusies onderschrijft. Het college heeft dus wel degelijk een eigen mening.

De VOORZITTER concludeert dat het merendeel van de fracties eerst behoefte heeft aan het rapport van Alterra en misschien wel meer informatie. Pas dan wil de commissie de afweging maken of de discussie over dit onderwerp nog in de commissie zal moeten worden gevoerd.

**10. Voortgangs- en monitoringsrapportage Regiovisie Groningen-Assen**

De heer OLIJ is erg blij met de gegevens die hij heeft gekregen over het nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen. Hij heeft begrepen dat daar binnenkort nog eens een vervolg op komt, maar al in deze eerste notitie vindt hij veel antwoorden op vragen die hij had. Toch is een belangrijk punt dat hij in toenemende mate twijfels heeft over de haalbaarheid van het woningbouwprogramma. Eerder heeft hij al gevraagd hoe de ramingen tot stand zijn gekomen en bij de haalbaarheid van het woningbouwprogramma denkt hij niet alleen over de daadwerkelijke uitvoering waar hij nogal wat vraagtekens over heeft, maar ook over de aantallen die worden genoemd. Is er een recent woningmarktonderzoek beschikbaar waaruit blijkt dat de aantallen en het bouwtempo op schema liggen? Verhouden de huidige economische ontwikkelingen in Drenthe en Groningen zich nog met de plannen voor de bedrijventerreinen? Er is opnieuw vertraging opgelopen bij de uitvoering van het Kolibri-project en vooral de financiële steun vanuit het Rijk. Kolibri is voor de PvdA een leidend item bij de ontwikkeling van de ruimtelijke ordening in het gebied. Hij is bang dat als Kolibri achterblijft, een van de pijlers van de regiovisie onderuit wordt gehaald. Graag hoort hij daar de reactie van het college op. Het college heeft eerder aangegeven dat er nog met het Rijk wordt onderhandeld over Kolibri. Kan het college daar nog iets over zeggen?

De heer WIERINGA heeft geconstateerd dat op pagina 13 wordt gesteld dat binnen de totale bereikbaarheid is gekozen voor de versterking van de positie van het openbaar vervoer en wel specifiek voor het dure Kolibri-project. De keuze voor Kolibri betekent dat de kosten erg hoog zijn. De regio kan deze kosten niet alleen opbrengen. Het Rijk wil het te dure Kolibri-project niet meefinancieren. Kan aangegeven worden op welke gronden de regio vasthoudt aan het voornemen om Kolibri te ontwikkelen, ondanks het feit dat het Rijk dit project niet wil meefinancieren? Op pagina 17 wordt vermeld dat de regio Groningen-Assen een belangrijk concentratiepunt van de bedrijvigheid in Noord-Nederland is en daarmee een belangrijke motor voor de economie. Om deze motor draaiende te houden en het stedelijk

netwerk op internationaal niveau, maar ook op het niveau van het landsdeel, te profileren, is het noodzakelijk dat er bij Groningen ruimte vrij wordt gehouden voor een vierbaans autosnelweg bij de Hoornseplas langs en zo bij het omgelegde Eelderdiep naar de A7 bij de afslag Hoogkerk. Hierin heeft de provincie Drenthe een belangrijke taak om er zorg voor te dragen dat er voldoende ruimte vrij blijft bij de wijk Ter Borch, om zodoende de verkeersafwikkeling bij Groningen in de toekomst zonder problemen te kunnen oplossen. Kan worden aangegeven op welke manier de provincie Drenthe er zorg voor draagt dat er voldoende ruimte vrij blijft bij de wijk Ter Borch voor een vierbaans autosnelweg? Op pagina 19 wordt gesproken over een fietspad rond het Zuidlaardermeer. De inwoners willen het Zuidlaardermeer ook graag beleven vanaf de fiets. DrentsBelang adviseert het fietspad ook daadwerkelijk langs het meer te leggen. Dit bespaart enorm op de kosten van aanleg omdat de gronden grotendeels al in het bezit zijn van de overheid. Kan worden aangegeven op welke manier de provincie er zorg voor draagt dat de wens van de inwoners wordt ingevuld? Op pagina 28 wordt gesproken over de gemeente Tynaarlo. In overgrote meerderheid heeft de gemeente zich uitgesproken om de groene long te kunnen blijven tussen Groningen en Assen Op welke manier gaat de provincie zorgen dat deze wens van de bevolking ook wordt gehonoreerd? Ten aanzien van de woningbouw in het plangebied Zuides te Zuidlaren. wordt opgemerkt dat woningbouw alleen aan de orde is wanneer de verkeersontsluiting van het gebied op een goede manier is opgelost. Wat wordt door het college onder een goede verkeersontsluiting voor de Zuides te Zuidlaren verstaan?

De heer HAAR vraagt zich af wat een structurele spellingsfout over de kwaliteit van een rapport zegt. In dit geval is het heel kenmerkend dat in de voortgangsrapportage heel consequent Zijerveld wordt geschreven in plaats van Zeijerveld. Spreker weet niet of het symptomatisch is dat dit rapport vanuit een stedelijke visie is geschreven en niet vanuit de plattelandsvisie. Het is een economische rapportage en dan is te merken dat er aan de ene kant een gezond opportunisme in zit, terwijl het aan de andere kant ook soms puur opportunisme is. Op verschillende terreinen moet gas worden teruggenomen en het optimisme bij de uitgifte van bedrijventerreinen is aanmerkelijk gedaald, namelijk van 20 ha naar 8 ha per jaar. Ook op het terrein van de woningbouw gelden die opmerkingen. Een indicator die hij mist, is de kwaliteit van cultuur en landschap als belangrijke vestigingsfactor. Er wordt steeds gesproken over het stedelijk gebied, bedrijventerreinen en kantoorruimte, maar essentieel in deze voortgangsrapportage zijn de demografische ontwikkelingen. In hoeverre lukt het om in 2010 op de 489.000 inwoners te komen? Daar begint de rapportage ook mee en daar is de rapportage op zich ook optimistisch over. Dit is echter gebaseerd op een begrotingsoverschot en op migratie, dat wil zeggen mensen die van buitenaf naar dit gebied gaan. Het verbaast hem dan ook dat vestigingsoverwegingen op het culturele en maatschappelijke terrein in het geheel geen rol spelen. Het manco van de hele rapportage is dan ook dat dit heel eenzijdig is gericht op economische indicatoren en niet op de andere indicatoren. In cultureel opzicht is er wel één klein lichtpuntje te ontdekken, namelijk dat er sprake is van een novelle over Assen.

De heer BOSSINA merkt op dat minister Peijs niet zo lang geleden heeft laten weten de zuidelijke rondweg om Groningen niet als een knelpunt te willen beschouwen voor een lange reeks van jaren. Mensen die regelmatig in het noorden rondom de stad Groningen vertoeven weten dat het in de spits wel een knelpunt is. Dat wordt alleen maar erger en als hij dan ziet dat Roden en Leek slechts aangeven 5.300 nieuwe woningen te willen bouwen voor de komende periode. De mensen die daar wonen en in de stad werken zouden eigenlijk moeten worden afgevoerd via een rondweg naar de A7, dus het knelpunt wordt alleen maar groter. Dit is niet nieuw, want hij herinnert zich dat er 20 jaar geleden in Groningen al aan werd gewerkt om allerlei omwegen te bedenken, zelfs over het Paterwoldsemeer heen. Nu komt er een nieuwe variant bij met een vierbaansweg over Zuidlaren. Kortom: Groningen moet aan de slag en als de stad Groningen, de gemeente Groningen en de commissie de koppen bij elkaar steken, moet daar toch uit te komen zijn? Er moeten nu concrete plannen komen, want zolang die er niet zijn vindt Den Haag het wel best en komt er ook geen geld voor de realisatie. Het knelpunt moet dus worden opgelost. Zijn tweede zorgpunt is een uitzending van Nova vorige week, waarin werd vermeld dat er zes miljoen vierkante meter kantoorruimte leeg staat. Geldt dit niet voor het gebied van de regiovisie? Immers, hier bestaat nog steeds de ambitie om 30.000 $m^2$ per jaar kantoorruimte bij te bouwen.

Nu is dat de verantwoordelijkheid van de ondernemers, maar als zij het opnemen als doelstelling in de regiovisie, dan vraagt spreker zich wel af waarom dat gebeurt. Zijn daar cijfers over?

De heer PETERS heeft in het verleden gevraagd om een betere communicatie tot stand te brengen tussen de stuurgroep, de raden en de staten, want het was te merken dat het aan draagvlak ontbrak. Deze voortgangsrapportage is een goede stap in de richting, aangezien er op een compacte manier een overzicht wordt gegeven met betrekking tot de projecten en de opgaven. Hij waardeert deze rapportage dan ook ten zeerste. Schriftelijke rapportage alleen is niet genoeg om het draagvlak te vergroten, want er zullen ook andere middelen moeten worden toegepast. De rapportage is vooral bedoeld als stuurinformatie voor de stuurgroep en is voor anderen een goed instrument om op de hoogte te blijven van de actuele stand van zaken. Hij is tevreden met de toezegging dat nu elk voorjaar bij de begroting een voortgangsrapportage zal worden gevoegd. Die voortgangsrapportage roept wel enkele vragen op. De onderlinge afstemming tussen de verschillende regionale projecten en de werkopgave is van wezenlijk belang en spreker leest dat de projectorganisatie wordt gevraagd om aan te geven hoe die afstemming nadrukkelijker vorm kan krijgen. Is zijn conclusie dan correct als hij vaststelt dat de regie over die projecten en ontwerpopgaven te wensen over laat? Als dat zo is, hoe komt dat dan? Is er ook afstemming tussen de provincies Drenthe en Groningen als het gaat om de locale werkopgave op het traject Peize-Norg. Het Kolibri-project staat geprojecteerd voor de periode tot en met 2009, maar in de begroting staat dat die mogelijk tot 2010 of zelfs tot 2011 wordt uitgesteld. Hoe zit dat nu precies? Hoe reëel is het dat het ontbreken van financiële middelen consequenties zal hebben? De stuurgroepvergadering van 9 december 2005 is voor de besluitvorming een heel belangrijk moment. Hij vraagt de gedeputeerde de commissie snel na die vergadering op de hoogte te brengen van de uitkomsten van die vergadering en niet te wachten tot de behandeling van de voortgangsrapportage in het voorjaar. In de monitorrapportage staat de vraag wat de consequenties zijn als de doelstelling van de woningbouwopgave niet wordt gehaald. Hij twijfelt over de ambitie om jaarlijks te streven naar een toename van de kantorenvoorraad. Is dat wel verantwoord, gezien ook de grote leegstand in het kantorenarsenaal die op dit moment heel gewoon is?

De heer BAAS is erkentelijk voor de voortgangs- en monitorrapportage. Hij is blij dat dit er is en dat het in een redelijk kort document is samengevat, zodat valt te zien hoe de stand van zaken is. Deze documenten zijn goed omdat zij ook een overzicht bieden van zaken die eigenlijk niet gaan zoals zij zouden moeten. Redelijk vaak komt hij tegen dat projecten achterlopen, vertraging oplopen en/of dat betrokkene lastig aan te sturen is. Hij maakt zich zorgen over de voortgang van de regiovisie en vindt het heel belangrijk dat die voortgang er wel is, maar het heeft ook iets te maken met van tevoren geformuleerde ambities. Zijn die ambities dan niet wat te hoog gesteld geweest? Uiteraard wordt er heel veel ingezet op het project Kolibri, waaronder veel geld. Juist daar maakt hij zich de meeste zorgen over, wat zorg is die hij altijd al heeft gehad. In hoeverre wil het Rijk dat meefinancieren? In de voortgangsrapportage leest hij dat er mogelijk wordt doorgeschoven naar 2015. Dat is ook niet iets waar hij erg vrolijk van wordt. Spreker deelt ook de aarzelingen van de fracties voor hem over de voorraad kantoorruimte. Ligt de ambitie op dat vlak niet te hoog? Hoe zit het met het ambitieniveau in relatie tot de harde werkelijkheid zoals deze vandaag de dag op hem afkomt?

De heer SWIERSTRA antwoordt dat dit stuk is bedoeld om de staten zo adequaat mogelijk te informeren over waar de provincie nu feitelijk mee bezig is. Er wordt per blokje en per onderdeel aangegeven wat de stand van zaken is. Dat dit nog niet betekent dat daarmee voor bepaalde controversiële maatregelen draagvlak onder de bevolking ontstaat, is een ander verhaal. Het draagvlak in de staten en raden is niet alleen afhankelijk van een dergelijk boekwerkje, maar juist van concrete plannen. Heel veel van die plannen komen als zelfstandige plannen in een gemeente aan de orde, maar passen in het totaal en zijn een onderdeel van het geheel. Ieder plan dat wordt gemaakt zal immers moeten worden vertaald in een bestemmingsplan, een structuurplan, een verkeer- en vervoersplan of investeringsplan en dat heeft bij iedere overheid weer zijn eigen dynamiek. De regiovisie die betrekking heeft op het nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen en in de laatste stukken van het Rijk zelfs de mainport Groningen ge-

noemd, is een constructie die is voorzien van een bestuurlijke afspraak die juist is bedoeld om de lange termijnontwikkelingen in nauwe samenhang tot resultaat te brengen. Die samenhang dient er te zijn tussen de provinciale ambitie om dat nationaal stedelijk netwerk vorm te geven. Het is een groot noordelijk belang wat er is afgesproken en er is een groot belang om binnen Noord-Nederland de mal-contramal op een goede manier vorm te kunnen geven. Dat is een grote ambitie en daarom moeten er plannen worden gemaakt die dat op een effectieve manier doen, mits de sociaal-economische ontwikkelingen dat toestaan. Verder moet ervoor worden gezorgd dat dit binnen het regiovisiegebied ook op een zodanige schaal gebeurt dat de mal-contramalgedachte goed naar voren komt. De heer Haar benaderde de problematiek wel erg vanuit het negatieve. De eerste en tweede versie van de regiovisie zijn gebaseerd op oudere elementen dan uitsluitend de sectorale economische argumenten. Het was niet voor niets dat de eerste visie was gebaseerd op de zogenaamde watermachine. Inmiddels ligt er een herziene regiovisie voor met daarin veel voortgang, nieuwe aannames, nieuwe cijfers, maar ook een veel hardere aanpak tussen de overheden om die ambitie ook waar te maken. Plannen ontwikkelen is dus niet genoeg, maar zij moeten ook concreet in de markt worden gezet. Daarvoor is een projectorganisatie in het leven geroepen, maar ook een aantal deelplannen. Als wordt gezegd dat er zo weinig cultuur in zit, dan merkt spreker op dat voor die cultuur nu juist de randvoorwaarden moeten worden geschapen en het zijn de gemeenten die de cultuur zullen moeten gaan invullen. Dat is een van de redenen waarom de provincie met Assen bezig is om in die stedelijke opgave, een belangrijk evenwichtspunt in de regiovisie, ook het culturele leven in de stad Assen op een hoger plan te brengen. Ook de stad Groningen is daarmee bezig en spreker zou in dat kader dan ook op allerlei mogelijke plannen kunnen wijzen. Hetzelfde geldt voor het groene verhaal, want het is niet voor niets dat in het POP een afweging is gemaakt van waar wel en waar niet gebouwd kan worden. Dit is heel nadrukkelijk ook gebaseerd op de groene kant van Noord-Drenthe, het water en alles wat daarmee samenhangt, zoals het milieu. In dat kader verwijst hij naar collega Edelenbosch die dat project Regiopark trekt. Iedere gedeputeerde heeft zo zijn sectorale functies daarin. Het project Regiopark is juist bedoeld om de samenhang en de kwaliteitsslag tussen enerzijds wonen in het landelijke gebied en anderzijds Noord-Drenthe als het mooiste woonwerklandschap van Nederland te realiseren. Zo zijn er talloze voorbeelden waarmee de provincie dat doet en dat gebeurt niet alleen met mooie plannen, maar wordt ook feitelijk vorm gegeven. Een groot aantal gemeenten is nu bezig met ontwerpopgaves. Er is uitdrukkelijk gezegd dat niet alleen de provincie of de stuurgroep kan bepalen wat wel en wat niet mag, maar juist van onderop vanuit de gemeenten dient er tot ontwerpopgaves gekomen te worden, waarbij de opgave van woningbouw in combinatie met natuur op een zo goed mogelijke manier en met draagvlak in de regio vorm wordt gegeven. Het zijn niet alleen die ontwerpopgaven die deze gemeenten maken, want zij vertalen dit ook weer in structuur- en bestemmingsplannen waarin vele geïntegreerde MER-studies aan elkaar worden gekoppeld. Daarnaast is er ook nog eens een zogenaamd kwaliteitsteam in het leven geroepen, onder voorzitterschap van een landschapsarchitect de heer Sijmons, die al die processen van een extra kwaliteit voorziet. Al die projecten vinden dan ook nog weer een plaats in het kader van het internationale project Town-Net, dat ook is bedoeld om aspecten waarvan de heer Haar zegt dat zij uitsluitend met economie te maken hebben, vorm te geven. Het tegendeel is echter het geval. De vraag is of de ambitie in overeenstemming is met wat er op dit moment wordt gerealiseerd. Spreker denkt te kunnen stellen dat een ambitie altijd hoger moet liggen dan misschien realiseerbaar is, want anders kan het maximale er niet uitgehaald worden Die ambitie die is neergelegd in de regiovisie is niet van vandaag op morgen gemaakt. De eerste regiovisie en de ontwikkeling daarvan vormen de neerslag van talloze onderzoeken, waarbij getracht is de vraag te beantwoorden wat de functie is van het nationaal netwerk Groningen-Assen. Daaraan zit een ambitie om te groeien en om te zorgen dat daar het kristallisatiepunt komt te liggen van de noordelijke economie en daarmee van de woningbouw, bedrijvigheid en alles wat daarmee samenhangt. Dat is het regionaal belang voor de werkgelegenheid, voor de betaalbaarheid van voorzieningen, van culturele ontwikkelingen en dergelijke voor een veel groter gebied. Indien de provincie daar werkelijk iets van wil maken zal het in dat gebied moeten gebeuren. Met elkaar is in het POP het bundelingsprincipe afgesproken en daar komt bij dat het Rijk heeft aangegeven dat dit gebied een van de mainports van Nederland moet worden, waar het allemaal moet gaan gebeuren. Indien de nationale en internationale economische ontwikkelingen stagneren, dan heeft het noorden daar ook, en misschien zelfs wel meer, last

van dan de rest van Nederland. Dat laat onverlet dat wanneer de provincie vindt dat dit op lange termijn de ambitie moet zijn voor dit gebied en dat er toch zoveel ruimte moet zijn voor woningen en huisvesting en dus voor bedrijvigheid, dan betekent dat dat er in de ruimtelijke planning keuzes voor moeten worden gemaakt. Wanneer op enig moment de feitelijke bouw van bedrijventerreinen en woningen achterblijft, dan mag dat niet betekenen dat ogenblikkelijk de plannen worden bijgesteld. Het enige wat er dan gebeurt, is dat er niet wordt gebouwd, want het zijn wel marktprincipes. Op het moment dat er vanachter de tekentafel wordt gezegd dat er zoveel ruimte wordt geprognosticeerd voor kantoorontwikkeling of stations, dan zullen het wel commerciële partijen moeten zijn die dat willen. Indien zij daar geen brood in zien, dan bouwen zij niet, zo simpel is het . Op de lange termijn komt daar een bepaald evenwicht in en bij woningbouw werkt dit precies net zo. Op het moment dat de woningbouwtaakstellingen niet helemaal worden gehaald, dan betekent dat niet dat de plannen ook niet werden gemaakt. Om juist integrale plannen te maken en te sturen op andere elementen dan alleen woningbouw of bedrijventerreinen, kan er ook worden gestuurd op de afweging met betrekking tot het openbaar vervoer, dat opnieuw is genoemd als sturende factor bij de inpassing in het groen, zonder dat de markt aangeeft dan hier weer eens een plukje te bedenken en dan daar weer eens. De planning moet dan ook integraal worden gemaakt. In de regiovisie is ook afgesproken dat er bij voortduring wordt gemonitord en aan de hand van die monitoring zal regelmatig worden bijgesteld wat er moet worden uitgevoerd en of er zo doorgegaan kan worden met die planning.

De heer BAAS hoort de heer Swierstra spreken over sturing. Hij is het op zich met hem eens om, als het gaat om integraliteit en het waarmaken van ambities, uiteindelijk de lat wellicht wat hoger te leggen dan haalbaar is, zodat alles uit de kast wordt gehaald wat er uit te halen valt. Aan de andere kant heeft de heer Swierstra het dan over marktpartijen die slechts bouwen als het hen economisch goed uitkomt. Hoe gaat hij dan met die ambities om op het moment dat het tij economisch tegen zit en marktpartijen niet willen? Er zit voor spreker een soort van tegenstelling in waar hij niet helemaal uitkomt.

De heer SWIERSTRA antwoordt dat de verklaring hiervoor het verschil is tussen de korte en de lange termijn. De samenleving zal op een gegeven moment keuzes moeten maken in een dergelijk gebied en daarbij speelt mee wat de ambitie in dat gebied is. Er kan van mening over worden verschild wat die ambitie moet zijn, maar daar zijn uitvoerige afspraken over gemaakt. Als op enig moment in een reeks van bijvoorbeeld 3 tot 5 jaar, de markt wat achterblijft, dan moet dat niet betekenen dat de filosofie volledig wordt bijgesteld. Het zou best kunnen zijn dat op basis daarvan een fase II van een bestemmingsplan eerst niet of wellicht helemaal niet wordt uitgevoerd. Natuurlijk zal het ook zo zijn dat er in de loop van de jaren weer een herijking komt en dat daarop ten principale de plannen worden bijgesteld. Die flexibiliteit moet er blijven bestaan, want het zou niet erg slim zijn om te zeggen dat er nu eenmaal iets is vastgesteld zonder dat dit ooit kan worden aangepast. Wanneer er op dit moment elementen in de planning achterblijven, wat vaak te maken heeft met het feit dat procedures erg ingewikkeld zijn en veel tijd kosten en niet zozeer met de situatie op de markt, dan zullen op dat moment de plannen niet moeten worden bijgesteld, maar moeten worden doorgezet. Er zijn talloze plannen in voorbereiding die over twee jaar bouwrijp zijn en op dat moment zal de markt moeten aangeven of er op dat moment gebouwd gaat worden, of dat er nog vier jaar zal worden gewacht. Dan zit er nog een algemeen element in al die zaken en dat is de totale financiering. Op het moment dat overheden krapper bij kas zitten dan een aantal jaren geleden, is dat in zijn algemeenheid een lastig punt. Wanneer daar ook nog eens grote projecten bij zijn, waarbij de provincie aanspraak maakt op medefinanciering door het Rijk, dan is dat extra lastig. Kolibri is daarvan een van de meest in het oog springende voorbeelden. Immers, het is een groot project dat is gebaseerd op aannames en verzoeken van het Rijk, waar uiteindelijk het Rijk voor zijn eigen schaduw wegliep toen uit het rapport bleek dat het ook eigenlijk zou moeten betalen en dat het veel geld gaat kosten. Toen had het Rijk ineens bedacht dat het project wel in stukjes zou kunnen worden geknipt en dat de provincie dan niet meer over de brede doeluitkering(BDU)-grens van € 112 miljoen in aanmerking komt. Daar is hier al vaker over gesproken en op dit moment is de provincie bezig een aantal onderdelen van het Kolibri-project te herijken en te kijken hoe de provincie dit zelf aan de vork kan steken. Ook de stad Groningen is daarmee bezig en er is een veel nauwere samenhang met

het inmiddels operationele OV-bureau. Daar heeft ook het afgelopen jaar een enorme ontwikkeling plaatsgevonden en spreker hoopt dat de komende tijd concreter zal kunnen worden aangegeven hoe er stappen van het Kolibri-project kunnen worden gezet. Daarbij wil hij in het algemeen nog opmerken dat Kolibri heel vaak wordt vereenzelvigd met een dure tramlijn of lightrail, terwijl Kolibri een concept is dat bestaat uit zowel tram als lightrail, als busverbindingen, die in samenhang het stadsgewestelijk snel openbaar vervoer, nauw gelieerd aan de ruimtelijke planning, zal vormgeven. In combinatie met die bussen of die treinen vormt Kolibri een belangrijk onderdeel van het totale pakket in het kader van het programma Bereikbaarheid Assen Groningen (BAG). In het BAG zit een groot aantal infrastructurele maatregelen voor alle modaliteiten. Veel van die maatregelen worden momenteel uitgevoerd of komen de volgende twee of drie jaar in uitvoering. In het lopende provinciaal investeringsprogramma zit dan ook een groot aantal van dit soort projecten die momenteel aan snee zijn, of dit op korte termijn komen. Op dit moment is de provincie dan ook al veel verder dan een aantal jaren geleden. Voor wat betreft het Drentse deel is collega Haarsma met een aantal gemeenten druk in de weer met de zogenaamde ontwerpprogramma's en in het bijzonder bemoeit de provincie zich samen met een aantal gemeenten met een aantal grote projecten, zoals bijvoorbeeld Assen-Zuid en Assen-Centrum als het gaat om de stedelijke ontwikkeling.

De heer SLAGTER merkt op dat het een belangrijk punt blijft of het openbaar vervoer het leidende principe wordt of niet. Bij de bereikbaarheidsplannen voor Assen kan dit in ieder geval worden meegenomen, maar bij de uitbreidingsplannen voor de dorpen is hij wel benieuwd in hoeverre het openbaar vervoer daar leidend blijft.

De heer SWIERSTRA is daar ook benieuwd naar, want op dit moment moet hij ook afwachten hoe uiteindelijk de gemeenten datgene zullen invullen wat de provincie heeft aangegeven. Als het aan spreker ligt wordt het openbaar vervoer nog meer leidend en sturend bij de planning. Indien er een goed openbaar vervoersysteem wordt gebouwd en geëxploiteerd, dan zal de provincie moeten zorgen dat het een logisch verhaal wordt met waar er gebouwd gaat worden, waar de voorzieningen zijn te vinden en waar de wegen zijn. Daarover zijn heel heldere afspraken gemaakt, maar er staat niet in de regiovisie dat het openbaar vervoer het enige leidende en sturende principe is. Er moet namelijk voor de raden en de staten een mogelijkheid zijn om een afweging te maken. Net als bij het vervoer over water, een van de belangrijke onderleggers voor de ruimtelijke ordening, kan het niet zo zijn dat een woonwijk of andere voorzieningen op een bepaalde locatie wordt gesitueerd omdat dit vanuit het oogpunt van openbaar vervoer de meest logische keuze is, terwijl die locatie op gespannen voet staat met allerlei natuur- en landschapswaarden. In dat geval zal er op enig moment een afweging moeten worden gemaakt en dan kan het zijn dat het geld kost. Het kan ook zijn dat een gemeente zegt dat een woonwijk op een bepaalde locatie om een bepaalde reden niet wenselijk is, maar dan heeft de gemeente op dat moment de consequentie te dragen van het feit dat daar geen bus komt of een bus die zij zelf zullen moeten financieren. Dat is een afwegingsproces, maar het verkeer- en vervoersbeleid is buitengewoon sturend in de ontwikkeling van de verdere plannen. De opmerkingen daarover ziet spreker dan ook alleen maar als steun om aan die lijn vast te blijven houden. De manier waarop de provincie met het POP omgaat is in dat opzicht wel heel erg leidend.

De heer KUIPER merkt op dat de uitvoering van het openbaar vervoerbeleid ook heeft te maken met de exploitatie van een lijn, maar ook met de financierbaarheid voor Assen. Juist met het Kolibri-project zit daar een bottleneck en die behoeft een bepaalde oplossing. Hoe denkt de gedeputeerde met die financiering en investering die gedaan moet worden, vanuit een provinciaal oogpunt om te gaan?

De heer SWIERSTRA antwoordt dat de hoogte van de investeringen erg afhankelijk is van de meer definitieve invulling die er op dit moment moet worden gemaakt. Op het moment dat er een algemeen plan wordt gemaakt is dat op basis van een aantal paragrafen met kengetallen. Naarmate meer concreet bepaalde lijnen en trajecten worden gepland, kan worden uitgerekend wat dit financieel betekent. Bovendien is dat afhankelijk van berekeningen van verwachte openbaar vervoergetallen. Dat is een deel

van de exploitatie en de daarbij behorende subsidiëring van rijkszijde. Verder is in het regiovisieconcept een regiofonds opgenomen, waarin het overgrote deel van de middelen bewust is gereserveerd voor verkeer en vervoer/openbaar vervoer. Die middelen zijn er, worden de komende jaren verder bijeen gegaard en die zullen absoluut noodzakelijk zijn om het hele project te kunnen financieren. Dat betekent dat de provincie eigen middelen moet inzetten. Daarnaast is er een kleine bijdrage van het Rijk ontvangen en verder hoopt hij dat er uit de exploitatie van datgene wat er wordt gebouwd via de gemeenten bijdragen zullen kunnen worden geleverd. Een deel zal verder ook in publiek-private samenwerkingsconstructies kunnen leiden tot extra bijdragen voor bijvoorbeeld de ontwikkeling van stationsgebieden en dergelijke. Daarnaast verheelt spreker niet dat alle ontwikkelingen rond de ZZL op dit moment enerzijds vertraging opleveren, maar anderzijds ook nieuwe impulsen geven aan het denken over hoe dit soort zaken vorm wordt gegeven. Hoe hij het ook wendt of keert, of het nu de ZZL via het ZZL-tracé wordt, of dat het een Hanzelijn plus/plus wordt, in alle situaties zal het nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen een belangrijk kristallisatiepunt zijn, waar mensen op een of andere manier naar toe worden gebracht of langs zullen komen. Daar zal moeten worden geïnvesteerd en dat betekent dat middels de ontwikkeling van die pakketten, waarvoor een procesbeschrijving is ontvangen die is gestuurd vanuit het Rijk, een belangrijke input komt voor de ruimtelijk-economische ontwikkeling voor het hele netwerkgebied en daarbij in het bijzonder het gebied rondom Groningen en Assen. Daarmee worden ook weer mede impulsen gegeven aan de kansen op medefinanciering van Kolibri.

De heer KUIPER vraagt of de insteek vanuit het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN), het noorden en de stuurgroep is om de investeringen die uit het bedrag van € 2,73 miljard voor de ZZL worden geput, gericht zullen worden op de ontwikkeling van het gebied waar nu over wordt gesproken.

De heer SWIERSTRA antwoordt dat hij buitengewoon voorzichtig is om een antwoord op deze vraag te geven, wetende vanuit welke positie de heer Kuiper in het verleden over deze materie heeft gesproken. De ZZL zal, in welke variant dan ook, een belangrijke impuls zijn voor de stad Groningen en omstreken, maar ook voor Noord-Drenthe. Dat betekent dat dit een belangrijke waarde is voor de ontwikkeling van stationsgebied en daarmee voor het Kolibri-project en de ontwikkelingen rondom de regiovisie. Daar komt ook de projectontwikkeling uit voort, waar weer een deel van de financiering uit voort zal moeten komen. Op het moment dat er uiteindelijk toch een Hanzelijn plus/plus uit zal komen, dan zal langs die weg dat grote gebied worden gevoed. Dat zal langs die weg dan ook invulling moeten geven aan de mainport Groningen-Assen. Het geven van invulling aan die ontwikkeling betekent dynamiek en investeringen in mensen. Iedere suggestie waarbij directe verbindingen worden gelegd tussen een geïnvesteerd bedrag van € 2,73 miljard voor de ZZL op zich en het bedrag dat door de regio zelf uitsluitend is gereserveerd voor de aspecten die aan dat project zijn gekoppeld, dient dan ook verworpen te worden. Hierover komen de staten overigens nog genoeg over te spreken.

Mevrouw EDELENBOSCH rekent het zich aan dat zij uit het concept van dit stuk dat zij heeft gelezen niet de onjuiste schrijfwijze van het woord Zeijerveld heeft gehaald. In december zal de commissie uitgebreid worden geïnformeerd over wat de provincie nu eigenlijk wil met de contramal van al die ontwikkelingen in dit gebied. Hier bestaat dus wel degelijk aandacht voor en dat zal worden gedaan vanuit een zogenaamd "hydro-ecologisch" fundament. Op deze manier kunnen dingen in de groene en blauwe verbindingen worden hersteld, zodat het duurzaam kan worden geregeld in de toekomst. Dat krijgt dan ook een meerwaarde in alle ontwikkelingen in de regiovisie.

TWEEDE TERMIJN

De heer OLIJ heeft in eerste termijn zijn twijfels geuit over de haalbaarheid van het woningbouwprogramma. De heer Swierstra heeft daarop geantwoord door onder meer te stellen dat als de markt achterblijft, het niet zo moet zijn dat ambities meteen worden bijgesteld. Wel kan dan de vraag worden gesteld of de provinciale ambitie zich dan op het juiste niveau bevindt. Het bouwen van woningen moeten naar zijn mening wel haalbaar zijn, want er mag geen sprake zijn van planologie voor niet bestaande

behoeften. Vandaar dat hij heeft gevraagd of er een recent woningmarktonderzoek beschikbaar is. Dat moet dan een onderzoek zijn dat geldt voor de lange termijn. Als die er niet is, dan weet het college wellicht een weg om toch die gegevens boven tafel te krijgen.

De heer WIERINGA heeft in eerste termijn gevraagd waarom het college doorgaat met het Kolibri-project terwijl het Rijk heeft aangegeven dit project niet mee te willen financieren. Op welke gronden de provincie dat wil, kan spreker nog niet goed begrijpen. Spreker heeft aangegeven dat hij vindt dat er voldoende ruimte moet blijven bij de wijk Ter Borch. De heer Bossina heeft gevraagd wat spreker bedoelde met een weg langs die wijk Ter Borch. Hiermee bedoelt spreker een zuidtangent die langs de Hoornseplas loopt naar de afslag naar de A7 bij Hoogkerk. Dat biedt nog een van de weinige mogelijkheden om de verkeersproblematiek voor de toekomst op te lossen. Die weg loopt daar een deel over Drents grondgebied en daarom vraagt spreker hoe de provincie denkt te waarborgen dat daar nog voldoende ruimte vrij blijft? Verder heeft hij gevraagd of tegemoet kan worden gekomen aan de wens om het fietspad dichter langs het Zuidlaardermeer te laten lopen. De inwoners van Tynaarlo tussen Groningen en Assen willen graag tot de groene long blijven behoren. Hoe gaat het college dit bewaken? Bij het plan Zuides wordt gesteld dat er alleen maar kan worden gebouwd als het verkeersprobleem daar voldoende wordt opgelost. Op welke manier wordt dit aan de vork gestoken?

De heer HAAR kreeg het warm van het feit dat de heer Swierstra cultuur en landschap een warm hart toedraagt. Hij hoopt dat uit de volgende monitoring dat ook iets meer blijkt. Ten aanzien van het landschap staat het er wel in, maar toch is er nog veel op de rails. Gelukkig dat mevrouw Edelenbosch aangeeft dat volgend jaar wat concretere plannen zijn te verwachten. De argumenten die zo af en toe worden aangevoerd komen soms ook net in de kraam te pas. De gedeputeerde zegt bijvoorbeeld eerst dat de prognoses die er waren onderhevig zijn aan economische ontwikkelingen, terwijl in de rapportage juist staat dat het bedrijfsleven in de regio Groningen-Assen minder internationaal is georiënteerd en daardoor minder conjunctuurgevoelig is. Dat is het tegenovergestelde. Optimisme is van nature een goede zaak maar het moet wel leiden tot realisme. Het nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen is een samenwerkingsverband tussen provincie en gemeenten. Het is altijd moeilijk voor de staten om vast te stellen welke invloed deze provincies daarop heeft en welke controle er is als het niet goed gaat. Waar moeten de staten zijn wanneer zij zaken in dat verband ergens op willen afrekenen? Communicatie is een uiterst belangrijke zaak in dit verband en de rapportage die er nu ligt is dan ook zeer te prijzen. Spreker denkt dat het verstandig is dat dit vaker gebeurt en dat het gebeurt op een andere wijze dan alleen maar schriftelijk. In onderling overleg moet dit kenbaar worden gemaakt en moet ook de bevolking bekend raken met wat er in het gebied in Noord-Drenthe en Groningen gebeurt. Dat dit een belangrijk gebied en een ontwikkelingsfactor van betekenis is, is spreker wel duidelijk.

De heer BOSSINA heeft geen antwoord gehad op zijn vraag over de zuidelijke randweg rondom Groningen, de knelpunten die daar liggen en de minister die daar voorlopig geen geld voor zegt te hebben. Het is een project dat met of zonder ZZL in ieder geval aangepakt moet worden.

De heer PETERS merkt op dat de gedeputeerde uitgebreid is ingegaan op de regie en hoe dat soms wat anders loopt. Spreker heeft geen antwoord op zijn vraag gehad over hoe het zit met de samenwerking tussen de provincies Groningen en Drenthe als het gaat om de lokale ontwerpopgave Peize-Norg, want in het rapport wordt aangegeven dat de provincie meer vaart moet maken, maar dat er kennelijk geen afstemming is. Dat is iets anders dan de regie. Hij heeft ook gevraagd of na de stuurgroepvergadering van december antwoord gegeven kan worden op de vraag wat die vergadering heeft opgeleverd en dat er niet moet worden gewacht op de voortgangsrapportage van het volgende voorjaar, aangezien de vergadering in december in de zin van besluitvorming erg belangrijk is. De gedeputeerde zegt dat ambities niet snel moeten worden bijgesteld, maar spreker vindt wel dat als er een dergelijk groot areaal aan kantoorruimte is dat leegstaat, hij zich afvraagt of de ambitie om kantoorareaal bij te bouwen wel moet worden gehandhaafd. Het hebben van ambities is niet verkeerd, maar dat betekent wel dat de

overheid moet nadenken over hoe er kan worden gestuurd om die ambities te realiseren zonder helemaal afhankelijk te zijn van de markt.

De heer SWIERSTRA antwoordt dat er een goed evenwicht in moet worden gevonden in de zin dat er voldoende voorraad aan kantoorruimte is, zodat de markt goed kan functioneren. Dat betekent dat er vooral ook in de totale ruimtelijke planning helder moet worden gemaakt wat op de langere termijn mogelijk is. Het invullen daarvan getuigt er in belangrijke mate van hoe een stad of dorp zich daar feitelijk ontwikkelt en of de markt daar wel of niet op inspringt. Spreker blijft van mening dat het goed is om juist met de lange termijnambitie in de hand, die er in ieder geval voor dit gebied is om allerlei mogelijke redenen, er een afgedwongen planning wordt gemaakt ten aanzien van de verschillende functies. Daar horen bedrijventerreinen en kantoren ook bij. Natuurlijk moet een verdere uitwerking van de plannen niet eerder ter hand worden genomen dan dat duidelijk is dat op middellange termijn de cijfers daar enige grond voor geven, want anders heeft het weinig zin. Toch moet er op dat punt wel een basisvisie worden neergelegd. Voor wat betreft de cijfers wordt er op allerlei mogelijke punten gemonitord. Dat geldt voor bedrijventerreinen en alles wat daarbij hoort. Dat geldt ook in kwalitatief opzicht in de zin dat het wat uitmaakt welk soort bedrijvigheid zich daar bevindt, en dat geldt ook voor de woningbouw. Op het moment dat de ontwikkelingen achterblijven op de planning, dan heeft de heer Haar gelijk dat dit voor een deel kan zijn veroorzaakt door de neergaande conjunctuur, maar dan wordt voorbijgegaan aan het feit dat de provincie Drenthe daarvóór ook al voor een belangrijk deel achter lag op de ontwikkelingen met betrekking tot de bedrijventerreinen en kantoren. De ambities op de langere termijn zijn gericht op een ander soort functie voor dit gebied en daar hoort deze ambitie gewoon bij. Op het moment dat de markt niet al te goed is, wordt er minder gebouwd. Ten aanzien van de woningbouw is het een heel algemeen probleem, want in Nederland bestaat al jarenlang een tekort aan woningen. Op alle mogelijke terreinen wordt er gezegd dat er te weinig woningen worden gebouwd. Dat is vooral een probleem van de volkshuisvesting en staat in verband met de spreiding van de soorten woningen die er zijn. Dit loopt in geheel Nederland gewoon achter en vandaar dat er vanuit het Rijk op wordt aangedrongen om meer en concreter te bouwen en te zorgen dat de planningen worden gehaald. Vandaar dat er ook een convenant is gesloten met betrekking tot de zogenaamde middelen in het kader van het Besluit locatiegeboden subsidies (BLS) en is het grote stedenbeleid er om ervoor te zorgen dat vanuit het Rijk die woningen met een extra impuls worden gebouwd. Willen de ambities van het nationaal stedelijk netwerk waar worden gemaakt, dan zal ervoor moeten worden gezorgd dat die ruimte er is en dat er kan worden gebouwd. Dat moet zo worden gedaan dat dit ook aantrekkelijk is voor de markt en dat betekent dat het in samenhang moet gebeuren met alle voorzieningen, met natuur en landschap, evenals openbaar vervoer en dergelijke. Vandaar dat er moet worden doorgegaan met het maken van die plannen en moeten deze plannen zodanig concurrerend zijn dat mensen naar dit gebied toe worden getrokken. Kijkend naar de cijfers van de afgelopen jaren concludeert hij dat er toch meer groei is gerealiseerd dan werd gedacht, vanuit de negatieve veronderstelling die momenteel leeft dat er een tijdelijke dip in de woningbouwproductie zit. Op de vraag op welke cijfers dit is gebaseerd verwijst hij naar een aantal stukken die in het provinciehuis voorhanden zijn. De commissie ontvangt van het ambtelijk apparaat eens in de zoveel tijd de woningbouwcijfers en prognoses worden hierin door deskundigen uitgerekend op basis van landelijke gegevens. Daarnaast zijn er voor de regiovisie aparte rekenexercities gemaakt. Voordat de besluitvorming plaatsvond over het convenant regiovisie zoals die er nu ligt, is er diverse malen in de stuurgroep op dit punt heel expliciet gesproken. Juist op dit punt is toen vastgesteld dat de vastgestelde lijn goed is.

De heer OLIJ merkt op dat het aardig zou zijn als er cijfermateriaal van buiten dit gebied en buiten deze regio beschikbaar was als vergelijkingsmateriaal. Wellicht dat een onafhankelijk bureau of instelling in die cijfers kan voorzien?

De heer SWIERSTRA antwoordt dat die cijfers ook komen van allerlei onafhankelijke organisaties en instellingen. Zeker in de regiovisie is een aparte toets uitgevoerd voordat de definitieve besluitvorming in de staten heeft plaatsgevonden. Al die cijfers wijzen er gewoon op dat dit de ambitie behoort te zijn. Op

het moment dat die planning niet wordt gehaald, dan zullen er maatregelen moeten worden genomen om juist meer te bouwen in plaats van minder. Op het moment dat dit niet zou worden gedaan en de belemmeringen voor het halen van die ambities niet worden weggenomen, dan wordt de totale ambitie van de regiovisie Assen-Groningen niet gehaald als het gaat om de stedelijke ontwikkeling en de sociaal-economische activiteiten. Op die manier is er sprake van een halfbakken ontwikkeling van het gebied, met alle negatieve gevolgen van dien voor het landschap en de voorzieningen in ieder opzicht. Er moet dus voor worden gezorgd dat er nu juist wel kan worden gebouwd. Dat is ook wat er vanuit het Rijk wordt aangegeven, waarom er BLS-convenanten worden afgesloten en extra geld beschikbaar wordt gesteld om ervoor te zorgen dat op die plekken gebouwd kan worden.

De heer OLIJ vraagt hoe actueel de beschikbare cijfers momenteel zijn.

De heer SWIERSTRA antwoordt dat nog geen jaar geleden de regiovisie is vastgesteld, dus de cijfers zijn ook nog geen jaar oud. Vlak voor het moment van vaststelling van de regiovisie is opnieuw naar de cijfers gekeken en is er een hele discussie geweest in de stuurgroep van de regiovisie op dit punt. Bestuurders stellen dan dezelfde soort vragen aan de deskundigen en wordt er gediscussieerd of hieraan goed wordt gedaan of niet, of dit de juiste ambities zijn, of het de vertaling is van landelijk beleid, wat de provincie zelf wil en of het realistisch is of niet.
De monitoring over de komende jaren zal iedere keer weer aangeven of de regiovisie op de juiste lijn zit of niet.

De heer SMIDT is verbaasd over het standpunt van de heer Olij dat hij met zoveel wantrouwen de uitgangspunten van de regiovisie ten aanzien van de woningbouwproductie hanteert. Hij kan het betoog van de heer Swierstra wel volgen. Begin dit jaar is het convenant getekend en nu blijkt al dat er een belemmering voor de woningbouw ligt bij de bestemmingsplannen, terwijl spreker daarvoor had begrepen dat het achterblijven van de woningbouw juist iets te maken had met projectontwikkelaars en grondposities. Hij is het eens met de heer Swierstra dat in beheerste mate en goed doordacht de poort moet worden opengezet voor woningbouw. Of die woningen uiteindelijk gebouwd gaan worden, heeft sterk te maken met de conjunctuur van dat moment. Tegenwoordig hoort hij echter dat veel mensen een huis zoeken en er is dus een vorm van relatieve woningnood. De prijzen van huizen zijn extreem hoog, wat de toegang tot de woningmarkt door starters erg hoog maakt. Hij verbaast zich dan ook over het feit dat de heer Olij twijfelt aan de ambitie die nu is neergelegd.

De heer OLIJ antwoordt dat de heer Swierstra in zijn betoog zelf al aangeeft dat de lat vaak zelfs iets te hoog wordt neergelegd. Als dat zo is, namelijk dat de lat te hoog ligt, dan vindt spreker dat de lat naar beneden moet.

De heer SWIERSTRA antwoordt dat dit jaar uitvoerig is gesproken over de noodzakelijke sociaal-economische ontwikkeling van deze regio en de noodzaak om daarin de positie van Groningen en Assen verder te versterken. Dat is een ambitie die hij heeft en die ook de staten steeds hadden, juist om die ontwikkeling mogelijk te maken en om ervoor te zorgen dat in Drenthe jonge mensen aan het werk kunnen komen en blijven. Dat moet voor een sociaal-democraat toch een belangrijk thema zijn? Volkshuisvesting is daarbij een buitengewoon belangrijk onderwerp. Er moet sprake zijn van een concurrerende woningmarkt in kwalitatieve zin en in prijstechnische zin en voor de woningmarkt zelf is het van het grootste belang dat er voldoende voorraad is in de verschillende segmenten om er zo voor te zorgen dat ook sociaal zwakkere groepen kunnen toetreden tot de woningmarkt. Daar is op dit moment onvoldoende sprake van en dat is in het gehele land te zien. Daarom is het van het grootste belang dat die ambitie hoog wordt gehouden en zodra er wordt gezegd dat het iets minder gaat dan werd gehoopt, dan is het niet goed om de ambities naar beneden bij te stellen, want daarmee wordt het probleem alleen maar vergroot. Als uit de periodieke monitoring blijkt dat helaas de woningbouwontwikkeling niet zo kon worden gestuurd dan was gewenst, dan is het volstrekt logisch dat er op dat moment wordt besloten om een bestemmingsplan of een bepaalde fase daarvan voorlopig niet te realiseren, maar om eerst de keu-

ze te maken om andere locaties vol te bouwen. Op die manier kan ervoor worden gezorgd dat er op die andere locaties vanuit een andere afweging nog voldoende bouwmassa is, die ook vanuit oogpunt van voorzieningen en openbaar vervoer goed bereikbaar is. Er moet dus niet worden afgezien van het gehele plan, want vanuit de visie op het gebied moet een planning worden gemaakt en operationeel worden, daar in de loop van de tijd elementen zijn vastgesteld. Vandaar die monitoring. De gezamenlijke overheden voeren dus de regie over een ontwikkeling die zij in het noorden met elkaar willen en dat doen zij heel realistisch, praktisch en flexibel. Dat zit dus allemaal in het convenant en het voornemen bestaat om naar de samenleving toe ook nog meer te communiceren. Het is goed om dus de discussie over de woningbouw te blijven voeren, maar daarbij moeten wel de ambities hoog worden gehouden.

De heer BAAS vraagt of hetzelfde geldt voor de vraag naar kantoorruimte.

De heer SWIERSTRA antwoordt bevestigend. Kantoren staan op bedrijventerreinen en ook daarvoor wordt constant berekend wat de behoefte eraan is en wanneer het volgende bestemmingsplan wel of niet aan snee moet. Dat is niet alleen maar een kwestie van aantallen, maar ook een kwestie van kwaliteit. Het kan op een gegeven moment nodig zijn om een bedrijventerrein te renoveren en het zodoende weer up to date te maken, zodat er weer een goed vestigingsklimaat ontstaat. Om oude bedrijventerreinen te revitaliseren kan het nodig zijn om eerst elders nieuwe ruimte te creëren, omdat anders een dergelijk bestaand bedrijventerrein niet kan worden aangepakt. Dat zijn de afwegingen die ertoe kunnen leiden dat ogenschijnlijk de indruk wordt gewekt dat er meer bedrijventerreinen worden aangelegd terwijl de markt lijkt aan te geven dat er theoretisch genoeg beschikbaar is.
Ten aanzien van de heer Wieringa en zijn vraag over het Kolibri-project, merkt spreker op dat het Rijk best voorstander is van dit project, maar dat het Rijk hieraan niet wil meebetalen. Het Kolibri-project is echter zo'n belangrijk onderdeel in de totale ruimtelijk-economische ontwikkeling van het gebied, dat er geen sprake van is om dit op de tocht te zetten omdat het Rijk er geen geld voor over heeft. Het antwoord op de overige vragen zit of in de verkeer- en vervoersplannen die de heer Wieringa al kent, of in het POP.
Ten aanzien van de vraag van de heer Bossina over de zuidelijke ringweg antwoordt hij dat dit wel degelijk een groot knelpunt is. Op dit moment is de provincie doende om in de netwerkanalyses die worden gestart andermaal aan het Rijk duidelijk te maken dat er wel degelijk knelpunten zijn en dat de oude afspraken moeten worden gehanteerd en gehandhaafd om zodoende die problematiek zo snel mogelijk op te lossen. Er is een aantal projecten reeds in gang, maar er is een aantal fundamentele ingrepen die op de langere termijn echt nodig zijn. Deze worden opgehouden omdat het Rijk zichzelf in een kringetje achterna loopt door te zeggen dat er eerst flankerende maatregelen moeten komen alvorens het probleem kan worden opgelost, terwijl het Rijk aan de andere kant juist niet echt meewerkt aan die flankerende maatregelen. Het is dus een soort van vicieuze cirkel waarin de provincie zit en dit geldt niet alleen voor de zuidelijke ringweg, maar ook ten aanzien van een aantal andere verkeersknelpunten. De focus ligt op dit moment wel erg op de acute knelpunten in de Randstad en veel minder op de structuur van totaal Nederland. Daarvan is de zuidelijke ringweg bij Groningen het slachtoffer. Hier moet volop mee worden doorgegaan en de noordelijke provincies leggen zich zeker niet neer bij een minister die op basis van haar eigen analyses nergens knelpunten ziet.
Langs deze weg hebben de staten invloed op de regiovisie en op vele andere momenten kunnen de staten spreken en andere bestuurders ter verantwoording roepen over de regiovisie en de herijkingen daarvan. Verder kan die invloed worden uitgeoefend bij de uitwerking van die regiovisie in concrete plannen, die aan de orde komen in gemeenteraden of in de staten. Daar zullen raadsleden of statenleden op een gegeven moment moeten toetsen of hun college op de juiste manier bezig is met de uitvoering van dit beleid en hoe zich dit met elkaar verhoudt. Indien zich na december van dit jaar belangrijke ontwikkelingen voordoen, dan zal het college zich er niet van weerhouden om de commissie daar veel eerder over te informeren dan bij de behandeling van de Voorjaarsnota.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt ten aanzien van de vraag over de afstemming tussen Groningen en Drenthe over de ontwerpopgave Peize-Norg dat als het voorontwerp en het basismateriaal van de

regioplanning klaar is, dit ook weer opgepakt zal worden. Er is een afstemming gemaakt om de randvoorwaarden voor het groene gebied van de kleine locaties en voor de kleine stedelijke ontwikkeling eerst voor elkaar te krijgen, alvorens dit kan worden opgepakt.

(De voorzitter schorst de vergadering van 11:50 tot 11:55 uur).

**11. Nota van aanbieding Begroting 2006**

De heer HEETEBRIJ heeft een vraag ten aanzien van een stuk tekst op pagina 54 over het GGOR. Daar wordt gesproken over het feit dat betere afspraken moeten worden gemaakt over de monitoring van de verdroging. Hoe staat het nu met die betere afspraken? Als vanaf 2006 dat meetnet moet worden aangepast, dan moeten toch nu die afspraken zo onderhand wel gemaakt zijn? Als die afspraken niet gemaakt zijn, wat gaat het college daar dan nog aan doen?

De heer BAAS heeft op onderdelen de zaak redelijk kunnen bekijken, maar in zijn totaliteit heeft de fractie van de ChristenUnie erg weinig tijd gekregen om de begroting in zijn geheel te kunnen bestuderen. Er zat iets van tien dagen tussen en wellicht dat dit voor grote fracties iets minder problemen oplevert, maar voor een kleine fractie is die tijd te beperkt omdat ieder statenlid een flink deel van de begroting moet doorworstelen. Een aantal aspecten zal door hem nu niet worden behandeld, maar wordt meegenomen in zijn reactie tijdens de statenvergadering. Bij de tussentijdse rapportage heeft hij een opmerking over het hoofdstuk dat betrekking heeft op de liberalisering van de energiemarkt, die financieel niet helemaal loopt zoals het in de begroting zou moeten lopen. Er kan op dit moment alleen via bestuurlijke druk worden geprobeerd deze projecten in het kader van de Liberalisering Energiemarkt Drenthe (LED) weer vlot te trekken, maar omdat de provincie Drenthe geen opdrachtgever is, gaat dit kennelijk moeilijk en kan de provincie hooguit stimuleren. Hoe staat het nu met dit stimuleren en hoeveel druk wordt er op de ketel gezet, voor zover dat mogelijk is? Spreker vindt dit een onbevredigende situatie. Nadere zaken voor behandeling in de begroting zal hij naar voren brengen bij de algemene beschouwingen.

De heer PETERS sluit zich aan bij de heer Baas. Bij een zinvolle inhoudelijke discussie hoort een goede en gedegen voorbereiding en als de stukken zo laat worden toegezonden als nu het geval is, dan is dat erg moeilijk. Al eerder in dit voorjaar is die opmerking gemaakt en het college heeft toen toegezegd dat de stukken tijdig zouden worden toegezonden. Twaalf dagen voor de tijd vindt spreker niet tijdig. Waarom lukt het nu de provincies Groningen en Fryslân wel om op 12 juli 2005 de stukken klaar te hebben, terwijl de provincie Drenthe daar zo laat mee is? In het persbericht dat verscheen naar aanleiding van het verschijnen van de begroting stond onder meer dat het platteland een impuls krijgt van € 5 miljoen. Volgens zijn fractie is dat echter staand beleid en is hier weinig nieuws onder de zon. Onder het kopje platteland staat dat het college zich inzet om het banenverlies in de landbouw een halt toe te roepen en het aandeel in de werkgelegenheid van deze sector op 5% te houden. Kan het college aangeven hoe het dat wil bereiken? In de aanbiedingsbrief gaat het onder anderen over het Kolibri-project. Hier maakt het college de principiële keuze in verband met het uitstellen vanaf 2006 om het begrote geld anders in te zetten en toe te voegen aan de Investeringsreserve verkeer en vervoer. Bovendien neemt het college vast een voorschot voor de vaarverbinding Erica-Ter Apel en de N33. Zijn opvatting is dat het geld ingezet moet worden waarvoor het is bedoeld, namelijk voor verbetering van de bereikbaarheid in het gebied Assen-Groningen. De vraag is of het college overwogen heeft het geld bijvoorbeeld in te zetten om met voorrang vrij liggende busbanen aan te leggen om zo op korte termijn knelpunten op te lossen. Bij punt 4.0, de waterhuishouding, valt hem op dat bij de verschillende onderdelen de apparaatskosten in 2006 flink hoger zijn dan in 2005 en in sommige gevallen wel meer dan 50%. Hoe is dit te verklaren? Bij het landelijk gebied wordt de investeringsregeling landelijk gebied genoemd die met ingang van 2007 beschikbaar komt voor de provincie. Het voorstel van zijn fractie is, gelet op de brede toepassingsmogelijkheden van het fonds, waaronder natuur, landschap, water en landbouw, om begin volgend jaar een soort van werkconferentie te organiseren om met alle fracties te spreken hoe dit ingevuld kan worden. In de begroting is aangegeven dat in dit kader in noordelijk verband zal worden samengewerkt. Kan de

gedeputeerde aangeven wat daarin de rol van provinciale staten in de drie provincies is? Waar is die rol terug te vinden? In 7.2. staat dat er steun is voor overname van agrarische bedrijven. In de vergadering van de Statencommissie Milieu, Water en Groen van mei 2005 heeft de gedeputeerde aangegeven met het Drents Agrarisch Jongeren Kontact (DAJK) te gaan praten over een provinciale aanvulling op de landelijke subsidieregeling voor bedrijfsopvolging. Het DAJK heeft toen gevraagd om een bedrag van € 250.000,--. Dat heeft zijn fractie toen ook ondersteund. Heeft dit overleg inmiddels plaatsgevonden? De inplaatsing van melkveehouderijen duurt volgens de tussenbalans langer dan verwacht vanwege procedures in verband met ruimtelijke ordening. Er is aan het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) gevraagd om verschuiving van de einddatum naar 2007. In de begroting staat op pagina 121 dat er minder middelen nodig zijn en dat deze middelen zullen worden aangewend voor het realiseren van landbouwdoeleinden in landinrichtingsprojecten. Hij wil graag geïnformeerd worden over de stand van zaken omdat hij uit eerdere berichtgeving de indruk kreeg dat er veel belangstelling is. Het Rijk gaat de ecologische verbindingszones niet langer meer subsidiëren, tenzij er sprake is van bestuurlijke en juridische afspraken. Welk deel van de in POP II aangegeven ecologische verbindingszones kunnen nu niet meer worden gerealiseerd en heeft dit ook betekenis voor de Wet ammoniak en veehouderij(Wav)-kaart? Dan moet er uiteindelijk 2.800 ha aan robuuste verbindingszones worden gerealiseerd in vooral het Hunzedal en Zuidwolde. Er zal gewerkt worden aan de begrenzing van die zones, maar dat roept een aantal vragen op, temeer daar er vanuit Overijssel ook vraagtekens worden geplaatst. Hoe is nu de areaalverdeling tussen die beide gebieden? Kan er ook geschoven worden als er in het ene gebied veel weerstand is en het maar niet lukt? Vanuit de staten is reeds meerdere malen aangedrongen op meetbare doelen binnen de kaderstelling die door de staten is aangegeven. Er is sprake van een heel leerproces en de werkgroep programmabegroting is daar druk doende mee. Hij vindt dat het college op een aantal punten beter zijn best moet doen. Als voorbeeld noemt hij dat op pagina 118 van de begroting, waarbij bij punt 5, overig milieu, als streefwaarde het cijfer 10 is opgenomen. Waar slaat dit op, mede in verband met de in de kolom daarvoor genoemde indicator? Het is voor hem niet te begrijpen, dus ook niet te controleren. Hetzelfde geldt eigenlijk voor ruimtelijke ordening op pagina 232 van de productenraming. Daar wordt gesproken over "zuinig ruimtegebruik", "goed leef-milieu" en "voldoende, aantrekkelijke en doelmatig ingerichte bedrijventerreinen". Dat is terminologie die niet te meten is en daarmee niet te controleren. In de productenraming leest hij dat er geld is begroot voor de provinciale Vrouwenadviescommissie (VAC) voor woningbouw. Hoe vaak heeft deze commissie advies gegeven aan het college in het afgelopen jaar?

De heer SMIDT heeft bij de algemene beschouwingen aangegeven dat hij het belangrijk vindt dat er beheersplannen komen voor de vogel- en habitatrichtlijngebieden. Hij heeft gezien dat het college dit over wil nemen, maar in een tempo waarbij het wel erg krap wordt, want de nieuwe Natuurbeschermingswet (NB-wet) vereist dat per 1 oktober 2008 die plannen al zijn afgerond. Hij heeft desondanks waardering voor het feit dat het opgepakt wordt. Wat hij ook ziet is dat een behoorlijke beleidsintensivering plaatsvindt bij de apparaatskosten voor de nationale parken. Nu neemt hij aan dat de nationale parken ook allemaal vogel- en habitatrichtlijngebieden zijn en dat de vijf die komend jaar worden aangepakt, in ieder geval de drie nationale parken bevatten. Als dat niet zo is dan hoort hij dat graag. Een van de taken van een overlegorgaan is een beheers- en inrichtingsplan te maken voor die nationale parken, maar voor zijn gevoel loopt dit sterk samen met een beheersplan in het kader van de NB-wet. Er zou dan ook kunnen worden bezuinigd op de nationale parken omdat daarop geen inzet nodig is. Die intensivering is niet gering, want voor 2006 wordt het bedrag van € 450.000,-- met € 170.000,-- verhoogd en die intensivering gaat door tot € 230.000,-- in 2009, terwijl dit in de meerjarenraming van de begroting van 2005 nog helemaal niet was voorzien. Wat heeft het college bewogen om zoveel extra inzet te plegen voor de nationale parken? Wat heeft de Drentse burger daarbij te verwachten? In de tussenrapportage over de Begroting 2005 blijkt dat het budget voor de aankoop van de relatienotagebieden halverwege het jaar al voor 90% is besteed. Hoe ziet dat plaatje er voor komend jaar uit? Betekent het dat er dit jaar al gestopt wordt met het aankopen van die gebieden of betekent het dat er geld wordt geleend voor volgend jaar? De vraag werpt zich op hoe het met de ambitie zit en in hoeverre deze in overeenstemming is met de mogelijkheden? Er is altijd door hem gezegd dat de VVD ervoor kiest om het be-

staande beleid uit te voeren als er financiële krapte is. Verder moet worden voorkomen dat er grond wordt aangekocht die niet te verkopen is. Dat is de vorige keer ook gezegd toen de aankoopstop van kracht was. Ten aanzien van de ecologische verbindingszones heeft de provincie ook ambities en stelt volgend jaar nog 40 km te willen realiseren. In hoeverre is de provincie daaraan gebonden? Het Ministerie van LNV betaalt wellicht voor een deel niet mee. In feite zijn er nog drie robuuste verbindingszones, want er is er ook nog één bij Vledder. Die wordt nergens meer genoemd. Betekent het dat het college afziet van die ambitie? De heer Peters heeft ook al gezegd dat in ruimtelijke ordening en volkshuisvesting, terug te vinden op pagina's 169 tot en met 179, een bedrag van bijna € 70 miljoen omgaat. De teksten die daar staan zijn vrijwel gelijk aan de begroting van vorig jaar. Kwantitatief is dit onderdeel voorts absoluut niet te beoordelen en fracties kunnen niet terugvinden wat er met hun moties en amendementen is gebeurd die zijn ingediend in het kader van het POP en de Begroting 2006 bij de algemene beschouwingen. Zijn fractie worstelt dan ook met de vraag of dit serieus moet worden genomen. Als hij dat wel doet, dan is de vraag of de VVD-fractie zichzelf wel serieus neemt, temeer omdat vorig jaar hetzelfde is geconstateerd. Spreker verwacht een goed antwoord waarom daar geen kwalitatieve kengetallen in staan. Hij is er in ieder geval niet tevreden over, want de tekst is vrijwel gelijk maar de cijfers wijken nogal sterk af. In de Begroting 2005 was voor de meerjarenraming in 2006 voor de Regiovisie Assen-Groningen een bedrag van € 3,7 miljoen aan programmakosten gekoppeld en nu is dat plotseling zonder verklaring voor die afwijking verlaagd naar € 450.000,--. Bij stedelijke vernieuwing gebeurt juist het omgekeerde, want daar was bij de begroting voor 2005 € 2,5 miljoen voorzien, terwijl het in de begroting voor 2006 een bedrag van € 55,7 miljoen wordt. Er is dus behoorlijk veel geschoven in die twee posten, terwijl dit nergens door middel van tekst wordt verklaard. Dat maakt wel dat er in het persbericht wordt vermeld dat er veel meer aan stedelijke vernieuwing wordt gedaan, maar in de Regiovisie Assen-Groningen ging het geld waarschijnlijk ook al op aan stedelijke vernieuwing. De VVD-fractie vindt op dit punt de begroting onvolledig, onduidelijk en eigenlijk niet te beoordelen.

De heer SMIT heeft een vraag over pagina 66 van de Begroting 2006, bij het onderdeel duurzame projectontwikkeling. Daar staat aangegeven dat er een nulmeting is gedaan in 1998 en dat er toen een emissie was van 5,2 miljoen ton $CO_2$ en dat er naar een reductie wordt gestreefd tot een half miljoen ton $CO_2$ in 2010. Hoe zijn deze cijfers tot stand gekomen? Zijn dit landelijke statistieken die naar Drenthe zijn vertaald of zijn dit metingen die daadwerkelijk in Drenthe zijn gedaan? Is het college met een reductie tot een half miljoen ton $CO_2$ op het niveau van het verdrag van Kyoto? Of gaat het college daarmee iets verder? Kan het college aangeven hoe het met de emissie van $CO_2$ op dit moment is gesteld?

Mevrouw BERKMAN heeft haar betoog in twee onderdelen uitgesplitst, namelijk in mobiliteit en ruimtelijke ordening. Zij is uitgegaan van het grote persbericht dat het college aan de burgers heeft gestuurd. In dat persbericht staat dat flink aan de weg gaat worden getimmerd, zodat de burger comfortabeler, sneller en veiliger op de plaats van zijn bestemming kan komen. Dat kan met de auto, de fiets of met het openbaar vervoer. In de begroting vindt zij wel veel over de bereikbaarheid per auto terug en zeker naar de stedelijke gebieden, maar de fiets wordt in dit persbericht wel als belangrijk aangegeven. Hoeveel is er nu begroot voor het Drentse fietsnet? Voor het openbaar vervoer wordt € 3 miljoen begroot, inclusief het Kolibri-project. Hoe is de verdeling daarvan? Dat is namelijk niet helemaal terug te vinden. De mobiliteit te voet is wel aangeduid als speerpunt, maar is in zijn geheel niet terug te vinden in de stukken. Dat is eigenlijk wel raar. Op pagina 36 staat dat er nog kansen liggen voor het college voor deze periode in de Reserve verkeer en vervoer. Wat voor kansen worden daarmee bedoeld en hoeveel geld is er nog in de reserve? Bij duurzaam beheer op pagina 46 staan wel apparaatskosten genoemd, maar geen programmakosten. Hoe kan dat? Op pagina 50 staat bij het staatje verbetering infrastructuur dat hoewel de programmakosten verminderen, de apparaatskosten verdubbelen. Hoe zit dat? Over het onderwerp ruimtelijke ordening zijn er, net als bij verkeer en vervoer, bij de onderdelen geen nulmetingen, streefwaarden en realisatiewaarden te vinden. Zij vindt dat er juist bij dit onderdeel, waarbij naar het POP wordt verwezen, kansen liggen om de cijfers vanuit het POP bijna rechtstreeks in de begroting neer te zetten. De cijfers zijn bekend. Dan wordt er nog gesproken over doelstellingen. Er staat dat er sprake is van toename van woningbouw in het stedelijk gebied. Om hoeveel toename gaat het? Hoeveel wil de

provincie dan en wat gaat het kosten? Verder wil de provincie voldoende bedrijventerreinen, maar deze doelstelling is nogal wazig, want wat is voldoende? Hoeveel bedrijventerreinen wil de provincie en waar? Hoe is dit financieel in de begroting terug te vinden? Het is dus niet meetbaar.

De heer KUIPER merkt op dat alle algemene dingen door zijn fractie in de Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie (BFE) meegedeeld zullen worden. Het is lastig om hier op een structurele manier over te praten, want om tot een goede afweging en een goed overzicht te kunnen komen, moet hier goed over door kunnen worden gediscussieerd. Daarover zal zijn fractie tijdens de vergadering van de Statencommissie BFE het een en ander zeggen. Los van de inhoudelijke opmerkingen van mevrouw Berkman, heeft hij nog een paar algemene opmerkingen die aandacht behoeven. Op pagina 51 gaat het bij punt 4.0 over de waterhuishouding. Wat daar staat krijgt zijn goedkeuring, want het is uitstekend beleid. Verder mist hij wel iets, want het is al de vierde keer dat hij er tijdens een begrotingsvergadering op wijst dat de provincie heel sterk werkt aan kwantiteit, maar de kwaliteit afdoet met een enkele opmerking. Die opmerking staat op pagina 55, waar wordt gesproken over realiseerbare doelstellingen en het formuleren van bijpassende maatregelen. Daarbij gaat het over de kwantiteit, maar hoe wordt dit verder uitgewerkt? Spreker weet wel dat dit voor het grootste deel tot de verantwoordelijkheid van de waterschappen behoort, maar het is natuurlijk wel zo dat als er een opmerking over wordt gemaakt, er enige uitwerking mag volgen. Dat vindt hij dus niet terug. Iets dergelijks merkt hij ook op ten aanzien van pagina 64 waar bij milieu algemeen de programmalijn veiligheid en duurzaamheid staat. Daar staat tussen haakjes dat er sprake moet zijn van externe integratie van milieu, veiligheid en duurzaamheid binnen andere programmalijnen. Dat is een goed uitgangspunt. Een tijdje geleden is aan de fractie van GroenLinks toegezegd door de vorige gedeputeerde dat er dwarsverbanden naar andere gebieden zouden worden gemaakt en dat dit zichtbaar gemaakt zou kunnen worden via de beleidsbrieven. Er zou een klein paragraafje in worden opgenomen over de realiseerbaarheid van de doelstellingen die er zijn geformuleerd over duurzaamheid en integratie van milieu en veiligheid op dit beleidsgebied. Daarbij kan het gaan over aanleg van wegen, toerisme, recreatie, handhaving en het scheppen van werkgelegenheid. Wanneer daar stukken over worden geproduceerd, dan dient een paragraaf te worden opgenomen over welke gevolgen dit heeft ten positieve of negatieve voor de duurzaamheidsdoelstelling die elders is geformuleerd. Dan is er een programmaonderdeel met betrekking tot gebiedsgericht beleid. Hij wil in dit verband een compliment maken, want er is al uitvoering gegeven aan het betrekken van de staten bij een soort van conferentie over de gelden die beschikbaar zijn in het kader van het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG). Spreker ziet met plezier deze conferentie tegemoet. Verder leest hij op pagina 137 een financieel totaaloverzicht bij de verbetering economisch perspectief van de agrarische sector. De bedragen die daar staan vermeld bedragen in 2006 € 308.851,--. Dat is wel correct, maar daarboven staat een streepje. Dat streepje staat bij de totale baten. Dan kijkt spreker verder naar de productenraming voor 2006 en dan staat daar vermeld wie er allemaal in een cofinanciering kan bijdragen. Daar wordt een opsomming gegeven van wie daarbij betrokken kan worden, waarbij de agrarische organisaties en het Ministerie van LNV onder anderen worden genoemd. Daarbij zou kunnen worden gezegd dat deze organisaties ook bij cofinanciering kunnen worden betrokken. Is er door het college naar toegewerkt om de op pagina 177 genoemde organisaties te betrekken bij cofinanciering?

De heer SLAGTER kan niet ontkennen dat er veel zorg is besteed aan de overzichtelijkheid van de verschillende onderdelen van de begroting. Het taalgebruik is vrij helder, maar de transparantie is vooral bedoeld voor statenleden en niet voor buitenstaanders. Ten aanzien van de begroting zelf, en dit geldt vooral voor verkeer en vervoer, is te zien dat het collegeprogramma en wat het college zich heeft voorgenomen, zo langzamerhand een duidelijke financiële vertaling binnen de begroting krijgt. Hij kan zich voorstellen dat daar een discussie over plaats zal vinden. De begroting krijgt hierdoor een wat andere inslag, want van een conserverende begroting wordt overgestapt naar een actiever investeringspatroon. De PvdA acht die begroting toch nog solide genoeg, maar hij zal daar niet te veel op ingaan. Aan de format is veel aandacht besteed, maar toch is er sprake van vele witte vlekken. Daar zal toch weer een nieuwe discussie over ontstaan want de streefwaarderealisatie is heel vaak open gelaten. Enerzijds zal dat zijn omdat de gegevens daarvoor niet bekend zijn, maar anderzijds omdat er heel lang over moet

worden nagedacht om iets concreets bij sommige streefwaarden te vermelden. Het nemen van een smart programma als model lijkt heel professioneel, maar brengt ook heel veel met zich mee want de provincie roept hiermee steeds weer nieuwe vragen over zichzelf af omdat heel veel dingen niet zijn in te vullen. Daar komt bij dat het ook het gevolg is dat er op onderdelen heel veel informatie wordt geboden en dat de transparantie daar dan ook weer onder te lijden heeft.

De heer PETERS merkt op dat de heer Slagter begint te zeggen dat in de begroting helder taalgebruik wordt gebezigd als het gaat om het beschrijven van de doelen. Zojuist heeft spreker daar ook een aantal voorbeelden van gegeven. Noemt de heer Slagter dat nu helder taalgebruik?

De heer SLAGTER antwoordt dat hij vindt dat er over het algemeen sprake is van helder taalgebruik. Op het moment dat er meer inhoud zou zijn verwacht, dan kan niet worden gewezen naar de helderheid van het taalgebruik. Wel mist hij belangrijke informatie, maar dat is een ander punt.

De heer PETERS vraagt hoe de heer Slagter dan controleert of er sprake is van zuinig ruimtegebruik of dat er een goed leefmilieu of voldoende bedrijventerreinen moeten zijn. Hoe controleert de heer Slagter dit?

De heer SLAGTER antwoordt dat het om een andere interpretatie van het woord helderheid gaat. Spreker heeft het hier puur over de leesbaarheid van de taal. Als het gaat om feitelijke gegevens dan worden die vaak gemist, maar spreker heeft net al aangegeven dat die witte vlekken er zijn. Deels zullen die witte vlekken in de toekomst worden ingevuld, terwijl op onderdelen genoegen moet worden genomen met het feit dat die witte vlekken niet ingevuld zullen worden omdat de materie zodanig zacht is dat hierover geen harde gegevens kunnen worden verzameld.

De heer PETERS vraagt of de PvdA dit dan voldoende vindt om de controlerende functie uit te kunnen oefenen.

De heer SLAGTER antwoordt ontkennend, want op onderdelen mist hij gegevens, maar dat heeft hij al aangegeven. Aan de andere kant vindt hij ook dat een statenlid geen accountant of boekhouder is en dat hij dat ook niet wenst te worden. Het gaat hem erom dat er politieke keuzes zijn gemaakt en dat hij zich afvraagt of die ook worden verwezenlijkt op een manier dat dit verantwoord is, en die verantwoording vindt hij niet terug. De vraag is welke gegevens hij daarvoor nodig heeft. Zo krijgt hij gegevens die hij niet nodig heeft, terwijl hij op belangrijke onderdelen juist gegevens mist. Hij zal daarop doorvragen en het college verzoeken die gegevens op een bepaald moment wel te geven. Dit smart programma is goed wanneer er hele harde stof is, maar binnen het beleid van de provincie zijn er ook zachte sectoren.

De heer BAAS is het juist bij globale bestudering van de begroting opgevallen dat daar waar de minste mogelijkheden zijn om zaken "smart" neer te zetten, zoals bij cultuur en welzijn, het daar beter is gelukt dan bij de wat meer kwantitatief bepaalde productgroepen zoals parkeren, vervoer en volkshuisvesting. Dat heeft vragen bij hem opgeroepen die hij niet hier maar ergens anders moet deponeren.

De heer SLAGTER spreekt dit op onderdelen niet tegen.

De heer SMIDT verbaast zich over de houding van de PvdA, want bij het POP en de algemene beschouwingen is door de PvdA een aantal moties ingediend over woningbouw en de voorraad huurwoningen. Dit is gebaseerd op concrete cijfers en op basis van de kwantitatieve toelichting bij de begroting ruimtelijke ordening kan niet worden gecontroleerd wat er met de moties van de PvdA is gebeurd. Is de PvdA daar nu tevreden over?

De heer SLAGTER antwoordt dat hij dat niet heeft gezegd. Hij zal daar in het algemeen nog op terugkomen. In het algemeen concludeert hij dat de provincie op het gebied van dit beleidsterrein toch als

toeschouwer functioneert. In de kaderstelling die hier op hoofdlijnen wordt weergegeven gaat het over de bereikbaarheid van de grote steden, de invoering van Duurzaam Veilig fase II en de herkenbaarheid van de wegen op zich. Deze dingen staan hier niet ter discussie. Voorts is te zien dat de staten veel minder invloed hebben op de keuze binnen die lijnen en dat heeft te maken met gegevens die zijn terug te vinden in de begroting. Het heeft niet alleen daarmee te maken, want ook op de aanloop tot de beleidsvorming heeft de provincie geen grote invloed. Het is weliswaar een stokpaardje van spreker.

De heer KUIPER vraagt wat voor conclusies de heer Slagter uit zijn uitspraak trekt dat provinciale staten hier op een niet adequate manier bij betrokken worden. Welke conclusies trekt de gedeputeerde daar dan uit?

De heer SLAGTER antwoordt niet overal uit te kunnen komen. Op het antwoord op de gestelde vraag zal hij straks nog terugkomen door een suggestie te doen. Over het onderdeel beheer en onderhoud kan hij hetzelfde verhaal houden. Er is destijds afgesproken dat er gestuurd zou gaan worden via contractmanagement en daarbinnen is afgesproken dat niveau 7 de norm is en hierop zijn de subsidie- en normbedragen vastgesteld. De vraag is hoe bewust de staten norm van niveau 7 hanteren, want het bepaalt de budgettering van de begroting op dit gebied. Voor de staten is het lastig om hier een eigen kleur aan te geven. Voor een statenlid is het lastig om hieraan een eigen kleur te geven en toezicht te houden. Ook op de efficiëntie van de uitvoering van de programma 's in de praktijk heeft hij weinig zicht. Destijds heeft hij vragen gesteld over het deel van de middelen wat overblijft bij aanbesteding, want er blijkt ruimte te bestaan. Indien er wordt gevraagd wat daarmee gebeurt, dan blijkt het heel moeilijk om daar transparantie in te krijgen. Bij dit beleidsterrein moet de nadruk worden gelegd op de controlerende taak van het college en daar dient bij dit beleidsterrein ook de nadruk op te worden gelegd. Het gaat dan over transparantie bij de begroting en de jaarrekening, waar nu voor een deel aan wordt gewerkt. Spreker kan zich voorstellen dat er op zoek wordt gegaan naar meer informatie en zijn voorstel is dan om op deelgebieden van dit terrein de Rekenkamer een opdracht te geven om dingen uit te zoeken, bijvoorbeeld over hoe zaken verlopen en hoe investeringspatronen lopen. Hoe verhouden de keuzes die er zijn gemaakt zich met de doelstellingen die er worden nagestreefd? Dit verhaal zou ook op andere terreinen kunnen worden gehouden en daar is spreker zich wel van bewust.
Hij heeft gemerkt dat het onderscheid tussen programmakosten en apparaatskosten bij hem vraagtekens oproept. Op pagina 55 van de beleidsbegroting van het wegennet, vindt spreker een verhouding van € 8 miljoen tot € 3 miljoen. Wordt hiernaar gekeken en worden er normeringen gehanteerd? Op pagina 49 gaat het over informatie, die hier wel zeer beperkt is. De vraag is waarom in dit geval geen kengetallen bij de beleidsaccenten worden opgenomen. Bij het Kolibri-project heeft hij begrepen dat de herbestemming naar een negatieve positie van de reserves gaat en dat dit voorlopig een opmerking is over de vaarverbinding Erica-Ter Apel en de N33. Op basis waarvan zijn deze keuzes zo snel gemaakt, want het gaat over lange termijnzaken? Waarom is er geen breedtebegrotingsafweging gemaakt, want hij kan zich voorstellen dat bij het vrijkomen van een dergelijk bedrag er gekeken gaat worden naar het hele beleidsterrein. Ten aanzien van het project LED staat het een en ander genoemd. Hij maakt zich zorgen over het ontwikkelingstempo wat dit project betreft. In een begeleidend schrijven wordt terecht gewezen op de rol van de gemeenten, maar hij acht het belang van de provincie op het gebied van duurzaamheid en energiebeleid zo groot dat de PvdA een actievere opstelling van de provincie verwacht. Ten aanzien van het verhaal van de natuur- en milieueducatie (NME) merkt hij in de provincie dat de gemeentelijke uitgaven op dit punt onder druk staan. Op het deel van de gemeenten zal een korting plaats kunnen vinden en dat heeft dan weer te maken met het provinciaal beleid. Hoe denkt het college met deze problematiek om te gaan?
Ten aanzien van de ecologische hoofdstructuur(EHS)-ontwikkelingen ziet hij een vertraging in investeringsritme. Het aankoopbudget is niet toereikend geweest. Welke gevolgen heeft dit voor de haalbaarheid van de doelstellingen en op de ontwikkelingen op het gebied van beheer? Bij het vorige agendapunt kwam de zorg die hij heeft over de investeringen in de woningbouw aan de orde en het halen van getallen. Er is vastgesteld dat er een woningbouwmonitor zou moeten komen. Wanneer gaat die op internet, zodat hij eens de cijfers te zien krijgt? De woonplannen van de gemeenten zitten eraan te ko-

men. Het college staat voor de opgave die gemeentelijke plannen te gaan toetsen aan de provinciale voorwaarden. Hoe zal de informatie naar de staten verlopen? Dit is vooral belangrijk omdat in het kader van een motie over goedkopere huurwoningen wordt gesteld dat dit wordt meegenomen bij de afweging voor de woonplannen. Hij kan zich voorstellen dat de staten daar wat dichter bovenop willen zitten. Destijds is er een aanjager voor de woningbouw aangesteld. Welke resultaten levert dat op? In 2005 heeft hij een brief over verouderde bedrijventerreinen gemist, dus de vraag leefde bij hem dat er nog een onderzoek gaande was. Hij wil graag tekst en uitleg om erachter te komen hoe het college daar nu tegenaan kijkt. Destijds zijn vragen gesteld over het fijnstofgehalte binnen Drenthe. In welke stadium verkeert dat onderzoek?

De heer HAIKENS wil het over de hoofdlijnen van het landelijke gebied gaan hebben. Hij wil het hebben over de agrarische sector die daarin wordt genoemd, evenals de werkgelegenheid daarin. Het is de ambitie om het bedrag van 5% van de begroting beschikbaar te houden, maar van de ambities die hier staan verwoord spettert het nu niet bepaald. Het houdt zich bij een paar hectare glas, wat biospul en vier melkveehouderijbedrijven en daar haalt deze provincie de 5% nou niet bepaald mee. De ambities die hierin staan zijn dus maar minimaal ten opzichte van het voornemen om minimaal 5% werkgelegenheid in de landbouw te halen. In de Voorjaarsnota heeft hij aandacht gevraagd voor de problematiek binnen de EHS-gebieden en daarbuiten en hoe daar met samenwerkingsvormen kan worden omgegaan. In dat kader heeft de gedeputeerde een aantal toezeggingen gedaan waardoor uiteindelijk die motie niet is ingediend. Op pagina 136 zijn de beleidsvoornemens op een rijtje gezet en zijn er een viertal projecten genoemd. Spreker kan met de beste wil van de wereld het aspect dat de gedeputeerde in het voorjaar heeft toegezegd, niet terugvinden. Hij wil daar graag wat verduidelijking bij, want hij kan het er niet helemaal uit lezen. Een ander punt gaat over de beleidsvoornemens met betrekking tot beton- en metselzandwinning. Kennelijk wordt hier koste wat kost aan vastgehouden en dat komt nogal rigide over. Er zijn toch wat ontwikkelingen dat ook in het kader van het milieu en met het reinigen van rivier- en oppervlaktewater, er nieuwe normen en mogelijkheden zijn. Ook de metsel- en betonzandwininstallaties gebieden dat die daarin ook een belangrijke rol zouden kunnen spelen. Bovendien is sprake van een aantal locaties waarin om milieutechnische redenen proeven van gevaarlijke stoffen of van bodemverontreiniging aan de orde zijn en waarbij er niet genoeg geld is om het te saneren. Daarbij kan vanuit een metselzandconstructie best nog wel wat geregeld worden. Hij noemt dan ook een aantal voorbeelden waarbij een één op één situatie zoals deze alhier is verwoord, wellicht toch wat kort door de bocht is. Hij vindt dit een wat rigide opzet en wil per locatie bekijken of het wenselijk is dat altijd moet worden gestreefd naar een einde in 2013, waarna iedereen voor beton- en metselzandwinning naar Zuidwest-Drenthe kan gaan. Dat is te rigide en hoewel er één uitzondering voor is gemaakt, zou daar wellicht toch nog weer wat meer ruimte voor moeten worden gegeven. Daar zou hij graag nog een reactie op krijgen.

De heer SWIERSTRA wil eerst iets zeggen over de streefwaarden en het smart zijn en een aantal van dergelijke opmerkingen. Natuurlijk hoort dat eigenlijk in de Statencommissie BFE thuis, maar dat raakt natuurlijk wel alle commissies en hoe zij daarmee omgaan. Het is voor het college een uitdaging om in deze dualistische tijden te komen tot een begroting die enerzijds past bij het systeem van dualisme en alle wet- en regelgeving die daarbij hoort en anderzijds die ook past bij de wens om op een wat andere manier transparant en helder met de dingen om te gaan. Dat betekent dat de manier waarop zo'n begroting wordt opgeschreven, heel verschillend kan zijn. De staten hebben daar zelf menig maal opvattingen over gegeven en wensen over kenbaar gemaakt. Er is een begeleidingscommissie van accountants vanuit de staten waarin ook veel van dergelijke zaken aan de orde komen. Het is dan ook zaak om zo'n verhaal helder te maken, want dat is in ieders belang. Er is door een aantal al gezegd dat dit er goed uitziet, dat er aandacht aan is besteed en dat er is geprobeerd om te bewerkstelligen om met kleuren en dergelijke verbanden aan te leggen, maar het blijft een probleem. Immers, met dit begrotingsstuk moet ook worden voldaan aan heel veel formele regels, dus er kunnen niet alleen maar beleidsmatig zaken bij elkaar worden geplakt die het lekkerste liggen en het mooiste ogen, want er zal altijd een groot verschil blijven tussen de stukken die de staten op tafel krijgen en de onderliggende stukken enerzijds en anderzijds het grote publiek die een dergelijk stuk zouden moeten lezen. Voor het grote publiek wordt dan ook

een begroting in één oogopslag gemaakt en een aantal andere instrumenten, maar dat zal nooit helemaal worden bereikt. Het evenwicht tussen algemeen en gedetailleerd is ook een probleem, want het is maar een kleinigheid om onder iedere bladzijde talloze andere bladzijden aan verdere informatie te leggen. Er wordt dus geprobeerd dat zo smart mogelijk te doen. Dat is nieuw en er is gestart om de afdeling bomen, bodem en voor een deel welzijn op een nieuwe manier te laten werken. Waarom is daarvoor gekozen? Omdat op een aantal andere beleidsterreinen de formatie op andere wijze al heel adequaat tot de beschikking van de staten staat. Dat leidt er wel toe dat er op bepaalde terreinen nu hier al wat scherper en helderder de streefwaarden, indicatoren en dwarsverbanden zichtbaar zijn, terwijl het op een aantal andere terreinen die in wezen inhoudelijk verder zijn, dit nog niet staat vermeld, bijvoorbeeld bij verkeer en vervoer. Op dat terrein staan de staten helemaal niet op afstand, maar zitten de staten er bovenop en als er één sector waarbij de staten precies kunnen nagaan wat er gebeurt, dan is dat wel de sector verkeer en vervoer. Dat geldt zowel voor beheer en onderhoud als voor het gehele beleid. Zo verwijst hij naar het recent uitgekomen jaarverslag over vorig jaar en het meerjarenuitvoeringsprogramma en alles wat daarbij hoort. Daarin staat immers zeer in detail vermeld hoe een en ander in elkaar zit. Dat geldt ten aanzien van het openbaar vervoer iets minder, want dat zit bij het OV-bureau. Bekend is dat dit ook in een overgangsjaar zit en dat dit in de begroting voor het OV-bureau zit. Daarvan vindt de commissie dan ook een aantal zaken niet concreet in de begroting terug, want de commissie treft alleen financieel datgene terug wat is afgesproken bij de Voorjaarsnota. Die dingen zijn daarin vertaald. Het college streeft ernaar om op die punten nog een paar stappen verder te gaan en ook andere afdelingen op een nieuwe manier in te brengen, maar dat kan niet allemaal in één keer.

De heer WIJBENGA merkt op dat de heer Swierstra in de discussie over indicatoren en meetinstrumenten verwijst naar andere stukken. Er is al een opmerking gemaakt over de korte voorbereidingstrijd van de staten. Hij zou graag van de gedeputeerde horen dat het streven blijft om de witte vlekken die er nog steeds zijn in de nulmetingen en streefwaarderealisatieblokken, in te vullen bij de begroting van volgend jaar, zonder dat daar stapels andere documenten en rapporten voor nodig zijn.

De heer SWIERSTRA antwoordt dat dit zonder meer overeind staat, maar ook bij de ervaringen die zijn opgedaan met de stukjes die er nu al wel in staan hoort hij graag hoe het beter kan. Daar gaat het college wat hem betreft volledig op door, maar er zal altijd een verschil blijven tussen de verschillende sectoren. Het zou nog veel mooier zijn wanneer dit verhaal nog veel digitaler kan worden opgepakt en daar wordt dan ook naar gestreefd, waarbij de onderliggende informatie is te krijgen door door te klikken. De website is er dus bij te pakken, waarbij een aantal elementen is te zien waardoor via hyperlinks kan worden doorgeklikt naar bepaalde documenten. Dat moet allemaal nog veel beter en veel sneller kunnen, maar de provincie gaat hiermee door.

De heer WIJBENGA wil dit stuk als zelfstandig document gaan bestuderen en hij wil daarvoor niet naar de website hoeven te kijken, het POP niet nog eens hoeven te bestuderen of er allerlei andere beleidsdocumenten op te moeten naslaan. Het gaat er gewoon om dat er een serieuze poging wordt gedaan door het college om het voorgestane beleid naar concrete en meetbare effecten te vertalen.

De heer SWIERSTRA antwoordt dat hij op die vraag al een bevestigend antwoord heeft gegeven, waarbij hij er vervolgens een aantal dingen bij aangeeft. Verder geeft hij aan dat ernaar wordt gestreefd om die dingen aan elkaar te koppelen. Het zal dus een zelfstandig leesbaar stuk zijn dat zelfstandig is te lezen en waarbij niet allerlei details over allerlei onderwerpen worden gegeven. Dat vraagt de commissie echter niet en kan ook niet.
Door verschillende commissieleden is gesproken over het zogenaamde overschot bij de regiovisie. Dat komt omdat een aantal investeringen op dit moment nog niet gepleegd kunnen worden en dat betekent dat de reserveringen worden doorgeschoven naar achteren. De bedragen die daarvoor door de staten ter beschikking zijn gesteld, zijn niet toen al in het Investeringsfonds gestopt maar zijn apart zichtbaar gebleven. Dat zijn allemaal bedragen die bestemd zijn voor investeringen in verkeer en vervoer. Dat is bijvoorbeeld het Kolibri-project op zich, maar ook daaraan gelieerde projecten. Op het moment dat

daarmee een klein beetje wordt geschoven blijven die projecten overeind en dus is het logisch dat die gelden ook in dat fonds blijven en op een of andere manier beschikbaar blijven. Vandaar dat er een strik omheen is gelegd en is gezegd dat die gelden op dit moment even niet nodig zijn, maar op termijn weer wel. Die gelden zijn daarmee een onderdeel van de totale afweging. Bij die totale afweging wordt aangegeven dat het bij het conglomeraat aan te plegen activiteiten hoort en daar liggen ook allemaal afspraken onder. Er ligt ook een aantal problemen aan te komen. Een van die problemen is de negatieve reserveproblematiek die zich over een aantal jaren meer of minder zal voordoen en die het gevolg is van de nieuwe systematiek voortvloeiende uit het Besluit begroting en verantwoording. Dat wist het college allemaal niet en de staten ook niet. Dit is een puur financieel-technisch verhaal, maar dat zal wel op een of andere manier moeten worden ingevuld en in dezelfde sector blijkt bovendien een aantal andere wensen op tafel te liggen, zoals de N33 en anderen. Als de heer Peters dan vraagt waarom daar geen busbanen voor worden aangelegd, dan zal dat best wel het geval kunnen zijn maar is het een onderdeel van de uitwerking waar op dit moment in Kolibri-verband aan wordt gewerkt. Daar passen ook busbanen en dergelijke in en die zullen over enige jaren gefinancierd moeten worden. Dat is ook de reden dat dit bedrag voor dit conglomeraat beschikbaar moet blijven, maar de definitieve afweging wordt over twee of drie jaar gemaakt. Tot die tijd zijn er sowieso projecten en is er eerder geld tekort dan teveel. In de nieuwe collegeperiode wordt opnieuw een afweging gemaakt voor het hele collegeprogramma, waaronder het hele investeringsprogramma verkeer en vervoer. Dan zullen de staten opnieuw afwegen waar de provincie op dat moment staat, hoe het staat met Kolibri en hoe de stand van zaken is met de N33. Met betrekking tot de N33 hoopt spreker in dit najaar afspraken te kunnen maken met collega's en de minister en dan wordt duidelijk wat daar precies voor moet worden opgehoest. Dat zal dan in die nieuwe afweging een plaats moeten krijgen en de waterweg Erica-Ter Apel is ook een dergelijk project dat van uit dezelfde sector op een of andere manier gefinancierd moet worden. Daar is jarenlang door de staten aan getrokken en collega Edelenbosch is daar in het verband van de Veenkoloniën mee bezig en die afwegingen zullen dan moeten worden gemaakt. Vandaar dat deze twee concrete te financieren projecten al zijn genoemd, naast die negatieve reserve, maar er zullen op dat moment ongetwijfeld ook andere zijn die aan de orde komen. Ten aanzien van de opmerking dat het bedrag voor de regiovisie ineens is verlaagd van € 3,7 miljoen naar € 450.000,--, merkt hij op dat het juist dit punt is. Die verlaging heeft helemaal niets te maken met het ophogen van de stedelijke ontwikkeling. In de stedelijke ontwikkeling gaat heel veel geld zitten dat bestemd is voor verkeer en vervoer en daarvoor hebben de staten het college aparte bedragen in de investeringsnota ter beschikking gesteld. Waar de provincie al een paar jaar mee bezig was, kristalliseert zich nu uit in de zin dat heel concreet zichtbaar wordt gemaakt in meerjarige convenanten met de gemeenten welke bedragen er voor die stedelijke ontwikkeling, zoals voor het onderdeel bereikbaarheid, opzij gezet moeten worden. Die bedragen voor die sector komen dus uit de Investeringsnota verkeer en vervoer enerzijds, terwijl het geld voor de stedelijke ontwikkeling in zijn algemeenheid gefinancierd wordt door het opheffen van het Fonds flexibel beleid anderzijds. Die bedragen zitten toevallig ongeveer in dezelfde orde van grootte, dus dat er wordt gedacht dat dit geld is overgeheveld kan hij zich wel voorstellen, maar het gaat om twee heel verschillende dingen. Verder is er naar aanleiding van de regiovisie gevraagd hoe het nu met de positie van de fiets zit en hoeveel er is begroot. Daarvoor verwijst hij enerzijds naar de regiovisiestukken en anderzijds naar het Investeringsprogramma verkeer en vervoer en naar het meerjarenuitvoeringsprogramma, waarin al die zaken meerjarig staan genoemd. Deze worden uitgesplitst met nieuwe, op korte termijn te financieren projecten en projecten op meer lange termijn. Binnenkort wordt dat nog duidelijker en komt dit uitgebreider aan het licht op het moment dat de convenanten van de gemeenten zijn gesloten, waarin bij elkaar valt te zien wat er voor het fietsen is gereserveerd, zowel voor wat betreft de provinciale en de gemeentelijke middelen, als voor wat betreft de BDU.

Mevrouw BERKMAN vindt het wel prettig dat het in de begroting is terug te vinden. Zij begrijpt dat een aantal dingen terugkomt en dat het op bepaalde plaatsen is terug te vinden. Zij vraagt zich af waarom dit dan niet in de begroting is terug te vinden.

De heer SWIERSTRA antwoordt dat er nogal wat websites zijn waar deze informatie is te vinden en dat het niet wenselijk is dat in deze begroting alle projecten tot in detail worden beschreven. Het past ook niet in de systematiek van het dualisme, want de staten bepalen op hoofdlijnen wat er gebeurt. In dit stuk staat ook op hoofdlijnen wat het college voornemens is en meer in detail wordt dit uitgewerkt in programma's die vooraf of achteraf aan de staten worden voorgelegd.

Mevrouw BERKMAN merkt op dat er verwachtingen zijn gewekt bij de burger dat dit in de begroting is terug te vinden.

De heer SWIERSTRA antwoordt dat die verwachtingen waar worden gemaakt, want die fietspaden worden gewoon aangelegd.

Mevrouw BERKMAN antwoordt dat GroenLinks daar erg blij mee is.

De heer SWIERSTRA antwoordt op de vraag hoeveel geld er in de reserves zit, dat hij dan moet verwijzen naar het samenstel van stukken waarin precies is aangegeven wat er in alle reserves zit en waarvoor zij zijn bestemd. Met betrekking tot de programmakosten en apparaatskosten antwoordt hij dat deze bestaan uit de optelsommen van allerlei technische dingen. In de programmakosten voor 2004 zit een veel hoger bedrag dan in de volgende jaren omdat er een aantal afrekeningen is gedaan van een aantal vervoerprojecten, zoals het kanaal Almelo-Coevorden en dergelijke en er is een aantal vervroegde afschrijvingen gepleegd. Een aantal kosten die toen veel hoger waren, betreffen eenmalige kosten en dat is een ander verhaal. Apparaatskosten gaan een klein beetje omhoog en dat heeft specifiek te maken met de te verwachten taken op het terrein van de luchtvaart. Dat is de weerslag van allerlei mogelijke besluiten die eerder zijn genomen.

De heer PETERS merkt op dat dit nu wel duidelijk is, maar dat als dit was opgeschreven in de begroting dit veel duidelijker was geweest. Hij had dan kunnen ontdekken hoe dit in elkaar zit, terwijl het nu zoeken was.

De heer SWIERSTRA antwoordt dat er ook een inloopsessie is geweest voor technische vragen. Voor al deze cijfers is gewoon een goede verklaring. De politieke punten kan de commissie gewoon naar voren brengen en als de commissie op een bepaald terrein een gekke afwijking constateert, dan kan dat worden toegelicht en dat is het dan. Achter dat laatste zitten geen politieke verschillen van inzicht en betreffen dus puur technische vragen.

Mevrouw BERKMAN merkt op dat zij de vraag over apparaatskosten en programmakosten tijdens de inloopsessie heeft gesteld. Die vraag is afgedekt, maar de ambtenaren wisten toen geen antwoord en zeiden hier nog op terug te komen. Als dat zo is, dan wordt het een politieke vraag als de apparaatskosten van 2005 naar 2006 verdubbelen en de programmakosten iets naar beneden gaan. Zij vraagt zich dan af wat hiervan de oorzaak is en op die vraag wil zij dan een antwoord hebben.

De heer SWIERSTRA antwoordt dat ook ambtenaren niet altijd alle antwoorden op elke detailvraag direct kunnen geven, dus als een ambtenaar daarop terug zegt te komen, dan zal dat ook het geval zijn. Wanneer spreker dan deze vraag a l'improviste beantwoordt, vooruitlopend op het antwoord van die ambtenaren, dan is er een antwoord gegeven. Nogmaals, het bedrag van € 4 miljoen komt door een aantal afgerekende investeringen in het vaarwegenbeheer ter uitvoering van het goederenvervoerprogramma, waaronder onder anderen het kanaal Almelo-Coevorden. De toename van de apparaatskosten zit hem in de toename van de taken die er in 2006 bij zullen komen vanwege de decentralisatie van de luchtvaarttaken, waaraan een kwart fte aan zou moeten worden besteed. Het zijn dus feitelijke en simpele zaken die door de ambtenaren zijn uitgerekend en begroot. Voor 2005 en 2006 zit er ongeveer € 100.000,-- in aan proceskosten vanwege de goederenvervoervisie die hier aan de orde is geweest.

De heer BAAS merkt op dat dit een technisch-financiële discussie is die niet op deze vergadering thuishoort. Daar zijn best wel wat suggesties voor, maar dit moet op een ander platform naar voren worden gebracht dan hier.

De heer SWIERSTRA beaamt dit. Dit soort dingen zou hier niet aan de orde moeten komen, zeker niet op deze wijze. De heer Slagter heeft vragen gesteld over beheer en onderhoud. Er is afgesproken om dit via managementcontracten en raamcontracten te doen, waarin precies is vastgelegd wat er wel en niet gebeurt. Er is verschillende malen discussie geweest over onderhoudsniveaus en dergelijke en die hebben daarin hun neerslag gekregen. Ten aanzien van de uitwerking van de managementcontracten is spreker buitengewoon tevreden, aangezien de afdelingen die daarmee te maken hebben de afgelopen jaren aan de ene kant hebben gezorgd dat het wegennet er goed bijligt en er geen achterstallige problemen zijn. Aan de andere kant hebben die afdelingen een enorme bijdrage geleverd aan de bezuinigingen in dit huis. Op wegen en kanalen zijn grote bedragen bezuinigd, evenals op fte's op deze afdelingen en dit geld is richting de algemene dienst gegaan. Wanneer er wordt gekeken naar de verschillende benchmarks die de afgelopen jaren zijn gehouden, dan constateert hij dat de provincie iedere keer vele malen goedkoper is dan rijkswaterstaat en de ingenieursbureaus. Daar komen ook die zogenaamde aanbestedingswinsten uit. Er zijn ook verschillende keren vergelijkingen gemaakt in IPO-verband en zeer recent nog met een aantal provincies en rijkswaterstaat en daaruit blijkt dat deze provincie met kop en schouders uitsteekt boven de meeste anderen als het gaat om de efficiency in deze sectoren. Dat gaat buitengewoon goed.

De heer SLAGTER heeft geen twijfels bij de uitvoering, maar het ging hem om de transparantie vanuit de staten. Hij heeft weinig inzicht in de uitvoering van het programma en het gaat hem om het principe. Hoe kijken de staten hiernaar? De staten kunnen ook besluiten om op lumpsum te gaan sturen en de normbedragen beschikbaar stellen die ervoor staan, terwijl alle verantwoordelijkheid gaat naar de afdeling die dat moet behartigen. In de manier waarop deze begroting in elkaar zit gaat het echter om verantwoording op onderdelen en bij een managementcontract krijgt hij daar erg weinig informatie over. Wat hem aan de begroting opvalt, is dat bedragen zo wisselen en dat de oorzaak daarvan hem onduidelijk is. Of er nu € 2 miljoen of € 3 miljoen wordt opgevoerd, het zegt spreker niets. Nu hij bladspiegels leest waarbij programmakosten en apparaatskosten bij elkaar staan, dan heeft hij voortdurend het gevoel dat het wel zal kloppen. Vanuit de staten vraagt hij zich echter af in hoeverre hij hier echt inzicht in heeft. Zo zouden er net als in het bedrijfsleven audits kunnen worden gehouden naar aanleiding van een specifiek bedrijfsonderdeel. De Rekenkamer kan dat onderzoek mooi uitvoeren en dan is er informatie waarop de staten kunnen vertrouwen.

De heer SWIERSTRA antwoordt dat de commissie over veel meer beschikt dan er wordt gesuggereerd. Op alle mogelijke manieren kan de commissie controleren, doordat er jaarverslagen en jaarrekeningen worden verstrekt op allerlei terreinen. Die dingen worden door accountants gecontroleerd en vastgesteld en dat gaat buitengewoon minutieus. Het is juist van het grootste belang dat de staten op hoofdlijnen sturen en aangeven welk beleid zij willen. Het college is wettelijk gehouden om dit uit te voeren en als daar een managementcontract onder wordt gehouden is dat niet eens een zaak van de staten, want daarvoor is het college even verantwoordelijk en is daarop aanspreekbaar door de staten. Het feit dat op die manier volgend jaar beter kan worden gestuurd, het juiste product wordt verstrekt en dit buitengewoon efficiënt wordt gedaan, is van belang voor een totale begroting .De vraag is dan of er voldoende geld overblijft. Dat is echt van groot belang. De staten zouden op hoofdlijnen moeten sturen en dat gebeurt ook door allerlei mogelijke beleidsprogramma's vast te stellen. Verder moeten de staten voldoende instrumenten hebben om vast te stellen of het college zich hieraan houdt. Naar zijn smaak zijn die instrumenten ruimschoots beschikbaar, maar het college blijft bezig om te kijken of dit niet verder kan worden verbeterd.

De heer HAIKENS antwoordt dat er een programmabegroting en een collegeprogramma zijn die zich vertalen in begrotingen en dan is het werk inzichtelijk. Vervolgens komt vanuit de staten een signaal om

de cijfers en de weg zoals hij die zojuist heeft geschetst, ook te kunnen controleren. Het mag de gedeputeerde niet zijn ontgaan dat een aantal zaken die in de begroting staan, moeilijk is te controleren. Daar zit de kern van de discussie.

De heer SWIERSTRA antwoordt dat het daar zojuist ook al over ging en nodigt de commissie uit om suggesties te doen hoe het nog beter kan. Er zit geen enkele weerstand bij het college om dit anders te doen. Dit is een technisch stuk en de politieke besluiten worden genomen aan de hand van een aantal beleidsnota's, zoals bijvoorbeeld bij de Voorjaarsnota. Aan de hand van de tussenrapportage van de Begroting 2005 kan de commissie vaststellen hoe een aantal dingen loopt. Dit wordt gecontroleerd door accountants en allerlei mogelijke andere lieden en door de Rekenkamer. Hierbij wil hij het misverstand wel uit de weg ruimen dat de commissie de Rekenkamer een opdracht kan geven, want dat is niet het geval, want de Rekenkamer is onafhankelijk

De heer KUIPER merkt op dat als de staten vanuit hun verantwoordelijkheid een goede toetsing willen verrichten van datgene wat er is begroot, dan moet dat ook inzichtelijk zijn. Die inzichtelijkheid ontbreekt ten dele op een aantal begrotingsonderdelen. De gedeputeerde krijgt van meerdere kanten de suggestie om bij de volgende begroting de inzichtelijkheid te vergroten, zodat de staten hun controlerende functie beter kunnen uitvoeren.

De heer SWIERSTRA nodigt de commissie dan nogmaals uit met suggesties te komen hoe dit feitelijk kan worden verbeterd. Hij heeft al gezegd dat op een aantal punten al een poging is gedaan en dat de volgende begroting op dat punt nog weer een stuk verder zal zijn ontwikkeld. Wat dat betreft is hij het volstrekt eens en stelt voor om over de inhoud van zaken met elkaar van gedachten te wisselen, want er is al controle genoeg. Het college is verplicht om een aantal interne audits te houden en de eersten daarvan komen binnenkort naar de staten toe.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat de heer Peters gelijk heeft als hij zegt dat in het persbericht stond dat er € 5 miljoen extra beschikbaar komt voor de Impuls landelijk gebied. Het is wel de eerste keer dat dit in een ontschotbudget gebeurt. Het geld was er al wel in allerlei regelingen, maar het is nu voor het eerst in een ontschotbudget voor het landelijk gebied vastgesteld. Als er dan wordt gevraagd hoe die 5% werkgelegenheid in de landbouwsector dan overeind moet worden gehouden, dan zal er in alle segmenten van de agrarische sector worden gepoogd dit in stand te houden door vernieuwing en verbreding in kleine en grote sectoren te faciliteren. Het gaat niet om die paar projecten die hier staan genoemd, want daar is het college wel mee bezig, maar het zal altijd van de agrarische ondernemer afhangen. Overigens is Drenthe de eerste provincie met een kavelruilbureau en daar heeft het college onlangs zelfs van het LTO een compliment voor gekregen. Verder is Drenthe de eerste provincie met een ondernemersprogramma waarmee wordt geprobeerd om het ondernemerschap in de agrarische sector te stimuleren en ruimte te geven. Bovendien is Drenthe de eerste provincie met een ruimte voor ruimteregeling en de agrarische sector in Drenthe is daar zeer tevreden over en denkt daar heel goed mee uit de voeten te kunnen. Verder heeft zij een vraag gehad over het Investeringsbudget landelijk gebied, wat per 1 januari 2007 aan de gang gaat. Daar is al twee keer een voorlichtingsbijeenkomst over geweest en daar is in de planning in het voorjaar opnieuw een sessie over gepland. Op dit moment houdt het college de workshop met gemeenten, de waterschappen en binnenkort zal het eerste concept in het college worden besproken. Het ziet er hoopgevend uit, hoewel zij wel de opmerking maakt dat het bij de gemeenten toch heel moeilijk is om zeven jaar vooruit te kijken met een heel krappe portemonnee. Alle gemeenten, waterschappen en overige partners zijn ervan doordrongen dat als zij nu geen aanbieding doen van 2007 tot 2013 het heel moeilijk ligt om vanuit rijks- en Europese middelen cofinanciering voor ideeën en projecten los te krijgen. In Noord-Nederland doen provincies dit samen en zij wil het liefst dat de directeur van SNN één contract voor Noord-Nederland tekent met het ministerie. Het college is daar nog steeds druk mee bezig en het ministerie is al wel door de bocht. Dat doet het college ook bestuurlijk, maar voorlopig omdat de sturing in de drie provincies wordt geregeld, zitten de staten in elke provincie apart in dit traject. Het is voor te stellen dat aan het einde van het traject alles is gebun-

deld, zodat er in de noordelijke samenwerking in de gemeenschappelijke statenvergadering nog eens over gesproken wordt. Het college wil in het voortraject provinciale staten er apart bij betrekken en daar komt zij over te spreken.

De heer WIJBENGA vraagt hoever dat dan gaat. Op dit moment zijn er ook problemen over de afrekenbaarheid van SNN op een bepaald project. Hoe wordt de discussie in deze staten helder gehouden als het gaat om de voorbereiding, de afrekening en dergelijke dingen? Als de voorbereiding bij de provincie komt te liggen en de afrekening bij SNN, dan ontstaat nog een raar fenomeen.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat de provincie haar input hier krijgt en dat de provincie voor het eigen budget verantwoordelijk is. Het hele investeringsbudget voor het landelijk gebied heeft in zich dat flexibeler wordt gewerkt omdat er tussen doelen en gebieden kan worden geschoven en die ruimte en flexibiliteit kan worden vergroot als de drie provincies één contract hebben, maar de provincie blijft verantwoordelijk voor eigen doelen en eigen budget. Het blijft dus voorlopig per provincie geregeld en werkt dus op dezelfde manier als dat er nu binnen het Kompas wordt gewerkt met de drie bestuurscommissies. Daar heeft zij goede ervaringen mee, dit heeft zij zo aan de minister voorgelegd en deze wil dat pad wel op. Bij de vraag van de heer Peters ten aanzien van de overname van agrarische bedrijven zegt hij dat daar enerzijds minder geld beschikbaar voor wordt gemaakt, wat op zichzelf wel nodig is. Dit wordt vervolgens gekoppeld aan de inplaatsing van de melkveehouderij. In het kader van de regeling van deze provincie met betrekking tot het verplaatsen van agrarische bedrijven vindt binnenkort de audit plaats en daarnaast is er nog € 1 miljoen apart gezet om agrarische bedrijven te verplaatsen. Daar wordt op dit moment nagenoeg geen gebruik van gemaakt. Ter financiering van de uitkomsten van de afspraken van de Taskforce Landinrichting van 29 september 2005 om de traditionele landinrichting versneld te realiseren, zijn die middelen beschikbaar gehouden. Nu zit dat in één ontschot budget, dus zitten daar geen etiketten meer op, maar toen het contract daarover met de minister werd afgesproken, moest dit natuurlijk wel worden gedekt. Op die manier is dat binnen het programma opgelost. In de andere vraag over de agrarische bedrijven wordt verwezen naar het gesprek met de DAJK. Dat gesprek heeft zij gehad en dat was zeer boeiend. Daarna heeft zij nog wat andere gesprekken met onder andere het LTO hierover gehad. Zij heeft daarbij aangegeven dat er nu een ondernemersprogramma komt en heeft gevraagd of het nu niet beter is dat de jonge agrariërs daar ook aan mee gaan doen. Iedereen was het erover eens dat de provincie aan het opvolgersproject moet meewerken. Dat heeft geresulteerd in een voorstel waar het college nog over moet besluiten. Inmiddels is in de krant te lezen geweest dat de provincie Friesland en Groningen daar niet in mee gaan.
Ten aanzien van de EHS merkt zij op dat de PvdA en de heer Smidt van de VVD daar vragen over hebben gesteld. Zij constateert dat halverwege het jaar het budget is besteed en de vraag is gesteld hoe dat voor volgend jaar gaat. Op dit moment is het college zeer alert om in 2015 de boel te realiseren, zodat tot 2018 de zaak kan worden ingericht en afgerond. Dat is ook nog steeds de lijn van het Rijk. Er moet procentueel voor de resttaakstelling wat meer aan agrarisch en particulier beheer worden gedaan en er wordt minder aangekocht. Alles is erop gericht dat de EHS in 2015 is gerealiseerd, zodat tot 2018 ingericht kan worden en de kwaliteit echt kan worden verbeterd. Er zit een probleem in omdat de provincie met alle goede zaken in de afgelopen jaren, een budget in deze provincie krijgen naar aanleiding van de zogenaamde resttaakstelling. In Drenthe is het de afgelopen jaren vooral goed gegaan en ondanks dat er middelen zijn om voor te financieren, die ook worden gebruikt, blijft er voor Drente zo weinig over vanwege het feit dat andere provincies een veel groter deel van het budget krijgen omdat zij een nog veel grotere taakstelling hebben. De provincie Drenthe vindt dit dus geen goede verdeling en zij is dan ook met andere provincies in onderhandeling om te kijken welke provincie zijn geld niet kan opmaken. Het is nu oktober en dat is ongeveer de tijd wanneer bekend wordt hoe de hazen lopen. Er is één probleem en dat is dat dit vroeger werd gedaan via de Dienst Landelijk Gebied en dan werd er geschoven, maar tegenwoordig is er een uitvoeringscontract waarbij er als er een provincie is die iets over heeft, een formeel verzoek moest worden gedaan van dit college aan het college van de desbetreffende provincie om een bedrag naar deze provincie over te hevelen. Het is wat ingewikkelder, maar op dit moment heeft zij er nog geen zicht op of dit veel gaat opleveren.

De heer SMIDT vraagt hoe dan het plaatje er voor komend jaar gaat uitzien. De gedeputeerde schetst een behoorlijk knelpunt. Leidt dat ertoe dat de provincie weer in een situatie van een aankoopstop terecht komt?

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat zij geen aankoopstop wenst. Wat de provincie al een aantal jaren doet is niet actief de boer opgaan. Met het budget wat de provincie krijgt moeten eerst de grootste klappers worden gerealiseerd, want uit de audit blijkt dat de provincie wel grond koopt maar nooit kan inrichten. De staten weten als geen ander dat er pas kan worden ingericht als het laatste stukje ook is verworven, want dan pas kunnen er maatregelen worden genomen om het gebied te vernatten of op een andere manier aan te pakken. Het college is dus prioriteiten aan het stellen en ieder keer wordt er per 1 januari van het jaar op nul begonnen. Dan begint ook eerst het eigen voorfinancieringsgeld, dus aan het einde van het jaar wordt precies in beeld gebracht wat er nog gebruikt had kunnen worden.

De heer SMIDT merkt op dat dit een groot nadeel heeft omdat het college niet actief de boer opgaat. Dat betekent dat er ook geen sturing is op wat er gekocht gaat worden, want het college koopt gewoon wat wordt aangeboden.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat dit niet het geval is. Het college probeert te sturen op de onderdelen waarbij het snelst een groot stuk grond kan worden gerealiseerd omdat er dan ook kan worden overgegaan op inrichten.

De heer SMIDT vraagt waarop dan die sturing wordt gepleegd. Gaat het college dan wel naar die boer toe middenin dat grote natuurgebied om grond aan te kopen?

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat als dit het laatste stuk is, dit wel gebeurt. Voor de laatste onderdelen op hele grote natuurgebieden, wordt er zelfs een apart aankoopstrategieplan gemaakt. Het college is ook nog steeds met de minister aan het bakkeleien of dit soms een manier is om de provincie Drenthe te straffen voor goed gedrag in het verleden. De uitkomst van de onderhandelingen over de ecologische verbindingszones gaat betekenen dat er twee geplande zones niet langer meer op de lijst voorkomen en dat een groot aantal zones die vroeger op de lijst stonden gewoon met de landinrichting worden meegenomen. Daar zijn ook al afspraken over gemaakt, want anders waren zij door de minister niet uitgefaseerd. Er zijn er ook een paar die nog op de lijst blijven staan en dan geldt gewoon het bestaande beleid, namelijk het nagaan of er draagvlak is en op welke manier die kan worden gerealiseerd. Het college heeft dus niet veel hoeven te schrappen na de exercitie met de minister. Ten aanzien van de robuuste verbindingszones merkt zij op dat het deel dat voor de Hunze ligt aan hectares, onder de eerste fase valt en dat wordt nu opgepakt. Met de minister is er voor de tweede fase nog geen afspraak gemaakt. Er wordt gevraagd of er kan worden geschoven, maar dat kan op dit moment vanwege die robuuste verbindingen niet gebeuren, maar het zou best kunnen dat als er straks tegen zaken wordt aangelopen en er gaten vallen, dat de minister dan voor 1 januari 2007 zal kijken waar het snelst de zaak kan worden weggezet. Het is echter gelabeld aan de robuuste verbindingen. Er is ook aangegeven dat er twijfel is in de richting van de provincie Overijssel, maar daar is het college voorzover het niet in de landinrichting naar Zuidwolde loopt, nog niet aan toe. Verder is het prettig om in dit geval de VVD-fractie gelukkig te maken doordat er beheerplannen worden gemaakt voor de Vogel- en Habitatrichtlijnen. De provincie moet dit ook wel doen want het staat in de wet en de provincie heeft daarvoor de tijd tot 2008. Misschien is het goed om de VVD-fractie een stuk toe te sturen over de kosten van de nationale parken, want anders ontstaat hetzelfde als waarover zij zojuist heeft gesproken. Waarom het in 2005 wat lager is dan in 2006 heeft ermee te maken dat het Nationaal Park De Drentse Aa in 2005 tussen wal en schip is gevallen. Wat in de staatjes is te zien is dat de personeel- en apparaatskosten in het Provinciefonds zitten. Dat krijgt de provincie van het Rijk via het Provinciefonds. Het bedrag dat de provincie terugkrijgt zijn de kosten die het Rijk betaalt. De provincie betaalt dus in feite zelf niets aan de nationale parken.

De heer SMIDT antwoordt dat er dan toch wel een gat in zit.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat het geld wel uit de provinciale begroting komt, maar dat de provincie dat geld eerst via het Provinciefonds van het Rijk heeft gekregen.

De heer SMIDT antwoordt dat de bijdrage aan de provincie voor de nationale parken niet altijd via het Provinciefonds liep, maar via een aparte geoormerkte bijdrage rechtstreeks via het Ministerie van LNV aan de provincie.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat een uitzondering geldt voor de personeelskosten, want dat loopt via het Provinciefonds. Zij zal dit echter nog voor de VVD-fractie op papier zetten. GroenLinks is tevreden over het gebiedsgericht beleid. Het college zal er alles aan doen om cofinanciering te regelen van alle partners en dat is de provincie ook opgedragen omdat er wordt geprobeerd om zo snel mogelijk iets met het ILG te doen, want daar moet iedereen zijn deel aan bijdragen. Het streepje verbaast haar dan ook, maar zij heeft ook geprobeerd de begroting te lezen en heeft de uiteindelijke definitieve versie iets minder zorgvuldig nagezien. De heer Slagter vraagt hoe het college de natuur- en milieueducatie (NME) ziet. Dat is een zorg, want op één of twee gemeenten na hebben alle gemeenten nu het schoolnetwerk vanwege de NME. Daar is de provincie landelijk een voorbeeld in, want er wordt landelijk heel veel verwezen naar hoe het hier gaat. De gemeenten moeten natuurlijk nog prioriteren en als zij straks vanwege het succes in de krapte zitten en moeten schrappen, dan is er natuurlijk nog een mogelijkheid om via vernieuwende projecten door middel van het autonome budget en ASV subsidie aan te vragen. Spreekster hoopt niet dat dit nodig is en zal proberen Westerveld weer zover te krijgen, want deze gemeente heeft zich er helemaal uit teruggetrokken. Het is niet te begrijpen dat een gemeente die bijna volledig op toerisme en natuur draait en twee nationale parken herbergt, dat niet als motor gebruikt om de jeugd van NME te voorzien. Iedere gemeente maakt echter de afweging over de eigen begroting. Over de samenwerking merkt zij op dat het college niet anders doet dan samenwerking stimuleren in het eerste project wat hier staat, wat betekent dat agrariërs worden gestimuleerd om te kijken of er met een paar andere boeren uit de omgeving kan worden aangehaakt aan andere ontwikkelingen in de omgeving, om zodoende verbreding te zoeken. Spreekster hoopt dat daar een goed resultaat uitkomt.

De heer HAIKENS merkt op dat dit laatste ook in het gesprek met het DAJK aan de orde is geweest. De gedeputeerde heeft daarop geantwoord dat dit morgen in het college komt en hij neemt ook aan dat dit aspect daar ook onderdeel van is. Hij wacht dit dan wel af.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt ten aanzien van de streefwaarden op pagina 118 dat dit wat ingewikkeld is, omdat er wordt gesproken over hectares, kilometers en projecten. Die tien die er worden genoemd gaan over projecten en deze worden dan weer gekwantificeerd in kilometers en hectares. Het staat er wel dubbelop.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat de heer Slagter heeft gevraagd naar de woonplannen en de toetsing van die plannen. De commissie heeft kunnen lezen dat zo langzamerhand de woonplannen bij het college binnenkomen en dat er wordt gewerkt aan het bestuderen en analyseren van die plannen. Het spreekt voor zich dat zij binnenkort met de verschillende gemeenten een gesprek zal hebben over het woonplan. Het woord toetsing vindt zij toch hier en daar wat zwaar. Zij gaat ervan uit dat zij overeenstemming zal bereiken met de gemeenten en dan vooral als het gaat om woningbouwafspraken en over wonen, welzijn, zorg en starters op de woningmarkt. Dat hele rijtje zal bij langs worden gegaan en het ligt voor de hand dat de brieven die richting de gemeenten zullen gaan bij de commissie langs zullen komen, zodat de commissie weet welke afspraken er met de gemeenten zijn gemaakt. Ook is gevraagd naar de stand van zaken met betrekking tot de aanjager van de woningbouw. Spreekster neemt aan dat dit gaat om de heer Buursink in het kader van wonen, welzijn en zorg. Als het goed is, is een rapportage naar de commissie onderweg. Het komt erop neer dat de heer Buursink een stuurgroep heeft geïnstal-

leerd. Naar aanleiding van de conferentie bleek dat de gemeenten graag wilden dat alle partijen aan tafel zouden zitten, waaronder dus ook de marktpartijen. Dat heeft zijn beslag gekregen en deze stuurgroep is intensief in overleg met de verschillende gemeenten. De afspraak is nu zodanig dat de gemeenten hebben aangegeven in regionaal verband deze taak op en aan te willen pakken. Dat resulteert erin dat dit eind december 2005 zal worden bevestigd door middel van de ondertekening van een contract met de desbetreffende regio's. Binnenkort zal de commissie daarover een rapportage ontvangen.
Ook is gevraagd naar de uitvoering van een onderzoek naar de bedrijventerreinen. De staten hebben daar in april een brief over gekregen. Die brief is hier als ingekomen stuk binnengekomen en daar is verder niet op gereageerd. De provincie heeft in 2003 een onderzoek naar de herstructurering en herinrichting van bedrijventerreinen verricht. Dat heeft met name in het stedelijk gebied het een en ander opgeleverd. In het landelijk gebied was geen initiatief te verwachten om op korte termijn zowel qua herinrichting als herstructurering van de bedrijventerreinen aan de slag te gaan. Daardoor heeft de provincie gezegd dat dit nu ook niet opgepakt hoeft te worden. Daar komt bij dat het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) jaarlijks een onderzoek vraagt van de gemeenten hoe het staat met de actualiteit van de bedrijventerreinen. Zo zijn er de initiatieven die de provincie en de gemeenten op dit terrein nemen in het stedelijk gebied, zoals het Bako-terein in Emmen en Holwerd in Coevorden, er is een aanvraag voor Kompassubsidie voor de oevers A en B en met Hoogeveen wordt er over industrieterrein De Wieken gesproken. Daarnaast worden ook in preventieve zin maatregelen genomen. Zo maakt de provincie werk van parkmanagement en er zijn goede initiatieven op dit punt. Als dit allemaal bij elkaar wordt opgeteld, dan betekent dit dat er het nodige wordt gedaan als het gaat om deze problematiek. Verder is gevraagd naar de woningbouwmonitor. Deze is op een haar na gevuld, zij heeft hem gezien en zij heeft hier en daar ruggespraak gehad met deze of gene over de overzichtelijkheid en inzichtelijkheid van de monitor. Er wordt dus nog aan gewerkt om dit vorm en inhoud te geven.
Ten aanzien van de VAC merkt zij op dat deze vooral voor gemeenten heel belangrijk is. Bij ieder bestemmingsplan komt de VAC in beeld om gemeenten te adviseren, dus indirect komt dit ook weer bij de provincie terug.

De heer PETERS vraagt hoe vaak deze commissie daadwerkelijk een advies heeft uitgebracht.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat het VAC advies uitbrengt aan de gemeenten als het gaat om een bestemmingsplan, een woonplan en dat soort zaken. Zij weet niet direct aan te geven hoe vaak deze commissie advies heeft uitgebracht, maar als het goed is komen deze adviezen via het bestemmingsplan weer terug bij de provincie. De gemeentelijke vrouwenadviescommissies horen bij de overkoepelende provinciale VAC. Deze commissies hebben regelmatig overleg met elkaar over waar zij mee bezig zijn en wat zij belangrijk vinden. Spreekster heeft de gemeentelijke vrouwenadviescommissies onlangs ook kunnen toespreken over wat de provincie belangrijk vindt als er een gemeentelijk bestemmingsplan wordt ingediend. Ook heeft zij af en toe contact met de overkoepelende VAC en nog vorig jaar heeft zij een uitvoerig gesprek met de VAC gehad. Zij heeft niet dagelijks advies van de VAC op het bureau liggen, want dat gaat via de gemeentelijke vrouwenadviescommissies.

De heer PETERS vraagt of dit een slapende commissie is, of is dit een commissie waar de gedeputeerde regelmatig contact mee heeft en gebruik van maakt?

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat de VAC de gemeentelijke vrouwenadviescommissies stimuleert en initieert. Vervolgens pakt de VAC themagewijs allerlei zaken op die ook landelijk spelen, dus ook in deze provincie. De vrouwenadviescommissies zijn er ten behoeve van de gemeenten.
Er is het nodige gesproken over de inzichtelijkheid van zaken die haar portefeuille aangaan en het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV) in relatie tot stedelijke ontwikkeling. Zij gaat graag met de suggesties van deze commissie verder en hoopt dat dit volgend jaar beter op papier staat. Als het gaat om de inzichtelijkheid van het hele ISV-gebeuren, dan zal zij dat op korte termijn aan de commissie doen toekomen.

De heer SMIDT constateert dat vorig jaar ook opmerkingen zijn gemaakt over deze portefeuille en de meetbaarheid van de prestaties. Toen is hetzelfde beloofd en nu constateert hij daar niks van terug te zien.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat de heer Smidt daar gelijk in heeft, maar nu is een en ander tot uitvoering gekomen. Het Fonds flexibel beleid is ook tot stand gekomen, waarmee voor de stedelijke ontwikkeling een budget beschikbaar is gekomen. Dat is helaas niet helder genoeg en daar heeft de heer Smidt volstrekt gelijk in. Het was echter te kort dag om dat nog goed uit te kunnen splitsen. Zij zegt de commissie echter toe om dit de commissie zo snel mogelijk separaat te doen toekomen, zo mogelijk voor de vaststelling van de begroting.

Mevrouw KLIP constateert dat de heer Heetebrij heeft gevraagd naar betere afspraken met betrekking tot monitoring. Daarbij gaat het onder anderen over betere afspraken tussen provincie en Rijk. De metingen voor provincie en Rijk komen nu bij TNO in één systeem terecht. Ten aanzien van de fysieke infrastructuur wordt er gekeken of er nog meer peilpunten geplaatst moeten worden. De vraag is vervolgens hoe die gegevens worden verwerkt, zodat onderzoekers daar daadwerkelijk iets aan hebben. Daarbij heeft zij het over het grondwatermodel Noord-Nederland, waarover in de vorige commissievergadering uitvoerig gesproken is. Daarbij ontwikkelen de vier noordelijke provincies, de inliggende waterschappen en waterleidingmaatschappijen, samen met TNO, een programma, zodat daadwerkelijk de gegevens die eruit worden gehaald kunnen worden gebruikt. De inrichting van het meetnetwerk zal vrij snel klaar zijn, maar dat grondwatermodel is waarschijnlijk pas in de tweede helft van volgend jaar klaar.
De heren Baas en Slagter hebben iets gezegd over het LED-traject en de grootte van de bestuurlijke druk die de provincie daarop kan uitoefenen. Die druk wordt optimaal gebruikt, maar er is natuurlijk een grens. Er zijn afspraken gemaakt dat de besparing die werd gerealiseerd door het gemeenschappelijk aanbesteden van energie-inkoop gebruikt zal worden om in andere duurzaamheidstrajecten ingezet te worden en helaas constateert zij dat heel veel gemeenten dit in deze tijden van nood als besparing in hun begroting inboeken en maar een beperkt aantal gemeenten financiert daarmee een of twee projecten. Die druk blijft er en eens per zes weken brengt spreekster dit in in het portefeuillehouderoverleg van de Vereniging van Drentse Gemeenten. Tegen deze achtergrond zal de commissie in de Contourennota energiebeleid, die morgen op tafel van het college ligt en naar verwachting in november in deze commissie aan de orde zal komen, een zinsnede zien waarin het college criteria vastlegt op basis waarvan projecten worden gesubsidieerd en één van die criteria is dat de provincie beter zelf sturing kan geven, zodat betere effecten kunnen worden bereikt. Meer dan het opbouwen van optimale bestuurlijke druk is in het huidige traject niet mogelijk.
De heer Smit heeft het over duurzaamheidsontwikkeling en de emissie van $CO_2$. Het staat er niet helemaal duidelijk. De $CO_2$ emissies worden via een bepaalde verdeelsleutel vertaald naar de provincie Drenthe. Het zijn dus landelijke meetcijfers. Waar de heer Smit 5,2 megaton in 1998 ziet staan bij de nulmeting, dan is dat in principe het niveau dat de provincie volgens Kyoto-normen in 2010 zou moeten halen. De actuele emissie in 1998 was 3,7 megaton. De doelstelling van Kyoto is dat in 2010 6% reductie moet zijn gerealiseerd ten opzichte van 1990. Dat is echter niet de emissie van 1990, maar dat is de emissie vanaf 1990 als er niets aan gedaan zou worden. Dat komt uitvoerig naar voren in de Contourennota energiebeleid, maar het betekent dat de provincie ongeveer 5,1 megaton zou moeten hebben in 2010. Dat heeft de provincie in principe nu al bereikt, dus 0,5 megaton reductie zal de provincie niet gaan halen. Wel is het zo dat de landelijke Kyoto-reductiedoelstellingen gehaald zullen worden, want Drenthe is hier niet uniek in, maar dit komt omdat er landelijk emissierechten worden gekocht. De commissie heeft daar de laatste tijd uitvoerig over kunnen lezen. Dat de provincie haar uiterste best doet om daar flink in de buurt te komen, hoopt zij de volgende keer in deze commissie te kunnen bespreken.
De heer Kuiper mist voldoende aandacht voor de kwaliteit van het water. Dat klopt, maar dat gaat via een stijgende lijn in de komende jaren omhoog, want de Kaderrichtlijn water bevindt zich nu nog in een uitermate ingewikkelde beleidsmatige discussie. Voor de vakantie is er een introductie over deze kaderrichtlijn geweest in het kader van de voortgangsreportage in de ontvangsthal van het provinciehuis,

voorafgaand aan een vergadering van deze commissie. De chemische toestand is nog vrij simpel, maar de discussie die hierover wordt gevoerd is vooral nog landelijk, hoewel deze wel van onderop worden gevoed vanuit de regionale bestuurlijke overleggen. In Drenthe zijn dat er drie en de aandacht voor die kwaliteit is nu nog voornamelijk beleidsmatig, maar substantieel gaat die aandacht omhoog wanneer daadwerkelijk zal worden gesproken over de doelen die de provincie wil bereiken.

De heer KUIPER twijfelt niet aan de intenties, want die zijn ook al wel gebleken. Ook afgelopen vrijdag is hierover in het verband van het Drents Europa Netwerk een goede discussie over gevoerd. Hij vraagt zich alleen af waarom het college dit niet opschrijft. De discussie is weliswaar ingewikkeld, maar door het op te schrijven wordt de inzichtelijkheid voor statenleden vergroot.

Mevrouw KLIP zal deze suggestie meenemen. De begroting is echter al een lijvig boekwerk en vooral is er al veel gesproken over de Kaderrichtlijn water.

De heer KUIPER stelt dit al voor de vierde keer aan de orde en krijgt steeds vanachter de tafel van het college een toezegging, namelijk dat het de volgende keer helderder zal worden verwoord. Hij vraagt nogmaals om op te schrijven wat de gedeputeerde zojuist heeft verklaard.

Mevrouw KLIP merkt op dat zij ervan uitgaat dat commissieleden bij het lezen van de begroting een soort van basiskennis in het achterhoofd hebben, zodat niet alles in de begroting hoeft te worden opgeschreven. De opmerking van de heer Kuiper wordt echter serieus genomen en zij zal ernaar streven dit de volgende keer duidelijker neer te zetten. Waar ook al vaker aandacht voor is gevraagd is de externe integratie van duurzaamheid en milieu bij beleidsstukken. Spreekster heeft een aantal maanden geleden toegezegd dat dit zou komen en dat is aan te treffen als een van de actiepunten in de volgende commissievergadering.

TWEEDE TERMIJN

De heer SLAGTER had nog een vraag gesteld over fijnstof.

Mevrouw BERKMAN had nog een vraag gesteld over pagina 36 en dat er nog kansen voor dit college liggen in de Reserve verkeer- en vervoersbeleid. Welke kansen worden hiermee bedoeld?

De heer HAIKENS had nog een vraag over het beton- en metselzandgebeuren. Het gaat hem er niet om om in 2012 een streep door dit gebeuren te zetten, maar het gaat hem erom dat er slim wordt omgegaan met de huidige locaties. Hij vraagt om daar dus wat creatief mee om te gaan, zodat toch een bepaalde milieuwens gehaald kan worden.

De heer PETERS dankt het college voor de uitgebreide beantwoording. Hij komt terug op het punt van de robuuste verbindingszones. In fase I zit het Hunzedal en er zijn afspraken met het Rijk gemaakt dat daar geld voor beschikbaar komt. Over de tweede fase zijn geen afspraken gemaakt. Betekent dat dan dat Zuidwolde voorlopig niet aan snee is? Het staat namelijk wel in het POP genoemd en ook de landinrichtingscommissies zijn gevraagd om er rekening mee te houden. Wat is er nu concreet op dit moment aan de orde?

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat het college overal creatief mee omgaat, want als kan worden voorkomen dat er kapitaalvernietiging plaatsvindt of dat er anders mee om kan worden gegaan, dan zal het college dat niet laten. Wel is er provinciaal beleid over de ontgronding afgesproken, waarvan uiteindelijk is gezegd dat er na 2013 geen zandwinning meer plaats zal vinden in de EHS en er is een afspraak gemaakt dat er één zandput in Zuidwest-Drenthe zal bestaan. Het hangt nu af van wanneer de toegankelijkheid van die zandput is geregeld of de provincie voor een uitzondering of enige coulance in Gasselte nog creatief moet zijn. Zo helder wil zij dat ook formuleren. Ten aanzien van de robuuste ver-

bindingszones antwoordt zij dat nu aan de eerste fase wordt gewerkt, terwijl de tweede fase in 2008 wordt gepland. Er is dus ook geld voor toegezegd, dus is het niet zo dat er geen geld voor is. De provincie heeft aangegeven dat er op dit moment niet aan wordt gewerkt voor zover het buiten de landinrichtingscommissies in Zuidwolde ligt. Daar zijn namelijk wel afspraken over gemaakt, want zij gaan natuurlijk plannen maken en die moeten niet contraproductief werken. Erger nog, er moet zelfs worden geprobeerd om er voordelen mee te behalen als er in de toedeling iets te regelen is door dit geld naar voren te halen. Het college zorgt dus niet dat er onomkeerbare zaken voor de tweede fase gebeuren.

Mevrouw KLIP antwoordt dat de onderzoeksopzet met betrekking tot het fijnstof gereed is en het onderzoek wordt nog dit jaar aanbesteed. Daarbij komt het punt dat er nog vragen liggen van VVD en PvdA waarvoor eerst uitstel van beantwoording is gevraagd. Aan de beantwoording wordt nu gewerkt, dus die kan de commissie ook binnen afzienbare tijd tegemoet zien.

De heer SWIERSTRA antwoordt met betrekking tot het punt van de ontwikkelingen en knelpunten op pagina 36, dat dit slaat op de beschrijving van de doelstellingen en indicatoren op pagina 35, waar op hoofdlijnen allerlei mogelijke doelstellingen ten aanzien van de inrichting van wegen, verkeersveiligheid, ecologische hoofdstructuur en dergelijke genoemd staan. Juist doordat de staten een investeringsimpuls voor verkeer en vervoer hebben via de Reserve verkeer en vervoer, ligt er een kans om ook die zaken die de provincie wenst op te pakken en tot uitvoering te brengen. Dat doet het college dan ook.

De VOORZITTER concludeert dat dit stuk als B-stuk zal worden behandeld in de komende Statenvergadering.

**12. Sluiting**

De VOORZITTER sluit de vergadering om 13:50 uur.

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 21 november 2005.

, voorzitter

, commissiegriffier

**TOEZEGGINGEN**

gedaan in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid, gehouden op 17 oktober 2005 in het provinciehuis te Assen.

**Pagina**

8 Mevrouw KLIP antwoordt nogmaals dat ook het stedelijk gebied onder de werking van het Kader GGOR valt en als dat anders is, zij daar op terug zal komen in het verslag.

13 Mevrouw KLIP zegt toe dat zodra het Alterra-rapport binnen is dit wordt doorgestuurd naar de Statencommissie Cultuur en Welzijn.

37 Mevrouw EDELENBOSCH zegt toe de commissie een stuk toe te sturen over de kosten van de nationale parken.

40 Mevrouw HAARSMA zegt toe om de commissie zo mogelijk nog voor de vaststelling van de begroting een overzicht met betrekking tot het ISV en de overige budgetten die beschikbaar zijn ten behoeve van haar portefeuille, te doen toekomen.

42 Mevrouw KLIP zegt toe dat de antwoorden op de vragen van VVD en PvdA over fijnstof binnen afzienbare tijd naar de Statencommissie Cultuur en Welzijn worden opgestuurd.

HW

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
21 december 2005

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de commissiegriffier mede te delen.*

# *Verslag*

## van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

gehouden op 21 november 2005

**INHOUD**


Opening 3
Mededelingen 4
Vaststelling van de agenda 4
Verslag vergadering 17 oktober 2005 en lijst van toezeggingen 4
Ingekomen stukken 4
Rondvraag 4
IPO-aangelegenheden 5
Brief van 25 oktober 2005 van Plaatselijk Belang Foxel-Scholtenskanaal inzake de aanleg van de Runde 5
Brief van 21 september 2005 inzake Uitwerkingsplan POP/Voorbeeldregeling "ruimte voor ruimte" 14
Brief van 12 oktober 2005 over de Stand van zaken uitwerkingsplannen en moties Provinciaal omgevingsplan (POP) 25
Brief van 3 oktober 2005 over Startnotitie energiebeleid 2006-2010 30
Statenstuk 2005-206; Wijzigingen Reglementen voor de waterschappen Reest en Wieden en Velt en Vecht 57
Statenstuk 2005-213; Uitvoering Natuurbeschermingswet en Flora- en Faunawet 57
Sluiting 58
Toezeggingen 59
Bijlage 60
Wijzigingsblad

**STATENCOMMISSIE OMGEVINGSBELEID**

Verslag van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid, gehouden op 21 november 2005 in het provinciehuis te Assen.

**Aanwezig:**

A. Lanting (VVD, voorzitter)
H. Baas (ChristenUnie)
mevrouw M.J. Berkman-de Haan (GroenLinks)
N.B. Bossina (VVD)
A. Haar (D66)
J. Haikens (VVD)
H.R. Hornstra (PvdA)
mevrouw I.J. Huisman-Holmersma (PvdA)
B. Janssen (CDA)
C.D. de Jong (Fractie De Jong)
mevrouw M.J. Kaal (CDA)
W.H. Kuiper (GroenLinks)
A.G.H. Peters (CDA)
B. Popken (OPD)
J. Slagter (PvdA)
K.H. Smidt (VVD)
M.J. Smit (D66)
mevrouw H.G. Stoel-Snater (PvdA)
mevrouw S. van de Vijver-Geitz (PvdA)
G. Wieringa (DrentsBelang)
Th. J. Wijbenga (CDA)

**Voorts aanwezig:**

mevrouw A. Haarsma (PvdA, gedeputeerde)
mevrouw A. Edelenbosch (PvdA, gedeputeerde)
mevrouw T. Klip-Martin (VVD, gedeputeerde)
H. Schaap (PvdA, gedeputeerde)
J. Bos (commissiegriffier)

**Met kennisgeving afwezig:**

J. Heetebrij (ChristenUnie)
H.G. Idema (PvdA)
E. Olij (PvdA)

## 1. Opening

De VOORZITTER opent de vergadering.

## 2. Mededelingen

De VOORZITTER deelt mee dat de heer Heetebrij en mevrouw Stoel afwezig zijn. De agenda vandaag is vrij lang, dus hij dringt erop aan om zo min mogelijk tijd te nemen en de agenda zo snel mogelijk af te werken door zich zoveel mogelijk aan de tijden te houden die van tevoren zijn afgesproken. Rond 12.00 uur zal er worden geschorst voor de lunch.

## 3. Vaststelling van de agenda

De heer KUIPER merkt op dat hij bij agendapunt 10, de stand van zaken met betrekking tot de uitwerkingsplannen en moties Provinciaal omgevingsplan (POP), een extra punt wil aanvoeren dat los staat van wat CDA en VVD naar voren hebben gebracht. Dat punt gaat over woningbouw.

De agenda wordt conform ontwerp goedgekeurd en vastgesteld.

## 4. Verslag vergadering 17 oktober 2005 en lijst van toezeggingen

De VOORZITTER deelt mee dat de commissie een brief heeft ontvangen waarin wordt aangegeven dat de lijst van toezeggingen in een wat andere vorm wordt gegoten. Daarvan is een voorbeeld bijgevoegd. Het is overigens niet de bedoeling dat de voorzitter iedere keer het rijtje toezeggingen bij langs gaat, want dat is een verantwoordelijkheid van de fracties zelf. De fracties dienen dit bij te houden en te controleren of die zaken worden afgewerkt en spreker denkt dat het rappelsysteem zoals dat wordt ingesteld als een heel goede geheugensteun voor de fracties zal fungeren. Het is de bedoeling dat dit bij alle commissies zo in zijn werk zal gaan. Spreker deelt voorts mee dat in de lijst van toezeggingen van 17 oktober 2005 een drukfout staat, namelijk bij de tweede toezegging staat dat het Alterra-rapport aan de Statencommissie Cultuur en Welzijn zal worden toegezonden, terwijl dit de Statencommissie Omgevingsbeleid moet zijn.

Het verslag wordt conform ontwerp goedgekeurd en vastgesteld.

## 5. Ingekomen stukken

De heer WIJBENGA wil in een volgende vergadering de brief van Buitenkamp en Biewenga laten agenderen. Hij zal te zijner tijd hierop een toelichting geven.

De heer WIERINGA wil dezelfde brief ook voor een volgende vergadering agenderen.

## 6. Rondvraag

De heer JANSSEN heeft in de Leeuwarder Courant van 4 november 2005 gelezen over het biocongres in Leeuwarden, dat handelde over het milieubeleid van het kabinet. Het kabinet Balkenende zou er "nog eens flink van langs hebben gekregen in de vergadering te Leeuwarden". Op de eerste dag van het congres over duurzame transportbrandstoffen spuwden verschillende sprekers hun gal over het milieubeleid van de regering. De wethouder van Leeuwarden sprak van een bedroevende toestand, een medewerker van Staatsbosbeheer van een schandelijk ambitieniveau en een medewerker van het OV-bureau Groningen-Drenthe noemde het rijksbeleid de dood in de pot. Gaf deze medewerker als ambtenaar van het OV-bureau het standpunt van het college weer? Wat vindt de gedeputeerde hier nu eigenlijk van?

Mevrouw KLIP antwoordt dat voor zover zij is geïnformeerd de betreffende ambtenaar van het OV-bureau heeft gereageerd op een uitspraak van een ambtenaar van het Rijk en heeft gezegd dat vooral het subsidiebeleid van het Rijk en van allerlei andere organisaties zo ongelooflijk versnipperd is en dat

het Rijk er goed aan zal doen om daar enige stroomlijn in aan te brengen door middel van een centraal informatiepunt of loket, aangezien op deze manier heel veel subsidiemogelijkheden op het terrein van bijvoorbeeld biobrandstoffen, verloren gaan. Op het moment dat het Rijk dit niet doet en dus niets doet aan die versnippering, dan zou dat "de dood in de pot" voor dat beleidsterrein betekenen. Het ligt dus aanzienlijk genuanceerder dan in de Leeuwarder Courant stond vermeld. De informatie die in de krant staat betreft dus een zinsnede die volledig uit de context is gerukt. Het college kan zich volledig vinden in het bredere kader waarin die opmerking door de ambtenaar van het OV-bureau is gemaakt, namelijk dat het goed zou zijn wanneer het Rijk al die subsidiestromen zou stroomlijnen of op één punt zou samenbrengen.

**7. IPO-aangelegenheden**

Er zijn geen opmerkingen of vragen naar aanleiding van IPO-aangelegenheden.

**8. Brief van 25 oktober 2005, kenmerk 2005010024, van Plaatselijk Belang Foxel-Scholtenskanaal inzake de aanleg van de Runde**

De heer RUSSCHEN spreekt in namens Plaatselijk Belang Foxel-Scholtenskanaal. Alvorens de brief die hij heeft gestuurd door te lopen, schiet hem ineens iets te binnen. De minister-president heeft deze week op televisie gezegd dat normen en waarden en het principe van "afspraak is afspraak" hoekstenen van onze samenleving vormen. Indien deze uitspraak nu eens als rode draad wordt aangebracht in het verhaal dat hij naar voren brengt!
De commissie heeft een uitgebreide brief van het Plaatselijk Belang Foxel-Scholtenskanaal gehad, maar toch is hij van mening dat datgene wat hij heeft geschreven, nog eens doorgelopen moet worden. In 1998 was hij blij verrast dat een afvaardiging van de Dienst Landelijke Gebied (DLG) en de gemeente Emmen, evenals andere heren, bij hem kwamen met de boodschap dat dit gebied moet worden opgewaardeerd. In 1997 had de minister geld beschikbaar gesteld en de afvaardiging deelde mee in dit gebied te willen beginnen. Er zijn vier vergaderingen belegd met de bevolking, waarbij telkens weer 70 man aanwezig was en aan het eind van 1998 kwam hij tot een afspraak met de DLG, de gemeente en met het waterschap over een plan, waarvan hij de tekening kan laten zien. Op die tekening is te zien dat de Runde gekronkeld tussen Foxel en Scholtenskanaal ligt. Aan de rechterkant zou natuurgebied en recreatiegebied komen, zodat iedereen daar baat bij zou hebben. Er werd toegezegd dat op deze afspraak binnen een half jaar zou worden teruggekomen, maar vervolgens heeft Plaatselijk Belang nooit meer iets van de DLG, de gemeente en het waterschap over dit plan gehoord. Daarnaast was er een afspraak dat er het eerst met dit plan zou worden begonnen en daar was tenslotte geld voor. Er was voldoende geld beschikbaar om het geheel uit te voeren en dat is ook de vraag die steeds door Plaatselijk Belang is gesteld. Ook is gevraagd aan de afvaardiging of deze gemachtigd was om namens de DLG, de gemeente en het waterschap te spreken. Dat werd aan alle kanten bevestigd. Toen de afspraken er eenmaal lagen, heeft hij niets meer gehoord. Tot zijn verbazing las hij in 2001 in de krant dat de grond die nodig was voor aanleg van de Runde, moeilijk te verwerven was. Er is toen een openbare vergadering door Plaatselijk Belang uitgeschreven en daarbij zijn ook wethouder Klaver van de gemeente Emmen en de heer Strating van de DLG aanwezig geweest. Van die bijeenkomst zit een verslag in het stapeltje stukken dat aan deze commissie is gezonden. Er werd gezegd dat de grond slecht was te verwerven, maar de landbouwers die ook waren uitgenodigd boden ter plekke de grond te koop aan, omdat zij inmiddels 65 jaar oud waren en met de bedrijfsvoering wilden stoppen. Toen is afgesproken dat binnen een maand de gemeente en de DLG naar die landbouwers zouden gaan en daar afspraken over zouden maken. Zij zijn echter nooit bij deze landbouwers geweest. Begin 2004 kreeg spreker een rondleiding door de DLG en toen kwam hij ook bij het Zwartemeer. Hij heeft de heer Strating er toen nog weer op gewezen wat de afspraken waren. Toen is spreker erop gewezen dat het Plaatselijk Belang wat ongeduldig was, dat het geld op de plank lag en geoormerkt was, zodat niemand eraan kon komen en dat het plan voor de aanleg van de Runde zo snel mogelijk zou worden uitgevoerd. Aan het eind van 2004 kreeg spreker ineens van de DLG te horen dat er nog 60% beschikbaar was van datgene wat er

oorspronkelijk was beloofd. Begin 2004 is nota bene nog beloofd dat alles zou worden uitgevoerd en dat het geld was geoormerkt en ineens werd het maar 60%. Verder kreeg spreker een tekening te zien en werd hem bevestigd dat er al gronden waren verworven, terwijl verschillende landbouwers hem meedeelden dat de instanties nog nooit langs waren geweest om over de aankoop van gronden te spreken. Op de avond dat dit besproken is, was het een ongeorganiseerde puinhoop, waarbij het spreker wel duidelijk werd dat er van de plannen niets terechtkwam. Op 19 oktober 2005 was er opnieuw een samenkomst met de DLG en toen is er een nieuwe tekening getoond, waaruit duidelijk werd dat er nog geen 50% van de aanvankelijke plannen kon worden uitgevoerd. De boodschap waarmee de DLG echter kwam was dat dit het definitieve plan was en dat het "slikken of stikken" was. De keuze die het Plaatselijk Belang had was er een tussen het voorliggende plan, of het bestaan van een sloot. Dat wordt dan tegenwoordig democratie genoemd!!
Er is nu nog slechts 45% over van datgene wat is beloofd. Het plan houdt in dat niet de Foxel en het Scholtenskanaal met elkaar worden verbonden, maar uit elkaar gehaald. Dat houdt in dat twee derde van de bevolking de Runde niet eens kan zien en er ook niet bij kan komen als er niet eerst 500 meter wordt omgelopen. Er blijven dan ook landbouwgronden omheen liggen. Dit is niet de afspraak, want de oorspronkelijke afspraak was dat de Runde weer zou stromen zoals die in het verleden heeft gelopen en dat het een samenvoeging van het gebied zou worden. Wat er nu gebeurt is dat de gemeenschap wordt gescheiden.
Hem is zes jaar lang voorgehouden dat er niets aan de hand was. Het kwam allemaal goed en nu ligt dit plan voor. Hij wist van niets, terwijl de gehele bevolking aan het eerste plan heeft meegewerkt. Met het voorliggende plan is nog niet de helft over van het oorspronkelijke plan over. Indien hij hiermee akkoord gaat ontstaat er een tweedeling in de bevolking. Dat is begrijpelijk, want de ene helft krijgt nog wel wat, maar de andere helft krijgt niets. Hij blijft vasthouden aan wat is afgesproken. Afgesproken is dat het oorspronkelijke plan zou worden gerealiseerd en het kan niet zo zijn dat na zes of zeven jaar stilte ineens het oorspronkelijke plan van tafel wordt geveegd en er een nieuw uitgekleed plan wordt gepresenteerd onder het mom van "slikken of stikken". Hij blijft dan ook vasthouden aan de eerste afspraak.

De heer HAIKENS heeft gehoord dat de heer Russchen het steeds heeft over gemaakte afspraken. Zijn deze afspraken ook schriftelijk bevestigd door diverse organisaties?

De heer RUSSCHEN antwoordt dat hij de heer Van Westen heeft gevraagd om alles wat in de eerste jaren op schrift is gesteld, naar spreker toe te sturen. De heer Van Westen heeft momenteel de grootste ruzie met de DLG. Het schijnt tegenwoordig zo te zijn dat bij de instanties maar een week lang papieren worden bewaard en dan verdwijnen deze plotseling. Op basis van de eerste tekening zijn er afspraken gemaakt en daar is vier keer over vergaderd met 70 mensen. Hij hoopt toch niet dat als hij in de toekomst afspraken wil maken met de overheid, hij een advocaat mee moet nemen.

Mevrouw VAN DE VIJVER geeft aan dat de reden om de brief van Plaatselijk Belang Foxel-Scholtenskanaal op de agenda van deze commissie te zetten, is gelegen in het feit dat zij zich zorgen maakt over twee zaken die ogenschijnlijk niets, maar uiteindelijk toch alles met elkaar hebben te maken. Het gaat over de voortgang van de plannen over de aanleg van de Runde. Zo’n 25 jaar geleden startte de voorbereiding van de herinrichting van het gebied waar onder anderen ooit de Runde stroomde en naarmate de plannen vorderden, groeide ook de wens om de Runde als inrichtingselement weer een plaats te geven in het landschap. Nog weer later vatte de gedachte post dat het leuk en passend in de ontwikkelde ideeën zou zijn om het water uit het Bargerveen weer door de Runde te laten stromen. Dat is een prachtig plan, waarover spreekster van nagenoeg iedereen enthousiaste geluiden heeft gehoord. Ook de bevolking van het buurtschap de Foxel was erg enthousiast, zeker ook omdat de ideeën een belangrijke rol gaven aan het landschap ter hoogte van die beide straten. De tekening daarvan heeft de heer Russchen zojuist laten zien. Zoals wel vaker wil niemand de verantwoordelijkheid dragen voor een ongewenste zwangerschap en dat lijkt hier ook een beetje het geval. Uit de gesprekken die zij met de betrokken partijen in de afgelopen periode voerde, zowel met het Plaatselijk Belang als vertegenwoordigers van de DLG en de provincie, en uit de informatie die zij verder heeft verzameld, is haar duidelijk

geworden, dat er officieel en formeel nooit plannen zijn vastgesteld die voorzagen in een inrichting van het hele gebied tussen Foxel en Scholtenskanaal. Er is wel voortdurend over gepraat, maar het heeft nooit een officieel stempel van de provincie of van de DLG gekregen. Daarin ligt nu precies het probleem. Ondanks dat zijn de door de heer Russchen getoonde tekeningen bij twee gelegenheden gepresenteerd aan de plaatselijke bevolking. Deze tekeningen geven een invulling aan de volle 23 hectare die er liggen tussen Foxel en Scholtenskanaal. Er is met de mensen ter plekke gesproken over aanvullingen, aanpassingen en verdere mogelijkheden, bijvoorbeeld voor een kleine camping in dat gebied. Vragen over financiën zijn steeds afgedaan met de mededeling dat Plaatselijk Belang zich daar geen zorgen over hoefde te maken en dat de financiering van de plannen rond was. Met andere woorden, de communicatie was zodanig dat de plaatselijke bevolking de vaste overtuiging kreeg dat de laatste tekeningen die in 1998 waren getoond, de definitieve plannen vormden. Sterker nog, de plaatselijke bevolking was heel enthousiast over die plannen en gaande het verstrijken van de jaren werden mensen ongeduldig en bezorgd. Steeds als ernaar gevraagd werd bij de wethouder van de gemeente Emmen, werd er gezegd dat mensen niet zo ongeduldig moesten zijn en dat het heus goed zou komen. De plaatselijke bevolking dacht daarop dat ambtelijke molens nu eenmaal langzaam draaien, maar dat het wel goed zou komen. Eind 2004 en in juni 2005 werd duidelijk dat het allemaal net even wat anders lag. Op die momenten kwam er van de kant van de DLG zwart op wit een brief waarin letterlijk stond dat van de oorspronkelijke plannen maar 60% kon worden gerealiseerd. Zij maakt zich dan ook zorgen. In eerste instantie natuurlijk vooral over de realisatie van de plannen rondom de Runde, want de heer Russchen noemt het huidige plan een sloot en hoewel spreekster niet zover wil gaan, is het plan natuurlijk wel een ernstige vermagering van de voorstellen die er in eerste instantie lagen, waarbij ook werd voorzien in een mooi stuk natuur en recreatiemogelijkheden. De natuur zou daarbij bovendien als ecologische verbinding dienen. Tegelijkertijd maakt zij zich zorgen over de manier waarop er in deze zaak is gecommuniceerd met bewoners en de mensen in het gebied. De mensen die hier wonen hebben natuurlijk het meeste belang, want als zij 's morgens hun deur uitstappen zien zij wat er nu nog niet is, maar wat er wel zou kunnen komen. Hoe heeft het toch kunnen gebeuren dat er zo'n verschil is ontstaan tussen wat er werd gedacht dat was afgesproken, over de status van de plannen en over de realisatie van wat er in 1998 is gepresenteerd? Veel is afgehandeld door de DLG, maar wat is nu precies de rol van de DLG? Wie is er uiteindelijk verantwoordelijk en wat is dan, heel concreet de rol en verantwoordelijkheid van de provincie hierin? Welke mogelijkheden zijn er nu nog om alsnog de oorspronkelijke plannen op termijn te realiseren, nu die plannen door iedereen met veel enthousiasme zijn ontvangen?

De heer SMIT vindt het goed dat dit onderwerp op de agenda is gezet, want het heeft tot de nodige verwarring geleid. De PvdA stelt dat formeel geen vaststelling van het bredere plan heeft plaatsgevonden, maar dat op zijn minst de suggestie is gewekt dat dit plan formeel is geworden. Hij vraagt of hij dit juist heeft geïnterpreteerd en wil weten wat verder het voorstel is in de richting van de provincie. Wil de PvdA alsnog dat bredere plan realiseren?

Mevrouw BERKMAN wacht eerst het antwoord van de PvdA op deze vraag af, alvorens zij haar vraag stelt.

Mevrouw VAN DE VIJVER weet niet of het een suggestie moet worden genoemd dat de oorspronkelijke plannen alsnog worden gerealiseerd. In het plan dat voorligt staat een datum. Het is weliswaar een ontwerpplan, maar dat plan is in 1998 bij twee gelegenheden aan een volle zaal gepresenteerd. Spreekster was er niet bij en kan niet nagaan welke bewoordingen er zijn gebruikt, maar bij de plaatselijke bevolking is op geen enkele manier blijven hangen dat het wel mooie plannen zijn, maar dat er niets van terecht zou komen. Er is veeleer het gevoel ontstaan dat het prachtige plannen waren die moesten worden gerealiseerd en dat de bewoners mochten meepraten. Veranderingen die de bewoners voorstelden werden in het plan aangebracht en het plan werd opnieuw gepresenteerd. Op grond daarvan trokken de bewoners de conclusie dat dit het was. Uiteindelijk zou het doel moeten zijn om het oorspronkelijke plan alsnog voor het voetlicht te brengen. De vraag is alleen welke mogelijkheden de provincie daarvoor

heeft. Er zijn door verschillenden wel mogelijkheden genoemd die verband houden met het vervolgtraject van de Runde, maar welke mogelijkheden er precies zijn weet spreekster niet. Dat kan zij niet nagaan en daarom hoort zij daar graag van de gedeputeerde het een en ander over.

Mevrouw BERKMAN is blij dat de PvdA het initiatief heeft genomen om aandacht te besteden aan dit onderwerp. GroenLinks is erg betrokken bij dit plan en heeft ook gesproken met de overlegpartner, dus bij dezen ondersteunt zij de PvdA volledig. Zij heeft een aanvullende vraag aan de gedeputeerde. Als de provincie zich alsnog hard gaat maken voor het oorspronkelijke plan, kan de gedeputeerde daarin dan een coördinerende rol op zich nemen?

De heer POPKEN steunt het voorstel van de PvdA. Hij vraagt zich af wat nu de rol van de provincie is in dit gebeuren, want als het gaat om de uitvoering in het landelijk gebied, dan is de DLG een organisatie die daarmee is belast. Wat is de rol van de provincie en wat kan de provincie betekenen in dit gebeuren?

De heer WIERINGA merkt op dat er in 1998 door Plaatselijk Belang samen met de inwoners veel werk is gemaakt om een plan van de grond te tillen dat wordt gedragen door de plaatselijke bevolking. Naar zijn mening moet er worden geluisterd naar de inwoners en moeten plannen worden uitgevoerd zoals in 1998 is toegezegd door de provincie. Hij wil graag horen op welke gronden de provincie maar 45% van de toegezegde plannen wil uitvoeren.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat datgene wat nu over tafel gaat, niet de schoonheidsprijs verdient met betrekking tot het met elkaar spreken over belangen in een bepaald gebied. Dat haalt zij niet alleen uit de huidige situatie en de brieven die er nu over rond gaan, maar ook uit eerdere gesprekken met dorpsbelangen en de heer Russchen. Het is ook aan de volhardendheid van Plaatselijk Belang te danken dat dit onderwerp nog steeds op de agenda staat, want er is met de gemeente bij monde van de wethouder en de DLG diverse malen over gesproken.
Zij wil op een aantal zaken ingaan. Zich verantwoordelijk voelen en verantwoordelijk zijn, zijn twee verschillende dingen. In eerste instantie stellen de staten een nota met een opdracht voor een landinrichtingsproject vast. In die projectnota staat de Runde in dit gebied slechts als een lijn op de kaart en als een inspanningsverplichting, omdat dit dateert uit een tijd voordat de plannen klaar waren. Er is in een landschapskunstproject door de heren Van Westen en Harry Berg een hele inrichting op de kaart gezet en spreekster kan zich goed voorstellen dat als dit een prachtig ontwerp is waarin iemands dorp goed uit naar voren komt, deze kaarten een eigen leven gaan leiden. Dat mensen dan het beeld houden dat de realisatie zal geschieden conform die tekening, kan spreekster zich dus goed voorstellen. Spreekster is er niet steeds bij geweest en weet ook niet wat iedereen in de loop der jaren allemaal heeft gezegd. Misschien is dat op dit moment ook iets minder relevant. Een ieder weet dat in de laatste jaren door het budget in de landinrichting, en zeker het onderwerp landschap, een dikke streep is gezet en het enige en eerste wat in dit gedeelte van de landinrichting wordt gerealiseerd, namelijk het Rundeproject, is voor realisatie tevens afhankelijk van de beschikbaarheid van de te verwerven grond. De grond is namelijk voor wat betreft het witte gedeelte dat zojuist op de kaarten was te zien, agrarisch toegedeeld. Dat betekent dat in ieder geval het tracé van de Runde, de landschappelijke inpassing en de ecologische verbindingszone worden veiliggesteld. Dat is echter een minimumvariant, want anders wordt het tracé van de Runde niet veiliggesteld. Dat is ook wat in het eerste landinrichtingsdeel voor Emmen-Noord wordt opgenomen en zal worden gerealiseerd. Door de beschikbaarheid van de grond en de beschikbaarheid van de middelen is op dit moment het voorliggende plan het maximaal haalbare, en niet wat er in 1998 in het kader van het landschapskunstproject in een tekening is neergezet. Zij is het met een ieder eens dat daar waar Plaatselijk Belang erbij is betrokken en er ook plannen zijn gemaakt, waarvan spreekster meerdere malen op de hoogte is gesteld, er beter gesproken had moeten worden over de haalbaarheid van die plannen. Net zo goed als er iedere keer bij andere landinrichtingsplannen aanpassingen moeten worden doorgevoerd gesproken had moeten worden met de betrokkenen, had dat hier natuurlijk ook moeten gebeuren, hoewel hier officieel geen sprake is van een planaanpassing omdat het niet als zo-

danig in het landinrichtingsplan stond. Toch had hier eerder en beter over moeten worden gesproken met elkaar, want dan waren deze misverstanden niet gerezen. Zij kan zich goed voorstellen dat de bevolking van Foxel ervoor gaat om het gehele plan zoals het ooit door Van Westen en Berg is ontwikkeld, te realiseren. Zij weet niet of dit kan of dat dit wellicht in tweede instantie kan, maar zij kan alleen zeggen dat zij het gesprek met de DLG wel aan wil gaan om te kijken of er in het vervolg met misschien wel enige prioriteit in de volgende fase een mogelijkheid bestaat om dit nog eens te bekijken. Dat is op dit moment het enige wat zij daarover kan zeggen. Uiteindelijk is de provincie dus wel verantwoordelijk, maar het is niet zo dat de provincie aan tafel zit om de plannen uit te voeren. De provincie stelt namelijk een projectnota vast die in opdracht naar een landinrichtingscommissie gaat. Het is niet de DLG die dat allemaal regelt, maar de landinrichtingscommissie wordt samengesteld uit leden die afkomstig zijn uit het gebied en die wordt voorgezeten door een onafhankelijke voorzitter. De DLG voert het secretariaat van die commissie en voert het plan uit. Vandaar ook dat er meerdere keren de naam van wethouder Klaver uit Emmen wordt genoemd, want dat zijn ter plekke de mensen die bepalen hoe de plannen worden uitgevoerd. Uiteindelijk wil de provincie graag dat de projectnota wordt uitgevoerd en voorzover spreekster kan overzien komt dat goed, aangezien er ruimte in zit hoe bepaalde dingen worden ingevuld. Het komt namelijk regelmatig voor dat er prachtige landinrichtingsprojecten waarvan de staten in de projectnota hebben gezegd dat zij zo moeten worden uitgevoerd, geschrapt moeten worden en dat alleen de hoogste prioritaire onderdelen kunnen worden gerealiseerd omdat de budgetten geregeld op diverse onderdelen naar beneden worden geschroefd. Door de provincie zijn hierover dan ook geen toezeggingen gedaan. Als er een vervolg is dan wil spreekster zich er natuurlijk wel voor inspannen om te kijken wat maximaal haalbaar is.

TWEEDE TERMIJN

De heer RUSSCHEN merkt op dat er steeds wordt gezegd dat de grond die er ligt feitelijk niet wordt aangekocht, maar spreker heeft een tekening van de provincie Drenthe van 1997 waarin duidelijk Foxel staat ingetekend met een aantekening dat deze grond moest worden verworven in het kader van de herinrichting van het gebied. Het is dus een tekening van de provincie waarin duidelijk staat aangegeven welke gronden er moeten worden aangekocht om de Runde te realiseren.
In 1998 zijn er vier vergaderingen belegd en er zijn duidelijke afspraken gemaakt met de bevolking. Er is ook duidelijk gezegd dat die afspraken zijn gemaakt en de heer Van Westen kan dat bevestigen. Er is duidelijk tegen de bevolking gezegd hoe het zal worden en hoe het eruit zal gaan zien. De bevolking is zes jaar lang een rad voor ogen gedraaid en is zes jaar van de ene hoek naar de andere gestuurd. Begin 2004 is er nog met de DLG gesproken en ook toen heeft niemand gesproken over versobering van de plannen, want het zou gebeuren zoals het was afgesproken. Aan het einde van 2004 is ineens gezegd dat er maar 60% van de plannen kon worden gerealiseerd en in 2005 is dat al weer gedaald naar 45%. Hij is blij dat de DLG zes jaar is weggebleven, want anders was er helemaal niets van de plannen overgebleven. De bevolking blijft vasthouden aan de afspraken die zijn gemaakt, want afspraak is afspraak. Alleen op die manier kan de saamhorigheid die er nog onder de bevolking leeft in dit gebied in stand blijven. De bevolking beslist dan ook uiteindelijk of en welk plan er wordt gerealiseerd.

De heer PETERS vraagt zich af of burgers recht hebben op een betrouwbare overheid. Daar waar de overheid in de vorm van de provincie zelf, de DLG of andere instanties die optreden namens de provincie, zes jaar lang spreekt met de bevolking over bepaalde plannen en er openbare vergaderingen over die plannen worden georganiseerd en werkbezoeken van de gedeputeerde worden afgelegd waarbij over een bepaald plan wordt gesproken, dan hoeven er geen officiële handtekeningen te staan onder vastgelegde stukken, maar dan zijn dat de verwachtingen die de overheid bij de bevolking wekt. Als er dan op enig moment, om wat voor reden dan ook, door de verminderde beschikbaarheid van middelen of gronden de plannen moeten worden bijgesteld, dan dient op dat moment de bevolking er ook bij te worden betrokken. Immers, indien er een minder plezierige boodschap wordt gegeven, dan gaat dat ook de bevolking aan. Spreker krijgt nu de indruk dat er niet serieus wordt omgegaan met de bevolking en spreker kan zich voorstellen dat de bevolking het gevoel heeft dat de politiek niet serieus met hen om-

gaat. Dat gevoel dient de provincie bij de mensen weg te nemen en dan volstaat niet alleen de opmerking dat er sprake is van een gebrek aan communicatie. Dat is spreker te gemakkelijk.

Mevrouw BERKMAN is blij met de toezegging van de gedeputeerde dat de provincie verantwoordelijk is, maar dat de provincie zich ook verantwoordelijk voelt en dus actie wil ondernemen Het blijkt dat er drie overleggroepen zijn waarmee de provincie moet overleggen en zij hoopt dan ook dat de provincie daarin een voortrekkersrol wil nemen en zeker ook dat er overleg komt met de bewoners, want daarmee dient wel serieus te worden omgegaan.

De heer PETERS vraagt welke toezegging de gedeputeerde heeft gedaan.

Mevrouw BERKMAN antwoordt dat zij heeft gehoord dat de gedeputeerde met betrekking tot dit probleem een coördinerende rol op zich wil nemen.

De heer WIERINGA gaat ermee akkoord dat de gedeputeerde zegt dat de provincie uiteindelijk verantwoordelijk is. Indien de provincie verantwoordelijk is en er wordt zes jaar met de bevolking gesproken, dan moeten ook de plannen worden uitgevoerd zoals deze destijds zijn voorgelegd. Overleggen vinden niet plaats tussen kleine kinderen onder elkaar, maar tussen volwassenen die zaken willen doen. De provincie moet dan ook het plan laten uitvoeren zoals het oorspronkelijk is opgesteld. Gebeurt dit niet, dan hoeft er ook niet meer te worden overlegd met de bevolking, want deze wordt kennelijk toch niet serieus genomen.

Mevrouw VAN DE VIJVER dankt de gedeputeerde voor haar heldere reactie op datgene wat in de commissie naar voren is gebracht. Zij heeft gehoord dat de gedeputeerde heeft toegegeven dat de communicatie in dezen niet de schoonheidsprijs verdient en dat zij heeft gezegd dat zij het gesprek hierover met de DLG graag wil aangaan. Gesprekken zijn er echter de afgelopen periode heel veel gevoerd en zeker ter plekke. Dat is een van de redenen waarom vandaag over dit onderwerp wordt gesproken. Als zij daar dan nog bij zegt dat de provincie uiteindelijk verantwoordelijk is, op voorhand omdat de projectnota door de provincie wordt vastgesteld en de provincie moet kijken of uiteindelijk alles is gerealiseerd, dan vraagt zij zich af wie er verantwoordelijk is voor wat de DLG namens de herinrichtingscommissie communiceert in de richting van de bevolking ter plekke. In de set stukken die zij heeft gekregen zit namelijk een brief van de DLG en daarin wordt in de tweede alinea gezegd dat "in het proces van het plan van toedeling is getracht om alle gronden die te maken hebben met realisatie van het gehele landschapselement ter hoogte van de Foxel te verwerven". Ook rechtstreeks aankopen van percelen is uiteindelijk niet gelukt omdat er op dat moment geen aankoopmogelijkheden waren. Kennelijk is er wel geprobeerd om op dat moment gronden te verwerven, terwijl er tegelijkertijd ook is gezegd dat het eigenlijk maar om ontwerpplannen ging die nog niet vast stonden. Er liggen dus onduidelijkheden die vooral te maken hebben met verantwoordelijkheden. Wie is nu wanneer en waarvoor verantwoordelijk geweest en op welke manier stuitert die verantwoordelijkheid terug naar de provincie? Wat is de taak van de staten in het geheel? Zij vraagt om een duidelijker toezegging van de gemeente om in de toekomst goed te kijken welke mogelijkheden er zijn.

De heer SMIT merkt op dat gezien de gang van zaken en de gesprekken die met de bevolking zijn gevoerd, hij vindt dat er op zijn minst sprake is van een morele verplichting jegens de bevolking. Hij heeft de toezegging van de gedeputeerde aldus begrepen dat zij heeft gezegd dat zij bereid is om te kijken of realisatie van een breder plan in tweede instantie alsnog mogelijk is. Als hij die toezegging goed verwoordt, dan lijkt hem dit een goede toezegging en vindt spreker dat de commissie de terugkoppeling van de gedeputeerde hierover moet kunnen afwachten.

De heer HAIKENS merkt op dat de landinrichtingscommissie ervoor is benoemd om de inrichting van dat gebied voor haar rekening en verantwoordelijkheid te nemen. De provincie is en blijft daarvoor eindverantwoordelijke partij. De DLG is daarbij wel een belangrijke factor voor grondverwerving en inrichting

van dat gebied en voor de communicatie met de bevolking. Als de DLG een belangrijke rol speelt in een traject van een aantal jaren en dit ook zijn weerslag heeft op de manier waarop dit aanvankelijk in de landinrichting en de aankoop is vastgelegd en uitwerkingsklaar is gemaakt en er vervolgens veel mis gaat met de communicatie daarover, dan is dit iedereen aan te rekenen die met dit traject te maken had. In formele zin is en blijft de provincie verantwoordelijk. Ook in die afstand die hij zojuist geschetst heeft, blijft de provincie mede verantwoordelijk voor de manier waarop er is gecommuniceerd in de periode waarin de plannen zijn gemaakt tot aan het tijdstip van de mogelijke realisatie van die plannen.
De provincie blijft dus medeverantwoordelijk voor de uitvoering van de plannen. Hij kan zich niet aan de indruk onttrekken dat er toch ergens processen in werking zijn gesteld die uiteindelijk niet zijn gerealiseerd. Op dat vlak heeft de communicatie ernstig te kort geschoten. Verder gaat het niet aan om datgene wat in plannen aan de bevolking is neergelegd en op deze wijze terzijde is geschoven, vervolgens nog weer eens in een gesprek van de gedeputeerde met de DLG aan de orde te stellen. Dat past niet helemaal in deze volgorde. Verder hanteert de DLG op veel plekken en procedures dezelfde werkwijze en als dit tot de mogelijkheden behoort, dan zal er toch in de toekomst goed over moeten worden nagedacht of de provincie dit soort processen wel kan beheersen en of de bevolking tijdens die processen op andere gedachten kan worden gebracht over de haalbaarheid van bepaalde plannen. Hier is sprake geweest van allerlei sociale en maatschappelijke processen waar de nodige vraagtekens bij kunnen worden gezet.

De heer DE JONG vindt dit onderhand een boeiend dossier. Het valt hem op dat de gedeputeerde haar coördinerende rol heeft aangeboden om te kijken wat er alsnog mogelijk is. Dat is een goede stap. Hij is wel benieuwd hoe het zal uitpakken als blijkt dat er toch niet meer gronden kunnen worden aangekocht om wat voor reden dan ook, zodat het plan toch magerder blijft dan in eerste instantie is gepresenteerd. Wellicht loopt hij op de zaken vooruit, maar de inspreker kan niet naar zijn achterban teruggaan als hij geen verhaal heeft dat hij bij de bevolking kan neerleggen. Met andere woorden, hoe lang gaat de coördinerende rol van de gedeputeerde door en wanneer gaat dat gebeuren, zodat de inspreker met opgeheven hoofd terug kan naar zijn achterban? Straks is er wellicht een risico dat er niet meer grond kan worden aangekocht en dan blijven de plannen toch mager. Hoe denkt de gedeputeerde daarover?

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat zij dit laatste op dit moment niet zo snel kan invullen. Zij wil dus graag werk maken van haar coördinerende rol, maar kan nu nog niets zeggen over (on)mogelijkheden met betrekking tot het verkrijgen van gronden en extra middelen. Naar aanleiding van de opmerking van de heer Haikens antwoordt zij dat zij niet in gesprek zal treden met de DLG, maar met de landinrichtingscommissie, want die stuurt de DLG aan. Spreekster is onder de indruk van de betrokkenheid, de onderlinge solidariteit en de wensen van de bevolking van Foxel. Haar werkbezoeken gingen niet alleen over dit onderwerp, maar er zijn toen wel opmerkingen over in de kantlijn gemaakt. De vorige periode heeft deze commissie zich namelijk ook heel erg ingespannen voor het watersysteem van Foxel. Vandaar dat spreekster daar meerdere keren is geweest en wat zij ervan heeft begrepen is dat allemaal tot tevredenheid opgelost. Dat er in een gebied wordt gepraat met de bevolking, is inherent aan het gebiedsgerichte beleid en de plattelandsontwikkeling van de provincie. Mevrouw Berkman zei heel vlot dat spreekster zou hebben gezegd dat de provincie verantwoordelijk is, maar spreekster heeft vooral aangegeven zich bij dit soort processen verantwoordelijkheid te voelen, aangezien er veel burgers bij zijn betrokken. Wel heeft zij verwezen naar de door de provincie vastgestelde projectnota en die wordt goed uitgevoerd. Daar staat dit onderwerp niet als zodanig in geformuleerd. Zij herinnert er ook aan dat de afgelopen jaren constant discussies zijn gevoerd over ingrepen in de landinrichtingsprojecten, waarbij idealiter mooie plaatjes waren gemaakt, maar die eveneens moesten worden versoberd. Daarbij ging het soms om landschapselementen, minder hectares natuurontwikkeling of minder optimaal realiseren van waterbeheer.

Mevrouw BERKMAN vraagt of zij het nu goed begrijpt dat er verschillende plannen met andere groepen bewoners zijn gemaakt, die later ook zijn versoberd.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat de plannen niet zijn versoberd, maar dat dit gebied heeft deelgenomen aan het landschapskunstproject. Daar is de optimale invulling van het dorp de Foxel in het gehele gebied tussen de huizen aan weerskanten uit voortgekomen. Dat was de eerste tekening die de commissie zojuist is getoond door de heer Russchen. Bij de plannenmakerij over de invulling van de landinrichting en het tracé van de Runde dat daar werd gepland, is dit landschapskunstproject als zodanig ingebracht. Daar is natuurlijk een beeld over ontstaan dat dit iets was wat optimaal gerealiseerd moest worden. Dat plan staat alleen niet op die manier in de projectnota.

Mevrouw BERKMAN antwoordt dat in de contacten met Plaatselijk Belang Foxel erop wordt gehamerd dat er duidelijk verwachtingen zijn gewekt naar alle bewoners toe. Als blijkt dat er meerdere van dergelijke projecten worden gestart waarbij dergelijke verwachtingen worden gewekt, dan vindt zij dat moeilijk uit te leggen naar de bewoners toe.

Mevrouw EDELENBOSCH wil niet verzanden in een welles-nietes-verhaal, want spreekster was ook niet aanwezig tijdens deze vergaderingen. In de brief die de heer Van Westen heeft gestuurd staat dat alles het karakter had van een harde toezegging en niet een streven. Dat wil echter niet zeggen dat dit één op één in de landinrichtingscommissie wordt overgenomen. Dat is altijd zo. Een ander aspect is dat er gaandeweg het traject tijdens al die jaren allerlei beleidswijzigingen zijn gekomen, inclusief versoberingen en bezuinigingen. Zo was er een discussie over een aankoopstop en een discussie over het niet meer aankopen van bossen en landbouwgronden. Dat heeft tot gevolg gehad dat er alsnog moest worden geknipt in de plannen en dat is ook inherent aan het proces van landinrichting. Alles overziende kan spreekster op dit moment niets anders doen. Wanneer spreekster nu namelijk toezegt dat in de volgende fase alsnog het gehele plan wordt gerealiseerd, dan loopt zij de kans dat de bevolking van de Foxel hier over twee jaar weer zit. Spreekster kan dit niet toezeggen, maar het enige wat zij kan toezeggen is dat zij het gesprek zal aangaan met de landinrichtingscommissie. In de eerste fase van Emmen-Noord kan alleen dit gedeelte van het oorspronkelijke plan worden uitgevoerd en in het vervolgtracé kan worden gekeken of van daaruit de rest kan worden gerealiseerd. Spreekster kan niet meer doen dan daarover het gesprek aangaan.

De heer WIERINGA concludeert dat de gedeputeerde niets kan toezeggen. Er zijn naar de bevolking toe wel toezeggingen gedaan en die moeten worden nagekomen. Er kan dan niet worden gezegd dat er wel gekeken wordt waar het schip strandt, want de bevolking wordt gespleten, als de provincie dit laat lopen.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat de bevolking niet eens wordt gespleten zonder de inrichting van de Runde, want de bevolking is solidair en saamhorig. Nu wordt de helft van het oorspronkelijke plan uitgevoerd en dan moet de heer Wieringa niet zeggen dat de bevolking wordt gescheiden.

De VOORZITTER concludeert dat de gedeputeerde heeft toegezegd dat zij met de landinrichtingscommissie zal spreken over de mogelijkheid om in een latere fase van realisatie van het plan alsnog het oorspronkelijke plan geheel of gedeeltelijk te realiseren. In dat proces zal de gedeputeerde dan ook de coördinatie op zich nemen. Ook zal met de DLG worden besproken wat er in de communicatie goed en minder goed is gegaan. Dit zijn twee heldere toezeggingen na de heldere discussie die hierover zojuist is gevoerd. Hij vraagt of de commissie het eens is met de conclusies zoals hij die heeft getrokken en dan neemt spreker aan dat de gedeputeerde hier te zijner tijd op terugkomt.

Mevrouw BERKMAN antwoordt dat zij instemt met de conclusies van de voorzitter en verwacht inderdaad dat dit onderwerp te zijner tijd weer terugkomt voor behandeling in deze commissie.

Mevrouw VAN DE VIJVER kan hier op zich mee instemmen met dien verstande dat er afspraken zijn gemaakt over hoe dit verder gaat. Die afspraak is ook dat de commissie daarover geïnformeerd wordt en het komt dus op het lijstje. Kunnen er ook concretere afspraken worden gemaakt over het moment

waarop zij daar van de gedeputeerde iets naders over te horen krijgt? Op het lijstje staan namelijk afspraken van lang geleden en dan moet er voortdurend elke vergadering worden gevraagd hoe de zaak ervoor staat. Verder is het een complicerende factor dat de herinrichting zoals die nu wordt afgerond, het komende kalenderjaar klaar moet zijn. Dat wil zeggen dat er met grote voortvarendheid moet worden gewerkt aan de laatste tekening die zij heeft gezien en die nu gerealiseerd gaat worden. Over het restant zal dan misschien later worden gesproken. Dat is nog heel vaag, maar de gedeputeerde zal de mogelijkheden daarvoor gaan bekijken. Zij geeft aan dat dit wel betekent dat de bevolking zich op dit moment zal moeten neerleggen bij de laatste, sobere tekening zoals die nu voorligt.

De VOORZITTER merkt op dat de gedeputeerde heeft toegezegd dat zij de coördinatie op zich zal nemen om alsnog te kijken of er wat meer uitgevoerd kan worden. Hij vraagt of de commissie het met zijn beide conclusies eens is.

Mevrouw VAN DE VIJVER antwoordt dat een misverstand dreigt te ontstaan. Nu wordt de laatste tekening uitgevoerd en er is geen tijd en er zijn geen middelen om daar nog aan te sleutelen. Het is niet zo dat de gedeputeerde tijd en gelegenheid heeft om daar nog iets aan te doen. De tijd die zij nodig zal hebben om met de landinrichtingscommissie en met de DLG in conclaaf te gaan, kan niet afgaan van de tijd die gebruikt zal moeten worden om het plan zoals het er nu ligt uit te voeren, want dat moet voor 1 januari 2007 zijn gerealiseerd.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat mevrouw Van de Vijver daar gelijk in heeft. Begin volgend voorjaar wordt het plan uitgevoerd, dat is opgenomen in het plan en daar worden de bestekken op dit moment voor gemaakt. Spreekster heeft heel nadrukkelijk gezegd dat dit moet worden beschouwd als de eerste fase en dat daarna het punt van de aanleg van de Runde nog jaren gaat doorlopen om te kijken of het in de volgende fase van het landinrichtingsplan meegenomen kan worden.

De heer PETERS vindt dit weinig verheffend. Er is gesproken over toezeggingen en verantwoordelijkheden en spreker vindt het jammer dat de gedeputeerde niet de moed heeft om tegen de bevolking van de Foxel te zeggen dat jarenlang over een bepaald plan is gesproken, dat de bevolking er volop bij is betrokken en dat het plan nu even anders is geworden en dat de bevolking er even niet bij is betrokken. De bevolking gaat nu terug met de boodschap dat de gedeputeerde weliswaar heeft gezegd haar best te zullen doen, maar iedereen weet dat er sprake is van versobering en dat er geen middelen zijn. Er gebeurt dus verder niets en de bewoners van Foxel gaan met lege handen naar huis.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat de heer Peters burgers aan het misleiden is. Spreekster doet wat zij gezegd heeft en zal kijken of er na het afronden van deze herinrichting, waarin dit vastligt en als eerste wordt uitgevoerd, nog iets te doen is. Zij zegt niet toe dat zij de miljoenen die daarvoor nodig zijn in haar achterzak heeft. Die heeft de provincie ook niet en daarover moet netjes worden gecommuniceerd. Zij kan niets anders toezeggen dan wat zij nu gedaan heeft en dan zullen ook de burgers van Foxel haar moeten vertrouwen dat zij dit op een goede manier gaat doen. Dan moet de heer Peters nu niet zeggen dat er niets zal gebeuren, omdat er toch geen geld is. Als dat namelijk zo is dan kan zij nu stoppen en hoeft zij ook niets toe te zeggen.

De heer PETERS merkt op dat de bewoners dan de werkelijke situatie helder moet worden voorgelegd. Met het verhaal dat de gedeputeerde het mee zal nemen en ernaar zal kijken, schieten die burgers niets op.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat zij ook niet heeft gezegd dat zij het alleen maar zal meenemen en ernaar zal kijken. Zij heeft heel andere toezeggingen gedaan.

De VOORZITTER antwoordt dat hij conclusies heeft getrokken die ook door de gedeputeerde zijn bevestigd. Het is duidelijk dat de gedeputeerde na het realiseren van de eerste fase van het landinrich-

tingsplan zal coördineren of er nog meer mogelijk is. Dat is een heldere conclusie waarmee hij dit agendapunt afsluit.

**9. Brief van 21 september 2005, kenmerk 38/5.6/2005008575, inzake Uitwerkingsplan POP/Voorbeeldregeling "ruimte voor ruimte"**

De heer BRINK spreekt in namens de Land- en Tuinbouw Organisatie (LTO)-Noord. Vandaag behandelt de commissie het uitwerkingsplan van het POP met de voorbeeldregeling "ruimte voor ruimte". LTO Noord is blij dat de regeling er nu is. In 2004 hebben de Milieufederatie en LTO-Noord het initiatief genomen om te komen tot een "ruimte voor ruimte"-regeling voor de provincie Drenthe. Daartoe hebben deze beide organisaties ook al een symposium over dit onderwerp georganiseerd, waar ook enige statenleden bij aanwezig waren. Provinciale staten hebben bij de vaststelling van het POP in 2004 een amendement aangenomen waarmee het college werd gevraagd om te komen tot een voorbeeldregeling "ruimte voor ruimte". Vandaag staat deze regeling ter advisering op de agenda van de commissie. LTO-Noord wil hiervoor nog een aantal punten onder de aandacht brengen. Allereerst dankt de LTO het college voor de betrokkenheid van de LTO bij de totstandkoming van de regeling. Er was ruimte voor discussie en voor inbreng. Het hoofddoel van de regeling is het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit in het buitengebied en het verdwijnen van ontsierende voormalige agrarische gebouwen. Gezien de kosten die ermee gemoeid zijn voor eigenaren zal deze regeling ertoe kunnen bijdragen dat eigenaren ook de sloopkosten gecompenseerd kunnen krijgen en dat er een mogelijkheid bestaat om een woning te bouwen. LTO-Noord is daarnaast blij dat de regeling ook aangewend kan worden voor bedrijvenverplaatsingen en voor het oplossen van knelpunten in het kader van de ammoniakwetgeving en de ecologische hoofdstructuur (EHS). Vanuit de LTO-Noord benadrukt hij deze mogelijkheid nog eens en hoopt dat er ook gebruik van zal worden gemaakt bij voorkomende knelsituaties. Verplaatsing van bedrijven gaat gepaard met hoge kosten en deze regeling zou daar een bijdrage aan kunnen leveren. Hij heeft waardering voor de regeling, maar in de regeling staat dat 1.000 vierkante meter maatgevend is als compensatie voor de sloop van een woning, maar vanuit de LTO-Noord is aangegeven dat dit in de Drentse situatie 750 vierkante meter zou moeten zijn. Spreker gaat ervan uit dat via de griffie de zienswijze en onderbouwing van de LTO-Noord is ontvangen, zodat hij daar nu niet verder op in hoeft te gaan. Hij heeft ook begrepen dat een aantal gemeenten dezelfde kritiek had, en het gaat er niet eens om wat spreker ervan vindt, maar dat de regeling werkt. Er is immers sprake van een win-win-situatie in het landelijk gebied en daarmee komt de regeling ook beter tot zijn recht. Hij hoopt dat de staten dit advies mee zullen nemen.

De heer KUIPER vraagt of de mogelijkheid die ontstaat via de nota, waarin staat dat er maatwerk geleverd kan worden in overleg met de gemeente en de uitvoerende betrokkenen, voor de heer Brink voldoende is.

De heer BRINK antwoordt dat er in de regeling inderdaad wordt gesproken over maatwerk, maar ook over saldering. Dat houdt in dat de initiatiefnemer moet wachten totdat er meerderen zijn die gebruik willen maken van de regeling. Als het gaat om het bestemmingsplan in die gemeenten waar dit geregeld moet worden zal het nog best ingrijpend zijn hoe en op welke plaats de regeling wordt uitgevoerd. Daar moet ook een onderbouwing voor plaatsvinden. Spreker denkt dat de kosten die gemaakt worden wel gecompenseerd moeten worden, want anders is de regeling niet interessant. Het gaat er niet alleen om dat er moet worden gewacht, maar ook om de oppervlakte die wordt gesloopt en de kosten die daarmee zijn gemoeid. Het is dus tweeërlei. Het wordt namelijk behoorlijk ingewikkeld als het wordt overgelaten aan de gemeente en er nog weer maatwerk moet plaatsvinden. Spreker denkt dat de regeling sneller en efficiënter kan worden uitgevoerd indien de plannen eenvoudiger zijn en worden toegespitst op de Drentse situatie. Een voorbeeld daarvan is dat in 1979 een oppervlakte van 900 vierkante meter met 120 koeien in Drenthe een redelijk grote stal was, maar een dergelijke stal komt op dit moment niet eens aan de vereiste 1.000 vierkante meter die nodig is om sloop mogelijk te maken. De vereiste

1.000 vierkante meter zou voor de Drentse situatie dan ook moeten worden verlaagd naar 750 vierkante meter.

De heer SLAGTER is erg tevreden met de totstandkoming van deze voorbeeldregeling. Het is een prima zaak dat bij de eerste uitwerking de gemeenten, de Milieufederatie en LTO-Noord zijn betrokken, ook al zijn zij het onderling niet allen eens geworden. Het lijkt hem een goed instrument voor de gemeenten om de ruimtelijke kwaliteit in het buitengebied op te krikken. Dat is ook het doel van de regeling. Daarbij komt dat de regeling ook ingezet kan worden om knelpunten in het kader van de EHS en de ammoniakwetgeving op te lossen. Daar waar het blijkbaar om gaat zijn de vierkante meters. In de regeling wordt gekozen voor de minimale sloopnorm van 1.000 vierkante meter. Dat past volgens hem het beste bij de doelstelling en de kwaliteitsslag die gemaakt moet worden. Het is misschien wel goed om af te wegen wat precies het doel van deze regeling is, want met dat doel ligt een duidelijke relatie met de keuze voor het aantal vierkante meters. Is deze regeling bedoeld om individuele boerenbelangen te behartigen in specifieke situaties? Het risico zit erin dat er een omzeiling zal plaatsvinden van de systematiek van de contingentering en als spreker ziet hoe sommige gemeenten dit benaderen dan schuilt daarin toch het gevaar dat het gaat om de bekostiging van grootschalige herstructurering in het buitengebied. Vanuit het gezichtspunt dat een kwaliteitsslag voorop moet staan, kan hij de keuze van 1.000 vierkante meter als algemene norm wel ondersteunen. De gemeenten kunnen via de gebiedsgerichte aanpak en saldering meer maatwerk bieden en een goed opgezet gemeentelijk plan moet hier uitkomst kunnen bieden. Toch ziet hij dat er in individuele gevallen grote knelpunten kunnen komen, terwijl een oplossing via de saldering niet mogelijk is. In die uitzonderingsgevallen waarbij iedereen het erover eens is dat dit een groot knelpunt is, kan spreker een ondergrens van 750 vierkante meter billijken. Het moet voorop staan dat de gemeente de ruimte moeten houden om op een innovatieve manier bestemmingsplannen aan te passen en wel steeds zodanig dat de kwaliteit toeneemt. De kwantitatieve toetsing waar hij het over heeft, dient gepaard te gaan met een kwalitatieve toetsing. Vooral bij gebiedsgerichte aanpak is dat wenselijk en daarbij zou een instantie als Drents Plateau kunnen worden ingeschakeld. Over welke kwaliteit gaat het dan? De compensatiewoningen ziet hij toch bij voorkeur bij een woonkern gebouwd worden. Als het sloopkavel er wel voor in aanmerking komt, moet er goed worden gelet op inpasbaarheid, maar in de voorwaarden van de regeling staat dat ook al verwoord. Ten aanzien van de financiering wijst de Milieufederatie in haar brief aan het college op een verborgen financieringsstructuur binnen deze regeling die mensen zou kunnen afschrikken omdat zij zich afvragen hoe het werkt als zij wel meedoen en of zij er geen schade onder lijden. Dat is op zich een punt van aandacht, zodat dit goed in de markt wordt gezet. Zijn er ervaringen van andere provincies op dit punt en hoe is de invulling daar gegaan? Voorkomen moet worden dat deze regeling in de lade verdwijnt, dus hij vraagt om elk jaar te evalueren om te kijken hoe de regeling werkt. Als het niet werkt of slechts matig werkt, dan moet niet worden geaarzeld om kritisch naar die regeling te kijken.

De heer WIERINGA werkt graag gaarne vanuit de praktijk, wat betekent dat naar mensen vanuit de praktijk in het veld moet worden geluisterd, zoals het onder anderen is verwoord in de brief van de LTO-Noord, waarin wordt gesteld dat 1.000 vierkante meter geen oplossing voor de te slopen schuren is. Verder is Drents Belang geen voorstander van extra beleidstaken voor de gemeenten want die zijn er al veel te veel. Het moet eenvoudig en werkbaar worden gehouden. Ten aanzien van de brief van Hoogeveen kan Drents Belang begrijpen waar deze gemeente in de praktijk tegenaan loopt. De gemeente moet een mogelijkheid worden gegeven om deze bebouwing in het landelijk gebied op te ruimen en er moet dan een lagere norm dan 1.000 vierkante meter worden ingesteld om resultaten te bereiken.

De heer KUIPER wijst erop dat deze nota een vrij lange geschiedenis heeft en een onderdeel is van de motie die is ingediend. Dit is een prima uitwerking ervan en in overleg met de verschillende organisaties is het tot stand gekomen. Het is ook goed dat het op deze manier is gebeurd. Over bepaalde uitwerkingen kan nog enige discussie ontstaan, maar het voorstel is een prima invulling van datgene wat de staten hebben gewild. Vandaar dat hij het college complimenteert met dit voorstel. Hij is het er ook mee eens. De regeling biedt genoeg om adequaat op te treden en de PvdA heeft er al even op gewezen dat

in de uitvoering de rol en de taak die de provincie hierin heeft op een goede manier vorm moet worden gegeven. Hij steunt dan ook het voorstel om deze regeling na enige tijd te evalueren. Daarbij is het wat lastig om al na één jaar een evaluatie op te maken, maar hij steunt wel het voorstel om die evaluatie regelmatig plaats te laten vinden. In de discussie die gaat over de 1.000 vierkante meter, merkt spreker op dat de provincie niet terug moet vallen op een lager aantal vierkante meters. Die 1.000 vierkante meters is dan ook een goed uitgangspunt, temeer omdat in de nota ook de saldering wordt genoemd als een belangrijk middel om in de praktijk te kunnen gaan werken met uitruil om zo te kijken of die compensatie binnen het gebied zal plaatsvinden. Daarbij komt ook nog dat in de nota wordt gesproken over maatwerk. Dit maatwerk geeft aan de provincie, de gemeenten en de betrokkenen genoeg mogelijkheden om te zien of er in voorkomende gevallen ook op een andere manier een mouw aan te passen is. Hij pleit dan ook niet voor een ondergrens van 750 vierkante meter, want op het moment dat dit wordt vastgesteld dan is de mogelijkheid aanwezig om bij 749 vierkante meter te zeggen dat het niet mogelijk is.

De heer WIJBENGA antwoordt dat dit laatste bij 999 ook het geval is.

De heer KUIPER merkt op dat er een uitgangspunt van 1.000 vierkante meter moet worden gecreëerd en verder dient de nota te worden gebruikt als maatwerk. De discussie over saldering dient in de praktijk te worden aangegaan om uiteindelijk maatwerk te kunnen leveren. Er moet niet worden gemorreld aan datgene wat in de nota staat. Hij steunt dan ook het voorstel van het college en dringt aan op de evaluatie die regelmatig plaats zal vinden na afloop.

De heer POPKEN merkt op dat de "ruimte-voor-ruimte" regeling al een tijdje in de maak was. Het heeft nu zijn beslag gekregen en hij is het ook eens met de doelstelling zoals die in de regeling is verwoord. Daarover heeft hij geen opmerkingen, met uitzondering van het criterium van 1.000 vierkante meters, want als hij daar de Drentse situatie op loslaat en de realiteit bekijkt, dan zou de minimumoppervlakte teruggebracht moeten worden gebracht naar 750 vierkante meters, zoals LTO-Noord heeft voorgesteld. Verder biedt de regeling ontsnappingsmogelijkheden in bepaalde gevallen wanneer maatwerk nodig is. Hij pleit ervoor om de oppervlakte van bedrijven terug te brengen van 1.000 naar 750 vierkante meter. De gemeente Hoogeveen wil nog verder gaan. Dit is een gemeente die een groot gebiedsbeslag kent, met van oorsprong veel agrarische bebouwing en bedrijven die daarbij horen, die meestal niet aan 1.000 vierkante meter komen en zelfs vaak niet eens aan 750 vierkante meter. Hoogeveen wil dan ook nog verder gaan en het maximum stellen op 500 vierkante meter. Dat steunt spreker niet, maar hij pleit er wel voor op de oppervlakte te bepalen op 750 vierkante meter.

De heer DE JONG sluit zich aan bij de positieve zaken die er over het stuk gezegd zijn. Wat hij wil zeggen is al gezegd door de heer Slagter, dus daar sluit hij zich bij aan. Spreker geeft er de voorkeur aan om rondom die 750 vierkante meter te gaan zitten, terwijl Slagter beide opties openhoudt. Spreker zou voorts graag een verlaging willen zien van de oppervlaktemaat.

De heer HAAR merkt op dat D66 de kwaliteit van het buitengebied hoog in het vaandel heeft staan. Met de nota over verrommeling van het landschap heeft D66 daar een paar maanden geleden aandacht voor gevraagd. Dit is een goede regeling om daar wat aan te doen en dat die regeling tot stand is gekomen in goede samenwerking met andere organisaties is een prima zaak. Overleg en goede communicatie kunnen tot goede resultaten leiden. Hij ziet het voorstel dan ook als een goed resultaat van samenwerking.
Die samenwerking kan ook op een andere manier gestalte krijgen in plaats van door de gebiedsgerichte aanpak zoals die in het voorstel is weergegeven. Op zo’n moment wordt van de kant van de lagere overheden aan de provincie gevraagd om maatwerk te leveren en dat ontneemt spreker de noodzaak om die grens van 1.000 vierkante meter los te laten. Het gaat er tenslotte om het bouwvolume te verminderen. Aan de grens van de 1.000 vierkante meter wordt dan ook vastgehouden Er kan alleen van worden afgeweken wanneer er goede argumenten zijn, bijvoorbeeld wanneer er goede plannen zijn die

gedragen worden. Zo zou er bijvoorbeeld op grond van de gebiedsgerichte aanpak van kunnen worden afgeweken. Een ander punt wat hem zorgen baart is dat niet in de plannen is opgenomen dat alles op een perceel moet worden gesloopt. In dit voorstel wordt sec uitgegaan van 1.000 vierkante meter, maar er kan bij een heel ontsierend pand een schuur van 1.000 vierkante meter staan, maar ook nog twee schuurtjes van 100 of 200 vierkante meter. Die mogen in dit voorstel blijven staan, maar de vraag is of dat wenselijk is en of niet alles op dat terrein gewoon gesloopt moet worden. Het kan natuurlijk zijn dat hij het verkeerd heeft begrepen. Hij stemt verder in met het voorstel omdat het een bijdrage levert aan de kwaliteit van het buitengebied.

De heer SMIDT antwoordt dat de heer Haar wel moet oppassen dat het stookhok niet wordt gesloopt. De VVD is blij met deze regeling omdat de VVD deze regeling zelf wilde. Hij is ook blij dat de suggestie van de klankbordgroep ammoniak en veehouderij is meegenomen om de regeling van toepassing te verklaren op het halen van natuurdoelstellingen. Het verdient aanbeveling om het begrip "silo's" in de nota wat te preciseren, want anders ontstaat daarover veel discussie. Er zijn namelijk nogal wat soorten silo's. Verder moet de agrarische bestemming eraf en kan er in zijn beleving wel een recreatieve bestemming blijven bestaan. Wat wordt er nu gedaan in het geval dat een akkerbouwer een grote ontsierende schuur heeft en zegt dat hij met de kippen wil stoppen, dat de schuur weg moet, dat er geen geld is om te slopen, maar dat hij de schuur toch wil slopen om daarop een akkerbouwbestemming te kunnen blijven houden? Dat kan op dit moment niet, maar misschien is het het overwegen waard dit toch toe te staan. Spreker wil graag een regeling die werkt. In zijn beleving zal ook de grens van 1.000 vierkante meter naar Drentse maatstaven gerekend onvoldoende werken om tot een zodanige kwaliteitsverbetering van het landschap te komen dat er bij een eventuele evaluatie kan worden geconstateerd dat de regeling goed werkt. Hij vindt 750 vierkante meter dan ook een goede ondersteuning van deze regeling. Wel is er sprake van allerlei uitzonderingssituaties, zoals gebiedsgericht beleid, maatwerk en saldering, maar de ervaring leert dat het een enorme uitvoeringsslag bij de gemeenten neerlegt en het een enorme discussie vergt om bij meerdere betrokkenen de zaak op één lijn te krijgen. Dat gaat een erg langdurig proces worden en de aantrekkelijkheid van de regeling wordt er daardoor niet groter op. Hij wil het college dan ook het concrete advies geven om de ondergrens van 1.000 vierkante meter te verlagen naar 750 vierkante meter.

De heer WIJBENGA merkt op dat bij de behandeling van het POP door zijn fractie een motie is ingediend en die motie had een tweeledig doel. In de eerste plaats wilde hij wat doen aan de verpaupering van het platteland, maar in de tweede plaats wilde hij ook een instrument ontwikkelen voor de voorzienbare problemen met de ecologische hoofdstructuur (EHS) en de Wet Ammoniak en Veehouderij (Wav). Aan deze wens is nu door het college ruim een jaar later tegemoetgekomen met een voorbeeldregeling. Bij de opstelling van deze regeling is nauw samengewerkt met Milieufederatie en de LTO-Noord. Beiden spreken in algemene zin hun tevredenheid uit over de samenwerking maar hij heeft nog wel de nodige kanttekeningen. Ten aanzien van de samenwerking is zijn fractie verheugd omdat in Drenthe in het recente verleden andere geluiden zijn afgegeven vanuit vooral de LTO-Noord. Er breken wat dat betreft betere tijden aan. Op dit moment heeft hij nog vragen waarvan hij de antwoorden zal betrekken bij de definitieve oordeelsvorming. Hoe denkt het college om te gaan met agrarische bedrijven die volgens de regeling kunnen stoppen met werken, maar door willen gaan met een tweede tak van bedrijvigheid? Bijvoorbeeld een minicamping of een kleinschalige kwekerij. Moet dit ook worden beëindigd of kan hiermee worden doorgegaan? Op pagina 10 wordt gesproken over bedrijven met voldoende ontwikkelingsperspectief, waarvoor de regeling niet kan gelden. Dit geldt nadrukkelijk voor bedrijven die worden geconfronteerd met de Wav en de EHS-problematiek. Nu dit voor zijn fractie één van de twee uitgangspunten voor de regelingen betreft, wil hij graag weten hoe het college denkt het begrip "ontwikkelingsperspectief" te objectiveren. Hij heeft reacties ontvangen van LTO-Noord, de Milieufederatie en de gemeente Hoogeveen. Hij vraagt of er nog meer reacties zijn. Ook de Provinciale Commissie voor het Omgevingsbeleid (PCO) heeft haar licht over deze zaak laten schijnen. Kan hij op korte termijn beschikken over het verslag van die vergadering?

In het rapport wordt gestreefd naar een meer gecoördineerde inzet van provinciale instrumenten. Wat hem betreft kan daarin ook een ruimte voor ruimteregeling een rol spelen. Bijna alle partijen kiezen voor een oppervlakte van 1.000 vierkante meter. In de regeling komt dit aantal op pagina 10 toch vrij plotseling uit de lucht vallen. Er is op geen enkele manier een onderbouwing van dit getal terug te vinden en dat maakt het hem lastig om de reacties op een juiste manier te wegen ten opzichte van het collegevoorstel. Bij de reacties wordt alleen bij de LTO een vorm van onderbouwing gegeven. Voor de rest blijft het vrij vaag. Hij wil graag weten of die 1.000 vierkante meter een resultaat is van diepgaand onderzoek. Vooralsnog heeft zijn fractie zich laten overtuigen door de argumenten van de LTO-Noord en hij neigt dan ook in de richting van die 750 vierkante meter.

De heer BAAS is zeer tevreden over dit ontwerp. Het ziet er goed uit en hij kan zich er volledig in vinden. Bij de afweging of de regeling moet gelden voor bedrijven met 750 vierkante meter, heeft hij zich afgevraagd wat het doel van de regeling is. Er staat één doel geformuleerd en dat doel is het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit in het buitengebied, en het verwijderen van landschapsontsierende bebouwing. Als die relatie wordt gelegd, dan is hij er voorstander van om die 1.000 vierkante meter te handhaven. Dit klemt te meer daar het ontwerp nu ook bij uitzondering voorziet in kleinere percelen. Hij is ook blij dat de knelpunten in de EHS en de Wet Ammoniak- en Veehouderij (Wav) hierdoor kunnen worden opgelost.

Mevrouw HAARSMA is blij met de grote steun voor de "ruimte voor ruimte"-regeling. Zij is ook blij dat iedereen er goed van is doordrongen dat deze regeling tot stand is gekomen in goede samenwerking met de partijen die al veelvuldig over tafel zijn gegaan en dat zijn de Milieufederatie, de LTO en de gemeenten. Er is intensief overleg geweest, er is intensief teruggekoppeld en wat nu voorligt is in haar optiek het meest haalbare. Als het gaat over deze regeling dan is de vraag waar deze voor is bedoeld. De regeling is bedoeld ter verbetering van de kwaliteit in het landelijk gebied. Dat is het voornaamste uitgangspunt en vormt de doelstellingen. De verwarring die ontstaat, is dat hier en daar het gevoel aanwezig is alsof deze regeling is bedoeld voor de bedrijfsbeëindiging van agrariërs en dat is nu bij uitstek niet de bedoeling. Als zodanig begrijpt zij best de opmerking van de LTO en als zij op die stoel zou zitten zou zij het ook op die manier proberen, maar het is niet de doelstelling van het college en de staten geweest, want de opdracht was voor haar gevoel heel duidelijk en helder. Wat dat betreft vindt zij het jammer dat de discussie zich nu lijkt te verengen tot de vierkante meters. Het lijkt hier en daar wel wat op koehandel en te horen is dat het om "ongeveer" 750 vierkante meter gaat. Als spreekster kijkt naar de mogelijkheden die worden geboden bij de 1.000 vierkante meter, de saldering en de gebiedsgerichte aanpak, dan is alles wat hier in de staten over tafel is gegaan mogelijk en haalbaar. Uiteraard heeft de gemeente Hoogeveen een brief geschreven waarin staat dat er dan een heel zware druk op het ambtelijk apparaat wordt gelegd, want deze spreekt over gebiedsgerichte aanpak. Spreekster neemt aan dat de gemeenten ook prioriteiten in het beleid stellen en dat het uitgangspunt van een gemeente moet zijn om het landelijk gebied er goed uit te laten zien. Zij neemt aan dat de provincie daar dan ook wel iets voor over mag en moet hebben. Als zodanig wil zij daar als provincie dan ook niet in treden. Door twee fracties is gesproken over compensatiewoningen bij de kern. In het stuk staat ook nadrukkelijk dat waar de mogelijkheid in het lint aanwezig is, er eventueel naar gekeken zou kunnen worden of het op de locatie zelf zou kunnen plaatsvinden, maar veelal is aansluiting bij de kern meer voor de hand liggend. Dat betekent ook weer dat dit uiteraard samen met de gemeenten bekeken zal worden. Zij is het ermee eens dat er een relatie wordt gelegd tussen de kwalitatieve opgave en de kwantiteit. De PvdA vindt het Drents Plateau bij uitstek de meest geschikte partner om er eens naar te kijken en het zou een mogelijkheid zijn indien zij de gemeenten ertoe aanspoort om problemen daadwerkelijk op die wijze aan te pakken. De heer Wieringa heeft gevraagd naar het stoppen van de bedrijfsvoering in afwachting of een ligboxenstal mag blijven staan. Het gaat hier om vrijkomende bebouwing en het gaat om een agrarische bedrijfsbestemming die dient te worden beëindigd. Het gaat er ook om dat die lelijke schuren worden verwijderd.

De heer WIERINGA kent een locatie waar een recreatief bedrijf wordt gevoerd. Daarnaast staat een caravanstalling wat oorspronkelijk een agrarische schuur was. Mag het recreatiebedrijf doorgaan als die schuur wordt gesloopt?

Mevrouw HAARSMA antwoordt bevestigend. De agrarische bedrijfsbestemming moet er namelijk af en als daar een recreatieve bestemming voor terug komt, dan kan dat gewoon door blijven gaan. De heer Kuiper heeft breed steun aan de regeling gegeven. Hij benadrukt ook nog eens de gebiedsgerichte aanpak. Spreekster kan het niet vaak genoeg zeggen dat zij een voorbeeld op het oog heeft waar sprake is van die gebiedsgerichte aanpak. De gemeente heeft daarbij de kans om maatwerk te leveren en in die gevallen kan er naar beneden worden uitgeweken met vierkante meters, mits het inderdaad gebiedsgericht wordt aangepakt. De heer Popken is het er ook mee eens, maar bij hem gaat het ook nog altijd om de vierkante meters. De heer Haar heeft ook duidelijk aangegeven hoe hij erover denkt en noemt nog het verhaal van twee schuurtjes die eventueel zouden kunnen blijven staan. Spreekster antwoordt dat het hierbij gaat om de bedrijfsgebouwen. Het gaat daarbij om de bedrijfsgebouwen en de samenhang op het perceel. Spreekster denkt dat het wat dat betreft helder en duidelijk genoeg is. De heer Smidt geeft aan dat de term "silo's" nader dient te worden gepreciseerd. Ook bij hem is 1.000 vierkante meter een punt en er wordt gezegd dat de gemeente een uitvoeringsprobleem heeft als het om deze kwestie gaat. Als spreekster kijkt naar de gemeenten die op dit moment bezig zijn met de herziening van het bestemmingsplan Buitengebied, dan zijn er al gemeenten die deze regeling willen opnemen. Zo is de gemeente De Wolden daar een uitgesproken voorstander van. Dat was echter nog voordat POP II was vastgesteld, dus toen bood deze regeling geen mogelijkheid. De gemeente De Wolden had toen het al voorstel van 1.000 vierkante meter. De gemeenten willen via het bestemmingsplan Buitengebied dit via artikel 11 meenemen in de aanpassing van het bestemmingsplan. De heer Wijbenga vraagt wat het betekent als de boer of agrariër voldoende ontwikkelingsmogelijkheden heeft. Zij vraagt zich af waar de grens dan ligt en denkt dat deze regeling bij uitstek niet is bestemd voor het uitplaatsen van bedrijven. Dat is hetzelfde als de zaken omdraaien, Als een bedrijf voldoende mogelijkheden heeft, wordt het bedrijf niet beperkt in de bedrijfsvoering. Daar zijn regelingen voor en een agrariër weet heel goed wanneer hij wel of niet wordt belemmerd in de uitvoering van zijn bedrijf. Daarbij denkt zij aan de EHS en de ammoniakuitstoot. Iedere agrariër weet dan ook waar hij aan toe is en het is dan ook niet voor niets dat hierbij de problematiek met betrekking tot de Wet Ammoniak en Veehouderij (Wav) wordt meegenomen.

De heer WIJBENGA merkt op dat daar vooral dit probleem speelt en hij vraagt of de gedeputeerde nog van plan is om dit begrip te objectiveren. Daar mogen van hem de notulen van de klankbordgroep bij worden betrokken, want juist daar speelt de discussie wat nu wel knelgevallen zijn en welke niet. Ook speelt er de vraag hoe ver een bedrijf nog mag groeien. Zojuist is daarover nog een uitspraak door de minister gedaan. Is de gedeputeerde van plan om dit erbij te betrekken? Indien de gedeputeerde daar ja op zegt, dan zal hij dit steunen.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat duidelijk in de regeling staat dat dit mogelijkheden biedt, dus dan zegt zij daar ja op, maar niet ten koste van alles. Dat brengt haar tot slot bij de heer Baas, die het ook heeft over de ruimtelijke kwaliteit en het aansluiten bij de kernen. Concluderend ziet zij de regeling verengen tot de vraag of het iets minder mag zijn. Haar voorstel is om toch enigszins tegemoet te komen aan dit knelpunt. De fractie van de PvdA heeft daar al min of meer een voorschot op genomen om te kijken of deze regeling een jaar van kracht kan zijn, waarna vervolgens wordt geïnventariseerd of de regeling werkt. De heer Smidt benadrukt dat de regeling moet werken en daar is zij het ook mee eens. Na een jaar zou zij dan ook willen beoordelen hoe vaak er gebruik is gemaakt van de regeling en wat de voorwaarden zijn waar het goed werkt en waar het niet goed werkt. Als het gaat om de brief van Hoogeveen dan moet haar nog even van het hart dat tijdens de vergadering van de PCO er een en al lof was voor deze regeling. Ook daar is door de heer Leistra als vertegenwoordiger van de Vereniging van Drentse Gemeenten (VDG) aangegeven dat deze regeling heel erg goed kan werken en dat het maatwerk van de regeling absoluut van kracht is. Hij heeft ook namens de gemeenten gezegd dat er

met deze regeling aan de slag kan worden gegaan. De notulen van deze vergadering zijn uiteraard voor de commissie beschikbaar.

De heer WIERINGA was bij deze vergadering en zegt uit de mond van de heer Leistra toch echt iets anders te hebben gehoord. De heer Leistra zegt dat dit in de praktijk moeilijk is uit te voeren en vandaar dat hij voor verkleining van de oppervlakte heeft gepleit. Tevens heeft hij gezegd dat er gekeken moet worden naar de extra druk die er op het ambtelijk apparaat van de gemeenten wordt neergelegd. Die zijn er niet blij mee dat er allemaal extra regels komen.

De heer WIJBENGA vraagt of de heer Leistra dat namens alle gemeenten deed.

De heer WIERINGA antwoordt bevestigend, want de heer Leistra zat er namens de VDG.

Mevrouw HAARSMA gaat niet in op datgene wat iemand wel of niet heeft gezegd. De notulen geven namelijk aan wat er daadwerkelijk is gezegd. Als er wordt gesproken over 500 vierkante meter, dan is zij bang dat er straks in het Drentse land alleen nog maar nieuwe woningen staan en bijna geen schuren meer. Daar wil zij voor waken en zij vindt dan ook dat de regeling met de drie mogelijkheden die er zijn geboden, zeer goed past in het Drentse land. Drenthe is tenslotte geen reconstructieprovincie. In de provincies waar daar wel sprake van is, is de regeling immers bedoeld voor reconstructies, maar daar is in deze provincie geen sprake van. Haar voorstel is dan ook om de regeling in gang te laten gaan en na een jaar te evalueren. Mocht dan blijken dat de provincie finaal de plank misslaat, dan zal spreekster daarover in gesprek gaan met deze commissie.

TWEEDE TERMIJN

De heer BAAS gaat mee met het voorstel van mevrouw Haarsma om het eerst eens een jaar zo te houden en dan te kijken of er knelpunten ontstaan.

De heer WIJBENGA heeft gevraagd waar die 1.000 vierkante meter op was gebaseerd en of daar onderzoeksresultaten aan ten grondslag lagen. Hij heeft gevraagd of de gedeputeerde hiervoor diepgaand onderzoek heeft gedaan of een inventarisatie. Wat heeft zij gedaan om aan die 1.000 vierkante meter te komen? LTO heeft het wel goed onderbouwd, maar hij vindt dit in het voorstel van de gedeputeerde niet terug. Verder blijft hij zitten met wat de heer Wieringa zojuist zei over de vergadering van de PCO. Het kan toch niet zo zijn dat het selectief luisteren zover gaat dat de een 1.000 vierkante meter heeft gehoord en de ander 750 vierkante meter? Hoe zit het nu precies?

De heer SMIDT vraagt wat de gedeputeerde met het advies van de commissie doet. Gaat zij iets wijzigen in de omschrijving van wanneer er bij de kern moet worden gebouwd en wanneer op de plaats zelf kan worden gebouwd? De PvdA vond de regeling blijkbaar niet voldoende. Spreker vond het wel een afgewogen keuze dat als het zone I of zone II betreft, het op de plaats zelf kan en als er dan verder wordt gekeken dan moet toch wel een plaats bij de kern worden gezocht. Dan is overigens wel de vraag wie er voor die kavel zorgt, van wie die kavel is en hoe dit wordt geregeld. Dit lijkt hem een heel langdurig proces. Er is ook gezegd dat Drents Plateau erbij zal worden betrokken, maar volgens spreker gebeurt dat normaal gesproken al bij de meeste gemeenten, want als er een vergunning wordt aangevraagd komt er een welstandsadvies. Dat mag wat hem betreft voldoende zijn en hoeft niet zwaarder te worden aangezet. Ten aanzien van De Wolden is het wat zielig, want die gemeente kwam destijds met net zo’n regeling en toen werd het in de bestemmingsplannen afgeschoten en nu mag het ineens wel, maar dan wel via artikel 11. Wat is dan nog de rol van de provincie? Komt de provincie nog eens aan de bak als de voorbeeldregeling is aangenomen en dit bij elke bouw moet worden meegenomen? Of kan dit dan gewoon worden geregeld in het bestemmingsplan? Het wordt zo onderhand namelijk wel verschrikkelijk bureaucratisch. Spreker heeft ook geen antwoord gekregen op zijn vraag of de agrarische bestemming zo’n harde voorwaarde is geworden dat deze altijd moet verdwijnen? De gemeenten kun-

nen een paar slagen missen en valt dat dan ook onder het maatwerk? Als het namelijk gaat om een akkerbouwer die een zeer ontsierende kippenschuur heeft staan waar niets mee wordt gedaan en er geen caravans worden gestald, terwijl de schuur langzaam inzakt, dan kan maatwerk ook zo ver gaan dat de schuur kan worden gesloopt met behoud van de agrarische bestemming.

De heer HAAR merkt op dat de discussie vooral gaat over de ondergrens en of deze nu 500, 750, of 1.000 vierkante meter moet zijn. Zijn fractie is voor het aanhouden van de grens van 1.000 vierkante meter. Als het gaat om de sloop van alle vrijkomende agrarische gebouwen, dan is het best mogelijk dat er meer dan 1.000 vierkante meter staat verdeeld over meerdere gebouwen. Indien iemand dan na sloop van een gebouw van 1.000 vierkante meter het recht krijgt op de bouw van een woning, terwijl er daarnaast nog een ontsierend gebouw blijft staan van 300 of 400 vierkante meter, is dat iets wat hij niet wenselijk vindt. Is dit bewust zo gedaan in deze regeling of is het over het hoofd gezien? Wanneer dat bewust is gedaan, waarom is dat dan? Als de kwaliteit van het buitengebied als uitgangspunt wordt genomen en vermindering van het bouwgebied, dan kan spreker zich voorstellen dat dit bij die regeling wordt betrokken. Indien er dus een compensatieregeling komt, kan hij zich voorstellen dat tot sloop van alle vrijkomende agrarische gebouwen wordt overgegaan.

De heer POPKEN merkt op dat vierkante meters altijd discutabel zijn. De onderbouwing van de 1.000 vierkante meter is hem nog niet helemaal duidelijk. Als hij het platteland zo overziet, dan denkt hij dat 1.000 vierkante meter onvoldoende resultaat gaat opleveren voor het landschap. Vandaar dat hij zegt dat er meer gebouwen onder de 1.000 vierkante meter zijn in deze provincie en pleit hij voor een minimum van 750 vierkante meter.

De heer KUIPER merkt op dat de gedeputeerde zojuist de mogelijkheid opperde dat er bij de evaluatie naar voren komt dat de plank volledig misgeslagen is. De gedeputeerde komt dan over een jaar terug bij de commissie, maar waarop kan de gedeputeerde de plank dan misslaan? Gaat het om de uitvoering van het proces, de saldering, of het maatwerk? Indien dit wordt ingebracht moet er op een heel gedetailleerde manier geëvalueerd gaan worden en dat lijkt hem nog niet de bedoeling. In algemene zin dient de evaluatie plaats te vinden op grond van kwaliteitsnormen die zijn vastgesteld via de nota of de landschappelijke uitgangspunten die zijn geformuleerd. Hij is benieuwd naar het antwoord van de gedeputeerde op de vraag van de VVD-fractie over grootschalige akkerbouwschuren die overigens wel staan vermeld op pagina 9. Er is zojuist toegelicht in tweede termijn dat het met behoud van de agrarische bestemming gaat. Hoe ziet die regeling eruit en hoe kan dat hierin worden ingepast? Bij de gebiedsgerichte benadering wil hij ook vasthouden aan de 1.000 vierkante meter, want er moet een uitgangspunt worden geformuleerd waarmee hij verder kan gaan. Als de provincie daar dan van stelt dat de mogelijkheid wordt geboden om via de gebiedsgerichte aanpak de kwaliteit van het landschap te bewaren en te verbeteren en daarbij de deelnemers de mogelijkheid te bieden om onder die 1.000 vierkante meter te gaan zitten, dan is dat genoeg, want het uitgangspunt moet helder blijven, namelijk maximaal 1.000 vierkante meter.

De heer WIERINGA is bij de vergadering van 7 oktober 2005 geweest en heeft de aantekeningen die hij heeft gemaakt er weer bij gepakt. De heer Leistra stelt letterlijk dat 1.000 vierkante meter te veel is en dat dit erg weinig voorkomt. Verder is het volgens de heer Leistra erg lastig om dit via artikel 11 te doen, want dat is allemaal extra werk. Indien de gedeputeerde kijkt naar de brief van de gemeente Hoogeveen op pagina 2, dan staat daar dat het een utopie is om te denken dat afzonderlijke privaatrechtelijke eigenaren over zullen gaan tot saldering indien hun te slopen gebouwen minder oppervlakte bedragen dan de gestelde 1.000 vierkante meter. De gemeente gaat er dan ook vooralsnog vanuit dat hierdoor in veel gevallen dergelijke bebouwing binnen het kleinschalig landbouwgebied in Hoogeveen tot in lengte van jaren blijft bestaan. Wil de provincie nu een regeling die praktisch werkt of wil de provincie alleen maar iets optuigen en ambtenaren aan het werk zetten?

De heer SLAGTER kan zich over het algemeen vinden in de antwoorden. Over de informatievoorziening merkt hij op dat de regeling voor buitenstaanders verborgen kan zijn voor wat betreft de financiering en de manier waarop de regeling aantrekkelijk kan worden gemaakt voor degenen die er gebruik van willen maken. Hij juicht het zeer toe om dit één jaar van kracht te laten zijn en dan te kijken hoe die projecten lopen. Hoe de discussie over de vierkante meters ook wordt gevoerd, het moet worden afgewacht hoe de regeling in de praktijk uitpakt en hoeveel er gebruik van wordt gemaakt. Daarbij gaat het om kwaliteit en kwantiteit.

De heer SMIDT merkt op dat er een voorbeeldregeling wordt gemaakt die de gemeenten implementeren in hun bestemmingsplan buitengebied. Wil de heer Slagter dan na een jaar zeggen dat de gemeenten het niet goed hebben gedaan en dat zij hun bestemmingsplan weer moeten wijzigen? Wie betaalt dat dan? Dat kan helemaal niet. Hooguit kan worden geëvalueerd of de regeling heeft gewerkt. De regeling kan niet zomaar na een jaar weer worden aangepast, om vervolgens de gemeente weer met een nieuwe bestemmingsplanprocedure te confronteren. Dat gaat niet. Bovendien moet de regeling nog geïmplementeerd worden in allerlei bestemmingsplannen, dus is het volgens spreker niet eens mogelijk om al na een jaar te evalueren. Voordat de laatste regeling is verwerkt in een bestemmingsplan zijn provincie en gemeenten meer dan tien jaar verder. Hij vraagt zich dus af of het realistisch is om te veronderstellen dat al na een jaar kan worden geëvalueerd.

De heer SLAGTER heeft één jaar genoemd en als de heer Smidt opmerkt dat het een te korte termijn is, dan zal dat wel zo zijn. Hij heeft in ieder geval in eerste termijn gezegd dat deze regeling niet in de la moet verdwijnen en daar gaat het hem om. Hij wil goed bewaken hoe deze regeling van start gaat, of het werkt en of gemeenten het ook echt gaan opnemen in bestemmingsplannen. Op die manier heeft spreker het bedoeld.

De heer WIERINGA merkt op dat de mensen van de VDG hebben aangegeven dat dit zo niet werkt en dan moet er niet iets worden opgetuigd waarvan van tevoren vaststaat dat het mislukt. Daarom pleit hij ervoor een lagere norm aan te houden

De heer SLAGTER antwoordt dat bij de discussie over de oppervlakte er diverse partijen zijn die daar anders tegenaan kijken. De provincie heeft haar eigen verantwoordelijkheid in dezen. Spreker heeft begrepen dat de gemeente Hoogeveen deze regeling als een onderdeel van een groot herstructureringsplan in het buitengebied wil gebruiken en daar de financiering een onderdeel van wil laten zijn. Dat is echter niet het hoofddoel van deze regeling. Doordat er binnen de VDG andere stemmen zijn, kan hij zich voorstellen dat dergelijke dingen naar voren zijn gebracht. Hij leest in de krant dat de gemeenteraden van Hoogeveen en De Wolden, voordat dit werd besproken, al heel duidelijk stelling hebben betrokken. De gemeenteraden laten zich hier dus best in gelden en ook de LTO heeft hier een eigen visie op. De LTO staat namelijk niet op een gebiedsgerichte en ingewikkelde manier van werken te wachten, maar wil dat er een op maat gesneden oplossing komt voor iedere boer waarbij deze zo optimaal mogelijk kan werken. Spreker blijft er echter bij dat het hoofddoel van deze regeling een kwaliteitsslag is en daarvan uitgaande is 1.000 vierkante meter voor spreker op dit moment leidend.

De heer WIJBENGA vraagt wat de heer Slagter vindt van de provinciale onderbouwing van die 1.000 vierkante meter, want die heeft spreker nog steeds niet gehoord, terwijl de LTO met statistieken en wat dies meer zij gewoon laat zien dat als er wordt begonnen met 750 vierkante meter veel meer het doel dat de heer Slagter ook voor ogen heeft, namelijk het tegengaan van de verpaupering van het platteland, dichterbij wordt gebracht dan met 1.000 vierkante meter. Daarnaast ligt er een grote vrijheid voor gemeenten, dus waarom gaat de PvdA niet mee met het voorstel van de LTO en wordt de praktijk van die 750 vierkante meter meegepakt?

De heer SLAGTER heeft begrepen dat ambtenaren van de provincie overleggen hebben gehad met de gemeenten en dat zij hebben gekeken in proefgebieden hoe het uitpakt. Zodoende zijn zij op die

1.000 vierkante meter gekomen. Als de LTO zegt dat zij uitgaan van de bedrijfsgebouwen en daarvan het gemiddelde nemen, dan is de insteek anders. Het kan best zijn dat 1.000 vierkante meter, zoals die door de gemeenten is ingeschat, toch te hoog ligt. Vooralsnog heeft spreker echter geen reden om daarvan af te wijken.

De heer WIERINGA wil de heer Slagter wijzen op de brief van de LTO, waarin wordt verwezen naar de provincie Limburg en Overijssel, waar ook die 750 vierkante meter worden aangehouden. Daar staan in wezen dezelfde soort gebouwen.

De heer SLAGTER antwoordt dat Overijssel en Limburg andere gebieden zijn. Bovendien zit daar een andere financieringsvorm achter.

Mevrouw HAARSMA antwoordt ten aanzien van de 1.000 vierkante meter dat het hier om een ervaringsfeit gaat. Het college heeft gekeken naar de gebiedsgerichte aanpak en daarbij is zij op 1.000 vierkante meter uitgekomen. Zij heeft ook naar soortgelijke provincies gekeken en dat waren Zeeland, Friesland en Groningen. Wat dat betreft heeft het college gezegd dat die 1.000 vierkante meter zouden worden aangehouden, maar met de aantekening dat er gebiedsgericht wordt aangepakt.

De heer WIJBENGA merkt op dat de LTO naar andere provincies kijkt en dat deze op 750 vierkante meter uitkomt.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat de LTO een andere insteek heeft. De doelstelling van deze provincie is om een kwaliteitsslag in het landelijk gebied te maken. De doelstelling van de provincie is niet om een regeling in het leven te roepen voor de bedrijfsbeëindiging door agrariërs, wat de LTO wel op het oog lijkt te hebben. Zij denkt dat daar gewoon het verschil ligt.

De heer WIJBENGA merkt op dat dit klopt en dat dit verschil vooral is aangedragen door de indieners van de motie die het college uitvoert.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat de staten het college opdracht hebben gegeven om hiermee aan de slag te gaan. Spreekster heeft van iedereen lovende woorden gehoord en alleen maar de opmerking gehoord dat het helemaal fantastisch zou zijn geweest als de vierkante meters waren aangepast. Zo werkt het natuurlijk niet, want het college heeft dit heel serieus aangepakt. Zij heeft met alle deskundigen gesproken, waaronder de Milieufederatie, met de terreinbeherende organisaties en de gemeenten. Wat moet het college dan nog meer? Dat de heer Wijbenga het hier niet mee eens is mag, maar spreekster wil toch die 1.000 vierkante meter graag boven de markt houden om redenen die zij hiervoor al heeft genoemd.

De heer WIERINGA merkt op dat de gedeputeerde het heeft vergeleken met Zeeland, Friesland en Groningen. Dat zijn totaal andere provincies, want deze zijn qua landbouwgebied veel grootschaliger opgezet dan Drenthe. Dat is dan ook geen goede vergelijking.

Mevrouw HAARSMA laat deze opmerking voor rekening van de heer Wieringa.

De heer SMIDT merkt op dat de heer Wieringa wel een punt heeft. De reactie van Hoogeveen is ook begrijpelijk, want in dat gebied zijn na de Tweede Wereldoorlog erg veel relatief kleine intensieve veehouderijen ontstaan. Die komen niet aan die 750 vierkante meter en daarom pleit Hoogeveen zelfs voor 500 vierkante meter. Het probleem is dat als deze regeling echter wil gaan werken, er gekozen moet worden voor 750 vierkante meter. Indien dit niet blijkt te werken omdat de ondergrens te hoog ligt, dan is de regeling wel in beton gegoten, want gemeenten zullen niet licht zeggen dat het niet werkt en dat het bestemmingsplan moet worden gewijzigd op dat punt. Dat doen zij zo maar niet, want dat zijn dure procedures die erg veel werk kosten. Indien er nu dus te hoog wordt ingeschoten en achteraf wordt

geconstateerd dat het niet de uitwerking heeft die een ieder wil, namelijk verbetering van de kwaliteit van het Drentse platteland en het landschap, dan is er een probleem want de vierkante meters kunnen niet zomaar naar beneden worden bijgesteld.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat dit haar bij de opmerking van de heer Smidt brengt, namelijk wat het college met het advies doet dat hier ter tafel komt. Uiteraard is het zo dat het advies van de commissie aan de staten zeer zwaar weegt en dat gaat zij ook afwegen en bekijken. Als er dan wordt gesproken over het meenemen van de regeling in het bestemmingsplan, dan ligt die mogelijkheid er. Als het gaat om de bestemmingsplannen in het buitengebied dan zijn daar heel veel gemeenten mee bezig, maar die bestemmingsplannen zijn nog lang niet afgerond. De gemeente heeft nu de gelegenheid om plannen die er liggen via een artikel 19-procedure op te pakken. Zij heeft net al gezegd dat zij een jaar de tijd wil nemen om te kijken of deze regeling ook werkt, dus dan ligt de regeling nog niet eens vast in bestemmingsplannen. Wat dat betreft hoeft de heer Smidt niet bang te zijn dat het al in beton gegoten is, want zover zijn de gemeenten nog niet. Die angst deelt spreekster dus niet. Als er wordt gesproken over het voorbeeld van de kippenschuur en het akkerbouwbedrijf dan staat er in de regeling heel nadrukkelijk dat het om bedrijfsbeëindiging moet gaan, maar als er wordt gekeken naar maatwerk dan wil zij best kijken of dit kan worden meegenomen om dit onder maatwerk te kunnen scharen. Zij zegt toe dat zij daar naar zal gaan kijken. Datzelfde geldt voor het betoog van de heer Haar, die de samenhang van gebouwen aankaart en wat er wel en niet kan worden opgeruimd. De heer Haar heeft daar toch wel een punt, dus ook dat zal zij meenemen om te kijken of dat nog wat objectiever moet worden benaderd. Ten aanzien van de financiering van het verhaal merkt zij op dat zij de opdracht heeft gekregen een regeling te maken, waarbij uitdrukkelijk is gesproken over een kwaliteitsslag in het landelijk gebied. Zij heeft niet de opdracht gekregen om ook de financiering mee te nemen. Wat wel aan de orde is, is dat als een dergelijk plan zich in een gemeente voordoet, de gemeente met de direct betrokkenen daarmee aan de slag zal moeten gaan. Dat is een plus voor de gemeenten. Verder moet ook niet worden vergeten dat met de vaststelling van het POP is gezegd dat gemeenten meer verantwoordelijkheid moeten krijgen en dat zij meer op eigen benen moeten staan zonder dat de provincie er bovenop zit. Als het nu gaat over deze regeling, dan wordt er van de gemeente ook een actieve rol verwacht en die kan de gemeente vervullen. Er zijn heel veel gemeenten die die rol ook actief willen oppakken en daar heeft zij vertrouwen in, met de kanttekeningen die hier verder zijn gemaakt. Ten aanzien van de opmerking van de heer Smidt over de onduidelijkheid van de woningen die moeten aansluiten bij de kern, merkt zij op dat in de regeling heel nadrukkelijk per zone staat aangegeven hoe dit moet worden geregeld, dus volgens haar is de regeling daar heel duidelijk in.

De heer WIJBENGA merkt op dat er een onduidelijkheid is over de procedure. De gedeputeerde heeft aangegeven nog een aantal dingen mee te willen nemen en uit te willen werken. Komt dit stuk terug in de staten, zodat over het eindresultaat nog van gedachten kan worden gewisseld?

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat het een uitwerkingsprogramma van het POP is, dus dit stuk komt formeel niet meer in de staten terug. Zij zegt echter toe om op het moment dat het definitieve plan er ligt, zij de commissie uitvoerig per brief zal toelichten wat er is gedaan met het advies van de commissie.

De heer WIJBEMNGA vraagt of er dan nog een mogelijkheid is om er nog eens in de commissie met de gedeputeerde over te spreken.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat de commissie altijd en overal met spreekster van gedachten mag wisselen over dergelijke zaken.

**10. Brief van 12 oktober 2005, kenmerk 40/5.3/2005009050, over de Stand van zaken uitwerkingsplannen en moties Provinciaal omgevingsplan (POP)**

De heer WIJBENGA heeft dit punt gezamenlijk met de VVD opgevoerd en de insteek van zijn fractie ligt vooral bij het verhaal in Westerveld. Op pagina 252 van het POP is opgenomen dat het college in deze planperiode onder meer een uitwerkingsplan zal opstellen over ontwikkelingsmogelijkheden van recreatiebedrijven in kwetsbare gebieden. De onderbouwing hiervoor is ook terug te vinden in het POP. In het POP staat dat "het een gegeven is dat de verblijfsrecreatie zich het sterkst heeft ontwikkeld in de aantrekkelijke maar tevens vaak kwetsbare gebieden. Een grote belangstelling voor het recreëren nabij en in bos- en natuurgebieden kan daarom een spanning opleveren. Het conflicteren van natuurdoelen en bedrijfsbelangen vraagt de komende planperiode om een zorgvuldige en evenwichtige oplossing". Vervolgens wordt in het POP uitgebreid ingegaan op de verwachte zegeningen van de pilot Westerveld. De uitkomsten van deze pilot zijn alom bekend en ook besproken in de Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie (BFE). Ook daar zal de discussie plaatsvinden over het voorstel van zijn fractie, voorzover daar straks eventueel nog vragen over komen, namelijk om een substantieel bedrag beschikbaar te stellen voor de uiteindelijke oplossing van dit probleem. De vraag waar de commissie vandaag voor staat is of het college zich, gelet op het imperatieve karakter van de tekst van het POP, simpelweg met een brief aan de staten van deze plicht kan ontslaan met als argument dat de pilot is mislukt. Als alternatief wordt er nu gewezen op een gebiedsgerichte aanpak. Zijn fractie neigt ertoe om deze vraag vooralsnog met een ferm neen te beantwoorden. Uit het door hem voorgelezen citaat blijkt duidelijk de druk op de natuur enerzijds en de toeristische sector anderzijds. Het belang van laatstgenoemde sector is na de vaststelling van het POP in de tijd genomen zeker niet minder geworden. Zijn fractie roept dan ook het college op de scherven bij elkaar te rapen, uitvoering te geven aan de opdrachten uit het POP en samen met betrokkenen aan de slag te gaan. De Milieufederatie en de Vereniging van Recreatieondernemers (RECRON) hebben de staten op een warme zomerdag al een keer een alternatief voorgehouden en spreker herinnert zich de aanwezigen in die zaal die daar alle vrijwel zonder uitzondering positief op hebben gereageerd. Samenvattend neemt zijn fractie geen genoegen met het niet uitvoeren van een met algemene stemmen in deze staten aanvaarde POP op dit punt en hij verzoekt het college alsnog uitvoering aan de opdracht te geven met behulp van deze door derden aangereikte suggesties.

De heer SMIDT wil niet de vergadering van de Statencommissie BFE overdoen, maar het verslag van BFE heeft wel een paar aardige gezichtspunten opgeleverd die relevant zijn voor deze commissie. De heer Schaap heeft gezegd dat de regelgeving scherp is gericht op de bescherming van natuur en landschap, maar uit de pilot blijkt wel dat soms het tegenovergestelde wordt bereikt. Dat vindt spreker een opmerkelijke uitspraak. Hoe zit het nu met die regelgeving, want daar gaat deze commissie over? Dan geeft de heer Schaap aan dat de bal bij de Drentse gemeenten ligt en dat hij ook het advies in de brief zal volgen en zijn rol met overtuiging zal oppakken, want de problematiek is ernstig genoeg. Die opvatting deelt zijn fractie in ieder geval. Tevens geeft de heer Schaap aan van een neen-tenzij-beleid naar een ja-mits-beleid te willen. Dat is ook relevant voor deze commissie. Verder denkt de provincie nu na over de in te zetten instrumenten, zoals het faciliteren van uitplaatsing. Hij zou hier graag over willen spreken. Spreker heeft teruggegrepen op de begrotingshoofdstukken recreatie en toerisme en over de projecten stond deze keer "het begeleiden en implementeren van maatwerkoplossingen van bedrijven in kwetsbare gebieden via projecten" genoemd. Spreker pakte toen de begroting van 2005 er nog weer eens bij en daar staat dat er ontwikkelingsruimte moet worden gecreëerd en dat moet worden gezocht naar maatwerkoplossingen voor bedrijven in kwetsbare gebieden via het project Westerveld. Het verschil tussen deze twee jaren is dat de ontwikkelingsruimte is verdwenen. Wordt er dan nu niet meer gezocht naar ontwikkelingsruimte voor bedrijven in kwetsbare gebieden? Is er dan meteen sprake van uitplaatsing? Als dat het beleid is dan zou hij daar wel eens over willen spreken, want de VVD-fractie is van mening dat er ook in kwetsbare gebieden oplossingen kunnen worden bedacht die de gelegenheid geven voor een bedrijf om zich te ontwikkelen en zich uit te breiden, zolang daar maar goed mee om wordt gegaan. Op dat moment komt de ja-mits-variant om de hoek kijken en bovendien zou hij dan wil-

len weten of die projecten voor geheel Drenthe gelden, want de pilot Westerveld moest een oplossing zijn voor die categorie bedrijven in geheel Westerveld.

De heer KUIPER merkt op dat de heer Smidt de ja-mits-variant acceptabel vindt. Spreker is dan benieuwd waar dat mits uit bestaat. Is dat het behoud van de kwaliteit van de doelstelling die de provincie heeft gesteld in het POP en in andere nota's. zoals de Voorbeeldregeling 'ruimte voor ruimte" en de gebiedsgerichte aanpak? Is het daarop gericht?

De heer SMIDT antwoordt bevestigend en merkt op dat het voor hem ook wel een kwaliteitsverbetering mag zijn, zowel voor het bedrijf als voor de natuur. Daar ligt namelijk een aantal instrumenten voor op de plank, zoals compensatie, maar dat was ook het nieuwe van POP II ten opzichte van POP I. POP I leek namelijk te stranden rondom dogma's over rode contouren. De verandering van POP I naar POP II was dat daar ontwikkelingsgericht over zou worden nagedacht. Zijn grote teleurstelling in de brief die hij nu onder ogen krijgt is dat de provincie zegt dat dit niet werkt. Dat zou hem buitengewoon spijten.

De heer KUIPER merkt op dat het probleem dat ontstaat is dat, als dit mits wordt geformuleerd in termen van algemene randvoorwaarden als kwaliteitsverbetering en als er een project in de praktijk zal worden uitgevoerd, er moet worden aangegeven en getoetst dat die kwaliteitsverbetering ook daadwerkelijk doorgang vindt en niet wordt onderuitgehaald maar zelfs kan worden verbeterd. Als dat beschreven kan worden is het pure winst en dat geeft het POP ook aan. Is dat de richting welke de heer Smidt ook uit wil?

De heer SMIDT antwoordt dat hij daar straks nog even op terug zal komen. De heer Schaap zegt verder dat gemeenten met bestemmingsplannen aan de gang kunnen en dat de provincie dit ongetwijfeld kan faciliteren en ondersteunen. Over de vorm waarin dit moet gebeuren doet de heer Schaap alleen geen uitspraak, want hij zegt dat dit een zaak is van mevrouw Haarsma. Daar zou spreker mevrouw Haarsma dan over willen spreken, want hoe denkt mevrouw Haarsma hier invulling aan te geven? Is zij bereid gemeenten en ondernemers te ondersteunen als het gaat om het zoeken naar ontwikkelingsruimte en is zij dan ook bereid de belangen van natuur, economie en voorzieningen in de dorpen integraal af te wegen? Vindt die afweging überhaupt systematisch plaats of vindt die wel plaats? Bij hem bestaat de indruk dat de regelgeving rondom de EHS en de Vogel- en Habitatrichtlijn star wordt toegepast, waarbij zelfs voorbij wordt gegaan aan handreikingen van het Rijk. Zo heeft minister Veerman gezegd dat de recreanten moeten kunnen genieten van de natuur en dat zij in de nabijheid van de natuur of in de natuur moeten kunnen verblijven. Het gevoel is enigszins dat er een blokkade komt zodra er een stap over de grens van de EHS en de Vogel- en Habitatrichtlijngebieden wordt gezet, terwijl zijn beleving van het rijksbeleid is dat er een optimum mag worden gezocht. Een van de belangrijkste uitgangspunten van POP II is dat de provincie wil "voorzien in de behoefte om verschillende sectorale beleidslijnen meer met elkaar in verband te brengen. In POP II is beleid ontwikkeld om sectorale beleidsvelden te doorbreken en om sectoroverstijgende danwel geïntegreerde bestuurlijke afwegingen te kunnen maken voor een concreet onderdeel van de fysieke leefomgeving". Dat is een belangrijk verschil met POP I en ook niet zonder reden. Gebeurt dit nu dan ook werkelijk? Vanuit de pilot Westerveld krijgt hij het idee dat het wat die sector betreft een holle frase dreigt te worden. Maakt het college wel voldoende gebruik van de nieuwe mogelijkheden van POP II en zijn er al goede voorbeelden van te noemen? Daar komt bij dat in POP II is uitgesproken dat gemeenten meer verantwoordelijkheid krijgen onder het adagium dat hoe dichter de besluitvorming bij de mensen wordt gelaten die in die leefomgeving leven, des te beter het misschien zal gaan. Hoe heeft nu die grote verantwoordelijkheid van gemeenten vorm gekregen in dit beleid?

De heer WIERINGA merkt ten aanzien van punt 6, de ontwikkeling van recreatiebedrijven, op dat Drents Belang het volgende onder de aandacht wil brengen. Ten aanzien van het POP II heeft er op 20 oktober 2003 een werkbezoek plaatsgevonden bij camping Torentjeshoek te Dwingeloo. Deze camping wilde het bedrijf al vele jaren verder ontwikkelen en een stuk verwaarloosd bos daarvoor gebrui-

ken. De overgrote meerderheid van de daar toen aanwezige staten- en commissieleden had geen problemen met deze uitbreiding. Kan de gedeputeerde aangeven hoever het nu ruim twee jaar later hiermee staat? Verder wil Drents Belang graag weten wat de pilot Westerveld I en Westerveld II hebben gekost en welke meerwaarde dit voor de betrokken ondernemers heeft opgeleverd. Ten aanzien van punt 10 over verkeer en vervoer wordt onderaan op pagina 7 bij de opmerkingen gemeld dat bij het opstellen van een uitwerkingsprogramma wordt gezocht naar een verfrissende manier van presenteren van het verkeer- en vervoersbeleid. Drents Belang wil graag weten wat de meerwaarde is van het op deze wijze presenteren voor de burger van de afwikkeling van het verkeer en vervoersprobleem.

De heer SCHAAP merkt op dat nu een herhaling van de discussie over de pilot Westerveld in de commissie BFE dreigt. Hij kan zich voorstellen dat de insteek wordt gekozen van het POP, maar de winst van de pilot Westerveld is geweest dat helder is geworden waar de knelpunten precies zitten. In de afgelopen jaren is heel vaak het beeld geschetst dat dit allemaal door provinciale regelgeving is veroorzaakt, maar als er goed naar de pilot Westerveld wordt gekeken dan is dat beeld niet te handhaven. Die pilot is afgerond en wat voor winst heeft dat opgeleverd? Voor een aantal bedrijven betekent het dat er in ieder geval procedures zijn gestart. De opmerkingen in de Statencommissie BFE waren dan ook dat daar waar wordt aangelopen tegen verpaupering van recreatiebedrijven versus de kwaliteit van natuur en landschap die daar ook vaak te vinden is, dit probleem zou moeten worden opgepakt door actief procedures op te starten, waarbij de houding ja-mits zou moeten zijn in plaats van neen-tenzij. Die openheid komt niet helemaal uit eigen koker, maar komt ook voort uit de contacten van spreker met gemeenten of met ondernemers. Uit het eerste de beste contact met een loket is vaak de reactie dat dit toch niet kan en dat daar niet aan begonnen moet worden, aangezien de provincie toch tegen zou zijn. Dat is een cultuur die spreker in Drenthe nogal eens tegenkomt en daar kan hij alleen maar wat aan doen door gemeentebesturen erop te wijzen dat als er in gebieden problemen zijn rondom recreatiebedrijven, deze actief kunnen worden aangepakt. Op die stoel kan de provincie niet gaan zitten en dat is ook onverstandig om te doen. Dat neemt niet weg dat dit vanuit het provinciehuis heel goed kan worden gefaciliteerd en dat gebeurt in de praktijk ook. Er moet sprake zijn van een houding dat daar waar problemen optreden, de provincie kijkt wat de oplossingen zijn en niet alleen maar door problemen te definiëren. Zo is het punt van de camping Torentjeshoek inmiddels opgelost, maar dat kan de commissie weten. Volgens spreker is dit punt naar tevredenheid van de betrokken ondernemer opgelost, want de wens van de ondernemer om die uitbreiding te realiseren is gehonoreerd. Aan de ene kant heeft de provincie gezegd dat de pilot moest worden beëindigd, want de provincie kan wel altijd doorgaan met het opzetten van pilots. Het komt erop neer dat de provincie hier het een en ander aan kan doen en ook gemeentebesturen worden gestimuleerd om bestemmingsplannen voor elkaar te maken, want verouderde bestemmingsplannen vormen een van de grootste bottlenecks waardoor ingewikkelde procedures moeten worden gevoerd. Als de gemeenten dat dan doen, moeten er gebiedsgerichte oplossingen worden gerealiseerd, maar gemeenten zijn daarbij van cruciaal belang.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat zij op dit moment druk bezig is om gemeenten te pushen om de vernieuwde bestemmingsplannen aan te leveren en daarmee aan de slag te gaan. Dat is een uitvoerig gebeuren, want sinds de herindeling hebben gemeenten als belangrijke taak de bestemmingsplannen op nieuwe schaal ontwikkelen dus een vermindering van het aantal bestemmingsplannen. Zo had de gemeente Meppel voor de herindeling nog 93 bestemmingsplannen en dat wordt teruggebracht naar elf. Dat kost heel veel tijd en energie, maar spreekster mag wel zeggen dat zij daar bovenop zit en dat gemeenten goed doordrongen zijn van het feit dat dit dient te gebeuren. De gemeenten beginnen dan ook aardig op stoom te komen, dus wat dat betreft is de provincie hier actief mee bezig. De heer Smidt vroeg zich af of het college voldoende gebruik maakt van de mogelijkheden van POP II als het gaat om integraal beleid. Bekend mag worden verondersteld dat op het gebied van sociale componenten pilots zijn gedaan en een van de onderdelen daarbij was integrale planvorming. De commissie zal daar begin 2006 over worden geïnformeerd. Dat is zeer succesvol gebleken, zowel bij ambtenaren ten provinciehuize als bij de gemeenten. Daar wordt dan ook met volle kracht gewerkt om te kijken hoe er zo goed

mogelijk in de gemeenten integraal aan de slag kan worden gegaan. Spreekster denkt dat haar collega als het gaat om plattelandsbeleid daar nog veel meer over kan vertellen.

Mevrouw EDELENBOSCH merkt op dat er in het plattelandsbeleid veel knelpunten zijn en datgene wat hier speelt is tot nu toe aardig in beeld gebracht. Veel knelpunten die sectoraal niet worden opgelost, worden in het kader van gebiedsgericht beleid wel opgelost. Spreekster zegt dat er veel problemen in dat kader worden opgelost, maar lang niet alles, want in gebiedsgericht beleid kan wet- en regelgeving niet aan de kant worden geschoven. Als er wordt gekeken wat er in de Drentse Aa en het Hunzegebied inmiddels aan verplaatsingen en verbeteringen is doorgevoerd, evenals aan zaken die normaal gesproken niet in bestemmingsplannen kunnen worden opgenomen doordat de plussen en de minnen van de diverse sectoren bij elkaar worden opgeteld, dan betekent dit wel dat de gemeenten in eerste instantie aan slag zijn om dit mogelijk te maken in bestemmingsplannen. In het gebiedsgericht beleid zitten de gemeenten dan ook aan tafel, maar zij is het met beide collega's van harte eens dat de gemeente daarin actief moet zijn.

TWEEDE TERMIJN

De heer WIERINGA heeft van het college nog niet begrepen wat de kosten zijn van de pilots Westerveld I en II en wat de meerwaarde is voor de betrokken ondernemers.

De heer SMIDT wil POP II zo snel mogelijk ingevoerd en uitgevoerd zien. Over de totstandkoming van het integraal beleid heeft hij zo nu en dan alleen maar wat symptomen voorbij zien komen en dat zijn de befaamde artikel 19-procedures die voorbij fietsen. Hij begrijpt ook wel dat het echte integrale beleid het best via bestemmingsplannen en gebiedsgericht beleid vorm kan worden gegeven, maar als dan wordt gekeken hoe de reactie op artikel 19-procedures is, dan vraagt spreker zich wel af of dat het integrale denken is. Ook ondernemers in de recreatieve sector die in kwetsbare gebieden zitten, kunnen niet zo lang worden beperkt in hun mogelijkheden, want anders gaat economisch gezien het licht uit. Het is dan een hele goede oplossing om die ontwikkelingsmogelijkheden te realiseren door dit samen met de gemeenten in een artikel 19-procedure te gieten, want een wijziging van het bestemmingsplan is dan geen begaanbare weg. Dit is niet alleen belangrijk voor de ondernemer, maar ook omdat die bedrijven belangrijk zijn voor de leefbaarheid van het Drentse platteland. Zijn indruk is dat ook via een artikel 19-procedure het maatwerk en het komen tot een meerwaarde voor de ondernemer en voor natuur en landschap mogelijk moeten zijn. Hij krijgt nu signalen dat ondernemers druk bezig zijn en dat er veel plannen op tafel zullen komen. Bij zijn werkbezoek aan de gemeenten heeft hij sterk de indruk dat zij niet vinden dat de provincie uitdaagt tot ontwikkelingsgericht denken. Immers, de voorbeelden van de onmogelijkheden en belemmeringen die door de provincie worden aangehaald worden veelvuldig gegeven en in het verleden is de provincie dan ook wel eens heel goed geweest in het neen zeggen tegen initiatieven, terwijl er eigenlijk zou moeten worden meegedacht over de kansen en mogelijkheden. De kern van de brief is dan ook de vraag hoe het verder moet met POP II, terwijl de staten dit natuurlijk heel makkelijk afzetten tegen POP I. Gaat het nu ook werkelijk beter en welke signalen krijgt de provincie daarvan? Van mevrouw Haarsma begrijpt hij dat de staten er nog wel even op moeten wachten voordat werkelijk is te zien dat POP II beter werkt dan POP I. Blijkbaar moeten de staten dan leven met enige ongerustheid die voornamelijk is gebaseerd op de onzekerheid waarmee in artikel 19-procedures wordt gewerkt en signalen die zijn te lezen in de krant. Zo was dit echter nooit bedoeld.

De heer WIJBENGA heeft een suggestie gegeven om toch te kijken naar wat de staten in het POP hebben besloten, namelijk tot een aantal uitwerkingsplannen. Daar zijn er vandaag twee van aan de orde, namelijk de ruimte voor ruimte regeling en het energiebeleid. Dat zijn doorwrochte stukken en over de inhoud is genoeglijk gesproken of komt de commissie nog te spreken. Daarin wordt de problematiek waarover de commissie het heeft voldoende aan het licht gebracht. Vanuit het veld zijn genoeg suggesties aangereikt om de problematiek van de recreatiebedrijven te beschrijven. Het is jammer dat

Westerveld is mislukt, maar de scherven moeten worden opgepakt, er zijn suggesties vanuit het veld gedaan en nu is het de vraag of het college deze opdracht oppakt, ja of neen?

De heer SCHAAP antwoordt dat hij de kosten van de pilot Westerveld I en II uit zijn hoofd niet kan geven, maar volgens spreker is één telefoontje naar een ambtenaar in dit huis voldoende om daar achter te komen. Bij de pilot Westerveld is geconstateerd dat het niet alleen de overheden zijn, maar ook de ondernemers zelf. Wat hij ziet en hoort is dat er soms wel wensen zijn, maar dat niet iedere ondernemer die weet te vertalen naar goede ondernemingsplannen en aanvragen. Ook daar zit nog wel eens wat twijfelachtigheid. Dat neemt niet weg dat de oproep aan gemeentebesturen om actief ondernemers van het ene goede loket naar het andere goede loket te sturen van grote betekenis is. Aan uitwerkingsplannen van het POP waagt hij zich niet.

Mevrouw HAARSMA zal zich niet wagen aan een uitwerkingsplan van het POP. Wat zij wel wil is dat zij zich in ieder geval in verbinding zal stellen met de Milieufederatie Drenthe en de RECRON Drenthe, met het verzoek de scherven bijeen te brengen en te kijken of tot een mooie vaas kan worden gekomen. Van de pilot Westerveld waren er destijds hoge verwachtingen, maar deze werden mede ingegeven door het feit dat de pilot als kapstok werd gebruikt. Spreekster wil geen soortgelijke regeling en een soortgelijk actieplan realiseren, maar wat zij wel wil is met de club die zij zojuist heeft genoemd in gesprek gaan en vervolgens kijken met de gemeenten in het gebiedsgerichte deel wat er haalbaar en mogelijk is. Zij zal dat in ieder geval doen.

De heer WIJBENGA merkt op dat de insteek van deze discussie het POP was en de opdrachten die het POP richting college bevat. Daar hebben de staten een uitspraak over gedaan en als het college daarvan in het POP afwijkt, dan is er alle reden toe om dat in deze commissie te bespreken. Hij begrijpt van de gedeputeerde dat zij vasthoudt aan het uitgangspunt dat het college het uitwerkingsplan niet gaat uitvoeren Het college komt wel met een alternatief en spreker kan ermee leven dat als de gedeputeerde met die andere uitwerking terugkomt in de commissie, daar nog eens over gesproken kan worden.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat de pilot Westerveld uitvoerig aan de orde is geweest en dat er conclusies aan verbonden zijn. Die discussie was in BFE en die is afgelopen. Spreekster zal in gesprek gaan met de branche en vervolgens gaat zij kijken wat dat voor mogelijkheden biedt. Spreekster gaat niet toezeggen dat zij met een uitwerkingsplan zal komen, want zij gaat haar hoofd niet in een strop hangen waarvan zij van tevoren weet dat deze zal worden aangetrokken.

De heer WIJBENGA vraagt mevrouw Haarsma daarmee terug te zullen komen in deze commissie.

Mevrouw HAARSMA zegt dit toe en zal de commissie melden wat zij aan het doen is.

De heer KUIPER merkt op dat hij nog wat wil opmerken over de brief die op de agenda staat over de stand van zaken uitwerkingsplannen en moties POP. Op pagina 8 staat dat er sprake zal zijn van een actualisatie van de beleidsnota Wonen. Daarvoor zal het een en ander in gang worden gezet. Nu is er vorige week in de media het een en ander gezegd over de aantallen woningen die zullen worden gebouwd. Er is een verschil van inschatting over 10.000 woningen of 13.000 woningen. GroenLinks heeft de insteek dat bij een toekomstige stijging van het aantal huishoudens de kleinere oudere huishoudens zullen toenemen. Het aantal jonge kinderen met gezinnen zal afnemen en tussen 2005 en 2010 zal het aantal dertigers en veertigers met 200.000 afnemen. Tussen 2005 en 2020 zullen er 750.000 huishoudens bijkomen. Gezien de te verwachten verdubbeling van het aantal 65-plussers in de komende dertig jaar zullen woningen in toenemende mate aan de specifieke wensen van ouderen moeten voldoen. Over een aantal van dergelijke nieuwe gegevens die op tafel zijn gekomen bestaat geen misverstand. Het is even het punt hoe dit in Drenthe zal worden ingepast. Zal dit resulteren in het aantal van 13.000 woningen of moet er worden aangepast naar 10.000 is dan de vraag. In de actualisatie van de beleidsnota wonen staat in de opmerkingen dat het wachten is op de basisinvoergegevens van het CBS en

IPO en dat de actualisatie eerst vooral een technische klus is om de meest recente cijfers en prognoses goed op een rij te krijgen, waarna de beleidsmatige afweging zal volgen. Kan er haast worden gemaakt om die compensatie goed op een rij te krijgen, zodat de juiste gegevens worden gebruikt en er op basis van die cijfers voorspellingen voor de komende tientallen jaren naar voren kunnen worden gebracht? Alleen op die manier kan een goed provinciaal advies worden opgesteld, waarmee bij de gemeenten kan worden aangeklopt, zodat daar vervolgens goede randvoorwaarden worden gesteld en er niet op verkeerde plaatsen voor verkeerde doelgroepen wordt gebouwd. De gegevens moeten op een goede manier worden geactualiseerd. Hij hoeft daar geen antwoord op maar wil dat op korte termijn die autorisatie zal plaatsvinden.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat het college hier heel druk mee bezig is. De woonplannen worden op dit moment geanalyseerd, dus zij is er druk doende mee. Zij antwoordt dus bevestigend.

De heer KUIPER vraagt of er zicht op is wanneer dit zal worden afgerond.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat zij er druk mee bezig is en dat zij 2006 probeert aan te houden.

De VOORZITTER merkt op dat dit agendapunt afdoende besproken is en sluit de beraadslagingen daarover af.

**11. Brief van 3 oktober 2005, kenmerk 42/5.6/2005009541, over Startnotitie energiebeleid 2006-2010**

De heer HORNSTRA merkt op dat het Sinterklaastijd is en dat dit ook de heer De Bruin niet is ontgaan. Hij heeft erop gezinspeeld dat hij zijn gehele bijdrage op rijm wenste te oden, maar dat leek hem toch niet zo'n goed idee. Daar is hij namelijk niet goed in, dus hij komt niet verder dan na lange tijd te hebben nagedacht, vast te stellen dat het college met iets anders komt dan hij had verwacht. Dat is namelijk met de startnotitie, en dat is zeker geen blauwdruk vol ambitie. Om zich als het groen land van spek en bruine bonen, een ware energiekoploper te tonen.
Het zal duidelijk zijn dat hij lang heeft gewacht en de verklaring daarvoor is bekend. De PvdA had van het resultaat toch wel iets meer verwacht. De materie is weerbarstig en zonder medewerking van andere overheden gaat het niet. Maar toch, zijn kritiek op de eerste energienota was dat hij vond dat deze te weinig ambitieus was en hetzelfde geldt voor deze startnotitie. Het is wel een stuk leesbaarder geworden dan het vorige verhaal. Het is geen uitvoeringsverhaal en er worden geen afrekenbare doelstellingen benoemd. Het is geen A- of B-stuk, maar de commissie mag er iets van vinden zonder dat dit direct consequenties heeft. Er kunnen dingen over de notitie worden gezegd, want er is goed over nagedacht en de gedeputeerde kan een concreet boodschappenlijstje meegeven. Hij onderschrijft het in de inleiding geschetste beeld, want het gaat niet goed met het klimaat en problemen ontstaan door het opmaken van fossiele brandstoffen. Hij is het erover eens dat er een duurzame samenleving moet komen en over een prominente rol van Energy Valley is hij het ook eens. De gedeputeerde zegt dat de provincie een patrijshond wil zijn, maar een hond heeft volgens hem een baas die kan dwingen welke kant de hond uitgaat. Wat blijkt nu? Heel vaak ontbreken middelen en mogelijkheden om het idee van duurzaamheid echt van de grond te krijgen. Bij duurzaam bouwen zijn er bijvoorbeeld wel ambities, maar de middelen en de controle ontbreken. De staten moeten dus oppassen dat die hond alleen maar blaft en niet bijt. De provincie zal die hond dus een paar scherpe tanden moeten geven. Een van de uitgangspunten van het voorliggende stuk is dat zoveel mogelijk partijen moeten worden betrokken bij planvorming. Zeker als het gaat over planologische ingrepen, zoals bij mobiliteit, heeft de provincie dit in het verleden vaak laten liggen. Veel van de aanwezigen in deze commissie kennen voldoende woonwijken waar het allemaal beter en anders had gemoeten en gekund. Het woord ambitie komt heel vaak voor en wordt steeds gekoppeld aan het woord stimuleren. Nou is het de startnotitie, dus het mag, maar hij verwacht wel dat als er een uitvoeringsnotitie komt er ook heel duidelijk iets valt af te rekenen. Die ambitie gaat niet zonder medewerking van anderen en hij krijgt de indruk dat een aantal keren wordt gesteld dat

de gemeenten het laten liggen. Daar hebben zij heel vaak een eigen verklaring voor die iets met financiën heeft te maken, maar soms ook met ingewikkelde regelgeving en misschien wel met enige onwil. Het college is daar zelf heel duidelijk over en zegt dat de rijksoverheid eigenlijk iets meer beleid zou moeten bieden om zaken stringenter toe te passen. Een conclusie kan ook zijn dat het idee van duurzaamheid niet tussen de oren zit van de meeste Drentse gemeenten, want alleen Tynaarlo komt voor op de top 25-lijst van gemeenten die goed scoren op de duurzaamheidsmeting. Het project Liberalisering Energiemarkt Drenthe (LED) is een prima initiatief dat al heel wat verschillende resultaten heeft opgebracht. Mede door het ontbreken van financiële middelen bij gemeenten of onwil is dit nog steeds niet wat hij ervan had verwacht. Het college nodigt partijen uit om te komen tot een manifest "Goed bouwen en prettig wonen". Nu is het versturen van uitnodigingen prima, maar het is niet erg hard. Hij is het met het college eens dat er veel meer moet worden gezocht naar hoe dingen kunnen worden afgedwongen, dus een meer wettelijk instrumentarium en dus "scherpe tanden". Er zijn heel wat goede initiatieven op dit moment met betrekking tot deze categorie en momenteel zit de provincie in de denkfase of zelfs in de planfase. Er wordt een rijtje genoemd, waaronder waterkracht, het idee van het openbaar vervoer, het eigen wagenpark, het leren voor duurzaamheid en de interne energiehuishouding in het provinciehuis. Als hij echter kijkt wat er tot nu toe tot stand is gebracht, dan komt hij niet veel verder dan parkmanagement en een aantal woningbouwprojecten. Als hij landelijk kijkt dan vindt hij het wel erg droevig gesteld met alternatieve energie, want 1,8% van de energievoorziening komt uit alternatieve bronnen. Voor 2010 zou dat 5% moeten worden, maar de verwachting is dat dit hoogstens 3,5% wordt. Dat is niet best, nog los van de doelstelling die op zich al laag is. Voor de langere termijn is het beeld nog veel somberder. Opvallend is dat het college zelf erg negatief is over haar ambities. Zo meent het college dat het een haast onmogelijke opgave is om de steeds stijgende energievraag terug te dringen. Verder vindt het college het onwaarschijnlijk dat de doelstelling van duurzame energie wordt gehaald, concludeert het college dat Drenthe de taakstelling niet gaat halen en dat dit alleen landelijk kan door aankoop van buitenlandse emissiereducties. Als spreker dat leest vindt hij dat niet erg motiverend. Wellicht bedoelt het college aan te geven dat het op deze manier niet wordt gehaald en dat de staten te hulp moeten schieten, want zo redt de provincie het niet. Als commissie en college het daarover eens zijn, dan zou dat winst zijn, want dan kan vervolgens kritisch worden gekeken hoe dit bereikt kan worden. Naar de mening van de PvdA zal er echt iets moeten gebeuren, want de tijd van vrijblijvendheid, het zal mijn tijd wel duren, zij vinden wel wat en pappen en nat houden, is definitief voorbij. Hij zal straks een aantal concrete voorstellen doen maar heeft ook nog een aantal vragen. Waarom noemt het college alleen maar enkele speerpunten, want in de vorige notitie werd zonne-energie nog als reële optie gezien? Dat heeft natuurlijk wel van alles te maken met subsidies, maar het komt niet meer voor. Over de opslag van warmte en koude is al jaren lang kennis beschikbaar en er zijn zelfs mensen die het toepassen. In Drenthe gebeurt er op dit gebied heel erg weinig. Waarom is dat zo? Is de Drentse bodem geschikt voor aardwarmte? Zonder echte impulsen komt er van dit verhaal niets terecht. Daar wil hij wel duidelijkheid over. Over opslag van $CO_2$ zijn de risico's nog niet geheel in kaart gebracht. Misschien is het niet eens verstandig. Bovendien, als $CO_2$ wel wordt opgeslagen, dan haalt de provincie wel heel gemakkelijk de doelstellingen en dat zou de provincie er misschien toe kunnen brengen de verdere inzet van alternatieve energiebronnen te laten voor wat het is. Ten aanzien van biomassa en biovergisting merkt hij op dat er heel veel plannen over zijn, maar toch komt er nog niet veel van terecht. Het college geeft hiervoor allerlei redenen, zoals financiën, regelgeving, definitie, maar ook de financiering die hierbij een rol kunnen spelen. De controle van de milieukwaliteit van de elektriciteitsproductie staat wellicht op de tocht en wanneer dat geld er niet extra bij komt dan kan wellicht ook een deel van dit verhaal worden vergeten, los van alle planologische en andere belangen. Dan blijkt ook nog eens dat wanneer de olieprijs stijgt, de alternatieve energievormen lucratiever worden, maar vervolgens dringt de overheid de subsidie terug. Dan schiet de provincie er ook niet veel mee op. Het college zegt in het financieringsverhaal dat er € 300.000,-- voor uit moet worden getrokken, maar spreker merkt op dat dit ramingen zijn waarvan onbekend is waarop zij zijn gebaseerd. Verkeer en vervoer blijkt voor 27% verantwoordelijk te zijn voor de industrievraag en ongeveer voor het zelfde percentage van de $CO_2$-uitstoot. Het college zegt zelf dat er een groot potentieel voor besparingen ligt en het verhaal is natuurlijk dat met besparen de meeste winst valt te behalen. De heer Smidt zal het ongetwijfeld nog eens herhalen dat dit 74% is en

spreker heeft het steeds over datgene wat erbij komt. Met het besparen op zich valt dus al heel wat te verdienen. Ook in relatie tot verkeer, vervoer en fijnstof, vindt spreker daar geen woord over terug en dat verbaast hem. Kan het college daarop terugkomen? Zijn conclusie is dat hoewel er veel werk is verricht en er veel goede initiatieven zijn ontplooid, op kortere en langere termijn de doelstellingen niet zullen worden gehaald. Er moet dus iets anders gebeuren en er zullen andere wegen, aanvullend op dit verhaal, moeten worden bewandeld. Windenergie is voor hem één van de opties. Hij heeft er in zijn fractie lang bij stilgestaan en veel voors en tegens op een rijtje gezet en zijn conclusie is, alles afwegende, dat als de provincie haar doelstellingen wil halen, substantieel van deze manier van energieopwekking gebruik zal moeten worden gemaakt. Er kunnen natuurlijk allerlei bezwaren worden bedacht en spreker vindt ook dat Drenthe niet moet worden volgebouwd met windmolenparken, maar met begrip voor het landschap zullen er toch allerlei mogelijkheden zijn om substantieel een bijdrage op deze manier te verwerken. In het POP worden allerlei bedragen genoemd, zoals 15 megawatt. Indien het college dan 10% duurzame energie wil en als daar 12,5% windenergie van is, dan komt hij precies op de 15 megawatt die oorspronkelijk was bedoeld en niet meer. Dat vindt spreker te weinig en daarom denkt de PvdA dat voor de nabije toekomst door windenergie een substantiële bijdrage aan de elektriciteitsvoorziening kan worden geleverd. Over 25 jaar ontstaat dan hopelijk de discussie of het erfgoed windmolens wel afgebroken mag worden. Kortom, hier kan een hele discussie over windmolens plaatsvinden als het college daar prijs op stelt, maar spreker heeft zijn conclusie getrokken dat hij daar heel duidelijk op wil inzetten.
Een tweede voorstel is dat hij denkt aan een fonds waaruit geld geleend kan worden voor verbouwingen, en dan vooral met als doel om energie te besparen. Veelal is het zo dat mensen opzien tegen de extra kosten en het er dan maar bij laten, terwijl indien er een financiële prikkel zou zijn om bijvoorbeeld op een of andere manier goedkoper geld te kunnen lenen en de aflossing en rente te betalen uit energiebesparing, dan zijn er wellicht meer mensen over de streep te trekken. Wat hem ook is opgevallen is dat veel zaken die met besparingen te maken hebben, ook met communicatie hebben te maken. Mensen moeten weten wat zij kunnen doen en wat hen dat oplevert en daar schijnt nog steeds een groot gebrek aan te zijn.
Inmiddels is er een watertoets. Is het niet te overwegen om ook een energietoets toe te passen? Bij allerlei plannen zou toch kritisch moeten worden gekeken wat de energiebelasting is op het moment dat de bestemmingsplannen op een andere manier heel veel opleveren. Bij de verbouw van scholen kan heel veel energie worden bespaard. Dat is bekend bij de provincie maar het blijkt dat gemeenten dat doel wel onderschrijven, maar er komt minder van terecht dan hij wil. Hij vraagt om daar een impuls aan te geven, daar energiebesparing in dergelijke gebouwen een voorbeeldfunctie kan hebben voor kinderen. Als laatste stelt hij voor om te onderzoeken of minder hard rijden rondom de kernen van deze mooie provincie niet alleen energiewinst oplevert in de zin dat er wordt bespaard, maar dat daarmee aan de andere kant ook fijnstof en andere uitstoot wordt teruggedrongen. Deze voorstellen wil hij hier lanceren en hij is benieuwd naar de bijdrage van andere partijen, maar ook naar de reactie van het college op wat hij naar voren heeft gebracht.

De heer SMIT roept de vergadering van de Statencommissie Milieu, Water en Groen in herinnering van 16 februari 2004, toen werd gesproken over de intensivering van energiebeleid. Gedeputeerde Dijks gaf toen aan coördinator te zijn voor het actieve duurzame beleid. Alle provinciale plannen die effect hebben op duurzaamheid worden getoetst, ook als deze het openbaar vervoer betreffen, zo geeft de heer Dijks aan. De toets waar de PvdA het over heeft, is dus al staand beleid. Misschien was de PvdA dat vergeten?

De heer HORNSTRA antwoordt dit inderdaad te zijn vergeten, maar hij weet niet wat de heer Smit hiervan heeft teruggezien.

De heer SMIT antwoordt dat hij er ook niets van terug heeft gezien, maar hij herinnert er nog maar weer eens aan.

De heer WIERINGA merkt op dat er een keurig ontworpen boekwerk voorligt, dat naar zijn mening niet nodig was geweest als de provincie had geïnformeerd bij de buren in Duitsland. Dan immers zou bekend zijn geworden dat Duitsland op dit gebied al veel verder is met bepaalde ontwikkelingen. Er staan geen nieuwe dingen in dit boekwerk, want het is allemaal al uitgevonden. De provincie had deze kosten eenvoudig kunnen besparen. Op pagina 11 wordt vermeld dat de provincie een windmolen op het dak van het provinciehuis wil plaatsen. Op welke gronden mag de provincie wel zo'n windmolen plaatsen en meerdere particuliere ondernemers niet, zoals windmolenpark Oude Vaart, of de locatie Meppel, Westerveld of Beilen. Dat zijn allemaal particuliere initiatieven. Verder wil hij weten wat de meerwaarde is van een windmolen. Worden burgers niet opgezadeld met alleen maar duurdere energie?

De heer KUIPER merkt op dat provinciaal energiebeleid, net als andere sectoren van provinciaal beleid, te maken heeft met drie bekende peilers, namelijk stimuleren, coördineren en initiëren. Dit zal iedereen in deze commissie wel herkennen en de nota geeft hier genoeg aanknopingspunten voor om dit ook terug te vinden. GroenLinks heeft altijd aangedrongen op het stimuleren van duurzame energiebronnen en dit staat duidelijk in de nota. Het coördineren van verschillende beleidsterreinen, waaronder een energieparagraaf bij de verschillende sectoren, staat in deze nota. Dat is terug te vinden op pagina 11 bij het punt waar staat dat de provincie nota's en bestekken voorziet van een energieparagraaf en dat bij het verlenen van subsidies op de energieaspecten wordt gelet. Dit zijn zaken die hij altijd heeft bepleit en hij sluit dan ook aan op wat de heer Smit van D66 naar voren heeft gebracht. In die bewuste commissie is dit al duidelijk naar voren geschoven als punt. Hij mist dit en dat is dus een gemiste kans, waarbij hij er nog eens op aandringt om van de dwarsverbanden naar andere sectoren een serieuze zaak te maken. Het initiëren van nieuwe vormen van energiegebruik en -besparing, zoals de verdere vormgeving van de discussie over Drenthe in 2050, wordt ook verwoord in deze nota. Zelfs de voorbeeldfunctie waar hij al jaren op heeft gewezen staat erin. Daarvoor complimenteert hij het college. Waarom dan toch nog een kritische bijdrage? Dat heeft te maken met de onderdelen van deze notitie die nog een stap verder hadden kunnen gaan. In deze commissie is er slechts beperkte tijd en in andere gevallen is er meer tijd om dieper in te gaan op bepaalde zaken qua energie. In deze commissie is ook gelegenheid om wat meer te praten over een wat andere benadering en dat zal hij dan ook doen. De nota spreekt vanuit speerpunten waar de PvdA-fractie ook al even op heeft gewezen en dat blijkt ook uit de begeleidende brief. De drie speerpunten die genoemd zijn, zijn onvoldoende. Het vormt een fragmentale benadering van het energieprobleem en hij had ook liever gezien dat er nog meer voor de integrale benadering was gekozen, dus meer vanuit de sectoren die ook in de bijlagen zijn genoemd. In dat geval zou ook een integrale afweging kunnen worden gemaakt over op welke gebieden er energiebeleid vanuit de Drentse verantwoordelijkheid wordt gevoerd en welke stappen er op dit gebied door de provincie kunnen worden gezet. Daarom neemt hij de sectoren door die genoemd staan in de bijlage. Zo zorgt verkeer en vervoer voor 27% van de totale uitstoot in Drenthe en dat is meer dan het gemiddelde in Nederland. Is daar niets aan te doen? Hij legt zich niet neer bij de constatering op pagina 28 dat de vraag naar energie de komende jaren zal toenemen. Daar is alle aanleiding toe, want er is sprake van klimaatsverandering en luchtvervuiling. Het wordt allemaal in verband gebracht met de toename van het verkeer. Het afremmen van het autogebruik is daarom ook zijn uitgangspunt. In dat verband is eigenlijk de provinciale opcenten een constructie met een ongewenste vorm. Immers, bezit wordt belast maar gebruik wordt ongemoeid gelaten. Jammer genoeg is het rekeningrijden door toedoen van de discussie in de Tweede Kamer onderuit gehaald. Hij pleit voor een slimme constructie zoals die ook door de staten is aangedragen bij LOFAR. Dat zou een bijdrage hebben kunnen leveren. Het gaat niet alleen om beter geregeld verkeer, maar ook om het gebruik extra te belasten en dit ten goede te laten komen van de provincie. Hij pleit ervoor om te onderzoeken of het autogebruik via provinciale middelen en maatregelen te belasten is en het weglaten van de techniek van de accijnzen via de motorrijtuigenbelasting. Of dat mogelijk is, is een tweede, maar is wel een interessante optie om dit ook eens door de provincie te laten doen Het zou een discussie over de grotere verantwoordelijkheid die de provincie toegewezen krijgt een extra dimensie kunnen geven. Ook het afremmen van het woon-werkverkeer kan worden opgepakt door de provincie. Spreker heeft daar enige tijd geleden enige artikelen over gepubliceerd in landelijke bladen en daar heeft spreker een aantal stimulerende reacties op gehad, waaronder

die van de directeur van de Nationale Vacaturebank.nl. Die reactie komt erop neer dat er een databank zou moeten komen van mensen die werken op plekken waar zij niet wonen. Zij geven te kennen dat zij graag meer in de buurt willen wonen van de plek waar zij werken. Die gegevens worden met elkaar in verband gebracht. Nu is het bijvoorbeeld zo dat iemand die werkt in het ziekenhuis in Groningen en in Assen woont, niet weet dat iemand met eenzelfde functie in het ziekenhuis in Assen werkt en in Groningen woont. Door die grote databank kan een soort van banenruil ontstaan en verminderde druk op het woon-werkverkeer. Er zijn landelijke ondersteunende maatregelen mogelijk en nodig, maar de provincie zal het initiatief kunnen nemen tot het opzetten van een dergelijke databank. Deze is te koppelen aan de databanken van bestaande organisaties als het Centrum voor Werk en Inkomen (CWI), maar ook de Nationale Vacaturebank.nl zal kunnen worden ingeschakeld. Deze laatste organisatie heeft in ieder geval belangstelling voor een pilot op dit gebied die zou kunnen worden uitgewerkt. Door vermindering van het woon-werkverkeer gaat ook het energieverbruik in die sector naar beneden en daarmee is de constatering op pagina 35 dat slechts 2,7 EC kan worden gehaald, een geringe schatting geworden. Bij de huidige hoge energieprijzen willen forenzen graag iets aangeboden krijgen om de hoge kosten voor woon-werkverkeer naar beneden bijgesteld te krijgen. Het gebruik van een tweede auto kan hierdoor ook verminderen. De andere sector is handel, diensten en overheid. De nota noemt 12,2% van het Drentse gebruik en in deze sector ziet hij mogelijkheden om de mondiaal gewenste 65% reductie dichterbij te brengen. Het gemeentehuis in Vries is een van de voorbeelden waarbij duidelijk wordt dat lokale overheden een steentje kunnen bijdragen en dat is waarschijnlijk ook gebeurd omdat daar een wethouder van GroenLinks actief is in het uitvoeren van het beleid. Ook de inzet van groente-, fruit- en tuinafval(GFT)-afval voor vergisting en gasopbrengst, waar de stad Groningen een aanzet toe heeft gegeven, kan vooral in Drenthe met zijn grote hoeveelheden groen een vertaalslag krijgen. Om een extra stimulans en energiebesparing door efficiency te krijgen wil hij hierin een nieuw gebruik van alternatieve energiebronnen aankaarten. De gasopbrengsten van het GFT-afval zijn in te zetten voor een BK-installatie in een overheidsgebouw. Welk gebouw dat in Drenthe moet zijn hoort bij de uitwerking van de energienota. De kracht van het energiedeel die het oplevert is meer dan de warmte voor dat gebouw. Die kan dus worden ingezet voor iets anders. Naast dit overheidsgebouw wordt wind en elektrische zonne-energie ingezet. Overschotten aan warmte komen in de warmteopslag en ook thermische zonne-energie kan aanvullend werken. De overcapaciteit van elektrische energie is in te zetten voor vervoer, bijvoorbeeld elektrisch aangedreven busjes in gemeenten die hieraan mee willen werken. Dit integrale denken dient nog meer dan al het geval is terug te komen in de energienota. Er zijn wel voorbeeld in de nota terug te zien, zoals het advies van bureau Beilen, maar als aanjager kan de provincie nog meer op zich nemen. In de sector huishoudens worden in de startnotitie alleen projecten genoemd die op pagina 41 zijn te vinden. Er is echter veel meer te halen. Bij de bestaande bouw kan meer ingezet worden op energiebesparing en bij nieuwbouw is meer in te zetten op de principes van zongericht bouwen. Bestemmingsplannen moeten daarop naar zijn mening worden beoordeeld. Niet alleen moeten vooraf in de planvorming uitgangspunten worden geformuleerd, zoals het college doet op pagina 13, maar het college kan daarin nog veel verder gaan dan nu het geval is. Wat hem betreft kan het college de grenzen van wat wettelijk is toegestaan gaan opzoeken in het beoordelen van de gemeentelijke plannen en zo nodig een plan dat niet aan de eisen voldoet van zongericht bouwen terugsturen. Hij heeft zojuist een opmerking gehoord van de PvdA over besparingen en lenen en dat onderdeel ondersteunt hij van harte. Ten aanzien van industrie en parkmanagement is de industrie de volgende sector die wordt genoemd, maar daar is nog veel verder mee te gaan. Daarvoor is het nodig dat er op een andere manier naar windenergie wordt gekeken. Er moet niet alleen worden ingezet op de locatie Coevorden, maar er moet worden toegestaan en gestimuleerd dat een industriepark met een energieneutraal plan komt, waarin windenergie een grote rol kan krijgen. Overigens is met de huidige mogelijkheden van de inzet van 5 megawattmolens in Coevorden meer te realiseren dan de schamele 15 megawatt die in de nota staat. De excursie van deze staten in juni 2005 naar de plaats waar deze molens staan te draaien, heeft dit aangetoond. In de land- en tuinbouw gaat weliswaar weinig energie rond, maar ook deze sector is extra in te zetten in combinatie met vergisting en overheidsgebouwen zoals eerder beschreven. Hij wil graag dat het college hierin een actieve rol gaat spelen. Ten aanzien van de nutsvoorzieningen en delfstoffen wil hij volstaan met de opmerking die hij hierboven al heeft gemaakt

over de integrale benadering. Verder rest hem nog één opmerking over de nota. Terecht noemt het college het aspect van de voorbeeldfunctie van de eigen organisatie. De GroenLinks-fractie staat helemaal achter dat wat gebeurt, maar in dat kader is het ook nodig naar andere dingen te kijken. Het is eigenlijk te gek dat in deze zaal wordt vergaderd met een verlichting waarbij de meters in de hal direct laten zien dat er meer energie wordt verbruikt als het licht aangaat. Ook in de vergaderruimtes waar de fracties bij elkaar komen is dat het geval. Een jaar geleden is er andere verlichting aangebracht en voorheen ging daar een capaciteit van 200 watt in om, maar nu is de verlichting van de vergaderruimtes verslechterd, maar de capaciteit is verhoogd naar 800 watt. Dat is vreemd en volstrekt onnodig. In deze zaal is het gebruik drastisch te beperken door het gebruik van spaarlampen en ook elders in dit gebouw zijn die mogelijkheden er voldoende. De GroenLinks-fractie wil dat het college kritisch naar de aanwezige verlichting in het provinciehuis kijkt en deze zo nodig gaat vervangen door energiearme lampen. Kortom, de aanzet van de startnotitie is goed voor een verder uit te bouwen beleid, maar hij wil graag dat er meer naar integrale aspecten wordt gekeken en dat de uitwerking daarvan wordt gericht op die zaken.

De heer POPKEN is onder de indruk van de lengte van het betoog van beide vorige sprekers. In die betogen zitten heel veel elementen die hij kan onderschrijven. Hij beperkt zich tot de startnotitie en de naam zegt al dat het een startnotitie is. De notitie is richtinggevend en dat wil zeggen dat de provincie er nog lang niet is. Er moeten heel veel dingen worden veranderd, maar de aanzet is gegeven. Te zijner tijd zal hij een definitieve versie ontvangen en dan zal er best nog weer discussie ontstaan. Hij zal zich beperken tot de windenergie. Er staat geschreven dat het plan Coevorden eind 2005, begin 2006, in ieder geval in uitvoering moet zijn. Zover is de provincie nog lang niet, maar er zijn wel plannen ontwikkeld. Spreker is benieuwd hoe de stand van zaken omtrent dat punt is. Als dit het voorbeeld is van hoe lang procedures in de toekomst moeten duren, dan denkt spreker dat 2010 niet wordt gehaald. Een ander punt wat verwachtingen heeft geschapen, is dat in de motie die is ingediend en aangenomen door deze staten, meerdere locaties in Drenthe onderzocht moeten worden. Er ligt een verzoek uit het Oude Diep in de buurt van Uffelte om een aantal molens te mogen plaatsen. Dit zijn erg grote en hoge molens en dit is ontstaan uit het gegeven van die motie. Uit een andere publicatie blijkt dat de gedeputeerde daar mordicus tegen is. Het betreft hier een punt waarbij mensen kennelijk wel graag molens willen, maar niet bij henzelf voor de deur. Als de locatie Coevorden niet wordt gerealiseerd voor 1 januari 2006, dan zal er naar een andere locatie moeten worden gezocht. Graag kreeg hij hier wat duidelijkheid over. De notitie is zoals gezegd een aanzet, zodat spreker het hier verder bij wil laten.

De heer DE JONG geeft aan dat energiebesparende maatregelen vaak hanteerbaar worden gemaakt met reisbeleid. Dat is ook logisch, maar subsidies en geldkranen op dat terrein zijn dichtgedraaid en de provincie draait ook vrolijk geldkranen dicht. Dat heeft weliswaar zijn redenen gehad, maar het is een weerbarstig onderwerp. Dat blijkt uit de notitie, waarin veel speerpunten, intenties en goede bedoelingen worden benoemd. Spreker hoorde een aantal aardige alternatieven hoe er ook naar gekeken kan worden en wellicht dat het de moeite waard is om daar eens wat dieper in te duiken. Het voorbeeld dat GroenLinks noemde over het koppelen van een vacatureuitwisselingsbank aan een woon-werkverkeerbeperking is misschien de moeite waard om te kijken of daar winst is te behalen. Heel wat mensen worden in de provincie rondgepompt tussen gemeenten, overheden en bedrijven en wellicht dat dit wat oplevert. De PvdA had het zojuist over het sparen voor maatregelen op het gebied van duurzaam bouwen (DUBO), om te voorkomen dat de hond alleen maar blaft en niet bijt. Een aantrekkelijke geldstroom om het DUBO-beleid te stimuleren onder particulieren is wel welkom. Toch moet de provincie wel in het achterhoofd houden dat het niet tussen de oren komt, omdat het om een toetsing aan energieprestatienormen bij gemeenten, architecten en bouwers gaat, waarbij er enkel moet worden voldaan aan landelijke normen. De provincie moet van goede huize komen om dat te doorbreken met winst bij particulieren, bouwers of architecten. Geld kan dus wel degelijk helpen, maar de vraag is dan alleen hoeveel en of alles daardoor niet veel duurder wordt. De provincie moet niet verder springen dan de polsstok lang is, want energie is al duur genoeg. Indien dure maatregelen ook nog gesubsidieerd moeten worden ontstaat er weer een nieuw spanningsveld. Als landelijke bijdrage zou hij zich een kernreactor in Dren-

the kunnen voorstellen, hoewel daar niet veel draagvlak voor is en hij daar zelf misschien ook wel tegen is. Het zou echter wel een oplossing kunnen zijn. De voorstellen die tot nu toe zijn gelanceerd zullen makkelijker en breder ingang vinden, maar de discussie over kernreactoren moet niet uit het oog worden verloren.

De heer SMIT brengt in herinnering dat op 15 oktober 2001 de eerste Nota Energiebeleid is besproken en hij raadt alle commissieleden aan de notulen van die vergadering nog eens te lezen. Wat is de provincie sindsdien opgeschoten? Hij heeft zojuist al geconstateerd dat de duurzaamheidstoets die door de gedeputeerde Dijks toen te berde is gebracht, al weer is vergeten. Hoe serieus wordt dat wat hier wordt gezegd nu genomen? In hoeverre zit duurzaamheid nu echt tussen de oren, ook in dit provinciehuis? Energiebeleid moet heel integraal zijn, wil het enig succes hebben en dat betekent dat het indirecte energiegebruik nadrukkelijk moet worden meegenomen. Het indirecte energiegebruik is de energie die wordt gebruikt bij het winnen van grondstoffen en het maken van producten. Daar het meenemen daarvan zo gecompliceerd is, hebben alle energiescenario's tot nu toe niet het verwachte resultaat opgeleverd. Er moet niet worden begonnen met energiebesparing, maar met het voorkomen van energiegebruik. Voor een daling van de $CO_2$-emissie met 6% in 2010 ten opzichte van het niveau van 1990 - dat is de Kyoto-norm - is een reductie van de autonome ontwikkeling van het energiegebruik met ruim 40% noodzakelijk, terwijl nu het energiegebruik slechts stijgende is. Een integrale aanpak is zeer noodzakelijk. In de inleiding van de nota staat dat nieuwe wegen worden ingeslagen door het college, maar het blijft echter hangen in een sectorale aanpak. Overal een beetje en geen onderlinge samenhang. Dat is op zich niet verkeerd, maar volstrekt onvoldoende om het gewenste doel te bereiken. Zit die duurzaamheid nu wel tussen de oren in dit provinciehuis? De startnotitie zelf omvat 49 pagina's, waarvan 15 lege blaadjes. Dat is 31% verspilling, nog afgezien van de papiersoort en de onnodig gekleurde kaft. Hoeveel $CO_2$-emissie is veroorzaakt door de productie van deze 15 lege blaadjes en hoeveel kilowatturen aan energie is hiermee onnodig verspild? Op pagina 8 van de startnotitie staat dat opslag van $CO_2$ in aardgasvelden 30% kostenbesparing oplevert. 30% waarvan? Op pagina 8 staat ook dat bio-energie, dat wordt gewonnen uit organische grondstoffen, geen $CO_2$ in de atmosfeer toevoegt. Waarop is deze uitspraak gebaseerd? Op pagina 17 staat dat het streven is een decentrale vergistingsinstallatie van tien megawatt te realiseren. Gaat de provincie dit zelf doen of wordt dit aan de markt overgelaten? Op pagina 28 staat dat een duurzaam eindbeeld van de energievoorziening uitgaat van een situatie waarbij hernieuwbare energiebronnen volledig in de energiebehoefte kunnen voorzien. Die situatie komt overeen met een energiegebruik van 25 betajoule in Drenthe. Het energiegebruik moet daarvoor met 65% afnemen. Het college constateert dat dit een welhaast onmogelijke opgave is. Zijn vraag is waarom het college zo moedeloos is, want met een integrale aanpak is dit met de huidige techniek best mogelijk. Met een sectorale aanpak uit deze startnotitie echter niet. Welke belemmeringen ervaart het college om tot een integrale aanpak te komen? Of voelt het college zich prettiger bij een sectorale aanpak? Op pagina 29 wordt aangehaald dat om in 2050 te kunnen spreken van een duurzame energiehuishouding, er rond 2020 sprake zal moeten zijn van een trendbreuk. Dat is nogal makkelijk, want de zeer noodzakelijk trendbreuk wordt daarmee nog een tijd uitgesteld en daarmee ontstaat een excuus om nu geen rigoureuze maatregelen te hoeven nemen. Dat is een veel toegepaste truc om keuzes te ontlopen, maar dat is maatschappelijk niet verantwoord. De trendbreuk had al moeten plaatsvinden en is zeer noodzakelijk. Waarom denkt het college dat dit nog eens 15 jaar kan worden uitgesteld? Op pagina 32 tot en met 34 wordt ingegaan op de $CO_2$-emissiereductie in verband met het Kyoto-verdrag. In dat verdrag staat voor Nederland een reductie van de $CO_2$-emissie in de periode 2008-2012 met 6% ten opzichte van het niveau in 1990. Dit is een reductie in absolute zin, dus dat is een echte reductie. In de notitie wordt gesuggereerd dat het relatief zou zijn, dus minder meer. Het ene moment haalt Drenthe daardoor de Kyoto-norm weer wel en het andere moment niet. Hoe zit dit nu precies? Het gaat toch om een reductie in absolute zin? Haalt Drenthe de Kyoto-norm nu wel of niet? Daarbij moet worden opgemerkt dat Kyoto ook maar een compromis is en de noodzakelijke reductie eerder in de buurt van 80% ligt en niet in de buurt van 6%. In bijlage 3 staat de evaluatie van de Nota Energiebeleid van 2002-2005, welke nota in de commissievergadering van oktober 2001 is besproken. De evaluatie gebeurt middels de beschrijving van een aantal projecten, dus dat is de sectorale aanpak. Wat is het effect geweest van het

gevoerde beleid? Is er minder energie verbruikt en is de emissie van $CO_2$ gedaald? Waarschijnlijk niet, eerder het tegendeel. Er zijn sinds 1991 nog talloze niet duurzaam gebouwde woningen en schuren verrezen. Kan het college inzicht geven in de ontwikkeling van de $CO_2$-emissie en het energieverbruik in Drenthe in de periode 2001 tot heden? In deze startnotitie is een poging gedaan om de $CO_2$-emissie en het energieverbruik voor Drenthe te kwantificeren. Dat is op zich positief en het is ook de eerste keer dat dit gebeurt. Doorgaan met deze sectorale aanpak zal echter niet het gewenste effect hebben. De trendbreuk in de ontwikkeling van het energiegebruik is zeer noodzakelijk en kan niet wachten tot 2020. De fractie van D66 is dan ook zeer teleurgesteld in deze startnotitie. De aanpak van dit grote maatschappelijke probleem vereist een veel krachtdadiger aanpak en een integrale en geen sectorale aanpak.

De heer BOSSINA wijst erop dat twee weken geleden de begroting voor 2006 is vastgesteld en daar is als ambitie uitgesproken dat in 2001 er 6% minder $CO_2$ in de Drentse lucht moet zitten, terwijl er dan nog een toename van 10% duurzame energie zal moeten worden gerealiseerd. Nu is hij ruim tien dagen verder en nu proeft hij dat de PvdA op dat beleid dat toen is vastgesteld, alvast wil bijplussen. Er wordt uitgegaan van 15 megawatt opgesteld vermogen aan windenergie en de PvdA wil zonder dat vaststaat dat de doelstelling niet wordt gehaald, daar wat bij doen. Dat lijkt hem rijkelijk vroeg, maar daartoe is de PvdA uitgenodigd door D66 die daarover een motie heeft ingediend die de VVD toen niet ondersteunde.

De heer HORNSTRA merkt op dat de heer Bossina aangeeft hoe de situatie destijds was. De PvdA heeft steeds gewacht met een definitief oordeel over deze motie, wachtend op deze energienota, aangezien hij geen zin had de discussie twee keer te voeren. Toen heeft hij samen met D66, CDA en GroenLinks al aangegeven, dat hij voor de toekomst een substantiële bijdrage wel ziet zitten. Hij heeft daar D66 nu niet over gehoord, maar de PvdA kiest daar wel heel duidelijk voor.

De heer BOSSINA merkt op dat de PvdA de ambitie opplust die twee weken geleden nog is uitgesproken.

De heer HORNSTRA merkt op dat de heer Bossina toen al wist dat die ambitie veel hoger lag. Op dat moment had het alleen geen zin om dat al aan te kaarten, want dan had de discussie twee keer moeten worden gevoerd.

De heer BOSSINA merkt op dat om de doelstelling te bereiken die is vastgesteld, het college nu een startnotitie heeft opgesteld met drie speerpunten, te weten besparing, bodem en biomassa. De VVD onderschrijft deze insteek omdat het een hoog Drents gehalte heeft. Enig realisme is hier op zijn plaats, want de finale oplossing van dit probleem ligt niet in Drenthe, maar de provincie moet wel doen wat zij kan. Het is echter duidelijk dat het gaat om een mondiaal probleem, waarbij Drenthe slechts een bescheiden bijdrage kan leveren. Het ontslaat de provincie niet van een inspanningsverplichting, maar hij proeft hier en daar dar verschillende commissieleden vinden dat vanuit deze statenzaal dit probleem voor een veel groter gebied kan worden opgelost. Spreker denkt dat dit niet het geval is.

De heer KUIPER vraagt wat de heer Bossina vindt van de stelling dat er mondiaal moet worden gedacht, maar dat er in de eigen omgeving moet worden gehandeld.

De heer BOSSINA is het helemaal eens met de stelling dat er in de eigen omgeving moet worden gehandeld, maar dat betekent niet dat in Drenthe het gehele probleem kan worden opgelost. De provincie Drenthe dient zich in te zetten op behapbare onderwerpen die substantieel zijn. De provincie dient zich niet vast te bijten in een aantal aardige projecten, want dan verliest de provincie haar tanden en blijft zij met een kunstgebit zitten.

De heer KUIPER vraagt of de heer Bossina dan niet vindt dat het maximale moet worden gehaald uit wat iemand in zijn eigen omgeving kan doen.

De heer BOSSINA antwoordt dat dit klopt en dat de provincie een inspanningsverplichting heeft om het zo goed mogelijk te doen. Dat heeft hij wel uitgesproken, maar in de reacties van een aantal vorige sprekers proeft hij dat hier in de provincie alles kan worden geregeld, en daar kan hij zich niet in vinden.

De heer HORNSTRA merkt op dat er in de notitie doelstellingen staan, maar dat het college ook een aantal keren zegt die doelstellingen niet te zullen halen. Hij hoopt van de heer Bossina te horen hoe die doelstellingen wel kunnen worden gehaald.

De heer BOSSINA vindt besparing heel belangrijk en daarvoor is communicatie het sleutelwoord. Dat biedt in Drenthe goede mogelijkheden dankzij een hoge graad van organisatie van het bedrijfsleven, allerlei organisaties als de plattelandsvrouwen. Ook het onderwijs is in dezen belangrijk. De provincie dient dan ook ingangen te hebben bij de bevolking om de boodschap kwijt te kunnen. Bij de jeugd moet goed tussen de oren komen dat er een milieuprobleem is dat enkel groter dreigt te worden. Er is begin dit jaar in de provincie een energieproject van het IVN-consulentschap van start gegaan bij de scholen. Heeft het college informatie hoe dat loopt? De VVD vraagt om in de energienota straks een uitgewerkt energiebesparingsprogramma op te nemen. Dat lijkt een lastige opgave in de wetenschap dat het energiegebruik jaarlijks met 1% stijgt. Het college dient de komende tijd naast deze commissie en maatschappelijke organisaties, kennisbolwerken van de Gasunie, NAM, Essent en Energy Valley te consulteren, want daar ligt de kennis opgeslagen waar de provincie haar voordeel mee kan doen. Bij deze organisaties werken veel mensen die veel meer verstand hebben van deze problematiek dan de leden van deze commissie bij elkaar. Het college dient zich niet te verliezen in te kleinschalige en op zich sympathiek ogende projecten. Dat kost vaak veel energie en geld en levert vaak weinig rendement op. Ook de energiebedrijven zetten de laatste jaren steeds meer in op besparing, maar hoe verder de maatregelen gaan hoe duurder zij worden en hoe langer het duurt voordat zaken zich gaan terugbetalen. De snel stijgende energieprijzen zullen er wel voor zorgen dat de terugverdientijd steeds korter wordt. De Gasunie doet samen met Essent een praktijkproef met 50 microwatt krachtinstallaties bij huishoudens. Hierop komt een vervolgproef met 1.000 stuks. De verwachting is dat hiermee landelijk gezien een bijdrage aan de verlaging van het primaire brandstofverbruik kan worden geleverd. In het contact met deze organisaties kan het college daar eens naar kijken. Onder het thema bodem zegt het college dat in Drenthe vanuit het oogpunt van klimaat en energiebeleid, warmte- en koudeopslag, $CO_2$-opslag en mogelijk aardwarmte, kansrijke ontwikkelingen plaats kunnen vinden. De VVD onderschrijft deze visie maar waarschuwt ervoor dat het doorvoeren van allerlei maatregelen en mogelijkheden in de woningbouw niet tot onbetaalbare woningen mag leiden. Onderzoek zal door het college moeten worden geëntameerd naar het voorkomen van de zogenaamde acrivers. Dat zijn water voerende zandlagen op ongeveer 2.500 meter diepte die als tijdige opslagplaats kunnen dienen van overtollige warme of koude.

De heer KUIPER merkt op dat de heer Bossina vindt dat bouw niet tot onbetaalbare huizen mag leiden. Heeft de heer Bossina er aanwijzingen voor dat dit tot onbetaalbare huizenprijzen zal leiden?

De heer BOSSINA antwoordt dat als instrumenten als de energietoets worden toegepast, die op zich goed zouden kunnen functioneren, dit niet mag leiden tot zodanige stijging van de huizenprijzen dat jongeren en ouderen niet meer kunnen wonen. Daar moet dan iets mee worden gedaan.

De heer KUIPER vraagt of de heer Bossina dan de projecten negeert die in de nota worden genoemd, maar ook de landelijke projecten die van de grond zijn gekomen, zoals een project dat begin tachtiger jaren is gerealiseerd, waarbij duidelijk is aangetoond dat een forse verlaging van energiegebruik niet tot gevolg heeft gehad dat de huizenprijzen omhoog zijn gegaan.

De heer BOSSINA antwoordt dat hij dit niet negeert, maar er is wel ambtelijke informatie beschikbaar waaruit blijkt dat als deze maatregelen allemaal worden doorgevoerd, er enkele tienduizenden euro’s per woning extra moet worden betaald.

De heer KUIPER vraagt wat de heer Bossina dan vindt van het principe van terugwintijd. Er zijn voorbeelden genoeg dat er een grote investering is gedaan die in eerste instantie veel lijkt, maar als dit wordt afgemeten aan het duurder worden van de energieprijzen en de energie die ermee wordt bespaard, dan zouden die maatregelen toch wel eens rendabel kunnen zijn en zal er ongeveer zeven tot acht jaar over worden gedaan om die investering terug te verdienen. Met die insteek is toch niets mis?

De heer BOSSINA antwoordt dat daar ook niets mis mee is zolang die woning maar betaalbaar is over een langere periode.

De heer KUIPER antwoordt dat dit als het gaat om volkswoningbouw kan worden verdisconteerd in wat de PvdA heeft genoemd een lagere huurlast en een mogelijkheid om met de rente die dan wordt verrekend op termijn de kosten eruit te halen.

De heer BOSSINA antwoordt dat als dit zo is, hij dit eerst wel eens wil zien. Er bereiken hem ook geluiden dat het ontzettend duur wordt om nog in te kunnen stappen in een dergelijke woning. Als dit op langere termijn wordt uitgesmeerd en de financiering daarvoor kan geregeld worden, dan vindt spreker dat prima, want dan is immers sprake van een betaalbare woning en dat wil hij.
Het derde speerpunt biomassa mag wat de VVD betreft breder worden getrokken tot bio-energie, dus ook biobrandstof voor een beter milieu. Hier liggen kansen en dan moet de provincie bereid zijn om even over de grens te kijken. Er wordt een biodieselfabriek in Eemshaven gebouwd en die produceert biodiesel tegen dezelfde kostprijs als normale diesel. Ook in Duitsland wordt daar veel mee gewerkt en dat biedt dus mogelijkheden die ook specifiek voor Drenthe zijn. De biodiesel heeft een betere verbranding, er komt minder roet en $CO_2$ vrij dan bij conventionele brandstof en er is al helemaal geen uitstoot van zwavel. De koolvergisting staat terecht weer in de belangstelling. Dit is het winnen van biogas uit een combinatie van dierlijke mest en organische producten zoals gras en graan. Koolvergisting kan een belangrijke bijdrage leveren aan duurzame energievoorziening. Als de brandstofmix op korte termijn moet worden verbreed dan is er eigenlijk geen andere keuze dan inzetten op schone kolencentrales, kernenergie en het centraal en decentraal inzetten op hoge rendementgascentrales. Duurzame energie is belangrijk en veelbelovend, maar de energieraad constateert dat het de komende decennia nog geen substantiële bijdrage aan de verbreding van de brandstofmix gaat leveren.

De heer KUIPER merkt op dat de heer Bossina inzet op andere vormen van energiegebruik. Daarbij richt de heer Bossina zich op elektriciteitscentrales, die voorzien in grofweg gezegd iets meer dan 20% van de nationale energievoorziening. De heer Bossina denkt een substantiële oplossing te hebben voor het energieprobleem door daar schone kolencentrales en kernenergie in te zetten. Daar kan spreker zich niets bij voorstellen.

De heer BOSSINA draagt dit aan als zijn bijdrage waar het college naar moet kijken als straks de definitieve nota er komt. Er wordt aan hem gevraagd met alternatieven te komen en het woord kernenergie moet niet worden vermeden. Dat wil niet zeggen dat er in Drenthe een kerncentrale moet worden gebouwd, maar er kan wel gebruik van worden gemaakt. Er moet over de grens van Drenthe heen worden gekeken als het om dergelijke problemen gaat. Er is al eerder aangegeven dat alle problemen niet alleen in Drenthe kunnen worden opgelost, dus moet er over provincie- en landsgrenzen heen worden gekeken. Daar zijn dan misschien afspraken over te maken, zodat Drenthe bijvoorbeeld $CO_2$ in de grond gaat opslaan en een andere provincie er een kerncentrale bijbouwt. Zo kan er samen tot een oplossing worden gekomen. Het gaat dan ook om een beleid dat niet naar binnen en puur op de provincie Drenthe is gericht.

De heer KUIPER vraagt of de heer Bossina ook de consequenties van kernenergie aanvaardt en daarmee ook het punt van de opslag van kernafval in de bodem. Zet de heer Bossina daarmee het verhaal

van het college dat geen kernafval in de Drentse natuur moet worden opgeslagen, min of meer op losse schroeven?

De heer BOSSINA ontkent dit. Ook spreker kan niet om windenergie heen en de staten hebben daarover een motie aangenomen. Van het college wordt gevraagd een substantieel grotere bijdrage aan windenergie te leveren dan 15 megawatt voor Coevorden. De VVD heeft daar tegen gestemd en hij is nog steeds tegen. Windenergie is voor zijn fractie pas bespreekbaar als ondanks alle alternatieven de lamp uitgaat of dat het koud wordt. In een maatschappelijk mooie provincie waar wordt gemillimeterd om maar iets te kunnen bouwen, kunnen geen ontsierende stalen mastodonten worden getolereerd. Dat is de opstelling van de VVD-fractie in dezen.

De heer HORNSTRA proeft een aantal geweldige tegenstrijdigheden. Een windmolen mag van de VVD niet, maar een kerncentrale wel, als die maar ergens anders staat. De heer Bossina heeft het over biomassa, wat wel mag, maar dat daar een subsidieverhaal tussen zit laat de heer Bossina achterwege. Als hij het heeft over windenergie ziet de heer Bossina een lelijke mast. Hij zou ook op een heel andere manier naar windenergie kunnen kijken, want de een die vindt dat het landschap erdoor wordt verpest, terwijl er ook architecten zijn die vinden dat het landschap er juist door gemaakt wordt. Ook kunnen er bijzondere dingen worden gecreëerd in het landschap, en dan ontstaat een ander landschap.

De heer BOSSINA antwoordt dat hij in juli onder aanvoering van de heer Kuiper op bezoek is geweest in Emden. Daar heeft hij eerst vanaf Delfzijl over de Eems en de Dollard gekeken hoe mooi een dergelijk park was. De statenleden verbaasden zich over de geringe overlast van geluid en beeld, volgens de heer Kuiper en het zou dan ook een eye-opener zijn geweest voor veel statenleden dat de overlast meeviel. Dat klopt, het was ook een eye-opener, want de ogen van spreker moesten nogal ver open om dat ding in zijn geheel op het netvlies te krijgen. Het is werkelijk geen gezicht en tast het mooie Drentse landschap aan. Er wordt ingezet op wonen en recreëren in Drenthe en dan moet het Drents landschap niet worden opgeofferd aan afzichtelijke windmolens.

De heer KUIPER vraagt of het de heer Bossina ook niet aanspreekt om in plaats van een vijftigtal molens er drie of vier te plaatsen.

De heer BOSSINA antwoordt ontkennend. Bovendien zetten drie molens niet echt zoden aan de dijk. De molens hoeven er van hem dus niet komen, tenzij het licht uitgaat en hij koude voeten krijgt, want dat is nog veel erger. Het gebruik van biomassa in bestaande elektriciteitscentrales is iets wat Essent ook best kan doen en de kosten wegen heel goed op tegen de opbrengsten. De VVD denkt dat via intensivering van de aangegeven alternatieven windenergie niet nodig is. Op termijn worden alternatieve energiebronnen aangeboord en tot die tijd zal de provincie zich moeten redden en daarbij zijn heel veel dingen nodig. Er moeten alternatieven worden ontwikkeld maar de discussie over kernenergie moet dan ook niet al te dogmatisch worden gevoerd. De financiële paragraaf is kort en had wat hem betreft nog korter kunnen zijn. Op pagina 23 worden de beschikbare middelen al uitgedeeld. Is het niet verstandiger om daarmee te wachten tot de vaststelling van de energienota, waarbij aangegeven kan worden welke projecten aangepakt moeten worden en hoeveel geld daar dan bij moet? Het college lijkt met deze startnotitie de goede weg te zijn ingeslagen. Er worden terechte keuzes gemaakt, maar er moeten ook kosten-baten-analyses worden gemaakt. De economie zal namelijk mede sturend zijn in de te maken keuzes. De vraag is of het college de kans ziet om met de speerpunten de gestelde doelen te halen. Hij gaat ervan uit dat het college daartoe kansen ziet, want de begroting is aangenomen en er zijn van de kant van het college geen bezwaren gehoord. Het gaat dus wel goed komen, maar voor het geval er toch iets mis gaat is het de vraag wat er dan gaat gebeuren. Hoe gaat het college om met planologische belemmeringen en hobbels die op de weg liggen voor het afgeven van vergunningen? Worden die problemen preventief geruimd of kunnen er na vaststelling door de staten van de energienota nog nieuwe problemen opdoemen op dat gebied?

De heer KUIPER heeft in voorbereiding op dit verhaal contacten gehad met andere leden van de VVD-fractie. Hij heeft gemerkt dat zijn verhaal ten dele afwijkt van datgene wat hij van andere leden van de VVD-fractie heeft gehoord. Hij is er zeer in geïnteresseerd of de heer Bossina spreekt namens de gehele VVD-fractie of dat er ook een afwijkend standpunt van verschillende andere leden van de VVD-fractie mogelijk is bij de behandeling van de energienota in zijn totaliteit.

De heer BOSSINA is hem persoonlijk niets geworden van afwijkende standpunten en spreker heeft zijn reactie in overleg met de rest van de fractie in de laatste fractievergadering vastgesteld.

Mevrouw KAAL deelt vooraf mee dat het er net op lijkt dat zij haar huiswerk met de heer Hornstra heeft gemaakt, maar dat is niet zo. Het is tijd om het klimaat te redden, want de klimatologische veranderingen zijn drastisch en niet altijd meer terug te draaien. De gemiddelde temperatuur op aarde is met ruim een halve graad gestegen. Mislukte oogsten, drinkwatertekorten, bosbranden en het stijgen van de zeespiegel, zijn zoals iedereen weet daarvan het gevolg. Spreekster citeert daarmee de staatssecretaris van VROM, Pieter van Geel, gepubliceerd in het Klimaatmagazine. Rentmeesterschap en duurzaamheid zijn twee belangrijke speerpunten van het CDA. De aarde moet leefbaar worden gehouden voor onze kinderen en hoewel de provincie maar een heel klein stukje van deze aarde is, kan en moet de provincie haar steentje daaraan bijdragen. Op 19 september 2005 heeft het CDA in Haren haar manifest "Om een gezond, veilig en leefbaar bestaan" besproken. De gedeputeerde was daarbij ook aanwezig. Een groot aantal punten is terug te vinden in de nu voorliggende startnotitie. Ondanks de vele goede punten die in deze notitie staan, mist zij daarin toch een zekere uitstraling van ambitie. Te vaak worden woorden gebruikt dat iets onwaarschijnlijk is, dat het niet gehaald zal worden en dat het een onmogelijke opgave is. Het is net alsof het college het hoofd al moedeloos in de schoot heeft gelegd en ook dat woord heeft zij al eerder gehoord van de heer Smit. Het college zet vooral in op energiebesparing. Daar is inderdaad de meeste winst te behalen, want duurzame energie is nog veel te duur en zelfs onbetaalbaar. Gelukkig vinden er veel ontwikkelingen plaats waardoor de kosten verminderen. Het geld wat in duurzaamheid wordt geïnvesteerd kan het beste worden gestoken in projecten waar de mensheid veel van leert. Samenwerking daarin met anderen is van groot belang om te voorkomen dat iedereen hetzelfde wiel uitvindt. In de eerste plaats moeten de noordelijke provincies samenwerken in Energy Valley. Alleen door consumenten, producenten, bedrijven en maatschappelijke organisaties te betrekken in het milieubeleid en aan te spreken op hun verantwoordelijkheid, is er een breed draagvlak voor duurzaamheid te creëren. Belangrijke besparingen zijn volgens het CDA te halen in de bestaande woningbouw. Het CDA zou graag zien dat juist meer wordt ingezet op renovatie. Er moeten daartoe niet alleen voor de grote woningbouwcorporaties, maar ook voor particulieren mogelijkheden worden gecreeerd, bijvoorbeeld door middel van het fonds zoals dat door de heer Hornstra wordt genoemd. Van groot belang is ook dat de bevolking voortdurend goed geïnformeerd wordt over de mogelijkheden van besparing. Door praktisch te zijn, valt veel te verdienen en de overheid kan met een goede voorlichting hier nog veel bereiken. Het is leuk dat het CDA-congres onlangs een motie aannam om ieder huishouden een energiebesparingspakket te geven. In de glastuinbouw kan ook veel worden bespaard. Helaas is daar niets over te lezen in deze notitie. Drenthe zou mee kunnen doen aan het onderzoek naar kassen die netto geen energie nodig hebben, namelijk door in de zomer warmte op te slaan in grondwater, wat in de winter weer gebruikt wordt. Er zouden meer demonstratieprojecten moeten worden gestart. Daarentegen zouden er niet meer studies hoeven te worden verricht, want die zijn er al veel te veel. Zij zit niet op nog meer rapporten te wachten en het voordeel van zichtbare demonstratieprojecten is dat het de burgers eraan herinnert dat zij mee moeten doen met energiebesparing. Het CDA roept het college op regelmatig melding te doen van dergelijke zichtbare projecten. Besparing kan ook door de verlichting langs provinciale wegen te verminderen. Windturbines moeten worden toegestaan bij boeren die dat wensen, want dat geeft hen extra inkomsten die zij hard nodig hebben. Zonder agrarisch ondernemerschap is een duurzaam en vitaal platteland niet mogelijk. Boeren zijn dragers van het landschap en zij hebben de laatste jaren al heel veel vorderingen gemaakt om de belasting van het milieu terug te dringen. Een ander demonstratieproject zou met een school of een zwembad kunnen zijn. Laat bekeken worden of deze energie neutraal gemaakt kan worden, want voor de burgers van Drenthe zal dit een

zichtbare stimulans zijn. Initiatieven van bedrijven moeten worden gestimuleerd en niet worden gedwarsboomd door regelgeving. Misschien moet bestaande regelgeving worden opgerekt om initiatieven op duurzaamheid door te laten gaan. Mogelijkheden ziet het CDA ook ten aanzien van de opslag van $CO_2$. Drenthe biedt daartoe unieke kansen en de Nederlandse Aardoliemaatschappij (NAM) onderzoekt dit thans. Er komt hiervoor subsidie vanuit Den Haag en Brussel en dit kan werkgelegenheid voor Drenthe opleveren. Ook zijn er mogelijkheden om de lege gasbergingen weer met gas te vullen. Drenthe kan daarbij een positieve rol spelen ten behoeve van heel Nederland. In de notitie is te lezen dat alleen wanneer de EU-richtlijn biofuels volledig wordt toegepast, de provincie Drenthe in de buurt van de doelstellingen komt. Het is overduidelijk dat de prioriteit gelegd moet worden bij de verdere ontwikkeling van biomassaproducten. Ook een kleine biomassacentrale zou een optie voor Drenthe kunnen zijn. Het CDA ziet hiertoe kansen voor Drenthe die moeten worden opgepakt. Hoe dringend gaat het college hiermee aan de slag? Wat is het concreet beleid dat in verband hiermee is ontwikkeld? Welnu, het uitvoeringsprogramma biomassa 2004-2005, dat volgens het college een duidelijke visie bevat, dient nog geconcretiseerd te worden. Op pagina 46 staat dat dit traject in 2005 een vervolg krijgt, terwijl het nu november 2005 is. Loopt het college achter de fanfare aan?

De heer KUIPER merkt op dat mevrouw Kaal terecht pleit voor een biomassacentrale en dan ter plekke. Spreker heeft ervoor gepleit om daar een integrale toepassing op te laten plaatsvinden. Dat is zo gecombineerd dat er ook overschotten van bepaalde vormen van energie kunnen worden ingezet voor andere sectoren, zoals openbaar vervoer. Spreekt dit het CDA aan, of gaat dit het CDA te ver?

Mevrouw KAAL heeft die getallen op zich niet zo voor zich, maar dit kan op allerlei fronten voordelen bieden.
Via aanbesteding van het openbaar vervoer kan ook het een en ander worden bereikt. Het openbaar vervoer is de grootste vervuiler, dus de bussen kunnen op aardgas gaan rijden. Er dient sprake te zijn van gratis openbaar vervoer vanuit de wijken naar de centra van de steden. Dat is ook een idee. Gaat het college dwingender voorwaarden stellen aan de concessie met betrekking tot het openbaar vervoer? Het is jammer dat nergens in deze notitie een streefwaarde of concrete maatregel en doelstellingen staan genoemd. Het wordt voor haar dan ook erg moeilijk om in de tijd te kunnen toetsen wat er op dit gebied is bereikt. In Den Haag is ervoor gepleit om voor dit beleidsveld speciaal een minister te gaan benoemen. Wellicht is het een idee om dit in de provincie ook te doen? Kortom, het CDA vindt deze notitie aan de magere kant en roept het college op meer ambitie te tonen.

De heer HORNSTRA antwoordt dat die minister er wel was, maar onder dit kabinet is deze verdwenen.

De heer BAAS merkt op dat de notitie "Energiek Drenthe" heet en hij vindt dat het woord energiek niet zozeer op deze notitie slaat. Zijn grootste bezwaar in algemene zin is dat er te weinig energie in deze startnotitie is gestoken en dat deze daarom te weinig energie en ambitie bevat. Dat komt misschien wel omdat de verantwoordelijken voor het opstellen van deze notitie een jaar of tien geleden al begonnen zijn met het schrijven ervan. Immers, zij hebben het nog over het kijken naar de CV-ketel totdat de waakvlam definitief dooft. Spreker heeft al een jaar of zeven helemaal geen waakvlam meer in zijn ketel, want moderne ketels zijn uit het oogpunt van energiebesparing allang waakvlamvrij.
Deze opmerkingen geven al enigszins weer waar volgens hem het grote probleem met deze notitie zit. De eerste opmerking heeft te maken met de stimulerende en coördinerende rol van de provincie ten opzichte van de gemeenten. Er zijn nog maar weinig gemeenten die van besparingen en duurzaamheid echt werk hebben gemaakt. Wat gaat de provincie daaraan doen? 27,7% van de $CO_2$-uitstoot komt voor verantwoordelijkheid van verkeer en vervoer. Dit wordt wel geconstateerd, maar aan ideeën en maatregelen om dit te bestrijden ontbreekt het grotendeels. Zo had spreker bij de vervanging van de auto's van de provincie aan vervanging door hybride-auto's kunnen denken, of misschien aan biodiesel. Zo is er in Delfzijl een producent van die brandstof en dat kan in de toekomst een mindere belasting voor het milieu opleveren. Bij de oosterburen neemt het aantal vierkante meters met koolzaad bebouwd areaal snel toe ten opzichte van een aantal jaren geleden. Drentse agrariërs kunnen ook worden gestimuleerd

om weer koolzaad op grote terreinen te gaan verbouwen. Misschien is dat een goede vervanger voor datgene wat er tot nu toe is verbouwd en waar vaak al problemen mee zijn, zoals aardappelen en/of suikerbieten. Een derde punt heeft te maken met windenergie. Spreker sluit zich aan bij wat de heer Hornstra daarover heeft opgemerkt. In de tijd kan er ook voortschrijdend inzicht worden verworven op dat onderwerp. Een aantal jaren geleden waren er veel molens nodig die weinig energie opleverden. Wat dat betreft schrijdt de techniek ook door en we moet dan ook in de toekomst worden gekeken met betrekking tot de verwachtingen en mogelijkheden met betrekking tot windenergie, juist ook omdat in de toekomst in die sector de techniek snelle voortgang maakt, en dat biedt perspectieven voor de toekomst. Hij heeft begrepen dat de speerpunten zoals die in de startnotitie zijn vervat in de omkaderde gedeelten draaien om kernwoorden. Tot zijn spijt en teleurstelling ziet hij dat de kernwoorden van die speerpunten "onderzoeken, inbedden, pilot starten en participeren" zijn en dat zijn nou niet bepaald de woorden waardoor spreker ambitieus en energiek wordt om er snel mee aan de slag te gaan en er een concrete invulling aan te geven. Het is allemaal wat erg mager, dus alles met elkaar genomen is deze notitie te weinig integraal, te weinig ambitieus, te vrijblijvend en te weinig energiek. Het is jammer dat hij dit moet concluderen, maar hij geeft het college dit mee omdat het college dan ook weet in welke richting het college volgens het CDA zou moeten gaan.

(*De VOORZITTER schorst de vergadering)*

Mevrouw KLIP raadt de commissie aan er eens goed voor te gaan zitten, want de commissie hoeft niet te twijfelen aan de energie van deze portefeuillehouder. Zij zal een tegengeluid geven met de reactie van de PCO van afgelopen vrijdag. Dat verslag heeft de commissie nog niet, maar deze was onverdeeld uitermate positief. De PCO had drie aanvullingen en suggesties. Allereerst wilde de PCO energiebesparing meer koppelen aan het proces van kennisontwikkeling. Verder was er het punt dat opslag van warmte en koude problemen oplevert bij de ondergrond. Vanuit de Milieufederatie, die nauw betrokken is geweest bij het opstellen van deze startnotitie, zal in de volgende ronde goed moeten worden geformuleerd wat van alle betrokken partijen waarmee de provincie zaken wil doen, wordt verwacht. Zij deelt dan ook niet de mening van een aantal commissieleden dat dit een negatieve, niet ambitieuze en weinig energieke nota is. Door een groot aantal commissieleden vormen de conclusies uit bijlage 3, die slechts een evaluatie bevat van het gevoerde beleid tot nu toe, de insteek van de voorliggende nota en van het college. Dat is niet correct, want juist omdat het beleid dat tot nu toe is gevoerd niet voldoende resultaten heeft opgeleverd, is er door het college een draai aan het beleid gegeven. Er is dan ook een duidelijk verschil tussen wat er in de nota staat en wat er in de bijlagen 1, 2, en 3 staat. De nota is bovendien absoluut niet weinig ambitieus, maar wel realistisch en eerlijk, want het gaat hier om de provincie en niet om het Rijk of om de gemeente. Nieuw is dat wordt gekozen voor drie speerpunten, los van de voorbeeldfunctie die de provincie de voorgaande jaren heeft ingevuld en waar onverdroten mee verder zal worden gedaan. De drie B's zijn dus nieuw, maar dat betekent niet dat daar niet heel veel projecten onder kunnen vallen. Nieuw is ook dat een aantal criteria is opgenomen die zijn te lezen in het eerste deel van de nota. De provincie pakt dus niet alles maar zo zonder meer op, maar dit wordt toch wel even langs een meetlat gelegd, waarbij de vraag bepalend is of dit substantieel effect zal hebben. Nieuw is dat er tot nu toe alleen maar met gemeenten werd gepraat en er nu ook met heel veel externe derden wordt gepraat. Dat toont ook aan dat de provincie veel integraler bezig is dan een aantal commissieleden suggereert. Bij de voorbereiding van deze nota is met een aantal externe partijen gesproken, waaronder het platform Biomassa, de Milieufederatie, de NAM, woningbouwcorporaties, projectontwikkelaars en de tweede ronde van die gesprekken, op weg naar de definitieve nota, is op dit moment al weer gestart. Een probleem is wellicht dat de commissie had verwacht dat dit een definitieve nota zou worden, terwijl de commissie slechts een startnotitie kreeg. De commissie had echter verwacht een definitieve en echte nota te krijgen en geen startnotitie. Dit is toch niet helemaal goed in de agenda's van de diverse betrokkenen terecht gekomen. Het tweede punt dat ontbreekt zijn de gegevens over feitelijke projecten. Die zijn wel te zien in de evaluatie van het beleid tot nu toe, maar zij heeft niet stilgezeten en het is ook niet zo dat zij na vandaag pas gaat nadenken over het uitvoeringsprogramma, want dat programma verkeert al in een bepaald stadium. Daar het beleid is gewijzigd en tot nu toe niet werk-

te, is er door spreekster een startnotitie gemaakt om vast te stellen of de commissie het eens is met die kaders. Bij de vierde B willen sommigen er "blazen" aan toevoegen als beeldspraak voor windenergie . Dat is echter per definitie een politieke discussie, want 16 maanden geleden heeft de commissie in het POP vastgesteld dat er naast Coevorden geen windmolens in Drenthe mogen worden gebouwd, tenzij de ambitie van Coevorden niet gehaald zal worden. Het is prima om vervolgens te zeggen dat ook als Coevorden wel wordt gehaald, er naar nog meer mogelijkheden van windenergie moet worden gekeken, maar dat is in eerste instantie een discussie die de staten met elkaar moeten voeren en niet iets wat in de startnotitie thuishoort, aangezien het beleid een aantal maanden geleden nog iets anders aangaf.

De heer HORNSTRA merkt op dat er heel weinig ruimte tussen zit, maar volgens hem zit er toch een nuanceverschil tussen wat de ingediende motie bij het POP II behelsde. Die motie behelsde dat voor 1 januari 2006 15 megawatt niet de grens was om te bepalen tot hoever gegaan kon worden. Door een aantal mensen uit de staten, die veel excursies hebben gehad en een heleboel leesmateriaal hebben doorgeworsteld, zal op een gegeven moment de conclusie worden getrokken dat er na het lezen van dit verhaal veel toekomst voor de kortere termijn in zit dan in al die andere processen. Het is de verantwoordelijkheid van het college om daar anders over te denken, maar het is wellicht wel duidelijk welke richting deze commissie op wil.

Mevrouw KLIP antwoordt dat dit signaal iets beter uitgedacht, uitgesproken en uitgekristallisseerd had kunnen zijn, want dat signaal zal zij serieus meenemen. Het betreft niet alleen de motie die in 2004 is aangenomen maar ook de motie die bij de behandeling van de Voorjaarsnota dit jaar vraagt aan het college of er al meer mogelijkheden zijn. Daar is spreekster mee bezig en bij alle twaalf gemeenten is geïnventariseerd welke initiatieven er bij de provincie liggen. Er was al een quickscan gedaan van welke gebieden er mogelijkerwijs geschikt zouden zijn in Drenthe. Als dat op elkaar wordt gelegd, dan komt zij op een aantal locaties, maar daar zou dan nog veel verder op moeten worden ingezoomd. Het is niet zo dat het college heeft stilgezeten op dit punt, maar het college zal dit nog niet als vierde B opvoeren, want daaraan zal eerst de politieke wens van de staten aan ten grondslag moeten liggen.

De heer KUIPER merkt op dat in de nota zelf staat dat 3 megawattmolens genoeg kansen bieden. Dit zou de laatste ontwikkeling zijn, terwijl de provincie juist met die beide excursies heeft gezien wat de gevolgen zijn van 5 megawattmolens en dat het juist om die reden interessant is om daar eens naar te kijken. Hij vraagt om dit in de discussie mee te nemen en de ambitie van die 3 megawatt enigszins te temperen en uit te gaan van meer mogelijkheden van nog grotere molens.

Mevrouw KLIP merkt op dat het college dit uiteraard zal doen. De 3 megawatt zijn tot nu toe steeds gekoppeld aan Coevorden en die afspraken zijn ook in Coevorden gemaakt met de gemeente, Defensie en met andere partijen. Om dan nu op 21 november te zeggen dat het toch wel vijf megawatt moet worden, lijkt haar niet reëel. Dat de provincie zich voor toekomstige locaties niet aan die drie megawatt wil vasthouden, lijkt haar logisch want het gedachteproces gaat door.
Spreekster is er blij mee dat de commissie ambities heeft op dit beleidsterrein. Zij vindt echter dat de provincie niet aan luchtfietserij moet doen, maar moet doen wat er gedaan kan worden, want anders duurt het te lang. Dan heeft het misschien wel meer effect, maar duurt het uiteindelijk zo lang dat het effect volledig voorbijschiet. Niet voor niets staat in de stukken dat het college zich voorstelt de definitieve nota in februari aan de commissie te doen toekomen, samen met het uitvoeringsprogramma, want dat is namelijk ruim op tijd voor het inleveren van de cijfers van de voorjaarsnota en dat geeft haar de gelegenheid om daarvoor indien nodig geld te vragen.
Spreekster heeft iets gezegd over het verschil tussen de startnotitie en de echte nota. In haar optiek is het voorliggende stuk een startnotitie die kaderstellend is bedoeld. Het zou ook jammer zijn te verzanden in allerlei plussen en minnen want het gaat erom of de commissie zich kan vinden in deze lijn of dat er iets bij moet. Spreekster meent dat dat het geval is. Een aantal heeft ook aangegeven dat er in dit stuk geen afrekenbare getallen zitten, Dat heeft zij in twee commissievergaderingen naar aanleiding van

andere onderwerpen ook al gezegd. Spreekster heeft toegezegd dat die cijfers worden gekoppeld aan het uitvoeringsprogramma. Er wordt doorgegaan op de beeldspraak van de patrijshond, want dat is namelijk precies de rol van de provincie. Een goed kinoloog weet namelijk dat de patrijshond wel opjaagt maar niet bijt. Dat is precies het probleem dat zij met de gemeente heeft. Dus opjagen zal de provincie blijven doen, maar bijten niet. Hoe het LED-traject ook vorm zal krijgen, de provincie zal niet kunnen bijten, behalve als het gaat om het inzetten van het wettelijk instrumentarium. Immers, als dit het uitwerkingsprogramma van het POP is, is dat het toetsingskader voor bouw- en bestemmingsplannen. Dat betekent dan ook dat de provincie hardnekkig moet blijven zitten totdat de baas, dat wil zeggen de provincie ten opzichte van de gemeenten, de prooi heeft opgehaald.

De heer HORNSTRA vraagt wat dan wordt bedoeld met de opmerking dat het wettelijk instrumentarium niet toereikend is. Het college vindt dan ook dat dit sterker zou moeten zijn, en dat de provincie wel iets wil maar niet kan.

Mevrouw KLIP antwoordt dat dit vanuit het oogpunt van energiebeleid wel wenselijk is. Vanuit heel veel andere punten wil de provincie lang niet altijd overal de baas over spelen. Als het gaat om energie dan zou zij wel meer mogelijkheden willen hebben om af te kunnen dwingen dat die aspecten worden meegenomen. Het LED-traject betreft dan ook gewoon een kwestie van gemeenten die zich niet aan de afspraak houden. Dit is wel het provinciaal toetsingskader als uitwerkingsplan van het POP en dat geeft de provincie meer mogelijkheden.
Ten aanzien van het onderwerp mobiliteit merken veel commissieleden op dat dit 27% uitmaakt van de $CO_2$-uitstoot en dat er door de provincie te weinig aan wordt gedaan. Ook hier geldt weer dat Drenthe een provincie is, en zij heeft gehoord dat een aantal commissieleden opmerkingen heeft gemaakt met betrekking tot mobiliteit over zaken die wel in deze nota staan. Er is gezegd dat bij de nieuwe OV-concessie van 2007 heel duidelijk gelet zal worden op zuinig rijden en of dat nu om aardgas gaat, of om biobrandstoffen, het staat wel in de nota. De provincie heeft haar voorbeeldrol gekoppeld aan het feit dat er wordt gezocht naar mogelijkheden om voertuigen die in provinciale dienst rijden op biobrandstof te laten rijden. Roetfilters zijn bij uitstek echter een rijksproject en zo is er nog een aantal zaken.

Mevrouw KAAL merkt op dat er, als het gaat om het openbaar vervoer, op bepaalde zaken zal worden gelet. Dat is echter voor de staten nogal vaag om te beoordelen. Wat zij graag wil zien is dat er bindende maatregelen worden genomen die niet vrijblijvend zijn.

Mevrouw KLIP antwoordt dat dergelijke zaken worden opgenomen in de concessieverlening aan het openbaar vervoer.

Mevrouw KAAL vraagt wat er dan wordt opgenomen in de concessieverlening.

Mevrouw KLIP antwoordt dat zij nu niet heel gedetailleerd wil treden in het pakket van een andere portefeuillehouder. Opgenomen wordt dat het rijden op zuinige brandstoffen een voorwaarde is voor de nieuwe concessie. Verder kan zij niet gaan.
Ten aanzien van de opmerkingen van de heer Hornstra over fijnstof antwoordt spreekster dat er zonder meer een relatie ligt tussen wel of niet zuinig rijden en fijnstof. Dat zijn binnen het provinciehuis op dit moment twee afzonderlijke trajecten, maar dat betekent niet dat die relatie niet onmiddellijk wordt gelegd. Om nu aan de commissie toe te zeggen dat overal de snelheid met onmiddellijke ingang zal worden verlaagd, is iets wat niet haalbaar is. Er is in het kader van bereikbaarheid en veiligheid de laatste jaren al heel intensief naar snelheid gekeken. Waar ook naar wordt gekeken is dat bij de aanleg van nieuwe wijken, zoals Nieuwveenselanden, er heel gedetailleerd wordt gekeken hoe veel intelligenter naar het klimaat- en energiebeleid kan worden gekeken, zoals bij de ontsluitings- en wegenstructuur. De wegenstructuur is dus heel belangrijk en dat gebeurt ook al in de vorm van "verkeersprestatie op locatie", dat erop neerkomt dat er goed wordt gekeken welk type auto’s er kunnen rijden.

De heer KUIPER vraagt welke mogelijkheden de gedeputeerde ziet om als provincie de zaken te bewerkstelligen die zij noemt. Op het moment dat de provincie dergelijke zaken kan implementeren, betekent dit dat de provincie op andere gebieden ook een coördinerende en regisserende rol kan spelen. Hij is benieuwd hoe de rol van de provincie als aanjager hierin toe kan nemen.

Mevrouw KLIP antwoordt dat de provincie bij "verkeersprestatie op locatie" haar rol al lang heeft opgepakt, want de provincie ziet daar op toe bij bestemmingsplannen. Verder wordt er kritisch gekeken naar snelheid op allerlei verschillende typen wegen die er in deze provincie zijn. Daar is al heel intensief naar gekeken in het kader van bereikbaarheid en veiligheid en op die terreinen heeft de provincie haar rol dus al opgepakt. Ook kan er nog eens worden gekeken naar het tegengaan van vervuiling en energiegebruik. Dan kan er worden begonnen met de steden, maar die hebben daarin ook een eigen rol, want het gaat om bestaande infrastructuur die daar ligt. Bovendien wil spreekster niet in de bevoegdheden van de gemeenten treden. De locale laag is er tenslotte niet voor niets en de gemeentelijke herindeling is ook nog niet zo lang achter de rug.

De heer KUIPER heeft de gedeputeerde ook horen zeggen dat bestemmingsplannen hierop beoordeeld zullen gaan worden. Dat zegt de gedeputeerde terecht en de vraag is hoe dan vanuit de verantwoordelijkheid van de provincie kan worden gezocht naar de grenzen van de beoordeling van de bestemmingsplannen en daar ook richting mee kan worden gegeven.

Mevrouw KLIP antwoordt dat zij daar al antwoord op heeft gegeven. Als in februari de definitieve nota wordt geaccordeerd is het een officieel toetsingskader. Dan kan de provincie ook veel meer.

De heer HORNSTRA zou graag inzicht willen krijgen in wat de effecten zijn wanneer er met snelheidsverlagingen wordt gewerkt. Spreker kan op internet ook gegevens bij Rotterdam opzoeken, maar hij is benieuwd hoe dit voor de Drentse situatie zal uitwerken. Het is toch een optelsom van veel maatregelen en hij is benieuwd welk effect dit zal hebben, of dit wel kan en wie daar precies over bevoegd is. Die discussie moet dan ook maar worden gevoerd.

Mevrouw KLIP merkt op dat zij dit voor kennisgeving aanneemt. Het feit dat de heer Hornstra aandacht vraagt voor verkeer begrijpt spreekster heel goed. Het beleid tot nu toe kende ontzettend veel verschillende terreinen. Dit is te lezen in bijlage 3. Dat betekent een versnippering van tijd, van menskracht, van aandacht, van geld en van allerlei andere zaken. Er moet volgens haar dan ook worden geprobeerd om een aantal keuzes te maken waar veel grootschaliger en intensiever op kan worden ingezet. Spreekster zou het heel jammer vinden wanneer dat weer wordt versnipperd door te veel verschillende dingen te doen. Het punt van verkeer kan probleemloos meegenomen worden in de B van besparing in de bebouwde omgeving. Daar past het prima in, dus niet alleen in de gebouwen zelf, maar in de inrichting van de omgeving. De heer Hornstra geeft aan dat de gemeenten het laten liggen en vraagt zich af of dit met geld of met regelgeving heeft te maken. Hij roept de vraag op of duurzaamheid wel goed tussen de oren zit en ook bij het LED-traject wijst hij op het ontbreken van middelen. De essentie van LED was natuurlijk dat het geld dat werd bespaard bij de inkoop van energie zou worden ingezet voor andere duurzaamheidsprojecten. Het geld was dan ook niet het probleem, maar eerder een combinatie van de begrijpelijke noodzaak tot bezuinigen en het nog niet voldoende tussen de oren zitten. Daar blijft de provincie onverwijld aan werken. Ten aanzien van het uitnodigen van partijen om dat manifest te ondertekenen, realiseert spreekster zich dat dit op het eerste gezicht wat zwak klinkt, maar als dit wordt gekoppeld aan de criteria die aan het begin staan, betekent het dat niet langer wordt gewacht totdat iedere deelnemende partij het ermee eens is, maar dat een aantal vooruitstrevende partijen worden geselecteerd, zoals gemeenten en woningcorporaties, en dat er dan gewoon wordt begonnen. Dat is de achterliggende gedachte.
Zij deelt de mening dus niet dat deze notitie niet ambitieus genoeg is en denkt dat de reden dat commissieleden dit vinden te maken heeft met het feit dat de constateringen uit de bijlagen, die over het

verleden gaan, gekoppeld worden aan de inhoud van de nota. De bedoeling is juist dat de provincie veel realistischer te werk gaat, zodat de doelstellingen die zijn gesteld worden gehaald.

De heer HORNSTRA is best overtuigd van de ambitie van de gedeputeerde, maar het merkwaardige is dat er in de tekst zelf een aantal keren staat dat zij er niet in gelooft. Misschien had de gedeputeerde daar zelf wat kritischer naar moeten kijken, want spreker heeft twee citaten genoemd waarin het college letterlijk zegt dat de doelstelling niet wordt gehaald. Dat moet dan niet in de nota worden gezet, maar wel dat de doelstelling wordt gehaald en welke maatregelen daar dan bij passen. Dat had dan wat anders geklonken en daar is een aantal commissieleden over gevallen.

Mevrouw KLIP merkt op dat zij eraan hecht om de commissie te laten weten dat de doelstellingen met het huidige beleid niet worden gehaald. Daar horen cijfers bij en met die cijfers wordt aangegeven in hoeverre de doelstellingen wel geheel of gedeeltelijk worden gehaald. Spreekster gaat ervan uit dat zij in februari kan zeggen dat met deze maatregelen de doelstellingen wel worden gehaald, maar zij kan de commissie verzekeren dat als dat niet lukt, de provincie er nog een tandje bij moet doen. Om voortdurend alleen maar in de ene nota na de andere de landelijke ambities te vertalen naar Drenthe en dit te herhalen, is niet iets wat zij als erg zinvol ervaart.

Mevrouw KAAL merkt op dat zij dit wel zinvol vindt, want als zij een startnotitie voor zich krijgt, wil zij daar wel graag over meedenken en als de gedeputeerde dan allerlei relevante gegevens weglaat, wat verwacht de gedeputeerde dan van de commissie?

Mevrouw KLIP merkt op dat zij wellicht niet goed heeft uitgelegd dat het hier om een startnotitie gaat. De projecten die inmiddels op stapel zijn gezet en de projecten die doorlopen zijn in de bijlagen te lezen en de commissie mist voorts alle cijfers. Spreekster heeft toegezegd dat die cijfers in het uitvoeringsprogramma bij de definitieve nota, die in februari 2006 aan de orde zal komen, te zien zijn en waaruit zal blijken dat de provincie het gaat halen, gekoppeld aan het feit dat er inmiddels nieuwe referentieramingen zijn gegeven uit 2005. Dat betekent ook weer een bijstelling van allerlei cijfers, die ernaast zullen worden gelegd, om dit de commissie duidelijk te maken. Zonne-energie is geen speerpunt en daar heeft het college ook uitvoerig met allerlei externe partijen over gesproken. Het uitvoeringsprogramma betreft twee jaar, te weten 2006 en 2007. Op het ogenblijk is het meest essentiële punt voor de foto-voltaïsche (PV)-cellen het feit dat de subsidie is weggevallen. Een nieuwe generatie zonneboilers zou op dat punt wellicht wel soelaas kunnen bieden. Opslag van warmte en koude gebeurt nog maar heel weinig. In Drenthe zijn er op dit moment 400, voornamelijk utiliteitsgebouwen, waar dergelijke installaties zijn aangebracht. Dat vindt spreekster eerlijk gezegd niet heel weinig. Het is een uitontwikkelde techniek en het college streeft er samen met externen naar of hier een soort van centraal informatiepunt van allerlei vormen van opslag van warmte en koude kan worden gevestigd in samenwerking met Energy Valley. De provincie is daar nog steeds heel stimulerend in. Een ander punt wat daarbij speelt is dat in de provinciale omgevingsvergunning, die vorig jaar is vastgesteld, de regelgeving is teruggedrongen en dat een aantal zaken meer aan een meldingsplicht is gekoppeld. Daar waar nu zoveel dingen met de bodem gaan gebeuren, komt de provincie toch wel wat in de knel, want de bodem in Drenthe is bijzonder. Los van alle delfstoffen en leeggeraakte gasvelden, is er grondwater waar de provincie uitermate zuinig mee om moet gaan. Nu voor warmte en koudeopslag niet langer heel strikte regelgeving bestaat, moet de provincie uitkijken dat niet voortdurend op allerlei plaatsen de bodem, in de vorm van de keileemlaag, lek wordt geprikt. De provincie is aan het onderzoeken of daar niet wat meer de hand aan kan worden gehouden, vooral om een veiligheidsnet te bieden om de warmte-koude-opslag nog veel beter te kunnen toepassen in Drenthe. Zij is het er dus niet mee eens dat er op dit gebied heel weinig gebeurt. De provincie laat op dit moment een onderzoek verrichten naar $CO_2$ aspecten en aardwarmte. Het klopt dat de eerste signalen zijn dat de Drentse bodem niet erg geschikt is voor het winnen van aardwarmte, maar dat moet eerst definitief worden vastgesteld.
Ten aanzien van de risico's van $CO_2$-opslag merkt zij op dat TNO momenteel een onderzoek uitvoert naar $CO_2$-opslag in de bodem. Dat betreft voornamelijk de geotechnische aspecten, de beschikbaarheid

van $CO_2$ en beschikbaarheid en geschiktheid van de Drentse velden. De NAM doet op dit moment zelf een onderzoek naar technische en financiële haalbaarheid en als aanvulling daarop zal de provincie en papieren pilot doen samen met de NAM, want als het dan mogelijkheden biedt, kan er worden gekeken wat de effecten op juridisch, maatschappelijk en milieuvergunningtechnisch gebied zijn. Tevens kan dan worden gekeken welke aspecten er dan nog meer spelen.
Een groot aantal commissieleden heeft het over biomassa gehad. Spreekster verwacht dat behoorlijk is onderbouwd in de nota en ook door allerlei deskundigen wordt bevestigd dat biomassa absoluut toekomst heeft op het gebied van het genereren van duurzame energie. Ook Energy Valley zet daar zwaar op in en daar zit ook kennis die de provincie gebruikt. Dat geldt ook voor de Stichting Platform Bioenergie en dan is vooral een provincie als Drenthe, waar zich enorm veel biomassa bevindt, in vergelijking met de Randstad een provincie waar bij uitstek het beleid moet worden geïntensiveerd. Er is inmiddels een inventarisatie uitgevoerd bij bedrijven en gemeenten om te kijken wat er voor biomateriaal is. Een aardig voorbeeld hiervan is het GFT-afval bij gemeenten. Over niet al te lange tijd loopt het contract met de VAM af en het zou aardig zijn als het gemeentelijk GFT-afval daarbij kan worden betrokken. Een van de commissieleden noemde de tien megawattbiomassacentrale. Die plannen voor een dergelijke centrale zijn in een vergevorderd stadium op het Europark in Coevorden, waar een biomassacentrale van negen megawatt is gepland en waarbij zowel electriciteit als warmte naar andere bedrijven op het park gaan. Er is ook nog een plan voor een houtverbrandingsinstallatie van één megawatt.

De heer HORNSTRA merkt op dat hij zijn opmerking niet heeft gemaakt omdat hij biomassa niet zou zien zitten, want daar is hij eerder ook wel positief over geweest. Hij maakte alleen een opmerking over de subsidie die daarbij hoort en een aantal bronnen geeft aan dat er toch zo'n zes of zeven eurocent per kilowatt aan subsidie nodig is. Zijn informatie is dat die subsidie wegvalt en dat de pot leeg zal zijn. Als dat wegvalt, valt dan niet een groot deel van de biomassa weg?

Mevrouw KLIP antwoordt dat de subsidie wel essentieel is, maar technische ontwikkelingen gaan ook verder en daarom vindt zij het te vroeg om nu al afstand te nemen van het idee van de biomassa. Het wegvallen van die subsidie is wel een aspect wat meespeelt. De provincie zal op het aspect van de biomassa een voortrekkersrol gaan spelen en dat brengt haar op de voorbeeldprojecten op bijvoorbeeld scholen of zwembaden. In het zuidoosten van deze provincie is er momenteel een project dat ter goedkeuring voorligt in de desbetreffende gemeente Coevorden. Dat project betreft een vergistingsinstallatie bij een agrariër om de warmte die daar vrijkomt te gebruiken om het zwembad dat om de hoek ligt te verwarmen. Dat zal betekenen dat daar de hele winter in een buitenzwembad gezwommen kan worden en daar is weer een scholingsproject van het Drenthe College aan gekoppeld. Over windenergie heeft zij eerst even genoeg gezegd. Over het in het leven roepen van een energiefonds is enige tijd met de woningbouwcorporaties gesproken en die vonden dit niet nodig, aangezien zij met hun eigen achterban zoveel handige financieringsconstructies kenden bij banken, dat een dergelijk fonds niet nodig is voor de corporaties. Dat waren alleen de woningbouwcorporaties en spreker begrijpt dat deze opmerking van de heer Hornstra breder is bedoeld. Zij begrijpt dat de staten hier eens goed over moeten nadenken, want het kan niet de bedoeling zijn dat de provincie de rol van banken overneemt. Het bedenken van slimme financieringsconstructies is dus prima, maar zelf de rol van bank gaan spelen raadt zij ten zeerste af. Daar zal nog wat gedetailleerder naar worden gekeken, maar de eerste reactie van de corporaties was dat zij dit zelf wel konden.

De heer HORNSTRA antwoordt dat gemeenten aangeven dat het vooral een rol kan spelen bij particulieren die bouwplannen hebben. Hij is het ermee eens dat de provincie niet als bank moet optreden, maar het ging hem erom dat er een kader wordt aangegeven om eens te onderzoeken of het mogelijk is.

Mevrouw KLIP antwoordt dat er ook een stimuleringsregeling energiebesparing is. Dat is een subsidieregeling en regelmatig wordt voor kleine projecten van particulieren, zoals onlangs negen gasloze woningen in Kloosterveen, wel subsidie gegeven. Wat betreft de energietoets komt deze nu in de pro-

vinciale nota's en verordeningen en dit zal ook echt worden gedaan. Wat betreft de bestemmingsplannen wordt het toetsingskader van dit uitwerkingsplan gehanteerd. De heer Wieringa heeft het over een windmolen op het dak van de provincie en dat de voorbeeldrol van de provincie wel erg serieus wordt opgepakt. Het klopt dat de provincie haar voorbeeldrol serieus oppakt, maar het gaat hier niet om een windmolen van honderd meter, maar om een kleine turbine waarvan er in de noordelijke provincies de komende jaren zo'n 22 worden geplaatst. Het zijn allemaal verschillende types waaraan onderzoek wordt gekoppeld om te kijken welk effect dit heeft. Het gaat dus niet om grote windmolens.

De heer WIERINGA vraagt of de ondernemers die turbines ook kunnen plaatsen, want anders ontstaat er concurrentievervalsing.

Mevrouw KLIP wil zich niet aan concurrentievervalsing bezondigen, maar zij kan zich dit nauwelijks voorstellen. De provincie doet dit in noordelijk verband en wil eerst kijken wat er met die 22 turbines gebeurt en of het effect heeft voordat dit grootschalig wordt toegepast.

De heer KUIPER merkt op dat dit een mooi voorbeeld is van hoe provinciaal beleid en bestemmingsplannen van gemeenten elkaar in de praktijk kunnen doorkruisen. Als hier een windmolen op het dak wordt gezet, dan zal de regelgeving daarvoor moeten worden aangepast en is de provincie zo weer vijf jaar verder.

De heer SMIDT geeft aan dat in het POP staat dat kleine windmolens binnen de bebouwde kom op hoge gebouwen mogen worden geplaatst.

De heer KUIPER antwoordt dat het provinciale omgevingsplan in dezen niet de enige regelgeving vormt.

Mevrouw KLIP antwoordt op de opmerking van de heer Kuiper dat de provincie niet anders doet dan stimuleren, coördineren en regisseren. Zij deelt zijn visie niet dat de provincie er geen integrale benadering op na houdt. In haar optiek kan prima integraal beleid worden gevoerd, ook al wordt er specifiek gericht op een aantal speerpunten. Spreekster hoopt dat wat zij tot nu toe heeft gezegd illustreert dat de provincie niet in kleine kokers denkt, maar dat er wel degelijk wordt gekeken hoe er verbanden worden gelegd, Het voorbeeld dat de heer Kuiper heeft gegeven is prachtig, maar zij is er huiverig voor dat als er te integraal wordt gewerkt en partijen te lang op elkaar moeten wachten, het effect niet wordt bereikt dat bereikt moet worden. Integraliteit en iets minder partners in de lijn, maakt dat sneller de resultaten worden bereikt die de provincie wil bereiken. Er wordt echter absoluut met een integrale bril naar de projecten gekeken.
De heer Kuiper heeft het over een databank voor woon-werkverkeer. Als kunsthistorica was spreekster altijd verlegen om baantjes tijdens haar studie. In die periode was zij betrokken bij een databank voor serviezen. Mevrouw Jansen in Wassenaar miste dan bijvoorbeeld een bord van servies X en mijnheer Pietersen in Groningen had dan toevallig dat bord. Zo maakte spreekster burgers gelukkig door serviezen met elkaar te combineren. Dat lijkt spreekster toch iets anders dan het uitwisselen van woonwerkverkeer en banen. Dat is kennelijk een idee wat wel vaker is geopperd en zij kan daar niet direct een reactie op geven. Het lijkt spreekster een nogal ingrijpend systeem en het lijkt haar dat de provincie daarmee wel veraf raakt van de doelstelling. Bovendien is het de vraag of de overheid daar een rol in moet spelen. Verder heeft de heer Kuiper een financiële opmerking over hoe het gebruik van de auto kan worden belast en niet het bezit. Dat lijkt spreekster bij uitstek een landelijk probleem dat niet in de provincie Drenthe kan worden opgelost. Dat partijen daarvoor hun partijpolitieke kanalen moeten gebruiken, onderschrijft zij volledig.

De heer KUIPER wil hier graag een stap in verder gaan door toch de mogelijkheden te onderzoeken hoe de provincie het gebruik en niet het bezit kan belasten.

Mevrouw KLIP antwoordt dat veel besparende maatregelen in zowel bestaande bouw als nieuwbouw kunnen worden genomen. Daar zet de provincie ook heel erg op in, want 80% van de huizen die er in 2030 staan, staan er nu ook al of worden nu gebouwd. Dat is een hele structurele besparing waar de provincie absoluut op inzet. Het andere is de bebouwde omgeving en bestemmingsplannen en ook daar wordt naar gekeken. Dat is de reden dat de provincie heel enthousiast deelneemt aan "Grounds for change", het project waar Energy Valley bij is betrokken. Zowel voor de gemeente Assen als Emmen zijn daar heel aantrekkelijk projecten op papier ontwikkeld en het aardige is dat in Emmen niet zozeer is gekeken naar nieuwbouw of naar woningbouw, maar meer naar de kassen. Er is vooral gekeken hoe het verbouwen van biomassa kan worden gekoppeld aan toerisme en recreatie. De vergisting kan dan natuurlijk weer worden gebruikt in de kassen.

De heer KUIPER vindt dit een prima idee, maar hij zit met een voorbeeld van tien jaar geleden. Bij het ontwerp van de Asser wijk Marsdijk is door de gemeenteraad raadsbreed een initiatief aangenomen waarbij zongericht bouwen werd gebruikt, evenals energiebesparing en alles wat met milieumaatregelen had te maken. Op het moment dat projectontwikkelaars daarmee aan de gang gingen, was er ineens een wijziging van beleid en zag Marsdijk er ineens heel anders uit dan oorspronkelijk in de gemeenteraad was bedacht. Nu is het natuurlijk lastig om daar vanuit een provinciale verantwoordelijkheid naar te kijken, maar hij hoopt dat er ook naar bestemmingsplannen wordt gekeken waarin de ambitie weliswaar is geformuleerd, maar waarbij er ook mogelijkheden zijn om er in de uitvoering controle op uit te oefenen.

Mevrouw KLIP antwoordt dat een recent voorbeeld de stadsrandzone Assen is. Daar worden 4.000 woningen gebouwd en samen met de gemeente Assen is opdracht gegeven voor het ontwikkelen van een structuurvisie, waar duurzaamheid en energiebesparing een belangrijk onderdeel van uitmaken. De provincie probeert er dus veel dichter bij te zitten, maar de enige manier om dit te bereiken is samen te werken met meerdere partners.

(De heer Popken verlaat de vergadering)

Mevrouw KLIP antwoordt dat bij parkmanagement op industrieterreinen steeds verder wordt gegaan met gemeenschappelijke inkoop. Spreekster heeft hierbij het voorbeeld genoemd van het Europark. De heer Kuiper heeft het gehad over de verlichting van het provinciehuis. Volgende week wordt een plan besproken in de Statencommissie BFE over de verbouwing van het provinciehuis en dat er al langere tijd geld was gereserveerd voor allerlei energiezuinige maatregelen. Dat staat los van de pilot met bewegingsdetectie in de vleugel links achterin het provinciehuis. Het college wil dit geld laten liggen om die maatregel in één keer uit te voeren en te wachten tot het moment dat er ook verbouwd gaat worden. De opmerkingen van de heer Kuiper snijden absoluut hout.
Ten aanzien van het windmolenpark in Coevorden merkt zij op dat dit binnenkort in december in de gemeenteraad komt. Dat is net vóór 1 januari 2006 en dat gaat dan vervolgens verder. Het onderzoek naar meerdere locaties is gedaan en is bijna afgerond. Zij begrijpt niet helemaal dat de heer De Jong opmerkt dat de provincie geldkranen dicht draait, maar zij is blij dat hij positief staat tegenover haar wensen bij de Voorjaarsnota van volgend jaar. Over de mogelijke kernreactor in Drenthe wil zij nu geen discussie voeren
De heer Smit had een uitermate negatief verhaal en dat vindt zij betreurenswaardig. De provincie zet namelijk wel degelijk in om efficiënter en effectiever daadwerkelijk een draai aan het beleid te geven. Ook D66 vraagt naar cijfers waarop spreekster kan worden afgerekend en die heeft zij inmiddels toegezegd. D66 zegt dat niet zozeer energie moet worden bespaard, maar dat energiegebruik moet worden voorkomen. Dat klopt, maar dat zijn zaken die zich parallel moeten ontwikkelen en deze nota toont dit ook aan. Daarin is de provincie niet uniek, maar dit gebeurt overal. Er zijn geen interne belemmeringen voor een integrale aanpak en de provincie is daar al zeer actief mee bezig. Integraliteit kent echter ook een keerzijde, want aan het einde van het verhaal weet geen enkele partner meer welk onderdeel van

het totaal tot zijn verantwoordelijkheid behoort en waar het over ging. Integraliteit is dus goed, maar het moet dus voor de provincie en de overige participanten wel behapbaar blijven.

De heer SMIT merkt op dat de gedeputeerde onder integraliteit de samenwerking met andere partijen verstaat. Dat is weliswaar ook een vorm van integraliteit, maar integraal werken is dat er ook gekeken wordt naar het directe en het indirecte energiegebruik. Dat mist spreker in deze nota. Dat kan de gedeputeerde negatief vinden, maar dat vindt spreker wel een heel essentieel punt. Als de gedeputeerde daar omheen blijft lopen, zal er nooit een goede aanpak komen. Daar heeft hij de gedeputeerde op willen wijzen en dat vindt hij niet negatief, maar positief.

Mevrouw KLIP antwoordt altijd blij te zijn met aanvullingen, correcties en kritische kanttekeningen. Integraliteit heeft natuurlijk meerdere kanten, want ziet zowel op samenwerking met meerdere partners, maar het betekent ook dat de energie van de een vervolgens wordt doorgestuurd naar de ander. De heer Smit bedoelt met integraliteit kennelijk ook welk niveau van energieverbruik maximaal is toegestaan om bepaalde effecten te kunnen bereiken. Dat staat niet in deze nota, maar zij zegt toe dat het college daar nog naar zal kijken. De heer Smit heeft ook iets gezegd over $CO_2$-uitstoot, maar daar heeft zij inmiddels al uitvoerig op gereageerd. Op de vraag van de heer Smit hoeveel extra $CO_2$-emissie de vijftien lege blaadjes in deze nota hebben opgeleverd, antwoordt zij dat zij die vraag nu niet kan beantwoorden. Zij vraagt zich ook af of het beantwoorden van die vraag wel effectief is, want het signaal van de heer Smit is duidelijk en in dit huis wordt al heel structureel tweezijdig gekopieerd. Dat is niet bijzonder, maar meer dan vanzelfsprekend. Het signaal dat de heer Smit hiermee geeft, heeft zij wel opgepakt.

De heer SMIT vraagt op welke informatie het college zich baseert als in de notitie wordt opgemerkt dat het gebruik van biomassa $CO_2$-neutraal is. Dat staat namelijk ook in de startnotitie.

Mevrouw KLIP antwoordt zich te baseren op gegevens die zij van derden aangeleverd krijgt. De stichting Biomassa is daarbij een heel belangrijke bron, maar ook anderen. Zij begrijpt uit de opmerking van de heer Smit dat hij het daar niet mee eens is.

De heer SMIT antwoordt dat hij dan toch dan toch weer terecht komt op het punt van de integraliteit. In de notitie wordt namelijk heel structureel het indirecte energiegebruik niet in beschouwing genomen en daarom doet de gedeputeerde dit soort uitspraken. Die uitspraken zijn echter onjuist. Als bijvoorbeeld koolzaadolie wordt gebruikt in auto's is er sprake van een $CO_2$-reductie van 30% en niet van 100%. Hij wijst er nogmaals op dat als het college niet voor de integrale benadering kiest er op een verkeerde manier wordt geoptimaliseerd en dat de kans bestaat dat trajecten worden gestart waarbij wordt gedacht dat energie wordt bespaard, terwijl het resultaat wel eens kan zijn dat het energiegebruik toeneemt. Dat heeft dan een averechts effect, omdat te beperkt wordt gekeken.

Mevrouw KLIP kent de discussie, want die woedt al heel lang in allerlei kranten en tijdschriften. De heer Smit heeft gelijk, maar wat hij zegt zou dan heel constructief en consequent moeten worden doorgevoerd. Dat betekent dat wanneer er windmolens worden neergezet, er dan ook moet worden gekeken wat het allemaal voor energie kost voordat er überhaupt een windmolen staat.

De heer SMIT antwoordt dat er ook een heel groot misverstand is dat windmolens geen energie verbruiken. Indirect verbruiken windmolens wel degelijk energie en daarom moet dat ook voortdurend mee in beschouwing worden genomen. Dat doet het college maar steeds niet.

Mevrouw KLIP antwoordt dat dit inderdaad in deze nota niet gebeurt, maar als de provincie dat zou moeten gaan doen - en die gegevens zijn op verschillende plekken wel bekend - dan zou dat nogal wat extra werk betekenen. Zij hoort dan ook graag de mening van de andere fracties of ook het indirecte energieverbruik in de nota betrokken dient te worden. In ieder geval is het zo dat als het indirecte ener-

gieverbruik erbij moet worden betrokken, dit dan bij alle projecten moet gebeuren en niet bij een enkel project.

De heer WIERINGA antwoordt dat hij de gedeputeerde ondersteunt in haar opmerking dat als indirect energieverbruik hierbij wordt betrokken, dit voor alles moet, want anders worden appelen met peren vergeleken. Natuurlijk moet bekend zijn wat voor energie erin wordt gestopt om zo'n molen te produceren en wat het resultaat is, want anders wordt het paard achter de wagen gespannen.

De heer HORNSTRA merkt op dat de heer Smit zich hier al eens vaker over heeft uitgesproken en hij heeft zich hard gemaakt om het indirecte energieverbruik overal bij te betrekken. Spreker vindt het ook wel goed om hier eens kritisch naar te kijken. Windmolens dienen minstens een half jaar te draaien om de milieubalans op nul te krijgen. Dit is drie tot zes maanden, afhankelijk van de windkracht in dat halve jaar. Voor alle andere voorstellen is dit niet bekend. Indien bijvoorbeeld biomassa wordt gebruikt, maar daarvoor is heel veel vervoer nodig omdat het op een afstand is van waar de grondstof is, dan is de milieubalans wat minder positief dan in eerste instantie lijkt. Zo zijn er allerlei voorbeelden te bedenken. Spreker is er wel voor om het indirecte energiegebruik bij verschillende projecten in kaart te brengen.

De heer KUIPER merkt op dat er altijd een neiging bestaat om de kosten en baten in financiële zin te bekijken, maar er is ook een cijfermatige benadering gericht op energiegebruik, waarbij de joules als eenheden worden gehanteerd, en waarmee kan worden berekend wat er aan energie in gaat en wat er vervolgens wordt uitgehaald.

Mevrouw KLIP merkt ten aanzien van het betoog van de heer Bossina op dat het IVN-project Klimaatbeleid prima verloopt. Scholen zijn aan de slag en in april vindt er een hele grote conferentie plaats met een aantal leerlingen die hun projecten gaan presenteren. Er is toegezegd dat drie van de meest inventieve projecten ook daadwerkelijk zullen worden uitgewerkt door een professioneel bureau of de wetenschapswinkel van de Rijksuniversiteit Groningen (RUG). Het klopt dat er een brede consultatieronde nodig is. Spreekster heeft een aantal partijen genoemd waarmee de provincie aan de praat zal gaan en die brede consultatie gaat verder dan alleen gemeenten, maar betreft ook alle groepen die inmiddels zijn genoemd.

De heer BOSSINA vraagt of de gedeputeerde dan in februari 2006 al met een definitieve nota kan komen. Heeft zij niet wat meer tijd nodig?

Mevrouw KLIP antwoordt dat haar streven daar wel op is gericht en zij denkt ook dat dit gaat lukken, want de provincie heeft niet stil gezeten. Die tweede ronde gesprekken loopt al lang en het uitvoeringsprogramma van projecten is al in de maak. Er is dus al heel veel klaar, maar daar komen nog aanvullingen of kritische kanttekeningen bij en die worden meegenomen. De provincie is al een heel eind. Weliswaar heeft het college de hete adem van de Voorjaarsnota in de nek, want terecht wordt geconstateerd dat het bedrag van € 1,5 miljoen in twee jaar wel eens niet genoeg zou kunnen zijn. Spreker wil dan ook graag op tijd klaar zijn en dat zal betekenen dat de nota in maart 2006 in de commissie zal worden behandeld, waarbij in ieder geval de voorlopige cijfers beschikbaar moeten zijn. Wat betreft de opmerking dat het voorbarig is indien er al toegedeeld wordt aan projecten, dan antwoordt zij dat dit inderdaad voorbarig is. Het was dan ook slechts bedoeld om een indicatie te geven van hoe dit geld nu ongeveer verdeeld zou moeten worden, maar het klopt dat dit veel gedetailleerder kan op het moment dat het uitvoeringsprogramma ook beschikbaar is. De proef met de microwarmtekrachtkoppeling (micro-WKK) van Essent en de Gasunie is heel interessant om naar te kijken en dat doet de provincie dan ook al een hele tijd. Het is zelfs zo dat er al gesprekken worden gevoerd met woningbouwcorporaties op het moment wanneer in het kader van het convenant van het Noorden een hele wijk gerenoveerd en "verketeld" wordt, dat wil zeggen dat er nieuwe verwarmingsmogelijkheden worden ingebouwd, er zal worden bekeken of de micro-WKK's kunnen worden toegepast. Daarover vindt overleg met woningbouwcorporaties plaats, maar het is even afwachten hoe snel deze ontwikkelingen gaan. Dat er geen onbetaalbare

huizen mogen komen, zoals de heer Hornstra zegt, is iets wat zij onderschrijft. Vandaar dat de provincie ook projecten ondersteunt ten behoeve van energiebesparende en energiezuinige maatregelen in woningen. Het uitoefenen van de bankfunctie moet de provincie zeker niet willen. De heer Bossina noemde Energy Valley en dat de economie mede sturend moet zijn voor energiebeleid. Het college kijkt hoe dit beleid gekoppeld kan worden aan de ontwikkeling van economische perspectieven en arbeidsplaatsen. Dat gaat niet altijd één op één, maar het is wel een belangrijk punt waarnaar gekeken wordt en waar Energy Valley de provincie heel duidelijk ondersteunt. Op de vraag of zaken preventief worden geruimd, antwoordt spreekster ontkennend. Planologische problemen zijn soms een probleem, maar op het moment dat er zo integraal mogelijk wordt gekeken en de energietoets op allerlei terreinen wordt toegepast, dan zal de provincie hier ook iets mee moeten.

De heer KUIPER merkt op dat de VVD-fractie een substantieel deel van haar bijdrage wijdde aan kernenergie. Hoe is de opvatting van de gedeputeerde hierover?

Mevrouw KLIP antwoordt dat zij hier al een opmerking aan gewijd had in haar reactie op het betoog van de heer De Jong. In het college is nog niet breed over kernenergie gesproken, dus daar kan zij nog geen reactie op geven. Zij neemt aan dat het over een centrale in Drenthe gaat, want het college is mordicus tegen de opslag van kernafval in de Drentse bodem.

De heer KUIPER merkt op dat de VVD-fractie heeft uitgesproken wel voor kernenergie te zijn, maar spreker heeft het zo vertaald dat de VVD daar niet de verantwoordelijkheid voor wil nemen. Hij is benieuwd naar de visie van het college daarop. Dit komt nu uit deze commissie naar voren en als het college daar nog een standpunt over moet formuleren, dan is spreker benieuwd wanneer dat gaat gebeuren.

Mevrouw KLIP antwoordt dat de heer Kuiper dit niet als voorstel in de definitieve energienota zal tegenkomen

De heer BOSSINA heeft niet gezegd dat er in Drenthe een kerncentrale moet worden gebouwd. Wel kan de provincie gebruik maken van elektriciteit die wordt opgewekt in een dergelijke centrale.

Mevrouw KLIP merkt op dat een substantieel deel van de energie in Nederland - en spreker meent zo'n 30% - van kerncentrales uit Frankrijk komt. In Nederland wordt dus gewoon gebruik gemaakt van kernenergie. Spreekster heeft ook de opmerking van de heer Bossina ook niet zo begrepen dat hij voorstander is van het dadelijk bouwen van een kerncentrale. Wel biedt kernenergie een mogelijkheid tot oplossen van een deel van de zojuist geschetste problemen.
Het is belangrijk dat hierover goede voorlichting wordt gegeven aan de burgers. Communicatie lijkt vaak een containerbegrip en iets wat ook nog in een nota moet, maar ook hier is inmiddels onder meer met de woningbouwcorporaties gesproken. Afgesproken is dat duurzaamheidsaspecten van het provinciale energiebeleid via de bewonerskrantjes zullen worden gepubliceerd. Bovendien werkt de provincie nauw samen met de Milieufederatie en ook deze speelt daar een belangrijke rol in. De vraag is nu hoe de provinciale energieinformatie kan worden gekoppeld aan een internetsite van de Milieufederatie, die nu als pilot draait. Op deze manier kan gezamenlijk informatie over het voetlicht worden gebracht. Aan de ene kant gebeurt dit dus samen met de Milieufederatie via internet en aan de andere kant via alle bewonerskrantjes van de woningbouwcorporaties in Drenthe. Over de glastuinbouw staat wel iets te lezen in de notitie, namelijk over opslag van warmte en koude. Het gaat hierbij dus niet alleen over utiliteitsbouw, maar ook over grootschalige industriële voorzieningen en hoe daar iets kan worden gedaan met die opslag van warmte en koude. Over het niet meer verrichten van studies, maar wel het uitvoeren van zichtbare demonstratieprojecten, zijn de meningen wat verdeeld. Die demonstratieprojecten zal de provincie blijven doen, maar de provincie zal wel blijven kijken dat aandacht en geld niet blijvend worden versnipperd, want grote voorbeeldprojecten hebben meer effect dan kleine. Met betrekking tot het afzien van studies, merkt zij op dat de provincie toch af en toe onderzoek moet doen en dat wordt soms uitge-

zet bij TNO, maar soms ook bij het Energy Delta Researchcentre (EDReC) dat sinds een jaar is gekoppeld aan de RUG. Ten aanzien van het beperken van openbare verlichting binnen de bebouwde kom, merkt zij op dat er al projecten gaande zijn waar dat gebeurt. De Milieufederatie is daar nauw bij betrokken en de provincie koestert dan ook het Drentse duister, zodat de provincie daar mee bezig is en verder gaat. Het plaatsen van windturbines bij individuele boeren is een punt dat meegenomen dient te worden in de totale discussie.Ten aanzien van de verdere ontwikkeling van biomassacentrales heeft zij het voorbeeld van het Europark genoemd, maar de provincie zal ook een project regisseren met betrekking tot een inventarisatie van waar alle biomassa binnen deze provincie blijft, gekoppeld aan het GFT-afval, dat op niet al te lange termijn zonder vergunning weer vrijkomt. Er is al veel uitgezocht en er zal worden geprobeerd om initiatieven te bundelen. Wat dan wel speelt is of er in Drente een aantal biomassacentrales moet komen of dat iedere boer uitsluitend op zijn eigen erf een biovergistingscentrale heeft. Per geval zal moeten worden bekeken wat het meest optimaal is en dat ligt ook enigszins aan hoe bedrijven zijn gelegen. Gratis openbaar vervoer is een discussie die al heel lang speelt en die steeds op en neer gaat. Daar zal zij nu niet op ingaan. Als het gaat om een aparte gedeputeerde voor Energiebeleid, dan verzekert zij de commissie dat zij zich zo voelt.
Ten aanzien van het stimuleren van agrariërs tot het bouwen van koolzaad, antwoordt zij dat op het moment dat die plannen iets verder zijn, dit een belangrijke tak van bedrijvigheid zou kunnen worden. Zij is dat helemaal eens met de heer Baas en hier speelt ook veel meer mee, want er is ook inmiddels energiemaïs bedacht, waarbij er eerst ingrediënten voor medicijnen uit de maïs worden gehaald en dan ingrediënten voor cosmetica. In de laatste fase is de biomassa voor energieopwekking het enige wat hiervoor overblijft. Op zo'n moment wordt er integraal gewerkt.

TWEEDE TERMIJN

De heer BAAS is blij dat de commissie in eerste instantie hier en daar wat prikkelend is geweest, zodat de gedeputeerde zich wat getergd voelde. Dat is in haar beantwoording ook wel tot uitdrukking gekomen en daar is hij wel tevreden over. Het laatste punt dat de gedeputeerde besprak, namelijk het gebruik van landbouwproducten voor verschillende doeleinden, waarna er in de laatste fase biomassa overblijft voor energieopwekking, is iets waarvan hij vindt dat het wel in de Energienota terecht hoort, want het staat niet in de startnotitie.

Mevrouw KAAL had in het begin wat moeite met de bewoordingen die de gedeputeerde ten aanzien van de startnotitie gebruikte. De commissie wordt geacht daarover mee te denken en er is veel tijd aan besteed. Als zij dan merkt dat dit eigenlijk niet de bedoeling was, dan is het wat zonde van al dat werk. Als de gedeputeerde dan een voorzet had gegeven had de commissie wat concreter op de zaken in kunnen gaan, vooral omdat de nota straks ook weer aan de orde komt en de commissie dan wat meer richting had kunnen geven aan wat er straks voor komt te liggen. De gedeputeerde trok naderhand in haar betoog toch weer wat bij, daar zij aangaf bepaalde voorstellen van de commissie toch mee te willen nemen in de verdere opbouw van het stuk. Wat haar nog niet helemaal duidelijk is, is wat de gedeputeerde dan precies meeneemt en in hoeverre zij met windenergie of glastuinbouw meegaat.

De heer BOSSINA is blij met de opstelling van de gedeputeerde, die zich richt op een aantal grote en belangrijke onderwerpen en de rest wat meer laat liggen. Zijn fractie heeft onderstreept dat zij gaat voor biomassa en bio-energie. Hoewel het lastig is om deze installaties met subsidie te bouwen, geldt dit natuurlijk ook voor de windmolens. Van de subsidies die daar aan vastzitten kan hij zich ook gaan afvragen of het nog wel door gaat. Die beide onzekerheden kunnen tegen elkaar worden weggestreept en dat is reden te meer om in te zetten op biomassa, waarvan heel veel bestaat in deze provincie. Ten aanzien van wat er in de bodem zit wacht hij af wat de onderzoeken gaan opleveren, maar hij heeft het idee dat daarin heel wat energiewinst valt te behalen.

De heer SMIT heeft dit opgevat als een startnotitie en daarom is hij ook niet op de techniek ingegaan, maar op de wijze van benaderen zoals deze in de startnotitie was verwoord. Spreker houdt staande dat

de integrale benadering voor hem het hoofdpunt is. Hij hoopt dat de gedeputeerde dat als toevoeging mee wil nemen bij de vertaling van deze startnotitie in de Energienota en hij vraagt zich ook af of deze wijze van behandelen van de startnotitie wel de juiste is geweest. Had dit niet beter in de vorm van een discussiebijeenkomst, workshop of open haardgesprek kunnen worden gegoten? Hij denkt dat er nu heel veel misverstanden zijn gerezen.

De heer BOSSINA wijst erop dat de staten vorig jaar met de statendagen erop hebben aangedrongen dat het college bij majeure onderwerpen eerst met een startnotitie zou komen. Nu gebeurt dat en vindt D66 dit ineens een slechte oplossing.

De heer SMIT constateert dat de wijze waarop de notitie behandeld is, beter in een andere vorm had gekund. Hij zegt niet dat hij een startnotitie een slechte oplossing vindt. De gedeputeerde heeft in haar antwoord laten blijken dat die trendbreuk, waarvan in de startnotitie staat dat die vijftien jaar zal worden uitgesteld, toch naar voren zal worden gehaald en dat zij nu al tot een trendbreuk zou willen komen. Hij blijft erbij dat de benadering zoals die in de startnotitie staat onvoldoende is en dat die niet het gewenste resultaat zal opleveren. Met de antwoorden van de gedeputeerde erbij heeft hij toch enige hoop gekregen dat het in de Energienota wat beter zal zijn. Hij zal die nota te zijner tijd op zijn merites beoordelen.

De heer KUIPER merkt op dat een discussie als deze de twee voorgaande keren ook al is gevoerd. De beleidsintenties van de gedeputeeerde spreken hem aan. Hij heeft dat ook gezegd, maar wat er dan op papier staat blijkt misverstanden op te wekken. Als er breed gedragen in deze commissie opmerkingen worden gemaakt over een integrale benadering van energiebeleid, dan is dat gericht aan datgene wat er nu voorligt en opgeschreven staat in de startnotitie. Als het zo zou zijn dat het college de opmerkingen die vanachter de tafel zijn gemaakt, waar hij volledig achter kan staan, gelijk had opgeschreven in de beleidsnotitie, dan was spreker helemaal tevreden geweest. Spreker heeft niet voor niets in die richting een aantal opmerkingen gemaakt, zodat die dwarsverbanden makkelijk gelegd konden worden. Blijkbaar is er iets aan de hand met de manier van opschrijven op grond waarvan de commissie haar oordeel moet vellen en op grond waarvan fracties in deze commissie hun richting kunnen aangeven. Over windenergie heeft de gedeputeerde een denkrichting aangegeven en over de 3 megawatt heeft spreker opgemerkt dat daar beter 5 megawatt van is te maken, aangezien dit zich richt op de situatie in Coevorden. Het college heeft daarop geantwoord dat dit te maken heeft met hoe daar dan door de externe partners op gereageerd zal worden en dat begrijpt spreker niet. Er is een mogelijkheid voor een nieuwe denkrichting en dat heeft het college onderschreven. Die mogelijkheid van een nieuwe denkrichting wordt dan niet doorkruist met de situatie dat er op dat moment in de uitvoering van projecten iets aan de hand is. Ook dat kan namelijk worden bijgesteld en hij wijst erop dat de gedeputeerde dan ook de mogelijkheid krijgt om naar aanleiding van de opmerkingen die in deze commissie zijn gemaakt, met externe partners in overleg te treden om te kijken of daar ook voor die 5 megawattmolens ruimte zal ontstaan.

De heer WIERINGA heeft een correctie ten aanzien van de opmerking van de heer Kuiper in de eerste termijn. De heer Kuiper beweert dat de goede score in de gemeente Tynaarlo is te wijten aan een wethouder van GroenLinks. Dat is echter geen wethouder van GroenLinks, maar van Gemeentebelangen, namelijk Jan Hilbrands.

De heer HORNSTRA dankt de gedeputeerde voor haar energieke manier van beantwoorden van de vragen. Hij hoopt dat de gedeputeerde met het boodschappenlijstje dat zij heeft meegekregen de doelstellingen kan halen. De commissie heeft aangegeven dat bij sommige voorstellen twijfels bestaan, want deze hebben inderdaad iets met subsidies te maken. Het schijnt dat die heel grote windmolens overigens zonder steun van de overheid kunnen draaien, dus hij pleit ervoor om daar nog eens goed naar te kijken. Hij is benieuwd aan welke capaciteit de gedeputeerde denkt. Spreker kan zeggen dat hij eerder denkt aan datgene waarvan in de nota wordt gezegd dat dit niet aan de orde is, dan wat er wel aan de orde is. In de nota staat dat 75 megawatt niet aan de orde is, maar dit zou eerder een richtsnoer

voor hem zijn om daar wel iets aan te veranderen. Verder is een aantal zaken beantwoord op een manier waarmee spreker in ieder geval iets kan en de ambtenaren er ook iets moois van kunnen maken, zodat de volgende keer niet zo lang over deze materie wordt gedaan. Hij wenst college en ambtenaren veel tijd en energie toe, zodat de volgende keer in ieder geval niet zolang over deze materie hoeft te worden gesproken.

Mevrouw KLIP antwoordt dat statenbreed de wens bestaat om startnotities te maken zodat niet alles al helemaal vast zou liggen en de staten de rol van kaderstellend orgaan wat breder kunnen invullen. Verder is er voortdurend het evenwicht en het moeten laveren tussen twee vuren, want als het een startnotitie is moeten het geen 85 pagina's zijn. Verder moet het leesbaar zijn. Zij heeft gehoord dat de commissie vindt dat alle gegevens niet duidelijk genoeg in de notitie staan en dat ook niet alle gegevens erin staan. Zij heeft toen uitgelegd dat dit kwam doordat nog niet alles in de notitie was dichtgetimmerd en het uitvoeringsprogramma ook nog niet klaar is, wat de leesbaarheid niet ten goede komt. In haar optiek komt dat ook de kaderstelling niet ten goede, maar spreekster heeft dit de commissie goed horen zeggen. Mevrouw Kaal heeft van spreekster begrepen dat het niet de bedoeling is om hier zoveel tijd aan te besteden, maar dat kan mevrouw Kaal spreekster niet hebben horen zeggen. Het college besteedt hier heel veel tijd aan en zij waardeert het ten zeerste dat de commissie hier ook zoveel tijd aan heeft besteed.

Mevrouw KAAL merkt op dat zij heeft bedoeld dat als er in de notitie iets meer richting was gegeven, de commissie waarschijnlijk niet en masse had aangegeven dat er zo weinig ambities van de notitie uit gingen. Op dit moment wordt er gepraat vanuit het luchtledige, want alle commissieleden hebben thuis zitten denken wat er nog meer in de notitie moet en dat er meer ambities in hadden gemoeten. Dat was allemaal niet nodig geweest als de gedeputeerde hier iets meer richting aan had gegeven.

Mevrouw KLIP merkt op dat het niet haar bedoeling is om in het luchtledige te praten. Er is gevraagd welke voorstellen het college gaat overnemen. Het college zal verder gaan en laten zien wat het onderzoek naar windenergie teweeg brengt, want daar is het college mee bezig en dat levert een eindplaatje op waarmee zij bij de commissie terug komt. Van de heer Baas heeft zij begrepen dat hij graag het stimuleren van het verbouwen van biomassa in een nota opgenomen wil zien. Dat lijkt spreekster een goede aanvulling. De heer Smit heeft nogmaals benadrukt dat hij graag wil dat de integraliteit duidelijk naar voren komt. Dat is niet alleen de integraliteit tussen de verschillende onderwerpen of verschillende partijen, maar integraliteit van de gehele keten van begin tot aan het einde om aan die besparing te kunnen komen. Verder heeft hij aangevoerd dat deze notitie eigenlijk op een andere manier zou moeten worden besproken. Dat had inderdaad anders gekund, maar het is ook het gevolg van het feit dat er een nieuwe portefeuillehouder is gekomen en dat er een Energienota in aantocht is waarbij een draai aan het beleid is gegeven. Dat heeft daarom een vertraging veroorzaakt. Er is niet goed genoeg over nagedacht en de haast heeft er ook een rol bij gespeeld, zodat dit wellicht anders had moeten worden besproken. Dat dient een ieder zich ter harte te nemen. Zij neemt kennis van het feit dat de heer Smit pleit voor een discussiemiddag of conferentie. Ten aanzien van de opmerkingen die er zijn gemaakt over een trendbreuk, antwoordt zij dat de trendbreuk in beleid nu kan worden ingezet, maar over de trendbreuk als het gaat over de effecten van beleid, dan merkt zij op dat die effecten pas over minimaal een aantal jaren bekend worden en het gevolg zijn van een trendbreuk in het beleid dat destijds is ingezet. Zij kan dus niet garanderen dat de provincie Drenthe over twee jaar zover is dat in Drenthe volledig wordt voldaan aan de eis dat alle energiebehoeften in Drenthe volledig duurzaam kunnen worden gegenereerd. Dat laatste zou een echte trendbreuk zijn, maar dat dit beleid nu al moeten worden begonnen is iets waar zij volledig mee kan instemmen en dat is ook haar intentie. Ten aanzien van de heer Kuiper en zijn opmerkingen over drie en vijf megawattmolens merkt zij op dat ontwikkelingen niet stil staan en dat het, als dit mogelijk is, over vijf megawatt moet gaan. Wat zij heeft proberen te zeggen is dat de afspraken die er zijn gemaakt met de partijen in Coevorden over drie megawatt gaan en de provincie kan daar niet eenzijdig vijf megawatt van maken. Aan de ene kant wil de provincie snelheid in Coevorden en daarom denkt spreekster niet dat de voorwaarden die zijn gesteld aan dit project en de

afspraken die hierover zijn gemaakt, eenzijdig kunnen worden aangepast. Dat levert bovendien ook veel vertraging op.

De heer KUIPER merkt op dat de initiërende rol van de provincie in dezen zou inhouden dat dit in ieder geval bespreekbaar wordt gemaakt.

Mevrouw KLIP heeft regelmatig gesprekken met Coevorden, maar de bestemmingsplanwijziging ligt al in december voor in de raad. Het is dus wel erg kort dag. Zij kan zich niet voorstellen dat de commissie nog meer vertraging wenst en dat is wat er dan wel ontstaat.

De VOORZITTER wenst de gedeputeerde veel succes toe met het maken van de Energienota en sluit daarmee dit agendapunt af.

**12. Statenstuk 2005-206; Wijzigingen Reglementen voor de waterschappen Reest en Wieden en Velt en Vecht**

De VOORZITTER stelt vast dat de commissie unaniem een positief advies uitbrengt met betrekking tot dit statenstuk, zodat dit als A-stuk op de eerstvolgende statenvergadering kan worden behandeld.

**13. Statenstuk 2005-213; Uitvoering Natuurbeschermingswet en Flora- en Faunawet**

De heer SMIDT had de indruk dat er wel veel geld omgaat in de vergunningverlening, en dan heeft hij het nog niet eens over het maken van beheersplannen. Het maken van die beheersplannen heeft hij altijd erg belangrijk gevonden. Wat wordt er nu gedaan in de tijd dat de aanvraag voor het verlenen van een vergunning loopt, terwijl er geen beheersplan is in dat gebied? Een vergunning moet tenslotte worden getoetst aan een beheersplan en als dat er niet is, valt er weinig te toetsen. Wordt dan wel of geen vergunning verleend? Als dat wel wordt gedaan, hoe gebeurt dat dan? De instandhoudingsdoelstellingen worden door het Rijk vastgesteld. Heeft de provincie daar ook nog een verantwoordelijkheid in? Wie regelt de instandhoudingsdoelstellingen op grond waarvan de beheersplannen worden gemaakt? Op de website van het IPO staat dat zij wel mogen worden bijgesteld als het gaat om batenbeheer, maar mogen zij ook om andere redenen worden bijgesteld?

De heer WIERINGA heeft gelezen dat op 28 september 2005 de afgesproken bedragen schriftelijk zijn toegezegd. Waarom heeft het college deze post niet gelijk meegenomen in de begroting, die is vastgesteld op 9 november 2005? Verder kan hij niet begrijpen dat er extra personeel nodig is in dit huis, terwijl de afspraak is dat er minder mensen gaan werken. Er wordt heel veel werk uitgevoerd door vrijwilligers. Dat moet dan toch ook minder geld kosten?

De heer HORNSTRA merkt op dat er wordt gesproken over een concreet financieel risico dat wordt gelopen vanwege het aantal te verwachten vergunningenprocedures. Hij wil daar graag duidelijkheid over, want het is altijd gevaarlijk om geld beschikbaar voor iets te stellen waarvan niet bekend is wat de risico's zijn en wat het dan uiteindelijk kan worden. Zijn vraag is of bij dit soort zaken per saldo de natuur er wel op vooruit gaat en dat mag hij hopen, gekoppeld aan de brief over de ecologische verbindingszones, waarvan hij ook hoopt dat het tot gevolg heeft dat de natuur erop vooruit gaat.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat deze nota aan de commissie is toegestuurd vanwege de techniek. Het gaat erom dat de provincie Drenthe in eerste instantie bij de eerste inzet niet erg tevreden was, maar toch zijn de onderhandelingen goed afgerond doordat er een bedrag is vastgesteld dat uitgaat boven de jaarlijkse bijdrage die deze provincie krijgt. De commissie moet nu toestemming geven om het over de diverse posten in de begroting op te nemen, zodat het geld actief kan worden gemaakt en kan worden uitgegeven. Dat dit niet is meegenomen in de begroting heeft te maken met het feit dat de begrotingsstukken altijd al voor de zomervakantie zijn voorbereid en klaar zijn. Dit moet er dus ge-

woon achteraan komen, zodat dit zo snel mogelijk kan worden aangepast. Als de provincie extra taken krijgt en daar ook voor krijgt betaald, dan hoort er uiteraard extra personeel bij om die taken uit te kunnen voeren. Dit is geen werk voor vrijwilligers maar wel voor specialisten, want het gaat om het maken van plannen en het verlenen van vergunningen. Dit dient dan ook adequaat en goed te gebeuren. Het concrete risico waar de heer Hornstra naar vraagt, viel in de nota te lezen. Het college heeft gezegd dat het bedrag van dit jaar wordt gereserveerd, want het is voor 2005 al aan de provincie toegezegd maar omdat het geld pas in oktober is ontvangen, kan het dit jaar niet worden uitgezet. Vandaar dat het in de pot komt om een buffer te vormen voor eventuele risico's. Zij weet op dit moment niet hoe groot dat bedrag is. Het kan heel erg meevallen, maar ook iets tegenvallen. De provincie denkt in ieder geval dat dit redelijk is ingeschat. Het is de bedoeling natuurlijk dat de natuur erop vooruitgaat. Vergunningen worden tenslotte verleend om een ieder alleen maar die dingen te laten doen die de natuur ook kan verdragen. In principe gaat de natuur er dus op vooruit. De heer Smidt vraagt hoe er mee moet worden omgegaan zolang de beheersplannen nog niet zijn vastgesteld. Op dit moment zal het college goed kijken voor welke activiteiten een vergunning wordt gevraagd. Zolang er geen beheersplannen zijn vastgesteld wordt er meer met vergunningen gewerkt. Na vaststelling zullen minder vergunningen nodig zijn. De provincie is betrokken bij de instandhoudingdoelstellingen, maar het Rijk stelt deze doelstellingen vast.

De VOORZITTER stelt vast dat de commissie unaniem een positief advies uitbrengt met betrekking tot dit statenstuk, zodat dit als A-stuk op de eerstvolgende statenvergadering kan worden behandeld.

## 14. Sluiting

De VOORZITTER sluit de vergadering om 14:55 uur.

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 25 januari 2006.

,voorzitter

,commissiegriffier

**TOEZEGGINGEN**

gedaan in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid, gehouden op 21 november 2005 in het provinciehuis te Assen.

**Pagina**

| | |
|---|---|
| 9 | Mevrouw EDELENBOSCH zegt toe dat zij het gesprek met de landinrichtingscommissie wil aangaan om te kijken of het wellicht in tweede instantie mogelijk is om alsnog het gehele Rundeproject, zoals dat destijds door de heren Van Westen en Berg is ontworpen, te realiseren. Tevens zal zij met de DLG bespreken wat er in de communicatie over het plan met de bevolking van de Foxel-Scholtenskanaal verkeerd is gegaan. |
| 24 | Mevrouw HAARSMA zegt toe te zullen bekijken of de voorbeeldregeling "ruimte voor ruimte" ook van toepassing kan zijn op landbouwbedrijven waar slechts de agrarische bedrijfsactiviteiten worden beëindigd en de andere bedrijfsactiviteiten (bv. recreatieve) blijven bestaan. Tevens zal zij kijken of de regeling van toepassing kan zijn op percelen waar op verschillende gebouwen moeten worden gesloopt die samen meer dan de genoemde oppervlakte van 1.000 vierkante meter beslaan.<br>De commissie krijgt een schriftelijke toelichting over het definitieve uitwerkingsplan. |
| 29 | Mevrouw HAARSMA zegt toe in gesprek te zullen gaan met de Milieufederatie en RECRON naar aanleiding van het mislukken van het project Westerveld en zal kijken welke mogelijkheden deze gesprekken haar zullen bieden. De resultaten van deze gesprekken zal zij terugkoppelen aan de commissie. |

Deze toezeggingen worden toegevoegd aan de lijst van toezeggingen, zoals u die bij het verslag aantreft.

HW

## Lijst van toezeggingen Statencommissie Omgevingsbeleid

| Nr | Datum toezegging | **Korte termijn** (binnen 3 maanden) | Afdoening | √ |
|---|---|---|---|---|
| 1. | 04-10-2004<br>SC MWG | Mevrouw EDELENBOSCH zegt een brief toe over de besteding van de gelden voor de verbetering van riooloverstorten. | | |
| 2. | 10-01-2005<br>SC MWG | Mevrouw EDELENBOSCH zegt toe na te zullen gaan in hoeverre gebruik wordt gemaakt van de vrijstelling met betrekking tot het doden van roeken. | | |
| 3. | 17-10-2005<br>SC OGB | Mevrouw EDELENBOSCH zegt toe de commissie een stuk toe te sturen over de kosten van de nationale parken. | | |
| 4. | 04-04-2005<br>SC MWG | Mevrouw KLIP zegt toe dat de commissie zal worden geïnformeerd over de verdere ontwikkelingen van de vestiging van AVI's. | | |
| 5. | 23-05-2005<br>SC MWG | Mevrouw KLIP zegt toe schriftelijk te zullen antwoorden op de vraag waarom er in 2004 niet is gerapporteerd aan het ministerie van VROM over de luchtkwaliteit. | | |
| 6. | 23-05-2005<br>SC MWG | Mevrouw KLIP zegt toe de vragen over de tekorten bij de uitvoering saneringsprogramma industrielawaai schriftelijk te zullen beantwoorden. | | |
| 7. | 23-05-2005<br>SC MWG | Mevrouw KLIP zegt toe dat de commissie na iedere nieuwe fase van de fijnstofproblematiek, onderzoek, plan van aanpak en beleid, zal worden geïnformeerd. | | |
| 8. | 23-05-2005<br>SC MWG | Mevrouw KLIP zegt toe dat de staten op niet al te lange termijn worden geïnformeerd over de stand van zaken met betrekking tot het parkmanagementbeleid. | | |
| 9. | 17-10-2005<br>SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe dat zodra het Alterra-rapport binnen is dit wordt doorgestuurd naar de Statencommissie Omgevingsbeleid. | | √ |
| 10. | 17-10-2005<br>SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe dat de antwoorden op de vragen van VVD en PvdA over fijnstof binnen afzienbare tijd naar de Statencommissie Omgevingsbeleid worden opgestuurd. | | |
| 11. | 8 en 9 juni 2004<br>PS | De heer SWIERSTRA zegt toe de staten binnenkort te zullen informeren over de relatie tussen de verkeersongevallenanalyses en de te nemen maatregelen. | | |
| 12. | 04-04-2005<br>SC RIM | Mevrouw HAARSMA zegt toe te zullen kijken of een voorzet kan worden gemaakt voor een woningbouwmonitor met alle deskundigen. | | |
| 13. | 21-11-2005<br>SC OGB | Mevrouw EDELENBOSCH zegt toe dat zij het gesprek met de landinrichtingscommissie wil aangaan om te kijken of het wellicht in tweede instantie mogelijk is om alsnog het gehele Rundeproject, zoals dat destijds door de heren Van Westen en Berg is ontworpen, te realiseren. Tevens zal zij met de DLG bespreken wat er in de communicatie over het plan met de bevolking van de Foxel-Scholtenskanaal verkeerd is | | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | gegaan. | | |
| 14. | 21-11-2005<br>SC OGB | Mevrouw HAARSMA zegt toe te zullen bekijken of de voorbeeldregeling "ruimte voor ruimte" ook van toepassing kan zijn op landbouwbedrijven waar slechts de agrarische bedrijfsactiviteiten worden beëindigd en de andere bedrijfsactiviteiten (bv. recreatieve) blijven bestaan. Tevens zal zij kijken of de regeling van toepassing kan zijn op percelen waar op verschillende gebouwen moeten worden gesloopt die samen meer dan de genoemde oppervlakte van 1.000 vierkante meter beslaan.<br>De commissie krijgt een schriftelijke toelichting over het definitieve uitwerkingsplan. | | |
| 15. | 21-11-2205<br>SC OGB | Mevrouw HAARSMA zegt toe in gesprek te zullen gaan met de Milieufederatie en RECRON naar aanleiding van het mislukken van het project Westerveld en zal kijken welke mogelijkheden deze gesprekken haar zullen bieden. De resultaten van deze gesprekken zal zij terugkoppelen aan de commissie. | | |
| | | | | |
| | | | | |
| | | **Lange termijn** | | |
| 1. | 09-11-2005<br>PS | De heer SWIERSTRA zegt toe het de staten zeker te zullen melden wanneer zich een probleem voordoet in de planning van de uitvoering van de verbeteringen aan de A28. | | |
| | | | | |
| | | | | |
| | | **Moties** | | |
| 1. | 15-06-05<br>PS | PS verzoeken het college vóór 1 september 2005 aan provinciale staten van Drenthe een actieplan met betrekking tot de positie van Emmen in de Nota Ruimte als in de overwegingen bedoeld ter kennisneming voor te leggen. | | |

**WIJZIGINGSBLAD**

**Verslag van de op 21 november 2005 gehouden vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid.**

Pagina 15
Derde blok: De heer WIERINGA ……
*'graag'* vervalt.

2e zin van onderen in dit blok: De gemeente moet ……
Tussen *'deze'* en *'bebouwing'* *'ontsierende'* toevoegen.

Onderaan dit blok toevoegen:
*'Drents Belang stelt de vraag of een al gestopt agrarisch bedrijf, dat het hoofdgebouw in gebruik heeft als recreatiebedrijf en een losse schuur in gebruik heeft als caravanstalling moet stoppen met het recreatiebedrijf, wanneer de caravanstalling gesloopt wordt?'*

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie
Omgevingsbeleid van 25 januari 2006.

,voorzitter

, griffier

provincie Drenthe

# Jaarstukken 2005

# Jaarstukken 2005

Colofon

| | |
|---|---|
| Samenstelling: | Projectgroep Financiën en Beleidsteksten, provincie Drenthe |
| Grafische verzorging: | DocuCentrum, provincie Drenthe |

Provinciaal Bestuur van Drenthe
Postbus 122, 9400 AC Assen
Telefoonnummer (0592) 36 55 55
Faxnummer (0592) 36 57 77
Provinciehuis: Westerbrink 1, 9405 BJ Assen
E-mail: post@drenthe.nl
Homepage: www.drenthe.nl

# VOORWOORD

Voor u liggen de jaarstukken over het jaar 2005. Er zijn in de opzet geen wijzigingen ten opzichte van de editie van het voorgaande jaar.

Ons uitgangspunt is dat de jaarstukken aansluiten bij de opzet van begroting, waarbij voor de tweede keer de jaarstukken zijn opgesteld binnen het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten.

In de Jaarstukken 2005 doen wij verslag over de beleidsvoering in 2005. Wij doen dat inhoudelijk vooral in de Programmaverantwoording, zoals u die aantreft in het jaarverslag als eerste onderdeel van de jaarstukken, en in de daartoe behorende paragrafen.
De financiële verantwoording vindt u in de Programmaverantwoording per programma-onderdeel en tevens in de jaarrekening, die het tweede onderdeel van de jaarstukken behelst.

In tegenstelling tot eerdere jaren wordt niet meer automatisch ter informatie een productenrealisatie bij de jaarstukken meegezonden. De productenrealisatie maakt in het duale stelsel deel uit van de planning- en controlcyclus van gedeputeerde staten. Op verzoek blijft de mogelijkheid bestaan om kennis te nemen van de productenrealisatie die vanaf 2005 interngericht van opzet is.

Wij vertrouwen erop dat de Jaarstukken 2005 een goede bijdrage zullen leveren aan de uitoefening van uw controlerende taak en dat de verhouding tussen de aangeboden informatie en de informatiewaarde goed is.

Bij ons streven een goed leesbaar verantwoordingsdocument op te stellen, zijn uw reacties over de jaarstukken van harte welkom. Tot slot wensen wij u veel leesplezier.

Assen, 4 april 2006

College van gedeputeerde staten van Drenthe

# INHOUD


| | | |
|---|---|---|
| **Voorwoord** | | **3** |
| **Inleiding** | | **5** |
| **Kerngegevens provincie Drenthe** | | **7** |
| **I.** | **Jaarverslag** | **9** |
| **I.1.** | **Programmaverantwoording** | **9** |
| 1.0. | Provinciale staten | 10 |
| 1.1. | Bestuurlijke aangelegenheden | 13 |
| 1.2. | Interprovinciale samenwerking | 21 |
| 2.0. | Openbare orde en veiligheid | 23 |
| 3.0. | Verkeer | 27 |
| 3.1. | Beheer en onderhoud | 37 |
| 3.2. | Vervoer | 46 |
| 4.0. | Waterhuishouding | 50 |
| 5.0. | Milieu algemeen | 67 |
| 5.1. | Bodem | 76 |
| 5.2. | Vergunningverlening en handhaving milieubeheer | 76 |
| 6.0. | Landelijk gebied | 85 |
| 6.1. | Natuur | 91 |
| 6.2. | Plattelandsbeleid | 99 |
| 7.0. | Economie | 110 |
| 7.1. | Toerisme en recreatie | 120 |
| 7.2. | Landbouw | 124 |
| 8.0. | Welzijn | 127 |
| 8.1. | Onderwijs en sport | 140 |
| 8.2. | Cultuur | 145 |
| 8.3. | Zorg | 153 |
| 8.4. | Jeugdzorg | 159 |
| 9.0. | Ruimtelijke ordening | 163 |
| 9.1. | Volkshuisvesting en stedelijke ontwikkeling | 170 |
| 0.0. | Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 175 |
| **I.2.** | **Paragrafen** | **185** |
| I.2.1. | Lokale heffingen | 186 |
| I.2.2. | Weerstandsvermogen | 190 |
| I.2.3. | Onderhoud kapitaalgoederen | 202 |
| I.2.4. | Financiering | 207 |
| I.2.5. | Bedrijfsvoering | 213 |
| I.2.6. | Verbonden partijen | 218 |
| I.2.7. | Grondbeleid | 226 |
| **II.** | **Jaarrekening** | **227** |
| **II.1.** | **Programmarekening** | **228** |
| **II.2.** | **Toelichting op de programmarekening** | **230** |
| **II.3.** | **Balans** | **239** |
| **II.4.** | **Waarderingsgrondslagen** | **240** |
| **II.5.** | **Toelichting op de balans** | **242** |
| **II.6.** | **Incidentele baten en lasten** | **248** |
| **III.1.** | **Overige gegevens** | **249** |
| III.1.1 | Investeringen | 249 |
| III.1.2 | Stand en verloop van reserves en voorzieningen | 251 |
| III.1.3 | overzicht personeelssterkte | 253 |
| III.1.4 | Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen | 254 |
| III.1.5 | IPO monitor | 255 |
| III.1.6 | ASV rapportage 2005 en toelichting | 258 |
| III.1.7 | Portefeuilleverdeling GS-Leden | 262 |
| III.1.8 | Zetelverdeling | 264 |
| III.1.9 | Afkortingenwijzer | 264 |
| **III.2.** | **Accountantsverklaring** | **266** |
| **III.3.** | **Bestemming van het resultaat** | **268** |

# INLEIDING

De Jaarstukken 2005 hebben dezelfde opzet als de Jaarstukken 2004, toen deze volgens het Besluit begroting en verantwoording (BBV) provincies en gemeenten ingrijpend waren aangepast ten opzichte van eerdere jaren.

De jaarstukken zijn voor provinciale staten belangrijk om invulling te geven aan de controlerende functie die zij heeft. Gedeputeerde staten leggen door middel van de Jaarstukken 2005 verantwoording af over zaken die in de Begroting 2005 zijn gepland.

De jaarstukken zijn onderverdeeld in het jaarverslag en de jaarrekening.

Het jaarverslag bestaat uit:
- de programmaverantwoording als tegenhanger van de beleidsbegroting
- de paragrafen zoals voorgeschreven volgens het BBV

De jaarrekening bestaat uit:
- de programmarekening en de toelichting
- de balans en de toelichting

Verder worden nog de “overige gegevens” verstrekt, waaronder de accountantsverklaring.

Hierna beschrijven wij kort de onderdelen van de Jaarstukken 2005

## De programmaverantwoording

In de programmaverantwoording wordt per programma expliciet ingegaan op de maatschappelijke effecten en de wijze waarop ernaar gestreefd is die effecten te verwezenlijken. Dit wordt gedaan aan de hand van de volgende drie vragen.
- Wat wilden wij en wat hebben wij bereikt?
- Wat waren wij van plan ervoor te doen en wat hebben wij ervoor gedaan?
- Wat mocht het kosten en wat heeft het gekost?

Dit betekent dat de programmaverantwoording zowel een inhoudelijke als een financiële analyse omvat. Daarbij is per programma de missie, waarin in het algemeen de maatschappelijke effecten worden beschreven waaraan het programma een bijdrage beoogt te leveren, vanuit de Begroting 2005 overgenomen. Per programmaonderdeel is aangegeven wat de doelrealisatie is en zijn de beleidsvoornemens en de tekst die in de Begroting 2005 onder Uitvoering Collegeprogramma stond weergeven, waarbij ter verantwoording is aangegeven wat hiervan is gerealiseerd.

Een programma wordt gedefinieerd als een cluster van samenhangende provinciale doelstellingen. Die samenhang bestaat in de politieke relevantie van de doelstellingen en het zijn van een sturingselement voor PS.

## De paragrafen

In de paragrafen worden onderwerpen behandeld die van belang zijn voor het inzicht in de financiële positie van de provincie. De paragrafen bevatten een verslag van de realisatie van de beleidsuitgangspunten van beheersmatige activiteiten en lokale heffingen en vallen daarom onder het jaarverslag. De paragrafen betreffen: Lokale heffingen, Weerstandsvermogen, Onderhoud kapitaalgoederen, Financiering, Bedrijfsvoering, Verbonden partijen en Grondbeleid.

## De programmarekening

Via vaststelling van de begroting autoriseren de staten het college tot het doen van uitgaven. Over de realisatie daarvan wordt in het overzicht van baten en lasten in de programmarekening per programma verslag gedaan. Gezien het belang van een goed inzicht in de baten en lasten, worden de baten en lasten per programma weergegeven in een afzonderlijk overzicht. Dit overzicht is integraal; dat wil zeggen dat het alle baten en lasten bevat, zoals opgenomen in het programmaplan bij de Begroting 2005. Daarnaast wordt een overzicht verstrekt van de saldi per programma. In een beknopt overzicht is per programma een specificatie opgesteld van de nettoafwijkingen van de begrote nettoresultaat. Het gaat om een aggregatie van de financiële analyse uit het jaarverslag.

## De balans met toelichting en de overige gegevens

Inzicht in de financiële positie is van belang, mede met het oog op de continuïteit van de provincie. Daarom besteden wij afzonderlijk aandacht aan de financiële positie, zoals deze te bepalen is op basis van de balans. Speciale aandacht geven wij aan de investeringen, reserves en voorzieningen personeelssterkte en de verslaglegging inzake de Algemene subsidieverordening Drenthe 2004.

*Provinciehuis*

# KERNGEGEVENS PROVINCIE DRENTHE

## A. Sociale structuur

| | |
|---|---|
| Aantal inwoners | 484.437 |

## B. Economische structuur

| | |
|---|---|
| Potentiële beroepsbevolking (x 1.000) | 316 |
| Beroepsbevolking (x 1.000) | 214 |
| Werkzaam (x 1.000) | 197 |
| Werkloos (x 1.000) | 17 |
| Overige bevolking (x 1.000) | 102 |
| | |
| Bedrijvigheid (in aantallen) | |
| Landbouw | 4.757 |
| Industrie | 1.495 |
| Bouw | 2.376 |
| Handel | 6.767 |
| Horeca | 1.374 |
| Transport | 878 |
| Zakelijke diensten | 5.565 |
| Overige diensten | 4.811 |

## C. Fysieke structuur

| | |
|---|---|
| Oppervlakte (in km) | |
| Land | 2.642 |
| Binnenwater | 38 |
| | |
| Oppervlakte cultuurgrond (in ha) | 152.980 |
| | |
| Wegenbeheer | |
| Wegen (in km) | 406 |
| Parallelwegen (in km) | 15 |
| Fietspaden (in km) | 261 |
| Faunatunnels | 63 |
| | |
| Vaarwegen (in km) | 154 |
| | |
| Woningvoorraad | 200.713 |

Bronnen
- Drenthe in cijfers
- Feiten over Drenthe

# I. Jaarverslag

## I.1. Programmaverantwoording

## Programma 1.0 Provinciale staten

**Missie**

**Het Drentse beleid ten aanzien van provinciale staten (PS) is erop gericht om de gekozen volksvertegenwoordiging zo optimaal en zichtbaar mogelijk te laten functioneren door randvoorwaarden te scheppen in de vorm van budgetten en faciliteiten, alsmede door ondersteuning, advisering en begeleiding op diverse terreinen.**

## 31001 Provinciale staten

**Portefeuillehouder** de heer H. Weggemans.
**Contactpersoon** mevrouw I.M. Rozema. Toestelnummer 57 95.

Doelrealisatie
Wat betreft de kwaliteitsverbetering van het functioneren van PS en de statencommissies binnen het duale systeem hebben zij in 2005 wederom kleine stappen voorwaarts gezet in hun functioneren. De onafhankelijke positionering ten opzichte van het college van gedeputeerde staten komt zichtbaar tot uitdrukking in de bepaling van de eigen agenda en het nemen van initiatieven tot besluitvorming. In de statencommissies zijn in 2005 de agenda's steeds meer gevuld met agendapunten die door de fracties zijn aangedragen. Ook vanuit het Presidium worden steeds veelvuldiger agenderingsvoorstellen gedaan.
Wat betreft de kaderstellende rol zijn in 2004 en 2005 een aantal voorbeelden aan te wijzen van kaderstellende discussies van PS met het college in het voortraject van ontwikkeling van majeure beleidsnota's (zoals onder meer bij de contourennota Mensen in het Middelpunt en de cultuurnota De kunst van het combineren, alsmede de Energienota).
Ook in de controlerende rol zijn de staten in 2005 voortgegaan op het pad om meer grip te krijgen op de programmabegroting en de cijfers achter de verantwoording. Dat is voornamelijk gebeurd op instigatie van de werkgroep programmabegroting uit de staten. Daarnaast is de Begeleidingscommissie Accountant opgericht, die een betere aansturing van de accountant door de staten bevordert. En ook de start van de Programmaraad, als gesprekspartner voor de gezamenlijke Noordelijke Rekenkamer heeft in 2005 plaatsgevonden. Deze Programmaraad heeft overleg gepleegd met de Noordelijke Rekenkamer en voorstellen aangedragen voor het onderzoeksprogramma van de Noordelijke Rekenkamer in 2005 en 2006.
In de contacten met het publiek en maatschappelijke organisaties waren in 2005 twee tegengestelde bewegingen waar te nemen: het aantal werkbezoeken van de staten of statencommissies is afgenomen ten opzichte van voorgaande jaren. Dat is wellicht te verklaren uit het feit, dat 2005 een soort van tussenjaar (het derde) is in een statenperiode. (In de eerste jaren van een statenperiode staan de bezoeken immers in het teken van kennismaking en informatievergroting. In het laatste jaar zijn activiteiten vooral gefocust op de naderende verkiezingen.) Aan de andere kant zijn de contacten van de individuele fracties met de Drentse samenleving wel frequenter geworden. Statenleden hebben daarnaast vaak hun gezicht laten zien op tal van bijeenkomsten die door instellingen en organisaties zijn georganiseerd.
Inspanningen zijn erop gericht geweest om de zichtbaarheid van de staten in de Drentse samenleving groter te laten zijn, door meer publicitaire activiteiten in kranten en op internet. De effecten van deze inspanningen zijn echter nog niet te (en ge)meten.

**Beleidsvoornemens**

- **In 2005 zal de ingezette lijn omtrent de beoogde cultuuromslag als gevolg van de dualisering worden voortgezet. In 2005 zullen de resultaten van de verbetervoorstellen die volgden uit de evaluatie van 2004, zichtbaar moeten worden.**
- **Uit oogpunt van verbeteringen in de communicatie door en naar de staten zullen in 2005 publieks- participatieactiviteiten worden ontwikkeld en zullen de mogelijkheden van communicatie via Internet worden uitgebreid. De planning van werkbezoeken zal gestructureerder plaatsvinden.**

Resultaten provinciale inzet
De resultaten van verbetervoorstellen uit de evaluatie van 2004 zullen pas in 2006 zichtbaar worden. De Werkgroep Statendag heeft in de loop van 2005 de voorstellen nader geconcretiseerd en uitgewerkt. Begin 2006 is daadwerkelijk met de Statendag begonnen. De voorstellen met betrekking tot een betere vormgeving van kaderstelling door de staten is in 2005 voorzichtig opgepakt. Op drie beleidsterreinen is hiervan sprake geweest.
Met betrekking tot geleidelijke verbeteringen in de duale cultuur zij verwezen naar hetgeen hierboven is gemeld met betrekking tot de realisatie van doelstellingen.
In het kader van de communicatie met de Drentse samenleving is rond de Algemene beschouwingen in mei een publiciteitscampagne gehouden onder het motto “Wat zou u doen met 150 miljoen?”. Deze advertentie is verschenen in een aantal regionale dagbladen en huis-aan-huisbladen. Ook de website van de staten is eind 2005 vernieuwd en de mogelijkheden tot het leggen van contact via Internet zijn uitgebreid.
De planning van werkbezoeken is gestructureerd, maar het aantal is behoorlijk teruggelopen in 2005.

## Financieel totaaloverzicht per programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 422.664 | 612.978 | 1.410.572 | 832.095 | 578.477 |
| Apparaatskosten | 1.984.743 | 1.819.222 | 1.819.222 | 1.867.686 | -48.464 |
| Totaal lasten | 2.407.407 | 2.432.200 | 3.229.794 | 2.699.781 | 530.013 |
| Totaal baten | 4.644 | 0 | 0 | 19.948 | 19.948 |
| Saldo | 2.402.763 | 2.432.200 | 3.229.794 | 2.679.833 | 549.961 |

### Financiële analyse

*Programmakosten*
Het voordeel op de programmakosten wordt deels veroorzaakt doordat het budget voor Kosten duaal bestuur, dat beschikbaar is voor de staten om speciale onderzoeks- of communicatieactiviteiten uit te bekostigen, voor € 62.000,-- niet is besteed. In 2005 is door de staten geen onderzoek gestart. Wel is een aantal cursussen georganiseerd (onder andere over de begroting) en zijn er communicatieactiviteiten uit gefinancierd. Onder andere de campagne rond de Algemene beschouwingen, de nieuwe website en de nieuwe huisstijl met logo voor PS.

Het budget van de Bijdrage wederopbouw na tsunami in Azië is nog niet besteed. Voordeel € 483.000,--. De onderhandelingen van de Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD) in Indonesië hebben het afgelopen jaar veel tijd gekost. In oktober jongstleden is door de WMD een conceptplan opgesteld waarmee 100% cofinanciering door het Rijk is gerealiseerd. Op grond hiervan zal de definitieve bijdrage in 2006 worden verleend.

De realisatie 2005 is bijna het dubbele van de realisatie van 2004. Dat zit vooral in de kosten voor de Noordelijke Rekenkamer in en in de aangepaste wijze van bevoorschotting van de fractievergoedingen.

*Apparaatskosten*
De apparaatskosten zijn hoger dan begroot. De salariskosten voor statenleden zijn gedurende het jaar 2005 door het Ministerie van BZK geïndexeerd. Deze indexatie is niet in de begroting verwerkt.

## Financieel totaaloverzicht programma

| Totaal Doelstelling | 1 Realisatie 2004 | 2 Primitieve begroting 2005 | 3 Begroting 2005 na wijziging | 4 Realisatie 2005 | 3-4 Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 2.407.407 | 2.432.200 | 3.229.794 | 2.699.781 | 530.013 |
| Baten | 4.644 | 0 | 0 | 19.948 | 19.948 |
| Saldo | 2.402.763 | 2.432.200 | 3.229.794 | 2.679.833 | 549.961 |

## Programma 1.1 Bestuurlijke aangelegenheden

**Missie**

**Het Drents beleid over bestuurlijke aangelegenheden heeft als missie een democratisch bestuur dat effectief, efficiënt en transparant functioneert. Daarbij wordt specifiek ingezet op:**

- **een slagvaardig provinciaal beleid en organisatie over strategische beleidsonderwerpen in overleg met medeoverheden;**
- **heldere communicatie met de samenleving;**
- **financieel gezonde gemeenten;**
- **een goede rechtsbescherming.**

## 31101 Gedeputeerde staten

**Portefeuillehouder** de heer H. Weggemans.
**Contactpersoon** de heer E.A. Martens. Toestelnummer 54 14.

Doelrealisatie
Het aantal bezwaarschriften op grond van de Algemene wet bestuursrecht was in het jaar 2005 65. 2004: 106 (30 gericht tegen vaststelling Ammoniakkaart).
Het aantal klachten van derden over de kwaliteit van de besluitvorming (Provinciale klachtenregeling) was in het jaar 2005 twee.
Zie ook programmaonderdeel 31605 Rechtsbescherming.

### Financieel totaaloverzicht per programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 177.671 | 168.730 | 168.730 | 156.358 | 12.372 |
| Apparaatskosten | 2.374.505 | 2.200.737 | 2.200.737 | 2.506.449 | -305.712 |
| Totaal lasten | 2.552.176 | 2.369.467 | 2.374.085 | 2.662.807 | -293.340 |
| Totaal baten | 10.513 | 6.800 | 12.000 | 13.580 | 1.580 |
| Saldo | 2.541.663 | 2.362.667 | 2.357.467 | 2.649.227 | -291.760 |

### Financiële analyse

*Apparaatskosten*
De overschrijding van € 305.000,-- is veroorzaakt door:

- De uitbreiding van de evaluatie kwaliteitszorg GS- en PS-stukken met een benchmark bij andere provincies en met een proces-audit.
- Het uitvoeren van twee audits ex artikel 217a van de Provinciewet heeft meer uren gevergd dan gepland.

## 31201 Kwaliteit openbaar bestuur

**Portefeuillehouder** de heer A.L. ter Beek
**Contactpersoon** de heer B.F. Potjer. Toestelnummer 53 95.

**Beleidsvoornemens**

- De werkbezoeken van de Commissaris van de Koningin aan Drentse gemeenten zullen worden geïntensiveerd.
- Het contact met de burgemeesters van de gemeenten zal worden gestructureerd.
- Het burgerjaarverslag zal verder ontwikkeld worden tot een interactieve spiegel van het functioneren van de provincie.
- Er zal onderzocht worden of de ontwikkeling en de afstemming van beleid van provincie, gemeenten en Rijk ten behoeve van de burgers in Drenthe verder verbeterd kan worden.

In de burgerjaarverslagen 2003 en 2004 heeft de Commissaris van de Koningin verslag gedaan van zijn werkbezoeken, overleg met de burgemeesters en zijn inzet voor de beleidsontwikkeling en afstemming in de provincie. Het aantal werkbezoeken is verdubbeld. In overleg met de burgemeesters is een vast ritme van afspraken gerealiseerd. Er is in 2005 gewerkt aan de voorbereiding van een themabijeenkomst met alle burgemeesters (gepland in 2006). Het burgerjaarverslag 2004 is zowel op papier als op internet verschenen. Het schriftelijke deel verwees naar aanvullende informatie in cijfers op internet. Deze ontwikkeling in het burgerjaarverslag zal worden versterkt in het burgerjaarverslag over 2005. Specifiek bestuurlijk onderzoek over de algemene afstemming van beleid is in 2005 ingehaald door het organisatieontwikkelingtraject “Samen Sterker” waarin ook de positie van het bestuur in de regio is opgenomen.

### Financieel totaaloverzicht per programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 54.474 | 69.521 | 167.521 | 184.646 | -17.125 |
| Apparaatskosten | 806.796 | 589.003 | 589.003 | 891.347 | -302.344 |
| Totaal lasten | 861.270 | 658.524 | 756.524 | 1.075.992 | -319.468 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 35.000 | 6.589 | -28.411 |
| Saldo | 861.270 | 658.524 | 721.524 | 1.069.403 | -347.879 |

### Financiële analyse

*Programmakosten/baten*
Het tekort bij de programmakosten en baten is vooral veroorzaakt door de verwerking van de kosten koninklijk bezoek en bevrijdingsactiviteiten. De definitieve kostenafrekening van het koninklijk bezoek wordt in maart 2006 vastgesteld. Deze afrekening zal in 2006 worden meegenomen.

*Apparaatskosten*
De apparaatskosten zijn aanzienlijk hoger uitgekomen, omdat na vaststelling van begroting projecten uitgevoerd zijn rond de 60-jarige bevrijding van Drenthe en het provinciaal bezoek van Hare Majesteit de Koningin.

## 31301 Bestuurlijke organisatie

**Portefeuillehouder** de heer H. Weggemans
**Contactpersoon** de heer E.A. Martens. Toestelnummer 54 14.

**Beleidsvoornemens**

**Verbetering van de communicatie en de samenwerking met de Drentse gemeenten door:**

- **bestuurlijk overleg over de verhoudingen onderling;**
- **organiseren van themabijeenkomsten;**
- **instellen van fenomeen "contactgedeputeerden".**

In 2005 heeft het college van gedeputeerde staten een bestuurlijk overleg gehad met het college van de provincie Flevoland. Daarnaast zijn er meerdere bestuurlijke overleggen geweest tussen de portefeuillehouders van de Drentse gemeenten en de provincie Drenthe (zie ook programma 9.1)

Eind 2004 is in een bestuurlijk overleg tussen de provincie Drenthe en de Vereniging Drentse Gemeenten (VDG) gesproken over de onderlinge verhoudingen. Geconstateerd is dat deze goed zijn. Er zijn afspraken gemaakt over meer efficiënte overlegvormen tussen de gemeenten en de provincie. Bij de portefeuillehoudersoverleggen is getracht een eenduidige werkwijze te creëren, waarbij aandacht is voor het bewaken van de samenhang tussen de verschillende overleggen en de voorbereiding daarop.

*IPO jaarconferentie in veenhuizen*

In 2005 hebben alle contactgedeputeerden een bezoek gebracht aan "hun" gemeenten. Dit komt de onderlinge samenwerking en verhoudingen ten goede.

In oktober 2005 heeft in Drenthe, Veenhuizen de jaarlijkse IPO-conferentie plaatsgevonden, met als thema De kunst van het combineren, uitgaande van de cultuurnota van de provincie Drenthe 2005-2008.

### Financieel totaaloverzicht per programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 54.474 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 806.796 | 79.457 | 79.457 | 136.870 | -57.413 |
| Totaal lasten | 861.270 | 79.457 | 79.457 | 136.870 | -57.413 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 861.270 | 79.457 | 79.457 | 136.870 | -57.413 |

### Financiële analyse

*Apparaatskosten*

De overschrijding van € 57.000,-- bij de apparaatskosten komt doordat gedurende 2004 de planning voor Bestuurlijke organisatie voor 2005 is gewijzigd. Deze wijziging van de planning is niet meer verwerkt in de begroting.

## 31401 Financieel toezicht gemeenten

**Portefeuillehouder** de heer H. Weggemans.
**Contactpersoon** de heer H.E.J. Wensing. Toestelnummer 56 75.

**Beleidsvoornemens**

- Financieel gezonde gemeenten.

In 2005 was sprake van financieel gezonde gemeenten. Voor alle 12 Drentse gemeenten was daarom in 2005 alleen het repressieve toezicht (toezicht achteraf) van toepassing. Alle gemeenten hadden een sluitende begroting 2005 en/of een sluitende meerjarenraming 2005-2008.
De gemeenten kunnen nog een verbeterslag maken door hun begrotingen meer te laten voldoen aan de voorschriften van het Besluit Begroting en Verantwoording voor provincies en gemeenten.

### Financieel totaaloverzicht per programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 217.803 | 246.122 | 246.122 | 168.726 | 77.396 |
| Totaal lasten | 217.803 | 246.122 | 246.122 | 168.726 | 77.396 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 217.803 | 246.122 | 246.122 | 168.726 | 77.396 |

### Financiële analyse

*Apparaatskosten*
Er is een overschot bij de apparaatskosten van € 77.000,--. De verklaring hiervoor is dat in de loop van 2004 een medewerker met pensioen is gegaan. De betreffende formatie is echter wel meegenomen in het begrote bedrag van de apparaatskosten.

## 31602 Bestuurlijke vernieuwing

**Portefeuillehouder** de heer H. Weggemans
**Contactpersoon** de heer E.A. Martens. Toestelnummer 54 14.

**Beleidsvoornemens**

- In 2004 is het duale stelsel verder ingevuld. Wij blijven ons inzetten om eenieder voldoende bekend te maken met de gewijzigde rollen van GS en PS.
- In het vergroten van de herkenbaarheid van het provinciebestuur en de kwaliteit van de dienstverlening heeft (ook) het college van GS een taak. Hierbij staat voorop dat een ieder in de provincie het recht heeft op juiste, toegankelijke en volledige informatie. Actieve openbaarmaking van aanvaard en voorgenomen beleid is het uitgangspunt.

In 2003 is het dualistisch stelsel voor de provincies ingevoerd. In het kader daarvan wordt er gewerkt aan de vergroting van de herkenbaarheid van het provinciebestuur. GS dragen er in 2005 zorg voor met behulp van persberichten en op de website bekendheid te geven aan de gevolgen van het dualisme. GS hebben er ook in 2005 voor gezorgd dat hun aanvaard en voorgenomen beleid zoveel mogelijk actief openbaar wordt gemaakt.

PS geven zelf, met ondersteuning van de statengriffie, verder invulling aan hun rol in het duale bestel. De werkgroep Drenthe Duaal is medio 2004 door de Staten Griffie opnieuw leven ingeblazen. Zij is in 2005 op ad hoc basis bijeengekomen.
GS verstrekten ook in 2005 zoveel mogelijk op actieve wijze informatie over aanvaard en voorgenomen beleid.
De Standaard van Zeegse, zoals eind jaren 90 door de staten vastgesteld, is in dit verband niet meer actueel. Nieuwe kwaliteitscriteria worden ontwikkeld in het kader van het eind 2005 ingezette organisatieontwikkelingtraject “Samen Sterker”, het vervolg op “Maatstaf”. In 2005 is vergaderd volgens het reglement van orde en heeft GS aan PS de informatie verstrekt, zoals in de Provinciewet vereist.

## Financieel totaaloverzicht per programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 0 | 30.586 | 30.586 | 0 | 30.586 |
| Totaal lasten | 0 | 30.586 | 30.586 | 0 | 30.586 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 0 | 30.586 | 30.586 | 0 | 30.586 |

### Financiële analyse

*Apparaatskosten*
Het voordeel van € 31.000,-- komt doordat de doelstelling gedurende 2004 is opgegaan in een aparte taak getiteld “Bestuurlijke vernieuwing”, onder de doelstelling “Bestuurlijke organisatie”. Dit kon niet meer in de begroting van 2005 worden verwerkt.
Gedurende 2005 is tijdgeschreven op de nieuwe taak “Bestuurlijke vernieuwing” binnen de doelstelling “Bestuurlijke Organisatie” en is het budget van de oude doelstelling “Bestuurlijke vernieuwing” onaangetast gebleven.

## 31603 Voormalig personeel

**Portefeuillehouder** mevrouw T. Klip-Martin.
**Contactpersoon** de heer J. Post. Toestelnummer 58 10.

Onder meer in het kader van reorganisaties en ombuigingstrajecten worden maatregelen genomen ten aanzien van de uitstroom - op termijn - van personeel. Bij deze doelstelling worden de kosten die gepaard gaan met dergelijke maatregelen begroot.

## Financieel totaaloverzicht per programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 774.150 | 563.593 | 563.593 | 659.716 | -96.123 |
| Totaal lasten | 774.150 | 563.593 | 563.593 | 659.716 | -96.123 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 774.150 | 563.593 | 563.593 | 659.716 | -96.123 |

### Financiële analyse

De salariskosten voor voormalig personeel en 55+-ers zijn ruim € 96.000,-- hoger uitgevallen dan begroot. Met name de IZR kosten voor gepensioneerden waren hier debet aan.

## 31604 Bestuurlijk onderzoek

**Portefeuillehouder** de heer H. Weggemans
**Contactpersoon** de heer E.A. Martens. Toestelnummer 54 14.

**Beleidsvoornemens**

- Verhoging kwaliteit van het provinciaal bestuur.

De provinciale inzet op bestuurlijk onderzoek en kennisoverdracht heeft geleid tot een tweetal onderzoeksrapporten (conform Onderzoeksprogramma 2005), te weten over het onderzoek naar de Verplaatsing van Agrarische Bedrijven (VAB) en naar de besteding van het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV). Deze twee onderzoeksrapporten zijn ter informatie aan PS gezonden, waarbij is aangegeven of en hoe aan de aanbevelingen invulling zal worden gegeven. Deze onderzoeken leiden tot een doelmatiger en doeltreffender provinciaal beleid. Het Onderzoeksprogramma 2006 is inmiddels vastgesteld en voorziet in een drie uit te voeren onderzoeken, namelijk een evaluatie van de ASV, van de toepassing van de Wet bevordering integriteitsbeoordeling openbaar bestuur (BIBOB) en een onderzoek naar de Gebundelde (of Brede) Doeluitkering (G/BDU).

## Financieel totaaloverzicht per programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 2.696 | 36.512 | 57.912 | 41.690 | 16.222 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal lasten | 2.696 | 36.512 | 57.912 | 41.690 | 16.222 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 2.696 | 36.512 | 57.912 | 41.690 | 16.222 |

### Financiële analyse

## 31605 Rechtsbescherming

**Portefeuillehouder** de heer H. Weggemans
**Contactpersoon** de heer E.A. Martens. Toestelnummer 54 14.

**Beleidsvoornemens**

- **Uitgangspunt is en blijft dat de rechtsbescherming die belanghebbenden geboden wordt, klantvriendelijk, tijdig, laagdrempelig en onafhankelijk is. De behandeling van bezwaar- en klachtschriften door twee onafhankelijke externe commissies (de Algemene wet bestuursrecht(Awb)-commissie en de Commissie voor Personele Aangelegenheden) staat hier mede garant voor. Tijdigheid heeft in 2005 prioriteit evenals in eerdere jaren.**

Kwantitatief
2004: 106 bezwaarschriften (waarvan 30 gericht tegen vaststelling Ammoniakkaart), 1 klacht
2005: 65 bezwaarschriften, 2 klachten

Aantal beroepen 2004: 17 (waarvan 9 betrekking hebben op de vaststelling van de Ammoniakkaart)
Aantal beroepen 2005: 6

Kwalitatief

*Oordeel rechter*
Uitspraken in beroepen ingediend in 2004: 1x beroep ingetrokken, 13x beroep ongegrond, 1 x gedeeltelijk gegrond/gedeeltelijk ongegrond, 2x niet-ontvankelijk.
Uitspraken beroepen 2005: 1x ongegrond, 5 nog geen uitspraak.

*Tevredenheidsonderzoek*
In juni 2005 zijn ook de uitkomsten gepresenteerd van een onderzoek naar de tevredenheid van mensen, instellingen en bedrijven die tegen een besluit van de provincie bezwaar hebben gemaakt. Het onderzoek geeft een indicatie van de kwaliteit van de door de externe bezwarenadviescommissie en haar secretariaat geleverde diensten en een oordeel over de uiteindelijk genomen beslissing op bezwaar. De conclusie van het onderzoek is dat men redelijk tevreden is over de bezwaarprocedure. Alle zeven aanbevelingen uit het rapport zijn inmiddels uitgevoerd.

*Tijdigheid als prioriteit*
Wat betreft de tijdigheid kan worden opgemerkt dat over de 34 in 2005 uitgebrachte adviezen in 21 van de gevallen binnen de wettelijke termijn is beslist. Dat is 61,8% van de gevallen. In de 13 zaken waar de wettelijke beslistermijn wel is overschreden (38,2%), bedroeg de gemiddelde termijnoverschrijding slechts 1,5 tot 2 weken. Wij streven er naar dat het aantal termijnoverschrijdingen nog meer wordt beperkt. De beroepschriften zijn overigens in overgrote meerderheid ongegrond verklaard.

## Financieel totaaloverzicht per programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 23.387 | 26.000 | 26.000 | 14.913 | 11.087 |
| Apparaatskosten | 302.747 | 328.801 | 328.801 | 357.394 | -28.593 |
| Totaal lasten | 326.134 | 354.801 | 354.801 | 372.307 | -17.506 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 326.134 | 354.801 | 354.801 | 372.307 | -17.506 |

### Financiële analyse

*Programmakosten*
Bij het budget Kosten rechtsbeschermingsprocedures is sprake van een voordeel van € 11.000,--. Dit komt doordat er in 2005 minder hoorzittingen zijn geweest.
Ter vergelijking: 8 in 2005 versus 20 in 2004.

*Apparaatskosten*
Bij de apparaatskosten is sprake van een voordeel van € 29.000,--. Dit komt doordat gedurende 2004 de planning voor Rechtsbescherming voor 2005 is gewijzigd. Dit is niet meer in de begroting verwerkt.

## Financieel totaaloverzicht programma

| Totaal programma | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | 3-4<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 4.929.564 | 4.339.062 | 4.458.462 | 5.118.108 | -659.646 |
| Baten | 10.513 | 6.800 | 47.000 | 20.169 | -26.831 |
| Saldo | 4.919.051 | 4.332.262 | 4.411.462 | 5.097.939 | -686.477 |

## Programma 1.2 Interprovinciale samenwerking

**Missie**

**Het Drents beleid inzake interprovinciale samenwerking heeft als missie door interprovinciale samenwerking een slagvaardige provinciale organisatie.**

**Programmaonderdelen**

## 31601 Interprovinciaal Overleg

**Portefeuillehouder** de heer H. Weggemans.
**Contactpersoon** de heer E.A. Martens. Toestelnummer 54 14.

**Beleidsvoornemens**

- **In 2004 hebben wij gewerkt met de nieuwe structuur van het IPO (een verenigingsvorm in plaats van gemeenschappelijke regeling). Het IPO is hierdoor in staat slagvaardiger te handelen.**
- **In 2005 continueren wij de samenwerking met andere provincies. Daarbij intensiveren wij de contacten met buurprovincie Overijssel. Dit gebeurt onder andere door bestuurlijk en ambtelijk overleg. Hierdoor kan een goede afstemming plaatsvinden over strategische onderwerpen.**

Door deelname aan de diverse IPO- en SNN-geledingen is in 2005 wederom bijgedragen aan een goede positionering van de provincie. Mede door de adequate voorbereiding van de vergaderingen, kunnende GS-leden de Drentse standpunten goed kenbaar maken.
In het kader van onder meer het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) wordt intensief samengewerkt met de provincies Groningen en Fryslân, zoals bijvoorbeeld over de netwerkanalyses voor het Nationaal stedelijk Netwerk Groningen-Assen (zie 33002 hierna).

In oktober 2005 heeft de provincie Drenthe de IPO-jaarconferentie georganiseerd (zie 31301).

### Financieel totaaloverzicht per programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 867.469 | 917.000 | 1.042.000 | 1.051.381 | -9.381 |
| Apparaatskosten | 628.436 | 547.703 | 547.703 | 666.844 | -119.141 |
| Totaal lasten | 1.495.905 | 1.464.703 | 1.589.703 | 1.718.225 | -128.522 |
| Totaal baten | 18.389 | 213.142 | 16.500 | 9.750 | -6.750 |
| Saldo | 1.477.516 | 1.251.561 | 1.573.203 | 1.708.475 | -135.272 |

### Financiële analyse

*Programmakosten*
Het totale nadeel bedraagt € 9.000,--. Dit saldo is samengesteld uit:
- het voordelig saldo van € 43.000,-- bij de kosten IPO. Dit komt vooral door terugbetaling van de bijdrage IPO-flexpool van € 37.000,-- door het IPO. Dit was in provinciaal verband afgesproken;
- de organisatie van de IPO-conferentie is financieel meegevallen. Hier is een voordeel van € 16.000,--

- het nadelig saldo van € 68.000,-- bij de kosten SNN. Dit komt onder andere doordat het SNN eind november 2005 een begrotingswijziging van € 35.000,-- heeft laten goedkeuren. Deze kon echter niet meer worden meegenomen in de begrotingswijziging die door PS wordt vastgesteld. Dit had een extra voorschot van de provincie tot gevolg. Het overige verschil van € 33.000,-- wordt veroorzaakt, doordat de afgesproken bijdragen aan het SNN te laag waren begroot en door een nadelige afrekening van 2004.

*Apparaatskosten*
De overschrijding van € 119.000,-- van de apparaatskosten komt doordat hier uren zijn verantwoord die niet waren begroot. Een deel hiervan houdt verband met de IPO-Jaarconferentie. Dit heeft meer tijd gevergd dan was ingeschat.

## Financieel totaaloverzicht programma

| Totaal programma | Realisatie 2004 | Primitieve begroting 2005 | Begroting 2005 na wijziging | Realisatie 2005 | Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 1.495.905 | 1.464.703 | 1.589.703 | 1.718.225 | -128.522 |
| Baten | 18.389 | 213.142 | 16.500 | 9.750 | -6.750 |
| Saldo | 1.477.516 | 1.251.561 | 1.573.203 | 1.708.475 | -135.272 |

*IPO jaarconferentie op bezoek in Veenhuizen*

## Programma 2.0 Openbare orde en veiligheid

**Missie**

**De provincie Drenthe is goed voorbereid om de veiligheid van zijn burgers te behouden en te verbeteren.**

**Programmaonderdelen**

## 32001 Handhaving openbare orde

**Portefeuillehouder de heer A.L. ter Beek.**

**Contactpersoonde heer J. Bos. Toestelnummer 54 00.**

Doelrealisatie
De Commissaris van de Koningin is belast met het toezicht op de regiopolitie. In 2005 zijn verschillende kabinetsstandpunten over de herindeling van de regiopolitie aan de orde gesteld.
In deze voornemens van het Kabinet wordt de toezichtfunctie van de Commissaris van de Koningin naar het zich laat aanzien gehandhaafd.
De regiopolitie heeft in 2005 een bonus ontvangen wegens het ruim halen van prestatieovereenkomst.

Zoals ook uit de burgerjaarverslagen 2003 en 2004 kan worden opgemaakt krijgt de Commissaris van de Koningin brieven, waarin hij als een soort ombudsman wordt benaderd. In 2005 kreeg hij 45 van dit soort ombudsbrieven.

**Beleidsvoornemens**

- **Evalueren van en verdere projectenontwikkeling via Regionaal Platform Criminaliteitsbeheersing Drenthe.**
- **Samenwerking in Netwerk veilig Drenthe verder stimuleren en uitbouwen tot kennisnetwerk voor alle partners in Drenthe.**
- **Toetsen integriteitbeleid gemeenten en waterschappen.**
- **Huidige inspanning bij toezicht en bijstandverlening handhaven.**

In 2005 is de evaluatie van het Regionaal Platform Criminaliteitsbeheersing afgerond. Daaruit is een nieuw werkplan geresulteerd, met afspraken over een vaste bezetting voor projectontwikkeling en een ondersteuningsbudget.

In het Netwerk Veilig Drenthe hebben overheden, instellingen en bedrijfsleven zitting. Het Netwerk Veilig Drenthe heeft dit jaar het jeugdbeleid in het licht gezet en het functioneerde goed. Het dient als basis voor integraal veiligheidsbeleid voor alle partners, inclusief de provincie.

In 2005 zijn geen schendingen van de bestuurlijke integriteit in Drenthe gemeld. De ontwikkeling van een eventueel ander integriteitbeleid, gebaseerd op een evaluatie van de doorwerking van de huidige Bevordering integriteitsbeoordelingen openbaar bestuur (Wet BIBOB) is vooralsnog beperkt tot een pilot in andere provincies.

## Financieel totaaloverzicht per programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 30.733 | 31 | 33.244 | 785 | 32.459 |
| Apparaatskosten | 51.826 | 225.751 | 225.751 | 86.946 | 138.805 |
| Totaal lasten | 82.559 | 225.782 | 258.995 | 87.731 | 171.264 |
| Totaal baten | 0 | 450 | 10.000 | 0 | -10.000 |
| Saldo | 82.559 | 225.332 | 248.995 | 87.731 | 161.264 |

### Financiële analyse

*Programmakosten*
De financiële bijdrage van het Rijk voor RPC zijn niet besteed in afwachting van uitgaven in dit kader.

*Apparaatskosten*
Apparaatskosten zijn minder dan begroot in verband met geringere noodzaak inzet door achterblijvende inzet derden

## 32101 Rampen bestrijding en crisisbeheersing

**Portefeuillehouder** de heer A.L. ter Beek.
**Contactpersoon** mevrouw M. Sanna. Toestelnummer 54 02.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- Eerste ronde van toetsing van gemeentelijke rampenplannen op basis van de Wet Kwaliteitsbevordering Rampenbestrijding zal afgerond worden op grond van een vaststelling van een basiskwaliteit en een plan van aanpak voor verbetering.
- Samenwerken met gemeenten en bevorderen samenwerking tussen operationele diensten door actief mee te werken aan de verbetering van het Regionaal beheerplan Drenthe en de verder ontwikkeling van het concept van de veiligheidsregio.
- Het opzetten van een nieuw zo mogelijk multidisciplinair oefenprogramma voor crisismanagement.
- Het bij de tijd houden en voor partners beschikbaar maken van het Provinciaal Coördinatiecentrum.
- Het in samenwerking met gemeenten beschikbaar maken en beheren van risico-informatie op website.

Eerste ronde toetsing van gemeentelijke rampenplannen is niet in 2005 voltooid. Enkele gemeenten hebben hun plannen niet op tijd kunnen inleveren. Overigens is toetsing inhoudelijk en procedureel op schema.
In 2005 zijn verder 4 calamiteitenplannen, 1 rampenbestrijdingsplan, 1 regionaal beheersplan en 3 rampenplannen in eerste fase getoetst. Verder zijn 7 (plannen) nog in procedure en is 1 bestuurlijke rapportage aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties toegezonden .

Een nieuw Regionaal beheersplan is eind 2005 gereed gemaakt. Dit plan wordt in maart 2006 aangeboden aan het Regionaal bestuur (van de brandweer).
Eind 2005 is tevens een multidisciplinair oefenplan vastgesteld door de Regionale Coördinatiegroep.
Er hebben in 2005 4 ViGEP-oefeningen plaatsgevonden; iedere oefening is gevalueerd. Bestuurlijke oefening is definitief gepland in het voorjaar 2006, met aansluitend vaststelling van een plan voor een nieuwe oefeningencyclus in 2006. De Risicokaart Drenthe staat per 27

juli 2005 interactief op het provinciale netwerk. De beheerder van de kaart heeft sindsdien 16500 hits geteld.
In 2005 hebben 3 netwerkbijeenkomsten plaatsgevonden over risicomanagement, risicokaart en jeugdbeleid.
Er is een nieuwe Crisismanagementorganisatie Drenthe vastgesteld en als gevolg daarvan heeft een aanpassing van de provinciale rampenstaf plaatsgevonden.

Het Provinciaal Coördinatiecentrum is technisch vernieuwd. Er is mobile apparatuur aangeschaft die geschikt is voor flexible opstelling in andere ruimten.
In 2005 is vastgesteld dat de provincie voor de communicatie in noodgevallen zich aansluit op de landelijke alarmwebsite: crisis.nl. Deze aansluiting wordt in februari 2006 operationeel.

## Financieel totaaloverzicht per programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 59.458 | 1.650 | 199.696 | 120.316 | 79.380 |
| Apparaatskosten | 395.669 | 11.485 | 375.864 | 422.357 | -46493 |
| Totaal lasten | 455.127 | 13.135 | 575.560 | 542.673 | 32.887 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 455.127 | 13.135 | 575.560 | 542.673 | 32.887 |

### Financiële analyse

*Programmakosten*
De beheersbijdrage voor de risicokaart is in 2005 niet geheel opgevraagd, in verband met uitstel van bestuurlijke oefening tot begin 2006 zijn ook de kosten lager dan begroot. Een identiek beeld speelt zich af bij de apparaatskosten

## 32201 Bosbrandbestrijding

**Portefeuillehouder** de heer A.L. ter Beek.
**Contactpersoon** de heer G. Oosten. Toestelnummer 52 78.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- **Voorstellen om de stichting op te heffen en de verantwoordelijkheid voor doelrealisatie op andere wijze onder te brengen.**

Het besluit om de Stichting Bosbrandbestrijding op te heffen en een nieuwe werkwijze inzake signalering van bosbranden te ontwikkelen is vertraagd en uitgesteld tot 2006.

## Financieel totaaloverzicht per programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 1.650 | 1.650 | 0 | 1.650 |
| Apparaatskosten | 4.886 | 11.485 | 11.485 | 2.790 | 8.695 |
| Totaal lasten | 4.886 | 13.135 | 13.135 | 2.790 | 10.345 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 4.886 | 13.135 | 13.135 | 2.790 | 10.345 |

### Financiële analyse

*Apparaatskosten*
De lagere toerekening van apparaatskosten wordt veroorzaakt door vertraagde afwikkeling van de Stichting Bosbrandbestrijding. Dit zal medio 2006 gestalte krijgen.

## Financieel totaaloverzicht programma

| Totaal programma | Realisatie 2004 | Primitieve begroting 2005 | Begroting 2005 na wijziging | Realisatie 2005 | Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 542.572 | 780.725 | 847.690 | 633.194 | 214.496 |
| Baten | 0 | 450 | 10.000 | 0 | -10.000 |
| Saldo | 542.572 | 780.275 | 837.690 | 633.194 | 204.496 |

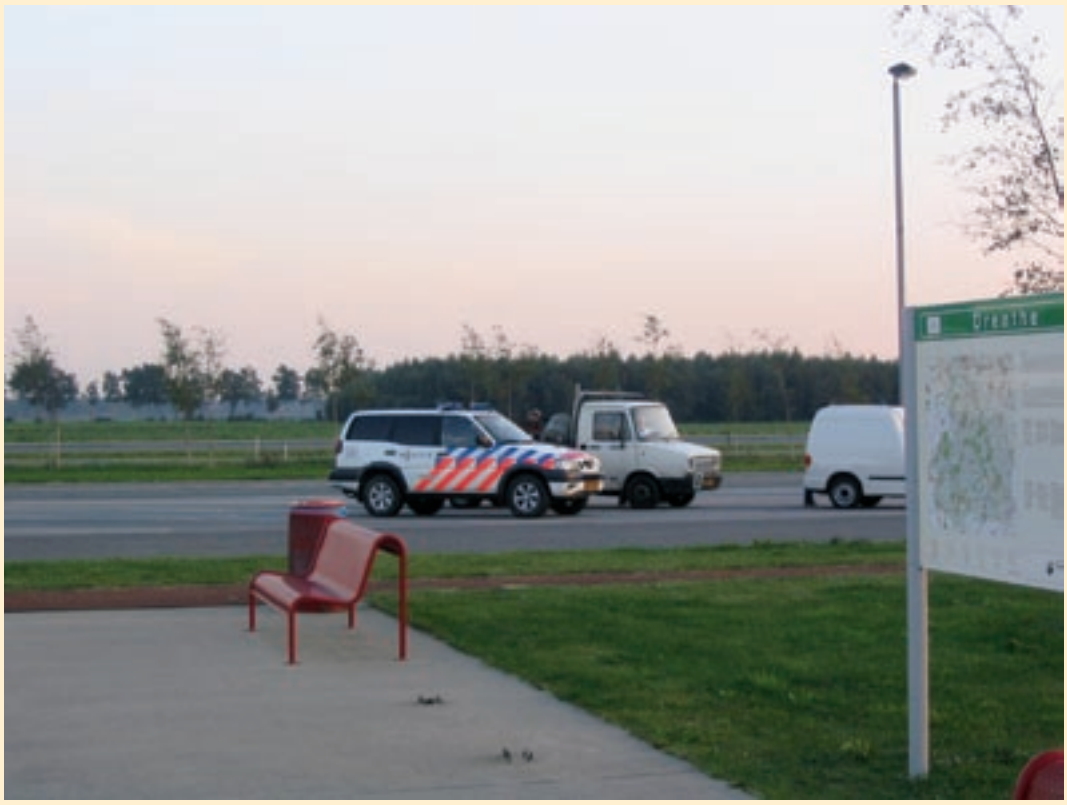

*handhavingsestafette september 2005*

## Programma 3.0 Verkeer

**Missie**

**Het Drents verkeers- en vervoersbeleid heeft als missie mobiliteit mogelijk maken. Wij zorgen voor een netwerk van (water)wegen en openbaar vervoer in de provincie Drenthe. Wij werken aan een veilig en doelmatig, comfortabel en aantrekkelijk netwerk dat wij goed beheren en steeds verbeteren. Wij zoeken daarbij altijd naar een evenwicht tussen mobiliteit, bereikbaarheid en leefbaarheid.**

## 33002 Opstellen en uitdragen provinciaal beleid verkeer en vervoer

**Portefeuillehouder de heer S.B. Swierstra.**
**Contactpersoonmevrouw S.W.T. Gerritsen. Toestelnummer 54 84.**

Doelrealisatie
Aan de beïnvloeding van de beleidsvorming en uitvoering is gewerkt in de loop van heel 2005. Voor het Interprovinciaal overleg (IPO) via de vergaderingen van de Adviescommissie Mobiliteit en de (Brede overleg en adviesgroep) BOAG Mobiliteit. Voor het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) via de Bestuurscommissie Stedelijke Ontwikkeling en Mobiliteit (SOM) en het dagelijks bestuur van het SNN, in september is het Politiek Beraad over het Langman-akkoord geweest, in december het Landsdeeloverleg over het Meerjarenprogramma infrastructuur en transport (MIT). Met de provincies Groningen, Fryslân en Overijssel vindt voortdurend afstemmingsoverleg plaats. In 2005 is in SNN-verband gestart met de opzet van structureel overleg met de grote gemeenten, dat in 2006 moet leiden tot deelname van de grote gemeenten in de Bestuurscommissies SOM en Economische Zaken en Toerisme (EZT). Met de overige Drentse gemeenten is periodiek afstemmingoverleg gevoerd in het Verkeers- en Vervoersberaad.

*Tunnel Scharreveld N381*

Het vaststellen van het POP II Uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer is uitgesteld vanwege de verlate behandeling van de landelijke Nota Mobiliteit in de Tweede Kamer (december 2005). In 2006 wordt aan de hand van een startnotitie (april 2006 in provinciale staten) een brede consultatie uitgevoerd.
Het opstellen en uitvoering geven aan het Meerjarig regionaal investeringsprogramma komt tot uitdrukking in het Provinciaal uitvoeringsprogramma (PUP).

De monitoring van het Drentse beleid ten aanzien van de effecten van het verkeers- en vervoersbeleid vond plaats via de registratie van de verkeersintensiteiten en de verkeerssnelheid op provinciale wegen.
Omdat de ongevallengegevens over 2004 nog niet door de Adviesdienst Verkeer en Vervoer zijn verstrekt, was het niet mogelijk om de ontwikkelingen in het afgelopen jaar te evalueren.

In 2005 zijn met alle gemeenten besprekingen gestart voor het aangaan van uitvoerings-convenanten voor de uitvoering van het programma Bereikbaarheid in de jaren 2006-2008. Eind 2005 is met Assen het convenant ondertekend. Alle overige elf convenanten zijn in een

vergevorderd stadium van afronding. De totale investeringssom die gemoeid is met de convenanten bedraagt € 190 miljoen, waarvan de provincie € 80 miljoen bijdraagt.
Het PUP 2006, waarin ook het in december 2005 ondertekende samenwerkingsconvenant tussen Assen en provincie is opgenomen, wordt begin februari 2006 ter vaststelling voorgelegd aan gedeputeerde staten.

De startnotitie Milieueffectrapport/Tracéwetprocedure A28 Meppel-Zwolle is klaar. De (gewijzigde) Tracéwetprocedure is gestart.

In de Nota Mobiliteit is vastgelegd dat er netwerkanalyses worden uitgevoerd voor het Nationaal Stedelijk Netwerk Groningen-Assen. In 2005 is een start gemaakt met deze netwerkanalyse. Aanvullend wordt een netwerkanalyse uitgevoerd voor Leeuwarden en voor de A7-zone in Fryslân en voor het stedelijk gebied Zuid-Drenthe. Deze netwerkanalyses dienen gereed te zijn op 1 augustus 2006. Afstemming vindt plaats in SNN-verband. In het landsdeeloverleg eind 2005 is met de minister van Verkeer en Waterstaat afgesproken dat er ook een Netwerkanalyse voor Noord-Nederland zal plaatsvinden. Feitelijk zal deze voornamelijk bestaan uit de optelsom van de genoemde stedelijke netwerkanalyses.

Ten aanzien van monitoring zijn de volgende activiteiten gerealiseerd:
- de monitor VV Noord-Nederland is uitgevoerd
- het permanent en ad hoc meten van de verkeersintensiteiten op provinciale wegen;
- het analyseren van de verkeersongevallen in het algemeen (ontwikkelingen) en specifiek (ongevallen met bromfietsverkeer; voorrangsongevallen);
- evaluatie van uitgevoerde inframaatregelen op provinciale wegen.

Uitvoerende voorbereide werkzaamheden ten aanzien van het overdragen van taken en bevoegdheden luchtvaart zijn eind 2006 gereed.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- **Inbreng noordelijke visie in Nota mobiliteit (ook relatie Nota ruimte) en uitwerking in Uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer.**
- **Vaststellen Uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer, inclusief Meerjarig regionaal investeringsprogramma**
- **Accentverschuiving van de huidige investeringsmogelijkheden en de extra investering in de collegeperiode naar de veilige bereikbaarheid van de stedelijke gebieden (ontwikkelen corridoraanpak met een bereikbaarheid van deur tot deur gericht op de vervoerswijzen auto, fiets en openbaar vervoer (OV)). Speciale aandacht is er voor het stedelijk netwerk Groningen-Assen en het stedelijke gebied Emmen**
- **De verkeersveiligheidsaanpak richt zich op de invoering van Duurzaam Veilig, tweede fase (essentiële herkenbaarheidkenmerken) in combinatie met tegengaan rijongevallen en de mensgerichte benadering (Uitvoeringsprogramma VVBD).**
- **De planvorming voor het knooppunt Lankhorst (A28-A32) afronden, start tracéwetprocedure structurele maatregelen A28 Meppel-Zwolle en duidelijkheid over start realisatie benuttingsmaat-regelen Zwolle-Meppel. De regio draagt 50% bij in de planstudiekosten**
- **Het opstellen van een visie op de rijks-, regionale en lokale netwerken in kader van bereikbaarheid (SNN-netwerkstudie).**
- **Actualiseren Bereikbaarheidsprofiel (SNN).**
- **Het in SNN-verband opstellen van een Beleidseffectrapportage (Monitor verkeer en vervoer).**
- **Het als uitvloeisel van het Meerjarig regionaal investeringsprogramma opstellen van een Provinciaal uitvoeringsprogramma 2006 (jaarlijks Uitvoeringsprogramma verkeer en vervoer).**
- **Decentralisatie van de luchtvaarttaken naar de provincie**
- **Ontwikkelen Openbaar Vervoerbeleid, operationaliseren Openbaar Vervoerbureau, aanbesteding Openbaar Vervoer (zie ook Programmadoelstelling 33403).**

Gedurende het jaar 2005 is elke gelegenheid benut om de noordelijke visie ten aanzien van mobiliteit in te brengen in de Nota Mobiliteit. Dat is niet gelukt met betrekking tot de zogenaamde "knelpuntenkaart van de Nota Mobiliteit". Het Rijk is daarin van opvatting dat er tot 2020 geen knelpunten voor de bereikbaarheid zijn in Noord-Nederland. Onder andere via de netwerkanalyses wordt ingezet om het Rijk tot andere gedachten te brengen. Het Uitwerkingsprogramma Verkeer en Vervoer (UVV) moet uiterlijk anderhalf jaar na vaststelling van de Nota Mobiliteit gereed zijn. De Nota Mobiliteit is in december 2005 vastgesteld. Het UVV zal begin 2006 worden voorgelegd aan gedeputeerde en provinciale staten.

In 2005 is de basis gelegd voor gezamenlijke uitvoeringsprogramma's met de Drentse gemeenten. Hierin is vastgelegd welke projecten worden uitgevoerd door provincie en gemeenten teneinde de regionale en stedelijke bereikbaarheidsdoelen te realiseren (programma Bereikbaarheid). Dat programma geeft invulling aan projecten voor de bereik-

*Nieuwe fietstunnel N381 nabij Sleen*

baarheid van zowel auto, fiets als openbaar vervoer. De grootste provinciale inzet vindt plaats voor de stedelijke bereikbaarheid van Assen en Emmen. De projecten in Noord-Drenthe passen in de uitvoeringsagenda van het Stedelijk Netwerk Groningen-Assen.

Het Maatregelenpakket verkeersveiligheid is uitgebreid met regionale programma's gedragsbeïnvloeding (samenwerkingverbanden Drentse gemeenten). De invoering van infrastructurele maatregelen essentiële herkenbaarheidskenmerken (EHK)/rijongevallen op het provinciale wegennet ligt voor op de planning (50% gereed). Aanvullende communicatie/voorlichting voor terugdringen rijongevallen en invoering EHK is ontwikkeld en zal vanaf januari 2006 worden uitgezet.

De Startnotitie MER is door Rijkswaterstaat (RWS) Oost-Nederland in 2005 afgerond. Op basis van de startnotitie zijn de Richtlijnen MER in "Den Haag" getekend. Voor de A28 wordt de gewijzigde Tracéwetprocedure gevolgd. Er wordt in 2006 gewerkt aan een gecombineerd ontwerp-Tracébesluit en Milieueffectrapport. Het Tracébesluit staat gepland voor eind 2006. Uitvoering start dan medio 2008.

Voor het knooppunt Lankhorst wordt een bestemmingsplanprocedure gevolgd. Volgens planning kan de ombouw tot volledig knooppunt in het voorjaar van 2007 starten. Zowel de structurele oplossing voor het traject A28 Meppel-Zwolle als de ombouw van het knooppunt Lankhorst zijn geen onderdeel meer van de MIT-procedure. Beide zijn opgenomen in het ZSM II (Zichtbaar, Snel, Meetbaar) programma van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat. In ZSM II zijn ook de studiekosten opgenomen. De 50%-bijdrage van de regio in de planstudiekosten is daarmee komen te vervallen

Ook in 2005 is de Monitor Verkeer en Vervoer weer uitgevoerd. Dit heeft geresulteerd in een overzicht van alle ontwikkelingen op het gebied van verkeer en vervoer, zoals onder andere de intensiteiten, wegvakcapaciteiten, ongevallen, overslaggegevens goederenvervoer en het gordelgebruik. De resultaten zijn beschikbaar via een CD-ROM en via de website: www.verkeersmonitor.nl.

Organisatorisch, beleidsmatig en juridisch is de provincie klaar om de nieuwe taken ten aanzien van decentralisatie luchtvaart uit te voeren. De nieuwe taken zullen zorgvuldig worden uitgevoerd zonder onnodige vertragingen.

## Financieel totaaloverzicht per programmaonderdeel

| Doelstelling | Realisatie 2004 | Primitieve begroting 2005 | Begroting 2005 na wijziging | Realisatie 2005 | Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 3.270.981 | 193.000 | 370.000 | 92.191 | 277.809 |
| Apparaatskosten | 825.903 | 786.080 | 786.080 | 834.697 | -48.617 |
| Totaal lasten | 4.096.884 | 979.080 | 1.156.080 | 926.888 | 229.192 |
| Totaal baten | 3.174.906 | 0 | 0 | 965 | 965 |
| Saldo | 921.978 | 979.080 | 1.156.080 | 925.923 | 230.157 |

### Financiële analyse

*Programmakosten*
De programmakosten zijn lager doordat de planstudie A28 (begroot € 150.000,--) niet hoefde te worden uitgevoerd. De gezamenlijke MIT-planstudie heeft daarom geen doorgang gevonden. Daarmee is de regiobijdrage vervallen (de studiekosten worden nu gefinancierd door het Rijk). Het budget werd gedekt door een onttrekking aan de reserve, daarom is het voordeel verrekend met een toevoeging aan de reserve Investeringen verkeer en Vervoer, bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.
De kosten voor het POP Uitwerken speerpunten en het POP onderzoeksprogramma zijn lager uitgevallen doordat er minder onderzoeken nodig waren dan gepland. Het uitwerken van de speerpunten is doorgeschoven naar 2006. De meevaller bedraagt € 46.000,--. De werkzaamheden voor de Monitor Verkeer en Vervoer zijn vertraagd. De uitvoering vindt plaats in 2006 en de kosten zullen ten laste van het budget 2006 worden gebracht. De kosten op het project Monitoring verkeersongevallen vielen mee, omdat zogenaamde applicaties goedkoper waren dan voorzien. Totaal voordeel € 30.000,--. De actualisatie bereikbaarheidsprofiel heeft niet plaatsgevonden, de begrote kosten bedroegen € 25.000,--. In verband met de vaststelling van de Nota Mobiliteit in december 2005 was een actualisatie van het bereikbaarheidsprofiel niet meer nodig.

*Apparaatskosten*
De overschrijding van de apparaatskosten wordt met name veroorzaakt doordat er aanzienlijk meer uren aan luchtvaartbeleid zijn besteed dan gepland. Dit komt doordat er voorbereidingen zijn getroffen voor de takenoverdracht van het Rijk naar provincie.

## 33003 Veilige bereikbaarheid in leefbaar Drenthe

**Portefeuillehouder** de heer S.B. Swierstra.
**Contactpersoon** mevrouw S.W.T. Gerritsen. Toestelnummer 54 84.

Doelrealisatie
De informatie betreffende het instandhouden van de basiskwaliteitafwikkeling verkeer op de wegen in Drenthe en de bereikbaarheid van de kernzones en de stedelijke centra daarbinnen, staat beschreven in Programma bereikbaarheid.

In de loop van 2005 is gewerkt aan het concept van de Noordelijke Ontwikkelingsas (NOA). Uit extern onderzoek volgt dat er een internationale noord-zuidas ontstaat tussen Scandinavië en de stedelijke kernzones in Hamburg en Bremen en verder. Nederland dreigt niet goed aangesloten te raken op deze ontwikkeling. De intermediaire positie van Noord-Nederland naar Noordwest-Europa is inmiddels in 2005 vastgelegd in de rijksnota's Pieken in de Delta, Nota Ruimte en Nota Mobiliteit. Eind 2005 is in samenwerking met de Ministeries van VROM, VW, EZ en OCW gestart met een nadere verkenning van de NOA, die in de loop van 2006 tot resultaten moet leiden.

Het verbeteren van de verkeersveiligheid was in 2005 gericht op:
- de uitvoering van infrastructurele projecten, waarbij de provinciale projecten vooral gericht waren op het inrichten van de wegen volgens de Duurzaam Veilig-principes en maatregelen gericht op het terugdringen van het aantal rijongevallen;
- aanpassing van het gedrag van de verkeersdeelnemer (van jong tot oud);
- verkeershandhaving door de politie.

Voor 2005 was de doelstelling de verkeersveiligheid verder te verbeteren door intensivering van gedragsmaatregelen en de invoering van maatregelen ter voorkoming van rijongevallen gecombineerd met de invoering van essentiële herkenbaarheidkenmerken.

Bij uitgevoerde reconstructies is op diverse plaatsen "maatwerk" geleverd in de vorm van:
- toepassing fluisterasfalt (onder andere N386 (Tynaarlo), N851 (Meppel), N854 (aanleg wegvak Hoogeveensche Vaart-Oosterhesselen) en N382 (rondweg Coevorden))
- geluidswerende voorzieningen (geluidswal; isolatie aan huizen)
- verlagen van de maximumsnelheid (N379: traverse Roswinkel)

*Gereconstrueerde N381, deze is verbreed en voorzien van nieuwe markering N38*

In de aanpak voor het verminderen van het aantal knelpunten tussen infrastructuur en ecologische (hoofd)structuur (EHS) dient ook een leefbaar Drenthe het uitgangspunt zijn. Dit betekent dat in sommige gevallen een afweging plaats moet vinden tussen het nut van de verkeersmaatre-

gelen en de mogelijke nadelen voor onder andere natuur, landschap, fauna en andere vormen van hinder, zoals geluid, stank en trillingen. In andere gevallen moet worden bekeken of in de plannen maatregelen kunnen worden meegenomen, die een bijdrage leveren aan het realiseren van de EHS of het leefklimaat van mens en dier kunnen verbeteren.
Derhalve wordt bij elk PUP-project getoetst of er sprake is van een knelpunt in de EHS. Indien hiervan sprake is, dan worden maatregelen meegenomen en wordt indien nodig nadere (extra) financiering geregeld.

De verkeersonveiligheid is in 2010 ten opzichte van 2002 teruggedrongen met 30% dodelijke slachtoffers en 25% gewonden met ziekenhuisopname (POP II-doelstelling). Afhankelijk van afspraken in het kader van de Nota Mobiliteit kan aanpassing van deze indicator mogelijk zijn.
Het aantal dodelijke slachtoffers is de afgelopen jaren afgenomen van 52 doden in 2002 naar 31 doden in 2005. Over de gewonden zijn op dit moment nog geen gegevens beschikbaar.

In het jaarlijks Uitvoeringsprogramma verkeer en vervoer worden de projecten opgenomen, waarbij de inrichting van erftoegangswegen met de directe gebruikers wordt vormgegeven, zodanig dat draagvlak en eigen verantwoordelijkheid voor verkeersveilig gedrag toenemen.
De hierboven beschreven aanpak is bij de uitvoering van het PUP 2005 en de voorbereiding van het PUP 2006 geconcretiseerd in een groot aantal projecten, die door provincie, gemeenten en andere partners in het Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe (VVBD) zijn en worden uitgevoerd.

De invoering van maatregelen ten aanzien van gedragsbeïnvloeding( EHK/rijongevallen) dient uiterlijk in 2010 gerealiseerd te zijn)

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- **Accentverschuiving van de huidige investeringsmogelijkheden en de extra investering in de collegeperiode naar de veilige bereikbaarheid van de stedelijke gebieden (ontwikkelen corridoraanpak met een bereikbaarheid van deur tot deur gericht op de vervoerswijzen auto, fiets en openbaar vervoer). Speciale aandacht is er voor het stedelijk netwerk Groningen-Assen en het stedelijk gebied Emmen.**
- **De verkeersveiligheidsaanpak richt zich op de invoering van Duurzaam Veilig, tweede fase (essentiële herkenbaarheidkenmerken DEHK) in combinatie met het voorkomen van rijongevallen en de mensgerichte benadering (Uitvoeringsprogramma VVBD).**

**Enkele voorbeelden die in het uitvoeringsprogramma voor 2005 nader worden uitgewerkt.**

- **De meerjarige reconstructie van de N381 tussen de Friese grens en Emmen. In combinatie met groot onderhoud worden maatregelen getroffen om rijongevallen te voorkomen en worden de essentiële herkenbaarheidkenmerken aangebracht.**
- **In de corridor Assen-Groningen een samenhangend pakket van maatregelen gericht op het openbaar vervoer, auto en fiets.**
- **Samen met Emmen starten met de uitvoering van het VINEX-convenant en de ontsluiting van Vierslagen.**
- **Gedragsbeïnvloeding wordt op regionale schaal onder directe verantwoordelijkheid van de gemeenten aangepakt op grond van een aantal afrekenbare taakstellingen.**
- **Deze indicatoren en beleidsvoornemens zijn leidend in de uitvoeringsconvenanten veilige bereikbaarheid met alle gemeenten.**

2005 is benut als voorbereiding om het laatste gedeelte van de N381 in te richten als stroomweg. In 2006 wordt dit werk uitgevoerd. Verder is in 2005 de tunnel onder de N381 bij het Scharreveld (Westerbork) aangelegd. Begonnen is met de bouw van de tunnel Veldhuizenweg, bij Hoogersmilde. In oktober 2006 worden de werkzaamheden afgerond. De N381 is dan vanaf de N34 tot aan de Friese grens volledig ingericht als stroomweg met de essentiële herkenbaarheidskenmerken. Een marathon over de N381 met allerlei nevenactiviteiten vormt de feestelijke afsluiting van de werkzaamheden.

In de corridor Assen-Groningen wordt de komende jaren een samenhangend pakket van maatregelen gerealiseerd gericht op auto, het openbaar vervoer en fiets. In december 2005

*Nieuwe microrotonde Tiendeveen N374*

is een convenant gesloten tussen de provincie en de gemeente Assen waarbij een meerjarenafspraak is gemaakt over wederzijdse investeringen in verkeer en vervoer. Dit betreft onder andere het verdubbelen van het wegvak Peelo inclusief een OV-knooppunt en het aanleggen van een fietsrouteplus Assen-Vries. De maatregelen sluiten aan bij de afspraken in het kader van de Regiovisie Groningen-Assen. Op de corridor Assen-Groningen zijn in 2005 projecten gerealiseerd als een transferpunt Tynaarlo, rotondes N386 en aanpassen OV-haltes.

De provincie en de gemeente Emmen streven naar een ondertekening van het convenant (VINEX) bereikbaarheid begin maart 2006.

In 2005 is gestart met gedragsbeïnvloeding op regionale schaal. De gemeenten hebben zich daartoe in drie regio's verenigd en gezamenlijk een activiteitenprogramma opgesteld. De resultaten van deze aanpak, die ook in 2006 een vervolg krijgt, worden via afrekenbare taakstellingen gemonitord.

## Financieel totaaloverzicht per programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 8.498.981 | 7.402.558 | 11.586.029 | 8.702.368 | 2.883.662 |
| Apparaatskosten | 1.923.655 | 2.192.185 | 2.192.185 | 2.123.114 | 69.071 |
| Totaal lasten | 10.422.636 | 9.594.743 | 13.778.214 | 10.825.482 | 2.952.732 |
| Totaal baten | 4.267.914 | 2.669.300 | 5.718.523 | 4.397.169 | 1.321.354 |
| Saldo | 6.154.722 | 6.925.443 | 8.059.691 | 6.428.313 | 1.631.378 |

### Financiële analyse

*Programmakosten*
De programmakosten zijn lager dan begroot. Dit komt onder meer doordat de projecten Tunnel Scharreveld en Reconstructie N854 Verlengde Hoogeveensche Vaart N37 niet in 2005 volledig financieel zijn afgerond. De vertraging van Tunnel Scharreveld is mede veroorzaakt doordat er problemen met grondwater en grondaankoop zijn geweest. De uitvoering liep

*tunnel Scharreveld N381 in aanbouw*

hierdoor achterstand op. De tunnel is nu gereed en zal financieel met de subsidieverstrekker (DLG) in 2006 afgerond worden. Het project Reconstructie N854 Verlengde Hoogeveensche Vaart N37 is nagenoeg gereed. Aangezien het project in oktober 2005 technische nog niet gereed was, kon de beplanting nog niet worden aangelegd.

In het kader van de Brede doeluitkering zijn meer toezeggingen gedaan dan het bedrag dat door het ministerie beschikbaar is gesteld in 2005. Deze hogere uitgaven zijn gecompenseerd doordat afrekeningen uit eerdere jaren financieel positief afgerond konden worden. Per saldo is een verrekening met de voorziening BDU gemaakt, waarbij € 39.000,-- aan de voorziening is toegevoegd.

Als programmakosten VVB is € 1.030.000,-- begroot. De werkelijke uitgaven bedragen € 547.000,--. Door veranderde financieringssystematiek (Wet brede doeluitkering) is per abuis € 220.000,-- foutief begroot. Daarnaast zijn de uitgaven achtergebleven omdat de projecten “Mensgerichte benadering” en “Beleid en Uitvoering” zijn meegenomen bij de uitvoering van infrastructurele werken. Het project Veiligheidscultuur is in 2005 uitgevoerd, maar heeft geen kosten met zich meegebracht. Eveneens is door afwikkeling van voorgaande jaren een voordeel van € 24.000,-- ontstaan. Per saldo is een verrekening met de voorziening BDU gemaakt en zijn van de projecten waarvan het budget is gedekt door een onttrekking aan de reserve Investeringen Verkeer en vervoer, verrekend met een toevoeging (ad € 250.000,--) aan de reserve Investeringen verkeer en Vervoer, bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

De kapitaallasten van diverse investeringsprojecten zijn lager dan begroot. Voor een deel ad € 116.000,-- valt het voordeel vrij ten gunste van de algemene middelen. De voordelen op de investeringen die vallen onder "Infra" (voordeel € 557.000,--) en "FVV"-projecten (voordeel € 655.000,--) worden verrekend met een toevoeging aan de reserve Infrastructuur respectievelijk Reserve Verkeer en vervoersprojecten, bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

*Baten*
Het nadeel op de inkomsten wordt verklaard, doordat de begrote bijdrage van de voorziening Brede doeluitkering heeft niet plaatsgevonden wegens voordelen op de uitgaven die met de voorziening worden verrekend.

## Uitvoering collegeprogramma

**De extra dotatie aan de reserve Verkeer en vervoer van € 2.200.000,-- is gedaan.**
**De onttrekking van € 11.600.000,-- zoals in de Voorjaarsnota is aangegeven, is al in het jaar 2004 gerealiseerd, evenals de extra afschrijvingen op een groot aantal investeringen met een maatschappelijk nut. Vanaf 2005 heeft dit geresulteerd in lagere kapitaallasten.**
**Het budget Verkeerswaarnemingen is met € 15.000,-- verlaagd.**

### Ombuigingen en intensiveringen

*Extra dotatie aan reserve Verkeer en vervoer*
In het kader van de uitwerking van de Voorjaarsnota 2004 heeft op het terrein van verkeer en vervoer een herschikking van projecten plaatsgehad, waarbinnen ook ruimte is voor enige intensivering. Vooruitlopend op een nadere concretisering is in dit verband voorzien in een extra dotatie aan de reserve Verkeer en vervoer van € 2.200.000,-- structureel.

*Afromen reserve Infrastructuur (programmaonderdelen 30801, 33003, 33402 en 30601).*
Zoals in de Voorjaarsnota 2004 is aangegeven, heeft in 2004 t.g.v. de algemene middelen een eenmalige onttrekking aan de reserve Infrastructuur plaatsgevonden van € 11.600.000,--. Een bedrag van € 6.300.000,-- is aangewend om voor 2005 tot en met 2008 te kunnen beschikken over een jaarlijksbedrag van € 1.575.000,--. Voor dit doel hebben wij een egalisatiereserve gevormd.
Het resterende bedrag ad € 5.300.000,-- is aangewend voor extra afschrijving om een groot aantal investeringen met een maatschappelijk nut (wegen en scheepvaartkanalen). Aan vrijvallende afschrijvingslasten leverde dit voor de jaren 2005 tot en met 2008 de volgende bedragen op.
2005: € 480.170,--
2006: € 504.179,--
2007: € 529.387,--
2008: € 555.857,--

*Bezuinigingen wettelijke en autonome taken*
In 2005 is deze bezuiniging onder meer geconcretiseerd door het verlagen van de post Verkeerswaarnemingen met € 15.000,-- (programmaonderdeel 33002).

## Financieel totaaloverzicht programma

| Totaal programma | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | 3-4<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 14.519.520 | 10.573.823 | 14.934.294 | 11.752.370 | 3.181.924 |
| Baten | 7.442.820 | 2.669.300 | 5.718.523 | 4.398.134 | 1.320.389 |
| Saldo | 7.076.699 | 7.904.523 | 9.215.771 | 7.354.236 | 1.861.535 |

*tunnel Veldhuizenweg N381 in aanbouw*

## Programma 3.1 Beheer en onderhoud

**Missie**

**Het provinciaal wegenbeheer is erop gericht in samenspraak met partners een optimale balans te bereiken tussen veiligheid, bereikbaarheid, milieu (inclusief duurzaamheid), leefbaarheid (inclusief cultuur), klantgerichtheid en kosten waarbij veiligheid vooropstaat.**
**Het provinciaal vaarwegbeheer is erop gericht in samenspraak met partners een optimale balans te bereiken tussen veiligheid, bereikbaarheid (van "natte" bestemmingen), milieu (inclusief duurzaamheid), leefbaarheid (inclusief cultuur), klantgerichtheid en kosten.**
**Hierbij is het beleid de bestaande vaarwegen (thans 154 km) voor de scheepvaart beschikbaar te houden en aantrekkelijker te maken en voor de recreatievaart het streven de ontbrekende schakels Zuidlaardermeer-Stadskanaal en Erica/Klazienaveen-Ter Apel als vaarweg te herstellen.**

## 33103 Beleid duurzaam beheer provinciaal wegennet

**Portefeuillehouder** de heer S.B. Swierstra.
**Contactpersoon** de heer T. Woestenburg. Toestelnummer 57 40.

Doelrealisatie
Een Beleidsplan wegenbeheer, waaraan het beleid (''Het waarom") van het wegenbeheer ten grondslag ligt.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- **Beleidsplan vervolmaken en aanpassen aan nieuwe wet- en regelgeving.**

Wij zijn bezig een Beleidsplan voor het wegenbeheer op te stellen. Door veranderende omstandigheden en wet- en regelgeving zal er echter nooit een volmaakt beleidsplan ontstaan. Het beleidsplan wegenbeheer wordt opgebouwd uit 14 hoofdstukken, die per hoofdstuk door ons worden vastgesteld. In 2005 hebben wij het 14e hoofdstuk, Aanbestedingsbeleid van werken, vastgesteld. Thans zijn drie hoofdstukken in concept gereed, maar nog niet door ons vastgesteld. Daarna volgen nog vijf hoofdstukken, waarvan verwacht wordt dat deze binnen de zittingsperiode nog door ons worden vastgesteld. Van de reeds eerder vastgestelde hoofdstukken zijn er zes vanwege de omgevingsdynamiek reeds weer aan vervanging toe.

*kantonier*

## Financieel totaaloverzicht per programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 23.790 | 33.505 | 33.505 | 75.501 | -41.996 |
| Totaal lasten | 23.790 | 33.505 | 33.505 | 75.501 | -41.996 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 23.790 | 33.505 | 33.505 | 75.501 | -41.996 |

### Financiële analyse

*Apparaatskosten*
Vooral door invloeden van buitenaf, zoals invoering van de nieuwe Essentiële herkenbaarheidskenmerken en het opstellen van een Beleidsplan wegverlichting, is er meer tijd aan beleidsvisies besteed.

## 33104 Wegennet (wegenbeheer)

**Portefeuillehouder** de heer S.B. Swierstra.
**Contactpersoon** de heer J.F. Meek. Toestelnummer 53 48.

Doelrealisatie
De verkeersonveiligheid moet in 2010 ten opzichte van 2002 teruggedrongen zijn met 30% dodelijke slachtoffers en 25% gewonden met ziekenhuisopname (POP II-doelstelling). Afhankelijk van afspraken in het kader van de Nota Mobiliteit kan aanpassing van deze indicator mogelijk zijn.
Het aantal dodelijke slachtoffers is de afgelopen jaren afgenomen van 52 doden in 2002 naar 31 doden in 2005. Over de gewonden zijn op dit moment nog geen gegevens beschikbaar.

*Nieuwe faunatunnel onder N381*

Er zijn in 2005 op de provinciale wegen 572 faunaslachtoffers gevallen. Dit is 7% meer dan in 2004, ondanks de aanleg van 16 faunatunnels. Dit heeft te maken met de natuurlijke fluctuaties in de faunatrek.
De monitoring van het ecologisch bermbeheer wordt door ons intern uitgevoerd (LG). Dit houdt in dat een vertegenwoordiger van LG enkele ecologisch kansrijke wegvakken inspecteert samen met een kantonnier en deze ook instrueert (leereffect).
De bedoeling is dat er geregistreerd gaat worden onder welke bijzondere soorten slachtoffers vallen.
Het aantal bomen langs de provinciale wegen bedroeg eind 2005 31.128 bomen. Dit is ± 1.700 minder dan eind 2004. Dit komt doordat in de nieuwe systematiek alleen solitaire bomen zijn geteld en bomen die als bos zijn gegroepeerd niet mee zijn genomen. Er heeft in 2005 geen bijplant plaatsgevonden.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- **Instandhouden van het wegennet volgens het beleidsplan en het managementraamcontract wegenbeheer.**
- **Hierbij wordt het groot onderhoud uitgevoerd volgens een meerjarenplanning, waarbij het plan voor 2005 jaar eind 2004 aan de hand van uitgevoerde inspecties, is vastgesteld.**
- **Tevens worden zo mogelijk de Meerjarenuitvoeringsprogramma (MUP)-projecten in het groot onderhoud meegenomen en worden de wegen zonodig aangepast aan de nieuwste wet- en regelgeving.**

Van de geplande werkzaamheden aan groot onderhoud is de deklaagvernieuwing van de weg Rolde-Grolloo uitgesteld in verband met de ontwikkelingen van de uitbreiding van "Rolde-Zuid". Ook is de vervanging van de deklaag van de weg Vries-Zuidlaren ter plaatse van de kruising met de N34 uitgesteld vanwege planologische procedures van de nieuw aan te leggen rotondes in de op- en afritten. Voor het Rijk is wel de rijksweg tussen Gieten en De Punt van een nieuwe deklaag voorzien, waarbij deze weg tevens is verbreed naar de nieuwe normbreedte en is de daarbijbehorende wegmarkering aangebracht; een groot, nieuw project. Daarnaast zijn de fietstunnel bij Peize en de landbouwtunnel Scharreveld bij Westerbork gerealiseerd. In combinatie met de projecten voor grootonderhoud zijn tevens PUP-maatregelen gerealiseerd en is op een groot aantal wegen de markering vervangen volgens de nieuwe richtlijn 203 "Essentiële herkenbaarheidkenmerken (REK)" van het Centrum voor Regelgeving en Onderhoud in de Grond-, Water- en Wegenbouw ( CROW). In 2006 zal het vervolg van de reconstructie van de N381 zijn beslag krijgen, waarbij aan het begin en aan het eind van de autoweg (artistieke) kunstvoorzieningen worden aangebracht, ontworpen door Richard E. Deacon.
Sinds enkele jaren is het Jacobskruid (JKK) sterk toegenomen. Met name voor paarden en vee vormt JJK een serieus gezondheidsrisico. In 2005 zijn op veel plaatsen extra maaibeurten ingelast. Maar de bestrijding van JJK vraagt om een meer duurzame aanpak. De productengroepen Landelijk Gebdied en Wegen en Kanalen bezinnen zich over een eventuele aanpassinge van het ecologisch bermbeheer.

## Financieel totaaloverzicht per programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 9.717.200 | 8.296.692 | 12.135.829 | 11.409.024 | 726.805 |
| Apparaatskosten | 3.370.284 | 2.932.661 | 2.932.661 | 3.296.858 | -364.197 |
| Totaal lasten | 13.087.484 | 11.229.353 | 15.068.490 | 14.705.882 | 362.608 |
| Totaal baten | 2.184.304 | 34.487 | 3.033.387 | 4.463.903 | 1.430.516 |
| Saldo | 10.903.180 | 11.194.866 | 12.035.103 | 10.241.979 | 1.793.124 |

### Financiële analyse

*Programmakosten*
Door het uitstel van de deklagen op de N376 tussen Rolde en Grolloo en op de N386 bij de N34 te Zuidlaren (vanwege planologische vertraging) is er € 1.000.000,-- minder besteed. Bij het dagelijks onderhoud waren voor de gladheidbestrijding 64 strooibeurten nodig. In de begroting wordt standaard uitgegaan van 48 strooibeurten. De meerkosten van de extra strooibeurten bedragen ruim € 300.000,--.

*Apparaatskosten*
Er is ruim € 364.000,-- meer aan apparaatskosten besteed. Vooral door inhuur van "het bouwdeel" voor de grootonderhoud projecten en de N34 (Gieten-De Punt, een megaproject) zijn meer uren verantwoord dan begroot.

*Baten*
De voortgang van de verkoop van overhoeken heeft € 112.000,-- opgebracht, deze opbrengsten zijn net als de ontvangen schadevergoedingen niet begroot. De verkoop van overhoeken betrof een eenmalige inhaalslag, als project in 2004/2005 aangepakt met extra menskracht. Dit project is nu gereed. De schadevergoedingen zijn de verhaalde bedragen voor de gerealiseerde reparaties. De financiële afwikkeling van een aantal PUP-projecten betekent financieel € 1.150.000,-- aan baten. De voor het Rijk uitgevoerde overlaging en verbreding van de N34 tussen Gieten en De Punt moet nog financieel afgewikkeld worden (nadeel € 215.000,--). De verkoop van het voormalige steunpunt in Beilen is eind december gerealiseerd voor € 595.000,--. Hiermee moeten de saneringskosten nog verrekend worden. Van deze opbrengst is € 246.000,-- gebruikt om de geactiveerde balanswaarde van het steunpunt af te boeken.

Het totale voordeel op dit programmaonderdeel (met uitzondering van het resultaat op kapitaallasten steunpunten) is toegevoegd aan de reserve wegenbeheer. De totale verrekening met de reserve komt tot uitdrukking bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

## 33304 Vaarweg Meppel - De Punt

**Portefeuillehouder** de heer S.B. Swierstra.
**Contactpersoon** de heer W. Paas. Toestelnummer 53 31.

Doelrealisatie
Op de vaarweg Meppel - De Punt zijn geen menselijke verkeersslachtoffers gevallen. Wel zijn er 6 dieren omgekomen. De monitoring van het ecologisch (vaarweg)bermbeheer wordt door ons intern uitgevoerd (LG). Dit houdt in dat een vertegenwoordiger van LG enkele ecologisch kansrijke wegvakken inspecteert samen met een kantonnier en deze ook instrueert (leereffect). De bedoeling is dat er geregistreerd gaat worden onder welke bijzondere soorten slachtoffers vallen.
In de Paradijssluis zijn 3680 plezierboten geschut. Dit is een verlaging van 200 ten opzichte van 2004 (-/- 5%).
De sluis in Vries werd gepasseerd door 2627 boten, waarvan 131 vrachtschepen met een laadvermogen van in totaal 79.255 ton. De lading richting Assen was hoofdzakelijk grint.
Het totaal aantal boten in 2004 was 2662, waarvan 145 vrachtschepen.
Aan twee cultuurhistorische panden zijn renovatiewerkzaamheden uitgevoerd. Bovendien is een vrijgekomen monumentale ex-dienstwoning bij de Dieversluis aangekocht, die deel kan gaan uitmaken van een toekomstig te ontwikkelen recreatief land-/waterknooppunt.

*gerealiseerd aanlegsteiger Zwinderen*

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- **Instandhouden van de vaarweg volgens het beleidsplan en het managementraamcontract vaarweg Meppel-De Punt en de overeenkomst met Rijkswaterstaat Noord-Nederland.**
- **Hierbij worden de grootonderhoud projecten uitgevoerd volgens een, jaarlijks aan de omstandigheden aangepast, meerjarenonderhoudsprogramma.**
- **Waar mogelijk is, worden bij het onderhoud faunavoorzieningen en maatregelen in het kader van de EHS aangebracht.**

De instandhouding van de vaarweg is normaal verlopen
De vervanging van gedeelten damwand van de Drentsche Hoofdvaart en het Meppelerdiep en de renovatie van de Asserwijkbrug zijn in voorbereiding en zullen gedurende het winterseizoen in 2006 uitgevoerd worden. Bij de gerealiseerde reconstructie van de damwand in Midden-Smilde zijn geen faunamaatregelen aangebracht, omdat de desbetreffende vaargedeelten binnen de bebouwde kom liggen.

## Financieel totaaloverzicht per programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 1.961.210 | 2.322.176 | 3.030.443 | 1.762.759 | 1.267.684 |
| Apparaatskosten | 1.198.624 | 1.132.460 | 1.132.460 | 1.094.925 | 37.535 |
| Totaal lasten | 3.159.834 | 3.454.636 | 4.162.903 | 2.857.685 | 1.305.218 |
| Totaal baten | 3.960.543 | 3.562.754 | 3.475.119 | 3.516.587 | 41.468 |
| Saldo | 800.709 | -108.118 | 687.784 | -658.903 | 1.346.687 |

### Financiële analyse

*Programmakosten*
Op de onderhoudkosten is een groot voordeel ten opzichte van de begroting gerealiseerd. Dit komt doordat de pompkosten met € 100.000,-- meevielen en doordat voor het groot onderhoud, projecten uitgesteld zijn of doorlopen in 2006, terwijl ze in 2005 gebudgetteerd waren.

*Baten*
De inkomsten betreffen de vergoeding voor de brugbediening voor de gemeenten Assen en Midden-Drenthe en de huuropbrengst voor de loods bij de sluis Peelo welke niet geraamd waren. De vergoeding van het Rijk is iets lager dan begroot, doordat de indexering van de kostenstijging lager was dan waarmee rekening gehouden was.

Het totale voordeel op dit programmaonderdeel is toegevoegd aan de reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt. De totale verrekening met de reserve kunt u vinden bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

## 33305 Zuidoost-Drentse vaarwegen

**Portefeuillehouder** de heer S.B. Swierstra.
**Contactpersoon** de heer W. Paas. Toestelnummer 53 31.

Doelrealisatie
Op de Zuid-Oost Drentse vaarwegen zijn geen menselijke slachtoffers gevallen. Wel zijn er 46 dieren omgekomen. Dit is aanzienlijk meer dan de 28 in 2004. Dit aantal fluctueert jaarlijks zonder dat daar duidelijk aanwijsbare redenen voor zijn. De monitoring van het ecologisch (vaarweg)bermbeheer wordt door ons intern uitgevoerd (LG). Dit houdt in dat een vertegenwoordiger van LG enkele ecologisch kansrijke wegvakken inspecteert samen met een kantonnier en deze ook instrueert (leereffect). De bedoeling is dat er geregistreerd gaat worden onder welke bijzondere soorten slachtoffers vallen.
In de Rogatsluis zijn 2522 boten geschut, waarvan 391 vrachtschepen met een totaal laadvermogen van 228.735 ton. Richting Hoogeveen waren deze hoofdzakelijk geladen met grind of ijzer en terug leeg. In 2004 werden er totaal 2618 boten geschut.
In het Stieltjeskanaal is de scheepvaart toegenomen met 168 ten opzichte van 2004 en passeerden er 2010 schepen. Hiervan waren er 211 beroepsvaart met een laadvermogen van 71.740 ton. Richting Emmen vervoerden ze hoofdzakelijk grint en vanaf Veenoord graan.
Er zijn geen onderhoudswerkzaamheden aan het cultuurhistorische pand uitgevoerd.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- **Instandhouden van de vaarwegen volgens het beleidsplan en het managementraamcontract Zuidoost-Drentse vaarwegen.**
- **Hierbij worden de grootonderhoudsprojecten uitgevoerd volgens een, jaarlijks aan de omstandigheden aangepast, meerjarenonderhoudsprogramma.**
- **Waar mogelijk is, worden bij het onderhoud faunavoorzieningen en maatregelen in het kader van de EHS aangebracht.**

Het onderhoud van de Zuidoost-Drentse vaarwegen kende geen bijzonderheden en is normaal verlopen. Op de Hoogeveensche Vaart zijn grote stukken oevers op natuurtechnische wijze gerenoveerd. Verder is de voorbereiding van een aantal projecten gestart en zullen deze in de winter (scheepvaartluwe periode) worden gerealiseerd. Bovendien is de renovatie van de Nieuwebrugsluis bij Hoogeveen gereedgekomen, inclusief het afstandbedieningssysteem van drie bruggen bij Hoogeveen vanaf de sluis. In aanleg is een (artistiek) kunstwerk Sluisventielen bij de Nieuwebrugsluis.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 2.929.352 | 2.270.342 | 3.757.585 | 2.845.599 | 912.026 |
| Apparaatskosten | 1.140.769 | 1.044.148 | 1.044.148 | 1.294.411 | -250.263 |
| Totaal lasten | 4.070.121 | 3.314.490 | 4.801.733 | 4.139.970 | 661.763 |
| Totaal baten | 1.271.614 | 1.064.557 | 1.053.530 | 1.667.551 | 614.021 |
| Saldo | 2.798.508 | 2.249.933 | 3.748.203 | 2.472.419 | 1.275.784 |

### Financiële analyse

*Programmakosten*
Het dagelijks onderhoud is financieel nagenoeg volgens planning verlopen. Een meevaller bij de pompkosten dekt extra onderhoud aan de gebouwen. Op het groot onderhoud is een financieel voordeel van € 900.000,-- gerealiseerd, doordat een aantal projecten uitgesteld zijn of doorlopen in 2006. Deze waren qua budget wel in 2005 opgenomen. In 2006 zal de hier opgelopen achterstand met spoed worden opgepakt.

*Baten*
Een vergoeding voor brugbediening ten behoeve van de gemeenten Emmen en Hoogeveen, een subsidie voor natuurvriendelijke vervanging van damwanden en een bijdrage van de provincie Groningen voor de werkzaamheden in verband met het heropenen van de vaarweg Zuidlaardermeer - Oost-Groningen waren niet in de begroting opgenomen. Dit heeft geleid tot de hogere inkomsten ad
€ 556.000,--.
De bijdrage van de waterschappen in de voedingsgemalen (pompkosten) was ruim € 50.000,-- meer dan het structureel hiervoor opgenomen batenbudget. Deze bijdrage is sterk weersafhankelijk en daardoor moeilijk te budgetteren.

*Apparaatskosten*
De overschrijding van de apparaatskosten wordt veroorzaakt door de heropening van de vaarverbinding Zuidlaardermeer - Oost-Groningen (SNN-samenwerkingsproject) waarmee binnen de begroting geen rekening was gehouden.
Het totale voordeel op dit programmaonderdeel is toegevoegd aan de reserve Zuidoost-Drentse vaarwegen. De totale verrekening met de reserve komt tot uitdrukking bij de doelstelling Mutaties reserves van het Programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

## 33306 Beleid duurzaam beheer provinciaal vaarwegennet.

**Portefeuillehouder** de heer S.B. Swierstra.
**Contactpersoon** de heer T. Woestenburg. Toestelnummer 57 40.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- Beleidsplan vervolmaken en aanpassen aan nieuwe wet- en regelgeving.
- Beleidsvisie uitdiepen voor de ontbrekende schakels.

Wij zijn bezig een beleidsplan voor het vaarwegenbeheer op te stellen, waaraan het beleid ("Het waarom") van het vaarwegenbeheer ten grondslag ligt. Door veranderende omstandigheden en wet- en regelgeving zal er echter nooit een volmaakt beleidsplan ontstaan. Het beleidsplan vaarwegenbeheer wordt opgebouwd uit 18 hoofdstukken, die per hoofdstuk door ons worden vastgesteld. In 2005 hebben wij het 13e hoofdstuk, "Scheepsafmetingen inclusief bijzondere transporten" geactualiseerd en gebaseerd op de Provinciale Omgevingsverordening. Op dit moment is één hoofdstuk in concept gereed, maar nog niet door ons vastgesteld. Volgens de planning zullen de laatste vier hoofdstukken van het beleidsplan nog gedurende de zittingsperiode van het huidige college worden vastgesteld. Daarnaast zijn drie hoofdstukken het beleidsplan vaarwegenbeheer aan vervanging toe.

## Financieel totaaloverzicht per programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 1.109.400 | 1.109.400 | 0 |
| Apparaatskosten | 15.111 | 21.771 | 21.771 | 23.027 | -1.256 |
| Totaal lasten | 15.111 | 21.771 | 1.131.171 | 1.132.427 | -1.256 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 15.111 | 21.771 | 1.131.171 | 1.132.427 | -1.256 |

### Financiële analyse

N.v.t.

## Uitwerking collegeprogramma

**Bezuinigingen wettelijke en autonome taken.**

**Voor 2006 en de volgende jaren stellen wij voor: een korting van € 10.000,-- op beheer Zuidoost-Drentse vaarwegen met ingang van 2006 (programmaonderdeel 33305).**

Volgens de uitwerking van het collegeprogramma zal het budget voor het beheer en onderhoud van de Zuidoost-Drentse vaarwegen met ingang van 2006 met € 10.000,-- worden verlaagd. Dit is mogelijk door de baten van de afstandsbediening van bruggen bij Hoogeveen. De gemeente Hoogeveen betaalt met ingang van 2006 een deel van de apparaatskosten van onze "sluis-/brugbedienaar" van de Nieuwebrugsluis.

## Financieel totaaloverzicht programma

| Totaal programma | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | 3-4<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 20.356.340 | 18.053.755 | 25.197.802 | 22.911.464 | 2.286.338 |
| Baten | 7.416.460 | 4.661.798 | 7.562.036 | 9.648.041 | 2.086.005 |
| Saldo | 12.939.880 | 13.391.957 | 17.635.766 | 13.263.423 | 4.372.343 |

## Programma 3.2 Vervoer

**Missie**

**Het Drents verkeers- en vervoersbeleid heeft als missie mobiliteit mogelijk maken. Wij zorgen voor een netwerk van (water)wegen en openbaar vervoer in de provincie Drenthe. Wij werken aan een veilig en doelmatig, comfortabel en aantrekkelijk netwerk dat wij goed beheren en steeds verbeteren. Wij zoeken daarbij altijd naar een evenwicht tussen mobiliteit, bereikbaarheid en leefbaarheid.**

**Programmaonderdelen**

## 33402 Verbeteren infrastructuur voor het goederenvervoer

**Portefeuillehouder** de heer S.B. Swierstra.
**Contactpersoon** mevrouw S.W.T. Gerritsen. Toestelnummer 54 84.

Doelrealisatie
De knelpunten infrastructuur zijn doorlopend onder de aandacht gebracht bij het Rijk en voor zover mogelijk opgenomen in Meerjarenplan Infrastructuur en Transport van het Rijk.

Een aantal bedrijven in het Noorden is bezocht en gewezen op de mogelijkheden voor verbetering van de verkeersveiligheid van hun bestelverkeer door middel van een Safety Scan. Dit is erg enthousiast ontvangen. Een evaluatie zal nog plaatsvinden.

Rijkswaterstaat heeft met de provincies in beeld gebracht waar bedrijventerreinen liggen en komen. Met een door hun ontworpen rekenmodel is onderzocht wat voor effect dit heeft op de ontsluitingswegen van de terreinen. De effecten worden nog bij de desbetreffende instanties onder de aandacht gebracht.

De bereikbaarheid van de luchthaven blijft een aandachtspunt. De procedure verlenging startbaan heeft vertraging opgelopen door het grote aantal bezwaarschriften. De nieuwe Beslissing op bezwaar (BOB) wordt half februari 2006 verwacht. Bij een positieve beslissing van de Raad van State is de verlengde startbaan eind 2006/begin 2007 gerealiseerd.

Er is een Kwaliteitsnetwerk Goederenvervoer gemaakt. Deze wordt medio 2006 aan de SNN-bestuurscommissie SOM voorgelegd ter vaststelling.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**De provincie zet bij deze programmadoelstelling in op het in overleg stimuleren van een goederen-vervoerbeleid. De werkelijke uitvoering van (infrastructuur)projecten valt onder de programmadoelstelling Veilige Bereikbaarheid (33003).**

**In SNN-verband wordt ingezet op:**

- **de ontwikkeling van een duurzaam bovenregionaal locatiebeleid**
  **Er wordt een inventarisatie gemaakt van goederenvervoer en bedrijventerreinen. Deze inventarisatie wordt gebruikt om efficiënter en duurzamer met bedrijven en ontsluiting om te gaan.**
- **het uitbouwen van logistieke en infrastructurele netwerken**
  **De kwaliteit van het logistieke netwerk wordt verder uitgebouwd. Dit betekent dat het niet wordt uitgebreid met nieuwe terminals en overslagpunten elders.**
- **het stimuleren van modal shift (het zoeken van combinatiemogelijkheden tussen vervoer over weg, water en spoor)**
  **De inzet richt zich op vervoer van afval via de binnenvaart als alternatief voor het wegvervoer. Het gebruik van openbare laad- en losvoorzieningen wordt gestimuleerd;**
- **transportefficiency en transportbesparing**
  **Door (nog) beter te plannen en efficiënter te vervoeren kan de transportsector voertuigkilometers besparen. Door bijvoorbeeld productieactiviteiten te verplaatsen kan transportbesparing worden bereikt;**

- **het verbeteren van regionale bereikbaarheid**
  **Economische kernzones en binnensteden moeten goed bereikbaar zijn voor het vrachtverkeer. Maatregelen richten zich in eerste instantie op het aansluiten van de infrastructuur op het (inter)nationale logistieke netwerk.**
  **Knelpunten uit het Bereikbaarheidsprofiel moeten worden weggewerkt. Voor Drenthe is dat voor het wegverkeer met name de A28 Meppel-Zwolle, Assen knooppunt N33/A28 en de fileproblematiek rond Groningen. Bij het vaarwegennet gaat het om het Meppelerdiep en kanaal Almelo-Coevorden. In de stedelijke gebieden gaat het om afspraken over laad- en lostijden en parkeren van bestelwagens.**
- **het verbeteren van verkeersveiligheid en externe veiligheid**
  **De acties richten zich op de onveiligheid als gevolg van de inzet van bestelbusjes. Aandacht voor goederenvervoer op de enkelbaanswegen N34 en N381.**

De knelpunten infrastructuur zijn doorlopend onder de aandacht gebracht bij het Rijk en voor zover mogelijk opgenomen in Meerjarenplan Infrastructuur en Transport van het Rijk
In 2005 is aan stimuleren modal shift en transportbesparing gewerkt in projecten en acties. Deze zijn nog niet afgerond. De informatie aan gemeenten en andere instanties over laad- en losvoorzieningen wordt geactualiseerd (ook digitaal).
Samen met de vervoerders wordt een bedrijfsspecifiek brandstofmanagement systeem ontwikkeld.
Voor het verbeteren van regionale bereikbaarheid is in 2005 is een project Stedelijke distributie opgezet. Doel is te komen tot afstemming tussen winkeliers, vervoerders, verladers en overheden om knelpunten in de distributie op te lossen. Dit project wordt in 2006 afgerond met een intentieverklaring van alle partijen.

## Financieel totaaloverzicht per programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 4.808.939 | 38.474 | 122.897 | 145.342 | -22.445 |
| Apparaatskosten | 17.316 | 17.552 | 17.552 | 50.902 | -33.350 |
| Totaal lasten | 4.826.255 | 56.026 | 140.449 | 196.245 | -55.796 |
| Totaal baten | 7.054 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 4.819.201 | 56.026 | 140.449 | 196.245 | -55.796 |

### Financiële analyse

*Programmakosten*
De programmakosten zijn hoger dan begroot,. Dit komt doordat de toegerekende rente (in verband met een hogere boekwaarde) van het project Vaarweg-Almelo-Coevorden hoger is dan waarmee bij het opstellen van de begroting rekening is gehouden. In 2006 is in de begroting met een hogere boekwaarde rekening gehouden.

*Apparaatskosten*
De apparaatskosten zijn hoger doordat extra aandacht is besteed aan goederenvervoer. Er is een activa bijdrage geleverd aan de werkgroepen Routing Vervoer Gevaarlijke Stoffen, Communicatie Goederen en Safety Scan.

## 33403 Beschikbaar collectief personenvervoer in Drenthe

**Portefeuillehouder** de heer S.B. Swierstra.
**Contactpersoon** mevrouw S.W.T. Gerritsen. Toestelnummer 54 84.

Doelrealisatie
Door het Openbaar Vervoerbureau (OV-bureau) is een visie OV-netwerk Groningen-Drenthe vormgegeven. De concessie Zuidwest-Drenthe is in 2005 verleend. Alle OV is hiermee openbaar aanbesteed. De kostendekkingsgraad in 2005 is nog niet bekend. Het OV-bureau is in de loop van 2005 operationeel geworden.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- **Een actieve bijdrage aan de projectorganisatie en realisatie van de Zuiderzeespoorlijn.**
- **De ontwikkeling van een maatregelenpakket voor de bereikbaarheid van het nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen. De ontwikkeling van het Kolibri-OV-netwerk wordt daarin gezien als structurele drager van de het stedelijke netwerk ten aanzien van de bereikbaarheid en de ruimtelijke keuzes.**
- **Alle vervoer is in 2005 openbaar aanbesteed. De verdere ontwikkeling van de marktconforme uitvoering van het collectief vervoer wordt verder ontwikkeld binnen de opdracht van uitvoering van de aanbestede concessies en de nieuw aan te besteden concessie. Samenwerking met particuliere instanties (PPS) blijft eveneens nagestreefd worden.**
- **In de uitvoering van de bereikbaarheid van stad en land krijgt, in de corridorgewijze aanpak per stedelijke gebied, de kwalitatieve verbetering van het collectief vervoer (busbanen, haltes, parkeren, informatievoorzieningen etc.) sterk de nadruk. De intensivering-gelden voor de uitvoering van het Collegeprogramma zullen tot en met 2008 mede hiertoe aangewend worden.**
- **Operationaliseren van het OV-bureau (samenwerking provincie Groningen, stad Groningen, provincie Drenthe (GGD)).**

De projectorganisatie Zuiderzeespoorlijn (ZZL) is door de provincie ondersteund door ruimtelijk-economische en vervoerskundige expertise-inzet voor de begeleiding en opzet van de noordelijke inbreng voor de structuurvisie ZZL van het Rijk.
Door het OV-bureau is een visie OV-netwerk Groningen-Drenthe vormgegeven dat de basis is voor het Kolibri OV-netwerk en de uitvoering van het verkeer en vervoerbeleid POP II (het Uitvoeringsprogramma verkeer en vervoer). In 2006 worden deze zaken nader vastgesteld.

De concessie Zuidwest Drenthe is in 2005 verleend. Alle OV is hiermee openbaar aanbesteed.
De ontwikkelfunctie openbaar vervoer wordt per 1 januari 2005 uitgevoerd door het OV-bureau dat hiervoor in het leven is geroepen. De kostendekkingsgraad in 2005 is nog niet bekend. De finale inkomsten 2005 worden door het Rijk berekend en in de loop van 2006 bekendgemaakt.

Het jaarlijkse klanttevredenheidsonderzoek van het CVOV is uitgevoerd. De klanttevredenheid steeg van 6,5 naar 7,2.

De Snuitbus in Zuidoost-Drenthe en de Bosbus in het Drents-Friese Wold zijn succesvol gecontinueerd. In 2005 zijn het eurotarief en de voordeeldalkaart als tariefexperiment gestart.

In 2005 is een bezuiniging van circa 10% op het subsidiebudget succesvol doorgevoerd in overleg met burgers en vervoerders. Na een kleine terugval van het aantal reizigers is eind 2005 het aantal reizigers weer op het niveau van voor de bezuinigingen.

## Financieel totaaloverzicht per programmaonderdeel

| Doelstelling | Realisatie 2004 | Primitieve begroting 2005 | Begroting 2005 na wijziging | Realisatie 2005 | Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 23.841.166 | 19.542.000 | 21.802.308 | 21.263.746 | 538.562 |
| Apparaatskosten | 854.381 | 873.266 | 873.266 | 241.406 | 631.860 |
| Totaal lasten | 24.695.547 | 20.415.266 | 22.675.574 | 21.505.153 | 1.170.421 |
| Totaal baten | 23.773.202 | 19.482.000 | 21.442.308 | 20.922.343 | -519.965 |
| Saldo | 922.345 | 933.266 | 1.233.266 | 582.809 | 650.457 |

### Financiële analyse

*Programmakosten*
Ten tijde van het opstellen van de primitieve begroting was nog niet bekend dat het OV-bureau per 1 januari 2005 zelfstandig zou worden, derhalve zijn er wel kosten begroot, maar niet gemaakt voordeel € 342.000,--. Er is een voorlopige bijdrage van € 17.686.000,-- verleend aan het OV-bureau, hieruit wordt een gedeelte van de exploitatie OV-bureau bekostigd, maar er zijn ook bijdragen aan de openbaarvervoermaatschappijen verstrekte. Per saldo is € 217.000,-- minder besteed dan begroot. Deze zaken zijn met de voorziening Openbaar vervoer verrekend.

*Baten*
Het verschil in de opbrengsten wordt veroorzaakt doordat de begrote begrote verrekening met de voorziening Openbaar Vervoer lager is dan begroot. Dit komt omdat de voordelen op de programmakosten zijn verrekend met de voorziening en daardoor de verrekening met de voorziening lager kon worden vastgesteld.

*Apparaatskosten*
Doordat het OV-bureau is opgericht en het bureau de werkzaamheden voor Openbaar Vervoer uitvoert, zijn er veel minder apparaatskosten toegerekend dan begroot. Voordeel € 632.000,--.

## Financieel totaaloverzicht programma

| Totaal programma | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | 3-4<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 29.521.801 | 20.471.292 | 22.816.023 | 21.701.397 | 1.114.626 |
| Baten | 23.780.255 | 19.482.000 | 21.442.308 | 20.922.343 | -519.965 |
| Saldo | 5.741.546 | 989.292 | 1.373.715 | 779.054 | 594.661 |

## Programma 4.0 Waterhuishouding

**Missie**

**Het Drentse beleid met betrekking tot de waterhuishouding heeft als missie het bereiken en behouden van gezonde en veerkrachtige watersystemen die ordenend zijn voor de inrichting van de fysieke leefomgeving.**

**Speerpunten daarbij zijn:**

- ***bescherming tegen wateroverlast;***
- ***tegengaan van verdroging; zuinig gebruik van grondwater;***
- ***het voorkomen van schade aan waterkeringen en landbouwgewassen.***

**Om de gewenste waterhuishoudkundige situatie overeenkomstig het POP II en tegen acceptabele kosten te bereiken, wordt ingezet op een doorzichtige bestuurlijke organisatie voor de waterhuishouding met een goed financieel en bestuurlijk draagvlak.**

**Programmaonderdelen**

## 34001 Waterhuishouding algemeen

**Portefeuillehouder** mevrouw T. Klip-Martin.
**Contactpersoon** de heer L. de Vree. Toestelnummer 5917.

**Beleidsvoornemens**

- **Voor het bereiken van de gewenste waterhuishoudkundige situatie wordt met veel instanties overlegd (periodiek of ad hoc) en worden meerdere algemene instrumenten ingezet zoals de Provinciale omgevingsverordening/onderdeel Water en waterakkoorden. Deze laatste zijn gesloten tussen de diverse beheerders. De instrumenten zijn voorhanden, doch dienen actueel te worden gehouden.**

Dit najaar is de toetsing aan de normen van de regionale wateroverlast door de waterschappen afgerond. Uit de resultaten blijkt dat tenminste 95% voldoet aan de normen. Hierbij merken wij op dat dit cijfer gebaseerd is op het totale beheersgebied van de vier waterschappen (dus: Drenthe, Groningen en Overijssel ten noorden van de Vecht).
Een statenbesluit voor aanwijzing van regionale waterkeringen en vaststelling van veiligheidsnormen is in voorbereiding.

De gemeenten en de waterschappen zijn als eerste verantwoordelijk voor de sanering van de riooloverstorten. In onderling overleg bepalen zij de te saneren locaties en de planning daarvan.
Aan de vier waterschappen is informatie gevraagd over het aantal woningen met (grond)wateroverlast en het aantal riooloverstorten dat niet aan de basisinspanning voldoet. Wellicht kan ook gewacht worden op de jaarverslagen waterkwaliteit.

In het najaar van 2005 hebben wij een plan van aanpak vastgesteld om via een POP-uitwerking de bergingsgebieden in Zuid-Drenthe op kaart te zetten. In 2006 is de ontwikkeling van een ontwerpplan en de uitvoering van de Strategische milieubeoordeling (SMB) gepland.

In 2005 is het kader Grond- en oppervlaktewaterregiem (GGOR) door de provincies vastgesteld. Dit in samenwerking met de waterschappen ontwikkelde kader geeft aan op welke wijze het GGOR de komende jaren wordt vorm gegeven. Het in ontwikkeling zijnde grondwatermodel Noord-Nederland is daarbij een belangrijk middel.

In 2006 worden de definitieve landelijke (advies)normen voor regionale wateroverlast verwacht. Indien gewenst zal op basis daarvan in samenwerking met de waterschappen aanvullend beleid worden geformuleerd.

## Financieel totaaloverzicht per programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 28.448 | 84.240 | 30.240 | 25.447 | 4.793 |
| Apparaatskosten | 121.365 | 115.163 | 115.163 | 225.089 | -109.926 |
| Totaal lasten | 149.814 | 199.403 | 145.403 | 250.536 | -105.133 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 149.814 | 199.403 | 145.403 | 250.536 | -105.133 |

### Financiële analyse

*Apparaatskosten*
In de primitieve begroting is onvoldoende rekening gehouden met coördinatiewerkzaamheden. Bij het opstellen van de IWP's zijn deze uren wel begroot.

## 34002 Beleidsmonitoring

**Portefeuillehouder** mevrouw T. Klip-Martin.
**Contactpersoon** de heer E. Blom. Toestelnummer 58 99.

**Beleidsvoornemens**

- **Beleidsmonitoring gebeurt ter ondersteuning van het waterhuishoudkundige beleid. In de komende jaren gaan wij in het kader van beleidsmonitoring op het gebied van de waterhuishouding steeds meer gerichte informatie verzamelen in nauwe samenwerking met de waterschappen. Op deze manier willen wij komen tot een goed inzicht in de verwezenlijking van het beleid (monitoring) zoals dat in het POP II is beschreven. En wij richten ons op de toestandsbeschrijving die op termijn gemaakt moet worden voor de Kaderrichtlijn Water.**
- **Voor deze beleidsmonitoring wordt met name gebruik gemaakt van het landelijk ontwikkelde WaterSysteemRapportage (iWSR) en ons meetnet voor grondwaterstanden. Het instrumentarium iWSR zal aangepast moeten worden om de rapportages voor de Kaderrichtlijn Water te kunnen leveren. Het meetnet voor grondwaterstanden wordt goed onderhouden en bemeten. In toenemende mate zal daarbij gebruik worden gemaakt van automatische dataregistratie.**

Het instrumentarium Watersysteem Rapportage (iWSR) is aangepast maar nog niet in gebruik genomen. De aanpassing is in IPO-verband uitgevoerd. De grondwaterstanden zijn volgens plan waargenomen en het benodigde onderhoud is gepleegd.
Het iWSR is nu zodanig van opzet dat de rapportages voor de Kaderrichtlijn Water kunnen worden geleverd.

## Financieel totaaloverzicht per programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 13.380 | 13.600 | 13.600 | 15.552 | -1.952 |
| Apparaatskosten | 161.937 | 101.030 | 101.030 | 162.234 | -61.204 |
| Totaal lasten | 175.317 | 114.630 | 114.630 | 177.786 | -63.156 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 175.317 | 114.630 | 114.630 | 177.786 | -63.156 |

### Financiële analyse

*Apparaatskosten*
In de primitieve begroting zijn te weinig uren opgenomen voor deze doelstelling. Ten tijde van het opstellen van de IWP's bleek dit reeds en zijn er meer uren geraamd.

## 34003 Realisatie gewenst grond- en oppervlaktewaterregiem en verdrogingsbestrijding

**Portefeuillehouder** mevrouw T. Klip-Martin.
**Contactpersoon** de heer R. van Veen. Toestelnummer 58 93.

**Beleidsvoornemens**

- De gebiedsgerichte aanpak van de verdroging blijft een belangrijk instrument bij het oplossen van de verdroging. Het bestaande beleid, waarbij een verdrogingsreductie van 40% in het jaar 2010 wordt beoogd, zetten wij voort. Daarnaast wordt ingezet op projecten gericht op het besparen van grondwater of juist het aanvullen van de grondwatervoorraad, zowel in het landelijk als in het stedelijk gebied.
- Financiering vindt plaats vanuit de Subsidieregeling gebiedsgericht beleid (SGB), Europese middelen en het provinciaal Grondwaterfonds.

- Het GGOR wordt op basis van regionale plannen van aanpak vanaf 2005 gebiedsgericht opgesteld door de waterschappen in samenwerking met onder andere de provincie. Het GGOR geeft antwoord op de vraag of de door de provincie beschreven functies in het POP voldoende kunnen worden ondersteund door de waterhuishouding. Bijvoorbeeld of de gewenste natuurdoelen kunnen worden gerealiseerd.
- Daarbij kunnen de waterschappen gebruikmaken van een in samenwerking met de provincies ontwikkeld grondwatermodel.

- Van rijkswege, maar ook vanuit maatschappelijke organisaties, komt de vraag naar voren in hoeverre het ingezette beleid succes heeft. Een evaluatie van uitgevoerde projecten moet hier invulling aan geven. De resultaten van deze evaluatie geven inzicht in de mate van herstel van de verdroging.
- Daarnaast willen wij voor de toekomstige projecten betere afspraken maken over monitoring met waterschappen en terreinbeheerders. Het gaat dan om de vraag wie wat meet en wie wanneer rapporteert. Op basis van deze afspraken zullen wij voor een gebied een voorbeeldrapportage uitwerken.

Het totaal areaal verdroogd gebied bedraagt 31.608 ha. De mate van herstel is gelijk als in 2004.
De hoeveelheid onttrokken grondwater varieert weinig van jaar tot jaar. De onttrekking is in grote lijnen overeenkomstig eerdere jaren. De totale onttrekking bedraagt ongeveer 70 miljoen m3 waarvan 59 miljoen door de waterleidingbedrijven, 9 miljoen door de industrie en 2 miljoen door overige onttrekkingen.

Het stopzetten van de waterwinning van de DSM Resins te Schoonebeek is in voorbereiding. Dit geeft een besparing van 1 miljoen m3 grondwater op jaarbasis.

Samen met waterschappen en terreinbeheerders hebben wij een plan van aanpak monitoring verdroging opgesteld. Uitwerking daarvan vindt plaats in 2006.

## Financieel totaaloverzicht per programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 195.217 | 33.246 | 33.246 | 139.352 | -106.106 |
| Totaal lasten | 195.217 | 33.246 | 33.246 | 139.352 | -106.106 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 195.217 | 33.246 | 33.246 | 139.352 | -106.106 |

### Financiële analyse

*Apparaatskosten*
In de primitieve begroting zijn alleen uren opgenomen voor onderzoek grondwaterwinning. Echter, onder deze doelstelling vallen meer werkzaamheden, zoals beleidsontwikkeling gewenst grond- en oppervlakteregiem (GGOR) en projectontwikkeling. Hiervoor zijn in de IWP's uren geraamd en gedurende 2005 gerealiseerd.

## 34004 Waterhuishoudkundige inrichting

**Portefeuillehouder** mevrouw T. Klip-Martin.
**Contactpersoon** de heer L. de Vree. Toestelnummer 5917.

**Beleidsvoornemens**

- **In het beleidsveld waterhuishouding zijn de komende jaren twee zaken van groot belang. Op de eerste plaats de uitvoering van de Startovereenkomst waterbeheer 21e eeuw (WB21) en op de tweede plaats de implementatie van de Kaderrichtlijn Water (KRW). WB21 richt zich vooral op het realiseren van een adequate bescherming tegen wateroverlast en tegengaan van verdroging. De kaderrichtlijn vraagt vooral een bezinning op realiseerbare doelstellingen in het waterkwaliteitsbeheer en het formuleren van bijpassende maatregelen.**
- **Bij de nadere uitwerking van ons Collegeprogramma hebben wij een impuls aan deze zaken gegeven. Er is extra geld beschikbaar gesteld voor stedelijk waterbeheer en het thema Ruimte voor water. Daarbij hebben het realiseren van de bergingsgebieden en de gevolgen van de klimaatverandering prioriteit.**
- **Dit jaar hebben wij meer in bijzonder op het oog het afronden van de inrichting van de polder Lappenvoort als bergingsgebied, het starten met de inrichting van de bergingsgebieden in Noorderzijlvest, het sluiten van een Regionaal Bestuursakkoord Water (RBW) voor Noord-Drenthe en Groningen en het afronden van de beschrijving van de stroomgebieden voor de KRW.**

De inrichting van polder Lappenvoort (4,1 miljoen m3) is afgerond.
Het plan van aanpak voor de POP-uitwerking bergingsgebieden Zuid-Drenthe is in het laatste kwartaal door gedeputeerde staten goedgekeurd.
De uitwerking Versnelde inrichting Eelder-/Peizermaden (VIEP) en realisatie bergingsgebieden lopen volgens planning.
Het Regionaal Bestuursakkoord Water (RBW) voor Groningen en Noord- en Oost-Drenthe is in september 2005 bestuurlijk ondertekend.

## Financieel totaaloverzicht per programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 249.371 | 0 | 82.902 | 89.449 | -6.547 |
| Apparaatskosten | 448.650 | 459.617 | 459.617 | 500.341 | -40.724 |
| Totaal lasten | 698.021 | 459.617 | 542.519 | 589.790 | -47.271 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 698.021 | 459.617 | 542.519 | 589.790 | -47.271 |

### Financiële analyse

*Apparaatskosten*
De overschrijding op apparaatskosten wordt voornamelijk veroorzaakt doordat de realisering van bergingsgebieden prioriteit heeft gehad.

## 34101 Waterschappen

**Portefeuillehouder** mevrouw T. Klip-Martin.
**Contactpersoon** de heer E. Koerts. Toestelnummer 58 95.

### Beleidsvoornemens

- **Het kabinet heeft begin 2004 standpunten ingenomen over de bekostiging van het regionaal waterbeheer en de bestuurssamenstelling en verkiezingswijze van de besturen van de waterschappen. Dit op basis van het rapport van de zogenaamde Werkgroep Interdepartementaal Beleidsonderzoek Bekostiging Waterbeheer (IBO). Het kabinet kiest voor voortzetting van het functionele bestuur voor het waterbeheer met een eigen financieringsstructuur.**
- **De uitwerking van het kabinetsbesluit zal onder andere een wijziging betekenen van de Waterschapswet op de onderdelen financiering en bestuurssamenstelling en van de Wet verontreiniging oppervlaktewateren. Dit zal ook zijn weerslag hebben op de provinciale reglementen voor de waterschappen. Deze worden samen met de provincies Overijssel en Groningen en in voorkomende gevallen ook met de provincie Fryslân herzien. Ons beleid is gericht op het ontwikkelen van gezamenlijke standpunten en komt tot uitdrukking in jaarlijks te houden bestuurlijk en ambtelijk overleg met de waterschappen en de aangrenzende provincies.**
- **Gezien de lopende dossiers op het watergebied (uitvoering WB21, KRW, uitvoering POP II) en de vereiste inzet van de waterschappen daarbij is een nauwere relatie - zowel vanuit samenwerking als vanuit toezicht - nodig. In de uitwerking van ons Collegeprogramma is hier expliciet aandacht aan besteed.**
- **In 2005 zal het waterschap Velt en Vecht een nieuw beheersplan ter goedkeuring inzenden. De beheersplannen van de overige waterschappen lopen tot 2007.**

In 2005 heeft de portefeuillehouder Water na haar aantreden in maart kennismakingsbezoeken afgelegd bij alle waterschappen. In de tweede helft van het jaar zijn werkbezoeken gehouden. Deze bezoeken betroffen met name veldoriëntaties van projecten waarmee de waterschappen invulling geven aan het provinciale beleid. Onderwerpen die aan de orde zijn geweest betreffen de ontwerp-Waterschapswet, De ontwerp-Waterwet, Overdracht operationeel grondwaterbeheer en Stedelijk waterbeheer.

Van de waterschappen Reest en Wieden en Velt en Vecht zijn de reglementen aangepast. Dit betrof een procedurele wijziging. In december zijn alle dijkgraven herbenoemd; de beëdiging heeft plaatsgevonden in een gezamenlijke bijeenkomst met de provincies Overijssel en Groningen.

Het waterschap Velt en Vecht heeft het ontwerpbeheerplan in december 2005 ter inzage gelegd. De overige waterschappen beraden zich op de herziening van hun plannen.

## Financieel totaaloverzicht per programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 198.374 | 190.661 | 190.661 | 204.499 | -13.838 |
| Totaal lasten | 198.374 | 190.661 | 190.661 | 204.499 | -13.838 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 198.374 | 190.661 | 190.661 | 204.499 | -13.838 |

Financiële analyse

## 34201 Muskusrattenbestrijding

**Portefeuillehouder** mevrouw T. Klip-Martin.
**Contactpersoon** de heer E. Koerts. Toestelnummer 58 95.

**Beleidsvoornemens**

- **Het beperken van de omvang van de muskusrattenpopulatie. Norm hierbij is dat een gebied onder controle is als er minder dan 0,25 rat per velduur gevangen wordt.**

In de Coördinatiecommissie Muskusrattenbestrijding vindt afstemming plaats over de uitvoering van het vangbeleid in de vangstgebieden. Landelijk is een discussie gestart over het nut en de noodzaak van de het vangen van muskusratten. De rapportage Nut en noodzaak muskusrattenbestrijding is ter informatie aangeboden aan de Statencommissie Omgevingsbeleid.

Het aantal gevangen muskusratten is gedaald naar 0,40 gevangen muskusrat per velduur. Dat is een daling van 0,05 ten opzichte van 2004. In 2005 is er in het grensgebied één beverrat gevangen.

## Financieel totaaloverzicht per programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 922.654 | 816.510 | 895.842 | 901.833 | -5.991 |
| Apparaatskosten | 17.659 | 11.702 | 11.702 | 29.677 | -17.975 |
| Totaal lasten | 940.314 | 828.212 | 907.544 | 931.510 | -23.966 |
| Totaal baten | 103.872 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 836.442 | 828.212 | 907.544 | 931.510 | -23.966 |

### Financiële analyse

## 34301 Optimale waterpeilen op de provinciale kanalen

**Portefeuillehouder** mevrouw T. Klip-Martin.
**Contactpersoon** de heer W. Paas. Toestelnummer 53 31.

Doelrealisatie
De waterpeilen op de Drentse kanalen worden continu door het geautomatiseerd peilsysteem gemeten en geregistreerd. Inacceptabele afwijkingen worden doorgegeven aan de peilcoördinator (24-uurs bindingsdienst). Zonodig wordt ingegrepen door de ingeroosterde “veldpost” (een medewerker van de Productgroep WK).
In 2005 zijn er geen onacceptabele afwijkingen opgetreden en zijn er geen klachten ten aanzien van het waterpeil ontvangen.

## Financieel totaaloverzicht per programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 74.029 | 136.266 | 136.266 | 72.151 | 64.115 |
| Apparaatskosten | 97.323 | 70.025 | 70.025 | 80.571 | -10.546 |
| Totaal lasten | 171.353 | 206.291 | 206.291 | 152.722 | 53.569 |
| Totaal baten | 0 | 64.800 | 64.800 | 0 | -64.800 |
| Saldo | 171.353 | 141.491 | 141.491 | 152.722 | -11.231 |

### Financiële analyse

Wij ontvangen niet meer de nota van het Rijk voor de energiebijdrage van de waterschappen voor het gemaal Zedemuden. Contractueel zou de provincie deze nota moeten betalen en vervolgens deze weer bij de waterschappen in rekening brengen. Rijkswaterstaat brengt deze kosten nu rechtstreeks bij de waterschappen in rekening. Daardoor ontstaat een voordeel op de programmakosten wat gecompenseerd wordt door een nadeel op de begrote baten. De doorberekening van energiebijdrage wordt in de begroting 2006 gesaneerd.

## 34401 Grondwaterwet

**Portefeuillehouder** mevrouw T. Klip-Martin.
**Contactpersoon** de heer E. Veldman. Toestelnummer 55 36.

**Beleidsvoornemens**

- **Effectief en efficiënt grondwatergebruik staat voorop. De verwachting is dat het grondwatergebruik de komende jaren verder zal dalen.**
- **Van een viertal grote permanente industriële grondwaterwinningen zal de vergunning worden herzien. Deze vergunningen worden afgestemd op de huidige eisen van efficiënt en effectief watergebruik. De onttrekkingen worden tevens onderzocht op het doelmatig gebruik van grondwater.**

In 2005 zijn in totaal 16 vergunningen verleend.
Er zijn twee bezwaren/bedenkingen ingediend op vergunningaanvragen.
Er zijn geen industriële grondwatervergunningen herzien.

Voor de hoeveelheid onttrokken grondwater per doelgroep wordt verwezen naar het bijgevoegde overzicht. Het Openbaar Register grondwateronttrekkingen is actueel gehouden en in de tweede helft van het jaar door ons vastgesteld.

Schadeonderzoek grondwaterwinningen omgeving Beilen is afgerond. Er komt mogelijk een vervolgonderzoek omdat maar een gedeelte van het intrekgebied is onderzocht.

| categorie | 1996 | 1997 | 1998 | 1999 | 2000 | 2001 | 2002 | 2003 | 2004 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| industrie | 10.815.362 | 11.171.495 | 10.888.018 | 10.536.419 | 10.433.062 | 9.628.678 | 9.361.100 | 9.889.705 | 9.332.992 |
| waterleiding | 59.154.488 | 59.272.124 | 58.562.743 | 58.589.878 | 59.256.042 | 57.327.256 | 58.516.840 | 59.333.994 | 57.454.346 |
| land en tuinbouw | 2.110.904 | 2.047.249 | 1.694.095 | 1.037.116 | 1.945.941 | 2.386.632 | 2.232.148 | 2.518.644 | 1.584.596 |
| saneringen en bemalingen | 1.276.549 | 93.842 | 1.018.230 | 1.000.000 | 1.000.000 | 3.400.000 | 1.045.551 | 1.034.386 | 1.980.314 |
| totaal | 73.357.303 | 72.584.710 | 72.163.086 | 71.163.413 | 72.635.045 | 72.742.566 | 71.155.639 | 72.776.729 | 70.352.248 |

Omgeving Emmen: er zijn twee verzoeken tot schadeonderzoek in behandeling genomen en inmiddels afgerond.

Voor een overzicht in het grondwaterverbruik wordt verwezen naar het bijgevoegde overzicht.

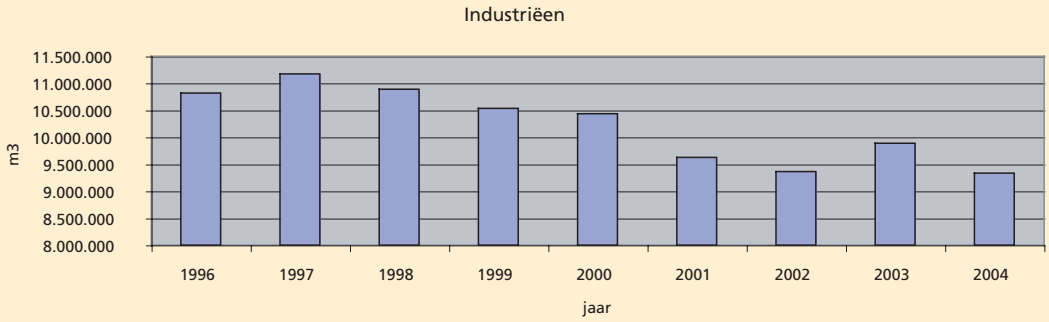

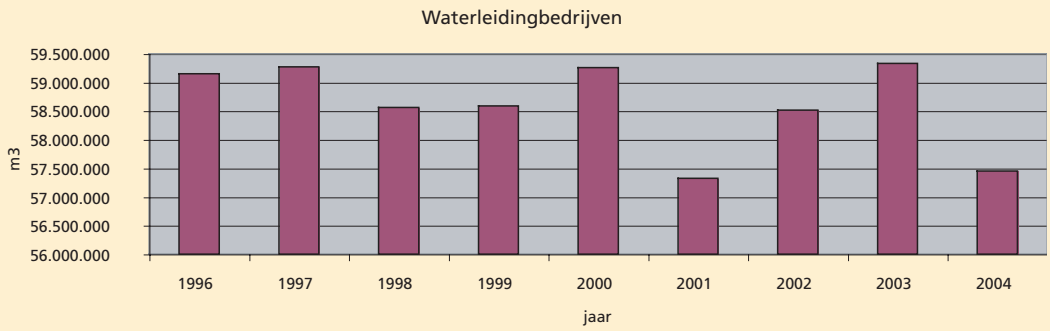


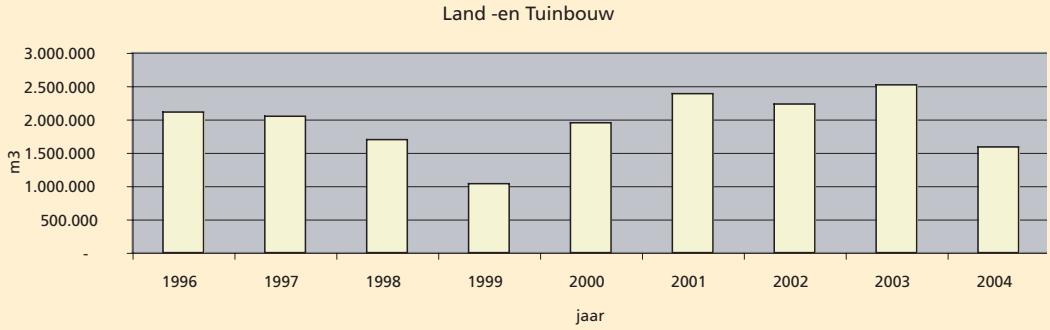


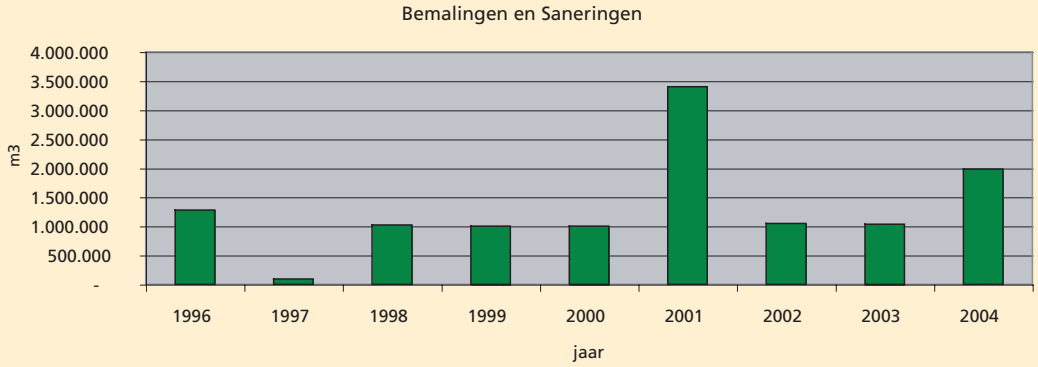


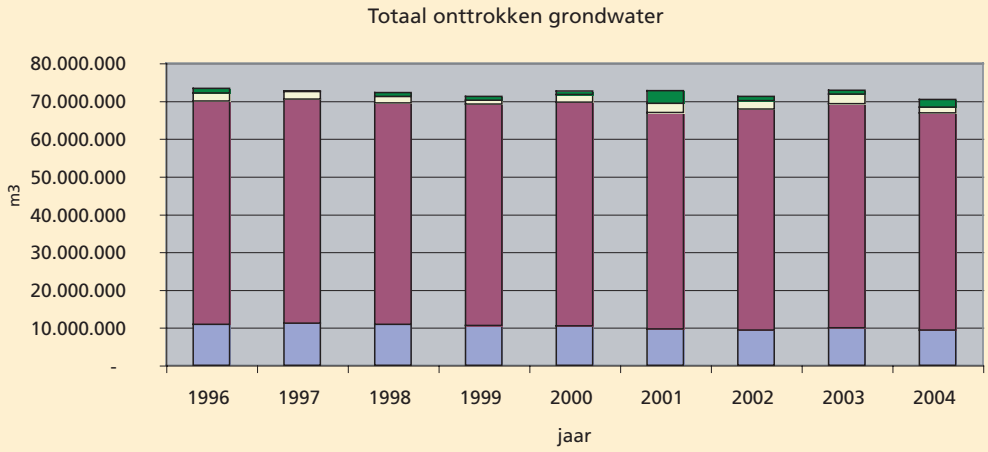


## Financieel totaaloverzicht per programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 447.295 | 646.800 | 646.800 | 150.434 | 496.366 |
| Apparaatskosten | 152.594 | 114.007 | 114.007 | 149.523 | -35.516 |
| Totaal lasten | 599.889 | 760.807 | 760.807 | 299.957 | 460.850 |
| Totaal baten | 708.794 | 714.750 | 719.050 | 742.550 | 23.500 |
| Saldo | -108.905 | 46.057 | 41.757 | -442.593 | 484.350 |

### Financiële analyse

*Programmakosten/baten*
De kosten uitvoering Grondwaterwet zijn in 2005 bijzonder beperkt gebleven. De totale lasten bedroegen € 138.000,--. In 2006 zullen wij ons nadrukkelijk met dit onderwerp bezighouden. Op dit moment invetariseren wij welke projecten gemeenten en waterschappen op dit vlak willen uitvoeren. Inmiddels hebben wij besloten in het kader van projecten gericht op waterbesparing en verdrogingsbestrijding € 165.000,-- beschikbaar te stellen voor het project Torenveen. In het totaal wordt voor dergelijke projecten rekening gehouden met uitgaven tot een hoogte van € 380.000,--. De inkomsten bedroegen € 716.000,--. Na aftrek van de werkelijke BTW in 2005 van € 17.000,-- is het overschot van € 561.000,-- verrekend met de reserve Grondwaterheffing bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

## Uitwerking collegeprogramma

### Intensiveringen

Water in het landelijk gebied: ruimte voor water
In het beleidsveld waterhuishouding zijn de komende jaren twee zaken van groot belang. Op de eerste plaats de uitvoering van de Startovereenkomst WB21 en op de tweede plaats de implementatie van de Kaderrichtlijn Water. WB21 richt zich vooral op het realiseren van een adequate bescherming tegen wateroverlast. De Kaderrichtlijn Water vraagt vooral een bezinning op realiseerbare doelstellingen in het waterkwaliteitsbeheer en het formuleren van bijpassende maatregelen.
Bij de nadere uitwerking van ons Collegeprogramma hebben wij een impuls aan deze zaken gegeven. Er is extra geld beschikbaar gesteld voor het thema Ruimte voor water. Daarbij hebben het realiseren van de bergingsgebieden en de gevolgen van de klimaatverandering prioriteit.
Dit jaar hebben wij meer in bijzonder op het oog: het afronden van de inrichting van de polder Lappenvoort als bergingsgebied, het starten met de inrichting van de bergingsgebieden in Noorderzijlvest, het sluiten van een Regionaal Bestuursakkoord Water voor Noord-Drenthe en Groningen en het afronden van de beschrijving van de stroomgebieden voor de KRW.
Voor de jaren 2005 tot en met 2007 is met deze plannen jaarlijks € 1.000.000,-- gemoeid; dit bedrag is meegenomen in het totaal van de storting in de reserve Vitaal platteland, zie ook bij programma 6.2, Plattelandsbeleid.

*Stedelijk waterbeheer*
Bij de uitwerking van het Collegeprogramma is aandacht besteed aan het thema Stedelijk waterbeheer. In de Voorjaarsnota is de volgende passage opgenomen.
Water is een duidelijk kwaliteitsverhogend element in een stedelijke omgeving, daar kan meer gebruik van gemaakt worden, zeker in relatie tot aspecten als berging en afkoppeling van rioolstelsels. Daarnaast is het de vraag of onze stedelijke systemen wel toegerust zijn op de klimaatverandering. Wat betekent een grotere neerslagintensiteit, of een langere droogteperiode voor het stedelijk gebied? Wij zetten ons in voor een toekomstgericht stedelijk waterbeheer. De provinciale inzet zal concreet gericht zijn op:
- onderzoek naar effecten klimaatverandering op rioolstelsels in stedelijk gebied;
- uitvoeren van een pilot gericht op innovatieve en creatieve oplossing voor wateroverlast;
- afgerond onderzoek naar gevolgen klimaatverandering op rioolstelsels stedelijk gebied;
- uitvoering gestart voorbeeld project Stedelijk waterbeheer.

Voor de jaren 2005 tot en met 2007 is in dit verband rekening gehouden met een brutolast van € 282.000,--, waarvan de helft gedekt wordt door een bijdrage uit het Grondwaterfonds.

## Financieel totaaloverzicht per programma

| Totaal programma | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | 3-4<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 3.121.893 | 2.792.867 | 2.901.101 | 2.746.152 | 154.949 |
| Baten | 812.666 | 985.841 | 783.850 | 742.550 | -41.300 |
| Saldo | 2.309.227 | 2.013.317 | 2.117.251 | 2.003.602 | 113.649 |

## Programma 5.0 Milieu algemeen

**Missie**

**Het Drents milieubeleid heeft als missie:**

- **binnen het kader van duurzame ontwikkeling realiseren van de gewenste milieukwaliteit in Drenthe, rekening houdend met de huidige milieukwaliteit;**
- **het bevorderen van duurzame ontwikkeling (en daardoor verminderen van de milieubelasting) bij burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en andere overheden met bijzondere aandacht voor externe integratie van milieubeleid. Energie en preventieaspecten spelen hierbij een belangrijke rol.**

## 35003 Milieubeleidsplanning

**Portefeuillehouder** **mevrouw T. Klip-Martin.**
**Contactpersoon** **de heer J. Akse. Toestelnummer 58 33.**

**Beleidsvoornemens**

- **In het provinciale beleid zullen wij ons vooral richten op uitvoering van de beleidsopgaven op het terrein van duurzaamheid en energie.**
- **Bij de ontwikkeling van Kompas-projecten wordt blijvend aandacht en tijd besteed aan de "duurzaamheidinbreng".**
- **Een goede vergunningverlening en handhaving blijven onverminderd aandacht behouden.**

De uitvoering van het Nationaal Milieubeleidsplan (NMP) is vooral gericht op klimaat en energie. Dit gebeurt onder andere in samenwerking met de andere noordelijke provincies. Voorbeelden van samenwerkingsprojecten en -partners zijn: Energy Valley, de Rijksuniversiteit Groningen (RUG) en de Gasunie en Grounds for Change. Het thema Externe veiligheid wordt binnen de Structuurvisie Emmen in onze eigen beleidsnota verder vormgegeven.

In juli 2005 is het programma stedelijke ontwikkeling verwoord in een intern werkdocument.

In het najaar van 2005 hebben wij met de vijf steden gezamenlijke agenda's vastgesteld. Geluid, luchtkwaliteit en stank zijn de belangrijkste milieuonderwerpen bij de stedelijke ontwikkeling.
Daarnaast blijkt dat de gemeenten ook een duurzame stedelijke ontwikkeling nastreven. Ze leggen wel verschillende accenten. Assen zet bij de ontwikkelingen in Assen-West bijvoorbeeld in op het onderdeel energie, terwijl Meppel voor verschillende kwaliteiten van duurzaamheid een invulling zoekt.

We hebben inbreng geleverd aan de evaluatie van de mid-term review van het Kompasprogramma op het vlak van duurzaamheid. Deze biedt vervolgens in 2006 een bouwsteen voor de uitwerking van het nieuwe Kompasprogramma. Daarnaast zijn tien Kompasprojecten getoetst op aspecten van duurzaamheid.

## Financieel totaaloverzicht per programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 236.398 | 263.000 | 263.000 | 372.471 | -109.471 |
| Apparaatskosten | 168.470 | 331.904 | 331.904 | 201.060 | 130.844 |
| Totaal lasten | 404.868 | 594.904 | 594.904 | 573.531 | 21.373 |
| Totaal baten | 12.774 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 392.094 | 594.904 | 594.904 | 573.531 | 21.373 |

### Financiële analyse

*Programmakosten*
Het tekort van € 109.471,-- op de programmakosten wordt verrekend met de bestemmingsreserve NMP (zie programma Financiering en Algemene dekkingsmiddelen).

## 35004 Milieucommunicatie

**Portefeuillehouder** mevrouw T. Klip-Martin.
**Contactpersoon** de heer J. Kramer. Toestelnummer 58 22.

Doelrealisatie
Voor het verkrijgen van draagvlak bij de bevolking, ondernemingen en organisaties voor het provinciale milieubeleid hebben wij prestatieafspraken vastgelegd in het werkprogramma van de Milieufederatie Drenthe (MFD).

*klimaatconferentie maart 2005*

Alle projecten van de MFD zijn voorzien van een communicatieparagraaf. Eind 2005 hebben wij een start gemaakt met het opzetten van een milieucommunicatieplan.

De MFD zal in haar jaarverslag 2005 verslag doen van
1. aantal duurzaamheidprojecten;
2. vrijwilligers, aantal (bereikte) burgers, aantal cursussen/activiteiten en nieuwsbrieven;
3. aantal adviezen.

De MDF zal dit verslag, conform de eisen van de ASV, voor 1 mei 2006 indienen.

**Beleidsvoornemens**

**Een prestatieafspraak met de MFD dat de hieronder genoemde eindresultaten (gesubsidieerde projecten) heeft.**
**Van de MFD worden projecten verwacht die aansluiten bij de volgende prestaties.**

1. **Het ontwikkelen en participeren in beleidsondersteunende en uitvoerende projecten die een bijdrage leveren aan draagvlakverbreding met betrekking tot duurzame ontwikkeling op het terrein van energie, duurzaam bouwen en ruimtelijke ontwikkelingen.**
2. **Het ondersteunen van burgers en 51 natuur- en milieuorganisaties bij het uitvoeren van natuur- en milieuactiviteiten gericht op behoud en ontwikkelingen van waarden en kwaliteiten van Drenthe.**
3. **Het adviseren, zowel gevraagd als ongevraagd, aan de overheid en het signaleren van zowel positieve en nadelige mogelijkheden en ontwikkelingen op het gebied van natuur, milieu en landschap.**

In 2005 is geen NOMO-nieuwsbrief Europa meer uitgegeven: eind 2004 is het bestuurlijk en ambtelijk NOMO opgeheven. Hiermee verviel de basis voor de nieuwsbrief.

## Financieel totaaloverzicht per programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 412.683 | 414.192 | 414.192 | 430.483 | -16.291 |
| Apparaatskosten | 108.732 | 103.335 | 103.335 | 82.889 | 20.446 |
| Totaal lasten | 521.414 | 517.527 | 517.527 | 513.372 | 4.155 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 521.414 | 517.527 | 517.527 | 513.372 | 4.155 |

Financiële analyse

-

## 35005 Duurzame projectontwikkeling

**Portefeuillehouder** mevrouw T. Klip-Martin.
**Contactpersoon** de heer J. Kramer. Toestelnummer 58 22.

Doelrealisatie
In samenwerking met de gemeenten Coevorden en Emmlicheim en Europark GmbH is voor de invulling van Europark een duurzaamheidsconcept ontwikkeld. Het project is afgerond. De realisatie ligt in handen van de gemeenten en Europark.

Wij hebben opdracht verleend voor het ontwikkelen van een $CO^2$ monitoringssysteem dat zal worden geoperationaliseerd, gekoppeld aan de nota Energiek Drenthe in 2006.

**Beleidsvoornemens**

- **Het beschermen en verbeteren van het ecologisch, economisch en sociaal kapitaal met duurzame ontwikkeling als vertrekpunt. Bij duurzame ontwikkeling ligt de nadruk op:**
- **de Kompas-thema's Bedrijfsomgeving, Werkgelegenheid, Stedelijke vernieuwing, Landbouw, Kernuitbreidingen en Recreatie;**
- **de projecten voor bedrijfsterreinen, energie, wonen en biologische landbouw.**
- **Duurzaam bouwen als uitgangspunt voor het ontwikkelen van het stedelijk gebied (kwalitatief hoogwaardig duurzaam stedelijk bouwen).**
  **Door deelname aan het Platform Duurzaam Bouwen en het uitvoeren van het Convenant duurzaam bouwen Drenthe 2001 wordt getracht de principes van duurzaam bouwen door diverse partijen integraal te laten toepassen.**
- **Bedrijfsinterne milieuzorg conform het Uitvoeringsprogramma afvalpreventie en energiebesparing uitvoeren.**
  **De maatregelen omvatten op energiegebied technische aspecten over energiebesparing, zoals aanwezigheidsdetectie gekoppeld aan de verlichting en het opwekken van duurzame energie door middel van windturbines. Op het gebied van afvalpreventie ligt het accent sterk op verbetering van de administratie van verbruiksgegevens en het terugdringen van de hoeveelheid papierafval. In 2005 is het Bedrijfsinterne milieuzorgsysteem bij de Facilitaire Groep operationeel.**
- **Het creëren van Duurzame bedrijventerreinen.**
  **Dit trachten te realiseren door zich te richten op het revitaliseren en intensiveren van bestaande (oude) bedrijventerreinen, een multifunctioneel gebruik en duurzame inrichting en parkmanagement.**

- **Het voeren van klimaatbeleid teneinde de reductie van de emissie van broeikasgassen te intensiveren.**
  **Conform het geactualiseerde Activiteitenprogramma 2002-2005 worden op diverse terreinen activiteiten ontplooid ten aanzien van het klimaatbeleid. In 2005 zal daarbij de nadruk liggen op "Energie in de bouw" (duurzaam bouwen, Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing, etc.) en de ontwikkeling van "duurzame energie". Speerpunten in het beleid zijn biomassa en het benutten van de bodem als bron, respectievelijk opslag van warmte (warmtepompen, warmte-/koudeopslag). Een en ander is neergelegd in de Energienota II. De initiatieven in het kader van een klimaatconferentie worden geconcretiseerd. Ten slotte spelen de verdere ontwikkelingen op het gebied van de liberalisering van de energiemarkt (elektriciteit en gas) ook in 2005 met nadruk een rol.**
  **In noordelijk verband wordt de samenwerking op energiegebied: Energy Valley voortgezet.**
- **Intensiveren gebruik Biomassa conform het plan van aanpak (februari 2003).**
  **In 2020 moet 10% van het energieverbruik door duurzame bronnen worden gedekt. Hiervan moet 50% uit biomassa afkomstig zijn.**

Naast de verdere doorontwikkeling van de organisaties voor parkmanagement in Emmen, Coevorden, Noordenveld, Hoogeveen en Meppel wordt parkmanagement ingevoerd in Tynaarlo en op het bedrijventerrein de Wieken in Hoogeveen.

Binnen het ontwerpproces Roden-Leek hebben wij ingezet op het verkennen en verdiepen van een aantal duurzaamheidsthema's. Bij de totstandkoming van de plannen rond Assen-West ging het ons voornamelijk om het ontwikkelen van een energievisie.
De inzet voor een duurzame energiehuishouding, duurzame stedelijke ontwikkeling en duurzaam bouwen is verwoord binnen de ambities en doelen van het programma stedelijke ontwikkeling.

*klimaatconferentie 2005*

Toepassing van de principes van duurzaam bouwen is landelijk nog niet "bouwbreed" ingevoerd. Ook in Drenthe blijft het bij goede voorbeelden en kleinschalige toepassingen door enkele partijen. Om een nieuwe impuls te geven aan duurzaam bouwen in Drenthe zijn de mogelijkheden verkend voor een andere invulling. Dit gebeurt in samenwerking met de Regionale consulent duurzaam bouwen via het netwerk en het platform Duurzaam bouwen.
Op 24 november 2005 is bij DAAD architecten in Beilen een bijeenkomst gehouden, waarvoor alle Drentse ondertekenaars van het convenant zijn uitgenodigd. Het doel was om meer duidelijkheid en richting te geven aan de nieuwe aanpak.
Tijdens de bijeenkomst bleek draagvlak voor een aantal sporen:

- samenwerken met betrokken partijen (overheden en partijen uit de bouwkolom);
- aanpak gericht op de consument;
- promotie en communicatie van en over duurzaam bouwen.

Deze sporen dienen als uitgangspunt om de nieuwe impuls aan duurzaam bouwen in Drenthe vorm te geven. De inzet is dat wij een programma "Bouwen aan een Drents perspectief" gaan regisseren, gericht op een andere manier van handelen bij alle betrokken partijen: principes van duurzaam bouwen worden door de markt gewenst en gedragen en zijn niet alleen een zaak van de overheid.

De interne processen en procedures en het uitvoeringsprogramma voor het Bedrijfsinterne milieuzorgsysteem zijn vastgelegd. De personele invulling en invoering zijn doorgeschoven naar 2006.

De nota Energiek Drenthe heeft als speerpunten: besparing, biomassa, bodem-energie en bedrijven. Wij zullen de nota na afloop van de inspraak aanvullen met een Uitvoeringsprogramma 2006-2008.

Eind 2005 is de eerste periode van Energy Valley afgesloten en geëvalueerd. Op basis van de notitie "Perspectief voor Energy Valley" hebben de drie noordelijke provincies besloten de activiteiten van het coördinatiebureau voor nog eens 2,5 jaar te financieren. Het bureau heeft een werkplan dat zich richt op de drie pijlers: uitbouw van de bedrijfsactiviteiten, duurzame energie en versterking van de kennisinfrastructuur. Begin 2006 stemmen wij dit werkplan af met de provinciale uitvoeringsprogramma's op het gebied van energie en duurzame economische ontwikkeling.

## Financieel totaaloverzicht per programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 233.419 | 345.000 | 1.096.823 | 364.147 | 732.676 |
| Apparaatskosten | 558.468 | 736.655 | 736.655 | 608.805 | 129.850 |
| Totaal lasten | 791.887 | 1.081.655 | 1.833.478 | 970.952 | 862.526 |
| Totaal baten | 862 | 0 | 324.406 | 46.727 | 277.679 |
| Saldo | 791.025 | 1.081.655 | 1.509.072 | 924.225 | 584.847 |

### Financiële analyse

*Programmakosten/baten*
Het positief saldo op de Projecten Milieu en Energie en Projecten Klimaatverandering is onderdeel van de financiering van de Energienota II. Door de vertraging in het tot stand komen van de nota is een aantal projecten minder snel uitgevoerd, of later of nog niet gestart. In 2006 zal via het Uitvoeringsprogramma Nota Energiebeleid aangegeven worden hoe het totale budget wordt aangewend.
Het huisvestingsplan is pas eind 2005 afgerond. De nadere invulling/uitwerking zal in 2006 plaatsvinden. Er is al wel gewerkt aan trainingen en de voorbereiding van de invoering van het Milieuzorgsysteem.

## Uitwerking collegeprogramma

### Intensiveringen

*Intensivering Parkmanagement*
De provincie is intensief betrokken bij het stimuleren van parkmanagement op regionale bedrijven-terreinen. Hiertoe zijn zes parkmanagementorganisaties opgericht die tot doel hebben de samenwerking op de desbetreffende terreinen te organiseren teneinde een duurzame kwaliteit te creëren. De parkmanagementorganisaties in Drenthe staan allen voor de opgave verder te professionaliseren en op termijn te verzelfstandigen. Vanuit de provincie wordt dit proces gefaciliteerd en nauwgezet gevolgd en - op basis van ledenaantallen - per afzonderlijke parkmanagementorganisatie bijgedragen aan de organisatorische kosten.
De provincie levert een inhoudelijke bijdrage om te komen tot professionele en zelfstandige parkmanagementorganisaties; voor de komende vier jaar is jaarlijks een subsidie van € 100.000,-- begroot.

De professionalisering van de bestaande organisaties voor parkmanagement ligt op koers, met uitzondering van Emmen en Coevorden. Zowel Emmen als Coevorden hebben in de loop van 2005 te maken gehad met het vertrek van hun parkmanager. Hierdoor is de individuele en gezamenlijke voortgang enigszins vertraagd. De gezamenlijke projecten professionalisering en communicatie zijn afgerond en worden in 2006 geïmplementeerd. Daarnaast is voor de uitvoering van de SWOT- analyses samenwerking gezocht met de Hogeschool Drenthe.

*Duurzame ontwikkeling*
Wij hebben het voornemen, het energiebeleid te intensiveren. Onder deze intensivering van het energiebeleid vallen onder andere het project Liberalisering Energiemarkt Drenthe (LED), Energy Valley en klimaatactiviteiten. Intensivering van het energiebeleid wordt als speerpunt van de programmalijn 5 van het Collegeprogramma genoemd.

De uitvoering van artikel 12 van de LED-Raamovereenkomst (duurzaamheidprojecten) verloopt zeer moeizaam. Dit wordt vooral veroorzaakt doordat gemeenten vanaf het begrotingsjaar 2005 hebben gekort op de personele en financiële inzet voor de niet-wettelijke taken. Hiertoe behoort ook de uitvoering van energie- en klimaatbeleid en dus ook LED.
Het traject voor gezamenlijke inkoop van gas is per 1 juli 2005 van start gegaan. Het “Beschrijvend document LED: gasinkoop 2006-2010” is inmiddels aan alle colleges ter besluitvorming voorgelegd.
De (Europese) aanbesteding is voorzien voor 2006.

*Op werkbezoek bij Invent juni 2005*

*Ombuigingen*
Bezuinigingen wettelijke en autonome taken.
Voor het jaar 2005 stellen wij voor een bezuiniging op wettelijke en autonome taken onder meer te concretiseren door het verlagen van de post Kosten uitvoering NMP met € 85.000,--, (programma-onderdeel 35003).

Deze ombuiging is gerealiseerd in de begroting 2005.

## Financieel totaaloverzicht programma

| Totaal programma | 1 Realisatie 2004 | 2 Primitieve begroting 2005 | 3 Begroting 2005 na wijziging | 4 Realisatie 2005 | 3-4 Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 1.729.248 | 2.194.086 | 2.945.909 | 2.057.855 | 888.054 |
| Baten | 13.636 | 0 | 324.406 | 46.727 | -277.679 |
| Saldo | 1.715.612 | 2.194.086 | 2.621.503 | 2.011.128 | 610.375 |

## Programma 5.1 Bodem

**Missie**

**Het Drents bodembeleid heeft als missie:**

- **wat betreft het bodembeleid in het algemeen: het ontwikkelen, monitoren en evalueren van beleid voor het behouden en verbeteren van de functionele eigenschappen die de bodem heeft voor mens, plant en dier;**
- **wat betreft het bodembeschermingsbeleid: het behouden en verbeteren van de kwaliteit van de bodem en grondwater, zodat algemene en specifieke bodemwaarden in stand blijven en de bodem blijvend gebruikt kan worden voor toegekende functies;**
- **wat betreft het bodemsaneringsbeleid: het saneren van verontreinigingen, zodat de kwaliteit van bodem en grondwater voldoet aan de functionele eisen voor het gewenste gebruik van de bodem; wat betreft het beleid ten aanzien van de verwerking van afvalstoffen: binnen het kader van duurzame ontwikkeling realiseren van de gewenste milieukwaliteit in Drenthe, rekening houdend met de huidige milieukwaliteit.**

## 35201 Bodembescherming

**Portefeuillehouder** **mevrouw T. Klip-Martin.**
**Contactpersoon** **de heer A.H. Smits. Toestelnummer 54 55.**

Doelrealisatie
Wij werken aan een Drentse Bodemnota om een meer samenhangend bodembeleid te kunnen realiseren. We houden hierbij rekening met nationale ontwikkelingen (Beleidsbrief Bodem en IPO-studies met betrekking tot de grondwaterbescherming) en internationale ontwikkelingen (VN, Raad van Europa en Europese Unie). De Drentse Bodemnota wordt medio 2006 besproken. Bij de nota wordt een uitvoeringsprogramma gevoegd.

**Beleidsvoornemens**

- **Zo spoedig mogelijk na het in werking treden van de geplande wijzigingswet wordt een aangepaste Kaart Wet ammoniak en veehouderij (Wav) vastgesteld.**
- **Bevorderd wordt dat de waterleidingmaatschappijen in 2005 de beheersplannen voor de waterwingebieden hebben vastgesteld.**
- **De provincie blijft haar medewerking verlenen aan uitwerkingsregelingen behorende bij het Convenant grondwaterbescherming 2004 van de Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD) en de NLTO.**
- **In samenwerking met de waterleidingbedrijven zal het overleg met de gemeenten over het grondwaterbeschermingsbeleid worden geïntensiveerd en zullen voorlichtingsprogramma's worden gemaakt, gericht op bedrijven en burgers.**
- **Na het wegvallen van het juridisch instrumentarium is het de vraag op welke andere wijze een adequate uitvoering van het algemene en specifieke bodem- en grondwaterbeschermingsbeleid gerealiseerd kan worden. Te denken valt aan een mix van instrumenten, zoals betere coördinatie en een grotere regierol en het voeren van een gericht stimuleringsbeleid.**
- **Er wordt zoveel mogelijk vooruitgelopen op de monitoringsinspanningen die in het kader van de Europese bodemstrategie verplicht worden gesteld.**
- **Evaluaties op onderdelen van het bodembeschermingsbeleid komen beschikbaar. Daarbij worden de gevolgen voor het beleid inzichtelijk gemaakt.**

Begin 2006 is nog geen voorstel tot wijziging van de Wav bij het Parlement ingediend.

Voor één waterwingebied is een beheersplan opgesteld. Deze kan als model dienen voor de overige gebieden. De Uitvoeringsregeling 2005 is opgesteld. Dit is een regeling gebaseerd op het convenant WMD-LTO Noord. Verder is een nieuw convenant opgesteld tussen het Waterbedrijf Groningen en de LTO Noord over de waterwinning in de Drentsche Aa.

Wij hebben diverse voorlichtingsbijeenkomsten gehouden over het komende Europese bodembeleid. Daarnaast is een bijeenkomst georganiseerd over de aanpassing van het grondwaterbeschermingsgebied Gasselte. Dit vergt aanpassing van de POV en betekent een afwijking van POP II .

Het structureel intensiveren van het overleg met gemeenten over het beleid voor grondwaterbescherming is niet gerealiseerd.

De instrumentenmix wordt nader bezien in het kader van de Drentse Bodemnota.
Het onderzoek naar het organische stofgehalte van de landbouwbodems wordt onderdeel van een uitvoeringsprogramma van de Drentse Bodemnota.

Wij volgen de ontwikkelingen met betrekking tot de monitoring van de EG Kaderrichtlijn Water.
Het provinciaal monitoringsprogramma voor het grondwater - het Grondwaterkwaliteitsmee tnet - is uitgebreid met gewasbeschermingsmiddelen.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 1.978 | 201.360 | 316.360 | 138.758 | 177.602 |
| Apparaatskosten | 313.626 | 249.386 | 249.386 | 269.585 | -20.199 |
| Totaal lasten | 315.604 | 450.746 | 565.746 | 408.342 | 157.404 |
| Totaal baten | 821 | 100.000 | 100.000 | 0 | 100.000 |
| Saldo | 314.783 | 350.746 | 465.746 | 408.342 | 57.404 |

### Financiële analyse

*Programmakosten/baten*
Uit het budget voor onderzoek grondwaterbescherming worden jaarlijks de kosten gedekt van de overeenkomst met de Waterleidingmaatschappij Drenthe over de financiering van stimuleringsprojecten in de grondwaterbeschermingsgebieden (50%-50% ). De stimuleringsprojecten hebben een andere tijdscyclus dan de jaarlijkse begroting; projecten worden in de periode november-februari voorbereid; in april tot en met september uitgevoerd en in het najaar gerapporteerd en geëvalueerd.

Tot nu toe lukte het jaarlijks om alle voorgenomen projecten voor het jaar daarop met begroting in november/begin december bij de provincie in te dienen voor de cofinanciering. De projectenlijst met begroting is door de WMD door allerlei omstandigheden niet begin december 2005 aangeleverd, maar pas begin 2006. De projecten worden nu geboekt in het jaar 2006. In de jaarlijkse projectuitvoering zelf is dus geen stagnatie opgetreden. Wel ontstaat in 2005 nu een eenmalig rekeningvoordeel van € 81.000,--.

In het kader van de bezuinigingstaakstelling is een taakstellende bijdrage begroot van de waterleidingbedrijven van € 100.000,--. In 2005 konden hierover nog geen definitieve afspraken worden gemaakt, waardoor een eenmalig nadeel ontstaat ten opzichte van de begroting van € 19.000,-- (€ 100.000,-- minus € 81.000,--). In 2005 was nog geen overeenstemming met de drie in Drenthe opererende maatschappijen. Gekozen is voor een beleidsmatige oplossing waar WMD mee instemt. Een bedrag van € 53.000,-- is als nog toegezegd over 2005 en zal in 2006 worden verantwoord.

Het verschil tussen de begrote lasten en de realisatie op de post vermijding risico's op verontreiniging en aantasting (onderschrijding van € 95.000,--) wordt verklaard door het feit dat het onderzoek naar het organische stofgehalte van de Drentse landbouwbodems (begrote kosten € 120.000,--) is uitgesteld. In 2006 zijn we van plan € 66.000,-- te besteden voor de leliebollenteelt.

## 35202 Bodemsanering

**Portefeuillehouder** mevrouw T. Klip-Martin.
**Contactpersoon** de heer J. Bakker. Toestelnummer 58 20.

Doelrealisatie
In 2005 zijn wij begonnen met het nader beschouwen van de werkvoorraad van ca. 38.000 locaties. Als eerste groep van verdachte locaties worden de verdachte dempingen aangepakt. Deze worden in kaart gebracht door navraag bij derden die bekend staan om hun gebiedskennis, zoals betrokkenen bij landinrichtingsprojecten en ambtenaren van gemeenten, en door archiefonderzoek. Onderzoek in het veld zal de volgende stap zijn.

In 2005 zijn 39 beschikkingen afgegeven voor het uitvoeren van saneringen. Het betrof meestal saneringen van derden (37). Voor 32 locaties is het evaluatie rapport goedgekeurd. Bij deze goedgekeurde locaties is een oppervlakte van ca. 14.600 m2 grond gesaneerd. Daarbij kwam 26.000 m3 verontreinigde grond vrij en is 168.000 m3 grondwater gesaneerd.

**Beleidsvoornemens**

- **Jaarlijks dient tot het jaar 2030 een evenredig deel van de totale verontreiniging te worden opgeruimd. De totale omvang van de verontreiniging in Drenthe is vastgelegd in het kader van het Landsdekkend beeld.**
- **Ten aanzien van het oplossen van maatschappelijke knelpunten zal de komende jaren vooral aandacht worden besteed aan de gasfabrieklocaties en de subsidieregeling voor de bedrijven.**
- **Tevens zullen de projecten die uit het eigen budget bodemsanering worden gefinancierd, worden gestimuleerd. Naast de bedrijven zullen ook andere derden genoodzaakt worden om te saneren zoals de gemeenten, particulieren en instellingen en bedrijven die niet voor de bedrijvenregeling in aanmerking komen. Deze saneerders zullen ook zo veel mogelijk worden ondersteund bij het opstellen en indienen van de onderzoeken en saneringsplannen.**
- **In het kader van de regierol zal de kennis en kunde die bij de provincie aanwezig is, worden overgedragen aan derden zoals de gemeenten in het kader van de uitvoering van de ISV-bodemmodule en het periodieke overleg over bodemzaken, het bodemberaad. Daarnaast zal er regelmatig overleg zijn met ingenieursbureaus en aannemers die actief zijn op het gebied van bodemonderzoek met het doel kennis over te dragen en het algemene en specifiek Drentse bodembeleid onder de aandacht te brengen. Dit alles met het doel de kwaliteit en de voortgang van de bodemsaneringsoperatie te vergroten.**
- **Ten slotte is er het voornemen om doelgroepen en burgers via een nog te ontwikkelen website te betrekken bij de bodemsaneringsoperatie.**

De vorenstaande acties zijn uitgevoerd.
Alleen het overleg met de ingenieursbureaus heeft in 2005 niet plaatsgevonden. Er is gewacht op de nieuwe Wet Bodembescherming. Deze is per 1 januari 2006 in werking getreden. Het overleg met de ingenieursbureaus zal begin 2006 plaatsvinden.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | Realisatie 2004 | Primitieve begroting 2005 | Begroting 2005 na wijziging | Realisatie 2005 | Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 1.227.232 | 4.310.991 | 5.759.846 | 3.651.640 | 2.108.206 |
| Apparaatskosten | 1.419.799 | 1.169.906 | 1.169.906 | 1.249.475 | -79.569 |
| Totaal lasten | 2.647.031 | 5.480.897 | 6.929.752 | 4.901.115 | 2.028.637 |
| Totaal baten | 1.471.173 | 4.183.854 | 5.130.252 | 3.009.124 | 2.121.128 |
| Saldo | 1.175.848 | 1.297.043 | 1.799.500 | 1.891.991 | -92.491 |

### Financiële analyse

*Programmakosten*
De realisatie van de *Kosten uitvoering bodemsaneringsprogramma* € 2.619.000,-- is aanzienlijk lager dan in het werkplan bodemsanering was voorzien. Dit betekent dat de projectuitvoering is vertraagd ten opzichte van het werkplan. De oorspronkelijk geplande voorfinanciering (meer uitgaven dan van het Ministerie van VROM verkregen) heeft dus ook niet plaatsgevonden. In de voortzetting van het Meerjarenprogramma bodemsanering 2005-2009 zal deze achterstand worden opgevangen. Aangezien de realisatie kosten uitvoering bodemsaneringsprogramma lager zijn dan gebudgetteerd zijn de provinciale bijdragen € 82.000,--. Dit is € 10.000,-- lager dan begroot.

Er zijn geen uitgaven geweest in het kader van de bedrijvenregeling. Ondanks de gegeven voorlichting aan bedrijven wordt er nog weinig gebruikt gemaakt van de bedrijvenregeling. De baten in dit kader ad € 5.000,-- hebben betrekking op de ontvangst van subsidiegelden van het Ministerie van VROM in het kader van bodemsanering Exloërkuil Zuid 28b. Verder hebben in 2005 geen subsidiebetalingen plaatsgevonden op grond van Bedrijvenregeling, waardoor er geen declaraties zijn gedaan aan het Ministerie van VROM.

De uitgaven wegens sanering gasfabriekterreinen bedragen € 881.000,--. Dit betrag is opgebouwd uit schadeloosstelling (€ 681.000,-- exclusief BTW) aan Rendo NV in het kader van bodemsanering voormalige gasfabriek Meppel en provinciale bijdrage in de kosten van bodemsanering van de locatie van de gasfabriek in Coevorden (€ 200.000,--). Realisatie loopt geheel in de pas met de verwachting. In 2005 is duidelijk geworden dat de geldstromen voor de sanering gasfabriekterreinen niet via de provincie Drenthe zullen lopen. De provincie zal alleen de provinciale bijdragen verstrekken. Dit is in de begroting verwerkt.

*Apparaatskosten*
In 2005 hebben projectleiders specifiek projectgebonden uren gemaakt. Deze uren, die ook door externen hadden kunnen worden gemaakt, mogen als gevolg van de regeling bodemsanering door de provincie ten laste van het budget bodemsanering worden gebracht. In de begroting is uitgegaan van een gedekte inzet voor € 176.000,--. Aan deze taakstelling is ruimschoots voldaan.

*Baten*
De realisatie ontvangsten van derden in verband met bodemsanering laat een grote onderschrijding zien. Dit komt met name door de volgende twee items.

1. Borger Odoorn/Wijken Nieuw Buinen, derden bijdrage € 560.000,-- die niet gerealiseerd is. Intussen is bekend dat deze middelen niet via de provincie zullen lopen.
2. Oude veenkoloniën Blok III, derden bijdrage € 110.000,-- die niet gerealiseerd is. Dit wordt, na nieuwe afspraken, in 2006 voor een lager bedrag gerealiseerd.

Daarnaast is een niet begrote realisatie geweest van een afwikkeling derden bijdrage met de gemeente Emmen over voorgaande jaren van € 155.000,--. Dit heeft met een aantal kleinere posten geleid tot een realisatie van € 197.000,--. Dat is ver onder de verwachting.

De feitelijke bijdrage gemeenten in de kosten van bodemsaneringen komt voor 2005 neer op: € 103.013,--. Hiervan is het grootste deel in de loop van 2005 bij de gemeenten in rekening gebracht. Deze bijdragen zijn lager uitgevallen, omdat er in totaal minder kosten zijn gemaakt.
Daarnaast heeft het grootste deel van de realisatie betrekking op afwikkeling van voorgaand jaar. Hiermee zijn alle verschuldigde gemeentelijke bijdragen over voorgaande jaren in rekening gebracht en ontvangen. Over 2005 moet nog € 35.000,-- in rekening worden gebracht.

In 2005 is begonnen met het Meerjarenprogramma 2005-2009. Het budget voor dit meerjarenprogramma is verdeeld over vijf jaar, zodat ieder jaar 1/5 deel op voorschotbasis beschikbaar wordt gesteld. Dit komt neer op een bedrag van € 2.426.000,-- per jaar. Daarnaast vond in 2005 een terugbetaling plaats door het Ministerie van VROM van € 98.500,--. Deze verrekening heeft betrekking op de afwikkeling jaarverantwoording 2001.

*Bijdrage voorziening bodemsanering*
Het saldo van de ontvangsten en bruto uitgaven (inclusief BTW) moet onder verrekening van de projectgebonden apparaatskosten ten gunste van de voorziening worden gebracht. In 2005 waren de inkomsten € 69.000,-- hoger dan de uitgaven (inclusief projectgebonden apparaatskosten). Dit bedrag is toegevoegd aan de voorziening bodemsanering. De onttrekking aan de reserve monitoring voormalige stortplaatsen wegens te dekken kosten in dit kader bedraagt € 71.000,--. Deze verrekening is te vinden bij de doelstelling mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

## 35204 Bodembeleid

**Portefeuillehouder mevrouw T. Klip-Martin.**
**Contactpersoonde heer A.H. Smits. Toestelnummer 54 55.**

Doelrealisatie
We werken aan een Drentse Bodemnota om een meer samenhangend bodembeleid te kunnen realiseren. De Drentse Bodemnota wordt medio 2006 besproken. Bij de nota wordt een uitvoeringsprogramma gevoegd.

Het verkrijgen van inzicht in de Drentse bodembiodiversiteit is weerbarstiger dan aanvankelijk voorzien. Gehoopt was dat vanuit de EU en het Rijk op dit punt nadere beleidsstandpunten en -inzichten zouden komen. Dit is nog niet het geval. De EU komt in het jaar 2006 met een beleidsnotitie over biodiversiteit. Er mag van worden uitgegaan dat daarin tevens aandacht wordt besteed aan de bodembiodiversiteit.
Wel is vanuit Drenthe - in IPO-verband - meegewerkt aan het ontwikkelen van bodembiologische referenties. Een en ander als instrument voor het vaststellen van locale en regionale bodemambities (Beleidsbrief Bodem). Getracht wordt in Drenthe een brede pilot te houden om de ontwikkelde bodembiologische referenties te toetsen in de praktijk.

**Beleidsvoornemens**

**Een geïntegreerde formulering van het bodembeleid (inclusief bijbehorende operationele doelstellingen) waarbij bodembescherming, bodemsanering en actief bodembeheer in samenhang worden gepresenteerd.**
**Inzicht in de toestand van en de beschermingswijze van de aardkundige waarden, het opstellen van een uitvoeringsplan met beleidsvoornemens vertaald in concrete actiepunten, een aanvullend onderzoeksplan en een communicatieplan. Inzicht in de toestand van en de bedreigingen van de bodembiodiversiteit. Inzicht in de toestand van het organische stofgehalte in de provincie, mede in relatie tot de bodemvruchtbaarheid, het bodemleven, de buffercapaciteit van de bodem en de bestrijding van erosie. Vaststellen van een strategie voor het terugdringen van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (niet landbouwbestrijdingsmiddelen). Het beschikken over een operationeel kader voor het verantwoord toepassen van bodemenergiesystemen, met name waar het gaat om gesloten - niet grondwaterafhankelijke - systemen. Het ontwikkelen van een visie op de eventuele opslag van $CO_2$ in de bodem. Doelstelling voor 2010 is het in Drenthe realiseren van 0.75 PJ (Pêta Joule) in systemen voor bodemenergie van particulieren en bedrijven. Het herformuleren van het beleid voor grondwaterbescherming ten dienste van de drinkwatervoorziening op basis van een meer risicogeoriënteerde benadering. Een stap voorwaarts in de externe integratie van het bodembeleid.**
**Het waar mogelijk verantwoord anticiperen op wijzigingen in het landelijke en het in ontwikkeling zijnde Europese bodembeleid. Centraal staat het thema Duurzaamheid. Dit thema laat zich vertalen in bijzondere aandacht voor een functie gericht bodembeleid met daaraan gerelateerde biologische, fysische en chemische normen. Dit in tegenstelling tot het huidige normenstelsel dat vooral chemisch is. Samenwerking met andere overheden en eventueel andere partners op het gebied van de bescherming en de sanering van de bodem is uitgangspunt bij de ontwikkeling en uitvoering van het beleid. Daarbij geeft de provincie - onder het onverlet laten van de taken en bevoegdheden van de andere overheden - inhoud aan haar regierol.**

Wij werken aan een Drentse Bodemnota om een meer samenhangend bodembeleid te kunnen realiseren. De Drentse Bodemnota wordt medio 2006 besproken. Bij de nota wordt een uitvoeringsprogramma gevoegd.

Beleid ten behoeve van bodemenergiesystemen loopt parallel met de beleidsontwikkeling van de Drentse energienota. Het beleidskader wordt in 2006 vastgesteld als uitwerking van het POP.

Het beleidsplan voor de diepe ondergrond wordt in 2006 gepresenteerd.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 99.687 | 120.000 | 120.000 | 90.978 | 29.022 |
| Apparaatskosten | 992.815 | 1.323.177 | 1.323.177 | 1.042.408 | 280.769 |
| Totaal lasten | 1.092.501 | 1.443.177 | 1.443.177 | 1.133.386 | 309.791 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 879 | 879 |
| Saldo | 1.092.501 | 1.443.177 | 1.443.177 | 1.132.507 | 310.670 |

### Financiële analyse

## 35205 Beheer afvalstoffen

**Portefeuillehouder** mevrouw T. Klip-Martin.
**Contactpersoon** de heer J. Kramer. Toestelnummer 58 22.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- **Goed beheer van het Nazorgfonds (gerealiseerde nazorgheffingen en beoordeelde nazorgplannen)**
  **Jaarlijks leggen wij op grond van de Verordening nazorgheffing stortplaatsen provincie Drenthe een nazorgheffing op aan de twee stortplaatsexploitanten in Drenthe, Stortplaats Essent Milieu Wijster (EMW) en Meisner Stortplaats Noord-Drenthe BV te Ubbena. Nazorg zal bij deze stortplaatsen respectievelijk tegen 2047 en 2031 aan de orde zijn. De opbrengst van de belastingheffing wordt gestort in het Provinciale nazorgfonds. De hoogte van de jaarlijkse nazorgheffing is dusdanig berekend dat met de opbrengst hiervan de eeuwigdurende nazorg van deze stortplaatsen kan worden bekostigd.**
- **Zorgen voor/behouden van adequate vergunningen EMW en SITA (Ubbena).**
- **Proactieve houding ten aanzien van het Europees en Rijksbeleid met betrekking tot opslag afvalstoffen in de diepe ondergrond.**

Nazorg gesloten stortplaatsen
In 2005 hebben wij het Rekenmodel IPO Nazorg Stortplaatsen (RINAS) als beleidsregel vastgesteld in het kader van de Algemene wet bestuursrecht. Hiermee kunnen we het doelvermogen en de nazorgheffing berekenen van de geactualiseerde nazorgplannen. De actualisatie van de nazorgplannen vindt plaats op basis van de checklist nazorg stortplaatsen. Deze checklist is door ons in 2004 vastgesteld als beleidsregel in het kader van de Algemene wet bestuursrecht.

*Afdekken gesloten stortplaats te Ubbena*

In 2005 heeft Essent Milieu Wijster een geactualiseerd nazorgplan ter goedkeuring aan ons voorgelegd. Wij hebben ons onthouden van goedkeuring voor het geactualiseerde nazorgplan. Dit betekent dat Essent Milieu Wijster in 2006 een geactualiseerd nazorgplan ter goedkeuring aan GS moet voorleggen. Ook Sita (stortplaatsexploitant van de Meisner stortplaats te Ubbena) zal in 2006 haar geactualiseerde nazorgplan ter goedkeuring voorleggen aan GS.

Aangezien in 2005 geen geactualiseerd nazorgplan is goedgekeurd, heeft het algemeen bestuur van het Nazorgfonds Gesloten Stortplaatsen Drenthe besloten de nazorgheffingen in 2005 niet te herzien. In 2006 zal wel een herziening plaatsvinden van de nazorgheffingen.

Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen
Sinds 1993 verzorgt de Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA) voor de provincie Drenthe de registratie van de meldingen van afgifte en ontvangst van bedrijfs- en gevaarlijk afval. De belangrijkste doelstelling van het registratiesysteem is het genereren van gegevens en informatie voor de uitvoering van het milieutoezicht van de provincie over de bedrijven die afval verwerken.

Per 1 januari 2005 is het Besluit Melden van kracht. Dit besluit omvat regels over de afgifte, de ontvangst en het vervoer van bedrijfsafvalstoffen en gevaarlijke afvalstoffen. Vanwege onze betrokkenheid bij de Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA) hebben wij hier een bijdrage aan geleverd. De nadruk lag op bestuurlijk-juridische vraagstukken en de realisatie van een goed en betrouwbaar meld- en registratiesysteem.

In 2005 hebben wij een convenant ondertekend voor het toeleveren van gegevens aan de centrale database van de minister van VROM en de provincies, het gebruikmaken van de meldgegevens door de provincies voor handhaving en voor de financiering van het meldsysteem.

Opslag Kern- en gevaarlijk afval in Drentse ondergrond
In 2005 is op Europees niveau geen vooruitgang geboekt in het dossier van de ontwerprichtlijn voor de berging van radioactief afval. Dit komt onder andere omdat er nog steeds een blokkerende minderheid van lidstaten is die geen richtlijn voor dit onderwerp wil. In november 2005 heeft de EC aangegeven dat zij in 2006 met een nieuwe strategie komt om dit dossier af te ronden.

Gevaarlijk- en "gewoon" afval
Op het terrein van afval/gevaarlijk afval wordt op landelijk niveau (VROM, IPO en de stortplaatsbeheerders) gewerkt aan de implementatie van een (uitgewerkt) deel van de Europese richtlijn storten. Dit deel maakt het ondergronds bergen van afval/gevaarlijk afval mogelijk. Naar analogie van het standpunt over radioactief afval heeft het IPO hierover begin 2005 een brandbrief aan de staatssecretaris VROM gestuurd met het verzoek op dit onderdeel niet tot implementatie over te gaan. In 2005 heeft IPO-VROM onderzoek uitgevoerd naar de juridische aspecten van (al dan niet) implementeren. Besluitvorming zal begin 2006 plaatsvinden.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 1.163.390 | 1.217.000 | 1.217.000 | 1.198.147 | 18.853 |
| Apparaatskosten | 81.526 | 134.869 | 134.869 | 109.184 | 25.685 |
| Totaal lasten | 1.244.916 | 1.351.869 | 1.351.869 | 1.307.331 | 44.538 |
| Totaal baten | 1.045.012 | 1.042.000 | 1.042.000 | 1.042.333 | 333 |
| Saldo | 199.904 | 309.869 | 309.869 | 264.998 | 44.871 |

### Financiële analyse

## Uitwerking Collegeprogramma

### Intensiveringen

*Stimuleren aanpak sanering gasfabrieksterreinen*
Door exploitatietekort op de herontwikkeling in combinatie met bodemsanering dreigt de uitvoering van de projecten vertraging op te lopen. Om vertraging bij stedelijke ontwikkeling van verouderde stadslocaties tegen te gaan, willen wij de aanpak van de sanering van de gasfabrieksterreinen in Drenthe stimuleren in samenwerking met Rijk, gemeenten (Coevorden, Meppel en Assen), Essent of Rendo en projectontwikkelaars. Voor dit doel stellen wij voor in 2004 € 500.000,-- uit te trekken en de drie jaren daarna telkens € 250.000,--.

*Ombuigingen*
Bezuiniging waterleidingsector (programmaonderdelen 35201 en 30501)
In de Voorjaarsnota is aangegeven dat ingezet wordt op extra inkomsten door de waterleidingbedrijven bij te laten dragen in de kosten van de bescherming van de grondstof (het grondwater). De extra inkomsten zijn begroot op € 100.000,-- voor 2005 oplopend naar € 500.000,--. In de begroting 2004 is aangeven dat de quick scan naar de toekomst van het beleid voor grondwaterbescherming laat zien dat het algemene beschermingsniveau ontoereikend is om een adequate bescherming te bieden aan de winningen voor de openbare drinkwatervoorziening. Dit betekent dat aanvullend beleid nodig is voor de beschermingsgebieden grondwater, maar ook voor de bescherming van de strategische grondwatervoorraad. Van de waterleidingsector wordt een financiële bijdrage gevraagd in het beleid gericht op de bescherming van de grondwaterkwaliteit (de bron van de watervoorziening). De waterleidingsector heeft daar direct belang bij en kan

daarom gevraagd worden bij te dragen. Een deel van dit geld kan worden ingezet in de gebieden voor grondwaterbescherming. Hier wordt immers grondwater voor de drinkwatervoorziening gewonnen en heeft de waterleidingsector dus een direct belang. De sector heeft echter ook belang bij de bescherming van grondwater en bodem buiten deze gebieden. Hier wordt op dit moment weliswaar geen grondwater voor de drinkwatervoorziening gewonnen. Het daar aanwezige grondwater vormt wel de strategische reserve voor mogelijke winningen in de toekomst. Voor de begroting 2005 wordt voorgesteld een bijdrage van de waterleidingsector ten behoeve van de grondwaterbescherming te ramen van € 100.000,-- structureel bij programma 5.1, Bodembeleid; programmaonderdeel 35201, Bodembescherming. Het nog te realiseren gedeelte aan verhoging van inkomsten is in de meerjarenbegroting verwerkt als stelpost voor de jaren 2006 tot en met 2008.

*Stimuleren aanpak sanering gasfabrieksterreinen*
De convenanten voor de gasfabrieken te Coevorden en Meppel zijn in voorbereiding. De sanering van de gasfabriek in Coevorden is gestart. Voor de gasfabriek Meppel is met alle partijen overeenstemming bereikt over het saneringsplan. Voor de gasfabriek Assen is het nader onderzoek afgerond.
In 2005 is € 1.000.000,-- aan provinciaal geld beschikbaar gesteld voor de gasfabrieken. Er resteert nog een bedrag van ca. € 120.000,--. Het maakt onderdeel uit van de € 1.500.000,-- die het college voor de programmaperiode 2004 tot en met 2007 beschikbaar heeft gesteld.

*Ombuigingen*
De integrale herziening van het Drentse beleid voor grondwaterbescherming gebeurt na vaststelling van de Drentse Bodemnota.

Extra inkomsten waterleidingbedrijven
We hebben gesprekken gevoerd om te verkennen welke mogelijkheden er zijn om een structurele bijdrage van waterleiding bedrijven te genereren. Het ambtelijk overleg is de tweede helft van 2005 gestart. In maart 2006 zullen de voorstellen bestuurlijk worden afgerond. Hierbij kiezen we voor een beleidsmatige oplossing waarbij de maatschappijen bijdragen in de kosten van maatregelen bodembescherming voor grondwater. Complicerende factor is de uitwerking van de Kaderrichtlijn water, onderdeel grondwater, die nog niet helemaal helder is.

## Financieel totaaloverzicht programma

| Totaal programma | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | 3-4<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 5.300.053 | 8.726.689 | 10.290.544 | 7.750.175 | 2.540.369 |
| Baten | 2.517.016 | 5.325.854 | 6.272.252 | 4.052.336 | 2.219.916 |
| Saldo | 2.783.037 | 3.400.835 | 4.018.292 | 3.697.839 | 320.453 |

## Programma 5.2 Vergunningverlening en handhaving milieubeheer

**Missie**

**Het Drents vergunningverlenings- en handhavingsbeleid heeft als missie:**

- **behoud en verbetering van het milieu; de inrichtingen en activiteiten belasten zo weinig mogelijk het milieu en zijn veilig;**
- **behoud en verbetering van het milieu door een goede naleving van wet- en regelgeving;**
- **dat burgers, inrichtingen, belangenorganisaties, provinciale organisatie en andere overheden inzicht hebben in het provinciaal beleid ten aanzien van bedrijfsgerichte milieutaken (vergunning-verlening, convenanten, handhaving etc.).**

## 35301 Luchtverontreiniging algemeen

**Portefeuillehouder** **mevrouw T. Klip-Martin.**
**Contactpersoonde** **heer F. Eilander. Toestelnummer 58 45.**

Doelrealisatie
Ons beleid richt zich op het bewaken en zo mogelijk verbeteren van de luchtkwaliteit in Drenthe. Instrumenten hierbij zijn het registeren van klachten en het verlenen van vergunningen. Bij het Centraal Meldpunt Milieuklachten van de provincie zijn in totaal 53 klachten binnengekomen over luchtverontreiniging, stank en stof. Het betreft hier klachten over zowel gemeentelijke als provinciale inrichtingen.

De provincie toetst vergunningaanvragen aan het Besluit luchtkwaliteit. In het kader van de besluitvorming op de aanvragen zijn geen overschrijdingen van de grenswaarden geconstateerd. In 2005 is besloten opdracht te verlenen voor het opstellen van een “luchtkwaliteitsplan Drenthe”. Dit plan zal in 2006 gereed zijn.

**Beleidsvoornemens**

- **In het kader van het Besluit luchtkwaliteit rapporteert de provincie periodiek aan het Rijk over de luchtkwaliteit. Het betreft een jaarlijkse verplichting.**
- **De gemeenten hebben geen knelpunten met betrekking tot luchtkwaliteit gerapporteerd aan de provincie. Daarover is VROM geïnformeerd.**

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 100.000 | 0 | 100.000 |
| Apparaatskosten | 131.718 | 14.293 | 86.451 | 36.046 | 50.405 |
| Totaal lasten | 131.718 | 14.293 | 186.451 | 36.046 | 150.405 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | | |
| Saldo | 131.718 | 14.293 | 186.451 | 36.046 | 150.405 |

**Financiële analyse**
*Programmakosten*
Het positief resultaat op de programmakosten zal, na toestemming van PS, in 2006 worden ingezet voor het opstellen van een luchtkwaliteitplan.

## 35302 (Externe) Veiligheid

**Portefeuillehouder** mevrouw T. Klip-Martin.
**Contactpersoonde** heer M. Power. Toestelnummer 58 31.

*Opzoek naar radioactief afval*

Doelrealisatie
Wij zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van de wet- en regelgeving in de vorm van de besluiten "risico's zware ongevallen", "kwaliteitseisen externe veiligheid inrichtiging", registatiebesluit externe veiligheid inrichtingen", en het vuurwerkbesluit.
Eind 2005 zijn wij begonnen met de inventarisatie van de provinciale inrichtingen waarvan de vergunning externe veiligheid (BEVI) dient te worden geactualiseerd.
In 2005 zijn er 5 projecten op basis van het uitvoeringsprogramma externe veiligheid gestart en grotendeels gerealiseerd.

**Beleidsvoornemens**
- **De projecten uit het Uitvoeringsprogramma externe veiligheid zullen in uitvoering worden gebracht.**
- **De provincie is verantwoordelijk voor de uitvoering van bovengenoemde besluiten. Het gaat om een structurele wettelijke taak.**

Het Provinciaal Uitvoeringsprogramma Drenthe 2004-2005 (PUEV 2004-2005) is bijna helemaal afgerond. Een aantal activiteiten is doorgeschoven naar het PUEV 2006-2010.

De volgende projecten zijn met succes voltooid:
- implementatie Externe Veiligheid in de (gemeentelijke en provinciale) organisatie;
- actualisering van Wet milieubeheervergunningen bij provincie en gemeenten;
- routering gevaarlijke stoffen en
- externe veiligheid in ruimtelijke ordening.

Deze projecten zijn voor het grootste deel bestemd voor functionarissen die beroepsmatig met externe veiligheid te maken hebben. Voor deze functionarissen is ook een website opengesteld.

De projecten Actualisering van de Wet milieubeheervergunningen en Externe Veiligheid in Ruimtelijke Ontwikkeling krijgen een vervolg in 2006.

Het project Risicoinventarisatie houdt in het invoeren van gegevens in het Register Risicosituaties Gevaarlijke Stoffen (RRGS). Dit project is nagenoeg gereed en kent een structureel vervolg in het actueel houden van de informatie in het RRGS.

Wij hebben bijeenkomsten gehouden voor functionarissen en bestuurders (portefeuillehouders) in verband met het Besluit externe veiligheid inrichtingen (Amvb BEVI). Wij zijn van start gegaan met het actualiseren van de Wet Milieubeheervergunningen bij gemeenten en provincie.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | - | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | - | 72.158 | 0 | 130.951 | -130.951 |
| Totaal lasten | - | 72.158 | 0 | 130.951 | -130.951 |
| Totaal baten | - | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | - | 72.158 | 0 | 130.951 | -130.951 |

Financiële analyse

## 35401 Geluidhinder algemeen

**Portefeuillehouder** mevrouw T. Klip-Martin.
**Contactpersoonde** heer U.P. Leever. Toestelnummer 54 46.

Doelrealisatie
In 2005 zijn er over Groningen Airport Eelde 259 klachten ingediend. Dit is een verlaging van het aantal klachten ten opzichte van het voorgaande jaar.

**Beleidsvoornemens**
**Wij dragen in 2005 zorg voor inbreng in de Commissie 28 LVW. Deze commissie richt zich op overleg met betrokkenen, het verstrekken van informatie en het beperken van de overlast. In 2005 worden voorbereidingen getroffen voor de wijziging van de LVW (decentralisatie terreinen naar de provincie).**

De klachten afhandeling door het klachtenbureau van de Commisie Milieuhygiëne Luchthaven Eelde is over het jaar 2005 niet geheel probleemloos verlopen. Inmiddels is de achterstand ingelopen en zijn er passende maatregelen getroffen zodat het probleem zich in 2006 niet meer zal voordoen.

In het kader van decentralisatie gaat in 2007 een groot aantal bevoegdheden op het gebied van kleine en regionale luchthavens van het Rijk over naar de provincie. Dit betekent voor de provincie nieuwe taken op het gebied van handhaving, vergunningverlening en ruimtelijke ordening. In 2005 heeft ter voorbereiding hiervoor een aantal informatiebijeenkomsten en cursussen plaatsgevonden.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 6.680 | 33.293 | 33.293 | 7.397 | 25.896 |
| Totaal lasten | 6.680 | 33.293 | 33.293 | 7.397 | 25.896 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 6.680 | 33.293 | 33.293 | 7.397 | 25.896 |

Financiële analyse

## 35402 Uitvoering Saneringsprogramma industrielawaai

**Portefeuillehouder** mevrouw T. Klip-Martin.
**Contactpersoonde** heer K.S. van der Wal. Toestelnummer 55 85.

Doelrealisatie
Drenthe heeft 35 geluidsgezoneerde industrieterreinen. De geluidsbelaste woningen voldoen (op één woning na) aan de grenswaarde en zijn voor zover nodig voorzien van geluidsisolerende maatregelen.

**Beleidsvoornemens**

- **De sanering van de industrielawaai zal worden afgerond.**
- **De provincie is verantwoordelijk voor de uitvoering van de Wet geluidhinder. Het gaat om een structurele wettelijke taak.**
- **Intensivering van zonebewaking in verband met druk op de relatie tussen industriële bedrijvigheid en woningbouw.**

Wij coördineren de bewaking van de geluidszone's van de industrietereinen in Drenthe, waarbij tevens getoetst wordt of een uitbreiding van activiteiten binnen de zone's mogelijk is. Voor het motorsportterrein te Steenbergerveld is op één woning na het project gevelmaatregelen uitgevoerd. Over de laatste woning vindt nog overleg plaats met VROM en woningeigenaar.
De overige projecten zijn in 2005 afgerond. De saneringsmaatregelen voor de bedrijven moeten in drie gevallen nog in de vergunningen worden opgenomen en gerealiseerd.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 68.905 | 805.200 | 845.200 | 42.091 | 803.109 |
| Apparaatskosten | 44.863 | 45.461 | 45.461 | 41.970 | 3.491 |
| Totaal lasten | 113.769 | 850.661 | 890.661 | 84.061 | 806.600 |
| Totaal baten | 60.696 | 800.000 | 840.000 | 34.993 | 805.007 |
| Saldo | 53.073 | 50.661 | 50.661 | 49.068 | 1.593 |

### Financiële analyse

*Programmakosten*
Het positief saldo op de programmakosten Saneringsprojecten industrielawaai wordt verrekend met de voorziening Saneringsmaatregelen industrielawaai. Het betreft geld van VROM, speciaal voor het saneringsprogramma. De verwachting is dat in 2006 de eindafrekening plaats zal vinden en dat het totale restantbedrag terugbetaald zal worden aan VROM. Alleen in het geval van een nog niet verholpen knelpunt kan een bedrag gedurende langere tijd beschikbaar blijven.
De vervaardiging van een geluidskaart is in de tijd opgeschoven.

## 35501 Beleidsontwikkeling vergunningverlening

**Portefeuillehouder** mevrouw T. Klip-Martin.
**Contactpersoon** de heer G. Gjaltema. Toestelnummer 58 27.

Doelrealisatie
In 2005 heeft een externe controleaudit plaatsgevonden. De audit heeft enkele aanbevelingen opgeleverd die in het ISO kwaliteitssyteem geïmplementeerd worden.

**Beleidsvoornemens**

- **Uitwerken van verbetervoorstellen in het kader van het ISO-kwaliteitssysteem.**
- **Invoering nieuw geautomatiseerd systeem voor vergunningverlening.**
- **Opstellen van Werkprogramma bedrijfsgerichte milieutaken, een en ander in samenhang met het bedrijfsplan van milieubeheer.**

De provincie participeert in het IPO-project kaderstelling vergunningverlening. Dit project behelst doorontwikkeling van het bestaande instrumentarium (onder andere de geautomatiseerde ondersteuning). Evenals in voorgaande jaren is een werkprogramma voor de uitvoering van de wettelijke milieutaken opgesteld.

### Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 239.960 | 124.000 | 423.773 | 439.347 | -15.574 |
| Apparaatskosten | 27.023 | 117.824 | 117.824 | 105.590 | 12.234 |
| Totaal lasten | 266.983 | 241.824 | 541.597 | 544.938 | -3.341 |
| Totaal baten | 431.651 | 45.378 | 45.378 | 4.559 | -40.819 |
| Saldo | 164.669 | 196.446 | 496.219 | 540.379 | -44.160 |

Financiële analyse

*Programmakosten*
Het budget voor advertentiekosten is ook dit jaar overschreden. Vooraf is zeer moeilijk in te schatten welk bedrag nodig zal zijn. Voor 2006 wordt een lagere overschrijding verwacht omdat er niet meer in de Staatscourant gepubliceerd hoeft te worden.

## 35503 Vergunningverlening inrichtingen Wm

**Portefeuillehouder** mevrouw T. Klip-Martin.
**Contactpersoon** de heer G. Gjaltema. Toestelnummer 58 27.

Doelrealisatie
Wij streven naar een volledig toereikend vergunningenbestand. Om dit te kunnen bereiken moeten periodiek alle vergunningen worden geactualiseerd. Geconstateerd is dat niet alle vergunningen voldoen aan de definitie “volledig toereikend”. In 2005 zijn we gestart met het versneld (projectmatig) herzien van de ontoereikende vergunningen.
In de nieuw verleende vergunningen zijn relevante nationale en Europese richtlijnen geïmplementeerd. Evenals in voorgaande jaren hebben wij in IPO-verband gerapporteerd aan de minister van VROM over de uitvoering van de wettelijke taken (vergunningverlening en handhaving Wet milieubeheer).
Monitoring van emissies vindt plaats op landelijk niveau aan de hand van rapportage van gegevens aan de Facilitaire Organisatie-Industrie.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- **De provincie is verantwoordelijk voor de uitvoering van de Wet milieubeheer ten aanzien van de provinciale inrichtingen. Het betreft een structurele wettelijke taak.**
- **Uitvoering van de convenanten die betrekking hebben op duurzame industrie en duurzame energie.**
- **Onderzoek naar de milieueffecten van inrichtingen als hulpmiddel voor besluitvorming (MER).**
- **Monitoring.**

De provincie heeft in het kader van haar wettelijke taak 33 vergunningen en 17 verklaringen op grond van de Wet milieubeheer verleend. Voor de zuivelindustrie zijn bedrijfsenergie- en milieuplannen positief beoordeeld.
Er zijn diverse MER-procedures doorlopen in relatie tot vergunningaanvragen (bijvoorbeeld AVI Coevorden, Herontwikeling Schoonebeek). Wij hebben geadviseerd over MER- en SMB-procedures voor ruimtelijke ordening, landinrichting en waterberging.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 7.520 | 100.000 | 100.000 | 30.000 | 70.000 |
| Apparaatskosten | 1.395.236 | 1.273.192 | 1.273.192 | 1.383.061 | -109.869 |
| Totaal lasten | 1.387.716 | 1.273.192 | 1.373.192 | 1.413.061 | -39.869 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 3.760 | -3.760 |
| Saldo | 1.387.716 | 1.273.192 | 1.373.192 | 1.409.301 | -36.109 |

### Financiële analyse

*Programmakosten*
Het restantbudget programmakosten is onderdeel van het provinciaal aandeel van het budget voor Externe veiligheid. Aangezien de implementatie van het uitvoeringsprogramma pas eind 2005 is gestart is niet het gehele budget besteed.

## 35507 Programmering en Sturing Handhaving

**Portefeuillehouder** de heer H. Weggemans
**Contactpersoon** de heer R.G.J. Derksen. Toestelnummer 56 78.

Doelrealisatie
Het provinciaal bestuur heeft in de nota “Professionalisering van de Handhaving in Drenthe” aangegeven in welke mate en op welke wijze uitvoering wordt gegeven aan de handhaving van milieuregels. Aan de hand van deze nota en op basis van een risicoanalyse wordt jaarlijks het HandhavingsUitvoeringsProgramma (HUP) opgesteld.

De provincie is op grond van artikel 21, eerste lid, van de Wet milieubeheer wettelijk verplicht jaarlijks verslag uit te brengen over uitvoering van haar handhavingstaken. Het jaarverslag 2004 is aangeboden aan het IPO, het Ministerie van VROM en gedeputeerde staten.

*illegale opslag*

**Beleidsvoornemens**

- **Het gewogen vaststellen van de bezoekfrequenties op basis van historie, strategie en prioriteiten.**
- **Het monitoren en verantwoorden van de uitgevoerde bezoeken.**

In 2005 hebben wij de controlefrequenties en ureninzet per bedrijf op basis van strategie, ervaringsgegevens en prioriteiten heroverwogen. Dit heeft geleid tot bijgestelde bezoekerfrequenties. Er hebben drie voortgangsgesprekken plaatsgevonden met de toezichthouders. Tijdens deze gesprekken heeft monitoring van de voortgang van de controlebezoeken plaatsgevonden.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | - | 15.000 | 91.700 | 28.284 | 63.416 |
| Apparaatskosten | - | 26.204 | 26.204 | 234.806 | -208.602 |
| Totaal lasten | - | 41.204 | 117.904 | 263.090 | -145.186 |
| Totaal baten | - | 0 | 0 | 1.600 | 1.600 |
| Saldo | - | 41.204 | 117.904 | 261.490 | -143.586 |

### Financiële analyse

*Programmakosten*
Het positief saldo van de “kosten toepassing bestuursdwang” wordt verrekend met de gelijknamige bestemmingsreserve (zie programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen).

*Apparaatskosten*
De forse overschrijding van de begrote apparaatskosten is een gevolg van het niet administratief hercalculeren van de begrote apparaatskosten in verband met de oprichting van de nieuwe Productgroep Handhaving.

## 35508 Handhaving

**Portefeuillehouder** de heer H. Weggemans
**Contactpersoon** de heer R.G.J. Derksen. Toestelnummer 56 78.

Doelrealisatie
Vanaf 2005 kunnen milieuklachten behalve via het telefonische meldpunt ook via internet aan de provincie worden gemeld. Ten opzichte van 2004 is een afname van het aantal meldingen waar te nemen. In 2004 waren er 334 meldingen, in 2005 309.

*Handhavingsbezoek bij een inrichting*

**Beleidsvoornemens**

**Het aantal geplande bezoeken in het kader van toezicht (handhaving) halen, zoals vastgelegd in het werkprogramma. Daar waar overtredingen worden gesignaleerd, zal worden opgetreden (bestuursdwang c.q. procesverbaal).**

Op basis van kengetallen en prioritering worden preventieve bedrijfsbezoeken uitgevoerd. De planning van 600 preventieve bezoeken in 2005 is niet gehaald. Er zijn 484 preventieve bedrijfsbezoeken uitgevoerd. Daarbij zijn 53 representatieve controles uitgevoerd. In acht gevallen heeft dit geleid tot het opleggen van een last onder dwangsom. Naast

veiligheid is het groen en leefbaar houden van het platteland in 2005 een speerpunt geweest van het provinciaal beleid. Daarom is in 2005 meer aandacht besteed aan gebiedsgericht toezicht.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | - | 132.200 | 132.200 | 160.323 | -28.123 |
| Apparaatskosten | - | 2.418.320 | 2.418.320 | 1.958.936 | 459.384 |
| Totaal lasten | - | 2.550.520 | 2.550.520 | 2.119.259 | 431.261 |
| Totaal baten | - | 0 | 0 | 3.574 | 3.574 |
| Saldo | - | 2.550.520 | 2.550.520 | 2.115.686 | 434.834 |

### Financiële analyse

*Apparaatskosten*
De onderschrijding van de begrote apparaatskosten is een gevolg van het achterwege laten van een administratieve hercalculatie van de apparaatskosten in verband met de oprichting van de nieuwe Productgroep Handhaving.

## Uitwerking collegeprogramma

### Intensiveringen

*Externe veiligheid*
Voor een versterking van de externe veiligheid van industriële inrichtingen, vervoer van gevaarlijke stoffen en grootschalige evenementen is een versterkte regie op en uitvoering van een plan van aanpak externe veiligheid noodzakelijk. Hierbij behoort een periodiek actualiseringonderzoek van vergunningendossiers.

*Veiligheid en handhaving*
Om een kwaliteitsimpuls in de provinciale handhavingsorganisatie te geven - die per 1 januari 2004 gestalte heeft gekregen in de vorm van een aparte productgroep - en door inzet van ICT-middelen betere benutting van de handhavingscapaciteit te bewerkstelligen en de informatieuitwisseling naar handhavingspartners te optimaliseren, wordt structureel een extra bedrag van € 57.000,-- begroot. Deze middelen worden ingezet voor:

- digitaal ontsluiten van vergunningen, kaartmateriaal, verordeningen, beschikkingen, ontheffingen, procesdocumenten en dergelijke;
- aanschaf ICT-midddelen;
- aanschaf piketauto;
- aanschaf persoonlijke beschermingsmiddelen;
- openen digitaal handhavingsloket;
- naast aanschaf zal er ook sprake zijn van vervanging, upgrading en onderhoud.

Op het gebied van veiligheid en vergunningverlening is hiernaast een bedrag begroot van € 100.000,-- structureel.

Op het gebied van handhaving hebben wij in 2005 een kwaliteitsslag gemaakt. Naast het behalen van het kwaliteitsmanagementsysteem NEN-EN-ISO 9001:2000 zijn de volgende producten opgeleverd/uitgevoerd:

1. milieuklachten kunnen via internet aan de provincie worden gemeld;
2. de piketauto is aangeschaft;
3. voor de digitale handhaving van de productgroep is een proef gedaan met een PDA. Dit is een uitgebreide versie van de Palm. Uitkomst van de proef is dat er geen vervolg aan wordt gegeven;
4. alle handhavers en toezichthouders hebben een persoonlijke uitrusting gekregen;
5. de samenwerking tussen handhavingsorganisaties in Drenthe heeft een goede impuls gekregen. Er zijn 16 projecten en activiteiten gezamenlijk voorbereid en uitgevoerd. Verder is gezamenlijk deelgenomen aan de landelijke handhavingestafette.

Het structurele begrote bedrag van € 57.000,-- is in zijn geheel aangewend.

## Financieel totaaloverzicht programma

| Totaal programma | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | 3-4<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 3.409.283 | 5.177.145 | 5.693.618 | 4.598.803 | 1.094.815 |
| Baten | 752.218 | 845.378 | 885.378 | 48.486 | -836.892 |
| Saldo | 2.657.065 | 4.331.767 | 4.808.240 | 4.550.317 | 257.923 |

*Illegale stort van puin te Koekange juni 2005*

## Programma 6.0 Landelijk gebied

**Missie**

**Het Drents beleid voor het landelijk gebied heeft als missie verbetering van de natuurlijke leefomgeving in omvang en kwaliteit en gemeengoed maken van het gedachtegoed van duurzame ontwikkeling in de eigen organisatie en bij andere overheden, maatschappelijke organisaties, bedrijven en burgers.**

**Programmaonderdelen**

## 35601 Ontgrondingen

**Portefeuillehouder** mevrouw A. Edelenbosch.
**Contactpersoon** de heer C. Schaafsma. Toestelnummer 54 26.

Doelrealisatie
Wij hebben op 20 december 2005 uitgesproken van plan te zijn de ontgrondings- en milieuvergunning te verlenen voor één nieuwe beton- en metselzandwinning in Zuidwest-Drenthe, waarin drie Drentse zandwinners participeren. Dit onder het voorbehoud dat eerst voor de gekozen locatie een afwijkingsprocedure van POP II wordt gevolgd.

**Beleidsvoornemens**

**Uitvoering geven aan het provinciaal ontgrondingenbeleid door:**

1. **mee te werken aan de ingediende ontgrondingsaanvraag voor één nieuwe beton- en metselzandwinning in Zuidwest-Drenthe, waarin drie Drentse zandwinners participeren;**
2. **niet mee te werken aan de tweede ingediende aanvraag voor beton- en metselzand binnen dit gebied;**
3. **te bezien of op een planologisch verantwoorde wijze kan worden meegewerkt aan de ingediende aanvraag voor de uitbreiding van de bestaande beton- en metselzandwinning binnen de ecologische hoofd structuur (EHS) te Gasselterveld, zolang op de locatie in Zuidwest-Drenthe in verband met een bovenlaag ophoogzand nog niet gestart kan worden met de winning van beton- en metselzand;**
4. **verder mee te werken aan aanvragen om ontgrondingsvergunningen die in overeenstemming zijn met het beleid.**

De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft op 22 juni 2005 het ingestelde beroep tegen het niet in de behandeling nemen van de tweede ingediende aanvraag voor beton- en metselzand in Zuidwest Drenthe ongegrond verklaard.

De behandeling van de ontgrondingsaanvraag voor de uitbreiding van de winning te Gasselterveld is geparkeerd tot het moment dat de gemeenteraad van Aa en Hunze zich door het vaststellen van een planologische regeling heeft uitgesproken over deze ontgronding.

In 2005 zijn zeven vergunningen verleend, nog vijf in behandeling en één vergunning geweigerd. Verder zijn er twee beroepen bij de Raad van State behandeld, zeven vergunningen verlengd en twee vergunningen gewijzigd.

### Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 13.270 | 103.900 | 108.000 | 14.045 | 93.955 |
| Apparaatskosten | 359.155 | 292.896 | 292.896 | 350.542 | -57.646 |
| Totaal lasten | 372.425 | 396.796 | 400.896 | 364.587 | 36.309 |
| Totaal baten | 51.182 | 481.770 | 150.156 | 136.708 | -13.448 |
| Saldo | 321.243 | -84.974 | 250.740 | 227.879 | 22.861 |

### Financiële analyse

*Programmakosten/baten*
De opbrengst van de leges, de heffingverordening en de terugontvangen advertentiekosten is jaarlijks afhankelijk van het aantal en de omvang van de verstrekte ontgrondingvergunningen. In 2005 zijn er € 33.000,-- meer inkomsten geweest aan leges dan begroot en €8.000,-- meer terugontvangen advertentiekosten.

Voor de heffingen ontgrondingen bestaat een reserve. Er zijn € 95.000,-- minder kosten geweest dan geraamd en € 55.000,-- minder inkomsten. De BTW die op begrotingsbasis is geraamd bij de heffing bedroeg € 18.000,--. In werkelijkheid was de BTW in 2005 € 280,--. Er is dus minder geld ten gunste van de algemene middelen gekomen. Het overschot van € 58.000,-- is verrekend met de reserve Ontgrondingen bij de doelstelling Mutatie reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

*Apparaatskosten*
Een deel van de apparaatskosten, die hier zijn gerealiseerd, waren begroot op Handhaving ontgrondingen bij het programma 5.2 Vergunningverlening en handhaving. Daardoor zijn de kosten hier overschreden met € 58.000,--. Er hebben zich namelijk bijna geen gevallen voorgedaan, waarbij aanvullende expertise vanuit de Productgroep Landelijk Gebied bij Handhaving noodzakelijk was.

## 36001 Programmering en sturing landelijk gebied

**Portefeuillehouder** mevrouw A. Edelenbosch.
**Contactpersoon** de heer R. Kavsek. Toestelnummer 56 45.

Doelrealisatie
De bestuurlijke afspraken over een effectief, nieuw sturingssysteem voor het landelijk gebied worden uitgewerkt in een Provinciaal meerjarenprogramma.

**Beleidsvoornemens**

- **De gemaakte bestuurlijke afspraken over een effectief, nieuw sturingssysteem voor het landelijk gebied zijn deels uitgewerkt in een provinciaal Programma vitaal platteland en in uitvoeringsplannen per gebied. Hierin wordt zichtbaar gemaakt welke doelen gerealiseerd zullen worden (binnen de kaders die in het POP II zijn vastgesteld) en welke middelen daarvoor beschikbaar zijn.**
- **Met het Uitvoeringscontract 2004 als vertrekpunt werken wij toe naar verbreding en flexibilisering van het programma met als perspectief de nieuwe Wet inrichting landelijk gebied (WILG).**

In het nieuwe Provinciaal meerjarenprogramma maken wij zichtbaar welke rijks- en provinciale doelen gerealiseerd zullen worden en welke middelen daarvoor beschikbaar zijn.
Met het Uitvoeringscontract 2005/2006 als vertrekpunt werken wij aan verbreding en flexibilisering van het Investeringsbudget landelijk gebied (ILG) dat zijn juridische verankering vindt in de nieuwe Wet inrichting landelijk gebied (WILG).
Er is sprake van actieve aansturing van de Dienst Landelijk Gebied (DLG) bij realisering van landinrichting en grondverwerving EHS.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie<br>2004 | 2<br>Primitieve<br>begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005<br>na wijziging | 4<br>Realisatie<br>2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 90.840 | 84.236 | 84.236 | 178.159 | -93.923 |
| Totaal lasten | 90.840 | 84.236 | 84.236 | 178.159 | -93.923 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 90.840 | 84.236 | 84.236 | 178.159 | -93.323 |

### Financiële analyse

*Apparaatskosten*
We hebben omvangrijke inspanningen geleverd met betrekking tot opstellen van het Provinciaal meerjarenprogramma en het ontwikkelen van het landelijk sturingsmodel ILG. De inzet van uren, die enigszins verwant zijn met de prestatie Sturingsmodel ILG, zijn op dit programma-onderdeel verantwoord. Daardoor laat het programmaonderdeel Plattelandsontwikkeling (6.2) een onderschrijding zien.

## 36002 Informatiesysteem landelijk gebied

**Portefeuillehouder** mevrouw A. Edelenbosch.
**Contactpersoon** de heer J.C. Smittenberg. Toestelnummer 54 49.

Doelrealisatie
In 2005 zijn interne en externe aanvragen (ca. 100) voor gegevensverstrekking behandeld met vooral vragen over de Flora- en Faunawet.

**Beleidsvoornemens**

- **Voortzetten actualisatie ruimtelijke natuurinformatie (2e jaar van een programma van 10 jaar).**
- **Opzetten meetnet landschap.**
- **Uitvoeren waarnemingen weidevogelmeetnet (15 meetgebieden) en vertalen van (landelijke) rapportage van Sovon en CBS naar de Drentse situatie.**
- **Uitvoeren waarnemingen flora- en vegetatiemeetnet (ca. 350 meetpunten landelijk meetnet, aangevuld met ca. 80 eigen provinciale meetpunten; 3e jaar van vierjarige cyclus).**
- **Ondersteunen van ca. 3-5 gegevensverzamelende werkgroepen (van vrijwilligers) door verwerken en beschikbaar maken van door hen verzamelde gegevens in de provinciale databank.**
- **Bewerken en beschikbaar stellen van gegevens ten behoeve van toepassing in ruimtelijke ordening, wegen-, water-, milieu- en natuurbeleid.**

De flora- en vegetatiegegevens zijn over een oppervlakte van 230 km2 geactualiseerd. In het LOFAR gebied (1.570 ha) is een broedvogelkartering uitgevoerd.
Aan het meetnet landschap is niet verder gewerkt.
Wij hebben deelgenomen aan gegevensverzameling voor landelijke meetnetten flora en weidevogels. Het Centraal Bureau voor de Statistiek verzorgt de landelijke rapportage hierover. De Werkgroep Florakartering (WFD), de Vlinderwerkgroep en de amfibieën en reptielenwerkgroep (WARD) verzorgen de verwerking van gegevens in de provinciale databank.
In 2005 is de actualisatie van de gegevens voortgezet. In een apart project hebben wij onderzocht wat de mogelijkheden zijn om hierin samen op te trekken met de Drentse gemeenten.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 118.502 | 132.200 | 162.972 | 161.988 | 984 |
| Apparaatskosten | 302.744 | 393.486 | 393.486 | 315.386 | 78.100 |
| Totaal lasten | 421.246 | 525.686 | 556.458 | 477.374 | 79.084 |
| Totaal baten | 28.838 | 0 | 30.344 | 32.142 | 1.798 |
| Saldo | 392.408 | 525.686 | 526.114 | 445.233 | 80.881 |

### Financiële analyse

*Apparaatskosten*
Het voordeel bij de apparaatskosten komt door het vertrek van een bovenformatieve medewerker.

## 36003 Leren voor duurzame ontwikkeling (natuur- en milieueducatie NME)

**Portefeuillehouder** mevrouw A. Edelenbosch.
**Contactpersoon** mevrouw C. Scholten-van der Scheer. Toestelnummer 57 26.

Doelrealisatie
In 2005 hebben wij 160 scholen voor basisonderwijs en negen locaties voor voortgezet onderwijs (VO) met een NME-programma ondersteund. Dit is 50% van de basisscholen in Drenthe en bijna 30% van de schoollocaties VO.
In 2005 zijn de vrijwilligers van de twaalf IVN-afdelingen intensief ondersteund. Een aantal projecten voor lokale groepen is gestart en er hebben cursussen plaatsgevonden.
Uit het programma Leren voor Duurzame ontwikkeling zijn projecten gefinancierd, onder andere een project “Klimaatverandering 2050” voor middelbare scholieren, een project rondom de waarde van duisternis en energiebesparing en een project “Schouwen voor Duurzaamheid”. Bij dit laatste project worden burgers betrokken bij ruimtelijke ontwikkelingen rondom dorpen en nieuwe woonwijken. Participatie van burgers in een concreet planproces heeft vanuit het perspectief van Leren voor duurzame ontwikkeling in 2005 nog niet plaatsgevonden. Het ontwikkelen van een concreet handelingsperspectief heeft vorm gekregen in een nog beperkt project voor jongeren (buitenschools) in samenwerking met COS Drenthe.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- **Een Uitvoeringsprogramma leren voor duurzame ontwikkeling 2005 (doelstellingen 1 en 2).**
- **Een prestatie-afspraak met het IVN Consulentschap dat bijdraagt aan uitvoering van de doelstellingen.**
- **Uitvoering van projecten door vrijwilligers(groepen) gericht op doelstellingen 3 en 4.**
- **Het geven van informatie aan burgers en bedrijven over besluitvormingsprocessen.**

Wij hebben aan zeven van de negen voorgestelde projecten uit het uitvoeringsprogramma Leren voor Duurzame ontwikkeling 2005 een subsidie verstrekt.
Aan het IVN hebben wij een prestatiesubsidie per boekjaar verstrekt op basis van het activiteitenplan 2005. Tot en met de tussenrapportage over het derde kwartaal 2005 lagen de gevraagde prestaties op schema.

Wij hebben zeven beschikkingen verstrekt voor in totaal twaalf projecten van, voor en door vrijwilligersgroepen.
Door middel van persberichten en artikelen in de Milieuwijzer en op de website van de provincie hebben wij burgers geïnformeerd over besluitvorming rond het programma Leren voor duurzame ontwikkeling.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 217.369 | 218.071 | 519.036 | 460.832 | 58.204 |
| Apparaatskosten | 51.858 | 65.063 | 65.063 | 59.864 | 5.199 |
| Totaal lasten | 269.227 | 283.134 | 584.099 | 520.697 | 63.402 |
| Totaal baten | 1.395 | 0 | 295.507 | 229.523 | -65.984 |
| Saldo | 270.622 | 283.134 | 288.592 | 291.174 | -2.582 |

### Financiële analyse

*Programmakosten/baten*
Leren voor Duurzame ontwikkeling is een meerjarig project (2004-2007). Een deel van de ontvangsten van het Rijk en derden zijn nog niet besteed. Deze niet bestede inkomsten zijn als overlopende bedragen op de balans gezet. Dit past binnen de beschikking voor 4 jaar die wij van het Ministerie van LNV hebben ontvangen.

## Uitwerking collegeprogramma

### Ombuigingen " groene sector"

Verlaging van de vaste subsidie aan het IVN Consulentschap NME Drenthe
Meegenomen is een verlaging van de vaste subsidie aan het IVN Consulentschap NME Drenthe met € 15.000,-- in 2006 en € 30.000,-- in 2007 en volgende jaren (programmaonderdeel 36003). Doelstelling van het IVN Consulentschap NME Drenthe is het verkrijgen van draagvlak bij de bevolking, ondernemingen en organisaties voor het provinciale natuurbeleid met betrekking tot duurzame ontwikkeling en het inbrengen van ecologische aspecten. Centraal staan hierbij participatie van burgers en organisatie bij duurzame ontwikkeling van de provincie en betrokkenheid van jongeren bij duurzame ontwikkeling en natuur- en milieueducatie (NME). Concreet wordt

*Drentse Aa*

het stimuleren van gemeenten om NME en communicatie van duurzame ontwikkeling in beleid op te nemen, stopgezet. Een risico van de bezuiniging is dat de kwaliteit van onderwijsprojecten terugloopt, omdat continuïteit van de projecten wegvalt en daarmee de kosten om hetzelfde bereik te realiseren, zullen stijgen. Projecten NME in het onderwijs worden meer afhankelijk gemaakt van subsidies van de diverse partijen, waaronder de provincie (hoofdlijn ontwikkelen landelijk gebied).

*Verlaging van de vaste subsidie aan het IVN Consulentschap NME Drenthe*
Voor het IVN Consulentschap NME Drenthe is  een ombuiging voor 2006 e.v. van € 15.000,-- per jaar gerealiseerd.

## Financieel totaaloverzicht programma

| Totaal programma | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | 3-4<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 1.153.738 | 1.289.852 | 1.625.689 | 1.540.817 | 84.872 |
| Baten | 78.624 | 481.770 | 476.007 | 398.373 | -77.634 |
| Saldo | 1.075.114 | 808.082 | 1.149.682 | 1.142.444 | 7.238 |

## Programma 6.1 Natuur

**Missie**

**Behoud en vergroting van het algemeen welbevinden van mens, dier en plant door verbetering van de natuurlijke en landschappelijke leefomgeving en bescherming van natuurlijke waarden, met de nadruk op:**

- **bescherming en ontwikkeling van grote, samenhangende natuurgebieden, bossen en historische cultuurlandschappen;**
- **bescherming van bedreigde soorten planten en dieren door gerichte bescherming en verbetering van hun leefgebieden;**
- **versterking en, waar mogelijk, uitbreiding van oppervlakte, samenhang en kwaliteit van natuurgebieden, bossen en agrarische gebieden met natuurwaarden;**
- **Het bevorderen van recreatief medegebruik, het intensiveren van natuurbeheer en natuurontwikkeling, het sterk stimuleren van natuur- en milieueducatie en natuurgerichte recreatie en het bevorderen van onderzoek in de drie Drentse nationale parken.**

## 36201 Natuurbeleid

**Portefeuillehouder** **mevrouw A. Edelenbosch.**
**Contactpersoon** **de heer J.C. Smittenberg. Toestelnummer 54 49.**

*werkbezoek september 2005*

Doelrealisatie
Het provinciale beleid richt zich vooral op het realiseren van de EHS (zie ook onder 36206 Natuurgebiedenbeleid, programma 6.2). Daarnaast richt het zich ook op behoud en ontwikkeling van natuur buiten de EHS.
Overleg met het Ministerie van LNV en het IPO heeft erin geresulteerd dat de inzet van rijksmiddelen voor ecologische verbindingzones in Drenthe voor een groot deel is veiliggesteld. Tevens is overlegd welke rol de provincies kunnen spelen in de oplossing van de knelpunten van (Rijks) infrastructuur in de EHS.
In het kader van Natura 2000 (Natuurbeschermingswet 1998) is meegewerkt aan het aanpassen van natuurdoelen aan Europese richtlijnen door het Ministerie van LNV.
Het soortenbeleid is vooralsnog op de oude voet voortgezet.

**Beleidsvoornemens**

- **Overleg over begrenzingen, aankoop, beheerspakketten, natuurdoelen en tracé's voor ecologische verbindingszones.**
- **Vaststellen actualisatie Gebiedsplan Drenthe (zie ook onder 36206, Natuur gebiedenbeleid).**
- **Inbreng in en afstemming met rijksnatuurbeleid.**
- **Ondersteunen en begeleiden van natuurbeschermingsinstanties.**
- **Uitvoeren van soorten beschermingsplannen en overige projecten.**
- **Actualiseren natuurdoeltypenkaart en natuurstreefbeeldenkaart.**

Samen met de Dienst Landelijk Gebied (DLG) hebben wij grond aangekocht, inrichtingsplannen uitgevoerd en andere activiteiten verricht om natuurdoelen in de EHS te realiseren. Naar aanleiding van de rijkswens om meer ruimte te geven aan particulier beheer, hebben wij een notitie vastgesteld, waarin de Drentse aanpak is beschreven.

Met betrekking tot zes verbindingszones is het overleg voortgezet dat gaat over de inrichting, het beheer, de aankopen en de mogelijkheden tot koppeling aan andere gebiedsgerichte projecten.
Na vaststelling van de Nota Ruimte door de Tweede Kamer heeft minister Veerman de eerder gemaakte afspraken over Robuuste verbindingen in Drenthe bevestigd. Vanaf dat moment is de concretisering van de Robuuste verbindingen weer opgepakt. Met de landinrichtingscommissies van Zuidwolde is overleg geopend over de verbinding Sallandse heuvelrug-Drents Plateau.
Er zijn diverse soorten beschermingsprojecten uitgevoerd, gericht op Knoflookpad, Heide- en veenvlinders, Vleermuizen en Weidevogels.
Met de terreinbeherende organisaties is overleg gevoerd over het actualiseren van de natuurdoeltypenkaart.

Ondanks verhoogde inzet van menskracht is de feitelijke realisering van de EHS in 2005 vertraagd door gebrek aan middelen voor aankoop van gronden en gebrek aan belangstelling bij particulieren en boeren voor het aangaan van overeenkomsten over nieuwe natuur. De (rijks)doelstellingen kunnen op deze wijze niet worden gerealiseerd.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 1.398.763 | 1.862.496 | 2.267.021 | 1.389.062 | 877.959 |
| Apparaatskosten | 1.164.814 | 610.933 | 610.933 | 1.256.341 | -645.408 |
| Totaal lasten | 2.563.577 | 2.473.429 | 2.877.954 | 2.645.403 | 232.551 |
| Totaal baten | 581.077 | 656.239 | 576.555 | 576.555 | 0 |
| Saldo | 1.982.500 | 1.817.190 | 2.301.399 | 2.068.848 | 232.551 |

### Financiële analyse

*Programmakosten en apparaatskosten*
De verzelfstandiging van het Drents landschap is niet afgerond in 2005. Het hele jaar was onduidelijk of het nog in 2005 zou gebeuren, daarom zijn de begrote bedragen niet tussentijd aangepast. Hierdoor is de bijdrage aan de verzelfstandiging van € 300.000,-- nog niet uitgegeven. Het restant bedrag van € 575.000,-- bij de subsidie voor de Stichting “Het Drents Landschap” staat tegenover de overschrijding bij de apparaatskosten. Dit komt doordat in de begroting ervan was uitgegaan dat de verzelfstandiging zou zijn gerealiseerd, waardoor de jaarlijkse apparaatskosten verdwijnen en er een subsidieverstrekking voor in de plaats komt. De rest van de overschrijding bij de apparaatskosten van € 70.000,-- is veroorzaakt, doordat een bovenformatieve medewerker tijdelijk aan de productgroep is toegevoegd.

## 36202 Bos

**Portefeuillehouder** mevrouw A. Edelenbosch.
**Contactpersoon** de heer M. Lumkes. Toestelnummer 56 07.

**Beleidsvoornemens**

- **Instandhouding 34.000 ha bos in Drenthe en verbetering van de ecologische en economische waarden van deze bossen. Jaarlijks 150 ha bosuitbreiding en 3 nieuwe landgoederen.**

Het project “Linde” is door particuliere boseigenaren, de bosgroep, en Staatsbosbeheer goed bezocht. Er zijn vier proefbeplantingen aangelegd en in 2006 zal door diverse particuliere boseigenaren kleine groepen linden geplant worden. Hiermee krijgt de linde weer een plaats in het bosecosysteem
In 2005 zijn 3 nieuwe landgoederen aangelegd. Landgoed de Oorspong in Grolloo is met veel aandacht voor details aangelegd.
*In 2005 is 400 ha bosuitbreiding* in Drenthe aangelegd. Enkele bossen zijn aangelegd in Zuidwolde. Deze bossen gaan waarschijnlijk een onderdeel vormen van de robuuste verbinding. In Amen is als onderdeel van een kavelruil 60 ha bos aangelegd. In de enclave van de bufferzone van het Bargerveen is 51 ha bos aangelegd.
Het aantal NSW-landgoederen is met 8 uitgebreid. Veel van de nieuw NSW-landgoederen zijn bebossingen rond bestaande boerderijen.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 18.616 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 181.197 | 119.821 | 119.821 | 134.681 | -14.860 |
| Totaal lasten | 199.813 | 119.821 | 119.821 | 134.681 | -14.860 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 199.813 | 119.821 | 119.821 | 134.681 | -14.860 |

Financiële analyse

## 36203 Landschap

**Portefeuillehouder** mevrouw A. Edelenbosch.
**Contactpersoon** de heer M. Lumkes. Toestelnummer 56 07.

Doelrealisatie
Het beleid is gericht op behoud van bestaande en ontwikkeling van nieuwe landschappelijke kwaliteiten. Hieraan wordt invulling gegeven binnen het ruimtelijke ordeningsbeleid (gemeentelijke bestemmingsplannen) en bij het gebiedenbeleid (gebiedsgerichte ontwikkeling). Voor de Veenkoloniën is gewerkt aan de afronding van het Landschapsontwikkelingsplan (LOP). In het kader van de Regiovisie Groningen-Assen is ingezet op landschapskwaliteit via het thema Regiopark.

*Dwingelderveld*

**Beleidsvoornemens**

- **In 2005 willen wij op grond van het Uitvoeringsprogramma ontwikkelen met kwaliteit het offensief voor het landelijk gebied ten volle benutten. In dit offensief zijn de Drentse gemeenten onze belangrijkste partners. Landschap gaat hand in hand met recreatie, cultuurhistorie en ruimtelijke kwaliteit. In de voorbeeldgebieden zoals in POP II aangeduid op de ontwikkelingskaart willen wij de ontwikkelings-gerichte landschapstrategie toepassen in nieuwe visies en (gebiedsgerichte) projecten. In deze projecten staat het planontwerp centraal. Drenthe breed zullen wij de invloed van het landschapsbeleid op andere relevante beleidsterreinen continueren. Projecten die door een bijzondere inzet als voorbeeld kunnen dienen voor behoud en ontwikkeling met kwaliteit zullen wij inzetten voor educatie en publiciteit.**
- **De mogelijkheden om kennis van landschap en cultuurhistorie toegankelijk te maken zullen breed in de organisatie worden onderzocht en in een advies worden vertaald.**

Met het algemene uitvoeringsprogramma Landschap is pas op de plaats gemaakt.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 282.348 | 273.338 | 368.338 | 394.331 | -25.993 |
| Apparaatskosten | 236.275 | 113.377 | 113.377 | 140.942 | -27.565 |
| Totaal lasten | 518.623 | 386.715 | 481.715 | 535.273 | -53.558 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 518.623 | 386.715 | 481.715 | 535.273 | -53.558 |

### Financiële analyse

*Programmakosten*
Het nadelig saldo bij de bijdragen uitvoering SOL-Drenthe van € 26.000,-- is verrekend met de reserve SOL-Drenthe. Dit kunt u vinden bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

## 36204 Nationale parken

**Portefeuillehouder** mevrouw A. Edelenbosch.
**Contactpersoon** de heer P.W. Pasman. Toestelnummer 57 31.

Doelrealisatie
Hoewel de jaarprogramma's 2005 van de Drentse Nationale Parken ook in 2006 nog volop in uitvoering zijn, kan al wel het volgende genoemd worden. In het Dwingelderveld is het project Herstel van de hydrologie van de boswachterij Dwingeloo aangepakt. Het natter maken van het bos is hier hoofddoel.

Het informatiecentrum Lhee is voorzien van een nieuwe inrichting. Zoals gebruikelijk is het huis-aan-huis verspreide infobulletin "Veldspraak" ook in 2005 tweemaal verschenen, terwijl de Natuurkrant - voor de verblijfsrecreant - in samenwerking met het Drents-Friese Wold in een oplage van 35.000 in de streek is verspreid.

De ingang van het Nationaal Park bij Dwingeloo, genaamd 'de Vijfsprong', is met hulp van externe geldstromen gerenoveerd en voorzien van een volwaardige parkeerplaats. De reconstructie bij De Benderse kon door bezwaren van omwonenden (nog) niet volledig worden uitgevoerd.

*Bezoekerscentrum Diever*

In het Drents-Friese Wold is een start gemaakt met de eerste fase van de bosomvorming in de boswachterij. Daarnaast heeft het Nationaal Park een begin gemaakt met de natuurontwikkeling van de enclave Oude Willem. Op het gebied van onderzoek is over de recreatieve ontsluiting een rapport verschenen dat in de komende jaren zal worden uitgewerkt.

Het Drents-Friese Wold heeft zijn eerste vijfjarig jubileum gevierd. Het secretariaat heeft nogal wat uren besteed aan de gevolgen van de activiteiten van de stichting De Woudreus, de stichting die de plannen van Staatsbosbeheer kritisch volgt.

In het Nationaal Beek- en Esdorpenlandschap Drentsche Aa is een pilotcursus gastheerschap voor ondernemers succesvol afgesloten. De landinrichtingscommissie Drentsche Aa heeft een verbrede opdracht gekregen waardoor het nu dient als uitvoeringsorgaan van het Overlegorgaan voor het BIO-plan, de Integrale Kansenkaart en de Landschapsvisie. Op het gebeid van beheer en inrichting is in de Gieterstraat een faunapassage aangelegd en is het boekweitveentje te Gieten hersteld. Ook zijn weer poelen en waardevolle bomen hersteld. In het kader van de voorlichting en educatie is het project Letterboxing gestart. Ook twee bewonersdagen waren zeer succesvol. In diverse reservaatsgronden van Staatsbosbeheer konden inrichtingsmaatregelen worden uitgevoerd.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 583.565 | 442.863 | 646.167 | 572.608 | 73.559 |
| Apparaatskosten | 445.510 | 432.965 | 432.965 | 570.574 | -137.609 |
| Totaal lasten | 1.029.075 | 875.828 | 1.079.132 | 1.143.182 | -64.050 |
| Totaal baten | 614.807 | 442.863 | 646.167 | 558.553 | -87.614 |
| Saldo | 414.269 | 432.965 | 432.965 | 584.629 | -151.664 |

### Financiële analyse

*Programmakosten/baten*
De uitvoering van de jaarlijkse Bestedingenplannen van de nationale Parken beloopt twee jaren, waardoor de financiële afrekening met het ministerie van LNV (via het Nationaal Groenfonds) in het daarop volgende jaar plaatsvindt. Inkomsten en uitgaven lopen hierdoor niet parallel aan elkaar. De nog te declareren kosten zijn als overlopende bedragen op de balans gezet.
Per saldo is er nog een bedrag van € 14.000,-- ten laste van de algemene middelen gekomen. Dit bedrag bestaat uit een negatief resultaat van € 30.000,-- aan afwikkeling voorgaande jaren en een positief resultaat aan BTW van € 16.000,--. De afwikkeling voorgaande jaren heeft nog betrekking op saldi uit 2002 en 2003. Deze jaren zijn al afgerekend. Deze posten stonden dus onterecht op de balans. Het BTW saldo ontstaat omdat de BTW als kosten gedeclareerd kan worden bij het Groenfonds.

*Apparaatskosten*
De inzet van een tijdelijk bovenformatief medewerker heeft bijgedragen aan de overschrijding van de apparaatskosten.

## 36205 Natuur uitvoering/regelgeving
- Grondverwerving
- Uitvoering Flora- en Faunawet
- Natuurbeschermingswet

**Portefeuillehouder** mevrouw A. Edelenbosch.
**Contactpersoon** de heer J. Smittenberg. Toestelnummer 54 49

Doelrealisatie
Op 1 oktober is de nieuwe Natuurbeschermingswet in werking getreden. Vanaf deze datum heeft de provincie een aantal bevoegdheden erbij gekregen (vergunningverlening, plangoedkeuring, beheersplannen opstellen) ter bescherming van de vogel- en habitatrichtlijn gebieden in Drenthe. In 2005 is de uitvoering van deze nieuwe taken voor een belangrijk deel voorbereid (implementatie).

**Beleidsvoornemens**

1. **80 subsidiebeschikkingen ten behoeve van de aankoop van: natuurgebieden, landgoederen en begrensde natuurgebieden:**
   - **taakstelling realisering EHS en landinrichting: 800 ha per jaar;**
   - **4 overleggen Werkgroep Aankopen;**
   - **10 overleggen Dienst Landelijk Gebied.**
2. **Evenwichtige ontheffingverlening:**
   - **goedkeuring Faunabeheerplan (product van Faunabeheereenheid (FBE) Drenthe);**
   - **stimuleren effectieve preventieve maatregelen ter voorkoming van schade aan landbouwgewassen door beschermde diersoorten;**
   - **ontheffingverlening grotendeels via FBE laten lopen;**
   - **effectieve handhaving (via Productgroep Handhaving).**
3. **Evenwichtige vergunningverlening (bijvoorbeeld voor het Witterveld met betrekking tot activiteiten op het TT-circuit):**
   - **opstellen beleidsnota met betrekking tot provinciale invulling nieuwe natuurbeschermingswet;**
   - **opstellen van goede beheersplannen voor Natuurbeschermingswet-, Vogelrichtlijn- en Habitatrichtlijn-gebieden.**

Het Faunabeheerplan is goedgekeurd in 2005.
Op basis van het (FBE zijn in totaal 10 ontheffingen verleend aan de FBE voor het (onder strikte voorwaarden) doden van beschermde inheemse diersoorten. In 2006 loopt de ontheffingverlening grotendeels via de FBE . De door de FBE te leveren prestaties voor 2006 zijn vastgelegd in een prestatiesubsidiebeschikking.

Aan het TT-circuit is een Natuurbeschermingswet vergunning verleend voor het Truckstar festival. Tegen deze vergunnning loopt nog een beroepsprocedure bij de Raad van State.
Op 1 oktober 2005 is de nieuwe Natuurbeschermingswet in werking getreden. Door deze verlate inwerkingtreding kan pas in de loop van 2006 een begin gemaakt worden met het opstellen van de verplichtte beheersplannen voor de Vogel- en Habitatrichtlijn gebieden in Drenthe.

*Op werkbezoek september 2005*

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 2.144.430 | 1.319.809 | 2.004.159 | 1.341.751 | 662.408 |
| Apparaatskosten | 341.052 | 348.183 | 348.183 | 431.780 | -83.597 |
| Totaal lasten | 2.485.482 | 1.667.992 | 2.352.342 | 1.773.531 | 578.811 |
| Totaal baten | 193.008 | 17.200 | 32.000 | 85.570 | 53.070 |
| Saldo | 2.292.474 | 1.650.792 | 2.319.842 | 1.687.961 | 631.881 |

### Financiële analyse

*Programmakosten/baten*
Op basis van een verwacht verloop van de reserve grondverwerving relatienota 2e fase is een derde deel begroot (€ 316.000,--). Hiervan is € 243.000,-- gerealiseerd in 2005. Er blijft dus € 73.000,-- over. Verder is door de Dienst Landelijk Gebied een bedrag van € 53.000,-- teruggestort als voorziene correctie op een factuur over een grondverwervingtransactie uit 2004. Het totale voordelige saldo van € 126.000,-- is verrekend met de reserve 2e fase relatienota en natuurontwikkeling. Dit kunt u vinden bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

De lening aan het Drents Landschap ten behoeve van aankoop natuur- en recreatiegebieden is al afgelost. Daardoor blijft het begrote bedrag € 88.000,-- als voordelig resultaat over.

De toegerekende rente is € 97.000,-- lager geworden dan begroot, doordat de boekwaarde lager is vanwege de weinige grondaankopen van de laatste jaren.

Door het Ministerie van LNV zijn pas aan het einde van het jaar middelen voor de Natuurbeschermingswet en de Flora- en Faunawet beschikbaar gesteld, waardoor er geen mogelijkheid was bestedingen te realiseren. Daarom zijn er voordelige saldi van € 95.000,-- bij de Flora- en Faunawet en € 247.000,-- bij de Natuurbeschermingswet.

Door onduidelijkheid over het zelfstandig voortbestaan van de bijdrage aan natuurbeheerders zijn de kosten grotendeels op het budget uitvoering Natuurbeschermingswet gerealiseerd. Bij het budget bijdragen aan natuurbeheerders blijft daardoor een bedrag over van € 26.000,--.

De overige voordelen van in totaal € 36.000,-- hebben betrekking op schadepreventie flora en fauna, faunabeheer Drenthe en afwikkeling subsidies voorgaand jaar.

## Uitwerking collegeprogramma

### Ombuigingen

*Verlaging van de structurele subsidie aan de Stichting Landschapsbeheer Drenthe*
Meegenomen is een verlaging van de structurele subsidie aan de Stichting Landschapsbeheer Drenthe met € 50.000,-- (programmaonderdeel 36201). Stichting Landschapsbeheer Drenthe combineert het onderhouden van landschappelijke elementen in Drenthe met het scheppen van werkgelegenheid voor onder meer arbeidsgehandicapten en het inzetten en ondersteunen van vrijwilligers. Naar ons oordeel is de ombuiging mogelijk door verzakelijking van de subsidierelatie. Vraaggerichte sturing en afspraken op projectniveau staan daarbij centraal. Een risico van het verminderen van subsidie is een mogelijk nadelig effect op de kwaliteit van

het landschap, voor de werkgelegenheid dan wel voor de beschikbaarheid van vrijwilligers in het natuur- en landschapsbeheer. Overigens kan voor de financiering van projecten wel gebruikgemaakt worden van de (extra) middelen voor de hoofdlijn ontwikkelen landelijk gebied.

Ombuigingen Groene Sector
In een brief van 5 april 2005 hebben wij u geïnformeerd over het besluit een ombuiging van € 75.000,-- te realiseren voor 2006 e.v. en voor 2005 een ombuiging van € 50.000,--. In de voorjaarsnota 2005 is aangegeven dat de bezuiniging van € 75.000,-- op jaarbasis in deze bestuursperiode niet meer haalbaar geacht wordt en dat daarom een ombuiging van € 50.000,-- is opgelegd vanaf 2006. Hiervan is € 33.000,-- geïmplementeerd.

## Financieel totaaloverzicht programma

| Totaal programma | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | 3-4<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 6.796.571 | 5.523.785 | 6.910.964 | 6.232.070 | 678.894 |
| Baten | 1.388.892 | 1.116.302 | 1.255.222 | 1.220.678 | -34.544 |
| Saldo | 5.407.680 | 4.407.483 | 5.655.742 | 5.011.392 | 644.350 |

## Programma 6.2 Plattelandsbeleid

**Missie**

**Het Drents plattelandsbeleid heeft als missie het versterken van de vitaliteit en het verbeteren van de leefbaarheid op het platteland onder de randvoorwaarde van een zo optimaal mogelijke balans tussen ecologie en economie.**

## 35006 Gebiedsgerichte uitvoering

**Portefeuillehouder** **mevrouw A. Edelenbosch.**
**Contactpersoon** **de heer E.P.H. Bregman. Toestelnummer 58 63.**

Doelrealisatie
In 2005 zijn via het spoor van de gebiedsgerichte uitvoering diverse projecten gesubsidieerd. Deze projecten zijn in uitvoering gegaan of moeten nog tot uitvoering komen. De uitvoerders hebben na het afgeven van de beschikking twee jaar de tijd om het project af te ronden. Om een beeld te geven van welke prestaties geleverd zijn volgt nu een korte opsomming.
Om de biodiversiteit van de bodem te verbeteren en zo de bodem onder andere een meer natuurlijke afweer tegen ziektes te geven, is een project biodiversiteit op melkveehouderijen gehonoreerd.
Via een tweetal projecten in het Hunzegebied is met als doel de verdroging van natuurgebieden te verminderen op 5 ha de afvoer van het regenwater afgekoppeld van de riolering. Hiermee zijn ook een tweetal riooloverstorten gesaneerd.
In het Drentsche Aa-gebied wordt een parkeerplaats aangelegd voor 50 voertuigen. Hiermee wordt wildparkeren in het gebied tegengegaan en verstoring van het gebied voorkomen.
Via het project Akker en graslandbeheer wordt langs 380 km meerjarig aan milieuvriendelijk akkerrandenbeheer gedaan. Doel is om belasting met gewasbeschermingsmiddelen tegen te gaan (verder dan wettelijk al moet).
In het gebied van het Oude Diep wordt één cultuurhistorisch waardevolle brug over het Linthorst-Homankanaal hersteld.
Voor alle gebieden is een handleiding gemaakt voor het opknappen van de zogenaamde stookhokken.

Per 1 januari 2005 mag er niet meer in de bodem of op het oppervlaktewater geloosd worden zonder voorafgaande zuivering. Door gerichte inzet van stimuleringsgelden zijn er in Drenthe in 2005 nagenoeg geen ongerioleerde percelen meer aanwezig. In totaal zijn er in Drenthe ongeveer 220.000 percelen gerioleerd. De provinciale inzet was niet zozeer de wettelijk verplichte aansluitingen maar de bovenwettelijke. Dat gaat bijvoorbeeld ook over afkoppelprojecten, gescheiden rioolstelsels en het saneren van riooloverstorten.

**Beleidsvoornemens**

- **De provinciale inzet is erop gericht op interactieve wijze met partners in het gebied de beleidsdoelen te realiseren; dit proces waar mogelijk en noodzakelijk te faciliteren en financieel te ondersteunen.**

Het proces, dat erop gericht is om op interactieve wijze met partners in het gebied de beleidsdoelen te realiseren, is in 2005 onverminderd voortgezet. Samen met een groot aantal partners hebben wij 14 projecten in kader van de SGB uitgevoerd (totale projectkosten € 5.445.440,--, waarvan € 403.165,-- gefinancierd is uit de reserve Vitaal platteland). Met restantmiddelen van de Subsidieregeling Stimuleringsfonds milieubeschermingsgebieden (SGM) zijn nog eens 19 projecten uitgevoerd. Deze regeling is overigens halverwege 2005 overgegaan in de Subsidieregeling reserve Stimulering vitaal platteland Drenthe.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 1.554.133 | 1.081.000 | 1.000.000 | 715.695 | 284.305 |
| Apparaatskosten | 702.395 | 693.125 | 693.125 | 587.216 | 105.909 |
| Totaal lasten | 2.256.528 | 1.774.125 | 1.693.125 | 1.302.910 | 390.215 |
| Totaal baten | 2.733.479 | 1.000.000 | 0 | 56.823 | 56.823 |
| Saldo | -476.951 | 774.125 | 1.693.125 | 1.246.087 | 447.038 |

### Financiële analyse

*Programmakosten*
Het verschil tussen de begrote lasten en de realisatie voor SGM-projecten kan als volgt worden verklaard. In 2005 is er in totaal € 910.000,-- aan subsidies toegezegd/besteed (€ 78.000,-- op grond van artikel 30 van de Subsidieregeling gebiedsgericht beleid en € 832.000,-- op grond van de Subsidieregeling Stimuleringsfonds milieubeschermingsgebieden en de Subsidieregeling Stimulering vitaal platteland Drenthe). Het gaat in totaal om 19 projecten die met provinciale middelen worden gerealiseerd. Van het totaalbedrag dat in 2005 aan subsidies is toegezegd is € 726.000,-- verplicht/uitgegeven.
Voor de projecten Akker- en graslandrandenbeheer Drenthe is in 2005 opdracht gegeven voor de eerste fase, voor Erfgoed Veenhuizen is nog geen subsidiebeschikking afgegeven. Het restantbedrag is doorgeschoven naar 2006.

*Baten*
De opbrengsten die verantwoord zijn als rijksbijdrage gebiedsgericht milieubeleid hebben betrekking op de gedeclareerde proceskosten van 4 projecten (artikel 30 van de SGB) bij de Dienst Landelijk Gebied.

*Reserves*
De reserve Stimulering gebiedsgericht beleid wordt , zoals opgenomen in de nota Reserves en voorzieningen, afgebouwd in de jaren 2005 en 2006. Het restant hiervan zal volgend jaar door middel van een begrotingswijziging worden opgevoerd en besteed aan projecten die gericht zijn op de uitvoering van gebiedsgericht beleid. De doelstellingen staan in het Programma Land. De totale verrekening van deze reserve kunt u vinden bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

## 35007 Gebiedsgericht beleid

**Portefeuillehouder** mevrouw A. Edelenbosch.
**Contactpersoon** de heer E.P.H. Bregman. Toestelnummer: 58 63.

Doelrealisatie
In 2005 hebben wij de invulling van de programmalijn Land (Overzicht provinciale speerpunten in het landelijk gebied, als uitwerking van het Collegeprogramma) afgerond en het aanbod van de provincie aan het Rijk voor de periode 2007-2013 vastgelegd in het provinciale meerjarenprogramma (PMjP).

**Beleidsvoornemens**

- **De provinciale inzet is erop gericht op interactieve wijze met partners in het gebied de beleidsdoelen zo integraal mogelijk te realiseren als uitwerking van het POP. Dit proces wordt waar mogelijk en noodzakelijk gefaciliteerd en financieel ondersteund. In het kader van landelijke ontwikkelingen (zie tekst hieronder) wordt in SNN-verband inhoud gegeven aan een landelijke pilot.**

Het Hunzegebied is 1 van de 14 voorbeeldprojecten van ontwikkelingsplanologie in Nederland. Wij hebben het eindrapport op 23 november 2005 gepresenteerd.

### Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 31.798 | 0 | 34.000 | 33.800 | 200 |
| Apparaatskosten | 149.058 | 232.331 | 232.331 | 189.506 | 42.825 |
| Totaal lasten | 180.856 | 0 | 266.331 | 223.306 | 43.025 |
| Totaal baten | 0 | 232.331 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 180.856 | 232.331 | 266.331 | 223.306 | 43.025 |

Financiële analyse

*Apparaatskosten*
Onderschrijding wordt veroorzaakt doordat geraamde uren ingezet zijn voor Programma Land (36005 Plattelandsbeleid) en voor de ontwikkeling van het PMJP (36001 Programmering en Sturing van programma 6.0) verantwoord en dus ook daar worden verantwoord.

## 36004 Landinrichting

**Portefeuillehouder** mevrouw A. Edelenbosch.
**Contactpersoon** de heer G.B. Buijs. Toestelnummer 54 23.

Doelrealisatie
Op dit moment zijn er 15 landinrichtingsprojecten in uitvoering. Circa 80% van de ecologisch hoofdstructuur (EHS) wordt gerealiseerd binnen landinrichtingsprojecten. Dit komt overeen met een verwerving van gemiddeld 400 ha per jaar. Circa 70% van de ecologische verbindingen komt tot stand via landinrichting. Ook zal een belangrijk deel van de Robuuste ecologische verbinding Sallandse Heuvelrug - Drents Plateau gerealiseerd worden door de LC Zuidwolde Noord Beneden Egge. Voor een groot aantal landbouwers wordt door herverkaveling de toedeling aanmerkelijk verbeterd. Zo komt gemiddeld 70% van de grond bij huis te liggen. Via landinrichting wordt een belangrijke impuls gegeven aan een vitaal platteland.

**Beleidsvoornemens**

- **Landinrichting blijft een belangrijk instrument om flexibel en efficiënt complexe inrichtingsvraagstukken in het landelijk gebied uit te voeren. Hiermee wordt een belangrijke bijdrage geleverd aan de sociaal-economische versterking van het landelijk gebied.**

Wij hebben een start gemaakt met de derde generatie landinrichting. Dit zijn kleinschalige projecten waar door middel van planmatige kavelruil de landbouwstructuur wordt verbeterd.

### Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 366.717 | 332.988 | 332.988 | 353.557 | -20.569 |
| Totaal lasten | 366.717 | 332.988 | 332.988 | 353.557 | -20.569 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 366.717 | 332.988 | 332.988 | 353.557 | -20.569 |

Financiële analyse

## 36005 Plattelandsbeleid

**Portefeuillehouder** mevrouw A. Edelenbosch.
**Contactpersoon** de heer W. de Bruijn. Toestelnummer 54 13.

Doelrealisatie
Het merendeel van de beschikbare middelen is besteed aan de cofinanciering van projecten (gaat om circa 70% van de middelen uit de reserve Stimulering vitaal platteland Drenthe). Dit past in het streven om in het landelijk gebied het accent te leggen op de uitvoering van de plannen.

**Beleidsvoornemens**

**Prioriteit wordt gegeven aan de volgende thema's c.q. gebieden,**

***Thema's***

- **Landbouw.** Kernbegrippen hierbij zijn: stimuleren van duurzaamheid, investeren in kennis, kwaliteit en ondernemersschap, produceren voor de wereldmarkt en verbreding, inspelen op het nieuwe Europese gemeenschappelijke landbouwbeleid en zorgen voor goede fysieke productieomstandigheden.
- **Natuur.** Hierbij gaat het om de realisatie van de EHS en de robuuste verbindingszones, ontwikkeling en beheer van het landschap, veiligstellen en benutten van cultuurhistorische waarden en verbetering van milieufactoren.
- **Water.** In kwantitatieve zin de nodige maatregelen voor vasthouden, bergen en afvoeren van water. In kwalitatieve zin blijft een verdere verbetering van de waterkwaliteit nodig.
- **Plattelandsontwikkeling.** Hierbij gaat het om de versterking van de economische veerkracht, de kwaliteit van de woon- en leefomgeving, de recreatieve infrastructuur en educatieve activiteiten.

***Gebieden***

- **Regiovisie Groningen-Assen.** Op het terrein van de waterbeheersing dienen zich in het desbetreffende gebied grootschalige projecten aan (onder andere voor de waterberging).
- **Zuidwest-Drenthe.** Hier dienen de nationale parken verder te worden uitgebouwd tot toeristisch aantrekkelijke gebieden. Ook liggen er belangrijke wateropgaven.
- **Veenkoloniën.** De sociaal-economische structuur van de Veenkoloniën zal worden versterkt door uitvoering van de Agenda voor de Veenkoloniën. Prioriteit hierbij hebben de Top-tienprojecten.
- **Hunze.** De uitvoering van de voor dit gebied ontwikkelde plannen vraagt in de komende periode speciale aandacht (onder andere de realisatie van de robuuste verbindingszone, de wateropgaven en de inpassing in de plannen van de pilot Ontwikkelingsplanologie die is opgenomen in het Uitvoeringsprogramma van de Nota ruimte).

Een van de aansprekende voorbeelden in de uitvoering van de speerpunten in het Programma Land is het project Versnelde Inrichting Eelder-Peizermade, waarin samen met het waterschap Noorderzijlvest en de Landinrichtingscommissies Roden-Norg en Peize wordt gewerkt aan de ontwikkeling van de natuur en de waterberging in Noord-Drenthe.
Andere speerpunten die in 2005 zijn opgestart/afgerond zijn onder meer:

- Provinciaal Kavelruilburo ;
- Gemeentelijke uitvoeringsprogramma's landschap en cultuurhistorie
- Landbouwondernemersprogramma
- Drenthe Outdoor Offensief
- Levend Bezoekersnetwerk Drentse Aa
- Frederiksoord
- Runde

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 1.704.443 | 5.050.000 | 5.244.955 | 5.135.129 | 109.826 |
| Apparaatskosten | 194.931 | 344.190 | 344.190 | 409.263 | -65.073 |
| Totaal lasten | 1.899.374 | 5.394.190 | 5.589.145 | 5.544.392 | 44.753 |
| Totaal baten | 1.381 | 0 | 26.849 | 190.639 | 163.790 |
| Saldo | 1.897.993 | 5.394.190 | 5.562.296 | 5.353.753 | 208.543 |

Financiële analyse

*Programmakosten/baten*
De beschikbare middelen voor de uitvoering van het Programma Land zijn in 2005 voor een belangrijk deel besteed. Er is bij Vitaal platteland € 4.854.000,-- gerealiseerd van de totale begrote uitgaven en inkomsten van € 5.023.000,--. Bij de realisatie zijn inkomsten ontvangen van derden voor de kosten van het VIEP en het ASP Roden-Norg. Voor het project Oude Diep werden POP-bijdragen ontvangen. Het restant van € 169.000,-- is verrekend met de reserve Vitaal platteland bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.
De € 31.000,-- aan afwikkeling subsidies vorig jaar is nog verrekend met het saldo van de reserve Plattelandsstructuur. Deze reserve is nu opgeheven en het saldo is volgens afspraak gestort in de reserve Vitaal platteland. De provinciale middelen van het Vitaal platteland zijn vooral ingezet voor de cofinanciering van diverse projecten (gaat om ongeveer 70% van de beschikbare middelen ). Door daarbij te zoeken naar een koppeling met de inzet van rijksmiddelen (uit de SGB-regeling) en EU-middelen (uit het LEADER+-programma) is er met de inzet van de “eigen” middelen een grote spin-off bereikt in de realisatie van diverse doelen,

Vorig jaar is voor het project Vrijwillige weidevogelbescherming 2004-2007 een bedrag van € 107.000,-- beschikbaar gesteld. De gemiddelde jaarlijkse uitkering is in de begroting verwerkt bij de prestatie 3620111 Projecten natuur. De beschikking is echter vorig jaar ineens als lasten geboekt onder de post uitvoeringskosten plattelandsbeleid. Dit is nu gecorrigeerd, waardoor er € 46.000,-- is teruggeboekt als afwikkeling voorgaand jaar.
Bij de uitvoeringskosten plattelandsbeleid is € 27.000,-- geld overgebleven.

*Apparaatskosten*
Er zijn omvangrijke inspanningen geleverd bij het opstellen van het PMJP en het ontwikkelen van het landelijk sturingsmodel ILG. De inzet van uren is echter op het programmaonderdeel Programmering en Sturing (6.0) verantwoord, waardoor hier een onderschrijding wordt getoond. Vanaf 2006 zijn de desbetreffende prestaties opgenomen in het programmaonderdeel Plattelandsbeleid. Ook zijn er ongeveer 450 uren verantwoord op projecten Kompas Land.

## 36206 Natuurgebiedenbeleid

**Portefeuillehouder** mevrouw A. Edelenbosch.
**Contactpersoon** de heer J.C. Smittenberg. Toestelnummer:54 49.

Doelrealisatie
Ons beleid richt zich vooral op het realiseren van de EHS via aankoop en beheer. In 2005 is 99 ha toegevoegd aan de ecologische hoofdstructuur; 79 ha is verworven door de terreinbeheerders en door ons meegefinancierd. De overige hectares zijn in bezit van Staatsbosbeheer. Door de Dienst Regelingen van LNV is voor bijna 20 ha nieuwe natuur een subsidieovereenkomst afgesloten met particulieren.

Daarnaast is er hard gewerkt aan behoud en ontwikkeling van natuur buiten de EHS, onder meer door het stimuleren van agrarisch natuurbeheer.

**Beleidsvoornemens**

- **Overleg over natuur- en landschapsdoelen, begrenzingen, aankoop, beheerspakketten en tracé’s voor ecologische verbindingszones.**
- **Verwerken aanvullingen, wijzigingen en reacties ten behoeve van actualisatie Gebiedsplan Drenthe (zie ook onder 36201, Natuurbeleid).**

- **Begrenzen robuuste verbindingen in Hunzedal en bij Zuidwolde.**
- **Stimuleren en ondersteunen van de inrichting van ecologische verbindingszones en het opheffen van knelpunten.**
- **Stimuleren en ondersteunen van agrarisch natuurbeheer.**
- **Stimuleren en ondersteunen van initiatieven voor ecologische inrichting en landschapsherstel.**

- Overleg met LNV en IPO heeft erin geresulteerd dat de inzet van rijksmiddelen voor ecologische verbindingzones in Drenthe voor een groot deel is veiliggesteld. In afwachting van de besluitvorming hierover zijn lopende processen voortgezet.
- Wij hebben het Gebiedsplan foerageergebieden voor overwinterende ganzen vastgesteld. Het is een apart plan geworden, dat later in het Gebiedsplan Drenthe kan worden toegevoegd. Wij hebben een aantal wijzigingen van het Gebiedsplan doorgevoerd.
- De voorbereidingen voor de Robuuste verbindingen zijn in volle gang. Wij hebben in overleg met de gebiedscommissies en voor de CLG is een procedure opgesteld hoe om te gaan met de begrenzing van Robuuste verbindingen.
- Met het Rijk is overlegd welke rol de provincies kunnen spelen in de oplossing van de knelpunten van (rijks)infrastructuur in de EHS. Voor de voorzieningen bij rijkswegen en spoorlijnen zijn inmiddels door het Rijk middelen gereserveerd (Meerjarenprogramma ontsnippering). Voor een groot deel zullen deze geldstromen via het ILG verlopen. Wij hebben er in principe mee ingestemd hierin een regierol te spelen.

Wij hebben met Boerennatuur een prestatieafspraak gemaakt over agrarisch natuurbeheer. Dit betreft onder meer het bevorderen van natuurcoörporaties van boeren en het stimuleren van akkerrandenbeheer.
Wij hebben subsidies verstrekt voor zeer diverse plannen van particulieren voor ecologische inrichting en landschapsherstel.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | -32.821 | 8.540 | 8.540 | 4.000 | 4.540 |
| Apparaatskosten | 290.794 | 319.538 | 319.538 | 329.888 | -10.350 |
| Totaal lasten | 257.973 | 328.078 | 328.078 | 333.888 | -5.810 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 257.973 | 328.078 | 328.078 | 333.888 | -5.810 |

Financiële analyse

## 37108 Versterking economische vitaliteit platteland

**Portefeuillehouder** mevrouw A. Edelenbosch.
**Contactpersoon** mevrouw J. Dijksterhuis en mevrouw C. Posthumus.
Toestelnummer 54 31 en 56 50.

Doelrealisatie

| Indicator voor doelrealisatie | Nulmeting | Meting 2005 |
|---|---|---|
| BRP landbouw | Gemiddelde jaarlijkse groei 1998-2002: -0,5% (Nederland: 0,2%) | Nog niet beschikbaar |

Via onze acties streven wij naar een optimalisatie van de productieomgeving waarbinnen de Drentse landbouwers moeten opereren. Dat moet resulteren in een situatie waarin het BRP in deze sector in Drenthe minimaal een zelfde groei zal kennen als landelijk het geval is. Dat

is een verbetering ten opzichte van het verleden (1998-2002) waarin Drenthe achterbleef (jaarlijks - 0,5%) ten opzichte van het landelijk beeld (jaarlijks + 0,2%). Recentere cijfers zijn nog niet voorhanden.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- **Mede uitvoering geven aan de Agenda voor de Veenkoloniën. Onder andere zal in 2005 aandacht besteed worden aan het mogelijk maken van inplaatsing van melkveehouderijbedrijven en verbetering van vaarwegen.**
- **Projectverwerving in het kader van de LEADER+-programma's voor Oost-Drenthe en het Drents-Friese LEADER-gebied. Het gaat om projecten op het gebied van versterking van natuur, bos en landschap, uitbouw van het plattelandstoerisme, versterking van het ondernemerschap en het kleinschalige bedrijfsleven, verbreding van de landbouw en versterking van het sociaal-culturele leefklimaat (alleen in Oost-Drenthe).**

In 2005 is een tussentijdse evaluatie van de Agenda voor de Veenkoloniën afgerond. De projecten Scholing-werk, Inplaatsing melkveehouderij, Landschapsontwikkelingsplan, Glasvezeltracé Veenkoloniën, Ombouw N366/N391: eindbeeldstudie en De Runde zijn in uitvoering. Het uitvoeringsplan voor de vaarverbinding Erica-Ter Apel is door de stuurgroep vastgesteld.
Verder wordt met Drentse middelen bijgedragen aan de realisatie van 3 projecten: Praktijkcentrum Bouw, Torenveen en Boeren met uitzicht.
Via het pilotproject Inplaatsing melkveehouderijbedrijven in de Veenkoloniën is een bedrijf in het Drentse deel ingeplaatst. Een tweede bedrijf zou zich in het Groningse gedeelte vestigen, maar dat is in verband met beperkingen op het gebied van ruimtelijke ordening niet doorgegaan. Met een volgend bedrijf zijn gesprekken aan de gang. Omdat ruimtelijkeordeningsprocedures langer duren dan verwacht is het Ministerie van LNV gevraagd de einddatum van het project te verschuiven van 2006 naar 2007.

Voor de uitvoering van het Drents-Fries LEADER-gebied is voor 4 projecten een LEADER-beschikking afgegeven. Via het project Vitale dorpen zijn 7 projecten beschikt en vanuit Drents-Fries-procesgeld is ook aan 2 projecten een bijdrage gegeven.
In het LEADER-gebied Oost-Drenthe is voor 6 projecten een LEADER-beschikking afgegeven. Via het project Vitale dorpen zijn 5 projecten beschikt en vanuit Oost-Drents procesgeld is aan 1 project een bijdrage gegeven.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 283.696 | 0 | 2.128.401 | 296.137 | 1.832.264 |
| Apparaatskosten | 297.763 | 237.873 | 237.873 | 346.905 | -109.032 |
| Totaal lasten | 581.459 | 237.873 | 2.366.274 | 643.042 | 1.723.232 |
| Totaal baten | 160.599 | 0 | 1.839.401 | 126.548 | -1.712.853 |
| Saldo | 420.860 | 237.873 | 1.839.401 | 516.494 | 10.379 |

### Financiële analyse

*Programmakosten*
In 2004 is een budget van € 250.000,-- beschikbaar gesteld voor de cofinanciering van projecten uit de Agenda voor de Veenkoloniën. De Stuurgroep Agenda voor de Veenkoloniën heeft in 2004 besloten aan welke projecten deze middelen besteed worden. Diverse projecten zijn positief beschikt. De kosten in 2005 hiervan bedroegen € 170.000,--.

Voor het project Vaarverbinding Erica-er Apel, dat nog niet volledig uitvoeringsgereed is, is een bedrag gereserveerd van € 119.000,--.

*Baten*
Voor het project Inplaatsing melkveehouderij in de Veenkoloniën ontvangt de provincie geld van het Rijk. Dit geld betalen wij door aan derden. Het gaat hierbij om een meerjarenproject dat loopt van 2004 tot en met 2006. De bestedingen lopen achter bij hetgeen in de begroting is geraamd. Dit komt onder andere door ruimtelijkeordeningsprocedures, die langer duren dan verwacht. Wij hebben het Rijk gevraagd de einddatum van het project te verschuiven naar 2007. De nog niet bestede inkomsten zijn als overlopende bedragen op de balans gezet.

## Uitwerking collegeprogramma

### Ombuigingen

**Ter ondersteuning van de uitvoering van de Hoofdlijn landelijk gebied wordt de reserve Stimulering vitaal platteland Drenthe ingesteld. De reserve zal onder andere worden gevoed door het overhevelen van bestaande budgetten. Er is sprake van een overheveling van de budgetten naar de reserve Stimulering vitaal platteland Drenthe. De middelen zullen in het vervolg selectiever worden ingezet in robuuste projecten.**
**De over te hevelen budgetten hebben betrekking op de doelstellingen Natuur, Milieu, Plattelandsbeleid, Welzijn, Landbouw en Water. In de volgende tabel is een en ander nader uitgewerkt. Hierbij is ook aangegeven op welke programmaonderdelen de ombuigingen concreet betrekking hebben.**

**Vitaal platteland ("overheveling kredieten")**

| | Prog.ond. | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|
| Stimuleringsfonds milieubescherm.geb. | 35006 | 204.201 | 204.201 | 204.201 | 204.201 |
| Storting Plattelandsstructuurfonds | 36005 | 400.000 | 150.000 | - | - |
| Uitvoeringskosten plattelandsbeleid | 36005 | 754.000 | 754.000 | 754.000 | 754.000 |
| Stimuleringsregeling bos | 36202 | 22.700 | 22.700 | 22.700 | 22.700 |
| Aankoop natuurgebieden | 36205 | 295.000 | 295.000 | 295.000 | 295.000 |
| Stimuleringsverord. natuur en landschap | 36206 | 68.000 | 68.000 | 68.000 | 68.000 |
| Subsidies toeristische sector | 37109 | 34.000 | 34.000 | 34.000 | 34.000 |
| Subsidies duurzame landbouw | 37303 | 49.000 | 49.000 | 49.000 | 49.000 |
| Subsidieregeling Welzijn | 38001 | 182.000 | 182.000 | 182.000 | 182.000 |
| | | 2.008.901 | 1.758.901 | 1.608.901 | 1.608.901 |

*Lonerdiep*

**Intensiveringen**

Het waarborgen van de kwaliteit en de vitaliteit van het landelijk gebied vormt in het beleid voor 2005 en de volgende jaren een van de hoofdlijnen van het beleid. Bij de uitvoering van dit beleid gaat het om de land- en tuinbouw, water, natuur, landschap, leefbaarheid en recreatie. Ter ondersteuning van de uitvoering van de Hoofdlijn landelijk gebied wordt de reserve Stimulering vitaal platteland Drenthe ingesteld. De reserve zal worden gevoed door het overhevelen van bestaande budgetten en door een intensivering van de middelen voor het landelijk gebied. De in te stellen reserve Stimulering vitaal platteland Drenthe wordt vooral ingezet voor de volgende prioritaire thema's c.q. gebieden.

*Thema's*

- **Landbouw**. Kernbegrippen hierbij zijn: stimuleren grondgebondenheid, investeren in kennis, kwaliteit en ondernemersschap, produceren voor de wereldmarkt en verbreding, inspelen op het nieuwe Eu-ropese gemeenschappelijke landbouwbeleid en zorgen voor goede fysieke productieomstandigheden.
- **Natuur**. Hierbij gaat het om de realisatie van de EHS en de robuuste verbindingszones, ontwikkeling en beheer van het landschap, veiligstellen en benutten van cultuurhistorische waarden en verbetering van milieufactoren.
- **Water**. In kwantitatieve zin de nodige maatregelen voor vasthouden, bergen en afvoeren van water. In kwalitatieve zin blijft een verdere verbetering van de waterkwaliteit nodig.
- **Plattelandsontwikkeling**. Hierbij gaat het om de versterking van de economische veerkracht, de kwaliteit van de woon- en leefomgeving, de recreatieve infrastructuur en educatieve activiteiten.

*Gebieden*

- **Regiovisie Groningen-Assen.** Op het terrein van de waterbeheersing dienen zich in het desbetreffende gebied grootschalige projecten aan (onder andere voor de waterberging).
- **Zuidwest-Drenthe.** Hier dienen de nationale parken verder te worden uitgebouwd tot toeristische aantrekkelijke gebieden. Ook liggen er belangrijke wateropgaven.
- **Veenkoloniën.** De sociaal-economische structuur van de Veenkoloniën zal worden versterkt door uitvoering van de Agenda voor de Veenkoloniën. Prioriteit hierbij hebben de Top-tienprojecten.
- **Hunze.** De uitvoering van de voor dit gebied ontwikkelde plannen vraagt in de komende periode speciale aandacht (onder andere de realisatie van de robuuste verbindingszone, de wateropgaven en de inpassing in de plannen van de pilot Ontwikkelingsplanologie die is opgenomen in het Uitvoeringsprogamma van de Nota ruimte).

| | prog.ond. | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|
| Agenda voor de Veenkoloniën | | 250.000 | 250.000 | 250.000 | 250.000 |
| Verplaatsing agrarische bedrijven | | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 |
| Ruimte voor Water | | 1.000.000 | 1.000.000 | 1.000.000 | 1.000.000 |
| Versterking Vitaal platteland | | 2.500.000 | 2.500.000 | 2.500.000 | 2.500.000 |
| Landbouw ondernemersprogramma | | 125.000 | 125.000 | 125.000 | 125.000 |
| Natuur en recreatie | | 125.000 | 125.000 | 125.000 | 125.000 |
| Procesmanagement bergingsgebieden | | 100.000 | 100.000 | 100.000 | 100.000 |
| Inrichting bergingsgebieden | | 250.000 | 500.000 | 750.000 | 250.000 |
| Flankerend beleid bergingsgebieden | | 200.000 | 200.000 | 200.000 | 200.000 |
| Bijdrage aan Reserve Vitaal platteland | 36005 | 5.050.000 | 5.300.000 | 5.550.000 | 5.050.000 |

**Speerpunten**
In het kader van de Voorjaarsnota 2005 hebben wij een aantal speerpunten vastgesteld voor de periode 2005-2006. Deze zijn zowel gebiedsgericht als themagericht. De uitvoering in 2005 is naar tevredenheid verlopen. In waterprojecten, die worden uitgevoerd in het kader van de Versnelde Inrichting Eelder- en Peizerdiep (VIEP), is bijna € 2,5 miljoen verplicht. Het project Kavelruil loopt goed, wij hebben ingestemd met de uitvoering van het project Levend Bezoekersnetwerk (Drentsche Aa) en het project Outdoor Offensief is inmiddels gecommitteerd. Het totaal aan verplichtingen over 2005 overschreed - zij het gering - de beschikbare ruimte.

**Provinciaal meerjarenprogramma landelijk gebied (pMJP)**
Wij hebben het voorlopig concept van het pMJP in november 2005 besproken aan de "buitenwacht" voorgelegd voor een reactie. Er zijn echter nog vele onzekerheden. Zo is niet duidelijk wat de feitelijke budgetten (ILG en Europa) zijn. Andere onzekerheden zijn de vergoeding van de apparaatskosten en de indexering.
De IPO-visitatiecommissie heeft de provincie Drenthe bezocht om te sonderen - zoals in iedere provincie - hoe de stand van zaken is. De commissie zoomde nadrukkelijk in op de verschillende verantwoordelijkheden en de mate waarin de buitenwacht bij de uitvoering zal worden betrokken.
De provincie Drenthe heeft een goede indruk achtergelaten bij de commissie; geen koploper maar zeker geen achterloper.
Punten van aandacht bij het pMJP zijn vooral "het nieuwe", de zevenjarige periode, de ambities, het integrale karakter, de flexibiliteit en (vooral) de vrije ruimte en de draagwijdte van de noordelijke samenwerking. Van dat laatste kan worden gezegd, dat - zeker in de beginjaren - de vrije ruimte beperkt zal zijn. Voor 80% is er immers sprake van "gedwongen winkelnering".

**Veenkoloniën**
De sociaal-economische structuur van de Veenkoloniën zal worden versterkt door uitvoering van de Agenda voor de Veenkoloniën. Prioriteit hierbij hebben de Top-tienprojecten.

De Agenda voor de Veenkoloniën is in uitvoering. Een tussentijdse evaluatie is in 2005 afgerond. De projecten Scholing-werk, Inplaatsing melkveehouderij, Landschapsontwikkeli ngsplan, Glasvezeltracé Veenkoloniën, Ombouw N366/N391: eindbeeldstudie en De Runde zijn in uitvoering. Het uitvoeringsplan voor de vaarverbinding Erica-Ter Apel is door de stuurgroep vastgesteld. Verder wordt met Drentse middelen bijgedragen aan de realisatie van drie projecten: Praktijkcentrum Bouw, Torenveen en Boeren met uitzicht.

## Financieel totaaloverzicht programma

| Totaal programma | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | 3-4<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 5.542.908 | 8.299.585 | 10.575.941 | 8.401.096 | 2.174.845 |
| Baten | 2.895.460 | 1.000.000 | 1.866.250 | 374.010 | 1.492.240 |
| Saldo | 2.647.449 | 7.299.585 | 8.709.691 | 8.027.086 | 682.605 |

## Programma 7.0 Economie

**Missie**

**Het Drents economisch beleid heeft als missie het bevorderen van een duurzame economische ontwikkeling en het scheppen van werk voor alle inwoners van Drenthe.**
**Hierbij richten wij ons op activiteiten die gericht zijn op de vraagzijde (het bedrijfsleven) en op de aanbodzijde (de beroepsbevolking). Concreet betekent dit:**

- **het behoud van bestaande werkgelegenheid en het scheppen van nieuwe banen;**
- **een hogere participatie op de arbeidsmarkt, met extra aandacht voor mensen die in een achterstandssituatie verkeren.**

## 37005 Beleidskaders en programmabeheer

**Portefeuillehouder** de heer H. Weggemans.
**Contactpersoon** de heer O.F.H.C. Heukers. Toestelnummer 56 81.

**Beleidsvoornemens**

- **Werk, onderwijs en kennisinfrastructuur is één van de vijf programmalijnen van het college.**
- **De activiteiten van de Productgroep Economie vallen grotendeels onder deze programmalijn. Binnen deze programmalijn zijn de ambities geconcretiseerd. Deze hebben met name betrekking op werkgelegenheidsgroei en werkloosheidsreductie. De ambities proberen wij te realiseren door te werken langs een zestal prioriteiten, te weten ICT, onderwijs en kennisinfrastructuur, innovatie, toerisme, voorwaardenscheppend beleid en arbeidsmarkt. In 2005 wordt gerapporteerd over de tussenstand met betrekking tot deze programmalijn.**
- **Het overgrote deel van het economisch beleid krijgt vorm in SNN-verband. Voor de periode na 2006 moet in SNN-verband worden ingezet op voortzetting van Kompas in het kader van de Langman-afspraken die lopen tot 2010. Het zwaartepunt van de onderhandelingen hierover met name het Ministerie van Economische Zaken zal in 2005 liggen.**
- **De noordelijke Nota vitaal platteland wordt verder uitgewerkt.**
- **Er zal gereageerd worden op de ontwikkelingen in het Europese gemeenschappelijke landbouwbeleid.**
- **Er zal gereageerd worden op de Nota gebiedsgerichte economische perspectieven van het Ministerie van Economische Zaken.**

* **Evenals in voorgaande jaren zal projectbeoordeling in het kader van Kompas, LEADER en andere programma's plaatsvinden.**

Het noordelijk ruimtelijk-economisch beleid in SNN-verband vormde een van de hoofdbestanddelen van de beleidsontwikkeling in 2005. In het begin van 2005 is de Strategische Agenda voor Noord-Nederland 2007-2013 vastgesteld. Het onderdeel Kenniseconomie is in de eerste helft van 2005 verder uitgewerkt en heeft zijn beslag gekregen in De Koers Verlegd. De Koers Verlegd vormde de basis voor de onderhandelingen met het Ministerie van Economische Zaken over de toekomstige financiering van de programmatische versterking van de noordelijke economische structuur. Halverwege 2005 heeft het ministerie in dit verband voor de periode tot en met 2010 € 110 miljoen toegezegd. De inhoud van het programma krijgt in de loop van 2006 verder vorm. Wij verwachten in 2006 meer duidelijkheid over de omvang en inhoud van het Europese programma.
De uitwerking van de noordelijke nota Vitaal platteland heeft zijn weerslag gekregen in de opzet en inhoud van het Provinciaal meerjarenprogramma en het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG). Op dit moment zijn deze nog in bewerking. Verder hebben wij eind 2005 aan de Staten een uitgebreide rapportage over het Interregproject Hanzepassage uitgebracht. Ook hebben we gekeken naar de mogelijkheid tot verbreding van marketing en promotie.
Tot slot heeft de Europese Commissie eind 2005 € 2 miljoen toegezegd voor het Innovatieve Actieprogramma Drenthe.

*Programma 2007-2013*
De voorbereiding voor de programmering voor en de uitvoering in de periode 2007-2013 is in volle gang. In SNN-verband werken wij aan een economisch Transitieprogramma (Pieken in de Delta) voor de periode 2007-2010 en een operationeel programma voor de inzet van de structuurfondsen voor de periode 2007-2013. Hierbij werken wij nauw samen met de vier grote noordelijke steden. Het Transitieprogramma richt zich vooral op kennis en innovatie. Het operationeel programma heeft dus een langere looptijd, maar kent ook een bredere insteek. Die bredere insteek (ook steden en platteland) is gebaseerd op het Nationaal Strategisch Referentiekader, dat door het Rijk is opgesteld.
Over de beschikbare bedragen bestaat nog geen volledige zekerheid. Voor de uitvoering van het Transitieprogramma is een bedrag beschikbaar van ongeveer € 120 miljoen (voor vier jaar; voor zeven jaar wordt € 150 miljoen geschat); voor de uitvoering van het operationeel programma is in eerste instantie een bedrag genoemd van € 80 miljoen. Wij vinden dit onaanvaardbaar. Op verschillende manieren wordt druk uitgeoefend een veel hoger bedrag dan € 80 miljoen voor het Noorden beschikbaar te krijgen. Over de invulling (bemensing en taken) van de Programmacommissie wordt nog onderhandeld.

*Programmering*
Ieder jaar moet een jaarprogramma worden opgesteld. De wijziging van het Jaarprogramma 2005 is inmiddels goedgekeurd. Dat betekent, dat de basis voor het Jaarprogramma 2006 er nu ligt. Er wordt nog met het Ministerie van Economische zaken onderhandeld over de termijn van aanbieding. Het SNN geeft er de voorkeur aan het jaarprogramma 2006 pas in mei 2006 aan te bieden.

*Beheer*
Belangrijke onderwerpen bij het beheer zijn onder andere de registratie, monitoring en analyse van verplichtingen, betalingen en vrijval van verplichtingen.

*Verplichtingen*
Voor de programma's EZ-Kompas en EPD D2 (EFRO-middelen) bedraagt het totaal aan verplichtingen op 31 december 2005 respectievelijk 84% en 98%. Indien de projecten worden meegenomen, die nu in behandeling zijn stijgt dat percentage naar respectievelijk 89% en 101%.
Het programma Uitfasering D2 is met 107% al overgecommitteerd. Voor het programma LEADER+ bedraagt dit percentages 86% en als de projecten, die nu in behandeling zijn meegenomen worden meegerekend bedraagt dat percentage 84%. Indien wordt gerekend met een gelijkmatig verdeeld verplichtingenpatroon zou aan het eind van dit jaar ongeveer 86% (zes van de zeven jaar) voor de verschillende programma's moeten zijn verplicht. Het uitputtingspercentage van het Uitvoeringsprogramma Innovatie Landbouw Noord-Nederland (UILN-N) bedraagt 83%.
De conclusie is gerechtvaardigd, dat de uitvoering van het Kompas qua verplichtingen prima verloopt. Voor het programma EZ/Kompas wordt geen volledige uitputting voorzien; dit met het oog op het reserveren van € 20 miljoen voor het Transitieprogramma 2007-2013.

*Betalingen*
Van het bedrag dat aan het eind van 2005 feitelijk zou moeten zijn betaald om automatische decommittering over budgetjaar 2005 te voorkomen is voor EPD D2 voor 101% gehaald. Voor LEADER+ bedraagt dit percentage 108. Voor zowel het programma EFRO D2 als voor LEADER+ is het criterium voor 2005 is gehaald. Daarmee bestaat voor beide programma's het gevaar van een mogelijk verlies van subsidiemiddelen als gevolg van een te laag tempo van besteding van middelen voor 2005 niet aan de orde.

*Beoordeling*
In de derde periode van 2005 is er een aantal Drentse projecten aangeboden ter beoordeling. Daarvan zijn de volgende projecten gecommitteerd: Cultureel Kwartier (Assen), Leeuwerikkenveld (Coevorden), Buitenvaart II (Hoogeveen) en een aantal arbeidsmarktprojecten. Ook het project de Wieken (Hoogeveen) zal worden beoordeeld.

*Uitvoering in Drenthe*
De evaluatie van Kompas in de Provincie Drenthe voor de periode 2000-2005 is in 2005 aan het college aangeboden. Daaruit blijkt dat van de noordelijke EZ/Kompas- en EFRO-middelen ongeveer € 124 miljoen is verstrekt voor publieke projecten en wat betreft de regelingen is dat € 8 miljoen. In beide gevallen is dat ongeveer eenderde deel van de totaal beschikbare middelen. € 64 miljoen is in de provincie Drenthe geïnvesteerd via de Centrale IPR.

*Zuiderzeelijn*
De werkzaamheden rond de Zuiderzeelijn concentreren zich nu op het opstellen van een structuurvisie. Als input dient een gebiedsvisie voor Noord-Nederland/Flevoland (SNN+). De filosofie van Kompas - twee transportassen, vijf kernzones en de mal-contramal-gedachte - staat daarbij centraal. Daarnaast moeten wij ook rekening houden met een ontwikkeling zonder een snelle spoorverbinding. Het als volwaardig variant uitwerken van een 0+-optie (een compensatiepakket voor een transitie in de ruimtelijk-economische structuur) wijst ook in die richting. In dit stadium is het belangrijk de Drentse ambities en perspectieven nader te formuleren. Belangrijke onderwerpen zijn de as A28/A37, Regio Groningen-Assen en Emmen.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 142.465 | 476.932 | 2.269.259 | 479.567 | 1.789.692 |
| Apparaatskosten | 1.099.883 | 908.983 | 908.983 | 1.389.503 | -480.520 |
| Totaal lasten | 1.242.348 | 1.385.915 | 3.178.242 | 1.869.070 | 1.309.172 |
| Totaal baten | -69.191 | 0 | 177.497 | 244.835 | 67.338 |
| Saldo | 1.311.539 | 1.385.915 | 3.000.745 | 1.624.235 | 1.376.510 |

### Financiële analyse

*Programmakosten/baten*
Het budget voor de versterking van de economische structuur is in 2005 opgehoogd met € 1.720.000,--. Dit bedrag is beschikbaar voor de cofinanciering van Kompasprojecten, dat eerder via de Reserve flexibel beleid gebeurde. Besteding van het bedrag is afhankelijk van initiatieven van derden. Het restantbedrag van € 1.665.000,-- is verrekend met de Reserve versterking economische structuur. Dit kunt u vinden bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen. Verder zijn er voldoende economische projecten in voorbereiding. Daarom verwachten wij dat dit geld in de komende jaren besteed wordt.
Naar aanleiding van de motie Handhaving ID-banen hebben GS in november besloten € 500.000,-- uit dit budget te reserveren voor ID-banen. Eind 2005 hebben gemeenten subsidieaanvragen ingediend die in 2006 beschikt zullen worden.

Voor Kompas staat een jaarlijks bedrag ter beschikking voor proceskosten, zoals projectverwerving, (co)financiering van workshops, onderzoek en tijdelijke inzet. Deze bedragen komen uit de Reserve flexibel beleid. Hiervoor was een budget beschikbaar van € 222.000,--. In 2005 is hiervan € 101.000,-- uitgegeven. De verrekening van het bedrag van € 121.000,-- met de Reserve flexibel beleid kunt u vinden bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

De voorziening Voorwaardenscheppend beleid is volgens het besluit van de nota Reserves en voorzieningen opgeheven. Van het overgebleven geld van € 68.000,-- zitten geen claims meer van derden, zodat het volgens afspraak kan worden toegevoegd aan de reserve Versterking economische structuur. Deze verrekening is te vinden bij doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

## 37106 Verbetering vestigingsfactoren kernzones

**Portefeuillehouder** de heer H. Weggemans.
**Contactpersoon** vde heer O.F.H.C. Heukers. Toestelnummer 56 81.

Doelrealisatie

| Indicator voor doelrealisatie | Nulmeting | Meting 2005 |
|---|---|---|
| Werkgelegenheid | Gemiddelde jaarlijkse groei 2000-2003: 0,3% (Nederland: 0,9%) | -1% (2004-2005) (Nederland: -0,6%) |
| BRP per hoofd van de bevolking | In 2002 € 18.300 per inwoner, dit is 26 % onder het landelijk gemiddelde. | nog niet beschikbaar |
| Aantal gerevitaliseerde terreinen | Geen nulmeting | 3 |

Met onze acties streven wij ernaar om het vestigingsmilieu waarbinnen het Drentse bedrijfsleven opereert zoveel mogelijk te optimaliseren binnen de twee kernzones Groningen - Assen en Zuid-Drenthe. Het overgrote deel van het Drentse bedrijfsleven is daar namelijk gevestigd. De algemene economische conjunctuur is uitgangspunt bij de beoordeling van de bereikte resultaten. Wij kunnen hierop als provincie slechts geringe invloed uitoefenen. Onze economie heeft al een paar jaar te maken met een recessie. Maar in 2005 was sprake van een licht herstel. Er zijn veel indicaties dat dit doorzet. Dit vertaalde zich (nog) niet in de werkgelegenheidsontwikkeling. In 2005 was er nog een afname van 1%. Deze week niet substantieel af van de landelijke trend.
Bedrijventerreinen maken een belangrijk deel uit van het fysieke vestigingsklimaat. Wij willen evenwicht tussen vraag en aanbod in stand houden. Dat wil zeggen dat een tekort aan bedrijventerreinen niet gewenst is, maar dat grote overschotten eveneens vermeden moeten worden. Na enkele jaren van geringe uitgifte nam deze in 2005 weer toe. De beschikbare voorraad kan deze toename opvangen. Dit geldt ook voor de afzonderlijke deelregio's.
Niet alleen de beschikbaarheid van nieuwe bedrijfskavels, maar ook de kwaliteit van bestaande bedrijventerreinen is een aandachtspunt in ons beleid. In 2005 liepen drie revitaliseringtrajecten: Bahco (Emmen), Oevers A/B (Meppel) en Vriezerbrug (Tynaarlo). Wij zitten daarmee op koers. Daarnaast proberen we met parkmanagement een rem te zetten op verouderingsprocessen op bedrijventerreinen.

**Beleidsvoornemens**

- **Uitvoering geven aan het Kompas-programma, de Nota parkmanagement en de nota ICT (inclusief tenderregeling).**
- **Participatie in het Innovatieve actieprogramma van de EU.**
- **Evaluatie van de Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij.**
- **Evaluatie van de Stichting Drentse Bedrijfslocaties.**
- **LOFAR en spin-off.**

De tweede ICT-tender was een groot succes. Er zijn 64 aanvragen ingediend en 17 aanvragen gehonoreerd voor een totaalbedrag van ruim € 800.000,--. Er is één bezwaar ingediend, dat gedeeltelijk is gehonoreerd.
Eind 2004 heeft de Europese Commissie de Drentse innovatie acties aanvraag niet gehonoreerd. In 2005 is een nieuwe aanvraag ingediend die wel is gehonoreerd.
De stichting Drentse bedrijfslocaties (DBL) heeft zich aan het werkplan gehouden en heeft bemiddeld bij de komst van nieuwe bedrijven en het behoud van bestaande bedrijven. De gemeente Midden-Drenthe heeft zich in 2005 teruggetrokken uit DBL.
De Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij (NOM) heeft zich aan het werkplan gehouden en heeft bemiddeld bij de komst van nieuwe bedrijven en het behoud van bestaande bedrijven. De NOM is nieuwe participaties met bedrijven aangegaan. Door het Ministerie van Economische Zaken is een nieuwe beleidslijn voor regionale ontwikkelingsmaatschappijen opgesteld.
LOFAR heeft in 2005 een subsidie uit Kompas ontvangen van € 22 miljoen. De eerste spin-off projecten door de komst van LOFAR zijn van start gegaan: post HBO-opleiding, North Stars, Intergrated Development Lab en Innovatieve Acties Programma. Onder de vlag van Sensor Universe wordt verder gewerkt aan de spin-off van LOFAR.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 1.575.181 | 1.126.349 | 3.982.960 | 3.321.506 | 661.454 |
| Apparaatskosten | 978.424 | 985.587 | 985.587 | 1.057.640 | -72.053 |
| Totaal lasten | 2.553.605 | 2.111.936 | 4.968.547 | 4.379.146 | 589.401 |
| Totaal baten | 72.682 | 0 | 27.500 | 39.186 | 11.666 |
| Saldo | 2.480.923 | 2.111.936 | 4.941.047 | 4.339.960 | 601.087 |

### Financiële analyse

*Programmakosten*
Van het totale voordeel bij de programmakosten van € 661.000,-- is hieronder € 651.000,-- toegelicht.

Voor het Actieprogramma ICT en bijdragen in kader van Actieprogramma ICT is bij de uitvoering van het collegeprogramma geld beschikbaar gesteld voor projecten en programma's uit het actieprogramma "ICT in Drenthe, een economische kijk".
In 2005 is in totaal € 351.000,-- van het geraamde budget overgebleven. Het Actieprogramma loopt echter over meerdere jaren (tot en met 2006).

Bij het budget voor Groningen Airport Eelde is een nadelig saldo ontstaan van € 27.000,--. Dit betreft een afrekening uit 2002.

In 2004 is de provinciale bijdrage aan de Stichting Drentse Bedrijfslocaties (DBL) vastgesteld op jaarlijks € 69.000,--. Deze bijdrage wordt gefinancierd uit de middelen voor Syntens. Vanaf 2006 wordt de bijdrage verlaagd tot € 30.000,--. In 2005 is een te laag bedrag in de begroting opgenomen. Het negatief saldo van 2005 (€ 39.000,--) zal in 2006 worden verrekend.

In 2001 is voor Regionaal Overslagcentrum Coevorden een subsidie beschikbaar gesteld van € 1.361.000,--. Het positieve saldo van € 237.000,-- is ontstaan doordat de subsidie na afloop van het project lager is vastgesteld. Dit bedrag is teruggestort in de Reserve versterking economische structuur bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

Bij de uitvoering van het Collegeprogramma is een budget beschikbaar gesteld voor parkmanagement. De projecten die ten laste van dit budget komen zijn in uitvoering, maar nog niet afgerond. Daardoor is in 2005 een bedrag van € 129.000,-- overgebleven.

## 37107 Verbetering functioneren arbeidsmarkt

**Portefeuillehouder** de heer H. Weggemans.
**Contactpersoon** mevrouw J.A. Otten. Toestelnummer 53 49.

Doelrealisatie

| Indicator voor doelrealisatie | Nulmeting | Meting 2005 |
|---|---|---|
| Totale werkloosheid (NWW) | Gemiddelde jaarlijkse toe- of afname 1998-2002: -6,0% (Nederland: -7,1%) | +2,2% (2004-2005) (Nederland: -1,2%) |
| Lager onderwijs als % totale beroepsbevolking | 31% (gemiddelde 1998-2002) | 28 % (2003) |
| Oprichtingspercentage bedrijfsleven | Gemiddelde 1998-2002: 9,8% (Nederland: 10,4%) | 11,5% (2004) (Nederland: 10,7%) |
| Aandeel jeugdwerkloosheid ten opzichte van totale werkloosheid (NWW) | Gemiddelde 1998-2002: 10,4% (Nederland: niet beschikbaar) | 7,9% (2005) (Nederland 6,6%) |
| Aandeel fase 3 en 4 werkloosheid ten opzichte van totale werkloosheid (NWW) | Gemiddelde 1998-2002: 52,4% (Nederland: niet beschikbaar) | 60,0% (2005) (Nederland: 56,4%) |

Wij proberen de arbeidsmarkt te verbeteren door uitstroom uit werkloosheid naar reguliere en gesubsidieerde arbeid te bevorderen. Ook proberen wij het kwalificatieniveau van de beroepsbevolking te verhogen en de afstemming tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt te verbeteren. De totale werkloosheid is de afgelopen jaren substantieel gestegen. In 2005 is 7,9% van het totaal aantal werklozen jonger dan 23 jaar. Ten opzichte van 2003 is dit aandeel met 0,7% gedaald. Deze dalende trend tekent zich niet af voor de groep moeilijk plaatsbare werklozen (fase 3 en fase 4). In 2005 behoort 60% van het totaal aantal niet-werkende werkzoekenden tot deze groep. Mede dankzij de inzet op gesubsidieerde arbeid is dit percentage enigszins gedaald.

**Beleidsvoornemens**

- **Projecten gericht op het verbeteren van de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt.**
- **Projecten gericht op het stimuleren van duaal leren en leerwerktrajecten.**
- **Projecten gericht op het realiseren van werkervaringsplaatsen voor zwakke groepen op de arbeidsmarkt.**
- **Projecten gericht op het scholen van werkenden en werkzoekenden groter dan of gelijk aan startkwalificatieniveau.**
- **Projecten gericht op het versterken van de keten jeugdzorg-onderwijs-arbeidsmarkt-bedrijfsleven.**

Wij richten ons op de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt en het realiseren van een leven lang leren, zoals beschreven in de nota provinciale agenda voor onderwijs en kennisinfrastructuur. Wij hebben ons in 2005 gericht op samenwerking tussen onderwijs en bedrijfsleven en het realiseren van leerwerkplekken. Denk aan Drentse Leerbedrijven en "Zodat het Netwerkt" in Hoogeveen. Een ander speerpunt is vraaggerichte scholing van werkenden en werkzoekenden. Met de uitvoering van het project vraaggerichte scholing zijn in 2005 een paar duizend scholingsprojecten gerealiseerd in onder andere kinderopvang, bibliotheken en zorgsector. De scholing zelf is gefinancierd met middelen uit het Europees Sociaal Fonds.
In het kader van de bestrijding jeugdwerkloosheid is een groot aantal projecten in uitvoering, waaronder vier Equal-projecten, het MKB-leerbanen project en het project Instapbanen van het CWI.
In 2005 is de uitvoering van het project Impuls gesubsidieerde arbeid gestart. De uitvoering van de tweede tranche van het project loopt.
Het thema menselijk potentieel is een van de speerpunten in het toekomstige beleid gericht op kennis en innovatie. Het gaat om versterking van de relaties onderwijs-arbeidsmarkt en bedrijfsleven.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 184.009 | 8.925 | 857.286 | 715.718 | 141.568 |
| Apparaatskosten | 100.921 | 132.971 | 132.971 | 158.975 | -26.004 |
| Totaal lasten | 284.929 | 141.896 | 990.257 | 874.693 | 115.564 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 284.929 | 141.896 | 990.257 | 874.693 | 115.564 |

### Financiële analyse

*Programmakosten*
Door het afboeken van een verplichting bij het project participatiebeleid niet werkenden, die drukte op de Reserve flexibel beleid, is een positief saldo van € 30.000,-- ontstaan. Het bedrag is teruggestort in de Reserve flexibel beleid bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

Bij de uitvoering van het Collegeprogramma is een budget beschikbaar gesteld voor de uitvoering van de Provinciale Agenda voor Onderwijs en Kennisinfrastructuur. De uitvoering gebeurt projectmatig. Besteding van het budget is afhankelijk van derden die goede projecten moeten indienen. Dit is niet precies te plannen. Ook is in 2005 € 75.000,-- beschikbaar gesteld voor een project waarvan de beschikking niet in 2005 is uitgegaan. Dit komt omdat het project wacht op een Kompasbeschikking. Door dit alles resteert er € 109.000,--. Er is voldoende zicht op in de toekomst te subsidiëren projecten.

## 37202 Openbaar belang nutsfuncties

**Portefeuillehouder** de heer H. Weggemans.
**Contactpersoon** de heer E. Reckman. Toestelnummer 56 16.

Doelrealisatie

| Indicator voor doelrealisatie | Nulmeting | Meting 2005 |
|---|---|---|
| Aantal klachten bij energiebedrijven | Nog niet beschikbaar | Nog niet beschikbaar |
| Uitvalsduur | Uitvalduur Essent Noord: 34 minuten (gemiddelde 2001-2002) | 48 minuten (2003) |
| Aantal klachten bij waterbedrijf | Nog niet beschikbaar | Nog niet beschikbaar |
| Aantal storingen/lekkage | Storingen/lekkage WMD: 3.826 (2002) | 3.354 (2004) |

De provincie is mede-eigenaar van het Energiebedrijf Essent en de Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD). Het jaarverslag van Essent geeft indicaties van de jaarlijks gemiddelde uitvalsduur. Als gevolg van enkele incidenten steeg de gemiddelde uitvalsduur in 2003 naar 32 minuten. Binnen het netwerk van Essent ligt de waarde in het netwerk Noord met 48 minuten nog beduidend hoger. Enigszins ter relativering: Nederland behoort internationaal gezien qua uitvalsduur (in positieve zin) tot de toplanden in Europa.
Het aantal storingen/lekkages bij de WMD ligt in 2004 met 3.354 ruim 12% onder het niveau van 2002.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1 Realisatie 2004 | 2 Primitieve begroting 2005 | 3 Begroting 2005 na wijziging | 4 Realisatie 2005 | (3-4) Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 32.482 | 32.481 | 32.481 | 65.240 | -32.759 |
| Apparaatskosten | 14.285 | 9.361 | 9.361 | 16.499 | -7.138 |
| Totaal lasten | 46.767 | 41.842 | 41.842 | 81.739 | -39.897 |
| Totaal baten | 4.448.733 | 2.802.270 | 2.802.270 | -16.357 | -2.818.627 |
| Saldo | -4.401.966 | -2.760.428 | -2.760.428 | 98.095 | -2.858.523 |

### Financiële analyse

*Programmakosten*
In 2005 is € 33.000,-- betaald voor de waardeanalyse van Essent. Dit was niet in de begroting geraamd en kwam te laat om nog een wijziging door te voeren.

*Baten*
Het standpunt van de commissie BBV is dat dividendopbrengsten verantwoord moeten worden in het jaar waarin het recht op het ontvangen van dividend ontstaat. Omdat de algemene vergadering van aandeelhouders pas in jaar t+1 beslist over het dividend over jaar t, zo stelt de commissie BBV, moet het divident over jaar t worden verantwoord in de jaarrekening van jaar t+1. Op basis van dit standpunt is met ingang van 2005 een stelselwijziging doorgevoerd met betrekking tot dividenden 2005. Daarom staan er in 2005 geen dividenden verantwoord (behalve de correctie op te veel opgenomen dividend Essent 2004 van € 16.000,-). Het betreft hier de dividenden van de Waterleiding Maatschappij Drenthe (schattig op basis begroting 2005 € 2.270,--) en Essent (schatting op basis persbericht 9 maart 2006 € 5.994.000,--).

*Projectontwikkeling ICT*
In het kader van de uitwerking van de Voorjaarsnota 2004 is voor projectontwikkeling op het gebied van de ICT een bedrag begroot van € 250.000,-- in 2005, van € 500.000,-- in 2006 en in respectievelijk 2007 en 2008 een bedrag van € 750.000,--.

*Onderwijs en arbeidsmarkt*
Voor 2006 is een extra impuls van € 800.000,-- voor de verbetering van de relatie onderwijsarbeidsmarkt voorzien. € 500.000,-- wordt ingezet in het kader van het Programma economie. € 300.000,-- wordt ingezet in het kader van het Programma onderwijs en sport. Voor een nadere toelichting wordt naar dat programma verwezen.

*Projectontwikkeling ICT*
De tweede ICT-tender was een succes. Er zijn gehonoreerd voor een totaalbedrag van ruim € 800.000,--. In het kader van het DoDo-project (Digitale ontwikkeling Drentse ondernemers) zijn inmiddels in elf Drentse gemeenten roadshows geweest. Er zijn 28 projecten gehonoreerd met een DoDo premie. Er zijn 51 ICT-bedrijven aan het project verbonden en er liggen plannen klaar voor afstemming tussen onderwijs en ICT-bedrijven en een projectenmarktplaats.

*Onderwijs en arbeidsmarkt*
Het budget van € 800.000,-- is in 2004 en 2005 ingezet voor 14 projecten. Het uitvoeringskader is de provinciale agenda voor onderwijs- en kennisinfrastructuur. Het betreft onder andere de projecten Drentse Leerbedrijven, Vraaggerichte scholing, Restauratieopleidings project, Sife, Competentieontwikkeling zorgsector en het Erfgoedcentrum. Specifiek voor de aansluiting tussen de jeugdzorg, het onderwijs en de arbeidsmarkt worden de volgende projecten uitgevoerd: Via Assen, Doorstart, Jongerenloket en Schoolrand Meppel. Andere projecten zijn in ontwikkeling. Naast provinciale middelen worden ook Kompas- middelen benut voor de (co-)financiering van het beleid. Dit zijn projecten als MKB-leerbanen, Action C, VSOB, Drentse Leerbedrijven en Zodat het Netwerkt. De provincie participeert ook in een aantal noordelijke Equal-projecten gericht op onder andere een sluitende aanpak voor het voortijdig schoolverlaten en de startkwalificatie werkenden. Acties die in 2005 zijn ingezet zijn de ontwikkeling van een noordelijke onderwijsagenda, het versterken van de keten tussen jeugdzorg en onderwijs, arbeidsmarkt, het bevorderen van samenwerkingsverbanden tussen onderwijs en bedrijfsleven en het stimuleren van nieuwe, meer praktijkgerichte leerroutes en leerwerkplekken voor zowel jongeren als volwassenen.
Eind 2005 lopen de eerste OKI-projecten af. In 2006 en 2007 zal worden voortgebouwd op de ervaringen van de lopende projecten. Een aantal lopende projecten is gepresenteerd tijdens de eerste Drentse onderwijs en arbeidsmarktdag op 14 december 2005. Ook is in opdracht van de provincie in 2005 het rapport Drentse jongeren in het vizier verschenen. Dit rapport verheldert het profiel van voortijdig schoolverlaten in Drenthe. Overigens is door een betere registratie van het voortijdig verlaten geen realistische cijfermatige vergelijking te maken met voorgaande jaren.

## Financieel totaaloverzicht programma

| Totaal programma | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | 3-4<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 4.127.649 | 3.681.589 | 9.178.888 | 7.204.648 | 1.974.240 |
| Baten | 4.452.224 | 2.802.270 | 3.007.267 | 267.665 | -2.739.602 |
| Saldo | -324.575 | 879.319 | 6.171.621 | 6.936.983 | -765.362 |

## Programma 7.1 Toerisme en recreatie

**Missie**

**De missie van het Programma toerisme en recreatie is:**

- **de realisatie van meer toeristische werkgelegenheid;**
- **een verdere uitbouw van de positie van de provincie Drenthe als recreatieprovincie.**

De sector Toerisme en recreatie is met name voor de Drentse plattelandsgemeenten een belangrijke bron van werkgelegenheid. Mede dankzij de economische dynamiek die gepaard gaat met deze sector, draagt ze in belangrijke mate bij aan de leefbaarheid op het platteland. Onze activiteiten moeten leiden tot een verbetering van het toeristisch aanbod en een bevordering van het gebruik daarvan en daarmee van de werkgelegenheid.

*Hunebed Borger*

## 37109 Verbetering toeristisch aanbod en bevordering gebruik

**Portefeuillehouder** **de heer H. Weggemans.**
**Contactpersoon** **de heer A.A. Ruiter. Toestelnummer 54 37.**

Doelrealisatie

| Indicator voor doelrealisatie | Nulmeting | Meting |
|---|---|---|
| Toeristische bestedingen | 2002: € 576 miljoen | € 563 miljoen (2004) |

De directe toeristische bestedingen in Drenthe liggen de laatste paar jaar op een stabiel niveau. Vergelijkbare bestedingscijfers zijn voor Nederland nog niet beschikbaar. Deze bestedingscijfers liggen in lijn met het beeld dat we zien voor het aantal overnachtingen en bezoekersaantallen van dagattracties. Ook hier wat jaarlijkse fluctuaties, maar geen duidelijke trend richting groei of krimp.

**Beleidsvoornemens**

- **Versterking toeristische ontwikkeling van producten en concepten die aansluiten bij het Drentse imago en deze versterken. De ontwikkeling zal op basis van projecten plaatsvinden.**

*Marketing en promotie*

- Stimuleren van projecten op het gebied van imagoverbetering en promotie.
- Begeleiden en subsidiëren promotieprojecten van de Stichting Promotie Drenthe en anderen; begeleiden van projecten door de “kwartiermaker” die zorg moet dragen voor een goede samenhang tussen projectontwikkeling, marketing en promotie.

*Kwaliteit van de toeristische bedrijfsomgeving en ondernemerschap*

- Creëren van ontwikkelingsruimte en zoeken naar maatwerkoplossingen voor bedrijven in kwetsbare gebieden via project Westerveld c.a.
- Verbetering duurzaamheid in de bedrijfsvoering door faciliteren van projecten.

- Bevorderen investeringen Subsidieregeling kwaliteitsinvesteringen in de toeristische sector 2000 (KITS) en Investeringspremieregeling en acquisitie via de Stichting Drentse Bedrijfslokaties.

*Vervolmaken van toeristische en recreatieve infrastructuur*
- Productontwikkeling op het gebied van wandelen en productinnovatie.
- Ontwikkeling/start realisatie vaarverbindingen Zuidlaardermeer - Oost-Groningen en Erica - Ter Apel, waar mogelijk met combinaties van landschap en woonvoorzieningen.

*Kernkwaliteiten van Drenthe benutten*
- Ontwikkeling Veenhuizen; realisatie onderdelen masterplan.
- Ontwikkeling projecten in relatie met cultuur-, plattelands- en natuurtoerisme.
- Ontwikkeling projecten die het decor/authenticiteit versterken.
- Nemen van initiatieven die de recreatief-toeristische medegebruiksmogelijkheden versterken.
- Versterken en verbreden attracties en evenementen.

*Toepassingen nieuwe mogelijkheden van ICT*
- Activiteiten ontwikkelen/begeleiden die ervoor zorg dragen dat de sector aansluiting houdt bij de laatste ontwikkelingen op gebied van ICT.

De ontwikkelingen op toeristisch gebied worden niet altijd binnen dit programmaonderdeel gerealiseerd. De uitvoering gaat vaak samen met diverse andere programmaonderdelen, zoals platteland, cultuur, sport, verkeer en vervoer, wegen en kanalen en gebiedsgerichte projecten.

*Marketing en promotie*
Imagoverbetering, promotie en promotionele productontwikkeling zijn in gang gezet via de projecten Da's nou Drenthe I en II (uitgevoerd door de Stichting Marketing Drenthe Plus, voorheen de Stichting Promotie Drenthe Plus). Ook willen wij dit onderwerp verbreden met de sectoren wonen en werken.

*Kwaliteit van de toeristische bedrijfsomgeving en ondernemerschap.*
De pilot Westerveld toont aan dat de kwaliteit van de toeristische bedrijfsomgeving en het ondernemerschap vooral gebiedsgericht moet worden aangepakt. Het opstellen van dergelijke ontwikkelingsperspectieven is vooral een gemeentelijke zaak. De provincie is daarbij faciliterend. De eerste verkennende besprekingen hebben plaats gevonden.

*Vervolmaken van toeristisch recreatieve infrastructuur.*
Voor het vervolmaken van de toeristisch recreatieve infrastructuur zin de volgende projecten in uitvoering of voorbereiding:
- outdoor offensief;
- vaarverbinding Zuidlaardermeer - Oost-Groningen;
- vaarverbinding Erica-Ter Apel.

*Kernkwaliteiten van Drenthe benutten:*
Het Rijk en de gemeente werken hard aan de voorbereiding en uitvoering van de deelprojecten uit het Masterplan Veenhuizen. Het Landelijk gevangenismuseum is in mei 2005 geopend. De uitvoering van verschillende activiteiten voor dorpsvernieuwing is gestart. Ook is een samenwerkingsovereenkomst over de uitvoering van het Masterplan Veenhuizen getekend. Aan het opzetten van de beheersorganisatie voor het monumentale onroerend goed wordt hard gewerkt.

*Toepassingen mogelijkheden van ICT*
De ontwikkeling van ICT toepassingen heeft gestalte gekregen via de ICT-tender. Drie projecten, onder meer met GSM-toepassingen, zijn gehonoreerd.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 1.725.181 | 779.410 | 4.942.189 | 2.838.475 | 2.103.714 |
| Apparaatskosten | 403.554 | 310.892 | 310.892 | 497.911 | -187.019 |
| Totaal lasten | 2.128.735 | 1.090.302 | 5.253.081 | 3.336.386 | 1.916.695 |
| Totaal baten | 3.677 | 0 | 529.246 | 345.887 | -183.359 |
| Saldo | 2.125.058 | 1.092.302 | 4.723.835 | 2.990.499 | 1.733.336 |

### Financiële analyse

*Programmakosten/baten*
Vanuit de Reserve flexibel beleid is € 2.300.000,-- beschikbaar gesteld voor het project Stadsontwikkeling en toerisme Meppel. Van dit bedrag is nog niets besteed. Er is nog geen beschikking afgegeven aan de gemeente Meppel, omdat voor dit project een Kompasaanvraag in voorbereiding is die qua financiering samenhangt met een aanvraag uit Flexibel beleid. We hebben bij de gemeente aangedrongen op een spoedige indiening van de Kompasaanvraag.

*das nou drenthe promotie*

Nadat SNN over dit project besloten heeft, zal de provincie de beschikking uitdoen naar de gemeente. De verrekening met de Reserve flexibel beleid kunt u vinden bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

Vanuit de Reserve flexibel beleid is een budget beschikbaar gesteld voor de uitvoering van het Masterplan Veenhuizen. De uitvoering van het Masterplan loopt over meerdere jaren. Het restantbedrag van € 59.000,-- is teruggestort in de Reserve flexibel beleid bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

De Belvedèreprojecten "Tussen Hondsrug en Hümmling" en "Veenhuizen - Meer dan de som der delen" zijn gestart. Het zijn meerjarige projecten, waarbij de dekking komt van het Stimuleringsfonds van de Architectuur. Omdat deze gelden een bestedingsverplichting hebben voor het projectdoel, zijn de saldoverschillen tussen uitgaven en inkomsten op de balans gezet. Hierdoor blijft het geld beschikbaar voor de projectdoelen.

De bijdrage aan de Rijksgebouwendienst voor het Gevangenismuseum in Veenhuizen is nu toegezegd. De kosten van € 441.000,-- in 2005 worden gedekt door een bijdrage uit de reserve grote projecten bij de doelstelling Mutatie reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen. Eerder is al € 11.000,-- betaald uit de reserve grote projecten.

*Apparaatskosten*
De apparaatskosten zijn € 187.000,-- hoger dan geraamd. De uitvoering van het huidige kader voor promotie en marketing heeft veel tijdsinzet gevraagd. Daarnaast heeft de provincie de uitvoering van twee Belvedèreprojecten ter hand genomen. Dit was niet in de begroting opgenomen. Verder heeft de uitvoering van een aantal projecten meer tijd gekost dan gepland: Cultuurtoerisme II, Drents Goed/Landleven, Veenhuizen en de vaarverbinding Erica-Ter Apel. De extra inspanningen voor deze doelstelling zijn niet ten koste gegaan van andere doelstellingen, doordat er extra personeel is ingezet.

## Financieel totaaloverzicht programma

| Totaal programma | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | 3-4<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 2.128.735 | 1.090.302 | 5.253.081 | 3.336.386 | 1.916.695 |
| Baten | 3.677 | 0 | 529.246 | 345.887 | -183.359 |
| Saldo | 2.125.058 | 1.090.302 | 4.723.835 | 2.990.499 | 1.733.336 |

## Programma 7.2 Landbouw

**Missie**

**Het Drentse landbouwbeleid heeft als missie:**

- **het behoud van agrarische werkgelegenheid;**
- **het behoud van de inkomenspositie van de Drentse agrariërs.**

**De sector Landbouw speelt een belangrijke rol voor de plattelandsgemeenten binnen onze provincie. Niet alleen vanuit werkgelegenheidsoptiek, maar ook als belangrijke actor voor de leefbaarheid. Wij beogen onze missie te bereiken door in te zetten op vernieuwing, verbreding en versterking van de agrarische sector in Drenthe.**

## 37303 Verbetering economisch perspectief agrarische sector

**Portefeuillehouder** **mevrouw A. Edelenbosch.**
**Contactpersoon** **mevrouw M.T.M. Leijn. Toestelnummer 53 63.**

Doelrealisatie

| Indicator voor doelrealisatie | Nulmeting | Meting 2005 |
|---|---|---|
| BRP landbouw | Gemiddelde jaarlijkse groei 1998-2002: -0,5%<br>(Nederland: 0,2%) | Nog niet beschikbaar |
| Aantal/areaal nieuw gevestigde glastuinbouwbedrijven in Drenthe | Gemiddelde 1999-2002:<br>bedrijven 2<br>areaal 4,5 ha | 5 bedrijven<br>21,4 ha |
| Percentage boeren/areaal met biologische bedrijfsvoering | Gemiddelde 1998-2002:<br>bedrijven: 1,2%<br>(Nederland 0,9%)<br>areaal: 1,5%<br>(Nederland 1,4%) | 2004:<br>bedrijven: 1,6%<br>(Nederland: 1,4%)<br>areaal 1,9%<br>(Nederland 2,1%) |

De monitoring laat een overwegend positief beeld zien. In 2005 hebben zich vijf nieuwe glastuinbouwbedrijven in Drenthe gevestigd met een bijbehorend areaal van ruim 20 hectare. Dit ligt ruim boven de doelstelling. De herstructurering van de glastuinbouw heeft in 2005 daarentegen nog geen invulling kunnen krijgen. Het aandeel van de biologische landbouw in de totale landbouw groeit. In 2004 was 1,6% van de bedrijven biologisch. Ze gebruiken 1,9% van het totale landbouwareaal.

**Beleidsvoornemens**

**In de Drentse landbouwagenda zijn op basis van sectoranalyses de grootste kansen en belemmeringen voor de landbouw in Drenthe geïdentificeerd. Prioritair voor de provinciale inzet zijn onderwerpen en sectoren die in economisch opzicht het meest van belang of het meest kansrijk zijn. Onze inspanningen zijn vooral gericht op facilitering door middel van stimuleringsprojecten, zoals:**

- **projecten gericht op uitbreiding en herstructurering van de glastuinbouw;**
- **projecten gericht op bedrijfsaanpassing en verplaatsing van veehouderij;**
- **projecten gericht op verbetering van de afzet van biologische producten en versterking van de biologische sector;**
- **projecten gericht op versterking en vernieuwing van de landbouw, waaronder duurzame bollenteelt;**
- **projecten gericht op verbreding van de landbouw;**
- **programma voor kennisoverdracht (samen met de NLTO).**

Voor ons glastuinbouwgebied Emmen is met andere noordelijke overheden en de sector een lobby opgezet om onze projectlocaties in het landelijke beleid te behouden. Dit heeft onder andere geresulteerd in een position paper voor de glastuinbouw in Noord-Nederland. Vestiging van nieuwe glastuinbouwbedrijven vindt in gematigd tempo plaats, omdat in de concentratiegebieden in het westen van Nederland de druk om bedrijven te verplaatsen naar elders in het land onvoldoende wordt opgevoerd. Het nieuwe areaal is daarom iets minder dan verwacht. Het aantal bedrijven voldoet overigens wel aan de verwachting. Er zijn drie nieuwe projecten gerealiseerd.
In de Veenkoloniën is de eerste melkveehouderij geplaatst. Er is één veehouderij verplaatst in het kader van de VAB. Daarnaast is een project gerealiseerd gericht op bedrijfsontwikkeling van veehouderijbedrijven.
Naast de verdere uitvoering van het project EKO Impuls zijn drie nieuwe projecten biologische landbouw van start gegaan, ondermeer gericht op verbreding van het netwerk en vergroting van de afzet van biologische producten. Onder andere door de prijzenslag in de supermarkten is het voor biologische producenten moeilijk om een positie te verwerven. Sommige biologische producenten schakelen weer terug naar traditionele bedrijfsvoering.
In de ICT-tender zijn vijf landbouwprojecten gehonoreerd. Daarnaast zijn zes nieuwe projecten van start gegaan op het gebied van versterking en vernieuwing, waaronder het project Duurzame lelieteelt Drenthe.
In 2005 zijn drie nieuwe projecten op het gebied van verbreding gehonoreerd. Daarnaast zijn twee van de projecten uit de prijsvraag Beter boeren in Drenthe met de uitvoering gestart.

LTO Noord legt de laatste hand aan een ondernemersprogramma, gericht op de versterking van het ondernemerschap en kennis van de Drentse agrariërs. Dit programma is één van de speerpunten in het Programma Land. Het is de bedoeling in 2006 met uitvoering te starten. Tenslotte hebben wij middelen toegezegd voor een provinciale aanvulling op de landelijke regeling voor investeringssteun voor jonge agrariërs bij bedrijfsovername. Deze landelijke regeling wordt in 2006 opengesteld.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 148.198 | 61.746 | 75.632 | 83.433 | -7.801 |
| Apparaatskosten | 158.605 | 136.135 | 136.135 | 171.699 | -35.564 |
| Totaal lasten | 306.803 | 197.881 | 211.767 | 255.132 | -43.365 |
| Totaal baten | 43.867 | 30.706 | 30.706 | 24.946 | -5.760 |
| Saldo | 262.936 | 167.175 | 181.061 | 230.186 | -49.125 |

### Financiële analyse

*Programmakosten/baten*
In november 2002 is voor vier jaar € 120.000,-- beschikbaar gesteld voor een consulent biologische landbouw. Daarom wordt in de begroting van 2003 tot en met 2006 jaarlijks € 30.000,-- geraamd. Tot in 2005 is € 55.000,-- besteed. In 2005 is een incidentele prestatiesubsidie van € 64.000,-- beschikbaar gesteld voor het project Promotoren in de biologische landbouw Noord-Nederland voor de periode 2005-2007. Dit bedrag komt ten laste van 2005. Daardoor is in 2005 een negatief saldo van € 28.000,-- ontstaan. Daar staat tegenover dat het voor 2006 begrote bedrag van € 30.000,-- niet meer besteed zal worden.

Door het afboeken van (restanten) financiële verplichtingen van voorgaande jaren is een voordeel gerealiseerd van € 17.000,--. Dit geld valt vrij ten gunste van de algemene middelen.

## Financieel totaaloverzicht programma

| Totaal programma | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | 3-4<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 306.803 | 197.881 | 211.767 | 255.132 | -43.365 |
| Baten | 43.867 | 30.706 | 30.706 | 24.946 | -5.760 |
| Saldo | 262.936 | 167.175 | 181.061 | 230.186 | -49.125 |

## Programma 8.0 Welzijn

**Missie**

**Het Drentse welzijnsbeleid heeft als missie: samen met andere relevante partners werken aan de versterking van sociaal beleid in relatie tot fysiek-ruimtelijk en economisch beleid met specifieke aandacht voor sociale samenhang en kwetsbare groepen.**

## 38001 Beleidskaders welzijnsbeleid

**Portefeuillehouder** **mevrouw A. Haarsma.**
**Contactpersoon** **de heer B.G. Deetman. Toestelnummer 57 09.**

Doelrealisatie
In maart 2005 is de nota De Kunst van het combineren (de provinciale cultuurnota voor de periode 2005-2008) vastgesteld. Naast "Mensen in het Middelpunt", "beleidskader jeugdzorg" en de nota "Zorg in perspectief" vormt deze nota de vierde pijler onder het provinciale welzijns- en cultuurbeleid voor de periode 2005-2008. Hiermee is het gehele terrein van cultuur, welzijn en zorg (CWZ) in nota's beschreven.

Hoewel 2005 in veel opzichten nog kenmerken vertoonde van een overgangsjaar is dit jaar voortvarend gestart met de uitvoering van deze nota's. Op deelonderwerpen zijn afzonderlijke beleidsnotities verschenen, zoals het actieplan cultuurbereik, beeldende kunst en vormgeving, cultuureducatie, uitvoeringsprogramma jeugdzorg 2005. In 2005 hebben we een nieuwe subsidieverordening (Algemene subsidieverordening, ASV) vastgesteld, die de ca. 30 oude subsidieverordeningen in de CWZ-sector heeft vervangen door een verordening en vier beleidsregels. De aansturing van met name de grotere gesubsidieerde instellingen als gevolg hiervan aangescherpt. Zo hebben we "programma's van eisen" voor de door deze instellingen te leveren producten en prestaties vastgesteld. Ook zijn de begrotingssystematiek en interne organisatie aangepast aan de nieuwe sturingskaders.

**Beleidsvoornemens**

**Het Drentse beleid op het gebied van CWZ heeft als missie: mensen in het middelpunt. Samen met anderen (met name gemeenten en instellingen) werken wij aan versterking van de sociale en culturele infrastructuur van onze provincie en aan vergroting van de leefbaarheid en de levendigheid van Drenthe voor alle inwoners. De meest kwetsbare groepen in de Drentse samenleving hebben daarbij onze bijzondere aandacht.**
**Onze provinciale inspanningen richten wij primair op de volgende programmalijnen:**

- **Opgroeien in Drenthe.**
- **Leren en werken.**
- **Wonen en leefomgeving.**
- **Participatie.**
- **Parels van Drenthe.**

Medio 2005 is tijdens de werkconferentie Mensen in Middelpunt een eerste balans opgemaakt van de andere aansturing van de instellingen. Met relevante vertegenwoordigers van het welzijns- en culturele veld zijn rond een aantal thema's nadere afspraken gemaakt over vervolgactiviteiten en samenwerking.
Het overleg met de grotere CWZ-instellingen is in 2005 gecontinueerd en het overleg met de gemeenten op de deelaspecten cultuur, jeugdzorg, wonen/zorg/welzijn en sport is beter gestructureerd en geïntensiveerd.

De ASV is in 2005 zowel voor de subsidies per boekjaar als de incidentele subsidies volledig in- en uitgevoerd. Voor kleinere instellingen zijn maatregelen getroffen om de uitvoering van de ASV te vereenvoudigen.

Het provinciale onderzoeksbureau heeft een aantal rapportages uitgebracht die bij de verdere beleidsontwikkeling zullen worden betrokken. Thema's van rapportages zijn bijvoorbeeld voortijdig schoolverlaten, overgewicht in Drenthe, ondersteuningsstructuur amateurkunst en evaluatieplan Mensen in het middelpunt/De kunst van het combineren. Op onderdelen van beleid zijn externe adviseurs/onderzoekers ingeschakeld. Dit was het geval voor onder andere cultuureducatie, toekomstverkenning museum De Buitenplaats en bibliotheekvernieuwing. Over de uitkomsten daarvan zijn of worden PS geïnformeerd.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 311.231 | 159.445 | 405.445 | 290.248 | 115.197 |
| Apparaatskosten | 1.080.692 | 833.150 | 833.150 | 639.615 | 193.535 |
| Totaal lasten | 1.391.923 | 992.595 | 1.238.595 | 929.862 | 308.733 |
| Totaal baten | 4.786 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 1.387.137 | 992.595 | 1.238.595 | 929.862 | 308.733 |

### Financiële analyse

*Programmakosten*
In 2005 is een bedrag van € 228.000,-- besteed aan wachtgeldverplichtingen voor instellingen binnen het sociaal en cultureel werk. Dat is meer dan wij oorspronkelijk hadden begroot, de overschrijding is onttrokken aan de Reserve wachtgelden sociaal cultureel werk. De totale verrekening met de reserve kunt u vinden bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen. De reserve is conform de nota Reserves en voorzieningen in 2005 opgeheven en het restantsaldo van € 158.000,-- is verantwoord ten gunste van de algemene middelen.

Het budget van € 95.000,-- voor Mensen in het Middelpunt is opgedeeld in vijf flexibele budgetten voor de vijf programmalijnen. De niet bestede middelen over 2005 (€ 39.000,--) zijn met de Reserve sociale en culturele ontwikkeling verrekend. Deze middelen zullen in de jaren 2006-2008 worden ingezet. De totale verrekening met de reserve kunt u vinden bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

In de voorjaarsnota 2005 zijn de financiële gevolgen van de actualisatie van de indexeringen op basis van de meest recente (maart 2005) percentages van het CPB van personele en niet-personele lasten voor instellingen met prestatiesubsidies per boekjaar opgenomen. Dit heeft geleid tot een aanpassing van de begroting. Een verdeling van het totaalbedrag van € 190.000,-- over de verschillende programmaonderdelen heeft niet plaatsgevonden. Dit verklaart het voordeel binnen het programmaonderdeel Beleidskaders Welzijnsbeleid, waarmee tekorten op andere onderdelen worden gecompenseerd.

*Apparaatskosten*
De totstandkoming van de contourennota “Mensen in het Middelpunt” en de cultuurnota “De Kunst van het Combineren” heeft veel tijd in beslag genomen. Deze uren zijn zowel in 2004 als in 2005 gepland. In de praktijk is echter gebleken dat de meeste uren in 2004 zijn verantwoord, toen was een overschrijding, zichtbaar. De werkzaamheden waren in 2005 voor een groot deel al voltooid, waardoor dit jaar een aanzienlijke onderschrijding te zien is.

## 38403 Interculturele ontwikkeling en diversiteit in de samenleving

**Portefeuillehouder** **mevrouw A. Haarsma.**
**Contactpersoon** **mevrouw B. van Mierlo. Toestelnummer 56 48.**

Doelrealisatie
De doelstellingen van ons op het gebied van interculturele ontwikkeling en diversiteit in de samenleving zijn met name gericht op arbeidsparticipatie en maatschappelijke betrokkenheid van groepen burgers en werknemers die ondervertegenwoordigd zijn. Door preferente instellingen, met name $I_2D$ en Enova zijn projecten uitgevoerd die gericht waren op:

- de verbetering van de schoolloopbaan en onderwijsprestaties van Molukse kinderen , met name door versterking van de ouderparticipatie en een ondersteunende rol van Molukse organisaties en kerken;
- het stimuleren van vrijwilligerswerk van allochtone mannen en vrouwen in Zuidwest Drenthe en Emmen;
- het stimuleren van ondernemerschap bij vrouwen en allochtonen;
- het bevorderen van de instroom van ondervertegenwoordigde groepen in arbeidsorganisaties het verbeteren van de toegankelijkheid en effectiviteit van zorg voorzieningen voor hulpvragen van specifieke doelgroepen;
- de laagdrempelige klachtenbehandeling van de vier Meldpunten Discriminatie, die geheel Drenthe dekken. Er zijn ongeveer 35 klachten gemeld.

Delta, het meldpunt in Assen, heeft eind 2005 besloten haar activiteiten te beëindigen. Dit bureau had op provinciaal niveau een coördinerende, ondersteunende en aanvullende rol waar het gaat om invulling van de kerntaken van een anti-discriminatiebureau (ADB): klachtenbehandeling, registratie en monitoring, voorlichting en beleidsadvies. Over de beëindiging van de activiteiten zal afzonderlijk worden gerapporteerd.

**Beleidsvoornemens**

- **Samenwerking met gemeenten om te komen tot projecten die de positie van bijzondere groepen op de arbeidsmarkt verbeteren.**
- **Opstelling toets woonplannen over begeleid wonen voor ouderen, mensen met beperkingen of jongeren die begeleid zelfstandig willen wonen gewoon in een huis in de buurt kunnen wonen.- Ondersteuning initiatieven om de Jeugdzorg voor iedereen toegankelijk te maken**
- **Uitbreiding provinciale interculturele debatten en ontmoetingen.**

Op het beleidsonderwerp arbeidsmarkt is aandacht besteed toeleiding van vrouwen en allochtonen naar (vrijwilligers)werk, ondernemerschap en scholing. Tevens is geadviseerd en informatie verstrekt aan burgers en organisaties om te komen tot een betere combinatie van arbeid, zorg en vrijetijdsbesteding. We zijn het project “Bouwstenen voor een actieve toekomst “ gestart. Dat project is gericht op versterking van maatschappelijke participatie, scholing en (vrijwilligers)werk van allochtone vrouwen. In 2005 het we de conferentie “het heft in eigen hand voor een maximale score” georganiseerd. Deze conferentie heeft bouwstenen aangeleverd voor het opzetten van ouderpunten met als doel versterking van ouderparticipatie van de Molukse bevolkingsgroep in Assen, Midden-Drenthe en Hoogeveen.

De volgende activiteiten, op het terrein van participatie, emancipatie en integratie zijn uitgevoerd:
inventariserend onderzoek naar het diversiteitbeleid van Drentse gemeenten. De resultaten van dit onderzoek vormden een belangrijke input voor het programma van eisen van CMO-STAMM, $I_2D$ en RPCP Drenthe. Verder leverde dit onderzoek voor $I_2D$ en Enova aanvullende informatie en dus mogelijkheden op voor ondermeer productontwikkeling en productmarketing van beide instellingen

- opzetten van een opleidingshuis voor vrouwen
- inventariserend onderzoek naar de participatiebehoeften van jonge vrouwen
- ondersteuning van allochtone vrouwennetwerken in de HEMA gemeenten
- ondersteuning van zelforganisaties van allochtone groepen
- afronding van de VWS-pilot Interculturalisatie vrijwilligerswerk, waaronder ook dient te worden begrepen het verzorgen van overdracht en de verankering van (project)resultaten.

Wij hebben verschillende initiatieven om de Jeugdzorg toegankelijker te maken ondersteund. Onder andere het projectplan diversiteit jeugdzorg van het Buro Jeugdzorg en $I_2D$. Onderdeel van dit plan vormt een trainingstraject transculturele hulpverlening dat door Enova is opgezet. Daarnaast hebben we meegewerkt aan de ontwikkeling van een digitale verwijsgids. Dit met als doel het verbeteren van de samenhang en toegankelijkheid van de psychosociale hulpverlening aan diverse doelgroepen. Aan diverse burgers en organisaties is advies en informatie gegeven voor hulpverlening en weerbaarheid bij (seksueel) geweld.

De stichting $I_2D$ is gevraagd voor het organiseren van provinciale interculturele debatten en ontmoetingen. $I_2D$ organiseerde in samenwerking met CMO-STAMM, stichting Vluchtelingenwerk Drenthe en COS Drenthe vijf interculturele debatten. Ook heeft $I_2D$ op lokaal niveau interculturele ontmoetingen begeleid.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 1.127.658 | 1.045.978 | 1.019.630 | 1.006.463 | 13.167 |
| Apparaatskosten | 96.197 | 148.926 | 148.926 | 114.303 | 34.623 |
| Totaal lasten | 1.223.855 | 1.194.904 | 1.168.556 | 1.120.766 | 47.790 |
| Totaal baten | 45.378 | 0 | 0 | 4.538 | 4.538 |
| Saldo | 1.178.477 | 1.194.904 | 1.168.556 | 1.116.228 | 52.328 |

### Financiële analyse

N.v.t.

Toegerekende apparaatskosten

Een aantal geplande prestaties op het gebied van interculturalisatie is in 2005 of eerder afgerond (VWS-pilot Interculturalisatie, Stimuleringsregeling antidiscrimoniatiebureaus, uitvoeren subsidieregelingen en financiering projecten op de Molukken) en hebben daardoor minder tijd in beslag genomen dan gepland. Op het gebied van integraal buitenlandbeleid hebben in 2005 helemaal geen activiteiten meer plaatsgevonden.

## 38405 Vrijwilligerswerk

**Portefeuillehouder** mevrouw A. Haarsma.
**Contactpersoon** mevrouw B. van Mierlo. Toestelnummer 56 48.

Doelrealisatie
Gemiddeld 43% van de Nederlandse bevolking participeert in georganiseerd vrijwilligerswerk.
Onder jongeren (18 tot 24 jaar) is vrijwilligerswerk bij sportverenigingen veruit het populairst (18%).
Onder de andere leeftijdsgroepen is geconstateerd dat het geven van informele hulp aan anderen (onbetaalde hulp aan anderen buiten eigen huishouden zoals aan zieken, familie, buren en dergelijke) het meest voorkomt (34%). (Bron CBS, 27 januari 20067). Er is landelijk een trend waar te nemen dat het aantal personen dat deelneemt aan georganiseerd vrijwilligerswerk toeneemt.

Er zijn in 2005 drie subsidieverzoeken voor een provinciale subsidie uit de regeling deskundigheidsbevordering ontvangen. Hiervan zijn er twee gehonoreerd. De gehonoreerde subsidieverzoeken betroffen een tegemoetkoming in de kosten voor het organiseren van een cursusaanbod en training voor vrijwilligers in de zorg, bijvoorbeeld met het thema “vrijwilligerswerk en dementie”.

In 2005 zijn tien aanvragen in het kader van de Subsidieregeling vrijwilligerswerk en mantelzorg gehonoreerd. Met de uitvoering van de projecten heeft het vrijwilligerswerk in Drenthe een extra impuls gekregen en is de positie, de toerusting en ondersteuning van mantelzorgers in Drenthe versterkt. Ondermeer betrof het een muziekevenement annex culturele fietsroute, activiteiten in het kader van het Drents 5 mei bevrijdingsfestival, het werven van meer vrijwilligers in de vrijwillige thuishulp en zorg, training en scholing van mantelzorgers. De specifieke resultaten worden vermeld in het eind 2006 uit te brengen verslag betreffende de uitvoering en resultaten van de subsidieregeling.

Op 8 december 2005 is de Vrijwilligersprijs, Hèt compliment voor de Drentse vrijwilligers, uitgereikt aan de Vrijwilligers Terminale Zorg Drenthe (VTZD). Uit 76 inschrijvingen, meer dan bij de uitreiking in 2003, heeft een onafhankelijke jury de VTZD als winnaar aangewezen.

**Beleidsvoornemens**

- **Versterking van de infrastructuur voor de ondersteuning van het vrijwilligerswerk in Drenthe.**

In 2005 zijn verschillende projecten gestart en voltooid in het kader van de Tijdelijke Stimuleringsregeling Vrijwilligerswerk. Wij noemen:

1. Werknemersvrijwilligerswerk in de thuiszorg

Afsluiting tweejarig project, waarin door STAMM CMO in samenwerking met Stichting ICARE een strategie is ontwikkeld, waarmee vrijwilligersorganisaties bedrijven kunnen benaderen voor werknemersvrijwilligerswerk. Dit project is gestart voor de werving van vrijwilligers voor vrijwillige thuiszorg en de thuisverzorging van gehandicapten in Drenthe. Bedrijven bleken bereid tot eenmalige activiteiten als vrijwilligerswerk tijdens een personeelsuitje of in het kader van teambuilding. Ook bleek het belangrijk niet alleen *uitvoerend* vrijwilligerswerk (in de thuiszorg) aan te bieden, maar ook bijvoorbeeld bedrijven te vragen voor ondersteunende taken als PR. Ook het tijdig beschikbaar hebben van bruikbare (door werknemers goed te vervullen) vacatures/klussen bleek een aandachtspunt. Alle ervaringen

zijn verwerkt in protocollen, brochures en dergelijke die gebruikt worden binnen de thuiszorgorganisatie ICARE en zijn ook voor andere organisaties beschikbaar.

2. Netwerken via en door vrijwilligers ten behoeve van de thuiszorg
Afsluiting tweejarig project, waarin vrijwilligers zijn getraind in het via mond-op-mondreclame werven van nieuwe vrijwilligers ter ontlasting van mantelzorgers. Ook werd een aantal sleutelfiguren getraind om deze methodiek in de toekomst over te dragen. Het organiseren van specifieke activiteiten waarbij vrijwilligers andere geïnteresseerden meebrachten bleek ook goed te werken. Een substantieel aantal nieuwe vrijwilligers werd geworven. Een en ander is uitgewerkt in brochures, die naar wens gebruikt kunnen worden binnen de regionale en lokale overlegstructuren welzijn en zorg (SAMSAM en SAS).

3. Toolkit vrijwilligerswerk
Het in 2003 gestarte project is in 2005 afgesloten. In samenwerking met de gemeenten is een toolkit vrijwilligerswerk ontwikkeld, met een viertal innovatieve instrumenten ter ondersteuning van het vrijwilligerswerk. De vier instrumenten zijn: een kortingskaart speciaal ontwikkeld voor vrijwilligers, inzet van bedrijfsleven, uitwisseling van ervaring met andere vrijwilligersorganisaties en het geven van advies op het gebied van PR en communicatie.
De toolkit werd in 2004 en 2005 enkele malen ingezet bij uitreikingen van vrijwilligersprijzen van provincie, respectievelijk gemeenten. In 2005 werd afgesproken het instrument onder te brengen bij het netwerk KENvrijwilligerswerk. De vraag naar de inzet van de toolkit en de afzonderlijke instrumenten wordt onderzocht resultaten daarvan zijn in 2006 te verwachten.

4. Platform Maatschappelijk Betrokken Ondernemen.
Er is een platform opgericht waarin Drentse bedrijven, ondernemers, de Kamer van Koophandel, vrijwilligersorganisaties, de gemeente Assen en provincie Drenthe participeren. Dit platform heeft als doel het maatschappelijk betrokken ondernemen en het werknemersvrijwilligerswerk breder in te zetten en te implementeren onder het bedrijfsleven in Drenthe. Het platform fungeert hierin als denktank en kan zorgen voor een betere koppeling of match tussen een bedrijf en een vrijwilligersorganisatie om zo zinvolle projecten gezamenlijk op te zetten.

5. Vrijwilligersprijs
Op 8 december 2005 is de Vrijwilligersprijs, “Hèt compliment voor de Drentse vrijwilligers” uitgereikt.

6. Vrijwilligerswerk Drenthe Digitaal
Er is door STAMM CMO een internetportaal ontwikkeld ten behoeve van de lokale vrijwilligerscentrales en vrijwilligersorganisaties om expertise en deskundigheid onderling uit te wisselen. Tevens biedt deze portaal de mogelijkheid van een vrijwilligersvacaturebank, zodat potentiële vrijwilligers geworven kunnen worden en een passende match tussen nieuw potentieel en vrijwilligersorganisatie gemaakt kan worden.

7. Maatschappelijke Stages
Het Scholierenproject dat jongeren via het onderwijs ervaring wil laten opdoen met vrijwilligerswerk is in 2005 verder gegaan onder de naam Maatschappelijke Stages. Samen met onderwijsinstellingen, vrijwilligerscentrales en het landelijk expertise centrum CPS zijn er gesprekken geweest om het succesvolle project provinciebreed te implementeren. Scholen en instellingen zijn enthousiast om hier in deel te nemen. In 2006 zullen de resultaten hiervan verder effect hebben.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 171.671 | 161.000 | 501.129 | 486.101 | 15.028 |
| Apparaatskosten | 48.109 | 92.220 | 92.220 | 40.646 | 51.574 |
| Totaal lasten | 219.780 | 253.220 | 593.349 | 526.747 | 66.602 |
| Totaal baten | 116.093 | 0 | 0 | 8.726 | 8.726 |
| Saldo | 103.687 | 253.220 | 593.349 | 518. | 75.328 |

### Financiële analyse

*Programmakosten*
Het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) heeft in totaal een bedrag van € 272.000,-- beschikbaar gesteld voor de Tijdelijke Stimuleringsregeling Vrijwilligerswerk. De provincie heeft hier een bedrag van € 204.000,-- aan toegevoegd. Het project is beëindigd per 31 december 2005, de financiële verantwoording richting het Ministerie zal uiterlijk voor 1 november 2006 plaatsvinden. In totaal is een bedrag van € 59.000,-- niet besteed, hiervoor is een verplichting opgenomen. Een eventuele terugvordering door het Rijk zal uit deze middelen worden gefinancierd.

*Apparaatskosten*
Wegens ziekte en zwangerschap zijn op deze doelstellingen minder uren gerealiseerd dan gepland.

## 38406 Bevorderen maatschappelijke betrokkenheid en informatieoverdracht

**Portefeuillehouder** mevrouw A. Haarsma.
**Contactpersoon** mevrouw G. Smidt. Toestelnummer 59 19.

Doelrealisatie
Het tijdelijke netwerk Bibliotheken functioneert op voorlopige basis. Begin 2006 worden de contracten gemaakt om het Drents Bibliotheeknetwerk een formele vorm te geven. In 2005 is de PBC hard bezig geweest met innovatie: een veelzijdig bruikbare digitale sociale kaart is ontwikkeld (G!ds) en de PBc heeft kleine kernenbeleid invulling gegeven. Wij hebben verbreding van de bibliotheekfuncties bepleit via de gemeentelijke vernieuwingsagenda's. Dit heeft geresulteerd in verbreding met Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO)-loketten, cultuureducatie en andere nieuwe bibliotheekformules.

Als indicator voor doelrealisatie wordt gekeken naar het aantal abonnementen en uitleningen bibliotheken. In 2005 bedroeg het aantal leden van Drentse bibliotheken 85.015 (uitgezonderd Assen en Hoogeveen, waar nog geen cijfers van beschikbaar zijn). Het aantal leden in 2004 was in Assen 22.693, in Hoogeveen 15.425. Het aantal leden van bibliobussen bedroeg 12.214. In 2005 bedroeg het aantal uitleningen 3.649.954 (uitgezonderd Assen en Hoogeveen, waar nog geen cijfers van beschikbaar zijn). Het aantal uitleningen in 2004 was in Assen 654.331 en in Hoogeveen 579.020.

Over de indicator "mate van gebruik van producten/diensten van de Provinciale Bibliotheekcentrale" zijn de volgende gegevens bekend. Als laatste is ook door de bibliotheek Hoogeveen het digitale bibliotheekinformatiesysteem van de PBc met ingang van 2005 in gebruik genomen. Nu werken alle Drentse bibliotheken met hetzelfde systeem. Tevens heeft

een uitbreiding van Datacom voor de bibliotheek Assen plaatsgevonden. In vier bibliotheken heeft een gebruikersonderzoek plaatsgevonden. Tevens heeft in 2005 in vier gemeenten een marktonderzoek plaatsgevonden, ook onder niet-gebruikers van openbare bibliotheken.

Door wijziging van de Mediawet en de daarmee samenhangende decentralisatie zijn met ingang van 1 januari 2006 de middelen, die daarvoor jaarlijks door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OCW) voor de regionale omroepen ter beschikking werden gesteld, overgeheveld naar het provinciefonds. In de nieuwe situatie wordt de zorgplicht voor de regionale omroepen volledig bij de provincies neergelegd.
Het traject om te komen tot een omroepnota is, in aansluiting op deze nieuwe ontwikkeling, in gang gezet om vorm te gegeven aan de rol van de provincie. Op 25 november 2005 heeft een bijeenkomst voor betrokkenen in het kader van provinciaal omroepbeleid plaatsgevonden, met als doel inhoudelijke afstemming en feedback op de concept-omroepnota en discussie over relevante aspecten. De omroepnota zal in het eerste kwartaal van 2006 verschijnen.

In het rapport Quick scan RTV Drenthe van 15 december 2005, uitgevoerd door de Bestuurscommissie Onderzoek Cultuur, Welzijn en Zorg, kregen de programma's gemiddeld een 7.1 als rapportcijfer. Bijna de helft van de Drenten kijkt (bijna) dagelijks naar de regionale omroep. Het marktaandeel van Radio Drenthe bedraagt 24,4% (het marktaandeel bedroeg vorig jaar - dezelfde meetperiode- circa 16%) Hiermee is RTV Drenthe, naast Radio Noord, gezien het marktaandeel, de tweede regionale zender van Nederland.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 10.143.845 | 9.691.028 | 9.995.854 | 9.933.167 | 62.687 |
| Apparaatskosten | 54.443 | 167.731 | 167.731 | 123.656 | 44.075 |
| Totaal lasten | 10.198.288 | 9.858.759 | 10.163.585 | 10.056.823 | 106.762 |
| Totaal baten | 4.545.015 | 4.554.357 | 4.690.731 | 4.563.256 | -127.457 |
| Saldo | 5.653.273 | 5.304.402 | 5.472.872 | 5.493.567 | -20.695 |

### Financiële analyse

*Programmakosten/baten*
Het Ministerie van OC&W heeft voor het jaar 2005 geld beschikbaar gesteld voor de vernieuwing/herstructurering van het openbaar bibliotheekwerk. Een bedrag van € 127.000,-- is niet besteed in 2005. Als oorzaak kan worden aangegeven dat er minder incidentele prestatiesubsidies zijn verstrekt dan verwacht. Tevens is de uitvoering van een netwerkvorming met een kwartaal vertraagd vanwege het verschijnen van een structuuradvies in december 2005 in plaats van september. Ter hoogte van het niet bestede bedrag zijn de inkomsten doorgeschoven naar 2006 en zal in 2006 de besteding van het restantbedrag plaatsvinden.

## 38407 Participatie en sociale ontwikkeling

**Portefeuillehouder** mevrouw A. Haarsma.
**Contactpersoon** mevrouw B. van Mierlo. Toestelnummer 56 48.

Doelrealisatie
In 2005 zijn honderden vrijwilligers betrokken geweest bij de diverse leefbaarheidsprojecten. Gerealiseerde voorbeeld- en leefbaarheidsprojecten zijn Dorpsomgevingsplannen in Anderen, Gasteren en Anloo en het opstellen van een Dorpsagenda in Zuidlaarderveen en Zeegse.

*bezoek koningin aan de jongerenraad drenthe*

De Jongerenraad Drenthe (JRD) heeft in 2005 haar tienjarig bestaan mogen vieren. Met diverse activiteiten, waaronder het mede organiseren van het Provinciaal Jeugddebat in februari, het uitbrengen van een magazine en een digitale nieuwsbrief, heeft de JRD invulling kunnen geven aan hun jubileum. Het project "Future Games" met daaraan gekoppeld het bezoek van Hare Majesteit de Koningin aan de JRD tijdens haar jubileumtour in Drenthe was het hoogtepunt voor de JRD.
De JRD is in 2005 16 keer bijeengekomen. In diverse werkgroepjes zijn activiteiten uitgevoerd en is advies gegeven op onderdelen van het provinciaal beleid zoals openbare veiligheid, diversiteit en participatie.

Het aantal aangesloten dorpshuizen bij Stichting Dorpshuizen en het aantal aangesloten dorpen bij de Brede Overleggroep Kleine Dorpen in Drenthe (BOKD) groeit. Er zijn twee gemeenten die zich hebben aangemeld voor een Speelruimteproject. Een onderzoek naar klanttevredenheid heeft in 2005 niet plaatsgevonden.

Ten behoeve van een goede opvang van burgers met (levens)vragen heeft de provincie de SOS Telefonische Hulpdienst Groningen/Drenthe en de Telefonische Hulpdienst Oost Nederland gesubsidieerd. Het aantal hulpvragen voor beide instellingen bedroeg ruim 25.000.

**Beleidsvoornemens**

- **Het Programma lokaal sociaal beleid dat de provincie in opdracht van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) uitvoert, kent drie projecten die ook in 2005 actueel zijn. Het gaat om de projecten Vrijwilligerswerk, Interculturalisatie en Welzijn en Platteland. In het programma gaat het enerzijds om meer samenwerking tussen de drie overheidslagen (Rijk, provincie en gemeenten), anderzijds om de implementatie van landelijk ontwikkelde methodieken die gericht zijn op participatie van bewoners en het realiseren van (nieuwe) voorzieningen. 2005 is het laatste jaar van dit programma (2001-2005).**

Het laatste jaar van de pilots Lokaal Sociaal Beleid van het Ministerie van VWS stond in het teken van het verankeren van de resultaten en het implementeren van de leerervaringen van de pilots.
De VWS pilots zijn de afgelopen vier jaar verlopen zoals een pilot behoort te verlopen: er waren successen maar ook zaken die minder goed liepen. De pilots hebben veel materiaal opgeleverd dat gebruikt kan worden voor nieuwe projecten en het aangaan van nieuwe verbanden en samenwerkingsrelaties. De inhoudelijke eindrapportages worden in maart 2006 verwacht. Provinciale Staten worden hierover nader geïnformeerd.

De activiteiten in 2005 zijn uitgevoerd conform de afspraken die met het Ministerie van VWS zijn gemaakt. STAMM CMO Drenthe en $I_2D$ leverden de projectleiders, respectievelijk voor de pilots Vrijwilligerswerk, Welzijn en Platteland en Interculturalisatie van het vrijwilligerswerk. Afrekening met het Ministerie geschiedt in mei 2006.

Met de pilots die in het kader van POP II worden uitgevoerd, worden samen met gemeenten, bewoners en andere betrokkenen initiatieven ontwikkeld die zijn gericht op leefbaarheid en sociale cohesie. Vanuit de provincie wordt gestuurd op het realiseren van sectoroverstijgende initiatieven.
De provincie kent een netwerk van maatschappelijke organisaties die ondersteuning bieden aan vragen in de samenleving. Het gaat veelal om vraaggerichte projecten op het gebied van jeugd, armoede, veiligheid, slachtofferhulp. Deze organisaties zijn voor een groot deel afhankelijk van vrijwilligers.

Onderstaand wordt per pilot de stand van zaken kort weergegeven.

Warkelijk Waor (gemeente Midden Drenthe):
De pilot is het onderzoek naar economische en sociale participatie en het voorzieningengebruik van bewoners van kleine dorpen in Midden Drenthe. Warkelijk Waor is 14 oktober 2004 afgesloten met de conferentie Warkelijk Waor. Conclusies zijn beschreven in een boekje.

Woonplan + (gemeente Westerveld)
Westerveld is halverwege 2004 aan de slag te gaan, zij hebben in juli 2005 hun “woonplan+” gepresenteerd. Er blijkt duidelijke meerwaarde. De meerwaarde komt vooral door de concrete overlap met de VWS-pilot “Visie op voorzieningen”.

Emmen Revisited (gemeente Emmen)
De POP Pilot “Emmen Revisited” is de formele beleidsmatige inbedding van Emmen Revisited (een privaat participatief herstructuringsproject) in overheidsbeleid. Hierbij wordt gebruik gemaakt van het instrument programmamanagement. De ervaringen die Emmen Revisited opdoet, worden overgedragen aan de Provincie Drenthe en de gemeente Hoogeveen. Er wordt een “handzaam” model ontwikkeld voor een geïntegreerde, sociale en fysieke wijkaanpak. De pilot is - na een aanloopperiode  gestart op 1 januari 2005 en het project heeft een jaar geduurd. De opbrengsten van de pilot moeten nog geëvalueerd worden.

*prijsuitreiking Future Games*

Training integrale planvorming
Integrale planvorming vraagt om nieuwe denkwijze en handelwijze. In 2005 is een gemeenschappelijke training beleidsmedewerkers van gemeenten en provincies georganiseerd. De eerste training bestond uit 4 modules. In 2006 wordt er een vervolg gehouden, die doorgaat op hetzelfde principe, maar nog meer gericht is op de dagelijkse praktijk en actuele vraagstukken.

Afronding POP-pilots
Begin 2006 worden de POP-pilots geëvalueerd. Dit wordt in eerste instantie door betrokkenen gedaan in nauw overleg met POP-regiegroep. In het voorjaar van 2006 worden de resultaten gepubliceerd.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 2.801.361 | 2.619.462 | 2.671.180 | 2.675.428 | -4.248 |
| Apparaatskosten | 108.346 | 78.681 | 78.681 | 148.927 | -70.246 |
| Totaal lasten | 2.909.707 | 2.698.143 | 2.749.861 | 2.824.355 | -74.494 |
| Totaal baten | 45.378 | 0 | 0 | 14.779 | 14.779 |
| Saldo | 2.864.329 | 2.698.143 | 2.749.861 | 2.809.576 | -59.715 |

### Financiële analyse

*Programmakosten*
Het Ministerie van VWS heeft voor de uitvoering van de VWS-pilots Vrijwilligerswerk in totaal een bedrag van € 182.000,-- beschikbaar gesteld. Verantwoording van dit project richting het Ministerie zal voor 1 mei 2006 plaatsvinden. Er resteert nog een bedrag van € 11.000,--, welke begin 2006 zal worden ingezet.

*Apparaatskosten*
Om de doelstellingen op het gebied van participatie en sociale ontwikkeling te realiseren waren zijn 2005 meer uren besteed dan oorspronkelijk gepland.

## Uitwerking Collegeprogramma

**Ombuigingen welzijnssector (diverse programmaonderdelen).**

Meer sturing op resultaten wordt het uitgangspunt in de verhoudingen met de gesubsidieerde instellingen. Dit zal leiden tot het toenemen van verzakelijking, minder instellingsgewijze financiering en meer projectgewijze subsidiering, welke filosofie ook zijn weerslag heeft gekregen in het concept van de nieuwe Algemene subsidieverordening (ASV). Om de door ons gewenste omslag in denken en handelen te realiseren en vooral om de effectiviteit van het beleid op CWZ-gebied verder te vergroten, is een omvangrijke herschikkingsoperatie noodzakelijk. Daarbij is zowel sprake zijn van daadwerkelijke beëindiging van beleid, als van het schrappen van subsidieregelingen, het stopzetten van subsidierelaties met een aantal instellingen en het doorvoeren van stimulerende marktkortingen bij de grotere gesubsidieerde instellingen. Als onderdeel van de operatie hebben wij de subsidieregelingen binnen de CWZ-sector uiterst kritisch onder de loep genomen. Een aantal van deze regelingen zal naar onze inschatting feitelijk kunnen vervallen, een ander deel zal omgebouwd worden tot flexibele budgetten. De huidige versnipperde budgetten zullen worden gebundeld tot budgetten waarmee de provincie met meer gezag en gewicht - samen met gemeenten, instellingen en

(markt)partijen - in het sociale domein kan opereren. De uitwerking en concretisering van de keuzes - ook voor de jaren na 2005 - zal plaatsvinden in het Contourenplan CWZ en de daarop gebaseerde Provinciale cultuurnota. Concreet stellen wij de volgende ombuigingen voor.

| Progromma-onderdeel | Bedragen x € 1.000 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|---|
| 38201 | Sport Drenthe | 12 | 37 | 50 | 50 |
| 38201 | Paardrijden gehandicapten | 2 | 9 | 19 | 19 |
| 38303 | Kunst&Cultuur Drenthe | 18 | 57 | 75 | 75 |
| 38304 | Drents Plateau | 12 | 37 | 50 | 50 |
| 38403 | I2D | 6 | 18 | 25 | 25 |
| 38403 | ENOVA | 6 | 18 | 25 | 25 |
| 38403 | COS Drenthe | 3 | 6 | 15 | 30 |
| 38403 | COS/provinciale partnerkoppeling | 1 | 2 | 6 | 12 |
| 38403 | NBPV (Commissie Vrouwen Wereldwijd) | 0 | 1 | 1 | 2 |
| 38403 | Regionale Groep Wereldwinkels Groningen/Drenthe | 0 | 0 | 1 | 1 |
| 38403 | Gered gereedschap | 1 | 2 | 3 | 5 |
| 38403 | COC Drenthe | 0 | 1 | 3 | 3 |
| 38403 | Orpheus | 2 | 2 | 2 | 2 |
| 38403 | Kosten integraal buitenland beleid | 72 | 72 | 72 | 72 |
| 38406 | PBc | 12 | 37 | 50 | 50 |
| 38407 | STAMM | 25 | 75 | 100 | 100 |
| 38407 | Hervormde Stichting Somaj | 10 | 20 | 50 | 101 |
| 38407 | Humanitas | 8 | 16 | 40 | 83 |
| 38407 | PGSJ | 15 | 30 | 75 | 154 |
| 38407 | Katholiek Steunpunt Drenthe | 9 | 18 | 45 | 89 |
| 38603 | Welzijn Doven | 0 | 4 | 8 | 8 |
| 38605 | RPCP | 6 | 18 | 25 | 25 |
| 38701 | Ouderenbond KBO | 0 | 1 | 2 | 2 |
| 38701 | Ouderenbond PCOB | 0 | 2 | 4 | 4 |
| 38701 | Ouderenbond Anbo | 1 | 5 | 10 | 10 |
| | Totaal ombuigingen | 221 | 488 | 756 | 997 |

Met dit voorstel wordt aanzienlijk meer omgebogen dan de taakstelling zoals uit het onderstaande overzicht blijkt.

Het totaal van de bezuinigingen is meerjarig als volgt.

| Bedragen x e 1.000 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|
| Totaaltelling ombuigingen Voorjaarsnota | 221 | 488 | 756 | 997 |
| Taakstelling ombuigingen | 175 | 250 | 425 | 500 |
| Verschil | 46 | 238 | 331 | 497 |

Voorgesteld wordt deze middelen beschikbaar te houden voor de concept-Nota mensen in het Middelpunt en deze in de begroting te ramen op de doelstelling beleidskaders binnen het Programma welzijn. De reeds in deze begroting meegenomen intensiveringen zijn te vinden bij de desbetreffende programma's.

In het voorjaar van 2005 heeft een omvangrijke begrotingswijziging plaatsgevonden in verband met de herschikking van middelen als gevolg van de contourennota “Mensen in het Middelpunt” en de cultuurnota “De Kunst van het Combineren”. Hiermee is de geplande herschikkingsoperatie gerealiseerd. Subsidieregelingen zijn gehalveerd en een groot aantal hiervan zijn in 2005 voor het laatst uitgevoerd. Voor het eerst is gewerkt met flexibele budgetten per programmalijn, waarvan de restantgelden jaarlijks worden ondergebracht in de reserve sociale en culturele ontwikkeling.

In haar vergadering van 15 juni 2005 heeft Provinciale Staten besloten de subsidiekorting zoals beschreven in de Contourennota en zoals weergegeven in bovenstaand schema voor de Stichting Paardrijden Gehandicapten en de Stichting Welzijn Doven niet toe te passen. Voor wat betreft de overige genoemde subsidierelaties zijn de voorgenomen ombuigingen gerealiseerd.

## Financieel totaaloverzicht programma

| Totaal programma | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | 3-4<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 15.943.552 | 14.997.621 | 15.913.946 | 15.458.554 | 455.392 |
| Baten | 4.756.650 | 4.554.357 | 4.690.713 | 4.591.299 | -99.414 |
| Saldo | 11.186.902 | 10.443.264 | 11.223.233 | 10.867.254 | 355.979 |

*Presentaties Future Games het beste idee voor Drenthe*

## Programma 8.1 Onderwijs en sport

**Missie**

**Het Drentse onderwijsbeleid heeft als missie het tot stand brengen van een compleet, goed gespreid, toegankelijk en hoogwaardig onderwijsaanbod.**

Het Drentse sportbeleid heeft als missie het versterken van de infrastructuur breedtesport en topsport,
waarbij met name meer jongeren, ouderen, allochtonen en gehandicapten worden gestimuleerd te gaan sporten.

## 38101 Optimale onderwijsinfrastructuur

**Portefeuillehouder** **mevrouw A. Haarsma.**
**Contactpersonen** **de heer A. de Jong. Toestelnummer 55 99.**

Doelrealisatie
Wij willen een compleet, goed gespreid, toegankelijk en hoogwaardig onderwijsaanbod tot stand brengen. Hiertoe heeft Argonaut ontwikkelassessments uitgevoerd onder leraren van het primair onderwijs. De scores van de assessments komen terug in de evaluatie van dit project in het voorjaar van 2006.
Met ingang van het najaar 2006 worden de prestatiegegevens primair onderwijs niet meer alleen via Drenthe in Cijfers maar ook via de Drentse monitor onderwijs en jeugd in beeld gebracht. Voor het voortgezet onderwijs kunnen deze gegevens pas worden gepresenteerd als de monitor gereed is. Dit geldt ook voor het aantal doorstromers naar hogere vormen van voortgezet- en vervolgonderwijs. Het gemiddelde opleidingsniveau van de Drent wordt met ingang van 2006 in beeld gebracht in Drenthe in cijfers.
Om het aantal voortijdig schoolverlaters te bepalen heeft het onderzoeksbureau Sardes in 2005 een nulmeting verricht. Er zijn nog geen investeringen gedaan in de Kenniscampus Emmen. Deze verkeert nog in de ontwikkelingsfase.

**Beleidsvoornemens**

- **Realiseren van een samenhangend jongerenbeleid door middel van een agenda waarin werk, onderwijs en hulpverlening staan opgenomen. Daarnaast intensiveren van samenwerking tussen jeugdzorg, justitie, politiek, onderwijs en verenigingsleven.**
- **Versterken van de verbinding tussen onderwijs en jeugdzorg.**
- **Verminderen van de onderwijsachterstanden door de projecten Argonaut en Task Force Onderwijskansen.**
- **Verbeteren van kennisoverdracht en samenwerking tussen het (hoger) onderwijs, het bedrijfsleven (met name het MKB) en andere overheden.**
- **Versterken van de relatie tussen voortijdig schoolverlaten, jeugdwerkloosheid en arbeidsmarkt.**
- **Verbeteren van de leerprestaties van Molukse jongeren.**

Voor het tot stand brengen van een samenhangend jeugdbeleid zijn, wat de zorgcomponent betreft, in 2005 convenantafspraken gemaakt met alle Drentse gemeenten. In deze convenanten zijn onder meer afspraken gemaakt over hoe en in welke mate Bureau Jeugdzorg Drenthe gemeenten ondersteunt bij het vormgeven van lokaal jeugd(zorg)beleid.
In 2005 is begonnen aan een Drentse (en Noordelijke) onderwijsagenda, waarbinnen het beleid zich concentreert op:
- verbeteren van de onderwijskansen van elk kind;
- verminderen van het aantal voortijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie;
- realiseren van een Leven Lang Leren.

Vooruitlopend op de evaluatie van het Argonaut-project en de projecten van de Task Force Onderwijskansen kan worden gemeld dat:

- de in het project ontwikkelde methodiek heeft geleid tot duidelijk verbeterde leerkrachtvaardigheden;
- de doelstellingen inzake grotere betrokkenheid van vooral laag opgeleide ouders bij de ontwikkeling/schoolloopbaan van hun kinderen en betere leerprestaties zijn gehaald

In 2005 is een tweede conferentie rond Een maximale score georganiseerd. Afgesproken is dat de komende jaren bij de uitvoering van lokale projecten voor Molukse jongeren sterk wordt gefocust op vergroting van ouderbetrokkenheid.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 148.576 | 56.375 | 234.575 | 219.047 | 15.528 |
| Apparaatskosten | 58.263 | 42.121 | 42.121 | 84.002 | -41.881 |
| Totaal lasten | 206.840 | 98.496 | 276.696 | 303.049 | -26.353 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 5.105 | 5.105 |
| Saldo | 206.840 | 98.496 | 276.696 | 297.944 | -21.248 |

### Financiële analyse

*Apparaatskosten*
De overschrijding wordt veroorzaakt door de aanstelling van een nieuwe medewerker die werkzaamheden uitvoert op het terrein van onderwijs-kennisinfrastructuur (OKI).

## 38201 Sport in Drenthe

**Portefeuillehouder** mevrouw A. Haarsma.
**Contactpersoon** mevrouw B. van Mierlo. Toestelnummer 56 48.

Doelrealisatie
De resultaten over sportdeelname in 2005 komen beschikbaar in mei 2006 via het jaarverslag SportDrenthe. Uit de jaarverslagen 2004 van SportDrenthe, de Stichting Paardrijden Gehandicapten en het Olympisch Steunpunt Noord-Nederland blijkt het volgende.

- Het aantal gehandicapte ruiters dat wekelijks paardrijdt groeide naar 175.
- Op 24 basisscholen kregen ruim 500 leerlingen een sportstimuleringsproject aangeboden, waarbij 20 sportverenigingen betrokken waren.
- In drie nieuwe gemeenten vormden jongeren teams, waarin ze zelf sportactiviteiten organiseren.
- Het Sportservicepunt heeft in twee gemeenten verenigingen bezocht en ondersteuning geboden. Een digitaal registratiesysteem voor hulpvragen werd ingevoerd. In nauwe samenwerking met de vrijwilligerssteunpunten in Drenthe worden verenigingen geholpen bij het vinden en binden van vrijwilligers.
- Organisaties in ouderensport en gehandicaptensport werden ondersteund bij doorontwikkeling van hun activiteiten.
- Het Olympisch Steunpunt ondersteunde 101 gekwalificeerde talenten

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- **Zowel het Ministerie van VWS als de provincie en in toenemende mate ook de Drentse gemeenten investeren in sport. Met name die drieslag begint haar meerwaarde te laten zien. De jaarlijkse uitreiking van de Drentse sportprijs getuigt ook van waardering voor de sport en nog vaker voor de vele vrijwilligers, zonder wie de sportsector niet zou kunnen. Daarmee is de verbinding zichtbaar met het Drentse vrijwilligersbeleid en vrijwilligersondersteuning.**
- **Steeds vaker wordt het belang gezien van sport als stuwende kracht bij andere beleidsterreinen en voor diverse doelgroepen (jeugd, allochtonen, gehandicapten en ouderen). Sport scoort als het gaat om integratie en participatie van burgers, verbetering van de sociale kwaliteit in wijken, buurten en dorpen bij het tegengaan van vereenzaming van ouderen of bewegingsarmoede van jeugd. Om die reden hebben wij als provincie ingezet op de breedtesport.**

Wij hebben, samen met het Ministerie van VWS, negen deelnemende gemeenten ondersteund in het kader van de breedtesport. Deze ondersteuning wordt tot en met 2007 gegeven. In het kader van de breedtesportimpuls worden projecten uitgevoerd, cursussen gegeven en verenigingen ondersteund (zie indicatoren doelrealisatie).

De talentprijs van de provincie Drenthe werd uitgereikt aan wielertalent Marc de Maar, die begin 2005 doorbrak en een vaste plek in de Rabobank Wielerploeg veroverde.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 678.065 | 618.376 | 834.376 | 812.767 | 21.609 |
| Apparaatskosten | 74.512 | 47.611 | 47.611 | 117.213 | -69.602 |
| Totaal lasten | 752.577 | 665.987 | 881.987 | 929.980 | -47.993 |
| Totaal baten | 113.455 | 113.455 | 113.455 | 113.455 | 0 |
| Saldo | 639.122 | 552.532 | 768.532 | 816.525 | -47.993 |

### Financiële analyse

*Apparaatskosten*
De overschrijding op deze post wordt veroorzaakt door werkzaamheden voor de instelling EuroChamp.

*Jongeren debat*
*2 feb 2005*

## Uitwerking Collegeprogramma

### Intensiveringen

**Provinciale jeugdagenda**

**In 2004 is een incidentele impuls gegeven aan verbetering van de relatie onderwijs-arbeidsmarkt. Begin januari is hierover een expert-meeting georganiseerd met vertegenwoordigers uit de wereld van onderwijs en arbeidsmarkt. Deze programmalijn is primair gericht op versterking van een aantal zwakke schakels in de jeugdketen teneinde te bevorderen dat zoveel mogelijk jongeren in Drenthe met tenminste een startkwalificatie tot de arbeidsmarkt toetreden. Met de incidentele impuls uit 2004 denken wij dit en het volgend jaar een aantal veelbelovende projecten en initiatieven op dit gebied te kunnen ondersteunen. Die initiatieven zullen ook na 2005 voortgezet moeten worden. Wij willen daarom graag in 2006 opnieuw een eenmalige impuls van € 800.000,-- voor dit doel inzetten. € 300.000,-- hiervan wordt binnen het Programma onderwijs en sport ingezet.**
**Eind 2005 zal op basis van de eerste effecten van het nu ingezette beleid een concreet plan van aanpak voor de inzet van deze middelen aan PS worden voorgelegd. Voor het overige verwijzen wij u naar de desbetreffende passages in de notitie over werk, onderwijs en kennisinfrastructuur.**

Voor 2006 is een impuls van € 800.000,-- voor de verbetering van de relatie onderwijs-arbeidsmarkt voorzien. Hiervan wordt € 500.000,-- ingezet in het kader van het Programma economie. € 300.000,-- wordt ingezet in het kader van het Programma onderwijs en sport. Voor een nadere toelichting wordt naar dat programma verwezen.

Het budget van € 800.000,-- is in 2004 en 2005 ingezet voor 14 projecten. Het uitvoeringskader is de provinciale agenda voor onderwijs- en kennisinfrastructuur. Het betreft onder andere de projecten Drentse Leerbedrijven, Vraaggerichte scholing, Restauratie-opleidingsproject, Sife, Competentie-ontwikkeling zorgsector, Ergoedcentrum. Specifiek voor de aansluiting jeugdzorg-onderwijs-arbeidsmarkt gaat het om de projecten: Via Assen, Doorstart, Jongerenloket, Schoolrand Meppel. Andere projecten zijn in ontwikkeling. Naast provinciale middelen worden ook Kompas- middelen benut voor de (co)financiering van het beleid. Dit zijn projecten als MKB-leerbanen, Action C, VSOB, Drentse Leerbedrijven en Zodat het Netwerkt. Wij participeren ook in een aantal noordelijke Equal-projecten die zijn gericht op onder andere een sluitende aanpak van voortijdig schoolverlaten en een startkwalificatie voor werkenden. Acties die in 2005 in gang zijn gezet zijn de ontwikkeling van een noordelijke onderwijsagenda, het versterken van de keten jeugdzorg en onderwijs, arbeidsmarkt, het bevorderen van samenwerkingsverbanden onderwijs en bedrijfsleven en het stimuleren van nieuwe meer praktijkgerichte leerroutes en leerwerkplekken voor zowel jongeren als volwassenen.
Eind 2005 lopen de eerste OKI projecten af. In 2006 en 2007 zal worden voortgebouwd op de ervaringen van de lopende projecten. Een aantal lopende projecten is gepresenteerd tijdens de eerste Drentse onderwijs en arbeidsmarktdag op 14 december 2005. Ook is in 2005

het rapport Drentse jongeren in het vizier verschenen. Dit rapport verheldert het profiel van voortijdig schoolverlaters in Drenthe. Overigens is door een betere registratie van het voortijdig verlaten geen realistische cijfermatige vergelijking te maken met voorgaande jaren.

## Financieel totaaloverzicht programma

| Totaal programma | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | 3-4<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 959.416 | 764.483 | 1.158.683 | 1.233.029 | -74.346 |
| Baten | 113.455 | 113.455 | 113.455 | 118.560 | 5.105 |
| Saldo | 845.961 | 651.028 | 1.045.228 | 1.114.469 | -69.241 |

## Programma 8.2 Cultuur

**Missie**

**Het Drentse cultuurbeleid heeft als missie: behoud en ontwikkeling van het cultureel erfgoed en versterken van de culturele infrastructuur waarbij de cultuurparticipatie van de Drentse bevolking wordt vergroot.**

## 38303 Participatie cultuuruitingen

**Portefeuillehouder de heer H. Weggemans.**
**Contactpersoonmevrouw G. Smidt. Toestelnummer 59 19.**

Doelrealisatie
In 2005 hebben 45.397 schoolleerlingen en 203 scholen deelgenomen aan kunsteducatie.
In 2005 zijn uit de gelden Actieprogramma Cultuurbereik zeven cultuureducatieprojecten en negen projecten die het cultuurbereik hebben vergroot, ondersteund.
De in de Cultuurnota genoemde negen festivals hebben een incidentele prestatiesubsidie 2005 gekregen uit het budget Festivals van de Cultuurnota De kunst van het combineren. Drie nieuwe festivals hebben een incidentele prestatiesubsidie gekregen.
In 2005 heeft één festival plaatsgevonden specifiek gericht op jongeren.
Er zijn negen projecten uitgevoerd die gericht waren op bibliotheekvernieuwing.

**Beleidsvoornemens**

- **Uitgangspunt voor ons beleid zijn de bovengenoemde bronnen van beleid. Deze documenten zijn het richtinggevende kader. Uitvoering zal verder worden gegeven aan rijksregelingen en verdeling van rijksgelden zoals Actieplan cultuurbereik, beeldende kunst en vormgeving en bibliotheekvernieuwing. De regisseursrol zullen wij op ons nemen daar waar wij dat wenselijk achten, maar in ieder geval op het gebied van bibliotheekvernieuwing en cultuureducatie. Eens per twee jaren zullen wij de gemeentelijke culturele infrastructuur een impuls geven door het fenomeen culturele gemeente.**

Via kunstmenu's en cultuurtrajecten hebben basisschoolleerlingen en leerlingen in het voortgezet onderwijs van kunsteducatie kunnen genieten. Drents Plateau heeft gewerkt aan de doorgaande leerlijn erfgoededucatie en het Drents Archief heeft de archivale leerlijn verder ontwikkeld (project Sigismund). Vanuit het Actieprogramma cultuurbereik zijn een aantal cultuureducatieve projecten ondersteund die zich richtten op het primair onderwijs, zoals Boulevard des Misères en Verteltheater. Ook was er een aantal projecten dat zich specifiek richtte op het voortgezet onderwijs zoals het Digitaal Oorkondeboek. De projecten culturele mobiliteit en erfgoededucatie bedienden zowel het primair als het voortgezet onderwijs.

In 2005 is onderzoek uitgevoerd naar de gewenste structuur, samenwerking en netwerkstructuur voor cultuureducatie in Drenthe. Op basis van de uitkomsten van het onderzoek worden in 2006 verdere afspraken gemaakt met Kunst & Cultuur Drenthe (programma van eisen) en andere betrokken partijen.
Het nieuwe jongerenfestival ("Jonkgood") heeft in Assen plaatsgevonden. Het is de bedoeling dat dit festival zich de komende jaren verder manifesteert.

Er zijn negen projecten bibliotheekvernieuwing uitgevoerd.
- De PBc heeft selfservice apparatuur ontwikkeld in samenwerking met Astron
- De Openbare Bibliotheek in Emmen heeft een pilot invoering selfservicebalie in Klazienaveen gerealiseerd.
- De Openbare Bibliotheek in Assen heeft een digitaal scholingstraject voor allochtone vrouwen ontwikkeld (e-learning op maat).
- In het Krakeel in Hoogeveen is een integrale en brede bibliotheekfunctie ontwikkeld.
- Het Drentse Bibliotheeknetwerk heeft een provinciale nieuwsbrief "Bibliotheekletter" uitgebracht.

Assen is in 2004 en 2005 de culturele gemeente van Drenthe geweest. Hoewel de eindevaluatie nog moet verschijnen is duidelijk dat de publieke belangstelling en de belangstelling van de media groot was. Een eerste resultaat van de culturele gemeente in Assen is de continuering van de financiële ondersteuning van een aantal succesvolle activiteiten.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 4.714.785 | 3.423.555 | 3.711.538 | 3.341.976 | 369.562 |
| Apparaatskosten | 513.337 | 231.566 | 231.566 | 365.050 | -133.484 |
| Totaal lasten | 5.228.122 | 3.655.121 | 3.943.104 | 3.707.026 | 236.078 |
| Totaal baten | 1.037.065 | 284.777 | 593.989 | 331.690 | -262.299 |
| Saldo | 4.191.056 | 3.370.344 | 3.349.115 | 3.375.336 | -26.221 |

### Financiële analyse

*De programmakosten*
In de loop van 2005 is van het Ministerie van OCW de toezegging ontvangen betreffende het Actieplan Cultuurbereik. Aanvragen konden daardoor pas later in behandeling worden genomen, waardoor het niet meer mogelijk was het totale budget weg te zetten. Een tweede oorzaak van onderbesteding ligt in de omslag naar een gedeeltelijke uitvoering van het Actieplan door gemeenten. Zodra deze omslag is voltooid zal het voor gemeentelijke cultuurplannen gereserveerde bedrag worden weggezet. Ter hoogte van het niet bestede bedrag zijn de inkomsten doorgeschoven naar 2006 en zal in 2006 de besteding van het restantbedrag ad € 249.000,-- plaatsvinden.

Van het budget "Bijdragen in kosten cultuureducatie" is € 56.000,-- niet besteed dit vervalt ten gunste van de algemene middelen.

*Apparaatskosten*
De uitvoering van het Actieprogramma cultuurbereik heeft meer tijd in beslag genomen dan oorspronkelijk gepland. Tevens zijn de uren van de festivalcoordinator, welke tevens werkzaamheden uitvoert voor het actieprogramma cultuurbereik, niet opgenomen bij het opstellen van de begroting.

## 38304 Behoud cultureel erfgoed

**Portefeuillehouder** de heer H. Weggemans.
**Contactpersoon** mevrouw G. Smidt. Toestelnummer 59 19.

*Bus gevangenis museum Veenhuizen*

Doelrealisatie
In 2005 is één nieuw monument aangewezen in Drenthe. Er zijn een viertal panden op de groslijst geplaatst op basis waarvan de inventarisatie van de nieuwe provinciale monumentenlijst zal plaatsvinden. De Rijksdienst Monumentenzorg (RDMZ) kende heel 2005 een plaatsingsstop, wat betekent dat er geen beschermde rijksmonumenten zijn bijgekomen.
Er zijn 20 restauraties uitgevoerd aan zowel provinciale als rijksmonumenten.
Het Drents Museum heeft in 2005 12 tentoonstellingen georganiseerd, die in totaal 97.528 bezoekers hebben aangetrokken.
Het Drentse Boek heeft in 2004 geen historische publicaties uitgegeven, over 2005 hebben we nog geen gegevens. Vanuit de subsidieregeling Drentse publicaties (laatste jaar) hebben we historische publicaties gehonoreerd.
In het kader van Belvedère hebben in 2005 drie projecten plaatsgevonden.

**Beleidsvoornemens**

- **Uitgangspunt voor ons beleid zijn de bovengenoemde bronnen van beleid. Deze documenten zijn het richtinggevende kader. Verder zullen de provincies een rol krijgen in de uitvoering van het verdrag van Malta. De overheden zullen in hun planvormingsprocessen in een vroegtijdig stadium rekeningen moeten houden en afwegingen moeten maken ten aanzien van de aanwezige archeologische waarden.**
- **Het aantal mogelijkheden om cultuurhistorie aan ruimtelijke kwaliteit te koppelen wordt nog onvoldoende benut (Belvedère). Dat was reden voor het landelijk projectbureau geld te geven voor de oprichting van een projectbureau Belvedère Noord-Nederland. Het projectbureau Belvedère Noord-Nederland moet ervoor zorgen dat deze mogelijkheden benut worden. Allereerst moet het aantal Belvedère projecten in Drenthe toenemen. Ook heeft het de taak de mogelijkheden te onderzoeken of het zich kan ontwikkelen tot een Noord-Nederlands Projectbureau.**

Drents Plateau (DP) heeft zich actief ingezet voor behoud, ontwikkeling en waardering van het culturele erfgoed en architectuur in Drenthe. DP leverde de volgende provinciale producten:
- archeologie
- geschiedenis
- monumentenzorg
- musea
- erfgoededucatie

DP richt zich op overheden en instellingen, waar de Monumentenwacht producten levert voor particulieren. Op 16 november 2005 is het provinciale monumentenloket van start gegaan waar twaalf organisaties op het gebied van monumentenzorg aan deelnemen. Hierdoor is er één adres ontstaan voor alle vragen over monumenten en erfgoed. Hieraan gekoppeld is het boerderijenspreekuur dat eens per twee maanden plaatsvindt en waaraan ook drie groene organisaties hun medewerking verlenen.
In 2006 wordt de provinciale monumentenlijst geactualiseerd en krijgen de opgenomen panden een beschermde status. De rietendakenlijst wordt afgeschaft.
Via het Restauratie opleidingsproject (ROP), waarmee jongeren die een bouwopleiding

volgen gespecialiseerd worden in het restauratievak, is een aantal grote restauratieprojecten uitgevoerd, waaronder de boerderij Hagenend 3 in Anderen.
In 2005 liepen drie provinciale Belvedère projecten in Frederiksoord, Veenhuizen en Zuidoost-Drenthe. Daarnaast is door DP in samenwerking met Stichting Voorwerk invulling gegeven aan het project Belvedère Noord-Nederland. Hierdoor is het aantal Belvedère aanvragen uit Drenthe sterk gestegen. Begin 2006 wordt het project afgesloten met een noordelijke bijeenkomst met als thema verdedigingslinies en schansen.
Ondanks het opnieuw uitblijven van besluitvorming van de Tweede Kamer over de nieuwe wet op de archeologische monumentenzorg (Malta) wordt in Drenthe al gewerkt in de lijn van de nieuwe wet. De extra bestuurskostenvergoeding die de provincie voor dit doel van het rijk ontvangt, zijn in 2005 door DP ingezet voor de uitvoering van extra provinciale taken en advisering aan gemeenten.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 4.714.785 | 4.657.409 | 4.974.454 | 4.740.776 | 233.678 |
| Apparaatskosten | 513.337 | 478.216 | 469.391 | 377.992 | 91.399 |
| Totaal lasten | 5.228.122 | 5.135.625 | 5.443.845 | 5.118.768 | 325.077 |
| Totaal baten | 1.037.065 | 772.549 | 947.478 | 763.891 | -183.587 |
| Saldo | 4.191.056 | 4.363.076 | 4.496.367 | 4.354.876 | 141.491 |

### Financiële analyse

*Programmakosten*
De bijdrage aan het Drents Museum heeft een positieve saldo van € 86.000,--. Dat wordt veroorzaakt door de restantgelden voor een klimaatbeheersingsinstallatie in het Drents Museum, welke uit 2004 zijn overgeheveld. In 2005 hebben geen uitgaven meer plaatsgevonden. Het restantsaldo zal worden toegevoegd aan de algemene middelen.

Daarnaast zijn de programmakosten lager door een bijdrage van € 42.000,-- niet aan het Drents Plateau is gerealiseerd. Deze bijdrage heeft betrekking op het laten waarderen van archeologische terreinen. Besteding van dit bedrag is niet mogelijk geweest in 2005, naar verwachting zal het begin 2006 aan het Drents Plateau worden beschikt. Ter hoogte van het niet bestede bedrag zijn de inkomsten doorgeschoven naar 2006 en zal in 2006 de besteding van het restantbedrag ad € 42.000,-- plaatsvinden.

De Provincie Fryslân heeft een bedrag van € 150.000,-- beschikbaar gesteld voor het project Nuis in de benen (digitaliseringsproject). Dit project heeft als doel het wegwerken van achterstanden in de beschrijving en digitale invoer van vondsten. Aangezien het niet mogelijk bleek de achterstand van de Friese collectie binnen het project weg te werken is besloten een extra bedrag beschikbaar te stellen. Besteding van het bedrag zal plaatsvinden in de jaren 2005, 2006 en 2007. In 2005 is van het begrote bedrag van € 150.000,-- slechts € 20.000,-- besteed. Ter hoogte van het niet bestede bedrag zijn de inkomsten doorgeschoven naar 2006 en zal in 2006 de besteding van het restantbedrag ad € 130.000,-- plaatsvinden. Dit zelfde geld ook voor de verwerving van de collectie Regtop. De provincie Groningen heeft een bedrag van € 18.000,-- beschikbaar gesteld voor de verwerving van de collectie Regtop voor het Noordelijk Archeologisch depot te Nuis. In 2005 zijn hiervoor geen kosten geweest. In 2006 zal een nadere invulling worden gegeven aan het project.

*Actieprogramma cultuurbereik 2005-2008*
Wij zetten in op voortzetting van Actieprogramma cultuurbereik in de periode 2005-2008 door eigen provinciale middelen voor dit doel te reserveren en bij het (eventueel) wegvallen van rijksmiddelen (matching) voor het actieprogramma het Drentse programma op het huidige niveau houden en hiervoor middelen reserveren.
Het gaat erom, dat zoveel mogelijk burgers (waaronder jongeren) gebruikmaken van of deelnemen aan diverse vormen van kunst en cultuur dat de kunstproductie wordt gestimuleerd en dat samenwerking op het gebied van kunst en cultuur wordt bevorderd.

*Festivals*
Wij stellen voor de meerjarensubsidiëring van festivals en de subsidiëring van overige festivals in Drenthe te continueren en het budget Festivalfonds te verhogen, om zo veel mogelijk burgers gebruik te laten maken van of deel te laten nemen aan diverse vormen van (scheppende) kunst. Dit levert structureel een jaarlijkse last op van € 125.000,--. Tot en met 2004 wordt festivalbeleid ook gedeeltelijk gefinancierd uit Noordelijk Programma Artistieke Dynamiek. Drenthe financiert in 2004 € 68.067,--. Extra geld is nodig om festivals in Drenthe op hetzelfde niveau te houden.

*Uitbreiding cultuureducatie/dekkend netwerk*
Bij de uitbreiding van de activiteiten in het kader van cultuureducatie gaat het erom in doorgaande lijn alle scholieren in Drenthe te confronteren met cultuur via kunstmenu's en cultuurtrajecten op scholen. Indien in de gehele provincie Drenthe kunstmenu's en cultuurtrajecten worden ingevoerd, zal dit extra kosten met zich mee brengen. Het ligt in de bedoeling, dat alle Drentse scholieren gebruikmaken van of deelnemen aan diverse vormen van (scheppende) kunst. Daarnaast worden kunst en cultuur gestimuleerd waar dat van waarde is voor de leefbaarheid en een aantrekkelijk vestigingsklimaat, met een lage drempel voor jongeren om kennis te nemen van cultuur. Met deze plannen is jaarlijks een bedrag gemoeid van € 250.000,-- voor de periode 2005-2008. Daarna zal een evaluatie volgen. De provincie financiert via het Actieprogramma cultuurbereik, onderdeel Cultuur en school, al activiteiten in dit kader, samen met het Rijk, gemeenten en de betrokken scholen.

*Noordelijk Archeologisch Depot Nuis*
Voortzetting van de huidige beleidsinzet zal extra provinciale middelen nodig maken voor continuering voor het Noordelijk Archeologisch Depot in Nuis. Het depot wordt momenteel gefinancierd vanuit provinciale middelen (drie noordelijke provincies) en een projectbijdrage van het Ministerie van OCW. Na afloop van deze projectperiode zal - mogelijk op een wat beperktere schaal - inzet voor het registreren en ontsluiting van de daar aanwezige collecties noodzakelijk blijven. Vooralsnog lijkt het verstandig hiervoor minimaal € 50.000,-- structureel te ramen.

*Provinciaal Museumbeleid*
Drenthe kent een veelheid aan musea, vaak met een overwegend lokaal belang en draagvlak. De Drentse museale infrastructuur is even rijk als kwetsbaar. Een aantal musea ontwikkelt zich de laatste jaren gelukkig echter sterk wat betreft kwaliteit en bovenlokale betekenis (denk bijvoorbeeld aan De Buitenplaats in Eelde, het Gevangenismuseum in Veenhuizen en het Hunebedcentrum te Borger).
Mede in het licht daarvan is het gewenst een nieuw Drents museumbeleid te ontwikkelen. In het kader van de nieuwe Cultuurnota voor Drenthe zullen daarover nadere voorstellen worden gedaan. Deze versterking van de culturele infrastructuur en stimulans voor het cultuurtoe-

risme zal zeker niet volledig via herschikking van bestaande middelen gerealiseerd kunnen worden. Voor 2005 is hiervoor € 200.000,-- geraamd, voor de jaren daarna € 350.000,-- structureel.

*Actieplan cultuurbereik*
De provincie heeft de rijksbijdrage van Actieplan cultuurbereik van circa € 300.000,-- verdubbeld.
De aanvraag is in 2005 door het Rijk gehonoreerd. De gelden voor de periode 2005-2008 worden besteed aan projecten die de culturele infrastructuur versterken (gemeentelijke plannen), gericht zijn op talentontwikkeling, gericht zijn op het vergroten van publieksbereik voor erfgoed, kruisbestuiving tussen amateur en professionals realiseren en/of projecten die het cultuurbereik onder jongeren vergroten.
In 2005 zijn acht projecten gesubsidieerd die het cultuurbereik onder jongeren vergroten, twee projecten beoogden talentontwikkeling, één versterkte de culturele infrastructuur en zes projecten beoogden het erfgoed toegankelijk te maken voor nieuwe publieksgroepen. De gemeenten hebben met name subsidie aangevraagd voor afzonderlijke lokale activiteiten. In 2005 deden zeven gemeenten een beroep op het Actieplan Cultuurbereik voor ondersteuning van dergelijke activiteiten. Wij willen gemeenten stimuleren gemeentelijke plannen te ontwikkelen ter versterking van de culturele infrastructuur.

*Festivals*
In de cultuurnota de Kunst van het Combineren is € 125.000,-- vrijgemaakt voor provinciale festivals. In de cultuurnota is aangegeven dat een aantal festivals tweejarig wordt ondersteund. De in de cultuurnota genoemde festivals zijn in 2005 gesubsidieerd. De festivalcoordinator heeft een aantal nieuwe festivals geïnitieerd zoals Praagse Lente (voorbereidingskosten) en Grand Harmony.

*Landgoed Overcingel*

*Uitbreiding cultuureducatie*
De subsidie voor de Kunstmenu's en cultuurtrajecten zoals deze door Kunst en Cultuur Drenthe (K&C) worden aangeboden aan de scholen is voor het schooljaar 2005/2006 voortgezet. In 2005 is onderzoek gedaan naar het huidige aanbod cultuureducatie in het onderwijs in Drenthe. Op basis van de beleidsaanbevelingen voortvloeiende uit dit onderzoek worden in 2006 aangescherpte prestatieafspraken gemaakt met K&C Drenthe.

*Noordelijk Archeologisch depot Nuis (NAD)*
De primaire functie van het NAD te Nuis is de registratie van de archeologische vondsten sinds 1998 in de zin van de herziening van de Monumentenwet. Het door commerciële opgravingbureaus jaarlijks aangeleverde opgravingmateriaal nam sinds 1998 niet af, maar toe in aantal. Dat geldt ook voor de eveneens van 2002 tot 2005 gegroeide publieksfunctie van het NAD: het aantal archeologisch geïnteresseerde bezoekers aan het NAD is toegenomen. De samenwerking tussen de drie provincies over de verdere ontwikkelingen in de depotfunctie is gecontinueerd. Daarbij is aandacht besteed aan materiële voorzieningen zoals klimaatkamers, ontvangstruimten en de gevolgen van nieuwe kwaliteitseisen, maar ook aan personele capaciteit voor registratie- en beheerstaken, alsmede publieksfuncties van het depot.
In 2005 is het rijksproject "Nuis in de benen" bij het Ministerie van OCW afgerekend en verantwoord. Nuis staat nu in de benen als (inter) provinciaal archeologisch depot. In 2006 zal een beleidsvisie op de toekomst van het depot worden ontwikkeld.

*Provinciaal Museumbeleid*
In de cultuurnota De Kunst van het Combineren is aangegeven dat de provincie zich verantwoordelijk voelt voor beheer, behoud en ontsluiting van een aantal voor Drenthe unieke collecties. Hierbij gaat het om de archeologische- en historische collecties, de collecties Kunst rond 1900 en de Noordelijke Figuratieven van het Drents Museum en de collectie van gebruiksvoorwerpen van de Trechterbekercultuur van het Hunebedcentrum. Ook vinden we het belangrijk dat het voormalig kampterrein van het Herinneringscentrum Kamp Westerbork in goede staat verkeerd.
De exploitatieproblematiek van museum Stichting De Buitenplaats is aanleiding geweest een onderzoek uit te laten voeren naar toekomstmogelijkheden voor deze organisatie. De uitkomsten van dit onderzoek zullen in 2006 gepresenteerd worden.
De overige musea en oudheidskamers in de provincie Drenthe worden niet structureel door de provincie ondersteund. Ook in 2005 ondersteunde de provincie een aantal musea en oudheidskamers met de Museumconsulent, met subsidie voor de Federatie van Drentse Musea en Oudheidskamers en een museumregeling met een budget van € 20.000,-- per jaar.

Met ingang van 2006 komt er een budget van € 50.000,-- per jaar beschikbaar voor de verdere professionalisering en uitvoering van museale activiteiten. Deze daarop betrekking hebbende beleidsregel is in 2005 ontwikkeld en eind 2005 aan PS voorgelegd.
Op verzoek van PS heeft de provinciaal museumconsulent een inventarisatie Drentse Musea uitgevoerd. Daarnaast heeft het Drents Plateau/de museumconsulent in opdracht van de provincie het project MusIP uitgevoerd. MusIP is een landelijk inventarisatieproject waarbij alle deelcollecties van musea en collectievormende instellingen in Nederland worden geïnventariseerd. Deze inventarisatie is per provincie uitgevoerd onder supervisie van de provinciaal museumconsulent. Zo is er een overzicht ontstaan van de provinciale deelcollecties. Door bundeling van alle provinciale MusIP-projectresultaten ontstaat er een landelijk overzicht van de deelcollecties.

Het Drents Plateau heeft de collecties van Drentse musea (39 musea namen deel aan het project) geïnventariseerd. Per museum is een rapportage opgesteld.

## Financieel totaaloverzicht programma

| Totaal programma | 1 Realisatie 2004 | 2 Primitieve begroting 2005 | 3 Begroting 2005 na wijziging | 4 Realisatie 2005 | 3-4 Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 8.884.372 | 8.558.028 | 9.386.949 | 8.825.794 | 561.155 |
| Baten | 1.808.929 | 1.038.252 | 1.541.467 | 1.095.581 | -445.886 |
| Saldo | 7.075.443 | 7.519.776 | 7.845.482 | 7.730.212 | 115.270 |

## Programma 8.3 Zorg

**Missie**

**Het Drents zorgbeleid heeft als missie het scheppen van voorwaarden die bijdragen aan een toegankelijk en integraal aanbod van zorg en dienstverlening voor de Drentse burger, aan maatschappelijke integratie en participatie, aan goede leef- en woonomstandigheden en aan het zo lang mogelijk zelfstandig functioneren. Centrale thema's daarbij zijn bereikbare zorg, zorg op maat en het verbeteren van de inhoud van het regionale aanbod.**
**Via handhaving wordt in dit verband op basis van vastgestelde richtlijnen en beleid bijgedragen aan het realiseren van een gezonde, veilige en hoogwaardige leefomgeving in Drenthe die door de doelstelling (het norm-conformgedrag) wordt bereikt.**

## 38603 Gezondheidszorg

**Portefeuillehouder** **mevrouw A. Haarsma.**
**Contactpersoon** **de heer H. Derks. Toestelnummer 57 91.**

Doelrealisatie
Onze doelstelling is het verbeteren en verbreden van de inhoud van het regionale aanbod van zorg en dienstverlening afgestemd op de vraag. Met behulp van de woonzorgstimuleringsregeling zijn 10 aanvragen voor woon/zorgprojecten gehonoreerd. In het kader van de regeling multifunctionele dienstencentra worden 27 initiatieven van 10 gemeenten ondersteund. In 2005 hebben wij tien adviezen over bouw- en capaciteitsuitbreiding uitgebracht aan het Ministerie van VWS en het College bouw ziekenhuisvoorzieningen.
Binnen de subsidieregeling Zorg zijn acht aanvragen gehonoreerd en één afgewezen, binnen de subsidieregeling Activiteiten Zorg zijn alle acht aanvragen gehonoreerd.

**Beleidsvoornemens**

- **Onze rol is signalerend, coördinerend en faciliterend bij wonen en zorg, mantelzorg en het voorzieningenniveau in de eerste- en tweedelijnszorg.**
- **Bij het oplossen van knelpunten kiezen wij zoveel mogelijk voor een integrale benadering van de problematiek. Bij de uitvoering van projecten doen wij al een beroep op STAMM.**

**Daarnaast maken wij voor de uitvoering van ons beleid gebruik van Subsidieregeling zorg en de Subsidieregeling activiteiten zorg.**

In 2005 is er sterk geïnvesteerd in nieuwe verbanden en uitvoeringsprogramma's, die allen eind 2005 hebben geleid tot een activiteitenprogramma of een uitvoeringsproject in 2006. Duidelijke en aansprekende voorbeelden zijn:

- Regioteams Wonen Welzijn Zorg, waarbij gemeenten, wooncoöperaties en provincie samen tekenen voor een taakstelling op genoemd gebied.
- Wenkend Perspectief, afstemming eerste en tweede lijnszorg dat in 2006 leidt tot regionale zorgplannen, uiteraard gelieerd aan de regioteams.
- Werkatelier "Drenthe ziet de toekomst met zorg tegemoet", dat zal leiden tot een provinciaal innovatiecentrum dat input kan leveren aan de genoemde regioteams.

Verder willen wij actief inzetten op de provinciale rol binnen de beleidsvelden van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO). Daarover heeft in 2005 intensief overleg met de Drentse gemeenten plaatsgevonden.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 243.753 | 200.303 | 200.303 | 182.000 | 18.303 |
| Apparaatskosten | 143.387 | 242.737 | 242.737 | 216.206 | 26.531 |
| Totaal lasten | 387.140 | 443.040 | 443.040 | 398.205 | 44.835 |
| Totaal baten | 6.220 | 1.800 | 1.800 | 2.830 | 1.030 |
| Saldo | 380.920 | 441.240 | 441.240 | 395.375 | 45.865 |

### Financiële analyse

*Programmakosten*
De subsidieregeling Subsidie activiteiten volksgezondheid en maatschappelijke dienstverlening is in 2005 voor het laatst uitgevoerd. Voordeel € 18.000,--.

## 38604 Uitvoering Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden

**Portefeuillehouder** de heer H. Weggemans
**Contactpersoon** de heer R.G.J. Derksen. Toestelnummer 56 78.

Doelrealisatie
In 2005 waren er circa 200 zwemgelegenheden in Drenthe die onder de Wet Hygiene en Veiligheid Badinrichtingen en Zwemgelegenheden (WHVBZ) vallen. Conform de landelijke afspraken zijn deze minimaal eenmaal bezocht voor een inspectie en/of handhavingsbezoek. Er zijn dertig herhalingsbezoeken gebracht en is in vijf gevallen een “voornemen tot oplegging last onder dwangsom” gestuurd. Het toepassen van bestuursdwang is niet aan de orde geweest. Dit jaar zijn alle prostitutiebedrijven bezocht om na te gaan of hier zwemgelegenheden aanwezig zijn die onder de WHVBZ vallen. Deze provinciale actie heeft er toe geleid dat enkele zwemgelegenheden die onder de categorie B vallen zijn opgeheven. Bij twee bedrijven met een zwemgelegenheid onder de categorie B worden deze zwemgelegenheden aangepast zodat deze binnen de wetgeving vallen. Alle 42 zwemplassen zijn in 2005 bezocht. De zwemplassen voldeden aan de EU-regelgeving en de voorschriften uit de WHVBZ. In 2005 is voor één zwemplas een (tijdelijke) waarschuwing afgegeven om in deze plas niet te gaan zwemmen, dit vanwege zwemmersjeuk. In overleg met de waterschappen is in 2005 weer de jaarlijkse folder over de zwemplassen uitgebracht.

*Zwemplas ‘t Nije Hemelriek te Gasselte*

Door de intensieve controle van de zwemgelegenheden categorie A zijn er in 2005 forse investeringen in de zwembaden gepleegd. Bij upgrading lopen deze investeringen uiteen enkele tienduizenden euro’s voor een lichte upgrading in de kleinere zwembaden tot één miljoen euro’s voor een grootschalige aanpak van de grotere.

**Beleidsvoornemens**
- **Het gewogen vaststellen van de bezoekfrequenties op basis van historie, strategie en prioriteiten.**
- **Het monitoren en verantwoorden van de uitgevoerde bezoeken.**

Op basis van huidige inzichten en het streven naar verbeteren in het naleefgedrag dient de preventieve bezoekfrequentie minimaal op één keer per jaar gehandhaafd te blijven.
Van alle bezoeken is een verslag gemaakt met daarin de bevindingen met de uitgevoerde controles. Bij niet voldoen aan de relevante regelgeving of de voorwaarden gesteld in de vergunning is een repressieve controle gehouden. Van deze controle wordt wederom een verslag gemaakt met daarin de controlebevindingen. Jaarlijks wordt er van het voorgaande jaar een Jaarverslag Handhaving gemaakt. In dit jaarverslag wordt verslag uitgebracht van de handhavingstaken van de Provincie. Hiermee leggen wij verantwoording af over de bestede tijd aan handhavingsactiviteiten. Het jaarverslag 2004 is aangeboden aan het IPO, het Ministerie van VROM.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 394 | 4.400 | 4.400 | 335 | 4.065 |
| Apparaatskosten | 271.718 | 10.209 | 10.209 | 265.663 | -255.454 |
| Totaal lasten | 272.112 | 14.609 | 14.609 | 265.998 | -251.389 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 272.112 | 14.609 | 14.609 | 265.998 | -251.389 |

### Financiële analyse

De overschrijding op apparaatskosten is veroorzaakt door het feit dat in de primitieve begroting de oprichting van de nieuwe Productgroep Handhaving nog niet goed is verwerkt.

## 38605 Patiënten- en consumentenbeleid

**Portefeuillehouder** mevrouw A. Haarsma.
**Contactpersoon** mevrouw B. van Mierlo. Toestelnummer 56 48.

Doelrealisatie
Door het Regionaal Patiënten en Consumenten Platform (RPCP) is een klanttevredenheidsonderzoek uitgevoerd bij de aangesloten lidorganisaties over de kwaliteit van de ondersteuning. Het onderzoek is in januari 2006 afgerond. Het rapport wordt begin 2006 aan de provincie aangeboden.

Bij het Informatie- en Klachtenbureau Gezondheidszorg (IKG) zijn 933 meldingen/klachten binnengekomen. Vanuit deze klachten zijn acties ondernomen tot verbetering van zorg.

In het kader van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) zijn er door het RPCP 15 bijeenkomsten georganiseerd voor cliënten/patiëntenorganisaties met gemiddeld 50 bezoekers per bijeenkomst. Daarnaast zijn er 6 bijeenkomsten geweest met gemeenten waarbij ambtenaren en bestuurders aanwezig waren. Met betrekking tot Scholing/deskundigheidsbevordering inclusief vrouwen 50+ zijn 11 bijeenkomsten gehouden waar tussen de 20 en 70 personen aan deelnamen.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- **De ondersteuning van de zogenoemde derde partij heeft een belangrijke plaats in ons beleid. De kaders voor dit beleid zijn vastgelegd in de bovengenoemde bronnen van beleid. De door ons gesubsidieerde organisaties Regionale Patiënten en Consumenten Platform (RPCP) en de Federatie van Oudervereningingen (FvO) zijn hierbij belangrijke partners. Met hen trachten wij ook in 2005 de betrokkenheid van de gebruiker bij de ontwikkeling en uitvoering van integrale zorg en dienstverleningsbeleid te vergoten. Daarbij willen wij toewerken naar toetsbare productieafspraken.**

Het RPCP zit in een groot aantal officiële overlegsituaties. Waar mogelijk treden RPCP en FvO gezamenlijk op.
Het Consumentenplatform Openbaar vervoer en Zorgkantoor wordt betrokken bij overleg inzake eerstelijns gezondheidszorg en overleg met directies van ziekenhuizen.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 752.489 | 660.030 | 660.030 | 669.366 | -9.336 |
| Apparaatskosten | 21.285 | 56.151 | 56.151 | 34.711 | 21.440 |
| Totaal lasten | 773.773 | 716.181 | 716.181 | 704.077 | 12.104 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 773.773 | 716.181 | 716.181 | 704.077 | 12.104 |

Financiële analyse
N.v.t.

## 38701 Ouderenbeleid

**Portefeuillehouder** mevrouw A. Haarsma.
**Contactpersoon** mevrouw B. van Mierlo. Toestelnummer 56 48.

Doelrealisatie
Om te komen tot een goed zorg- en dienstverleningsaanbod voor ouderen is in 2005 de woonzorgstimuleringsregeling uitgevoerd. Verder hebben wij tien adviezen over bouw en capaciteitsuitbreiding uitgebracht aan het Ministerie van VWS en het College bouw ziekenhuisvoorzieningen.

De Ouderenbonden zijn vertegenwoordigd binnen het Consumentenplatform Openbaar vervoer. Ook binnen de gemeentelijke adviesorganen en alle gemeentelijke WMO-platforms in oprichting zijn de ouderenbonden vertegenwoordigd.

Binnen de subsidieregeling Integraal Ouderenbeleid zijn drie aanvragen gehonoreerd, één aanvraag is afgewezen.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- **Het verbeteren van de leef- en woonomstandigheden en het zorgaanbod voor ouderen.**

Het beleid is in 2005 vooral gericht op het zolang mogelijk zelfstandig (thuis) laten wonen van ouderen. Hiervoor zijn verschillende activiteiten opgezet:

- Woonzorgstimuleringsregeling, waarbij in 2005 de tweede ronde is uitgevoerd en een aantal projecten is ondersteund;
- Regioteams Wonen Welzijn Zorg met ondertekening van het convenant;
- Afstemming eerste en tweedelijnszorg (project "Wenkend Perspectief");
- Conferentie levensloopbestendig wonen.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 286.894 | 558.988 | 1.341.067 | 1.003.290 | 337.777 |
| Apparaatskosten | 141.791 | 274.844 | 274.844 | 121.361 | 153.483 |
| Totaal lasten | 428.686 | 833.832 | 1.615.911 | 1.124.651 | 491.260 |
| Totaal baten | 45.378 | 0 | 20.000 | 23.427 | 3.427 |
| Saldo | 383.308 | 833.832 | 1.595.911 | 1.101.224 | 494.687 |

### Financiële analyse

*Programmakosten*
Voor het uitvoeren van de woonzorgstimuleringsregeling is in totaal een bedrag van € 362.000,-- begroot. In 2005 zijn in totaal 10 projecten gefinancierd voor een bedrag van € 153.000,--. Dit resulteert in een voordeel van € 209.000,--. Om zoveel mogelijk partijen de mogelijkheid te geven gebruik te maken van deze regeling wordt het budget in twee jaren ingezet. Het resterende bedrag ad € 209.000,-- zal in 2006 worden besteed.

De subsidieregeling integraal ouderenbeleid is in 2005 voor het laatst uitgevoerd. Het voordeel van € 42.000 zal terugvloeien naar de algemene middelen.

Voor de ontwikkeling van multifunctionele dienstencentra is voor de jaren 2004 en 2005 een bedrag van in totaal € 900.000 beschikbaar gesteld. Hiervan is een bedrag van ruim € 850.000 besteed, het resterende bedrag van € 48.000 zal begin 2006 worden ingezet.

Het Ministerie van VWS heeft voor de uitvoering van de VWS-pilots Zorg en Welzijn in totaal een bedrag van € 182.000,-- beschikbaar gesteld. Verantwoording van dit project richting het Ministerie zal voor 1 mei 2006 plaatsvinden. Er resteert nog een bedrag van € 13.000,--, welke begin 2006 zal worden ingezet.

*Apparaatskosten*
De geplande uren op deze doelstelling zijn wegens detachering (betreffende werkzaamheden op het gebied van hospices in Drenthe) niet verantwoord.

## Uitwerking collegeprogramma

### Intensiveringen

*38603 Multifunctionele dienstencentra*
Door het opzetten van een goed dekkend net van multifunctionele dienstencentra met een veelheid aan diensten op het gebied van zorg, welzijn, cultuur en/of wonen, zal een veelheid aan maatschappelijke effecten behaald kunnen worden. Er zal een grote bijdrage worden geleverd aan de vermaatschappelijking van kwetsbare doelgroepen, zodat deze zoveel mogelijk kunnen participeren in alle onderdelen van de maatschappij en zolang mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen. Ook zal er door de multifunctionele dienstencentra de mogelijkheid worden gecreëerd dat zoveel mogelijk Drentse burgers deel kunnen nemen aan culturele en welzijnsactiviteiten en gebruik kunnen maken van bibliothecaire voorzieningen. Met het opzetten van een goed dekkend net van multifunctionele dienstencentra is een structureel bedrag van jaarlijks € 450.000,-- gemoeid.

In 2005 is de regeling Multifunctionele Dienstencentra (MFD) van start gegaan. Direct vanaf het begin zijn de reacties op deze regeling, waarbij de provincie veel verantwoordelijkheid bij gemeenten en dorpen legt, enthousiast. De MFD-regeling is al snel gaan gelden als voorbeeld van samenwerking tussen dorp/wijk, gemeente en provincie en de ontwikkelde methodiek wordt ook op andere thema's toegepast.

In het uitvoeringsprogramma wordt in eerste instantie gesproken over 27 initiatieven van multifunctionele aard. In 2005 zijn de gemeenten veelal bezig geweest met de eerste initiatief- en haalbaarheidsfase. Daar waar deze fase afgerond werd blijkt er automatisch een goede doorstroom naar de andere fases. Eind 2005 is gebleken dat het programma goed op schema ligt.

Intussen worden er meerdere activiteiten gekoppeld aan de MFD-regeling. Bijvoorbeeld bibliotheekvernieuwing, speelruimtebeleid, brede school ontwikkeling, dagarrangementen. Ook is het programma gedeeltelijk ingediend voor Europees structuurfondssubsidiering (EFS). Als deze aanvraag zou worden gehonoreerd, dan zou de mogelijkheid van het programma bijna verdubbelen. In 2005 werd het ESF bureau gesloten, maar mede door inzet van provincie Drenthe is er specifiek voor het thema Dagarrangementen en combinatiefunctie landelijk € 100.000.000,-- extra beschikbaar gesteld. Er wordt daarom een nieuwe aanvraag ingediend.

Begin 2006 komt de eerste nieuwsbrief uit die een actuele stand van zaken geeft, en tevens kijkt naar de effecten die de regeling in het landelijk gebied heeft. Daarover zal richting PS worden gerapporteerd. In het voorjaar 2006 komt er ook een methodiek-omschrijving uit op verzoek van vele externe partijen.

## Financieel totaaloverzicht programma

| Totaal programma | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | 3-4<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 1.861.712 | 2.007.662 | 2.789.741 | 2.492.931 | 296.810 |
| Baten | 51.598 | 1.800 | 21.800 | 26.257 | 4.457 |
| Saldo | 1.810.114 | 2.005.862 | 2.767.941 | 2.466.674 | 301.267 |

## Programma 8.4 Jeugdzorg

**Missie**

**Het Drents jeugdzorgbeleid heeft als missie het scheppen van voorwaarden die een optimale ontwikkeling en bescherming van Drentse jeugdigen mogelijk maken. Centrale thema's daarbij zijn het voorkomen van maatschappelijke uitval en het afstemmen van provinciaal jeugdzorgbeleid op lokaal jeugdbeleid.**

## 38801 Jeugdzorg

**Portefeuillehouder** **mevrouw A. Haarsma.**
**Contactpersoon** **de heer P. Voerman. Toestelnummer 56 59.**

Doelrealisatie
Er zijn binnen de jeugdzorg verschillende wacht- en doorlooptijden te noemen.
De wachttijd voor aanvang indicatietraject bij het Bureau Jeugdzorg zijn in 2005 nihil geweest. Wel zijn er wachtlijsten geweest bij lokale voorzieningen die de jongeren moeten doorsturen naar de Bureaus Jeugdzorg. De doorstroom gegevens binnen het Bureau Jeugdzorg zijn nog niet bekend.
Er is in 2005 een wachtlijst geweest bij de voordeur van het Advies en Meldpunt Kindermishandeling (AMK). Deze wachtlijst bedroeg gemiddeld 30 cliënten. Ondanks extra personele inzet is de wachtlijst nog steeds niet opgelost. Bureau Jeugdzorg heeft inmiddels een Plan van aanpak opgesteld. Ook de doorlooptijden bij het AMK zijn te lang. Oorzaak hiervan: Grote instroom via protocol huiselijk geweld; extra inzet AMK bij protocol zedenmisdrijven; een registratieprogramma wat niet naar behoren functioneert. De doorlooptijden bij het Bureau Jeugdzorg zijn in 2004 binnen de wettelijke normen gebleven met uitzondering van de doorlooptijden bij het Advies en Meldpunt Kindermishandeling. Deze doorlooptijden overschrijden de wettelijke richtlijn van 13 weken.
De wachttijden voor het zorgaanbod zijn vooral te vinden bij het Medisch Kleuter Dagcentrum (MKD) (20) en bij Hulp aan Huis en de pleegzorg. Een nieuw MKD Noord en Midden Drenthe is in de planning. De capaciteit bij Hulp aan Huis is per 2006 uitgebreid, evenals de capaciteit bij de pleegzorg.
In het algemeen kan worden gezegd dat, mede ten gevolge van enkele incidenten in de jeugdzorg, de vraag naar jeugdzorg enorm is toegenomen. De extra middelen die het rijk heeft toegezegd zijn nauwelijks toereikend om alle wachtlijsten structureel terug te dringen. Er wordt inmiddels hard gewerkt aan een meer doelgerichte en efficiënte werkwijze.

In de 2e helft van 2005 is de Provinciale Klachtencommissie opgeheven en vervangen door een nieuwe onafhankelijke klachtencommissie bij de Jeugdzorg aanbieders.
In 2005 zijn binnen de subsidieregeling activiteiten jeugdhulpverlening vier aanvragen toegekend.

De volledige cijfers over het jaar 2005 op het gebied van Jeugdzorg zijn nog niet beschikbaar. Rapportage vindt daarom op een aantal onderdelen plaats over het jaar 2004. In 2004 zijn 1.111 meldingen van kindermishandeling geregistreerd, zie hiervoor ook bijgevoegd schema.

| | Resultaat jaar 2003 | Plan jaar 2004 | Resultaat jaar 2004 | Realisatie plan |
|---|---|---|---|---|
| Advies- en Meldpunt Kindermishandeling | | | | |
| Totaal adviezen, consulten, meldingen | 932 | 1025 | 1111 | 108% |
| HALT | | | | |
| Gerealiseerde afdoeningen | 291 | 347 | 298 | 86% |

| | Resultaat jaar 2003 | Plan jaar 2004 | Resultaat jaar 2004 | Realisatie plan |
|---|---|---|---|---|
| Jeugdbescherming | 416 | 415 | 466 | 112% |
| Gemiddeld aantal OTS | 234 | 240 | 253 | 105% |
| Gemiddeld aantal Voogdij | 84 | 85 | 85 | 99% |
| Gemiddeld aantal jeugdreclassering | 98 | 90 | 128 | 142% |

| | Resultaat jaar 2003 | Plan jaar 2004 (+10%) | Resultaat jaar 2004 | Realisatie plan |
|---|---|---|---|---|
| Voordeuren Bureau Jeugdzorg | 1849 | 2034 | 1836 | 90% |
| BJZ Noord Midden Drenthe | 560 | 616 | 604 | 98% |
| BJZ Zuidwest-Drenthe | 722 | 794 | 660 | 83% |
| BJZ Zuidoost-Drenthe | 567 | 624 | 572 | 92% |

| | Resultaat jaar 2003 | Plan jaar 2004 | Resultaat jaar 2004 | Realisatie plan |
|---|---|---|---|---|
| Totaal JIP's Drenthe | 2644 | 2644 | 2267 | 86% |
| BJZ Noord/Midden | 826 | 826 | 825 | 103% |
| BJZ Zuid/West | 1287 | 1287 | 1255 | 98% |
| BJZ Zuid/Oost | 529 | 529 | 185 | 35% |
| JIP Provincie Drenthe* | 2 | 2 | 2 | 100% |

| Bezetting en wachtlijst Jeugdzorg Drenthe 2004 | Capaciteit 2004 | Gemiddelde bezetting | % bezetting januari-december 2004 | Wachtlijst op 31 december 2004 < 45 dagen | Wachtlijst op 31 december 2004 > 45 dagen |
|---|---|---|---|---|---|
| Daghulp voor kinderen van 1,5-6 jaar | 64 | 66,1 | 103,3% | 7 | 5 |
| Daghulp voor jeugdigen van 6-12 jaar | 36 | 35,4 | 98,4% | 3 | 5 |
| Daghulp oudere jeugd 12-22 jaar | 88 | 65,1 | 74,0% | 5 | 2 |
| Voorziening voor pleegzorg | 227 | 214,9 | 94,7% | 1 | 8 |
| 24 uurszorg crisis- opvang en interventie | 18 | 16,1 | 89,4% | n.v.t. | n.v.t. |
| Avontuurlijk leren | 8 | 9,0 | 112,8% | 2 | 3 |
| Perspectiefgroepen | 17 | 14,0 | 82,4% | 0 | 1 |
| RJC Noord/Midden | 27 | 28,8 | 105,2% | 3 | 7 |
| De Sloep | 0 | 0,9 | . | nvt | n.vt. |
| RJC Zuid/West | 29 | 35,55 | 120,9% | 5 | 4 |
| De Sloep | 0 | 0,9 | . | nvt | n.v.t. |
| RJC Zuid/Oost | 29 | 35,68 | 121,6% | 5 | 1 |

| Naam | Productie afspraak 2004 | Gestarte begeleidingen | % productie jan-dec 2004 | wachtlijst op 31-12-04 < 45 dagen | wachtlijst op 31-12-04 > 45 dagen |
|---|---|---|---|---|---|
| Hulp aan Huis | 135 | 154 | 114% | 25 | 14 |

**Beleidsvoornemens**

- **Wij zijn verantwoordelijk voor de planning en financiering van de regionale jeugdhulpverlening. Met ingang van 2005 wordt de nieuwe Wet op de jeugdzorg van kracht. Op grond van deze wet worden de provincies verantwoordelijk voor het brede jeugdzorgbeleid. Hierdoor is er sprake van een taakverzwaring.**
- **De basis van ons beleid is het Beleidskader jeugdzorg 2005-2008. In het Actieprogramma 2005 staat aangegeven hoe de beschikbare middelen dit jaar worden ingezet. Daarbij beogen wij met het provinciale krediet Jeugdhulpverlening vernieuwende projecten op het terrein van de jeugdzorg te bevorderen.**

De Wet op de Jeugdzorg is per 2005 van kracht geworden. Deze heeft de regie van Provincies op de jeugdzorg versterkt.

Een doeluitkering aan het Bureau Jeugdzorg maakt het mogelijk dat er op een onafhankelijke wijze een indicatiebesluit wordt genomen.

Door middel van een doeluitkering aan de zorgaanbieder kan een deel van de geïndiceerde jeugdzorg worden bediend met een passend hulpaanbod. Voor een dekkend aanbod in de aanpalende sectoren Geestelijke Gezondheidszorg voor jeugdigen, jeugdzorg voor Licht verstandelijk gehandicapten en de Justitiële Jeugd Inrichtingen maken wij volume afspraken met onze medefinanciers. Wij merken dat het ontbreken van een eenduidige financiering de planning en de regie in de intersectorale jeugdzorg bemoeilijkt. Als ten gevolge van de onafhankelijke indicatiestelling van het Bureau Jeugdzorg de cliëntstromen gaan verschuiven ontstaat het probleem dat de geldstromen niet mee verschuiven. Zo lang er binnen het zorgaanbod verschillende financiers blijven bestaan en er geen volledige vraaggestuurde financiering (PxQ) is zal dit probleem blijven bestaan. Binnen de evaluatie van de Wet op de Jeugdzorg in 2006 zal dit knelpunt worden meegenomen.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 20.756.317 | 20.146.844 | 23.897.174 | 24.941.624 | -1.044.450 |
| Apparaatskosten | 279.786 | 453.411 | 453.411 | 435.442 | 17.969 |
| Totaal lasten | 21.036.103 | 20.600.255 | 24.350.585 | 25.377.066 | -1.026.481 |
| Totaal baten | 20.559.947 | 19.941.844 | 23.568.182 | 24.629.161 | 1.060.979 |
| Saldo | 476.156 | 658.411 | 782.403 | 747.904 | 34.499 |

### Financiële analyse

In 2005 is op het gebied van Jeugdzorg meer uitgegeven dan begroot. Deze overschrijding wordt volledig gedekt hogere bijdragen van het Ministerie VWS en door een beroep te doen op de Voorziening jeugdzorg. Het verschil tussen begroting en realisatie wordt veroorzaakt door het gegeven dat de begroting is gebaseerd op de laatste beschikking van 2004. In 2005 zijn in mei de voorlopige en in november de definitieve beschikkingen ontvangen. Dit betreft de beschikkingen voor de uitkering bureau jeugdzorg en voor de uitkering zorgaanbod.

## Financieel totaaloverzicht programma

| Totaal programma | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | 3-4<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 21.036.103 | 20.600.255 | 24.350.585 | 25.377.068 | -1.026.481 |
| Baten | 20.559.947 | 19.941.844 | 23.568.182 | 24.629.161 | 1.060.979 |
| Saldo | 476.156 | 658.411 | 782.403 | 747.904 | 34.499 |

## Programma 9.0 Ruimtelijke ordening

**Missie**

**De hoofddoelstelling van het provinciaal omgevingsbeleid is een evenwicht tot stand brengen tussen enerzijds ontwikkeling en anderzijds handhaving en vergroting van de kwaliteiten van Drenthe.**

## 39001 Algemeen ruimtelijke ordening

**Portefeuillehouder** **mevrouw A. Haarsma.**
**Contactpersoon** **de heer H. van de Meer. Toestelnummer 58 02.**

Doelrealisatie
In Drenthe is het aantal inwoners in 2005 toegenomen met 0,2% tot 483.400. Het aantal woningen is met 0,85% gestegen. De toename van de woningvoorraad is het grootst geweest in de vijf stedelijke gemeenten (een groei van 1,1%). In de landelijke gemeenten is de toename 0,5%. De streekcentra en de substreekcentra lieten een toename zien van respectievelijk 1,1% en 1,5%. De hoofdkernen hadden een toename van 0,8 %. In de kleine kernen en het landelijk gebied is een kleine toename van de woningvoorraad waargenomen.
Ongeveer 65% van de woningen in Drenthe is een eigen woning. In de streekcentrumgemeenten ligt dit percentage op ongeveer 58%. In 1995 lag het eigenwoningbezit in Drenthe nog op 59%.

In 2004 is 33,6 ha bedrijventerrein In Drenthe uitgegeven. Het totaal uitgeefbaar oppervlak op alle bedrijventerreinen in Drenthe bedroeg per 1 januari 2005 ruim 640 ha. De cijfers over 2005 zijn nog niet bekend.

**Beleidsvoornemens**

- **Met POP II is geanticipeerd op het nieuwe rijksbeleid. Voor de realisatie van de doelstellingen van het provinciaal omgevingsbeleid is de provincie steeds meer afhankelijk van de opstelling en initiatieven van burgers, bedrijven, instanties en overheden. Dit maakt het belangrijker om partijen tijdig in de fasen van planontwikkeling en -uitvoering te betrekken.**
- **In 2004 heeft het proces van beleidsvorming op rijksniveau in belangrijke mate zijn beslag gekregen. Voor 2005 en verdere jaren verleggen wij daarmee de aandacht naar uitvoeringskaders en -programma's zoals de Uitvoeringsagenda Nota ruimte.**

Een van de uitgangspunten van Provinciaal omgevingsplan Drenthe (POP) is dat wij meer in samenwerking met de gemeenten de uitvoering zouden oppakken. Dit vanuit de wens om medeverantwoordelijkheid te dragen voor de planontwikkeling en waar nodig initiatief te nemen om de gewenste ontwikkeling op gang te brengen. Een voorbeeld waar wij van meet af aan bij betrokken zijn, is het Intergemeentelijk structuurplan Leek-Roden. Een voorbeeld waarbij wij actief een eigen verantwoordelijkheid hebben genomen om uitvoering te geven aan het provinciaal ruimtelijk beleid, is het project Frederiksoord. Samen met de Maatschappij van Weldadigheid en de gemeente zijn wij een gebiedsontwikkeling gestart met als centraal thema "Behoud door ontwikkeling".

Naast actieve deelname in plan- en gebiedsprojecten voeren wij ook activiteiten uit via het wettelijk instrumentarium (zie Uitvoering ruimtelijke ordening). In lijn met het uitgangspunt van POP Drenthe om gemeenten meer eigen beleidsruimte te geven, hebben wij het aantal mogelijkheden verruimd waarbij geen toestemming meer aan de provincie behoeft te worden gevraagd om mee te werken aan initiatieven die niet binnen het bestemmingsplan passen.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 1.212 | 4.793 | 5.023 | -8.950 | 13.973 |
| Apparaatskosten | 153.716 | 497.536 | 497.536 | 144.103 | 353.433 |
| Totaal lasten | 154.928 | 502.329 | 502.559 | 135.154 | 367.405 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 154.928 | 502.329 | 502.559 | 135.154 | 367.405 |

### Financiële analyse

*Apparaatskosten*
In de primitieve begroting waren de op dat moment niet nader te specificeren uren opgenomen onder deze algemene doelstelling. In december 2004 zijn de IWP's opgesteld en zijn deze uren verdeeld op basis van een meer nauwkeurige begroting over andere doelstellingen zoals 39103 Provinciaal omgevingsplan.

## 39002 Beleidsmonitoring

**Portefeuillehouder** mevrouw A. Haarsma.
**Contactpersoon** de heer J. Boelens. Toestelnummer 54 59.

Doelrealisatie
Voor het zichtbaar maken van resultaten van beleid (met name POP II), het anticiperen op ontwikkelingen en als basis voor de verdere beleidsontwikkeling is ook in 2005 gebruik gemaakt van actuele databestanden en periodieke rapportages.

**Beleidsvoornemens**

- De beleidsmonitoring op het gebied van de ruimtelijke ordening gebeurt ter ondersteuning van de ontwikkeling en uitvoering van het beleid. Deze monitoring zorgt voor een eenduidige kennis over de situatie met betrekking tot de ruimtelijke ordening en volkshuisvesting. Uitkomsten worden gebruikt voor verdere beleidsontwikkeling en ad-hoc aanpassingen van het beleid.
- Veel gegevens zijn openbaar en worden periodiek gepubliceerd via het boekje "Drenthe in cijfers", het Rapport werklocaties en de overzichten van de ontwikkeling van de woningbouw.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 14.442 | 15.000 | 15.000 | 15.848 | -848 |
| Apparaatskosten | 75.994 | 140.077 | 140.077 | 90.179 | 49.898 |
| Totaal lasten | 90.435 | 155.077 | 155.077 | 106.027 | 49.050 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 90.435 | 155.077 | 155.077 | 106.027 | 49.050 |

Financiële analyse

*Apparaatskosten*
In de primitieve begroting zijn uren geraamd voor het opstellen voor een bevolkingsprognose. Dit is in 2005 niet gerealiseerd omdat in POP II (vastgesteld in 2004) de bevolkingsprognose (woningbehoefteberekening) al is meegenomen.

## 39101 Provinciaal omgevingsplan

**Portefeuillehouder** mevrouw A. Haarsma.
**Contactpersoon** de heer H. van de Meer. Toestelnummer 58 02.

**Beleidsvoornemens**

- **In POP II staan voor de gewenste ontwikkeling van functies concrete doelstellingen en uitwerkings-opdrachten genoemd, zowel voor de provincie alsook voor gemeenten en waterschappen. Met gemeenten en waterschappen willen wij hierover nadere afspraken maken hoe tot het door POP II geformuleerde resultaat te komen. Intern willen wij zorgen voor een goede uitvoering van POP II.**

De Regiegroep POP is belast met een aantal specifieke activiteiten die nauw zijn verwant aan het POP. Deze regiegroep is achtmaal bijeengeweest. In oktober is een overzicht gepresenteerd met de stand van zaken over het opstellen van uitwerkingsplannen van het POP en het uitwerken van een pilot en moties die met het POP in verband staan. Voor bijna alle uitwerkingsplannen is een projectplan opgesteld. Voor twee uitwerkingsplannen hebben wij een ontwerp vastgesteld en ter inzage gelegd. Voor de Provinciale omgevingsverordening (POV) is een procedure tot wijziging gestart. Voor een aantal specifieke onderdelen van de POV zijn publieksbrochures uitgebracht.

### Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 313.012 | 13.100 | 128.373 | 73.021 | 55.352 |
| Apparaatskosten | 334.380 | 228.041 | 228.041 | 251.699 | -23.658 |
| Totaal lasten | 647.392 | 241.141 | 356.414 | 324.720 | 31.694 |
| Totaal baten | 1.594 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 645.798 | 241.141 | 356.414 | 324.720 | 31.694 |

Financiële analyse

*Programmakosten*
Door middel van de derde wijziging van de begroting 2003 hebben de staten een bedrag van € 250.000,-- beschikbaar gesteld ten behoeve van de uitvoering van drie pilots om de sociale component van POP II meer handen en voeten te geven. Een groot deel van deze gelden (€ 203.125,--) is inmiddels weggezet.

## 39102 Regiovisie Groningen-Assen

**Portefeuillehouder** mevrouw A. Haarsma.
**Contactpersoon** de heer J. Buiten. Toestelnummer 57 18.

**Beleidsvoornemens**

**Om de gestelde doelen te bereiken pleegt de provincie de volgende inzet.**

- **Financiële bijdrage aan het regiofonds voor uitvoering van projecten.**
- **Regie voeren bij het tot stand brengen van afspraken met het Rijk en tussen gemeenten.**
- **Bevorderen van de uitvoering van de regioprojecten en de ontwerpopgaven van gebieden en steden.**
- **Bevorderen van en deelname aan de uitwerking en realisatie van de ontwerpopgaven van de gemeenten Assen en Leek/Roden.**
- **Uitvoering van de opgaven in het landelijk gebied van Noord-Drenthe.**
- **Uitvoering van provinciale taken op het gebied van werkgelegenheid, voorzieningen en toerisme.**
- **Bevorderen van de uitvoering van overige projecten die voor de regio van belang zijn (Groningen Airport Eelde, Zuiderzeelijn, etc.).**
- **Oprichting van een samenwerkingsverband voor ontwikkeling en exploitatie van regionale bedrijvenlocaties die marktgericht opereert.**
- **Uitvoering van projecten van de projectlijst Kolibri en BAG volgens voorgenomen fasering in de projectenlijst bij het meerjarenprogramma.**
- **Vaststellen van een regionaal landschapsplan, het afsluiten van een samenwerkingsovereenkomst in 2005 en het vaststellen van een investeringsprogramma in 2006.**
- **Bevorderen van draagvlak voor de uitvoering van de regiovisie bij raden en staten, burgers, instellingen en het Rijk.**

Na de vaststelling van de Actualisatie Regiovisie Groningen-Assen 2030 eind 2004 is de uitvoering voortvarend ter hand genomen. Via een jaarlijkse rapportage wordt daarover uitvoerig gerapporteerd naar staten en raden.

Voor de verstedelijkingsopgaven van de gemeenten Assen en Roden is de planontwikkeling gestart. De gemeente Assen zorgt er voor dat met de Structuurvisie Assen-West de komende periode voldoende plancapaciteit in uitleggebieden is vastgelegd. Daarnaast is Assen bezig voor delen van het bestaande stedelijk gebied plannen te ontwikkelen. Dit gaat onder meer over de binnenstad en het stationsgebied. Voor het gebied Leek-Roden wordt een intergemeentelijk structuurplan (IGS) opgesteld. Eind 2005 is de inventariserende voorbereiding afgerond met de publicatie van een modellenboek ten behoeve van het opstellen van een Strategische Milieubeoordeling. Deze beoordeling is begin 2006 gestart en wordt later in 2006 gevolgd door het Voorontwerp IGS. De gemeente Tynaarlo heeft voor haar grondgebied een structuurplan opgesteld waarin de regionale woontaakstelling is meegenomen. Hierover zijn we met de gemeente in gesprek.

Voor het landelijk gebied is het Uitvoeringsprogramma Regiopark vastgesteld waarin de projecten voor de komende jaren zijn benoemd. Het gaat onder andere om ecologische verbindingszones in het plangebied Ter Borch en de recreatieve verbinding tussen het Bos- en Golfterrein en het Tonckensbos. Met de Gebiedsopgaven voor het landelijk gebied zetten wij in op een meerwaarde voor onze inspanningen die we al plegen in verschillende verbanden zoals het Regiopark, de meerjarenprogrammering voor het landelijk gebied en het Nationaal Park/Landschap Drentsche Aa.

Voor de bereikbaarheid zijn verdergaande maatregelen getroffen om projecten tot uitvoering te brengen. De uitvoering loopt minder voorspoedig dan verwacht waardoor de stuurgroep besloot de hogere storting in het Regiofonds pas in 2007 in te laten gaan. Een belangrijke reden is de complexheid van diverse projecten wardoor er meer voorbereidingstijd nodig is.

Tegelijk zijn we op verzoek van het Rijk met een netwerkanalyse gestart, omdat het Rijk dit vraagt voor de toekenning van rijksmiddelen. Dit kan medio 2006 leiden tot een bijstelling van het Meerjareninvesteringsprogramma Bereikbaaheid. Daarin wordt ook een structurele voorziening opgenomen voor fietsprojecten. Voor de regio is een nieuw verkeers- en vervoersmodel gemaakt waarin alle modaliteiten in samenhang worden bezien. Dit model levert input voor de netwerkanalyse.

In de samenloop met de Nota Ruimte zijn met het Rijk afspraken gemaakt over het Nationaal Stedelijk Netwerk Groningen-Assen. Naast de projecten van de regio wil het Rijk betrokken zijn bij de ontwikkeling van de Eemskanaalzone in Groningen.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 435.877 | 454.000 | 454.000 | 442.377 | 11.623 |
| Apparaatskosten | 135.240 | 147.948 | 147.948 | 207.738 | -57.790 |
| Totaal lasten | 571.117 | 601.948 | 601.948 | 650.115 | -48.167 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 571.117 | 601.948 | 601.948 | 650.115 | -48.167 |

### Financiële analyse

*Apparaatskosten*
In de primitieve begroting is geen rekening gehouden met het opstellen van een visie stedelijke ontwikkeling Assen. In 2005 is hier echter wel tijd aan besteed.

## 39103 Uitvoering ruimtelijke ordening

**Portefeuillehouder** mevrouw A. Haarsma.
**Contactpersoon** mevrouw F.E. Jorritsma. Toestelnummer 54 93.

Doelrealisatie
Er zijn in 2005 145 adviezen en besluiten met betrekking tot bestemmingsplannen behandeld. Dit waren 58 vastgestelde plannen, waarvan 38 zonder bezwaren en 20 met bezwaren. 46bestemmingsplannen zijn geheel goedgekeurd en aan 1 plan is geheel goedkeuring onthouden. De overige 11 plannen zijn gedeeltelijk goedgekeurd.
Over 67 ontwerpbestemmingsplannen is advies uitgebracht.
Verder zijn er 145 verklaringen van geen bezwaar afgegeven en is er in 1 geval geen verklaring afgegeven.
45 wijzigingsplannen zijn door ons goedgekeurd.

**Beleidsvoornemens**

- **Het jaar 2005 zal in het teken staan van de voorbereiding op de fundamentele herziening van de Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO). Deze treedt naar verwachting in werking in 2006. De rol en mogelijkheden van de provincie in het ruimtelijkeordening-proces zullen door deze wet aanzienlijk veranderen met name de toetsende rol zal sterk wijzigen. De Stichting ASTRON werkt samen met het bedrijfsleven en met ondersteuning van het SNN aan de bouw van een nieuwe radiotelescoop: LOFAR. De planning is dat deze telescoop in 2005-2006 operationeel is. De locatiekeuze voor het centrale deel van de telescoop is in POP II opgenomen. De NAM heeft haar voornemens bekendgemaakt om de oliewinning van het Schoonebeekerveld te hervatten en ons verzocht de vergunningaanvragen en bijbehorende procedures te coördineren. De realisatie van het oefenterrein De Haar en daaraan gekoppeld het afstoten van een aantal kleinere terreinen wordt onverminderd doorgezet.**

In 2005 zijn drie omvangrijke plannen voor het buitengebied in ontwerp of als vastgesteld plan door ons beoordeeld. Daarnaast denken wij met drie gemeenten mee die zo'n plan aan het opstellen zijn. Dit is zeer positief, aangezien hiermee het in 2004 vastgestelde provinciaal beleid voor grote delen van de provincie wordt doorvertaald.

Wij hebben het bestemmingsplan voor de nieuwe radiotelescoop LOFAR goedgekeurd. Aangezien er geen bezwaren waren ingediend, kan met de uitvoering worden begonnen.

De planologische procedure voor de plaatsing van windmolens in Coevorden is door de gemeente in gang gezet. Met het inzetten van de procedure is aan een belangrijke voorwaarde voldaan om uiterlijk 2010 te voorzien in de taakstelling voor Drenthe op het gebied van windenergie.

De algemene verklaring van geen bezwaar voor vrijstellingen van het bestemmingsplan is verruimd. Dit betekent dat gemeenten de gevallen die zijn opgenomen in deze algemene verklaringen, zelf kunnen afhandelen. Wij hoeven daarvoor geen verklaring van geen bezwaar meer af te geven. Deze vorm van deregulering past binnen de wettelijke kaders en binnen het POP.

Het wetgevingsproces voor de nieuwe WRO heeft verdere vertraging opgelopen, waardoor de inwerkingtreding zeker niet voor medio 2007 zal plaatsvinden. Intern zijn al wel de eerste stappen gezet richting de nieuwe wet. Deze hebben in 2005 nog niet tot concrete activiteiten geleid.

Met de Dienst Landelijk Gebied en het ministerie van Defensie is een proces gestart voor de afstoting en herbestemming van de militaire terreinen Balloërveld, Anloo en Havelte.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 49.073 | 0 | 121.579 | 36.072 | 85.507 |
| Apparaatskosten | 1.173.713 | 1.163.202 | 1.163.202 | 1.332.171 | -168.969 |
| Totaal lasten | 1.222.786 | 1.163.202 | 1.284.781 | 1.368.243 | -83.462 |
| Totaal baten | 76.236 | 0 | 0 | -99.568 | -99.568 |
| Saldo | 1.146.550 | 1.163.202 | 1.284.781 | 1.467.811 | -183.030 |

### Financiële analyse

*Programmakosten.*
Onder deze doelstelling valt het project Digitale uitwisseling ruimtelijke plannen (DURP). De looptijd van het project beslaat meerdere jaren. Het DURP-project valt uiteen in een DURP intern en een DURP extern. Projectgroep DURP heeft een projectplan - voornamelijk ICT-componenten - ingesteld. Door ons is in een eerder stadium besloten dat overgebleven gelden vanuit DURP extern mogen worden aangewend voor DURP intern.

*Apparaatskosten*
De primitieve begroting is een grove ureninschatting. Ten tijde van het opstellen van de IWP's bleek dat de uren te krap begroot waren en heeft er een verschuiving plaatsgevonden van uren op doelstelling 39001 Algemeen ruimtelijke ordening naar de meer specifieke doelstelling 39103 Uitvoering ruimtelijke ordening.

## Financieel totaaloverzicht programma

| Totaal programma | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | 3-4<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 2.834.146 | 2.663.697 | 2.900.779 | 2.584.259 | 316.520 |
| Baten | 90.970 | 0 | 0 | -99.568 | -99.568 |
| Saldo | 2.743.176 | 2.663.697 | 2.900.779 | 2.683.826 | 216.953 |

## Programma 9.1 Volkshuisvesting en stedelijke ontwikkeling

**Missie**

**Het Drents beleid ten aanzien van de volkshuisvesting/stedelijke ontwikkeling heeft als missie duurzame stedenbouw en duurzame bedrijfsterreinen, die duurzaam veilig zijn en waar milieuhinder beperkt wordt. Daarbij wordt ingezet op herstructurering en worden meer mogelijkheden gecreëerd voor wonen en zorg. Ook wordt ingezet op bundeling van wonen, werken en voorzieningen.**
**Asielzoekers en statushouders worden gehuisvest. Dit wordt bereikt door:**

- **het stimuleren van stedelijke vernieuwing, met name in de gemeenten die niet rechtstreeks geld van het Rijk krijgen (vier programmagemeenten en zeven projectgemeenten);**
- **het uitvoering van projecten ter bevordering van ruimtelijke kwaliteit;**
- **stimuleren van en toezien op het proces van huisvesting van asielzoekers en statushouders door gemeenten.**

## 39201 Stedelijke Ontwikkeling

**Portefeuillehouder** **mevrouw A. Haarsma.**
**Contactpersoon** **mevrouw L. de Wit-Ybema. Toestelnummer 54 65.**

Doelrealisatie
Er zijn vier Meerjarenontwikkelingsprogramma's (MOP's) ISV-II door ons goedgekeurd. Daarnaast zijn er twaalf woonplannen in behandeling. Deze worden medio 2006 vastgesteld. Met de vijf steden (Assen, Emmen, Hooegveen, Meppel en Coevorden) zijn afspraken gemaakt over samenwerking bij veel projecten. Twee projecten zijn zover dat cofinanciering door de provincie en het SNN is toegekend. Een project is nog niet obstakelvrij.
Er zijn 220 statushouders gehuisvest. Hierover is één voortgangsrapportage aan de minister van VROM uitgebracht. In 2006 zal de nieuwe wettelijke systematiek worden gevolgd.

**Beleidsvoornemens**

- **De steden zijn de motor voor economische ontwikkeling. Het centrale thema in ons Collegeprogramma is werk en economische ontwikkeling. In dat kader zien wij ook primair onze inzet voor stedelijke ontwikkeling.**
- **Wij willen zorgen voor een kwalitatief goede ontwikkeling van ons stedelijk gebied. Dat vertaalt zich in de volgende ambities.**
  - **Bundeling van verstedelijking en integrale ontwikkeling op regionaal niveau.**
  - **Sterke en leefbare steden die goed bereikbaar zijn.**
  - **Zuinig en innovatief ruimtegebruik.**
  - **Stedenbouwkundige kwaliteit en toekomstgericht waterbeheer.**
- **De samenwerking met gemeenten aan de stedelijke ontwikkeling wordt komende jaren voortgezet en geïntensiveerd. De intensivering heeft te maken met de toenemende rol van de provincie om ontwikkelingen te regisseren en met de meerwaarde die bereikt kan worden met een goede samenwerking.**

De intensivering van de uitvoering krijgt vorm via 2 sporen.
*Spoor 1: Samenwerking met de steden*
- Ontwikkeling van woonplannen en structuurvisies.
- Investeringsafspraken over stedelijke vernieuwing en stedelijke uitbreiding.
- Uitwerking stedelijk waterbeheer.

*Spoor 2: Regie op en uitvoering van projecten*
- Centrum- en stationsgebieden.
- Regionale bedrijventerreinen en parkmanagement.
- Stedelijke uitleg en stadslandschappen.

*Spoor 1*
Er zijn twaalf woonplannen in ontwikkeling. Deze worden in 2006 vastgesteld. Meerdere steden zijn bezig met het opstellen van structuurvisies en -plannen (Assen binnenstad, Emmen gehele grondgebied) of de uitvoering daarvan (Hoogeveen, Meppel). In de bestuurlijke overleggen over de stedelijke ontwikkeling, hebben wij met de gemeenten afspraken gemaakt over nauwere samenwerking.
Ook hebben wij met de vier steden investeringsafspraken gemaakt in het kader van de regeling Investeringsbudget stedelijke vernieuwing (ISV-II).
Met Meppel hebben wij een afspraak gemaakt over samenwerking rond stedelijk waterbeheer. In het voorjaar van 2006 maken wij een plan van aanpak om het stedelijk waterbeheer breder voor alle steden uit te werken. Dit moet resulteren in een lijst van uit te voeren projecten.

*Spoor 2*
Voor de uitwerking van spoor 2 verwijzen wij naar het onderdeel Collegeprogramma.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 10.561.782 | 2.928.101 | 9.279.443 | 7.898.158 | 1.381.285 |
| Apparaatskosten | 614.367 | 976.035 | 976.035 | 1.137.277 | -161.242 |
| Totaal lasten | 11.176.148 | 3.904.136 | 10.255.478 | 9.035.435 | 1.220.043 |
| Totaal baten | 9.909.697 | 2.268.901 | 4.132.873 | 5.181.491 | 1.048.618 |
| Saldo | 1.266.452 | 1.635.235 | 6.122.605 | 3.853.943 | 2.268.662 |

### Financiële analyse

*Thema water*
In de bestuurlijke overleggen in het kader van programma Stad in 2005 hebben wij druk uitgeoefend om het thema Water op de agenda te zetten. Dit is gelukt in 2005, maar heeft voor de projecten Stedelijk gebied (€ 33.000,--), Onderzoek stedelijk gebied (€ 25.000,--) en Kosten stedelijk gebied (€ 83.000,--) nog niet tot uitgaven geleid. Dit leidt tot een voordeel van € 141.000,-- in 2005.

*Stads- en dorpsvernieuwing*
In het kader van de afwikkeling binnen de regeling Stads- en dorpsvernieuwing zijn incidentele baten ad € 305.000,--, gerealiseerd. Dit bedrag is samen met de rente ad € 27.000,-- toegevoegd aan de reserve stedelijke vernieuwing.

*Investeringsbudget Stedelijke vernieuwing (ISV I)*
ISV I betreft een project over de jaren 2000-2004. Er zijn verplichtingen aangegaan in 2004 of eerder; deze worden gefinancierd door het Ministerie van VROM. In 2005 zijn enkele projecten met gemeenten afgerekend die tot een meevaller hebben geleid. De uitgaven binnen ISV I bedragen totaal € 2.940.000,--. De bijdrage van het Rijk in de stedelijke vernieuwing bedroeg € 848.000,--. Het verschil tussen inkomsten en uitgaven is gedekt uit de voorziening stedelijke vernieuwing.

*Investeringsbudget Stedelijke vernieuwing (ISV II)*
In 2005 is ISV II gestart. De totale bijdrage van het ministerie van VROM over de periode 2005-2009 bedraagt ongeveer € 13 miljoen. Aan de gemeenten zijn inmiddels toezeggingen gedaan en de voorschotuitbetalingen zijn in 2005 gestart. De in 2005 ontvangen rijksbijdrage stedelijke vernieuwing II bedroeg € 2.246.000,-- . De uitgaven bedroegen € 1.730.000,--.
Er heeft daarom een storting plaatsgevonden van € 516.000,-- in de voorziening stedelijke vernieuwing.

*Voorziening stedelijke vernieuwing*
Vanuit de reserve stedelijke vernieuwing is voor ISV I € 2.092.000,--, respectievelijk ISV II ad € 516.000,--, bijgedragen aan de exploitatie. Samen met de terugstorting van de “lening” ad € 332.000,-- door stads- en dorpsvernieuwing in de reserve stedelijke vernieuwing, bedraagt de onttrekking per saldo € 1.244.000,--. Ook is rente tot een hoogte van € 69.000,-- toegevoegd.

*VINEX-locaties*
De uitgaven voor VINEX-locaties bedroegen € 406.000,--. Dit bedrag is in zijn geheel onttrokken aan de voorziening VINEX-locaties. Het Besluit locatiegebonden subsidies gaat ook een vervolgperiode in. Hiervoor is inmiddels € 164.000,-- ontvangen van het Rijk. Dit is gestort in de voorziening grondkosten VINEX-locaties.

*Ruimtelijke kwaliteit (project Ruimtelijke kwaliteit en Town-Net)*
Op 7 november 2001 hebben de staten besloten € 340.000,-- (Fonds flexibel beleid) beschikbaar te stellen voor ruimtelijke kwaliteit over een periode van drie jaren. In de Tussenevaluatie project Ruimtelijke kwaliteit (d.d. 7 juni 2004) is aangegeven dat de looptijd van het project wordt uitgebreid tot medio 2006. Inmiddels resteert nog € 81.000,--

*Stedelijke ontwikkeling*
De proceskosten voor samenwerking grote steden bedroegen in 2005 € 127.000,--. Begroot was een bedrag ad € 150.000,--. Het restant zullen wij in het voorjaar van 2006 besteden. Doordat het programma Stedelijke ontwikkeling halverwege 2005 is gestart (na besluitvorming over Voorjaarsnota 2005), hebben wij niet het gehele budget gebruikt. De bijdragen voor stedelijke ontwikkeling bedroegen € 600.000,--. Het verschil tussen de begrote uitgaven € 2.294.000,-- en de realisatie, is gestort in de reserve stedelijke ontwikkeling. De totale verrekening met deze reserve kunt u vinden bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

## Uitwerking Collegeprogramma

### Intensiveringen

*Stedelijke ontwikkeling*
De samenwerking met gemeenten aan de stedelijke ontwikkeling wordt komende jaren voortgezet en geïntensiveerd. De intensivering heeft te maken met de toenemende rol van de provincie om ontwikkelingen te regisseren en met de meerwaarde die bereikt kan worden met een goede samenwerking.

De intensivering van de uitvoering krijgt vorm via 2 sporen:
- Spoor 1: Samenwerking met de steden
- Spoor 2: Regie op en uitvoering van projecten

Voor deze inzet hebben wij de komende jaren extra financiële middelen gegenereerd.

Doelstelling: stedelijke ontwikkeling
- Ontwikkeling van woonplannen en structuurvisies.
- Investeringsafspraken over stedelijke vernieuwing en stedelijke uitbreiding.
- Uitwerking stedelijk waterbeheer.
- Centrum- en stationsgebieden.
- Regionale bedrijventerreinen en parkmanagement.
- Stedelijke uitleg en stadslandschappen.

In totaal gaat het om een bedrag van € 330.000,-- eenmalig in 2005; aanvullend is een aanvraag uit het krediet Flexibel beleid voorzien.

*pop pilot drenthe bij stadsuitbreiding zijn er heel veel uitgangspunten en randvoorwaarden*

In de Voorjaarsnota 2005 hebben wij een provinciale agenda voor de steden geformuleerd als uitwerking van de hoofdlijn Stedelijke ontwikkeling van het collegeprogramma. Deze agenda is in een ronde bestuurlijke overleggen in het najaar met elke stad (Assen, Emmen, Meppel, Hoogeveen en Coevorden) besproken. In deze overleggen ging het over stedelijke vernieuwing, bereikbaarheid, duurzame ontwikkeling, revitalisering van bedrijventerreinen en parkmanagement, stedelijk waterbeheer enz. De overleggen hebben geresulteerd in afspraken met de vijf steden tot eind 2007 over cofinanciering, gezamenlijke planontwikkeling en nauwe samenwerking enz. Totaal gaat het om meer dan twintig projecten. De afspraken worden gevolgd in een frequent ambtelijk en bestuurlijk overleg.

**Financiën**

Voor de uitwerking van het collegeprogramma is in 2005 voor de intensivering € 330.000,-- beschikbaar gesteld. Dit bedrag betreft € 150.000,-- proceskosten samenwerking grote steden en € 180.000,-- bijdrage integrale woonplannen. Tijdens het opstellen van de woonplannen bleek dat gemeenten minder behoefte hadden aan gezamenlijk initiatief tot het opstellen van integrale woonplannen. Uit de beoordeling van de gemeentelijke plannen is een aantal projecten voortgekomen, zoals werkateliers over zorgeconomie, werkbijeenkomsten uitvoering woonplannen en opstarten pilots Leefstijlen en Woonmilieus, regionale uitvoeringsprogramma's wonen, welzijn en zorg. Deze zullen in de eerste periode van 2006 tot uitvoering komen. In het kader van de Voorjaarsnota is besloten tot opheffing van de reserve Flexibel beleid. Een deel van de jaarlijkse storting wordt via een reserve ingezet voor stedelijke ontwikkeling. Het gaat in de periode 2005 tot en met 2007 om circa € 6,9 miljoen. Hiervan is inmiddels circa € 3 miljoen verplicht, dan wel gereserveerd voor acht projecten.

**Financieel totaaloverzicht programma**

| Totaal programma | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | 3-4<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 11.176.148 | 3.904.136 | 10.255.478 | 9.035.435 | 1.220.043 |
| Baten | 9.909.697 | 2.268.901 | 4.132.873 | 5.181.491 | 1.048.618 |
| Saldo | 1.266.452 | 1.635.235 | 6.122.605 | 3.853.943 | 2.268.662 |

## Programma 0.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

**Missie**

De missie van de provincie Drenthe voor financiering en algemene dekkingsmiddelen is het waarborgen van de financiële handelingsvrijheid van het provinciebestuur.

## 30001 tot en met 30601 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

**Portefeuillehouder** de heer S.B. Swierstra.
**Contactpersoon** de heer E.H.C. van der Laan. Toestelnummer 56 27.

Op basis van de Jaarrekening 2004 en de Begroting 2006 heeft het Ministerie van BZK besloten het repressieve toezicht voor Drenthe te continueren.

**Beleidsvoornemens**

- Er is door de accountant een extern onderzoek uitgevoerd, waarbij is gekeken of de gehanteerde norm voor dekking van risico's (zie paragraaf Weerstandsvermogen) nog voldoet, gelet op de risico-ontwikkeling. Geconstateerd werd dat die norm goed is.

## 30001 Geldleningen en uitzettingen korter dan 1 jaar

### Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1 Realisatie 2004 | 2 Primitieve begroting 2005 | 3 Begroting 2005 na wijziging | 4 Realisatie 2005 | (3-4) Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 85 | 0 | 0 | 4.668 | -4.668 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | | |
| Totaal lasten | 85 | 0 | 0 | 4.668 | -4.668 |
| Totaal baten | 1.315.346 | 511.817 | 1.200.000 | 1.275.689 | 75.689 |
| Saldo | -1.315.261 | -511.817 | -1.200.000 | -1.271.021 | 71.021 |

Financiële analyse

Uitgaven op investeringen zijn achtergebleven, waardoor liquide middelen langer konden worden uitgezet.
De geraamde rente en dividendopbrengst is daarom op basis van de halfjaar realisatie in de 6e wijziging verhoogd tot. € 1.200.000,--. De gerealiseerde opbrengst is uiteindelijk iets hoger geworden.

## 30101 Geldleningen en algemene dekkingsmiddelen langer of gelijk aan 1 jaar en bespaarde rente

### Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1 Realisatie 2004 | 2 Primitieve begroting 2005 | 3 Begroting 2005 na wijziging | 4 Realisatie 2005 | (3-4) Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 451.171 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal lasten | 451.171 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten | 4.496.746 | 4.121.105 | 4.121.105 | 4.121.105 | 0 |
| Saldo | -4.045.575 | -4.121.105 | -4.121.105 | -4.121.105 | 0 |

## 30201 Algemene uitkering Provinciefonds

### Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal lasten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten | 55.637.305 | 55.514.000 | 56.961.008 | 57.532.149 | 571.141 |
| Saldo | -55.637.305 | -55.514.000 | -56.961.008 | -57.532.149 | 571.141 |

Financiële analyse

De verklaring voor de gerealiseerde meeropbrengst van € 571.000,-- is gelegen in meevallende inkomsten uit de algemene uitkering uit het Provinciefonds. De meevallende inkomsten worden vrijwel geheel veroorzaakt door de verwachte terugontvangst van 100% van de behoedzaamheidsreserve (geraamd op 50%) en de ontwikkeling van de accressen. De informatie over deze ontwikkelingen kwam beschikbaar op een tijdstip dat de Begroting 2005 op dit punt niet meer kon worden aangepast. De verantwoorde algemene uitkering 2005 is conform de definitieve vaststelling in de maartcirculaire van 20 maart 2006, die door BZK is opgesteld.

## 30301 Eigen middelen

### Uitwerking collegeprogramma

*Extra verhogen opcententarief (programmaonderdeel 30301)*
Met ingang van 1 april 2005 is het opcententarief extra verhoogd met 5 procentpunten. Daarnaast is de reguliere indexering van toepassing. Per 1 april 2005 bedraagt het tarief: 75,9.

### Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal lasten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten | 30.813.548 | 32.618.000 | 34.007.000 | 34.281.123 | 274.123 |
| Saldo | -30.813.548 | -32.618.000 | -34.007.000 | -34.281.123 | 274.123 |

Financiële analyse

De gerealiseerde opbrengst is € 274.000,-- hoger dan geraamd. Die realisatie is in overeenstemming met het bedrag op basis van de theoretische opbrengsten, berekend over de stand van het wagenpark eind 2004. Oorzaak van de meeropbrengst is gelegen in een hogere groei van het wagenpark dan de geraamde 1% en in een nog steeds doorzettende verschuiving van het wagenpark naar zwaardere gewichtsklassen.

## 30401 Overige financiële middelen

### Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 1.389.403 | 206.150 | 541.150 | 559.877 | -18.727 |
| Apparaatskosten | 591.531 | 723.506 | 723.506 | 454.782 | 268.724 |
| Totaal lasten | 1.980.934 | 929.656 | 1.264.656 | 1.014.659 | 249.997 |
| Totaal baten | 955.262 | 210.822 | 221.580 | 21.050 | -200.530 |
| Saldo | 1.025.672 | 718.834 | 1.043.076 | 993.608 | 49.468 |

#### Financiële analyse

Het niet-declarabele gedeelte van de betaalde compensabele BTW (vereveningsbijdrage 4%) bedroeg over 2005 € 248.012,--. Op basis van het invoeringsjaar 2003 was € 136.000,-- geraamd.

De Spaarregeling compensatieverlof, zoals de provincie die kent, is per 1 januari 2006 wettelijk nog wel toegestaan, maar het geldt nog alleen maar voor compensatieverlof. De gespaarde spaarverlofuren blijven wel beschikbaar, maar er kunnen geen nieuwe uren meer worden gespaard.
Per saldo kon de voorziening met € 106.000,-- worden verlaagd. Het aantal gespaarde uren is in 2005 wel hoger geweest dan de opgenomen uren, maar de geldwaarde van de totale gespaarde uren in 2005 is lager geworden. Dit komt omdat de uren gekoppeld worden aan salarisschalen.

*Baten*
Het standpunt van de commissie BBV is dat dividendopbrengsten verantwoord moeten worden in het jaar waarin het recht op het ontvangen van dividend ontstaat. Omdat de algemene vergadering van aandeelhouders pas in jaar t+1 beslist over het dividend over jaar t, zo stelt de commissie BBV, moet het dividend over jaar t worden verantwoord in de jaarrekening van jaar t+1. Op basis van dit standpunt is met ingang van 2005 een stelselwijziging doorgevoerd met betrekking tot dividenden 2005. Daarom staan er in 2005 geen dividenden verantwoord (behalve de meeropbrengsten van 2004). Het betreft hier de dividenden van de Bank Nederlandse Gemeenten (schatting op basis van de begroting 2005 € 203.580,--) en de Nederlandse Waterschapsbank (schatting op basis van de begroting 2005 € 18.000,--)

## 30501 Algemene baten en lasten/onvoorzien

### Uitwerking collegeprogramma

*Vergunningen en leges (programmaonderdeel 30501)*
Momenteel vindt een onderzoek plaats naar de kostendekkendheid van provinciale leges. Tevens wordt onderzocht of er nog nieuwe leges kunnen worden geheven. Conform de Voorjaarsnota 2004 verwachten wij dat deze inkomsten zullen stijgen met € 15.000,-.
Het onderzoek is afgerond. In de 5e wijziging van de Begroting 2005 zijn de gevolgen van de aanpassing van de tarieventabel behorende bij de Legesverordening Drenthe verwerkt.

*Bezuinigingen wettelijke en autonome taken*
Voor 2006 en volgende jaren stellen wij voor: het inleveren van 1 fte binnen het Programma ontwikkeling landelijk gebied vanaf 2006 (programmaonderdeel 30601) en overige nog in te vullen bezuinigingen wettelijke en autonome taken (programmaonderdeel 30501).
De geconcretiseerde bezuinigingen leveren meerjarig het volgende resultaat.

| Bedragen x e 1.000,-- | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|
| **Geconcretiseerde ombuigingen** | **100** | **50** | **50** | **50** |
| **Taakstelling ombuigingen** | **100** | **200** | **200** | **200** |
| **Te verwerken als stelpost** | **0** | **-150** | **-150** | **-150** |

De voor de jaren 2006 en volgende nog te concretiseren maatregelen zijn in de meerjarenraming van de Begroting 2005 verwerkt als stelpost.

*In de primitieve Begroting 2006 zijn de maatregelen geconcretiseerd.*

*Bezuinigingen interne organisatie (apparaatskosten, Programma financiering en algemene dekkings-middelen)*
De bezuinigingen betreffende de interne organisatie zijn conform de Voorjaarsnota ingevuld. Concreet omvatten de maatregelen, naast de indexering van een aantal budgetten die jarenlang bevroren zijn geweest, de volgende bezuinigingen.
- Het opheffen van de starterspool per 2005.
- Het verlagen van het budget Tijdelijk personeel per 2005.
- Het vertraagd openstellen van vacatures per 2005.
- Het verlagen van het budget Innovatieve projecten informatiebeleid per 2006.
- Het opheffen van de “Weidgraaf-gelden” per 2007.

De extra bezuiniging vanaf 2007 op de interne organisatie van € 200.000,-- per jaar is in de meerjarenbegroting verwerkt als stelpost (programmaonderdeel 30501).

De starterspool is opgeheven per 1 januari 2005. Het financiële voordeel ad € 260.000,-- is in de primitieve begroting 2005 verwerkt.
Het budget Tijdelijk personeel is verlaagd met € 40.000,--. Ook deze verlaging is in de primitieve begroting 2005 verwerkt.
Het vertraagd openstellen van vacatures was ingeboekt voor een besparing van € 300.000,--. Realisatie heeft plaatsgevonden door het schrappen van een aantal vacaturesnippers ter waarde van € 300.000,--. In de actualisatie van de Begroting 2005 bij de Voorjaarsnota 2005 is deze actie verwerkt.
In de Meerjarenraming 2006-2009 is met ingang van 2006 een verlaging van het budget Innovatieve projecten informatiebeleid ad € 102.000,-- verwerkt. Ook de verlaging van de zogenaamde “Weidgraaf-gelden” met € 98.000,--. in 2007 is in deze meerjarenraming verwerkt. In de Voorjaarsnota 2006 zullen maatregelen worden voorgesteld om de extra ombuiging ad € 200.000,-- met ingang van 2007 op de interne organisatie te realiseren.

*Bezuinigingen inkoop en aanbesteding (programmaonderdeel 30501)*
Bezuinigingen op inkoop en aanbesteding gaan in per 2006. Voor het concretiseren hiervan wordt een inkoopdiagnose uitgevoerd. In de Begroting 2005 zijn de bedragen in de meerjarenraming vanaf 2006 verwerkt als stelpost.
Via een begrotingswijziging voor de Begroting 2006 zal de stelpost worden geconcretiseerd.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 1.566.000 | 1.570.795 | 0 | 1.570.795 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal lasten | 0 | 1.566.000 | 1.570.795 | 0 | 1.570.795 |
| Totaal baten | 0 | 15.000 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 0 | 1.551.000 | 1.570.795 | 0 | 1.570.795 |

### Financiële analyse

Gebruik van de stelposten en de vrije bestedingsruimte is voorbehouden aan PS en vindt plaats door verlaging van deze kredieten en verhoging van een functioneel krediet.
Het saldo heeft betrekking op de stelpost voor niet-kwantificeerbare ontwikkelingen (€ 700.000,--), vrije bestedingsruimte (€ 765.237,--) en onvoorziene uitgaven (€ 105.558,--). Op deze posten vindt geen realisatie plaats. GS zijn bevoegd tijdens het jaar gebruik te maken van de post Onvoorzien. Zij leggen hierover bij de jaarstukken verantwoording af aan PS. De post Onvoorzien is in de loop van 2005 als volgt gebruikt.

| | | |
|---|---|---|
| Oorspronkelijk krediet begroting 2005 | | 431.000 |
| verminderingen: | | |
| *2e wijziging Productenraming 2005* | | |
| Bijdrage in kosten landelijke beverratbestrijding | 24.163 | |
| Bijdrage in kosten beverratbestrijding bestrijdingsorganisatie Drenthe/Overijssel | 4.369 | |
| Bijdrage in kosten wederopbouw na Tzunami in Azië | 8.230 | |
| | | 36.762 |
| *10e wijziging Productenraming 2005* | | |
| Kosten provinciebezoek HM de Koningin | 63.000 | |
| Legalisatie motorcrossterrein te Zuidwolde | 8.100 | |
| | | 71.100 |
| *11e wijziging Productenraming 2005* | | |
| Communicatieplan voor begroting 2006 | 35.000 | |
| | | 35.000 |
| *18e wijziging Productenraming 2005* | | |
| Bijdrage Stichting Jeugdzorg Drenthe | 100.000 | |
| Controlekosten | 82.580 | |
| | | 182.580 |
| Saldo na 18e wijziging van de Productenraming 2005 | | 105.558 |

De wijzigingen in de post Onvoorzien zijn tot en met de 11e productenwijziging ook gecommuniceerd met PS (verwerkt in een wijziging van de programmabegroting). Er is geen beroep verder gedaan op het de begrote stelpost en vrije bestedingsruimte.

## 30601 Saldo kostenplaatsen

### Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 37.516 | 37.516 | 328.846 | -291.330 |
| Apparaatskosten | 0 | 221.843 | 2.914.583 | -79.134 | 2.993.717 |
| Totaal lasten | 0 | 259.359 | 2.952.099 | 249.711 | 2.702.388 |
| Totaal baten | 0 | 546.440 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 0 | -287.081 | 2.952.099 | 249.711 | 2.702.388 |

#### Financiële analyse

Wijzigingen in de apparaatskosten in de loop van het jaar worden op dit onderdeel geraamd. De daadwerkelijke toerekening van apparaatskosten vindt plaats aan concrete doelstellingen. Alleen de sluitpost van de kostenverdeelstaat wordt op deze plaats verantwoord.
Het saldo van de programmakosten bedraagt € 329.000,-- nadelig. Met name de toegerekende rente (onderdeel van kapitaallasten) aan de prestaties is veel lager dan begroot. Dit laatste wordt veroorzaakt door de lagere boekwaarden dan voorzien.

## 30801 Mutaties reserves

### Uitwerking collegeprogramma

*Geen rentetoevoeging reserves (programmaonderdeel 30801)*
Aan de reserves werd tot nu toe rente toegevoegd. Door de rente niet meer toe te voegen aan de reserves maar toe te voegen aan de algemene middelen, kon ruimte worden gevonden voor een structureel bedrag van € 730.000,--.

*Lagere dotatie reserve Infrastructuur (programmaonderdeel 30801)*
Ten laste van de algemene middelen vindt een jaarlijkse storting in de reserve Infrastructuur plaats om het mogelijk te maken de kapitaallasten van in het verleden gedane investeringen in de infrastructuur te dekken. De storting is groter dan de dekking die nodig is. In de jaren 2005 en 2006 kan de storting daarom met € 600.000,-- worden verlaagd en door de nog steeds verminderende kapitaallasten met ingang van 2007 met € 700.000,--.

Zowel het beëindigen van de rentetoevoeging als de lagere dotatie aan de reserve infrastructuur is verwerkt in de primitieve begroting 2005.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| Doelstelling | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | (3-4)<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 23.137.611 | 10.101.891 | 7.711.569 | 16.570.051 | -8.858.482 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal lasten | 23.137.611 | 10.101.891 | 7.711.569 | 16.570.051 | -8.858.482 |
| Totaal baten | 27.930.292 | 2.571.016 | 28.110.416 | -23.965.976 | -4.144.440 |
| Saldo | -4.792.681 | 7.530.875 | -20.398.847 | -7.395.926 | -13.002.921 |

### Financiële analyse

Bij deze doelstelling staan alle bijdragen aan (lasten) en beschikkingen over (baten) reserves. Het saldo hiervan is een onderdeel van de resultaatbestemming.

*Programmalasten*

De totale bijdrage aan reserves is € 16.570.000,--. Dit is € 8.858.000,-- meer dan begroot. De belangrijkste verschillen worden hier toegelicht:

- Reserve Infrastructuur (-/- € 557.000,--). De afschrijvings- en rentelasten zijn lager geweest dan was geraamd Het restant is verrekend met deze reserve. De toelichting hierop kunt u vinden bij het programma 3.0 Verkeer.
- Reserve Grondwaterheffing (-/- € 561.000,--). De grondwaterheffingen in 2005 zijn hoger geweest dan de lasten. Deze middelen zullen in latere jaren besteed worden, waardoor het overschot is verrekend met deze reserve. De toelichting hierop kunt u vinden bij het programma 4.0 Waterhuishouding.
- Reserve Ontgrondingenheffing (-/- € 58.000,--). De ontgrondingenheffingen in 2005 zijn hoger geweest dan de lasten. Deze middelen zullen in latere jaren besteed worden, waardoor het overschot is verrekend met deze reserve. De toelichting hierop kunt u vinden bij het programma 6.0 Landelijk gebied.
- Reserve Vaarweg Meppel-de Punt (-/- € 1.347.000,--). De uitgaven zijn in 2005 € 1.305.000,-- lager geweest dan was begroot en de inkomsten € 42.000,-- hoger. Het verschil is verrekend met de reserve. De toelichting hierop kunt u vinden bij het programma 3.1 Beheer en onderhoud.
- Reserve Versterking economische structuur (-/- € 1.970.000,--). Het overschot bestaat uit € 1.665.000,-- afsluiting exploitatie en € 68.000,-- restant voorziening Voorwaardenscheppend beleid. Bij de vaststelling van de nota Reserves en voorzieningen is besloten het saldo toe te voegen aan de reserve Versterking economische structuur omdat er geen claims van derden meer op rusten. Het restant van het overschot is € 237.000,--. Dit heeft te maken met een lagere vaststelling van een subsidie. Het totale saldo is toegelicht bij programma 7.0 Economie.
- Reserve Wegenbeheer (-/- € 1.777.000,--). De uitgaven (exclusief kapitaallasten) zijn in 2005 € 346.000,-- lager geweest dan was begroot en de inkomsten € 1.431.000,-- hoger. Het verschil is verrekend met de reserve. De toelichting hierop kunt u vinden bij het programma 3.1 Beheer en onderhoud.
- Reserve Investeringen verkeer en vervoer (-/- € 655.000,--). De afschrijving- en rentelasten zijn lager geweest dan was geraamd. Het restant is verrekend met deze reserve. De toelichting hierop kunt u vinden bij het programma 3.0 Verkeer.
- Reserve Vitaal platteland (-/- € 169.000,--). Het overschot komt met name door niet begrote bijdragen van derden en is verrekend met deze reserve. De toelichting hierop kunt u vinden bij het programma 6.2 Plattelandsbeleid.
- Reserve Stedelijke ontwikkeling (-/- € 1.694.000,--). Van het budget van € 2.294.000,-- bijprogramma 9.1 Volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing is € 600.000,-- uitgegeven in 2005. Het restant is verrekend met deze reserve.

*Baten*
De totale benodigde beschikking over reserves is € 23.966.000,--. Dit is € 4.144.000,-- minder dan was begroot. De belangrijkste verschillen worden hier toegelicht:

- Reserve Flexibel beleid (-/- € 2.593.000,--). Van het budget van € 8.371.000,-- is € 5.778.000,-- besteed in 2005. Deze besteding is bij diverse programma's terug te vinden. Het grootste deel (€ 2.300.000,--) van dit overgebleven saldo is het project Stadsontwikkeling en toerisme Meppel. De toelichting hierop kunt u vinden bij het programma 7.1 Toerisme en recreatie.
- Reserve Grondwaterheffing (€ 39.000,--). Er is een extra bijdrage uit de reserve nodig geweest om de apparaatskosten bij de uitvoering van de grondwaterwet te dekken. Deze apparaatskosten zijn in programma 4.0 Waterhuishouding gerealiseerd.
- Reserve Versterking economische structuur (-/- € 121.000,--). Er was minder bijdrage van de reserve nodig, omdat de salariskosten van een medewerker konden worden gedeclareerd bij Astron.
- Reserve Investeringen verkeer en vervoer (€ 511.000,--). Van het onttrokken geld van € 789.000,-- uit de reserve Investeringen verkeer en vervoer is € 278.000,-- uitgegeven. De restanten van € 474.000,-- bij het programma 3.0 Verkeer en € 38.000,-- bij het programma 3.2 Vervoer zijn teruggestort in deze reserve.
- Reserve Wachtgelden sociaal-cultureel werk (€ 272.000,--). Bij de vaststelling van de nota Reserves en voorzieningen is besloten om het saldo terug te laten vloeien naar de algemene middelen.
- Reserve IPR-middelen (€ 324.000,-- ) en reserve Witte plekken (-/- € 324.000,--). In de 6e PS wijziging 2005 zijn de overgebleven saldi onderling verwisseld. Deze saldi zijn naar de reserve Versterking economische structuur gegaan. Daarom ontstaan dezelfde verschillen bij deze reserves ten opzichte van de begroting.
- Reserve 2e fase relatienota en natuurontwikkelingsbeleid (-/- € 126.000,--). Van het budget in de exploitatie van € 316.000,-- is € 243.000,-- besteed in 2005 en € 53.000,-- is van derden ontvangen. Het saldo is verrekend met de reserve. De toelichting hierop kunt u vinden bij het programma 6.1 Natuur.
- Reserve Grote projecten (€ 440.747,--). Aan het eind van 2005 is nog de toegezegde bijdrage aan de Rijksgebouwendienst voor het Gevangenismuseum in Veenhuizen betaald. Deze bijdrage is volgens eerder besluit gedekt door een bijdrage uit de reserve Grote projecten. Het saldo is verrekend met de reserve. De toelichting hierop kunt u vinden bij het programma 7.1 Toerisme en recreatie.
- Reserve Monitoring voormalige stortplaatsen (€ 71.000,--). Deze uitgaven bij programma 5.1 Bodemsanering hadden betrekking op de kosten van voormalige stortenplaatsen. Daarom zijn de kosten met deze reserve verrekend.
- Reserve Nationaal Milieubeleidsplan (€ 109.000,--). Er was een extra bijdrage nodig van deze reserve om de kosten van € 372.000,-- in 2005 te dekken. De toelichting hierop kunt u vinden bij het programma 5.0 Milieu algemeen.
- Reserve Flankerend beleid (€ 164.000,--). In de begroting was in de kostenverdeelstaat rekening gehouden met kosten van € 91.000,--. In werkelijkheid zijn die kosten € 255.000,-- geweest in 2005. Dit komt mede door de inzet van tijdelijke krachten samenhangend met organisatieverandering.
- Reserve Gebiedsgericht beleid (-/- € 341.000,--). De reserve wordt afgebouwd. Van het restant van de reserve per 1 januari 2005 van € 1.000.000,-- is in 2005 € 659.000,-- besteed. Dit is verrekend met de reserve. De toelichting hierop kunt u vinden bij het programma 6.2 Plattelandsbeleid.
- Reserve Bejaardenoorden (€ 209.000,--). Deze reserve is eigenlijk al opgeheven, maar er is afgesproken dat het restantgeld besteed zou worden aan woonzorgstimulering. Hiervoor is in 2005 een bedrag van € 153.000,-- gerealiseerd. Omdat de reserve grote projecten ook hierin bijdraagt met € 104.000,-- , is € 49.000,-- ten laste gekomen van

de reserve Bejaardenoorden. Er blijft daarom nog € 209.000,-- over om te besteden aan woonzorgstimulering. De toelichting hierop kunt u vinden bij het programma 8.3 Zorg.

- Reserve Zuidoost-Drentse vaarwegennet (-/- € 1.284.000,--). De uitgaven zijn in 2005 € 670.000,-- lager geweest dan was begroot en de inkomsten € 614.000,-- hoger. Het verschil is verrekend met de reserve. De toelichting hierop kunt u vinden bij het programma 3.1 Beheer en onderhoud.

Per saldo zijn de reserves met € 7.396.000,-- afgenomen. Begroot was een afname van € 20.399.000,--. Het verschil is € 13.003.000,--.

## Financieel totaaloverzicht programma

| Totaal programma | 1<br>Realisatie 2004 | 2<br>Primitieve begroting 2005 | 3<br>Begroting 2005 na wijziging | 4<br>Realisatie 2005 | 3-4<br>Verschillen |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 26.851.291 | 12.856.906 | 13.499.119 | 17.839.089 | -4.339.970 |
| Baten | 120.193.607 | 96.108.200 | 124.621.109 | 121.197.092 | -3.424.017 |
| Saldo | -93.352.316 | -83.251.294 | -111.121.990 | -103.358.004 | -7.763.986 |

# I.2. Paragrafen

# I.2.1. LOKALE HEFFINGEN

In deze paragraaf gaan wij in op de heffingen van de provincie Drenthe. Wij geven per heffing weer wat de gerealiseerde opbrengsten zijn in relatie tot het geformuleerde beleid.

## 1. Grondwaterheffing

Voor de aan het grondwaterbeheer verbonden kosten is een grondwaterheffing ingesteld. De heffing wordt opgebracht door de houders van vergunningplichtige pompinrichtingen, zoals waterbedrijven, zuivelbedrijven, zwembaden en dergelijke. De heffing mag alleen worden ingezet voor in de Grondwaterwet nader omschreven werkzaamheden, gericht op het beheer van het grondwater.

*Kosten die onder de heffing kunnen worden gebracht zijn de volgende.*

a. Maatregelen direct verband houdende met het voorkomen en tegengaan van de nadelige effecten van onttrekking en infiltraties, voorzover die niet voor rekening kunnen worden gebracht van de vergunninghouder.
b. Voor grondwaterbeheer noodzakelijke kosten.
c. Onderzoek en advies door commissie van deskundigen.
d. Bijhouden openbaar register.
e. Schadeuitkering als gevolg van wijziging vergunning en in situaties waar veroorzaker moeilijk aanwijsbaar is.

Elk kwartaal worden aan vergunningplichtige pomphouders aangiftebiljetten grondwaterbelasting uitgereikt. De biljetten worden in de meeste gevallen tijdig terugontvangen en betaald. In 2005 waren 31 houders van pompinrichtingen vergunningplichtig. In totaal is er 68.672.123 m3 grondwater onttrokken en 231.168 m3 grondwater geïnfiltreerd.

*Geraamde en gerealiseerde inkomsten*

Het tarief per 100 m3 ontrokken grondwater bedroeg in 2005 € 1,017. Begroot was een bedrag van € 700.000,--. De opbrengst van de aangifte grondwaterheffing is € 701.976,--. Het verschil tussen de opbrengst van de aangiften en de onttrokken minus geïnfiltreerde m3 grondwater zit in de jaarovergangen. De aangifte voor het 4e kwartaal hoeft pas op 31 januari ontvangen en betaald te worden.

## 2. Heffing ontgronding

Met de heffing op ontgrondingen dragen de houders van ontgrondingsvergunningen bij in de kosten die de provincie maakt voor de planning van ontgrondingen, voor onderzoek en voor de coördinatie van het ontgrondingenbeleid. Daarnaast is er een aanvullende heffing ingesteld voor de bestrijding van kosten van schadevergoeding en van compensatie. De heffing is verschuldigd naast de leges die worden geheven voor de vergunningverlening.

*Kosten die onder de heffing kunnen worden gebracht zijn de volgende.*

a. Ten hoogste 50% van de ten laste van de provincie komende kosten van werkzaamheden in verband met onderzoek en planning met betrekking tot ontgrondingen.
b. Kosten van maatregelen, gericht op het bieden van compensatie in verband met de gevolgen van ingrijpende ontgrondingen ten behoeve van de grondstofvoorziening aan gebieden waar zodanige ontgrondingen plaatsvinden of plaatsgevonden hebben.
c. Kosten met betrekking tot schadevergoedingen als gevolg van ontgrondingen.

Het ontgrondingenbeleid is geactualiseerd en vastgelegd in het Provinciaal omgevingsplan II (POP II).
Er zijn 12 vergunningaanvragen ontvangen, waarvan er 7 zijn verleend en 5 nog in behandeling zijn. Van 7 vergunningen is de geldigheidstermijn verlengd.

De opbrengsten uit leges en de ontgrondingenheffing zijn jaarlijks afhankelijk van het aantal verleende ontgrondingsvergunningen. In 2005 is € 59.500,-- aan inkomsten gerealiseerd en € 1.500,- aan kosten uitgegeven. Het saldo van de opbrengsten en lasten € 58.000,-- is gestort in de reserve Ontgrondingenheffing.

## 3. Leges

Onder de naam leges worden rechten geheven terzake van het genot van de door of vanwege het provinciaal bestuur verstrekte diensten. De aanvrager van de dienst dan wel degene ten behoeve van wie de dienst is verleend is het legestarief verschuldigd.

In de provinciale Legesverordening zijn de tarieven opgenomen die verschuldigd zijn voor het in behandeling nemen van een te verstrekken dienst.

*Geraamde en gerealiseerde inkomsten*
Voor 2005 waren de leges begroot op € 81.350,-- en is € 106.070,-- gerealiseerd.
Gemiddeld over de laatste 4 jaar waren de legesopbrengsten € 56.390,--.

De legesopbrengsten voor ontgronden zijn beduidend hoger uitgevallen dan begroot. Dit betreft echter een incidentele overschrijding als gevolg van een drietal grote vergunningsaanvragen.

| ProgrammaHoofdfunctie/doelstelling | | Begroot 2004 na wijziging | Resultaat 2005 | Resultaat 2004 | Resultaat 2003 | Resultaat 2002 | Gem. real. laatste 4 jaar |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 2.0 | Openbare orden en veiligheid (handhaving) | 450 | | - | - | - | - |
| 3.0 | Verkeer en vervoer (verkeer) | 20.500 | 20.990 | 14.235 | 13.840 | 10.886 | 14.988 |
| 3.1 | Verkeer en vervoer (wegenbeheer/oriënteringsritten) | 1.500 | - | - | - | - | - |
| 3.1 | Verkeer en vervoer (wegenbeheer) | 4.000 | 6.174 | 4.073 | 1.396 | 5.547 | 4.298 |
| 3.1 | Verkeer en vervoer (Vaarweg Meppel-De Punt) | 650 | 425 | 905 | | | 333 |
| 3.1 | Verkeer en vervoer (Zuidelijk vaarwegennet) | 1.250 | 1.390 | 2.314 | 726 | 564 | 1.249 |
| 4.0 | Waterhuishouding (Grondwaterwet) | 25.750 | 17.047 | 2.578 | 3.197 | 17.220 | 10.011 |
| 6.0 | Landelijk Gebied (ontgrondingen) | 27.250 | 60.044 | 22.725 | 11.200 | 8.084 | 25.513 |
| | | 81.350 | 106.070 | 46.830 | 30.359 | 42.301 | 56.390 |

## 4. Nazorgheffing stortplaatsen

Op grond van de Wet milieubeheer hebben provinciale staten bij wijze van een belasting een heffing ingesteld op het drijven van stortplaatsen, met uitzondering van stortplaatsen waar baggerspecie is gestort en die (mede) worden gedreven door de minister van verkeer en waterstaat.

*Kosten die onder de heffing kunnen worden gebracht zijn de volgende.*

a. Kosten in verband met de zorg voor de in de provincie gelegen stortplaatsen.
   - Maatregelen strekkende tot het instandhouden, alsmede het herstellen, verbeteren of vervangen van voorzieningen ter bescherming van de bodem.
   - Het regelmatig inspecteren van voorzieningen ter bescherming van de bodem.
   - Het regelmatig onderzoeken van de bodem onder de stortplaatsen.

b. De afdracht van gelden aan het fonds als bedoeld in artikel 15.48 van de Wet milieubeheer (claims van derden).

c. De door de provincie Drenthe uitgevoerde inventarisatie van plaatsen waar in de provincie Drenthe afvalstoffen zijn gestort en waar dat storten vóór 1 september 1996 is beëindigd en het onderzoek naar en systematische controle van de aanwezigheid, de aard en de omvang van eventuele verontreiniging aldaar.

d. De dekking van de aansprakelijkheid, bedoeld in artikel 6:176 van het Burgerlijk Wetboek (een risicoaansprakelijkheid voor eventuele schade als gevolg van het verspreiden van verontreinigingen naar buiten de stortplaats).

De kosten voortvloeiende uit b en d zijn vooralsnog niet meegenomen in de berekening van de nazorgheffing.

Het Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe stelt een eigen begroting en jaarverslag op dat ter informatie aan de leden van provinciale staten wordt gestuurd. In het jaarverslag wordt onder meer verantwoording afgelegd over het gerealiseerde rendement op het belegde vermogen en over de gemaakte kosten.

*Geraamde en gerealiseerde inkomsten*

De nazorgheffing wordt geheven per stortplaats. De hoogte van de jaarlijkse heffing is afgeleid van het doelvermogen per stortplaats. Voor wat betreft de te hanteren tarieven is ervoor gekozen om te werken met een separaat door provinciale staten vast te stellen tarieventabel. Het voor 2005 begrote bedrag van € 1.042.000,-- is ook daadwerkelijk gerealiseerd.

## 5. Opcenten motorrijtuigenbelasting

Op grond van artikel 222 van de Provinciewet worden provinciale opcenten geheven. De opcenten zijn een opslag op een andere belasting, namelijk de motorrijtuigenbelasting. Deze belasting wordt geïnd door de Rijksbelastingdienst.

*Geraamde en gerealiseerde inkomsten*

De opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting is qua opbrengst de belangrijkste provinciale heffing. Deze belasting is voor de provincies een algemeen dekkingsmiddel. Het tarief wordt gebaseerd op het vierjarige gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie en gaat steeds in op 1 april van ieder jaar. Provinciale staten stellen het opcententarief jaarlijks vast.

In 2005 is er ten opzichte van de raming in totaal € 274.123,-- meer aan opbrengst van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting gerealiseerd dan geraamd. In het navolgende zijn raming en realisatie tegenover elkaar gezet.

| | |
|---|---|
| **Raming 2005** | **34.007.000** |
| **Realisatie 2005** | **34.281.123** |
| **Verschil** | **274.123** |

Oorzaak van de meeropbrengst ten opzichte van de raming is een groei van het wagenpark met 1,67% in plaats van de begrote groei met 1%. Daarnaast zet de verschuiving naar zwaardere gewichtsklassen zich nog steeds door.

Een andere oorzaak voor het positieve resultaat is een geringer percentage oninbaar, namelijk 0,73 versus geraamd 1. Het effect hiervan is € 100.000,--.

# I.2.2. WEERSTANDSVERMOGEN

## Inleiding

In deze paragraaf behandelen we het weerstandsvermogen van de provincie. Het weerstandsvermogen is de weerstandscapaciteit in relatie tot de aanwezige risico's.
De omvang van de weerstandscapaciteit is een indicatie voor het vermogen van de provincie om toekomstige niet begrote financiële tegenvallers op te vangen. Door de financiële risico's te beheersen en het weerstandscapaciteit hierop af te stemmen, dient te worden voorkomen dat elke nieuwe financiële tegenvaller dwingt tot bezuinigen. Het weerstandsvermogen is van belang voor het bepalen van de gezondheid van de financiële positie van de provincie. De financiële positie is echter een breder begrip dan het weerstandsvermogen. Het gaat hierbij om het financiële beeld van de provincie over de exploitatie en de meerjarenbegroting.

Voor het kunnen beoordelen van het weerstandsvermogen is het noodzakelijk de aanwezige weerstandscapaciteit te analyseren in samenhang met de omvang en de achtergronden van de risico's.

## Provinciaal beleid

In het tweede kwartaal van 2005 is door de accountant een onderzoek verricht naar het weerstandsvermogen op 31 december 2004. De accountant heeft aanbevolen om een weerstandscapaciteit van circa € 20,4 tot € 28,6 miljoen aan te houden. Hierbij is rekening gehouden met de uitkomsten van de inventarisatie, de inschatting en kwantificering van de risico's, de nog niet nader te kwantificeren risico's en een benodigde buffer voor algemene nog niet nader te benoemen bedrijfsvoeringrisico's. Verder zullen niet alle risico's op hetzelfde moment zich voordoen en het is onwaarschijnlijk dat de financiële consequenties van de risico's in alle gevallen het maximale bedrag zullen betreffen. Wij delen de conclusie uit het rapport over het weerstandsvermogen om een weerstandscapaciteit aan te houden van ongeveer € 25 miljoen, alhoewel het moeilijk blijft het benodigde weerstandsvermogen exact te bepalen. Variabelen als belastingcapaciteit en ruimte op de begroting zijn moeilijk te kwantificeren. Het inschatten van uitgavenflexibiliteit en risico's is ook erg moeilijk. Bovendien is het risicoprofiel dynamisch.

Het rapport van de accountant is uitgebreid in een vergadering van provinciale staten besproken. Hierbij werd het geadviseerde weerstandscapaciteit onderschreven, maar provinciale staten hebben wel besloten om een eigen onderzoek te starten om te achterhalen of de omvang van de reserves en voorzieningen in een goede verhouding staat tot de doelen waarvoor geld opzij wordt gezet. Hiervoor is een Onderzoekscommissie Reserves en Voorzieningen ingesteld.

In deze paragraaf hebben wij gebruik gemaakt van de uitkomsten van het onderzoek door de accountant, zoals ook in de begroting van 2006 is gedaan. De paragraaf ziet er qua opzet daarom iets anders uit dan de paragraaf in de begroting van 2005. De risico's die in het rapport en de begroting 2006 zijn genoemd zijn voorgelegd aan de provinciale organisatie. Doel hiervan was om te kijken of de risico's nog actueel zijn en welke zaken zich hebben voorgedaan in 2005, die te maken hebben met de risico's die we lopen.

## Weerstandscapaciteit

Onder weerstandscapaciteit verstaat het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) de middelen en mogelijkheden waarover gemeenten en provincies kunnen beschikken om niet begrote kosten te dekken. Hierbij kan een onderscheid worden gemaakt tussen:

1. Incidentele weerstandscapaciteit;
2. Structurele weerstandscapaciteit.

### *1. Incidentele weerstandscapaciteit*

De incidentele weerstandscapaciteit is het vermogen dat ingezet kan worden om eenmalige tegenvallers op te vangen. In beginsel betreft dit de optelsom van:

a. algemene reserves, voor zover vrij aanwendbaar
b. bestemmingsreserves, voor zover vrij aanwendbaar
c. de stille reserves

### *1.a Algemene reserves*

De algemene reserves van de provincie Drenthe bestaan uit de Saldireserve, de reserve voor Algemene doeleinden, de reserve Flexibel beleid en de Egalisatiereserve uitvoering Collegeprogramma. De samenstelling en ontwikkeling van de algemene reserves ziet er als volgt uit:

| (Bedragen x 1.000) per 31 december | 2002 | 2003 | 2004 | 2005 |
|---|---|---|---|---|
| Saldireserve | 12.460 | 6.806 | 6.040 | 8.762 |
| Reserve voor Algemene doeleinden | 13.271 | 13.628 | 13.901 | 14.179 |
| Reserve voor Flexibel beleid | 9.337 | 9.185 | 9.964 | 4.204 |
| Reserve Uitvoering Collegeprogramma 2003-2007 | 0 | 0 | 6.300 | 4.725 |
| Totaal algemene reserves | 35.068 | 16.619 | 36.205 | 31.870 |

De algemene reserves zijn afgenomen met € 4,3 miljoen (exclusief resultaat boekjaar 2005). De Saldireserve is ingesteld om de rekeningoverschotten en rekeningtekorten op te vangen. De saldireserve tot en met het rekening saldo 2004 (toename: € 2,7 miljoen) en de egalisatiereserve Uitvoering Collegeprogramma 2003-2007 (afname: € 1,6 miljoen) zullen volgens afspraak ingezet worden voor de kosten die gemaakt worden ten behoeve van het Collegeprogramma 2003-2007. Dit is in de meerjarenbegroting meegenomen. De saldi worden daarom niet meegerekend in de weerstandscapaciteit. De reserve flexibel beleid (afname: € 5,8 miljoen) was oorspronkelijk bedoeld voor de cofinanciering van Kompasprojecten. Bij de Voorjaarsnota 2005 is besloten de reserve specifiek in te zetten voor de hoofdlijnen Ontwikkelen stedelijk gebied en Onderwijs en Kennisinfrastructuur. Voor de hoofdlijn Ontwikkelen stedelijk gebied is een bestemmingsreserve gevormd. Gedurende de jaren 2005, 2006 en 2007 wordt een bedrag gestort in deze reserve van € 2.294.000,-- per jaar. Voor de hoofdlijn Onderwijs en Kennisinfrastructuur wordt een bedrag gestort van € 1.720.000,-- per jaar in de reserve Versterking economische structuur, gedurende de jaren 2005, 2006 en 2007. Met deze aanwending van de reserve Flexibel beleid kan deze reserve in 2008 worden opgeheven. De reserve voor algemene doeleinden (toename: € 0,3 miljoen) is in zijn geheel als vrij besteedbare reserve aan te merken.

*Resultaat boekjaar 2005*

Het rekeningsaldo over het boekjaar 2005 bedraagt € 5.776.000,--. Het saldo is per 31 december 2005 in afwachting tot de definitieve bestemming onder de algemene reserves geplaatst. Een aantal projecten zijn niet (volledig) gerealiseerd in 2005, waardoor gelden zijn

overgehouden in 2005. Hiervoor wordt in de Voorjaarsnota 2006 een voorstel voor resultaatbestemming gedaan. Er wordt daarin voorgesteld om dit geld voor die doorlopende projecten over te hevelen naar 2006. Dit betreft een bedrag van € 3.781.000,--. Het restant van € 1.995.000,-- heeft nog geen bestemming en kan daarom (voorlopig) tot het weerstandscapaciteit worden gerekend.

*Conclusie algemene reserves*
Het saldo van de reserve voor algemene doeleinden (saldo per 31 december 2005 € 14,2 miljoen) en het niet-bestemde saldo van het rekeningresultaat 2005 (€ 1.995.000,--) kunnen tot de incidentele weerstandscapaciteit gerekend worden. De reserve Flexibel beleid heeft al een specifieke bestemming gekregen.

### *1.b Bestemmingsreserves*

Alle bestemmingsreserves zijn door provinciale staten bestemd voor een bepaald doel. Alleen voor het afgesproken doel mogen bestedingen plaatsvinden. De provincie voert een terughoudend beleid voor het instellen van bestemmingsreserves. Alle uitgaven en inkomsten van de bestemmingsreserves lopen via de exploitatierekening. Bij de begroting worden toevoegingen aan en bijdragen van reserves opgenomen. Dit kunnen afgesproken algemene mutaties zijn, maar ook kunnen dit bijdragen van reserves zijn die dienen voor het opvoeren van jaarbudgetten in de begroting. Dit is een verwachte besteding van de reserve in het boekjaar. Wanneer er meer of minder wordt besteed dan is begroot, vindt er een extra toevoeging of onttrekking aan de reserve plaats. Volgens de BBV-voorschriften worden alle mutaties op de reserves vermeld bij het programma 0.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen. Dit maken wij expliciet zichtbaar door een resultaat voor bestemming en een resultaat na bestemming van reserves te presenteren.

De samenstelling en ontwikkeling van de bestemmingsreserves ziet er als volgt uit.

| (Bedragen x 1.000) per 31 december | 2002 | 2003 | 2004 | 2005 |
|---|---|---|---|---|
| **Saldireserve** | **41.950** | **44.195** | **38.363** | **47.482** |

Als de bestemmingsreserves aangesproken zouden moeten worden voor opvang van risico's, betekent dit dat het beoogde doel van de gevormde reserve waarschijnlijk niet gehaald kan worden. Wij houden deze saldi daarom buiten de risicoafdekking, maar feitelijk behoren ze hier wel genoemd te worden. De accountant heeft in haar rapport gemeld dat ze in een deel van de saldi van de reserves Ontgrondingenheffing, Uitoefenen bestuursdwang (0,2 miljoen) en Beheer vaarweg Meppel-De Punt (€ 1,6 miljoen) ruimte ziet om op korte termijn risico's op te vangen. Eind december 2005 bedraagt de ruimte op deze grootste reserve Beheer vaarweg Meppel-de Punt, op basis van de 25% berekende aanname van de accountant, € 2 miljoen. Als het geld echter gebruikt wordt voor het opvangen van een risico, dan zal de reserve later weer moeten worden aangevuld om het onderhoud op lange termijn te kunnen bekostigen.

*Conclusie bestemmingsreserves*
In afwachting op de resultaten van de onderzoekscommissie Reserves en Voorzieningen en besluitvorming in de Provinciale Staten over de bestemmingsreserves rekenen we de bestemmingsreserves nu (nog) niet tot de weerstandscapaciteit.

Bij de behandeling van de Nota reserves en voorzieningen is besloten om de reserve vrijwillige bodemsanering, reserve Organisatieontwikkeling en de reserve Wachtgelden sociaal cultureel werk op te heffen en de saldi toe te voegen aan de algemene middelen. Dit is in 2005 gebeurd. In totaal is er € 288.000,-- toegevoegd aan de algemene middelen. Dit zit in het resultaat van 2005 en kan worden bestemd.

De bestemmingsreserves zijn in 2005 toegenomen met € 9,1 miljoen. De grootste mutaties in de bestemmingsreserves zijn hierna weergegeven.

Mutaties bestemmingsreserves 2005

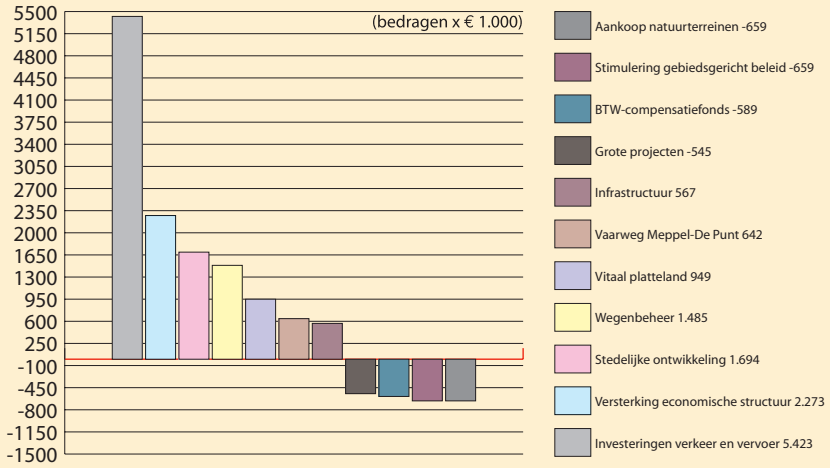


De mutaties zijn toegelicht bij het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen. De toelichting op de besteding van de uitgaven is vermeld bij de programma's waarop de bestemmingsreserves betrekking hebben. Deze verwijzing naar het betreffende programma staat ook in de toelichting bij programma 0.0 vermeld.

### *1.c Stille reserves*

De stille reserves zijn de reserves die niet op de balans staan. Stille reserves ontstaan wanneer bezittingen niet worden geactiveerd of wanneer de reële waarde afwijkt van de waarde die in de boeken staat.
Een provincie kan verborgen vermogen niet zo maar te gelde maken. Ook is het voor stille reserves die zijn "opgesloten" in andere activa niet zinvol om deze mee te nemen in de weerstandscapaciteit. De meerwaarde van deze activa kan immers alleen dan verzilverd worden als er geen vervanging voor terug hoeft te komen. De activa die bij de provincie Drenthe op de balans staan worden voornamelijk gebruikt voor de normale bedrijfsvoering.
Op termijn, indien de verkoop vrijgegeven wordt, zullen de aandelen van PME-groep (Essent) een belangrijke component zijn van de weerstandscapaciteit. Wel zal de ruimte op de begroting daardoor worden ingekrompen, omdat het dividend van deze aandelen structureel op € 2,8 miljoen is geraamd.

## 2. Structurele weerstandscapaciteit

Met de structurele weerstandscapaciteit worden de middelen bedoeld die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van bestaande taken. In beginsel betreft dit de optelsom van:

a. de ruimte op de begroting;
b. de onbenutte belastingcapaciteit.

### *2.a Ruimte op de begroting*

De post Onvoorziene uitgaven binnen het begrotingsprogramma Financiering en algemene dekkingsmiddelen, ten bedrage van structureel € 431.000,--, kan worden aangemerkt als onderdeel van de structurele weerstandscapaciteit. Aan het eind van 2005 bedraagt het saldo van onvoorzien nog € 106.000,-- en de vrije bestedingsruimte € 765.000,--. Deze saldi zijn al verwerkt in het rekeningresultaat en komen daardoor in de Saldireserve terecht totdat het definitief bestemd wordt. Daarnaast wordt het begrotingsoverschot ook aangemerkt als structurele weerstandscapaciteit. Voor het bepalen van de weerstandscapaciteit neemt de provincie Drenthe geen ruimte op de begroting mee in de berekening. Dit omdat deze ruimte moeilijk is te bepalen.

### *2.b Onbenutte belastingcapaciteit*

De onbenutte belastingcapaciteit van de provincie Drenthe bestaat uit het verschil tussen de opbrengst bij het maximaal aantal te heffen opcenten motorrijtuigenbelasting en de opbrengst bij het werkelijk tarief. Het tarief dat is voorgesteld aan provinciale staten bij de Begroting 2006 bedraagt 77,4. Het maximumtarief per 1 april 2005 dat door het Ministerie van Financiën is vastgesteld bedraagt voor het tijdvak 1 april 2006 tot en met 31 maart 2007 102,4. Op grond van deze uitgangspunten is de onbenutte belastingcapaciteit als volgt (x € 1.000).

| | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 |
|---|---|---|---|---|
| Voorgesteld tarief | 35.781 | 36.858 | 37.593 | 38.342 |
| Maximaal tarief | 44.009 | 48.756 | 49.727 | 50.718 |
| Onbenutte belastingcapaciteit | 8.228 | 11.897 | 12.135 | 12.376 |

### De weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe

Uit het bovenstaande blijkt dat de weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe als volgt kan worden weergegeven.

| (Bedragen x € 1.000) | 2006 | |
|---|---|---|
| Omschrijving | Inc. | Struct. |
| Algemene reserves: | | |
| - Reserve voor algemene doeleinden | 14.179 | |
| - Rekening resultaat 2005 (nog niet bestemd) | 1.995 | |
| - Verwachte dividenden, i.v.m stelstelwijziging in 2006 verantwoord | 6.218 | |
| Bestemmingsreserves | p.m. | |
| Stille reserves | p.m. | |
| Onbenutte belastingcapaciteit | | 8.228 |
| | 22.392 | 8.228 |
| Totaal | | 30.620 |

Vanzelfsprekend geldt dat de componenten van de weerstandscapaciteit verschillen in hun mate van inzetbaarheid. Zo zijn de algemene reserves, met name de reserve voor algemene doeleinden, relatief eenvoudig aanwendbaar. Tot het eventueel verhogen (tot het maximum) van het opcententarief in het kader van het opvangen van risico's zal daarentegen niet lichtvaardig worden besloten. Het rekeningresultaat in 2005 van € 5,8 miljoen minus het bestemmingsvoorstel van doorlopende projecten in 2006 van € 3,8 miljoen (per saldo € 2 miljoen) is ook meegenomen in de berekening. Zolang provinciale staten geen definitieve bestemming hieraan hebben gegeven hoort het bij de weerstandscapaciteit. Dit geeft wel aan dat het besluit tot bestemming van dit rekening resultaat invloed heeft op de hoogte van de weerstandscapaciteit.

## Inventarisatie van de aanwezige risico's

Van de risico's die de provincie loopt, zijn een aantal afgedekt door de gebruikelijke verzekeringen of door het instellen van voorzieningen. In deze paragraaf gaat het om risico's die niet zijn afgedekt of niet kunnen worden afgedekt. Provincies hebben te maken met een diversiteit aan lastig in te schatten risico's die bovendien soms onderling afhankelijk zijn. De provincie onderkent de volgende risico's:

### *Renteontwikkeling*

Het vreemd vermogen bedraagt 42,8% van het totale vermogen. De risico's bij de renteontwikkeling van het vreemd vermogen zijn beperkt, omdat het hier vooral om langlopende geldmiddelen gaat met een vast rentepercentage. Voor de uitgezette gelden wordt echter uitgegaan van een korte termijnrente van 2%. Voor de lange termijnrente wordt uitgegaan van 4,5%. De onzekerheden kunnen zowel voor- als nadelig zijn. De gerealiseerde rente op korte termijn van de uitgezette gelden in 2005 bedroeg 2,13%. We hebben geen nieuw lang vreemd vermogen aangetrokken in 2005.

### *Financiële risico's*

Wij kunnen hierbij twee risico's noemen: het koersrisico en het kredietrisico. Deze risico's zijn vrij beperkt als we het afzetten tegen de genomen maatregelen. Over de verstrekte leningen loopt de provincie een kredietrisico. Voor het merendeel van de verstrekte geldleningen is echter sprake van hypothecaire zekerheidsstelling. Over de verstrekte leningen aan RTV Drenthe van € 5,7 miljoen en Astron Dwingeloo van € 2,1 miljoen per 31 december 2005 loopt de provincie een kredietrisico.

### *Begrotingsrisico's*

Aan veel ramingen in de begroting zijn onzekerheden verbonden. Bovendien zijn de te realiseren baten en lasten soms niet goed te beïnvloeden.

### *Risico's op gegarandeerde geldleningen*

Het totaal van de gegarandeerde geldleningen bedraagt per 31 december 2005 € 24,2 miljoen (2004: € 28,3 miljoen). De meeste hiervan zijn verstrekt ten behoeve van instellingen in de gezondheidszorg. Er worden in deze sector geen nieuwe garanties afgegeven. Het risico is in 2005 door aflossingen afgenomen met € 4,1 miljoen. Het aantal gewaarborgde geldleningen is ook afgenomen met 9 (€ 1,4 miljoen als onderdeel van de totale afname).

### *BTW-compensatiefonds*

Er zijn (landelijk) nog enkele onduidelijkheden betreffende de verwerking van de compensatie van de BTW. Hiervoor is een reserve bij de provincie gevormd. De definitieve uitname uit het Provinciefonds is nog niet bekend.

### *Kosten bestuursdwang*

Bij de geïntensiveerde handhavingactiviteiten kan het noodzakelijk zijn dat de provincie bestuursdwang moet toepassen. Het is niet altijd zeker dat verhaal van de kosten hiervan mogelijk is. Er is hiervoor een bestemmingsreserve gevormd, waarmee het risico is afgedekt.
In 2005 is bestuursdwang toegepast. In de Verlengde Hoogeveensche Vaart, dichtbij Holsloot, was een illegale woonboot afgemeerd. Deze woonboot vormde een gevaar (brandstichting) voor de omgeving. De eigenaar was niet bij machte om de boot naar een legale woonbestemming te vervoeren. In samenspraak met de eigenaar, gemeente Emmen en de provincie Drenthe zijn we overeen gekomen de woonboot te slopen en af te voeren. De kosten van deze actie zijn door de gemeente Emmen en de provincie Drenthe gezamenlijk betaald.

*Claims van derden*

Hierbij gaat het om de aansprakelijkheid van de provincie bij (vermeend) onrechtmatig handelen. In de afgelopen jaren is 'de lagere overheid' regelmatig geconfronteerd met gebeurtenissen die haar imago geen goed hebben gedaan. Deze gebeurtenissen hebben geleid tot een kritischer houding van burgers en bedrijven ten opzichte van de lagere overheid. Deze kritische houding leidt er toe dat de lagere overheid vaker wordt aangesproken op de kwaliteit van de door haar geleverde prestaties. De nasleep van de recente gebeurtenissen bij de lagere overheid, waaronder de gebrekkige handhaving van veiligheidsvoorschriften, bevestigen dit. Hoewel zich in de afgelopen jaren geen claims van belang hebben voorgedaan, die het noodzakelijk maakten de hiertoe aangehouden buffer in het weerstandsvermogen aan te spreken, achten wij het gezien de maatschappelijke ontwikkelingen toch nodig hiervoor een risicoreserve binnen het eigen vermogen aan te houden. De accountant heeft aanbevolen hiervoor een risicobandbreedte aan te houden van minimaal € 1,5 miljoen tot maximaal € 2,5 miljoen. Deze inschatting is gemaakt door uit te gaan van vijf tot tien gebeurtenissen, waarbij claimrisico's zouden kunnen ontstaan en een maximaal risico per gebeurtenis van circa € 250.000,--. Momenteel ligt er nog een claim bij de provincie Drenthe, maar de kans dat deze claim zal worden toegekend achten wij klein. Deze inschatting is gebaseerd op de hardheid van de claim volgens onze verzekeraar.

*Decentralisatie van rijkstaken*

Naast de overdracht van bevoegdheden en middelen vindt ook overdracht van risico's plaats waarbij geen compensatie in geld plaatsvindt. Ook herverdeeleffecten dragen in geval van overdracht van rijkstaken naar de lagere overheden bij tot een verhoging van de risico's. De verwachting is dat het risico toeneemt door de verdergaande bezuinigingen en ombuigingen van het Rijk.
In dit kader kan de nieuwe mediawet (vanaf 2006) worden genoemd. De provincie wordt verantwoordelijk gesteld voor het instandhouden van het regionaal omroepniveau van 2004.

*Bodemsanering en -bescherming*

Verontreinigde bodemlocaties worden steeds vaker vanuit een maatschappelijk oogpunt gesaneerd, waarbij de provincie een stimulerende en een regierol vervult. Met het afromen van de reserve bodemsanering is het risico groot dat, bij onvoldoende rijksmiddelen, de ruimtelijke stedelijke ontwikkeling stagneert door het ontbreken van middelen voor voorfinanciering of cofinanciering. In de programmaperiode 2004-2009 is met de genoemde risico's rekening gehouden.

*Onderhoud wegen en kanalen*

De provincie loopt het risico dat door derden veroorzaakte schades niet of niet geheel verhaald kunnen worden. Veroorzakers beroepen zich steeds meer op overmacht. Bovendien keren verzekeraars vaak maar een deel van de schade uit. Ook wordt de provincie als (vaar)wegbeheerder steeds vaker aansprakelijk gesteld voor ongevallen die de (vaar)weggebruikers zijn overkomen. De provincie is hiervoor verzekerd. Daarnaast kunnen ook natuurlijke calamiteiten als extreme regen- of sneeuwval of aardschokken aanzienlijke schades tot gevolg hebben. De risico's blijven structureel aanwezig. In 2005 zijn er geen grote schadegevallen geweest die niet verhaald konden worden. Wel speelt er een landelijke BTW-discussie met de verzekeringsmaatschappijen. Zij willen de BTW van de schades niet vergoeden omdat de provincies en gemeenten deze BTW kunnen compenseren. Het Rijk past echter een korting toe bij de fondsen van de gemeenten en provincies voor hun gecompenseerde BTW. Het Rijk vergoed dus nooit meer dan de oorspronkelijk vastgestelde fondsuitkeringen. Schades zijn dus extra bestedingen die bovenop de totale bestedingen van de provincies en gemeenten komen. Verder hebben zich geen natuurlijke calamiteiten voorgedaan in 2005.

*Europese programma's*

Vorig jaar is gemeld dat bij de eindafrekening van de EU-programma's doelstellingen 2 en 5b (samen met de provincie Groningen) en LEADER is gebleken, dat Europa financieel-technische correcties heeft doorgevoerd. Dit omdat de afrekening heeft plaatsgevonden op het totaal van het programma en niet op het niveau van individuele projecten. Daardoor werd een vordering van € 99.000,-- op Europa niet toegekend. Hiervoor is vorig jaar een voorziening getroffen. Het bezwaarschrift die we hebben ingediend is toch grotendeels gehonoreerd, waardoor we in 2005 nog € 86.000,-- hebben ontvangen.
In 2004 en 2005 is het EU-programma doelstelling 2 1997-1999 (samen met de provincie Groningen) door de Europese Commissie gecontroleerd. Deze controle heeft geleid tot een voorlopige terugvordering van € 9,8 miljoen. In 2006 zal de commissie een definitief standpunt innemen. De verwachting is dat de definitieve terugvordering zal worden teruggebracht tot ver onder de 50% van de voorlopige vordering. Dit risico is afgedekt door rentebaten op het programma (ruim € 3,5 miljoen).
Naast de in het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) uitgevoerde Europese programma's is de provincie Drenthe betrokken bij de projecten Townnet, Water for all, Tenn, Farmers for nature, Hanze Passage en Innovatieve Acties. Ook bij deze projecten is sprake van risico's ten aanzien van de eindafrekening.

*Risico's in het kader van het Kompas*

De provincie Drenthe is bij de gemeenschappelijke regeling SNN mede risicodragend voor de risico's bij de uitvoering van het Kompas-programma, zoals onrechtmatigheden bij de uitvoering van projecten, interpretatieverschillen en verandering van regelgeving. Het financiële risico is beperkt en wordt in principe afgedekt door de rentebaten op oude Europese programma's en ISP's (Integraal Structuurplan). Deze rentebaten bedroegen eind 2005: € 18 miljoen. Deze rentebaten worden beheerd door het SNN. Naast de financiële risico's is er ook een budgettair risico. Dat bestaat uit terugvordering door de Europese Commissie, als te weinig betalingen bij de eindbegunstigden hebben plaats gevonden of als aan het einde van de programmaperiode te weinig is gecommitteerd.
Het eerste risico wordt beperkt door een strakke monitoring van de uitvoering van de verschillende projecten. Het tweede risico wordt beperkt door tijdens de programmaperiode over te committeren. Naarmate het programma vordert, kan het overcommiteringspercentage steeds beter worden afgestemd.

*Projecten Cultuurtoerisme II en Drents Goed/Landleven*

Na het faillissement van het NNBT heeft de provincie eind 2003 de projecten Cultuurtoerisme II en Drents Goed/Landleven overgenomen en is verantwoordelijk voor de verdere uitvoering daarvan. De provincie betaalt kosten vooruit ,waarvoor later subsidie verkregen wordt bij het SNN. Het risico is beperkt. Het project Cultuurtoerisme II is inmiddels afgerond en de eindafrekening hebben we ingediend bij het SNN. Wij verwachten In het eerste kwartaal van 2006 de beschikking van het SNN. Het project Drents Goed/Landleven loopt tot 1 maart 2006 en daarna sturen wij de eindafrekening naar het SNN.

*Nazorg stortplaatsen*

Op grond van de wettelijke nazorgregeling in de Wet milieubeheer (Wm) wordt de provincie, na overdracht van de nu operationele stortplaatsen, verantwoordelijk voor de bestuurlijke, organisatorische en financiële aspecten van de nazorg van deze stortplaatsen. Er worden in dit kader risico's genomen, vooral als het doelvermogen niet wordt bereikt als gevolg van tegenvallende rendementen, een snellere sluiting van de stortplaats dan voorzien of door wanbetaling, evenals door niet-voorziene omstandigheden nadat overdracht van de stortplaatsen aan de provincie heeft plaatsgevonden. Nadat de stortplaatsen zijn gesloten, kan geen verrekening met de exploitant meer plaatsvinden. Met behulp van een protocol sluitingsverklaring en een risicomodel wordt het risico beperkt.

*Uitvoering Meerjarenuitvoeringsprogramma verkeer en vervoer (MUP-VV)*

Het gaat hierbij om diverse risico's, waaronder:

- Planschade. Met name bij de grotere nieuwbouwprojecten (zoals de aanleg van rondwegen) kan het risico van planschade ex artikel 49 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO) niet geheel worden uitgesloten. Van belang is dat dit risico al tijdens de bestemmingsplanprocedure wordt geïnventariseerd.
- Vertraging planprocedures als gevolg van de advies- en beroepsprocedures bij het voldoen aan planologische regelingen en/of diverse vergunningen.
- Draagvlak planontwikkeling. Kenmerk voor het huidige provinciale beleid is het streven naar een verkeers- en vervoersvisie per corridor of gebied en een daarop gericht integraal maatregelenpakket. Met name het draagvlak voor de conclusies en aanbevelingen van de verschillende corridorstudies bepaalt de haalbaarheid van meerjarenuitvoeringsconvenanten. In financiële zin kunnen deze risico's positief en negatief zijn.
- Onteigening. Veelal worden de gronden langs minnelijke weg verworven. In een aantal situaties is echter een onteigeningsprocedure nodig. Deze procedures zijn tijdrovend, dus vertragend en kostenverhogend.
- Bodemsaneringen. In incidentele gevallen zal tijdens de uitvoering van het werk verontreiniging van het grondwater of van de bodem worden aangetroffen. Bodemsaneringen kunnen aanzienlijk kostenverhogend werken en zullen vaak tot grote vertragingen van het project leiden. Bij wegconstructies moet rekening worden gehouden met de mogelijkheid van het moeten afvoeren en verwerken van teerhoudend asfalt.
- Geluidhinder. Sinds een aantal jaren moet bij reconstructies een akoestisch geluidsonderzoek worden uitgevoerd naar de effecten van de maatregelen op de omgeving (bijvoorbeeld de woningen langs een weg). Voor het geval de berekende geluidsbelasting 1,5 dB hoger is dan de waarde in de oude situatie, moet de overheid maatregelen treffen. Daarbij kan gedacht worden aan maatregelen aan de bron (bijvoorbeeld geluidsreducerend asfalt) dan wel aan maatregelen op de plaats waar het effect optreedt (bijvoorbeeld maatregelen aan de woningen). Indien er maatregelen moeten worden getroffen, zijn deze van invloed op de kosten van het project.
- Kabels en leidingen. Het moeten verleggen van kabels en leidingen kan in sommige gevallen aanzienlijk kostenverhogend werken en in de tijd gezien vertragingen opleveren.
- Aanbestedingen. De op het moment van aanbesteden heersende marktsituatie kan een risico vormen. Een mee- of tegenvallende aanbesteding kan wel 30% verschil maken.
- Water-, archeologie-, flora- en faunatoets. Voordat een bestemmingsplan gewijzigd kan worden moet de water, archeologie, flora en fauna toets met een positief resultaat worden doorlopen. Bij negatief resultaat kan het leiden tot een wijziging dan wel vertraging van het project.
- Financiële dekkingsplannen. De uitwerking van het provinciale beleid wordt in nauwe samenwerking met derden (onder andere Rijk en gemeenten) in een Meerjarig Regionaal Investeringsprogramma opgenomen. Per project wordt aangegeven welke overheden en instanties als financieel medeverantwoordelijke partner worden gezien. Elke partner legt dit vast in een jaarlijks uitvoeringsprogramma, voor de provincie voorheen het MUP. Het dekkingsplan moet als een risico worden gezien, ingeval over de financieringsopzet nog geen overeenstemming is bereikt. In die gevallen waar een project in eerste aanleg een provinciale verantwoordelijkheid betreft, zal de provincie zelf moeten zorg dragen voor een financieel vangnet voor het eventueel (gedeeltelijk) mislukken van de nagestreefde financieringsopzet. Dat vangnet zal in beginsel worden gevonden binnen de provinciale budgetten.

*Belastbaarheid secundaire arbeidsvoorwaarden*
Ten tijde van het opstellen van de jaarrekening was de belastingdienst nog bezig met het boekenonderzoek aangaande de loonbelasting en de omzetbelasting over de jaren 2001 tot en met 2004. Voorlopig is naar voren gekomen dat de provincie met betrekking tot de loonbelasting een claim tegemoet kan zien aangaande de dienstkleding welke nog niet in overeenstemming is met de fiscale regelgeving hieromtrent. Daarnaast kan de provincie een correctie verwachten omtrent de compensabele BTW. De provincie is nog in gesprek met de belastingdienst over hoe omgegaan moet worden met de dienstauto's en de BTW op personeelsverstrekkingen.
Verder heeft de Belastingdienst nog geen uitspraak gedaan omtrent de vraag of een provincie handelt als ondernemer of als overheid bij bodemsaneringen.

*Motorrijtuigenbelasting*
Het Centraal Bureau Motorrijtuigenbelasting (CBM) int de provinciale opcenten en draagt deze aan de provincies af. De provincies hebben geen controlemogelijkheden op deze afdrachten en zijn daarmee informatieafhankelijk van het CBM. Er blijft onzekerheid bestaan over de juistheid en de volledigheid van de ontvangen opcenten.

*Groningen Airport Eelde*
De provincie Drenthe loopt een risico met betrekking tot de baanverlenging van Groningen Airport Eelde. De meerkosten door vertragingen in verband met bezwaarprocedures komen ten laste van de regio zelf. Overigens lijken de kansen op meerkosten niet al te groot, doordat zaken op een slimme manier aanbesteed worden en zaken gecombineerd worden uitgevoerd.

*Dividend Essent*
Het dividend van Essent is geraamd op € 2,8 miljoen structureel. De winst is echter onzeker. Het risico kan zowel positief als negatief zijn. Het dividend over 2005 bedraagt naar verwachting € 5.994.000,-- (op basis van persbericht 9 maart 2006).

*Noord Nederlands Bureau voor Toerisme (NNBT)*
Het NNBT is in 2003 failliet gegaan. Er is een vordering van € 609.000,-- vastgelegd en ingediend bij de curator. Het faillissement is nog niet afgewikkeld. Deze vordering zal waarschijnlijk niet leiden tot een uitbetaling. Het niet uitbetalen van de vordering is voorzien. Verwacht mag worden dat de afwikkeling van het faillissement in 2006 afgerond zal worden. Er zijn geen risico's met betrekking tot het NNBT meer te verwachten.

*Hunebedinformatiecentrum*
De realisatie van het Hunebedinformatiecentrum is bijna gereed. De aanbesteding heeft niet volledig conform de aanbestedingsrichtlijnen plaatsgevonden. Bij de definitieve vaststelling van de Kompas subsidie en de provinciale subsidie bestaat het risico dat bepaalde kosten niet subsidiabel blijken te zijn.

**Verbonden partijen en overige samenwerkingsverbanden**
Onder een verbonden partij wordt verstaan: een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft. Vooral het financiële belang impliceert een risico voor de provincie. Immers, de middelen die door de provincie ter beschikking zijn gesteld, kunnen een verlies zijn in geval van faillissement. Verder heeft de provincie een financieel belang indien financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de provincie.
In de jaarstukken is een aparte paragraaf besteed aan verbonden partijen (paragraaf I.2.6). De jaarlijkse bijdragen van de provincie Drenthe aan de verbonden partijen zijn opgenomen in de begroting van de provincie. De gerealiseerde bijdragen staan in de productenrealisatie

vermeld en in de paragraaf verbonden partijen. De risico's van de samenwerkingsverbanden worden zijn niet gekwantificeerd. De accountant geeft in haar rapport aan dat ze inschat dat de provincie hierbij specifiek risico loopt bij het SNN en Groningen Airport Eelde. Het gaat hierbij globaal geschat om een risico van 5 maal de jaarlijkse bijdrage. Dit is omgerekend op basis van de jaarrekeningcijfers van 2005 ongeveer € 3,7 miljoen.

### Overige aanwezige risico's

Tenslotte vermelden we nog de volgende aanwezige risico's:

- Oninbare debiteuren
- Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen
- Subsidieafrekeningen richting het Rijk
- Ontoereikende verzekeringen

### Toelichting

*Oninbare debiteuren*

Bij de uitvoering van risicovolle projecten vraagt de provincie Drenthe bankgaranties aan. Maar er is wel sprake van oninbaarheid op debiteuren. Het debiteurensaldo van de provincie bedroeg per 31 december 2005 € 5 miljoen. Van dit bedrag had € 1,9 miljoen betrekking op openbare lichamen. Van het debiteuren saldo per 31 december 2005 resteert per 21 februari 2006 een bedrag van € 2,5 miljoen. Op de vorderingen op debiteuren is een voorziening voor mogelijke oninbaarheid in mindering gebracht van € 0,9 miljoen.

*Arbeidskostengerelateerde verplichtingen*

In het BBV is bepaald dat de arbeidskostengerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume een onderdeel van de uiteenzetting over de financiële positie in de jaarrekening zijn. Deze posten worden niet opgenomen als voorziening of schuld op de balans. In het navolgende geven wij een raming weer van de contante waarde van de verplichtingen per 31 december 2005, rekening houdende met een disconteringsvoet van 3%.

De provincie heeft per 31 december 2005 de volgende arbeidskostengerelateerde verplichtingen:

- Premie Interprovinciale ziektekostenregeling (IZR). Dit betreft het werkgeversaandeel in de premie IZR voor (gedeeltelijk) gepensioneerde werknemers. Bij een structurele begrotingspost van € 472.000,-- voor 2006 en een jaarlijkse stijging van 3% is de contante waarde van deze verplichting per januari 2006 € 5,7 miljoen. Hierbij is uitgegaan van een gemiddelde leeftijd van deze werknemers van circa 62 jaar en dat gedurende ongeveer 12 jaar de verplichting tot afdracht van IZR-premie zal blijven staan.
- Vakantiegeld. In de maand mei wordt het vakantiegeld over de afgelopen 12 maanden betaald. Aan het eind van het jaar ontstaat er daardoor een verplichting van 7 maanden vakantiegeld. Het bedrag van de verplichting per 31 december 2005 bedraagt € 1,8 miljoen;
- Pensioenen/wachtgelden. Er zijn eind december 2005 nog 15 pensioenontvangende ex-leden van gedeputeerde staten. Daarnaast is er een aantal ex-gedeputeerde en ook voormalige leden van provinciale staten die wachtgeld ontvangen of wachtgeld mogen ontvangen, tenzij ze een (tijdelijk) inkomen hadden. In 2006 zijn de lasten voor pensioenen en wachtgelden op ruim € 660.000 begroot (werkelijk 2005: € 568.000,--).
  De totale pensioenclaim voor nu pensioengerechtigde ex-gedeputeerden, uitgaande van een gemiddelde leeftijd van 80 jaar bedraagt 3,2 miljoen. Daarnaast zijn er nog diverse voormalige gedeputeerde die de pensioengerechtigde leeftijd nog niet hebben behaald. De hiervoor berekende claim maakt geen deel uit van deze claim. De wachtgelden voor ex gedeputeerden en statenleden bedragen maximaal € 955.000,--.

*Subsidieafrekeningen richting het Rijk*
De provincie ontvangt uit vele subsidieregelingen gelden van het Rijk. Over de besteding ervan moet in veel gevallen verantwoording worden afgelegd. Hierbij dient meestal een accountantsverklaring te worden afgegeven. Indien de subsidievoorwaarden niet adequaat worden nageleefd, bestaat het risico dat gelden dienen te worden terug betaald aan het Rijk, terwijl de kosten wel zijn gemaakt of bedragen wel zijn doorgegeven naar andere instellingen. Het genoemde risico leidt daarom niet tot een kwantificering van een aanwezig financieel effect.

*Ontoereikende verzekeringen*
Een groot deel van de risico's is te verzekeren. De provincie heeft de normaal gebruikelijke verzekeringen betreffende opstallen afgesloten. Daarnaast zijn diverse aansprakelijkheidsverklaringen afgesloten.

## Conclusie financieel effect van de risico's
Uit het bovenstaande blijkt dat de het risicoprofiel niet erg is veranderd in 2005. Daarom handhaven we schatting van tussen de € 20,4 en € 28,6 miljoen.

## Omvang van het weerstandsvermogen
Op basis van diverse kengetallen is getracht een oordeel te geven over het weerstandsvermogen. De volgende kengetallen zijn hiertoe aangegeven (afgerond, x € 1.000):

| | Totaal |
|---|---|
| Omvang risico's | 20.400-28.600 |
| Weerstandsvermogen | 30.620* |
| Totaal lasten 2005 | 176.934 |
| 10% van de totale lasten | 17.693 |

* Exclusief bestemmingsreserves

In het rapport over het weerstandsvermogen van de accountant wordt een omvang van de weerstandscapaciteit aanbevolen van € 25 miljoen. Het weerstandsvermogen eind 2005 bedraagt € 30,6 miljoen. Procentueel is dit 122,4% van de in het rapport over het weerstandsvermogen geadviseerde omvang van de weerstandcapaciteit. Dit is exclusief de eventuele incidentele ruimte op bestemmingsreserves. De accountant heeft dit ingeschat op € 1,8 miljoen. Doortrekking naar de saldi van eind 2005, is dit € 2,3 miljoen. Wij willen echter eerst het onderzoek van de Commissie Reserves en Voorzieningen en de besluitvorming van de Provinciale Staten afwachten, voordat we deze saldi verder bij het weerstandscapaciteit opnemen.
Mede door het meevallende rekeningresultaat 2005 en de verwachte oplopende weerstandscapaciteit is er ruimte in het weerstandsvermogen. Het uiteindelijke weerstandsvermogen is echter afhankelijk van het besluit over de resultaatbestemming 2005 en de meer opbrengst dividenden in 2006.

## Afsluitend
De weerstandscapaciteit is een dynamisch gegeven en voortdurend aan verandering onderhevig. Bovendien zijn de weerstandscapaciteit en het weerstandsvermogen in hoge mate gegevenheden die een prognosticerend karakter hebben. Voor de weerstandscapaciteit zal men altijd scenario's hanteren die een meerjarig karakter hebben, dat ver uitgaat boven de periode die voor de ramingen van de meerjarenbegroting geldt. Het actueel houden van de weerstandscapaciteit en het weerstandsvermogen is daarbij een noodzaak. Fluctuaties in de financiële positie, in risico's, in kennis over de onderhoudstoestand van activa, kunnen leiden tot beleidsveranderingen, ook op het gebied van weerstandscapaciteit.

# I.2.3. ONDERHOUD KAPITAALGOEDEREN

Met het onderhoud van kapitaalgoederen is een substantieel deel van de exploitatie gemoeid. In de paragraaf die hieraan wordt gewijd, worden de beleidslijnen met betrekking tot beheersmatige aspecten daarvan weergegeven. In deze verantwoording doen we verslag over de uitvoering van het onderhoud aan de kapitaalgoederen.

Onder kapitaalgoederen wordt verstaan alle in eigendom van de provincie zijnde goederen met een meerjarig nut. Deze kapitaalgoederen hebben wij als volgt gerubriceerd.
- Wegen
- Kanalen
- Gebouwen

## Wegenbeheer

*Kengetallen*
- 406 kilometer weg
- 15 kilometer parallelweg
- 261 kilometer fietspad
- 63 faunatunnels

*Managementraamcontract*
Voor het onderhoud van de provinciale wegen is een Managementcontract (beheer) wegen en kanalen 2004-2014 opgesteld. Het contract houdt in dat het hoofd van de Productgroep Wegen en Kanalen zich tegenover het college van GS verbindt het beheer en onderhoud van de Drentse provinciale wegen en vaarwegen tegen een afgesproken kwaliteit en prijs op zich te nemen. Het contract geeft de beschikbare budgetten, de te leveren prestaties en de bevoegdheden en regels in de mandatering weer.

*Jaartranche*
Naast het raamcontract wordt elk jaar de specifieke jaartranche opgesteld. Hierin worden de actuele gegevens voor het uitvoeringsjaar vermeld die onder meer zijn gebaseerd op een jaarlijkse inspectie van de wegen. Bij deze inspecties wordt de zogenoemde CROW-methode (CROW = Stichting Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de grond-, water- en wegenbouw en de verkeerstechniek) gehanteerd om zo objectief mogelijk de verhardingen van het wegennet in kaart te brengen. De jaartranches passen in het financieel meerjarenkader van het raamcontract.

*Onderhoudsnormen*
Met de vaststelling van het raamcontract zijn ook de onderhoudsnormen voor genoemde periode vastgesteld. Met de vaststelling van deze normen wordt gegarandeerd dat aan het eind van genoemde periode het provinciaal wegennet in een redelijke conditie zal verkeren.
Voor elk onderdeel wordt beschikt over een beheersprogramma waarin al het cyclische onderhoud wordt gepland en financieel vertaald.

*Reserve Wegenbeheer*

Voor de dekking van de uit het onderhoud voortvloeiende kosten is een reserve Wegenbeheer ingesteld. De werkelijke onderhoudsuitgaven worden ten laste van deze reserve gebracht. Door deze systematiek komen in de provinciale begroting geen pieken en dalen voor, maar worden de schokken in de onderhoudsuitgaven opgevangen binnen de reserve Wegenbeheer.

*Budget voor onderhoud*

Het beschikbare budget voor onderhoud in de provinciale begroting wordt berekend op basis van een normbedrag. Dit bedrag wordt jaarlijks met een percentage verhoogd (inflatiecorrectie).
Hierna vindt u een overzicht van de kosten van onderhoud van de wegen, zoals opgenomen in de begroting 2005, en de werkelijke kosten.

*Verantwoording 2005*

| Lasten | Begroot 2005 | Realisatie 2005 |
|---|---|---|
| Programma Beheer en onderhoud | 15.068.490,-- | 14.705.882,-- |
| | Stand per 1 januari 2005 | Stand 31 december 2005 |
| Saldo reserve Wegenbeheer | 24,-- | 1.484.794,-- |

Het beheer en onderhoud van het wegennet is volgens plan verlopen. Van de geplande werkzaamheden aan groot onderhoud is de deklaagvernieuwing van de weg Rolde-Grolloo uitgesteld in verband met de ontwikkelingen van de uitbreiding van “Rolde-Zuid”. Hierdoor is er € 1.000.000,-- minder besteed. Ook is de vervanging van de deklaag van de weg Vries-Zuidlaren ter plaatse van de kruising met de N34 uitgesteld in combinatie met het uitstel door planologische procedures van de nieuw aan te leggen rotondes in de op- en afritten. Voor het Rijk is wel de rijksweg tussen Gieten en De Punt van een nieuwe deklaag voorzien, waarbij deze weg tevens is verbreed naar de nieuwe normbreedte en is de daarbijbehorende wegmarkering aangebracht. Daarnaast zijn de fietstunnel bij Peize en de landbouwtunnel Scharreveld bij Westerbork gerealiseerd. In combinatie met de projecten voor grootonderhoud zijn tevens PUP-maatregelen gerealiseerd en is op een groot aantal wegen de markering vervangen volgens de nieuwe richtlijn 203 “Essentiële herkenbaarheidkenmerken (REK)” van het Centrum voor Regelgeving en Onderhoud in de Grond-, Water en Wegenbouw (CROW).
Bij het dagelijks onderhoud waren voor de gladheidbestrijding 64 strooibeurten nodig. In de begroting wordt standaard uitgegaan van 48 strooibeurten. De meerkosten van de extra strooibeurten bedragen ruim € 300.000,--.
Er is ruim € 364.000,-- meer aan apparaatskosten besteed. Vooral door inhuur van “het bouwdeel” voor de grootonderhoud projecten en de N34 (Gieten-De Punt megaproject) zijn meer uren verantwoord dan begroot.
Het totale voordeel op dit programmaonderdeel (met uitzondering van het resultaat op kapitaallasten steunpunten van € 16.009,--) is toegevoegd aan de reserve Wegenbeheer. Hierbij is nog een bedrag van € 292.321,-- onttrokken, omdat in 2004 een tekort aanwezig was bij de reserve wegenbeheer en toen dit bedrag ten laste van de algemene middelen is gebracht. Deze “lening” is nu weer verrekend met de reserve Wegenbeheer. De totale verrekening met de reserve is te vinden bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma 0.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

## Kanalen

Wat is vermeld ten aanzien van de wegen, is in algemene zin ook van toepassing op de bij de provincie in beheer en onderhoud zijnde kanalen. Voor het beheer en onderhoud van de provinciale kanalen is hetzelfde Managementcontract (beheer) wegen en kanalen 2004-2014 van toepassing.

Vaarweg Meppel-De Punt

*Kengetallen*
Totale lengte is 64 km vaarweg, met daarin opgenomen het Noord-Willemskanaal, de Drentsche Hoofdvaart en het Meppelerdiep.

*Jaarcontracten*
In de jaarcontracten worden de budgetten die beschikbaar zijn voor het dagelijks onderhoud aangegeven. Hierbij zijn de budgetten verdeeld over een algemeen deel, twee kanaaltrajecten en de gemalen. De te verwachten uitgaven zijn gebaseerd op monitoringscijfers en worden uitgedrukt in kosten per km vaarweg infrastructuur in beheer.

*Reserve Beheer vaarweg Meppel-De Punt*
Met hetzelfde doel als bij de wegen is een reserve Beheer vaarweg Meppel-De Punt ingesteld. De werkelijke onderhoudsuitgaven worden ten laste van deze reserve gebracht. Door deze systematiek komen in de provinciale begroting geen pieken en dalen voor, maar worden de schokken in de onderhoudsuitgaven opgevangen binnen deze reserve.

*Budget voor onderhoud*
Het beschikbare budget voor onderhoud bestaat naast een jaarlijks geïndexeerd normbedrag voornamelijk uit bijdragen van derden (Rijk en waterschappen). Opmerking hierbij is dat de vergoeding van het Rijk voor groot onderhoud met ingang van 2024 komt te vervallen.

*Verantwoording 2005*

| Lasten | Begroot 2005 | Realisatie 2005 |
|---|---|---|
| Programma Beheer en onderhoud | 4.162.903,-- | 2.857.685,-- |
| | Stand per 1 januari 2005 | Stand 31 december 2005 |
| Saldo reserve Beheer vaarweg MDP | 6.432.271,-- | 7.074.410,-- |

De instandhouding van de vaarweg is normaal verlopen. De vervanging van gedeelten damwand van de Drentse Hoofdvaart en het Meppelerdiep en de renovatie van de Asserwijkbrug zijn in voorbereiding en zullen gedurende het winterseizoen in 2006 uitgevoerd worden. Bij de gerealiseerde reconstructie van de damwand in Middensmilde zijn geen faunamaatregelen aangebracht, omdat de betreffende vaargedeelten binnen de bebouwde kom liggen.
Op de onderhoudkosten is een groot voordeel ten opzichte van de begroting gerealiseerd. Dit komt doordat de pompkosten met € 100.000,-- meevielen en doordat voor het groot onderhoud, projecten uitgesteld zijn of doorlopen in 2006, terwijl ze in 2005 gebudgetteerd waren.

Er is per saldo € 641.689,-- aan de reserve toegevoegd. De totale verrekening met de reserve is te vinden bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma 0.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

## Overige (Zuid-Drentse) vaarwegen

*Kengetallen*
De totale lengte is 91 km, waarin zijn opgenomen alle vaarwegen die in het beheer en onderhoud zijn van de provincie Drenthe en die niet vallen onder de vaarweg Meppel-De Punt.

*Jaarcontracten*
Ook in de jaarcontracten van de overige vaarwegen worden de budgetten die beschikbaar zijn voor het dagelijks onderhoud weergegeven en zijn de budgetten verdeeld over een algemeen deel, twee kanaaltrajecten en de gemalen. Monitoringscijfers leiden tot de begrote uitgaven en worden uitgedrukt in kosten per km vaarweg infrastructuur in beheer. Voor de grootonderhoudsprojecten wordt jaarlijks een planning gemaakt.

*Reserve Beheer vaarwegen Zuidoost-Drenthe*
De werkelijke onderhoudsuitgaven worden ten laste van deze reserve gebracht. Door deze systematiek, in aansluiting met de eerdergenoemde reserves, komen in de provinciale begroting geen pieken en dalen voor, maar worden de schokken in de onderhoudsuitgaven opgevangen binnen deze reserve.

*Budget voor onderhoud*
Het voor het onderhoud beschikbare budget bestaat naast een jaarlijks geïndexeerd normbedrag uit bijdragen die van derden (met name waterschappen) worden ontvangen.

*Verantwoording 2005*

| Lasten | Begroot 2005 | Realisatie 2005 |
|---|---|---|
| Programma Beheer en onderhoud | 4.801.733,-- | 4.139.970,-- |
| | Stand per 1 januari 2005 | Stand 31 december 2005 |
| Saldo reserve Vaarwegen ZO-Dr. | 5.140.454,-- | 5.069.608,-- |

Het onderhoud van de Zuid-Oost Drentse vaarwegen kende geen bijzonderheden en is normaal verlopen. Op de Hoogeveensche Vaart zijn grote stukken oevers op natuurtechnische wijze gerenoveerd. Verder is de voorbereiding van een aantal projecten gestart en zullen deze in de winter (scheepvaartluwe periode) worden gerealiseerd.
Het dagelijks onderhoud is financieel nagenoeg volgens planning verlopen. Een meevaller bij de pompkosten dekt extra onderhoud aan de gebouwen. Op het groot onderhoud is een financieel voordeel van € 900.000,-- gerealiseerd, doordat een aantal projecten uitgesteld zijn of doorlopen in 2006. Deze waren qua budget wel in 2005 opgenomen.
De overschrijding van de apparaatskosten met € 250.263,-- wordt veroorzaakt door de heropening van de vaarverbinding Zuidlaardermeer - Oost-Groningen (SNN-samenwerkingsproject), waarmee binnen de begroting geen rekening was gehouden.
Er is per saldo € 70.846,-- aan de reserve onttrokken. De totale verrekening met de reserve is te vinden bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma 0.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

## Gebouwen

Naast de in de Managementcontracten wegen en kanalen begrepen steunpunten en dienstwoningen, kent de provincie Drenthe nog een tweetal gebouwen waarvan zij het onderhoud heeft. Dit betreft:
- het provinciehuis
- het Drents Museum

## Provinciehuis

*Onderhoudsplan*
Om op een zo planmatige wijze het onderhoud aan het provinciehuis uit te voeren en de financiële middelen daarvoor beschikbaar te hebben, is door een gespecialiseerd bureau in 2000 een onderhoudsplan opgesteld. Daarbij is gebruikgemaakt van standaard geaccepteerde prijs- en kwaliteitsnormen die gelden in de bouw. Het plan geeft inzicht in de staat van onderhoud, de te verwachten toekomstige onderhoudsbehoefte (voor een termijn van tien jaar) en de daarvoor benodigde financiële middelen. Er is daarbij rekening gehouden met dat het provinciehuis geen onderhoudsvriendelijk gebouw is, omdat er veel hout- en ijzerconstructies zijn toegepast. Voorts is in het meerjarenonderhoudsplan rekening gehouden met het onderhoud aan het buitenterrein.

*Verantwoording 2005*
In 2005 zijn we druk bezig geweest met het inzichtelijk maken van het gebruik van het gebouw. Dit moet in 2006 leiden tot een notitie waarop de Staten kunnen beslissen of zij wel of niet het huisvestingsbeleid gaan uitvoeren; dus wel of niet gaan renoveren/revitaliseren. In 2003 is reeds gestart met planvorming betreffende het huisvestingsbeleid. Dit is ook de reden waarom voorzichtig wordt omgegaan met planmatig onderhoud. We willen planmatig onderhoud zo veel als mogelijk laten samen vallen met de grootscheepse renovatie/revitalisatie. De uitgaven aan groot onderhoud in 2005 bedroegen € 196.645,--.

*Toevoeging aan voorziening*
Conform de begroting 2005 is er € 351.930,-- toegevoegd aan de voorziening meerjarenonderhoud provinciehuis. Het saldo van deze voorziening bedraagt op 31 december 2005 € 958.077,--.

## Drents Museum

*Onderhoudsplan*
In 2002 heeft een daartoe gespecialiseerd bureau een rapport uitgebracht over het onderhoud van het Drents Museum. Op grond van de uitkomsten van het daarbijbehorende tienjarig onderhoudsplan, evenals een uitgewerkte heldere taakafbakening van verantwoordelijkheden tussen huurder en verhuurder, is het budget vastgesteld dat nodig is om de kwaliteit van het onderhoud van de gebouwen op een goed niveau te houden.

*Verantwoording 2005*
Er is in 2005 € 109.739,-- uitgegeven aan groot onderhoud Drents Museum. Daarnaast waren er herstelwerkzaamheden aan het hout nodig van de balkonbalk die niet waren voorzien in het onderhoudsplan. Deze kosten van € 24.000,-- konden worden bekostigd uit het dagelijks onderhoud in 2005.

*Toevoeging aan voorziening*
Conform de begroting 2005 is er € 121.899,-- toegevoegd aan de voorziening groot onderhoud Drents Museum. Het saldo van deze voorziening bedraagt op 31 december 2005 € 190.843,--.

# I.2.4. FINANCIERING

In deze paragraaf lichten wij het financieringssaldo toe. Vervolgens worden een aantal elementen van het financieringssaldo nader toegelicht, namelijk investeringen in vaste activa, het vermogen en de post opgenomen langlopende leningen. Daarna wordt nader ingegaan op de rentevisie, liquiditeitspositie, het risicoprofiel en het gerealiseerde rendement. Tenslotte worden als bijzondere elementen: het fonds nazorg gesloten stortplaatsen en het treasurystatuut behandeld.

*Financieringssaldo*

Hierna vindt u een overzicht van de investeringen en de financiering, alsmede het financieringssaldo per ultimo (vorig) boekjaar (x € 1.000,--).

| | 31 december 2004 | 31 december 2005 |
|---|---|---|
| **Vaste activa** | | |
| Materiele vaste activa | 34.603 | 38.278 |
| Financiële vaste activa | 40.190 | 43.509 |
| | 74.793 | 81.787 |
| **Financiering** | | |
| Eigen vermogen | 86.747 | 85.128 |
| Voorzieningen | 18.059 | 14.573 |
| Opgenomen langlopende geldleningen | 4.447 | 3.880 |
| | 109.253 | 103.581 |
| Financieringssaldo | 34.460 | 21.794 |

## Toelichting financieringssaldo

Tussen 31 december 2004 en 31 december 2005 is het financieringsoverschot met € 12.666.000,-- afgenomen tot € 21.794.000,--.

Deze afname wordt met name veroorzaakt doordat zowel de financiële vast activa met € 3.319.000,-- stijgen, alsmede de materiele vaste activa met € 3.675.000,--. In deze periode daalde het eigen vermogen met € 1.619.000,-- terwijl de voorzieningen en opgenomen geldleningen namen af met 3.486.000,-- respectievelijk € 567.000,--. Het resultaat voor mutatie in reserves bedraagt € 1.619.000,-- negatief.

Mede door de onzekerheden in de financieringsbehoefte en hogere renteopbrengsten voor korte termijnuitzettingen, zijn de overtollige middelen uitgezet als deposito's, spaarrekeningen en rentefondsen. Per 31 december was op korte termijn uitgezet € 47.071.000,-- (31 december 2004: € 46.660.000,--). De hieruit voortvloeiende rentevoordelen zijn, met uitzondering van de rente op de rentefondsen, in begrotingswijzigingen toegevoegd aan de beschikbare middelen.

## Nadere toelichting investeringen vaste activa

De investeringen kunnen als volgt worden gerecapituleerd.

| (x 1.000,--) | Realisatie 2004 | Realisatie 2005 |
|---|---|---|
| Saldo per 1 januari | 35.520 | 36.007 |
| Investeringen | 12.375 | 8.166 |
| Ontvangen bijdragen | 3.714 | 1.993 |
| Afschrijvingen | 8.174 | 2.680 |
| Saldo per 31 december | 36.007 | 39.500 |

Wat opvalt is dat in 2005 het investeringsniveau en ontvangen bijdragen van derden geringer waren dan in 2004 en dat in tegenstelling tot 2004 geen extra afschrijvingen hebben plaatsgevonden (2004 € 5.300.000,--).

### *Nadere toelichting van het vermogen*

De vermogensstijging ten opzichte van vorig jaar kan in eenzelfde vorm worden weergegeven.

| (x 1.000,--) | Realisatie 2004 | Realisatie 2005 |
|---|---|---|
| Saldo per 1 januari | 79.362 | 86.747 |
| Vermeerderingen | 35.316 | 22.347 |
| Verminderingen | 27.931 | 23.966 |
| Saldo per 31 december | 86.747 | 85.128 |

| (x 1.000,--) | Realisatie per 31 december 2004 | Realisatie per 31 december 2005 |
|---|---|---|
| Algemene reserves (inclusief flexibel beleid) | 36.205 | 31.870 |
| Bestemmingsreserves | 38.363 | 47.482 |
| Rekeningsaldo | 12.179 | 5.776 |
| Totaal vermogen | 86.747 | 85.128 |

Zoals reeds aangegeven zijn de bestemmingsreserves middelen derden onder de post voorzieningen opgenomen en behoren daardoor niet meer tot het eigen vermogen.

### *Nadere toelichting opgenomen langlopende geldleningen*

Er zijn gedurende 2005 geen langlopende leningen aangegaan. Wel is de rente lening RTV Drenthe gedeeltelijk bijgeplust in verband met de afspraak dat jaarlijks een gelijkblijvend rentebedrag verschuldigd is. De reguliere aflossing van de opgenomen leningen uit het verleden bedroeg € 990.000,--.

### *Rentevisie*

Over het jaar 2005 gezien is de 1-maands Euribor (gering) gestegen van 2,12 % naar 2,40%. Euribor is een Europees rentetarief, dat wordt vastgesteld op basis afspraken tussen de Europese banken.

In Nederland bedroeg de inflatie over 2005 gemiddeld 1,25% en zal naar verwachting voor 2006 gelijk blijven. In de eurozone daalde in 2005 de economische groei van 2% naar 1,75%,. De verwachting voor 2006 is dat de groei van productie en wereldhandel weer zal oplopen tot zo'n 2,5%.
De ECB heeft in 2005 de rente verhoogt naar 2,25% en voor 2006 wordt een verdere verhoging tot 3% verwacht. De gemiddelde rente op de langere termijn was in 2005 3,39%. De korte rente 2,14%.

Slechts bij het hanteren van veel langere termijnen (meer dan tien jaar) levert lang geld een rentebonus op. Dit ligt echter buiten de beleidshorizon van de provincie. Conform het beleid zoals geformuleerd in het treasurystatuut prevaleert het liquiditeitsargument boven het rendementsargument
Op grond van het bovenstaande is in 2005 gekozen voor korte termijnuitzettingen.

*Gerealiseerde versus geplande liquiditeitsposities*
Een beeld van de gerealiseerde versus geplande wekelijkse liquiditeitsposities is weergegeven in onderstaande grafiek.

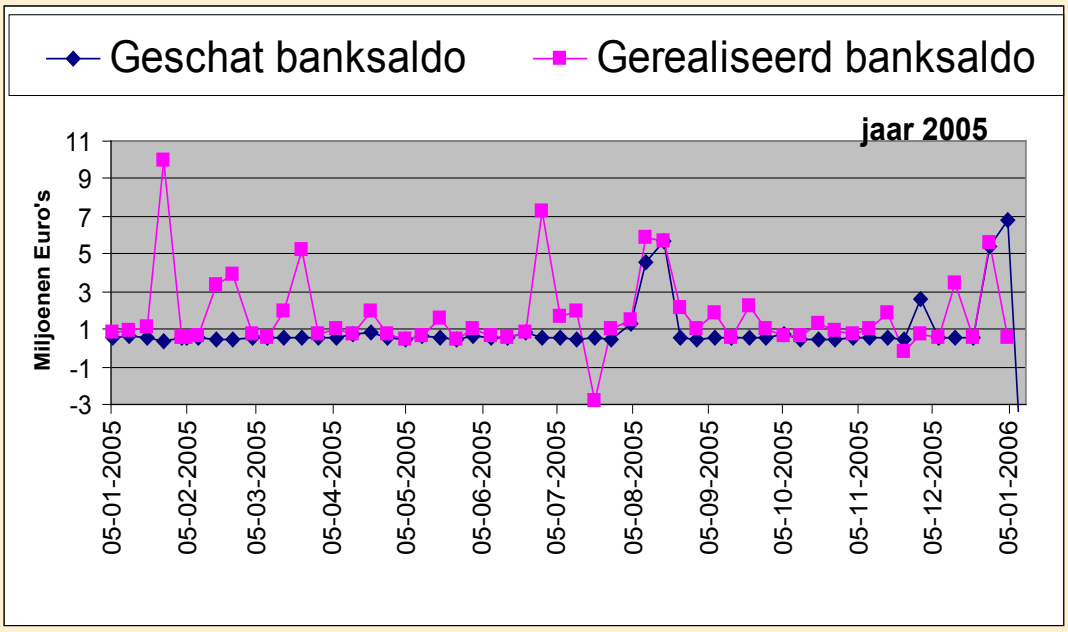

De verschillen tussen prognose en realisatie worden wekelijks geanalyseerd. Getracht wordt de voorspelbaarheid van de saldi te vergroten. Afwijkingen tussen realisatie en schattingen worden in kwartaalrapportages toegelicht.

*Uitzettingen: Gerealiseerd versus gepland risicoprofiel*

In verband met het risicoprofiel wordt een drietal analyses opgesteld, te weten: de kasgeldlimiet, de renterisiconorm en de kredietrisico op verstrekte uitgezette gelden.

De kasgeldlimiet welke bedoeld is om de hoeveelheid kort aangetrokken leningen te begrenzen is ruim onderschreden. In onderstaand overzicht is vermeld hoe groot de ruimte per 31 december 2005 was. Omdat in het geheel geen korte geldleningen zijn aangetrokken is de limiet ook niet overschreden.

*Kasgeldlimiet 2005*

| Omschrijving | Per 1 januari |
|---|---|
| Omvang totale begroting per 1/1 (grondslag) | 163.442.129 |
| 1. Berekening toegestane kasgeldlimiet | |
| - in procenten van de grondslag (ministerieel vastgelegd) | 7,0 |
| - in bedrag | 11.440.949 |
| 2. Omvang vlottende korte schulden | |
| - opgenomen gelden <1 jaar | 0 |
| - schuld in rekening-courant | 0 |
| - gestorte gelden door derden <1 jaar | 0 |
| - overige geldleningen, niet vaste schuld | 0 |
| 3. Vlottende middelen (gedeelte < 1 jaar) | 43.729.298 |
| - contant geld in kas | 2.000 |
| - tegoed in rekening-courant | 7.277000 |
| - overige uitstaande gelden <1 jaar | 36.450.298 |
| 4. Toets kasgeldlimiet | |
| - totaal vlottende schuld (= (2) - (3)) | -43.729.298 |
| - toegestane kasgeldlimiet (=(1)) | 11.039.140 |
| ruimte (+) of overschrijding (-) (=(1) - (4)) | 52.326.480 |

De renterisiconorm, bedoeld om een spreiding van het renterisico te bereiken, is gedurende 2005 niet overschreden. In het navolgende is de berekening van de renterisiconorm weergegeven.

*Renterisiconorm 2005*

| Omschrijving | | Bedrag |
|---|---|---|
| 1a. | Renteherziening op vaste schuld o/g | - |
| 1b. | Renteherziening op vaste schuld u/g | - |
| 2. | Nettorenteherziening op vaste schuld 1a-1b | - |
| 3a. | Nieuw aangetrokken vaste schuld | - |
| 3b. | Nieuw verstrekte lange leningen | |
| 4. | Netto nieuw aangetrokken vaste schuld 3a-3b | |
| 5. | Betaalde aflossingen | 226.890 |
| 6. | Herfinanciering (laagste van 4 en 5) | |
| 7. | Renterisico op vaste schuld 2 + 6 | |
| 8. | Stand van de vaste schuld per 1 januari | 4.447.046 |
| 9. | Normpercentage volgens ministeriële regeling | 20 |
| 10. | Renterisiconorm (= 8*9/100). Minimum | 2.500.000 |
| 7. | Renterisico op vaste schuld | 0 |
| 11. | Ruimte (+) of overschrijding (-) (10-7) | 2.500.000 |

De in de specificaties van hypotheken ambtenaren en Overige uitgegeven langlopende leningen opgenomen verstrekte leningen zijn hier niet vermeld onder punt 3b, omdat van doorverstrekking geen sprake is.

De kredietrisico's met betrekking tot de uitgezette portefeuille per 31 december 2005 is als volgt.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 0 | 0,0 % | AAA | Extreem kredietwaardig | Rabobank |
| 36.662.624 | 75,7 % | AA | Zeer Kredietwaardig | ABN/AMRO, ING, Loyalis |
| 11.800.000 | 24,3 % | A | Kredietwaardig | SNS, Frieslandbank |
| 48.462.624 | 100,0 % | | Totaal | |

De uitzettingen per 31 december 2005 waren als volgt samengesteld:

| | |
|---|---|
| Deposito's | 4.300.000 |
| Spaarrekeningen | 30.450.000 |
| Obligatiefonds | 13.712.624 |
| Totaal | 48.462.624 |

*Samenstelling uitzettingen en gerealiseerde rendement*
In totaal zijn in geheel 2005 de volgende bedragen aan rente verantwoord, waarbij tevens het begrote bedrag is opgenomen.

| Omschrijving | Uitgezet bedrag | Gemiddeld Percentage | Rente begroot en ontvangen |
|---|---|---|---|
| Begrote rente over 2005: | 48.000.000 | 2,5 | 1.200.000 |
| | | | |
| Loyalis rentefondsen | | 4,01 | 552.537 |
| Deposito's | | 2,13 | 265.264 |
| Spaarrekeningen | | 2,45 | 417.382 |
| Rente rekeningcourant | | | 35.732 |
| | | | 1.271.021 |
| Verschil begroot en gerealiseerd | | | 71.021 |

De meeropbrengst is grotendeels gerealiseerd door de dividenduitkering Loyalis fondsen.

*Fonds nazorg gesloten stortplaatsen*
De treasury van het Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe is buiten beschouwing gebleven in deze paragraaf. Hierover wordt afzonderlijk gerapporteerd in de jaarrekening van het fonds.

*Treasurystatuut*
Het geactualiseerde financieringsstatuut is op 5 oktober 2005 door provinciale staten vastgesteld.

# I.2.5. BEDRIJFSVOERING

## Algemene inleiding

Binnen de door provinciale staten (PS) gestelde kaders geldt voor het college van gedeputeerde staten (GS) het Collegeprogramma 2003-2007 als basis voor het uitwerken van het provinciaal beleid. Om dit beleid doelmatig en doeltreffend te kunnen realiseren, is een heldere interne bedrijfsvoering van belang. In bedrijfsrapportages wordt over de voortgang gerapporteerd. Daartoe is de begroting vertaald in een concernbedrijfsplan, op basis waarvan alle product- en stafgroepen hun Bedrijfsplannen 2005 hebben opgesteld.

## Organisatiegebieden

### 1. Beleid en strategie

*Missie en doelen*
De van het Collegeprogramma afgeleide missie van de ambtelijke organisatie van de provincie Drenthe over 2005 luidde als volgt: ontwikkeling en realisatie van de door het politiek bestuur van de provincie Drenthe aangegeven beleidsdoelen om welzijn en welvaart van de inwoners van Drenthe te bevorderen. Deze missie moet zo doelmatig en doeltreffend mogelijk worden bereikt. Bij de ontwikkeling en realisatie van het beleid dient een qua prijs-kwaliteitverhouding optimale dienst- en serviceverlening aan het politiek bestuur van de provincie Drenthe en de Drentse samenleving te worden geboden.

*Cultuur*
De provinciale organisatie werkt voor een politiek bestuur dat goed moet kunnen inspelen op maatschappelijke ontwikkelingen. Zoals in de begroting 2005 gemeld, vraagt dat om een ambtelijke organisatie die lenig en flexibel meebeweegt. Bijvoorbeeld via projectmatig werken. Van iedere medewerker wordt verwacht dat hij of zij op zijn/haar niveau omgevingsbewust en doelgericht is en zich ervan bewust is dat door samenwerken meer bereikt kan worden. Projectmatig werken wordt ook ondersteund door het in 2005 in gang gezette en nog nader uit te werken proces van leer- en werksessies “Werken in projecten” voor de medewerkers van de provincie. Tevens is de “Dag van de mobiliteit”, die in 2006 plaatsvindt, voor de medewerkers voorbereid.

*Toetsing en verbetering strategie en beleid*
Als onderdeel van de uitvoering van de Verordening onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid provincie Drenthe 2004 zijn twee onderzoeken uitgevoerd (conform het Onderzoeksprogramma 2005), te weten het onderzoek naar de Verplaatsing van Agrarische Bedrijven (VAB) en de besteding van het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV). Naar aanleiding van de onderzoeksrapporten is door het college aangegeven of en hoe aan de aanbevelingen invulling zal worden gegeven. Op deze manier dragen de onderzoeken bij aan een doelmatiger en doeltreffender provinciaal beleid.
In 2005 is De Noordelijke Rekenkamer gestart, zoals in de begroting aangekondigd.

## 2. Management/3. Medewerkers

*Personeelsbeleid; organisatie*
De invoering van de nieuwe CAO en de door GS gewenste flexibilisering van het personeel hebben op alle vlakken van personeelsbeleid tot ingrijpende vernieuwingen geleid. In 2005 is een nieuwe systematiek van beoordelen en belonen ingevoerd (beloning wordt mede op basis van competenties gekoppeld aan prestaties; niet meer elk jaar automatisch een periodiek erbij). Daarnaast zijn speerpunten op het vlak van Loopbaan, Scholing, en Mobiliteit (LSM) uitgewerkt.

Het Fuwaprov-systeem (Functiewaardering provincies) is in 2005 ingevoerd. Fuwaprov is een systeem dat bij alle provincies op gelijke wijze ingevoerd wordt, zodat de functies tussen de provincies vergelijkbaar worden, wat betreft inhoud en waardering. In 2006 verwachten GS besluiten te nemen op bedenkingen en eventuele bezwaren, zodat de invoering van Fuwaprov is voltooid.

In 2005 zijn de aangekondigde sturingsfuncties (teamcoördinatoren en bureauhoofden) benoemd en gestart.

De Stuurgroep Organisatieontwikkeling heeft eind december 2005 de, door het college vastgestelde, nota “Sámen sterker” gepresenteerd. Alle medewerkers zijn uitgenodigd op deze nota te reageren. De reacties worden gebruikt bij het opstellen van een plan van aanpak voor de organisatieontwikkeling in 2006. Hierin is Maatstaf meegenomen.

*Huisvesting*
In 2005 is de toegangs- en aanwezigheidsregistratie voltooid. GS hebben de revitalisering van het provinciehuis ter hand genomen. In 2006 worden besluiten hierover aan PS voorgelegd.

*Integriteit*
Bovenop de al genomen integriteitsmaatregelen zijn in 2005 beleidsregels vastgesteld voor toepassing van de Wet Bevordering Integriteitsbeoordelingen Openbaar Bestuur (Wet BIBOB) bij aanbestedingen en milieuvergunningen.

## 4. Financiën

*Subsidiebeleid*
Het project Implementatie Algemene subsidieverordening (ASV) Drenthe 2004 is afgerond in maart 2005. De opgeleverde producten zijn te rubriceren in ontwikkelde modellen en processen (administratieve organisatie) omtrent de nieuwe ASV, het in de organisatie op een uniforme wijze invulling geven aan het begrip accounthouderschap en het verzorgen van trainingen voor de medewerkers die met de nieuwe ASV werken. Op huisnet en de website www.drenthe.nl is waar nodig en mogelijk informatie hierover opgenomen. In 2006 vindt de evaluatie van de ASV plaats.

*Documenten uit de planning- en controlcyclus*
De volgende acties zijn geredigeerd:
- doorontwikkeling van de begroting in overleg met PS; in het bijzonder is vormgegeven aan wensen en adviezen die door de staten zijn geuit naar aanleiding van de werkzaamheden van de Werkgroep Programmabegroting; dit heeft geleid tot een vernieuwde opzet van het programmaplan en een nieuwe lay-out voor de Begroting 2006;
- invoering van jaarstukken conform het duale stelsel (gebaseerd op de begroting 2004);
- voortgaande harmonisatie en - op den duur - integratie van bedrijfsvoeringsdocumenten in de concerncyclus (uitvoeringsprogramma's en dergelijke).

*Financieel beheer*
In 2005 is de aangekondigde maandafsluiting gerealiseerd. Voor het overige zijn diverse maatregelen doorgevoerd die de administratie dichter bij de actualiteit laten werken.

Om de financiële planning- en controlcyclus goed te kunnen ondersteunen en om aan te sluiten bij vernieuwde werkwijzen van de organisatie is proBIS op een aantal gebieden doorontwikkeld.

*Rechtmatigheid*
In 2005 heeft de invoering van een systematisch rechtmatigheidsmanagement vormgekregen. Er is flink geïnvesteerd om aan alle randvoorwaarden voor een goedkeurende rechtmatigheidsverklaring te voldoen: vastgesteld normenkader, interne controles en verbeteracties.

## 5. Informatie

2005 was het laatste jaar in de planperiode van het Informatieplan 2002-2005. Met de verbetering en integratie van de websites www.drenthe.nl en www.drenthe.info als sluitstuk. Tevens is in 2005 de (digitale) productencatalogus (met standaardproducten en -diensten van de provincie) verder geïmplementeerd; nadere uitbouw vindt in 2006 plaats. De doelstellingen van het Informatieplan zijn binnen de financiële kaders gehaald, behalve de concernbrede digitalisering van de stukkenstroom en het archief; op dit terrein zijn wel enkele pilots redelijk succesvol afgesloten. Verder is uit onderzoek gebleken dat er eerst organisatorische maatregelen moeten worden genomen voor de archivering en stukkenstroom voordat grootschalig wordt gedigitaliseerd. De beheerdoelstellingen zijn gehaald. Met dit als basis zal in 2006 een nieuw Informatieplan (Welkom in Digitaal Drenthe 2.0) worden aangeboden aan PS.

## 6. Processen

*Administratieve Organisatie*
In 2005 is 80% van de geïdentificeerde processen van de provincie vastgelegd en zijn de beschrijvingen via het (digitale) huisnet raadpleegbaar gemaakt. De prioriteit lag bij die processen waar de meeste risico's worden gelopen. Daarnaast is een begin gemaakt met de inrichting van een beheersorganisatie rond de administratieve organisatie. In 2006 zal de beheersorganisatie voor de procesbeheersing er moeten staan. Doel is om de processen die relevant zijn voor de rechtmatigheid, indien dat nog niet het geval is, toegankelijk te maken via het huisnet, inclusief checklisten overige beschikbare informatie.

## Resultaatgebieden

### 7. Waardering door medewerkers

In het najaar 2002 zijn een werkbelevingsonderzoek en een RSI-monitor (Repetitive Strain Injuries) gecombineerd uitgevoerd. Over het algemeen kan daaruit worden geconcludeerd dat de medewerkers van de provincie Drenthe relatief weinig belastende factoren in het werk ervaren. Maatregelen om de knelpunten per groep aan te pakken, zijn aangegeven in de bedrijfsplannen. In 2006 wordt opnieuw een werkbelevingsonderzoek gehouden. Aan de uit het onderzoek voortkomende adviezen inzake RSI wordt gevolg gegeven.

### 8. Waardering door partners en doelgroepen

Ten behoeve van de waardering door partners en doelgroepen zijn in 2005 verschillende acties ondernomen. Het communicatiebeleid speelt hierbij een centrale rol. De provincie wil naar buiten toe letterlijk en figuurlijk bereikbaar zijn. Via nieuwe media zoals Internet zijn de elektronische informatievoorziening en dienstverlening richting partners en doelgroepen verbeterd. Hierbij springt vooral de vernieuwde opzet van de provinciale website www.drenthe.nl in het oog. Tevens is in 2005 het project van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) uitgevoerd om de provinciale regelgeving in onderlinge samenhang met regelgeving van andere overheden via één loket (www.overheid.nl) toegankelijk te maken. Daarnaast is per 1 januari 2006 een nieuwe huisstijl van de provincie Drenthe ingevoerd.

In juni 2005 zijn de uitkomsten gepresenteerd van een onderzoek naar de tevredenheid van personen, instellingen en bedrijven die tegen een besluit van de provincie bezwaar hebben gemaakt. Het onderzoek geeft een indicatie van de kwaliteit van de door de externe bezwarenadviescommissie en haar secretariaat geleverde diensten en een oordeel over de uiteindelijk genomen beslissing op bezwaar. De conclusie van het onderzoek is dat men redelijk tevreden is over de bezwaarprocedure. De aanbevelingen uit het rapport zijn inmiddels uitgevoerd.

In 2005 is opnieuw via een meting bekeken wat de stand van zaken is van de telefonische bereikbaarheid van het provinciehuis ten opzichte van de metingen in 2003 en 2004. Het onderzoek telefonische bereikbaarheid is volgens planning uitgevoerd; de resultaten zijn teruggekoppeld naar de organisatie die de aanbevelingen verder uitwerkt.

### 9. Financiële verantwoording apparaatskosten

De apparaatskosten vormen de kosten van de organisatie. Deze indirecte kosten worden op basis van ureninzet toegerekend aan de onderscheiden doelstellingen en programma's.
Het resultaat kan op hoofdlijnen als volgt worden weergegeven.

| x 1.000 | | begroot | realisatie | verschil | |
|---|---|---|---|---|---|
| Apparaatskosten | | 43.728 | 42.129 | 1.599 | V |
| Specificatie | | | | | |
| a. | Diverse baten en lasten op kostenplaatsen | | | 1.136 | V |
| b. | Organisatiekosten/interne producten | | | 463 | V |
| | | | | 1.599 | V |
| c. | Activering apparaatskosten op investeringen | | | 681 | N |
| Voordeel in exploitatie | | | | 918 | V |

Ad a. Diverse baten en lasten op kostenplaatsen (€ 1.136.473,--)
Het voordeel op de kostenplaatsen bedroeg € 1.136.473,--. Het voordeel is voor een groot deel ontstaan door een voordelig resultaat op bijdragen van derden in salariskosten die niet waren geraamd.

Ad b. Organisatiekosten /interne producten (€ 463.045,--)
Het voordeel op de budgetten voor interne kosten van de organisatie (interne doelstellingen) bedroeg € 463.045. Projecten die meerjarig zijn en in 2005 nog niet werden afgerond waren het opschonen van het archief en het inkoopproject. Verder zijn de Weidgraafgelden niet volledig benut. Als gevolg van een discussie met de vakbonden en de belastingdienst is de situatie ontstaan dat besteding van de beschikbare gelden het volgende jaar plaatsvindt. Verder was er een meevaller bij de kosten voor beveiliging (minder overuren) en de introductie van de toegangspasjes. Op arbeidsvoorwaarden is ook een tekort ontstaan. Bedoeld krediet is bedoeld voor (incidentele) vergoedingen voortvloeiende uit de arbeidsvoorwaardenregelingen. Het betreft vergoedingen voor bijvoorbeeld studiekosten, hardheidsclausule IZR en overwerk.

Ad c. Activering van apparaatskosten op investeringen (€ 681.000,--)
Niet alle personele kosten worden in de exploitatie meegenomen. De ambtelijke inzet voor de realisatie van investeringsprojecten (voornamelijk projecten uit het Meerjaren Uitvoeringsprogramma Verkeer en Vervoer) wordt als een component van de investering beschouwd en daarmee op de balans als een onderdeel van de waarde van de vaste activa verantwoord. De provincie voert hierin een voorzichtig beleid door alleen die personele inzet te activeren die samenhangt met civiel-technische aspecten van het project. De beleidsmatige inzet rond dergelijke projecten wordt volledig als een exploitatielast verantwoord.

In de begroting was voor € 1.486.000,-- rekening gehouden met de activering van personele lasten op investeringen en werken derden. In werkelijkheid is in 2005 € 804.517,-- aan personeelslasten geactiveerd. Dit betekent dat € 681.000,-- meer aan personele lasten ten laste van de exploitatie is gekomen.

| X 1.000 | 2000 | 2001 | 2002 | 2003 | 2004 | 2005 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Geactiveerde apparaatskosten | 918 | 626 | 1.810 | 1.068 | 1.247 | 805 |

# I.2.6. VERBONDEN PARTIJEN

## Algemeen

De paragraaf Verbonden partijen is een verplicht onderdeel van de beleidsbegroting en -verantwoording. In deze verantwoording wordt deels verslag gedaan over de uitvoering inzake de verbonden partijen.

In het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) wordt onder *verbonden partijen* verstaan: een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft.

Een bestuurlijk belang betekent dat de provincie op enigerlei wijze zeggenschap heeft, hetzij omdat de provincie een zetel in het bestuur heeft, hetzij omdat zij mee kan stemmen. Een financieel belang houdt in dat de provincie middelen ter beschikking heeft gesteld die zij kwijt is in geval van faillissement. Voorts heeft de provincie een financieel belang indien financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de provincie.

Het begrip Verbonden partijen houdt dus in dat participaties in NV's, BV's, v.o.f.'s, commanditaire vennootschappen en gemeenschappelijke regelingen hieronder vallen. Ook stichtingen en verenigingen kunnen onder de verbonden partijen vallen, indien de provincie een zetel in het bestuur heeft en financiële risico's loopt. Een stichting of vereniging die jaarlijks subsidie krijgt, maar waaraan geen andere financiële verplichtingen zitten met een juridische afdwingbaarheid door derden, is geen verbonden partij. Een eventuele morele verplichting tot betaling in geval van problemen kan het wel verstandig maken de stichting of vereniging in de paragraaf Weerstandsvermogen op te nemen. Indien de provincie een aanzienlijk bestuurlijk, maar geen financieel belang heeft, kan dit belang in het desbetreffende programma genoemd worden. Naast de hiervoor genoemde participaties maken ook deelnemingen, waarbij de provincie aandelen heeft in een NV of BV, deel uit van de verbonden partijen.

## Opsomming van de verbonden partijen in onze provincie

| Deelnemingen |
|---|
| Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij (NOM) |
| Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD) |
| Groningen Airport Eelde (GAE) |
| N.V. Essent |

| Gemeenschappelijke regelingen |
|---|
| Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) |
| Interprovinciaal Overleg (IPO) |
| Interprovinciaal Werkgeversverband (IWV) |
| Interprovinciale ziektekostenregeling (IZR) |
| Bestuursacademie Noord-Nederland (BANN) |
| Openbaar Vervoerbureau Groningen-Drenthe (OV-bureau) |
| Noordelijke Rekenkamer (NR) |

**Stichtingen/privaatrechtelijke rechtspersonen**
Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie
Stichting Drentse Bedrijvenlocaties
Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA)
Stichting Erfgoedhuis van Drenthe
Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging (SLB)

## Deelnemingen

### *Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij (NOM)*

De vennootschap heeft tot doel een bijdrage te leveren aan de verbetering van de sociaal-economische structuur en de werkgelegenheid in de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe. In het kapitaal van de NV NOM kan uitsluitend worden deelgenomen door in Nederland gevestigde publiekrechtelijke lichamen. Hieruit mag de conclusie worden getrokken dat de vennootschap is opgericht om een publiek belang te behartigen. De provincie Drenthe is, evenals de provincies Groningen en Fryslân, voor 0,01 aandeelhouder van de NV NOM. Voor de overige 99,97% is de Staat aandeelhouder.
De commissarissen worden benoemd door de algemene vergadering van aandeelhouders (AvA) op aanbeveling van onder meer de colleges van GS van de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe. Er is dus geen sprake van een benoemingsrecht. De statuten gaan echter uit van een lid van het college van GS, zodat het recht van aanbeveling in dit geval inhoudelijk weinig verschilt met een benoemingsrecht. Momenteel maakt geen gedeputeerde deel uit van de Raad van Commissarissen (RvC) en die als toehoorder aanwezig is bij de AvA (niet stemgerechtigd). Er wordt gezocht naar een externe vertegenwoordiger namens de provincie. Het belang van de vennootschap verdraagt zich op dit moment met het provinciaal belang, zodat ook hierin geen belemmering wordt gevonden voor de voordracht van een lid van GS in de RvC.
De bijdrage aan de NOM wordt niet geïndexeerd. De bijdrage is € 151.260,--.

### *Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD)*

Het betreft hier een vennootschap die tot doel heeft de zorg voor en de instandhouding van de (drink)watervoorziening in haar verzorgingsgebied. Alleen de provincie Drenthe en de gemeenten in deze provincie kunnen aandeelhouder zijn. Het totale aandelenbezit van alle gemeenten bedraagt 50% van de uitgegeven aandelen; de overige 50% is in handen van de provincie Drenthe (provincie 37 aandelen).
De WMD is een structuurvennootschap waarbij één commissaris wordt benoemd door GS; drie door de gemeenten en de overige door de RvC. Deze commissarissen zijn dus commissarissen van overheidswege. Schorsing en ontslag geschiedt volgens de wet door degene die met de benoeming is belast. De commissaris van overheidswege die door GS is benoemd, wordt dus ook door GS geschorst en ontslagen. President-commissaris is gedeputeerde S.B. Swierstra.
De WMD is een vennootschap die vooral een publiek belang moet dienen. Evenals met andere nutsbedrijven het geval is geweest, ontwikkelt ook de WMD zich steeds meer in de richting van een bedrijf dat, niet alleen zelf maar ook via dochterondernemingen, marktgericht werkt.
Over 2003 is een dividend uitgekeerd ter grootte van 5% van het geplaatste kapitaal. Het restant wordt toegevoegd aan de statutaire reserve.

*Groningen Airport Eelde (GAE)*
Het doel van de vennootschap is de uitoefening van het luchthavenbedrijf, waaronder met name de aanleg, het onderhoud, de ontwikkeling en de exploitatie van het luchthaventerrein. Op dit moment zijn er geen private aandeelhouders. De statuten sluiten de mogelijkheid daartoe echter niet uit.
Bij GAE is minder sprake van een openbaar taakkarakter. Het instandhouden van de luchthaven is van grote betekenis voor de infrastructuur. Uit het doel van de vennootschap, zoals in de statuten omschreven, komt dit aspect niet of nauwelijks naar voren.
De provincie heeft een aanmerkelijk financieel belang in GAE. De uitoefening van de rechten als aandeelhouder en verstrekker van financiële middelen kan voldoende mogelijkheden bieden voor beïnvloeding en toezicht. Het commissariaat behoeft dan ook niet noodzakelijkerwijs te worden vervuld door een bestuurder, maar kan worden vervuld door een derde. Namens de provincie Drenthe is A. v.d. Hek lid van de RvC.
Tot 2002 droegen de regionale aandeelhouders bij in het exploitatietekort voor in totaal 60%. Met ingang van 2003 verstrekken de regionale aandeelhouders jaarlijks een vaste kapitaalbijdrage van totaal € 1.021.005,--. Afgesproken is dat de aandeelhouders tot en met 2012 gezamenlijk jaarlijks een kapitaalstorting doen in het vermogen van de vennootschap ter grootte van € 1.021.005,--. Voor de provincie Drenthe bedraagt deze bijdrage € 308.062,--. Deze bijdrage wordt jaarlijks toegevoegd aan de algemene reserve van GAE.

| Aandelenverdeling | |
|---|---|
| Provincie Drenthe | 30% |
| Provincie Groningen | 30% |
| Gemeente Groningen | 26% |
| Gemeente Assen | 10% |
| Gemeente Tynaarlo | 4% |

In 2005 bedroeg het aantal passagiers 163.000. In 2003 en 2004 bedroeg dit aantal respectievelijk 178.000 en 155.500. Het aantal vliegbewegingen steeg van 45.200 in 2004 naar 47.000 in 2005. In 2003 was dit 55.000. GEA geeft werk aan 38 formatieplaatsen tegen 40,5 in 2004.

*NV Essent*
In het “oude” nutsbedrijf Essent heeft de provincie Drenthe 2,28% van de aandelen. Sinds de vorming van Essent uit EDON en PNEM/MEGA heeft Drenthe geen commissaris meer in het bedrijf. Wel ontvangt de provincie dividend en heeft zij een stem in de aandeelhoudersvergadering. De meeste aandeelhouders streven naar verkoop van hun aandelen. Op dit moment is dat nog niet toegestaan, maar de financiering van de Zuiderzeelijn zal door de provincie Drenthe moeten worden gefinancierd uit een deel van de verkoopopbrengst. De rol van de aandeelhouders is in de afgelopen jaren beperkt als gevolg van sterk regulerende wetgeving.

## Gemeenschappelijke regelingen

*Samenwerkingsverband Noord-Nederland*
Het SNN betreft een samenwerking tussen de provincies Drenthe, Fryslân en Groningen. De oprichting van het samenwerkingsverband had plaats in 1992. Sedert de oprichting van het SNN is de gemeenschappelijke regeling diverse malen gewijzigd. De meest recente wijziging had plaats in 2003. Bij die gelegenheid werd de Interprovinciale Statencommissie (Ipsc) opgeheven.

Het algemeen bestuur bestaat uit de drie commissarissen en twee gedeputeerden per deelnemende provincie, alsmede een lid van iedere fractie per deelnemende provincie. Daarnaast is er een drietal commissies, die tot taak hebben beraad te hebben en de coördinatie te verzorgen op een drietal beleidsterreinen (economische kerngebieden/versterking marktsector, stedelijke centra en landelijk gebied). Commissaris van de Koningin A.L. ter Beek, gedeputeerden H. Weggemans en S.B. Swierstra en de directeur-secretaris J. Nauta (adviseur) maken deel uit van het dagelijks bestuur namens Drenthe.

De hoofddoelstelling van het samenwerkingsverband is de samenwerking en het overleg tussen de deelnemende provinciale besturen te verbreden en te intensiveren. Verdere doelstellingen zijn coördinatie van beleid en het opstellen van gezamenlijke standpunten in de richting van rijksoverheid en Europese Unie en het gemeenschappelijk optreden daarbij.

Het algemeen bestuur stelt jaarlijks, gehoord de staten van de deelnemende provincies, een uitvoeringsprogramma (Jaarprogramma Kompas voor het Noorden) vast. Het doel van een jaarprogramma is op basis van de uitvoering in voorgaande perioden en op basis van de ruimtelijke en de economische situatie in het Noorden te komen tot inhoudelijke en/of financiële beleidsbijstellingen. Een jaarprogramma biedt de staten van de deelnemende provincies de mogelijkheid voor een politieke bijsturing. Een jaarprogramma vormt voor de staatssecretaris van economische zaken de basis voor het beschikbaar stellen van een jaarbudget.

De kosten worden door de deelnemende provincies gezamenlijk en in gelijke delen gedragen. Dit betekent ook dat de risico's door de deelnemende provincies (in gelijke delen) worden gedragen. Het kan hierbij ook gaan om risico's die samenhangen met de uitvoering van projecten. Over het algemeen worden hierover nadere afspraken gemaakt, waarbij het risico expliciet wordt toebedeeld aan een deelnemende provincie.

In het Collegeprogramma wordt aangegeven dat Kompas een bouwsteen is voor het Provinciaal omgevingsplan (POP) II. Tevens wordt gesteld dat het college zich wil inzetten voor regionaal economisch beleid en een vervolg op het Kompas voor de periode na 2006. Wat de samenwerking zelf betreft is het college van mening dat de samenwerking met de beide andere noordelijke provincies moet worden voortgezet. De provincie Fryslân is deze mening ook toegedaan, maar wil de mogelijkheid van een verdeling vooraf van de middelen bekijken. De provincie Groningen gaat het verst door te stellen dat zij zich wil inzetten voor een intensivering van de noordelijke samenwerking.

De bijdrage in de uitvoeringskosten bedroeg over 2005 € 442.392,--.

*Interprovinciaal Overleg (IPO)*

Het IPO heeft als doelen:

1. het behartigen van de belangen van provincies
2. het bieden van een platform voor uitwisseling van kennis en ervaring
3. het stimuleren en entameren van vernieuwingsprocessen binnen de provincies

Iedere provincie heeft het recht voor één zetel in het bestuur een bindende voordracht te doen. De voordracht wordt gemaakt door het college van GS. Daarnaast zijn vijf Drentse statenleden lid van de algemene vergadering.

Naast het bestuur en de algemene vergadering zijn er ook nog commissies, te weten commissies van advies en bestuurscommissies. De adviescommissies bestaan in beginsel uit twaalf leden. Ieder college van GS benoemt uit zijn midden een lid van een adviescommissie.

Het Interprovinciaal werkgeversverband (IWV) is een bestuurscommissie van het IPO. De taken die zij behartigt, liggen op het terrein van arbeidsvoorwaarden. De commissie bestaat uit dertien leden; een voorzitter en één lid per provincie.

Het uitgangspunt van het IPO is dat een slagvaardige en gezaghebbende organisatie, die is geworteld in de twaalf provincies, een basisvoorwaarde is om de (inter)provinciale ambities te realiseren. De provincie Drenthe bevordert de goede positionering van de provincie via deze interprovinciale samenwerking. Slagvaardigheid wordt bewerkstelligd door het actief volgen van ontwikkelingen en tijdig inspelen hierop.

Drenthe vindt dat het IPO klein en slagvaardig dient te blijven, met daarbij een betrokken inzet van de provincie. Drenthe wil deze inzet leveren aangezien zij zorgt voor een goede positionering in de bestuurlijke organisatie van Nederland.

De bijdrage over 2005 van de provincie Drenthe bedroeg € 499.967,--.

*Interprovinciale ziektekostenregeling (IZR)*
Het belang dat deze gemeenschappelijke regeling behartigt, is het belang van de provincies bij het geven van onderling gelijke aanspraken op vergoedingen van kosten van geneeskundige verzorging ten laste van de bij de provincies betrokken personen en het gezamenlijk dragen van de kosten die het voldoen aan die aanspraken met zich meebrengt.
PS van elke provincie wijzen uit de colleges van GS een mogelijk lid van het algemeen bestuur aan. Direct na hun aanwijzing bepalen de aangewezenen in onderlinge overeenstemming welke zes van hen het algemeen bestuur zullen zijn. De vier overigen zijn dan plaatsvervangend lid van het algemeen bestuur. Ook de aanvaarding van de functie van plaatsvervangend lid behoeft de goedkeuring van GS van de betrokken provincie. Deze functie is uit hoofde van het ambt en dus is verantwoording verschuldigd aan GS en PS.
Het dagelijks bestuur bestaat uit de voorzitter, de plaatsvervangend voorzitter en twee andere leden. Het algemeen bestuur wijst van de andere leden een lid aan uit de provinciale leden en een lid uit de ambtenarenleden. Uit de provincie Drenthe zijn geen leden aangewezen.

*Bestuursacademie Noord-Nederland (BANN)*
De gemeenschappelijke regeling heeft tot taak de behartiging van het bestuursdienstonderwijs in Noord-Nederland. De staten van elke deelnemende provincie, de raden van de deelnemende gemeenten en de bevoegde organen van de deelnemende waterschappen benoemen uit hun midden één lid van het algemeen bestuur. De staten van de deelnemende provincies kunnen ook de secretaris van hun provincie benoemen tot lid van het algemeen bestuur.
Het algemeen bestuur benoemt uit zijn midden de leden voor het dagelijks bestuur. In het dagelijks bestuur wordt een lid benoemd vanuit een van de drie deelnemende provincies.
De directeur-secretaris is benoemd tot lid van het algemeen bestuur. Deze bestuursfunctie wordt vervuld uit hoofde van het ambt. Voor het gevoerde bestuur inzake de BANN zijn GS verantwoording schuldig aan PS. De provincie Drenthe is op dit moment niet vertegenwoordigd in het dagelijks bestuur. Op 3 oktober 2001 hebben PS besloten uit de gemeenschappelijke regeling BANN te treden. Op termijn heeft dit gevolgen voor het lidmaatschap van het algemeen bestuur.

*Openbaar vervoerbureau Groningen-Drenthe*
Het OV-bureau verricht de overheidstaken voor het openbaar vervoer (OV) die de drie bestuursorganen (provincie Groningen en Drenthe en Gemeente Groningen) voorheen elk afzonderlijk verrichten. Het OV-bureau is als volgt georganiseerd: het bestaat uit een algemeen bestuur (AB), een dagelijks bestuur (DB) en een uitvoerende organisatie. De deelnemende bestuursorganen wijzen vanuit hun midden de leden aan van het AB en DB OV-bureau Groningen-Drenthe. Het AB bestaat uit de portefeuillehouders verkeer en vervoer, ruimtelijke ordening en financiën. Het DB wordt gevormd door de portefeuillehouders verkeer en vervoer en de directeur van het OV-bureau.

Het OV-bureau heeft de volgende verantwoordelijkheden:
1. zorgen voor en bevorderen van openbaar vervoer per auto en per bus en andere vormen van vervoer ter uitvoering van artikel 20 van de wet Personenvervoer;
2. zorgen voor een juiste naleving en uitvoering van de concessievoorschriften;
3. zorgen voor de voorbereiding en totstandkoming van nieuwe concessies.

Dit openbaar vervoer betreft alle streek - en stadsvervoer per bus, het collectief vraagafhankelijk vervoer (CVV) en de treintaxi. In principe behoort het regionale spoorvervoer onder de gemeenschappelijke regeling, met dien verstande dat de deelnemende bestuursorganen een definitief besluit hierover nemen nadat de financiële en personele consequenties in kaart zijn gebracht.

De algemene taken die het Openbaar Lichaam OV-bureau heeft uit te voeren zijn:
1. het beheer van het openbaar vervoer (concessieverlening, aanbesteding) en ontwikkeling van openbaar vervoer (planvorming, coördinatie van de OV-aspecten);
2. de bundeling van de OV-taken en -verantwoordelijkheden van de drie overheden;
3. de advisering van de provincies en gemeenten in het OV-beleid in relatie tot het algemene beleidsproces van ruimtelijke ordening en verkeer en vervoer.

De werkzaamheden zoals die door het OV-bureau uitgeoefend worden, liggen op het terrein van de uitvoering van de Wet personenvervoer 2000 en behoren daarmee tot de competentie van de colleges van gedeputeerde staten. Provinciale staten van Drenthe en Groningen stellen in het kader van de totale provinciale en gemeentelijke begroting het budget voor het openbaar vervoer vast. Daarnaast hebben provinciale staten hun kaderstellende en controlerende bevoegdheid.

De verdeling van de kosten van het Openbaar Lichaam OV-bureau vindt plaats op basis van een verdeelsleutel die is gebaseerd op het totale stad- en streekvervoerbudget (omzet).
De verdeelsleutel van de inzet per overheid is analoog aan de hoogte van de exploitatiesubsidie: 44% voor de provincie Groningen, 35% voor de provincie Drenthe en 21% voor de gemeente Groningen.
Wanneer het takenpakket van het Openbaar Lichaam OV-bureau wordt uitgebreid met andere vormen van openbaar vervoer dan die hiervoor genoemd, dient de verhouding te worden herberekend naar rato van het dan ingebrachte OV-budget. Dit zal in elk geval geschieden wanneer definitief wordt besloten het regionale spoorvervoer onder het OV-bureau te brengen. Uiteraard zal de verdeelsleutel ook worden gewijzigd indien er sprake is van een uitbreiding van de deelnemende bestuursorganen aan deze gemeenschappelijke regeling.
De dekking van de kosten voor het Openbaar Lichaam OV-bureau wordt bereikt door de inzet van maximaal de bestaande personele gelden en een deel van de exploitatiesubsidie.

De bijdrage over 2005 van de provincie Drenthe bedroeg € 230.000,-- voor een bijdrage in de apparaatskosten OV-bureau. Daarnaast een bedrag van € 17.868.000,-- voor het openbaar vervoer zelf.

*Noordelijke Rekenkamer*
Op 3 november 2004 is besloten tot het oprichten van een Rekenkamer, gezamenlijk met de provincies Fryslân en Groningen. De gemeenschappelijke regeling is in werking getreden op 1 januari 2005. Het gemeenschappelijk orgaan heeft tot taak de doelmatigheid, de doeltreffendheid en de rechtmatigheid van het door het provinciebestuur gevoerde bestuur te onderzoeken.

De bijdrage over 2005 van de provincie Drenthe bedroeg € 232.560,--.

## Stichtingen en andere privaatrechtelijke rechtspersonen

*Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie*
De stichting is opgericht ter uitvoering van een besluit van PS. De stichting heeft vooral tot doel het (doen) verrichten van onderzoek en het geven van onderwijs op het terrein van de regionale economie in het algemeen en de economie van Noord-Nederland. Er is sprake van de behartiging van een publiek belang.
In de statuten is aangegeven dat het bestuur van de stichting bestaat uit ten minste vier leden. De benoeming van de bestuursleden geschiedt als volgt. Drie bestuursleden worden benoemd door de colleges van GS van Drenthe, Fryslân en Groningen, te weten door iedere provincie één bestuurslid. Eén bestuurslid wordt benoemd door het bestuur van de Faculteit der Economische Wetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen.
Omdat met het besturen van de stichting een openbaar belang wordt behartigd, is het lid van GS dat is benoemd als bestuurslid van de stichting voor het gevoerde bestuur in de stichting verantwoording schuldig aan PS.
De provincie heeft een subsidierelatie met de stichting.

*Stichting Drentse Bedrijfslocaties*
De stichting heeft tot doel het stimuleren van de economische activiteiten, werkgelegenheid en bedrijvigheid in de provincie Drenthe. De stichting is opgericht ter uitvoering van een besluit van PS. De stichting is dus opgericht ter behartiging van een openbaar belang. Op grond van de statuten heeft de provincie het recht een bestuurslid te benoemen. Het bestuurslidmaatschap eindigt onder meer door verlies van de kwaliteit of de hoedanigheid waarop het werd benoemd.
Het lid van het college is uit hoofde van zijn ambt bestuurslid van de stichting. Aangezien hij als bestuurslid een openbaar belang behartigt, bestaat er een verantwoordingsplicht aan PS voor het door hem gevoerde bestuur binnen de stichting. Behalve het feit dat de provincie bijdraagt in de kosten van de stichting is er verder geen belangenverstrengeling.
De bijdrage over 2005 bedroeg € 55.241,--.

*Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA)*
Het doel van de Stichting LMA is om alle meldingen te registreren van binnenlandse transporten van gevaarlijk afval, bedrijfsafval en scheepsafval. De Stichting LMA stelt deze gegevens beschikbaar aan de overheid ten behoeve van de handhaving.
Het bestuur van de Stichting LMA wordt benoemd en ontslagen door de Raad van Toezicht (RvT). Bestuurders kunnen slechts natuurlijke personen zijn. Verder worden in de statuten geen eisen gesteld aan het bestuurslidmaatschap. In het bestuur is onder meer een gedeputeerde van de provincie Drenthe benoemd, namelijk mevrouw T. Klip-Martin. Daarnaast zit mevrouw A. Edelenbosch als gedeputeerde van Drenthe in de RvT.
De bijdrage over 2005 bedroeg € 155.814,--.

*Stichting Drents Plateau (voorheen Erfgoedhuis van Drenthe)*

De Stichting Drents Plateau (voorheen Erfgoedhuis van Drenthe) is opgericht om de activiteiten te bundelen op het gebied van behoud van culturele waarden, met name op het gebied van landschaps-, dorps- en stadsschoon, monumenten, archeologie, musea, regionale geschiedenis, cultuurtoerisme en (moderne) architectuur. De provincie Drenthe is naast de Vereniging van Drentse Gemeenten en de Stichting Het Drentse Welstandstoezicht medeoprichter van de stichting.

De organen van de stichting zijn de Raad van Bestuur (de directie), de RvT en de Raad van Ondersteuning (RvO). De directie (statutair bestaande uit een of meerdere personen) bestuurt de stichting.

De RvT heeft als taak het toezicht op het beleid van de directie en op de algemene gang van zaken. Alle leden van de RvT worden benoemd en ontslagen door GS, gehoord het advies van de RvO.

Drents Plateau wordt door de provincie ingeschakeld om te adviseren over de cultuurhistorisch en architectonische waarden in het ruimtelijk kwaliteitsbeleid. Dit gebeurt in de Commissie Advisering Ruimtelijke Plannen (CARP), maar ook bij het POP. Voor dit laatste kan worden gedacht aan de ontwikkeling van cultuurhistorische waardekaarten.

Daarnaast vraagt de provincie op grond van de Monumentenwet Drents Plateau om adviezen. Correspondentie met het Rijk gebeurt rechtstreeks door de provincie. De Monumentenwet zal met betrekking tot de archeologie waarschijnlijk in 2004 worden aangepast aan het Verdrag van Malta. Nederland is het enige Europese land dat dit verdrag nog niet heeft geratificeerd.

Drents Plateau is als organisatie nog volop in ontwikkeling. Momenteel wordt nog gewerkt aan een vorm van mandatering van de provinciale subsidieregelingen.

## 1.2.7. GRONDBELEID

Op grond van artikel 26 van het Besluit begroting en verantwoording 2004 dient het jaarverslag een uiteenzetting te bevatten over het grondbeleid. De provincie Drenthe voert echter geen (actief) grondbeleid. Wel worden naar behoefte, in relatie tot wegwerkzaamheden, soms stukjes grond aangekocht dan wel verkocht.
Voorts merken wij op dat de realisering van de ecologische hoofdtructuur (EHS) een afspraak is in het convenant IPO-LNV. Een van de instrumenten voor realisatie van de EHS is verwerving van begrensde natuurgebieden en bestaande natuurgebieden. De provincie realiseert deze aankopen door particuliere terreinbeheerderende natuurbeschermingsorganisaties (Natuurmonumenten en Het Drentse Landschap) hiervoor een aankoopsubsidie te verstrekken. De provincie heeft een regiefunctie als het gaat om de uitvoering van het EHS-beleid, maar koopt zelf geen grond.

# II. Jaarrekening

# II.1 PROGRAMMAREKENING 2005

## Lasten

| Programma (* € 1.000,--) | Boekjaar 2004 | Primitief budget | Begr. wijz. | Budget na wijz. | Realisatie 2005 | Restant | V/N |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| P-0.0 Financiering en alg. dekkingsmiddelen | 3.714 | 2.755 | 3.033 | 5.788 | 1.269 | 4.519 | V |
| P-1.0 Provinciale staten | 2.407 | 2.432 | 798 | 3.230 | 2.700 | 530 | V |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | 4.930 | 4.339 | 119 | 4.458 | 5.118 | -660 | N |
| P-1.2 Interprovinciale samenwerking | 1.496 | 1.465 | 125 | 1.590 | 1.718 | -128 | N |
| P-2.0 Openbare orde en veiligheid | 543 | 781 | 66 | 847 | 633 | 214 | V |
| P-3.0 Verkeer | 14.520 | 10.574 | 4.360 | 14.934 | 11.752 | 3.182 | V |
| P-3.1 Beheer en onderhoud | 20.356 | 18.054 | 7.144 | 25.198 | 22.912 | 2.286 | V |
| P-3.2 Vervoer | 29.522 | 20.471 | 2.345 | 22.816 | 21.701 | 1.115 | V |
| P-4.0 Waterhuishouding | 3.122 | 2.793 | 108 | 2.901 | 2.746 | 155 | V |
| P-5.0 Milieu algemeen | 1.729 | 2.194 | 752 | 2.946 | 2.058 | 888 | V |
| P-5.1 Bodembeleid | 5.300 | 8.727 | 1.563 | 10.290 | 7.750 | 2.540 | V |
| P-5.2 Vergunningverlening en handhaving milieubeheer | 3.409 | 5.177 | 516 | 5.693 | 4.599 | 1.094 | V |
| P-6.0 Landelijk gebied | 1.154 | 1.290 | 336 | 1.626 | 1.541 | 85 | V |
| P-6.1 Natuur | 6.796 | 5.524 | 1.387 | 6.911 | 6.232 | 679 | V |
| P-6.2 Plattelandsbeleid | 5.543 | 8.299 | 2.277 | 10.576 | 8.401 | 2.175 | V |
| P-7.0 Economie | 4.128 | 3.681 | 5.498 | 9.179 | 7.205 | 1.974 | V |
| P-7.1 Toerisme en recreatie | 2.129 | 1.090 | 4.163 | 5.253 | 3.336 | 1.917 | V |
| P-7.2 Landbouw | 307 | 198 | 14 | 212 | 255 | -43 | N |
| P-8.0 Welzijn | 15.944 | 14.998 | 916 | 15.914 | 15.459 | 455 | V |
| P-8.01 Sport en Onderwijs | 959 | 764 | 395 | 1.159 | 1.233 | -74 | N |
| P-8.02 Cultuur | 8.884 | 8.558 | 829 | 9.387 | 8.826 | 561 | V |
| P-8.03 Zorg | 1.862 | 2.008 | 782 | 2.790 | 2.493 | 297 | V |
| P-8.04 Jeugdzorg | 21.036 | 20.600 | 3.751 | 24.351 | 25.377 | -1.026 | N |
| P-9.0 Ruimtelijke ordening | 2.834 | 2.664 | 237 | 2.901 | 2.584 | 317 | V |
| P-9.1 Volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing | 11.176 | 3.904 | 6.351 | 10.255 | 9.036 | 1.219 | V |
| Totaal Lasten | 173.800 | 153.340 | 47.865 | 201.205 | 176.934 | 24.271 | V |

## Baten

| Programma Baten (* € 1.000,--) | Boekjaar 2004 | Primitief Budget | Budget Wijz. | Budget na wijz. | Realisatie | Restant | V/N V/N |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| P-0.0 Financiering en alg. dekkingsmiddelen | 92.263 | 93.537 | 2.974 | 96.511 | 97.231 | 720 | V |
| P-1.0 Provinciale staten | 5 | 0 | 0 | 0 | 20 | 20 | V |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | 11 | 7 | 40 | 47 | 20 | -27 | N |
| P-1.2 Interprovinciale samenwerking | 18 | 213 | -196 | 17 | 10 | -7 | N |
| P-2.0 Openbare orde en veiligheid | 0 | 0 | 10 | 10 | 0 | -10 | N |
| P-3.0 Verkeer | 7.443 | 2.669 | 3.050 | 5.719 | 4.398 | -1.321 | N |
| P-3.1 Beheer en onderhoud | 7.416 | 4.662 | 2.900 | 7.562 | 9.648 | 2.086 | V |
| P-3.2 Vervoer | 23.780 | 19.482 | 1.960 | 21.442 | 20.922 | -520 | N |
| P-4.0 Waterhuishouding | 813 | 780 | 4 | 784 | 743 | -41 | N |
| P-5.0 Milieu algemeen | 14 | 0 | 324 | 324 | 47 | -277 | N |
| P-5.1 Bodembeleid | 2.517 | 5.326 | 946 | 6.272 | 4.052 | -2.220 | N |
| P-5.2 Vergunningverlening en handhaving milieubeheer | 752 | 845 | 40 | 885 | 48 | -837 | N |
| P-6.0 Landelijk gebied | 79 | 482 | -6 | 476 | 398 | -78 | N |
| P-6.1 Natuur | 1.389 | 1.116 | 139 | 1.255 | 1.221 | -34 | N |
| P-6.2 Plattelandsbeleid | 2.895 | 1.000 | 866 | 1.866 | 374 | -1.492 | N |
| P-7.0 Economie | 4.452 | 2.802 | 205 | 3.007 | 268 | -2.739 | N |
| P-7.1 Toerisme en recreatie | 4 | 0 | 529 | 529 | 346 | -183 | N |
| P-7.2 Landbouw | 44 | 31 | 0 | 31 | 25 | -6 | N |
| P-8.0 Welzijn | 4.757 | 4.554 | 137 | 4.691 | 4.591 | -100 | N |
| P-8.01 Sport en Onderwijs | 113 | 114 | 0 | 114 | 119 | 5 | V |
| P-8.02 Cultuur | 1.809 | 1.038 | 503 | 1.541 | 1.096 | -446 | N |
| P-8.03 Zorg | 51 | 2 | 20 | 22 | 26 | 4 | V |
| P-8.04 Jeugdzorg | 20.560 | 19.942 | 3.626 | 23.568 | 24.629 | 1.061 | V |
| P-9.0 Ruimtelijke ordening | 91 | 0 | 0 | 0 | -99 | -99 | N |
| P-9.1 Volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing | 9.910 | 2.269 | 1.864 | 4.133 | 5.181 | 1.048 | V |
| Totaal baten | 181.186 | 160.871 | 19.935 | 180.806 | 175.314 | -5.492 | N |

| RECAPITULATIE (* € 1.000,--) | Boekjaar 2004 | Primitief budget | Budget wijz. | Budget na wijz. | Realisatie | Restant | V/N |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal Lasten | 173.800 | 153.340 | 47.865 | 201.205 | 176.934 | 24.271 | V |
| Totaal Baten | 181.186 | 160.871 | 19.935 | 180.806 | 175.314 | -5.492 | N |
| Resultaat voor mutaties in reserves | -7.386 | -7.531 | 27.930 | 20.399 | 1.620 | 18.779 | V |
| | | | | | | | |
| Stortingen in reserves | 23.137 | 10.102 | -2.391 | 7.711 | 16.570 | -8.859 | |
| Onttrekkingen aan reserves | 27.930 | 2.571 | 25.539 | 28.110 | 23.966 | -4.144 | |
| Per saldo mutatie bestemmingsreserves | -4.793 | 7.531 | -27.930 | -20.399 | -7.396 | -13.003 | |
| | | | | | | | |
| Resultaat na verrekening met reserves | -12.179 | 0 | 0 | 0 | -5.776 | 5.776 | |

# II.2. TOELICHTING OP DE PROGRAMMAREKENING 2005

| Programma Saldi (* € 1.000,--) | Boekjaar 2004 | Primitief budget | Budget wijz. | Budget na wijz. | Realisatie | Restant | V/N |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| P-0.0 Financiering en alg. dekkingsmiddelen | -88.549 | -90.782 | 59 | -90.723 | -95.962 | 5.239 | V |
| P-1.0 Provinciale staten | 2.402 | 2.432 | 798 | 3.230 | 2.680 | 550 | V |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | 4.919 | 4.332 | 79 | 4.411 | 5.098 | -687 | N |
| P-1.2 Interprovinciale samenwerking | 1.478 | 1.252 | 321 | 1.573 | 1.709 | -136 | N |
| P-2.0 Openbare orde en veiligheid | 543 | 781 | 56 | 837 | 633 | 204 | V |
| P-3.0 Verkeer | 7.077 | 7.905 | 1.310 | 9.215 | 7.354 | 1.861 | V |
| P-3.1 Beheer en onderhoud | 12.940 | 13.392 | 4.244 | 17.636 | 13.263 | 4.373 | V |
| P-3.2 Vervoer | 5.742 | 989 | 385 | 1.374 | 779 | 595 | V |
| P-4.0 Waterhuishouding | 2.309 | 2.013 | 104 | 2.117 | 2.003 | 114 | V |
| P-5.0 Milieu algemeen | 1.715 | 2.194 | 428 | 2.622 | 2.011 | 611 | V |
| P-5.1 Bodembeleid | 2.783 | 3.401 | 617 | 4.018 | 3.698 | 320 | V |
| P-5.2 Vergunningverlening en handhaving milieubeheer | 2.657 | 4.332 | 476 | 4.808 | 4.551 | 257 | V |
| P-6.0 Landelijk gebied | 1.075 | 808 | 342 | 1.150 | 1.143 | 7 | V |
| P-6.1 Natuur | 5.407 | 4.408 | 1.248 | 5.656 | 5.011 | 645 | V |
| P-6.2 Plattelandsbeleid | 2.648 | 7.299 | 1.411 | 8.710 | 8.027 | 683 | V |
| P-7.0 Economie | -324 | 879 | 5.293 | 6.172 | 6.937 | -765 | N |
| P-7.1 Toerisme en recreatie | 2.125 | 1.090 | 3.634 | 4.724 | 2.990 | 1.734 | V |
| P-7.2 Landbouw | 263 | 167 | 14 | 181 | 230 | -49 | N |
| P-8.0 Welzijn | 11.187 | 10.444 | 779 | 11.223 | 10.868 | 355 | V |
| P-8.01 Sport en Onderwijs | 846 | 650 | 395 | 1.045 | 1.114 | -69 | N |
| P-8.02 Cultuur | 7.075 | 7.520 | 326 | 7.846 | 7.730 | 115 | V |
| P-8.03 Zorg | 1.811 | 2.006 | 762 | 2.768 | 2.467 | 301 | V |
| P-8.04 Jeugdzorg | 476 | 658 | 125 | 783 | 748 | 35 | V |
| P-9.0 Ruimtelijke ordening | 2.743 | 2.664 | 237 | 2.901 | 2.684 | 217 | V |
| P-9.1 Volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing | 1.266 | 1.635 | 4.487 | 6.122 | 3.854 | 2.269 | V |
| Totaal saldi | -7.386 | -7.531 | 27.930 | 20.399 | -1.620 | 18.779 | V |

Het rekeningsaldo over het boekjaar 2005 bedraagt € 5.776.000,-- (2004 € 12.179.000,--). Het begrote rekeningsaldo 2005 bedroeg per ultimo 2005 € 1.571.000,-- (posten Onvoorzien, Vrije bestedingsruimte en stelpost niet kwantificeerbare ontwikkelingen).

De totale lasten bleven € 24.271.000,-- achter op de begroting en de baten bleven achter met € 5.492.000,--. Het bruto resultaat voor verrekening met reserves bedroeg dus € 18.779.000,--. De niet uitgegeven respectievelijk te veel uitgegeven middelen op een aantal programmaonderdelen zijn gestort respectievelijk gedekt uit bestemmingsreserves (per saldo) € 13.003.000,-- . Het resultaat na verrekening met reserves bedroeg dus € 5.776.000,--. Van dit bedrag is € 3.781.000,-- gereserveerd voor kredietoverheveling. Het restant ad € 1.995.000,-- is vrij beschikbaar.

Per programma zijn alle verschillen al zo veel als mogelijk toegelicht in de financiële analyse per programmaonderdeel. Onderstaande treft u een recapitulatie aan van de verschillen tussen de begrote programmasaldi (na verwerking begrotingswijzigingen) versus de gerealiseerde programmasaldi. Verschillende programma saldi worden verrekend met reserves. In de meest rechtse kolom treft u de saldi aan per programma na verrekening met reserves. Ten slotte treft u nog toelichting aan op de mutaties in reserves. Daar is een overzicht verstrekt van de begrote reserve mutaties versus de gerealiseerde mutaties.

**Specificatie van verschillen tussen begrote (na wijziging) en gerealiseerde saldi per programma**

| | | Saldi | Verrekening |
|---|---|---|---|
| **P-0.0 Financiering en alg. dekkingsmiddelen** | | | |
| Apparaatskosten | V | 3.262 | |
| Rente en dividend op uitzettingen korter dan 1 jaar | N | 71 | |
| Uitkering provinciefonds | V | 571 | |
| Motorrijtuigenbelasting | V | 274 | |
| Vereveningsbijdrage (4%) op compensabele BTW | N | 99 | |
| Lager noodzakelijk saldo in voorziening spaarregeling compensatieverlof | V | 106 | |
| Onvoorzien | V | 106 | |
| Vrije bestedingsruimte | V | 765 | |
| Bijdrage kostenplaats kapitaallasten | N | 291 | |
| Stelpost niet kwantificeerbare ontwikkelingen | V | 700 | |
| Niet opnemen dividend | N | 222 | |
| Overig | V | 138 | |
| **Saldo Programma 0.0** | **V** | **5.239** | **5.239** |
| Reserve wachtgelden sociaal cultureel werk | | | 273 |
| Reserve Drentse investeringspremieregeling middelen (oud) | | | 324 |
| Reserve witte plekken | | | -324 |
| Economisch structuurfonds (kostenverdeelstaat) | | | -121 |
| Reserve flankerend beleid (kostenverdeelstaat) | | | 164 |
| Reserve frictiekosten ombuigingen (kostenverdeelstaat) | | | -42 |
| **Saldo Programma 0.0 na verrekening met reserves** | **V** | | **5.513** |
| | | | |
| **P-1.0 Provinciale staten** | | | |
| Apparaatskosten | N | 48 | |
| Bijdrage wederopbouw na tsunami in Azië | V | 483 | |
| Kosten duaal bestuur | V | 61 | |
| Overig | V | 54 | |
| **Saldo Programma 1.0** | **V** | **550** | **550** |
| | | | |
| **P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden** | | | |
| Apparaatskosten | N | 682 | |
| Overig | N | 5 | |
| **Saldo Programma 1.1** | **N** | **687** | **-687** |
| | | | |
| **P-1.2 Interprovinciale samenwerking** | | | |
| Apparaatskosten | N | 119 | |
| Overig | N | 17 | |
| **Saldo Programma 1.2** | **N** | **136** | **-136** |

| | | Saldi | Verrekening |
|---|---|---|---|
| **P-2.0 Openbare orde en veiligheid** | | | |
| Apparaatskosten | V | 101 | |
| Opleidingen en oefeningen | V | 28 | |
| Risico-inventarisatie ext. veiligheid en risicokaart Drenthe | V | 50 | |
| Overig | V | 25 | |
| **Saldo Programma 2.0** | **V** | **204** | **204** |
| | | | |
| **P-3.0 Verkeer** | | | |
| Apparaatskosten | V | 20 | |
| Infrastructuurproject: Planstudie A28 | V | 150 | |
| POP uitwerken speerpunten en onderzoeksprogramma | V | 46 | |
| Monitoring verkeersongevallen | V | 30 | |
| Vervallen actualisatie bereikbaarheidsprofiel | V | 25 | |
| Vertraging tunnel Scharreveld | V | 258 | |
| Vertraging reconstructie N854, Verlengde Hoogeveensche Vaart N37 | V | 88 | |
| Programmakosten VVB (onder andere projecten mensgericht benaderen en Beleid & Uitv.) en begrotingsverschil. | V | 483 | |
| Bijdragen in verkeers- en vervoersprojecten | V | 226 | |
| Afwikkeling BDU (GDU) subsidietoezeggingen aan lagere overheden | V | 398 | |
| Verrekening voorziening Brede doeluitkering | V | 147 | |
| Afschrijvingen op gerede infrastructurele werken | V | 1.124 | |
| Toegerekende rente aan gerede infrastructurele werken | V | 274 | |
| Bijdrage van voorziening BDU | N | 1.381 | |
| Bijdrage Rijk GDU | V | 171 | |
| Overig | N | 196 | |
| **Saldo programma 3.0** | **V** | **1.861** | **1.861** |
| Reserve infrastructuur | | | -557 |
| Reserve investeringen verkeer en vervoer | | | -1.128 |
| **Saldo Programma 3.0 na verrekening met reserves** | **V** | | **176** |
| | | | |
| **P-3.1 Beheer en onderhoud** | | | |
| Apparaatskosten | N | 620 | |
| Uitstel deklagen N376 tussen Rolde en Grolloo | V | 1.000 | |
| Extra strooibeurten gladheidbestrijding | N | 300 | |
| Voortgang verkoop grond (overhoeken) | V | 112 | |
| Verkoop voormalig steunpunt Beilen | V | 350 | |
| Financiële afwikkeling aantal PUP projecten | V | 1.150 | |
| Nog af te wikkelen fin. dienstverlening N34 Gieten/de Punt (overlaging ca.) | N | 215 | |
| Lagere pompkosten Vaarweg Meppel-De Punt | V | 100 | |
| Uitstel onderhoudsprojecten Vaarweg Meppel-De Punt | V | 1.185 | |
| Rijksbijdrage Vaarweg Meppel-De Punt als gevolg van lagere indexering | N | 48 | |
| Uitstel en doorlopende onderhoudsprojecten Zuidoost-Drents vaarwegennet | V | 912 | |
| Gemeentelijke bijdrage brugbediening, subsidie natuurvriendelijk vervangen damwanden en ontvangen bijdragen in heropening vaarweg Zuidlaardermeer - Oost-Groningen. | V | 556 | |
| Bijdrage waterschappen in pompkosten | V | 52 | |
| Overig | V | 140 | |
| **Saldo Programma 3.1** | **V** | **4.373** | **4.373** |
| Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt | | | -1.346 |
| Reserve wegenbeheer | | | -1.777 |
| Reserve exploitatie provinciale zandwinplaatsen | | | 8 |
| Reserve beheer overige vaarwen | | | -1.284 |
| **Saldo Programma 3.1 na verrekening met reserves.** | **N** | | **-26** |

| | | Saldi | Verrekening |
|---|---|---|---|
| **P-3.2 Vervoer** | | | |
| Apparaatskosten | V | 599 | |
| Kosten openbaar vervoer | V | 342 | |
| Bijdragen aan Openbaarvervoermaatschappijen | V | 217 | |
| Bijdrage van de voorziening openbaarvervoer | N | 520 | |
| Overig | N | 43 | |
| Saldo Programma 3.2 | V | 595 | 595 |
| Reserve investeringen verkeer en vervoer | | | -38 |
| **Saldo Programma 3.2 na verrekening met reserves** | **V** | | **557** |
| | | | |
| **P-4.0 Waterhuishouding** | | | |
| Apparaatskosten | N | 396 | |
| Projecten gericht op waterbesparing | V | 380 | |
| Overige kosten uitvoering Grondwaterwet | V | 130 | |
| **Saldo Programma 4.0** | **V** | **114** | **114** |
| Reserve grondwaterheffing | | | -522 |
| **Saldo Programma 4.0 na verrekening met reserves** | **N** | | **-408** |
| | | | |
| **P-5.0 Milieu algemeen** | | | |
| Apparaatskosten | V | 281 | |
| Aangegane verplichtingen uitvoering NMP en NMP+ | N | 110 | |
| Vertraging projecten met betrekking tot Energienota II. | V | 630 | |
| Vertraging opzetten, doorlichten en certificeren milieuzorgsysteem huisvesting | V | 102 | |
| Overige opbrengsten | N | 292 | |
| **Saldo Programma 5.0** | **V** | **611** | **611** |
| Reserve Nationaal Milieubeleidsplan | | | 109 |
| **Saldo Programma 5.0 na verrekening met reserves** | **V** | | **720** |
| | | | |
| **P-5.1 Bodembeleid** | | | |
| Apparaatskosten | V | 207 | |
| Doorschuiven projecten WMD | V | 81 | |
| Taakstellende bijdrage waterleidingmaatschappijen | N | 100 | |
| Uitstel onderzoek organische stofgehalte van Drentse Landbouwbodems | V | 95 | |
| Vertraging projectuitvoering bodemsanering | | | |
| (inclusief monitoring voorm. stortplaatsen) | V | 1.852 | |
| Gewijzigde financiering bodemsanering Borger Odoorn/wijken Nieuw-Buinen | N | 560 | |
| Wijziging realisatie bodemsanering oude veenkoloniën Blok III | N | 110 | |
| Afwikkeling Rijksbijdrage bodemsanering 2001 | V | 98 | |
| Bijdrage voorziening bodemsanering | N | 1.466 | |
| Bodemsanering gasfabriekterreinen | V | 119 | |
| Afwikkeling verplichtingen voorgaande jaren en overig | V | 104 | |
| **Saldo Programma 5.1** | **V** | **320** | **320** |
| Reserve monitoring voormalige stortplaatsen | | | 71 |
| **Saldo Programma 5.1 na verrekening met reserves** | **V** | | **391** |

| | | Saldi | Verrekening |
|---|---|---|---|
| **P-5.2 Vergunningverlening en handhaving milieubeheer** | | | |
| Apparaatskosten | V | 102 | |
| Kosten inventarisatie bronnen luchtkwaliteit | V | 100 | |
| Advertentiekosten vergunningverlening milieutaken | N | 52 | |
| Kosten veiligheid en vergunningverlening | V | 70 | |
| Werkzaamheden en kosten veiligheid vergunningverlening | V | 32 | |
| Kosten toepassing bestuursdwang | V | 47 | |
| Kosten meting, controle en labonderzoek handhaving en overig | N | 42 | |
| **Saldo Programma 5.2** | **V** | **257** | **257** |
| Reserve uitoefenen bestuursdwang | | | -49 |
| **Saldo Programma 5.2 na verrekening met reserves** | **V** | | **208** |
| | | | |
| **P-6.0 Landelijk gebied** | | | |
| Apparaatskosten | N | 68 | |
| Leges vergunningverlening ontgronding en bijdrage in advertentiekosten | V | 41 | |
| Lagere kosten uitvoering Ontgrondingsverordening | V | 95 | |
| Geringere inkomsten Heffingsverordening ontgrondingen Drenthe en overig | N | 61 | |
| **Saldo programma 6.0** | **V** | **7** | **7** |
| Reserve ontgrondingsheffing | | | -58 |
| **Saldo programma 6.0 na verrekening met reserves** | **N** | | **-51** |
| | | | |
| **P-6.1 Natuur** | | | |
| Apparaatskosten | N | 909 | |
| Subsidie St. “Het Drentse Landschap” (in plaats van apparaatskosten) | V | 575 | |
| Vertraging verzelfstandiging St. “Het Drense Landschap” | V | 300 | |
| Bijdragen in uitvoering subsidieregeling onderhoud landschapselementen | N | 26 | |
| Bijdrage aankoop natuur- en recreatieterreinen | V | 88 | |
| Toegerekende rente (kapitaallasten) aanschaf natuurterreinen | V | 97 | |
| Afwikkeling grondverwerving 2004 met DLG | V | 53 | |
| Bijdragen uitvoering tweede fase Relatienotagebieden | V | 73 | |
| Uitvoeringskosten Flora- en Faunawet | V | 95 | |
| Uitvoering natuurbeschermingswet | V | 247 | |
| Bijdragen aan Natuurbeheerders | V | 26 | |
| Schade preventie flora en fauna en overig | V | 26 | |
| **Saldo programma 6.1** | **V** | **645** | **645** |
| Reserve uitvoering tweede fase Relatienota en natuurontwikkelingsbeleid | | | -126 |
| Reserve uitvoering Subsidieregeling onderhoud landschapselementen (SOL) | | | 26 |
| **Saldo programma 6.1 na verrekening met reserves** | **V** | | **545** |
| | | | |
| **P-6.2 Plattelandsbeleid** | | | |
| Apparaatskosten | N | 56 | |
| Inkomsten (onder andere VIEP en ASP Roden, Oude diep) | | | |
| en uitgaven Vitaal Platteland | V | 169 | |
| Uitvoeringskosten plattelandsbeleid (inclusief afwikkeling vorig boekjaar) | V | 73 | |
| Aangegane subsidieverplichtingen projecten gebiedsgericht milieubeleid | V | 273 | |
| Rijksbijdrage in proceskosten van 4 projecten gebiedsgericht milieubeleid | V | 49 | |
| Gereserveerd nog niet beschikt project vaarverbinding Erika-Ter Apel | V | 119 | |
| Afwikkeling vorig boekjaar en overig | V | 56 | |
| **Saldo Programma 6.2** | **V** | **683** | **683** |
| Reserve plattelandsstructuur | | | -31 |
| Reserve Vitaal platteland | | | -169 |
| Reserve Stimulering gebiedsgericht beleid | | | -341 |
| **Saldo Programma 6.2 na verrekening met reserves** | **V** | | **142** |

| | | Saldi | Verrekening | |
|---|---|---|---|---|
| **P-7.0 Economie** | | | | |
| Apparaatskosten | N | 586 | | |
| Co-financiering Kompas projecten | V | 1.665 | | |
| Opheffing voorziening voorwaarden scheppend beleid | V | 68 | | |
| Actieprogramma ICT (projecten ICT in Drenthe, een economische kijk) | V | 351 | | |
| Afrekening subsidie Groningen Airport Eelde 2002 | N | 27 | | |
| St. Drentse bedrijfslocaties | N | 39 | | |
| Subsidie regionaal overslagcentrum Coevorden | V | 237 | | |
| Doorschuiven afwikkeling projecten parkmanagement | V | 129 | | |
| Project participatiebeleid niet werkenden | V | 30 | | |
| Uitvoeringsprogramma Onderwijskennisinfrastructuur | V | 109 | | |
| Niet opnemen dividend Essent en WMD | N | -2.819 | | |
| Proceskosten Kompas | V | 83 | | |
| Overig | V | 32 | | |
| **Saldo Programma 7.0** | **N** | **767** | **-767** | |
| Reserve flexibel beleid | | | -153 | |
| Reserve versterking economische structuur | | | -1.970 | |
| **Saldo Programma 7.0 na verrekening met reserves** | **N** | | **-2.890** | |
| | | | | |
| **P-7.1 Toerisme en recreatie** | | | | |
| Apparaatskosten | N | 187 | | |
| Bijdrage stadsontwikkeling en toerisme Meppel | V | 2.300 | | |
| Meerjaren Uitvoering Masterplan Veenhuizen | V | 59 | | |
| Meerjaren Belvedère projecten Tussen Hondsrug en Hummling en Veenhuizen | V | 176 | | |
| Bijdrage aan Rijksgebouwendienst Gevangenismuseum Veenhuizen | N | 441 | | |
| Bijdrage Rijk project Belvedère en overige | N | 173 | | |
| **Saldo Programma 7.1** | **V** | **1.734** | **1.734** | |
| Reserve flexibel beleid | | | -2.359 | |
| Reserve grote projecten | | | 441 | |
| **Saldo Programma 7.1 na verrekening met reserves** | **N** | | **-184** | |
| | | | | |
| **P-7.2 Landbouw** | | | | |
| Apparaatskosten | N | 36 | | |
| Bijdrage in consulent biologische landbouw en overig | N | 13 | | |
| | | **N** | **49** | **-49** |
| **P-8.0 Welzijn** | | | | |
| Apparaatskosten | V | 254 | | |
| Bijdrage aan instellingen sociaal cultureel werk in wachtgeldverplichtingen | N | 114 | | |
| Mensen in het middelpunt en overig | V | 26 | | |
| (niet toegerekende) indexering subsidie budgetinstellingen | V | 189 | | |
| **Saldo programma 8.0** | **V** | **355** | **355** | |
| Reserve Sociale culturele ontwikkeling | | | -39 | |
| **Saldo programma 8.0 na verrekening met reserves** | **V** | | **316** | |
| | | | | |
| **P-8.1 Sport en Onderwijs** | | | | |
| Apparaatskosten | N | 111 | | |
| Overig voornamelijk door afwikkeling reeds beschikte subsidies | V | 42 | | |
| **Saldo programma 8.1** | **N** | **69** | **-69** | |

| | | | |
|---|---|---|---|
| **P-8.2 Cultuur** | | | |
| Apparaatskosten | N | 42 | |
| Bijdrage in kosten culturele educatie | V | 56 | |
| Bijdrage aan Drents Museum (restant gelden klimaatbeheersingsinstallatie) | V | 86 | |
| Subsidie Drents Plateau (waardering archeologische terreinen) | V | 40 | |
| Overig | N | 25 | |
| **Saldo programma 8.2** | **V** | **115** | **115** |
| | | | |
| **P-8.3 Zorg** | | | |
| Apparaatskosten | N | 54 | |
| Subsidie activiteiten volksgezondheid en maatschappelijke dienstverlening | V | 18 | |
| Subsidie projecten woonzorgstimulering | V | 209 | |
| Subsidie projecten integraal ouderenbeleid | V | 42 | |
| Bijdragen totstandkoming multifunctionele dienstencentra | V | 49 | |
| VWS Pilost zorg en welzijn | V | 13 | |
| Overig | V | 24 | |
| **Saldo programma 8.3** | **V** | **301** | **301** |
| Reserve Bejaardenoorden | | | -209 |
| **Saldo programma 8.3 na verrekening met reserves** | | | **92** |
| | | | |
| **P-8.4 Jeugdzorg** | | | |
| Apparaatskosten | V | 18 | |
| Subsidiering activiteiten jeugdhulpverlening | V | 8 | |
| Presentiegelden, reis- en verblijfkosten commissieleden en overig | V | 9 | |
| **Saldo programma 8.4** | **V** | **35** | **35** |
| | | | |
| **P-9.0 Ruimtelijke ordening** | | | |
| Apparaatskosten | V | 151 | |
| Afwikkeling POP II | V | 47 | |
| Zonering omgevingsbelastende bedrijvigheid | V | 9 | |
| Bijdrage in kosten regiovisie Groningen-Assen 2030 | V | 12 | |
| Voortzetting Digitale uitwisseling ruimtelijke plannen (DURP) | V | 77 | |
| Afboeking vorderingen/rechten DURP | N | 99 | |
| Overig | V | 22 | |
| **Saldo programma 9.0** | **V** | **217** | **217** |
| | | | |
| **P-9.1 Stedelijke vernieuwing** | | | |
| Apparaatskosten | N | 161 | |
| Intensivering stedelijke ontwikkeling en vernieuwing/integrale woonplannen | V | 188 | |
| Thema Water | V | 141 | |
| Project Ruimtelijke kwaliteit en Townnet | V | 81 | |
| Overgangsjaar programma stedelijke ontwikkeling | V | 1.694 | |
| Rente voorzieningen grondkosten VINEX, stedelijke vernieuwing en Stado | V | 325 | |
| **Saldo programma 9.1** | **V** | **2.268** | **2.268** |
| Reserve stedelijke ontwikkeling | | | -1.694 |
| Reserve flexibel beleid | | | -81 |
| **Saldo programma 9.1 na verrekening met reserves** | **V** | | **493** |
| | | | |
| **Totaal** | **V** | **18.779** | **5.776** |

# TOELICHTING OP DE MUTATIES IN RESERVES

## Specificatie van de stortingen in reserves

| Stortingen in reserves (* € 1.000,--) | Boekjaar 2.004 | Primitief budget | Budget wijz. | Budget na wijz. | Realisatie | Restant |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Reserve flexibel beleid | 3.815 | 3.815 | -3.797 | 18 | 18 | 0 |
| Reserve egalisatie uitv. Collegeprog. | 6.300 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Reserve infrastructuur | 1.018 | 10 | 0 | 10 | 567 | -557 |
| Reserve grondwaterheffing | 340 | 0 | 0 | 0 | 561 | -561 |
| Reserve ontgrondingsheffing | 20 | 282 | -282 | 0 | 58 | -58 |
| Reserve vaarweg Meppel-De Punt | 827 | 0 | 0 | 0 | 1.347 | -1.347 |
| Reserve Plattelandsstructuur | 0 | 0 | 0 | 0 | 31 | -31 |
| Reserve versterking ec. structuur | 448 | 0 | 334 | 334 | 2.304 | -1.970 |
| Saldireserve | 1.992 | 401 | 293 | 694 | 694 | 0 |
| Reserve wegenbeheer | 0 | 0 | 0 | 0 | 1.777 | -1.777 |
| Reserve investeringen Verkeer/vervoer | 3.544 | 4.714 | 0 | 4.714 | 5.370 | -655 |
| Reserve Vitaal platteland | 0 | 0 | 877 | 877 | 1.047 | -170 |
| Reserve sociaal culturele ontw. | 0 | 0 | 0 | 0 | 39 | -39 |
| Reserve wachtgeld soc. cult. werk | 18 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Reserve stedelijke ontwikkeling | 0 | 0 | 0 | 0 | 1.694 | -1.694 |
| Inflatiecorrectie res. verk./verv. | 410 | 601 | 44 | 645 | 645 | 0 |
| Inflatiecorrectie res. alg. doeleinden | 273 | 278 | 0 | 278 | 278 | 0 |
| Reserve IPR oud | 52 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Reserve witte plekken | 87 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Reserve monitoring voorm. stortpl. | 872 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Reserve aankoop natuurterreinen | 250 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Reserve NMP | 104 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Reserve SGM | 2.068 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Reserve frictiekosten ombuigingen | 450 | 0 | 140 | 140 | 140 | 0 |
| Reserve bestuursdwang | 250 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| **Totaal Saldi** | **23.138** | **10.102** | **2.390** | **7.712** | **16.570** | **-8.858** |

## *Specificatie van de onttrekkingen aan reserves*

| Onttrekkingen aan reserves (* € 1.000,--) | Boekjaar 2.004 | Primitief budget | Budget wijz. | Budget na wijz. | Realisatie | Restant | V/N |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Reserve flexibel beleid | 3.036 | 414 | 7.958 | 8.372 | 5.778 | -2.593 | |
| Reserve vrijwillige bodemsanering | 0 | 0 | 10 | 10 | 10 | 0 | |
| Saldireserve | 8.305 | 0 | 10.151 | 10.151 | 10.151 | 0 | |
| Reserve grondwaterheffing | 344 | 249 | 0 | 249 | 288 | 39 | |
| Reserve Ontgrondingsheffing | 11 | 11 | 0 | 11 | 11 | 0 | |
| Reserve voorfinanciering bodemsan. | 668 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | |
| Reserve vrijwillige bosan. | 7 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | |
| Reserve organisatieontwikkeling | 17 | 0 | 5 | 5 | 5 | 0 | |
| Reserve vaarweg Meppel-De Punt | 0 | 0 | 705 | 705 | 705 | 0 | |
| Reserve Plattelandsstructuur | 50 | 0 | 191 | 191 | 191 | 0 | |
| Reserve versterking ec. structuur | -232 | 121 | 31 | 152 | 31 | -121 | |
| Reserve wegenbeheer | 0 | 0 | 292 | 292 | 292 | 0 | |
| Reserve investeringen verk./vervoer | 36 | 0 | 1.103 | 1.103 | 592 | 511 | |
| Reserve infrastructuur | 12.145 | 1.575 | -1.575 | 0 | 0 | 0 | |
| Reserve aankoop natuurterreinen | 0 | 0 | 659 | 659 | 659 | 0 | |
| Reserve Vitaal platteland | 0 | 0 | 97 | 97 | 97 | 0 | |
| Reserve risico's BTW compensatie | 800 | 200 | 389 | 589 | 589 | 0 | |
| Reserve festivals | 143 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | |
| Reserve wachtgelden soc. cult. werk | 0 | 0 | 0 | 0 | 272 | 272 | |
| Reserve reg. ontw. oostermoer gem. | 40 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | |
| Reserve werkgelegenheid | 448 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | |
| Reserve IPR (oud) | 0 | 0 | 5 | 5 | 329 | 324 | |
| Reserve witte plekken | 10 | 0 | 329 | 329 | 5 | -324 | |
| Reserve tweede fase Relatienota ca. | 15 | 0 | 316 | 316 | 190 | -125 | |
| Reserve grote projecten | 341 | 0 | 104 | 104 | 545 | 441 | |
| Reserve monitoring voorm. stortpl. | 0 | 0 | 0 | 0 | 71 | 71 | |
| Reserve SOL | 9 | 0 | 157 | 157 | 183 | 26 | |
| Reserve NMP | 0 | 0 | 0 | 0 | 109 | 109 | |
| Reserve flankerend beleid | 55 | 0 | 214 | 214 | 378 | 164 | |
| Reserve zandwinplaatsen | 91 | 0 | 0 | 0 | 8 | 8 | |
| Reserve SGM | 949 | 0 | 1.000 | 1.000 | 659 | -341 | |
| Reserve frictiekosten | 0 | 0 | 85 | 85 | 43 | -42 | |
| Reserve egalisatie uitv. Collegeprog. | 0 | 0 | 1.575 | 1.575 | 1.575 | 0 | |
| Reserve vaarwegen ZO-Drenthe | 642 | 0 | 1.355 | 1.355 | 71 | -1.284 | |
| Reserve bestuursdwang | 0 | 0 | 125 | 125 | 76 | -49 | |
| Reserve bejaardenoorden | 0 | 0 | 258 | 258 | 49 | -209 | |
| **Totaal saldi** | **27.930** | **2.571** | **25.539** | **28.110** | **23.966** | **4.144** | |

# II.3. BALANS PER 31 DECEMBER 2005

(x € 1.000,--)

| | 31 december 2004 | | 31 december 2005 | |
|---|---|---|---|---|
| **ACTIVA** | | | | |
| **Vaste activa** | | | | |
| Immateriële vaste activa | | | | |
| Materiële vaste activa | 34.603 | | 38.278 | |
| Financiële vaste activa* | 40.251 | | 43.509 | |
| | | 74.854 | | 81.787 |
| **Vlottende activa** | | | | |
| Liquide middelen | 8.430 | | 9.792 | |
| Vorderingen* | 52.228 | | 52.115 | |
| Overlopende activa | 15.589 | | 8.920 | |
| Voorraden | (21) | | 0 | |
| | | 76.226 | | 70.827 |
| Totaal activa | | 151.080 | | 152.614 |
| **PASSIVA** | | | | |
| **Eigen vermogen** | | | | |
| Algemene reserves | 36.205 | | 31.870 | |
| Bestemmingsreserves | 38.363 | | 47.482 | |
| Resultaat | 12.179 | | 5.776 | |
| | | 86.747 | | 85.128 |
| **Voorzieningen** | | | | |
| Voorzieningen ten behoeve van derden | 13.665 | | 9.138 | |
| Voorzieningen | 4.394 | | 5.435 | |
| | | 18.059 | | 14.573 |
| Langlopende schulden | | 4.447 | | 3.880 |
| **Vlottende passiva** | | | | |
| Vlottende schulden | 7.047 | | 10.149 | |
| Overlopende passiva | 34.780 | | 38.884 | |
| | | 41.827 | | 49.033 |
| Totaal passiva | | 151.080 | | 152.614 |
| De som van de gewaarborgde geldleningen bedraagt: | | 28.316 | | 24.153 |

* Wegens wijziging in de rubricering van de rentevordering op RTV Drenthe is een bedrag van € 61.000,-- van Vorderingen onder Financiering geplaatst.

# II.4. WAARDERINGS- EN RESULTAAT-BEPALINGSGRONDSLAGEN

**Algemeen**

De programmaverantwoording is opgesteld met inachtneming van de waarderingsgrondslagen voor de balans en de resultaatbepaling zoals vastgelegd in het Besluit begroting en verantwoording (BBV). Door invoering van het BTW-compensatiefonds zijn alle lasten netto, dus exclusief het betaalde BTW-deel, verantwoord.

*Stelselwijziging*
Het standpunt van de commissie BBV is dat dividendopbrengsten verantwoord moeten worden in het jaar waaarin het recht op het ontvangen van dividend ontstaat. Omdat de algemene vergadering van aandeelhouders pas in jaar t+1 beslist over het dividend over jaar t, zo stelt de commissie BBV, moet het dividend over jaar t worden verantwoord in de jraarrekening van jaar t+1. Op basis van dit standpunt is met ingang van 2005 een stelselwijziging doorgevoerd met betrekking tot dividenden 2005. Het betreft hier de dividenden van de Bank Nederlandse Gemeenten (schatting op basis van de begroting 2005 € 203.580,--), Nederlandse Waterschapsbank (schatting op basis van de begroting 2005 € 18.000,--), Waterleiding Maatschappij Drenthe (schatting op basis begroting 2005 € 2.270,--) en Essent (schatting op basis perbericht 9 maart 2006 € 5.994.000.--). In totaal is het financiële effect van deze stelselwijziging € 6,2 miljoen.

**Balans**

*Algemeen*
De activa en passiva worden, tenzij anders vermeld, gewaardeerd tegen nominale waarde.

*Immateriële vaste activa*
Onder de immateriële vaste activa worden opgenomen alle geactiveerde uitgaven die betrekking hebben op kosten verbonden aan het sluiten van geldleningen, het saldo van agio en disagio en tevens de geactiveerde uitgaven die betrekking hebben op kosten van onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief. De onder deze noemer geactiveerde uitgaven worden gewaardeerd op historische kosten onder aftrek van cumulatieve afschrijvingen. De jaarlijkse afschrijvingen worden bepaald volgens de lineaire methode of volgens het annuïteitenprincipe.

| Investering | Afschrijvingstermijn (in jaren) |
|---|---|
| Provinciale gebouwen | 50 |
| Meubilair | 10 |
| Hardware (automatisering) | 4 |
| Software (automatisering) | 4 |
| (Voorzieningen bij) waterwegen | 30 |
| (Aanleg van) wegen | 20 |
| rotondes, verkeersdrempels ed. | 10 |
| bruggen en viaducten | 90 |
| Immateriële activa | maximaal 5 |
| Bijdrage aan activa in eigendom van derden | 15 |

*Materiële vaste activa*
De materiële vaste activa worden gewaardeerd op historische kosten onder aftrek van cumulatieve afschrijvingen, gebaseerd op de verwachte economische levensduur.
De jaarlijkse afschrijvingen worden bepaald volgens de lineaire methode dan wel volgens het annuïteitenprincipe.

*Financiële vaste activa*
De deelnemingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde of lagere verkrijgingsprijs. Aandelen waarvan de intrinsieke waarde lager is dan de nominale waarde of verkrijgingsprijs, worden tegen lagere marktwaarde opgenomen. De in het volgende dienstjaar te ontvangen aflossingsbedragen op de verstrekte langlopende leningen worden niet naar de vlottende activa overgebracht. Onder de Financiële vaste activa worden ook opgenomen alle bijdragen in investeringen van derden. De onder deze noemer geactiveerde uitgaven worden gewaardeerd op historische kosten onder aftrek van cumulatieve afschrijvingen.
De jaarlijkse afschrijvingen worden bepaald volgens de lineaire methode of volgens het annuïteitenprincipe.

*Vorderingen*
Vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde onder aftrek van een voorziening voor mogelijke oninbaarheid.

*Opgenomen geldleningen*
De in het volgende dienstjaar te betalen aflossingsbedragen worden niet naar de vlottende passiva overgebracht.

*Gewaarborgde geldleningen*
De gewaarborgde geldleningen zijn “binnenlijns” vermeld in de balans, tegen het nominale bedrag van de resterende borgstelling.

# II.5. TOELICHTING OP DE BALANS PER 31 DECEMBER 2005

**Inleiding**

Het verloop van enkele posten gedurende het jaar is weergegeven in een mutatieoverzicht. De bedragen in de overzichten zijn in duizenden euro's. De balans is conform de voorgeschreven wijze van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) opgesteld. Net als dat in 2004 voor het eerst ook gedaan is.

## Materiële vaste activa (€ 38.278,--)

**De materiële vaste activa**

| (x 1.000,--) | Boekwaarde 1 januari 2005 | Investeringen | Afschrijving | Bijdragen derden | Boekwaarde 31 december 2005 |
|---|---|---|---|---|---|
| Bedrijfsgebouwen | 6.078 | 379 | 520 | 0 | 5.937 |
| Grond-, weg- en waterbouwkundige werken | 26.700 | 6.647 | 893 | 1.993 | 30.461 |
| Vervoermiddelen | 18 | 0 | 10 | 0 | 8 |
| Machines, apparaten en installaties | 1.807 | 1.119 | 1.054 | 0 | 1.872 |
| Totaal | 34.603 | 8.145 | 2.477 | 1.993 | 38.278 |

De boekwaarde van de materiële vaste activa is ten opzichte van 31 december 2004 toegenomen met € 3.675.000,--. Dat de materiële vaste activa dit jaar sterk zijn toegenomen, heeft voornamelijk te maken met de investeringen in verkeer- en vervoerprojecten en doordat er in 2005 geen extra afschrijvingen hebben plaatsgevonden. De investeringen met betrekking tot grond-, weg- en waterbouwkundige werken hebben betrekking op investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut. De investeringen die betrekking hebben op de bedrijfsgebouwen, vervoersmiddelen en machines, apparaten en installaties hebben betrekking op investeringen met een economisch nut. De kapitaallasten van investeringen die worden gefinancierd uit het Infrakrediet of Verkeer- en vervoerkrediet worden gedekt door de bestemmingsreserve Infrastructuur en de reserve Investeringen verkeer en vervoer.

## Financiële vaste activa (€ 43.509,--)

**De financiële vaste activa zijn als volgt te specificeren.**

| (x 1.000,--) | 31 december 2004 | 31 december 2005 |
|---|---|---|
| Deelnemingen | 853 | 854 |
| Hypotheken ambtenaren | 25.891 | 30.185 |
| Overige uitgegeven langlopende leningen | 12.895 | 12.102 |
| Bijdragen in activa in eigendom van derden | 551 | 368 |
| Totaal | 40.190 | 43.509 |

**Deelnemingen**

De provincie Drenthe bezit belangen in diverse instellingen. Deze effecten zijn bestemd om duurzaam ten dienste van de eigen bedrijfsuitoefening te staan.
De volgende belangen zijn per 31 december 2005 in het bezit van de provincie Drenthe.

| Deelneming (x € 1.000,--) | Waarde 31 december 2005 | Volgestort in % | Verwacht dividend 2005 | Nominale waarde |
|---|---|---|---|---|
| Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD) | 18 | 100 | 2 | 41 |
| Bank Nederlandse Gemeenten | 199 | 25 | 204 | 219 |
| Nederlandse Waterschapsbank | 4 | 25 | 18 | 4 |
| PME-groep NV (Essent) | 633 | 100 | 5.994 | 633 |
| Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij (NOM) | p.m. | 100 | p.m. | 519 |
| Groningen Airport Eelde NV | p.m. | 100 | p.m. | 1.252 |
| Totaal | 854 | | 6.218 | 2.668 |

In 2005 zijn in verband met de vijfjaarlijkse aanpassing van het aandelen bezit aan het aantal aansluitingen, 37 aandelen WMD bijgekocht. Het totaal aantal aandelen komt daarmee uit op 907 met een nominale waarde van 41.160,--. De aandelen van de NOM en Groningen Airport Eelde NV zijn p.m. gepresenteerd, aangezien de waarde van deze aandelen lager is dan de nominale waarde. Ten tijde van het opmaken van de jaarrekening 2005 waren van een aantal deelnemingen de definitieve dividenden nog niet bekend. De in dit overzicht opgenomen verwachte dividenden over 2005 zijn dan ontleend aan de begroting over 2005 of gebaseerd op informatie opgedaan tijdens aandeelhouders vergaderingen.

**Hypotheken ambtenaren**

De door de provincie verstrekte geldleningen inzake hypotheken ambtenaren zijn als volgt te specificeren.

| (x € 1.000,--) | Stand 1 januari 2005 | Verstrekte leningen | Aflossing | Stand 31 dec. 2005 | Rente |
|---|---|---|---|---|---|
| Hypotheken ambtenaren* | | | | | |
| | 25.891 | 7.373 | 3.079 | 30.185 | 1.115 |
| Totaal | 25.891 | 7.373 | 3.079 | 30.185 | 1.115 |

* De bedragen in deposito van de verstrekte hypotheken zijn niet in mindering gebracht op het uitstaande saldo, maar opgenomen onder overige schulden.
In 2005 is wederom door de lage rentestand een fors aantal hypotheken verstrekt en is van veel hypotheken de rente herzien.

**Overige uitgegeven langlopende geldleningen**

De door de provincie verstrekte langlopende geldleningen zijn als volgt te specificeren.

| (x € 1.000,--) | Stand 1 januari 2005 | Verstrekte leningen | Aflossing | Stand 31 december 2005 | Rente |
|---|---|---|---|---|---|
| Overige uitgegeven langlopende geldleningen | | | | | |
| NV EDON (achtergesteld) | 4.248 | - | - | 4.248 | 382 |
| Leningen pc-privéproject | 106 | - | 90 | 16 | - |
| RTV Drenthe | 6.501* | 136 | 900 | 5.737 | 258 |
| Astron Dwingeloo | 2.102 | - | 0 | 2.102 | 84 |
| Totaal | 12.957 | 136 | 990 | 12.103 | 724 |

In 2004 is een lening verstrekt aan RTV Drenthe voor herhuisvesting en aanschaf technische apparatuur. Dit is een lening waarbij RTV-Drenthe elk jaar hetzelfde rentebedrag verschuldigd is en waarbij het verschil met de berekende rente bij het schuldbedrag wordt opgeteld. In 2005 heeft RTV-Drenthe naast de reguliere aflossing € 200.000,-- extra afgelost.

* Wegens wijziging in de rubricering van de rentevordering op RTV-Drenthe is een bedrag van € 61.000,-- van Vorderingen onder Financiering geplaatst, waardoor waarde per 1 januari 2005 afwijkt van de balans uit de Jaarstukken 2004.

**Bijdragen aan activa in eigendom van derden**

De bijdragen aan activa in eigendom van derden zijn als volgt te specificeren.

| (x € 1.000,--) | Boekwaarde 1 januari 2005 | Investeringen | Afschrijving | Verminderingen | Boekwaarde 31 december 2005 |
|---|---|---|---|---|---|
| Bijdragen aan activa in eigendom van derden | 551 | 19 | 202 | 0 | 368 |

**Liquide middelen (€ 9.792,--)**

**Onder de liquide middelen zijn alle tegoeden opgenomen die per direct ter vrije beschikking van de provincie Drenthe staan.**

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2005 | 31 december 2005 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Bank Nederlandse Gemeenten | - | -/-698 | -/-698 |
| ABN AMRO Bank | 7.267 | 7.018 | -/-249 |
| Postbank | 10 | 19 | 9 |
| ABN AMRO Parkeerrekening | 1.150 | 3.450 | 2.300 |
| Kas | 3 | 3 | - |
| Totaal | 8.430 | 9.792 | 1.362 |

**Vorderingen (€ 52.115,--)**

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2005 | 31 december 2005 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Debiteuren | 3.720 | 5.043 | 1.323 |
| Deposito's u/g | 46.660 | 45.013 | -/-1.647 |
| Voorfinanciering grondaankopen | 1.909 | 2.059 | 150 |
| Totaal | 52.289 | 52.115 | -/-174 |

Van het bedrag dat opgenomen is onder debiteuren heeft een bedrag van € 1.971.000,-- betrekking op vorderingen op openbare lichamen en de rest heeft betrekking op overige vorderingen. Op de vorderingen op debiteuren is een voorziening voor mogelijke oninbaarheid in mindering gebracht van € 899.000,--. Van het saldo van de vorderingen op 31 december 2005 resteert per 21 februari € 2.505.000,--.

**Overlopende activa (€ 8.920,--)**

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2005 | 31 december 2005 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Nog te ontvangen inkomsten | 13.724 | 8.152 | -/-5.572 |
| Nog te declareren bedragen | 1.544 | 453 | -/-1.091 |
| Vooruitbetaalde kosten | 321 | 315 | -/-6 |
| Totaal | 15.589 | 8.920 | -/-6.669 |

**Nog te ontvangen inkomsten**

Dit betreft de raming van een aantal nog te ontvangen bedragen, die ten tijde van het opstellen van de jaarrekening nog niet waren afgewikkeld. Het betreft vele kleinere bedragen. De grootste bedragen hebben betrekkingen op de aangifte van te compenseren BTW ad € 5.958.000,--, € 2.029.000,-- voor nog te ontvangen motorrijtuigenbelasting en € 672.000,-- voor de nog van het Rijk te ontvangen uitkering behoedzaamheidsreserve. De afname van de nog te ontvangen inkomsten wordt veroorzaakt door de aangegeven stelselwijziging ten aanzien van opname dividenden.

**Nog te declareren bedragen**

Dit betreft de nog in rekening te brengen bedragen bij derden, waarbij de afrekening in 2006 wordt gemaakt.

**Vooruitbetaalde kosten**

Deze post heeft voornamelijk betrekking op vooruitbetaalde subsidies en bijdragen. De belangrijkste posten betreffen uitbetaalde fractievergoedingen 1e kwartaal 2006.

**Voorraden ( -)**

Het saldo van projecten voor derden is per 31 december 2005 nul. In 2005 is voor € 209.000,-- aan winst afgeroomd ten gunste van wegenbeheer, waarbij het bedrag beschikbaar is gesteld voor Rijksweggerelateerde projecten. Een aantal projecten voor derden is eind 2005 financieel afgesloten en vanaf 2006 zijn de projecten die doorlopen, binnen het managementcontract Wegenbeheer van de productgroep Wegen en Kanalen ondergebracht.

**Eigen vermogen (€ 85.128,--)**

**Alle aangegane verplichtingen met betrekking tot de reserves zijn in de balans verwerkt.**

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2005 | Storting | Uitname | 31 december 2005 |
|---|---|---|---|---|
| Algemene reserves | 48.384 | 990 | 17.504 | 31.870 |
| Bestemmingsreserves | 38.363 | 15.580 | 6.461 | 47.482 |
| Resultaat | | 5.776 | | 5.776 |
| Totaal | 86.747 | 22.346 | 23.965 | 85.128 |

Een gedetailleerd overzicht van alle reserves is opgenomen in de bijlage Staat van reserves en voorzieningen.

**Voorzieningen (€ 14.573,--)**

**Alle aangegane verplichtingen met betrekking tot de voorzieningen zijn in de balans verwerkt. De mutaties in voorzieningen kunnen als volgt worden weergegeven.**

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2005 | Storting | Uitname | 31 december 2005 |
|---|---|---|---|---|
| Voorzieningen ten behoeve van derden | | | | |
| | 13.665 | 690 | 5.217 | 9.138 |
| Voorzieningen | 4.394 | 1.477 | 436 | 5.435 |
| Totaal | 18.059 | 2.167 | 5.653 | 14.573 |

Een gedetailleerd overzicht van alle voorzieningen is opgenomen in de bijlage Staat van reserves en voorzieningen.

**Langlopende schulden (€ 3.880,--)**

**De langlopende schulden kunnen als volgt worden gespecificeerd.**

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2005 | Opgenomen | Aflossing | 31 december 2005 | Rente % |
|---|---|---|---|---|---|
| Opgenomen leningen | | | | | |
| Bank Nederlandse Gemeenten | 1.701 | - | 340 | 1.361 | 5,10 |
| Avero Leven | 908 | - | 227 | 681 | 6,92 |
| Stichting Nationaal Groenfonds | 1.339 | - | - | 1.339 | 3,60 |
| Stichting Nationaal Groenfonds | 499 | - | - | 499 | 3,20 |
| Totaal | 4.447 | - | 567 | 3.880 | |

De rentelast over 2005 met betrekking tot de langlopende leningen heeft € 186.000,-- bedragen.

**Vlottende passiva (€ 49.033,--)**

**De vlottende passiva kunnen als volgt worden gespecificeerd.**

**Vlottende schulden (€ 10.149,--)**

De vlottende schulden kunnen als volgt worden gespecificeerd.

| | |
|---|---|
| - Overige schulden | 9.396 |
| - Rekening-courantsaldi | 753 |
| Totaal | 10.149 |

Het openstaande bedrag aan crediteuren, dat onder overige schulden is gerangschikt, is per 31 december 2005 € 9.080.000,--. Dit is € 3.620.000,-- hoger dan de stand per 31 december 2004. Door beter de voorregistratie van inkoopfacturen te volgen is ervoor gezorgd dat alle facturen met betrekking tot 2005 ook daadwerkelijk ten laste van het boekjaar zijn verantwoord. Overige schulden heeft € 2.704.000,-- betrekking op schulden aan openbare lichamen en de rest heeft betrekking op overige crediteuren. Van het saldo crediteuren op 31 december 2005 resteert per 21 februari 2006 nog € 96.000,-- wegens onenigheid over de factuur of levering.

De saldi van diverse rekening-courantrekeningen hebben voornamelijk betrekking op Europese of regionale projecten, waarvoor de provincie de administratie voert.

**Overlopende passiva (€ 38.884,--)**

De overlopende passiva kunnen als volgt worden gespecificeerd.

| | | |
|---|---|---|
| - | Nog te betalen posten | 37.381 |
| - | Verstrekte voorschotten | -/- 1 |
| - | Diverse overlopende posten | 990 |
| - | Diverse kruisposten | -/- 424 |
| - | Nog af te dragen sociale premies en loonheffing | 958 |
| - | Te verrekenen BTW | -/- 20 |
| | Totaal | 38.884 |

**- Nog te betalen posten**

Onder de Nog te betalen posten is het totaal van de aangegane verplichtingen per 31 december 2005 verantwoord. Dit bedrag is aanzienlijk hoger dan eerdere jaren. Dit komt mede doordat met ingang van 2004 alle verplichtingen, ook die waarvan de lasten door reserves en voorzieningen worden gedekt, worden verantwoord op de balans en daarnaast door extra aandacht in 2005 voor het verantwoorden van de daadwerkelijk lasten ten laste van het boekjaar 2005. In het opgenomen bedrag voor Nog te betalen posten zijn ook "interne" schulden opgenomen. Het betreft een totaal van € 3.398.000,-- voor projecten die vallen binnen de geoormerkte rijksgelden van de Gebundelde doeluitkering (GDU). Het betreft door de provincie verstrekte GDU-beschikkingen van 12 projecten die door de provincie zelf worden gerealiseerd. Tegenover deze verplichtingen staat een bedrag van € 919.000,-- voor interne debiteuren. Dit is het bedrag van toegezegde GDU-beschikkingen die als vorderingen reeds zijn opgenomen.

**- Verstrekte voorschotten**

Het betreft een voorschot aan personeel.

**- Diverse overlopende posten**

Onder deze post zijn vooruit ontvangen inkomsten verantwoord.

**- Diverse kruisposten**

Onder deze post zijn bedragen verantwoord die worden doorberekend naar derden/personeel en administratieve verrekeningen tussen diverse bankrekeningen van de provincie.

**- Nog af te dragen sociale premies en loonheffing**

De inhoudingen die nog moeten worden afgedragen zijn loonheffing, pensioenpremies, fpu-premies en ziektekostenpremies. Dit zijn de ingehouden premies over de maand december 2005.

**- Te verrekenen BTW**

Het betreft hier nog te verrekenen BTW over de maand december 2005.

# II.6. INCIDENTELE BATEN EN LASTEN

In de Begroting 2005 zijn incidentele lasten opgenomen. Deze zijn weergegeven in navolgend overzicht. Bij dit overzicht wordt het volgende opgemerkt.

1. Onder incidentele lasten worden in dit geval verstaan de in de jaren 2005, 2006 en 2007 geraamde baten en lasten.
2. In het overzicht zijn begrepen de incidentele lasten waartoe reeds eerder door de staten is besloten en de incidentele lasten zoals die in de ontwerpbegroting 2005 door het college van gedeputeerde staten zijn voorgesteld.
3. In het overzicht zijn niet meegenomen de eenmalige lasten die worden gedekt door eenmalige baten. Dit kan zowel zijn een eenmalige bijdrage van het Rijk of een eenmalige bijdrage van een reserve of een voorziening.
4. In het overzicht zijn niet meegenomen eenmalige toevoegingen aan reserves wegens het op peil houden van de “bestedingskracht” van deze reserve.

| Programma | Prestatie-nummer | Budgetomschrijving | Budget-nummer | Budget | Realisatie | Restant/overschot |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Bestuurlijke aangelegenheden | 3120102 | Kosten provinciebezoek H.M. de Koningin | 423.281 | 98.000 | 103.484 | -5.484 |
| | 3120102 | Terugontvangen kosten bezoek H.M. de Koningin | 823.058 | -35.000 | -5.827 | -29.173 |
| Bestuurlijke samenwerking | 3160101 | Kosten IPO-conferentie | 423275 | 125.000 | 109.022 | 15.978 |
| Waterhuishouding | 3400402 | Regiefunctie waterhuishouding | 423.198 | 82.902 | 89.449 | -6.547 |
| | 3420101 | Bijdrage in kosten landelijke beverratbestrijding | 440.308 | 24.163 | 24.163 | 0 |
| | 3420101 | Bijdrage in kosten beverratbestrijding organisatie Drenthe/Overijssel | 440.308 | 4.369 | 0 | 4.369 |
| Milieu algemeen | 3500402 | Bijdrage in secretariaatskosten NOMO | 440.253 | 6.500 | 3.100 | 3.400 |
| Vergunningverlening en handhaving | 3550102 | Kosten werkzaamheden vergunningverlening en handhaving | 423.068 | 8.100 | 8.100 | 0 |
| Natuur | 3620111 | Bijdrage Innatura | 440.346 | 6.870 | 492 | 6.378 |
| | 3620502 | Bijdrage Faunabeheer Drenthe | 440.369 | 44.517 | 35.613 | 8.904 |
| Economie | 3710702 | Bijdrage Noordelijke Arbeidsmarktschets | 440.326 | 8.925 | 7.500 | 1.425 |
| Welzijn | 3840314 | Bijdrage wederopbouw op tsunamie in Azië | 440.411 | 8.230 | 8.230 | 0 |
| Onderwijs en Sport | 3810103 | Bijdrage in GION-onderzoek Drentse monitor | 440.372 | 9.075 | 9.436 | -361 |
| | 3810103 | Instandhouding steunpunt Open Universiteit Emmen | 440.373 | 15.900 | 14.700 | 1.200 |
| Jeugdzorg | 3880105 | Stichting Jeugdzorg Drenthe | 440.430 | 100.000 | 100.000 | 0 |
| Volkshuisvesting/ | 3920102 | Bijdragen in integrale woonplannen | 423.250 | 180.000 | 44.556 | 135.444 |
| Stedelijke vernieuwing | 3920105 | Proceskosten samenweking grote steden | 423.246 | 150.000 | 96.702 | 53.298 |
| Financiering en algemene dekkigsmiddelen | 2260102 | Apparaatskosten in de loop van het jaar onstaan (Communicatieplan voor begroting 2006) | 423.284 | 35.000 | 30.753 | 4.247 |
| | 2230201 | Controlekosten | 423.112 | 82.580 | 100.060 | -17.480 |

# III.1.1. INVESTERINGEN

**Investeringsprojecten**

In 2005 waren in totaal 96 investeringsprojecten onderhanden. Het merendeel van de projecten wordt uitgevoerd volgens het Meerjarenuitvoeringsprogramma verkeer en vervoer (MUP). De overige projecten hebben betrekking op bijdragen in de aankoop van relatienota-gebieden, bedrijfsgebouwen, facilitaire zaken en automatiseringsvoorzieningen.
De totale netto-investering op de provinciale investeringsprojecten in 2005 bedraagt € 6.173.000,--.

Van de 96 onderhanden projecten, zijn er 33 in financieel en technisch opzicht geheel afgerond. De begrote totale netto-investering van deze af te sluiten projecten is € 5.991.000,--; dit bedrag is onderschreden met € 1.103.000,--. De verschillende na- en voordelen op de investeringskredieten vertalen zich in hogere respectievelijk lagere kapitaallasten, waarbij het voordeel van de lagere kapitaallasten op de afgesloten MUP-projecten ten gunste komt van de reserves Infrastructuur en Investeringen verkeer en vervoer en weer gebruikt kan worden voor nieuwe kredieten in deze sector.

**Investeringen kunnen als volgt worden gerecapituleerd.**

| (x 1.000,--) | verstrekte kredieten | realisatie | kredietruimte |
|---|---|---|---|
| 63 lopende investeringsprojecten | | | |
| Uitgaven 1 januari 2005 | | 25.593 | |
| Investeringen 2005 | | 6.881 | |
| Totale uitgaven | 61.300 | 32.474 | 28.826 |
| Bijdragen derden en reserves 1 januari 2005 | | 13.358 | |
| Ontvangen bijdragen 2005 | | 1.124 | |
| totale bijdragen 2005 | 19.438 | 14.482 | 4.956 |
| **Totaal netto** | **41.862** | **17.992** | **23.870** |
| De dit jaar afgesloten 33 projecten | | | |
| Uitgaven 1 januari 2005 | | 5.824 | |
| Investeringen 2005 | | 1.283 | |
| Totale uitgaven | 8.712 | 7.107 | 1.605 |
| Bijdragen derden en reserves 1 januari 2005 | | 1.597 | |
| Ontvangen bijdragen 2005 | | 622 | |
| Totale bijdragen 2005 | 2.721 | 2.219 | 502 |
| Totaal netto | 5.991 | 4.888 | 1.103 |
| **Totaal generaal** | **47.853** | **22.880** | **24.973** |

**Kapitaallasten**

De totale kapitaallasten van alle geactiveerde projecten zijn op de volgende wijze te onderscheiden naar nut van de investeringen.

| | Budget | Realisatie | Verschil | V/N |
|---|---|---|---|---|
| Investeringen met een economische nut | 2.189.574 | 2.261.704 | -72.130 | N |
| Investeringen met een maatschappelijk nut | 3.939.884 | 2.557.535 | 1.382.349 | V |
| **Totaal** | **6.129.458** | **4.819.240** | **1.310.218** | **V** |

De kapitaallasten zijn op de onderstaande wijze aan programma's doorberekend.

| Programma | Budget | Realisatie | Verschil | V/N |
|---|---|---|---|---|
| Bestuurlijke aangelegenheden | 8.921 | 9.268 | -347 | N |
| Openbare orde en veiligheid | 9.484 | 10.406 | -922 | N |
| Verkeer | 3.458.217 | 2.130.008 | 1.328.209 | V |
| Beheer en onderhoud | 222.979 | 206.971 | 16.008 | V |
| Vervoer | 72.897 | 115.699 | -42.802 | N |
| Waterhuishouding | 66.928 | 66.928 | 0 | N |
| Natuur | 332.921 | 235.631 | 97.290 | V |
| Economie | 32.481 | 32.481 | 0 | N |
| Cultuur | 237.889 | 228.219 | 9.670 | V |
| Financiering en alg. dekkingsmiddelen | 10.165 | 10.165 | 0 | V |
| **Totaal programma's** | **4.452.882** | **3.045.777** | **1.407.105** | **V** |
| **Apparaatskosten** | **1.676.576** | **1.773.463** | **-96.887** | **N** |

De kapitaallasten die worden toegerekend aan het programma Verkeer komen voor een groot deel ten laste van de reserve Infrastructuur en de reserve Investeringen verkeer en vervoer. Ook het voordeel komt daardoor ten gunste van deze reserves.

**Werken derden**

Naast onderhanden zijnde provinciale investeringsprojecten worden er ook investeringsprojecten uitgevoerd voor derden. In 2005 zijn deze projecten binnen het managementcontract van de Productgroep Wegen en Kanalen ondergebracht, waarbij het positieve saldo van € 209.000,-- op deze projecten ten gunste van wegenbeheer en specifiek aan Rijksweggerelateerde projecten is gekomen.

# III.1.2. Stand en verloop van reserves en voorzieningen

| 1. | Algemene reserves | grootboeknr | gecorrigeerd saldo 1/Jan/2005 | Vermeerderingen | Verminderingen | saldo 31/Dec/2005 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| 1.01. | Saldireserve | 050001 | 18.219.491 | 693.798 | 10.151.187 | 8.762.102 |
| 1.02. | Reserve voor algemene doeleinden | 050002 | 13.900.701 | 278.014 | 0 | 14.178.715 |
| 1.03. | Reserve voor flexibel beleid | 050003 | 9.964.051 | 18.500 | 5.778.419 | 4.204.132 |
| 1.04. | Egalisatiereserve uitvoering collegeprogramma | 050004 | 6.300.000 | 0 | 1.575.000 | 4.725.000 |
| | | | 48.384.243 | 990.312 | 17.504.606 | 31.869.949 |
| 2. | Bestemmingsreserves | | | | | |
| 2.01. | Reserve infrastructuur | 060114 | 562.269 | 566.934 | 0 | 1.129.203 |
| 2.02. | Reserve investeringen verkeer en vervoer | 060199 | 10.758.027 | 6.015.094 | 591.629 | 16.181.492 |
| 2.03. | Reserve wegenbeheer | 060113 | -0 | 1.777.116 | 292.321 | 1.484.794 |
| 2.04. | Reserve beheer Vaarweg Meppel - De Punt | 060124 | 6.432.721 | 1.346.687 | 704.998 | 7.074.410 |
| 2.05. | Reserve beheer vaarwegen Zuid Oost Drenthe | 060125 | 5.140.455 | 0 | 70.846 | 5.069.608 |
| 2.06. | Reserve exploitatie provinciale zandwinplaatsen | 060112 | 103.521 | 0 | 8.063 | 95.458 |
| 2.07. | Reserve grondwaterheffing | 060161 | 243.160 | 560.514 | 288.444 | 515.230 |
| 2.08. | Reserve uitoefenen bestuursdwang | 060133 | 320.149 | 0 | 76.375 | 243.774 |
| 2.09. | Reserve Nationaal Milieubeleidsplan | 060140 | 759.299 | 0 | 109.471 | 649.829 |
| 2.10. | Reserve monitoring voormalige stortplaatsen | 060111 | 871.439 | 0 | 70.875 | 800.564 |
| 2.11. | Reserve vrijwillige bodemsaneringen | 060128 | 10.354 | 0 | 10.354 | 0 |
| 2.12. | Reserve ontgrondingenheffing | 060131 | 70.594 | 57.788 | 11.345 | 117.037 |
| 2.13. | Reserve plattelandsstructuur | 060197 | 160.422 | 31.000 | 191.422 | 0 |
| 2.14. | Reserve uitvoering 2e fase relatienota en natuurontwikkelingsbeleid | 060142 | 934.209 | 0 | 190.370 | 743.839 |
| 2.15. | Reservering uitvoering SOL Drenthe | 060143 | 239.324 | 0 | 182.993 | 56.331 |
| 2.16. | Reserve aankoop natuurterreinen | 060198 | 659.169 | 0 | 659.169 | 0 |
| 2.17. | Reserve versterking economische structuur | 060150 | 1.313.523 | 2.304.197 | 31.154 | 3.586.566 |
| 2.18. | Reserve witte plekken | 060151 | 5.006 | 0 | 5.006 | 0 |
| 2.19. | Reserve Drentse IPR-middelen (oud) | 060204 | 329.183 | 0 | 329.183 | 0 |
| 2.23. | Reserve bejaardenoorden | 060205 | 257.818 | 0 | 49.273 | 208.545 |
| 2.24. | Reserve wachtgelden sociaal-cultureel werk | 060202 | 272.439 | 0 | 272.439 | 0 |
| 2.25. | Reserve kosten flankerend beleid | 060102 | 932.306 | 0 | 378.306 | 554.000 |
| 2.26. | Reserve organisatieontwikkeling | 060195 | 5.252 | 0 | 5.252 | 0 |
| 2.27. | Reserve grote projecten | 060104 | 614.977 | 0 | 544.547 | 70.429 |
| 2.28. | Risicoreserve BTW-compensatiefonds | 060203 | 5.798.627 | 0 | 588.714 | 5.209.913 |
| 2.29. | Reserve stimulering gebiedsgericht beleid | 060137 | 1.119.254 | 0 | 658.872 | 460.382 |
| 2.30. | Reserve frictiekosten ombuigingen | 060206 | 450.000 | 140.000 | 42.512 | 547.488 |
| 2.31. | Reserve vitaal platteland | 060207 | 0 | 1.046.914 | 97.438 | 949.476 |
| 2.32. | Reserve sociale en culturele ontwikkeling | 060208 | 0 | 39.496 | 0 | 39.496 |
| 2.33. | Reserve stedelijke ontwikkeling | 060209 | 0 | 1.694.000 | 0 | 1.694.000 |
| | | | 38.363.496 | 15.579.739 | 6.461.372 | 47.481.863 |
| 3. | Voorzieningen | | | | | |
| 3.01. | Voorziening spaarregeling compensatieverlof | 083175 | 1.064.116 | -106.076 | 0 | 958.040 |
| 3.02. | Voorziening groot onderhoud provinciehuis | 083173 | 802.792 | 351.930 | 196.645 | 958.077 |
| 3.03. | Voorziening bijdrage in Emslandlinie (A31) | 083174 | 129.722 | 1 | 129.723 | 0 |
| 3.04. | Voorziening kapitaallasten kunstwerken | 083176 | 2.218.800 | 1.109.400 | 0 | 3.328.200 |
| 3.05. | Voorziening groot onderhoud museum | 083177 | 178.684 | 121.899 | 109.739 | 190.843 |
| | | | 4.394.113 | 1.477.154 | 436.108 | 5.435.159 |

| | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **4.** | **Voorzieningen (middelen van derden)** | | | | | |
| 4.01. | Voorziening spaarhypotheken | 072110 | 1.402.496 | 180.482 | 29.015 | 1.553.962 |
| 4.02. | Voorziening voorwaardenscheppend beleid | 072120 | 68.072 | 0 | 68.072 | 0 |
| 4.03. | Voorziening jeugdhulpverlening | 072174 | 959.697 | 20.442 | 149.053 | 831.087 |
| 4.04. | Voorziening bodemsaneringen | 072175 | 505.523 | 68.743 | 0 | 574.266 |
| 4.05. | Voorziening grondkosten VINEX-locaties | 072173 | 1.048.332 | -27.263 | 405.876 | 615.193 |
| 4.06. | Voorziening stads- en dorpsvernieuwing | 072170 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 4.07. | Voorziening stedelijke vernieuwing | 072176 | 1.497.160 | 69.073 | 1.243.490 | 322.742 |
| 4.08. | Voorziening BDU overig | 072172 | 497.189 | 254.218 | 0 | 751.407 |
| 4.09. | Voorziening interim-regeling duurzaam veilig | 072182 | 28.237 | 601 | 1.045 | 27.793 |
| 4.10. | Voorziening BDU openbaar vervoer | 072178 | 5.831.462 | 0 | 3.208.478 | 2.622.984 |
| 4.12 | Voorziening saneringsmaatregelen industrielawaai | 072180 | 1.575.961 | 0 | 34.993 | 1.540.968 |
| 4.13. | Voorziening beeldende kunst | 072181 | 10.640 | 123.844 | 0 | 134.484 |
| 4.14. | Voorziening noordelijk archeologisch depot | 072171 | 240.127 | 0 | 76.613 | 163.514 |
| | | | **13.664.895** | **690.140** | **5.216.635** | **9.138.399** |
| | | | **104.806.746** | **18.737.345** | **29.618.720** | **93.925.371** |

# III.1.3 Overzicht personeelssterkte (fte)

| Organisatie-eenheid/afdeling (zoals opgenomen in de kostenverdeelstaat) | Sterkte bij de begroting van 2005 | Sterkte ultimo 2005 (werkelijk) | Sterkte ultimo 2004 (werkelijk) |
|---|---|---|---|
| **Hulpkostenplaatsen** | | | |
| Concerndirectie | 2,00 | 2,00 | 2,00 |
| Facilitaire Groep | 53,60 | 49,63 | 49,15 |
| Stafgroep Kabinet | 10,40 | 9,79 | 10,88 |
| Stafgroep Financiën en Control | 20,50 | 21,81 | 20,16 |
| Stafgroep Personeel en Organisatie | 16,30 | 18,10 | 16,88 |
| Stafgroep Automatisering | 20,40 | 20,04 | 18,83 |
| Stafgroep Bestuurlijke en Juridische Concernzaken | 24,00 | 22,43 | 21,83 |
| Stafgroep communicatie | 12,60 | 12,27 | 12,43 |
| Statengriffie | 5,60 | 5,73 | 5,64 |
| Onderzoeksbureau | 4,40 | 5,34 | 4,41 |
| Programma Land | 0,00 | 1,00 | 1,00 |
| Programma Stad | 0,00 | 1,00 | 1,00 |
| **Totaal hulpkostenplaatsen** | **169,80** | **169,14** | **164,20** |
| **Hoofdkostenplaatsen** | | | |
| Productgroep Economie | 25,70 | 27,84 | 27,89 |
| Productgroep Verkeer en Vervoer | 30,70 | 22,32 | 28,16 |
| Productgroep Cultuur en Welzijn | 30,80 | 37,44 | 34,53 |
| Produktgroep Wegen en Kanalen - beheerafdeling | 60,50 | 57,49 | 55,83 |
| Productgroep Wegen en Kanalen - Bouwafdeling (vh Civiele Techniek) | 35,30 | 35,05 | 37,50 |
| Productgroep Landelijk Gebied | 33,90 | 33,11 | 32,55 |
| Productgroep Ruimte en Water | 45,20 | 45,16 | 46,59 |
| Productgroep Bodem | 32,10 | 32,19 | 33,51 |
| Productgroep Milieubeheer | 30,90 | 30,58 | 30,28 |
| Productgroep Handhaving | 24,90 | 25,07 | 23,37 |
| Kompas | 2,80 | 3,85 | 3,85 |
| **Totaal hoofdkostenplaatsen** | **352,80** | **350,09** | **354,07** |
| **Totaal organisatieschema** | **522,60** | **519,23** | **518,27** |
| **Overig personeel** | | | |
| Provinciale staten | 51,00 | 51,00 | 51 |
| Gedeputeerde staten | 5,00 | 5,00 | 5 |
| Oud leden gedeputeerde staten/provinciale staten | 20,50 | 22,00 | 30 |
| Commissaris van de Koningin | 1,00 | 1,00 | 1 |
| 55+-regeling | 9,70 | 6,40 | 13,04 |
| SNN/NHI/ SEAN | 0,00 | 0,00 | 0,44 |
| Personeel niet in functieboek | 17,50 | 19,60 | 5,34 |
| **Totaal overig** | **104,70** | **105,00** | **105,83** |
| **Totaal Generaal** | **627,30** | **624,23** | **624,10** |
| Stichting “Het Drentse Landschap” | 0,00 | 11,07 | 11,07 |
| Noordelijke Rekenkamer | 0,00 | 8,84 | |

# III.1.4 ARBEIDSKOSTENGERELATEERDE VERPLICHTINGEN

In het Besluit begroting en verantwoording is bepaald dat de arbeidskostengerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume een onderdeel van de uiteenzetting over de financiële positie in de jaarrekening zijn. Wij beschrijven het verloop van deze verplichtingen ten opzichte van de begroting.

## Premie Interprovinciale ziektekostenregeling (IZR)

Voor (gedeeltelijk) gepensioneerde werknemers hadden wij in de begroting 2005 een bedrag van € 449.242,-- opgenomen voor het werkgeversaandeel in de premie IZR. De daadwerkelijke lasten zijn € 520.719,-- geweest. Bij een jaarlijkse stijging van 3% is de contante waarde van deze verplichting per januari 2006 € 5,7 miljoen. Hierbij is uitgegaan van een gemiddelde leeftijd van deze werknemers van ± 62 jaar en dat gedurende ongeveer 12 jaar de verplichting tot afdracht van IZR-premie zal blijven bestaan.

## Vakantiegeld

In de maand mei wordt het vakantiegeld over de afgelopen 12 maanden betaald. Aan het eind van het jaar ontstaat er daardoor een verplichting van 7 maanden vakantiegeld. Het bedrag van de verplichting per 31 december 2005 bedraagt € 1,8 miljoen.

## Pensioenen/wachtgelden

Er zijn per eind december nog 15 pensioenontvangende ex-leden van gedeputeerde staten. Daarnaast is er een aantal ex-gedeputeerden en ook voormalige leden van provinciale staten die wachtgeld ontvangen of wachtgeld mochten ontvangen, maar in 2005 een (tijdelijk) inkomen hadden. In de begroting 2005 was hiervoor € 569.591,-- opgenomen. In 2005 zijn de lasten voor pensioenen en wachtgelden voor deze mensen € 568.298,-- geweest.

# III.5. IPO-MONITOR

Binnen het Interprovinciaal overleg (IPO) is afgesproken om bepaalde indicatoren interprovinciaal te gaan vergelijken. Het is de bedoeling dat de provinciemonitor in ieder provinciaal jaarverslag een zelfde herkenbare plek krijgt. In deze bijlage zijn de indicatoren weergegeven. De indicatoren hebben betrekking op de beleidsterreinen Wonen en Ruimtelijk Beleid, Jeugdzorg, Milieu en Water. De indicatoren zijn samengesteld met als doel om zo een bijdrage te leveren aan een zichtbaar en presterend middenbestuur.

De bedoeling is, de Provinciemonitor de komende jaren tot een volwaardig instrument uit te bouwen door opname van andere, in het kader van de doelstelling relevante, beleidsterreinen en/of onderdelen daarvan en bijbehorende indicatoren.

## Beleidsterreinen Wonen en Ruimtelijk Beleid

| Thema | Indicator | Eenheid | 2004 | 2005 |
|---|---|---|---|---|
| 1. Woningproductie | - Aantal gereedgekomen nieuwbouwwoningen | Aantal woningen | 2.193 | 2.122 |
| | - Netto toevoeging/onttrekking aan woningvoorraad | Aantal woningen | 1.649 | 1.847 |
| | - Aantal in de periode 2005-2009 aan de woningvoorraad toegevoegde woningen (cumulatief) als percentage van het geplande aantal woningen | Aantal en percentage | 7.577/52% | 1847/11,6% |
| 2. Woningtekort | - Het verwachte woningtekort per 1 januari 2010, in procenten en absolute aantallen. | Hier zijn geen gegevens voor Drenthe van. Er zijn alleen Primos-gegevens voor heel Nederland beschikbaar. | | |
| 3. Bestemmings-plannen | - Het aantal besluiten met betrekking tot bestemmingsplannen (goedgekeurd (gg), goedkeuring onthouden (go) of gedeeltelijke goedgekeurd (ged). | Aantal besluiten | 44<br>gg: 30<br>go: 1<br>ged: 13 | 58<br>gg: 46<br>go: 1<br>ged: 11 |
| | - De gemiddelde doorlooptijd in weken van een goedkeuringsprocedure van een bestemmingsplan. | Aantal weken | 17 weken | 17 weken |
| 4. Strategische ruimtelijke ontwikkelingsprojecten | - Het aantal strategische ruimtelijke ontwikkelingsprojecten, waarbij de provincie de rol van "territoriaal regisseur" heeft. | Aantal projecten | 2 projecten | 4 projecten |

## Beleidsterrein Jeugdzorg

| Thema | Indicator | Eenheid | 2004 | 2005 |
|---|---|---|---|---|
| 1. Aanmeldingen | - Het aantal aanmeldingen bij de Bureaus Jeugdzorg uitgedrukt als percentage van het totale aantal jeugdigen in de provincie. | Percentage | 3,6% | 4,0% |
| 2. Geïndiceerden | - Het aantal geïndiceerde voor jeugdzorg uitgedrukt als percentage van het aantal aanmeldingen bij de Bureaus Jeugdzorg. | Percentage | 2,8% | 2,8% |
| 3. Wachttijd | - De gemiddelde doorlooptijd tussen datum aanmelding en datum eerste indicatiebesluit. | Dagen wachttijd/aantal cliënten | n.n.t.b. | n.n.t.b. |

## Beleidsterrein Milieu

| Thema | Indicator | Eenheid | 2004 | 2005 |
|---|---|---|---|---|
| 1. Vergunningen | - Het percentage binnen de wettelijke termijn verleende vergunningen op grond van de Wet milieubeheer. | Percentage vergun-ningen | 64 | 69 |
| | - Het percentage volledige en actuele vergunningen op grond van de Wet Milieubeheer. | Percentage vergun-ningen | n.n.t.b. | n.n.t.b. |
| 2. Duurzaamheid | - Het aantal kilotonnen uitstoot $CO_2$. | Aantal kilotonnen | 3.737.045.695 | 3.785.491.798 |
| | - Het percentage opgesteld vermogen aan windenergie gedeeld door de provinciale opgave aan op te stellen vermogen. | Percentage opgesteld vermogen | 0% | 0% |
| 3. Overlast bedrijven | - Het aantal geluidsbelaste woningen door industrielawaai. | Aantal geluidsbelaste woningen | NB | NB |
| | - Het aantal klachten over bedrijven ten opzichte van het totale aantal bedrijven. | Aantal klachten | 117 klachten van ca 200 bedrijven | 90 klachten van ca 200 bedrijven |
| 4. Handhaving | - Het aantal gerealiseerde preventieve controles t.o.v. het aantal inrichtingen. | | Meer tov 2005 | 484 tov. 161 |
| | - Het aantal gerealiseerde repressieve controles t.o.v. het aantal inrichtingen | | Minder tov 2005 | 53 tov. 161 |
| 5. Bodem | - Aantal afgeronde saneringen | | 34 | 31 |
| | - Concrete werkvoorraad | | | 40.506 |

## Beleidsterrein Water

| Thema | Indicator | Eenheid | 2004 | 2005 |
|---|---|---|---|---|
| 1. Veiligheid | - Het percentage primaire waterkeringen dat voldoet aan de veiligheidsnorm. | Percentage | De vaststelling van de regionale veiligheidsnormen heeft nog niet plaatsgevonden | |
| | - Het percentage secundaire waterkeringen dat voldoet aan de veiligheidsnorm. | Percentage | | |
| 2. Wateroverlast | - Het aantal inwoners dat woont in gebieden die niet voldoen aan de normen voor (het voorkomen van) wateroverlast. | Aantal inwoners | n.n.t.b. | |
| | - Het percentage door de betrokken gemeenten voor waterberging aangepaste bestemmingsplannen gedeeld door het door de provincie vastgestelde aantal voor wijziging te wijzigen bestemmingsplannen. | Percentage bestemmingsplannen | 0% | 0% |
| 3. Waterkwaliteit | - Het percentage oppervlaktewater dat voldoet aan de geldende normen met betrekking tot stikstof en fosfaat. | Percentage meetpunten | n.n.t.b. | |
| | - Het aantal zwemlocaties waarvoor een zwemverbod heeft gegolden als percentage van het totale aantal zwemlocaties. | Percentage zwemlocaties | 0% | 2,3% (1 zwemverbod op 42 zwemplassen) |
| 4. Verdroging | - Aantal hectares verdroogd (natuur)gebied. | Aantal hectares | 31.608 ha | |
| | - Aantal hectares verdroogd (natuur)gebied dat is hersteld. | Aantal hectares | Geen: 8.517 ha<br>< 50% hersteld: 17.079 ha<br>> 50 hersteld: 6.012 ha | |

# III.1.6. ASV overzicht 2005

Verslaglegging inzake art. 3 lid 3 Algemene Subsidieverordening (ASV) Drenthe 2004

| | Verstrekt )1 | | Geweigerd | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | | | Reden van weigering )2 | |
| Specificatie van programmaoverzicht naar subsidiebron en/of -regeling | aantal | Verstrekt bedrag | aantal | beleids-inhoud. | proce-dureel |
| 1101 / EC; ICT Infra + MKB | 1 | € 255.000,00 | 0 | 0 | 0 |
| 1102 / EC; Marketing en promotie | 6 | € 1.133.725,00 | 1 | 0 | 0 |
| 1103 / EC; OKI/arbeidsmarkt | 4 | € 161.438,00 | 0 | 0 | 0 |
| 1104 / EC; Subsidieregeling duurzame landbouw | 4 | € 68.000,00 | 0 | 0 | 0 |
| 1105 / EC; Subsidieregeling Economisch structuurfonds | 3 | € 132.000,00 | 0 | 0 | 0 |
| 1106 / EC; Subsidieregeling Ontwikkeling recreatie en toerisme | 1 | € 10.000,00 | 1 | 1 | 0 |
| 1107 / EC; Subsidieregeling tender ICT en zorg, .... | 28 | € 1.465.115,00 | 72 | 72 | 0 |
| 1301 / CW; Draaipremieregeling molens Drenthe | 26 | € 8.986,76 | 0 | 0 | 0 |
| 1304 / CW; Subsidieregeling aankoop molens | 2 | € 644,40 | 0 | 0 | 0 |
| 1305 / CW; Subsidieregeling activiteiten Drentse Musea | 6 | € 23.342,00 | 1 | 1 | 0 |
| 1306 / CW; Subsidieregeling activiteiten jeugd en samenleving | 2 | € 11.300,00 | 0 | 0 | 0 |
| 1308 / CW; Subsidieregeling activiteiten minderheden | 3 | € 6.800,00 | 0 | 0 | 0 |
| 1309 / CW; Subsidieregeling activiteiten op het gebied van kunst en cultuur | 20 | € 49.200,00 | 10 | 5 | 1 |
| 1310 / CW; Subsidieregeling activiteiten vrouwenemancipatie | 1 | € 2.300,00 | 0 | 0 | 0 |
| 1311 / CW; Subsidieregeling activiteiten zorg | 9 | € 32.015,00 | 1 | 1 | 0 |
| 1312 / CW; Subsidieregeling bevordering beeldende kunst en vormgeving | 13 | € 70.307,16 | 3 | 2 | 0 |
| 1313 / CW; Subsidieregeling culturele infrastructuur | 1 | € 5.959,00 | 2 | 1 | 0 |
| 1315 / CW; Subsidieregeling Drentse publicaties | 7 | € 15.100,00 | 5 | 2 | 0 |
| 1316 / CW; Subsidieregeling festivals | 10 | € 49.385,00 | 4 | 2 | 1 |
| 1318 / CW; Subsidieregeling kinderopvang ten behoeve van personeel bij provinciale instellingen | 5 | € 28.233,00 | 0 | 0 | 0 |
| 1319 / CW; Subsidieregeling onderhoud monumenten | 26 | € 10.591,54 | 3 | 2 | 1 |
| 1320 / CW; Subsidieregeling Provinciaal onderwijs | 1 | € 8.320,00 | 0 | 0 | 0 |
| 1321 / CW; Subsidieregeling provinciale minumenten | 4 | € 58.239,99 | 1 | 1 | 0 |
| 1322 / CW; Subsidieregeling restauratie monumenten | 12 | € 31.749,82 | 2 | 0 | 2 |
| 1323 / CW; Subsidieregeling rieten daken | 64 | € 79.164,62 | 6 | 1 | 2 |
| 1324 / CW; Subsidieregeling sportstimulering | 8 | € 24.608,60 | 9 | 8 | 0 |
| 1325 / CW; Subsidieregeling theater, muziek en voordrachtskunst | 12 | € 8.944,05 | 4 | 1 | 0 |
| 1327 / CW; Subsidieregeling vrijwilligerswerk en mantelzorg 2002 | 10 | € 32.900,00 | 0 | 0 | 0 |
| 1328 / CW; Subsidieregeling Welzijn | 4 | € 135.820,00 | 0 | 0 | 0 |
| 1329 / CW; Subsidieregeling zorg | 1 | € 1.080,00 | 1 | 1 | 0 |
| 1331 / CW; Wonen en zorg | 2 | € 26.200,00 | 0 | 0 | 0 |
| 1332 / CW; Mensen in het middelpunt | 19 | € 401.806,00 | 16 | 11 | 0 |
| 1333 / CW; Actieplan cultuurbereik 2001-2004 | 31 | € 640.832,00 | 13 | 11 | 1 |
| 1334 / CW; Herstructurering openbaar bibliotheekwerk | 6 | € 86.608,00 | 1 | 1 | 0 |
| 1335 / CW; Noordelijk productiefonds | 3 | € 120.000,00 | 0 | 0 | 0 |
| 1336 / CW; Cultuureducatie | 1 | € 48.909,00 | 0 | 0 | 0 |
| 1337 / CW; Ontwikkeling museumbeleid | 4 | € 195.000,00 | 0 | 0 | 0 |
| 1338 / CW; Regeling Onderwijs en Kennisinfrastructuur | 4 | € 147.181,00 | 0 | 0 | 0 |
| 1701 / LG; Regeling subsidiecriteria en - voorwaarden natuurgebiedenaankopen c.a. | 36 | € 803.616,86 | 0 | 0 | 0 |
| 1705 / LG; Subsidieregeling nationale parken | 19 | € 348.531,56 | 0 | 0 | 0 |
| 1706 / LG; Subsidieregeling natuur en landschap | 6 | € 14.815,90 | 0 | 0 | 0 |
| 1707 / LG; Subsidieregeling natuur- en milieueducatie Drenthe | 7 | € 12.671,75 | 0 | 0 | 0 |
| 1708 / LG; Subsidieregeling Stimuleringsregeling bos | 2 | € 6.000,00 | 0 | 0 | 0 |
| 1709 / LG; Subsidieverordening Onderhoud landschapselementen Drenthe + Beleidsregels Subsidieverordening Onderhoud landschapselementenm Drenthe | 84 | € 180.864,38 | 2 | 0 | 0 |
| 1710 / LG; Tijdelijke subsidieregeling Plattelandsstructuurfonds | 7 | € 430.625,00 | 0 | 0 | 0 |
| 1711 / LG; Subsidieregeling Reserve stimulering vitaal platteland Drenthe | 22 | € 995.542,26 | 0 | 0 | 0 |
| 1712 / LG; Leren voor Duurzame Ontwikkeling | 6 | € 129.516,00 | 0 | 0 | 0 |
| 1803 / BO; Subsidieregeling Stimuleringsfonds milieubeschermingsgebieden | 14 | € 577.568,00 | 0 | 0 | 0 |
| 1901 / MB; Energieprojecten | 11 | € 221.257,02 | 0 | 0 | 0 |
| 1902 / MB; NMP gelden | 5 | € 174.600,00 | 0 | 0 | 0 |
| 9015 / Reserve flexibel beleid - prestatie uit 7.0 Economie | 9 | € 435.000,00 | 0 | 0 | 0 |
| 9016 / Reserve flexibel beleid - prestatie uit 7.1 Toerisme en recreatie | 1 | € 432.925,00 | 0 | 0 | 0 |
| 9017 / Reserve flexibel beleid - prestatie uit 7.2 Landbouw | 1 | € 63.666,00 | 0 | 0 | 0 |
| 9102 / Overig - prestatie uit 1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | 1 | € 8.500,00 | 0 | 0 | 0 |
| 9109 / Overig - prestatie uit 5.0 Milieu algemeen | 1 | € 381.367,00 | 0 | 0 | 0 |
| 9112 / Overig - prestatie uit 6.0 Landelijk gebied | 5 | € 309.936,00 | 0 | 0 | 0 |
| 9113 / Overig - prestatie uit 6.1 Natuur | 15 | € 750.428,99 | 2 | 1 | 0 |
| 9114 / Overig - prestatie uit 6.2 Plattelandsbeleid | 16 | € 274.896,75 | 0 | 0 | 0 |
| 9115 / Overig - prestatie uit 7.0 Economie | 11 | € 885.685,00 | 0 | 0 | 0 |
| 9116 / Overig - prestatie uit 7.1 Toerisme en recreatie | 7 | € 53.058,00 | 0 | 0 | 0 |
| 9117 / Overig - prestatie uit 7.2 Landbouw | 3 | € 45.810,00 | 0 | 0 | 0 |
| 9201 / CW; Budgetinstellingen 8.0 | 18 | € 13.289.835,00 | 0 | 0 | 0 |
| 9202 / CW; Budgetinstellingen 8.1 | 4 | € 611.173,00 | 0 | 0 | 0 |
| 9203 / CW; Budgetinstellingen 8.2 | 35 | € 5.514.653,00 | 0 | 0 | 0 |
| 9204 / CW; Budgetinstellingen 8.3 | 7 | € 688.768,00 | 0 | 0 | 0 |
| 9205 / CW; Budgetinstellingen 8.4 | 1 | € 24.629.161,00 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal: | 718 | € 57.857.276,41 | 160 | 125 | 8 |

| | | Subsidiecategorie | | | | Toepassing van | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | | art. 37 | art. 37 |
| Reden van weigering )2 | | | | | | | |
| budget | | PS | WS | PS | WS | lid 1 | lid 2 |
| uitgeput | overig | itba | itba | pb | pb | ASV | ASV |
| 0 | 0 | 1 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 1 | 7 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 4 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 4 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 3 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 2 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 100 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 26 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 2 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 7 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 2 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 3 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 4 | 0 | 30 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 1 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 10 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1 | 0 | 16 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 1 | 3 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 3 | 0 | 12 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1 | 0 | 13 | 1 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 5 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 29 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 1 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 5 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 14 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 3 | 70 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1 | 0 | 17 | 0 | 0 | 0 | 1 | 0 |
| 0 | 3 | 16 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 10 | 0 | 0 | 0 | 3 | 0 |
| 0 | 0 | 4 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 2 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 2 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 5 | 21 | 2 | 12 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 1 | 41 | 0 | 3 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 7 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 3 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 1 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 3 | 0 | 1 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 4 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 36 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 19 | 0 | 0 | 0 | 1 | 0 |
| 0 | 0 | 6 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 7 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 2 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1 | 1 | 86 | 0 | 0 | 0 | 0 | 83 |
| 0 | 0 | 7 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 22 | 0 | 0 | 0 | 1 | 0 |
| 0 | 0 | 6 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 12 | 0 | 2 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 9 | 0 | 2 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 2 | 0 | 3 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 9 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 1 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 1 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 1 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 1 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 3 | 0 | 1 | 1 | 0 | 0 |
| 0 | 1 | 7 | 0 | 2 | 8 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 16 | 0 | 0 | 0 | 15 | 0 |
| 0 | 0 | 2 | 0 | 7 | 2 | 1 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 7 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 2 | 0 | 0 | 1 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 18 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 4 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 35 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 7 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 1 | 0 | 0 | 0 |
| 11 | 16 | 753 | 3 | 103 | 19 | 22 | 83 |

## *TOELICHTING ALGEMENE SUBSIDIEVERORDENING, RAPPORTAGE 2005*

De Algemene subsidieverordening Drenthe (ASV) 2004 is op 15 november 2004 in werking getreden. Volgens de ASV doen GS jaarlijks verslag aan PS van het gebruik van hun bevoegdheid tot het verstrekken of weigeren van een subsidie, tot het vaststellen van een subsidie, het jaarlijks kunnen instellen van een subsidieplafond en het verlenen van ontheffing van een of meerdere verplichtingen van de ASV (artikel 3, derde lid, van de ASV). De eerste verslaglegging, over de periode 1 januari tot en met 30 juni 2005, is gepubliceerd in de Tussentijdse rapportage uitvoering begroting 2005 (uit september 2005; op 9 november 2005 in PS besproken). Met de nu voorliggende verslaglegging wordt voor het eerst een beeld geschetst van een compleet jaar (heel 2005).

In bijgevoegde verslaglegging wordt onderscheid gemaakt naar de programma's uit de begroting en naar de categorie subsidie. Als specificatie hiervan is een overzicht naar subsidiebron en/of –regeling toegevoegd. Voor de verslaglegging wordt ook verwezen naar de website www.drenthe.nl/balie/subsidies. Op de website is een overzicht van vastgestelde subsidieplafonds gepubliceerd. Tevens staat op de website een doorlopend actueel gehouden overzicht van verstrekte (individuele) subsidies.

Er wordt overigens, in tegenstelling tot wat in de ASV (artikel 3, eerste lid en derde lid, van de ASV) is bepaald, niet gerapporteerd over de vastgestelde subsidies. Bij de implementatie van de ASV is namelijk gebleken dat rapportage over de vastgestelde subsidies in de jaarstukken tot nietszeggende informatie en ingewikkelde administratieve procedures zal leiden. Reden is dat de vaststelling van een subsidie in praktijk enige tijd op zich kan laten wachten. Dit betekent dat bij de jaarlijkse verslaglegging over het afgesloten boekjaar slechts een incompleet beeld gegeven kan worden van vastgestelde subsidies. Dit punt zal worden meegenomen bij de evaluatie van de ASV in 2006.

Uit de bijgehouden registratie van subsidiegegevens blijkt dat er in 2005 in totaal 723 subsidies zijn verstrekt. Zoals gemeld in de Tussentijdse rapportage zijn er in de periode 1 januari 2005 tot en met 30 juni 2005 386 subsidies verstrekt, daar zijn dus in de tweede helft van 2005 nog 337 subsidies bijgekomen. Er zijn in 2005 in totaal 160 subsidies geweigerd. Belangrijkste reden van weigering was beleidsinhoudelijk.

Er is 22 keer door GS in incidentele gevallen ontheffing verleend van een of meer verplichtingen van de ASV (artikel 37, eerste lid, van de ASV), met name in het programma 6.2 Plattelandsbeleid (16). Belangrijkste reden hiervoor was dat in geval van cofinanciering aangesloten werd bij verplichtingen die door de andere subsidiegevers werden opgelegd (veelal Europese fondsen). Er zijn 83 gevallen geweest waarin de ASV niet voorziet en GS besloten hebben (artikel 37, tweede lid van de ASV); in alle 83 gevallen betrof het meerjarige subsidies in het programma 6.1 Natuur, op een na allemaal voor langer dan 6 jaar. Van de 83 gevallen betrof het tevens 33 keer een subsidie voor een bedrag van minder dan € 1.000,--.

# III.1.7 Portefeuilleverdeling GS-leden

**A.L. ter Beek**
*Commissaris van de Koningin*

- algemene coördinatie en externe betrekkingen
- communicatie
- burgemeestersaangelegenheden
- algemeen toezicht -gemeenten
- openbare orde en veiligheid
- algemene aangelegenheden Provinciewet en Gemeentewet
- algemene juridische -aangelegenheden
- kieswet
- ombudsfunctie

**S. B. Swierstra (VVD)**

- waarnemend Commissaris van de Koningin
- verkeer en vervoer
- openbaar vervoer
- wegen en kanalen
- financiën
- regiovisie Groningen-Assen
- Europa en internationale betrekkingen
- aangelegenheden Inter-provinciaal Overleg (IPO)
- dagelijks bestuur Samenwerkingsverband Noord-Nederland

**A. Edelenbosch (PvdA)**

- natuur en landschap
- plattelandsontwikkeling
- gebiedenbeleid
- landbouw
- landinrichting
- ontgrondingen
- natuur- en milieueducatie
- Veenkoloniën

## H. Weggemans (PvdA)

- economische zaken
- arbeidsmarkt
- recreatie en toerisme
- cultuur
- bestuurlijke zaken
- toezicht gemeentefinanciën
- handhaving
- dagelijks bestuur Samenwerkingsverband Noord-Nederland

## A. Haarsma (PvdA)

- ruimtelijke ordening
- volkshuisvesting
- zorg
- welzijn
- sport
- onderwijs
- emancipatie
- ontwikkelingssamen-werking

## T. Klip-Martin (VVD)

- milieu
- bodembescherming en bodemsanering
- energie
- waterhuishouding
- waterschappen
- duurzaamheidsontwikkeling
- bedrijfsgebonden milieu-taken
- facilitaire zaken
- personeel en organisatie

## III.1.8. Zetelverdeling provinciale staten

| Politieke partij | Zetels 2003 | Zetels 1999 | Zetels 1995 |
|---|---|---|---|
| PvdA | 19 | 15 | 14 |
| VVD | 9 | 11 | 13 |
| CDA | 12 | 10 | 11 |
| GroenLinks | 4 | 5 | 2 |
| D66 | 2 | 3 | 5 |
| ChristenUnie | 2 | 3 | 2 |
| OPD | 1 | 2 | 2 |
| Ouderenpartij | 1 | 1 | 2 |
| OSD | 1 | 1 | - |

## III.1.9. Afkortingenwijzer

| | |
|---|---|
| Arbo | arbeidsomstandigheden |
| AVI | afvalverbrandingsinstallatie |
| Bahco | Bargermeer herstructureren collectief ondernemen |
| BER | Beleidseffectrapportage |
| Bever | beleidsvernieuwing bodemsanering |
| BIP | Beheers- en Inrichtingsplan |
| BRZO | Besluit risico zware ongevallen |
| BSB | Bodemsanering in bedrijf zijnde Bedrijfsterreinen |
| BZK | Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties |
| CAP | Collectieve Arbeidsvoorwaardenregeling Provincies |
| COA | Centraal Orgaan opvang asielzoekers |
| CvdK | Commissaris van de Koningin |
| CWZ | cultuur, welzijn en zorg |
| DBL | Stichting Drentse Bedrijfslokaties |
| DLG | Dienst Landelijk Gebied |
| EFRO | Europees Fonds Regionale Ontwikkeling |
| EHS | ecologische hoofdstructuur |
| ESF | Europees sociaal fonds |
| EU | Europese Unie |
| EURAL | Europese afvalstoffenlijst |
| EZ | Economische Zaken, Ministerie van |
| GAE | Groningen Airport Eelde |
| GDU | gebundelde doeluitkering |
| Globis | Geografisch landelijk overheidsbodeminformatiesysteem |
| GS | college van gedeputeerde staten |
| HDL | Stichting “Het Drenthe Landschap” |
| ICES | Interdepartementale Commissie Economische Structuurversterking |
| ICT | informatie- en communicatietechnologie |
| IPO | Interprovinciaal Overleg |
| Ipsc | Interprovinciale Statencommissie |
| ISV | Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing |
| IVN | Vereniging voor Natuur en Milieueducatie |
| K&C | Kunst&Cultuur Drenthe |
| KITS | Subsidieregeling kwaliteitsinvesteringen in de toeristische sector 2000 |
| LAP | Landelijk afvalbeheerplan |
| LEADER | Liaison entre Actions de Dévelooement de l’ Economie Rurale |
| LMA | Landelijk Meldpunt Afvalstoffen |

| | |
|---|---|
| LNV | Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij |
| LOFAR | Low Frequency Array |
| LvD | Leren voor Duurzaamheid |
| m.e.r. | Milieueffectrapportage |
| MFD | Milieufederatie Drenthe |
| MKB | midden- en kleinbedrijf |
| MTR | Mid-term-review |
| MUP | Meerjarenuitvoeringsprogramma verkeer en verkeer |
| MZB | Magneetzweefbaan |
| NHI | Nationaal Hunebedden Informatiecentrum |
| NHI | Nieuwe Hanze Interregio |
| NIOF | Noordelijke Innovatie Ondersteunings Faciliteit |
| NLTO | Noordelijke Land- en Tuinbouw Organisatie |
| NM | Vereniging Natuurmonumenten |
| NME | natuur- en milieueducatie |
| NMP | Nationaal Milieubeleidsplan |
| NVD | netwerk veilig Drenthe |
| O&O | opleidings- en ontwikkelingsfondsen |
| OCenW | Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen |
| PBc | Provinciale Bliliotheekcentrale |
| PKB | planologische kernbeslissing |
| PMV | Provinciale milieuverordening |
| POP | Plattelands ontwikkelingsplan |
| POP | Provinciaal omgevingsplan |
| PS | provinciale staten |
| PvA | plan van aanpak |
| PVE | Programma van eisen |
| RPC | Regionaal Platform Criminaliteitsbeheersing |
| RPCP | Regionaal Patiënten Consumenten Platform |
| SEB | saneringen in eigen beheer |
| SGB | Subsidieregeling gebiedsgericht beleid |
| SNN | Samenwerkingsverband Noord-Nederland |
| SOL | Subsidieverordening onderhoud landschapselementen Drenthe |
| SRKL | Structuurschema voor de kleine luchthavens |
| STOV | stadsgewestelijk openbaar vervoer |
| SZW | Sociale Zaken en Werkgelegenheid |
| TRD | Toeristisch Recreatief Drenthe |
| TSV | Tijdelijke stimuleringsregeling vrijwilligers |
| UILNN | Uitvoeringsprogramma innovatie landbouw Noord-Nederland |
| V&W | Verkeer en Waterstaat |
| VDG | Vereniging van Drentse Gemeenten |
| VNG | Vereniging van Nederlands Gemeenten |
| VROM | Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening en Milieubeheer |
| VWS | Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport |
| Wm | Wet milieubeheer |
| WRO | Wet op de Ruimtelijke Ordening |

# III.2. Accountantsverklaring

ERNST & YOUNG

Ernst & Young Accountants

Westeind 52
7811 ME Emmen
Postbus 470
7800 AL Emmen
Telefoon 0591-66 46 64
Fax 0591-66 46 00
www.ey.nl

## ACCOUNTANTSVERKLARING

*Opdracht*
Wij hebben de jaarrekening 2005 van de provincie Drenthe gecontroleerd. De jaarrekening is opgesteld onder verantwoordelijkheid van Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe. De Gedeputeerde Staten zijn tevens verantwoordelijk voor de naleving van de wet- en regelgeving. Het is onze verantwoordelijkheid de controle als bedoeld in artikel 217, tweede lid van de Provinciewet uit te voeren en een accountantsverklaring inzake de jaarrekening te verstrekken.

*Werkzaamheden*
Bij onze controle hebben wij nagegaan dat:

- de jaarrekening zowel de baten en de lasten over 2005 als de activa en passiva per 31 december 2005 getrouw weergeeft en
- de in de jaarrekening opgenomen baten en lasten, alsmede de balansmutaties tot stand zijn gekomen in overeenstemming met de begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen, waaronder provinciale verordeningen en
- het jaarverslag met de jaarrekening verenigbaar is en
- de jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten.

Onze controle is verricht overeenkomstig in Nederland algemeen aanvaarde richtlijnen met betrekking tot controleopdrachten en in overeenstemming met het Besluit accountantscontrole provincies en gemeenten. Volgens de in Nederland algemeen aanvaarde richtlijnen dient onze controle zodanig te worden gepland en uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen onjuistheden van materieel belang bevat.
Een controle omvat onder meer een onderzoek door middel van deelwaarnemingen van informatie ter onderbouwing van de bedragen en toelichtingen in de jaarrekening.

Tevens omvat een controle een beoordeling van de grondslagen voor financiële verslaggeving die bij het opmaken van de jaarrekening zijn toegepast en van belangrijke schattingen die het bevoegd gezag van de provincie daarbij heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

De bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten. Deze goedkeuringstolerantie is door Provinciale Staten bij statenbesluit van 9 november 2005 vastgesteld.

Wij zijn van mening dat onze controle een deugdelijke grondslag vormt voor ons oordeel.

Ernst & Young Accountants is een maatschap van besloten vennootschappen ('praktijkvennootschappen'), gevestigd te Rotterdam.
Op onze werkzaamheden zijn algemene voorwaarden van toepassing, waarin een beperking van aansprakelijkheid is opgenomen.

ERNST & YOUNG

Ernst & Young Accountants

*Oordeel*

**Getrouwheidsonderzoek**

Wij zijn van oordeel dat de jaarrekening van de provincie Drenthe zowel de baten en de lasten over 2005 als de activa en passiva per 31 december 2005 getrouw weergeeft in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten.

**Rechtmatigheidsonderzoek**

Wij zijn van oordeel dat de in deze jaarrekening opgenomen baten en lasten, alsmede de balansmutaties tot stand zijn gekomen in overeenstemming met de begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen waaronder provinciale verordeningen.

*Toelichting*

Zonder afbreuk te doen aan ons oordeel vestigen wij de aandacht op het volgende. De Provinciale Staten van de Provincie Drenthe heeft voor het onderzoek naar de jaarrekening over 2005 bij besluit van 9 november 2005 het begrip rechtmatigheid nader geoperationaliseerd. In genoemde besluiten ligt dan ook vast wat wordt bedoeld met de in de oordeelsparagraaf opgenomen zinsnede 'de van toepassing zijnde wettelijke regelingen waaronder provinciale verordeningen'.

Emmen, 4 april 2006

**Ernst & Young Accountants**

# III.3. BESTEMMING VAN HET RESULTAAT

Het resultaat over 2005 na mutatie van de bestemde reserves bedraagt € 5.776.000,--.

In januari 2006 hebben wij provinciale staten geïnformeerd over de uitvoering van projectmatige activiteiten waarvoor eenmalige kredieten beschikbaar zijn gesteld voor 2005 maar die om verschillende redenen, voor het einde van het dienstjaar niet volledige konden worden gerealiseerd. Het restant budget op deze projecten ad € 3.781.000,-- maakt deel uit van het resultaat over 2005. Omdat de uitvoering van de bedoelde doorlopende projecten in 2006 is voortgezet om de gestelde doelen te bereiken, stellen wij voor om € 3.781.000,-- van het resultaat te bestemmen voor het opnieuw beschikbaar stellen van deze budgetten maar dan in 2006. Het restant voordeel ad € 1.995.000,--, die onder andere samenhangt met een hogere motorrijtuigenbelasting € 274.000,--, een hogere provinciefondsuitkering € 571.000,--, vrije bestedingsruimte € 765.000,--, stelpost niet kwantificeerbare ontwikkelingen € 700.000,--, onvoorzien € 106.000,-- en vele kleinere verschillen tot een hoogte van € 2.619.000,-- nadeel € 3.041.000 wegens niet opnemen dividenden 2005 wegens stelselwijziging (conform BBV) vrij beschikbaar.

Wij stellen u voor:

- een bedrag ad € 3.781.000,-- opnieuw ter beschikking te stellen als budget in 2006 voor het voltooien van projecten waarvoor het in 2005 beschikbare budget niet of gedeeltelijk is aangewend;
- het restant ad € 1.995.000,-- te storten in de saldireserve in afwachting van nadere bestemming.

Aan:
de voorzitter en leden van
provinciale staten van Drenthe

Assen, 16 maart 2006
Ons kenmerk 10/5.4/2006002299
Behandeld door de heer E.J. Akse (0592) 36 58 33
Onderwerp: Nota energiebeleid 2006-2010; Energiek Drenthe

Geachte voorzitter/leden,

Hierbij bieden wij u ter bespreking het tweede concept van de Nota energiebeleid 2006-2010, Energiek Drenthe aan. Gelet op de levendige discussie in de Statencommissie Omgevingsbeleid in november 2005, de behandeling in de Provinciale Commissie voor het Omgevingsbeleid, de inspraakreacties, de gesprekken die wij hebben gevoerd met belanghebbenden en de alom aanwezige belangstelling voor dit onderwerp, leggen wij een tweede versie aan u voor, voordat wij tot vaststelling overgaan. Het advies van de Provinciale Commissie voor het Omgevingsbeleid, de ontvangen inspraakreacties en de door ons vastgestelde beantwoording liggen voor u ter inzage.

**Wijzigingen op hoofdlijnen**
Energiek Drenthe is een uitwerkingsplan van het Provinciaal omgevingsplan (POP) II en geeft als zodanig invulling aan de energiegrondslag en de doelstellingen, zoals deze zijn neergelegd in het POP II. Het tweede concept van Energiek Drenthe wijkt op een aantal punten af van de Startnota, zoals eerder aan de Statencommissie Omgevingsbeleid is voorgelegd.

Ten eerste hebben wij een vierde "B" als prioriteit toegevoegd. Het gaat hier om het beleidsthema Bedrijven waarmee wij het sociaal-economisch belang van het energiebeleid benadrukken. Ook de intensivering van energiekennis speelt hierbij een belangrijke rol. Gekoppeld aan het terugdringen van de uitstoot van $CO_2$ willen wij tevens een aantal sociaal-economische doelstellingen realiseren, zoals die in onze programmalijn Werken, onderwijs en kennisinfrastructuur zijn vastgelegd. De uitwerking van de economische component binnen Energy Valley en het werkplan Energy Valley zijn daarom toegevoegd aan Energiek Drenthe.

Daarnaast hebben wij per beleidsthema in Energiek Drenthe concretere doelstellingen opgenomen waarmee in 2010 de uitstoot van $CO_2$-emissies in Drenthe met 540 Kt wordt beperkt. Daarmee voldoen wij in Drenthe aan de Kyoto-doelstelling.

In de loop van 2005 hebben uw staten de wens uitgesproken om in de energienota nadrukkelijk de vraag te betrekken op welke wijze Drenthe kan voldoen aan een substantieel hogere taakstelling op het gebied van windenergie dan de in het Bestuursovereenkomst landelijke ontwikkeling windenergie(BLOW)-akkoord afgesproken 15 MW. Dit heeft geleid tot de notitie Inventarisatie windenergiepotentieel in de provincie Drenthe die als bijlage is bijgevoegd. De notitie heeft echter niet geleid tot een wijziging van beleid. Hiervoor hebben wij een aantal argumenten. Tot dusverre halen wij met onze voorgenomen inspanningen de Kyoto-doelstellingen. Het plaatsen van windmolens heeft grote invloed op het landschap.
Wij hechten aan het behouden en waar mogelijk versterken van de landschappelijke en cultuurhistorische waarden van Drenthe. De beperkte opbrengst van windenergie vanuit energiedoelstellingen, vinden wij onvoldoende om de inbreuk op het landschap te rechtvaardigen. Om die redenen zien wij dan ook geen aanleiding de in POP II geformuleerde standpunten met betrekking tot windenergie te wijzigen.

**Uitvoeringsprogramma**
Tezamen met de Nota energiebeleid 2006-2010 hebben wij ook een concept-Uitvoeringsprogramma energiebeleid 2006-2007 vastgesteld. Dit conceptuitvoeringsprogramma geeft aan hoe en met wie wij onze doelstellingen willen realiseren. Immers, alleen samen met anderen zijn de resultaten die wij voor ogen hebben ook daadwerkelijk te realiseren.
Gelet op het stadium waarin de verschillende (met name grootschalige) projecten zich thans bevinden, zijn de middelen voor 2006 en 2007 vooralsnog toereikend. Echter, voor de periode 2008-2010 zullen wij, aanvullend op de bijdrage vanuit de reserve Nationaal Milieubeleidsplan, jaarlijks ten minste € 450.000,-- extra nodig hebben om de gestelde doelen te realiseren. Wij zullen dit bedrag volgend jaar verder onderbouwen op basis van de monitoringsrapportage over 2006 en de nieuwe referentieraming (geactualiseerde toekomstverwachting ten aanzien van de energievoorziening en de emissie broeikasgassen) en dit betrekken bij de Voorjaarsnota 2007. Het conceptuitvoeringsprogramma wordt u ter informatie toegestuurd.

**Informele bijeenkomst**
Wij stellen voor om de bespreking in uw staten vooraf te laten gaan door een informele bijeenkomst op 29 maart 2006 (10.00 uur-12.00 uur). Het doel van deze bijeenkomst is om u breed te informeren over het thema Energie en het tweede concept van Energiek Drenthe toe te lichten. Wij zijn voornemens in juni 2006 over te gaan tot definitieve vaststelling.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris , voorzitter

Bijlage(n):
gm/coll.

provincie Drenthe

# Energiek Drenthe
## Uitvoeringsprogramma
2006 - 2007

Concept

*Maart 2006*

**Colofon**

| | |
|---|---|
| Productie: | Productgroep Milieubeheer |
| Foto's: | Ina Warmelts |
| Grafische verzorging: | Facilitaire Groep provincie Drenthe |

# Het Uitvoeringsprogramma 2006-2007

Het uitvoeringsprogramma is als losse bijlage toegevoegd waardoor het mogelijk is elk jaar dit te actualiseren. Het is daarom bewust summier gehouden. Ook moet de mogelijkheid blijven bestaan om in te spelen op de actualiteit. De geselecteerde acties in dit programma sluiten naadloos aan bij de gekozen prioriteiten (de vier B's).
In feite kent elk actiepunt een specifiek plan van aanpak. Desalniettemin is er sprake van een aantal algemene uitgangspunten.

## Integrale aanpak

Energiebesparing en duurzame energie hebben raakvlakken met nagenoeg alle productgroepen binnen het provinciaal apparaat. Zo is er sprake van een nauwe verwevenheid met de productgroep RW (windmolens), met de productgroep Economie (energiegerelateerde bedrijfsactiviteiten) met de productgroep Bodem ($CO^2$-opslag) met de productgroep Wegen en Kanalen (biofuels), Verkeer en Vervoer (concessieverlening OV). Kortom, dwarsverbanden over en weer.
Binnen het college fungeert de gedeputeerde voor milieu als coördinerend gedeputeerde voor het energie- en klimaatbeleid. Op ambtelijk niveau verzorgt de productgroep Miliebeheer de coördinatie. Dit team zorgt voor het opstellen en uitvoeren van jaarlijkse uitvoeringsprogramma's waarin de vier B's centraal staan en staat garant voor een integrale aanpak van de projecten.

## Werkplannen

Ondanks de integrale aanpak blijven gedeputeerden en productgroepen verantwoordelijk voor de eigen projecten en prioriteiten. Zo zal de productgroep EC zich bijvoorbeeld richten op de koppelingen met marktpartijen en kennisinstellingen, de productgroep Milieubeheer vooral op het realiseren van energiebesparingprojecten en projecten op het gebied van duurzame energie. De aanpak van projecten respectievelijk de inzet van de benodigde menskracht en van de noodzakelijke middelen worden geregeld via de door de individuele productgroepen op te stellen jaarlijkse werkplannen. Kruisbestuiving is hierbij het sleutelwoord.

## Systematische aanpak (concreet en innovatief)

Energie is een actueel thema dat op een vanzelfsprekende manier economische, sociale en ecologische oplossingen aan elkaar knoopt. Voor elk van de vier verschillende speerpunten kijken we vooral naar zaken als: marktinnovaties en kennisverbetering.

## Samenwerking

Alleen door een gezamenlijke aanpak kunnen projecten effectief zijn. Centraal in de nota staat daarom steeds het aspect samenwerking. De provincie heeft weliswaar een rol als initiator, projectontwikkelaar en stimulator, maar daarvoor is ook altijd een derde partij nodig.

Sterker nog: wij stimuleren en initiëren alléén als er ook sprake zal zijn van een wezenlijke inzet van marktpartijen en kennisinstellingen
De mate waarin partijen zijn betrokken kan per speerpunt verschillen. Bij biomassa zijn al veel partijen betrokken. Samenwerking met woningcorporaties heeft onlangs vorm gekregen en de samenwerking op het gebied van Bodem komt dit jaar echt op gang. Hetzelfde geldt voor het speerpunt Bedrijven. De aard van de op te zetten projecten kan daardoor verschillen. Soms is er sprake van pilots of het ontwikkelen van concepten. Op andere momenten gaat het om concrete marktgerichte projecten.

## Tegengestelde belangen

Wij realiseren ons dat er in de praktijk nog vaak sprake is van tegengestelde belangen. Enerzijds streven we naar het behalen van de Kyoto-doelstelling en naar energiebesparing. Anderzijds verdubbelen we wegen, bouwen we in hoog tempo huizen, willen we bedrijvigheid ontwikkelen en gaan we weer naar olie boren. Hierdoor neemt het energieverbruik alsmede de uitstoot van $CO^2$ toe. We zullen de komende jaren moeten gebruiken om deze ontwikkelingen met elkaar in balans te brengen.

## Bredere kaders

In toenemende mate wordt een koppeling gezocht met acties rondom Energy Valley en met het 7de kaderprogramma van de Europese Unie. Het 7de Kaderprogramma wordt op dit moment ontwikkeld en heeft een looptijd van 2007 tot 2013. Het heeft als doelstelling innovatie binnen Europa te bevorderen, waarbij energie een van de zes speerpunten vormt.

## Ambitieus

We hebben een duidelijke missie: “Voor de lange termijn wordt ingezet op het realiseren van een duurzame energiehuishouding, met als doel absolute ontkoppeling van economische groei en de uitstoot van kooldioxide”. Daar staat de provincie voor en daar werkt ze dagelijks aan. Voorbeelden?
- WKO rukt steeds verder op in de woningbouw en de utiliteitsbouw.
- Bij tientallen scholen wordt energiebesparing direct gekoppeld aan een gezond binnenklimaat en leerprestaties.
- In Drenthe worden de eerste thuiscentrales (verwarmingsketels die stroom produceren) geplaatst.
- Voor het eerst is in Drenthe een energieneutrale wijk ontwikkeld waar de huishoudens een extreem lage energierekening hebben.
- Drenthe profileert zich steeds duidelijker als proeftuin voor nieuwe technieken en unieke samenwerkingsvormen, waarmee vergaande energiebesparing in gebouwen wordt gerealiseerd.
- Er worden ambitieuze plannen uitgewerkt zoals voor de winning van aardwarmte voor stadsverwarming.
- Drenthe is in beeld voor een pilot voor de opslag van $CO^2$.
- Voor het eerst zult u biofuels en aardgas kunnen tanken in Drenthe.
- Voor het eerst wordt er biodiesel (Emmen) en bioethanol (Zuidvelde) geproduceerd in Drenthe.
- De eerste vuilnisauto’s’ en streekbussen gaan rijden op biodiesel.

- Over 2 jaar is er een biomassavergistinginstallatie van minimaal 10 MWe in productie in Coevorden
- Innovatie en kennisoverdracht dragen in steeds sterkere mate bij aan het creëren van energie-gerelateerde werkgelegenheid.

## Tenslotte

Heeft u ideeën om het om het Drentse energiebeleid spaarzamer en inventiever te maken of heeft u behoefte aan ondersteuning bij het uitvoeren van uw energieplannen? Aarzel dan niet en neem contact met ons op:
Energiekdrenthe@drenthe.nl

# Wie A zegt moet B zeggen!

Ofwel, wie de B's (speerpunten) formuleert moet ook de A's (activiteiten) concreet invullen. In de onderstaande schema's geven we deze activiteiten aan en de doelen die we ons daarbij stellen. Daarbij staan steeds de volgende vragen centraal: doen we de goede dingen en doen we de dingen goed? De schema's geven in feite de programmering van de uitvoering.

Het gaat daarbij vooral om de samenhang tussen activiteiten en doelen. Dat is niet altijd eenvoudig omdat er vaak sprake is van een complex beleidsnetwerk, indirecte beïnvloeding en soms meerjarige trajecten.  We hebben zowel einddoelen als tussendoelen geformuleerd. en aangegeven wat we doen, met wie we het doen en wanneer we het doen. Hierdoor ontstaat zowel inzicht in de (afrekenbare) einddoelen als in de mate van doorwerking zowel intern als extern van het beleid.

**Uitvoeringsprogramma Provinciaal Drents Energiebeleid 2006/2007 (concept 23 februari 2006)**

| Beleidsthema | Beleidsstructuur | | | Tussendoelen | | Doelrealisatie omgeving | | Begroting (2006+2007) 1000x€ |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | | Jaarlijkse energie-besparing in Kilotonnen $CO^2$-emissies | | |
| | Beleids-onderwerp | Uitvoeringsspoor | Projecten | 2006 | 2007 e.v. | Vanaf 2007 | Vanaf 2010 | |
| Besparen | Energie in ruimtelijke plannen | Duurzame stedelijke ontwikkeling (> 1000 woningen) | Noordenveld:Roden-Leek; Assen: Messchenveld; Tynaarlo: Terborgh; Meppel:Nieuwveense-landen; Emmen: | Gezamenlijk met gemeenten (en markt-partijen) formuleren van programma van eisen. | PM | | | |
| | | Overige nieuwbouw | Grounds for Change (o.m. pilot Borger-Odoorn); 2 innnovatieve projecten | Uitvoerings Drentse pilot: energie als ordenend principe: financierings-structuur: succesvolle samenwerkings-vormen. Presentatie resultaten in inter-nationaal forum. Implementatiestrategie ontwikkelen. | Gemeenten, woningcorporaties en ontwikkelaars zetten ingebrachte ideeen om in concrete uitvoering | | | |
| | Energie-besparing in de gebouwde omgeving | Intermediare- en belangenorganisaties | EB bij huishoudens met lage inkomens (TELI); Waterzijdig inregelen Noord; Wonen ++ | Afronden WZI; opstarten Wonen++; opstarten TELI. | Prestatieafspraken met woning-corp,aannemers, vastgoed-beheerders over toepassing toepassing europese energielabels. | | | |
| | | gemeenten | LED-project (voor 200 gebouwen en objecten); project Regionale dubo consulent; project Scholen; | 11 gemeenten voeren een besparings-programma uit conform LED; | 8 gemeenten hebben de nieuwe aanpak vastgelegd in beleid en werken volgens de aanpak. | | | |
| | | | | vanaf 2007: prestatie-afspraken met alle gemeenten over invoering EPBD. | vanaf 2007: gem. gebouwen voldoen aan label A | | | |
| | | marktpartijen | Spraakmakende projecten (o.a. Zuidwolde Strijkerbouw en met woning-corporaties) | 6 projecten die als voorbeeld worden gebruikt voor verbreding | 6 projecten die als voorbeeld worden gebruikt voor verbreding | | | |
| | | zichbaarheid | Verschillende communicatie initiatieven gericht op gemeenschappelijke noemer afzonderlijke projecten en kennis uitwis-seling | Gezamenlijk met de MFD viertal projecten opzetten. | Gezamenlijk met de MFD viertal projecten opzetten. | | | |
| | Energie in de industrie | Milieuvergunning overige provinciale bedrijven | nvt | nvt | Alle bedrijven hebben aan energieparagraaf in lijn met MJA (2% energie-efficiency per jaar) | | | |
| | | Benchmark (6 bedrijven) | nvt | Alle 6 Bench-mark bedrijven voldoen aan convenant | Alle benchmarkbedrijven behoren tot de wereldtop vwb energie-efficiency | | | |
| | | MJA | nvt | Bij actualisatie van de vergunning worden meerjarenafspraken opgenomen ten aanzien van energieefficiency (2% per jaar). | Bij actualisatie van de vergunning worden meerjarenafspraken opgenomen ten aanzien van energieefficiency (2% per jaar). | | | |

| Beleidsthema | Beleidsstructuur | | | Tussendoelen | | Doelrealisatie omgeving | | Begroting (2006+2007) 1000x€ |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Beleids-onderwerp | Uitvoeringsspoor | Projecten | 2006 | 2007 e.v. | Jaarlijkse energie-besparing in Kilotonnen $CO^2$-emissies | | |
| | | | | | | Vanaf 2007 | Vanaf 2010 | |
| Besparen | Energie in de land- en tuinbouw | PM | | PM | PM | | | |
| | Energie in verkeer en vervoer (VV) | Openbare verlichting provinciale wegen | management-contract obv uitvoerings-programma Wegen en Kanalen | Bepalen mogelijkheden EB openbare verlichting | Standaard toepassen van EB maatregelen bij openbare verlichting | | | |
| | | Openbare verlichting gemeentelijke wegen | LED-project | De 5 grote gemeenten hebben in hun openbare verlichting energiebesparings-beleid vastgesteld | Standaard toepassen van EB maatregelen bij openbare verlichting bij de 5 gemeenten | | | |
| | | Het nieuwe rijden | PM | PM | PM | | | |
| | | Concessieverlening OV (zowel Noord als Zuid in provincie Drenthe) | GGD-concessie; | OV-bureau: maken van afspraken over realisatie CV | Gebruik biobrandstof is onderdeel van nieuwe CV | | | |
| | Provinciale voorbeeld-functie | Energiebesparing provinciale gebouwen en objecten (BIM) | Huisvestings-plan | EB opnemen in programma van eisen. | Provinciale gebouwen en objecten voldoen aan Label A | PM | PM | |
| | | Het nieuwe rijden bij provinciale medewerkers | HNR | 10 cursussen realiseren | idem | | | |
| | | Eigen wagenpark | nvt | Mogelijkheden inventariseren en opnemen in programma van eisen. | PM | | | |
| Subtotaal | | | | | | 50 | 240 | 400 |
| Bodem | WKO | WKO-installaties | Stimulerings-project WKO; Infosysteem waarmtevraag en-aanbod | Gemeenten hebben voldoende kennis om bouwkolom te stimuleren tot WKO | 50 WKO installaties in werking (door woningcorporaties en bouwkolom) | | | |
| | $CO^2$-opslag | Beleidsvoorbereiding | Pilot $CO^2$-opslag | PM | PM | | | |
| | Aard-warmte | Innovatieve technieken | pilot aardwarmte | Project formuleren met gemeente. | PM | | | |
| Subtotaal | | | | | | 10 | 30 | 250 |
| Biomassa | Biobrand-stoffen | Afstemmen Vraag en aanbod (decentrale marktontwikkeling) | Project Infrastructuur; Project rijden op biobrandstof. | Mede opstellen programma Biobrand-stoffen door Stuurgroep; organiseren van workshops en wagenparkscans | Marktpartijen realiseren 3 tankstations voor biobrand-stoffen; realiseren van 12 wagen-parkscans bij vlooteigenaren | 0 | PM | |
| | | Stimuleren Groen gas | Pilotproject Biogas Midden Drenthe | Provinciale criteria geformuleerd voor haalbaarheidsstudie; afronden haalbaar-heidsstudie. | PM | | | |
| | | Beleidsvoorbereiding stimuleren bio-brandstof-productie | Project bioethanol | Vergunning verleend; Businessplan initiatiefnemer gereed. | Realisatie installatie productie bioethanol | | | |

| Beleidsthema | Beleidsstructuur | | | Tussendoelen | | Doelrealisatie omgeving | | Begroting (2006+2007) 1000x€ |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Beleids-onderwerp | Uitvoeringsspoor | Projecten | 2006 | 2007 e.v. | Jaarlijkse energie-besparing in Kilotonnen $CO^2$-emissies | | |
| | | | | | | Vanaf 2007 | Vanaf 2010 | |
| Biomassa | Energie en warmte | Omgevingskader co-vergisting | Inpassing co-vergistingsinstallaties | Formuleren Locatiecriteria; bedrijfstak en gemeenten zijn geinformeerd over criteria | Criteria opnemen in Bestemmingsplannen | | | |
| | | Stimuleren en vergunning-verlening | Project GFT-vergisting | Aanbodbundeling; opstellen programma van eisen; Gemeenten: locatiekeuze en leveringscontractering | Procedures starten voor bestemmingsplan-inpassing en Bouwvergunning | | | |
| | | Vergunning-verlening | Afval-Verbranding: EMW en Emmtec | Emmtec: vervunningaanvraag gereed | Vergunning Emmtec is gerealiseerd; | | | |
| | | Stimuleren en vergunning-verlening | Projecten co-vergisting: ECOS-energy; AVEBE; Emmtec; BTG; Co-vergistingsin-stallaties agrarisch (ca. 10); Emmen | Realiseren 5 agrarische co-vergistings-installaties; | 5 nieuwe agrarische co-vergistings-installaties zijn in voorbereiding; | | | |
| Subtotaal | | | | | | 125 | 220 | 250 |
| Bedrijven | Energie en kennisinfra-structuur | Kenniseconomie | Kennisontwikkeling marktgerichter ontwikkelen; Kennisimpulsterrein Assen.;Olie expertise centrum ; Parkmanagement verder uitbreiden / optimaliseren. | Verkenning projectmogelijkheden i.s.m. intermediairs en bedrijfsleven | 1 kennisproject en 2-3 innovatief energiegerelateerd marktsector-project. | n.v.t. | n.v.t. | |
| | Energie voor werk | Stimulering MKB | Spin off NAM-project Herontwikkeling Schoonebeek;. Gasverwerkende en opslagindustrie Langelo/Assen; Kansen bij de VAM.; Innovatieve Meet- en regelindustrie; SKITT | Opstarten (deel) projecten | regionale werkgelegen-heid; investering>350 mln.; realisatie 2010 | n.v.t. | n.v.t. | |
| | Energie voor duurzaamheid | Stimulering MKB | Duurzame energie als bedrijvigheid zelf; Rundedal; Agribusiness en energie. | Uitvoering ism coordinatie-bureau Energy Valley | Grotere betrokkenheid Drentse MKB | n.v.t. | n.v.t. | |
| | | Energy Valley | Werkplan 2006; MEEV; E-conferentie; 4 workshops | Uitvoering werkplan gericht op makelen en schakelen; Opstellen werkplan 2007. | Uitvoeren werkplan 2007; Evaluatie Energy Valley 2008 | n.v.t. | n.v.t. | |
| Subtotaal | | | | | | | | 250 |
| Zon, wind en water | Windenergie | BLOW-convenant | Coevorden | Bestemmingsplan wordt aangepast voor bouw windmolenpark in Coevorden | MinDef aanbesteding tot bouw; 2010: windmolenpark in Coevorden met opgesteld vermogen van 15 MW | | | PM |
| | | Onderzoek windturbine-parken in de provincie | Onderzoeksproject | PM | PM | | PM | |
| | | Ervaring opdoen kleine windturbines | Kleine windmolens | Bepalen effectiviteit en landschappelijke inpasbaarheid | 7 molens in 2006 | | PM | |

| Beleidsthema | Beleidsstructuur | | | Tussendoelen | | Doelrealisatie omgeving | | Begroting (2006+2007) 1000x€ |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Beleids-onderwerp | Uitvoeringsspoor | Projecten | 2006 | 2007 e.v. | Jaarlijkse energie-besparing in Kilotonnen $CO^2$-emissies | | |
| | | | | | | Vanaf 2007 | Vanaf 2010 | |
| Zon, wind en water | Zonneboilers | Energie in de gebouwde omgeving | via grootschalige woningbouwtrajecten | PM | PM | | | |
| | Zonnecellen | Geen acties | nvt | PM | PM | | PM | |
| | Waterkracht | Toepassing Waterkracht in Drentse sluizen | Drentse sluizen | Afronden pilotstudie | Realisatie Ossesluis; mogelijke opschaling naar overige sluizen | | PM | |
| Subtotaal | | | | | | 0 | 25 | |
| Maatschappelijke energieprojecten | | Subsidieregeling energie-projecten | Div. | Bevorderen EB en DE en innovatie in gemiddeld 7 projecten per 2 jaar | Bevorderen EB en DE en innovatie in gemiddeld 7 projecten per 2 jaar | | | |
| Subtotaal | | | | | | 15 | 15 | 250 |
| Communicatie en monitoring | Invoeren Energie-paragraaf in provinciaal beleid | | | Opzetten en invoeren energieparagraaf in provinciale nota's | PM | n.v.t. | | |
| | Opzet en uitvoering monitoring | | $CO^2$-monitoring; monitoring POP | Opzetten en uitvoeren systeem | Uitvoeren tweejaarlijkse monitoring; uitbrengen Omgevingsbalans | n.v.t. | | |
| | Algemene communicatie | Scholieren | Klimaatverandering 2050 | Afronden scholieren traject; ideeen onderbrengen bij professionals. | Uitwerking professionals | n.v.t. | | |
| | | Landbouw | Onderzoeks-project kansen en bedreigingen klimaatverandering | Project starten | Resultaten commniceren. | n.v.t. | | |
| | | Natuur | Onderzoeksproject kansen en bedreigingen klimaatverandering | PM | Project starten | n.v.t. | | |
| | | Aanvullende communicatiesporen | Communicatiplan | Opstellen communicatieplan | PM | n.v.t. | | |
| | | Energiebesparing | besparingscampagne | I.s.m. gemeente en MFD opzetten campagne | Uitvoeren campagne | 0 | | |
| Subtotaal | | | | | | 0 | 10 | 100 |
| Totaal | | | | | | 200 | 540 | 1500 |

provincie Drenthe

# Energiek Drenthe
# Nota energiebeleid
## 2006 - 2010

Concept

## Uitwerkingsplan

# Energiek Drenthe

# Concept Nota energiebeleid 2

2006- 2010

Maart 2006

# INHOUD

1. INLEIDING
2. DOELEN EN INSTRUMENTEN
3. DE ROL VAN DE PROVINCIE
4. SPEERPUNTEN NOTA ENERGIEBELEID 2
4.1. Besparen
4.2. Bodem
4.3. Biomassa
4.4. Bedrijven
5. VOORBEELDFUNCTIE EIGEN ORGANISATIE
6. LOPENDE ACTIVITEITEN

# 1. INLEIDING

Justus van Oel schreef op 1 oktober 2005 in NRC-Handelsblad: “Binnen Europa is Nederland een black spot wat betreft roetdeeltjes en NOx, vervuiling die we (inclusief de $CO_2$) via onze overheersende westenwinden voor een groot deel bij onze buren dumpen. De files zijn slechts het kortetermijnprobleem. Op de lange termijn leidt het gebruik van de automobiel tot een verlies aan leefruimte, vervuiling en kapitaalverkwisting aan verplichte olie-import. Voor die problemen zullen onze kinderen de uiteindelijke rekening gaan betalen.”
En dan hebben wij het alleen nog maar over de auto. Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) heeft berekend dat de Nederlandse uitstoot van broeikasgassen nog steeds toeneemt. Vorig jaar leverden de energiesector, het verkeer en de industrie de belangrijkste bijdrage (78%) aan de uitstoot van kooldioxide. Het CBS wijt de toename vooral aan het sterk gestegen brandstofgebruik in de energiesector en het verkeer.
Onze behoefte aan energie zal bij ongewijzigd beleid alleen maar toenemen. Het Internationaal Energie Agentschap (IEA) voorspelt dat het wereldenergiegebruik vóór het jaar 2030 met 60% zal stijgen. Tweederde van de vraag zal komen uit ontwikkelingslanden als China en India. De olie-industrie en het bankwezen waarschuwen in toenemende mate voor de gevolgen van het feit dat winbare olievoorraden binnen enkele jaren snel zullen slinken.
Met deze kennis kunnen wij twee dingen doen. We kunnen defaitistisch naar de cv-ketel staren totdat de waakvlam definitief uitdooft. Wij kunnen ook de komende jaren gebruiken om een duurzaam vuurtje op te stoken door alternatieven te ontwikkelen en nieuwe wegen in te slaan. Dit om onze energiehuishouding ook in de toekomst veilig te stellen. De provincie Drenthe heeft voor het laatste gekozen.

Een duurzame ontwikkeling staat centraal in het provinciaal omgevingsbeleid. We mogen toekomstige generaties niet opzadelen met de gevolgen van ons energiebeleid, of liever gezegd het ontbreken daarvan. De kwaliteit van onze leefomgeving kent drie facetten: een sciaal-culturele, een ecologische en een economische, die elk weer onderverdeeld zijn in clusters. Het koppelen van onze klimaatambities aan onze doelstellingen levert het volgende plaatje op:

| Duurzame ontwikkeling | | |
|---|---|---|
| *Sociaal-cultureel* | *Ecologisch* | *Economisch* |
| Kennisontwikkeling | Milieubelasting | Leveringszekerheid |
| Veiligheid en gezondheid | Natuur en landschap | Intensiteit van de economie |
| Woonklimaat | Uitputting natuurlijke hulpbronnen | Kracht van het bedrijfsleven |
| | | Innovaties |

Met deze notitie geven wij tevens een nadere beleidsmatige uitwerking en uitvoering van één van de zes grondslagen van het tweede Provinciaal omgevingsplan (POP II), namelijk het realiseren van een duurzame energiehuishouding. Formeel gezien is het daarmee een gecombineerd uitwerkings- en uitvoeringsprogramma van het POP. Daarmee houdt het onder andere de status van toetsingskader voor bestemmingsplannen en woonplannen.
Wij beseffen dat wij voor het realiseren van onze energiedoelstellingen in hoge mate afhankelijk zijn van onze externe partners. Wij zullen externe partijen betrekken bij het verder concretiseren van ons beleid en het creëren van kansen. Wij gaan onze uitvoering zodanig organiseren dat bedrijven, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen hun eigen ambities daarin kunnen herkennen. Door op basis van een open agenda al in een vroeg stadium samen te werken en met elkaar te communiceren hopen wij beleidslijnen uit te zetten waarvoor een maatschappelijk draagvlak bestaat.

Hiermee sluiten wij aan op wat wij tegenwoordig het *transitiedenken* noemen. Met transitie bedoelen wij het realiseren van structurele veranderingen, ook in economisch opzicht.

Er valt nog een wereld te winnen in Drenthe, letterlijk en figuurlijk.

# 2. DOELEN EN INSTRUMENTEN

In de Nota energiebeleid 2 hebben wij op basis van verschillende landelijke onderzoeken en de evaluatie van de Energienota 1 gekozen voor de volgende speerpunten (door ons de vier B's genoemd):

*Besparing*
Een recent onderzoek van het Energiecentrum Nederland (ECN) toont aan dat wij in Nederland met bestaande maatregelen en zonder extra kosten nog veel meer energie kunnen besparen, minimaal het verbruik van een miljoen huishoudens.

*Bodem*
Er is landelijk steeds meer aandacht voor de bodem vanuit het klimaat- en energiebeleid. Kansrijke ontwikkelingen zijn warmte/koudeopslag (WKO) en opslag van $CO_2$ in onrendabele gasvelden. In september 2005 verscheen een rapport van het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC), waaruit blijkt dat opslag van $CO_2$ in aardgasvelden 30% kostenbesparing oplevert en dat de mondiale ondergrondse capaciteit voldoende is om de hele werelduitstoot van $CO_2$ voor minstens tientallen jaren op te bergen.

*Biomassa*
Bio-energie (energie gewonnen uit organische grondstoffen) voegt geen $CO_2$ toe aan de atmosfeer. Volgens verschillende scenario's (Verenigde Naties, Greenpeace en Shell) zal energie uit biomassa de komende decennia een steeds belangrijkere brandstof vormen in de energiehuishouding.

*Bedrijven*
Noord-Nederland heeft een groot, internationaal georiënteerd netwerk van energiebedrijven (met name op het gebied van aardolie en gas). In Drenthe gaat het momenteel om zo’n tachtig bedrijven. In onze provincie liggen de kansen in het creëren van extra toegevoegde waarde en niet in het concurreren op basis van kosten. Daarom willen we ons richten op de mogelijkheden binnen sleutelgebieden als Energy Valley, Wetsus en LOFAR. Die willen we koppelen aan een aantal speerpunten van noordelijk beleid zoals chemie, toerisme en agribusiness.

**Doelen**
Per speerpunt hebben wij onze klimaatdoelen geconcretiseerd in tonnen $CO_2$ besparing. Die zijn geformuleerd op basis van een weloverwogen inschatting van de mogelijkheden. We moeten daarbij wel beseffen dat de provincie Drenthe slechts op een deel van de te realiseren klimaatdoelstellingen directe invloed heeft. Volgens de Energieverkenning Drenthe (Ecofys, 2000) is de verdeling van de invloed van de provincie invloed op het zogeheten beleidstekort (500 Kton) als volgt: 46% direct beïnvloedbaar, 28% indirect beïnvloedbaar en 26% niet beïnvloedbaar. Onlangs is er een nieuw rapport uitgekomen over de relatie tussen de verwachte $CO_2$-emissie en de economische groei. Op basis van dit rapport zal het hierboven genoemde beleidstekort van 500 Kton worden geactualiseerd. Tot dat moment geldt de 500 Kton als referentiewaarde.
We blijven ambitieus, maar ook realistisch: we draaien niet aan alle knoppen. Wel zijn we extra ambitieus bij de door ons geselecteerde prioriteiten.

| | Speerpunten | |
|---|---|---|
| | 2007 (Kton p/j) | 2010 (Kton p/j) |
| Besparing | 50 | 240 |
| Bodem | 10 | 30 |
| Biomassa | 125 | 220 |
| Bedrijven | n.v.t. | n.v.t. |

| | | |
|---|---|---|
| Zon, wind, water<br>Subsidieregeling energieprojecten<br>Overig | 0<br>15<br>0 | 25<br>15<br>10 |
| Totaal | 200 | 540 |

**Instrumenten**
Bij de uitwerking van het projectenprogramma en de projectontwikkeling zetten we het instrumentarium van het Drentse energiebeleid in (projectsubsidies, overdracht van kennis en maatwerk ten aanzien van regelgeving), het provinciale en noordelijke economische beleid, alsmede de expertise van Energy Valley.

*Financiën*
De beschikbare middelen voor de uitvoering van het energiebeleid, het NMP, BANS, het Kompasprogramma en (eventueel) het provinciale Economisch Structuur Fonds bieden voorlopig nog voldoende mogelijkheden voor de financiering van projecten in 2006 en 2007.

| | | Middelen | | |
|---|---|---|---|---|
| Jaar | Provinciaal geld | NMP | BANS | Totaal |
| 2006 | 400.000 | 250.000 | 100.000 | 750.000 |
| 2007 | 400.000 | 250.000 | 100.000 | 750.000 |
| | 800.000 | 500.000 | 200.000 | € 1.500.000 |

| | Verdeling | |
|---|---|---|
| Jaar | Speerpunten | Totaal |
| 2006 en 2007 | Besparing<br>Bodem<br>Biomassa<br>Bedrijven<br>Subsidieregeling energieprojecten<br>Overige | 400.000<br>250.000<br>250.000<br>250.000<br>250.000<br>100.000 |
| Totaal: | | €1.500.000 |

De verdeling van de beschikbare middelen voor 2006 en 2007 vindt plaats op basis van de in deze nota gemaakte keuzes. Daarnaast verwachten we een substantiële inbreng van middelen vanuit de marktsector. Onder meer door het inzetten van het provinciale en noordelijke instrumentarium hopen we het organiserend vermogen van het energiegerelateerde bedrijfsleven in samenwerking met de kennisinstellingen en de overheden te bevorderen. Daarvoor is procesgeld beschikbaar in het Kompasprogramma. We voorzien dat voor de periode na 2007 een aanvullend budget nodig is om de doelen te realiseren.

Heel nadrukkelijk willen wij ook anderen in staat stellen om voorbeeldprojecten te realiseren. Daarom stellen wij financiële middelen beschikbaar, onder andere op basis van de Subsidieregeling energieprojecten. De provincie wil deze middelen vooral inzetten waar het aantoonbaar leidt tot navolging. De stimulering van de provincie draagt geen permanent karakter, maar gaat ervan uit dat de markt het een en ander op korte termijn overneemt.

*Wettelijk instrumentarium*
De provincie heeft een wettelijke taak op het gebied van de concessieverlening en de vergunningverlening, respectievelijk handhaving op grond van de Wet milieubeheer. De provincie

heeft te maken met ca. 180 bedrijven. Daarnaast heeft “Energiek Drenthe” ook consequenties voor bestemmingsplannen, ISV en woonplannen.

*Communicatie*
Misschien is communicatie wel het belangrijkste instrument van een regisseur. Gebrekkige, onvolledige of op de verkeerde doelgroep gerichte communicatie leidt mogelijk tot een mooi product, maar niemand zit er op te wachten.
Willen wij onze regisseursrol waarmaken, dan moeten wij meer nadruk leggen op communicatie. Niet alleen moet de vorm tot de verbeelding spreken, ook de boodschap zelf moet aansprekend verwoord worden en goed getimed zijn. Dit alles vraagt om een marketingstrategie waarbij "verleiding" het centrale thema is. Ook bij het uitwerken van deze communicatiestrategie trekken wij samen op met onze partners.

*Monitoring*
Het is een oude volkswijsheid: meten is weten. Dat gaan wij ook doen in ons energiebeleid. Naast de beleidsmonitoring uit het POP II gaan wij eens per twee jaar de situatie in Drenthe per activiteit specifiek in beeld brengen. Dat geldt ook voor het effect van ons beleid op het energieverbruik en de $CO_2$-emissies. Bij de monitoring zullen wij in de eerste helft van 2006 het beleidstekort opnieuw vaststellen. Dit zal als referentiewaarde dienen bij het actualiseren van de doelstellingen en de activiteiten van de provincie.

*Uitvoeringsprogramma*
We vatten onze activiteiten samen in een jaarlijks uit te brengen Uitvoeringsprogramma energiebeleid. Dit programma hebben we zo opgezet dat het inzicht biedt in de doorwerking van het beleid en daarmee in de haalbaarheid van de gestelde doelen. Daarnaast geeft het, voorzover van toepassing, inzicht in de te realiseren $CO_2$-besparing en een financiële besteding per thema.
Met de verdere uitbouw van de energiegerelateerde werkgelegenheid is het beleid, gericht op het bedrijfsleven, nog volop in ontwikkeling. Dat geldt op dit punt ook voor het uitvoeringsprogramma.

*Criteria*
Laten wij eerlijk zijn: wij zullen niet elk projectvoorstel omarmen. Wij hebben - gezien onze beperkte invloed, middelen en instrumenten - een aantal criteria vastgesteld. Niet alle criteria zullen in alle gevallen even zwaar wegen. Dit is vooraf echter niet altijd even duidelijk aan te geven. Wij zullen dit per geval beoordelen.

Een project moet:
- Perspectief bieden op economische haalbaarheid. Natuurlijk, er mogen aanloopkosten zijn, maar wij gaan geen lucht in lekke fietsbanden pompen.
- Ons in staat stellen wel "aan de knoppen te kunnen draaien". Hetzij vanwege de reikwijdte van het provinciaal beleid, hetzij omdat onze regierol met zich meebrengt dat wij niet onvoorwaardelijk het heft uit handen geven.
- Er aan bijdragen dat wij - samen met anderen - transities, dus structurele veranderingen, tot stand brengen.
- Realistisch zijn: wij willen wel met beide benen op de grond blijven staan.
- Bij voorkeur robuust zijn: met weinig middelen veel tot stand brengen. Grote klappers. Anders gezegd: "lange halen, snel thuis" om daarmee een vliegwielfunctie te creëren.
- Ook de risico's in kaart brengen. Wij moeten durf hebben in het selecteren van projecten, maar ons niet overgeven aan onbezonnenheid.
- Bijdragen aan economische structuurversterking.

# 3. DE ROL VAN DE PROVINCIE

Wij hebben niet de illusie dat wij als provincie Drenthe het mondiale energievraagstuk kunnen oplossen. Wij beschikken nu eenmaal over beperkte middelen en instrumenten. Toch kiezen wij niet zonder reden voor een actieve rol van de provincie. In 2002 heeft een Ad-hoc commissie Milieu uit het Interprovinciaal Overleg (IPO) een advies uitgebracht over de rol van de regionale overheden in het energiebeleid. De conclusie was om juist op regionale schaal hieraan te werken. Lokale en regionale partijen kennen elkaar goed, de lijnen zijn kort en projecten kunnen op maat worden ontwikkeld. Zo participeren wij in Energy Valley, waar kennis op energiegebied wordt gebundeld en uitgewisseld tussen overheid, wetenschap en bedrijfsleven, waaronder de NAM en de Gasunie. De samenwerking binnen Energy Valley heeft tot doel projecten tot stand te brengen die aansluiten bij regionale kerncompetenties en bijdragen aan economische structuurversterking. De partners binnen Energy Valley willen het Noorden op de kaart zetten door te werken via drie lijnen: duurzame energietransitie, kennis en innovatie en bedrijfsactiviteiten. Inmiddels wordt het initiatief aangehaald in nota's als de nota Ruimte en Pieken in de Delta, gebiedsgerichte economische perspectieven. Een belangrijke bouwsteen voor de toekomstige ontwikkelingen binnen Energy Valley wordt gevormd door het Werkplan Energy Valley 2006 en de uitwerking van het Masterplan Energietransitie Energy Valley (MEEV). De provincie Drenthe richt zich op voortzetting van het initiatief Energy Valley met als doel Noord-Nederland (inter)nationaal te profileren als sleutelgebied op het gebied van energie.
Ook wil zij samen met andere Drentse partijen (onder andere Assen, Emmen en NAM) de inbreng vanuit Drenthe binnen Energy Valley versterken.
In het energiebeleid zien wij voor onszelf ook een regisseurs- en projectontwikkelende rol weggelegd, waarbij wij innovatie op energiegebied willen stimuleren en. Door (markt)partijen bij elkaar te brengen en te enthousiasmeren kunnen wij projecten ontwikkelen en daarover kennis uitwisselen. Wij gaan stimuleren en faciliteren ten behoeve van het realiseren van transities (structurele veranderingen in de energiehuishouding). Oneerbiedig gezegd: wij zien onszelf soms als een Drentse patrijshond die aanjaagt en het goede voorbeeld geeft.
Natuurlijk blijven het Collegeprogramma 2003-2007 (Werk maken in een veilig en sociaal Drenthe), het POP II en het Bestuursakkoord Nieuwe Stijl (BANS) - tussen het IPO, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) - de beleidskaders. Maar daarbinnen willen wij komen tot een intensivering van het energiebeleid, toegespitst op die thema's waarvan wij op basis van gedegen studies het meeste rendement verwachten. De keuzes zijn tevens het gevolg van onze ervaringen met en de evaluatie van de Energienota 1.

**Voorbeeldfunctie eigen organisatie**
Goed voorbeeld doet goed volgen. De provincie Drenthe heeft de afgelopen jaren hard gewerkt aan haar eigen voorbeeldfunctie, mede op basis van de motie die de Drentse staten eind 1999 hebben aangenomen. Wij hebben verschillende energiebesparende maatregelen uitgevoerd, zoals:

- het aanschaffen van energiebesparende apparatuur zoals energiezuinige beeldschermen;
- het terugwinnen van warmte uit ventilatielucht;
- het koppelen van aanwezigheidsdetectie aan verlichting (pilot);
- het aanschaffen van een absorptiekoelmachine om de restwarmte van de warmtekrachtkoppeling
- (WKK) te kunnen gebruiken voor de koeling van het provinciehuis;
- het installeren van een energiespiegel om het eigen energieverbruik te kunnen volgen;
- het installeren van 180 m2 aan zonnecellen. Hiermee wekken wij gegarandeerd 15.600 kWh op jaarbasis op.

Al met al heeft de energiebesparing in de eigen organisatie een duidelijke impuls gekregen.

Tevens is de totale provinciale organisatie via het project Liberalisering Energiemarkt Drenthe (LED) voor circa 65% overgegaan op groene stroom (geen 100% omdat het provinciehuis buiten het LED-contract valt). Het gaat hier om pompen/gemalen, openbare verlichting, steunpunten, enzovoorts.

**Wat willen wij nog meer doen?**
Wij zitten niet stil. Wij werken onder andere nog aan:

*Waterkracht*
Wij zijn een onderzoek begonnen bij de Ossesluis dat moet uitwijzen of het realistisch is om te investeren in het opwekken van duurzame energie in de Drentse sluizen.

*Energieparagraaf*
Vanaf 2006 voorzien we provinciale nota's en bestekken van een energieparagraaf en letten wij bij het verlenen van subsidies ook op de energieaspecten.

*Concessie openbaar vervoer*
Eind 2007 loopt de huidige concessie voor het GGD-gebied (de provincie Groningen en delen van Drenthe) af. In 2006 moeten wij beginnen met het formuleren van een programma van eisen voor de nieuwe concessie. Samen met de provincie Groningen streven wij naar een schoner openbaar vervoer in de noordelijke regio.

*Eigen wagenpark*
Binnenkort worden de auto's van de Productgroep Wegen en Kanalen vervangen. Een deel van deze auto’s zal op biodiesel kunnen rijden. Bovendien krijgen alle chauffeurs een cursus *het nieuwe rijden*.

*Klimaatneutrale organisatie*
We willen nagaan op welke manier het mogelijk is om eerst onze gebouwen en vervolgens stapsgewijze het overige deel van onze organisatie klimaatneutraal te maken. Dat houdt in dat we de $CO_2$-uitstoot van al onze activiteiten compenseren. Bovendien worden al onze interne milieumaatregelen op termijn ISO-140001 gecertificeerd en vastgelegd in een Milieumanagementsysteem. Ook is het de bedoeling begin 2006 een kleine windmolen bij een van onze eigen provinciale gebouwen te plaatsen. En we gaan na of er naast de huidige WKK nog de mogelijkheden bestaan om gebruik te maken van WKO (het opslaan van warmte of koude voor de verwarming of koeling van het provinciehuis).

# 4. SPEERPUNTEN ENERGIENOTA 2

In dit hoofdstuk geven wij aan wat wij in grote lijnen gaan doen, hoe wij het willen doen (aanjagen, makelen en schakelen, timing, tijdstip van aanschuiven) en met wie wij het willen doen.
Naast de in hoofdstuk 2 genoemde criteria is voor de uitvoering van de activiteiten externe samenwerking met andere overheden, marktpartijen en maatschappelijke groeperingen van groot belang. Hetzelfde geldt intern voor de doorwerking binnen de diverse productgroepen.
Waar mogelijk willen wij met onze projecten innovatieve ontwikkelingen in positieve zin beïnvloeden.

## 4.1. Besparen

De algemene richtlijn voor activiteiten op energiegebied is de Trias Energetica, dat wil zeggen dat wij de activiteiten op het gebied van energiebesparing zoveel mogelijk in een specifieke volgorde willen bezien.
1. Beperk de energievraag.
2. Gebruik duurzame energie.
3. Gebruik fossiele brandstoffen zo efficiënt en schoon mogelijk.

Energiebesparing komt dus op de eerste plaats. Als wij de groei van het energieverbruik niet weten te beteugelen, zal duurzame energie nooit een substantiële bijdrage kunnen leveren en blijft een duurzame samenleving een utopie. De grenzen van onze besparingsmogelijkheden zijn nog lang niet in zicht. Daarvan valt zo'n 60% te besparen in de gebouwde omgeving. Wij hebben het dan over besparingen in huishoudens en utiliteitsgebouwen (zoals kantoren en dergelijke) die zich binnen vijf jaar terugverdienen.
De provincie Drenthe richt zich op de bouw omdat die besparingen voldoen aan de eerder geformuleerde criteria (perspectief op economische haalbaarheid, grote klappers). Gelet op de lange levensduur van woningen en gebouwen willen wij deze mogelijkheden toepassen op het moment van planvorming, bouw of renovatie. Timing is dus belangrijk.

**Energie in ruimtelijke plannen**
Bij planvorming in de ruimtelijke ordening is het van belang vroegtijdig "aan tafel" te zitten. In die beginfase worden vaak de uitgangspunten geformuleerd die sterk bepalend zijn voor de mogelijkheden op het gebied van energiebesparing en duurzame energie. Het geeft ons de mogelijkheid dan al zaken te combineren: energiebesparing, toepassing van duurzame energie in combinatie met voordelen op het gebied van milieu en gezondheid.
Het thema Energie in ruimtelijke plannen is daarom nauw verweven met het programma Stad en met de Regiovisie Groningen-Assen. Het programma Stad beperkt zich weliswaar tot Assen, Coevorden, Emmen, Hoogeveen en Meppel, maar deze vijf grootste kernen voorzien voor het overgrote deel in de behoefte aan wonen en werken in Drenthe. Ook binnen het gebied van de regiovisie bestaan ambitieuze ruimtelijke plannen. Door slim gebruik te maken van de reeds beschikbare instrumenten valt er nog veel winst te behalen. Wij willen hierin als provincie het voortouw nemen.

**Energiebesparing in de gebouwde omgeving**
Het benutten van kansen op de markt en het stimuleren van de vraag: dat zijn de nieuwe elementen in het duurzaam bouwen. Recent onderzoek heeft aangetoond dat 80% van de duurzame maatregelen, gericht op de bouw, betrekking heeft op het onderwerp energie. We kiezen voor een bredere benadering van duurzaam bouwen bij de uitvoering van het energiebeleid omdat dit voor de partijen meer aanknopingspunten biedt met de eigen belangen. Het gaat in de gebouwde omgeving zowel om bestaande- als nieuwbouw. Maar vooral in de bestaande bouw valt nog een wereld te winnen. Uit

onderzoek is gebleken dat wanneer de bestaande woningvoorraad in Nederland zou worden aangepakt een jaarlijkse CO2-emissiereductie van 6 megaton gerealiseerd kan worden.

**Energie in de milieuvergunning**
Sinds 1992 hebben we met elf industriële bedrijfstakken in het kader van het Doelgroepenbeleid milieu en industrie convenanten afgesloten. Op het gebied van energiebesparing spelen met name het Convenant benchmarking energie-efficiency en de Meerjarenafspraak energie-efficiency een belangrijke rol. Wij ondersteunen bedrijven die de convenanten hebben ondertekend en bieden de overige bedrijven een volwaardig alternatief aan via de milieuvergunning.
In juli 2003 heeft de Europese Unie een richtlijn vastgesteld voor het verhandelen van $CO_2$-rechten, waardoor alle deelnemende bedrijven een emissiehandelvergunning moeten aanvragen. In de periode 2005-2007 zal een aantal van de bedrijven die deelnamen aan de energieconvenanten overstappen op $CO_2$-emissiehandel. De provincie vervult een ondersteunende rol voor de Nederlandse Emissie Autoriteit bij de verlening van deze vergunningen.

**Samenwerking**
Vanwege het uitgesproken integrale karakter van het thema Energiebesparing zal het operationaliseren van de doelstellingen moeten plaatsvinden in nauwe samenwerking met onder meer marktpartijen in de bouwsector (zoals projectontwikkelaars, architecten, makelaars, woningcorporaties, aannemers en installateurs). Ook intermediaire- en belangenorganisaties (bewonersorganisaties, Milieufederatie Drenthe) spelen een rol en niet in de laatste plaats de overheden (met name gemeenten). Het ligt ook voor de hand dat de regionale consulent duurzaam bouwen in dit proces een ondersteunende rol vervult.

## 4.2. Bodem

Er is sprake van een toenemende aandacht voor de bodem, zowel bij het Rijk, de universiteiten, het bedrijfsleven, als bij politieke partijen en andere maatschappelijke organisaties. Dat is ook niet zo verwonderlijk. De Drentse bodem kent immers tal van functies: ontgrondingen, drink- en proceswaterwinning, delfstofwinning, opslag van aardgas en WKO. Vanuit het oogpunt van het klimaat- en energiebeleid zijn WKO, $CO_2$-opslag en mogelijk aardwarmte kansrijke ontwikkelingen. Ook in economisch opzicht worden deze onderwerpen steeds interessanter.
Bodemactiviteiten kunnen echter ook leiden tot ongewenste situaties zoals het doorboren van bodemlagen die van belang zijn voor grondwaterstromen. Een toenemend gebruik van de ondergrond geeft ook steeds vaker aanleiding tot conflicterende belangen tussen de huidige gebruiksfuncties.
Om de kansen op het gebied van WKO, $CO_2$-opslag en aardwarmte te benutten in relatie tot andere functies van de bodem is er in 2005 een beleidsverkenning uitgevoerd naar alle gebruiksfuncties van de ondergrond. De provincie Drenthe zal de verkregen inzichten over de ondergrond verder uitwerken als voorbereiding op een breed en integraal bodembeleid in POP III.

**WKO**
Het sterke punt van WKO is dat het een uitontwikkelde techniek is die tegen geringe meerkosten een belangrijke bijdrage kan leveren aan de $CO_2$-reductie. Bij marktpartijen en potentiële gebruikers van energieopslagsystemen bestaat behoefte aan inzicht in de mogelijkheden tot het realiseren van zulke systemen. Om de aanwezige kansen te benutten wil de provincie Drenthe haar kennis en expertise inzetten om een grotere bekendheid te geven aan WKO als een aantrekkelijke optie voor koeling en verwarming. Daarom ontwikkelen wij een plan dat is gericht op kennisoverdracht.

Voor de hand liggende sectoren in de provincie Drenthe zijn de gebouwde omgeving (utiliteits- en woningbouw), de industrie en de agrarische sector.

**$CO_2$-opslag**
De kennis en techniek op het gebied van opslag van $CO_2$ in aardgasvelden hebben zich zowel nationaal als internationaal zodanig ontwikkeld dat deze mogelijkheid op korte termijn in de praktijk kan worden toegepast. Opslag van $CO_2$ in Drenthe kan bijdragen aan het halen van provinciale en nationale doelstellingen op grond van het Kyoto-verdrag. Wel beschouwt de provincie Drenthe $CO_2$-opslag - mits deugdelijk en tegen aanvaardbare risico's uitgevoerd - als een tijdelijke maatregel tot "bovengronds" de $CO_2$-emissie afdoende is teruggedrongen.
Al met al is er sprake van een complexe belangenafweging: klimaatbeleid en energiebesparing versus grondwater- en bodembescherming en ruimtelijke ordeningsaspecten. Het feit dat wij in Drenthe over tien jaar lege gasvelden hebben (maar nog wel beschikken over infrastructuur) maakt duidelijk dat wij daar op korte termijn beleid voor moeten ontwikkelen. Op basis van het verkennend onderzoek schatten we de kansen positief in. Als logische vervolgstap wil de provincie Drenthe daarom samen met de NAM, TNO en het bedrijfsleven een haalbaarheidsonderzoek uitvoeren. Deze studie is gericht op een specifieke locatie en moet niet alleen inzicht bieden in de (milieu)technische mogelijkheden, maar ook in de bestuurlijke en juridische aspecten en in de maatschappelijke acceptatie daarvan. Wanneer de daarop volgende besluitvorming positief uitvalt, kunnen wij besluiten tot het opzetten van pilotprojecten.

**Samenwerking**
Extern zal de samenwerking zich vooral richten op gemeenten, woningcorporaties, bedrijfsleven, agrarische instanties en adviesbureaus. Wat betreft de gebouwde omgeving willen wij zoveel mogelijk aansluiten bij plannen in het kader van Energiebesparing in de gebouwde omgeving. noordelijk verband (Energiekompas) is daarom een traject in gang gezet om WKO te stimuleren op basis van potentieelstudies en (het scheppen van) heldere en eenduidige randvoorwaarden op het gebied van de bodem- en grondwaterbescherming. Ook zal een link worden gelegd met de installatiebranche en opleidingsinstituten zoals het Regionaal Opleidingscentrum Drenthe.
Bij de $CO_2$-opslag richt de samenwerking zich vooral op de NAM, onderzoeksinstellingen en maatschappelijke organisaties. Voor het ontwikkelen van een integraal beleid voor de ondergrond stellen wij in 2006 een breed samengestelde stuurgroep in.

## 4.3. Biomassa

Biomassa zal de komende decennia steeds belangrijker worden als energiebron. Ze voegt geen $CO_2$ toe aan de atmosfeer en kan daarom als duurzaam worden beschouwd.

Tot nu toe bedient biomassa nog een relatief kleine markt. De provincie Drenthe wil een belangrijke rol spelen bij de uitbouw van de toekomstige zogenoemde Biobased Economy. Daarin staan de navolgende punten centraal:

**Energie en warmte**
Voor het produceren van energie en warmte moeten we biomassa inzetten in afvalverbrandingsinstallaties(Essent-Wijster) en in vergistinginstallaties (AVEBE). De provincie vult haar regierol in door met gemeenten een project uit te voeren om te onderzoeken of organische afvalstromen (groente-,fruit- en tuinafval, plantsoenafval, bermgras, enzovoorts) - die nu nog worden gecomposteerd – in de nabije toekomst kunnen worden vergist voor de opwekking van duurzame energie.

Bij covergisting ( van mest en biomassa) in de agrarische sector vervult de provincie een ondersteunende en stimulerende rol. Samen met de provincie Groningen zullen wij ook meer aandacht besteden aan zowel de ruimtelijke ordeningsaspecten van covergisting als aan de regelgeving.

**Biobrandstoffen**
Bij biobrandstof gaat het om de productie van bio-ethanol, biodiesel, pure plantaardige olie en de tweede generatie biobrandstoffen. De provincie is actief op zoek naar de meest efficiënte toepassingen van aardgas met het oog op een toekomstige waterstofeconomie. Ook gaan we op zoek naar nieuwe, groene bronnen van gas. Samen met boeren in de omgeving van Zwiggelte en de Gasunie kijken wij bijvoorbeeld naar de mogelijkheid om in Zwiggelte mest om te zetten in groen gas.

Om invulling te geven aan de EU-doelstelling en het rijksbeleid (onder andere de Beleidsnota verkeersemissie) willen wij samen anderen in het personen- en vrachtvervoer het gebruik van biobrandstoffen stimuleren. In feite is er sprake van een kip/ei situatie. Zolang er onvoldoende tankstations met biobrandstof zijn, is er ook weinig animo om een hiervoor geschikte auto aan te schaffen en omgekeerd. Wij willen deze patstelling doorbreken met een actief flankerend en stimulerend beleid. Om de juiste keuzes te kunnen maken wil de provincie Drenthe op korte termijn de diverse biobrandstofketens analyseren op hun milieuaspecten en vervolgens beoordelen op hun economische impact. Dit doen wij samen met de andere noordelijke provincies.

**Groene grondstoffen**
Wij gaan ons samen met anderen oriënteren op de mogelijkheden om bij de productie van grondstoffen plantaardig materiaal (biomassa) te gebruiken in plaats van fossiele energie.

**Samenwerking**
Ook hier is samenwerking met een breed scala aan partners noodzakelijk. Natuurlijk denken wij daarbij aan Drentse agrariërs, energieproducenten, het bedrijfsleven en vervoersmaatschappijen. Veel overheden en terreinbeheerders zijn mogelijke leveranciers van biomassa, waaronder bijvoorbeeld Natuurmonumenten, stichting Het Drentse Landschap, waterschappen en Rijkswaterstaat. Kennis willen wij vooral uitwisselen met de Wageningen Universiteit, de Rijksuniversiteit Groningen, de Interfacultaire Vakgroep Energie en Milieukunde en de Hogeschool Drenthe. Als adviespartners zien wij een rol weggelegd voor organisaties als het Technologiecentrum Noord-Nederland, de Stichting Platform Bio-Energie en Energieprojecten.com. Afstemming vindt plaats met Energy Valley.

## 4.4. Bedrijven

De structurele samenwerking tussen bedrijfsleven, overheden en de kennisinfrastructuur heeft door Energy Valley goed vorm gekregen. Het is nu zaak dit om te zetten in concrete activiteiten. De komende periode zal gebruikt worden om projecten te ontwikkelen die bijdragen aan kennis-, innovatie- en businessontwikkeling.

Met name voor de internationaal georiënteerde (maak)industrie geldt dat er kansen liggen in het creëren van extra toegevoegde waarde, niet in het concurreren op basis van kosten. Dit proces noemen we de transitie naar een kenniseconomie. Kernelementen zijn innovatie- en kennisstimulering.

Meer concreet gaat het om:

- marktinnovaties, gericht op het landelijk en internationaal profileren van de energiegerelateerde bedrijfsactiviteiten in Drenthe;
- procesinnovaties, gericht op het clusteren en uitbouwen van energiegerelateerde bedrijvigheid in Drenthe;
- productinnovaties, gericht op het toepassen van innovaties bij nieuwe bedrijfsactiviteiten.

In het licht van deze doelstelling, de aanwezige bodemschatten en de mogelijke kansen voor de Drentse energiegerelateerde bedrijfstak onderscheiden we drie ontwikkelingsthema's:

**Energie voor werk**
Het inzetten van energie als bron voor de ontwikkeling van werkgelegenheid en de uitbouw van energiegerelateerde bedrijven in Drenthe.

**Energie voor duurzaamheid**
Het streven naar een duurzame economische groei, alleen dan kunnen we de kansen benutten op het gebied van kennis-, innovatie- en businessontwikkeling.

**Energie en kennisinfrastructuur**
Kennis en bedrijvigheid vormen de basis voor het ontwikkelen van nieuwe vormen van energie.

**Samenwerking**
De provincie ziet voor zichzelf een rol als aanjager weggelegd. Daarvoor zal de provinciale organisatie de nodige werkafspraken maken. De uitwerking van het programma zal plaats vinden in samenwerking met belanghebbenden (zoals Energy Valley, de NOM, Syntens en de KvK), kennisinstellingen (Hogeschool Drenthe/Drenthe College, Astron en anderen) en uiteraard het bedrijfsleven.

# 6. LOPENDE ACTIVITEITEN

Naast de vier B's (Besparing, Bodem, Biomassa, Bedrijven) hebben wij ook nog lopende trajecten. De belangrijkste zijn:

**Klimaatbeleid**
Met het project Klimaatverandering 2050 streven wij ernaar de toekomstige generatie bewust te maken van de oorzaken en gevolgen van de klimaatverandering in Drenthe op lange termijn.
Het project moet in 2006 leiden tot ideeën van scholieren uit het voortgezet onderwijs over de wijze waarop de Drentse samenleving op dit thema kan inspelen. Hierbij werken wij nauw samen met het Noordelijk Advies Bureau dat onderdeel vormt van het programma Leren voor Duurzame Ontwikkeling.
Naast dit project gaan wij onderzoeken welke directe gevolgen binnen Drenthe te verwachten zijn als gevolg van de op handen zijnde klimaatverandering en hoe we daar op kunnen inspelen. Het gaat hier om de gevolgen op lange termijn voor sectoren, zoals landbouw, recreatie en natuur- en waterbeheer.

**Windenergie Windenergie**
Defensie, gemeente en provincie zijn hard op weg om de Bestuursovereenkomst landelijke ontwikkeling windenergie (BLOW)-doelstelling (15 MW) te halen. Het Ministerie van Defensie is de grootste grondeigenaar in het gebied en zij heeft in 2002 het besluit genomen om het project geheel te gaan ontwikkelen. Op deze wijze kan Defensie eveneens voldoen aan haar eigen doelstellingen voor duurzame energie. De ontwikkeling van het windpark heeft de afgelopen jaren vanwege onder andere moeizame onderhandelingen met de grondeigenaren en mogelijke bezuinigingen bij Defensie vertraging opgelopen, maar in 2005 is veel voortgang in het proces gerealiseerd. De planologische procedure is inmiddels gestart. De gemeenteraad van Coevorden heeft ingestemd met de locatie en in december 2005 is voor de locatie een voorbereidingsbesluit genomen. De planologische procedure wordt in 2006 verder vervolgd en kan naar verwachting in dat jaar worden afgerond. Met de realisatie van het windpark Coevorden kan Drenthe naar verwachting voldoen aan de taakstelling van de BLOW, zijnde 15 MW.

Overigens hebben de Staten bij de vaststelling van het POP II een motie aangenomen met als strekking dat - als vóór 1 januari 2006 niet met de realisatie van het windpark Coevorden is begonnen - het college van Gedeputeerde Staten (GS) naar alternatieve locaties moet gaan zoeken. In de loop van 2005 hebben de Staten ook de wens uitgesproken om in de energienota nadrukkelijk de vraag te betrekken op welke wijze Drenthe kan voldoen aan een substantieel hogere taakstelling op het gebied van windenergie dan in het BLOW-akkoord afgesproken 15 Mw. Dit heeft geleid tot de notitie “Inventarisatie windenergiepotentieel in de provincie Drenthe” die als bijlage is toegevoegd. De notitie heeft echter niet geleid tot een wijziging van beleid. Tot dusverre halen wij met onze voorgenomen inspanningen de Kyoto doelstellingen. Het plaatsen van windmolens heeft grote invloed op het landschap. Wij hechten aan het behouden en waar mogelijk versterken van de landschappelijke- en cultuurhistorische waarden van Drenthe. De beperkte opbrengst van windenergie vanuit energiedoelstellingen, vinden wij onvoldoende om de inbreuk op het landschap te rechtvaardigen. Om die redenen zien wij dan ook geen aanleiding de in POP II geformuleerde standpunten met betrekking tot windenergie te wijzigen.

**LED**
Elf gemeenten en de provincie hebben met stroomleverancier Rendo eind 2004 een overeenkomst ondertekend. Deze overeenkomst bevat behalve prijsafspraken (groene stroom over vijf jaar tegen een vast tarief) ook afspraken over energiebesparende maatregelen en

het opwekken van duurzame energie. De Uitvoeringsgroep-LED - die bestaat uit de energiecoördinatoren van vier Drentse gemeenten, de Rendo en de provincie Drenthe - zet deze afspraken om in concrete projecten. Voorbeelden van projecten die in 2006 van start gaan zijn: Energiebesparing gebouwen en objecten en Energiebesparing bij huishoudens met een laag inkomen. Ongeveer 3.000 huishoudens, verdeeld over alle Drentse gemeenten, krijgen bij huisbezoek adviezen over energiebesparing en binnenklimaat én een pakket gratis maatregelen. Het project kent tevens een werkgelegenheidsdoelstelling: zes tot acht werkzoekenden worden opgeleid tot energieconsulent.
Een belangrijk effect van LED is de professionalisering van de inkoop en de financiële administratie. Hiermee is een solide basis gelegd voor de start van nieuwe onderhandelingen, zoals bij het provinciale project Inkoop (eind 2005), het project LED-gasinkoop (begin 2006) en het project Stroominkoop (medio 2007). Er is sprake van toenemende samenwerking en daarmee ook van kostenreductie. Echter, binnen de huidige overeenkomst blijken de personele en financiële afspraken niet direct af te dwingen. Bij toekomstige initiatieven willen we dan ook voorwaarden stellen, die we scherper kunnen afrekenen.

kWind Beheer b.v.

K.v.K. Meppel 04056954
BTW/VAT 8138.53.928.B.01
Bank: ABN 48.39.35.212

28 maart, 2008.

PROV. BESTUUR VAN DRENTHE
No.: 2006003468
Ingek.: 30 MRT 2006
Class nr.:
TE BEH. DOOR: SG

Mevr. Johanneke Wiarda
**Provincie Drenthe**
**t.a.v. Statencommissie Omgevingsbeleid**
**Postbus 122**
**9400 AC ASSEN**

---

Geachte Dames en Heren, leden van de Statencommissie Omgevingsbeleid,

Tijdens Uw komende vergadering, op 12 april a.s., zal de *Concept Nota Energiebeleid 2006-2010 "Energiek Drenthe"* door uw Commissie behandeld worden.

Als projectontwikkelaar inzake windenergie heeft de nota onze bijzondere belangstelling gewekt. Hierbij volgt ons commentaar op deze *Nota Energiebeleid* (hierna "Nota"). Wij beperken ons tot het thema Windenergie, zie punt 6, *Lopende Activiteiten* op blz. 15-16, zowel als de bijlage "Inventarisatie windenergiepotentieel in de Provincie Drenthe" van februari 2006, blz. 1 t/m11 plus de kaart "plaatsing Windmolens: zoekrichting".

1. De Nota vermeldt alleen het initiatief van Defensie in Coevorden, waardoor de BLOW doelstelling van 15 MW gerealiseerd zou worden. (zie *Windenergie* op blz. 15, zowel als op diverse andere plaatsen). De Nota rept echter met geen woord over het initiatief van onze firma, KWind Beheer b.v. te Assen, welk – ruimtelijk gezien - aansluit bij dat van Defensie. Defensie heeft het plan om 4 windmolens te plaatsen; KWind heeft twee lokaties ten noordoosten van het Defensieterrein. Defensie is hiervan op de hoogte en heeft geen bezwaar; de Gemeente Coevorden heeft zijn volledige medewerking toegezegd, zodat de werkzaamheden voor het verkrijgen van de planologische medewerking zijn gestart. KWind heeft zijn initiatief schriftelijk aan de Provincie medegedeeld 28 januari 2006.

Wij willen uw Statencommisie van ons initiatief hierbij nogmaals op de hoogte brengen.

KWind Beheer b.v
Dobbenwal 90
9407 AH Assen
The Netherlands

T+31-592-371-563
F +31-592 409 513
E "info@kwind.nl"
I

2. Verschillende malen vermeldt de Nota dat de BLOW doelstelling van 15 MW is te beschouwen als een maximum (blz. 2 onderaan, blz. 7 in tabel 3, ...). De gecombineerde initiatieven van Defensie en KWind zullen zo goed als zeker resulteren in meer dan 15 MW. Hoeveel? Defensie zal zijn windmolens aanbesteden en daarna de keuze maken inzake type en vermogen. Echter, in hun documenten ten behoeve van het voorbereidingsbesluit zijn beschrijvingen, berekeningen en foto's gebaseerd op een molen van 3 MW; totaal derhalve 4x3 = 12 MW. Ook spreekt de Nota herhaald over molens van 3 MW. Hierdoor blijft 'ruimte' onbenut. Mogelijk zal KWind zich bij de keuze van Defensie aansluiten om een homogeen geheel te realiseren; dat zou dan 6 x 3 MW = 18 MW betekenen.

Daartegenover staat dat het aantal molens beduidend lager zal zijn dan wat ten tijde van de BLOW opmaak nog werd gehanteerd. Inderdaad sprak men toen van 10 x 1,5 MW molens; het worden er dus nu slechts 6. Gelet op deze 'winst' in ruimtelijke verstoring is het ons volstrekt onduidelijk, waarom de Provincie ervoor kiest, om de grens van 15 MW uit het BLOW convenant zo absoluut te hanteren.

De Nota vermeldt ook dat men mogelijke Windmolens in Drenthe geconcentreerd wil zien en niet verspreid, een mening die KWind volledig deelt. Uitgaande van 3 MW molens, komen er in Coevorden dus zeker 5 molens om de 15 MW rond te maken. De 15 MW is echter verheven tot een absoluut doel en wij zien geen reden waarom het uitbreiden van milieuvriendelijke energieopwekking, wat een zowel wereldwijde als nationale opgave is, gelimiteerd zou moeten worden als gevolg van een oudere doelstelling toen men nog uitging van maximaal 10 windmolens per park. De beleving van 5 tegenover 6 molens in het betreffende gebied op een industrieterrein, waar men eerst uitging van mogelijk een tiental molens, moet best mogelijk zijn; het komt het klimaat en nationale doelen alleen maar ten goede.

Overigens hebben wij in ons schrijven van 28 januari aangegeven dat het maatgeven van windenergie dmv. <u>vermogen</u> (MW - MegaWatt), weinig te maken heeft met <u>energie</u> (kWh, kiloWattuur); en het gaat uitsluitend om dit laatste. <u>Energie</u>opwekking maakt of vermijdt luchtvervuiling en $CO_2$; <u>vermogen</u> op zich doet niets, net als een auto die in de garage staat. Coevorden heeft verre van het beste windaanbod vanwege zijn in-land ligging: 15 MW in Coevorden brengt maar ~ 2/3$^{de}$ <u>energie</u> op van eenzelfde 15 MW ergens aan de kust, Wanneer men destijds <u>energie</u> als uitgangspunt had genomen, was Coevorden zeker wat meer toegemeten; 15 MW in Coevorden levert heel wat minder energie dan 15 MW dichter bij de kust, dus het mag gerust wat meer in Coevorden om gelijke tred te houden met "de rest".

De mogelijkheid om meer dan 15 MW in de Provincie Drenthe te plaatsen is zowie-zo open gelaten door het toelaten van zoekgebieden voor de plaatsing van windmolens; de Nota geeft zelfs randvoorwaarden waaraan dat extra Windpark moet voldoen (blz. 5 onderaan). We zien dus niet in waarom de 15 MW van Coevorden dan zonodig gelimiteerd moet worden, terwijl het een aangewezen plek is waarvan vaststaat dat er windmolens komen.

KWind Dobbenwal 90
9407 AH ASSEN; the Netherlands
+31-592-371-563;fax +31-592 409 513
e-mail "info@kwind.nl"

Verder begrijpen we helemaal niet waarom 15 MW als een **maximum** wordt gehanteerd in het aangewezen industriegebied van Coevorden, terwijl in de open zoekgebieden voor het extra Windpark 15 MW als **minimum** wordt gehanteerd?! (zie blz. 5 onderaan en Tabel 3 op blz. 7; ook in punt 2 op blz. 2 en 3 komen dit maximum en minimum weer naar voren).

Als **conclusie** vinden we dat de 15 MW in Coevorden een streefdoel zou moeten zijn maar geen hard maximum; 6 molens van 2 – 3+ MW moet kunnen.

Wij verzoeken U dan ook vriendelijk uw invloed aan te wenden, om deze nuancering in het beleid aan te brengen.

Graag zijn we bereid een en ander persoonlijk toe te lichten.

Hoogachtend,

Ir. Robert Jans.

Wie is KWind?
KWind heeft 1600 molens geplaatst, voornamelijk in de USA, maar ook een honderdtal in Nederland (verkocht aan Essent) en voor eigen rekening 73 molens in Duitsland. Momenteel zijn we actief in Frankrijk en het ziet er goed uit voor 200-300 MW in Oregon en Idaho voor een bouw in 2007-2008. KWind doet dit met US partners en richt voor elk project aparte B.V's, GmbH's of Inc.'s op. Vandaar dat de naam KWind nauwelijks bekendheid geniet als zodanig.

KWind Dobbenwal 90
9407 AH ASSEN; the Netherlands
+31-592-371-563;fax +31-592 409 513
e-mail "info@kwind.nl"

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
26 april 2006

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de commissiegriffier mede te delen.*

# *Verslag*

## van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

gehouden op 12 april 2006

**INHOUD**


| | |
|---|---|
| Opening | 3 |
| Mededelingen | 4 |
| Vaststelling van de agenda | 4 |
| Verslag vergadering 15 maart 2006 en lijst van toezeggingen | 5 |
| Ingekomen stukken | 5 |
| Rondvraag | 5 |
| IPO-aangelegenheden | 7 |
| Brief van 13 februari 2006 van het OV-bureau Groningen-Drenthe, over businessplan OV-bureau Groningen-Drenthe | 9 |
| Nota Energiebeleid 2006-2010; Energiek Drenthe met inventarisatie windenergiepotentieel in de provincie Drenthe | 14 |
| Sluiting | 46 |
| Toezeggingen | 47 |
| Bijlage(n) | |

**STATENCOMMISSIE OMGEVINGSBELEID**

Verslag van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid, gehouden op 12 april 2006 in het provinciehuis te Assen.

**Aanwezig:**

A. Lanting (VVD, voorzitter)
H. Baas (ChristenUnie)
N.B. Bossina (VVD)
A. Haar (D66)
J. Haikens (VVD)
J. Heetebrij (ChristenUnie)
H.R. Hornstra (PvdA)
mevrouw I.J. Huisman-Holmersma (PvdA)
B. Janssen (CDA)
C.D. de Jong (Fractie De Jong)
mevrouw M.J. Kaal (CDA)
W.H. Kuiper (GroenLinks)
J. Langenkamp (GroenLinks)
E. Olij (PvdA)
A.G.H. Peters (CDA)
B. Popken (OPD)
J. Slagter (PvdA)
K.H. Smidt (VVD)
M.J. Smit (D66)
M.P. Turksma (PvdA)
mevrouw S. van de Vijver-Geitz (PvdA)
G. Wieringa (DrentsBelang)
Th. J. Wijbenga (CDA)

**Voorts aanwezig:**

mevrouw A. Haarsma (PvdA, gedeputeerde)
mevrouw A. Edelenbosch (PvdA, gedeputeerde)
mevrouw T. Klip-Martin (VVD, gedeputeerde)
S.B. Swierstra (VVD, gedeputeerde)
mevrouw B.J. Wiarda (commissiegriffier)

**Met kennisgeving afwezig:**

mevrouw H.G. Stoel-Snater (PvdA)

## 1. Opening

De VOORZITTER opent de vergadering.

## 2. Mededelingen

De VOORZITTER deelt mee dat mevrouw Stoel is verhinderd. Bij de voorlichting over de Energienota is even gesproken over een excursie naar de Hannover Messe. Tot nu toe zijn er acht aanmeldingen voor die excursie en dat is eigenlijk onvoldoende. Als er niet meer dan acht belangstellenden zijn, dan stelt spreker voor om deze excursie af te blazen omdat dit qua kosten niet is te verantwoorden.

De COMMISSIE stemt hiermee in.

## 3. Vaststelling van de agenda

De heer SMIDT stelt voor om agendapunt 11 van de agenda af te voeren vanwege de uitermate summiere onderbouwing van het stuk en de constatering in het stuk zelf dat de provincie hier niet over gaat, evenals het hoge "wat-als"-gehalte van het stuk. Hij stelt voor om het agendapunt af te voeren.

De heer KUIPER merkt op dat dit stuk op de agenda is gezet omdat er in de verkiezingstijd in de aanloop tot de gemeenteraadsverkiezingen een aantal opmerkingen over is gemaakt. Het verbaast hem dan ook enigszins dat de VVD-fractie, gezien de discussie die de vorige keer in de commissie is gevoerd over het mogelijk maken van permanente bewoning van recreatiewoningen, dit punt van de agenda af wil voeren. Immers, in het stuk wordt gevraagd om de provinciale bevoegdheid te gaan gebruiken om buiten het Provinciaal omgevingsplan (POP) II om woningen te gaan bouwen. Als de VVD nu het beleid van de provincie ondersteunt om de grenzen van het POP niet te overschrijden en het stuk daarom van de agenda af wil voeren, dan kan spreker daarmee leven. Als dat niet het geval is, dan wil hij hierover graag discussiëren met de VVD-fractie.

De heer SLAGTER gaat het niet zozeer om de inhoud, als wel om de gevolgde procedure, want dit punt hoort niet op de agenda thuis. Over de inhoud heeft hij op dit moment niets te zeggen, maar er zijn opnieuw verwachtingen bij belangstellende burgers gewekt dat hier iets te bespreken valt. Spreker heeft dan ook vooraf met een belanghebbende gesproken en het weinig zin zou hebben om naar deze vergadering te komen, aangezien de teleurstelling groot zou zijn. Hij ondersteunt het voorstel van de VVD dan ook om dit punt van de agenda te halen en wijst er opnieuw op dat de fracties dergelijke zaken niet op de agenda moeten zetten, want hiermee worden bij belanghebbenden verwachtingen gewekt die niet waar kunnen worden gemaakt.

De heer DE JONG woont in Annen en vindt het prima indien dit punt van de agenda wordt afgevoerd. Het "wat-als"-gehalte is al genoemd als belangrijk euvel en bij het stuk hoort bovendien een dorpsvisie die niemand kent. Hij sluit zich aan bij de woorden van de VVD dat de ins en outs niet bekend zijn. Het gaat hier in feite gewoon om een voorstel van de gemeente aan de provincie voor het geval het bestemmingsplan gewijzigd wordt. Wat er in dit stuk staat zal dan ook ambtelijk beoordeeld worden en zo hoort het ook te zijn.

De heer PETERS steunt de vorige sprekers als het gaat om alle argumenten die hij zojuist heeft gehoord en die ervoor pleiten het stuk van de agenda af te halen.

De heer SMIDT antwoordt dat hij zijn argumenten voor het afvoeren van dit stuk heeft genoemd en dat die argumenten niet anders zijn. Wanneer op deze manier met dergelijke zaken wordt omgegaan, doet dat de commissie geen goed. Hij handhaaft het voorstel om dit punt van de agenda af te voeren op basis van de argumenten die hij zojuist heeft genoemd.

De VOORZITTER constateert dat een meerderheid van de commissie instemt met het voorstel om agendapunt 11 van de agenda af te voeren.

Met inachtneming van vorenstaande opmerking wordt de gewijzigde agenda goedgekeurd en vastgesteld.

**4. Verslag vergadering 15 maart 2006 en lijst van toezeggingen**

Het verslag wordt conform ontwerp goedgekeurd en vastgesteld.

De VOORZITTER wijst erop dat aan een aantal toezeggingen op de lijst is voldaan, zodat deze zijn aangevinkt en daarom de volgende keer niet op de lijst van toezeggingen zullen terugkeren.

**5. Ingekomen stukken**

De heer HAIKENS stelt voor om de volgende vergadering ingekomen stuk A3, de brief van 30 maart 2006, kenmerk 13/5.6/2006003325, over Kaderrichtlijn Water, Decembernota 2005, op de agenda te zetten.

Mevrouw VAN DE VIJVER stelt voor om dit mede in combinatie te doen met ingekomen stuk B6, de brief van 31 maart 2006, kenmerk 2006003597, van de Milieufederatie Drenthe, over brochure en pamflet "De baten boven water".

De heer BAAS vraagt om een behoorlijke motivering en toelichting bij het opvoeren van deze ingekomen stukken als agendapunten. Soms constateert hij dat een toelichting helemaal niets toevoegt en dat hij zonder enige toelichting evenveel had geweten.

De VOORZITTER constateert dat de commissie instemt met het opvoeren van de ingekomen stukken A3 en B6 als agendapunt voor de komende commissievergadering, met als aansporing aan de fracties die deze punten opvoeren om deze wel van een goede onderbouwing te voorzien.

De heer SMIT heeft een vraag over ingekomen stuk B7, de brief van 31 maart 2006, kenmerk 36003/2006, van het Interprovinciaal Overleg (IPO), over plan van aanpak implementatie Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG), en conceptverslag AV 9 maart 2006. Hij vraagt of de ambtelijke organisatie op tijd gereed is om het werk dat voortkomt uit de invoering van het ILG in januari 2007 goed uit te kunnen voeren.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt bevestigend.

**6. Rondvraag**

De heer BAAS stelt mede namens de heer Hornstra een vraag. In maart 2006 is bericht dat er een onderzoek is verricht door onder anderen Alterra en landschapsbeheer naar de predatie van weidevogels. Uit dat rapport blijkt dat als het gaat om die predatie de vos absoluut niet als hoofddader kan worden aangemerkt, maar dat meer in de richting van buizerds, blauwe reigers en hermelijnen gedacht moet worden. Er zijn wel twintig diersoorten die zich met de predatie van weidevogels bezig houden en geen enkele van die twintig soorten komt boven een aandeel van 20% uit. Het is dus niet erg duidelijk, maar Reintje de Vos speelt er zeker geen hoofdrol in. De genoemde organisaties betreuren het daarom ook dat de vorige keer de Eerste Kamer de vos op de vrijstellingslijst heeft geplaatst, want als het gaat om de predatie van weidevogels dan hoort de vos daar niet op thuis. Dat leidt tot de volgende vragen. De eerste vraag is hoe het er met de vos in Drenthe voorstaat? Is er iets bekend over de regionale situatie in deze provincie? Deelt het college de opvatting van de onderzoekers dat er moet worden gestreefd naar maatwerk per regio, want het ligt in het land heel verschillend? Ziet het college na het besluit van de Eerste Kamer nog enige ruimte voor eigen beleidsvrijheid met betrekking tot de vos?

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt het eens te zijn met de inleidende woorden van de heer Baas. De Flora- en Faunawet is een soortenbeschermingswet en die is opgedragen aan de provincies mits de Tweede Kamer geen andere dingen gaat besluiten. Over dit specifieke onderdeel is bij kamermeerderheid besloten dat de minister de vos op de landelijke vrijstellingslijst gaat plaatsen. Dat heeft de minister heel lang tegengehouden met precies dezelfde argumentatie, namelijk dat de zaak nog in onderzoek was. Aan dat onderzoek is door een aantal provincies meebetaald of door het Rijk. Als het gaat om het prederen van eieren dan is de vos daaraan niet alleen schuldig, want er is een heel groot pakket van predatoren. Toen hij daartoe werd gedwongen door de Tweede Kamer heeft de minister in de Eerste Kamer een pleidooi gehouden om dit wel te regelen. De Flora- en Faunawet is een soortenbeschermingswet en de minister heeft daarbij overwogen dat het met de grutto vooral heel slecht gaat door meerdere omstandigheden en daar kan eigenlijk het risico op predatie door de vos niet nog eens bij komen. Als het dan gaat om instandhoudingsdoelstellingen van de soort dan vindt de minister dat de bescherming van de grutto daardoor prioritair is. De minister heeft als uitgangspunt dat beide soorten beschermd moeten worden, maar dat geldt voor de een meer dan de ander. Met die argumentatie heeft de Eerste Kamer dit gehonoreerd, waardoor de vos nu op de landelijke vrijstellingslijst staat. Er is overigens geen sprake van dat zomaar in het wilde weg alle vossen zullen worden afgeschoten. Daarnaast mogen vossen al helemaal niet doodgeknuppeld worden, want de raarste verhalen doen de ronde. De vos mag dus alleen worden geschoten ter voorkoming en bestrijding van schade aan fauna en daar horen ook economische schades van agrarische bedrijven bij. Dat betekent dat de landelijke vrijstelling voor het gehele jaar gaat gelden. Er is geen uitzondering gemaakt voor wat betreft de vrijstelling van de schoontijd. Het mag dus altijd. Als het gaat om de middelen waarmee gejaagd mag worden, dan is alles toegestaan behalve het gebruik van kunstlicht in combinatie met het geweer, want dat is nog aan de bevoegdheid van het college overgelaten. Dat is dan ook het enige dat overblijft uit de eigen provinciale vrijstelling, dus voor het gebruik daarvan zal altijd nog bij het college te rade gegaan moeten worden. Dat is het enige wat het college hier zelf nog aan doen kan. Het is dus uit de handen van de provincie genomen, terwijl het de bedoeling was dat er regionaal maatwerk zou worden geleverd. Er is een Flora- en faunabeheereenheid en een Flora- en faunaplan en er is goed gekeken waar wel en waar niet gejaagd mag worden. Dat is nu overal, maar het is wel zo dat er niet op de terreinen van de terreinbeheerders, zoals Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Drents Landschap, gejaagd kan worden. Verder heeft de provincie er niet zoveel zeggenschap meer over.

De heer BAAS merkt op dat het een geruststelling is dat relatief veel terreinen in Drenthe in handen zijn van terreinbeheerders. Daarnaast stelt het hem gerust dat hij het gevoelen van de gedeputeerde op dit gebied kent, maar alles bij elkaar is dit toch een ontwikkeling die spreker niet vrolijk maakt.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat het vaker bij regelgeving gebeurt dat er ergens een hoop commotie over is en dat er dan door de Tweede Kamer het een en ander wordt aangepast in de regelgeving, waardoor de fundamenten van de wet- en regelgeving worden aangetast en het bouwwerk daardoor heel onlogisch in elkaar komt te zitten. Het zij nu eenmaal zo.

De heer HAIKENS wijst erop dat er in Drenthe een actieve werkgroep is die zich bezig houdt met het Jacobskruiskruid en deze werkgroep heeft zich uitgebreid naar meerdere delen van Nederland. Ook daar is sprake van overlast van het Jacobskruiskruid. Nu is het nog vroeg in het seizoen en de gedeputeerde heeft vorig jaar gezegd dat zij hier tussentijds op terug zou komen. Hij vraagt om de volgende vergadering een plan van aanpak te presenteren hoe de komende zomer vanuit de provincie dit probleem wordt aangepakt en hoe de regie daarover zal worden gevoerd. Hoe zal het plan van aanpak de komende zomer eruit zien?

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat vorig jaar uitvoerig over het plan van aanpak is gesproken. De contacten die zijn opgebouwd om hierover met wegbeheerders afspraken te maken, worden nog steeds onderhouden. Zij zal de volgende vergadering in de vorm van een brief terug komen op de stand van zaken met betrekking tot de bestrijding van het Jacobskruiskruid.

## 7. IPO-aangelegenheden

De heer LANGENKAMP heeft een opmerking over doelgroepenvervoer. Op 30 maart 2006 is daarover in de vergadering van het Interprovinciaal Overleg (IPO) gesproken. Het overleg gaat over de relatie tussen gewoon openbaar vervoer, de regiotaxi en het gehandicaptenvervoer. Het Rijk wil een efficiency-slag maken door het vervoer in het kader van de Wet Voorzieningen Gehandicapten (WVG) en het openbaar vervoer beter op elkaar af te stemmen. Het gehandicaptenvervoer is op dit moment geregeld via de WVG en wordt binnenkort ondergebracht bij de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO). Op zich is het ieders wens om een efficiencyslag te maken, maar de zorg die bij het IPO en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten leeft is dat het niet gepaard mag gaan met een bezuiniging. De hoeveelheid geld die provincie en gemeenten beschikbaar hebben zou eigenlijk samen op tafel gelegd moeten worden en dat zou ertoe moeten leiden dat de vervoersmogelijkheden voor de gehandicapten verbeterd, vergroot en efficiënter geregeld worden. Het lijkt er toch op dat er een bezuiniging plaatsvindt doordat gemeenten minder geld op tafel leggen. Is die zorg er inderdaad of denkt de gedeputeerde dat deze combinatie een betere efficiency oplevert en dat er voor gehandicapten meer vervoersmogelijkheden zullen ontstaan? Gaat dit per 1 januari 2007 in op het moment dat de WMO ingaat? Dit heeft namelijk ook een relatie met allerlei contracten die de provincie heeft met gemeenten en openbaar vervoersbedrijven. Wanneer kan dit in Drenthe worden samengevoegd wanneer dat niet al op 1 januari 2007 mogelijk is?

De heer SWIERSTRA antwoordt dat de heer Langenkamp zoveel vragen stelt dat daarover een hele beleidsdiscussie op zich zou kunnen worden gevoerd. Om te beginnen is spreker altijd bezorgd indien mensen teveel geld uitgeven of teveel geld uit verkeerde budgetten halen. Wat dat betreft kan de heer Langenkamp gerust zijn dat het college daarop zal letten. Het provinciaal beleid is er sinds jaar en dag op gericht om verdere integratie tot stand te brengen tussen de verschillende vormen van publiek gefinancierd vervoer en daarvoor is in het provinciaal beleid en in de aanbestedingen ruimte gemaakt. Het feit dat het Rijk daar nu op aandringt, is mooi, want het Rijk begint nu eindelijk te luisteren. Het Rijk gaat er eigenlijk helemaal niet over, want het zijn gemeenten aan de ene kant en provincies aan de andere kant die deze verantwoordelijkheid hebben. In dit verband wordt hier al langer regionaal aan gewerkt. Waar de zorg zich op dit moment het meeste op richt is dat de WMO in werking treedt en dat deze door een aantal onfortuinlijke amendementen die in de Tweede Kamer zijn ingediend een verkeerde uitwerking zal krijgen. Voorts bestaat er de zorg dat middels het via de gemeenten ter beschikking stellen van het persoonsgebonden budget de speelruimte om die zaken te kunnen integreren zal worden teruggenomen. Daar wordt op dit moment aan gewerkt, wellicht via een novelle in de Eerste Kamer, aangezien dit de bedoeling helemaal niet was. Dit heeft te maken met het aanmerken van de regiotaxi tot een publieke voorziening. Daar zit een hele technische discussie achter en het integreren van de verschillende doelgroepen moet leiden tot efficiënter inzetten van middelen. Als iemand dat een bezuiniging noemt, dan is dat een bezuiniging, maar wat spreker betreft worden die middelen juist ter beschikking gesteld van het openbaar vervoer. Dat is in ieder geval zijn doel en dat betekent ook dat er op die basis met de gemeenten wordt samengewerkt. Uiteindelijk kan het efficiënter en is het daarmee een bezuiniging op de WVG, die daarmee in het OV-deel wordt geplugd. De provincie doet daar al heel veel mee, want de provincie is op dit moment in Zuidwest-Drenthe bezig met heel veel partijen om te komen tot een volledig geïntegreerd project dat zich niet stoort aan de termijn die Den Haag wel of niet stelt.

De heer LANGENKAMP vraagt of dit dan al per 1 januari 2007 kan gebeuren.

De heer SWIERSTRA antwoordt dat dit wel op 1 januari 2007 kan gebeuren. Dat staat bovendien ook los van de inwerkingtreding van de WMO. Er is een bijeenkomst op bestuurlijk niveau geweest over het vervoer van specifieke doelgroepen om te kijken hoe daar in de wetgeving nog meer handen en voeten aan gegeven kan worden. Op dat punt is er vanuit het IPO de nodige inzet, maar dat laat onverlet dat er binnen de provinciale aanbestedingen ruimte is om dit soort exercities uit te voeren. Daar waar de provincie gemeenten en andere partijen die daarbij betrokken zijn achter dat initiatief krijgt, is dat prima.

Spreker wijst in dat verband nog eens op het MTI-initiatief, waarbij er ook middelen van de gemeenten beschikbaar zijn gesteld voor die vorm van openbaar vervoer ten dienst van ouderen en minder validen. Gemeenten hebben dat gedaan in de wetenschap dat daarmee het WVG-budget wellicht iets zou kunnen worden verlicht, maar dat het uiteindelijke product waar het om gaat wel wordt gerealiseerd.

De heer SMIDT heeft een verslag van de vergadering van het IPO gelezen waarin werd gesproken over de watergelden in het ILG. Ook in de staten is gevraagd wat er gebeurt met het geld ten behoeve van het waterbeheer. Dat zat niet in het ILG-budget en in dat verslag gaf de verantwoordelijk gedeputeerde aan dat het geld voor het waterbeheer er ook voorlopig niet in komt, want de hoeveelheid dient eerst nog gekwantificeerd te worden. Hij vraagt hoe het er nu mee staat. Heeft het IPO dat punt laten varen in afwachting van de nadere inventarisatie? Hoe groot is de kans nog dat het geld ten behoeve van het waterbeheer terugkomt in het ILG?

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat zij nog niets heeft laten varen want de onderhandeling met het Rijk moeten nog beginnen. Het is bekend dat uit de visitatiecommissie van de heer De Graaf naar voren is gekomen dat alle provincies het niet aardig vinden dat er geen watergeld meer op staat, maar het Ministerie van Verkeer en Waterstaat heeft aangegeven dat er een brief in december 2005 is uitgekomen en dat er nog een komt over 2006 en 2007. Daarna worden de middelen die vrijkomen voor Waterbeheer en de Kaderrichtlijn Water ingevoerd in het ILG-traject. Dat is het antwoord van de ministeries en er ligt nog een andere discussie. Toen namelijk het bestuursakkoord Water is afgesproken, hebben de Ministeries van VROM en LNV afgesproken dat zij zouden meekoppelen. De ministeries zijn erop gewezen dat ook zij mogelijk gecombineerd of integraal waterbeheer mee zouden moeten kunnen nemen. Voorts zijn er een aantal Tweede Kamerfracties die al hier en daar in provincies informeren hoeveel er tekort wordt gekomen op het bod van het Rijk. Spreekster heeft dan ook haar hoop op de Tweede Kamer gevestigd en het is dan ook nog geen 31 december 2006.

De heer SMIDT merkt op dat het handig zou zijn dat wanneer hij contact met Tweede Kamerleden heeft, hij aan kan geven hoe groot het tekort in Drenthe is.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat zij dat nu niet kan zeggen, maar als de heer Smidt dat globaal wil weten dan kan zij daar wel <u>een korte samenvatting van geven. Zij zal de commissie daar binnenkort al over informeren.</u>

De heer SWIERSTRA wijst erop dat dit een nauwe relatie heeft met de evaluatie van het Nationaal Bestuursakkoord Water, dat in 2007 zal worden afgerond en de vraag is of het moet blijven bij de € 100 miljoen die de provincie voor de eerste fase als handgeld heeft gekregen. Immers, voor de volgende periode stond er al in het Nationaal Bestuursakkoord dat er een bedrag van rond de € 8 miljard op tafel zou moeten komen. Vanuit sprekers verantwoordelijkheid in het IPO-bestuur wordt door hem benadrukt dat dit een element moet zijn in de totale discussie rond ILG en de andere dossiers die hij zojuist noemde.

Mevrouw KLIP antwoordt dat het in het ILG ook gaat over kwaliteit en kwantiteit. De Decembernota 2005 die zojuist is geagendeerd gaat over kwaliteit en bij kwantiteit gaat het over teveel en te weinig water. Bij te weinig water gaat het om alle verdrogingstrajecten die in het hele land lopen en waar de provincie verplichtingen over is aangegaan. Daar is ook een aparte taskforce vanuit de twaalf provincies voor in het leven geroepen en dat traject is gekoppeld aan allerlei andere ontwikkelingen in het landelijk gebied. Verder wordt er een apart pad naar minister Veerman bewandeld om te kijken of via die verdrogingsprojecten ook nog extra watergeld in het ILG kan komen, maar het ziet er tot nu toe naar uit dat het schrikbarend te weinig is, dus op meerdere manieren wordt er een vinger aan de pols gehouden.

**8. Brief van 13 februari 2006, kenmerk 20060098, van het OV-bureau Groningen-Drenthe, over Businessplan OV-bureau Groningen-Drenthe**

De heer LANGENKAMP vindt dat het OV-bureau de staten een erg interessant bedrijfsplan heeft aangeboden. Bij de presentatie vorige week waren heel veel nieuwe ideeën te horen, waar GroenLinks blij mee was. Het gaat dan over kleinschalig vervoer, tarievenbeleid, nieuwe vormen van openbaar vervoer en dergelijke. Zelf heeft spreker ook een aantal ideeën die hij naar aanleiding van dit bedrijfsplan aan de commissie zou willen voorleggen en afhankelijk van de reacties wil hij die samen met het OV-bureau en andere betrokken partijen uitwerken. Dat gaat over twee punten. Het eerste punt betreft gratis openbaar vervoer voor toeristen. Het tweede punt betreft het integreren van het begrip autodating in het openbaar vervoer. Als eerste pleit hij voor gratis openbaar vervoer tijdens daluren voor bepaalde doelgroepen. Vorig jaar heeft GroenLinks daar ook al een motie over ingediend, maar die heeft het toen helaas niet gehaald. Spreker is van plan om daar nu toch weer aandacht aan te besteden, want ook de uitspraken van de PvdA in verkiezingstijd zijn zodanig dat hij nu wel hoopt op een meerderheid. Gratis openbaar vervoer voor toeristen in het kader van het bevorderen van promotie van Drenthe en toerisme in deze provincie, is natuurlijk een heel andere insteek. Uiteraard is hier ook het woord gratis het verkeerde woord, want volgens de heer Swierstra dient gesproken te worden over het nulurentarief. Dat vindt spreker zo'n raar woord dat hij toch steeds het woord gratis gebruikt. Het gaat er natuurlijk wel degelijk om wie er dat deel betaalt waarvoor de reiziger niet betaalt. Hij is daarover ook in gesprek met de RECRON en vanuit het bedrijfsleven wordt er serieus over nagedacht om vanuit de sector een deel van de kosten die niet door de reiziger worden opgebracht te laten betalen door de RECRON. Spreker zou graag van de commissie willen horen of dat een idee is om verder op door te gaan. Wellicht overvalt hij de commissie hiermee, maar het is een idee dat past bij het bedrijfsplan c.q. businessplan dat nu voorligt, maar ook in het verhaal van de promotie van Drenthe.

De heer JANSSEN vindt het jammer dat de heer Langenkamp dit verhaal niet als motivatie heeft ingebracht om dit punt op de agenda te zetten. Indien hij dit punt op dat moment al verhelderd had, dan had zijn fractie daar over kunnen spreken en dan had er nu gericht antwoord gegeven kunnen worden. Het is nu een schot voor de boeg en daar kan hij nu geen antwoord op geven.

De heer LANGENKAMP antwoordt dat het meer is dan een schot voor de boeg. Hij geeft namelijk aan waar zijn fractie mee bezig is naar aanleiding van het bedrijfsplan. Spreker heeft daar globaal over gesproken met het OV-bureau en hij heeft erover gesproken met de mensen van de RECRON. Zij vinden dit een leuk idee, maar voordat er verder tijd in wordt gestoken en onderzoek naar wordt verricht, moet eerst worden vastgesteld of de staten dit iets vinden of dat dit bij voorbaat wordt afgeblazen. Hij vraagt dus niet om ergens mee akkoord te gaan waar een bedrag bij wordt genoemd, maar hij vraagt alleen maar of deze denkrichting wordt omarmd en dan komt hij daar uiteraard op terug. Bij de onderbouwing is wel degelijk gesproken over het nulurentarief en de ondersteuning van autodating. Dat staat letterlijk in de onderbouwing, dus in die zin staat het er wel degelijk in.

De heer JANSSEN merkt op dat GroenLinks nu heel concreet spreekt over vrij openbaar vervoer voor toeristen en dat daar ook al dekking voor is gevonden. Het was beter geweest wanneer er concrete plannen waren genoemd door GroenLinks, terwijl het ook goed zou zijn geweest om te vermelden met wie GroenLinks daarover in conclaaf was geweest, want dan had spreker daar beter op in kunnen springen.

De heer LANGENKAMP antwoordt er juist voor te kiezen om er niet heel veel tijd, energie en geld in te steken, aangezien er eerst zou moeten worden gekeken hoe het is. De eerste stap is dus eigenlijk om te toetsen of de commissie dit iets vindt en of de ambtenaren dit wel zien zitten. Dat hoort spreker dan wel van de gedeputeerde.
Het volgende punt gaat over autodating. Al eerder heeft hij er in de commissie aandacht voor gevraagd. Het betreft de situatie waarin zo'n zes of zeven mensen gebruik maken van één auto. Dat past ook

enigszins in het energiebeleid, dat het volgende agendapunt betreft. Ook daarmee kan $CO_2$-uitstoot worden verminderd, maar autodating kan ook worden gebruikt als aanvulling op het openbaar vervoer in kleine kernen of wijken van grotere gemeenten. In dat kader wijst hij op een project in Gelderland, waar in de gemeente Zutphen het plan bekend wordt gemaakt dat er zeventien auto's worden geplaatst in Zutphen en op die manier wordt openbaar vervoer voor mensen die daar moeilijk gebruik van kunnen maken op een andere manier vorm gegeven. Dat past naar zijn idee dan ook in het verhaal van het businessplan en hoe er op een andere manier nieuwe vormen van openbaar vervoer kunnen worden geïntroduceerd die vraaggericht zijn.

De heer BAAS vraagt of zijn indruk juist is dat de heer Langenkamp denkt dat door de commissie niets toe te sturen wat duidt op een toelichting op dit voorstel, de commissie sneller overstag zal gaan. Het gaat wellicht om een voorstel of idee dat hem aanspreekt, maar een half A4'tje met een summiere toelichting is wel erg weinig om een afgewogen oordeel te vellen. Op deze manier wil spreker geen discussie over dit onderwerp voeren.

De heer BOSSINA merkt op dat de fractiegenoot van de heer Langenkamp de vorige week vragen heeft gesteld in deze richting en daar heeft deze klip en klaar antwoord op gekregen van het OV-bureau. Dat antwoord was geheel in de lijn van GroenLinks en de heer Kuiper was dan ook zeer tevreden over dat antwoord. Spreker ziet het probleem dan ook niet.

De heer SLAGTER wil graag een afspraak maken over de wijze van behandeling van het businessplan van het OV-bureau in het geval dat plan er ieder jaar komt. De vraag is dan hoe de communicatie daarover met de staten gaat verlopen, want spreker heeft op zich wel de behoefte om er met het OV-bureau van gedachten over te wisselen. Spreker is blij met het businessplan en hij heeft dan ook de indruk dat het OV-bureau het programma van de PvdA goed heeft bekeken, want er staan veel zaken in zoals de PvdA die ook graag geregeld wil zien. Er is alleen één groot verschil, namelijk de PvdA wil graag de vervoerder sturen via de financiën en het OV-bureau kiest ervoor om dat zelf in de hand te houden. Dat is het grote verschil. De reden waarom dit punt op de agenda staat is niet correct. Aan het begin van de vergadering is ook al gesproken over een ander agendapunt waar geen onderbouwing onder ligt. De zaken die GroenLinks nu inschuift betreffen krenten die al in de pap zitten. Het OV-bureau geeft zelf al aan dat het toerisme heel belangrijk is en dat zij een schakel tussen OV-bureau en toerisme wil leggen om de economische situatie in Drenthe te kunnen verbeteren. Autodating heeft, zolang het geen relatie met trein of bus heeft, geen OV-relatie. GroenLinks heeft van die repeterende breuken die steeds weer terugkomen, dus als er ergens weer een gaatje is komt dit weer omhoogborrelen. Spreker is tevreden met het businessplan en het blijkt nu dat dit een jaarplan is. Hij is zeer benieuwd of het OV-bureau er ook in zal slagen om waar te maken wat het bureau pretendeert. Spreker heeft nog wel een vraag aan de gedeputeerde en dat betreft de zorg die spreker heeft over de ontwikkeling van de chipcard. Dit schijnt erg veel geld te kosten en de versleuteling zal naar de provincies plaatsvinden. Hij is dan ook bang voor de hoogte van het OV-budget in de toekomst.

De heer WIERINGA is voorstander van goed openbaar vervoer in de provincie Drenthe. Het openbaar vervoer wordt grotendeels door de belastingbetaler gefinancierd. Het gaat om erg veel belastinggeld en daarom moet naar zijn mening het openbaar verover niet standaard worden geregeld. Door meer klantgericht te werken kan worden voorkomen dat er grote dure bussen leeg door Drenthe rijden. Kleinere bussen zijn in meer gevallen goedkoper en flexibeler. Hierdoor ontstaat ook verminderde afhankelijkheid van duur taxivervoer. Door bijvoorbeeld koppeling van het WVG- en WMO-vervoer van de gemeenten is er voordeel te behalen. Dit geld ook voor het schoolvervoer. Wil de provincie het openbaar vervoer zo goedkoop mogelijk maken, dan is het van belang dat er landelijk dezelfde standaardbussen worden ingezet met dezelfde landelijke kleuren. In dat geval kunnen vervoerders de bussen eenvoudig uitwisselen tussen de concessiegebieden. Hetzelfde geldt ten aanzien van de eis van opdrachtgever om splinternieuw materiaal in te zetten. De opdrachtgevers krijgen die nieuwe bussen of treinen vervolgens ook, met als gevolg dat na een paar jaar een immens probleem ontstaat, namelijk een grote vloot van bussen

van maar een paar jaar oud die niemand meer wil. De markt wordt dan verstoord door de overheid. In 2007 moet al het streekvervoer worden aanbesteed. Hoe gaat de provincie het probleem van de nieuwe gestandaardiseerde bussen aanpakken? Wordt door de provincie Drenthe ook verlangd dat er met splinternieuw materiaal wordt gereden?

De heer POPKEN vindt dat uit het businessplan goede ambities naar voren komen. Met dit plan moet worden proef gedraaid en wat erin is weergegeven, daar kan spreker wel achter staan. Spreker heeft wel zorg voor het vervoer op het platteland. Als het gaat om de grote lijnen tussen de steden is de openbaar vervoersfunctie voldoende, maar juist aan de verbindingen op het platteland schort nog iets. Er zijn op dit moment daadwerkelijk klachten over, want de mensen die op dat openbaar vervoer zijn aangewezen en die geen eigen vervoermiddel hebben zijn in dat verband gehandicapt. Hij pleit ervoor om daar nog eens nadrukkelijk aandacht voor te vragen. Een ander punt is het gratis openbaar vervoer in geval van toerisme. Hij wil graag de automobiliteit terugdringen, dus een alternatief is dan het openbaar vervoer. De verbindingen zijn echter niet optimaal en ook het probleem van de financiering van het openbaar vervoer speel een rol. Het bedrijfsleven zou er wellicht aan bij willen dragen, maar hij vraagt zich af of er potentieel meer publiek wordt getrokken als het openbaar vervoer voor toeristen gratis wordt. Iedereen is namelijk gehecht aan het gemak van de auto, dus gratis openbaar vervoer is niet zomaar een oplossing. Het is dus een sympathiek plan dat een vervolg verdient, maar of het tot een oplossing komt is maar de vraag.

De heer DE JONG merkt op dat het businessplan van het OV-bureau op redelijk veel steun kan lenen. Het plan is dan ook niet onlogisch, want er is veel discussiestof in verwerkt dat in het provinciehuis regelmatig aan de orde is gesteld. Wat hem opvalt is dat GroenLinks er een aantal zaken aan wil koppelen en ietwat goedkoop probeert te scoren. Een aantal zaken, de zogenaamde krenten in de pap, zit namelijk al in het verschiet in het businessplan. Hij wil dan ook eerst kijken hoe dit het komende jaar uitpakt en of dit een vervolg krijgt. Honderd jaar automobiliteit wordt gevierd in Drenthe, dus autodating is misschien wel iets om in beeld te houden. Hij stelt dan ook voor dat GroenLinks dit plan eerst even in de achterzak houdt en het nader uitwerkt, waarna het op een ander moment beter onderbouwd kan worden ingebracht, zodat er een goede discussie kan worden gevoerd. De denkrichting spreekt hem namelijk wel aan en wellicht dat gratis vervoer voor toeristen ook nog gaat lukken. Het voorstel van GroenLinks ziet hij dan ook als een sympathiek schot voor de boeg, dat helaas slecht is onderbouwd.

De heer HAAR heeft het idee dat het berijden van stokpaardjes ook een deel is van het openbaar vervoer beleid. Dat geldt in ieder geval voor GroenLinks. Het gaat over mobiliteit en openbaar vervoer is één onderdeel van mobiliteit. De indruk ontstaat enigszins dat mobiliteit een soort doel op zichzelf is. Niemand stelt klaarblijkelijk de vraag of mobiliteit ook aan beperkingen onderhevig is. Kennelijk is het adagium dat hoe mobieler mensen zijn, hoe beter dat is. Dat komt ook uit het businessplan van het OV-bureau naar voren. Hoe meer reizigers en hoe meer bussen er rijden, hoe beter het schijnt te zijn. Waar het allemaal beter voor is, dat weet spreker niet precies, maar het schijnt beter te zijn. Nu heeft spreker vroeger eens geleerd dat degene die altijd onderweg is, nergens aankomt. De vraag is dan ook of al die mobiliteit wel zo gewenst en noodzakelijk is. In het weekend las hij in de krant dat van alle vervoersbewegingen ongeveer 40% puur recreatieve doeleinden dient, dus niet nuttig en noodzakelijk is. Daarbij zou op zijn minst de vraag kunnen worden gesteld of het niet wat minder kan en of de doelstelling niet moet zijn om eens wat minder vervoer te creëren in plaats van meer. Spreker ziet dit alles in het licht van de discussie over de Energienota. Het woord besparing komt bij mobiliteitsbeleid kennelijk niet voor, want het streven is kennelijk naar een nultarief en daarom naar des te meer mensen die zich gaan verplaatsen. Hij vindt de ideeën die nu worden geopperd dan ook losse flodders. Dat er openbaar vervoer is, is een goede zaak die vooral als middel moet worden gezien en niet als doel op zich.

De heer JANSSEN wijst erop dat onder de 40% recreatief en vrije tijdsvervoer die de heer Haar noemt, zich ook het sociaal vervoer bevindt. Hij bedoelt daarmee ouders die kinderen bezoeken of andersom,

evenals mensen die naar evenementen of naar de kerk gaan. Het kan dus niet worden gesteld dat dergelijke ritten niet nuttig en dus overbodig zijn.

De heer HAAR antwoordt dat hij dat niet heeft gezegd. Hij heeft alleen geconstateerd dat het om dat soort vervoer gaat. Er is namelijk verschil in vervoer wanneer het gaat om de noodzakelijkheid ervan. Er is op het vervoer in het algemeen het nodige te besparen. Wanneer uitgerekend wordt wat er op kleine afstanden aan gemotoriseerd vervoer wordt gepleegd en wat anders met de fiets of lopend kan worden gedaan, dan kan er zeer aanzienlijk worden bespaard. Die discussie speelt echter geen rol meer.

De heer SLAGTER denkt dat de heer Haar iets heeft gemist. Het openbaar vervoer is geen luxeprobleem. Het gaat om een probleem van schone lucht, bereikbaarheid en bekostiging. Spreker heeft zorgen over de kwaliteit en omvang van het openbaar vervoer, want het openbaar vervoer dient een betere basis in de samenleving te krijgen. Kennelijk vindt de heer Haar dat er niet in het openbaar vervoer hoeft te worden geïnvesteerd omdat het om een luxeprobleem gaat.

De heer HAAR heeft vraagtekens gesteld bij de noodzakelijkheid van het openbaar vervoer naar aanleiding van de opmerkingen van GroenLinks ten aanzien van het nultarief voor toerisme. Dor middel van tarieven kan het volume, dat wil zeggen de kwantiteit van het openbaar vervoer, worden beïnvloed. Het is niet zo dat wanneer er een lager tarief voor het openbaar vervoer komt, dit tot minder autoverkeer leidt. Het is wel bekend dat mensen daardoor meer gebruik gaan maken van vervoersmogelijkheden en zich dus meer gaan verplaatsen. Daar stelt hij vragen bij, want het is de vraag of dat wel maatschappelijk gewenst is.

De heer SLAGTER antwoordt dat de discussie over gratis openbaar vervoer enigszins vervuild is, aangezien gratis openbaar vervoer een heel technisch punt is en partijen zich er op andere gronden op laten voorstaan. De vraag is wel wie dit gaat financieren, waarom het anders wordt gefinancierd en of er een bepaalde doelgroep is die daarmee tegemoet gekomen moet worden. In dat geval gaat het over gratis openbaar vervoer, maar in het betoog van de heer Haar heeft spreker daar niets van gemerkt, want deze wekt de indruk vragen te stellen bij de wens om meer mensen in de bus en in de trein te krijgen en dat dit eigenlijk moet worden tegengegaan. Dat is de teneur van het betoog van de heer Haar.

De heer BOSSINA onderschrijft het Businessplan 2006 volledig. Daar heeft hij vorige week een toelichting op gehad en dan blijkt dat het denken bij het OV-bureau niet heeft stilgestaan en dat het OV-bureau al weer veel verder is met het ontwikkelen van gedachten en plannen. De staten moeten dan oppassen dat hier teveel eigen beleid wordt ontwikkeld dat inmiddels al weer is achterhaald door het OV-bureau. Het voorstel over het nultarief voor toeristen klinkt sympathiek, maar dit voorstel moet eerst worden kortgesloten met het OV-bureau en dan vervolgens moet er nog een onderbouwing bij, zodat er ook politiek over kan worden gediscussieerd.

De heer SWIERSTRA antwoordt dat er nogal wat bij wordt gehaald en dat is op zichzelf zeer terecht omdat OV-beleid een onderdeel is van een zeer groot integraal conceptbeleidstraject. Het OV-bureau is van de provincie zelf en voert uit wat de staten met elkaar, samen met de staten van de provincie Groningen en het bestuur van de stad Groningen, hebben besloten. Het beleid is erop gericht dat de provincie Drenthe meegaat in ontwikkelingen en dat Drenthe zal worden vernieuwd. De heer Haar haalt er heel veel zaken bij die te maken hebben met verkeer- en vervoersbeleid in zijn algemeenheid. Hij wijst de heer Haar erop dat al eerder in het kader van het Nationaal Verkeer- en Vervoersplan en de Nota Mobiliteit een aantal van die discussies zijn gevoerd. Daarbij is één vaststelling helder en dat is dat mobiliteit een grote menselijke behoefte is die alleen maar toeneemt en dat de overheid de plicht heeft om dat op een fatsoenlijke wijze te accomoderen en daarbij duidelijk te maken waar de knelpunten en spanningen liggen. Die spanningen hebben een relatie met natuur en landschap, milieu en congesties en daarover moeten goede afwegingen worden gemaakt. Als er wordt gezegd dat mobiliteit voor een belangrijk deel regionaal verkeer is en dus een regionaal probleem vormt, dan is het logisch dat er spra-

ke is van decentralisatie. Wanneer voorts wordt vastgesteld dat binnen het regionaal verkeer in belangrijke mate sprake is van sociaalrecreatief verkeer, dan heeft de overheid de opdracht om dit op een goede manier te accomoderen. Immers, ook sociaalrecreatief verkeer, waarvan de heer Haar vindt dat het minder nodig is, is een heel belangrijk onderdeel van de totale samenleving. De provincie wil hier toch ook graag toerisme en recreatie? Dit levert toch werkgelegenheid op? Deze zaken hangen nauw met elkaar samen. Op dit moment wil spreker niet die centrale discussie voeren, want straks zal die discussie ook weer een plek krijgen in het Uitwerkingsprogramma Verkeer en Vervoer dat deze commissie zeer binnenkort krijgt toegestuurd. Over de voorstellen die daarin staan zal dan breed kunnen worden gediscussieerd.
De heer Haar had het over het berijden van stokpaardjes en spreker dacht daarop dat straks wellicht met de chipcard een stokpaardje kan worden bereden, want dergelijke discussies blijven lopen omdat veel stokpaardjes onderdeel zijn van het staande beleid. Het gaat allemaal om uitvoering, het oppakken van signalen en als OV-bureau zo goed mogelijk dingen doen door deze zaken in de aanbestedingen in te brengen en te overleggen met de vervoersondernemingen en andere partijen, zoals bij het integreren van doelgroepen. Op het moment dat daaraan wordt gewerkt, dan zullen er aansturingsproblemen, financieringsproblemen en organisatieproblemen ontstaan en daarin heeft de provincie binnen het OV-bureau en met instemming van de staten in het programma van eisen voor de aanbesteding een bepaalde keuze gemaakt als het gaat om waar op dit moment mee wordt gestuurd. De keuze is gemaakt om een deel van de ontwikkelfunctie naar het OV-bureau te halen en daarmee ook de opbrengstverantwoordelijkheid en dus ligt er een ander soort sturing dan wanneer dat volledig via het geld loopt en de rest bij de onderneming wordt gelaten. Voor dat laatste is niet gekozen, omdat de overheden invulling willen geven aan de verlangens die de staten met elkaar vaststellen. Dat is een terrein dat steeds in ontwikkeling is en het is helemaal niet uitgesloten dat volgend jaar voor een aantal concessies of voor delen ervan een iets ander regime zal worden vastgesteld. Het veld blijft dus in ontwikkeling, ook gezien de nationale ontwikkelingen rondom de chipcard. De chipcard is op dit moment zeer sterk in beweging en spreker verzekert de commissie dat er vanuit dit gebied bovenop wordt gezeten en dat de provincie hierbij ook vooraan zit. Het is een grote zorg of de invoering van de chipcard, die de provincie ook van belang acht om daarmee als overheid enerzijds meer sturingsmogelijkheden te hebben en anderzijds de reizigers meer gemak te bieden, tot gevolg heeft dat de kosten van die chipcard op de juiste manier kunnen worden terugverdiend. Dat is per definitie in een gebied als de provincie Drenthe veel moeilijker dan in een gebied met dikke vervoersstromen. Daar loopt op dit moment een discussie over en onder aanvoering van het OV-bureau is die discussie op scherp gezet. Op dit moment wordt er met brede steun van alle partners en decentrale overheden gewerkt aan het uitwerken van de businesscases en het onderhandelen met het Rijk over hoe dan "level playing field" kan worden gemaakt op het moment dat er met de chipcard wordt gestart. Om die reden heeft spreker tot op dit moment nog geen enkele handtekening gezet onder een intentieverklaring en/of een convenant met het ministerie om die chipcard nu al in te voeren. Die handtekening is echter wel nodig, dus de provincie speelt dit buitengewoon scherp. Er is heel veel inspanning voor nodig om die discussie ook landelijk te voeren en die discussies moet spreker dan ook voeren met bijvoorbeeld niet de eerste de beste wethouder in het land. Spreker heeft echter goede hoop dat hij deze discussie met goed resultaat zal kunnen voeren. Als dat lukt is daarmee ook weer een stap verder gezet op het gebied van de innovatie in het openbaar vervoer in Drenthe en Groningen. Met betrekking tot het gratis openbaar vervoer is dit voor sommigen een stokpaardje, terwijl anderen denken het zelf bedacht te hebben. Het komt iedere keer weer terug en zeer recent heeft Sharon Dijksma van de PvdA dit punt ook weer aan de orde gesteld. Er ligt op dit moment een brief klaar die vorige week in het Nationaal Mobiliteitsberaad is besproken en waarvan de rode draad is dat gratis openbaar vervoer niet bestaat en op het moment dat uit marketingoverwegingen of uit sociale overwegingen of wat voor overwegingen dan ook, toerisme als onderdeel van een marketingconcept met zich meebrengt dat er met betrekking tot de tarieven iets moet worden gedaan, dan is daar alle ruimte voor. Dat zit bijvoorbeeld in het businessplan en op die manier wordt er gewerkt met alle partijen. Of dat nou de piekbus is op het moment dat Sinterklaasinkopen moeten worden gedaan of het is een gesubsidieerde recreatiebus die in de zomer rijdt in het Dwingelderveld, alle varianten daarvan zijn denkbaar. Op het moment dat de markt in sociale of commerciële zin komt met dit soort initiatieven,

dan speelt de provincie daar op in. Er is dus niets nieuws onder de zon en het is volstrekt staand beleid. Er is dan ook geen enkele reden om stappenplannen te gaan maken voor gratis toerisme en openbaar vervoer. Spreker wil dan ook vooral de uitvoering ter hand nemen van dergelijke zaken en als uit de markt komt dat het toerisme meer kan worden bevorderd wanneer meer van dit soort toerismesystemen in het openbaar vervoer worden ingebracht, dan vindt spreker dat prima, maar dan moet dat vooral uit de toeristische hoek komen. Voor autodating geldt hetzelfde, want het vormt straks een onderdeel van de verschillende vormen van mobiliteitsmanagement. Dat betekent dat het straks allemaal commerciële systemen zijn. Dat geldt ook voor autodating, want het is niet voor niets dat ook de ANWB al dergelijke activiteiten op zijn agenda heeft staan. Daar is dus ook niets nieuws onder de zon en als er een relatie kan worden gelegd met het openbaar vervoer, dan is dat aardig, maar het moet niet worden vermengd met de primaire basisverantwoordelijkheid voor het openbaar vervoer. Spreker stelt vast dat de commissie aangeeft dat de provincie met het businessplan aardig op de goede weg is. Het is een uitvoeringsprogramma van de colleges van het OV-bureau. Het staat ook hier niet als beleidsstuk ter discussie, want over het beleid wordt binnenkort doorgesproken als het gaat om het uitwerkingsprogramma Verkeer en vervoer.

## 9. Nota Energiebeleid 2006-1010; Energiek Drenthe met Inventarisatie windenergiepotentieel in de provincie Drenthe

Mevrouw LOOIJ spreekt in namens NUON en negen grondeigenaren binnen de provincie Drenthe (bijlage 1).

De heer KUIPER constateert dat mevrouw Looij namens de NUON spreekt, maar het tegelijkertijd heeft over de agrarische sector die het zou moeten uitvoeren. Welke rol speelt de NUON daarin? Is de NUON van mening dat als de agrarische sector zich op dit punt gaat inzetten, de sector op een vrije manier kan vaststellen welk type molens kunnen worden aangeschaft?

Mevrouw LOOIJ antwoordt dat NUON en de agrarische sector in dit opzicht samenwerken. Het initiatief is vanuit de agrarische sector gekomen en de NUON is gevraagd of zij dit windpark verder wilde ontwikkelen voor hun. De NUON probeert dit windpark dus voor de boeren te ontwikkelen en zij zullen dat park niet zelf gaan plaatsen. De NUON neemt de ontwikkeling en bouw dan ook op zich en de boeren zullen daar een vergoeding voor ontvangen. Op dit moment is nog geen keuze voor een bepaald type molen gemaakt omdat er nog geen toestemming is gegeven voor het plaatsen van de molens. Als nu al wordt gekozen voor een leverancier zonder dat daarmee een contract is gesloten, dan kan dat de onderhandelingspositie schaden. Op dit moment wordt gedacht aan molens met een ashoogte van 80 m tot 105 m.

De heer DE JONG heeft gehoord dat de norm van 15 megawatt bij het windmolenpark Coevorden niet gehaald wordt. Waarop is dat gebaseerd?

Mevrouw LOOIJ antwoordt dat dat is gebaseerd op informatie die zij uit verschillende bronnen van de provincie heeft gehaald. Zij kan niet bewijzen dat dit het geval is.

De heer MATTHIJSSE spreekt in namens Groenraedt (bijlage 2).

De heer KUIPER vraagt wat de maximaal inzetbare types molens zijn.

De heer MATTHIJSSE antwoordt dat het type molen pas heel laat in het proces aan de orde komt. Wel dient er een optimale benutting van de locatie te zijn en dan gaat het om molens met een ashoogte van 80 m tot 100 m hoog en een vermogen groter dan 2 megawatt.

De heer POPKEN hoorde spreker zeggen dat voor de realisatie van de molens er weinig middelen nodig zijn. Spreker heeft echter informatie waaruit blijkt dat een molen rond de € 1 miljoen kost. Wat wordt in dat verband met weinig middelen bedoeld?

De heer MATTHIJSSE sluit aan bij wat er in de nota wordt gezegd, namelijk het inzetten van middelen om de doelstellingen te halen. Voor de provincie en de gemeenten zijn de middelen klein om een windpark te realiseren. Voor de ontwikkelaar zijn er wel degelijk grotere financiële middelen beschikbaar.

De heer SMIT heeft gehoord dat Groenraedt spreekt over verschillende plannen en grondeigenaren. Om hoeveel windparken gaat het dan en om welk totaal geïnstalleerd vermogen gaat het daarbij?

De heer MATTHIJSSE antwoordt dat het dan gaat om vijf of zes locaties en hij is dan uitgegaan van 120 megawatt aan opgesteld vermogen. Het gaat dan om 40 tot 50 windturbines.

De heer BAAS vraagt of het niet zo is dat als agrariërs belang hebben bij plaatsing van windmolens, die molens dan erg verspreid over de provincie komen te staan in plaats van gegroepeerd. Indien de molens gegroepeerd worden geplaatst blijft de horizonvervuiling naar aard en omvang tot enkele locaties beperkt.

De heer MATTHIJSSE antwoordt dat het voor de grondeigenaren en agrariërs een belangrijke bron van inkomsten kan vormen. Het gaat echter om vijf of zes locaties, wat betekent dat de molens in vijf of zes gemeenten komen te staan. Er is dus wel sprake van spreiding, maar niet zodanig dat overal opeens windturbines te zien zijn. Het gaat dus niet om solitaire windmolens, maar lijnopstellingen.

De heer BOSSINA vraagt of hij goed heeft gehoord dat de heer Matthijsse vindt dat windturbines bij het landschap horen.

De heer MATTHIJSSE heeft gezegd dat windturbines bij het open landschap horen. Hij heeft daarmee bedoeld te zeggen dat windturbines zeer goed in een open landschap passen. Zo zijn er nu windturbines geplaatst in Noord-Holland, Zeeland en de Flevopolder. Daar is open landschap en is er sprake van lange rechte lijnen en een rechte verkaveling in het landschap.

De heer BOSSINA geeft aan dat als daar windmolens kunnen worden geplaatst, dat nog niet betekent dat die molens ook in een dergelijk landschap passen.

De heer MATTHIJSSE gaat uit van wat landschapsarchitecten zeggen en deze geven aan dat dit geschikte locaties zijn voor windturbines. Spreker vindt windmolens wel mooi.

De heer KUIPER heeft gehoord dat de heer Matthijsse spreekt over 120 megawatt opgesteld vermogen. Als een molen maximaal 2 megawatt kan leveren, dan betekent dat volgens spreker 60 tot 80 turbines en geen 50.

De heer MATTHIJSSE gaat uit van molens van 3 megawatt. De molens hebben ieder een vermogen van 2 tot 3 megawatt.

De heer HORNSTRA vraagt of er in de genoemde vijf gemeenten al toestemming is dat daar windmolens geplaatst kunnen worden.

De heer MATTHIJSSE antwoordt ontkennend. Wel is duidelijk dat er veel gemeenten zijn die wachten op een signaal van de provincie.

De heer MOLLET spreekt in namens het Nationaal Kritisch Platform Windenergie (bijlage 3).

De heer DE JONG vraagt of de inspreker is uitgenodigd door het college om hier in te spreken.

De heer MOLLET antwoordt dat hij door burgers van deze provincie op deze commissievergadering attent is gemaakt.

De heer JANSSEN spreekt in namens de Stichting Steenwijkerland Tegen Windmolens (bijlage 4).

De heer JALVINGH spreekt in namens het Windmolenpark Oude Vaart (bijlage 5).

De heer KUIPER vraagt over welke grootte van molens de heer Jalvingh spreekt.

De heer JALVINGH antwoordt dat windmolens van 2 tot 3 megawatt goed op de locatie Meppel-Westerveld passen. Het gaat daarbij om molens met een ashoogte van ongeveer 100 m.

De heer BARKHUIS uit Huis ter Heide heeft de heren Mollet en Jansen alleen over windmolens horen spreken, maar niet over andere obstakels die ook in deze provincie staan, zoals GSM-masten en dergelijke. Die hadden zij ook onder één noemer moeten scharen. Verder zijn er kennelijk in deze provincie een flink aantal naïevelingen die wel iets met windenergie doen. Spreker spreekt in naar aanleiding van een brief die hij eerder heeft gezonden aan de beleidsgroep. Hij heeft begrepen dat zijn brief niet bij de statenleden terechtgekomen is, maar wel bij het college. Spreker heeft die brief geschreven omdat de beleidsgroep een advertentie had geplaatst en daarin vroeg om ideeën aan te dragen. Die ideeën heeft spreker in die brief verwoord. Naar aanleiding van zijn brief in verband met de Energienota die nu wordt behandeld, gaat hij nog even in op de windenergie. Toen hij de Energienota las, bekroop hem het gevoel dat er in de nota nogal bekrompen wordt gedacht over windenergie. Zo wordt er gesproken over maximaal 15 megawatt per locatie, wat maar een beperkt aantal molens is. Het college gaat altijd prat op milieubewustzijn. Windenergie is een van de schoonste manieren van energiewinning. De Veenkoloniën en enkele andere gebieden, zoals langs de A28, zijn uitermate geschikt voor windmolens. Gedeputeerde Klip zegt echter dat windenergie niet kan in diverse verbanden. Zij noemt daarbij de Vogel- en Habitatrichtlijn. Spreker snapt niet waar dat op is gebaseerd. Ook zegt mevrouw Klip dat de recreatie wel eens terug zou kunnen lopen door het ontsieren van het landschap, maar met een goede inpassing hoeft dat geen probleem te zijn. In Flevoland wordt windenergie samen ingezet met een goed plan voor natuurontwikkeling en een goed recreatieplan. Als goed voorbeeld verwijst spreker naar de gemeente Almere, waar veel buitenlanders worden uitgenodigd om excursies te ondernemen. De gedeputeerde wil graag voldoen aan het Verdrag van Kyoto, zo zegt de gedeputeerde. Dat is mooi meegenomen, maar het gaat erom om als provincie meer zelfvoorzienend te worden, dus niet zo afhankelijk zijn van Arabische landen of president Poetin, die de kraan zomaar dicht kunnen draaien. De gedeputeerde noemt ook nog het Low Frequency Array (LOFAR)-project dat onder windenergie te lijden zou kunnen hebben, maar met een goede inpassing zou dat toch best kunnen? Ook de Milieuraad Drenthe is redelijk voor windenergie en dat zegt nogal wat. De statenleden hebben een bezoek gebracht aan de oosterburen, kwamen enthousiast terug en pleitten voor meer en grotere windmolens. Ook daar ontstond het besef dat windenergie een prima energievoorziening is. Deze provincie dient natuur en cultuur hoog in het vaandel te houden, maar moet ook openstaan voor nieuwe ontwikkelingen. Dat kan de Drentse economie en werkgelegenheid te goede komen. Spreker hoopt dat deze commissie een positief oordeel geeft over windenergie. In zijn brief heeft spreker ook gesproken over een ethanolfabriek. Hij zou een dergelijke fabriek willen opzetten naast de aardappel en suikerindustrie, in samenwerking met de vele partijen in het bedrijfsleven. Er zullen nog veel aardappelen en suikerbieten verwerkt kunnen worden die nu door omstandigheden in te grote hoeveelheden worden geproduceerd. De noordelijke bedrijven zijn hiervoor uitermate geschikt, vooral door de toenemende bedrijfsomvang. Het mes snijdt dus aan drie kanten; het is goed voor de agrarische sector, werkgelegenheid en er is sprake van een superschone brandstof. Het noorden moet hierin voorop lopen en de provincie moet daarbij het voortouw in nemen. De provincie heeft hierin een schone taak te vervullen.

De heer HULSTIJN spreekt in namens de firma Essent (bijlage 6).

De heer KUIPER vraagt aan welke grootte van windmolens er gedacht moet worden.

De heer HULSTIJN antwoordt dat molens van 2 tot 3 megawatt goed leverbaar zijn en zonder meer een optimale prijs-kwaliteitsverhouding hebben, met een ashoogte van ongeveer 80 m tot100 m.

(De voorzitter schorst de vergadering van 15:47 uur tot 15:57 uur)

De heer HORNSTRA constateert dat één onderdeel van deze nota tot veel discussie leidt. Het is goed om daar met elkaar over te spreken en even dacht hij dat het jammer was dat er over een aantal andere onderdelen van de nota niet zo'n discussie wordt gevoerd. Het is goed dat er over gesproken wordt en partijen zijn het erover eens dat zij er met elkaar over moeten spreken, dat daar beleid over moet worden ontwikkeld en dat dit geen vrije en luxe discussie meer is. Iedereen weet waarom dit wordt gedaan, namelijk vanwege het opraken van fossiele brandstoffen, het broeikaseffect, stijgende prijzen en leveringsvoorwaarden. Er kan worden gesproken over een aantal zaken waar partijen het over eens zijn. Dat zal ook zeker gebeuren, maar voordat hij daarmee begint heeft hij een vraag aan het college. Voordat met de discussie wordt gestart is die vraag van groot belang. Het gaat daarbij om de status van dit gesprek. Het gaat hier om een uitvoeringsplan van het POP en een uitwerkingsplan. Er is eerst een startnotitie geschreven en dat is op dit moment een conceptnotitie. Het plan van het college is om daarna met een echte notitie te komen. Wat is nu de inbreng van deze statencommissie in de definitieve versie? De vorige keer bij de startnotitie is door deze commissie een aantal suggesties gegeven en daar heeft spreker wel iets van terug kunnen vinden, maar niet zoveel. Kort er ligt straks een uitwerkingsplan waar de commissie mee in mag stemmen of niet? Wat doet het college met alle opmerkingen die er vandaag gemaakt zullen worden en waarover wellicht instemming bestaat? Hoewel het misschien ongebruikelijk is, zal de discussie over dit onderwerp in al zijn toonaarden toch wellicht meer vragen dan het uitwerkingsverhaal waar vervolgens al dan niet mee kan worden ingestemd. Spreker stelt deze vraag eerst aan de gedeputeerde, alvorens de discussie voort te willen zetten.

Mevrouw KLIP antwoordt dat er een startnotitie is geschreven en dat was waarschijnlijk wat verwarrend omdat het niet gebruikelijk is een startnotitie te schrijven wanneer het om een uitwerkingsplan van het POP gaat. Vandaar dat in haar optiek de definitieve nota in concept aan de commissie voorligt, maar het gaat via het traject van een uitwerkingsplan van het POP, net zoals bijvoorbeeld met de recent aan de commissie voorgelegde Nota Ruimte voor Ruimte. De heer Hornstra geeft aan dat tussen de startnotitie en deze nota weinig verschil zit en dat niet alle suggesties die er zijn gedaan in deze nota terug te vinden zijn. Weliswaar is het niet zo dat alle suggesties terug te vinden zijn in deze nota, maar een aantal wel, evenals ook een aantal suggesties van andere partijen dan de PvdA. Daarover kan zo dadelijk worden gediscussieerd. Het traject van een uitvoeringsnota van het POP is dat na de discussie die hier zal plaatsvinden en alle suggesties die er zullen worden gedaan, de nota met al dan niet daarin de verwerkte suggesties, door het college zal worden vastgesteld. Spreekster denkt niet dat het verstandig is om bij een onderwerp als de windmolens van de met de commissie afgesproken procedures af te wijken. Dat betekent niet dat het de staten vrijstaat om wat dan ook maar in de statenvergadering te agenderen.

De heer HORNSTRA zal hierop in tweede termijn terugkomen, afhankelijk van de antwoorden die het college op vragen en opmerkingen van zijn fractie zal geven. Zijn bijdrage kent een viertal onderdelen. Het eerste deel zal gaan over prachtige en krachtige ambities, het tweede deel over kijken en meten, het derde onderdeel over burger en bewustwording en het vierde onderdeel zal gaan over de kwaliteit van het landschap, gekoppeld aan windenergie. Ambities zijn altijd nodig als er gezocht wordt naar oplossingen voor het energieprobleem. Bij dit college en de ambtenaren bestaat er heel veel enthousiasme om dit probleem zo goed mogelijk aan te pakken. Er worden heel veel goede initiatieven genoemd in de nota's. Dagelijks zijn er verhalen in de krant te lezen en de gedeputeerde heeft zich onder het motto

dat de aanval de beste verdediging is, in die zin ook laten interviewen. Dat is prima, omdat op die manier het probleem heel goed op de agenda wordt gezet. Het is prima en spreker denkt dan ook dat het college op de goede weg is en het probleem serieus neemt. Daarover bestaat geen misverstand. Als het dan gaat om ambities, dan gaat het college niet verder dan de Kyoto-doelstelling en dat is op zich al een doelstelling die een compromis is en voorbijgaat aan de toename van het energiegebruik in de wereld. Zo zal China zo'n vier tot vijf keer zoveel energie gaan verbruiken als nu het geval is en ook het westen verdubbelt zijn energievraag. Die doelstelling mag dan ook best een tandje hoger zijn en dus wat ambitieuzer. Nu weet spreker wel dat Drenthe slechts een bescheiden bijdrage kan leveren aan het oplossen van het energieprobleem, maar als iedereen dat deel waar hij of zij verantwoordelijk voor is, zo goed mogelijk aanpakt, dan komt het probleem wellicht toch wat dichter bij een oplossing. Spreker heeft onlangs een stukje gelezen van de heer Winsemius over realistische ambities. Hij gaf aan dat het moet kunnen, mits partijen ook iets willen. Daarvoor is een vergezicht nodig dat ergens naar toegewerkt zal worden. Voor Drenthe kan dat betekenen dat er aan het begrip van de groene provincie nog een dimensie wordt toegevoegd, namelijk een provincie die zich op wat langere termijn tot een energieneutrale provincie zal ontwikkelen. Dat is iets om over na te denken, maar dan wordt er in ieder geval ergens naar gestreefd. Meer ambities zouden ook meer geld kunnen kosten en daar valt met de PvdA goed over te praten. Een voorbeeld waarbij gewerkt wordt met die ambities is nu een plan in Borger, waarbij iedereen rond de tafel wordt gezet en een plan ontwikkelt waarbij over energieneutraliteit wordt gesproken. Spreker heeft zich laten informeren en er blijken al energiezuinige woningen te kunnen worden gebouwd met een waarde van 0,1 en dat met een prijskaartje die naar huidige begrippen behoorlijk gunstig is. Daarbij is een heel creatieve financieringsconstructie denkbaar. Daar komt spreker straks op terug.

Als hij kijkt naar het punt van kijken en meten, dan brengt hij in herinnering dat in de startnotitie het college zelf twijfels had over de vraag of kan worden bereikt wat de provincie wil en die twijfels zijn nu weg. Wat is er in de tussentijd gebeurd? Het uitwerkingsplan moet de mogelijkheden geven om te kijken of doelstellingen zijn gehaald en mogelijkheden geven tot bijstelling van beleid. Daar is hij het volstrekt mee eens, maar dan moet er wel een uitwerkingsplan liggen waar iets concreets mee kan worden gedaan. Het voorliggende uitwerkingsplan zou spreker niet direct heel concreet kunnen noemen. Er zijn geen concrete doelstellingen, veel zaken worden niet onderbouwd of slechts door middel van een p.m.-post. De PvdA vindt dat er een jaarlijks inzicht moet worden geboden in de stand van zaken en dat moet op een manier waarop gecontroleerd en bijgestuurd kan worden. Het college heeft voor een aantal B's als speerpunten gekozen en dat is goed. In de beperking toont zich tenslotte de meester, maar wat hij mist is de B van besparing en die is vooral gericht op de burger. Ook mist hij de B van bewustwording en hij denkt dat de provincie daarbij samen met de gemeenten een belangrijke taak kan vervullen. Er zijn allerlei voorbeelden te noemen waarbij de provincie dat al doet, maar spreker denkt dat het nog sterker kan. Hij heeft wat voorbeelden opgezocht, bijvoorbeeld in de provincie Noord-Brabant. Daar is een website waarop heel concreet is te zien wat het kost als een lamp blijft branden en wat het aan geld oplevert als die lamp (eerder) wordt uitgeschakeld. In de provincie Noord-Brabant wordt ook een energiemeter verstrekt en dat kan worden gebruikt om vast te stellen wat een apparaat nu eigenlijk gebruikt. Vervolgens kan dat weer worden doorgegeven aan een ander. Dat wordt op die manier heel zichtbaar. Ook is opgeschreven dat in de bestaande bouw de energiewinst valt te behalen. Dat ondersteunt hij van harte. Er worden dan afspraken gemaakt met woningbouwcorporaties en dat is een heel goede zaak. Ook in het particuliere woningbouwbezit is er heel veel te doen als het gaat om besparingen. De vorige keer heeft hij gevraagd om eens te denken aan een revolving fund, zodat burgers over de streep kunnen worden getrokken om energiebesparende maatregelen te nemen. Toen is door het college gezegd dat de provincie geen bank is, maar er bestaan wel allerlei constructies waarbij de provincie samen met banken en gemeenten een soort fonds kan oprichten waarbij het zichzelf voortdurend terugverdient en wat burgers over de streep kan trekken om tegen andere voorwaarden allerlei maatregelen te nemen. Spreker denkt dat het goed is om daarnaar te kijken. Dat geldt ook voor de financiering van de mini-warmtekrachtkoppelingen (WKK's). Voorbeelden daarvan kan hij aanleveren. Een positief voorbeeld vindt hij ook het Teli-project, waarbij het gaat om energiebesparing bij huishoudens met een laag inkomen. Dat mes snijdt aan twee kanten, want er zijn mensen die het werk verrichten en allerlei

informatie geven en het is goed voor de portemonnee van mensen met een smalle beurs. Spreker bereiken ook geluiden dat het toch niet zo goed gaat met de uitvoering van dat project. Hoe zit dat? De vorige keer is gesproken over effectmeting van maximumsnelheden rondom de steden. Iedereen heeft daar de laatste tijd wel wat over gelezen, maar de vorige keer heeft het college het verengd tot een discussie over luchtkwaliteit. Bij spreker ging het er echter om welk effect dit heeft op energiegebruik en in het algemeen denkt hij dat in het vervoer en openbaar vervoer meer resultaat valt te behalen. Als het gaat om bewustwording dan is het heel merkwaardig als natuur- en milieueducatie, waarbij jongeren bewust worden gemaakt, weg wordt bezuinigd. Als hij kijkt naar de rol van gemeenten, dan is de vorige keer geconstateerd dat het niet altijd even goed gaat als iedereen zou willen. Soms is de kennis niet aanwezig of worden financiële prioriteiten anders gelegd, of het lukt gewoon niet omdat gemeenten niet uit de wirwar van allerlei regels kunnen komen. Dan lukken plannen niet zoals iedereen op papier dat zou willen. Dat geldt ook voor woningbouwcorporaties. De provincie zou de regierol dan ook veel steviger moeten oppakken en naar gemeenten en woningbouwcorporaties nog meer faciliterend moeten zijn, want daar ontbreekt het overzicht nog wel eens. In die zin hoopt spreker dat de transformatie van een patrijshond in een heel lief en moedig poesje, dat hij in de presentatie heeft gezien, geen enkele betekenis heeft, tenzij het een katje is dat niet zonder handschoenen kan worden aangepakt. Ten aanzien van biomassa heeft het Rijk gezegd dat 50% van de alternatieve energieopwekking van biomassa komt. Ook voor Drenthe bestaan er op dat gebied kansen en daar is over gesproken en over nagedacht. Er moeten op dat gebied ook keuzes worden gemaakt, want grootschalig en kleinschalig zijn verschillende zaken en niet overal past het grootschalige. Wanneer er aan biomassa wordt gedaan moet er zelfs worden opgepast dat er geen industriële activiteiten plaatsvinden. Het betekent ook dat voor de toekomst van de landbouw er een overschakeling plaats zal moeten vinden en dat er een transitie in de landbouw nodig zal zijn om aan die grondstoffen te komen. Er kan dus heel makkelijk worden geroepen om biomassa en de varianten die er daarop zijn, maar het heeft toch wel met meer zaken te maken dan met simpele en praktische bezwaren. Vergunningstechniek en toeleveringen zullen een beslag leggen op deze discussie en hij heeft dan ook enige twijfel over de haalbaarheid van de doelen. Over de bodem wijzen de laatste berichten erop dat aardwarmte voor woningbouw in het gebied van de regiovisie en rondom Emmen gebruikt zou kunnen worden. Dat biedt wellicht mogelijkheden voor de glastuinbouw in het Rundedal. Daar komt hij bij het volgende agendapunt op terug. Ten aanzien van de opslag van $CO_2$ zou dit prachtig zijn, maar het mag nooit een soort van excuus zijn om de doelstellingen toch te halen. Bij bedrijven is het probleem vaak de afdwingbaarheid van allerlei energiemaatregelen en spreker kan zich goed voorstellen dat bedrijven het zo zien dat er nog meer regels op hen afkomen waaraan zij moeten voldoen en eigenlijk zou voor een bepaald bedrijventerrein een soort van ketenvergunning mogelijk moeten zijn, waaruit blijkt wat de optie is en dat bedrijven dat onderling moeten regelen. In dat geval hoeven er niet allerlei afzonderlijke maatregelen en vergunningen te worden genomen. Ten aanzien van het economisch aspect zal het toch moeten gaan om de kennis en de innovatie, want als het gaat om de productie van bijvoorbeeld windenergie dan is dit aan deze provincie voorbijgegaan, want hij heeft begrepen dat de mini-WKK's ook al in Engeland worden gemaakt. In hoeverre de provincie daar economisch beter van kan worden is voor de PvdA in ieder geval een twijfel.
Ten aanzien van de rol van het landschap en de windenergie is er heel veel gezegd. De meningen zijn verdeeld en het zijn meningen waarbij fouten worden gebruikt op een manier die iedereen het beste uitkomt. Soms heeft spreker het idee dat het haast iets met geloven heeft te maken. Bij windenergie kan spreker zich daar niet zo heel veel bij voorstellen. Hij zal proberen om zakelijk een aantal punten op een rij te zetten die het standpunt van de PvdA vertegenwoordigt. Bij POP II is een motie aangenomen en daarin werd heel duidelijk gezegd dat er mogelijkheden voor meer windenergie zouden moeten zijn. De PvdA heeft altijd zijn zorg geuit over het landschap. In Drenthe is een groen kapitaal en daar moet zuinig mee worden omgesprongen. Dat geldt trouwens voor iedereen van de aanwezige commissieleden. De zorg voor het landschap is dan ook geen exclusief recht van het college en zeker niet alleen van het vrouwelijke smaldeel van het college. Tijdens de vorige commissievergadering is bijna commissiebreed gepleit voor meer windenergie dan de Bestuursovereenkomst landelijke ontwikkeling windenergie (BLOW)-taakstelling en spreker heeft tot nu toe geen berichten van andere partijen gehoord dat er een ander standpunt wordt ingenomen. Hij heeft nog steeds twijfels over het halen van de doelstellingen van

de vier B's, zoals die door het college worden genoemd. Naar zijn mening is het dan ook een én-én-verhaal. Het gaat dus om windenergie en de vier B's. Dat mag alleen daar waar het kan en dus landschappelijk verantwoord is. Dat kan dus zeker niet op alle locaties. Aan het college heeft hij een verzoek gericht waar eventueel windenergie zou kunnen. Dat heeft het college serieus opgepakt en er een verhaal van gemaakt. Hij kan zich in grote lijnen vinden in datgene wat het college daarin heeft verwoord. De insprekers hebben hun stem doen horen en hebben een aantal vragen over waarom iets niet bij hen zou kunnen. Is het voor de provincie niet mogelijk om vast te stellen in detail of iets wel of niet zou kunnen? Daar krijgt hij wellicht wel een antwoord op. Alles overziende had spreker toch de indruk dat alleen het gebied rondom Coevorden tot de interessante zoekplaatsen behoort. Dat is mede om reden dat in die omgeving en het industriegebied rondom Emmen verreweg de meeste energie wordt gebruikt, en daar zijn qua energiegebruik en alternatieve energieopwekking de meeste mogelijkheden. Er liggen allemaal plannen en spreker heeft ook nog een ander plan "Emergy" waarin de gemeente Emmen participeert met nog een aantal andere instellingen en dat plan speelt rondom Coevorden, het NAM-gebied, woningbouw en biomassa. Dat plan heeft op dat gebied heel veel mogelijkheden en de gemeente Emmen heeft zich, net als de gemeente Coevorden, uitgesproken dat er mogelijkheden op dit terrein moeten zijn. Spreker denkt dat het niet nodig is om een hele discussie te voeren over opbrengsten, want daar kan heel verschillend over worden gedacht. Iedereen haalt er namelijk uit wat hem of haar het beste uitkomt. Voor de PvdA zou een goed uitgangspunt 35 megawatt kunnen zijn. Dat is stroom voor 42.000 huishoudens en dan gaat het om bijvoorbeeld heel Emmen. Dat is ongeveer 14% van het totale Drentse energiegebruik. Dat zet om meerdere redenen zoden aan de dijk. Het gaat om een substantieel getal, maar het kan ook tot bewustwording leiden. Een windturbine heeft ook een soort zichtbaarheidsfunctie en maakt mensen duidelijk dat er iets met alternatieve energie wordt gedaan. Het is goed om daar in dat gebied op die manier naar te kijken. In de nota zijn alle feiten en argumenten keurig op een rijtje gezet. Hij onderschrijft de analyse van het college, maar hij onderschrijft niet de conclusie. Samengevat wil de PvdA ambitieuzere doelstellingen die vooral meer SMART worden geformuleerd en jaarlijks zijn te monitoren. Hij denkt bijvoorbeeld aan websites en allerlei andere informatie naar burgers toe. De regierol naar gemeenten en corporaties mag ook best wat worden uitgebreid. Hij wil graag weten wat het college vindt van de effecten van snelheidsbeperking en hij denkt dat het goed is om te kijken welke financiële mogelijkheden en constructies er zijn om in de bestaande bouw energiemaatregelen mogelijk te maken. Als laatste vindt hij dat er een uitwerking moet komen van de mogelijkheden tot uitbreiding van windenergie, conform de motie POP II.

De heer BOSSINA stelt vast dat de heer Hornstra zijn twijfels uit over de haalbaarheid van de maatregelen die worden voorgesteld door het college, los van de windmolens. Dat vormt de legitimiteit om daarnaast een traject met windmolens te kunnen inzetten. Waar zit het college volgens de heer Hornstra dan fout? Waarom haalt het college de doelstellingen niet?

De heer HORNSTRA antwoordt dat het college het ook niet hard maakt, zoals bij andere voorbeelden, namelijk dat er een bepaald doel is en dat aangegeven kan worden of dit doel wordt gehaald. Zo zijn er bij biomassa heel veel regelingen en vergunningen die het moeilijk maken om dat te halen wat de provincie graag wil. Dat geldt ook voor een aantal andere zaken. Spreker zou graag willen dat hij niet die twijfel had, maar hij heeft twijfels of het college die doelstelling wel haalt. Die doelstelling zou wat hem betreft ook nog wel wat hoger mogen. Dat betekent dat hij vindt dat de provincie het ene moet doen en het andere niet moet laten Spreker denkt dat de 35 megawatt die hij genoemd heeft een redelijk bescheiden bijdrage zou kunnen zijn aan de energievoorziening in Drenthe. Hij ziet dit meer als onderdeel van een complex van een aantal maatregelen.

De heer BOSSINA vraagt of de heer Hornstra zegt dat het college niet voldoende aangeeft dat doelstellingen wel worden gehaald.

De heer HORNSTRA antwoordt dat in de uitwerkingsnotitie bij heel veel voorbeelden de term p.m. staat of er staat helemaal niets bij. Dat noemt spreker creatief rekenen. Spreker wil ook graag per jaar kijken of de doelstellingen wel worden gehaald.

De heer BOSSINA antwoordt dat monitoring al is toegezegd.

Mevrouw KAAL wijst erop dat de wereldwijde klimaatverandering en de uitputting van fossiele brandstoffen twee grote bedreigingen vormen voor de samenleving op mondiaal niveau. Het ongekend hoge tempo waarin de bestaande energievoorraden worden aangesproken brengt de beschikbaarheid ervan de komende generaties in gevaar. Een van de belangrijkste maatregelen die zowel de oorzaken van klimaatverandering als het beslag op fossiele energievoorraden tegengaat is de ontwikkeling en het stimuleren van het gebruik van alternatieve en duurzame energiebronnen. Tot zover is iedereen het met elkaar eens. Zij is het ook eens over het feit dat Drenthe maar een heel klein landje op de wereldkaart is en er worden al veel goede maatregelen genomen. Toch hoopt spreker dat iedereen het er ook over eens wordt dat het wat Drenthe betreft nog niet genoeg is. Er kan best nog wel een schepje bovenop. Europa heeft onlangs haar koers verlegd en ingezet op een hogere energiebesparing in 2010 dan aanvankelijk de afspraak was. Den Haag doet daaraan mee en spreekster vindt dat ook Drenthe zich best een hogere doelstelling mag opleggen. Reeds bij de startnotitie heeft het CDA en andere partijen aangegeven veel informatie te missen in de nota. Toen werd gezegd dat het slechts om een startnotitie ging en dat de uitwerking zeker meer antwoorden op de vragen zou geven. De commissie moest maar afwachten. Spreekster was erg benieuwd geworden naar de Energienota en moet zeggen dat zij teleurgesteld was toen zij het uiteindelijke resultaat in handen kreeg. Het grootste gedeelte ervan betrof het onderwerp windenergie, maar dan vooral om de wind uit de zeilen te halen. Waar kan het wat het CDA betreft in Drenthe een tandje hoger? Spreekster zal de speerpunten noemen, die ook nog eens alle met een B beginnen. Dit zijn besparing, bodem, biomassa, de BLOW-norm en de best practices. Spreekster zal deze punten kort toelichten. Ten aanzien van besparing is € 400.000,-- beschikbaar om 50 kiloton $CO_2$ te kunnen besparen. In de notitie staat dat dit in de gebouwde omgeving wordt gerealiseerd. Dat is een prima streven, want ook spreekster vindt dat daar nog veel te besparen valt. Juist de wat oudere woningvoorraad zou moeten worden aangepakt en die woningen gebruiken veel energie en vormen dus een grote aanslag op de portemonnee van de burger. Daar komt dan ook nog de sociale problematiek bij, want in oudere huizen wonen vaak burgers met een wat krappere portemonnee. Het door het college aangehaalde rapport van ECN geeft aan dat er veel meer kan worden bespaard zonder dat daarvoor extra kosten hoeven te worden gemaakt. Doen dus! Zij wil dat het college dit punt veel steviger op de agenda zet en rekent op de steun daarvoor van de PvdA en andere partijen. Met betrekking tot het budget heeft zij nog een aantal vragen aan de gedeputeerde. Kan de gedeputeerde aangeven hoeveel van de € 400.000,-- werkelijk wordt ingezet voor besparing en hoe groot het deel is dat opgaat aan overheadkosten of andere kosten? Of wordt het hele bedrag in zijn totaliteit gebruikt voor de besparingen? Zijn er verder nog andere subsidies die door de provincie voor dit doel worden gebruikt maar niet in de nota worden genoemd? De investeringen lopen alleen in 2006 en 2007. Dat is te lezen op pagina 6 van het tabellenblad. Wil de provincie in 2007 de voorgenomen besparingen halen, dan moet dit beleid nu al stevig worden ingezet. Kan de gedeputeerde haar ervan overtuigen dat de gestelde doelen in 2007 gehaald gaan worden? Met het bedrag van € 400.000,00 kan kennelijk 50 kiloton $CO_2$ worden bespaard. Hoeveel extra geld heeft de gedeputeerde dan nog nodig om tot de 240 kiloton $CO_2$-besparing te komen die voor 2010 is gesteld? Dat is weer te lezen in de tabel op pagina vijf. De tweede B die spreekster noemde was de bodem. Het opslaan van $CO_2$ in de bodem levert volgens de provincie een grote bijdrage aan het halen van de norm die voor Drenthe is gesteld. Waar wil de provincie deze hoeveelheid $CO_2$ vandaan halen? Een grote kolencentrale is er namelijk niet in Drenthe en die hoeft Drenthe ook niet. Eenvoudigweg $CO_2$ uit de lucht plukken gaat ook niet. Aanvoer van $CO_2$ via een buizenstelsel kost enorm veel geld. Heeft de gedeputeerde hiervoor een oplossing? Daarnaast vraagt zij zich af of het $CO_2$ dat in Delfzijl wordt afgevangen, naar Drenthe wordt getransporteerd en in de grond wordt gestopt, eigenlijk wel meetelt voor de besparingen die de provincie Drenthe zichzelf heeft gesteld. Het CDA denkt dat investeren in warmte- en koudeopslag in de bodem een beter benutten van deze unieke

mogelijkheid van Drenthe is. Het CDA is voor een uitbreiding van het windenergievermogen met nog een park in de buurt van Coevorden-Emmen. Dat is vlakbij de Duitse grens, waar ook windmolens staan opgesteld. Spreekster denkt dat dit geen kwaad doet aan het landschap aldaar. Daarnaast circuleren er de laatste tijd nogal wat tegenstrijdige berichten over het uiteindelijk op te stellen vermogen in het eerste park bij Coevorden. Tenslotte is in strijd met eerder gemaakte afspraken nog steeds niet begonnen met de aanleg ervan. Kan de gedeputeerde dit uitleggen? Verder steunt zij met betrekking tot dit onderwerp de PvdA in haar mening over windenergie en daarom sluit zij zich verder aan bij het verhaal dat de heer Hornstra hierover heeft gehouden. Drenthe is een ideale provincie om grootschalig aan biomassavergisting te doen. Er komen steeds meer installaties bij en spreekster vindt dat de provincie hier nog scherper op in kan zetten. De bouwblokken lijken echter steeds groter te worden. Kan de gedeputeerde aangeven hoe zich dat tot het POP verhoudt? In Overijssel is onlangs een motie aangenomen voor het starten van een project om te kijken of regelgeving en vergunningen over deze installaties eenvoudiger kunnen worden gemaakt, zodat initiatieven gemakkelijker zijn te realiseren. Zij vraagt de gedeputeerde om te kijken of dat ook iets is om over te nemen in Drenthe. Ten aanzien van best practices merkt spreekster op dat de provincie Drenthe het wiel niet helemaal weer zelf hoeft uit te vinden. Er zijn veel goede voorbeelden van anderen om over te nemen, bijvoorbeeld de GIDO-pilots of het Columbuskwartier in Almere. In Drenthe kan worden gewerkt aan het ontwikkelen van projecten waar in het hele land wat van kan worden geleerd, samen met Energy Delta Research, ASTRON, Rijksuniversiteit Groningen, Hogeschool Drenthe en bedrijven. Know-how is dus aanwezig en zaterdag stond er in het dagblad nog een artikel over een student die een prijs heeft gewonnen voor zijn afstudeerproject met betrekking tot de economische haalbaarheid van een pyrolysefabriek, waarbij uit houtafval en suikerbieten bio-olie wordt gemaakt. Drenthe is een uitgelezen provincie hiervoor waar uitstekend op nieuwe inzichten kan worden verder geborduurd en verder ontdekkingen kunnen worden gedaan. Met deze kennis kunnen anderen profijt opdoen. Ook op het gebied van zonne-energie valt nog veel te doen. Op dit moment is het nog vaak te duur en te groots, maar kenners ervan voorspellen dat hierin de toekomst ligt. De komende jaren kunnen worden gebruikt om dit soort energiewinning verder te onderzoeken. Het CDA wil geen gefragmenteerde nota. Daar waar de provincie aan potentiële subsidieontvangers de eis stelt dat projecten robuust moeten zijn en dat er grote klappers moeten worden gemaakt, is de nota wat haar betreft een samenraapsel van allerlei kleine zaken. Zij roept de gedeputeerde op om duidelijke keuzes te maken en te gaan voor die zaken die het meeste rendement opleveren en passen bij de kwaliteiten van Drenthe. Zij noemde daarbij al besparing bij bouw en burger, bodemopslagbenutting als kwaliteit van deze provincie, de BLOW-norm en een extra windpark bij Coevorden-Emmen, biomassa dat uitstekend past bij deze provincie en best practices, waarbij toekomstige ontwikkelingen worden gevolgd. Het CDA vindt dat het beter, duidelijker en meer afrekenbaar kan. Het CDA wil haar controlerende taak adequaat uitvoeren, maar dat kan zij met deze nota niet. Er zit bij de nota geen financiële pagina en er zijn geen afrekenbare doelen. In het uitvoeringsprogramma zijn vele posten niet ingevuld. Hoe kan zij dan een en ander goed controleren? Daarom moeten de nu gemaakte afspraken vanmiddag worden vastgelegd in een evaluatie, waardoor de maatregelen achteraf te controleren zijn, evenals dat er inzichtelijk wordt gemaakt wat er van allerlei besparingen terecht is gekomen en hoeveel geld dat uiteindelijk heeft gekost. Zij wil haar controlerende taak goed kunnen uitvoeren en vraagt de gedeputeerde om de staten daarin serieus te nemen. Ook met betrekking tot dit punt rekent zij op de steun van andere partijen.

De heer BOSSINA merkt op dat het nu begin 2006 is en dat er in de begroting van dit jaar een ambitie is vastgesteld op het gebied van duurzame energie. In 2010 wil de provincie 6% minder $CO_2$ in de lucht, terwijl er een toename met 10% duurzame energie moet zijn bereikt. In de startnotitie, die in november is besproken, zet het college zelf vraagtekens bij de haalbaarheid daarvan, maar sindsdien heeft het college kennelijk de problematiek in de vingers gekregen en het resultaat daarvan is terug te vinden in de nota die nu voorligt, getiteld "Energiek Drenthe 2006-2010". De doelstellingen worden gehaald en daarmee complimenteert de VVD het college. Dat gebeurt op een uiterst liberale manier en in samenwerking met marktpartijen voor relatief weinig belastinggeld. Als hij de criticasters hierover hoort dan is het haast te gemakkelijk gegaan en als het zo gemakkelijk gaat dan moet de lat hoger worden gelegd. Er moet meer ambities worden getoond, zo wordt er gezegd, maar de VVD doet op dit moment in dat

koor niet mee. De Kyoto-doelstelling was zijn inzet en daar blijft hij voorlopig ook aan vasthouden. Te zijner tijd kan er worden gediscussieerd of dat inderdaad moet worden bijgesteld, maar nu gaat het over wat er is besloten in de begroting 2006. In dat opzicht ligt de provincie prima op koers. Bovendien moet heel voorzichtig worden omgesprongen met de wens om daar als provincie nog iets bovenop te willen leggen, want deze provincie is wel een heel kleine speler op dat grote veld. Uit de nota spreekt Drentse nuchterheid, want in deze provincie zijn de mondiale problemen niet op te lossen. Wel kan er op Drentse schaal een bijdrage worden geleverd met bij voorkeur Drentse oplossingen. Daar is het college volgens hem goed in geslaagd. De specifieke structuur van de Drentse bodem biedt vele mogelijkheden. Drenthe is een groene provincie die boordevol organische grondstoffen zit voor winning van bio-energie. Op de daaraan toegevoegde winst die is te behalen door te besparen op energie, moet fors worden ingezet. Dat is hij met iedereen eens. Ook het bedrijfsleven is erbij gebaat en voelt aan dat er iets moet gebeuren. TNO heeft aangetoond dat in de bodem in het noorden rondom Emmen of 3 km diepte aardwarmte zit. Hij neemt aan dat dit de zogenaamde accrivers zijn. Is bij de winning van aardwarmte nog gebruik te maken van de infrastructuur zoals de NAM die daar heeft liggen in de bodem en zou de glastuinbouw een afzetmarkt voor deze warmwaterstroom zijn? Is het commercieel te exploiteren of zullen subsidies dit in stand moeten houden? Van dat laatste is hij niet direct een voorstander. Ten aanzien van de $CO_2$-opvang in de bodem heeft hij begrepen dat deze oplossing pas over toen jaar voorhanden is, althans soelaas gaat bieden. Dan is de vraag of de Kyoto-norm in 2010 wel wordt gehaald. Sluit dat op elkaar aan? Veel uitzendingen worden gedaan als de behoefte daaraan groot is en dat geldt ook voor het aanboren van alternatieve en duurzame energiebronnen. Wel dagelijks is daar in de krant iets over te vinden. Kleinschalige projecten leveren met de nodige ondersteuning uiteindelijk een bijdrage aan de oplossing van het energieprobleem. Die lijn moet de provincie blijven stimuleren. In de krant van vandaag staan artikelen over mestloze biovergisting en over auto's die gaan rijden op varkensdiesel. De motoren van die auto's beginnen te knorren van vreugde. Het is daarom ook verheugend dat eind maart op de Hanzehogeschool een lector energietransitie is geïnstalleerd. Hij geeft inhoudelijk leiding aan een energiekenniscentrum en daar kan iedereen in Energy Valley zijn voordeel mee doen. De provincie is al langer bezig met dergelijke onderwerpen en stimuleert dat ook. Zo is vorig jaar € 35.000,-- subsidie gegaan naar het waterschap Reest en Wieden voor een project met betrekking tot hydrodynamische slibdesintegratie, waaruit 285.000 kilowatt groene stroom kan worden opgewekt en dat is 10% van de energie die het waterschap zelf nodig heeft. Is er enige informatie over hoever het staat met dit project? Zo worden er ook kleinschalige zaken, zoals getijdenenergie geïntroduceerd.

De heer HORNSTRA heeft gehoord dat de heer Bossina aangeeft dat de doelstelling volgens de Kyotonorm makkelijk gehaald wordt, terwijl in een later stadium de angst bestaat dat die Kyoto-norm niet wordt gehaald. Hij proeft dat de VVD ook twijfelt aan de vraag of het college de doelstelling wel haalt en hoort de heer Bossina dan een aantal goede alternatieven opsommen. Hij hoort echter niet dat als de provincie de doelstelling niet haalt, de provincie daar meer op zal moeten inzetten. Spreker wil een signaal van de VVD welke richting het dan op moet.

De heer BOSSINA gaat er vooralsnog vanuit dat de Kyoto-norm wordt gehaald. Hij hoort straks wel van het college of dat wel of niet het geval is. Aan de reeks projecten die het college heeft ingesteld zijn er vele toe te voegen, waaronder projecten om bij de burgers tussen de oren te krijgen dat het belangrijk is om energie te gaan besparen. Door sommige mensen wordt er echter gepleit om windmolens te plaatsen omdat mensen kennelijk iedere keer wanneer zij een windmolen zien, zich bedenken, naar huis gaan en het licht uit doen. Daar kiest spreker niet voor, want hij kiest voor andere projecten.

De heer HORNSTRA vraagt waar de heer Bossina dan bij windmolens aan denkt.

De heer BOSSINA zou de molens het liefst omhakken. De staten hebben de doelstelling van POP II onderschreven bij het aanvaarden van de begroting in 2006. Het college is gevraagd om nadrukkelijk aan de slag te gaan en kan in 2010 worden afgerekend op het bereikte resultaat. Overigens heeft de gedeputeerde tijdens haar toelichting voor de commissie veertien dagen geleden toegezegd volgend

jaar al met eerste monitoringscijfers te komen, waarna eventueel noodzakelijke bijsturing kan plaatsvinden. In welke maand denkt de gedeputeerde met die cijfers te komen? Welke maatregelen zouden dan meetbaar zijn in termen van effect? De VVD is verheugd dat het college het standpunt van de VVD over windenergie tot de hare heeft gemaakt. Bij de behandeling van de startnotitie in november heeft spreker gezegd dat de VVD hiervoor in deze provincie niet kiest. Dat komt niet vanuit een fundamentalistisch denken, maar gewoon omdat hij denkt dat het niet nodig is. De windmolenlobby is in Nederland heel sterk en het lijkt erop dat windmolens geen middel meer zijn maar een doel op zich. Zo zit hij er niet in, want in deze provincie wordt voorzichtig omgegaan met waardevolle landschappen en daarin moeten geen ontsierende windmolens worden geplaatst. Waar wordt gemillimeterd over de bouw van een woning of een schuur, daar is het ongeloofwaardig dat aan extra landschaps- en horizonvervuiling wordt gedaan. Als dan ook nog blijkt dat er een paar molens worden neergezet die nauwelijks enig effect hebben op de energiehuishouding in Drenthe, dan kan er beter worden gestopt met deze discussie. Dat is dan ook de keuze van de VVD.

De heer KUIPER is zijn bespreking de vorige keer begonnen over de startnotitie met de complimenten aan het college. Dat herhaalt hij nogmaals, aangezien het college verantwoordelijkheid neemt voor de energieproblematiek en dat ook vertaalt naar concrete beleidsmaatregelen. Dat vindt spreker op zichzelf prima. Hij wil in navolging van wat de PvdA erover heeft gezegd, hierover enige procedurele opmerkingen maken. Een aantal jaren geleden is een discussienota aan de orde geweest over energie, waar een zekere ambitie uit sprak. Daar heeft hij toen ook positief op gereageerd en toen zou dat worden herhaald door middel van de startnotitie en in tweede instantie met de definitieve nota. In derde instantie is er echter geen bespreking over en dat is lichtelijk teleurstellend. Immers, door verschillende partijen zijn tijdens de vorige bespreking voorstellen en suggesties gedaan die zo mogelijk zouden worden neergelegd in de definitieve nota, maar dat is niet gebeurd. Spreker wil dan ook graag dat het weer terugkomt na de bespreking in het college, zodat het een definitieve nota wordt die in de staten kan worden behandeld. De vorige keer heeft hij een aantal suggesties gedaan die in het kader kunnen worden geplaatst van zelfvoorzienendheid en klimaat- en energieneutraliteit. Binnen wat het college heeft voorgesteld zou het goed zijn om dit als extra te verwoorden. Spreker heeft een voorstel gedaan met betrekking tot vervoersproblematiek. Hij heeft gevraagd te onderzoeken naar de mogelijkheden van provinciale opcenten op het gebruik van de auto en niet alleen te kijken naar het heffen van belasting, want dan wordt alleen het bezit van de auto belast. Verder is gesproken over het afremmen van woon-werkverkeer en banenruil. Dat zou een groot deel van het woon-werkverkeer schelen. Hij heeft deze punten ondertussen onderzocht. Op zichzelf ontmoet dit idee heel veel steun, maar waar het op vast zit is het moment waarop mensen in een baan terecht komen, terwijl de werkgever moet vaststellen of hij die andere persoon op die baan wil aanstellen. Daar zal dus enige stimulans uit moeten voortkomen en hij wil dit graag onderzocht zien, om te kijken of er mogelijkheden toe zijn. Het zou goed zijn als de provincie dit op landelijk niveau zou aankaarten, zodat werkgevers worden gestimuleerd om dit soort dingen te gaan regelen. De vorige keer is over verwarming van openbare gebouwen gesproken via warmtekrachtkoppeling op biogas. Hij zal daar bij de behandeling van windenergie nog op terugkomen. Er is gesproken over verdergaande bestemmingsplannen. Over windenergie in Coevorden heeft hij een aantal opmerkingen gemaakt. De andere suggesties van de andere partijen heeft hij ook node gemist, ook in de richting dat het meetbaar moet zijn. Dat is een goede aanvulling op datgene wat de vorige keer is gezegd. Hij heeft ook node gemist het gemeentelijk en provinciale fonds, waar de PvdA deze keer weer een bijdrage over heeft gehad. Hij zou graag willen dat het college daar serieus mee omgaat, want het is ook een idee dat hij al eens eerder heeft geuit. Aan de vier B's wil hij een vijfde B toevoegen. Dat is bestuurlijke verantwoordelijkheid en beleidsregels. Het gaat daarbij om het feit dat het mogelijk moet zijn om aan de gemeenten duidelijk te maken dat er beleidsregels zijn op het gebied van ruimtelijke ordening. De provincie zal een voorschrift kunnen geven aan de gemeenten om hun bestemmingsplannen zo in te richten dat er zongericht gebouwd gaat worden. Dat is ook via het bestemmingsplan, dat dan terugkomt bij de provincie, te toetsen of gemeenten daarin zijn geslaagd. Het is via de Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO) mogelijk dat de provincie daar een kaderstellende rol in gaat vervullen. Hij vindt het jammer dat de vorige keer toen die suggestie is gedaan, dit niet is terug te vinden in de definitieve

nota en hij zou heel graag willen dat het college dienaangaande een wat sterkere rol zou willen spelen. Dat dient een meer kaderstellende rol te zijn dan waarvoor is gekozen. Wat betreft subsidies is het heel sterk gericht op het aanbieden van een kader. De provincie biedt een kader aan waarbinnen er mogelijkheden zijn om tot besparingsinitiatieven te komen. Er zijn in het maatschappelijk veld ook particulieren die gebrek aan financiële middelen hebben om hun plannen tot ontwikkeling te brengen. Hij stelt voor om daarvoor een duidelijker subsidie-initiatief aan te bieden, zodat duidelijk wordt voor de provincie dat er mogelijkheden zijn om die particuliere initiatieven te ondersteunen. Deze zullen moeten worden gehonoreerd.

De heer WIJBENGA vraagt hoeveel dat gaat kosten.

De heer KUIPER antwoordt daar nog geen idee van te hebben. Er zijn mogelijkheden om daar wat extra geld in te steken. Bij de behandeling van de Voorjaarsnota zal moeten worden bekeken welke inzet hij dan zal doen op dit punt. Hij krijgt verder de indruk dat heel sterk wordt gekeken naar de situaties die in Flevoland zich voordoen. Daar staat een hele rij molens van beperkte capaciteit en als er dan wordt gesproken over een hoeveelheid megawatts die voor Drenthe gaan gelden, dan worden er grote molens geplaatst zoals zij ook in Flevoland staan. Niet voor niets heeft spreker bij de verschillende insprekers gevraagd aan welke grootte van molen zij denken. Als de ambitie is dat per 4.000 huishoudens 5 megawatt moet worden geplaatst, dan zouden met 50 molens van 5 megawatt alle Drentse huishoudens van energie voorzien kunnen worden. Hij spreekt daarbij het college na, want dat heeft ook het college gezegd. Bij diezelfde hoeveelheid Flevopoldermolens zou er worden gesproken over 1.250 molens. Dat is niet te doen, want dat is een zo grote inbreuk op het landschap dat het niet wenselijk is. Een molen van 5 megawatt geeft wel een rustiger beeld en geeft de mogelijkheid om die 5 megawatt op te wekken. Zij staan ook hoger en geven een hoeveelheid energie die eerder zal worden geleverd dan de wat lagere molens. Hij verzoekt om daar eens wat serieuzer naar te kijken. Hij heeft daartoe een berekening gemaakt. Stel dat wordt uitgegaan van 2.500 $km^2$ in Drenthe, dan zou per 50 $km^2$ één molen worden neergezet. Hij zegt niet dat dit zo gebeurt, maar als manier om te kijken hoe er mee verder kan worden gegaan. Dat zou betekenen dat elke 7 km één molen wordt neergezet. Indien er dan in Assen wordt gekeken en er zouden aan de ene kant van Assen drie molens worden neergezet en aan de andere kant van Assen ook, dan zouden alle huishoudens voorzien zijn van elektrische energie. Indien er dan ook nog eens een besparingsprogramma op wordt losgelaten, zodat een huishouden met 3.000 kilowattuur niet alleen maar draait op verlichting, koeling en dergelijk zaken, maar ook op verwarming van het huis, dan komt de provincie al een heel eind verder. Vandaag heeft hij ook de mestloze biovergister gezien, die een capaciteit heeft voor 4.000-5.000 gezinnen en als deze wordt gekoppeld aan de inzet van een dergelijk hoeveelheid molens, dan zou dat betekenen dat er een aanvullende energievoorziening is op het moment dat de wind wordt losgelaten. Dit is slechts een schets en hij heeft een vertaling gemaakt naar Coevorden toe, omdat de inzet daar is om er 15 megawatt neer te zetten. Hij doet het voorstel om in Coevorden gebruik te maken van grote molens van 5 megawatt per stuk, zodat Coevorden met drie molens klaar is. Dat heeft als voordeel dat het tegen de grens aanstaat waar al molens staan, dus de molens worden opgenomen in het landschap dat daar al aanwezig is. Hij kan zich dan ook voorstellen dat die drie molens worden geplaatst op het Europark in Coevorden, waar zij worden gekoppeld aan bedrijven die er zijn. Er is ook een combinatie te maken met een mestloze biovergister, want dan is er sprake van een zelfvoorzienend systeem. In Coevorden is dan een situatie gecreëerd waarmee landschappelijk en energietechnisch gezien ervaring kan worden opgedaan. Binnenkort is er een excursie naar Texel. De staten gaan daar kijken wat er gebeurt met de landschappelijke ontwikkeling, maar in Texel is in de gemeenteraad afgesproken dat er in 2030 sprake is van klimaatneutraliteit. Hij verzoekt de aanwezige commissieleden om daar te vragen hoe de gemeenteraad dat denkt te kunnen bereiken. Tenslotte is er door de Milieufederatie over kernenergie een vraag gesteld. De Milieufederatie is tegen kernenergie en tegen opslag van kernafval in deze provincie. In het bestuursprogramma staat ook dat kernafval niet in deze provincie kan worden opgeslagen, maar hij vraagt ook een uitspraak te doen over kernenergie. Op het moment dat staatssecretaris Van Geel met plannen voor kernenergie kwam, werden in Duitsland direct vragen gesteld over wat Nederland nu eigenlijk van

plan was. Spreker wil daar graag een uitspraak over hebben. Bestuurlijk kan de provincie kaders aangeven via bestemmingsplannen en later moet worden bekeken of er in die plannen zongericht is gebouwd op gemeentelijk niveau. Hij wil windenergie concreet maken in Coevorden via molens die groter zijn dan waarin is voorzien. Met betrekking tot deze nota dringt hij aan op samenvoeging van de visie, de financiële pagina en afrekenbaarheid van de doelen, waardoor het mogelijk wordt om het in provinciale staten te gaan bespreken.

(De voorzitter schorst de vergadering van 17:00 uur tot 17:30 uur)

De heer HEETEBRIJ merkt op dat voor hem de concepten van de Nota Energiebeleid en het uitvoeringsprogramma liggen. In algemene zin zijn dat nota's waarin spreker zich grotendeels kan vinden, maar die ook uitnodigen tot discussie, tot het stellen van vragen en het maken van opmerkingen. Hij begint met een aantal vragen en opmerkingen. Op pagina 6 staat onder het kopje financiën dat "daarnaast substantiële inbreng van middelen vanuit de marktsector wordt verwacht". Hij vraagt zich af wat de aanleiding is om dit zo sterk uit te spreken en waarop die verwachting is gebaseerd. Heeft de marktsector zich op een of andere wijze wellicht al gecommitteerd? Op pagina 7, waar de criteria worden opgesomd waaraan een project moet voldoen, staat onder anderen dat "omdat de provinciale regierol met zich meebrengt dat de provincie niet onvoorwaardelijk het heft uit handen geeft." Hoe ziet het college dat dan? Het klinkt namelijk wat bemoeizuchtig en het lijkt spreker iets anders dan het voeren van de regie. Hij wil hierop graag een toelichting. Op pagina 9 onder het kopje klimaatneutrale organisatie meldt het college dat het ook de bedoeling is om begin 2006 een kleine windmolen bij een van de eigen provinciale gebouwen te plaatsen. Als voor het college meer windenergie geen optie is, is het college dan voor de burger wel consequent door een dergelijke windmolen te plaatsen? Hij kan zich voorstellen dat de burger dit niet helemaal begrijpt en als burgers ook dit soort kleinschalige maatregelen zouden willen toepassen, eventueel gecombineerd met zonne-energie, zou dit dan op de een of andere manier door het college kunnen worden aangemoedigd? Overigens staat daarover niets in deze nota en dat is jammer. Diezelfde vraag zou hij ook kunnen stellen dat het om andere innovatieve, kleinschalige en geïntegreerde oplossingen gaat. Waarom blijft in dit geval zonne-energie vrijwel helemaal buiten beeld? Op pagina 12 staan nuttige en goede zaken in de nota en dat geld ook voor de $CO_2$-opslag. Het zou goed zijn om in Drenthe $CO_2$-opslag te laten plaatsvinden in lege en nog leeg komende gasvelden. Op pagina 13 wordt bij de B van biomassa gesproken over samenwerking. Dat zou wel eens erg interessant kunnen zijn voor de agrarische sector in Drenthe en dan vooral ook daar waar vanuit economische noodzaak schaalvergroting moet worden toegepast. Hoe gaat de provincie dit bij LTO-Noord en bij individuele boeren promoten? Op pagina 15 is te lezen dat de beperkte opbrengst van windenergie vanuit windenergiedoelstellingen door het college onvoldoende wordt gevonden, enzovoorts. Die opmerking deelt spreker niet, want door de technische ontwikkelingen wordt de opbrengst per molen verhoudingsgewijs steeds beter. Overigens komt spreker op het onderwerp windenergie aan het einde van zijn bijdrage nog terug. Naast deze vragen en opmerkingen heeft hij in deze nota een aantal zaken gemist, zoals een paragraaf over innovatie. Ook heeft hij iets gemist over benchmarking en hoe het beleid bij andere provincies is. Wat kan de provincie van andere provincies leren? Voor het overige sluit spreker aan bij de opmerkingen van het CDA over best practices. Tevens mist hij een lange termijnvisie voor de periode na 2010. Dat mist hij vooral omdat diverse energievormen in deze nota nauwelijks aan bod komen. Ook mist hij veel afrekenbare zaken in het uitvoeringsprogramma en zoals ook door anderen al is opgemerkt staan er wel erg veel p.m.-posten in.
Ten aanzien van windenergie leest hij in POP II op pagina 188 dat "als uitvloeisel van de landelijke doelstellingen voor duurzame energiewinning het Rijk en de gezamenlijke provincies een BLOW hebben gesloten. Dit met het doel om landelijk windvermogen te realiseren van 1.500 megawatt op landlocaties per 2010. Gegeven het windaanbod en een ruimtelijk afweging voor Nederland is het Drentse aandeel hierin bepaald op 15 megawatt." Met andere woorden, 15 megawatt is een minimum dat Drenthe moet realiseren. Met minder kan Drenthe in ieder geval niet volstaan. Dat is toch heel wat anders dan het gestelde in de nota, waar hij leest dat de te realiseren 15 megawatt bij Coevorden, gelet op het bepaalde in het POP, is te beschouwen als een maximum. Echter, 15 megawatt is geen maximum, maar een

minimum dat in Drenthe moet worden gerealiseerd. Dat wordt nog duidelijker als hij de inhoud serieus neemt van de twee moties die in deze staten over dit onderwerp zijn aangenomen. Gelet op de uitkomsten van de Inventarisatie windenergiepotentieel in de provincie Drenthe, nodigt hij het college uit om serieus te zoeken naar mogelijkheden om te komen tot een hogere taakstelling dan die 15 megawatt. Hij is er zich van bewust dat windenergie ook nadelen heeft en wel als het gaat om de inpassing van windmolens in het landschap, zeker in Drenthe. Immers, een groot deel van deze provincie verdraagt vanuit het oogpunt van natuur en landschap geen windmolens, maar het wil er bij spreker niet in dat behalve de al geplande windmolens in Coevorden helemaal niets meer mogelijk is. Zijn fractie zou graag in de door het college op de kaart aangegeven zoekgebieden verder willen kijken naar mogelijkheden. Een emotioneel neen tegen windenergie is niet minder onzorgvuldig dan een ongelimiteerd ja, te meer daar er belangstelling is voor meer windenergie in Drenthe, zoals onder anderen blijkt uit de brief van de gemeente Emmen. Dat klemt te meer omdat de met windenergie te realiseren besparingen van $CO_2$-uitstoot realistischer zijn, dan de geplande besparingen onder de letter B van besparing. Hij vraagt zich af of voor de voor 2010 geplande besparing van 240 kiloton per jaar wel haalbaar is. Het gaat juist bij dit onderdeel om de middellange en lange termijn. Tenslotte is deze bespreking ook voor zijn fractie waarschijnlijk niet de laatste mogelijkheid die zal worden benut om over dit onderwerp te spreken.

De heer SMIT heeft met waardering kennis genomen van het feit dat gedeputeerde Klip het onderwerp duurzaamheid op de agenda heeft gezet en hij hoopt dat zij dat de komende jaren zal volhouden. Vandaag wordt gesproken over een onderdeel van duurzaamheid, te weten de nota over energie en hij heeft daar een viertal opmerkingen over. Die opmerkingen zijn bedoeld als een suggestie en aanvulling op hetgeen nu in de nota staat en daarmee heeft hij aangegeven dat wat in de nota staat op zich door hem gewaardeerd wordt. In eerdere besprekingen over dit onderwerp, namelijk bij de bespreking van de Nota Energiebeleid in 2001 en de Startnotitie van november 2005, heeft hij een aantal opmerkingen gemaakt over de gekozen benadering. Toen heeft spreker gezegd dat er niet alleen moet worden gekeken naar het directe energiegebruik, maar ook naar het indirecte energiegebruik. Met andere woorden, er moet worden gekozen voor een integrale benadering of ketenbenadering. Dat is de enige manier om tot een goed afwegingskader te komen en ook om tot een goed optimalisatieproces te komen tussen de verschillende opties die mogelijk zijn. Een dergelijk afwegingskader en optimalisatieproces zijn ook een noodzaak om ambities te kunnen halen. Vanmiddag heeft hij ook een voorbeeld gezien van wat er gebeurt als er geen goed afwegingskader wordt vastgesteld. Dan gaat de een beweren dat er helemaal niets aan windenergie moet worden gedaan en de andere dat er zoveel mogelijk aan gedaan moet worden. Dat komt door het ontbreken van een goede optimalisatiemogelijkheid. Hij vindt ook dat de ambities zoals deze nu in de nota staan, wat te gering zijn. Het gebruik van fossiele brandstoffen moet met zeker 80% worden teruggedrongen en dat is heel wat meer dan het waterige compromis dat in het Kyotoverdrag staat. Het is een gebeuren van de lange termijn om dit te kunnen bereiken, maar het moet wel op tijd worden neergezet en er dient op tijd mee te worden begonnen, want anders wordt die norm nooit gehaald. Een tweede opmerking gaat over biomassa. Het college zet in op biomassa en dat lijkt spreker een goede zaak. Omdat er alleen wordt gekeken naar het directe energiegebruik, zegt het college dat het gebruik van biomassa $CO_2$-neutraal is. Dat is feitelijk onjuist. Dat heeft spreker al eerder aangegeven, dus de besparing is in dat geval geen 100% maar 30%. Dat geeft ook aan dat als niet wordt gekozen voor de ketenbenadering, er ook het gevaar bestaat dat er verkeerde besluiten worden genomen en daarom blijft hij erop hameren dat het college voor de integrale benadering moet kiezen. Dat geldt ook voor de grootschalige windenergie en zojuist heeft hij al gerefereerd aan de insprekers, waarbij sprake is van twee tegengestelde meningen over hetzelfde onderwerp, terwijl de door hen gebruikte cijfers waarschijnlijk wel kloppen. Ook daar zou een goede afwegingsmethodiek moeten aangeven welke opties uiteindelijk bijdragen aan de provinciale ambitie en welk aandeel windenergie daarbij in kan nemen. Ten aanzien van de kleinschalige windenergie staat in het uitvoeringsprogramma dat er wat molens voor proef worden geplaatst, maar hij acht dit toch ook een heel waardevolle optie, zeker als deze wordt gecombineerd met andere kleinschalige opties, zoals zonne-energie en microwarmtekracht. Juist hierin zou de provincie een belangrijke rol kunnen vervullen in de sfeer van voorlichting en facilitering. Dat kan ook omdat de provincie hier te maken heeft met burgers en kleine bedrijven, waar juist het ontbreken

van kennis en vaardigheden om dit van de grond te krijgen veel groter is dan bij de grootschalige energieopties, want qua kennis redden dezen zichzelf wel. Kortom, wat in de nota staat is op zich goed, maar alleen moet er een aantal zaken aan worden toegevoegd wil de provincie de ambities halen. Die ambities dienen bovendien veel hoger te zijn en de integrale benadering is een absolute noodzaak om tot enig resultaat te komen.

De heer DE JONG heeft kennis genomen van de conceptnota. Een van de insprekers namens de NUON heeft gezegd dat het geprognosticeerde vermogen van het windmolenpark bij Coevorden niet wordt gehaald. Zij zegt zich te baseren op getallen van de provincie. Toen dat gesteld werd veerde de gedeputeerde op uit haar stoel en dat deed spreker deugd. Hij vraagt of de gedeputeerde weet waar de inspreker van NUON op doelde en zo ja, klopt het dan wat er is gesteld? Als dat klopt, wat is dan het effect voor deze nota? Of baseert NUON zich op onjuiste gegevens of is er sprake van miscommunicatie?
Ten aanzien van de conceptnota wordt er op pagina 15 gesproken over de beperkte opbrengst van windenergie vanuit de energiedoelstellingen en dat is dan onvoldoende om inbreuk op het landschap te rechtvaardigen. Om die reden is er geen aanleiding meer om de in POP II geformuleerde standpunten met betrekking tot windenergie te wijzigen. Dat is een goede benadering en destijds heeft spreker ook wel gesteld dat die discussie na Coevorden helemaal over is. Het is langzamerhand, ook vanuit het rijksbeleid, een achterhoedegevecht geworden en daar duidden een aantal insprekers ook op. Wat spreker betreft kan de discussie over de grootschalige windmolenparken met molens van 100 m en hoger dan ook worden gesloten. Met het subsidiëren van winstnemingen van bedrijven moet de provincie dan ook niet al te makkelijk en lichtzinnig omgaan en eigenlijk zou daar paal en perk aan moeten worden gesteld. De notitie spreekt over geheel andere zaken die spreker meer aanspreken.
Op pagina 12 wordt gesteld bij de $CO_2$-opslag dat er eventueel een tijdelijke mogelijkheid is om $CO_2$ ondergronds op te vangen, maar er wordt een voorbehoud gemaakt, namelijk dat het ingewikkeld en moeilijk is omdat er complexe afwegingen moeten worden gemaakt. Het gaat namelijk om klimaatbeleid en energiebesparingen versus grondwater- en bodembescherming, alsmede ruimtelijke ordeningsaspecten. Wanneer spreker dat zo leest en het gaat om een tijdelijke maatregel, dan vraagt hij zich af of de kosten en baten nog wel in balans blijven. Spreker betwijfelt dat, want er is heel veel procesgang en geld nodig om zoiets met mitsen en maren van de grond te tillen. Het zou fijn zijn wanneer daar wat meer duidelijkheid over zou kunnen komen. Biobrandstoffen zijn prima en daar zou door de provincie Drenthe best wat meer op ingezet mogen worden. Het is een nationale discussie aan het worden en Nederland loopt achter als het om het gebruik van biobrandstoffen gaat. De landbouwarealen zijn in Nederland dusdanig groot dat het gebruik van biobrandstoffen meer impulsen kan en mag krijgen.

De heer HORNSTRA merkt op dat vooral het landbouwareaal in het noorden van het land niet geschikt is voor het verbouwen van gewassen die kunnen worden gebruikt voor het vervaardigen van biobrandstoffen. Koolzaad verbouwen zet in Drenthe geen zoden aan de dijk.

De heer DE JONG antwoordt geen boer en bioloog te zijn. Hij heeft in het verleden in Groningen wel heel grote velden koolzaad zien bloeien. Daar wil het dus kennelijk wel goed en als de suikerbietenindustrie nog verder onderuit gaat en er problemen tussen aardappelboeren en AVEBE blijven bestaan, liggen daar wellicht mogelijkheden. Dat is een voorschot op een discussie die misschien nog gaat komen. De hele sector kent moeilijkheden als het gaat om subsidies en gewassen.

De heer HORNSTRA wijst erop dat de heer De Jong dan moet zeggen dat er mogelijkheden zijn van een transitie in de landbouw vanuit het verbouwen van suikerbieten en aardappelen naar andere teelt. Over de schaal waarop er uit koolzaad bijvoorbeeld biobrandstoffen kunnen worden vervaardigd, heeft hij geen al te hoge verwachtingen. Dat wil niet zeggen dat de mogelijkheden daartoe niet onderzocht moeten worden.

De heer DE JONG vindt het belangrijk dat de mogelijkheden niet uit het oog moeten worden verloren. Het verder afbouwen van Europese subsidies voor de landbouw gaat gewoon door en als in de landbouw biobrandstoffen kunnen worden vervaardigd kan het mes aan meerdere kanten snijden. Die discussie is redelijk helder.

De heer KUIPER merkt op dat het niet realistisch is om daar als landbouw helemaal op over te schakelen. Wanneer het gehele Nederlandse wagenpark op biobrandstoffen of biomassa moet gaan lopen, dan is er een landbouwareaal met de oppervlakte van een land als Polen of Frankrijk voor nodig om daar de brandstof voor te leveren.

De heer DE JONG merkt op dat als het gaat om de Drentse schaal en het bijdragen van een steentje aan het oplossen van deze problematiek, dan dient dat toch niet uit het oog te worden verloren. In de conceptnota staan verder veel goede intenties die echter te weinig SMART zijn en te weinig afrekenbaar. Bij opslag van warmte en koude, evenals aardwarmte, is voorzichtigheid geboden vanwege het doorboren van belangrijke aardlagen. Het is prima om daar toch mee te experimenteren en er ervaring mee op te doen. Hoe krijgen bouwers, woningbouwcorporaties, architecten en particulieren het duurzaam bouwen tussen de oren? Het blijft een hard gevecht, want het is eigenlijk beleid zonder geld. Het rijksbeleid is erop gericht dat in het Bouwbesluit de energieprestatienormen zijn vastgelegd en vastgesteld en op grond van het kostenaspect of onwetendheid houden bouwers zich vaak alleen daaraan. Hij heeft het er al vaker over gehad hoe dit toch beter tussen de oren te krijgen bij de betrokken partijen, maar het strandt altijd op onduidelijkheid over terugverdiencapaciteit en te maken investeringen. De PvdA heeft een aardig voorstel gedaan voor een revolving fund en wellicht dat daar toch een mogelijkheid is om samen met andere partners te komen tot een zichzelf terugverdienend systeem. Voor het overige sluit hij zich aan bij de wijze waarop het CDA naar deze nota kijkt en de manier waarop het CDA dit heeft verwoord is hem uit het hart gegrepen. Hij sluit zich daar dan ook grotendeels bij aan.

De heer POPKEN merkt op dat energie de smeerolie is van het dagelijks bestaan. Het is nodig in huis en langs de weg, dus het is een belangrijk gegeven. Fossiele brandstofbronnen dreigen op termijn uitgeput te raken. Dat is een doemscenario, maar ook een realiteit. Er moet dan ook voor worden gezorgd dat er vervanging komt. Dat houdt in dat spreker het een goede zaak vindt dat er is gestart met deze nota. De herschreven nota is voor spreker richtinggevend, hoewel al meerdere malen is opgemerkt dat het nog niet optimaal is beschreven en dat er nog wat aanpassingen moeten komen. Bij windenergie is de provincie gebonden aan minimaal 15 megawatt, maar waar mogelijk moet worden gestreefd naar een capaciteit van 35 megawatt en daar zijn de zoekscenario's voor in het leven geroepen. Het is wel moeilijk om aan te geven waar de molens moeten worden geplaatst. De een wil het in een omgeving plaatsen waar de molens niet opvallen terwijl een ander het in de open ruimte wenst. De meest juiste optie zou volgens de OPD zijn om de molens in open terrein te plaatsen vanwege het te behalen voordeel, maar de vraag is op dat inpasbaar is. Hij gaat ervan uit dat de provincie in ieder geval de verplichting van 15 megawatt zal halen. De locatie Coevorden is daar min of meer voor vastgesteld en voor de rest van het benodigde potentieel zal een geschikte plaats moeten worden gezocht. Het college is daarmee bezig en er zijn ook al locaties aangewezen. Het is maar net hoe dit in de loop van het traject zal worden ingevuld. Indien er bezwaren komen dan zal daar ook rekening mee gehouden moeten worden.
Verder mist hij in de nota mist het onderdeel zonne-energie. Dit is niet zo beeldvervuilend als de windmolens. Het is dus een factor die hij graag opgenomen had gezien in de nota. Is het college daartoe bereid? Bij de verdere behandeling van de nota geeft hij het college de overweging om te kijken of de aanbevelingen in de toegezonden brief van de Milieufederatie
kunnen worden verwerkt in deze nota.

De heer WIERINGA vindt dat in de nota besparing het belangrijkste speerpunt zou moeten zijn. De provincie dient dit meer voor het voetlicht te brengen. Bij besparing is er voor particulieren en bedrijven direct voordeel te behalen, zowel op het terrein van het milieu als de financiën. Ten aanzien van bio-

massa is het erg belangrijk dat er door de provincie wordt ingezet op schone biomassa. Ten aanzien van windenergie wil Drents Belang opmerken dat deze mooie provincie onherstelbaar zal worden beschadigd door het plaatsen van windmolens, die zelfs ten koste gaan van de leefomgeving van de inwoners. Toeristen zullen Drenthe minder gaan bezoeken en de kosten van een windturbine zijn enorm hoog. Een molen met een vermogen van 2,5 megawatt kost bijvoorbeeld € 2,5 miljoen en heeft een levensduur van zeventien jaar, terwijl de restwaarde is te verwaarlozen. Windmolens doen afbreuk aan de kwaliteit van de open ruimte, het landschap en de woonomgeving. De bijdrage van windmolens aan de vermindering van de $CO_2$-uitstoot, is te verwaarlozen. Windenergie draagt veel te weinig bij aan besparing op fossiele brandstoffen. Alle windturbines in Nederland moeten 700 jaar draaien om een jaar aardgaswinning uit te sparen. Dit is een druppel op een gloeiende plaat, maar de windmolens zijn door een enorme stroom aan subsidiegelden momenteel alleen interessant voor producenten en exploitanten van windmolens. Indien deze subsidie stopt, dan worden er geen windmolens meer geplaatst.

Mevrouw KLIP antwoordt dat deze nota een vervolg is op de Nota Energiebeleid I en de commissie heeft ongetwijfeld gemerkt dat het college wel een draai aan dat beleid heeft gegeven. Er wordt namelijk veel meer met andere partijen gedaan en dat is de sterkte van deze nota. Natuurlijk kan de provincie niet iedere burger en corporatie tot iets dwingen, maar dit is wel bij uitstek beleid dat samen met anderen moet worden gedaan. De provincie is net gestart met die andere vormgeving van beleid. De conceptnota geeft het kader aan, terwijl het in principe draait om het uitvoeringsprogramma. Spreekster heeft begrepen dat door de commissie in het verleden ook wel is aangegeven dat er niet meer gepraat, maar gewoon gedaan moet worden. Te zien is dat het uitvoeringsprogramma op het moment dat het gedrukt wordt, een momentopname is, aangezien er op heel veel terreinen door de provincie acties worden ondernomen. De vorige keer heeft spreekster veel voorbeelden genoemd en zal er nu ook een paar noemen. Dat brengt spreekster ook bij de afrekenbaarheid die bijna iedereen heeft genoemd. Spreekster kan zich dit heel goed voorstellen en achter het uitvoeringsprogramma zitten dan ook Excelvellen met gedetailleerde informatie. Die informatie gaat niet zozeer over de te behalen besparingen, maar wel over de projecten die daaronder vallen. De informatie dijt voortdurend uit en af en toe valt er ook wel iets af. De vraag is dan ook wat de staten op dit moment willen weten, want het moet de staten er toch om gaan dat de provincie de doelstellingen haalt en dat dit kan worden aangetoond. Spreekster heeft tijdens de informatieve bijeenkomst van twee weken geleden toegezegd dat het college volgend jaar zal komen met een uitvoeringsprogramma dat aan de ene kant een terugblik geeft op het afgelopen jaar en aan de andere kant een vooruitblik op datgene waarmee wordt doorgegaan of wat de provincie nog gaat doen, gekoppeld aan de $CO_2$-winst en het multiplieereffect van het provinciale geld. Daarbij gaat het om de vraag in hoeverre andere partijen zich hebben aangesloten bij het deel dat door provinciaal geld is gefinancierd. Daarbij gaat het niet alleen om financiering door marktpartijen, maar ook om geld van het ministerie van VROM, het Rijk en om Kompasgelden. Het gaat dus om veel meer geldstromen. Spreekster stelt zich daarbij voor dat er ook beter zal worden uitgelegd hoe het met de samenwerking met gemeenten loopt. Corporaties hebben uitgelegd hoe daarmee wordt gewerkt, maar met gemeenten is begonnen in de vorm van convenanten. Het gaat daarbij om het traject rondom de Liberalisering Energiemarkt Drenthe (LED) met de bijbehorende afspraken, als ook over het Convenant Duurzaam bouwen en deze komen niet echt goed van de grond. Hoe moet dit worden vormgegeven? Door de windmolens en het verstevigde beleid van de provincie, komen gemeenten uit zichzelf bij de provincie met de vraag om hulp bij bijvoorbeeld het bij elkaar brengen van partijen. Zij noemt een tweetal voorbeelden die bij een aantal van de B's passen en die behoorlijk spectaculair zijn. Het eerste betreft de stadsrandzone in Assen. Vanaf het eerste begin zit de provincie daarbij aan tafel en het eerste project dat daar speelt is Messenveld II, dat over ongeveer vier jaar aan de orde is. TNO gaat hier een vervolgonderzoek doen waarbij het gaat over aardwarmte en dat betekent dat er nu al rekening moet worden gehouden met de planning van de infrastructuur. Dat betekent dat als er over vier jaar wordt begonnen, het na vijf of zes jaar gereed is. Dat zal een project worden van ongekende omvang, maar het is wel langjarig en wat de provincie daar nu voor doet is nog niet zichtbaar. Dat kan wel in het uitvoeringsprogramma worden opgenomen, maar op dit moment staat het er nog niet in omdat het uitvoeringsprogramma is gedrukt op het moment dat de provincie nog niet met Assen aan tafel zat. Een ander punt

betreft aardwarmte in de regio Emmen, want ook aardwarmte biedt naast biomassa ongekende mogelijkheden voor de tuinbouw. Als voorbeeld noemt spreekster een tuinder in Bleiswijk die aardwarmte gebruikt voor zijn kassen, die een complex heeft van zeven hectare en die 3 miljoen $m^3$ gas uitspaart. Hij wordt dan ook van een netto-exporteur van $CO_2$ een netto-importeur. Hij heeft namelijk de $CO_2$ van andere collega's nodig om die $CO_2$ in zijn eigen kassen te gebruiken. Dat project kan morgen in Emmen beginnen, dus het is niet zo dat de provincie zelf steeds opnieuw het wiel uitvindt. Het is wel zo dat de provincie ook daar aan tafel zit en partijen bij elkaar brengt. Dat de commissie afrekenbare getallen wil en zaken SMART wil hebben geformuleerd, kan spreekster zich voorstellen. Spreekster heeft dat al voor de eerste evaluatie van volgend jaar toegezegd. Het gaat hier om opgeplust beleid en het is dan de vraag wat dit in het provinciehuis betekent. In 2000 werd er 300 uur besteed aan energie- en klimaatbeleid. Op dit moment gaat het om negen volledige banen en 16.200 uren. De provinciale ambitie is dus aanmerkelijk vergroot.

De heer WIJBENGA vindt dat een merkwaardige vergelijking. In hoeverre is de provinciale ambitie af te meten aan het aantal fte's dat op een werksoort wordt ingezet?

Mevrouw KLIP antwoordt dat dit inderdaad naar twee kanten is uit te leggen. Spreekster vraagt hoe gedetailleerd de staten willen weten wat er bijvoorbeeld bespaard is. Rekenen de staten het college af op bijvoorbeeld de globale besparing of willen de staten per project weten wat het precies heeft betekend? Dat kan spreekster zich in dualistische verhoudingen bijna niet voorstellen, maar dat hoort zij graag van de commissie.
De heer Hornstra heeft aangegeven dat het college niet verder gaat dan de Kyoto-norm. Natuurlijk is Kyoto voor het college als vanzelfsprekend een ondergrens. Dat betekent niet dat de provincie gaat achteroverleunen op het moment dat de Kyoto-norm is gehaald. Dat kan ook niet uit deze nota worden gehaald, maar Kyoto is tot nu toe een verwaterd compromis en de eerlijkheid gebiedt dan ook te zeggen dat zij het daarmee eens is. Hoe meer de provincie kan bereiken hoe beter het is, maar het moet ook wel haalbaar zijn. Van een aantal sprekers heeft zij begrepen dat geld geen rol speelt. Dat hoort spreekster graag, maar het moet in de praktijk wel haalbaar zijn. Zij heeft drie partijen horen zeggen dat eigenlijk zou moeten worden gestreefd naar een energieneutrale provincie. Dat is prachtig en dat kan ook prima worden opgeschreven, maar de vraag is of dat moet worden opgeschreven als er nu niet de overtuiging bestaat dat dit met de beschikbare hoeveelheid geld en mankracht wordt gehaald. In dat geval blijft zij toch voorstander van realistische ambities. De heer Winsemius heeft het gehad over realistische ambities, maar hij heeft het ook over realistisch idealisme. De heer Winsemius zegt dat er aan de ene kant rekenaars nodig zijn die aangeven wat er nu kan, hoe de maatschappij zich ontwikkelt en deze twee zaken naast elkaar kunnen leggen, evenals de effecten van beleid kunnen aangeven en aan de andere kant zijn er idealisten nodig die zeggen hoe het eigenlijk zou moeten zijn. Daar is het college het helemaal mee eens en dat heeft sinds een jaar tot gevolg dat de provincie zitting heeft in de stuurgroep "Grounds for change". Spreekster gaat ervan uit dat iedereen weet welk project dat is. Het project gaat ervan uit dat de toekomstige energievoorziening leidend moet zijn in de ruimtelijke ordening. Dat is wat de provincie samen met de gemeente nu bijvoorbeeld doet in Assen en dat is ook wat er twee weken geleden in Borger-Odoorn is gedaan. Daar komt zij zo dadelijk op terug. Dat betreft dus het realistische idealisme dat spreekster onderschrijft, maar de provincie doet daar dus al in mee. Als het gaat om de energieneutrale provincie dan is het prachtig om naar te streven, maar het moet ook een realistisch streven zijn.
In Borger-Odoorn zijn door de provincie een aantal partijen bij elkaar gebracht. In Borger-Odoorn wordt een wijk uit de jaren zestig gerenoveerd. Het gaat om 233 woningen waarbij ongeveer de helft wordt gerenoveerd en de andere helft wordt afgebroken. Daar is vorige week twee dagen gesproken door een landschapsarchitect, energiedeskundigen, ruimtelijke deskundigen, provinciale ambtenaren, ambtenaren van de gemeente, betrokkenen bij "Grounds for Change" en een projectontwikkelaar. Daaruit blijkt dat als er intelligent wordt nagedacht over de energievoorziening en de inrichting van de ruimte in een bestaande wijk, er heel veel mogelijk is. Daar is de provincie nog mee bezig, het begint te lopen, maar dat gaat niet overal tegelijkertijd. Er is bijvoorbeeld nu een nieuwbouwplan in Diever, genaamd

Kalterbroeken en ook daar zit de provincie vanuit deze optiek aan tafel. Dit project in Borger-Odoorn is zo bijzonder dat op de internationale gasconferentie die in juni 2006 in Amsterdam wordt gehouden, er één dag is gereserveerd voor energievoorziening in de ruimtelijke ordening. Hier zal dit project, evenals een project met biomassa in Emmen, worden gepresenteerd. Daarmee is het nog niet gerealiseerd in Borger-Odoorn, maar daarmee kijken er ook anderen mee. In Borger-Odoorn blijkt bovendien dat daar een energieprestatiecoëfficiënt (EPC) van 0,1 kan worden gehaald in die woningen en dat daar een creatieve financieringsconstructie op kan worden losgelaten waar de totale woonlasten, zoals hypotheek, huur en dergelijke zo ongeveer rond de € 450,-- per maand zit.

De heer HORNSTRA heeft begrepen dat via een ingewikkelde constructie de lasten daar op hetzelfde niveau blijven. Dat is het aardige ervan.

Mevrouw KLIP antwoordt dat dit klopt. Binnen deze nota is gekozen voor het bemiddelen door de provincie bij dat soort constructies. Zij zegt niet dat er ook niet zou kunnen worden gekeken naar een revolving fund, maar waar voor wordt gekozen is hoe er bij dit soort projecten een slimme financieringsconstructie kan worden vastgesteld. Daar zijn voorbeelden genoeg van. Dat is wat in het uitvoeringsprogramma als Wonen plusplus staat aangemerkt. Waarom heeft het college geen twijfels meer sinds de startnotitie? Die twijfel was voor een deel gebaseerd op de evaluatie 2001-2004. Bovendien heeft het college verder gerekend. Een jaarlijks overzicht heeft spreekster toegezegd, maar zij hoort graag hoe gedetailleerd de commissie dat wil hebben, bijvoorbeeld op projectniveau. De opmerking over creatief rekenen van de heer Hornstra, daar waar het gaat om de $CO_2$-opbrengsten, werpt zij verre van zich. Zij heeft begrepen dat het krantenartikel van gisteren over bewustwording is opgevallen en een ander voorbeeld is de website www.EnergiekDrenthe.nl die nog niet helemaal klaar is, maar die er wel aankomt. Een ander punt van bewustwording is de klimaatconferentie die met dertig schoolklassen in dit provinciehuis op 20 april 2006 plaatsvindt en waarbij ook al wordt nagedacht over een vervolg. Spreekster heeft een energiemeter voor zich liggen, want een goed klimaatbeleid begint bij iedereen zelf. Deze meter had zij aan het eind van de discussie graag willen uitreiken aan de meest energieke woordvoerder en de heer Hornstra maakt daarbij een goede kans.
Het Teli-project zou volgens de heer Hornstra niet zo goed lopen. Dat klopt, want de subsidie die is aangevraagd heeft de provincie niet gekregen en daarom is de provincie teruggegaan naar de gemeenten. Het gaat dus wel door, maar door de tegenvaller met betrekking tot de subsidie is er vertraging opgetreden. Ten aanzien van de effectmeting van snelheidsbeperkingen rondom de steden merkt spreekster op dat zij dit een punt vindt dat meegenomen dient te worden in het luchtkwaliteitsplan, want daar heeft het heel duidelijk mee te maken, maar het heeft ook te maken met de bereikbaarheidsconvenanten die nu zijn gesloten en waarin veel aandacht aan fietspaden wordt besteed. Het heeft daarnaast heel veel te maken met het Provinciaal verkeers- en vervoersplan (PVVP). Spreekster begrijpt dus de oproep, maar vindt niet dat daarover in deze Energienota een eensluidend oordeel moet worden gegeven. De regierol van de provincie wordt actief opgepakt. Soms lukt dat wel en soms niet, maar bij de grote corporaties in deze provincie heeft zij daar geen enkele twijfel over, want deze zijn inderdaad heel maatschappelijk bezig. Natuurlijk worden de afspraken tussen de provincie en de grote corporaties ook betrokken bij het convenant van het noorden, want daarin speelt ook besparing een belangrijke rol. Daarbij gaat het niet om 0,8, want de corporaties waar deze provincie mee spreekt hebben de intentie om te gaan tot 0,5 of 0,3. De provincie subsidieert dan ook niet op het niveau van 0,8, want dat is al een wettelijke verplichting, maar wel wordt een onderzoek of een folder gesubsidieerd en dat is dan ook de rol die de provincie in dit soort trajecten heeft.
De grote problemen met betrekking tot biomassa zoals die in de evaluatie van het energiebeleid 2001-2004 zijn geschetst nemen af. Natuurlijk is het niet altijd een gelopen race. Met energie- en milieubureau KNN en LTO Noord is er bijna een project klaar waaruit een soort van checklist rolt, waarin gemeenten en boeren duidelijk kunnen zien wat het betekent voor de ruimtelijke ordening. Deze is vergelijkbaar met de checklist waar de provincie Overijssel mee werkt. Deze checklist is bijna klaar en het wordt voor ondernemers veel makkelijker om daarmee aan de gang te gaan. Daarbij ligt er ook een component in de richting van de ruimtelijke ordening, want aan de ene kant komen er wat grotere eenheden die aan de

andere kant weer niet integraal zijn, zodat er weer meer moet worden gereden en dat levert weer meer $CO_2$ op. Het is wel aardig te zeggen dat deze provincie al veel langer met biomassa bezig is en samen met de provincie Friesland wordt daar al een flink aantal jaren op ingezet. Nu blijkt dat daar waar altijd gedacht werd dat bij vergistingsinstallaties de aanwezigheid van mest de bepalende factor was voor de vestiging, dit juist niet het geval is want het blijkt de aanwezigheid van biomassa te zijn. Dat betekent dat er in korte tijd iets van achttien aanvragen zijn binnengekomen, waar de eerste vergunningen al voor afgegeven worden. Het is niet zo dat hierdoor elk initiatief haalbaar wordt, maar het is wel een haalbare optie binnen deze provincie, los van de biomassa die zich in ieder geval binnen deze provincie bevindt. Over $CO_2$-opslag hebben veel commissieleden iets gezegd en de heer Hornstra zei dat dit geen excuustruc moet zijn, maar te lezen was dat de $CO_2$-opslag niet is opgenomen in de berekeningen. Het is niet zo dat als de $CO_2$-opslag niet doorgaat, de doelstellingen ook niet worden gehaald, maar het is alleen een mogelijkheid die pas over een aantal jaren binnen bereik komt. Daarvoor moet heel veel ruimtelijk en technisch voorwerk worden gedaan en niet ieder type $CO_2$ kan ermee worden opgevangen. Bovendien is het een tijdelijke oplossing doordat de velden voor opslag van $CO_2$ vol zitten. Het wordt dus niet meegenomen in de tijdelijke berekening en dat betekent dat het structurele probleem niet wordt opgelost omdat de $CO_2$ er nog altijd is, maar niet gezien wordt. Het is dan ook een soort van struisvogelpolitiek die wel een oplossing biedt omdat die gasvelden er nu eenmaal zijn. Als er $CO_2$ in die velden wordt gestopt dan kan er niets anders in worden opgeslagen, zoals bijvoorbeeld kernafval. Het antwoord op de vraag hoe $CO_2$ in die velden komt, heeft iets te maken met het type $CO_2$ en waar het vandaan wordt gehaald. In Drachten wordt momenteel gewerkt met een Zero Emission Powerplant (ZEPP), waarbij het laatste restje gas uit het gasveld wordt gehaald en waar de $CO_2$ er ter plekke in wordt gestopt. Dat is een vorm van ketendenken die bij dit soort zaken ook moet worden toegepast. Bij de hernieuwde oliewinning in Schoonebeek valt ook te denken aan het gebruik van de velden voor $CO_2$-opslag. Spreker is het ermee eens dat er niet eindeloos gesleurd moet worden met $CO_2$ en in die zin zouden er ook projecten kunnen worden begonnen in Drenthe.

Mevrouw KAAL heeft niet de indruk dat hiermee de opslagnorm van $CO_2$ wordt gehaald.

Mevrouw KLIP merkt op dat er geen norm voor $CO_2$-opslag is vastgesteld. Daar heeft zij nooit een cijfer aan gekoppeld. TNO heeft inmiddels vastgesteld hoe de Drentse bodem eruit ziet en dat heeft te maken met de warmte- en koudeopslag (WKO), aardwarmte en de mogelijkheid voor $CO_2$-opslag. Van de 37 velden die er in Drenthe zijn, zijn er in principe maar vier geschikt voor $CO_2$-opslag. Daarbij moet worden gekeken hoe de energiebedrijven er tegenaan kijken en wat het juridisch en technisch vanuit het oogpunt van ruimtelijke ordening betekent. Er wordt immers wel wat bovenop gezet, wil die $CO_2$ in die velden worden opgeslagen. Er zijn weliswaar geen cijfers aan gekoppeld, maar als het aan de orde is wil spreker klaar zijn, dus er wordt momenteel gewerkt aan een vervolgtraject.

De heer HORNSTRA merkt op dat $CO_2$ een product is dat de provincie liever kwijt dan Rijk is. Er moet dus ergens een bron zijn waar veel $CO_2$ geproduceerd wordt, wat de provincie niet wil hebben. Als er toevallig een fabriek staat waar veel $CO_2$ staat, dan zou dat kunnen worden afgevoerd. Als die fabriek er niet staat, dan wordt die er ook niet neergezet. In de glastuinbouw is $CO_2$ juist nodig om de plantjes te laten groeien. Waar er tekorten aan $CO_2$ zijn, is de $CO_2$ er dus niet. Hij begrijpt het idee wel, maar concreet ziet hij dit niet, tenzij $CO_2$ in een tankauto kan en het in de grond kan worden opgeslagen.

Mevrouw KLIP antwoordt dat deze mogelijkheid nog verder moet worden uitgewerkt. Het gaat ook slechts om een mogelijkheid die in de nota wordt geopperd. Er is alleen nog maar gezegd dat de mogelijkheden voor $CO_2$-opslag zullen worden onderzocht op een aantal aspecten. Het is ook nog niet bekend waar die $CO_2$ vandaan kan komen. De NAM is hierin een belangrijke partner en doet graag met de provincie mee, maar heeft daar ook de eigen achterliggende gedachten bij.

De heer WIJBENGA geeft aan dat hij de indruk heeft dat de dingen in een merkwaardige volgorde worden gedaan. Nu wordt onderzocht of iets kan worden opgeslagen wat er (nog) niet is. Dat is het idee dat

bij hem ligt. $CO_2$-opslag is efficiënt wanneer dat in de nabijheid van een kolencentrale wordt gedaan. Dan is er voldoende kritische massa om met enig rendement iets te doen, maar dat is er niet in Drenthe. In Emmen zijn er weliswaar pieken geweest van verhoogde $CO_2$-uitstoot, maar dat is een verzameling van allerlei bronnen, dus hoe verder de $CO_2$ wordt getransporteerd, hoe duurder het wordt. De vraag die hij ook in de voorlichtingsbijeenkomst heeft gesteld is of er niet beter bij voorbeeldprojecten in het buitenland kan worden onderzocht hoe groot de kritische ondergrens bij $CO_2$-opslag moet zijn om dit tot een succes te kunnen maken.

Mevrouw KLIP antwoordt dat die gegevens niet eens meer hoeven te worden uitgezocht, want die gegevens zijn al bekend en vormen onderdeel van de door het CDA genoemde best practices. $CO_2$-opslag gebeurt alleen als dat kan in Drenthe en het gaat dan wel over een periode die pas over tien jaar aanbreekt. Niemand weet dan wat er bijvoorbeeld voor industriële ontwikkelingen in Emmen zijn. Het enige wat zij zegt is dat Drenthe een bodem heeft die voor opslag geschikt is. In de bodem hoeft dan ook niets meer te worden uitgezocht, want het is inmiddels bekend waar het wel en niet in de bodem kan. Er wordt alleen gekeken wat het allemaal betekent voor allerlei procedures en hoe de NAM daarin kan worden meegenomen, want deze partij heeft de provincie nodig. De gegevens over welke kritische massa nodig zijn en welke types $CO_2$ nodig zijn, zijn bekend.

De heer WIJBENGA vraagt of dat betekent dat dan theoretisch de rekensom kan worden gemaakt of er voldoende $CO_2$ is in Drenthe of niet. Als die cijfers er zijn, dan zou hij die graag zien.

Mevrouw KLIP antwoordt dat de heer Wijbenga niets aan die cijfers heeft, want pas over tien jaar kan er iets aan $CO_2$-opslag worden gedaan en het is niet bekend hoeveel $CO_2$ er over tien jaar is. Dan wordt het pas uitgevoerd.

De heer KUIPER vraagt of voor het vestigingsbeleid voor de komende tien jaar grote energiegebruikende vestigingen van bedrijven in de buurt worden gezet van plekken waar de $CO_2$ kan worden opgeslagen.

Mevrouw KLIP antwoordt dat het een voorbereiding is op de toekomst en zij denkt niet dat de provincie onverantwoord bezig is wanneer nog een aantal juridische en ruimtelijke ordeningsaspecten van $CO_2$-opslag nader wordt onderzocht.

Mevrouw KAAL merkt op dat in de nota staat dat $CO_2$-opslag kan bijdragen aan het halen van provinciale en nationale doelstellingen. Als zij dat leest als eenvoudig statenlid, dan denkt zij daarover na. Nu komt de gedeputeerde met een verhaal dat er al lang cijfers bekend zijn over $CO_2$ in Drenthe, maar dat het pas over tien jaar kan worden toegepast. Wat heeft het dan voor zin om in het stuk op te merken dat $CO_2$-opslag een bijdrage aan het halen van milieudoelstellingen kan betekenen?

Mevrouw KLIP antwoordt dat deze zin in de nota is gekoppeld aan de opmerking in het stuk dat dit pas over tien jaar aan de orde is.

De heer HORNSTRA merkt op dat wanneer zich in de toekomst situaties voordoen waarbij grote energieverbruikende bedrijven zich ergens in Drenthe willen vestigen, dit mogelijk kan in de buurt waarvan $CO_2$-opslag plaats kan vinden. Als de heer Kuiper zijn opmerking zo bedoelt, dan kan de gedeputeerde daar toch geen bezwaar tegen hebben?

Mevrouw KLIP antwoordt daar geen bezwaar tegen te hebben, maar zij vertaalde de vraag of opmerking zodanig dat de provincie zou gaan sturen op de vestigingslocatie van dat soort bedrijven omdat er op die locatie een mogelijkheid tot opslag van $CO_2$ is. Het is daarnaast te hopen dat een bedrijf langer blijft staan dan de duur van de mogelijkheden van $CO_2$-opslag.

De heer KUIPER wijst erop dat het probleem bij de huidige productie en inzet van energie is, dat daarbij een reststof $CO_2$ bij vrijkomt. De ambitie is om $CO_2$ over tien jaar te gaan opslaan. Het probleem daarvan is dat het geen soelaas biedt omdat het over te grote afstanden is en dergelijke. Als spreker de vertaling van deze opmerkingen maakt, dan zouden nieuw te vestigen bedrijven met een groot energiegebruik in de buurt van opslagmogelijkheden voor $CO_2$ dienen te worden gevestigd. Immers, dan zijn die transportkosten aanzienlijk lager.

Mevrouw KLIP antwoordt dat als de heer Kuiper het zo bedoelt, dan is dat iets minder het paard achter de wagen spannen. Spreekster wil de vraag terugleggen bij de commissie. Vindt de commissie dat $CO_2$-opslag niet verder moet worden uitgezocht?

De heer HORNSTRA kan die vraag ook vertalen in de zin dat er energieneutrale energieterreinen dienen te worden aangelegd, waarbij bedrijven zoveel mogelijk van elkaar water, warmte en stroom gebruiken. Daarvan heeft hij gezegd dat het parkmanagement ernaar zou moeten streven om tot een soort van ketenvergunning te komen. In die vergunning zou zoiets kunnen worden opgenomen. Spreker kan niet overzien of dat op dit moment is te kwantificeren. Het zou wel een uitgangspunt voor beleid kunnen zijn.

Mevrouw KLIP antwoordt dat dat zo zou kunnen zijn, maar het enige wat het college aankondigt is dat nog meer wordt gekeken wat eraan kan worden gedaan en welke kennis er dan moet zijn. Dat heeft niet alleen met volumes te maken, maar ook met vergunningtechnische aspecten en aspecten van ruimtelijke ordening, wil de provincie over tien jaar zover zijn. Dat lijkt spreekster niet irreëel en dat is het enige wat er staat

Mevrouw KAAL antwoordt dat zij eerder zou inzetten op opslag van warmte en koude en niet van $CO_2$-opslag. Dat laatste heeft geen prioriteit van spreekster. De CDA-fractie vindt dan ook dat $CO_2$-opslag niet verder hoeft te worden onderzocht.

Mevrouw KLIP geeft aan dat een ketenvergunning aan meerdere bedrijven op een bedrijventerrein in het kader van parkmanagement niet mogelijk is. Waar wel aan gewerkt is, is dat er samen met de kamer van koophandel wordt gekeken waar op de bedrijventerreinen warmte en koude kan worden opgeslagen, gecombineerd met energiescans die de provincie aan de bedrijven aanbiedt en het vervolgens schakelen aan het Drentse bedrijfsleven, want zoals bekend zijn er in Drenthe veel bedrijven die hierin expertise hebben, dus wat werk betreft is de cirkel dan rond. Die ketenvergunning kan dan ook niet en dat via het parkmanagement wordt ingezet op het bedrijfsleven, dat is wel iets waar de provincie mee bezig is en waar ook de kamer van koophandel een rol in speelt. Een ander punt is dat Syntens, SenterNovem, Energy Valley en de kamer van koophandel bedrijven bij elkaar proberen te brengen, gecombineerd met mbo- en hbo-instellingen, zodat ook die kennis en dergelijke leergangen in Drenthe worden ontwikkeld. De vragen van de insprekers over de kaart zal zij nu niet beantwoorden, want dat lijkt spreekster geen vraag die zij nu moet beantwoorden. Het college staat achter die kaart en vindt dat op die kaart goede criteria naast elkaar zijn gelegd. Een aantal insprekers heeft de juistheid van de kaart betwijfeld en daar wil spreker verder niet op ingegaan.
Ten aanzien van bewustwording van de burger heeft de provincie een forse rol en daar heeft ook die website een betekenis. Verder is er een soort van toolkit ontwikkeld door het bedrijfsleven met het Ministerie van VROM. Dat is een softwareprogramma waardoor het voor overheden en grote bedrijven makkelijker wordt om vast te stellen welke EPC welke $CO_2$-winst oplevert en wat dit dan gaat kosten. Zij zal kijken hoe daar ook iets mee op de website kan worden gedaan. De provincie geeft subsidie waar het trajecten van warmte- en koudeopslag betreft. Warmte- en koudeopslag is een redelijk uitontwikkelde techniek, waarvoor het niet nodig is om aparte pilots in het leven te roepen Over opslag van warmte en koude is veel kennis aanwezig en daar zal via de website en op andere manieren voor burgers aandacht aan worden besteed.

Mevrouw KAAL geeft aan dat dit voor warmte en koudeopslag een grote klapper kan betekenen.

Mevrouw KLIP antwoordt dat dit gewoon op het niveau van een woning werkt, namelijk dat via het grondwater warmte wordt opgeslagen en dat deze warmte wordt gebruikt in de winter. Hetzelfde geldt voor koeling in de zomer. Het is in principe voor één bedrijf en voor één huishouden. Dit is iets wat al ver is uitontwikkeld en over 200 m tot 300 m diepte gaat. Wanneer het gaat over aardwarmte 3 km diep, dan zullen er minstens duizend aansluitingen voor nodig zijn om dit binnen tien jaar terug te verdienen. Dat zijn dus twee verschillende zaken. Mevrouw Kaal vindt de nota versnipperd, maar zij haalt er haarfijn de hoofdlijn eruit. De nota is dan ook waarschijnlijk iets minder versnipperd dan mevrouw Kaal bij eerste lezing dacht. Over de ambities heeft zij het gehad en 500 is voor het college het minimum. Daar waar de provincie in de uitvoering meer kan doen, gebeurt dat ook. Mevrouw Kaal wil besparingen in de gebouwde omgeving wat steviger op de kaart zetten. Dat gebeurt via uitvoering, communicatie en subsidiering en daar is de provincie op dit moment mee bezig. Als het uitvoeringsprogramma uitvoeriger wordt uitgeschreven dan zullen er op dat gebied veel projecten worden aangetroffen. Het is goed om de commissie volgend jaar een actualisering te geven van het uitvoeringsprogramma met een blik op wat er het afgelopen jaar is gebeurd en wat er het volgend jaar staat te gebeuren. Zij hoort dan graag van de commissie hoe gedetailleerd de commissie dat dan wenst. Ten aanzien van het budget van € 400.000,-- is de vraag wat daarvan overhead is en wat er een echte besparing is. Het bedrag van de overhead is nul, dus al het geld wordt daadwerkelijk in projecten ingezet. Er wordt gesproken over nog andere subsidies. Zo speelt er in Assen dat het Ministerie van VROM subsidie verstrekt voor het aardwarmteproject aan de stadsrandzone in Messenveld II, maar naast rijkssubsidies gaat het ook over Kompassubsidies. Wellicht is subsidiëring vanuit het Waddenfonds zelfs mogelijk. Voor een deel zal dit namelijk worden gekoppeld aan energieaspecten in het noorden van het land, zoals Energy Valley en dergelijke. Ten aanzien van best practices merkt spreekster op dat deze provincie niet het wiel opnieuw zal uitvinden als dat elders al goed rijdt. Drente zou een voorloper kunnen zijn voor wat betreft biomassa, zo zegt mevrouw Kaal. Dat bevestigt spreekster in de zin dat dit op een aantal punten mogelijk is, zoals bij bijzondere projecten waarmee in Emmen is gestart en waarbij met Emmen als initiatiefnemer en LTO Noord wordt gesproken over de bio-ethanolfabriek, waar naar verwachting drie miljoen bio-ethanol geproduceerd kan worden. De warmte van de kassen wordt gebruikt bij het productieproces en de $CO_2$ die vrijkomt gaat weer naar de kassen. Dat is een ketenbenadering waar de heer Smit het over heeft. Tarwe en bieten zouden daarvoor in de Veenkolonieën kunnen worden verbouwd. Ten aanzien van zonneenergie vindt het onderzoek vooral plaats in Japan en natuurlijk houdt de provincie daarbij de vinger aan de pols, maar het onderzoek wordt niet door de provincie gedaan. Twee weken geleden is spreekster nog bij de woningbouwcorporatie in Assen geweest, waar ook in een herstructureringswijk een groot aantal woningen met zonneboilers is uitgerust. Het wordt toegepast en het is een van de zaken die particulieren kunnen doen om een lage EPC in huis te halen en dat wordt zeker gestimuleerd door de provincie.

Door de VVD-fractie is gevraagd of de infrastructuur van de NAM is te gebruiken bij de winning van aardwarmte. Het antwoord daarop in ontkennend. De VVD had nog een vraag over de slibdesintegratie bij Reest en Wieden. Het zuiveringsslib gaat in een vergister en daar komt biogas vrij dat vervolgens weer wordt gebruikt als brandstof bij het zuiveringsproces. Door dat slib met ultrasonore trillingen te bewerken ontstaat er meer gas en minder slib, dus ontstaat er minder afval en meer biogas. De energiekosten van die betreffende waterzuiveringsintallatie gaan daardoor nog verder naar beneden. Dat project is net gestart en het is het eerste project in Nederland. Dat heeft de provincie gesubsidieerd en gegevens daarover zijn pas medio volgend jaar beschikbaar, want het is net gestart. De besteding van de opcenten van de motorrijtuigenbelasting is iets waar de provincie niet over gaat. De provincie gaat wel over de hoogte van de opcenten, maar de provincie mag dit alleen berekenen over het bezit van de auto en niet over het gebruik van de auto. De heer Kuiper heeft het over banenruil en hij vraagt dan dat de provincie de aandacht vraagt bij potentiële werkgevers om bijvoorbeeld iemand uit het Wilhelminaziekenhuis in Assen te laten werken in het UMCG en andersom.

De heer KUIPER wijst erop dat het idee menigeen sympathiek voorkomt, maar het probleem is dat de nieuwe werkgever er zelf invloed op wil uitoefenen en een open sollicitatieprocedure wil. Dat is op zich terecht. Want het is niet zomaar mogelijk dat twee werknemers zonder meer hun functie uitruilen zonder dat de werkgever daar zeggenschap over heeft. De werkgever zal dat pas accepteren als daar iets tegenover staat. Het is dus te onderzoeken om te kijken wat de mogelijkheden zijn om dergelijke dingen te stimuleren. Belastingtechnisch zou er iets verzonnen kunnen worden door het Rijk, maar ook vanuit een provinciaal fonds zou er iets kunnen worden bedacht.

Mevrouw KLIP antwoordt dat zij haar handen vol heeft aan al die andere zaken. Verder is de vraag hoe de provincie bij de gemeenten kan sturen op zongerichte verkaveling. In de optiek van spreekster gebeurt dat al en zojuist heeft zij al "Grounds for change"genoemd. Bij nieuwe projecten zit de provincie al zo vroeg aan tafel, waarbij het over meer zaken gaat dan alleen zongerichte verkaveling. Dan gaat het met het oog op de micro-WKK's ook om hoe de leidingen en buizenstructuur worden aangelegd. Het gaat dus veel verder dan zongerichte verkaveling en bovendien vindt spreekster dat daar ook een ander geluid tegenover dient te worden gesteld. In POP II is namelijk ingezet op meer vrijheid voor gemeenten en hoe belangrijk klimaat en energie ook is, zij zou niet alles willen beperken voor de gemeenten. Daarom heeft de provincie nog steeds invloed op het moment dat bestemmingsplannen, woonplannen en bedrijventerreinen de provinciale burelen passeren aangezien het energieaspect in relatie tot de sturing vanuit ruimtelijke ordening door de provincie structureel in die plannen wordt meegenomen. Bij substantiële inbreng van marktpartijen in de financiën gaat het vooral over projectontwikkelaars, corporaties en over andere subsidiestromen. De provinciale ervaring is nu dat het bij dit soort projecten niet alleen maar gaat over geld. Een beetje geld om een onderzoek te subsidiëren of een brochure te vervaardigen, wat nu in het geval van Borger-Odoorn ook gebeurt, heeft al heel veel effect en het college denkt dat met € 1,5 miljoen een heel eind wordt gekomen. Spreekster wil zeker weten of zij dit geld wel nodig heeft, alvorens zij meer geld aan de commissie zal vragen. Indien blijkt dat zij ongelijk heeft dan komt zij graag volgend jaar bij de commissie terug en zal dan aantonen dat het niet voldoende was, maar op voorhand zal zij geen geld claimen waarvan zij niet kan aantonen dat zij het nodig heeft. De provincie wil absoluut niet bemoeizuchtig zijn en het uit handen geven van het heft had bijvoorbeeld ook te maken met de wijze waarop het LED-traject is gestart, waarbij er met gemeenten wel goede afspraken werden gemaakt die echter niet konden worden afgedwongen toen gemeenten financieel in zwaar weer kwamen te verkeren. Dat betekent dat met partijen iets betere afspraken zullen moeten worden gemaakt, maar de provincie probeert niet bemoeizuchtig te zijn. Er is gesproken over de windmolens en of dat onduidelijk is tegenover burgers. Het gaat hierbij niet om de grote molens maar om de kleinschalige turbi's, die veel kleinschaliger zijn. Op dat terrein loopt een heel ander traject en het lijkt veel ingewikkelder dan het college dacht. Dit project wordt gedaan samen met de twee andere noordelijke provincies. In het begin deden zij het niet goed en bestemmingsplantechnisch bleken er ook meer haken en ogen aan te zitten dan oorspronkelijk werd gedacht. De pilot in de drie provincies loopt dus en de provincie gaat het ook echt doen. Als dit werkt gaat het ook daadwerkelijk gebeuren voor burgers. Niet bekend is of het bij alle burgers mogelijk is omdat niet bekend is of het bij alle woonhuizen kan. Spreekster weet namelijk niet precies wat er uit die proef komt, maar zij denkt niet dat het verwarrend is voor burgers, want zij heeft het niet over de grote windmolens.

De heer BAAS is niet tegen het plaatsen van een turbi, maar vindt het toch vreemd wanneer er wel turbi's worden geplaatst en geen grotere windturbines. De burger begrijpt er niets van als er geen windmolens worden geplaatst, maar wel turbi's.

Mevrouw KLIP is het met de heer Baas eens dat de provincie dat dan goed zal moeten uitleggen, maar er is wel een verschil tussen een turbi van 10 m en een turbine van 120 m.De provincie zal proberen om de ontwikkelingen in het bedrijfsleven, maar ook onderzoeken zoals in Borger-Odoorn, te koppelen aan kennisinstellingen die er zijn in de provincie, te weten de mbo- en hbo-instellingen. Bovendien is het zo dat via Energy Valley en "Grounds for Change" wordt meegedaan aan onderzoeksopdrachten bij het Delta Research Institute. De heer Smit heeft het over het indirecte energiegebruik en de ketenbenade-

ring. Daar heeft hij gelijk in. Wanneer er staat dat biomassa neutraal is, dan betekent dat, dat wat er geproduceerd wordt tijdens de groei, er dan ook nog vervoerd moet worden en er ook nog energie aan bepaalde processen moet worden toegevoegd. Het klopt dan ook dat het niet 100% energieneutraal is. Van de ketenbenadering heeft zij zojuist een voorbeeld genoemd, maar niet bij ieder onderdeel van de nota is dit uitgerekend. De heer Smit vond het afwegingskader met betrekking tot windenergie niet goed, maar in de bijlagen staat een heel staatje van feitelijke gegevens opgenomen, zodat de cijfers naast elkaar kunnen worden gelegd. De heer De Jong vroeg of het geprognosticeerde vermogen van het windmolenpark bij Coevorden niet wordt gehaald. Spreekster is daar niet van op de hoogte en de vraag moet dan ook ontkennend worden beantwoord. Het college weet van niets.

De heer DE JONG vraagt of de gedeputeerde dan niet is geprikkeld door de stelling van de NUON dat de provinciale gegevens wat dit betreft niet kloppen.

Mevrouw KLIP antwoordt dat de provincie ervan uitgaat dat deze wel wordt gehaald, maar dat er vertraging is opgetreden omdat Defensie problemen had met het verwerven van grond. Verder is er geen enkel signaal dat het in Coevorden niet wordt gehaald.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat de planologische procedure aldaar wel de nodige tijd in beslag nam omdat Defensie eerst wilde kijken of het wel mogelijk en haalbaar was en dat heeft vertraging teweeg gebracht.

De heer WIJBENGA kreeg van de inspreekster de indruk dat het aantal megawatts ter plekke niet wordt gehaald. Het ging om het opgesteld vermogen en of dat wel de 15 megawatt is waarover wordt gesproken.

Mevrouw KLIP antwoordt dat die afspraak wel met Defensie is gemaakt en dat er geen enkele aanwijzing is dat via dat project die doelstelling niet zal worden gehaald. Zij maakt zich op dit moment geen zorgen omdat de gegevens van NUON waar de heer De Jong aan refereert haar niet bekend zijn. Natuurlijk gaat zij op onderzoek uit, maar er is geen reden tot zorg. De afspraak die met Defensie is gemaakt is dat er 15 megawatt in Coevorden wordt gehaald. Natuurlijk zal zij informeren waar de informatie vandaan wordt gehaald dat het niet zal worden gehaald.

De heer DE JONG merkt op dat als blijkt dat de energieprognose in Coevorden niet wordt gehaald, er binnenkort opnieuw over deze nota zal worden gediscussieerd.

Mevrouw KLIP antwoordt dat als die 15 megawatt niet worden gehaald, dat betekent dat er dan een probleem is en daarover zal de commissie zo vroeg mogelijk worden geïnformeerd. Het convenant over Duurzaam bouwen heeft niet echt substantiële gevolgen voor Drenthe gehad. Daar waar de 0,8 via technische en rekenkundige ontwikkelingen en een extra financiële steun tot ver onder die 0,8 is gezakt, gaat het in Drenthe de goede kant op. Het blijkt dus dat door niet noemenswaardig lage kosten toch een heel lage energieprestatiecoëfficiënt (EPC) kan worden gehaald en dat is iets wat in dit geval door projectontwikkelaars en bouwbedrijven wordt uitgezocht en waar de provincie alleen probeert iedereen bij elkaar te brengen en ook nog een gunstige financiële constructie voor dit project te regelen. De heer Popken heeft het over de aanbevelingen van de Milieufederatie. Deze waren een reactie op de startnotitie en niet alles, maar wel een groot deel van de aanbevelingen, zijn terug te vinden in deze nota. Ook de heer Wieringa deelt de mening van het college over de windmolens.
Ten aanzien van het proces, denkt spreekster dat het onjuist is dat de procedure rondom de vaststelling van uitwerkingsprogramma's van het POP, die samen met de staten is afgesproken, anders loopt dan de procedure rondom alle andere uitwerkingsnota's. Nogmaals, niets staat de commissie in de weg om die nota ter bespreking in de staten te agenderen en niets staat de commissie in de weg om initiatiefvoorstellen in de staten ter tafel te brengen. Spreekster gaat graag tien keer met de staten over deze nota in discussie, want zij is blij dat dit onderwerp zo leeft.

De heer KUIPER merkt op dat in de Statencommissie Cultuur en Welzijn twee nota's aan de orde zijn geweest, namelijk "De kunst van combineren" en "Mensen in het middelpunt". Dat zijn uitvoeringsnota's van ander beleid en de betrokkenheid van die commissie en de staten bij dit punt zijn zodanig geweest dat het ook in de staten op initiatief van het college aan de orde is gesteld. Hij begrijpt niet zo goed waarom dit als uitvoeringsnota niet op dezelfde manier wordt behandeld als de twee nota's uit de Statencommissie Cultuur en Welzijn.

Mevrouw KLIP antwoordt dat zij niet zegt dat nota's niet in de staten moeten worden behandeld. Dat is een procedure die de staten zelf bij het POP hebben afgesproken. Het is dus een lopende afspraak en niet iets wat ter plekke wordt bedacht. Nota's over waterbergingsgebieden en strategische grondwaterwinningen lopen alle via dit traject. Dat betekent niet dat het niet goed kan zijn om soms af te wijken van procedures, aangezien het ene onderwerp toch wat energieker is dan het andere.

De heer LANGENKAMP meent dat het PVVP een andere weg zal volgen, want daar hangt een planologische kernbeslissing (PKB) aan. Mevrouw Klip kan dan ook niet stellen dat alle uitvoeringsprogramma's op dezelfde manier zullen worden behandeld.

Mevrouw KLIP heeft het niet over alle uitvoeringsprogramma's, maar over alle uitvoeringsprogramma's van het POP.

De heer LANGENKAMP antwoordt dat het PVVP ook een uitvoeringsprogramma van het POP is en daar zit een PKB aan vast.

Mevrouw KLIP antwoordt niet te weten wat het traject is voor het PVVP. Het is niet zo dat uitvoeringsprogramma's niet in de staten komen, maar uitwerkingsprogramma's van het POP komen niet standaard in de staten. Een van de zes grondslagen van het POP is een duurzame energiehuishouding en daar is van afgesproken dat daar deze nota aan gekoppeld zou worden. Het is geen barrière om er in de staten over te spreken, maar het lijkt spreekster niet verstandig om afhankelijk van het onderwerp de procedures aan te passen. Ten aanzien van de BLOW-doelstelling worden de termen minimaal en maximaal gebruikt zonder dat duidelijk is waar het over gaat. Daarbij gaat het over het verschil in de geest en de letter van het POP. In juni 2004 is afgesproken dat de taakstelling van 15 megawatt in Coevorden zal worden gehaald. Met de techniek die toen bekend was ging het over vijf molens in Coevorden. Wanneer er wordt gekeken naar de letter van het POP dan moet het minimaal een park van 15 megawatt zijn, omdat niet is gekozen voor solitaire molens. Bij elkaar opgeteld wordt bij de BLOW-doelstelling in Coevorden op minimaal 15 megawatt uitgekomen. Dat zou ernaar uit kunnen zien dat binnen de afspraken die binnen het POP zijn gemaakt, er iets meer mogelijk zou moeten zijn in Coevorden. Dat betekent wel dat het nog steeds ruimtelijk gaat over één geheel. Voor alles wat daar in Coevorden dan anders wordt gedaan, moet een gehele procedure worden doorlopen en dat betekent dat daar in de geest van het POP dan naar moet worden gekeken. Toen ging het over 15 megawatt en 5 molens, maar dat betekent niet dat Coevorden nu ineens kan worden uitgebouwd tot een gigantisch park. Het college wil wel actief meedenken om te kijken of in Coevorden iets meer mogelijk is binnen de afspraken van het POP. Daar waar het gaat over een hernieuwde taakstellingsdiscussie, zoals een extra park in Emmen, neemt zij de opmerkingen van de commissie terug naar het college, maar het college is vooralsnog geen voorstander van het openbreken van het POP. Met betrekking tot bio-ethanol merkt spreekster op dat er nu toe twee initiatieven zijn in Drenthe. Zo is er een klein initiatief in Zuidwolde, waarvoor een conceptvergunning klaar ligt. Daar gaat de hele procedure nu voor lopen. Het echte grote initiatief speelt zich af binnen de grenzen van de gemeente Emmen. Het betreft daar een ondernemer die er mee wil beginnen en samen met de gemeente Emmen en LTO Noord wordt dit besproken. Als dit doorgaat, en daar is Zuidoost-Drenthe een kansrijke regio voor, zou dat betekenen dat aan de ene kant tarwe en bieten kunnen worden verbouwd in de Veenkoloniën en dat aan de andere kant de bio-ethanol een keten kan vormen met de grote kassencomplexen in Zuidoost-Drenthe.

(De voorzitter schorst de vergadering van 19:13 uur tot 19:25 uur)

TWEEDE TERMIJN

De heer HORNSTRA is begonnen met het verhaal over ambities en dat toch het idee bestond dat het college op de goede weg was, van plan was om veel te gaan doen en die indruk heeft spreker nu zeker nog. Hij complimenteert de gedeputeerde hoe zij met deze materie omgaat en hoe zij zich daarvoor inzet. Wat hem aanspreekt is dat de gedeputeerde zegt dat de provincie meer met anderen moet doen, want dat is iets wat de staten graag uitdragen. Er moet meer worden gedaan samen met anderen, in plaats van teveel praten. Met gemeenten is het nog wel eens wat moeilijk en spreker vindt dan ook dat de provincie nog meer moet inzetten op de regierol, aangezien de provincie de informatie overal weg kan halen en deze informatie dus overal beschikbaar is, terwijl gemeenten die informatie niet altijd hebben. Hij vraagt het college dan ook heel serieus om te gaan met de regierol. Er is sprake van ambitieuze doelstellingen en de gedeputeerde zegt dat het heel goed gaat. Dat hoopt spreker ook. Ook de gedeputeerde zegt dat Kyoto een ondergrens vormt, maar als dat zo is dan zou spreker toch graag zien dat wordt bekeken wat er moet gebeuren om in 2020-2030 een energieneutrale provincie te zijn. De Zweedse premier heeft gezegd dat Zweden zonder olie moet kunnen fungeren. Dat is een ambitieuze doelstelling en dan moet er dus goed worden gekeken wat het land daarvoor moet doen. Immers, het is goed om ambitieuze doelen te stellen waarnaar toe gewerkt kan worden. Dat zou hij graag op een of andere manier in het stuk terug willen zien. Als het gaat om de jaarlijkse monitoring van de geformuleerde doelstellingen dan heeft de gedeputeerde op die vragen wel een goed antwoord gegeven, maar de staten moeten niet willen dat er per project een verantwoording wordt gegeven. Het zou misschien wel aardig zijn om dit op enigerlei wijze te achterhalen en het is wel goed wanneer het college daar totalen bij levert. Zijn opmerking over creatief omgaan met de cijfers is misschien door mevrouw Klip verkeerd verstaan, maar spreker kan aan de hand van de door het college gegeven getallen op geen enkele wijze vaststellen hoe de getallen tot stand zijn gekomen. Spreker kan het niet controleren en op een of andere manier zullen er toch stukken moeten komen waaruit blijkt hoe het college aan totalen komt. Over het revolving fund heeft hij een aantal opmerkingen gemaakt en door een aantal andere commissieleden wordt gedeeld dat in de bestaande bouw toch eens moet worden gekeken door de provincie en ook de andere partners, hoe gewone burgers kunnen worden gestimuleerd om energiemaatregelen te nemen. Dat zou hij ook graag in de uiteindelijke notitie terugzien. Vervolgens komt spreker bij de windenergie. De gedeputeerde heeft aangegeven dat het een minimum is en daar is spreker het wel mee eens. Er wordt gezegd dat het in eerste instantie alleen in Coevorden zou kunnen, maar als hij de motie voorleest die destijds is aangenomen, dan staat daarin niets over Coevorden, maar wel dat voldaan moet worden aan de taakstelling van BLOW, dat het betrekking heeft op een minimumtaakstelling en dat een invulling boven deze aanvulling niet bij voorbaat is uitgesloten. Met andere woorden, met het inzicht van toen vonden de staten al dat het meer zou moeten zijn en met het inzicht van nu concludeert hij dat hij dat nog vindt. Daaruit blijkt dat een brede meerderheid dit staande houdt. Hij wilde duidelijk maken dat in het gebied Coevorden-Emmen voor een duidelijk hoger aantal megawatts plaats moet zijn. Spreker heeft een minimum van 35 megawatt genoemd. In dat gebied worden namelijk veel activiteiten ontplooid die met energie te maken hebben, die energie kosten, maar ook mogelijkheden voor alternatieve energie en spreker denkt dat het goed is om dit met elkaar te verbinden. Tot nu toe levert windenergie nog altijd het meeste op van alle alternatieve energievormen. Er is geen enkel voorstel dat in totaal zoveel energie oplevert. Zijn voorkeur gaat hierbij niet uit naar een constructie van bedrijven, maar meer om een constructie van een vereniging van eigenaren, waardoor het voor bewoners zichtbaar wordt dat zij mede-eigenaar zijn en dat zij de energie daarvoor verdienen. Hij gaat ervan uit dat het zo zou moeten en niet anders. Ten aanzien van de procedure houdt de gedeputeerde vast aan de procedure zoals die is afgesproken. Spreker kan zich daar iets bij voorstellen in de zin dat er redenen moeten zijn om dit anders te willen. Die redenen kunnen zijn dat de staten toch invloed willen hebben op de uiteindelijke notitie. Die mogelijkheid is er op het moment dat hij vindt dat er dingen ontbreken, het aan de fractie is om het op de agenda van de staten te zetten en daar een notitie aan toe te voegen met de bedoeling er

nog wijzigingen in aan te brengen. Spreker is namelijk gebleken dat de commissie de beslissingsbevoegdheid niet af wil geven over wat er in die notitie komt te staan.

Mevrouw KAAL trof de zin, waarin werd gesproken over niet praten maar doen en daar heeft de gedeputeerde een goede uitleg van gegeven. Er is veel informatie gegeven door de gedeputeerde en helaas mist spreekster die in de nota. Eigenlijk is wat vanmiddag is gebeurd hetzelfde als wat er destijds met de startnotitie is gebeurd. De commissie ging ermee aan de gang, heeft de notitie bestudeerd en toen deze werd besproken kwam de gedeputeerde met heel veel achtergrondinformatie die op zich heel erg waardevol is, maar daardoor was het moeilijk de nota vooraf duidelijk te beoordelen. De gedeputeerde noemt dat er nog veel meer projecten zijn en dat er veel meer geldstromen zijn en blijkbaar gebeurt er achter de schermen veel meer dan de commissie kan waarnemen. Daar heeft spreekster wat moeite mee. Zij begrijpt dat niet alle details kunnen worden verwerkt in een nota, maar zij zou toch meer informatie willen hebben, waarmee zij haar controlerende taak beter kan uitvoeren. Dat geldt vooral als er cijfers getoond worden van de behaalde besparing en de kosten die zijn gemaakt, zodat er een afweging kan worden gemaakt hoeveel er wordt gedaan op het gebied van besparing, hoeveel er op het gebied van biomassa wordt gedaan, welke projecten er op dat gebied lopen en wat het effect daarvan is. Zij is blij dat Kyoto voor de gedeputeerde geen ondergrens betekent, want dat geeft toch de hogere ambitie weer die zij niet in de nota terugvond. Zelfs in een krantenartikel geeft de gedeputeerde nog meer informatie dan wat zij uit de nota haalt. Dat vindt spreekster erg jammer. De gedeputeerde refereerde aan het feit dat spreekster wel de hoofdlijnen uit de nota had gehaald. Dat lijkt spreekster vrij logisch, maar zij heeft wel gezegd dat zij daarin duidelijke keuzes wilde maken. Haar fractie heeft de accenten toch wel iets anders gelegd en zij vindt de nota wel gefragmenteerd omdat binnen die hoofdlijnen heel veel kleine projecten worden beschreven waarvan spreekster zich afvraagt of dat wel zo moet. Kunnen daar niet beter keuzes in worden gemaakt? Wat de windenergie betreft is zij het eens over wat de heer Hornstra daar net over heeft gezegd. Destijds heeft zij een motie aangenomen dat het mogelijk moet zijn om daar meer aan te doen en daaraan wil zij vasthouden. Zij wil ook invloed houden op de uiteindelijke notitie en ook daarin ondersteunt zij de mening van de heer Hornstra. Er waren verder wat vragen niet beantwoord, zoals de vraag over de groter wordende bouwblokken en de 240 kiloton in 2010 en de financiële haalbaarheid daarvan.

De heer HAIKENS merkt op dat dit de eerste nota is van de provincie die handelt over energie en de consequenties daarvan. Het product dat nu voorligt voor de eerste keer is een geweldig product. De nota zoals die nu in de breedte wordt vastgesteld is iets waar de komende jaren mee verder gegaan kan worden. Er zitten veel aspecten in die heel positief zijn. Vooral in het onderdeel van de samenwerking moet niet alleen worden gekeken naar woningbouwcorporaties, maar ook naar particulieren die op een andere manier kunnen worden geactiveerd om aan energiebesparing te doen. Dergelijke aspecten lenen zich er uitstekend voor om over een jaar nog eens weer te kijken. De gedeputeerde heeft dan ook al toegezegd om over een jaar te gaan kijken en vast te stellen hoe ver de provincie is gekomen, wat het heeft opgeleverd en waar er bijgestuurd of veranderd moet worden. Over windenergie heeft de heer Bossina zich tamelijk resoluut uitgesproken en spreker doet geen pogingen om dat te veranderen. Wel vindt hij de discussie over de hoogte van het geprognosticeerde vermogen van het windmolenpark in Coevorden een academische discussie. Of daar nu 4 molens of 3 of 5 komen te staan, maakt hem eigenlijk niet zoveel uit en zijn fractie zal dan ook de ruimte willen geven om te kijken wat de mogelijkheden daar zijn. In de aspecten die bij een verbreding daarna aan de orde komen is bij hem het klokje gaan luiden in de zin dat in hoeverre nu met een uitvoeringsnota moet worden ingegrepen in datgene wat in POP II is vastgesteld. Al meerdere voorbeelden zijn genoemd van punten die onvoldoende zijn om POP II open te breken en met een verbreding naar andere delen van de provincie gaat hij zeer terughoudend om.

Mevrouw KAAL vraagt of de heer Haikens ook akkoord kan gaan met een windmolenpark van 35 megawatt.

De heer HAIKENS weet niet of dat de discussie gaat worden. Als er wordt gepraat over 35 megawatt gaat het niet meer alleen over de locatie Coevorden. Als het over 35 megawatt gaat, gaat het over minstens drie locaties. Voor Coevorden vindt hij het niet relevant of er nu 3, 4 of 5 molens komen te staan, maar een verdere discussie over andere locaties is voor hem op dit moment een brug te ver.

De heer HORNSTRA merkt op dat in het dictum van de motie wordt gezegd dat mocht het in Coevorden niet lukken er één of meerdere plaatsen moeten worden aangewezen voor mogelijke alternatieven voor windmolenlocaties en een uitwerkingsplan op te stellen. Hij vraagt of de heer Haikens denkt dat als het buiten de gemeente Coevorden niet wil, het POP opengebroken moet worden om elders windmolenlocaties te realiseren.

De heer HAIKENS antwoordt dat hij denkt dat dat het geval is.

De heer HORNSTRA vraagt zich af of dat wel zo is.

De heer HAIKENS heeft de indruk dat dit wel moet. Als hij constateert dat dit moet, dan moeten de staten zich de vraag stellen of zij dat op basis van deze uitwerkingsnotitie ook willen, want in het verleden heeft de VVD-fractie daar een andere afweging bij gemaakt. Dat is een bestuurlijke afweging die de staten moeten maken.

De heer LANGENKAMP wijst erop dat het plan Vlieghuis binnen Coevorden als dat wordt gerealiseerd in samenhang met plannen die nu voorliggen met betrekking tot het NAVO-terrein, toch al aardig in de buurt van de 35 megawatt komt. In dat geval wordt er tevens binnen de motie die destijds door D66 is ingediend, gebleven. Wat vindt de VVD daarvan?

Mevrouw KLIP antwoordt dat het college graag actief wil meedenken in de geest van de afspraken in het POP en dat betekent niet automatisch opschaling van het vermogen uit windenergie van vijftien naar 35 megawatt. Dat betekent het gewoon niet en is ook niet in de geest van de taakstelling op het defensieterrein in Coevorden. Het tweede punt is ook dat de afspraak is dat het één ruimtelijk geheel zou moeten zijn binnen de gemeente Coevorden. Het derde punt is dat wanneer er een hogere capaciteit dan 15 megawatt gerealiseerd zou moeten gaan worden, dat zou zijn op basis van een nieuwe taakstellingsdiscussie. Volgens het POP staat er dan dat er eerst naar grootschalige opschalingsmogelijkheden buiten Drenthe moet worden gekeken en pas daarna voor een tweede park in Drenthe.

De heer WIJBENGA merkt op dat dit niet in de motie staat en als hij zijn les goed heeft onthouden, maken zowel het verslag als de motie die is aangenomen, deel uit van de besluitvorming. Dit zit dan ook integraal in de besluitvorming over het POP.

Mevrouw KLIP antwoordt dat het POP volgens haar leidend is. Zij zal dit formeel uitzoeken.

De heer HAIKENS merkt op dat de staten hier wel iets over kunnen zeggen. Hij blijft erop staan dat het volgens hem een academische discussie is of er nu 14 of 17 megawatt aan vermogen in Coevorden wordt gerealiseerd. Hij vindt het wel wezenlijk wanneer er uitzonderlijk wordt afgeweken door de sprong naar 35 megawatt te maken. Zijn fractie is daar geen voorstander van. De heer Hornstra heeft ook gezegd dat de PvdA Drenthe wil vrijwaren van dit soort krengen in het landschap. De VVD vindt dat het alleen in Coevorden moet kunnen, de PvdA gaat daarin verder en wijst ook op een plek in Emmen die daarvoor in aanmerking komt. Dat gaat spreker net een brug te ver. Hij sluit aan bij een eerdere discussie die hij met de heer Hornstra heeft gehad over ruimtelijke ordening, projecten en bouwwijzen en hij is eens naar een paar gebouwen wezen kijken waar de heer Hornstra op heeft gewezen. Spreker kan zich voorstellen dat sommige mensen wat anders naar die gebouwen kijken, hoewel hij dat zelf niet doet. Hij begrijpt echter niet met de achtergrond van die opvattingen dat de PvdA-fractie dan wel kiest voor aanwijzing van een extra locatie bij Emmen waar windmolens moeten komen. Spreker vindt windmolens en

de uitstraling ervan op het landschap zodanig rigoureus ingrijpend voor een groot aantal jaren dat daar zeer voorzichtig mee moet worden omgegaan.

De heer HORNSTRA zegt de discussie niet opnieuw te willen herhalen. De standpunten zijn gewisseld en in Emmen zijn er op industrieterreinen best mogelijkheden waar het landschappelijk verhaal niet langer staande hoeft te worden gehouden. Het gaat erom dat er integrale mogelijkheden moeten zijn van allerlei vormen van energievoorziening en in dat gebied zijn er allerlei alternatieve vormen van energiegebruik en energieopwekking die in een synthese bij elkaar kunnen worden gebracht. Dat is het verhaal dat hij in dat gebied wil neerzetten en dat beperkt hij niet alleen tot Coevorden. Dat schijnt ook het verhaal te zijn van het CDA en dat wordt ook gesteund door vrijwel alle andere partijen.

De heer HAIKENS vindt dat meningen wel met argumenten moeten worden onderbouwd. Die argumenten kunnen nog wel eens wat afwijken. Het gemak waarmee een aantal fracties richting windenergie gaat vindt hij wel erg groot. Als wordt geconstateerd dat ergens wordt tekort geschoten in deze provincie, dan zijn er misschien nog wel andere mogelijkheden om de maatregelen in het kader van de vier B's waar het college mee komt, aan te scherpen, te verbeteren, verhogen, verbreden. Misschien dat dit wel net zoveel rendement kan opleveren als een aantal windmolens. In die volgorde moet dit worden bekeken en dat er nu al zou moeten worden besloten extra locaties voor windenergie aan te wijzen, vindt hij voorbarig. Hij ziet geen enkele noodzaak om buiten Coevorden extra locaties aan te wijzen.

De heer KUIPER plaatst de discussie over energiebeleid graag in het kader van de ambitie die het hele college uitdraagt en die binnen het POP is geformuleerd. In de uitwerking liggen er heel veel zaken voor en die zijn erg goed. Zo wil hij dat ook blijven zien en in dat kader zijn er wellicht nog wat zaken die aangescherpt kunnen worden. Zijn opmerkingen moeten dan ook in dat verband worden gezien. Hij heeft het gehad over de regierol die de provincie in de richting van gemeenten zou kunnen hebben. Nu is daarover ook een ambitie uitgesproken, namelijk dat de provincie zich bezig houdt met het stimuleren, initiëren en coördineren. Het zijn ook goede zaken die vanuit het college richting gemeenten, projectontwikkelaars en andere betrokkenen gaan. Wat hem betreft kan nog best een stapje verder worden gegaan door de provincie een aantal beleidsregels vast te laten stellen over zongericht bouwen binnen de WRO. De gemeenten hebben dan de verplichting om zich daaraan te houden en vervolgens kan het college gaan toetsen of de gemeenten dat inderdaad hebben gedaan. Spreker snapt niet waarom dat zover moet worden weggeschoven en dan meet hij het aspect mee dat het college al zoveel doet aan het coördineren, stimuleren en initiëren, want dat is een prima insteek. De gedeputeerde heeft ook iets gezegd over financierbaarheid en dat is dan dat er subsidies worden geleverd op EPC-normen en dergelijke zaken. Hij wijst erop dat het ook iets te maken heeft met marktwerking. Marktwerking kan vanuit de overheid worden gestimuleerd door een aantal richtinggevende uitspraken te doen door beleidsregels vast te stellen waarbinnen een aantal zaken kan plaatsvinden. Het kan gaan om een ondernemer of particulier die een investering heeft gedaan en die daarna een echte, eigen besparing ervaart. Het is dan niet alleen een stuk idealisme dat wordt gerealiseerd, maar ook op termijn een besparing in geld. Het hoeft bij het richting geven aan energiebeleid dan ook helemaal niet te gaan om veel investeringen door de provincie, want het gaat ook om een bepaalde coördinerende rol die de provincie hierin heeft. Bij windenergie heeft hij zich verbaasd over de uitspraak van de gedeputeerde dat 12.000 huishoudens per 15 megawatt zo weinig is. Dat betekent dat de gedeputeerde uitspreekt dat een windmolenpark dat de hele plaats Coevorden van stroom kan voorzien te weinig capaciteit heeft. Dat begrijpt spreker niet, want dat vindt spreker veel. Als hij dat in het kader plaatst van het feit dat er dan 50 molens van grote omvang, te weten 5 megawatt per stuk, nodig zijn om de gehele provincie van stroom te voorzien, dan snapt hij niet dat 15 megawatt bij Coevorden als weinig wordt ervaren. Hoewel hij plaatsing van windmolens door de gehele provincie ook niet direct wenselijk acht, gaat het daarbij wel om iets substantieels. Bij Coevorden worden 5 molens van elk 3 megawatt geplaatst, maar het zou wel eens lastig kunnen zijn voor de inpasbaarheid van de vijfde molen. Het kan dus zijn dat op 4 molens wordt uitgekomen en vandaar dat hij heeft aangegeven dat er molens op de markt zijn die 5 megawatt per stuk kunnen leveren en daarvoor zijn er maar drie nodig. Dat is ook landschappelijk interessant omdat tegen de grens van

Duitsland wordt gebouwd, alwaar die dingen ook reeds staan. Dat kan worden opgenomen in een stappenplan waarbij vervolgens wordt toegewerkt naar een situatie waarin 35 megawatt geplaatst kan worden. Hij vraagt de gedeputeerde daar nu wel op in te gaan. Er is nog een vraag gesteld over de gedetailleerdheid waarop wordt getoetst en hij sluit in dat verband aan op wat de PvdA daarover heeft gezegd.

De heer HEETEBRIJ dankt de gedeputeerde voor de uitgebreide en heldere beantwoording in eerste termijn. Hij sluit zich aan bij de opmerkingen van de heer Hornstra over windenergie en de gedetailleerdheid van de notitie.

De heer HAAR vindt dit een realistische nota die hij te weinig ambitieus vindt. Het is een nota die een beetje de sfeer ademt dat de provincie niet verder achterop moet raken. Qua milieu is de provincie al achterop, maar een inhaalslag maken is vers twee. Daarom trekt hij de vergelijking met een zelfvoorzienend milieubeleid in deze provincie, want dan wordt duidelijk hoever de provincie nog af is van het doel waar naartoe moet worden gewerkt. Dat wil niet zeggen dat dit een ontmoediging inhoudt, maar dan wordt wel de realiteit in het oog gehouden. Toch is het positief om op deze wijze aan de slag te gaan. Dat 15 megawatt geen maximum en bovengrens is, stelt gerust. De motie van 18 mei 2005 die statenbreed is aangenomen ging ervan uit dat er een substantieel hogere taakstelling zou moeten zijn en die motie is door iedereen aangenomen. De wens die toen door de staten is onderschreven en die door middel van een motie van D66 is ingediend, is heel erg duidelijk. Dat de verstoring van het landschap wordt aangevoerd, is het goed recht van de gedeputeerde. De vraag is alleen hoe dit wordt geïnterpreteerd. Is dat in de vorm van het aantal windmolens dat wordt gebruikt, is dat in de hoogte van de windmolens of het aantal locaties dat daarvoor wordt benut? Gezien de stand van zaken in de techniek en de mogelijkheden van grotere opbrengsten per molen, lijken er voor zijn fractie weinig belemmeringen aanwezig om zonder ernstige verstoring van het landschap tot een hogere taakstelling te komen. De richting die de heer Hornstra aangeeft van een gewenst vermogen van 35 megawatt onderschrijft spreker dan ook graag.

De VOORZITTER merkt op dat de motie over windmolens in 2005 door de overgrote meerderheid van de staten is aangenomen, maar niet unaniem. Er waren dan ook wat tegenstemmers.

Mevrouw KLIP antwoordt dat de oproep van de heer Hornstra om de regierol steviger op te pakken en kennis met anderen te delen, een oproep is die de provincie zich ter harte neemt. De provincie deelt haar kennis met vooral gemeenten en daar is dan ook al mee begonnen. Spreekster is regelmatig aanwezig bij het overleg van de Vereniging van Drentse Gemeenten (VDG) met portefeuillehouders die over dit onderwerp gaan en op 27 april 2006 is de eerste vergadering van de VDG met de nieuwe portefeuillehouders. Dan staat onder anderen deze nota op het programma. De heer Haar heeft opgemerkt dat toch de exercitie zou moeten worden gemaakt om te kijken wat er nodig is om een energieneutrale provincie te zijn. Spreekster begrijpt die oproep en weet niet goed hoe daar op te reageren. Natuurlijk ontstaat dan een heel visionair toekomstbeeld en als spreekster dan teruggaat naar een artikel van de heer Winsemius, dan is er naar de huidige stand van zaken een realistisch beeld wat iedere keer weer zou moeten worden bijgesteld. Spreekster kan niet schatten hoeveel tijd het kost om een dergelijk toekomstbeeld te schetsen en daar moet wel rekening mee worden gehouden. Zij zal kijken hoe er een exercitie kan worden gemaakt om te kijken wat en hoeveel tijd het kost om van Drenthe een energieneutrale provincie te maken, maar dit hangt wel af van de hoeveelheid tijd die het ambtelijk apparaat daarin zal moeten steken. De jaarlijkse monitoring heeft spreekster toegezegd en gelukkig hoeft deze niet te gedetailleerd te worden Zij heeft het uitvoeringsprogramma er nog eens bij gepakt en daarin staan niet de projecten die zij twee weken geleden, eind vorig jaar en vandaag heeft genoemd, maar daarin staan wel bij de besparingen, energie en ruimtelijke plannen alle gemeenten waar de provincie op het moment van drukken actief was. Wil de commissie daar dan alle projecten onder hebben, want dat is vooral een tijdsmoment? Wel zou iets meer kunnen worden uitgesplitst wat dat dan voor $CO_2$ betekent en wat dat dan gaat kosten, maar om gedetailleerder te worden in projecten is gelukkig een mate

van gedetailleerdheid die deze commissie niet nastreeft. De monitoring heeft zij echter al een aantal keren toegezegd. Voor het revolving fund geldt hetzelfde als de energieneutrale provincie. Een groot aantal sprekers heeft daar iets over gezegd en zij wil daar dan ook best naar kijken, maar dan betekent dat wel dat individuele burgers op energiegebied zullen worden gesubsidieerd, tenzij de commissie het ziet als de regeling voor rieten daken.

De heer HORNSTRA vraagt of de gedeputeerde kan uitzoeken wat er al is op dat gebied. Er bestaan namelijk wel constructies en de provincie financiert niets, maar leent tegen een lagere rente uit. Dat verdient zichzelf snel weer terug.

Mevrouw KLIP zegt toe dat zij de mogelijkheden voor een revolving fund voor particulieren die energiebesparende maatregelen willen nemen, zal onderzoeken. Mevrouw Kaal wil meer informatie hebben en dat begrijpt spreekster. De mate van gedetailleerdheid die mevrouw Kaal wil begrijpt zij niet helemaal, want mevrouw Kaal zegt vervolgens dat de provincie wellicht allerlei projecten steunt waar mevrouw Kaal het niet mee eens is. Indien spreekster echter heel formeel redeneert, dient het college te worden afgerekend op de resultaten en of dat via project A of project B wordt gedaan, is iets wat aan het college is. Indien het college niet slaagt, dan doet het college het niet goed. Indien de projecten niet passen binnen de aangegeven kaders in de nota, dan doet het college het ook niet goed. Spreekster begrijpt ook dat mevrouw Kaal iets meer uitgesplitst het verschil tussen $CO_2$ en geld te horen wil krijgen, maar het uitvoeringsprogramma is volgens spreekster iets van het college. Dat de provincie keuzes moet maken is iets wat zij onderschrijft, maar volgens spreekster maakt het college keuzes door te kiezen voor de vier B's. Ten aanzien van de vraag over de grote bouwblokken heeft zij het gehad over de biomassacentrales. Daarvan heeft spreekster gezegd dat het milieubureau KNN samen met LTO Noord een onderzoek doet dat bijna klaar is en waar een checklist uit komt die een ondernemer kan gebruiken om zelf te zien wat dit qua effectiviteit, kosten en ruimtelijke ordeningsaspecten betekent. Daar zit dat formaat van die bouwblokken bij, want dat betekent inderdaad dat de provincie aan die checklist informatie moet toevoegen, want aan de ene kant moet het kleinschalig en op niet al te grote afstand gebeuren, zodat er geen grote afstanden met biomassa hoeft te worden gereden en aan de andere kant wil niet iedereen op iedere straathoek een biomassavergister hebben. Dat evenwicht moet worden gevonden en dat onderzoek is bijna afgerond en vanuit het oogpunt van ruimtelijke ordening zal de provincie daar ook naar moeten kijken.

Mevrouw KAAL antwoordt dat dit klopt en dat er dan een aantal onvoorziene zaken zullen optreden, zoals geluidsoverlast en dergelijke. Ten aanzien van het uitsplitsen van het controlemechanisme wil spreekster graag weten hoeveel er is bespaard ten opzichte van de kosten en ten opzichte van de norm. Natuurlijk hoeft zij zich niet te bemoeien met elk project, maar wat de gedeputeerde wel zou kunnen aangeven is uitgesplitst naar het onderwerp in de zin dat hoeveel projecten er op welk gebied zijn gestart. Alleen zo ontstaat een indicatie van op welk gebied de speerpunten bestaan en wat daarvan terecht is gekomen.

Mevrouw KLIP antwoordt dat zij dit heeft toegezegd, maar dat betekent wel dat er al een paar maanden aan moet zijn gewerkt, want anders heeft een terugkoppeling geen enkele zin. Dat is dus de terugkoppeling die spreekster voor volgend jaar heeft beloofd en daar zal zij aangeven welke projecten van de plank gevallen zijn omdat het om verschillende redenen niet lukt en welke projecten gestart zijn en wat dit betekent heeft. Dat gebeurt met een voor de commissie afrekenbare, maar beperkte vorm van detaillering. De vraag over de financiële onderbouwing van de kilotonnen zal zij schriftelijk beantwoorden. De heer Haikens wil het POP voor de windmolens niet openbreken. Daar is het college het volledig over eens en haar interventie van zojuist heeft te maken met het feit dat het college moet handelen in de geest van het POP en dat is niet de taakstellingsdiscussie maar de visie op het park in Coevorden, dat niet gigantisch groot hoeft te worden maar waar wel gestreefd moet worden naar een vermogen van ongeveer 15 megawatt. Over de regierol naar gemeenten heeft zij in de richting van de heer Hornstra al iets gezegd. Met betrekking tot het vaststellen van beleidsregels zonder gerichte verkaveling blijft het

college daarin van mening verschillen met de heer Kuiper. Spreker wil dit veel breder zien, namelijk hoe energievoorziening leidend is in de ruimtelijke ordening en daar speelt de zongerichte verkaveling vanzelfsprekend als een van de eerste dingen een rol in. Of dat via beleidsregels wordt gedaan of een andere manier doet er niet toe, maar wel dat het bij iedereen langzamerhand tussen de oren komt. Verder bedoelde de heer Kuiper volgens spreekster te zeggen dat een investering, ook in energiebesparende maatregelen, uiteindelijk winst moet opleveren. Dat staat wel in de nota onder het kopje verleidingsstrategie. Het college is niet bezig met een hetze tegen windmolens en zegt niet dat het waardeloos is. Het college zegt alleen de opbrengst van windenergie te weinig te vinden in relatie tot de aantasting van het landschap. Dat is de argumentatie van het college. De opmerking dat er inmiddels grotere molens zijn en dat er dan met 3 molens kan worden volstaan is iets waar Defensie verantwoordelijk voor is. Het Ministerie van Defensie is verantwoordelijk voor de plaatsing en het ministerie doet dit zo effectief en efficiënt mogelijk en inpasbaar in het landschap De provincie spreekt daar wel over mee, maar de verantwoordelijkheid ligt bij Defensie.

De VOORZITTER merkt ten aanzien van de procedure op dat naar aanleiding van deze nota er nog een uitwerkingsplan of uitwerkingsnota komt en daarvan kan de commissie zeggen dat dit in de staten nog eens behandeld moet worden. Als er dan verschil van mening is over de reikwijdte van de motie over windenergie van vorig jaar, dan kan nog worden uitgezocht wanneer die discussie in de staten kan worden gevoerd.

De heer WIJBENGA vraagt hoe lang dat gaat duren.

Mevrouw KLIP antwoordt dat dit zo snel mogelijk moet. Zij zegt de commissie zo snel mogelijk het uitwerkingsplan of de uitwerkingsnota die naar aanleiding van de Nota Energiebeleid wordt opgesteld, toe.

**10. Sluiting**

De VOORZITTER stelt voor om agendapunt 10, de brief van 11 januari 2006, kenmerk 2/5.2/2005011846, beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde over uitkomsten studie van het Landbouw-Economisch Instituut (LEI) naar de verplaatsingsmotieven en wensen van glastuinders in het Westland, gezien het late tijdstip van deze vergadering, de volgende keer als eerste punt op de vergadering van de volgende commissievergadering te zetten.

De COMMISSIE stemt hierin unaniem toe.

De VOORZITTER sluit vervolgens de vergadering om 20:20 uur.

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 31 mei 2006.

,voorzitter

,commissiegriffier

**TOEZEGGING**

gedaan in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid, gehouden op 12 april 2006 in het provinciehuis te Assen.

**Pagina**

6 Mevrouw EDELENBOSCH zegt toe dat zij de volgende vergadering in de vorm van een brief terug zal komen op de stand van zaken met betrekking tot de bestrijding van het Jacobskruiskruid.

8 Mevrouw EDELENBOSCH zegt toe dat zij de commissie binnenkort een samenvatting zal geven van wat Drenthe te kort komt in het bod van het Rijk, m.b.t. het ILG, zodat de staten dat mee kunnen nemen in hun contacten met de leden van de Tweede Kamer.

30 Mevrouw KLIP zegt toe dat het college volgend jaar met een uitvoeringsprogramma zal komen dat aan de ene kant een terugblik op het afgelopen jaar en een vooruitblik op datgene waarmee wordt doorgegaan of wat de provincie nog gaat doen, gekoppeld aan de $CO_2$-winsten en het multiplieereffect van het provinciale geld.

38 Mevrouw KLIP zegt toe dat zij zal nagaan waar de informatie vandaan komt dat op het windmolenpark in Coevorden het gewenste vermogen van 15 megawatt niet zal worden gehaald.

44 Mevrouw KLIP zal kijken wat en hoeveel tijd het kost om van Drenthe een energie-neutrale provincie te maken, afhankelijk van de hoeveelheid tijd die het ambtelijk apparaat in een dergelijke exercitie zal moeten steken.

45 Mevrouw KLIP zegt toe dat zij de mogelijkheden voor een revolving fund voor particulieren die energiebesparende maatregelen willen nemen, zal onderzoeken.

46 Mevrouw KLIP zegt de commissie toe zo snel mogelijk het uitwerkingsplan of de uitwerkingsnota die naar aanleiding van de Nota Energiebeleid wordt opgesteld, toe te zullen zenden.

HW

bijlage 1

Provinciale Staten Drenthe, commissie omgevingsbeleid d.d. 12 april 2006

**Energy Valley Drenthe**

Geachte dames en heren,

Mijn naam is Petra Looij en ik spreek namens Nuon en 9 grondeigenaren van deze provincie.

Allereerst mijn complimenten voor u, omdat u ervoor hebt gezorgd dat er nu een conceptnota energiebeleid voor Drenthe is en een inventarisatie windenergiepotentieel in de provincie Drenthe.

Over dit windenergiepotentieel wil ik het graag met u hebben.
Bij de inventarisatie windenergiepotentieel is een kaart opgesteld met zoekgebieden voor windenergie.
Er is in Drenthe inderdaad absoluut meer geschikt gebied voor windenergie dan bij Europark alleen.
Maar ik mis nog een geel stukje op de kaart.

Sinds 2001 heeft Nuon, samen met een 9-tal grondeigenaren, plannen voor een windpark tussen Coevorden en Schoonebeek. Deze plannen zijn bij de gemeente en de provincie bekend.
Onze locatie past zelfs in het huidige POP, want de locatie is bij Coevorden, grotendeels op grondgebied van de gemeente Coevorden.

Het windpark waar ik voor pleit ligt in een gebied dat momenteel uitgesloten wordt voor windenergie, volgens de kaart. De reden hiervoor is dat het een bufferzone is, het omliggende gebied heeft een hoge cultuurhistorische gaafheid, tenminste aan de Nederlandse kant.

Toch is dit volgens ons een heel geschikt gebied, wellicht het meest geschikte gebied in Drenthe, vanuit landschappelijk oogpunt gezien.
De windturbines komen namelijk bij de grens met Duitsland en sluiten daarbij landschappelijk gezien aan bij het al bestaande windpark Emlichheim.
In dit gebied is de NAM bezig met plannen voor herontwikkeling van het olieveld Schoonebeek en wil daartoe circa 20 platforms bouwen met in totaal 60 installaties van circa 15 meter hoogte. Dit betekent dat het gebied behoorlijk volgebouwd wordt. Wij betwisten dit initiatief niet.
Maar het is mij niet geheel duidelijk waarom dit gebied, dat als bufferzone benoemd is, wel bebouwd mag worden met olieplatforms en er geen ruimte zou zijn voor windenergie.
Het kan toch niet zo zijn dat het gebied op slot gaat voor allerlei ontwikkelingen die duurzame energiewinning mogelijk maken.
Vanuit het perspectief van het landschap zullen de windturbines vanaf Nederlandse zijde van de grens achter de platforms van de NAM of achter Europark liggen (afhankelijk van waar je staat) en vóór het windpark Emlichheim.

Zonder een te grote inbreuk te doen op het landschap kan de provinciale doelstelling van 15 MW omhoog in een gebied dat al gereserveerd is voor de winning van energie.
Tevens betekent dit een economische injectie voor de zo belangrijke agrarische sector in dit gebied.

Kortom: Wat te denken van een Energy Valley in Drenthe.

Je kunt het gebied beschouwen als een energiegebied in Drenthe: er wordt olie gewonnen, energie uit wind opgewekt en er zijn ook plannen voor bio-massa centrales. Zo wordt hier energiewinning geconcentreerd.

Provinciale Staten Drenthe, commissie omgevingsbeleid d.d. 12 april 2006

De plaatsing van windturbines is trouwens een omkeerbaar iets. We gaan uit van een levensduur van circa 20 jaar. Daarna kunnen ze eenvoudig verwijderd worden als blijkt dat continuering van deze energiewinning niet meer gewenst is.

GS heeft voorgesteld het huidige beleid te handhaven.
Dat is: 1 locatie voor windenergie in Drenthe en wel op het Europark. Daarbij wordt een maximum gesteld van 15 MW.
(Dit is trouwens in strijd met de afspraken uit het BLOW, waarin Drenthe een taakstelling heeft van MINIMAAL 15 MW.)
Op dit moment ziet het ernaar uit dat Europark de 15 MW niet gaat halen, waarmee de provincie Drenthe dus nog niet voldoet aan haar taakstelling.

Ik pleit er dan ook voor het gebied tussen Coevorden en Schoonebeek op te nemen als zoekgebied voor windenergie en het op de kaart geel te maken.

Provinciale Staten bepaalt het beleid in de provincie Drenthe. Ik doe dan ook een beroep op u om het voorstel van GS niet over te nemen en ons in de gelegenheid te stellen ons windpark te realiseren.

Dank u voor uw aandacht.

**Energy Valley Drenthe?**

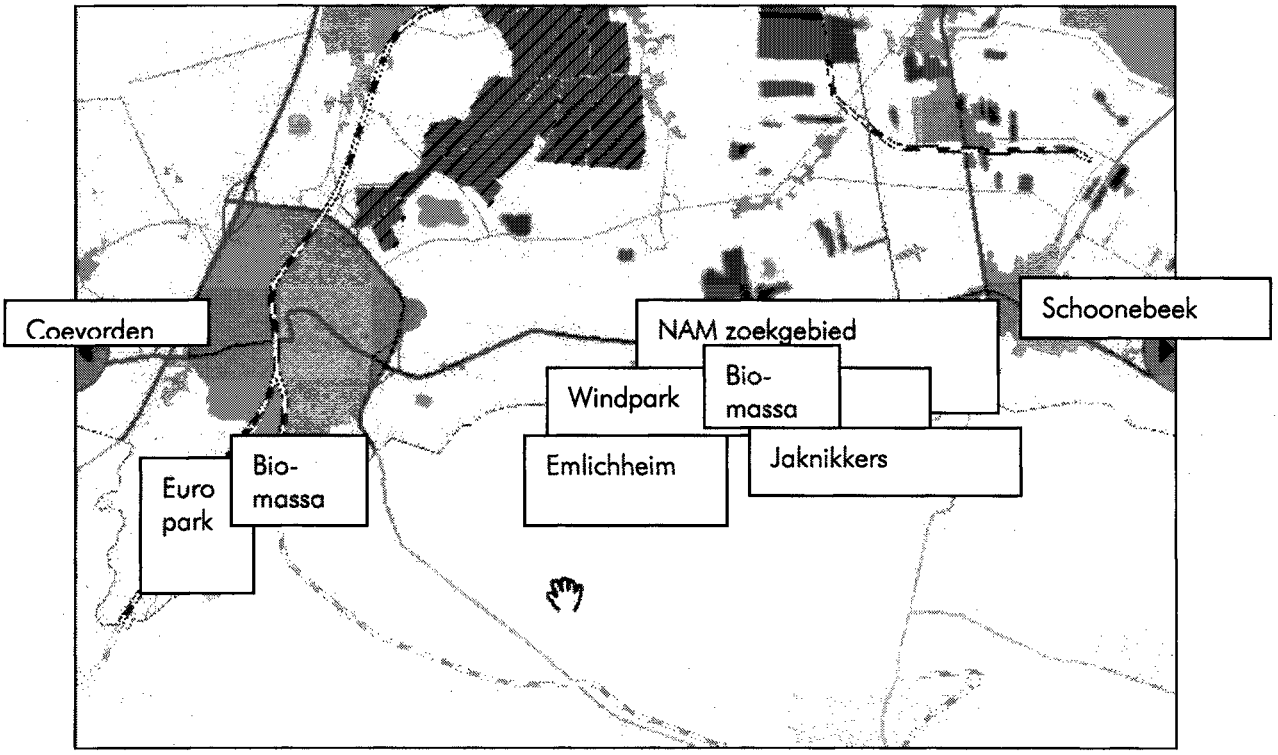


De blauwe tekst betreft bestaande locaties
De groene items zijn in een planstadium
Windpark is in zwart aangegeven en betreft het initiatief voor Windpark Vlieghuis. Initiatiefnemers zijn Nuon en een 9-tal grondeigenaren.

Bovenstaand kaartje geeft globaal de gebieden weer waar nu en/of in de toekomst energie wordt gewonnen.
Emlichheim is het bestaande windpark in Duitsland, bij de grens van Drenthe. Ook aan Duitse kant is een gebied met Jaknikkers.
Europark is het nieuwe windpark op het Defensieterrein.
Er zijn twee plannen voor de vestiging van bio-massa centrales.
Het zoekgebied van de NAM is aangeven, hier zullen de olievelden Schoonebeek herontwikkeld worden. Het gebied is feitelijk groter dan hier is aangegeven.
Daartussen ligt het gebied 'Windpark' waar ons initiatief voor een windpark is gesitueerd.

De laatste berichten lijken erop te wijzen dat Europark waarschijnlijk minder dan 15 MW zal zijn. De taakstelling van Drenthe in het BLOW is MINIMAAL 15 MW. Dit betekent dus dat Drenthe de doelstelling voor windenergie niet haalt met Europark alleen.

Ons initiatief ligt grotendeels in de gemeente Coevorden, met een gedeelte in de gemeente Emmen. De gemeente Emmen staat positief tegenover windenergie.

In het geval de provincie Drenthe van mening is dat alle windenergie in de gemeente Coevorden gerealiseerd kan of moet worden respecteren we dat uiteraard.

Indien de provincie Drenthe het POP wil handhaven is onze locatie uitermate geschikt omdat zij 'in de nabijheid van Coevorden' is gelegen, op gronden van de gemeente Coevorden.

Tevens wordt op deze wijze een concentratie van energiewinning bereikt.

Een van de voorwaarden voor de plaatsing van windenergie is dat er reeds een aanzienlijke verstoring van het landschap heeft plaatsgevonden. Dat dit hier het geval is moge duidelijk zijn. Tevens is een uitbreiding van de capaciteit aan windenergie op deze locatie een logische keuze, in het licht van het huidige POP, maar ook gezien de wens om het ongestoorde Drentse landschap grotendeels te behouden. Een concentratie lijkt dan voor de hand te liggen.

**Energy Valley Drenthe?**

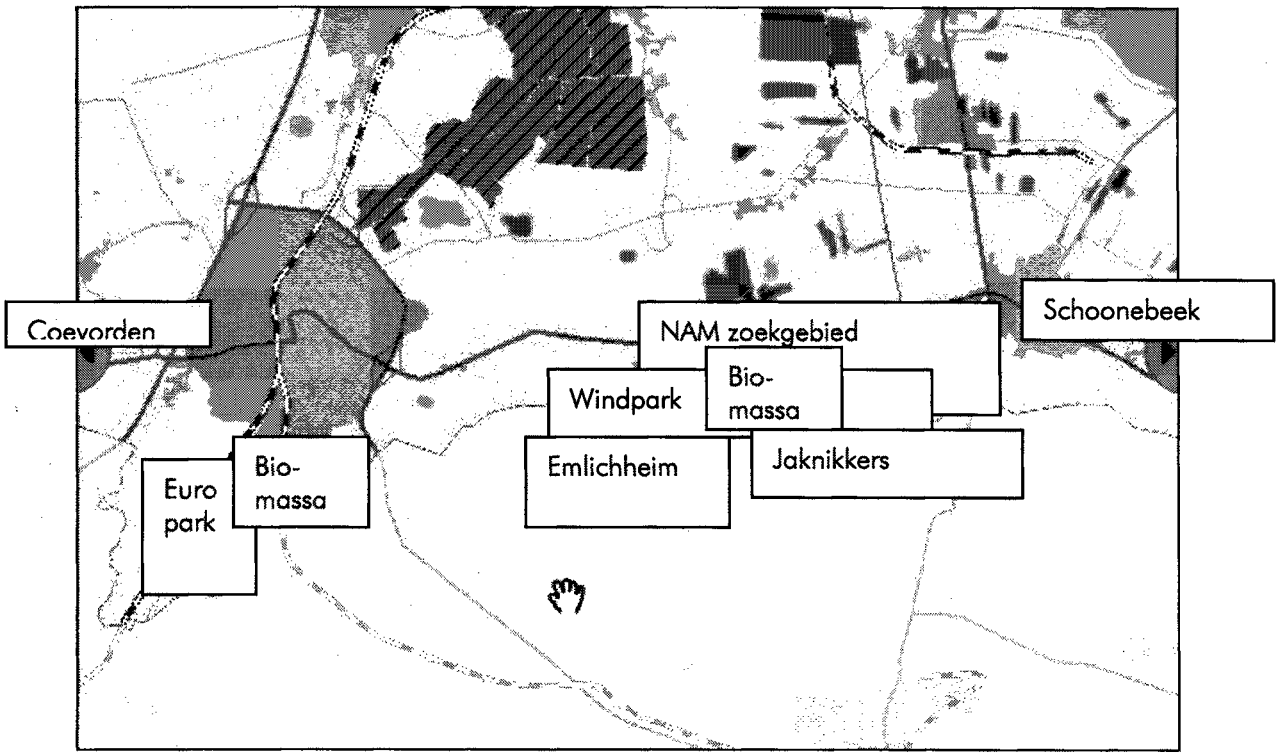


De blauwe tekst betreft bestaande locaties
De groene items zijn in een planstadium
Windpark is in zwart aangegeven en betreft het initiatief voor Windpark Vlieghuis. Initiatiefnemers zijn Nuon en een 9-tal grondeigenaren.

Bovenstaand kaartje geeft globaal de gebieden weer waar nu en/of in de toekomst energie wordt gewonnen.
Emlichheim is het bestaande windpark in Duitsland, bij de grens van Drenthe. Ook aan Duitse kant is een gebied met Jaknikkers.
Europark is het nieuwe windpark op het Defensieterrein.
Er zijn twee plannen voor de vestiging van bio-massa centrales.
Het zoekgebied van de NAM is aangeven, hier zullen de olievelden Schoonebeek herontwikkeld worden. Het gebied is feitelijk groter dan hier is aangegeven.
Daartussen ligt het gebied 'Windpark' waar ons initiatief voor een windpark is gesitueerd.

De laatste berichten lijken erop te wijzen dat Europark waarschijnlijk minder dan 15 MW zal zijn. De taakstelling van Drenthe in het BLOW is MINIMAAL 15 MW. Dit betekent dus dat Drenthe de doelstelling voor windenergie niet haalt met Europark alleen.

Ons initiatief ligt grotendeels in de gemeente Coevorden, met een gedeelte in de gemeente Emmen. De gemeente Emmen staat positief tegenover windenergie.

In het geval de provincie Drenthe van mening is dat alle windenergie in de gemeente Coevorden gerealiseerd kan of moet worden respecteren we dat uiteraard.

Indien de provincie Drenthe het POP wil handhaven is onze locatie uitermate geschikt omdat zij 'in de nabijheid van Coevorden' is gelegen, op gronden van de gemeente Coevorden.

Tevens wordt op deze wijze een concentratie van energiewinning bereikt.

Een van de voorwaarden voor de plaatsing van windenergie is dat er reeds een aanzienlijke verstoring van het landschap heeft plaatsgevonden. Dat dit hier het geval is moge duidelijk zijn. Tevens is een uitbreiding van de capaciteit aan windenergie op deze locatie een logische keuze, in het licht van het huidige POP, maar ook gezien de wens om het ongestoorde Drentse landschap grotendeels te behouden. Een concentratie lijkt dan voor de hand te liggen.

bijlage 2

GROENRAEDT

BRENGT WIND TOT LEVEN

INSPRAAKREACTIE

Provincie Drenthe, Statencommissie Omgevingsbeleid, vergadering 12 april 2006

Agendapunt 9: Nota Energiebeleid 2006-2010: Energiek Drenthe met Inventarisatie windenergiepotentieel in de provincie Drenthe

Geachte leden van de statencommissie,

Op 21 november vorig jaar was ik hier als toehoorder bij uw bespreking over de Startnota energiebeleid. En ik was blij verrast over de opstelling van vrijwel alle partijen over het windenergie. Want er werd zeer duidelijk aangegeven dat men meer wil met windenergie. De gedeputeerde mevrouw Klip merkte hier toen over op dat er naast de drie B's er een 'B' van 'Blazen' aan de nota zou moeten worden toegevoegd. Helaas constateer ik nu dat deze vierde 'B' door de overheersende tegenwind lijkt te zijn weggeblazen.

Ik sta hier als vertegenwoordiger van Groenraedt. Dit zal geen vreemde naam meer voor u zijn. Ik sta hier mede namens vele grondeigenaren die plannen hebben om samen met ons windturbines te realiseren in uw provincie. Op 24 maart heb ik een e-mail verzonden aan de griffier met het verzoek deze onder u te verspreiden. In deze e-mail heb ik al een opsomming gemaakt van de meer of minder concrete initiatieven. Plannen zijn er in de gemeente Emmen, Borger-Odoorn, Midden-Drenthe, Westerveld/Meppel en Coevorden. En meer grondeigenaren hebben ons benaderd om de mogelijkheden voor windenergie te bekijken.

In mijn e-mail heb ik aangegeven dat met onze projecten een besparing op de $CO_2$-emissie kan worden behaald van 179 kTon per jaar. Dit is ruim 35% van de beleidsdoelstelling van de provincie Drenthe! Met windenergie valt dus wel degelijk een substantiële bijdrage aan het bereiken van de doelstelling te behalen. De provincie zou hier met haar energiebeleid meer ambitie in kunnen en moeten tonen.

In de Nota Energiebeleid worden criteria genoemd waaraan projecten moeten voldoen. Als ik onze windprojecten aan deze criteria toets, dan concludeer ik dat de slaagkans groot is. Onze projecten zijn economisch haalbaar, realistisch, met weinig middelen tot stand te brengen en dragen bij aan de economische structuurversterking. U kunt een grote klapper maken in het bereiken van uw klimaatdoelen. En de provincie heeft een argument om het gebruik van duurzame energie te stimuleren, immers opgewekt binnen eigen provinciegrens. In dit kader vragen wij ons af waarom GS toch niet kiest voor windenergie.

De enige reden die ik in de nota aantref is dat het plaatsen van windturbines een grote invloed heeft op het landschap. Windturbines veranderen het landschap, dat is een feit. Maar waarom dat steeds in een negatief verband gezegd wordt begrijp ik niet. Het Drentse landschap biedt voldoende mogelijkheden om op een verantwoorde wijze windturbines in te passen. Windturbines horen bij de open gebieden met de ruime verkaveling en lange lijnen zoals die ook in Drenthe te vinden zijn. De kaart met de zoekrichting voor windturbines geeft een redelijke indruk van waar deze gebieden te vinden zijn. Volgens ons geeft de kaart niet alle mogelijkheden weer en zijn er meer geschikte gebieden voor windenergie dan die nu als zoekgebied zone I en II zijn aangegeven.

Met enige verbazing las ik in de nota dat GS vindt dat de beperkte opbrengst van windenergie vanuit energiedoelstellingen onvoldoende is om de inbreuk op het landschap te rechtvaardigen. Graag hoor ik van GS welke vorm van opwekking van duurzame energie dan wel mogelijk is. Windenergie is op dit moment de goedkoopste en meest effectieve vorm van duurzame elektriciteitsopwekking. Dat blijkt wel uit de gigantische groeicijfers van windenergie wereldwijd. Vorig jaar groeide de wereldmarkt voor windturbines met maar liefst 43%.

Drenthe moet doen wat zij kan. Zonder de ambitie te hebben dat Drenthe een wereldprobleem kan oplossen, maar wel met de ambitie dat elke bijdrage er één is. Deze ambitie heeft Drenthe bijvoorbeeld ook al uitgesproken in het kader van Energy Valley: het optimaal benutten van energieactiviteiten ten behoeve van de economie en werkgelegenheid in Noord-Nederland. Waarom wordt nu niet ingezet op windenergie?

Er is volop geschikte ruimte in Drenthe. Er zijn meerdere gemeenten die al de ambitie hebben uitgesproken om windenergie toe te staan. Met name Emmen heeft dit duidelijk aangegeven. En zoals gezegd zijn er ook al meerdere initiatieven die in principe klaar liggen om in procedure te gaan. Iedereen wacht op een positief signaal van de provincie. U hebt directe invloed op het afgeven van dit signaal. Wij rekenen er op dat u dit doet.

Vele Drentse agrariërs hebben deze kans nodig om hun bedrijf een financiële basis te geven. Dit is hard nodig. Wij gaan er van uit dat dit een extra reden voor u is om meer windturbines in Drenthe toe te staan.

Dank u wel,

Dirk Jan Matthijsse
Groenraedt B.V.
12 april 2006

bylage 3

NKPW

Nationaal Kritisch Platform Windenergie

Geachte commissieleden,

Als landelijk voorzitter van het Nationaal Kritisch Platform Windenergie, wil ik U allereerst erkentelijkheid betuigen voor de gelegenheid die U biedt onze zienswijze inzake de plaatsing van windturbines , een zienswijze gesteund door meer dan 10.000 personen, naar voren te brengen.
Het NKPW is een stichting gerund door vrijwilligers die zelfs hun eigen koffie en reiskosten betalen, kortom geen enkel financieel belang hebben bij ons standpunt.
Dit in flagrante tegenstelling met de mensen die het sprookje windturbines blijven rondvertellen en waarvan kan worden geconcludeerd dat deze persoonlijke financiële belangen hebben of hun brood daarmee verdienen.
Wij stellen tevens vast dat in het gehele land het draagvlak voor windturbines, met name in de woon- en leefgebieden steeds kleiner is geworden .
Dit is niet alleen omdat de burgers van mening zijn dat windturbines niet in zulke omgevingen passen, maar vooral ook omdat de kennis over het maatschappelijk nut en de betekenis van windturbines sterk is toegenomen.
Conclusie kan geen andere zijn dan dat het maatschappelijke nut van windenergie in geen enkele verhouding staat tot de kosten van de inbreuk op woon- en leefomgeving en het landschap.

Allereerst de feiten en uitgangspunten:

De totale doelstelling van BLOW bedroeg 1500 MW , overeenkomend met 1,07 Mton vermeden $CO_2$ .
Een eenvoudige rekensom leert ons dan dat 1 MW windvermogen overeen komt met 0,71 kiloton vermeden $CO_2$.
Zou Drenthe de volgens BLOW toegedeelde 15 MW windvermogen plaatsen dan wordt in totaal 15 x 0,71 kiloton $CO_2$ vermeden = 10,7 kiloton.
U ziet, dat de prestaties (540 kiloton) waarvan de gedeputeerde uitgaat in haar startnotitie voor Uw provincie 50 x beter zijn, dus veel effectiever en zonder twijfel veel kostenefficiënter.

Uw college van Gedeputeerde Staten heeft dus een ambitieuze doelstelling in haar startnotitie uitgesproken die gebaseerd is op innovatie en besparing.
In dat beleid is ons inziens helemaal geen noodzaak voor windturbines, met name omdat die voor de realisatie van het beleid geen noemenswaardig effect sorteren.
Terwijl er door plaatsing van windturbines negatieve effecten op ondermeer de beleving van ruimte, natuur, uitzicht en landschap kunnen ontstaan .
De Provincie kan daarmee een groot deel van haar aantrekkingskracht en mogelijke inkomsten uit toerisme verliezen.

***Het kan dus aanzienlijk beter op de manier van GS van Drenthe, ook zonder windturbines.***

In den Haag is inmiddels bij een meerderheid doorgedrongen dat windturbines nooit enige oplossing, ook niet een heel klein beetje, voor het CO2/Fossiele brandstoffen probleem kunnen zijn. Vrij vertaald luidt de Haagse boodschap nu: We moeten middels doelvoorschriften het geld daar inzetten waar het milieu-en energierendement het hoogst is, innovatie en technologie-ontwikkeling moeten worden versterkt.
Anders gezegd; geen geld meer voor windturbines die het tegendeel van kosteneffectief en innovatief zijn maar wel een onevenredig groot beslag op het beschikbare budget leggen.
Onlangs stond er te lezen: **Investeringsbedrijf zuigt subsidiepotten voor aanleg windmolens leeg**

ik citeer uit de parlementaire Nieuwsbrief: Concurrenten van Groenraedt spreken van misbruik van overheidsubsidies PvdA-kamerlid Diederik Samson stelt dat de Belastingdienst en subsidieverstrekker Senter naïef zijn geweest, en snelle jongens aan veel geld helpen. Samson gaat staatssecretaris Joop Wijn (Financiën) en minister Laurens-Jan Brinkhorst (Economische Zaken) ter verantwoording roepen, ook omdat door de creativiteit van Groenraedt de EIA-subsidiepot halverwege het jaar uitgeput dreigt te raken.

Met andere woorden windturbines zijn a-sociaal omdat ze een werkelijke oplossing van de problemen onmogelijk maken door het kapitaalsbeslag op de beschikbare fondsen.

Door nu te stellen dat er potentieel is binnen Uw provincie om tot plaatsing van windturbines over te gaan helpt U die snelle jongens aan nog meer subsidiegelden terwijl het effect op het CO2 probleem verwaarloosbaar is en U een tweestrijd binnen Uw burgers entameert.

U signaleert zelf de afbouw van landelijke subsidieregelingen voor zonne-energie omdat daar geen geld meer voor is, dit terwijl wij in Nederland nota bene koploper zijn in de ontwikkeling van zonne-energie.
In dat kader verwijzen wij naar de baanbrekende kennis die de TU Delft in de afgelopen jaren heeft vergaard
Kennis die later ook economisch van groot belang voor ons land kan zijn.

Windturbines worden slechts buiten ons land gebouwd en vormen geen enkele impuls voor onze economie.

Wat Uw verplichtingen uit kader van BLOW betreft , VVD fractiespecialist Paul de Krom verwoordde het vorig jaar in een mail aan mij als volgt:

Wat windmolens op land betreft, de VVD fractie is daar nooit voorstander van geweest. De realiteit is wel dat het Rijk met provincies het BLOW convenant heeft afgesloten (1500 MW). Ik vind het niet op de weg van het Rijk liggen om dat convenant eenzijdig open te breken, dat zou betekenen dat het Rijk terecht het verwijt krijgt van 'onbehoorlijk bestuur' en 'onbetrouwbaarheid'. Wel heb ik richting provincies aangegeven dat indien provincies van de afspraken in het convenant af willen, de VVD fractie daarvoor open staat.

Zelfs mijn geachte, door zijn verblijf in boomhutten, bewonderde, opponent Diederik Samson, PVDA ex Green Peace , noemt de windturbines op land niet meer.

VVD, CDA, LPF en SP zijn nu aperte tegenstanders van plaatsing op landlocaties terwijl PVDA en GL een wait and see houding aannemen.

Ik stel dus vast dat BLOW inmiddels is overleden en de plaatsing van windturbines op land in Nederland nu volledig op initiatief van de windturbine lobby alsmede de enkele provinciale of locale bestuurder geschiedt.
Den Haag stuurt niet meer aan en de 15 MW waaraan Drente zich zou hebben geconfirmeerd, welnu die kunt U dus rustig inruilen voor al die projecten die U in de startnotitie schetst.

Speerpunten in beleid op landelijk politiek niveau zijn dus momenteel innovatie en besparing , daardoor is het niet toevallig dat de windturbinelobby op dit ogenblik grote aktiviteit ontwikkelt, zij zien ook wel dat het luilekkerland voor windturbine plaatsing langzamerhand gaat verdwijnen kortom zoals U het treffend zegt, de lucht voor de lekke fietsbanden wordt schaars.

Wij zijn dan ook bijzonder verheugd dat U in uw startnotitie energiebeleid gewag maakt van een recent onderzoek van het Energiecentrum Nederland (ECN) waaruit blijkt dat wij in Nederland met bestaande maatregelen en zonder dat het geld kost nog veel meer energie kunnen besparen namelijk het verbruik van een miljoen huishoudens.

*De conclusie die U trekt in Uw startnotitie*
*" Er valt nog een wereld te winnen in Drente"*
*onderschrijven wij dan ook ten volle en voegen daarbij toe dat volgens ons Uw Provincie een voortrekkersrol en voorbeeldfunctie vervult waar het gaat om innovatie en besparing.*
*Een voortrekkersrol die in het verlengde ligt van de Parlementaire opvattingen.*
*In die voortrekkersrol past echter geen plaatsing van windturbines in Uw schitterende provincie, kortom het windenergiepotentieel in Drenthe dient op nihil gesteld te worden.*

Jim Mollet
Voorzitter NKPW

Het Nationaal Kritisch Platform Windenergie, vertegenwoordigt 50 plaatselijke groepen, méér dan 10.000 personen. Het NKPW wil het open landschap in stand houden, is vóór een schoner milieu, vóór duurzame energie en vóór een goede leefomgeving. De reusachtige turbines, die verschijnen in ons dichtbevolkte land waar de ruimte schaars is, produceren een verwaarloosbare hoeveelheid stroom. Windturbines brengen schade toe aan milieu, landschap, open ruimte en leefomgeving. Zie voor verdere informatie onze website www.nkpw.nl.

bijlage 4

# WINDENERGIE IN DRENTHE

## Stichting Steenwijkerland Tegen Windmolens aan Provinciale Staten van Drenthe.

**Stelling 1. Windenergie levert een verwaarloosbare bijdrage aan de oplossing van onze energie- en klimaatproblemen.**
**Stelling 2. Windenergie doet afbreuk aan de kwaliteit van de open ruimte en het landschap, en heeft ernstige effecten op de woonomgeving.**
**Stelling 3. Windturbines veroorzaken waardedaling van onroerend goed tot op kilometers afstand van een windmolenpark.**
**Stelling 4. Windenergie slokt zeer veel gemeenschapsgeld op, waarvan grondeigenaren en turbine-exploitanten profiteren. Dit geld kan met andere methodes 10 - 100 keer zo effectief besteed worden om het fossiel brandstofverbruik en de $CO_2$ uitstoot te reduceren.**

### 1. WAT BETEKENT WINDENERGIE VOOR NEDERLAND?

De **taak van windenergie**, en zo wordt zij ook altijd verdedigd, is het terugdringen van het verbruik van fossiele brandstof en de CO2 uitstoot. Om het nut van windenergie te kunnen beoordelen, moet dus de opbrengst met het totale energieverbruik worden vergeleken.

**Opbrengst**
1.- Nederland verbruikt per jaar 900 miljard kWu energie, dat is 56 000 kWu per inwoner. Op een paar procent na wordt al deze energie uit fossiele brandstof gehaald.
2.- Windturbines op land hebben een productiefactor van 20%, dat wil zeggen dat de gemiddelde opbrengst 20% is van hun topvermogen. Dus brengt een turbine van 1MW in een jaar (8760 x 0,20 x 1000) 1,75 miljoen kWu op, de energie voor 31 personen. M.a.w., zo'n turbine compenseert de CO2 productie van 31 personen.
3.- Nederland nu: opbrengst windturbines 1300 miljoen kWu (2003), of 1,4 ‰ van het energieverbruik, goed voor 12 uur energie of CO2 productie per jaar.

### 2. VERSCHIL MET VOORLICHTING DOOR RIJKSOVERHEID EN ENERGIEPRODUCENTEN c.s.

Hoe kan het nu dat de voorlichting door de rijksoverheid, energieproducenten e.a. zo'n ander beeld geeft van de prestaties van windenergie? Op deze vraag is eenvoudig antwoord te geven. De gegevens die zij presenteren zijn doorgaans wel juist, en zijn dan ook niet strijdig met de onze. De energiebedrijven vergelijken de opbrengst doorgaans met het huishoudelijke elektriciteitsverbruik, en komen zo tot een aandeel in de buurt van 10%. Dit is zeker een eerlijk getal, evenals als onze 1,4 ‰, maar het is niet relevant in de energie en CO2 discussie. Met die 10% wordt gesuggereerd dat ook 10% van de CO2 productie kan worden gecompenseerd. Dit is natuurlijk niet juist, dat blijft bij ongeveer 1,4 ‰.

### 3. WINDENERGIE IN DRENTHE

*Uit energiebalans berekend:*
BLOW wil 15 MW in Drenthe opstellen, met een opbrengst van (15 x 1,75): 26.25 miljoen kWu/jaar.
Dit is goed voor het verbruik van (15 x 31) 465 inwoners, of 1 ‰ van het energieverbruik van Drenthe.
*Uit CO2 balans berekend:*
Opbrengst: 15 kton/jaar ("Energiek Drenthe", p. 33).
Uitstoot Drenthe 5208 kton/j (in 2000, "Energiek Drenthe", p.30).
De 15 MW windenergie is dus goed voor 3 ‰ van de CO2 uitstoot van Drenthe.
*We zijn het dus in grote lijnen eens.* Het verschil tussen de 3 en 1 ‰ zit vooral in de aangenomen productiefactor en omrekening van elektriciteit naar CO2. Deze 1-3 ‰ houdt er nog geen rekening mee dat windturbines zelf ook energie kosten, zowel voor bouw, onderhoud en opruimen na gedane diensten als door daling van het rendement van de conventionele centrales die altijd nodig blijven voor wanneer de turbines stil staan.

#### Drenthe zelfvoorzienend?

Jaarlijks energieverbruik bevolking (482 500 personen) 27 000 miljoen kWu
Hiervoor is nodig 15 400 MW opgesteld vermogen, of 10 000 turbines van 1,5 MW.
Dit zou aan ruimte 760 $km^2$ kosten, of ca 30 % van het oppervlak van Drenthe (2680 km2).

## 4. ENKELE SCHADEPOSTEN BIJ BELEID VOLGENS BLOW

Woningen bij windturbines dalen in waarde door de hinder die ze veroorzaken, zoals geluidshinder (pulsgeluid is schadelijker dan constant geluid), beweging van rotorbladen en landschapsvervuiling. In vele gevallen is dit door erkende taxateurs vastgesteld. In Groningen is de WOZ waarde van een woning door de rechter met 30% verminderd omdat op 2,5 km windturbines komen, een uitspraak die door de Hoge Raad is bevestigd.

### Schatting van de kosten voor Drenthe bij een gemiddelde schade van 10%, 30% of 50%

**Planschade.** Vergeleken met de situatie in andere buitengebieden in Nederland liggen naar schatting 750 tot 1500 woningen binnen 2,5 km van de turbines. Bij een gemiddelde prijs van 225 000 € zijn die huizen 170 tot 340 miljoen € waard. Een waardevermindering van 10% levert dan een schade op van ca 25 miljoen, van 30% ca 75 miljoen, en van 50% zo'n 130 miljoen €. Deze schade komt ten laste van de initiatiefnemers of energiebedrijven of, als zij dit bedrag niet kunnen opbrengen, van de gemeente Meppel of Coevorden. De huiseigenaren draaien daadwerkelijk voor de schade op, ook indien zij geclaimd wordt, men speculeert daar wel op, en daarom hoort de overheid haar burgers hiertegen te beschermen.

**Verminderde WOZ opbrengst.** De opbrengst van de eigenarenbelasting, geschat op 1‰, wordt lager. Voor de gemeente Meppel of Coevorden naar betekent dit een jaarlijkse schadepost van 25 000 tot 130 000 € per jaar.

## 5. KOSTEN EN BATEN 15 MW WINDTURBINES IN DRENTHE (*kostprijs 18 miljoen €*)

**Baten**

| | |
|---|---|
| Energie voor | 465 inwoners (200 huishoudens) |
| Subsidies e.d. aan energiebedrijven, speculanten en enkele landeigenaren | 3 tot 4 milj. €-jaar |

**Kosten voor de samenleving**

| | |
|---|---|
| *Maatschappelijke kosten* | |
| "Natuur, rust en publieke ruimte"worden verkwanseld | ? |
| Geluidsoverlast voor velen | ? |
| Andere hinder: slagschaduw, schittering, uitval elektriciteitsnet | |
| Gevaar: omvallen, blikseminslag, ijsafzetting | ? |
| Sociale problemen door belangentegenstellingen | ? |
| *Economische kosten* | |
| Daling rendement bestaande centrale | ? |
| Aanpassing elektriciteitsnet | ? |
| Opslag elektriciteit is onmogelijk, uitverkopen en duur inkopen | ? |
| Teruggang toerisme | ? |
| *Waardevermindering onroerend goed* | |
| Planschade | 25-130 miljoen € |
| Vermindering opbrengst WOZ | 25-130 duizend €/jaar |
| Lagere belastingopbrengsten (inkomsten-, waterschapsbelasting) | 0,2-1 miljoen €/jaar |
| *Overheidssubsidies e.d.* | 3-4 miljoen €/jaar |

Voor heel Nederland (2003-2020) bedragen de verliezen op windenergie (minder dan 1% van de energie) 27 miljard €. Ter vergelijking, dit is 5 x de prijs van de deltawerken, de Betuwelijn is goedkoper, de Rijksbegroting bedraagt 126 miljard €/jaar.

**Conclusie**

De provincie Drenthe doet zeer goede stappen op het gebied van de duurzaamheid in de vorm van de voorgenomen besparing van 370 000 Mton $CO_2$ uitstoot en de innovatieve maatregelen die in POP II zijn aangekondigd. Wij verzoeken u zich op deze maatregelen te concentreren, die een 10-100 maal effectievere besteding van gemeenschapsgeld zijn dan windenergie, en windturbines uit Drenthe te weren. Het Collegeprogramma 2003-2007 zegt terecht: "Een belangrijk speerpunt... is het waarborgen van de kwaliteit, de vitaliteit en de aantrekkelijkheid van het landelijk gebied". Drenthe is te mooi voor dure en nutteloze windturbines.

Dr. J.H.F. Jansen, 12 april 2006
Stichting Steenwijkerland Tegen Windmolens
www.steenwijkerlandtegenwindmolens.nl

bijlage 5

**Windmolenpark "Oude Vaart"**
Lokatie Meppel-Westerveld

Meppel, 11 april 2006

Geachte leden van de Commissie Omgevingsbeleid,

Als één van de initiatiefnemers van Windpark Oude Vaart wil ik graag van deze mogelijkheid gebruik maken om onze zorg uit te spreken. Want de Nota Energiebeleid zoals die op dit moment in elkaar steekt is een doodsteek voor ons initiatief.

Met veertien agrarische ondernemers hebben wij het initiatief genomen om windturbines op ons land te realiseren. Dit windpark ligt langs de Drentse Hoofdvaart tussen Meppel en Havelte. Het is een modern, herverkaveld gebied, ruim van opzet, gelegen tussen het industrieterrein van Meppel en Havelte. In beide gemeenten (Meppel en Westerveld) kwam dit als voorkeurslocatie uit een quick scan windenergie.

Het gebied heeft bij beide gemeenten de bestemming Agrarisch gebied 1. Dit houdt in dat de hoofdfunctie agrarisch gebruik is. Volgens het provinciale streekplan uit 2004 is het een zone 1 gebied.

Het is mogelijk om hier 8 tot 10 windturbines te realiseren. De inkomsten uit deze windturbines zijn een meer dan welkome aanvulling op de inkomsten uit onze agrarische bedrijven.

De gemeenten zijn niet direct enthousiast, maar ook niet tegen ons plan. Zo heeft de gemeente Westerveld in de onlangs vastgestelde kadernota voor het buitengebied de mogelijkheid voor windturbines open gelaten. Voor ons een belangrijk gegeven om door te gaan.

Wij hoopten dat de provincie ons initiatief zou steunen. De signalen die wij hoorden waren steeds positief. Maar nu blijkt dat u de mogelijkheid voor windenergie op onze locatie geheel wilt laten vallen. En dat valt ons behoorlijk tegen. Met name ook omdat dit gebied het meest windrijk en daarom de meest logische keus is. Dit blijkt ook uit het feit dat de provincie Overijssel reeds een windpark in Rouveen heeft en er ver gevorderde plannen zijn voor een windpark in onze buurtgemeente Steenwijk. Waarom kan dat niet in Drenthe!

Wat wij ook niet begrijpen is dat ons gebied op de kaart 'Plaatsing windmolens: zoekrichting' als uitgesloten gebied is opgenomen. Het is toch zone 1 gebied. En beide gemeenten hebben deze plek aangewezen als voorkeurslocatie. Welke criteria houdt u aan om te zeggen dat het bij ons niet zou kunnen? Het is ons een raadsel.

U als leden van de commissie kunt de nota nog veranderen. Wij doen een beroep op u om dit te doen. Geef windenergie een kans en geef ons een kans. Wij kunnen de windturbines goed gebruiken en . . . het is ook nog goed voor het milieu!

Dank u.

Henk Jalvingh, Meppel

bijlage 6

essent

bezoekadres Dr. Van Deenweg 1
8025 BP Zwolle
Nederland
postadres Postbus 519
8000 AM Zwolle
Nederland
telefoon +31 38 851 85 10
fax +31 38 852 49 00
e-mail energie@essent.nl
internet www.essent.nl

Postbus 519 | 8000 AM Zwolle | Nederland

Provincie Drenthe
Statencommissie Omgevingsbeleid
Mevr. J. Wiarda
Postbus 122
9400 AC ASSEN

datum 11 april 2006
onderwerp Reactie op Energiek Drenthe de concept nota energiebeleid 2006 - 2010 Energiek Drenthe
behandeld door H.N.M. Akerboom
telefoon +31 38 852 41 04
e-mail hein.akerboom@essent.nl

ons kenmerk 06K0001947

Aan de leden van de Statencommissie Omgevingsbeleid,

Op de vergadering van vandaag staat op punt 9 van de agenda de bespreking van de Nota Energiebeleid 2006-2010, Energiek Drenthe met de inventarisatie windenergie potentieel in de provincie Drenthe.
Deze inventarisatie is door GS op verzoek van de Staten opgesteld en op 16 maart j.l. naar de commissie gezonden
Graag willen wij de visie van Essent geven ten aanzien van de ruimte die in de provincie Drenthe aan windenergie wordt gegeven in het algemeen en specifiek daarna nog aandacht vragen voor de twee projecten die Essent in Drenthe in ontwikkeling heeft.

Medio 2005 heeft Essent besloten om al haar activiteiten op het gebied van windenergie te concentreren in een nieuw bedrijf Essent Wind Nederland BV. Begin 2006 heeft Essent aan Essent Wind Nederland een ambitieuze doelstelling opgelegd om de bestaande windcapaciteit van Essent in Nederland ruimschoots te verdrievoudigen.

In het verleden heeft Essent in de provincie Drenthe enkele initiatieven ontplooid maar deze zijn destijds vanwege het onwrikbare karakter van het huidige POP in de ijskast gezet. Toen in het najaar van 2005 bij de bespreking van de startnotitie energiebeleid Energiek Drenthe duidelijk werd dat bij de Provinciale Staten de houding ten opzichte van nieuwe windenergie projecten enigszins positiever was geworden heeft Essent besloten om deze initiatieven weer nieuw leven in te blazen, met in het achterhoofd de wetenschap dat

grote delen van het landschap in Drenthe ongerept en kwetsbaar zijn en dat daardoor vele locaties planologisch niet acceptabel zijn.
Essent is van mening dat voor nieuwe locaties aansluiting gezocht moet worden bij reeds bestaande verstoringen in het landschap, zoals op of aansluitend aan een industrieterrein, maar ook plaatsing in de nabijheid van hoogspanningslijnen zou tot de mogelijkheden moeten behoren.
Met deze uitgangspunten heeft Essent twee locaties op het oog waar naar de mening van Essent reeds sprake is van verstoring van het landschap en het plaatsen van windturbines landschappelijk gezien mogelijk zou moeten worden gemaakt.
De eerste locatie betreft het VAM-Mera terrein in combinatie met het VAM terrein.
Plaatsing van windturbines op het VAM Mera terrein heeft in 2002 een zeer positieve beoordeling ontvangen in de studie plaatsing windturbines bij bedrijven terreinen, welke in opdracht van Essent door Grontmij is opgesteld.
Op dit moment worden de mogelijkheden onderzocht van het plaatsen van enkele windturbines aan de rand van het VAM- MERA terrein in combinatie met een plaatsing van een aantal windturbines op het aansluitende VAM terrein. Een eerste verkenning heeft uitgewezen dat een combinatie van deze twee locaties een windpark zou kunnen opleveren met een opgesteld vermogen van ca. 20 tot 30 MW.
Wanneer dit windpark wordt gerealiseerd neemt de bij Essent in Wijster geproduceerde duurzame energie toe tot ruim 35% van de voor de huishoudens in Drenthe benodigde energie( GAVI 22%, stortgas 2,5% en wind 12%).

Daarnaast ziet Essent ook mogelijkheden voor een tweede windpark ten noordoosten van de gemeente Emmen. De omvang van het windpark zal ca. 15 MW bedragen. Deze locatie ligt op de kaart Plaatsing windmolens in de zoekrichting Zone I met externe werking habitat. Gezien de locale verstoringen door hoogspanningslijnen is Essent van mening dat ook hier plaatsing van windturbines mogelijk gemaakt zou moeten worden.

Op pag 15 -16. van het uitvoeringsprogramma wordt onder lopende zaken aandacht besteed aan windenergie.
Gesteld wordt dat provincie, gemeente en defensie hard op weg zijn om de BLOW doelstellingen van 15 MW voor de provincie Drenthe te halen.
Wij willen er met klem op wijzen dat de BLOW doelstelling een minimale inspanningsverplichting is en het is zeker niet de bedoeling van deze overeenkomst om na het behalen van deze doelstelling de "deur op slot te doen".

Daarnaast wordt in het rapport op pag.15 gesteld dat de beperkte opbrengst van windenergie vanuit energiedoelstellingen door u onvoldoende wordt gevonden om de inbreuk op het landschap te rechtvaardigen.
Wij kunnen ons niet vinden in deze stelling name en wel om de volgende redenen.

Op pag. 8 van de inventarisatie wordt door u gesteld dat de opbrengst van het windpark bij Coevorden (15MW) goed is voor het jaarlijkse energieverbruik van ca. 12.500 huishoudens, wat overeenkomst met ruim 6% van alle huishoudens in Drenthe.
Op zich vinden wij 6% van de Drentse huishoudens al geen beperkte opbrengst.
Wij willen het zelfs omdraaien. Wanneer de provincie planologische ruimte creëert voor de door Essent onder de aandacht gebrachte windparken dan betekent dat samen met WP Coevorden op een zeer beperkt aantal locaties (3) voor ongeveer 45.000 huishoudens per jaar aan energie wordt opgewekt. Gebruikmakend van de cijfers uit uw rapport komt dat overeen met ca. 22% van de Drentse Huishoudens. Wij zijn van mening dat indien er met slechts 3 locaties voor 22% tot 25% van de Drentse huishoudens energie opgewekt kan worden dat de omschrijving substantiële opbrengst eerder van toepassing is dan de in het rapport gebezigde kwalificatie.

Resumerend zouden wij de commissie willen verzoeken om door te gaan op de in 2005 ingeslagen weg om te streven naar een substantieel hogere taakstelling, waarbij Essent nadrukkelijk de beide projecten die zij thans in ontwikkeling heeft onder de aandacht wil brengen.

Hoogachtend,

Ing. J.W.Th. Boorsma BA.

Directeur Essent Wind Nederland

**Lijst van toezeggingen Statencommissie Omgevingsbeleid** *(12 april 2006)*

| **Nr** | **Datum toezegging** | **Korte termijn** (binnen 3 maanden) | **Afdoening** | √ |
|---|---|---|---|---|
| 1. | 10-01-2005 SC MWG | Mevrouw EDELENBOSCH zegt toe na te zullen gaan in hoeverre gebruik wordt gemaakt van de vrijstelling met betrekking tot het doden van roeken. | | |
| 2. | 17-10-2005 SC OGB | Mevrouw EDELENBOSCH zegt toe de commissie een stuk toe te sturen over de kosten van de nationale parken. | | |
| 3. | 21-11-2005 SC OGB | Mevrouw EDELENBOSCH zegt toe dat zij het gesprek met de landinrichtingscommissie wil aangaan om te kijken of het wellicht in tweede instantie mogelijk is om alsnog het gehele Rundeproject, zoals dat destijds door de heren Van Westen en Berg is ontworpen, te realiseren. Tevens zal zij met de DLG bespreken wat er in de communicatie over het plan met de bevolking van de Foxel-Scholtenskanaal verkeerd is gegaan. | | |
| 4. | 12-04-2006 SC OGB | Mevrouw EDELENBOSCH zegt toe dat zij de volgende vergadering in de vorm van een brief terug zal komen op de stand van zaken met betrekking tot de bestrijding van het Jacobskruiskruid. | 31-05-06 | |
| 5. | 12-04-2006 SC OGB | Mevrouw EDELENBOSCH zegt toe dat zij de commissie binnenkort een samenvatting nog zal geven van wat Drenthe te kort komt in het bod van het Rijk, m.b.t. het ILG zodat de staten dat mee kunnen nemen in hun contacten met de leden van de Tweede Kamer | | |
| 6. | 21-11-2005 SC OGB | Mevrouw HAARSMA zegt toe in gesprek te zullen gaan met de Milieufederatie en RECRON naar aanleiding van het mislukken van het project Westerveld en zal kijken welke mogelijkheden deze gesprekken haar zullen bieden. De resultaten van deze gesprekken zal zij terugkoppelen aan de commissie. | | |
| 7. | 15-03-2006 SC OGB | Mevrouw HAARSMA zegt toe dat de commissie de cultuurhistorische waardenkaart zal ontvangen en dat zal worden uitgezocht of de cultuurhistorische waardenkaart als uitwerkingsplan van het POP in de commissie dient te worden behandeld. | | |
| 8. | 23-05-2005 SC MWG | Mevrouw KLIP zegt toe de vragen over de tekorten bij de uitvoering saneringsprogramma industrielawaai schriftelijk te zullen beantwoorden. | | |
| 9. | 23-05-2005 SC MWG | Mevrouw KLIP zegt toe dat de staten op niet al te lange termijn worden geïnformeerd over de stand van zaken met betrekking tot het parkmanagementbeleid. | | |
| 10. | 12-04-2006 SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe dat zij zal nagaan waar de informatie vandaan komt dat op het windmolenpark in | | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | Coevorden het gewenste vermogen van 15 megawatt niet zal worden gehaald. | | |
| 11. | 12-04-2006 SC OGB | Mevrouw KLIP zal onderzoeken wat nodig is en hoeveel tijd het kost om van Drenthe een energie-neutrale provincie te maken, afhankelijk van de hoeveelheid tijd die het ambtelijk apparaat in een dergelijke exercitie zal moeten steken. | | |
| 12. | 12-04-2006 SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe dat zij de mogelijkheden voor een revolving fund voor particulieren die energiebe-sparende maatregelen willen nemen, zal onderzoeken. | | |
| 13. | 12-04-2006 SC OGB | Mevrouw KLIP zegt de commissie toe zo snel mogelijk het uitwerkingsplan of de uitwerkingsnota die naar aanleiding van de Nota Energiebeleid wordt opgesteld, toe te zullen zenden. | | |
| | | **Lange termijn** | | |
| 1. | 12-04-2006 SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe dat het college volgend jaar met een uitvoeringsprogramma zal komen dat aan de ene kant een terugblik op het afgelopen jaar en een vooruitblik op datgene waarmee wordt doorgegaan of wat de provincie nog gaat doen, gekoppeld aan de $CO_2$-winsten en het multiplierefect van het provinciale geld. | | |
| | | **Moties** | | |
| 1. | 15-06-2005 PS | PS verzoeken het college vóór 1 september 2005 aan provinciale staten van Drenthe een actieplan met betrekking tot de positie van Emmen in de Nota Ruimte als in de overwegingen bedoeld ter kennisneming voor te leggen. | **01-09-2005** | |

Aan:
de voorzitter en leden van
provinciale staten van Drenthe

Assen, 11 april 2007
Ons kenmerk 14/5.15/2007004024
Behandeld door mevrouw A. Oldenhuis (0592) 36 58 84
Onderwerp: Jaarverslag 2006 Bestuursovereenkomst landelijke ontwikkeling windenergie (BLOW)

Geachte voorzitter/leden,

Op 10 juli 2001 heeft het Interprovinciaal Overleg de BLOW getekend. Het doel van BLOW is om in Nederland in 2010 1.500 MW aan opgesteld windenergievermogen te realiseren. De taakstelling voor de provincie Drenthe bedraagt 15 MW. Met de realisatie van het windmolenpark in Coevorden kan naar verwachting aan deze taakstelling worden voldaan.

In het Jaarverslag 2006 wordt ingegaan op de voortgang van de werkzaamheden voortvloeiende uit de BLOW. De teksten van de jaarverslagen van alle provincies en het Rijk zijn gebundeld en worden u ter kennisname aangeboden.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris , voorzitter

Bijlage(n):
ga.coll.

Onderbouwing
bij brief van 11 april 2007, kenmerk 14/5.15/2007004024 ‘Jaarverslag 2006 Bestuursovereenkomst landelijke ontwikkeling windenergie (BLOW)’

In de Bestuursovereenkomst landelijke ontwikkeling windenergie (BLOW) is voor Drenthe een taakstelling van 15 MW vastgesteld. Met de keuze voor de ontwikkeling van een windmolenpark bij Coevorden kan aan deze doelstelling worden voldaan.
In moties bij de vaststelling van het POP en later van 18 mei 2005, is door Provinciale Staten aangegeven een ruimere doelstelling dan 15 MW na te willen streven. Toegezegd werd dat het College van GS met een notitie windenergie zou komen . Aan deze toezegging is voldaan in het concept uitwerkingsplan van ‘Energiek Drenthe ‘ Nota Energiebeleid 2006 - 2010.
In dit concept werden voor- en tegenargumenten van windenergie in Drenthe op een rijtje gezet en tevens werd een kaart toegevoegd met zoekrichtingen. Uit deze kaart bleek dat in Drenthe op een beperkt aantal plaatsen het bouwen van windturbines( parken) mogelijk is.
De conclusie op basis van al deze gegevens was dat Provinciale Staten in meerderheid van mening waren dat op beperkte schaal , met als voorkeurgebied Emmen- Coevorden, een uitbreiding van ongeveer 35 MW mogelijk zou moeten zijn.
Duidelijk was en is dat in de discussie niet de noodzaak van overschakeling op duurzame energie het verschil van mening vormt, maar de inpassing in het landschap. Ook is duidelijk, dat alle politieke partijen deze zorg voor het landschap delen. Als het gaat om het plaatsen van windturbines in of dichtbij zones van bedrijvigheid lopen de meningen uiteen. Tot nu toe heeft GS aan het verzoek van een meerderheid in de Staten om nog andere plaatsen aan te wijzen, niet voldaan.
Daarom is het goed een aantal feiten op een rijtje te zetten en daaraan een aantal mogelijke conclusies te koppelen.

- De datum van 1 januari 2006 om te komen tot de realisatie van een windmolenpark bij Coevorden is niet gehaald. De oorzaak is mede(?) gelegen in het stopzetten van de zgn. MEP subsidie. Gedeputeerde Haarsma meldde in de commissievergadering Omgevingsbeleid van 9 mei, dat ondanks dit stopzetten van subsidie Defensie ( de mogelijke eigenaar van het windturbine park) toch haar plannen tot uitvoering zal brengen. Tot op heden een voornemen.
- De gemeenteraad van Emmen heeft in meerderheid ingestemd met de mogelijke komst van (een) windmolenpark(en) op haar grondgebied.
- Plannen voor meer windenergie passen prima in het programma Grounds for Change
- De conclusie uit de recent verschenen IPCC rapporten is dat we een groot klimaatprobleem hebben maar dat met duidelijke politieke keuzes voor een brede inzet van alternatieve energiebronnen we het tij nog tijdig kunnen keren.
- Milieuminister Cramer ( zie o.a. Dagblad van het Noorden 8 mei 2007) pleit nadrukkelijk voor meer inzet (verdubbeling BLOW doelstelling) van windenergie op het land. Ook Drenthe kan daar een bijdrage aan leveren.

Aan bovengenoemde feiten zijn nog vele toe te voegen ( mogelijke energiewinst, $CO_2$ reductie, creatieve inpassing in het landschap, educatieve mogelijkheden voor alternatieve energie etc.)
Naar de mening van de PvdA heeft in de afgelopen tijd de uitwisseling van feiten en meningen voldoende aandacht gekregen en wordt het nu echt tijd om duidelijke afspraken te maken.
Afspraken over: op welke mogelijke plaats(en) (zoekgebied), welk streefvermogen en voorkeuren voor eigenaarconstructies en belangrijk, einddata voor beleidstrajecten en realisatie. Doel is om in de commissie hierover duidelijk uitspraken richtinggevend voor GS te doen.

Namens de PvdA fractie, Hans Hornstra

Interprovinciaal Overleg

VROM

Ministerie van Economische Zaken

Ministerie Defensie

landbouw, natuur en voedselkwaliteit

Ministerie van Verkeer en Waterstaat

VNG
Vereniging van Nederlandse Gemeenten

# Jaarverslag BLOW 2006

Gebundelde jaarverslagen van het Rijk, de provincies en de VNG

Aangeboden door de

**Landelijke Stuurgroep Ontwikkeling Windenergie (LSOW)**

# Van de Stuurgroep

Voor u ligt het zesde jaarverslag BLOW (Bestuursovereenkomst Landelijke Ontwikkeling Windenergie). De deelnemende overheden - vijf ministeries, de twaalf provincies en de VNG - geven hierin zelf een beeld van hun werkzaamheden in 2006 en stand van de ontwikkeling van windenergie in Nederland.

Het jaar 2006 was een ambivalent jaar voor de ontwikkeling van windenergie. Enerzijds viel wederom een forse groei van het windvermogen te noteren. Anderzijds werd de verdere ontwikkeling geremd door aangekondigde wijzigingen in de MEP en later het op nul zetten ervan. Ook bleven projecten kampen met maatschappelijke weerstand.

Het geplaatste windenergievermogen groeide in 2006 van 1278 MW naar 1457 MW. De toename met 179 MW was weer substantiëel; de trend van de voorgaande vier jaren, een groei met rond de 200 MW, werd hiermee doorgezet. Deze toename betekent bovendien dat de BLOW-taakstelling voor het jaar 2010, minimaal 1500 MW, reeds nu bijna gerealiseerd is. Gesteld mag dan ook worden dat BLOW landelijk gezien een succes is.

De verdere ontwikkeling van windenergie kwam echter in onzekerheid te verkeren. In 2005 had de Minister van EZ zich genoodzaakt gezien het MEP-tarief voor offshore windprojecten en grote biomassa-projecten op nul te zetten en wijzigingen in de MEP-regeling (vanaf 2007) in het vooruitzicht te stellen, met name gericht op het beëindigen van de open-einde-regeling. Voorstellen hiervoor leidden tot grote onzekerheid bij marktpartijen, maar ook bij gemeenten en provincies die bezig waren met de voorbereiding van projecten. In verscheidene gevallen leidde dit tot het tijdelijk stop zetten of temporiseren van die voorbereiding.

Die marktonzekerheid werd nog eens versterkt door het besluit van de Minister van EZ op 18 augustus 2006 om voor àlle projecten, en dus ook voor windprojecten op land, het MEP-tarief abrupt op nul te zetten. De MEP-regeling bleek zo succesvol dat veel projecten zich aanmeldden (leidend tot budgetoverschrijdingen) en de doelstelling van 9% duurzame elektriciteit in 2010 reeds haalbaar leek te zijn. Bij marktpartijen en provincies en gemeenten veroorzaakte dit opnieuw veel onrust en onzekerheid. De verdere ontwikkeling van windenergie werd onzeker.

Deze ontwikkelingen hadden ook hun weerslag op de inspanningen van de Stuurgroep. De BLOW is gebaseerd op een gezamenlijke beleidsinspanning van de deelnemende overheden om meer windenergie te realiseren. Die beleidsinspanning van provincies en gemeenten heeft er toe geleid dat inderdaad meer wind gerealiseerd is, en er bovendien veel projecten 'in de pijplijn zitten' (zo'n 1900 MW, zie pagina 9). Deze dreigen nu niet gerealiseerd te kunnen worden. Dat zou de BLOW doorkruisen.
Het beleid van een nieuw Kabinet wordt afgewacht. Medio 2007 zal de LSOW een beleid na BLOW gaan formuleren, vooruitlopend op een beslissing hierover in het volgend bestuurlijk overleg eind 2007.

Voorts vragen nog steeds een aantal hardnekkige knelpunten aandacht. De geluidsproblematiek op bedrijventerreinen is dit jaar gelukkig opgelost. Maar de geluidsverspreiding van hoge windturbines bij stabiele atmosferische omstandigheden leidt nog steeds tot veel discussie. Daarnaast is de mogelijke radarverstoring een obstakel bij de realisering van windparken (zie verslagen provincie Noord-Brabant en Flevoland).

Tenslotte. De Stuurgroep constateert dat het gevoel voor urgentie m.b.t. verduurzaming van de energiehuishouding aanzienlijk toegenomen is. Windenergie is een van de concrete vormen die daar nu reeds gestalte aan kunnen geven. Terecht duidt de Nota Ruimte windenergie aan als een zaak van dwingend maatschappelijk belang. Dit belang houdt niet op bij het in de BLOW afgesproken windvermogen van *minimaal* 1500 MW. Het is te hopen dat snel een nieuw beleid en nieuw perspectief tot stand komen om verder te werken aan de ontwikkeling van windenergie in Nederland.

Landelijke Stuurgroep Ontwikkeling Windenergie (LSOW)
Den Haag, januari 2007

# Inhoudsopgave

Van de Stuurgroep ..... 3
Inhoudsopgave ..... 5
1. Samenvatting ..... 7
2. Verslag van het rijk ..... 11
2.1 Ministerie van VROM ..... 11
2.2 Ministerie van Economische Zaken ..... 13
2.3 Ministerie van LNV ..... 16
2.4 Ministerie van Defensie ..... 17
2.5 Ministerie van V&W ..... 18
3. Provincie Groningen ..... 20
4. Provincie Fryslân ..... 25
5. Provincie Drenthe ..... 28
6. Provincie Overijssel ..... 32
7. Provincie Gelderland ..... 35
8. Provincie Flevoland ..... 39
9. Provincie Utrecht ..... 42
10. Provincie Noord-Holland ..... 45
11. Provincie Zuid-Holland ..... 48
12. Provincie Zeeland ..... 53
13. Provincie Noord-Brabant ..... 58
14. Provincie Limburg ..... 62
15. Verslag Vereniging van Nederlandse Gemeenten ..... 65

# 1. Samenvatting

## Algemene ontwikkelingen

Voor de samenwerking op basis van het BLOW convenant was 2006 weer een jaar waarin het nodige is gebeurd. Het opgestelde windvermogen in Nederland is gestaag gegroeid, zij het iets trager dan in voorgaande jaren. In 2006 kwam er 179 MW bij tot een totaal van circa 1457 MW. Daarnaast zijn reeds vergunningen verleend voor nog eens 545 MW aan vermogen en zit er bovendien minimaal 600 MW in procedure. In het najaar van 2006 is de bouw van een aantal grote projecten van start gegaan. Het BLOW-doel van tenminste 1500 MW zal daarom in 2007 spoedig worden gehaald.

Hoewel dit in principe goed nieuws is, blijven er per provincie grote verschillen bestaan in de mate waarin zij hun taakstelling hebben bereikt. Zuid-Holland heeft in 2006 zijn BLOW-taakstelling gehaald en voegt zich hiermee bij Flevoland en Noord-Holland, terwijl er met name in Groningen en Zeeland duidelijke planologische vorderingen zijn gemaakt. De rest blijft in meer of mindere mate achter.

Voor meerdere provincies was de uitkomst van het onderzoek naar de landschappelijke mogelijkheden voor windturbines nabij de Afsluitdijk en Houtribdijk van belang (Royal Haskoning, maart 2006). Op grond van dit rapport heeft het kabinet in het aangepaste deel 3 van de Derde Nota Waddenzee de uitspraak over de Afsluitdijk gedaan, dat aan de zijde van de Waddenzee - net als in de rest van de Waddenzee - geen windturbines zullen worden toegelaten. Aan de IJsselmeerzijde van de Afsluitdijk wordt de beoordeling van windturbineplannen aan de provincies overgelaten

Windenergie kan alleen goed gedijen bij een gunstig en stabiel investeringsklimaat. Aangaande de MEP was 2006 een roerig jaar. Het wetsvoorstel dat in 2005 naar de Tweede Kamer is gestuurd tot wijziging van de MEP is nog voor de zomer van 2006 door zowel de Tweede als Eerste Kamer aangenomen. Deze wetwijziging maakt onder meer een plafonnering van de MEP mogelijk. De provincies en de VNG werkten constructief mee aan consultaties over de verdere invulling hiervan in AMvB en Ministeriële Regeling. De klap was des te groter toen de minister van Economische Zaken op 18 augustus 2006 besloot om de MEP voor alle opties per direct op nul te stellen. Hoewel er weliswaar voldoende MEP-beschikkingen zijn verleend om het vermogen aan windenergie in Nederland ook in 2007 en 2008 behoorlijk te laten groeien, heeft de abrupte stopzetting tot heftige reacties geleid.

De provincies melden in hun verslagen dat de MEP-stopzetting heeft geleid tot planologische vertraging en het opschorten van diverse projecten. Het roept bij marktpartijen het beeld op van "de onbetrouwbare overheid", terwijl het ook zeer slecht is voor het vaak zo zorgvuldig opgebouwde commitment op lokaal niveau. Het IPO en de VNG hebben zich onder meer tot de Tweede Kamer gewend, maar dit heeft voor windenergie geen verandering gebracht in het besluit van 18 augustus. De toekomst van windenergie in Nederland zal voor een belangrijk deel afhangen van de plannen van het nieuwe kabinet.

## Communicatie

De provincies beschrijven in hun verslagen hoe zij samenwerken met gemeenten om windenergie te realiseren en ook hoe zij zich inspannen voor een goede communicatie hierover, veelal met ondersteuning door de Taskforce Windenergie of SenterNovem. Succes is echter

niet gegarandeerd, want ook in 2006 bleef er de nodige weerstand tegen windenergie. Goede communicatie op basis van *feiten* in plaats van *ficties* is van groot belang. Bij onder meer gemeenten is vaak de kennis niet aanwezig om een goed weerwoord te bieden aan tegenstanders van windenergie, waardoor projecten onnodig dreigen te sneuvelen. Nut en noodzaak van windenergie dienen beter voor het voetlicht te worden gebracht. Het Ministerie van EZ heeft daarom opdracht verstrekt aan SenterNovem om een database in te richten die hierin moet voorzien. Deze database moet in 2007 online gaan op www.windenergie.nl.

## Geluid

In het verslagjaar is het Voorstel tot wijziging Wet geluidhinder (Modernisering instrumentarium geluidsbeleid, eerste fase) door de Eerste Kamer goedgekeurd. Verwachte datum van inwerkingtreding is eerste kwartaal 2007. Op grond van deze wet zullen windturbines zijn vrijgesteld van een toetsing aan de geluidscontour rond een bedrijfsterrein en dat is goed nieuws. Ten aanzien van de geluidsproductie van hoge windturbines baarde het promotie onderzoek van F. van der Berg aan de Rijksuniversiteit Groningen enig opzien. Het Ministerie van VROM heeft aangegeven nader onderzoek te willen ondersteunen.

## Radar

De aanwezigheid van radarinstallaties blijft voor een knelpunt zorgen in veel provincies bij het realiseren van hun taakstelling. De uitkomsten van het door EZ gefinancierde radaronderzoek zijn eind augustus 2006 gepresenteerd. Het onderzoek heeft zowel naar radar als naar bakens gekeken. Uit het onderzoek blijkt dat het instrument landing systeem samen met de radar het meest gevoelig is voor verstoring door windturbines. Grofweg komen er drie oplossingsrichtingen uit het onderzoek naar voren. Dit betreft aanpassingen aan turbinemasten, het plaatsen van extra sensoren en aanpassen van de software van radars. Omdat de tweede oplossingsrichting erg duur lijkt, zou vervolgonderzoek zich moeten richten op het uitwerken van aanpassingen aan turbinemasten en het onderzoeken van de haalbaarheid van software aanpassingen.

## Hoge windturbines in het Nederlandse Landschap

Samen met het Atelier Rijksbouwmeester en de Rijksadviseur voor het Landschap ir. Dirk Sijmons, liet SenterNovem een ontwerpstudie verrichten door vijf gerenommeerde bureaus naar de mogelijke samenhang tussen landschap en grote windturbines. Tot nu toe werd voornamelijk uitgegaan van een esthetisch vraagstuk waarbij windturbines in het bestaande landschap ingepast moesten worden, het liefst in samenhang met, of langs lijnen van infrastructuur. De huidige grote turbines met een masthoogte van minimaal 100 meter vereisen een geheel andere aanpak. De veranderende betekenis van de turbines en het landschap staat centraal. Met windturbines is ontwerptechnisch veel meer mogelijk dan men tot op heden heeft verondersteld zo was de conclusie. Op 23 juni zijn de ontwerpen gepresenteerd in Amsterdam. Mede op basis van de ontwerpen zal de Rijksadviseur voor het Landschap, ir. Dirk Sijmons, een advies opstellen.

## Ontwikkeling in windvermogen sedert 1985

*Grafiek 1 Realisatie totale windvermogen op land*

*Bronnen: CBS (1985-1997), EnergieNed (1998-1999), provincies (2000-2004)*

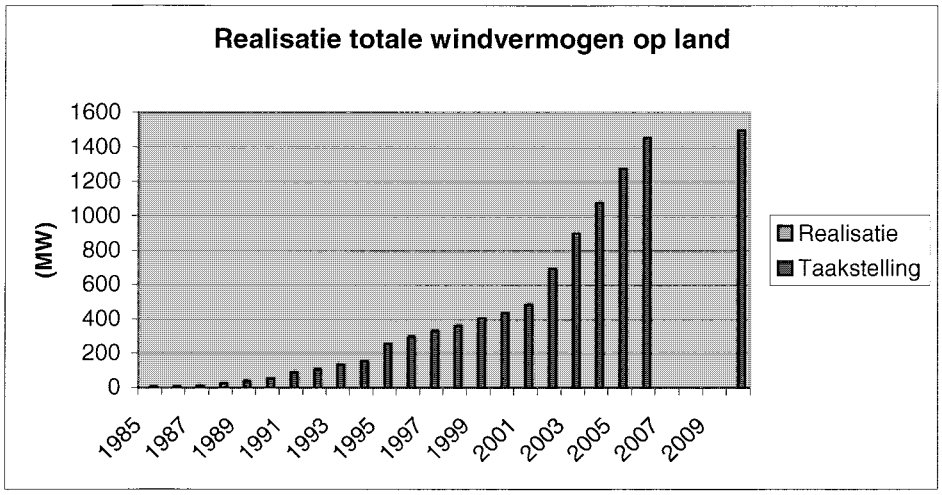


## Toelichting op de onderstaande tabel

Uit de tabel valt af te leiden dat er voldoende planologische ruimte lijkt te zijn voor nog te realiseren plannen. Er sneuvelen echter, zoals steeds weer blijkt, tot aan de vergunningverlening de nodige locaties.

Onderstaande tabel is de optelling van de tabellen die per provincie inzicht geven in de stand van zaken op bij die provincie bekende initiatieven en/of door hen mogelijk geachte locaties. Een en ander is opgesteld volgens hetzelfde stramien van het jaarverslag van 2005. Gedurende de voortgang van een project wordt de omvang steeds exacter bekend. Dat betekent dat men voor die locatie geen minimum of maximum meer noemt, maar het exacte aantal MW's. Verder zijn er weer locaties gesneuveld of nieuwe bijgekomen.

**N.B.:**

Omdat de voetnoten 1 t/m 4 bij alle tabellen in dit jaarverslag dezelfde zijn, zijn deze alleen onder de hierna volgende tabel opgenomen. Bij de provinciale tabellen zullen wij hier steeds naar verwijzen.

## Totalen per provincie per fase

De getallen zijn op 1 cijfer achter de komma afgerond.

| Provincie | Per datum | Project is concreet[1] en past in provinciaal resp. gemeentelijk beleid[2] | | Projecten in de Initiatieffase[3] die nog niet in procedure zijn | Proj./Init. in bouw- en/of milieu vergunningsprocedure | Proj. / Init. waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4] | Gerealiseerd vermogen in MW | Taakstelling 2010 in MW |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | Provincie | Gemeente | | | | | |
| Groningen | 31-12-'05 | 453 | 378 | 87 | 300 | 66 | 77 | 165 |
| | 31-12-'06 | 387 | 382 | 87 | 36 | 264 | 136 | |
| Fryslân | 31-12-'05 | 24,2 | 24,2 | 0 | 9 | 15,2 | 121 | 200 |
| | 31-12-'06 | 24,2 | 24,2 | 0 | 9 | 15,2 | 127 | |
| Drenthe | 31-12-'05 | 15 | 15 | 15 | 0 | 0 | 1 | 15 |
| | 31-12-'06 | 15 | 15 | 0 | 15 | 0 | 1 | |
| Overijssel | 31-12-'05 | 76 | 76 | 62 | 14 | 0 | 6 | 30 |
| | 31-12-'06 | 66 | 66 | 52 | 14 | 0 | 6 | |
| Gelderland | 31-12-'05 | 171 - 237 | 142 - 190 | 111 - 165 | 28 | 32 | 12 | 60 |
| | 31-12-'06 | 208 - 285 | 174 - 234 | 138 - 204 | 34 | 40 | 12 | |
| Flevoland | 31-12-'05 | 395 - 585 | 395 - 585 | 0 | 345 - 535 | 50 | 550 | 220 |
| | 31-12-'06 | 340 - 567 | 340 - 567 | pm | 340 - 535 | 32 | 587 | |
| Utrecht | 31-12-'05 | 71 - 87 | 27 - 33 | 52 - 74 | 12 – 15 | 15 - 18 | 0 | 50 |
| | 31-12-'06 | 71 - 79 | 27 - 33 | 52 - 74 | 19,5 – 22,5 | 18 | 0 | |
| N-Holland | 31-12-'05 | 180,5 | 180,5 | 90 | 35,5 | 55 | 208 | 205 |
| | 31-12-'06 | 238,5 | 158,5 | 34 | 34,5 | 42 | 228 | |
| Z-Holland | 31-12-'05 | 461 | 164 | 379 | 28 | 52,5 | 175 | 205 |
| | 31-12-'06 | 628 | 272 | 369 | 22 | 30 | 210 | |
| Zeeland | 31-12-'05 | 334 | 165,8 | 141 | 113 | 82,1 | 79 | 205 |
| | 31-12-'06 | 308,8 | 139,6 | 141 | 62,2 | 105,6 | 101 | |
| N-Brabant | 31-12-'05 | 181,7 | 157,7 | 134 | 23,7 | 0 | 48 | 115 |
| | 31-12-'06 | 145,5 | 136,5 | 133 | 11,7 | 2 | 48 | |
| Limburg | 31-12-'05 | 95,5 - 163 | 31 - 38 | 91,5 - 159 | 12 | 4 | 0,8 | 30 |
| | 31-12-'06 | 61,5 - 82 | 24 - 26 | 57 - 78 | 10 | 0 | 5,8 | |
| **Totaal afgerond** | 31-12-'05 | **2482,9 - 2822,4** | **1790,4 - 2041,4** | **1184,5 - 1328** | **920,2 - 1113,2** | **371,8 - 374,8** | **1277,8** | **1500** |
| | 31-12-'06 | **2493,5 - 2826** | **1758,8 - 2053,8** | **1063 - 1172** | **607,9 – 805,5** | **548,8** | **1456,8** | |

1) Een project is **concreet**, wanneer de gebiedsgrenzen daarvoor zijn bepaald (door provincie, gemeente of initiatiefnemer) én de locatie expliciet is opgenomen in een officieel raads- of statendocument (een collegevoorstel, een beleidsnota, een initiatiefvoorstel of motie, e.d.).
2) Een project **past in het provinciaal beleid**, wanneer er een daartoe strekkend besluit is van provinciale staten óf wanneer het project niet evident in strijd is met het provinciaal beleid (b.v. gelegen in een toegestaan gebied, zónder dat het provinciaal beleid zich expliciet over het betreffende project uitspreekt). Een project **past in het gemeentelijk beleid**, wanneer er een daartoe strekkend besluit is van de gemeenteraad.
3) Een project is in de **initiatieffase** wanneer er één of meer concreet benoembare marktpartijen mee verbonden zijn en er nog geen bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) in gang zijn gezet of doorlopen. Het gaat hier overigens, evenals in de volgende kolommen, alleen om concrete projecten (*zie noot 1*), passend in tenminste het provinciaal óf gemeentelijk beleid.
4) Ongeacht eventuele bezwaar- of beroepsprocedures.

# 2. Verslag van het rijk

In dit hoofdstuk treft u achtereenvolgens de verslagen van de ministeries van VROM, EZ, LNV, Defensie en V&W.

### Rijksoverheid algemeen

In 2005 is in het bestuurlijk overleg afgesproken de ijking van de doelbereiking medio 2006 uit te voeren. De LSOW heeft besloten de taakstelling per provincie formeel te handhaven. Van provincies die nog niet voldoende planologische mogelijkheden geschapen hebben wordt nu niet aanvullend beleid vereist. Eind 2007 zal in een volgend bestuurlijk overleg een beleid na BLOW worden geformuleerd. Geconstateerd moet worden dat de voorbereiding van dit overleg sterk zal worden beïnvloed door de inhoud van het begin 2007 te verwachten Regeerakkoord, en met name van de daarin opgenomen ambitie over duurzame energie in het algemeen en over windenergie in het bijzonder.

Wederom ging in het verslagjaar veel aandacht uit naar het investeringsklimaat voor windenergie. Het wetsvoorstel dat in 2005 naar de Tweede Kamer is gestuurd tot wijziging van de MEP is nog voor de zomer van 2006 door zowel de Tweede als Eerste Kamer aangenomen. Omdat verwacht wordt dat 9% doelstelling voor duurzame elektriciteit in 2010 zal worden bereikt, zijn met ingang van 18 augustus 2006 geen subsidies meer verstrekt aan nieuwe projecten voor duurzame elektriciteit in het kader van de MEP. Deze abrupte stopzetting leidde tot heftige reacties.

Positief is het bereiken van de nationale doelstelling voor windenergie op land (1500 MW), dat kort na 2006 zal gebeuren. Hierbij zal het niet blijven. Op basis van reeds afgegeven beschikkingen voor de MEP is de verwachting dat het totale vermogen van windenergie op land in 2007 en 2008 zal doorgroeien tot ongeveer 2.000 MW.

## 2.1 Ministerie van VROM

### 2.1.1. Organisatorische invulling BLOW

In de Landelijke Stuurgroep Ontwikkeling Windenergie werd het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) in dit verslagjaar vertegenwoordigd door drs. F. (Frans) Vlieg (lid) en ir. P. (Peter) van Veen (plv. lid; later in 2006 vacature). Voor ondersteuning van het stuurgroeplid en voor inbreng namens VROM in de overige overlegorganen van de BLOW zorgde de heer A. (Ad.) Littel, coördinator windenergiebeleid bij VROM.

### 2.1.2 Algemene beleidsontwikkelingen

*Nieuwe Wet ruimtelijke ordening*

In het verslagjaar rondde de Tweede Kamer de behandeling van het wetsontwerp Wet ruimtelijke ordening (Wro) af met een positieve stemming. De behandeling bij de Eerste Kamer werd eveneens afgerond. Er zal nog een Invoeringswet bij de Tweede Kamer worden ingediend. Verwachte datum van inwerkingtreding van de Wro is 1 januari 2008.

*Toekomstagenda Milieu*

In de door staatssecretaris Van Geel in voorjaar 2006 uitgebrachte Toekomstagenda Milieu wordt onder meer een visie geschetst op de ontwikkeling van duurzame energie. Kort gesteld komt deze erop neer dat andere opties dan duurzame energie voor de korte en middellange

termijn een belangrijke rol zullen vervullen bij de reductie van de $CO_2$-emissies, en dat de meeste opties van duurzame energie, waaronder windenergie, pas op middellange en lange termijn van belang kunnen worden. Hiertoe verwacht het kabinet van de markt, dat eerst een aanzienlijke reductie van kosten zal worden gerealiseerd.

### 2.1.3 Voortgang op BLOW-artikelen

*Nota Ruimte (BLOW-artikel 2.1.1)*
Begin 2006 heeft de Eerste Kamer de behandeling van de Nota Ruimte afgerond met een positieve stemming. Het in deze nota aangekondigde onderzoek naar landschappelijke mogelijkheden voor windturbines nabij de Afsluitdijk en Houtribdijk is in voorjaar 2006 uitgevoerd (Royal Haskoning, maart 2006). Uit dit onderzoek blijkt, dat de beoordeling van aspecten zoals de zichtbaarheid vanaf het vasteland, de landschappelijke impact op de weidsheid van het water en de leesbaarheid van de opstellingswijze sterk afhangt van omvang en locatie van een windturbinepark. Het rapport formuleert hiervoor enkele wetmatigheden. Op grond van dit rapport heeft het kabinet in het aangepaste deel 3 van de Derde Nota Waddenzee de uitspraak over de Afsluitdijk gedaan, dat aan de zijde van de Waddenzee - net als in de rest van de Waddenzee - geen windturbines zullen worden toegelaten. Aan de IJsselmeerzijde van de Afsluitdijk wordt de beoordeling van windturbineplannen aan de provincies overgelaten; deze zal per afzonderlijk plan plaatsvinden.
In de ontwerp-PKB (= deel 1) van het Derde Structuurschema Elektriciteitsvoorziening zal het kabinet in 2007 een beleidsvoorstel formuleren over de mogelijkheden van windturbines nabij de Houtribdijk.

*Interdepartementaal afstemmingsoverleg (BLOW-artikel 2.1.2 en 2.2.1)*
Er heeft periodiek overleg plaatsgevonden met de departementen van Verkeer en Waterstaat en van Defensie over de beperking van de plaatsingsmogelijkheden voor windturbines als gevolg van de functioneringseisen verstoring van radarinstallaties ten behoeve van de luchtvaart en als gevolg van obstakelbeperkingsvlakken obstakelbeheergebieden rond vliegvelden. Dit heeft niet geleid tot vuistregels in het kader van de mogelijkheid van ontheffing van de beperkende bepalingen.

*Aandacht voor knelpunten bij plaatsing vanwege geluidhinder en veiligheid (BLOW-art. 2.2.2)*
Ook in het verslag jaar 2006 ging aandacht uit naar deze knelpunten. Alleen bij de geluidsgezoneerde bedrijfsterreinen is voortgang geboekt (zie par. 2.1.4).

*Planschadeproblematiek (BLOW-art. 2.2.3)*
Er heeft zich geen nieuwe ontwikkeling voorgedaan ten opzichte van 2005.

### 2.1.4 Landelijke knelpunten

*Geluidsproductie van hoge windturbines*
Nieuwe gesprekken over de formulering van een onderzoeksvraag over de precieze kenmerken van de geluidsbelasting op maaiveldniveau door zeer hoge windturbines hebben ook in 2006 nog niet geleid tot een onderzoeksopzet die geschikt was voor aanbesteding.

*Windturbines op geluidsgezoneerde bedrijfsterreinen*
In het verslagjaar is het Voorstel tot wijziging Wet geluidhinder (Modernisering instrumentarium geluidsbeleid, eerste fase) door de Eerste Kamer goedgekeurd. Verwachte datum van inwerkingtreding is eerste kwartaal 2007. Op grond van deze wet zullen windturbines zijn vrijgesteld van een toetsing aan de geluidcontour rond een bedrijfsterrein.

*Luchtvaart: bakens en obstakelvlakken*
Zie verslagen van de departementen van Verkeer en Waterstaat en van Defensie.

### 2.1.5 Actualiteit en vooruitblik

In het bestuurlijk overleg in september 2005 is afgesproken, dat eind 2007 overleg zal plaatsvinden tussen de BLOW-partijen over de wenselijkheid van de voorbereiding van een nieuwe bestuursovereenkomst als opvolger van de BLOW.
Geconstateerd moet worden dat de voorbereiding van dit overleg sterk zal worden beïnvloed door de inhoud van het begin 2007 te verwachten Regeerakkoord, en met name van de daarin opgenomen ambitie over duurzame energie in het algemeen en over windenergie in het bijzonder.

## 2.2 Ministerie van Economische Zaken

### 2.2.1 Organisatorisch

In 2006 werd het ministerie van Economische Zaken (EZ) binnen de LSOW vertegenwoordigd door de plaatsvervangend directeur Energie en Duurzaamheid, de heer E. (Eric) C.R.H. Eijkelberg. De heer B. (Bert) A.Wilbrink verzorgde de ondersteuning en participeerde daarnaast in de kerngroep en het coördinatorenoverleg BLOW.

### 2.2.2 Algemene beleidsontwikkelingen

*IJkpunt eind 2005*
In 2005 heeft de tussenevaluatie plaatsgevonden. Dit leidde tot de conclusie dat de totale taakstelling naar verwachting behaald zal worden. De provincies Flevoland en Noord- en Zuid-Holland hebben hun taakstelling reeds gehaald. Groningen, Zeeland en Noord-Brabant zullen naar verwachting de taakstelling in 2010 halen. Twijfel bestaat over zes provincies. Er is onduidelijkheid hoe de MEP met ingang van 2007 eruit ziet. Op basis hiervan heeft de LSOW medio 2006 besloten de taakstelling per provincie formeel te handhaven. Echter, het afgesproken ijkpunt medio 2006 is uitgesteld. Van provincies die nog niet voldoende planologische mogelijkheden geschapen hebben wordt nu niet aanvullend beleid vereist. Medio 2007 zal de LSOW een beleid na BLOW gaan formuleren, vooruitlopend op een beslissing hierover eind 2007 in een volgend bestuurlijk overleg. Realisatie van de afgesproken taakstelling per provincie zal in dat kader opnieuw aan de orde komen.

*Milieukwaliteit elektriciteitsproductie (MEP)*
De regeling Milieukwaliteit elektriciteitsproductie (MEP) is sinds 1 juli 2003 van kracht. Met de MEP ontvangt de producent voor een periode van ten hoogste tien jaar een vast bedrag per aan het net geleverde kilowattuur (kWh) elektriciteit.

In de MEP is voor wind op land een maximum gesteld aan de te verstrekken MEP-subsidie. Dit maximum is gekoppeld aan een bepaald aantal uren dat een turbine op vol vermogen produceert. Met ingang van 1 juli 2006 is het aantal vollasturen verhoogd van 18.000 naar 20.000 in maximaal 10 jaar. Gelijktijdig is het subsidiebedrag evenredig aangepast van 7,7 naar 6,5 cent per kilowattuur. Het effect is geweest dat een heleboel projecten nog net voor 1 juli een MEP-subsidie hebben aangevraagd. Het gaat om ongeveer 600 MW. Hieronder bevindt zich het grote project in de Eemshaven van 264 MW. Deze projecten zullen grotendeels in de loop van 2007 en 2008 gerealiseerd worden. Het totale vermogen van windenergie op land zal daarmee op ongeveer 2.000 MW uitkomen.

Het wetsvoorstel dat in 2005 naar de Tweede Kamer is gestuurd tot wijziging van de MEP is nog voor de zomer van 2006 door zowel de Tweede als Eerste Kamer aangenomen. De kracht van de MEP, te weten meerjarige zekerheid op projectniveau, is behouden. Er zijn enkele structurele maatregelen tot verbetering genomen. De Elektriciteitswet 1998 is zodanig gewijzigd dat de minister van Economische Zaken de bevoegdheid krijgt om jaarlijks een subsidieplafond vast te stellen. De wet wordt per 1 januari 2007 van kracht. Een en ander dient nader uitgewerkt te worden in een Algemene Maatregel van Bestuur en Ministeriële Regelingen.

Middels een amendement (Tweede Kamer, vergaderjaar 2005–2006, 30 305, nr. 15) van Hessels en De Krom, is geregeld dat exploitanten van grote windparken van de gereguleerde standaardaansluitingen geen oneigenlijk gebruik meer kunnen maken, door een groot windpark op te knippen in kleinere eenheden, teneinde op deze (oneigenlijke) wijze kosten voor netinvesteringen af te wentelen op netbeheerders en afnemers. Door te bepalen dat de windturbines die tot eenzelfde onderneming of instelling behoren en die onderling technische, organisatorische of functionele bindingen hebben en in elkaars onmiddellijke nabijheid zijn gelegen voor de toepassing van de Elektriciteitswet 1998 worden geacht te beschikken over één aansluiting wordt het "opknippen" van deze windparken teneinde te profiteren van de regelingen voor aansluitingen tot 10 MVA voorkomen.

Op 18 augustus 2006 stuurde de minister van Economische Zaken aan de Tweede Kamer een brief (Tweede Kamer, vergaderjaar 2005–2006, 28 665, nr. 69) waarin werd aangegeven dat de 9% doelstelling voor duurzame elektriciteit in 2010 naar verwachting zal worden bereikt. Met ingang van 18 augustus 2006 zijn daarom geen subsidies meer verstrekt aan nieuwe projecten voor duurzame elektriciteit in het kader van de MEP. Deze abrupte stopzetting leidde tot heftige reacties in de sector en de Tweede Kamer. Diverse algemene en plenaire overleggen alsmede een flink aantal moties leidden uiteindelijk tot een regeling voor vergistinginstallaties bij agrarische bedrijven en een tegemoetkomingsregeling voor kosten die noodzakelijkerwijs voor het indienen van een aanvraag voor MEP-subsidie zijn gemaakt. Op 5 december 2006 zijn de Beleidsregels kostenvergoeding MEP en de Subsidieregeling opwekken duurzame elektriciteit in vergistingsinstallaties in de Staatscourant gepubliceerd. Het is aan een volgend Kabinet om te beslissen of en zo ja welke volgende stappen met het oog op hogere doelstellingen worden gezet.

*Bureau Energieprojecten*
Het Bureau energieprojecten is per 1 januari 2006 van start gegaan. Het Bureau Energieprojecten coördineert de vergunningverlening van grote energieprojecten. Het doel is om de doorlooptijd van deze vergunningtrajecten aanzienlijk te bekorten. De Ministers van EZ, VROM, LNV en V&W hebben na overleg in de Ministerraad op 12 mei 2006 besloten de rijksprojectenprocedure van toepassing te verklaren voor windenergie in de Noordoostpolder. Het besluit is op 15 en 22 juni 2006 besproken in de Tweede Kamer. Het Bureau Energieprojecten geeft nu uitvoering aan dit besluit.

*Windturbines in het Nederlandse Landschap*
Samen met het Atelier Rijksbouwmeester en de Rijksadviseur voor het Landschap ir. Dirk Sijmons, liet SenterNovem, een ontwerpstudie verrichten naar de mogelijke samenhang tussen landschap en grote windturbines. Vijf gerenommeerde bureaus: MVRDV, NL Architects, Paul van Beek Landschappen, Matton Office en beeldend kunstenaar Hans van Houwelingen voerden de studie uit.

Tot nu toe werd voornamelijk uitgegaan van een esthetisch vraagstuk waarbij windturbines in het bestaande landschap ingepast moesten worden, het liefst in samenhang met, of langs lijnen van infrastructuur. Mocht deze benadering al geschikt zijn voor kleine turbines uit de laatste decennia van de vorige eeuw, de grote turbines met een masthoogte van minimaal 100 meter die we tegenwoordig bouwen, vereisen een geheel andere aanpak.

De veranderende betekenis van de turbines en het landschap staat centraal. Met windturbines is ontwerptechnisch veel meer mogelijk dan men tot op heden heeft verondersteld zo is de overtuigende conclusie. De tentoonstelling laat zien hoe de ontwerpers proberen met turbines een interessante landschappelijke ervaring te genereren. Zo kan de veel voorkomende mening "liever niet, maar het is noodzakelijk" overstegen worden met een positieve inhoud over wat turbines toevoegen aan het land.

Op 23 juni werden de ontwerpen gepresenteerd in Amsterdam. Mede op basis van de ontwerpen zal Rijksadviseur voor het Landschap, ir. Dirk Sijmons, een advies opstellen.

### 2.2.3 Landelijke knelpunten

*Communicatie*
Communicatie is door SenterNovem opgepakt door te starten met de bouw van een database. Deze database bevat vraaggerichte betrouwbare en objectieve kennis over duurzame energie in het algemeen en windenergie in het bijzonder. De doelgroep zijn de intermediairs zoals Rijk, provincies, gemeenten, energiebedrijven, projectontwikkelaars, windorganisaties en milieuorganisaties.

*Task Force Windenergie*
De Task Force Windenergie (TFW) is eind 1999 door de Minister van Economische Zaken ingesteld om de realisatie van windenergieprojecten te versnellen. De TFW heeft wederom de nodige projecten ondersteund. Grote projecten waar de TFW in 2006 onder andere bij betrokken is geweest waren het project in de Eemshaven en de projecten Noordoostpolder en Zuidlob in Flevoland. Met het op 0 zetten van de MEP werden ook de activiteiten van de TFW minder. Na de evaluatie in 2003 is besloten om de TFW tot eind 2006 te handhaven. Eind 2006 is de Task Force Windenergie opnieuw geëvalueerd. Omdat onzeker is of een faciliteit zoals de TFW ook in de toekomst het juiste instrument is, heeft EZ de eind 2006 aflopende opdrachten voor de secretaris en voorzitter niet verlengd.

*1.500 MW*
In opdracht van EZ heeft SenterNovem proberen in te schatten wanneer de 1.500 MW op land gerealiseerd wordt. Eind 2006 stond er circa 1457 MW opgesteld. In het 4e kwartaal van 2006 is gestart met de bouw van een aantal 'grote' projecten. Dit zijn: Waddinxveen, Amsterdam Westpoort, Zijpe, Reimerswaal en Rotterdam Landtong. In totaal betreft dit 61,5 MW, waardoor het totaal waarschijnlijk in het eerste kwartaal van 2007 boven de 1.500 MW zal uitkomen. Nog bezien moet worden en wanneer het bereiken van deze mijlpaal op gepaste wijze gevierd kan worden.

*Radar*
De uitkomsten van het door EZ gefinancierde radaronderzoek zijn eind augustus 2006 gepresenteerd. Het onderzoek heeft zowel naar radar als naar bakens gekeken. Uit het onderzoek blijkt dat het instrument landing systeem samen met de radar het meest gevoelig is voor verstoring door windturbines. Grofweg komen er drie oplossingsrichtingen uit het onderzoek naar voren. Dit betreft aanpassingen aan turbinemasten, het plaatsen van extra sensoren en

aanpassen van de software van radars. Omdat de tweede oplossingsrichting erg duur lijkt, zou vervolgonderzoek zich moeten richten op het uitwerken van aanpassingen aan turbinemasten en het onderzoeken van de haalbaarheid van software aanpassingen. De provincies hebben aangegeven dat zij Defensie zullen vragen om financiering van het vervolgonderzoek.

*Vleermuizen*
SenterNovem is een onderzoek gestart naar of en zo ja op welke wijze het gedrag van in Nederland voorkomende vleermuizen wordt beïnvloed door windturbines. Deze vraag wordt steeds vaker gesteld bij windenergieprojecten.

*Tentoonstelling*
Het Noord Brabants Museum zet een tentoonstelling op over de geschiedenis van molens, vanuit de traditie naar innovatie. De tentoonstelling wordt in januari 2007 geopend en zal na den Bosch ook Den Haag en Assen aan doen. Een deel van de tentoonstelling zal een presentatie geven van de rol die windenergie nu speelt en naar verwachting in de komende jaren zal spelen.

### 2.2.4 Voortgang op BLOW-artikelen
Art. 2.3.1: Door SenterNovem is de regiobegeleiding afgebouwd. De Task Force Windenergie heeft diverse projecten begeleidt. Op 23 juni werden de ontwerpen voor 'Windturbines in het Nederlandse Landschap' gepresenteerd in Amsterdam hetgeen veel positieve reacties in de media heeft opgeleverd. In 2007 zullen de vruchten geplukt worden van de database die nu wordt opgezet. Daarnaast kunnen de tentoonstelling van het Noord Brabants Museum en de gepaste viering van de mijlpaal van 1.500 MW in 2007 wind in de schijnwerpers zetten.
Art. 2.3.3: Het is aan een volgend Kabinet om te beslissen of en zo ja hoe verder met de MEP of een ander instrument.

## 2.3 Ministerie van LNV

### 2.3.1 Organisatie
Contactpersoon voor BLOW bij het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit was in 2006 de heer A.L. (Arie) Vaandrager, medewerker bij de Directie Platteland.

### 2.3.2 Activiteiten
*Kwaliteitsagenda landschap*
De minister LNV heeft op 21 november een brief naar de Tweede Kamer gestuurd waarin een tussenstand is weergegeven betreffende het tot stand komen van de kwaliteitsagenda Landschap. In de brief wordt aangehaakt bij signalen uit de maatschappij over bezorgdheid omtrent het landschap. Deze bezorgdheid werd ook gesignaleerd in rapportages van het Ruimtelijk Planbureau en het Milieu- en Natuurplanbureau.
In de brief wordt aangegeven dat het Rijk andere overheden wil ondersteunen om het (cultuur)landschap een belangrijk uitgangspunt te laten vormen bij de (her)inrichting van het Nederlandse landschap. Hierin gaat het niet over de bevriezing van ontwikkelingen, maar wel om toepassing van de strategie "Landschap ontwikkelen met kwaliteit". Door bij de afweging van ruimtevragen vroegtijdig, volwaardig en voortdurend rekening te houden met landschap, kan het landschap zorgvuldig worden ontwikkeld en verbeterd.
In opdracht van LNV wordt een onderzoek verricht door Alterra naar windturbines op land waarbij vooral de landschappelijke aspecten worden belicht van de plaatsing van windturbines.

## 2.4 Ministerie van Defensie

### 2.4.1 Organisatorisch

Contactpersoon voor de BLOW bij het ministerie van Defensie was in 2006 tot de maand juni de heer J.H.G. Sennema en vervolgens de heer V.M.J. Gales, medewerkers van de Directie Ruimte, Milieu en Vastgoedbeleid van de Bestuursstaf.

### 2.4.2. Activiteiten

*Windturbines op defensieterreinen*

In de Defensie Milieubeleidsnota 2004 is bij de energiedoelstellingen opgenomen dat Defensie meewerkt aan de plaatsing van 20 MW aan windturbines op defensieterreinen voor 2010. Het ministerie van Defensie heeft haar inspanningen voornamelijk op de voorbereiding van een windturbinepark bij het defensielocatie bij Coevorden in de provincie Drenthe gericht. Het plan is om hier vier windturbines met een gezamenlijk vermogen van ongeveer 15 MW in eigen beheer in gebruik te gaan nemen. In 2006 hebben de inspanningen ertoe geleid dat de Provincie Drenthe de beoogde locatie heeft aangewezen in het Provinciaal Omgevingsplan en de vereiste verklaring van geen bezwaar in het kader van de planologische procedure heeft verleend. Hiermee komt de afronding van de RO-procedure in zicht. Voor de financiële haalbaarheid van het project is het op nul stellen van de MEP-subsidie een tegenvaller waarvan de consequenties nog moeten worden vastgesteld. Een kleinschaliger project waarvan de voorbereiding al enige tijd liep is de realisatie van twee windturbines met een gezamenlijk vermogen van ongeveer 1 MW op het rijopleidingscentrum "Strijpse Kampen" gelegen op de generaal-majoor Ruyter van Steveninckkazerne in Oirschot te Noord-Brabant. Dit project is echter om diverse redenen niet haalbaar gebleken.

*Oplossen knelpunten*

De defensieactiviteiten maken het noodzakelijk dat direct en indirect ruimte in beslag wordt genomen. Met name de radarzones en de obstakelbeheergebieden rondom militaire vliegvelden leveren beperkingen voor windturbines. Het ministerie van Defensie streeft ernaar deze beperkingen te minimaliseren.

TNO heeft in het afgelopen jaar een technische notitie opgesteld met betrekking tot radar en windturbines. Hieruit zijn mitigerende maatregelen naar voren gekomen voor windturbines, maar mogelijk ook voor radars. In 2006 heeft TNO in opdracht van Defensie onderzoek verricht naar verbetering van de toegepaste (berekenings)software voor het bepalen van belemmeringen van het zichtveld van radars. Het advies van TNO wordt in 2007 verwacht.

*In kaart brengen obstakelbeheergebieden*

Defensie heeft de in 2005 gestarte activiteit om kaarten met obstakelbeheergebieden (funnels, inner horizontal and conical surfaces en verstoringgebieden voor het instrument landingssysteem) en radarverstoringszones te maken in 2006 afgerond. In oktober zijn alle betrokken gemeenten en provincies uitgebreid geïnformeerd over het beleid ten aanzien van maximaal toelaatbare hoogte van objecten in de omgeving van luchtvaartterreinen en radars. Vervolgens zijn detailinformatie en kaartmateriaal in afzonderlijke brieven aan de gemeenten en provincies toegezonden. Waar nodig worden bezoeken gebracht om nadere toelichting te geven.

## 2.5 Ministerie van V&W

### 2.5.1 Organisatie

Contactpersonen binnen het ministerie van Verkeer en Waterstaat waren in 2006 de heren drs. Ing. J.E. (Joost) Können van het Directoraat Generaal Transport en Luchtvaart en ir. F.P. (Frank) Hallie, medewerker van de Directoraat Generaal Water.

### 2.5.2 Activiteiten

Door het Nationaal Lucht- en Ruimtevaartlaboratorium (NLR) is onderzocht wat de gevolgen zijn voor de bereikbaarheid van Schiphol enerzijds en de ruimtelijke ordening in de omgeving anderzijds, als de obstakelvlakken worden aangepast. Naar aanleiding van steeds vaker voorkomende bouwplannen van windturbines was de vraag actueel geworden of de obstakelvlakken wel voldeden aan het vrijwaren van de aan en uitvliegroutes van Schiphol. Een voorstel tot aanpassing van die obstakelvlakken is door het NLR getoetst op voor- en nadelen voor zowel de luchthaven als de omgeving. Het onderzoek is eind 2006 afgerond, de resultaten en daarop gebaseerde conclusies worden begin 2007 verwacht.

Binnen Rijkswaterstaat wordt in voorkomende gevallen gewerkt met de in het verleden opgestelde beleidsregel voor het plaatsen van windturbines. Voor zover bekend is geen sprake van knelpunten bij de toepassing hiervan.

# 3. Provincie Groningen

## Inleiding

In het kader van de BLOW van 2001 heeft de provincie Groningen een taakstelling van 165 MW op zich genomen. Deze taakstelling dient voor het jaar 2010 te zijn gerealiseerd.
In het POP 2 zijn de volgende vijf gemeenten genoemd als locatie voor windparken: Delfzijl, Eemsmond, De Marne, Veendam en Menterwolde. De provincie heeft duidelijk gekozen voor concentratie van windturbines in windparken. Het streven is er op gericht om de ruimte die in het POP planologisch is gereserveerd voor windparken, optimaal te benutten.
Op dit moment staat er 136 MW in de provincie. Vooral de bouw van het windpark Delfzijl-zuid heeft er aan bijgedragen dat er in 2006 zo'n 60 MW is bijgekomen. Voor het windpark Eemshaven met 264 MW zijn de bouwvergunningen verleend en is de beschikking voor de MEP subsidie aangevraagd voor 1 juli 2006 bij EnerQ. Met de bouw van dit windpark komt de provincie op een taak realisatie van 400 MW. Het eindresultaat had nog veel hoger kunnen zijn als de minister van Economische Zaken niet eenzijdig op 18 augustus 2006 had besloten om de MEP subsidie voor windenergie op 0 te zetten.

***Organisatorische invulling BLOW***

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | Dhr. M.A.E. Calon, portefeuille RO, VHV en financiën | Dhr J.C. Gerritsen, portefeuille EZ, toerisme en recreatie, cultuur en ICT |
| Ambtelijk | Dhr W.A. ter Horst, Ruimtelijke Plannen | |

Gedeputeerde Calon is voorzitter van de Landelijke Stuurgroep Ontwikkeling Windenergie (LSOW).
Provinciale Staten worden regelmatig op de hoogte gesteld van de ontwikkelingen op windenergiegebied.

*Afstemming met gemeenten, maatschappelijke organisaties en marktpartijen*
De provincie onderhoudt intensieve contacten met initiatiefnemers en de vertegenwoordigers van de betreffende gemeenten waar windturbineparken zijn geprojecteerd. Zo hebben de provincie en de gemeente Eemsmond veel energie gestoken in de vrijstellingsprocedure art. 19 WRO lid 2 voor het windpark Eemshaven. Deze procedure is voor 1 juni 2006 afgerond. Overleg vindt ook plaats met Groningen Seaports die veel gronden in eigendom heeft in de Eemshaven en in Delfzijl. In voorkomende gevallen wordt met maatschappelijke organisaties of met particulieren overleg gevoerd. De provincie Groningen heeft ook regelmatig contact met het buurland Duitsland over windparken in het grensgebied.
In 2006 is op voorstel van de provincie Groningen de voorzitter van de Task Force Windenergie de heer J.Warners, ingeschakeld om te bemiddelen tussen Millenergy en de Emmapolderboeren over de verdeling van een aantal turbines en over financiële vergoedingen in het windpark Eemshaven. De onderhandelingen zijn, medio 2006, naar tevredenheid van de partijen afgerond. Hierdoor werd het mogelijk om de MEP subsidie voor 1 juli 2006 aan te vragen.

## Algemene ontwikkelingen

De provincie wil actief tegemoet komen aan de behoefte aan windenergie zolang dat niet ten koste gaat van de kwaliteit van natuur en landschap. De provincie ziet opwekking van windenergie als een industriële activiteit die thuis hoort op industrieterreinen. De provincie wil daarom kijken naar schaalvergroting of uitbreiding van de bestaande windparken in Lauwers-

oog, Delfzijl en Eemshaven. Daarnaast zijn er mogelijkheden voor grootschalige parken op of in aansluiting op enkele andere industriegebieden in de provincie.
Bij de invulling van deze parken vraagt de provincie aandacht te schenken aan veiligheid, geluid, lichthinder, telecommunicatie, draairichting, kleurstelling, aantal wieken en de verhouding ashoogte en wiekdiameter.

*MEP planning*
Begin augustus 2006 is de MER windpark Delfzijl-noord gereed gekomen. Omdat aanvankelijk gedacht werd dat de minister van EZ. de MEP regeling per 1 januari 2007 wilde wijzigen is in overleg met de initiatiefnemer, de gemeente Delfzijl en de provincie een poging gedaan om de procedures zodanig op elkaar af te stemmen dat die datum gehaald kon worden. Het besluit van de minister heeft dit plan volledig doorkruist.

*MEP overleg*
Het besluit van de minister van EZ. om op 18 augustus 2006 de MEP subsidie voor windenergie op 0 te zetten heeft het overleg over dit onderwerp dat in het kader van de LSOW werd gevoerd onder voorzitterschap van de heer Calon ernstig gefrustreerd. De LSOW staat op het standpunt dat voor projecten in de pijplijn, het gaat daarbij landelijk om 4100 MW, gezien inspanningen van initiatiefnemers, provincies en gemeenten nog in aanmerking komen voor MEP subsidie. In IPO verband is geprobeerd de minister en de leden van de Tweede Kamer op andere gedachten te brengen. Voor windenergie bleef de minister bij zijn standpunt. Een volgend Kabinet mag dit probleem oplossen.

*MEP vergistingsprojecten*
Het besluit van de minister is ook van invloed op andere vormen van duurzame electriciteitsproductie zoals vergistingsprojecten. Onder coördinatie van de provincie Groningen is een reactie mede namens de provincies Fryslân, Drenthe en Noord-Holland gezonden aan de minister. De minister heeft het volgende besloten, er komt een tegemoetkomingsregeling met een plafond van 70 miljoen euro en er komt een overgangsregeling voor kleine projecten tot 2 MW van 270 miljoen euro.

*Opening windpark*
Op 19 mei 2006 heeft gedeputeerde Calon het windpark Delfzijl-zuid in een vliegende storm officieel geopend. De rest van het windpark is in oktober 2006 gereed gekomen. Het windpark heeft een totaal vermogen van 72 MW. Dit windpark staat, op dit moment, als nummer één op de lijst van 25 grootste windparken in Nederland.

*Saneren van turbines die een ashoogte hebben van 30 meter*
Het project om ongeveer 20 turbines met een ashoogte van 30 meter te saneren en elders te vervangen door enkele grotere turbines is door prioriteiten van de initiatiefnemer bij andere projecten, in 2006 niet verder ontwikkeld. De initiatiefnemer wil het project in 2007 weer opstarten.

*Kleine windturbines*
Het project kleine turbines (<15 m) is een proefproject. Het betreft het plaatsen van 22 kleine turbines van zes verschillende fabrikanten, verdeeld over de drie noordelijke provincies. In totaal zijn op dit moment 15 turbines geplaatst op industrieterreinen, in de woonomgeving en in het landelijke gebied.
De 15 turbines hebben een totaalvermogen van 91,5 kW. De resultaten van dit project worden in de loop van 2007 bekend gemaakt. Eind 2007 wordt dit project afgerond.

*Riffgat*
Riffgat is naast Nordergründe een Duits off shore windpark welke als proefpark binnen de 12 mijls zone zal worden gebouwd. Riffgat komt in de Eemsmonding te liggen. Mede naar aanleiding van onze opmerkingen welke wij vanaf 2003 naar voren hebben gebracht zijn de plannen voor dit windpark aangepast. Het windpark is aanzienlijk verkleind, de 44 turbines komen nu op 12 km2 te staan. De afstand van het windpark ten opzichte van Schiermonnikoog bedraagt 25 km. De afvoer van de electriciteit zal via een kabel over het eiland Norderney plaatsvinden. De termijn voor de vergunningverlening van het proefpark loopt tot eind 2010.

*POP 2*
In het door Provinciale Staten in juli 2006 vastgestelde POP 2 zijn de zoekgebieden voor de regionale windparken Eemshaven-zuid en Veendam/Menterwolde gehandhaafd, omdat de locaties blijven voldoen aan de ruimtelijke criteria die zijn gesteld. De raad van de gemeente Eemsmond heeft echter voor glastuinbouw gekozen in het gebied Eemshaven-zuid. De beide raden van Veendam en Menterwolde hebben in 2005 besloten geen medewerking te willen verlenen aan een mogelijke invulling met turbines langs de N33. Ook de locaties voor de andere windparken zijn in POP 2 verder ongewijzigd gebleven.

## Stand van zaken per windpark

*Lauwersoog*
Het huidige windpark betreft een viertal windturbines met een vermogen van 1 MW. Er is een aantal initiatiefnemers dat onderzoekt of er meer turbines geplaatst kunnen worden. De gemeente ontwikkelt plannen voor een duurzaamheidcentrum, horeca en recreatie in de haven van Lauwersoog. In die plannen, die begin 2006 daarvoor ontwikkeld zijn, is tot nu toe geen ruimte open gehouden voor turbines.

*Eemshaven/Emmapolder*
De te bouwen windturbines op de oostlob van de Eemshaven staan in de radar zone voor scheepvaart die over de oostlob loopt. Daarom is intensief overleg gevoerd met Duitse en Nederlandse scheepvaartbegeleiders om een nieuw en veilig systeem te ontwerpen. Eind 2006 is overeenstemming bereikt over de tekst voor een bestuursovereenkomst.
Eind 2006 zijn er in de oostlob van de Eemshaven plannen voor aanlanding van LNG en het bouwen van drie elektriciteitscentrales. Als deze industriële activiteiten doorgaan zullen zij ten koste gaan van enkele nog te bouwen turbines. Er wordt onderzoek gedaan naar de mogelijke effecten voor turbines op de oostlob. Verder zullen de bestaande turbines in de Eemshaven/Emmapolder van 40 meter ashoogte worden vervangen door turbines met een ashoogte van 100 meter met een vermogen van 3 MW. Dit is het eerste project in Groningen waar schaalvergroting gaat plaatsvinden.

*Delfzijl-zuid*
Eind 2006 is dit windpark gereed gekomen, er staan 32 turbines van 2-2,3 MW met een totaal vermogen van 72 MW. De ashoogte is 85 meter en de rotordiameter bedraagt 71 meter.

*Delfzijl-noord*
Zoals hierboven reeds is aangegeven is de MER voor het windpark Delfzijl-noord augustus 2006 gereed gekomen. De nieuwe raad van de gemeente Delfzijl neemt eind 2006 een besluit of zij door wil gaan met het bouwen van windturbines op deze locatie.

*Delfzijl industriegebied*
In de ontwikkelingsschets voor het industriegebied Oosterhorn is opgenomen dat Groningen Seaports als eigenaar van een deel van het gebied, trekker is van het onderzoek waar turbines geplaatst kunnen worden. Groningen Seaports voert tevens overleg met vertegenwoordigers van de bestaande industrie in Oosterhorn. Veiligheid speelt een belangrijke rol in dit gebied.

*Veendam/Menterwolde*
Eind 2005 hebben zowel de raad van Veendam als de raad van Menterwolde besloten geen medewerking te verlenen aan de MER procedure. De initiatiefnemer heeft daarop in 2006 besloten dit project stop te zetten.

## Actualiteiten en vooruitblik

Het streven van de provincie is er op gericht om de ruimte die in het POP 2 planologisch is gereserveerd voor windparken, optimaal te benutten. De uitvoering van het geformuleerde beleid staat voorop. De provincie blijft uitvoering geven aan de BLOW afspraken.

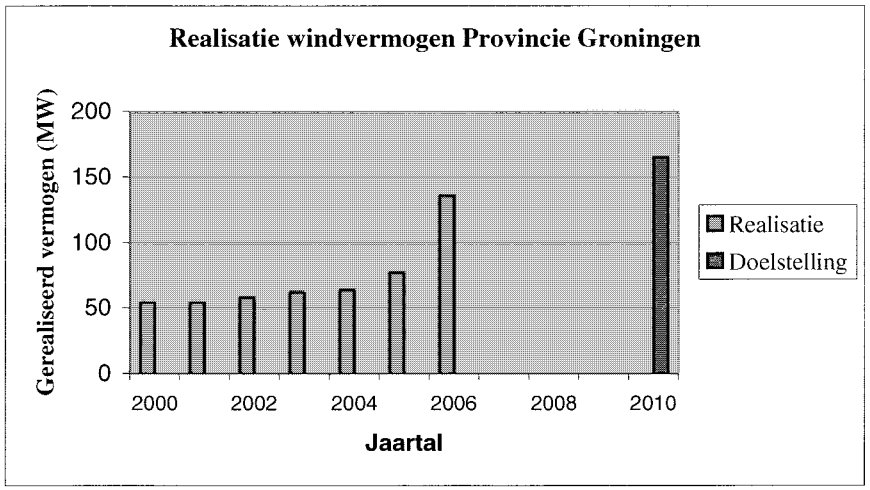

## Tabel met projectgerelateerde gegevens

| Basis gegevens van de projecten | | | | | Status en ontwikkelingsfasen | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn? | Project is concreet[1] en past[2] in provinciaal resp. gemeentelijk beleid. **Ja / nee** | | **Projectfasen** (aangekruist per project per jaar) | | | | | |
| | | | | | | | Project is in de Initiatieffase[3] die nog niet in procedure zijn | | Projecten / Initiatieven in bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | Projecten / Initiatieven waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4] | |
| **Gemeente** | **Projectnaam of locatie** | Min | Max. | **Ja/nee/?** | Prov. | Gem. | 31-12-2005 | 31-12-2006 | 31-12-2005 | 31-12-2006 | 31-12-2005 | 31-12-2006 |
| De Marne | Lauwersoog | | 5 | nee | ja | Nee | | x | | | | |
| Eemsmond | Eemshaven | | 264 | nee | ja | Ja | | | | | | x |
| Delfzijl-noord | Delfzijl | | 36 | nee | ja | Ja | | | | x | | |
| Delfzijl industriegebied | Delfzijl | | 82 | nee | ja | Ja | | x | | | | |
| | | | | | | | | | | | | |
| **Totaal** | | | 387 | | | | | 87 | | 36 | | 264 |

Voor een toelichting op de voetnoten **1 t/m 4** zie de tabel op pagina 10.

# 4. Provincie Fryslân

## Inleiding

In 2006 is waar mogelijk invulling gegeven aan de provinciale rol van coördineren, faciliteren en stimuleren zoals dat in het plan van aanpak BLOW beschreven is.
Eind 2006 (1 december) stond er in Fryslân 127 MW opgesteld (bron: Windservice Holland). Eind 2005 stond er 121 MW opgesteld. Dit betekent dat het opgesteld vermogen in 2006 is toegenomen met 6 MW.

***Organisatorische invulling***

Bestuurlijk valt de uitvoering van BLOW onder de portefeuille Ruimtelijke Ordening.

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | Mevr. A. Andriesen, gedeputeerde Ruimtelijke Ordening | |
| Ambtelijk | Dhr. J.J. Dicke, coördinator wind-energie | |

Voor de ambtelijke coördinatie waren in 2006 hiervoor 375 uur beschikbaar. Hiervan zijn 230 uur besteed.

## Algemene ontwikkelingen

Belangrijkste ontwikkeling is de evaluatie van Windstreek 2000. Eind 2005 hebben Provinciale Staten de kaders voor deze evaluatie vastgesteld.
In 2006 is de uitvoering van de evaluatie uitbesteed aan Grontmij. Begin 2007 zal de evaluatie worden opgeleverd.

## Stand van zaken projecten

Voor het windmolenpark Nijkerkerpolder in de gemeente Ferwerderadiel loopt er nog een laatste bezwaar. Inmiddels worden wel de voorbereidingen voor de uitvoering getroffen. Mogelijk dat het park in het voorjaar van 2007 gebouwd wordt.
Voor het cluster bij Beabuorren in de gemeente Wûnseradiel zijn alle vergunningen verleend en onherroepelijk. Begin 2007 zal met de bouw worden begonnen.
Voor het Opschalingscluster A7 zijn de benodigde vergunningen verleend. Hiertegen is echter bezwaar gemaakt. Het wachten is nog op een uitspraak van de Raad van State.
Tegen de bouwvergunning voor het cluster in Harlingen heeft het ministerie van Defensie bezwaar gemaakt in verband met hinder voor de radar. Inmiddels hebben de initiatiefnemers met Defensie een akkoord bereikt over een turbine die wel kan voldoen aan de eisen. Er zal opnieuw een bouwvergunning worden aangevraagd.

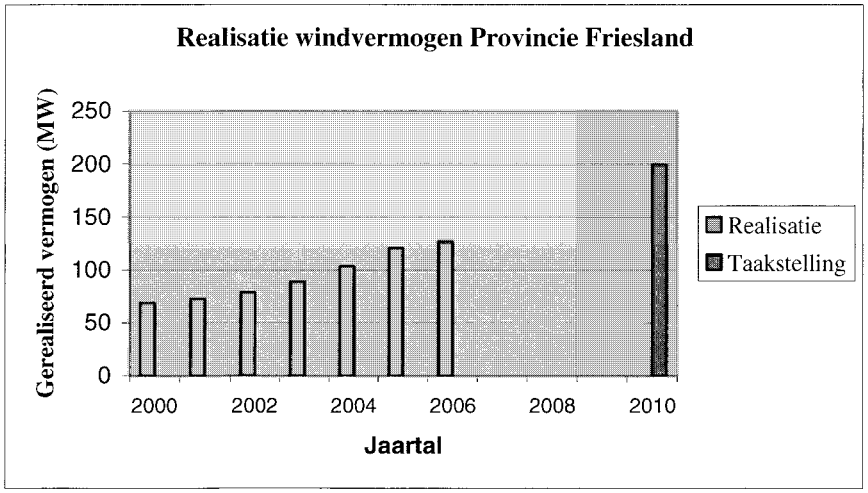
Realisatie windvermogen Provincie Friesland
Gerealiseerd vermogen (MW)
250
200
150
100
50
0
2000
2002
2004
2006
2008
2010
Jaartal
Realisatie
Taakstelling

| Basis gegevens van de projecten | | | | | Status en ontwikkelingsfasen | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn?<br>1. | Project is concreet[1] en past[2] in provinciaal resp. gemeentelijk beleid.<br>**Ja / nee** | | **Projectfasen**<br>(aangekruist per project per jaar) | | | | | |
| | | | | | | | Project is in de Initiatieffase[3] die nog niet in procedure zijn | | Projecten / Initiatieven in bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | Projecten / Initiatieven waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4] | |
| **Gemeente** | **Projectnaam of locatie** | Min | Max. | **Ja/nee/?** | Prov. | Gem. | 31-12-2005 | 31-12-2006 | 31-12-2005 | 31-12-2006 | 31-12-2005 | 31-12-2006 |
| Ferwerderadiel | Nijkerkerpolder | | 4.2 | nee | ja | ja | | | | | x | x |
| Wûnseradiel | Opschalingscluster A7 | | 7 | nee | ja | ja | | | | | x | x |
| Wûnseradiel | Beabuorren | | 4 | nee | ja | ja | | | | | x | x |
| Harlingen | Opschalingscluster Harlingen | | 9 | nee | ja | ja | | | x | x | | |
| | | | | | | | | | | | | |
| **Totaal** | | | 24,2 | | | | | | 9 | 9 | 15,2 | 15,2 |

Voor een toelichting op de voetnoten **1 t/m 4** zie de tabel op pagina 10.

# 5. Provincie Drenthe

## Inleiding

De taakstelling uit de BLOW voor Drenthe bedraagt 15 MW.
In Drenthe staat 1 windmolen van 1 MW bij Meppel, zodat het gerealiseerd vermogen in 2006 1 MW bedraagt.
Voor de realisatie van de taakstelling uit de BLOW is in Drenthe gekozen voor de ontwikkeling van een windpark bij Coevorden (Europark). Met de realisatie van dit windpark kan naar verwachting aan de taakstelling worden voldaan.

De locatie bij het Europark Coevorden is opgenomen in het Provinciaal Omgevingsplan (POP) dat in juli 2004 door de Staten is vastgesteld. Het windpark is passend binnen provinciaal beleid.

Het ministerie van Defensie is de grootste grondeigenaar in het gebied en zij heeft in 2002 het besluit genomen om het project geheel te gaan ontwikkelen. Op deze wijze kan Defensie eveneens voldoen aan haar eigen doelstellingen m.b.t. duurzame energie.
De planologische procedure (vrijstellingsprocedure ex artikel 19 lid 1 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening) is in 2005 door de gemeente gestart. Op 11 juli 2006 hebben Gedeputeerde Staten (GS) de verklaring van geen bezwaar afgegeven.

***Organisatorische invulling BLOW bij provincie***
Vanwege de gerichte aanpak van de BLOW en de koppeling met het ruimtelijk beleid is ervoor gekozen de uitvoering van de BLOW vanuit het ruimtelijk spoor te begeleiden. De gedeputeerde ruimtelijke ordening is tevens de coördinerende gedeputeerde voor het provinciaal omgevingsplan (POP). Voor de uitvoering van de nota energiebeleid en de algehele coördinatie voor energiebesparing en de stimulering van andere vormen van duurzame energiewinning dan uit wind, is de gedeputeerde voor energie en milieu verantwoordelijk.

De organisatie was in 2006 als volgt ingevuld:

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | Mevr. A. Haarsma (portefeuille ruimtelijke ordening) | mw. T. Klip (portefeuille milieu) |
| Ambtelijk | Mevr. A. Oldenhuis (productgroep Ruimte en Water) | Dhr. J. Koops (productgroep Milieubeheer) |

*Invulling BLOW bij gemeenten in provincie Drenthe*
De taakstelling voor Drenthe is 15 MW en met de ontwikkeling van het windpark Coevorden kan deze naar verwachting worden gerealiseerd.

## Stand van zaken ontwikkeling projecten

In 2005 heeft de gemeente Coevorden de vrijstellingsprocedure op basis van artikel 19 lid 1 WRO gestart. Zoals reeds eerder in dit verslag aangegeven is de realisatie van het windpark passend binnen provinciaal beleid. GS hebben dan ook op 11 juli 2006 de gevraagde verklaring van geen bezwaar afgegeven. De verdere afronding van de vrijstellingsprocedure ligt bij het ministerie van Defensie en de gemeente Coevorden.
Het opzeggen van de MEP subsidies heeft echter wel een negatieve invloed op de afronding van genoemde procedure. Het ministerie van Defensie heeft aangegeven dat er een interne herbezinning plaats vindt op de rentabiliteit van het project vanwege het wegvallen van de MEP subsidie. Besluitvorming hierover wordt op korte termijn verwacht.

Provinciale Staten hebben bij de vaststelling van het POP een motie aangenomen met als strekking dat - als vóór 1 januari 2006 niet met de realisatie van het windpark Coevorden is begonnen - het college van Gedeputeerde Staten (GS) naar alternatieve locaties moet gaan zoeken. In de loop van 2005 hebben de Staten ook de wens uitgesproken om in de energienota nadrukkelijk de vraag te betrekken op welke wijze Drenthe kan voldoen aan een substantieel hogere taakstelling op het gebied van windenergie dan in het BLOW-akkoord afgesproken 15 Mw. Dit heeft geleid tot de notitie "Inventarisatie windenergiepotentieel in de provincie Drenthe". De notitie heeft echter niet geleid tot een wijziging van beleid. Tot dusverre worden met de voorgenomen inspanningen de Kyoto doelstellingen gehaald. Het plaatsen van windmolens heeft grote invloed op het landschap. GS hechten aan het behouden en waar mogelijk versterken van de landschappelijke- en cultuurhistorische waarden van Drenthe. De beperkte opbrengst van windenergie vanuit energiedoelstellingen, is onvoldoende om de inbreuk op het landschap te rechtvaardigen. Om die redenen is er voor GS geen aanleiding de in POP geformuleerde standpunten met betrekking tot windenergie te wijzigen.

*Tijdschema BLOW doelstelling*
De verklaring van geen bezwaar is op 11 juli 2006 afgegeven. De afhandeling van de vrijstellingsprocedure, hetgeen zal resulteren in een bouwvergunning, is de verantwoordelijkheid van de gemeente Coevorden i.s.m. het ministerie van Defensie. Redelijkerwijs is de verwachting dat het windpark voor de eindtijd van de BLOW (2010) gerealiseerd kan worden, tenzij het wegvallen van de MEP subsidie zou betekenen dat het plan niet langer financieel uitvoerbaar is.

## Barrières
In de vorige jaarverslagen is reeds aangegeven dat de provincie Drenthe wordt geconfronteerd met de andere aanpak van windenergie in Duitsland. Deze problematiek is onveranderd. Daarnaast is de daadwerkelijke realisatie van het windpark Coevorden nog onzeker, i.v.m. het vervallen van de MEP subsidies.

## Actualiteiten en vooruitblik
Met de realisatie van het windpark Coevorden, kan Drenthe naar verwachting voldoen aan de taakstelling uit de BLOW. Het planologische deel van de procedure is voor de provincie afgerond met de afgifte van de verklaring van geen bezwaar op 11 juli 2006. Het ministerie van Defensie en de gemeente Coevorden zijn verantwoordelijk voor de afronding van de vrijstellingsprocedure. Redelijkerwijs kan realisatie van het windpark plaatsvinden binnen de termijn van de BLOW (2010).
Echter door het opzeggen van de MEP subsidies is het onzeker of realisatie van het plan financieel wel haalbaar is voor het ministerie van Defensie. Defensie heeft aangegeven dat er een interne herbezinning plaats vindt op de rentabiliteit van het project vanwege het wegvallen van de MEP subsidie. Besluitvorming hierover wordt op korte termijn verwacht. De voorbereidingen voor de aanbesteding gaan wel gewoon door.
Wanneer zou blijken dat door het wegvallen van de MEP subsidie het windpark Coevorden niet gerealiseerd kan worden zijn er, gelet op de besluitvorming in het kader van de Energienota, in Drenthe geen alternatieve locaties voor windparken.

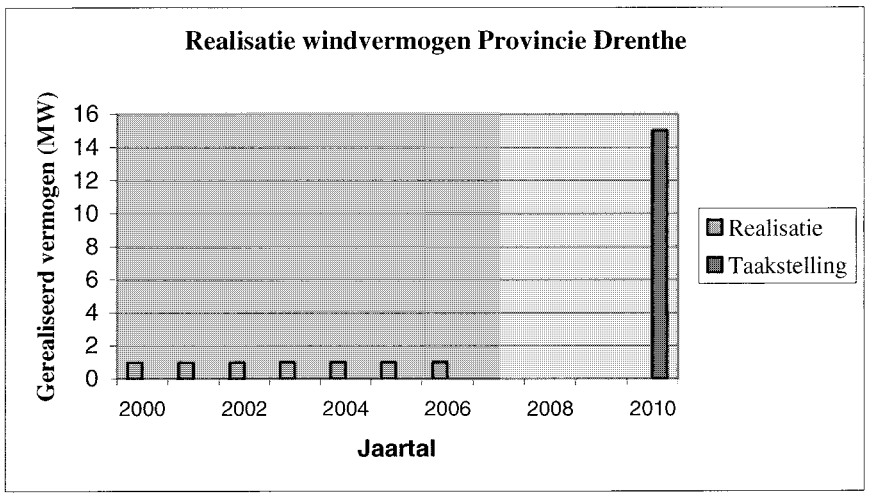
Realisatie windvermogen Provincie Drenthe
Gerealiseerd vermogen (MW)
16
14
12
10
8
6
4
2
0
2000
2002
2004
2006
2008
2010
Jaartal
Realisatie
Taakstelling

| Basis gegevens van de projecten | | | | | Status en ontwikkelingsfasen | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn?<br>2. | Project is concreet[1)] en past[2)] in provinciaal resp. gemeentelijk beleid.<br>**Ja / nee** | | **Projectfasen**<br>(aangekruist per project per jaar) | | | | | |
| | | | | | | | Project is in de Initiatieffase[3)] die nog niet in procedure zijn | | Projecten / Initiatieven in bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | Projecten / Initiatieven waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4)] | |
| **Gemeente** | **Projectnaam of locatie** | Min | Max. | **Ja/nee/?** | Prov. | Gem. | 31-12-2005 | 31-12-2006 | 31-12-2005 | 31-12-2006 | 31-12-2005 | 31-12-2006 |
| Coevorden | Europark | | 15 | Nee | Ja | Ja | | | | X | | |
| | | | | | | | | | | | | |
| | | | | | | | | | | | | |
| | | | | | | | | | | | | |
| | | | | | | | | | | | | |
| **Totaal** | | | | | | | | | | | | |

Voor een toelichting op de voetnoten **1 t/m 4** zie de tabel op pagina 10.

# 6. Provincie Overijssel

## Inleiding

Provinciale Staten van Overijssel hebben in september 2005 de partiële streekplanherziening windenergie vastgesteld. Hierin is vastgelegd dat de provincie zich zal inzetten om tenminste 30 MW windenergie te realiseren, overeenkomstig de BLOW-afspraken. Het streekplan beschrijft de zoekgebieden en de voorwaarden voor het plaatsen van windturbines in het buitengebied. Daarnaast is beleid beschreven voor windturbines op bedrijventerreinen.
In het jaarverslag BLOW 2005 zijn verschillen gemeenten en locaties benoemd met kansrijke initiatieven voor windparken. In het afgelopen jaar echter is gebleken dat de kansen zijn afgenomen.

***Organisatorische invulling***

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | Dhr. T.W. Rietkerk, portefeuille Ruimte en Milieu | Dhr. J.W. Klaasen, portefeuille Bereikbaarheid en Bestuur |
| Ambtelijk | Dhr. B. Veldboom, eenheid Ruimte, Wonen en Bereikbaarheid | Dhr. R.P. Colijn, eenheid Economie, Milieu en Toerisme |

*Afstemming met gemeenten, maatschappelijke organisaties en marktpartijen.*
Met de gemeenten in Noordoost-Overijssel vond periodiek overleg plaats in de Stuurgroep windenergie Noordoost-Overijssel.
Daarnaast is overlegd met de gemeenten waar initiatieven in voorbereiding zijn.
Ook heeft de provincie in verschillende gemeenten een bijdrage gegeven aan voorlichtingsavonden over windenergie. In de meeste situaties gebeurde dit in samenwerking met SenterNovem.

## Algemene ontwikkelingen

In het jaarverslag BLOW 2005 zijn verschillen gemeenten en locaties benoemd met kansrijke initiatieven voor windparken. In het afgelopen jaar echter is gebleken dat de kansen in bepaalde gemeenten sterk zijn afgenomen. Dit heeft voor een deel te maken met gewijzigd beleid in gemeenten. Daarnaast heeft ook de tussentijdse stopzetting van de MEP-bijdrage negatief gewerkt op de planontwikkeling.

*Knelpunten*
De vestigingsmogelijkheden voor windturbines in de zoekgebieden zijn veelal beperkt door het grote aantal verspreid liggende woningen in het buitengebied. De meeste locaties waar plannen voor windturbines worden ontwikkeld zijn tevens aangewezen als weidevogel- of ganzengebied. Daarnaast grenzen enkele zoekgebieden aan gebieden met belangrijke natuur- en landschapswaarden. Ook in het afgelopen jaar is duidelijk geworden dat de maatschappelijke weerstand tegen windenergie toeneemt.

## Stand van zaken ontwikkeling projecten

* In Dedemsvaart-zuid (gemeenten Hardenberg en Ommen) heeft een landschappelijke beoordeling (2005) aangetoond dat hier ruimte is voor een windpark met acht windturbines. Beide gemeenten hebben met deze beoordeling ingestemd, echter de gemeenteraad van Hardenberg heeft, via een amendement, de verdere uitvoering opgeschort tot 2008. De gemeente

Ommen heeft, na de gemeenteraadsverkiezingen, besloten dat windmolens niet worden toegestaan vanwege aantasting van de beeldkwaliteit.

* De gemeente Zwolle werkt aan de voorbereidingen voor windenergie in het gebied Tolhuislanden. Deze voorbereidingen worden afgerond in 2007.

* De gemeente Dalfsen wil windturbines plaatsen in het westelijk deel van het Dalfserveld als voldoende zekerheid is verkregen dat in Tolhuislanden en Staphorst-zuid geen windturbines worden geplaatst. Momenteel vindt afstemming plaats tussen Dalfsen en Zwolle.

* De gemeente Steenwijkerland heeft twee bestemmingsplannen in voorbereiding, die mogelijkheden bieden voor ruim 20 MW.

* In Kampen is een initiatief op een bedrijventerrein in ontwikkeling (ca 14 MW); dit wacht op goedkeuring in het kader van de NB-wet.

* Op enkele andere bedrijventerreinen bestaan plannen voor 1 of enkele windturbines. Gemeenten wachten veelal nog op duidelijkheid omtrent de geluidsruimte.

In 2006 zijn geen plannen bij de provincie ingediend ter toetsing aan het interimbeleid.
Het totale opgestelde vermogen in Overijssel is daarmee ongewijzigd, namelijk 6 MW (3 turbines opgesteld in 2003 in de gemeente Staphorst).

## Actualiteiten en vooruitblik

In het streekplan zijn de kaders vastgesteld voor windenergie in Overijssel. De provincie gaat er van uit dat de taakstelling uit de BLOW hiermee kan worden gehaald. Uit de inventarisatie blijkt dat er een groot aantal initiatieven is. In 2007 moet duidelijk worden in hoeverre de mogelijkheden kunnen worden benut. Een belangrijke factor hierbij is de ondersteuning vanuit de MEP-bijdrage. Het voortouw ligt nu bij de gemeenten en de initiatiefnemers. De provincie wil, met behulp van ondermeer SenterNovem, de gemeenten hierbij ondersteunen.

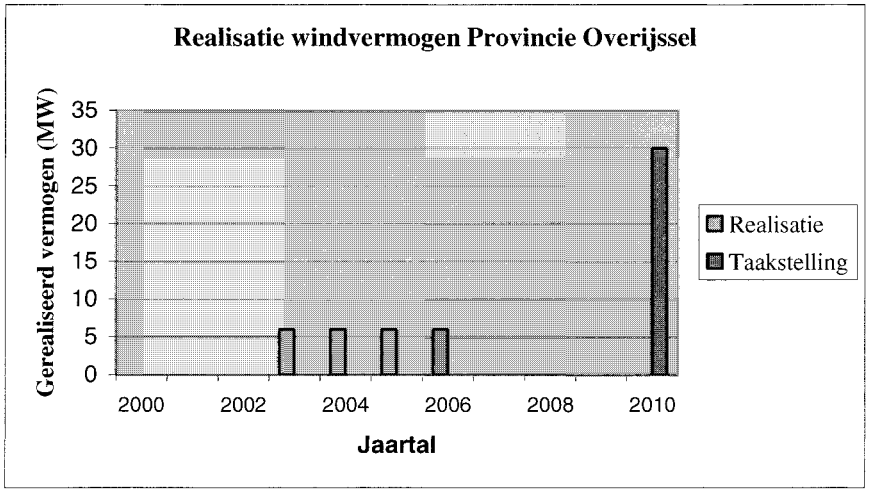

| Basis gegevens van de projecten | | | | | Status en ontwikkelingsfasen | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn?<br>3. | Project is concreet[1] en past[2] in provinciaal resp. gemeentelijk beleid.<br>**Ja / nee / ?** | | **Projectfasen**<br>(aangekruist per project per jaar) | | | | | |
| | | | | | | | Projecten in de Initiatieffase[3] die nog niet in procedure zijn | | Projecten / Initiatieven in bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | Projecten / Initiatieven waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4] | |
| **Gemeente** | **Projectnaam of locatie** | Min | Max. | **Ja/nee/?** | Prov. | Gem. | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** |
| Dalfsen en | Dalfserveld en | | 20 | nee | ja | ja | | x | | | | |
| Zwolle | Tolhuislanden | | 10 | nee | ja | ja | | x | | | | |
| Steenwijkerland | Scheerwolde | | 12 | nee | ja | ja | x | x | | | | |
| Steenwijkerland | Baarlo | | 10 | nee | ja | ja | x | x | | | | |
| Kampen | Haatlandhaven – Zuiderzeehaven | | 14 | nee | ja | ja | | | x | x | | |
| | | | | | | | | | | | | |
| **Totaal** | | | **66** | **66** | **66** | **66** | **22** | **52** | **14** | **14** | | |

**Gerealiseerd:** Staphorst - Spoorwind 6 MW

**Conclusie**: het te verwachten totale vermogen is 6 à 72 MW

Voor een toelichting op de voetnoten **1 t/m 4** zie de tabel op pagina 10.

# 7. Provincie Gelderland

## Inleiding

Provincie Gelderland heeft de ijkpunten van de Bestuursovereenkomst Landelijke Ontwikkeling Windenergie in het provinciale energiebeleid geïntegreerd. De BLOW-taakstelling van 60 megawatt is –als het gaat om het uiteindelijk te realiseren vermogen– sinds de keuzenotitie energiebeleid van 2003 opgevolgd door een doelstelling van 100 megawatt. De BLOW-verplichting, dat eind 2005 voor 60 megawatt aan locaties in planologische procedure moet zijn gebracht, blijft echter van operationele betekenis bij het realiseren van de doelstelling. Deze eerste stap in de richting van het behalen van de einddoelstelling is gehaald.

***Organisatorische invulling***

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | Dhr. Th. Peters, portefeuille Ruimtelijke Ordening | Dhr. R. van Diessen, portefeuille Economische Zaken (coördinatie energiebeleid) |
| Ambtelijk | Dhr. J. Rocks, coördinator windenergie | Dhr. B. Jeroense, coördinator energiebeleid |

## Algemene ontwikkelingen

*Energiebeleid*

Operationele doelstellingen zijn door Provinciale Staten vastgelegd in de provinciale Energienota 2004-2007, een koepelnota voor aspecten van duurzame energievoorziening in de provinciale strategische plannen en voor de integrale aanpak van het stimuleringsbeleid. Vanuit een procesmatige benadering is gesteld dat in 2005 sprake moet zijn van een 'planningsruimte' voor 140 MW op beleidsmatig door gemeenten goedgekeurde locaties. Dit ijkpunt is gehaald. De marge van 40 MW moet voorkomen dat door kleiner uitvallen of afvallen van locaties in planologische procedures de doelstelling van 100 MW niet (tijdig) wordt gerealiseerd. Indicatieve taakstellingen verdelen de planningsruimte over 6 wgr-regio's en zijn de basis voor samenwerking met regio's en het leveren van procesondersteuning aan gemeenten. In het tijdpad van de Energienota moet de 100 MW eind 2007 planologisch zijn vastgelegd.

*Ruimtelijk beleid*

Op 20 september 2005 is het nieuwe Streekplan van de provincie Gelderland van kracht geworden. In dit streekplan zijn zoekzones voor windenergie opgenomen. Deze zoekzones zijn aan de hand van een set van milieutechnische, landschappelijke en natuur-criteria geselecteerd. Iedere zoekzone biedt ruimte voor minimaal 4 windturbines. Het aantal zoekzones is ruim voldoende om de gestelde doelstellingen aan opgesteld vermogen te halen. Het is nu aan de regio's en aan de gemeenten om invulling te geven aan deze zoekzones. Indien zij hierin hun verantwoordelijkheid nemen is de realisatie van 100 MW in 2010 haalbaar.
De (aantallen) zoekzones per regio in het Streekplan en de indicatieve taakstellingen van de Energienota zijn uiteraard aan elkaar gerelateerd en zijn een maat voor het ruimtelijk-economisch potentieel en bestuurlijk draagvlak voor windenergie in de regio's.

In het Streekplan is voor medio 2006 een tweede ijkpunt bepaald. Op dat tijdstip dient er voor 100 MW aan projecten in planologische procedure te zijn gebracht. Dat wil zeggen dat de gemeenteraad een positief besluit heeft genomen over het starten van de planologische procedure. Medio 2006 hebben we echter geconstateerd dat er voor 66 MW aan windenergieprojecten de procedure is gestart of doorlopen.

*Belemmeringen*
In onze contacten met de initiatiefnemers van windturbineparken hebben we geconstateerd dat het stilleggen van de MEP-subsidie tot gevolg heeft dat er geen nieuwe bouwaanvragen komen voor het realiseren van windturbineparken. De initiatiefnemers zijn in afwachting van een nieuwe subsidieregeling. De initiatiefnemers willen wel de ruimtelijke ordeningsprocedure doorlopen, om bij een hernieuwde financieringsregeling gelijk aan de slag te kunnen.

Gelet op het feit dat voorlopig geen nieuwe bouwaanvragen te verwachten zijn zelfs al worden nieuwe locaties planologisch geregeld, heeft het college van Gedeputeerde Staten aan Provinciale Staten bericht dat het op dit moment niet opportuun is om locaties te gaan aanwijzen (zie ijkpunt medio 2006 onder ruimtelijk beleid)

Voor de ruimtelijke ordeningsprocedure zijn de individuele gemeenten de beslissende factor voor het welslagen van een windturbinepark. Er zijn voldoende initiatiefnemers voor het opzetten van een windturbinepark, veel grondeigenaren willen hun grond ter beschikking stellen hiervoor en de provincie heeft door het vaststellen van het streekplan 2005 voldoende ruimte geboden voor het realiseren van windturbineparken. De snelheid waarmee sommige gemeenten de zaak ter hand nemen, baart enige zorgen. Hiervoor zijn een aantal factoren aan te geven:
- Beperkte beschikbare tijd binnen het ambtelijk apparaat om een project voortvarend af te handelen.
- Het steeds opdoemen van nieuwe hindernissen zoals de radarproblematiek en elementen uit de vogel- en habitatrichtlijn. Dit noopt tot steeds meer nieuw onderzoek.
- De weifelende politieke afweging bij gemeentebestuur en raadsleden. Zeker met de tussenkomst van de gemeenteraadsverkiezingen zijn vertragingen bij de broodnodige lokale beslissingen eerder regel dan uitzondering. Windenergie is vaak een maatschappelijk gevoelig onderwerp waar men niet graag de nieuwe bestuursperiode mee wil beginnen.
De provincie probeert zoveel mogelijk op verzoek hierin ondersteuning te bieden aan gemeenten.

## Stand van zaken projecten
Er is op dit moment 12 MW aan windenergie gerealiseerd in de gemeenten Zutphen en Culemborg. Voorts is er 28 MW vergund, waarvan 20 MW nog niet onherroepelijk. In planologische procedure is op dit moment 34 MW. Dit levert een totaal op van 74 MW aan projecten die minimaal in procedure zijn. Van de vele projecten die nog in de initiatieffase zitten ( nog ruim 100 MW) zullen een aantal projecten op korte termijn de planologische procedure opstarten. Deze projecten zullen een belangrijke bijdrage leveren aan het behalen van de provinciale doelstelling van 100 MW. De andere projecten zijn beleidsmatig ondersteund, maar dienen nog versterkt te worden in hun politieke, maatschappelijke en technische onderbouwing. In de regio Achterhoek is nog een regionaal keuzetraject voor twee aanvullende windparken gaande. Het gaat daarbij om een keuze tussen het project Beltrumse Veld of De Laarberg en het project Rha of Bakerwaard. Begin 2007 zal deze keuze aan het regiobestuur worden voorgelegd. Daarmee zullen twee projecten volgend jaar in de Achterhoek uit de lijst afvallen.

## Actualiteiten en vooruitblik
Voor volgend jaar zullen er weer een aantal projecten in planologische procedure worden gebracht. Verder zullen er ook een aantal initiatieven om nog niet nader te benoemen redenen afvallen. Er zullen echter ook nieuwe initiatieven bijkomen, omdat het streekplan van Gelderland hiertoe de ruimte biedt en er voldoende initiatiefnemers actief en bereid zijn om nieuwe projecten te ontwikkelen. De gemeenten (in regioverband) zullen de afweging maken of deze

nieuwe initiatieven planologisch ondersteund gaan worden. Van belang is dat de MEP-subsidieregeling weer door een nieuw kabinet wordt geactiveerd.

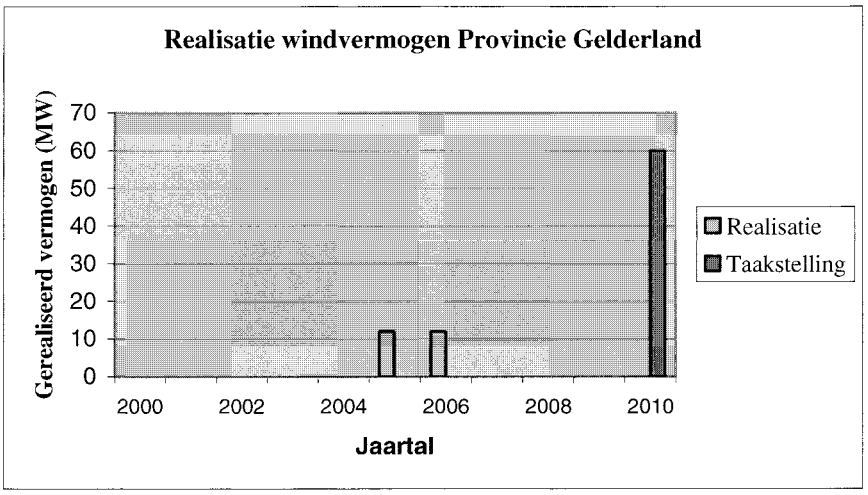

| Basis gegevens van de projecten | | | | | Status en ontwikkelingsfasen | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn? | Project is concreet[1] en past[2] in provinciaal resp. gemeentelijk beleid. **Ja/nee/?** | | Projectfasen | | | | | |
| | | | | | | | Projecten in de Initiatieffase[3] die nog niet in procedure zijn | | Projecten / Initiatieven in bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | Projecten / Initiatieven waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4] | |
| **Gemeente** | **Projectnaam of locatie** | Min | Max. | **Ja/nee/?** | Prov. | Gem. | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** |
| **Achterhoek** | | | | | | | | | | | | |
| Aalten | Het Goor/ Hagenwind | 16 | 20 | | ja | ja | | | | | x | x |
| Oude IJsselstreek/ Montferland | Netterden | 9 | 12 | | ja | ja | x | x | | | | |
| Berkelland/Oost Gelre | Beltrumse Veld | 27 | 33 | | ja | ja | | x | | | | |
| Oost Gelre | De Laarberg | 8 | 24 | | ja | ja | x | x | | | | |
| Bronckhorst | Rha | 9 | 18 | | ja | ? | | x | | | | |
| Bronckhorst | Bakerwaard | 16 | 18 | | ja | ? | | x | | | | |
| **Knooppunt Arnhem-Nijmegen** | | | | | | | | | | | | |
| Duiven | Lathum | 12 | 12 | | ja | ja | | | x | x | | |
| Arnhem | landtong Kleefsche Waard | 12 | 12 | | ja | ja | | x | | | | |
| Nijmegen/Overbetuwe | De Grift/A15 | 10 | 20 | | ja | ja | x | x | | | | |
| Beuningen | A50/ Maas en Waalweg | 10 | 18 | | ja | ja | x | x | | | | |
| **Stedendriehoek** | | | | | | | | | | | | |
| Zutphen | De Mars | 6 | 6 | | ja | ja | | | | | x | x |
| Apeldoorn | Ecofactorij | 6 | 10 | | ja | ja | x | x | | | | |
| **Noordwest-Veluwe** | | | | | | | | | | | | |
| Hattem/Oldebroek | Hattemerbroek | 14 | 21 | | ja | ja | x | | | x | | |
| **De Vallei** | | | | | | | | | | | | |
| Ede | ISEV/A30 | 4 | 6 | | ja | ja | x | x | | | | |
| **Rivierenland** | | | | | | | | | | | | |
| Culemborg | N320/Rietveld | 6 | 6 | | ja | ja | | | | | x | x |
| Nederbetuwe | A15/Hoogbroek | 8 | 8 | | ja | ja | | | x | | | x |
| Buren | A15 | 8 | 8 | | ja | ja | x | | | x | | |
| Geldermalsen/Tiel | AVRI-terrein | 9 | 15 | | ja | ? | x | x | | | | |
| Neerijnen | Molenveld | 18 | 18 | | ja | ja | x | x | | | | |
| **Totaal** | | **208** | **285** | | | | **96-152** | **138-204** | **20** | **34** | **32** | **40** |

Voor een toelichting op de voetnoten **1 t/m 4** zie de tabel op pagina 10.

# 8. Provincie Flevoland

## 1. Inleiding

Provinciale Staten hebben op 2 november 2006 het Omgevingsplan Flevoland 2006 vastgesteld. Daarmee is de per 1 juli 2005 ingestelde tijdelijke stop op de plaatsing van windmolens vervangen door een beleid dat voorziet in het opschalen en saneren van de bestaande windmolens om het aantal bestaande windmolens fors terug te brengen. Zo kan met minder, maar grotere windmolens, meer energie worden geleverd.

***Organisatorische invulling***

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | Dhr. A. Greiner<br>Gedeputeerde Ruimtelijke Ordening en Economische Zaken | |
| Ambtelijk | Dhr. J. van den Berg | |

Alle gemeenten hebben een medewerker die actief het windenergiebeleid verzorgt, contactpersoon is voor initiatiefnemers en participeert in een regulier provinciaal overleg. Voor de belangengroepen en initiatiefnemers worden regelmatig informatieve bijeenkomsten georganiseerd om de beleidsontwikkelingen af te stemmen.

## Algemene beleidsontwikkelingen

In het Omgevingsplan 2006 is het nieuwe windenergiebeleid op hoofdlijnen vastgelegd.
Als windrijke provincie wil Flevoland optimaal gebruik maken van milieuvoordelen en economische potenties van opwekking van windenergie zonder de landschappelijke kwaliteiten van de provincie aan te tasten. Aan nieuw te plaatsen windmolens wordt alleen medewerking verleend als deze molens een equivalent bestaande windmolens vervangen, waarbij de hoeveelheid geleverde energie (kWh) en behoud van de inkomsten uit de bestaande windmolens bepalend zijn. Op deze manier wordt het windenergiepotentieel de komende tien tot vijftien jaar door opschalen en saneren op enkele plekken in Flevoland geconcentreerd om de openheid in het landschap terug te laten keren. Gelet op de huidige omvang en lopende plannen van windenergieprojecten gaat het daarbij om een windenergiepotentieel van 1200 MW en een afname van het aantal windmolens met 45 %.
Uit de opbrengsten van de nieuwe, opgeschaalde windmolenprojecten wordt tevens bijgedragen aan gebiedsgebonden ontwikkelingen, zoals natuurontwikkeling, landschapsbeheer, recreatieve voorzieningen en leefbaarheid.
De nadere uitwerking van het windenergiebeleid is in de beleidsregel windmolens vastgelegd.
Op 12 mei heeft het kabinet besloten om op het windenergieproject Noordoostpolder (465 MW) de rijksprojectenprocedure (RPP) van toepassing te verklaren. Dit betekent dat de coördinerende minister van Economische Zaken de procedure voor alle vereiste vergunningen en besluiten die nodig zijn voor de realisatie van het project in één gelijktijdig te doorlopen traject zal samenbrengen. De MER voor het plan is rond de jaarwisseling uitgebracht, zodat de RPP in 2007 zijn beslag kan krijgen.
Als gevolg van het besluit van de minister van Economische Zaken om de MEP bijdrage op nihil te stellen is de realisatie van de al door de gemeenteraad goedgekeurde pilot projecten opschalen en saneren van windmolens aan de Sternweg (36 MW) en in de Zuidlob Zeewolde (108 MW) opgeschort in afwachting van de besluiten die het nieuwe kabinet over een bijdrage aan duurzame energieprojecten zal nemen. In de reactie op dit besluit over de MEP bepleit Flevoland een bijdrage aan duurzame energieprojecten, die de branche stimuleert om deze

projecten verder te ontwikkelen tot producten die zelfstandig economisch rendabel geëxploiteerd kunnen worden.

## Stand van zaken projecten

Op 31 december 2005 bedroeg het opgestelde windenergievermogen in Flevoland 587 MW.

## Actualiteiten en vooruitblik

Voor de uitvoering van het opschalings- en saneringsbeleid windenergie zullen de huidige eigenaren de slag moeten maken van eigenaar van een windmolen naar deelnemer in een windenergieproject. De provincie zal samen met de gemeenten de uitvoering van dit beleid stimuleren. Naast informatie en kennisoverdracht wordt gedacht aan het faciliteren van initiatieven t.a.v. het samenbrengen van bestaande windmoleneigenaren in een nieuw project, gerichte kennisontwikkeling voor het landschapsontwerp, de ontwikkeling van een rekenformule voor het opschalen en saneren van windmolens en de regeling van de gebiedsgebonden bijdrage.
Op de valreep van het jaar blijkt de mogelijke radarverstoring van de radarposten Soesterberg en Nieuw Millingen een majeur obstakel voor de realisatie van het al goedgekeurde pilot project Zuidlob (108 MW) in Zeewolde. Deze problematiek is besproken met het Ministerie van Defensie en SenterNovem. De provincie Flevoland steunt de ontwikkeling van technische oplossingen om de verstoring op te heffen van harte.

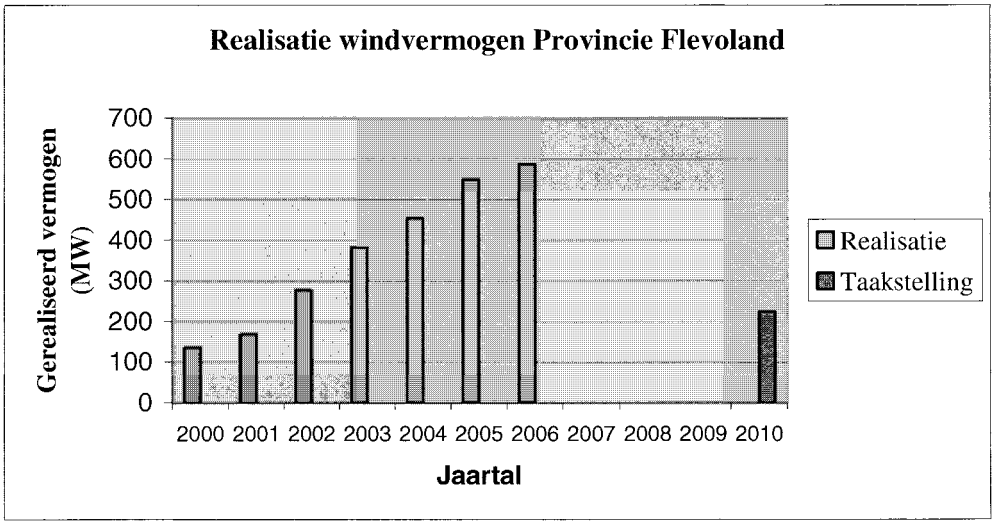

| Basis gegevens van de projecten | | | | | Status en ontwikkelingsfasen | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn?<br>4. | Project is concreet[1] en past[2] in provinciaal resp. gemeentelijk beleid.<br>**Ja / nee** | | **Projectfasen**<br>(aangekruist per project per jaar) | | | | | |
| | | | | | | | Project is in de Initiatieffase[3] die nog niet in procedure zijn | | Projecten / Initiatieven in bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | Projecten / Initiatieven waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4] | |
| **Gemeente** | **Projectnaam of locatie** | Min | Max. | **Ja/nee/?** | Prov. | Gem. | 31-12-2005 | 31-12-2006 | 31-12-2005 | 31-12-2006 | 31-12-2005 | 31-12-2006 |
| Almere | A 27 | | 25 | nee | ja | ja | | | | | | x |
| Dronten | Verlengen Zeebiestocht | | 7 | nee | ja | ja | | | | | | x |
| Noordoostpolder | RPP Windkoepel | 340 | 400 | nee | ja | ja | | | x | x | | |
| Zeewolde | Sternweg | | 27 | nee | ja | ja | | | x | x | | |
| Zeewolde | Zuidlob | | 108 | nee | ja | ja | | | x | x | | |
| Lelystad | opschalen windpark Harrie van den Kroonenberg | | pm | nee | ja | ja | | x | | | | |
| Zeewolde | opschalen windpark Eemmeerdijk | | pm | nee | ja | ja | | x | | | | |
| **Totaal** | | 340 | 567 | | 340/567 | | | pm | 340/535 | | | 32 |

In Flevoland wordt alleen medewerking verleend aan nieuwe opstellingen bij vervanging van bestaande windmolens

Voor een toelichting op de voetnoten **1 t/m 4** zie de tabel op pagina 10.

# 9. Provincie Utrecht

## Inleiding

In het Plan van Aanpak van de Provincie Utrecht is aangegeven dat wij een sturende en regisserende rol willen vervullen bij de totstandkoming van de BLOW-taakstelling en de plaatsing van windturbines. Dat betekent dat wij de realisering van een beperkt aantal (grootschalige) opstellingen willen bevorderen, waarbij we een actieve rol zullen spelen in de ondersteuning van gemeenten en bij het volgen van de benodigde planologische procedures. Wij staan vanuit een oogpunt van ruimtelijke ordening en landschapsbehoud geen ongebreidelde toepassing van windenergie voor. Slechts op die plaatsen die daarvoor vanuit landschappelijk oogpunt geschikt zijn willen wij realisering van windturbines mogelijk te maken. Onze ambitie reikt dan ook niet verder dan realisering van 50 MW.
In het Streekplan, dat Provinciale Staten op 13 december 2004 hebben vastgesteld, zijn een viertal locaties als indicatieve aanduidingen opgenomen, met een gezamenlijke capaciteit van ca. 48,5 MW. Hiernaast biedt het Streekplan ruimte aan kleinschalige bottom-up initiatieven, voor zover deze passen in de randvoorwaarden die daarvoor in het Windplan Utrecht zijn opgenomen.
De vier in het Streekplan aangewezen locaties bieden, samen met de kleinschalige mogelijkheden, voldoende ruimte voor de realisering van de Utrechtse BLOW-taakstelling. Deze realisering kan evenwel door politiek-bestuurlijke en maatschappelijke weerstand op gemeentelijk niveau bemoeilijkt worden.

***Organisatorische invulling BLOW***

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | Dhr. J. Binnenkamp, gedeputeerde voor o.a. Milieu | Dhr. Mr. J.H. Ekkers, gedeputeerde voor o.a. Ruimtelijke Ordening |
| Ambtelijk | Mevr. J. Sellink van de Dienst Ruimte en Groen | |

## Algemene ontwikkelingen.

De gewijzigde vaststelling van het Streekplan (minder locaties en geen concrete beleidsbeslissingen) heeft ons genoodzaakt een iets andere koers te varen. Het voeren van overleg met de betrokken gemeenten heeft een meer prominente rol ingenomen dan was gepland. In 2005 is met de gemeenten waar een indicatieve aanduiding is opgenomen bestuurlijk overleg geweest, om te sonderen in hoeverre zij bereid zijn om deze locaties te ontwikkelen en daarvoor de benodigde planologische procedures te starten. Ook is ambtelijk een aantal maal contact geweest met gemeenten om te kijken of er mogelijk in samenwerking tot realisatie van de beoogde locaties kan worden gekomen. Overleg met zowel de gemeenten met streekplanlocaties als met gemeenten die niet in het streekplan zijn opgenomen maar waarvan bekend is dat er initiatieven zijn. Dit heeft nog niet tot concrete resultaten geleid. Wel is in 2006 het proces voor de streekplanlocatie in de gemeente Loenen opgestart met de ruimtelijke onderbouwing. Wij ondersteunen de gemeente bij deze procedure.

## Stand van zaken projecten

In het streekplan zijn een viertal grootschalige locaties als indicatieve aanduidingen opgenomen. Hiernaast biedt het streekplan ruimte aan kleinschalige bottom-up initiatieven, voor zover deze passen in de randvoorwaarden die daarvoor in het Windplan Utrecht zijn opgenomen. De vier in het streekplan aangewezen locaties bieden, samen met de kleinschalige mogelijkheden, voldoende ruimte voor de realisering van de Utrechtse BLOW-taakstelling van 50 MW.

Er zijn in de Provincie Utrecht nog geen windturbines gerealiseerd. Stand van zaken eind 2006 is dat voor de locaties in de gemeenten Lopik (9 MW) en Houten (9 MW) alle vergunningen zijn verleend en dat voor de locaties in Loenen (7,5 MW) en Nieuwegein (15 MW) de procedures gestart zijn.
De locatie in Loenen is één van de vier in het streekplan opgenomen locaties. Voor de overige grootschalige streekplanlocaties zijn nog geen concrete initiatieven bekend. Wel zijn er daarnaast een aantal andere initiatieven, met name voor kleinschalige opstellingen, waarvoor nog geen procedure gestart is. Op dit moment is onduidelijk bij welke initiatieven daadwerkelijk een procedure zal worden gestart. Dit is enerzijds afhankelijk van de bereidheid van de gemeenten, daarnaast kan de stopzetting van de MEP-regeling (er wordt geen subsidie meer verstrekt aan nieuwe projecten voor duurzame elektriciteit, waaronder windenergie) een rol spelen in de afweging. Of en in hoeverre de stopzetting van de MEP-regeling consequenties heeft voor de verschillende initiatieven is nu nog niet duidelijk.

## Actualiteiten en vooruitblik

Voor 18 MW zijn op dit moment de procedures afgerond; voor nog eens ruim 22 MW zijn de procedures opgestart. Als deze allemaal gerealiseerd worden heeft de provincie 40 MW (van de taakstelling van 50) gerealiseerd. Daarnaast zijn er nog een aantal mogelijke initiatieven; deze zijn echter nog onvoldoende concreet. Mogelijk dat hier in 2007 meer duidelijkheid over komt.
Gezien de recente ontwikkelingen inzake MEP is het echter onduidelijk welke opgestarte initiatieven tot een resultaat zullen leiden.
De koers zal in 2007 worden gecontinueerd.

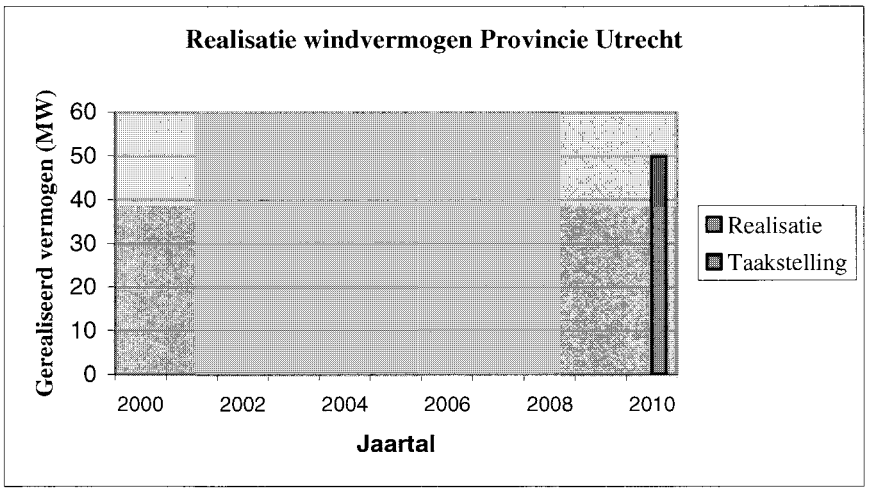

1.

| Basis gegevens van de projecten | | | | | Status en ontwikkelingsfasen | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn? | Project is concreet[1] en past[2] in provinciaal resp. gemeentelijk beleid. **Ja / nee / ?** | | **Projectfasen** (aangekruist per project per jaar) | | | | | |
| | | | | | | | Projecten in de Initiatieffase[3] die nog niet in procedure zijn | | Projecten / Initiatieven in ***best. plan***, bouw- en/of milieu-vergunningprocedure(s) | | Projecten / Initiatieven waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4] | |
| **Gemeente** | **Projectnaam of locatie** | Min | Max. | **Ja/nee/?** | Prov. | Gem. | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** |
| Abcoude | ARK Baambrugge | 12 | 15 | nee | ja | nee | x | x | | | | |
| Loenen | A2 Loenen / Breukelen | 7,5 | 7,5 | nee | ja | ? | | | x | x | | |
| Woerden | A12 Woerden Zuidwest | 6 | 8 | nee | ja | nee | x | x | | | | |
| Houten | ARK Schalkwijk | 20 | 24 | nee | ja | nee | x | x | | | | |
| Houten | De Meerpaal | 9 | 9 | nee | ja | ja | | | | | x | x |
| Nieuwegein | Het Klooster | 12 | 15 | ja, voor 1 turbine | ja | ja | | | x | x | | |
| Lopik | Bedrijventerrein | 9 | 9 | Nee | ja | ja | | | | | x | x |
| De Ronde Venen | N201 | 6 | 9 | ? | ? | ? | x | x | | | | |
| **Totaal** | | 81 | 96 | | 71-79 | 27-33 | 52-74 | 52-74 | 19,5-22,5 | 19,5-22,5 | 18 | 18 |

Voor een toelichting op de voetnoten **1 t/m 4** zie de tabel op pagina 10.

# 10. Provincie Noord-Holland

## Inleiding

Dit jaar heeft voor Noord-Holland in het teken gestaan van herijking van het huidige beleid. De BLOW-doelstelling van 205 MW windvermogen in Noord-Holland is al eind 2005 gehaald. Gedeputeerde Staten hebben vervolgens besloten om de doelstelling te verhogen naar 300 MW in 2010. Voor het huidige beleid is nagegaan of voortzetting leidt tot realisatie van deze doelstelling of dat er aanvullende acties nodig zijn. En wie we daarbij moeten betrekken? De provincie Noord-Holland is zich ervan bewust dat zij deze doelstelling het snelst haalt als wordt samengewerkt met deze partners.
In het veld is het plaatsen en opschalen van turbines door gegaan: de teller staat nu op 228 MW. Dit jaar is er 20 MW bij gekomen, in Anna-Paulowna (een opschaling van 6 MW), in Noorder-Koggenland (5 MW), bij Heemskerk (2 MW), Oudekerk aan de Amstel (2 MW) en bij Den Helder langs het Noord-Hollands kanaal (5 MW).
En voor volgend jaar staat er weer een aantal grote projecten op het programma.

***Organisatorische invulling BLOW***

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | Dhr. A. Moens, gedeputeerde Milieu | Mevr. R. Kruisinga |
| Ambtelijk | Dhr. A.P. Volker, sector Milieu) | Dhr. P. Bakker en mevr. J. van der Pluijm, sector Milieu |

## Algemene ontwikkelingen

Bij de herijking van het beleid is gekeken naar de boodschap van rijksbouwmeesters over de nieuwe maat windturbines in het landschap. Samen met een workshop die in november met ambtenaren, wethouders en initiatiefnemers is gehouden dient deze informatie als input voor het nieuwe beleid, waarvan februari 2007 het concept klaar zal zijn.
Om onze eigen doelstelling van 750 MW duurzame energie in 2030 te realiseren, zal het windbeleid worden opgenomen in het Duurzaam Energiebeleid dat volgend jaar aan het nieuwe college zal worden voorgelegd.
Opvallend is hoe gemeente Wieringermeer, hofleverancier van de provincie, specifiek beleid maakt met als doel solitaire turbines op laten gaan in parken. Hoewel het een gevoelig onderwerp is bij de solitaire eigenaren worden hier behoorlijke vorderingen in gemaakt, getuige o.a. de grote bereidwilligheid van eigenaren van solitaire turbines om in dit plan deel te nemen. Het knelpunt blijkt echter wel het vinden van geschikte locaties waar parken kunnen worden opgericht.

Dit jaar is gebleken dat lokale weerstand groot is, waardoor projecten vertragen of worden afgeblazen. Een concreet voorbeeld hiervan is West Friesland. Hier lag een windplan klaar dat door negen gemeenten is vastgesteld. In dit plan stond voor elke gemeente een taakstelling en ten minste een ontwikkelingslocatie voor windenergie opgenomen. Het uitvoeren blijkt lastig wegens lokale gevoeligheid en het ontbreken van een plan van aanpak. Onder leiding van Milieudienst West-Friesland wordt aan het opstellen van een plan van aanpak gewerkt. Maar ook nieuwe kleinschalige initiatieven krijgen steeds meer te maken met bezwaren.
Daarbij is recent duidelijk geworden dat de restricties ter voorkoming van radarverstoring bij het militaire vliegveld De Kooy forse impact heeft op het plaatsen van turbines in de Kop.

Maar al met al zijn verschillende partijen in Noord-Holland en de provincie zelf hard bezig mogelijkheden voor nieuwe initiatieven te onderzoeken. Dat geldt zowel voor het vinden van locaties, als wel voor bedenken en uitvoeren van mogelijkheden voor participatie.

## Stand van zaken projecten

Dit jaar is er 20 MW bijgeplaatst. Voor volgend jaar staat er ten minste weer 21 MW op het programma. Afhankelijk van de snelheid waarmee een aantal lopende bezwaarprocedures zal worden afgerond, zou ook de dubbele hoeveelheid vermogen kunnen worden neergezet. Een groots project waar de provincie zich intensief mee bezig houdt is de ontwikkeling van een park van 80MW in het IJsselmeer nabij Medemblik. Voor dit project is een vogelonderzoek uitgevoerd en wordt nu uitgezocht wat de cumulatieve effecten zijn als andere initiatieven in en om het IJsselmeer ook in het onderzoek worden betrokken. Het park zelf heeft geen significante effecten op de vogelstand in Noord-Holland. Naast dit grote project zijn ook veel andere initiatieven, waarover het schema nadere informatie zal bieden.

## Actualiteiten en vooruitblik

Het windbeleid zal worden geactualiseerd en worden opgenomen in het Duurzame Energie beleid. Binnen het beleid zal een aantal concrete acties worden opgenomen, gericht op verbreding van draagvlak. Op korte termijn zullen geen grootschalige nieuwe initiatieven worden uitgevoerd volgens het kaliber zoals door Rijksbouwmeester is geëtaleerd.
De windkansenkaart, de kaart die aangeeft waar de kansen voor nieuwe windinititatieven in Noord-Holland liggen, zal worden geactualiseerd. Het is de bedoeling deze digitaal beschikbaar te stellen op het internet. Binnen het nieuwe beleid zal deze kaart nog steeds een belangrijke instrument zijn bij de ontwikkeling van windenergie.
Als groot project zal provincie Noord-Holland haar actieve rol blijven vervullen om het windturbinepark bij Medemblik te realiseren, maar daarnaast ook gemeenten en regionale samenwerkingsverbanden financieel en inhoudelijk ondersteunen bij het maken van plannen voor windenergie.

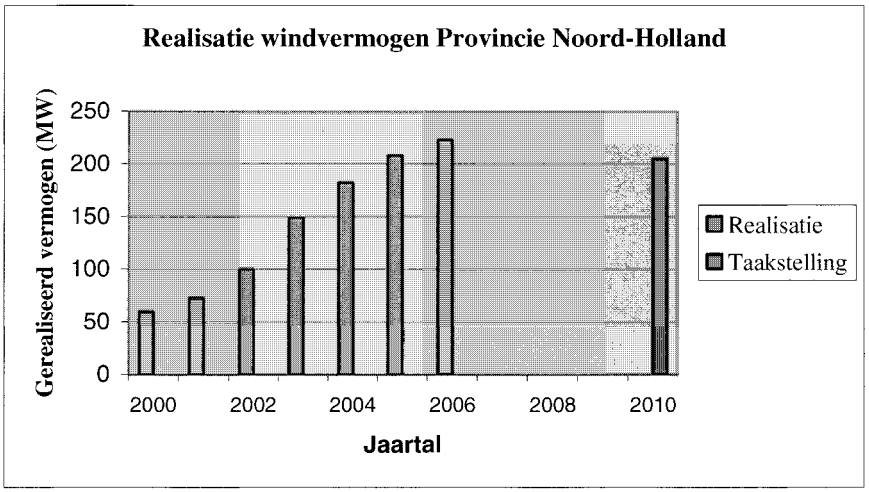

| Basis gegevens van de projecten in Noord-Holland | | | | | Status en ontwikkelingsfasen | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn? 5. | Project is concreet[1] en past in provinciaal resp. gemeentelijk beleid[2] 6. Ja / nee / ? | | Projectfasen (aangekruist per project per jaar) | | | | | |
| | | | | | | | Projecten in de Initiatieffase[3] die nog niet in procedure zijn | | Proj. / Init. in bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | Proj. / Init. waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4] | |
| **Gemeente** | **Projectnaam of locatie** | Min | Max. | **Ja/nee/?** | Prov. | Gem. | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** |
| Andijk | PWN terrein | 8 | 10 | nee | ja | ja | | | x | | | |
| Alkmaar | Boekelermeer | | 8 | nee | ja | ja | | | | | x | |
| Amsterdam | Westpoort 1 | | 27 | nee | ja | ja | | | | | | x |
| Amsterdam | Westpoort 2 | | 15 | nee | ja | ja | | | | | | x |
| Amsterdam | IJ-oever / C. Douwes | | 4 | nee | ja | ja | | | | | x | |
| Amsterdam | Westzanerpolder | 9 | 15 | nee | ja | ja | | x | | | | |
| Anna Paulowna | opschaling (van 4,7 -> 18) | | 13 | nee | ja | ja | | | | x | | |
| Beverwijk | Wijkertunnel | | 2 | ja | ja | ja | | x | | | | |
| Zijpe | N-H kanaal | | 8 | nee | ja | ja | | | | | x | |
| Zijpe | N-H kanaal | | 6 | nee | ja | Ja | | | | x | | |
| West-Friesland | N.Koggeland | | 5 | nee | ja | ja | | | | x | | |
| Heerhugowaard | HAL | | 6 | nee | ja | ja | | | | x | | |
| Heerhugowaard | De Vork | | 6 | nee | ja | ja | x | | | | | |
| Medemblik | Wieringermeerdijk | | 80 | Ja | Ja | Nee | x | | | | | |
| Velsen | Corus | | 15 | nee | ja | ja | | x | | | | |
| Haarlem | Waarderpolder | | 4,5 | nee | ja | ja | | | | x | | |
| *Haarlemmermeer* | A44/A4 | | 8 | nee | ja | ja | | x | | | | |
| Zaanstad | Nauernashe polder | | 4 | nee | ja | ja | | | | | x | |
| Zaanstad | Zaandammerpolder | | 2 | nee | ja | ja | | x | | | | |
| **Totaal** | | | **238,5** | | 238,5 | 158,5 | 86 | **34** | 18 | **34,5** | 24 | **42** |

Voor een toelichting op de voetnoten **1 t/m 4** zie de tabel op pagina 10.

# 11. Provincie Zuid-Holland

## Inleiding

In 2006 heeft - naast de perikelen rond de MEP, zie samenvatting - vooral het vaststellen van een extra doelstelling voor 2015 (tenminste 350 MW) met verwerking van een aantal kleinere wijzigingen in de nota Wervel de aandacht gevraagd. In het licht van het post-Kyoto beleid, de ontwikkeling en de mogelijkheden van windenergie in Zuid-Holland is hiertoe door Provinciale Staten besloten. Daarnaast zijn een aantal locaties geschrapt en een aantal aangescherpt. Ook is er een locatie toegevoegd.

***Organisatorische invulling***

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | Dhr. F.D. van Heijningen,<br>portefeuille Milieu | Mevr. L.M. Huizer,<br>portefeuille Middelen |
| Ambtelijk | Dhr. W.F.J. de Jager,<br>Directie Groen Water Milieu | Dhr. A. Bosma<br>Directie Groen Water Milieu |

## Algemene ontwikkelingen en vooruitblik

In het kader van de streekplanuitwerking Merwedezone zijn de potentiële locaties nader onderzocht en met de gemeenten besproken. Het proces nadert nu de besluitvorming.
In het kader van de lopende streekplanherziening in de Hoeksche Waard staan de windlocaties hernieuwd in de aandacht.
De locaties bij de Dordtsche Kil hebben een positieve besluitvorming door de Dordtse raad opgeleverd. Daar wordt nu gewerkt aan voorbereiding van realisatie.
Bij de belemmeringen rond radars en regionale luchthavens, wat onder meer bij Delft speelt, is geen oplossing bereikt. Daarentegen vordert het onderzoek van de locatie langs de A4 bij Den Haag e.o. gestaag.
Voor 2007 wordt er een groei van 30 MW verwacht.

## Stand van zaken projecten per 31/12/2006

(zie tabel aan het eind van dit hoofdstuk)

Samenvattend levert dit het volgende totaalbeeld op.

*Ontwikkeling windvermogen Provincie Zuid-Holland*

| | Per 31-12-2005 | Per 31-12-2006 |
|---|---|---|
| Initiatieffase | 379 | 369 |
| In procedure | 28 | 22 |
| Vergunningen verleend | 53 | 30 |
| Gerealiseerd | 175 | 210 |

De locatiewijzigingen in de nota Wervel zijn hierin verwerkt. Het aantal MW's 'vergunningen verleend' is afgenomen doordat deze gerealiseerd zijn. De onzekerheden rond de MEP weerhouden ontwikkelaars ervan procedures te starten. Niettemin is er wel vooruitgang geboekt in een aantal projecten in de 'initiatieffase', wat in het overzicht echter niet zichtbaar wordt.

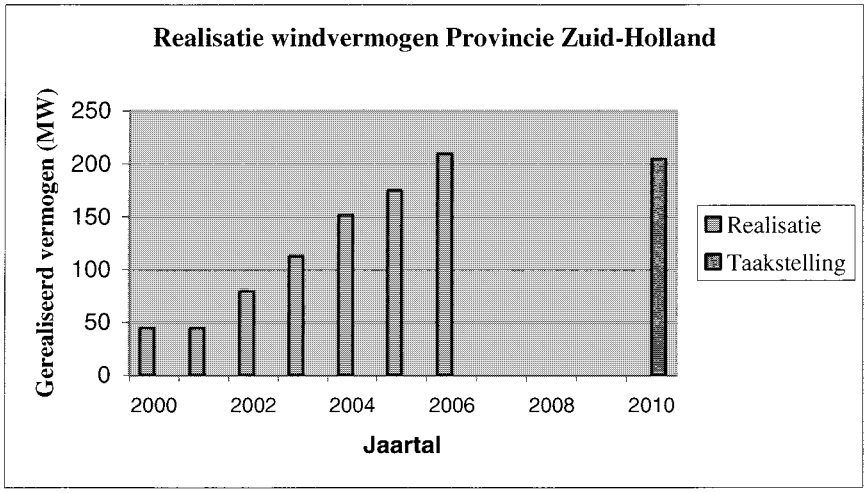
Realisatie windvermogen Provincie Zuid-Holland
Gerealiseerd vermogen (MW)
250
200
150
100
50
0
2000
2002
2004
2006
2008
2010
Jaartal
Realisatie
Taakstelling

| Basis gegevens van de projecten Zuid-Holland | | | | | | | | Status en ontwikkelingsfasen | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | MW's | | Kan grond-positie een belemme-ring zijn? 7. | Project is concreet[1] en past in provinciaal resp. ge-meentelijk beleid[2] **Ja / nee / ?** | | - Aanvullende opmerkin-gen | **Projectfasen** (aangekruist per project per jaar) | | | | | |
| | | | | | | | | | Projecten in de Initiatieffase[3] die nog niet in procedure zijn | | Proj. / Init. in bouw- en/of milieuvergun-ningprocedu-re(s) | | Proj. / Init. waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4] | |
| **Gemeente** | **Nr** | **Projectnaam of locatie** | Min | Max | **Ja/ nee/ ?** | Prov. [5] | Gem. | | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** |
| Sassenheim/Rijnsburg/ Oegstgeest | 2-4 | A44 | 9 | | ? | s/g | | verkennend onderzoek afgerond | x | x | | | | |
| Leiden | 7 | A4 | 4 | | ? | g | | in bestemmingsplanprocedure | | | x | x | | |
| Zoeterwoude | 8 | A4 Papemeer | 4 | | nee | g | ja | gerealiseerd in 2005 | | | | | x | x |
| Rijnwoude | 9 | N11 Spookverlaat | 12 | | nee | g | ja | verwacht in 2007 | | | | | x | x |
| Bodegraven | 10 | A12 west | 3 | | nee | s | ? | wordt uitgewerkt | x | x | | | | |
| Bodegraven | 11 | A12 | 9 | | nee | r | nee | raad Reeuwijk negatief | x | x | | | | |
| Reeuwijk | 12 | A12 bij Woerden | 9 | | nee | r | nee | raad Reeuwijk negatief | x | x | | | | |
| Den Haag | 13 | A4 Pr. Clausplein | 9 | | nee/? | g | | voorstel voor principebesluit | x | x | | | | |
| Den Haag | 14-15 | A12 / A13 Ypenburg | | | ?/nee | s | | A4 voorrang | x | x | | | | |
| Rijswijk en Schipluiden | 16 | A4 | 9 | | nee/? | s | | voorstel voor principebesluit | x | x | | | | |
| Zoetermeer/Bleiswijk | 18,19 | Landsinghage O/Z | 3 | | ja? | g/r | | weinig kansrijk, oude verwijderd | x | x | | | | |
| Bleiswijk | 20 | A12 | 9 | | ? | s | | niet eerste voorkeur gemeente | x | x | | | | |
| Zevenhuizen-Moerkap. | 21 | A12 | 9 | | ? | s | | geen initiatief bekend | x | x | | | | |
| Moordrecht/ Waddinx-veen | 22 | A12/A20 | 22 | | nee/? | g | ja | 3 bij Waddinxveen gerealiseerd in 2006, 4e turbine in aanvraag | x | | | x | | x |
| Westland | 23 | zoekgebied | 9 | | ? | s | | geen initiatief bekend | x | x | | | | |
| Delft | 24 | Schieoevers | | | | | | geen voorkeur meer | | | | | | |
| Pijnacker-Nootdorp | 25-26 | A13 | 9 | | ? | g | | uitwerking door gemeente | x | x | | | | |
| Delft | 27 | stadsrand Zuid | 9 | | nee | s | ja | belemmeringen van V&W e.a. | | x | x | | | |
| Maasland | 28 | A20 | 9 | | ? | g | | geen initiatief bekend | x | x | | | | |
| Rotterdam | 29 | Nwe Waterweg N | 9 | | ? | s | | 2e tranche, uitwerking i.s.m. regio | x | x | | | | |
| Rotterdam | 30 | Zuidwal | 12,5 | | nee | r | ja | gerealiseerd in 2004 | | | | | x | |
| Rotterdam | 31 | 2e Maasvlakte | 45 | | ? | s | | in ontwerpfase | x | x | | | | |

| Basis gegevens van de projecten Zuid-Holland | | | | | | | | Status en ontwikkelingsfasen | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | MW's | | Kan grond-positie een belemmering zijn? 7. | Project is concreet[1] en past in provinciaal resp. gemeentelijk beleid[2] **Ja / nee / ?** | | - Aanvullende opmerkingen | **Projectfasen** (aangekruist per project per jaar) | | | | | |
| | | | | | | | | | Projecten in de Initiatieffase[3] die nog niet in procedure zijn | | Proj. / Init. in bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | Proj. / Init. waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4] | |
| **Gemeente** | **Nr** | **Projectnaam of locatie** | Min | Max | **Ja/ nee/ ?** | Prov. [5] | Gem. | | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** |
| Rotterdam | 32 | Breekwater/ Dobbelsteen | 16 | | nee | r | ja | 11 MW gerealiseerd, 5 MW in ontwikkeling | | | x | x | | |
| Rotterdam | 33 | Landtong | 17,5 | | nee | r | ja | 1e tranche, verwacht in 2007 | | | | | x | x |
| Rotterdam | 34 | Nerefco | 22,5 | | nee | r | ja | gerealiseerd in 2002 | | | | | | |
| Rotterdam | 35 | Distripark Zee | 10 | | nee | r | ja | 1e tranche, afh aansluiting 2e maasvlakte | x | x | | | | |
| Rotterdam | 36 | Slufter Maasvlakte Zeezijde | 13,5 | | nee | r | ja | 1e tranche, gerealiseerd in 2004 | | | | | | |
| Rotterdam | 37 | Slufter Maasvlakte Landzijde | 12 | | nee | r | ja | 1e tranche, gerealiseerd in 2002 | | | | | | |
| Rotterdam | 38 | Hartelkanaal | 37 | | nee | r | ja | 25 MW in 2004, 12 in 2006 | | | | | | |
| Maasluis | 39 | Nwe Waterweg N | 9 | | ? | s | | 2e tranche, uitwerking i.s.m. regio | x | x | | | | |
| Vlaardingen | 40 | Nwe Waterweg N | 9 | | ? | s | | 2e tranche, uitwerking i.s.m. regio | x | x | | | | |
| Schiedam/Vlaardingen | 41 | tunnelmond | 6 | | ? | s | | wordt nader bekeken i.s.m. regio | x | x | | | | |
| Rotterdam | 42 | Hartelbrug | 12 | | nee | r | ja | 1e tranche, gerealiseerd in 2003 | | | | | | |
| Spijkenisse/Rotterdam | 43 | Hartelbrug | 9 | | ? | g | | raad voorshands negatief | x | x | | | | |
| Ridderkerk | 44 | A13/A15 | 9 | | ? | s | | 1e contact initiatiefnemers | x | x | | | | |
| Binnenmaas | 45 | bedrijventerr. Hoeksche Waard | 12 | | ? | s | | geen initiatief bekend | x | x | | | | |
| Zwijndrecht | 46 | Kijfhoek | 12 | | ? | s | | geen initiatief bekend | x | x | | | | |
| Alblasserdam-Gorinchem | 47-1/9 | 9 zoeklocaties Merwedezone | 42 | | ?/nee | s | | wordt uitgewerkt in transformatievisie merwedezone | x | x | | | | |
| Hellevoetsluis | 48-49 | Haringvlietdam + | 11,5 | | nee | g/r | | bij opschaling/uitbreiding | | | | | | |
| Korendijk | 50 | Spui | 15 | | ?/nee | g | | afweging gemeente in kader structuurvisie | x | x | | | | |
| Zwijndrecht | 51 | Oude Maas | 6 | | ? | g | | beperkt tot westelijke deel | x | x | | | | |

| Basis gegevens van de projecten Zuid-Holland | | | | | | | | Status en ontwikkelingsfasen | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | MW's | | Kan grondpositie een belemmering zijn? 7. | Project is concreet[1] en past in provinciaal resp. gemeentelijk beleid[2] **Ja / nee / ?** | | - Aanvullende opmerkingen | **Projectfasen** (aangekruist per project per jaar) | | | | | |
| | | | | | | | | | Projecten in de Initiatieffase[3] die nog niet in procedure zijn | | Proj. / Init. in bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | Proj. / Init. waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4] | |
| **Gemeente** | **Nr** | **Projectnaam of locatie** | Min | Max | **Ja/ nee/ ?** | Prov. 5) | Gem. | | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** |
| Dordrecht | 53 | Dordtsche Kil | 12 | | ?/nee | g | ja | positieve gem. uitspraak | x | x | | | | |
| Strijen | 55 | Mariapolder | 5 | | nee | r | ja | gerealiseerd in 2002 | | | | | | |
| Cromstrijen | 56-57 | Westersepolder + | 8,5 | | nee | r/s | ja | geen opschalingsinitiatief bekend | | | | | | |
| Goedereede/Dirksland | 58 | N215 | 12 | | nee/? | g | | nader onderzoek vogels | x | x | | | | |
| Middelharnis | 59 | Pallandtpolder | 14 | | nee | r | ja | gerealiseerd in 2006 | | | x | | | |
| Middelharnis | 60 | Pallandtpolder+ | 12 | | nee/? | s | | eerst afgewezen door gem. | x | x | | | | |
| Dirksland | 61 | Herkingen | 8 | | nee | r | ja | gerealiseerd in 2005 | | | | | x | |
| Middelharnis | 62 | Battenoord | 3,5 | | nee | r | ja | gerealiseerd voor 2002 | | | | | | |
| Oostflakkee | 63 | Battenoord+ | 6 | | ? | s | | geen initiatief bekend | x | x | | | | |
| - Oostflakkee | 64 | Piet de Wit | 21 | | nee | r | ja | gerealiseerd in 2003 | | | | | | |
| Oostflakkee | 65 | Hellegatsplein | 9 | | ? | s | | initiatiefnemer onderzoekt | x | x | | | | |
| Alphen | 66 | N11 | 9 | | ? | s | | initiatief gestart | | x | | | | |
| Diversen | | solitairen e.d. | 6 | | | r | ja | | | | | | | |
| **Totaal** | | | **628** | | | **628** | **272** | | **379** | **366** | **22** | **28** | **53** | **30** |

Voor een toelichting op de voetnoten **1 t/m 4** zie de tabel op pagina 10.

5) Alle locaties staan in provinciale nota Wervel, waarbij r = te realiseren, g = gewenst, s= studielocatie/zoekgebied.

# 12. Provincie Zeeland

## Inleiding

In 2006 is het beleid voortgezet zoals dat ten behoeve van de taakstelling windenergie al een aantal jaren wordt gevolgd en is door de provincie opnieuw in nauwe samenwerking met de gemeenten verder gewerkt aan de realisatie van windenergie. Zoals in voorgaande jaarverslagen gemeld vindt daartoe overleg en afstemming in het algemeen (met alle gemeenten gelijktijdig) en in bilateraal verband plaats. Het algemeen overleg is bedoeld om door informatie uitwisseling het totale overzicht over de provincie in beeld te krijgen en het bilaterale overleg, om vaak samen met initiatiefnemers concrete projecten van de grond te tillen. De coördinatie van deze processen berust bij de provincie en de uitvoering van de daadwerkelijke procedures bij de gemeenten.

***Organisatorische invulling***

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | Dhr J. Suurmond o.a. portefeuille Milieubeleid | Dhr M. Kramer o.a. portefeuille Natuur en Landschap |
| Ambtelijk | Dhr L. Engelbert afd. Ruimtelijke Ontwikkeling | |

## Algemene beleidsontwikkelingen

De invulling van de taakstelling windenergie vond tot nu toe plaats op basis van de in 1999 vastgestelde streekplanuitwerking windenergie. Inmiddels vormt het eind 2006 van kracht geworden nieuwe Omgevingsplan het planologisch kader op provinciaal niveau.. In principe staat in het Omgevingsplan de concentratiegedachte centraal. Concentratie van windturbines vormde in de streekplanuitwerking eveneens een belangrijk aspect maar er was geen begrenzing aan het aantal locaties opgenomen.
De daadwerkelijke plaatsing van relatief grote turbines in het buitengebied en de weerstand die daar tegen bestaat zijn aanleiding geweest om de concentratiegedachte verder aan te scherpen en hiervoor specifiek vier locaties aan te wijzen. Daarbij is onderkend dat lopende verplichtingen nagekomen moeten worden, wat betekent dat aan projecten die reeds in procedure zijn nog medewerking verleend zal worden. Ook deze locaties zijn in het Omgevingsplan opgenomen.

## Stand van zaken ontwikkeling projecten

*Gerealiseerd en bouw in voorbereiding*
Het totale gerealiseerde vermogen in Zeeland is in 2006 gestegen van 79 tot 101 MW. Deze stijging wordt veroorzaakt door de bouw van 5 turbines in de gemeente Veere (Stormvloedkering fase 1) 3 turbines in de gemeente Noord-Beveland (Jacobahaven) en de realisatie van 2 turbines in de gemeente Borsele (stortplaats OLAZ). Van dit laatste project in de bouw van 1 turbine nog in voorbereiding.
Verder zijn in de gemeente Reimerswaal (Anna Mariapolder) 16 turbines met een gezamenlijk vermogen van 14,4 MW in aanbouw. Als deze turbines begin 2007 in bedrijf gesteld worden loopt het gerealiseerde vermogen in de provincie Zeeland op naar 115,5 MW.

***Plannen in planologische procedure***
*Gemeente Tholen (49 MW)*
Door de gemeenteraad is een beleidsvisie windenergie vastgesteld waarin aan B en W ruimte wordt gegeven voor medewerking aan 4 projecten: Willempolder (15MW), Anna Vosdijkpolder(15 MW), Stavenisse (9 MW) en Gemaalweg (12 MW). Netto kan er met deze projecten, na verwijdering van een 7 tal kleine turbines op deze locaties, 49 MW aan het totale vermogen in Zeeland toegevoegd worden.
De procedure voor het project Anna Vosdijkpolder is inmiddels afgerond. Ingediende beroepschriften bij de Raad van State zijn ingetrokken. De andere projecten bevinden zich nog in de fase van vergunningverlening met inspraak en bezwaar.

*Gemeente Noord-Beveland (20,5 MW)*
De gemeente Noord-Beveland had een drietal projecten in procedure. Deze zijn alle drie succesvol afgerond. Zoals hiervoor aangegeven zijn de turbines van het project Jacobahaven inmiddels gebouwd. Voor de projecten Zeelandbrug (8 MW) en Camperwind is de procedure afgerond en is de bouw van de turbines in voorbereiding. Initiatiefnemers van het project Camperwind hebben bij de keuze van de turbine ( door betere leveringsvoorwaarden) afgezien van toepassing van een 3 MW machine en gekozen voor een turbine met een vermogen van 2,5 MW per turbine. Dit betekent dat in dit project 12,5 MW gerealiseerd zal worden in plaats van 15.

*Gemeenten Middelburg en Borsele (10,8 MW)*
Voor het gezamenlijke project langs de Bernhardweg zijn de bouwvergunningen eind 2005 verleend. De bouw van de turbines is na een vertraging door de lange levertijd van de turbines eind 2006 begonnen.

*Gemeente Veere (21 MW)*
Het plan voor de plaatsing van windturbines op Neeltje Jans (SVK) is gesplitst in verschillende fases. De turbines van fase 1 (13 MW) zijn inmiddels gebouwd. Fase 2 is om planologische reden eveneens gesplitst. De planvorming voor de turbines Mattenhaven (12 MW) vraagt meer tijd en vormt nu fase 3. Voor de resterende turbines uit fase 2 (9 MW) wordt door de gemeente Veere een art 19 WRO procedure gevoerd.

*Gemeente Schouwen-Duiveland (7,2 MW)*
De vergunningverlening voor 4 turbines op het eiland Roggenplaat is in procedure. Na verwijdering van de bestaande turbines wordt 7,2 MW bijgedragen aan de taakstelling.

*Gemeente Terneuzen (44MW)*
Tegenstanders van het project in de Koegorspolder blijven zich verzetten door het voeren van procedures. Tot nu toe is de uitslag steeds positief voor de initiatiefnemers geweest. Zoals het er nu naar uitziet komt het project nog 2 keer bij de Raad van State aan de orde.

***Procedure in voorbereiding***
*Gemeente Reimerswaal*
De mogelijkheden voor opschaling van het huidige plan bij de Kreekraksluizen worden door de exploitant onderzocht. Verder heeft de gemeenteraad van Reimerswaal aangegeven dat aansluitend aan dit park ten zuiden van de A58 een dubbele lijnopstelling langs het Schelde Rijnkanaal geplaatst mag worden. De gezamenlijke planvoorbereiding voor beide initiatieven wordt inmiddels voorbereid. Daarbij is duidelijk geworden dat het park hinder zal veroorza-

ken voor de radar op de vliegbasis Woensdrecht. In overleg met defensie worden de mogelijkheden van een maatwerkoplossing onderzocht.

*Gemeente Borsele en Vlissingen*
Door betrokken gemeenten is in gezamenlijk overleg met provincie en havenschap een voorontwerp bestemmingsplan voor de plaatsing van windturbines in het Sloegebied opgesteld. Dit bestemmingsplan zal binnenkort in procedure gebracht worden.
Inmiddels is door de 1e kamer ingestemd met de wetswijziging waarbij windturbines niet meer van invloed zijn op de geluidszone van dit industriegebied. Deze wetswijziging wordt naar verwachting op 1-1-2007 van kracht.

*Gemeente Schouwen Duiveland*
Door de gemeenteraad is aangegeven dat men in principe positief is over de plaatsing van windturbines nabij de Zeelandbrug ( Gouweveerse Zeedijk). Dit project kan als markeringslocatie in samenhang bezien worden met de plannen van de gemeente Noord Beveland tot opschaling van de turbines aan de zuidzijde van de Zeelandbrug. De landschappelijke inpassing van de turbines is onderzocht en naar verwachting zal hiervoor begin 2007 een procedure gestart kunnen worden.

*Gemeente Sluis*
Op het Technopark in Schoondijke is in samenwerking tussen de gemeente, provincie, Delta en Zeeuwind een proeflocatie voor het testen van kleine windturbines ingericht. Vergunningen en faciliteiten zijn door deze partijen geregeld. Een aantal leveranciers is uitgenodigd hun turbine voor een periode van 2 jaar op de testlocatie te plaatsen. Zij ontvangen hiervoor een startvergoeding en een vergoeding voor de geleverde energie. Het ziet er naar uit dat ca 10 turbines geplaatst zullen worden.

## Actualiteiten en vooruitblik

Zoals in eerdere jaarverslagen gemeld blijkt uit de stand van zaken dat er voldoende "harde" planologische medewerking door gemeenten is toegezegd om de BLOW taakstelling in principe in te vullen. In de komende periode zal getracht moeten worden om deze projecten ook daadwerkelijk gerealiseerd te krijgen. De provincie zelf heeft in haar milieubeleidsplan haar taakstelling op 250 MW gesteld. Wanneer de besluitvorming over de projecten die nog in de pijplijn zitten positief uitpakt mag verwacht worden dat dit vermogen in Zeeland gerealiseerd kan worden.

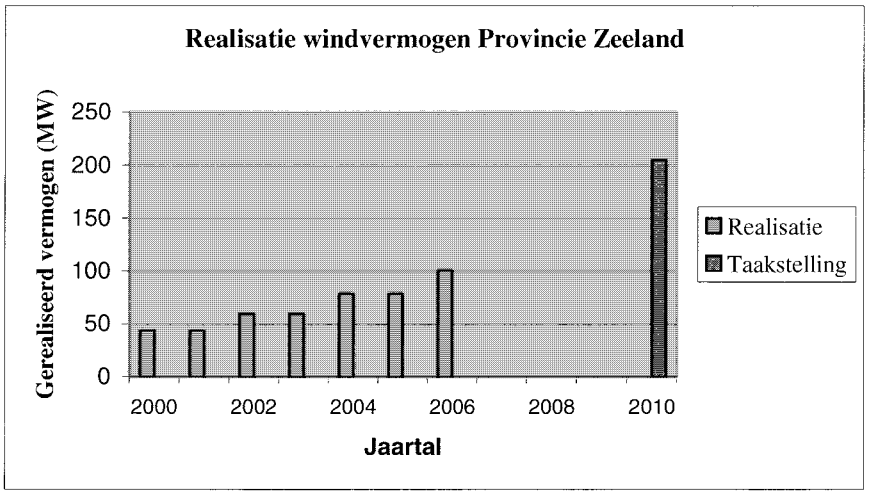
Realisatie windvermogen Provincie Zeeland
Gerealiseerd vermogen (MW)
250
200
150
100
50
0
2000
2002
2004
2006
2008
2010
Jaartal
Realisatie
Taakstelling

| basisgegevens van de projecten | | | | | status en ontwikkelingsfasen (aankruisen wat van toepassing is) | | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| **gemeente** | *projectnaam of* **locatie** | 8. 9. MW's | | | project is concreet[1] en past[2] in het provinciaal resp. gemeentelijk beleid | | **projectfasen** (één mogelijkheid per project per jaar) | | | | | | kan de grondpositie een belemmering zijn? | |
| | | potentieel | | gerealiseerd | | | project is in de initiatieffase[3] | | project is in bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | alle vergunningen voor project zijn verleend [4] | | | |
| | | Min | Max. | | Prov. | gem. | 31-12-2005 | 31-12-2006 | 31-12-2005 | 31-12-2006 | 31-12-2005 | 31-12-2006 | **ja** | **nee** |
| Reimerswaal | Anna-Mariapolder | 14,4 | | | ja | ja | | | | | x | x | | x |
| Borsele | OLAZ | 0,9 | | | ja | ja | | | | | x | x | | x |
| Tholen | Willempolder | 14 | | | ja | ja | | | x | x | | | | x |
| Tholen | Anna-Vosdijkpolder | 15 | | | ja | ja | | | x | | | x | | x |
| Tholen | Stavenisse | 8 | | | ja | ja | | | x | x | | | | x |
| Tholen | Gemaalweg | 12 | | | ja | ja | | | x | x | | | | x |
| Borsele | Bernhardweg | 5,4 | | | ja | ja | | | x | | | x | | x |
| Middelburg | Bernhardweg | 5,4 | | | ja | ja | | | x | | | x | | x |
| Noord-Beveland | Camperwind | 12,5 | | | ja | ja | | | x | | | x | | x |
| | | | | | | | | | | | | | | |
| Noord-Beveland | Zeelandbrug | 8 | | | ja | ja | | | x | | | x | | x |
| Schouwen-Duiveland | SVK | 7,2 | | | ja | nee | | | x | x | | | | x |
| Veere | SVK fase 2 | 9 | | | ja | nee | | | x | x | | | | x |
| Veere | SVK fase 3 | 12 | | | ja | nee | | | x | x | | | | x |
| Terneuzen | Koegorspolder | 44 | | | ja | ja | | | x | | | x | | x |
| Reimerswaal | Kreekrak | 62 | | | ja | nee | | x | | | | | | x |
| Borsele/Vlissingen | Sloegebied | 70 | | | ja | nee | | x | | | | | | x |
| Schouwen-Duiveland | Zeelandbrug | 9 | | | ja | nee | | x | | | | | | x |
| **Totaal** | | 308,8 | | 101 | | 139,6 | | 141 | | 62,2 | | 105,6 | | |

Voor een toelichting op de voetnoten **1 t/m 4** zie de tabel op pagina 10.

# 13. Provincie Noord-Brabant

## Inleiding

De provincie Noord-Brabant voert sinds enkele jaren windenergiebeleid op basis van de Uitvoeringsnota windenergie Noord-Brabant 2003-2006, 'Brabant voor de wind'. Deze nota geeft een eenduidig toetsings- en beoordelingskader voor zowel het bevoegde gezag als voor marktpartijen, maatschappelijke organisaties als ook voor burgers.

De gemeenten zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van het windenergiebeleid. In vijf van de zes Noord-Brabantse regio's wordt in regionaal verband samengewerkt. De fase waarin elke gemeenten zich bevindt is verschillend.

In 2006 is er geen extra vermogen gerealiseerd in Noord-Brabant. Dit betekent dat er op 31 december 2006 circa 48 MW in Noord-Brabant staat opgesteld.

***Organisatorische invulling***

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | Dhr. O. Hoes, portefeuille Economische ontwikkeling en internationale betrekkingen | |
| Ambtelijk | Dhr. E. de Zoeten | |

Windenergie is een van de peilers in het beleid voor het verduurzamen van de energiehuishouding. In juni 2006 is door Provinciale Staten een intensivering van het duurzame energiebeleid vastgesteld. Daarin staat het beleidsvoornemen om in Noord-Brabant te streven naar de realisatie van 2 tot 3 grote windparken (20 à 30 turbines van 3 – 5 MW per park). Deze doelstelling is aanvullend aan de oorspronkelijke BLOW-doelstelling van 115 MW in 2010.

De provincie Noord-Brabant financierde ook in 2006 de regionale energiecoördinatoren voor 50%. De gemeenten dragen de kosten van de andere 50%. In de regio's en de gemeenten biedt dat een belangrijk kader voor succesvolle uitvoering. De provinciale en landelijke organisaties steunen de regionale en lokale medewerkers met inhoudelijke en procesmatige kennis.

In samenwerking met SenterNovem is ook in 2006 een provinciale windenergieconsulent actief geweest.

Binnen de interne directies Ruimtelijke ordening en handhaving, Ecologie, Sociale en culturele ontwikkeling en Economie & mobiliteit, zijn contactpersonen aanwezig.

## Algemene ontwikkelingen

*Beleidsontwikkelingen*

We signaleren een aantal ontwikkelingen dat van invloed is op de realisatie van windenergie. Dit heeft in 2005 geleid tot de volgende verbeteringen en acties.

De verwachting is nog steeds dat het vermogen in 2010 zal uitkomen tussen 107 en 125 MW. Doelstelling voor Brabant in het kader van BLOW is 115 MW.

* Op verzoek van Provinciale Staten is in het najaar van 2005 een nota opgesteld voor het intensiveren van het duurzame energiebeleid. Onderdeel van deze intensivering is windenergie. Door Provinciale Staten is vastgesteld dat zal worden gekeken naar potentiële locaties voor enkele grote windparken met een totaal vermogen van tussen de 120 en 450 MW. Dit

vermogen zou moeten worden gerealiseerd in 2 tot 3 grootschalige windparken. Deze doelstelling heeft betrekking op de periode tot circa 2015.

## Barrières

*Geluid en luchtvaart*
De geluidsproblematiek voor plaatsing van windturbines op bedrijventerreinen is dit jaar gelukkig opgelost. Daardoor bestaat er voor een project als Weststad III in Oosterhout (20 MW) geen belemmering meer. Voor het project Moerdijk is er inmiddels een nieuwe kink in de kabel. Door onduidelijkheid over de eisen uit het Besluit Externe Veiligheid Inrichtingen (BEVI) heeft de gemeente de mogelijkheid om turbines op te richten voorlopig geschrapt uit een herzien bestemmingsplan.

Daarnaast is de mogelijke radarverstoring door plaatsing van windturbines nog steeds een majeur obstakel bij de realisatie van windturbineparken. In de regio West-Brabant geldt dit in ieder geval voor locaties in Woensdrecht en Roosendaal. Ook Halderberge en Etten Leur zullen hier mogelijkerwijze mee geconfronteerd worden.
In Oost-Brabant hebben de initiatieven in Veghel, Sint Oedenrode, Gemert Bakel en Deurne te maken met deze problematiek. Ontwikkelingen rond deze problematiek zijn besproken dit jaar besproken met SenterNovem, het Ministerie van Defensie en TNO. De provincie Noord-Brabant volgt deze ontwikkelingen met grote aandacht.

De nulstelling van de MEP in augustus van dit jaar heft in Brabant nog niet geleid tot het afvallen van initiatieven.

## Stand van zaken ontwikkeling projecten

In 2006 is verder gekoerst op de al ingeslagen weg. Hieronder volgt per regio een korte toelichting.

*Regio West-Brabant*
In totaal zijn vijf gemeentelijke beleidsnota's met zoekgebieden vastgesteld, met een maximaal vermogen van 94 MW. Voor een project van 10 MW is de bestemmingsplanprocedure gestart. Thans staat in West-Brabant 33 MW windenergievermogen opgesteld

*Milieu & Afval Regio Breda (MARB)*
Locaties in de gemeente Breda, Oosterhout en Drimmelen (totaal circa 41 MW) zijn concreet uitgewerkt en gekoppeld aan marktpartijen. In Oosterhout loopt de ruimtelijke procedure. In Drimmelen maken het college en de gemeenteraad een nieuwe overweging over locaties.
De planologische procedures voor het plaatsen van nog eens twee turbines in Breda loopt nog.
Thans staat in MARB 7,35 MW aan windenergievermogen opgesteld.

*Regio Midden-Brabant*
In de regio Midden-Brabant zijn vijf locaties via een aspectenstudie nader onderzocht.
Drie potentiële locaties zijn door de regio als samenhangend initiatief opgepakt. Het samenwerkingsverband heeft een notitie opgesteld waar de afzonderlijke gemeenten zich over uitspreken.
Voor de gemeentegrens(en regiogrens-)overschrijdende locatie in Oisterwijk en Oirschot zullen naar alle waarschijnlijkheid in 2007 de ruimtelijke procedures worden gestart.
Er zijn nog geen windturbines geplaatst in deze regio.

*Regio Den Bosch*
In de regio 's-Hertogenbosch heeft een aantal gemeenten op individuele basis een windscan uit laten voeren. Daaruit blijkt dat er beperkt mogelijkheden voor windenergie aanwezig zijn. De gemeente Den Bosch heeft voor 1 concrete locatie (2 MW) de ruimtelijke procedure afgerond. Voor de realisatie worden nu marktpartijen benaderd.

*Samenwerkingsverband Regio Eindhoven (SRE)*
In 2005 zijn de eerste activiteiten gestart om het regionale plan van aanpak windenergie uit te voeren. Dit jaar zijn er o.a. in het licht van de MEP-nulstelling geen concrete vorderingen gemaakt. In de regio speelt ook de radarproblematiek rond Volkel. De regio heeft nog geen windturbines.

*Regio Noordoost-Brabant*
In de regio Noordoost Brabant is verder gewerkt aan de uitvoering van het lokale windenergiebeleid. Het merendeel van de huidige initiatieven kampt met problemen als gevolg van de radarverstoring of bouwhoogten rond vliegvelden. Er zijn nog geen windturbines in deze regio geplaatst.

In totaal zijn er in Noord-Brabant plannen voor meer dan 163 MW. In tabel 1-1 zijn alleen de meest concrete plannen opgenomen.

## Actualiteiten en vooruitblik

De koers zal in 2007 worden gecontinueerd. Met name de beeldvorming rond windturbines als ook de aandacht voor een nieuwe blik op de ruimtelijke aspecten van windturbines zullen daarbij bijzondere aandacht krijgen.

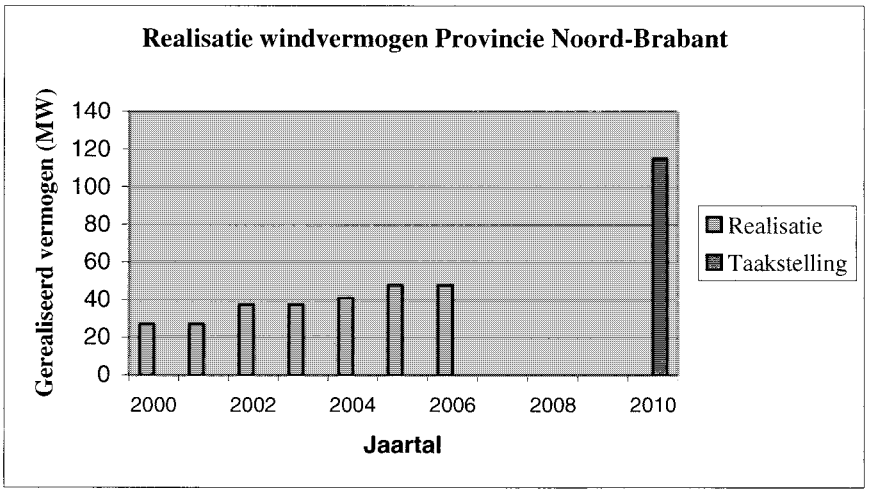

| Basis gegevens van de projecten Noord-Brabant | | | | | Status en ontwikkelingsfasen | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn? | Project is concreet[1] en past in provinciaal resp. gemeentelijk beleid[2] **Ja / nee / ?** | | **Projectfasen** (aangekruist per project per jaar) | | | | | |
| | | | | | | | Project is in de Initiatieffase[3] die nog niet in procedure zijn | | Proj. / Init. in bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | Proj. / Init. waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4] | |
| **Gemeente** | **Projectnaam of locatie** | **Min** | **Max.** | **Ja/nee/?** | **Prov.** | **Gem.** | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** |
| Halderberge | St. Antoinedijk | | 10 | nee | ja | ja | | | x | x | | |
| Woensdrecht | Kabeljauwbeek | | 15 | nee | ja | ja | x | x | | | | |
| Tilburg | Locatie A58 West, ter hoogte van waterwingebied | | 15 | nee | nee | ja | x | x | | | | |
| Oosterhout | Weststad (meest noordelijk), op industrieterrein | | 20 | nee | ja | ja | x | x | | | | |
| Moerdijk | Industrieterrein Moerdijk (fase 2 en 3) | | 30 | nee | ja | ja | x | x | | | | |
| Breda | Hazeldonk | | 6 | ja | ja | ? | | | | | | |
| Oisterwijk / Oirschot | Locatie A58-Oost op grens met gemeente Oirschot-Oisterwijk | | 15 | nee | ja | ja | x | x | | | | |
| Tilburg, Hilvarenbeek,Oisterwijk | Locatie A58, ter hoogte van de Baars | | 18 | ja | ja | ? | | | | | | |
| Sint Oedenrode | Veerse heide | | 10 | nee | ja | ja | x | x | | | | |
| Veghel | A50 / de Dubbelen | | 9 | nee | ja | ja | x | x | | | | |
| Moerdijk | Sabinapolder | | 9 | nee | ja | ja | x | x | | | | |
| Breda | Kroeten (langs A16) | | 1,7 | nee | ja | ja | | | x | x | | |
| Den Bosch | Treurenburg | | 2 | nee | ja | ja | x | | | | | x |
| Reusel – De Mierden | Laarakkerdijk | | 32,5 | nee | ? | ? | | | | | | |
| | | | | | | | | | | | | |
| | | | | | | | | | | | | |
| | | | | | | | | | | | | |
| | | | | | | | | | | | | |
| **Totaal** | | | **183,2** | | **145,7** | **136,7** | **125** | **123** | **11,7** | **11,7** | | **2** |

Voor een toelichting op de voetnoten **1 t/m 4** zie de tabel op pagina 10.

# 14. Provincie Limburg

## Inleiding

De taakstelling van Limburg is 30 MW. Realisatie van de taakstelling verloopt projectmatig waarbij een positieve opstelling van de gemeente een voorwaarde is voor actieve bemoeienis door de Provincie.

*Organisatorische invulling*

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | Dhr. B. Kersten, gedeputeerde van milieu, water en energie | |
| Ambtelijk | Dhr. A. Brokking, beleidsmedewerker klimaatbeleid | |

Contacten met gemeenten als ook de andere betrokken partijen verlopen projectmatig waarbij zowel bestuurlijke als ambtelijke lijnen bestaan.

## Algemene ontwikkelingen

De gemeenteraadsverkiezingen hebben lichte verschuivingen gegeven in de interesse of prioritering van windenergie. Voor het overige zijn de landelijke ontwikkelingen rond de MEP bepalend voor de bereidheid van intiatiefnemers om in windprojecten te investeren.

## Stand van zaken projecten

Er zijn in de overzichtstabel alleen projecten opgenomen waarvoor serieuze marktbelangstelling bestaat.
In Venray zijn drie projecten gelegen. Er is weerstand in een tweetal kernen waardoor er binnen de gemeente bestuurlijk terughoudendheid is. De gemeente wenst de positie van windenergie te plaatsen in een gemeentelijke visie over duurzame energie. Deze visie is nog niet gereed. Er is daardoor weinig voortgang geboekt.
In de gemeente Horst is belangstelling voor de ontwikkeling van een windpark nabij de Witveldweg. De ontwikkeling daarvan zal moeten passen in een gebiedsvisie die de gemeente voor dit gebied opstelt. Deze visie zal in 2007 worden vastgesteld waarna de gesprekken met de initiatiefnemers kan worden herstart.
In de omgeving Venlo was sprake van een groot samenhangend project met vier initiatiefnemers. Drie van de vier initiatiefnemers hebben aangegeven geen toekomst meer te zien in verdere ontwikkeling. In hun ogen ontbreken de basiscondities hiervoor. Eén intiatiefnemer blijft wel interesse tonen. De drie initiatiefnemers die hebben afgehaakt lopen te hoop tegen het besluitvormingsproces en de tegenstrijdigheden die hierin hun inziens zijn opgetreden. De door initiatiefnemers onderzochte opstellingsvariant is door betrokken partijen niet volledig geaccepteerd. Dit heeft voor de intiatiefnemers de bodem uit het voorstel weggeslagen. Complicerend is tevens de grote dynamiek in de ruimtelijke planvorming vanwege de ontwikkeling van een gebiedsvisie Greenport Venlo. De gebiedsontwikkeling sluit windenergie niet op voorhand uit, betrokken gemeentes blijven bereid naar windlocaties te zoeken. Voor de ontwikkeling van een duurzame energievoorziening rond Trade Port kan windenergie zelfs een noodzakelijke voorwaarde worden. Genoemde ontwikkelingen vertragen echter de definitieve besluitvorming.
Het project in de gemeente Helden is afgevoerd omdat de gemeente een vrijstellingsverzoek eind 2005 heeft afgewezen.

In de gemeente Roggel en Neer is de art. 19 procedure voor windpark Neer daags na het stopzetten van de MEP-subsidie gestart. Het verzoek voor het afgeven van een verklaring van geen bezwaar is eind 2006 bij de Provincie ingediend.
Het project Fortuna in Sittard-Geleen is afgevoerd omdat in deze gemeente de voorkeur uitgaat naar de ontwikkeling van één groter project. Het project Holtum wordt in opdracht van het college momenteel nader uitgewerkt.
Het project Brunssum blijft nog staan, maar er zijn dit jaar geen bewegingen geweest.
In Kerkrade zijn in de zomer twee turbines gerealiseerd en in gebruik genomen met een totaal opgesteld vermogen van 5 MW.
Het college van de gemeente Maastricht heeft twee potentiële locaties voor windenergie aangewezen. Het college heeft ook ingestemd met een nader onderzoek naar geschiktheid van deze locaties. Ook in Nuth is er belangstelling voor het realiseren van een klein windpark op een lokaal industrieterrein. De ontwikkelingen in Maastricht en Nuth hebben nog niet geleid tot concrete initiatieven, dat is de reden waarom deze projecten nog niet zijn opgenomen in het schema.

## Actualiteiten en vooruitblik

De Provincie Limburg zal zich blijven inspannen de taakstelling voor 2010 te realiseren. De uitkomsten van een nieuwe MEP-regeling zullen op de inspanning wel van invloed zijn. Indien de nieuwe regeling grote onzekerheden voor windenergie in Limburg introduceert zal het weinig nut hebben daarop veel inzet te plegen.

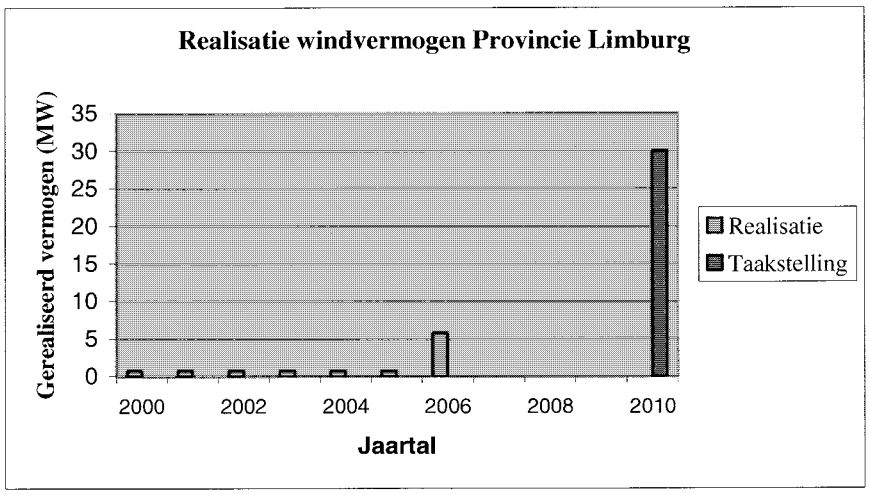

| Basis gegevens van de projecten in Limburg | | | | | Status en ontwikkelingsfasen | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn? | Project is concreet[1] en past in provinciaal resp. gemeentelijk beleid[2]<br><br>Ja / nee / ? | | **Projectfasen** (aangekruist per project per jaar) | | | | | |
| | | | | | | | Projecten in de Initiatieffase[3] die nog niet in procedure zijn | | Proj. / Init. in bouw- en/of milieuvergunning of art. 19 procedure(s) | | Proj. / Init. waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4] | |
| **Gemeente** | **Projectnaam of locatie** | Min | Max. | **Ja/nee/?** | Prov. | Gem. | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** |
| Venray | Vredepeel, Vredepeel | 10,5 | 14 | Nee | Ja | | X | X | | | | |
| Venray | De Kempkensberg, Ysselsteyn Noord | 6 | 8 | Nee | Ja | | X | X | | | | |
| Venray | De Kuluut, Ysselsteyn Oost | 9 | 12 | Nee | Ja | | X | X | | | | |
| Horst aan de Maas | Witveldweg | 8 | 15 | ? | Ja | | X | X | | | | |
| Venlo,Sevenum, Maasbree, Horst | Trade Port | 10 | 13 | Nee | Ja | | X | X | | | | |
| Roggel en Neer | Windpark Neer | 10 | 10 | Nee | Ja | Ja | X | | | X | | |
| Sittard-Geleen | Holtum-Noord | 6 | 8 | Nee | | Ja | X | X | | | | |
| Brunssum | Kranenpool, IT Hendrik | 8 | 8 | Nee | Ja | Ja | X | X | | | | |
| Kerkrade | De Locht, Locht-Zuid | 5 | 5 | Nee | Ja | Ja | | | | | X | |
| | | **72** | **93** | | | | | | | | | |
| **Totaal** | | | | | **61,5-82** | **24-26** | | **57-78** | | **10** | **5** | **0** |
| | | | | | | | | | | | | |
| **Afgevoerd** | | | | | | | | | | | | |
| Helden | Echgeseheide | 10 | 15 | Nee | ja | nee | | | | | | |
| Sittard | Fortuna | 3 | 3 | Nee | ja | nee | | | | | | |

Voor een toelichting op de voetnoten **1 t/m 4** zie de tabel op pagina 10.

# 15. Verslag Vereniging van Nederlandse Gemeenten

## Organisatorisch

Tot maart 2006 was mevrouw Hafkamp, wethouder van de gemeente Leeuwarden, de vertegenwoordiger van de VNG in de Landelijke Stuurgroep Ontwikkeling Windenergie (LSOW). De VNG besloot echter geen bestuurlijke vertegenwoordiger meer af te vaardigen naar het LSOW, omdat de VNG alleen bestuurlijke vertegenwoordigers levert als het Rijk dit in een overleg ook doet. Daarom is een nieuwe ambtelijke klimaatvertegenwoordiger gekozen: Rein Boersma, hoofd Duurzaamheid van de Gemeente Nijmegen.
De heer R. van Vliet was tot medio 2006 de VNG-vertegenwoordiger in de ambtelijke kerngroep BLOW; hij is vanaf 1 augustus vervangen door de heer J. Remmers.

## Activiteiten

In het kader van het BLOW-convenant heeft de VNG een inspanningsverplichting om 'windenergie' bij de achterban bekend te maken. Dit gebeurt via nieuwsbrieven en VNG-net. De VNG neemt een belangrijke positie in bij de communicatie naar gemeenten.
Ook heeft de VNG in het kader van het convenant een inspanningsverplichting om op te treden als vertegenwoordiger van de collectieve belangen van gemeenten. In dit kader heeft de VNG een standpunt ingenomen en uitgedragen over het plotseling op nul stellen van de MEP subsidie voor groene stroom vanaf 18 augustus 2006. Van dit besluit zijn met name windenergieprojecten op land gedupeerd. De VNG heeft bij het Ministerie van EZ en de Tweede Kamer een lobby gevoerd het MEP- besluit zoveel mogelijk terug te draaien. Voor kleinschalige biomassa is dit gelukt, maar niet voor windenergie. Verschillende gemeenten die vergevorderde plannen hebben met windenergieprojecten, kunnen deze nu niet meer uitvoeren.

Windenergie blijft op dit moment een van de meest kosteneffectieve vorm van duurzame energie. Het verminderen van de toename van het broeikaseffect is het primaire doel dat voor ogen gehouden moet worden. Gemeenten hebben een belangrijke rol bij de bestrijding van het broeikaseffect.

provincie Drenthe

# Verslag

**van de vergadering van**
**provinciale staten van Drenthe**

gehouden op 17 mei 2006

**INHOUD**


| | |
|---|---|
| Opening | 2 |
| Mededelingen | 2 |
| Ingekomen stukken | 2 |
| Vaststelling van de agenda | 2 |
| Vaststelling verslag van de vergadering van 26 april 2006 | 3 |
| Mondelinge vragen | 3 |
| Algemene beschouwingen | 3 |
| *Motie M1* | 6 |
| *Motie M2* | 8 |
| *Motie M3* | 11 |
| *Motie M4* | 12 |
| *Motie M5* | 18 |
| *Motie M6* | 21 |
| *Motie M7* | 41 |
| *Motie M8* | 41 |
| *Motie M9* | 47 |
| *Motie M10* | 53 |
| *Motie M11* | 55 |
| *Motie M12* | 56 |
| Sluiting | 83 |
| Toezeggingen | 84 |

**PROVINCIALE STATEN VAN DRENTHE**

Verslag van de vergadering van provinciale staten van Drenthe, gehouden op 17 mei 2006 in het provinciehuis te Assen.

**Tegenwoordig zijn:**

A.L. ter Beek, Commissaris van de Koningin, voorzitter

de leden (47 in getal):

H. Baas (ChristenUnie)
H. Beerda (PvdA)
A. Boer (PvdA)
W.A.R. Boer (PvdA)
L. Bomhof (VVD)
N.B. Bossina (VVD)
A.H.J. Dohle (VVD)
G.A.W. Fonk (VVD)
mevrouw W.G. Goudriaan-Visser (PvdA)
A. Haar (D66)
Ch.C. de Haas (OPD)
J. Haikens (VVD)
F.A.J. Harleman (GroenLinks)
E. Hemsteede (PvdA)
H. Holman (CDA)
H.R. Hornstra (PvdA)
mevrouw I.J. Huisman-Holmersma (PvdA)
A. Huizing (PvdA)
H.G. Idema (PvdA)
B. Janssen (CDA)
S. de Jong (CDA)
K. Jonker (CDA)
mevrouw M.J. Kaal (CDA)
C.H. Kloos (Drents Belang)
W.H. Kuiper (GroenLinks)
J. Langenkamp (GroenLinks)
A. Lanting (VVD)
H.P.K.M. Looman (PvdA)
mevrouw W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen (CDA)
mevrouw A.H. Mulder (CDA)
E. Olij (PvdA)
mevrouw J.M. Pannekoek-van Toor (VVD)
H. van de Pol (CDA)
R.E. Pot (PvdA)
G. Roeles (VVD)
E.A. Rougoor (PvdA)
J. Slagter (PvdA)
J.P. Sluiter (D66)

K.H. Smidt (VVD)
mevrouw G.H. Smith-Bults (GroenLinks)
M.P. Turksma (PvdA)
E.R. Veenstra (PvdA)
mevrouw S. van der Vijver-Geitz (PvdA)
A. Wendt (ChristenUnie)
Th.J. Wijbenga (CDA)
H. Zomer (CDA)
J. Zweens (PvdA)

mevrouw I.M. Rozema, griffier der staten van Drenthe

**Voorts aanwezig:**

mevrouw A. Edelenbosch (gedeputeerde)
mevrouw A. Haarsma (gedeputeerde)
mevrouw T. Klip-Martin (gedeputeerde)
S.B. Swierstra (gedeputeerde)
H. Weggemans (gedeputeerde)

**Afwezigen:**

C.D. de Jong (Fractie de Jong)
J. Oving (CDA)
A.G.H. Peters (CDA)
mevrouw H.G. Stoel-Snater (PvdA)

## A. Opening

De VOORZITTER: Ik open de vergadering van provinciale staten (PS) (14.06 uur) en heet u uiteraard van harte welkom.

## B. Mededelingen

De VOORZITTER: Ik deel mee dat er een aantal berichten van verhindering tot het bijwonen van de vergadering zijn ontvangen. Het gaat om de heren C.D. de Jong, A.G.H. Peters, J. Oving en mevrouw Stoel. De heer Bomhof heeft laten weten wat later te komen en hetzelfde is het geval met mevrouw Edelenbosch.

## C. Ingekomen stukken

De VOORZITTER: Ik stel de staten voor de stukken A.1 tot en met A.3 en B1. en B.2 conform de voorgestelde behandeling af te doen.

Daartoe wordt besloten.

## D. Vaststelling van de agenda

De VOORZITTER: Ik deel mee dat er van de zijde van de staten geen voorstellen zijn gedaan ter aanvulling van de agenda, waarmee ik constateer dat de agenda ongewijzigd is vastgesteld.

## E. Vaststelling verslag van de vergadering van 26 april 2006

Het verslag wordt conform het ontwerp vastgesteld.

## F. Mondelinge vragen

De VOORZITTER: Ik deel mee dat geen mondelinge vragen zijn aangemeld.

## G. Algemene beschouwingen in de eerste en tweede termijn

Bij dit agendapunt kunnen de volgende stukken betrokken worden:
- statenstuk 2006-229: Jaarstukken 2005
- statenstuk 2006-231: Voorjaarsnota 2006 (inclusief 6e wijziging van de Begroting 2006).

De VOORZITTER: Wellicht ten overvloede roep ik nog even in herinnering dat met de fracties is afgesproken dat in eerste termijn de volgende spreektijden gelden: voor de fracties van de PvdA, het CDA en de VVD 20 minuten en voor de overige fracties 15 minuten.

De heer VEENSTRA: Mijnheer de voorzitter. Algemene beschouwingen. Ik wil toch beginnen met te zeggen dat dit de eerste algemene beschouwingen zijn zonder dat Hans Schaap in ons midden is. Wij hebben er - en dat was terecht - uitvoerig bij stilgestaan, maar voor ons is het nog steeds iets raars en bijzonders, net zoals het bijzonder was dat hij niet heeft meegeholpen bij het voorbereiden van deze algemene beschouwingen. Ik wilde toch met deze opmerking beginnen.
Voorzitter. Algemene beschouwingen is een heel breed begrip en ik wil mijn bijdrage beginnen met fatsoen en eindigen met fatsoen.
Gisteren hebben wij allemaal op de tv kunnen zien wat er in Den Haag gebeurde. De Drentse staten hebben wel eens gesproken over een algemeen pardon voor asielzoekers en daar is ook wel eens een motie over ingediend, maar wat ons betreft is gisteren nog maar weer eens aangetoond dat het asielbeleid in Nederland vreselijk op de schop moet. En hopelijk gebeurt dat ook heel snel.
Dit zijn de laatste algemene beschouwingen in deze collegeperiode. Nog even en we maken de balans op van wat dit college van PvdA en VVD in de afgelopen vier jaar heeft gepresteerd. Wij zien dat met vertrouwen tegemoet. De keuze voor een tweepartijencollege van PvdA en VVD die drie jaar geleden is gemaakt, vinden wij nog steeds de juiste en wij vinden ook dat het college de afgelopen drie jaar adequaat en voortvarend voorstellen heeft geformuleerd en die ook tot uitvoering heeft gebracht. Ook in dit "oogstjaar" is het college er weer in geslaagd een pakket maatregelen te formuleren dat volgens ons voor Drenthe het juiste effect zal hebben. De filosofie in de Voorjaarsnota is dat het college afmaakt wat is ingezet en wij onderschrijven die filosofie.
Voorzitter. De financiële situatie van onze provincie is de afgelopen periode regelmatig onderwerp van gesprek geweest. Wij zijn ervan overtuigd dat er binnen de financiële meerjarenraming van de provincie voldoende mogelijkheden bestaan om ook na 2007 gericht en adequaat beleid te voeren.
Die overtuiging wordt onderschreven door de resultaten van het werk van de commissie uit onze staten, die de reserves heeft doorgelicht. Boekhouden blijft echter een vak apart en is vaak voor velerlei uitleg vatbaar. Zo zouden bijvoorbeeld de aanbestedingsvoordelen binnen verkeer en vervoer moeten terugvloeien naar de algemene middelen.

De heer HOLMAN: Dit is een sympathieke constatering. Als wij bij de behandeling van de Jaarrekening 2005 in de volgende vergadering dit voorstellen, zal de PvdA dat voorstel dan steunen?

De heer VEENSTRA: Wat bedoelt de heer Holman?

De heer HOLMAN: De heer Veenstra zegt dat dit feitelijk moet gebeuren, maar kunnen wij daarover in bijvoorbeeld de volgende vergadering van BFE tijdens de discussie hierover een afspraak maken en kunnen wij daarover dan in de volgende statenvergadering wanneer de Jaarrekening 2005 aan de orde is, besluiten?

De heer VEENSTRA: Zoals altijd zullen wij de voorstellen van het CDA heel grondig bestuderen. Wij wachten het voorstel op dit punt af.

De heer HOLMAN: Maar de heer Veenstra doet nu een feitelijk voorstel en eigenlijk moet nu alleen nog een afspraak daarover worden gemaakt.

De heer VEENSTRA: Ik heb gezegd dat boekhouden een vak apart is en voor velerlei uitleg vatbaar en ik heb iets gezegd over de aanbestedingsvoordelen binnen verkeer en vervoer. Ik heb gezegd dat die wat ons betreft terug kunnen gaan naar de algemene middelen. Als de heer Holman op dit punt met een voorstel komt, zullen wij dat heel goed bestuderen.

De heer HOLMAN: De heer Veenstra pikt nu alleen verkeer en vervoer eruit, maar eigenlijk besteden wij ieder jaar van elke begrote 7 à 8 euro er één niet.

De heer VEENSTRA: Ik spreek niet over niet besteed geld, ik spreek over aanbestedingsvoordelen en dat is toch iets anders. Maar wij wachten het voorstel af.

De heer HARLEMAN: Eigenlijk wordt nu in een bijzinnetje door zowel de PvdA als het CDA ons financiële beleid van de afgelopen jaren overboord gegooid. De bedoeling van een reserve is dat de nadelen eruit betaald worden en dat de voordelen erin teruggestort worden.
Als de PvdA er voorstander van is dat de voordelen in de algemene middelen worden gestopt, gaat die fractie dan in de algemene middelen ook ruimte creëren om de nadelen op te vangen?

De heer VEENSTRA: Daarover zou een afspraak kunnen worden gemaakt. Wij weten nu dat er de afgelopen jaren - de huidige situatie is misschien wat anders - forse aanbestedingsvoordelen zijn geweest, met name in de bouw en bij verkeer en vervoer. Het gaat er nu om of wij die voordelen terug willen laten vloeien naar de algemene middelen of dat wij die beschikbaar willen houden voor deze sector. Daar is best een discussie over te voeren.
In het verlengde van de Voorjaarsnota wil de PVdA graag een aantal extra accenten leggen. Al tijdens de eerste termijn van de algemene beschouwingen zal ik een viertal moties indienen: een over een sociaal fonds, een over recreatie en toerisme, een over een Drentse uitmarkt en een over natuur- en milieuorganisaties.
Verder willen wij nog aandacht besteden aan de glastuinbouw, de verblijfsrecreatie in kwetsbare gebieden, veiligheid en de ecologische hoofdstructuur (EHS).
Ik kom eerst op een zogenaamd sociaal fonds. Wij hebben ons de afgelopen maanden uitvoerig gebogen over de sociaal-economische situatie in Zuidoost-Drenthe, dit naar aanleiding van het hoge aantal ontslagen, met name voor mensen met laaggeschoold werk. Ook de verbreding van de armoedeproblematiek en in zijn algemeenheid uitsluiting waren voor ons belangrijke onderleggers.
We hebben gesproken met deskundigen, met inwoners van het gebied en vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties, het onderwijs en het bedrijfsleven. Verder hebben wij goed kennisgenomen van het rapport van STAMM "Quickscan Armoede in Drenthe" en van de Noordelijke Arbeidsmarktverkenning van de Rijksuniversiteit Groningen.
De centrale vraag hierbij was: wat kan de provincie extra doen om de sociaal-economische situatie in dit gebied een extra impuls te geven.
Heel veel maatregelen en opties zijn de revue gepasseerd, maar bleken niet toepasbaar of konden niet door de provincie worden toegepast, omdat ze meer op het terrein van de gemeenten lagen, of omdat er geen geld mee gemoeid was. Zo hebben wij vorige week besproken of aan de Hogeschool Drenthe niet

een opleiding moet komen specifiek gericht op zorg en welzijn, een sector die in de toekomst voor veel werk zal zorgen, maar om zo'n opleiding te krijgen, moet gelobbyd worden bij andere onderwijsinstelling die hiervoor de ruimte moeten bieden en misschien zelfs wel in Den Haag. Op dit punt willen wij nog graag een keer terugkomen.
Wij hebben ook geconstateerd dat Zuidoost-Drenthe niet bij de pakken neerzit. Maatregelen die voor dit gebied worden ontwikkeld moeten ook in de rest van Drenthe, als de problematiek daarom vraagt, toepasbaar zijn.
De uitkomst van ons onderzoek is dat we kunnen helpen langs een drietal lijnen. Het gaat om maatregelen die niet alleen in Zuidoost-Drenthe maar ook in de rest van de provincie effect kunnen hebben. Allereerst stellen wij een extra budget voor voor kleinschalige projecten voor vrijwilligersorganisaties die voor achterstandsgroepen werken.

Mevrouw SMITH: Kan de heer Veenstra hiervan wat voorbeelden noemen?

De heer VEENSTRA: Zeker, want heel veel projecten zijn de revue gepasseerd. Het gaat om laagdrempelige, kleinschalige projecten voor jongeren, allochtonen, ouderen, minima en daklozen, waarbij vrijwilligersorganisaties betrokken zijn en waarvoor wij wat extra's willen doen.

Mevrouw SMITH: En wat wordt dan bedoeld met "iets extra's"?

De heer VEENSTRA: Bijvoorbeeld minima wijzen op de mogelijkheden die er zijn om gebruik te maken van allerlei regelingen. Ook sport is vaak genoemd. Het gaat met name om dat soort zaken.

Mevrouw SMITH: De heer Veenstra was zelf niet bij de armoedeconferentie aanwezig, maar vanuit die conferentie kwam vooral de vraag naar professionele ondersteuning, omdat die voor het uitvoeren van de regelingen gewoon nodig is. Denkt de PvdA ook in die richting?
De heer VEENSTRA: Het gaat om kleinschalige projecten en wanneer dan blijkt dat er ook op het punt van de randvoorwaarden iets geregeld moet worden, zou dit er wat ons betreft best onder kunnen vallen.
Een tweede lijn die wij hebben besproken is de extra hulp aan scholen met grote groepen kinderen in de leeftijdscategorie van 4 tot 12 jaar, die extra aandacht nodig hebben.

Mevrouw SMITH: Er is een nationaal jongerendebat geweest en de jongeren hebben juist gevraagd om overdracht van kennis over schulden en schuldhulpverlening aan jongeren in de middelbare schoolleeftijd. Waarom richt de PvdA zich alleen op de kinderen van 4 tot en met 12 jaar?

De heer VEENSTRA: Wij hebben er gesprekken over gevoerd en wij hebben geconstateerd dat daar met name de pijn zit, dat naast de zaken die nu al gebeuren, daarin vooral geïnvesteerd moet worden. Ten slotte willen wij extra aandacht voor stageplaatsen voor leerlingen van de ROC's. Ik heb afgelopen vrijdag nog met mensen uit de bouwwereld gesproken en mij is gebleken dat stageplaatsen in de bouw van wezenlijk belang zijn. In het Noorden moet enorm veel gebouwd worden, maar heel weinig jongeren zijn geïnteresseerd in de bouw. In sommige plaatsen moeten opleidingen al worden afgebouwd of gesloten. Er komt een landelijke campagne waarin aandacht wordt gevraagd voor de bouw en door extra stageplaatsen beschikbaar te stellen, kan aan de belangstelling voor deze opleiding een enorme impuls gegeven worden.
Wij schatten in dat met die extra impuls een bedrag van ongeveer € 1 miljoen gemoeid is, waarvan de helft in 2006 en de andere helft in 2007. Uiteraard horen hier een gerichte rapportage en evaluatie bij. Op dit punt wil ik nu een motie indienen, die wij onderwerp willen laten zijn van de beraadslagingen van vandaag en van die in de commissievergadering, waarna daarover op 14 juni kan worden besloten.

*Motie M1*

*Provinciale staten van Drenthe bijeen op 17 mei 2006,*

*kennis genomen hebbende van de Voorjaarsnota 2006,*

*constaterende,*
- *dat de sociaal-economische situatie in Drenthe en dan met name in Zuidoost-Drenthe een extra impuls vraagt;*
- *dat de afgelopen maanden met de verschillende deskundigen op sociaal-economisch terrein en het onderwijs is gesproken;*
- *dat de armoedeproblematiek en het gevaar van structurele uitsluiting niet te accepteren is;*
- *dat de provincie mogelijkheden heeft om daadwerkelijk iets aan de situatie in Zuidoost-Drenthe te doen;*

*overwegende,*
- *dat maatregelen ook van toepassing moeten zijn in de rest van Drenthe, als de problematiek daar om vraagt;*
- *dat is gebleken dat met name voor vrijwilligersorganisaties, gericht op achterstandsgroepen, een extra impuls benodigd is;*
- *dat het onderwijs van 4 tot 12 jarigen, geconfronteerd met veel leerlingen uit achterstandssituaties, een extra impuls vraagt;*
- *dat voor stages van leerlingen op het ROC te weinig mogelijkheden zijn;*

*spreken als hun mening uit dat:*
- *de provincie Drenthe een sociaal fonds instelt ten behoeve van de ondersteuning van vrijwilligersorganisaties, die veel met achterstandsgroepen werken, het onderwijskansenonderwijs aan kinderen in de leeftijdsgroep van 4 tot 12 jaar en ten behoeve van het creëren van stageplaatsen voor leerlingen van het ROC;*
- *dat dit fonds gericht is op Zuidoost-Drenthe maar ook gemeenten in andere regio's van Drenthe hiervan gebruik kunnen maken;*
- *dat ten behoeve van dit fonds een bedrag van € 500.000,-- beschikbaar wordt gesteld in 2006 en € 500.000,-- in 2007;*
- *dat hiermee concreter invulling wordt gegeven aan het achterstands- en armoedebeleid van de provincie Drenthe;*
- *dat het college van GS voor 1 september 2006 concreet invulling geeft aan het sociaal fonds en de drie genoemde terreinen en in overleg treedt met betrokken gemeenten en instanties;*
- *dat de genoemde bedragen in 2006 gedekt worden uit het overschot in 2005 en ten behoeve van 2007 opgenomen wordt in de begroting,*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer LANGENKAMP: Voorzitter. De heer Veenstra zegt dat de voorstellen ook toepasbaar moeten zijn in de rest van Drenthe. Betekent dit dat de heer Veenstra dan eigenlijk ook al een hoger bedrag in het hoofd heeft, daar ik begrijp dat het bedrag van € 1 miljoen bestemd is voor zuidoost? Een bedrag van € 1 miljoen voor zuidoost kan ik mij voorstellen, want de toestand daar is ernstig, maar als ook de andere gemeenten hiervan moeten kunnen profiteren, moet het bedrag dus veel hoger zijn.

De heer VEENSTRA: In de commissievergadering zal de nadere toelichting volgen. Op basis van gericht onderzoek schatten wij in dat met dit bedrag heel wat voor Zuidoost-Drenthe kan worden gedaan, maar dat ook andere gemeenten buiten dat gebied daarvan kunnen profiteren. Wij schatten in dat dit bedrag voor dit alles voldoende is.

De heer LANGENKAMP: Dat snap ik niet, want de motie spitst zich toe op Zuidoost-Drenthe. Wij vinden de motie sympathiek omdat de maatregelen daar echt nodig zijn - wij praten daar al jaren over - maar het genoemde bedrag is dus niet genoeg voor heel Drenthe.

De heer VEENSTRA: Kijk, we moeten ergens beginnen en wij stellen nu voor 5 ton in 2006 en 5 ton in 2007. Dat is nogal wat. Wij schatten in dat er in dat gebied van Drenthe ook het meeste gebruik van zal worden gemaakt, maar dat er ook vanuit andere regio's een beroep op dat bedrag zal worden gedaan. Onze voorwaarden zijn een gerichte rapportage en een evaluatie voor deze drie lijnen en wij schatten in dat dit bedrag daarvoor voldoende is.

De heer LANGENKAMP: Mag ik het dan zo invullen dat dit voor de PvdA een minimumbedrag is?

De heer VEENSTRA: Nee.

De heer HOLMAN: Op zich heeft het voorstel iets sympathieks en het dient ook een goed doel. De fractie van de PvdA is op bezoek geweest in Zuidoost-Drenthe en de schets die nu van dit gebied wordt gegeven, is een juiste. Wij hebben vorige week in het Forum ook een discussie over dit onderwerp gehad. De heer Veenstra was daar zelf niet bij aanwezig, maar ook de vertegenwoordiging van de PvdA heeft toen een warm pleidooi gehouden om voor dat gebied wat te gaan doen. Een bedrag van € 1 miljoen is mooi, maar heeft voor mij het beeld van een druppel op een gloeiende plaat, want als werkelijk wordt onderkend dat dit het probleem in dit gebied is, moet dan niet veel meer worden gedaan en moet dan niet een veel substantiëler bedrag - ik denk aan € 10, € 15 of € 20 miljoen - beschikbaar worden gesteld om Zuidoost-Drenthe echt op te stuwen in de vaart der volkeren? Ik had een dergelijk voorstel van de PvdA verwacht na het bezoek van die fractie aan dat gebied.

De heer VEENSTRA: Nee, wij hebben al vrij snel een bedrag van € 1 miljoen genoemd. Kijk, dit is natuurlijk niet het enige wat er in dat gebied gebeurt. Verleden week is gesproken over investeringen in de infrastructuur en in de randvoorwaarden voor bedrijven. Daar zijn veel grotere bedragen mee gemoeid, maar die komen ook via andere lijnen binnen. De provincie maar ook andere overheden zullen iets aan cofinanciering van geld van SNN en Europa moeten gaan doen. Het nu door ons genoemde bedrag - en wij vinden dit best een hoog bedrag - is bestemd voor de drie genoemde lijnen. Natuurlijk willen wij meer en gebeurt er ook al meer, maar in eerste instantie vinden wij dit een goed bedrag.

De heer HOLMAN: Maar als er nieuwe concrete voorstellen komen of als er mogelijkheden zijn om te investeren in dat gebied, dan is de PvdA daartoe bereid?

De heer VEENSTRA: Het gebied gaat ons aan het hart, net als de rest van Drenthe, dus als er goede voorstellen komen en er ook via andere wegen geld beschikbaar is dan zullen wij die zeker serieus bekijken, absoluut.

De heer WIJBENGA: Wat is de gedachte achter het voorstel om het bedrag in tweeën te knippen? Ik bedoel dit: de problematiek is niet van vandaag op morgen ontstaan en beperkt de PvdA zichzelf nu niet door de tweemaal vijf ton aan een jaar te labelen? Worden daardoor oplossingen die wat meer tijd kosten, niet bemoeilijkt? Waarom die knip, waarom zegt de heer Veenstra niet gewoon: "Ik heb twee jaar, ik zet dat bedrag in en ben er twee jaar mee aan de gang."

De heer VEENSTRA: Wij hebben het heel praktisch bekeken. Het is nu half mei en al bijna zomer. Wij hebben het college gevraagd iets uit te werken en onze bedoeling is een gedeelte van het bedrag nog in 2006 beschikbaar te hebben en ervoor te zorgen dat er dit jaar ook werkelijk wat gebeurt. De rest van het budget is dan voor 2007; dat is onze lijn. Het is gewoon een praktische invalshoek.

De heer WIJBENGA: Trekt de heer Veenstra nu een duidelijke grens of zegt hij dat er voor twee jaar een bedrag van € 1 miljoen beschikbaar is en of dan een groot deel daarvan in het eerste jaar wordt uitgegeven aan goede projecten, maakt....

De heer VEENSTRA: Als met dergelijke projecten direct na de zomer volop aan de slag kan worden gegaan, zijn die voor ons natuurlijk ook bespreekbaar. Het was dus meer een praktische invalshoek.
Voorzitter. Ik kom op het onderwerp recreatie en toerisme.
Recreatie en toerisme en de promotie van Drenthe zijn belangrijke levensaders voor onze provincie. Enerzijds gaat het om de ondersteuning van de sector, anderzijds om het eventueel verbreden van de campagne. Wij vinden wel dat beide lijnen gescheiden horen te zijn en dat elk daarvan een eigen afweging vraagt. Volgens ons krijgt dit terrein in de Voorjaarsnota wat te weinig aandacht en daarom pleiten wij voor wat extra's. Ik zal hierover zo dadelijk een motie indienen.
Voorzitter. Wij zijn wel van mening dat bij een bredere promotiecampagne voor Drenthe wat randvoorwaarden horen. Zo heeft wat ons betreft ook het bedrijfsleven een rol op dit punt en verder moeten wij voorkomen verantwoordelijkheden van gemeenten over te nemen.
Ik zal dan nu de motie, die is medeondertekend door de fractie van de VVD, indienen.

*Motie M2*

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 17 mei 2006,*

*kennis genomen hebbende van de Voorjaarsnota 2006,*
*constaterende:*
- *dat in deze nota wordt aangegeven dat het college van gedeputeerde staten aan de aan provinciale staten gedane toezegging om een discussienota Marketing en promotie toe te zenden, inhoud heeft gegeven door een rapport te laten opstellen door Bureau Marktplan Adviesgroep;*
- *dat het college voornemens is in dit najaar een concreet voorstel met de financiële gevolgen van dit rapport aan te bieden;*

*van mening zijnde:*
- *dat de algemene beschouwingen bij uitstek het moment zijn om (financiële) prioriteiten te stellen;*
- *dat een goede marketing van Drenthe een positieve bijdrage kan leveren aan de werkgelegenheid in onze provincie;*
- *dat een marketingcampagne langjarig moet duren om effecten te kunnen sorteren;*
- *dat de campagne 2005 en 2006 derhalve voor minimaal 4 jaar dient te worden gecontinueerd;*
- *dat het wenselijk is dat de campagne wordt opgezet door Marketing Drenthe;*
- *dat de provincie Drenthe derhalve bereid moet zijn het projectbureau Marketing Drenthe (financieel) mogelijk te maken;*
- *dat de verantwoordelijkheid voor de VVV Drenthe Plus niet bij de provincie Drenthe dient te liggen;*
- *dat de verbreding van de campagne naar andere sectoren dan de toeristische wenselijk is, mits er sprake is van een degelijke onderbouwing en ondersteuning vanuit betrokken partijen;*

*spreken als hun mening uit dat:*

- *de provincie bereid is het projectbureau Marketing Drenthe financieel te ondersteunen;*
- *voor een langjarige promotiecampagne voor de jaren 2007 tot en met 2010 een bedrag van maximaal € 1.000.000,-- per jaar beschikbaar gesteld dient te worden;*
- *het college van gedeputeerde staten vóór de vaststelling van de begroting 2007 met de Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie dient te overleggen over de wijze waarop draagvlak vanuit andere partijen voor de te voeren campagne kan worden verkregen onder meer blijkend uit (financiële) participatie alsmede over de hoogte van de bijdrage die aan het project-bureau Marketing Drenthe zal worden verleend,*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: De motie kan bij de beraadslaging worden betrokken.

De heer HOLMAN: Hoe komt de heer Veenstra aan dit maximum bedrag? Hij stelt voor dat er een plan ontwikkeld moet worden en op voorhand zegt hij al dat het niet allemaal meer dan € 1 miljoen mag kosten. Stel, dat er een heel goed plan komt, waarvan de uitvoering € 1,5 miljoen kost, wat voor redenen heeft de PvdA dan om dat niet te willen? Het gaat toch om het goede plan?

De heer VEENSTRA: Wij zijn van mening dat je voor een bedrag van € 1 miljoen al heel wat kunt doen. Maar daarnaast willen wij ook een beetje naar de balans kijken. Wij willen wat voor Zuidoost-Drenthe doen en zo komt er nog wel wat en wij kunnen iedere euro natuurlijk maar eenmaal uitgeven. Wij hebben toch ook een beetje naar de financiële kant gekeken en wij vinden dat het bedrijfsleven ook nadrukkelijk een rol moet spelen. Het onderzoeksbureau heeft een bedrag van € 1 à € 2 miljoen genoemd en daarom hebben wij een miljoen aangehouden als een zeer reëel bedrag.

De heer HOLMAN: Maar het was een beetje zo van: dit lijkt ons wel een goed bedrag zonder dat dit is onderbouwd met de uitkomst van een onderzoek naar wat een marketingcampagne kost.

De heer VEENSTRA: Op basis van wat er op het gebied van recreatie gebeurt en hoe er elders met promotie wordt omgegaan, schatten wij in dat voor een bedrag van € 1 miljoen echt heel veel kan worden gedaan.

De heer LANGENKAMP: Ik neem aan dat de heer Veenstra dit bedrag extra beschikbaar wil stellen, dus los van het bedrag van € 450.000,--?

De heer VEENSTRA: Ja, dat staat ook in de motie.

De heer LANGENKAMP: De heer Veenstra zei voor hij de motie indiende, dat het steunen van de VVV-organisaties een taak is van de gemeenten. De provincie heeft daar zelfs dit jaar nog geld beschikbaar voor gesteld en zegt de heer Veenstra nu dat dit vanaf nu afgelopen moet zijn?

De heer VEENSTRA: Het gaat om verantwoordelijkheden. Er loopt al een campagne en die willen we voortzetten. De verantwoordelijkheden moeten helder liggen en wat ons betreft liggen die voor de VVV bij de gemeenten. In deze motie gaat het ons vooral om een bredere promotie voor Drenthe en vandaar het bedrag van € 1 miljoen.

De heer LANGENKAMP: De heer Veenstra maakt terecht onderscheid tussen promotie en de VVV's. Hij zegt dat de VVV's de verantwoordelijkheid zijn van de gemeenten, maar juist in Drenthe is ervoor gekozen eerst een fusie tot stand te brengen. Het voordeel van die fusie is naar mijn idee nog niet verwerkt in de brede promotiecampagne. Waarom wordt, nu het resultaat nog moet worden binnengehaald,

gestopt? De afgelopen twee jaar is er twee ton in gestopt en dat lijkt nu dus weggegooid geld te zijn geweest.

De heer VEENSTRA: Dat was het zeker niet. Dat geld was bestemd voor de basis voor recreatie en toerisme. Maar we willen nu iets doen voor de bredere promotie en stellen daarvoor een bedrag van € 1 miljoen beschikbaar en zeggen dat de verantwoordelijkheid voor de VVV-organisatie ligt bij de gemeenten en dat wij die verantwoordelijkheid niet willen overnemen.

De heer LANGENKAMP: Maar waarom hebben wij dat de afgelopen twee jaren dan wel gedaan? Waarom hebben wij er heel lang op ingezet de fusie voor elkaar te krijgen, terwijl nu die fusie er is, we er niets mee doen?

De heer LOOMAN: Het gaat er gewoon om dat in de hele wereld van recreatie en toerisme iedereen overal verantwoordelijk voor is. Daar willen wij vanaf. Wij maken nu heel helder dat de gemeenten en het bedrijfsleven verantwoordelijk zijn voor de VVV's en dat wij de hele verantwoordelijkheid willen nemen voor marketing en promotie van Drenthe. Dat hebben wij ook besproken met zowel de VVV Drenthe plus als met de marketingclub en die vinden dit ook een goede ontwikkeling omdat daarmee de bestuurlijke drukte een stuk minder wordt.

De heer LANGENKAMP: Dat het juridisch en financieel gescheiden moet zijn, hebben we twee, drie jaar geleden afgesproken. Maar dat er dan één directeur boven staat, vind ik gek, want die arme man moet zich dan op de een of andere manier splitsen. We hebben er ook niet voor niets voor gekozen eerst de fusie te doen en dan pas door te gaan met de verbrede promotiecampagne.

De heer LOOMAN: Dat klopt, maar de VVV Drenthe plus geeft zelf ook aan zonder steun van de provincie verder te kunnen, omdat er financiële steun komt van de gemeenten en het bedrijfsleven.

De heer LANGENKAMP: Maar uit de begroting blijkt dat er een tekort van € 115.000,-- is bij de VVV's. Hoe kan de heer Looman dan denken dat de taak die van wezenlijk belang is voor de promotie - de mensen aan de balie moeten het doen - nog goed kan worden uitgevoerd? Ik heb het gevoel dat wij de mensen aan de balie min of meer in de kou laten staan en dat vind ik dom.

De heer LOOMAN: Ik weet niet of dit de plek is waar we dit onderwerp helemaal uit moeten discussiëren, want dat kan in de commissie nog, maar het lijkt mij heel verstandig de bestuurlijke drukte wat te gaan verminderen.

De heer LANGENKAMP: Bedoelt de heer Looman dat ook de Raad van Toezicht moet worden veranderd? In dat geval zijn wij het eens.

De heer VEENSTRA: Nou, dan zij we het toch weer eens. En ik wil de heer Looman danken voor zijn bijdrage.
Voorzitter. Mijn volgende onderwerp is een Drentse uitmarkt.
Al in ons verkiezingsprogramma hebben wij gepleit voor een Drentse uitmarkt. Wij schatten in dat dit een enorme stimulans zal geven aan het culturele klimaat in onze provincie. Dit betekent provinciale ondersteuning van de gemeenten en instellingen op dit terrein.
De PvdA wil op deze manier de inwoners op een laagdrempelige manier bekend maken met het culturele aanbod in de eigen gemeente en in de provincie. Wij zijn dan ook blij met het plan dat Kunst & Cultuur Drenthe hiervoor heeft opgesteld. Dit plan kost € 150.000,-- per jaar.
Ik zal een motie indienen, waarin wij voorstellen om voor een periode van drie jaar dit plan met jaarlijks € 50.000,-- te steunen. De eerste uitmarkten kunnen dan al in 2007 worden gehouden. De motie en de overwegingen daarvan zullen wij in de Statencommissie Cultuur en Welzijn nader toelichten.

*Motie M3*

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 17 mei 2006,*

*kennis genomen hebbende van de Voorjaarsnota 2006,*

*overwegende dat:*
- *het van belang is dat de inwoners van Drenthe op een laagdrempelige manier kennis kunnen nemen van het culturele aanbod in hun directe omgeving en in de provincie;*
- *daarvoor mede in "De kunst van het combineren" is opgenomen om K&C een advies uit te laten brengen in welke vorm een provinciale uitmarkt gegoten zou kunnen worden;*
- *K&C in haar advies een plan presenteert dat jaarlijks € 150.000,-- kost, waarbij in de begroting is uitgegaan van een provinciale bijdrage van € 50.000,-- per jaar;*

*spreken als hun mening uit dat:*
*het daarom noodzakelijk is om met een bedrag van € 150.000,-- de plannen van K&C te ondersteunen voor een periode van 3 jaar, te weten 2007, 2008 en 2009, en dit bedrag te dekken uit de vrije ruimte voor 2006, met een jaarlijkse evaluatie van de gehouden uitmarkten,*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ook deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer VEENSTRA: Voorzitter. Dan natuur en milieu. In de Statencommissie Omgevingsbeleid is uitvoerig gesproken over energie in Drenthe. In de Voorjaarsnota vinden wij toch wel wat te weinig terug van de intenties die hierover in de commissie vrijwel statenbreed zijn uitgesproken. De PvdA gaat er daarom van uit dat in de definitieve versie van de Energienota recht wordt gedaan aan de wensen van de meerderheid van de staten, inclusief dus de wensen ten aanzien van windenergie.
Sommige problemen van de glastuinbouw zijn ook duidelijk energie gerelateerd. Het gaat dan om de stijgende gasprijzen en de afzetbeperkingen van de eigen opgewekte energie. Gisteravond was hiervan nog een mooi voorbeeld op de tv. Het probleem is overigens nog breder, want de vorige week vernamen wij dat het college van Emmen de minister van EZ een brief heeft gestuurd waarin er melding van is gemaakt dat een bedrijf dat zowel in Duitsland als in Nederland een vestiging heeft, hier tweemaal zoveel voor de energie betaalt. De energieprijs is dus nadrukkelijk een aandachtspunt, niet alleen voor de glastuinbouw.
Volgens ons kan de aantrekkelijkheid van het glastuinbouwgebied rond Emmen vergroot worden door een extra financiële impuls. Die impuls kan bestaan uit het opzetten van energieneutrale kassen en de financiering hiervan door middel van een revolving fund mogelijk te maken.

De heer HOLMAN: Moet die financiële impuls op de een of andere manier uit onze begroting komen?

De heer VEENSTRA: De volgende zin van mij zou zijn: wij verzoeken het college om de mogelijkheden in dezen op een rij te zetten en die in een later stadium met de Statencommissie Omgevingsbeleid te bespreken. Zelf doen of anderszins, of een revolving fund, ik vind dat de mogelijkheden maar eens op een rij moeten worden gezet.

De heer HOLMAN: Oké, dus de PvdA doet op voorhand geen beroep op de financiële middelen?

De heer VEENSTRA: Nee, wij willen voorlopig alleen dat het college de mogelijkheden op een rij zet. Duurzaam gebruik van energiebronnen heeft ook alles te maken met bewustwording en daarmee moet bij de jeugd begonnen worden.

Alles overwegende vindt de PvdA het een verkeerd signaal om de bezuiniging op Natuur- en Milieu-educuatie in 2007 ad € 30.000,-- door te zetten, vooral ook gezien onze eigen ambities en voornemens op dit terrein. Daarom wil ik hierover de volgende motie indienen.

*Motie M4*

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 17 mei 2006,*

*kennis genomen hebbende van de Voorjaarsnota 2006,*

*overwegende dat:*
- *het belangrijk is dat jonge mensen worden betrokken bij het streven naar een duurzame samenleving en dat dit belang door de effecten van verandering in klimaat en biodiversiteit van steeds groter gewicht wordt;*
- *het IVN Consulentschap Drenthe op vernieuwende en deskundige wijze uitvoering geeft aan voorlichting, communicatie en natuur- en milieueducatie;*
- *het verlagen van de subsidie met € 15.000,-- in 2006 en € 30.000,-- in 2007 leidt tot het stopzetten van het stimuleren door gemeenten van deze voorlichting, communicatie en natuur- en milieueducatie;*
- *daardoor een risico ontstaat dat de kwaliteit van onderwijsprojecten terugloopt;*
- *hiermee een verkeerd signaal wordt afgegeven over het belang dat wordt gehecht aan het bewustwordingsproces middels het onderwijs over een duurzame samenleving;*

*spreken als hun mening uit dat:*
*het college van gedeputeerde staten dient af te zien van het voornemen te bezuinigen op de Natuur- en Milieueducatie, zoals hierboven is aangegeven,*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ook deze motie kan bij de beraadslagingen worden betrokken.

De heer VEENSTRA: Mijnheer de voorzitter.
Jarenlang was Drenthe koploper bij de aankoop van gronden voor de EHS. Uit de Voorjaarsnota maken we niet op dat Drenthe deze koppositie wil behouden. Drenthe dreigt van voorloper achterloper te worden indien niet net als in voorgaande jaren de mogelijkheid van voorfinanciering blijft bestaan. De PvdA vraagt dan ook een reactie van het college op de mogelijkheid om ook in 2007 de financieringssystematiek van de afgelopen jaren te continueren.
Voorzitter. De PvdA heeft nog steeds zorg over de beleidsontwikkelingen met betrekking tot recreatiebedrijven in kwetsbare gebieden. De pilot-Westerveld die tot een aanpassing van het POP had moeten leiden, heeft voor onvoldoende oplossingen gezorgd. Nu dreigt een impasse.
Recreatie en natuur hebben beide belang bij ruimtelijke dynamiek en ontwikkeling. Samen met onze coalitiepartner de VVD komen wij nog voor de zomer met beleidsaanbevelingen, die moeten leiden tot een meer activerend beleid.

De heer LANGENKAMP: De heer Veenstra zegt dat er een impasse dreigt. Waaruit leidt hij dat af?

De heer VEENSTRA: De pilot-Westerveld had eigenlijk tot aanpassing van het POP moeten leiden maar die heeft onvoldoende oplossingen aangedragen. Daarom moet nog eens heel goed bekeken worden hoe die balans wel gevonden kan worden.

De heer LANGENKAMP: Maar toen is toch ook gezegd dat zou worden gekeken wat de pilot van Recron en Milieufederatie in het Drents-Friese Wold zou opleveren?

De heer VEENSTRA: De uitkomsten daarvan zullen wij meenemen, maar daarnaast willen wij samen met de VVD nog voor de zomer met een aantal voorstellen komen. Het lijkt mij goed dat de heer Langenkamp die even afwacht.

De heer LANGENKAMP: Natuurlijk wil ik die afwachten, want het is natuurlijk het goed recht van PvdA en VVD om met voorstellen te komen, maar het lijkt mij niet juist om het overleg tussen Milieufederatie en Recron - ik geloof dat ook de Kamer van Koophandel erbij betrokken is - over het Drents-Friese Wold te doorkruisen.

De heer VEENSTRA: Dat zullen wij ook zeker niet doen.

De heer LANGENKAMP: Waarom wordt dan niet gewoon afgewacht wat daar uitrolt?

De heer VEENSTRA: Misschien wel omdat wij denken dat wij met een aantal goede voorstellen kunnen komen. Het overleg waarover de heer Langenkamp spreekt, gaat gewoon door en de resultaten daarvan zullen wij ook gebruiken.

De heer HOLMAN: Kan de heer Veenstra dan een tipje van de sluier oplichten? Gaat het om aanpassing van het POP, om beleidsmatige zaken, of om maatregelen in faciliterende zin?

De heer VEENSTRA: Het is heel lastig daarover nu al iets te zeggen. Voor de zomer hebben wij het afgerond. Ik heb het nu alleen al willen aankondigen.
Ik heb een aantal heel concrete moties ingediend, maar die hebben geen betrekking op dit terrein. Wij hebben voor het ontwikkelen van onze voorstellen nog een paar weken nodig.

De heer HOLMAN: Dus of er financiële middelen bij nodig zijn, kan nu nog niet gezegd worden?

De heer VEENSTRA: Nee, zover zijn wij op dit moment zeker nog niet.
Mijnheer de voorzitter. Minister Remkes heeft onlangs zijn visie op het middenbestuur naar buiten gebracht. Wij zijn blij dat er in Nederland ruimte komt voor verscheidenheid en dat een oplossing voor de problematiek in de Randstad niet van toepassing hoeft te zijn in Drenthe.
Wat ons zorgen baart is de nieuwe Rampenbestrijdingswet, waarin de CvdK slechts een toezichthoudende taak overhoudt. De coördinerende rol van de provincie verdwijnt, de informatiepositie van de CvdK verslechtert en daarmee komen zijn aanwijzende en toezichthoudende taken in het gedrang. Dit is ons gebleken bij de oefening "Brandend water", die de provincie op 27 maart jl. hield. Er bleken toen toch nogal ernstige weeffouten in de nieuwe veiligheidsstructuur te bestaan, die ten koste gaan van de kwaliteit van de rampenbestrijding. De PvdA zal medio dit jaar haar derde openbare fractievergadering houden over het middenbestuur en de nieuwe rampenwet en daarvoor ook verschillende deskundigen uitnodigen.
Ten slotte. Ik heb alles zo'n beetje gehad. In het verlengde van de Voorjaarsnota hebben wij nog een aantal extra accenten willen leggen. Het mag verder duidelijk zijn dat wij de Voorjaarsnota steunen.
Dan nog iets over fatsoen, het begrip waarmee ik ook ben begonnen.
Volgende week dinsdag gaat het Noorden naar Den Haag om alles op alles te zetten om toch een snelle treinverbinding naar het Noorden mogelijk te maken. Wij zijn blij dat met name werkgevers en werknemers in dezen het voortouw hebben genomen.
De bijeenkomst volgende week in Den Haag gaat ook over fatsoen en over afspraak is afspraak.
Dat uitgangspunt is een hoog goed. De wijze waarop het Rijk nu met het Noorden omgaat, verdient niet de schoonheidsprijs. Integendeel!

De heer HOLMAN: Mijnheer de voorzitter. Drenthe: een ondernemende provincie, een provincie waar wat kan.
Wie bergen wil beklimmen, moet geen hoogtevrees hebben, je moet durven ondernemen en grenzen durven opzoeken als je echt wat wil bereiken. Daar wil de CDA-fractie voor gaan. Wij willen een ondernemende provincie, een provincie waar wat kan!
De klim is al begonnen, want er gebeuren veel goede dingen in Drenthe. In deze statenperiode is heel wat in gang gezet. Uit onderzoek blijkt bijvoorbeeld dat de leefbaarheid van Drenthe door de plattelandsbewoners hoog gewaardeerd wordt. En als het om de stedelijke ontwikkeling gaat, is een goede samenwerking met de betrokken gemeentebesturen tot stand gekomen. Het provinciaal bestuur en de gemeentebesturen verdienen onze lof voor deze goede resultaten. Er gebeuren veel goede dingen in Drenthe.
Eerder heeft de fractie van het CDA aandacht gevraagd voor de ouderenzorg (cure and care valley), voor de gezondheid van de Drentse burger en voor de onderwijsproblematiek zoals aansluiting op de arbeidsmarkt en stageplaatsen. We hebben de suggestie gedaan om samen met Sport Drenthe mensen in beweging te krijgen. We hebben gepleit voor meer samenwerking en een nauwe relatie tussen de onderwijsinstellingen. Kregen we eerst nog niet altijd bijval voor onze ideeën, het college heeft hieraan nu wel een vervolg gegeven. Denk maar eens aan de georganiseerde werkateliers en de studiebijeenkomsten.
En voor het eerst in 25 jaar heeft de Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD) de prijs van het drinkwater niet verhoogd.
We merken het: er kan écht wel wat in Drenthe.
Toch kunnen we niet doof zijn voor andere geluiden, als: "Er kan niks in Drenthe." Gedoeld wordt dan op de Drentse provinciale bestuurscultuur. Ik kom hier zo op terug.
Verder wil ik ingaan op het ILG en de plattelandseconomie, op de Drenthe-promotie, op de jeugdwerkloosheid, op de starterswoningen en op de ASV. Op deze punten is volgens ons nog veel meer mogelijk in Drenthe.
Voorzitter. Ik kom op de Drentse provinciale bestuurscultuur.
Er wordt nogal eens geklaagd over de adviezen van de Commissie Afstemming Ruimtelijke Plannen (CARP). Regelmatig zijn er bij de statenstukken brieven van teleurgestelde burgers als het gaat om de uitvoering van ruimtelijke plannen. Soms lijkt het wel alsof er altijd wel een argument te vinden is om iets níet toe te staan, en dat terwijl het POP juist het tegenovergestelde tot doel heeft, namelijk: meer ruimte bieden voor ontwikkeling en meer verantwoordelijkheid laten bij de gemeenten.

De heer VEENSTRA: De heer Holman zegt dat er regelmatig brieven van burgers bij de stukken zitten. Is de heer Holman het vaak eens met die burgers, vindt hij dat die burgers gelijk hebben, of is hij van mening dat de provincie toch wel vaak een goede afweging heeft gemaakt?

De heer HOLMAN: Soms ben ik het eens met de brievenschrijvers en soms ook niet, maar de benadering - en gelukkig constateren we een verandering - gaat nu meer in de richting van kijken van mogelijk is en is veel minder het strikt toepassen van de regels. De tekst van het POP is vaak dat er veel kan, maar als je dan in de bijlagen verder gaat zoeken is er altijd wel een argument te vinden om iets niet te doen.

De heer VEENSTRA: Maar denkt de heer Holman niet dat met name mensen die het niet met het college eens zijn, een brief sturen en dat al die duizenden mensen die het prima vinden wat de provincie doet, dat niet doen?

De heer HOLMAN: In zijn algemeenheid werkt het zo. Iemand die het ermee eens is, stuurt geen bedankbriefje.

De heer VEENSTRA: Moeten wij dan aan die enkele brieven die de laatste maanden de revue gepasseerd zijn, wel een dergelijke conclusie over onze cultuur verbinden?

De heer HOLMAN: De heer Veenstra zegt in feite dat hij die brieven niet echt serieus neemt.

De heer VEENSTRA: Ik neem die brieven hartstikke serieus, maar de heer Holman plaatst zijn opmerking dat er niets kan onder het kopje Drentse bestuurscultuur. Mijn mening is dat mensen die soms terecht en soms onterecht ontevreden zijn, een brief sturen, terwijl de mensen die gelijk krijgen of krijgen wat hun toekomt geen brief sturen. Wij moeten daarom, denk ik, een beetje voorzichtig zijn met de conclusies die wij aan die brieven verbinden.

De heer HOLMAN: Ja, maar dat laat onze constatering onverlet. Wij hebben tijdens gesprekken in dit huis gemerkt, dat deze kwestie serieus wordt genomen en dat men op zoek is naar veranderingen. Wij constateren dus een positieve ontwikkeling.
In de commissie is ook een aantal malen over dit onderwerp gediscussieerd en ook toen constateerden wij een verandering en wij hebben de behandeling van het POP gehad. Onze insteek is dat veel meer moet worden gekeken naar wat kan, dat ontwikkelingsgericht moet worden gewerkt en dat het niet alleen het strikt toepassen van de regeltjes moet zijn. Er moet steeds een integrale afweging worden gemaakt of iets wel of juist niet kan.
Als voorbeeld noem ik de leegstaande gebouwen in de provincie. Kan daar wel wat of kan daar niet wat? Ik zeg niet dat het een probleem is van de provincie alleen. Vaak ligt het probleem, zo hebben wij ook geconstateerd, bij de gemeenten.
Maar daarmee is niet gezegd dat het geen gezamenlijk probleem is, waarover wij de discussie aan kunnen gaan en waarbij wij kunnen kijken of met een iets andere cultuur in Drenthe meer mogelijk wordt. Het is onze intentie om dit onderwerp in de volgende commissievergadering aan bod te laten komen. Is dat duidelijk?

De heer VEENSTRA: Het is wel duidelijk wat de heer Holman zegt, maar ik ben het er niet mee eens.

De heer BAAS: Mag ik de heer Holman vragen wat hij onder "regelmatig" verstaat? Ik zit driftig te piekeren over om hoeveel gevallen het gaat en die brieven komen dan misschien wel regelmatig, maar bepaald niet frequent.

De heer HOLMAN: Ja, wat is regelmatig en wat is niet regelmatig. Wij hebben ons oor bij de gemeenten te luisteren gelegd, wij weten wat hier gebeurt en wij zien met enige regelmaat van die brieven. Wij constateren heus niet dat er niets kan in Drenthe, maar dat is wel de beleving van mensen en wat wij zien is een cultuur en een cultuurverandering en daarover willen wij graag in de volgende commissievergadering discussiëren. Aan onze algemene beschouwingen is een drietal A4'tjes toegevoegd met onze bevindingen als input voor de behandeling in de commissie.

De heer VEENSTRA: Maar vindt de heer Holman nu dat het goed gaat met die cultuur, of niet?

De heer HOLMAN: Wij vinden dat er iets goeds in gang wordt gezet en wij gaan graag de discussie met het college aan over hoe daaraan een vervolg kan worden gegeven.

De heer VEENSTRA: Dus het gaat goed.

De heer HOLMAN: Wij zien dat er een behoorlijk veranderingsproces in gang wordt gezet en wij willen graag eens bediscussiëren hoe daar goed handen en voeten aan kan worden gegeven. Wij zien ook bij de gemeenten nog een heel duidelijk probleem, waaraan in een goede samenwerking nog heel wat kan veranderen.

Voorzitter. De provincie zou nog meer verantwoordelijkheid kunnen neerleggen bij de gemeentebesturen. Bij onze verkenning over de werking van de CARP zien we dat de gemeenten meer verantwoordelijkheid aankunnen. We zien ook wel dat de gemeenten er verschillend mee omgaan: sommige kunnen nog een behoorlijke slag maken en andere hebben nog een hele slag te gaan. Volgens de CDA-fractie kan de provincie, als iedereen zijn werk goed doet, volstaan met een globale toetsing van de ruimtelijke plannen zonder detaillistische kanttekeningen.
De fractie van het CDA heeft twee voorstellen voor verbetering.
Allereerst willen wij vaker informele bijeenkomsten, waarop bestuurders, statenleden en ambtenaren gezamenlijk vraagstukken op het gebied van de ruimtelijke ordening bespreken. Recentelijk is zo'n bijeenkomst zeer succesvol gebleken en wij hebben de afgelopen week kunnen constateren dat een tweede bijeenkomst is aangekondigd. Dat vinden wij een goede zaak.

De heer SLUITER: De heer Holman snijdt met dit onderwerp ook een beetje een bestuurlijk probleem aan. Hij pleit voor het vaker houden van bijeenkomsten met bestuurders en ambtenaren. Maar die bijeenkomsten voltrekken zich allemaal buiten het zicht van de openbaarheid. Ik ontken overigens niet dat dit zo nu en dan zinvol kan zijn. Maar de heer Holman wil die bijeenkomsten niet zo nu en dan, hij wil die vaker. Daarom wil ik hem de vraag voorleggen hoe hij die bijeenkomsten ziet in relatie tot de democratische controle en de democratische legitimatie van waar wij dan mee bezig zijn en mee bezig gaan.

De heer HOLMAN: Wat ons betreft kunnen die bijeenkomsten ook gewoon in het openbaar worden gehouden. Het gaat om het bespreken van hoe dingen zijn bedoeld, hoe met iets wordt omgegaan en waar de knelpunten liggen. Degenen die de vorige bespreking hebben bijgewoond, waren volgens mij allemaal redelijk enthousiast. Het bleek goed te werken om de dingen gewoon eens met elkaar af te stemmen.

De heer WIJBENGA: De eerste bijeenkomst, waarop ook de fractie van de PvdA was vertegenwoordigd, is afgesloten met de vraag hoe nu verder moest worden gehandeld, want iedereen had toch een beetje een onbevredigd gevoel. Het gesprek op zich deugde en er zijn in min of meer concluderende zin ook wel afspraken gemaakt, maar op de eerstvolgende bijeenkomst in die setting zou ik ook graag een deel van de tijd gebruiken om te bezien hoe wij in een openbare commissievergadering hieraan een vervolg kunnen geven. Dat is waar we naar op zoek zijn.

De heer SLUITER: Maar de heer Holman was al een slag verder. Hij zei dergelijke bijeenkomsten vaker te willen en in antwoord op mijn vraag voegde hij hieraan toe, dat die bijeenkomsten dan openbaar moeten zijn. Klopt dat?

De heer HOLMAN: Ja, in principe wel. Als er punten aan de orde zijn met een echt persoonlijk karakter, kan het een keer niet, maar in principe zouden dergelijke bijeenkomsten openbaar moeten zijn.

De heer KUIPER: Dit intrigeert mij in hoge mate, want een informele bijeenkomst heeft het voordeel dat mensen in de organisatie van de provincie, dus ook ambtenaren, hun mond kunnen opendoen; zij kunnen achtergrondinformatie geven. Als die bijeenkomsten openbaar zijn, zal iedereen zijn mond houden.

De heer HOLMAN: Maar als wij nu een ontwikkelingsgerichte provincie willen zijn en als het POP nu een ontwikkelingsgericht POP is en als het de vraag is hoe daaraan invulling kan worden gegeven, waarom zouden de staten daarover niet in een openbare setting met ambtenaren en bestuurders kunnen filosoferen?

De heer KUIPER: In die situatie wel, maar de heer Holman sprak over informele bijeenkomsten die dienen als voorbereiding en om na te gaan wat mogelijk is en daarover vervolgens in een openbare commissievergadering te spreken. Daar zit een spanningsveld tussen en ik vraag mij af hoe de heer Holman dat oplost.

De heer HOLMAN: Dat is nu precies waarover wij de volgende commissievergadering verder willen discussiëren. Wij horen dan graag hoe de andere fracties daartegen aankijken en hoe wij een en ander handen en voeten kunnen geven.

De heer VEENSTRA: En daarmee is dit geen voorstel meer van het CDA, maar wordt het gewoon in de volgende commissievergadering besproken?

De heer HOLMAN: Het was sowieso ons idee om dit punt in de volgende commissievergadering verder uit te diepen, mede omdat deze vergadering zich niet echt leent voor een diepe inhoudelijke discussie over dit onderwerp.
Het tweede voorstel van ons is het vormen van een soort van werkgroep uit de staten die samen met GS gaat bekijken of dit nu precies is wat wij in de dagelijks praktijk met het POP hebben gewild.

De heer SLUITER: De heer Holman zegt eigenlijk te willen dat een werkgroep uit de staten samen met GS gaat kijken naar een betere vertaling van het POP in de dagelijkse praktijk. Daar zie ik toch ook weer zo'n raar dilemma zitten, want wij hebben met elkaar het POP vastgesteld. De uitvoering in de praktijk laten wij graag over aan het bestuur - ik mag hopen dat het zo is, maar voor onze fractie geldt dit wel - en gaat de heer Holman met zijn voorstel niet een beetje voor de helft op de bestuursstoel zitten? Ik bedoel: waar blijft de rollenscheiding tussen PS en GS als voor de vertaling naar de dagelijkse praktijk en de uitvoering PS al voor de helft op de stoel van GS gaan zitten?

De heer HOLMAN: Daarmee heeft de heer Sluiter een punt. Wij willen niet op de stoel van GS gaan zitten. De dagelijkse uitvoering willen wij ook gewoon bij GS laten. Dat laat onverlet dat, als wij op het afgelopen jaar terugzien, wij moeten constateren dat het ook een zoeken is naar hoe invulling kan worden gegeven aan bepaalde zaken en hoe met die zaken moet worden omgegaan. Misschien constateert de werkgroep ook wel na een bijeenkomst dat de zaak uitgediscussieerd is, maar wij denken, gelet op wat er de afgelopen jaren allemaal aan discussie is geweest, dat wat wij nu voorstellen kan helpen om te komen tot een ontwikkelingsgerichte provincie. De pilot-Westerveld was ook zo'n worsteling. Er zijn intenties uitgesproken over hoe het toerisme zou moeten worden ontwikkeld, maar hierbij liep de provincie keihard tegen de beperkingen van haar eigen POP aan.

De heer VEENSTRA: Gaan PS zich nu niet veel te veel met de structuur, de werkwijze en de uitvoering bemoeien? Moeten wij ons niet veel meer op de inhoud richten?

De heer HOLMAN: Volgens mij is dit inhoud. Ons voorstel is er net zo een als de PvdA samen met de VVD wil doen om de pilot-Westerveld vlot te trekken.

De heer VEENSTRA: Dat wordt een prachtig inhoudelijk verhaal, let maar op.

De heer HOLMAN: Dat wachten wij dan met zeer veel belangstelling af.

De heer KUIPER: Ik wil nog een vraag stellen over de inhoud en ik leg hierbij een verband met de uitspraak van de heer Holman dat hij zich wat meer wil richten op wat mogelijk is en wat minder op de restricties. Het POP is aanvaard met de bedoeling om een kader aan te geven waarbinnen geopereerd moet worden. Via het POP kan de provincie met name richting geven aan alles wat met bestemmingsplannen en zo te maken heeft. Betekent de uitspraak van de heer Holman dat hij de hele POP-structuur ondersteboven wil gooien? Wat wil hij precies bereiken met het ter discussie stellen van deze functie?

De heer HOLMAN: Aan de ene kant willen wij ontwikkelingsgericht werken, maar dan wel binnen de kaders van het beleid. Maar de afwegingen worden vaak gemaakt op basis van nuances en zijn niet altijd exact te wegen. Dat is nu precies de reden waarom wij hierover eens willen discussiëren. Verder hebben wij geconstateerd dat de CARP op dezelfde manier met deze materie worstelt. De discussie komt terug.
Wij zien ook hoopvolle ontwikkelingen. In het Drents Plateau, het personeelsblad van de provincie, laat ook de gedeputeerde weten dat de provincie goed op weg is om een participerende, medeontwikkelende instantie te worden met minder regels en met democratie. De vraag is hoe wij dit oppakken, hoe wij hieraan invulling geven en hoe wij de problemen die wij tegenkomen, oplossen.

De heer VEENSTRA: Het personeelsblad is voor ons toch geen bron ter kennisneming?

De heer HOLMAN: Wij nemen wel van de inhoud daarvan kennis en als een gedeputeerde in dat blad een uitspraak doet, dan is dat voor ons een citaat van een gedeputeerde. Aan zo'n citaat refereer ik nu even. Maar het is geen beleidsnotitie, dat ben ik met de heer Veenstra eens.
Wij constateren dat er écht wel wat in Drenthe kan en in die zin hebben we wel enige verwachtingen van de discussie.
Ik kom op het onderwerp ILG en plattelandseconomie.
Het uitvoeringsprogramma ILG vraagt voor een periode van 7 jaar een bedrag van bijna € 500 miljoen. De uitvoering komt in handen van de provincie te liggen, maar er zijn veel onzekerheden. Wat krijgen we uiteindelijk van het Rijk en hoeveel draagt Brussel bij? Hoe gaan we hiermee om? De uitvoering van het plattelandsbeleid vereist een forse financiële bijdrage van de provincie: over de gehele planperiode een bedrag van € 37 miljoen. Dat mág en dat moet ook.
De CDA-fractie kan zich alleen niet vinden in de accenten die gelegd zijn in het Meerjarenprogramma vitaal platteland. Er gaat veel aandacht en geld naar het onderdeel natuur en verhoudingsgewijs weinig naar het onderdeel sociaal-economische vitalisering van het landelijk gebied. UIt eigen middelen begroot de provincie voor natuur een bedrag van ruim € 11 miljoen en voor de sociaal-economische vitalisering nog net geen € 2 miljoen. Het CDA vindt dat de werkgelegenheid op het platteland een uitdaging is en ook bijzondere aandacht verdient en dat de plattelandseconomie meer moet worden gestimuleerd en verbreed. MKB-achtige bedrijvigheid, landbouw, dienstverlening en recreatie verdienen als motor van de plattelandseconomie meer ondersteuning. Het kan dan bijvoorbeeld gaan om het verplaatsen van recreatiebedrijven, over het ondersteunen van MKB-achtige bedrijvigheid en dienstverlening of over het versterken van het voorzieningenniveau in dorpen. Daarom wil het CDA de komende jaren meer eigen provinciale middelen beschikbaar stellen om het investeringsbudget op dit onderdeel te verruimen. Dit extra budget kan ook worden benut voor cofinanciering van landelijke en Europese middelen. Die middelen voor cofinanciering zouden wel eens hard nodig kunnen zijn om het totale bedrag binnen te halen. Wij hebben op dit punt een motie voorbereid, die ik nu zal indienen.

*Motie M5*

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 17 mei 2006,*

*constaterende dat:*
- *in het Collegeprogamma en in het bijzonder in de Programmalijn landelijk gebied beleidsmaatregelen voor het plattelandsbeleid zijn geformuleerd;*
- *in het kader van het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) de provincie de centrale regiefunctie alsmede de uitvoeringsfunctie heeft voor het realiseren van het plattelandsbeleid in het kader van het provinciaal Meerjarenprogramma voor het landelijk gebied;*
- *in dit Meerjarenprogramma via het ILG naar verhouding weinig middelen beschikbaar komen voor maatregelen ter realisering van doelen op het gebied van de sociaal-economische vitalisering van het landelijk gebied;*

*overwegende dat:*

- *voor het goed kunnen uitoefenen van de uitvoeringsfunctie de provincie Drenthe zelf een sterke financiële positie in het Meerjarenprogramma moet innemen;*
- *het kunnen beschikken over substantiële eigen financiële middelen belangrijk is om uitvoering te kunnen geven aan de realisering van maatregelen die vooral ook de eigen provinciale doelen op het gebied van het plattelandsbeleid dichterbij kunnen brengen;*
- *eigen financiële middelen ook kunnen dienen als cofinanciering voor middelen van derden;*

*van mening zijnde dat:*

- *de plattelandseconomie meer moet worden gestimuleerd en verbreed;*
- *de sociaal-democratische vitalisering van het platteland van belang is voor het behouden en versterken van de werkgelegenheid;*
- *het daarvoor gereserveerde investeringsbudget moet worden vergroot;*

*dragen het college van gedeputeerde staten van Drenthe op om in de begroting 2007 en volgende jaren met voorrang jaarlijks een bedrag van € 500.000,-- toe te voegen aan het Fonds stimulering vitaal platteland om daarmee het ILG te vergroten voor de uitvoering van projecten die bijdragen aan de sociaal-economische vitalisering van het platteland,*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer HORNSTRA: De heer Holman zegt dat bepaalde onderdelen niet goed tot hun recht komen, dit nog los van de kwestie dat hetgeen door de provincie is gevraagd waarschijnlijk helemaal niet gehonoreerd wordt, dus dat er veel minder geld komt dan wij graag zouden willen. Is de heer Holman niet bang dat als de provincie direct zegt er een bepaalde hoeveelheid geld bij te leggen, het Rijk zegt: "Mooi meegenomen, dan hoeven wij dat niet meer te doen."

De heer HOLMAN: Daar ben ik helemaal niet bang voor. Want vergeleken bij het geld dat van derden komt, is het bedrag dat van de provincie komt, relatief klein. Wij denken juist dat het relatief kleine bedrag van de provincie wel eens te weinig zou kunnen zijn om in voldoende mate te cofinancieren, dus om de mogelijkheden die er met geld uit Brussel en Den Haag zijn, te benutten.
Wij hebben er bewust niet voor gekozen de bijdrage van de provincie maar wat minder te laten zijn. Juist de economische stimulans, het creëren van werkgelegenheid en dynamiek op het platteland heeft ons ertoe gebracht extra geld te vragen.

De heer HORNSTRA: De heer Holman zegt dus eigenlijk dat het een en-en-verhaal is: hij vindt het ene onderdeel te weinig maar het andere niet te veel.

De heer HOLMAN: Op het moment dat wij een accent willen verleggen, kunnen wij geld bij het een wegplukken en aan het ander toevoegen, maar wij hebben ervoor gekozen het ene in stand te houden en het accent op de sociaal-economische impuls te vergroten door iets meer geld ter beschikking te stellen.

De heer LANGENKAMP: De heer Holman reageerde nogal schamper op het voorstel van de PvdA om € 1 miljoen beschikbaar te stellen voor het bevorderen van de economische bedrijvigheid, en noemde toen bedragen van € 15 tot € 20 miljoen. Nu spreekt hij zelf over een bedrag van € 0,5 miljoen voor economische ondersteuning en noemt daarbij als voorbeeld de verplaatsing van recreatiebedrijven. Is dat bedrag dan reëel?

De heer HOLMAN: Het gaat om een periode van 7 jaar. Voor die hele planperiode is nu voor dit doel een bedrag van € 1,9 miljoen beschikbaar. Wij willen daar per jaar € 500.000,-- aan toevoegen, dat is in 7 jaar € 3,5 miljoen en dat is dus meer dan een verdrievoudiging van het budget dat GS in hun plan hebben staan. Dat noem ik nogal substantieel.

De heer LANGENKAMP: Ja, ten opzichte daarvan wel, maar ten opzichte van de redenering van een uur geleden, toen de heer Holman zei dat het bedrag van € 1 miljoen eigenlijk wel € 15 miljoen zou moeten zijn, natuurlijk niet. Ik vind het niet erg consistent.

De heer HOLMAN: Nou, ik vind dat wij hier redelijk wat doen als dit voorstel gehonoreerd wordt.

De heer HARLEMAN: Waar wil het CDA zelf die ruimte van € 500.000,-- structureel uit de begroting 2007 vandaan halen?

De heer HOLMAN: De discussie daarover willen wij bij de behandeling van de begroting graag aangaan. Wij denken dat er veel mogelijkheden zijn. Als wij het met elkaar eens zijn dat een paar accenten gelegd moeten worden dan is het aan GS om een begroting te maken en te kijken of die ruimte er is. Volgens ons is die ruimte er.

De heer HARLEMAN: Maar als ik de motie zou willen steunen dan wil ik op dat moment toch wel weten waar het CDA aan denkt om dat geld boven tafel te krijgen. Ik wil dat dan niet aan het college overlaten.

De heer HOLMAN: Wij denken dat die ruimte nog wel in de begroting zit. Er komen nog gelden van Essent, die nog niet begroot zijn en zo zijn er nog wel wat zaken die voor ruimte zorgen. Zelfs in de reserves zit nog ruimte, al zal de heer Harleman dat niet met mij eens zijn.
Maar de vraag die de heer Harleman nu stelt, kan hij ook stellen bij de andere voorstellen die nu worden gedaan.

De heer HARLEMAN: Ik ben gewend dat het in de politiek altijd een kwestie is van keuzes maken. Als een fractie structurele ruimte beschikbaar wil stellen, moet zij ook even aangeven ten koste waarvan dat gaat. Het is dan heel gemakkelijk te zeggen dat het uit de Essent-uitkering kan komen, maar dat is mij te gemakkelijk. Waar kiest het CDA dan voor?

De heer HOLMAN: Nogmaals, ik vind dat wij deze discussie nu niet moeten voeren.
Stel dat er een voorstel komt voor extra geld voor de Drenthe-promotie. Dat geld kan dan komen uit de extra ruimte, maar ook uit het programma WOK, waarvan de gelden nog niet allemaal besteed zijn. Het is dus een kwestie van ruimte en van welke ruimte daarvoor wordt gekozen, hoe wordt aangekeken tegen reserveontwikkeling, saldireserves en overschotten. Daar zit ruimte in.
Voorzitter. Ik heb eigenlijk helemaal geen zin om deze technische discussie nu te voeren. Laten wij dat vooral bij de behandeling van de Rekening 2007 doen.

De heer HARLEMAN: Eerlijk gezegd vind ik dat een beetje slap. De heer Holman noemt een heleboel mogelijkheden waar het geld vandaan kan komen, maar ik probeer te achterhalen welke keuzes het CDA zélf maakt.

De heer HOLMAN: Ik heb gezegd dat er volgens ons op verschillende punten nog ruimte in de begroting zit.
Voorzitter. Ik kom op het onderdeel extra aandacht en middelen voor Drenthe-promotie.

Er is vraag naar een bredere aanpak van de actie "Da's nou Drenthe". Ook het CDA vindt dat niet alleen het toerisme maar ook het woon- en werkklimaat van de provincie Drenthe krachtig in de markt gezet moeten worden. Hierdoor straal je dynamiek uit die bevorderlijk is voor de ontwikkeling van de werkgelegenheid. Wij willen een structurele financiële ondersteuning voor de marketing en promotie van Drenthe en dat mag best wat kosten.
Ook hiervoor hebben wij een motie opgesteld. De motie lijkt aardig wat op die van de PvdA en heeft ook dezelfde intentie, maar ik dien haar nu toch in. Het verschil tussen beide moties is dat wij geen bedrag noemen, want wij denken niet de wijsheid in pacht te hebben om te zeggen dat het voor zo- en zoveel geld kan gebeuren. Verder willen wij in de Statencommissie BFE verder discussiëren over de voorwaarde van de PvdA dat het bedrijfsleven een bijdrage beschikbaar moet stellen.
Onze motie biedt volgens ons een betere basis voor een discussie.

*Motie M6*

*Provinciale staten van Drente, in vergadering bijeen op 17 mei 2006,*

*constaterende dat:*
- *met de actie "Da's nou Drenthe" een goede basis is gelegd voor Drenthe marketing;*
- *de actie "Da's nou Drenthe" primair is gericht om Drenthe als vakantiegebied onder de aandacht te brengen van toeristen;*

*overwegende dat:*
- *de actie "Da's nou Drenthe" met het oog op het behouden en ontwikkelen van werkgelegenheid verbreding behoeft;*
- *naast toerisme ook het woon- en werkklimaat van Drenthe krachtig in de markt moet worden gezet;*

*van mening zijnde dat:*
- *hiervoor structureel een stevige financiële ondersteuning nodig is;*

*verzoeken het college van gedeputeerde staten van Drenthe om met een voorstel voor een brede promotie en marketing van Drenthe te komen en daarvoor in de begroting van 2007 en volgende jaren een substantieel bedrag op te nemen,*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De heer HOLMAN: Op de vraag wat wij dan een substantieel bedrag vinden, is ons antwoord - en dat antwoord is puur gebaseerd op een inschatting - ergens tussen € 1 en € 2 miljoen. Ook wij weten niet wat een goede promotiecampagne zal kosten, maar dat zal wel uit het voorstel blijken.

De VOORZITTER: Ik concludeer dat de motie deel kan uitmaken van de beraadslaging.

De heer VEENSTRA: Het is lastig een motie te ondersteunen, waarin een substantieel bedrag wordt gevraagd met een marge van een miljoen euro. Als een substantieel bedrag wordt gevraagd, kan dan wel een marge van een miljoen worden aangehouden?

De heer HOLMAN: Wij zeggen dat het college met de betrokken organisaties in overleg moet gaan en vervolgens met een plan moet komen. Er kunnen dan alternatieven op tafel komen, maar ik neem aan dat uit de onderhandelingen van het college met de organisaties een bedrag te voorschijn komt. Het lijkt ons niet zinvol nu te discussiëren over of het € 1 miljoen of € 2 miljoen moet zijn, de intentie van wat wij willen lijkt mij duidelijk en ik neem aan dat het college ons goed begrijpt. Het college moet met een plan

komen en bij de beoordeling daarvan geven wij wel aan of een bedrag van € 1, € 1,5 of € 2 miljoen gerechtvaardigd is.

De heer VEENSTRA: De heer Holman gaat vandaag wel gemakkelijk met geld om. Hij wil € 15 tot € 20 miljoen bestemmen voor Zuidoost-Drenthe, hij heeft inmiddels een bedrag van € 0,5 genoemd voor het platteland en hij noemt nu een substantieel bedrag voor recreatie en toerisme. Zo langzamerhand rijst de vraag wat het CDA volgend jaar niet wil doen. Dit neemt zo langzamerhand enorme proporties aan.

De heer HOLMAN: Ik ben dit volstrekt niet met de heer Veenstra eens. De uitkomst van de optelsom van de voorstellen van de PvdA is hoger dan die van de optelsom van onze voorstellen. Wij vragen het college een plan te ontwikkelen en wij pretenderen niet op voorhand te kunnen zeggen wat het moet kosten en wat het ons waard is. Dat zien wij dan wel en misschien wordt het wel een bedrag van € 1 miljoen, dat de PvdA als maximum biedt, hoewel, als de huidige bijdrage erbij opgeteld wordt, wordt dat ook al meer. Wij wachten wel af, want het bedrag dat de heer Veenstra noemt, is ook maar uit de lucht gegrepen, want hij zegt te denken dat het daarvoor wel kan.
Wij willen nog eens goed nadenken over de gewenste structuur van de organisaties op het gebied van marketing en promotie in het algemeen en op die van recreatie en toerisme in het bijzonder.
De promotie door Marketing Drenthe vinden wij vooral een taak van de provincie, waarbij cofinanciering vanuit het bedrijfsleven minder belangrijk is en misschien wel afgeschaft moet worden.
Wij denken dat een VVV-organisatie die zorgt voor toeristische promotie en voor het informeren van toeristen zichzelf moet kunnen redden met financiële ondersteuning door gemeenten en bedrijfsleven, de ondernemers, de sector zelf.
Het Recreatieschap is een samenwerkingsverband van de Drentse gemeenten die daarvoor dan ook primair de financiële verantwoordelijkheid dragen.

De heer LANGENKAMP: Hoor ik goed dat de heer Holman zegt dat het draagvlak vanuit de sector niet zo belangrijk is? De sector hoeft er niet aan mee te betalen?

De heer HOLMAN: Wij zijn van mening dat de afgelopen periode een wat verkrampte discussie is gevoerd waarbij is gezegd dat de provincie pas wil betalen als het bedrijfsleven met een bepaald bedrag over de brug komt. Als de Drenthe-promotie een aparte tak wordt, die grotendeels door de provincie wordt gefinancierd en het Recreatieschap en de VVV's veel meer een zaak worden van de ondernemers en de gemeenten - en misschien kunnen Recreatieschap en VVV's wel op de een of andere manier gebundeld worden - dan is het goed geregeld. De oude discussie dat de provincie pas over de brug komt als de bedrijven eerst zo- en zoveel hebben bijdragen, hebben wij als niet erg zinvol ervaren.

De heer LANGENKAMP: Maar hoe kan de heer Holman nu zeggen dat de gemeenten en de ondernemers wel moeten gaan samenwerken en dat...

De heer HOLMAN: Wij zeggen niet dat er samengewerkt moet worden. Wij zeggen ook niet dat het bedrijfsleven geen bijdrage kán leveren, alleen dat het anders moet geregeld worden dan tot nu toe is gebeurd.

De heer LANGENKAMP: Maar waarom is de heer Holman dan niet blij dat het draagvlak er nu wél is?

De heer HOLMAN: Draagvlak en financiële bijdrage zijn wat ons betreft twee verschillende grootheden. Draagvlak is niet alleen een kwestie van financieel bijdragen, dat is achter de plannen staan, enthousiast meedoen, ondersteunen, ervoor gaan.

De heer LANGENKAMP: Maar de heer Holman wil zelf geen bedrag invullen dat ligt tussen € 1 miljoen en € 2 miljoen. Waarom kiest hij daarvoor een heel brede range en zegt hij niet: "Ik ga voor € 1,5 miljoen."

De heer HOLMAN: Dat zou kunnen, maar dat zal het plan dan wel uitwijzen.

De heer LANGENKAMP: Hoe kan dat nou? Wij moeten er vandaag in zijn algemeenheid en straks in de commissies in het bijzonder over discussiëren en ik neem aan dat de PvdA dan zegt te gaan voor € 1 miljoen, of € 1,5 miljoen, maar het CDA kan dan toch niet zeggen er wel over te willen spreken, maar alleen in vaagheden en dat het college het verder maar uit moet zoeken?

De heer HOLMAN: Ik denk dat wij redelijk duidelijk zijn. Wij willen een nieuw plan en ik constateer ook weinig inhoudelijk verschil met de bijdrage van de PvdA, want tussen hun motie en de onze zit niet zoveel lucht. Wij geven de richting aan en dan is het aan GS om met het bedrijfsleven voor de Drenthe-promotie een plan te maken.
Nogmaals, wij hebben niet de pretentie nu al te zeggen: zo ziet het plan er uit en het kost exact zoveel om het zinvol en efficiënt uit te voeren.

De heer LANGENKAMP: Dus uiteindelijk vindt het CDA de bijdrage van het bedrijfsleven niet interessant.

De heer HOLMAN: De heer Langenkamp moet goed luisteren. Ik heb gezegd dat met name de VVV-organisatie en het Recreatieschap financieel veel meer door de ondernemers zouden moeten worden gedragen, omdat zij daarin een heel direct belang hebben. Bij de algemene Drenthe-promotie is het individuele belang van de ondernemer waarschijnlijk minder groot, dus daarvoor zou het accent op de bijdrage minder groot kunnen zijn. Maar goed, wij gaan de discussie hierover graag verder aan in de commissie. En nogmaals, het positieve van vandaag is dat statenbreed ten opzichte van vorig jaar toch wel een omslag is gemaakt. Ik herinner mij dat in de vorige periode alleen het CDA en de PvdA bereid waren een klein bedrag beschikbaar te stellen en dat de staten hierover nog sceptisch waren. Gelukkig is het nu allemaal redelijk succesvol en maken we de slag naar het verder ontwikkelen van de Drenthe-promotie.
Voorzitter. Mijn volgende onderwerp: jeugd.
In het algemeen gaat het goed met onze jeugd en jongeren. Maar er is ook een te groot aantal jeugdigen die bijzondere aandacht verdienen. Bij deze jeugd zien we dat er sprake is van schoolverzuim, baldadig tot zelfs crimineel gedrag in het uitgaansleven, vroegtijdige schoolverlating en mede als gevolg daarvan van een gebrekkige aansluiting op de arbeidsmarkt. Het CDA vindt dit zorgwekkend.
Een van de oorzaken is de tekortschietende gezinsopvoeding. De jeugdhulpverlening heeft er de handen vol aan. Het CDA vindt het belangrijk dat de jeugdzorg nauw aansluit bij het gezin, waarbij de ouders ook volledige ondersteuning vanuit de hulpverlening krijgen. Het gezin vormt immers de hoeksteen van de samenleving.
Ook moet er meer aandacht zijn voor preventie.
De provincie heeft al verschillende activiteiten ontwikkeld, bijvoorbeeld rond gezinscoaching en het project "Doe(n) wat werkt". De CDA-fractie nodigt het college uit om aan dit soort zaken volop aandacht te blijven besteden. De onlangs door het Rijk toegezegde extra € 2 miljoen voor de aanpak van de wachtlijsten in de jeugdzorg is daarbij een welkome financiële ondersteuning.
Dan de jeugdwerkloosheid. Het is bekend dat in Noord-Nederland relatief veel kinderen naar het vmbo gaan. Binnen deze groep vinden we ook veel vroegtijdige schoolverlaters zonder een goede startkwalificatie voor de arbeidsmarkt. Dit is bovendien de groep waarvoor de beschikbare banen afnemen, vanwege bedrijfsverplaatsingen naar lagelonenlanden.
Binnen de Programmalijn WOK wordt dit probleem door het college goed onderkend. Wij zouden er echter graag nog een schepje bovenop willen doen. Wij willen in de richting van het bedrijfsleven een aantal financiële prikkels opzetten om deze groep in dienst te nemen. Wij nodigen het college aan de hand van de volgende voorstellen dan ook uit om met een plan van aanpak te komen.
In de eerste plaats kan er binnen de regels van Europese staatssteun een regeling worden ontworpen die juist voor bedrijven met arbeidsintensieve processen interessant is. Wij doelen hiermee op een loonpremieregeling (LPR). Het liefst zien wij die in noordelijk verband (SNN) met ingang van de nieuwe peri-

ode regionaal beleid, dus per 1 januari aanstaande, ingevoerd. Maar als dat niet haalbaar is, kiezen we voor een Drentse regeling. De regeling zou een vast bedrag per geschapen arbeidsplaats moeten honoreren.
In de tweede plaats denken we aan een extra stimulans om jongeren in dienst te nemen en een vergoeding voor werkgevers voor verdere scholing tijdens een stage/tijdelijk contract die leidt tot voldoende kwalificatie.
Ten derde willen we graag dat initiatieven van scholen worden ondersteund die ruimtes beschikbaar stellen waar kinderen vanuit het vmbo of speciaal onderwijs in een soort van bedrijfssimulatie ervaring kunnen opdoen met het werken in quasi-dienstverband. Op een aantal plaatsen zien we dat hiermee goede resultaten bereikt worden en bereikt zijn en het lijkt mogelijk dat bedrijven aan deze instellingen eenvoudig werk gaan uitbesteden.
Collega Baas van de fractie van de ChristenUnie zal straks mede namens het CDA een motie indienen waarin in de breedte aandacht wordt gevraagd voor de problematiek van de jeugd.
Voorzitter. Het volgende onderwerp is starterswoningen.
Het wegwerken van het tekort aan betaalbare starterswoningen is primair de verantwoordelijkheid van de gemeenten. De provincie kan hierbij helpen en heeft daarvoor een knelpuntenpot beschikbaar. Ook het Rijk is bezig oplossingen te zoeken. Maar misschien kunnen we er als staten nog een schepje bovenop doen. Zo heeft de provincie Limburg samen met de gemeenten en de woningbouwcorporaties een plan opgesteld waarmee starters op de woningmarkt in aanmerking kunnen komen voor een starterslening van maximaal € 30.000,--. Daarmee komt een betaalbare woning voor hen binnen handbereik. De fractie van het CDA nodigt het college uit te onderzoeken of dit plan ook in Drenthe navolging kan krijgen. Landelijk is onlangs door minister Dekker € 40 miljoen beschikbaar gesteld en ook dit bedrag kan Drenthe aan een oplossing helpen. Wij nodigen het college uit te kijken hoe deze mogelijkheid in Drenthe maximaal kan worden uitgenut.

De heer VEENSTRA: Is de regeling die minister Dekker met de corporaties gaat doen niet voldoende? Moet de provincie daar nog iets bovenop doen? De regeling in Limburg dateert van voor de situatie waarin het Rijk iets ging doen. Is provinciale bemoeienis in de huidige situatie niet een beetje dubbelop?

De heer HOLMAN: Zeker nu er een landelijke regeling is, moet bekeken worden hoe Drenthe die goed kan uitnutten en moeten wij samen met gemeenten en woningbouwcorporaties bekijken op welke manier zoveel mogelijk jongeren in Drenthe daarvan gebruik kunnen maken.

De heer VEENSTRA: Maar dat hoeft dus niet met geld?

De heer HOLMAN: Nee, dat hoeft niet met geld. Het is meer om te kijken hoe we van het bedrag van € 40 miljoen zoveel mogelijk voor de Drentse jongeren kunnen binnenhalen.
Voorzitter. Ik heb nog twee kleine puntjes.
Bij de invoering van de ASV heeft het college toegezegd nog in deze statenperiode met een evaluatie te komen. Het CDA wil deze evaluatie, evenals de daaruit voortvloeiende voorstellen, nog deze statenperiode behandelen. We kijken er met belangstelling naar uit, net als de doelgroepen. We horen van sommige subsidieontvangers dat de administratieve last als gevolg van de invoering van de ASV is gestegen. Zij ervaren de subsidieregeling soms als een bureaucratisch obstakel voor het ontwikkelen van creativiteit en dynamiek in de eigen organisatie.
De fractie van het CDA nodigt het college daarom uit om voldoende budget te reserveren voor de waarderingssubsidies. In de discussie over de toekomst van het museum De Buitenplaats hebben we als PS laten zien dat er op dit terrein mogelijkheden zijn. Daar zijn wij blij en tevreden mee.
Conclusie en afronding. Drenthe: een ondernemende provincie, een provincie waar wat kan.
In deze algemene beschouwingen pleit de CDA-fractie voor een provinciaal bestuur dat flexibiliteit, creativiteit en dynamiek uitstraalt. Alleen met een dergelijke bestuurscultuur kan het product Drenthe goed ingekleurd en gepromoot worden.

Wij zien volop mogelijkheden om Drenthe verder te ontwikkelen op het gebied van wonen, werken en recreëren. Ook de aanleg van een snellespoorverbinding met de Randstad is daarbij van groot belang. Drenthe moet van ons het imago krijgen van een ondernemende provincie, zoals die wordt neergezet in het IPO-rapport "De provincie als publieke ontwikkelaar". Een provincie die onder meer initiatief neemt, risico's durft te dragen, onorthodoxe wegen durft in te slaan en coalities aangaat met private partijen. Want wanneer de provincie bergen wil beklimmen, moet zij geen hoogtevrees hebben!
Dit college is wat ons betreft hiermee nog iets te bescheiden bezig geweest, hoewel er goede ontwikkelingen in gang zijn gezet. Er is nog een jaar te gaan om het werk af te maken en we hopen dat het college dit werk met veel voortvarendheid en ambitie wil oppakken.
De CDA-fractie gaat voor een ondernemende provincie, een provincie waar wat kan.
De vraag wie dit over een jaar vorm en inhoud gaat geven, laten wij eerst beantwoorden door de kiezers.

De heer VEENSTRA: De heer Holman zegt nogal wat in zijn conclusie. Hij pleit voor een ondernemende provincie en onze opvatting is dat in de Voorjaarsnota adequaat en goed beleid voor Drenthe is neergelegd en dat dit uitgevoerd gaat worden. Wat vindt de heer Holman nu van de Voorjaarsnota en dan met name van dat het college nu afmaakt wat de afgelopen jaren is ingezet?

De heer LANGENKAMP: Maar, voorzitter, de Voorjaarsnota staat nu toch niet op de agenda. Die bespreken we de volgende maand toch pas?

De heer VEENSTRA: De heer Holman zegt iets over de ondernemende provincie en ik mag hem daar natuurlijk best een vraag over stellen. Ik zie wel wat voor antwoord hij geeft.

De heer LANGENKAMP: Natuurlijk mag de heer Veenstra een vraag stellen, maar niet de vraag wat de heer Holman van de Voorjaarsnota vindt.

De VOORZITTER: Nu heb ik even mijn rol als voorzitter te vervullen. Geagendeerd zijn de algemene beschouwingen, maar ik heb daaraan toegevoegd dat ook de achterliggende statenstukken aan de orde zijn, waaronder de Voorjaarsnota 2006 inclusief de 6e wijziging van de Begroting 2006.

De heer HOLMAN: Het kiezen voor programmalijnen onderschrijven wij, want wij vinden dat het college daarmee een heel goede keuze heeft gemaakt. Het geeft ook meer focus. Maar wij zeggen hierover twee dingen. Ten eerste dat er nog meer gefocust moet worden om de problemen werkelijk aan te pakken, want er is nu de neiging om alles te verkappen, alles te bedienen en iedereen tevreden te houden, terwijl als er werkelijk wordt gekozen, er ook problemen opgelost kunnen worden. Vandaar ook even mijn vraag of wanneer Zuidoost-Drenthe werkelijk als een probleem wordt ervaren, daaraan niet meer aandacht moet worden besteed. Ten tweede pleiten wij voor accentverschuivingen, met name op het gebied van het creëren van werk en daarbij ook vooral te letten op de jeugd. Dus als de heer Veenstra goed heeft geluisterd, heeft hij van ons gehoord dat wij graag een aantal accentverschuivingen willen in het ILG, het moet niet alleen gaan om natuur en landschap, er moet vooral ook meer aandacht zijn voor de sociaal-economische zaken. Dát is de kern van ons betoog: meer focus en accentverlegging naar iets meer economie en werkgelegenheid. Wij denken dat het probleem van vooral de jeugd om meer aandacht vraagt en daartoe zien wij mogelijkheden. In de vergadering van de Statencommissie BFE zullen wij bij de bespreking van de Jaarrekening 2005 en de begrotingwijziging wijzen op de mogelijkheid om met het geld dat wij hebben meer goede dingen voor Drenthe te doen.

De heer VEENSTRA: In de commissie is onlangs de evaluatie van de programmalijn WOK besproken. In die evaluatie wordt aangegeven dat Drenthe qua werkgelegenheidsmaatregelen juist op de goede weg is. Hoe plaatst de heer Holman die constatering in zijn betoog?

De heer HOLMAN: Qua werkgelegenheid wel, maar qua werkloosheidsbestrijding niet. De werkloosheid is nog steeds een groot probleem voor de jeugdwerkloosheid. Wij kunnen dan zeggen: "Dit is een feit en voor Drenthe zit er niet meer in," maar wij denken dat er meer kan en dat met een gerichte investering van aandacht en middelen met name de jeugdige werklozen meer perspectief kan worden geboden.

De VOORZITTER: En dan is nu echt het woord aan de heer Dohle.

De heer DOHLE: Mijnheer de voorzitter. Ik dacht even: "Zijn dit wel de Drentse algemene beschouwingen," toen de heer Veenstra zo mooi over het debat van gisteravond in de Tweede Kamer begon. Volgens de PvdA was daar het asielbeleid aan de orde, maar volgens mij ging het over iets anders. Maar hoe dan ook, als de PvdA het asielbeleid wil herzien - het is toch ook vooral het beleid van de heer Cohen - dan moet zij haar gang gaan, al denk ik dat die partij meer doelt op de uitvoering van het beleid. En als het op de uitvoering aankomt dan zie je toch dat partijen die goed samenwerken, ook prima van mening kunnen verschillen.
Dat brengt mij terug bij deze algemene beschouwingen. Wij gaan uit van een gedegen financiële structuur omdat die waarborgt dat premies die de burger moet betalen, niet hoeven te stijgen.
Voorzitter. Er is altijd een reden om iets anders te willen, maar anders of beter hoort niet de grootste vijand van goed te zijn.
In de laatste algemene beschouwingen van deze statenperiode kun je toch weinig anders concluderen dan dat het collegebeleid in hoge mate op steun van de staten heeft kunnen rekenen. Natuurlijk, verschillende partijen verschillende accenten, maar de hoofdlijnen zijn onomstreden. Goed beleid hoort dan ook steun te krijgen.
Er is ook een stevig en degelijk beleid ingezet om de noordelijke economie verder te ontwikkelen. Daarbij is uitgegaan van de eigen kracht van het Noorden en is er met veel inzet van eigen middelen jaren gewerkt. Het is daarom onvoorstelbaar dat we nu zonder een degelijke argumentering en zonder een perspectiefrijk alternatief de kans lopen op achterstand te worden gezet. Mijn fractie steunt de noordelijke bestuurders op alle manieren in hun pogingen de plannen zo mogelijk verwezenlijkt te krijgen. En ook hier geldt dat goed beleid steun behoort te krijgen.
Voorzitter. Ik kan en wil niet anders dan concluderen dat de combinatie van socialisten en liberalen in Drenthe prima werkt. Rood en blauw vormen hier samen het zo bekende heidepaars. De VVD mag dan de kleinste zijn van de twee, we voelen ons geen heideblauwtje dat als een kwetsbare vlinder op de rode lijst staat. Van ons mag het ook zo doorgaan, want het collegebeleid is ook VVD-beleid. Van ons eigen verkiezingsprogramma is dan ook veel gerealiseerd of op de rails gezet.
Ik noem de doelmatigheidstoets in het subsidiebeleid, de intensivering van de woningbouw, de oprichting van het OV-bureau, verbetering van de bereikbaarheid van Drentse kernen, verbetering ook van de verkeersveiligheid. En wie had gedacht dat we eindelijk knelpunten als de A28, de aansluiting bij Lankhorst of de verdubbeling van de N33 zouden oplossen? Als daar de verlenging van de start- en landingsbaan van Groningen Airport Eelde binnenkort nog bij opgeteld kan worden dan kan gezegd worden dat op het gebied van de mobiliteit een enorme sprong is gemaakt. Een sprong voorwaarts. Hetzelfde geldt voor plattelandsontwikkeling en natuur en milieu. Drenthe was bovendien, zo lees ik in het blad van de Milieufederatie, de eerste provincie die reageerde op de fijnstofproblematiek.
Het energiebeleid geeft een hoopvolle blik naar de toekomst, een duurzame toekomst. Het is een liberaal beleid dat uitgaat van ieders eigen verantwoordelijkheid en dat veel wil doen met betrekkelijk weinig geld. De VVD beseft daarbij donders goed dat over enige tijd nog best extra investeringen nodig zullen zijn. De aanzet is echter gegeven en de voortgang gaan we volgen.

De heer KUIPER: Ik wil graag enige helderheid over wat de heer Dohle bedoelt met die extra investeringen. In de discussie in de commissie over het energiebeleid heeft de VVD-fractie gezegd dat hetgeen door GS was aangeboden, voldoende was. Dat was het nulpunt van waaruit verder kon worden gegaan. Als de heer Dohle nu spreekt over extra investeringen dan ben ik benieuwd wat hij daarmee bedoelt. Gaat het om extra investeringen bovenop wat in het energiebeleid is vastgelegd, of is dat energiebeleid al een extra toevoeging aan hetgeen tot nu toe gebeurde?

De heer DOHLE: Ik bedoel het eerste. Met het energiebeleid wordt een aantal doelen nagestreefd. Enkele daarvan kunnen alleen bereikt worden via samenwerking met derden. Wij hebben heel nadrukkelijk afgesproken te monitoren of alles op koers ligt en of de gewenste doelen ook gehaald worden. Mocht dat niet zo zijn, dan zullen wij het beleid opnieuw moeten overwegen maar dan zijn wij intussen wel enige jaren verder. Deze opmerking geldt dus in ieder geval niet voor de komende begroting.
Al met al heb ik met mijn intro aan willen geven dat het in Drenthe goed gaat en dat er een stevige basis is gelegd voor een verdere uitbouw.
Maar Drenthe is nooit af, stelt de Voorjaarsnota terecht. Dat geldt ook voor de taak en de positie van het middenbestuur zelf. Om op al die ontwikkelingen goed in te spelen zullen wij ook zelf moeten bewegen, bijvoorbeeld door een andere manier van werken. Maar daarvoor moeten we dan wel de juiste voorwaarden scheppen.
Dat kan door te investeren in dit gebouw én in de mensen die erin werken. Wij zullen de geplande nieuwbouw kritisch volgen, maar dan wel vanuit het gevraagde bedrag van € 12 miljoen, al mag dat bedrag natuurlijk best lager uitvallen. De VVD streeft naar een bestuurlijk apparaat dat kleiner is en beter en sneller opereert. Het aantal fte's is de laatste jaren al gedaald en wij moeten, gelet op de rijkstaken die er bij komen, ons afvragen of die daling nog verder kan gaan. Wij, staten, zullen moeten beseffen - dat is dan de andere kant - dat aan het werk van de provincie ook een einde ligt, dat het ergens stopt. Dat is een politieke keuze en eerlijk gezegd zie ik die politieke keuze niet snel leiden tot minder taken. En dat betekent dat de kwaliteit en de slagvaardigheid dus vooral zal moeten komen van de mensen zelf en van de middelen.

De heer HOLMAN: Het is mij niet geheel duidelijk wat de heer Dohle nu probeert te zeggen. Aan de ene kant zegt hij dat het bestuurlijk apparaat kleiner zou moeten, maar aan de andere kant noemt hij gelijk drie dingen waarom dit misschien wel niet kan. Is de heer Dohle nu van mening dat het bestuurlijk apparaat kleiner moet worden, of denkt hij dat dit toch niet lukt?

De heer DOHLE: Aan het begin van onze periode hebben wij gezegd dat er sowieso een bedrag van € 1 miljoen op de apparaatskosten moet worden bezuinigd. In de Voorjaarsnota lees ik dat het aantal fte's - daar gaat het dan voornamelijk om - is gedaald, terwijl de provincie er toch een aantal taken bij heeft gekregen. Nu het ernaar uitziet dat er opnieuw taken bijkomen, moeten wij ons afvragen of het wel verantwoord is desondanks het aantal fte's te verlagen, te meer omdat niet alle overdrachten van taken van het Rijk naar de provincie vergezeld gaan van een geldelijke vergoeding.

De heer HOLMAN: Dus de VVD streeft ernaar het apparaat kleiner te maken, maar denkt daarbij dat dit niet lukt.

De heer DOHLE: In de Voorjaarsnota wordt ervan uitgegaan dat het komende jaar wordt ingegaan met 500 fte's. Maar gelet op de taken, waarvan wij wensen dat die worden uitgevoerd en ook gelet op het door ons gewenste niveau van uitvoering, kan er volgens ons niet zo heel veel meer gevraagd worden.

De heer SLUITER: Op pagina 51 van de Voorjaarsnota staat dat er een groei van de formatie zal zijn. De heer Dohle zegt iets anders.

De heer DOHLE: Ik heb gezegd dat het aantal fte's is gedaald en dat nu weer een toename tot ongeveer 500 wordt verwacht. Vergeleken met het aantal van drie jaar geleden, zal het aantal fte's dan nog altijd met zo'n 20 zijn gedaald.

De heer SLUITER: En dat aantal kan en moet naar het oordeel van de VVD niet verder dalen? De VVD accepteert die 500?

De heer DOHLE: Ik heb het woord "moeten" niet gebruikt. Ik heb gezegd dat het streven is zo klein mogelijk te zijn en toch zo slagvaardig mogelijk te werken, maar dat we, ook gelet op de eisen die we aan de organisatie stellen, wel reëel moeten zijn. De consequentie daarvan is volgens mij dat wij het voornamelijk moeten zoeken in de opleiding van onze mensen en het bieden van een goed instrumentarium. Daar hoort uiteraard dan ook de automatiseringsslag bij die in de Voorjaarsnota is aangekondigd. Voorzitter. Op een aantal beleidsterreinen opereert de provincie inmiddels als een actieve partner van gemeenten die ontwikkelingen stimuleert en ondersteunt. De Regiovisie, projecten voor natuurontwikkeling en ISV zijn daarvan goede voorbeelden. Op het gebied van de RO wordt het beleid desondanks vaak als restrictief ervaren, zo hebben we gemerkt tijdens onze rondgang langs de gemeenten. Naar onze mening is de komst van de nieuwe WRO een ideale gelegenheid om hier wat aan te doen. Maak de stap naar ontwikkelingsgericht werken met gemeenten als co-maker.

De heer KUIPER: De nieuwe WRO zal begin 2008 in werking treden. De aanwezigheid van de provincie daarin hangt vooral af van de manier waarop de provincie die wet invult. De provincie kan een structuurvisie ontwikkelen of een soort van provinciale bestemmingsplannen. Als dit op een laag niveau wordt ingezet, betekent dit een terugtredende overheid, maar om op een hoog niveau in te zetten zal de provincie eerst een veel duidelijker visie moeten hebben op hoe zij hiermee denkt om te gaan. Wat is het idee van de VVD daarover?

De heer DOHLE: Ik denk dat we heel duidelijk moeten aangeven wat wij met de ontwikkeling van een bepaald gebied willen en dat die ontwikkeling vervolgens met de gemeenten moet worden doorgesproken, dat daarover een akkoord moet worden bereikt en dat vervolgens die gemeenten worden beschouwd als een soort van co-makers, die de gemaakte afspraken uitvoeren. Dit betekent dat het accent veel meer op de start moet worden gelegd dan op het tussentijds toetsen en op het op het eind afrekenen. Co-makership is een bekende term uit het bedrijfsleven die over het algemeen een soort van gecertificeerde toelevering en uitbesteding behelst. Een dergelijk systeem kan ook hier gelden en ik denk dat wij op die manier recht doen aan de positie die gemeenten ook in andere samenwerkingsverbanden met deze provincie al hebben, namelijk samen optrekken en samen een doel nastreven.

De heer KUIPER: Het is dus volgens de VVD zo dat als de provincie in goed overleg met de gemeenten treedt, het met de ruimtelijke inrichting van Drenthe automatisch wel goed komt?

De heer DOHLE: Automatisch zal er niets goedkomen, wij zullen er toch wat voor moeten doen. Alles wat de moeite waard is, kost ook moeite.

De heer KUIPER: En waar denkt de VVD dan aan?

De heer DOHLE: Dat heb ik zojuist aangegeven. Wij zullen heel nadrukkelijk duidelijk moeten maken wat wij met de ontwikkeling van het gebied voorhebben. Daar start het mee.

De heer KUIPER: En op de rol van de provincie daarin heeft de VVD ook een bepaalde visie?

De heer DOHLE: Dat is het aangeven wat je met een bepaald gebied voor hebt.

De heer KUIPER: Zonder daarbij ook bepalend te zijn naar de gemeenten toe?

De heer DOHLE: Vervolgens gaat de provincie daarover met die gemeenten afspraken maken. Maar wij kunnen niet voorbijgaan aan de provinciale verantwoordelijkheid die er gewoon is.

De heer KUIPER: Maar de heer Dohle is het toch ook met mij eens dat de rol van de provincie in de nieuwe WRO een heel andere zal zijn dan die nu is?

De heer DOHLE: Ja, die zal heel anders worden en vandaar ook dat ik zeg dat wij wellicht met het POP in de hand nog helderder moeten maken wat wij met de ontwikkeling van bepaalde gebieden in concreto willen en dat wij dit in samenwerking met de gemeenten moeten doen. Dit betekent dat er vooraf afspraken worden gemaakt en dat de gemeenten daarna bij het uitvoeren van die afspraken een veel grotere zelfstandigheid hebben dan waarvan nu sprake is.
Wanneer wij spreken over dit soort zaken dan gaat het ons met name om het kunnen versnellen van processen en het verminderen van lasten. Daarom hebben wij schriftelijke vragen gesteld over de bijwerkingen van Natura 2000. De antwoorden op die vragen wachten wij af, maar wij vragen nu ook aandacht voor wat ik maar even de wet op de archeologie noem, waarmee ik natuurlijk bedoel de komende wijziging van de Monumentenwet 1988. Wij willen de lasten voor het bedrijfsleven verminderen door heel nadrukkelijk aan te geven waar onderzoek achterwege kan blijven. Te denken valt dan met name aan die gebieden waar geen vondsten van enige betekenis zijn te verwachten of waar de grond in het verleden al ernstig is verstoord.
Voorzitter. Ik kom op Zuidoost-Drenthe.
Drenthe heeft de afgelopen jaren klappen gehad door de economische recessie. Vooral in het traditioneel industriële gebied Zuidoost-Drenthe is de recessie hard aangekomen. Dat de regio de werkgelegenheid in brede zin op peil heeft weten te houden, is een pluim voor de dynamiek en de potentie van het gebied. Maar het is niet genoeg.
De afname van het aantal banen in de industrie gaat nog wel even door. Ook de noodzakelijke groei van de arbeidsparticipatie vraagt om duizenden banen extra. De VVD besteedt al jaren aandacht aan deze problematiek en doet dat nu weer.
Die overgang vraagt om ingrijpende vernieuwingen van zowel bedrijven als de omgeving daarvan. Hierbij krijgt de regio traditioneel veel steun, maar die steun staat onder druk. Hoe het afloopt met het overleg over de structuurfondsen en de steunkaart kunnen we op dit moment niet zeggen, maar we weten al wel dat het er niet beter op zal worden.
De algemene beschouwingen hebben wel iets van een pakjesavond, maar de VVD wil niet te veel voor sinterklaas spelen. We zullen de komende jaren alle zeilen bij moeten zetten voor cofinanciering van EU-projecten en SNN-programma's. Ook het komende college zal enige ruimte voor zijn programma moeten hebben. Juist deze grotere projecten - SNN-Kompas en EU - leveren de gewenste structurele hulp waar het gebied meer vooruit komt. Dat geldt voor heel Drenthe, maar zonder vestigingsvoordelen komt zeker Zuidoost-Drenthe in nog veel zwaarder weer.
Gelukkig is het in de industrie niet allemaal kommer en kwel.

De heer VEENSTRA: De heer Dohle spreekt over pakjesavond, maar volgens mij is er nog niets uitgedeeld. Er zijn alleen nog maar wat wensen ingediend. Wat bedoelt hij dan met pakjesavond?

De heer DOHLE: Ook pakjesavond begint met het mooi opstellen van de presentjes. Wij zullen de volgende maand zien wat er daadwerkelijk wordt uitgepakt.

De heer VEENSTRA: Maar die presentjes zijn wel onderbouwd. Er zit wel het een en ander achter, het zijn niet zonder meer...

De heer DOHLE: Ja, er zit een mooie strik om en het is met een boel spanning neergelegd, dat ben ik helemaal met de heer Veenstra eens. En er zitten ook nog gedichten bij.

De heer VEENSTRA: Maar is dit de kwalificatie die de VVD geeft aan de moties die tot nu toe zijn ingediend?

De heer DOHLE: Ja, ik weet niet wat de heer Veenstra onder beeldspraak verstaat, maar ik zie mijn vergelijking als een beeldspraak. Waar het om gaat is dat ik een extra accent wil geven aan het feit dat wij goed moeten uitkijken en dat wij ervoor moeten zorgen dat er geld overblijft, want als wij zo meteen geld uit Europese structuurfondsen en dergelijke hier willen laten neerdalen dan zullen wij ook moeten cofinancieren.

De heer VEENSTRA: En daar horen plannen bij.

De heer DOHLE: Uiteraard horen daar plannen bij, dat spreekt.

De heer HARLEMAN: Er spreekt nogal een groot vertrouwen uit de Kompas-programma's en de SNN-programma's, maar uit het onlangs ontvangen rapport van de rekenkamer blijkt dat het resultaat bij het MKB niet echt aantoonbaar is. Wat vindt de VVD daar dan van?

De heer DOHLE: Ik weet niet of de heer Harleman ook weet hoe een weg als de N37 wordt gefinancierd. Dat is een van de grote, majeure investeringen waaraan wij in de toekomst wat hebben. Banen in de industrie verdwijnen en daar komen banen in de zorg, handel en dienstverlening voor terug en bij die banen horen andere gebouwen en dus ook andere bedrijventerreinen. Dat zijn de projecten die met name vanuit de Kompasgelden gefinancierd worden. Dat is iets anders dan de MKB-subsidie waar de heer Harleman op doelt.

De heer HARLEMAN: En de heer Dohle heeft de indruk dat die indirecte subsidies goed zijn voor de werkgelegenheid?

De heer DOHLE: Daar is genoeg onderzoek naar gedaan. Trouwens, een beetje zakelijke dienstverlener gaat echt niet in een productieschuur zitten. Dat is niet de omgeving waarin dat soort diensten gedijt, dus je zult wat moeten.
Als wij spreken over de achterstanden in Zuidoost-Drenthe kunnen wij niet heen om het feit dat het een aantal bedrijven in dat gebied verrekte goed gaat, want het is heus niet overal alleen maar kommer en kwel. Een groot aantal industriële bedrijven floreert uitstekend en daar zien wij ook een toenemende vraag naar gekwalificeerd en vooral technisch personeel.
Ik kom dan toch weer bij de vele voortijdige schoolverlaters en bij het punt dat de aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt bij tijd en wijle flink te wensen overlaat.
In de afgelopen vergadering van de Statencommissie BFE sloeg ons even de schrik om het hart toen het ging om de leerbanen. Maar inmiddels hebben we kunnen lezen dat er een Drentse onderwijsagenda komt, met een integrale visie op dit probleem. Wij zullen dit met belangstelling volgen, want scholing is verschrikkelijk belangrijk om op termijn de achterstanden in te lopen. In verschillende gemeenten zien we gelukkig ook allerlei initiatieven om nieuwe opleidingen van de grond te krijgen. Assen en Hoogeveen zijn al heel ver met hun hbo-opleidingen en dit zijn prima initiatieven die alle steun verdienen. De PvdA heeft al iets gezegd over een hbo voor zorg en welzijn in Emmen; wij denken dat dit allemaal uitstekend is, maar dat ook op mbo-niveau gekeken moet worden naar mogelijkheden voor met name opleidingen in de zorg. Wij wachten de onderwijsagenda met grote belangstelling af.
Van de zorg is de stap naar de vergrijzing niet verschrikkelijk groot. De vergrijzing is voor ons geen bedreiging, wij weigeren althans te geloven dat het een bedreiging is. Wij willen inspelen op de ontwikkeling van een zorgeconomie en ook dat hebben we al vaker uitgesproken.
Als vervolg op het "werkatelier" kondigt het college een notitie aan met beleid dat wonen, zorg en welzijn moet combineren. Wij zijn zeer nieuwsgierig naar de aangekondigde innovatieve concepten.
De VVD mist echter een integrale visie op het punt van de vergrijzing. Er komt heel wat op ons af. Welke impact heeft dat in sociaal-economisch opzicht? Welke opties zijn er om daar kansrijk op in te spelen? Wij nemen ons voor in de komende maanden daarover met een visie te komen.

En als het dan toch over zorg gaat: de VVD is zeer gecharmeerd van het plan "Weet u een AED? Drenthe doet er iets mee!" Juist dit plan legt een prima relatie met maatschappelijke betrokkenheid en vraagt van de provincie een rol die zij volgens ons ook heeft. De OPD zal op dit punt mede namens ons een motie indienen.

De heer HOLMAN: Kan de heer Dohle aangeven welke inhoudelijke relatie dit punt met het beleid van de provincie heeft? Het is toch een taak van de gemeenten en de Hartstichting?

De heer DOHLE: De heer Holman doelt nu op de AED-apparatuur?

De heer HOLMAN: Ja. De heer Dohle sprak zojuist over pakjesavond, maar vanwaar nu ineens dit voorstel, hoe sympathiek misschien ook, waarvan wij ons afvragen of het wel echt een relatie heeft met het beleid van de provincie?

De heer DOHLE: Ik heb net gezegd dat de heer De Haas de motie zal indienen, maar ik wil het nu wel uitleggen.

De heer HOLMAN: Van de OPD had ik hierover wel een opmerking verwacht, maar van de VVD vind ik deze opmerking wel verrassend.

De heer DOHLE: Wat ons aanspreekt in dit voorstel is dat het initiatief aanhaakt bij een maatschappelijke betrokkenheid die er al is. Veel bedrijven en organisaties hebben al zo'n AED aangeschaft of denken erover dit te doen. Volgens het voorstel zijn er in Drenthe een paar honderd van die apparaten aanwezig. Waar het nu om gaat, is dat die aanwezigheid wordt gefaciliteerd en ingebed, zodat we er in brede zin ook wat aan hebben. Daarmee wordt ook ingespeeld op een ontwikkeling die al aan de gang is en wordt die ontwikkeling ook nog eens versterkt. Met name de grotere bedrijven hebben allemaal een bedrijfshulpverlener (BHV'er) in dienst en zo'n AED past prima binnen het geheel van zijn bevoegdheden. Daarmee zijn opleiding en dergelijke ook goed geregeld. Er moet nu nog voor worden gezorgd dat er een uniform systeem komt, waarmee het de burgers duidelijk wordt waar zo'n apparaat in de buurt is en dat wanneer 112 wordt gebeld - dan zitten we al op de provinciale schaal van de meldkamer - de meldkamer op een scherm kan zien waar, wanneer iemand onwel is geworden, het dichtstbijzijnde apparaat hangt.

De heer HOLMAN: Dat verhaal snap ik helemaal, maar waarom moet nu juist de provincie dit bedrag verstrekken?

De heer DOHLE: Omdat het bovenlokaal is op het moment dat het woord "meldkamer" wordt genoemd. Ik ken geen gemeente met een meldkamer. Het gaat om een bovenlokaal initiatief.

De heer BEERDA: De verbazing van de heer Holman over medeondertekening door de VVD van de motie deel ik wel wat, omdat ik het raar vind dat een motie wordt ingediend over iets dat al bijna geregeld is. De Ambulancezorg Drenthe heeft in december 2005 bij de provincie een plan ingediend om de zichtbaarheid van AED's en de opleiding van AED'ers te regelen. Over dat plan is de afgelopen tijd druk gesproken door provincie en medewerkers van de ambulancezorg. Dit overleg ging overigens buiten de directie om want die bleek van niets te weten. Maar er is wel over gepraat en bij mijn weten is besloten een eerste voorstel te honoreren met € 20.000,--. Dit eerste voorstel zal door een vervolgvoorstel worden gevolgd. Als dan de VVD, toch een serieuze partij, een motie medeondertekent waarin dit hele verhaal nog eens wordt overgedaan dan beginnen mijn oren een beetje te klapperen.

De VOORZITTER: Voor alle zuiverheid: de motie is nog niet aan de orde, want die is nog niet ingediend. Het onderwerp als zodanig is door de heer Dohle aan de orde gesteld en als zodanig kan daarover gediscussieerd worden.

De heer DOHLE: De heer Beerda heeft informatie en wij hebben ook informatie. Wij wachten het antwoord van het college af, maar ik weet niet beter dan dat het plan van tafel is. Wij zouden dat jammer vinden, omdat dat in onze ogen een gemiste kans is. Daarom wil ik dit punt namens mijn fractie vanaf deze plaats toch weer onder de aandacht brengen.
Voorzitter. Ik kom op een ander onderwerp, namelijk de groei die wij verwachten van recreatie en toerisme. Maar als we daar niet echt werk van maken, gaat die groei er waarschijnlijk niet komen.
De stichting Marketing Drenthe heeft haar ambitie voor de komende jaren gepresenteerd. Wil het echt wat worden dan mag die stichting er niet alleen voor staan. Nog even los van de vraag of die stichting voldoende slagkracht heeft, zal Drenthe zich toch eens eensgezind moeten gaan opstellen. De provincie mag daar best een beetje bij helpen.
Wat zien we nu? We zien nieuwe, lokale folders die niet in een herkenbare huisstijl verschijnen en waar de slogan "Da's nou Drenthe" niet eens op staat. We zien een Recreatieschap met een eigen website en een eigen dbase en wanneer gemeenten en hun organisaties de campagne niet actief en dwingend steunen, komt het allemaal niet optimaal uit de verf.
Drenthe is in onze ogen te klein voor versnipperde campagnes. De VVD blijft daarom voorstander van het op termijn samengaan - ik weet het, we hebben er niets over te zeggen - van Recreatieschap, VVV Plus en Marketing Drenthe Plus en daarbij is regie meer dan gewenst. Afspraken maken met gemeenten en bedrijfsleven, samen optrekken en daar actief sturing aan geven, dat is bij uitstek een taak van de provincie.

De heer HOLMAN: Moet ik uit deze woorden begrijpen dat de provincie met name de taak heeft om de regie te voeren?

De heer DOHLE: Dat klopt.

De heer HOLMAN: Is dat niet een stap terug naar het verleden waar we niet zulke goede ervaringen mee hadden?

De heer DOHLE: Ik snap niet helemaal waar de heer Holman op doelt. Het Recreatieschap is een organisatie die wordt gefinancierd en gestuurd door gemeenten, wij zijn druk bezig met de stichting Marketing Drenthe en met de VVV plus en voorkomen moet worden dat Marketing Drenthe en Recreatieschap dezelfde activiteiten gaan ontwikkelen. Verder zou het goed zijn lokale VVV-structuren of anderszins dusdanig te benaderen dat ze in ieder geval zorgen voor een gelijke huisstijl en een gelijke manier van naar buiten treden. Daarom moet de slogan op alle toeristische producten staan.

De heer HOLMAN: Maar de verdeling van taken en de afstemming daartussen is toch iets heel anders dan het samenvoegen van drie organisaties?

De heer DOHLE: Het een staat niet los van het ander. Ik heb niet gezegd: "Als je dit doet, kun je het andere laten," nee, het is en-en. Bij Marketing Drenthe is een relatief beperkt aantal mensen in dienst. Zij moeten hard werken om alle ambities waar te maken. Het zou beter zijn om de krachten die wij in Drenthe hebben, te bundelen. Op het moment dat die krachten zijn gebundeld, is de onderlinge rivaliteit, zo die er is, verdwenen, en wordt in ieder geval voorkomen dat de een hetzelfde doet als de ander. Het is toch eigenlijk van de zotte dat zowel de een als de ander bezig is met het opbouwen van een dbasebestand?
Het actief sturen geldt in feit ook voor de promotiecampagne. In motie M2 word een bedrag van € 1 miljoen genoemd. Marketing Drenthe heeft een plan ingediend waarin een bedrag van € 850.000,-- wordt genoemd. De stichting denkt dat bedrag nodig te hebben om een goede campagne te voeren. Dat bedrag lijkt ons een uitstekend richtsnoer.

De heer LANGENKAMP: Ik neem aan dat de heer Dohle weet dat bij het bepalen van dit bedrag geen rekening is gehouden met de verbrede campagne.

De heer DOHLE: Nee, die verbrede campagne staat er wel in. Maar in zijn algemeenheid is het toch zo, dat wij als wij nu bedragen noemen, wij eigenlijk nog niet weten waar het in concreto om gaat. Daarom is het van belang eerst de strategie te bepalen voor überhaupt van start wordt gegaan, want die strategie bepaalt of een campagne uiteindelijk zinvol is of niet.

De heer LANGENKAMP: Ik kan die redenering wel volgen, maar ik hoop dat de heer Dohle begrijpt dat het in de begroting die verleden week is toegestuurd genoemde bedrag van € 850.000,-- is zonder de verbrede campagne. Daarover moet namelijk bij de behandeling van de Voorjaarsnota het besluit nog genomen worden. Daarom ook kan daarvoor nog geen bedrag begroot worden. Het bedrag van € 850.000,-- is opgebouwd uit het bedrag van € 650.000,-- dat voor dit jaar was vastgesteld, plus € 200.000,-- van Europa voor buitenlandpromotie. Het heeft dus niets te maken met de verbrede campagne. Ik hoop dat de heer Dohle daar nog eens heel goed naar wil kijken.

De heer DOHLE: Ik heb het plan bij me, dus ik kan het zo nakijken. Maar los daarvan is het toch zo, dat wijzelf op 15 juni 2005 de motie om die brede campagne te voeren hebben ingediend. Het college moet het allemaal nog omarmen, dat ben ik met de heer Langenkamp eens, maar het was toch al bezig er op te anticiperen.

De heer LANGENKAMP: Natuurlijk, want dit was van het begin af aan de bedoeling, maar het gaat erom dat in de motie een bedrag van € 1 miljoen wordt genoemd, terwijl het bestaande beleid, dus zonder alles wat we er nog bij willen, al € 850.000,-- kost. Ik hoop dat de heer Dohle daar nog eens goed naar zal kijken.

De heer DOHLE: Dat zal ik doen. Maar het gaat er wel om dat in onze beleving de provincie daar natuurlijk niet alleen voor staat. Het is ook een vorm van cofinanciering. Andere partijen zullen mee moeten doen. Het is niet alleen samen werken en mee aan tafel zitten en dat soort dingen, het moet vooral ook niet te vrijblijvend zijn. We hebben uit het verleden geleerd dat we wel allemaal leuke afspraken kunnen maken, maar dat, als er op de een of andere manier geen financiële verbinding is, mensen ook zomaar weer uit kunnen stappen, met alle gevolgen van dien. En dat betekent in principe dat dit bedrag bedoeld is om een groter bedrag uit te lokken.
Wij vinden die brede campagne belangrijk om het vestigingsklimaat en met name het leefklimaat van Drenthe nadrukkelijk te ondersteunen.

De heer HOLMAN: In aanvulling op wat de heer Langenkamp zei, wil ik nog opmerken dat in het plan bij de conclusie wel degelijk staat dat dit bedrag geënt is op promotie van de toeristische sector, er staat niets over een Drenthe-brede campagne.

De heer DOHLE: Nou, dan hebben we in ieder geval nog anderhalve ton over om er nog wat extra's aan te doen, maar ook in dat geval - en als het iets meer moet zijn, valt er ook over te praten - gaat het erom dat wij een richting aangeven. Het maakt dan nogal wat uit of een plan wordt geschreven voor de uitvoering waarvan een budget van € 2 à € 3 miljoen beschikbaar is, of dat een plan moet worden geschreven op basis van een bedrag van € 1 miljoen. Die richting zullen wij toch op de een of andere manier aan moeten geven, want anders zijn we een eind van huis.

De heer HOLMAN: Maar de VVD heeft de motie ondertekend waarin sprake is van een maximaal bedrag van € 1 miljoen. De plannen en de voorstellen zijn nog niet bekend, maar het maximumbedrag is dus € 1 miljoen.

De heer DOHLE: Dat is een afweging tussen het ene en het andere belang, maar daar zitten we hier voor. Wij vinden een bedrag van € 1 miljoen voor de promotie in ieder geval een goede start en achten dit bedrag voor het komende jaar meer dan voldoende. Dit nog afgezien van het feit dat we eerst een strategie moeten bepalen waarin eenieder zich kan vinden. Want laten we wel wezen: ik denk dat er nog

een behoorlijke actie gevoerd moet worden om überhaupt het beeld dat wij van Drenthe willen uitstralen, door iedereen voldoende gedragen te krijgen.
Voorzitter. Ik wil nog even terug naar iets wat ook in het rapport van het Bureau Marktplan staat. Het bureau schrijft dat "be good and tell it" niet voldoende is, maar dat het vooral gaat om "but first of all be good". Drenthe moet ervoor zorgen ook daadwerkelijk de producten te hebben waarmee het de boer op kan. Dat rapport zegt in principe dat we daar in Drenthe nog wel wat aan mogen doen. In dat opzicht zouden wij, gelet op het succes bij ICT, het college willen voorstellen met een toerisme-tender te komen. Bekeken zou moeten worden of op die manier nieuwe product-marktcombinaties op het gebied van toerisme uitgelokt kunnen worden.
Een andere stimulans voor recreatie en toerisme is om in te spelen op de markt voor de aangepaste vakanties. In een onlangs verschenen rapport hebben we gelezen dat het een markt is van zo'n 600.000 toeristen. Op dit moment, zo staat in het rapport, zijn de parken en met name ook de dagattracties nog onvoldoende geschikt voor deze doelgroep. Wij zeggen: probeer die attracties en accommodaties aangepast te krijgen, faciliteer en stimuleer dat met behulp van een subsidieregeling, dit te meer omdat de subsidieregeling waarvan nu gebruik wordt gemaakt - dat is dan KITS, een regeling van het SNN - aan het eind van dit jaar ophoudt te bestaan. Wij vinden dit een belangrijk element, omdat juist deze groep vakantiegangers gebruik maakt van de schouderseizoenen, zoals dat in het vakjargon heet, hetgeen betekent dat het seizoen voor de toeristische sector aanzienlijk kan worden verbreed.
Voorzitter. Ontwikkeling en kwaliteitsverbetering vragen ook letterlijk om ruimte. De pilot-Westerveld heeft niet opgeleverd waarvoor hij was bedoeld. Op dit moment zijn de ogen gericht op de gebiedsgerichte aanpak zoals die in het Drents-Friese Wold gebeurt. Dit project gaan we zeker niet voor de voeten lopen. Wel kunnen we nu al de eerste stappen zetten voor toepassing elders in Drenthe. Om op dat gebiedsgerichte niveau te kunnen werken en maatwerk te leveren, moeten we eerst in kaart brengen waar zich in Drenthe knelpunten op het gebied van recreatie en natuur voordoen. Wat we ook wel kunnen doen, is nadenken over een instrumentarium dat nodig is om de stagnaties op te heffen. Het zijn geen concrete voorbeelden, maar suggesties, maar te denken valt daarbij aan een natuurbank, waarin het inbrengen en uitgeven van natuurhectares wordt ondergebracht. Hierbij kan ook gedacht worden aan specifieke financieringsvormen zoals we die ook bij de landinrichting kennen. Wellicht dat er ook nog een extra dimensie in de ruimte-voor-ruimteregeling nodig is.

De heer KUIPER: Op zich is het een sympathieke gedachte en ik begrijp ook wel dat de heer Dohle dit voorstel nu niet helemaal kan uitwerken, maar het cruciale punt hierbij is natuurlijk wel wie die natuurbank gaat beheren. Is dat de provincie, of het veld, of de gemeenten, of een samenstel van organisaties? De heer Dohle heeft dan wel de richting aangegeven, maar het is natuurlijk ook zaak daar een beheersfunctie op te zetten.

De heer DOHLE: Wat wij willen is niet de aanpak van het Drents-Friese Wold centraal stellen en die aanpak een op een over heel Drenthe in te voeren. Nee, wij willen die aanpak duidelijk als een klankbord gebruiken, omdat men daar goed bezig is. Het kan dus een aanpak zijn, waar wij lering uit kunnen trekken voor een toepassing elders. Dat is het verhaal. Dat staat dus even los van de problematiek die ze daar hebben met een specifiek park.

De heer HOLMAN: De volgende zin in de tekst van de heer Dohle is dat zijn fractie voorstelt een extern bureau in te schakelen.

De heer DOHLE: Ik vroeg mij al even af waar ik was, dank u wel.

De heer HOLMAN: Hoe verhoudt dit voorstel zich tot het verhaal van de PvdA? De heer Veenstra heeft gezegd dat zijn fractie samen met die van de VVD met een beleidsnotitie komt waarin suggesties en oplossingen zullen zijn opgenomen. De heer Dohle spreekt daar niet over, maar pleit voor een extern bureau. Zitten wij daar nu echt om te springen? Is dit nu de benadering om een oplossing voor de problemen te krijgen?

De heer DOHLE: Wij hebben samen met de PvdA gesprekken gevoerd met zowel de Milieufederatie en de Recron als met het bureau dat het project in het Drents-Friese Wold trekt en wij hebben op basis van die gesprekken een plan van aanpak gemaakt dat wij nog verder uit moeten werken, maar waarvan ik nu de grote lijn heb geschetst. Het antwoord op de vele vragen van de heer Holman is dat wij tot de conclusie zijn gekomen dat de door ons voorgestelde aanpak ook werkelijk resultaat kan hebben.

De heer HOLMAN: Dus met behulp van een extern bureau.

De heer DOHLE: Kijk, als je op een gegeven moment wat extra's wilt, zul je ook extra middelen beschikbaar moeten stellen. Wij denken ook dat het erbij betrekken van een extern bureau het leereffect kan bespoedigen. Maar dat externe bureau kan natuurlijk niet los functioneren van, zeg maar, de provincie en de betrokken organisaties. Dat zou niet kunnen.
Maar wij komen zeer binnenkort met een nadere uitwerking en in de commissie kan hier in ieder geval nader over gesproken worden.

De heer LANGENKAMP: Bedoelt de heer Dohle dan het idee dat vooral wordt bekeken op welke punten we het in deze provincie eens zijn?

De heer DOHLE: Ja, zo'n soort aanpak bedoel ik.
Voorzitter. In combinatie met het Groninger Museum biedt de ontwikkeling van Veenhuizen, De Buitenplaats en het Drents Museum de kop van Drenthe een uitstekende positie voor verdere cultuurtoeristische ontwikkelingen. Daarmee wordt naadloos aangesloten op de Regiovisie, die hoogwaardig toerisme en een dito woon-werkklimaat nastreeft.
Het Drents Museum doet het de laatste jaren geweldig, ja zo goed dat het gerechtvaardigd is om door te ontwikkelen. Zowel de verbouwing als de bouw van het depot vergen forse investeringen. Een fikse financiële bijdrage van de provincie is daarbij onontbeerlijk. De VVD steunt die van harte, maar ziet ook wel in dat met al die plannen ook de exploitatielasten fors zullen stijgen. Kunst en kosten zijn in veel gevallen wel met elkaar verbonden maar hebben ook in veel gevallen strijd met elkaar. Dit geldt overigens niet alleen voor de kunst. Het is een boeiende discussie die we binnenkort toch maar eens moeten voeren, te meer omdat we recentelijk ook over de toekomst van De Buitenplaats hebben gesproken. Verschillende fracties spraken daarbij uit dat zij van de provincie een structurele bijdrage willen voor dit museum. Er wordt dan veel gemeenschapsgeld gestoken in museale ontwikkelingen die dicht bij elkaar liggen en die een zeker mate van overlap in hun collecties hebben, namelijk als het gaat om de moderne figuratieve kunst. Dit vraagt erom beide ontwikkelingen ook in samenhang te bekijken.
Tot slot, voorzitter, nog een kort woord over de problemen bij RTV Drenthe. Dat er bij deze zelfstandige instellingen de laatste jaren veel mensen gedwongen zijn vertrokken, al of niet met een financiële vergoeding, is wel onze zorg, maar we kunnen er feitelijk niets aan doen. Dat is vervelend, maar een gegeven. Het zou de omroep sieren wanneer hij onze zorg wegneemt door openheid van zaken te geven over de problematiek en de daarvoor gekozen oplossingen. Voor de VVD is RTV Drenthe een volwassen organisatie met een eigen bestuur. Dat bestuur is aangesteld om de eigen sores ook het hoofd te bieden. Het is echter ook een organisatie met een monopoliepositie, die vrijwel geheel uit gemeenschapsgeld betaald wordt. Daar hoort een open opstelling bij en die transparantie missen we.
Voor louter een rol aan de geldkraan zijn wij niet zo te porren. Ik verwacht dat de komende Omroepnota ook een helder inzicht geeft in waar de provincie wel kan sturen.
Volgend jaar moeten we beslissen over een nieuwe periode voor de regionale omroep. Het zal duidelijk zijn dat wij een omroep willen die zijn energie en omroepgelden niet in de sores investeert maar in de kijkers en de luisteraars.

De VOORZITTER: Dan is nu het woord aan de heer Langenkamp, maar eerst gaan we naar iemand anders luisteren.

(Het nummer "Laot 't dan Drenthe wezen" van Daniël Lohues wordt gespeeld.)

De heer DOHLE: Mijnheer de voorzitter. Krijgen we het verslag op cd of op dvd?

De heer LANGENKAMP: Helaas gewoon op papier.
Mijnheer de voorzitter. Zojuist was te horen ons sterke Drentse merk, Daniël Lohues, die zong over het mooie Drenthe.
Het komende verkiezingsjaar en ook in deze algemene beschouwingen wil GroenLinks vier speerpunten belichten, die bedoeld zijn om Drenthe ook mooi te houden.
- Drenthe als sterk merk;
- gratis openbaar vervoer;
- armoede, sociale uitsluiting;
- bevolkingsontwikkeling.

Daniël zong: "Moch der ooit besleuten worden dat der ien provincie komp waor 't platteland echt plat blieben mag, laot 't dan Drenthe wezen."
De afgelopen tijd hebben wij het idee van het Bureau Marktplan besproken om Drenthe als sterk merk neer te zetten en daarvoor de campagne "Da's nou Drenthe" te verbreden naar werk en wonen; en wat ons betreft hoort onderwijs daar ook bij. Het moet een combinatie worden van het vertrouwde beeld van Drenthe en tegelijkertijd laten zien hoe modern Drenthe is. Schapen die lopen tussen de LOFAR-antennes, da's nou nieuw Drenthe.
Het toerisme zal onze snelst groeiende sector blijven en dat betekent dus meer aandacht voor promotie en toegankelijkheid en meer nieuwe trekpleisters. Voor de bevolking kan dit betekenen: meer werk, meer voorzieningen, meer geld voor onze parels: het landschap, de rust en de ruimte. Daar is wel een kanttekening bij te plaatsen, want Drenthe moet nog wel een visie op duurzame recreatie en toerisme ontwikkelen. Die kip met de gouden eieren mag absoluut niet geslacht worden.
GroenLinks wil per jaar en dat in de komende vijf jaar € 2 miljoen uittrekken voor die verbrede campagne. Wij vinden dan wel - dit is voor ons een uitgangspunt - dat de gemeenten daar € 1 miljoen en het bedrijfsleven daar € 3,5 miljoen bij moeten leggen. Ik verwijs voor de achtergrond van deze opmerking naar de bijlage bij onze algemene beschouwingen, die een verslag bevat van onze openbare fractievergadering over dit onderwerp. Wij hebben hierover ook een motie opgesteld, die ik aan het eind van mijn verhaal zal indienen.

De heer DOHLE: De heer Langenkamp zegt dat het toerisme in de toekomst onze snelst groeiende sector zal blijven. Ik verbaas mij over die uitspraak, want dat is zij nu namelijk niet. Maar misschien heeft de heer Langenkamp hierover andere gegevens dan ik. De snelst groeiende sector in Drenthe is al jaren de zakelijke dienstverlening en daarbij gaat het ook om heel andere aantallen dan in de toeristische sector. Of telt de heer Langenkamp misschien alles erbij wat er maar bijgeteld kan worden? Enige nuance lijkt mij wel op zijn plaats.

De heer LANGENKAMP: Ik heb de cijfers niet bij me, maar ik zal ze meenemen als we er in de commissie over gaan discussiëren.

(Voorzitter: de heer Looman.)

Naar mijn idee is recreatie en toerisme zelfs wereldwijd de snelst groeiende sector; dit geldt ook voor Nederland en zelfs voor Drenthe. Maar de cijfers heb ik nu niet paraat.

De heer DOHLE: Van alle startende ondernemers zit 45% in de zakelijke dienstverlening.

De heer LANGENKAMP: We gaan er in de commissie wel op door.
Los van de verbrede campagne willen we toch ook aandacht vragen voor de VVV's en voor de fusie die daar is geweest. Ik weet dat in de staten is afgesproken hiervoor in de jaren 2005 en 2006 € 200.000,-- beschikbaar te stellen en dat het daarmee rond moet zijn. De staten willen niet meer bijdragen. GroenLinks betwijfelt echt of die houding wel verstandig is. Het functioneren van de VVV's is van wezenlijk belang voor de promotie. De voordelen van de fusie moeten nog in de verbrede campagne verwerkt worden en vandaar dat ik werkelijk hoop dat de staten er nog eens goed naar willen kijken. Ik weet wel dat het de verantwoordelijkheid is van de gemeenten, maar de provincie heeft twee jaar lang een aanjaagsubsidie verstrekt, de fusie is pas verleden jaar september beklonken en de resultaten moeten nu nog verwerkt worden. GroenLinks vindt het daarom zonde de steun nu stop te zetten en daarom stellen wij voor nog eenmaal € 200.000,-- beschikbaar te stellen.
Verleden jaar is er ook over gesproken dat het nodig is dat de sector nog een kwaliteitsslag maakt. Daarom is toen uitgebreid gesproken over het aanstellen van Nort-consulenten. Ik hoor graag van het college hoever men daarmee nu is. Ik heb begrepen dat hierover zo ongeveer het hele jaar met de Recron en de Kamer van Koophandel is gesproken, maar wij zien graag dat deze consulenten per 1 september aan het werk gaan.
Het zou heel interessant zijn wanneer wij de toerist die overweegt naar Drenthe te komen, als lokkertje goedkoper openbaar vervoer naar Drenthe konden aanbieden. GroenLinks wil dat doen door bij de NS een Drenthe-biljet te introduceren, naar analogie van het al bestaande Waddenbiljet. In de commissie komen wij hierop terug.

De heer VEENSTRA: Hoorde ik de heer Langenkamp zeggen dat het college bezig is met de Nort-consulenten op basis van een door de staten aangenomen motie, of zo?

De heer LANGENKAMP: Nee, zo is het niet en ik neem aan dat de heer Veenstra dit ook wel weet. Verleden jaar heeft GroenLinks een motie ingediend over de Nort-consulenten, welke motie door de VVD is ondersteund, al zei die fractie erbij dat er nog tijd genoeg was, omdat de regeling pas op 1 oktober 2006 zou aflopen. Maar wij zeiden toen voor verlenging van die regeling te pleiten in de vorm van Nort-consulentachtige....

De heer VEENSTRA: Maar die motie is niet aangenomen.

De heer LANGENKAMP: Dat klopt, maar het college heeft toen wel gezegd de gedachte interessant te vinden omdat er toch een kwaliteitsslag gemaakt zou moeten worden. Het college zou hierover in overleg gaan met de sector en ik weet dat dit een keer of vier is gebeurd. Daarom mijn vraag aan het college hoever het ermee staat, want ik hoop echt dat die consulenten per 1 september aan het werk kunnen.
Voorzitter. Helemaal interessant wordt het wanneer wij binnen Drenthe de toerist gratis openbaar vervoer naar attracties zouden kunnen aanbieden. Natuurlijk is vervoer nooit echt gratis en in dit geval zou het dan ook betaald moeten worden door het toeristische bedrijfsleven. De Recron en enkele grote ondernemers zijn druk doende met de invoering van een Drenthe-kaart en dit lijkt per 1 juni te lukken. Het OV-bureau is er ook bij betrokken en ik hoor graag van het college of het nog lukt om deze zomer die Drenthe-kaart, wat betekent gratis openbaar vervoer voor toeristen naar attracties, in te voeren. Als dit niet lukt, lijkt het ons een goed idee om vanuit de promotiecampagne, dus niet vanuit de verkeers- en vervoershoek, hiervoor een bedrag beschikbaar te stellen, want wij vinden het bijzonder belangrijk dat dit van de grond komt.

De heer JANSSEN: Maar gratis vervoer naar toeristische attracties waar vandaan? Vanaf een camping, of vanaf Amsterdam of Maastricht?

De heer LANGENKAMP: Vanuit andere attracties. Het is iets wat door ondernemers wordt opgezet. Bij de heer Janssen kan op de camping waarschijnlijk wel een kaartje worden gekocht voor het Noorderdierenpark en bij de prijs daarvan zou dan ook het vervoer inbegrepen moeten zijn. Uiteraard moet het

wel betaald worden, want er is nooit iets gratis, maar dat is de clou van het verhaal. Binnen Drenthe willen enkele grote ondernemers samenwerken en de provincie helpt mee via het op poten laten zetten van gratis openbaar vervoer door het OV-bureau. Ik hoop werkelijk dat dit deze zomer ook rond komt, want het is ongelooflijk goede promotie. Als in de krant staat dat het openbaar vervoer in Drenthe gratis is, lijkt me dat voor elke toerist prachtig.
Los van dit verhaal over recreatie en toerisme, is het OV-bureau op heel veel gebieden bezig gratis, of deels gratis openbaar vervoer voor doelgroepen aan te bieden. Wij hopen dat hiermee wordt doorgegaan en dat de diverse pilots die voor dit jaar op de rol staan, ook werkelijk worden uitgevoerd. Afhankelijk van de uitkomst van de resultaten van die pilots zullen wij met voorstellen komen.

De heer SLAGTER: Onlangs heeft het OV-bureau een heel ambitieus plan gepresenteerd, waarvan dit deel uitmaakt. Ik snap daarom niet waarom de heer Langenkamp dit punt nu opnieuw opvoert. Wat is hiervan de reden. Is het wantrouwen ten opzichte van het OV-bureau? Welke motivatie zit hierachter?

De heer LANGENKAMP: Het is absoluut geen wantrouwen; ik snap niet waar de heer Slagter die suggestie vandaan haalt.

De heer SLAGTER: Maar waarom voert de heer Langenkamp dit punt dan weer op? De directeur van het OV-bureau heeft heel uitgebreid aangegeven dat het bureau ook dit onderdeel gaat oppakken.

De heer LANGENKAMP: Mijn laatste opmerking was dat, afhankelijk van de resultaten van de pilots, wij hierover bij de begroting met voorstellen zullen komen, want het moet natuurlijk wel betaald worden. Dat is geen wantrouwen, maar ondersteuning.

De heer SLAGTER: Maar op jaarbasis betalen we dit al, want het zit in de bekostiging van het OV-bureau en in de bekostiging van het openbaar vervoer. Het staat allemaal in de begroting. Het OV-bureau zegt dat wat de heer Langenkamp nu voorstelt, in zijn planning zit. Het wordt dus gewoon uitgevoerd. De heer Langenkamp komt dus met een idee dat volgens mij al wordt uitgevoerd.

De heer LANGENKAMP: Ik denk dat wij over verschillende zaken spreken, maar ik wacht af wat hierover in de commissie nog gezegd gaat worden, want nu begrijp ik het niet helemaal.
"Haol wel eben rekening met dat der hier al best wel industrie en zulkswat is," zong Daniël Lohues.
Ja, gelukkig wel en het is ook heel belangrijk dat wij in het moderne Drenthe mensen werk en inkomen kunnen bieden. De sectoren zorg, diensten en recreatie bieden interessante mogelijkheden. En werk biedt ook mogelijkheden om armoede te ontkomen, dat is absoluut waar, maar het geldt toch niet voor iedereen. Ik verwijs ook op dit punt naar de bijlage bij onze algemene beschouwingen, waarin diverse manieren om armoede te bestrijden zijn vermeld.
Er gebeurt al heel veel, maar naar ons idee nog niet genoeg. Het ontstaan van voedselbanken mag niet genegeerd worden. Schuldhulpsanering is vaak nodig, maar het helpen voorkomen van schulden is minstens zo belangrijk. Voor de bestrijding van armoede en sociale uitsluiting willen wij eenmalig een bedrag van € 3 miljoen beschikbaar stellen.
Armoede heeft niet alleen te maken met geld en werk, maar juist ook met sociale uitsluiting. Meedoen met de samenleving is van essentieel belang, voor de mensen zelf, maar ook voor de provincie als geheel. We hebben allemaal het idee van "Mensen in het middelpunt" onderschreven en het is voor ons onaanvaardbaar dat er tienduizenden mensen uit de boot dreigen te vallen, dreigen te worden uitgesloten. Het bedrag van € 3 miljoen willen wij betalen uit het extra dividend van Essent.

De heer BAAS: Op het punt van de armoedebestrijding kunnen wij het over veel zaken wel met GroenLinks eens zijn, maar ik zit toch een beetje met het bedrag van € 3 miljoen. Hoe komt de heer Langenkamp daaraan? Dat bedrag moet toch ergens op gebaseerd zijn?

De heer LANGENKAMP: In de bijlage bij onze algemene beschouwingen is een lange opsomming opgenomen van zaken die gedaan moeten worden. Eigenlijk is daarvoor het bedrag van € 3 miljoen nog veel te weinig. Het bedrag van € 3 miljoen willen wij storten in een fonds dat voor dit jaar en volgend jaar geldt. Wij willen niet over onze statenperiode heen regeren. Dit geld is dus bedoeld voor anderhalf jaar en als een volgend college hiervan iets structureels wil maken, moet er door de staten nieuw beleid worden vastgesteld.
Maar dat fonds zal natuurlijk ergens geld vandaan moeten krijgen.

De heer BAAS: In de bijlage die de heer Langenkamp noemde, staan veel voortreffelijke zaken, maar mijn eerste vraag is dan of dit wel een provinciale taak is. Verder vind ik € 3 miljoen een arbitrair bedrag, het kan net zo goed € 2 miljoen of € 5 miljoen zijn.

De heer LANGENKAMP: Dat geef ik direct toe. Wij hebben daarover nagedacht en er overleg over gehad met diverse groepen. Het moet een bedrag zijn waarmee wat kan worden gedaan en waarvan ook een goed signaal uitgaat. Daarbij zijn wij op € 3 miljoen uitgekomen, maar ik ben het met de heer Baas eens dat het net zo goed € 5 miljoen kan zijn. In de commissievergadering moet hierover verder gesproken worden. Wat wij voorstellen is ook slechts een aanzet. In de statenvergadering van november 2005 is een motie over de bestrijding van armoede en sociale uitsluiting aangenomen, STAMM heeft een onderzoek gedaan en veel gemeenten vragen de provincie coördinerend en regisserend op te treden om te bereiken dat ook de mensen die niet in de kaartenbakken zitten, worden meegenomen. Dat kost allemaal ongelooflijk veel geld.

De heer BAAS: Maar coördineren en regisseren hoeft geen € 3 miljoen te kosten. De gemeenten hebben er geld voor en het is in eerste instantie ook een gemeentelijke aangelegenheid. Ik ben, met alle respect voor het vele goede dat de fractie van GroenLinks nu voorstelt, een beetje bang dat zij met het beschikbaar stellen van het bedrag van € 3 miljoen een stukje van de verantwoordelijkheid die eigenlijk niet bij de provincie ligt, op zich neemt.

De heer LANGENKAMP: Maar nu doet de heer Baas de discussie van november vorig jaar over. Wij hebben STAMM opdracht gegeven te onderzoeken wat er nu gebeurt en wat de provinciale rol daarin zou kunnen zijn. Dat staat nu prima in een rapport en dat onderschrijven wij. Als wij dan de lijstjes zien van wat allemaal zou kunnen en wij horen de organisaties daarover dan blijkt dit legio te zijn. Per instantie is al bijna een bedrag van € 0,5 miljoen nodig en het zijn er wel dertig.

De heer VEENSTRA: € 3 miljoen is een hoog bedrag en de heer Langenkamp wil dat eenmalig uitgeven.

De heer LANGENKAMP: Nee, eenmalig storten. Wij willen een fonds vullen met € 3 miljoen en...

De heer VEENSTRA: Maar als het fonds leeg is, moet er bijgestort worden. Het gaat om een hoog bedrag en dat wil de heer Langenkamp bestemmen voor zaken, die ook wel in onze fractie aan de orde zijn geweest, maar welke meetbare effecten wil hij met dat bedrag van € 3 miljoen bereiken?

De heer LANGENKAMP: De slogan van de FNV "De armoede Drenthe uit in 2014" wil ik onderschrijven. Ik zou heel graag zien dat over 5, 10 of 15 jaar de armoede uit Drenthe was verdwenen.

De heer VEENSTRA: De vraag is of dit wel met storting in een fonds wordt bereikt.

De heer LANGENKAMP: Dat weet ik ook niet en natuurlijk moeten wij de uitgaven monitoren, net zoals dit geldt voor de uitgaven uit het door de PvdA bepleite sociale fonds waarin een bedrag van € 1 miljoen gestort moet worden. Natuurlijk moet het meetbaar zijn en natuurlijk doet de provincie al veel. Er wordt al iets gedaan met sport voor kinderen en zo en dat hoort er ook allemaal bij. Sommige van de door ons genoemde zaken gebeuren dan ook al, maar soms is wat meer nodig. Dat de gedeputeerde STAMM opdracht heeft gegeven het plan verder uit te werken, is prima, maar ook dat kost natuurlijk een aardige cent.

De heer BAAS: Waar ik wat moeite mee heb, is niet zozeer het bedrag op zich - ik heb al gezegd dat het net zo goed € 2 miljoen of € 5 miljoen zou kunnen zijn - maar dat de heer Langenkamp een enorme waslijst van zaken opnoemt die eigenlijk allemaal moeten gebeuren, maar geen keuzes maakt. Er moeten prioriteiten worden gesteld en daarbij vragen wij ons ook nog af of het gaat om een provinciale dan wel een gemeentelijke taak. Ik vind dat de heer Langenkamp te veel dingen op een hoop gooit en daar nogal arbitrair een bedrag bij noemt. Ik ben het met hem eens dat het om zaken gaat die ook onze aandacht moeten hebben, maar met de manier waarop de heer Langenkamp het geheel tracteert, heb ik toch wel moeite.

Mevrouw SMITH: Wij hebben het bedrag gekoppeld aan het dividend van Essent dat € 3,1 miljoen bedraagt. Wij willen dit bedrag teruggeven aan de burgers van Drenthe en daarbij hebben wij gekozen voor de mensen die rond de armoedegrens zitten. Wij willen in de commissie hierover graag verder discussiëren, maar in de motie die nog ingediend gaat worden, staat ook dat het onderzoeksbureau CWZ de quickscan van STAMM verder uit moet diepen. Wij komen er dus nog op terug.

De heer VEENSTRA: En als het dividend € 6 miljoen was geweest, zou dat bedrag zijn voorgesteld?

De heer LANGENKAMP: Voorzitter. Mijn volgende onderwerp is de bevolkingsontwikkeling. Al jaren proberen wij in discussie te brengen dat de groei van de bevolking zich misschien niet zo zal voortzetten als waarvan in de plannen is uitgegaan. Het is zelfs niet uitgesloten dat de groei zal overgaan in een daling. Professor Derks heeft hierover een spraakmakend rapport geschreven. In het eerste kwartaal van 2006 is de bevolking in het gehele Noorden met 900 personen afgenomen en in maart alleen al is de bevolking over geheel Nederland met 500 personen afgenomen. Die bevolkingsdaling komt er dus aan en dat kon wel eens de uitdaging van de politiek in Drenthe worden.

De heer ZOMER: Het valt mij steeds weer op dat de heer Langenkamp, wanneer hij over het bevolkingsverloop spreekt, zich alleen richt op het rapport van de heer Derks. Maar er zijn ook rapporten die een heel andere uitkomst hebben. Jouke van Dijk van de RuG bijvoorbeeld komt tot een heel andere conclusie, zijn conclusie is dat de Drentse bevolking - trouwens niet alleen de Drentse maar de hele Noord-Nederlandse - de eerstkomende jaren nog zal groeien. Ik vind het gevaarlijk om alleen af te gaan op de conclusies in het rapport van de heer Derks, welke door andere wetenschappers toch behoorlijk onderuit worden geschopt.

De heer LANGENKAMP: Dat ben ik roerend met de heer Zomer eens. Mijn eerste zin over dit onderwerp was dat wij de bevolkingsontwikkeling al heel lang op de agenda proberen te krijgen. Al lang voor het rapport van professor Derks verscheen, had GroenLinks hierover al een standpunt geformuleerd. De laatste cijfers laten ook een negatieve groei in Drenthe en in het gehele Noorden zien. De daling doet zich overigens niet alleen in Nederland maar in veel meer landen - ik noem Duitsland en Japan - voor. Op zich is het dus helemaal niets bijzonders en het is ook niet zo dat onze opmerking hierover als kritiek is bedoeld, als zou er landelijk of provinciaal iets verkeerd zijn gedaan. Mijn punt is alleen dat wij er rekening mee moeten houden en dat wij een visie moeten proberen te ontwikkelen. Willen wij hier wat mee, of laten wij het gewoon gebeuren, dat is mijn vraag. In 2006 zullen wij een rapport uitbrengen waarin wij onze visie op deze ontwikkeling uiteenzetten.

De heer ZOMER: Ik ben er benieuwd naar of die visie is gebaseerd op een groei van de bevolking of op een afname.

De heer LANGENKAMP: In de meeste visies wordt uitgegaan van een aantal opties. Als bijvoorbeeld de afname 500 is, wat is daarvan het gevolg in 2020, als de bevolkingsomvang gelijk blijft, hoe zit het dan en wat is het gevolg als de bevolking groeit. Zo zijn er verschillende scenario's. Maar dat rapport zullen wij in 2006 laten verschijnen. Dat rapport gaat over een sterk Drenthe, waar de toerist inderdaad met veel plezier komt en gastvrij wordt ontvangen door een trotse Drent, die ook zelf rijk en gelukkig is in en met zijn Drenthe. Ook al wonen er minder mensen, het geluk, de welvaart is groter.
En als er een provincie in Nederland is die daarin een voorloper voor de andere provincies kan zijn dan, zo zong Daniël: "Laot 't dan Drenthe wezen, ons mooie Drenthe wezen. 'N plek veur de lesten zoas wij." En daar zijn wij het roerend mee eens.
Voorzitter. Ik sluit af met het indienen van de moties.

*Motie M7*

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 17 mei 2006,*

*kennis genomen hebbende van:*
- *het feit dat verbreding van de promotiecampagne noodzakelijk is;*
- *het rapport "Nu nieuw Drenthe" dat Marktplan Adviesgroep uitgebracht heeft;*

*overwegende dat:*
- *het rapport door veel instanties uit de sector, als een goed uitgangspunt wordt gezien om de verbrede campagne vorm te geven;*
- *Marketing Drenthe plus dit rapport ten uitvoer wil brengen;*

*besluiten:*
- *voor de verbrede promotie campagne € 2 miljoen beschikbaar te stellen, voor de periode september 2006-september 2007;*
- *voor de dekking van dit bedrag deels het overschot van de voorjaarsnota te reserveren,*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer LANGENKAMP:

*Motie M8*

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 17 mei 2006,*

*overwegende dat:*
- *op 9 november 2005 unaniem een motie is aangenomen met betrekking tot armoede en sociale uitsluiting;*
- *de uitgangspunten van het provinciaal armoedebeleid op korte termijn zouden worden vastgesteld;*
- *GS in de voorjaarsnota stellen dat vooralsnog enige beleidsmatige terughoudendheid past op dit gebied;*
- *er op 25 april een armoede conferentie is geweest;*
- *we kennis hebben genomen van het schrijven van de Vereniging Sociaal Drenthe naar aanleiding van de conferentie;*

*spreken uit dat:*
- *de provincie zelf een armoedebeleid kan voeren;*
- *een keuze gemaakt kan worden voor een pakket van maatregelen voor armoedebestrijding en tegen sociale uitsluiting;*

*dragen het college van gedeputeerde staten op:*
- *een fonds in te stellen van 3 miljoen euro ter besteding voor dit pakket van maatregelen, zoals genoemd in de conclusies en aanbevelingen van de quickscan van Stamm/CMO, aangevuld met de suggesties gedaan tijdens de werkconferentie van 25 april;*
- *nu nog in overleg met provinciale staten te doen wat mogelijk is en het aan een volgend college overlaten om dit verder uit te werken en te prioriteren;*
- *de quickscan van Stamm/CMO verdere uitdieping te geven door het provinciaal Onderzoeksbureau CWZ,*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ook deze motie maakt deel uit van de beraadslaging.

De heer ZOMER: Ik mis eigenlijk een laatste zin in die moties, namelijk de zin dat het allemaal wordt betaald uit dat en dat. Ik verwijs voor mijn opmerking naar wat de heer Harleman hierover al eerder zei.

De heer LANGENKAMP: Waar het uit betaald moet worden, staat in de motie. Het bedrag van € 3 miljoen voor het armoedebeleid heeft te maken met het extra dividend van Essent. Dat zijn gewoon extra inkomsten, die nog niet zijn belegd. Er kan wel iets leuks mee worden gedaan, zoals het Kabinet nu iedereen € 50,-- wil geven, maar wij kiezen ervoor dit geld heel gericht terug te geven en wel aan de meest kwetsbare groepen.
De andere motie betalen wij uit het begrotingsoverschot van dit jaar.

De VOORZITTER: Ik wil even melden dat de heer Ter Beek de vergadering heeft verlaten vanwege, zoals hij het zelf formuleerde, enig fysiek malheur.

De heer BAAS: Mijnheer de voorzitter. Ik begin met een citaat. Ik wil trouwens vooraf nog even zeggen dat ik deze algemene beschouwingen al ruimschoots gereed had voor alles wat er gisteravond op de tv was.
"In het Nederlands heb je de uitspraak: "Regels zijn regels." Dat is verkeerd. Regels zijn maar regels: we moeten altijd over de regels kunnen discussiëren." Deze woorden zijn afkomstig van de pedagoog Bas Levering.
Het zijn behartigenswaardige woorden in een tijd dat een ambitieus en intelligent Kosovaars meisje het land wordt uitgezet en niet in Nederland haar vwo-examen mag afleggen. "Regels zijn regels," aldus de verantwoordelijke minister in een tijd waarin ook een voor 100% afgekeurde WAO'er weer voor 70% wordt goedgekeurd, maar voor de gemiddelde werkgever lang niet goed genoeg is voor een baan en dus nog dieper in de misère komt.
"Regels zijn regels," dat zeggen angstige politici die kampen met een tekort aan creativiteit en compassie. En hoewel het streven er ook op is gericht het aantal regels terug te dringen, blijft het, zo vrezen we, tobben: "Want tussen droom en daad staan wetten in de weg en praktische bezwaren." Daarover straks meer, maar niet van mij. Dikwijls blijkt dat het opruimen van een regel leidt tot het ontstaan van meer en dan andere regels.
Aan regels moest ik ook denken bij de discussie naar aanleiding van een spreekbeurt die ik enkele weken geleden hield in Hooghalen. Natuurlijk werd daar gevraagd naar mijn visie op de huisvesting van een groep verslaafden in het dorp. De achterban van de ChristenUnie was er eigenlijk niet eens zo erg op tegen. Ook deze naasten moeten geholpen worden, nietwaar? Maar als je dan doorvraagt blijkt de ergernis bij deze en gene diep te zitten. Wat zou het mooi zijn geweest als opa en/of oma in het dorp

hadden kunnen blijven wonen. Maar nee, er mocht volgens de regels niet meer gebouwd worden. Maar die drugsverslaafden krijgen wel een onderkomen met ook nog eens alle risico's voor de sociale veiligheid van dien!
En dan moet je niet bij ze aankomen met slagzinnen als: "Zo zijn de regels" of: "Jullie vergelijken appelen met peren." De bewoners hebben hun eigen werkelijkheid en die lijkt vaak niet op de bestuurlijke werkelijkheid van bijvoorbeeld het POP.
Wat ons betreft geen misverstand: het POP is inhoudelijk een prima plan, waarmee we als fractie heel goed uit de voeten kunnen. Het geeft richting aan de besluitvorming en kaders aan de uitvoering, maar het moet en mag niet leiden tot starheid. Er moeten mogelijkheden blijven voor maatwerk. Maar Hooghalen gaat niet door. Ongeschreven NIMBY-regels hebben gewonnen. Wat de ChristenUnie betreft had het iets moois kunnen worden: het bedoelde centrum had er onder bepaalde randvoorwaarden kunnen komen en Hooghalen had beperkt mogen bouwen voor ouderen en starters: naastenliefde, mantelzorg en naoberhulp hand in hand. Maar helaas, een gemiste kans.
Wat het POP betreft, we worden in 2007 geconfronteerd met de nieuwe WRO. Er vindt dan een ingrijpende verandering plaats. De provinciale bevoegdheid tot het goedkeuren van bestemmingsplannen vervalt. Het gaat straks veel meer om de provinciale inbreng vooraf dan om de toetsing achteraf. Naar onze mening is het van essentieel belang dat de provincie op tijd klaar is voor die nieuwe rol en invulling geeft aan de definitie en de criteria van het "provinciaal belang", het nieuwe instrument waarmee de provincie de bestemmingsplannen kan beïnvloeden. Kan het college aangeven op welke termijn dat provinciaal belang nader wordt ingevuld en hoe de staten gelegenheid krijgen dit kaderstellend vorm te geven? Wat ons betreft dient dit voor de aanvang van de volgende collegeperiode zijn beslag te krijgen.
Voorzitter. Drenthe heeft een hoog gekwalificeerde ambtelijke organisatie. Daar zijn we blij mee en daar mogen we trots op zijn. Van de ambtenaren wordt ook veel gevraagd. Wat mijn fractie betreft mag daar best eens wat extra aandacht voor zijn. Het lopende veranderingsproces moet mede gericht zijn op minder accent op de regels en meer op maatwerk, geen dichtgetimmerde richtlijnen maar creatieve oplossingen, en dat samenvallend met werken in een in twee opzichten te ontschotten organisatie: ontschotten omdat steeds meer processen alleen integraal kunnen worden gemanaged - hierbij valt te denken aan de uitvoering van het ILG - en daadwerkelijk fysiek ontschotten: het provinciehuis zal worden verbouwd en gerevitaliseerd naar de eisen van de tijd.
Creativiteit is voor mijn fractie het sleutelwoord voor het beleid in het laatste jaar van deze statenperiode. Het college heeft het programma qua beleid grotendeels op de rit. Er moet nog veel worden uitgevoerd en dat gaat niet altijd zonder slag of stoot. De regelmatige budgetoverhevelingen zijn daar onder meer het bewijs van. Spelen ook daarbij dikwijls niet weerbarstige bureaucratische regels een rol?
Het door deze staten ingestelde onderzoek naar de reserves en voorzieningen mag wat ons betreft leiden tot creatief boekhouden, maar dan in de goede betekenis van het woord. Het zou toch prachtig zijn wanneer het met geld dat daaruit eventueel vrijvalt goede projecten konden worden opgezet en uitgevoerd?
Die creativiteit wordt ook gevraagd bij enkele dossiers die de ChristenUnie belangrijk vindt, want ook vorig jaar bleek wel eens dat die creativiteit niet altijd voldoende aanwezig is. Voorbeelden daarvan zijn de uitgevoerde onderzoeken naar enkele stedelijke vernieuwingsprojecten en boerderijverplaatsingen, beide essentieel als het gaat om een leefbare stad en een leefbaar en vitaal platteland. Uit die onderzoeken bleek dat het hier en daar bij de overheid - en daarmee bedoel ik ook de gemeenten - aan die creativiteit ontbroken heeft. Vooral bij de stadsvernieuwingsprojecten kwam naar voren dat de regierol van de provincie te wensen overliet: die was te veel op afstand en te passief.

De heer DOHLE: Nu de heer Baas zo nadrukkelijk om creativiteit vraagt, komt bij mij de gedachte op dat die creativiteit altijd met een bepaalde borging van zekerheden gepaard moet gaan. Want hoe betrouwbaar is een overheid die heel creatief van het ene naar het andere gaat om maar het optimale uit een euro te halen? Juist van de ChristenUnie verwacht ik de opmerking dat er uit dit huis toch vooral ook een degelijk product moet komen.

De heer BAAS: De heer Dohle moet geen tegenstelling creëren tussen creativiteit en degelijkheid, want die dingen kunnen goed samengaan.

De heer DOHLE: De heer Baas gebruikt termen als "creatief boekhouden" en dergelijke en daar heb ik toch een bepaald beeld bij.

De heer BAAS: Maar ik heb daaraan toegevoegd "in de goede zin van het woord".

De heer DOHLE: Dan nog wordt bij creatief boekhouden dezelfde euro in veel gevallen vaker dan eenmaal uitgegeven.

De heer BAAS: Zo heb ik het in ieder geval niet bedoeld en dat weet de heer Dohle ook wel. Het gaat mij erom dat goed prioriteiten gesteld moeten worden. Maar creativiteit is een interactief proces waarbij verschillende partijen betrokken zijn, wat dat betreft heeft de heer Dohle wel gelijk.
Een belangrijk en actueel thema is allereerst de noordelijke samenwerking in SNN-verband, zowel daar waar het gaat om het vervolg van Kompas als wel om de malaise rond de Zuiderzeelijn. Beide zaken zullen het uiterste aan creativiteit en doorzettingsvermogen vragen. Voor mijn fractie staat vast dat het Kabinet zijn verplichtingen moet nakomen. Er mag niet worden gemorreld aan het bedrag van € 2,73 miljard, want voor de versterking van de noordelijke economie is een goede infrastructuur van cruciaal belang. Vraag daarbij is welke terugvaloptie het Noorden nog heeft als de laatste thans bestaande terugvaloptie niet haalbaar blijkt. Met andere woorden: is er een worstcasescenario? Is daar door de samenwerkende provincies over nagedacht?
Ook bij de uitwerking van Pieken in de delta is het van wezenlijk belang dat het Noorden tot op de bodem van zijn creativiteit gaat om beslag te kunnen leggen op voldoende middelen die leiden tot economische structuurversterking. Het huidige Kabinet maakt maatschappelijke verschillen in ons land, helaas, groter: arm-rijk, autochtoon-allochtoon, stad-platteland, Noorden-Randstad. Wij mogen daarin niet berusten en wij roepen het college op om vanuit een positie van kracht de discussie met de regering te blijven voeren. Soms bekruipt ons wel eens de vraag of er voor de regering wel leven buiten de Randstad is. Wat mijn fractie betreft is het SNN met het concept Operationeel Programma 2007-2013 in elk geval op de goede weg.
Onlangs behandelden PS de Energienota. Onze fractie heeft veel waardering voor die nota. Onze kritische noot heeft ook weer alles met die creativiteit te maken: windenergie. De door de provincies gekozen opties verdienen allemaal verdere uitwerking. Dat geldt zeker voor de besparing. De andere opties moeten ook een kans krijgen, al is de energiebalans daarbij op zijn best neutraal. Maar ook hier en nu roepen wij het college op om windenergie een meer serieuze plek te geven. Ook wij willen geen onaanvaardbare horizonvervuiling, vogelsterfte en geluidsoverlast, want dan zouden wij het ene kwaad bestrijden met het andere. Wij zijn echter van mening dat er in het zoekgebied bij Emmen en Coevorden serieuze mogelijkheden zijn, die nader onderzoek verdienen en daartoe nodigen wij het college met klem uit.
Nog onlangs verscheen het rapport van de door de regering ingestelde Taskforce Energietransitie, waarin wordt gesteld dat naast besparing vooral wind- en zonenergie echt duurzaam zijn. We horen graag wat het college met dit rapport gaat doen. Het lijkt ons tenminste geboden om de conclusies uit dat rapport maar eens naast de Energienota te leggen.
Voorzitter. Het milieu is een belangrijk thema. Het gaat om de toekomst van ons allemaal, van onze kinderen en van onze kleinkinderen. Het is een goede zaak dat jongeren zich intensief met dit thema hebben beziggehouden en positief hebben ingestoken op de uitnodiging om met creatieve ideeën te komen voor het hiermee zo nauw samenhangende probleem van de klimaatverandering en de gevolgen hiervan voor het waterbeheer.
Ook de waterkwaliteit heeft hiermee te maken. De Kaderrichtlijn Water beoogt de waterkwaliteit te verbeteren. De eerste acties zijn in 2005 ingezet. Ook de provincies hebben daarin hun taak. Voor 2006 gaat het daarbij om het in kaart brengen van de gevolgen voor de doorwerking van de wateropgave in de regionale en lokale ruimtelijke plannen.

Des te betreurenswaardiger is het dat tot op dit moment het thema water nog niet is geïntegreerd in het ILG. Om het maar met de Visitatiecommissie te zeggen: "Water is een van de essentiële dragers van kwaliteit van het landelijk gebied, zowel voor de natuur als voor de landbouw en de overige economische en toeristische activiteiten." Biedt het overleg met het ministerie nog hoop op een keer ten goede? Wanneer krijgen wij daarover zekerheid?
Voorzitter. Wij noemden al even de jongeren. De laatste tijd verschijnt er een stortvloed aan artikelen en publicaties over jongeren. En, we weten het, al dat mediageweld zou er niet zijn als er niets aan de hand was. Natuurlijk, met de grote meerderheid van de jongeren gaat het prima - dat mag ook wel eens worden gezegd - maar er zijn punten van zorg.
Een klein, maar relatief gewelddadig deel van de autochtone jongeren heeft sympathie voor extreemrechtse denkbeelden, hetgeen zich met name uit in discriminatie van allochtonen. En die autochtone jongeren zijn voor het merendeel plattelandsjongeren, zo heeft het onderzoek van Van Donselaar uitgewezen. We horen ook van overmatig drank- en drugsgebruik bij illegale "keetfeesten". In hoeverre doen deze verschijnselen zich ook in Drenthe voor en hebben we ook in onze provincie te maken met dit rechts-extreme gedachtegoed?
Veel jongeren komen op de een of andere manier bij de jeugdzorg terecht. Er is veel schooluitval, jongeren zonder diploma hebben verhoudingsgewijs weinig kans op werk. Verantwoordelijk zijn, behalve de desbetreffende jongeren zelf, ook de ouders, zij vooral, opvoeders en overheden. Het deed pijn te moeten horen dat van alle grote steden Emmen er het slechtst afkomt als het om faciliteiten voor jongeren gaat. Ook wat dit aspect betreft heeft Zuidoost-Drenthe extra aandacht nodig.
Buitensporigheden moeten worden aangepakt, raddraaiers bestraft, overlast tegengegaan. Maar het is minstens zo belangrijk preventiebeleid te voeren. In eerste instantie ligt dat op het bord van de gemeenten, maar veel overlast is gemeentegrensoverschrijdend. Wij vragen de provincie daarom om samen met de gemeenten en uiteraard de jongeren projecten te entameren en op te starten en gemeentelijke projecten te ondersteunen die het voorzieningenniveau moeten verbeteren en meer kansen voor jongeren creëren. We denken aan goede ontmoetingsplekken, recreatieve mogelijkheden, sport, OV-faciliteiten, uitbreiding van het aantal opleidingen, werkgelegenheid en goede huisvesting, zoals starterswoningen. En in handhavende zin aan voorkoming van drank- en drugsmisbruik, vandalisme en vormen van geweldpleging. De ChristenUnie wil daarvoor € 500.000,-- beschikbaar stellen en aan het slot van mijn betoog zal ik hierover, mede namens de fractie van het CDA, een motie indienen.

Mevrouw SMITH: Is de heer Baas niet bang dat een bedrag van € 500.000,-- veel te weinig zal blijken te zijn?

De heer BAAS: Wij hebben lang nagedacht over het aan dit voorstel te koppelen bedrag. Het is altijd lastig een bedrag te noemen als de projecten er nog niet zijn, en we weten natuurlijk pas wat iets kost als een project klaar is, maar ik denk dat wij ook voorzichtig moeten zijn er veel geld in te steken, want er zijn veel meer partijen verantwoordelijk. In dit geval denk ik dan vooral aan de gemeenten. Naar mijn mening kunnen wij dan ook gerust van de andere partijen een bijdrage vragen om met dit probleem aan de gang te gaan. Ik ben dus voorzichtig. Vanmiddag gingen de miljoenen wel heel gemakkelijk over tafel en bij de voorbereiding van mijn algemene beschouwingen had ik hierover ook al iets gehoord en daarom was mijn gedachte het wat bescheiden te houden. De gedachte daarachter was dat wij met elkaar verantwoordelijkheid moeten nemen.

Mevrouw SMITH: Maar de heer Baas weet dus niet waaruit het bedrag van € 500.000,-- is samengesteld? Het is dus nattevingerwerk?

De heer BAAS: Nee, het is geen nattevingerwerk. Wij zijn van mening dat er voor een aantal zaken projecten moeten komen, en van die zaken zijn er ook al enkele in de motie van de PvdA verstopt. Het is dus ook zaak beide moties nog eens goed naast elkaar te leggen. Wij zijn gekomen tot een grove schatting van € 500.000,--.

Mevrouw SMITH: En is de heer Baas zich ervan bewust dat de provincie het afgelopen jaar al met alle gemeenten convenanten over het lokale jeugdbeleid heeft gesloten?

De heer BAAS: Ja, maar wij horen dat het niet overal even goed gaat. Daarom zal er een extra inspanning geleverd moeten worden. Een convenant is heel mooi, maar een convenant moet wel tot iets leiden.
Voorzitter. Wij mogen en moeten de jongeren laten weten dat we trots op ze zijn en er daarom veel voor over hebben dat zij zich op een gezonde manier verder kunnen ontwikkelen. Wij willen ons als het om dit onderwerp gaat ook graag op onze C laten aanspreken.
We sluiten dit onderwerp af met de opmerking dat aandacht geschonken moet worden aan Drenthe als attractieve woon-, werk- en studieomgeving, ook voor jongeren en dan niet alleen voor studenten uit Azië en Duitsland, die aan het Drenthecollege studeren, zoals ik ergens las, maar ook voor jongeren uit andere Nederlandse provincies. We zullen plannen ondersteunen die dit bevorderen.
Ontsporing van jongeren komt dikwijls voort uit sociaal-economische achterstandssituaties: geen scholing, geen diploma's, geen werk, geen toegang tot voorzieningen, geen aanvaardbare vormen van ontspanning. Het gaat in dit land om nog een grote groep en het is er onder de huidige regering bepaald niet beter op geworden. Ook in onze provincie leven mensen in armoede en zijn daarbij afhankelijk van hulp van bijvoorbeeld een voedselbank. Hier ligt in eerste instantie een grote verantwoordelijkheid voor de gemeenten. Worden alle burgers die recht hebben op hulp van de overheid, ook echt bereikt? Zijn hierover bij het college gegevens bekend en zou het college hierin een stimulerende/coördinerende rol kunnen hebben? Vandaar ook ons meedenken met de motie van GroenLinks op dit punt.
Aan deze groepen moet perspectief geboden worden, soms door streng te zijn, spijbelen hard aan te pakken, koste wat koste mensen weer aan werk te helpen en hen op hun verantwoordelijkheid te wijzen. Ook zouden wij gemeentelijke projecten moeten steunen, die gericht zijn op participatie van minima, ouderen, gehandicapten en minderheden. De provincie Overijssel faciliteert gemeenten bij het opzetten van projecten die beogen de leefomstandigheden van deze groepen te verbeteren; wat ons betreft een goed voorbeeld ter navolging.
Ook het Marketingplan Drenthe plus kan een belangrijke bijdrage leveren. Het aantrekken van nieuwe bedrijvigheid is voor Drenthe van groot belang. Daarom is ook het fiasco van het IT-atelier zo betreurenswaardig. Zoiets doet het imago geen goed. We spreken de wens uit dat het marketingplan succesvol zal zijn.
Ik kom tot het einde van mijn bijdrage. Onlangs gelezen in een landelijk dagblad. Het is gewoon een jong stel: Patricia en Paul Kamp. Maar toch niet zo gewoon. Zij wonen en werken in Oud Charlois, een probleemwijk in Rotterdam, tussen junks, prostituees, daklozen, wietplantages en dealers. Hun werk is de opvang van jongeren die geen aandacht krijgen. Dag en nacht staat hun deur open en ze zijn, wonder boven wonder, nog nooit bedreigd of bestolen. Jonge crimineeltjes leggen, voordat ze bij het echtpaar naar binnen gaan, hun wapentuig onder aan de trap. Ze werken niet bij een officiële instantie voor maatschappelijk werk. Daar moeten ze weinig van hebben. "Voor je het weet, draai je vast in een ambtelijke molen," en: "In een officiële functie moet je professionele afstand bewaren; wij zoeken professionele nabijheid." Een Rotterdamse woningcorporatie stelde dit echtpaar een vrijgekomen schoolgebouw ter beschikking om hun jongerenwerk te kunnen continueren.
Voorzitter. Dit voorbeeld op een voor ons belangrijk thema laat zien dat creativiteit en professionaliteit lonen, ook zonder ambtelijke molens en bureaucratische regels. In dit geval kan de overheid volstaan met faciliteren. Laten we die creativiteit op dit en andere beleidsterreinen ook de ruimte geven. Dan mogen we Gods zegen op ons werk verwachten.
Voorzitter. Dan wil ik nu nog graag de motie voorlezen.

*Motie M9*

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 17 mei 2006,*

*overwegende dat:*
- *de provincie serieus werk wil maken van kansen voor ontwikkeling voor jongeren;*
- *voor jongeren het hebben van perspectief op werk van groot belang is;*
- *daarvoor een goed voorzieningenniveau ten aanzien van huisvestings-ontmoetings- en opleidingsmogelijkheden belangrijk is;*
- *een te groot aantal jongeren vanwege sociale oorzaken en het ontbreken van diploma's op achterstand dreigt te raken;*
- *er zorg bestaat rondom het ongestructureerd gebruik maken van illegale ontmoetingsplaatsen (de zogenaamde keten) met alle risico's van dien, zoals alcohol en drugsmisbruik, veiligheidsrisico's, vandalisme en overlast;*
- *er extra aandacht moet zijn voor preventie en handhaving;*
- *er in dit kader specifieke aandacht moet zijn voor plattelandsjongeren;*

*spreken uit dat:*
- *voor een aantal jongeren in Drenthe de gevolgen op korte en lange termijn ernstig kunnen zijn;*
- *ouders èn overheden hier een taak hebben te vervullen;*
- *de provincie een actieve coördinerende en faciliterende rol moet spelen richting gemeenten, bedrijfsleven en onderwijsinstellingen ten aanzien van deze problematiek;*

*dragen het college van gedeputeerde staten op:*
- *de omvang en intensiteit van de problematiek in kaart te brengen voor de provincie Drenthe;*
- *met een plan te komen waarin de coördinerende rol van de provincie Drenthe duidelijk wordt vormgegeven;*
- *met de gemeenten en de jongeren projecten te ontwikkelen, gericht op de verbetering van het voorzieningenniveau voor jongeren;*
- *een extra impuls te geven aan de opleidingsmogelijkheden en het scheppen van werkgelegenheid conform de in de tekst van de algemene beschouwingen aangedragen suggesties, alsmede in het kader van het programma Werk Onderwijs en Kennisinfrastructuur (WOK),*
- *een bedrag van € 500.000,-- vrij te maken voor het realiseren van deze doelstellingen;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: De motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer SLUITER: Mijnheer de voorzitter. Het is altijd prettig wanneer men zijn algemene beschouwingen een motto mee kan geven, of kan beginnen met een citaat dat bij benadering de gemoedstoestand weergeeft van waaruit de spreker aan zijn betoog over de algemene bestuurlijke situatie in de provincie begint.
En het was even zoeken dit jaar en het is lang twijfelen geweest tussen de apostel Paulus in zijn brief aan de Romeinen, waar hij in hoofdstuk 13 de rol en legitimatie van de overheid kort en helder uiteenzet, en Willem Elsschot, die in 1910 zijn gedicht "Het Huwelijk" schreef, waarin de veel, en ook vandaag al, geciteerde versregels staan:
"... want tussen droom en daad
staan wetten in de weg en praktische bezwaren".
Het was dus kiezen tussen Paulus en Elsschot en het is Elsschot geworden.

De heer BAAS: Het is toch fijn voor de heer Sluiter dat we wat dat betreft toch tot dezelfde keuze zijn gekomen.

De heer SLUITER: Voorzitter. Het is Elsschot geworden, omdat wij als staten in 2003 van start zijn gegaan met een aantal dromen over hoe Drenthe zich zou moeten ontwikkelen en hoe Drenthe optimaal kan worden bestuurd.
In 2003 is ook het nieuwe college begonnen met het opschrijven van de dromen die het wilde verwezenlijken.
De fractie van D66 heeft - ik veronderstel dit als bekend - dromen over een bestuurlijk transparant en een duurzaam Drenthe.
De centrale vraag bij deze algemene beschouwingen is wat D66 betreft: welke wetten en praktische bezwaren staan de realisatie van de bestuurlijke wensen in de weg. De gekozen benadering is er een op hoofdlijnen geweest. Ik ga dus niet over elk hoofdstuk iets zeggen, maar ik pik er enkele, voor onze fractie significante punten uit die tezamen de spiegel zijn van hoe wij naar de collegeperiode tot nu toe en de Voorjaarsnota 2006 kijken.
Mijn eerste onderwerp is de systematiek van collegeprogramma, begroting, voorjaarsnota en rekening in hun onderlinge samenhang, de beleidscyclus dus.
Het is onze fractie opgevallen dat deze stukken weliswaar aan leesbaarheid hebben gewonnen, maar dat zij zich niet een op een naast elkaar laten leggen, zodanig dat dan onmiddellijk een eenvoudige vergelijking mogelijk is. Dat moet beter kunnen. Onze fractie vindt dat er gewerkt moet worden aan een zodanige presentatie van beleid en cijfers dat doelstelling, voorgenomen acties, daaraan uit te geven bedragen, gerealiseerde acties, uitgegeven bedragen en de stand van zaken in de doelrealisatie naast elkaar te vinden zijn.
Ik zet het maar eens in een voorbeeld. De doelstelling is dat in 2006 de voortijdige schooluitval met 30% is gedaald ten opzichte van 2003. Wat zijn daarop de voorgenomen acties, waaraan gaat hoeveel geld worden besteed, wat is er van die voorgenomen acties gerealiseerd en wat niet en waarom niet, wat hebben die gerealiseerde acties gekost en hoe staat het er thans voor met de realisatie van de doelstelling? Dat zou op één bladzijde te vinden moeten zijn. Dat lijkt ons concreet haalbaar en bepaalt bovendien iedereen in de provinciale organisatie bij wat er moet gebeuren. En daarenboven maakt het een goede controle door de staten mogelijk en dat is iets waar GS, als het goed is, belang in stellen.
Een ander aspect van het bijeenbrengen van plannen, stand van zaken in de realisatie en uitgegeven geld is, dat hiermee ook inzichtelijk kan worden gemaakt welk deel van de uitgaven per doelstelling is besteed aan bureaucratie, apparaatskosten, overleg, notakosten, communicatiekosten et cetera en welk deel rechtstreeks in het veld is terechtgekomen. Anders gezegd: wij zouden meer zicht willen hebben op de vraag - en ik stel die vraag voor de duidelijkheid en eenvoud maar even in huiselijke termen - wat het hele praat- en vergadercircus kost in relatie tot de tastbare en meetbare resultaten en veranderingen.
Dit onderwerp samenvattend is dus de vraag welke wetten of praktische bezwaren in de weg staan om deze droom te verwezenlijken.

De heer HARLEMAN: Heeft D66 het dan alleen over het ambtelijk apparaat van de provincie of ook over de door ons gesubsidieerde instellingen?

De heer SLUITER: Daarop is een genuanceerd antwoord nodig, omdat de door ons gesubsidieerde instellingen voor een deel natuurlijk te beschouwen zijn als deel uitmakend van wat ik maar even het praat- en vergadercircus heb genoemd, maar voor een deel ook echt geld laten terechtkomen op plekken zonder dat het wordt opgeslorpt door nota's, bureaucratie enzovoorts. Dus welk deel landt nu echt ergens waardoor de werkelijkheid zichtbaar en tastbaar verandert en welk deel blijft hangen in bureaucratie: praten, vergaderen en van alles en nog wat.

De heer VEENSTRA: Vindt de heer Sluiter dat het college dit in beeld zou moeten brengen, of moet het college vooral in beeld brengen wat inhoudelijk aan resultaat is geboekt. Natuurlijk hoort bij iedere wet en ieder beleid vergaderen en het is nogal wat gevraagd als dit allemaal in beeld moet worden gebracht. Kunnen wij ons niet beter focussen op de resultaten?

De heer SLUITER: Ja, maar ook de relatie tussen aan de doelstelling besteed geld en de resultaten moet duidelijk zijn. Als je € 1 miljoen uitgeeft aan een bepaalde doelstelling en als blijkt dat van dat bedrag € 50.000,-- landt in zichtbare veranderingen en € 950.000,-- opgaat aan gepraat en vergaderen dan zal ook de heer Veenstra van mening zijn dat daar eens goed naar gekeken moet worden. Ik realiseer mij dat ik het nu wat extreem schets, maar het gaat erom dat duidelijk wordt wat hier in huis blijft hangen aan allerlei kosten en wat echt terechtkomt bij waarvoor het bedoeld is. Daar zou eens naar gekeken moeten worden.

De heer HARLEMAN: Maar als het onderdeel provinciale staten wordt bekeken, zal duidelijk worden dat 90% van het geld wordt besteed aan vergaderen, terwijl dit bij welzijn misschien om 5% van het budget gaat.

De heer SLUITER: Dat laatste help ik de heer Harleman hopen, want daarvan ben ik niet overtuigd.

De heer HARLEMAN: Heeft de heer Sluiter dan concrete aanwijzingen van hoe hoog de overheadkosten zijn bij de toekenning van subsidies? Weet hij hoeveel er zinloos wordt vergaderd?

De heer SLUITER: De heer Harleman voegt nu het element zinloos vergaderen toe. Maar er zal ongetwijfeld wel eens een zinloze vergadering zijn.

De heer HARLEMAN: Als de heer Sluiter het niet zinloos vindt dat er veel over vergaderd wordt, stelt hij dit punt toch niet aan de orde?
Als de vele vergaderingen nuttig zijn, hoeft daar niet op bezuinigd te worden.

De heer SLUITER: Het is een oprechte benieuwdheid naar wat als voor een doelstelling een X-bedrag wordt uitgetrokken er wordt besteed - verloren is misschien niet het juiste woord - aan praten, vergaderen, nota's, lunches, werkbezoekjes, uitjes, kopieerkosten en weet ik veel en wat daarvan nu werkelijk rechtstreeks landt in de doelstelling waardoor de werkelijkheid verandert.

De heer VEENSTRA: Ik ben bang dat de heer Sluiter er nu een karikatuur van maakt. Wij stellen geld beschikbaar voor beleid en natuurlijk zijn daar apparaatskosten mee gemoeid. Maar het gaat om het doel en om nu heel erg te focussen op de vergadercyclus en de rol van ambtenaren lijkt mij niet juist. Het gaat erom welk beleid wordt gerealiseerd en wat voor resultaten daarmee worden geboekt.
Voor het overige vind ik dit ook meer een onderwerp voor bespreking in de commissie.

De heer SLUITER: Dat laatste is prima, maar mij is hier de vrijheid gegund om een paar zaken, die ik als hoofdlijnen beschouw aan te zwengelen en dat is wat ik nu doe.
Ik kom bij het tweede onderwerp dat mijn fractie de revue wil laten passeren, namelijk duurzaamheid. Het zal in de afgelopen jaren zijn opgevallen dat D66 een stevig accent heeft gelegd op duurzaamheid. Wij doen dat vanuit de overtuiging dat de duurzaamheidsbenadering geen modieus verschijnsel is, maar een noodzakelijkheid om de aarde ook op termijn leefbaar te houden.
We hebben de afgelopen jaren verschillende malen met elkaar en met het college gesproken over duurzaamheid in het provinciaal beleid en wij geloven dat ieders intenties goed zijn. Er zijn ook voorbeelden van daadkracht, getuige de aangekondigde vergunningaanscherping voor Essent Wijster inzake de verdere beperking van de uitstoot van dioxine.
Maar wij zijn ook van mening dat er meer moet gebeuren dan tot nu toe in de planning staat. We werden verleden week opnieuw in die overtuiging bevestigd toen de Taskforce Energietransitie haar rapport "Meer met energie" uitbracht. Die taskforce geeft 26 transitiepaden aan waarlangs de $CO_2$-uitstoot met 50% kan worden verminderd. Ieder pad bestaat uit concrete projecten en ondersteunende activiteiten op het gebied van energiebesparing, schone fossiele brandstoffen, waaronder biogas en waterstof, en duurzame energie, zoals biomassa en wind- en zonne-energie.

Nu zijn GS in de gelukkige omstandigheid dat zij al enkele jaren een coördinerend bewindspersoon duurzaamheid in hun midden hebben. Die omstandigheid wekt veel verwachtingen. De vraag is dan natuurlijk wat deze coördinerend bewindspersoon duurzaamheid ervan weerhoudt om met nog meer energie in te zetten op die duurzaamheid. Welke van de door de taskforce beschreven transitiepaden biedt voor Drenthe aanknopingspunten om meer te doen dan nu in de steigers staat? Waarom verlangt de provincie niet dat goed te keuren bestemmingsplannen nog slechts duurzaam bouwen toestaan? Waarom wordt niet veel steviger ingezet op energiebesparing? Waarom er is zoveel gedraal over windenergie? Waar blijft een stimuleringsregeling voor de zonne-energie, of de verkenning voor kansen met kleinschalige windenergie? Waarom blijft er te veel hangen in de sfeer van convenanten en wordt er te weinig afgedwongen? Staan er wetten in de weg of zijn er praktische bezwaren? Of is het aarzeling die niemand kan verklaren en die - zo schreef de dichter - vooral des avonds komt wanneer men slapen gaat?
Voorzitter. Het derde onderwerp gaat over een van de parels die wij in Drenthe hebben. Ik heb het dan over RTV Drenthe, een parel die jaarlijks veel geld kost, maar niet bepaald in een glanzende conditie verkeert.
In de Voorjaarsnota vraagt het college de staten in te stemmen met het tussen ROOS en IPO overeengekomen onderhandelingsresultaat inzake indexering over de jaren 2005 tot en met 2008.
Onze droom is een omroeporganisatie die, in optimale omstandigheden gehuisvest, haar werk journalistiek onafhankelijk, goed en met een geoliede bedrijfsvoering verricht. Die droom is op dit moment geen werkelijkheid. De signalen die ons hierover publiekelijk bereiken hebben eerder het karakter van een kleine nachtmerrie. En alvorens wij instemmen met het aanvullend en uit eigen provinciale middelen beschikbaar stellen van opnieuw enkele tonnen euro's, willen wij ervan worden overtuigd dat dit geld gaat naar een omroep die goed functioneert en waarin wij vertrouwen kunnen stellen. En die overtuiging ontbreekt op dit moment bij mijn fractie.
Uit de pers weten we dat er een analyse is gemaakt van de situatie bij de omroep en wij vinden het nodig om die rapportage te kennen om ons in voldoende mate een beeld te kunnen vormen van de gezondheidstoestand van RTV Drenthe.
Nu weet mijn fractie heel goed dat het college niet gaat over de vraag of dat rapport ons bereikt of niet. Mijn fractie houdt het zelfs goed voor mogelijk dat ook GS niet over die rapportage beschikken. Maar in dat geval is de indringende vraag van D66 aan GS, waarop zij het vertrouwen baseren dat het voor 2005 en 2006 gevraagde bedrag van € 150.000,-- verantwoord zal worden besteed. Want deugdelijk onderbouwen en motiveren is in ieder geval de taak van GS indien zij de staten om extra geld voor de omroep vragen. Vooralsnog zijn de gegeven motivering en de beschikbare informatie in onze ogen te mager om verantwoord te kunnen beslissen.

De heer LANGENKAMP: De heer Dohle van de VVD had een heel mooie truc bedacht. Hij zei dat het de omroep zou sieren ons het plan toe te zenden. De heer Sluiter vraagt nu eigenlijk aan GS of zij het plan al dan niet al hebben ontvangen. Ik heb ergens gelezen dat het college het eigenlijk niet eens wil hebben, maar waarom kiest de heer Sluiter deze insteek en niet die van de VVD, die eigenlijk veel lovenswaardiger is?

De heer SLUITER: Ik denk dat wat de heer Dohle en ik beogen materieel op hetzelfde neerkomt. Maar de insteek is verschillend en ik zal uitleggen wat onze insteek is.
Het college vraagt ons in te stemmen met het beschikbaar stellen van extra geld. Als het college extra geld vraagt, heeft het college de plicht die vraag te motiveren. De motivering die tot nu toe is gegeven, is volgens ons onvoldoende met goede informatie onderbouwd. En als het college de staten vraagt extra geld beschikbaar te stellen dan willen wij daar best over praten, maar dan moeten wij wel voldoende informatie hebben en die hebben wij op dit moment niet.

De heer LANGENKAMP: Maar dan legt de heer Sluiter het probleem dus bij GS.

De heer SLUITER: GS stellen de staten voor extra geld beschikbaar te stellen en dan heb ik mij toch met GS te verstaan?

De heer LANGENKAMP: Dat laatste klopt, maar het lijkt mij dan een veel duidelijker signaal dat wij RTV Drenthe vragen ons het rapport toe te sturen.

De heer SLUITER: Wat de heer Dohle heeft gedaan, vind ik prima. Hij heeft een benadering gekozen, waarbij de informatie op tafel moet komen.

De heer DOHLE: Ik wil hieraan toevoegen dat ook wij een stok achter de deur hebben gezet. Wij verwachten dat de Omroepnota helder maakt wat de sturingsmogelijkheden zijn in relatie tot het verlengen van de concessie komend jaar. De heer Sluiter zoekt de stok in het bedrag van € 150.000,-- extra, waarvan de beschikbaarstelling volgens hem onvoldoende gemotiveerd is. In die zin vertellen we eigenlijk hetzelfde verhaal.

De heer SLUITER: Voorzitter. Mijn vierde onderwerp is de bereikbaarheid. Daaraan wordt hard getrokken, in het bijzonder door de heer Swierstra en het ziet ernaar uit dat de bereikbaarheid van en in Noord-Nederland veel te maken heeft en houdt met asfalt. Maar het college geeft ook aan hard te willen trekken aan een vervoersknooppunt bij Assen-Zuid, dat daarmee een - en ik citeer - "representatieve poort moet worden voor de Regiovisie Groningen-Assen".
Die zinsnede in de Voorjaarsnota bracht onze fractie bij de constatering dat die representatieve poort tot nu toe eigenlijk ontbreekt. Hoe moet de argeloze reiziger zich ervan bewust worden dat hij ter hoogte van Assen-Zuid het voor de regionale economie zo belangrijke gebied, mag ik zeggen het kloppend hart van het Noorden, het Regiogebied Groningen-Assen binnengaat? Zou hier een fysiek duidelijk zichtbare markering niet op zijn plaats zijn? Zou er tussen de gebundelde infrastructuur van spoorlijn, A28 en TT-baan geen plaats zijn voor een groot en groots kunstwerk dat de entree van het regiovisiegebied aan niemand ongemerkt laat passeren?
Mijn fractie ziet geen wetten of praktische bezwaren die het omzetten van deze droom in een duidelijke daad in de weg kunnen staan. Maak een grote, symbolisch vormgegeven poort en maak daarmee zichtbaar dat het gebied Groningen-Assen niet zomaar het zoveelste stukje langs een snelweg is, maar dat het gaat om hét kerngebied van de regio.
Voorzitter. Ik kom terug bij het gedicht van Willem Elsschot.
Het gedicht handelt over het huwelijk en belicht daarvan overigens een tot weinig vreugde stemmende variant.
Het college, dat ik voor deze gelegenheid zie als een huwelijk tussen PvdA en VVD, kondigt in de Voorjaarsnota aan dat het komend najaar een politiek testament zal worden opgemaakt.
Mijn fractie zou graag zien dat de evaluatie van deze met veel dromen en goede plannen begonnen bestuurlijke echtverbintenis werd opgeschreven in broodnuchtere taal, in meetbare termen, in concrete resultaten en heldere analyses en verklaringen over die dingen die wel tot de voornemens behoorden, maar niet of slechts gedeeltelijk werden gerealiseerd. Gewoon in taal en termen die iedereen onmiddellijk begrijpt omdat er staat wat er moet staat. Op die manier worden de staten én de inwoners van Drenthe in de gelegenheid gesteld zich een oordeel te vormen over niet alleen het verbeeldend vermogen van de coalitiepartners, maar ook over de bestuurskracht en daadkracht die zijn getoond en de resultaten die wel en ook de resultaten die niet zijn geboekt.

De heer DE HAAS: Mijnheer de voorzitter. Eerder hebben wij aandacht gevraagd voor de gevaren die de ziekte van Lyme met zich brengt. In 2005 hebben bijna 73.000 mensen hun huisarts bezocht na een tekenbeet. Dat is bijna driemaal zoveel als in 1994.
In Drenthe lopen mensen relatief de meeste kans de ziekte op te lopen, omdat de aanwezigheid van natuur en bossen een grote rol speelt. Bosrijke gebieden en grasgebieden bieden een grote kans op besmetting. De ziekte is ook voor de vele toeristen die hier jaarlijks komen een reëel gevaar.

Wij zijn er altijd voorstander van geweest dat in Drenthe de provincie het voortouw neemt bij de voorlichting over de ziekte van Lyme. Tot nu toe heeft de provincie die taak nog niet op zich genomen.
De heer Baas sprak over jeugd en jongeren en ook ik wil dat doen.
Ik wil graag twee jonge mensen die studeren aan het AOC-Terra in Assen introduceren. Zij hebben het voorstel dat wij verleden jaar hebben gedaan om een folder te maken over de ziekte van Lyme uitgewerkt. Zij zijn er op persoonlijk initiatief en met toestemming van het college in geslaagd een folder samen te stellen. Vanochtend zijn de eerste folders van de drukpers gerold en wij vinden het heel leuk dat zij de gelegenheid krijgen die folder aan te bieden aan de voorzitter van de staten van Drenthe.
Mag ik Kim Robin verzoeken hierheen te komen om de folder aan de heer Looman uit te reiken, die de folder ongetwijfeld zal doorgeven aan de CvdK, die wij vanaf deze plaats beterschap wensen.

(De folder wordt aan de voorzitter aangeboden.
Applaus.)

De staten zullen de folder na afloop van de vergadering ontvangen. Ik wijs er verder nog op dat deze jongeren niet alleen de tekst maar ook de lay-out voor hun rekening hebben genomen, al met al een hele prestatie.
Voorzitter. Tijdens de vorige algemene beschouwingen hebben wij de nadruk gelegd op de controlerende en kaderstellende rol van PS, dit in verband met de invoering van het dualisme. Wij hadden kritiek op een aantal zaken die met de jaarrekening verband hielden. Ook in de jaarrekening 2005 vallen enkele zaken op.
Volgens de beleidsbrief bedraagt het rekeningresultaat ruim € 5 miljoen, maar in werkelijkheid is het saldo van baten en lasten een heel ander bedrag. Volgens de balans op pagina 239 van de Jaarrekening 2005 was eigen vermogen per 31 december 2005 € 85,128 miljoen, terwijl dit op 31 december 2004 nog € 86,747 miljoen was. Er is dus sprake van een afname van het eigen vermogen met ruim € 1,5 miljoen. Dát is het rekeningresultaat over 2005.
Het rekeningresultaat van ruim € 5 miljoen dat GS in de beleidsbrief noemen, bestaat voor het grootste deel uit overlopende projecten, projecten die in 2005 niet afgerond zijn en die in 2006 alsnog hun beslag zullen moeten krijgen.
Ook de voordelen uit de Motorrijtuigenbelasting (MRB), de hogere uitkering uit het Provinciefonds, niet kwantificeerbare ontwikkelingen voor een bedrag van ruim € 1,5 miljoen - om welke ontwikkelingen gaat het dan? - en een hele hoop kleinere voor- en nadelen worden tot het rekeningresultaat gerekend, terwijl ze als zodanig niet in de boeken opgenomen zijn.
Wij hebben onlangs het rapport ontvangen van de commissie die de reserves en voorzieningen onderzocht heeft. Uit dit rapport blijkt overduidelijk dat het zicht op de reserves in de provincie Drenthe beter kan. Ook dit onderzoek heeft geen exacte kennis opgeleverd over de vraag hoeveel geld er nu werkelijk op de plank ligt. Dit is uiterst merkwaardig, want die kennis moet uit de balans blijken. De balans moet goed zijn want dan kun je daaruit precies lezen hoeveel geld er op de plank ligt. Hoe kan de accountant anders een goedkeurende verklaring afgeven?
Voorzitter. Wij hebben gemeend hierover een motie te moeten indienen.

De heer HARLEMAN: Uit de balans blijkt wel degelijk hoeveel geld er op de plank ligt, dat is namelijk onze algemene vrij besteedbare reserve. En bij alle andere bestemmingsreserves en voorzieningen kan gediscussieerd worden over de vraag of die bestemmingen wel zoveel geld waard zijn en dat was ook het probleem waar de onderzoekscommissie tegenaan liep. Maar op zich blijkt uit de balans wat wij aan geld op de plank hebben liggen.

De heer DE HAAS: Ik denk er toch iets anders over dan de heer Harleman. En ik wil mijn motie toch voorlezen.

*Motie M10*

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 17 mei 2006,*

*overwegende, dat:*
- *het zicht op de reserves en voorzieningen in de provincie Drenthe onvoldoende is;*
- *de jaarrekening en begroting van de provincie een duidelijk en transparant beeld moeten geven van alle uitgaven en inkomsten van de provincie.;*

*verzoeken het college van GS, om de begroting en jaarrekening zodanig in te richten, dat:*
- *alle reserves opgeheven worden en samengevoegd worden tot één algemene reserve;*
- *alle uitgaven in de exploitatie verantwoord worden;*
- *alle baten en lasten in de begroting en in de winst- en verliesrekening opgenomen worden,*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: De motie kan bij de beraadslaging worden betrokken.

De heer DE HAAS: Het rapport "Besparen op reserves" spreekt over geringe informatieverstrekking en transparantie ten aanzien van de ontwikkeling van reserves en voorzieningen.

De heer HARLEMAN: Heeft de heer De Haas aanwijzingen dat de provincie uitgaven doet die niet conform het BBV via de exploitatierekening lopen?

De heer DE HAAS: Als de heer Harleman zijn kennis nou eens zou spuien bij zijn eigen fractiegenoten en leden van gemeenteraden dan zou dat een verhelderend beeld geven. Bij die opmerking wil ik het graag laten.

De heer HARLEMAN: Ik wil graag bijgespijkerd worden door de heer De Haas en vandaar dat ik een informatieve vraag stel.

De heer DE HAAS : In de commissie mag de heer Harleman hierop terugkomen, ik ga nu graag verder met mijn betoog.
Cijfers en mutaties worden structureel niet of slechts summier toegelicht en er worden geen verbanden gelegd met de consequenties voor de beleidsuitvoering en de doelbereiking, zo staat in het rapport. Ook blijkt dat het een hoop tijd kost om de juiste cijfers boven tafel te krijgen. Cijfers in begrotingen en andere documenten sluiten regelmatig niet op elkaar aan en budgethouders herkennen zich niet in de cijfers die in de begroting zijn opgenomen.
Voorzitter. Wij vinden dit een zorgelijke ontwikkeling. Hebben we hier te maken met een verkokerde organisatie, of werkt Probis nog niet helemaal en wordt er te veel tijd gestoken in beleidsnota's en te weinig in financiële verantwoording en uitvoering? En hoe moet dat straks bij de invoering van het flexibele kantoorconcept?
Graag zouden wij van GS horen wat zij willen doen om deze ontwikkeling te keren.

De heer DOHLE: Ik probeer het toch nog even. Ik heb de indruk dat als je de accountantsrapporten leest de conclusie moet zijn, dat het eigenlijk allemaal steeds beter gaat. Ik vraag mij dan ook af hoe de heer De Haas erbij komt dat er sprake is van een glijdende schaal. Ik vind dat een rare constatering.

De heer DE HAAS: Ik zeg niet dat het een glijdende schaal is, ik zeg dat het waarschijnlijk wel ietsje transparanter zou kunnen. Dát is wat ik betoog. Het moet simpeler worden om tot de juiste cijfers te komen. De een leest misschien wat gemakkelijker dan de ander en laat ik er dan wat meer moeite mee hebben, maar....

De heer DOHLE: Dat is wel helder, maar dan gebruikt de heer De Haas wel heel veel zware woorden om iets transparanter te krijgen.

De heer DE HAAS: Dan zal ik mij in het vervolg wat eufemistischer uitdrukken.
Voorzitter. De Rekenkamer is nu met een eerste rapport gekomen en hieruit blijkt dat sturen op resultaat bij het SNN wel kan, maar niet altijd gebeurt. Wij kunnen ons er wel wat bij voorstellen. Nog altijd missen wij een behoorlijke financiële en inhoudelijke verantwoording van het project DrentsGoed, een project waarin € 700.000,-- aan gemeenschapsgeld is gestoken. Het eindverslag over dit project beslaat twee A4'tjes, waarin niets duidelijk wordt gemaakt over de behaalde resultaten en de bereikte doelstellingen. De cijfers ontbreken en hierdoor worden wij belemmerd in onze controlerende taak.
Wij hebben ons eerder positief uitgelaten over het ambitieniveau van ons college. Zelf stelt het college in de Voorjaarsnota dat deze ambities niet gering zijn. Er worden plannen gemaakt, convenanten ondertekend en afspraken vastgelegd en er wordt verwezen naar nota's die nog moeten komen. Als tussenrapportage van de doestellingen die al dan niet bereikt zijn, schiet deze Voorjaarsnota eigenlijk nog tekort. Een duidelijk resultaatgerichte verantwoording vinden we eigenlijk alleen in Hoofdstuk 4 over werk, onderwijs en kennisinfrastructuur (WOK). Die verantwoording biedt dan ook gelijk de mogelijkheid tot een realistische beoordeling van de gestelde doelen en, zo nodig, het tijdig aanpassen van de koers die het college heeft uitgestippeld.
Mijnheer de voorzitter. Ik kom op RTV Drenthe. Het drama van de veel te dure verhuizing is nu verworden tot een drama in meerdere bedrijven en het eind lijkt nog niet in zicht. Wij hebben altijd op het standpunt gestaan dat ten aanzien van de indexering RTV Drenthe op één lijn dient te worden gesteld met alle andere budgetinstellingen in de provincie. De OPD wil ervoor blijven waken dat de Drentse burger moet bloeden voor de omroepgelden. Er zijn al vele miljoenen aan gemeenschapsgeld in deze instelling gestopt en aan de soap die zich momenteel aan de Beilerstraat afspeelt, moet naar onze mening op korte termijn een einde komen. Wat denkt het college te ondernemen om aan deze situatie een einde te maken?
Verder zijn wij van mening dat het onderzoeksrapport openbaar moet zijn en aan PS ter beschikking moet worden gesteld.
Voorzitter. De uitkering die wij krijgen uit onze aandelen in Essent is altijd een welkome aanvulling op de provinciale begroting. Ook dit jaar wordt een flink dividend aan de aandeelhouders uitgekeerd, namelijk 50%. Verleden jaar was dat nog 40% en het jaar daarvoor zelfs nog 22%. De winst van Essent steeg met 26% door de hogere energieprijzen. Dus van lagere energieprijzen als gevolg van de privatisering komt nog weinig terecht en de burger betaalt het gelag. Verder delen wij de kritiek op de topbonus voor de baas van Essent.
Voorzitter. POP II heeft als een van de leidende uitgangspunten voor de woningbouwprogramma's van de Drentse gemeenten het opvangen van de eigen bevolking in de plattelandsgemeenten. Gemeenten moeten een woonplan inleveren. Ook wordt in POP II als doelstelling aangegeven dat in 2010 alle huishoudens die een eigen woning zoeken, een dak boven het hoofd hebben. De behoefte aan woningen voor senioren en starters is nog altijd groot. Dit kan betekenen dat iemand die in 2004 of eerder al woningzoekende was in een plattelandsgemeente nog zes jaar op een woning moet wachten. Wij horen graag van GS hoe de stand van zaken is in de plaatsgemeenten als het gaat om het bouwen van woningen voor de eigen bevolking.
Voorzitter. Jarenlang heeft het Noorden zich door Den Haag aan het lijntje laten houden met de zweeftrein en zelfs nu heeft het nog heel wat voeten in de aarde om de beloofde € 2,7 miljard binnen te halen. De OPD vindt dat het geld van de zweeftrein in projecten gestoken moet worden die het gehele Noorden ten goede komen, ook Drenthe. Dat betekent dat er gericht geïnvesteerd moet worden in onderwijs, verbreding van hbo-opleidingen, kenniseconomie, openbaar vervoer, infrastructuur en werkgelegenheid. Ook andere sprekers hebben hierop al geduid.
Veel jongeren trekken na de middelbare school weg naar Groningen, Enschede, Leeuwarden of Zwolle. De OPD heeft hiervoor in het verleden al meermalen aandacht gevraagd en voorstellen gesteund om het middelbaar beroepsonderwijs te versterken en beter aan te laten sluiten op de vraag van het Drentse bedrijfsleven. Met name in de regio Emmen kan dit leiden tot specifieke onderwijsinrichtingen, waar-

door de regio als vestigingsplaats met gekwalificeerde arbeidskrachten voor het bedrijfsleven aantrekkelijker wordt.
Ook is de OPD er altijd voorstander van geweest dat na het mbo een vervolgopleiding op hbo-niveau wordt aangeboden. Dit zou vanuit het MBO zelf opgezet kunnen worden in nauwe samenwerking met hbo-opleidingen uit Drenthe, Groningen, Zwolle, Leeuwarden en Enschede. Een verbreding van het onderwijsaanbod zal de uitstraling van de regio Emmen alleen maar versterken.
Wij hebben hiervoor een motie opgesteld en die wil ik nu graag indienen.

*Motie M11*

*De provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 17 mei 2006,*

*overwegende dat:*
- *met name de regio Emmen de jeugdwerkloosheid hoog ligt;*
- *er onvoldoende mogelijkheden zijn tot een vervolgopleiding in het hbo;*
- *een verbreding van het onderwijspakket een positieve uitstraling zal hebben op de economie;*
- *het vanuit economisch en sociaal oogpunt belangrijk is de jeugdwerkloosheid terug te dringen,*

*verzoeken het college van GS,*
*om uit de reserve versterking economische structuur € 75.000,-- ter beschikking te stellen voor een onderzoek naar de mogelijkheden voor verbreding van hbo-opleidingen in Emmen,*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Deze motie kan bij de beraadslaging worden betrokken.

De heer VEENSTRA: Wij hebben dit verleden week aan de orde gehad, omdat dit ook een van onze ideeën is om iets voor dit gebied toen doen. Toen is ons gebleken dat het niet om geld gaat maar dat het puur lobbyen is geblazen willen wij in Emmen meer hbo-opleidingen krijgen. Er moet dan met Windesheim in Zwolle en met de Hogeschool in Groningen en met de RuG gesproken worden. Een financiële bijdrage van € 75.000,-- heeft dan ook niet zoveel zin. Het is veel beter een lobby op te zetten.

De heer DE HAAS: Hoe het ook tot stand komt, er zullen toch middelen nodig zijn om het te realiseren.

De heer VEENSTRA: Er zijn juist geen middelen nodig.

De heer DE HAAS: Maar er zullen toch lobbyisten aan het werk moeten, er zullen initiatieven ontplooid moeten worden om te komen waar wij naar toe willen.

De heer VEENSTRA: Het is heel belangrijk, maar dit is nu juist een goed voorstel waarvoor geen geld nodig is. En dat is toch wel het vermelden waard.

De heer DE HAAS: Als er geen geld voor nodig is, juich ik dat alleen maar toe, maar wij dachten dat wel een bedrag van € 75.000,-- nodig was om een aanzet te geven. Maar als dit geld niet nodig is dan nemen wij ons die opmerking graag ter harte. Wij wilden alleen een goede voorzet geven om het door ons gewenste resultaat te bereiken. Ik stel voor hierover in de commissie verder te spreken.

De heer VEENSTRA: Over het doel zijn wij het wel eens, maar de weg ernaartoe kan wat ons betreft een wat andere zijn.

De heer DE HAAS: Er zijn vele wegen die naar Rome leiden en als het doel door middel van een dialoog kan worden bereikt dan zijn wij de laatsten om daaraan niet mee te werken.
Voorzitter. De OPD heeft zich altijd sterk gemaakt voor een brede invoering van de automatische externe defibrillator (AED)-apparatuur. Jaarlijks worden circa 16.000 mensen buiten het ziekenhuis getroffen door een plotselinge hartstilstand. Nu overleeft 10% van de slachtoffers dit. De kans op overleven kan drastisch toenemen als het slachtoffer binnen zes minuten gedefibrilleerd kan worden. Door het inzetten van AED door politie, brandweer en het plaatsen ervan in publieke gebouwen als winkelcentra, sportcentra en horecagelegenheden wordt de overlevingskans twee- à driemaal zo groot. Implementatie van de AED in de samenleving is dus van levensreddend belang. In het Noorden gaat het jaarlijks om ongeveer 300 gevallen.
De doelstelling om de provincie Drenthe volledig AED-proof te maken is onzes inziens haalbaar. Ook vanuit toeristisch oogpunt - Da's nou Drenthe - is dit een goede invalshoek. Er zullen wel enkele maatregelen nodig zijn om dit gecoördineerd en efficiënt te laten verlopen.
Wij zijn van mening dat de Regionale Ambulancedienst Groningen/Drenthe (RAV) bij uitstek geschikt is om hierbij te helpen. Die dienst beschikt over de know how en het netwerk. Kortom, die dienst heeft alle instrumenten om coördinerend op te treden. Uiteraard is er wel geld nodig om de ambulancedienst deze werkzaamheden te laten verrichten.
Wij hebben samen met de VVD hierover een motie gemaakt, die ik nu graag wil indienen.

*Motie M12*

*De provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 17 mei 2006,*

*overwegende dat:*
- *het aantal AED-apparaten in Drenthe in aantal behoorlijk toeneemt;*
- *dit een zeer positieve ontwikkeling is, alhoewel de locaties veelal niet bekend zijn, dus registratie gewenst is;*
- *een goede en adequate training, begeleiding, registratie en follow-up van buitengewoon groot belang is;*
- *mensen die opgeleid zijn om de AED-apparatuur vakkundig te gebruiken een forse bijdrage kunnen leveren aan de verbetering van de volksgezondheid en een vermindering van het risico van overlijden;*
- *de RAV hier een leidende rol wil en kan spelen, omdat de organisatie over de knowhow, de menskracht en de ontwikkeling beschikt;*
- *de RAV tevens de verbindende schakel naar de ziekenhuizen is en bij uitstek geschikt is de registratie en de koppeling aan het meldkamersysteem te verzorgen en te onderhouden, zodat nog sneller en adequater kan worden gewerkt;*

*verzoeken het college van GS, om op korte termijn, binnen een maand, zorg te dragen voor een bijdrage aan de RAV van € 71.900,-- ter ondersteuning van het project AED-coördinatie,*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ook deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer BEERDA: Maar vanwaar dit bedrag?

De heer DE HAAS: Het bedrag is ontleend aan een projectplan dat primair is ingediend door de RAV.

De heer BEERDA: Bedoelt de heer De Haas dan het plan dat is ingediend in december of het plan dat is aangepast in januari, of het plan dat is aangepast in februari, of het uiteindelijke plan van april?

De heer DE HAAS: Ik ben op de hoogte met de ontwikkelingen die de afgelopen periode hebben plaatsgevonden en ik weet ook dat er enige gedachtewisselingen hebben plaatsgevonden. Maar onze laatste informatie is dat wanneer dit bedrag bij de RAV terechtkomt, die dienst zeer snel een project kan uitvoeren dat zeer nuttig is. Vandaar dit bedrag.

De heer BEERDA: De heer De Haas weet dan toch ook dat er een plan lag voor € 22.000,--, maar dat de RAV dit plan heeft ingetrokken omdat een statenlid een motie wilde indienen, waarin een bedrag van ruim € 70.000,-- wordt genoemd. Is de heer De Haas niet bang dat hij zich een beetje voor een karretje laat spannen?

De heer DE HAAS: Ik laat mij voor geen enkel karretje spannen, want er is in de toekomst nog heel veel nodig om dit project "Heart proof Drenthe" volledig te doen slagen. Laat dit bedrag dan een aanzet zijn. Ik weet dat het veel kost om de plaatsen waar de AED's zich bevinden duidelijk aan te geven. Het projectplan dat de heer Beerda noemt en dit voorstel bijten elkaar niet.

De heer BEERDA: Dat is het niet. Wij hebben in dit huis met elkaar een regeling afgesproken over hoe wij omgaan met aanvragen van subsidies voor projecten. Daar hebben wij met elkaar een deal over gesloten. Vervolgens dient een instelling helemaal volgens de regels een plan in, dat plan voldoet niet aan de eisen en daarover vinden dan gesprekken plaats, maar de heer De Haas fietst daar dwars doorheen met zijn voorstel om het allereerste plan met ruim € 70.000,-- te belonen. Dat vind ik een rare manier van zaken doen.

De heer DE HAAS: Ik fiets nergens doorheen. Wij hebben uitermate goede gesprekken gehad met de RAV en wij zijn ervan overtuigd dat het toekennen van het door ons gevraagde bedrag de eventuele vervolgaanvragen op geen enkele wijze schaadt en de ontwikkelingen absoluut niet in de weg staat. Het is alleen zo dat wanneer dit bedrag vandaag gevoteerd wordt, de dienst er morgen mee aan het werk kan gaan. Dat is het concrete gegeven als deze motie wordt aanvaard.

De heer BEERDA: Dat is niet helemaal waar, want er wordt pas op 14 juni over de motie gestemd. En als de dienst het beter had gedaan, had zij in februari al kunnen beginnen.

De heer DE HAAS: Of we nu over een maand stemmen of nu: 14 juni is vroeg genoeg. Volgens ons staat de staten niets in de weg om dit bedrag beschikbaar te stellen aan de RAV. De andere aanvragen kunnen daarna rustig op hun eigen merites worden beoordeeld. Als dit bedrag beschikbaar komt, kan de RAV voor Drenthe aan het werk en dat is toch wat wij willen.

De heer BEERDA: We willen veel voor Drenthe en Drenthe moet ook vooral Drenthe blijven - dat ben ik met de heer De Haas eens - maar een meerderheid van de staten zou het wel eens niet met dit plan eens kunnen zijn. Maar dat zien we op 14 juni dan wel.

De heer DE HAAS: Ik weet ook wel dat het kan zijn dat er geen meerderheid voor dit voorstel is, ik kan ook tellen. Maar ik ken ook het belang van hetgeen er nu speelt; dat belang wil ik graag onder de aandacht brengen en ik ben heel erg blij dat ook de VVD deze mening is toegedaan.

Mevrouw PANNEKOEK: Ik wil nog even terugkomen op het plan van de ambulancedienst. Het maakt mij niet uit welk plan, als het maar een plan is dat voorziet in de training van mensen, het inschakelen van de meldkamer en in het doen van pogingen om voldoende van die apparaten te krijgen. Ik heb vanmiddag niets anders gehoord dan dat samenwerking gezocht moet worden en dat de provincie daarbij een stimulerende rol kan hebben.
Als het zo wordt bekeken, vindt de heer Beerda het dan wel een goed plan?

De heer BEERDA: Het plan dat wij ontvingen, vinden wij een uitstekend plan.

Mevrouw PANNEKOEK: Dan constateer ik dat de irritatie is veroorzaakt door het feit dat op een onhandige manier is omgegaan met het aanvragen van het plan en het hier in huis bespreken ervan, dus het voortraject.
Als we nu kijken naar de resultaten die met het plan worden beoogd en als ook de PvdA het dan een goed plan vindt en als dan dit plan als vallend onder de programmalijn veiligheid van de provincie kan worden beschouwd, moeten wij dan niet actief op zoek gaan naar financiering?
Ook in de cultuursector zijn wel eens dingen gedaan, die het in dit huis aanvankelijk niet haalden, maar die wij zeer belangrijk vonden. In die sfeer zie ik ook dit plan. De VVD heeft gekeken naar het eindresultaat en daarom vindt de VVD het belangrijk dat dit plan uitgevoerd kan worden. Maar ik begrijp nu dat ook de heer Beerda het een heel goed plan vindt.

De heer BEERDA: Dat heeft mevrouw Pannekoek goed begrepen, maar het beleid van mijn fractie is wel dat als er al een regulier proces loopt om tot hetzelfde resultaat te komen, dit niet alsnog bij motie hoeft te worden geregeld.

Mevrouw PANNEKOEK: Wij hadden de indruk dat het reguliere proces ernstig stokte en wij wilden via medeondertekening van de motie laten merken dat wij het eindresultaat heel graag op korte termijn gerealiseerd zien. Misschien vinden wij nu de PvdA ook aan onze zijde.

De heer KLOOS: Mijnheer de voorzitter. Dit zijn de laatste algemene beschouwingen van de cyclus van vier jaar en ze zijn bedoeld voor het jaar 2007. Er zullen dit jaar nog vele zaken gerealiseerd moeten worden om in 2007 bij de burgers van Drenthe te kunnen scoren. De aankomende tijd zal het collegeprogramma waarschijnlijk centraal komen te staan en zullen zaken, die nog niet gerealiseerd zijn, worden uitgevoerd.
Voorzitter. Het afgelopen jaar zijn we getuige geweest van rampen in gebieden waar de bevolking in grote armoede leeft. Ik noem de tsunami in Azië, de aardbeving in Pakistan en de recente watersnood in Suriname. We hebben moeten meemaken dat het rijkste land ter wereld, de VS, door een orkaan werd getroffen. Eén beeld staat mij nog helder voor de geest: een oude vrouw, dood in een rolstoel, haar lichaam in staat van ontbinding en een van haar benen door loslopende honden tot de knie toe opgevreten. Ze is niet verdronken, maar gestorven omdat ze door de staat en de samenleving in de steek is gelaten. Ze was niet de moeite waard om voor te zorgen.
Maar het gaat niet om één oude vrouw in de VS. Miljoenen Amerikanen leven onder de armoedegrens. Maar, is dan de vraag, is het bij ons dan veel beter? In Drenthe balanceren 16.000 gezinnen op de armoedegrens. De werkelijkheid is echter dat dit aantal nog veel groter is. Veel AOW'ers met een klein pensioentje verkeren in hoge financiële nood. De vaste lasten stijgen de pan uit.
Een sociaal isolement dreigt ook voor duizenden ouderen in onze provincie. Duizenden werklozen worden gedumpt in de kattenbak van de samenleving, mensen die voor korte tijd van dienst zijn geweest om winst en belastingen voor de rijken en de overheid te genereren en daarna kunnen verdwijnen.
Ook Drenthe wordt overspoeld met goedkope arbeidskrachten uit Europa. Hadden we eerst veel werk weggebracht naar de goedkope loonlanden, nu wordt het kleine beetje werk dat we nog hebben, overgenomen door goedkope krachten van elders. Onze eigen inwoners kunnen zich melden bij de sociale diensten en horen over twee jaar tot de categorie kansarmen die een beroep moeten doen op voedselbanken en het bekende pannetje soep van de kerk.
Drents Belang is de mening toegedaan dat eigen volk eerst aan bod dient te komen, pas daarna is er plaats voor anderen.
De sociaal-democraten en de vakbonden hebben het voortouw genomen in de afbraak van sociale zekerheid en werkgelegenheid. Dat de salonsocialisten op dit moment in de landelijke oppositie enkele links aandoende kreten laten horen, is slechts voor de show. Zodra ze weer in de regering zitten, slaan ze weer aan het bezuinigen, zoals ze dat ook deden ten tijde van de paarse regeringen. Wie ook minister van financiën, minister-president of adviseur van de EU, gecombineerd met commissariaten van

multinationals is, de boodschap is al 25 jaar hetzelfde, namelijk bezuinigen. Bezuinigen wil echter niets anders zeggen dan het verhogen van de winsten van enkelingen ten koste van de sociale zekerheid en de werkgelegenheid van gewone mensen.
Ook in Drenthe hebben we de komende jaren te maken met grote veranderingen. Niemand weet wat de economische ontwikkelingen zullen zijn of welke gevolgen ontgroening en vergrijzing zullen hebben. Niemand weet welke invloed de uitbreiding van Europa ook voor Drenthe zal hebben en niemand weet hoe de integratie van nieuwe Nederlanders zal verlopen.
Het grijpen van kansen vereist echter wel dat je weet wat je wilt, welke kant je met elkaar op wilt. Het vereist ook een creatieve aanpak en een flexibel op veranderingen inspelend beleid. Het vereist ook dat iedereen vanuit zijn of haar plaats meedenkt. Voorop dient wel het bedrijfsmatig denken te staan en daar, voorzitter, ontbreekt het vaak aan. Want dan is een bedrag van € 12 miljoen voor een verbouwing alleen een investering voor een beter onderkomen van het college.
Het is niet uit te leggen dat we er even een bedrag van € 12 miljoen doorjassen voor een verbouwing van het provinciehuis. Zitten de medewerkers zo slecht, vragen ze erom? Naar de informatie van Drents Belang vanuit het rokershol niet. De reden is dat er een aparte bestuursafdeling moet komen. Het college kan niet meer gewoon op z'n Brink-meubilair tussen de medewerkers vertoeven.
Wij kunnen het ons voorstellen: je zult als college naar hetzelfde toilet moeten als de medewerkers van de provincie! Toch niet zo aangenaam en toch heel gewoontjes. De vloerbedekking is ook niet alles, hetzelfde als dat van de medewerkers. Nee, een aparte afdeling, met veel pluche, zitjes en koffiecorners. Daar kan je op je gemak tendentieuze journalisten ontvangen. Je moet je toch niet voorstellen dat het personeel kan zien dat een Martin de Bruin zijn broodje kroket met veel mosterd bij een gedeputeerde naar binnen zit te proppen.
En dit alles onder het mom van: we hebben te weinig plaats. Drents Belang heeft in het verleden allang de oplossing aangedragen. Privatiseer het ingenieursbureau en er is ruimte en alles is opgelost. Maar dat willen de staten niet. Daarom maar even € 12 miljoen van onze samenleving ertegenaan. En als het dan toch echt ruig moet maak dan een geheel nieuw provinciehuis op deze plaats en dan de drie provincies erin, vlug de naam Provincie Noord-Nederland erop en klaar is Henk. Het lijkt ons een mooie taak voor gedeputeerde Weggemans om hier een aanzet voor te geven.
De start, nu drie jaar geleden, was hoopvol. Dualisme zou voor een grotere betrokkenheid zorgen en de politieke tegenstellingen duidelijker maken. Het debat zou weer in de staten worden gevoerd en de politiek zou een stuk spannender worden. Maar zie, er is niets veranderd. We zitten nog steeds in een partijendemocratie. De top van de PvdA is de baas en kijkt of ze zaken kan doen met de VVD en/of het CDA. Een deal met een van deze twee partijen is voldoende om haar zin te krijgen. We zien te vaak dat gedeputeerden als vanouds met fracties of met fractievoorzitters de boel voorkoken. De rest van de partijen, laten we eerlijk zijn, zit als franje in de staten. Ze leveren ideeën die al of niet door de macht worden overgenomen en voor de rest zijn zij hoogstens amusant. Ze moeten alleen niet te groot worden.
Dat de politiek niet saai hoeft te zijn, bewees Pim Fortuyn, die er in korte tijd in is geslaagd grote groepen mensen die zich geheel van de politiek hadden afgekeerd, weer daarbij te betrekken. Niet de achterkamertjes van de politiek, maar de politieke arena kan mensen enthousiast maken. Veel beloven, weinig geven doet de dwaas in vreugde leven, is niet voor niets een oude wijsheid. De burger krijgt weer de houding van "of je door de hond of de kat wordt gebeten, het maakt niets uit" en dat is duidelijk te merken aan de desinteresse. Probeersels als "woensdag-statendag" blijken de burger ook niet aan te spreken. We weten het allemaal, maar toch gaan we ermee door.
Er zijn echter voor de relatie tussen kiezer en gekozene meer spelers in het veld. De realiteit is dat wat wij persoonlijk meemaken, in onze familie, op ons werk, op vakantie en hier in de staten.
Alle andere realiteiten komt tot ons via de media. Het zijn vooringenomen standpunten, waarbij de journalisten hun journalistieke waarden als prostitués verkopen aan hun politieke broodheren. Laten wij vooral niet vergeten dat onafhankelijke journalistiek de ruggengraat zou moeten zijn van onze democratie. De pers zou de waakhond van de democratie moeten zijn, maar een waakhond die te vaak loos alarm geeft, heeft geen functie.

Een informatiekanaal dat de informatie vertekent en vervormt, heeft ook geen nut, sprak minister Donner op de Dag van de Persvrijheid. Over de noordelijke pers kunnen wij alleen maar vaststellen dat zij een monopoliepositie heeft en is ingepakt door de gevestigde orde. Van enige objectiviteit is dan ook geen sprake. Samen met de media een witbroodje eten met kroket en enkele dagen mee uitwaaien elders, geven de garantie dat van objectiviteit weinig over is en dat de media schrijven wat enkele notabelen graag willen. Degene die het waagt zijn kop boven het maaiveld uit te steken, wordt kapot geschreven als populist of demagoog. Bij iedere andere tak van bedrijvigheid waar de producten zo belangrijk zijn voor de samenleving en het gevaar van verlies aan kwaliteit zo groot, zou de wetgever allang hebben ingegrepen. Persvrijheid verzet zich echter daartegen. Maar daarmee valt die taak toe aan de pers zelf, gegeven de potentiële gevaren en maatschappelijke schade door de media die zich als politieke factor gedragen weten, zonder navenante verantwoording af te leggen.
Voorzitter. Naar de mening van Drents Belang is het merendeel van het beleid van de provincie Drenthe niet gebaseerd op een visie op de toekomst van Drenthe, maar op korte termijn economische belangen, waar concurrentievervalsing is binnengeslopen. Ik noem wederom het ingenieursbureau van de provincie. Vele malen heeft Drents Belang al op deze concurrentievervalsing gewezen maar het blijft gewoon doorgaan. Nu liggen er weer plannen voor de reconstructie van de N34, die het bureau moet ontwerpen en moet laten uitvoeren. En ontken het niet: een partij als de VVD in het college die voor een open markt is, blijft oneigenlijke werkzaamheden van de provincie Drenthe steunen. Waar blijven de winsten of verliezen?
Vele malen heeft Drents Belang op het bestaan van deze organisatie binnen onze organisatie gewezen. Het is een afdeling met een managementcontract. Handig, zowat niet te controleren. Waarom hebben de andere afdelingen nog geen managementcontract als het zo goed is? Wij hebben verzocht een onpartijdig onderzoek naar deze afdeling te houden, bij welke afdeling 16 van de 40 medewerkers in de knel zaten. Maar nee, dit mag niet naar buiten. Wel over de schutting kijken naar RTV Drenthe. Hier moest wel een onderzoek komen. Een beetje staten kijken eerst naar zichzelf voor zij op een ander kritiek uiten.

De heer VEENSTRA: Voorzitter. Misschien is het goed dat u nu de afgesproken spreektijd goed in de gaten houdt.

De heer KLOOS: Hoe zit het met de privatisering van deze afdeling? Een stille dood nemen wij aan, beter is het dat oneigenlijke taken van de provincie gewoon doorgaan. Waarom hoeft het ingenieursbureau niet mee te doen aan de managersroulatie? Allemaal vragen die om een gedegen onderzoek vragen. Hoe zit het met het bureau inkoop? Worden aanbestedingen van de werken en de diensten van ons ingenieursbureau ook via het bureau inkoop ingekocht? Wij nemen tot nu toe aan nog niet.
Drents Belang verzoekt de staten de uitspraak te doen dat de oneigenlijke taken van het ingenieursbureau onmiddellijk moeten worden stopgezet en voor alle overbodige medewerkers - naar onze schatting gaat het dan om de helft - een goede afvloeiingsregeling te treffen, met onmiddellijke ingang het managementcontract te beëindigen en de managersroulatie ook voor deze afdeling van toepassing te verklaren.
Voorzitter. Iedere fractie beweert dat het gaat om de kwaliteit van onze provincie. Maar als wij zien wat er aan beleid op ons afkomt, vragen wij ons af: wat voor kwaliteit? Die van de Randstad? Die van een groot industrieterrein met wat landschapselementen? Zinloze en miljarden verslindende prestigeprojecten als een snelle verbinding tussen Groningen en de Randstad ondergraven de bestaande spoorverbinding Groningen-Assen-Zwolle. Beter is het in te zetten op een goede spoorverbinding tussen Groningen, Emmen en Zwolle en op verbetering van de bestaande infrastructuur. Dat de politiek nu zelfs zover gaat ambtenaren, met gratis vervoer, een natje en een droogje en met behoud van loon, een dagje te laten protesteren in Den Haag, gaat lijken op praktijken die nog niet zo lang geleden plaats vonden in het Oostblok. Drents Belang moet vaststellen dat de duur betaalde lobby, waarover velen zo lyrisch waren, heeft gefaald en nu ambtenaren gebruikt om Den Haag toch te doen geloven dat het Noorden massaal achter het speeltje van Alders en collega's staat. Drents Belang, dat mag duidelijk zijn, staat

hier niet achter. Het met de kosten van deze dag gemoeide bedrag zou beter terecht kunnen komen bij de uitkeringsgerechtigden, organisaties en mantelzorg.
In plaats van met visies te komen, wordt er op de vierkante millimeter gevochten om cijfers. In de wereld in het klein in dit huis heersen andere gedachten en wetten dan die van het gevoel en van bevlogen visie. Rentmeesterschap is verworden tot koud boekhouden in meer en meer en nog meer.
Onze provincie verdient een ander beleid en een visie, gericht op het vergroten van de kwaliteit van wonen, werken en recreëren. Onze toekomst verdient meer dan achterkamertjespolitiek en keuzes, gebaseerd op economische belangen. Privatisering van nutsvoorzieningen en verkoop van onze energieaandelen, waarvan de bestedingen volgens de begroting vaststaan, dienen niet de inwoners van Drenthe. Zij krijgen de rekening gepresenteerd en de door burgers te veel betaalde energiegelden worden aan de nieuwe aandeelhouders uitgekeerd. Gevolg zal zijn dat op termijn de inwoners worden opgezadeld met verhogingen van zowel de provinciale opcenten als van de gemeentelijke belastingen.
Alleen als politiek wordt bedreven met het hart en door bewogen bestuurders die van de politiek weer een creatief beroep maken, kunnen wij in de toekomst zeggen: "We hebben ons best gedaan om dit stukje wereld niet alleen op eten, nee, we hebben toegevoegd." Dat lijkt dan iets om trots op te zijn.
Voorzitter. Drents Belang is niet tegen economische ontwikkeling. Het gaat ons er om dat wordt nagedacht over de manier waarop dat gebeurt. Het enige vernieuwende dat we horen is het woord "duurzaamheid". Als dat etiket er maar opgeplakt kan worden, is het goed. Zuinig ruimtegebruik is ook zo'n bezweringsformule. Je wordt er soms moedeloos van. Feit is dat er grote bedreigingen en kansen op ons afkomen. We subsidiëren echter projecten als windenergie en het rijden op aardgas met miljoenen. Het stimuleren van nieuwe technieken met als spin-off het ontstaan van specifieke kennis en nieuwe industrieën die echt werk kunnen opleveren - hierbij valt te denken aan alternatieve energie als warmtepompen, biobrandstoffen, aardwarmte of solartechniek - doen we af als niet interessant. Wel subsidiëren we dubieuze projecten. Zonder bedragen te noemen wordt door het college aangegeven dat het toekennen van subsidies het risico in zich heeft dat bij onjuist uitgeven, het geld dient te worden terugbetaald. Men spreekt dan over fraude. Die fraude is vastgesteld en nu enkele miljoenen aan Brussel moeten worden terugbetaald, vind ik nergens iets terug over de wijze waarop dit gaat gebeuren. Waar gaat nu op bezuinigd worden? Recente brieven hierover van Drents Belang zijn afgedaan als niet terzake doende. Als klap op de vuurpijl verkondigt de Rekenkamer dat de provinciale politici liegen over de effectiviteiten van de subsidies die zij uit Den Haag en Brussel krijgen.
Voorzitter. Ik kom tot een eind. Maar toch nog even dit: ik ben van plan over alle voorstellen en moties die vandaag zijn gedaan, hoofdelijke stemming te vragen. Statenleden zijn namelijk geen stemvee van hun partij, maar hebben een persoonlijke verantwoordelijkheid. De kiezers mogen weten hoe statenleden handelen bij concrete zaken. Statenleden zijn geen partijvertegenwoordigers maar volksvertegenwoordigers en dienen zich dan ook als zodanig te gedragen en persoonlijke verantwoording af te leggen voor hun keuzes. Wellicht dat dit de aandacht en de kennis van de kiezer zal doen toenemen. Wellicht dat dit ook tot gevolg heeft dat er in plaats van een specialistisch beleid een breder en een meer op gevoel gebaseerd beleid tot stand komt.
Want, laten we eerlijk zijn: als je ophoudt met dromen, houd je op met echt leven.

De VOORZITTER: Ik schors de vergadering.

(Schorsing van 18.18 tot 19.04 uur.
De heren Zweens en Huizing verlaten de vergadering.
Bij hervatting van de vergadering is de heer Bomhof aanwezig.)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.

De heer SWIERSTRA: Mijnheer de voorzitter. Er zijn uitvoerige beschouwingen en veel interrupties geweest over heel veel detailonderwerpen naar aanleiding van de Voorjaarsnota. Heel veel zaken zullen naar het gevoelen van het college in de commissievergaderingen nog uitvoerig aan de orde komen. In die zin hoeven de staten op dit moment van het college geen gedetailleerde beschouwingen te verwachten over de moties, op een enkele uitzondering na, want de uiteindelijke beslissing hierover wordt pas in de volgende statenvergadering genomen en verder moeten die moties nog van nadere technische antwoorden worden voorzien.
Ik wil beginnen met een paar algemene opmerkingen.
Om te beginnen wil ik de dank van het college overbrengen voor de in grote lijnen brede steun voor wat in de Voorjaarsnota is opgeschreven. Met die steun geven de staten het college de gelegenheid om het komende jaar af te maken waarover met de staten afspraken zijn gemaakt. Dank daarvoor en wij zullen hier dan ook nader op ingaan.
Waar het college niet nader op in zal gaan, is de beschamende onzin die van de zijde van de heer Kloos in deze staten aan staten en college is voorgelegd.
Voorzitter. De filosofie van de Voorjaarsnota is dat het collega af wil maken wat het met de staten heeft afgesproken. Daaraan zal het college het komende jaar de handen echt nog vol hebben. Natuurlijk komen gedurende de rit nog allerlei wensen op, maar ons uitgangspunt is steeds geweest om die wensen, op enkele onontkoombare technische zaken, die niet in dat stramien passen, na onder te brengen binnen de bestaande kredieten en binnen de bestaande programmalijnen. Daarmee doet het college ook recht aan het uitgangspunt om plussen en minnen binnen de programma's op te vangen; het college maakt daarmee waar dat er weliswaar elk jaar een begroting is, maar dat het beleid dat het college voert en waarop het wil worden afgerekend, betrekking heeft op de periode van vier jaar.
Dat betekent dat het college de staten - en dat is best ongebruikelijk - ook ruimte heeft laten zien. Tot voor kort was het gebruikelijk dat de ruimte die er was direct weer door het college werd belegd met concrete voorstellen, omdat die voorstellen natuurlijk ook vaak te maken hadden met het lopende beleid, maar het college heeft nu heel nadrukkelijk als politiek uitgangspunt gekozen dat de ruimte die als gevolg van het begrotingsbeleid en het binnen de programma's opvangen van plussen en minnen, ontstaat, wordt gereserveerd voor de cofinanciering van een aantal dossiers dat de komende jaren op ons af zal komen. Het gaat om dossiers waarvan wij hopen die dit najaar met de staten te kunnen bespreken, onder andere aan de hand van het politieke testament dat ook wat mij betreft zo concreet en transparant mogelijk moet zijn om daarmee een basis te leggen voor de oplossing van de problemen die wij de komende jaren op ons af zien komen. Dat zijn problemen en uitdagingen die vooral zullen moeten worden opgepakt door de komende staten en die ook het complement zijn van de discussie die wij nog moeten voeren over bijvoorbeeld de wijze waarop wij de Strategische Agenda van SNN moeten invullen, de cofinanciering van de Europese fondsen, de ruimte die wij van Brussel krijgen, zowel wat betreft de voorwaarden als de financiën, plus een aantal grotere projecten die in de Voorjaarsnota genoemd zijn. Uiteraard zullen wij de voorbereiding daarvan ter hand nemen en zo goed mogelijk klaarleggen voor definitieve besluitvorming. Maar daarbij is het, om een zorgvuldige afweging te kunnen maken - en of het nu gaat om het Drents Museum of de hele discussie over bijvoorbeeld het ILG, waarover mevrouw Edelenbosch straks ongetwijfeld een en ander zal zeggen - van belang ruimte te houden. Vandaar het pleidooi van het college om die ruimte op dit moment vooral in stand te laten en niet te gaan winkelen en allerlei leuke dingen eruit te gaan halen.
Dit alles betekent niet dat niet een heleboel van de zaken die door de staten naar voren zijn gebracht, niet op sympathie of soms zelfs warme instemming van het college kunnen rekenen, maar het college is er voorstander van om die zaken in een integraal kader in het najaar nader vorm te geven.
Dan kan het bijvoorbeeld gaan om alle mogelijke zaken die te maken hebben met de sociaal-economische ontwikkeling van deze provincie.
Meer in het bijzonder is Zuidoost-Drenthe genoemd, een thema dat door de jaren heen - ik herinner mij de acties van de heer Schrotenboer nog - grote belangstelling van de staten heeft. Op dit moment wordt gewerkt aan weer een actieprogramma, maar dan gaat het steeds om een actieprogramma waarbij structuurversterking en meer incidentele projecten, bijvoorbeeld als het gaat om arbeidsmarkt of wat dan ook maar, gekoppeld worden aan de discussie die wij dit najaar verder moeten voeren over de manier

waarop wij met de doorzetting van de huidige programmalijn WOK omgaan en aan de invulling van de verschillende Europese programma's. Daarbij moet er vooral voor gezorgd worden dat alles wat in samenwerking met partners moet worden gedaan, ook in samenhang wordt gedaan.
Een volgende hoofdlijn van dit college is namelijk ervoor te zorgen dat partnership, comakership een belangrijke basis wordt voor de totstandkoming van maatschappelijk belangrijk geachte zaken. Maar comakership, partnership houdt ook in cofinancing en dat betekent dat er buitengewoon zorgvuldig moet worden gehandeld, niet alleen in de zin van hoe tel je dingen bij elkaar op, hoe trek je dingen van elkaar af, maar ook in de zin van onderhandelingen, want met veel van die partners hebben wij ook een onderhandelingstraject te gaan en natuurlijk doet zich ook de vraag voor hoeveel geld komt er uit Brussel, dus welke cofinanciering nodig en welke multiplier realistisch is.
De gedachte in bepaalde moties om aan bepaalde zaken extra aandacht te besteden, is goed, maar de exacte uitwerking zal vooral moeten plaatsvinden aan de hand van een discussie in de commissie over hoe dit per onderdeel moet en hoe dit past in het grote totaal.
Wij hebben een aantal middelen over, zo kan het wel gezegd worden, maar die zijn wel heel erg noodzakelijk. Op dit moment is nog niet in zicht gebracht wat wij denken in het kader van de Europese programma's en de Strategische Agenda Noord-Nederland aan middelen nodig te hebben, maar ik kan al wel aangeven - in die bedragen zit overigens ook heel veel van het beleid dat de staten nu voorstellen - dat die bedragen hoger zullen zijn dan wat op dit moment "over" is.

De heer HARLEMAN: Voorzitter. Het bedrag dat "over" is, is een incidenteel overschot van € 3,8 miljoen. Ik heb de indruk dat het college tegenover dit bedrag een structurele toekomstige uitgave stelt. Hoe verhoudt zich dat dan?

De heer SWIERSTRA: Op dit moment willen wij ook incidentele middelen zoveel mogelijk op de plank laten liggen, in ieder geval tot dit najaar, om dan te besluiten hoever wij kunnen en moeten gaan met het uitgeven van die middelen. Die middelen kunnen bijvoorbeeld nodig zijn voor fondsvorming voor de komende vier jaren voor de cofinanciering. Aan het eind van het jaar zal het college inzichtelijk maken - het zogenaamde politieke testament, maar ook de Nota reserves en voorzieningen - hoeveel geld er beschikbaar is, wat het meerjarig perspectief is en of bepaalde gelden incidenteel uitgegeven kunnen worden of dat die uitgaven structureel moeten worden geraamd. Soms is het ook een kwestie van techniek, want van in een fonds gestorte bedragen kan op termijn gebruik worden gemaakt, omdat kan worden gewerkt met vereveningen en dergelijke. Op die techniek hoef ik nu niet in detail in te gaan, ik wil mij op dit moment beperken tot een antwoord op de vraag wat wordt gedaan met aanbestedingsvoordelen. Daar hebben wij op dit moment heel heldere afspraken over: aanbestedingsvoordelen vallen, bijvoorbeeld bij Verkeer en Vervoer, binnen de investeringsnota verkeer en vervoer - er is een budget geraamd dat wij denken nodig te hebben voor een aantal projecten en dat budget is ongeveer tweederde van dat wij denken dat tot 2015 moet gebeuren - daarvoor wordt jaarlijks een bedrag geraamd en dat betekent dat na enige tijd - aan het eind van deze periode zal dit zeker gebeuren - wordt bekeken hoeveel geld is uitgegeven, welke verplichtingen er nog zijn en of het bedrag voldoende is, of dat er over is. Het bedrag dat dan eventueel over is, is ter vrije besteding van de staten. Dan kunnen de staten besluiten het geld alsnog voor verkeer en vervoer te besteden, maar zij kunnen het ook aan iets anders uitgeven. De feitelijke aanbesteding bij Wegen en Kanalen, het managementcontract, is anders geregeld.

De heer VEENSTRA: De gedeputeerde zegt dus dat aanbestedingsvoordelen teruggaan naar de algemene middelen en dat over de besteding daarvan een nieuwe afweging plaatsvindt.

De heer SWIERSTRA: Het is iets genuanceerder. Het is niet zo, dat ...

De heer VEENSTRA: Daar was ik al bang voor.

De heer SWIERSTRA: Het is niet zo dat na iedere aanbesteding een bedrag teruggaat naar de algemene middelen. Dat is ook niet nodig omdat - de heer Harleman wees er al even op - binnen het totaalpakket dat staten en college met elkaar hebben afgesproken de plussen en de minnen moeten worden opgevangen. Bij dit soort budgetten is ook geen sprake van extra claims. Maar op ieder moment dat het investeringsbeleid herijkt wordt - wij hebben dat verleden jaar gedaan en wij zullen dat binnenkort in het kader van de Nota reserves en voorzieningen opnieuw doen en bij de start van de volgende collegeperiode gebeurt het per definitie - wordt bekeken wat er in een fonds zit en of al dat geld nodig is. Of het nodig is, is natuurlijk een politieke keuze, maar wat dan "over" is - en wat over is is tot stand gekomen door de plussen en minnen van aanbestedingsvoordelen en -nadelen - is ter vrije besteding aan de staten.
Bij Wegen en Kanalen geldt op basis van het managementcontract een vaste afspraak over hoe de wegen moeten worden onderhouden en wat er geïnvesteerd moet worden; daar zitten ook voordelen in en de afspraak daarbij is dat op basis van indexering en kengetallen er jaarlijks een herberekening wordt gemaakt. Op grond hiervan is de afgelopen jaren steeds geld uit het managementcontract teruggehaald naar de algemene middelen. Dat gebeurt ook daar niet per project maar om ervoor te zorgen dat de staten niet geconfronteerd worden met geweldige pieken en dalen wordt er op indexbasis verevend. Dus ook daar geldt het principe dat de voordelen teruggaan naar de algemene middelen, dus ter beschikking van de staten staan.
De technische opmerkingen over de transparantie van de begroting wil ik naar de commissie verwijzen. Ik wijs D66 er wel op dat wij natuurlijk bij voortduring bezig zijn om te komen tot verdere verbeteringen. Ik denk dat we de afgelopen jaren al een aardige slag hebben gemaakt, maar het kan nog beter. Er is een Werkgroep Programmabegroting en er is een Begeleidingscommissie Accountant, waarin deze zaak ook steeds aan de orde komt en wat mij betreft gaat we op die lijn verder. En hoe transparanter en hoe duidelijker wij kunnen zijn, des te liever is het mij. Er is natuurlijk wel een grens, want boekhouden is soms een heel ingewikkeld vak en uiteindelijk gaat het om de politieke afweging en het kunnen zien of de doelen zijn bereikt en of er sprake is van een redelijke verhouding tussen kosten en resultaat. Het college is graag bereid met de staten te zoeken naar het evenwicht.
Voorzitter. Het blijft mogelijk in het project Vitaal platteland voor te financieren, maar de eerste inzet is altijd met de partners de zaak zoveel mogelijk uit te onderhandelen en zoveel mogelijk geld beschikbaar te krijgen, of dat nu van het Rijk is of van de gemeenten. Maar er kunnen zich gevallen voordoen, waarin het uiteindelijk voor de provincie profijtelijk is om via voorfinanciering iets naar voren te halen. Maar de bottomline moet zijn dat helder is wie wat betaalt en daarbij is onze inzet zoveel mogelijk door de partners te laten betalen.
De heer Langenkamp heeft een aantal opmerkingen gemaakt over het openbaar vervoer. Mij is geworden dat hij onlangs een boeiende discussie heeft gehad met de directie van het OV-bureau over een aantal van zijn ideeën. Het OV-bureau is al langere tijd voor 100% bezig met ideeën voor het toeristisch vervoer. Op dit moment zijn er in Zuidoost-Drenthe aardige initiatieven om te komen tot heldere producten en de verwachting is dat die voor het zomerseizoen klaar zijn. Het gaat bijvoorbeeld om een forse uitbreiding van de zogenaamde snuitbus. Het vervoer zal niet volledig gratis worden. Dat lijkt ons in zijn algemeenheid ook niet wenselijk want het moet de mensen toch wel iets waard zijn om wat te gaan doen.

De heer LANGENKAMP: Slaat dit antwoord op de Drenthecard of op mijn algemene opmerking over het OV-bureau?

De heer SWIERSTRA: Op de Drenthecard of hoe die ook mag gaat heten. In Zuidoost-Drenthe komt een project gereed. De contacten met NS vormen een heel specifiek verhaal, want de provincie gaat niet over de spoorwegen. Overigens hebben de spoorwegen al een combinatiekaart met een entreebewijs voor het Noorderdierenpark en wordt een combinatiekaart met de TT gemaakt. Dergelijke zaken kunnen heel goed aan de markt overgelaten worden.
De heer Langenkamp heeft verder opgemerkt dat het extra geld van Essent nog niet belegd is. De opbrengsten van Essent zijn volledig verwerkt in de Voorjaarsnota en wat aan extra dividend wordt ver-

wacht, is verwerkt in de meerjarenraming. Het is dus een onderdeel van het overschot dat wij grosso modo beschikbaar willen houden voor de discussie die dit najaar en volgend jaar gevoerd moet worden over de financiering van de grote programma's en de invulling van een aantal specifieke regioprogramma's.

De heer LANGENKAMP: De heer Swierstra noemt de hele tijd het najaar. Waarom is dat? Is dat omdat dan de begroting wordt vastgesteld of omdat wij bij de behandeling van de Voorjaarsnota hierover naar zijn mening niet moeten spreken?

De heer SWIERSTRA: Bij de behandeling van de Voorjaarsnota moeten we het hier zeker over hebben, maar wij stellen in de Voorjaarsnota voor om het geld dat nu "over" is, op dit moment niet uit te geven, maar te bewaren voor de afronding van de discussie die met name dit najaar en voor een deel volgend voorjaar gevoerd moet worden. Op het moment dat de begroting wordt besproken, is de achtmaandsrapportage gereed en hebben de staten dus een scherper beeld van wat zij aan het eind van deze periode kunnen verwachten - wat is er werkelijk over en wat niet - en wij hopen op dat moment - en die discussie zou kunnen plaatsvinden bij bijvoorbeeld dat politieke testament - ook een beter beeld te hebben van de uitkomsten van de discussie die op dit moment met Brussel wordt gevoerd.
De heer Baas heeft gezegd dat wij met ons operationele programma aardig op koers zitten, maar ook daarbij weten wij nog niet hoeveel geld er uit Brussel komt. Wij komen wel steeds een stukje verder, maar wij hopen nog verder te komen. Bovendien is net bekend geworden dat dankzij een gezamenlijke inspanning ook private financiering onderdeel mag uitmaken van de cofinanciering van programma's, wat weer een nieuw licht werpt op de manier waarop de programma's ingevuld kunnen worden, wat weer een bepaald licht werpt op de mate van cofinanciering die de overheid daarbij moet leggen, de multiplierdiscussie et cetera. Die discussies, waaronder ook de discussie over de steunkaart, zijn op dit moment nog niet afgerond, maar we weten dat er een forse uitdaging op ons afkomt en vandaar dat wij zeggen dat de discussie naar het najaar moet worden verplaatst. Dat kan ook heel goed, omdat wij op dit moment nog druk bezig zijn met de uitvoering van het huidige collegeprogramma, wat ook - ik hoef dat niet te verhelen - de nodige inspanning kost. Ik heb al aangegeven dat wij er wat betreft het aantal fte's bepaald niet op vooruit zijn gegaan en dat met het huidige aantal fte's een veel grotere inspanning wordt gepleegd, want de grotere investeringsimpuls moet wel weggezet worden. Iedere ton die wij omzetten kost een X-percentage aan ambtelijke capaciteit. Wij vragen de staten niet om extra mensen, maar concentreren ons op het afmaken van wat wij met de staten hebben afgesproken. En als wij dat hebben gedaan dan hebben wij met elkaar in de afgelopen vier jaar een heel aardige klus afgerond. Daarnaast willen wij samen met de staten een basis leggen voor de komende periode. Daar is geld voor nodig en daarvoor willen wij de ruimte, die wij nu langzamerhand in zicht zien komen, beschikbaar houden.

De heer LANGENKAMP: Mag ik nu concluderen dat de heer Swierstra de Voorjaarsnota liever helemaal wil doorschuiven naar het najaar?

De heer Swierstra: Nee, daar is geen sprake van. De staten geven een aantal heldere signalen af en...

De heer LANGENKAMP: Maar wat blijft er dan nog van over?

De heer SWIERSTRA: De Voorjaarsnota die wij hebben gepresenteerd en die zoals het er nu naar uitziet in grote lijnen op instemming kan rekenen, is het kader voor de begroting die in de zomer verschijnt. Er wordt nog gesproken over een aantal specifieke dingen, maar de bulk van het werk wordt nu wel vastgelegd. Dat is de input voor de begroting die deze zomer wordt gepresenteerd. De meer specifieke discussie over waar het beleid geïntensiveerd moet worden, ook vooral voor de volgende periode, hoeft op een paar uitzonderingen na niet tot een rechtstreekse vertaling in de begroting te leiden. Het is dus ook niet nodig om via een motie het college zover te krijgen voor Zuidoost-Drenthe iets moois te doen. Nee, het signaal dat de staten nu afgeven en dat in de commissies nader wordt ingevuld, is voor het

college de input om het beleid de komende maanden verder uit te werken en dan aan de staten voor te leggen. De Voorjaarsnota heeft dus wel degelijk veel zin, hoewel ik wel moet zeggen dat een aanmerkelijk deel van de discussie van vanmiddag een hoog commissiegehalte had.

(De heer De Haas verlaat de vergadering.)

De heer HARLEMAN: Het college stelt voor om middelen die in deze statenperiode beschikbaar zijn, te reserveren voor de volgende statenperiode. Dat is op zich niet erg gebruikelijk. Kan de gedeputeerde aangeven hoe groot de problemen in de volgende statenperiode worden dat wij het geld dat wij nu beschikbaar hebben eigenlijk niet in deze statenperiode moeten besteden?

De heer SWIERSTRA: Wij zijn nog bezig een aantal zaken te ontwikkelen en het zou dus heel goed kunnen zijn, dat de staten in het najaar op voorstel van het college besluiten om een deel daarvan al wel vast met geld te beleggen, om daarmee uitvoering in de volgende periode mogelijk te maken. Hoe groot een probleem, een kans of een uitdaging de komende periode wordt, kan ik op dit moment niet precies aangeven, omdat dit ook afhankelijk is van de meerjarenraming en van de uitkomst van een aantal cruciale onderhandelingen met het Rijk over bijvoorbeeld het ILG en de inzet van Nederland in het kader van de Europese fondsen. Hoeveel zal het Noorden bijvoorbeeld kunnen claimen uit het Fonds economische structuurversterking? Dat bepaalt in belangrijke mate de ruimte in de komende periode, maar wij zien nu al dat er in ieder geval minder geld uit Brussel zal komen. De signalen uit Den Haag voor een aantal andere dossiers duiden ook niet op een royale bijdrage. Daarom is onze inschatting dat, willen wij het beleid dat wij de afgelopen jaren hebben gevoerd voortzetten en het beleid en dat in de Strategische Agenda van het SNN is vastgelegd, kunnen uitvoeren, er een stevige cofinanciering vanuit de provincie nodig zal zijn. Hoe groot die cofinanciering wordt, is een politieke keuze.
Waarom maken wij op dit moment niet al het geld op dat er nu is? Dat is onder andere omdat wij ons de waarschuwing van de heer Harleman dat wij niet aan het potverteren moeten slaan, ter harte hebben genomen. Dat doen wij dan ook niet. Wij hebben met de staten een programma en een budget afgesproken en met dat budget kunnen wij grosso modo dat programma realiseren. Er kunnen dan wel dingen bedacht worden voor het geld dat nu beschikbaar lijkt te zijn, maar het college legt dat geld klaar voor de volgende periode, mede omdat de maanden die dit college nog resten hard gewerkt moet worden om de gelden die nog ter beschikking zijn op een goede manier weg te zetten.

De heer HARLEMAN: Het feit dat ik geroepen heb dat het college aan het potverteren is en dat dit niet verstandig is, hoeft niet om te slaan in sparen omdat er straks financiële problemen ontstaan. Dat is wat anders.

De heer SWIERSTRA: Ik schets geen financiële problemen, ik schets alleen dat dit college grosso modo voldoende heeft aan het budget dat met de staten is afgesproken en ook niet heel veel meer werkcapaciteit heeft om meer te doen. Daarom zeggen wij: "Wees verstandig en zorg ervoor dat je een deel van wat nu in zicht komt, klaarlegt voor de volgende periode." Het zou gek zijn, wanneer wij zeiden: "Na ons de zondvloed," terwijl in de volgende periode een aantal uitdagingen op de staten afkomt. Dat zouden wij niet op ons geweten willen hebben.
De heer Baas heeft een aantal behartigenswaardige opmerkingen gemaakt over de Zuiderzeelijn en de terugvalopties. Op dit moment plegen wij een massale inzet en ik verwacht uiteraard alle statenleden aanstaande dinsdag in Den Haag, om wat met Noord-Nederland is afgesproken, ook binnen te halen. Dat binnenhalen betekent dat er € 2,73 miljard komt voor een snelle verbinding met Noord-Nederland. Exercities over terugvalopties en dergelijke probeert het Rijk ook met ons te doen en daaraan doen wij in zoverre mee dat wij ons beperken tot het leveren van gedachten - meer kan het op deze korte termijn ook niet zijn - voor de zogenaamde transitiealternatieven, de nul-plusvariant en dergelijke. Verdere exercities zijn er op dit moment niet, maar die zijn wat ons betreft ook nog niet nodig. Zodra die na een beslissing van de Tweede Kamer nodig blijken, ligt er nog voldoende materiaal om het kabinet op een andere wijze te houden aan de afspraken die met ons zijn gemaakt.

Mevrouw EDELENBOSCH: Mijnheer de voorzitter. Er zijn een paar punten waarbij ik even wil stilstaan om de inbreng van de staten niet alleen voor de tweede termijn maar vooral voor de commissievergaderingen van meer inhoud te voorzien.
Ik wil beginnen met het voorstel om de bezuiniging op het NME-consulentschap terug te draaien. Dat is op zich een heel sympathiek voorstel, waarbij ik mij ook van alles kan voorstellen, maar de lijn van het college is tot nu toe steeds geweest dat bezuinigingen niet teruggedraaid worden. Er zijn natuurlijk nog allerlei modussen om iets wel van geld te voorzien, maar in dit geval was het niet alleen een kwestie van geld vrijmaken om extra investeringen te kunnen plegen, achter deze bezuiniging zat ook de gedachte dat de organisaties geprikkeld moeten worden om ook zelf wat te doen. Ik weet dat dit voor deze organisatie, die wat minder breed in de markt staat, moeilijk zal zijn, maar ik meen de staten toch deze boodschap mee te moeten geven.

De heer HORNSTRA: Is het niet een beetje vreemd dat de gedeputeerde in haar motivering van deze bezuiniging zelf opmerkt dat met deze bezuiniging een risico gepaard gaat, dat zij eigenlijk zelf niet wil? Zij heeft zelf altijd gezegd het werk van de NME heel belangrijk te vinden en dan is de nu gegeven motivering voor deze bezuiniging wel heel erg vreemd.

Mevrouw EDELENBOSCH: Als er minder geld is en er wordt met een organisatie een prestatieafspraak gemaakt dan gaan wij na waar er geschrapt kan worden. Wij zijn zo eerlijk dat in de notitie neer te schrijven. Daarbij komt dat die organisatie via een ander project nog wel aanvullende middelen kan krijgen. Ik geef de heer Hornstra dan ook in overweging nog eens heel goed over deze motie na te denken.
Wat de inhoud van de moties betreft sluit ik mij overigens aan bij wat de heer Swierstra hierover heeft opgemerkt, mede omdat het nog wel een tijd duurt voor de moties echt worden behandeld.
De opmerking van de fractie van de PvdA over de EHS heeft mij een beetje zeer gedaan. Het college heeft altijd het gevoel op dit punt redelijk goed werk te doen en zet altijd in op de kwalitatieve verbetering en ontwikkeling van het platteland. De PvdA is bang dat Drenthe van koploper misschien wel achterloper gaat worden. Die zorg kan ik wel delen, maar het is jammer dat de PvdA niet uit de Voorjaarsnota opmaakt dat wij zoiets niet erg zouden vinden. Wij hebben altijd maximale inzet gepleegd om kansen te benutten voor de EHS, wij hebben de afgelopen periode ook geregeld over het investeringsbudget voor het landelijk gebied gesproken, maar wij moeten gewoon constateren dat onze wensen om alles wat wij in Drenthe kúnnen realiseren ook werkelijk te realiseren niet worden vervuld. Wij zijn nog aan het onderhandelen en daarom is het op zich prettig dat het college van de fractie van de PvdA wel mag blijven voorfinancieren. Ik relateer die uitspraak graag aan de discussie die wij eerder hebben gehad over de manier waarop wij dat doen.
Even voor de herinnering: wij geven het budget dat er is, uit en als wij bijvoorbeeld in september/oktober door het budget heen zijn dan zouden wij moeten besluiten niet meer te kopen of geen kansen meer te benutten. Daarom heeft het college van de staten permissie gekregen om voor een periode van drie maanden voor te financieren en dit geld vanuit het budget dat in januari dan weer vrijkomt, terug te storten. Die werkwijze is ons goed bevallen, maar die houdt aan het eind van dit jaar op. Wij zetten nu in op het maximaal binnenhalen van rijksgeld, maar om toch de dynamiek erin te houden, is het goed nog eens te bekijken of opnieuw van voorfinanciering gebruikgemaakt kan worden.
In mijn reactie op het betoog van de VVD zal ik ook uitgebreid ingaan op de opmerkingen van de PvdA over de verblijfsrecreatie.
De fractie van het CDA spreekt in haar motie M5 uit dat de verhouding in de provinciale inzet wat scheef is. Ik heb al opgemerkt dat wij hoog ingezet hebben op de EHS, niet alleen omdat wij dit zelf belangrijk vinden, maar ook omdat wij zoveel mogelijk rijksgeld willen binnenhalen. Op zich is wat het CDA voorstelt sympathiek en ik zou ook kunnen beargumenteren dat wij dit moeten doen omdat de gemeenten een deel van de sociaal-economische ontwikkeling van het platteland moeten cofinancieren. Maar op dit moment vind ik het voorstel wat prematuur omdat wij a. nog niet weten wat wij voor dit onderwerp van het Rijk krijgen en b. nog niet weten wat wij uit Brussel krijgen. Wij krijgen geld voor de plattelandsontwikkeling (PLOP), maar het is nog niet duidelijk hoeveel. In de commissie kunnen wij hierover wellicht verder spreken, maar nu kan ik nog niet zeggen of wij voor de cofinanciering van hetgeen wij naar

Drenthe halen al dan niet voldoende op de plank hebben. De motie is wat prematuur. Wij willen het geld graag koppelen aan plannen en rechtstreekse resultaten. Maar wellicht komen we er later nog eens over te spreken.
Met betrekking tot de gebiedsgerichte aanpak heeft de fractie van de VVD gezegd met de PvdA te willen spreken over een aantal randvoorwaarden. Uit het feit dat ik daarop nu reageer, blijkt wel dat ook het college er druk mee bezig is geweest. Er wordt steeds gerefereerd aan de pilot-Westerveld, maar ik stel voor dat dit nu voor het laatst is. Voor de pilot-Westerveld moest het POP gewijzigd worden en als wij dan zeggen dat een project niet heeft opgeleverd wat ervan verwacht werd, is al gauw de gedachte dat het dus mislukt is. Wij weten nu dat individuele knelgevallen niet op deze manier worden opgelost. Mevrouw Haarsma en ik trekken wel steeds samen op om de problemen te inventariseren, maar wij zien meer in een gebiedsgerichte aanpak, waarbij de knelpunten in een bepaald gebied met elkaar worden verrekend. Het aardige van dit voorstel is dat wanneer de staten de kaders hebben vastgesteld - ik weet dat hierover contact is met de Milieufederatie - en de provincie toezegt een oplossing te faciliteren, drie acties zijn gebundeld tot een, waarna staten en college daarover een inhoudelijke discussie kunnen hebben. Het college wil hierover graag met de commissie van gedachten wisselen.
De fractie van de VVD heeft in het kader van de ontwikkelingen in Zuidoost-Drenthe met name gesproken over de vestigingsvoorwaarden. Ik vind het aardig even op dit onderwerp in te haken, omdat ik net vanochtend heb ontvangen - ik moet het nog ondertekenen en het moet nog met iedereen besproken worden - een convenant in verband met een pilot Regionale aanpak stimulering ondernemersklimaat Oost-Groningen/Veenkoloniën. We hebben vanuit de Stuurgroep Veenkoloniën, samen met het Regiobureau Oost-Groningen ingeschreven op een project en wij zijn daar met een ander gebied in Nederland voor uitgekozen en wij gaan volgende maand met staatssecretaris Van Gennip, die in dezen mede namens VROM optreedt, samen met de Streekraad Oost-Groningen, de Agenda voor de Veenkoloniën, de Vereniging MKB-Noord-Nederland en de Kamer van Koophandel een contract tekenen. Dat betekent dat wij een soort loket krijgen, waarvoor wij mankracht krijgen van het ministerie. Het ministerie betaalt de helft van de kosten en de regio betaalt de andere helft. Wij gaan met de gemeenten bekijken hoe dubbele regelgeving kan worden voorkomen en verder zullen initiatieven worden ontwikkeld om de versnelde vestiging van MKB-bedrijven te activeren en te begeleiden. Naar aanleiding van de opmerkingen van de VVD over vestigingsvoordelen in Zuidoost-Drenthe, meende ik ook dit deel van de Veenkoloniën maar even bij de staten te moeten presenteren.

De heer WEGGEMANS: Mijnheer de voorzitter. Ik wil beginnen met een paar opmerkingen over het beleidsterrein economische ontwikkeling. De heer Swierstra en mevrouw Edelenbosch hebben al voldoende aandacht besteed aan de opmerkingen over Zuidoost-Drenthe. Ik wil daaraan toevoegen dat in de programma's vanaf 2007 twee woorden opvallen willen wij nog steun krijgen van het Rijk en Europa, namelijk transitie en innovatie, hetgeen toch iets anders is dan bedrijventerreinen, scholing en alles wat in het verleden daarmee annex was. Dit betekent niet dat het allemaal niet kan, maar wel duidelijk minder. Wij zullen met plannen moeten komen en daarin in ieder geval moeten aangeven welke ontwikkelingen wij zelf zien. Vandaar ook dat het college binnenkort met de gemeentebesturen van Emmen en Coevorden gaat spreken om na te gaan wat, beginnend bij de industrie, bij datgene waar het gebied sterk in is, nodig is om bij de tijd te blijven, om ook aan transitie en innovatie te doen. Die inzet is op zich nieuw. Wij hebben vaak gewerkt met gebieden en richtten ons dan meer op het totaal, maar nu zal het heel exclusief richting industrie gaan. Wij hopen dat wij daar zodanig iets uit kunnen destilleren dat er weer mogelijkheden zijn om steun te verlenen. Dat betekent natuurlijk wel dat het gebied op de nieuwe steunkaart van Europa moet komen, maar de verwachting is dat dit lukt. De kaart wordt wel gehalveerd, gaat landelijk gezien van 15% van de inwoners van Nederland naar 7,5%, maar wij hebben dit zo berekend dat de kernzones wellicht nog in stand kunnen blijven voor steun. Het gaat dan in ieder geval om Zuid-Drenthe.
Ik noem Emmen en Coevorden en dit betekent niet dat Hoogeveen, Meppel of Assen in het geheel niets krijgen, maar wij moeten ergens beginnen en wij moeten nooit het hele gebied ineenschuiven. Maar uiteraard straalt het verder.

De heer Dohle noemde ook de kleinere regelingen als KITS. KITS hoeft niet te verdwijnen want Europa staat een De Minimis-regeling toe, wat betekent dat de overheid over een periode van drie jaar een individueel bedrijf € 100.000,-- mag geven als steun, in welke vorm dan ook. Alleen het aardige van die regelingen tot nu toe was, dat die betaald werden door EZ en Europa. Het is niet zeker dat dit na 1 januari nog het geval is, maar die regelingen kunnen er wel zijn, al kan het zijn dat de lokale en provinciale overheden er dan zelf voor op moeten draaien. Ten aanzien van de sector recreatie en toerisme, waar het om kleinere bedragen gaat, zou best overwogen kunnen worden de steun in stand te laten, in welke vorm dan ook.

De heer DOHLE: Het is fraai dat de KITS-regeling wellicht voortgezet kan worden, maar het is natuurlijk wel een algemene regeling om de kwaliteit van bedrijven te stimuleren. Waar wij op doelen is een regeling, heel direct gericht op juist het aanpassen van de accommodaties en dagattracties voor mensen met een beperking. Ik beluister dat dit idee sympathiek wordt opgepakt, maar betekent dit ook dat wij van het college hierbij de toezegging krijgen dat dit idee verder wordt uitgewerkt?

De heer WEGGEMANS: In principe kan alles onder die regeling vallen, het is maar net hoe je die regeling inricht. Dus als de staten van mening zijn dat er ook aandacht hoort te zijn voor het meer toegankelijk zijn voor gehandicapten dan kan dit in de regeling worden opgenomen of daaraan worden toegevoegd. Het gaat er concreet om dat de bijdrage binnen het bedrag van € 100.000,-- in drie jaar moet blijven. Maar verder is de overheid, gemeente en provincie, geheel vrij om die invulling te geven. Ik zeg ook toe dat wij uiteraard richting het nieuwe jaar voorstellen zullen doen gericht op het MKB en de toeristische sector ten aanzien van de regelingen die wij nog in stand kunnen houden en wat hiervan de financiële consequenties zijn. Zoals bij elke regeling zal ook hieraan een maximum per jaar moeten worden verbonden, blijft dit achterwege dan wordt het een openeindfinanciering, iets wat ook de staten niet zullen willen. Maar ik geef hiermee slechts aan dat er nog mogelijkheden zijn. Wij zullen echter ook kijken naar de concrete effecten die de regelingen hebben opgeleverd en naar het feit dat de regeling iets moet opleveren, dus meer arbeidsplaatsen, meer werkgelegenheid in die sector, anders wordt het wel heel erg moeilijk om zomaar geld te geven.

De heer DOHLE: Het gaat ons niet alleen om de sector, maar ook om de vakantieganger met een beperking.

De heer WEGGEMANS: Wat mij betreft trekken we het ook breed. De regeling wordt uiteraard wel met de staten gecommuniceerd.
Voorzitter. Ik kom op de jeugdwerkloosheid. De heer Dohle zei dat mijn antwoord in de commissie wat teleurstellend was, maar ik wijs erop dat ik toen slechts duidde op schoolverlaters die niet willen en waarvoor allerlei maatregelen worden bedacht om ze wel zover te krijgen. Daarvan heb ik gezegd dat gemeenten en scholen dat op moeten lossen en dat de provincie zich daarmee niet moet bezighouden. Dat betekent natuurlijk niet dat wij geen zorg hebben over het feit dat de jeugd afhaakt op scholen, dat er geen startkwalificatie wordt gehaald en dat het soms voor bepaalde groepen heel lastig is om een fatsoenlijke stage te verwerven, mede omdat werkgevers van mening zijn dat zij er niet zijn om hun stagelopers enige sociale vaardigheid of structuur te bezorgen. Werkgevers veronderstellen dat iemand al iets kan.
Aan de andere kant kunnen wij wel stimuleren en daarom hoor ik graag van de fracties wat de provincie dan moet doen om bepaalde jongeren als stagiair aantrekkelijk te maken voor een werkgever. Er is natuurlijk heel veel afgebouwd op het terrein van loonsubsidies en lowriskpremies voor werkgevers, maar ik heb begrepen dat de minister van SZW ook iets hiervan wil terugbrengen om de aantrekkelijkheid voor de werkgever te verhogen. De provincie kan dus wel iets betekenen, maar altijd samen met de scholen en het MKB of VNO-NCW. In Brabant is een ROC het experiment gestart dat iemand die stage loopt een soort van premie krijgt voor het feit dat hij aanwezig is. Dat is een stimulans om in ieder geval het bed uit te komen. De stagiair komt dan in ieder geval op het bedrijf en misschien is hij dan ook nog wel gemotiveerd. Er zijn heel veel creatieve oplossingen mogelijk, dus, wie weet, wat voor moois er nog

kan ontstaan. Het is natuurlijk niet zo dat de provincie dat in haar eentje gaat organiseren, maar er zijn mogelijkheden en wanneer de staten dan bereid zijn er enig geld bij te leggen, is dat altijd meegenomen. Als de staten daartoe besluiten, kunnen zij hierover verder met collega Haarsma overleggen.
Voorzitter. De ChristenUnie heeft Pieken in de delta ter sprake gebracht. Het college wil dit begrip eigenlijk niet schrijven en de ambtenaren noemen het "pinda's", want Pieken in de delta is een heel verkeerd begrip. Het college heeft het ook steeds verworpen. Het is rijksbeleid dat bedoeld is om alle steun te richten op de zeer kansrijke sectoren. Gelukkig wordt het ministerie ook door Brussel al wat teruggefloten. Het college ziet dus graag dat het begrip zo weinig mogelijk wordt gebruikt, want het verwerpt de gedachte die eraan ten grondslag ligt. Dat is overigens vier jaar geleden al gebeurd, toen ik nog meemaakte dat een ambtenaar in een uitleg op het Ministerie van EZ deze mooie term bedacht en ook kon aangeven hoe geweldig dit zou zijn. Ik heb gemerkt dat iets wat heel klein begon op een bepaald moment regeringsbeleid is geworden.

De heer BAAS: Voor mij heet het gewoon zo; ik heb er positieve noch negatieve gevoelens bij.

De heer WEGGEMANS: Gelukkig, dan kan er nog van alles ontstaan.
Voorzitter. Ik ga nu over naar een onderwerp dat statenbreed op sympathie kan rekenen, namelijk de marketing en promotie van Drenthe. De staten vragen in een motie om alles wat "Da's nou Drenthe" is breder te brengen. Geen enkele fractie heeft iets verkeerds over die motie gezegd, het is zelfs zo dat de hele staten, of in ieder geval bijna alle statenleden, daar positieve gedachten bij hebben. Dat het in de Voorjaarsnota wat summier staat, heeft alles te maken met het feit dat het bij het college nog niet volledig was uitgekristalliseerd. Maar daarmee hebben de staten wel de ruimte gekregen er iets van te vinden zonder dat het college al gezegd heeft wat het zou moeten zijn.
Al deze woorden betekenen natuurlijk niet dat het college het met de inhoud van alle moties eens is. Want een misverstand moet wel de wereld uit: als het over het vele geld gaat, gaat het over € 1 tot € 1,5 miljoen - anderen noemen een bedrag van € 2 miljoen - is de besteding daarvan wel bedoeld voor iets nieuws. Het is dus niet zo dat het bedoeld is voor een opplussing van Marketing Drenthe plus zoals wij dat nu kennen. "Da's nou Drenthe" bestaat en moet ook blijven bestaan, maar daarboven zit het bekende driehoekje. Ik ga ervan uit dat GS met het voorstel komen een nieuwe organisatie op te zetten voor de algemene promotie, een heel kleine organisatie met een zware raad van toezicht met veel zelfreinigend vermogen, welke organisatie ervoor moet zorgen dat het vele geld blijvend goed besteed wordt en dat de sector niet ten onder gaat aan allerlei krachten in het veld als VVV's, recreatieschappen enzovoorts. Drenthe wil in ieder geval nooit meer terug naar het verleden.
Deze inzet betekent ook dat het college niet eerst kijkt naar wat de markt geeft. De markt geeft als het concreet wordt, dat is de volgorde, en de markt zal en moet ook geven, maar als wij op grond van onze ASV subsidie verstrekken, dan gelden voldoende voorwaarden om ervoor te zorgen dat de concretisering van het geheel niet zonder inbreng van de markt gaat. Dat geldt in ieder geval voor de pijlers wonen en bedrijven. Cultuur kan er eventueel wel bij, maar ook die pijler zal dan vooral vanuit de markt moeten worden gevuld. Maar gezien het feit dat iedereen zeer hecht aan toeristische promotie, kunnen wij ons ook voorstellen dat in die poot van Marketing Drenthe plus voor die organisatie ook enig geld zit. Ik noem nu maar wat varianten op de motie vanuit het gezichtspunt van het college, zonder nu onderuit te halen wat de staten hierover hebben gezegd.
Het college is het er volledig mee eens dat VVV Drenthe plus naar de gemeenten en het bedrijfsleven moet, maar ik heb wel het gevoel dat wij nog een jaar of twee moeten bekijken hoeveel steun wij nog kunnen verstrekken, want zomaar de stekker er uithalen, klinkt wel heel dapper, maar garandeert niet dat de goede vorm die nu in ontwikkeling is, blijft bestaan.
Met de recreatieschappen wil de provincie zich echt niet bezighouden. Wat het college betreft zijn die schappen voorwaardenscheppend en kunnen zij zich bezighouden met voorzieningen, maar moeten zij ophouden met de marketing en alles wat daarmee annex is. Dat die schappen in de interimperiode, na het vertrek van de organisatie, waarvan wij de naam niet meer zouden noemen, in het ontstane gat is gesprongen, daar kan het college zich alles bij voorstellen, maar de provincie gaat zich daar dus niet mee bezighouden en een fusie zou daarom heel slecht zijn. De recreatieschappen zijn van de gemeen-

ten en laat dat vooral zo blijven. Ze hoeven ook niet samenwerken met organisaties die in organisatorische zin gesteund worden, al zullen er beleidsmatig wel raakvlakken zijn.

De heer LANGENKAMP: De gedeputeerde zegt met betrekking tot VVV Drenthe plus dat overwogen moet worden daaraan misschien toch nog wel twee jaar een bijdrage te geven. Ik heb dat ook betoogd en ik hoop dan ook dat wij het op dit punt roerend eens zijn. Maar aan welk bedrag denkt de gedeputeerde dan, aan een bedrag dat vergelijkbaar is met wat die organisatie de afgelopen twee jaar heeft gekregen, dus 2 ton per jaar?

De heer WEGGEMANS: Die organisatie kreeg per jaar de helft van € 440.000,--, dus € 220.000,-- en dat is veel. Ik stel mij voor dat het veel minder kan zijn, maar daarover zijn wij nu in gesprek.

De heer LANGENKAMP: Bedoelt de gedeputeerde dan dat het bedrag van € 440.000,-- gaat worden verdeeld tussen de VVV plus en Marketing plus?

De heer WEGGEMANS: Nee, ik heb aangegeven hoe het was. Maar dit loopt nu allemaal af. Beide organisaties is voorgesteld dat zij in gezamenlijkheid aangeven wat naar hun mening nodig is voor het voortbestaan van hun organisatie zonder de middelen voor promotie en marketing. Daarvoor hebben zij een plan ingediend, maar de inhoud daarvan ken ik nog niet. Ik heb alleen met de organisaties gesproken en zij waren het zeer met mij eens dat enige helderheid en duidelijkheid nodig is, maar hoe en of ze het geld verdelen, weet ik niet. Maar mijn beleidsmatige verhaal richting statencommissie is dat het jammer zou zijn om VVV Drenthe plus vanaf 1 januari 2007 niet meer van geld te voorzien. Maar als het geld niet nodig blijkt te zijn, geven wij het natuurlijk niet. De staten krijgen hierover nog voorstellen voorgelegd en ik stel mij zo voor dat dit in de herfst gebeurt. Maar wat de concretisering betreft, hoeven de staten wat het college betreft niet tot de herfst te wachten.
Voorzitter. Ik ga over naar het onderwerp cultuur. Ik hoor bijna dagelijks dat de ASV een lastige regeling is, vooral vanwege de administratieve rompslomp eromheen. Ik wil niet ontkennen dat er sprake is van een toegenomen bureaucratisering, waar de organisaties behoorlijk veel last van hebben. Aan de andere kant is het grote voordeel dat wij over de inzet van de gelden veel meer te zeggen hebben. Dat was ook de opzet van de ASV. Dat aspect moeten wij in ieder geval overeind houden. Er zit ook veel vernieuwing in. Organisaties worden niet alleen uitgenodigd, maar ook gedwongen om met nieuwe gedachten te komen en dat gebeurt ook. Onze toetsing is daarop gericht en de uitkomst daarvan stemt tot tevredenheid. Voor de waarderingssubsidies is inmiddels een eenvoudig traject ingezet. Deze collegeperiode komt er nog een evaluatie en ik kan mij ook voorstellen dat die zeer gericht zal zijn op het terugdringen van de administratieve rompslomp en de bureaucratische obstakels, want eigenlijk schiet niemand er wat mee op dat er veel genoteerd moet worden, hetgeen veel tijd kost, zonder dat het doel van dit alles helder is. In die zin ben ik met het met iedereen eens die op dit punt een inbreng heeft geleverd.
Ik stel de fractie van de VVD voor een motie in te dienen over het vele goede dat zij met Noord-Drenthe voorhebben. De musea in Assen en Groningen, De Buitenplaats en de Regiovisie Groningen-Assen zijn vaak genoemd en vaak wordt ook gezegd dat er op die punten heel wat kan, maar dan blijkt het altijd weer lastig daaraan enige concretisering te geven omdat het zelfstandige instellingen zijn en daarom een "nee" eerder in de mond ligt dan een "ja". Ik denk daarom dat het college gesteund zou zijn als de staten hierover in de statenvergadering met een fatsoenlijke motie kwamen. Ik keer het nu dus even om: de vorige keer was de heer Dohle ontevreden omdat een motie niet werd uitgevoerd, maar nu vraag ik hem een motie in te dienen ter ondersteuning van.

De heer DOHLE: Wij wachten het voorstel van de gedeputeerde af.

De heer WEGGEMANS: Oké. Maar het college was het geheel met de inbreng van de heer Dohle eens, dat zal ik er dan maar bij zeggen.

De heer ZOMER: Voorzitter. Gedeputeerde Weggemans heeft in de afgelopen vergadering van de Statencommissie Cultuur en Welzijn een toezegging gedaan met betrekking tot het museum De Buitenplaats. Betekent hetgeen hij nu zegt, dat hij daarop geheel of gedeeltelijk terugkomt?

De heer WEGGEMANS: Nee. Over De Buitenplaats heeft het college afgelopen dinsdag een besluit genomen. De bijdrage voor 2006 staat dus vast. Maar omdat er nogal wat te ontwarren valt, plaatsen wij de discussie in het bredere verhaal van de stad Groningen en Noord-Drenthe. Het gaat nu dus alleen om wat ook nog gebeuren moet en vooral geen vertrek daarvan.

De heer BEERDA: Ik ben het spoor nu een beetje bijster. Het staat mij ook bij dat de gedeputeerde in de commissie over het voorstel voor een structurele subsidie van de provincie voor De Buitenplaats heeft gezegd, dat dit ook zijn uitgangspunt is.

De heer WEGGEMANS: Ja, maar de motie zal toch, hoop ik, niet inhouden dat er geen structurele subsidie meer nodig is. Ik kan wel toezeggen dat de staten bediend zullen worden op het begrip "structureel". Het woord "De Buitenplaats" mogen de staten er dan zelf bij bedenken.
Voorzitter. Ik kom tot slot op RTV Drenthe. Wat D66 en de VVD aan het eind van hun beschouwingen over dit onderwerp hebben gezegd, hadden ook de woorden van het college kunnen zijn. In die zin zijn wij het daar wel over eens. Ik wil verslag doen van het feit dat ik bezoek heb gehad van de voorzitter van de Raad van Toezicht, de heer Lange, die mij op de woensdag voor de vrijdag dat het personeel werd ingelicht over de bevindingen van de onderzoeker, heeft verteld dat twee medewerkers vertrekken. Het gaat om de hoofdredacteur en het programmahoofd nieuws en sport. Er zal een nieuwe hoofdredacteur-directeur worden aangesteld en er zullen drie nieuwe hoofden komen: een voor sport - dat is nieuw - een voor nieuws en een voor varia. De Raad van Toezicht laat zich ondersteunen door een gekwalificeerde advocaat en zal bovenop op het hele proces zitten. De directeur zal loyaal meewerken aan uitvoering van de uitkomst van het werk van de rapporteur.

De heer HARLEMAN: En al deze extra uitgaven gaan niet ten koste van de uitzendingen?

De heer WEGGEMANS: Ik ben nog niet uitgesproken. De heer Lange heeft mij gezegd dat het rapport niet openbaar is - ik neem aan dat eenieder zich daarbij wel wat kan voorstellen na mijn opsomming van zo-even en omdat het over personen gaat - en ook niet buiten de Raad van Toezicht wordt verstrekt. De afspraak is dat als het rapport toch buiten de raad van Toezicht wordt verstrekt, ook het college van GS een exemplaar krijgt. Wij hebben tot nu toe nog niets ontvangen, dus ik neem aan dat het rapport ook verder niet is verstrekt.
De spannende vraag is natuurlijk wat dit alles van doen heeft met de provinciale verplichting om het niveau van 2004 in stand te houden. In de Mediawet staat dat de provincie moet zorgen voor een regionale omroep op haar grondgebied en dat het niveau van uitzendingen zoals dat in 2004 was, in stand moet blijven. Dat is het verhaal en dat is ook wat wij in onze subsidietoekenning aan RTV Drenthe hebben gemeld.
De rekening over 2005 is binnen en die sluit heel behoorlijk. Financieel is er in 2005 dus geen probleem geweest, hoewel de OPD de huisvesting wel wat duur vond uitgevallen, maar dit kon dus allemaal binnen het geheel.
De vraag is natuurlijk wat er dit jaar gaat gebeuren als een kostenvermeerdering optreedt. Ik heb in een bestuurlijk overleg met de directeur en het hoofd financiën afgesproken dat er bij calamiteiten altijd een beroep kan worden gedaan op de algemene reserve die RTV Drenthe heeft. Die algemene reserve kan daarvoor benut worden, maar moet daarna wel weer op het door de provincie gewenste niveau gebracht worden. Daar kan RTV Drenthe dan wel enige tijd voor nemen.
Ten aanzien van de personeelstoename - een nieuwe hoofdredacteur-directeur en een hoofd sport zijn in de huidige begroting niet voorzien - moet nog worden aangegeven hoe dat in financiële zin wordt opgelost voor de jaren 2006 en verder zonder dat dit consequenties heeft voor het niveau van de uitzendingen. Dat niveau moet gelijk zijn aan dat van 2004. Op dit punt moet ik nog informatie krijgen,

maar dat zal op heel korte termijn gebeuren. Dan wordt tevens inzicht gegeven in de mate waarin de algemene reserve moet worden aangesproken voor calamiteiten, want daarvoor moet de provincie wel toestemming geven.
Dat is de stand van zaken op het punt van de bemoeiingen van de provincie met de problemen, zo men wil soapachtige toestanden, bij RTV Drenthe. Het college heeft het vertrouwen dat het met de maatregelen van de Raad van Toezicht en de heldere afspraken met de provincie, mogelijk is om te overleven.

De heer SLUITER: Ik heb in mijn eerste termijn met name ook gevraagd hoe de staten ervan overtuigd kunnen zijn, en hoe overtuigt het college ons, dat de genomen maatregelen voldoende sanerend van karakter zijn om vertrouwen te hebben in een goede besteding van de extra gelden die het college de staten vraagt uit de eigen provinciale middelen beschikbaar te stellen. Het gaat dus niet om het doorsluizen van rijksgeld maar om onze eigen middelen. Dan kom ik toch telkens weer terug bij de vraag hoe wij kunnen weten of de sanering die nu heeft plaatsgevonden en waarvan wij de uitkomsten alleen in termen van functies kennen, voldoende is geweest.

De heer WEGGEMANS: Wij kennen inderdaad alleen de omschrijving van functies, meer dus ook niet. De provincie gaat ook niet over de invulling daarvan, want de bedrijfsvoering is een zelfstandige activiteit van RTV Drenthe met het nu adequate toezicht zoals de voorzitter van de Raad van Toezicht dat heeft geschetst. Er is dus wel enig verschil ten opzichte van de situatie van twee, drie maanden geleden en het college heeft dan ook wel wat meer vertrouwen in de zaak. Met de financiële kant van het verhaal zullen wij heel streng omgaan. Dat geldt ook voor de nieuwe begroting 2007 en voor de nieuwe criteria die gelden wil er gebruikgemaakt worden van de gelden voor 2007. De staten zullen voor het vervolg zelf nog iets mogen doen. In de Omroepnota staat namelijk dat er ook aanbesteed mag worden en dus is er alle reden het niveau van straks heel kritisch te vergelijken met dat van 2004.
ROOS staat voor de gezamenlijke regionale omroepen en ROOS heeft na heel veel gedoe overeenstemming bereikt met het IPO. De omroep-CAO was heel royaal, maar die CAO spoort niet met het accres dat de provincie normaal voor haar gesubsidieerde instellingen hanteert. Alle provincies hebben samen met alle regionale omroepen geconstateerd dat, wil het niveau van 2004 in stand blijven, dat accres wel nodig is. Zowel van ROOS als IPO was de inzet ervoor te zorgen dat als gevolg van die CAO geen problemen ontstaan, want zowel de regionale omroepen als de provincies willen die problemen niet. Het is dus een arbeidsrechtelijk verhaal. Mijn voorstel is deze kant van de zaak niet te verknopen met de eventuele andere zorgen bij RTV Drenthe.

De heer SLUITER: Maar die zaken kunnen naar de opvatting van mijn fractie niet los van elkaar worden gezien. Immers, het IPO heeft namens de provincies onderhandeld met ROOS, maar het IPO gaat niet over het aanvullende budget dat de provincie Drenthe beschikbaar stelt. Het IPO adviseert de staten wel een bepaalde lijn te volgen, maar de staten hebben budgetvrijheid.

De heer WEGGEMANS: Dat is ook de reden dat het in de Voorjaarsnota staat.

De heer SLUITER: Dat is ook prima. Maar waar het nu natuurlijk om gaat, is dat het college de staten voorstelt het op deze manier te doen. Maar hoe weet het college nu zeker dat dit extra geld gaat naar een omroep die gezond is, waar een einde komt aan klucht en soap. Hoe weet de gedeputeerde nu zeker dat dit geld op een goede plek terechtkomt en niet terechtkomt in een situatie waarin nog sprake is van een restprobleem, dat als een veenbrand nog een poosje wat smeult en dan ineens weer zichtbaar wordt?

Mevrouw SMITH: Als blijkt dat RTV Drenthe overschotten heeft dan kan het accres daar toch uit betaald worden? Of zijn die overschotten echt helemaal voor de nieuwe situatie nodig?

De heer WEGGEMANS: De laatste vraag is de meest eenvoudige om te beantwoorden. Het overleg tussen IPO en ROOS is dusdanig intensief geweest dat dit de uitkomst is voor instandhouding van het niveau van 2004. Het was dus een gemiddelde uitkomst en daar heeft Drenthe zich aan gecommitteerd. RTV Drenthe kwam dus echt tekort. Ik heb al gezegd dat 2005 goed is afgesloten, maar de begroting 2006 had een negatieve uitkomst. Als het in de Voorjaarsnota 2006 voorgestelde bedrag aan de begroting van RTV Drenthe wordt toegevoegd, dan sluit die begroting.
De heer Sluiter vraagt welk vertrouwen er nu is. Ik heb al gezegd dat wij de financiële kant gaan volgen en dat wij er daarom wel vertrouwen in hebben. Het geld wordt ook niet gebruikt voor zaken die niet bij de bedrijfsvoering en bij het niveau van 2004 horen. Bij calamiteiten zal toestemming worden gevraagd om uit de algemene reserve te mogen putten. De provincie ziet daar ook op toe. Of dan alle problemen bij RTV Drenthe verdwenen zijn, is een vraag die ik nu niet met "ja" kan beantwoorden, want dat zal de toekomst moeten leren. De heer Lange heeft mij op de hoogte gesteld van de ingrepen die de Raad van Toezicht heeft gedaan, maar die moeten nu nog wel geconcretiseerd en ingevuld worden en daarna moet het geheel nog gaan werken. Alle onzekerheid kan ik dus niet wegnemen. Ik heb wel gezegd dat het college er vertrouwen in heeft dat met de maatregelen die nu genomen zijn, de mogelijkheid aanwezig is dat het goed gaat.

De heer SLUITER: Voorzitter. Die mogelijkheid is er natuurlijk altijd.

De heer WEGGEMANS: Daarom zeg ik het ook zo.

De heer SLUITER: Ik vind toch dat de gedeputeerde nog onvoldoende op de kernvraag is ingegaan. Die kernvraag is wat nu maakt dat hij dat vertrouwen echt heeft. Welke informatie brengt de gedeputeerde tot dat vertrouwen?

De heer WEGGEMANS: De heer Sluiter krijgt mij niet zover dat ik zeg dat het college er geen enkel vertrouwen in heeft.
Ik kan mij voorstellen dat de staten met het oog op de discussie op 14 juni zeggen dat zij dan wel niet zoveel in de hand hebben maar dat zij wel over het accres gaan. Ik zal, uiteraard in overleg met de Raad van Toezicht van RTV Drenthe, proberen de staten nog voor 14 juni enige geruststelling te doen toekomen.

Mevrouw HAARSMA: Mijnheer de voorzitter. Dit college heeft het sociaal beleid hoog in het vaandel, maar dat geldt ook voor deze staten, hetgeen blijkt uit het feit dat hier een vrouw van € 4,5 miljoen staat. De staten hebben vandaag voorstellen ontvangen om een bedrag van € 4,5 miljoen in het kader van sociaal beleid weg te zetten. Op zich kunnen wij hier heel blij mee zijn, maar eigenlijk weet ik niet of wij er wel blij mee moeten zijn dat er zoveel geld nodig is om het sociaal beleid in Drenthe vorm en inhoud te geven.
De fracties van de ChristenUnie, de PvdA, GroenLinks en het CDA hebben uitvoerig gesproken over jeugd, armoede, uitsluiting, vrijwilligers en onderwijs. De PvdA heeft deze onderwerpen in feite in drie lijnen aangeboden en dan met name gericht op het sociaal fonds. Ik zal niet op het sociaal fonds ingaan, maar wel op het feit dat in de zaken die vandaag door de staten zijn genoemd, veel overlap zit.
De PvdA kiest voor de lijn stimulering vrijwilligerswerk, stageplaatsen en onderwijs. Verschillende zaken die het college in het kader van sociaal beleid dit jaar en begin volgend jaar wil wegzetten - die intensiveringen zijn in de Voorjaarsnota genoemd - hebben te maken met jeugd, jeugdzorg en onderwijs. Ter geruststelling van de VVD: als wij het hebben over onderwijs, dan neemt de provincie samen met de andere partners ook verantwoordelijkheid voor de voortijdige schoolverlaters. De aanwezigheidspremie die collega Weggemans net noemde, is wat mij betreft niet aan de orde, maar daar spreek ik nog wel eens met mijn collega over. Mijn gevoel is dat verschillende maatregelen mogelijk zijn.
Met het oog op de komende commissievergaderingen wil ik de bal enigszins bij de staten terugleggen.

Zij moeten maar eens nagaan wat er precies aan activiteiten met betrekking tot het onderwijs en stages wordt gedaan en wat er wordt gedaan aan vrijwilligers stimulering. We moeten namelijk wel de goede zaken kunnen organiseren en die ook goed kunnen wegzetten.
Intensiveringen betekenen ook een aanslag op het ambtelijk apparaat, want dit college heeft nog maar een jaar te gaan. Ik wil graag van de verschillende fracties horen waarom het dan moet gaan. Met betrekking tot armoede en uitsluiting staat in de Voorjaarsnota dat de provincie op deze punten niet bij uitstek een taak heeft, al wil de provincie die taken wel op haar eigen wijze invullen. De provincie zet dan in op economische structuurversterking. In de gesprekken die collega Weggemans en ik volgende week met de colleges van Emmen en Coevorden zullen hebben zal hierop gewezen worden. Er zal een heel uitvoerige discussie gevoerd moeten worden over dit complexe vraagstuk.

De heer SLUITER: Moet ik de woorden van de gedeputeerde zo interpreteren, dat de motie van GroenLinks haar een paar stappen te ver gaat?

Mevrouw HAARSMA: Ik vind dat wij een pakket aan maatregelen moeten nemen, waarmee de kern van uitsluiting en armoede wordt aangepakt. Wij moeten ook nog bekijken of dit beleid alleen voor Zuidoost-Drenthe gaat gelden of over heel Drenthe moet worden uitgerold. Maar voor mij hoeft daar niet een specifieke armoedemotie overheen. Wij moeten kijken hoe wij de gelden zo goed mogelijk kunnen wegzetten, waarbij wij voornamelijk inzetten op economische structuurversterking.

De heer LANGENKAMP: De gedeputeerde beperkt dit armoedebeleid tot Zuidoost-Drenthe, terwijl uit de cijfers blijkt dat het percentage armoedegevallen in Assen hoger is dan in Emmen. Waarom wordt dit beleid dan beperkt tot Emmen en Coevorden, de zuidoosthoek?

Mevrouw HAARSMA: Of ik heb het verkeerd uitgelegd of de heer Langenkamp heeft niet goed geluisterd, maar volgens mij heb ik gezegd dat het of en/of moet zijn: of Zuidoost-Drenthe of uitrollen over geheel Drenthe. Ik sluit niemand uit wat dat betreft.

De heer LANGENKAMP: Dan volgt dezelfde discussie als ik vanmiddag met de heer Veenstra had. In dat geval is er toch meer geld nodig, als het niet alleen tot zuidoost wordt beperkt?

Mevrouw HAARSMA: Neem mij niet kwalijk: ik heb zojuist gezegd dat hier een vrouw van € 4,5 miljoen staat. Het lijkt mij dat wij met elkaar toch wel in staat moeten zijn na te gaan welke projecten werkelijk haalbaar zijn, die weggezet kunnen worden en die ook een doel dienen. Ik denk dat we met elkaar - en naar mijn gevoel hoort GroenLinks daar ook bij - zo professioneel moeten zijn om dat voor elkaar te krijgen. Ik daag de heer Langenkamp uit met voorstellen te komen. Hij heeft nog een paar weken de tijd.

De heer LANGENKAMP: Dat voorstel ligt er toch al?

Mevrouw HAARSMA: Wij spreken elkaar in de commissievergadering opnieuw.
Voorzitter. De heer Holman heeft het fenomeen CARP in relatie tot de nieuwe WRO aan de orde gesteld, waarbij ikzelf ook de Nota ruimte nog wil betrekken. Ik heb hierover al eerder met de fractie van het CDA gesproken. Intern wordt bekeken hoe met de CARP moet worden omgegaan. Het lijkt nu alsof het een geïnstitutionaliseerd platform is waar alle beslissingen vallen, maar dat is geenszins het geval. Wij hebben al een traject in gang gezet om ook van de gemeenten te horen hoe zij tegen de zaak aankijken.
Net als het CDA hebben de fracties van de VVD en de ChristenUnie gevraagd hoe de provincie omgaat met de nieuwe WRO. Wij hebben afgelopen donderdag een zeer interessante dag beleeft, zo heb ik van iedereen gehoord. Ik heb toen een slip of the tongue gemaakt, maar die heb ik naderhand rechtgezet. Duidelijk moet zijn dat wij nadenken over de provinciale rol in de WRO. Wij gaan daarbij met name voor ruimtelijke kwaliteit en provinciaal belang, maar daarbij is wel de kunst van het loslaten aan de orde. Dat loslaten geldt niet alleen voor het college maar ook voor de staten. Daarom daag ik de staten uit aan te

geven hoe zij daartegen aankijken en hoe zij daarmee om willen gaan. De staten moeten daar dus goed over nadenken. Het college heeft wel het voornemen om aan het eind van het jaar zowel met de gemeenten als met de staten in gesprek te gaan om te overleggen hoe verder vorm en inhoud kan worden gegeven aan het hele proces van ontwikkelingsplanologie.
Het CDA heeft ook een vraag gesteld over woningen voor starters. Wij hebben net alle woonplannen bekeken en beoordeeld en wij hebben gemerkt dat als het om woningen voor starters gaat, de gemeenten heel veel oplossingen hebben. Ik heb geen daadwerkelijke knelpunten kunnen ontdekken. Sterker nog, er is heel weinig gebruikgemaakt van de knelpuntenpot en op grond daarvan vraag ik mij af of de provincie zich daar nog mee moet bemoeien.
Voorzitter. Rest mij nog de bespreking van een punt, namelijk de motie van de fracties van de OPD en de VVD. Ik vind het jammer dat de heer De Haas al vertrokken is, want volgens mij weet hij als geen ander hoe het daadwerkelijk in elkaar steekt. Van de tv-uitzending van Drents Diep van 9 mei jl. ben ik behoorlijk geschrokken. Ik had andere informatie dan de heer Hiddes voor de camera meedeelde. Hij zei dat er een prachtig plan lag van de UMCG ambulancedienst, maar dat hij tot op heden - ik vat het kort samen, maar volgens mij koppel ik het zuiver terug - dus sinds december 2005 nog geen enkele reactie van de provincie Drenthe op dat plan had gehoord. Ik had andere informatie, maar ik pleeg altijd hoor en wederhoor te doen. Ik ben onmiddellijk naar mijn ambtenaren gestapt en het verbaasde mij niet te horen dat er zeker vijfmaal contact is geweest over dit plan, maar dat het eerste plan van het UMCG absoluut niet aan de voorwaarden van de nota Mensen in het middelpunt voldeed, sterker nog: het plan was gericht op pr-folders, posters en dat soort zaken, er zat totaal geen financiële onderbouwing bij, het was een grofmazig plan met de boodschap: geeft u maar € 72.000,--. De ambtenaren hebben dat plan heel adequaat bekeken, zij hebben meegewerkt aan een planopzet en hebben de ambulancedienst gezegd dat als voor deze insteek werd gekozen, er grote kans was dat voor een vervolgplan ook nog geld kon worden gevraagd. De ambulancedienst was enthousiast en is ermee aan de slag gegaan. Ik zal het verhaal niet helemaal vertellen, maar als de staten het wel willen hebben, kunnen zij het krijgen. Ik heb vervolgens de volgende dag - ik vond het ernstig genoeg dat onze ambtenaren in een kwaad daglicht werden gezet en zij kunnen zich niet verdedigen - de heer Hiddes ontboden, want ik nam dit heel serieus. De heer Hiddes heeft zijn excuus aangeboden en heeft mij gevraagd of hij daar nog een persbericht van moest maken. Ik heb toen gezegd dat het op dat moment niet mijn maar zijn probleem was, want onduidelijkheid alom is geen reclame voor de UMCG ambulancedienst. Hij was dat volstrekt met mij eens. Ik heb begrepen dat hij de fracties van de VVD, de PvdA en de OPD heeft ingeseind dat hij niet op de hoogte was van wat er binnen zijn eigen organisatie gebeurde, waarop ik dacht: dan gaan wij verder met het plan, want dat was immers de afspraak. Vervolgens heeft hij vrijdag getracht mij te bellen, ik heb teruggebeld maar kreeg contact. Maandagavond heb ik uitvoerig met hem gesproken en heb hem toen gevraagd wat hij van plan was te gaan doen. Hij heeft mij toen gezegd met het plan door te gaan. Ik heb vanochtend, om precies te zijn om 10 uur vanochtend, een derde aangepast plan van de UMCG ambulancedienst gekregen à raison van € 22.000,-- in aanloop naar een vervolgplan dat nodig is om dit prachtige project - ik ben het volstrekt met mevrouw Pannekoek eens dat het dat is - conform de regels uit te voeren. Maar ik vind het absoluut niet kunnen dat het ambtelijk apparaat op deze wijze in de schijnwerpers is gezet en daarom meende ik voor onze mensen op te moeten komen.
Dit is het verhaal. Wij zijn absoluut voor het plan, maar het moet wel voldoen aan de beleidsregels die wij in dit huis hebben. Volgens mij zullen de fracties dat met mij eens zijn.

Mevrouw PANNEKOEK: Daar ben ik het uiteraard mee eens. Zoals mevrouw Haarsma vorige week dinsdag schrok, schrok ik ook, want ik had het gevoel dat in die uitzending de provincie werd aangesproken. De beleving van hoe dingen in deze provincie lopen, is voor internen wel eens wat anders dan voor externen. Ik ben volksvertegenwoordiger en ik vind het een prachtig plan, dat absoluut past binnen de doelstellingen van de provincie en binnen de programmalijnen en daarom zou ik het heel goed vinden als het werd uitgevoerd. Ik hoor van de gedeputeerde dat zij weer volop in gesprek is en dat er een traject loopt waardoor mijn enige doel, namelijk dat het plan wordt uitgevoerd, wordt bereikt en daar ben ik uiteraard bijzonder tevreden over.

Mevrouw HAARSMA: Ik snap uiteraard de reactie van mevrouw Pannekoek ook wel. Wij schrokken alletwee blijkbaar. Ik zal niet gelijk zeggen dat wij geen gelijk hadden en ik wil ook niet ontkennen dat in dit huis ook wel eens dingen misgaan, maar ik vind het jammer dat ik dit verhaal nu toch in de openbaarheid moest vertellen, want volgens mij was dat niet nodig geweest en ik wil niet onnodig een organisatie als de UMCG ambulancedienst die ook heel goed werk doet, op deze manier in het daglicht plaatsen, want daar heb ik eigenlijk geen zin in. Maar goed, ik vond het wel nodig op deze manier te reageren.

De heer SLUITER: Dan resteert nu natuurlijk de vraag wat dan nog de betekenis is van de door de fracties van de OPD - de heer De Haas is er nu niet - en de VVD ingediende motie.

Mevrouw PANNEKOEK: Daar heeft de heer Sluiter gelijk in. Aangezien de mede-indiener van de motie niet meer aanwezig is, vind ik het lastig daar nu uitsluitsel over te geven.

De heer SLUITER: Maar mevrouw Pannekoek zou iets kunnen zeggen over de steun van haar fractie aan die motie.

Mevrouw PANNEKOEK: Volgens mij wordt nu niet over de moties gestemd; er is dus nog alle tijd.

De heer SLUITER: Natuurlijk, maar wij kunnen dit punt misschien ook nu al afkaarten. Mevrouw Pannekoek zou ook kunnen zeggen dat gelet op de beantwoording door de gedeputeerde de steun van de VVD aan de motie ontvalt.

De heer DOHLE: Het is toch duidelijk dat wij tevreden zijn met de voortgang van het project? In ons betoog hebben wij op geen enkele wijze ook maar een woord gewijd aan de procedure die gevolgd is. Wij hebben alleen aangegeven dat het ging om het plan, een plan dat wij graag ten uitvoer gebracht zouden willen hebben, te meer daar het zo prachtig appelleert aan de maatschappelijke betrokkenheid. Daar ging het ons om. En als het op deze manier wordt geregeld, prachtig, dan zijn we klaar. In juni komt de motie weer aan de orde en dan zullen we zien of de heer De Haas haar handhaaft of niet.

Mevrouw KLIP: Mijnheer de voorzitter. Als laatste in het rijtje van de leden van het college voer ik nu het woord. Wat mijn portefeuille betreft spitsten de opmerkingen van de staten zich toe op twee zaken: een aantal aspecten van de Energienota en het groot onderhoud, dat wil zeggen de organisatieontwikkeling, de impuls voor de ICT en de verbouwing van het provinciehuis, welke punten natuurlijk in de commissievergaderingen nog uitvoerig aan de orde komen.
De fractie van de PvdA heeft gewezen op de problemen van de glastuinbouw, gekoppeld aan de op dit moment zeer hoge energieprijzen en vroeg vervolgens of op dit terrein niet een extra financiële impuls kan worden gegeven. Binnen het kader van de Energienota, die eigenlijk nog een conceptnota is, vinden in samenwerking met een aantal tuinbouwbedrijven en de gemeente Emmen een groot aantal projecten plaats, die liggen op het grensvlak van energiebesparing, warmte/koudeopslag, biomassa en de toepassing van een aantal andere innovatieve technieken en het is zo dat wij binnen de Energienota zowel binnen de vier B's geld hebben gereserveerd voor innovatieve projecten en daarnaast nog de subsidieregeling Energieprojecten hebben. Dus via een aantal ingangen is er financiële ondersteuning mogelijk.
De PvdA suggereert ook het revolving fund. In de commissievergadering die voor een groot deel gewijd was aan bespreking van de Energienota, is daarover ook gesproken en ik kan meedelen dat op dit punt inmiddels de eerste initiatieven zijn genomen. Wij zijn in gesprek met een groot adviesbureau op energiegebied om tot een soort van opdrachtformulering te komen want wij willen nagaan of wij kunnen komen tot een revolving fund voor in ieder geval het bedrijfsleven. Of dat ook voor particulieren kan, moeten wij nog onderzoeken. Ik had toegezegd dat hiernaar gekeken zou worden en daar is inmiddels mee begonnen.

De PvdA heeft, net als D66 en de ChristenUnie ook nog even de aandacht gevestigd op de windenergie en dat heeft mij niet verbaasd. Het is de staten bekend dat het college hierop terugkomt.
Voorzitter. Opvallend aan de bijdrage van het CDA was, dat de heer Holman over een ongelooflijk aantal beleidsterreinen zeer complimenteus was in de richting van het college. Ik wil hem danken voor het compliment voor het traject organisatieontwikkeling, dat wij gestart hebben. Ik heb driekwart jaar geleden uitgelegd wat dit traject inhoudt. De heer Holman juicht het zeer toe dat gedeputeerden onder andere in Drents Plateau maar ook op heel veel andere plekken uiting geven aan de ontwikkeling die inmiddels in gang is gezet om een innovatieve, samen met onze omgeving ontwikkelende overheid te worden. Dat is dé aanleiding om met het traject voor organisatieontwikkeling te beginnen, de link is volgens mij dus wel heel duidelijk te leggen.
De heer Holman vroeg wel hoe wij dit gaan doen. Driekwart jaar geleden heb ik hierover al iets uitgelegd, in de Voorjaarsnota is er een pagina aan gewijd, maar ook in de komende vergadering van de Statencommissie BFE zal ik komen vertellen hoever wij inmiddels met dat traject zijn.
De VVD en de ChristenUnie hebben op dit punt een aantal ondersteunende opmerkingen gemaakt en die partijen leggen een koppeling met de verbouwing en de ICT-impuls. Ik ervaar die opmerkingen als ondersteuning, maar gedetailleerd kom ik er in de commissievergaderingen wel op terug.
Voorzitter. Ik kom bij de fractie van GroenLinks. GroenLinks brengt mij een beetje in verwarring. Dat is niet altijd zo, soms wel, want GroenLinks - een cultuurminnaar als deze gedeputeerde waardeert dat zeer - neemt als leidraad voor zijn bijdrage een liedje van Daniël Lohues. Het zal de staten niet ontgaan zijn dat ik geen Drents spreek, maar inmiddels kan ik het wel uitstekend lezen en verstaan en Daniël Lohues zegt in dat liedje dat hij Drenthe zo graag plat wil houden. Dat betekent in mijn optiek geen hoogbouw, maar ook geen windmolens. En daar begint mijn verwarring, want volgens mij was GroenLinks bij de behandeling van de Energienota juist wél voor windmolens. Ik hoop dat GroenLinks mij kan helpen.

De heer KUIPER: Ik wil hier toch wel even op reageren, want ik vind het een hartstikke leuk onderwerp. In de commissievergadering hebben wij betoogd dat juist grote windmolens een kleinere aanslag plegen op het landschap. Ik sprak over windmolens die 7 km uit elkaar staan. Als die over heel Drenthe worden verspreid, kunnen alle huishoudens van energie worden voorzien en is er nauwelijks sprake van een aanslag op het landschap. In die zin moet deze opmerking van ons worden gezien.

Mevrouw KLIP: Maar die uitleg heft mijn verwarring niet op, want hoe hoger de molen, hoe minder plat Drenthe wordt.

De heer KUIPER: Dat valt te bezien.

Mevrouw KLIP: Maar misschien moeten wij daar bij een andere gelegenheid verder over spreken.

De heer KUIPER: Met alle plezier wil ik daar wel eens met de gedeputeerde van gedachten over wisselen.

Mevrouw KLIP: Heel graag.
Voorzitter. Ook de ChristenUnie heeft de aandacht gevestigd op de Energienota en heeft daarbij melding gemaakt van het rapport van de Taskforce energie "Energietransitie, meer met energie". Ook D66 heeft daar aandacht aan besteed. Dat is inderdaad een zeer inspirerend rapport, het ligt al op ons nachtkastje en natuurlijk leggen wij dat naast de huidige concept-Energienota. De essentie van het rapport is dat alleen door een bundeling van de initiatieven van overheid, bedrijfsleven en kennisinstellingen die transitie daadwerkelijk kan slagen. Het is een en-en-aanpak en dat is precies de aanpak die ook in de Energienota wordt voorgestaan.
Er is nog een punt dat door de fractie van de ChristenUnie is aangekaart en waarover nog niets gezegd is. Het gaat dan om het betreurenswaardige feit dat de rijksoverheid nog geen geld voor water in het ILG heeft opgenomen. Mevrouw Edelenbosch was vanochtend voor een overleg in Den Haag met een drie-

tal ministeries, te weten LNV, VROM en VW, de Unie van Waterschappen, de VNG en het IPO en tijdens dit overleg heeft de heer Veerman toegezegd - het blijven ambtelijke termen, natuurlijk - zich te gaan inspannen om extra budget voor water beschikbaar te krijgen. Ook alle andere IPO-commissies spannen zich daarvoor in, maar het blijft een groot probleem. In het college is dit onderwerp gisteren ook nog besproken. Het gaat voor de kaderrichting water en het nationaal bestuursakkoord water om een bedrag in de orde van grootte van € 90 miljoen en voor de verdrogingsbestrijding en het beekherstel om € 36,4 miljoen. Het is ook niet zo dat we dat zomaar even op de plank hebben liggen.

De heer BAAS: Maar ik mag uit deze woorden opmaken dat er enige hoop gloort?

Mevrouw KLIP: Een bestuurder moet altijd optimistisch blijven, dus "enige hoop" is de goede formulering, los van het feit dat wij elk vanuit onze eigen portefeuille er meer dan actief aandacht aan blijven besteden en dat hetzelfde voor al onze collega's in het land geldt.
De fractie van D66 heeft gevraagd wat deze coördinerende bewindspersoon duurzaamheid ervan weerhoudt nog energieker te werk te gaan. Ja, 24 uur blijft ook voor mij 24 uur. In het transitierapport worden 26 paden genoemd en wij zijn al met een aantal van die paden bezig, of in Drenthe zelf of in noordelijk verband en af en toe daarbij nog ondersteund door het projectbureau van Energy Valley.
Een van de speerpunten in onze nota is de B van biomassa en in dat kader staan er in het Noorden - wij werken op dit punt als drie noordelijke provincies samen - inmiddels veel projecten op stapel op het gebied van vergisting en biobrandstoffen. Wij zien inmiddels dat dit in een heel snel tempo echt formaat, omvang en massa begint te krijgen. Het gaat dan bijvoorbeeld om de productie van diverse brandstoffen en grondstoffen als puur plantaardige olie, biodiesel, bio-ethanol, biomethanol, biogas enzovoorts en de daarbij behorende transitiepaden als groen gas, groene grondstoffen, duurzame energie en de energieneutrale keten zoals in de agro-industrie. Dus om in de beeldspraak van D66 af te sluiten: er is geen sprake van aarzelingen, want wij zijn allang uit de startblokken. Het is ook niet zo dat wij dromen, maar ik kan niet verhullen dat ik 's nachts in bed wel af en toe aan de Energienota denk.

De VOORZITTER: Dan zijn wij hiermee gekomen aan het eind van de eerste termijn.
Wij zijn dan toe aan de tweede termijn van de zijde van de staten. Is er behoefte aan een schorsing voorafgaande hieraan, of zitten de fracties inmiddels zo in de problematiek dat er meteen doorvergaderd kan worden?

De heer HOLMAN: Voorzitter. Bij mij leeft het gevoelen dat er in een tweede termijn niet veel te zeggen is. Als dat het algemene gevoelen is, kan dit nu geconstateerd worden en wordt de Voorjaarsnota verder in de commissies behandeld.
Maar als er een serieuze reactie op de inbreng van het college wordt verwacht, heb ik toch wel enige behoefte aan overleg met mijn fractie.

De heer VEENSTRA: Voorzitter. Wij hebben wel behoefte aan een korte tweede termijn, maar wij hebben geen behoefte aan een schorsing. De meeste onderwerpen komen in de commissies wel weer aan de orde.

De heer HOLMAN: Wij willen die schorsing wel.

De VOORZITTER: Omdat de staten wel behoefte hebben aan een tweede termijn, schors ik de vergadering voor tien minuten.

(Schorsing van 20.43 tot 20.56 uur.
De heer Kloos verlaat de vergadering.)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.
Alvorens met de tweede termijn aan te vangen, wil ik erop wijzen dat alle fracties vanwege een zeer coulant voorzitterschap hun spreektijd in eerste termijn fors hebben overschreden. Ik verzoek de staten zich daarom in tweede termijn te beperken tot de hoofdlijnen. Na deze vergadering wordt de discussie voortgezet in de commissies en daar kunnen alle detailkwesties nog besproken worden.

TWEEDE TERMIJN

De heer VEENSTRA: Mijnheer de voorzitter. Wat ons betreft een korte tweede termijn.
De opzet die nu voor de algemene beschouwingen is gekozen, maakt het de fractievoorzitters wel wat gemakkelijker, want in antwoord op een lastige vraag kan het antwoord nu zijn: "Daar kom ik in de commissie wel op terug." Misschien moet dit punt in de heroverweging nog eens meegenomen worden.
Ik ga niet in op alle moties, want daarin zullen de komende weken ongetwijfeld nog wel veranderingen worden aangebracht, er zullen wat worden ingetrokken en misschien komen er nog wel een paar bij, ik constateer alleen dat er wel mogelijkheden liggen om een paar moties ineen te schuiven. Ik denk aan de moties over de onderwerpen recreatie en toerisme, sociaal fonds/Zuidoost-Drenthe, jeugdbeleid en armoede. Ik denk dat dat een opgave is voor de komende weken en deze week al zullen wij op dit punt initiatieven nemen.
De vraag is of wij nu alle financiële ruimte gaan benutten of dat wij ook nog ruimte gaan reserveren voor de volgende periode. Ons antwoord is dat als er nu maatschappelijke vragen liggen die een antwoord eisen, wij daar nu op in moeten spelen. De komende vier jaar zullen wij daar alleen maar profijt van hebben.
De aanbestedingsvoordelen komen ongetwijfeld nog wel in de Statencommissie BFE aan de orde.
Volgens ons zijn er voor de provincie best mogelijkheden om in overleg met de ROC's iets te doen.
Op het terrein van recreatie en toerisme zijn drie moties ingediend, die volgens mij best in elkaar geschoven kunnen worden.
Op de glastuinbouw komen wij in de commissie nog terug en hetzelfde geldt voor de balans tussen verblijfsrecreatie en de ruimtelijke ordening.
Onze moties over de Uitmarkt en het wel of niet bezuinigen op natuur- en milieuorganisaties staan een beetje op zichzelf. Maar ook daarover zal in de commissies nog wel gesproken worden. Voorlopig handhaven wij die.
Er kunnen veel dingen doorgeschoven worden naar de commissies en tot die tijd is het onze opgave te trachten de moties zoveel mogelijk in elkaar te schuiven, opdat daarvoor een zo breed mogelijk draagvlak gaat ontstaan.

De heer HOLMAN: Mijnheer de voorzitter. Wij vinden dat het college goed geluisterd heeft en positief heeft gereageerd op de zaken die door de staten naar voren zijn gebracht. De houding was er een van: wij willen luisteren, wij willen graag dat de staten met ons meedenken en wij staan open voor suggesties. De houding juichen wij toe.
Het college heeft ook gelijk wanneer het zegt dat de definitieve balans pas opgemaakt kan worden bij de begroting, omdat dan van een aantal zaken de financiële implementatie plaatsvindt. Maar voor het stellen van prioriteiten is het nu het moment en daarom moeten de staten van dit moment gebruikmaken.
In de commissies zal goed uitgediscussieerd moet worden waar onze prioriteiten liggen, welke opdracht wij het college naar de begroting toe meegeven, waar de accenten moeten liggen en waar accentverschuivingen nodig zijn. Ook moet nog gediscussieerd worden over hoeveel geld we hebben en hoeveel geld nog besteed kan worden. In de komende vergadering van de Statencommissie BFE zal die discussie, waarnaar wij met belangstelling uitzien, gevoerd moeten worden.
Wij zijn blij met de harde toezegging van de heer Weggemans dat de ASV dit jaar wordt geëvalueerd.
Wij zijn ook blij dat mevrouw Klip enthousiast bezig is duidelijk te maken wat een verandering in bestuurscultuur inhoudt. Wij hopen dat wij met elkaar op dit punt een goede draai kunnen maken.
Tenslotte wil ik mevrouw Haarsma danken voor de manier waarop zij heeft gereageerd op ons verhaal over de CARP. Ik denk dat die reactie een goede basis is voor een discussie in de commissie. Ik wil in

dit verband lezing van het stuk dat wij aan onze algemene beschouwingen hebben toegevoegd, aanbevelen.
Ik ben het met de heer Veenstra eens dat wij voor vandaag klaar zijn met de discussie en in de commissies verder moeten discussiëren.

De heer DOHLE: Mijnheer de voorzitter. Ook de tweede termijn van de VVD kan kort zijn. Wij hebben heldere en duidelijke antwoorden gekregen en daar waar nog wat te vragen over is, resten ons nog de commissies.
De heer Swierstra heeft ten aanzien van de cofinanciering eenzelfde betoog gehouden als wij.
Het verhaal van mevrouw Edelenbosch over het ILG heeft ons hoopvoller gestemd over de uitkomst van de onderhandelingen, maar in de commissie komen wij hier nog graag op terug, ook om na te gaan of onze ambities nog steeds in de pas lopen met de verwachte financiële mogelijkheden.
Ten aanzien van de gebiedsgerichte aanpak vraagt mevrouw Edelenbosch de randvoorwaarden aan te geven. Ik kan mij dat voorstellen, want het gaat om een lastige procedure die ook wij graag secuur willen lopen. Wij willen nu vooral het signaal afgeven dat wij de gebiedsgerichte aanpak belangrijk vinden, dat wij de aanpak waarvan in het Drents-Friese Wold sprake is, kansrijk achten, dat wij een uitrol willen over geheel Drenthe en dat wij met name ook een projectgerichte aanpak niet schuwen om ook elders in de provincie het signaal af te geven dat wij eraan werken en dat een oplossing van de problemen nog steeds in beeld is. Het is heel spannend of de regel-lichte zone die voor de Veenkoloniën is gaan gelden, ook echt gaat werken. Wij zien de inhoud van de plannen met belangstelling tegemoet.
Met de heer Weggemans spreken wij de wens uit dat Zuidoost-Drenthe toch vooral binnen de steunkaart gaat vallen.
Op het punt van de KITS-regeling zijn wij tevreden met het antwoord. Wij hopen dat die regeling voldoende armslag biedt om ook de aanpassing van de accommodaties echt een push te geven, want het zou jammer zijn als Drenthe die misliep.
Op het gebied van de Drentepromotie zegt de gedeputeerde dat wij ook vooral zelf moeten durven doorpakken en niet alles op de cofinanciering, waarmee bij de start te strikt werd omgegaan, moeten zetten. Ik kan mij die opmerking wel voorstellen, maar ik wijs erop dat wij aan de andere kant ook heel nadrukkelijk hebben gezegd dat we wel samen willen werken, maar niet vrijblijvend.
Ons idee over het recreatieschap vond de gedeputeerde slecht, maar het gaat ons er slechts om dat er sprake is van afstemming tussen de activiteiten van de verschillende organisaties. Dat is een zaak van gemeenten en provincie en daarom zeggen wij dat de provincie er wellicht nog iets strakker op moet zitten om de gevreesde versnippering van activiteiten te voorkomen.
De gedeputeerde is van mening dat de steun vanuit de provincie voor de VVV-structuur wellicht wat te snel wordt afgebouwd. Wij denken daar toch iets anders over. Wij hebben immers van tevoren aangegeven hoe het in deze periode zou gaan en dat de gemeenten daarin een grote verantwoordelijkheid hebben. Het valt mij op dat in 2007 de bijdrage van de gemeenten richting de VVV-structuur juist daalt. De reden hiervan is mij niet duidelijk, maar wij komen hier graag nog op terug. Het idee van een tender toerisme om te kijken of tot nieuwe initiatieven kan worden gekomen, nemen wij graag in die discussie mee.
Ik zeg toe dat wij met betrekking tot het museumbeleid in de volgende statenvergadering een motie zullen indienen.
Met betrekking tot RTV Drenthe kan ik mij voorstellen dat de inhoud van een rapport dat voor intern gebruik is gemaakt, niet een op een is door te geven. Ik kan mij voorstellen dat de staten het bestuur en eventueel de directie van RTV Drenthe eens uitnodigen om al dan niet in beslotenheid uit te komen leggen wat er nu precies aan de hand is en ons de gelegenheid te geven daarover vragen te stellen. Dat lijkt mij de kortste klap om dit onderwerp van de agenda te krijgen, want als we zo doorgaan, escaleert de boel alleen maar en daar zitten wij in ieder geval niet op te wachten.
Het lijkt mij heel aardig om gehoor te geven aan de uitnodiging ten aanzien van de nieuwe WRO met ideeën te komen.
In de commissie komen wij nog graag terug op de archeologiekaart.
De kwestie van de AED lijkt mij inmiddels afgehandeld.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. Ik feite hebben wij niet zo'n behoefte aan een tweede termijn. De discussie wordt in de commissies voortgezet en daar zullen wij ons weer laten horen.
Het voorstel van de PvdA om te proberen een aantal moties in elkaar te schuiven, vinden wij prima. Het lijkt mij verstandig dit op tijd voor de commissievergaderingen te doen, opdat in de commissies blijkt dat er voor die moties een groot draagvlak is.

De heer BAAS: Mijnheer de voorzitter. Ik heb nog twee opmerkingen in de richting van de vrouw van € 4,5 miljoen.
Het lijkt ons wel goed dat geprobeerd wordt de moties zoveel mogelijk in elkaar te schuiven, maar ik wil een uitzondering maken voor onze motie M9. Wij constateren dat hier en daar door een al of niet vermeend gebrek aan voorzieningen de jongeren zelf voor voorzieningen zorgen en dat dit wel eens fout gaat. Dat aspect heb ik mevrouw Haarsma niet horen noemen, maar als zij dit aspect ook in het geheel wil betrekken dan vinden wij dat prima en nemen wij dat zo mee naar de commissievergadering.
Het is heel terecht dat ook PS worden uitgenodigd om wat betreft de nieuwe WRO met ideeën te komen - de staten moeten ook kaderstellend zijn als het gaat om het omschrijven van het provinciaal belang - maar ik heb mij even afgevraagd of dat niet zou kunnen aan de hand van een door GS aan te leveren korte startnotitie. Misschien kan de gedeputeerde die vraag nog even beantwoorden.

De heer SLUITER: Mijnheer de voorzitter. Het college is ingegaan op de op een na alle door mij aangedragen onderwerpen en dat vind ik voor dit moment voldoende. Het onderwerp dat is blijven liggen betreft het geven van een zichtbaar accent aan de representatieve poort naar het regiovisiegebied, die het college zelf heeft genoemd. Het zou aardig zijn geweest wanneer het college ook daarop had gereageeerd.

De heer SWIERSTRA: Mijnheer de voorzitter. Ik denk dat ik ook kort kan zijn, omdat het dualisme ook vanavond weer in zeer veel harmonie verloopt.
De PvdA zegt dat het ontwikkelen van voorstellen juist ook van belang is voor de volgende periode en daarmee ben ik het eens. In deze collegeperiode hebben wij naast het reguliere beleid een enorme extra inspanning gedaan en wanneer wij op dezelfde weg voort willen gaan, hebben wij de komende periode daarvoor extra geld nodig. Het is daarom van belang dat daarvoor budget in zicht wordt gebracht.
Voorzitter. Op vele punten zullen staten en college elkaar in de commissies opnieuw tegenkomen.
Tenslotte wil ik nog ingaan op de opmerking van de heer Sluiter over de poort van Assen, de poort tot het nationaal stedelijk netwerk. Hoe had ik dat kunnen vergeten, want ook wat dat betreft zitten wij volledig op een lijn.
Ik zal niet verhelen dat vanaf het allereerste moment dat overeenstemming was bereikt met de minister van VW over dat wij iets met de N33 mochten gaan doen, wij ervan uit zijn gegaan dat wij in fysieke zin maar ook in gebiedsgerichte ontwikkelingszin in Assen iets zouden moeten doen. De eerste aantekening in mijn agenda hierover was - en die aantekening dateert van zeer geruime tijd geleden - "De poort van Assen, project De Poort". Bij het aan elkaar koppelen van al die voorzieningen - binnenkort zal ik in toelichting op de regiovisie daarover in de commissie ook een paar dingen vertellen - hoort niet alleen het inhoudelijk maar ook in fysieke zin vormgeven aan de ambitie die wij hebben met Assen als belangrijke pool ten opzichte van Groningen in het evenwicht van het nationaal stedelijk netwerk. Of dat dan moet in de vorm van de flyover die op een van de plaatjes staat als mogelijke oplossing voor het klaverblad - een flyover is dan letterlijk een poort - of in de vorm van een kunstwerk, het is bekend dat asfalt voor mij slechts een middel is om te komen tot met name gebiedsgerichte ontwikkeling, maar ook wel een relatie heeft met kunstwerken. Was het eerder een rotonde met een kunstwerk, of een bepaalde vormgeving van de bruggen over de kanalen, kunstwerken aan de sluizen en dergelijke, ook de N381 die binnenkort wordt afgerond, zal worden voorzien van twee grote kunstwerken. Bij de verdere ontwikkelingen rond Assen zal dit culturele aspect ook zeker vorm krijgen.

Mevrouw EDELENBOSCH: Mijnheer de voorzitter. Ik verheug mij op het debat over de inhoudelijke zaken in de commissievergadering.

De heer WEGGEMANS: Mijnheer de voorzitter. Ik wil nog twee opmerkingen maken naar aanleiding van de inbreng van de heer Dohle. Wat mij betreft vindt er wel afstemming plaats met het recreatieschap, het punt was dat het recreatieschap zich niet meer bezighoudt met projecten als Outdoor Drenthe en allerlei zaken waarvan wij nu zeggen dat er meer eenduidigheid in moet komen. Al die verschillende websites moeten verdwijnen.
De tenderregeling past volledig in het de minimis-verhaal, dus de tenderregeling recreatie en toerisme kan er voor geheel Drenthe komen.

Mevrouw HAARSMA: Mijnheer de voorzitter. De heer Baas heeft iets gezegd over een startnotitie met betrekking tot de nieuwe WRO. Er is al heel veel over die nieuwe wet opgeschreven. Wat mij voor ogen staat, is in het najaar een soort van werkconferentie met gemeenten, statenleden en andere betrokkenen te houden en daarvoor wordt natuurlijk materiaal gemaakt. Maar ik ga niet een beleidsnotitie of een startnotitie voorleggen. Dat was nou bij uitstek niet de bedoeling.
Ik heb duidelijk begrepen dat de motie van de ChristenUnie apart staat van de gewone jeugdzorg, maar desondanks lijkt het mij toe dat die motie heel goed ingepast kan worden in de andere moties en concrete projecten.

Mevrouw KLIP: Mijnheer de voorzitter. Ook ik verheug mij op de discussie in de komende commissievergaderingen.

De VOORZITTER: Ik constateer dat de discussie in de commissies wordt voorgezet en dat de besluitvorming plaatsvindt in de statenvergadering van 14 juni aanstaande.
Ik zou nu kunnen zeggen: "Hier trekken we voor vanavond de lijn," maar ik vind dat die lijn op 23 mei getrokken moet worden.
In hun vorige vergadering hebben de staten unaniem een motie aangenomen. Waarschijnlijk is het overbodig wat ik nu ga zeggen, maar op basis van die motie veronderstel ik dat de volledige staten zich al hebben opgegeven voor deelneming aan de actie. Maar voor degene die dat door het hoofd geschoten is: www.hiertrekkenwijdelijn.nl.
Ik sluit de vergadering.

(De vergadering wordt om 21.16 uur gesloten.)

Vastgesteld in de vergadering van provinciale staten van 5 juli 2006.

, voorzitter

, griffier

TOEZEGGINGEN

gedaan in de vergadering van provinciale staten van Drenthe, gehouden op 17 mei 2006 in het provinciehuis te Assen.

Pagina

69 De heer WEGGEMANS zegt toe dat het college met voorstellen zal komen gericht op het MKB en de toeristische sector ten aanzien van de regelingen die nog in stand gehouden kunnen worden, en daarbij duidelijk zal maken wat hiervan de financiële consequenties zijn.

72 De heer WEGGEMANS zegt toe dat het ook voor De Buitenplaats om een structurele subsidie zal gaan.

74 De heer WEGGEMANS zegt toe dat hij, uiteraard in overleg met de Raad van Bestuur van RTV Drenthe, zal proberen de staten nog voor 14 juni van geruststellende informatie te voorzien.

81 De heer DOHLE zegt toe dat zijn fractie in de volgende statenvergadering een motie zal indienen over het museumbeleid.

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
14 juni 2006

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de commissiegriffier mede te delen.*

# *Verslag*

## van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

gehouden op 31 mei 2006

**INHOUD**


| | |
|---|---|
| Opening | 3 |
| Mededelingen | 4 |
| Vaststelling van de agenda | 4 |
| Verslag vergadering 12 april 2006 en lijst van toezeggingen | 4 |
| Ingekomen stukken | 5 |
| Rondvraag | 5 |
| IPO-aangelegenheden | 6 |
| Brief van 11 januari 2006; beantwoording vragen ex artikel 41 RvO over uitkomsten studie van het LEI naar de verplaatsingsmotieven en wensen van glastuinders in het Westland | 7 |
| Statenstuk 2006-229; Jaarstukken 2005 | 14 |
| Statenstuk 2006-231; Voorjaarsnota 2006 | 25 |
| Statenstuk 2006-227; Instelling Adviescommissie voor de Fysieke Leefomgeving Drenthe/ vaststelling Reglement op de Adviescommissie voor de Fysieke Leefomgeving Drenthe | 42 |
| Brief van 10 april 2006 van OV bureau Groningen Drenthe over ontwerp-Begroting 2007 | 43 |
| Brief van 27 april 2006 over Financiële cyclus 2006 Regio Groningen-Assen | 45 |
| Sluiting | 45 |
| Toezegging | 45 |
| Bijlage | |

STATENCOMMISSIE OMGEVINGSBELEID

Verslag van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid, gehouden op 31 mei 2006 in het provinciehuis te Assen.

**Aanwezig:**

A. Lanting (VVD, voorzitter)
H. Baas (ChristenUnie)
N.B. Bossina (VVD)
A. Haar (D66)
J. Haikens (VVD)
H.R. Hornstra (PvdA)
mevrouw I.J. Huisman-Holmersma (PvdA)
B. Janssen (CDA)
mevrouw M.J. Kaal (CDA)
W.H. Kuiper (GroenLinks)
J. Langenkamp (GroenLinks)
E. Olij (PvdA)
A.G.H. Peters (CDA)
J. Slagter (PvdA)
K.H. Smidt (VVD)
M.J. Smit (D66)
M.P. Turksma (PvdA)
mevrouw S. van de Vijver-Geitz (PvdA)
J.B. Wassink (GroenLinks)
G. Wieringa (DrentsBelang)
Th. J. Wijbenga (CDA)

**Voorts aanwezig:**

mevrouw A. Haarsma (PvdA, gedeputeerde)
mevrouw A. Edelenbosch (PvdA, gedeputeerde)
mevrouw T. Klip-Martin (VVD, gedeputeerde)
S.B. Swierstra (VVD, gedeputeerde)
H. Weggemans (PvdA, gedeputeerde)
mevrouw B.J. Wiarda (commissiegriffier)

**Met kennisgeving afwezig :**

J. Heetebrij (ChristenUnie)
C.D. de Jong (Fractie De Jong)
B. Popken (OPD)
mevrouw H.G. Stoel-Snater (PvdA)

## 1. Opening

De VOORZITTER opent de vergadering.

## 2. Mededelingen

De VOORZITTER merkt op dat berichten van verhindering zijn ontvangen van mevrouw Stoel en de heren De Jong, Popken en Heetebrij. Hij heet de heer Wassink van harte welkom die voor het eerst deelneemt aan een officiële commissievergadering als vertegenwoordiger van GroenLinks.
Tijdens de vorige vergadering heeft gedeputeerde Klip aan het eind van de bespreking van de Nota energiebeleid de energiemeter uitgereikt aan de heer Hornstra als meest energieke woordvoerder, vanwege de oproep van de heer Hornstra om de B van bewustwording bij de Energienota in te voeren. Aangezien een goed klimaatbeleid bij een ieder zelf begint, ligt er voor alle woordvoerders een energiemeter klaar. De bedoeling is dat de woordvoerders Energie van iedere fractie de energiemeter laten rouleren door de eigen fractie. De energiemeters kunnen worden gebruikt om het energiegebruik te meten en aangezien meten weten is, is bewustwording alleen maar mogelijk door het energieverbruik te meten.
Verder is er een verzoek van het college gekomen om een informele bijeenkomst te houden naar aanleiding van POP II op 28 juni 2006. Hij peilt of er behoefte bij de commissie is om een dergelijke bijeenkomst op 28 juni 2006 te beleggen.

De heer WIJBENGA gaat akkoord met het houden van een dergelijke bijeenkomst, maar komt daar bij zijn inbreng over de Voorjaarsnota nog even op terug.

De COMMISSIE stemt hier unaniem mee in, zodat op 28 juni 2006 een bijeenkomst over het POP II zal worden georganiseerd.

De VOORZITTER merkt op dat er verder nog een aanbod is van de Agenda Veenkoloniën om een presentatie te geven. Het voorstel is om dat op 28 juni 2006 van 13:30 uur tot 14:00 uur te doen.

De COMMISSIE stemt hier unaniem mee in.

De VOORZITTER merkt op dat er nog een uitnodiging is voor een presentatie in de Beurs van Berlage in Amsterdam op 8 juni 2006. Die presentatie gaat over energie en indien daar belangstelling voor is kunnen degenen zich melden bij de griffie.

## 3. Vaststelling van de agenda

De agenda wordt conform ontwerp goedgekeurd en vastgesteld.

## 4. Verslag vergadering 12 april 2006 en lijst van toezeggingen

De VOORZITTER merkt op dat de heer Wieringa naar aanleiding van pagina 11 heeft opgemerkt dat op die pagina ergens het woord "niet" is weggevallen. De desbetreffende zin zal worden aangepast. Verder had de heer Wieringa wat aanmerkingen op de wijze waarop een en ander verwoord is op pagina 30, maar hij stelt voor om dit niet te wijzigen aangezien het verslag een zakelijke weergave is van wat er is gezegd en geen woordelijke weergave.

Het verslag wordt met inachtneming van bovenstaande opmerking goedgekeurd en vastgesteld.

De VOORZITTER merkt op dat toezegging 1 van mevrouw Edelenbosch van de lijst van toezeggingen kan worden afgevoerd, aangezien daarover een brief van mevrouw Edelenbosch is binnengekomen. Datzelfde geldt ook voor punt 8 over de tekorten bij de uitvoering saneringsprogramma industrielawaai. Daarover is een brief van mevrouw Klip ontvangen. Naar aanleiding van toezegging 4 is door mevrouw Edelenbosch ook zojuist een brief aangereikt over de stand van zaken betreffende bestrijding van het Jacobskruiskruid.

Mevrouw EDELENBOSCH merkt naar aanleiding van toezegging 6 op dat er inmiddels ook vervolgafspraken zijn gemaakt over de bespreking van de positie van recreatieondernemers in de kwetsbare natuur. Spreekster is hiermee bezig en de commissie ook, zodat deze toezegging van de lijst kan worden geschrapt.

De heer WIERINGA vraagt hoe het staat met toezegging 2 over kosten van de nationale parken.

De VOORZITTER antwoordt dat die toezegging nog gewoon op de lijst staat en dat daaraan wordt gewerkt. Er is nog geen brief over, dus dit kan nog niet worden afgevinkt.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt hier nog niets over te kunnen zeggen en zal hier nog even naar kijken.

**5. Ingekomen stukken**

De heer SLAGTER wil ingekomen stuk A3 de volgende keer op de agenda van de commissie plaatsen. Daar volgt nog een toelichting van zijn kant op.

De VOORZITTER merkt op dat dit stuk de volgende keer op verzoek van de PvdA op de agenda van de commissie wordt geplaatst

De heer HORNSTRA wil ingekomen stuk A1, het jaarverslag handhaving, combineren met het onderzoek van het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu (VROM) betreffende het taakveldenrapport, waar ook nog een brief bij hoort. Ook daar zal hij een korte toelichting bij geven

De VOORZITTER merkt op dat deze stukken de volgende keer op verzoek van de PvdA op de agenda van de commissie worden gezet.

Met inachtneming van bovenstaande opmerkingen wordt de lijst van ingekomen stukken, inclusief de wijze van afhandeling, goedgekeurd en vastgesteld

**6. Rondvraag**

De heer HORNSTRA heeft een vraag over de dioxine-uitstoot bij Essent te Wijster. Hij heeft hier het een en ander over gelezen in de krant en zijn indruk was dat het college daar adequaat op heeft gereageerd, maar indien hij dit verhaal leest komt er toch een aantal vragen naar boven. In de eerste plaats is dioxine iets waar hij van schrikt, want iedereen weet welke gevolgen dat kan hebben. Er is dus alertheid geboden. Hij begrijpt alleen niet waar de stijging van het dioxinegehalte vandaan komt. Hij gaat ervan uit dat er voortdurend gemonitord wordt en blijkbaar is dit dan de eerste keer dat er sprake is van een stijging. Is dat iets wat nu voor het eerst plaatsvindt? Staat het los van de verwerking van de organische natte fractie? Als dat niet zo is, en er is niets aan de bedrijfsvoering veranderd, dan vindt spreker het vreemd dat er een stijging van de uitstoot optreedt. Komt de uitstoot die nu gemeten is uit boven de normen die in 2008 worden vastgesteld? In dat geval is er in ieder geval sprake van een toekomstig probleem. Hij hoort graag van het college wat er nu over te zeggen is en wat het college gaat doen.

Mevrouw KLIP antwoordt dat de heer Hornstra een aantal vragen stelt waarvan hij op sommige daarvan zelf al enigszins een antwoord geeft. Het rapport dat milieubeheer heeft gekregen naar aanleiding van het verbranden van de organische natte fractie geeft aan dat vanaf 2003 een hele lichte stijging is van dioxine en van kwik. Dat zijn beide geen fijne stoffen. Het gehalte zit nog ruimschoots onder de wettelijk geldende norm en er is dus geen enkel risico voor de volksgezondheid. Het probleem met het kwik is inmiddels opgelost, maar die stijging is nog wel in de grafieken te zien. De lijn gaat nu naar beneden. Wat de oorzaak is van de dioxinestijging is onbekend. Het is niet duidelijk of het verband houdt met het

meeverbranden van steeds grotere hoeveelheden organische natte fractie, maar in het onderzoek dat is overgelegd komt ook niet duidelijk naar voren dat er geen relatie is. Dat is ook de reden dat er tegen Essent is gezegd dat er niet door middel van een melding die aan de vergunning wordt geplakt akkoord wordt gegaan met het verbranden van organische natte fractie. Dit was oorspronkelijk een pilot en de provincie vindt dat de vergunning moet worden veranderd. Dat gaat nu ook gebeuren en daaraan voorafgaand vindt nu een veel gedetailleerder onderzoek plaats of er een relatie is tussen het verbranden van die organische natte fractie en de dioxine-uitstoot. Medio juni rapporteert Essent aan de provincie terug en afhankelijk van de uitkomsten daarvan zal duidelijk worden wat Essent eraan moet doen en zal er worden gekeken hoe dit wordt meegenomen in het veranderen van de vergunning. Na medio juni kan spreekster dus meer vertellen en het is in ieder geval zo dat bij de vergunning die wordt veranderd gelijk de veel zwaardere Europese normen worden meegenomen. Over een paar jaar komen er dus veel strengere IPBC-normen die al aan Zuidoost-Drenthe en Coevorden - Emlichheim zijn opgelegd en dat zal de provincie ook doen aan Essent Milieu Wijster. Over dat onderzoek is nog niets bekend en de uitslag krijgt zij medio juni 2006 te horen. Deze gegevens worden dan ook aan de commissie verstrekt, inclusief de conclusie die het college heeft getrokken uit die gegevens.

De heer KUIPER merkt op dat onlangs een werkbezoek is gebracht aan het Drents-Friese Wold. Dat is een uitstekende excursie geweest en hij heeft heel veel opgestoken. Aan het einde hield de voorzitter een afscheidspraatje waarin hij zei dat er geen uitnodiging was gegaan naar de Woudreus, terwijl deze organisatie graag had meegedaan aan de excursie. Het presidium en de voorzitter hebben Woudreus niet uitgenodigd onder het mom dat het dan niet meer objectief zou zijn. Daar heeft hij zich over verbaasd, want extra informatie verbetert de objectiviteit, dus hij wil weten waarom Woudreus niet mocht komen.

De VOORZITTER antwoordt dat de Woudreus twee commissievergaderingen geleden tijdens de inloop voor burgers aanwezig is geweest. Met de Woudreus hebben de statenleden kunnen spreken. Later heeft de Woudreus gevraagd ook mee te mogen doen aan de excursie. Het is zo dat de commissie was uitgenodigd door het Drents-Friese Wold en de statencommissie kan maar niet zo iedereen meenemen. Vandaar dat is geantwoord dat het niet erg passend is dat de Woudreus daar met de statencommissie naar toe ging. Er zijn wel contacten geweest en er is de dag na de excursie overleg geweest tussen het bestuur van Drents-Friese Wold en de Woudreus. Deze was bezig daar een aparte bijeenkomst voor te beleggen en deze vindt plaats na de excursiedag. Op de vraag van de heer Hornstra over de contacten met de omgeving in het kader van de public relations, zijn partijen toch wel een beetje in gebreke gebleven en vandaar dat morgen een gesprek zal plaatsvinden met de Woudreus.
Indien de statencommissie op werkbezoek gaat wordt niet iedereen daarvoor uitgenodigd omdat niet iedereen zo maar mee kan. Indien de commissie daar iets anders mee wil moet dit in het presidium of in de volgende vergadering aan de orde worden gesteld. Door de griffie is hier op een uitstekende manier mee omgegaan.

**7. IPO-aangelegenheden**

De heer SMIDT merkt op dat er een uitkomst is van de discussie rondom het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG). Spreker heeft gelezen hoe het zit; er is veel gedoe maar te weinig geld. De provincies zijn bereid te temporiseren en er is meer beleidsvrijheid bij het realiseren van natuurdoelen. Hij vraagt of dit de laatste stand van zaken is. Of zijn er nog ontwikkelingen die wat hoop brengen als het gaat om de budgettaire krapte in dit dossier?

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat het morgen 1 juni 2006 is en voor die datum moeten van alle provincies de reacties op het rijksbod binnen zijn. Tot een half uur geleden heeft deze provincie aan die reactie de laatste punten en komma's toegevoegd. Er is nog wat aan toegevoegd over wat er de laatste periode heeft gespeeld naar aanleiding van de commissie Verheijen. De onderhandelingen gaan beginnen en spreekster heeft gehoord dat op het Ministerie van Landbouw Natuur en Visserij (LNV) het Pink-

sterweekend wordt doorgewerkt. Zij wacht de reactie van de minister op de provinciale reactie af. Dat is de laatste stand van zaken. Het budget is dan ook op dit moment niet hoger, maar het enige wat met de commissie Verheijen is gebeurd is dat er helderheid is over de verschillen die er zijn. Dit klinkt wat cryptisch, maar er is helder gecommuniceerd. Op de website was een brief van de minister aan de Tweede Kamer te lezen. Die brief gaf qua sfeer niet geheel weer wat in het bestuurlijk overleg is afgesproken en dat heeft spreekster ook laten weten.

**8. Brief van 11 januari 2006, kenmerk 2/5.2/2005011846, beantwoording vragen ex artikel 41 RvO over uitkomsten studie van het LEI naar de verplaatsingsmotieven en wensen van glastuinders in het Westland**

Mevrouw VAN DE VIJVER merkt op dat de schriftelijke vragen die de PvdA heeft gesteld, handelden over de uitkomsten van de studie van het Landbouweconomisch Instituut (LEI) naar de verplaatsingsmotieven en de wensen van de tuinders in het Westland. De beantwoording van het college heeft haar indruk bevestigd dat er weliswaar al heel veel gebeurde en dat samen met de gemeente Emmen wordt gewerkt aan een proces dat moet leiden tot de vestiging van meer en nieuwe tuinders in het Rundedal. Dat proces wordt stevig ondersteund, maar het is op dit moment niet genoeg. Tot nu toe lieten de tuinders het afweten, want er heeft zich in het Rundedal zeggen en schrijven één tuinder gevestigd. Die tuinder komt niet uit het Westland en de rest van het Rundedal ligt er maagdelijk bij. Wat nog veel erger is, is dat gevestigde tuinders in Klazienaveen en Erica kopje onder dreigen te gaan. Er is sprake van hoge energiekosten en die zijn daar voor een groot deel debet aan. De productiekosten zijn door almaar stijgende prijzen van aardgas zo hoog geworden dat het voor veel tuinders niet meer mogelijk is om zoveel winst te maken om zelfs maar een normaal gezinsinkomen te genereren, laat staan dat er middelen zijn om te investeren in verplaatsing of uitbreiding. Sterker nog, de afgelopen jaren heeft een te groot aantal tuinders gedwongen moeten stoppen omdat zij de eindjes niet meer aan elkaar konden knopen. Economisch en sociaal is dat een groot drama voor alle betrokkenen en dan bespaart zij de aanwezigen de schrijnende verhalen die haar werden verteld door tuinders over bedrijven waar midden in de winter zowel de aansluiting voor gas en elektriciteit van het bedrijf als van het gezin werden afgesloten omdat er een te grote betalingsachterstand was ontstaan. In de zuidoosthoek van Drenthe is in het recente en verdere verleden flink geïnvesteerd om de glastuinbouw te ontwikkelen en uit te breiden. Glastuinbouw is voor de provincie Drenthe van groot belang, niet in de laatste plaats omdat er heel veel werkgelegenheid mee gemoeid is. Het gaat om ongeveer tien arbeidsplaatsen per hectare. Voor de langere termijn zijn heel veel initiatieven ontwikkeld om het probleem van de hoge energieprijzen op te lossen. Eigen warmtekrachtkoppelingen (WKK's), aardwarmte en biomassavergisting of –verbranding passeren op dit moment allemaal de revue, maar voor een groot aantal tuinders zal dat geen oplossing meer bieden. Deze hebben onder de huidige omstandigheden geen tijd meer om daar nog op te wachten. Daarom moet er op korte termijn een oplossing komen. Haar vraag is wat deze provincie kan en wil doen om ervoor te zorgen dat er over tien jaar nog glastuinbouw in Drenthe is? Zij vindt het een taak van het college om nu actief aan de slag te gaan om die zaken op te pakken die op korte termijn soelaas zouden kunnen bieden. Zij denkt dan aan een aantal zaken. In de eerste plaats zal er eens een goed gesprek met Essent moeten plaatsvinden over de manier waarop Essent omgaat met de levering van gas en het terugleveren van elektriciteit. Er is haar bekend dat er een aantal tuinders is dat best in een WKK wil investeren, maar die van Essent te horen hebben gekregen dat dit geen zin heeft omdat zij die elektriciteit niet terug kunnen leveren omdat het net ter plaatse onvoldoende capaciteit heeft. Essent is niet van plan om het net uit te breiden en als die tuinders elektriciteit willen terugleveren moeten zij dus zelf investeren in het net, terwijl Essent de grote WKK's die met overheidssubsidies zijn gebouwd volop laat draaien om elektriciteit te produceren en daarbij de warmte die ooit was bedoeld om de kassen te verwarmen gewoon de lucht in blaast. Daarmee worden deze WKK's tot gewone gasgestookte centrales. Ten aanzien van de regelluwe ruimten merkt zij op dat zoiets ook in de tuinbouwgebieden zou moeten komen en dan vooral gericht op biomassavergisting. Er is een aantal initiatieven in de omgeving, waaronder één in Mussel, waar nadat de benodigde vergunningen van de gemeente waren verkregen, binnen een half jaar met de productie kon worden begonnen. Dat is iets wat echt op korte termijn zou kun-

nen. Wellicht dat kan worden gekeken in hoeverre er in de buurt van deze pilot aan een dergelijk initiatief kan worden begonnen. Een ander voorbeeld is een zogenaamd revolving fund. Dat is een fonds waaruit tuinders geld zouden kunnen lenen tegen gunstige voorwaarden en dat geld moet dan worden gebruikt als cofinanciering voor innovatieve investeringen in energiebesparende of -opwekkende voorzieningen. Zij denkt dan aan de zogenaamde energieneutrale kassen. Dat heeft zij ook al aangehaald tijdens de algemene beschouwingen. Ten aanzien van het onderzoek naar aardwarmte heeft de gedeputeerde bij de behandeling van de Energienota het voorbeeld aangehaald van een tuinder in Bleiswijk en daarbij letterlijk gezegd dat deze ook morgen in Emmen aan de slag zou kunnen. Wat houdt een tuinder dan tegen om dat ook daadwerkelijk te doen? Verder is er nog de zogenaamde ruimte voor ruimteregeling die speciaal is gericht op de tuinbouw. Daarbij kunnen tuinders die nu zijn gevestigd in oude tuinbouwgebieden van Klazienaveen en Erica de stap naar het Rundedal wel maken, maar zij die daarvoor niet de middelen hebben zouden deze kunnen genereren doordat in het gebied waar het oude glas staat, het oude glas wordt opgeruimd en de grond wordt verkocht voor hogere prijzen dan die worden betaald voor de gemiddelde hectare landbouwgrond. Op die manier kunnen middelen worden verkregen om in het nieuwe gebied te investeren. Met andere woorden, er moet iets gebeuren om het vestigingsklimaat voor tuinders in de zuidoosthoek aantrekkelijker te maken dan het nu al is. Alleen met goede grond en veel ruimte, redden tuinders het niet. Het college heeft daar een duidelijke rol in en er zijn ettelijke mogelijkheden die morgen of vandaag aangepakt kunnen worden en die zijn gericht op de korte termijn. Zij verwacht op dit punt actie van het college.

De heer BAAS wil niet zozeer ingaan op het verhaal van mevrouw Van de Vijver over de energieproblematiek, want in grote lijnen kan hij haar verhaal onderschrijven. Een aantal weken geleden hoorde hij op de radio een ambtenaar van het LEI in het openbaar antireclame zitten maken voor Emmen als aantrekkelijke vestigingsplaats voor glastuinbouw. In het Westland was namelijk nog ruimte genoeg en de tuinders hoefden dus helemaal niet naar barre en verre oorden aan de andere kant van het land. Hij heeft zich nogal gestoord aan dat verhaal en op dat punt is het goed indien het college nog eens kijkt hoe in de richting van het ministerie actie kan worden ondernomen om de rem te zetten op dit soort uitingen.

De heer WIJBENGA wil graag praten over een verruiming van de ruimte voor ruimteregeling. Ten aanzien van het revolving fund meent spreker gelezen te hebben dat minister Veerman nu komt met een soort subsidieregeling met een budget van € 210 miljoen voor de tuinbouw, om juist het aanschaffen van energiezuinige zaken te bevorderen, dus voordat de provincie geld gaat stoppen in een fonds moet deze provincie eerst proberen een flink deel van die € 210 miljoen naar binnen te halen. Voor de rest onderschrijft hij het verhaal van mevrouw Van de Vijver.

De heer HAIKENS merkt op dat de LEI-rapportage het uitgangspunt was om dit op de agenda te zetten. Het verbaast spreker dat het LEI niet alleen in de rapportage, die vrij negatief is, maar ook openbaar niet al te vleiende opmerkingen maakt in de richting van andere delen van het land dan het Westland. Het is belangrijk om daar even bij stil te staan en spreker vindt dat het LEI daar op een volkomen foute manier mee omgaat. In het verleden zijn afspraken gemaakt met het Ministerie van LNV om bedrijfsverplaatsing naar andere delen van dit land mogelijk te maken. Daar is ook een initiatief voor gekomen, maar de minister komt kennelijk ook tot de conclusie dat ruimtelijke ordening door hem niet wordt bepaald, maar dat dit een verantwoordelijkheid is op lokaal niveau. Hij constateert dat er in het Westland in de bestaande bestemmingsplannen kennelijk nog steeds ruimte wordt gevonden om daar waar kassen in de problemen komen, toch andere mogelijkheden te vinden zodat die kassen daar kunnen worden gevestigd. Daarbij komt toch de keuze van de ondernemer om de hoek kijken en kennelijk valt dat nog steeds in het voordeel van het Westland uit. Die factor moet wel onder ogen worden gezien, hoewel die factor helemaal niet in de lijn ligt van de oorspronkelijke bedoeling. Daar ligt voor hem wel één van de grootste oorzaken van het uitblijven van de instroom van nieuwe tuinders vanuit andere delen van het land naar onder anderen Emmen. Rondom Emmen liggen er goede en sterke mogelijkheden, er ligt een geweldig terrein en dat zou eigenlijk voldoende uitnodigend moeten zijn voor tuinders, inclusief alle andere aspec-

ten die daar voorhanden zijn. Het tweede deel van het betoog van de PvdA betrekt zich op de bestaande tuinders die daar zitten. Dat heeft slechts op afstand met de LEI-rapportage te maken en handelt over de vraag hoe de bestaande tuinders in de been worden gehouden. Dat is een heel ander probleem, want de stijgende energieprijzen treffen vooral de tuinders in heel Nederland. Dat probleem kunnen deze staten niet oplossen. Wat wel zou kunnen is dat wordt gekeken wat de provincie in de randvoorwaarden aan de zijlijn kan veranderen om de weg omhoog te vinden uit het diepe dal waarin de tuinbouw momenteel zit. De verbetering van de randvoorwaarden kan dan ook worden gebruikt als uitnodiging naar tuinders in het Westland om zich rondom Emmen te vestigen. Hij staat dus op zich positief tegenover het verhaal van mevrouw Van de Vijver. Er moet dus enerzijds worden gekeken waarom hier niet meer tuinders naar toe komen en anderzijds moet worden onderzocht hoe de bestaande tuinders in deze regio kunnen blijven en hoe zij overeind kunnen worden gehouden.

Mevrouw VAN DE VIJVER vraagt of de heer Haikens een voorbeeld kan noemen hoe dit mogelijk kan worden gemaakt. De PvdA heeft uiteraard ook nagedacht over maatregelen die kunnen worden genomen om nieuwe tuinders aan te trekken en bestaande tuinders te ondersteunen, maar als de VVD nog meer ideeën heeft dan hoort zij dat graag.

De heer HAIKENS weet niet of dit het moment is om daarover te spreken. Daar moet immers ook met de sector zelf over worden gesproken en ook de sector zal erkennen dat vooral de randvoorwaarden belangrijk zijn en die maken waardoor het soms net wel of net niet gaat. De sector zelf heeft ook ideeën over de aanpassing van de randvoorwaarden, waardoor de tuinbouw in Oost- en Zuidoost-Drenthe weer verder kan.

De heer KUIPER vindt het verhaal van mevrouw Van de Vijver sympathiek. Het verhaal is gericht op een structurele aanpak om zodoende de tuinbouw op een energetisch goede manier aan te pakken. Mevrouw Van de Vijver sprak over energieneutrale maatregelen, maar er zijn ontwikkelingen gaande waardoor kassen energie kunnen opleveren en daar is spreker in eerste instantie ook op gericht. Het tweede is dat mensen in deze maatschappij middenin de winter ook tomaten willen eten. Daar zal op een of andere manier aandacht aan moeten worden gegeven, want dat kost ontzettend veel energie. Het is de vraag die de levering van energie ook nodig maakt en dat is een zaak die ook op een goede manier moet worden aangepakt. Er zijn ook ontwikkelingen gaande om de glastuinbouw meer biologisch aan te pakken. Destijds is er in Drenthe een motie aangenomen om de biologische land- en tuinbouw sterker naar voren te brengen. Mevrouw Van de Vijver richt zich op de provinciale taken. Deze zijn hem niet helemaal duidelijk en hij is benieuwd wat het college daarvan vindt. Hij vindt het logisch om het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) daarbij in te schakelen, aangezien er voor een deel overheidsgeld voor moet worden gegenereerd, waarbij de provincie een belangrijke taak zou kunnen vervullen. Als er bedrijfsverplaatsingen nodig zijn en de provincie onderneemt maatregelen om vestiging vanuit het Westen naar Emmen mogelijk te maken, dan moeten die maatregelen strikt worden genomen binnen de kaders die de provincie stelt, namelijk de duurzame ontwikkeling van glastuinbouw binnen het Provinciaal Omgevingsplan II (POP II).

Mevrouw EDELENBOSCH merkt naar aanleiding van de laatste opmerking van de heer Kuiper op dat zij de rol van de provincie niet zo ziet. Tuinbouwers zijn ondernemers en deze lopen risico's. Zij haakt dan aan bij het verhaal van de heer Haikens, namelijk dat de provincie wel zodanige randvoorwaarden kan scheppen dat het ondernemersklimaat zo gunstig mogelijk is. De provincie kan niet zo'n grote broek aantrekken, want als bedreigde ondernemers moeten worden gered, dan is de ruimte die in de Voorjaarsnota zit niet voldoende om in dat opzicht stevige maatregelen te kunnen nemen. Dat de provincie er heel erg bij betrokken is, is wel het geval. Dat komt omdat provincies jaren geleden hebben gesproken over het bestuurlijk akkoord, waarin is gesproken over concentratie van glastuinbouw in bepaalde gebieden in Nederland. Er is daarbij ingezet op tien centrale locaties en daar is een verplaatsingsregeling als STIDER voor in het leven geroepen door het rijk. Ten aanzien van de laatste opmerking van de heer Kuiper merkt zij op dat de heer Kuiper dit altijd onder de aandacht mag brengen, maar die regeling

had ook in zich dat er alleen maar gebruik van mag worden gemaakt als de energielat op alle fronten heel hoog wordt gelegd. Dat betekent dat het waterbeheer voor elkaar moet zijn en dat energieverbruik en uitstoot van licht minimaal zijn. Dergelijke zaken zitten in de hele verplaatsing naar het Rundedal en ontwikkeling van het Rundedal ingebakken. Spreekster is ook erg teleurgesteld over het LEI. Dat instituut maakt gewoon een rapport en heeft verder zijn mond te houden. Vorige week heeft het noorden in Den Haag zijn stem laten horen over een snelle verbinding en toen was er 's avonds een NOVA-uitzending waarin een gestigmatiseerd beeld naar de rest van Nederland werd uitgezonden over hoe het noorden denkt en werkt. Daar lustten de honden geen brood van en dat is precies wat ook de houding van enkele woordvoerders van het LEI is betreffende de tuinbouwproblematiek, namelijk dat het in het noorden niet zo nodig hoeft en dat het Westland de meer aangewezen plaats is. Het noorden in het algemeen en dit college in het bijzonder, doen niet anders dan consequent tegengas geven tegen dit soort geluiden. Spreekster is dan ook geenszins moedeloos, maar het is wel een feit dat zij tegen dit soort geluiden moet opboksen. Voor het Rundedal is het wel een negatief aspect dat het in de gehele tuinbouwsector slecht gaat. Zelfs de uitbreiding in het Westland is in de afgelopen jaren teruggelopen, dus daar waar werd uitgegaan van geweldige groei en een uit zijn jasje groeiend Westland, waardoor er een overloop moest worden gecreëerd naar tien andere locaties waarvoor ook middelen waren bestemd, blijkt die groei niet te zijn gerealiseerd en vindt er krimp in het Westland plaats. Dan is de druk op de ketel wel even weg. Wat wel is gedaan is dat de provincies onder elkaar zich houden aan de afspraken. Zo is een van de tien locaties de Koekoekspolder in Kampen, maar deze is bijna vol. Spreekster heeft met de tuinders aldaar gesproken en heeft hen gevraagd waarom zij niet naar Emmen komen. Het antwoord daarop is dat deze tuinders hun familie, hun centra en veiling in de omgeving van Kampen hebben liggen. Kortom die tuinders zijn op die omgeving georiënteerd en hun horizon is nog niet veel breder. De Koekoekspolder is bijna vol en zolang de provincie Overijssel niet toestaat om dit gebied twee maal zo groot te maken, zijn er mogelijkheden tot vestiging op andere locaties. Het is namelijk een feit dat de meeste tuinders uit de Randstad hun bedrijf verplaatsen omdat zij worden uitgekocht vanwege de stedelijke ontwikkeling of infrastructurele ontwikkelingen. Die tuinders hebben dan een redelijke portemonnee, maar hebben de behoefte om niet verder dan 50 kilometer te verkassen. Er zijn tuinders in de Randstad die al voor de derde keer zijn verkast omdat zij zich dat heel makkelijk kunnen permitteren. Dat kan de provincie Drenthe niet allemaal op de nek nemen. Over het revolving fund heeft de heer Wijbenga al iets gezegd. Het zingt al rond dat minister Veerman een dergelijk fonds in het leven zal roepen en er is door de provincies dan ook bij de minister op gewezen dat door de hoge energieprijzen een tekort van € 290 miljoen dreigt te ontstaan. Op 29 juni 2006 is er een glastuinbouwconferentie waarin de minister met de provincies en allerlei andere partners afspraken maakt die daarna ook worden opgenomen in het ILG. Daar komt dit ook aan de orde. Dat gaat dan ook over de vulling van het Rundedal. Spreekster heeft morgen een gesprek met wethouder Kuper van Emmen om de gezamenlijke inzet op 29 juni 2006 op elkaar af te stemmen en daarna heeft zij nog een gesprek met de heer Kuper over hoe het oude glas kan worden aangepakt. Hoe dat precies wordt gedaan is nog niet bekend, maar de tuinders die daar zitten zouden eigenlijk naar het Rundedal moeten en dan zou de locatie Erica min of meer kunnen worden gesaneerd. Dat kost echter een paar centen en er moet strategisch over worden nagedacht hoe het kan worden georganiseerd om daar ook middelen onder te krijgen, want dat kunnen noch de gemeenten, noch de provincie zelf, ophoesten. Er wordt echter scherp over nagedacht en als er nieuwe tuinders in het Rundedal komen, dan zullen deze optimaal geïsoleerd zijn en minimaal energie gebruiken, zodat het mogelijk blijft om aan de behoefte van de markt aan bijvoorbeeld tomaten in de winter te voldoen. Die tuinders weten ook dat de investering op termijn altijd opweegt tegen de energiekosten.

Mevrouw HAARSMA vindt dat mevrouw Edelenbosch zeer uitvoerig is geweest en zal niet nader ingaan op de ruimte voor ruimteregeling, aangezien deze regeling begin volgend jaar wordt geëvalueerd.

Mevrouw VAN DE VIJVER heeft het niet gehad over de bestaande ruimte voor ruimteregeling, maar over het opruimen van oud glas in ruil voor nieuw glas.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat dit zal worden meegenomen door mevrouw Edelenbosch, die daarover zeer uitvoerig met wethouder Kuper in gesprek is.

De heer KUIPER heeft gevraagd hoe een ruimte voor ruimteregeling is dit soort specifieke situaties kan worden aangewend. Die vraag wil hij graag beantwoord zien.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat er geen verbinding is gemaakt tussen de problematiek waar de heer Kuiper over spreekt met de ruimte voor ruimteregeling. Mevrouw Edelenbosch is echter zowel landelijk als gemeentelijk bezig om te kijken wat daar de mogelijkheden voor zijn. Spreekster gaat ervan uit dat er te zijner tijd voorstellen over zullen komen.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat zij haar kruit ook graag droog wil houden en er daarom niet al te diep op zal ingaan. Het college is bezig om ideeën te ontwikkelen om het oude glas in Erica en Klazienaveen op te ruimen. Het is namelijk geen visitekaartje maar een doorn in het oog, maar er zal wel geld moeten komen om dit te kunnen doen. Verder kan zij er niet zoveel over zeggen.

Mevrouw KLIP antwoordt dat mevrouw Edelenbosch het uitvoerig heeft gehad over de samenwerking met de gemeenten. De gemeente is namelijk een belangrijke overheidslaag, zo niet veel belangrijker dan de provincie. Mevrouw Edelenbosch is regelmatig in conclaaf met wethouder Kuper en voor spreekster geldt dat zij in gesprek is met wethouder Holman, waarbij het totale aspect van alle energiemogelijkheden die er zijn ter sprake komt. Het klinkt heel gek om te zeggen, maar omdat het Rundedal nog zo leeg is biedt dat ook heel veel mogelijkheden om in de sfeer van ruimtelijke ordening de energievoorziening een belangrijke rol te laten spelen. Spreekster heeft in dit kader al vaker de commissie "Grounds for change" genoemd en volgende week is er op 7 en 8 juni 2006 een internationale conferentie in Amsterdam. Op beide dagen wordt een project in het nu nog lege Rundedal gepresenteerd. Uit dat project komt naar voren hoe de energievoorziening leidend kan zijn in de gehele inrichting van het gebied en dat biedt geen soelaas voor overmorgen, maar wel voor langere termijn. In dat geval gaat het zelfs om energieproducerende kassen die zelfs iets kunnen betekenen voor de energievoorziening van normale woningen. Daar waar een grote bio-ethanolfabriek komt, kan de $CO_2$ regelrecht naar de kassen worden gestuurd. Er zijn dus heel veel ketenbenaderingen en kruisverbindingen mogelijk, maar dat biedt nog geen soelaas voor morgen, maar wel heel snel voor overmorgen, dus op meerdere terreinen zit de provincie met verschillende ondernemers om tafel en ook met gemeenten. Er gebeurt dus ongelofelijk veel. Dat tuinders uit Bleiswijk zich niet vestigen in het Rundedal heeft te maken met heel andere redenen dan dat het Rundedal energietechnisch niet aantrekkelijk zou zijn voor vestiging. Daar spelen heel persoonlijke zaken, zoals vriendenkring, geloofsovertuiging en dergelijke een rol. Ten aanzien van het revolving fund merkt zij op dat aan bureau DHV inmiddels de opdracht is gegeven om te onderzoeken in hoeverre zo'n revolving fund in Drenthe vanuit het klimaatbeleid van toepassing kan zijn.

De heer WEGGEMANS antwoordt dat zolang een samenwerkingsverband als het SNN bestaat, er altijd een discussie is geweest wat deze kan betekenen voor de tuinbouwsector. Helaas valt de tuinbouw onder de primaire sector landbouw, dus alles wat wordt bedacht en wat lijkt op individuele bedrijfssteun is verboden. Dat is het probleem om iets op te richten waarmee door de overheid hulp wordt geboden aan een individuele tuinder of ondernemer. Dat is dus een lastig proces. Spreker weet ook niet of een revolving fund, gericht op energie, wel mag. De minister doet het generiek voor geheel Nederland en dat mag altijd, maar het uitzondering maken voor individuele ondernemers of bepaalde groepen is heel lastig. Er kan wel worden onderzocht welke mogelijkheden er nog wel zijn. Een jaar of zes geleden was de Rabobank heel actief in Zuidoost-Drenthe, maar dat is gestrand, en in die zin is spreker niet erg optimistisch over directe steun aan individuele tuinders.

TWEEDE TERMIJN

Mevrouw VAN DE VIJVER vraagt of mevrouw Klip nog iets kan zeggen over Essent en het punt van de teruglevering door tuinders van elektriciteit.

Mevrouw KLIP antwoordt dat dit op meerdere punten speelt. Zo speelt dit bijvoorbeeld ook op het punt van de levering van groen gas, waarbij het gas niet goed op het gasnet kan worden aangesloten. Dat is wel een onderdeel van het totale energiebeleid, maar spreekster zegt nu niet gelijk toe dat zij morgen in gesprek gaat met Essent, want dit speelt op meerdere punten. Overigens is het revolving fund niet alleen in het leven geroepen voor alleen maar tuinders, maar voor innovatieve ontwikkelingen op energiegebied voor alle ondernemers.

De heer HORNSTRA merkt op dat de gedachte die hij oorspronkelijk had bij het revolving fund was dat sommige ondernemers wel zouden willen investeren in energiemaatregelen, maar daar moeilijk de financiën voor rond kunnen krijgen. Hij zat te overwegen om als een vorm van cofinanciering zodanige randvoorwaarden te creëren zodat een dergelijk bedrijf die stap durft te maken die het nu nog niet durft te maken. Spreker heeft begrepen dat de landelijke tuinbouw zich nu aan het verenigen is als een soort producent van energie, waarbij zij kijken of zij het probleem als brancheorganisatie kunnen oplossen. Zo kan de branche als een soort van leverancier optreden. Die discussie is gaande en het enige wat hij aangeeft is of het college daar scherp in wil zijn, zodat als de kans zich voordoet er in Drenthe vanuit het college steun aan wordt gegeven. Dat levert namelijk geld op voor de tuinders, want zij laten capaciteit liggen die zij graag aan het energienet willen toevoegen. Dat zorgt voor extra inkomsten. Als het college daar in de randvoorwaarden een bijdrage aan kan leveren dan moet het college dat niet nalaten.

Mevrouw KLIP antwoordt dat het college daar als vanzelfsprekend positief over wil nadenken. Voor wat betreft het revolving fund weet spreekster wat hiervan de achterliggende gedachte is en zo is ook de opdracht aan bureau DHV geformuleerd. Daar bestaat geen enkel misverstand over.

De heer HAIKENS merkt op dat de gedeputeerde hier wel positief over na wil denken. Zij heeft zelf ook gezegd dat de congressen die eraan zitten te komen op langere termijn het perspectief voor tuinders beter zouden kunnen maken. Dat doet hem wat denken aan het beloofde land, dat door obstakels nooit wordt bereikt. Dat doet zich hier ook voor. Hier bestaat de mogelijkheid om via de WKK energie te winnen en dit terug te leveren aan het net. Dat is op ondernemersniveau en dan is er een organisatie als Essent die zegt dat het net daar onvoldoende capaciteit voor biedt, dat er dan netverzwaring plaats moet vinden en dat Essent dat niet wenst te doen. Op lokaal ondernemersniveau bestaat dan de mogelijkheid om initiatieven te ontplooien die perspectiefvol zijn, maar vanwege het feit dat er een onvoldoende zwaar net ligt en Essent niet wil meewerken, is er een probleem dat voor de voeten ligt van een aantal ondernemers. Spreker vindt het te makkelijk om te zeggen dat dit wordt meegenomen en dat ernaar wordt gekeken. De provincie kan namelijk een rol spelen om Essent op haar verantwoordelijkheid te wijzen. Vanuit de provinciale verantwoordelijkheid kan de provincie daar iets aan doen en als het college meent dat het volstrekt buiten de provinciale verantwoordelijkheid ligt, dan hoort spreker dat graag.

Mevrouw KLIP antwoordt dat praten met Essent altijd mogelijk is. Het is wel zo dat Essent zelf uit die energiefabriek is gestapt. Spreekster zal niet nalaten om het bedrijfsleven en zeker ook Essent te wijzen op haar verantwoordelijkheid en het feit dat Essent als nutsbedrijf is gehouden om aandacht te schenken aan maatschappelijk ondernemen. Spreekster wil echter niet de suggestie wekken dat zij heel makkelijk Essent op andere gedachten kan brengen, want spreekster heeft vaker contacten met Essent. Dat is ook een verkeerd signaal en daarom reageert zij wat voorzichtig, want zij is hier niet erg optimistisch over. Bij de opmerking van de heer Haikens over het beloofde land, merkt zij op dat regeren vooruitzien is en dat er veel meer aspecten samen moeten worden bekeken. Er moet in principe worden gekeken welke situatie de provincie over vijftien jaar wenst en vervolgens moet worden teruggekeken om te bepalen wat de provincie nu moet doen. Op energiegebied betekent dat het voeren van een lange termijnpolitiek. Op dit gebied zijn dingen niet op korte termijn heel snel te regelen. De provinciale overheid is er aan gehouden om samen met de gemeente Emmen naar dat langere termijnperspectief te kijken en dan

terug te redeneren en te bepalen wat volgend jaar en het jaar daarop moet worden gedaan. Dat doet het college dan ook en of dat het beloofde land is wil zij in het midden laten. Zij gaat ervan uit dat het in ieder geval een heel realistische belofte is.

Mevrouw VAN DE VIJVER is blij dat zij van de commissie in grote lijnen bijval heeft gehad. Mevrouw Klip zegt dat er over vijftien jaar moet worden gekeken en dat er dan moet worden teruggeredeneerd. Dat is zij volstrekt met mevrouw Klip eens. Het gaat ook niet aan om op dit moment allerlei ad -hocmaatregelen te nemen om over vijf jaar tot de conclusie te komen dat deze maatregelen contraproductief hebben gewerkt en dat zij dus niet hadden moeten worden uitgevoerd. Dat laat onverlet dat er op dit moment bij de bestaande tuinders echt een groot probleem ligt en dat kan niet worden opgelost door individuele bedrijfssteun, maar waar zij ook op koerst is dat wat de heer Haikens de randvoorwaarden noemt en dan wel die randvoorwaarden die op korte termijn kunnen worden ingevuld. Dan gaat het inderdaad over dit fonds, aangezien daarbij ook door cofinanciering middelen van het rijk kunnen worden aangetrokken. Wellicht dat er in Brussel dan ook nog wel middelen zijn te halen. Soms kan dan een sneeuwbal op gang worden geholpen die op korte termijn zijn vruchten kan afwerpen. Spreekster is blij met de reactie van de heer Haikens. Natuurlijk is het de keuze van de ondernemer en het gaat dan ook om het ondernemerschap dat moet worden gestimuleerd en gefaciliteerd. Het liefst moet dat zo snel mogelijk en of dat nu gebeurt door de coöperatie die in het land tot stand komt en probeert om die energielevering te faciliteren, of via een fonds of ruimte voor ruimteregeling, het moet gaan om de randvoorwaarden en omstandigheden die zodanig dienen te zijn dat de ondernemer optimaal kan ondernemen.Hierbij wil zij zich richten op datgene wat de provincie wel kan beïnvloeden. Natuurlijk is het mooi dat zaken energieneutraal kunnen gebeuren en energie oogsten is natuurlijk nog mooier, maar ook dat zal uiteindelijk een keuze zijn van de ondernemer hoever hij wil gaan in zijn investeringen. Spreekster heeft alle vertrouwen in het gesprek van de gedeputeerde met wethouder Kuper, want zij heeft begrepen dat deze zich volledig inzet voor het uiteindelijk tot stand brengen van de plannen die er ooit waren in het Rundedal en de mooie toekomstbeelden die er daarbij waren. Zij heeft er het volste vertrouwen in dat het college, maar ook het college van de stad Emmen, zich daarbij voor de volle honderd procent zullen inzetten. Wat haar nog een beetje dwarszit is dat de toekomst er kennelijk prachtig uitziet en dat het allemaal goed komt als de Koekoekspolder vol loopt en de markt weer aantrekt. Dat vindt zij nog wat vaag. Zij begrijpt wel dat het college daar nog geen antwoord op kan geven, maar zij wil wel graag dat zij in ieder geval op de hoogte wordt gehouden van wat er wel wordt bereikt. Sommige dingen moet zij uit de krant lezen en zij heeft dan de vraag waarom er in deze provincie niets gebeurt, terwijl er dan wel degelijk heel veel blijkt te gebeuren. Zij wil dus vaak op de hoogte worden gehouden van de ontwikkelingen op dat gebied.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat vandaag dingen moeten worden gedaan om zowel voor de korte als voor de langere termijn dingen voor elkaar te krijgen en dat betekent dat bestuurders met elkaar om tafel moeten gaan. Sommige dingen zijn niet de primaire verantwoordelijkheid van de provincie, maar de provincie is er wel bij betrokken en dat betekent dat samen met de gemeenten en het ministerie moet worden opgetrokken. Het gaat namelijk niet alleen om het Rundedal, maar het gaat om de hoge energiekosten in de gehele glastuinbouwsector. Indien er nieuwe ontwikkelingen zijn in de tuinbouwsector dan zal spreekster de commissie op de hoogte houden, maar dat betekent niet dat zij alle gespreksverslagen van overleggen die zij heeft gehad naar de commissie zal sturen.

Mevrouw VAN DE VIJVER antwoordt dat haar fractie zich verantwoordelijk voelt voor werkgelegenheid in deze provincie.

De VOORZITTER constateert dat nagenoeg door alle fracties de oproep van de PvdA is ondersteund. Het college heeft hier ook positief op gereageerd. Hij ondersteunt de oproep van mevrouw Van de Vijver om als commissie toch vooral zo goed mogelijk geïnformeerd te blijven over de ontwikkelingen in de tuinbouw in de gemeente Emmen. Er zijn ook al allerlei gesprekken over dit onderwerp en mevrouw

Edelenbosch zet haar gesprekken met wethouder Kuper hierover voort. Wellicht dat er in de herfst een overzicht kan komen over hoe de zaken zich in Emmen ontwikkelen.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat de commissie in dat opzicht op haar wenken wordt bediend, want in het najaar wordt over het ILG gesproken en daarin komt iets te staan over de glastuinbouw in Drenthe.

**9. Statenstuk 2006-229; Jaarstukken 2005**

De heer SLAGTER merkt ten aanzien van het opstellen van de verkeersnetwerkanalyses op dat de uitkomsten daarvan van belang zijn voor toekenning van de rijksmiddelen. Het rijk heeft al aangegeven dat tot 2020 geen knelpunten voor de bereikbaarheid van Noord-Nederland zullen worden aangewezen. Dat past ook in het huidige rijksbeleid. Gaat het dan om meer dan wat al bekend is? Als die netwerkanalyse over bereikbaarheidsknelpunten aan de orde wordt gesteld, moet er dan niet ook worden afgestemd met Duitsland, gezien hun infrastructurele plannen in het noorden van het land? Verder wordt bij verkeer gesproken over regionale programma's voor gedragsbeïnvloeding. Daarbij gaat het over verkeersgedrag. In 2005 en 2006 ziet hij een intensivering van dat beleid en de bedoeling is om dat in 2007 nogmaals te doen. Waar is die keuze op gebaseerd? Er is een aantal beleidsonderdelen dat bij verkeer en vervoer wordt toegepast om de veiligheid te verbeteren. Het belangrijkste dat hij ziet is dat de effecten er zijn, want de ongevallen lopen terug, maar hij vraagt wie daarin de grootste bijdrage levert in de aanpak van de knelpunten. Is dat Duurzaam veilig, gaat het om de herkenbaarheidskenmerken of is het de verkeershandhaving van de politie? Of is het de gedragsbeïnvloeding? In de jaarstukken en het Provinciaal Uitvoeringsprogramma (PUP) wordt opgemerkt dat wordt gewerkt met afrekenbare taakstellingen, maar hij is benieuwd hoe dit gemeten gaat worden. Bij de vaarweg Coevorden-Almelo mist hij de monitoring van de vaarbewegingen, die over andere kanalen wel worden gegeven. Het speelt hier een heel pregnante rol omdat het er bij eventuele toekomstige beleidsbeslissingen toch om gaat hoe vaak van die route gebruik wordt gemaakt. De transparantie van de financiering van het Programma verkeer en vervoer wil hij doorschuiven naar de bespreking van het PUP. De berekeningen wijzen uit dat er de komende tien jaar een behoorlijke toename is van het beroepsgoederenvervoer. In de jaarstukken en het PUP treft hij geen pro-actieve beleidsopvatting aan die is gericht op het noorden om die enorme toename op te kunnen vangen. Wellicht dat dit in de netwerkanalyse in het najaar wordt opgenomen? Het lijkt hem wel wenselijk om het goederenvervoer naar het noorden in een beter perspectief te zien. Misschien dat aan de hoge snelheidslijn (HSL) iets van goederenvervoer valt te koppelen? In het VROM-rapport 2006 wordt gesproken over een achterstand in huisvesting van statushouders en andere verblijfsgerechtigden. Hij heeft ondertussen de bestuursrapportage gelezen en daarin wordt aangegeven hoe groot de achterstand is. Er wordt gewezen op bestuurlijk overleg met de gemeenten en er wordt naar voren gebracht dat er een externe persoon is aangesteld die als aanjager voor de woningbouwcorporaties gaat gelden. In het rapport van het ministerie van VROM wordt meer strengheid van de provincies geëist. Waarom is er niet gekozen voor een provinciaal uitvoeringsprogramma en waarom is de procedure tegen nalatige gemeenten niet ingezet? Belangrijker is nog de vraag wanneer deze achterstand ingehaald is.

De heer HORNSTRA wil het hebben over de motie die zijn fractie heeft ingediend over de voorgenomen bezuiniging van € 30.000,-- op Natuur en Milieueducatie (NME). Daar heeft hij moeite mee, omdat in de jaarstukken staat dat het gaat om het verkrijgen van draagvlak voor duurzame ontwikkeling. Daarnaast wordt gemeld dat er risico wordt gelopen indien er wordt bezuinigd op voorlichting aan jonge kinderen. Het is heel vreemd om aan de ene kant iets voor te stellen en aan de andere kant te motiveren om het vooral niet te doen. In deze commissie en in de staten gaat het vaak over zaken die te maken hebben met het belang van de natuur en duurzaamheid en in het bijzonder voor Drenthe. Dan gaat het over biodiversiteit, de Ecologische Hoofdstructuur (EHS), rode lijsten, Vogel- En Habitatrichtlijn (VHR)-gebieden, $CO_2$, klimaatsverandering en energiebesparing en dan zou de provincie willen voorkomen dat jonge kinderen daarvan op de hoogte raken. Dat snapt spreker niet en hij vindt dat dit niet moet gebeu-

ren. Deze motie zal de volgende vergadering dan ook in stemming komen om die bezuiniging niet door te laten gaan.

Mevrouw VAN DE VIJVER merkt op dat de pagina's 52 en 59 over verdrogingsbestrijding gaan. Op pagina 52 van de jaarrekening staat dat een verdrogingsreductie van 40% in 2010 wordt beoogd, terwijl in deze commissie vorig jaar in september is vastgesteld dat dit op zijn vroegst in 2015 zal gebeuren. Zij heeft het gevoel dat deze formule wordt gekopieerd zonder dat dit nog enig waarheidsgehalte heeft. Op 28 november 2005 is er een kostenopzet reserve grondwaterheffing ontvangen en dat gaat over de manier waarop de grondwaterheffing tot stand komt en welke kosten daarvan worden betaald. Dat totaal slaat dan op € 715.000,--, maar op pagina 59 staat dat de inkomsten € 716.000,-- bedroegen en dat daar nog BTW vanaf moet worden getrokken, waarna een overschot van € 561.000,-- resteert. Er is € 165.000,-- beschikbaar gesteld voor het project Torenveen, maar spreker vraagt zich af of er dan niet nog het een en ander overblijft. Dan zijn er twee mogelijkheden, namelijk de kosten die in de kostenopzet zijn opgenomen zijn niet gemaakt en dan gaat het geheel van het restantbedrag naar de reserve. Kunnen daar dan nog andere projecten uit betaald worden die ook de bestrijding van de verdroging ten doel hebben? Spreekster heeft zich laten vertellen dat de Waterwet daar op zich wel ruimte voor biedt.

De heer WASSINK merkt op dat de jaarstukken een belangrijk document vormen. Het is het verantwoordingsdocument van het college. In de Tweede Kamer is het dan gehaktdag, maar dit is de provincie Drenthe, dus staat er een half uur voor. Bovendien is spreker vegetariër, dus kan hij volstaan met een paar opmerkingen. Dit is een heel dik document dat een goed totaaloverzicht vormt en voor een nieuweling lijkt het volledig. Bovendien straalt het kwaliteit uit, maar een beoordeling is toch in zeker zin lastig aangezien duidelijk is dat er van alles gebeurt en dat 90% van de afspraken die worden gemaakt ook nagekomen worden. Dat is normaal, maar voor een goede beoordeling is het goed indien het wat handzamer werd gepresenteerd en aangegeven wordt dat afspraken niet kunnen worden nagekomen, zodat hij zich daar beter op kan fixeren. Op pagina 73 gaat het over de eeuwigdurende nazorg van de stortplaatsen. Er liggen geen geactualiseerde nazorgplannen en hij is benieuwd wat de knelpunten zijn. Is daar iets van te zeggen? Gaat de discussie vooral over de middelen die de desbetreffende bedrijven vrij moeten maken om alles in goede banen te laten lopen? Op pagina 78 gaat het over de klachten rondom de geluidshinder van Groningen Airport Eelde (GAE). Dat is in 2005 niet naar verwachting verlopen. Toen hij dit document las bleek dat er in het Drentse Aagebied een vliegtuig uit de route was. Daar is hij achteraan gegaan en dan blijkt dat voor dit bedrijf niet geldt dat een klacht een gratis advies is, want op de website van het bedrijf komt hij het woord klacht in het geheel niet tegen. Toen er door hem toch een mailtje werd gestuurd, kreeg hij een week later een brief dat hij een brief moest schrijven naar de bekende commissie. In dit geval vindt hij het dan ook niet zo vreemd dat er niet zoveel klachten zijn. Spreker was niet op de hoogte van het bestaan van de milieuklachtentelefoon. Wordt er nagedacht hoe de bekendheid meer kan worden vergroot, temeer daar er in de uitvoering van milieumaatregelen nogal wat verbeteringen mogelijk zijn?

De heer SMIDT merkt ten aanzien van het eeuwigdurende verhaal van de zandwinning in Gasselterveld op dat er een provinciale plicht is om te voorzien in beton en industriezand in Drenthe. Er zijn landelijke afspraken dat elke provincie voor zijn eigen voorzieningen zorgt. Er is een nieuwe ontwikkeling in Zuidwolde, maar er is gezegd dat dat veld voor dat type zand pas in productie komt nadat de bovenlaag is verwijderd, dus moest er een overbrugging komen. Die overbrugging werd altijd verzorgd in Gasselterveld, maar nu leest hij in de jaarstukken dat de provincie nog moet bezien of het planologisch verantwoord kan. Er is nu echter nog weer een drempel omdat het college van Aa en Hunze nog een besluit moet nemen. De vraag is of de plicht tot zelfvoorziening in de huidige situatie overeind kan worden gehouden of wordt het toch zaak om hier wat druk op te zetten? Verder is gekeken naar het thema landschap. Op pagina 87 staat onder het kopje landschap dat het meetnet landschap niet is opgezet, terwijl het wel een beleidsvoornemen was. Tegelijkertijd wordt gemeld dat bij het Uitvoeringsprogramma landschap pas op de plaats is gemaakt. Is er iets veranderd in de urgentie ten aanzien van het landschapsbeleid of zijn er andere omstandigheden aan te wijzen? Op pagina 92 staan rondom de realisatie

van de EHS alarmerende termen. Er staat dat ondanks verhoogde inzet van mensen de feitelijke realisering van de EHS in 2005 is vertraagd bij gebrek aan middelen voor de aankoop van gronden en gebrek aan belangstelling bij particulieren en boeren voor het aangaan van overeenkomsten voor het ontwikkelen van nieuwe natuur. De finale conclusie is dan dat de doelstellingen op deze manier niet kunnen worden gerealiseerd.Te verwachten is dan dat er in de Voorjaarsnota een antwoord op wordt geformuleerd, maar er staat gewoon dat het beleid niet kan worden uitgevoerd. Een constatering die ten aanzien van de burgers van Drenthe van belang is, is dat er staat dat er niet aangekocht kan worden omdat er geen geld is.

De heer HORNSTRA vraagt of de VVD zich aansluit bij het verhaal dat de PvdA heeft gehouden over de Voorjaarsnota.

De heer SMIDT antwoordt dat hij zich inderdaad aansluit bij het verhaal over dat er eerst voorop werd gelopen, maar dat de provincie nu achterop loopt. De staten hebben met elkaar afgesproken een beleid in de markt te zetten waarvan nu blijkt dat er het een en ander aan mankeert en deze provincie het niet redt. Spreker verwacht dan een oplossing van het college hoe daarmee om moet worden gegaan. Worden daar agrarische ondernemers het slachtoffer van? Zijn er agrarische ondernemers die zijn begrensd en die hun grond willen verkopen omdat zij willen stoppen, maar nu blijkt dat er geen koper meer is? Bij de vorige beschouwingen in de commissie heeft hij ook al aangegeven dat hij zich zorgen maakt over de invoering van de Natuurbeschermingswet. Daar heeft hij nu ook al schriftelijke vragen over gesteld en de zorgen die hij daarover had worden bewaarheid. In grote delen van Drenthe is sprake van een stagnatie van de vergunningverlening omdat er geen beheersplannen zijn, omdat er niet kan worden getoetst of omdat er nu een uitspraak van de Raad van State ligt dat er in de buurt van een dergelijk gebied geen ammoniak mag worden uitgestoten. Vorig jaar is toen ook gevraagd hoe het zit met ruimtelijke plannen, zoals bestemmingsplannen en waterbeheersingsplannen, die ook moeten worden getoetst aan de Milieubeheerwet. Loopt dat ook gevaar en komt daar ook een stagnatie? Er zijn bestemmingsplannen afgekeurd die niet onderbouwd kunnen worden omdat er nog geen beheersplan is waarin staat hoe er met dat gebied moet worden omgegaan. Hij heeft begrepen dat er ondertussen al vier aanvragen terzijde zijn gelegd omdat de provincie nu geen vergunning kan verlenen. Over de voorgenomen verzelfstandiging van het Drents Landschap en de personele ontvlechting daarin wordt alleen aangegeven dat die operatie nog niet is voltooid. Waarom is dat nog niet afgerond? Hij maakt de gedeputeerde een compliment voor het feit dat de woningbouwproductie de kant op gaat die de staten wilden. Vooral de gemeente Assen doet het goed. In de stukken wordt aangegeven dat de woonplannen medio 2006 worden afgehandeld. Daarbij is een extern bureau ingeschakeld. Wat is de rol van dat bureau? Redt de provincie dit, want er zijn tal van gemeenten die nu duidelijkheid willen over wat zij kunnen en moeten. Hij heeft een interessante presentatie gehad in het kader van het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV). Er is een duidelijke ontwikkeling zichtbaar, namelijk dat niet zonder meer rijksgeld wordt doorgesluisd naar de gemeenten want de provincie heeft een duidelijke regiefunctie en in dat opzicht kan door de provincie nog beleid worden doorontwikkeld over participatie in stedelijke vernieuwing. Hij complimenteert het college daarvoor.

De heer HAIKENS merkt op dat er bij de algemene waterhuishouding in dit huis wordt gezocht naar een monitoringsysteem om voldoende informatie te kunnen krijgen voor de Kaderrichtlijn water, die straks geïmplementeerd moet worden. In dit jaarverslag wordt gezegd dat de basis van WB1 helder, duidelijk en goed gedefinieerd is, maar als het gaat om de kaderrichtlijn dan worden wel realistische doelen gesteld, maar dat zijn globale doelstellingen en de provincie komt niet tot een afronding. Dat is de reden dat hij de vorige commissievergadering het jaarbericht 2005 wilde agenderen voor een volgende vergadering. Daarin staat heel veel informatie, maar nauwelijks toegerust op Drentse situaties en nauwelijks uitgewerkt. Het zijn globale zaken waarin nauwelijks inhoudelijk scherp wordt ingegaan op de dingen die kunnen worden verwacht en eigenlijk is dit hetzelfde. Als hij in de tussenperiode van het afgelopen half jaar hoort dat zowel van de kant van de rijksoverheid en waterschappen redelijk paniekerig wordt gedaan over de technische invulling die straks de Kaderrichtlijn water met zich meebrengt, maar ook de

financiële paragraaf die erbij hoort, dan kan er wel worden gewacht op de nota van de minister in 2006, maar is het niet goed om dan in dit huis tussen beide decemberverslagen in een soort van verslaglegging te maken die meer concreet op de Drentse situatie is toegespitst? In die verslaglegging moet dan staan hoe de situatie op dit moment is en wat er het komende half jaar aan kan worden gedaan en hoe ermee omgegaan zal worden. Dat heeft voeling met de statencommissie en geeft ook informatie aan de statencommissie. De VVD-fractie zou er bijzonder mee ingenomen zijn indien er meer en actueler werd geïnformeerd. De Waterschapswet staat op stapel en dat zou wel eens gevolgen kunnen hebben. Anderhalf jaar geleden is er een vrij diepgaande discussie gevoerd over de omslag. Dit zou wel eens gevolgen kunnen hebben voor die omslag en de vertaalslag daarvan naar de inwoners van de provincie. Ook zou het gevolgen kunnen hebben voor de aanwijzing van de bestuurders in dat soort zaken. Ook dat wil hij onder de aandacht van de gedeputeerde brengen en vraagt daar op korte termijn op terug te komen met de staten, zodat ook antwoorden op andere vragen van de VVD-fractie aan het college daarin gebundeld kunnen worden. Alleen dan kan een goede efficiënte discussie over de waterproblematiek worden gevoerd.

De heer WIJBENGA stelt vast dat het college grosso modo het voorgenomen beleid daadwerkelijk heeft uitgevoerd. Op de controleerbaarheid daarvan komt hij nog terug.
De meer specifieke opmerkingen van financiële aard zal hij maken in de Statencommissie BFE. De CDA-fractie heeft vorig jaar bij de behandeling van de begroting en de jaarrekening opmerkingen gemaakt over het opnemen van meerbare en daarmee afrekenbare doelen. Toen is meermalen het woord SMART gebruikt, wat staat voor specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdsgebonden. Andere fracties hebben dit eveneens naar voren gebracht. Bij de jaarrekening heeft hij gezocht naar mogelijke verbeteringen. Daarbij heeft hij vooral gelet op het meetbare deel van het woord SMART. Het aspect tijdsgeboden heeft hij, gezien het grote aantal jaarlijkse overboekingen, buiten beschouwing gelaten. Na enig zoeken heeft hij er slechts een op pagina 105 gevonden, namelijk bij de economische versterking van het platteland. Er is dus nog veel werk te doen om hiervan een zelfstandig leesbaar stuk te maken en hij roept het college nogmaals op om nog een extra inspanning te leveren. Eenzelfde opmerking past bij de daadwerkelijke controle op de uitvoering, wat een van de drie hoofdtaken van de staten is. Hij illustreert dit met een aantal willekeurige voornemens. In de beleidsvoornemens staat op pagina 87 dat er een meetnet voor het landschap komt. Vervolgens wordt zonder enige vorm van toelichting gezegd dat er verder niet aan wordt gewerkt. Een ander voorbeeld is te vinden op pagina 91 uit het Programma natuur, waarbij bij de voornemens staat dat er een actualisatie komt van onder meer de natuurdoeltypenkaart. Als hij dan kijkt op de volgende pagina, dan is te zien dat er overleg is geweest. Op de vraag hoe het nu zit met die update, kan hij het antwoord dus niet krijgen. De vraag die zich opdringt is hoe de staten dan hun controlerende taak kunnen uitvoeren als er in dit soort vage termen wordt gesproken. Het gaat voor alle duidelijkheid niet alleen om negatieve zaken, want ook het omgekeerde is het geval. Op pagina 92 wordt een doelstelling aangegeven van 150 hectare bosuitbreiding per jaar. In 2005 is te zien dat er 400 hectare is gerealiseerd en dan komt het opmerkelijke dat dit is gebeurd met een begrotingsoverschrijding van minder dan € 15.000,--. Voor dit soort dingen is hij wel te vinden, maar hij wil er wel graag een toelichting op krijgen. Samenvattend is zijn fractie wat voor het gedeelte van deze commissie in de jaarstukken 2005 is gepresenteerd, matig tevreden. Matig omdat veel dingen op hoofdlijnen wel zijn bereikt, maar de gevallen waarin dat niet het geval is worden onvoldoende toegelicht. Hij vraagt zich af of andere fracties tot dezelfde conclusies zijn gekomen en vraagt hem te ondersteunen in zijn oproep aan het college om hierin een verbetering aan te brengen. Het komt hem namelijk voor dat ook bij het publiceren van het aangekondigde politieke testament van dit college er in afrekenbare termen verantwoording moet worden afgelegd. Een verhoogde inspanning in de door hem voorgestelde richting lijkt hem dus in het voordeel van alle betrokkenen.

De heer BAAS heeft de jaarstukken zo goed mogelijk bestudeerd en is aangelopen tegen het lang nog niet in alle opzichten volmaakte karakter van de jaarstukken als het gaat om het SMART formuleren. Deze opmerking wil hij dan ook bij de Statencommissie BFE naar voren brengen aangezien het om de jaarstukken in het algemeen gaat. In algemene zin is hij tevreden over de uitkomsten, namelijk dat het

collegeprogramma in grote lijnen is gerealiseerd. Hij heeft zich toegelegd op de financiële overzichten en gekeken naar waar de grote verschillen zitten, waarbij niet of onvoldoende is geformuleerd waaruit die grote verschillen nu eigenlijk bestaan. Op pagina 42 staat bijvoorbeeld het programmaonderdeel onderhoud vaarwegen. Daar staat dat ook op de onderhoudskosten een groot voordeel ten opzichte van de begroting is gerealiseerd. Dat klinkt fantastisch, want er is een meevaller van € 100.000,-- vanwege de pompkosten, maar de adder onder het gras is dat de groot onderhoudprojecten zijn uitgesteld. Is dat eigenlijk wel verantwoord? Er staat niet bij of dat verantwoord is en ook niet wat de oorzaak van dat uitstel is. Een tweede vindt hij op pagina 59 waar het gaat over de programmakosten grondwaterwet. Ook daar staat de optimistische zin dat de kosten bijzonder beperkt zijn gebleven, terwijl ook daar wel het nodige te doen is, want hij heeft mevrouw Van de Vijver het woord verdroging ook al horen noemen. Er staat ook dat het college zich in 2006 nadrukkelijk met dit onderwerp zal bezighouden. Daar is dus kennelijk in het verleden te weinig aandacht aan besteed, maar waardoor is dat substantiële verschil nu eigenlijk ontstaan? Op pagina 70 staat bij bodemsanering dat de projectuitvoering is vertraagd ten opzichte van het werkplan. Wat is daarvan de oorzaak? Het vierde voorbeeld heeft te maken met de verzelfstandiging van het Drents Landschap. Deze is niet in 2005 afgerond en bleef het hele jaar onduidelijk. Waarin zit die onduidelijkheid? Wordt dit in 2006 wel afgerond? Naar aanleiding van de NME staat er op pagina 90 de opmerking over verlaging van de subsidie. Het is hem opgevallen dat als de tekst wordt gelezen zonder dat bekend is welke cijfers daarbij horen, er makkelijk kan worden gedacht dat er een verhoging van de subsidie komt. Nu is het een verlaging en hij sluit zich dan ook aan bij wat de heer Hornstra daarover heeft gezegd.

(De voorzitter schorst de vergadering van 15:45 uur tot 15:54 uur)

De heer SWIERSTRA antwoordt met betrekking tot de afrekenbaarheid op dat er verschillen zitten in de wijze waarop in de verschillende begrotingshoofdstukken in de programma's is teruggerapporteerd. Dat heeft te maken met verschillen in karakter van de verschillende beleidsterreinen, maar ook in de mate van vordering op de verschillende dossiers. Op het ene vlak is de provincie wat verder in de wijze van verslaglegging dan het andere. Dat is nog een groeiproces en hij meent dat het college met deze jaarrekening al weer een stuk verder is in het laten zien waar dit college mee bezig is en hoe de zaken in elkaar zitten. Hij wijst erop dat er is geprobeerd om zo goed mogelijk in algemene zin aan te geven waar de provincie staat met het programma. De commissie heeft er dan ook uitgehaald hoe een aantal zaken loopt. Vervolgens is ook gezegd dat om te zorgen dat als dit als een stuk te lezen moet zijn, er moet worden gezorgd voor een mix van verschillende eisen die aan een dergelijk verslag worden gesteld. In grote lijnen is er, als de tekst gelezen wordt, een beeld waar het college staat met de vorderingen in het beleid, maar probleem is dat dit de blokjes zijn die het financieel overzicht geven. De commissie mag ervan uitgaan dat de financiële overzichten kloppen en die geven in relatie tot de begroting weer waar de provincie op dit moment staat, maar die cijfers geven nooit precies weer wat de stand van zaken met betrekking tot concrete projecten is. De uitvoeringsprogramma's die eronder hangen vindt de commissie om allerlei mogelijke financieel-technische redenen niet altijd rechtstreeks vertaalbaar en zichtbaar terug in die blokken. Het is ook bijna niet te doen want dan zou er een veel omvangrijker stuk moeten komen en loopt de begrotingssystematiek van het totaal heen door de uitvoeringssytematiek van programma's en verschillende sectoren. Als voorbeeld probeert het college in het Uitvoeringsprogramma verkeer en vervoer aan te geven wat het college zich heeft voorgenomen om te doen, waar aan wordt gewerkt en wat het resultaat is. Daarin is dan op een gegeven moment ook te zien of een project wel of niet door is gegaan danwel of het is tegengevallen. Die systematiek, namelijk hoe het materiële werk in overeenstemming wordt gebracht met de transparantie van het totaal is een uitdaging waarin nog een stap verder moet worden gegaan. Intern wordt ook gekeken hoe omgegaan moet worden met afzonderlijke jaarverslagen op verschillende beleidsonderdelen en hoe ervoor kan worden gezorgd dat die op een goede manier worden gekoppeld aan dit verhaal. Hij zou graag met de staten nog eens nader praten over wat exact de eisen zijn die daaraan worden gesteld en hoe ervoor wordt gezorgd dat als er meer uitgewerkte detailverslagen zijn, deze goed gekoppeld zijn aan dit verhaal, zichtbaar en transparant zijn en onder elkaar ook een samenhang hebben, zodat niet voor verkeer en vervoer een andere wijze van aanpak

geldt dan voor wegen en kanalen of het wonen. Alles in één stoppen leidt echter tot een pakket waarin de bomen door het bos niet zichtbaar zijn, of leidt tot heel veel onduidelijkheid. In grote lijnen is het college toch al weer een stukje verder gekomen.

De heer WIJBENGA merkt op dat de heer Wassink en spreker een aantal zaken helder naar voren hebben gebracht. De voorbeelden die hij heeft genoemd hadden met een of twee zinnen gewoon toegelicht kunnen worden. Dat leidt niet direct tot het twee keer zo dik worden van dit stuk. Er zijn ook andere manieren om te communiceren met de staten, zoals via de elektronische weg. Er zijn zaken die digitaal kunnen worden aangeboden, zodat daar via de benodigde programmatuur heel makkelijk in kan worden gezocht, in plaats van dat deze alle gedrukt moeten worden. Om nu nog weer een keer met de staten in gesprek te gaan over hoe de zaken SMART zijn te krijgen vindt hij overbodig. Die discussies heeft hij wel gehad en hij is blij met de toezegging dat er nog een stap gedaan kan worden.

De heer SWIERSTRA antwoordt dat daarover verder gesproken zal worden, want het doel wat de heer Wijbenga heeft is ook het zijne. Verder is de opmerking dat er meer elektronisch zou kunnen worden aangeboden hem uit het hart gegrepen. Op die weg kan de provincie nog een heel stuk verder komen, maar de praktijk blijkt toch weerbarstiger te zijn om dit allemaal net zo snel te kunnen realiseren als hij graag zou willen.
De heer Slagter heeft de netwerkanalyse gekoppeld aan de stelling van het rijk dat er geen knelpunten zijn in Noord-Nederland. Dat is op zich een begrijpelijke koppeling, maar die hoeft niet te leiden tot het overbodig verklaren van de netwerkanalyse. Het rijk heeft in de Nota Mobiliteit gezegd dat op basis van de knelpuntenanalyse die daarin is gemaakt, er geen problemen zijn in Noord-Nederland, maar dat is een puur politieke prioriteit want als het rijk het beschikbare geld telt komt het rijk tot de conclusie dat bepaalde projecten die op zich wel wenselijk zijn, niet in de prioriteitsstelling van het rijk vallen en dan buiten de boot vallen. In diezelfde Nota Mobiliteit is ook opdracht gegeven voor het maken van de netwerkanalyses en die beogen een helder inzicht te geven in de verhouding tussen het hoofdwegennet en het onderlinge wegennet. De verkeersproblematiek die daar speelt met het openbaar vervoer, fiets en alles wat daarbij hoort moet in relatie worden gezien met de ruimtelijke en ruimtelijk-economische ontwikkelingen in de betreffende gebieden. Een aantal van die studies wordt momenteel uitgevoerd. Groningen-Assen was de eerste die officieel was aangewezen en daar zijn Leeuwarden en de A7-zone aan toegevoegd. Inmiddels is de provincie druk bezig met Zuid-Drenthe en daarmee is voor Noord-Nederland een dekkend beeld ontstaan. Als die studies alle op dezelfde manier worden gemaakt volgens de voorschriften van verkeer en waterstaat en op elkaar worden gelegd, dan is dit ook in wezen de herijking van het bereikbaarheidsprofiel van een aantal jaren geleden. Het is ook aangegeven dat dit wordt herijkt, waarbij het tevens een andere naam krijgt, maar in wezen komt het op hetzelfde neer. Op het moment dat dit samen met het rijk is gedaan, is afgesproken dat netwerkanalyses wel een serieuze rol zullen gaan spelen. Daar waar in het Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport (MIT) geen knelpunten zijn gesignaleerd tot aan dit moment, waarbij het gaat om projecten boven de € 125 miljoen, betekent dit dat de uitkomst van de netwerkanalyse zal zijn dat door het rijk wordt erkend dat in relatie tot het onderlinge wegennet en de ruimtelijke ontwikkeling, zich toch knelpunten zullen voordoen. Vervolgens is de vraag wat dit betekent. Dat betekent voor de provincies in relatie tot de gemeenten een duidelijk signaal waar wel en waar niet op wordt ingezet en waar er ruimtelijke en financiële keuzes moeten worden gemaakt. Het betekent op hetzelfde moment wel weer een claim op het rijk om als wegbeheerder een bijdrage te leveren aan aanpalende projecten. Dan hoeft het niet te gaan om de grote MIT-projecten, maar het kan gaan om een op- of afrit en rotondes onderaan de snelweg, kortom om het tot stand brengen van de verbinding tussen regionale systemen en het hoofdsysteem. Dat zouden budgetten kunnen zijn die komen uit de beheersbudgetten van rijkswaterstaat die inmiddels ook een opgaande lijn krijgen. Daar kan het een belangrijke rol in spelen en het is vooral van belang voor de discussie die wordt gevoerd over de herijking van de brede doeluitkering (BDU). De evaluatie van de BDU vindt op dit moment plaats. Volgend jaar zal daar een besluit over komen en dat gaat over twee dingen, namelijk de discussie over het verhogen van de BDU, waarvoor toezeggingen zijn gedaan dat er ruimte komt vanuit het MIT om vanwege het bevriezen van het budget en de decentralisatie gelden extra in de

BDU te doen komen. Vervolgens zijn die netwerkanalyses een onderbouwing van hoeveel geld er nodig is en worden zij gebruikt voor herijking van de verdeelsleutel. Ook is het van groot belang dat heel serieus naar de netwerkanalyses wordt gekeken. Die netwerkanalyses gaan dus niet over alles wat al bekend is, maar ook over internationale aangelegenheden, zoals de verbinding naar Duitsland, wat politiek-strategisch van belang is in het kader van de ontwikkeling van de noordelijke ontwikkelingsas. Die verbindingen worden meegenomen in de analyse van aantallen verkeersbewegingen en dergelijke. Niet is te verwachten dat er grote knelpunten zullen ontstaan aangezien de verbinding van de A6 met de A7 door Groningen en de A37 inmiddels snelwegen zijn. De verkeersbewegingen en effecten op het totale systeem worden wel meegenomen. Het beleid om gedrag te kunnen beïnvloeden is een beleid dat wordt geïntensiveerd en doorgezet. De analyse van verkeersongevallen leidt ertoe dat het effect van verdere investeringen in rotondes en drempels een afnemen curve kent. Hier en daar zijn natuurlijk maatregelen nodig en dat gebeurt ook wel, maar de verkeersveiligheid zit hem vooral in de aanpak van eenzijdige verkeersongevallen. Daarbij gaat het om essentiële kenmerken, zoals het op breedte brengen van wegen, onderhoud van bermen, doorgetrokken strepen en fysieke aanpassingen aan de weg die het gedrag sturen Uit vele onderzoekingen is gebleken dat het gedrag van mensen een belangrijke oorzaak is van het restprobleem in de verkeersveiligheid. Dan gaat het om te snel rijden, het houden van aandacht bij de weg, aan alcoholgebruik en gordelgebruik en het voorkomen van machogedrag. Alom wordt onderkend dat daarin meer moet worden geïnvesteerd. Het gaat dus in een combinatie van vriendelijke gedragsbevorderende maatregelen, educatie en de inrichting van de wegen die daarbij passen in combinatie met handhaving. Dan is een terechte vraag wat dit oplevert, maar dat is op dit onderdeel het moeilijkste om vast te leggen. Bij een blackspot kan na zoveel jaren bekeken worden wat het effect is geweest. Het college probeert gedragsonderzoek te monitoren via wetenschappelijk onderzoek door soms trajectsgewijs te enquêteren en weggebruikers te vragen wat zij van bepaalde maatregelen vinden en of zij hun gedrag hebben aangepast of niet. Dat kan door simpelweg snelheden te gaan meten, zodat bekend is wat het effect is van bepaalde maatregelen op het snelheidsgedrag. Dat zijn indicatoren die worden gebruikt om te kijken of het effect heeft. Bekend is uit ander onderzoek dat wanneer de gemiddelde snelheid met zoveel punten naar beneden gaat, dit effect heeft op aantallen en ernst van de ongevallen.

Ten aanzien van de monitoring van de vaarwegen weet spreker niet waarom dat er niet in staat, maar natuurlijk worden vaarbewegingen gemeten. Het is op dit moment iets minder relevant, want verdere investeringen in de vaarweg Coevorden-Almelo zullen pas gedaan worden als er werkelijk grote aantallen vervoersbewegingen zijn. De investeringen in industrieterreinen aan de natte zijde zullen heel duidelijk aantoonbaar reden zijn om verder te investeren. Er ligt ook vooral een taak bij de desbetreffende gemeenten en zij weten ook dat zij de provincie duidelijk moeten malen wat en waar er iets moet gebeuren en dan is er een pleidooi bij het rijk om het als knelpunt op te nemen, want het gaat om grote bedragen.

Recente analyses op deelgebieden leiden tot de conclusie dat de vervoersbewegingen met 50% gaan toenemen. Het adagium dat het uiteindelijk altijd tegenvalt, geldt dus in dit geval nog onverkort. Er wordt vanuit het rijk en de Nota Mobiliteit niet echt productief op ingesprongen, maar dat heeft allemaal te maken met het feit dat de prioriteiten elders worden gelegd en de provincie het op andere manier moet binnenhalen door te bewijzen dat het ter plekke druk wordt en het noodzakelijk is om te investeren. Op basis van de netwerkanalyses zal daar echter wel een helder beeld uit naar voren komen en verder wordt dat gedaan in de sfeer van de convenanten met de gemeenten, waarbij er wordt gekeken wat de economische ontwikkeling van een bepaald gebied betekent met betrekking tot de bedrijventerreinen en de hele logistiek die daarbij hoort voor de noodzakelijke maatregelen in de infrastructuur, danwel de keuze in de ruimtelijke ordening die daarbij horen, want die zaken worden zo nauw mogelijk aan elkaar gekoppeld. Op die manier hoopt spreker dat het goederenvervoer op de juiste manier kan worden gefaciliteerd en daar waar mogelijk een klein stuk "model shift" tot stand kan worden gebracht. Het koppelen van de hoge snelheidstrein aan het goederenvervoer is iets waarvan spreker vindt dat eerst de dag van morgen moet worden afgewacht, maar het is wel zo dat wanneer het toch een traditionele spoorlijn zou worden, er ook mogelijkheden zijn voor goederenvervoer. Zodra de besluitvorming over de Zuiderzeelijn een stap verder is, zal het college ook proberen om de spoorvisie die al langer is toegezegd vorm te

geven en daarin zitten ook heel duidelijk elementen van goederenvervoer en de plaats die grote spoorlijnen daarbij innemen. Wat betreft het politiek testament van dit college zal er worden geprobeerd om dit in politieke termen zo afrekenbaar mogelijk te maken. Daar heeft iedereen wat aan, hoewel daar niet per project in zal komen te staan of het gestelde doel wel of niet is gehaald, maar dat kan ook niet van dat stuk worden verwacht. De heer Baas heeft nog een specifieke opmerking gemaakt over groot onderhoud, maar spreker moet dat nog even nagaan. Door de bank genomen is het zo dat groot onderhoud meerjarig wordt gepland, maar soms zijn er technische redenen, weersomstandigheden of redenen die te maken hebben met aanbesteding dat onderhoud wordt uitgesteld en soms wordt de prioriteit ook net even iets anders gelegd vanwege de beschikbaarheid van personeel voor het plegen van onderhoud. De commissie mag er echter van uitgaan dat het college op koers ligt met het managementcontract en dat er nauwlettend in de gaten wordt gehouden dat het uitstellen van groot onderhoud geen acute problemen of structurele schade oplevert die tot een veel grotere onderhoudsopgave leidt.

De heer BAAS vraagt of de gedeputeerde in grote lijnen kan aangeven wat de redenen van het uitstel van groot onderhoud zijn. Hij vraagt of dit schriftelijk bij het verslag kan worden gevoegd.

De heer SWIERSTRA zegt de commissie een overzicht toe van de redenen waarom groot onderhoud aan wegen en infrastructuur wordt uitgesteld.

Mevrouw EDELENBOSCH geeft aan dat er een aantal opmerkingen is gemaakt in algemene zin met betrekking tot het landschapsmeetnet. Zij sluit zich in dat kader aan bij de opmerkingen die de heer Swierstra daarover heeft gemaakt. De volgende keer zal het college daar wat serieuzer op ingaan, maar probleem is dat er bij had moeten staan dat dit niet is gebeurd in verband met het bestaan van een vacature. Soms is er bij de provincie één ambtenaar bij betrokken en als deze een andere baan krijgt of langdurig ziek wordt, dan ligt dit wel eens stil. Verder is het goed om de volgende keer achter de beleidsvoornemens te checken of het allemaal gedaan is. Het college heeft ook geprobeerd dit te doen met betrekking tot de natuuronderwerpen op pagina 91 die door de heer Wijbenga worden aangegeven. Het Gebiedsplan Natuurdoelen is helemaal klaar en over de om de twee jaar te actualiseren natuurdoeltypenkaart is overleg geweest met terreinbeheerders. Dat is dan ook wat er is gebeurd, maar voor een volgende keer zal zij beter precisiëren wat er allemaal is gedaan. Achter het Gebiedsplan had dan ook kunnen staan dat het is afgevinkt en is gebeurd en dan kan het natuurlijk ook zijn dat dit al in de eerste maand van 2006 is gebeurd. Over de zandwinning in Gasselte worden op dit moment zowel door de provincie als door de gemeente procedures ter hand genomen. Er is veel overleg geweest, zowel met de ondernemer als met de gemeente, want het bestemmingsplan moet eerst worden afgewacht, maar omdat het college die zaak niet achter elkaar aan wil laten lopen is besloten om dit zoveel mogelijk met elkaar te laten sporen. Er was een aanvraag van 30 hectare en omdat het college er stellig vanuit ging dat op 1 januari 2013 alle zandwinning in de EHS gestopt zou kunnen zijn en Zuidwolde toegankelijk is, was een aanvraag van 30 hectare te groot voor die periode. Dat is nu door de ondernemer zelf teruggebracht. Op perceelniveau heeft de provincie nu een kaart gekregen en dat is de basis waarop de gemeente het bestemmingsplan ter hand neemt. De provincie zal met de bezwaarmakers die op die grote aanvraag hebben gereageerd om de tafel gaan en overleggen om te kijken of er op die manier met een minder grote oppervlakte verder kan worden gegaan. De zandwinning komt dan niet in gevaar.
Over de realisatie van de EHS is het zoals het er staat. Graag was de provincie door het Rijk wat ruimer van budget voorzien. Een deel van het probleem is opgelost doordat de staten de gelegenheid hebben gekregen om voor te financieren. Volgens spreekster is daar niemand de dupe van geworden, want op het moment dat de provincie aankoopt gaat de grond naar het Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL) en pas als er weer geld komt wordt er doorgeleverd. De pot van het BBL vormt dus eigenlijk een buffer en het afboeken van rentekosten en dergelijke ligt verder bij het BBL.

De heer SMIDT heeft hier ook al eens eerder over gesproken in het kader van de boerderijverplaatsingen. Die grond wordt in dat geval ook niet doorgeleverd aan terreinbeheerders en het blijft dan vaak

agrarische grond. Dan ontstaat toch het beeld dat er wel wordt geïnvesteerd in natuurprojecten, maar dat er geen resultaat komt.

Mevrouw EDELENBOSCH is het daar helemaal mee eens. Indien er voldoende budget zou zijn dan werd de grond gekocht en meteen doorgeleverd. Het komt weliswaar voor rekening van het BBL, maar het gaat allemaal om belastinggeld dus hoe sneller wordt doorgeleverd, hoe eerder het weg is. De realiteit is echter dat het budget dat is te besteden, te weinig is. Het gaat om ongeveer € 6 miljoen, terwijl er in een bepaald jaar wel voor € 9 miljoen kan worden weggezet.

De heer SMIDT gaat het erom dat uit de Voorjaarsnota niet blijkt dat het college daar gevolgen aan verbindt. Het probleem wordt alleen maar groter. Het gaat er niet om het geld weg te zetten in grond, maar het gaat erom natuur te creëren. Wat hij ziet is dat er grote gebieden zijn en het geld krap is en dan moet eerst het laaghangende fruit worden geplukt. Daarbij moet worden gekeken om met zo weinig geld als mogelijk is, een zo hoog mogelijk rendement te halen ten behoeve van de natuur.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat de heer Smidt zichzelf tegenspreekt. Indien constant wordt ingezet op laaghangend fruit, ontstaan er nog meer snippers die niet kunnen worden ingericht. Gebiedsgericht wordt geprobeerd om de grootste kansen te benutten om zo snel mogelijk de eerste robuuste eenheden te realiseren, zodat ze ingericht gaan worden. Waarom het college hier in de Voorjaarsnota niet op terug komt is dat er onderhandelingen zijn over het ILG en dit is het meest majeure onderdeel waarop verschil van mening met de minister bestaat. De minister heeft even op een dolle dinsdag bedacht, dat alle grond die is gekocht voor 1996 wel zal zijn ingericht en dus is er voor inrichtingsmiddelen voor die gronden geen budget ontvangen. Dat laat spreekster niet passeren en het college is er dan ook erg mee bezig om die dingen bij elkaar te brengen en een redelijk budget te krijgen om de provinciale ambitie waar te maken. Hier wordt verder niemand slachtoffer van, want de provincie heeft koopplicht en daaraan wordt voldaan. Er liggen inderdaad een paar plannen maar deze zijn niet geparkeerd. Met de initiatiefnemers is er overleg, maar het wachten is op de brief van de minister hoe daarmee in de tussentijd moet worden omgegaan. Daar heeft zij bij de algemene beschouwingen al een opmerking over gemaakt, maar er wordt dus wel met de mensen overlegd. Op dit moment kunnen zij echter niet één op één verder gaan, aangezien er dan een grote kans is dat de Raad van State er een stokje voor steekt. Het college heeft er echter heel veel zorg voor om te kijken hoe hiermee moet worden omgegaan.

De heer SMIDT wijst erop dat er een voorlopige aanwijzing van Vogelhabitatgebieden is geweest. Daar is ook commentaar op gekomen dat sommige gebieden groter zouden moeten.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat een brief daarover naar de commissie onderweg is en daarin is heel zorgvuldig op dergelijke zaken ingegaan. Zij is bereid dit onderdeel apart op de agenda van een commissievergadering te laten zetten.
Het college heeft de ambitie om door de bank genomen 150 hectare bos per jaar te realiseren. Dat is drie jaar lang niet gebeurd en in 2005 is 400 hectare gerealiseerd, waarmee het gemiddelde van 150 hectare per jaar weer op niveau is. Met de 480 hectare waar zij het de vorige keer over heeft gehad is geregeld met het ministerie dat de initiatiefnemers nog kunnen worden gehonoreerd. Het zou dus wel eens kunnen zijn dat er het komende jaar weer heel veel hectares bos kunnen worden gerealiseerd.

De heer WIJBENGA heeft juist dit punt als positieve uitzondering genoemd en daar de loftrompet over gestoken. Indien datgene wat mevrouw Edelenbosch nu zegt, in het stuk had gestaan, was het voor iedereen nog duidelijker geweest.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat de heer Slagter heeft gevraagd naar huisvesting voor verblijfsgerechtigden. De heer Hornstra had voorgesteld om het VROM-rapport in een volgende commissie te behandelen, dus daar zal zij de beantwoording van de vraag over huisvesting voor verblijfsgerechtigden

voor haar rekening nemen. Het college aanvaardt verder in dank de complimenten van de heer Smidt. De heer Smidt heeft gevraagd naar de woonplannen en opgemerkt dat de gemeenten duidelijkheid willen. Met de gemeenten, behalve met de gemeente Emmen, zijn afspraken gemaakt en daar is een verslag van gemaakt. Verder is er een bevestiging van het college in de richting van de gemeenten gegaan en voor de zomervakantie zal de eerste analyse er liggen met betrekking tot de woonplannen. De reden waarom het SGBO, een extern bureau, is ingehuurd, is louter en alleen om de onafhankelijkheid en objectiviteit te waarborgen. Dit is een bureau dat nauw is gelieerd aan de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) en heeft ervaring met deze materie en het leek spreekster goed om via dit bureau de analyse te laten maken.

Mevrouw KLIP antwoordt dat mevrouw Van de Vijver een opmerking maakt over verdrogingsproblematiek. In de stukken staat dat sprake moet zijn van een reductie van 40% verdroogd areaal in 2010. Het gaat daarbij om de opdracht die de minister heeft gegeven, dus de provincie moet die 40% in 2010 realiseren, maar inmiddels is geconstateerd dat dit niet gaat lukken. Dat is via het IPO bij het ministerie aangekaart en gelukkig staat de provincie daar niet alleen in. Inmiddels is er een aantal maanden geleden een taskforce verdroging opgericht en deze is het eens met de insteek dat niet zonder meer getalsmatig kan worden gezegd dat er zoveel procent verdroogd areaal moet verdwijnen. De taskforce levert een criterialijst aan, aan de hand waarvan kan worden begonnen met de gebieden waar de provincie al een heel eind op weg is met de bestrijding van verdroging en waarover al afspraken zijn gemaakt. Bovendien geeft de taskforce aan dat er wel moet worden begonnen met de Natura 2000-gebieden. Die criterialijst is inmiddels gemaakt en dat betekent dat het eerste lijstje al € 36,4 miljoen aan ILG-gelden kost. Daarbij heeft zij het nog niet over beekherstel en allerlei andere zaken, die ook met de kwaliteit hebben te maken, want in dat geval denkt zij met de natte vinger wel € 90 miljoen nodig te hebben. Kortom, er is een andere manier van kijken naar verdroogd gebied en geld speelt een heel belangrijke rol. Toch gaat de provincie door met de projecten, die op een andere manier nog beter zullen worden gekoppeld aan de ontwikkelingen van het landelijk gebied. Over de grondwaterheffing en de bedragen die daarbij horen, kan spreekster de gehele optelsom wel schriftelijk aanleveren. De verwarring ontstaat in ieder geval doordat er twee bedragen in 2005 waren gereserveerd die niet in 2005 zijn uitgegeven. Zo wordt er dit jaar € 20.000,-- voor DSM uitgegeven die te maken heeft met het stoppen van een onttrekking van grondwater en een saneringsproject van grondwater. Bovendien is er een toezegging aan LOFAR en die is in 2005 ook niet uitgekeerd. Vervolgens wordt de koppeling gelegd met verdrogingsbestrijding en dat is heel moeilijk met het grondwaterfonds waarin de heffing wordt gestort, aangezien de provincie wettelijk verplicht is om maar aan een aantal zaken gelden uit dat fonds uit te geven. Daar zit verdroging wel bij, maar alleen als er een directe aantoonbare relatie is tussen grondwateronttrekking en infiltratie en de verdroging en de schade niet in rekening is te brengen bij de vergunninghouder. Voor wat betreft de verdroging biedt dat dus alleen soelaas in heel specifieke gevallen. Verder wordt het geld uit dat fonds onder anderen gebruikt voor onderzoeken, zoals voor schadeuitkeringen, daar waar de veroorzaker van schade niet is te traceren. De heer Wassink constateert dat de klachten over GAE zijn afgenomen. Door personele omstandigheden was er een achterstand in klachtenafhandeling en die problemen zijn opgelost en de achterstand is ingehaald. De provincie loopt nu in de pas, evenals de klachtencommissie en klachten die worden ingediend worden afgehandeld. Veel mensen kunnen de klachtentelefoon van de provincie wel vinden en deze is ook via de provinciale website te zien. Ten aanzien van de nazorg voor gesloten stortplaatsen, merkt zij op dat er in Drenthe 192 zijn. Dat gaat om stortplaatsen die voor 1996 zijn gesloten. Daar is een monitoringsrapportage van gemaakt en dit jaar wordt een plan van aanpak gemaakt. Dat zal ter informatie naar de staten gaan, samen met een uitvoeringsprogramma dat hoort bij dat plan van aanpak. Ook hier is het geld weer een probleem, want zoals met alle projecten in het kader van bodemsanering probeert het college dit te koppelen aan ruimtelijke ontwikkelingen samen met ontwikkelaars en gemeenten. Ook hier speelt voor provincies het geld een belangrijke rol en er loopt een IPO-traject in de richting van de minister om ook hiervoor extra geld beschikbaar te stellen. De heer Smidt heeft het over de personele ontvlechting bij Drents Landschap. Zij is het er helemaal mee eens dat dit erg lang heeft geduurd. Het gaat om elf mensen en dit heeft te maken met de nieuwe provincie-CAO, waarbij opnieuw moest worden gekeken hoe

die overgang zo verantwoord mogelijk kon gebeuren en met het feit dat het gaat over verschillende pensioenfondsen. Inmiddels zijn er afspraken over gemaakt en over twee weken worden die in het college besproken. Zo snel mogelijk daarna worden de afspraken ondertekend door Drents Landschap en het college. Formeel moet dit dus nog worden afgehandeld. De heer Haikens heeft het over paniek bij het rijk en de waterschappen als het gaat om de Kaderrichtlijn water. Zij is niet in paniek, maar maakt zich wel zorgen. De Decembernota 2005 is geagendeerd voor de volgende commissievergadering en de heer Haikens roept om een informele bijeenkomst om hem nader van informatie te voorzien. Een dergelijke bijeenkomst is al gepland en sinds februari 2006 hebben al twee bijeenkomsten plaatsgevonden over de Kaderrichtlijn water. Dat kan niet vaak genoeg, want het is ingewikkelde materie en het tempo heeft de provincie ook niet geheel in de hand. De heer Haikens vindt de kaderrichtlijn vaag, terwijl WB21 die over de kwantiteit gaat zo duidelijk is. De Kaderrichtlijn water kent inderdaad veel globalere doelstellingen, want het gaat over chemische normen en ecologische aspecten. De chemische normen worden bepaald door het rijk en liggen nog niet vast. Het ecologisch potentieel, zoals dat in de Kaderrichtlijn water heet, ligt ook nog niet vast en daarover moeten de provincies zelf beslissen. Daarvoor is natuurlijk overleg met de gemeenten nodig en de kennis daarvan ligt bij de waterschappen. Dat is een ingewikkeld afwegingskader waar de commissie vanaf de volgende Decembernota nadrukkelijk bij wordt betrokken, aangezien uiteindelijk de provincie beslist. Het gaat dan om doelen en maatregelen. Welk ecologisch doel wil de provincie stellen en welke maatregelen moeten dan worden genomen? Welke maatregelen moeten dan worden teruggedraaid die in het verleden zijn genomen die dat te bereiken doel tegengaan? Wat gaat dat kosten? Daar kan de provincie heel ambitieus in zijn, maar er kan ook helemaal niets worden gedaan in het kader van de Kaderrichtlijn water. De eerste globale vingeroefeningen worden nu gemaakt en zullen aan de commissie worden voorgelegd. Deze komen in de Decembernota 2006 en dan spitst het zich steeds verder toe op 2008 en 2009 wanneer de daadwerkelijke beslissing moet worden genomen. De informatieve bijeenkomst over de kaderrichtlijn is dus gepland. Op dat moment kan de commissie nadrukkelijker van informatie worden voorzien en kan van gedachten worden gewisseld. Formeel staat in het najaar de Decembernota 2006 geagendeerd voor de commissie en voor de staten. De heer Haikens noemt ook de Waterschapswet. Er is sprake van twee wetten, waarin acht oorspronkelijke wetten samenkomen. De Waterschapswet gaat over het heffingensysteem, het omslagsysteem en de samenstelling van de waterschapsbesturen. Dat laatste gaat vooral over het aantal bestuurders dat een waterschap in zijn bestuur mag opnemen. Dat wordt minder en bovendien gaat het erover dat het niet alleen bestuurders zullen zijn uit bepaalde groeperingen uit de samenleving, maar dat voor een deel van die bestuurders zal gelden dat zij via een algemene democratie hun plaats zullen verwerven in de besturen. Er komt dus een mengvorm, maar het is misschien goed om de ontwikkelingen rondom die twee wetten, namelijk de Waterwet en de Waterschapswet, tijdens de geplande bijeenkomst te bespreken.

De heer Baas heeft het over stagnering in de bodemsanering. Dat heeft te maken met het feit dat de grote saneringen van de gasfabriekterreinen worden gekoppeld aan maatschappelijke ontwikkelingen en ontwikkelingen op het gebied van ruimtelijke ordening. Het gaat hier om gasbedrijven en voormalige gasbedrijven, gemeenten en soms andere betrokkenen. In Coevorden is de sanering afgerond en er vindt nog wel een actieve grondwatersanering plaats, maar deze duurt nog een groot aantal jaren. In Meppel wordt het convenant ook binnenkort getekend. Daar is een stagnering opgetreden omdat tussen de partijen verschil van mening bestond over wie precies voor welk gedeelte verantwoordelijk was. De landsadvocaat is hier ook bij betrokken, want gesaneerde grond is meer waard en bij de subsidies die daar naartoe gaan moet er wel worden gekeken of geen sprake is van onrechtmatige verrijking bij bedrijven of gemeenten. Voor de zomervakantie wordt het convenant in Meppel echter getekend en kan er dus worden begonnen. In Assen moeten nog aanvullende onderzoeken worden gedaan, dus daar kan spreekster de planning nog niet helemaal voor geven.

TWEEDE TERMIJN

De heer WASSINK heeft gehoord dat de heer Swierstra met betrekking tot de kwaliteit van de jaarstukken graag nog eens verder wil spreken over een aantal zaken. Weliswaar is hier al vaker over gesproken en zou dit eigenlijk niet nodig moeten zijn, maar om dingen te kunnen veranderen zal er toch over moeten worden gesproken. Er ligt namelijk een directe relatie met de begroting en dit zijn de sturingsinstrumenten van de staten, dus er moet goed worden gekeken of de jaarstukken kunnen worden ingedikt, zodat meer over de hoofdlijnen wordt gesproken. Dat is wellicht iets voor het nieuwe collegeprogramma. Hij vindt nog altijd dat het college zijn kracht kan tonen door naast alle successen ook expliciet de knelpunten en tekortkomingen te noemen.

De VOORZITTER sluit dit agendapunt af met de opmerking dat dit statenstuk als B-stuk in de staten zal worden behandeld.

**10. Statenstuk 2006-231; Voorjaarsnota 2006**

De heer BAAS kan kort zijn over de Voorjaarsnota.Toen hij de Voorjaarsnota had gelezen, had hij een beeld voor zich van de kater uit Jan, Jans en de kinderen, die genoegzaam spinnend op de sofa ligt. Er spreekt namelijk een heel grote mate van tevredenheid uit dit verhaal en daar kan hij zich ook wel wat bij voorstellen. Het zou de volgende keer mooi zijn wanneer in de Voorjaarsnota ook de knelpunten werden benoemd. Hij is op één na geen knelpunten tegengekomen en dat knelpunt valt ook nog onder een andere commissie. Indien die knelpunten waren genoemd, zou dat een wat evenwichtiger beeld hebben gegeven. Dit is een algemene opmerking en niet bedoeld als kritiek, want knelpunten kunnen ook buiten de schuld van het college ontstaan. Dat is zelfs meestal zo, maar dan is het wel goed dat de staten erover kunnen nadenken hoe deze knelpunten kunnen worden opgelost. Spreker vindt het verder merkwaardig dat de problematiek rondom het Jacobskruiskruid onder het hoofdstuk bereikbaarheid is opgenomen.

De heer WIJBENGA gaat in zijn bijdrage in op vijf punten. Allereerst is dat de motie die hij heeft ingediend over de versterking van het platteland bij het onderdeel betreffende het Investeringsbudget Landelijk Gebied ( ILG). Verder wil hij ingaan op de notitie die hij heeft verspreid bij de algemene beschouwingen onder de titel " De provinciale Commissie Afstemming Ruimtelijke Plannen (CARP) op de korrel", de opmerkingen die hij tijdens de algemene beschouwingen heeft gemaakt over woningbouw voor starters, de vertaling van de opmerkingen uit de staten over de concept-Energienota in de Voorjaarsnota en tenslotte de motie van de PvdA over de bezuinigingen op natuur- en milieueducatie (NME).
Aan het einde van dit jaar wordt gesproken over de invulling van het provinciaal Meerjarenprogramma in het kader van het ILG. In de begroting van het jaar 2007 zullen voor dit doel middelen beschikbaar moeten worden gesteld. De behandeling van de Voorjaarsnota is bedoeld om de staten gelegenheid te bieden hun wensen voor de nieuwe begroting kenbaar te maken. Het college heeft in haar reactie op de algemene beschouwingen weliswaar gezegd dat er in het najaar met een politiek testament zal worden gekomen en dat er tegen die tijd meer inzicht in allerlei fondsen uit Den Haag en Brussel is en dat de staten maar even pas op de plaats moeten maken. Het CDA wil echter nu toch een aantal duidelijke accenten aanbrengen waarvan ten aanzien van de provinciale meerjarenbegroting er één is vastgelegd in een motie. De motie pleit ervoor om extra aandacht te besteden aan de economische versterking van het platteland. Dat is een doel dat erg dicht aanligt tegen de middelen die vanuit Brussel beschikbaar worden gesteld. Dat is ook een doel waarbij de provincie een eigen beleid kan voeren. Met de motie wil het CDA voor de komende jaren middelen vrijmaken om het ondernemen op het platteland te bevorderen. Binnen POP II is hiervoor al een aantal ruimtelijke kaders weggezet en nu is het moment om daaraan ook financieel consequenties te verbinden. Hierbij is te denken aan het bevorderen van ondernemerschap en het voorzieningenniveau in de dorpen. Daar waar in de industriële productie het aantal banen terugloopt, zal alles in het werk moeten worden gesteld om de helpende hand te bieden bij het creëren van vervangende werkgelegenheid. Dat is werk dat prima in het landelijk gebied kan plaatsvin-

den. Naar zijn mening is nu het moment om deze wensen op tafel te leggen, juist nu alles nog niet is uitgekristalliseerd met Brussel en Den Haag en veel van de programma's nog tot in detail moeten worden uitgewerkt.

De heer HORNSTRA ziet de relatie niet zo scherp tussen het bedrag van € 500.000,--- en datgene wat het CDA daar eigenlijk mee zou willen. De heer Wijbenga noemt een aantal algemene zaken die mogelijk zouden kunnen zijn om de sociaal-economische dimensie van het platteland te versterken, maar kan hij iets specifieker aangeven waar hij het bedrag aan zou willen besteden?

De heer WIJBENGA antwoordt dat er in de stukken die hij tot nu toe over het ILG heeft ontvangen een aantal concrete dingen staat die de provincie wil met het platteland. Ook in andere termen wordt daar al over gesproken. Zojuist heeft hij nog gezegd dat er in het kader van het POP dingen moeten kunnen op het platteland, zoals in oude agrarische gebouwen. Het moet dan gaan om dingen die passen binnen het platteland. Dat is al een verenging, waardoor geen grootschalige ondernemingen op het platteland kunnen worden gerealiseerd. Dat wil hij dus niet. Wel wil hij heel nadrukkelijk kijken wat er mogelijk is. Zo zit hij te denken aan zakelijke dienstverlening en bevordering van ondernemerschap bij mensen uit de dorpen die in hun eigen omgeving een bedrijf willen starten. Bij dat laatste komt van alles kijken in de zin van vergunningen en dergelijke. Daarbij is een rol weggelegd voor consultants, de Kamer van Koophandel en een adviestraject dat iemand bijvoorbeeld kan inhuren indien hij of zij ondernemersplannen heeft. Dat kost geld en daar kan dat geld aan worden besteed. Voorzieningen in de dorpen hebben te maken met leefbaarheid van het platteland. Ook dat heeft hij daarbij voor ogen.

De heer HORNSTRA vraagt of de heer Wijbenga zich ook kan voorstellen dat het geld iets anders wordt ingezet als het over leefbaarheid gaat. Bij dorpsomgevingsplannen kunnen de dorpen namelijk zelf aangeven waar in een dorp de accenten moeten liggen. Het bedrag van
€ 500.000,-- is namelijk een cofinancieringsbudget waarmee in geheel Drenthe geen wonderen zijn te verrichten. Dorpen kunnen wel meer mogelijkheden worden gegeven, maar dan wordt het geld gebruikt om ideale condities te scheppen voor projecten. Concreet ziet spreker niet in hoe een consultant of bedrijf daadwerkelijk kan worden ondersteund met een dergelijk bedrag.

De heer WIJBENGA antwoordt dat er wel voorbeelden van zijn, zeker als het gaat om SNN-subsidies die nu al hiervoor gebruikt kunnen worden. Daar wil hij nog wel eens verder over spreken met de heer Hornstra. Indien de heer Hornstra een verbreding wil van de aanwending van dit geld voor dorpsomgevingsplannen dan merkt hij op dat als in die dorpsomgevingsplannen een component kan komen die heeft te maken met werkgelegenheidsbevordering, hij daar niet afwijzend tegenover staat. In dat geval wordt dit verhaal onderdeel van een groter geheel en daar kan hij alleen maar voorstander van zijn.

De heer HORNSTRA antwoordt dat het gaat om de versterking van de structuur van het platteland en daar is hij het over eens met de heer Wijbenga. Onder die versterking wordt heel veel verstaan en in dat geval vindt hij het essentieel wat in een dorp zelf als knelpunt wordt gezien. Vanuit die visie kan dan worden gekeken waar die versterking plaats moet vinden. Hij weet niet of daarbij alleen maar moet worden gedacht aan versterking van midden- en kleinbedrijf, aangezien daar op dit moment ook al andere subsidies voor beschikbaar zijn. Het hangt dan ook af van hoe het geld wordt besteed.

De heer WIJBENGA heeft een aantal voorbeelden genoemd en dat is de richting waarin hij denkt.

De heer KUIPER vindt deze insteek op zich sympathiek, maar hij heeft een aantal sessies gehad met de klankbordgroep intensieve veehouderij en Wet ammoniak en veehouderij (WAV)-kaart en daar is ook de suggestie gedaan om ILG-gelden als een soort van motor te laten functioneren, waarbij dit geld ook een bijdrage aan uitplaatsing zou kunnen leveren. Daar heeft hij de heer Wijbenga in zijn bijdrage niet over gehoord. Er zal waarschijnlijk een strijd gaan ontstaan van inzet van geld tussen het ene doel en het andere doel.

De heer WIJBENGA antwoordt dat de discussie over het ILG nog zal gaan plaatsvinden. De eindrapportage van de klankbordgroep zal in dit gezelschap ook nog eens worden besproken. In de algemene beschouwingen heeft hij al gezegd dat uitgedrukt in percentages veel geld gaat naar natuur, terwijl er veel minder gaat naar de economische versterking van het platteland. Hij vindt dat daarin een onbalans zit en die balans zou hij enigszins in de richting van de economie willen herstellen.

De heer KUIPER antwoordt in die bewuste klankbordgroep ongeveer hetzelfde te hebben betoogd. Het zou jammer zijn als het geld daaruit wordt gehaald bij dit soort doelstellingen. Bij de behandeling van de WAV-kaart en intensieve veehouderij ontstaat dan een probleem.

De heer SMIDT merkt op dat die balans nog niet eens bekend is. Hij voelt wel wat mee met de heer Wijbenga die zich afvraagt wat van de economische versterking terechtkomt, maar het WAV moet nog geformuleerd worden. Op 1 juli 2006 gaat dit de deur uit en dan komt er nog het verhaal van de schaarste die moet worden verdeeld. Hoe alles dan met elkaar samenhangt is nog niet bekend en daarom aarzelt hij ten aanzien van de motie van het CDA. In principe staat hij er sympathiek tegenover, maar bij de algemene beschouwingen ligt hopelijk het bod van het ILG op tafel en dan kan gekeken of er nog elementen moeten worden ingevoegd, zodat de motie in samenhang kan worden beoordeeld.

De heer WIJBENGA antwoordt dat er dan over gesproken zal worden. Bovendien duurt het ook nog even voordat het 14 juni 2006 is, dus die kans kan wellicht ook worden benut. Over de provinciale commissie CARP is bij de algemene beschouwingen ook gesproken en op een enkele opmerking die daarover gemaakt is, komt hij nog terug. De notitie heeft het CDA toen uitgedeeld en voor die notitie is onderzoek gedaan onder een aantal relevante partijen, zoals gemeenten, provincie enzovoort en zijn indruk is nog steeds dat met het vaststellen van POP II een flinke stap is gemaakt in de richting van de ontwikkelingsplanologie. In de praktijk wordt hij nog regelmatig geconfronteerd met zaken die ogenschijnlijk niet met deze visie overeenkomen. Hij wil graag van de andere fracties horen of zij het met de bevindingen en aanbevelingen van de CDA-fractie eens zijn. Naar aanleiding van de opmerkingen tijdens de laatste statenvergadering van D66 over het democratisch gehalte van die werkgroep, lijkt het spreker mogelijk dat de commissie in het openbaar verslag doet van haar werkzaamheden en dat er tijdens de vergaderingen van de werkgroep geen besluiten worden genomen. Hij ziet hierin een parallel met bijvoorbeeld de klankbordgroep WAV. Deze werkgroep heeft op vergelijkbare wijze gewerkt en het eindrapport verschijnt binnenkort. Alle deelnemende partijen, zowel vanuit de staten als de deelnemende organisaties, zijn lovend geweest over die werkwijze. Bij dit alles komt ook dat binnen niet al te lange tijd onder een nieuwe Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO) gewerkt wordt naar een volgend POP en hij is van mening dat tijdig over deze materie van gedachten moet worden gewisseld. Het CDA is zich daarbij bewust van het initiatief van het college om vaker informele bijeenkomsten te houden, maar spreker trekt graag het initiatief naar de staten zelf toe, samen met een bredere taakopvatting waarbij hij een duidelijke oplossing wil hebben voor de wijze van verslaglegging. Over deze en een aantal andere praktische zaken kan hij de statengriffie nog vragen, maar het gaat hem erom dat het initiatief naar de staten toe wordt getrokken en dat het overleg dat daar wordt gevoerd wordt voortgezet met ambtenaren en dat in het openbaar in deze kring wordt gesproken over de conclusies die daaruit voortkomen.
Met betrekking tot de woningbouw is bij de algemene beschouwingen aandacht gevraagd voor problemen van starters op de woningmarkt. Deze problematiek behoeft geen verdere uitleg. Uit de beantwoording van mevrouw Haarsma weet hij zich te herinneren dat er geen beroep was gedaan op de knelpuntenpot en in het verslag leest hij dat er weinig beroep op de knelpuntenpot is gedaan. Hoe zit dit nu precies? Hij heeft het voorbeeld genoemd van Zuid-Limburg waar met succes het instrument is ontwikkeld om starters een betere positie te geven op de woningmarkt. De aanpak heeft daar geleid tot de bouw van 1.000 nieuwe woningen en een stroomversnelling voor nog eens 1.000 woningen. Het gaat om een lening, dus dit kan nagenoeg kostenneutraal plaatsvinden. Alleen in de eerste jaren zal er een nadeel zijn in rekenrente als de provincie het zelf gaat financieren. Inmiddels is ook minister Dekker, mede op aandringen van de Tweede Kamerfractie van het CDA, tot een dergelijk instrument gekomen dat landelijke werking zal krijgen. Navraag bij de provincie Limburg heeft geleerd dat beide instrumenten gecom-

bineerd kunnen worden ingezet, waardoor het effect nog groter wordt. Ook mogen middelen die gemeenten voor dit doel beschikbaar stellen hiermee worden gecombineerd. Van de zijde van VROM wordt steeds de provinciale en lokale bijdrage verdubbeld. Hij zou graag willen onderzoeken of een dergelijke regeling voor Drenthe ook tot vergelijkbare resultaten gaat leiden en verzoekt het college dit samen met woningbouwcorporaties als onderzoek op te pakken en de staten daarover tegen de herfst nader te informeren. Met deze regeling kan opnieuw een stap worden gedaan om ook de leefbaarheid in de kleinere kernen te vergroten. Voor dit plan wil hij graag de steun hebben van de overige fracties. Ten aanzien van de Energienota vindt hij het jammer dat hij niets terugvindt over de statenbreed gedragen opvatting over windenergie, laat staan een vertaling in de Voorjaarsnota in harde euro's. Hij verwacht van het college dat rekening wordt gehouden met de opvatting van de staten over windenergie, dat ervoor zorg wordt gedragen dat er een aangepaste Energienota komt en dat vervolgens wordt gezorgd dat in de Begroting 2007 deze zaak wordt meegenomen. De motie van de PvdA over natuur- en milieueducatie heeft hij bekeken en hij is tot de conclusie gekomen dat de motie het ondersteunen waard is. Immers, hoe jonger wordt begonnen met bewustwording van milieuproblematiek en de waarde van de natuur, des te groter is de kans dat dit op latere leeftijd zijn vruchten zal afwerpen. Een bezuiniging past dus niet in dit kader.

De heer SMIDT merkt op dat in de Voorjaarsnota voor 2006 en 2007 extra uitgaven zijn opgenomen voor het aantrekken van medewerkers voor vergunningverlening, zodat aan de eisen van VROM kan worden voldaan. Die aanmoediging heeft hij gelezen en hij vraagt zich af of de provincie dit in twee jaar tijd op de rails kan krijgen. Of wordt dit wellicht een structurele post? Is het bedrag van € 200.000,-- voldoende om die inhaalslag te maken? Er lag een aardige uitdaging op tafel bij de gedeputeerde die over ruimtelijke ordening gaat. Nadat de commissie is bijgepraat in een bijeenkomst over de nieuwe WRO heeft zij de staten ook uitgedaagd om mee te denken, want de heer Wijbenga maakte nogal wat opmerkingen over de commissie CARP en de werkwijze van die commissie. Spreker denkt dat na de invoering van de nieuwe WRO het de vraag is of de commissie CARP nog bestaat. De provincie moet naar een heel andere werkwijze en daar heeft hij een inspirerende bijeenkomst over bijgewoond. In de eerste versie van de algemene beschouwingen heeft hij daar ook een opmerking over gemaakt en in grote lijnen komt het erop neer dat de VVD-fractie van mening is dat het landelijk standpunt wordt gehuldigd, namelijk centraal wat centraal moet en decentraal wat decentraal kan. Dat is niet om de provincie qua invloed uit te kleden, maar om enerzijds beslissingen zo dicht mogelijk bij de burgers te laten en anderzijds ruimte te maken voor een ontwikkelingsgerichte planologie en ideeën binnen het provinciehuis, waardoor gestalte kan worden gegeven aan het co-makerschap. In het traject naar de implicatie van de nieuwe wet zullen nog allerlei nieuwe ideeën voorbij komen, maar dat zijn in korte lijnen de ideeën die de VVD-fractie had. Dat betekent wel dat de provincie moet gaan loslaten als het gaat om controle. Dat kan best lastig zijn, zoals op de informatiebijeenkomst te zien was, maar gelukkig is dit recht gezet. Het is wel van belang om de provinciale belangen, die daar ter sprake geweest zijn, zo scherp mogelijk te definiëren en zo strak mogelijk te handhaven en/of te stimuleren. Dit was zijn reactie op de uitnodiging van de gedeputeerde. Ook is er een bijeenkomst in het vooruitzicht gesteld en daar kijkt hij vol verwachting naar uit. Er is ook gesproken over zorg en werkgelegenheid op het platteland. Hij was ontzettend tevreden voor de inzet van het bedrag van € 500.000,-- voor het project Frederiksoord. Hij heeft nu alleen geen idee welke kant het opgaat en of die € 500.000,-- nu richting de zorgcomponent gaat of dat het een bredere toepassing kent. De nieuwe Wet op de Monumentenzorg levert nogal wat onrust op. Burgers klagen dat wanneer zij willen verbouwen zij uitgebreid onderzoek moeten doen. Boeren klagen dat wanneer zij dieper dan normaal willen ploegen, zij ruime onderzoekskosten moeten betalen Het besef is er ook in zijn fractie dat er een wettelijke verplichting ligt om het een en ander te doen. Hij heeft ook zijn licht opgestoken bij de provinciaal archeoloog. De VVD is de partij van het terugdringen van de regeldruk en hij vraagt zich af of er binnen dat wettelijk kader nog een mogelijkheid is om de lasten voor de burgers en bedrijven zo gering mogelijk te laten zijn. Van de provinciaal archeoloog kwam het advies om samen met de gemeente gebieden aan te wijzen waar dat onderzoek niet hoeft te worden gedaan omdat de grond in het verleden al ernstig verstoord is, of dat er in het verleden sprake is geweest van een enorm veenpakket, zoals in de Veenkoloniën, waardoor er per definitie niet veel meer wordt gevon-

den dan bijvoorbeeld een oude mammoet. Veel mensen zouden het erg op prijs stellen om daaraan te gaan werken. Met betrekking tot bodemvondsten wordt er eigenlijk altijd wel wat gevonden, maar de vraag daarbij is wel hoe vaak de provincie steeds hetzelfde wil vinden, want als dat het geval is dan komt de vraag op of archeologisch bodemonderzoek in dergelijke gevallen wel nuttig is. Ook daar moet naar worden gekeken. Een vraag die in zijn fractie voorbij kwam is hoe het zit met het Low Frequency Array (LOFAR)-gebied. Er is een groot gebied ingericht voor het antenneveld, maar er is ook nog een gebied dat niet benut wordt en dat in het bezit is van het project. Hoe wordt verder omgesprongen met de inrichting van het gebied? Verder is hij blij met de inzet op de bestrijding van het Jacobskruiskruid. Wie het betaalt weet spreker niet, maar er gaat € 75.000,-- zitten in de bestrijding ervan. In de tijd dat dit onderwerp is opgekomen, is ook de vraag gesteld hoe de coördinatie van deze bestrijding in zijn werk gaat. Het kan wel zijn dat de provincie € 75.000,-- besteedt aan het kort houden en permanent bestrijden van het kruid, maar als anderen niets doen is het dweilen met de kraan open. Hoe zit het nu met de integraliteit van deze aanpak? Doen gemeenten, waterschappen en terreinbeheerders mee? Het eigen bordje schoonhouden van de provincie zal misschien nog wel lukken met die € 75.000,-- maar het probleem oplossen is iets anders. Door de gemeente De Wolden is hij erop attent gemaakt dat deze gemeente een kwaliteitsslag in het landelijk gebied willen maken door overtollige autobanden op te ruimen. Dat is een project dat ook in andere provincies heeft gespeeld en is daar een groot succes geworden. Wat vindt het college daarvan? Ziet de provincie een rol voor zichzelf om op die manier bij te dragen aan de kwaliteit van het landschap? Het bod dat straks zal worden gedaan in het kader van het ILG zal volgens spreker zeker moeten leiden tot het maken van keuzes. Daar zit van alles achter en hij heeft ondertussen ook begrepen dat de financiering van het nationaal landschap in de Drentse Aa ook tegenvalt. Dat zijn allemaal signalen waaruit blijkt dat de ambitie behoorlijk veel groter lijkt dan de mogelijkheden.
De inspectie VROM ziet in de gebiedsgerichte benadering nog mogelijkheden in Westerveld, waarbij de gemeente stimuleert, faciliteert, samenwerkt en bestuurlijke durf vertoond en waarbij de provincie heel veel regie inzet. Van hogerhand vindt aanmoediging plaats om ermee verder te gaan. Er zijn wat aanzetten geweest, zoals het kraamkamermodel rondom het Drents-Friese woud. Daar zijn best goede ideeën uit voortgekomen en bij de algemene beschouwingen is gevraagd of er nog instrumentarium was om te kunnen bereiken wat de provincie wil. De huidige situatie van bedrijven in kwetsbare gebieden die niet kunnen uitbreiden en daardoor onverkoopbaar zijn, geeft een beeld van een enorme fixatie van problemen. Zo kan de natuur zijn gang niet gaan, maar ook ondernemers niet. Daar moet beweging in komen. Hierbij wordt aan veel instrumenten gedacht en het is nog niet goed op een rijtje gezegd wat er precies mogelijk is. Verder mag het ILG ook voor dat doel worden ingezet. Verder zijn er kavelruil en grondbanken. Die zaken zijn in de agrarische sector heel normaal, maar hij heeft ook de indruk dat zij binnen dit beleidsveld hun diensten zouden kunnen bewijzen. Verder is er de saldobenadering, eventueel de natuurbank en een verbreding van de ruimte voor ruimteregeling. Daarnaast wordt van rijkswege ook verwacht dat de provincie een regierol binnen dit verhaal zal gaan vervullen. Hij vraagt zich dan ook af of het aan te bevelen is om een taskforce of een persoon te benoemen die ondernemers die werkelijk wat willen kan begeleiden in dit traject. Het wordt namelijk erg ingewikkeld en het aanvragen van vergunningen kost ook erg veel. Binnen de sector is de moed er een beetje uit en daarom stelt hij dit voor, zodat ondernemers worden begeleid in het loskrijgen van vergunningen. Hij vergelijkt dit ook enigszins met het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV), waarbij de provincie de regierol heel goed waarmaakt. Het zou hem niet verwonderen indien de provincie in dit beleidsveld met dezelfde inzet iets kan bereiken. Op de motie van het CDA is hij voldoende ingegaan. Met betrekking tot de motie van de PvdA staat in de beantwoording van het college nog iets over aanvullende middelen die voor dit project beschikbaar zouden zijn. Het lijkt hem zinvol om die middelen dan eerst te benutten, maar zijn inzet is dat een eventueel tekort wordt aangevuld, zodat de inspanningen op hetzelfde niveau blijven.

(De voorzitter schorst de vergadering van 17:08 uur tot 17:35 uur)

De heer HAAR merkt op dat de beschouwing bestaat uit veel plannen en veel aangekondigd overleg. Dat tekent op zich een ondernemend college en D66 heeft al vaker uitgesproken dat het daar blij en

tevreden over is. Als spreker kijkt naar de stedelijke ontwikkeling dan zijn er drie dingen die centraal staan. Drenthe wil een bruisende stad, een vitaal platteland en rustig natuurgebied. Daar kan D66 zich buitengewoon goed in vinden. De steden zijn de kernen van bedrijvigheid en ook de kernen van culturele ontwikkeling. Met name de vernieuwing van de culturele ontwikkeling moet uit de stad komen. Steden zijn daarnaast motoren van bedrijvigheid. Hij staat sympathiek tegenover de motie van het CDA om € 500.000,-- extra te besteden aan vitalisering van het platteland. Hij is het ermee eens dat dit bedrag niet aan alle ontwikkelingen op het platteland besteed kan worden. Het bedrag dient dan ook te worden besteed aan ontwikkelingen die liggen in de lijn van zijn opvattingen over het vitale platteland, zoals aan duurzame ontwikkeling. Hij heeft een vraag over de woonplannen die zijn aangekondigd. Er staat dat de woonplannen van alle gemeenten binnen zijn, maar spreker heeft begrepen dat het woonplan van Emmen nog niet binnen is. Ook daarover wordt overleg gevoerd en op voorhand valt te veronderstellen dat dit overleg gaat over de verschillen in inzichten, namelijk over gemeenten die meer zullen willen en de provincie die wellicht iets minder wil. Wanneer dat overleg niet tot overeenstemming leidt, wat gebeurt er dan? Wie hakt dan de knoop door en op basis waarvan? Dat zijn van die voornemens die er allemaal zijn met betrekking tot de plannen en het vele overleg. Dat geldt ook voor de gemeentelijke uitvoeringsprogramma's met betrekking tot landschap en cultuurhistorie. Het is op zich een heel goed voorstel dat de provincie daar het initiatief in neemt en er de regie over voert en dat dit met vier gemeenten gebeurt. Met welke vier gemeenten gebeurt dat en op basis waarvan zijn die vier gemeenten gekozen? Op welke termijn hoopt het college tot dat uitvoeringsprogramma te komen? Het is de teneur die hij bij verschillende onderwerpen naar voren ziet komen, namelijk dat er wel overleg en plannen zijn, maar tot welk afrekenbaar resultaat leidt dit? Dat is niet goed te zien. Landbouwondernemingsplannen zijn ook mooi, maar op welke termijn gebeurt dit en wat moet het opleveren? Met betrekking tot de bereikbaarheid en mobiliteit heeft hij al eens gezegd dat mobiliteit geen doel op zichzelf mag zijn. Dat lijkt er soms wel op doordat mobiliteit op zich zo groot mogelijk moet zijn en dat mensen altijd onderweg moeten zijn zonder ergens aan te komen. Mobiliteit is ook voor D66 een belangrijk punt, want individuele vrijheid staat bij hem hoog in het vaandel. Sociaal-economisch is mobiliteit ook een belangrijk punt, maar er zitten ook negatieve kanten aan die mobiliteit. Die wordt wel genoemd met betrekking tot bijvoorbeeld de stimulering van het openbaar vervoer en dat is een prima zaak. Het moet wel leiden tot een beperking in de mobiliteit in de zin dat het minder tot individuele mobiliteit leidt. Dat lijkt spreker dan ook de grote uitdaging en voor zijn part moet dat leiden tot gratis openbaar vervoer, wat op zich weer niet moet leiden tot een extra verhoging van de mobiliteit. Dat heeft tot gevolg dat er minder individuele mobiliteit is en de negatieve kanten van mobiliteit worden beperkt. Zo nemen de $CO_2$-uitstoot en het lawaai af en hoeft er minder asfalt te worden gestort. De motie van de PvdA met betrekking tot de subsidie aan de IVN verdient zijn steun, hoewel hij zich wel afvraagt of er meer organisaties zijn die zich bezig houden met educatie. Misschien richten die organisaties zich meer op volwassenen, maar ook wel deels op jongeren. De Milieufederatie doet dat onder anderen ook. Bij "Mensen in het middelpunt" en bij de algemene subsidieverordening heeft hij gezegd dat er efficiënter moet worden omgegaan met middelen op dat gebied. Daar zijn ook veel marktgerichte kortingen uitgedeeld. Ook zouden mensen zelf wat moeten verdienen en dat zou ook hier het geval kunnen zijn. Dit moet echter niet leiden tot een beperking van het nuttige werk dat er gebeurt. Of dat nuttige werk nu uitsluitend door IVN alleen en zelfstandig gebeurt of in samenwerking met de Milieufederatie en dat dan de korting wel kan worden gehandhaafd, is iets wat hij niet helemaal kan overzien. Als het zo is dat het tot een beperking van het nuttige werk gaat leiden, dan ondersteunt hij de motie van de PvdA.

De heer KUIPER heeft enige algemene beleidsopmerkingen en wil op een enkel onderdeel wat gedetailleerder ingaan op de tekst. Op pagina 6 in de inleiding staat dat het college zich in de Voorjaarsnota concentreert op het afmaken van wat in 2003 is begonnen en dat betekent dat terug zal worden gekeken, terwijl hij verwacht dat in deze nota ook vooruit zal worden gekeken. In diezelfde alinea staat dat in deze nota niet wordt ingezet op nieuw beleid, maar dat het huidige beleid wel nader is geconcretiseerd. Volgens spreker gaat het om nieuw ingezet beleid dat afkomstig is van het rijk. Bepaalde fracties hebben daar al op gewezen, namelijk op de ILG-gelden en de nieuwe WRO. Daar zal iets mee gedaan moeten worden. Tijdens de bijeenkomst die in de statenzaal heeft plaatsgevonden heeft hij geconsta-

teerd dat een heel duidelijke insteek is dat gemeenten een eigen verantwoordelijkheid krijgen en dat zij moeten werken met structuurvisies. De rol van de provincie zal een andere worden, want bestemmingsplannen worden niet meer goedgekeurd. Het is zo dat de provincie met een aanwijzing kan komen, verordeningen kan uitschrijven en inpassingsplannen kan maken die een algemeen kader vormen voor de gemeenten. Daar zit hem nu precies de discussie in. De VVD vindt dat dit waar het kan moet worden overgelaten aan de gedecentraliseerde overheid en het punt is nu juist dat er een discrepantie kan gaan ontstaan tussen de structuurplannen en de structuurvisies die door de provincie worden ontwikkeld en de structuurvisies die door gemeenten worden ontwikkeld.. Bestemmingsplannen kunnen in strijd geraken met het neergelegde beleid van de provincie in de inpassingsplannen. Er zal een visie moeten worden ontwikkeld hoe daar mee omgegaan moet worden. Dat is een hele politieke vraag en aangezien er volgend jaar statenverkiezingen zijn, is het wel handig dat de nieuwe samenstelling van de staten erop kan anticiperen hoe met deze problematiek dient te worden omgegaan en die toekomstgerichtheid mist hij nu juist in deze nota. Hij vindt het erg plezierig wanneer het college hier in de uitwerkingsfase de handvatten voor levert. Het is niet zo dat daar alvast keuzes in moeten worden gemaakt en dat er wordt vastgesteld op welke manier met bestemmingsplannen, inpassingsplannen en structuurvisies moet worden omgegaan, maar wel wat de mogelijkheden van provinciale staten zijn om daar op een bepaalde manier mee om te gaan. Zo kan er op een heel goede manier een politieke discussie ontstaan naar aanleiding van de visies die er liggen van de verschillende politieke partijen. De VVD heeft daar al een eigen bijdrage aan geleverd, want de VVD wil decentraal regelen wat decentraal kan. Hij wil daarbij kiezen voor een andere insteek en een soort van centraal gericht provinciaal beleid toetsbaar maken naar de gemeenten toe, zodat de gemeenten allen weten waar zij aan toe zijn en er gelijkluidende gemeentelijke beleidsplannen kunnen worden gemaakt. Dat is naar zijn idee een heel belangrijke vraag en er moet dan ook worden aangegeven hoe de provincie hierin staat. Op pagina 10 staat het stedelijk waterbeheer, wat in een aantal activiteiten is uitgewerkt. Hoever is de integrale aanpak van het stedelijk waterbeheer, samen met het beleid voor het landelijk gebied? Het is zijns inziens een prima insteek om die beide zaken te combineren en hij is heel benieuwd wat het college hiervan kan zeggen.
Op pagina 10 staan ook de activiteiten in het kader van POP II. Indien dit wordt geplaatst in het verband van de nieuwe WRO, dan moet ook de vraag worden gesteld welke functie het POP daarin zou kunnen hebben. Het landelijk gebied is een uitstekende inzet om daar op deze manier mee aan de gang te gaan, dus daar complimenteert hij het college mee, juist om dit wat meer integraal aan te gaan pakken. Op pagina 30 staat een insteek van energie, dat in het kader wordt gebracht van de uitgebrachte Energienota. Dat is heel goed, maar net deze week heeft spreker een rapport gekregen van het KNMI waarin staat dat klimaatsverandering toch een heel duidelijke invloed zal krijgen. In dit huis is op het gebied van klimaatverandering een conferentie georganiseerd met scholen. Het is prima om dit zo te doen, maar welk vervolg krijgt dit nu? Klimaatverandering heeft invloed op stedelijke gebieden, op de waterhuishouding, op landbouw en woningbouw. Hij dringt erop aan om dit soort zaken op een goede manier in de nota neer te leggen, zodat bekend is wat de provincie vindt van die aangekondigde klimaatsverandering. Daarbij gaat het inderdaad om de periode 2030-2050, in aansluiting op de conferentie die gehouden is.

De heer HORNSTRA merkt op dat de heer Kuiper kennelijk iets heeft gemist, want daar zijn al afspraken over gemaakt.

De heer KUIPER wil dit in het kader plaatsen van de nota van het KNMI die de klimaatsverandering heel concreet heeft aangeduid en die ook heeft aangegeven wat dit voor gevolgen heeft voor het weer en voor de waterhuishouding. Het is mooi dat er een conferentie is georganiseerd en dat daar scholieren aan hebben deelgenomen die daar ook helemaal achter staan, maar de vertaling naar provinciaal beleid daarvan dient nu plaats te vinden.
In hetzelfde hoofdstuk mist hij een goede visie op duurzaamheid. In het woordgebruik is dit impliciet wel neergelegd, maar de vraag is wat nu precies de invloed van de provincie op de ontwikkeling van duurzaamheid is. Op pagina 32 staat dan bij de voortgangsbewaking dat er een dwarsverbinding naar ander beleid moet worden gemaakt. Hij heeft er in een ander verband ook al vaker op aangedrongen dat de energieparagraaf in die nota's en in de beleidsbrieven moet worden opgenomen. Dat is ook toegezegd

in de discussie over de Energienota en het staat zelfs in de Energienota. Het verbaast hem daarom dat het in dit stuk niet nog eens is genoemd. Dit heeft namelijk met provinciaal beleid te maken en daar gaat het nu juist over. In het algemeen vindt hij dat dit wat meer toekomstgericht moet worden gezien. De politiek moet bij de ontwikkelingen die van buitenaf komen worden betrokken, zoals de nieuwe WRO en de ILG-gelden. Ten aanzien van de motie met betrekking tot voorlichting vindt hij dat de Milieufederatie erbij moet worden betrokken en niet alleen IVN, want de Milieufederatie heeft veel expertise op het gebied van milieuvoorlichting en –educatie. De CDA-motie zal door hem worden betrokken in de afweging over de totale hoeveelheid geld die beschikbaar is. Er zal dan moeten worden gekeken of het haalbaar of niet haalbaar is. Op het moment dat daar een discussie over plaatsvindt, zal er worden gekeken hoeveel geld er nog beschikbaar is om die sympathieke motie van het CDA eventueel te steunen. Datzelfde geldt ook voor het verhaal met betrekking tot de starterswoningen. Ook dat is sympathiek, maar dat zal hij in het totale kader afwegen. Hij komt hier dan ook op terug in de statenvergadering.

De heer WASSINK wijst erop dat vanmiddag al vaker is gezegd dat regeren vooruitzien is. Wat dat betreft heeft zijn fractie positief geoordeeld over het feit dat het college van plan is alert te zijn op mogelijkheden om op termijn in Assen een nieuw knooppunt voor openbaar vervoer te realiseren. Er is hier al vaker gesproken over de N33, maar de aandacht dient ook te worden gericht op de N34. De overdracht van die weg zal ergens in 2006 worden gerealiseerd en dat zal ongetwijfeld een prima deal worden want als hij het goed begrijpt is de weg door de provincie voor rijkswaterstaat opgeknapt vorig jaar. Die weg ziet er ook prima uit, maar als die weg in eigen beheer is dan is er een extra mogelijkheid om meer aandacht te geven aan twee dingen. Dat is in de eerste plaats de geluidshinder. Er mag dan wel fluisterasfalt liggen maar in de dorpen rondom de N34 is toch een redelijke actie op touw gezet om klachten te inventariseren, aangezien het fluisterasfalt bij nader inzien het geluid van vrachtwagens versterkt en dat maakte de situatie in de tijd van de bietencampagne tamelijk hopeloos. In de dorpen zijn daar bijeenkomsten over geweest. Een tweede punt is de verkeersveiligheid, want op de weg zijn regelmatig vreselijke ongelukken gebeurd. Vaak is te horen dat de streep op de weg vanaf de Punt tot bij de rotonde in Gieten helemaal moet worden doorgetrokken. Indien dat een oplossing is in het kader van de verkeersveiligheid, dan lijkt het spreker dat dit snel moet gebeuren. Tenslotte viel hem de tekst over het Jacobskruiskruid ook op en hij had daarbij een vergelijkbare vraag als de VVD. Het gaat weliswaar over een inheemse plant die in Nederland thuishoort, maar hij is giftig en neemt in aantal toe, dus heeft de provincie een bepaalde verantwoordelijkheid. De provincie kan dat niet alleen af, dus hij vraagt zich af hoe het zit met de samenhang.

De heer WIERINGA heeft de Voorjaarsnota 2006 doorgenomen. Hierin worden door het college ten aanzien van het landelijk gebied op pagina 15 en 16 verschillende speerpunten benoemd, waarvoor de komende jaren veel geld nodig is. Met ingang van 2007 draagt het rijk meerdere taken over aan de provincies en stelt hiervoor geld beschikbaar via een nieuwe regeling, namelijk het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG). Daar is op zich niets mee. Nu heeft het rijk in de periode van 2007 tot 2013 anderhalf miljard euro minder beschikbaar gesteld voor de provincies. Hierdoor kan de provincie Drenthe in de problemen komen als er niet tijdig de doelen worden bijgesteld. Op welke punten gaat het college de doelen naar beneden toe bijstellen om met het lagere beschikbare rijksbudget toch rond te kunnen komen? Op welke punten gaat het college de te hoog gestelde natuurdoelen naar beneden bijstellen? Op welke gronden wil het college vasthouden aan het ten uitvoer brengen van de veel te dure en luxe vaarverbinding Erica-Ter Apel? Tevens komt er veel minder Europees geld binnen voor steun aan werkgelegenheidsprojecten voor het noorden. Het noorden krijgt ongeveer 40% minder steun en het is de enige regio die er de komende zeven jaar op achteruit gaat. Welke stappen gaat het college in de richting van het rijk ondernemen om hier een positieve wending aan te geven? Omwille van de tijd wil hij met betrekking tot bereikbaarheid zijn bijdrage graag leveren bij agendapunt 13 wat gaat over Verkeer en vervoer. Ten aanzien van het huisvestingsplan van het provinciehuis wil Drents Belang graag eerst de discussie in de commissie voeren over welke taken de komende tijd in dit huis nog worden uitgevoerd. Drents Belang wil graag eerst de kaders vaststellen, ook voordat bijvoorbeeld tijdelijk mobiele kantooreenheden

worden geplaatst of andere gelden beschikbaar worden gesteld om te voorkomen dat onnodig geld van de Drentse burger wordt uitgegeven.

De heer SLAGTER vindt de Voorjaarsnota een afronding van een fase van het collegeprogramma. Het bevat weinig nieuwe beleidsonderdelen in verdiepende zin en het gaat meer over het implementeren van de beleidsvoornemens. Daar is hij zeer content mee. De stedelijke ontwikkeling is breed aan de orde geweest toen de evaluatie van het ISV is gedaan. De knelpunten zijn daarbij ook aan de orde gekomen en dan is te merken dat wanneer wordt gekozen voor een nieuw beleidssysteem, de participanten daaraan moeten wennen. Hij hoopt dat dit in het vervolg beter zal gaan. Over stedelijk waterbeheer merkt hij op dat dit in allerlei stukken voorkomt. Het is ook hot news, maar in de praktijk ziet hij daar bij de stedelijke ontwikkeling nog weinig van terug. Hij is benieuwd in welke vorm hij de watertoets bij de stedelijke ontwikkeling zal terugzien. Hij heeft gemerkt dat er een nieuw fonds in het leven wordt geroepen, namelijk het Fonds grote infrastructurele werken. De N33 wordt daarbij genoemd en dat is op zich logisch, want er komen minder rijksmiddelen en het noorden zal meer op eigen benen moeten staan wil het noorden grote werken aanpakken. Het vullen van dat fonds is een ander verhaal en als hij kijkt naar de voortgang van het Programma verkeer en vervoer dan zullen er, als de stagnatie van de regionale ontwikkeling zich blijft voordoen, communicerende vaten ontstaan. Dat betekent dat als het beleid op een ander gebied stagneert of het al zover vervolmaakt is dat de provincie het op dat vlak wat kalmer aan kan doen, het geld in het fonds kan worden gestoken. Als de N33 in het verdere traject aan de orde komt, dan zal aandacht moeten worden besteed aan het rapport van de Milieufederatie. De blik moet dan worden verdubbeld, want het rapport van de Milieufederatie ligt nog steeds op de plank. De VVD heeft al benoemd wat er allemaal in aanraking komt met verblijfsrecreatie in kwetsbare gebieden. De PvdA heeft aangekondigd met een aangepast projectvoorstel te komen en het streven zal zijn dat dit gedragen wordt door de Milieufederatie en RECRON. Hij hoopt voor 14 juni 2006 tot nadere verfijning te zijn gekomen en dat de randvoorwaarden dan zijn ingevuld. Het heeft in ieder geval tijd nodig en er zit wel een aantal keuzes in, zoals het samen optrekken van de beide pilots Westerveld en het Drents-Friese Wold. De provincie kan zich dan ook geheel richten op Zuidwest-Drenthe en kan daarvoor een projectstructuur in het leven roepen met een projectleider. Het initiatief moet in ieder geval bij de ondernemer blijven en er moet sterk worden gestuurd op resultaten. Dit is eerst de hoofdlijjn en de andere verfijning zal spreker op 15 juni 2006 aan de staten voorleggen. Als het gaat over de Voorjaarsnota, dan wordt ook altijd wel de Zuiderzeelijn (ZZL) genoemd. De jongste ontwikkeling is dat er binnen de PvdA-fractie in de Tweede Kamer toch een positieve grondhouding is ontstaan tegenover de hoge snelheidstrein. Dat vindt spreker zeer positief, maar aan de andere kant wordt dit morgen weer vervolgd. Hij wenst het noorden daarbij veel succes en hoopt dat het kabinet enigszins gaat wijken. De heer Langenkamp is destijds begonnen over de Drenthekaart en spreker las in het Dagblad van het Noorden dat de heer Langenkamp helemaal zijn zin heeft gekregen. Over de starterswoningen wordt een hele discussie gevoerd en te zien is dat gemeenten er creatief mee bezig zijn gegaan en via grondprijzen en kleine kavels zo goedkoop mogelijk proberen om voor mensen wat te doen. Het rijk reageert nu, de minister wil er iets aan doen en de woonplannen geven dit aan. Binnen de provincie is er ook een knelpuntenbeleid en daarbij is te merken dat het nog niet heel erg urgent is. Het startersprobleem is een structureel probleem dat ontstaat doordat door het huurbeleid en de hypotheekrenteaftreksystematiek een hoge drempel voor jonge mensen is opgeworpen voor het kopen van een woning. Dat probleem is moeilijk op te lossen en alles wat nu wordt gedaan is dat er zaken omheen worden georganiseerd, maar zolang dat het geval is zal er iets moeten worden gedaan. Het CDA wil daar verder in gaan en op dit moment gaat dat de PvdA te ver. Ook spreker is naar de bijeenkomst over de invoering van de nieuwe WRO geweest. Dat was zeer nuttig.

De heer WIJBENGA vraagt waarom het voorstel van het CDA de PvdA te ver gaat. De PvdA erkent de problematiek ook en het CDA doet nu een concreet voorstel. Van de oplossing die wordt aangedragen is bewezen in een andere provincie dat het werkt. Hij vraagt om het college te laten onderzoeken of dit instrument een oplossing voor Drenthe kan bieden. Dat is wat hij voorstelt.

De heer SLAGTER dacht dat het CDA een heel concreet voorstel had met een financiële onderbouwing, maar hij vraagt het CDA of het soms alleen nog maar om een onderzoek gaat naar aanleiding van de situatie in Limburg.

De heer WIJBENGA merkt op dat het inderdaad om een onderzoek gaat om te kijken of de oplossing die voor Limburg goed werkte, ook past in Drenthe.

De heer SWIERSTRA antwoordt dat de kater uit de strip van de heer Baas op een volstrekt onverwacht moment en onzichtbaar het werk doet wat van die kater wordt verwacht. De opmerking van de heer Baas is volstrekt in lijn met enkele andere opmerkingen die over de jaarrekening zijn gemaakt. Wat hem betreft is er geen bezwaar tegen om openheid te geven over zaken die niet goed gaan. Het is de vraag in hoeverre zaken breed worden uitgemeten. Op het moment dat hij in alle eerlijkheid constateert dat de provincie goed op het spoor ligt, terwijl dat bij verschillende deelonderwerpen minder het geval is, dan kan er wellicht nog wat kritischer worden gekeken naar zaken die spanningen veroorzaken. Aan de andere kant stelt hij wel vast dat zoals het college nu in de dossiers zit, er wordt geopereerd in lijn met de opdracht zoals de staten die het college hebben gegeven. Van meerdere kanten is gesproken over het Jacobskruiskruid in relatie tot bereikbaarheid. Het Jacobskruiskruid is een kruid dat voorkomt in de berm en wordt bestreden in het kader van het bermbeheer en daarom behoort het tot de operationele onderdelen hier in dit provinciehuis. Er is dan ook een afspraak over om dit allemaal zo ecologisch mogelijk te doen. Op de problematiek van het Jacobskruiskruid zal mevrouw Edelenbosch zo dadelijk nog verder ingaan. In het kader van het extra bermbeheer dat er is gedaan, kan het probleem van het Jacobskruiskruid niet worden opgelost. Vervolgens is er voor een periode van twee jaar een soort van pilot ontwikkeld om te kijken of de provincie nog een stap verder kan komen. Dat is inderdaad als extra geld opgevoerd omdat de rek uit het managementcontract voor beheer en onderhoud weg was. Na ommekomst van deze pilot zal de provincie dan ook de vraag moeten beantwoorden hoever zij blijvend door wil gaan met de bestrijding van het Jacobskruiskruid. Zo kan de provincie zich beperken tot wat de provincie er nu aan doet, of dat wordt meegenomen wat gemeenten en terreinbeheerders eraan zouden moeten doen. In dat laatste geval gaat het om zeer forse bedragen die met belastinggeld van de Drentse burger moeten worden opgehoest. Dat zal een beweging zijn die zo mogelijk te zijner tijd zal moeten worden gemaakt, maar op deze manier hoopt de provincie vooralsnog een stap verder te komen. Dit is inderdaad een ondernemend college dat de bruisende stad, een vitaal platteland en de rust in de natuur in al zijn integraliteit probeert vorm te geven. Daar horen niet alleen het maken van mooie afspraken en intentieverklaringen bij, maar ook het doorhakken van knopen. Dat geldt voor alle portefeuilles en dat probeert het college te doen door convenanten af te sluiten, zoals bij Verkeer en Vervoer en Stedelijke Ontwikkeling, waarin harde afspraken met gemeenten en waterschappen worden gemaakt. Aan die partijen geeft de provincie aan wat het integrale beleid is en dat de provincie geen subsidiefabriek is, maar dat deze partijen bij de provincie tekenen voor een integrale inzet. Daar wordt een afspraak over gemaakt en daar hoort in samenhang bij dat er geld is bestemd voor verschillende onderdelen. Daarin zit een belangrijk deel van de provinciale sturing Verder zit de sturing vooral in traditionele middelen zoals de provinciale goedkeuring van bestemmingsplannen en het wel of niet uitvoeren van bepaalde plannen. De politieke sturing van de ontwikkeling zoals de heer Haar die in samenhang benoemt, gebeurt door middel van die programma's en de integrale convenanten die daarbij horen. Mobiliteit is hiervan een onderdeel maar geen doel op zichzelf en draagt bij aan de integrale ontwikkeling en maakt mogelijk dat de stad ook inderdaad stad kan zijn met alle functies die daarbij horen. Dat is een combinatie van de verschillende vormen van mobiliteit, zoals auto, fiets en openbaar vervoer. Of het openbaar vervoer ook echt een bijdrage kan leveren aan het terugdringen van het vervoer per auto is iets waar sterke twijfel over bestaat. Dat is ook niet alleen meer rijksbeleid, want ook Europees is het buitengewoon lastig en het college zet er dan ook op in dat het terugdringen van het gebruik alleen haalbaar is als het gaat om het woon-werkverkeer en vergelijkbare gelegenheden . Het zou daar dan ook een oplossing moeten bieden voor congestieproblematiek en parkeerproblemen. Op hetzelfde moment betekent het ook dat de provincie iets met de gemeenten moet afspreken over aanpalende maatregelen, bijvoorbeeld over waar gemeenten wel of niet gaan bouwen, waar zij in hun eigen wegennet

investeren en wat zij met parkeerbeleid doen. Op het moment dat er aan de ene kant wordt gewerkt aan het bevorderen van het openbaar vervoer, terwijl aan de andere kant de deuren open worden gezet voor gratis parkeren in de gemeenten, dan stroken die maatregelen niet met elkaar. Met die integraliteit probeert de provincie zo dicht mogelijk bij het doel te komen dat de heer Haar beoogt. De negatieve kanten van de mobiliteit probeert de provincie zoveel mogelijk in te dammen met de techniek, zoals de inrichting van de wegen en geluidsmaatregelen en dergelijke. Voor zover de provincie daar niet zelf over gaat, probeert de provincie wel een bijdrage te leveren in de landelijke discussie, door bijvoorbeeld het voorschrijven van milieuvriendelijke materialen in het openbaar vervoer en het normen stellen aan de uitstoot van autobussen en dergelijke. Daarin zitten allemaal voorbeelden om dat te doen. In het geval van de N34 kan de commissie op zeer korte termijn nadere publiciteit verwachten en dan is de achterliggende gedachte bij het willen overnemen van die weg inderdaad dat de provincie dan meer kan sturen op allerlei mogelijke zaken die hebben te maken met de verkeerskundige inpassing in het gebied, de verhouding ten opzichte van het onderliggende wegennet, het sturen van verkeersstromen, verkeersveiligheid, maar ook milieuaangelegenheden. Zo draait het ook om de vraag hoe de provincie met haar bermen omgaat. Geluid kan daar ook een rol in spelen. De provincie heeft zelf een beleid om meer stil asfalt in welke vorm dan ook toe te passen en daar wordt nog altijd onderzoek naar gedaan. Alle ervaringen waaraan wordt gerefereerd in relatie met een bepaald soort asfalt en een bepaald soort vrachtverkeer worden betrokken bij ieder volgend stukje asfalt dat wordt aangelegd. Of dat voor de N34 direct hele zware gevolgen kan hebben is even de vraag, want er is ook sprake van een financiële afweging. Het rijk heeft geen beleid op dit punt dat verder gaat dan wat al bekend is en dat betekent dat in de onderhandelingen voor een dergelijk verhaal geen extra middelen kunnen worden meegenomen. Als de provincie dat niet uit de eigen contracten weet op te brengen, zal er op een gegeven moment een politieke discussie komen om vanuit de eigen provinciale middelen geld beschikbaar te stellen. Er is dan wel een mogelijkheid om die afweging zelf te maken en dat geldt ook voor de wijze waarop de N33 in relatie tot het rapport van de Milieufederatie en enkele andere organisaties uiteindelijk wordt aangelegd. Het is de ambitie van de provincie om dat op een zo mooi mogelijke manier te doen en dan bedoelt spreker mooi in de brede zin. Het blijft echter ook een rijksweg en hoever de provincie daar precies mee uitkomt, blijft een financiële afweging. Het verhaal is echter nadrukkelijk onder de aandacht gebracht en de provincie zal er serieus naar kijken. De heer Slagter heeft aangegeven dat er heel weinig echt nieuwe beleid in zit. Dat klopt, want het college heeft deze periode heel veel op zich genomen en om dat al uit te voeren hoeft dit college de handen vol aan. Indien dat is uitgevoerd is er ook wel wat gebeurd, wat fysiek ook is te zien. Sommige projecten vallen echter tegen en Kolibri is er daar één van. Om alle redenen daarvoor te noemen gaat op dit moment te ver en deze zijn de commissie ook bekend. Dit project is wat getemporiseerd en dat betekent dat er een vrijval is. Vorig jaar in de Voorjaarsnota is er al gezegd dat die vrijval éénmalig is en dat het daarna opnieuw begint en de periode verschuift waarin de bijdrage structureel moet worden geleverd. Vandaar dat het éénmalig is dat er geld vrijvalt. Dat geld wil het college op voorhand in gedachten reserveren voor de N33 en de vaarweg Erica-Ter Apel. Dat zijn besluiten die op dat moment nog niet waren uitgewerkt maar waarvan het college al wel wist dat er een uitdaging op de provincie af kwam. Bovendien moet de provincie in dat kader verplichtingen kunnen aangaan naar andere partners toe. Voor de N33 is de provincie sinds de vorige Voorjaarsnota een stuk verder en is het helder dat binnen niet al te lange tijd daarover een formeel besluit moet worden genomen. Vandaar dat het college op dit moment zegt dat het geld daarvoor beschikbaar moet worden gehouden. Op dit moment ontstaan dan ook weinig problemen en hoe er verder over een paar jaar met de prioriteitsstelling moet worden omgegaan binnen de Nota verkeer en vervoer is iets wat dan aan de nieuwe staten is. Een ding is zeker, want de N33 zal de provincie linksom of rechtsom moeten financieren en dan is het vervolgens meer een technische kwestie om daar een aparte reserve voor te maken. De accountant heeft daarover gezegd, en dat is in lijn met de provinciale Nota Reserves en voorzieningen, dat voor dat soort zaken een apart statenbesluit moet worden genomen. Er dient dan ook eigenlijk een aparte reserve voor te komen, want eigenlijk kan het niet zo zijn dat binnen de grote reserve waar het hele programma aanhangt er een aparte reserve bestaat van een bedrag dat bestemd is voor een bepaald project. Er dient dan ook technisch gezien een aparte reserve te komen en dat is de achtergrond van dat voorstel. Daar moet dan ook niet al te veel achter worden gezocht, maar heeft te maken met het feit dat

de precieze besteding, bijvoorbeeld of de vaarweg Erica-Ter Apel daar ook uit dient te worden gefinancierd, inhoudelijk nog ter tafel zal komen in de commissie. Daarom heeft het college besloten dit nog wat diffuus te laten en een reserve te creëren die bestemd is voor bijzondere infrastructurele projecten. Dit zijn beide voorbeelden van bijzondere projecten en een dergelijk kanaal is om andere redenen weer heel bijzonder omdat het wordt meegefinancierd door een andere partij. Er is daarmee echter geen heel nieuw beleid, anders dan vorige jaar is bedoeld, in gang gezet.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat inmiddels wel duidelijk is waarom het Jacobskruiskruid is ondergebracht bij bereikbaarheid. Er ligt nog een vraag hoe het met de coördinatie is. De coördinatie gebeurt vanuit het budget voor landelijk gebied, juist omdat de inzet van iedereen wordt verwacht. Alle terreinbeheerders, de gemeenten, de waterschappen en iedereen moet voor zijn eigen grondgebied de zorg op zich nemen. Naar aanleiding van de bespreking van het plan van aanpak zijn daar ook afspraken over gemaakt en vandaar dat het college heeft gezegd dat de provincie ook wegbeheerder is, wat betekent dat de provincie haar rol hierin ook zal meespelen. Wel houden partijen onderling af en toe contact met elkaar om te kijken of iedereen dat doet. Er is ook afstemming om de ontwikkeling van het Jacobskruiskruid goed in de gaten te kunnen houden. Daarbij speelt de ontwikkeling van het weer en de bloeiperiode van het Jacobskruiskruid een belangrijke rol. Zo wordt met ecologische specialisten afgestemd of het kruid in het toppunt van de bloei, net daarna of nog daarvoor moet worden gemaaid. Er is dus intensief overleg om het het komende jaar en het jaar daarna in ieder geval goed in de gaten te houden, omdat met die manier van aanpak in beeld wordt gebracht of de bestrijding ook effect heeft. Iedere keer achter de wagen aanlopen heeft dan ook geen zin en het kost de provincie op dit moment dan ook al behoorlijk veel extra inspanning en geld. Zij gaat verder niet in op de moties, want dat is iets wat aan de staten is. Bij de afronding van de Voorjaarsnota zal daar wel over worden gesproken. Naar D66 toe onderstreept zij dat er ook naar aanleiding van het onderzoek bij de groene instellingen over efficiency heel goede afspraken zijn gemaakt tussen het consulentschap Natuur- en Milieueducatie (NME) en de Milieufederatie. Deze doen dan ook geen dingen dubbel. NME is vooral voor de langere school bestemd en op verzoek van deze commissie vindt er ook een verbreding naar de middelbare scholen plaats. Over de situatie in het LOFAR-gebied zal in de commissie worden gesproken als dit helemaal is afgerond, maar dit zit in de mangel tussen het Hunzeproject en de agenda voor de Veenkolonieën. Vanuit beide gebieden zal daar goed naar worden gekeken en ook in de deelgebiedcommissie die in dat gebied functioneert wordt er met studenten en recreatieondernemers gekeken of er nieuwe ideeën kunnen worden ontwikkeld voor dat gebied, zoals nieuwe toeristische arrangementen. Er wordt dus op allerlei manieren naar gekeken en bovendien is er ook een samenwerking in voorbereiding met het Drents Landschap om een groot deel van het zogenaamde IJ voor natuurontwikkeling op langere termijn in te richten. Er is ook een opmerking gemaakt over de financiën van de nationale landschappen. Er is veel te weinig geld hiervoor en dat is in dit geval door de minister erkend in het laatste bestuurlijk overleg. Indien het budget dat de provincie voor zeven jaar krijgt, in twee jaar wordt uitgegeven, dan mag dat van de minister en hij zal zijn uiterste best doen om er daarna meer van te maken. Indien dat niet lukt, dan houdt het op, maar dan heeft de provincie er in ieder geval iets mee gedaan, want het beetje dat de provincie nu krijgt verdeeld over zeven jaar, daar kan de provincie amper het proces van aan de gang houden. Daar is de provincie dan ook over teleurgesteld. D66 heeft het over de ondersteuning van de gemeentelijke uitvoeringsprogramma's. Op het moment dat het Jaarverslag 2005 en de Voorjaarsnota 2006 op tafel liggen is de provincie al met allerlei zaken bezig. Op dit moment kan spreekster melden dat de gemeenten daar ook mee verder gaan. Deze gemeenten zijn Noorderveld, Westerveld, De Wolden en Midden-Drenthe. De eerste onderdelen zijn inmiddels goedgekeurd, maar de bedoeling is dat wordt gestimuleerd dat zorg voor landschappen, welke zorg de provincie zelf de afgelopen periode op haar bordje heeft gekregen, ter hand wordt genomen door gemeenten. De gemeenten stappen hier ook in en doen dat graag. Afgesproken is dat als de gemeenten voor langere tijd in de uitvoeringsprogramma's opnemen dat landschap in hun buitengebied op de agenda wordt gezet, de provincie dat van harte ondersteunt. De provincie denkt dit tevens met Europese middelen te kunnen ondersteunen. Dat betekent dat als er een uitvoeringsplan van

€ 900.000,-- komt te liggen, het voor € 300.000,-- uit de portemonnee van de gemeente komt, € 300.000,-- voor rekening van LEADER is, wat straks wordt vervangen door Europees plattelandsgeld, en dat € 300.000,-- wordt gegeven door de provincie.

De heer SMIDT vraagt of dergelijke operaties in het landelijk gebied werkelijk een versterking vormen van het landschap. Bij hem doemt het beeld op dat binnen de projecten een belangrijk deel van de middelen opgaat aan achterstallig onderhoud, terwijl er meer op ontwikkeling dan op achterstallig onderhoud moet worden ingezet als de provincie iets wil toevoegen aan het landschap. Immers, voor onderhoud hadden de eigenaren en de gemeenten al een verantwoordelijkheid.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat het zowel om ontwikkeling als om onderhoud gaat. Zij is hier vanmorgen uitgebreid met landschapsbeheer mee bezig geweest en er is ook een voorlichtingsbijeenkomst over geweest. Als het voor een deel om achterstallig onderhoud gaat, dan wordt dit niet uit deze middelen gefinancierd, want dat moet worden ingezet. Wat er daarna wel komt is een landschapszorgovereenkomst, zodat ook de duurzame instandhouding van wat gerealiseerd is, geregeld wordt. Daar zit ook een onderdeel als groene diensten in, wat de provincie de komende periode wil realiseren en wat bij de boermarken en de boeren ondergebracht gaat worden. Deze willen dat heel graag, maar die inhaalslag zal ergens gedaan moeten worden voordat dit kan worden overgedragen. Zowel aan ontwikkeling als aan onderhoud moet dus wat worden gedaan en de provincie let erop dat particulieren, boeren of gemeenten die erg in gebrek zijn gebleven niet worden gehonoreerd voor slecht gedrag. Ten aanzien van het landbouwondernemersprogramma merkt spreekster op dat daar in het jaar 2006 mee gewerkt zal worden. Daaraan wordt nu de laatste hand gelegd en dat doet de provincie samen met de Land- en Tuinbouworganisatie (LTO). Zij hoopt dat dit mensen stimuleert tot innovatie en een nieuwe manier van samenwerken. Een onderdeel daarvan is dat landbouwondernemers met andere ondernemers contacten zoeken om van elkaar te kunnen leren. Ten aanzien van de opmerkingen van de heer Wieringa antwoordt zij dat deze vooral meegenomen kunnen worden bij de discussie over het ILG, want anders zal zij de heer Wieringa daar op dit moment heel uitvoerig over moeten informeren. Het gaat echter wel om rijksambities en rijksmiddelen en dan is het in de eerste instantie aan het rijk om een keuze te maken en te bepalen waar meer of minder geld aan wordt uitgegeven. In dat budget is de provincie dan ook volgend. Wat de provinciale inbreng betreft bestaat er geen neiging om het provinciale bedrag te verminderen. Er zou zelfs reden kunnen zijn om als het rijk achterblijft daar iets op te kunnen plussen. De gretigheid van de heer Wieringa om het geldverslindende project Erica-Ter Apel te beëindigen, kan spreekster niet honoreren. Uitgerekend voor dat kanaal heeft het rijk toegezegd om € 4,8 miljoen op te zullen hoesten, dus dat staat in de rijksdoelen wanneer het aan de staten wordt gepresenteerd. Ten aanzien van de verblijfsrecreatie in de kwetsbare gebieden antwoordt spreekster dat zij daar nu niet uitgebreid over zal discussiëren. Op de opmerkingen van de commissie hierover zal zij nog terugkomen op 14 juni 2006. Het is heel goed om dat gezamenlijk te doen en de provincie zal hier graag een stevige regie op voeren. De provincie zal dit faciliteren, maar zij is het er wel mee eens dat de initiatieven van de ondernemers moeten komen. De provincie kan de haver dus aanleveren, maar kan het paard niet laten eten.

Mevrouw HAARSMA merkt ten aanzien van "CARP op de korrel" op dat zij dit wil koppelen aan de opmerking van verschillende fracties over de nieuwe WRO. Inmiddels een maand geleden is hierover een inspirerende dag georganiseerd in het provinciehuis en vele commissieleden waren daarbij aanwezig. Het ging daarbij over grondbeleid, de Nota Ruimte en de nieuwe WRO. Dat het het college menens is dat de provincie hiermee aan de slag moet, zal duidelijk zijn. Dat was ook de reden dat de provincie deze dag samen met het Ministerie van VROM heeft georganiseerd. Op dit moment wordt er door de provincie bekeken hoe zowel naar buiten als naar binnen omgegaan moet worden met de nieuwe WRO, want het betekent nogal een cultuuromslag. Tijdens de algemene beschouwingen heeft zij al aangegeven dat het ook voor het ambtelijk apparaat een cultuuromslag betekent. De plantoetsers zullen een totaal andere functie krijgen dan nu het geval is en dat kan niet van de ene op de andere dag worden georganiseerd. Er moet namelijk eerst worden gekeken wat het provinciaal belang is, waar de provincie

op moet sturen en wat des provincies is. Net is al gezegd dat centraal moet worden gedaan wat centraal moet en decentraal wat decentraal kan worden gedaan. Dat motto heeft de provincie ook, want toen het POP aan de gemeenten werd aangeboden heeft zij dezelfde woorden gebruikt, namelijk centraal wat moet en decentraal wat kan. Daarover heeft zij geen verschil van inzicht, maar het is alleen wel de vraag hoe dat gedaan moet worden. De Nota Ruimte en de WRO zijn beiden belangrijk en spreekster is op dit moment zover dat over twee weken een presentatie in het college zal worden gegeven over de route die de provincie wil gaan. Toch betekent het dat het de staten zal vrijlaten om te bepalen hoe in deze commissie of in een ander verband zal worden omgegaan met deze nieuwe situatie. Er staat de commissie niets in de weg om met voorbeelden te komen om te kijken wat hier gezamenlijk aan kan worden gedaan. Dat legt spreekster volledig bij de commissie neer. Met betrekking tot de CARP merkt zij op dat dit lijkt op een geïnstitutionaliseerd orgaan en de CARP is dan ook niet voor niets opgetuigd. Het functioneert ook goed, maar het mag niet zo zijn dat bij alles wat door de provincie wordt beoordeeld het uitgangspunt is dat de CARP heeft gesproken en dat die uitspraken regel en wet zijn. Zo werkt het niet. Spreekster weet wel dat het naar buiten toe vaak wel zo wordt uitgelegd, maar daar heeft spreekster een andere opvatting over. Dat neemt niet weg dat daar over moet worden nagedacht en daar is de provincie op dit moment druk mee doende. De Nota Ruimte is voor de provincie heel belangrijk en het POP strookt dan ook behoorlijk met de Nota Ruimte. Daar is overigens met VROM al over gesproken en nu bestaan er nog slechts een paar zaken die nog een verdiepingsslag behoeven. Als het gaat om het ontwikkelingsgericht werken in deze provincie noemt zij voorbeelden als Assen-Zuid en Frederiksoord. Het college is dus al heel druk bezig om dit vorm te geven in deze provincie.

De heer KUIPER heeft de gedeputeerde aan de ene kant horen zeggen dat de commissie hierin een eigen verantwoordelijkheid heeft, terwijl zij aan de andere kant aangeeft dat het college hier al veertien dagen intern mee bezig is. Hij vraagt of het niet verstandiger is dat het college komt met een soort van schema of procesgang waarbij de staten op een goede manier worden betrokken bij deze discussie, zodat partijen hieraan ook een eigen politieke kleur kunnen geven.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat zij haar verhaal nog niet had afgerond, maar dat was wel haar volgende opmerking. Het college is bezig om dit te ontwikkelen en zij heeft tijdens de algemene beschouwingen aangegeven dat het college in het najaar misschien wel meerdere keren daarover met de staten, maar ook vooral met de gemeenten in gesprek wil. De gemeenten zijn namelijk bij uitstek de partners waarmee de provincie moet samenwerken en waarmee de provincie van gedachten zal moeten wisselen. Spreekster heeft echter ook gezegd dat zij geen prachtige beleidsnotitie zal maken. Er ligt echter wel een bepaalde filosofie aan ten grondslag. Afrondend adviseert zij dan ook om niet opnieuw een nieuw groepje samen te stellen uit de staten om dan vervolgens te concluderen wat wel en wat niet kan. Zij zou dan ook liever de bijeenkomsten willen afwachten die in het provinciehuis zullen worden georganiseerd.

De heer WIJBENGA heeft daar geen enkel bezwaar tegen, maar een van de elementen in zijn voorstel is geweest dat provinciale staten het initiatief naar zichzelf toetrekt en daarmee de agenda bepaalt en dit overleg juist gebruikt voor exercities die de gedeputeerde nu aangeeft en waar een duidelijke taak voor de staten ligt. De staten zouden daarbij op een informele manier willen discussiëren en zich daarbij laten informeren door ambtenaren, want er moet heel veel informatie worden overgedragen. Dat is het element wat spreker heeft proberen in te brengen, nog los van het initiatief van de heer Slagter om bijgepraat te worden over een aantal incidentele gevallen. Dat laatste kan gewoon doorgaan en dat kan in diezelfde groep. Spreker wil het karakter echter enigszins veranderen om zodoende de regie in de richting van de staten te trekken. Hij rekent daarbij uiteraard op steun van de collega's.

De heer SMIDT geeft aan op de eerste plaats nog met informatie te willen worden gevoed op dit gebied, want hij kan het allemaal nog niet overzien. Wat er nu gaat gebeuren is dat er verantwoordelijkheden van provincie naar gemeenten worden verschoven. Spreker wil ook weten hoe gemeenten daar überhaupt mee denken om te gaan. Het kan best zijn dat gemeenten vinden dat zij een aantal zaken liever

bij de provincie willen laten. Het kan ook best zijn dat spreker vindt dat de provincie geen serviceverlener richting de gemeenten behoeft te zijn. Het speelveld is spreker nog niet helemaal duidelijk en daar kunnen die bijeenkomsten meer verduidelijking in geven. Pas dan wil hij op basis van politieke lijnen nog eens kijken naar de rol van de provincie daarin en hoe dat eruit ziet. Spreker verwacht dat de provincie in dat proces van decentralisering zelf ook sturing inlevert. De provincie moet dan ook leren loslaten. De voeding voor die discussie krijgt spreker liever vanuit het veld dan vanuit een provinciaal discussiegroepje. Daarna wil hij hierover reflectie binnen zijn fractie hebben, waarna de marsroute kan worden vastgesteld.

Mevrouw HAARSMA zal een goochelaar uitnodigen om de kunst van het loslaten te leren toepassen. Dat is natuurlijk wel de kern van het verhaal. Het provinciaal belang moet absoluut niet uit het oog worden verloren. Spreker stelt voor dat het college de commissie uitnodigt voor de bijeenkomsten met de gemeenten en aan de hand daarvan kan verder worden gediscussieerd. De heer Haar had gevraagd naar de woonplannen. Deze zijn alle voor 2006 ingediend en zijn allemaal afgerond. Het college heeft constructieve overleggen met de gemeenten gehad en zij zijn wat haar betreft absoluut van betere kwaliteit dan de vorige woonplannen. Conflicten zijn hierover niet. De heer Haar wilde weten hoe daar waar de provincie een ander uitgangspunt heeft dan de gemeente, dit probleem wordt opgelost. Daar zijn allemaal wel oplossingen voor te bedenken, maar spreekster gaat niet uit van het conflictmodel. Daar waar de gemeenten en de provincie het op dit moment nog niet eens zijn, gaat zij nader onderzoek doen om vervolgens te kijken of een gezamenlijk uitgangspunt kan worden gerealiseerd. Ten aanzien van de starterswoningen merkt zij op dat dit college als prioriteit wonen, welzijn en zorg heeft. Daar is heel veel op ingezet. In het overleg met de gemeenten over de woonplannen heeft zij veel gesproken over de starterswoningen en zij heeft letterlijk aan de gemeenten gevraagd of zij op dat vlak knelpunten kennen. Toen heeft zij een heel boeiende discussie gehad, want de vraag kan worden gesteld wat nu precies een starterswoning is. Die discussie wil zij nu niet voeren, maar het ligt wel genuanceerder dan hoe daarover in de wandelgangen wordt gesproken. Het is echter een heel boeiend verhaal dat zij graag nog eens met de commissie wil bediscussiëren, maar zij denkt dat de ene partij daar heel andere opvattingen over heeft dan de andere partij. Het probleem ligt dan ook echt veel breder dan hier op dit moment kan worden vastgesteld en heeft met veel zaken te maken. Spreekster heeft tegen de gemeenten gezegd dat als er knelpunten op dit vlak waren, dit terug moest zijn te zien in de knelpuntenpot. Er zijn echter heel weinig gemeenten die een beroep op de knelpuntenpot hebben gedaan met betrekking tot starterswoningen. Op de vraag of het niet nuttig zou zijn om onderzoek naar de behoefte aan starterswoningen te doen, merkt zij op dat dit wel mooi is maar dat een dergelijk onderzoek natuurlijk wel weer geld kost. Dat is op dit moment niet de prioriteit van dit college, temeer daar de gemeenten op dit vlak geen knelpunten aandragen.

De heer WIJBENGA betwijfelt dit. Hij heeft andere informatie, namelijk dat er wel degelijk problemen zijn in de wat grotere dorpen, alwaar een starter gewoonweg niet aan de bak komt. In Limburg zijn er met woningbouwcorporaties vergaande afspraken gemaakt over de definitie van een starterswoning, namelijk dat deze in de Limburgse situatie niet duurder mag zijn dan € 140.000,--. Daar kan een dergelijke woning voor worden gebouwd, want in Limburg zijn 1.000 van dergelijke woningen gebouwd. Indien het daar zo'n succes is, dan moeten er toch zaken zijn die voor een provincie als Drenthe nuttig en leerzaam zijn. Spreker zou die investering wel degelijk willen doen om te kijken of een dergelijk instrument in Drenthe kan worden ingezet. Nu minister Dekker daar geld voor over heeft kunnen deze zaken worden gestapeld en kan er iets aan worden gedaan. Hij constateert deze problematiek dus wel degelijk en wijst op een goede oplossing voor het probleem.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat de startersproblematiek er niet is. Daar kan echter genuanceerd tegenaan worden gekeken. De heer Wijbenga heeft alleen heel veel informatie uit Limburg. Spreekster kent de situatie daar ook want zij heeft daarover een presentatie gezien van Limburgse woningbouwcorporaties. Zij wijst er echter op dat dit een gemeentelijke verantwoordelijkheid is en dat het bouwen van starterswoningen decentraal, dat wil zeggen door de gemeenten, kan worden geregeld. Spreekster

gaat dan ook geen problemen oplossen van gemeenten die gemeenten zelf niet als zodanig erkennen. Bouwen in het buitengebied en bouwen in de kleine dorpen is echter een ander verhaal dan de starterswoningen.

De heer SMIDT ondersteunt de gedeputeerde hierin. In de vorige periode had iedereen het beeld dat er starterswoningen moesten komen, maar toen de eerste generatie woonplannen er lag bleek er op basis van onderzoek en enquêtes geen vraag naar starterswoningen te zijn. Bovendien is het ook een misvatting dat een starterswoning altijd een nieuwe woning moet zijn. Mensen kunnen ook in een tweedehands huis beginnen. Er moet dan ook voorzichtig worden omgesprongen met het extra geld steken in starterswoningen, want deze materie is complex.

Mevrouw KLIP antwoord dat een aantal commissieleden een opmerking heeft gemaakt over de Energienota. De opmerkingen die zijn gemaakt tijdens de behandeling van de Energienota staan niet in de Voorjaarsnota. Dat klopt, want deze hebben elkaar gekruist. Spreekster heeft de commissie toegezegd dat alles wat is besproken tijdens de laatste langdurige behandeling van de Energienota zorgvuldig door het college zal worden bekeken en dat serieus in overweging zal worden genomen wat er in de definitieve Energienota terechtkomt. Er zijn veel behartenswaardige woorden gezegd en het verhaal over de windmolens was daar maar één onderdeel van. Of die windmolens daar ook in terecht komen is iets dat nog verborgen ligt in de behandeling en definitieve vormgeving van de nota. Deze komt voor de zomervakantie in het college en zal dan ook worden toegestuurd aan de commissie. Daar is uitvoerig over gesproken en het staat de commissie natuurlijk vrij om die nota te agenderen voor de statenvergadering. Ook de heer Kuiper heeft nog iets over de Energienota gezegd en deze koppelt het aan het nieuwe rapport van het KNMI. Tijdens de vorige behandeling is ook gesproken over het rapport van de taskforce Meer met Energie van Rein Willems die twee weken tijdens de algemene beschouwingen aan de orde is geweest. Het rapport bevestigt waarom de provincie überhaupt zo intensief met het klimaat bezig is en waarom er een Energienota wordt geschreven. Zij heeft toegezegd dat de aanbevelingen van deze taskforce in ieder geval in de definitieve vormgeving van de nota zullen worden meegenomen. Om nu ook de uitkomsten van dat KNMI-onderzoek, dat meer te maken heeft met de kwantitatieve gegevens dan dat hierin echt inhoudelijk iets volstrekt anders staat, hierin mee te nemen, is iets waarvan zij geen voorstander is. Het is goed om op een gegeven moment gewoon vast te stellen dat dit de Energienota is. Elke nota en elk onderzoek vormen immers vaak weer de start van nieuwe gedachten en ontwikkelingen en als een nota steeds weer wordt opgeplust komt het nooit tot een nota in een definitieve vorm. Bovendien is toegezegd dat er elk jaar een tussenrapportage zal worden gegeven door het college. Wat betreft de klimaatconferentie worden alle ideeën van de scholieren nu bekeken. Er zijn drie adviesbureaus die daar samen met de provincie naar kijken en een aantal ideeën zal daadwerkelijk worden uitgewerkt. Gekoppeld daaraan zal de provincie proberen een vervolg te geven aan de B van bewustwording op het gebied van klimaat. Dat er een vervolg gaat komen is dus zeker, maar hoe dat zal gaan gebeuren weet spreekster nog niet. Zij nodigt de commissie daarbij uit om daar actief met het college over mee te denken. Het laatste punt met betrekking tot energie komt van de heer Kuiper en dat is de referentie aan de toezegging dat er een soort van energieparagraaf in provinciale nota's en collegestukken zal komen. Dat heeft spreekster inderdaad toegezegd en daar wordt momenteel ook aan gewerkt. Echter, de behandeling van Energienota en Voorjaarsnota hebben elkaar gekruist en niet alles wat is toegezegd is ook in de Voorjaarsnota opgenomen.
Het college vraagt € 200.000,-- extra voor formatieplaatsen bij de afdeling Milieubeheer ten behoeve van de vergunningverlening. Daar zal de volgende keer uitvoerig over worden gesproken. Het bedrag is bedoeld als inhaalslag op het gebied van kwantiteit, maar ook op het gebied van kwaliteit. Het gaat daarbij om het opkrikken van deskundigheid. In principe gaat het om een jurist, een specialist op het gebied van luchtkwaliteit en een vergunningverlener. Het bedrag van € 200.000,-- is dus genoeg voor de inhaalslag, maar de drie fte's zijn in principe structureel. Zij gaat ervan uit dat dit bedrag over twee jaar ergens anders in de formatie van de provincie kan worden gevonden. Het gaat dus om structurele bezetting, maar zij denkt dat de provincie daar alleen de eerste twee jaar extra geld voor nodig heeft. Ten aanzien van het opruimen van autobanden in het landelijk gebied, heeft een paar weken geleden een

stuk in de krant gestaan. Daar is in de gemeente De Wolden ook al over gesproken en in principe gaat het om bedrijfsafval, dus de eigenaren van de bedrijven zijn daar verantwoordelijk voor. Er is een succesvol project in Noord-Brabant geweest en het college zal daarnaar kijken. Als met enige vorm van stimulering ook een dergelijke grote opruimactie in Drenthe kan worden bewerkstelligd, dan zal dat zeker gebeuren, maar daarbij moet ook sprake zijn van eigen verantwoordelijkheid van ondernemers, want het is hun eigen afval. Over stedelijk waterbeheer zijn ook opmerkingen gemaakt. In de Voorjaarsnota wordt alleen Meppel genoemd, maar ook in Coevorden wordt daar actief aan gewerkt. Stedelijk waterbeheer is niet alleen het openleggen van een gracht, want het betreft ook het aanleggen van grote vijvers in de dorpen. Het gaat dan ook niet alleen om de aantrekkelijkheid van de stad of het dorp maar het heeft ook te maken met het opvangen van water in het kader van het Waterbeleid voor de 21ste eeuw (WB21). Voorts heeft het ook te maken met het financieel ondersteunen van gemeenten, daar waar zij hun rioleringssystemen moeten aanpassen en met de afkoppeling van regenwater. Het stedelijk waterbeheer kent een scala aan aspecten die alle zijn gekoppeld aan kwaliteit in het kader van de Kaderrichtlijn Water. De heer Wieringa heeft een opmerking gemaakt dat hij vindt dat er eerst in het provinciehuis een hele takendiscussie moet worden gevoerd alvorens er überhaupt geld van de Drentse burger wordt uitgegeven. De provincie geeft echter uitsluitend geld van de Drentse burger uit en de takendiscussie is niet iets wat wordt gedaan en vervolgens tien jaar niet meer wordt gedaan. Dit is een continu proces en heeft direct te maken met het decentraal uitvoeren wat decentraal kan, en centraal wat centraal moet. Het is dus niet zo dat er een soort van time-out wordt ingelast en dat dan wordt gekeken wat de provincie wel of niet kan doen, want het is een continuproces en vooruitlopend op de begroting zal zij daar uitvoerig over komen te spreken De afgelopen keren dat is gesproken over de huisvesting - en ook volgende keer wordt hierover in de Statencommissie BFE gesproken - heeft zij heel duidelijk aangegeven dat verantwoord en serieus wordt gekeken naar de taken van de provincie. Zo gaat er wat af en komt er wat bij. Het was in de Voorjaarsnota of in de jaarstukken dan ook te lezen dat de provincie rond de vijfhonderd fte zal blijven schommelen. De provincie heeft nu 600 medewerkers en dat zal niet minder worden omdat de deeltijdfactor alleen maar toeneemt. In Nederland wordt ook gestimuleerd dat er in deeltijd wordt gewerkt. Wat betreft het geld van de Drentse burger, dan moet dit inderdaad zorgvuldig worden uitgegeven, maar burgers hebben ook recht op een effectieve en efficiënt werkende overheid en dat was een van de hoofdargumenten om iets aan de inrichting van dit gebied te doen.

De heer WEGGEMANS antwoordt dat in het handhavingsoverleg tussen gemeenten en provincie is gesproken over de problematiek met betrekking tot autobanden. Door de gemeente De Wolden is ingebracht dat er een verzamelactie komt voor alle gemeenten voor die autobanden. Dat zal waarschijnlijk ook wel lukken en zal door de provincie worden georganiseerd. Dit is niet meer dan organiseren. Wat de handhaving betreft antwoordt hij dat een boer best een rommelig erf mag hebben, maar hij heeft toch liever dat de autobanden van het erf verdwijnen. Het Verdrag van Valetta bevat officieel een richtlijn over hoe dient te worden omgegaan met bouwplaatsen waarin zich archeologische bodemvondsten bevinden. Dit is een redelijk lastig probleem omdat het een gewenningsproces is en er zijn heel wat bureaus die zich op dit vlak deskundig hebben verklaard. Na enige tijd zal duidelijk worden hoe hier wel en hoe hier niet mee moet worden omgegaan. Het heeft wel als bijwerking dat het archeologisch depot in Nuis wordt overvoerd met allerlei nieuwe aanbiedingen, dus daar moet ook nog een oplossing voor gevonden worden. Een voorstel daarover zal de commissie binnenkort bereiken.

TWEEDE TERMIJN

De heer HAIKENS vindt dat mevrouw Edelenbosch goed is ingegaan op de vraag over LOFAR, maar het Hunzeproject is een speerpunt en de opsomming zoals die onder het kopje Hunze staat, zit vol ambities. Dat is positief, maar hij denkt dat er toch een typfout is gemaakt, want er staat maar een bedrag van € 150.000,00 onder.

Mevrouw EDELENBOSCH gaat ervan uit dat zij van de heer Haikens de ruimte krijgt om hierop terug te komen als zij meer geld nodig heeft. Het gaat over het komende jaar en in het Hunzeproject is sprake van cofinanciering vanwege de Subsidieregeling Gebiedsgericht Beleid (SGB)- en de LEADER-middelen. Het potje Reserve vitaal platteland is over al deze projecten keurig verdeeld en de bedragen zijn redelijk reëel. Zij heeft niet het idee dat daar heel erg veel op wordt overgehouden en dan moet worden gekeken hoe het wordt verdeeld. Het kan best zo zijn dat er straks wat geld van het ene project naar het andere schuift, maar zij heeft de aansporing van de heer Haikens goed begrepen.

De heer SMIDT is het naar aanleiding van het voornemen van het CDA voor het indienen van een motie over de stimulering van de economie van het platteland eens met het voornemen om het platteland te stimuleren. Immers, in het collegeprogramma staat dat ernaar wordt gestreefd de werkgelegenheid op het platteland in stand te houden. Hij heeft echter ook gekeken naar de onderbesteding van de budgetten voor programmaonderdelen die straks opgaan in het ILG en dat is een omvangrijk bedrag. Er is nog veel geld niet uitgegeven. Voordat hij instemt met de motie van het CDA wil hij een nadere analyse van hoeveel geld er straks binnen het ILG zal worden uitgegeven. Straks verschijnen de schotten en dan kan het geld worden besteed aan de economie van het platteland. Hij wil dus nog een nadere beschouwing over de noodzaak van het verhogen van het budget.

**11. Statenstuk 2006-227; Instelling Adviescommissie voor de Fysieke Leefomgeving Drenthe/ vaststelling Reglement op de Adviescommissie voor de Fysieke Leefomgeving Drenthe**

De heer SMIDT ontgaat de diepere gedachte achter de verdeling van wie de voordracht doet voor leden van deze commissie. De staten benoemen zeven leden en het college tien leden. Daar zit voor hem geen enkele logica in. Zo worden rijksheren door provinciale staten benoemd, terwijl hij denkt dat dit veel beter aan het college kan worden overgelaten omdat het college deze mensen beter kent.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat als er ja wordt gezegd tegen dit statenstuk, de staten bij dezen de commissie hebben ingesteld. Als het gaat om de vertegenwoordiging van de rijksheren, dan is dat een wettelijke verplichting. Wettelijk moeten deze heren in de commissie Omgevingsbeleid zijn vertegenwoordigd, dus dat is een automatisme dat voortvloeit uit dit stuk. Vervolgens moet er nog een onafhankelijke voorzitter worden aangesteld. Haar voorstel is om een advertentie te plaatsen, waarna het college met een voordracht bij de staten komt. Die voordracht komt dan ook in deze commissie aan de orde. Dat is heel simpel het verhaal.

De heer SMIDT vindt dat er geen logica zit in het verhaal dat een deel van de rijksheren door de staten wordt benoemd, terwijl hij als statenlid die rijksheren niet kent. Verder wordt de vertegenwoordiger van het Ministerie van Economische Zaken (EZ) door het college benoemd, terwijl die van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Visserij (LNV) door de staten wordt benoemd. Hier zit geen lijn in.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat daar ook geen logica in zit, maar dat dit gewoon een wettelijke verplichting is.

Mevrouw HUISMAN antwoordt dat het dus nieuw is dat de commissie gezamenlijk door het college en de staten wordt ingesteld. Er wordt ook gesproken over een adviesfunctie van de staten. Hoe wordt die adviesfunctie ingevuld? Is dat een formele kwestie en kunnen de staten alleen maar ja zeggen? Kan er ook worden meegedaan of worden er statenleden als adviseur benoemd? Hoe gaat dat dan?

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat de commissie Omgevingsbeleid een openbare vergadering is en dat leden te allen tijde deel kunnen nemen aan deze vergadering. Hetzelfde geldt voor het college. Het is logisch dat wanneer een bepaald thema aan de orde wordt gesteld, de portefeuillehouder die dat onderwerp in portefeuille heeft aanwezig is in de commissievergadering en dat kunnen commissieleden ook doen.

De VOORZITTER concludeert dat dit statenstuk als hamerstuk in de statenvergadering kan worden behandeld.

**12. Brief van 10 april 2006, kenmerk 2006003917 van OV-bureau Groningen Drenthe over ontwerp-Begroting 2007**

De heer SLAGTER vraagt om een toelichting op de raming van de opbrengsten. De inhoud van het OV-bureau is onlangs al besproken. In de raming zitten namelijk nogal wat onzekerheden en de marge van die onzekerheden wordt vrij ruim aangegeven en vooral in meerjarenperspectief loopt het verlies op. De onzekerheid wordt door een vijftal zaken veroorzaakt, waaronder de herijking van de brede doeluitkering (BDU). Hoe groot zou dit probleem kunnen worden? Het OV-bureau heeft aangegeven dat de doelstelling 3% groei is in dit jaar. Is die groei ook meegenomen in die onzekerheidsberekening? Het is verstandig om het weerstandsvermogen op te bouwen. De marketing is heel belangrijk en daarnaast is goede informatievoorziening en communicatie met de klanten erg belangrijk. Is de planning op dit punt niet aan de magere kant?

De heer WIERINGA wijst erop dat op pagina 22 wordt gesproken over een financierings- en treasurystatuut welke wettelijk wordt voorgeschreven aan het OV-bureau. Is dit statuut inmiddels gereed? Op pagina 26 wordt gemeld dat met de dotatie van € 1,2 miljoen de weerstandscapaciteit nog niet is bereikt. Kan het college aangeven aangeven welk bedrag nodig is om de weerstandscapaciteit op peil te krijgen? Wanneer wordt dat bereikt zodat de provincie geen risico meer loopt?

De heer WASSINK wijst erop dat het OV-bureau nog niet zolang bestaat en dat pas geleden het businessplan openbaar is geworden. Dat zag er heel goed uit. Richting een OV-bureau moet niet worden overvraagd, maar als het gaat om de concrete doelen kan het bij het OV-bureau nog een stuk beter. Vooral aan de ontwikkelingen van het kleinschalig vervoer is nog wel wat te doen.

De heer HAAR had ook een opmerking over het budget dat voor marketing en communicatie is uitgetrokken. Indien op een omzet van € 50 miljoen 2% wordt uitgegeven aan marketing en communicatie dan vindt hij dat, gezien het belang van marketing en communicatie, een erg marginaal bedrag.

De heer BOSSINA maakt zich met de heer Slagter zorgen over de risico-inschatting. Kan de gedeputeerde daar iets over zeggen? Wat betreft de concrete doelen wordt de invoering van de OV-chipcard genoemd. Als hij dit leest dan wordt opengelaten of die chipcard wel wordt ingevoerd. Is de provincie verplicht om dit mee te nemen, want het zou gepaard kunnen gaan met hoge kosten? Op wie worden deze afgewenteld? Dit stuk is in lijn met het gepresenteerde businessplan en daar was hij het helemaal mee eens.

De heer SWIERSTRA antwoordt dat de opbrengstenraming altijd binnen een zekere marge plaats dient te vinden. Die marge is in belangrijke mate afhankelijk van de reizigersaantallen en het risico dat daarbij bestaat is dat op het moment dat niet de doelstelling wordt gehaald en er moet worden bezuinigd, dat kan betekenen dat het besluit valt om te gaan snijden in de dienstregeling. In financiële zin loopt de provincie dan geen risico. Het aanpassen van de dienstregeling kan bovendien ook betekenen dat er betere producten worden geïntroduceerd die meer inkomsten genereren. Het kan ook betekenen dat het effect daarvan pas in de volgende aanbesteding wordt vertaald. Daarvoor is wel een bepaald weerstandsvermogen als buffer nodig en op dit moment wordt gesproken over de grootte van dat weerstandsvermogen. Dat heeft het college overlegd met vele accountants, mede ook gezien wat er in dit huis eerder op financieel gebeid is gebeurd. Het bestuur beraadt zich er nog op hoe groot dat weerstandsvermogen daadwerkelijk moet zijn. Er zou ook kunnen worden gezegd dat op het moment dat binnen de reguliere begroting en de reguliere bedrijfsvoering de risico's kunnen worden opgepakt en de tering naar de nering wordt gezet, er weinig aanleiding is om een groot bedrag aan dood geld op de

plank aan te houden. Stel dat dan een acuut probleem zou ontstaan, dan zouden partijen die erachter staan, zoals de provincies en de stad Groningen, gevraagd kunnen worden om daaraan iets te doen. Dat is dan altijd een tijdelijkheid die bij de volgende subsidiëring weer kan worden ingehaald. De staten zijn daar zelf baas over. Ten aanzien van de brede doeluitkering (BDU) is het niet alleen de vraag wat het rijk met de BDU doet en welke beslissingen er worden genomen op rijksniveau over bezuinigingen, maar merkt hij op dat de besteding van het geld nu de BDU ontschot is een eigen beslissing van de provincie geworden. Het OV-geld is een onderdeel van de BDU die de provincie ter beschikking staat en op dit moment zijn voor het openbaar vervoer grosso modo bedragen als uitgangspunt gekozen die in de afgelopen jaren ook voor het openbaar vervoer waren geraamd. Dat kan ook moeilijk anders omdat het doorlopende concessies zijn en er niet halverwege de rit tegen een vervoerder kan worden gezegd dat deze minder geld krijgt, want dan wordt contractbreuk gepleegd. Er zit dan ook een technisch probleem in hoe dat dan precies wordt gedaan. Het is uiteindelijk aan de staten om uit te maken welk deel van de BDU wordt besteed aan openbaar vervoer en welk deel aan infrastructuur. Deze discussie wordt de komende tijd nog gevoerd, maar hij gaat op dit moment uit van de budgetten op een bepaalde indexbasis zoals die waren gehanteerd om het niet al te ingewikkeld te maken, maar uiteindelijk zijn het allemaal communicerende vaten waar de provincie zelf over gaat met de uitdaging dat de provincie voor wat betreft de exploitatie geen eigen geld legt bij het openbaar vervoer en dus ook niet ten aanzien van een risico als zodanig. Dat kan dus als zodanig volledig overeind blijven. Daarnaast blijft ook de beleidsvrijheid bestaan voor de staten om er op enig moment iets heel anders van te vinden.
Marketing is een belangrijk onderdeel om het businessplan zoals dat is gemaakt ook daadwerkelijk in de markt te zetten. Daar wordt hard aan gewerkt en op dit moment vinden er allerlei acties plaats. De bedragen daarvoor zijn in absolute zin al best behoorlijk maar in procentuele zin is het nog niet gigantisch hoog, maar het OV-bureau is niet alleen afhankelijk van deze marketing maar ook de OV-bedrijven spelen daar zelf een belangrijke rol bij, want zij plegen marketing, maken reclame, vinden dienstregelingen uit en communiceren over hun nieuwe producten. Een deel van die marketing hoort bij een stuk ontwikkelingsfunctie dat het OV-bureau momenteel in huis heeft, maar het OV-bureau heeft niet de volledige ontwikkelingsfunctie, want er zijn ook concessies waarbij ontwikkelingsfunctie en opbrengstverantwoordelijkheid weer bij de vervoerders ligt en dat zal bij een volgende concessie wellicht nog veel meer die kant uitgaan. Dan blijft voor het OV-bureau uitsluitend de taak over om dat proces te organiseren. De inspanning die voor dit bedrag kan worden gedaan moet dan ook niet voor 100 procent gelijkgesteld worden met de vraag of er wel genoeg aan marketing wordt gedaan, want daar wordt meer op ingezet dan in het verleden is gebeurd. In de begroting zijn op een voorzichtige manier de groeicijfers meegenomen, want het OV-bureau gelooft in het eigen beleid. Zoals het zich nu laat aanzien komt het OV-bureau goed uit met de begroting, want het OV-bureau ligt goed op koers. Voor wat betreft de afrekenbaarheid en transparantie heeft de provincie van het ministerie van Binnenlandse Zaken de uitdrukkelijke complimenten gekregen voor de helderheid en de duidelijkheid van de begroting en alles wat daarbij hoort, zoals het gehele administratieve systeem en de organisatie. Er is dan ook ontzettend veel gebeurd, want net de afgelopen week is de jaarrekening goedgekeurd en is er een verklaring van rechtmatigheid verkregen. Het eerste jaar heeft het OV-bureau de zaken dus uitstekend op orde. Of de groei daadwerkelijk wordt gehaald zal de praktijk moeten uitwijzen. Het succes van het eurokaartje gaat in ieder geval gewoon door en de aantallen reizigers nemen toe. In een aantal concessies zijn er goede initiatieven voor nieuw vervoersontwikkelingen, dus wat dat betreft ziet het er naar verhouding goed uit. Spreker droomt op dit moment zo ongeveer van de chipcard vanuit zijn verantwoordelijkheid als voorzitter van de IPO-commissie Mobiliteit. Hij heeft in dat kader veel te maken met onderhandelingen daarover en dat is een buitengewoon ingewikkeld en zwaar traject, waarbij op dit moment nog driftig wordt onderhandeld met het ministerie en haar adviesbureaus over de businesscase van verschillende decentrale overheden om ervoor te zorgen dat uiteindelijk zal worden gestart op een "level playing field". Het is inmiddels zover dat de minister zegt dat het uitgangspunt is dat geen enkele decentrale overheid als direct gevolg van de chipcard zou moeten snijden in de dienstregeling. Er wordt heel hard gerekend om dat voor elkaar te krijgen en dat betekent gewoon dat er meer geld van het rijk bij moet dan in eerste instantie was gedacht. De hele introductie van de chipcard gaat dan ook om honderden miljoenen euro's waarbij de berekening van de businesscases een periode van vijftien tot twintig jaar beslaat. Het maat-

schappelijke rendement van de invoering van de chipcard zou uiteindelijk positief moeten zijn, maar de decentrale overheden maken zich daar behoorlijk zorgen over, aangezien de baten die in 2003 nog werden berekend inmiddels zijn gedaald tot bijna break-even niveau. Er zit dus een fors risico in. Op dit moment wordt de chipcard nog niet opgelegd en is het uitgangspunt dat een afzonderlijke overeenkomst moet worden gesloten door het rijk met alle partners afzonderlijk, maar de grote lijn is dat de grote broeders en zusters nu zoiets hebben dat er een besluit moet worden genomen en dat de laatste berekeningen geen problemen mogen opleveren. Ook al is het dan ook geen formele verplichting, de provincie kan zich niet permitteren om als het verhaal doorgaat in haar eentje te besluiten om het op een andere manier te doen. Dat staat los van de vraag of er uiteindelijk geen algemene maatregel van bestuur (AMVB) of wettelijke regeling komt om het op die manier te doen, want anders wordt het hele systeem gefrustreerd. De provincie kan hier dus niet aan ontkomen, maar er komt nog een zwaar onderhandelingstraject om te zorgen dat de provincie er op een goede manier uitspringt. Het OV-bureau speelt daarin een zware rol en ook het hele landelijke circuit wordt als zeer deskundig gezien bij het berekenen van dit soort zaken. De provincie trekt hierin gezamenlijk op met een aantal partijen en hij heeft goede hoop dat de provincie er redelijk uitkomt.

## 14. Brief van 27 april 2006, kenmerk 17/5.5/2006004098, over Financiële cyclus 2006 Regio Groningen-Assen

De VOORZITTER merkt op dat over dit onderwerp vorige week een bijeenkomst is belegd waarbij de commissieleden hun inbreng naar voren konden brengen. Hij stelt vanwege het late tijdstip en de duur van deze vergadering voor om de inbreng die de commissieleden vorige week hebben gedaan, hier als herhaald en ingelast te beschouwen, zodat dit agendapunt in deze commissie niet verder besproken hoeft te worden. De inbreng die toen is gedaan, kan voor gedeputeerde Swierstra als uitgangspunt van de commissie worden beschouwd. Overigens krijgen de commissieleden nog wel de gelegenheid om hun aanvullende schriftelijke inbreng bij de heer Swierstra in te brengen.

De heer SWIERSTRA antwoordt dat vorige week een open discussie is gevoerd over de voortgang, de achtergronden en de inhoud van dit verhaal. Het gaat nu echter wel om de formele vaststelling van de begroting van de regio en als de commissie daar op- of aanmerkingen op heeft, dan zullen die opmerkingen aan spreker moeten worden meegegeven want anders kan spreker daar in de stuurgroep niets mee doen. De stuurgroep zal de begroting vaststellen op basis van het voorstel van het dagelijks bestuur en de eventuele opmerkingen van de partijen. Spreker vindt het prima indien de commissieleden hem schriftelijk een aantal opmerkingen doen toekomen, maar de politieke weging van die schriftelijke opmerkingen zal de commissie dan aan spreker moeten overlaten. Indien daar een echt fundamenteel punt bij zit, dan zal er overleg tussen spreker en de desbetreffende partij plaats moeten vinden zodat dit op een goede manier handen en voeten kan worden gegeven. Het voorstel van de voorzitter verdient echter de schoonheidsprijs niet, maar is onder de gegeven omstandigheden wellicht het meest wenselijk.

De VOORZITTER stelt vast dat partijen hun eventuele schriftelijke reactie aan de heer Swierstra ook naar andere partijen zullen mailen, zodat ieder commissielid op de hoogte is van de schriftelijke bijdragen van andere partijen.

De COMMISSIE stemt met het voorstel van de voorzitter in, zodat dit agendapunt niet hoeft te worden behandeld.

## 15. Sluiting

De VOORZITTER stelt voor om agendapunt 13, brief van 27 april 2006, kenmerk 11/5.8/2006002580, over Provinciaal uitvoeringsprogramma (PUP) Verkeer en vervoer 2006 op de agenda te zetten van de commissievergadering van 28 juni 2006.

De COMMISSIE stemt hier unaniem mee in.

De VOORZITTER sluit vervolgens de vergadering om 19:28 uur.

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 28 juni 2006.

,voorzitter

,commissiegriffier

**TOEZEGGING**

gedaan in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid, gehouden op 31 mei 2006 in het provinciehuis te Assen.

**Pagina**

| | |
|---|---|
| 21 | De heer SWIERSTRA zegt de commissie een overzicht toe van de redenen waarom groot onderhoud aan (vaar)wegen en infrastructuur wordt uitgesteld. |

HW

**Lijst van toezeggingen Statencommissie Omgevingsbeleid** *(31 mei 2006)*

| **Nr** | **Datum toezegging** | **Korte termijn** (binnen 3 maanden) | **Afdoening** | √ |
|---|---|---|---|---|
| 1. | 10-01-2005 SC MWG | Mevrouw EDELENBOSCH zegt toe na te zullen gaan in hoeverre gebruik wordt gemaakt van de vrijstelling met betrekking tot het doden van roeken. | | √ |
| 2. | 17-10-2005 SC OGB | Mevrouw EDELENBOSCH zegt toe de commissie een stuk toe te sturen over de kosten van de nationale parken. | | |
| 3. | 21-11-2005 SC OGB | Mevrouw EDELENBOSCH zegt toe dat zij het gesprek met de landinrichtingscommissie wil aangaan om te kijken of het wellicht in tweede instantie mogelijk is om alsnog het gehele Rundeproject, zoals dat destijds door de heren Van Westen en Berg is ontworpen, te realiseren. Tevens zal zij met de DLG bespreken wat er in de communicatie over het plan met de bevolking van de Foxel-Scholtenskanaal verkeerd is gegaan. | | |
| 4. | 12-04-2006 SC OGB | Mevrouw EDELENBOSCH zegt toe dat zij de volgende vergadering in de vorm van een brief terug zal komen op de stand van zaken met betrekking tot de bestrijding van het Jacobskruiskruid. | 31-05-06 | √ |
| 5. | 12-04-2006 SC OGB | Mevrouw EDELENBOSCH zegt toe dat zij de commissie binnenkort een samenvatting nog zal geven van wat Drenthe te kort komt in het bod van het Rijk, m.b.t. het ILG zodat de staten dat mee kunnen nemen in hun contacten met de leden van de Tweede Kamer | | |
| 6. | 21-11-2005 SC OGB | Mevrouw HAARSMA zegt toe in gesprek te zullen gaan met de Milieufederatie en RECRON naar aanleiding van het mislukken van het project Westerveld en zal kijken welke mogelijkheden deze gesprekken haar zullen bieden. De resultaten van deze gesprekken zal zij terugkoppelen aan de commissie. | | √ |
| 7. | 15-03-2006 SC OGB | Mevrouw HAARSMA zegt toe dat de commissie de cultuurhistorische waardenkaart zal ontvangen en dat zal worden uitgezocht of de cultuurhistorische waardenkaart als uitwerkingsplan van het POP in de commissie dient te worden behandeld. | | |
| 8. | 23-05-2005 SC MWG | Mevrouw KLIP zegt toe de vragen over de tekorten bij de uitvoering saneringsprogramma industrielawaai schriftelijk te zullen beantwoorden. | | √ |
| 9. | 23-05-2005 SC MWG | Mevrouw KLIP zegt toe dat de staten op niet al te lange termijn worden geïnformeerd over de stand van zaken met betrekking tot het parkmanagementbeleid. | | |
| 10. | 12-04-2006 SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe dat zij zal nagaan waar de informatie vandaan komt dat op het windmolenpark in | | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | Coevorden het gewenste vermogen van 15 megawatt niet zal worden gehaald. | | |
| 11. | 12-04-2006 SC OGB | Mevrouw KLIP zal onderzoeken wat nodig is en hoeveel tijd het kost om van Drenthe een energie-neutrale provincie te maken, afhankelijk van de hoeveelheid tijd die het ambtelijk apparaat in een dergelijke exercitie zal moeten steken. | | |
| 12. | 12-04-2006 SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe dat zij de mogelijkheden voor een revolving fund voor particulieren die energiebe-sparende maatregelen willen nemen, zal onderzoeken. | | |
| 13. | 12-04-2006 SC OGB | Mevrouw KLIP zegt de commissie toe zo snel mogelijk het uitwerkingsplan of de uitwerkingsnota die naar aanleiding van de Nota Energiebeleid wordt opgesteld, toe te zullen zenden. | | |
| 14. | 31-05-2006 SC OGB | De heer SWIERSTRA zegt de commissie een overzicht toe van de redenen waarom groot onderhoud aan (vaar)wegen en infrastructuur wordt uitgesteld. Dit zal bij het verslag gevoegd worden. | 28-06-06 | |
| | | **Lange termijn** | | |
| 1. | 12-04-2006 SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe dat het college volgend jaar met een uitvoeringsprogramma zal komen dat aan de ene kant een terugblik op het afgelopen jaar en een vooruitblik op datgene waarmee wordt doorgegaan of wat de provincie nog gaat doen, gekoppeld aan de $CO_2$-winsten en het multiplierefect van het provinciale geld. | | |
| | | **Moties** | | |
| 1. | 15-06-2005 PS | PS verzoeken het college vóór 1 september 2005 aan provinciale staten van Drenthe een actieplan met betrekking tot de positie van Emmen in de Nota Ruimte als in de overwegingen bedoeld ter kennisneming voor te leggen. | **01-09-2005** | |
| 2. | 14-06-2006 PS | PS dragen het college op af te zien van het voornemen te bezuinigen op de Natuur- en Milieueducatie. | | |
| 3. | 14-06-2006 PS | PS draagt het college op de mogelijkheden van een starterslening, of andere gelijksoortige instrumenten, te onderzoeken en daarbij als voorbeeld het plan van de provincie Limburg te betrekken. | | |

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
5 juli 2006

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de commissiegriffier mede te delen.*

# *Verslag*

## van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

gehouden op 28 juni 2006

**INHOUD**


| | |
|---|---|
| Opening | 4 |
| Mededelingen | 4 |
| Vaststelling agenda | 4 |
| Verslag vorige vergadering; lijst met toezeggingen | 4 |
| Ingekomen stukken | 4 |
| Rondvraag | 5 |
| IPO-aangelegenheden | 5 |
| Jaarverslag handhaving en onderzoek VROM-taakvelden | 5 |
| Verblijfsrecreatie in kwetsbare gebieden | 14 |
| Rapport Leefbaarheid op het Drentse platteland | 22 |
| Provinciaal uitvoeringsprogramma (PUP) Verkeer en vervoer 2006 en Startnotitie Uitwerkingsprogramma Verkeer en Vervoer Drenthe 2006-2010 | 26 |
| Kaderrichtlijn water, Decembernota 2005 en Brochure en pamflet “De baten boven water” | 39 |
| Sluiting | 47 |
| Bijlage | |
| Wijzigingsblad | |

STATENCOMMISSIE OMGEVINGSBELEID

Verslag van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid, gehouden op 28 juni 2006 in het provinciehuis te Assen.

**Aanwezig:**

A. Lanting (VVD, voorzitter)
H. Baas (ChristenUnie)
L. Bomhof (VVD)
A. Haar (D66)
J. Haikens (VVD)
H.R. Hornstra (PvdA)
mevrouw I.J. Huisman-Holmersma (PvdA)
B. Janssen (CDA)
mevrouw M.J. Kaal (CDA)
W.H. Kuiper (GroenLinks)
E. Olij (PvdA)
A.G.H. Peters (CDA)
J. Slagter (PvdA)
M.J. Smit (D66)
mevrouw S. van de Vijver-Geitz (PvdA)
J.B. Wassink (GroenLinks)
G. Wieringa (Drents Belang)
Th.J. Wijbenga (CDA)

**Voorts aanwezig:**

mevrouw A. Haarsma (PvdA, gedeputeerde)
mevrouw A. Edelenbosch (PvdA, gedeputeerde)
mevrouw T. Klip-Martin (VVD, gedeputeerde)
S.B. Swierstra (VVD, gedeputeerde)
H. Weggemans (PvdA, gedeputeerde)
mevrouw B.J. Wiarda (commissiegriffier)
mevrouw J. Tuinstra (onderzoeksbureau CWZ)
L. Schiltkamp

**Met kennisgeving afwezig :**

J. Heetebrij (ChristenUnie)
C.D. de Jong (Fractie de Jong)
B. Popken (OPD)
K.H. Smidt (VVD)
mevrouw H.G. Stoel-Snater (PvdA)
M.P. Turksma (PvdA)
N.B. Bossina (VVD)

## 1. Opening

De VOORZITTER opent de vergadering.

## 2. Mededelingen

De VOORZITTER deelt mee dat de heren Bossina, Heetebrij, De Jong, Popken, Smidt en Turksma en mevrouw Stoel afwezig zijn. De heer Bomhof vervangt de heer Bossina. Na afloop van de vergadering vindt een bijeenkomst plaats over de uitvoering van POP II en op vrijdag 30 juni 2006 vindt een thema-bijeenkomst over de bevolkingsontwikkeling in Groningen plaats. Woensdagmiddag 6 september 2006 is er een veldexcursie. Een uitnodiging daarvoor hebben alle commissieleden ontvangen. Verder vraagt hij de commissieleden om de energiemeters voor het reces bij de griffie in te leveren.

## 3. Vaststelling van de agenda

De agenda wordt conform ontwerp goedgekeurd en vastgesteld.

## 4. Verslag vergadering van 31 mei 2006 en lijst van toezeggingen

Het verslag wordt conform ontwerp goedgekeurd en vastgesteld.

Van de lijst van toezeggingen kunnen de punten 1, 4, 6, 8 en 14 worden afgevoerd, aangezien aan deze toezeggingen is tegemoetgekomen.

## 5. Ingekomen stukken

De heer KUIPER verzoekt om ingekomen stuk A2 over de N34 op de agenda van de volgende commissievergadering te zetten.

De COMMISSIE stemt hiermee in.

De heer WIERINGA stelt voor om ingekomen stuk B1, de brief van de dorpsvereniging Wezup over de aanleg van de fietstunnel oversteek N381, op de agenda van de volgende commissievergadering te plaatsen, alsmede ingekomen stuk B4.

De heer SLAGTER stelt voor om de stukken B1 en B4 niet op de agenda van de komende commissievergadering te zetten, want de behandeling van deze ingekomen stukken is buiten de orde. Zo betreft B4 een brief over de Koeleweg, maar deze heeft al een procedure doorlopen en hij wil daar niet opnieuw op terugkomen.

De COMMISSIE stemt, met uitzondering van de heer Wieringa, in met het voorstel om de ingekomen stukken B1 en B4, niet op de agenda van de eerstkomende commissievergadering te plaatsen.

Met inachtneming van bovenstaande opmerkingen wordt de lijst van ingekomen stukken, inclusief de wijze van afhandeling, goedgekeurd en vastgesteld

## 6. Rondvraag

Hiervan wordt geen gebruik gemaakt.

## 7. IPO-aangelegenheden

De heer SMIT merkt naar aanleiding van de conceptinbreng van de heer Veenstra voor de IPO-vergadering van 29 juni 2006 op dat er een brief van GroenLinks Zeeland is ontvangen over de waterschapslasten. In de conceptinbreng van de heer Veenstra staat dat afschaffing van de waterschapslasten in plaats van onroerendezaakbelasting (OZB) een nader onderzoek waard is. Hij is akkoord met het voorstel om de systematiek van de inning van waterschapslasten nader te bekijken. Als tweede punt staat er ook dat de heer Veenstra akkoord wil gaan met het onderbrengen van waterschappen bij de provincie. Dat kan de heer Veenstra echter niet namens D66 inbrengen, want hij denkt dat een dergelijk belangrijk punt eerst discussie in de staten behoeft en dat er niet in de marge kan worden gezegd dat het standpunt van deze provincie is dat de waterschappen bij de provincie moeten worden ondergebracht.

De heer BOMHOF sluit zich bij de heer Smit aan. Hij zal dit vanmiddag in de Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie in aanwezigheid van de heer Veenstra herhalen.

Mevrouw VAN DE VIJVER merkt op dat indien de commissie een expliciet standpunt hierover wil innemen, dit punt ook in deze commissie aan de orde moet worden gesteld.

De heer KUIPER merkt op dat het inderdaad niet over het standpunt zelf gaat, maar over het feit dat daar in het provinciehuis allereerst over gediscussieerd moet worden.

De VOORZITTER stelt vast dat de commissie in meerderheid van oordeel is dat indien dergelijke vergaande standpunten worden ingenomen, daarover eerst in de commissie dient te worden gesproken.

## 8. Brief van 6 april 2006, kenmerk 13/5.5/2006003324, over Jaarverslag handhaving 2005 en brief van 11 mei 2006, kenmerk 19/5.2/2006004168, over Onderzoek VROM-taakvelden

De heer HORNSTRA heeft de laatste tijd veel gehoord over regels en handhaving. Regels zijn regels, regels zijn maar regels en regels zijn er voor de mensen en niet de mensen voor de regels. In Buitenhof heeft mevrouw Pessers een heel aardig licht laten schijnen op de toepassing van regels, namelijk dat er gekeken moet worden naar redelijkheid, zorgvuldigheid, billijkheid en proportionaliteit. Er ligt een aantal stukken voor en daaruit kan een aantal conclusies worden getrokken. De meest eenvoudige conclusie is dat de provincie het op een aantal terreinen goed doet, maar dat het op een aantal andere terreinen misschien wel wat minder goed gaat. Er wordt over gesproken dat het beleid soms tekortschiet of dat er wellicht geen draagvlak is voor het beleid. Dat geeft reden om daar toch eens nader over van gedachten te wisselen. Hij heeft een aantal citaten op een rijtje gezet en daaruit concludeert hij dat er heel veel goed gaat, maar dat het misschien toch nog wat beter kan en moet. Allereerst zegt hij iets over handhaving en daarna iets over huisvesting van verblijfsgerechtigden. Duidelijk is dat de provincie de zaak goed op de rails heeft, maar voor een aantal onderwerpen ontbreekt vastgesteld beleid. Zo bevat de omgevingsverordening bij water onvoldoende voorschriften en moet er meer aandacht komen voor de personele capaciteit. Bij zaken die niet goed gaan wordt een aantal verbeterpunten genoemd die omlijnd worden aangegeven. Op pagina 12 van de bestuurssamenvatting staat een aantal punten waarmee het beter zou moeten en kunnen gaan. Daarbij gaat het om bodembescherming en geluid- en luchtkwaliteit en ontbreekt de algemene visie en sturing op het beleid met betrekking tot externe veiligheid. Daarnaast wordt opgemerkt bij klanttevredenheid dat de provincie betrouwbaar is, maar dat de provincie niet duide-

lijk genoeg is. Het is goed om dan nu eens te spreken over wat er goed gaat en wat er minder goed gaat. Verder vraagt hij zich af of het feit dat bepaalde zaken niet duidelijk zijn, niet typisch Drents is of dat dit iets is wat hij in het algemeen wel meer tegenkomt. Het probleem wordt duidelijker als hij kijkt naar het krantenbericht waaruit blijkt dat er 24 uurscontrole is geweest en waarbij heel veel punten naar voren zijn gekomen waarbij is geconstateerd dat het niet goed is. Om wat voor feiten gaat het nu? Spreker trekt in ieder geval de conclusie dat er regels zijn die mensen of niet kennen, of aan hun laars lappen, want zij volgen die regels in ieder geval niet op. Is er dan genoeg draagvlak voor die regels? Er is een spanningsveld tussen regelgeving en het opvolgen ervan en velen hebben de houding dat regels er vooral voor andere mensen zijn. Van het openbaar bestuur wordt anderzijds steeds meer gevraagd en de burger wil voor allerlei zaken snelheid, duidelijkheid en rechtsgelijkheid tegen zo laag mogelijke kosten. In het verbeterplan staan heel goede dingen en alle punten van kritiek worden daarin opgepakt, maar als de verbeteracties worden uitgevoerd gaat dat wel geld kosten. Zoals spreker het heeft gelezen gaat het ook meer geld kosten dan in de Voorjaarsnota staat en misschien wel heel veel meer. De gedeputeerde kan hopelijk een antwoord geven op de vraag hoeveel meer dat is. Aan de ene kant zijn er dus regels die de provincie wil handhaven en als de provincie dat goed wil doen gaat dat veel meer geld kosten. Verder is de vraag hoe groot het draagvlak is onder burgers om die regels na te leven en afhankelijk daarvan moet de vraag worden beantwoord welke prijs de samenleving wil betalen voor handhaving van die regels. Daarbij verwijst hij ook naar het proportionaliteitsbeginsel: hoe intensief dient er te worden gehandhaafd indien de provincie nu al niet goed aan burgers kan uitleggen dat bepaalde zaken moeten worden gehandhaafd? Daarbij draait het toch om het draagvlak.
Met betrekking tot de huisvesting van verblijfsgerechtigden staan er twee vragen in de onderbouwing en de essentie van het verhaal is dat het om een kwetsbare groep in de samenleving gaat. Wanneer die groep een hele asielprocedure heeft doorlopen hoopt die groep op een plaats onder de zon om te kunnen wonen. Dan is het toch heel schrijnend wanneer gemeenten voor deze mensen nog geen plaats hebben?

De heer SMIT heeft de heer Hornstra horen zeggen dat de provincie bepaalde taken heeft en dat er bij handhaving extra middelen nodig zouden zijn. Heeft de heer Hornstra bij de handhaving ook een onderscheid gemaakt tussen de reguliere taken van de provincie op het gebied van handhaving en wat er misschien nog aan die handhavingstaken moet worden toegevoegd? Immers, reguliere taken moeten door de provincie worden uitgevoerd en dan hoeven daar geen extra middelen voor vrij te worden gemaakt.

De heer HORNSTRA antwoordt dat hem dat dilemma ook duidelijk was. Hij is echter nu aan de andere kant van de discussie begonnen, want er wordt controle uitgevoerd en dan blijken er heel veel zaken niet te kloppen. De provincie heeft allerlei verplichtingen waaraan moet worden voldaan, maar hoever moet de provincie daarin gaan? Indien de provincie het dan doet zoals het moet, namelijk handhaven van beleidsregels, dan zit daar een prijskaartje aan vast. Dat is spreker wel duidelijk geworden en dat is ook te lezen in de stukken.

De heer BOMHOF antwoordt dat dit niet nieuw is. Handhaven van regels is al zo oud als de wereld en daar zijn allerlei procedures voor. Zo is er een heel mooi stappenplan dat de provincie en de gemeenten hebben onderschreven en daar is ook capaciteit voor. Dat betekent dat de provincie met diezelfde capaciteit de stappen uitvoert die er al jaren liggen en die moeten worden uitgevoerd. In het verbeterplan dat de commissie is toegezonden staat ook geen extra capaciteit vermeld, dus hij gaat ervan uit dat, behoudens de extra gelden die er zijn opgenomen in de Voorjaarsnota voor extra formatie ten behoeve van onder anderen vergunningverlening bij de afdeling Milieu en de actualisering van toezichtsplannen à € 50.000,--, er verder geen extra geld nodig zal zijn.

De heer HORNSTRA heeft dat niet zo gelezen, want hij heeft gezien dat er 3 fte bij zouden moeten komen om een betere controle te kunnen uitoefenen.

De heer BOMHOF merkt op dat dit ook klopt. Bij de afdeling Milieu dienen een vergunningverlener, een expert op het gebied van veiligheid en lichtkwaliteit en een jurist te worden aangesteld, maar deze functionarissen houden zich niet bezig met handhaving.
Hij heeft de bestuurlijke samenvatting van het VROM-onderzoek gelezen, inclusief de bijbehorende beleidsbrief. Daarin wordt een aantal zaken genoemd die zojuist ook door de heer Hornstra zijn verwoord. Het beeld dat daaruit oprijst, is dat de provincie het nog niet zo gek doet. Bij ruimtelijke ordening gaat het prima, bij volkshuisvesting goed, behalve bij de huisvesting van statushouders. Overigens heeft die problematiek wel twee kanten, want natuurlijk moeten gemeenten hun best doen statushouders van woningen te voorzien, maar aan de andere kant moeten statushouders ook gehuisvest willen worden en dat levert ook nog wel eens problemen op. Bij milieu scoren twee onderdelen vrij goed, namelijk beleid en programmering, maar de uitvoering is toch wel erg mager. Daar komt hij nog op terug.
Het Jaarverslag Handhaving ziet er op zich goed uit. Daarin worden zaken genoemd als certificering van het kwaliteitsmanagementsysteem en roulatie van toezichthouders. Ook de controles die worden uitgevoerd geven een heel goed beeld en 90 procent van de eerste controles zijn vlekkeloos. Ondernemers zijn niet in overtreding en ook als het gaat om controle op vuurwerkopslag doet de provincie het vrij goed. Indien hij dan in het rapport van bevindingen kijkt, dat ter inzage ligt in het provinciehuis, vindt hij toch wat andere zaken, vooral op milieugebied en handhavingsgebied. Daar gaat het duidelijk minder goed. Daarbij gaat het om zaken die te maken hebben met kwantiteit en kwaliteit en daarvoor komt ook extra menskracht bij de afdeling Milieu om de hoek kijken. Het gaat hierbij om vergunningen die zijn verouderd en moeten worden geactualiseerd, vergunningvoorschriften moeten meer op niveau en de aanvragen moeten beter worden beoordeeld. De extra formatie die hiervoor mag worden ingezet, geldt overigens voor twee jaar, want daarna wordt die extra formatie weer door interne verschuivingen in het ambtenarenapparaat gecompenseerd. De VVD heeft er best vertrouwen in dat er op het punt van kwaliteit en kwantiteit een goede aanzet tot verbetering in het verbeterplan is neergelegd. Een punt dat bij kwaliteit en kwantiteit niet is meegenomen, heeft te maken met werkhouding en werkcultuur bij de afdeling Milieu. Daarover vindt hij wel iets terug in het rapport van de VROM-inspectie. Het gaat daarbij om opmerkingen dat het vooroverleg veel te lang duurt, dat er van dat overleg geen verslagen worden gemaakt, dat er niet wordt gewerkt volgens het workflowmanagementsysteem en het kwaliteitszorgsysteem en dat er van controles geen verslagen worden gemaakt. Verder zijn bij de provincie vaak uitsluitend visuele inspecties aan de orde. Waar leest hij over het nemen van afval- en bodemmonsters? Er wordt ook niet gehandhaafd volgens een stappenschema en dat is wel een afspraak die eerder is gemaakt. Met kwaliteit en kwantiteit kan natuurlijk veel extra worden gedaan en dat is prima. Hier zit echter ook iets in van werkhouding en werkcultuur, evenals aansturing van de afdelingen Milieu en Handhaving, waar nog eens goed naar gekeken moet worden. Ambtenaren op die afdelingen zouden een aantal zaken zorgvuldiger en nauwkeuriger moeten doen. Er is toch niet voor niets een kwaliteitszorgsysteem en workflowmanagementsysteem? Een kwaliteitszorgsysteem is immers ook nog eens ISO-gecertificeerd en dus moeten ambtenaren daar ondanks de drukte op hun afdeling aandacht aan besteden. Deze punten geeft spreker mee als extra, bovenop alles wat er volgens het verbeterplan al uitgevoerd gaat worden.

De heer HORNSTRA stelt vast dat de provincie goede regels heeft, maar dat wanneer er kritisch wordt gekeken naar die regels er heel veel mensen zijn die de regels aan hun laars lappen en dat zij de regels niet nakomen. Dan komen begrippen als draagvlak van regels en proportionaliteit om de hoek kijken. Het lijkt hem goed om daar ook de discussie over te voeren. Daar heeft de heer Bomhof niks over gezegd.

De heer BOMHOF antwoordt dat hij dan ook op andere punten de nadruk legt. Bekend is dat in den lande de milieuregels niet even goed worden nageleegd. Handhaving van milieuregelgeving is dan ook van oudsher een zorgenkindje. Op vele andere terreinen van het leven geldt dat ook en daardoor is handhaving een onderdeel waar scherp naar wordt gekeken en waar ambtenaren bovenop zitten. Hierdoor komt helder naar voren wat er mis is. Op veel andere terreinen van regelgeving is in ieder geval sprake van weinig toezicht. Als hij kijkt naar handhaving van landbouwregels en de beperkte capaciteit

van de Algemene Inspectiedienst (AID), dan komt de AID wellicht maar een topje van de ijsberg tegen als het gaat om de gevallen waarin de regels niet worden nageleefd. Op milieugebied geldt dat niet, want door samenwerking van gemeenten, waterschappen, provincies en rijksdiensten, wordt relatief vaak een situatie geconstateerd waarin de regels niet worden nageleefd. Milieu heeft dan ook te maken met economisch gewin, want het kan mensen geld opleveren door al dan niet bewust milieuovertredingen te begaan. Het wordt dan ook vrij lastig om een nalevingsniveau van 100 procent te bereiken, maar dat betekent niet zozeer dat er geen draagvlak is voor regels. Spreker heeft eerder de indruk dat door ondernemers bewust wordt gecalculeerd, bijvoorbeeld door afval in de brand te steken, wat niets kost, in plaats van het afval naar de stortplaats te brengen, waarvoor ettelijke tientjes wordt betaald. Dergelijke simpele voorbeelden zijn aan te wijzen bij de burger, maar ook bij afvalbedrijven, waar het tenslotte draait om vele miljoenen kilo's afval die dienen te worden verwerkt. Milieuovertredingen zijn dan ook moeilijk om voor de volle honderd procent te corrigeren.

De heer SMIT sluit zich aan bij de heer Bomhof.

De heer WASSINK is het erover eens dat het handhavingsbeleid kwalitatief goed moet zijn. Het is dan ook mooi dat er gecertificeerd wordt gewerkt. In de regel is het zo dat bij de ISO-systematiek de kwaliteitseisen door de organisatie zelf worden geformuleerd, waarna op onafhankelijke wijze moet worden vastgesteld of aan die eisen wordt voldaan. Hoe werkt dat hier? Indien deze beschrijving juist is, wie heeft dan in dit geval de kwaliteitseisen vastgesteld? Het is in ieder geval de moeite waard om kennis te nemen van die kwaliteitseisen. Uit het rapport van de inspectie VROM in combinatie met het jaarverslag doemt bij hem het beeld op dat de inspectie VROM tekortkomingen signaleert op het gebied van milieuhandhaving, maar daar vindt hij in het jaarverslag niets van terug. Hoe is dat mogelijk? Hij neemt aan dat in het jaarverslag over 2006 wel op deze verbeterpunten wordt ingegaan.

De heer WEGGEMANS antwoordt dat het onderzoek is uitgevoerd in 2005. Het gaat om een rapportage van de inspectie en in nauw overleg met de inspectie is het verbeterplan tot stand gekomen. Voordat het rapport was verschenen, maar ook daarna, is een aantal zaken al in gang gezet. Zo heeft de provincie op een aantal punten wel in de gaten waar de manco's zitten. Deze zijn ook wel in beeld, maar de kunst is om daar adequaat iets aan te veranderen. Het is wel zo dat de inspectie verder en dieper kijkt en ook wijst op de zaken die niet goed zijn. In die zin ligt het rapport van bevindingen ter inzage en met dat rapport wordt ook gewerkt om de verbeteringen te kunnen aanbrengen. Dat is ook gebleken uit het verbeterplan. Daarin komen ook de werkhouding en werkcultuur van de afdelingen Milieu en Handhaving naar voren. Nu de ISO-certificering er is, is de afdeling Handhaving bezig om daar een heel goede organisatie op los te laten en de werkhouding aan te scherpen. Handhaving heeft daarbij natuurlijk wel van doen met verleende vergunningen, want er kan alleen worden gehandhaafd indien er sprake is van een verleende vergunning. Een "slechte" vergunning kan alleen maar "slecht" worden gehandhaafd en over dergelijke punten moet worden nagedacht als het gaat om het na te streven niveau. Door de afdelingen Handhaving en Vergunningverlening wordt wel geconstateerd dat er hier en daar manco's zijn. Om die manco's op te lossen is er bewust geld uitgetrokken bij de Voorjaarsnota. Op dat moment lag dit rapport er ook al, dus deze actie is daar ook op gericht. Dat extra geld is dan ook vooral bedoeld om te komen tot verbetering van kwaliteit en kwantiteit. Het gaat daarbij vooral om grote milieuvergunningen. Zo is er extra onderzoek gedaan voor het Emmtec-terrein. Daar zijn zaken aan de orde die gewoon verbeterd moeten worden en daar zijn de nodige experts voor nodig die in deze provincie niet altijd voorhanden zijn. Deze provincie kent naast het Emmtec-terrein ook nog het EMW(Essent Milieu Wijster)-terrein waar sprake is van een grote vergunning en ook daar loopt een onderzoek naar de manco's in de vergunningverlening en de handhaving ervan. Dat wordt overigens ook geconstateerd door het bedrijf EMW zelf. Als het gaat om de klanttevredenheid, dan is de klant in dit geval het bedrijf zelf en dat vraagt gewoon om duidelijkheid. Van de leiding van een bedrijf hoort hij dan ook vaak dat zij een strenge en adequate vergunning die kan worden nageleefd prefereren, zodat bij een hoger echelon in het bedrijf de investering kan worden afgedwongen om de regels zoals die uit de vergunning blijken te kun-

nen naleven. Als dat onduidelijk is, dan blijft dat onduidelijk, maar dat is wel het traject waar de provincie bij voorrang op gaat zitten en in dat geval kunnen de regels ook goed worden gehandhaafd.
De heer Hornstra noemt in het kader van de handhaving de redelijkheid, zorgvuldig en proportionaliteit. Aan de ene kant is dit vrij eenvoudig, want de provincie zit vast aan handhaving van de regels zoals die zijn vastgelegd bij de vergunningen die zijn verleend en die handhaving wordt ook uitgevoerd. Bij de 24 uurscontrole zijn er verder wat ondeugende mensen geconstateerd. Het is niet zo dat er met vergunningen veel aan de hand is of dat er met handhaving iets mis is, maar het verwijderen van asbest scoort nog altijd heel hoog als het gaat om het niet houden aan regels. Zo gebeurt het nog regelmatig dat iemand een schuur afbreekt en asbest dakplaten zomaar op het erf opslaat. Zo zijn er wel meer zaken die niet direct met een grote milieuvergunning hebben te maken, maar waar wel wordt gecontroleerd en gehandhaafd. Volgens spreker is er niet meer nodig dan de € 200.000,-- die in de Voorjaarsnota staat. Er wordt dan ook extra capaciteit aangetrokken bij de groep die zich bezighoudt met vergunningverlening bij de afdeling Milieu. Het extra geld zal dan ook moeten leiden tot een capaciteits- en kwaliteitsverbetering. Het bedrag van € 200.000,-- staat niet structureel in de Voorjaarsnota, maar is wel structureel bedoeld en wordt later weer opgevangen in het gehele personeelsbestand van de betreffende afdeling. Ook zijn er kosten aan verbonden voor bedrijven, want deze maken ook kosten om aan goede vergunningen te kunnen komen. Spreker is van mening dat de provincie haar voordeel kan doen met de punten zoals die in het rapport van de inspectie VROM staan en gelukkig scoort ook een aantal punten heel goed. De heer Wassink vraagt hoe de ISO-systematiek werkt. Spreker kan alleen maar aangeven dat de provincie volgens die systematiek werkt. De heer Wassink zegt dat de provincie daarbij zelf mag aangeven welke eisen en kwaliteitscriteria er worden gesteld. Spreker kan dan ook niet aangeven dat de provincie dit ooit anders heeft gedaan, maar indien dat het geval is dan zal hij hierover iets aan het verslag toevoegen. Spreker moet echter vooralsnog het antwoord op de vraag of de kwaliteitscriteria intern zijn vastgesteld en door wie dat is gebeurd, schuldig blijven. De kwaliteitseisen bij ISO-certificering zullen wel niet uit de lucht komen vallen en het is dan ook mogelijk om de commissie op de hoogte te stellen van die criteria.

De heer BOMHOF merkt op dat bij een ISO-gecertificeerd systeem ook audits horen van buitenaf. Daarbij wordt controle uitgevoerd of de organisatie aan het systeem van zelf ontworpen criteria voldoet. Spreker vindt het vreemd dat de VROM-inspectie opmerkt dat er geen verslagen worden gemaakt bij controles en van het vooroverleg, terwijl dat eigenlijk al uit die audits zou moeten blijken. Het is goed om intern nog eens na te gaan hoe dit nu eigenlijk kan, want de VROM-inspectie had dit niet mogen opmerken, maar al eerder moeten hebben aangetroffen als zijnde een uitvloeisel van de audits.

De heer WEGGEMANS antwoordt dat dit op zich een interessant punt is. Bij de ISO-certificering en de audits, zoals de heer Bomhof deze heeft aangehaald, zal hij nog een stukje aan het verslag toevoegen. Er is gezegd dat tekortkomingen in het jaarverslag moeten komen te staan, maar het vervelende van een jaarverslag is dat erin wordt geschreven wat het college zelf vindt en die tekortkomingen worden dan door anderen ontdekt, dus spreker weet niet of dat het college lukt. In het nieuwe jaarverslag zal in ieder geval worden gerapporteerd wat er van al die te verbeteren zaken is terechtgekomen. Dat is het minste wat er moet gebeuren.

Mevrouw HAARSMA is blij te constateren dat het rapport veel vreugde kent en is blij met het compliment van de heer Bomhof en de heer Hornstra over hoe goed dit in deze provincie wordt gedaan op het terrein van ruimtelijke ordening en volkshuisvesting. Uiteraard is er dan de kwetsbare groep van verblijfsgerechtigden. De huisvesting van deze groep is sinds jaar en dag in deze, maar ook in andere provincies, een groot probleem. De vorige kabinetten hebben ook niet echt gestuurd op dit beleidsterrein. Mevrouw Verdonk is echter samen met mevrouw Dekker gaan sturen om dit belangrijke knelpunt op te lossen en de gemeenten en provincies erop te attenderen dat deze kwetsbare groep recht heeft op een dak boven het hoofd. Eind 2004 heeft het college dit probleem zeer indringend aangepakt en heeft zij gesprekken gevoerd met alle twaalf Drentse gemeenten. Met de zes gemeenten die achterliepen heeft zij vooral een zeer indringend gesprek gehad en iedere gemeente heeft daarop een plan van aanpak

vastgesteld dat ook wordt gemonitord. De inspectie doet terecht de constatering dat het probleem nog niet is opgelost, maar er wordt ook geconstateerd dat er in de tussenliggende periode wel een terugdringing is geweest van honderd personen, dus per saldo gaat het op dit moment nog om de huisvesting van 134 personen. Dat is echter te veel en dat is zij volstrekt met de inspectie eens. De inspectie heeft aanbevelingen gedaan en verbeterpunten voorgesteld. Die verbeterpunten heeft de provincie ter hand genomen en dat wil zeggen dat wat betreft de termijnen en de rapportage de provincie volledig in het schema loopt zoals de inspectie dit wenst. Ook is vastgesteld en gecommuniceerd met de gemeenten dat de taakverwaarlozing nu daadwerkelijk zal worden aangepakt. Concreet betekent dit dat alle gemeenten op 1 januari 2007 de achterstanden zullen hebben weggewerkt. Met achterstand bedoelt zij overigens ook de achterstand en niet de nieuwe taakstelling. Is de achterstand dan niet weggewerkt, dan zal de provincie daarvoor in de plaats treden en ingrijpen. Alle gemeenten zijn daarvan op de hoogte en hebben dit schriftelijk bevestigd gekregen. Dat wil dan ook zeggen dat spreekster ervan uitgaat dat er per 1 januari 2007 een forse bijstelling zal zijn waar het gaat om de aantallen die nog gehuisvest dienen te worden in deze provincie.

De heer BOMHOF vraagt wat het in de plaats treden door de provincie betekent op het moment dat de gemeente de achterstand niet heeft weggewerkt.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat de gemeenten een half jaar van tevoren de tijd krijgen om de achterstanden weg te werken. Gemeenten krijgen nu een brief waarin zij worden geattendeerd op het feit dat er nog een achterstand is en dat er een half jaar tijd is om de achterstand weg te werken. Heeft de gemeente die achterstand niet weggewerkt, dan gaat de provincie op kosten van de desbetreffende gemeente huisvesten. Dat betekent dat de provincie andere maatregelen zal moeten treffen, hetzij in de vorm van pensions, hetzij in de vorm van caravans of woonunits. Op die manier zal de provincie dat gaan doen. Uiteraard kan aan gemeenten heel makkelijk de schuld worden gegeven in de zin dat zij zich niet aan de afspraak houden om statushouders te huisvesten. Er is echter ook één nuancering nodig, want de matching als het gaat om statushouders is een groot knelpunt. Zo komt het voor dat gemeenten drie woningen hebben aangeboden die gedurende acht weken leeg staan omdat het Centraal Orgaan voor de Opvang van Asielzoekers (COA) de mensen niet kan leveren. Dat zijn natuurlijk knelpunten die de gemeenten niet zijn aan te rekenen, maar daar moet op een hoger niveau met het COA en de minister het gesprek worden aangegaan. Een ander punt is dat de verblijfsdocumenten, pasjes en de sofinummers nog niet in orde zijn als mensen geplaatst moeten worden. Daarover is in IPO-verband een gesprek gevoerd met minister Verdonk en zij erkent dit probleem. Daarover is afgesproken dat gemeenten een systeem bijhouden zodat de woningen wel tellen en waarin wordt bijgehouden hoeveel mensen een woning hebben geweigerd, niet zijn gekomen en/of na een dag al weer zijn vertrokken en/of er een mismatching is geweest. Er zijn dus meer oorzaken aan te wijzen waarom gemeenten niet aan de taakstelling kunnen voldoen. Dat laat onverlet dat de provincie erbovenop zit en gemeenten weten heel goed dat zij de taakstelling moeten halen, want anders is het menens wat de provincie betreft.

De heer PETERS vraagt of de gedeputeerde de kritiek van de heer Bomhof over de werkhouding van het ambtelijk apparaat en de werkcultuur deelt.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat het bijna een dagtaak is om met gemeenten over deze materie in overleg te treden en dit probleem op te lossen. Wat de heer Peters aanhaalt slaat dus niet op dit onderwerp.

De heer PETERS antwoordt dat mevrouw Haarsma gelijk heeft en dat hij zich heeft vergist.

Mevrouw KLIP had toen zij dit rapport nog eens las de oproep van de heer Baas in haar hoofd, die uitgaat van het feit dat zelfkritiek de kracht der sterken is. Zij wil ingaan op drie punten en allereerst is dat externe veiligheid. De constatering van de VROM-inspectie is terecht. Er zijn allerlei redenen om op het

moment dat de provincie het beleid in de schoot geworpen kreeg, eerst direct de handen aan het bed te slaan door samen met de gemeenten te gaan kijken wat de meest urgente punten waren die moesten worden opgelost en waar de provincie bij kon helpen. Dat traject gaat voort en inmiddels is er voor de komende vier jaar een nieuw uitvoeringsprogramma dat landelijk door VROM is goedgekeurd. Daar staat ook het traject in dat wordt doorlopen om tot dat beleid te komen. Het Ministerie van VROM is het daar volledig mee eens en dat zal aan het einde van het jaar, begin volgend jaar gereed zijn. Dat is een onderdeel van het totale provinciale integrale veiligheidsbeleid, dus de provincie gaat er niet apart iets voor optuigen. Dit zal dan ook zijn weg vinden in de twee kaarten die de provincie heeft en die aan dit beleid zijn gewijd. Met betrekking tot het draagvlak waar de heer Hornstra het over had, merkt zij op dat er voor de komende vier jaar een uitvoeringsprogramma moest worden gemaakt. De provincie krijgt van het Rijk € 313.000,-- per jaar en er was een heel handzaam stuk geproduceerd van 25 pagina's. Dat stuk was voor het Ministerie van VROM niet voldoende, want het ministerie wilde dat de provincie met het adviesbureau van VROM het uitvoeringsprogramma zou vaststellen. Die 25 pagina's zijn er inmiddels ruim 100 geworden. Het stuk is niet leesbaar en het staat vast dat over drie jaar niet datgene gebeurt wat nu is opgeschreven, want het is een ontzettend gedetailleerd stuk. Indien het dan gaat over draagvlak, dan wordt hier het kind met het badwater weggegooid. Daarover heeft de provincie ook een brief aan de minister geschreven, want dit kan niet de bedoeling van deregulering zijn.
Grondwaterbescherming is ook even aan de orde geweest en daarbij gaat het om het verschil bij waterwingebieden tussen puttenvelden en het grondwaterbeschermingsgebied. De regels op dat gebied staan samengevat in de Provinciale omgevingsverordening. Deze is in de euforie van POP II in juli 2004 vastgesteld, ook onder het mom van het aan de kant zetten van alle overbodige regelgeving. Spreekster denkt dat daarin iets te voortvarend is opgetreden en dat de VROM-inspectie er gewoon gelijk in heeft. Op dit moment wordt in de waterwinningsgebieden en de grondwaterbeschermingsgebieden een aantal acties ondernomen om daar strenger bovenop te zitten. Dat betekent dan ook dat er toch een aantal, wellicht anders geformuleerde, regels terug zal moeten komen. Ook de constatering dat publiekrechtelijke zaken niet via privaatrechtelijke afspraken kunnen worden afgedwongen is correct. Dat komt middels de Provinciale omgevingsverordening (POV) bij de commissie terug.
Ten aanzien van de vergunningverlening is het terecht dat wordt geconstateerd dat de capaciteit en deskundigheid bij de provinciale afdeling Vergunningverlening niet optimaal zijn meegegroeid met de toename in omvang en complexiteit van de vergunningen die moeten worden verleend. Er is een groot aantal punten ter verbetering ingezet. Zij geeft aan dat dit verbetertraject overigens al was ingezet voordat de VROM-inspectie hier een stap over de vloer had gezet en begonnen was met het onderzoek over de periode 2004-2005. Natuurlijk heeft dat VROM-onderzoek wel een extra zetje gegeven aan het verbeteren van waar de provincie al mee begonnen was. Het bedrag van € 200.000,-- waar de staten al mee akkoord zijn gegaan, betreft wel degelijk uitbreiding van de formatie met 3 fte, te weten een jurist, een vergunningverlener en een deskundige op het gebied van luchtkwaliteit. De heer Weggemans noemde even het Emmtec-terrein maar ook het EMW-terrein. Voor wat betreft het EMW-terrein heeft de provincie voor een periode van zes maanden een superspecialist van de provincie Gelderland op het terrein van afvalverbranding in dienst genomen. Deze staat de provincie Drenthe met zijn kennis ten dienste, want deze provincie heeft als relatief kleine provincie maar een paar ingewikkelde bedrijven en dan is het ook terecht dat er externe expertise voor wordt ingehuurd, want de provincie hoeft niet alles 24 uur per etmaal in huis te hebben. Naast het inhuren van externe expertise is het ook zo dat er in IPO-verband, maar ook in het kader van het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN), afspraken zijn gemaakt en deze zijn ook opgepoetst. Zo kan er in specifieke gevallen hulp en kennis van de provincie Groningen of een andere provincie worden betrokken.
Over audits en ISO-certificering merkt zij op dat deze provincie aan de IPO-standaarden, evenals aan de ISO-standaarden, moet voldoen. Dat geldt voor zowel de vergunningverlening als de handhaving. Het is niet zo dat er maar zo wat wordt bedacht in deze provincie en dat dan pas wordt gecontroleerd of dat wel gebeurt. De externe audits vinden ook plaats door gecertificeerde landelijk werkende bureaus. Die leiden tot aanbevelingen en als dit verbeteringen zijn, dan dienen deze ook te worden doorgevoerd. Er zijn ook interne audits, maar de externe audits verlopen via een extern geformuleerd eisenpakket. Bij

vergunningverlening hebben die externe audits nooit geleid tot het opsommen van verbeteringen. Dat laat onverlet dat de provincie die verbeteringen nu wel in versneld tempo aan het invoeren is.

TWEEDE TERMIJN

De heer HORNSTRA is blij dat mevrouw Klip ook concludeert dat draagvlak heel belangrijk is en dat regelgeving alleen maar goed kan worden uitgevoerd indien mensen er het nu van inzien. Wanneer dat allemaal heel ingewikkeld wordt opgetuigd zien veel mensen door de bomen het bos niet meer en worden regels niet nagekomen. Gedeputeerde Weggemans heeft gezegd dat hij met voorrang bezig is met duidelijkheid en dat mensen goed moeten weten waar zij aan toe zijn indien zij bepaalde regels overtreden. Ten aanzien van water heeft de gedeputeerde een klein beetje het boetekleed aangetrokken en hij heeft er alle vertrouwen in dat daarop heel goed zal worden gereageerd. Het blijkt nu toch dat er 3 fte extra komen. Spreker houdt er niet zo van om over werkhouding en cultuur binnen het ambtelijk apparaat te spreken. Hij heeft er alle vertrouwen in dat er op een heel deskundige wijze wordt gewerkt en dat er altijd iets kan worden gedaan aan verbetering van kwaliteit, maar dat het vooral een uitvoeringskwestie is waar hij zich niet mee wil bemoeien.

De heer BOMHOF had een aantal details nodig om aan te geven dat het niet alleen om kwaliteit en kwantiteit gaat, maar ook om de houding. Als er een kwaliteitszorgsysteem is waarbij ook sprake is van interne en externe audits, als er verslagen moeten worden gemaakt van het vooroverleg en van controles en als alles goed gedocumenteerd moet zijn en die dingen gebeuren niet, dan heeft dat te maken met werkhouding en discipline. De heer Hornstra kan vinden dat het met de organisatie heeft te maken en dat sprekers zich daar niet mee moeten bemoeien, maar dan is hij het daar niet mee eens. Hij spreekt het college dan ook aan op de aansturing en de goede werkhouding van het ambtelijk apparaat. Dat moet gewoon kunnen.

De heer HORNSTRA antwoordt dat de heer Weggemans heeft aangegeven dat mensen wel eens ondeugend zijn en dat bij landbouw alleen maar het topje van de ijsberg boven tafel komt. Dat stemt spreker niet vrolijk. Kennelijk zijn er regels die iedereen graag wil handhaven, maar kennelijk schiet de provincie daarin behoorlijk tekort. Spreker had dan wel eens de discussie willen voeren over hoe goed die regels zijn. Moet daar dan niet eens over worden gesproken? Die regels zijn er namelijk wel, maar zij worden toch overtreden. Dat heeft iets met voorlichting en duidelijkheid van burgers en bedrijven te maken. Vooral de burger zal heel veel zaken niet herkennen in die regelgeving en daar gaat het spreker om.

De heer WIERINGA merkt op dat de heer Hornstra maar zo zegt dat de landbouw heel ruig omgaat met de regels.

De heer HORNSTRA zegt alleen dat hij iets hoort en dat hij daarvan schrikt.

De heer WIERINGA merkt op dat als de heer Hornstra iets hoort, hij dit ook moet onderbouwen. De landbouw is de laatste jaren goed bezig met het milieu.

De heer BAAS wijst erop dat de heer Wieringa zijn eigen betogen en voorstellen evenmin onderbouwt.

De heer WASSINK merkt op dat de beantwoording van mevrouw Klip nieuwsgierig maakt naar de kwaliteitseisen die gelden. Indien het iets is wat op twee A4’tjes past, dan zou hij daar wel graag kennis van nemen.

De heer BOMHOF is tevreden met de antwoorden van de drie gedeputeerden. Ook het punt van de werkhouding en werkcultuur is goed doorgekomen als zeer belangrijk onderdeel van de proces. Toen hij het Jaarverslag handhaving 2005 las, worden daarin bedrijven met naam en toenaam genoemd als het

om milieuklachten gaat. Het is heel goed, zodat duidelijk wordt wie nu eigenlijk wat doet. Indien de provincie zich straks professioneler wil presenteren met het nieuwe ICT-programma “Welkom in Drenthe”, vraagt hij zich af waarom vergunning en sancties die worden opgelegd, niet op internet worden geplaatst. Aanschrijvingen in de sfeer van controles kunnen ook op internet worden geplaatst. Het draagvlak zal dan zeker toenemen bij de bedrijven als zij zien dat die zaken ook voor het publiek toegankelijk zijn. Ook is er inzicht in de milieubelasting die bedrijven veroorzaken door deze op internet aan te geven. Het is allemaal niet nieuw wat hij zegt, want het gebeurt elders al wat langer. In de provincie Limburg gebeurt dit al, maar ook in steden als Deventer en Arnhem. Hij suggereert dat het college in dit opzicht internet beter kan gebruiken, zodat burgers een beter zicht krijgen op vergunningen, sancties, aanschrijvingen en de milieuvervuiling per bedrijf.

De heer PETERS mist een onderbouwing van dit door de PvdA opgevoerde agendapunt. Het gaat om enkele citaten uit het rapport waarover de PvdA enkele vragen stelt. Die enkele vragen kunnen ook op een andere manier worden beantwoord. In de onderbouwing miste hij bovendien duidelijk de opvatting van de PvdA-fractie. Is de PvdA nu tevreden met de antwoorden en hoe moet de duidelijkheid naar de burger worden verbeterd? Wat gaat de PvdA nu doen?

De heer HORNSTRA antwoordt dat een aantal toezeggingen is gedaan over het vergroten van duidelijkheid naar de burger toe. Hij is benieuwd hoe het college dit gaat invullen, maar dit is wel toegezegd door de heer Weggemans. Dit heeft inderdaad wel iets met duidelijkheid te maken, maar door het geven van deze citaten is wel duidelijk dat de PvdA een discussie wil voeren over het plaatsvinden van overtredingen. Er zijn echter wel regels die zo goed mogelijk gehandhaafd moeten worden, want er zijn burgers die die regels nog wel eens overtreden. Hoe kan er een kwaliteitsverbetering komen zodat die regels beter worden nageleefd.? Dat is geen gemakkelijke opgave, met die conclusie is hij gekomen en tot die conclusie komt hij nog eens. Toch mag van het college een uiterste inspanning worden verlangd om de onduidelijkheid bij de burger weg te nemen en duidelijk te maken waarom wordt gevonden dat er iets niet kan. Daar schort het toch wel aan.

De heer PETERS begrijpt wel waarom de vragen worden gesteld, maar hij zag in het stuk van de PvdA en datgene wat is aangeleverd, geen aanleiding om hierover een discussie te voeren. Hoe gaat het college nu om met een aantal citaten en onderwerpen, evenals aanbevelingen uit het rapport? Wat er nu voorligt geeft voor hem geen aanleiding tot het voeren van een commissiebrede discussie.

De heer HORNSTRA antwoordt dat de staten een controlerende taak hebben die hij als zodanig heeft opgevat. Verder is er in dit verband sprake van een minimale kaderstellende taak van de staten, in de zin dat daar op in moet worden gezet. Meer heeft hij niet beoogd en betoogd. De discussie wordt wat breder en gaat wat meer in details. Dat had hij niet verwacht. Ten aanzien van de discussie over huisvesting van statushouders heeft mevrouw Haarsma een adequaat antwoord gegeven.

De heer PETERS geeft aan dat diezelfde antwoorden in het verleden ook al zijn gegeven.

De heer HORNSTRA antwoordt dat die antwoorden toen niet met de datum van 1 januari 2007 als deadline zijn gegeven. Evenmin is toen het antwoord gegeven op de vraag wat de provincie zal doen indien gemeenten opnieuw niet aan hun taakstelling voldoen.

De heer SLAGTER merkt op dat hij het een van de positieve dingen vond dat er in zijn mailbox een verbeterplan was te vinden. De vragensteller heeft kennelijk wel het een en ander geactiveerd.

## 9. Notitie van juni 2006, kenmerk 2006006676 van de fractie van de VVD en de PvdA over verblijfsrecreatie in kwetsbare gebieden

De heer SLAGTER merkt op dat de problematiek van het conflict tussen recreatie en natuur duidelijk is uiteengezet in de onderbouwing. Hij is op zoek naar oplossingen en er zijn dan ook pilotprojecten in uitvoering genomen of zijn al uitgevoerd. Daaruit is gebleken dat de problematiek heel moeilijk is op te lossen en hij vindt dat de status quo die er nu is, doorbroken moet worden. Hij stelt voor om daar ontwikkelingsgericht naar te gaan kijken. In concreto wil hij dat het veld, namelijk de recreatie- en natuursector, een transparant ontwikkelmodel krijgen aangeboden door de provincie. Dat model moet transparant zijn voor gemeenten, ondernemers en belangenorganisaties. Hij vraagt het college om met een projectvoorstel te komen. Een aantal krenten in de pap geeft hij wel mee en hij zal er een paar noemen. Hij ziet in dat projectvoorstel in ieder geval graag terug dat de kaders worden aangegeven voor de projectontwikkeling en dat de gebiedsbenadering integraal dient te zijn en niet is gericht op enkele projecten, aangezien voor het oplossen van deze zaak er ruimte nodig is. De gebiedbenadering moet dan ook breed worden gezien. In de onderbouwing staan diverse instrumenten genoemd, evenals beleidsgebieden die erbij betrokken zouden kunnen worden. Het is niet goed om van tevoren de instrumenten al vast te leggen, want elk probleem zal zijn eigen benadering vragen, maar wel moet een aantal instrumenten worden aangegeven die kunnen worden gebruikt. Het volgende element is dat hij vraagt om maatwerk. Hij vindt dat de ondernemer verantwoordelijk is. De ondernemer heeft een probleem. De gemeente is de partij die het proces moet aansturen, want de verantwoordelijkheid ligt op dat niveau. Wat is er dan voor de provincie? Spreker ziet voor de provincie een faciliterende rol weggelegd en dat betekent dat er waar nodig in de financiën moet worden voorzien. Ook kan hij zich voorstellen dat de provincie de knowhow gaat leveren en de regie gaat voeren. Het zou kunnen betekenen dat een projectleider wordt geleverd. De provincie moet kunnen sturen op resultaat. De Milieufederatie en de RECRON willen er ook graag bij betrokken blijven en dat is ook goed, want de matching van mogelijkheden zal eerst op dat niveau plaats gaan vinden en het is goed om deze instanties bij projecten te betrekken. Het laatste punt is dat er ook een termijn moet worden afgesproken, aangezien deze problematiek urgent is. Hij stelt dan ook voor om het projectvoorstel in de eerstvolgende commissievergadering in september of oktober aan de orde te stellen.

De heer BOMHOF merkt op dat in de voorliggende notitie het spanningsveld tussen recreatie en natuurgebieden goed wordt geschetst. Dat heeft hij meegemaakt met de pilot Westerveld en bij de pilot Drents-Friese Wold wordt een ontwikkeling geschetst door de Milieufederatie en de RECRON waar dit opnieuw weer is te zien. Telkens blijken er blokkades die moeilijk kunnen worden weggenomen in het landelijk gebied. Te denken valt dan aan de Natura 2000-gebieden en misschien ook wel aan het POP en het is uitermate lastig om daar zodanig creatief mee om te gaan dat er een win-winsituatie wordt bereikt voor beide belangen. Vorig jaar is daar in provinciale staten ook een discussie over geweest. Het zou anders moeten en er zou wat meer daadkracht en duidelijkheid moeten worden gegeven als het gaat om de oplossingen. Intussen is de Milieufederatie met een voorstel gekomen als een vervolg op de pilot Drents-Friese Wold en daar ziet hij een casuïstieke benadering in voor het gebied Drents-Friese Wold. Dat is op zich goed en de ontwikkelingsperspectieven worden daarbij nagegaan. De mogelijkheden worden nagegaan en gekeken wordt of dit voorbeelden kunnen zijn die ook in Drenthe kunnen worden gebruikt. Dat is eigenlijk niet voldoende en daarom vinden PvdA en VVD dat ook elders in Drenthe goed moet worden gekeken of er nog meer knelpunten zijn. Deze week kreeg spreker een mail van de RECRON en hij kan er zo al tien elders in Drenthe noemen. Er zijn er vast nog veel meer en dat betekent dat de provincie zicht moet hebben op wat nu eigenlijk het probleem is. Geldt dit probleem alleen voor Drents-Friese Wold of ligt het probleem veel breder en hoe wordt daar beleid op losgelaten? Het tweede punt is dat op dit moment sprake is van instrumenten die niet voldoende zijn. Vandaar dat er met de Milieufederatie en de RECRON is overlegd hoe dat veranderd kan worden. Tevens is gekeken of er een behoefte is aan een ander instrumentarium. Daarbij denken PvdA en VVD aan een natuurbank. Een natuurbank is een systeem waarbij een recreatiebedrijf uitbreidt met één hectare. Deze gaat in een soort van natuurbank en als er te zijner tijd een mogelijkheid is om een natuurgebied te kunnen uitbrei-

den, dan komt die één hectare uit de bus en kan dat extra natuurgebied worden aangekocht. Het is een soort van saldomethode die kan worden gehanteerd voor de wat langere termijn, teneinde op zeer korte termijn een oplossing te kunnen boeken. Zo zijn er nog instrumenten die hij niet allemaal zal noemen, maar het is goed als de provincie er het voortouw in neemt om dat weer te doen ontwikkelen via een onderzoeksbureau. Het gaat dus om twee onderwerpen waar op wordt ingestoken, namelijk de algemene knelpunten in Drenthe breder in beeld te brengen en een beter instrumentarium te ontwikkelen om dat ook parallel te laten lopen aan de casuïstieke insteek die de Milieufederatie samen met de RECRON kiest. Op een niet al te lange termijn dient een oplossingsgericht perspectief te worden geschetst voor recreatiebedrijven waarbij ook aan de natuur voldoende recht wordt gedaan. Dat vraagt hij aan het college vanwege de regiefunctie die de provincie heeft. Die zou ook duidelijk moeten participeren en de regierol aan zich moeten trekken. Hij noemt daarbij als voorbeeld de ISV-gelden, waarbij de provincie samen met de gemeenten optrekt om oplossingen te bereiken. Bij de bereikbaarheid van grote steden ziet hij hetzelfde, want daarbij is ook sprake van een provincie die schouder aan schouder staat met de gemeenten om aan oplossingen te werken. Dat zou hij ook graag willen zien op het punt van recreatie en toerisme in het landelijk gebied.

De heer KUIPER merkt op dat deze notitie hem bekend voorkomt. Hij kan er ook niet tegen zijn, omdat hij anderhalf jaar geleden met iets soortgelijks is gekomen en toen kreeg hij er geen draagvlak voor. Hij is blij dat dit voorstel nu vanuit de VVD en PvdA is gedaan. Wat dat betreft had hij ook met alle liefde deze notitie kunnen ondertekenen. Het is een project dat een schwung behoeft in de zin dat nu wordt geconstateerd dat een aantal knelpunten ontstaat die een bepaalde aandacht behoeft. In het stuk zelf staat bij de opgave bij het tweede puntje dat het een reële optie is dat meerdere bedrijven op den duur worden onttrokken aan de verblijfsrecreatie, zoals in het geval van bungalows die worden verkocht, al dan niet voor permanent gebruik. Dat verbaast hem, aangezien hier valt te zien dat PvdA en VVD als fracties er anders over denken dan het college. Hoe gaat het college op dat punt reageren? Het is altijd interessant om eens een politieke discussie te hebben tussen regeringsfracties en het college. Er staat in de tekst zelf op het voorblad dat het wordt uitgevoerd door de Milieufederatie. Bij de toelichting hoorde hij echter dat de RECRON ook is genoemd en spreker vindt het voor de hand liggend dat die organisatie erbij wordt genoemd. Er zou dan ook aan de Milieufederatie en aan RECRON moeten worden gevraagd om hier een bijdrage aan te leveren. Hij ondersteunt ook dat de projectleiding gestimuleerd en gefaciliteerd wordt vanuit de provincie. Hij stemt van harte in met dit stuk.

De heer HAAR vindt dit een goed initiatief dat al een aantal keren eerder aan de orde is geweest. De recreatie heeft zich de laatste 50 jaar nogal ontwikkeld in Drenthe en wanneer hij er goed naar kijkt dan ontwikkelde de recreatie zich in de aantrekkelijke gebieden van Drenthe. Dat was ook het visitekaartje van Drenthe met de natuurgebieden, de rust en de ruimte. Er was toen nog geen Milieufederatie en natuurbescherming was ook aanmerkelijk minder actief dan nu het geval is. Er hebben zich twee bedrijfstakken ontwikkeld, namelijk recreatie en toerisme als bedrijfstak. Deze hebben een geweldige ontwikkeling doorgemaakt die ook in het stuk wordt beschreven, evenals het belang voor de economische ontwikkeling van Drenthe. Een andere bedrijfstak die wellicht wat minder als bedrijfstak wordt gezien maar dat maatschappelijk gezien wel degelijk is, kent organisaties die geweldig veel sterker zijn geworden. Lange tijd hebben die twee bedrijfstakken min of meer tegenover elkaar gestaan en dit is eigenlijk een poging om die twee bij elkaar te brengen, namelijk de twee gescheiden sporen waartussen een soort van synergie moet gaan ontstaan. Die synergie is zeer nodig, want beide takken kunnen wel tegen elkaar ageren, maar daarmee komen zij niet verder. De toeristische bedrijfstak, die 50 jaar oud is, verkeert niet zozeer in een crisis, maar wel in een soort van doorstartfase. Lang is er geteerd op het mooie van Drenthe en op de naam van Drenthe, maar de wensen van de consumenten zijn in de loop der jaren veranderd en er is meer ruimte, meer luxe en meer activiteit, wat een groter beslag legt op het gebied van de recreatie. Daarbij komen de vragen naar voren die in deze staten wel vaker aan de orde zijn geweest, namelijk hoe uitbreiding kan worden gerealiseerd. Die uitbreiding kan worden gerealiseerd met behoud en ontwikkeling van natuurwaarden en dat is de grote opdracht. Dat stelt ook eisen aan de kwaliteit van de recreatieondernemers, die in dit stuk betrekkelijk weinig worden genoemd. Het gaat vooral

om aspecten van ruimtelijke ordening en de kwaliteiten van recreatieondernemers worden in mindere mate genoemd. Er zijn heel veel goede recreatieondernemers, maar er is al vaker bij algemene beschouwingen door GroenLinks op aangedrongen dat aan de kwaliteiten van recreatieondernemers tegenwoordig heel andere eisen worden gesteld dan 50 jaar geleden. Het is niet alleen een kwestie van exploitatie en behoud en ook geen kwestie van alleen maar marketing, waar de provincie zich ook sterk voor maakt, maar het is vooral een kwestie van ontwikkeling. Het is een heel goede zaak dat met dit voorstel van PvdA en VVD de Milieufederatie en RECRON op het gebied van ontwikkeling bij elkaar worden gebracht. Een van de belangrijke punten daarin blijft altijd wat de taak van de provincie is, vooral op het gebied van regie. In zijn beleving wordt er wat al te gemakkelijk vanuit gegaan dat de belangen van provincie en gemeenten met elkaar samenvallen. Het is namelijk de vraag of dat het geval is. Gemeenten willen vaak meer en de provincie heeft toezicht op een aantal gemeentelijke taken. Wanneer die twee bij elkaar worden gebracht – en dat zou eigenlijk in één taskforce moeten gebeuren – dan heeft hij daar zo zijn vragen nog bij. Spreker denkt dat het beter is wanneer de provincie zelf daar het initiatief en de regierol in houdt en Milieufederatie en RECRON zijn dan ook provinciale en geen gemeentelijke organisaties die daar het voortouw in nemen. Wanneer dit leidt tot een plan van aanpak voor langere termijn met een doelstelling die reikt tot 2018, dan is dat alleen maar een goede zaak. Er liggen de nodige ervaringen, waaronder ook slechte. De pilot Westerveld heeft bijvoorbeeld niet gebracht wat hij ervan had gehoopt. Wel is een aantal ervaringen op gemeentelijk niveau naar voren gebracht, waaruit blijkt dat er maatwerk moet worden geleverd, maar dat geldt niet alleen voor dat gebied. Hem bereiken namelijk ook signalen uit andere gebieden van de provincie waarin dezelfde problematiek wordt onderkend. Dat dit op deze wijze wordt aangepakt is iets waarmee hij van harte instemt.

De heer WIJBENGA is aangeland bij de behandeling van een onderwerp waar hij in de voorbereiding op het POP uitgebreid mee bezig is geweest. Ook toen al is over de spanning tussen recreatie en natuur gesproken. Een van de voordelen van de discussie rond het POP is dat rond die periode meer dan daarvoor ook een samenwerking is ontstaan tussen landbouw, milieu en recreatie. Wat dat betreft is het POP dan ook een soort van verbroederingsstrijd geweest en een van de vruchten daarvan bespreekt hij ook vandaag. Dat zijn toch onverwachte effecten die wel eens mogen worden vastgesteld. In de POP-discussie is ook veel gerefereerd aan de pilot Westerveld. Als het ging om recreatie en natuur werd daar alle heil van verwacht, want dat zou de problemen oplossen. Dat is niet gelukt en dat moet nu dan ook worden vastgesteld. Wat hij ondertussen ook ziet is dat aanpakken zoals die nu worden voorgesteld inmiddels ook in andere provincies zijn opgepakt. Vooral in Gelderland leidt dit tot gigantische problemen omdat daar juist wel is begonnen met het uitponden van bedrijven, er geen opvang is geregeld voor de tussentijd en vervolgens ontstaan er grote problemen met de bedrijfscontinuïteit. De provincie dient het licht daarom op te steken in Gelderland en er acht op te slaan dat in deze provincie niet dezelfde fout wordt gemaakt.Verder zijn er allerlei parallellen met de WAV-problematiek, want er moet weer worden gestudeerd, er wordt een termijn tot 2018 op gezet en spreker vraagt zich af of het niet allemaal wat sneller kan. De heer Kuiper heeft namelijk gelijk, want ruim een jaar geleden hebben de staten een presentatie van deze plannen gehad. Iedereen die tijdens die presentatie aanwezig was – en dat waren alle fracties – hebben hulde toegezwaaid aan de Milieufederatie en RECRON voor de innige samenwerking en het afgeleverde product en er is afgesproken om hier voortvarend mee aan het werk te gaan. GroenLinks heeft daartoe een poging gedaan om het snel op de agenda te krijgen en het CDA heeft dat in november nog een keer gedaan. Toen vond de meerderheid dit onvoldoende onderbouwd. Op die onderbouwing komt hij zo overigens nog terug. Nu is opnieuw een half jaar verstreken en hij vraagt zich af wat er in een half jaar is gebeurd dat de indieners nu wel met een voorstel komen, terwijl destijds niet werd ingestemd met overeenkomstige voorstellen van CDA en GroenLinks. Wat betreft de snelheid is spreker blij dat hij nu te horen krijgt dat de indieners vinden dat hier op 20 september 2006 al een eerste houtskoolschets dient te worden neergelegd, zodat daar inhoudelijk over kan worden gesproken. Dat schiet dan ook op, maar de datum in 2018 zit spreker nog wel in het hoofd en hij vraagt zich af of het niet kan worden versneld, zodat dit bij de behandeling van het Investeringsbudget landelijk gebied (ILG) kan worden betrokken. Ook zullen partijen het eens zijn dat het bij de discussie over het ILG thuis hoort. Als daar instrumenten en een financiering bij moeten, dan gaat het ook daar over een

langere periode en moet die zaak wel bij elkaar worden getrokken. Wat opvalt is dat de Milieufederatie als enige wordt genoemd bij de uitvoering en dat vindt spreker jammer omdat het project Westerveld mede mis ging omdat de sector zelf zich niet echt betrokken voelde bij het hele project. Indien nu aan de start van dit verhaal de Milieufederatie het gaat uitvoeren en daar de RECRON niet bij betrekt, dan gaat er toch iets mis.

De heer BOMHOF merkt op dat de RECRON in de uitvoering volledig meedoet en dat hij dat in de mondelinge toelichting heeft gezegd.

De heer WIJBENGA merkt op dat dit mondeling wel kan zijn toegelicht, maar dat dit niet schriftelijk in het voorstel zijn weerslag vindt. Spreker is het in grote lijnen eens met het voorstel en vindt dat moet worden geprobeerd er meer haast in aan te brengen. Hij is blij dat de PvdA en de VVD taken van de provincie benadrukken, want op dit thema kan dit echt inhoud worden gegeven. Aan het einde van pagina 3 doen de indieners van het voorstel een oproep bij de instrumenten en mogelijkheden om deze aan te vullen door statenleden. Aan wie is deze oproep gericht en wat wordt van de statenleden verwacht?

De heer BAAS zal niet zuur doen over eerdere pogingen van andere fracties om dit op de agenda te krijgen. Wat nu voorligt is een coherent en duidelijk verhaal. Het is prima dat GroenLinks en CDA aangeven dat de problematiek al een heel tijd op tafel ligt, maar hij stelt alleen vast dat er nu een goed verhaal ligt waarmee iedereen verder kan. De kwestie van de onderbouwing van dit voorstel en de eerdere voorstellen is ook niet onbelangrijk. Hij heeft niet veel toe te voegen aan wat eerdere sprekers hebben gezegd en hij kan zich in grote lijnen van harte verenigen met het verhaal. Het is natuurlijk ook wel weer een verhaal waarbij sprake is van het nagaan en het doen van verkenningen en de uitkomst daarvan is in veel opzichten erg ongewis. Onduidelijk is dan waar alle partijen naar toe gaan en waar zij terecht zullen komen. Hij sluit zich dan ook aan bij wat de heer Wijbenga heeft gezegd, namelijk dat 2018 wel wat ver weg is, maar dat het voor de betrokken ondernemers wel prettig is als zij in een eerder stadium wat zekerheid kunnen krijgen over de manier waarop zij in de toekomst met hun bedrijf verder kunnen. Als het gaat om de instrumenten “mogelijkheden” aan te vullen door “statenleden”, dan kan deze provincie nog veel leren van andere provincies. Wat is er op dat terrein gebeurd, wat is er goed en wat is er fout gegaan.? Op die manier hoeft het wiel niet opnieuw weer zelf door de provincie te worden uitgevonden, Voor het overige is dit een duw in de richting die de provincie voortvarend in moet slaan en verenigt hij zich van harte met dit stuk.

De heer WIJBENGA wijst erop dat de heer Baas zelf zegt dat ondernemers het recht hebben te weten waar zij aan toe zijn en spreker wijst erop dat ondernemers nu weer een stuk kunnen lezen waarin het jaar 2018 wordt genoemd. Spreker vindt dat de ondernemers daarin wel wat actiever mogen worden benaderd en daar waren eerdere gelegenheden ook voor.

De heer BAAS antwoordt dat hij het op dat punt wel met de heer Wijbenga eens is.

Mevrouw EDELENBOSCH bespeurt dat er een breed draagvlak is voor de notitie die PvdA en VVD hebben opgesteld. Ook spreekster vindt het een goede notitie omdat het niet verbloemt wat de spanning is tussen de zaken waar hierover wordt gesproken. De probleemstelling is heel duidelijk beschreven. Het is helder: sommige dingen moeten aan de ene kant gebeuren en andere dingen gebeuren aan de andere kant. Er kan natuurlijk worden gewacht totdat het barst en dan draaien beide kanten vast. Zo wordt dat in het gebiedsgericht beleid al jaren niet meer gedaan, want met elkaar wordt geprobeerd om oplossingen te vinden. Dan wordt het misschien voor iedereen geen honderd procent, maar wordt wel naar de ruimte gezocht om een aantal dingen met elkaar op te lossen. Dat bespeurt spreekster uit deze notitie. De ontwikkeling van Natura 2000 is een opgave en daar moet de provincie gewoon mee aan de gang, maar ook in de recreatiesector moet veel gebeuren om deze op een goede manier in de benen te houden. Wat spreekster aanspreekt is de proactieve aanpak. In deze notitie wordt van alles genoemd en een aantal commissieleden heeft de neiging om te vragen wat de provincie nu precies wil, maar

spreekster vindt het juist zo goed dat er een niet-uitputtend aantal oplossingen en mogelijkheden wordt gesuggereerd. Spreekster stelt dan ook voor om degenen die het project uitvoeren de maximale mogelijkheden te geven om creativiteit te benaderen. Het ene gebied in Drenthe is namelijk niet te vergelijken met het andere gebied en het ene bedrijf is in zijn knelpuntsituatie niet het andere bedrijf. Na het afwerken van de pilot is geconstateerd dat het probleem sectoraal moet worden opgelost. Het heeft in eerste instantie ook niet zoveel te maken met een uitvoering of een aanpassing van het POP. Zij is hierover in gesprek gegaan met de gemeenten om te kijken wat nu precies op het bordje van de gemeenten ligt. Sommige bestemmingsplannen zijn namelijk niet adequaat. Aan de andere kant moet ook worden gezegd dat het wel een klein beetje aan de recreatieondernemers zelf ligt, want als dit traject wordt ingegaan moet er eerlijk met elkaar kunnen worden gecommuniceerd en spreekster heeft tot op heden nog geen bedrijfsplan van een innoverend bedrijf met toekomstontwikkeling gezien, waarin concreet wordt aangegeven waar de knelpunten zitten. De commissie is daar op bezoek geweest en kent de knelpunten en spreekster kent deze ook. Er wordt tenslotte al acht jaar gebiedsgericht gewerkt en een aantal knelpunten is dan ook opgelost. De focus via die pilot in Zuidwest is daar heel erg op gericht geweest en spreekster is met de recreatieondernemers in het Hunzegebied en de Drentsche Aa een dag wezen wandelen. Zij heeft een aantal dingen gezien en dan kan ook onmiddellijk worden gezegd dat partijen niet aan bepaalde zaken moeten beginnen omdat het trekken aan een dood paard is. Daar zitten dus eigenlijk best wel wat mogelijkheden. Zo nu en dan komt zij een gemeente tegen waarin heel makkelijk wordt gezegd dat ergens niet aan hoeft te worden begonnen omdat het toch niet van de provincie mag. Verder ziet zij dat een aantal gemeenten zelf geen visie heeft over hoe zij de recreatie in de komende periode kunnen ontwikkelen. Aa en Hunze maakt nu met het nieuwe collegeprogramma in ieder geval ook een toeristische visie en die heeft spreekster ook nodig voor de langere termijn. In dat opzicht heeft spreekster de langere termijn in dit stuk ook gelezen, wat niet wil zeggen dat het aanpakken van een situatie en het uitsmeren tot 2018 moet duren. In het jaar 2018 wordt gewoon de EHS volledig afgerond en spreekster heeft gezien dat in de tijd dat de EHS wordt afgerond, er ook oog moet blijven en zijn voor de recreatiesector. Dat heeft de provincie overigens niet alleen gedaan voor de recreatiesector. Ten aanzien van het jaar 2018 vindt een aantal collega’s het lang duren, maar spreekster heeft dat gewoon niet zo beschouwd. Afgelopen maandag heeft spreekster een uitvoerig gesprek met de Milieufederatie gehad en een ieder die denkt dat deze het project alleen gaat uitvoeren of coördineren, kan zij zeggen dat dit moet gebeuren in samenspraak met de RECRON, want het bedrijfsleven in de recreatiesector moet er heel erg bij worden betrokken. Zij is dan ook blij dat het verhaal dat nu op tafel ligt zo ruim is en dat alle fracties dit stuk steunen. Zij ziet het als steun aan het college dat veel mogelijk is, maar dat met een nieuw project niet maar zo alle regels terzijde kunnen worden geschoven. Dat moet eerlijk met iedereen worden gecommuniceerd. Doordat steeds de focus heeft gelegen op de pilot Westerveld is daar minder ontstaan als wanneer er gewoon op een reguliere manier een gesprek zou zijn gevoerd. Indien partijen het eens zijn, dan moeten zij het ook laten gebeuren, en spreekster zal te zijner tijd met de commissie de tussenstand bespreken. Immers, de staten hebben dan de kaders aangegeven en heel duidelijk neergelegd wat er moet gebeuren en wat de knelpunten zijn. Alles mag binnen dat kader worden bedacht. Dat betekent dan ook maximale creativiteit. Zij weet dat de Milieufederatie bijna een projectvoorstel klaar heeft dat past in die kaders. Daar wil zij nog wat nadere punten en komma's in zetten en dan stelt spreekster voor om de periode van de vakantie niet verloren te laten gaan. Indien er met bedrijven om tafel wordt gegaan, dan moet het toeristenseizoen voorbij zijn en dan is het onderhand september. Toch kan in de vakantieperiode wel voorwerk worden gedaan en zij stelt dan ook voor dat dit project gefaciliteerd wordt. Zoals het er nu uitziet gaat het over het eerste traject en niet over de concrete uitvoering, maar over het opstarten van het vervolg op het traject dat heeft gelopen, wat de knelpunten elders zijn en hoe daarmee om kan worden gegaan. Dat zal dan worden gefinancierd uit het Fonds vitaal platteland. Daar zit geen geld in voor de uitvoering, dus daar kan de commissie bij de Voorjaarsnota weer op terugkomen. De commissie zou het college dan het vertrouwen in de uitvoering moeten geven. Voor de volgende Voorjaarsnota komt spreekster dan bij de commissie terug om de stand van zaken toe te lichten, want dit is wel een kwestie van overleg met veel partners en ook bedrijven gaan niet van de ene op de andere dag plannen maken om concreet te verplaatsen of te investeren. De heer Bomhof heeft aangegeven dat alles bespreekbaar moet zijn, waaronder een natuurbank. Een na-

tuurbank zou voor een deel een oplossing kunnen zijn, maar is niet dé oplossing want op het moment dat een recreatiebedrijf in een kerngebied van Natura 2000 ligt, dan kan dat bedrijf wel worden toegelaten en worden gezegd dat er later zal worden gecompenseerd, maar het bedrijf zal daar waarschijnlijk weg moeten, want om Natura 2000 te realiseren moet het water omhoog.

De heer BOMHOF merkt op dat de natuurbank slechts een van de instrumenten is en daarom is het belangrijk dat de gedeputeerde voor september 2006 twee zaken gaat onderzoeken, namelijk de andere knelpunten die er in Drenthe zijn en het instrumentarium dat kan worden gebruikt voor verplaatsing of beëindiging van die bedrijven.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat zij dat in september nog niet klaar heeft.

De heer BOMHOF antwoordt dat hij het daarmee eens is, maar dat een onderzoeksvoorstel wel zodanig goed in het vat kan worden gegoten dat het college in september direct aan de slag kan.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat zij die toezegging niet kan doen. Er zit een deel van de mogelijkheid over wat hier moet worden toegepast in het project dat bij de provincie wordt ingediend. Daar kan zij mee uit de voeten, maar als de heer Bomhof vindt dat er een instrumentarium moet komen dan gaat hij weer heel erg terug naar generieke instrumenten, waarvan zij zojuist heeft gezegd dat er niets te bedenken is dat voor heel Drenthe een oplossing biedt.

De heer BOMHOF antwoordt dat er een mix van instrumenten nodig is en deze is tot nu toe onvoldoende uitgediept. Dat zou in een aparte studie moeten gebeuren waardoor de Milieufederatie samen met de RECRON over een half jaar indien zich een probleem of casus voordoet, er een instrumentarium is waarvan zij gebruik kunnen maken. Dat is een studie die niet zo ingewikkeld is, want veel wat nodig is, is al voorhanden en is afkomstig uit de landbouwwereld, de groenfinanciering en bijvoorbeeld de Wet Stad en Milieu. Veel dingen zijn dus al voorhanden.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat daar dan niet op gestudeerd hoeft te worden, aangezien gewoon gekeken moet worden welke instrumenten waarop toepasbaar zijn.

De heer BOMHOF hoort dat de gedeputeerde dus snel aan de slag kan, want er is al veel voorhanden.

Mevrouw EDELENBOSCH is het daarmee eens, maar er moet niet worden gesuggereerd dat als er in september een voorstel wordt aangenomen om met een instrumentarium te komen, daarmee weer van alles wordt opgelost.

De heer BOMHOF vraagt de gedeputeerde alleen maar om in september met een projectvoorstel te komen en waarin zij precies aangeeft wat er in de komende maanden wordt onderzocht en dat geldt ook voor de andere knelpunten in Drenthe.

Mevrouw EDELENBOSCH vraagt of zij dan eerst verder kan gaan met het project van de Milieufederatie, want als dat in september opnieuw wordt besproken, dan blijft dat liggen, terwijl zij het eigenlijk graag voor elkaar wil hebben voor de zomervakantie. De heer Bomhof heeft er twee onderdelen nadrukkelijk uitgehaald, namelijk een verdieping in Zuidwest-Drenthe en een wat breder overzicht over de rest van de provincie. Het college zal daaraan werken en de provincie heeft hierin de regiefunctie. De provincie wordt geen projectleider, maar wijst wel een ambtenaar aan die als contact fungeert en die er ook bij betrokken zal zijn. De zin over permanente bewoning leest spreekster heel anders dan de heer Bomhof dit interpreteert. Met de opmerking van de heer Haar over de synergie van de trajecten, de kwaliteit van de recreatieondernemers en de regie van de provincie is zij het geheel eens. Met betrekking tot de ervaringen merkt zij op dat of die ervaringen nu goed of slecht zijn, zij in ieder geval zullen worden meegenomen. Zij zal zeker kijken naar slechte en goede ervaringen, want daar kunnen andere provin-

cies weer van leren. Indien er wordt geroepen dat er naar de landbouw kan worden gekeken en dat er is geleerd van het WAV-traject, dan hoopt zij dat iedereen ervan geleerd heeft. De provincie had hier veel meer aan kunnen doen dan in werkelijkheid is gedaan, maar zij roept dan ook op de verwachtingen te temperen, want er moeten geen dingen worden geroepen die niet kunnen worden waargemaakt. Liever haalt zij vanuit de basis nu een aantal zaken naar boven die ook echt kunnen worden uitgevoerd. Over de typering met het woord houtskoolschets en of het nog sneller kan, merkt zij op dat zij niet over woorden wil discussiëren, want in september komt zij hierop terug bij de commissie door een projectvoorstel in te dienen. Zij zal hier voortvarend, samen met de indieners van het voorstel, mee aan de gang gaan en dan gaat het vooral om het tweede deel dat wordt aangegeven, namelijk om te kijken of daar nog een nadere definitie aan kan worden gegeven. De heer Baas is het eens met het verhaal. Zij wil naar aanleiding van dit voorstel zo min mogelijk nagaan of onderzoek verrichten, maar verder werken aan het oplossen van een concreet knelpunt. Hiermee zal zij de sector het beste kunnen laten zien dat de provincie ook bezig is. Voor een ongewisse uitkomst in het jaar 2018 steekt zij op dit moment haar handen niet in het vuur. Zij hoopt dat er dan een heel dynamische recreatiesector is en een prachtige provincie qua natuur.

TWEEDE TERMIJN

De heer SLAGTER merkt op dat D66 is ingegaan op het punt dat er ook gekeken moet worden naar de ondernemer en het ondernemersplan. Dat is een waardevolle aanvulling. Het CDA gaat in op de pilot Westerveld en dat het niet heeft opgeleverd wat het CDA ervan verwachtte. Dat is wel het geval, maar door de pilot is wel duidelijk geworden dat de problematiek moeilijk is op te lossen. In die zin is de pilot niet helemaal voor niets geweest. In de aanhef is alleen de Milieufederatie genoemd in die zin dat het slechts een technische formulering is geweest. Het is zeker niet de bedoeling geweest om de Milieufederatie en de RECRON in dit project los te koppelen. GroenLinks en CDA zijn ingegaan op eerdere initiatieven en dat daaraan is voorbijgegaan. In ieder geval zijn die initiatieven op het moment van indienen op spreker niet als levensvatbaar overgekomen. Door het CDA zijn heel veel euro’s genoemd, maar spreker is weinig inhoud tegengekomen.

De heer WIJBENGA antwoordt dat de PvdA in dat opzicht wel iets heeft geleerd, want de PvdA noemt helemaal geen euro’s in het voorstel.

De heer SLAGTER lijkt het verstandig om eerst over de inhoud te praten en dan te kijken wat de kosten zijn. Ten aanzien van het voorstel voor interactieve communicatie via internet was ook de insteek van het CDA niet positief.

De heer WIJBENGA merkt op wel suggesties te hebben gedaan op dat terrein.

De heer SLAGTER antwoordt dat de insteek van het CDA toch niet positief was. In de aanhef van het antwoord van het college is een aantal zaken genoemd die ook in de notitie zijn genoemd, zoals zaken samen oplossen, proactiviteit en het leveren van maatwerk. Bij het vervolg is hij op zoek naar meer vastigheid. Het voorbeeld van de broedende kip werd uit de doeken gedaan en daaruit ontwikkelden zich zaken. Daar kan hij zich heel veel bij voorstellen, maar die broedende kip kan ook blijven zitten en dan is er sprake van een status quo zoals die er nu ook is. Met die vrees blijft hij zitten. Hij kan zich voorstellen dat op korte termijn de broedende kip moet blijven zitten, maar hij denkt dat er ook zaken voor de langere termijn uit moeten rollen en die moeten dan ook uitmonden in een projectvoorstel die als repeterende breuk in diverse situaties kan worden gehanteerd. Daar is hij naar op zoek en daarom is hij voor meer concretisering in de richting van de staten. Hij zou het daarnaast prettig vinden om voortdurend te worden geïnformeerd over hoever die broedende kip is, zodat hij in ieder geval weet dat er iets gebeurt. In de Voorjaarsnota zou hij dan concretere oplossingen en resultaten willen zien bij zaken die wel werken, want hij vindt dat de staten bijzonder alert moeten zijn dat hier nu resultaatgericht aan wordt gewerkt en daadwerkelijk de wil hebben om oplossingen te zoeken en dat die oplossingen die worden

gevonden daadwerkelijk als oplossing worden gehanteerd in diverse gebieden in Drenthe. In die zin zou hij wat concretere afspraken met het college willen maken.

De heer BOMHOF merkt op dat als het gaat om de twee onderzoeken waarin de staten bijzonder zijn geïnteresseerd, namelijk het knelpuntenonderzoek naar meerdere plekken in Drenthe en het in beeld brengen van het instrumentarium om die knelpunten op te lossen, er een relatie tussen deze twee onderzoeken is en die onderzoeken snel moeten worden uitgevoerd. Het indienen van een plan door een ondernemer kost een bak met geld en die ondernemer doet dat pas als hij weet wat het kader is waarmee hij succesvol kan doorgaan, want anders zal een ondernemer niet investeren in dure plannen waarvan hij weet dat hij toch neen krijgt te horen. Door dat instrumentarium goed in te vullen, door eens goed te kijken naar het in positieve zin creatief omgaan met wetgeving en jurisprudentie, door te kijken naar verschillende financieringsvormen die er zijn, zoals in de sfeer van de Drentse participatie-instelling en groenfinanciering, kan er op korte termijn bij ondernemers het idee opkomen dat er toch perspectief, mogelijkheden en een helder kader zijn, zodat zij een aanvraag zullen indienen. De discussie over de projectleider moet niet zwaar worden aangezet, maar er zijn straks natuurlijk wel drie onderzoeken die lopen, namelijk één van de Milieufederatie en de RECRON die zo snel mogelijk gehonoreerd kan worden en twee onderzoeken die de provincie gaat doen, zoals het onderzoek naar knelpunten elders in Drenthe en het onderzoek naar het instrumentarium. Daar moet enige regie, afstemming en coördinatie in het provinciehuis zijn om dat allemaal te kunnen bewaken, zoals het traject, het proces en het tijdig bereiken van de doelstellingen die hieraan worden gegeven. Ten aanzien van de opmerking van de heer Kuiper over de tweede bullit merkt spreker op dat hij constateert dat daar een zin staat die hij niet leuk vindt.

De heer KUIPER antwoordt dat de geformuleerde zin een mooi uitgangspunt zou zijn voor een nieuw project in het kader van de poëzie, namelijk: “Kijk maar, er staat niet wat er staat”. Met de uitleg van de heer Bomhof daarbij is hij wel tevreden.

De heer BOMHOF merkt op dat de heer Haar het had over het uiteenlopen van belangen van provincie en gemeenten. Dat zal best, maar er zijn in ISV-verband voorbeelden dat gemeenten en provincie schouder aan schouder staan als het gaat om bereikbaarheid van grote steden en het bereiken van de in dat kader gestelde doelen. Die houding wil hij ook graag bij de gemeenten opwekken als het over recreatie in kwetsbare gebieden gaat. Dat zal dan een groeiproces moeten zijn want het moet toch mogelijk zijn om provincie en gemeenten samen te laten werken waar dat bij twee andere gemeenten ook lukt. De termijn van 2018 is op zich veel te laat. Het is voor recreatieondernemers eigenlijk vijf voor twaalf, dus dat betekent dat er zo snel mogelijk moet worden gewerkt aan het bieden van een kader en perspectief voor de recreatieondernemers. Daar hoort natuurlijk kwaliteit bij en daar horen ook lange termijnontwikkelingen bij, maar het kader en het perspectief voor de ondernemer moet er veel eerder zijn.

De VOORZITTER sluit de discussie rondom deze notitie af met de constatering dat het college heeft aangegeven royaal met de voorstellen uit de notitie aan de gang te zullen gaan.

Mevrouw EDELENBOSCH sluit hierbij aan, maar de heer Bomhof heeft toch nog enige scherpe opmerkingen gemaakt. Er is een discussie gevoerd, het beeld is duidelijk en bekend is wat de commissie en het college wil. Wel wil zij de ruimte hebben om vast te stellen wie precies wat doet. De provincie zal het faciliteren en zorgen dat het gebeurt en daarnaast zal er bij de provincie iemand worden aangesteld die het gaat doen, maar welke onderzoeken er buiten de deur worden gedaan of door de provincie zelf, is iets waar zij zich nog nader op wil beraden. Zij blijft aanhikken tegen het door de heer Bomhof genoemde onderzoek naar het instrumentarium, want er zal nooit een project over instrumentarium kunnen worden ingericht. Spreekster weet ook hoe het in de praktijk werkt en is met meerdere ondernemers op zoek geweest. Natuurlijk moet er een instrumentenkoffer zijn, maar bij de provincie, maar ook bij de Milieufederatie en de RECRON is wel bekend welke instrumenten er zijn. Het knelpunt is eerder de sa-

menwerking tussen gemeenten, provincie en het bedrijf waar het om gaat en de bereidheid om het samen op te lossen. Dat is ook terug te zien bij het project over de regellichte zone in de Veenkoloniën en dan is er nog een klein stukje toegevoegd waarbij het wordt gestimuleerd en een plus op de verplaatsing of op de aanpassing wordt gezet. De provincie kan die lijst met instrumenten wel maken, want er zal geen ondernemer zijn die eerder een stap zet of een aanvraag doet wanneer de provincie een onderzoek naar het beschikbare instrumentarium doet. Die ondernemer wil alleen maar weten wat er op zijn plek met zijn situatie en wensen mogelijk is.

De heer BOMHOF antwoordt dat het instrumentarium ook niet is bedoeld voor de ondernemer, maar voor de gemeenten, de provincie en degenen die straks perspectief moeten bieden voor die ondernemer. Provincies en gemeenten moeten de ondernemer kunnen aangeven dat zij bijvoorbeeld aan een natuurbank zitten te denken, wat vanuit de huidige regelgeving zou kunnen en waarvoor die ondernemer in aanmerking zou komen. Op dit moment is echter niet bekend wat er allemaal mogelijk is. Het is de bedoeling om die dingen op een pragmatische manier uit te zoeken.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat wat de provincie doet met de groene financiering en de landbouw al wordt besproken met de Dienst Landelijk Gebied (DLG), financieringsbanken en de Rabobank. Het is daarbij ontzettend moeilijk en dan gaat het erom dat als een bedrijf maatschappelijk ongewenste knelpunten oplost, er wel iets aan kan worden gedaan, maar wanneer het een puur bedrijfsbelang is niet. Het hele pakket met instrumenten moet dus worden langsgegaan en gekeken moet worden wat met ieder instrument kan worden gedaan. Op zich moet er gewoon worden gekeken wat er in een situatie haalbaar is.

De heer WIJBENGA wijst op de ervaringen die zijn opgedaan met de werkgroep rondom de Wet Ammoniak en Veehouderij (WAV). Ook daar is een exercitie gedaan met het inzichtelijk maken van instrumentarium en binnenkort komt het resultaat van die werkgroep naar buiten. Allen al de inventarisatie van het instrumentarium heeft geleid tot inzichten die er van tevoren niet waren en die wel hebben bijgedragen tot het uiteindelijke doel. Hij onderstreept dan ook het verzoek van de indieners van het voorstel en ondersteunt toch om iets te doen aan het inzichtelijk maken van het instrumentarium.

Mevrouw EDELENBOSCH merkt op dat er is gezegd dat er begin 2007 geen geld zou zijn voor de uitvoering. Spreekster heeft gezegd dat dit te zijner tijd altijd mee kon worden genomen, maar de heer Wijbenga wilde dat eerder of sneller. Dit project dient gewoon gestart en aangepakt te worden en dat wil zij niet laten liggen tot voorjaar 2007.

(Mevrouw Edelenbosch verlaat de vergadering.)

**10. Brief van 8 maart 2006, van de Bestuurscommissie Onderzoek, Cultuur en Welzijn, kenmerk 06.018/3200001.02.03/SW/JT/HL, met het rapport Leefbaarheid op het Drentse platteland**

De VOORZITTER merkt op dat mevrouw Jolanda Tuinstra, namens de bestuurscommissie van het onderzoeksbureau die het onderzoek heeft verricht, aanwezig is om op bepaalde vragen van de commissie antwoorden te geven.

De heer OLIJ heeft het rapport met veel aandacht gelezen en hij zal eerst een aantal kwalificaties aan het rapport geven. Hij zou kunnen zeggen dat het een waardeloos rapport is, maar dat doet hij niet. De opzet van het rapport is nogal sectoraal en lijkt alleen opgezet vanuit de sectie Welzijn. Dat spijt hem op zich. Er gebeurt namelijk veel meer op het Drentse platteland dan in dit onderzoek naar voren komt. Zo zet de provincie al jaren in op gebiedsgericht beleid. Diverse onderdelen worden gezamenlijk en niet sectoraal opgepakt. Dat geldt voor water, recreatie, landbouw, natuur enz. Verder vormen de dorpsom-

gevingsplannen een onderdeel van een integrale aanpak, ook ter verbetering van de leefbaarheid op het platteland. Er vinden nogal wat gebiedsgerichte processen plaats, zoals Oudediep, Hunze, Veenkoloniën, Eelder- en Peizerdiep, Reest, ontwikkelingen in Zuidwest-Drenthe en landinrichtingsprojecten. Al deze projecten worden door de provincie geïnitieerd en de ontwikkelingen dragen bij aan de leefbaarheid. Hij ziet dan ook de leefbaarheid op het platteland als een integraal begrip. Waterbeheer, structuurversterking van de landbouw, sociaaleconomische versterkingen en natuur- en milieuverbetering dragen bij aan een beter leef-, woon-, werk- en recreatiemilieu. De financiering geeft ook al aan dat het om meer gaat dan één bepaalde sector. De projecten worden gefinancierd en gecofinancierd door gemeenten, provincie, Rijk en Europees geld. Verder gaat het om landinrichting, LEADER en POP II. Hij kan hier nog wel even mee doorgaan. Alle effecten van de zojuist genoemde projecten worden niet in beeld gebracht. Dat spijt hem. Waarom zouden de staten een onderzoek willen naar de leefbaarheid van het platteland? Dat lijkt hem vrij duidelijk, namelijk om daarop het verdere beleid te kunnen baseren. Dat moet naar zijn mening een integraal verhaal zijn. Welke aanbevelingen doet de bestuurscommissie eigenlijk om te komen tot de verbetering van de leefbaarheid van het platteland? Die ziet hij niet en hij mist dan ook een krachtige analyse. Hij wil een lijst met aanbevelingen waarop hij zou moeten investeren. Er is immers van alles in gang gezet, zoals vitalisering van het platteland en ruimtelijke ontwikkelingen. Welke impact heeft het huidige beleid op de leefbaarheid? Eigenlijk stelt hij voor om een aanvullend onderzoek uit te voeren en dan wil hij vooral een rapport zien als aanvulling, waarmee daadwerkelijk analyses voor de toekomst kunnen worden gemaakt. Hij wil niet alleen een inventarisatie, maar een gedegen studie.

De heer BAAS heeft er met een wat andere blik naar gekeken. Er is nu een onderzoeksbureau Cultuur, Welzijn en Zorg en nu haalt de heer Olij er heel veel bij waarvan spreker vindt dat dit wel van die kant belicht kan worden door de heer Olij, maar was dit ook de vraag die aan het onderzoeksbureau is gesteld, namelijk om het op die integrale manier te benaderen? Als dat niet het geval is dan is dat bureau niet veel te verwijten, maar de provincie kan zichzelf dan wel veel verwijten.

De heer WIJBENGA antwoordt dat het rapport al in de Statencommissie Cultuur en Welzijn aan de orde is geweest en mevrouw Mastwijk heeft daarover namens zijn fractie het woord gevoerd en aangekondigd dat werkgelegenheid op het platteland het CDA zeer ter harte gaat. Het CDA heeft een poging gedaan om er bij de algemene beschouwingen en de begroting wat extra geld bij te krijgen. Daar hoeft hij niet op terug te komen en de behandeling in deze commissie voegt niets toe aan wat hij al in die eerdere commissie heeft gezegd.

De heer HAIKENS vindt dat deze inventarisatie behoorlijk wat oplevert. Wat is de opdracht geweest en is wat nu voorligt wel conform de onderzoeksopdracht? Hier is sprake van een massa gegevens waar het veld mee verder kan. Ten opzichte van de vraag van de heer Olij om een verder onderzoek te verrichten, staat hij sceptisch, want in het rapport staat heel veel, maar hij vraagt zich af of er niet concreter kan worden geschreven. Dat heeft ook te maken met de discussie die in de andere commissie heeft plaatsgevonden over of hier niet wat meer handen en voeten aan kan worden gegeven. Spreker denkt dat de mogelijkheden bestaan om met deze informatie nu al meer handen en voeten te geven aan plattelandsbeleid. Hij is niet zozeer bekend als iemands die nog weer pleit voor een nader onderzoek of een vervolg daarop. Liever denkt hij eerst goed na over wat dit rapport hem oplevert.

De heer KUIPER vindt het niet nodig om dit stuk in deze commissie nog extra te behandelen. Dat heeft er ook mee te maken dat alle dingen die over het platteland worden genoemd aanleiding kunnen geven om er nog meer bij te behalen, zoals de sociaaleconomische ontwikkeling, de gezondheidszorg en de demografische ontwikkelingen. De heer Olij heeft dit niet genoemd.

De heer OLIJ merkt op dat dit zijn pleidooi slechts onderstreept, namelijk dat het niet sectoraal moet zijn.

De heer KUIPER geeft aan dat het daar niet om gaat. In navolging van wat de heer Baas heeft gezegd, geeft hij aan dat er een andere opdracht aan de bestuurscommissie is gegeven. Daar dient de commissie zich op te richten. De fout moet worden vermeden dat een zo breed onderzoek in gang wordt gezet dat de commissie tussen de bomen het bos niet meer ziet

De heer HAAR krijgt de indruk dat wanneer een onderzoek geen probleem oplevert, het geen goed onderzoek is. Dit onderzoek levert namelijk een aantal positieve conclusies op, namelijk dat het met die leefbaarheid op het platteland op tal van terreinen niet zo slecht is gesteld en dat de vitaliteit van het platteland en de plattelander helemaal niet slecht is. Er wordt wel een aantal feiten genoemd, zoals de demografische ontwikkeling, waaruit blijkt dat de plattelander gemiddeld wat ouder is dan de stedeling. Dat lijkt hem vrij logisch, maar uit dit onderzoek komt niet naar voren dat andere zaken op het directe terrein van cultuur, welzijn en zorg als problemen worden ervaren. Spreker heeft het idee dat het platteland veel flexibeler en inventiever is dan wel eens wordt verondersteld en dat knelpunten die bij voortduring worden genoemd op het gebied van voorzieningen en openbaar vervoer, door plattelanders aan den lijve niet als zodanig worden ervaren. De vraag van de heer Olij naar verder onderzoek vanuit deze invalshoek, lijkt hem volstrekt irrelevant. Op andere beleidsterreinen, zoals recreatie en toerisme, gebeuren allerlei zaken, maar om vanuit dit kader onderzoek te gaan doen lijkt hem volstrekt overbodig.

Mevrouw TUINSTRA spreekt namens de Bestuurscommissie Onderzoeksbureau, Cultuur, Welzijn en Zorg. Haar is gevraagd om vooral antwoord te geven op onderzoekstechnische vragen. Gevraagd is wat precies de onderzoeksvraag is geweest die aan het onderzoeksbureau is gesteld. De opmerking van de heer Olij gaat over of er niet een veel te beperkte onderzoeksvraag is gesteld en of er niet veel meer bij moet worden betrokken, zodat een veel meer integraal en gecombineerd intersectoraal onderzoek wordt verricht. De onderzoeksvraag was echter heel concreet, namelijk of het onderzoeksbureau een inventarisatie wilde uitvoeren op het Drentse platteland om na te gaan hoe mensen de leefbaarheid op het platteland ervaren. Dit onderzoek is dan vooral gericht op de Domeinen die in de literatuur onder leefbaarheid worden verstaan, zodat dit vooral een leefbaarheidskwestie is. De achterliggende idee was vooral dat die leefbaarheid terugloopt op het platteland. Zij is het eens met de heer Haar dat het beeld dat uit de interviews met burgers uit het Drents panel naar voren komt, juist een heel positief beeld is. De veronderstelling dat het slecht gaat met de leefbaarheid of dat deze terugloopt, wordt niet onderschreven door dit onderzoek en ten tijde dat het onderzoek uitkwam is er ook een onderzoek geweest door het SCP, waaruit bleek dat de resultaten uit dit Drents onderzoek ook werden onderschreven voor de rest van Nederland. De onderzoeksvraag zoals die is beantwoord blijkt dus duidelijk uit dit stuk en dit is ook in de commissie Cultuur en Welzijn besproken. Ten aanzien van de evaluatie van POP II merkt zij op dat het onderzoeksbureau op dit moment bezig is om de sociale paragraaf van POP II te evalueren. Het is namelijk beter om onderzoeksvragen gericht en afzonderlijk te stellen dan een brede onderzoeksvraag te stellen, waarop een breed antwoord volgt. Haar idee als onderzoeker is dan ook om slechts één onderzoeksvraag per keer te stellen, dan dat een heel brede onderzoeksvraag moet worden beantwoord.

De heer OLIJ is het over veel dingen wel eens, vooral over de onderzoeksvraag. De onderzoeksvraag vanuit de sector Welzijn is terecht, maar de leefbaarheid op het platteland moet niet alleen vanuit de welzijnshoek worden bekeken, maar integraal. Het onderzoeksbureau heeft voldaan aan de vraag die is gesteld, maar hij vindt het een te beperkte onderzoeksvraag.

De heer BAAS vraagt of dat impliceert dat de heer Olij de onderzoeksvraag waardeloos vindt.

De heer OLIJ antwoordt dat het niet zozeer een waardeloze onderzoeksvraag is, maar een te beperkte onderzoeksvraag. Hij vraagt om niet alleen te kijken naar de leeftijd van het platteland vanuit de sector welzijn. Wat hebben nu allerlei andere zaken die de politiek in gang heeft gezet, bijgedragen aan die leefbaarheid van het platteland? Hij heeft een aantal voorbeelden genoemd waarvan hij graag wil weten

wat daar het effect van is geweest. Moet daar met een aanzet naar POP III op dezelfde manier mee om worden gegaan of moeten andere zaken prioriteit krijgen?

De heer WIJBENGA proeft dat de heer Olij al met wat vingeroefeningen in het kader van de Jaarrekening bezig is. Immers, daar is ook de discussie gevoerd over de effecten van beleid en of het college effecten van beleid wil uitdrukken in meetbare zaken. Het woord SMART is ook meerdere keren gevallen. Eigenlijk vraagt de heer Olij wat het geld dat in Drenthe wordt geïnvesteerd, oplevert. Die vraag moet de heer Olij niet bij dit onderzoeksbureau neerleggen, maar dit moet hij betrekken bij een commissie als BFE, waar wordt gesproken over vormgeving en de Jaarrekening. Is de heer Olij dit met hem eens?

De heer OLIJ antwoordt dat hij met het laatste niet instemt, aangezien dit onderdeel eigenlijk binnen elke commissie aan de orde zou moeten komen en wellicht in de staten. Daar dit niet is gebeurd, stelt hij dit toch ter discussie in deze commissie om eens te kijken hoe daar verder mee moet worden omgegaan, en vooral statenbreed. Hij bestrijdt niet dat als vanuit de welzijnshoek wordt gekeken, er mogelijk best een positief beeld is op het platteland. Dat kan best zo zijn, maar het gaat hem er juist om hoe het platteland aankijkt tegen een aantal andere zaken. Daar heeft hij geen of nauwelijks informatie over en daar wil hij meer over weten. Bovendien komt veel informatie uit dit rapport spreker niet onbekend voor. Er zijn namelijk al meerdere rapporten geweest. Wat zijn fractie betreft blijven er nog veel vragen over, namelijk wat de effecten zijn van andere ontwikkelingen die op het platteland plaatsvinden en dan vooral in relatie met wat de politiek tot nu toe heeft gedaan en hoe daar straks lijnen voor de toekomst voor dienen te worden uitgezet. Eerlijk gezegd hoopt hij dat de commissie dit als geheel ziet en dat hij niet over een jaar zure opmerkingen moet maken, namelijk dat hij het altijd als gezegd heeft.

Mevrouw TUINSTRA merkt op dat het onderzoeksbureau een aantal andere onderzoeken uitvoert en deze gaan voor een deel in op de opmerking van de heer Olij. Het onderzoeksbureau is bezig met de evaluatie van POP II en de sociale paragraaf van POP II. Immers, Cultuur, Welzijn en Zorg is de deskundigheid van het onderzoeksbureau, dus daar ligt de focus op. Daarnaast voert het bureau op dit moment een effectevaluatie uit van het beleid op het gebied van multifunctionele dienstencentra. Dat is ook een onderzoeksopdracht van de commissie Cultuur, Welzijn en Zorg en wordt ook gestart met een procesevaluatie van de dorpsomgevingsplannen. In die zin zijn er verschillende onderzoeken die gedaan gaan worden en daar zal de commissie te zijner tijd over worden geïnformeerd. Vanuit een onderzoeksoptiek is het volgens spreekster beter om de onderzoeksvraag specifiek te maken en niet alles aan elkaar te verbinden en daarom is zij ervoor om concrete en beperkte onderzoeksvragen te beantwoorden.

De heer OLIJ antwoordt dat zijn vraag naar een nader onderzoek niet is gesteld aan de bestuurscommissie. Hij stelt de vraag aan het college. Kan het college in beeld brengen hoe met deze discussie om te gaan? Hoe worden allerlei andere aspecten op het platteland in beeld gebracht? Dat is de vraag en daar moet echt naar worden gekeken als de lijnen worden uitgezet naar POP III.

De heer KUIPER antwoordt dat het een interessante vraag blijft wat de heer Olij naar voren heeft gebracht. Het is alleen de vraag of dit in combinatie kan worden gebracht met de Bestuurscommissie Onderzoek Cultuur, Welzijn en Zorg. De fractie van GroenLinks brengt binnenkort een nota uit in samenwerking met de rijksuniversiteit Groningen over de demografische ontwikkelingen, omdat in dat kader ook heel veel zaken naar voren worden gebracht, zoals gezondheidszorg, ruimtelijke ontwikkelingen en woningbouw over twintig jaar en dat daar prognoses op worden losgelaten. Het is dan ook een mogelijkheid voor deze commissie om daar eens uitvoerig over van gedachten te wisselen en er beleid op los te laten. Dat wil niet zeggen dat de gekozen insteek van de bestuurscommissie die slechts onderzoeksvragen beantwoordt zoals die door een statencommissie zijn gesteld, niet juist is geweest.

De heer WIJBENGA is het helemaal eens met de heer Kuiper. Hij heeft zojuist aan de heer Olij aangegeven dat het ook een discussie is die rondom de Jaarrekening kan worden gevoerd en hij ziet dan ook geen reden voor aanvullend onderzoek.

De heer HAIKENS stelt vast dat nader onderzoek als een gegeven bij de PvdA-fractie blijft hangen. De heer Olij zegt dat veel zaken uit het rapport hem niet onbekend voorkomen en zo verging dat spreker ook. Indien het breder wordt getrokken zullen de resultaten van dat brede onderzoek hem ook niet onbekend voorkomen. Het moet toch helder zijn dat in het kader van de ruimtelijke ordeningsprocessen een provincie veel minder aan zet is dan bij inventarisaties, aangezien er dan ook met bestemmingsplannen, dorpsomgevingsplannen en gemeenten rekening moet worden gehouden. Deze inventarisatie heeft hem veel informatie opgeleverd en ook veel interessante gegevens. Wat zijn fractie betreft hoeft er geen nader onderzoek te komen. De discussie over de eventuele invulling heeft veel meer te maken met financiën en met realisering van mogelijkheden dan dat er nog weer meer informatie op tafel moet komen.

De heer BAAS heeft het idee dat de heer Olij het rapport van het onderzoeksbureau gebruikt om als hefboom te dienen om meer te willen dan het rapport heeft opgeleverd. Daar hij dat in deze commissie neerlegt, gaat het deze commissie wel degelijk aan. De heer Olij kan zich daartoe allereerst oriënteren op het jaarverslag en de jaarstukken. Deze stukken worden nog gekoppeld aan indicatoren en aan resultaten. Een tweede opmerking die hij wil maken is dat de heer Olij in de komende periode de boer op kan gaan naar de bevolking toe om op dit soort punten de mensen te bevragen, want alle statenleden willen straks graag weer worden verkozen.

De heer OLIJ merkt op dat elke vraag die aan het onderzoeksbureau wordt gesteld, niet zal voldoen aan dat wat spreker eigenlij graag wil, namelijk een totaalbeeld van de effecten die de politiek heeft op het platteland. Misschien moet hij daartoe zelf een onderzoeksvraag in beeld brengen en daarmee in de staten terugkomen om vast te stellen hoe daarnaar integraal in plaats van sectoraal wordt gekeken. Hij merkt wel dat iedereen reuze benieuwd is naar de effecten van de politiek die tot nu toe is gevoerd. Hij zal daarop terugkomen en of dat nu bij de jaarrekening of de jaarstukken zal zijn, of met een initiatiefvoorstel, doet er niet toe en zal de commissie te zijner tijd wel merken.

De VOORZITTER constateert dat de commissie op dit moment geen behoefte heeft om een meer integraal onderzoek uit te voeren en in te stemmen met het voorstel van de PvdA op dit gebied.

**11. Brief van 27 april 2006, kenmerk 11/5.8/2006002580, over Provinciaal uitvoeringsprogramma (PUP) verkeer en vervoer 2006**
**Brief van 15 juni 2006, kenmerk 22/5.7/2006005832, over startnotitie Uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer Drenthe 2006-2010**

De heer SLAGTER merkt op dat uit het PUP een grote voortvarendheid in activiteiten blijkt en spreker merkt onmiddellijk als statenlid dat er bijzonder veel activiteiten in de provincie zijn, want hij moet iedere morgen weer kijken waar hij Hoogeveen binnen kan komen. Is er in de provincie enige regie en afstemming over de effecten van wegafsluitingen en overlapping in de periode dat mensen ’s morgens naar het werk moeten? Wat hij mist in het PUP is een antwoord op de vragen die hij heeft gesteld over de geluidsoverlast van het werkverkeer en over doorstroom en stroomwegen in Drenthe. In de beantwoording is destijds gezegd dat hiertoe een beleidstraject is uitgezet, maar deze heeft hij niet teruggevonden in het PUP. Een punt dat aan de orde moet komen is de financieringssystematiek, ook omdat het college in zijn reactie op het rapport “Besparen op reserves” heeft aangegeven dat de staten na zouden moeten denken over transparantie. Er stonden twee aanbevelingen in, namelijk een gescheiden rapportage aan de staten over het programma verkeer en vervoer en de reserve investering verkeer en vervoer. Een andere aanbeveling was hoe te komen tot de realisering van een betere kaderstelling en controle op dit

forse investeringsprogramma. Daarbij dienen dan afspraken te worden gemaakt over de status van het PUP. Dit is als aanbeveling meegegeven en spreker kan zich daarin vinden. Hij denkt dat een gescheiden verantwoording van de bestedingen kan worden gekoppeld aan het PUP zelf. Inzicht in de aanbestedingen, de relatie met de exploitatiereserve en meer transparantie in financiën en beleid is belangrijk, opdat de financiële ruimte zichtbaar wordt waarin de staten kunnen sturen. In de begroting en de jaarrekening kunnen dan hoofdlijnen worden verantwoord en meer gedetailleerd gebeurt dat dan door het te koppelen aan het PUP. Dat zou zijn voorstel zijn. Ook op korte termijn zit hij met de vulling van de bijzondere infrastructurele projecten en de nieuwe reserve. Er dient bijvoorbeeld over de invulling van de N33 te worden gekeken of er binnen dit programma ruimte is om de financiering daarin aan te gaan vullen. Het algemene verhaal wat de financiën en de wegenstructuur in Drenthe betreft is dat spreker vindt dat de kwaliteit van de wegen behoorlijk op niveau komt. Voor de volgende collegeperiode is er dan een bredere afweging mogelijk over de vraag hoe zwaar er financieel moet worden ingezet op verkeer en vervoer. Dat zal toch moeten worden afgewogen tegen de andere beleidsvragen op sociaal en economisch terrein en gezien de enorme sommen geld die nu richting verkeer en vervoer gaan zal elke partij die vraag aan zichzelf moeten stellen. Dat is vooruitlopend op de nieuwe collegeperiode.
Ten aanzien van de startnotitie merkt hij op dat het beleidskader en de uitgangspunten daarbij geen nieuwe inzichten hebben opgeleverd. Dat kan ook bijna niet, omdat het zo veel omvattend is en er over de keuzes die zijn gemaakt, heel veel is nagedacht. POP II, het collegebeleid en de programmabenadering zijn de basis, evenals de strategische agenda Noord-Nederland en de Nota Ruimte. De gemaakte keuzes kan hij onderschrijven. Valkuil is wel dat er politiek gezien de neiging is om te sturen op huidige knelpunten en als dan het jaartal 2020 voor ogen wordt gehouden, dan is de vraag of de huidige knelpunten wel de knelpunten van de toekomst zijn. Het langere termijnverhaal tot aan het jaar 2020 en hoe de situatie dan zou moeten zijn, mist hij volledig en dat overstijgt de huidige knelpunten. Dat is trouwens ook een landelijk probleem. De positieve accenten die zijn gelegd, wil hij zeker noemen, zoals het verwijzen naar ontwikkelingsplanologie. Binnen de POP-discussie kent hij deze ook en daarnaast krijgt de informatie-economie een veel belangrijker plaats. Dat is een goede zaak. Daarnaast is er aandacht voor milieu en geluidsoverlast. Het integraal opnemen van de plannen van het OV-bureau sluit eigenlijk aan bij wat hij net zei. De plannen van het OV-bureau zijn verwerkt in de startnotitie, maar wat spreker mist is de verdere toekomst. Als het gaat om de stedelijke bereikbaarheid, dan ziet hij daar een toekomstbeeld bij en dat wordt vergeleken met oplossingen die hiervoor rondom Berlijn en New York spelen. Hoe het op het gebied van openbaar vervoer is geregeld, getuigt van een toekomstvisie waarnaar toegewerkt kan worden. Dat mist hij en het is toch te veel gebaseerd op de gedachten die Nederland nu koestert. Die opmerking geldt ook voor het goederenvervoer. In het goederenvervoer zullen zich in de toekomst knelpunten voordoen. Hij mist het voornemen om op zoek te gaan naar nieuwe concepten op het gebied van trein, water, overslag en distributie. Spreker denkt dat het heel simpel is om over die nieuwe concepten te gaan nadenken.
Hij mist de discussie over de N48 in relatie tot het knelpunt Staphorst-Zwolle. De discussie over de hoogwaardige spoorverbindingen met de Randstad loopt en daar mist hij ook de langetermijnvisie op landelijk niveau. De discussie verloopt zeer moeizaam, als hij althans de pers mag geloven. Kolibri heeft een hoge prioriteit en wat spreker betreft mogen er meer resultaatverplichtingen komen. Er wordt heel veel gepraat maar bekend is dat de grote handicap op dit punt de financiering is. Misschien moet daar wat meer over worden nagedacht. Dezelfde opmerking maakt hij over GAE, want er staan vele ideeën in zoals de ontwikkelingsplannen over goederenvervoer en de bereikbaarheid. Hij vroeg zich af hoe hij dit moest lezen en of de wens de vader van de gedachte is. Hij hoort dat graag. Bij het parkeerbeleid als sturingsmechanisme kan hij zich heel veel voorstellen, maar even later wordt gezegd dat de beprijzing dan op de lange baan wordt geschoven. De beprijzing zou in het noorden van Nederland wel kunnen worden toegepast omdat zich daar grote knelpunten voordoen en om die middelen vervolgens in het openbaar vervoer te gaan stoppen. Het ene voedt dan het andere. De discussie over snelheidsremmende maatregelen en de hulpdiensten is vaker gevoerd. Ook bedrijven beginnen steeds meer te klagen over de bobbels en de hobbels. Wordt hier nu echt werk van gemaakt of is het beleid waar veel over wordt gesproken, maar waar gewoon wordt doorgegaan met wat er nu gebeurt en worden er nog steeds allerlei bobbels aangelegd? Bij het aanbestedingsbeleid mist hij de expliciete link met werkgele-

genheidsbeleid. Er is al een aantal malen gezegd dat bij aanbestedingsbeleid ook iets met werkgelegenheid moet gebeuren en dat mist hij in deze notitie.

De heer WIERINGA merkt op dat op pagina 10 wordt gesproken over de bereikbaarheid en de veiligheid van Noord-Nederland. De problemen op het wegvak Meppel-Zwolle kunnen naar de mening van Drents Belang eenvoudig en snel worden opgelost door in de middenberm twee rijstroken aan te brengen, dit dicht te asfalteren en er een betonnen middenbermbeveiliging te plaatsen. De kosten kunnen zo laag worden gehouden en er is geen tijdsvertraging omdat de grond al in het bezit is van het rijk. Tevens levert dit geen problemen op met geluidsoverlast. Er moet dan ook geen geld meer over de balk worden gegooid door te investeren in spitsstroken die verkeersonveilig zijn en niets oplossen. Verder wordt er gesproken over de files op het knooppunt A28-A7 Julianaplein bij Groningen, waardoor er steeds meer saprake is van sluipverkeer via Drentse wegen. Naar zijn mening moet ervoor worden gezorgd dat het verkeer via een internationale hoofdverkeersader A7 bij de stortplaats Steinkuln afbuigt om tussen Haren en Groningen door langs de Hoornseplas en langs het Eelderdiep naar de A7 bij de aansluiting Hoogkerk te worden geleid. Op welke manier zorgt de provincie Drenthe ervoor dat er op Drents grondgebied ruimte vrij blijft voor deze belangrijke internationale hoofdverkeersader bij Groningen zodat het verkeer geen sluiproutes over de Drentse wegen hoeft te nemen? Ten aanzien van de N33 pleit Drents Belang ervoor om de N33 uit te voeren als autosnelweg en niet als autoweg. De N33 staat namelijk in de toptien van de gevaarlijkste wegen. Ten aanzien van het weggedeelte Assen-Gieten is er één complete rijbaan al volledig uitgevoerd als autosnelweg. De andere rijbaan ligt als zandbaan al dertig jaar compleet klaar voor autosnelweg. Hier hoeft alleen wat asfalt op te worden gedraaid.

De heer WASSINK wil het vooral hebben over de startnotitie en het uitwerkingsprogramma, want er wordt aan een nieuw provinciaal verkeers- en vervoersplan gewerkt en dat is een interessant stuk. In het algemeen geldt dat de startnotitie moet dienen als kader voor maatschappelijke en politieke discussie en met de behandeling in deze commissie en staten kan deze consultatie beginnen. In grote lijnen kan hij zich goed vinden in wat hierin staat beschreven. Natuurlijk heeft spreker zijn best gedaan om te ontdekken wat er allemaal nog aan ontbreekt, maar dat was voor spreker ook vrij lastig vast te stellen, buiten het feit dat hij ook in het plan ideeën heeft gemist over hoe het leven er in 2020 uit kan zien. Hij snapt uiteraard best dat het niet eenvoudig is om dit aan te geven. De onderwerpen van GroenLinks komen bijna alle aan de orde in dit stuk, zoals verkeersveiligheid, openbaar vervoer, fietsvervoer en baanverlening in Eelde, maar dan niet helemaal zoals hij dat wenst. Voor dat laatste onderdeel sluit hij zich dan ook aan bij de vraag die door de PvdA daarover is gesteld. Er is ook aandacht voor luchtkwaliteit, geluidsoverlast en lichthinder. Er had ook nog iets kunnen worden opgenomen over de Drentse zandwegen, die behoren tot het erfgoed. Die zandwegen gaan soms van gemeente naar gemeente en het is hem vaak onduidelijk hoe er met die wegen wordt omgegaan. Op pagina's 5 en 9 worden de strategische punten en voorwaarden van de provincie genoemd en daar kan hij zich goed in vinden. Uiteindelijk moet het allemaal leiden tot samenwerking met gemeenten en het afsluiten van convenanten voor duurzame bereikbaarheid. Dat vergt nog heel wat zendingswerk en inspanningen want van de gemeenten wordt ook het een en ander gevraagd. Hij snapt heel goed dat gemeenten daar niet alleen maar ja en amen tegen zullen zeggen. Hij is dan ook zeer benieuwd hoe dit afloopt, dus wat dat betreft kan hij zich voorstellen dat gemeenten kritisch kijken naar de investeringen zoals die worden geraamd, want hij snapt heel goed dat de provincie zelf prioriteiten bepaalt. De gemeente kijkt vooral heel goed hoe de gemeente daarvan afkomt en er zitten natuurlijk wel verschillen. Wat dat betreft zou die prioriteitsafweging nog wel eens een goede uitleg vergen. Hij vindt dat er een logische opdeling is als het gaat om de beleidsinzet van de belangrijkste hoofdstukken. Wat dat betreft zou hij graag zien dat als het gaat om de investeringen die gedaan worden, deze gekoppeld worden aan die beleidsdoelstellingen, want die relatie heeft spreker niet één op één kunnen leggen. In het algemeen complimenteert hij het college voor dit geheel.

De heer HAAR heeft al eens eerder aangegeven dat hij geen voorstander is van een ongebreidelde groei van de mobiliteit, maar wel van een verantwoorde ontwikkeling van de mobiliteit. Doorstroming van

het verkeer is een belangrijk punt, waarbij vooral de bereikbaarheid van de steden grote prioriteit moet hebben, waarbij wel naar de flexibiliteit van die bereikbaarheid gekeken moet worden. Er moeten dan ook worden gekeken of er meer permanente maatregelen moeten worden getroffen om die bereikbaarheid 24 uur per dag te vergroten of dat er naar meer flexibele oplossingen gekeken moet worden om de bereikbaarheid in de spitsuren te vergroten, want dan doen de knelpunten zich vaak voor. Ten aanzien van de veiligheid heeft hij ook een paar opmerkingen. Een aantal punten wordt terecht genoemd, maar daarbij ligt de nadruk toch vaak op de wat meer spectaculaire aspecten van de verkeersveiligheid. De discussie die een tijd geleden is gevoerd naar aanleiding van incidenten die jongeren in het verkeer betreffen. Hij vestigt ook de aandacht op de ouderen in het verkeer. Dat doet hij niet om alle ouderen af te schilderen als verkeersonveilige verkeersdeelnemers, maar de ontwikkeling van steeds meer ouderen in het verkeer - in vergelijking met 25 jaar terug is de gemiddelde leeftijd van de rijbewijshouder aanzienlijk gestegen - maakt dat de gemiddelde leeftijd van rijbewijshouder de komende jaren steeds verder zal stijgen en dat wordt bij de verkeersveiligheid een aspect van toenemend belang. Een ander punt wat ook daarbij hoort en dat ook aandacht verdient is de internationalisering van het verkeer. In toenemende mate is te zien in Drenthe hoeveel buitenlandse verkeersdeelnemers hier zijn, waaronder zowel vrachtauto's als personenauto's. Hij is er altijd van uitgegaan dat de verkeersdeelnemers de Nederlandse verkeersregels en de Nederlandse teksten kent. Waarschuwingen in het verkeer zijn ook vaak tekstgericht, maar de vraag is in hoeverre ook in die signalering in het verkeer ook internationale aspecten aan de orde moeten komen, temeer omdat de internationalisering alleen maar groter wordt, want er komt steeds meer buitenlands verkeer op de Drentse wegen. Dat is op zich een prima ontwikkeling, maar daar moet ook aandacht aan worden besteed en de verkeersdeelnemer uit het buitenland moet op dezelfde wijze worden geïnformeerd als de eigen verkeersdeelnemer. Een ander punt dat extra aandacht verdient is dat verkeer en waterstaat in het verleden nogal eens een bastion is geweest en genoemd. Het zou een hele eigen dienst zijn met een eigen planningscultuur. De dienst heeft een hele goede en zakelijke planning, maar bij voortduring is te merken dat gemeenten en burgers betrokken willen worden bij het beleid op het gebied van verkeer en vervoer, zodat niemand naderhand wordt geconfronteerd na de aanleg van een weg dat er nog een voetgangerstunneltje moet komen of een fietstunnel, maar dat al in het planningsstadium de omgeving erbij wordt betrokken en dat daar rekening mee wordt gehouden. Het is niet meer de eenzijdige kant van de overheid en de dienst die de voorzieningen plant en aanlegt, maar waar in een eerder stadium de omgeving bij wordt betrokken. Die betrokkenheid van de omgeving neemt alleen maar toe en in planningsopzicht zal daar nadrukkelijker rekening mee moeten worden gehouden. Verder vindt hij het een heel goed programma waar hij mee vooruit kan. Mobiliteit is van belang, maar als het gaat om de informatie over de mobiliteit dan wordt de burger via de digitale snelweg geïnformeerd over onderhoud aan de weg. Landelijk gebeurt dit gelukkig ook in toenemende mate en hij noemt in dit verband de website "Van A naar Beter", die goed bekeken wordt. Dit middel kan ook in Drenthe nog beter worden benut om de verkeersdeelnemer te informeren en de doorstroming van het verkeer te bevorderen.

De heer HAIKENS heeft het hele programma zoals dat op de agenda staat, dus zowel het PUP Verkeer en vervoer 2006, als de brief van 15 juni 2006 bestudeerd. Het gaat om beleid dat in gang is gezet en wat ook onderdeel uitmaakt van het collegebeleid en wat zich doorontwikkelt. Hij heeft er niet zo lang voor nodig om te constateren dat dit beleid door de VVD-fractie wordt onderschreven. Het is een goede rapportage, die duidelijk, helder en toekomstgericht is. Niet alleen aspecten als bereikbaarheid, maar ook aspecten als veiligheid, handhaving en technische aspecten die een rol spelen bij onder andere die veiligheid zijn meer en duidelijker aanwezig dan in het verleden wel eens het geval is geweest. Wat dat betreft zijn de opmerkingen die in het verleden zijn gemaakt door het college ter harte genomen. Met een proces dat steeds doorgaat heeft hij wel te maken met afsluitingen van perioden en ook in de Voorjaarsnota heeft zijn fractie, maar ook andere fracties, aangedrongen op controleerbaarheid en daar zit de statenfractie ook voor. Als er een periode is afgesloten, dan moet te zien zijn dat er een periode is afgesloten, dat het voornemen bestond om iets uit te voeren en dat daar een bepaald bedrag voor was uitgetrokken, maar dat dit wel of niet is gebeurd en dat het geld al dan niet is uitgegeven. Het moet dus duidelijk te zien zijn of projecten wel of niet zijn doorgegaan en de controleerbaarheid daarvan voor de

staten dient dan ook groter, inzichtelijker en transparanter te zijn. Spreker realiseert zich best dat alles terug is te vinden, maar als hij kijkt naar de pakken papier die veertien dagen geleden bij hem thuis werden bezorgd dan is hij blij tot een wat grotere fractie te behoren, want voor een individueel statenlid is daar niet meer doorheen te komen. De informatie is er dus wel, maar voor hem is het nagenoeg ondoenlijk om er precies de vereiste informatie uit te halen.

De heer BAAS is blij met het impliciet uitgesproken mededogen van de heer Haikens voor de positie van spreker.

De heer HAIKENS vraagt dus om meer transparantie, waardoor het eenvoudiger wordt en er in het statenwerk voldoende handvatten zitten om het op een normale wijze te kunnen uitvoeren. Als hij het goed heeft worden besparingen die ontstaan in de Regiovisie naar het Investeringsfonds wegen doorgesluisd. Hoe zit dat precies en waar ligt die afweging? Op grond waarvan is die afweging gemaakt?
Ook hier wordt gesproken over handhaving en zowel provinciaal, landelijk als Europees wordt gestreefd naar uniformering van wegtypen. Daar worden ook regels bij gesteld die uitgaan van verschillende snelheden en hij constateert dat als ergens snelheidslimieten worden toegepast, deze ook gehandhaafd zouden moeten worden. Vaak blijkt daar dan uit dat het vooral 90 procent van de eigen bevolking is die zich niet aan die snelheidslimieten houdt. Waar het om gaat is dat als de provincie regels vaststelt, er ook gehandhaafd moet worden. Indien er dan staat dat het politie voornemens tot handhaving heeft en de provincie ondersteunt dit, dat dit ook daadwerkelijk tot handhaving moet leiden. Met betrekking tot de startnotitie is daarin voldoende ontwikkelingsplanologie meegenomen. Naar de toekomst toe zijn er duidelijk processen aangegeven, maar ten aanzien van plannen met het OV-bureau, het goederenvervoer en de ontwikkeling van de luchthaven begrijpt hij dat het lastig is om vast te stellen hoe de wereld er in 2020 uit ziet, maar hij vindt wel dat er een stevige poging gedaan moet worden om te kijken hoe die wereld eruit ziet en dat eigenlijk meer rekening moet worden gehouden met die toekomstvisie, zodat de provincie daar op dat moment ook van kan profiteren.

De heer JANSSEN vindt het voorliggende stuk een goed programma en er wordt goed beleid in uitgezet. De opmerkingen van de heer Slagter over de bereikbaarheid van de dorpen en plaatsen als gevolg van wegwerkzaamheden en dat dit beter moet worden gecoördineerd, ondersteunt hij. Zijn opmerking dat de wegen in Drenthe goed zijn en dat dit wellicht wel wat minder kan ondersteunt hij niet, want goede wegen zijn een visitekaartje van deze provincie. De algemene indruk van het PUP is goed, maar hij heeft er toch nog wat vragen bij. Op pagina 11 wordt aangegeven dat er een spoorvisie voor de noordelijke provincies is gemaakt en dat door wijzigingen in de dienstregeling van de NS de reistijd naar de Randstad langer zal worden en dat er vaker zal moeten worden overgestapt. Dit is echter maar één aspect, want het tweede aspect is de aansluiting met het streekvervoer. Die aansluiting wordt er volgens de pers niet beter op en dat geldt ook voor de schooljeugd. Het CDA maakt zich daar zorgen over en vraagt wat het college daarvan vindt en of de andere partijen zijn zorgen daarover delen. Op pagina 13 wordt ingegaan op maatschappelijke weerstand tegen verkeersdrempels. Dat voelt hij ook wel en in POP II is opgenomen dat zou worden onderzocht welke snelheidsremmende maatregelen en voorzieningen er op basis van draagvlak wel kunnen worden aangelegd. In 2006 zal hierover een programma van eisen worden opgesteld en het CDA wil graag weten wat de stand van zaken is en of dit programma van eisen al is geformuleerd.

De heer OLIJ vraagt of de heer Janssen niet nieuwsgierig is wat het effect is op de leefbaarheid van het platteland als de wegen daar goed zouden zijn aangelegd en de dorpen goed bereikbaar zouden zijn.

De heer JANSSEN snapt niet helemaal goed wat de bedoeling van de heer Olij met deze vraag is, dus gaat hij er verder niet op in. Op pagina 13 is sprake van het testen van de invoering van elektronisch carpoolen in het gebied rondom Assen, de zogenaamde kangaroe miles. Kan het college aangeven of hier al mee is begonnen en wat de resultaten daarvan zijn? Op pagina 29 staat dat de provincie de eerstverantwoordelijke is voor de regiobrede voorlichting van diverse doelgroepen. De doelgroep van

25 tot 60 jaar wordt bediend door middel van een 100 procent Drentse campagne die in 2005 met succes in de gemeente Tynaarloo is uitgezet. Voor 2006 is de doelstelling dat twee andere gemeenten dit zullen oppakken. Het CDA vraagt zich af of de inwoners van de overige gemeenten in Drenthe hiervan ook niet zouden moeten profiteren. Verder wordt op pagina 45 melding gemaakt van luchthaven GAE en er wordt aangegeven dat de verlengde baan niet alleen van belang is voor personenvervoer, maar ook voor goederenvervoer. Het is belangrijk voor de verdere ontwikkeling van GAE en voor de economische groei van het noorden, maar de baanverlenging is ook van belang voor de veiligheid van het huidige vliegverkeer. Ook voor de huidige situatie is de baanverlenging van belang. In het PUP wordt de verwachting uitgesproken dat de beslissing op bezwaar in 2006 door de Raad van State wordt behandeld. Het is nu eind juni en hij vraagt zich af of er al een beslissing is genomen. Wat zijn voor de aandeelhouders de consequenties als de baanverlenging verder wordt uitgesteld? Hij is het met de heer Haar eens dat bij de aanleg van wegen de omgeving zoveel mogelijk betrokken moet worden, want dan kunnen de wensen die leven bij de bevolking direct worden meegenomen en wordt voorkomen dat achteraf wijzigingen moeten worden aangebracht. Op de startnotitie heeft hij verder geen opmerkingen.

De heer BAAS heeft het PUP ook met veel plezier en met veel instemming gelezen. Ten aanzien van de afstemming bij wegwerkzaamheden is momenteel een concreet voorbeeld de afsluiting van de opritten van de N34 bij Zuidlaren. In dezelfde periode dat die opritten dicht zijn is de N33 voor een deel afgesloten. Het is voor spreker een puzzle om uit te zoeken hoe hij op dit moment in Gieten moet komen, maar dit is typisch een voorbeeld van twee zaken die parallel lopen aan elkaar en waar hij zich afvraagt waarom het ene niet na het andere kan worden uitgevoerd. Dat het moet worden gedaan staat bij spreker niet ter discussie. Met betrekking tot de convenanten met de gemeenten vraagt hij zich af hoe dat proces verloopt. Is dat weerbarstig, of gaat dat heel gemakkelijk? Spreker is benieuwd of het in het overleg heel soepel gaat of dat er heel veel problemen zijn te overwinnen. Op pagina 15 wordt een opmerking gemaakt over het relatief hoge aantal ongevallen op de meeste autosnelwegen waarbij dat snel tussen haakjes staat. Hij zou graag een uitsplitsing zien tussen autowegen en autosnelwegen. Voor spreker is het een groot verschil of er wordt gesproken over de ongevallenfrequentie op de N34 of de A28. Als dat bij elkaar wordt gevoegd ontstaat geen beeld van de werkelijke problematiek en het verschil in problematiek tussen deze wegen. Een andere vraag gaat over het Drents verkeersveiligheidslabel. Er staat keurig dat het een succesvol parapluproject is. Dat is fantastisch, maar hij vraagt zich wel af waaraan hij dat succes kan relateren. Dat komt niet zo duidelijk in de tekst tot uiting. Ten aanzien van de onveiligheid in de omgeving van scholen vraagt hij of er op dat punt de afgelopen jaar vorderingen zijn gemaakt. Ten aanzien van het draagvlak voor verkeersremmende maatregelen als verkeersdrempels las spreker op pagina 37 dat landelijk gezien vanwege de weerstand van weggebruikers een discussie gaande is over de zin van flitspalen en laserguns. Spreker denkt dat het er niet toe doet of daar nu draagvlak voor is of niet, want deze zaken horen er echt te zijn. Wat houdt nu die discussie precies in en wat kan het voor gevolgen hebben?

De heer SWIERSTRA merkt op dat hier hele leuke onderwerpen bij zitten, maar ook strategische en diepgaande onderwerpen. Hij zal proberen om het totaal in één keer te behandelen en waar het niet duidelijk is moet de commissie maar aan de bel trekken als hij het PUP en het uitwerkingsprogramma in de beantwoording wat door elkaar gooit. Het college doet zijn uiterste best om in deze sector één integraal geheel aan de commissie voor te leggen en geen grote stapels. De commissie kan zich aan de hand van de stukken een beeld vormen van het totale verkeers- en vervoersbeleid en dat zou wel eens omgekeerd evenredig kunnen zijn aan de omvang van de budgetten en de impact op allerlei mogelijke ontwikkelingen in deze provincie. Het blijft echter zoeken naar het juiste evenwicht. In het PUP probeert hij een heel duidelijke omschrijving te geven van wat er dit jaar wordt gedaan, met hier een daar een doorkijkje naar het volgende jaar, en daarbij heel zichtbaar te maken wat het uitvoeringsprogramma is dat dit jaar aan de orde wordt gesteld. Als het goed is, is daar ook in terug te vinden de argumentatie en de lijn naar de beleidsbeslissingen die op een ander punt, namelijk in het POP of ergens anders, zijn vastgesteld. De bedragen die daarmee gemoeid zijn passen alle binnen de begroting en binnen het investeringsbudget zoals dat met de staten is afgesproken. Ten aanzien van de vraag naar een nog

grotere transparantie antwoordt spreker dat er op een gegeven moment ook een keer een eind komt aan wat er geleverd kan worden. Indien deze sector wordt afgezet tegen een aantal andere sectoren bij de provincie dan is deze sector al een heel eind verder en kan er heel goed worden nagegaan wat waar gebeurt, waarom het gebeurt, wat het kost en wat het gekost heeft. Er is een systematiek waarbij er meerjarig wordt geraamd. Dat is ook met de staten afgesproken en er is een investeringsprogramma gemaakt op basis van wat er op de lange termijn geacht wordt nodig te zijn. Dat wordt vertaald naar een annuïteit en dat zit in de begroting. Als dit wordt afgezet tegen wat er gebeurt dan zijn die budgetten soms per project hoog, maar in het algemeen niet idioot hoog naar rato van wat er eigenlijk nodig is. Spreker heeft al eerder aangegeven dat het hem goed lijkt om dit najaar nog eens een meer diepgaande presentatie te geven over hoe die financieringssystematiek in elkaar zit en hoe die relatie is tussen projecten, beleid en momentum van uitvoering en dan zal de commissie zien dat de wens en noodzaak om te komen tot een aantal projecten vele malen hoger is dan het programma dat hier wordt voorgeschoteld. Hij wijst erop dat aan het begin van deze periode een inventarisatie is gemaakt voor de eerstkomende jaren in de vorm van een doorkijkje naar 2012-2015. Dat zou moeten betekenen dat, kijkend naar alle ontwikkelingen in de regio, rijksprojecten, gemeentelijke en provinciale ontwikkelingen, er naar rato van wat normaal gesproken gebruikelijk is, het provinciaal aandeel daarin zo'n € 148 miljoen bedraagt. Dat bedrag zou de provincie alleen moeten investeren en dan gaat het om totale investeringen in de regio van vele honderden miljoenen tot aan een bedrag van anderhalf miljard. In die periode is de provincie om budgettaire redenen uiteindelijk uitgekomen op een bedrag van € 99 miljoen. In die verhouding moet worden gedacht, dus het beeld dat er zoveel geld naar toe gaat, wil hij op voorhand relativeren. Natuurlijk is het ieder moment weer een nieuwe keuze wat de provincie allemaal wil doen, maar als hij kijkt naar wat er de facto aan eisen en wensen vanuit de staten op tafel wordt gelegd, dan komt hij wel op dat bedrag uit. In de andere kant van het verkeer en vervoerverhaal, namelijk de uitvoering, de techniek, het beheer en het onderhoud, gaat heel veel geld om. Qua efficiency is de provincie in dat opzicht er alleen maar op vooruit gegaan. De volumes zijn gestegen en de personele inzet in de provincie is gedaald. Als het wordt bekeken in het kader van de benchmark met andere provincies, dan is te zien dat deze provincie op dat punt buitengewoon goed scoort. Het betekent niet dat achterover moet worden geleund, maar juist omdat er zulke grote uitdagingen liggen is het absoluut noodzakelijk om die drive om het zo efficiënt en effectief mogelijk te doen en de keuze zo scherp mogelijk te maken, erin te houden. Door enkele fracties is opnieuw gezegd dat de regie en de afstemming bij wegomleggingen en dergelijke te wensen overlaat. Dat heeft minder te maken met de startnotitie dan met de uitvoering en het PUP. De provincie doet zijn uiterste best om zowel in de voorlichting naar de burger toe met borden en websites, als in de vorm van overleg met gemeenten, Rijk en het OV-bureau, de afstemming en regie bij wegomleggingen zo goed mogelijk te regelen. Daarbij komt de provincie heel ver, maar hier en daar is het buitengewoon lastig. Het Rijk heeft bijvoorbeeld zijn eigen planningen die op hun beurt weer worden gedicteerd door het landelijke systeem en dat betekent dat op een bepaald moment de provincie daar weer van afhankelijk is. Vervolgens speelt het weer een rol, evenals de aanbesteding.

De heer JANSSEN vraagt of de heer Swierstra op de hoogte is van de landelijke planningen.

De heer SWIERSTRA antwoordt dat hij daarvan op de hoogte is, afgezien van een enkel klein project in een gemeente dat een week duurt, want niet alles wordt altijd gemeld. De provincie zit er bovenop zodat iedereen meldt wat er gaande is. Dat geldt niet alleen voor de grotere projecten maar ook voor de kleinere. De provincie weet dus in principe alles wat de andere wegbeheerders doen en de omleidingen worden op elkaar afgestemd, maar het is nu eenmaal onmogelijk om gelet op een aantal andere eisen dat zodanig te doen dat het allemaal achter elkaar kan. Dat zou wel mooi zijn, maar dan zouden de projecten gewoon niet afkomen en dan zouden bepaalde projecten ook niet in samenhang kunnen worden gedaan. Die samenhang is juist weer nodig om het kosteneffectief te maken. Op het moment dat de provincie aan een weg werkt en Rijkswaterstaat aan een weg die daarop aansluit, dan moet dat zo mogelijk op hetzelfde punt worden gedaan. Overigens is het wel zo dat hoe meer de provincie de regie heeft en hoe meer van de belangrijke doorgaande wegen de provincie zelf in beheer heeft, hoe beter en hoe makkelijker die afstemming nog kan. Dat is voor de provincie ook een belangrijke reden om de N34

over te nemen en zich ook nadrukkelijk te bemoeien met een N48 en N33. Dat doet de provincie niet alleen om geld binnen te halen om de N33 te verdubbelen. Overigens is de huidige variant van de N33 echt verkeersveilig. Daarnaast bemoeit de provincie zich ook met de uitvoering en vandaar de inplanning hiervan in het plan Assen-Zuid.

De heer WIERINGA geeft aan dat het er juist om gaat de gebruikers te verleiden die wegen ook te benutten en als er een goed alternatief wordt aangeboden door er een autosnelweg van te maken, dan zullen mensen niet langer sluipwegen gebruiken. Hij pleit er dan ook voor om er toch een autosnelweg van te maken, vooral omdat het Drentse deel van Gieten-Assen al compleet klaar ligt.

De heer SWIERSTRA antwoordt dat hij geen enkele zorg heeft dat het project N33 zoals dat wordt uitgewerkt, zal leiden tot ongewenst sluipverkeer omdat de kwaliteit onvoldoende zou zijn. Het is ver buiten de realiteit om dat te veronderstellen. Dat geldt ook voor een aantal andere doorgaande wegen. Sluipverkeer is overigens wel een belangrijk thema in de manier waarop de provincie prioriteiten stelt en het verkeer- en vervoersbeleid in elkaar zet. Dat heeft te maken met de categorisering van wegen en daar moet soms stringent de hand aan worden gehouden. Op het moment dat prijsbeleid wordt ingezet, wat een belangrijk instrument is waarbij in Nederland een drempel is overschreden, zal de provincie daar in Drenthe niet mee voorop lopen. De reden waarom is dat prijsbeleid vooral werkt waar de congestieproblematiek het hoogst is. Dat soort problemen doet zich in Noord-Nederland minder voor. Wat er wel is, is een scala aan alternatieve routes en wegen in het noorden. Op het moment dat prijsbeleid wordt ingevoerd, moet het voor het hele gebied worden ingevoerd, want anders wordt daarmee het sluipverkeer gestimuleerd. Daar zal spreker op dit moment niet over uitweiden, maar dat is wel een belangrijk motief waarom de provincie niet voorop zal lopen met het invoeren van die systematiek. In de regio Groningen-Assen zal het eerst worden gediscussieerd over deze problematiek. Het wordt dus absoluut niet uitgesloten en de provincie zit daar volledig op het vinkentouw, maar is daar wel heel voorzichtig mee om ervoor te zorgen dat niet juist ook de economische ontwikkeling wordt afgeremd en dat ervoor wordt gezorgd dat er ongewenst verkeer in het landelijk gebied en door de dorpen komt, wat weer een probleem is voor de verkeersveiligheid.

De heer KUIPER vindt het een heel interessante gedachte dat de insteek van de heer Swierstra in Drenthe een heel andere is dan die van het kabinet en de Tweede Kamerfractie van de VVD.

De heer SWIERSTRA antwoordt dat daar geen sprake van is. Hij is een groot voorstander van prijsbeleid als een middel waarmee enerzijds de mobiliteit en de bestrijding van de negatieve gevolgen daarvan kunnen worden gefinancierd en anderzijds als sturingsmechanisme als het gaat om congestie en dergelijke.

De heer KUIPER is het daar wel mee eens, maar van de VVD-fractie in de Tweede Kamer heeft hij toch andere geluiden opgevangen.

De heer SWIERSTRA antwoordt dat er geen discrepantie in zit, want wanneer prijsbeleid landelijk wordt ingevoerd, dan wordt het ook in Drenthe ingevoerd en komt ook hier de kilometerheffing. Op het moment dat dit een platte heffing is die geldt voor iedereen dan heeft dat een weinig sturend effect. Het heeft dan wel een groot macro-effect en het is dan ook buitengewoon belangrijk voor deze provincie omdat het invloed heeft op de brede doeluitkering (BDU), maar aan de andere kant heeft prijsbeleid als sturingsinstrument op kleine schaal andere verkeerskundige en technische invalshoeken in Drenthe dan in de drukke Randstad. Ten aanzien van het betrekken van de bevolking bij afstemming over wegwerkzaamheden, maar ook bij de vormgeving en inrichting van de wegen, merkt hij op dat dit iets is wat hij heel graag wil. De provincie heeft daar de afgelopen jaren ook al grote vorderingen in gemaakt. De bedoeling is om de Startnotitie verkeer en vervoer voor de lange termijn dit najaar via een nieuwe methode van interactief werken aan de bevolking voor te leggen. In september zal de commissie daarover nader worden geïnformeerd. Er zal een systematiek worden ontwikkeld die voor de provincie breder op andere

onderwerpen toepasselijk is, maar die eerst zal worden gebruikt in de sector verkeer en vervoer, waarbij de bevolking themagewijs, met extra publiciteit daaromheen, betrokken wordt bij de vraag wat de wensen zijn op het vlak van fietsverkeer, goederenvervoer en dergelijke. Aan de basis doet de provincie dit ook door enerzijds bij de ontwikkeling van de projecten heel nauw samen te werken met gemeenten die eerste vertaler zijn van de lokale bevolking, maar ook in de praktijk door met bevolkingsgroepen samen in die dorpen en regio's te overleggen en te vragen wat zij willen. Dan komt ook de discussie aan de orde van snelheidsregimes, van de inpassing van de weg, de uitmonstering, de landschappelijke inpassing, de drempels en dergelijke. De provincie loopt dan wel tegen een spanningsveld aan vanwege de spanning die enerzijds ontstaat tussen de korte termijn en het belang van een burger die vlak aan de weg woont, met anderzijds de doorstroomfunctie die ook nodig is in het kader van de categorisering van wegen en het bereikbaar houden van de totale provincie, evenals de doorstroming van het openbaar vervoer. De provincie dient ervoor te zorgen dat dit een dusdanig beeld oplevert dat het handhaafbaar is. Het is handhaafbaar door de weg bijna dicht te zetten met drempels, hekken en versmallingen. Dat kan lang niet overal, dus daar waar op een andere manier inrichting moet worden gegeven aan de weg en er zouden snelheidsbeperkingen moeten worden aangebracht, dan moet dat ook handhaafbaar zijn. Ook daar is het weer een kwestie van prioriteiten en er is goed overleg met politie en justitie. De middelen zijn echter beperkt en de politie handhaaft dan ook uitsluitend daar waar de inrichting is aangepast en waar vanuit oogpunt van verkeersveiligheid aanleiding toe is. Dat leidt hier en daar tot discussie of die snelheidscontroles niet overdreven zijn en of mensen niet ten onrechte worden afgerekend op een paar kilometer te veel. Ook vinden mensen dat de politie met laserguns op plaatsen staat waar het helemaal niet verkeersonveilig is. Dat type discussie is waar de heer Baas op doelde en het is zaak om dat dicht bij elkaar te brengen. Dat kan alleen door een goede weginrichting die sturend is in de zin dat bij het verkeer de snelheid eruit wordt gehaald. Daarbij past een strakke handhaving, maar ook een handhaving die herkend kan worden als nuttig en nodig door de burger. Op het moment dat dit het geval is, moet dit ook worden toegepast. Met dat spanningsveld blijft hij doorgaan, waarbij het vooral over de gedragskant gaat. Dat is een belangrijk onderdeel van dit uitvoeringsprogramma, want het sturen van het gedrag van de weggebruiker is ervoor om te zorgen dat de verkeersveiligheid nog verder wordt verbeterd. De kwaliteit is goed op niveau en moet dat vooral blijven. Als het gaat om de kwaliteit van onderhoud en dergelijke, dan doet hij dit via een zeer ver ontwikkelde methodiek van rationeel wegbeheer en technisch meten en kijken hoe die weg erbij ligt. De uitkomst daarvan is soms anders dan het beeld dat iemand op het eerste gezicht heeft. Een weg met veel vlekken erin waarbij iemand denkt dat er nodig iets moet gebeuren, kan technisch gezien er best goed bij liggen, terwijl een weg die er ogenschijnlijk goed bij ligt wel allerlei technische gebreken kan vertonen in de ondergrond en dus aan groot onderhoud toe kan zijn. Met een oordeel uitsluitend gebaseerd op persoonlijke waarneming moet dus worden opgepast. Er is gevraagd of de langere termijn er nu wel goed in is verwerkt. Spreker antwoordt dat er is geprobeerd een mix te maken tussen grootse vergezichten en fantastische ideeën die zouden kunnen worden bedacht. Er zitten heel goede dingen in en het is goed om zo met de toekomst bezig te zijn. Aan de andere kant moet ook worden gekeken wat er de eerstkomende 15 tot 20 jaar mogelijk is, want het moet uiteindelijk wel vertaalbaar zijn. Het POP heeft in principe een levensduur van tien jaar met een ontwikkeling naar de toekomst toe, terwijl het uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer ook een dergelijke levensduur kent. Hij probeert daarin zo goed mogelijk overzienbaar naar de toekomst te kijken en die ontwikkelingen een plek te geven waarvan wordt gedacht dat deze in die periode tot ontwikkeling zullen komen. Op een aantal punten heeft de commissie terecht geconstateerd dat uitsluitend wordt aangeduid dat er bijvoorbeeld op het gebied van ICT nog allerlei wensen zijn. Dat is omdat hij daar in de praktijk heel erg mee bezig is, maar hij heeft niet de pretentie dat hij nu al kan voorspellen wat er gaat gebeuren. Zo had hij vijftien jaar geleden niet kunnen voorspellen dat er GPS-routeplanners en tomtomapparatuur in auto's beschikbaar zouden zijn, die ook zo hun invloed hebben gekregen op ontwikkelingen in de mobiliteit. Op alle mogelijke terreinen komen er ontwikkelingen op de provincie af die nu nog moeilijk zijn te voorzien. Zo zijn er ontwikkelingen op het gebied van ICT en voertuiggeleiding die in het verkeer steeds verder zullen worden ontwikkeld. Er moet dus een modus worden gevonden om daar flexibel op in te kunnen spelen en het systeem zodanig robuust te maken dat het is bestand tegen de nieuwe ontwikkelingen. Dat zit heel duidelijk in het verhaal en een belangrijke basis voor de provincie is

om te zorgen dat verkeer en vervoer een veel nauwere relatie heeft met de ruimtelijke ordening en de ruimtelijke ontwikkeling. Dat zit er veel explicieter in dan een aantal jaren geleden en heeft dan ook een enorme ontwikkeling doorgemaakt. Dat betekent dat de integratie van verkeer en vervoer in het omgevingsbeleid vorm heeft gekregen en ook in het POP is uitgewerkt. Dat is terug te zien in de corridorgewijze ontwikkeling, evenals in het zwaar accent op de steden en het collegeprogramma voor de komende drie tot vijf jaar, de convenanten met de steden en plattelandsgemeenten en in detail in de projecten die allemaal dit jaar of volgend jaar in het uitvoeringsprogramma worden uitgevoerd. Dat is een trechtering en een piramide die op alle punten is terug te vinden. Daar zitten heel belangrijke keuzes in als het gaat om het geld, maar ook heel belangrijke keuzes als het gaat om de ruimtelijke sturing. De convenanten zijn juist met voorrang met de gemeenten afgesloten vanwege het lange termijnbeleid en de positie van de steden in de economische ontwikkeling en de ontwikkeling van voorzieningen. Die convenanten gaan niet alleen over het uitdelen van het geld, maar de basis daarvoor is de vraag of die investeringen bijdragen aan de gewenste stedelijke ontwikkeling en of de juiste keuzes zijn gemaakt in de verhouding tussen parkeerbeleid en openbaar vervoer en het investeren in infrastructuur, waar ook in de Drentse steden op een bepaald moment een einde aan komt. Dat zit daar allemaal in en die convenanten zijn inmiddels met alle grotere steden in Drenthe afgesloten. Dat is hier en daar heel goed en in andere plaatsen wat lastiger gegaan en dat dit lastig is, is ook logisch, want daarmee worden de provincie en de gemeenten gedwongen tot het maken van strategische en ruimtelijke keuzes die soms over een collegeperiode heengaan. Dat is gelukt en de provincie is wat dat betreft een heel eind verder. Bij plattelandsgemeenten ligt de tweede prioriteit en daar ligt het accent veel meer op de bereikbaarheid met het openbaar vervoer en de aanhechting bij de stedelijke ontwikkeling, evenals de verkeersveiligheid. De convenanten met die gemeenten zullen nog voor deze zomer worden ondertekend. Wat dat betreft is de provincie een heel eind verder en ook daarin zit het lange termijnbeleid. Waar ook lange termijnbeleid in zit is een element dat hiernaast wordt ontwikkeld en dat goed past in de lange termijnstrategie van het uitwerkingsprogramma. Het betreft hier de zogenaamde netwerkanalyses. De provincie was daar in Noord-Nederland de eerste mee in de vorm van het bereikbaarheidsprofiel van een aantal jaren geleden. In de strategische agenda van het SNN zit het langetermijnbeleid dan ook vervat in visies van waar het naar toe moet met Noord-Nederland. Er werd al gewerkt aan een herijking van het gebied Groningen-Assen waar de kritische massa zo groot is dat daar de beleidsontwikkeling zich concentreert. Er werd gewerkt aan een soort van herijking van het bereikbaarheidsprofiel, maar daar zijn de Nota mobiliteit en de Nota ruimte doorheen gekomen. Dat was later dan de bedoeling was en daarin is hetzelfde idee neergeslagen in de vorm van een verplichting om netwerkanalyses te maken. Hier wordt op dit moment nog aan gewerkt en voor 1 augustus zullen zij gepresenteerd worden aan de minister. Dat betekent voor Noord-Nederland een netwerkanalyse voor Groningen-Assen, een netwerkanalyse voor Leeuwarden en de A7-zone en een netwerkanalyse voor Zuid-Drenthe. Dat betekent dat er voor heel Noord-Nederland en zeker voor Drenthe een volledig samenhangende analyse komt op de lange termijn, want die netwerkanalyses kijken niet naar de knelpunten van nu, maar zij kijken naar 2020, met een doorkijk naar de lange ontwikkeling inclusief de internationale ontwikkelingen. Daar zit heel nadrukkelijk een lange termijnontwikkeling in en die krijgen de staten dit najaar gepresenteerd. De keuzes daarvan, voorzover deze nog nadere accenten opleveren voor het uitwerkingsprogramma, zullen daarin terecht komen. Het gaat hier natuurlijk over de startnota, die dit najaar verder zal worden uitgewerkt. Spreker heeft van de commissie een aantal accenten meegekregen waar nog eens expliciet naar zal worden gekeken om te bepalen of zij er voldoende in zitten. De accenten die de commissie heeft gegeven zijn van groot belang. Zo wordt verwezen naar ouderen in het verkeer en dat heeft te maken met twee dingen, namelijk om te zorgen dat het wegbeeld logisch herkenbaar is via essentiële kenmerken, maar ook via de manier waarop de provincie via de gemeenten de dorpen inricht. Bovendien krijgt de beïnvloeding van het gedrag van ouderen in het verkeer via specifieke cursussen en voortgezette rijopleidingen en dat soort zaken gestalte. Dat is de dubbelslag waarmee het vergrijzend Drenthe mobiel kan worden gelaten.
In de Regiovisie zit een vergelijkbaar budgetteringssysteem als de provincie heeft, namelijk er wordt een annuïteit op basis van een investeringsbudget gemaakt. Er zitten plussen en minnen die nodig zijn om het beleid op lange termijn te kunnen uitvoeren en op het moment dat in de regio Groningen-Assen het

budget is vastgelegd. Op het moment dat daar een tijdelijke vrijval is, is het logisch dat dit geld voor datzelfde gebied wordt ingezet, want voor die doelstelling is het absoluut nodig. Sommige zaken worden vertraagd, maar er zijn ook zaken die worden versneld. Het Kolibri-project is op dit moment vertraagd, maar er wordt al weer full speed aan gewerkt om in het kader van de netwerkanalyses en de verkenningsstudie zuidelijke ringweg dit najaar tot beslissingen te komen. Dit is dus vertraagd en op hetzelfde moment is te zien dat de N33 en Assen-Zuid juist ook vanwege de sociaaleconomische ontwikkeling en de ontwikkeling van voorzieningen in het stedelijk netwerk en de stad Assen worden versneld. In dat kader is het volstrekt logisch dat er wordt gezegd dat die budgetten daar moeten worden ingezet om die versnelling ook te kunnen realiseren. Dat is gedaan door voor te stellen om een aparte reserve te maken, maar daartoe moeten de staten nog besluiten. Dat voorstel komt nog bij de commissie en de voorwaarden voor besteding van die reserve, vormen onderwerp van nader gesprek met de commissie. Bij de eventuele vulling van die reserve is op dit moment simpelweg gedacht aan het tijdelijk overschietende bedrag, maar het is aan de staten om aan de hand van de discussies met de nieuwe staten een nieuw investeringsprogramma vast te stellen. Daarbij moet worden vastgesteld hoe die totale storting in het Fonds verkeer en vervoer moet zijn, evenals de bijbehorende annuïteit en welke prioriteiten er vanaf 2007 in de dan volgende vijf jaar op de provincie afkomen. Verder moet worden bepaald wat er met een Fonds bijzondere projecten wordt gedaan voor een aantal van die projecten die in de buitencategorie vallen en waarvan hij nu nog niet precies kan zeggen wanneer daarop getrokken moet worden. De N33 zal door de provincie voor een deel moeten worden meegefinancierd, zodat de banen kunnen worden verdubbeld. Daarnaast zullen nog aanpalend investeringen moeten worden gedaan in het kader van het openbaar vervoer en heel specifiek de ontsluiting van de TT en andere recreatieve ontwikkelingen, evenals een bedrijventerrein in Assen-Zuid, waarvan hij hoopt dat deze ontwikkelingen nu juist door de versnelling van de N33 naar voren kunnen worden gehaald. Daar zal op dat moment wel financiering voor beschikbaar moeten zijn en wil een regisseur bij alle partijen betrokken zijn, dan moet daarvoor enige ruimte in de fondswerving zijn. Dat is dus de filosofie achter die benadering, zonder dat er nu al in detail is vastgelegd hoe en wat

TWEEDE TERMIJN

De heer BAAS dankt de gedeputeerde voor de beantwoording. Hij had een vraag gesteld over het Drents verkeersveiligheidslabel als een succesvol parapluproject. Waar wordt dat succes aan gerelateerd? Ten aanzien van de onveiligheid rondom scholen was zijn vraag hoe dit er nu voorstaat.

De heer JANSSEN heeft een aantal vragen gesteld en geen enkele vraag is beantwoord. Zo heeft hij een vraag gesteld over de wijziging in het spoorboekje van de NS, hij heeft een vraag gesteld over snelheidsremmende voorzieningen, een vraag over het opstellen van een programma van eisen in 2006, een vraag over het elektronisch carpoolen, een vraag over de campagne die in Tynaarloo met succes is voltooid en of dat ook voor andere gemeenten interessant is, een vraag over de luchthaven GAE en of daar al een beslissing is genomen, het bezwaar bij de ABRS en wat de consequenties daarvan zijn voor de aandeelhouders.

De heer SWIERSTRA heeft geprobeerd om het wat beleidsmatig te houden naast de uitvoering van het PUP. Hij wil met alle plezier alle details beantwoorden.

De heer WIERINGA heeft gevraagd wat er bij Groningen aan wordt gedaan om geen sluipverkeer op de Drentse wegen te krijgen.

De heer SLAGTER is het nog niet geheel duidelijk hoe met de transparantie rondom verkeer en vervoer wordt omgegaan. Welke transparantie is vereist? Van de heer Swierstra heeft spreker begrepen dat hij de huidige situatie voldoende vindt. Hij kan zich voorstellen dat er meer duidelijkheid komt over de overheveling van de reserve naar de exploitatie plaatsvindt.

De heer HAIKENS heeft ook iets gezegd over transparantie. Spreker vindt dat bepaalde zaken wat simpeler en eenduidiger kunnen worden gepresenteerd, zodat statenleden na afsluiting van een periode makkelijker kunnen zien hoe zaken zijn gegaan. De controleerbaarheid is dan eenvoudiger dan op dit moment het geval is.

De heer SLAGTER is het helemaal eens met de heer Haikens op dit punt. Bij de beprijzing gaat het om het sturing geven aan de mobiliteit. Het sturen op financiën en flitslichten werkt behoorlijk goed. Op korte termijn is prijsbeleid geen issue en hij heeft gezien welke problemen dit op korte termijn kan opleveren. Als rondom Groningen en Assen met de OV-ontwikkeling wordt begonnen en daar wordt een beprijzingssystematiek aan gekoppeld in combinatie met duidelijke alternatieven om de stad binnen te gaan, dan kan spreker zich voorstellen dat daar in de toekomst iets mee wordt gedaan. Als het gaat om het beleid op lange termijn, dan is nu bekend wat de huidige situatie is terwijl nog niet bekend is hoe de toekomst eruit zal zien. Bij sommige dingen kunnen besluiten en keuzes die nu worden gemaakt, de situatie in de toekomst beïnvloeden. Hij dringt erop na om na te denken over de concepten in het goederenvervoer. Indien de staten het daar over eens zijn, kunnen nu besluiten worden genomen die het beleid al gaan sturen in de toekomst. Verder had hij de vraag gesteld of er voor Zuid-Drenthe ook een netwerkanalyse is, want hij had het gehad over de combinatie N48 en de A37 en de A28.

De heer SWIERSTRA antwoordt dat dit wordt uitgezocht. Hetzelfde geldt voor Zwolle en omgeving maar daarin heeft deze provincie niet de primaire verantwoordelijkheid. Ten aanzien van de vraag naar het veiligheidslabel en de scholen merkt hij op dat het met het verkeersveiligheidslabel goed gaat, wat hij afmeet aan de stijging van het aantal scholen dat daarvoor in aanmerking komt. Daarbij scoort Drenthe goed in vergelijking met Groningen en Friesland. Dat zit mooi in de lift, maar medewerking daarbij van scholen en gemeenten is goed. Het effect in de zin van meer of minder slachtoffers is een lastige, want dat is een langetermijnkwestie. Aan het verkeersveiligheidslabel zit een geheel systeem waaraan een school moet voldoen in zijn onderwijssysteem maar ook hoe die school in zijn omgeving staat en hoe die school omgaat met ouders en dergelijke als het gaat om het halen en brengen van leerlingen. Hierbij gaat het om het parkeren bij de school, het oversteken, de klaar-overs en de bordjes die daarbij staan. Bij scholen staan niet alleen klaar-overs, maar kan er ook een hek over de weg worden gezet. Met die combinatie is de provincie goed bezig en kan spreker regelmatig een handtekening zetten onder een dergelijk label, wat dan ergens in de gang van de school blijft hangen. Daar besteedt hij op die manier aandacht aan en verder gebeurt dat door een veilige inrichting van die dorpen en de inrichting van de wegen door de dorpen.
De studie over verkenningen alternatieven zuidelijke ringweg wordt parallel gehouden aan de netwerkanalyse, die dan ook klaar is. Dan zullen de beslissingen worden genomen over wat er gaat gebeuren en daar is de provincie zeer nauw bij betrokken. Hij hoopt dat daar dan snel een besluit over zal worden genomen en dat betekent dat op zijn best dit najaar wordt besloten om een variant van de zuidelijke ringweg in de planstudiefase te brengen. Dan zal het nog twee jaar duren voordat er een definitieve uitkomst is. Daar er feitelijk wordt gebouwd aan een structurele oplossing, worden de staten daarvoor pas aan het eind van de volgende of daarop volgende collegeperiode beloond. Zo werkt het ook met de wat simpele oplossing van het asfalteren van de middenberm tussen Zwolle en Meppel.
De opmerking van spreker was vooral gestoeld op het feit dat ergens een einde is aan alles wat transparant kan worden gemaakt. Hij streeft ernaar om aan het einde helder te maken welke projecten er waren voorgenomen en welke zijn gerealiseerd, evenals het verhaal waarom het wel of niet is gelukt. Dat moet de commissie op een gegeven moment gewoon kunnen zien. Het is volstrekt logisch dat wordt gevraagd beprijzing te koppelen aan het OV-beleid. Op het moment dat er zou worden beprijsd moet er een goed alternatief zijn, maar daarover wordt al gerekend in het kader van de netwerkanalyse. Als dan wordt gekeken wat de prijselasticiteit op dat punt is, dan moet iemand van goeden huize komen wil dit een alternatief zijn. Het wordt echter in samenhang bekeken. Als het gaat over het nemen van langetermijnmaatregelen, ook voor bijvoorbeeld het goederenvervoer, dan is de term “no regret”-maatregelen een van de paradigma’s. Het is de bedoeling het systeem zodanig robuust en flexibel te maken, dat de maatregelen die nu worden getroffen en de investering die wordt gedaan, ook bestand zijn tegen nieuwe

ontwikkelingen in het goederenvervoer. Ook daarvoor geldt heel expliciet dat de internationale markt dit dicteert. Dat geldt zowel voor de internationale goederenmarkt in economische zin, als de arbeidsmarkt op dat punt en de ontwikkelingen in de ICT. Daar zal de provincie op in moeten spelen, maar daarvoor is er een goederenplatform in het leven geroepen die een goederenvisie moet formuleren voor Noord-Nederland. Daarin zit ook het lange termijnbeleid en dit wordt in samenhang met de sector ontwikkeld. Alles wat dus binnen de ontwikkelingen in Noord-Nederland een redelijk voorstel is, komt terug op de agenda van de commissie, zodat daar langs die lijn rekening mee kan worden gehouden. Dat is niet altijd één op één zichtbaar in een concreet project, maar dat is er wel allemaal en de goederenvervoersvisie heeft de commissie op enig moment ook toegestuurd gekregen. Zuid-Drenthe is inderdaad ook een onderdeel van netwerkanalyses. Ten aanzien van de spoorvisie merkt hij op dat dit al een aantal malen is aangekondigd. Deze visie zit ook nu nog intentioneel in het programma en dat heeft te maken met het niet afgerond zijn van de discussie rondom de Zuiderzeelijn (ZZL). De inrichting van het spoorvervoer in relatie tot het totale openbaar vervoernet en het goederenvervoernet, is buitengewoon afhankelijk van de uitkomsten van de ZZL-discussie, de discussie rondom de hoge snelheidstrein en de Hanzelijn+-discussie, maar ook van goederenpaden en de niet afgehandelde overdracht van Zwolle-Emmen, evenals de contractvorming Leeuwarden-Groningen. Door een aantal van dergelijke landelijke dossiers is bepaald dat die visie niet afgerond had kunnen worden. De aansluiting van de huidige dienstregeling op het busvervoer is een hoofdpijndossier voor de provincie. Veel is in het werk gesteld om zoveel mogelijk invloed te krijgen op de concessiesystematiek van de NS en daarvoor heeft hij enkele toezeggingen gekregen. Er is zwaar onderhandeld over de dienstregeling zoals die op dit moment bezig is te ontstaan en uit reacties in de Tweede Kamer is te zien hoe tot op dit moment deze provincie invloed heeft proberen aan te wenden om de negatieve effecten daarvan voor Noord-Nederland zoveel mogelijk terug te dringen. Op dit moment wordt in het kader van het OV-bureau gewerkt aan de aanpassingen van de dienstregelingen op zo'n manier dat de reiziger in het streekvervoer daar zo weinig mogelijk hinder van ondervindt. Er wordt naar een manier gezocht om de exploitatietekorten die dat met zich meebrengt weer op een goede manier te vertalen of de rekening elders neer te leggen. Over de weerstand tegen drempels heeft hij al gezegd dat de provincie zoekt naar een goed evenwicht tussen de categorisering en de inrichting van de wegen, evenals het niet helemaal dichtzetten met allerlei mogelijke maatregelen. Daar horen ook de drempels bij en het betekent dat in overleg met gemeenten en burgers wordt geprobeerd om tot een goed concept te komen, zodat er geen drempels in zitten maar dat de verkeersdrukte door een ander wegbeeld dan wel door handhaving wordt ingevuld. Verder dient er een specifiek programma van eisen te worden opgesteld waarin staat hoe iets precies wel of niet moet worden gedaan. Daar wordt op dit moment aan gewerkt, maar dat is ook afhankelijk van dit soort discussies met gemeenten over welke eisen worden gesteld en hoe met de bevolking in het reine kan worden gekomen, dan wel gebleven als bepaalde maatregelen worden getroffen. Het is niet zo dat de eisen voor een drempelloos Drenthe achter het bureau kunnen worden geschreven. Ook dat moet interactief worden ontwikkeld. Ten aanzien van het project met betrekking tot elektronisch carpoolen merkt hij op dat daarop moet worden ingespeeld. Dit is ook een marktproduct. Verder heeft spreker de tomtom-systemen genoemd. Er wordt dan ook gekeken naar het koppelen van de sites over wegwerkzaamheden met mobiliteitsmanagement en dynamisch verkeersmanagement. Dat is ook onderdeel van de netwerkanalyse waarin dergelijke zaken een plaats moeten krijgen, maar waarbij de markt zijn eigen gang moet kunnen gaan. Ook landelijk wordt er door middel van een zogenaamd datahouse aan een soortgelijk systeem gewerkt waarin dergelijke ontwikkelingen een plek kunnen krijgen. Daar is de provincie ook mee bezig en een specifiek daarop toegesneden programma van eisen is in ontwikkeling. Op dit moment kan hij daar nog niet veel over zeggen. De campagne "100 procent Drent" is in een aantal gemeenten uitgevoerd, zoals Assen en Tynaarlo. Al naar gelang de resultaten wordt dit verder uitgebreid en het lijkt erop dat het een goed resultaat heeft, maar dergelijke zaken worden gemonitord en uitgebreid aan de hand van de resultaten. Goederenvervoer is een van de redenen van baanverlening van GAE en ook daarin zit strategisch beleid, want op het moment dat dit wordt bepleit wil de provincie daar ook goederenvervoer hebben. Daar kunnen ook randvoorwaarden voor worden geschapen als het gaat om de infrastructuur. Er is daar een openbaar vervoerhalte aangelegd met een lijn naar de luchthaven, waarbij ook de integraliteit van het openbaarvervoerdeel erin zit. Over de baanverlenging op zich heeft

de Raad van State nog geen uitspraak gedaan en de provincie is ook daarvan afhankelijk. Hij hoopt en verwacht dat dit in de loop van dit najaar zijn beslag zal krijgen en hij hoopt dat de Raad van State dan ja zegt. Het is natuurlijk wel een gotspe dat het zo lang duurt dat een dergelijk besluit definitief wordt en dat geldt ook voor GroenLinks die daar een ander standpunt over heeft. Ten aanzien van de consequenties voor de aandeelhouders merkt hij op dat er een arrangement voor een aantal jaren is afgesproken waarin precies is vastgelegd wat de verliesbijdrage voor deze provincie is. Binnen het businessplan van de luchthaven zal deze ervoor moeten zorgen om dat te doen en daar zal in de Statencommissie BFE nog nader worden gesproken. De staatssecretaris heeft inmiddels laten weten dat het nog niet gereed zijn van een beslissing van de Raad van State niet leidt tot bijstelling van de overeenkomst op dat punt. Het heeft dus geen extra gevolgen voor de aandeelhouders.

**12. Brief van 30 maart 2006, kenmerk 13.5/6/2006003325, over Kaderrichtlijn water, Decembernota 2005**
**Brief van 31 maart 2006, kenmerk 2006003597, van de Milieufederatie Drenthe Brochure en pamflet "De baten boven water"**

De heer SCHILTKAMP geeft een korte toelichting op de stand van zaken op de Kaderrichtlijn water (KRW). Het beeld van de KRW is nog steeds troebel en ook als iemand naar een waarzegger gaat dan weet deze niet waar het naar toe gaat. Als het water in ieder geval maar helder is. De helderheid moet er de komende jaren komen. Wat beoogt de KRW? Een goede chemische en ecologische toestand van grond- en oppervlaktewater, waarbij rekening moet en mag worden gehouden met het feit dat het gebied is gevormd door historische ontwikkelingen, zoals dijken, wegen maar ook door maatschappelijke en economische ontwikkelingen in deze provincie. Tevens moet het worden afgestemd op stroomgebiedniveau. In de kaderrichtlijn staat feitelijk niets meer en niets minder. Er staan wel procedures in hoe het moet worden gedaan en hoe het moet worden opgesteld, maar dit is het uiteindelijke doel. De doelen moeten zijn gerealiseerd op 22 december 2015, aangezien de doelen binnen 15 jaar gerealiseerd moesten zijn en de kaderrichtlijn zelf op 22 december 2000 is vastgesteld. Zes jaar daarvoor moet een stroomgebiedsbeheersplan zijn vastgesteld en het jaar daarvoor, namelijk op 22 december 2008 het definitief concept van dat plan. De tijd die daartoe nog rest is ruim twee jaar, dus de tijd is nog vrij kort. Wat de kaderrichtlijn daarbij zegt is dat als in het stroomgebiedbeheersplan doelen en maatregelen zijn opgeschreven, de provincie niet alleen meer wordt afgerekend op inspanning, maar ook op resultaten. Heldere en doorzichtige keuzes betekenen niet alleen dat goed gemotiveerd wordt waarom er wat gedaan zal worden, maar er moet ook worden aangegeven waarom bepaalde dingen worden nagelaten. De KRW vraagt verder minimaal een stand still, wat betekent dat als in 2004 de waterkwaliteit verbeterd is ten opzichte van 2000, de kwaliteit in 2004 de norm wordt om van daaruit aan verdere verbetering te werken. De kwaliteit mag dan niet meer achteruit gaan. In Drenthe zijn er verschillende waterlichamen waarover in de richting van Brussel moet worden gerapporteerd. De gele vlekken op de kaart zijn de grondwaterlichamen en de blauwe en groene lijnen zijn de wateren en vormen de rapportage-eenheden. De blauwe kleur staat voor de sterk veranderende wateren en de groene kleur staat voor de kunstmatige wateren. Het is niet alleen de Europese kaderrichtlijn water, want daarin staat geen doel geformuleerd, maar al het andere beleid in de vorm van Europese richtlijnen die al geformuleerd zijn en daarin staan juist de doelen in. Hij heeft er een aantal genoemd en in al die richtlijnen staat concreet aangegeven welke normen er bij water horen en daaraan moet het water voldoen. Gaat het bij de KRW om de kwaliteit alleen? Kwantiteit is een ander traject dat in Nederland wel wordt samengevoegd. Bij waterkwaliteit gaat het in Nederland om de kwaliteit van het grondwater en van het oppervlaktewater Spreker geeft in een sheet aan waar het Rijk precies verantwoordelijk voor is en waar de provincie voor verantwoordelijk is. Ten aanzien van het oppervlaktewater zal Brussel voor 33 stoffen normen vaststellen. Dat is dit jaar nog de bedoeling. Het Rijk gaat een herziening vaststellen van de normstelling van andere overige chemische stoffen. Nu is het zo dat koper in heel Nederland één stof is, maar dat moet worden herzien, want voor heel Nederland geldt een andere norm. In Nederland zijn er meerdere normen vastgesteld op dit terrein, maar al lang is niet meer bekend welke ecologische waarden erachter zitten. Dat

moet weer inzichtelijk worden gemaakt. Bij ecologie is de regio echt aan zet. Het gaat om een maximaal ecologisch potentieel (MEP). Het goed ecologisch potentieel (GEP) is het ecologische doel dat moet worden nagestreefd en het is aan de regio en uiteindelijk aan de provincie om die normen en doelen vast te stellen. Dat geldt dus voor de algemene visie chemische parameters, dus ook voor de nutriënten stikstof en fosfaat en de ecologische doelen als planten en vissen en andere kleine diertjes die in het water leven. De relatie met Natura 2000 is nadrukkelijk aanwezig. Zo kent LNV instandhoudingsdoelen en ontwikkelingsdoelen voor de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR). Aan die doelen zit geen termijn gekoppeld, maar als zij worden overgenomen in het stroomgebiedbeheersplan, dan wordt het ineens 2015, dus moet er goed worden gekeken of dit met elkaar strookt. Wie bepaalt nu die doelen? Dat is de regio en dus de provincie. Er moeten doelen worden vastgesteld en de provincie staat op dit gebied rechts op de tekening, maar moet naar links. Iedereen is benieuwd waar de schutter op gaat schieten en dat beeld staat rechtsboven op de tekening. Met alle afwegingen die hij zojuist heeft genoemd moet het praktisch uitvoerbaar en betaalbaar zijn, want het doel dat rechtsboven op de tekening staat was goed en dat bepalen de staten zelf. In Praag is voor deze methode deze zomer door een Nederlandse delegatie een aanzet gegeven. Het is nog niet zo goed verwoord in de Decembernota 2005 om aan te geven waar de provincie dan over kan beslissen. Natuurlijk moet worden teruggekeken, want in het verleden is er al heel veel gedaan aan de waterhuishouding. Vanuit de huidige situatie moet worden gekeken welke mogelijke maatregelen er nog te nemen zijn om het te verbeteren. Het MEP moet in beeld zijn en vervolgens moet worden aangegeven welke maatregelen leiden tot een significante schade voor de andere functies in het gebied, zoals varen, wegen, landbouw en dergelijke. Significant is niet gedefinieerd en het is dan ook aan de staten om te bepalen wat significant is. Vervolgens mag het ecologisch doel daar licht vanaf wijken. Dat is de definitie in de kaderrichtlijn, waarbij het woord “licht” niet nader is gedefinieerd en het dus aan Nederland en aan de regio is, om dat nader te definiëren. In Nederland wordt daarvoor 25 procent gehanteerd als mogelijke afwijking van het MEP. Het GEP zou in 2015 moeten worden behaald. Daarbij gaat het om haalbaarheid en betaalbaarheid. Is het niet op te brengen voor de burger, dan kan ontheffing worden aangevraagd, zodat kan worden gefaseerd naar 2012-2027 en als dat ook niet haalbaar is kan uiteindelijk in 2027 doelverlaging worden aangevraagd. Uiteindelijk blijft een pakket van maatregelen over tot 2015. Bij elk waterlichaam kan dan een vijftiental maatregelen worden getroffen. Alle maatregelen die van belang zijn, zijn op de linkerzijde van de sheet aangegeven. Significante schade valt er dan weer vanaf, evenals lichte afwijkingen. Vervolgens blijven er maatregelen over en een aantal maatregelen zit in huidig beleid zoals in de EHS. Rechts is dan te zien welke extra maatregelen zouden moeten worden gedaan en daar is uiteindelijk een maatschappelijke kosten-baten-analyse van gemaakt en door de Milieufederatie aangegeven.
Is het dan allemaal zo slecht? In de krant stond vorig jaar al dat de rivierprik in de Drentse Aa terug is. Het is niet eens allemaal slecht, want er is al heel wat gerealiseerd. Hoe ziet het er dan straks uit? Spreker denkt dat een beek, hunze en een kanaal beeldbepalend zijn. Als het gaat om de hunze dan zijn naast de N33 de meanders al aan het terugkeren en bestaand beleid is ook het tussenwater naar het Zuidlaardermeer toe, dat wordt gerealiseerd samen met het Drents Landschap. Het enige wat de provincie zou moeten doen is dergelijke projecten ook uitvoeren, want de provincie kan dan niet alleen meer zeggen dat zij haar best heeft gedaan. Hetzelfde geldt voor het Noord-Willemskanaal. Daar is een weg naast komen te lopen in 2005 maar daarbij moet ook 2015 in ogenschouw worden genomen. De natuur door het Willemskanaal hoeft natuurlijk niet een meanderend kanaal te worden, want dat is nooit de bedoeling van de kaderrichtlijn geweest. Er moet rekening worden gehouden met economische aspecten maar ook met schade. Hij kan zich voorstellen dat de commissie vindt dat dit juist wel goed is voor de planten, de vegetatie en het water, maar dat levert zulke significante schade op aan wegen en dijken die erop liggen dat dit niet hoeft te gebeuren, als het maar onderbouwd wordt.
Het is niet even makkelijk om een onderscheid te maken wie waarvoor staat. Aan de samenhang is te zien dat de provincie niet alleen aan zet is, maar dat ook rijk, gemeenten en waterschappen aan de beurt zijn voor allerhande aspecten. Er moeten bovendien afspraken worden gemaakt. Wie doet dat en waar komen de lasten te liggen?
De Decembernota 2005 was eigenlijk bedoeld om de inhoudelijke koers weer te geven voor de verdere kwalitatieve en kwantitatieve uitwerking van de wateropgaven en richting te geven aan het proces in

2006 waar de provincie nu in zit. Dat moet allemaal gebeuren in het licht van het feit dat het systeem in 2015 op orde moet zijn en dat dit in een stroomgebiedsbeheersplan 2009 wordt verwoord. De planning voor 2015 is niet het enige, want vervolgens komen er daarna nog twee termijnen. In de periode 2005-2009 komt het Rijk in december steeds met een Decembernota, waarbij de input wordt gevraagd vanuit de regio in zogenaamde zomernota's en die zullen dan in een ontwerpstroomgebiedsbeheersplan aan de orde komen en uiteindelijk in 2009 definitief worden. Dat heet van grof naar fijn werken. Wat gebeurt er in 2006 vanuit die Decembernota in deze regio? Er worden ecologische doelen opgesteld, maatregelpakketten, globale kostenanalyses met scenario's, het verifiëren van de doelen van de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR), het monitorprogramma voor grondwater wordt door de provincie vastgesteld en dat voor oppervlaktewater wordt door de waterschappen vastgesteld. Het gewenste grond- en oppervlaktewaterregime in Natura 2000-gebieden moet worden opgesteld en internationale afstemming dient plaats te vinden. Wat is dan de stand van zaken in Drenthe? Op dit moment zijn twee regionale zomernota's in ontwerp. Dat is er één voor Noord-Drenthe en één voor Zuid-Drenthe. Daarbij wordt de huidige situatie weergegeven, wat het huidige beleid is en waar dit op is gericht en of er nog iets extra's moet gebeuren op het gebied van grond- en oppervlaktewater. Dat zal de commissie de tweede helft van dit jaar te zien krijgen en er kan dan ook worden meebeslist over de vraag of die koers juist is. Het monitorprogramma grondwater dient te worden vastgesteld. De relatie met de Kaderrichtlijn waterschapswet, Integrale Waterwet en WB21 is niet direct. De Kaderrichtlijn water gaat namelijk over waterkwaliteit en in de waterschapswet wordt over de andere kostentoedeling en samenstelling van besturen van waterschappen gesproken. De Integrale Waterwet is de inbedding van Europese regelgeving in de Nederlandse regelgeving, maar vormt ook de verkokering van de Waterstaatswet 1900, de Wet op de Waterhuishouding, de Wet op de Waterkering en de WVO in één Integrale Waterwet. De relatie met WB21 is nadrukkelijk wel aanwezig, want als ruimte wordt gezocht voor water en waterberging, bijvoorbeeld in de Hunze, dan komt dat ook ten goede aan de waterkwaliteit. De relatie tussen het stroomgebiedsbeheersplan en het POP is er ook, want in het stroomgebiedsbeheersplan komt in grote lijnen dat te staan wat nu al in POP II zit. Er zal ook een aantal nieuwe dingen in komen te staan en uiteindelijk leidt dat weer tot een POP III, een structuurplan of waterhuishoudingsplan. Het is afhankelijk van de Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO) hoe dat wordt ingevuld. Het leidt uiteindelijk tot een nieuw POP. Het stroomgebiedsbeheersplan is geen aparte planvorm, want de bestaande planvorming die in Nederland bekend is blijft intact. Uiteindelijk zal er in Drenthe dan worden gekomen tot water zoals in de Drentsche Aa.

Mevrouw VAN DE VIJVER dankt de heer Schiltkamp voor zijn heldere verhaal. Hier kan op twee manieren naar worden geluisterd. Indien iemand geen zorgelijk type is, dan kan deze horen dat het allemaal reuze meevalt en dat er al veel zaken zijn die worden voorbereid of die al zijn gedaan. Zo heeft de provincie nog tot 2015 de tijd en ook daarna is nog twee maal zes jaar de tijd om het af te maken als het allemaal niet lukt. In 2027 is er dan nog de mogelijkheid om als gebleken is dat het niet haalbaar en betaalbaar is, de doelen bij te stellen. Met andere woorden, is er nu wel reden om zich zorgen te maken of is dat niet aan de orde? Spreker heeft ook een paar dingen gemist, waardoor zij denkt dat het zorgelijker is dan naar voren kwam. Daarbij gaat het om het synchroon lopen met allerlei andere plannen, want in de Decembernota komt ook nadrukkelijk naar voren dat daar waar in het verleden haasje over werd gespeeld met allerlei plannen, zodat het volgende plan altijd op het vorige plan of op het hogere meer abstracte plan inspeelde, dat in de toekomst waarschijnlijk niet meer kan en moeten POP, gemeentelijke waterplannen, Natura 2000 en WB21 synchroon lopen en op dezelfde momenten worden vastgesteld. Dat zal nog best lastig worden. Daarbij komt dat ook met heel veel partijen in het geheel rekening moet worden gehouden, want Drenthe heeft het twijfelachtige genoegen in drie verschillende stroomgebieden te liggen met ieder zijn eigen overlegstructuur. Natuurlijk zijn er ook nog verschillende overheden, als rijk, provincie en gemeenten en iedereen moet het met iedereen eens zijn. De Decembernota 2005 bevat een soort van verslag waarmee de provincie bezig is en waar het allemaal over gaat. Vorige week maandag heeft zij bij het symposium over de KRW begrepen dat in de nota 2006 een aantal afspraken wordt vastgelegd. Het is nu juli en dat betekent dat de zomernota in voorbereiding is. Tussen nu en november zal de provincie moeten aangeven wat de provinciale input voor die nota 2006 is en dan komt automatisch de vraag op, op welk moment en op welke manier de staten daarbij worden

betrokken, want zij neemt aan dat de staten ergens in dat traject de gelegenheid krijgen om de kaderstellende en controlerende taak op dit terrein uit te voeren. In de Decembernota is bovendien ook nog sprake van zoiets als publieke participatie. Daar heeft zij niet zoveel van teruggevonden en zij vraagt zich ook af hoe ruim zij dat moet zien. Wie worden er dan allemaal bij betrokken en welke vorm zal dat krijgen? Dit hele traject kan heel goed worden benaderd vanuit het probleemdenken, namelijk dat Brussel verlangt om te voldoen aan normen. Tegelijkertijd kan zij ook bedenken dat als aan die normen wordt voldaan, dit het een en ander gaat opleveren. Dan denkt zij niet alleen aan schoon water in de buurt van de woonomgeving, maar ook economisch zou dat het een en ander op kunnen leveren. Er wordt in de nota ook gesproken over Nederland als innovatieland. Hoe wordt daar tegenaan gekeken en op welke manier worden die aspecten waar de staten zich de komende jaren mee bezig kunnen houden, meegenomen in het geheel?

De heer HAIKENS merkt op dat tijdens het symposium in Groningen het hem heel duidelijk is geworden dat de discussie die in de zomer van 2005 is gevoerd, heeft geleid tot de Decembernota 2005. De discussie die in de zomer van 2006 wordt gevoerd leidt tot de Decembernota 2006 en die cyclus herhaalt zich. Gezien de uitlatingen van de staatssecretaris over wat dit voor consequenties zou kunnen hebben voor waterschapsbestuurders op het gebied van de omslag en de uitvoerbaarheid, denkt spreker dat de staten minimaal twee maal per jaar dit onderwerp op de agenda zouden moeten hebben. Natuurlijk moet daar een geschikte datum en aanleiding voor zijn, maar gezien de druk die op dit moment op die nota staat en op de implementatie van de kadernota, denkt hij dat dit bijzonder belangrijk is.

De heer BAAS merkt op dat één punt van groot belang is en dat is wat op pagina 3 onder ad 1 staat. Daar wordt een opmerking gemaakt namelijk dat “vanwege het bestuurlijk belang bij deze stappen wordt voorgesteld om de Drentse inbreng voor de Decembernota 2006 en 2007 vast te laten stellen door gedeputeerde staten en de informatie toe te zenden aan provinciale staten”. Dat is wat zijn fractie betreft te weinig, want de staten moeten daar in dit proces eerder bij betrokken zijn. Hij zou liever willen zien dat het college dit vast stelt nadat provinciale staten zijn gehoord.

Mevrouw KAAL maakt zich ook zorgen over de synchrone samenwerking met zoveel partijen. Op het congres is genoemd dat intentieverklaringen met waterschappen kunnen worden afgesloten. Hoe denkt de gedeputeerde daarover en is dat mogelijk? Zij hoorde daarnet even dat niet het jaar 2000 het ijkjaar wordt, maar als een later jaar een beter resultaat geeft te zien, dan wordt dat jaar het ijkjaar. Hoe zit dat dan in Drenthe? Het is inderdaad zo dat in 2006 al een voorlopige keuze gemaakt moet worden uit een vijftal maatregelpakketten en een kosteneffectiviteitsanalyse. Daar wordt de provincie ook aan gehouden. Het is halverwege 2006 en heeft de gedeputeerde al een idee waar de provincie naar toe gaat? Verder had zij dezelfde vraag als de heer Baas, namelijk wanneer wordt de provincie hierbij betrokken?

De heer SMIT dankt de heer Schiltkamp voor zijn duidelijke inleiding. Zij verhaal was erg verhelderend. Hij gaf daarin aan dat de regio aan zet is en dat het dan vooral gaat om de vaststelling van de gewenste ecologische situatie. Hoe worden de staten daarbij betrokken? Als de staten daarbij worden betrokken dan moet dat al op heel korte termijn omdat in de Decembernota al contouren vastgesteld gaan worden. Hij ondersteunt het betoog van de heer Baas om minimaal deze commissie of de staten te horen en het niet alleen door het college vast te laten stellen, want anders is de inbreng van de regio nihil. Hoe worden de aspecten innovatie en preventie hierin ingebracht? Er zijn heel veel innovatieve en preventieve maatregelen mogelijk die op dit moment niet worden toegepast, maar die als zij wel worden toegepast een gunstig effect kunnen hebben op de gewenste ecologische situatie Wanneer de staten erbij worden betrokken om de gewenste ecologische situatie vast te stellen, dan vraagt hij zich af hoe het college de staten daarbij gaat betrekken. Welk type besluitvorming moet hij zich daarbij voorstellen? Wordt dan per gebiedje een aantal maatregelen bekeken? Op welk schaalniveau gebeurt dat?

De heer KUIPER merkt op dat met water sprake is van natuurlijke processen en de menselijke invloeden daarop. Bij natuurlijke processen moet worden gedacht aan neerslag en de gevolgen voor stroom-

gebieden en daar heeft de mens in wezen weinig invloed op. Wel zijn er menselijke invloeden als gevolg van wonen, werken en vervoer en landbouw op natuurlijke processen en daar kan de provincie iets mee doen. De provincie kan daartussen komen als coördinerend bestuursorgaan. De Decembernota geeft een aantal punten aan waar de mens wel invloed op kan hebben en waar maar moeilijk invloed op kan worden uitgeoefend. Waar wel invloed op kan worden uitgeoefend heeft hij zojuist uitgebreid gehoord van de heer Schiltkamp en door middel van een presentatie op het scherm gezien. Dat is een prima insteek en daar gaat het college erg goed mee om, maar er zijn andere dingen waar de provincie moeilijk invloed op kan hebben, zoals op diffuse bronnen. Er worden wel wat opmerkingen over gemaakt in de Decembernota, maar het is heel lastig om daar op een goede manier mee om te gaan. Met betrekking tot de invloed op landbouw en de invloed van zink in de bouw zijn er wellicht enige bestuursmaatregelen mogelijk, maar het lastige is dat de provinciale overheid hier weinig grip op kan hebben en helemaal dat de waterschappen daar eventueel ook invloed op zouden kunnen hebben. Dat zou op zijn beurt weer zijn vertaling moeten krijgen in de hoogte van de tarieven en het hebben van een sturend element daarin. Het betoog is erop gericht dat de waterstroom en het integraal ketenbeheer uitgangspunten voor het beleid zouden moeten zijn.

Mevrouw KAAL merkt op dat de KRW juist in Europees verband moet worden gezien. Nederland is een benedenstrooms land dus het zou veel breder moeten worden gezien als de heer Kuiper nu schetst.

Der heer KUIPER antwoordt dat dit de provinciale commissie Omgevingsbeleid is en dan is het de opgave om vast te stellen welke mogelijkheden die provincie heeft om invloed uit te oefenen op datgene wat op de provincie afkomt.

De heer HAIKENS merkt op dat de heer Kuiper uitgaat van de gedachte dat de staten worden betrokken bij datgene waar de provincie invloed op kan uitoefenen. Dat is in feite wat de andere sprekers zojuist hebben gezegd en wat spreker ook heeft aangegeven. Hoe en wanneer worden de staten hierbij betrokken? Als de staten hierbij worden betrokken en serieus worden genomen, dan kunnen de andere zaken die de heer Kuiper aan de orde stelt, erbij worden betrokken.

De heer KUIPER gaf het belang aan van het gebied waarop de staten inhoudelijk mee zouden moeten praten. Hij ondersteunt dan ook de motivatie van de VVD die daar twee maal per jaar over wil praten, gezien de financiële consequenties die het zou moeten hebben. Hij is het dan ook helemaal eens met de heer Haikens. Op pagina 33 wordt het aspect afwentelen genoemd en dat de provincie daar een coördinerende rol in zou kunnen vervullen. Ook kan de provincie een hele heldere coördinerende rol spelen ten opzichte van de waterschappen en de stroomgebieden, alsmede de provincies waar die stroomgebieden ook in vallen. Het is dan ook een heel heldere opgave voor de provincie om zich daarmee te bemoeien. Hij ondersteunt voor het overige de woorden die de heer Haikens er zojuist per interruptie aan heeft gewijd.

Mevrouw KLIP antwoordt dat spreekster niet heeft gezien dat toen deze brief de deur uitging, daar slechts bij stond dat deze ter informatie was. Het is vanaf het allereerste begin de bedoeling geweest dat de commissie en de staten hierbij betrokken zouden worden. Dat staat er dus foutief in en bij spreekster staat hier dan ook inmiddels een dikke streep door en een vraagteken bij. Een van de motiveringen van de heer Haikens is dat de commissie hier twee maal per jaar bij betrokken moet worden. Dat zal ook zeker gebeuren en zo zit de systematiek ook in elkaar. Sinds spreekster vorig jaar februari is aangetreden zijn er twee keer informatieve bijeenkomsten geweest over de KRW, maar deze informatie moet een aantal keren worden gegeven wil het onderdeel van iemands systeem worden. Het onderwerp is namelijk best ingewikkeld en dat is landelijk ook het geval. Het is te zien dat de gedachteontwikkeling bij het totstandkomen van de Decembernota 2005 bij provincies, gemeenten en Rijk heeft geleid tot een visie hoe dit zowel inhoudelijk als bestuurlijk goed vorm moet worden gegeven zodat het geen janboel wordt en goed op elkaar aansluit. Dat blijft nog steeds een moeilijke klus, maar daar komt wel stroomlijn in. De commissie hier twee maal per jaar bij betrekken is goed en de eerste keer zal dat bij de Zomerno-

ta zijn. Dat zal bij een groot aantal provincies na de zomervakantie het geval zijn. Spreekster verwacht dat dit in september gaat gebeuren, maar het kan ook oktober worden De staten gaan dan akkoord met de provinciale inbreng vanuit de Zomernota 2006 in de landelijke Decembernota 2006. Die zal dan vervolgens weer begin volgend jaar ter informatie worden gegeven. Het lijkt spreekster dan ook logisch om die twee momenten gepaard te laten gaan met een presentatie.

Mevrouw KAAL vraagt of die inbreng in de landelijke nota tegelijkertijd de inbreng is waar de provincie dan aan gehouden wordt.

Mevrouw KLIP antwoordt dat zij daar dadelijk op terug zal komen. Mevrouw Van de Vijver begint met te zeggen dat het allemaal niet zo luchtigjes moet worden opgenomen en dat de provincie zich eigenlijk veel zorgen moet maken. De presentatie was niet bedoeld om het luchtigjes op te nemen maar om feitelijk de situatie te schetsen. Mevrouw Van de Vijver eindigt haar betoog met de mededeling dat er eigenlijk niet zoveel problemen zijn, maar juist kansen. Ook kan iemand zich over kansen zorgen maken.

Mevrouw VAN DE VIJVER merkt op dat het feit dat er kansen zijn, niet wil zeggen dat er geen problemen zouden kunnen zijn. Zij bedoelde te zeggen dat er wel degelijk problemen zijn, maar zij schat in dat er heel veel kansen zijn waar zij niets over hoort. Zij zou zowel die kansen als die problemen graag uitgewerkt willen zien.

Mevrouw KLIP antwoordt dat die uitwerking er gaandeweg het traject komt, want in de voorlichting is naar voren gekomen dat er een bestuurlijk stappenschema is tot 2015. De Decembernota 2005 geeft alleen maar aan wat het huidige beleid is en welke maatregelen er zijn die in gang gezet of geïntensiveerd moeten worden. De Decembernota 2006, voorafgegaan door een Zomernota 2006 is pas de eerste vingeroefening en hier wordt dan ook pas de eerste verkenning uitgeoefend over welke reële doelen en maatregelen er zijn om die doelen te bereiken. Tevens moet worden gekeken wat het dan gaat kosten. Dat is nog een gigantische bandbreedte en die wordt in de loop van de jaren daarna getrechterd naar de doelen die worden geformuleerd in de richting van het Rijk en via het Rijk in de richting van Europa. In de Zomernota wordt uitsluitend de bandbreedte aangegeven van de maatregelen die mogelijk kunnen worden genomen. Europa gaat de provincie pas houden aan datgene wat in 2009 daadwerkelijk wordt vastgesteld. Er moet dus van groot naar klein worden getrechterd, dus als de staten op enig moment na de zomervakantie akkoord gaan met de bandbreedte die in de Zomernota staat, dan zal het zich daar ergens binnen gaan afspelen, maar de provincie legt zich dan nog lang niet vast. Wat gebeurt er dan met die maatregelenpakketten per waterlichaam? Wanneer de staten daarmee akkoord gaan dan wordt daarmee letterlijk de boer op gegaan in de richting van alle gebiedsgroepen. Er is gekozen voor een wat ingewikkelde structuur, want er is een bestuurlijke structuur in de vorm van regionale bestuursoverleggen die per deelstroomgebied zijn georganiseerd. Bij die regionale bestuursoverleggen zit een scala van allerlei organisaties en daarnaast zijn er gebiedsgroepen in het leven geroepen waarbinnen gebiedsgericht kan worden gewerkt, net als op andere beleidsterreinen. De waterschappen zijn daarbij de trekker, want de provincie is in dezen regisseur. De waterschappen trekken het proces met allerlei vertegenwoordigers uit die specifieke gebieden en geven aan wat de bandbreedte is van de maatregelenpakketten en zoomen per gebied in en dat kan betekenen dat er per gebied een andere keuze wordt gemaakt. Dat is precies de betrokkenheid waar de heer Smit het over had, want allerlei vertegenwoordigers worden per gebiedsgroep betrokken bij het verder trechteren in de richting van de uiteindelijke omschrijving van de doelen, de maatregelen en de kosten. Daarbij zijn de waterschappen trekkers en de provincie regisseur. Dat is inderdaad een buitengewoon ingewikkeld proces en dan komt zij weer bij mevrouw Van de Vijver die zegt dat haasje-over niet meer kan. Het feit dat iedereen het uiteindelijk eens moet worden, waarna het zich als een watervlek over het land moet verspreiden, roept de vraag op wat er gebeurt als deze provincie het wel eens is met wat er in de Zomernota is geformuleerd en Groningen en Friesland niet. Dan heeft het weer als voordeel dat Drenthe een voortrekkersrol vervult ten opzichte van de andere twee noordelijke provincies, want deze provincie is klein maar fijn en zit overal, dus zowel op bestuurlijk als op ambtelijk niveau, in. De provincie Drenthe is dan ook aan het

proberen om de systematiek van de vier provincies dezelfde te maken. Immers, anders loopt er een waterscheiding door Drenthe en gebeurt er in het noorden iets heel anders dan iets zuidelijker. Dat is ook de reden waarom de provincie ernaar streeft om voor de hele provincie Drenthe qua informatievoorziening op een aantal punten aan te haken aan wat er in het noorden gebeurt. De noordelijke waterschappen zijn heel actief en de provincie draagt de verantwoordelijkheid om ervoor te zorgen dat alle provinciale organisaties, maar ook de burgers dezelfde informatie hebben. Dat gaat tot het uitnodigen voor een bestuurlijk symposium tot bijeenkomsten in gemeenten. Een ander voorbeeld is de televisieserie die op TV Drenthe is uitgezonden over de betekenis van de KRW. Het probleem is echter de afstemming van al die organisaties en verplichtingen die de provincie heeft in het kader van Natura 2000, VHR en gemeentelijke waterplannen, enzovoort. De provincie denkt die afstemming als volgt op te lossen. De regie van die gemeentelijke waterplannen loopt via de waterschappen in de richting van die regionale bestuurlijke overleggen (RBO's) en bovendien zijn de gemeenten daarin zelf vertegenwoordigd. Daarnaast heeft de VNG waterambassadeurs toegevoegd aan de gemeenten en die worden weer verdeeld via de provinciale afdelingen. Dat is een enorm gegoochel met fte's geweest, maar gelukkig is dat praktisch opgelost. Die waterambassadeurs zijn net aan de gang en dit fenomeen lijkt goed te gaan werken als een soort van verbindende schakel tussen de diverse overheden. Wat betreft de Natura 2000 en de VHR-gebieden heeft de commissie de heer Bleker, gedeputeerde uit Groningen, vorige week horen zeggen dat eigenlijk de instandhoudings- en ontwikkelingsdoelstelling van Natura 2000 pas moeten worden vastgesteld op het moment dat bekend is wat haalbaar, betaalbaar en reëel is vanuit de KRW, maar dan is te zien dat de verkokering in Den Haag absoluut nog niet verslagen is. De Ministeries van Verkeer en Waterstaat en LNV werken wel samen, maar zijn voor dit onderwerp nog niet heel erg gevoelig. Daar blijft deze provincie natuurlijk op hameren, maar dat geldt voor iedereen. Er wordt gezegd dat de KRW ook een aantal economische en innovatieve kansen biedt. Daar wordt absoluut naar gekeken, maar dat stadium bereikt de provincie pas op het moment dat de doelen en maatregelen en de financiële gevolgen daarvan boven water komen. Dat komt echter zeker en daar zal ook zeker naar worden gekeken. Mevrouw Kaal heeft het over intentieverklaringen met de waterschappen. De provincie heeft natuurlijk gewoon een reguliere toezichtfunctie voor wat betreft de waterbeheersplannen van de waterschappen. Er wordt heel intensief samengewerkt met de waterschappen binnen de RBO's, dus op dit moment is het voor spreker nog niet aan de orde om daar bovenop nog een convenant met de waterschappen af te sluiten. De samenwerking met de waterschappen is prima en de waterschappen hebben de provinciale besluitvorming nodig. Bovendien is dit zo'n buitengewoon ingewikkeld proces dat als het niet echt nodig is, zij huivert om daar nog weer een stuk papier tussen te schuiven. Op dit moment is het Rijk nog de verbindende schakel van de provincie met Europa, dus als de provincie het niet goed doet of het niet goed in de Decembernota zet, dan wordt de staatssecretaris daarop door Brussel aangesproken. Naar het innovatieve aspect wordt natuurlijk gekeken. De heer Smit vraagt hoe preventieve maatregelen worden toegepast. Preventieve maatregelen zijn ook maatregelen en kunnen betekenen dat er iets moet worden teruggedraaid wat de afgelopen jaren is gedaan. De heer Kuiper had het over diffuse bronnen. Natuurlijk is het zo dat het Rijk ook generiek beleid moet ontwikkelen, waaronder de chemische normen die zijn vastgesteld. Zij zag toevallig vanmorgen dat de Land- en Tuinbouworganisatie (LTO) uitvoerig had gesproken met de Unie van Waterschappen. De LTO zegt dat het in de Decembernota wel erg kort door de bocht staat en de sector beweert al 25 jaar bezig te zijn met minder meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen, dus de LTO vraagt het waterschap om de LTO bij die ontwikkeling te betrekken. De LTO zit ook in die gebiedsgroepen en bovendien zijn er ook nog klankbordgroepen die onder de RBO's zijn geschoven. Iedereen praat dus met iedereen over de KRW. Verder is het ook nog zo dat Europa een differentiatie aanbrengt per stroomgebied, want een voorbeeld is bijvoorbeeld zink in de bouw. De Rijn heeft van oudsher op het traject van Zwitserland naar de Noordzee veel zink in het water zitten en daar wordt een differentiatie in aangebracht, want de overheid kan niet het onmogelijke. Indien met waterketenbeheer echter wordt bedoeld dat provincie, waterschappen en gemeenten veel meer moeten kijken om de zuivering, de riolering en het drinkwater op elkaar af te stemmen, dan is zij daar een heel groot voorstander van. Zij is er dan ook mee bezig hoe dat vorm kan krijgen. In september heeft zij daartoe een overleg met waterschappen en de drie directeuren van de waterleidingsmaatschappijen. In Groningen wordt geprobeerd om op dat gebied enorme stappen te zetten,

maar het zijn zulke zevenmijlslaarzen dat er ook partijen zijn die stevig de hakken in het zand zetten. Spreekster vindt het dus een meer dan nuttig traject maar doet het in Drenthe met iets kleinere stappen, omdat wordt verwacht dat aan het einde van de rit het effect groter zal zijn.

De heer KUIPER merkt op dat hierover in de onderliggende nota's met geen woord wordt gerept, terwijl het een van de zaken is die in de nabije toekomst van groot belang kan zijn. Hij hoopt dat in de loop van het traject de gemeenten ook bij de riolering worden betrokken.

Mevrouw KLIP antwoordt dat sommige gemeenten wat terughoudend zijn om mee te gaan in deze denktrant, maar net als bij energiebeleid gaat zij niet wachten tot alle twaalf gemeenten het ermee eens zijn, maar wordt ernaar gestreefd om te beginnen met voorlopende gemeenten. Een punt dat hierin ook speelt is het nieuwe plassen, maar inmiddels is daar in Delft iemand op gepromoveerd. Dat kan niet door heel Nederland in elke woonwijk worden gerealiseerd, maar wanneer een groot deel van de urine kan worden afgekoppeld en niet naar de rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI) hoeft te worden afgevoerd, dan betekent dat net als het waterketenbeheer een gigantische kostenbesparing voor de burgers. Die RWZI's hoeven dan namelijk niet allerlei nieuwe aaneengeschakelde technieken toe te passen. Het gebeurt dus op een aantal terreinen en zonder om bescheiden te willen zijn is deze provincie met innovatie aardig actief. Ten aanzien van de vraag van mevrouw Kaal over het niveau van het stand still-moment in Drenthe kan zij daar geen opmerking over maken die is gericht op een benchmark met andere provincies. Natuurlijk is het zo dat deze provincie al heel lang veel investeert in natuur en daar heeft het water ook zonder de KRW veel profijt van gehad. Het is daarnaast bovendien zo dat als naar het grondwater wordt gekeken, deze provincie grondwater heeft dat van zeer goede kwaliteit is. Daar moet deze provincie veel maar naar kijken vanuit het oogpunt van risico's, want daar moet heel zorgvuldig mee worden omgegaan. Dat betekent dat de provincie de kwaliteit van het grondwater zoveel mogelijk moet handhaven en of dat nu betekent dat er in Drenthe veel wateren zijn waar de kwaliteit nu al veel beter van is dan in 2000 kan zij niet beantwoorden.

De heer SMIT heeft aangegeven dat een bepaalde gewenste ecologische situatie moet worden vastgesteld. Daar horen bepaalde maatregelpakketten bij en de marge die daarbij bestaat wordt bepaald door de kosten van die maatregelen en de baten. Hoe gaat het college dit inzichtelijk maken en op welke wijze worden de staten daarbij betrokken?

Mevrouw KLIP antwoordt dat die vraag in de Zomernota's moet worden beantwoord. In de Zomernota 2006 krijgt de commissie de hele brede bandbreedte te zien en de wat smallere bandbreedte in de Zomernota 2007, alsmede het concept-conceptstroomgebiedsbeheersplan in 2008 als voorbereiding op de Decembernota 2008. In 2009 wordt dan definitief besloten hoe het stroomgebiedsbeheersplan eruit gaat zien. Dat is dan geen apart plan, want er is geen nieuw planstelsel ontwikkeld, maar die inhoud moet dan zijn vertaling vinden in de plannen voor de gemeenten, de beheersplannen van de waterschappen, het POP en de Nota waterhuishouding van het rijk. Die kosten-batenanalyse met betrekking tot de te nemen maatregelen om een bepaald doel te bereiken krijgt de commissie zo inzichtelijk mogelijk te zien vanaf de Zomernota 2006. Dat is na de zomervakantie aan de orde.

De VOORZITTER stelt vast dat de gedeputeerde heeft toegezegd dat de commissie twee maal per jaar bij de Zomernota en de Decembernota bij deze problematiek wordt betrokken. De inhoudelijke punten kunnen dan twee keer per jaar worden behandeld. Hij stelt voor om de handouts van de powerpointpresentatie van de heer Schiltkamp naar de commissieleden toe te zenden. Bij de Zomernota kan deze commissie verder voldoende invloed op deze materie uitoefenen alvorens het besluit van het college naar buiten toe gaat.

Mevrouw KLIP antwoordt dat de uitdaging van deze commissie bestaat uit de mate van gedetailleerdheid waarmee de commissie op de Zomernota wil reageren.

## 13. Sluiting

De VOORZITTER wijst erop dat de commissiegriffier, mevrouw Wiarda, haar werkzaamheden voor deze commissie zal beëindigen en commissiegriffier wordt bij de provincie Groningen. Uit onderzoek is gebleken dat de diensten van de griffie in toenemende mate worden gewaardeerd door de statenleden en daar heeft mevrouw Wiarda haar bijdrage aan geleverd. Hij overhandigt mevrouw Wiarda namens de commissie als dank een cadeautje en sluit vervolgens de vergadering om 13.20 uur.

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 20 september 2006.

, voorzitter

, commissiegriffier

**TOEZEGGINGEN**

Gedaan in de vergadering van de statencommissie Omgevingsbeleid, gehouden op 28 juni 2006 in het Provinciehuis te Assen.

Mevrouw EDELENBOSCH zegt toe in september een projectvoorstel in te dienen met betrekking tot knelpunten in de recreatiesector.

**Lijst van toezeggingen Statencommissie Omgevingsbeleid** *(28 juni 2006)*

| **Nr** | **Datum toezegging** | **Korte termijn** (binnen 3 maanden) | **Afdoening** | √ |
|---|---|---|---|---|
| 1. | 17-10-2005 SC OGB | Mevrouw EDELENBOSCH zegt toe de commissie een stuk toe te sturen over de kosten van de nationale parken. | | |
| 2. | 21-11-2005 SC OGB | Mevrouw EDELENBOSCH zegt toe dat zij het gesprek met de landinrichtingscommissie wil aangaan om te kijken of het wellicht in tweede instantie mogelijk is om alsnog het gehele Rundeproject, zoals dat destijds door de heren Van Westen en Berg is ontworpen, te realiseren. Tevens zal zij met de DLG bespreken wat er in de communicatie over het plan met de bevolking van de Foxel-Scholtenskanaal verkeerd is gegaan. | | |
| 3. | 12-04-2006 SC OGB | Mevrouw EDELENBOSCH zegt toe dat zij de commissie binnenkort een samenvatting nog zal geven van wat Drenthe te kort komt in het bod van het Rijk, m.b.t. het ILG zodat de staten dat mee kunnen nemen in hun contacten met de leden van de Tweede Kamer | | |
| 4. | 15-03-2006 SC OGB | Mevrouw HAARSMA zegt toe dat de commissie de cultuurhistorische waardenkaart zal ontvangen en dat zal worden uitgezocht of de cultuurhistorische waardenkaart als uitwerkingsplan van het POP in de commissie dient te worden behandeld. | | |
| 5. | 23-05-2005 SC MWG | Mevrouw KLIP zegt toe dat de staten op niet al te lange termijn worden geïnformeerd over de stand van zaken met betrekking tot het parkmanagementbeleid. | | |
| 6. | 12-04-2006 SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe dat zij zal nagaan waar de informatie vandaan komt dat op het windmolenpark in Coevorden het gewenste vermogen van 15 megawatt niet zal worden gehaald. | | |
| 7. | 12-04-2006 SC OGB | Mevrouw KLIP zal onderzoeken wat nodig is en hoeveel tijd het kost om van Drenthe een energie-neutrale provincie te maken, afhankelijk van de hoeveelheid tijd die het ambtelijk apparaat in een dergelijke exercitie zal moeten steken. | | |
| 8. | 12-04-2006 SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe dat zij de mogelijkheden voor een revolving fund voor particulieren die energiebe-sparende maatregelen willen nemen, zal onderzoeken. | | |
| 9. | 12-04-2006 SC OGB | Mevrouw KLIP zegt de commissie toe zo snel mogelijk het uitwerkingsplan of de uitwerkingsnota die naar aanleiding van de Nota Energiebeleid wordt opgesteld, toe te zullen zenden. | | |
| | | | | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | **Lange termijn** | | |
| 1. | 12-04-2006<br>SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe dat het college volgend jaar met een uitvoeringsprogramma zal komen dat aan de ene kant een terugblik op het afgelopen jaar en een vooruitblik op datgene waarmee wordt doorgegaan of wat de provincie nog gaat doen, gekoppeld aan de $CO_2$-winsten en het multiplieereffect van het provinciale geld. | | |
| | | **Moties** | | |
| 1. | 15-06-2005<br>PS | PS verzoeken het college vóór 1 september 2005 aan provinciale staten van Drenthe een actieplan met betrekking tot de positie van Emmen in de Nota Ruimte als in de overwegingen bedoeld ter kennisneming voor te leggen. | **01-09-2005** | |
| 2. | 14-06-2006<br>PS | PS dragen het college op af te zien van het voornemen te bezuinigen op de Natuur- en Milieueducatie. | | |
| 3. | 14-06-2006<br>PS | PS draagt het college op de mogelijkheden van een starterslening, of andere gelijksoortige instrumenten, te onderzoeken en daarbij als voorbeeld het plan van de provincie Limburg te betrekken. | | |

**WIJZIGINGSBLAD**

**Verslag van de op 28 juni 2006 gehouden vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid.**

Pagina 28

Eerste blok: De heer WIERINGA ……

*‘saprake’* wordt gewijzigd in ‘*sprake*’.

‘*Steinkuln*’ wordt gewijzigd in ‘*Stainkoeln*’.

11e zin van boven in dit blok:
In plaats van ‘*Eelderdiep*’ wordt bedoeld het ‘*omgelegde Eelderdiep*’.

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie
Omgevingsbeleid van 1 november 2006.

,voorzitter

, griffier

i.a.a. provinciale staten

Aan:
het college van burgemeester
en wethouders van Coevorden
Postbus 2
7740 AA  COEVORDEN

Assen, 14 juli 2006
Ons kenmerk 28/5.8/2006006947
Behandeld door mevrouw A. Oldenhuis (0592) 36 58 84
Onderwerp: Realiseren 4 windturbines door het Ministerie van Defensie, DGW&T

Geacht college,

In antwoord op uw brief d.d. 16 juni 2006, ontvangen op 19 juni 2006, delen wij u mee geen bezwaar te hebben tegen het verlenen van een vrijstelling als bedoeld in artikel 19, eerste lid, van de Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO) voor de bouw van 4 windturbines, gelegen aan de secties K463, 589, 148 te Coevorden, ten name van het Ministerie van Defensie, DGW&T.

Het bijgevoegde advies van de Werkcommissie Afwijking Bestemmingsplannen van 26 juni 2006 is bij onze beslissing betrokken. Wij nemen de argumentatie van de werkcommissie over.

<u>Zienswijzen</u>
Tegen het bouwplan zijn zienswijzen ingediend door:
1. de Samtgemeinde Emlichheim
2. BBE Bewerhrungs- und Betoncenter Europark GmbH
3. de Milieufederatie Drenthe

KWind Beheer BV heeft haar eerder ingediende zienswijzen per brief van 3 juni 2006 ingetrokken.

*Inhoud van de zienswijzen (samengevat)*
1. De Samtgemeinde Emlichheim vindt dat de aanwezigheid van windturbine nummer 1 het toekomstige grondgebruik op de nabijgelegen kavel GI 3 beperkt. Volgens in Duitsland geldende voorschriften dient een windturbine minimaal op "valafstand" (masthoogte + rotorbladlengte) van een nabijgelegen bouwwerk te staan. De Samtgemeinde bepleit daarom een afstand van minimaal 150 m tot kavel GI 3.

2. BBE sluit zich aan bij de zienswijze van de Samtgemeinde Emlichheim.
3. De Milieufederatie Drenthe heeft bezwaar tegen de wijze waarop de gemeente via een procedure inzake artikel 19, eerste lid, van de WRO, invulling geeft aan het gegeven dat Coevorden zoekgebied is voor plaatsing van grote windturbines. De procedure en het voorgenomen besluit ontberen een goede ruimtelijke visie en een goed gemeentelijk toetsingskader. Oprichting van windturbines mag niet ten koste gaan van de natuurwaarden van het Laarsches Bruch. Het onderzoek naar hinder voor de wintervogelpopulatie moet eerst worden afgewacht, alvorens de invulling van de locatie mogelijk wordt gemaakt. De hoogte van de turbines dient afgestemd te worden op het voorkomen van zichtbaarheid van de turbines vanuit het Bargerveen.

Beoordeling van de zienswijzen

De gemeente heeft een reactie opgesteld op de binnengekomen zienswijzen. Wij kunnen instemmen met de weerlegging van de zienswijzen door de gemeente en sluiten ons hierbij aan. Aanvullend hebben wij de volgende opmerkingen.

Voorgeschiedenis

De keuze voor de locatie Coevorden is in 2000 tot stand gekomen naar aanleiding van de voorbereiding op de Bestuursovereenkomst landelijke ontwikkeling windenergie (BLOW) en de bijdrage aan Kyoto-afspraken.
Er is een apart overlegtraject met gemeenten gevolgd voor de opstellingsmogelijkheden van windenergie in Drenthe op basis van de uitgangspunten van het eerste Provinciaal omgevingsplan (POP) 1998. Uiteindelijk bleek dat een aantal gemeenten al onderzoek had laten uitvoeren naar de mogelijkheden voor windenergie, waaronder de gemeente Coevorden. Op basis van de passendheid met de uitgangspunten van het POP en gesteund door een duidelijke initiatiefnemer, heeft de provincie het voorstel van de gemeente voor ontwikkeling van het windpark Coevorden overgenomen. Provinciale staten hebben vervolgens het beginselbesluit genomen om bij Coevorden in de grensstreek met Duitsland een windpark te ontwikkelen.

POP 2004

De locatie ligt in zone I van het POP en het militaire object (terrein van Defensie), aangrenzend aan het regionaal bedrijventerrein.
Het POP voorziet in de realisatie van het windpark bij Coevorden. Met de keuze voor dit windpark is de taakstelling voortvloeiende uit de BLOW naar verwachting te realiseren.
Windturbines worden gegroepeerd in een windpark, waarbij gedacht wordt aan een opgesteld vermogen van 15 mW of meer. Voor de locatie van zo'n park geldt niet de voorwaarde van nabijheid van bedrijfsbebouwing of andere bebouwing, maar wel een afweging met landschappelijke, cultuurhistorische- en natuurwaarden en met milieuvoorwaarden. Als extra voorwaarde geldt dat parken alleen worden toegelaten in gebieden waar:
- reeds een aanzienlijke verstoring van het landschap heeft plaatsgevonden;
- een ongestoorde beleving van een waardevol gebied elders, voor zover dat een kwaliteitsaspect van dat gebied is, niet wordt aangetast.

Medewerking aan andere windparken, naast de locatie Coevorden, wordt pas overwogen wanneer dat voor de realisatie van de taakstelling noodzakelijk is.

Planbeoordeling
Het windpark Coevorden gaat uit van een maximaal opgesteld vermogen van 15 mW. De locatie is aan de zuidzijde van Coevorden op het bedrijfsterrein van defensie en verder direct aansluitend aan het bedrijventerrein Europark. In de directe nabijheid van de locatie voor de windturbines is diverse bedrijfsbebouwing aanwezig. Ook aan Duitse zijde is voorzien in de verdere invulling van het Europark met bedrijfsmatige activiteiten. In de directe omgeving van Coevorden staan op Duits grondgebied al meerdere windturbines. De plaatsing van 4 windturbines is in deze situering passend. Het POP stelt geen eisen aan de wijze van opstelling van windturbines en de hoogte voor wat betreft de locatie Coevorden. Wij nemen hierbij in overweging dat sinds de start van de planvorming in 2000, het aantal turbines is teruggebracht van ca. 10-15 naar 4. De hoogte van de desbetreffende turbines (ashoogte van 105 m) zijn standaard voor turbines die een vermogen kunnen genereren van 3 tot 3,75 mW.

In de directe omgeving van de locatie zijn geen waardevolle gebieden gelegen waarvan de beleving met de plaatsing van de windturbines zou kunnen worden aangetast. Het Bargerveen ligt op een dusdanige afstand (meer dan 20 km) verwijderd van de locatie, dat wij het onwaarschijnlijk achten dat vanuit het Bargerveen de windturbines in Coevorden als een verstorend element in het landschap kunnen worden ervaren. Bovendien staan in de directe omgeving van Coevorden op Duits grondgebied al meerdere windturbines (in een vergelijkbare lijn met het nu te realiseren windpark) die nog eerder van invloed zouden kunnen zijn op de beleving vanuit het Bargerveen dan het nu te realiseren windpark bij Coevorden.

Er is onderzoek gedaan naar de effecten van de turbines op de flora en fauna en met name ten aanzien van vogels. Hieruit is gebleken dat er geen negatieve effecten te verwachten zijn.
Er is tevens onderzoek gedaan naar de veiligheidsaspecten (zowel intern als extern) en geluid- en schaduwwerking. Ook uit deze onderzoeken is gebleken dat er geen negatieve effecten te verwachten zijn. Het plan voldoet tevens aan het veiligheidsbeleid zoals dat is opgesteld voor de zonering rond munitiedepots (de turbines worden geplaatst in de zones B en C).

Wij verzoeken u reclamanten van ons standpunt in kennis te stellen en te wijzen op de rechtsmiddelen die zij kunnen aanwenden op grond van de Algemene wet bestuursrecht.

Een set van de door u ingezonden stukken gaat hierbij retour.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris , voorzitter

Bijlage(n):
aw/coll.

Afschrift aan de VROM-Inspectie, Regio Noord, Postbus 30020, 9700 RM Groningen

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
4 oktober 2006

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de commissiegriffier mede te delen.*

# *Verslag*

## van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

gehouden op 20 september 2006

**INHOUD**


| | |
|---|---|
| Opening | 4 |
| Mededelingen | 4 |
| Vaststelling van de agenda | 4 |
| Verslag vergadering van 28 juni 2006 en lijst van toezeggingen | 4 |
| Ingekomen stukken | 5 |
| Rondvraag | 5 |
| IPO-aangelegenheden | 7 |
| Concept-Uitvoeringsprogramma Nationaal Landschap Drentsche Aa | 7 |
| Notitie D66 "Zuinig op Drenthe" | 17 |
| Voortgangsrapportages Leader+-programma's Drenthe 2000-2005 | 21 |
| Statenstuk 2006-240; Delegatie operationeel grondwaterbeheer | 22 |
| Eindverslag Klankbordgroep Wet Ammoniak en Veehouderij | 23 |
| Statenstuk 2006-242; Subsidieverordening stedelijke ontwikkeling | 25 |
| Voortgangsrapportage "aanjaagteam" wonen, welzijn en zorg | 26 |
| Procedurevoorstel van de fractie van GroenLinks inzake het opgestelde Rapport Toekomst-perspectieven voor de bevolking van Drenthe | 27 |
| Overdracht N34 De Punt-Drents/Overijsselse grens | 29 |
| Sluiting | 30 |
| Toezegging: geen | |
| Bijlage | |

STATENCOMMISSIE OMGEVINGSBELEID

Verslag van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid, gehouden op 20 september 2006 in het provinciehuis te Assen.

**Aanwezig:**

H.P.K.M. Looman (voorzitter)
H. Baas (ChristenUnie)
A. Haar (D66)
J. Haikens (VVD)
J. Heetebrij (ChristenUnie)
mevrouw I.J. Huisman-Holmersma (PvdA)
A. Huizing (PvdA)
B. Janssen (CDA)
C.D. de Jong (Fractie De Jong)
mevrouw M.J. Kaal (CDA)
C.H. Kloos (DrentsBelang)
W.H. Kuiper (GroenLinks)
E. Olij (PvdA)
A.G.H. Peters (CDA)
B. Popken (OPD)
J. Slagter (PvdA)
K.H. Smidt (VVD)
M.J. Smit (D66)
mevrouw H.G. Stoel-Snater (PvdA)
M.P. Turksma (PvdA)
mevrouw S. van de Vijver-Geitz (PvdA)
J.B. Wassink (GroenLinks)
Th. J. Wijbenga (CDA)

**Voorts aanwezig:**

mevrouw A. Haarsma (PvdA, gedeputeerde)
mevrouw A. Edelenbosch (PvdA, gedeputeerde)
mevrouw T. Klip-Martin (VVD, gedeputeerde)
S.B. Swierstra (VVD, gedeputeerde)
J. Pijlman (commissiegriffier)

**Met kennisgeving afwezig :**

G. Wieringa (Drents Belang)
H.R. Hornstra (PvdA)
H. Weggemans (PvdA, gedeputeerde)

## 1. Opening

De VOORZITTER opent de vergadering. De voorzitter verklaart zijn aanwezigheid. De echte voorzitter heeft zijn ontslag ingediend. PS is nog niet bijeen geweest om een nieuwe voorzitter te kiezen. Aangezien de vervangingsregeling er in voorziet dat een ander presidiumlid de vergadering voorzit is de heer Looman vandaag de voorzitter. Daarnaast is er een andere commissiegriffier. De heer Pijlman is vanuit de provincie Overijssel gedetacheerd.

## 2. Mededelingen

De VOORZITTER deelt mee dat de heer Hornstra en gedeputeerde Weggemans verhinderd zijn.

Mevrouw KLIP merkt op dat zij met een voorstel met betrekking tot Energiek Noord-Nederland komt, dat in het verlengde ligt van Grounds for Change. Aan dit laatste project is deze provincie samen met de provincies Groningen, Friesland en een aantal andere partners verbonden geweest om te laten zien dat energie een medeordenend principe zou moeten zijn bij de ruimtelijke ordening. Dat project is afgerond en gepresenteerd op de International Gas Union-conferentie die afgelopen zomer in Amsterdam heeft plaatsgevonden. Die presentatie was prachtig, is van een ringband voorzien en dus raadpleegbaar. Het leek haar zonde om daar verder niets mee te doen en het voorstel is om een presentatie te verzorgen over het project Grounds for Change, samen met de staten van Friesland en Groningen. Zij vraagt de commissie of deze met de conferentie Energiek Noord Nederland instemt. Indien dat het geval is, zal dit worden georganiseerd.

De VOORZITTER stelt voor deze conferentie in de ochtend van 13 december 2006 te houden.

De COMMISSIE stemt hiermee in.

De VOORZITTER merkt voorts op dat op 22 september 2006 het symposium plaatsvindt over de superbus in Almere. Er wordt geïnventariseerd of er belangstelling is voor gezamenlijk vervoer en als dat er is dan dienen statenleden zich te melden bij de heer Lanting.

Mevrouw STOEL dankt de commissie voor de aandacht, attenties en de prachtige bloemen die zij mocht ontvangen tijdens haar afwezigheid vóór de vakantie.

## 3. Vaststelling van de agenda

De agenda wordt conform ontwerp goedgekeurd en vastgesteld.

## 4. Verslag vergadering van 28 juni 2006 en lijst van toezeggingen

Mevrouw EDELENBOSCH merkt op dat op de laatste pagina staat dat zij heeft toegezegd in september met een projectvoorstel te zullen komen over instrumenten. Zij verwijst in dat verband naar de discussie die de vorige vergadering heeft plaatsgevonden en die staat op pagina 19 tot en met pagina 22 van het verslag. Daaruit blijkt dat zij die toezegging niet heeft gedaan. Inmiddels is aan de commissie een pakket toegestuurd met instrumenten die zijn te gebruiken en het onderzoek is al door het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) gedaan. Na de discussie in de vorige vergadering is in de eerste collegevergadering het projectvoorstel van de Milieufederatie geaccordeerd en daarna is de Milieufederatie er gelijk mee aan het werk gegaan. De toezegging op de achterpagina wil zij dus geschrapt zien.

De COMMISSIE stemt hiermee in.

Het verslag wordt met inachtneming van het vorenstaande goedgekeurd en vastgesteld.

**5. Ingekomen stukken**

De heer POPKEN merkt met betrekking tot ingekomen stuk A6 over de stand van zaken van het Afvalbeleid diepe ondergrond op dat hij akkoord gaat met de procedure en de ingenomen standpunten. Hij ziet met belangstelling het vervolg tegemoet.

Mevrouw VAN DE VIJVER merkt met betrekking tot ingekomen stuk A2, de Eindrapportage project Water4all, dat aangeboden wordt om een presentatie over dit onderwerp te verzorgen. Haar fractie wil graag gebruik maken van de mogelijkheid om die presentatie te krijgen.

De VOORZITTER constateert dat de commissie geen behoefte heeft aan de voorgestelde presentatie en suggereert een presentatie voor de PvdA-fractie.

Mevrouw KLIP antwoordt bereid te zijn die presentatie te geven.

De heer PETERS merkt op dat B2 gaat over de brief van een advocatenkantoor met betrekking tot de algenproblematiek in de Rietplas in Woonpark Sandur in Drenthe. Hij gaat akkoord met het voorstel dit door het college te laten afhandelen, maar wil graag een afschrift van die beantwoording hebben. In die brief van het advocatenkantoor worden de staten namelijk ook beticht van het niet naar behoren uitvoeren van hun taken.

De VOORZITTER neemt aan dat het college bereid is een afschrift van de beantwoording aan de commissie te sturen.

De heer SLAGTER vraagt of ingekomen stuk A5, een brief aan de minister van Verkeer en Waterstaat over decentralisatie van de contractsector, kan worden geagendeerd als onderwerp voor de agenda van de volgende commissie vergadering.

De VOORZITTER merkt op dat dit stuk terugkomt als agendapunt op de agenda van de volgende commissievergadering. De ingekomen stukken worden conform het voorstel afgedaan.

**6. Rondvraag**

Mevrouw VAN DE VIJVER merkt op dat in de zomer de minister de Milieukwaliteit Energieproductie (MEP)-subsidies plotseling heeft stopgezet. Inmiddels heeft de kamer de minister min of meer gedwongen een soort van overgangsregeling te treffen, waarbij er bedragen zijn genoemd die daarvoor beschikbaar zijn. In welke mate komt dit tegemoet aan de investeringen die in deze provincie al zijn gedaan? Blijven er nog veel probleemsituaties over of is hiermee het merendeel van de problemen opgelost?
Spreekster heeft het persbericht gezien over het onderzoek naar $CO_2$-opslag in de bodem en daarin wordt de link gelegd naar de provinciale opgave om de uitstoot in 2010 terug te brengen met 500 kiloton en het feit dat de provincie het niet haalt omdat er 750 kiloton per jaar extra wordt uitgestoten als de Nederlandse Aardoliemaatschappij (NAM) de oliewinning nabij Schoonebeek weer oppakt. Het lijkt erop dat de provincie dit wel prima vindt, want in plaats van dat ernaar wordt gestreefd $C0_2$-uitstoot terug te dringen, wordt het in de bodem gestopt en lijkt het probleem opgelost. Spreekster neemt aan dat dat niet het geval is. Zij vraagt het college om een reactie hierop.

De heer POPKEN sluit zich aan bij de vraag van mevrouw Van de Vijver. Hij kan zich voorstellen dat de gedeputeerde uit kwaadheid die brief naar het ministerie heeft gestuurd. Hij is blij dat zij deze actie heeft ondernomen en ondersteunt dit gaarne. De LTO Noord-Nederland heeft inmiddels daarover ook een

brief aan de minister gestuurd. Allerlei krachten worden in het leven geroepen om die regeling, die toch al veel verwachtingen had en mensen gemotiveerd maakte om andere vormen van energiebronnen te benutten, af te breken. Hij steunt de gedeputeerde hierin en is benieuwd hoe de reacties tot nu toe zijn.

Mevrouw KLIP antwoordt dat zij niet de exacte cijfers in haar hoofd heeft, maar wel redelijk globaal. De MEP-subsidies zijn afgeschaft en dat heeft veel commotie opgeleverd. De vier noordelijke provincies hebben zich in het verband van Energy Valley tot de minister gericht en namens de vier colleges een brief gestuurd. Na discussies in de Tweede Kamer zijn er twee regelingen door minister Wijn toegezegd, te weten een tegemoetkomingsregeling van € 270 miljoen en een schadeloosstellingsregeling van € 70 miljoen. Dat is toegezegd, maar is nog niet formeel bekrachtigd. Inmiddels is er wel weer van alles gebeurd en is opnieuw door de vier noordelijke provincies een schrijven opgesteld aan minister Wijn met een aantal punten daarin. Op biomassagebied zijn er in Drenthe ruim 100 initiatieven en als achttien van die initiatieven tien jaar draaien (de MEP-subsidie wordt verstrekt in een periode van tien jaar) dan is al een groot deel van die € 270 miljoen opgesoupeerd, laat staan dat dit nog voor andere initiatieven in Noord-Nederland kan gelden of voor initiatieven elders in het land. Die € 270 miljoen is dan ook bij lange na niet voldoende. Voor het bedrag van € 70 miljoen schadeloosstelling geldt het principe van wie het eerst komt, die het eerst maalt. In dat geval wordt € 70 miljoen uitgegeven aan het betalen van rekeningen, maar die gestarte initiatieven komen dan nog steeds niet van de grond omdat dit bedrag niet wordt uitgegeven aan daadwerkelijk functionerende projecten op het gebied van groene energie. Door Groningen is ook namens de drie andere colleges een brief aan de minister gecomponeerd die nu langs haar collega's circuleert. In die brief wordt opnieuw bezwaar gemaakt omdat dit gewoon geen effectieve tegemoetkoming is. Bovendien zit hier nog eens achter dat het de bedoeling van de subsidieregeling is om een gunstig en betrouwbaar investeringsklimaat te vestigen en dat gebeurt niet door deze regelingen. Tevens roepen de noordelijke provincies op om als er een nieuwe regeling komt, deze houdbaarder en gestructureerder vorm te geven. Bovendien is er een petitie opgesteld en morgen gaat een bestuurlijke delegatie uit het noorden, samen met vertegenwoordigers van de LTO, evenals de VNO/NCW, de petitie aanbieden aan de voorzitter van de Commissie Economische Zaken van de Tweede Kamer. Het Noorden blijft op dit punt dus actie voeren.
Ten aanzien van de energie- en $CO_2$-opslag merkt zij op dat dit twee verschillende trajecten zijn, maar er kan ook een verband tussen worden gelegd. Het onderzoek naar de $CO_2$-opslag is al aangekondigd in de Energienota. TNO heeft een onderzoek gedaan naar de bodem in Drenthe, maar dat had ook te maken met de warmwaterlagen in de bodem, evenals met de mogelijkheden die lege gasvelden in de toekomst zouden kunnen bieden voor opslag. Dat was een eerste onderzoek en er is natuurlijk een veel groter onderzoek nodig. Er heeft zich nu een groep gevormd van een aantal provincies en bedrijven, zoals de NAM. De provincie Drenthe is daarin de initiatiefnemer en de NAM is de trekker bij het aanbesteden van onderzoeken. Voordat het zover is moeten er namelijk ongelooflijk veel gegevens op tafel komen. Zo is bekend dat opslag in zee al veel langer plaatsvindt, maar het brengt ook veel risico's met zich mee. Het bijzondere aan het onderzoek is wel dat het wereldwijd de allereerste onderzoeken zijn die zijn gericht op opslag op land en vooral voor de NAM is de kennisontwikkeling die aan dit project is verbonden heel interessant. Dit kan niet zonder meer één op één worden verbonden met de mogelijke herstart van de oliewinning in Schoonebeek. De manier waarop via een warmtekrachtcentrale stoom wordt gemaakt gebeurt 25% milieuvriendelijker dan volgens de oude methode het geval was. Als het zou worden gedaan zoals het altijd het geval was, zou er dus nog 25% meer $CO_2$ in de lucht komen. Niettemin is het ongelooflijk veel en het college heeft daar met de NAM uitvoering over gesproken. Het is alleen op dit moment met de huidige techniek ongelooflijk moeilijk om $CO_2$ af te vangen. Hoewel het niet een op een met elkaar moet worden verbonden, waardeert spreekster het enorm dat de NAM zich maatschappelijk betrokken voelt en maatschappelijk wil ondernemen, zodat zij full-swing participeren in dat onderzoek. Dat heeft wel enig praten gekost en zoalng spreekster gedeputeerde is, is zij al in gesprek met de NAM over allerlei aspecten van energie binnen deze provincie. Het is niet zo dat als de NAM volgend jaar zou besluiten om definitief door te gaan met oliewinning, de $CO_2$ in de grond kan worden gestopt en bovendien is dat dan nog een tijdelijke oplossing.

## 7. IPO-aangelegenheden

Er is niemand die het woord wenst te voeren over IPO-aangelegenheden.

## 8. Brief van gedeputeerde staten van 8 juni 2006, kenmerk 22/5.18/2006006875, Concept-Uitvoeringsprogramma Nationaal Landschap Drentsche Aa

De heer BRINK spreekt in namens LTO Noord. Het Drentsche Aa-gebied is gezien vanuit het economisch landbouwperspectief, een uitdaging voor ondernemers. Zij moeten zich handhaven in een gebied waarin de druk van andere functies enorm is. Met toekenning van het stempel "Nationaal Landschap" wordt die druk nog weer eens vergroot. Hiermee vormt dit stempel een bedreiging die naar zijn overtuiging niet wordt goedgemaakt door de eventuele positieve aspecten die het stempel met zich meebrengt. De belangrijkste drijfveer om een nationaal landschap in te stellen is het feit dat hier middelen voor beschikbaar kunnen worden gesteld en worden ingezet bij projecten voor landschap en cultuurhistorie. Afgezien van de mogelijkheid om een project dat gaat over landschappelijke inpassing van agrarische gebouwen, komt er van de € 1,2 miljoen geen cent extra terecht bij de agrarische bedrijven. Kijkend naar verhoudingen tussen ambities en beschikbare middelen ligt het naar zijn mening in de rede dat de voorgestelde begrenzing moet worden heroverwogen. Dat betekent dat moet worden gekozen voor een begrenzing die aansluit bij de grenzen van het nationaal park en op kaart 10 van het Provinciaal omgevingsplan (POP) II met daarop het cultuurhistorische gaafheden, die zich kenmerken door kleinschaligheid en als kernkwaliteit in de Nota Ruimte wordt genoemd. Het moge duidelijk zijn dat hij ernstig bezorgd is over het stempel "Nationaal Landschap" aangezien dit nu of later beperkingen met zich mee kan brengen voor de ontwikkeling van agrarische bedrijven. Het POP mag dan uitgangspunt zijn, maar het stempel "Nationaal Landschap" zal zijn doorwerking in het beleid hebben. Dat dit geen fictie is blijkt uit de brief die de gemeente Aa en Hunze op 26 juni 2006 naar het college heeft gestuurd. In die brief staat dat de gemeente er in het algemeen vanuit gaat dat de status "Nationaal Landschap" geen nieuw ruimtelijk beleid met zich meebrengt, maar juist nieuwe kansen biedt voor uitvoering van projecten en dat de aanwijzing van het nationaal landschap toch mede de ontwikkeling van het gebied zal gaan bepalen. Tevens staat in de brief dat vaststelling van dit uitvoeringsprogramma in combinatie met uiteindelijke begrenzing betekent dat bij het opstellen van het nieuwe bestemmingsplan overeenkomstig uitgangspunten zwaar zullen moeten worden meegewogen.
Het moge duidelijk zijn dat het predikaat "Nationaal Landschap" de agrarische sector bij het volgende bestemmingsplan voor de voeten gaat lopen en op termijn extra beperkingen op zal leveren. Alles overziend vindt spreker dat met de besluitvorming op dit punt het landbouwkundig belang op twee manieren moet doorklinken. Om de negatieve impact van het stempel "Nationaal Landschap" voor de landbouwsector te beperken, de schaarse middelen geconcentreerd in te zetten en desondanks tegemoet te komen aan de afspraken in de Nota Ruimte, zal het grensgebied gelegd moeten worden bij die van het Nationaal Park Drentsche Aa, ook wel het beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa genoemd. Daarenboven zou het goed zijn om in de beleidsvorming voor het Drentsche Aa-gebied weer meer te doen om de continuïteit van de agrarische bedrijven te waarborgen en de agrarische bedrijvigheid voor het cultuurlandschap te behouden.

De heer SMIT merkt op dat in de brief van LTO Noord op de tweede pagina staat dat de LTO het uitvoeringsprogramma evenals de beoogde begrenzingen heeft besproken met landbouwers in het Drentsche Aa-gebied. Is dat in het hele Drentsche Aa-gebied? Uit die consultatie bleek dat de aanwezigen unaniem waren in hun stellingname. Hoeveel mensen waren dat?

De heer BRINK antwoordt dat de aanwezigen unaniem waren in de stellingname dat zij hier niet op zitten te wachten en dat er al genoeg beperkingen zijn. Dat was een duidelijk signaal voor spreker. Bij die bijeenkomst was overigens de provincie aanwezig.

De heer KLOOS merkt op op 8 september 2006 een brief te hebben gekregen van NLTO Noord, Afdeling Midden-Drenthe. Daarin staat dat er in totaal geen communicatie is geweest met het gebied. Dat bevreemdt spreker, want eerst moeten alle betrokkenen nog worden gehoord en dat leidt tot een concept-stuk zoals het nu voorligt. Klopt het dat Midden-Drenthe totaal niet is gekend of gehoord?

De heer BRINK antwoordt dat de discussie over de begrenzing al een tijdje gaande is en de LTO verkeerde in de veronderstelling dat de grens niet zo groot zal worden als nu. Het klopt dat in het zuidelijkste deel van het gebied de boeren niet zijn geconsulteerd en betrokken bij de beraadslagingen en overwegingen omdat het niet in de rede lag dat die grens zo groot zou worden. Er is door boeren in de zuidelijkste punt overleg geweest met Staatsbosbeheer en daarbij is zelfs geprobeerd om afspraken te maken over de begrenzing. Hij heeft nooit kunnen begrijpen dat de begrenzing zo royaal is neergelegd, maar nu wordt gezegd dat het een vage grens is en dat het ook minder zou kunnen zijn. Hij vindt echter dat de grens van het nationaal park helder moet zijn en dat geldt ook hiervoor. Er moet niet worden gegaan buiten het nationaal park, dat redelijk omlijnd is. Wat de landbouwsector pijn heeft gedaan is dat andere economische kernen er wel uit zijn gelaten, zoals bij de aansluiting van de N33 op de A28, Gieten en De Haar. In die zin voelt de landbouw zich wat tekort gedaan, aangezien de landbouw een economische activiteit op het platteland is. Zo maakt hij zich zorgen over de kans dat er straks bijvoorbeeld geen landbouw meer overblijft in het Drentsche Aa-gebied. Alles moet worden aangegrepen om de landbouwsector zoveel mogelijk te helpen, want de vogel- en habitatrichtlijn (VHR) rust straks ook op dit gebied en dat geeft ook beperkingen. Op die VHR heeft de landbouw en de provincie geen invloed, maar op die zaken waar de staten wel invloed hebben, zouden de gevolgen zo klein mogelijk moeten zijn.

De heer KLOOS wijst erop dat de betrokken agrariërs en de Afdeling Midden van LTO Noord dus nooit zijn betrokken bij het overleg over het nationaal landschap.

De heer VAN DER KLIPPE spreekt namens de LTO-afdelingen Smilde, Beilen en Westerbork. Op 18 september 2006 heeft LTO Smilde, Beilen en Westerbork een brief verzonden aan het college en daarin is grote bezorgdheid uitgesproken over het voorgestelde plan met betrekking tot het Nationaal Landschap Drentsche Aa. De agrariërs in het gebied hebben ontwikkelingsruimte nodig om economisch te kunnen overleven. De landelijke overheid geeft aan dat volgend jaar alle Nederlanders er twee procent op vooruit gaan in koopkracht. Hij mag toch ook van de provincie Drenthe verwachten dat dit ook wordt gerealiseerd voor de agrariërs in deze provincie? Juist provinciale plannen blijken voor agrariërs vaak nieuwe beperkingen op te roepen. Het voorgestelde plan Nationaal Landschap Drentsche Aa kan in de toekomst zorgen voor nog meer beperkingen voor de agrarische ontwikkelingsmogelijkheden. Er wordt in het plan ook nergens gegarandeerd dat dit niet het geval is. De leefbaarheid op het platteland wordt voor de agrariërs met dit plan niet verbeterd, maar juist onderuit gehaald. De provincie heeft het plan in het geheel niet met de LTO-afdelingen besproken en de inbreng van LTO is niet gevraagd. Pas toen het plan klaar was ontdekte hij dat het plan veel agrariërs in de LTO-afdelingen gaat raken. De betreffende agrariërs vallen niet eens in het stroomgebied Drentsche Aa, maar juist in het stroomgebied Reest en Wieden. Via het overleg van POC/Commissie Landelijk Gebied (CLG) heeft de LTO zijn argumenten ingebracht om het plan nog ten goede bij te stellen. Hij begrijpt niet dat de plannenmakers desondanks halsstarrig doorgaan met dit plan en de agrarische belangen en de leefbaarheid op het platteland op deze wijze minachten. Zo ga je toch niet met elkaar om? Hij doet een beroep op de statenleden om dit plan alsnog aan te passen naar de wensen van de agrariërs. Mocht dit lukken, dan moet het plan naar de prullenbak worden verwezen, want met alleen al een Nationaal Park Drentsche Aa in deze provincie is er geen behoefte meer aan een extra nationaal landschap Drentsche Aa. Welke overbodige regelgeving heeft de provincie de afgelopen jaren overigens al afgeschaft ten gunste van de boeren? Hij vraagt om de komende jaren geen plannen te maken maar in alle commissievergaderingen een agendapunt op te voeren om onnodige regelgeving zo spoedig mogelijk af te schaffen en bestaande en half ontwikkelde plannen daarop aan te passen, Het plan Nationaal Landschap Drentsche Aa biedt de staten daarvoor een unieke eerste kans.

De heer WIJBENGA heeft in de brief van LTO Smilde, Beilen en Westerbork gelezen dat in de verdere beleidsvorming nog meer moet worden gedaan voor agrarische ondernemers. Wat zou dat moeten zijn?

De heer VAN DER KLIPPE antwoordt dat door de agrariërs wordt voorgesteld om het gebied te beperken tot een klein gebied en dat de eventuele financiële middelen die nog beschikbaar zijn geconcentreerd worden op die boeren die daar mee te maken krijgen.

De heer WASSINK heeft begrepen dat de vaststelling van het uitvoeringsprogramma een bevoegdheid van het college is en nu wordt er om de opvatting van de commissie gevraagd, aangezien deze door het college serieus wordt genomen, net als de opvattingen van andere insprekers en van mensen die nog gehoord gaan worden. Wat dat betreft snapt hij de inspraakreacties niet zo goed, want in zijn beleving is er nog voldoende gelegenheid om hier wat van te vinden. Het is nog steeds een concept en de definitieve vaststelling volgt op een later moment en niet zoals in het stuk staat medio 2006. Hij kan zich goed vinden in wat hier op papier staat en de marsroute die wordt aangekondigd en dat geldt ook voor de beschreven grenzen. Hij kan zich best voorstellen dat daarover wordt gediscussieerd, maar van de insprekers heeft hij geen goede argumenten gehoord om het anders te doen. Van de insprekers heeft hij een wat eenzijdige benadering gehoord die erop neerkomt dat zij er eigenlijk niets mee te maken willen hebben. Op de weg naar deze vergadering is spreker met de auto dwars door het nationaal park heen gereden en dat brengt hem tot het besef dat dit geen reservaat is, maar dat er volop in wordt geleefd. Landbouw is daarin ook heel bepalend voor het aangezicht van het landschap, maar vooral is te zien dat het een gebied is dat de bescherming meer dan waard is. Het is een uniek stroomdallandschap en over dat laatste gaat het vooral. In het stuk wordt dan aangekondigd dat er dingen worden georganiseerd zoals dat tot nu toe is gegaan en dan is er een hoofdrol weggelegd voor een overlegorgaan. In dat overlegorgaan is ook de LTO vertegenwoordigd, dus de LTO kan zijn invloed daar goed laten gelden. In het stuk leest hij alleen maar dat er veel ruimte is voor de landbouw en dat er wordt gewerkt aan het passend maken van de landschapsvisie voor de landbouw. Hij vindt het wat kort door de bocht om eenzijdig in het belang van de landbouw dingen te gaan veranderen. Het is een gebied met meerdere functies waaraan veel mensen plezier beleven en daar is ook rekening mee te houden. Er is alle ruimte om de suggesties van de heren Fonk en Lanting bij de verdere plannenmakerij mee te nemen.

De heer POPKEN merkt op dat dit nu eenmaal een nationaal landschap is, dus daar moet hij mee leven. Het is nu aan de provincie om de inrichting daarvan en verdere zaken te regelen. Hij kan in grote lijnen leven met de beschrijving van het voorlopige programma. Er is wel wat commotie ontstaan over de begrenzing en als hij dan constateert dat bepaalde onderdelen waarvan hij dacht dat zij binnen de begrenzing zouden liggen, erbuiten zijn gelaten, dan is het logisch dat die commotie is ontstaan. Daarnaast is er het ingekomen stuk B9 van LTO Noord waarin een aantal reacties is verwoord en hij wil het college meegeven die reacties mee te nemen in de uiteindelijke besluitvorming.

De heer SMIT merkt op met betrekking tot de begrenzing dat de oostrand van Assen de westrand van het nationaal park vormt en deze loopt vanuit het noorden gezien via het Noord-Willemskanaal. Zou het niet logischer zijn het Havenkanaal te volgen en vervolgens naar het zuiden te gaan naar de rand van de bebouwde kom van Assen? Dit zegt spreker omdat dit gebied hydrologisch een grote impact heeft op het Drentsche Aa-gebied.
Terecht wordt in het uitvoeringsprogramma gesteld dat de landbouw een belangrijke drager is van dit cultuurlandschap, maar als spreker kijkt naar de mogelijkheden van het agrarisch natuurbeheer in het Drentsche Aa-gebied dan constateert spreker op een aantal punten dat het in een impasse zit. Dat heeft twee oorzaken, namelijk het ontbreken van rechtszekerheid voor boeren die grond pachten van Staatsbosbeheer. Staatsbosbeheer zegt dat het op dit moment niet mogelijk is om een langjarige grondgebruiksovereenkomst te sluiten en dat betekent dat per twee jaar contracten worden gesloten en dat bedrijven geen rechtszekerheid hebben. Het tweede punt is de financiering van het agrarisch natuurbeheer. Op de gronden die via Staatsbosbeheer aan de landbouw worden verpacht kunnen de boeren

geen gebruik maken van het programmabeheer en dat betekent dat er voor hen geen financiën aanwezig zijn om een vergoeding te krijgen voor agrarisch natuurbeheer. Dit heeft spreker met Staatsbosbeheer besproken en Staatsbosbeheer onderschrijft die conclusie ook. Het is dan ook heel belangrijk indien de gedeputeerde vanuit de regierol die de provincie heeft een initiatief neemt om op korte termijn uit deze impasse te komen.

De heer SMIDT heeft gekeken hoe dit conceptuitvoeringsprogramma valt in het al vastgestelde beleid zoals dat in POP II staat. Er wordt uitvoerig betoogd dat dit nationaal landschap binnen het POP past, maar vreemd is bijvoorbeeld wel de positie van Rolde. Rolde ligt er middenin en in nationale landschappen geldt dat het migratiesaldo nul moet zijn, terwijl in het POP staat dat Rolde een woningbouwopgave heeft voor opvang van de eigen bevolking, maar dat dit moet worden gezien in samenhang met de ontwikkeling van de werkgelegenheid. Een nieuwe ontwikkeling rondom Rolde zoals Mariënkamp, dat wordt beschouwd als een soort pijplijnproject, kan doorgaan. Dat klinkt alsof dat niet mogelijk zou zijn geweest als dat plan er nu nog niet was, maar pas zou worden vastgesteld na het nationaal landschap. Is het werkelijk zo dat met de aanwijzing van het nationaal landschap het POP-beleid onaangetast blijft? Er wordt ook gezegd dat er een aantrekkelijk woonklimaat in dat gebied ontstaat, maar zoals bij veel aantrekkelijke gebieden is er sprake van verdringing. Nieuwkomers met meer financiële middelen duwen lokaal gebonden bevolking in feite het gebied uit. Dat is een zorg van spreker. Hoe kijkt het college daar tegenaan? In het stuk wordt betoogd dat de landbouw maar ook de recreatie belangrijke economische dragers zijn en van belang zijn voor het beheer en de leefbaarheid in het gebied. Er worden in het stuk nogal wat lippendiensten bewezen aan beide sectoren en er wordt geschetst dat er ontwikkelingen mogelijk zijn, maar die praktische invulling is toch wel lastig. Er is zojuist ook nog een catalogus groene en blauwe diensten verschenen waarvan de omvang hoofdzakelijk wordt bepaald door wat er niet onder valt. Wat zijn nu werkelijk die kansen zoals die worden geschetst in de praktijk waard? Hij refereert aan de problematiek in het groene hart, want ook daar is gezegd dat de landbouw in het gebied moest worden gehouden omdat het de enige functie was die die andere functies buiten de deur houdt. Daar is ook een heel traject van noodgrepen te zien om daar nog landbouw in stand te houden en het lijkt niet te lukken. Het spijt spreker zeer als met dit nationaal landschap dezelfde kant wordt opgegaan. Wat zijn de reële mogelijkheden voor zowel landbouw als recreatie in dit gebied?
Sporen de ambitie en de financiële middelen wel? De Raad voor het Landelijk Gebied heeft een keer becijferd dat op grond van wat er aan beleidsambities is neergelegd voor de nationale landschappen er per jaar zo'n € 250 miljoen nodig zou zijn om die ambities te verwezenlijken, terwijl het Rijk maar met € 25 miljoen komt. Het risico bestaat dat er wel aanvullende eisen worden gesteld aan de bewoners en gebruikers van dat gebied, zoals bouwvormen en inpassing, terwijl het beeld dat er qua financiering op dit gebied een plus zit, wat mager wordt. Bovendien had spreker ten tijde van het moment dat het beleidsinstrument nationaal landschap in de markt werd gezet een behoorlijk positiever indruk van de geldmiddelen die daarmee gemoeid zouden gaan. Spreker is daar behoorlijk in teleurgesteld over. Hoe is het bedrag dat nu wordt genoemd samengesteld? Heeft dat een relatie met de omvang of betekent het dat als het park kleiner wordt gemaakt er in een kleiner gebied meer gedaan kan worden? Ten aanzien van de toetsing van dit plan kan het voorlopig worden getoetst aan het eigen beleid, maar zoals de insprekers ook al hebben aangegeven is de vraag wat de lokale bevolking ervan vindt en of er draagvlak is. Eigenlijk is dit een slecht begin, want het roept meteen weerstand op. Is het goed uitgelegd aan de mensen, zijn zij betrokken bij de besluitvorming? Er schijnt een brief te zijn van de gemeente Aa en Hunze die de staten niet kennen. De reactie van de landbouw is dan binnengekomen, maar hoe denken ondernemers en bewoners in het gebied erover? Het is lastig om nu een positief advies te geven voor het nationaal landschap in deze omvang, terwijl uiteindelijk bij de uitwerking in het POP wel die geluiden mee moeten worden genomen. Kunnen de staten op basis daarvan nog terugkomen op dit advies? Dat is toch een wat lastige figuur. Ook de wijze waarop dit in de markt wordt gezet en het moment waarop nu dit advies wordt gevraagd komt ongelukkig uit, want hij had liever eerst alle reacties van betrokkenen gezien teneinde ze te beoordelen en vandaar dat spreker meent dat dit stuk nog niet rijp is voor een advies.

De heer WIJBENGA merkt op dat het hier om een zeer waardevol gebied gaat dat als één van de twee gebieden in Nederland ooit eens vier sterren heeft gekregen en in Kiek op Drenthe scoort het gebied ook heel hoog. Vanmorgen heeft hij het ook kunnen zien en dat vormt alle reden om op een goede en omzichtige manier met dit gebied om te gaan. Er worden enerzijds maatregelen genomen om de bezoekers van het gebied te gerieven op alle mogelijke manieren, maar vandaag gaat het over de mensen die daar wonen en er hun brood proberen te verdienen. Op dat moment krijgt hij toch een wat ongemakkelijk gevoel. Het draait weer om de communicatie met de bewoners en in het verleden zijn er ook allerlei voorbeelden van dat er commotie ontstaat, zoals destijds in de omgeving van het Drents-Friese Wold en waar op een gegeven moment moest worden vastgesteld dat er geen draagvlak was bij de bevolking en dan is het heel lastig plannen uit te voeren. Graag hoort hij daar van het college nog een reactie op en wil hij weten wat het college aan de communicatie wil doen. Ten aanzien van de begrenzing merkt hij op dat hij uit de brief van LTO Midden-Drenthe opmaakt dat er een grens wordt voorgesteld die gelijk is aan de grens van het waterschap. Dat lijkt spreker bij de Drentsche Aa, een stroomgebied, een heel voor de hand liggende grens en daar waar op andere plekken om andere redenen een wijziging in de grens kan worden aangebracht is dat hier ook mogelijk. Bovendien heeft het tot gevolg dat middelen veel geconcentreerder kunnen worden ingezet. Een tijd geleden is er een symposium georganiseerd door de Milieufederatie over groene en blauwe diensten door de agrarische sector. Velen zijn daar geweest en de aanwezigen daar zagen voor Drenthe allerlei goede mogelijkheden, maar die dingen komen niet vanzelf. Leent dit gebied zich er nu niet bij uitstek voor om, ondanks alle beperkingen die in de catalogus zitten, de provincie vanuit de regiefunctie met alle partijen te laten kijken welke mogelijkheden er voor de agrarische sector liggen op het punt van deze diensten? Hij vraagt of het college mee wil gaan met die suggestie. Hij heeft geprobeerd om de spreadsheets die bij het conceptuitvoeringsprogramma zitten te lezen en hij komt allerlei zaken tegen over het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG). Hij vraagt om, wanneer dit plan doorgaat, een deel van de ILG-gelden al kan worden geoormerkt, zodat de staten daar straks niet meer vrijelijk over kunnen beschikken. Hoe ver gaat het vaststellen van dit plan als het gaat om mogelijke andere aanwendingen van de ILG-middelen?

De heer BAAS heeft waardering voor dit conceptuitvoeringsprogramma, want het is een ingewikkeld proces in een heel uniek en waardevol gebied waarvan er slechts twee in Nederland zijn. Het is terecht dat er veel aandacht aan wordt gegeven en dat er veel inspanningen voor worden getroost. Dat er sprake moet zijn van een integrale benadering lijkt spreker juist, maar het gevaar van die benadering is ook dat er allerlei spanningsvelden zijn tussen natuurwaarden, recreatie en landbouw. Van het één een beetje meer betekent al gauw van het ander een beetje minder en daarom is dit een proces dat met grote zorgvuldigheid moet worden uitgevoerd. Ook in de communicatieve sfeer is dit nodig. Op dit punt heeft hij ook de heren van de LTO aangehoord en het kan altijd beter met de communicatie. Indien de LTO heel nadrukkelijk in dat overlegorgaan aanwezig is, dan vraagt hij zich af hoe die betrokkenheid van de LTO dan is geweest. Is de LTO er niet bij geweest? Er zijn toch mogelijkheden genoeg om hierin te participeren? Aan de ene kant dient er voortvarend aan te worden gewerkt, maar daarnaast moet er ook veel aandacht zijn voor het creëren van draagvlak van onderop en het overleg met de partners daarin. In het vervolg wil hij dit heel sterk benadrukken, want in wezen moet de echte uitvoering nog beginnen. Hij heeft ook wat twijfels over de begrenzing hier een daar, want bij vooral de Hondsrug en de zuidkant van het gebied zoals het nu op de kaart is ingetekend zijn de lijnen wel heel erg ver om het stroomgebied heen getekend. Het lijkt spreker goed om daar nog eens naar te kijken. De argumentatie is op zich goed, maar de argumentatie om de Hondsrug erbij te betrekken vindt spreker nogal dun. Hij zou dit graag wat steviger onderbouwd willen zien dan met enkel de opmerking dat dit in één oogopslag op de kaart is te zien. Het kan sprekers onkunde zijn, maar hij zag dit niet zo heel erg duidelijk. Het stuk geeft hoge pretenties weer, zoals het geven van perspectief aan jonge boeren en hij heeft iets gelezen over het innovatief toerisme. Dat stuk was van een bevlogenheid waarvan spreker vond dat er nogal wat genoemd werd. Het is dan ook oppassen dat het niet van stroomdal naar droomdal naar tranendal wordt. De pretenties moeten wel waargemaakt kunnen worden.

Mevrouw VAN DE VIJVER merkt over de status van het stuk op dat het haar wordt aangeboden met een brief waarin staat dat het vaststellen van het uitvoeringsprogramma een bevoegdheid is van het college, maar het college wil graag het standpunt van de commissie vernemen. Nu is dat wat lastig, want de commissie heeft niet echt een standpunt en kan daar ook niet echt over stemmen. Zij wil echter wel zeggen wat zij ervan vindt en indien er hetzelfde mee wordt gedaan als met de Energienota, dan is zij daar zeer tevreden mee. Zij ziet dit dus graag in een of andere vorm nog eens terug en zij hoort dan ook graag wat het resultaat is van de bespreking van dit stuk in allerlei andere overlegorganen als PCO en het overlegorgaan van het nationaal beek- en esdaldorpenlandschap. Zij gaat er daarbij vanuit dat er dan ook voldoende aandacht zal zijn voor wat de agrarische sector te melden heeft, aangezien de agrarische sector ook is vertegenwoordigd in dat overlegorgaan. In het algemeen steekt het uitvoeringsprogramma goed in elkaar. De uitgangspunten, zoals het behouden van de ontwikkeling en een ja, mits-beleid zouden het mogelijk moeten maken om de kernkwaliteiten te behouden zonder van het hele gebied een groot open luchtmuseum te maken. Een aantal punten moet wat meer aandacht krijgen. De sociaal-economische aspecten worden in het stuk enigszins onderbelicht, waarbij zij vooral doelt op zaken als wonen, kleinschalige bedrijvigheid en dergelijke. Dit stuk gaat over een landschap dat niet alleen blauw of groen is, maar het gaat vooral om de mensen die daarin wonen en werken. Of dat nu landbouw is of andere vormen van recreatie of bedrijvigheid, er zou wat meer aandacht aan moeten worden besteed. Het gaat dan niet alleen om behoud door ontwikkelingen, maar vooral balans door ontwikkelingen is het belangrijkste uitgangspunt. Het gaat vooral om maatwerk voor de landbouwsector en wat de agrarische sector betreft had zij ook zo haar vragen bij de begrenzing, vooral aan de zuidkant. Er wordt een aantal dingen over gezegd en er zijn al vragen over gesteld, maar eerlijk gezegd heeft zij aan de hand van het kaartje niet goed kunnen ontdekken waarom de grens nu precies daar loopt waar hij loopt en wat daar de achtergrond van is geweest. Waarom loopt die grens niet ergens anders, bijvoorbeeld op de plaats waarvan de LTO zegt dat de grens beter zou kunnen lopen? Daarover zou dus vooral meer communicatie moeten plaatsvinden en beter moeten worden uitgelegd, want er zijn heel veel vragen over. Als laatste heeft zij een opmerking over het ILG. Kennelijk brengt het landschapsgebeuren niet zoveel geld mee als waar iedereen vanuit was gegaan, maar het legt wel een behoorlijk beslag op het ILG. Dat baart haar toch wel zorgen, want het ILG gaat over heel veel geld, terwijl mevrouw Edelenbosch heeft aangegeven er vertrouwen in te hebben, maar tegelijkertijd ook nog niet tevreden te zijn. Zij vraagt zich af of een deel van die ontevredenheid te maken heeft met het feit dat er op deze locatie aan het nationaal landschap meer geld moet worden besteed uit provinciale middelen, terwijl de provincie dacht dat het geld uit Den Haag of elders zou komen?

De heer KLOOS vraagt zich af wat er met dit stuk moet worden gedaan. Uiteindelijk is het een stuk van het college dat op de agenda staat met het kopje dat het een kaderstellend stuk is. Volgens spreker stellen de staten de kaders en daarmee gaat het college aan het werk, maar andersom kan dat niet. Wat spreker wil zeggen komt het meest overeen met wat de heren Smidt en Wijbenga al naar voren hebben gebracht. Hij schaart zich dan ook grotendeels achter hun betoog. Het is goed dat het college zaken ontwikkelt en op papier zet en uiteindelijk het van daaruit terugkoppelt aan alle betrokkenen die bij dat stuk behoren. Uit de ingekomen stukken en insprekers kan worden afgeleid dat dit totaal niet is gebeurd. Dat vindt spreker een heel slechte zaak. De inbreng van de briefschrijvers en de insprekers zou moeten worden verwerkt in het concept zoals dat voorligt, maar hij is bang dat het concept blijft zoals het is en uiteindelijk heeft iedereen zich dan druk gemaakt maar verandert er niets. In die zin wil hij het college vragen om dit stuk van de agenda af te halen en het huiswerk over te doen, alle betrokkenen eerst de mond te gunnen en hun inbreng te verwerken in dit stuk. Vervolgens zal het college aan moeten geven wat er in het nieuwe concept is meegenomen van de insprekers, brievenschrijvers en wat er deze middag uit de commissie is gekomen.

De heer BRINK antwoordt dat er geen communicatie is geweest, de bijeenkomst die er is geweest is belegd door de LTO en de provincie is uitgenodigd om daar tekst en uitleg te geven. Het is niet voor niets dat er een aantal economische kernzones uit is gehouden. Het betekent wel degelijk iets voor de landbouw, want indien deze zich wil blijven ontwikkelen en mee wil in een wereld die snel verandert en

innoveert, dan is het van belang dat deze provincie alles doet wat in haar macht ligt, want de agrarische sector en de toeristische sector zijn de dragers van het gebied. Als op deze voet wordt doorgegaan vraagt hij zich af of deze provincie erin slaagt de mensen in het gebied te behouden. Ook de LTO en de boeren die in dit gebied wonen vinden dit gebied bijzonder, maar zij willen ook graag nog enige ontwikkelingsmogelijkheden en hij vraagt dan ook om aan dit gebied nog meer beperkingen op te leggen en het gebied zo klein mogelijk te houden zodat het geld ook in de landbouw besteed gaat worden.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat het Ministerie van VROM heeft bevestigd dat er in het POP voor Drenthe al zoveel beschermende kwaliteiten zijn beschreven en veilig gesteld, dat daar geen aanvullend planologisch beleid uit voortvloeit. Het is aan het college om hierover een besluit te nemen nadat een ieder daarover zijn ideeën en gedachten heeft kunnen geven. Te zijner tijd zal de commissie hiervan kennis kunnen komen nemen, maar het is niet aan de staten om formeel de procedure en de bevoegdheid uit te leggen. Ook heeft het college de commissie gevraagd om een oordeel te geven en daarbij kijkt het college wat de overwegende politieke teneur is van de discussie die er in de commissie is gevoerd. Bij het vaststellen van de Nota Ruimte waren er zeventien of negentien nationale landschappen in Nederland een feit en de provincies zijn gehouden daar een begrenzing en een programma voor te maken. Dat had inderdaad in het midden van deze zomer ingestuurd moeten worden om daar straks ook de middelen voor uit te kunnen geven. De begrenzing is beargumenteerd vanuit onder andere het stroomgebied en wat in dat gebied ook heel belangrijk is zijn de essen en de esdorpen en de samenhang met de natuurgebieden, de boswachterijen en dergelijke die daar ook zijn. Deze maken samen dit gebied uniek en dat zijn de kernkwaliteiten van het Drentsche Aa-gebied. Dat is ook de reden waarom de begrenzing daar ligt, waar die wordt voorgesteld. Nu zegt daar zojuist een inspreker dat er een aantal boeren in een stroomdal zit. Het college zal daar nog eens naar kijken, want het is wel de bedoeling dat het logisch gebeurt. Een ander punt is dat met de begrenzing eigenlijk helemaal geen nieuwe grens wordt getrokken, want er is in dit gebied al jaren Ruimtelijke Ordening en Milieu (ROM)/ Waardevolle Cultuurlandschappen (WCL)-beleid gevoerd en eigenlijk ligt de grens grosso modo op dezelfde begrenzing van dat gebied. Ook middelen voor milieu- en landschapsmaatregelen konden eerder binnen ROM/WCL in het zuidelijke gebied ingezet worden. Velen vinden dat er nu een groot gebied is begrensd, maar dat er geen geld voor is. Zij is het met iedereen eens dat de middelen minder waren dan was verwacht. De begrenzing wordt echter niet gedreven door middelen, maar de begrenzing wordt door de kwaliteit van het gebied en de samenhang van het gebied gedreven. Waar de LTO nog spreekt dat er € 1,2 miljoen voor het nationaal landschap Drentsche Aa is in een periode van zeven jaar, is dat inmiddels teruggebracht tot het budget voor twee jaar en de minister heeft over dit onderwerp erkend dat er de volgende kabinetsperiode voor de nationale landschappen veel meer geld moet komen. De heer Smidt verwees naar het onderzoek dat al lang geleden is gemaakt toen de discussie over nationale landschappen ging lopen en de raad voor het landelijk gebied kwam toen op een bedrag van € 225 miljoen. De minister heeft ter onderbouwing van dit verhaal de Dienst Landelijk Gebied (DLG) een opdracht gegeven en de DLG heeft kort geleden een rapport afgescheiden waar het over € 275 miljoen gaat. Voor die laatste € 50 miljoen zal zij het Rijk niet aan de muur prikken, maar dat betekent dat er een goed verhaal met een goede onderbouwing en een goed uitvoeringsprogramma moet zijn, wil er extra geld komen en dit in het eigen gebied verspijkerd kan worden. Diverse commissieleden maken opmerkingen over het uitvoeringsprogramma. Zo heeft de heer Wijbenga gelijk dat het wat kleiner is en zij wil het best wat groter uitdraaien, maar wie het heeft bestudeerd ziet dat het uitvoeringsprogramma voor zeven jaar uitgroeit tot € 10 miljoen. Dat zijn onderbouwde en besproken projecten om kwaliteiten voor de toekomst veilig te stellen. Bijna de helft wordt voor landbouwgerelateerde projecten weggezet. Dat dit nu niet kan omdat het budget nog zo krap is en dat het niet meteen € 275 miljoen kan worden, is zij met een ieder eens. Dat betekent wel dat zowel de provincie als het Rijk ervoor gaan dat er in de volgende kabinetsperiode voor nationale landschappen meer geld wordt uitgetrokken. In het uitvoeringsprogramma is heel praktisch gekeken op welke basis met welke praktische projecten de doelen gediend kunnen worden die moeten worden gerealiseerd. Er is als het ware een hapklaar pakket van projecten bedacht met betrekking tot wat er is beschreven in de integrale kansenkaart, wat er is geschreven in de landbouwvisie en wat er is geschreven in de landschapsvisie, zodat dit op een goede manier wordt uitge-

voerd. Er is op gewezen dat er geen landbouw blijft en een deel van dat probleem is niet nieuw. Een half jaar geleden is een landinrichtingscommissie ingesteld en afgelopen dinsdag heeft het college een besluit genomen om mee te werken aan een verruimde dorpsomgeving en andere bedrijven de ruimte te geven, waarbij vier agrarische bedrijven de mogelijkheid tot structuurversterking krijgen. Daarbij gaat het over betere kavelverdeling en twee verplaatsingen van boerderijen om dat mogelijk te maken. Iedereen kent ook de projecten Deurserdiep en Amerdiep, waar boeren samen met waterschappen goed bezig zijn om een stuk van de blauwe diensten in te vullen. Dat gebeurt voor dat gebied op grote schaal al in agrarische versterking, meetbaar gerelateerd aan verbreding. Ook voor gewone boeren wil het college voor de kavelruilcommissie dus een betere uitgangspositie realiseren. Voor het project heeft de provincie ontheffing gegeven om het maaisel van Staatsbosbeheer in dat gebied te verwerken op de kopakkers van de boeren. Staatsbosbeheer moet heel veel geld betalen om het maaisel af te voeren en als het lukt om dit zonder milieudruk en uitspoeling in het Drentsche Aa-gebied te realiseren en er geen emissie van de stof aan het grondwater is, dan zou dat prachtig zijn. Bij dit procédé wordt de stof verrijkt en gecomposteerd en er wordt een soort van mestbehandeling gegeven, zodat de boeren dit weer uit kunnen zetten op hun eigen perceel. Dat bespaart Staatsbosbeheer veel afvoerkosten en de boeren kunnen dit verhandelen of verruilen voor producten of activiteiten die worden verkocht aan Staatsbosbeheer. Als zij er dan allebei beter van worden, dan is dat iets wat prachtig is voor dat gebied en zij heeft er goede hoop in. Ten aanzien van de begrenzing hebben de meeste commissieleden zich gericht op het zuidelijk gebied en inmiddels is er bericht dat ook het gedeelte dat in het stroomgebied in de gemeente Haren in de provincie Groningen ligt, mee gaat doen. Zij zien er een grote uitdaging in om dit gebied in recreatieve zin te promoten als onderdeel van een nationaal landschap. Voor het einde van het jaar zal er een definitieve begrenzing komen. In dit POP gaat het namelijk niet over het onderdeel Groningen. Het overlegorgaan heeft inmiddels al gesproken en iedereen was enthousiast, maar ook daar heeft de LTO het signaal afgegeven dat zij er niet zo enthousiast over zijn. De CLG heeft daar ook al over gesproken en daar leeft hetzelfde geluid aks bij de landbouw. Als er dus angst is dat het meer gevolgen geeft, terwijl het college aangeeft dat dit niet kan en dat het pas kan wanneer het POP wordt verzwaard, dan is de commissie daar zelf bij. Er is dus geen basis of voedingsbodem voor angst. Er is wel gecommuniceerd, maar in het overlegorgaan zitten vertegenwoordigers van de Brede Overleggroep Kleine Dorpen (BOKD), de agrarische sector en de recreatieve sector. Op die manier heeft het college ook met velen gesproken. Met de burgers wordt veel gecommuniceerd. Wellicht gaat die communicatie niet expliciet hierover, maar twee keer per jaar wordt er wel met burgers over een gebied gesproken. Verder is het zo dat op dezelfde wijze waarop veel commissieleden in dat gebied rondgaan, er ook burgerexcursies zijn. De opmerkingen die de heer Smit maakt over de hydrologie en de grens bij het Noord-Willemskanaal neemt zij natuurlijk ook mee. Zij zal dit dan ook meegeven en als er een impasse is te doorbreken dan doet spreekster daar graag haar best voor, maar er zijn al wel heel veel contracten tussen boeren en terreinbeheerders. Dat betekent niet dat wanneer er een contract met Staatsbosbeheer wordt aangegaan dit contract niet in het programmabeheer zit, want Staatsbosbeheer zit al in het programmabeheer, dus zal een deel van de hectarevergoeding die voor dit gebied wordt gekregen aan de boeren moeten worden doorgegeven om het beheer te doen. Of zij daar met elkaar uitkomen en of dat voldoende is, is iets waar spreekster moeilijk tussen kan gaan zitten. De catalogus groene en blauwe diensten is niet goedgekeurd door Brussel en dus kan de catalogus nog niet worden gebruikt, maar ook daar zijn er straks kansen en moet er rekening worden gehouden met het feit dat het college de zaken zodanig probeert te koppelen dat daar ook voor boeren in het kader van hun betrokkenheid bij de ontwikkeling van dat gebied een rol is weggelegd. Zij beschouwt dit niet alleen als een lippendienst, want de ideeën die er komen zal zij zeker steunen en proberen deze tot wasdom te brengen. In het Amerdiep en in het Deurserdiep zijn al verschillende projecten opgepakt waar zij samen mee bezig zijn. Het Drentsche Aa-gebied was het mooiste gebied en kreeg zelfs vijf sterren. De provincie kan als faciliterende overheid stimuleren, een regeling maken en met partijen praten, maar het zal in het gebied wel zelf moeten gebeuren, want er wordt opgeroepen om de regie te voeren terwijl de provincie eigenlijk niets anders wil, maar er moet wel iets te regisseren zijn. Spreekster ontdekt dat wanneer iemand iets wil, degenen die hierover mee kunnen denken wel te vinden zijn, maar dat komt pas op bij een onder-

nemer op het moment dat het hem uitkomt om te veranderen of aan te passen en dat gaat niet in de grote bulk.

De heer WIJBENGA herinnert zich het symposium over groene en blauwe diensten en als hij daar één ding van geleerd heeft, is dat op dit gebied de dingen niet vanzelf gaan. Partijen komen niet altijd bij elkaar, er zijn andere, soms tegengestelde, belangen, maar ook punten waar partijen elkaar goed kunnen gebruiken. Kan de provincie in haar regiefunctie optreden om partijen bij elkaar te brengen en op dit gebied iets moois tot stand te brengen? Spreker denkt dat die mogelijkheden er zeker wel zijn.

Mevrouw EDELENBOSCH is bereid om hier nog eens nadrukkelijk naar te kijken. Alle mogelijkheden worden door de provincie iedere keer weer in de week gelegd en daar wordt steeds weer over gepraat, vooral in het gebiedsgericht beleid. Daarbij zitten alle partners steeds aan tafel, maar zij zal ook met het overleg nog eens nadrukkelijk kijken of daar wat extra uitdaging aan kan worden gegeven. Het is spreekster namelijk een lief ding waard wanneer meer boeren een stuk van het onderhoud van dat gebied in overweging nemen. De middelen zijn gerelateerd aan een samenhangend nationaal landschap met de genoemde kernkwaliteiten. De heer Baas had het nog even over de Hondsrugscheiding. Het college zal de argumenten voor de begrenzing wat helderder formuleren. Er zijn meerdere commissieleden die hebben gerefereerd aan een brief van de gemeente Aa en Hunze en nu heeft spreekster die brief ook gelezen en heeft zij het idee dat de brief wat anders is bedoeld is en dat de brief hier en daar wat selectief wordt gebruikt. Boeren zijn bang dat het bestemmingsplan zwaarder gaat worden omdat het een nationaal landschap wordt. Zo is het in de brief niet geformuleerd en spreekster denkt ook niet dat de gemeente een dergelijke bedoeling heeft. De gemeente heeft wel het onderwerp verdringing naar voren gebracht. De vraag is of de huizen door het nationaal landschap niet te duur worden en of ook de mensen met een kleinere portemonnee er kunnen blijven wonen. Spreekster merkt op dat de opmerking over het migratiesaldo dat op nul staat, met de brief en het contact dat daarover is geweest met VROM, van de baan is. De ontwikkelingen in het POP blijven dus gewoon staan en gedeputeerde Haarsma en spreekster hebben over het andere onderwerp met de gemeenten in oktober een overleg om te kijken of het echt realiteit is dat de huizen te duur worden. Wellicht zou dit dan ook op een of andere manier moeten worden gevolgd, want dat is iets wat het college op dit moment niet heeft bekeken. Mevrouw Van der Vijver vindt dat het uitvoeringsprogramma goed in elkaar steekt en het is dan ook zo dat het college op de brede basis van de kanskaart die er is gemaakt door dit gebied op allerlei fronten iets te ontwikkelen heeft. Het is niet de bedoeling dat de provincie voor het nationaal landschap datgene wat het Rijk niet betaalt, uit provinciale zak betaalt. Er is afgesproken dat minstens 50% van de financiering van het Rijk afkomstig is. Sommige provincies hebben het probleem dat zij de organisatie en inrichting van het nationaal landschap nog moeten regelen en de provincie Drenthe heeft in dit gebied al structuren, dus alles wat er extra kan worden uitgegeven is in ieder geval meegenomen. Spreekster vraagt de heer Kloos om geen voorstel te doen om dit stuk in te trekken, want alle inspraakreacties evenals de discussie in de commissie zullen serieus worden meegewogen om te kijken of het plan hier en daar aanpassing moet krijgen.

De VOORZITTER concludeert dat het hier gaat om een bevoegdheid van het college om het uitvoeringsprogramma vast te stellen, maar dat aan de commissie is gevraagd om een mening te geven. Het college heeft toegezegd dat de argumenten die in de commissie naar voren zijn gebracht zullen worden meegewogen in de besluitvorming. De commissie dient zich nu in tweede termijn te beperken tot die punten waarbij de discussie aanleiding heeft gegeven om de reactie in eerste termijn te herzien, want anders gaat het om een herhaling van zetten.

TWEEDE TERMIJN

De heer SMIDT is blij met de toezegging dat de woningbouwopgave onaangetast is. Dat had hij ook graag in het stuk zelf terug gezien.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat het POP-beleid gewoon blijft gehandhaafd en als de heer Smidt dan blijft vragen of dit wel is geregeld, dan voedt dat de angst dat het extra planologische beperkingen met zich meebrengt.

De heer SMIDT merkt op dat hij er niet over begonnen zou zijn als er in het stuk niet zou hebben gestaan dat Mariënkamp als nieuwe ontwikkeling niet zal worden aangetast door dit plan. Dat klinkt dat wanneer het nationaal landschap er al geweest was, dit plan niet was doorgegaan. Hetzelfde geldt voor de infrastructuur. Spreker had die geruststelling even nodig en die is ook wel binnen gekomen, maar het feit blijft dat dit ook in het POP moet worden vastgelegd. Door het Ministerie van VROM wordt ook geeist dat het nationaal landschap in het POP wordt opgenomen. Daar zit zijn punt en vervolgens volgt er een hele procedure met inspraak om dit in het POP op te nemen. Spreker heeft onbewust niets gezegd over de begrenzing, aangezien hij ervan uitgaat dat hij deze te zijner tijd zal tegenkomen wanneer dit plan wordt opgenomen in het POP. Als hij nu akkoord gaat met de begrenzing dan doet hij dat zonder de inbreng die hij vanuit het gebied zelf nodig denkt te hebben. Daarom heeft hij de begrenzing niet genoemd, hoewel deze ruimer is dan deze in de Nota Ruimte staat, vooral aan de zuidkant. Spreker denkt dat het belangrijk is dat commissie en staten op deze manier de handen vrij houden met betrekking tot de procedure die er nog ligt. Hoe snel komt deze uitwerking van het POP aan de orde?

De heer WIJBENGA vraagt of de VVD-fractie geen helder signaal kan geven wat de wensen zijn met betrekking tot de begrenzing aan de onderkant. Wil de VVD deze groter, kleiner of vindt de VVD de begrenzing prima zo? Welke kant wil de VVD uit?

De heer SMIDT antwoordt dat de begrenzing inderdaad niet bij het stroomgebied hoort en dat de begrenzing tevens valt buiten datgene wat VROM aangeeft. De vraag is of een kleiner nationaal park ook tot verdichting van middelen leidt. Het is namelijk wel een keuze die gemaakt moet worden, want wanneer een groter gebied met te weinig middelen wordt aangepakt zou het resultaat wel eens slechter kunnen zijn dan wanneer een kleiner gebied met dezelfde middelen wordt aangepakt. Hij heeft ook de begroting van het Ministerie van LNV bekeken en heeft de indruk dat het extra geld voor de nationale landschappen gezocht wordt bij de nationale parken, want daarop wordt behoorlijk bezuinigd. Indien dat het komen en gaan van beleidsinstrumenten betekent in financiële zin, dan is dat niet zo’n prettige gang van zaken. Hij kan hierover dus een beleidsmatige beschouwing geven, maar als het in het POP opgenomen moet worden dan volgen de staten gewoon de procedure die daarvoor staat, waarbij ook alle inspraakreacties meegenomen moeten worden. Spreker had ook nu graag een CLG-advies bij de beoordeling betrokken. Bovendien is er ook met bewoners gesproken, maar van die gesprekken zijn er geen verslagen. Dat is lastig voor het advies, maar is ook lastig als het gaat om het goed laten landen in het gebied, want het begint namelijk dan al vaak verkeerd.

De heer SMIT vindt de begrenzing logisch, uitgaande van de stroomgebiedgedachte, behalve ten aanzien van de detailopmerking die hij heeft gemaakt en waarvan de gedeputeerde heeft toegezegd dat zij daar nog naar zou kijken. Wat betreft de impasse in het agrarisch natuurbeheer heeft hij uit de woorden van de gedeputeerde begrepen dat zij bereid is om daarin het initiatief te nemen. Het gaat om twee zaken, namelijk om middelen en om rechtszekerheid. De oorzaak van de impasse ligt niet alleen bij de betreffende terreinbeheerder, maar ook door externe factoren is deze impasse ontstaan en daarom kan het heel goed zijn als een derde partij zich ermee bemoeit.

De heer WIJBENGA wil nog graag een reactie van de gedeputeerde op zijn opmerking over het beslag van dit plan op de ILG-gelden in de toekomst. Met betrekking tot de begrenzing merkt de gedeputeerde op dat alles met elkaar samenhangt, maar met die opmerking is de keuze voor de huidige begrenzing nog niet gerechtvaardigd.

Mevrouw EDELENBOSCH heeft aangegeven dat dit plan een beslag van € 1,2 miljoen op het ILG legt. Zij heeft aangegeven dat het om een bedrag van € 4,5 miljoen gaat, waarvan € 3,3 miljoen bestemd is

voor de Stichting Landschapsbeheer Drenthe. Het is dus gewoon heel weinig geld en het is niet de bedoeling dat middelen die bestemd zijn voor andere doelen aan nationale landschappen worden besteed. Het is ook nog een gebied dat andere kwaliteiten heeft, zodat uit andere doelen van het ILG geld naar dat gebied kan gaan. Onder de titel van het nationaal landschap wordt er vanuit het ILG € 1,2 miljoen verstrekt. Het was een bedrag dat was bestemd voor zeven jaar en dat wordt nu in twee jaar uitgegeven. Daarmee wordt aan het kabinet duidelijk gemaakt dat als het Rijk nationale landschappen wil, er geld bij zal moeten en anders wordt er over twee jaar mee gestopt, want als er dan geen geld van het Rijk komt moet het uit de provinciale budgetten worden gehaald en dan maakt de provincie ook zelf uit wat het wordt. Assen en het Noorden, alwaar er al heel grote "vernielingen" zijn aangericht die niet meer te reconstrueren zijn, zijn eruit gelaten en persoonlijk vindt spreekster dat ook Gieten erin hoort, want Gieten krijgt een grote rotonde en grootschalige andere zaken, maar Gieten heeft ook nog een aantal bijzondere cultuurhistorische waarden in het dorp en die zou zij ook bij het geheel willen betrekken. Dit is ook bij spreekster opgekomen na de discussies die er zijn gevoerd, dus het college gaat alle reacties wegen en dus ook die van de commissie. Dat is ook waarom de commissie ze niet allemaal heeft, want zij wil van de staten een reactie en al die andere reacties worden gewogen omdat het een bevoegdheid van het college is. Het is geen uitwerking van het POP, de commissie krijgt ook geen opmerking over het POP, want dat wordt pas definitief meegenomen als er gewerkt wordt aan het derde POP en dat wordt ook niet apart gedaan. VROM heeft daar dan ook con amore ja tegen gezegd. Als dan de staten aangeven dat het te groot is, dan zijn de staten aan zet om daar argumenten voor te bedenken. Spreekster is het niet met de commissie eens dat er zwaar wordt bezuinigd bij de nationale parken en dat dit deel misschien bij de nationale landschappen komt. Over nationale parken heeft deze gemeente in het kader van het ILG al langdurige afspraken gemaakt en daar wordt op toegezien. De bedragen worden ook keurig geïndexeerd, want het is een van de weinige posten in het ILG waar indexering over afgesproken is. Zij had gehoopt dat dit bij alle onderdelen had gekund. Zij gaat proberen om op verzoek van de heer Wijbenga in het agrarisch beheer te proberen nog het een en ander te stimuleren, maar door het probleem van de rechtszekerheid en langdurige contracten in combinatie met de huidige regelgeving is het niet mogelijk om dit langer dan vier of zes jaar te laten duren. Boeren en particulieren zouden het, net als bij terreinbeheerders, liever voor 30 jaar in handen willen hebben, maar dit kan niet meer. Dat ligt nu ook op landelijk niveau en kan langs die weg wellicht worden aangekaart via de catalogus over groene en blauwe diensten. Het wordt in ieder geval steeds belangrijker en spreekster zal er met steun van de commissie nog eens extra nadrukkelijk naar kijken. Over de begrenzing heeft zij in grote lijnen verteld en zij vindt niet dat daar nog gedetailleerder op in moet worden gegaan.

De VOORZITTER gaat ervan uit dat de naar voren gebrachte argumenten zullen worden gewogen bij de uiteindelijke besluitvorming.

**9. Notitie D66 "Zuinig op Drenthe"**

De heer SMIT zag tot zijn schrik dat het al weer een jaar geleden is dat de vorige nota van D66 over dit onderwerp is besproken. In deze notitie gaf D66 aan zich grote zorgen te maken over een aantal kwaliteiten van het Drentse landschap. Naar aanleiding van die commissievergadering is een vervolgnotitie gemaakt die de commissie nu aantreft. Daarin wordt ook aangegeven dat de zorg over het landschap nog steeds aanwezig is, maar dat deze ook breed maatschappelijk wordt gedragen, zo blijkt uit enquêtes die via de Milieufederatie Drenthe zijn gehouden. Hij constateert de laatste zes jaar dat er een groot verschil is tussen wat er in de beleidsvoornemens van de provincie staat en waarvan hij vindt dat dit in het algemeen goed is verwoord en datgene wat er buiten in de praktijk gebeurt. Dat constateert hij al zes jaar en dus gaat het argument dat de remweg zo lang zou zijn, geenszins op.

De heer PETERS merkt op dat in deze notitie wat algemeenheden staan, met wat opvattingen, maar weinig concrete voorstellen. Hij heeft het dan ook gelezen als een aantal opvattingen van D66 waar hij als commissielid niet zoveel mee kan.

De heer DE JONG sluit zich aan bij de heer Peters. Hij snapt de intentie van de notitie wel en de fraaie folder die er is gemaakt, maar wil D66 dan dwingende maatregelen nemen om landschappelijk inpasbaar bouwen te realiseren? Met andere woorden, meer regels voor burgers en bedrijven. Het stuk impliceert ook dat gemeenten niet zuinig genoeg zijn op het Drentse landschap. Durft D66 dat hardop te zeggen? Het subsidiëren van particulier onroerend goed ligt altijd gevoelig, want hoe lelijker er wordt gebouwd, hoe meer geld er kan worden gevangen. Zie hiervoor de subsidieregeling voor rieten daken, die omarmd wordt door D66. Hij denkt dan ook niet veel te kunnen met de notitie van D66.

De heer KUIPER vindt het een uitstekend initiatief van D66 om eens even op een rijtje te zetten wat er nu precies mis is met het landschap, wat de inbreuk erop zou kunnen zijn en wat eraan kan worden gedaan. Het probleem is natuurlijk waar precies de verantwoordelijkheden liggen, want als dit in deze commissie wordt besproken, dan wordt ervan uitgegaan dat de provincie daar ook een bepaalde verantwoordelijkheid in heeft en een jaar geleden is dit in de commissie besproken en toen heeft gedeputeerde Edelenbosch daar een vrij lang betoog over gehouden. De commissie was het er op dat moment wel mee eens dat het op de manier moest worden aangepakt zoals de gedeputeerde dat aangaf. In de notitie die nu voorligt, staan geen aanknopingspunten met betrekking tot hoe de verantwoordelijkheid van de provincie meer handen en voeten kan krijgen en dat is het probleem dat zijn fractie daarmee heeft. Als dat nog concreter zou kunnen worden en provincies hierin een meer sturend element zouden kunnen krijgen, dan zou dat voor spreker een goede zaak zijn.

De heer POPKEN merkt op dat D66 heeft geprobeerd aan te geven dat er zuinig moet worden omgegaan met deze provincie. Die overtuiging heeft iedereen wel, maar er zijn in de notitie geen concrete zaken genoemd, zodat niet duidelijk is hoe hier nu verder mee moet worden omgegaan. Heeft D66 daar een andere instelling voor?

De heer BAAS sluit zich aan bij wat de heer Kuiper heeft opgemerkt. Het is van D66 een prijzenswaardig initiatief. Met een aantal duidelijke voorbeelden brengt D66 onder de aandacht wat hier en daar niet goed gaat en waar gebouwen worden neergezet die het karakter van het landschap aantasten. Spreker vindt dat de provincie in individuele gevallen met betrokkenen in gesprek moet gaan en vragen of het niet anders zou kunnen. Het voorbeeld dat D66 op de foto heeft gezet en waar het gaat om de situatie in Zeijen vindt spreker niet echt geslaagd, want hij meent juist dat Zeijen een prijs heeft gehad voor de landschappelijke inpassing van die wijk.

De heer OLIJ vindt het goed dat een onderwerp als het bekijken van het landschap en hoe het in elkaar zit, hier wordt besproken. Bij het lezen van deze tweede notitie wordt opnieuw een aantal punten benoemd waarvan hij weet dat ze spelen en de problematiek die D66 aangeeft wordt herkend. Een oplossing is wat lastig en dat heeft te maken met de rol die de provincie hierin kan spelen.. De rol van de provincie kan in zijn ogen alleen maar bescheiden zijn, want dat heeft te maken met de komst van de nieuwe Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO). Het is zo dat gemeenten de inrichting en het beheer van het landschap tussen de oren zouden moeten krijgen, maar dat geldt ook voor de provincie en allerlei andere betrokkenen. De provincie zou expertise kunnen uitlenen aan gemeenten en andersom zou de provincie een rol kunnen spelen in het bevorderen van expertise die bij gemeenten aanwezig is. Graag hoort hij het college daarover. Zowel gemeenten, terreinbeheerders als provincie moeten goed op een rij zetten welke kenmerken van landschappen zij zouden willen behouden. Er dient dan ook wellicht een prioriteitenlijst te komen. De fractie van spreker wenst dat boeren zullen optrekken met andere landschapsbeheerders en omgekeerd. Wellicht dat de provincie hierin een bepaalde regisserende rol zou kunnen spelen. Verder gaat het over het instellen van een landschapsfonds of een provinciale regeling voor de financiering van terreinbeheer. Dat gaat spreker nu nog een stap te ver, want hij zou in ieder geval eerst van het college willen horen of dergelijke regelingen inpasbaar zijn in het ILG. Kan dat of kan dat niet?

De heer SMIDT merkt op dat iedere fractie bij de vaststelling van POP II heeft gezegd dat het landschap dierbaar en waardevol is. Ook is bepleit dat bij die ontwikkeling die inpasbaarheid goed gedaan moet worden. Ook kent hij voorbeelden waar het fout is gegaan, maar de initiatiefnemer die daar dan aan het werk is geweest heeft dat volkomen legaal en volgens het geldende bestemmingsplan gedaan. Een van de provinciale problemen is dat de doorwerking van provinciaal beleid via bestemmingsplannen nogal wat jaren kost. Ook heeft spreker al eens betoogd dat mensen in het veld POP I nog niet eens kennen. De meeste bestemmingsplannen zijn nog altijd gebaseerd op het streekplan en één van de aanbevelingen zou kunnen zijn dat er gezorgd moet worden voor een snellere doorwerking in bestemmingsplannen, maar de nieuwe WRO beperkt de mogelijkheden op dat gebied nu juist weer. Er moet dus goed worden gekeken hoe de aandacht voor het landschap landt bij de gemeenten De gedachte van het bouwen van streekeigen schuren heeft de VVD-fractie als een geprobeerd te lanceren in deze commissie, maar toen heeft de gedeputeerde gereageerd door aan te geven dat het elders ook al geprobeerd was, maar dat het hier en daar behoorlijk was mislukt. Hij heeft zich eraan gestoord dat alle terreinbeheerders zomaar over één kam worden geschoren ten aanzien van hun beheer van natuur, de discussie over nieuwe natuur en de inbreuk daarvan op cultuur en historie. Die discussie is al in de commissie gevoerd. Wel heeft hij warme gevoelens bij de pleidooien om in een vroegtijdig stadium de boeren bij landschapsbeheer te betrekken, maar het is ook goed dat dit veel breder wordt getrokken. De betrokkenheid van de mensen bij hun leef- woon- en werkomgeving is wat afgenomen en het is goed om hier eens op te sturen, zodat er sprake is van verinnerlijking van het landschap bij bewoners. Dit heeft ook te maken met de manier waarop en door wie het landschap van Drenthe de afgelopen tijd beheerd wordt. Bij deze droom staan dus nogal wat wetten en praktische bezwaren in de weg. Ieder commissielid is door een excursie als vanmorgen doordrongen van het feit dat landschap de laatste tijd erg in beeld is. Hij heeft er dan ook vertrouwen in dat daarmee een stap verder kan worden gekomen.

De heer SMIT merkt op dat deze notitie gezien moet worden in het licht van de discussie die naar aanleiding van de vorige nota van D66 heeft plaatsgevonden. Dat betekent ook dat de constatering die hij toen heeft gedaan, namelijk dat de beleidsvoornemens goed zijn maar de uitwerking in praktijk niet, toch de vraag oproept wat daar de oorzaak van zou kunnen zijn. Het zou kunnen zijn dat het instrumentarium dat de provincie ten dienste staat, niet voldoende is, nog even los van het feit dat tussen beleidsvoorbereiding en beleidsuitvoering een zekere tijd zit. Vandaar dat hij op pagina 4 en 5 een aantal concrete voorstellen heeft gedaan, waaronder het voorstel dat het college een poging moet doen om met de betrokkenen op één lijn te komen en als het niet alleen via het instrumentarium kan worden geregeld, kan dat misschien wel via gesprekken met gemeenten en andere betrokkenen bij deze zaak. Op pagina's 4 en 5 staat dus zeker wel een aantal concrete voorstellen. De integratie van verschillende beleidsterreinen staat op papier wel goed, maar in de praktijk vindt dit niet plaats. Hij heeft daar in deze notitie het onderwerp duurzaamheid bij genoemd, want dat komt nog steeds in de praktijk niet uit de verf. Het is spreker bekend dat er in Zeijen een prijs is gegeven voor inpasbaarheid van een wijk, maar spreker is van mening dat dit niet terecht is gebeurd. Ook het geven van een prijs is naar zijn idee dan ook geen garantie.

TWEEDE TERMIJN

De heer OLIJ vraagt wat het college van de notitie vindt en wil ook weten wat het college vindt van de vraag om expertise uit te wisselen en in overleg te treden met alle belanghebbenden bij de Drentse natuurterreinen.

Mevrouw EDELENBOSCH heeft over deze notitie nagedacht en heeft er veel dingen in gezien die haar deden herinneren aan de discussie die de vorige keer naar aanleiding ban de eerste notitie van D66 is gevoerd. Naar aanleiding van de discussie in de commissie is het de bedoeling dat het college aan het werk gaat. Bepaalde zaken die D66 voorstelt, wordt al door het college uitgevoerd en daarom was het voor spreekster een aha-erlebnis. Er is in de statenperiode voor de vorige een Nota Landschap gemaakt en een ieder zegt dat het landschap moeilijk is voor de provincie en dat het eigenlijk bij het be-

stemmingsplan bij de gemeenten thuis hoort. Het college heeft een Nota Landschap geschreven waarin de loftrompet wordt gestoken over de verschillende kwaliteiten verspreid over Drenthe en deze nota is aan de gemeenten gezonden om hen te stimuleren daar iets goeds mee te doen. Daar was een klein budget voor, maar zij heeft het idee dat de resultaten daarvan redelijk vervluchtigd zijn. Veel gemeenten hebben er niets mee gedaan en een aantal wel wat. Daarom is nu voor deze periode het programma Land in het leven geroepen en in dat programma is landschap een speerpunt. Wat de provincie nu doet is gemeenten verleiden een meerjarig uitvoeringsprogramma Landschap te maken voor hun buitengebied, waarvan de provincie meent dat dit gebied moet worden beschouwd en met dit verhaal in het achterhoofd gekeken wordt wat daar nu te restaureren valt. Zo moet worden vastgesteld wat in de toekomst moet worden gedaan met versterking van landschapselementen, cultuurhistorische waarden en dergelijke. Inmiddels zijn er vier of vijf goedgekeurden en voor het uitvoeringsprogramma moeten de gemeenten een derde ophoesten, de provincie gaat dan ook een derde betalen vanuit de reserve Vitaal Platteland en een derde wordt betaald uit het Europese POP en dat is de derde as waar spreekster al vaker aan heeft gerefereerd. Zo kan een langdurig landschapsprogramma worden gemaakt en dan hoeft de gemeente daar maar een derde van op te hoesten. Nu zijn er een paar gemeenten die het al hebben ingeleverd omdat zij gelijk aan de slag willen en het Europese deel heeft spreekster voor twee gemeenten dan ook maar uit het eigen budget van de provincie betaald, want daar moet het college, met steun van de staten, hard mee aan de gang. Het college gaat in geheel Drenthe gebiedsgericht gebiedscommissies samenstellen en spreekster gaat ervoor zorgen dat cultuurhistorie en beeldkwaliteit in de gesprekken met al die partners in dat gebied ook aan tafel zitten. Dat hoeft niet in persoon te zijn, maar het kan worden afgesproken wie die aspecten in de gaten houdt. Zo heeft Olaf Reijers van Drents Plateau aangegeven dat er projecten gaande zijn die hun effect hebben op wat er te zien is in dit gebied. Dat kan dus op het moment dat er wordt gewerkt aan een project goed worden bekeken. Hier zitten gemeenten, waterschappen en vertegenwoordigers van dorpen bij en het feit dat D66 daar zorgen over heeft, houdt het college ook aan de gang, maar er moet rekening mee worden gehouden dat het eerste POP op dit punt heel streng was. In het tweede POP is ervan uitgegaan dat landschap een toetsingskader is, maar de staten hebben in het tweede POP wel meer ruimte aan de gemeenten gegeven. Zo zal het college de gemeenten proberen te verleiden tot het opstellen van een uitvoeringsprogramma met betrekking tot landschap, waardoor er uiteindelijk vanzelf veel expertise bij de gemeenten zal komen. Buiten alles wat particulieren doen via het programma Beheer en Landschap, is er voor de rest van de provincie de SOM-regeling. Financieel doet de provincie dus best wat aan deze materie en veel meer kan het college niet doen.

De heer SMIT is verheugd met de woorden van mevrouw Edelenbosch. De commissie heeft hem verleden jaar uitgedaagd om met een vervolg op de eerste notitie te komen. In deze notitie staat duidelijk dat het dan eigenlijk gaat om een taak van het college en daarmee zat zijn fractie in een moeilijke positie, want aan de ene kant constateerde zijn fractie zaken en deed suggesties hoe deze op te lossen en aan de andere kant ging het heel duidelijk om taken van het college zelf. Het is primair de taak van statenleden om dit soort zaken te constateren en onder de aandacht te brengen en er dan toch maar vanuit te gaan dat het bij het college een hogere prioriteit krijgt. Hij concludeert dat dit bij een aantal zaken het geval is en spreekt de hoop en verwachting uit dat hij dit buitenshuis in meerdere mate dan thans het geval is, zal gaan zien.

Mevrouw EDELENBOSCH merkt op dat de jeugd de toekomst heeft en het zou mooi zijn indien alle aankomende Drenten ook lyrisch over hun eigen provincie kunnen spreken en dat niemand hoeft te worden opgevoed over de kwaliteit van Drenthe. Vandaar dat in de contacten met het scholennetwerk de jeugd in de gebieden op pad wordt gestuurd met de vraag hoe het komt dat het er zo uitziet en waarom bepaalde zaken niet zo gaan zoals meerderen dat eigenlijk zouden willen. Zo zijn er nog heel oude bestemmingsplannen die niet van vandaag of morgen aangepast zijn of vervangen door een andere vergunning

De VOORZITTER constateert dat er wat zorgen zijn bij de commissie, maar dat er ook vertouwen is dat het college daar binnen de eigen mogelijkheden mee omgaat, zodat die zorgen worden weggenomen.

**10. Brief van gedeputeerde staten van 15 juni 2006, kenmerk 24.5.9/2006006462 over Voortgangsrapportages Leader+-programma's Drenthe 2000-2005**

De heer HUIZING merkt op dat het desbetreffende stuk en de voortgangsrapportage aanvankelijk bij de Statencommissie BFE als ingekomen stukken waren aangemerkt. Hij heeft de stukken doorgelezen en daarbij viel een aantal zaken op. In de onderbouwing heeft hij dit ook aangegeven en het betreft twee punten. Het eerste punt heeft betrekking op het organisatorische vraagstuk en het tweede punt gaat over de vraag wat nu eigenlijk de doelstelling van LEADER is. In de inleiding wordt over het Drents-Friese LEADER-gebied gezegd dat er vooralsnog weinig meetbare economische doelen worden bereikt en dan wordt daar troostend bij gezegd dat er nog economische vruchten kunnen worden geplukt in de tweede fase, maar was dat nu ook de opzet van het geheel? Met welk doel is LEADER als zodanig vertrokken? Waar komt het geheel op uit? Past dat überhaupt in de programmering? Dat zijn zaken waarvan spreker graag wil weten hoe het zit en de moraal van het verhaal is dan of met de ingezette middelen datgene wordt bereikt waar de staten op hebben ingezet. Het tweede oordeel gaat over Oost-Drenthe en in de voortgangsrapportage worden wat noten gekraakt over de aansturing. Op zich lijkt de aansturing van projecten met een stuurgroep en een projectgroep en gezamenlijke projectleiders vrij logisch en als hij ervan uitgaat dat een stuurgroep meestal de rol heeft van het gedogen van wat een projectgroep heeft besloten, dan stelt hij vast dat de projectgroep feitelijk de rol van spin in het web heeft. In het stuk staat dat de rol van de projectgroep, daar waar het gaat om de aansturing, niet goed uit de verf komt en als oplossing wordt de instelling van een kernteam aangedragen. Dat kernteam wordt dan de aanjager. Spreker vraagt zich echter af waarom de leden van de projectgroep niet worden vervangen, want dan worden de lijnen zuiver gehouden. Waarom wordt er een gekunstelde constructie in het leven geroepen van een stuurgroep, een projectgroep, gemeenschappelijke projectleiders en daarnaast of daarboven nog een kernteam?

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat in de tweede helft van dit jaar de effecten van LEADER worden geëvalueerd, maar die evaluatie loopt nog. Het is goed om te constateren dat de spin-off van bijvoorbeeld € 1,-- van de provincie altijd € 4,-- of € 5,-- is en dat betekent dat er uit het gebied gezamenlijk een enorme multiplier voor projecten wordt opgehoest. In de tweede boekjes die de commissieleden hebben gekregen wordt gerefereerd aan het LEADER-netwerk en daar staan wat kritische woorden in. Het LEADER-netwerk is het overlegorgaan van alle LEADER-coördinatoren in Nederland en dat betekent dat de min of meer negatieve profilering gaat over het landelijke werk van LEADER. In Drenthe echter bestaat de nodige ervaring met LEADER. De rest van Nederland, dat wil zeggen 26 gebieden, moesten daar alle nog mee oefenen en juist die economische spin-off, waar Europa in het Europees plattelandsontwikkelingsgeld, wel naar kijkt, is daar in de eerste helft van dit jaar wat minder geweest. Vandaar de opmerking dat het in de tweede periode misschien nog wat beter wordt. Dat gaat dus niet expliciet over de Drentse LEADER-gebieden. Wat vooral voor Noord-Nederland heel erg scoort zijn samenwerkingsverbanden tussen het MKB en andere organisaties, maar ook kennisoverdracht, bedrijfsadviezen en projecten ter bevordering van afzet. Dat zijn allemaal sociaal-economische projecten waarbij zij hoopt dat het extra werkgelegenheid oplevert. Er zijn daarentegen ook wel eens projecten gedaan waarbij is geconstateerd dat zij het verloop van werkgelegenheid tegenhouden, dus het is niet altijd een plus, maar als het een project is waarbij er in een wat slepend gebied wordt geïnvesteerd, dan kan worden voorkomen dat werkgelegenheid verdwijnt. Dat gaat overigens niet in grote massa's, maar bij LEADER gaat dat redelijk kleinschalig. Bij LEADER hoeft ook niet alles te worden ingezet op het economisch effect, want er mag met dit geld ook worden geëxperimenteerd. In Drenthe is het college in beide gebieden zeer tevreden en LEADER wordt dan ook gecontroleerd door de uitvoeringsorganisatie van SNN. Het ziet er dan ook naar uit dat deze provincie tot 98 procent, dus nagenoeg alles, committeert. Dat geldt bepaald niet voor andere LEADER-gebieden, dus het is ook niet zo dat de provincie het geld maar zo uitgeeft, want alle projecten moeten voldoen aan de criteria. Met

betrekking tot de opmerking van de heer Huizing over de organisatie van projectgroep en kernteam, merkt spreekster op dat dit een volgende keer anders in een evaluatie of jaarverslag zal worden gezet. In Oost-Drenthe is de LEADER-stuurgroep tevens de gebiedsstuurgroep en daar is met name een zelf-evaluatie door deze groep gedaan. Bestuurlijk houdt het college de voortgang goed in de gaten en zij heeft geconstateerd dat er door één of twee van de partners niet altijd wordt deelgenomen aan de projectgroep en dat zorgt wel voor wat zand in de machine, aangezien dit ook in de voorbereiding wel samen wordt gedaan. Daarover zijn dan ook stevige gesprekken gevoerd en het wordt nu conform het voorstel aangepast, zodat de desbetreffende gemeenten er achteraan gaan, zodat de betreffende ambtenaar er voortaan altijd is. De stuurgroep, de projectgroep, de uitvoering en de gebiedscommissies blijven dus gewoon bestaan, maar er wordt nu voor gezorgd dat daar ook fulltime inzet in wordt gepleegd. Gebiedscommissies kunnen namelijk niet werken als een ambtenaar niet het voorwerk doet. Daar is kritisch op gereageerd, dat is hier ook zo neergezet, maar een volgende keer zal zij dit eerst kritisch nalezen. Er komt dus geen extra kernteam en de organisatie wordt gewoon aangehouden zoals deze is neergezet. Spreekster heeft helaas wel vaker bestuurders bij andere gebiedsgerichte projecten moeten aanspreken op het feit dat de ambtelijke rechterhand tijdens vergaderingen niet altijd aanwezig was. Dat zorgt ervoor dat er dan discussies in de stuurgroep ontstaan die ambtelijk in de projectgroep hadden moeten worden voorbereid.

De heer HUIZING begrijpt dat de organisatie nu op orde is, zodat hij zich daar geen zorgen meer over hoeft te maken. Van de economische meerwaarde van LEADER zegt de gedeputeerde dat het zoals het in deze regio gaat, de resultaten passen binnen de doelstellingen van LEADER.

Mevrouw EDELENBOSCH antwoordt dat de evaluatie van Noord-Nederland voor wat betreft het LEADER-programma er beter uitziet dan de LEADER-programma's in de rest van Nederland.

**11. Statenstuk 2006-240; Delegatie operationeel grondwaterbeheer**

Mevrouw KAAL merkt op dat per 1 januari 2007 het operationeel grondwaterbeheer overgedragen wordt aan de waterschappen. In het stuk is te lezen dat personeel en kostenvergoeding niet mee overgaan. Informatie bij de waterschappen leert dat zij ondanks dat hebben ingestemd en dat kwam ook vooral omdat zij het niet kies vinden om op dit moment daar stampij over te maken, nu deze taken over twee jaar toch aan hen worden overgedragen. Zij vinden echter ook dat het in principe wel zo zou moeten zijn dat als er taken worden overgedragen, ook de fte's en de middelen worden overgedragen. De heffingsbevoegdheid van de leges is wel overgedragen door de provincie maar daarvan zullen zij geen gebruik van maken omdat er een erg groot verschil zit tussen de legesheffing in Groningen en in Drenthe. Uiteindelijk is het dus altijd zo dat gemaakte kosten verrekend moeten worden en dan gaan de heffingen vaak omhoog. De waterschappen zijn op dit moment alleen erg druk bezig met kostenbesparingsprogramma's, waardoor zij denken dat volgend jaar waarschijnlijk sprake zal zijn van lagere lasten met behoud van kwaliteit en dat is heel erg mooi. Ook lijkt er op dit moment een tendens te zijn dat de Brusselse richtlijn met betrekking tot de Kaderrichtlijn Water voor dit gebied geen grote consequenties zal hebben. Er hoeven geen grote investeringen te worden gedaan en de zaak is hier goed op orde. Dit alles bij elkaar maakt dat de schade van het niet doorschuiven van de middelen wel mee zal vallen, althans zo lijkt het op dit moment. Hoewel er steeds bij meerdere gelegenheden en door meerdere partijen wordt aangedrongen op het verminderen van het aantal fte's op het provinciehuis en het wegvallen van de taken, blijven de uren gewoon aanwezig.

Mevrouw KLIP antwoordt dat mevrouw Kaal zich kennelijk kan vinden in dit besluit. De provincie heeft in het noorden als een soort van relatiemanager gespeeld om het tegelijkertijd met Groningen en Overijssel eens te worden, aangezien het vier waterschappen betreft. Met de waterschappen is uitgebreid gesproken over het niet overdragen van fte's, maar de waterschappen zijn akkoord met dit besluit, dus zij zal daar verder niet over in discussie treden. De 350 uren die overblijven binnen de provinciale organisatie kunnen meer dan goed worden gebruikt omdat de watertaken voor de provincie alleen maar

zijn toegenomen. Zo is de Kaderrichtlijn Water één van de punten, maar er speelt veel meer op dit gebied. Als het een verkapte oproep is om als provincie steeds zorgvuldig naar de eigen bezetting te blijven kijken, dan kan zij mevrouw Kaal verzekeren dat zij dat doet. De twee keer dat de commissie inmiddels is ingelicht en bijgepraat over de organisatieontwikkeling, is ook daarop gestoeld. Strategisch personeelsmanagement komt er in dezen op neer dat er vacatures die ontstaan door natuurlijk verloop niet zonder meer opnieuw worden ingevuld, maar dat steeds wordt gekeken of dat nog wel nodig is. Zo kan het zijn dat twee fte's worden vervangen door één wat hoger gekwalificeerde fte. Het college is daar actief mee begonnen en blijft daar ook mee bezig.

De VOORZITTER concludeert dat er geen behoefte is aan een tweede termijn en stelt vast dat dit statenstuk als hamerstuk naar de vergadering van provinciale staten kan.

**12. Brief van Klankbordgroep WAV van 3 juli 2006 over Eindverslag Klankbordgroep Wet Ammoniak en Veehouderij**

De heer BRINK van LTO Noord spreekt in als lid van de klankbordgroep. De staten hebben op 10 januari 2006 besloten tot het instellen van een Klankbordgroep WAV en het eindverslag van deze breed samengestelde klankbordgroep staat vandaag op de agenda. De LTO Noord heeft het gewaardeerd dat de staten deze problematiek op deze manier hebben opgepakt. De klankbordgroep heeft zich gericht op twee gelijkwaardige doelen, namelijk de bescherming van waardevolle natuur tegen ammoniakdepositie en aan de andere kant het bieden van ontwikkelings- en keuzemogelijkheden voor veehouderijen met perspectief. De conclusie en aanbevelingen uit het eindrapport geven aan dat als de politieke wil aanwezig is, het mogelijk is om deze beide doelen te realiseren. Hoewel er nog de nodige onduidelijkheid is over de VHR-gebieden is de klankbordgroep heel duidelijk ten aanzien van de beschreven knelpunten. Op pagina 23 staat de aanbeveling dat er voor deze bedrijven één zekerheid is waaraan de VHR-regelgeving niets toe of af zal doen, namelijk dat er voor hen op de huidige locatie geen continuïteitsperspectief is. Nu niet werken aan een oplossing, betekent kiezen voor een sterfhuisconstructie en het bieden van een oplossing kan nuttig zijn als verkenning voor de oplossingsrichtingen zoals deze zich straks eventueel zullen voordoen voor een groter aantal knelgevallen die ontstaan als gevolg van de VHR-regelgeving. Gelukkig is de klankbordgroep erin geslaagd om een provinciale gereedschapskist samen te stellen op basis waarvan de gesignaleerde knelpunten worden opgelost. Het gaat daarbij om instrumenten die de provincie zelf kan invullen om iets te doen voor deze bedrijven. In sommige gevallen is het nodig om de bestaande regeling nog iets op te rekken en in andere gevallen zullen de provinciale staten bereid moeten zijn budget beschikbaar te stellen. Gelet op de aard van de problematiek en het belang, gaat hij er vanuit dat de staten deze bereidheid zullen hebben. De voorzitter van de klankbordgroep mevrouw Stoel-Snater heeft de commissie bij brief van 3 juli 2006 een viertal voorstellen gedaan. De punten 1,2, 3B, 3C en 4 zijn duidelijk en hij ziet geen enkel probleem waarom de staten die punten niet zouden overnemen. Datzelfde geldt voor punt 3A, maar hij wil daarbij opmerken en erop aandringen dat het college wat concreter wordt, zodat er voorstellen komen waardoor de onzekerheid voor die bedrijven niet langer in de lucht blijft hangen. Op dit punt adviseert het college om de provinciale gereedschapskist te benutten bij het oplossen van knelpunten. Hoewel niet alle knelpunten van vandaag op morgen kunnen worden opgelost, zal het goed zijn wanneer de commissie met het college een tijdpad afspreekt wanneer het college informatie zal verstrekken over de stand van zaken betreffende de knelgevallen en natuurlijk over de oplossingsrichtingen waarvoor gekozen zou worden. Verder wordt in punt 3A nog gesteld dat er duidelijkheid moet zijn over de verschillende definitieve wetsteksten. Hij gaat ervan uit dat de definitieve wetstekst van de WAV geen enkele verandering voor de betreffende bedrijven zal inhouden, zodat de nu al voorbereide verkenningen plaats kunnen vinden en er oplossingen komen voor de knelpunten.

De heer BAAS vraagt of de heer Brink de laatste zin van de brief van mevrouw Stoel op pagina 3 onderschrijft. Die zin begint met: "Ik ben zonder meer positief……." Onderschrijft de heer Brink die zin?

De heer BRINK antwoordt positief te zijn over het werk van de klankbordgroep en hij is tevreden met de uitkomsten van het onderzoek, maar er moet wel een vervolg aan worden gegeven en dat is aan de staten en het college om te doen.

Mevrouw STOEL wijst erop dat de heer Brink al in kort bestek heeft geschetst, wat de commissie in de afgelopen anderhalf jaar heeft gedaan. Het ontstaan van de klankbordgroep gaat terug tot 10 januari 2005. De toenmalige Statencommissie MWG nam hiertoe destijds het initiatief. In deze commissie kwam het dossier ammoniak voortdurend terug op de agenda en toen werd geconstateerd dat communicatiestoringen tussen verschillende partijen moesten verdwijnen door een andere benadering. De klankbordgroep werd daarom opnieuw in het leven geroepen. In die klankbordgroep waren alle partijen vertegenwoordigd, naast statenleden en commissieleden, de LTO-Noord en de Milieufederatie, beheerders van natuurterreinen, het Drents Agrarisch Jongeren Kontact (DAJK) en ook het college. Deze partijen waren regelmatig aanwezig in de persoon van mevrouw Klip of één van haar ambtenaren. In de klankbordgroep is vanaf het begin constructief gewerkt. Er is geprobeerd om tegenstellingen te overbruggen en de klankbordgroep heeft volop geprobeerd om zich door dit dossier te worstelen. Tussen Milieufederatie en LTO-Noord was sprake van een vruchtbare samenwerking en de weerslag daarvan is terug te vinden in de eindrapportage. Toen werd gestart met de klankbordgroep werd verwacht binnen een jaar klaar te zijn. Dat is absoluut niet het geval geweest vanwege de moeilijkheidsgraad van de materie, maar ook doordat de landelijke regelgeving parten heeft gespeeld vanwege de langdurige herziening van de WAV. Op dit moment zijn beide zaken nog niet duidelijk. In het voorjaar was dit voor de klankbordgroep reden om aan te geven dat er nu een aantal zaken ligt en dat het rapport De Vries was afgerond. Bovendien lag er een voorstel van Milieufederatie en LTO om binnen Natura 2000 een aantal stappen te kunnen zetten. Daar kan nog wel op worden gewacht, maar straks bestaan deze staten in deze samenstelling niet meer. Daarom moet dat wat er ligt worden overgedragen aan de staten en daarbij doet zij het voorstel de klankbordgroep nu te ontbinden. Wanneer de commissie instemt met de op pagina 2 vermelde voorstellen in de eindrapportage van de klankbordgroep, dan kan dat wat er nu ligt worden overgedragen aan het college. De commissie kan de zaak dan nu bespreken volgens de voorstellen zoals die in de eindrapportage zijn gedaan en vanuit de commissie kan de zaak dan worden neergelegd bij het college.

De VOORZITTER vraagt of het eindverslag zoals dat voorligt de instemming heeft van de verschillende fracties.

De heer HAIKENS merkt op dat vorig jaar het belangrijke besluit is genomen om deze commissie tot leven te roepen, want er bestonden op dat moment spanningen tussen verschillende organisaties. Deze commissie heeft haar uiterste best gedaan om de rimpels die er waren glad te strijken en de heer Brink bevestigt met zijn woorden dat dit deel van het werk van de commissie een uitstekende uitwerking heeft gehad. Dat de werkzaamheden toch nogal lang hebben geduurd, heeft te maken gehad met het niet voldoende voor handen hebben van het instrumentarium dat nodig was om tot een oplossing te komen. Het is niet alleen het werk van de commissie geweest, maar ook de hulp van minister Veerman zelf heeft hieraan bijgedragen. De minister heeft via de kamer de regelingen laten bijstellen en hierdoor is er veel meer duidelijkheid gekomen en zijn de knelgevallen die er in het begin in groten getale waren voor een groot deel weggevloeid. Het is dus om meerdere redenen heel goed geweest dat deze commissie haar werk heeft gedaan. Het werk van de commissie is nog steeds niet afgerond, want er is nog altijd een discussie gaande in de Tweede Kamer over het ammoniakbeleid, maar de signalen gaan nu in de richting dat de aanvankelijk voor drie jaar geleden wijd verbreide mening dat individuele bedrijven een belangrijke rol speelden bij de ammoniakvervuiling, aan herziening toe is. Hierdoor zijn de mogelijkheden om dergelijke zaken op te lossen, breed voor handen. Spreker vindt de uitkomst zeer positief en onderschrijft het voorstel van mevrouw Stoel om dit stuk over te dragen aan het college, met dien verstande dat de discussie over Natura 2000 nog niet is gevoerd. Wat punt 3a betreft is de gereedschapskist helaas niet zo vreselijk vol. Er zitten maar een paar dingen in, maar de zaken die er in zitten moeten dan ook voldoende en effectief worden gebruikt.

De heer BAAS vindt het een goede zaak dat met wederzijds vertrouwen verder kan worden gewerkt aan dit dossier. De vraag is dan alleen hoe het zit met de wet- en regelgeving die niet zo snel gaan als de provincie wil. Hij hoopt dat daar in de toekomst schot in komt en voor het overige ondersteunt hij de vier voorstellen.

De heer SMIT spreekt zijn waardering uit voor het werk wat de commissie heeft gedaan en de wijze waarop verschillen die niet overbrugbaar leken, toch zijn overbrugd. Hoe houdbaar acht de commissie de gereedschapskist, gezien de onzekerheden in de landelijke regelgeving? Hij ondersteunt de vier voorstellen zoals die zijn gedaan door de commissie.

De heer DE JONG is tevreden over de behaalde resultaten van de mediation die heeft plaatsgevonden. Het is prima dat het wordt overgedragen aan het college, zodat er een vervolg aan kan worden gegeven, waar deze commissie dan weer over verder kan spreken. Wat spreker betreft zou daarin ook een compensatieregeling voor de boeren mogen worden opgenomen.

De heer POPKEN gaat akkoord met de vier voorstellen. Hij is zelf met veel plezier werkzaam geweest in de commissie onder leiding van mevrouw Stoel. Er vonden goede gesprekken plaats tussen degenen die hieraan deelnamen, dus spreker neemt toch met enige weemoed afscheid van deze klankbordgroep.

De heer WASSINK stemt in met de voorstellen zoals die zijn gedaan en heeft met waardering kennis genomen van het werk van de commissie. Hij heeft uit betrouwbare bron vernomen dat het initiatief tot het instellen van de commissie van de kant van GroenLinks kwam.

De heer SLAGTER ondersteunt de positieve woorden die er gesproken zijn. Wat nu voorligt is een soort van tussenverslag, waarbij er een risico bestaat op een standstill vanwege onduidelijkheden in de wetgeving. Duidelijk is dat de overlegstructuur heeft gewerkt en in de toekomst is dit een bruikbare werkvorm om opnieuw uit de kast te halen. Hij ondersteunt de vier voorstellen. Wel vraagt hij zich af wat het college precies gaat doen als de tekst van het eindverslag aan het college wordt overgedragen. Het is namelijk aan het college om aan het geheel in de toekomst een vervolg te geven.

Mevrouw STOEL merkt met betrekking tot de houdbaarheid van de gereedschapskist op dat er voldoende instrumenten en gereedschappen in de kist moeten zitten om met deze problematiek verder te kunnen. De klankbordgroep is tevreden over de waarderende woorden die de commissie over heeft voor het eindverslag en zal dit als zodanig overdragen aan het college.

Mevrouw KLIP antwoordt geen behoefte te hebben om nu al inhoudelijk te reageren op het eindverslag en de opmerkingen die hierover door de commissie zijn gemaakt. Indien het eindrapport aan het college wordt aangeboden zal het college daarnaar kijken en te zijner tijd met voorstellen over de vervolgprocedure komen.

De VOORZITTER concludeert dat het eindverslag door de commissie wordt onderschreven. De klankbordgroep kan worden ontbonden nadat het eindverslag aan het college is aangeboden.

**13. Statenstuk 2006-242; Subsidieverordening stedelijke ontwikkeling**

De heer DE JONG vraagt naar het onderscheid tussen stedelijke ontwikkeling en stedelijke vernieuwing. Hij heeft namelijk geconstateerd dat Emmen ook middelen krijgt uit het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV).

De heer SMIDT neemt aan dat de monitoring en evaluatie van de gelden die besteed worden aan stedelijke ontwikkeling middels de jaarstukken plaats dient te vinden en kan zich in voorliggende verordening vinden.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat de provincie middelen beschikbaar stelt voor stedelijke ontwikkeling. Dat zijn andere middelen dan de middelen die bijvoorbeeld aan Emmen beschikbaar worden gesteld in het kader van het ISV. Dat betekent dat Emmen daarnaast ook nog geld van de provincie krijgt in het kader van de stedelijke ontwikkeling. Het provinciaal beleid is erop gericht om deze geldstromen beter te stroomlijnen en het college zal zich daar de komende periode dan ook voor inzetten

**14. Brief van 12 juli 2006, kenmerk 26/5.5/2006007099, Voortgangsrapportage "aanjaagteam" wonen, welzijn en zorg**

De heer SLAGTER merkt op dat het aanjaagteam is ingesteld als gevolg van een motie van zijn partij en de heer Peters, als gevolg van de zorgen die er waren over het woonbeleid ten aanzien van ouderen met een zorgvraag. Dit heeft geleid tot een toenemende samenwerking tussen gemeenten, corporaties en provincie in de vorm van convenanten met daarop aansluitende uitvoeringsprogramma’s. Hij vraagt hoe de staten nu zicht kunnen houden op de resultaten van de uitvoeringsprogramma’s.

De heer PETERS merkt op dat het woord "aanjaagteam" snelle flitsende acties lijkt te impliceren. Er vindt in dit kader echter wel overleg plaats en er zijn convenanten afgesloten, maar wat is er nu werkelijk concreet gebeurd? In dat kader vraagt hij aan de PvdA of deze fractie tevreden is over het proces en de resultaten, gezien tegen de achtergrond van de strekking van de motie die destijds is ingediend.

De heer SLAGTER antwoordt wel tevreden te zijn. Er is een duidelijk werkstructuur tot stand gekomen, maar tot nu toe is onduidelijk wat precies de resultaten van de uitvoeringsprogramma’s zijn. Daarvoor is het nu ook nog te vroeg.

De heer PETERS wijst erop dat er destijds een projectleider is aangesteld, maar dat de contacten met de projectleider inmiddels zijn afgebouwd. Is dat een teken dat er voldoende in gang is gezet zodat er op termijn ook effecten zijn waar te nemen?

De heer SMIDT wijst erop dat er nog niet veel afspraken zijn gemaakt. Hij vraagt zich af wanneer er nu precies sprake is van een zorgbestendige regio. Ook wil hij weten hoe het staat met de woonplannen.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat destijds een aanjaagteam in het leven is geroepen om te zorgen dat er woningen zouden komen voor ouderen en mensen met een zorgvraag. De heer Buursink is aangesteld als projectleider en heeft als eerste onderzoek gedaan naar de vraag naar dergelijke woningen. Conclusie was dat er geen acute behoefte was aan dergelijke woningen, maar dat er op dat gebied wel iets moest gebeuren om in de toekomst te kunnen voldoen aan de vraag. Er zijn dan ook afspraken gemaakt tussen de convenantpartners, woonplannen zijn besproken met gemeenten en er zijn prestatieafspraken gemaakt met corporaties. Ook geeft het ISV-traject in een zestal gemeenten een impuls met betrekking tot wonen, welzijn en zorg en daarnaast is er voor deze doelgroep een forse aanslag gedaan op de zogenaamde knelpuntenpot. In bijna alle gemeenten zijn prestatieafspraken gemaakt met de corporaties en er is een convenant gesloten met drie gemeenten teneinde alle partijen om tafel te krijgen en afspraken te maken. In Zuidoost-Drenthe is het uitvoeringsprogramma compleet. De heer Buursink heeft dan ook fantastisch werk geleverd en hoewel spreekster geen garanties kan geven, heeft zij er wel vertrouwen in dat gemeenten een slag zullen maken, gezien de gemaakte afspraken. Probleem nu is dat het erop lijkt dat alles wel erg veel rondom de thema’s wonen, welzijn en zorg lijkt te draaien. Gezien de vergrijzing dreigt dit een behoorlijke hype te worden. Dat betekent dat deze provincie zonder meer zorgbestendig lijkt te worden, maar garanties kan zij daarvoor niet geven.

De heer SLAGTER vraagt hoeveel woningen hij er over twee of drie jaar bij kan plussen als in de huidige situatie een nulmeting wordt gedaan.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat dit moeilijk te zeggen is. De woningmarkt heeft zo zijn eigen dynamiek en de situatie rondom de appartementenbouw is daarvan een illustratie. Zo'n twee of drie jaar geleden was er nog een enorme vraag naar appartementen, maar die is nu drastisch gedaald en mensen wonen nu het liefst in een grondgebonden, kleine woning. Veel van deze woningen zijn voor de doelgroep vrij gemakkelijk om te bouwen. In de woonplannen wordt dan nu ook vooral rekening gehouden met het zogenaamde duurzaam bouwen, wat betekent dat er bij de bouw van woningen een voorschot wordt genomen op de vergrijzing, zodat mensen gedurende de verschillende fases in hun leven in dezelfde woning kunnen blijven wonen. In dit kader zijn er met de meeste gemeenten in de woonplannen afspraken gemaakt en in sommige gemeenten moet nog een discussie worden gevoerd over de aantallen woningen en de overige prestaties. Monitoring vindt plaats door middel van controle achteraf op de realisatie van de afspraken die in de woonplannen zijn gemaakt.

De heer SMIDT wijst erop dat gemeenten de verantwoordelijkheid hebben voor de uitvoering van de WMO en dus voor het aanbod van voldoende zorgwoningen, terwijl de provincie de regierol heeft in de verdeling van de zorgwoningen over de gehele provincie Drenthe. De opdracht van de heer Buursink was toch het zorgen voor zorgwoningen voor mensen die in Drenthe wonen?

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat de provincie inderdaad de regie voert via de woonplannen. In die woonplannen wordt een specifieke taakstelling opgenomen voor wat betreft de aantallen zorgwoningen. In die woonplannen staan echter ook nog andere taakstellingen dan die wonen in combinatie met welzijn en zorg betreffen. Er zijn namelijk ook nog andere doelgroepen waarvoor moet worden gebouwd, zoals de starters op de woningmarkt.

De heer WIJBENGA wijst erop dat voor starterswoningen en startersleningen destijds een minimaal beroep is gedaan op de knelpuntenpot.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat dit klopt. Niet door starters is een beroep gedaan op de knelpuntenpot, maar wel voor het realiseren van woningen voor ouderen en mensen met een zorgvraag.

## 15. Procedurevoorstel van de fractie van GroenLinks inzake het opgestelde Rapport Toekomstperspectieven voor de bevolking van Drenthe

De heer KUIPER merkt op dat de voortzettende vergrijzing gevolgen heeft voor alle terreinen van provinciaal beleid, bijvoorbeeld ook voor de wegenaanleg. Immers, indien door de vergrijzing het aantal werkenden in deze provincie verder afneemt, heeft dat gevolgen voor het woon-werkverkeer en de wegenstructuur en hoeven er minder wegen aan te worden gelegd. Hij dringt erop aan om in een open discussie de gevolgen van de vergrijzing van de bevolking voor verschillende provinciale beleidsterreinen in kaart te brengen. Hij stelt dan ook voor om in de commissie een politieke discussie bij het haardvuur over de gevolgen van de vergrijzende bevolking te gaan voeren naar aanleiding van het rapport over de toekomstperspectieven voor de bevolking van Drenthe.

De heer KLOOS vindt dit een goed idee. Het sluit ook aan bij de discussie over de zogenaamde senioreneconomie.

De heer SLAGTER heeft geen bezwaar tegen deze discussie. Wel vraagt hij zich af hoe deze discussie vormgegeven gaat worden. Moet bijvoorbeeld eerst het college met een voorstel
komen naar aanleiding van het rapport van GroenLinks? Hoe dient dit onderwerp in discussie te worden gebracht?

De heer BAAS voelt ook wel iets voor een discussie over dit onderwerp in een reguliere commissievergadering.

De heer PETERS vindt het een goed initiatief van GroenLinks en wil graag mee discussiëren. Hij wil die discussie echter niet op een filosofische wijze voeren, maar aan de hand van concrete resultaten van onderzoeken die zijn verricht naar bijvoorbeeld de woningbouw in het regiovisiegebied. Dit voorstel zou hij daarnaast graag willen bundelen met een concreet voorstel van de kant van het college over de vorm van de te voeren discussie.

De heer SMIDT is het daar mee eens. Afhankelijk van wat het college met het voorliggende rapport wil, is hij graag bereid de discussie over de bevolkingsontwikkeling in relatie met de gevolgen voor verschillende beleidsterreinen te voeren.

De heer SMIT vindt dit een goed initiatief van GroenLinks. Het is goed wanneer de vergrijzing bijvoorbeeld ook wordt gekoppeld aan de gevolgen die het heeft voor de mobiliteit en het energiegebruik in deze provincie

De heer DE JONG wil graag deze discussie voeren, maar wel naar aanleiding van resultaten die gebaseerd zijn op degelijke onderzoeken. Indien uit die onderzoeken blijkt dat er iets te discussiëren valt, dan doet hij daar graag aan mee.

De heer POPKEN vindt dit een goed voorstel van GroenLinks. De vraag is alleen waar het college zelf mee komt.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat ook het college naar aanleiding van diverse prognoses, onderzoeken en rapporten wil weten hoe het verder gaat met de ontwikkeling van de bevolking in Drenthe. Eind deze maand zijn de jongste cijfers bekend over de bevolkingsontwikkeling in Drenthe en het college zal dan deskundigen inschakelen om te analyseren of de trend in Drenthe spoort met de landelijke trend, of dat er verschillen in zitten. Het college organiseert daarnaast een conferentie met deskundigen. Overigens hecht spreekster eraan te zeggen dat dit een eigen initiatief is van het college dat niet gekoppeld dient te worden aan het eigen initiatief van GroenLinks. De commissie kan dan ook best zijn eigen open haard discussie voeren, maar dit moet niet worden verbonden met het onderzoek van het college en de conferentie met deskundigen die het college organiseert.

De heer KUIPER merkt op dat hij zich erin kan vinden wanneer eerst het college een conferentie met deskundigen organiseert, waarna de uitkomsten en consequenties van die conferentie kunnen worden besproken in een haardvuursessie van de commissie.

Mevrouw HAARSMA merkt op dat onder deskundigen geen hoogstaande wetenschappers moeten worden verstaan.

De VOORZITTER concludeert dat het initiatief van GroenLinks brede steun vindt in de commissie en dat het aan het college is om met een voorstel te komen met betrekking tot de wijze waarop dit initiatief wordt uitgewerkt.

De heer KUIPER merkt op dat hij in overleg met de griffie ook met een eigen voorstel zal komen.

(De voorzitter schorst de vergadering van 17:00 tot 17:30 uur)

*Vraag van de heer Kuiper van GroenLinks in het kader van de rondvraag aan gedeputeerde Swierstra*

De heer KUIPER heeft een brief gelezen van de gemeente Hattem over de Hanzelijn en de tunnel onder de IJssel en hij vraagt hoe de gedeputeerde hier tegenover staat. De gemeente Hattem heeft namelijk geconstateerd dat er nogal wat consequenties zijn voor het zicht. Hier ligt een duidelijke relatie met de Betuwelijn en de wijze waarop er met de inspraakreacties is omgegaan. De provincie is daar ook mede-verantwoordelijk voor. Hij vraagt zich af op welke wijze direct betrokkenen worden betrokken bij de besluitvorming over de Zuiderzeelijn-Betuwelijn.

De heer SWIERSTRA antwoordt dat er nog vervolgstudies moeten worden verricht en dat er nog niets kan worden gezegd over de manier waarop de eventuele Hanzelijn++ zal worden aangelegd. Inspraakmogelijkheden zullen op een normale wijze worden geboden. Gespeculeer op onvolkomen inspraakmogelijkheden betreft dus een theoretische discussie en dat wil hij te allen tijde vermijden. Wanneer de plannen concreet zijn zal hier uiteraard op worden teruggekomen.

**16. Brief van gedeputeerde staten van 1 juni 2006 over Overdracht N34 De Punt-Drents/ Overijsselse grens**

De heer KUIPER wil de aanleg van wegen betrekken bij de dalende bevolkingstrend en de toenemende vergrijzing. Deze hebben een afnemende druk op wegen tot gevolg. Dat betekent dat de piekbelasting van de N34 zal teruglopen. Het beheer en onderhoud van deze weg is verschoven van het Rijk naar de provincie en daarmee is de provincie verantwoordelijk geworden voor de veiligheid van deze weg. Het argument dat de provincie gebruikt is dat Rijkswaterstaat geen weg wil zonder ongelijkvloerse kruisingen, maar nu is de provincie zelf verantwoordelijk voor deze weg. Dat betekent dat er creatiever kan worden omgegaan met de gekozen oplossing voor de herinrichting van deze weg. Spreker denkt daarbij aan bijvoorbeeld een driestrooksweg met een betonconstructie, net als op de A28. Dat heeft tot gevolg dat de doorstroming verbetert en is tevens een veiliger en goedkoper oplossing. Verder stelt hij voor om bij Borger dan een constructie aan te leggen met een rotonde, zodat op een goede manier over de N34 kan worden gereden. Is het college bereid om dit te overwegen en dus op een andere, meer creatieve manier een oplossing te zoeken voor deze weg, nu het Rijk niet langer verantwoordelijk is voor beheer en onderhoud van deze weg?

De heer HAIKENS merkt op geen enkele behoefte te hebben om de voor de N34 gekozen oplossing te heroverwegen en kan zich dan ook niet vinden in het door de heer Kuiper gedane voorstel.

De heer SLAGTER is het met de heer Haikens eens. GroenLinks trekt al conclusies uit de afnemende bevolking en de vergrijzing voor de aanleg van wegen, zonder dat de gevolgen van de afnemende bevolking en vergrijzing überhaupt zijn bediscussieerd. Een rotonde bij Borger is niet aan de orde, want de N34 is een stroomweg en daar moeten ongelijkvloerse kruisingen komen. De herinrichtingsplannen zoals die destijds zijn opgesteld toen de weg nog onder verantwoordelijkheid van Rijkswaterstaat viel, moeten dus gewoon doorgaan.

De heer BAAS sluit zich hierbij aan. Het is niet goed om op eenmaal genomen besluiten terug te komen en daarom moet er worden doorgegaan op de ingeslagen weg, zoals bij de N381. Hij voelt er ook niets voor om bij Borger de zaak opnieuw ter discussie te stellen door voor te stellen om een rotonde aan te leggen.

De heer HAIKENS is het daarmee eens. Er moet worden doorgegaan op de weg zoals die destijds is ingeslagen, inclusief eventuele extra veiligheidsmaatregelen op de N34.

De heer JANSSEN heeft er moeite mee dat volgend jaar de N34 tussen Borger en Gieten volledig dicht gaat. Nu het echter een provinciale verantwoordelijkheid is, pleit hij voor een goede bewegwijzering naar alternatieve routes.

De heer HAAR vindt het prematuur om mogelijke demografische ontwikkelingen aan te grijpen voor een discussie over mobiliteit en de inrichting van een weg als de N34. Hij is het er niet mee eens om door verandering van de beheerssituatie op de N34 de doorlopen besluitvorming op dit punt weer op de helling te zetten. Bovendien zijn alternatieven zoals die zijn aangedragen door de heer Kuiper al meegenomen in de doorlopen besluitvormingsprocedure. Hij is dus tegen het voorstel van de heer Kuiper.

De heren DE JONG en POPKEN zijn het eens met vorige sprekers en zijn dus tegen het voorstel van de heer Kuiper.

De heer KUIPER heeft het college verzocht om te kijken naar de N34 als voorbeeld om op een andere manier met veiligheid om te gaan. Dat kan nu de provincie verantwoordelijk is voor het beheer van de weg. Hij legt zich echter neer bij het feit dat hij daar handen van de overige commissieleden niet voor op elkaar krijgt.

De heer SWIERSTRA antwoordt dat de staten formeel nog het besluit tot overname van de verantwoordelijkheid voor de N34 dienen te nemen. Dit dossier is al jaren oud en de N34 moet dan ook gezien worden als onderdeel van het totale wegennet. De ontwikkeling van weg is als zodanig bekeken in het kader van het project Duurzaam Veilig, maar ook in de berekeningen die zijn uitgevoerd in het kader van de netwerkanalyse Groningen-Assen. Gebleken is dat het verkeersaanbod op de N34 de komende jaren juist groeiende zal zijn. Binnen een paar weken is het statenvoorstel te verwachten dat de overname van de N34 door de provincie regelt per 1 januari 2007. Aan de beheersmaatregelen zal er niets veranderen, want deze zijn in de voorgaande jaren al uitgewerkt en besluitvorming daarover heeft al plaatsgevonden. Alleen over het zuidelijke deel van de weg zal nog overleg worden gevoerd met de gemeenten, maar daarvoor is ook al geld ontvangen van Rijkswaterstaat.

**17. Sluiting**

De VOORZITTER sluit de vergadering om 17:55 uur.

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 1 november 2006.

,voorzitter,

,commissiegriffier

TOEZEGGINGEN: Geen

HW

**Lijst van toezeggingen Statencommissie Omgevingsbeleid**
*(tot en met vergadering van 20 september 2006 bijgewerkt)*

| **Nr** | **Datum toezegging** | **Korte termijn** (binnen 3 maanden) | **Afdoening** | √ |
|---|---|---|---|---|
| 1. | 17-10-2005 SC OGB | Mevrouw EDELENBOSCH zegt toe de commissie een stuk toe te sturen over de kosten van de nationale parken. | | |
| 2. | 21-11-2005 SC OGB | Mevrouw EDELENBOSCH zegt toe dat zij het gesprek met de landinrichtingscommissie wil aangaan om te kijken of het wellicht in tweede instantie mogelijk is om alsnog het gehele Rundeproject, zoals dat destijds door de heren Van Westen en Berg is ontworpen, te realiseren. Tevens zal zij met de DLG bespreken wat er in de communicatie over het plan met de bevolking van de Foxel-Scholtenskanaal verkeerd is gegaan. | | |
| 3. | 12-04-2006 SC OGB | Mevrouw EDELENBOSCH zegt toe dat zij de commissie binnenkort een samenvatting nog zal geven van wat Drenthe te kort komt in het bod van het Rijk, m.b.t. het ILG zodat de staten dat mee kunnen nemen in hun contacten met de leden van de Tweede Kamer | | |
| 4. | 15-03-2006 SC OGB | Mevrouw HAARSMA zegt toe dat de commissie de cultuurhistorische waardenkaart zal ontvangen en dat zal worden uitgezocht of de cultuurhistorische waardenkaart als uitwerkingsplan van het POP in de commissie dient te worden behandeld. | | |
| 5. | 23-05-2005 SC MWG | Mevrouw KLIP zegt toe dat de staten op niet al te lange termijn worden geïnformeerd over de stand van zaken met betrekking tot het parkmanagementbeleid. | | |
| 6. | 12-04-2006 SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe dat zij zal nagaan waar de informatie vandaan komt dat op het windmolenpark in Coevorden het gewenste vermogen van 15 megawatt niet zal worden gehaald. | Bij brief van 13 sep-tember 37/MB/A72006010707 | √ |
| 7. | 12-04-2006 SC OGB | Mevrouw KLIP zal onderzoeken wat nodig is en hoeveel tijd het kost om van Drenthe een energie-neutrale provincie te maken, afhankelijk van de hoeveelheid tijd die het ambtelijk apparaat in een dergelijke exercitie zal moeten steken. | Onderzoek in gang gezet | |
| 8. | 12-04-2006 SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe dat zij de mogelijkheden voor een revolving fund voor particulieren die energiebesparende maatregelen willen nemen, zal onderzoeken. | Onderzoek in gang gezet | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 9. | 12-04-2006<br>SC OGB | Mevrouw KLIP zegt de commissie toe zo snel mogelijk het uitwerkingsplan of de uitwerkingsnota die naar aanleiding van de Nota Energiebeleid wordt opgesteld, toe te zullen zenden. | | √ |
| | | **Lange termijn** | | |
| 1. | 12-04-2006<br>SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe dat het college volgend jaar met een uitvoeringsprogramma zal komen dat aan de ene kant een terugblik op het afgelopen jaar en een vooruitblik op datgene waarmee wordt doorgegaan of wat de provincie nog gaat doen, gekoppeld aan de $CO_2$-winsten en het multiplierefect van het provinciale geld. | | |
| | | **Moties** | | |
| 1. | 15-06-2005<br>PS | PS verzoeken het college vóór 1 september 2005 aan provinciale staten van Drenthe een actieplan met betrekking tot de positie van Emmen in de Nota Ruimte als in de overwegingen bedoeld ter kennisneming voor te leggen. | **01-09-2005** | |
| 2. | 14-06-2006<br>PS | PS dragen het college op af te zien van het voornemen te bezuinigen op de Natuur- en Milieueducatie. | | |
| 3. | 14-06-2006<br>PS | PS draagt het college op de mogelijkheden van een starterslening, of andere gelijksoortige instrumenten, te onderzoeken en daarbij als voorbeeld het plan van de provincie Limburg te betrekken. | | |

provincie Drenthe

# Verslag

**van de vergadering van**
**provinciale staten van Drenthe**

gehouden op 15 november 2006

INHOUD


Opening 4
Mededelingen 4
Ingekomen stukken 4
Vaststelling van de agenda 4
Vaststelling verslagen 4 oktober en 18 oktober 2006 5
Mondelinge vragen 5
Voorstellen 5
Statenstuk 2006-250; Innovatief ondernemerschap Drenthe 5
*Amendement A1*: aangenomen 5
Statenstuk 2006-252, herzien; Verordening inzake de instelling, samenstelling en werkwijze van de Commissies voor behandeling en advisering over bezwaarschriften, beroepschriften en klachten (Verordening rechtsbescherming) 13
*Amendement A2*: aangenomen 13
Statenstuk 2006-255; Marketing en promotie Drenthe 14
Statenstuk 2006-256; Aanvulling project Revitalisering provinciehuis, isolatieglas 19
Statenstuk 2006-259; Aanvulling project Revitalisering provinciehuis II, warmte- en koudeopslag 19
Statenstuk 2006-257, herzien; Actualisatie reserves en voorzieningen 27
Rapport "Resultaten MKB-maatregelen ter versterking van de marktsector in Noord-Nederland" van de Noordelijke Rekenkamer 29
Statenstuk 2006-253; 8e wijziging begroting 2006 32
Begroting 2007 c.a. 33
Statenstuk 2006-244; Nota van aanbieding Begroting 2007 33
*Motie M1*: ingetrokken 47
*Motie M2*: aangenomen 57
Statenstuk 2006-254; Eerste wijziging Begroting 2007 60
Sluiting 60

**PROVINCIALE STATEN VAN DRENTHE**

Verslag van de vergadering van provinciale staten van Drenthe, gehouden op 15 november 2006 in het provinciehuis te Assen.

**Tegenwoordig zijn:**

A.L. ter Beek, Commissaris van de Koningin, voorzitter

de leden (45 in getal):

H. Baas (ChristenUnie)
H. Beerda (PvdA)
A. Boer (PvdA)
W.A.R. Boer (PvdA)
L. Bomhof (VVD)
N.B. Bossina (VVD)
A.H.J. Dohle (VVD)
G.A.W. Fonk (ALD)
mevrouw W.G. Goudriaan-Visser (PvdA)
A. Haar (D66)
Ch.C. de Haas (OPD)
J. Haikens (VVD)
F.A.J. Harleman (GroenLinks)
E. Hemsteede (PvdA)
H. Holman (CDA)
H.R. Hornstra (PvdA)
mevrouw I.J. Huisman-Holmersma (PvdA)
A. Huizing (PvdA)
H.G. Idema (PvdA)
B. Janssen (CDA)
S. de Jong (CDA)
mevrouw M.J. Kaal (CDA)
W.H. Kuiper (GroenLinks)
J. Langenkamp (GroenLinks)
A. Lanting (ALD)
H.P.K.M. Looman (PvdA)
mevrouw W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen (CDA)
mevrouw A.H. Mulder (CDA)
J. Oving (CDA)
mevrouw J.M. Pannekoek-van Toor (VVD)
A.G.H. Peters (CDA)
H. van de Pol (CDA)
E.A. Rougoor (PvdA)
J. Slagter (PvdA)
J.P. Sluiter (D66)
K.H. Smidt (VVD)
mevrouw G.H. Smith-Bults (GroenLinks)
mevrouw H.G. Stoel-Snater (PvdA)
M.P. Turksma (PvdA)
E.R. Veenstra (PvdA)

mevrouw S. van der Vijver-Geitz (PvdA)
A. Wendt (ChristenUnie)
Th.J. Wijbenga (CDA)
H. Zomer (CDA)
J. Zweens (PvdA)

mevrouw I.M. Rozema, griffier der staten van Drenthe

**Voorts aanwezig:**

mevrouw A. Edelenbosch (gedeputeerde)
mevrouw A. Haarsma (gedeputeerde)
mevrouw T. Klip-Martin (gedeputeerde)
S.B. Swierstra (gedeputeerde)
H. Weggemans (gedeputeerde)

**Met kennisgeving afwezig:**

C.D. de Jong (Fractie de Jong)
K. Jonker (CDA)
C.H. Kloos (Drents Belang)
E. Olij (PvdA)
R.E. Pot (PvdA)
G. Roeles (VVD)

## A. Opening

De VOORZITTER: Ik open de vergadering van provinciale staten (PS) (12.33 uur) en heet u allen van harte welkom.

## B. Mededelingen

De VOORZITTER: Ik deel mee dat berichten van verhindering tot het bijwonen van deze vergadering zijn binnengekomen van de heren Jonker, Kloos, Roeles, Olij, C.D. de Jong en Pot.
Op uw tafels ligt een boekje over de staatsrechtelijke organisatie en bestuursstructuur in Duitsland, uitgegeven door de Neue Hanze Interregio (NHI). Gelet op de toenemende regionale contacten met onze oosterburen lijkt het mij handig te weten hoe het daar in elkaar steekt.

## C. Ingekomen stukken

De VOORZITTER: Ik stel de staten voor de ingekomen stukken A.1 tot en met A.4 en B.1 tot en met B.4 conform de voorgestelde behandeling af te doen.

Daartoe wordt besloten.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de staten hiermee ook hebben ingestemd met het voorstel voor de aanpak van de evaluatie van de Noordelijke Rekenkamer.

## D. Vaststelling van de agenda

De agenda wordt conform het ontwerp vastgesteld.

## E. Vaststelling verslagen van de vergaderingen van 4 en 18 oktober 2006

De verslagen worden conform het ontwerp vastgesteld.

## F. Mondelinge vragen

De VOORZITTER: Ik deel mee dat zich bij dit agendapunt geen sprekers hebben aangemeld.

## G. Voorstellen

1. Het voorstel van het college van gedeputeerde staten van Drenthe van 19 september 2006, kenmerk 37/5.4/2006010490, Innovatief ondernemerschap Drenthe

(statenstuk 2006-250)

met het op dit punt betrekking hebbende ongecorrigeerde verslag van de vergadering van de Statencommissie BFE van 8 november 2006.

De VOORZITTER: Ik begin maar eens onderaan de sprekerslijst en ik geef het woord aan de heer Dohle.

De heer DOHLE: Mijnheer de voorzitter. Ik zou het plezierig vinden wanneer de heer Veenstra eerst het woord kreeg.

De VOORZITTER: Ik deed dit geheel onopzettelijk hoor, maar als uw nederige dienaar geef ik nu het woord aan de heer Veenstra.

De heer VEENSTRA: Mijnheer de voorzitter. Het innovatief ondernemerschap in Drenthe is een onderwerp waarbij verleden week in de Statencommissie BFE uitvoerig is stilgestaan. Toen is ook het dilemma waarvoor wij ons gesteld zien, aan de orde gekomen. Enerzijds is het hartstikke belangrijk dat er geld beschikbaar komt voor innovatie in Drenthe en dat het bedrijfsleven op die manier wordt ondersteund, maar anderzijds vragen wij ons af of dit nu wel de juiste manier is om € 675.000,-- beschikbaar te stellen.
Voor ons is belangrijk dat er vandaag een besluit wordt genomen en dat het college daadwerkelijk met dit geld aan de slag kan.
Wij hebben verleden week aangegeven dat de doelen waarom het geld beschikbaar wordt gesteld en de met dit geld beoogde effecten misschien wat scherper in het stuk hadden moeten worden geformuleerd, dat het belangrijk is een relatie met de Algemene subsidieverordening (ASV) te leggen en dat voorkomen moet worden dat een regeling wordt geïntroduceerd waarmee wel een aantal bedrijven wordt gesubsidieerd maar waarmee het publieke belang wat onderbelicht blijft.
Op grond van al deze overwegingen dien ik namens de fracties van de PvdA, de VVD en GroenLinks het volgende amendement in.

***Amendement A1***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 15 november 2006 ter behandeling van statenstuk 2006-250;*

*overwegende dat het collegevoorstel over innovatief ondernemerschap in Drenthe een belangrijke bijdrage kan leveren aan het versterken van de innovatie binnen het bedrijfsleven in Drenthe, maar dat de doelstellingen en uitwerking in het voorstel onvoldoende gegrond zijn;*

*BESLUITEN:*

*als meetbaar/beoogd beleidseffect op te nemen:*
- *versterking innovatiekracht van het Drentse bedrijfsleven;*
- *stimulering relatie onderwijs-bedrijfsleven;*
- *stimulering ondernemerschap;*
- *realisering van minimaal 15 succesvolle projecten;*
- *realisering van minimaal 20 extra arbeidsplaatsen na 2 jaar;*
- *rapportage van de KvK over de tender (gericht evaluatie-onderzoek, waarin ook naar voren komt dat het procesgeld benut is voor het wegnemen van belemmeringen);*

*de tender te koppelen aan de van toepassing zijnde voorschriften uit de ASV,*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

Wij denken hiermee de doelen scherper te hebben gesteld: er moet een relatie zijn met het toegevoegde aantal arbeidsplaatsen, er moeten minimaal 15 projecten worden gerealiseerd en de ASV moet van toepassing worden verklaard.

De VOORZITTER: Dit amendement maakt deel uit van de beraadslaging.

De heer S. DE JONG: Mijnheer de voorzitter. De fractie van het CDA is blij met het statenstuk zoals het nu voorligt en zal daar in principe ook mee instemmen. Wij zullen het zojuist ingediende amendement bestuderen en wellicht komen wij tot de conclusie het te kunnen steunen, maar wij horen graag eerst de mening van het college over de zinvolheid van dit amendement.
De fractie van het CDA heeft twee redenen om het statenstuk te steunen. De eerste is dat innovatie een goede manier is om Drenthe economisch verder te ontwikkelen. De keuze voor een tender lijkt ons in dit geval de juiste, want wij hebben positieve berichten gehoord over een eerdere ICT-tender. Wij zijn wel zeer benieuwd naar welke projecten te zijner tijd uitverkoren worden.
De tweede reden is dat wij denken dat een innovatiefrijk Drenthe goed is voor de werkgelegenheid in deze provincie. Als de economie verder op stoom komt door onder andere een flink stuk innovatie, zal meer werkgelegenheid daarvan een belangrijk neveneffect zijn.
In de commissievergadering van verleden week hebben wij al aangegeven dat het ons erg zinvol lijkt dit onderwerp statenbreed eens uitgebreid te bespreken. Wij willen alle middelen die de staten ter beschikking hebben eens de revue laten passeren en gezamenlijk met de andere fracties bekijken welke mogelijkheden wij naast innovatie hebben om de werkgelegenheid - en daar gaat het ons allen uiteindelijk toch om - te bevorderen.

De heer DOHLE: Mijnheer de voorzitter. Verleden week is in de Statencommissie BFE uitvoerig over dit onderwerp van gedachten gewisseld; daarbij kwam naar voren dat een drietal partijen elkaar in hun kritiek konden vinden en die overeenstemming heeft geleid tot het amendement dat de heer Veenstra inmiddels heeft ingediend.
Wij zien best in dat een tender een heel slagvaardig instrument is om beoogde doelen te bereiken, maar aan de andere kant kan het niet zo zijn dat met een tender als nu wordt voorgesteld, een aantal ondernemers gelukkig wordt gemaakt en dat het daarbij blijft. De kritiek van verleden week was dat geprobeerd moet worden de beleidseffecten breder te formuleren dan nu in het voorstel is gedaan. Dat is de reden waarom in het amendement nadrukkelijk is opgenomen dat effect wordt verwacht met betrekking tot de werkgelegenheid. Er wordt zo'n zes ton in dit project gestort en als wordt uitgegaan van zo'n € 15.000,-- per arbeidsplaats, dan duidt dit bedrag erop dat het de bedoeling is een behoorlijk aantal arbeidsplaatsen te genereren. Overigens is innovatie niet per definitie gericht op het creëren van meer werkgelegenheid en daarom is de norm gehalveerd en is de uiteindelijke verwachte uitkomst zo'n 20 arbeidsplaatsen.

Het is ook niet zo dat 12 bedrijven het maximumbedrag krijgen, want er zullen ook projecten zijn die met minder geld toe kunnen en daarom moet volgens ons het aantal bedrijven dat in de tender mee kan doen, hoger worden gesteld.
Het instrument tender is relatief nieuw. We gebruiken het nu voor de tweede keer. De eerste was de ICT-tender en mijn fractie ziet graag eerst de uitkomsten van die eerste tender alvorens zij meegaat in de conclusie dat een tender nu zo'n goed en adequaat middel is om de doelstellingen te verwezenlijken. Wij hebben ook heel nadrukkelijk de relatie onderwijs-bedrijfsleven als doelstelling willen opnemen. Innovatie op zich is misschien zo technisch dat het lastig is het onderwijs erbij te betrekken, maar innovatie is helemaal niets zonder dat de markt in beeld is gebracht en juist op dat punt kunnen marktonderzoekprojecten vanuit het onderwijs goed bij deze tender aansluiten. Daarmee wordt het toch allemaal weer wat breder.
Wij willen geen vertraging veroorzaken en ik hoop dan ook dat het college antwoordt dat het prima met dit amendement uit de voeten kan en dat in april een heleboel bedrijven met goede plannen kunnen komen om van deze tender gebruik te maken. Ik ben er dan ook van overtuigd dat met deze tender dan de impuls is gegeven zoals die was bedoeld.

De heer S. DE JONG: In het zojuist rondgedeelde amendement lees ik dat wordt voorgesteld zes dingen als meetbaar/beoogd beleidseffect op te nemen. Maar hoe kan bijvoorbeeld de stimulering van het ondernemerschap worden gemeten? Met de PvdA, de VVD en GroenLinks willen wij ook wel dat dit gebeurt, maar mijn eerste reactie is dat wij met ons allen nooit kunnen meten hoe dat gelukt is. Hoe kan de stimulering van het ondernemerschap gemeten worden?
Dezelfde opmerking geldt ook voor de andere genoemde beleidseffecten.

De heer DOHLE: Mijn eerste reactie is dat dit beoogde beleidseffect niet nieuw is, want die staat ook in de Beleidsbrief van het college. Verder is het zo dat innovatietrajecten nooit alleen worden ingegaan, daar zijn anderen bij betrokken. Het zal ook een taak zijn van de organisaties die hierbij assistentie verlenen - in de eerste plaats de Kamer van Koophandel (KvK) en Syntens - om ondernemers te begeleiden. Maar het meten hiervan is heel lastig, dat ben ik met de heer De Jong eens.

De heer S. DE JONG: Maar als ik de heer Dohle goed begrijp, staat het stimuleren van het ondernemerschap al in het stuk. Waarom wordt het dan in het amendement nog weer eens expliciet naar voren gebracht?

De heer DOHLE: Wij hebben dit beoogd beleidseffect laten staan, omdat dit bij dergelijke projecten een vanzelfsprekendheid is. Je bent niet alleen bezig bedrijven sterker te maken door ze een innovatietraject in te laten gaan, je wilt ze ook helpen om van dat innovatietraject een succes te maken.

De heer VEENSTRA: In het statenstuk zelf staat best een aantal goede doelstellingen, maar enkele ervan hebben wij wat scherper verwoord.

De heer S. DE JONG: Ik hoor graag eerst hoe het college hierover denkt.

De heer LANTING: Mijnheer de voorzitter. In het amendement worden weer allerlei controles, evaluaties enzovoorts gevraagd. Op zich staan wij wel sympathiek tegenover dit amendement, maar ik hoor toch wel graag wat uitvoering hiervan aan extra kosten en bureaucratie met zich brengt.

De heer VEENSTRA: Het lijkt mij sowieso goed dat wanneer een bedrag van € 675.000,-- wordt uitgegeven, er goed gecontroleerd wordt. Ook in de Beleidsbrief is sprake van meetbare/beoogde beleidseffecten, dus wat dat betreft is dat niets nieuws. In het amendement zijn die alleen wat scherper geformuleerd.

De heer DOHLE: Voorzitter. In het statenstuk is al een rapportage van de KvK van het onderzoek voorzien en wat wij voorstellen, kan daarin een op een worden meegenomen. Het hoeft dus verder geen extra kosten met zich te brengen.

De VOORZITTER: Even voor mijn begrip: moet wat in het amendement onder het hoofdje "Meetbaar/beoogd beleidseffect" is opgenomen worden toegevoegd aan wat hierover al in de Beleidsbrief staat, of treedt het in de plaats van?

De heer VEENSTRA: Het treedt in de plaats van.

De VOORZITTER: Oké, dat is helder.

De heer WEGGEMANS: Mijnheer de voorzitter. Ik constateer tevredenheid alom: het is een goed project omdat nu ook geld besteed mag worden aan de innovatie bij het bedrijfsleven in Drenthe.
De discussie spitst zich toe op de meetbaarheid van de effecten, omdat het natuurlijk gaat om de concretisering van de doelen die ten grondslag liggen aan de uitgave van € 650.000,--. Vandaar ook dat in het statenstuk een alinea is opgenomen met als titel "Meetbaar/beoogd beleidseffect".
In het amendement wordt voorgesteld een stapje extra te zetten met als doel, zo begrijp ik van de heren Dohle en Veenstra, om het nog meer meetbaar te maken.
In het statenstuk is alleen sprake van 12 projecten en bewust niet van arbeidsplaatsen. Ik denk dat wij de koppeling tussen innovatie en arbeidsplaatsen - een koppeling die overigens ook in de IPR en allerlei andere regelingen wordt gelegd - moeten durven verlaten. Ook in het amendement worden heel weinig arbeidsplaatsen genoemd. Bij een innovatief project kunnen immers ineens heel veel arbeidsplaatsen ontstaan, maar daarvan kan ook pas op een veel latere termijn sprake zijn. Ik ontraadt de staten de arbeidsplaatsen en de innovatie nu weer op een regelingachtige manier te koppelen. Bij een tender wordt juist heel goed naar de aanvragen gekeken. Het voorstel is de tender te honoreren en of er dan arbeidsplaatsen ontstaan is afhankelijk van uit welke hoek de innovatie komt.
In het voorstel is ook de stimulering van het ondernemerschap in het onderwijs en dan van jongs af aan opgenomen en daarbij past het arbeidsplaatsenverhaal natuurlijk helemaal niet.
Het college vindt het amendement een verenging van het voorstel, dat ook met betrekking tot de effectmeting in het geheel niets toevoegt.

De heer HARLEMAN: Mag ik dan aan het college vragen waarom in artikel 9 na het laatste gedachtestreepje dit verhaal wel is opgenomen? Daar staat dat een bepaald bedrag in euro's per gecreëerde arbeidsplaats wordt uitgekeerd. Het staat dus in het reglement dat door het college is opgesteld.

De heer WEGGEMANS: Dat klopt en dat is er ook heel bewust ingezet. Maar het hangt af van de innovatievraag. Die kan gericht zijn op de ontwikkeling van een product waarvan in alle redelijkheid kan worden gezegd dat die meer arbeidsplaatsen oplevert. Maar om het nu aan het onderdeel Meetbaar/beoogd beleidseffect toe te voegen, ja ik lig er niet wakker van want die 20 extra arbeidsplaatsen zullen na 2 jaar wel gerealiseerd zijn, maar waarom steeds hetzelfde in een regeling opnemen in plaats van dit nu eens een keer durven weglaten?

De heer HARLEMAN: Maar het lijkt mij juist logisch dat op het moment dat het college zegt dat het een bepaald bedrag per gemeten arbeidsplaats subsidieert, dit als meetbaar effect in de regeling wordt opgenomen. Daarmee wordt duidelijk dat dit bedrag minimaal zoveel arbeidsplaatsen moet opleveren.

De heer WEGGEMANS: Ik zeg ook al dat het allemaal wel zal lukken en dat de ramp niet groot is, maar laten we nu eens af durven stappen van steeds maar weer dezelfde herhalingen in de evaluatie. In het amendement is sprake van een gericht evaluatieonderzoek waarin ook naar voren komt dat het procesgeld benut is voor het wegnemen van belemmeringen. Het procesgeld is € 25.000,--.

Als de staten daar een aparte evaluatie op los willen laten, vind ik dat uitstekend, maar ik vind het wel allemaal redelijk veel betuttelend.

De heer VEENSTRA: Ik vind het aanscherpen van de voorwaarden en het leggen van een relatie met het aantal arbeidsplaatsen zeker geen betutteling.

De heer WEGGEMANS: Ik vind het betutteling dat op het bedrag van € 25.000,-- een evaluatie wordt losgelaten, dat de evaluatie van het procesgeld nadrukkelijk in het meetbaar effect wordt genoemd.

De heer VEENSTRA: We moeten heel zorgvuldig met ons geld omgaan en als wij een dusdanig groot bedrag voor innovatie en voor het proces beschikbaar stellen, mogen wij best scherpe voorwaarden stellen en zeker een relatie leggen met het aantal arbeidsplaatsen, want daarmee leggen wij het bedrijfsleven een bepaalde verplichting op.

De heer WEGGEMANS: Natuurlijk mogen de staten dit doen; ik zeg alleen dat het op mij erg als betutteling overkomt. Maar het college kan ermee leven dat de staten nog eens op papier willen zien waar het geld gebleven is.
Ik kom dan op het belangrijkste punt in het amendement, namelijk het koppelen van de tender aan de van toepassing zijnde voorschriften uit de ASV. Maar als er nu iets echt niet geschikt is om er deze tender onder te schuiven dan is het wel de ASV. Eenieder die niet opteert voor een niet te hanteren bureaucratie verzoek ik dan ook in ieder geval die zin niet weer te gebruiken.

TWEEDE TERMIJN

De heer VEENSTRA: Mijnheer de voorzitter. De gedeputeerde Weggemans raadt aan de ene kant het amendement af vanwege de passage over "minimaal 20 extra arbeidsplaatsen na 2 jaar", maar aan de andere kant zegt hij er niet wakker van te liggen. Volgens mij moeten wij die passage dan maar gewoon laten staan.
Wij hebben in het amendement bewust opgenomen dat de tender gekoppeld moet worden aan de van toepassing zijnde voorschriften uit de ASV. De ASV geldt voor heel voor instellingen en het lijkt mij dan niet meer dan logisch dat die ook voor deze tender gaat gelden.

De heer WEGGEMANS: Het gaat in dit geval niet om een instelling, het gaat om aanvragen van scholen en van particulieren. Ik kan mij de ASV daar helemaal niet bij voorstellen.

De heer VEENSTRA: Volgens mij kunnen bepaalde artikelen uit die ASV heel goed naast deze tender worden gelegd, want dat gebeurt in zijn algemeenheid al bij verzoeken om subsidie of geld van de provincie. Ik denk alleen maar dat het heel goed is het zo te doen; daarom hebben wij de ASV ook vastgesteld.

De heer S. DE JONG: Mijnheer de voorzitter. Wij hebben geluisterd naar wat er allemaal is gezegd en onze conclusie is dat wij op voorhand niet direct voor of tegen het amendement zijn, maar wij vragen ons wel heel sterk af wat dit amendement toevoegt. Ik wil hiervan een voorbeeld noemen. Bij "Meetbaar/beoogd beleidseffect" staat na het vierde gedachtestreepje in het statenstuk Stimulering innovatiekracht Drents bedrijfsleven. In het amendement wordt in na het eerste gedachtestreepje vervangen door "versterking innovatiekracht van het Drentse bedrijfsleven". Ik weet niet hoe ik aan de burger het verschil tussen het een en het ander moet uitleggen.

De heer VEENSTRA: Maar dat de heer De Jong niet voor en niet tegen het amendement is, is nog veel lastiger uit te leggen.

De heer S. DE JONG: In de Statencommissie BFE is verleden week zo'n uur over dit voorstel gesproken. Vooraf waren wij er niet van op de hoogte dat er een amendement zou worden ingediend en dat hoeft natuurlijk ook niet, maar wij vragen er nu wel begrip voor dat wij het amendement zorgvuldig willen beoordelen, net als het college heeft gedaan. Vandaar dat ik in eerste termijn heb gezegd zeer benieuwd te zijn naar hoe het college hiertegen aankijkt.
Waar gaat het nu over? Wij zijn het helemaal met de heer Veenstra eens dat er eigenlijk meer succesvolle projecten moeten komen, eigenlijk zien wij het liefst dat er 1.000 van die projecten komen van € 600,-- per stuk, maar dat wordt heel moeilijk.
Mijn vraag aan het college is of het nog met dit voorstel kan werken als het amendement integraal wordt aangenomen. Wij doelen dan met name op de koppeling aan de ASV. Ik dank de heer Weggemans overigens voor zijn zojuist uitgesproken eerste evaluatie van de ASV en wij zijn zeer benieuwd naar zijn reactie in tweede termijn.

De heer DOHLE: Mijnheer de voorzitter. Ik wil de heer De Jong even iets duidelijk maken. In principe is het zo dat wij de beoogde beleidseffecten die in het statenstuk staan, overeind hebben laten staan. Wij hebben ze alleen op een aantal punten wat scherper geformuleerd en SMART gemaakt. Het gaat dan met name om het aantal projecten - het was 12 en is 15 geworden; een marginaal verschil maar het geeft toch een andere ambitie weer - en om het aantal arbeidsplaatsen. Wat wij over de arbeidsplaatsen in het amendement zeggen, staat gewoon in de regeling. Artikel 3, lid g, luidt immers: "Werkgelegenheid: de projecten moeten nieuwe werkgelegenheid in Drenthe tot stand brengen." Dat is prima, maar benoem het dan ook en maak het meetbaar, opdat na afloop kan worden geconstateerd of de doelstelling al dan niet is gehaald. Dat is wat het amendement toevoegt.
De heer Weggemans vindt met name de evaluatie waarin wordt bekeken of het procesgeld gebruikt is voor het wegnemen van belemmeringen, betuttelend, maar ik denk dat het heel goed is de belemmeringen eens in beeld te brengen, al was het alleen maar omdat op die manier duidelijk wordt wat er gedaan moet worden om ze weg te nemen.

De heer S. DE JONG: Verleden week is in de Statencommissie BFE het voorstel gedaan eens breder te praten over de werkgelegenheid en daarbij niet puur te focussen op dit stuk. In principe zijn wij het eens met het opnemen van een aantal als het om de projecten gaat: het is prima als het lukt 15 of 18 projecten te realiseren. Wij denken alleen dat het breder getrokken moet worden. Het ontgaat ons wat met de evaluatie wordt bereikt als het allemaal zo moeilijk meetbaar is.
Een ander punt waar ik benieuwd naar ben is of de indieners van het amendement de hele ASV van toepassing willen verklaren op het tenderverhaal of alleen een deel ervan.

De heer DOHLE: Het college zegt wel dat wij de ASV er niet bij moeten betrekken, maar in het statenstuk zelf wordt tot driemaal toe, namelijk in de artikelen 1.d, 6.1 en 7, naar de ASV verwezen. Als de ASV wordt genoemd, dan hoort zij ook gewoon van toepassing te zijn. De ASV is in principe bedoeld om projecten af te rekenen op de doelstellingen. Die doelstellingen zijn op twee punten heel concreet verwoord en de projecten kunnen daarop afgerekend worden.

De heer WEGGEMANS: Mijnheer de voorzitter. Om het misverstand over de ASV weg te nemen wijs ik erop dat er, omdat het om provinciaal geld gaat, uiteraard wordt afgerekend en dat de ASV daarbij wordt betrokken. Maar als het gaat om het van toepassing verklaren van bepaalde artikelen uit die ASV dan kom ik terecht bij normale instellingen waaraan subsidie wordt verstrekt. Dan worden het beoogde effect en de doelstelling van de subsidie geformuleerd en in het geval van een tender vind ik het heel bijzonder dat wanneer een aanvraag vanuit de tender gehonoreerd wordt, artikelen uit de ASV er bij gehaald worden. Uiteraard wordt er netjes afgerekend en daarbij wordt de ASV betrokken, maar het koppelen van de tender aan de van toepassing zijnde voorschriften van de ASV roept de vraag op om welke voorschriften het dan gaat. Er wordt sowieso afgerekend en op dat punt is het amendement dus overbodig. Mijn oproep is de bureaucratie niet te verhogen.

De heer VEENSTRA: Ik vind het niet terecht dat de heer Weggemans een relatie met bureaucratie legt. Wij hebben een ASV en het is goed deze tender, waarin zoveel geld omgaat ...

De heer WEGGEMANS: Ik doelde op de bureaucratie die de vrager opgelegd krijgt. Wij kunnen het wel aan.

De heer VEENSTRA: Het gaat om de van toepassing zijnde voorschriften. Het is toch heel logisch die naast deze tender te leggen? Ik vind dat niet meer dan normaal. Bovendien wordt in de subsidieregeling zelf al driemaal naar de ASV verwezen.

De heer WEGGEMANS: Nou goed, heel simpel: het college voert altijd alles uit, het is dus geen probleem, maar wij kunnen er, althans in mijn beleving, helemaal niets mee.

De heer DOHLE: De gedeputeerde zegt bedrijven die op deze tender inschrijven niet ook nog eens alle regels van de ASV voor de voeten te willen leggen. Maar ik zie het toch anders: er zit namelijk een organisatie tussen.

De heer WEGGEMANS: Er hoeft helemaal geen organisatie tussen te zitten. Een tender is juist bedoeld om aanvragers direct te bedienen. Daarbij zijn dus geen intermediairs nodig. Daarom is voor de proceskosten ook maar € 25.000,-- opgenomen. Ik begrijp het nu: de heer Dohle bedoelt met de proceskosten het geld waarmee alle intermediairs aan de haal gaan. In deze regeling is dat onmogelijk, die gaan niet met dit geld aan de haal. Daarom ook mijn vraag wat wij nog aan evaluatie moeten doen om de besteding van het bedrag van € 25.000,-- helder te krijgen.

De heer S. DE JONG: Als ik de gedeputeerde goed begrijp kunnen GS alles uitvoeren wat de staten besluiten, maar ontraadt het college vanwege alle extra werk, tijd en energie aanvaarding van dit amendement ten sterkste.

De heer WEGGEMANS: Mijn belangrijkste bezwaar is dat dit amendement niet geheel recht doet aan het fenomeen tender.

De VOORZITTER: Ik stel voor de beraadslaging te sluiten.

De heer S. DE JONG: Voorzitter. Ik verzoek u de vergadering voor enkele minuten te schorsen.

De VOORZITTER: Ik schors de vergadering.

(Schorsing van 13.06 uur tot 13.14 uur.)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.

De heer S. DE JONG: Mijnheer de voorzitter. Wij hebben met enige verbazing kennisgenomen van het voorliggende amendement en de discussie van zojuist.
Uiteindelijk blijven er nog 2 punten van discussie over, namelijk de tekst na het vierde en vijfde gedachtestreepje in het amendement: de minimaal 15 succesvolle projecten en de minimaal 20 extra arbeidsplaatsen na 2 jaar.
Het CDA is er heel erg voor resultaten beter meetbaar te maken, maar is tegen een heleboel extra bureaucratie.
Zoals het amendement nu luidt, zullen wij er tegenstemmen.
Onze eerste reden is dat deze tender is bedoeld om ondernemers, het onderwijs, het bedrijfsleven en noem ze allemaal maar op, aan te moedigen om meer innovatie te gaan plegen, terwijl wij denken dat deze extra regels ontmoedigend gaan werken.

Wij herhalen onze oproep om statenbreed eens te bespreken hoe wij het goed kunnen doen voor de werkgelegenheid.
De tweede reden om tegen het amendement te stemmen is de verhoging van de bureaucratie. Gisteren is in dit huis onder leiding van onze voorzitter een presentatie gehouden door de directeur van het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) de heer Engelsman. Hij heeft in het algemeen bestuur (AB) van het SNN laten zien welk een regeldruk en kosten gemoeid gaan met allerlei subsidieregelingen.
Hoewel wij meer projecten en meer arbeidsplaatsen natuurlijk altijd goedvinden, gaan wij niet akkoord met dit amendement.
Ons voorstel is dat het college dit statenstuk terugneemt en zich beraadt op de gevolgen van aanvaarding van dit amendement.

De heer VEENSTRA: Mijnheer de voorzitter. Ik wil er toch nog iets over zeggen.
Op zich is dit amendement een aanscherping van wat er in het statenstuk staat. De door ons genoemde beleidseffecten wijken helemaal niet zoveel af van de in het statenstuk genoemde: alleen die met betrekking tot het aantal succesvolle projecten en het aantal extra arbeidsplaatsen worden wat scherper verwoord en daarnaast wordt er een gerichte evaluatie gevraagd. Volgens mij hoeft dat helemaal niet af te schrikken. Wij vinden het goed bij het beschikbaar stellen van zo'n groot bedrag een koppeling met het aantal arbeidsplaatsen te leggen.
Wij hebben niet voor niets een ASV en als het om dergelijk grote bedragen gaat lijkt er mij niets tegen de van toepassing zijnde voorschriften uit die ASV te hanteren. Volgens mij hoeft dat ook absoluut niet tot extra bureaucratie te leiden.

De VOORZITTER: Op het verzoek aan het college het stuk terug te nemen, zal nog een reactie moeten komen. Ik geef daarom het woord aan de heer Weggemans.

De heer WEGGEMANS: Mijnheer de voorzitter. Het terugnemen van een voorstel is in de politiek een heel zwaar middel en het college zal dit niet zomaar doen. Ik vind het heel aardig dat het CDA de staten voorstelt eerst iets meer te horen over wat de tender precies is, alvorens een besluit te nemen.
Het college neemt het voorstel niet terug. Het college is best in staat om in geval het amendement wordt aangenomen, wat ik dus uiteraard niet hoop, met de subsidieregeling om te gaan. Maar nogmaals, het amendement leidt tot niets goeds.
De KvK gaat de tender niet uitvoeren, dat doen wij gewoon zelf en als de KvK een evaluatieonderzoek moet doen naar de proceskosten, komen de intermediairs nog weer eens extra in beeld.

De heer S. DE JONG: Voorzitter. Mijn excuses richting het college dat ik het college gevraagd heb het stuk terug te nemen. Ik doe hierbij een oproep aan de staten nu niet over dit stuk te beslissen. Er is geen sprake van een fatale beslisdatum en wat is er dan tegen om er met ons allen nog eens goed over te discussiëren hoe wij het willen hebben. Ik vind het raar dat de collegepartijen nu iets anders aangeven dan wat het college zelf wil.

De heer VEENSTRA: Dat heet volgens mij dualisme en wij moeten ons niet te snel laten afschrikken. Als het amendement wordt aangenomen, moet het college het uitwerken en als daarbij blijkt dat uit aanvaarding van dit amendement vreselijke dingen voortvloeien, kunnen we het altijd nog eens in de Statencommissie BFE bespreken. Maar wij moeten het nooit terugtrekken.

De heer HOLMAN: Ik vind dat nu toch een heel raar beeld ontstaat. De heer Weggemans zegt eerst eigenlijk niet met het amendement te kunnen werken en vervolgens zegt hij dat als het amendement wordt aangenomen, het college er wel een mouw aan past. Of het college doet werkelijk wat in het amendement staat of het neemt het allemaal met een korreltje zout, maar in dat laatste geval ontstaat geen goed beeld.

De heer WEGGEMANS: Ik zeg dat het college er wel mee om kan gaan, maar de staten kunnen erop rekenen dat wij de KvK geen opdracht zullen geven een evaluatieonderzoek te doen. Maar dat horen de staten dan nog wel.

De beraadslaging wordt gesloten.

In stemming komt amendement A1.

Amendement A1 wordt met handopsteken aangenomen.

De VOORZITTER: Ik constateer dat de fracties van de PvdA, GroenLinks en de VVD voor aanvaarding van het amendement hebben gestemd en de overige fracties daartegen.

In stemming komt het na amendering gewijzigde statenstuk 2006-250.

Het statenstuk wordt met algemene stemmen aangenomen.

2. Het voorstel van het college van gedeputeerde staten van Drenthe van 20 september 2006, kenmerk 38/5.7/2006010771, Verordening inzake de instelling, samenstelling en werkwijze van de Commissies voor behandeling en advisering over bezwaarschriften, beroepschriften en klachten (Verordening rechtsbescherming)

(statenstuk 2006-252, herzien)

met het op dit punt betrekking hebbende ongecorrigeerde verslag van de Statencommissie BFE van 8 november 2006.

De heer SLUITER: Mijnheer de voorzitter. De Statencommissie BFE heeft deze verordening verleden week besproken en eigenlijk was er commissiebreed instemming met de gedachte dat de zittingsduur van leden van de commissies gemaximeerd zou moeten worden. In die vergadering is afgesproken dat het college de verordening zou aanpassen en dat er vandaag een herziene verordening op ons bureau zou liggen.
Die lag er ook, maar wij zijn niet helemaal tevreden met de door het college voorgestelde tekst van artikel 6.1. Ik wil de nu voorgestelde tekst zodanig amenderen dat daarin de maximale zittingsduur duidelijk wordt vastgelegd. Het woord "uitgangspunt" en de toelichting van het college laten toch nog meer ruimte dan de bedoeling was van de commissie.
Ik wil, mede namens de fracties van de VVD en het CDA, het amendement nu indienen.

***Amendement A2***

*Provinciale staten bijeen op 15 november 2006;*

*behandelend statenstuk 2006-252 herzien;*

*BESLUITEN:*

*artikel 6.1 van de verordening te laten luiden als volgt:*
*"De leden van de commissie worden benoemd voor een periode van 4 jaar en kunnen maximaal tweemaal voor 4 jaar worden herbenoemd";*

*en in de toelichting de laatste 11 regels van de tekst te laten vervallen.*

De VOORZITTER: Dit amendement kan bij de beraadslaging worden betrokken. Het is weliswaar geschreven, maar ik heb wel slechtere handschriften gezien en bovendien is de strekking duidelijk: de maximale zittingsduur wordt 12 in plaats van 8 jaar.

De heer WEGGEMANS: Mijnheer de voorzitter. In de toelichting schrijft het college dat in het bijzondere geval van het in een klap aftreden van de hele commissie er een uitzondering moet worden gemaakt op de regel dat iemand maar tweemaal herbenoemd kan worden. De heer Sluiter wil vanwege de helderheid die uitzondering niet en het college heeft, mede gelet op de gang van zaken bij de bespreking van het vorige statenstuk, tegen die gedachte geen bezwaar.

De VOORZITTER: Begrijp ik goed dat het college het amendement overneemt?

De heer WEGGEMANS: Met genoegen.

De VOORZITTER: Dan is daarmee het statenstuk gewijzigd.

Het na amendering gewijzigde statenstuk wordt met algemene stemmen aangenomen.

3. Het voorstel van het college van gedeputeerde staten van Drenthe van 27 september 2006, kenmerk 39/5.10/2006010763, Marketing en promotie Drenthe

(statenstuk 2006-255)

met het op dit punt betrekking hebbende ongecorrigeerde verslag van de Statencommissie BFE van 8 november 2006.

De heer LOOMAN: Mijnheer de voorzitter. Wat ons betreft is het goed te kunnen constateren dat tijdens de behandeling in de commissie bleek dat er zowel bij de staten als bij de marktpartijen brede steun is voor dit voorstel. In de commissie is nog een discussietje aangezwengeld over onze relatie met de stichting die drie ton krijgt om het allemaal uit te voeren en die ervoor moet zorgen dat het bedrag van € 1 miljoen wordt omgezet. Wij hebben de suggestie gedaan de leden van de Raad van Toezicht van die stichting te laten benoemen door GS. Wij hebben daar nog eens over nagedacht, met name naar aanleiding van de opmerking van D66 dat zoiets ten principale zou moeten worden bekeken.
De staten van Drenthe hebben in 2002 de Nota bestuursfuncties vastgesteld. In het weekend heb ik via het SIS geprobeerd die nota boven tafel te krijgen; het is mij helaas niet gelukt, maar in onderschrijf het uitgangspunt van de heer Sluiter dat wij dit ten principale zouden moeten bekijken. In die zin roep ik de nieuwe staten op de Nota bestuursfuncties te evalueren.
Ik blijf zitten met het punt dat wij gaan werken met een stichting waarin veel provinciaal geld omgaat en waarover de staten uiteindelijk helemaal geen zeggenschap hebben. Zou het niet zo geregeld kunnen worden dat in de statuten van de stichting waarmee straks samengewerkt moet worden, de profielen van de bestuurders worden vastgelegd? Dan is duidelijk wat voor type bestuurders in die Raad van Toezicht zitting moeten hebben om zeker te hebben dat er goed gefunctioneerd wordt. Ik denk dan aan een voorzitter met het profiel van een boegbeeld, die bruggen kan bouwen en dingen aan elkaar kan zetten. In die Raad van Toezicht moet kennis aanwezig zijn van het bedrijfsleven en van marketing en promotie. Door dit in de statuten op te nemen, ontstaat een kwalitatieve borging van de soort van Raad van Toezicht.
Die suggestie wil ik aan het college meegeven.

De heer HOLMAN: Mijnheer de voorzitter. De fractie van het CDA heeft zich vanaf het begin, en in eerste instantie samen met de fractie van de PvdA, sterk gemaakt voor een goede Drenthe-promotie. Wij zijn content met wat nu voorligt en wij hebben grote verwachtingen van de effecten.

Wij denken dat goede zaken gerealiseerd kunnen worden. Het bedrag van € 1,3 miljoen moet en kan goed besteed worden en wij wensen de mensen die het werk moeten doen, heel veel succes.
Ik wil nog wel een opmerking maken naar aanleiding van het betoog van de heer Looman. Wij vinden het verstandig dat de PvdA nu niet het initiatief neemt om GS de leden van de Raad van Toezicht van die stichting te laten benoemen. Wij geven nu geld voor een beperkt aantal jaren, namelijk vier jaar, en dat is de minimumtermijn om te laten bewijzen dat het project succesvol is. Als het werk ons niet aanstaat hebben wij altijd nog de gelegenheid om na die periode geen geld meer of alleen onder bepaalde voorwaarden ter beschikking te stellen. Daarmee hebben wij een goede mogelijkheid om sturing te geven als er naar onze mening echt iets moet gebeuren.
De vraag is een beetje dezelfde als bij de behandeling van statenstuk 2006-250. Moeten wij wel alles willen regelen en moeten wij alles tot in detail vastleggen of moeten wij de Raad van Toezicht gewoon de mogelijkheid geven te doen wat hij moet doen? Voor wat een Raad van Toezicht moet doen, gelden algemene en zelfs wettelijke normen. Iedere zichzelf respecterende Raad van Toezicht en de daarbij betrokken organisaties zullen er zorg voor dragen dat de Raad van Toezicht breed is samengesteld. Volgens ons moeten wij niet de regelzucht willen hebben om de zaak tot op detailniveau te regelen. Wij hebben vertrouwen in de organisatie zoals die nu wordt opgezet en wij hebben vertrouwen in het plan en in de uitvoering ervan.

De heer BOMHOF: Mijnheer de voorzitter. Na de uitgebreide gedachtewisseling in de Statencommissie BFE wil ik namens mijn fractie nog enkele opmerkingen maken over dit thema.
Onze waardering voor het stuk is alleen maar groter geworden. In de commissie is duidelijkheid gekomen over hoe zal worden omgegaan met de slogans "Da's nou Drenthe.nl" en "Dat is Drents", dat laten we aan het bedrijfsleven over. De Stichting Drenthe Marketing Plus zal naadloos overgaan in een nieuwe organisatie, de koppeling met provinciaal geld en cofinanciering is losgelaten en er zal zoveel mogelijk gebruik worden gemaakt van de bestaande menskracht om te kunnen voortborduren op marketingkennis en opgebouwde netwerken.
In de commissie is ook het punt van de nulmeting aan de orde gekomen. Wij hebben nog eens in al eerder verschenen stukken gekeken en het wil ons voorkomen dat in het rapport van Marktplan van maart 2006 al een uitgebreide nulmeting is gedaan over het imago en over de merkbekendheid. Dit rapport zal moeten worden meegenomen in de aanstaande nulmeting.
De bijdrage aan de VVV's is ook in de commissie aan de orde gekomen. Mijn fractie heeft nog eens bekeken hoe het in een eerder stadium was geregeld. In een eerder stadium is gezegd dat de Begroting van de VVV Drenthe plus vanaf 2007 geen provinciale bijdrage meer kent. Op 14 juni 2006 is motie M14 ingediend, in welke motie is uitgesproken dat de verantwoordelijkheid voor de VVV Drenthe plus niet bij de provincie Drenthe dient te liggen. Die motie is statenbreed aangenomen, dus onze fractie is er bepaald geen voorstander van om het bedrag dat nog resteert uit het budget, zo'n € 150.000,-- per jaar, te besteden voor onder meer voor ICT-doeleinden, zoals de heer Weggemans zei, voor de VVV Drenthe plus. Dat moeten de gemeenten dan zelf maar doen, vinden wij.
De invloed van de provincie is een belangrijk punt. Ook wij zijn van mening dat wij er via controle toch wat zicht op moeten houden, want het gaat wel om € 1,3 miljoen per jaar en dat gedurende vier jaar. Als de ASV wordt toegepast, kunnen voor marketing en promotie doelen worden vastgesteld. Die doelen zijn afrekenbaar en evalueerbaar en dat zal voor zowel de medewerkers van de organisatie als voor de Raad van Toezicht voldoende motivering zijn om te trachten tot de gewenste resultaten te komen. Wanneer die resultaten er niet komen - zoiets kan natuurlijk - staat niet alleen de provinciale geldstroom ter discussie, maar eventueel ook het voortbestaan van de organisatie, inclusief de Raad van Toezicht. Van die dreiging zullen voldoende prikkels uitgaan om de organisatie scherp te houden.
Ik kom ten slotte op het markt- en communicatieplan dat nog opgesteld moet worden, want wat er nu is, is niet meer dan een verzameling van losse ideeën die nog nader moeten worden uitgewerkt. Ik denk dat het goed is dat de nieuwe organisatie ook rekening gaat houden met het provinciaal beleid. Dit betekent dat de organisatie als het om werk gaat, moet kijken of ook schone industrie kan worden aangetrokken en dat, wanneer het gaat om recreëren, niet de verwachting moet worden gewekt dat er in Drenthe pretparken kunnen komen. Dat kan domweg niet.

Het voordeel van het rekening houden met provinciaal beleid is ten eerste dat er geen teleurstellingen zijn omdat geen bepaalde verwachtingen zijn gewekt en ten tweede dat er geldstromen mogelijk zijn (SNN-geld als het gaat om schone industrie) waardoor de provincie extra sturend kan optreden voor de promotie van Drenthe.

De VOORZITTER: Dan is nu het woord aan de heer Langenkamp.

(De leden van de fractie van GroenLinks hangen een t-shirt met de opdruk Da's nou Drenthe! over de rand van hun tafel.)

De VOORZITTER: De fractie van GroenLinks had toestemming gevraagd de shirts aan te mogen trekken; passen ze misschien niet?

De heer KUIPER: Daar passen wij niet meer in, voorzitter.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. Nog bedankt voor de toestemming, maar uiteindelijk hebben wij toch voor onze eigen lijn gekozen.
Voorzitter. Ook GroenLinks is blij dat de slogan "Da's nou Drenthe!" blijft bestaan. Die slogan veranderen lijkt ons geen goed idee; het is gewoon kapitaalvernietiging. Tijdens de commissievergadering bleek dat er ook in de samenleving draagvlak voor die slogan is: de publieke tribune zat vol en het was lang geleden dat dit het geval was.
Wat nog niet helemaal duidelijk is, is de overgang van het personeel. Ik hoorde de heer Bomhof net zeggen dat dit zoveel mogelijk het geval zal zijn, maar ik heb die woorden nog niet van de gedeputeerde gehoord. Voor de radio zei hij achteraf dat het personeel dit uiteraard zelf beslist en dat is nogal wiedes, want personeel dat niet over wil gaan, doet dat niet, maar ik hoor graag uit de mond van de gedeputeerde dat het goed is dat de mensen die het werk nu al doen, daar gewoon mee doorgaan. De verbrede promotiecampagne is namelijk niet iets, dat nu ineens begint, eigenlijk zijn wij al met fase 3 bezig.

De heer LOOMAN: Deze woorden komen mij wat merkwaardig voor. Wij hebben zojuist een heel kritische discussie gehad over de vraag of de provincie zich wel mag bemoeien met een Raad van Toezicht die op afstand staat van het dagelijks werk en nu wordt gezegd dat wij als staten moeten beslissen over de samenstelling van het personeelsbestand van die nieuwe stichting. Als het uitgangspunt is: neem afstand en laat het over aan de stichting, dan slaat de heer Langenkamp met het voorstel dat hij nu doet aardig door.

De heer LANGENKAMP: De heer Looman plaatst deze interruptie een zin te vroeg. Mijn volgende zin zou zijn dat de gedeputeerde heeft gezegd dat dit inderdaad aan de Raad van Toezicht is, maar het lijkt mij goed dat vanuit dit huis benadrukt wordt dat geen verlies aan tijd, kennis en netwerk moet optreden, maar dat het werk naadloos moet doorgaan. Men is immers al met dit werk bezig.
Voorzitter. Ik kom op de financiële verdeling, een punt dat ook door de heer Bomhof aan de orde is gesteld. In het verhaal van Marktplan, dat als bijlage bij het statenstuk is gevoegd, staat een aantal ideeën. "Een goed houvast" voor de eerste jaren. De bedragen van € 400.000,-- of € 115.000,-- voor recreatie en toerisme liggen nog niet vast. Is de gedeputeerde met mij van mening dat de verbrede promotiecampagne niet ten koste mag gaan van recreatie en toerisme, zeker niet in 2008, want dan is daarvoor nog slechts - het bedrag is weliswaar indicatief - € 115.000,-- begroot?
Voor de organisatie was € 450.000,-- beschikbaar, maar het college vindt € 300.000,-- voldoende omdat het, zo zei de heer Weggemans, een kleine organisatie moet zijn. Dat vind ik een vreemd argument. Volgens mij moet het in de eerste plaats een goede organisatie zijn en als die organisatie dan kleiner kan zijn is het mooi, maar een kleine organisatie moet niet het uitgangspunt zijn. De organisatie krijgt de komende tijd heel wat voor de kiezen. De promotie van recreatie en toerisme staat zo langzamerhand op de rails, maar het aspect wonen en werken moet nog helemaal opgebouwd worden.

Ik vraag mij dan ook af of € 300.000,-- genoeg is. Mijn voorstel is dan ook om in 2008 bij de evaluatie van 2007 te bekijken of het echt niet nodig is het bedrag met nog € 150.000,-- te verhogen.
Het bedrag van € 150.000,-- wordt nu gebruikt om de VVV's een bruidsschat mee te geven en op zich ben ik daar wel blij mee, want er is inmiddels al zoveel tijd en geld gestopt in de fusie dat het nu zaak is die kwestie goed af te ronden. Er dreigt van alles in elkaar te storten en de provincie moet dan niet haar handen ervan aftrekken en het aan de gemeenten overlaten de zaak op te lossen; de provincie moet samen met de gemeenten het probleem oplossen. Wij vinden het dus prima dat daarvoor € 150.000,-- beschikbaar is, maar dan wel onder een aantal voorwaarden, dus niet als bruidsschat met het idee "en nu red je je er maar mee". De heer Looman vindt misschien dat wij ons er niet meer mee moeten bemoeien omdat het gemeentelijk beleid is, maar ik vind dat wij samen met de gemeenten moeten proberen het goed op poten te zetten, want wij willen voorkomen dat al die tonnen die er inmiddels in gestopt zijn, vergeefs zijn geweest.
De heer Looman stelt voor de voorzitter van de Raad van Toezicht uit of door de staten te laten benoemen of die door de staten te laten aanzoeken, zoals ook bij GAE en in Coevorden is gebeurd.

De heer LOOMAN: Een dergelijk voorstel heb ik niet gedaan.

De heer LANGENKAMP: Ik heb begrepen dat de heer Looman de voorzitter van de Raad van Toezicht door de provincie wil laten benoemen.

De heer LOOMAN: Ik heb in de commissie de gedachte geopperd of GS de bevoegdheid moet krijgen de Raad van Toezicht samen te stellen. Die gedachte heb ik later teruggenomen en voorgesteld in plaats daarvan in de statuten een omschrijving op te nemen van de kwaliteiten van de bestuurders. Het moeten geen bestuurders zijn die door brancheorganisaties naar voren worden geschoven, maar bestuurders die benoemd zijn vanwege hun kwaliteiten. Dát is mijn voorstel.

De heer LANGENKAMP: Ik geloof dat de heer Weggemans al vele malen heeft gezegd dat de bestuurders juist niet uit de branche moeten komen.

De heer LOOMAN: Dat zeg ik nu net.

De heer LANGENKAMP: Dan zijn wij het daarover wel eens.
Ik sluit mij in zoverre bij het voorstel aan, dat het ook mij goed lijkt eens te evalueren hoe het gaat nu wij niet meer een directe commissaris bij GAE hebben. Bij de WMD hebben wij die nog wel, maar bij het Europark in Coevorden is het eigenlijk helemaal mislukt, want toen daar problemen ontstonden was onze eigen vertegenwoordiger binnen de kortste keren verdwenen. Het lijkt mij goed al die varianten te evalueren en daarbij te bekijken op welke manier toch nog een vinger aan de pols kan worden gehouden.

De heer BOMHOF: Een jaar of twee geleden hebben de staten uitgesproken dat hun bemoeienis met de Drentse VVV's een aflopen traject is, omdat de gemeenten dat zelf moeten gaan doen. In de Begroting 2007 is daarom niet alleen geen bijdrage van de provincie meer opgenomen, maar is zelfs sprake van een aflopende bijdrage van de gemeenten. Nu kan de provincie wel gekke Henkie blijven en de VVV's geld blijven geven, maar als de gemeenten zelf hun bijdrage verminderen mag de provincie zich toch wel achter de oren krabben en zich afvragen of het wel verstandig is nog € 150.000,-- beschikbaar te stellen. Volgens mij moet de provincie gewoon geen geld meer geven.

De heer LANGENKAMP: Ik ken de opvatting van de heer Bomhof, maar ik denk er iets anders over. Provincie en gemeenten zijn het traject samen ingegaan en de provincie heeft er aardig wat geld ingestopt en mijn voorstel is dit nog een jaar, en dan heel gericht, te doen, omdat er dan een kans is dat de VVV-structuur overeind blijft. Wij moeten voorkomen dat er VVV's failliet gaan, want wij hebben die VVV's nodig in het marketingverhaal dat nu wordt opgezet.

De heer BOMHOF: Dat begrijp ik wel, maar het gaat erom dat de provincie niet moet gaan betalen als de gemeenten hun bijdrage verminderen. Dat die VVV's moeten blijven bestaan, daarover zijn wij het roerend eens, maar wij moeten de verantwoordelijkheid daar leggen waar die thuishoort en dat is in dit geval bij de gemeenten. De provincie moet er nu een keertje mee ophouden.

De heer LANGENKAMP: Over die verantwoordelijkheid ben ik het helemaal met de heer Bomhof eens, maar wij moeten het wel samen goed in de steigers zetten.

De heer WEGGEMANS: Mijnheer de voorzitter. Namens het college dank ik de staten voor de brede instemming met dit statenstuk.
De opmerkingen die nog gemaakt zijn, hebben voornamelijk betrekking op de soort stichting die er moet komen.
Het college houdt zich aan de door de staten vastgestelde Nota bestuursfuncties en aan de later afgesproken lijn over hoe om te gaan met dergelijke instellingen. Die lijn is dat wij weinig invloed hebben op hoe de Raad van Toezicht is samengesteld. Het college stelt zich wel voor in de statuten op te nemen dat het college de eerste Raad van Toezicht benoemt. Het college neemt ook de suggestie van de heer Looman over om in de statuten op te nemen aan welke eisen de leden van de Raad van Toezicht moeten voldoen. Daarbij is, zoals ik ook al in de commissievergadering heb gezegd, de onafhankelijkheid een eerste vereiste. Er kan dus geen sprake zijn van belangenbehartiging via de Raad van Toezicht.
Er is sprake van een overgangssituatie en de inzet van het college, van de stichting in wording en van "Da's nou Drenthe!" is om die overgang naadloos te laten verlopen. Ten aanzien van het personeel moet dan de formele weg worden behandeld, wat betekent dat de nieuwe stichting personeel in dienst neemt of contracten sluit met personen die het werk gaan doen. Maar duidelijk moet zijn dat eenieder naar een naadloze overgang streeft.
De heer Langenkamp vraagt zich af of recreatie en toerisme er niet wat mager af komt, maar hij moet niet vergeten dat via "Da's nou Drenthe!" heel veel algemene Drenthe-promotie wordt gedaan. Toen de canon van de geschiedenis van Nederland aangaf dat het allemaal bij de hunebedden begon, is daar direct promotie op gezet. Dat is geen toeristische promotie, dat is Drenthe-promotie. In die zin moeten wij daarom niet nu al kijken naar hoe het geld is verdeeld, maar moeten wij eerst aan de gang gaan me de algemene Drenthe-promotie en ook doorgaan met het promotie van recreatie en toerisme, ook voorzien van geld. Uiteraard komt er wel een verdeling van het geld - en daarbij komt ook wonen en werken in beeld - maar dat zal niet zo absoluut zijn dat "Da's nou Drenthe!" uit het bedrag van € 162.000,-- moet worden betaald. Ik hoop dat de nieuwe stichting daar straks heel verstandig mee om zal gaan.
Met betrekking tot een nulmeting wil ik erop wijzen dat wat er al is, ook wordt gebruikt. Het is niet zo dat alles wat Marktplan heeft gedaan nu gewoon weg is.
Als het om de VVV Drenthe plus gaat ben ik het zowel met de heer Bomhof als met de heer Langenkamp eens. De bijdrage van de provincie houdt op, maar de suggestie dat de gemeenten minder gaan doen is niet juist. Het college heeft inmiddels de Begroting 2007 gekregen en daarin is een hogere exploitatiebijdrage van de gemeenten voor de VVV opgenomen. In die Begroting wordt de provincie wel gevraagd mee te helpen om een moderne VVV op te zetten en als portefeuillehouder heb ik gezegd dat de provincie dan bereid is voor de ICT enig geld beschikbaar te stellen. De VVV's vragen zelfs minder dan het door de heer Langenkamp genoemde bedrag van €150.000,--, maar het geld voor ICT hoeft niet per se uit dat bedrag te komen, het kan ook uit de programmalijn of het economisch structuurfonds komen. Ik ga ervan uit dat het allemaal heel goed afloopt, maar duidelijk moet zijn dat wij ophouden met de subsidiëring. De gemeenten weten dit en zijn er niet erg van geschrokken.
Wij hebben het gevoel dat de VVV en het Recreatieschap wat naar elkaar toegroeien, ook in bestuurlijke zin, er is een positieve ontwikkeling. Er zijn 12 Drentse gemeenten en ik denk niet dat een daarvan erop uit is om de Drentse VVV failliet te laten gaan. Op zich zou dat ook een ramp zijn, want wie zou dan de promotie van het Drentse toerisme moeten organiseren?
Het bedrag van € 300.000,-- lijkt ons voorlopig genoeg. In 2008 bij de evaluatie horen wij wel van de Raad van Toezicht of dit voldoende is.

TWEEDE TERMIJN

De heer BOMHOF: Mijnheer de voorzitter. Kennelijk is de Begroting van de VVV Drenthe plus die de heer Weggemans in zijn bezit heeft actueler dan de versie die wij daarvan hebben.

De heer LANGENKAMP: De nieuwe versie is officieel al wel bekend.

De heer BOMHOF: Dat is dan misschien wel zo, maar die is dan niet officieel aan de staten toegezonden.
Met betrekking tot de bijdrage aan de VVV Drenthe plus wachten wij de voorstellen van het college af en dan zullen wij daarover wel een besluit nemen.

De heer WEGGEMANS: Voorzitter. In het duale systeem mogen GS de bijdrage vaststellen, maar als dit is gebeurd zullen wij de staten daarover informeren.

Vervolgens besluiten de zonder hoofdelijke stemming overeenkomstig het voorstel van het college.

4. Het voorstel van het college van gedeputeerde staten van 27 september 2006, kenmerk 39/5.11/2006011147, Aanvulling project Revitalisering provinciehuis, isolatieglas

(statenstuk 2006-256)

5. Het voorstel van het college van gedeputeerde staten van Drenthe van 24 oktober 2006, kenmerk 42/5.12/2006012079, Aanvulling project Revitalisering provinciehuis II, warmte- en koudeopslag

(statenstuk 2006-259)

met de daarop betrekking hebbende brief van het college van gedeputeerde staten van 10 november 2006

en het op deze punten betrekking hebbende ongecorrigeerde verslag van de Statencommissie BFE 8 november 2006.

De heer LANTING: Mijnheer de voorzitter. Opnieuw zijn er voorstellen aan de orde die betrekking hebben op de revitalisering of, eenvoudiger gezegd, de verbouw van het provinciehuis.
Toen de fractie van GroenLinks in de vorige vergadering wat zei over salamitactiek, reageerde de gedeputeerde beslist ontkennend. Door het separaat opvoeren van deze twee agendapunten, kan de conclusie echter nauwelijks een andere zijn dan dat hiervan wel degelijk sprake is. Het aanbrengen van isolatieglas en een opslag voor warmte- en koudeopslag betekent een verhoging van het budget met bijna een miljoen. En dan komt de ICT er op een later moment ook nog bij. Het geschatte bedrag van € 15 à € 16 miljoen zal dan ook zeker wel worden gehaald en dat is toch een heel ander bedrag dan het in eerste instantie geschatte bedrag van € 13 miljoen.
Wij vinden dit een slechte manier van communiceren met de burger, want die kijkt immers over onze schouder mee. PS moeten op grond van hun controlerende taak toekijken of uitgaven verantwoord zijn en of misschien ook besparingen kunnen worden gevonden. De ALD blijft zich dan ook tegen de voorgestelde investering verzetten.
Dat aan het provinciehuis onderhoud moet worden gepleegd en dat verbeteringen worden aangebracht waardoor de arbeidsomstandigheden voor de medewerkers en andere gebruikers worden verbeterd, is voor ons geen punt van discussie, maar een degelijke en actuele onderbouwing van de noodzaak van de nu voorgestelde ingreep ontbreekt. Dat is niet aan de Drentse burger uit te leggen.
Voorzitter. In alle westerse welvaartsstaten neemt het vertrouwen in het ambtelijk apparaat af.

Nederlanders hebben van alle inwoners van de EU-landen nog het minste vertrouwen in het ambtelijk apparaat, zo stelde het Centraal Planbureau (CPB) onlangs vast.
Als investeringen van de nu voorgestelde omvang worden gedaan, moeten deze duidelijk en zakelijk onderbouwd zijn. Er zal vanuit visie en ambitie moeten worden aangegeven hoeveel mensen en welke disciplines er nodig zijn voor het optimaal, maar sober uitvoeren van de opgelegde taken. Voor hoeveel mensen bouwen wij eigenlijk? Uitgaan van het huidige aantal ambtenaren vinden wij absurd. Er is een groot aantal ontwikkelingen, waarvoor de Drentse politiek de ogen niet mag sluiten. Streeft niet een groot aantal politieke partijen naar vermindering van het aantal ambtenaren en wordt daarbij niet het percentage van 25 genoemd? Moet er geen stevige discussie over de noodzaak en het functioneren van het middenbestuur worden gevoerd?
Het IPO verwacht een stevige korting op de provinciale middelen. Is de provincie al niet bezig met een tweetal verandertrajecten dat moet leiden tot een andere en beter presterende ambtenaar, waardoor vermindering van het aantal ambtenaren mogelijk is?
De voordelen van automatisering en digitalisering leiden nu al tot vermindering van de benodigde mens-kracht. De Ondernemeringsraad (OR) heeft op 6 oktober om een koppeling met en afstemming van de verbouw op de organisatorische ontwikkeling gevraagd. Uit een onderzoek van Berenschot-Elsevier blijkt dat tussen 2005 en 2006 het aantal provinciale ambtenaren in Nederland is gedaald van 14.000 tot 13.000. Dat is 7%. Hoeveel heeft de provincie Drenthe hieraan bijgedragen?

De heer HARLEMAN: Spreekt de heer Lanting nu over dubbel glas en de warmte- en koudeopslag of is hij nog steeds bezig met het voorstel van 4 oktober?

De heer LANTING: Ik spreek over het totaal. De voorliggende plannen zijn aanvullingen op het oude plan.
Uit hetzelfde onderzoek blijkt dat het aantal ambtenaren bij de waterschappen met 1.200 is toegeno-men, maar dat even tussen haakjes.
Naar onze mening kan en mag Drenthe de ogen niet sluiten voor deze gegevens.
Voorzitter. Het voorstel is het aantal vergader- en projectieruimtes met 8 te laten toenemen, terwijl het aantal statenleden daalt van 51 naar 41 en digitalisering een steeds groter effect heeft. De provincie heeft dus echt iets uit te leggen als het vertrouwen wil behouden of herstellen.
Elke burger die subsidie aanvraagt, moet zijn verzoek tot 2 cijfers achter de komma onderbouwen. Een overheid die anderen die verplichting oplegt, moet zelf ook de uiterste zorgvuldigheid aan de dag leg-gen. De ALD wil daarom wederom nadrukkelijk aangegeven tegen deze omvang van investeringen te zijn. Er is nu nog voldoende tijd om voor 1 februari 2007 een beter onderbouwd plan te presenteren. Bij de gemeenten zijn de laatste jaren 10.000 ambtenaren afgevloeid. De burger ergert zich nu, en terecht, aan onderbezette gemeentehuizen, die nu te groot zijn, terwijl sommige ervan nog maar pas gebouwd zijn. Laten wij van deze les leren en niet dezelfde fouten maken.
Voorzitter. Wij hebben onze visie op het totaal nog eens helder uiteen willen zetten. Wij zullen daarvoor weinig applaus krijgen - de grote partijen hebben immers snorrend met dit voorstel ingestemd - maar de toekomst zal leren wie gelijk heeft. Dat gelijk krijgen wij nu dus niet.

De heer DE HAAS: Het waren niet alleen de grote partijen, er was ook een kleine partij die met het voorstel instemde, maar dat zal de heer Lanting inmiddels vergeten zijn.

De heer LANTING: Sorry, dat ik de partij van de heer De Haas niet noemde. Ik vul mijn verhaal daarom aan met de woorden dat ook enkele kleine partijen met het voorstel instemden.

De heer ROUGOOR: Voorzitter. De heer Lanting heeft enkel en alleen gesproken over de bezetting van het gebouw door ambtenaren, maar het gaat in de voorstellen ook om milieumaatregelen als de uitstoot van $CO_2$. Wij hebben te maken met het huidige bouwvolume en hebben de voorgestelde investeringen dan geen positief rendement en zo ja, waarom zou de ALD daar dan tegen zijn?

De heer LANTING: Ik heb helemaal niet gezegd tegen een verbouwing of aanpassing of tegen verbeterde arbeidsomstandigheden voor de ambtenaren te zijn.

De heer ROUGOOR: Het gaat bij deze voorstellen om het milieu. Het gaat om de vermindering van de $CO_2$-uitstoot en om het bereiken van besparingen op het energiegebruik. Hoe kan de heer Lanting daar tegen zijn?

De heer LANTING: Het gaat ons erom dat alle plannen in de totaliteit worden bekeken, dus dat ook wordt bekeken voor hoeveel mensen er wordt gebouwd. De plannen moeten daarop worden aangepast. Zo heb ik niet de indruk dat als het om ICT gaat in dit huis met de allermodernste middelen wordt gewerkt. Misschien moeten op dat terrein wel extra investeringen worden gedaan. Ik ben op zich dus niet tegen investeringen, maar eerst moet duidelijk zijn om hoeveel mensen het gaat.

De heer ROUGOOR: Maar het gaat nu om de warmte- en koudeopslag en de beglazing. We kunnen niet verder met gaten in de ramen. Sommige investeringen móeten gewoon gedaan worden. Het is dus niet voldoende alleen naar de organisatie te kijken.

De heer BOMHOF: Voorzitter. Ik wil de heer Rougoor graag bijvallen. Ik heb de indruk dat de heer Lanting verkeerde stukken voor zich heeft. Hij spreekt over de bezetting van dit huis en over ICT, maar volgens mij gaat het bij deze agendapunten alleen over isolatieglas en warmte- en koudeopslag en verder over niks. Ik verzoek de heer Lanting op die punten in te gaan en daarbij vooral ter zake te blijven.

De heer LANTING: Ik heb inderdaad niet bestudeerd of de meterkast links of rechts van de voordeur moet komen. Het gaat ons in eerste instantie om het totaal aan investeringen en de samenhang daartussen. Ik wil wel verklappen dat wij voor maatregelen zijn waarmee het energiegebruik kan worden beperkt en waarmee de medewerkers van moderne middelen gebruik kunnen maken.

De heer S. DE JONG: Mijnheer de voorzitter. Naar aanleiding van de discussie van verleden week in de Statencommissie BFE heeft mijn fractie nog eens overleg gehad over deze voorstellen. Dit overleg heeft ertoe geleid dat wij voor statenstuk 2006-256, het voorstel met betrekking tot het isolatieglas, zullen stemmen en tegen het voorstel voor de warmte- en koudeopslag. Wij denken dat het wel verstandig is de voorgestelde maatregelen uit te voeren, maar zijn van mening dat het stuk over de warmte- en koudeopslag nog niet goed doordacht is.
Op 7 november, een dag voor de commissievergadering, kregen wij per brief nog aanvullende informatie. Ik heb ook van de andere fracties begrepen dat zij grote moeite hebben met de volledigheid. Het zou eigenlijk allemaal veel later komen en op een gegeven moment kwam het bericht dat het toch sneller kon, maar wij hebben het idee dat het nu allemaal wat te snel gaat. Ons voorstel is dan ook over de warmte- en koudeopslag op een later tijdstip een beslissing te nemen. Wat is er tegen om het besluit hierover nog even uit te stellen?

De heer LANGENKAMP: Toen ik in de vorige statenvergadering dezelfde vraag stelde, zei de heer De Jong er alle vertrouwen in te hebben dat de informatie op tijd zou komen. Hoe kan hij dan nu zeggen dat de informatie te laat is gekomen? De heer De Jong had in de vorige vergadering GroenLinks moeten steunen.

De heer S. DE JONG: Ik denk dat de heer Langenkamp doelt op de vergadering van 4 oktober, want toen hebben wij hierover gesproken. Maar de brief van 7 november hebben wij pas op de avond voor de commissievergadering per e-mail ontvangen.

De heer LANGENKAMP: In de vergadering waarin ik steeds sprak over salamitactiek - ik heb later begrepen dat die term verkeerd was, want salamitactiek betekent dat er elke keer wat afgaat in plaats van dat er iets bijkomt - heb ik gezegd dat er nog heel veel informatie moest komen en dat het daarom beter

was om de beslissing over het geheel van maatregelen uit te stellen. Daarom heb ik in die statenvergadering aan het college gevraagd het voorstel terug te nemen. Het CDA vond dat toen niet nodig, maar zegt nu dat alle informatie toch wel wat te laat is gekomen. Dat vind ik vreemd. Ik denk dat het CDA in oktober iets langer na had moeten denken voor het die uitspraak deed.

De heer S. DE JONG: Dat ben ik helemaal met de heer Langenkamp eens, maar naar mijn gevoel gaat het wel om twee aparte grootheden. Op 4 oktober ging het om de revitalisering van het provinciehuis en over een bedrag van € 12 à € 13 miljoen. Om het college de gelegenheid te geven verder te werken aan de plannen, was het belangrijk daarover toen te beslissen. De gedeputeerde heeft ons er toen van overtuigd dat er een goed voorstel voorlag en daarom hebben wij ermee ingestemd. Toen heeft zij ook gezegd dat er nog een stuk kwam over de zonwering en over de warmte- en koudeopslag. Wij hebben toen gezegd dat wij alle stukken graag in een keer hadden ontvangen en de reactie van de gedeputeerde daarop was dat zij haar uiterste best had gedaan, maar dat dit niet was gelukt. Maar ik heb de indruk dat het stuk over de warmte- en koudeopslag ook voor de gedeputeerde wel wat uit de lucht is komen vallen. Op 4 oktober hebben wij aangedrongen op een tijdige toezending van de correcte informatie en onze conclusie op basis van de brief van 7 november is dat het nu ineens allemaal razendsnel gaat. Ons voorstel is daarom de beslissing over dit stuk uit te stellen tot de volgende vergadering, want volgens ons is het niet noodzakelijk dat wij er vandaag al over besluiten.
Op het provinciehuis zijn voor heel veel geld zonnecellen geplaatst - de provincie heeft op het gebied de innovatie op energiegebied een voorbeeldfunctie - en het is natuurlijk hartstikke fijn dat die heel goed werken, maar het is dan jammer dat de panelen in de hal niet de juiste informatie geven. Het lijkt mij goed die dingen eerst op orde te hebben alvorens nieuwe stappen te zetten.

De heer BOMHOF: Het is mij nog niet duidelijk welke informatie de heer De Jong mist in de nagekomen stukken. Er is een brief van 7 november en daarna kwam er, in aanvulling op de commissievergadering en in aanvulling op het statenstuk, op 19 november nog een brief met informatie. Mijn fractie vindt het heel duidelijke stukken, waarin onder andere de vragen die in de commissie zijn gesteld, heel duidelijk worden beantwoord. Wat mist de heer De Jong dan nog?

De heer S. DE JONG: Dat heb ik verleden week in de commissie al aangegeven. Het begint bij de argumenten.

De heer BOMHOF: In de Statencommissie BFE hadden wij ook nog vragen, maar na de brief van het college van 10 november hebben wij geen vragen meer. Het CDA heeft kennelijk nog wel vragen en dan wil ik wel eens horen welke dat zijn.

De heer S. DE JONG: Op grond van de informatie die vorige week voorlag kunnen wij op zo korte termijn geen goed onderscheid maken tussen de verschillende voorstellen. Daarom stellen wij voor nu geen besluit te nemen. Wij zien de noodzaak van het nu nemen van een besluit ook niet in. Wij willen graag nog wat meer tijd.

De heer ROUGOOR: Mijnheer de voorzitter. De voorstellen met betrekking tot de warmte- en koudeopslag en de beglazing zijn uitgebreid behandeld in de commissie. Op enkele vragen, die toen niet beantwoord konden worden, is het antwoord in de brief van 10 november gekomen. De vragen van de PvdA zijn in de commissievergadering redelijk welwillend beantwoord, maar de brief van 10 november stelt toch enigszins teleur. Op de vraag of de voorgestelde maatregelen het resultaat zijn van een brede afweging, is het antwoord dat dit het geval is en het college verwijst daarbij naar een onderzoek uit 2001. Dat is dus een onderzoek van vijf jaar geleden en intussen is de wereld verder gegaan.
Het klimaat wordt natter en warmer, maand na maand sneuvelen er warmterecords: we leven in de Drentse subtropen met op 15 november een temperatuur van 15 °C. Het rendement van de energiebesparende maatregelen is toegenomen, alsmede het aantal veelbelovende alternatieven. Wij vinden het jammer dat deze ontwikkelingen niet in de afweging zijn meegenomen.

De PvdA heeft gepleit voor een flexibel energieconcept voor het provinciehuis, naast een flexibel werkconcept. In de brief van 10 november staat dat de flexibiliteit om in te spelen op nieuwe kansen beperkt is. De verbouwing biedt kennelijk een window of opportunities en daarnaast zijn de mogelijkheden uitgeput.
Toch is in de Energienota sprake van het gebruik windturbines om de energiebalans verder in ons voordeel te laten doorslaan. Wij kunnen ons voorstellen dat er nog andere additionele mogelijkheden zijn, voorbeelden hiervan zijn rendabeler zonnecellen en aardwarmte.
Tijdens het bezoek van staatssecretaris Van Geel zei de gedeputeerde toe te willen naar een energieneutrale provincie. Die doelstelling is ambitieus en stelt hoge eisen aan de voorbeeldfunctie. Bij een energieneutrale provincie Drenthe hoort misschien wel een energieneutraal provinciehuis, wie zal het zeggen.
Het lijkt ons wenselijk dat de ambitie met betrekking tot het energiebeheer van het provinciehuis eens wordt vastgelegd. Er zijn keurige prestatie-indicatoren beschikbaar in de vorm van een energieprestatiecoëfficiënt. Mijn vraag in de commissievergadering naar de waarde van die coëfficiënt na het nemen van alle energiemaatregelen, is niet beantwoord. Sinds 2006 ligt de norm voor nieuwbouw op 0,8. Wat is de doelstelling voor het provinciehuis?

Mevrouw KLIP: Mijnheer de voorzitter. Ik zal bij mijn antwoord de volgorde van de sprekers aanhouden. De heer Lanting heeft voor een groot deel herhaald wat hij in een vorige statenvergadering al naar voren gebracht en ging daarbij vooral in op de totale revitalisering van het provinciehuis. Ook op 4 oktober was het het college al duidelijk dat de fractie van de ALD het niet met de plannen eens was, maar niettemin heeft de meerderheid van de staten wel met die plannen ingestemd. Meteen de dag daarna zijn wij met vervolgstappen begonnen.
De heer Lanting spreekt andermaal over salamitactiek, hoewel die term in dit geval onjuist is, omdat in de redenering van de heer Lanting de worst niet kleiner wordt maar juist steeds groter, en ook toen heb ik mij van die term gedistantieerd, omdat het woord "salamitactiek" de suggestie wekt dat mensen ergens mee worden overvallen. Ik heb de staten geenszins overvallen, want het was al heel lang bekend dat het college met voorstellen over het isolerende glas en de warmte- en koudeopslag zou komen, voorstellen die, zoals de heer De Jong terecht opmerkte, op dat moment nog niet klaar waren.
Het is ook niet terecht dat de heer Lanting opmerkt - en ook die opmerking schaart hij onder "salamitactiek" - dat de ICT nog volgt. Bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2006 hebben de staten een bedrag beschikbaar gesteld voor de eerste stap op dat ICT-pad en toen heeft het college gezegd dat wanneer het hele plan klaar is, dit de staten wordt voorgelegd en dat dit mogelijk bij de Voorjaarsnota 2007 zal gebeuren.
Ik heb genoteerd dat de heer Lanting van mening is dat in het provinciehuis niet met de nieuwste ICT wordt gewerkt en dat hij niet tegen investeringen op dat gebied is. Ik onthoud die opmerking voor de discussie die hierover nog gevoerd moet worden.
De heer Lanting zegt tegen de voorgestelde investering te zijn en constateert vervolgens dat een degelijke onderbouwing van de nu voorliggende voorstellen en van het voorstel tot revitalisering ontbreekt. Ik ben dit niet met hem eens. Mondeling en in de brief van 7 november heb ik mijn excuses aangeboden voor het feit dat de staten de informatie zo laat hebben ontvangen. In de brief van 10 november - de heer De Jong noemt die helemaal niet - zijn zoveel mogelijk vragen die in de commissievergadering zijn gesteld, beantwoord. Ik ontken dus dat er geen sprake is van een degelijke onderbouwing, al ben ik het er wel mee eens dat de informatie vrij kort na elkaar kwam.
De heer Lanting koppelt vervolgens de voorgestelde investeringen opnieuw aan het aantal ambtenaren. Hij zegt dat visie en ambitie ontbreken, maar spreekt wel over een ontwikkelingstraject. Wij zijn onderhand een jaar met dit traject bezig, dat onder andere moet leiden tot gerichter en efficiënter werken, overigens niet meteen met de bedoeling om 150 ambtenaren te ontslaan.
Verder spreekt de heer Lanting over ons strategisch informatiemanagementtraject dat hetzelfde oogmerk heeft en wijst op de cijfers in Elsevier waarvoor de provincie de ogen niet moet sluiten. Dat heeft de heer Lanting ons nooit zien doen en dat doen wij ook nu niet.

De heer Lanting is tegen de voorgestelde investeringen in isolatieglas en een warmte- en koudeopslag, maar ik meen mij te herinneren dat bij de oprichting van de ALD is gezegd dat het ging om een liberale partij die zich nog veel groener zou opstellen. Als er nu een moment is waarop de fractie van de ALD zich groen kan profileren is het wanneer maatregelen voorliggen die tot doel hebben de uitstoot van $CO_2$ verder terug te dringen.
De heer De Jong is akkoord met de investering in het glas maar niet met die in de warmte- en koude-opslag, omdat dit laatste traject niet goed doordacht zou zijn. Ik ben dit niet met hem eens.
Over het op een laat tijdstip informeren heb ik al gesproken en bovendien zijn de vragen die verleden week zijn gesteld in de brief van 10 november zo goed mogelijk beantwoord, behalve dan die over de energieprestatiecoëfficiënt.
Het terugnemen van een statenstuk is een zwaar politiek middel en ik zal dit stuk dan ook zeker niet terugnemen. Ik heb ook niet precies begrepen welke vragen er nog over de warmte- en koudeopslag zijn en bovendien hebben de staten alle gelegenheid gehad die vragen alsnog te stellen, waarna het college die met liefde zou hebben beantwoord.
De heer De Jong herhaalt zijn opmerkingen van verleden week over klimaatmaatregelen die wij op orde zouden moeten hebben. Die vragen zijn allemaal uitvoerig beantwoord in de brief van 10 november. In de brief staat dat ons energieverbruik onder de norm ligt die wij onszelf gesteld hadden en dat de zonnepanelen meer opleveren dan wij als prestatie hadden gesteld. De lampjes op de displays in de hal zijn kapot en dat zou niet moeten mogen, maar die gebreken worden hersteld.

De heer S. DE JONG: Misschien moet ik mijn verontschuldigingen aanbieden voor mijn opmerkingen, maar het zou fijn zijn als wij alle informatie in een keer en op tijd kregen.
Met betrekking tot elektra staat in de brief van 10 november dat er inmiddels ruim 1 miljoen kWh verbruikt is, wat neerkomt op 76% van het normverbruik en met betrekking tot het gasverbruik worden de cijfers ook genoemd. Van januari tot en met september is 66% van de verwachte hoeveelheid gas verbruikt en dat is onder de norm, maar bij elektra zitten we nu al boven de norm terwijl de donkere maanden nog komen. Omdat de gegevens allemaal zo kort voor de statenvergadering beschikbaar zijn gekomen, was er onvoldoende tijd ze allemaal zorgvuldig te bekijken. Daarom heb ik voor uitstel van de besluitvorming gepleit.
Natuurlijk kan het college pas antwoorden als de vragen zijn gesteld, maar de staten kunnen pas vragen stellen als de stukken zijn verschenen.

Mevrouw KLIP: Maar de staten hebben de brief van 10 november inmiddels vijf dagen in huis en ik ga niet over de snelheid van denken in de fractie van het CDA.

De heer BOMHOF: De heer De Jong heeft de brief nu een paar dagen in huis.

De heer S. DE JONG: Ik heb de brief zaterdag ontvangen.

De heer BOMHOF: Het is nu woensdag en de heer De Jong had maandag dus al kunnen bellen met de ambtenaren of er in de brief sprake is van een gecorrigeerd normverbruik. Ik kan mij namelijk niet voorstellen dat de provincie zo onnozel is om het normverbruik van 12 maanden aan te geven en het eigenlijke gebruik van 9 maanden. Als de heer De Jong die vraag aan het ambtelijk apparaat had gesteld, had hij er in deze vergadering niet over hoeven spreken.

De heer S. DE JONG: Ik ben dit helemaal met de heer Bomhof eens, maar ik ben jammer genoeg niet fulltime statenlid, maar slechts parttime.

Mevrouw KLIP: Ik ben het met de heer De Jong eens dat de informatie wat langer bij de staten aanwezig moet zijn, maar, zoals ik al in de Statencommissie BFE zei, ik had begrepen dat de staten deze twee voorstellen graag tegelijk wilden behandelen en daarom is er enorme haast achter gezet. Ik dacht tegemoet te zijn gekomen aan de wens van de staten om deze stukken tegelijkertijd te behandelen en daar-

om geef ik namens het college vooralsnog geen gehoor aan het verzoek om statenstuk 2006-259 terug te nemen.

De heer BAAS: Voorzitter. De twee deeltijdstatenleden van de ChristenUnie hebben het allemaal wel op tijd begrepen.

Mevrouw KLIP: Voorzitter. De heer Rougoor merkt op dat de inhoud van de brief hem teleurstelt en dat spijt mij zeer. Hij merkt verder op dat de flexibiliteit beperkt is, een punt dat ook in de Statencommissie BFE ter sprake is geweest. Wij hebben natuurlijk te maken met een bestaand gebouw en waar mogelijk brengen wij daarin zoveel mogelijk klimaatneutrale, klimaatvriendelijke $CO_2$-reducerende maatregelen aan, maar het is toch anders dan bij volledige nieuwbouw. Het is niet zo dat ik zeg: we doen nu dit en we doen nooit meer wat anders, maar in het kader van deze verbouwing zijn dit onze voorstellen.
De heer Rougoor wijst op de mogelijkheid van het gebruik van aardwarmte. Daarbij gaat het om een volledig andere ingreep en bovendien moeten daaraan minstens duizend huishoudens meedoen om het rendabel te maken.

De heer ROUGOOR: Ik kan mij voorstellen dat als het om energiebesparing gaat, de redenering van de gedeputeerde opgaat, maar er zijn ook additionele mogelijkheden om energie op te wekken. Aardwarmte, zonnecollectoren en windturbines zijn dan mogelijkheden en wij dringen aan op een flexibel energieconcept om die mogelijkheden in een later stadium nog in te kunnen passen om op die manier tot een betere energiebalans van het provinciehuis te komen.

Mevrouw KLIP: Als de heer Rougoor dat bedoelt, ben ik het met hem eens. Ik kan hem verzekeren dat het duurzaam denken van dit college niet stopt bij de voorliggende maatregelen.
De vraag over de energieprestatiecoëfficiënt kan ik op dit moment niet beantwoorden.
In de discussie met staatssecretaris Van Geel over een $CO_2$-neutrale provincie heb ik aangegeven dat wij op 14 februari 2007, wanneer de tussenbalans van het uitvoeringsprogramma van de Energienota gepresenteerd wordt, met een voorzet daarvoor zullen komen. Wij streven naar een zo energieneutraal mogelijk provinciehuis, want het duurzame denken van het college stopt niet bij de voorliggende maatregelen.

De heer ROUGOOR: Aan het op 14 februari te verschijnen stuk zou dus ook een doelstelling kunnen worden gekoppeld met betrekking tot het energieverbruik van het provinciehuis?

Mevrouw KLIP: In het kader van onze voorbeeldrol zou dit inderdaad kunnen. Maar de heer Rougoor zal ook begrijpen dat voor wij op weg kunnen naar een energieneutrale provincie - hierover zullen wij eerst uitvoerig met de staten moeten discussiëren - er nog wel heel wat water door de Drentsche Aa zal stromen, want het klinkt simpeler dan het is.

De heer ROUGOOR: Laten we dan beginnen met het provinciehuis.

Mevrouw KLIP: Het lijkt mij goed dat en andere voorbeelden op 14 februari aan de orde te hebben.

TWEEDE TERMIJN

De heer LANTING: Mijnheer de voorzitter. Misschien heb ik het begrip salamitactiek verkeerd gebruikt, maar de gedeputeerde heeft mijn bedoeling wel begrepen.
Mijn fractie zal tegen deze voorstellen stemmen, omdat deze naar onze mening te omvangrijk zijn. Wij zijn niet tegen een beperkte verbouwing van het provinciehuis.
De gedeputeerde wenst ons de maat te nemen met betrekking tot ons "groen" zijn. Mijn reactie daarop is dat eens moet worden nagedacht hoeveel extra energie het kost wanneer een provinciehuis wordt

gebouwd dat te groot is. En dan blijken wij misschien toch nog wel groener te zijn dan de gedeputeerde dacht.

De heer S. DE JONG: Mijnheer de voorzitter. De discussie tussen de gedeputeerde en de heer Rougoor sterkt ons in de gedachte de beslissing uit te stellen tot in ieder geval februari 2007.

De heer ROUGOOR: Mijnheer de voorzitter. Wat ons betreft zijn de voorstellen voldoende onderbouwd om er nu een beslissing over te nemen. Wij vinden het althans niet nodig de beslissing uit te stellen. Wij hopen dat er in februari een heldere doelstelling ligt met betrekking tot de energieprestatiecoëfficiënt.

De heer KUIPER: Het gaat om een bestaand gebouw en dan is het maken van zo'n berekening zeer lastig. Bij een nieuw gebouw kan heel gemakkelijk berekend worden of er $CO_2$-neutraal gewerkt kan worden, maar dat is bij een bestaand gebouw praktisch onmogelijk. Welke bedoeling heeft de heer Rougoor met zijn vraag aan de gedeputeerde om daar eens een goede berekening van te maken?

De heer ROUGOOR: Ik wil gewoon weten wat het cumulatieve effect is van alle maatregelen die genomen worden. Het gaat mij niet om elke maatregel afzonderlijk.
De PvdA wil hierover graag eens een integrale discussie voeren. Wij vinden het prima dat dit in februari gaat gebeuren, maar dan wel op basis van een cijfer, waarin het geheel is samengevat.

De heer KUIPER: Wat ons betreft is het prima om daar inzicht in te krijgen, maar wat gebeurt er dan verder mee? Gaat de PvdA dan op basis van de conclusie over die energieprestatiecoëfficiënt zeggen dat het provinciehuis energieneutraal moet worden gemaakt, ook al is dat technisch praktisch onmogelijk?

De heer ROUGOOR: Zo'n getal is net als elk ander kerngetal uitgangspunt voor een discussie. GroenLinks kan aan die discussie natuurlijk ook zijn steentje bijdragen.

Mevrouw KLIP: Mijnheer de voorzitter. De heer Rougoor wil een integrale discussie en dat lijkt mij prima. De heer Kuiper heeft mijn opmerkingen dat het over het bestaand gebouw gaat en dat dit beperkingen oplevert, goed aangevuld.
In 2001 bleek al dat dit gebouw op basis van de manier van bouwen, de leeftijd enzovoorts een energietechnisch verantwoord gebouw was en in de jaren daarna is duidelijk geworden dat van de sindsdien genomen maatregelen ook maar beperkt aantal rendabel zou zijn en die maatregelen zijn aan de staten voorgelegd.
De heer De Jong heeft slechts opmerkingen uit zijn eerste termijn herhaald en als ik daarop inga, herhaal ik mijzelf ook weer, dus ik laat het bij de opmerking dat ik kennis heb genomen van zijn hartenkreet. Als de fractie van de ALD en het college elkaar kunnen vinden in allerlei groene initiatieven dan lijkt mij dat prima en een uitermate aantrekkelijk vooruitzicht. Ik heb wat moeite met de opmerking dat wij een te groot provinciehuis bouwen. Wij bouwen namelijk geen vierkante centimeter bij en daarmee komen wij al voor een groot deel tegemoet aan de bezwaren van de heer Lanting.

De beraadslaging wordt gesloten.

De VOORZITTER: Ik geef het woord aan de heer De Jong voor het afleggen van een stemverklaring.

De heer S. DE JONG: Mijnheer de voorzitter. Mijn fractie heeft, gehoord de discussie en gelet op het vooruitzicht van een integrale discussie in februari 2007, besloten voor beide voorstellen te stemmen.

Vervolgens besluiten telkens met handopsteken overeenkomstig de voorstellen van gedeputeerde staten.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de fractie van de ALD tegen zowel statenstuk 2006-256 als tegen statenstuk 2006-259 heeft gestemd.

6. Het voorstel van het college van gedeputeerde staten van Drenthe van 6 oktober 2006, kenmerk 40/5.3/2006011336, Actualisatie reserves en voorzieningen

(statenstuk 2006-257 herzien)

met het op dit punt betrekking hebbende ongecorrigeerde verslag van de Statencommissie BFE van 8 november 2006.

De heer WENDT: Mijnheer de voorzitter. Wij zijn blij dat aan de oproep die wij verleden week in de Statencommissie BFE hebben gedaan om college en onderzoekscommissie nog even bij elkaar te laten komen, gevolg is gegeven, waardoor wij nu alleen nog over het herziene statenstuk 257 hoeven spreken.
De staten kunnen met de voorliggende actualisatie vooruit en vanaf deze plaats willen wij de Commissie Reserves en Voorzieningen danken voor haar werkzaamheden. Het is nu aan GS en PS om transparant te blijven werken.

De heer HARLEMAN: Mijnheer de voorzitter. U hebt de afgelopen vergadering van de Statencommissie BFE niet bijgewoond en daardoor hebt u heel was gemist. Ik heb in die commissievergadering namelijk een indrukwekkende truc laten zien met drie potjes en drie pepermuntjes. Ik zal die truc niet herhalen, want het is allemaal wel te zien in het videoverslag van die commissievergadering, overigens de eerste vergadering die op video is opgenomen.
De conclusie van de truc was: hoe er ook geschoven wordt, het levert geen cent op. Het is als wanneer je twee spaarrekeningen hebt en je van de ene spaarrekening op de andere overboekt: je hebt dan ook niet direct het gevoel heel rijk te zijn geworden.
De onderzoekscommissie heeft heel goed werk geleverd en daar heeft GroenLinks alleen maar waardering voor. Wij zijn het met elkaar eens dat er geschoven gaat worden en over wat er geschoven wordt. De discussie in de commissie ging over wannéér er geschoven gaat worden. De Statencommissie BFE had daar in meerderheid een heel duidelijk standpunt over en het college zou dat standpunt in zijn voorstel verwerken.
Volgens de in de beleidsbrief opgenomen tijdsplanning zal het eerste advies uitgevoerd dienen te worden bij de Jaarrekening 2006. Dat is eigenlijk heel eigenaardig en wel zo eigenaardig dat het eigenlijk weer heel humoristisch is, want dit is volstrekt iets anders dan de Commissie Reserves en Voorzieningen voorstelde. Die commissie had het steeds over 1 januari 2007 en de wijziging van de Begroting. Nu wordt het 31 december 2006 bij de Jaarrekening 2006. De Begroting blijft daarmee gewoon in stand, want op 1 januari 2007 staan de reserves en voorzieningen nog gewoon in de Begroting 2007.
Ik heb mij afgevraagd hoe het college ertoe is gekomen met een voorstel te komen dat duidelijk afwijkt van hetgeen de commissie uit de staten heeft gezegd. Ik heb daar wel een verklaring voor. GroenLinks stelde voor bij de Voorjaarsnota 2007 de reserves en voorzieningen te actualiseren. GroenLinks heeft een groot gezag bij het college - het wordt door het CDA niet voor niets een collegepartij genoemd - en ik begrijp best dat het college graag wil doen wat GroenLinks voorstelt. De Jaarrekening 2006 wordt behandeld bij de Voorjaarsnota 2007, dus materieel krijgt GroenLinks gewoon zijn zin. Maar wij hoeven echt niet onze zin te krijgen.
Als in december bij de 2e wijziging van de Begroting 2007 het gewijzigde verhaal wordt gevoegd, is iedereen tevreden en bovendien zal GroenLinks zich niet tegen die gang van zaken verzetten.

De heer BOMHOF: Mijnheer de voorzitter. De fractie van de VVD is zeer positief over het uiteindelijke resultaat dat nu voorligt. Aanvankelijk was er over enkele posten verschil van mening tussen de onderzoekscommissie en GS, maar uiteindelijk is de wens van die commissie om de reserves en voorzieningen sneller te saneren vrijwel geheel gehonoreerd.

In het nu voorliggende voorstel wordt voorgesteld te besluiten tot het opheffen, actualiseren of verlagen van diverse reserves en voorzieningen. In financieel opzicht zal het per saldo geen verschil maken - het verhaal van de drie pepermuntjes en drie bekertjes van de heer Harleman - omdat de algemene reserves met hetzelfde bedrag worden opgehoogd. Het voordeel is alleen wel dat nu duidelijk wordt welke reserves en voorzieningen noodzakelijk zijn en van welke omvang om te voorkomen dat er onnodig geld op de plank blijft liggen. Vanwege die duidelijkheid is het ook verstandig dat deze staten dit besluit nemen. De volgende staten weten dan precies hoeveel algemene middelen er beschikbaar zijn voor nieuwe politieke wensen.

Mevrouw MULDER: Mijnheer de voorzitter. Ik denk dat het college wel helderheid kan verschaffen over de door GroenLinks opgeworpen vraag. Op het moment dat het college zegt dat Voorjaarsnota en Jaarrekening gelijktijdig zullen verschijnen, kan alsnog besloten worden over de in het eerste advies genoemde punten.
Voor de rest zijn we blij met het herziene statenstuk.

De heer LOOMAN: Mijnheer de voorzitter. Wij hebben in de commissie een goede discussie gehad over dit onderwerp en volgens mij zijn wij er goed in geslaagd om de mening van de commissie en die van het college in elkaar te schuiven en van beide voorstellen een statenstuk te maken.
De heer Harleman, de man van de grote trucs met schuivende potjes, die uiteindelijk constateert dat er eigenlijk helemaal niets verandert, heeft het niet helemaal bij het rechte eind, want het maakt wel degelijk verschil of geld vastligt voor een bepaald doel of dat het in de algemene middelen zit en dus vrij aanwendbaar is. Maar hij heeft gelijk met de constatering dat er uiteindelijk niet meer geld is.

De heer HARLEMAN: Ik heb in de statencommissie ook uitgelegd dat in het Besluit begroting en verantwoording (BBV) de definitie van een reserve is dat te allen tijde, dus à la minute, de bestemming van de gelden gewijzigd kan worden. Het geld van een reserve is, in tegenstelling tot dat van een voorziening, dus vrij beschikbaar.

De heer LOOMAN: Maar wat wij nu doen, is in een keer de hele zaak opschonen en nagaan wat er voor een specifiek doel is vastgelegd en wat er in de algemene pot zit.
De heer Harleman noemt de tijdsplanning, maar het besluit is glashelder: in besluit I staat dat de genoemde reserves met ingang van 31 december 2006 worden opgeheven. De gevolgen daarvan moeten in de Jaarrekening worden verwerkt. Daar nog weer een extra begrotingswijziging tussenstoppen betekent alleen maar extra bureaucratie, terwijl het toch niet de bedoeling is meer bureaucratie in dit huis te introduceren.
Met de heer Bomhof constateert de onderzoekscommissie dat met het aannemen van dit voorstel het dossier reserves en voorzieningen op orde is en dat de nieuwe staten daarmee aan de slag kunnen. Er is daarom ook volgens mij alle reden om de onderzoekscommissie decharge te verlenen.

De heer SWIERSTRA: Mijnheer de voorzitter. Met de staten is het college buitengewoon ingenomen met het feit dat de discussie over dit onderwerp na twee jaar kan worden afgerond. Het was het belang van zowel de staten als van het college een helderder inzicht te krijgen in hoe de reserves en voorzieningen in elkaar zitten en hoe daarop gestuurd kan worden. Het bleek - en dit was natuurlijk ook een gevolg van het nieuwe dualisme - dat de staten op bepaalde punten een wat andere wens hadden over hoe het technisch gerealiseerd zou moeten worden. Die discussie heeft twee jaar geduurd en nu ligt de eindconclusie voor.
Het resultaat doet aan het gezag van GroenLinks niets af, want ik wil graag onderstrepen dat de mening van die fractie buitengewoon belangrijk is en dat de truc met de pepermuntjes als metafoor van wat nu ons eigendom is, helemaal juist was. Maar daarmee is niet alles gezegd. We hebben nu een helderder inzicht op een aantal punten, maar het blijft zo dat wanneer er iets meer geld in de algemene reserve wordt gestopt, die reserve gemakkelijker aangewend kan worden voor incidentele investeringen, daarbij

natuurlijk wel wetend dat er daarna weer iets anders moet worden geregeld. Het is aan de volgende staten om te bepalen hoe zij daarmee om willen gaan.
Het is inderdaad meer een kwestie van pragmatisme dan van principe om dit via de Jaarrekening te regelen in plaats van via een aparte begrotingswijziging. De facto maakt het ook heel weinig uit, want de laatste begrotingswijziging verschijnt waarschijnlijk een paar weken voor de datum waarop de Jaarrekening, die zelf natuurlijk wel iets later verschijnt, wordt afgesloten, namelijk 1 januari 2007. Het gaat ons erom dat het beeld voor de volgende staten helder is. Daarnaast zijn een paar werkafspraken gemaakt over een aantal reserves en voorzieningen, waarover nog een nadere discussie moet plaatsvinden en wij zullen ons best doen om de staten in die punten nog voor de verkiezingen een definitiever inzicht te geven. De discussie over de overige punten komt dan bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2007.

Vervolgens besluiten de staten zonder hoofdelijke stemming overeenkomstig het voorstel van het college.

7. Rapport "Resultaten MKB-maatregelen ter versterking van de marktsector in Noord-Nederland" van de Noordelijke Rekenkamer, d.d. 27 april 2006

hierbij te betrekken:
- De brief van het DB-SNN van 2 november 2006, kenmerk 012692, reactie op het onderzoeksrapport Noordelijke Rekenkamer inzake MKB subsidies

De heer LOOMAN: Mijnheer de voorzitter. In haar vergadering van 7 juni 2006 heeft de Statencommissie BFE lang gediscussieerd over met name de aard en de snelheid van het reactie van het DB SNN op de aanbevelingen in het rapport van de Noordelijke Rekenkamer. Na enig aandringen vanuit de commissie, zo herinner ik mij, heeft de heer Weggemans toen ook toegegeven dat het wellicht verstandiger ware geweest wanneer het DB nog een of twee dagen langer had nagedacht.
In de commissie is uitgesproken dat rapporten van de Rekenkamer vooral een lerend effect moeten hebben. Wij moeten leren van onderzoeken van een onafhankelijke instantie die onderzoek doet naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van overheidsbeleid en de bestedingen van overheidsmiddelen.
De eerste reactie van het college op het rapport over de resultaten van de MKB-maatregelen vonden wij dus wat overhaast en hier en daar getuigen van wel erg veel en misschien wel nodeloze irritatie.
In het rapport van de Rekenkamer wordt - dat vonden wij in juni al zo en dat vinden wij nog steeds - terecht aandacht gevraagd voor toetsing van goedgekeurde projecten op de beoogde doelstellingen. Subsidies dienen voor zover mogelijk te worden afgerekend op basis van de mate waarin de beoogde effecten zijn bereikt.
Ik kan niet anders dan constateren dat in de brief van 2 oktober van het DB SNN veel van de door de Rekenkamer gesignaleerde mogelijke verbeterpunten nu wel worden overgenomen. Dat geldt bijvoorbeeld voor het aggregeren van voortgangsgegevens op projectniveau na informatie op maatregelniveau, voor de verslaglegging van de factoren die hebben geleid tot honorering van aanvragen en voor de woordkeuze in jaarverslagen en rapportages.
We kunnen er niet omheen dat er ook nog wel enig licht zit tussen de aanbevelingen van de Rekenkamer om meer te sturen op realisatie van output en impact dan op basis van subsidiabele kosten en de constatering van de Rekenkamer dat er bij de afrekening van Kompas-subsidies geen direct bruikbare beleidsinformatie wordt gegenereerd.
Wat ons betreft blijft het gewoon heel duidelijk: subsidies worden verstrekt om bepaalde doelstellingen te realiseren en daar waar mogelijk moet op het behalen van die doelstellingen worden afgerekend.
In de reactie van het DB SNN staat dat actief zal worden gezocht naar mogelijkheden om de effecten van subsidieprojecten beter in kaart te brengen, maar daar wordt meteen aan toegevoegd dat het opnemen in de subsidievoorwaarden dat na een langere periode nog even moet worden bekeken wat de effecten zijn geweest, als belastend voor de uitvoeringsorganisatie en voor de eindbegunstigers van de subsidies van de hand wordt gewezen.

Wij zitten niet te wachten op versterking van de bureaucratie, maar wij vinden wel dat alles uit de kast moet worden gehaald om goed te blijven monitoren of de bestede gemeenschapsgelden daadwerkelijk tot het beoogde doel hebben geleid. Volgens ons is het dan ook noodzakelijk om op een wat hoger niveau, dus niet altijd op individueel projectniveau, op maatregelniveau, wel de werking van bepaalde instrumenten te kunnen meten en op basis daarvan informatie te vergaren voor nieuwe beleidsmaatregelen.
Dit alles betekent dat wij op hoofdlijnen in kunnen stemmen met de reactie van het DB SNN op het rapport van de Rekenkamer.
In het rapport en in de reactie van het DB daarop wordt bij een aantal punten aangegeven dat ook de werkwijze van de uitvoeringsorganisatie zal worden aangepast. Ook in het rapport van PWC accountants over het IT-atelier worden veel aanbevelingen gedaan om procedures aan te scherpen. Wij zien wel het gevaar dat door een grote opeenstapeling van aanbevelingen en het uitvoeren daarvan te veel regelgeving ontstaat, wat kan leiden tot een tegengesteld effect, namelijk het te ingewikkeld worden van de maatregelen en de procedures waaraan de uitvoeringsorganisatie zich moet houden.
Wij bevelen dan ook aan dat het DB SNN de uitvoeringsorganisatie - ik weet niet of dit ook kan als wat vanochtend in de krant stond wordt bewaarheid, namelijk dat de uitvoeringsorganisatie gehalveerd moet worden - de opdracht geeft om in samenspraak met de huisaccountant een implementatievoorstel te maken van de aanbevelingen die er nu zijn. Dit moet aan de uitvoeringsorganisatie zelf worden overgelaten, want die kan de hanteerbaarheid van maatregelen goed beoordelen. Mogelijk leidt dit tot een praktisch en uitvoerbare werkwijze voor het SNN.

De heer S. DE JONG: Mijnheer de voorzitter. De fractie van het CDA kan zich vinden in de woorden van de heer Looman. Ik wil hieraan nog toevoegen dat het AB SNN gisteren unaniem heeft uitgesproken blij te zijn met deze gewogen en genuanceerde reactie van het DB. Namens de fractie van het CDA wil ik uitspreken dat wij heel blij zijn dat het DB na enig denkwerk de kwestie zo heeft opgepakt.

De heer BOMHOF: Mijnheer de voorzitter. In de vergadering van 7 juni van de Statencommissie BFE is forse kritiek geuit op de reactie van het DB SNN op het rapport van de Noordelijke Rekenkamer. Het ging toen zowel om een bestuurlijke als een inhoudelijke reactie. Voor het onderschrijven van de bestuurlijke reactie van het DB SNN bestond toen geen draagvlak en ik denk dat daarvoor nog steeds geen draagvlak is.
De kritiek van de commissie had betrekking op de toonzetting en de zeer defensieve reactie van het SNN op de aanbevelingen van de Rekenkamer. Het lerend effect van de Rekenkameronderzoeken, dus geen afrekencultuur maar een positief-kritische benadering van de aanbevelingen, werd daarbij uit het oog verloren. Dit en nog veel meer staat in het verslag van die commissievergadering; de heer Looman is daar zojuist nog uitgebreid op ingegaan en ik daarom zal ik dat niet ook nog doen.
Mede door op- en aanmerkingen vanuit de Groningse, Friese en Drentse staten lijkt er nu toch een andere SNN-wind te gaan waaien. Dat blijkt onder andere uit de brief van het SNN van 2 november 2006. Die brief is qua toon en inhoudelijke reactie een stuk beter en doet daarmee meer recht aan de controlerende rol van de Rekenkamer. Het merendeel van de aanbevelingen wordt overgenomen, en waar het in een geval om praktische en juridische redenen niet kan, wordt dit uitvoerig toegelicht. Dat spoort keurig met een eerdere aanbeveling van de Rekenkamer die luidt dat als het echt niet kan, het niet hoeft. Laten wij het ter afsluiting nu maar op houden dat de colleges van GS van Groningen, Drenthe en Fryslân en de Rekenkamer de eerste keer nog erg aan elkaar hebben moeten wennen. Daarmee willen wij dit incident als afgedaan beschouwen.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. De toon van deze brief is inderdaad vele malen beter dan die van de brief van eind april, in welke brief het SNN de vloer aanveegde met het rapport en meedeelde dat de Rekenkamer een valse start had gemaakt en dat het nooit meer goed zou komen. Achteraf blijkt het allemaal niet waar te zijn geweest. Er is door de drie colleges dus veel te voorbarig gereageerd. Het ware beter geweest er eerst een paar nachtjes over te slapen. Dat was later ook de conclusie van de heer Weggemans.

Wat hier natuurlijk ook meespeelt is dat de Rekenkamer er eigenlijk is voor de staten. De Rekenkamer moet het de staten mogelijk maken beter te controleren. Als GS dan naar buiten toe reageren op een rapport voordat de staten dat rapport hebben, klopt er iets niet. GS moeten in zo'n geval enige terughoudendheid betrachten. Zij hadden dus zelfs na die paar nachtjes slapen moeten wachten tot het rapport in de staten werd behandeld; tijdens die behandeling hadden GS dan kunnen reageren.
Gelukkig is de Rekenkamer niet gezwicht voor onjuiste kritiek, maar heeft zij voet bij stuk gehouden. Dat zij daarmee juist heeft gehandeld, blijkt nu wel, want in de brief van 2 november geeft het DB aan dat de informatievoorziening wordt verbeterd, dat de verslaglegging en de procedures worden aangescherpt, dat de effecten beter geformuleerd worden enzovoorts. Wij kunnen al met al blij zijn met het rapport van de Rekenkamer en wij hopen dat met de aanbevelingen eruit iets kan worden gedaan.
Gisteren is in het AB-SNN uitgebreid gesproken over het IT-atelier. Sinds verleden jaar september is een onderzoek gaande naar hoe het allemaal heeft kunnen gebeuren. Kan het college nu eindelijk zeggen wanneer het verificatieonderzoek verschijnt? Wij willen nu eindelijk wel eens echt ons oordeel kunnen geven over wat er allemaal is gebeurd.

De heer WENDT: Mijnheer de voorzitter. Ik mag mede namens de fractie van D66 het woord voeren, al weet die fractie helemaal nog niet wat ik ga zeggen.
Voorzitter. Iemand is nooit te oud of te wijs, te kaal of te grijs en als bestuurder nooit te ervaren om te leren. Het DB-SNN heeft dat maar weer eens laten zien. Ook wij zijn blij met het lerend vermogen, zoals GroenLinks het gisteravond in de vergadering van het AB-SNN noemde van het dagelijks bestuur. En om de woorden van D66 van gisteravond te gebruiken: het is een mooie, evenwichtige reactie van het DB geworden, die ook acceptabel is als de aanbevelingen van de Rekenkamer niet worden overgenomen.
Wij wensen het DB-SNN veel wijsheid toe en hopen dat het erin slaagt om samen met de uitvoeringsorganisatie de veranderende werkmethodes goed te hanteren.

De heer WEGGEMANS: Mijnheer de voorzitter. Ik denk dat het heel belangrijk is dat de wat hete reactie van april tot een wat koele reactie in de brief van 2 november heeft kunnen leiden. Het is niet zo - ik denk dat de goede lezer van de brief dit ook wel gesignaleerd heeft - dat daarmee de kritiek uit de eerste brief volledig door het DB-SNN of de uitvoeringsorganisatie is teruggenomen. Mijn voornaamste kritiek van destijds betrof de laatste drie punten van de brief.
Maar goed, het was vooral de toonzetting, de manier waarop het DB-SNN zo vlot reageerde.
Ik ben blij dat het AB-SNN en nu ook de staten van Drenthe met de nu voorliggende reactie instemmen. Het is een heel evenwichtige reactie. Het is de bedoeling nog meer in beeld te brengen dan wij nu al doen. Daarop zal nu extra worden ingezet. En of dat straks met een heel kleine organisatie moet, weten wij nog niet. Er staan wel meer dingen in de krant. Er wordt soms ook zomaar wat door politici geroepen; als voorbeeld noem ik uitspraak van de fractievoorzitter van een grote regeringspartij. Als op alle dingen die in verkiezingstijd worden geroepen een verificatieonderzoek moet worden losgelaten, hebben wij nog een extra rekenkamer nodig.
Het gaat nu om heel concrete dingen en niet om alleen maar roepen.
Dat heeft het DB destijds overigens ook niet beoogd. Het bedoelde toen wel aan te geven waar naar zijn mening sprake was van moeilijk uitvoerbare trajecten.
Maar goed, iedereen vindt de toon van deze brief duidelijk beter.
De heer Langenkamp vraagt waarom eerst het college het rapport kreeg en de staten pas daarna. Er verschijnt binnenkort een rapport van de Rekenkamer over de jeugdzorg, maar ook op dat rapport zal het college wel reageren. De staten krijgen het rapport gepresenteerd en zij kunnen er altijd op reageren, maar om nu te zeggen dat het college mag pas reageren nadat er een volwaardige statenbehandeling van het rapport heeft plaatsgevonden, lijkt mij ook niet juist. Maar misschien wakker ik met mijn opmerkingen hierover wel een discussie aan.

De heer LANGENKAMP: Ik heb dit punt bewust ter sprake gebracht.

De heer WEGGEMANS: Dus de heer Langenkamp meende wat hij zei echt?

De heer LANGENKAMP: Ja. Ik heb gesproken over enige terughoudendheid, ik heb niet gezegd dat het college van GS zijn mond moet houden. Als ik in de krant over jeugdzorg lees dat er iemand gekielhaald wordt dan kan het zijn dat het anders wordt bedoeld, omdat er soms zomaar een kop boven een stuk wordt gezet, maar zo'n uitlating wijst toch op een tendens.
De Rekenkamer is het instituut van PS en als die Rekenkamer dan een rapport uitbrengt, moeten PS daar als eersten over kunnen spreken. GS moeten dan terughoudendheid in acht nemen.

De heer WEGGEMANS: Laten we afspreken dat er geen hete reacties meer komen. Maar om nu te wachten tot de staten het geagendeerd hebben, ik denk niet dat de heer Langenkamp dat zou moeten willen.

De heer LOOMAN: Ik vind de reactie van de heer Langenkamp toch wat raar. De Rekenkamer heeft over GS geoordeeld en dan moeten GS hun mond houden tot de staten er wat over gezegd hebben? Ik zou dat toch een vreemde gang van zaken vinden. Dat GS eerst nadenken voor ze wat zeggen, is altijd goed.

De heer WEGGEMANS: Dat gaan we doen.

De heer LANGENKAMP: En daar ging het precies om.
De heer Weggemans noemt nu nog een andere term en zegt dat niet heet gereageerd moet worden - wat hij daar precies mee bedoelt, weet ik ook niet - maar het ging mij vooral om die terughoudendheid.

De heer WEGGEMANS: Het heeft ook iets met opwinding van doen. Het DB-SNN was destijds redelijk opgewonden.
Ik denk dat het nu voorliggende traject door de staten wordt onderschreven en ik ga ervan uit dat hiermee de bespreking van dit rapport van de Rekenkamer - er zullen ongetwijfeld nog vele volgen - kan worden afgesloten.

De VOORZITTER: Ik sluit de discussie over dit agendapunt.

8. Het voorstel van het college van gedeputeerde staten van Drenthe van 20 september 2006, kenmerk 38/5.10/2006010774, 8e wijziging begroting 2006

(statenstuk 2006-253)

met het op dit punt betrekking hebbende ongecorrigeerde verslag van de Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie van 8 november 2006.

Zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming besluiten de staten overeenkomstig het voorstel van het college.

De VOORZITTER: Ik schors de vergadering voor enige minuten.

(Schorsing van 14.56 tot 15.18 uur.
Voorzitter: de heer Looman.)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.

**H. Begroting 2007 c.a.**

9. Het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 3 augustus 2006, kenmerk 28/5.1/2006007093, Nota van aanbieding Begroting 2007

(statenstuk 2006-244)

met de op dit punt betrekking hebbende (ongecorrigeerde) verslagen van de vergaderingen van de Statencommissies Cultuur en Welzijn, Omgevingsbeleid en Bestuur, Financiën en Economie van 18 oktober en 1 en 8 november 2006.

De heer VEENSTRA: Mijnheer de Voorzitter. Voor ons ligt de Begroting 2007, de laatste begroting van dit college en een uitvloeisel van de Voorjaarsnota van enkele maanden geleden.
In de drie commissievergaderingen van de afgelopen weken heeft de begroting niet of nauwelijks meer ter discussie gestaan. De bij de behandeling van de Voorjaarsnota door de PvdA ingediende moties zijn wat ons betreft goed verwerkt en het zal dan ook geen verrassing zijn dat wij met de Begroting 2007 instemmen.
Onze inziens wordt volgend jaar op een evenwichtige wijze bijna € 190 miljoen in de provincie verdeeld. Wij zijn ervan overtuigd dat het college nu ruim drie jaar geleden het voor Drenthe juiste beleid heeft ingezet. De resultaten ervan zijn al of worden nu zichtbaar en kunnen op een breed draagvlak, ook in deze zaal, rekenen.
Als je de deze begroting vergelijkt met die van een aantal jaren geleden dan kan de conclusie alleen maar zijn dat het goed gaat met Drenthe. Neem bijvoorbeeld de werkgelegenheidscijfers. Daar zit een positieve ontwikkeling in - er moet nog wel volop aandacht zijn voor de relatie onderwijs-werk - en het beleid van dit PvdA-VVD-college heeft hieraan zonder meer een stevige bijdrage geleverd. Ook de vereiste balans tussen enerzijds economische activiteiten en anderzijds het zorgvuldig omgaan met de omgeving, komt in de begroting terug. Belangrijke en grote projecten worden adequaat door het college opgepakt en uitgevoerd. Het is zelfs zo dat niet al het geld hoeft te worden uitgegeven, waardoor er de komende periode nog volop ruimte is voor nieuwe initiatieven. Wat ons betreft is er dan ook sprake van een stabiel financieel beleid.
Valt er dan helemaal niets meer te wensen in Drenthe en is het dan alles goud wat er blinkt? Naar aanleiding van de begroting wil ik wat dieper op die vraag ingaan.
Wat ons betreft zou een aantal zaken wel wat sneller kunnen. Als voorbeeld noem ik de oplossing van de verkeersproblematiek tussen Zwolle en Meppel, een punt dat drie jaar geleden ook al aan de orde was. Het is jammer dat de aanpak van de A28 en de A32, de flessenhals, toch weer wat is uitgesteld. Kan het college aangeven wat nu de tijdsplanning is? Van de oplossing van dit probleem zal een enorme economische impuls uitgaan.
Wij zien het ook bij Emmen: de verdubbeling van de A37 naar Duitsland zal van enorm belang zijn voor Emmen, Hoogeveen en Coevorden.
In het verlengde van de begroting wil de PvdA pleiten voor nog verdergaande samenwerking tussen provincie en gemeenten. Het in vergelijking met de provinciale ambities tegenvallende Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) dwingt niet alleen de provincie en de gemeenten, maar ook de waterschappen en andere organisaties tot nog inniger samenwerking. Ik wil ook pleiten voor een verdergaande samenwerking tussen provincie en gemeenten als het om grote projecten gaat. Een wijk als Nieuwveenschelanden bij Meppel, waar 5.000 woningen moeten worden gebouwd, vereist een gezamenlijk projectbureau van provincie en gemeenten. Slechts dan kan deskundigheid worden gegarandeerd en blijven bestaan. Kan de provincie haar rol richting gemeenten en tegenover projectontwikkelaars op dit punt wat versterken? Ook publieke belangen worden dan beter gewaarborgd. De provincie zou hiermee bij haar personeelsbeleid meer rekening kunnen houden, ook binnen de begroting 2007.

In de begroting wordt het SNN op verschillende plaatsen genoemd. Wij geloven in Groningen, Fryslân en Drenthe als culturele eenheden en in het SNN als economische motor als boog daaroverheen.
Het SNN en de Langman-gelden zijn de afgelopen jaren op veel terreinen succesvol gebleken. Onze verbazing was dan ook groot vanochtend in de krant te lezen dat een landelijk CDA-prominent, de heer Verhagen, zonder blikken of blozen liet weten dat 50% van de SNN-gelden aan de strijkstok blijft hangen. Dat is nogal wat.
Wat ons betreft schept die uitspraak een volstrekt verkeerd beeld en bovendien is die uitspraak beneden de waarheid.
Ik ga ervan uit dat de fractie van het CDA straks krachtig afstand neemt van deze beeldvorming, want net als de PvdA maakt het CDA in het Noorden al jaren deel uit van het SNN, heeft het dit altijd verdedigd en is het er daarmee ook verantwoordelijk voor. Ik ben ook benieuwd wat het college in relatie tot de voorliggende begroting vindt van het onjuiste beeld dat nu van het SNN is geschetst.
Is alles goud wat er blinkt? Het gaat goed met Drenthe, maar gaat het ook goed met alle Drenten? Naar onze mening komen welvaart en economisch groei niet bij iedereen terecht. Ook in Drenthe zijn mensen de afgelopen onevenredig getroffen door maatregelen vanuit Den Haag. Het is dus zaak dat wij goed weten wat er in de provincie speelt en waar met name onze middelen terecht moeten komen. En hierbij kom ik weer uit bij de relatie tussen werk en onderwijs.
Minister Winsemius sprak enkele weken geleden over tientallen armoedewijken in Nederland. Gelukkig zijn er in Drenthe geen heel slechte wijken en wij moeten ze ons dan ook niet aan laten praten. Ik wil in dit verband wijzen op heel succesvolle operaties als Emmen revisited, het Krakeel in Hoogeveen en Haveltermaten in Meppel, waar op een heel goede manier zowel sociaal als fysiek maatregelen zijn genomen om bepaalde ontwikkelingen te keren. Wellicht moet de heer Winsemius ook eens in die drie wijken gaan kijken.

De heer LANGENKAMP: Ik ben het voor een groot deel eens met de opmerkingen van de heer Veenstra, maar ik vraag mij af of die wel thuishoren bij de begrotingsbehandeling. Ik heb het idee dat de heer Veenstra de algemene beschouwingen overdoet.

De heer VEENSTRA: Nou ja, ik heb twaalf minuten spreektijd en...

De heer LANGENKAMP: Maar de heer Veenstra mag het ook in twee doen.

De heer VEENSTRA: Maar als er € 190 miljoen uitgegeven kan worden, wil ik daar best iets over zeggen. Ik zou het jammer vinden wanneer een begroting een hamerstuk werd.

Mevrouw MULDER: Ik wil dan toch pleiten voor een cultuurverandering, want wij zitten hier niet te vergaderen om het vergaderen. Ik roep de heer Veenstra op zijn bijdrage dan maar iets korter te laten zijn en dit verhaal maar in zijn website op te nemen.

De heer VEENSTRA: Gelukkig ben ik zelf nog altijd verantwoordelijk voor mijn bijdrage en ik wil daarom toch nog wel even verdergaan.
Een werkbezoek aan Emmen enkele weken geleden leerde ons dat die stad goed op koers ligt. Wij moeten daarom in die stad blijven investeren, vooral voor de mensen die om allerlei redenen nog altijd aan de kant staan. Het is belangrijk dat de door het college geformuleerde maatregelen worden uitgevoerd want het is zaak dat er iets gedaan wordt voor mensen aan de onderkant van de samenleving.
Ik heb nu nog maar drie A4'tjes die ik had willen voorlezen, maar gelet op de opmerkingen van het CDA, zal ik bij de nu gemaakte opmerkingen laten.

De heer HOLMAN: Mijnheer de voorzitter. Het zou zonde zijn van alle moeite die wij hebben gedaan om wat op te schrijven om nu niet het woord te voeren, maar ik zal wel proberen dicht bij het onderwerp te blijven.

Drie jaar geleden, in het najaar van 2003, hebben we de eerste begroting van deze collegeperiode behandeld. Deze behandeling ging gepaard met het houden van algemene beschouwingen. Ook behandelden wij toen diverse beleidsintensiveringen die een uitvloeisel en vertaling waren van het collegeprogramma. Toen deden we twee dagen over de begrotingsbehandeling, omdat iedereen toen vrij lang sprak.
Gelukkig is er sindsdien wat veranderd. Wanneer wij de behandeling van de begroting toen vergelijken met hoe het vandaag gaat dan vallen grote veranderingen op, veranderingen die ook horen bij het duale stelsel. In die zin hebben wij samen met het college een behoorlijke stap vooruit gezet en ik wil de werkgroep-programmabegroting die veel werk heeft verricht om dit mogelijk te maken, een compliment maken.
Wij houden nu in mei de algemene beschouwingen en daarna volgt de behandeling van de Voorjaarsnota. Op deze manier kunnen de staten al voor de zomer de kaders aangeven voor de begroting van het nieuwe jaar. Wij vinden deze handelwijze een grote vooruitgang. Met daarbij nog de tussenrapportages na vier en acht maanden kunnen de staten hun controlerende taak beter waarmaken.
De staten hebben de Nota reserves en voorzieningen behandeld en daarbij heeft de eigen onderzoekscommissie van de staten voor waardevolle informatie gezorgd.
De conclusie is dat de zaken behoorlijk wat inzichtelijker zijn geworden. Dat vinden wij goed, want vergeleken met een aantal jaren geleden weten wij nu veel beter hoe we ervoor staan. We gaan naar een situatie toe waarin duidelijk is welke middelen vrijvallen en welke van de middelen die tussentijds vrijvallen niet automatisch kunnen worden herbesteed. Maar over verschuivingen kan natuurlijk altijd gediscussieerd worden.
Er zijn behoorlijke stappen vooruit gezet en daarbij heeft het college zich heel coöperatief opgesteld. Wij hebben waardering voor wat er tot nu toe is bereikt.
Al deze veranderingen ten opzichte van drie jaar geleden leiden ertoe dat de voorbereiding en behandeling van de Begroting 2007 ons gemakkelijker afgaat. Wij hebben de voorstellen in een vroegtijdig stadium ontvangen en dat werkt gewoon goed. Er was ook ruimte - wij hebben daar waardering voor en wij hebben gebruik gemaakt van die ruimte - voor het stellen van technische vragen aan het ambtelijk apparaat. Dat is allemaal goed gegaan.
Veel zaken die bij de behandeling van de Voorjaarsnota aan de orde zijn geweest, zijn verwerkt in de Begroting. Nog mooier is, dat door allerlei oorzaken de bedragen in de vrije bestedingsruimte ten opzichte van de prognoses in de Voorjaarsnota zijn toegenomen, ja ongeveer zijn verdubbeld.
Voor het enige punt dat naar onze mening toch nog wel verbeterd kan worden, wil ik teruggaan naar de discussie van zo'n drie jaar geleden in Odoorn. Toen is gevraagd of voor de besteding van de vrije bestedingsruimte ook alternatieven kunnen worden voorgelegd, waarmee het de staten mogelijk wordt nog betere afwegingen te maken.

De heer VEENSTRA: Er werd een opmerking gemaakt over de lengte van mijn verhaal, maar dat ging tenminste nog over de inhoud. De heer Holman is nu al tien minuten bezig over het proces.

Mevrouw MULDER: Exact drie minuten.

De heer VEENSTRA: Sommige verhalen lijken nogal lang.

De heer HOLMAN: Ik heb op de sprekerslijst 8 minuten ingevuld en ik schaam mij er niet voor die 8 minuten helemaal te benutten, want ik doe dat met vreugde.
De komende jaren is er, gelukkig, sprake van ruimte in de begroting. Die ruimte biedt de mogelijkheid nieuwe wensen te honoreren. Wij zijn daarom tevreden dat vandaag voor een aantal zaken al geld beschikbaar is gesteld. "Da's nou Drenthe!" vinden wij een voorbeeld van een heel goed initiatief en een hele goede besteding van gelden. Verder hebben wij besluiten genomen over de revitalisering van het provinciehuis en de verbouw van het Drents Museum. Gelukkig hebben wij daarvoor de ruimte. De begrotingsruimte biedt ook perspectief voor het reserveren van cofinancieringsmiddelen voor projecten waaraan ook anderen meebetalen.

Van de projecten die nog op ons afkomen, wil ik graag de vaarweg Erica-Ter Apel noemen. Het gaat om een goede investering en wij roepen het college op een dusdanig plan voor te leggen dat de staten nog deze periode daarover een besluit kunnen nemen.
Er zijn nog andere projecten op het gebied van de cofinanciering. Ik noem de N33 en de verbetering van de N34. Die projecten willen wij in de toekomst graag realiseren.
Maar ook op andere gebieden hebben wij nog wel een aantal wensen.
Dit jaar is begonnen met de uitvoering van de Nota energiebeleid. In het voorjaar van 2007 verschijnt een voortgangsnota en wij hopen dat dan ook een begin wordt gemaakt met de uitvoering van het speerpunt bewustwording. Als daarvoor extra krediet nodig is, zal onze fractie een verzoek daartoe welwillend ontvangen.
Een ander groot project dat op stapel staat, is de invoering van het ILG. Ik wil in herinnering roepen dat onze fractie in juni bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2006 een motie heeft ingediend waarin het college werd verzocht extra provinciale middelen vrij te maken voor projecten die de sociaal-economische situatie van het platteland kunnen versterken. Wij dachten en denken aan € 0,5 miljoen per jaar. In afwachting van de behandeling van het ILG en het daarbij horende uitvoeringskader hebben wij onze motie aangehouden. In december wordt deze materie in de staten besproken en afhankelijk van de behandeling in de commissie zullen wij bekijken of wij de aangehouden motie, eventueel in de vorm van een amendement, opnieuw zullen indienen.
Tot slot wil ik niet onvermeld laten dat wij binnenkort de ASV evalueren. Met de ASV hebben we een goed proces op gang gebracht: een kritische benadering van alles wat voorligt en het beter kunnen beoordelen of we waar voor ons geld krijgen en of de instellingen de door de provincie gewenste beleidsdoelen dichterbij brengen. Wij zien deze evaluatie met vertrouwen tegemoet, maar wij weten ook dat wij in subsidieland de laatste jaren veel overhoop hebben gehaald. Wanneer de nieuwe subsidietechniek heeft geleid tot onbedoelde neveneffecten, bijvoorbeeld een verhoging van de administratieve lastendruk of het verloren dreigen gaan van kleine, op zichzelf nuttige instellingen, dan moeten wij niet aarzelen om, indien nodig, een en ander bij te stellen. Mijn fractie denkt heel concreet dat het wel eens nodig kan zijn het instrument waarderingssubsidie wat vaker en wat royaler in te zetten.
Mijnheer de voorzitter. De Begroting 2007 ziet er goed uit. Wij zullen de voorstellen steunen. Het is de laatste begroting in deze collegeperiode. Het collegeprogramma is voor een belangrijk deel tot uitvoering gebracht. Een aantal voorstellen zal ons binnenkort nog bereiken en daarna kunnen wij de definitieve balans opmaken. Dan kunnen we bepalen hoe groot de financiële ruimte precies is en waarmee de nieuwe staten aan kunnen treden.
Wij hebben alle vertrouwen in de heer Swierstra die in de Statencommissie BFE namens het college heeft gezegd dat GS een gezonde begroting willen achterlaten voor de volgende statenperiode. Dat hoort ook bij goed bestuur en het is aan de nieuwe staten om te discussiëren over hoe die begroting wordt ingevuld.
Tenslotte wil ik dan toch maar ingaan op de uitdaging van de heer Veenstra om te reageren op wat de heer Verhagen heeft gezegd over het SNN. Niet dat ik inhoudelijk zal reageren of zal proberen te motiveren waarom hij dit heeft gezegd, dat kan de heer Veenstra hem zelf wel vragen, net zoals wij dat hebben gedaan.

De heer VEENSTRA: Maar de heer Holman is toch ook lid van het CDA? In de krant van vanochtend staat dat een CDA-prominent heeft gezegd dat 50% van het SNN-geld aan de strijkstok blijft hangen. Ik verwacht dat de heer Holman heel krachtig afstand neemt van die uitspraak; het zou hem sieren.

De heer HOLMAN: Nee, dat doe ik niet. Laten we de discussie over het SNN vooral de komende weken voeren. Op 28 november kan dat.

De heer VEENSTRA: Maar wij laten ons dergelijke bewoordingen toch niet aanmeten door iemand uit Den Haag? De heer Holman moet eens kijken wat voor beeld er nu ontstaat. De Langman-gelden zijn hartstikke belangrijk en succesvol, het SNN is een boog boven de provincies en dan maakt iemand uit Den Haag ineens zo'n opmerking. Het is dan nu toch het moment om daarop in te gaan?

De heer HOLMAN: Ik wil meer een procesmatige opmerking maken.
De Langman-gelden zij belangrijk en wij hebben goede argumenten om geld te vragen voor het Noorden. Dat is ook steeds het pleidooi dat wij bij onze vrienden in Den Haag houden en daarvoor vinden wij een willig oor. Zo heeft het CDA zich in Den Haag altijd heel constructief ingezet voor de Zuiderzeelijn.

De heer VEENSTRA: De heer Holman draait eromheen. Ik stel een concrete vraag. Neemt de heer Holman nu afstand van de opmerking dat 50% aan de strijkstok blijft hangen, of niet?

De heer HOLMAN: Ik heb al gezegd dat ik dat niet doe. Het ligt heel genuanceerd maar de discussie daarover wil ik nu niet voeren.
Ik wil wel zeggen dat wij als Noorden op moeten passen dat wij geen goodwill verspelen.

De heer VEENSTRA: Maar als iemand onwaarheid spreekt, mogen wij daar toch wel iets van zeggen? Het gaat om 50% of 4% van alle geld dat hier wordt besteed en dan mogen wij daar toch best iets van zeggen? Dat is toch geen goodwill verspelen?

De heer HARLEMAN: Voorzitter. Als de heer Holman geen afstand neemt van die bewering, neem ik aan dat hij ons uit kan leggen dat de heer Verhagen gelijk had. En dan verwacht ik toch iets meer dan een reactie als: "Ik neem er geen afstand van." Wat dat betreft wil ik de heer Veenstra wel steunen.

De heer HOLMAN: Ik heb gezegd dat ik acht minuten over het aan de orde zijnde onderwerp wil spreken en het lijkt mij niet de bedoeling achttien of misschien wel tachtig minuten te discussiëren over het SNN.

De heer VEENSTRA: Maar de heer Holman kan toch op een wezenlijk politiek feit ingaan?

Mevrouw MULDER: Kent de heer Veenstra de cijfers waarop Maxime Verhagen zich heeft gebaseerd? Ik ken ze niet, dus om daar dan op dit moment afstand van te nemen, gaat mij wat ver.

De heer VEENSTRA: Ik heb mij vandaag laten informeren en ik weet nu dat die 50% niet klopt. Het is veel en veel lager. Het is, denk ik, heel goed voor het Noorden dat wij op deze plek, in de statenzaal, tegen die uitspraak ingaan en dat wij ons niet laten aanpraten dat wij in het Noorden op die manier met het geld omgaan.

De heer SLUITER: Ik meng mij in de discussie omdat ik het vermoeden heb dat de heer Holman niet goed in de gaten heeft wat de politieke implicatie is van zijn weigering om afstand te nemen van die uitspraak. Het is nogal wat wanneer hij zegt van die uitspraak geen afstand te nemen, want daarmee schaart hij zich eigenlijk achter de uitspraak van Verhagen. Dat kan hier toch niet zonder politieke betekenis blijven? Ik vraag mij af of de heer Holman dat wel ziet.

De heer LANGENKAMP: Ik vind dit een ongelooflijk belangrijk punt en ik heb zelfs het idee dat wij hierover in deze vergadering een motie of zoiets moeten aannemen. Het beeld dat geschapen is, moeten wij direct de kop indrukken. Zelfs een excuus dat met "strijkstok" eigenlijk uitvoeringskosten worden bedoeld, biedt al een opening, want "strijkstok" heeft een zeer negatieve betekenis. Maar ook als de uitvoeringskosten zijn bedoeld, is het genoemde percentage veel te hoog. Wij moeten daar nú, in deze zaal afstand van nemen, want het is iets dat ons aangeleund wordt.

De heer DOHLE: Voorzitter. De fractie van het CDA zegt nu de cijfers niet te kennen, maar gisteren heeft het AB-SNN vergaderd en we kennen de cijfers. Het is vrij simpel. Voor de uitvoeringsorganisatie werd toen iets van 4% genoemd - ik hoor nu zelfs 2,8% - en dus kennen wij de cijfers. Het is dus zonneklaar dat het in ieder geval bij lange na geen 50% is dat aan de strijkstok blijft hangen en aan die presta-

tie is ook het CDA debet geweest. Het Noorden kan daarom rustig afstand van de uitspraak van de heer Verhagen nemen. Overigens kom ik er zo nog wel op terug.

De heer DE HAAS: Ik heb een punt van orde.
Er kondigt zich een buitengewoon belangrijk onderwerp aan dan daarom vind ik dat de behandeling van de begroting nu moet worden geschorst en dat nu eerst een ingevoegd agendapunt moet worden behandeld. Ik vind het prima dat het debat nu de andere kant op gaat, maar ik vind wel dat dan alle fracties de gelegenheid moeten hebben zich over het nieuwe onderwerp te uiten. Als er fracties zijn die een motie willen indienen dan kan dat ook. Maar ik ben niet voor een bespreking van dit onderwerp als onderdeel van de begrotingsbehandeling.

De VOORZITTER: De heer De Haas stelt voor de behandeling van de begroting te schorsen.

De heer VEENSTRA: De Begroting 2007 is aan de orde en in die begroting wordt het SNN in relatie tot heel wat onderwerpen genoemd. Als er zo'n actueel punt is, mogen wij daarover best bij de begrotingsbehandeling iets zeggen. De Begroting is geen hamerstuk.

De VOORZITTER: Ik begrijp dat de heer Veenstra het ordevoorstel van de heer De Haas niet steunt.

De heer VEENSTRA: Dat doe ik inderdaad niet.
Het gaat er nu om dat het CDA geen afstand neemt van de opmerking van de heer Verhagen; nou, dat vind ik nogal wat.

De heer DOHLE: Voorzitter. Ik steun het voorstel van de heer De Haas niet. Wij moeten de discussie nu voeren, maar ik vind de suggestie van de heer Langenkamp om over deze uitspraak een motie in te dienen, wel zinnig. Als de heer Langenkamp enige tijd nodig heeft om die motie te schrijven dan ben ik ervoor om de vergadering even te schorsen. Maar eigenlijk lijkt mij de tijd tussen de eerste en de tweede termijn ruim voldoende om een motie op te stellen.

De VOORZITTER: Ik constateer dat het ordevoorstel van de heer De Haas niet wordt gesteund.
Ik verzoek de heer Holman zijn betoog te vervolgen.

(Voorzitter: de heer Ter Beek.)

De heer HOLMAN: Voorzitter. Wij discussiëren nu over een uitspraak die een voorzitter van een fractie uit de Tweede Kamer heeft gedaan, welke uitspraak tot ons is gekomen via een artikel in de krant. De nuances en achtergrond van die opmerking zijn ons niet bekend, want niemand van ons was erbij toen die uitspraak werd gedaan.

De heer VEENSTRA: Maar de heer Holman kan toch afstand nemen van wat er in de krant staat, dat is toch een heel simpele vraag?

De heer DOHLE: Precies. De discussie gaat niet over de uitspraak van de heer Verhagen, maar over het feit dat de heer Holman geen afstand neemt van de uitgesproken veronderstelling dat meer dan 50% aan de strijkstok blijft hangen. Dát is waar het over gaat.

De heer HOLMAN: Ja, maar heeft de heer Verhagen dat gezegd en heeft hij dat op die manier bedoeld? Wat zijn de nuances van de discussie?

De heer DOHLE: Ik denk dat ik tot de conclusie moet komen dat de staten een motie moeten aannemen waarin zij uitspreken afstand te nemen van de veronderstelling dat er heel veel geld aan de strijkstok

blijft hangen, omdat dit absoluut niet het geval is. Zo simpel is het. Dat blijkt ook gewoon uit de stukken en dat kan de heer Holman dus gewoon onderschrijven. Ik begrijp niet waar hij nu een punt van maakt.

De heer HOLMAN: Nou, ik vind het een heel ongenuanceerde discussie in die zin dat het de vraag is of het werkelijk gaat om die 50%. Zo is het waarschijnlijk niet gezegd, zo is het niet bedoeld en zo is het niet beargumenteerd.

De heer BAAS: Tegen de opmerking van de heer Holman dat nu een ongenuanceerde discussie wordt gevoerd, maak ik bezwaar. Er staat een ongenuanceerde opmerking in de krant en daar maken wij bezwaar tegen en daarom vragen wij gewoon aan de heer Holman of hij zich met onze opmerkingen kan verenigen. Meer is het niet.

De heer HOLMAN: Maar op die manier willen wij de discussie niet voeren. Nogmaals, er kan best een hele discussie gevoerd worden over wat precies is bedoeld. Wij kennen de getallen niet en wij weten niet wat de apparaatskosten zijn.

De heer VEENSTRA: Als wij een motie maken waarin de staten kenbaar maken afstand te nemen van de opmerking over die 50%, gaat de heer Holman die motie dan steunen?

De heer HOLMAN: Dat moet ik eerst in de fractie bespreken, maar ik denk het niet.
Men geeft mij niet de gelegenheid mijn punt naar voren te brengen, want er worden mij steeds vragen gesteld, maar ik wil het nu toch doen.
Wij in het Noorden moeten er een goed over nadenken of de manier waarop wij in de richting van Den Haag reageren wel adequaat is. Ik constateer dat er in Den Haag meer en meer irritatie ontstaat over hoe het Noorden opereert, hoe steeds weer het verhaal wordt gebracht dat wij steun nodig hebben, dat wij vinden dat wij geholpen moeten worden en dat wij geld willen. Op zich zijn onze argumenten terecht, maar...

De heer VEENSTRA: Welke initiatieven heeft de heer Holman de afgelopen periode dan zelf ondernomen?

De heer HOLMAN: Wij brengen onze mensen in Den Haag steeds onder de aandacht wat het belang van het Noorden is. De heer Veenstra mag gerust een motie indienen, maar daarbij moet hij zich wel de vraag stellen, of daarmee het belang van het Noorden wel wordt gediend en of wij daarmee krijgen wat wij willen.

De heer VEENSTRA: Maar het belang van het Noorden is er helemaal niet mee gediend wanneer die opmerking over 50% blijft hangen. Daar gaat het om.

De heer HOLMAN: En het belang van het Noorden is er ook helemaal niet mee gediend wanneer door de manier waarop het Noorden steeds reageert irritatie ontstaat, waardoor de wil om toch nog wat te geven, steeds afneemt.
Voorzitter. Ik voel helemaal niet de behoefte om nu de discussie over dit punt aan te gaan, dat kan over twee weken wel wanneer de noordelijke staten vergaderen. Dán is het aan de orde. Nogmaals, het gaat om verhalen in de krant en om een gewekte suggestie. De nuance ontbreekt in de discussie. Als de heer Veenstra een motie wil indienen, moet hij dat vooral doen, dat vind ik prima, maar ik ga nu geen inhoudelijke discussie voeren over wat de heer Verhagen heeft gezegd.

De heer LANGENKAMP: Voorzitter, ik wil nog een laatste poging doen. Als het woord "strijkstok" wordt vervangen door "uitvoeringskosten"...

De heer DOHLE: Ik begrijp dat GroenLinks langzaam in de richting van het CDA gaat.

De heer LANGENKAMP: Natuurlijk staat het percentage van 50 er dan nog wel, maar dan is het negatieve beeld weg.

De heer HOLMAN: Laat ik dan een inhoudelijke opmerking maken. De discussie gaat over de vraag of het geld wordt besteed aan waarvoor het bedoeld is. Met het beeld van een strijkstok kan ik weinig.

De heer DOHLE: Mijnheer de voorzitter. De vragen en opmerkingen die wij over de begroting hadden, zijn eigenlijk allemaal in de commissies behandeld, zo niet afgehandeld. Wij hebben ook al gemeld dat naar onze mening de wensen die bij de behandeling van de Voorjaarsnota zijn geuit, goed zijn verwerkt. Wij hebben nog slechts twee vragen. Hoe staat het met de voortgang van parkmanagement - er is een ton voor begroot, maar ik kan mij herinneren dat wij dit project voor twee jaar zijn aangegaan - en wat en kunnen wij aan voorstellen verwachten met betrekking tot het instellen van een reserve Cofinanciering en Infrastructurele projecten (pagina 5 van de aanbiedingsbrief) en wanneer?
Eigenlijk ben ik nu al klaar met de bespreking van de begroting en ik wil ook wel opmerken dat dit goed is. Het betekent dat de begroting prima in elkaar zit. Maar ik wil toch ook niet nalaten op te merken dat ondanks de hoge ambities van het college en de resultaten die geboekt zijn, er toch ruim binnen de begroting is gebleven. Dat is bijzonder verheugend. Het geeft ook aan dat dit college, naast ambities de nodige degelijkheid heeft getoond en daarvoor past ook enige hulde. Ik zou kunnen zeggen dat het heidepaars Drenthe past.
Wat ons betreft moet die bestedingsruimte ook blijven, want ook het komende college heeft die nodig. Gelet op de concrete plannen die nog op stapel staan, zullen we toch ook goed moeten kijken hoe we de financiering vervolgens gaan regelen. Ik denk daarbij aan de verdubbeling van de N33, de vaarweg Erica-Ter Apel, de uitbreiding van het Drents Museum, de cofinanciering van het transitieprogramma van het SNN, de gevolgen voor de Kaderrichtlijn water die toch nooit allemaal vanuit het huidige ILG-budget kunnen worden betaald en de Drentse promotiecampagne. Kortom, er zit ook heel wat níet in deze begroting, terwijl het toch dingen zijn die wij met elkaar de komende tijd willen doen.
In de commissie heb ik gevraagd voor welk bedrag de provincie de laatste jaren zoal heeft meegedaan aan SNN-projecten in de vorm van cofinanciering.
Gisteren is in het AB-SNN de Strategische agenda weer eens besproken. De ambitie van het Noorden is onveranderd hoog en dat moet ook in deze fase van de onderhandelingen. Maar gelet op de lagere bijdragen van het Rijk en de EU zullen wij niet aan lastige keuzes kunnen ontkomen.
De discussie over de huidige steunkaart is zo'n lastige. Het gebied dat nu op de kaart staat, moet kleiner. Graag hoor ik hoe het college daarover denkt en welk gebied dan eventueel moet afvallen.
Voorzitter. We gaan spannende dagen tegemoet. Voor de een zijn dat de verkiezingen van komende woensdag en voor de ander de komst van sinterklaas. Beide gebeurtenissen kunnen overigens effecten hebben op de begroting.
Ik heb al gezegd dat we een beetje zuinig aan moeten doen in verband met alle projecten die nog op het programma staan. Over de uitslag van de verkiezingen is met al die bizarre voorspellingen weinig zinvols te zeggen. In de strijd om de macht spreken velen zich uit voor een gesloten huishouding voor de provincies. Voor Drenthe zou dat een flinke stap terug betekenen. Juist nu dit college de banden met de gemeenten en dergelijke zodanig heeft aangehaald dat projecten samen worden opgepakt, zou het jammer zijn wanneer er weer een stap terug gedaan moest worden. Het gisteren gepresenteerde programma "Drenthe beweegt" is een goed voorbeeld van waartoe samenwerking kan leiden. En het is ook juist met dit soort programma's dat de provincie dichter naar de burger toe komt.
Niet alleen komende woensdag, maar ook op 7 maart is de kiezer weer aan zet. De bevolking kan dan uitspreken wat zij van ons beleid vindt. Voor een goede werking van de democratie hebben wij allen de verplichting, wellicht meer dan nu, duidelijk te maken waar de provincie voor staat. Ik heb dit al eerder opgemerkt en kreeg toen eigenlijk alleen van de fractie van GroenLinks daarvoor de handen op elkaar. Maar fracties kunnen dit niet alleen en in die zin ga ik ervan uit dat het bestuur de nodige activiteiten onderneemt om de kiezer duidelijk te maken waarvoor hij in maart eigenlijk naar de stembus moet. Dat is overigens niet alleen voor de kiezer van belang. Het IPO heeft er onlangs ook nog eens op gewezen dat ook bij het Rijk en het Parlement het beeld dat zij van de provincie hebben niet altijd even adequaat

is. Een bewijs hiervan zijn de uitlatingen van de heer Verhagen. Het gaat dan niet alleen om deze misser, het gaat ook om het beeld bij dat soort mensen over de manier waarop wij in het Noorden proberen de economie verder op te krikken. Ook op dat gebied hebben wij nog heel wat terrein in de beeldvorming te winnen.

De heer HARLEMAN: Mijnheer de voorzitter. Een begroting zo aan het eind van de statenperiode leidt altijd tot terugkijken. Verleden jaar heb ik gezegd dat het college eigenlijk onder een warme douche staat, dat daarvan mijn ruiten beslaan en dat ik in mijn functie van controleur daardoor niet altijd precies kan zien wat het college doet. Ik moet zeggen dat het inmiddels een stuk beter gaat. Het kan zijn dat de temperatuur van het water is verlaagd om energie te besparen - ik neem zonder meer aan dat dat gebeurd is - maar wat het college precies uitvoert is voor mijn fractie inmiddels een stuk duidelijker.
Mijn fractie is ook best tevreden over wat de staten de afgelopen vier jaar aan beleid hebben uitgezet en dat door het college uitgevoerd. Ik denk dat GroenLinks daar bij de komende verkiezingen best mee voor de dag kan komen, net zoals de meeste fracties in deze staten.
GroenLinks had de afgelopen vier jaren vier speerpunten: armoedebestrijding - ik kan mij vinden in wat de heer Veenstra hierover heeft gezegd -, goed openbaar vervoer dat voor een belangrijk deel gratis zou moeten zijn, recreatie en toerisme en de promotie van Drenthe - daarvan hebben wij vandaag het resultaat al een beetje gezien - en de vergrijzing. Over dat laatste punt gaat de discussie nog komen, maar wij hebben een aantal studenten alvast een onderzoek laten doen.
Voorzitter. Dan de begroting zelf. In de commissie heb ik al gezegd dat wij de begroting altijd in het meerjarensperspectief bekijken, omdat de begroting op zich niet zo interessant is. In de commissie heb ik al gezegd dat er sprake is van een valkuil en het college heeft uitgelegd hoe het zit. Voor de statenleden die geen lid zijn van de Statencommissie BFE wil ik het nog wel even uitleggen.
Het college zegt dat er een gunstig meerjarenperspectief is met een vrije bestedingsruimte. Dat klopt, alhoewel die ruimte na de begrotingswijziging in 2009 al weer € 1,5 miljoen lager is.
Het college zegt dat die ruimte voor een belangrijk deel het gevolg is van het stopzetten van de intensiveringen van het beleid. Maar op het moment dat het stopzetten van intensiveringen ongeveer in de pas loopt met wat er aan vrije bestedingsruimte over is, is er niets aan de hand.
Ik wil de staten nu een paar dingen laten zien waarover zij vanaf nu na kunnen denken.
Op pagina 262 wordt vermeld dat het bedrag dat uit de reserves wordt gehaald de komende jaren nog altijd € 16 miljoen is en dat dit bedrag in 2010 niet tot nul is gedaald. Er blijft in het meerjarenperspectief dus een groot beslag gelegd worden op de reserves.
De vrije bestedingsruimte zal in 2009 € 4,8 miljoen zijn, maar in datzelfde jaar zal het beschikbare budget € 13 miljoen lager zijn dan in 2006. Om een vrije bestedingsruimte van € 4,8 miljoen te krijgen zal dus een aanzienlijk deel van het budget ingeleverd moeten worden. Dit zou tot nadenken moeten stemmen. Voor welzijn, zo blijkt uit de bladzijdes daarvoor, zal € 6 miljoen minder beschikbar zijn dan in 2006. De staten moeten dus vooral niet denken dat het financiële perspectief zo gunstig is als het college het schetst, want het provincie is hard bezig het geld uit te geven. Het volgende college krijgt dus misschien een groot probleem.

De heer DOHLE: Pleit GroenLinks er nu voor het geld maar op te potten, of wil ook die fractie het geld gebruiken waarvoor het is bedoeld?

De heer HARLEMAN: Ik geef een aantal tendensen aan waarover men na zou kunnen denken. Is het wel gunstig het beschikbare budget zover te moeten verlagen om maar € 4,8 miljoen aan vrije bestedingsruimte te krijgen? De staten moeten maar voor zichzelf uitmaken wat dat betekent. Ik constateer alleen op grond van de cijfers in de begroting dat dit gaat gebeuren.

De heer DOHLE: Maar de heer Harleman stelt die vraag toch niet voor niets, hij heeft toch zelf wel een conclusie getrokken? Wat is zijn conclusie dan?

De heer HARLEMAN: Mijn conclusie is dat het perspectief dat het college nu schetst voor het nieuwe college wel eens aanzienlijk minder zonnig kan blijken te zijn als het college ons nu wil doen geloven. De staten mogen zelf de conclusie trekken of mijn conclusie klopt.
Volgend jaar maart zijn er verkiezingen en volgende week woensdag kan hiervoor alvast geoefend worden. Voorafgaand aan verkiezingen wordt altijd gewezen op tendensen en daarom wil ik het volgende vertellen.
Mijn broer woont op de Fillipijnen en ook daar worden verkiezingen gehouden. Het gaat in zo'n arm ontwikkelingsland dan als volgt. Een man komt bij een arm dorp en zegt: "Als jullie op mij stemmen, ga ik voor jullie een weg aanleggen." Een week voor de verkiezingen wordt met de aanleg van de weg begonnen en de dag na de verkiezingen - de man is gekozen - wordt het werk stilgelegd. Vier jaar later komt hij weer bij dat dorp en houdt hetzelfde verhaal. Er wordt weer begonnen met het werk aan de weg en een dag na de verkiezingen wordt het werk weer gestopt. Mijn broer vroeg die mensen: "Waarom doen jullie dat? In Nederland laat je je een keer zo bij de neus nemen, maar daarna niet meer." Maar die mensen zeiden: "Het duurt wel lang, maar uiteindelijk krijgen wij een weg."
Daar moest ik aan denken toen ik in de krant las dat het CDA een week voor de verkiezingen zei: "De Zuiderzeelijn gaat er komen als het Noorden dat wil." Ik denk dat Balkenende na vier jaar beleid denkt dat wij een ontwikkelingsland zijn geworden.

De heer BAAS: Mijnheer de voorzitter. Wij hebben te maken met de laatste begroting van dit college en over die begroting kunnen wij kort zijn: die begroting heeft onze instemming. De begroting is op orde en er is veel vooruitgang gemaakt bij het SMART maken en de toetsbaarheid ervan; het is allemaal nog wel niet af, maar het is al wel veel beter dan het geweest is. Wij hebben waardering voor het resultaat over de afgelopen jaren, want veel ambities zijn gehaald of in uitvoering.
De ChristenUnie zou de ChristenUnie niet zijn wanneer zij naast het uitdelen van een compliment ook zou aandringen op bescheidenheid, want mensenwerk is niet volmaakt, het kan altijd nog beter.
Op deze begroting werpt ook de volgende collegeperiode al zijn schaduwen vooruit. Er zijn al enkele onderwerpen genoemd en daaraan wil ik, om niet bij de andere sprekers uit de pas te lopen, de onze toevoegen. Ik noem de economische ontwikkeling van Zuidoost-Drenthe, vooral ook in relatie tot de werkgelegenheid, de grote druk op het milieu, de uitvoering van de Energienota, de Kaderrichtlijn Water, het ILG, toerisme en recreatie en alles rond Kompas en SNN, voor onze fractie een punt van zorg en die zorg wordt alleen maar groter.
Tot nu toe hadden we de indruk dat Den Haag naar het Noorden keek met een waxinelichtje en dan kijk je niet verder dan Zwolle. Maar het wordt nog erger: het wordt een Maxime-lichtje en dan krijg je volstrekt spookbeelden.

De heer DOHLE: Het blijft een klein lichtje, dat wel.

De heer BAAS: Dat is toch iets wat ons met zorg vervult: de blik vanuit Den Haag op het Noorden. Wij hopen en verwachten dat ook vanuit het SNN met grote kracht zal worden gewerkt aan het wegwerken van die verkeerde beeldvorming. Aan het Noorden zal het toch niet liggen!
Een ander punt van zorg is voor ons de infrastructuur. De knelpunten in die infrastructuur - de heer Veenstra noemde de A28 al - mogen wel wat sneller worden opgelost. Al die onderwerpen kunnen een toets zijn voor de ambitie van een volgend college.
Wij vragen vandaag niet zozeer om antwoorden en visies van het college met betrekking tot deze onderwerpen, maar wij willen wel graag een antwoord op de volgende twee concrete vragen.

1. Kan de ambtelijke organisatie zowel kwantitatief als kwalitatief de uitdagingen, waarvan ik een aantal heb opgenoemd, wel aan? Mijn fractie heeft nog nooit gekozen voor het uitgangspunt dat het aantal fte's wel met een bepaald percentage kan dalen. Onze eerste vraag is altijd: wat is nodig om de taken die ons wachten, adequaat te kunnen verrichten? Verwacht het college dat de organisatie de komende periode alle taken aan kan?
2. In de samenwerking met de Drentse gemeenten gaat veel goed, veel projecten worden samen gedaan, maar hier en daar - in de pers zijn de wijk Nieuwveenschelanden en de zandwinning in

Gasselte genoemd - blijken er toch nog wel eens wat hikjes te zijn. Hoe is op het ogenblik de relatie me de Drentse gemeenten afzonderlijk en in VDG-verband?

De heer SLUITER: Mijnheer de voorzitter. Wij zijn vandaag eigenlijk tegen wil en dank getuige van een bedrijfsongeval pur sang. Wat is er aan de hand? Het CDA-Drenthe schiet zichzelf in de voet met de losse flodder van Verhagen, hoe gek kun je het hebben.
Ik begrijp eerlijk gezegd wel een klein beetje wat er gebeurt, want het is natuurlijk altijd een lastige afweging en het geeft een wat ongemakkelijk gevoel: neem je als CDA-Drenthe afstand van een uitlating van je Haagse partijpolitieke vrienden. Dat geeft wel een beetje een ongemakkelijk gevoel, ik herken dat wel.
Maar het is natuurlijk ook een politiek feit in deze zaal, dat het CDA zich er geweldig mee in de nesten werkt. Daarom wil ik het CDA oproepen over dat ongemakkelijke gevoel heen te stappen en gewoon afstand te nemen van wat Verhagen per ongeluk en ononderbouwd heeft gezegd en zich als CDA-Drenthe op het belang van Drenthe en op het belang van het Noorden te richten, want daarvoor zitten de statenleden hier.
Voorzitter. Ik stap over naar de begroting.
De begroting levert qua inhoud nauwelijks stof voor discussie, zo blijkt vandaag ook wel. Er zit ook - en dat is een mooi gegeven - voldoende rek en ruimte in richting de nieuwe bestuursperiode.
Onze fractie heeft zich afgevraagd of met deze begroting een verdiepingsslag mogelijk is. Wij denken dan bijvoorbeeld aan het vergelijken van onze begroting met die van andere provincies, of van het gemiddelde van alle provincies om aan de hand daarvan vast te stellen waar afwijkende uitgavenpatronen zitten en zo ja - en die zijn er vast - of die te verklaren door bijvoorbeeld objectieve verschillen in oppervlakte, inwoneraantal en infrastructuur, in ieder geval duidelijk te markeren en aan te wijzen verschillen, of dat die verschillen te herleiden zijn tot politieke keuzes van de staten.
Als de verschillen kunnen worden herleid tot of objectief verifieerbare infrastructuur gegevens of beleidskeuzes dan hebben wij het goed gedaan. Maar het valt niet uit te sluiten dat er ook verschillen zijn die niet direct verklaard kunnen worden anders dan misschien historisch gegroeid. Op het moment dat dat in beeld is, is er ook zicht op de effectieve besteding van middelen en op de vraag in hoeverre en in welke mate de besteding van middelen leidt tot het realiseren van doelen.
Onze fractie kan zich voorstellen dat deze exercitie niet voor de hele begroting ineens kan worden gedaan, maar het lijkt ons goed eens een onderdeel daaruit te halen en te kijken wat de verschillen zijn, hoe die verschillen zijn te verklaren en of wij dan met die verklaring tevreden zijn.

De heer LANTING: Mijnheer de voorzitter. Ik zeg op voorhand dat ik mij niet van de wijs zal laten brengen door opmerkingen over de lengte van mijn betoog. Wij zijn nieuw in de staten en misschien is mijn bijdrage wel voor een deel een algemene beschouwing.
Voorzitter. Wij hebben even overwogen of wij wel aan deze begrotingsbehandeling zouden meedoen. Onze nieuwe politieke groepering heeft haar programma nog niet helemaal gereed, maar de verkiezingen werpen hun schaduwen vooruit en wij zullen dan ook in een aantal hoofdlijnen schetsen hoe wij gestalte willen geven aan onze provincie en hoe wij de beschikbare middelen - en daar gaat het bij de begrotingsbehandeling om - willen inzetten. Soms krijgen we trouwens de indruk dat de verkiezingen al zijn geweest en dat de caroussel van verdeling van burgemeestersposten en gedeputeerden al is begonnen. Daarom is het goed, denk ik, dat ik nu kan meedelen dat wij onder de naam Actief Drenthe definitief zullen meedoen aan de verkiezingen. Voor het nieuwe provinciale fundament zal het een vreugde zijn te weten dat wij in staat zijn zeer kundige en bekwame gedeputeerden te leveren.
Ingeval de verkiezingen anders verlopen dan hier en daar wordt verwacht, zal dat zeker een geruststelling zijn, want wij zijn uit optimisme voortgekomen en zullen optimistisch blijven.

De heer BAAS: Ik hoor de heer Lanting "Actief Drenthe" zeggen, dus niet meer "liberaal"?

De heer LANTING: Als het hele programma uit is, kan de heer Baas dat zelf beoordelen.

Voorzitter. Wij kunnen ons in grote lijnen vinden in het gevoerde beleid. Er is naar de mening van de ALD sprake van een degelijk financieel beleid, de afspraken die bij de behandeling van de Voorjaarsnota zijn gemaakt, zijn redelijk verwerkt en er is voorzichtig begroot, hetgeen ons aanspreekt. Wij kunnen dan ook met deze begroting instemmen.
Bij de behandeling van het agendapunt revitalisering provinciehuis hebben wij aangegeven het uitgetrokken bedrag wat te hoog te vinden, wij hadden een gedeelte van die middelen liever anders besteed.
Ik schets in houtskool een aantal lijnen die de ALD het komende jaar wil benadrukken of ontwikkelen.
De afstand tussen burger en provinciale politiek is te groot. Er worden wel degelijk pogingen ondernomen om het gat te verkleinen, maar tot nu toe eigenlijk met nog maar weinig succes.
Het duale denken is nog geen vanzelfsprekendheid. Er moet kennelijk nog meer of andere energie in gestoken worden om dit doel te bereiken. De weg van de politieke vernieuwing middels het duale systeem is pas een begin naar een meer betrokken en meer initiatiefrijke volksvertegenwoordiging. Wij hebben getracht dit ook in onze partijstructuur neer te zetten.
De ALD kiest voor een sobere doch doelmatige overheid, dus ook voor een kleiner provinciaal apparaat, waarbinnen wel de griffie als ondersteuner van provinciale staten versterkt moet worden om de gewenste cultuuromslag naar meer initiatief en dualisme te kunnen maken.
Voorzitter. Vaak horen we van burgers en gemeenten klachten over de grote bemoei- en regelzucht van de provincie op gebieden als wonen en voorzieningen. Onze veelvuldige contacten met diezelfde burgers en met gemeenten hebben ons geleerd dat de gemeenten de provincie of haar ambtenaren te vaak als boeman gebruiken. Er wordt vaak gezegd: "Wij willen wel, maar de provincie wil niet." Maar feit is dat er soms te veel discussie over details ontstaat tussen de provincie en de gemeenten en hun burgers. De burgers kunnen daardoor het vertrouwen in een heldere en transparante overheid verliezen.

De heer LANGENKAMP: De heer Lanting spreekt over details en ik verzoek hem om zich, net als de woordvoerder van de andere partijen hebben gedaan, te beperken tot de begroting. Er wordt nu wel weer erg uitgeweid.

De heer LANTING: Ik heb aan het begin gezegd dat onze bijdrage waarschijnlijk een mengeling zou zijn van begrotingsbehandeling en algemene beschouwingen.
De overheid zou misschien wat meer vertrouwen in de burger kunnen hebben: met minder regels zal er niet per definitie lelijker gebouwd worden.
De Energienota die de staten onlangs hebben vastgesteld is op dit moment nog niet veel meer dan een kleurenfolder waarin een opsomming is gegeven van mogelijke activiteiten. De ALD is van mening dat dit snel moet veranderen. Er moet voortvarend worden gewerkt aan energiebesparende programma's en Drentse burgers die energiebesparende maatregelen willen nemen, moeten actief gesteund worden.
Daarnaast vinden wij dat scherpere keuzes gemaakt moeten worden voor kleinschalige energieopwekking die direct gekoppeld wordt aan afnemers in de omgeving.
Voorzitter. De ALD hoop dat de baanverlenging van het vliegveld Eelde nu eindelijk doorgaat. Die verlengde baan zal veel hoogwaardige werkgelegenheid en toeristische activiteiten aantrekken. Qua infrastructuur moet daar dan ook op geanticipeerd worden. Het is zowel een gemeentelijke als provinciale taak ervoor te zorgen dat er voldoende bedrijven en andere noodzakelijke voorzieningen voorhanden zijn.
Wij hebben nog een punt van zorg. Wij zijn van mening dat er de komende jaren meer werk moet worden gemaakt van onze toezichthoudende taak op de waterschappen. Is bij de provinciale overheden het aantal ambtenaren de laatste vijf jaren met slechts duizend gedaald, bij de waterschappen is het aantal werknemers met 1.200 gestegen.

De heer DOHLE: Ik aarzel toch een beetje, want de heer Lanting kan wel aangeven dat hij het doet, maar daarom hoeven wij het toch niet te pikken dat hij van deze begrotingsbehandeling een zendtijd voor politieke partijen maakt? Ik gun hem best een beetje vrijheid om te laten zien waar de nieuwe partij voor staat - ik ben daar nog benieuwd naar ook - maar ik vind dit niet het moment om dit te doen.

De VOORZITTER: In de spreektijdverdeling heeft de heer Lanting 7 minuten toegewezen gekregen en het is aan hem om over de invulling van die 7 minuten te beslissen, maar ik houd de tijd in de gaten.

De heer LANTING: Ik ben ook zo klaar.
Daarnaast zijn de waterschapslasten explosief gestegen terwijl de effectiviteit van een aantal maatregelen - de waterberging bijvoorbeeld - nogal twijfelachtig is. Hoe kunnen wij zodanig ingrijpen dat wel de juiste maatregelen worden genomen en een organisatie ontstaat die sober en doelmatig kan werken? Deze organisatie moet bovendien beter toegerust zijn op de taken die een gevolg zijn van de verandering van het klimaat.
Voorzitter. Ik wil nog een aantal opmerkingen maken over Drenthe als groene provincie. Er dient een goede balans te worden ontwikkeld tussen landschap en natuur enerzijds en landbouw, bewoners en toerisme anderzijds. Wij willen graag mensgericht werken en hierbij zijn de Drentse burgers onze opdrachtgevers. De menselijke Drentse maat met oog voor kleine noden en kleine ondernemingen kan daarbij heel goed de maatstaf zijn. Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en Het Drents Landschap beheren grote delen van Drenthe. Door allerlei beschermend beleid voor en door en rond de beheerde gebieden ontstaan beperkingen voor de omgeving. Vooral gemengde kleinschalige landbouw- en recreatiebedrijven worden beperkt in hun mogelijkheden en steeds meer van die bedrijven houden er daardoor mee op of vertrekken naar elders. Voor het gebied van de Drentsche Aa heeft de ALD een perspectievenplan ontwikkeld en voorstellen gedaan. Wij zien ook mogelijkheden voor kleinschalige recreatie.
Of het nu gaat om de groene omgeving of om kleine kernen, wijken en buurten of een klein trapveldje op de hoek, de ALD wil de mens, dus ook de jeugd van het trapveldje centraal stellen. Daarom wil ik onze bijdrage beëindigen met een citaat van Geert Mak. "Tussen droom en werkelijkheid treft men regelgeving en praktische bezwaren."
Elke politieke beweging start met de droom van een enkeling. Het is de kunst om vervolgens de werkelijkheid te benaderen. De politieke uitdaging is dan om met idealisme en enthousiasme de wetten en praktische bezwaren zo te beïnvloeden dat deze droom werkelijkheid wordt.

De heer DE HAAS: Mijnheer de voorzitter. De Begroting 2007 is de tweede begroting waarin melding wordt gemaakt van doelen, indicatoren en streefwaarden. Maar nog niet alle vakjes zijn ingevuld. Zo heeft de gedeputeerde die het jeugdbeleid in haar portefeuille heeft ons verzekerd dat in 2008 de wachtlijsten in de jeugdzorg tot nul gereduceerd zullen zijn. Dat vinden wij een loffelijk streven en met dat streven kunnen wij ook helemaal instemmen, maar tegelijkertijd constateren wij dat er nog heel veel werk te doen is voor het zover is dat in 2007 geen enkele jongere langer dan zeven weken op hulp van Jeugdzorg Drenthe hoeft te wachten.
Uit het onderzoek van de Rekenkamer blijkt dat Drentse jongeren in de eerste helft van 2006 soms wel 18 weken moesten wachten voordat er sprake was van indicatie en een plan voor daadwerkelijke hulpverlening. Het baart ons zorgen dat kinderen in de leeftijdscategorie van anderhalf tot twaalf jaar, die in aanmerking komen voor daghulp, van die lange wachttijd de dupe zijn.
Natuurlijk zijn hier en daar opmerkingen te maken bij de gehanteerde indicatoren of na te streven doelstellingen, maar belangrijker is de vraag of wij met deze opzet van de begroting er zicht op krijgen of de doelstellingen gehaald zijn, of dat wij dat via het lezen van achterliggende nota's moeten zien te achterhalen.
In het voorwoord bij de Begroting staat dat in financiële zin nog niet alle middelen een bestemming zijn gegeven. Die zin suggereert dat de Begroting met een positief saldo van baten en lasten sluit. Echter, in het overzicht van baten en lasten en in de Meerjarenraming 2007-2010
eindigen alle jaren met een saldo van nul euro. Dit kunnen wij niet helemaal rijmen. De saldi die bedoeld worden, staan op pagina 262 en voor 2007 is het saldo geraamd op bijna € 5 miljoen. Het is in 2008 ruim € 6 miljoen, in 2009 bijna € 2 miljoen en in 2010 ruim € 3,5 miljoen. Wij zetten toch wat vraagtekens bij deze cijfers. Het werkelijke saldo volgt heel simpel uit een vermogensvergelijking. Het werkelijk saldo is het toe- of afnemen van het eigen vermogen. Deze gegevens staan zowel op pagina 245 als op pagina 270 van de Begroting 2007. Volgens die cijfers zal het verwachte tekort in 2007 ruim € 4 miljoen zijn,

in 2008 zal het bijna € 4 miljoen zijn en in 2009 ruim € 1,2 miljoen. Dat betekent dat er straks eigenlijk geld geleend moet gaan worden, en bij een rente van 5% zouden de lasten daarvan in 2009 opgelopen kunnen zijn tot € 450.000,--.
In de Begroting wordt niet alleen melding gemaakt van de jaarlijkse kosten en opbrengsten, er worden ook investeringen genoemd, dus uitgaven aan zaken die langer dan een jaar meegaan en waarvan de kosten door middel van afschrijving worden toegerekend. Ook voor die uitgaven moeten PS uiteindelijk toestemming geven. Behalve een begroting van kosten en baten zou daarom ook een investeringsbegroting moeten worden voorgelegd. Op de pagina's 267-269 van de Begroting is zoiets opgenomen, maar dit overzicht mist de aansluiting met de cijfers van de materiële vaste activa op pagina 270. Wij vragen ons dan ook af hoe volledig het overzicht van de investeringen is.
Voorzitter. De OPD heeft zich meermalen uitgesproken voor het zoveel mogelijk beperken van het aantal reserves en het opnemen van de uitgaven in de exploitatie, waarmee de uitgaven zichtbaar worden. Bij de zogenaamde vrijvallende gelden van de Regiovisie zetten wij toch wel een vraagteken, want betekent dit vrijvallen dat er tien jaar achtereen een bedrag € 1 miljoen in het Regiofonds is gestort en dat wij dit geld nu eigenlijk terugeisen? Wat betekent dit voor de gemeenten en de andere provincie die het regiovisieconvenant ook ondertekend hebben?

De heer HARLEMAN: Daar hebben wij toch een overzicht van gehad? Over een periode van drie jaar komen die gelden terug, dus zo'n € 3 miljoen per jaar.

De heer DE HAAS: Daarom ook stel ik de vraag wat dan de vrijvallende gelden zijn en of die gelden niet binnen het kader van de Regiovisie moeten worden gebruikt.

De heer HARLEMAN: Bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2005 is hierover een voorstel aangenomen. Daar staat alles in.

De heer DE HAAS: Daar heb ik toen ook een opmerking over gemaakt.
Voorzitter. In 2004 hebben wij aandacht gevraagd voor het onderwerp huiselijk geweld. Wij hebben toen een motie ingediend, waarin wij het college vroegen een meldpunt in te stellen. Hoewel deze motie door geen enkele partij gesteund werd, is in februari 2006 het meldpunt geopend. Dit was tot ons grote genoegen. Het meldpunt is 24 uur per dag telefonisch en via de website bereikbaar. Daar zijn wij natuurlijk heel erg blij mee. Het is een stap in de goede richting. Maar in verband met de ernst van de problematiek vinden wij de streefwaarden die in de Begroting gehanteerd worden ten aanzien van de bekendheid van het meldpunt eigenlijk nog onvoldoende. De raming is dat de bekendheid in 2006 15% is, in 2007 16% en in 2008 17%.
Huiselijk geweld is in onze samenleving een belangrijk probleem, dat in alle lagen van de bevolking voorkomt. Huiselijk geweld wordt vaak verzwegen en slechts het topje van de ijsberg is zichtbaar. De gevolgen voor de gezondheid en het welzijn van de slachtoffers zijn vaak heel ernstig en heel langdurig. Huiselijk geweld gaat bijna nooit vanzelf over en professionele hulp is noodzakelijk.
Met een laagdrempelig meldpunt, waar iedereen huiselijk geweld kan melden en informatie en advies kan krijgen, kan in samenwerking met politie, justitie en hulpverlening geprobeerd worden huiselijk geweld te stoppen en te voorkomen.

Mevrouw SMITH: Maar zo'n meldpunt is er al lang.

De heer DE HAAS: Dat heb ik ook met genoegen geconstateerd, maar om continuering in dit meldpunt te brengen moet de bijdrage van de provincie structureel worden. Daarom wil ik hierover de volgende motie indienen.

***Motie M1***

*De Staten van Drenthe in vergadering bijeen op 15 november 2006,*
*ter behandeling van de begroting van het jaar 2007 (statenstuk 2006-244)*

*Overwegende,*
- *dat huiselijk geweld nog steeds een onderwerp is, dat vaker en duidelijker onder de aandacht moet worden gebracht;*
- *dat ondanks het feit, dat het huidige meldpunt en de goed verzorgde website aanwezig zijn, het huiselijk geweld, zoals thans bekend, nog steeds het topje van een ijsberg is;*
- *dat huiselijk geweld en kindermishandeling in dezelfde lijn liggen;*
- *dat door huiselijk geweld nog nader onder de aandacht te brengen, ook kindermishandeling onder de aandacht komt;*
- *dat de effectiviteit verhoogd kan worden door het meldpunt nog meer accent en vooral bekendheid te geven;*
- *hiervoor mogelijk aanvullende middelen noodzakelijk zijn.*

*Verzoeken het college van gedeputeerde staten:*
- *In overleg te treden met de GGD Drenthe om de effectiviteit van het meldpunt Huiselijk geweld te verhogen en hiervoor de benodigde financiële middelen beschikbaar te stellen;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Deze motie kan bij de beraadslagingen worden betrokken.

De heer BEERDA: Hoe sympathiek de motie van de heer De Haas ook klinkt, hij zegt dat het effect vermoedelijk groter zal zijn als er meer geld heengaat. Waar baseert hij die uitspraak op? Wij hebben het meldpunt ingesteld en wij gaan straks kijken hoe het loopt en om daar nu zomaar meer geld voor uit te trekken, vind ik een wat rare operatie.

De heer DE HAAS: Het is niet zomaar geld ergens instoppen, ik ben de PvdA niet.

De heer BEERDA: En daarom zitten wij hier met ons negentienen en de heer De Haas in zijn eentje.

De heer DE HAAS: Ik weet het: verschil moet er zijn. Maar ik wil een serieuze reactie geven.
De provincie heeft een eenmalige bijdrage gegeven en met dat geld is het meldpunt opgericht. Naar onze mening zou het voor de Drentse samenleving goed zijn wanneer het meldpunt in stand kon blijven en dat het college daarvoor het nodige geld ter beschikking stelde.
De omvang van huiselijk geweld en kindermishandeling die nu nog onder de dekmantel blijft, is groot. Wij hebben enig onderzoek gedaan en van de gegevens die dit onderzoek heeft opgeleverd, zijn wij werkelijk geschrokken.

De heer BEERDA: De ernst van de situatie is ook ons duidelijk, sterker nog, is ons zo duidelijk dat wij ook hebben ingestemd met het verstrekken van geld voor dit meldpunt. Maar de heer De Haas suggereert dat het meldpunt op dit moment niet goed werkt en die signalen hebben wij in het geheel niet ontvangen.

De heer DE HAAS: Ik suggereer helemaal niets. Ik zeg alleen dat ik heel graag zou willen dat de situatie met betrekking tot de bekendheid van het meldpunt meer aandacht kreeg. De heer Beerda weet net zo goed als ik dat om de aandacht voor iets te verhogen er meer middelen nodig zijn.

De heer BEERDA: Dus die aandacht is nu niet goed genoeg, volgens de heer De Haas?

De heer DE HAAS: Die is prima, maar alles kan beter en ik heb nog niet ontdekt dat er sprake is van een continuering van het openblijven van het meldpunt.

Mevrouw PANNEKOEK: De heer De Haas doet nu weer hetzelfde wat hij altijd doet. In deze staten geldt de afspraak dat iemand die met een dergelijk voorstel wil komen, dat voorstel eerst in de commissievergadering meldt. Had de heer De Haas dat gedaan dan zouden wij daar rustig over na hebben kunnen denken en dan zouden wij in de gelegenheid geweest zelf ook te onderzoeken of het allemaal wel zo ernstig is als hij nu suggereert.
De heer De Haas pakt altijd een onderwerp, waarvan hij weet dat het ons ontzettend aan het hart gaat, omdat wij ons allemaal daar vreselijke zorgen over maken. Het is nu goed geregeld en ik vind het gewoon niet netjes van de heer De Haas dat hij ons met dit voorstel overvalt, waarmee hij inspeelt op sentimenten. Dat vind ik echt heel verkeerd. Ik had dit onderwerp echt heel graag serieus in de commissie willen bespreken en daarbij zouden de lijn van het college, wat er allemaal goed is gegaan en op welke punten er een tekort is, aan de orde zijn gekomen. Op basis van zo'n discussie hadden wij een goed besluit kunnen nemen, terwijl de heer De Haas nu voor de Bühne even een motie indient.

De heer DE HAAS: Ik sta hier niet voor de Bühne en....

Mevrouw SMITH: Ik kan mij volledig bij mevrouw Pannekoek aansluiten.

De heer DE HAAS: Nou, dat is prima, maar ik wil even reageren op het betoog van mevrouw Pannekoek. Ik heb een motie ingediend en ik verwacht dat redelijke mensen die motie op haar merites beoordelen. Aangezien wij in 2004 dit onderwerp ook aan de orde hebben gesteld en ons voorstel van toen door geen enkele partij is gehonoreerd, nemen wij nu de vrijheid als sluitstuk van de begrotingsbehandeling dit onderwerp vandaag weer aan de orde te stellen. Wij verzoeken het college op de ingeslagen weg voort te gaan en desnoods - en daar hopen wij dan op - meer geld beschikbaar te stellen voor dit goede doel.
Dat ik op sentimenten inspeel of wat dan ook, is het oordeel van mevrouw Pannekoek, maar de intentie van onze kant is eerlijk.
Het is mijn vrijheid om hier te vertellen wat wij van mening zijn en als mevrouw Pannekoek het niet met ons eens is, dan moet zij net als de vorige keer gewoon tegenstemmen.

Mevrouw PANNEKOEK: Juist naar aanleiding van de vorige keer kon het de heer De Haas bekend zijn dat wij hard bezig zijn met het onderwerp huiselijk geweld.
Als wij de indruk hebben dat het college van plan is dit onderwerp volledig mee te nemen in zijn beleid, vinden wij het niet nodig zomaar moties in te dienen. Het gaat om een onderwerp dat heel gevoelig ligt en waar wij allen zeer bij betrokken zijn. Ik houd mijn verwijt dus staande.

De heer DE HAAS: Mevrouw Pannekoek mag mij alles verwijten, maar zij kan het mij niet euvel duiden dat ik in de staten van Drenthe een onderwerp aansnijdt dat ons heel na aan het hart ligt. Als mevrouw Pannekoek twijfelt aan mijn goede bedoelingen dan is dat haar zaak, maar ik kan dan alleen maar zeggen dat zij het door de verkeerde bril ziet.

Mevrouw SMITH: Het is zoals mevrouw Pannekoek zegt: als wij een onderwerp serieus willen behandelen dan gaan wij in overleg met andere partijen en dan bekijken wij in de commissie of het onderwerp nader onderzocht moet worden. Als dit zo blijkt te zijn, brengen wij het in de statenvergadering in. Maar wat de heer De Haas nu doet, is inderdaad voor de Bühne.

De heer DE HAAS: Ik houd mij bij mijn betoog. Als dit de insteek van GroenLinks is, vind ik het prima. Wij hebben de vrijheid om in de staten op ieder moment een motie over enig onderwerp in te dienen. En als wij vinden dat wij het op deze manier moeten doen, dan doen wij het op deze manier. Maar als mevrouw Smith deze interpretatie daaraan geeft...mijn zegen heeft ze!

De VOORZITTER: Ik schors de vergadering om het college de gelegenheid te geven zich op het antwoord voor te bereiden.

(Schorsing van 16.33 tot 17.03 uur.)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.
De heer Holman heeft mij verzocht om, alvorens het college gaat antwoorden op de bijdrage van de staten in eerste termijn, een verklaring te mogen afleggen. Ik stel voor dat verzoek van hem te honoreren en geef daarom het woord aan de heer Holman.

De heer HOLMAN: Mijnheer de voorzitter. Het was een bijzonder fenomeen, die discussie over een uitspraak waarbij niemand van ons aanwezig was toen die werd gedaan. Er werd alleen gereageerd op een krantenartikel.
Wij hebben de schorsing gebruikt om wat rond te bellen en navraag te doen, want wij wilden duidelijker krijgen wat er precies was gebeurd. Nu wij wat meer feitelijke informatie hebben, kan er een wat genuanceerder beeld worden voorgelegd.
Ik kom graag terug op opmerkingen van statenleden over de berichtgeving in het Dagblad van het Noorden van vanmorgen over een uitspraak van de heer Verhagen.
De heer Verhagen heeft een aantal uitspraken gedaan tijdens zijn bezoek aan de werkgeversorganisatie VNO-NCW in Groningen.
De heer Verhagen heeft bij dit bezoek een signaal afgegeven op basis van feitelijke informatie van het Ministerie van EZ, dat te veel rijksmiddelen, bedoeld voor ondernemingen, daar niet direct terechtkomen. Een groot deel van het noordelijke stimuleringsgeld wordt besteed aan noordelijke infrastructurele projecten als de aanleg van wegen, de vernieuwing van de binnensteden, de ontwikkeling van de glastuinbouw, fietspaden, vaarverbindingen, maar ook musea. Een ander deel van het geld gaat naar adviesbureaus, salarissen voor het binnenhalen van subsidies, accountantscontroles en de SNN-organisatie.
Of dit deel van het geld, waar ondernemers dus van verstoken blijven - daar ging het om - 50% is, kan betwijfeld worden en dat doen wij dan ook. Het citaat in de media onderschrijven wij dus ook niet.
Voorts zijn wij van mening dat waar de term "strijkstok" is gebruikt, een verkeerd beeld wordt geschapen. Op dit punt vinden wij de woordkeus van de heer Verhagen dus verkeerd.

De heer VEENSTRA: Het blijft allemaal toch nog wel een beetje hangen. De concrete vraag was of het CDA afstand neemt van de door de heer Verhagen genoemde 50% en van wat hierover in de krant van vanochtend staat.

De heer HOLMAN: Volgens mij ben ik heel duidelijk geweest. Wij nemen afstand van de term "strijkstok" en met betrekking tot de 50% heb ik aangenomen hoe het is gezegd. Het is anders gezegd dan de heer Veenstra nu suggereert. Van de suggestie dat 50% van het geld dat voor de ondernemers is bestemd, niet bij hen terecht komt, neem ik afstand. Maar zo is het niet gezegd en ook niet bedoeld. Het lijkt mij nu helder.

De heer DOHLE: Voorzitter. Maar uit de door de heer Holman gegeven motivering komt toch een beetje naar voren dat hij van mening is dat investeringen in infrastructuur geen bijdrage aan de werkgelegenheid leveren.

De heer HOLMAN: Nogmaals, ik denk niet dat het de bedoeling is nu inhoudelijk op de materie in te gaan. Ik heb weergegeven wat de motivatie was van de heer Verhagen en welk signaal hij heeft afgegeven. Of dat percentage van 50 juist is of niet en of investeringen in de infrastructuur wel of niet bijdragen aan de werkgelegenheid, het lijkt mij nu niet het moment om daarover te discussiëren.
Nogmaals, het gaat erom dat de heer Verhagen op grond van de informatie die hij van EZ had, een signaal heeft willen afgeven.

De heer BAAS: Ik hoor de heer Holman zeggen dat hij die 50% wil nuanceren, maar ik wil van hem horen of hij van die uitspraak afstand neemt.

De heer HOLMAN: Ja, in die zin dat het ...

De heer BAAS: Ja? De heer Holman zei "Ja"?

De heer HOLMAN: Ik snap dat de heer Baas wil opschieten omdat de boerenkool lokt. Het is "ja", omdat hij iets heeft gezegd en iets anders heeft bedoeld. Hij heeft een ander signaal af willen geven.
Het idee dat 50% aan de strijkstok blijft hangen is in die zin onzin, dat moet helder zijn.

De heer LANGENKAMP: Voorzitter. Wij hebben inmiddels een motie gemaakt en als de fractie van het CDA die ondertekent, is het klip en klaar wat de heer Holman bedoelt.

De heer HOLMAN: Dat is een andere discussie.

De heer LANGENKAMP: Het staat gewoon heel duidelijk in die motie.

De heer HOLMAN: Maar die motie is nog niet eens ingediend, dus over welke motie hebben we het.

De heer LANGENKAMP: Dat klopt. Maar de heer Holman wordt verzocht die motie te ondertekenen.

De VOORZITTER: Ik stel voor het normale debat nu te vervolgen en daarom geef ik het woord aan de heer Swierstra.

De heer SWIERSTRA: Mijnheer de voorzitter. Het zal de staten niet verbazen dat het college het onderwerp dat zojuist aan de orde was, als het belangrijkste onderwerp beschouwt en dat daarom het eerst wil behandelen. Daar is ook een heel duidelijke reden voor.
Zoals velen ga ook ik 's morgens het eerst naar de brievenbus om daar de krant uit te halen. En dan word ik wel vaker verrast, maar hedenmorgen wel op een buitengewoon bijzondere wijze. Het gaat natuurlijk om het artikel dat hier al meer is genoemd.
Dat dit punt hier vandaag door verschillende fracties expliciet aan de orde is gesteld, is terecht, ook al is daar door het CDA op gereageerd met de opmerking, dat dit eigenlijk niet hoort omdat vandaag de Begroting aan de orde is.
Als persoonlijk jarenlang medeverantwoordelijk voor het beleid van het DB-SNN voor ook deze aangelegenheid vind ik dit punt een onderdeel van de bespreking van de Begroting 2007 van de provincie Drenthe. Met het aanvaarden die Begroting geven de staten het college opdrachten, maar dechargeren zij het college ook voor de wijze waarop het is omgegaan met belastinggelden, ook in het kader van SNN, en voor de wijze waarop dit college zijn bestuurlijke taak in het SNN uitvoert.
Wanneer dan in een artikel waarin de heer Verhagen wordt aangehaald, de suggestie wordt gewekt dat het SNN en dus wij er maar een rommeltje van maken, dat er zaken aan de strijkstok blijven hangen - strijkstok heeft voor mij ook altijd nog de connotatie dat er iets in zakken verdwijnt waarin het niet hoort te komen - dan stuit ons dat buitengewoon tegen de borst, ik kan het niet duidelijker zeggen.
De realiteit is namelijk een volstrekt andere. Ik wil de staten enkele cijfers niet onthouden.
Jaarlijks gaat er in de sector waarover wij nu spreken in SNN-verband zo'n € 110 miljoen om, dat bedrag is bedoeld voor het bedrijfsleven en een aantal projecten, projecten die allemaal geacht worden bij te dragen - geacht, op basis van het feit dat ze zijn opgenomen in de programma's die ook door deze staten zijn goedgekeurd - aan de sociaal-economische en ruimtelijk-economische ontwikkeling van Noord-Nederland en die daardoor direct of indirect voor werkgelegenheid zorgen.
Wanneer het CDA nu in een verklaring zegt dat de infrastructuur en zo er ook allemaal nog bij zit en dat dit eigenlijk niet zou moeten dan is mijn reactie: dat is onzin. Infra is slechts een buitengewoon klein onderdeel in de recente Langman-gelden, want basisinfrastructuur zit daar eigenlijk nauwelijks in.

Voor het overige is het natuurlijk zo dat de verdeling van het kosten administratiekosten met zich brengt. De norm die het Ministerie van EZ aan het SNN stelt, is dat hieraan 3,5% van het budget mag worden besteed. Het SNN zit al jaren onder 3%, op dit moment is het 2,98%. En als het gaat om de opzet van de programma's en de verantwoording over de uitvoering daarvan dan gaan alle rapportages - en degenen die gisteren de vergadering van het AB-SNN hebben bijgewoond hebben gezien dat dit voor een heleboel gedoe zorgt - die Den Haag, dus ook de heer Verhagen, en Brussel ons voorschrijven naar het ministerie en al die rapportages leiden in de Tweede Kamer slechts tot een conclusie: lof voor het Samenwerkingsverband Noord-Nederland. Wij blijven binnen de taakstelling en binnen de voorwaarden voor de administratieve organisatie en wij werken goed samen in Noord-Nederland, dát zijn de conclusies.
Alle discussies over de bestuurlijke inrichting van Nederland komen voort uit het gedoe in de Randstad en hebben niets te maken met de wijze waarop wij in Noord-Nederland samenwerken en met hoe wij de middelen, de te schaarse middelen, inzetten ter bevordering van onze sociaal-economische ontwikkeling.
De Tweede Kamer heeft dus slechts lof en hoe kan het dan dat een vooraanstaand lid van die Tweede Kamer een dergelijke suggestie neerlegt, ook al is het verkiezingstijd? In verkiezingstijd mag de boel eens wat worden opgerekt, maar zit een vilein onder die suggestie van een heel andere orde en dat kan maar tot een conclusie leiden en die conclusie is dat de noordelijke provincies, de colleges van GS maar dus ook de staten, scherp afstand moeten nemen van die suggestie.
En als het dan zo mocht zijn dat de heer Verhagen de zaken genuanceerder heeft neergezet dan in de krant is opgeschreven - dat is natuurlijk vast zo - dan heeft hij alle gelegenheid publiek afstand van dat artikel te nemen en dat lijkt mij dan ook de aangewezen weg.
Nog even een paar andere feiten. De uitvoeringsorganisatie kost dus 2,98%. Dan de suggestie dat te veel geld in de zakken van adviesbureaus verdwijnt, ook al weer zo'n negatieve connotatie. Natuurlijk is het zo dat een aantal intermediaire organisaties werkzaamheden verricht in het kader van de subsidieverlening. Een deel van die werkzaamheden is overbodig wanneer de ondernemers gebruikmaken van de diensten van het SNN zelf. Maar dat doen ze niet altijd en daar is vaak ook wel een goede reden voor. Die reden dat zij vanwege de vaak ingewikkelde trajecten die voortvloeien uit de eisen die wij namens Den Haag en Brussel moeten stellen, specialisten inhuren om daarmee te voorkomen dat zij later bij controles door accountants en juristen onderuitgaan. Dat is nou eenmaal de negatieve kant van het ook allemaal netjes willen controleren, al is die controle terecht, want het gaat om belastinggeld. En verder is het natuurlijk zo dat bedrijven en organisaties voor een aantal activiteiten bij nieuwe projecten het personeel gewoon niet op de plank hebben liggen en als het bijvoorbeeld om een ingewikkeld ICT-probleem gaat een expert of een consultant inschakelen. Ook dat is overigens werkgelegenheid. Maar dat is een verantwoordelijkheid van de betreffende bedrijven en heeft dus niets te maken met de opmerking dat het geld niet terecht komt op de plek waar het terecht zou moeten komen.
Voorzitter. Het hele verhaal kan tenslotte maar tot een conclusie leiden: de suggesties in het Dagblad van het Noorden van hedenochtend gewekt, zijn volkomen uit den boze, slaan volstrekt nergens op, zijn in absolute strijd met de feiten, zijn in flagrante strijd met de wijze waarop wij hier altijd hebben gewerkt, staan haaks op de wijze waarop de Noordelijke parlementen het beleid dienaangaande altijd hebben uitgevoerd en staan ook haaks op datgene wat de Tweede Kamer tot nu in relatie tot het SNN heeft aangegeven. Er is dus geen enkele reden waarom de staten niet con amore allemaal, ook al is het misschien lastig, afstand van die suggesties zouden nemen. De nuances die de heer Holman heeft aangebracht, maken het naar mijn mening in bepaalde opzichten alleen maar erger, want daarmee zegt hij dat we het er nog eens over moeten hebben, dat het misschien wel wat genuanceerder ligt, en ja het woord "strijkstok" had niet gebruikt moeten worden, maar die 50% is wel wat arbitrair. Vooral van de laatste opmerking gaat de suggestie uit dat het ook wel 45% kan zijn. Nou, het is niets van dat alles en daarom vraag ik de staten ten stelligste afstand te nemen van deze absoluut onjuiste suggesties in de krant. En nogmaals, als de heer Verhagen het niet zo heeft gezegd dan zijn wij daar alleen maar blij om en dan horen wij graag dat ook hij afstand van het artikel neemt en aangeeft fout geciteerd te zijn.
Ik heb met deze reactie willen aangeven dat het college dit punt van groot belang vindt in het kader van zijn verantwoordelijkheid voor de besteding van het budget dat de stater ter beschikking hebben gesteld.

Voorzitter. Ik ga over naar de begroting.
Ik constateer dat de fracties in overgrote meerderheid uitermate positief zijn over de begroting die het college heeft voorgelegd. We zijn met elkaar een stuk opgeschoven in de wijze van formulering, verslaglegging, het helderder maken van de controlefunctie van de staten en de uitvoeringsfunctie van GS. Dat is c.q. was deze collegeperiode een belangrijke uitdaging en ik constateer dat de staten met ons van mening zijn dat we daar, hier en daar wel met vallen en opstaan, een heel eind verder mee zijn gekomen. Dat is goed en het is een basis voor een volgende stap in de volgende statenperiode.
Voorzitter. In de volgende statenperiode kan wat ons betreft worden begonnen met een robuuste en stabiele begroting. Er is sprake van een robuust beleid, een robuuste organisatie en financieel zijn er mogelijkheden om keuzes te maken.
Het is niet zo dat wij van de daken jubelen dat er geld genoeg is. Dat zeker niet. Wat dit college heeft beoogd is zijn ambities uit te voeren en daarmee een vertaling te geven aan de wensen van de staten. Ik heb al aangegeven dat het dan vervolgens niet de hoogste ambitie van het college is om alle geld op te maken. Integendeel, wanneer wij onze opdracht hebben volbracht, is onze volgende taak ervoor te zorgen dat ook onze opvolgers met een robuust verhaal aan de slag kunnen.
Wij hebben aangegeven dat er ruimte is en die ruimte is ook nodig omdat een groot aantal uitdagingen op ons afkomt. Het is aan de volgende staten om keuzes te maken, maar zij hebben daarvoor dan wel de ruimte. Ik wijs er wel op dat een aantal ambities dat op dit moment nog boven de markt zweeft of nog nader uitgevoerd moet worden - ik denk aan het Drents depot, het Drents Museum, het provinciehuis - al in de meerjarenraming is opgenomen. Wij hebben er alle vertrouwen in dat ook de zaken waarvoor wij de staten de komende maanden nog voorstellen zullen doen toekomen, zodanig in de Begroting kunnen worden ondergebracht dat die ruimte blijft bestaan.

De heer HARLEMAN: De gedeputeerde wekt de suggestie dat de uitgaven die voor de uitbreiding van het Drents Museum zijn gepland, in de Meerjarenraming zijn opgenomen, maar dat is dus niet het geval.

De heer SWIERSTRA: Als ik die suggestie heb gewekt dan was dat verkeerd. Een deel van de problematiek van het Drents Museum, zoals het depot, zit er wel in, maar met betrekking tot de rest hebben wij gezegd dat de bedragen en de wijze van financiering ons voldoende vertrouwen geven dat het straks allemaal betaald kan worden uit de ruimte die er is, zonder dat de andere mogelijkheden op slot worden gezet.
De staten hebben de wens geuit de uitvoering van een aantal infraprojecten te versnellen. Dat proberen wij ook iedere keer weer voor elkaar te krijgen. Bij de aanpassing van de A28 is dat gelukt, terwijl dat aan het begin van deze collegeperiode absoluut nog niet te verwachten viel. De vertraging in de uitvoering waarvan nu sprake is, is gelukkig slechts een kleine, maar heeft wel te maken met de procedures die in dit land gelden. In dit specifieke geval gaat het om de noodzaak om in het kader van de luchtkwaliteit een aantal extra onderzoeken en verkeerskundige studies uit te voeren, maar die vertraging zal niet of nauwelijks leiden tot een vertraging in de uitvoering. Er wordt nog steeds vanuit gegaan - het college is vertegenwoordigd in de stuurgroep die het werk begeleidt - dat in 2008 wordt gestart. Het zou ook mij een lief ding waard zijn wanneer het sneller kon, maar wij zien iedere keer bij die grote projecten dat de procedures ons enorm inperken. Maar ik deel de zorg en de wensen van de staten.
Voorzitter. Wij hebben nogal wat grote projecten op stapel gezet en dat wij hebben wij in zeer nauw overleg en in coöperatie met de gemeenten gedaan. Of het nu om de Nieuwveenschelanden gaat waar we echt op een integrale manier ruimtelijke ordening, verkeer en vervoer en de stedelijke ontwikkeling aanpakken, of om de ontwikkeling van Assen-Zuid, Emmen revisited of de grote projecten in Hoogeveen, het gaat allemaal in zeer goede harmonie en samenwerking met de betreffende gemeente en wij weten daarover ook heel concrete uitvoeringsafspraken te maken.

De heer VEENSTRA: Met betrekking tot de Nieuwveenschelanden heb ik gevraagd of wellicht een gezamenlijk projectbureau van provincie en gemeente een mogelijkheid is om de deskundigheid binnen het project te houden, om samen krachtiger te staan.

De heer SWIERSTRA: Ik wil nu niet op de details ingaan en ik weet niet of dan een gezamenlijke uitvoeringsorganisatie een oplossing is, maar ik wil er wel op wijzen dat er inmiddels een structureel overleg is tussen de betrokken gedeputeerden en de wethouder en de ambtelijke apparaten. De manier waarop nu wordt gewerkt en de alternatieven die op tafel liggen geven collega Haarsma en mij alle vertrouwen dat we er op een goede manier uit zullen komen dat er straks goede voorstellen op tafel zullen liggen. Of bij de uitvoering van die voorstellen een nog indringender projectorganisatie gewenst is, is een punt dat ik meeneem, al lijkt dat mij in dit geval iets te zwaar, terwijl dat met betrekking tot Assen-Zuid wat meer voor de hand ligt. Maar zodra we daartoe aanleiding zien, zullen wij dit instrument wel inzetten, want wij hebben er geen principiële weerstand tegen, integendeel.
Ik ben buitengewoon blij dat ook het CDA voor het project met betrekking tot de vaarverbinding Erica-Ter Apel is. Het is een initiatief dat al begin jaren negentig is opgenomen in de vaarwegennota van de provincie Drenthe en vervolgens door onze voormalige collega Johan Dijks op de kaart is gezet en ik kan meedelen dat wij op dit moment bezig zijn ervoor te zorgen dat er een goed voorstel komt. Dat voorstel zal de staten in december/januari bereiken en wij hopen vervolgens dat het daarna allemaal voor elkaar komt. Het college is in elk geval positief over het project en doet zijn uiterste best om het financiële gat dat er nog was, gedicht te krijgen.
Voorzitter. De heer Dohle heeft een specifieke vraag gesteld over een tweetal reserveringen. Ik denk niet dat wij nog expliciet met een voorstel voor een reserve voor de cofinanciering zullen komen. Het gaat er uiteindelijk om dat in de verschillende reserves en in de vrij besteedbare ruimte voldoende ruimte blijft om de gewenste cofinanciering in te vullen. Dus als de nieuwe staten een bepaald fonds of een reserve in willen stellen dan kan dat, maar voor ons blijft het op dit moment bij een politieke uitspraak.
Ten aanzien van de infraprojecten geldt een beetje hetzelfde. In de commissie heb ik gezegd dat de praktijk ons een beetje heeft ingehaald. De accountant heeft erop gewezen dat wanneer wij het geld voor de Regiovisie parkeren in de Reserve verkeer en vervoer, dat eigenlijk een aparte reserve of voorziening moet zijn. Inmiddels hebben wij dit via de Nota reserves en voorzieningen op een definitieve manier opgelost.

(Voorzitter: de heer Looman.)

In de richting van de heer De Haas merk ik op dat het overigens niet zo is dat er zomaar tien jaar lang een bedrag van € 1 miljoen overblijft, nee, drie jaar lang blijft de storting die wij eigenlijk zouden moeten doen, achterwege omdat het project waarvoor die stortingen bedoeld waren, op dit moment nog niet uitgevoerd kan worden. Over een paar jaar komt het wel aan de orde, dus het stramien van afspraken blijft volledig overeind, net als de verantwoordelijkheid van de overige partners. Dus dat verhaal sluit volledig.
Voorzitter. Ik heb het gevoel dat ik de belangrijkste punten bij langs ben gegaan. Mijn collega's zullen nog enkele punten behandelen en als er daarna nog iets is overgebleven, hoor ik dat wel in de tweede termijn.

Mevrouw EDELENBOSCH: Mijnheer de voorzitter. Ik denk dat ik heel kort kan zijn.
De heren Veenstra, Holman en Baas hebben het ILG ter sprake gebracht, een onderwerp waarover wij de komende tijd uitvoerig met elkaar van gedachten zullen wisselen, reden waarom ik daarover nu niet al te veel wil zeggen.
Ik ben het eens met de heer Veenstra dat er niet alleen met betrekking tot de grote projecten sprake moet zijn van innige samenwerking met de gemeenten, maar dat dit zeker ook geldt voor alle projecten in het landelijk gebied, omdat het budget daarvoor een stukje minder - ik zeg het op z'n Drents - is geworden dan waarop wij rekenden. Door er nog beter voor te zorgen dat de schep maar eenmaal de grond in hoeft om diverse doelen te dienen, zullen wij die ontwikkeling trachten op te vangen.
Ik zal op dit moment niet inhoudelijk ingaan op de motie over de sociaal-economische situatie op het platteland. Ik begrijp dat de heer Holman die motie heeft genoemd omdat hij er in december op terug wil komen.

In reactie op de opmerking van de heer Baas wil ik erop wijzen dat al doen wij nog zoveel integraal en gebiedsgericht, dit niet betekent dat wij het altijd een op een met de gemeenten eens zijn. De discussies over bepaalde onderwerpen blijven nog wel en die maken het besturen ook leuk, maar wij doen ons best om er samen uit te komen.

De heer WEGGEMANS: Mijnheer de voorzitter. De heer Dohle noemde even het parkmanagement. In december komt er een evaluatie in het college en ik kan mij voorstellen dat die evaluatie de staten in een later stadium ook bereikt. Na 2007 zullen er voor parkmanagement geen subsidies meer beschikbaar zijn, maar wij gaan ervan uit dat het project voortgaat, omdat zo langzamerhand ook de bedrijven het nut ervan wel inzien. Zelf ben ik nog betrokken bij de stuurgroep voor het Baco-terrein in Emmen en voor De Wieken in Hoogeveen, maar de provincie zal zich volgend jaar daaruit terugtrekken. Het is ook goed dat het een particulier initiatief wordt, gesteund door de gemeente en de bedrijven.
Over de steunkaart is weer een hele discussie ontstaan, want als een gebied op de steunkaart staat, betekent het dat een bedrijf dat zich daar vestigt of uitbreidt van de IPR gebruik kan maken. We zijn nu weer terug bij de situatie van twaalf jaar geleden, toen het Ministerie van EZ ook dacht dat die steunkaart beperkt kon worden tot de COROP-gebieden, de vroegere arbeidsmarktgebieden. Als dit de situatie wordt, zal alleen Zuidoost-Drenthe nog steunkaartgebied zijn, want Limburg moet er van het Kabinet per se bij en er komt minder geld uit Brussel.
Het SNN verzet zich met hand en tand tegen het COROP-verhaal. Wij gaan uit van onze kernzones zoals wij altijd hebben gedaan en wij weten wel dat die qua inwoneraantal te groot zijn, maar wij hebben iets goeds gevonden en wij zijn nu bezig die zones op wijkniveau in te vullen. Het moet Brussel duidelijk zijn waarom wij een bepaalde grens trekken en het CPB hanteert bij zijn telgegevens wijken, dus wij proberen nu de interessante delen van de kernzones en met name de terreinen waar het ons om gaat, op deze manier op de steunkaart te krijgen. Of het lukt, is nog niet geheel duidelijk, maar het is een heel creatieve oplossing. Nog creatiever is het van de postcodes uit te gaan, maar daar is Brussel allergisch voor sinds het in Italië is geprobeerd en ineens bijna alle bedrijventerreinen eronder vielen, want in de postcodegebieden van bedrijventerreinen wonen niet veel mensen.
Wij hopen dat het lukt, maar mocht dat niet het geval zijn dan zal Drenthe in ieder geval er weer op inzetten dat Hoogeveen, Meppel en Assen er ook bij gaan horen. Hoe wij dat voor elkaar moeten krijgen, weten wij echter nog niet. Het slechtste scenario is dat Meppel en Assen eruit vertrekken. Hoogeveen is tien jaar geleden via een aparte motivatie nog weer toegevoegd, dus daar hebben wij nog wel enige hoop voor. Maar voorlopig gaan wij uit van het wijkniveau.
Voor een gemeente is het minder erg wanneer zij niet op de steunkaart komt omdat de De Minimisregeling wordt opgerekt van € 100.000,-- naar € 200.000,--, wat betekent dat een bedrijf over een periode van drie jaar overheidssteun mag ontvangen tot een maximum van € 200.000,--. Alle regelingen die wij nu hebben, kunnen dus naadloos doorgaan, want € 200.000,-- in drie jaar is wel een redelijk hoog bedrag. Maar als een gebied niet op de steunkaart staat, kan een bedrijf geen IPR-vestigingspremie ontvangen.
Er is dus nog enige hoop, maar het duurt nog wel enige maanden voor het allemaal helemaal duidelijk is.
De heer Holman heeft een opmerking gemaakt over waarderingssubsidies. Ik wijs erop dat de provincie die nog steeds kent. Het zijn subsidies aan organisaties die zonder al te veel moeite ieder jaar een klein bedrag krijgen. Deze staten hebben gezegd dat er zo min mogelijk van die subsidies moeten worden gegeven en dat zij liever hebben dat de geldstroom via de programmalijnen verloopt. Maar de waarderingssubsidie is een heel simpel en ook heel gewaardeerd instrument en de productgroep Cultuur en Welzijn bediscussieert nu hoe daar verstandig mee omgegaan kan worden. Als het college naar aanleiding van die discussie besluit dit instrument wat ruimer te gaan zien, dan zullen de staten daarvan horen.

Mevrouw KLIP: Mijnheer de voorzitter. Ervan uitgaande dat het college alleen op hoofdlijnen reageert, is voor mij alleen nog het punt personeelsbeleid blijven liggen.

De heer Veenstra heeft iets gezegd over het personeelsbeleid in relatie tot de grote projecten die onder andere samen met gemeenten moeten worden uitgevoerd en de heer Baas vroeg zich af of de organisatie alle ambities en plannen voor de toekomst wel aan. Dat is ook precies de reden waarom wij een jaar geleden zijn begonnen met het organisatieontwikkkelingstraject, dat niet voor niets de naam "Samen sterker" heeft gekregen. Het gaat niet alleen om samen binnen de provinciale organisatie maar ook om samen met gemeenten en allerlei andere organisaties buiten dit huis. Het gaat aan de ene kant om de vraag hoe het in dit huis handig georganiseerd kan worden en samen met anderen en aan de andere kant om de vraag wat voor type personeel bij die ambities past. Het laatste aspect heeft te maken met competentiemanagement: ontstane vacatures worden niet blind ingevuld maar er wordt op gelet welk type personeel nodig is om alle ambities waar te maken. Dat traject loopt nu en gaat door tot uiterlijk zomer volgend jaar. Via de statencommissie heb ik de staten al diverse malen op de hoogte van de voortgang gehouden en ik blijf dat natuurlijk doen, maar precies de twee aspecten van het strategisch personeelsmanagement en het zo organiseren dat flexibel ingespeeld kan worden op grote projecten die samen met anderen worden uitgevoerd, zitten in het organisatieontwikkelingstraject. Ik ben ervan overtuigd dat de naam "Samen sterker" ook werkelijk illustratief is voor de uitkomst van het hele traject.

TWEEDE TERMIJN

De heer VEENSTRA: Mijnheer de voorzitter. Mijn tweede termijn kan kort zijn. Ik denk dat de gedeputeerde Swierstra uitstekend heeft aangegeven hoe wij de opmerkingen van het Tweede Kamerlid Verhagen moeten plaatsen. De gedeputeerde zegt dat het niet anders kan dan dat Verhagen afstand van die opmerkingen neemt en dat de geuite suggesties nergens op slaan. Ik wil beide uitspraken onderschrijven.
De heer Holman heeft nu enige afstand van de uitspraken van de heer Verhagen genomen en ik ga ervan uit dat het CDA straks de motie zal ondertekenen, die namens vele partijen over dit onderwerp zal worden ingediend.
Ik heb al aangegeven dat wij achter de begroting staan. Naar onze mening is er een stabiel financieel beleid gevoerd en is er de komende tijd nog voldoende financiële ruimte.
Wij zijn blij dat nog steeds klip en klaar is dat de uitvoering van de aanpak van de A28 in 2008 is gepland.
Het inhuren van een projectbureau voor de Nieuwveenschelanden om de deskundigheid te kunnen vasthouden, vind ik een goede gedachte om verder mee te nemen.
Morgenavond houden wij een openbare fractievergadering over het kanaal Erica-Ter Apel in het Veenpark en iedere belangstellende is daar welkom.

De heer HOLMAN: Mijnheer de voorzitter. Wij zien geen aanleiding om in tweede termijn verder te reageren. Onze verklaring was helder en duidelijk.

De heer DOHLE: Mijnheer de voorzitter. Ook vanaf onze kant een korte reactie. Het antwoord van het college was duidelijk. Er zal straks wel over twee moties moeten worden gestemd en ik neem even de vrijheid om nu al aan te geven wat wij met die moties zullen doen.
Ik begin met de motie over de vermeende 50% die aan de strijkstok blijft hangen. Het zal duidelijk zijn dat wij van die indruk afstand moeten nemen, al was het alleen maar...

De VOORZITTER: Ik moet de heer Dohle nu even interrumperen, want de motie is nog niet ingediend en maakt dus nog geen onderdeel uit van de beraadslaging.

De heer DOHLE: Voorzitter. U heeft helemaal gelijk, sorry. Maar wij kennen die motie inmiddels en wij zullen die motie steunen. Ik ga ervan uit dat de andere fracties dat ook zullen doen. Waarom? Omdat, wanneer wij onszelf serieus nemen - en dat doen we - wij nooit akkoord kunnen gaan met een dergelijke uitspraak.

Met betrekking tot motie M1 van de OPD wil ik opmerken dat het goed zou zijn wanneer die motie nu werd ingetrokken en zou worden ingebracht in de commissievergadering; dat is dan ook een reden voor de heer De Haas om ook eens in die vergadering te komen. De motie kan in de commissie worden besproken en in die commissie moet de OPD dan een meerderheid voor deze motie zien te krijgen. Ik vrees namelijk dat wanneer de motie nu in stemming wordt gebracht, de meerderheid van de staten er niet mee in zal stemmen, terwijl alle partijen toch warmte en sympathie voor het in de motie genoemde onderwerp hebben.

(Voorzitter: de heer Ter Beek.)

De heer DE HAAS: Voorzitter. De heer Dohle noemt als argument dat ik dan ook nog eens in de commissievergadering kom. Ik wijs de heer Dohle erop dat de OPD uitstekende vertegenwoordigers in de commissievergaderingen heeft. Wat dat betreft vind ik dat zijn opmerking werkelijk nergens op slaat. Ik had die opmerking overigens ook niet van de heer Dohle verwacht. Ik heb in deze statenperiode geen enkele statenvergadering gemist en mijn partij heeft geen enkele commissievergadering gemist en daarom vind ik dat de heer Dohle zijn opmerking terug moet nemen.

De heer DOHLE: Ik sprak over de persoon van de heer De Haas. Maar als de heer De Haas zegt dat zijn partij geen enkele commissievergadering gemist heeft, dan neem ik mijn opmerkingen daarover terug, want ik heb niet de bedoeling gehad te zeggen dat de OPD niet volwaardig meedoet aan de commissievergaderingen. Ik wil wel zeggen dat de heer De Haas commissievergaderingen op de juiste wijze waardeert wanneer hij punten als nu door hem ingebracht, ook daar zorgvuldig inbrengt. Ik herhaal dat de VVD de op deze manier ingebrachte motie niet steunt en daaraan heb ik toegevoegd dat dit niet betekent dat wij geen belangstelling hebben voor dit onderwerp en geen sympathie hebben voor het meldpunt.

De heer DE HAAS: Ik kom in mijn tweede termijn hier graag even op terug.

De heer DOHLE: En als de heer De Haas zijn voorstel dan toch handhaaft dan wil ik hem erop wijzen dat hij zijn punt bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2007 kan inbrengen.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. Ik wil mij in mijn tweede termijn beperken tot het indienen van een motie en het bespreken van de motie van de heer De Haas.
Ook na de verklaring van de heer Holman over hetgeen door de heer Verhagen is gezegd, wil ik hierover toch nog een motie indienen.
Ik ben het met de heer Swierstra eens dat de verklaring van de heer Holman de verwarring eigenlijk alleen maar groter maakt. Wij moeten helemaal geen discussie willen over de vraag of het percentage nu 50, 45 of 35 is. Ik vind daarom dat de staten een signaal moeten afgeven.
Uit de reactie van de heer Swierstra namens het college maak ik op dat ook GS de opgeroepen beeldvorming absoluut en per direct uit de wereld willen helpen.
De motie is al door heel veel partijen ondertekend en net als de heren Veenstra en Dohle doe ik een beroep op de fractie van het CDA om deze motie, vanuit haar verantwoordelijkheid voor de gang van zaken in Drenthe, ook te ondertekenen. De motie is ondertekend door de fracties van GroenLinks, PvdA, VVD, ChristenUnie, D66, ALD en OPD.

***Motie M2***

*Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 15 november 2006.*

*Constaterende dat:*
- *de voorzitter van de CDA Tweede Kamerfractie zich heeft uitgelaten over de financiële bestedingen in het kader van de subsidieverstrekking van het SNN, er zou "50% aan de strijkstok zijn blijven hangen" en over het belang van het SNN en de Langmangelden;*

*overwegende dat:*
- *de uitvoeringskosten van de bestedingen slechts 2,98% bedragen;*
- *een dergelijke uitlating van een landelijke politicus voor de beeldvorming van het SNN en het Noorden funest is;*

*besluiten dat:*
- *ten stelligste afstand wordt genomen van deze uitlating en brengen dit standpunt over aan de CDA fractie van de Tweede Kamer;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. Ik kom op de motie van de OPD. Wij steunen die motie niet. Mevrouw Pannekoek heeft uitstekend verwoord dat de manier waarop het is gegaan - geen overleg, geen onderzoek en geen financiën, laat staan een dekking - niet juist is. Ook wij zijn ervoor dat dit onderwerp eerst in de commissie aan de orde komt, want het onderwerp ligt ons en naar ik zeker weet ook de gedeputeerde na aan het hart. Het is ongelooflijk belangrijk dat wij dit punt zorgvuldig behandelen want het probleem is ongelooflijk ernstig.

De heer BAAS: Mijnheer de voorzitter. Onze vragen zijn tot tevredenheid beantwoord. Wij zijn blij met de wijze waarop de heer Swierstra het Maxime-lichtje gedoofd heeft. De motie van de OPD zullen wij om de redenen die door anderen al zijn genoemd, niet steunen.

De heer SLUITER: Mijnheer de voorzitter. Het lijkt onze fractie van groot belang dat de staten van Drenthe in grote eendrachtigheid de zojuist door GroenLinks ingediende motie steunen.
Wat betreft de motie van de OPD moet ik toch opmerken dat die fractie wel wat al te gemakkelijk met dit onderwerp op de loop gaat. Het voorstel is niet onderbouwd en ook financieel is het een ondeugdelijk verhaal. Wij zullen die motie dus zeker niet steunen.

De heer LANTING: Mijnheer de voorzitter. Wij zullen de door de heer De Haas ingediende motie niet steunen en de door de heer Langenkamp ingediende motie wel.

De heer DE HAAS: Mijnheer de voorzitter. Ik had niet verwacht dat deze commotie zou ontstaan naar aanleiding van ons streven om te proberen continuïteit te creëren in een lopende zaak. Mij wordt het inspelen op emoties en weet ik wat ik nog verder om de oren heb gekregen, verweten. Maar waar het om gaat is dat er een maatschappelijk probleem is. Als nu wordt verwezen naar de commissievergadering en het op de long run schuiven en het dan weer bekijken dan is mijn reactie dat het probleem voor de staten toch duidelijk moet zijn. Het college heeft invulling gegeven aan het verzoek van de staten en begin 2006 de opening van een meldpunt mogelijk gemaakt. Wij zijn er ook dankbaar voor dat dit gebeurd is.
In 2004 hebben wij hetzelfde probleem aan de orde gesteld en misschien is het toen ook wel niet in de commissie behandeld, wie zal het zeggen. Maar zijn de commissies dan bepalend voor de besluitvor-

ming in deze statenzaal? Als alles op die manier doortimmerd moet worden, dan zou toch ook de door de heer Langenkamp ingediende motie over de uitspraak van de heer Verhagen eerst in de commissie aan de orde moeten komen? Maar dat is helemaal niet nodig. In deze statenzaal worden de zaken gedaan en de voorbereidende besprekingen vinden in de commissie plaats.

De heer BAAS: Juist omdat het om zo'n serieuze zaak gaat, is een serieuze behandeling gewenst. Nu moeten wij reageren op een, op een achternamiddag in de staten ingediende motie genoemd onderwerp. Ik vind dat gewoon geen recht doen aan het belang van dat onderwerp.

De heer DE HAAS: De heer Baas kenschetst dus de behandeling in de staten van Drenthe van de Begroting 2007 als een behandeling op een achternamiddag.

De heer BAAS: Het gaat mij om de manier waarop de heer De Haas zijn motie op een achternamiddag indient. Ik had er van tevoren graag overleg over gewild en ik had er wat onderbouwing bij gewild. Nu is er niets van dit alles en dat vind ik niet serieus.

De heer DE HAAS: Ik kan die onderbouwing meteen geven. Ik beschik over gegevens over kindermishandeling en over huiselijk geweld.

De heer BAAS: De heer De Haas moet die inbrengen in de commissievergadering.

De heer DE HAAS: Vindt de heer Baas dat nodig?

De heer BAAS: Ja.

De heer DE HAAS: Is het bevattingsvermogen van de heer Baas dan zo slecht dat hij niet begrijpt dat alle cijfers slechts het topje van een ijsberg zijn en dat wij iets wat het college begonnen is, willen verlengen. Moet ik dat dan gaan verdedigen?

De heer BAAS: Na deze uitspraken neem ik het helemaal niet serieus meer.

De heer DE HAAS: Dat moet de heer Baas weten. Ik heb altijd met respect naar anderen die het woord voeren geluisterd, maar zodra de OPD met een voorstel komt wordt het in de emotionele sfeer getrokken en dan deugt het niet.
Mevrouw Smith zegt dat zij de motie ook eerder had willen hebben. Ik wijs erop dat er vanochtend een amendement is ingediend, dat ik ook vanochtend pas voor het eerst zag. Maar ik vind dat niet terzake doen. De zaken worden in de statenvergadering gedaan en als ik een motie indien over enig onderwerp dan doe ik dat met een goede bedoeling. En als de overige 50 statenleden de motie niet willen steunen, dan steunen zij haar toch niet?

Mevrouw MASTWIJK: Ik zal de heer De Haas even uit de droom helpen. In de productbegroting staat bij Wonen en leefomgeving dat er sprake is van een methodieke ondersteuning van de effectieve aanpak van huiselijk geweld. Het gaat dus gewoon door en daarmee is de motie totaal overbodig.

De heer DE HAAS: Ik interpreteer die zinsnede niet als een continuering. Ik wil graag een bevestiging van die continuering en ik wil bij het college benadrukken dat er wellicht meer intensiteit en wellicht meer publiciteit aan dit onderwerp moet worden gegeven. Dat heb ik geprobeerd aan te geven en dat was ook mijn enige bedoeling, niet meer en niet minder.

Mevrouw PANNEKOEK: De manier waarop deze discussie verloopt, maakt een ding heel duidelijk: de heer De Haas wil eigenlijk helemaal niet dat zijn motie wordt aangenomen, want als hij dat wel zou willen had hij zorgvuldig overleg gepleegd.

Op heel actuele onderwerpen als een krantenbericht kunnen de staten direct reageren en dat is ook goed, want daarmee laten de staten zien dat zij betrokken zijn bij de actualiteit van de dag.
Het door de heer De Haas genoemde onderwerp komt regelmatig in de commissie terug en, nogmaals, mochten er echt problemen zijn dan kunnen die worden aangekaart en dan gaan wij met ons allen kijken hoe wij bij de Voorjaarsnot een oplossing kunnen regelen. De manier waarop de heer De Haas nu opereert, komt neer op het maken van een gebaar, waarbij hij helemaal niet wil dat zijn motie wordt aangenomen.

De heer DE HAAS: Ik wil deze opmerkingen van mevrouw Pannekoek classificeren als... , laat ik mij netjes uitdrukken: ik ben het er niet mee eens.
Ik wil nog wel een ding zeggen: mevrouw Pannekoek mag mij alles verwijten, maar mijn fractie is de afgelopen periode met een aantal onderwerpen gekomen en sommige daarvan waren van tevoren aangekondigd en andere niet en ons eerste voorstel moet nog steun krijgen.

Mevrouw PANNEKOEK: Dat is niet waar, want het voorstel van de heer De Haas over de AED...

De VOORZITTER: Het is nu de beurt aan mevrouw Smith om te reageren. Ja, ik probeer ook maar gewoon een beetje de verdelende rechtvaardigheid te spelen.

Mevrouw SMITH: Mijn vraag aan de heer De Haas is of hij dit onderwerp alsnog in de commissie aan de orde gaat stellen, met de kans dat het het dan wel haalt.

De heer DE HAAS: Voorzitter. Ik ben de laatste om dat niet te willen. Natuurlijk wil ik dat doen. Alleen, het is nu in deze vergadering aan de orde, maar ik heb er een enkele moeite mee het in de commissie opnieuw aan de orde te stellen.

Mevrouw PANNEKOEK: Ik verwacht dan ook een goede onderbouwing.
Ik dring er wel op aan dat de heer De Haas de motie nu intrekt.
Verder wil ik hem eraan herinneren dat wij gezamenlijk opgetrokken hebben met het voorstel voor de AED's. Het is dus absoluut niet zo, dat wanneer een voorstel niet goed is voorbereid, iedereen altijd tegen is. Maar in dit geval is dat wel zo, want dit voorstel is alleen maar een gebaar voor de Bühne.

De heer DE HAAS: Het is geen gebaar voor de Bühne, het is uit het hart op tafel gelegd en hoe mevrouw Pannekoek het interpreteert, is haar zaak.

De VOORZITTER: Naar mij blijkt heeft het college er geen behoefte aan nog te reageren.

De beraadslaging wordt gesloten.

De VOORZITTER: Op verzoek van de heer Holman schors ik de vergadering voor enige ogenblikken.

(Schorsing van 17.54 tot 18.15 uur.)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.
Ik heb begrepen dat enkele statenleden nog wat willen zeggen en daarom heropen ik de beraadslaging.
Ik geef het woord aan de heer De Haas.

De heer DE HAAS: Mijnheer de voorzitter. Zo zie je maar waar schorsingen goed voor zijn. De commissievoorzitter en ik hebben even een gesprek gehad en naar aanleiding van dat gesprek en mede naar aanleiding van het debat, heeft de OPD besloten de motie in te trekken. De fractie zal het onderwerp agenderen voor de komende commissievergadering.

De VOORZITTER: Ik constateer dat motie M1 is ingetrokken en derhalve geen deel meer uitmaakt van de beraadslagingen.
Ik geef het woord aan de heer Holman.

De heer HOLMAN: Mijnheer de voorzitter. Ik wil nog even terugkomen op de motie over de uitspraak van de voorzitter van de Tweede Kamerfractie van het CDA.
Waar wij het over eens zijn, is dat het bericht in de krant een verkeerd beeld oproept.
In de motie staat "De voorzitter van de CDA Tweede Kamerfractie heeft zich uitgelaten..." en daaraan moet toch in ieder geval worden toegevoegd dat hij zich volgens het Dagblad van het Noorden zo heeft uitgelaten.
In de discussie over de percentages werden steeds verschillende grootheden genoemd en dat maakte het lastig de discussie wat te nuanceren. Het gaat nog steeds over uitspraken die gedaan zijn in onze afwezigheid en waarvan wij dus niet de letterlijke tekst hebben.
Om te voorkomen dat een verkeerde beeldvorming ontstaat op grond van het krantenartikel, heeft de fractie van het CDA besloten de motie te steunen. Wij willen hiermee duidelijk maken dat het beeld dat uit het artikel in de krant ontstaat, niet het beeld is dat opgeroepen moet worden.

De VOORZITTER: Ik interpreteer deze woorden als een opmerking naar aanleiding van de motie en ik stel vast dat de motie als zodanig ongewijzigd blijft.

Ik sluit de beraadslaging.

In stemming komt motie M2.

Motie M2 wordt met algemene stemmen aangenomen.

Vervolgens besluiten de staten zonder hoofdelijke stemming overeenkomstig het voorstel van het college.

2. Het voorstel van het college van gedeputeerde staten van Drenthe van 27 september 2006, kenmerk 39/5.9/2006011063, Eerste wijziging Begroting 2007

(statenstuk 200-254)

met het op dit punt betrekking hebbende ongecorrigeerde verslag van de vergadering van de Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie van 8 november 2006.

Zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming besluiten de staten overeenkomstig het voorstel van het college.

**I. Sluiting**

De VOORZITTER: Ik constateer dat hiermee de agenda is afgehandeld en dat wij ons kunnen zetten aan een slok en een hap.
Ik sluit de vergadering.

(De vergadering wordt om 18.19 uur gesloten.)

Vastgesteld in de vergadering van provinciale staten van Drenthe van 31 januari 2007.

,voorzitter

,griffier

provincie Drenthe

# Begroting 2007

"Werk maken in een veilig en sociaal Drenthe"

# Begroting 2007

*Gedeputeerde staten van Drenthe*
*Augustus 2006*

**Colofon**

| | |
|---|---|
| *Productie:* | *Stafgroep Financiën en Control* |
| *Grafische verzorging:* | *Docucentrum provincie Drenthe* |

# Voorwoord

De Begroting 2007 is de laatste begroting van deze statenperiode die wij u aanbieden. Ook deze begroting staat in het teken van de realisatie van ons programma Werk maken in een veilig en sociaal Drenthe. Zoals wij ook in de Voorjaarsnota 2006 hebben aangegeven liggen wij op koers met de realisatie van onze ambitieuze doelen. De uitvoering van ons programma is deels gerealiseerd. In financiële zin hebben wij nog niet alle middelen een bestemming gegeven, maar in de afgelopen jaren wel veel vastgelegd en het nodige staat er nog aan te komen. Kortom, de Begroting 2007 bouwt voort op de besluiten die u hebt genomen bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2006 en de moties die u hebt aanvaardt.

De Begroting 2007 beoogt af te maken waar wij in 2003 zijn begonnen. Daarnaast hebben wij ervoor gezorgd dat er in de begroting ruimte is voor het honoreren van nieuwe wensen in de volgende collegeperiode. Voor een belangrijk deel zullen deze betrekking hebben op de uitvoering en cofinanciering van de Strategische agenda van het Samenwerkingsverband Noord-Nederland en infrastructurele projecten.

Ten opzichte van de Voorjaarsnota 2006 heeft zich een aantal ontwikkelingen voorgedaan die ten tijde van opstelling daarvan nog niet waren te voorzien. De belangrijkste wijzigingen hebben betrekking op de algemene uitkering uit het Provinciefonds. De junicirculaire pakt voor de provincie Drenthe gunstig uit. Naast een aantal technische aanpassingen is de raming voor de motorrijtuigenbelastingen aangepast en zijn de lasten voor de revitalisering van het provinciehuis geactualiseerd.

Tijdens de behandeling van de Voorjaarsnota hebt u moties aanvaard op het gebied van de vorming van een sociaal fonds ten behoeve van de ondersteuning van vrijwilligers en ter promotie van recreatie en toerisme. De middelen voor het sociaal fonds voor 2006 zijn opgenomen in de 7e wijziging van de Begroting 2006. Voor de resterende middelen voor 2007 en de middelen voor toerisme en recreatie zullen wij met nadere voorstellen komen.

De Begroting 2007 is qua opzet een doorontwikkeling ten opzichte van voorgaande jaren. Dit jaar is verdere invulling gegeven aan de opzet van het programmaplan. Daarbij hebben wij verder de voorstellen van uw werkgroep programmabegroting uitgewerkt. Het benoemen van doelstellingen en bijbehorende indicatoren is verder verbeterd. Daarnaast zijn de beleidsvoornemens van het provinciaal bestuur geordend. Wij beogen daarmee te bereiken dat voor u meer inzichtelijk is wat het beleidsdoel is, wat de provinciale inzet hiervoor is en welk resultaat wij wanneer hiermee trachten te bereiken.

Wij vertrouwen erop dat de nieuwe begroting u wederom de nodige informatie biedt voor de uitoefening van uw kaderstellende en controlerende taak.

*College van gedeputeerde staten van Drenthe*

# Inhoud


| | | |
|---|---|---|
| | **Voorwoord** | 3 |
| | **Inleiding** | 7 |
| | **Kerngegevens provincie Drenthe** | 9 |
| **I.** | **Beleidsbegroting** | 11 |
| **I.1.** | **Programmaplan** | 12 |
| Programma 1.0. | Provinciale staten | 12 |
| Programma 1.1. | Bestuurlijke aangelegenheden | 15 |
| Programma 1.2. | Interprovinciale samenwerking | 27 |
| Programma 2.0. | Openbare orde en veiligheid | 29 |
| Programma 3.0. | Verkeer | 35 |
| Programma 3.1. | Beheer en onderhoud | 43 |
| Programma 3.2. | Vervoer | 52 |
| Programma 4.0. | Waterhuishouding | 56 |
| Programma 5.0. | Milieu algemeen | 68 |
| Programma 5.1. | Bodem | 76 |
| Programma 5.2. | Vergunningverlening en handhaving milieubeheer | 103 |
| Programma 6.0. | Landelijk Gebied | 119 |
| Programma 6.1. | Natuur | 123 |
| Programma 6.2. | Plattelandsontwikkeling | 130 |
| Progamma 7.0. | Economie | 148 |
| Programma 7.1. | Toerisme en recreatie | 159 |
| Programma 8.05. | Ontwikkeling cultuur, welzijn en zorg-beleid | 166 |
| Programma 8.06. | Opgroeien | 172 |
| Programma 8.07. | Werken en leren | 177 |
| Programma 8.08. | Wonen en leefomgeving | 181 |

| | | |
|---|---|---|
| Programma 8.09. | Participatie | 186 |
| Programma 8.10. | Parels van Drenthe | 192 |
| Programma 9.0. | Ruimtelijke Ordening | 209 |
| Programma 9.1. | Volkshuisvesting en stedelijke ontwikkeling | 214 |
| Programma 0.0. | Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 217 |
| **I.2.** | **Paragrafen** | 226 |
| Paragraaf 2.1. | Lokale heffingen | 226 |
| Paragraaf 2.2. | Weerstandsvermogen | 229 |
| Paragraaf 2.3. | Onderhoud kapitaalgoederen | 239 |
| Paragraaf 2.4. | Financiering | 243 |
| Paragraaf 2.5. | Bedrijfsvoering | 246 |
| Paragraaf 2.6. | Verbonden partijen | 252 |
| Paragraaf 2.7. | Paragraaf Grondbeleid | 256 |
| **II.** | **Financiële begroting** | 257 |
| **II.1.** | **Overzicht van baten en lasten, tevens Meerjarenraming 2007-2010** | 258 |
| **II.2.** | **Verklaring aanmerkelijke verschillen** | 263 |
| **II.3.** | **Incidentele lasten en baten** | 264 |
| **II.4.** | **Financiële positie en toelichting** | 266 |
| | 4.1. Intensiveringen | 266 |
| | 4.2. Bezuinigingen | 267 |
| | 4.3. Investeringen naar nut | 267 |
| | 4.4. Financiering | 270 |
| | 4.5. Stand en verloop van reserves en voorzieningen | 270 |

II.5. Toelichting op belangrijke ontwikkelingen 280

Afkortingenwijzer 282

# Inleiding

De nu voorliggende Begroting 2007 is in haar opzet op enige punten gewijzigd ten opzichte van de Begroting 2006. De voornaamste wijzigingen zijn doorgevoerd in de beleidsbegroting en in enkele bijlagen van de financiële begroting.

- In de Beleidsbegroting 2006 is voor het eerst getracht de doelstellingen te ordenen. De doelstellingen trachten antwoord te geven op: “Wat willen we bereiken?”. Dit jaar zijn voor het eerst de beleidsvoornemens geordend. De beleidsvoornemens beschrijven de beoogde resultaten van de provinciale inzet. De beoogde resultaten trachten antwoord te geven op de vraag: "Wat gaan we dit jaar doen om de doelstelling te bereiken?”. Hiermee is één van de belangrijke ideeën van de statengroep programmabegroting doorgevoerd.
- Twee belangrijke wijzigingen in de bijlagen van de financiële begroting zijn dat een investeringsoverzicht is opgenomen en dat de bijlage: “stand en verloop van de reserves en voorzieningen” is gewijzigd. Het idee van de statengroep programmabegroting heeft geleid tot de totstandkoming van het investeringsoverzicht. Het in vesteringsoverzicht geeft op hoofdlijnen inzicht in de te verwachten investeringen. Met de wijziging van het verloopoverzicht reserves en voorzieningen worden verschillende aanbevelingen van de onderzoekscommissie reserves en voorzieningen omtrent de begroting overgenomen.
- Ten slotte is er een verandering in de presentatie van de budgetten doorgevoerd. In de Begroting 2007 zijn de budgetten afgerond op duizendtallen. In het overzicht van baten en lasten kunt u wel op de euro nauwkeurig nakijken wat het daadwerkelijke budget is dat uw staten vaststellen. Door de afronding is het mogelijk dat er een tellingsverschil van € 1.000,-- optreedt.

Hierna beschrijven wij kort de vier onderdelen van de Begroting.

**Het programmaplan (beleidsbegroting)**
In het programmaplan wordt per programma expliciet ingegaan op de maatschappelijke effecten en de wijze waarop ernaar gestreefd zal worden die effecten te verwezenlijken. Dit wordt gedaan aan de hand van de volgende drie vragen: Wat willen we? Wat gaan we ervoor doen? Wat gaat het kosten? Een programma wordt gedefinieerd als een cluster van samenhangende provinciale doelstellingen.

**De paragrafen (beleidsbegroting)**
In de paragrafen worden onderwerpen behandeld die van belang zijn voor het inzicht in de financiële positie van de provincie. De paragrafen bevatten de beleidsuitgangspunten van beheersmatige activiteiten en lokale heffingen en vallen daarom onder de beleidsbegroting. De paragrafen betreffen: onderhoud kapitaalgoederen, verbonden partijen, grondbeleid, financiering, bedrijfsvoering, weerstandsvermogen en lokale heffingen.

**Het overzicht van baten en lasten (financiële begroting)**
Via vaststelling van de Begroting autoriseren de staten het college tot het doen van uitgaven. Gezien het belang van een goed inzicht in de baten en lasten worden de baten en lasten per programma weergegeven in een afzonderlijk overzicht. Dit overzicht is integraal, dat wil zeggen dat het alle baten en lasten bevat, zoals opgenomen in het programmaplan. Tevens zijn de budgetten niet afgerond, zodat het exact te besteden bedrag wordt geautoriseerd.

**De uiteenzetting van de financiële positie (financiële begroting)**
Inzicht in de financiële positie is van belang, mede met het oog op de continuïteit van de provincie. Daarom besteden wij afzonderlijk aandacht aan de financiële positie. Dit gebeurt ook in een meerjarig perspectief. Speciale aandacht geven wij aan de investeringen, financiering, reserves en voorzieningen.

Van de verschillende onderdelen behoeft het programmaplan enige nadere toelichting. Het programmaplan bestaat per programma uit de volgende onderdelen:

- Missie
- Programmaonderdelen
- Prioriteiten
- Financieel totaaloverzicht

## Missie

In het programmadeel van de nieuwe Begroting begint de beschrijving van elk programma met een "missie", waarin in het algemeen de maatschappelijke effecten worden beschreven waaraan het programma een bijdrage beoogt te leveren. Hier staat beschreven aan welke strategische doelen het programma een bijdrage levert.
Er wordt een overzicht van strategische doelen gegeven. Strategische doelen zijn de veranderingen die de overheid, i.c. de provincie, in de samenleving wil bereiken. Het geeft de koers op hoofdlijnen aan voor de langere termijn.

## Programmaonderdelen

De beschrijvingen van de programma-onderdelen beantwoorden de volgende vragen.
- Wat willen we bereiken?
- Wat gaan we daarvoor doen?
- Hoe stel ik vast of dat gaat lukken?

Ter beantwoording van deze vragen worden de doelstellingen beschreven en van indicatoren voorzien. De indicatoren zijn dit jaar verder ontwikkeld. Nadere doorontwikkeling blijft van belang. Verder wordt in de nieuwe duale begroting als onderdeel van de beschrijving van de programma's per doelstelling een beschrijving gegeven van de concrete beleidsvoornemens van het provinciebestuur. Hierbij wordt getracht de te bereiken resultaten en de provinciale inzet te benoemen. De derde vraag wordt beantwoord door ontwikkelingen en knelpunten te beschrijven.

Per programmaonderdeel wordt de volgende informatie verstrekt:
- *Bronnen van beleid*
  Hier wordt een overzicht gegeven van (provinciale) documenten waarin het beleid/de doelstellingen zijn vastgelegd.
- *Beschrijving doelstellingen en indicatoren*
  Dit jaar is het tweede jaar dat de indicatoren zijn verbonden aan specifieke deeldoelstellingen. Het normjaar is dit jaar hetzelfde gebleven, maar een extra jaar is ingevoegd om de realisatie ten opzichte van de doelstelling te kunnen vergelijken. Een indicator moet aansluiten bij de norm/streefwaarde in de doelstelling. De doelen sluiten aan bij de doelen die in de missie zijn genoemd. Voor een deel geldt dat de systematiek nog niet op alle gebieden is ingevuld. Dit jaar is de verstrekte informatie verbeterd. Door gerichte actie zal de komende jaren de informatie verder worden verbeterd.

## Ontwikkelingen en knelpunten

De categorie Ontwikkelingen en knelpunten is nieuw. Er bleek behoefte te bestaan aan beknopte achtergrondinformatie per programma over de belemmeringen en/of kansen die er bij/voor het bereiken van de provinciale doelstellingen zijn.
- *Beleidsvoornemens: beoogde resultaten*
  Dit jaar is het format gewijzigd waardoor overzichtelijk en kort wordt aangegeven wat de resultaten zijn van de provinciale inzet voor het komende jaar. Het gaat om de resultaten van de producten of diensten die de provincie levert. Door het nieuwe format is een koppeling aangebracht tussen de vragen Wat willen we? en Wat gaan we hiervoor doen".

## Uitwerking Collegeprogramma

Per programma wordt in het programmaplan aandacht besteed aan de vijf hoofdlijnen van de uitwerking van het Collegeprogramma. Hierbij wordt aandacht besteed aan die zaken, die nieuw zijn ten opzichte van de al besproken prioriteiten in de Begroting 2006. Het gaat met name om de beschrijving van de uitvoering van de Collegeprogramma's. Deze worden door middel van de opmaak nader geaccentueerd. Op deze wijze is dwars door de Begroting heen te volgen hoe de voortgaande uitvoering van het Collegeprogramma heeft plaatsgevonden. In een afzonderlijk overzicht worden in de financiële begroting de financiële gevolgen van gekozen/voorgestelde acties samenvattend gepresenteerd.

## Financieel totaaloverzicht

Per programma wordt een meerjarig overzicht gegeven van de lasten en baten die met de verschillende doelstellingen verbonden zijn. Per doelstelling wordt bij de lasten ook aangegeven in hoeverre het gaat om programmakosten en in hoeverre het gaat om apparaatskosten. Het overzicht is meerjarig en het kijkt ook terug naar de lopende begroting en de rekening van het afgelopen dienstjaar. Het te autoriseren deel van het overzicht bestaat per programma uit de totale lasten, de totale baten en het uiteindelijke saldo voor 2006 en de daaropvolgende drie jaren, met inbegrip van de voorgestelde prioriteiten.

# Kerngegevens provincie Drenthe

## A. Sociale structuur

| | |
|---|---|
| Aantal inwoners | 484.437 |

## B. Economische structuur

| | |
|---|---|
| Netto arbeidsparticipatie | 61,9% |
| Beroepsbevolking (x 1.000) | 209 |
| Werkzaam (x 1.000) | 194 |
| Werkloos (x 1.000) | 16 (7,6%) |

**Bedrijvigheid (in aantallen)**

| | |
|---|---|
| Landbouw | 4.757 |
| Industrie | 1.495 |
| Bouw | 2.376 |
| Handel | 6.767 |
| Horeca | 1.374 |
| Transport | 878 |
| Zakelijke diensten | 5.565 |
| Overige diensten | 4.811 |

## C. Fysieke structuur

| | |
|---|---|
| Oppervlakte (in km2) | 2.680,38 |
| Oppervlakte landbouwgrond (in ha) | 194.703 |
| Woningvoorraad | 197.427 |

## Financiële kerngegevens Begroting 2007

| | |
|---|---|
| Totale lasten voor bestemming resultaat | 189.725.000 |
| Totale baten voor bestemming resultaat | 184.907.000 |
| Onttrekking aan reserves (saldo) | 4.818.000 |
| Opbrengsten opcenten motorrijtuigenbelasting | 37.989.000 |
| Uitkering Provinciefonds | 65.155.000 |
| Omvang algemene reserves per 1 januari 2007 | 24.850.686 |
| Omvang bestemmingsreserves 1 januari per 1 januari 2007 | 45.717.000 |
| Omvang eigen voorzieningen per 1 januari 2007 | 6.545.000 |
| Omvang voorzieningen middelen derden per 1 januari 2007 | 6.659.000 |

## Middelenverdeling per begrotingshoofdstuk

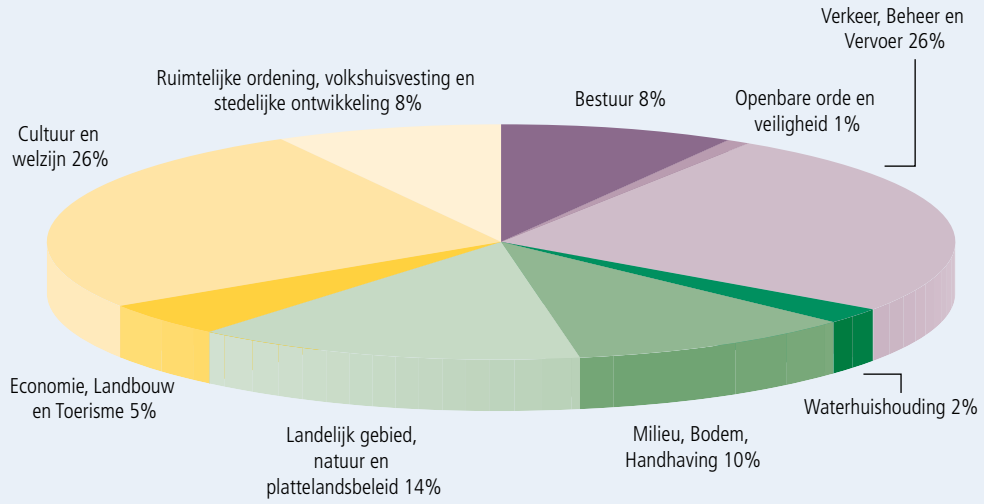


*Bronnen - Drenthe in cijfers*
*- Centraal Bureau voor de Statistiek*

## Middelenverdeling per programma

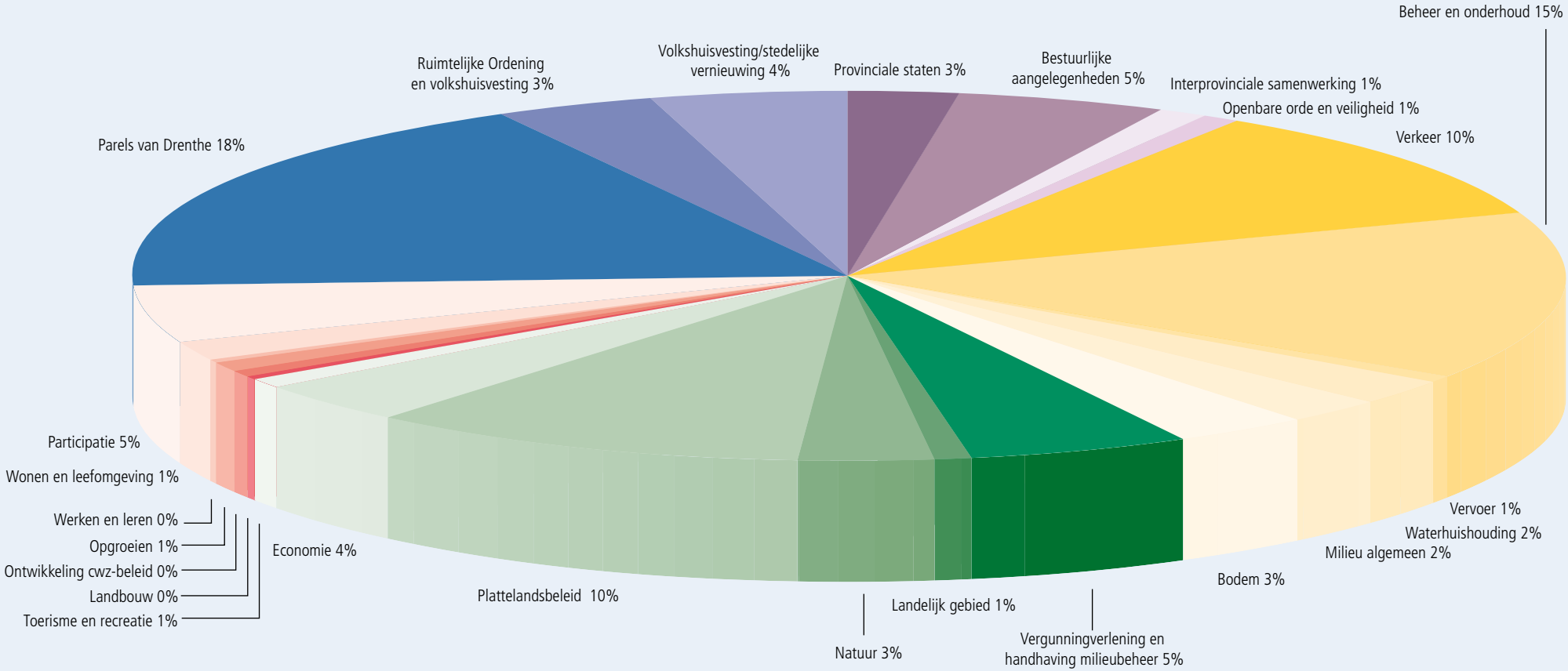

# I. Beleidsbegroting

# I.1. Programmaplan

## Programma 1.0. Provinciale staten

**Portefeuillehouder: de heer H. Weggemans.**

**Missie**

**Het Drentse beleid ten aanzien van PS is erop gericht om de gekozen volksvertegenwoordiging zo optimaal en zichtbaar mogelijk te laten functioneren door randvoorwaarden te scheppen in de vorm van budgetten, instrumenten en faciliteiten, alsmede door ondersteuning, advisering en begeleiding op alle relevante terreinen.**

## Programmaonderdeel 31001 Provinciale staten

**Contactpersoon: mevrouw I.M. Rozema, toestelnummer 57 95.**

**Bronnen van beleid**

- Provinciewet.
- Kieswet.
- Wet dualisering provinciebestuur.
- Adviezen van de Statenwerkgroep Drenthe Duaal.
- Vernieuwingsimpuls IPO.
- Verordening vergoeding statenfracties.
- Verordening rechtspositie staten- en commissieleden.
- Verordening ambtelijke bijstand PS.
- Verordening Statengriffie Drenthe.
- Reglementen van orde voor de vergaderingen van PS en van de statencommissies.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Onafhankelijke opstelling PS. | 1.1. Heldere scheiding van verantwoordelijkheden tussen PS en GS. | De verantwoordelijkheids- en taakverdeling tussen PS en GS zijn helder. | Deze indicator is niet meetbaar. | - | - | - | - |
| | 1.2. Onafhankelijke bepaling van de eigen agenda. | Aantal agendapunten dat door staten of Presidium zelf is opgevoerd (in % van totaalaanbod aan agendapunten). | 0 | 25 | 35 | 40 | 40 |
| 2. Grotere zichtbaarheid PS/meer contacten buiten het provinciehuis. | 2.1. Gerichte en effectieve publiciteit door en over PS. | Mate waarin organisaties en burgers weten wie PS zijn en wat zij doen (in % van bevolking van Drenthe). | 35 | 40 | 60 | 75 | 80 |
| | 2.2. De staten laten vaak hun gezicht buitenshuis zien. | Aantal werkbezoeken door staten(commissies). | 18 (2004) | 10 | 15 | 20 | 20 |
| | 2.3. Actieve informatievergaring uit de samenleving. | Aantal discussieavonden, hoorzittingen en insprekers. Aantal reacties op het internet (PS-forum). | - | 6 discussieavonden.<br>10 insprekers.<br>30 reacties via internet of e-mail | 6 discussieavonden.<br>15 insprekers.<br>40 reacties via internet of e-mail. | 8 discussieavonden.<br>15 insprekers.<br>40 reacties via internet of e-mail. | 8 discussieavonden.<br>20 insprekers.<br>50 reacties via internet of e-mail. |
| 3. Goede instrumentatie en facilitering van PS voor optimale uitoefening van hun taken. | 3.1. Optimale informatievoorziening aan PS. | De vorm van en hoeveelheid informatie is toegesneden op hetgeen noodzakelijk is voor goed functioneren van PS. | | Verbetering zoekfunctie in het stateninformatiesysteem is gereed. | Papieren informatie wordt steeds meer vervangen door digitale informatie. | Idem. | Algehele digitalisering van de informatievoorziening aan de staten. |
| | 3.2. Doeltreffende controle door PS op het beleid en het budget. | De instrumenten van PS voor effectieve controle zijn bruikbaar en voldoende. | Begroting 2005. | Verbeterde sturingsinformatie in de begroting. Verbetering relatie budget en beleid. | Vergroting meetbaarheid doelstellingen en evaluatiegegevens. | | Doelstellingen van beleid zijn meetbaar en worden regelmatig geëvalueerd. |
| | 3.3. Tijdige en effectieve kaderstelling door PS. | PS krijgen (tijdig) de ruimte om kaders voor majeure beleidsonderwerpen aan te geven. | 2 startdiscussies/-notities. | Aantal startnotities/-discussies wordt groter. | Idem. | | Voor alle majeure beleidsnota's worden eerst startnotities besproken. |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

In 2007 vinden in maart de verkiezingen van PS plaats. De huidige samenstelling van de staten (qua zetelverdeling en qua personen) zal dan weer een wijziging ondergaan. Tevens zal als gevolg van wetswijziging het totaal aantal staten-

leden worden teruggebracht van 51 naar 41 leden. Los van de nieuwe zetelverdeling is de verwachting, dat weer een behoorlijk aantal nieuwe statenleden zal moeten worden ingewerkt. Daartoe zal een introductieprogramma worden samengesteld.
De in de afgelopen periode ingezette ontwikkeling van de bestuurscultuur, die is ingezet met de invoering van het dualisme, zal in de nieuwe periode onverminderd worden voortgezet. Een dualistisch stelsel is dan echter voor de provincie niet meer iets bijzonders, maar dagelijkse praktijk. Inzet zal met name gericht zijn op verdere verbetering van de kwaliteit van handelen en effectiviteit van de provinciale volksvertegenwoordiging, welke tevens zichtbaar wordt gemaakt voor de Drentse samenleving. Naar aanleiding van de evaluatie van de Woensdag Statendag, die in 2006 is geïntroduceerd, zal worden bezien of die in de nieuwe periode ongewijzigd zal worden voortgezet.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Verdere verbetering kwaliteit van handelen en effectiviteit PS. Adequate facilitering van het politieke proces. | PS bepalen de hoofdlijnen van beleid en controleren de uitvoering daarvan op kwalitatief goede en effectieve wijze. | 2007-2011 | GS. | Optimale en tijdige informatievoorziening. |

## Financieel totaaloverzicht programma

| 31001 Provinciale staten | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 832.095 | 1.387.255 | 1.025.630 | 1.038.526 | 1.051.535 | 1.065.560 |
| Apparaatskosten | 1.867.686 | 1.937.394 | 1.948.849 | 2.051.085 | 2.107.544 | 2.155.887 |
| Totaal lasten | 2.699.781 | 3.324.649 | 2.974.479 | 3.089.611 | 3.159.079 | 3.221.447 |
| Totaal baten | 19.948 | - | - | - | - | - |
| Saldo | 2.679.833 | 3.324.649 | 2.974.479 | 3.089.611 | 3.159.079 | 3.221.447 |

| Totaal programma | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 2.699.781 | 3.324.649 | 2.974.479 | 3.089.611 | 3.159.079 | 3.221.447 |
| Baten | 19.948 | - | - | - | - | - |
| Saldo | 2.679.833 | 3.324.649 | 2.974.479 | 3.089.611 | 3.159.079 | 3.221.447 |

## Programma 1.1. Bestuurlijke aangelegenheden

**Portefeuillehouder: de heer H. Weggemans.**

**Missie**

**Het Drentse beleid over bestuurlijke aangelegenheden heeft als missie een democratisch bestuur dat effectief, efficiënt en transparant functioneert. Daarbij wordt specifiek ingezet op:**

- **een slagvaardig provinciaal beleid en organisatie over strategische beleidsonderwerpen in overleg met medeoverheden**
- **financieel gezonde gemeenten**
- **een goede rechtsbescherming**
- **hoogwaardig onderzoek naar het te voeren en/of gevoerde bestuur**

## Programmaondeel 31101 Gedeputeerde staten

**Contactpersoon: de heer E.A. Martens, toestelnummer 54 14.**

**Bronnen van beleid**

- Collegeprogramma.
- Begroting.
- Productenraming.
- Beleidsnota's.
- Openbare besluitenlijst van GS-vergaderingen.
- Provinciale klachtenregeling.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. De besluiten van GS zijn effectief, efficiënt en transparant. | 1.1. GS verschaffen overeenkomstig de Wet openbaarheid van bestuur alle informatie over het beleid, de voorbereiding en de uitvoering, zodra dat in het belang van een goede en democratische bestuursvoering noodzakelijk is. | De mate waarin het beleid actief en passief openbaar wordt gemaakt. | Alle informatie die daarvoor in aanmerking komt wordt actief dan wel passief openbaar gemaakt. | Idem. | Idem. | Idem. | Idem. |
| 2. Burgers, bedrijven, maatschappelijke instellingen en overheden zijn tevreden over het door GS gevoerde beleid. | 2.1. Beperken bezwaarschriften op grond van de Awb. | Aantal bezwaarschriften/aantal ingetrokken/aantal gegrond/aantal deels gegrond (zie ook programmaonderdeel 31605 Rechtsbescherming). | 2005:<br>65 / 21 / 2 / 3 | | | | |
| | 2.2. Beperken klachten op grond van de Provinciale klachtenregeling. | Aantal klachten/aantal gegrond. | 2005: 2/0 | | | | |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

Het bereiken van de doelstellingen is mede afhankelijk van externe factoren.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| GS leveren kwalitatief goede stukken aan PS. | Aantal terugverwezen stukken door de staten. | Doorlopend. | Niet van toepassing. | Niet van toepassing. |

## Programmaondeel 31201 Kwaliteit openbaar bestuur

**Contactpersoon: de heer B.F. Potjer, toestelnummer 53 95.**

**Bronnen van beleid**

- Provinciewet.
- Ambtsinstructie CvdK.

## Beschrijving doelstellingen en indicatoren

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Verbetering beleidscoördinatie in Drenthe. | 1.1. Verbeterde afstemming beleids-initiatieven gemeenten/provincie/Rijk. | Werkbezoeken. | 4 | 4 | 5 | 6 | 6 |
| | 1.2. Transparante en gebruiksvriendelijke verslaglegging relatie met burgers. | Burgerjaarverslag.<br>Reacties.<br>Hits op website. | 1 | 1 digitaal | 1 | 1 | 1 |
| 2. Verzorging goed lokaal bestuur. | 2.1. Continuïteit kwalitatief goede burgemeestersinvulling. | Benoemingen burgemeesters.<br>Begeleiding burgemeesters. | 3<br>4 | | | | 2<br>4 |
| | 2.2. | Werkbezoeken. | 4 | | | | 6 |
| | 2.3. Snelle afhandeling ombudsvragen. | Aantal ombudsgevallen<br>behandelingstijd. | | | | | < 28 dagen |
| 3. Verbetering bestuursstructuur. | 3.1. Structurering overleg overheden. | Aantal. | | | | | |
| | 3.2. Borging informatie uitwisseling. | Afspraken. | | | | | |
| 4. Goede representatie en vertegenwoordiging Drenthe. | 4.1. Continuïteit/transparantie en effecti-viteit beoordeling KO en predikaten. | Aantal KO. | 93 | | 100 | 100 | 100 |
| | 4.2. Instandhouding Prins Bernhard Cultuurfonds. | Omvang budget/aantal bijdragen. | € 235.000,-- | | | | € 235.000,-- |
| | 4.3. Informatieverschaffing/imago-verbetering Drenthe. | Aantal bezoeken koninklijk huis.<br>Aantal bezoeken ambassadeurs.<br>Overige bezoeken en optredens. | Niet van toepassing.<br>Niet van toepassing.<br>20 | | | | |

## Ontwikkelingen en knelpunten

## Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| 1.1. Verbeterde afstemming beleidsinitiatieven gemeenten/provincie/Rijk.<br>Het aantal werkbezoeken intensiveren van 4 naar 6. | Aantal. | Gehele jaar. | Gemeenten, waterschappen, Rijk. | Intensivering overleg. |

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| 2.1. Transparante en gebruiksvriendelijke verslag-legging relatie met burgers.<br>Het maandelijks actualiseren van het digitale burgerjaarverslag en verspreiden onder de burgers. | Burgerjaarverslag.<br>Reacties.<br>Hits op website. | Maandelijks. | Burgers. | Optimale rapportagevorm. |
| 4.1. Continuïteit/transparantie en effectiviteit beoordeling KO en predikaten.<br>Het informatiesysteem Daisy implementeren als enig digitaal documentsysteem. | | Najaar 2007. | Gemeenten, kapittel, Rijk. | Digitale afwerking advisering.<br>Transparante doorloop procedures. |
| 4.2. Instandhouding Prins Bernhard Cultuurfonds. Inhoudelijke en administratieve ondersteuning . | Tijdige en snelle afhandeling subsidieaanvragen. | Gehele jaar. | Gemeenten en particulier initiatief. | In stand houden regionale betrokkenheid Prins Bernhardfonds en uitvoering regionale cultuur-/ natuurprojecten. |

## Programmaonderdeel 31301 Bestuurlijke organisatie

**Contactpersoon: de heer E.A. Martens, toestelnummer 54 14.**

**Bronnen van beleid**

In het Collegeprogramma Werk maken in een veilig en sociaal Drenthe staat dat het college zich inzet voor een versterking van de samenwerking met de Drentse gemeenten. Het college kiest hierbij voor een proactieve opstelling en synergie.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Een samenhangend strategisch beleid op het gebied van bestuurlijke organisatie. | | Bestuurlijke overleggen tussen de provincie en medeoverheden. | | | | | |
| 2. Goede bestuurlijke verhoudingen met mede-overheden. | Verbeterde samenwerking met Drentse gemeenten. | Bestuurlijke overleggen tussen de provincie en medeoverheden. | | | Een aantal bestuurlijke overleggen. | Een aantal bestuurlijke overleggen. | Eens per twee jaar een bestuurlijk overleg met de Drentse gemeenten. Waar nodig ook ad hoc bestuurlijk overleg. |

**Ontwikkelingen en knelpunten**
Niet van toepassing.

**Beleidsvoornemens**
Geen specifieke beleidsvoornemens.

## Programmaonderdeel 31401 Financieel toezicht

**Contactpersoon: de heer E.A. Martens, toestelnummer 54 14.**

**Bronnen van beleid**
Beleidskader voor het financieel toezicht op de gemeenten en de gemeenschappelijke regelingen in de provincie Drenthe.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Voorkomen - binnen de mogelijkheden van de provincie - dat gemeenten in een uitzichtloze financiële positie raken en als gevolg daarvan een beroep moeten doen op de collectieve middelen van gemeenten. | | Aantal gemeenten dat beroep op collectieve middelen van gemeenten doet. | 0 gemeenten (2005). | 0 gemeenten. | 0 | 0 | 0 |

**Ontwikkelingen en knelpunten**
Mogelijke knelpunten
- Economische ontwikkelingen: economische ontwikkelingen kunnen ertoe leiden dat gemeenten in financiële problemen raken, bijvoorbeeld doordat meer mensen een beroep op de WWI doen dan van tevoren geraamd.
- Ontwikkelingen waarop gemeenten geen of beperkte invloed kunnen uitoefenen: bijvoorbeeld de doorwerking van de afschaffing van het gebruikersdeel van de OZB en de maximering van het OZB-tarief.
- Het door het Rijk op grond van medebewind vorderen van regelgeving of bestuur van een gemeente zonder dat het Rijk daar voldoende financiële middelen tegenover stelt, bijvoorbeeld de invoering van de WMO.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Monitoren van de financiële positie van gemeenten en gemeenschappelijke regelingen. | Geen Drentse gemeente doet een beroep op de collectieve middelen van gemeenten. | Doorlopend. | Gemeenten en gemeenschappe-lijke regelingen. | Er zijn geen Drentse gemeenten die een beroep op de collectieve middelen van gemeenten doen. |
| Opstellen verslag Financiële Verkenningen 2007. | Financiële Verkenningen 2007. | Juni 2007. | Gemeenten. | Vergelijking van financiële gegevens van gemeenten. |

## Programmaonderdeel 31603 Voormalig Personeel

**Contactpersoon: de heer J.A. Kok, toestelnummer 5617.**

**Bronnen van beleid**

- Sociaal Statuut provincie Drenthe.
- CAO.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | 2006 | 2007 | Later |
| Correcte uitvoering rechtspositionele regelingen en afspraken. | - | Niet van toepassing. | | | | |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

-

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

-

*Toelichting*

Onder meer in het kader van reorganisaties en ombuigingstrajecten worden maatregelen genomen ten aanzien van de uitstroom - op termijn - van personeel. De kosten die daarmee gemoeid zijn worden bij dit programmaonderdeel begroot.

## Programmaonderdeel 31604 Bestuurlijk onderzoek

**Contactpersoon: de heer E.A. Martens, toestelnummer 54 14.**

**Bronnen van beleid**

Onderzoek Cultuur, Welzijn en Zorg
- Verordening Bestuurscommissie Onderzoek Cultuur, Welzijn en Zorg.
- Onderzoeksprogramma 2007 van PS.

Onderzoek ex artikel 217a Provinciewet
- Artikel 217a Provinciewet.
- Verordening onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid provincie Drenthe 2004.
- Onderzoeksprogramma 2007 van GS.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Door middel van onderzoek een bijdrage leveren aan de ontwikkeling, uitvoering en evaluatie van beleid op het terrein van cultuur, welzijn en zorg. | 1.1. De onderzoeken uit het Onderzoeksprogramma 2007 uitvoeren. | Realisatie Onderzoeksprogramma 2007. | 2005: 11 | 9 | | | |
| | 1.2. Het geven van werkbare aanbevelingen na het verrichten van onderzoek. | Bruikbaarheid onderzoeksrapporten. | Niet gemeten | | | | |
| 2. Door middel van audits een bijdrage leveren aan het zelfonderzoek van GS naar de doelmatigheid, doeltreffendheid en rechtmatigheid van het gevoerde bestuur. | 2.1. De audits uit het Onderzoeksprogramma 2007 uitvoeren. | Realisatie Onderzoeksprogramma 2007. | 2005: 2 | 3 | 3 à 4 | 3 à 4 | 3 à 4 |
| | 2.2. Het geven van werkbare aanbevelingen na het verrichten van audits. | Bruikbaarheid onderzoeksrapporten. | Niet gemeten. | | | | |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

*Ontwikkelingen*

Het Onderzoeksbureau Cultuur, Welzijn en Zorg is sinds 2005 gehuisvest in het provinciehuis. In 2006 vindt een evaluatie plaats over de positionering van het onderzoeksbureau.

De audittaak ex artikel 217a Provinciewet is in 2005 gestart. In 2006 is deze taak verder ontwikkeld en ingebed in de provinciale organisatie als onderdeel van de Stafgroep Bestuurs-, Juridische en Concernzaken.

*Knelpunten*
Dit programmaonderdeel speelt ten aanzien van de kwaliteit van het gevoerde bestuur een indirecte rol. Door het verrichten van onderzoek en audits en het doen van aanbevelingen, wordt een bijdrage geleverd aan de kwaliteit van het gevoerde bestuur. Of, en zo ja in hoeverre, die aanbevelingen worden overgenomen, is van meerdere factoren afhankelijk.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Uitvoeren onderzoeken/audits.<br>Per onderzoek opleveren van een rapport met conclusies en aanbevelingen<br>Opstellen Onderzoeksprogramma's 2007. | 2 onderzoeksprogramma's.<br>Een aantal onderzoeken/audits inclusief een bijbehorend onderzoeksrapport. | Onderzoeksrapporten doorlopend.<br>Onderzoeksprogramma CWZ 2007: statenvergadering december 2006.<br>Onderzoeksprogramma 217a 2007: statenvergadering november 2006. | Andere overheden en maatschappelijke instellingen. | Objectieve rapportages. |

## Programmaonderdeel 31605 Rechtsbescherming

**Contactpersoon: de heer E.A. Martens, toestelnummer 54 14.**

**Bronnen van beleid**
Collegeprogramma: als uitgangspunt is hier opgenomen dat de kwaliteit van de dienstverlening hoog moet zijn. Hieronder wordt verstaan adequaat en klantvriendelijk.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Een goede en adequate rechtsbescherming bieden aan belanghebbenden die betrokken zijn bij provinciale besluitvorming. | | - Kwantitatief: aantallen beroepsprocedures inzake beslissingen op het bezwaarschrift. | Van de 34 zaken in 2005 is in 6 gevallen (18%) beroep ingesteld tegen de beslissing op het bezwaarschrift bij de Rechtbank of de Raad van State. | 15% | 15% | 15% | 15% |
| | | - Kwalitatief: oordeel rechter, tevredenheidsonderzoek belanghebbenden (in- en extern). | Van de 17 uitspraken in beroep in 2005 is 1 beroep alsnog ingetrokken. Uitspraken:<br>- 0 gegrond<br>- 1 gedeeltelijk gegrond (6%)<br>- 2 niet-ontvankelijk (12%)<br>- 14 ongegrond (82%) | 10% uitspraken gegrond | 10% | 10% | 10% |
| | | - Tijdigheid van de afdoening van bezwaren en klachten. | Van de 34 zaken in 2005 is 13 keer (38%) buiten de termijn beslist. | 30% | 30% | 25% | 25% |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

Het aantal ingediende beroepschriften hangt voor een deel samen met onvrede bij burgers over rijks- en/of provinciaal beleid. Dit ligt voor een deel vast en gaat uit van het algemeen belang.
Het aantal beslissingen op bezwaar die door de rechter niet in stand wordt gelaten, is vrij klein.
De termijnoverschrijding wordt tevens beïnvloed door de planning van de hoorzitting, afdoening van de zaak door de functionele afdeling, de zomerperiode, de complexiteit van de zaak etc. Juridische complexiteit brengt bijvoorbeeld met zich mee dat de voorbereiding van het advies van de commissie meer tijd vergt. Een klanttevredenheidsonderzoek is in 2005 voor het eerst uitgevoerd en zal tweejaarlijks worden herhaald.

## Programmaonderdeel 31606 Kennisoverdracht

**Contactpersoon: de heer E.A. Martens, toestelnummer 54 14.**

**Bronnen van beleid**

Gemeenschappelijke regeling BANN.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Voldoen aan mogelijk toekomstige pensioen-/ wachtgeldverplichtingen voor voormalig personeel van de BANN. | | | | | | | |
| 2. Bijdrage Nationale Ombudsman. | Behandeling van klachten na de interne klachtbehandeling. | Aantal klachten/aantal gegrond. | 2005: 1/1 | | | | |
| 3. Bijdrage Stichting Instituut voor Onderzoek Overheidsuitgaven. | | | | | | | |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

Niet van toepassing.

## Financieel totaaloverzicht programma

| 31101 Gedeputeerde staten | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 156.358 | 171.810 | 186.890 | 179.070 | 182.260 | 186.340 |
| Apparaatskosten | 2.506.449 | 2.299.284 | 2.152.100 | 2.264.998 | 2.327.345 | 2.380.730 |
| Totaal lasten | 2.662.807 | 2.471.094 | 2.338.990 | 2.444.068 | 2.509.605 | 2.567.070 |
| Totaal baten | 13.580 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Saldo | 2.649.227 | 2.459.094 | 2.326.990 | 2.432.068 | 2.497.605 | 2.555.070 |

| 31201 Kwaliteit openbaar bestuur | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 184.646 | 71.500 | 79.210 | 79.840 | 80.570 | 82.717 |
| Apparaatskosten | 891.347 | 628.669 | 693.313 | 729.684 | 749.769 | 766.968 |
| Totaal lasten | 1.075.993 | 700.169 | 772.523 | 809.524 | 830.339 | 849.685 |
| Totaal baten | 6.590 | - | - | - | - | - |
| Saldo | 1.069.403 | 700.169 | 772.523 | 809.524 | 830.339 | 849.685 |

| 31301 Bestuurlijke organisatie | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | - | - | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 136.870 | 123.500 | 138.442 | 145.705 | 149.715 | 153.149 |
| Totaal lasten | 136.870 | 123.500 | 138.442 | 145.705 | 149.715 | 153.149 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 136.870 | 123.500 | 138.442 | 145.705 | 149.715 | 153.149 |

| 31401 Financieel toezicht gemeenten | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | - | - | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 168.726 | 190.262 | 181.354 | 190.868 | 196.122 | 200.620 |
| Totaal lasten | 168.726 | 190.262 | 181.354 | 190.868 | 196.122 | 200.620 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 168.726 | 190.262 | 181.354 | 190.868 | 196.122 | 200.620 |

| 31603 Voormalig personeel | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | - | - | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 659.716 | 501.084 | 29.870 | 31.437 | 32.302 | 33.043 |
| Totaal lasten | 659.716 | 501.084 | 29.870 | 31.437 | 32.302 | 33.043 |
| Totaal baten | - | - | | | | |
| Saldo | 659.716 | 501.084 | 29.870 | 31.437 | 32.302 | 33.043 |

| 31604 Bestuurlijk onderzoek | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 41.690 | 22.300 | 22.800 | 23.200 | 23.700 | 24.200 |
| Apparaatskosten | - | 150.572 | 134.939 | 142.018 | 145.927 | 149.274 |
| Totaal lasten | 41.690 | 172.872 | 157.739 | 165.218 | 169.627 | 173.474 |
| Totaal baten | - | - | | | | |
| Saldo | 41.690 | 172.872 | 157.739 | 165.218 | 169.627 | 173.474 |

| 31605 Rechtsbescherming | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 14.913 | 27.000 | 27.600 | 28.100 | 28.700 | 29.300 |
| Apparaatskosten | 357.394 | 356.243 | 378.074 | 397.908 | 408.861 | 418.239 |
| Totaal lasten | 372.307 | 383.243 | 405.674 | 426.008 | 437.561 | 447.539 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 372.307 | 383.243 | 405.674 | 426.008 | 437.561 | 447.539 |

| 31606 Kennisoverdracht | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | - | 7.912 | 8.012 | 8.212 | 8.312 | 8.332 |
| Apparaatskosten | - | - | 841.301 | 885.435 | 909.808 | 930.677 |
| Totaal lasten | - | 7.912 | 849.313 | 893.647 | 918.120 | 939.009 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | - | 7.912 | 849.313 | 893.647 | 918.120 | 939.009 |

| Totaal programma | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 5.118.109 | 4.550.136 | 4.873.905 | 5.106.475 | 5.243.391 | 5.363.589 |
| Baten | 20.170 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Saldo | 5.097.939 | 4.538.136 | 4.861.905 | 5.094.475 | 5.231.391 | 5.351.589 |

## Programma 1.2. Interprovinciale samenwerking

**Portefeuillehouder: de heer H. Weggemans.**

**Missie**

**Het Drentse beleid voor provinciale samenwerking heeft als missie door interprovinciale samenwerking een slagvaardige provinciale organisatie.**

## Programmaonderdeel 31601 Interprovinciale betrekkingen

**Contactpersoon: de heer E.A. Martens, toestelnummer 54 14.**

**Bronnen van beleid**

In het Collegeprogramma Werk maken van veilig en sociaal Drenthe staat dat het college de deelname aan de bestaande samenwerkingsvormen met medeoverheden voortzet. Dit betreft onder andere de samenwerking tussen het Rijk, de overige provincies in het IPO, de samenwerking in het SNN en de Nieuwe Hanze Interregio.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| Bevorderen van een goede positionering van de provincie via interprovinciale samenwerking zoals in IPO- en SNN-verband. | Continuering van de samenwerking met andere provincies.<br>Goede bestuurlijke en ambtelijke verhoudingen met andere provincies. | De mate waarin is bijgedragen aan een goede positionering van de provincie. | | | | | |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

–

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Deelname aan bestuursvergaderingen, bestuurlijke adviescommissies en ambtelijke overleggen in IPO en SNN-verband. | Goede belangenbehartiging voor Drenthe. | Doorlopend. | IPO en SNN. | Door samenwerking een goede positionering van de deelnemende provincies c.q. regio's met Drenthe in het bijzonder. |

## Financieel totaaloverzicht programma

| 31601 Interprovinciaal overleg | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 1.051.381 | 964.500 | 985.300 | 1.006.900 | 1.038.600 | 1.059.500 |
| Apparaatskosten | 666.844 | 337.360 | 349.941 | 368.299 | 378.437 | 387.117 |
| Totaal lasten | 1.718.225 | 1.301.860 | 1.335.241 | 1.375.199 | 1.417.037 | 1.446.617 |
| Totaal baten | 9.750 | 34.000 | 34.000 | 34.000 | 34.000 | 34.000 |
| Saldo | 1.708.475 | 1.267.860 | 1.301.241 | 1.341.199 | 1.383.037 | 1.412.617 |

| Totaal programma | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 1.718.225 | 1.301.860 | 1.335.241 | 1.375.199 | 1.417.037 | 1.446.617 |
| Baten | 9.750 | 34.000 | 34.000 | 34.000 | 34.000 | 34.000 |
| Saldo | 1.708.475 | 1.267.860 | 1.301.241 | 1.341.199 | 1.383.037 | 1.412.617 |

## Programma 2.0. Openbare orde en veiligheid

**Portefeuillehouder: de heer A.L. ter Beek.**

**Missie**

**De provincie Drenthe is goed voorbereid om de veiligheid van haar burgers te behouden en te verbeteren.**

## Programmaonderdeel 32001 Handhaving openbare orde

**Contactpersoon: de heer Js. Bos, toestelnummer 54 00.**

**Bronnen van beleid**

- Ambtsinstructie CvdK.
- Wet rampen en zware ongevallen.
- Beleidsnotitie Openbare orde en veiligheid 2004.
- GS-programma 2003-2007.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Tevredenheid bevolking over politiediensten. | 1.1. Goede politiezorg in Drenthe. | Criminaliteitsmeter.<br>Veiligheidsgevoel. | Jaarverslag politie 2003. | | | | |
| | 1.2. Voldoende politie bij grootschalige evenementen. | Honorering eventuele bijstandsaanvraag. | | | | | |
| 2. Tevreden politie door efficiënte afhandeling bijstand. | | Bereikbaarheid piket.<br>Tijdsverloop informele procedure.<br>Afhandelingstermijn formele procedure. | | | | | 24 uur<br>< 2uur |
| 3. Verhoging integrale veiligheid. | 3.1. Uitvoering integrale veiligheidsprojecten. | Aantal gestarte en afgeronde projecten. | | | | | 2 per jaar |
| | 3.2. Intensievere samenwerking overheden, politie en bedrijfsleven. | Aantal bijeenkomsten RPC en NVD. | | | | | 4 |
| | 3.3. Tot stand brengen integrale veiligheidsaanpak in Drenthe. | Aantal integrale veiligheidsplannen en dekkingsgraad in Drenthe. | | | 1 | 3 | 100% |
| 4. Handhaving vertrouwen in integere overheid. | 4.1. Geen integriteitsproblemen. | Klachten.<br>Ombudsverzoeken. | | | | | 0 |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

In 2007 zal naar verwachting de politiestructuur aangepast worden. In samenhang daarmee zal ook de veiligheidsregio in 2007 ingevuld worden, waarin ook de openbareordeproblematiek wordt ondergebracht. De nieuwe positie van de provincie en de CvdK is nog niet duidelijk. In het kader van de crisisbeheersing worden er over de informatieuitwisseling en bijstandverlening nieuwe procedures vastgesteld. Het OOV-netwerk zal na installatie de basis vormen voor een eventuele aanpassing van het noodnet.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| 3.1. Uitvoering integrale veiligheidsprojecten.<br>Opzet en uitvoering integraal veiligheidsbeleid. | Aantal gestarte en afgeronde projecten. | Opzet voorjaar 2007.<br>Projecten eind 2007. | Gemeenten, operationele diensten. | Drenthe transparanter en veiliger. |
| 3.2. Intensievere samenwerking overheden, politie en bedrijfsleven.<br>De CvdK is voorzitter van het RPC.<br>De provincie voert het secretariaat van het NVD. | Aantal bijeenkomsten RPC en NVD.<br>Jaarlijkse conferentie veiligheid. | RPC: minimaal 3 keer per jaar bijeen.<br>NVD: minimaal 6 keer bijeen en minimaal een activiteit per jaar.<br>Najaar 2007. | Gemeenten, waterschappen, hulpverlenings-diensten, diverse organisaties. | RPC: veilig ondernemen.<br>NVD: aandacht voor integrale veiligheid en veiligheidsaspecten.<br>Kennisverbreding en netwerkvorming. |
| 3.3. Tot stand brengen integrale veiligheidsaanpak in Drenthe.<br>Provincie stimuleert de uitbreiding van de risicokaart | Aantal integrale veiligheidsplannen en dekkings-graad in Drenthe. | Is in ontwikkeling | Gemeenten, waterschappen, hulpverlenings-diensten, diverse organisaties. | Integrale aanpak veiligheid ketenpartners. |
| 4.1. Geen integriteitsproblemen. | Klachten.<br>Ombudsverzoeken. | | | |

## Programmaonderdeel 32101 Rampenbestrijding en crisisbeheersing

**Contactpersoon: mevrouw M. Sanna, toestelnummer 54 02.**

**Bronnen van beleid**

- Ambtsinstructie CvdK.
- Wet rampen en zware ongevallen.
- Wet kwaliteit rampenbestrijding.
- Diverse sectorwetten.
- Beleidsnotitie Openbare orde en veiligheid 2004.
- GS-programma 2003-2007.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Verbetering samenwerking bij hulpverlening. | 1.1. Deelname aan oefencyclus regio en nationaal. | Aantal oefeningen. | 0 | 1 | 2 | | 2 |
| | 1.2. Afstemming/congruentie in planvorming Noorden. | Vaststelling coördinatieplan. | Niet. | Wel. | | | |
| | | Uitgevoerde acties regionaal beheersplan. | | | | | |
| 2. Adequate aanpak bij calamiteiten. | 2.1. Operationele rampenplannen (dat wil zeggen goedgekeurd en in uitvoering), c.a. | Aantal goedkeuringen. | 0 | | | | |
| | 2.2. Integraal oefenbeleid. | Vastgesteld plan en uitgevoerde acties. | 0/0 | 1/4 | 1/6 | | 1/4 |
| | 2.3. Transparant rapportagesysteem. | Ontwikkelingsfase integrale veiligheidsscorekaart. | Fase 0. | Planontwerp. | Implementatie. | | |
| 3. Goed crisismanagement. | 3.1. Transparante eenduidige organisatie in Drenthe. | Organisatiebeschrijving. | Ja. | Herzien. | | | |
| | 3.2. Participatie in veiligheidsregio. | Deelname, aantal bijeenkomsten. | Nee, 0. | Ja, 100%. | 100% | | 100% |
| | 3.3. Geoefende bemensing. | Aantal oefeningen, evaluaties. | 4 vigeb.<br>1 bestuurlijk. | | | | 4 Vigeb, 1 bestuurlijk. |
| 4. Transparant risicoregister. | 4.1. Openbare digitale en up-to-date risicokaart. | Actualisatietermijn.<br>Beschikbaarheid.<br>Aantal hits. | Niet van toepassing.<br>24 uur/7 dagen.<br>0 | 1 jaar. | 8 maanden. | | 6 maanden.<br>100% |
| | 4.2. Goed beheer risico-informatiesysteem. | Helpdesk acties.<br>Storingen. | Niet van toepassing. | | | | |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

In afwachting van de ontwikkeling van de veiligheidsregio is het (inter)provinciaal oefenbeleid getemporiseerd. Op beide niveaus zijn/worden nieuwe oefencycli ontwikkeld die in 2007 gestalte moeten krijgen. De veiligheidsregio zal leiden tot een nieuwe crisismanagementstructuur in 2006/2007. De positie van de provincie als een van de partners in veiligheid wordt gaandeweg verder vormgegeven en is nu nog niet duidelijk.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Deelname aan oefencyclus regio en nationaal.<br>De provincie ontwikkelt in samenwerking met andere provincie zo nodig een nieuwe oefencyclus voor een periode van 4 jaar. | Aantal oefeningen. | 1 oefening per jaar. | Politie, Brandweer, gemeenten, waterschappen, Openbaar Ministerie. | Goede geoefendheid personeel, uitwisseling kennis en ervaring. |
| 2.1. Operationele rampenplannen (dat wil zeggen goedgekeurd en in uitvoering), c.a.<br>De provincie toetst de rampenplannen binnen de gestelde termijn. | Aantal toetsingen. | Toetsing binnen gestelde termijnen.<br>In 2009 nieuwe ronde herziening rampen-plannen. | Gemeenten, Regionale Brandweer. | Plannen kwalitatief goed niveau. |
| 2.2. Integraal oefenbeleid.<br>Provincie Drenthe neemt deel aan regionaal oefen-beleid.<br>Provincie neemt deel aan | Vastgesteld plan en uitgevoerde acties. | In 2007 bezien of eigen provinciaal plan nood-zakelijk is | Andere provincies, gemeenten, hulpverlenings-diensten. | Personeel adequaat opgeleid. |
| 2.3. Transparant rapportagesysteem.<br>De provincies zijn bezig met een onderzoek naar een rapportagesysteem. In 2007 wordt een plan gemaakt. De implementatie vindt plaats in 2007 en volgende jaren. | Ontwikkelingsfase integrale veiligheidsscorekaart. | In 2007 vindt besluitvorming over systeem plaats. De implementatie wordt in volgende jaren voorzien. | Andere provincies, gemeenten, hulpverlenings-diensten. | Eenduidig en transparant rapportagesysteem. |
| 3.1. Transparante eenduidige organisatie in Drenthe.<br>De organisatie wordt aangepast aan de nieuwe crisismanagementstructuur. | Organisatiebeschrijving. | Wordt bij de jaarlijkse actualisatie van het coör-dinatieplan meegenomen en in 2009 geheel herzien. | Andere provincies, gemeenten, hulpverlenings-diensten. | Transparante eenduidige organisatie in Drenthe. |
| 3.2. Participatie in veiligheidsregio.<br>Provincie participeert actief in coördinatiegroep. | Deelname, aantal bijeenkomsten. | Periodiek overleg/bijeenkomsten. | Gemeenten, hulpverleningsdiensten. | Afstemming veiligheidsbeleid. |
| 3.3. Geoefende bemensing.<br>De provincie draagt zorg voor een goede geoefend-heid en bemensing van provinciale rampenstaf.<br>De provincie zorgt voor capaciteit van verbindingen (PCC) uit diverse afdelingen. | Aantal oefeningen, evaluaties. | Jaarlijks vier Vigep-oefeningen en minimaal 1 bestuurlijke oefening. | Andere provincies, gemeenten, waterschappen, hulpverleningsdiensten. | De provincie heeft een goedlopende organisatie en voldoende bemensing. |

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| 4.1. Openbare digitale en up-to-date risicokaart. De risicokaart is openbaar. Er worden afspraken gemaakt over actualiseren van gegevens door de bevoegde gezagen. | Actualisatietermijn.<br><br>Beschikbaarheid.<br>Aantal hits. | In 2007 ligt een convenant met afspraken over termijnen van actualisatie (maandelijks en jaarlijks).<br>Beschikbaarheid is opgenomen in het beheer. | Andere provincies, gemeenten, waterschappen, hulpverleningsdiensten, bevoegde gezagen. | Een actuele risicokaart (binnen een maand). De kaart kent een beschikbaarheid van 98% per jaar. Het aantal hits is ongeveer 9.000 per maand. |
| 4.2. Goed beheer risico-informatiesysteem. | Helpdesk acties.<br>Storingen. | Doorlopend. | Andere provincies, gemeenten, waterschappen, hulpverleningsdiensten, bevoegde gezagen. | Weinig acties Helpdesk. Weinig storingen. |

## Programmaonderdeel 32201 Bosbrandbestrijding

**Contactpersoon: de heer G. Oosten, toestelnummer 52 78.**

**Bronnen van beleid**

Statuut Stichting Bosbrandbestrijding in de 3 noordelijke provincies.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Schadebeperking bosbrand. | | Brandschade in hectares. | 0 | 0 | 0 | | 0 |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

De stichting wordt, inclusief werkopdracht, ondergebracht bij de regionale brandweer.

## Financieel totaaloverzicht programma

| 32001 Handhaving openbare orde en veiligheid | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 785 | 22.459 | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 86.946 | 211.452 | 89.846 | 94.559 | 97.162 | 99.391 |
| Totaal lasten | 87.731 | 233.911 | 89.846 | 94.559 | 97.162 | 99.391 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 87.731 | 233.911 | 89.846 | 94.559 | 97.162 | 99.391 |

| 32101 Rampenbestrijding en crisisbeheersing | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 120.316 | 140.521 | 110.566 | 112.356 | 112.995 | 113.755 |
| Apparaatskosten | 422.357 | 453.045 | 593.192 | 624.311 | 641.496 | 656.210 |
| Totaal lasten | 542.673 | 593.566 | 703.758 | 736.667 | 754.491 | 769.965 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 542.673 | 593.566 | 703.758 | 736.667 | 754.491 | 769.965 |

| 32201 Bestrijding bosbranden | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | - | 1.690 | 1.730 | 1.770 | 1.800 | 1.840 |
| Apparaatskosten | 2.790 | 3.481 | 7.458 | 7.849 | 8.065 | 8.250 |
| Totaal lasten | 2.790 | 5.171 | 9.188 | 9.619 | 9.865 | 10.090 |
| Totaal baten | - | - | | | | |
| Saldo | 2.790 | 5.171 | 9.188 | 9.619 | 9.865 | 10.090 |

| Totaal programma | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 633.194 | 832.648 | 802.792 | 840.845 | 861.518 | 879.446 |
| Baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 633.194 | 832.648 | 802.792 | 840.845 | 861.518 | 879.446 |

## Programma 3.0. Verkeer

**Portefeuillehouder: de heer S.B. Swierstra.**

**Missie**

**"Mobiliteit mogelijk maken"**

**Het Drents verkeers- en vervoersbeleid heeft als missie: "Mobiliteit mogelijk maken".**

**Wij zorgen in samenwerking met Rijk, gemeenten en de andere relevante partners voor een netwerk van (water)wegen, fietspaden en openbaar vervoer in de provincie Drenthe. Wij werken aan een verkeersveilig en doelmatig, comfortabel en aantrekkelijk netwerk, dat wij goed beheren en steeds verbeteren. Wij zoeken daarbij altijd naar een evenwicht tussen mobiliteit, bereikbaarheid en leefbaarheid. Integrale afstemming met de ruimtelijke ontwikkelingen is daarbij een voorwaarde.**

## Programmaonderdeel 33002 Opstellen, uitdragen en monitoren van het provinciaal beleid verkeer en vervoer

**Contactpersoon: mevrouw S.W.T. Gerritsen, toestelnummer 54 84.**

**Bronnen van beleid**

- Nota ruimte (2005).
- Nota mobiliteit (2005).
- POP II, Hoofdstuk C.5 Verkeers- en vervoersinfrastructuur (2004).
- PUVV (na vaststelling).
- Provinciaal verkeers- en vervoersplan Drenthe (1996) (tot vaststelling PUVV).
- Bereikbaarheidsprofiel Noord-Nederland (2001).
- Strategische Agenda SNN.
- Collegeprogramma 2003-2007.
- Voorjaarsnota 2004, 2005, 2006.
- Netwerkanalyses Nationaal Stedelijke Netwerk Groningen-Assen en Stedelijk Netwerk Zuid-Drenthe.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

Om het verkeers- en vervoersbeleid uit te kunnen voeren is het noodzakelijk dat voor onderdelen nog een nadere visie wordt ontwikkeld of bepaalde studies worden gedaan. Landelijke nota's als de Nota ruimte en de Nota mobiliteit zijn richtinggevend voor de regionale ontwikkeling en doorvertaling van beleid naar landsdelig dan wel provinciale en gemeentelijke schaal. Denk hierbij aan de netwerkanalyses die gedaan worden voor de Nota mobiliteit in relatie tot de BDU. Het zijn meer processen onder provinciale regie waarbij we veelal in nota's en rapportages vastleggen wat we willen bereiken en hoe we dat gaan doen. Op bijvoorbeeld het terrein van luchtvaarttaken hebben we nu nog geen taken

maar krijgen die wel in 2007. Hiervoor wordt een programmaplan opgesteld dat moet leiden tot luchtvaartbeleid en een goede implementatie van de taken en bevoegdheden binnen de provinciale organisatie. In het jaarlijks op te stellen PUP wordt, gekoppeld aan het Investeringsprogramma, aangegeven welke activiteiten per jaar worden ondernomen. Getalsmatige indicatoren voor dit proces zijn binnen dit programmaonderdeel van de begroting niet echt "smart" te maken.

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Het opstellen van integraal provinciaal (Drentsbreed) verkeers- en vervoersbeleid. | | Breed gedragen beleid door zowel overheden als maatschappij. | PVVP 96 | UPVV | | | POP |
| | 1.1. Beleidsontwikkeling op het gebied van:<br>- ruimtelijke ordening en verkeer en vervoer<br>- infrastructuur<br>- fietsbeleid<br>- gedrag en verkeershandhaving<br>- openbaar vervoer<br>- luchtvaartbeleid | | | Programmaplan lucht-vaart taken. | Implementatietaken. | | |
| | 1.2. Betrokkenheid van alle partners bij de uitvoering van het VV-beleid en de financie-ring ervan. | - Jaarlijks PUP.<br>- Convenanten VV met gemeenten. | PUP's voor-gaande jaren. | PUP 2007.<br>12 convenanten | PUP 2008.<br>Actualisatie 12 conve-nanten. | PUP 2009.<br>Actualisatie 12 conve-nanten. | PUP |
| 2. Provinciaal verkeers- en vervoersbeleid breed uitdragen. | Beïnvloeding beleidsvorming en -uitvoering via de samenwerkingsverbanden van IPO, SNN en VVBD en richting burgers. | - Actieve participatie in samenwer-kingsverbanden.<br>- Betrekken van burgers in beleidsont-wikkeling en planvorming. | | Uitvoeren pilot UPVV. | Rapportage pilot UPVV. | | |
| 3. Monitoren van het provinciaal beleid Verkeer en Vervoer. | | | | | | | |
| | 3.1. Het meten van effecten van beleid en uitvoering. | Jaarlijkse rapportages betreffende:<br>- ontwikkelingen SNN<br>- voortgang doelstellingen bereik-baarheid, veiligheid en leefbaarheid | Jaarlijks Beleids-effectrapportage. | Rapportage via Monitor VV. | Rapportage via Monitor VV. | Rapportage via Monitor VV. | |
| | 3.2. Opstellen van een jaarverslag over de resultaten van het uitvoeringsprogramma van het voorgaande jaar. | Jaarverslag PUP. | Jaarlijks PUP. | | | | |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

Eind 2005 is de Nota Mobiliteit vastgesteld. Essentiële onderdelen uit deze nota moeten volgens de Planwet verkeer en vervoer binnen anderhalf jaar na de planologische kernbeslissing in een PVVP worden opgenomen. Dit betekent dat het UPVV uiterlijk medio 2007 aan PS wordt aangeboden.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Opstellen van jaarlijks PUP. | Rapport. | Vaststelling PUP 2008 in najaar 2007. | Alle partners in VVBD. | Uitvoering van afspraken door alle partners. |
| Beleidsontwikkeling op relevante gebieden. | P.m. | Doorlopend. | VVBD-partners. | Gedragen uitvoeringsprogramma. |
| Actieve participatie en inbreng in (inter)provinciale overleggen. | | Doorlopend. | SNN, IPO en andere. | Veilige bereikbaarheid. |
| Gebiedsvisie Nieuwveense landen. | Rapport. | Voorjaar 2007. | Meppel. | Goede aanhechting nieuwbouwwijk aan stad. |
| Inzichtelijk maken inhoudelijke en financiële stand van zaken programma VV 2002-2010. | Rapportage. | Ten behoeve van Voorjaarsnota 2007. | Niet van toepassing. | |
| Aanzet voor vervolgprogramma na 2008. | | | | |
| Jaarlijks brede monitor verkeer en vervoer. | Rapportage. | Medio 2007. | Alle partners in VVBD. | Eventuele aanpassing van beleid. |
| Jaaroverzicht PUP. | Rapport. | Voorjaar 2007. | Alle partners in VVBD. | |

## Programmaonderdeel 33003 Veilige bereikbaarheid in een leefbaar Drenthe

**Contactpersoon: mevrouw S.W.T. Gerritsen, toestelnummer 54 84.**

**Bronnen van beleid**

- Nota ruimte (2005).
- Nota mobiliteit (2005).
- POP II, Hoofdstuk C.5 Verkeers- en vervoersinfrastructuur (2004).
- Provinciaal Uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer (na vaststelling).
- Provinciaal verkeers- en vervoersplan Drenthe (1996) (tot vaststelling UPVV).
- Strategische Agenda SNN.
- Bereikbaarheidsprofiel Noord-Nederland (2001).
- Collegeprogramma 2003-2007.
- Voorjaarsnota's 2004, 2005 en 2006.
- Netwerkanalyses Nationaal Stedelijke Netwerk Groningen-Assen en Stedelijk Netwerk Zuid-Drenthe.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

Doelstellingen voor het verkeers- en vervoersbeleid zijn vastgelegd in het POP. Met een uitgebreid en afgestemd pakket van infrastructuur- en gedragsmaatregelen wordt, samen met andere overheden en maatschappelijke organisaties, gewerkt aan de realisatie van de voor 2015 benoemde doelstellingen. Jaarlijks wordt het in de Begroting vastgelegde investeringsprogramma vertaald in concrete projecten in het PUP. Op grond van ervaringscijfers en onderzoek naar de meest effectieve maatregelen wordt het programma bepaald. En dit programma is voor de provinciale wegen mede afhankelijk van het onderhoudsprogramma van Wegen en Kanalen. Bijvoorbeeld de planning van invoering van de EHK - de nieuwe belijning op onze wegen - is gebaseerd op een ongevallenanalyse naar rijongevallen op de meest onveilige wegvakken en het onderhoudsprogramma van Wegen en Kanalen.
In dit programmaonderdeel wordt een diversiteit aan maatregelen geclusterd onder een aantal hoofddoelen.
De Monitor Verkeer en Vervoer en het Jaarverslag PUP geven jaarlijks respectievelijk de stand van zaken weer hoe het met de bereikbaarheid en de ontwikkeling van de verkeersveiligheid is gesteld en welke maatregelen zijn getroffen.
De benoemde streefwaarden zijn in combinatie met die verantwoordingen te lezen.

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Het handhaven en/of verbeteren van de bereikbaarheid. | 1.1. Het realiseren van een goede basiskwaliteit voor de afwikkeling van het verkeer. | - Intensiteit stroomwegen.<br>- Reistijd vanuit landelijk gebied naar stroomweg. | Monitor VV 2005. | Uitvoering PUP. | Uitvoering PUP. | Uitvoering PUP. | In 2015:<br>- I/C < 0,8<br>- reistijd maximaal 15 minuten |
| | 1.2. Het realiseren van een goede basiskwaliteit voor de bereikbaarheid van de stedelijke centra. | - Uitvoering van de convenantafspraken.<br>- Reistijd per auto en fiets.<br>- Beschikbaarheid OV als alternatief voor de auto. | Monitor VV 2005. | Uitvoering PUP. | Uitvoering PUP. | Uitvoering PUP. | In 2015 bedraagt maximale reistijd tussen de stedelijke centra en omliggende kernen maximaal 30 minuten voor:<br>- auto: straal van 15 km<br>- fiets: straal van 7,5 km<br>Fietsnetwerk heeft maximale omrijfactor van 1:1,2. |
| | 1.3. In samenwerking met andere provincies in overleg met Rijk komen tot maatregelen op het rijkswegennet, die de bereikbaarheid van Noord-Nederland verbeteren. | Structurele maatregelen op de A28 en A28/A32. | | | | Start uitvoering A28. | Alle stroomwegen hoogwaardige ongelijkvloerse auto(snel)wegen. |

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 2. Verkeersveiligheid verbeteren. | | - Aantal verkeersslachtoffers.<br>- Verbetering herkenbaarheid wegen.<br>- Inzet partners in projecten en geld.<br>- Omvang bereikte doelgroepen.<br>- Inspanningen door politie (handhaving). | BER 1998<br>0 | 67% EHK | | 90 % EHK | In 2010 maximaal:<br>- 37 doden<br>- 318 ziekenhuisopnames en gewonden |
| | 2.1. Het realiseren van infrastructuur-projecten om het aantal slachtoffers te verminderen. | | | | | | Realisatie via jaarlijks PUP. |
| | 2.2. In samenwerking met het Rijk de verkeersveiligheid op het rijkswegennet verbeteren. | Uitvoering van maatregelen op de N33, N34 en N48. | | Overdracht N34 | | | Start N33 in 2010. |
| | 2.3. Het realiseren van gedragsbeïnvloe-dende maatregelen om het aantal slacht-offers te verminderen. | | | | | | Realisatie via jaarlijks PUP. |
| | 2.4. Het realiseren van een diervriende-lijke leefomgeving. | EHS-projecten intergraal onderdeel PUP-projecten. | Monitor LG. | | | | Opheffen knelpunten tussen infrastructuur en ecologische (hoofd)structuur volgens planning PUP. |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

Belangrijke stappen in de stedelijke bereikbaarheid zijn gezet door de extra beschikbare middelen in deze collegeperiode in de reserve Verkeer en Vervoer.
Knelpunten kunnen ontstaan door vertraging in planprocedures, de financiële dekking (bij derden), tegenvallende aanbesteding en dergelijke.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| De uitvoering van de convenantafspraken met gemeenten. | Monitoren gemaakte afspraken | 2006-2008. | Gemeenten. | Samen werken aan bereikbaarheid. |
| Invoering van de essentiële kenmerken op provinciale wegen. | In 2008 is 90% van de provinciale wegen volgens EHK ingericht | 2008 | | Minder verkeersslachtoffers. |

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Uitvoering van programma Gedragsbeïnvloeding door de in de 3 regio's samenwerkende gemeenten. | Monitoren voortgang | Doorlopend. | VVBD-partners. | Minder verkeersslachtoffers. |
| Verkeershandhaving nadrukkelijker inbedden in PUP. | Geïntegreerd beleidsplan politie. | Doorlopend. | Politie. | Minder verkeersslachtoffers. |
| Nadere uitwerking afspraken met Rijk ten aanzien van regelen financiële middelen. | IPO-accordering.<br>Uitkomsten landsdelig overleg netwerkanalyses (in verband met BDU). | Doorlopend. | Rijk. | Genereren van voldoende rijksmiddelen. |

## Uitvoering Collegeprogramma: Hoofdlijn bereikbaarheid

**Impuls regulier verkeers- en vervoersbeleid**

**Voor een goede ruimtelijke en economische ontwikkeling van Drenthe is in deze collegeperiode met een extra dotatie van € 2,2 miljoen per jaar een impuls gegeven aan de samenwerking met de gemeenten de stedelijke bereikbaarheid te verbeteren. In aansluiting op het eigen reguliere verkeers- en vervoersbeleid zijn er met de 12 gemeenten convenanten afgesloten voor een gezamenlijk programma. Ook de besteding van de BDU is onderdeel van dit integraal maatregelenpakket. Bij de uitvoering zijn er nauwe raakvlakken met onder meer het programma Stedelijke ontwikkeling.**

**Dotatie verkeer en vervoer**

**In 2002 is het Fonds verkeer en vervoer ingesteld, later gewijzigd in de reserve Investeringen verkeer en vervoer. De reserve is bedoeld om de kapitaallasten te egaliseren.**
**Een financiële verkenning maakte toen duidelijk dat een sober pakket van maatregelen tot en met 2010 een provinciale bijdrage vroeg van € 67 miljoen. Dit sobere scenario was mede gebaseerd op te verwachten rijks- en Europese bijdragen. De investeringen zijn te financieren met een dotatie in de reserve van € 3,8 miljoen per jaar. Met de extra € 2,2 miljoen voor de stedelijke bereikbaarheid is een totale investering mogelijk van € 99 miljoen. Een bedrag dat er dus niet werkelijk "ligt" of lag, maar mogelijk wordt door de jaarlijkse dotaties. De verwachte investeringen zijn in de verschillende begrotingsjaren opgenomen.**
**In hoofdstuk 4.3 is een nadere uitsplitsing voor de bereikbaarheid per stad aangegeven. Ook de investeringen aan onze eigen wegen buiten het stedelijk gebied en infrastructurele maatregelen voor het openbaar vervoer zijn daarin opgenomen.**
**Eind 2006 hebben wij ruim € 50 miljoen ook daadwerkelijk geïnvesteerd in projecten. Met het afsluiten van de convenanten met de gemeenten loopt te teller eind 2008 op tot € 80 miljoen.**

**Meerjarenprogrammering met gemeenten mogelijk**

Met een vaste dotatie per jaar is een meerjarenprogrammering mogelijk. Met gemeenten kunnen dan nadere bestuurlijke afspraken worden gemaakt over de bereikbaarheidsproblematiek. De projecten hebben een nauwe relatie met de Programmalijn stedelijke ontwikkeling.

Assen-Zuid is een voorbeeld van de vernieuwende aanpak door de provincie. Samen met Assen is rond het knooppunt A28/N33 een visie ontwikkeld die ingebracht is bij verdere onderhandeling met het Rijk over de gefaseerde verdubbeling van de N33.

**Naar herkenbare wegen**

Ter verbetering van de verkeersveiligheid zijn er landelijke afspraken over de herkenbaarheid van wegen. In Drenthe combineren wij deze essentiële herkenbaarheidskenmerken met het terugdringen van het aantal rijongevallen (het in de berm raken). Als één van de eerste stroomwegen in Nederland is de N381 tussen Emmen en de Friese grens in 2006 volledig aan deze nieuwe richtlijnen aangepast. Ook de N34, waarover overeenstemming is over de overdracht naar de provincie, zal de komende jaren worden gereconstrueerd.

**Provinciaal uitvoeringsprogramma**

Een concreet overzicht van alle verkeers- en vervoersactiviteiten gericht op infrastructuur, gedragsbeïnvloeding en handhaving, wordt jaarlijks vastgelegd in het PUP. Er staan zowel projecten van de provincie als van derden in.

## Uitvoering Collegeprogramma: Hoofdlijn stedelijke ontwikkeling

**Stedelijke bereikbaarheid**

Een belangrijk onderdeel van stedelijke ontwikkeling is de bereikbaarheid. De steden kunnen alleen hun aantrekkelijkheid voor wonen en bedrijfsvestiging behouden als ze goed bereikbaar en ontsloten zijn. Via de vervoersmodaliteiten willen wij maatregelen treffen voor een vlotte en veilige doorstroming en afwikkeling van het verkeer. Daarbij wordt de zogenaamde corridoraanpak voorgestaan voor de bereikbaarheid van de steden vanuit de regio en een goede circulatie in het stedelijk gebied zelf.

Binnen de Hoofdlijn stedelijke ontwikkeling is dit belang aangegeven doordat bereikbaarheid één van de 4 centrale thema's is. Daarmee is het richtinggevend voor de selectie van projecten voor de agenda per stad: ontwikkelen knooppunt Assen-Zuid, nieuwe uitleg zoals Nieuwveense Landen en bedrijventerreinen, ontwikkelen van OV-knooppunten en dergelijke. In deze ontwikkelingen en projecten wordt - in overleg met de betrokken gemeenten - actief geparticipeerd. In een aantal gevallen zal het initiatief worden genomen voor het realiseren van gewenste ontwikkelingen.

De inzet voor de Hoofdlijn stedelijke ontwikkeling valt in de 5 steden in belangrijke mate samen met de inzet voor de Hoofdlijn bereikbaarheid. Middelen hiervoor komen voornamelijk uit de reserve Investeringen verkeer en vervoer. Vanuit de speciaal ingestelde reserve Stedelijke ontwikkeling (zie programma 9.1) wordt in een aantal gevallen bijgedragen in proceskosten.

## Financieel totaaloverzicht programma

| 33002 Opstellen en uitdragen provinciaal beleid verkeer en vervoer | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 92.191 | 422.000 | 210.000 | 212.000 | 213.000 | 214.000 |
| Apparaatskosten | 834.697 | 515.313 | 926.465 | 975.067 | 1.001.907 | 1.024.889 |
| Totaal lasten | 926.888 | 937.313 | 1.136.465 | 1.187.067 | 1.214.907 | 1.238.889 |
| Totaal baten | 965 | 34.000 | 34.000 | 34.000 | 34.000 | 34.000 |
| Saldo | 925.923 | 903.313 | 1.102.465 | 1.153.067 | 1.180.907 | 1.204.889 |

| 33003 Veilige bereikbaarheid in leefbaar Drenthe | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 8.702.368 | 9.517.159 | 12.112.437 | 14.824.197 | 17.103.251 | 17.747.847 |
| Apparaatskosten | 2.123.114 | 2.367.372 | 1.927.062 | 2.028.155 | 2.083.982 | 2.131.785 |
| Totaal lasten | 10.825.482 | 11.884.531 | 14.039.499 | 16.852.352 | 19.187.233 | 19.879.632 |
| Totaal baten | 4.397.169 | 4.452.836 | 4.077.725 | 4.077.725 | 4.077.725 | 4.077.725 |
| Saldo | 6.428.313 | 7.431.695 | 9.961.774 | 12.774.627 | 15.109.508 | 15.801.907 |
| | | | | | | |
| **Totaal programma** | **2005** | **2006** | **2007** | **2008** | **2009** | **2010** |
| Lasten | 11.752.370 | 12.821.844 | 15.175.964 | 18.039.419 | 20.402.140 | 21.118.521 |
| Baten | 4.398.134 | 4.486.836 | 4.111.725 | 4.111.725 | 4.111.725 | 4.111.725 |
| Saldo | 7.354.236 | 8.335.008 | 11.064.239 | 13.927.694 | 16.290.415 | 17.006.796 |

## Programma 3.1. Beheer en onderhoud

**Portefeuillehouder: de heer S.B. Swierstra.**

**Missie**

**Het provinciaal (vaar)wegbeheer is erop gericht in samenspraak met partners een optimale balans te bereiken tussen veiligheid, bereikbaarheid (ook van "natte" bestemmingen), milieu (inclusief duurzaamheid), leefbaarheid (inclusief cultuur), klantgerichtheid en kosten, waarbij (verkeers)veiligheid voorop staat.**
**Hierbij is het beleid de bestaande vaarwegen (thans 154 km) voor de scheepvaart beschikbaar te houden en aantrekkelijker te maken en voor de recreatievaart het streven de ontbrekende schakels Zuidlaardermeer - Oost-Groningen en Erica - Ter Apel als vaarweg te herstellen.**

## Programmaonderdeel 33103 Beleid duurzaam beheer provinciaal wegennet

**Contactpersoon: de heer T. Woestenburg, toestelnummer 57 40.**

**Bronnen van beleid**

- Wet- en regelgeving.
- Handboek wegenontwerp en andere richtlijnen van de Stichting Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Weg-/waterbouw te Ede (CROW).

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Een Beleidsplan wegenbeheer waaraan het beleid ("Het waarom") van het wegenbeheer ten grondslag ligt. | 1.1. Nieuwe hoofdstukken toevoegen en/of bestaande hoofdstukken aanpassen. | | Per 1 januari 2005 14 van 21 hoofdstukken gereed. | | Alle hoofdstukken gereed per 1 mei 2007. | Actueel houden. | Actueel houden. |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

Het weg- en vaarwegbeheer wordt op afstand gestuurd via contractmanagement. De inhoud van dat beheer is opgenomen in het Managementraamcontract 2004-2014 en in het jaarcontract. De argumentatie van die inhoud ligt in de verre historie, maar is niet voor alle onderdelen van het beheer terug te voeren op concrete en expliciete besluiten. Daarin voorziet het Beleidsplan wegen en kanalen. Dat beleidsplan wordt modulair opgesteld, elk "hoofdstuk wordt een apart besluit", en die verschillende besluiten worden gebundeld.

Door veranderende omstandigheden en wet- en regelgeving zal er nooit een volmaakt beleidsplan ontstaan, met enige regelmaat zullen (vervolgens) “hoofdstukken” geactualiseerd worden.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| 1. Ontbrekende hoofdstukken opstellen.<br>2. “Verouderde” hoofdstukken aanpassen/ herschrijven. | Compleet plan. | 1 mei 2007 plan gereed, daarna actueel houden. | Gemeenten, adviesbureaus. | Transparantie in de beleidsuitvoering. |

## Programmaonderdeel 33104 Wegennet (wegenbeheer)

**Contactpersoon: de heer J.F. Meek, toestelnummer 53 48.**

**Bronnen van beleid**

- Beleidsplan wegenbeheer (programma 33103).
- POP – Uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer.
- Managementraamcontract wegenbeheer + Jaartranche 2007.
- PUP verkeer en vervoer.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Provinciaal wegennet dat kwalitatief van ruim voldoende niveau is met zo weinig mogelijk verkeersoponthoud (behoudens calamiteiten en groot onderhoud/reconstructies), tegen zo laag mogelijke kosten. | 1.1. Realiseren optimale bereikbaarheid. | Bekende files op provinciale wegen. | Geen files (aantal = 0). | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | 1.2. Reductie verkeersslachtoffers. | Aantal verkeersslachtoffers ingedeeld in categorieën. | Zie programma 3.0 Verkeer. | | | | |
| | 1.3. Reductie faunaslachtoffers. | Aantal faunaslachtoffers. | 2004: 537 slachtoffers. | | 526 | 521 | 516 |
| | 1.4. Reductie ecologische knelpunten. | Aantal geregistreerd knelpunten. | 93 knelpunten per 1 januari 2005. | | 91 | 90 | 89 |

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| | 1.5. In stand houden/toename beplanting. | Bomenbestand langs de wegen. | Bomenbestand eind 2004 is 30.093. | | 30.100 | 30.200 | 30.300 |
| | 1.6. In stand houden wegennet (verhardingen). | CROW-rapportcijfer. | 7,53 (2004). | 7 | 7 | 7 | 7 |
| | 1.7. Verlenen uitwegontheffingen (inhaalslag). | Aantal verleende ontheffingen. | De ontheffingen worden verleend gelijk met groot onderhoud per wegvak (in 2021 gereed). | 10 | 10 | 10 | 10 |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

–

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Menskracht en middelen conform management(raam)contract inzetten. | Wegennet houden in conditie "ruim voldoende", meetbaar via indicatoren 1.1 tot en met 1.7. | Zie 1.1 tot en met 1.6 (continu proces). | Weggebruikers, aannemingsbedrijven, adviesburaus, CROW. | Optimalisatie gebruik provinciaal wegennet. |

## Programmaonderdeel 33304 Vaarweg Meppel-De Punt

**Contactpersoon: de heer W. Paas, toestelnummer 53 31.**

**Bronnen van beleid**

- Beleidsplan vaarwegenbeheer (programma 33306).
- POP.
- Managementraamcontract vaarweg Meppel-De Punt + Jaartranche 2007.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Integraal veilige bereikbaarheid over provinciale vaarwegen. | 1.1. Optimale bereikbaarheid. | Aantal scheepvaartpassages door de Paradijssluis. | 3.880 passages in 2004. | | 3880 | 3880 | 3880 |
| | 1.2. Zo min mogelijk hinder voor milieu, natuur en landschap. | Reductie faunaslachtoffers. | In 2004 7 slachtoffers. | | 7 | 6 | 6 |
| | 1.3. Integraal veilige vaarweg. | Reductie verkeersslachtoffers. | In 2004 geen slachtoffers. | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | 1.4. Instandhouding vaarweg. | Jaarlijkse peiling op aanwezige diepgang, per kanaalvak. | Kanaalvakdieptes conform GS-besluit scheepsafmetingen. | Maten blijvend op niveau GS-besluit. | idem | idem | idem |
| 2. Uitvoering geven aan het ligplaatsenbeleid. | 2.1. Afname illegale ligplaatsinname. | Aantal overtredingen gedurende de winterperiode. | Winter 2004/2005 15 overtreders. | Afname 25%. | Afname 20%. | Afname 10%. | Afname 10%. |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

In het ligplaatsenbeleid is expliciet aangegeven waar en wanneer er ligplaatsen mogen worden ingenomen. Daar de uitvoering van het ligplaatsenbeleid zich nog in het beginstadium bevindt, bestaat er de eerste jaren het risico dat er bezwaren gemaakt kunnen worden tegen uitvoering van dit beleid.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Menskracht en middelen conform management(raam)contract inzetten. | Vaarweg Meppel–De Punt in conditie houden, meetbaar via indicatoren 1.1 tot en met 2.1. | Zie 1.1 tot en met 2.1 (continu proces). | Vaarweggebruikers, aannemingsbedrijven, adviesbureaus. | Optimaal gebruik vaarweg Meppel–De Punt. |

## Programmaonderdeel 33305 Zuidoost-Drentse vaarwegen

**Contactpersoon: de heer W. Paas, toestelnummer 53 31.**

**Bronnen van beleid**

- Beleidsplan vaarwegenbeheer (programma 33306).
- POP.
- Managementraamcontract Zuidoost-Drentse vaarwegen + Jaartranche 2007.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Integraal veilige bereikbaarheid over provinciale vaarwegen. | 1.1. Optimale bereikbaarheid. | Aantal scheepvaartpassages op de Hoogeveensche Vaart (door sluis Rogat). | 2.620 passages in 2004. | | 2620 | 2620 | 2620 |
| | 1.2. Zo min mogelijk hinder voor milieu, natuur en landschap. | Aantal faunaslachtoffers. | In 2004 728 slachtoffers. | | 700 | 675 | 650 |
| | 1.3. Integraal veilige vaarwegen. | Aantal verkeersslachtoffers. | In 2004 geen slachtoffers. | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | 1.4. Instandhouding vaarwegen. | Jaarlijkse peiling op aanwezige diepgang, per kanaalvak. | Kanaalvakdiepte conform GS-besluit scheepsafmetingen. | Maten blijvend op niveau GS-besluit. | Idem. | Idem. | Idem. |
| 2. Uitvoering geven aan het ligplaatsenbeleid. | 2.1. Afname illegale ligplaatsinname | Aantal overtredingen gedurende de winterperiode. | Winter 2004/2005 45 overtreders. | Afname 25%. | Afname 20%. | Afname 10%. | Geen overtredingen. |
| 3. Bevaarbaar maken ten behoeve van de recreatievaart van de (vaar)verbinding Zuidlaardermeer - Oost-Groningen. | 3.1. Realisatie van een aantal projecten. | Aantal projecten ten behoeve van Zuidlaardermeer - Oost-Groningen. | Nu nog geen vaarweg. | | De vaarweg gereed. | | |
| 4. Herbevaarbaar maken van de verbinding Erica-Ter Apel. | 4.1. In samenwerking met Productgroep Economie onderzoeken naar mogelijk heropening. | Afronding onderzoeksfase. | | | | | |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

In het ligplaatsenbeleid is expliciet aangegeven waar en wanneer er ligplaatsen mogen worden ingenomen. Daar de uitvoering van het ligplaatsenbeleid zich nog in het beginstadium bevindt bestaat er de eerste jaren het risico dat er bezwaren gemaakt kunnen worden tegen uitvoering van dit beleid.
Het bevaarbaar maken van de vaarverbinding Zuidlaardermeer - Oost-Groningen gebeurt in opdracht en voor rekening van de provincie Groningen binnen de kaders van het SNN.
Het herbevaarbaar maken van de verbinding Erica-Ter Apel gebeurt in samenwerking met de Productgroep Economie in opdracht van de provincie Drenthe. De voortgang van dit project is afhankelijk van de financiering. Voorlopig ligt de nadruk meer op onderzoeken in het financieringsvlak dan op technische mogelijkheden.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Menskracht en middelen, conform management(raam)contract inzetten. | Zuidoost-Drentse vaarwegen in voldoende conditie houden, meetbaar via indicatoren 1.1 tot en met 2.1. | Zie 1.1 tot en met 2.1. (continu proces). | Vaarweggebruikers, aannemersbedrijven, adviesbureaus. | Optimaal gebruik van de Zuidoost-Drentse vaarwegen. |

## Programmaonderdeel 33306 Beleid duurzaam beheer provinciaal vaarwegennet

**Contactpersoon: de heer T. Woestenburg, toestelnummer 57 40.**

**Bronnen van beleid**

- Wet- en regelgeving.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Een Beleidsplan vaarwegenbeheer waaraan het beleid ("Het waarom") van het vaarwegenbeheer ten grondslag ligt. | 1.1. Nieuwe hoofdstukken toevoegen en/ of bestaande hoofdstukken aanpassen. | | Per 1 januari 2005 13 van de 17 hoofdstukken gereed. | | Alle hoofdstukken gereed. | | |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

Het weg- en vaarwegbeheer wordt op afstand gestuurd via contractmanagement. De inhoud van dat beheer is opgenomen in het Managementraamcontract 2004-2013 en in het jaarcontract. De argumentatie van die inhoud ligt in de verre historie, maar is niet voor alle onderdelen van het beheer terug te voeren op concrete en expliciete besluiten. Daarin voorziet het Beleidsplan wegen en kanalen. Dat beleidsplan wordt modulair opgesteld, elk hoofdstuk wordt een apart besluit en die verschillende besluiten worden gebundeld.
Door veranderende omstandigheden en wet- en regelgeving zal er nooit een volmaakt beleidsplan ontstaan.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| 1. Ontbrekende hoofdstukken opstellen.<br>2. "Verouderde" hoofdstukken aanpassen/ herschrijven. | Compleet beleidsplan. | 1 mei 2007 plan compleet. | Adviesbureaus, scheepvaart-koepelorganisaties. | Transparantie in de beleidsuitvoering. |

**Uitvoering Voorjaarsnota 2006**

In de Voorjaarsnota 2006 is reeds aan de orde geweest dat jakobskruiskruid een gezondheidsrisico vormt voor paarden en vee. Als pilot worden in 2006 en 2007 de provinciale (vaar)wegbermen intensiever beheerd via een aangepast maairegiem. De extra kosten hiervan bedragen € 75.000,-- per jaar.

## Programmaonderdeel 34301 Optimale waterpeilen op de provinciale kanalen

**Contactpersoon: de heer W. Paas, toestelnummer 53 31.**

**Bronnen van beleid**

- POP.
- Waterakkoorden met de waterschappen en het Rijk.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Optimale waterpeilen op de Drentse kanalen. | 1.1. Handhaving waterstanden volgens peilbesluiten, controle en meting door middel van geautomatiseerd peilbeheersysteem (inacceptabele afwijkingen worden doorgegeven aan de peilcoördinator – 24 uurs-dienst). | Maximaal aantal schriftelijke klachten over het peil op de provinciale kanalen. | In 2004 geen klachten. | Geen klachten. | Geen klachten. | Geen klachten. | Geen klachten. |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

Extreme weersomstandigheden kunnen er voor zorgen dat handhaving van de gewenste waterpeilen meer inzet vragen dan normaliter.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Beschikbare middelen inzetten voor optimaal peilbeheer. | Peilbeheer binnen de marges voor de scheepsafmetingen (zie vaarwegen). | Continu proces. | Adviesbureaus. | Optimale peilen. |

## Financieel totaaloverzicht programma

| 33103 Beleid duurzaam beheerd provinciaal wegennet | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | - | - | - | - | - | |
| Apparaatskosten | 75.501 | 41.211 | 42.081 | 44.289 | 45.508 | 46.552 |
| Totaal lasten | 75.501 | 41.211 | 42.081 | 44.289 | 45.508 | 46.552 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 75.501 | 41.211 | 42.081 | 44.289 | 45.508 | 46.552 |

| 33104 Wegennet (wegenbeheer) | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 11.409.024 | 10.185.193 | 8.061.676 | 8.292.089 | 8.614.241 | 9.060.934 |
| Apparaatskosten | 3.296.858 | 3.024.053 | 3.463.988 | 3.645.707 | 3.746.060 | 3.831.987 |
| Totaal lasten | 14.705.882 | 13.209.246 | 11.525.664 | 11.937.796 | 12.360.301 | 12.892.921 |
| Totaal baten | 4.463.903 | 453.795 | 48.720 | 48.720 | 48.720 | 48.720 |
| Saldo | 10.241.979 | 12.755.451 | 11.476.944 | 11.889.076 | 12.311.581 | 12.844.201 |

| 33304 Vaarweg Meppel - de Punt (VAMP) | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 1.762.759 | 4.679.514 | 2.923.974 | 2.726.020 | 2.753.370 | 2.394.382 |
| Apparaatskosten | 1.094.925 | 1.163.875 | 1.015.442 | 1.068.712 | 1.098.129 | 1.123.318 |
| Totaal lasten | 2.857.684 | 5.843.389 | 3.939.416 | 3.794.732 | 3.851.499 | 3.517.700 |
| Totaal baten | 3.516.587 | 3.541.607 | 3.579.403 | 3.617.655 | 3.656.368 | 3.694.426 |
| Saldo | 658.903- | 2.301.782 | 360.013 | 177.077 | 195.131 | 176.726- |

| 33305 Zuid-Oost Drentse vaarwegen | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 2.845.559 | 5.161.675 | 3.307.633 | 3.106.028 | 2.356.752 | 2.390.729 |
| Apparaatskosten | 1.294.411 | 1.452.213 | 934.719 | 983.754 | 1.010.833 | 1.034.019 |
| Totaal lasten | 4.139.970 | 6.613.888 | 4.242.352 | 4.089.782 | 3.367.585 | 3.424.748 |
| Totaal baten | 1.667.551 | 1.072.466 | 1.084.558 | 1.096.812 | 1.109.231 | 1.130.862 |
| Saldo | 2.472.419 | 5.541.422 | 3.157.794 | 2.992.970 | 2.258.354 | 2.293.886 |

| 33306 Beleid duurzaam beheerd provinciaal vaarwegennet | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 1.109.400 | 1.204.859 | 1.109.400 | 1.109.400 | 1.109.400 | 1.109.400 |
| Apparaatskosten | 23.027 | 37.261 | 29.134 | 30.662 | 31.506 | 32.229 |
| Totaal lasten | 1.132.427 | 1.242.120 | 1.138.534 | 1.140.062 | 1.140.906 | 1.141.629 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | |
| Saldo | 1.132.427 | 1.242.120 | 1.138.534 | 1.140.062 | 1.140.906 | 1.141.629 |

| Totaal programma | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 22.911.464 | 26.949.854 | 20.888.047 | 21.006.661 | 20.765.799 | 21.023.550 |
| Baten | 9.648.041 | 5.067.868 | 4.712.681 | 4.763.187 | 4.814.319 | 4.874.008 |
| Saldo | 13.263.423 | 21.881.986 | 16.175.366 | 16.243.474 | 15.951.480 | 16.149.542 |

## Programma 3.2. Vervoer

**Portefeuillehouder: de heer S.B. Swierstra.**

**Missie**

**"Mobiliteit mogelijk maken"**

**Het Drents verkeers- en vervoersbeleid heeft als missie: "Mobiliteit mogelijk maken".**

**Wij zorgen in samenwerking met rijk, gemeenten en de andere relevante partners voor een netwerk van (water)wegen, fietspaden en openbaar vervoer in de provincie Drenthe. Wij werken aan een verkeersveilig en doelmatig, comfortabel en aantrekkelijk netwerk, dat wij goed beheren en steeds verbeteren. Wij zoeken daarbij altijd naar een evenwicht tussen mobiliteit, bereikbaarheid en leefbaarheid. Integrale afstemming met de ruimtelijke ontwikkelingen is daarbij een voorwaarde.**

## Programmaonderdeel 33402 Verbeteren infrastructuur voor het goederenvervoer

**Contactpersoon: mevrouw S.W.T. Gerritsen, toestelnummer 54 84.**

**Bronnen van beleid**

- Nota ruimte (2005).
- Nota mobiliteit (2005).
- POP II, Hoofdstuk C.5 Verkeers- en Vervoersinfrastructuur (2004).
- PUVV (na vaststelling)
- Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan Drenthe (1996) (tot vaststelling PUVV).
- Strategische Agenda SNN.
- Bereikbaarheidsprofiel Noord-Nederland (2001).
- Collegeprogramma 2003-2007.
- Netwerkanalyses Nationaal Stedelijke Netwerk Groningen-Assen en Stedelijk Netwerk Zuid-Drenthe.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

De infrastructurele maatregelen voor goederenvervoer zijn integraal onderdeel van het PUP. Dit programmaonderdeel richt zich met name op de uitvoering van het SNN-actieplan Beter goed(eren) vervoeren. Inzet van het noordelijke bedrijfsleven en betrokken belangenorganisaties is daarbij een voorwaarde. De provincie richt zich op het faciliteren en stimuleren van activiteiten.

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Bereikbaarheid handhaven/verbeteren. | 1.1. Goede basiskwaliteit infrastructuur voor het vrachtverkeer. | Zie 3.0 Verkeer, programmaonderdeel Veilige bereikbaarheid. | | | | | |
| | 1.2. Ontwikkelen stedelijke distributiecentra. | Onderdeel convenanten bereikbaarheid. | | | | | |
| | 1.3. Stimuleren goederenvervoer via spoor, water en de lucht. | Aantal tonnages. | | | | | |
| 2. Verkeersveiligheid verbeteren. | 2.1. Veilig(er) weggedrag chauffeurs vracht- en bestelverkeer. | Aantal verkeersslachtoffers | BER 1998 | | | | Onderdeel algemene doelstelling. |
| | 2.2. Aandacht voor goederenvervoer op enkelbaanswegen (onder andere N34, N381). | Projecten PUP. | | | | | |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Bereikbaarheid goederenvervoer 'lift' mee in projecten andere programmaonderdelen. | | Doorlopend. | | Betere bereikbaarheid. |
| Faciliteren en stimuleren van maatregelen ter verbetering veiligheid. | Aantal bedrijven dat mee doet aan provinciaal project 'Veiligheidscultuur bedrijven'. | Doorlopend. | Bedrijfsleven. | Minder verkeersslachtoffers. |
| Stimuleren goederenvervoer via spoor, water en lucht. | Verhouding tonnage weg/spoor/water<br>Baanverlenging Eelde. | doorlopend. | GAE.<br>Overheden en branche. | Economische ontwikkeling. |

## Programmaonderdeel 33403 Beschikbaar collectief personenvervoer in Drenthe

**Contactpersoon: mevrouw S.W.T. Gerritsen, toestelnummer 54 84.**

**Bronnen van beleid**

- Nota ruimte (2005).
- Nota mobiliteit (2005).
- POP II, Hoofdstuk C.5 Verkeers- en Vervoersinfrastructuur (2004).
- PUVV (na vaststelling).
- Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan Drenthe (1996) (tot vaststelling PUVV).

- Bereikbaarheidsprofiel Noord-Nederland (2001).
- Strategische Agenda SNN.
- Collegeprogramma 2003-2007.
- Businessplan OV-bureau Groningen-Drenthe.
- Netwerkanalyses Nationaal Stedelijke Netwerk Groningen-Assen en Stedelijk Netwerk Zuid-Drenthe.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

Het OV-bureau Groningen-Drenthe is met ingang van 2005 verantwoordelijk voor de voorbereiding en uitvoering van het beleid op het gebied van het openbaar vervoer. Het Businessplan en de begroting van het OV-bureau geven een beschrijving van de meerjarendoelstellingen en de te bereiken doelen voor het komende jaar.

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Actieve ondersteuning van OV-beleid zoals verwoord in de beleidsbronnen. | 1.1. In overleg met OV-bureau realiseren van ov-voorzieningen (knooppunten, haltes, businfrastructuur). | - Aantal (aangepaste) haltevoorzieningen.<br>- Aantal reizigers en lijnennet via Businessplan en begroting OV-bureau. | Halteplan 2005. | | | | |
| | 1.2. Bijdrage verlenen aan exploitatie en projecten OV. | - Businessplan en begroting OV-bureau. | | | | | |
| 2. Implementeren Mobiliteitsmanagement | 2.1. Uitvoeren van de in noordelijk en Drents verband gemaakte afspraken. | | | | | | |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

Met ingang van 2005 wordt het collectief personenvervoer in Drenthe en Groningen aangestuurd door het OV-bureau. Dit is een samenwerkingsverband op basis van een gemeenschappelijke regeling tussen de provincies Drenthe en Groningen en de stad Groningen.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Provincie geeft actieve ondersteuning aan (de uitvoering van) het OV-beleid. | - Aantal reizigers.<br>- Aantal (aangepaste) haltes.<br>- Lijnennet. | Doorlopend. | VVBD en OV-bureau. | Zie Businessplan en begroting OV bureau |
| Beheer en exploitatie spoorlijn Emmen-Zwolle. | - Aantal reizigers.<br>- Tonnage goederenvervoer. | 2007. | Provincie Overijssel.<br>Ministerie Verkeer en Waterstaat. | Betere bereikbaarheid Zuid-Drenthe voor zowel personen als goederenvervoer. |

## Financieel totaaloverzicht programma

| 33402 Verbeteren infrastructuur voor het goederenvervoer | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 145.342 | 149.127 | 104.674 | 102.222 | 99.769 | 97.317 |
| Apparaatskosten | 50.902 | 35.045 | 36.659 | 38.582 | 39.644 | 40.553 |
| Totaal lasten | 196.244 | 184.172 | 141.333 | 140.804 | 139.413 | 137.870 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 196.244 | 184.172 | 141.333 | 140.804 | 139.413 | 137.870 |

| 33403 Beschikbaarheid collectief personen-vervoer inwoners en bezoekers van Drenthe | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 21.263.747 | 19.276.672 | 18.405.303 | 18.411.232 | 18.417.290 | 18.423.477 |
| Apparaatskosten | 241.406 | 92.649 | 16.480 | 17.345 | 17.822 | 18.231 |
| Totaal lasten | 21.505.153 | 19.369.321 | 18.421.783 | 18.428.577 | 18.435.112 | 18.441.708 |
| Totaal baten | 20.922.343 | 18.881.252 | 18.000.000 | 18.000.000 | 18.000.000 | 18.000.000 |
| Saldo | 582.810 | 488.069 | 421.783 | 428.577 | 435.112 | 441.708 |

| Totaal programma | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 21.701.397 | 19.553.493 | 18.563.116 | 18.569.381 | 18.574.525 | 18.579.578 |
| Baten | 20.922.343 | 18.881.252 | 18.000.000 | 18.000.000 | 18.000.000 | 18.000.000 |
| Saldo | 779.054 | 672.241 | 563.116 | 569.381 | 574.525 | 579.578 |

## Programma 4.0. Waterhuishouding

**Portefeuillehouder: mevrouw T. Klip.**

**Missie**

**Het Drentse beleid met betrekking tot de waterhuishouding heeft tot doel het bereiken en behouden van gezonde en veerkrachtige watersystemen die ordenend zijn voor de inrichting van de fysieke leefomgeving en het hebben en houden van een zo groot mogelijke voorraad zoet grondwater. Speerpunten daarbij zijn:**

- **bescherming tegen wateroverlast**
- **tegengaan van verdroging; zuinig gebruik van grondwater**
- **het voorkomen van schade aan waterkeringen en landbouwgewassen**
- **zorgen voor de juiste hoeveelheid en kwaliteit water op het juiste moment op de juiste plaats**

**Om de gewenste waterhuishoudkundige situatie overeenkomstig het POP II en tegen acceptabele kosten te bereiken, wordt ingezet op een doorzichtige bestuurlijke organisatie voor de waterhuishouding met een goed financieel en bestuurlijk draagvlak.**

## Programmaonderdeel 34001 Waterhuishouding algemeen

**Contactpersoon: de heer L. de Vree, toestelnummer 59 17.**

**Bronnen van beleid**

- POP II.
- NBW.
- Regionaal Bestuursakkoord Water (Noord-Drenthe).
- Vierde Nota waterhuishouding.
- Europese KRW.
- Vogel- en Habitatrichtlijn/Natura 2000 (VHR).
- Grondwaterrichtlijn (concept).
- Zwemwaterrichtlijn.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Implementatie Europese Richtlijnen | Opstellen stroomgebiedbeheersplan. | Vaststellen doelen voor oppervlakte-water, grondwater en zwemwater. Vaststellen normen behorend bij de hiervoor genoemde doelen. | Concept-methode doelbepaling bekend, uitwer-king doelbepaling nog niet. | Bandbreedte doelen (minimaal en maxi-maal) in concept bekend. | Verfijning en concretisering doelen (concept). | Ontwerpdoelen vaststellen. Ontwerp-stroomge-biedbeheersplan. | 2009 Definitief stroomgebiedbeheers-plan (3 deelstroomgebieden). Definitief vaststellen doelen en bijbehorende normen voor oppervlaktewater, grondwater en zwemwater. |
| 2. Uitvoering afspraken NBW/RBW | Deelnemen aan Interprovinciaal overleg en overleg KRW. | Vergaderingen IPO BOAG Water + RBO en RAO. | Veelvuldig overleg. | Veelvuldig overleg | | | |
| 3. Implementatie KRW | Deelnemen aan overleg KRW. Regionale input landelijke december-nota's Monitoringprogramma grondwater. | Vergaderingen KRW Rijn-Oost. Vergaderingen Water 2000+. Vergaderingen KRW Rijn-Noord. | | Regionale input nota 2006. Besluitvorming moni-toringprogramma grondwater. | Regionale input nota 2007. | Ontwerp KRW-doelen en kaders voor in POP. | Besluitvorming KRW-doelen en kaders. |
| 4. Afstemming KRW – VHR | Stroomgebiedbeheersplan afstemmen op Beheersplannen Natura 2000. | Bepalen waterhuishoudkundige opgave VHR-gebieden. | | Duidelijkheid over ontwikkeldoel dan wel behouddoel. | Verfijning en concretisering wateropgaven. | Wateropgaven opnemen in ontwerp-Stroom-gebiedbeheersplan. | Wateropgaven opnemen in beheersplannen Natura 2000. |
| 5. Actuele regelgeving | Actuele regels onderdeel waterhuishou-ding en grondwateronttrekking. | Bijhouden en actualiseren. | | | | | |
| 6. Getoetste rioleringsplannen | Toetsen ingekomen rioleringsplannen. | Aantal ingekomen rioleringsplannen. | Gemiddeld elk jaar 3. | 3 | 3 | 3 | 3 |
| 7. Programma stad | Inventarisatie, selectie en uitwerking van projecten inzake Stedelijk water. | Overleg met waterschappen en gemeenten en andere product-groepen. | - | Selectie van projecten 2006 en fasering hiervan. | Selectie van projecten 2007 en fasering hiervan. | - | - |
| 8. Communiceren waterbeleid | Uitvoeren Communicatieplan water. | | | | | | |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

–

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Ad 1 Internationale afstemming | | Continu. | Niedersaksen | Afgestemd grensoverschrijdend waterbeheer. |
| Ad 2 Bestuurlijke afstemming en regievoering | Deelnemen aan interprovinciaal overleg en overleg KRW. | 2006-2009. | Rijk, waterschappen, buurprovincies en gemeenten. | Doorwerking waterbeleid op uitvoeringsniveau. |
| Ad 3 Toepassing wettelijke instrumenten | | | Doelgroepen. | Gereguleerde grondwateronttrekking. |
| Ad Regievoering | | | Gemeenten. | Beperken riooloverstorten dat niet aan de basisinspanning voldoet. |
| Ad Informeren burgers en doelgroepen | | | | Burgers en doelgroepen het waterbeleid inzichtelijk maken. |

## Programmaonderdeel 34002 Beleidsmonitoring

**Contactpersoon: de heer E. Blom, toestelnummer 58 99.**

**Bronnen van beleid**

- POP II.
- Contracten met NITG-TNO voor Regis/Data en informatie Nederlandse ondergrond.
- IPO-besluit gezamenlijk iWSR.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Verbeterde dataopslag iWSR. | Geschikte data voor KRW. | - | Continu optimalisatie | Continu | Continu | Continu | Continu |
| 2. Goed functionerend Regis. | Inzicht in opbouw ondergrond. | Bijhouden/optimaliseren. | Continu | Continu | Continu | Continu | Continu |
| 3. Goed functionerend grondwatermeet. | Onderhoud en beheer meetnet. | Onderhoud aan 80 meetpunten per jaar. | 80 | 80 | 80 | 80 | 80 |
| 4. Inzicht grondwaterstanden. | Meten grondwaterstanden. | 24 x per jaar meten (ca. 750 meetpunten). | 24 * 750 | 24 * 750 | 24 * 750 | 24 * 750 | 24 * 750 |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

- Aangepast iWSR.
- Goed onderhouden en goed waargenomen meetnet voor grondwaterstanden.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Ad 1 tot en met 4 Bijhouden gegevens grondwaterbeheer. | | | IPO | Gegevensgebruik voor eigen beleid en informatie aan derden. |

## Programmaonderdeel 34003 Realisatie GGOR en verdrogingsbestrijding

**Contactpersoon: de heer R. van Veen, toestelnummer 58 93.**

**Bronnen van beleid**

- POP II, hoofdstukken C.3.4 en C.9.4.
- Stroomgebiedvisies Vecht-Zwarte Water en Groningen - Noord-Drenthe.
- Regionaal Bestuursakkoord Water.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Een op de functies afgestemde waterhuishouding (GGOR). | 1.1. Opstellen knelpuntenkaart door de waterschappen. | Aantal knelpuntenkaarten. | 0 | 4 | - | 4 | - |
| | 1.2. Opstellen plan van aanpak per waterschap. | 1.2. Aantal plannen van aanpak. | 0 | 4 | - | - | 4 |
| | 1.3. projectmatig uitwerken GGOR door waterschappen. | 1.3. Aantal GGOR-projecten. | 0 | 0 | 4 | 4 | 4 |
| 2. Verminderen van de verdroging | Vermindering areaal verdroogd gebied (in 2010 40% van het gebied op de "kaart van verdroogde gebieden"). | Aantal hectares verdroogd gebied. | 32.000 | 23.000 | 22.000 | 21.000 | 19.000 ha in het jaar 2010. |
| | Prioritering aanpak verdroging. | Lijst met TOP-prioriteiten. | 0 | 1 concept | 1 definitief | - | - |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

Landelijke discussie ten aanzien van het benoemen van prioritering van verdroogde gebieden.
Discussie over concretiseren doelstelling. In bovenstaande tabel wordt uitgegaan van het begrip "Gesommeerd herstel" bij weergave areaal verdroogd gebied.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| a. Regievoering | (Inter)provinciale afstemming GGOR-traject. | Continu. | Waterschappen en waterleidingmaatschappijen. | Uitwerking POP II. |
| b. Grondwaterbeheer | Onderzoek strategische winningen. | 2007 | Waterleidingmaatschappij Drenthe. | Uitwerking POP II. |
| | Monitoringsmeetnet verdroging. | 2007 | Waterschappen en terreinbeheerders. | Uitwerking POP II. |
| | Stimuleren waterbesparingsprojecten. | Continu. | Waterschappen, terreinbeheerders, waterleiding-maatschappijen, gemeenten en industrie | Uitwerking POP II. |
| | Actualisatie kaart verdroogde gebieden. | 2007 | Waterschappen en terreinbeheerders. | Uitwerking POP II. |

## Programmaonderdeel 34004 Waterhuishoudkundige inrichting

**Contactpersoon: de heer L. de Vree, toestelnummer 59 17.**

**Bronnen van beleid**

- POP II.
- Stroomgebiedvisies Noord-Drenthe - Groningen en Vecht-Zwarte Water.
- NBW.
- Europese KRW.
- Decembernota 2005 (Rijk).

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Opzetten stroomgebiedvisies | Regionaal Bestuursakkoord Water. | 2 (Noord-Drenthe en Zuid-Drenthe). | Noord-Drenthe gereed. | - | Zuid-Drenthe. | - | - |
| 2. Inrichting bergingsgebieden | | | | | | | |
| Uitwerking normering regionale wateroverlast | Kaart met normering kans op waterover-last. | Deelnemen aan vergaderingen Water 2000+.<br>Deelnemen aan vergaderingen Rijn-Oost. | | Ontwerp-Kadernotitie. | Ontwerp-Kadernotitie. | Besluitvorming Kadernotitie. | - |
| Aanwijzen regionale waterkeringen | Kaart met regionale waterkeringen. | Overleg met waterschappen en gemeenten. | | Kaart met regionale waterkeringen. | Besluitvorming aanwijzing regionale waterkeringen. | - | - |
| POP-uitwerking bergingsgebieden Zuid-Drenthe | POP-kaart met bergingsgebieden in Zuid-Drenthe. | Overleg met waterschappen en gemeenten.<br>Ontwerp-planuitwerking. | | - | Ontwerp-planuitwerking. | Besluitvorming bergingsgebieden Zuid-Drenthe. | - |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Ad 1 tot en met 3 Implementatie KRW en NBW | | | Provincies Overijssel en Groningen, waterschappen en gemeenten. | Invulling afspraken via de RBO Rijn Oost en Stuurgroep Water 2000+. |

## Programmaonderdeel 34101 Waterschappen

**Contactpersoon: de heer E. Koerts, toestelnummer 58 95.**

**Bronnen van beleid**

- Waterschapswet, Waterstaatswet 1900 en WVO.
- Europese KRW.
- POP II.
- POV/deel water.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Optimale waterschapsorganisatie. | 1.1. | De waterschappen zijn bestuurlijk en organisatorisch goed geëquipeerd zodat zij doelmatig hun taken kunnen vervullen. Evaluatie waterschapsorganisaties Daar waar nodig aanpassing reglementen. | Vanaf 2000 zijn er vier waterschappen in Drenthe die hun taken op een integrale wijze uitvoeren. | - | - | Evaluatie. Eventueel aanpassing reglementen. | |
| 2. Realiseren waterhuishoudkundig beleid | 2.1. | Goedkeuring beheersplannen. Toetsing met POP II en Rijksbeleid. | De beheersplannen zijn in de periode 2002-2003 goedgekeurd. | - | - | - | In 2009 vier beheersplannen. |
| | 2.2. | Toetsing uitvoering beleid en opgaven beheersplannen waterschappen. | Jaarlijks. | 1 | Totaaloverzicht stand van zaken beheersplannen. | 1 | Toetsing. |
| | 2.3. | Bestuurlijk en ambtelijk overleg met de waterschappen. | | 2 x per jaar | 2 x per jaar | 2 x per jaar | 2 x per jaar |

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| | 2.4. | Goedkeuring kosten toedelingsverordeningen.<br>1 x per 5 jaar. | 2005 | - | - | - | 2009 |
| | 2.5. | Overzicht ontwikkeling van tarieven bij de waterschappen in relatie tot maatschappelijke ontwikkelingen. | Jaarlijks. | 1 | 1 | 1 | 1 |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

Wijziging Waterschapswet en invoering Integrale waterwet:
- voorbereiding invoering landelijke verkiezing op grond van een lijstenstelsel in 2008
- wijziging kostentoedelingsverordeningen waarschijnlijk in 2009

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Ad 1 en 2 Regievoering via bestuurlijk overleg. | | | Waterschappen. | Waterschappen geven invulling aan POP II en zorgen voor doorwerking in (beheers)plannen. |

## Programmaonderdeel 34201 Muskusrattenbestrijding

**Contactpersoon: de heer E. Koerts, toestelnummer 58 95.**

**Bronnen van beleid**
- Wet voor de muskusrattenbestrijding.
- Delegatiebesluit van GS van Drenthe en Overijssel (11 juni 2002).
- Meerpartijen overeenkomst muskusrattenbestrijding (12 juni 2002).

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Het bestrijden van muskusratten ten behoeve van het beperken van schade aan waterstaatswerken en landbouwgewassen. Waarborgen veiligheid. | 1.1. Het terugbrengen van de populatie muskusratten tot minder dan 0,25 gevangen muskusrat per velduur. | Aantal gevangen muskusratten per velduur. | 0,45 | 0,40 | 0,35 | 0,25 | 0,25 |
| 2. Het beperken, opheffen van schade aan waterstaatswerken en landbouwgewassen door beverrat en het daartoe uitroeien van de beverrat. | 2.1. Voorkomen en uitroeien van de beverrat. | Aantal gevangen beverratten. | 4 | 0 | 0 | 0 | 0 |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

Er wordt een voorstel ontwikkeld voor budgetfinanciering richting de waterschappen, inclusief een efficiencytaakstelling. Een en ander moet z'n beslag krijgen voor de begroting van 2008. Landelijk wordt onderzoek gedaan naar de nut en noodzaak van de bestrijding van muskusratten.
De haalbaarheid en de financiering van de landelijke beverrat-doelstelling, volledige uitroeiing, staat inmiddels ter discussie; het is nagenoeg zeker dat dit in elk geval in 2007 niet zal lukken.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| 1. Regievoering bestrijding muskusratten | IPO-afstemmingsoverleg<br>Overleg met waterschappen | Continu. | Waterschappen. | Waterschappen voeren de muskusrattenbestrijding efficiënt en doelmatig uit. |
| 2. Regievoering bestrijding beverrat | IPO-afstemmingsoverleg<br>Overleg met waterschappen | Continu. | Waterschappen. | Waterschappen voeren de bestrijding van de beverrat efficiënt en doelmatig uit. |

## Programmaonderdeel 34401 Grondwaterwet

**Contactpersoon: de heer E. Veldman, toestelnummer 55 36.**

**Bronnen van beleid**

- GWW.
- POP II (hoofdstuk C.9.4, bladzijde 171).
- POV/deel water.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Beschikbaarheid van het openbaar register | 1.1. | Periodieke vaststelling van het openbaar register door GS. | Continu bijhouden Openbaar Register Grondwater en jaarlijkse vaststelling In GS. | Idem, ook na overdracht grond-waterbeheer naar de waterschappen. | 1 x per jaar | 1 x per jaar | 1 x per jaar |
| 2. Uitvoeren schaderegeling Grondwaterwet | 2.1. | Aantal binnengekomen schaderegelingen. | 3 | 4 | 3 | 3 | 3 |
| 3. Het stimuleren van hergebruik van onttrokken water en waterbesparing | 3.1. | Aantal afgegeven vergunningen waarin hergebruik en besparing is opgenomen. | geen | 1 | 1 | 1 | 1 |
| 4. Beschikbaar stellen van grondwater | Beschikbaar stellen van grondwater voor:<br>- bronbemalingen<br>- grondwater-saneringen<br>- beregening en bevloeiing<br>- koude- en warmteopslag<br>- overig | Aantal afgegeven vergunningen voor de betreffende doelgebruiken. | - Bronbemalingen 5<br>- Saneringen 5<br>- Beregeningen 2<br>- Energieopslag 2<br>- Overig 0<br>---------- +<br>Totaal 14 | 15 | 5 | 5 | 5 |
| 5. Overdracht grondwaterbeheer tot < 500.000 $m^3$ aan de waterschappen | 5.1. | Bestuurlijke en ambtelijke afstemming en goedkeuring bij provincies en water-schappen. | Grondwaterbeheer nog bij de provincie. | Voorbereiding over-dracht. | Overdracht vindt plaats per 1 januari 2007; overname door waterschappen. | Beheer vanaf 500.000 $m^3$ bij provincie. | Idem. |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

Er is een ontwikkeling gaande waarbij het grondwatersysteem wordt benut voor open energieopslag. Deze ontwikkeling is tevens een knelpunt omdat het aantal te realiseren systemen voor 2010 volgens de afspraken in het Kyoto-verdrag bij lange na niet haalbaar worden geacht.
Er is een ontwikkeling waarbij wordt voorzien dat de vergunningverlening voor grondwateronttrekking tot 500.000 $m^3$ overgaat naar de waterschappen, behoudens energie-opslag.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Ad 1 tot en met 4 Uitvoering beheersinstrumenten Grondwaterwet | | Continu. | Doelgroepen. | Realisering beleid POP II. |
| Ad 5 Besluit tot overdracht vergunningverlening < 500.000 $m^3$ | Ambtelijk en bestuurlijk overleg met waterschappen leiden tot gewenst resultaat. | 1 januari 2007. | Waterschappen. | Delegatie taken grondwaterbeheer. |

## Uitvoering Collegeprogramma: Hoofdlijn Stedelijke ontwikkeling

**Stedelijke kwaliteit**

**Bij de verdere ontwikkeling van het stedelijk gebied krijgt water nadrukkelijk een plaats. Een toekomstgerichte inrichting van de waterhuishouding in combinatie met het visuele aspect van water in de stad is een belangrijke voorwaarde voor de stedelijke kwaliteit; 1 van de 4 centrale thema's van de Hoofdlijn stedelijke ontwikkeling.**

**Dit thema is mede bepalend voor de selectie van onderwerpen en projecten voor onze inzet in stedelijk gebied. In 2007 zal het - wat betreft stedelijk waterbeheer - gaan om het stimuleren van de uitvoering van duurzame maatregelen die door de gemeenten in hun gemeentelijke waterplannen zijn genoemd. Tevens zullen we in 2007 een vervolg geven aan de uitvoering van innovatieve projecten om de afvalwaterstromen te scheiden ("het nieuwe plassen"), met als uiteindelijk doel de oppervlaktewaterkwaliteit in en om de stad te verbeteren en het realiseren van een duurzaam en veerkrachtig watersysteem.**

## Financieel totaaloverzicht programma

| 34001 Waterhuishouding algemeen | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 25.447 | 152.220 | 31.300 | 31.690 | 32.270 | 32.800 |
| Apparaatskosten | 225.089 | 238.398 | 204.036 | 214.740 | 220.651 | 225.712 |
| Totaal lasten | 250.536 | 390.618 | 235.336 | 246.430 | 252.921 | 258.512 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 250.536 | 390.618 | 235.336 | 246.430 | 252.921 | 258.512 |

| 34002 Beleidsmonitoring | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 15.552 | 64.750 | 15.700 | 15.950 | 16.300 | 16.600 |
| Apparaatskosten | 162.234 | 31.860 | 181.147 | 190.650 | 195.898 | 200.391 |
| Totaal lasten | 177.786 | 96.610 | 196.847 | 206.600 | 212.198 | 216.991 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 177.786 | 96.610 | 196.847 | 206.600 | 212.198 | 216.991 |

| 34003 Realisatie gewenst grond- en opp. waterregiem en verdrogingsbestrijding | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | - | - | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 139.352 | 67.366 | 189.621 | 199.568 | 205.062 | 209.766 |
| Totaal lasten | 139.352 | 67.366 | 189.621 | 199.568 | 205.062 | 209.766 |
| Totaal baten | - | - | | - | - | - |
| Saldo | 139.352 | 67.366 | 189.621 | 199.568 | 205.062 | 209.766 |

| 34004 Waterhuishoudkundige inrichting | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 89.449 | - | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 500.341 | 415.779 | 482.130 | 507.422 | 521.390 | 533.349 |
| Totaal lasten | 589.790 | 415.779 | 482.130 | 507.422 | 521.390 | 533.349 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 589.790 | 415.779 | 482.130 | 507.422 | 521.390 | 533.349 |

| 34101 Waterschappen | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | - | - | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 204.499 | 352.299 | 202.980 | 213.628 | 219.509 | 224.544 |
| Totaal lasten | 204.499 | 352.299 | 202.980 | 213.628 | 219.509 | 224.544 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 204.499 | 352.299 | 202.980 | 213.628 | 219.509 | 224.544 |

| 34201 Muskusrattenbestrijding | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 901.833 | 919.420 | 914.310 | 938.910 | 965.210 | 984.110 |
| Apparaatskosten | 29.677 | 18.654 | 18.475 | 19.444 | 19.979 | 20.438 |
| Totaal lasten | 931.510 | 938.074 | 932.785 | 958.354 | 985.189 | 1.004.548 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 931.510 | 938.074 | 932.785 | 958.354 | 985.189 | 1.004.548 |

| 34301 Optimaal beheer waterpeilen op de provinciale kanalen | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 72.151 | 131.677 | 129.956 | 128.235 | 126.514 | 124.793 |
| Apparaatskosten | 80.571 | 94.422 | 60.513 | 63.688 | 65.441 | 66.942 |
| Totaal lasten | 152.722 | 226.099 | 190.469 | 191.923 | 191.955 | 191.735 |
| Totaal baten | - | 64.800 | 64.800 | 64.800 | 64.800 | 64.800 |
| Saldo | 152.722 | 161.299 | 125.669 | 127.123 | 127.155 | 126.935 |

| 34401 Grondwaterwet | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 150.434 | 397.321 | 647.000 | 647.050 | 647.100 | 647.160 |
| Apparaatskosten | 149.523 | 344.775 | 157.361 | 165.616 | 170.175 | 174.078 |
| Totaal lasten | 299.957 | 742.096 | 804.361 | 812.666 | 817.275 | 821.238 |
| Totaal baten | 742.550 | 731.805 | 731.805 | 731.805 | 729.235 | 729.235 |
| Saldo | 442.593- | 10.291 | 72.556 | 80.861 | 88.040 | 92.003 |

| Totaal programma | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 2.746.152 | 3.228.941 | 3.234.529 | 3.336.591 | 3.405.499 | 3.460.683 |
| Baten | 742.550 | 796.605 | 796.605 | 796.605 | 794.035 | 794.035 |
| Saldo | 2.003.602 | 2.432.336 | 2.437.924 | 2.539.986 | 2.611.464 | 2.666.648 |

## Programma 5.0. Milieu algemeen

**Portefeuillehouder: mevrouw T. Klip-Martin.**

**Missie**

**De Productgroep Milieubeheer staat voor een schoon milieu in Drenthe, door actief met u samen te werken aan een inspirerend beleid, een zorgvuldige uitvoering en innovatieve oplossingen. De volgende inhoudelijke thema's hebben prioriteit.**

**1. Wettelijke taken, onder meer vergunningverlening (zie programma 5.2).**

**2. Klimaatverandering en energie.**

**3. Gezondheid en milieu.**

**4. Milieu en leefomgeving.**

**5. Geen opslag radioactief en gevaarlijk afval in de diepe ondergrond.**

## Programmaonderdeel 35003 Milieubeleidsplanning

**Contactpersoon: de heer J. Akse, toestelnummer 58 33.**

**Bronnen van beleid**

- Wm en overige milieuwetgeving.
- POP II.
- Bestuursprogramma.
- NMP.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Operationalisering duurzame ontwikkeling | 1.1. Duurzaamheid in de NMP-lijnen Klimaat en energie, Milieu en leefomgeving, Handhaving en externe veiligheid en in het IPO door het opstellen van uitvoeringsprogramma's. | Aantal opgestelde uitvoeringsprogramma's. | 2 | 3 | 4 | - | - |

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| | 1.2. Inbreng duurzaamheid in Kompas door participatie in projecten en beleid. | Aantal projecten die zijn beoordeeld op duurzaamheid.<br><br>Inhoudelijke bijdrage aan het opstellen van Kompas 2. | -<br><br>- | Alle nieuwe Kompas-projecten.<br><br>Duurzaamheid is herkenbaar aanwezig in Kompas 2 | Alle nieuwe Kompas-projecten.<br>- | Alle nieuwe Kompas-projecten.<br>- | Alle nieuwe Kompas-projecten.<br>- |
| | 1.3. Inbreng duurzaamheid in Regiovisie door participatie in projecten en beleid. | Aantal projecten.<br><br>Inhoudelijke bijdrage aan de VROM-duurzaamheidsagenda. | 1<br><br>- | 3<br><br>Duurzaamheid is herkenbaar aanwezig in de Agenda. | - | - | - |
| | 1.4. Opstellen en uitvoeren van de Programmalijn veiligheid, duurzaamheid en milieu. | Programmalijn.<br><br>Aantal Uitvoeringsprogramma's. | -<br><br>1 | 1<br><br>- | 1<br><br>1 | -<br><br>- | -<br><br>- |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

- Programmalijn veiligheid en duurzaamheid (invulling geven aan programmalijn 5).
- Duurzaamheidsuitwerking Kompas 2 (concreet maken van (duurzame) ambities).
- Grounds for Change (transitie naar duurzame energie wordt binnen een internationaal project ruimtelijk vorm gegeven).
- Energiek Drenthe: Uitvoeringsprogramma 2008 en verder vraagt minimaal € 450.000,-- extra inzet per jaar.
- Beperking is de kleine formatie voor projecten energie.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Uitvoeren van de Programmalijn en de NMP-lijnen | 1 Programmalijn.<br><br>1 NMP-thema Veiligheid en handhaving. | Eind 2007.<br><br>Eind 2007. | Rijk, gemeenten en brandweer.<br><br>Gemeenten en VROM-Inspectie. | Gemeenten en brandweer intensiveren samenwerking op het vlak van externe veiliheid.<br><br>Gemeenten intensiveren samenwerking op het vlak van handhaving. |

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Participatie in het proces van het opstellen en uitvoeren van de Regiovisie en Kompas 2 | Alle nieuwe Kompas-projecten.<br><br>3 Regiovisieprojecten (Leek-Roden, Tynaarlo, Assen).<br><br>1 Duurzaamheidsagenda binnen de Regiovisie. | 2006 en volgende jaren.<br><br>2006 en volgende jaren.<br><br>2007 | -<br><br>Gemeenten, Provincie Groningen, belangenverenigingen en bedrijfsleven.<br><br>Rijk, provincie Groningen en gemeenten. | Duurzaamheid is een vast onderdeel van Kompas-projectonwikkeling en Regiovisie. |

## Programmaonderdeel 35004 Milieucommunicatie

**Contactpersoon: mevrouw G. Pinxterhuis, toestelnummer 58 19.**

**Bronnen van beleid**

- POP II.
- Bestuursprogramma.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Het verkrijgen van draagvlak bij de bevolking, ondernemingen en organisaties voor het provinciale milieubeleid met betrekking tot duurzame ontwikkeling. | 1.1. Het opstellen van een communicatieplan. | Communicatieplan. | - | 1 | 1 | 1 | 1 |
| | 1.2. Ontwikkelen en toepassen van communicatiemiddelen. | Aantal publicaties Digitale Milieuwijzer.<br><br>Operationele website klimaat en energie. | -<br><br>- | 2<br><br>1 | 5<br><br>1 | 5<br><br>- | 5<br><br>- |
| | 1.3. Het ondersteunen van milieuorganisaties, mede ten behoeve van uitvoering van provinciale projecten. | Werkprogramma MFD. | 1 | 1 | 1 | 1 | 1 |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

## Programmaonderdeel 35005 Duurzame projectontwikkeling

**Contactpersoon: de heer J. Koops, toestelnummer 58 39.**

**Bronnen van beleid**

- POP II.
- Wm.
- Energiek Drenthe.
- Convenant duurzaam bouwen.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Het bevorderen van duurzame ontwikkeling (en daardoor verminderen van de milieubelasting) door het stimuleren en (doen) uitvoeren van projecten op dit gebied. | 1.1. Uitvoeren projecten conform het Uitvoeringsprogramma Energiek Drenthe. | Afgeronde projecten Uitvoeringsprogramma.<br>Reductie CO2-emissie. | -<br>4,5 Mton (2000) | 46 %<br>- | 30 %<br>- | 13 %<br>- | 11 %<br>0,5 Mton reductie in 2010. |
| | 1.2. Uitvoeren Sustain (EU-project) | Afgeronde (deel)projecten. | - | - | 5 | - | - |
| | 1.3. Preventie en hergebruik implementeren in de vergunning. | Implementatiegraad (relevante nieuwe vergunningen). | - | - | 100 % | 100 % | 100 % |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Uitvoering geven aan de Energiek Drenthe. | | 2007 | Overheden, bedrijven en maatschappelijke organisaties. | Minder gebruik van fossiele bronnen en daardoor ook minder CO2-uitstoot (Kyoto-streefwaarde). |
| Projectleiding en uitvoering van Parkmanagement in het kader van Sustain. | 5 deelprojecten. | 2007 | Interreg | Leren van elkaar waar het gaat om het vinden van duurzame oplossingen en dit vastleggen in een zogenaamd "Greenbook". |

## Uitvoering Collegeprogramma: Hoofdlijn veiligheid en sociaal evenwicht

**Externe Veiligheid**

De implementatie van maatregelen ter verhoging van de externe veiligheid ten aanzien van industriële inrichtingen, van het vervoer van gevaarlijke stoffen en bij grootschalige evenementen wordt onder regie van de provincie tot stand gebracht met behulp van het Provinciaal uitvoeringsprogramma externe veiligheid 2006–2010 Drenthe. Dit document is tot stand gekomen in samenwerking met de Drentse gemeenten en de Regionale Brandweer Drenthe.

Dit uitvoeringsprogramma dient ervoor om:

- het externe veiligheidsbeleid alsmede een structuurvisie voor Drenthe te ontwikkelen en te integreren in het totale Drentse veiligheidsbeleid;
- een risico-inventarisatie van potentieel gevaarlijke bronnen vast te leggen en actueel te houden;
- het transport van gevaarlijke stoffen in beeld te brengen en desgewenst de routering te regelen;
- de externe veiligheid in ruimtelijke plannen te borgen;
- het groepsrisico en het persoonlijk risico te analyseren en in het beleid te integreren;
- de saneringen van onaanvaardbaar risicovolle situaties te realiseren;
- een goede risicocommunicatie tot stand te brengen;
- in organisatorisch en professioneel opzicht de overheidsorganisaties te versterken.

Naast de van rijkswege te ontvangen doeluitkering wordt hiervoor voor de jaren 2006 en 2007 jaarlijks € 100.000,-- beschikbaar gesteld om de genoemde activiteiten en projecten voldoende te implementeren.

**Duurzame ontwikkeling**

Een van de speerpunten om invulling te geven aan duurzame ontwikkeling is het energie- en klimaatbeleid van de provincie. Een duurzame energiehuishouding is dan ook vastgesteld in het POP II als 1 van de 6 grondslagen in het Drentse omgevingsbeleid. Voor wat betreft het energie- en klimaatbeleid staat de in 2006 vastgestelde Nota Energiek Drenthe centraal. Hiermee willen wij ons richten op een reductie van de CO2-emissie binnen de provincie Drenthe van 6% en een toename in het gebruik van duurzame energie van 10% in 2020. Belangrijkste speerpunten zijn besparing, bodem, biomassa en bedrijven.

Ten behoeve van de realisatie van deze speerpunten wordt nauw samengewerkt met andere overheden, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties. Dit sluit aan bij het desbetreffende uitgangspunt uit het Collegeprogramma. De meest in het oog springende samenwerking is die in het kader van Energy Valley, waarbij in feite op integrale wijze invulling wordt gegeven aan zowel het sociaal-economische als het energiebeleid. Voor de uitvoering van de werkzaamheden is in 2006 ca. € 750.000,-- beschikbaar. Dit is inclusief de het bedrag van het Ministerie van VROM vanuit het klimaatconvenant BANS.

## Hoofdlijn stedelijke ontwikkeling: Kwaliteit van de gebouwde omgeving

**Binnen de Hoofdlijn stedelijke ontwikkeling is de aandacht voor milieuaspecten samengevat in 1 van de 4 centrale thema's: Stedelijke kwaliteit. Met dit thema zijn zaken verbonden als: duurzame stedenbouw, parkmanagement, externe veiligheid, duurzame energie-huishouding en het verbeteren van de milieu- en luchtkwaliteit.**
**Bij stedelijke ontwikkeling is de kwaliteit van de gebouwde omgeving van groot belang. Uitvoering van projecten biedt een uitgelezen kans om rekening te houden met allerlei milieuaspecten.**
**Het thema Stedelijke kwaliteit is mede richtinggevend voor de provinciale inzet in stedelijk gebied. De komende jaren zal een aantal projecten aan de orde zijn die de nadelige milieu-invloed van oude bedrijventerreinen nabij woongebieden beperken of doen verdwijnen. Het benutten en versterken van bestaand stedelijk gebied voor wonen en daarmee de centrumfunctie van steden krijgt zo een betere kans. Ook zal worden geparticipeerd in projecten waarbij specifieke duurzaamheidaspecten kunnen worden gerealiseerd. Een ontwikkelingsgerichte werkwijze en een provinciale regierol zullen hierbij de inzet zijn.**
**Naast middelen behorend bij dit begrotingshoofdstuk worden ook middelen ingezet uit de speciaal ingestelde reserve Stedelijke ontwikkeling (zie programma 9.1.).**

**Parkmanagement**
**Een speciaal aandachtspunt is parkmanagement waarmee we in 2004 al een start hebben gemaakt.**
**De komende periode worden de parkmanagementorganisaties verder geprofessionaliseerd, met als uiteindelijk doel verzelfstandiging in 2007. Ook wordt een verbredings- en verdiepingsslag ingezet. Gezamenlijk is een vijftal projecten uitgevoerd, te weten: SWOT-analyses, Communicatie, Bedrijfsplannen, Strategie omgaan met Free-riders en Contactbeheer. Daarnaast vinden er tal van afzonderlijke projecten plaats waarvan de kennis wordt gedeeld (afvalmanagement, inkoop groene energie, kinderopvang, ICT, KAM zorg, gebouw- en groenbeheer etc). Partner binnen het project is de Hogeschool Drenthe waarmee wordt samengewerkt aan het opzetten van een fysiek en virtueel Kenniscentrum Parkmanagement. Daarnaast wordt samen met de Kamer van Koophandel een project opgezet dat invulling geeft aan de rol van "energieregisseur" op bedrijventerreinen. Voor het komend jaar is voor parkmanagement een budget van € 100.000,-- begroot.**

## Financieel totaaloverzicht programma

| 35003 Milieubeleidsplanning | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 372.471 | 326.750 | 328.000 | 377.000 | 385.000 | 393.000 |
| Apparaatskosten | 201.060 | 174.892 | 271.833 | 286.093 | 293.968 | 300.711 |
| Totaal lasten | 573.531 | 501.642 | 599.833 | 663.093 | 678.968 | 693.711 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 573.531 | 501.642 | 599.833 | 663.093 | 678.968 | 693.711 |

| **35004 Milieucommunicatie** | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 430.483 | 409.378 | 401.115 | 412.707 | 423.990 | 435.672 |
| Apparaatskosten | 82.889 | 59.259 | 178.570 | 187.938 | 193.111 | 197.541 |
| Totaal lasten | 513.372 | 468.637 | 579.685 | 600.645 | 617.101 | 633.213 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 513.372 | 468.637 | 579.685 | 600.645 | 617.101 | 633.213 |

| **35005 Duurzame projectontwikkeling** | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 364.147 | 1.406.866 | 400.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 |
| Apparaatskosten | 606.805 | 883.444 | 809.819 | 852.302 | 875.762 | 895.851 |
| Totaal lasten | 970.952 | 2.290.310 | 1.209.819 | 1.352.302 | 1.375.762 | 1.395.851 |
| Totaal baten | 46.727 | 305.706 | - | - | - | - |
| Saldo | 924.225 | 1.984.604 | 1.209.819 | 1.352.302 | 1.375.762 | 1.395.851 |

| **Totaal programma** | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 2.057.855 | 3.260.589 | 2.389.337 | 2.616.040 | 2.671.831 | 2.722.775 |
| Baten | 46.727 | 305.706 | - | - | - | - |
| Saldo | 2.011.128 | 2.954.883 | 2.389.337 | 2.616.040 | 2.671.831 | 2.722.775 |

## Programma 5.1. Bodem

**Portefeuillehouder: mevrouw T. Klip-Martin.**

**Missie**

**Het Drents bodembeleid heeft als missie:**

- **wat betreft het bodembeleid in het algemeen: het ontwikkelen, monitoren en evalueren van beleid voor het behouden en verbeteren van de functionele eigenschappen die de bodem heeft voor mens, plant en dier;**
- **wat betreft het bodembeschermingsbeleid: het behouden en verbeteren van de kwaliteit van de bodem en het grondwater, zodat algemene en specifieke bodemwaarden in stand blijven en de bodem blijvend gebruikt kan worden voor toegekende functies;**
- **wat betreft het bodemsaneringsbeleid: het saneren van verontreinigingen, zodat de kwaliteit van bodem en grondwater voldoet aan de functionele eisen voor het gewenste gebruik van de bodem;**
- **wat betreft het beleid ten aanzien van de verwerking van afvalstoffen: binnen het kader van duurzame ontwikkeling realiseren van de gewenste milieukwaliteit in Drenthe, rekening houdend met de huidige milieukwaliteit.**

## Programmaonderdeel 35202 Bodemsanering

**Contactpersoon: de heer J. Bakker, toestelnummer 58 20.**

**Bronnen van beleid**

In het Meerjarenprogramma Wet bodembescherming 2005-2009 staat het Drentse beleid en de te bereiken doelstellingen verwoord. Dit meerjarenprogramma stoelt op de WBB en de bijbehorende Algemene maatregelen van bestuur en ministeriële regelingen. Het meerjarenprogramma is de basis voor de financiering van de uitvoering van de wettelijke taken op het gebied van de bodemsanering en het verkrijgen van de bijdrage uit het rijksbudget voor de bodemsanering.

**Omschrijving doelstelling**

Voor 2030 dienen gevallen van ernstige bodemverontreiniging van voor 1987 te zijn gesaneerd/beheerst, zodanig dat zij voldoen aan de eisen gesteld voor de specifieke functie van deze locaties. Tevens dienen, totdat deze doelstelling is gehaald, de knelpunten in de maatschappelijke ontwikkeling ten gevolge van bodemverontreiniging te worden opgelost en risico's voor de volksgezondheid en het milieu te worden weggenomen. Voortgang hierin is afhankelijk van de beschikbaarheid van financiële bijdragen van het Rijk en derden.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Voorbereiden en uitvoeren overheidssaneringen door de provincie. | 1.1. In 2007 wordt 1 sanering afgerond. | Aantal afgeronde saneringen. | 25 | 4 | 1 | 2 | 200 |
| 2. Toetsen bodemsaneringsprojecten door derden en uitvoering. | 2.1. In 2007 worden circa 30 saneringen door derden afgerond. | Aantal afgeronde saneringen door derden. | 437 | 20 | 30 | 50 | 2500 |
| 3. Sanering gasfabrieksterreinen. | 3.1. In 2007 wordt de grondsanering van de gasfabriek Meppel in gang geze.t | Aantal in gang gezette saneringen gasfabrieksterreinen. | 1 | 1 | 0 | 1 | 0 |
| 4. Bodemsanering ISV door projectgemeenten. | 4.1. Gemeenten voeren geplande ISV-bodemsaneringen uit. | Aantal uitgevoerde ISV-bodemsaneringen door projectgemeenten. | 0 | 0 | 1 | 1 | 1 |
| 5. Bodemsanering ISV door programmagemeenten. | 5.1. In 2007 realiseren de individuele gemeenten circa<br>20 projecten uit de ISV-2-programma's (2005-2009). | Percentage projecten. | 0 | 20% | 20% | 20% | 40% |
| 6. Beheer Geografisch landelijk overheidsbodeminformatiesysteem (Globis)/landsdekkend beeld (werkvoorraad bodemsanering). | 6.1. Jaarrapportage voortgang bodemsaneringsoperatie.<br>Basis voor de informatieverstrekking aan derden al dan niet via website. | Aantal jaarrapportages.<br>Aantal informatieverzoeken. | 1<br>3.000 | 1<br>1.000 | 1<br>1.000 | 1<br>1.000 | 1<br>1.000 |
| 7. Bijzonder inventariserend onderzoek. | 7.1. In 2007 worden 50 oriënterende onderzoeken uitgevoerd (bepalen werkvoorraad). | Aantal uitgevoerde oriënterende onderzoeken. | 1.000 | 50 | 50 | 100 | 5.000 |
| | 7.2. Opstellen plan van aanpak doorwerking beleidsprojecten. | Aantal plannen van aanpak. | 20 | 1 | 1 | 1 | 5 |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

De activiteiten en de benodigde financiële bijdragen van derden worden sterk bepaald door de economische ontwikkelingen. Er wordt vaak alleen gesaneerd bij verbouw of nieuwbouw.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Doelen / prestatienummer | Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Voorbereiden en uitvoeren overheidssaneringen door de provincie / 3520206 | a) Programmeren en uitvoeren van onderzoek en sanering (inclusief monitoring/nazorg).<br>b) Vergunning verlenen.<br>c) Financiële afhandeling en verantwoording.<br>d) Afstemmen met gemeenten.<br>e) Afstemmen met grondeigenaar en andere belanghebbenden.<br>f) Coördineren van feitelijke uitvoering van de sanering.<br>g) Beoordelen van vergunning op handhaafbaarheid en uitvoeren handhaving.<br>h) Vergunningverlening in kader van Grondwaterwet. | Uitvoering projecten en activiteiten volgens meerjarenplanning. | Besteding beschikbare WBB-middelen (€ 2,4 miljoen/jaar voor de periode 2005-2009). | Gemeenten,<br>derden (eigenaren en veroorzakers). | Bestuurlijk:<br>Gemeente: a) financiële reservering plegen b) planningsafstemming van saneringsoperatie met bestemmingsplan en vergunningverlening.<br><br>Maatschappelijk:<br>Bijdrage leveren aan het wegwerken van de werkvoorraad/het saneren van historische gevallen van ernstige bodemverontreiniging (ontstaan voor 1987). |
| 2. Toetsen bodemsaneringsprojecten door derden en uitvoering bedrijvenregeling / 3520207 | a) Informatieverschaffing op aanvraag (over bodemkwaliteit en zo nodig over aanpak van onderzoek en sanering).<br>b) Vergunningverlening.<br>c) Beoordelen van vergunning op handhaafbaarheid en uitvoeren handhaving.<br>d) Informeren van bedrijven en subsidieverlening bedrijvenregeling. | Het verlenen van 60 beschikkingen saneringsplannen.<br><br>Subsidieverlening in kader van bedrijvenregeling. aan 5 bedrijven. | | Bedrijven.<br>Particulieren.<br>Gemeenten.<br>Adviesbureaus en aannemers. | Bedrijven realiseren saneringsoperaties op basis van regeling SEB c.q. gemaakte afspraken met provincie c.q. onder bestuurlijke dwang.<br>Voor particulieren: passief doel: bijdrage leveren aan het oplossen van de stagnatie in de particulier maatschappelijke ontwikkelingen (bouw en eigendomstransacties)<br><br>Maatschappelijke doorwerking bedrijvenregeling: Tot en met 2007 gaan 5 bedrijven saneren met gebruikmaking van de bedrijvenregeling. |
| 3. Sanering gasfabrieksterreinen / 3520216 | a) Regievoering (actieve ondersteuning van gemeenten binnen de 3 projectteams), vergunningverlening en handhaving, subsidiëring op programmatische basis.<br>b) Beoordelen van vergunning op handhaafbaarheid en uitvoeren handhaving.<br>c) Afstemming met desbetreffende ISV-programma's/programma stad. | - Uitvoering sanering gasfabriek Meppel.<br><br>- Saneringsbeschikking gasfabriek Assen.<br><br>- Convenant of bestuursovereenkomst gasfabriek Assen. | | Gemeenten Assen, Coevorden en Meppel.<br>Energiebedrijven (Rendo en Essent). | Bestuurlijk:<br>Gemeenten dragen zorg voor voorbereiding/uitvoering bodemsanering.<br>Maatschappelijk:<br>De bodemsanering op de drie gasfabrieksterreinen wordt uitgevoerd op basis van de drie individuele projectplanningen (3e start 2007). |

| Doelen / prestatienummer | Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|---|
| 4. Bodemsanering ISV door projectgemeenten / 3520217 | a) Regievoering (actieve ondersteuning gemeenten; vergunningverlening en handhaven; subsidiëring op projectniveau).<br>b) Beoordelen van vergunning op handhaafbaarheid en uitvoeren handhaving. | Voortgang project: in uitvoering volgens planning. | | 7 projectgemeenten ISV. | Bestuurlijk:<br>Alle desbetreffende gemeenten zijn in staat om bodemsaneringacties uit te voeren en hierover zijn werkafspraken gemaakt (saneringsplanning).<br>Maatschappelijk:<br>Gemeenten realiseren bodemsaneringsoperaties conform projectplanning. |
| 5. Bodemsanering ISV door programmagemeenten / 3520218 | a) Faciliteren: vanaf 2005 jaarlijks toetsen van voortgang Meerjarenontwikkelingsplan (MOP) aan beoogde doelen.<br>b) Jaarlijks rapporteren over voortgang aan VROM.<br>c) Beoordelen van vergunning op handhaafbaarheid en uitvoeren handhaving. | Voortgang project: in uitvoering volgens planning. | | 4 programma-gemeenten ISV. | Bestuurlijk:<br>Vanaf 2005: 2 maal per jaar voortgang bespreken met de 4 programmagemeenten.<br><br>Maatschappelijk:<br>Vanaf 2005: de 4 programmagemeenten realiseren bodemsaneringsoperaties conform de programmaplanning. |
| 6. Beheer Geografisch landelijk overheidsbodeminformatiesysteem (Globis)/landsdekkend beeld (werkvoorraad bodemsanering) / 3520219 | Procesregie en beheren informatievoorziening landsdekkend beeld bodemsanering. | Voortgang project: in uitvoering volgens planning. | | Gemeenten en grootsaneerders. | Goed informeren en actualiseren GLOBIS (Arhusverdrag). |
| 7. Bijzonder Inventariserend onderzoek / 3520220 | Taakgerichte uitvoering van niet-locatiegebonden onderzoek. | Voorbereidende en bedrijfsspecifieke onderzoeken. | | Gemeenten.<br>Adviesbureaus. | Niet van toepassing. |

## Programmaonderdeel 35205 Beheer afvalstoffen

**Contactpersoon: de heer K. van den Berg, toestelnummer 58 42.**

**Bronnen van beleid**

- Landelijk afvalbeheerplan.
- POP II.
- EU-Richtlijnen.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Het volgen en beïnvloeding van de rijks- en Europese standpunten c.q. regelgeving aangaande berging afval diepe ondergrond. | | Berging afval in zoutkoepels.<br>Inspraak. | Nee<br>100 % | Nee<br>100 % | Nee<br>100 % | Nee<br>100 % | Nee<br>100 % |
| 2. Jaarlijks vaststellen nazorgheffing. | | Aantal vastgestelde heffingen. | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

-

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| - Actieve participatie in de discussies rondom het gebruik van de diepe ondergrond.<br>- Actieve participatie in de RADO-werkgroep (IPO). | Geen opslag in zoutkoepels. | 2006 en volgende jaren. | IPO, Ministeries EZ en VROM en bedrijven. | Partners onderschrijven het Drentse standpunt. |

## Programmaonderdeel 35206 Bodemkwaliteitsbeheer

**Contactpersoon: de heer A.H. Smits, toestelnummer 54 55.**

**Bronnen van beleid**

- Besturen in balans.
- NMP3.
- Beleidsbrief bodem (Ministerie van VROM).
- Project BIELLS (Bodeminformatie essentieel voor landelijke en lokale sturing).
- Project Bodemambities.
- Vrijstellingsregeling grondverzet (Bouwstoffenbesluit).
- In ontwikkeling zijnde EU-bodemstrategie.
- Europese Gemeenschap (EG) Kaderrichtlijn bodem.

**Omschrijving doelstelling**

Bij maatschappelijk activiteiten en processen wordt optimaal rekening gehouden met de onderscheiden bodem-kwaliteiten

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Interbestuurlijke samenwerking. | 1.1. Realiseren en in stand houden van de samenwerking tussen alle relevante overheden. | Open relaties met respect voor ieders verantwoordelijkheid op bestuurlijk en ambtelijk niveau. | Niet van toepassing. | | | | |
| | 1.2. Opstellen bodembeleidsplannen door gemeenten en terreinbeheerders. | Aantal bodembeleidsplannen. | 0 | 2 | 2 | 4 | 15 |
| 2. Bodembiodiversiteit in natuurgebieden en landbouwgronden. | 2.1. Kennisontwikkeling ten behoeve van inbrengen in landelijke en Europese beleidskaders. | Kennisoverdracht door middel van deelname in landelijke en Europese projectgroepen. Realiseren van een pilot voor bodembiologische referenties. | 1 | Doorwerking | Doorwerking | Doorwerking | Doorwerking. |
| | 2.2. Gemeenten en terreinbeheerders besteden aandacht aan dit aspect. | Aantal plannen die deze aspecten bevatten. | 0 | 0 | 1 | | |
| 3. Gevolgen storten vrijkomende schone grond uit natuurontwikkelingsprojecten in ontgrondingsgaten. | 3.1. Bepalen beleidsstandpunt in 2006 na overleg met waterschappen en gemeenten. | GS-besluit, al dan niet gevolgd door opname aanvullende bepalingen in POV. | 0 | 1 | Doorwerking | Doorwerking | Doorwerking. |
| 4. Beheer bodemkwaliteiten door externe beleidsintegratie. | 4.1.Optimaal rekening houden met de bodemaspecten (chemisch, fysiek en biologisch) bij de vorming en realisatie van provinciaal beleid en beleid van andere overheden. | Aantal situaties waarbij het subdoel niet is gerealiseerd.<br><br>Ontwikkelen Integraal beleidskader. | 0 | 0 | 0 | 0 | In het provinciaal omgevingsbeleid en het beleid van andere overheden heeft alles zijn beslag gekregen. |
| 5. BIELLS | 5.1. Een adequate doorwerking in het bodembeleid, waarbij zoveel mogelijk wordt gestreefd naar doorwerking op andere beleidsvelden. Een en ander is van belang voor de ontwikkeling van het provinciaal omgevingsbeleid. | Voorlopig Integraal beleidskader ontwikkeld en uitgevoerd.<br><br>Ontwikkelen indicatoren bodemgebruik in de landbouw. | Niet van toepassing. | Doorwerking | Doorwerking | Doorwerking | In het provinciaal omgevingsbeleid en het beleid van andere overheden heeft alles zijn beslag gekregen. |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

Landelijke en internationale kaders zijn nog niet geheel uitgekristalliseerd.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Doelen / prestatienummer | Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Interbestuurlijke samenwerking / 3520601 | Ontwikkelen regionale en lokale bodemambities onder voorwaarde dat referenties (chemisch en fysisch) gereed komen (landelijk). | Gezamenlijk met de gemeenten in 2006 ontwikkelen van een PvA voor het formuleren van provinciale en gemeentelijke bodemambities. | PvA gereed in 2007 | Bodemberaad Drenthe (gemeenten). | Bodemambities zijn geformuleerd in het overheidsbeleid en worden daadwerkelijk gerealiseerd. |
| 2. Bodembiodiversiteit in natuurgebieden en landbouwgronden / 3520602 | In afwachting van EU-beleid; voorlopig inzet beperken tot de bodembiologische referenties. | Planning opstellen na het formuleren van internationale beleidsformulering. | 2007 | Terreinbeheerders, gebruikers van landbouwgronden en andere overheden. | Realiseren van functie-afhankelijke bodemkwaliteit. |
| 3. Gevolgen storten vrijkomende schone grond, verrijkt met nutriënten en bestrijdingsmiddelen uit natuurontwikkelingsprojecten in ontgrondingsgaten / 3520603 | Zie boven. | Voortgang project: volgens planning. | | Terreinbeheerders. | Bevoegde gezagen zijn in staat het overeengekomen beleid uit te voeren en doen dat ook. |
| 4. Beheer bodemkwaliteiten door externe beleidsintegratie / 3520604 | Zie boven. | Voortgang project: volgens planning. | | Provincie.<br>Gemeenten.<br>Waterschappen.<br>Terreinbeheerders. | Doorwerking van functie-afhankelijke bodemkwaliteit. |
| 5. BIELLS / 3520605 | Interpreteren van de resultaten van pilotprojecten BIELLS (startprojecten) naar de Drentse situatie. | Voortgang project: volgens planning. | | Gemeenten en intermediaire organisaties. | Doorwerking van functie-afhankelijke bodemkwaliteit. |

## Programmaonderdeel 35207 Waterbodemsanering

**Contactpersoon: de heer W. van Oosterom, toestelnummer 53 34.**

**Bronnen van beleid**

- Bestuurlijk advies Tienjarenscenario waterbodems (februari 2002) en kabinetsstandpunt Tienjarenscenario waterbodems (23 april 2002; TK, vergaderjaar 2001 2002, 26 401, nummer 28).
- POP (7 juli 2004), C.6.3 onder Verontreinigde waterbodems en Tienjarenscenario (bladzijde 126).
- Meerjarenprogramma WBB 2005-2009 (provincie Drenthe, november 2004): Hoofdstuk 3.10 (bladzijde 32).

**Omschrijving doelstelling**

Het saneren van verontreinigde waterbodems (door onderhoudsbaggerwerk al of niet in combinatie met saneringsbaggerwerk), conform het landelijk opgestelde TJS waterbodems wat betekent dat in 2025 de provincie in samenwer-

king met waterschappen en gemeenten de gestelde saneringsopgave (raming 2001: 4,5 miljoen $m^3$; actualisatie 2005: 2,0 miljoen $m^3$) gerealiseerd heeft volgens een gezamenlijke jaarlijkse programmering, waarbij in de periode tot 2009 de huidige achterstand met 20% verminderd zal worden. Hierbij hoort tevens het zorg dragen voor voldoende depotcapaciteit voor be-/verwerking van baggerslib zonder directe bestemming (voor de gehele periode tot 2025 moet rekening gehouden worden met depotcapaciteit voldoende voor verwerking van in totaal 0,8 miljoen $m^3$).

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Saneren waterbodems | 1.1. Verwijderen van ongeveer 80.000 $m^3$ verontreinigde waterbodem, conform uitvoeringsprogramma van het landelijke TJS. | $m^3$ verwijderde verontreinigde waterbodem. | 2.000.000 $m^3$ | 120.000 $m^3$ | 80.000 $m^3$ | 100.000 $m^3$ | ca 100.000 $m^3$ / jaar |
| 2. Vergroten verwerken slibcapaciteit door aanleg baggerdepots | 2.1. Vanaf 2006 zorg dragen voor een beschikbare depotcapaciteit om ten minste 50.000 $m^3$ baggerspecie op jaarbasis te kunnen verwerken. | $m^3$ verwerkingscapaciteit. | 30.000 $m^3$ | 50.000 $m^3$ | 75.000 $m^3$ | 75.000 $m^3$ | |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

Ad 1. Als alle werken worden uitgevoerd die op dit moment geprogrammeerd zijn, wordt de geplande hoeveelheid te verwijderen verontreinigde baggerspecie ruimschoots gerealiseerd. Door diverse oorzaken kan de uitvoering van werken vertraging oplopen (inspraakprocedures, beperkingen voortvloeiend uit andere wet- en regelgeving zoals de Flora- en Faunawet (FFW), tegenvallende aanbestedingen waardoor minder budget beschikbaar blijft etc.). Daarnaast is het kunnen realiseren van programmadoel 1 afhankelijk van de mate waarin programmadoel 2 (realiseren depotcapaciteit) wordt bewerkstelligd. Extra aandachtspunt vormt de afstemming met de KRW. De doelstellingen vanuit de KRW kunnen leiden tot wijziging in de prioritering van baggerwerken en mogelijk ook tot intensivering van baggerwerken. Het inzicht hierin zal uiterlijk in 2007 verkregen moeten zijn.
Ad 2. In 2005 is ruim 40.000 $m^3$ aanvullende depotcapaciteit gerealiseerd in Nieuw-Amsterdam en Hoogeveen. Samen met reeds beschikbare capaciteit is de komende jaren circa 75.000 $m^3$ verwerkingscapaciteit op jaarbasis beschikbaar. Mogelijk knelpunt is dat de beschikbare capaciteit zich concentreert in Zuid-Drenthe.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Doelen / prestatienummer | Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Saneren waterbodems / 3520701 | A: Procesregie organiseren en uitvoeren:<br>a) loketfunctie binnen provincie<br>b) realisatie van monitoringsysteem (afgestemd op landelijke afspraken PMT)<br>c) aansturen vergunningverlening en handhaving saneringd) organiseren en faciliteren rijkssubsidie<br><br>B: Plannen van onderhoudsbaggerwerkzaamheden in afstemming met planning saneringsbaggerwerk (2006: alle geplande baggerwerken opgenomen in een provinciaal (meerjaren) baggerprogramma). | A: Voortgang project: in uitvoering volgens planning.<br><br>B: Voortgang afstemming baggerwerkzaamheden in relatie tot waterbeheersplannen: in uitvoering volgens planning. | | Provincie (WK).<br>Waterschappen.<br>Gemeenten. | Bestuurlijk:<br>Met waterschappen en gemeenten is overeenstemming over uitvoeringsprogramma en -protocol waterbodemsanering, inclusief gezamenlijke monitoring.<br>Maatschappelijk:<br>Vanaf 2000: verantwoordelijke overheden voeren baggerwerkzaamheden uit, conform programma<br><br>en continu: onderhoudsplichtigen (provincie, waterschappen en gemeenten) voeren onderhoudsbaggerwerkzaamheden uit, conform programma. |
| 2. Vergroten verwerken slibcapaciteit door aanleg baggerdepots / 3520702 | a) Realiseren van regionale baggerdepots.<br><br>b) Ten aanzien van ruimtelijke ordening voor bestemming depots: vroegtijdige communicatie over voornemens tot locatiekeuze en verankering in provinciaal omgevingsbeleid en bestemmingsplannen van depotlocaties.<br><br>c) Ingeval nieuwe depots moet vergunningverlening depots geregeld worden. | Voortgang project: in uitvoering volgens planning. | | Waterschappen.<br>Gemeenten.<br>Particuliere bedrijven. | Bestuurlijk:<br>Met waterschappen en gemeenten is overeenstemming over uitvoeringsprogramma en -protocol waterbodemsanering, inclusief gezamenlijke monitoring.<br>Maatschappelijk:<br>Overheden (en bedrijven) realiseren voldoende depotcapaciteit om baggerspecie die niet direct op de kant kan worden gebracht te kunnen verwerken. |

## Programmaonderdeel 35208 Bescherming grondwater voor drinkwatervoorziening

**Contactpersoon: mevrouw M.W. Kelder, toestelnummer 55 89.**

**Bronnen van beleid**

- Wm, artikel 1.2.
- POP II.
- EG KRW.

**Omschrijving doelstelling**

De productie van drinkwater, onafhankelijk van de bronnen, geschiedt zonder ingrijpende en kostbare zuivering. Daarnaast voldoet het grondwater in de gehele provincie aan de kwaliteitsnormen in de EG drinkwaterrichtlijn. Verder voldoet het bovenste grondwater in grondwaterbeschermingsgebieden op termijn aan de EU-streefwaarde van 25 mg/l nitraat.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Voorkomen van de verontreiniging en aantasting van de waterwingebieden (puttenveld). | 1.1. Veilig stellen van de bronnen voor de drinkwatervoorziening, mede ter voldoening aan de EG KRW. | Aantal operationele beheerplannen van de waterleidingbedrijven toetsen voor waterwingebieden. | 0 | Beheerplannen voor alle 15 waterwingebieden. | 15 | Gereed | |
| | | Toetsing publiek – privaatrechtelijk grondwaterbeschermingsbeleid. | 0 | | 15 | Gereed | |
| 2. Voorkomen van verontreiniging en aantasting van de grondwaterbeschermingsgebieden. | 2.1. Veilig stellen van de bronnen voor de drinkwatervoorziening, mede ter voldoening aan de EG KRW. | Een pubkiekrechtelijk risicogeoriënteerd grondwaterbeschermingsbeleid. | 0 | | 1 | | |
| | | Toetsing gemeentelijke plannen aan beleid. | | | 60 | | |
| | | Toetsing gemeentelijke milieuvergunningen en advisering. | 0 | | 10 | | |
| 3. Voorkomen van verontreiniging van het oppervlaktewater met het oog op het veiligstellen van de drinkwatervoorziening uit de Drentsche Aa. | 3.1. Het water in de Drentsche Aa is blijvend geschikt als bron voor de drinkwatervoorziening. | Aantal stagnaties van waterinname als gevolg van onvoldoende kwaliteit. | 0 | | 0 | | |
| 4. Onderzoek. | 4.1. Duurzaam veilig stellen van de bronnen van de drinkwatervoorziening. | Instellen van een grondwater-beschermingsfonds. | 0 | | 1 | Idem. | Idem. |
| | | Projecten ten behoeve van veilig stellen grondwaterkwaliteit. | 0 | | 2 | 2 | |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

Het grondwaterbeleid in het POP wordt getoetst aan de KRW. Hieruit kan een operationalisering van het grondwaterbeleid naar voren komen. Bescherming van het Drents plateau wordt uit oogpunt van drinkwatervoorziening steeds belangrijker en strategischer.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Doelen / prestatienummer | Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Voorkomen van de verontreiniging en aantasting van de waterwingebieden (puttenveld) / 3520801 | Procesregie met drinkwaterbedrijven op wingebieden en de uitvoering van natuurontwikkeling in waterwingebieden en grondwaterbeschermingsgebieden. | Beheersplannen worden getoetst aan de laatste beleidsontwikkeling.<br>Geactualiseerd grondwaterbeschermingsbeleid gebaseerd op privaat- en publiekrechtelijke scheiding. | 2007 | Waterleidingbedrijven en mogelijke gebruikers van de waterwingebieden. | Bestuurlijk:<br>2007: operationeel grondwater-beschermingsbeleid en -fonds:<br>Actuele POV op basis van risicobenadering.<br>Maatschappelijk:<br>2010: Landbouwsector heeft gebruik mest en bestrijdingsmiddelen verminderd en maakt geen gebruik van reststoffen als meststof. |
| 2. Voorkomen van verontreiniging en aantasting van de grondwaterbeschermingsgebieden/ 3520802 | Actualisering POV op basis van maatregelen ten behoeve van grondwaterbeschermingsgebieden.<br>Instrumenten doorontwikkelen ter bescherming van het grondwater (stimulering, voorlichting, regelgeving, etc.). | Geactualiseerd grondwaterbeschermingsbeleid, rekening houdend met de risico's.<br><br>Alle bouw- en milieuaanvragen binnen grondwaterbeschermingsgebieden getoetst aan bestaand beleid.<br><br>Gecontinueerd convenant waterleidingbedrijven-landbouwbedrijfsleven. | 2007 | Landbouwbedrijfsleven, andere bedrijven, gemeenten, waterschappen en burgers en waterleidingbedrijven. | Idem. |
| 3. Voorkomen van verontreiniging van het oppervlaktewater met het oog op het veilig stellen van de drinkwatervoorziening uit de Drentsche Aa / 3520803 | Handhavingsinstructies op basis van nieuw inzichten in beleid.<br>2007: handhavingsregime Drentsche Aa op basis van nieuwe inzichten. | Aangepaste convenanten op basis van nieuw beleid. | Actualisatie 2 convenanten in 2007. | Landbouwbedrijven, waterschap, boermarken, gemeenten en waterbedrijven. | Herijking convenanten gebruik bestrijdingsmiddelen en innemen van oppervlaktewater voor het vullen en spoelen van spuitmachines. |
| 4. Onderzoek / 3520804 | Onderzoek naar consequenties EG KRW en de Richtlijn grondwater door het volgen beleidsontwikkelingen en instrumentontwikkeling grondwaterbescherming. | EG-bestendig grondwaterbeschermingsbeleid. | Beleid in 2007 operationeel. | Waterleidingbedrijven en bedrijven die water winnen dat bestemd is voor menselijke consumptie. | Grondwaterbeschermingsbeleid is EU-drinkwaternormproof. |

## Programmaonderdeel 35209 Bescherming aardkundige waarden/bodemarchief

**Contactpersoon: de heer E.P.H. Bregman, toestelnummer 58 63.**

**Bronnen van beleid**

- Europa: EU-bodemstrategie.
- Verdrag van Malta (Relatie bodem en archeologisch erfgoed).
- Rijk: vierde Nota RO.
- Beleidsbrief bodem.
- Beleidsbrief ruimtelijke ordening en ondergrond.
- Uitvoering POP II.

**Omschrijving doelstelling**

Het duurzaam beschermen van aardkundige waarden en het Drentse bodemarchief door het voorkomen van vermijdbare verontreiniging, alsmede de fysische en biologische aantasting van de bodem; het faciliteren van maatschappelijk nuttige en gewenste ontwikkelingen en het veilig stellen van niet of nauwelijks te vervangen bodemgerelateerde waarden; waar aantasting heeft plaatsgevonden is herstel geboden.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Behoud en bescherming via RO | | Beschrijving aardkundig waardevolle gebieden. | Evaluatie 2004. 100 gebieden beschreven. | Alle 300 gebieden beschreven.<br><br>Kennisontsluiting ten behoeve van ketenpartners.<br><br>Opstarten pilotprojecten ten behoeve van uitwerking en implementatie. | Inbreng voor toekomstig provinciaal beleid op orde na overleg met externe belanghebbenden.<br><br>Bijgesteld PvA (nieuwe beleidscyclus).<br><br>Afspraken met eigenaren/beheerders/gemeenten over beheersmaatregelen. | | |

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| | 1.1. Provincie en gemeenten bewaken de te beschermen gebieden met aardkundige waarden en Archeologische Monumentenkaart (AMK-)gebieden opdat nieuwe maatschappelijke activiteiten met een hoog risicoprofiel vermeden worden. | | 1 overzicht van grondwaterafhankelijke aardkundige waarden - gebieden/ bodems. | | | | |
| 2. Behoud en bescherming via Waterspoor | 2.1. Beheer van hydrologische omstandigheden in AMK-gebieden en gebieden met aardkundige waarden. | Gewenste grondwaterstand passend bij functies en specifieke waarden. | Zie 1.1. | Idem. | Idem. | | |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

Geen.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Doelen / prestatienummer | Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Behoud en bescherming via RO / 3520901 | 2007: het ontwikkelen van een beleidsplan aardkundige waarden en bodemarchief; afstemming met maatschappelijke organisaties over beleidsopzet (spoort ook met landelijke plannen).<br><br>Implementatie in provinciaal omgevingsbeleid: integraal beleid voor gebieden met overlappende gebiedstypen. | Voortgang project: in uitvoering volgens planning. | | Gemeenten; natuurbeschermingsorganisaties/terreinbeherende instanties (in verband met ruimtelijke inrichting en ruimtelijke samenhang). | Vanaf 2006: beleidsafstemming met gemeenten, waterschappen en terreinbeherende instanties en uitwerking in overleg met ketenpartners. |
| 2. Behoud en bescherming via Waterspoor / 3520902 | Voeren van waterbeleid gericht op hydrologisch beheer:<br>a) het ontwikkelen van een beleidsplan aardkundige waarden en bodemarchief, waaronder het vaststellen van een – bijgestelde - Archeologische Monumentenkaart (AMK), een kaart met morfologisch waardevolle gebieden;<br>b) afstemmen waterbeleid (hydrologische omstandigheden; KRW);<br>c) behoud van hydrologische omstandigheden (via waterbeleid); | Voortgang project: in uitvoering volgens planning. | | Waterschappen. | Bestuurlijk:<br>Vanaf 2006: alle waterschappen en terreinbeherende instanties hebben in hun waterbeheersplannen een peilbeheer en bewakingsregime voor de hydrologische omstandigheden opgenomen.<br>Maatschappelijk:<br>Vanaf 2006: waterschappen en terreinbeherende instanties bewaken hydrologische omstandigheden, conform beleid. |

## Programmaonderdeel 35210 Duurzaam bodembeheer in natuurgebieden

**Contactpersoon: de heer K. Folkertsma, toestelnummer 58 64 (bij afwezigheid de heer A. Scheper, toestelnummer 55 29)**

**Bronnen van beleid**

- Europa: EU-bodemstrategie
- EG KRW.
- Rijk: 4e Nota RO.
- Beleidsbrief Bodem.
- Wav.
- Provincie: POP II.

**Omschrijving doelstelling**

Zorg dragen dat natuurontwikkeling en –beheer zodanig plaatsvinden dat de bodemomstandigheden worden geoptimaliseerd voor de gewenste natuurkwaliteit en dat vermijdbare verontreinigingen van de bodem en grondwater worden voorkomen in natuurgebieden als gevolg van maatschappelijke activiteiten.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Bodemverarming voormalige landbouwgronden | 1.1. In 2007 worden afspraken met terreinbeheerders gemaakt met betrekking tot het treffen van effectgerichte maatregelen. | Ha's verarmde grond. | | Areaal vaststellen. | | | |
| 2. Effectgerichte verzuringsbestrijding | 2.1. In 2007 worden enkele van de 56 geplande bedrijfsverplaatsingen uitgevoerd en worden afspraken met terreinbeheerders gemaakt met betrekking tot het treffen van effectgerichte maatregelen. | Aantal bedrijfsverplaatsingen. | 0 | 2 | 2 | | Overige |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

Hangen sterk af van landelijke ontwikkelingen (beschikbaarheid financiële middelen voor uitvoering in het landelijk gebied en de aankoop van gronden).

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Doelen / prestatienummer | Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Bodemverarming voormalige landbouwgronden / 3521001 | Afhankelijk van de hoeveelheid aangekochte hectares en de prioritering in het pMJP. | | | Terreinbeheerders.<br>DLG. | Aantal hectares zijn geschikt voor de BOK (bijzondere omgevingskwaliteit) en de AOK (algemene omgevingskwaliteit). |
| 2. Effectgerichte verzuringsbestrijding / 3521002 | Idem. | | | Bedrijfseigenaren.<br>DLG.<br>Terreinbeheerders. | Idem. |

## Programmaonderdeel 35211 Duurzaam bodemgebruik in de landbouw

**Contactpersoon: de heer K. Folkertsma, toestelnummer 58 64 (bij afwezigheid de heer A. Venekamp, toestelnummer 5228)**

**Bronnen van beleid**

- Europa: EU-bodemstrategie, EU-drinkwaterrichtlijn.
- EG KRW.
- Rijk: WBB, Wm.
- Beleidsbrief bodem.
- Wav.
- POP II.I

**Omschrijving doelstelling**

Optimaliseren van de bodem- en grondwaterkwaliteit voor de landbouw alsmede het voorkomen van vermijdbare verontreiniging en fysische en biologische aantasting van de bodem als gevolg van landbouwkundige toepassing.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Stikstof- en ammoniakemissies. | 1.1. Het verlagen van emissies om ten laatste in 2010 een emissieplafond voor ammoniak te bereiken van 6 kton/jaar en daarmee een emissiereductie met 70% ten opzichte van 1980 te realiseren. | Emissie kton per jaar voor Drenthe.<br><br>% reductie. | | Vooralsnog ca. 35% reductie ten opzichte van 1980. | Afhankelijk van nieuwe Wav. | | In 2010 70% reductie ten opzichte van 1980. |
| | 1.2. Ten laatste in 2010 het bereiken van een nitraatconcentratie in het bovenste grondwater van maximaal 50 mg/l (AOK). | Percentage normoverschrijdingen van de meetlocaties. | 30-60% (afhankelijk van gebiedstype). | Vooralsnog 20%-40%. | Idem. | | In 2010 geen overschrijding. |
| 2. Gebruik en emissies bestrijdingsmiddelen. | 2.1. In 2010 voldoet het grondwater in Drenthe aan de eisen voor de bereiding van drinkwater (EU-drinkwaterrichtlijn) ten aanzien van bestrijdingsmiddelen. | PvA vastgesteld; monitoring gegevens provincie/waterschappen beschikbaar; gebruikscijfers vertaald naar Drenthe.<br><br>Overeenkomst met gemeenten, terreinbeheerders en landbouw.<br><br>Percentage reductie bestrijdingsmiddelen. | 0<br><br>Peildatum 1990. | PvA opgesteld.<br><br>20% | 1<br><br>30-40% | 30-40% | In 2010 90% reductie bestrijdingsmiddelengebruik. |
| 3. Leliebollenteelt. | 3.1. Inzicht verkrijgen in aard en mate van effecten bollenteelt op milieu/landschap. | Aantal thema's die uitgewerkt zijn:<br>- bestrijdingsmiddelen<br>- spoelgrond<br>- spoelplaatsen<br>- grondwaterontsmetting | 0 | 4 | Gereed | | |
| | 3.2. Consensus verkrijgen voor beleid ten aanzien van verminderen ongewenste effecten. | Samenwerkingsverband tussen partijen gerealiseerd (Koninklijke Algemeene Vereeniging voor Bloembollencultuur (KAVB), MFD, waterschappen, waterleidingmaatschappijen, provincie). | 0 | 1 | Doorwerking | Doorwerking | Doorwerking |
| | 3.3. Het bevorderen van "duurzame" bollenteelt. | Aantal stimuleringsprojecten Duurzame bollenteelt. | 1 pilotproject opgestart. | Doorwerking | Doorwerking | Doorwerking | Verwerking uitkomsten in beleid. |
| 4. Toepassing biomassa in de landbouw. | 4.1. Geen verontreiniging van de bodem als gevolg van toepassing biomassa. | Beoordelen aanvragen | 2 | 1 | 1 | 1 | |

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 5. Gebruik reststof als meststof. | 5.1. Geen verontreiniging van de bodem als gevolg van toepassing reststof als meststof. | Aantal aanvragen | 2 | 1 | 1 | 1 | |
| 6. Organische stof en erosie. | 6.1. Behouden en verbeteren van gehalte organische stof in Drentse landbouwbodems. Realisatie van duurzaam bodemgebruik. | Aantal uitgewerkte inventarisaties. | 2 | 1 | Doorwerking | | |
| 7. Landbouwkundige verbeteringsmogelijkheden van de bodem. | 7.1. Realisatie van een duurzamer bodemgebruik met een gezonder bodemleven en verbeterde biodiversiteit, minder uitspoeling van nutriënten en bestrijdingsmiddelen. | Aantal ontwikkelde visies.<br><br>Uitvoeren pilotproject. | 0 | 0<br><br>0 | 1<br><br>1 | | |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

Ad 1. Inzet hangt af van vaststelling doorwerking landelijke wetgeving.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Doelen /prestatienummer | Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Stikstof- en ammoniakemissies / 3521101 | a) Initiëren en regisseren project Functionele biodiversiteit op melkveehouderijen (opvolger project Bedreven Bedrijven).<br>b) Ondersteuning AID/politie in de handhaving.<br>c) Voeren van projectmanagement bedreven bedrijven.<br>d) Realisatie handhavingsregime. | Voortgang participatie project: in uitvoering volgens planning. | | Landbouwsector.<br>AID en politie.<br>IPO.<br>Rijk. | Bestuurlijk:<br>a) Realisatie bedreven bedrijven.<br>b) inzet AID/Politie Drenthe conform uitvoeringsplan SEPH.<br>Maatschappelijk:<br>a) Realisatie bedreven bedrijven.<br>b) Handhaving regelgeving dierlijke meststoffen. |
| 2. Gebruik en emissies bestrijdingsmiddelen / 3521102 | Stimuleren van vermindering gebruik bestrijdingsmiddelen en monitoring concentratie bestrijdingsmiddelen in het grondwater (KRW). | Voortgang project: in uitvoering volgens planning. | | Landbouwsector.<br>Groenbeheerders.<br>Gemeenten. | Maatschappelijk:<br>Vanaf 2004: gebruik van bestrijdingsmiddelen neemt af. |

| Doelen /prestatienummer | Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|---|
| 3. Leliebollenteelt / 3521103 | a) Onderzoek, stimuleringsproject en convenant.<br>b) Overleg gemeenten RO.<br>c) Realisatie handhavingsregime<br>d) Onderzoek invloed grondwateront-trekking en eventueel beleidswijzi-gingen. | Voortgang project: in uitvoering volgens planning. | | Leliebollentelers/koepelorganisatie.<br>Milieufederatie.<br>Waterschappen.<br>Gemeenten.<br>Waterleidingbedrijven. | Bestuurlijk:<br>Cofinanciering met gemeenten, waterleidingmaatschappijen en waterschappen. Realisatie met andere projecten waar financiële bijdrage van partners wordt verlangd. Deelname aan convenant.<br>Maatschappelijk:<br>Cofinanciering en projectuitvoering met telers; opschaling van resultaten op proefvelden naar de praktijk. Gebruik gewasbeschermingsmiddelen neemt af. |
| 4. Toepassing biomassa in de landbouw / 3521104 | a) Advisering bij ontheffingsaanvragen.<br>b) Uitvoeren ontheffingsaanvragen. | Voortgang project: in uitvoering volgens planning. | | Landbouw.<br>Terreinbeheerders. | Maatschappelijk:<br>In acht nemen van wet- en regelgeving. |
| 5. Gebruik reststof als meststof / 3521105 | a) Toepassen van het vastgestelde beleid in de praktijk.<br>b) Realisatie handhavingsregime. | Voortgang project: in uitvoering volgens planning. | | Landbouw.<br>Politie. | Maatschappelijk:<br>Geen verslechteringen van bodemkwa-liteit als gevolg van gebruik reststof als meststof. |
| 6. Organische stof en erosie / 3521106 | Onderzoek/interactie over beïnvloeding landbouwkundig gebruik in relatie tot duurzame landbouw. Tevens nulmeting ten behoeve van de Europese bodem-strategie. | Voortgang project: in uitvoering volgens planning. | | Landbouw.<br>Terreinbeheerders. | Bestuurlijk:<br>Nieuwe kansen voor duurzame land-bouw.<br>Maatschappelijk:<br>Nader specificeren van duurzaam bodemgebruik. |
| 7. Landbouwkundige verbeteringsmogelijkheden van de bodem / 3521107 | a) Vormgeving beleid.<br>b) Regievoering uitvoering pilotproject. | Voortgang project: in uitvoering volgens planning. | | Landbouw.<br>Waterschappen.<br>Waterleidingmaatschappijen.<br>Kennisinstituten.<br>Rijk.<br>IPO. | Bestuurlijk:<br>Nieuwe kansen voor duurzame land-bouw.<br>Maatschappelijk:<br>Nader specificeren van duurzaam bodemgebruik. |

## Programmaonderdeel 35212 Duurzaam gebruik (diepe) ondergrond

**Contactpersoon: de heer E.P.H. Bregman, toestelnummer 58 63.**

**Bronnen van beleid**

- Rijk: Beleidsbrief bodem; Beleidsbrief ruimtelijke ordening en ondergrond.
- Mijnbouwwet (winningsplannen; schaderegeling).
- Provincie (doelen 1 en 3) POP II.
- Doel 2: nieuw beleid in Energienota II (herziening).
- Doelen komen ook aan de orde in Beleidsplan voor de ondergrond (nieuw beleid in kader uitvoering Energienota II).

**Omschrijving doelstelling**

Bij maatschappelijk gebruik van de (diepe) ondergrond moeten aantastingen van de bodem worden voorkomen. Het gaat om het tegelijkertijd faciliteren van maatschappelijk nuttige en gewenste ontwikkelingen en het veilig stellen van de bodemkwaliteit en de bodemgerelateerde waarden. Waar aantasting heeft plaatsgevonden is herstel door de veroorzaker geboden.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Winning en opslag van olie en gas | 1.1. Voorkomen dat olie- en gaswinning leiden tot onbedoelde aantastingen en nadelige gevolgen. | Aantal malen advisering. | 0 | 4 | Doorwerking afhankelijk van besluitvorming. | | |
| 2. Opslag van $CO^2$ | 2.1. Vermijden dat maatschappelijke toepassingen van de (diepe) ondergrond leiden tot aantastingen; benutten kansen. | Aantal uitgevoerde onderzoeken.<br>Vastgesteld beleidsbeheer.<br>Start uitvoeren projecten. | 0<br>0 | 1 onderzoek uitgevoerd naar mogelijkheden. | 1<br>1 | | Provinciale beleidsdoelen met betrekking tot CO2-doelen via specifiek bodembeleid gerealiseerd.<br>In 2010 30 Kton per jaar). |
| 3. Het gebruik van bodemenergie | 3.1. De winning van bodemenergie geschiedt binnen de kaders van een duurzame ontwikkeling van de Drentse samenleving. | Aantal beleidsplannen.<br>Aantal beleidsregels.<br>Uitvoeren pilots aardwarmte. | 0<br>0 | 0 | 1<br>Uitwerking.<br>1 | | Provinciale beleidsdoelen met betrekking tot CO2-doelen via specifiek bodembeleid gerealiseerd.<br>In 2010 (30 Kton per jaar) |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

In toenemende mate leidt het gebruik van de ondergrond tot de noodzaak van een integrale visie op de gewenste ontwikkeling. Enerzijds om ongewenste conflicterende ontwikkelingen tegen te gaan, anderzijds om gebruiksmogelijkheden beter inzichtelijk te maken en te benutten.
De Beleidsbrief ruimtelijke ordening legt een grote verantwoordelijkheid bij de provincies en maakt duidelijk dat bij een gewenste ontwikkeling ook rekening dient te worden gehouden met specifieke waarden (onder andere aardkundige, archeologische en cultuurhistorische waarden).
Ad 2: Gebruik diepe ondergrond wordt afgestemd met Energienota, de Mijnbouwwet en de KRW.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Doelen / prestatienummer | Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Winning en opslag van olie en gas / 3521201 | Taakgerichte uitvoering: advies aan EZ bij nieuwe concessieverlening en loketfunctie van en naar burgers (beleidsvorming: beleidsplan (diepe) ondergrond). | Voortgang project :uitvoering volgens planning. | | Ministerie van EZ.<br>Burgers.<br>Bedrijfsleven (NM).<br>Waterschappen/terreineigenaren.<br>SNN. | Goed geïnformeerde burgers rond lokale aardbevingen ten gevolge van gaswinning. |
| 2. Opslag van $CO^2$ / 3521202 | Faciliteren en beheersen van de toepassing van de ondergrond conform het in 2006 ontwikkelde beleidsplan via vergunningverlening en handhaving (beleidsvorming: beleidsplan (diepe) ondergrond) en stimulering (1 pilot).<br><br>Verankering in Energienota II. | Voortgang project (afgerond, in uitvoering volgens planning, vertraagd, gestaakt). | 2006: overlegfase; voorbereidingsfase 1 pilot; fasering/ aktieplan tot 2015.<br><br>2007: start locatiespecifieke MER (burostudie).<br><br>2008: uitwerking. | Gebruikers diepe ondergrond.<br>Rijksoverheden.<br>Gemeenten, Bedrijfsleven met (potentiele) CO2-emissiebronnen. | Bestuurlijk:<br>Draagvlak voor en overeenkomst mogelijke toepassing in politiek en met andere overheden en bedrijfsleven.<br><br>Maatschappelijk:<br>a) Faciliteren van maatschappelijk nuttige toepassingen van de bodem<br>b) Voorkomen van bodemaantastingen als gevolg van maatschappelijk gebruik en toezien op herstel door veroorzaker. |

| Doelen / prestatienummer | Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|---|
| 3. Het gebruik van bodemenergie / 3521203 | Faciliteren en beheersen van de toepassing van de ondergrond conform het in 2006 ontwikkelde beleidsplan via vergunningverlening en handhaving (beleidsvorming: beleidsplan (diepe) ondergrond)<br>en stimulering (1 of meerdere pilots met betrekking tot diepe aardwarmte.<br>Stimulering WKO-projecten in utiliteitsbouw.<br>Implementatie bodemenergiebeleid in interne organisatie. | Voortgang project WKO : in 2006 afgerond.<br><br>Voortgang project diepe aardwarmte: in uitvoering volgens planning. | Diepe aardwarmte:<br>2006: overleg potentiële partners in bedrijfsleven<br>(onder andere glastuinbouw)<br>en met gemeenten<br>(Zuidoost-Drenthe/Noord-Drenthe). | Gemeenten, intermediairs en gebruikers/producenten van CO2 en bodemenergie; woningbouwcorporaties. | Bestuurlijk:<br>Draagvlak voor en overeenkomst mogelijke toepassing in politiek en met andere overheden en bedrijfsleven.<br><br>Maatschappelijk:<br>a) Faciliteren van maatschappelijk nuttige toepassingen van de bodem.<br>b) Voorkomen van bodemaantastingen als gevolg van maatschappelijk gebruik en toezien op herstel door veroorzaker. |

## Programmaonderdeel 35213 Duurzaam bodemgebruik door bedrijven en bouw

**Contactpersoon: de heer A. Scheper, toestelnummer 55 29.**

**Bronnen van beleid**

- Europa: EU-bodemstrategie.
- Rijk: WBB; Beleidsbrief bodem.
- Provincie: POP II.

**Omschrijving doelstelling**

Voorkomen van vermijdbare bodemverontreiniging alsmede de fysische en biologische aantasting van de bodem als gevolg van bedrijfsmatige activiteiten door bedrijven en in bouwprocessen. Waar aantasting heeft plaatsgevonden is herstel geboden.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Bodembescherming bedrijfsmatige activiteiten | 1.1. Bedrijven nemen binnen de vergunning bodembeschermende voorzieningen ter voorkoming van bodemverontreiniging als gevolg van bedrijfsmatige activiteiten. | Aantal provinciale milieuvergunningen mede beoordeeld op bodemaspecten.<br>Aantal milieuvergunningen getoetst aan Bodemtoets. | p.m<br>0 | n.n.b<br>0. | n.n.b.<br>10 | | Zie Ontwikkelingen en knelpunten. |
| 2. Bodembescherming bij bouwactiviteiten | 2.1. Bodemverontreiniging en -verstoring worden tot een minimum beperkt zonder nadelige gevolgen voor de omgeving. | Aantal voorlichtingsbijeenkomsten. | 0 | 1 | 2 | | Communicatie met alle doelgroepen. |

*n.n.b.: niet nader bekend*

**Ontwikkelingen en knelpunten**

Ad 1: Activiteiten hangen sterk af van risicoanalyse/bedrijfsinventarisatie (in relatie tot Nederlandse Richtlijn Bodembescherming bedrijfsmatige activiteiten (NRB)) en uitkomsten van overleg met risicovolle bedrijfstakken op relatief kwetsbare locaties.
Ad 2: Kansen en mogelijkheden worden met de sector, gemeenten en het Platform Duurzaam Bouwen geïnventariseerd. Nadruk uitvoering ligt vooral op (herhaling van) voorlichtings- en stimuleringscampagnes.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Doelen / prestatienummer | Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Bodembescherming bedrijfsmatige activiteiten / 3521301 | Stimuleren en reguleren via vergunningverlening van bedrijven.<br>Uitvoeren van een risicoanlyse/bedrijfsinventarisatie en vervolgens ontwikkelen van een uitvoeringsstrategie.<br>Ontwikkelen bodemtoets. | Voortgang project: vertraagd. | Niet nader bekend. | VROM.<br>EZ.<br>Bedrijven.<br>Gemeenten.<br>Kamer van Koophandel.<br>Branche-organisaties. | Overeenstemming met Milieubeheer over risicovolle bedrijven.<br>Bedrijven weten welke maatregelen zij kunnen nemen ter voorkoming van bodemverontreiniging. |

| Doelen / prestatienummer | Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|---|
| 2. Bodembescherming bij bouwactiviteiten / 3521302 | Idem. | Voortgang project: vertraagd. | Idem. | VROM.<br>EZ.<br>(Bouw)bedrijven.<br>Gemeenten.<br>Waterschappen.<br>Branche-organisaties.<br>Platform Duurzaam Bouwen. | Bedrijven en gemeenten weten welke maatregelen zij kunnen nemen ter voorkoming van bodemverontreinigingen bij bouwactiviteiten. |

## Programmaonderdeel 35215 Procesbewaking bodembeleid

**Contactpersoon: de heer S.J. Geerlings, toestelnummer 54 87.**

**Bronnen van beleid**

- Collegeprogramma 2003-2007.
- POP II.
- In ontwikkeling zijnde EU-bodemstrategie.
- Beleidsbrief bodem.
- Agenda Vitaal platteland.
- Nota ruimte.
- Kwalibo.

**Omschrijving doelstelling**

Het via beleidsbeheer zorg dragen voor een actueel en consistent bodembeleid. De beleidsontwikkeling is afgestemd met politiek en bestuur (algemene beleidsvorming) en via externe communicatie afgestemd met de provinciale ketenpartners (gemeenten, waterschappen en maatschappelijke doelgroepen).
Het beleid is afgestemd met de beleidsontwikkelingen vanuit IPO, Rijk en EU en het provinciale omgevingsbeleid.
Het is gebaseerd op een structureel inzicht in de bodemkwaliteit, de voortgang van de beleidsuitvoering en de feitelijke doorwerking van ons bodembeleid bij bestuurlijke en maatschappelijke actoren (monitoring en evaluatie) en wordt op een gestructureerde en professionele wijze uitgevoerd (kwaliteitszorg).

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Beleidsbeheer. | 1.1. Aangepast en vastgesteld beleid vastgelegd in uKnow. | Aantal malen per jaar actualisering door thematrekkers. | 0 | 4 | 2 | 2 | 2 |
| 2. Algemene beleidsvorming. | 2.1. Duurzaam bodemgebruik. | Aantal malen per jaar afstemming op landelijke ontwikkelingen. | | 4 | 2 | | |
| | | Actualiseren POV. | | 1 | 1 | 1 | |
| 3. Algemene beleidsafstemming. | 3.1. Doorwerking duurzaam bodembeleid in andere beleidsvelden. | Bodembeleidsplan in 2009 voor alle gemeenten binnen Drenthe, inclusief Bodemkwaliteitskaart. | | 2 | 3 | 8 | 12 |
| 4. Monitoring en evaluatie. | 4.1. Monitoren van effecten en prestaties voor duurzaam bodemgebruik door de meest effectieve maatregelen. | Aantal rapportages. | | 1 | 1 | 1 | 1 |
| | | Aantal meetrondes. | 1 | 1 | 1 | 1 | 1/jaar |
| | 0-meting in 2005 en 2006. | Realiseren 0-meting. | 0 | | 1 | | |
| | Inzicht in milieutekorten. | Uitvoeren analyse milieutekorten. | 0 | | 1 | | |
| 5. Externe communicatie. | 5.1. Burgers en ketenpartners zijn goed geïnformeerd. | Aantal actualisaties bodeminformatie op website. | | | 12 | | |
| | | Bodemloket operationeel. | | | 1 | | |
| | | Aantal voorlichtingbijeenkomsten. | | | 10 | | |
| | | Klanttevredenheidsonderzoek. | | | 1 | | |
| | | Aantal publicaties. | | | 5 | | |
| | | Aantal discussieforums. | | | 2 | | |
| 6. Kwaliteitszorg. | 6.1. Uniforme en kwalitatief goede bedrijfsvoering. | Aantal groepsonderdelen dat is gecertificeerd. | 1 | 2 | 2 | 2 | 2 |
| 7. Interne beleidsafstemming. | 7.1. Maximale afstemming van beleidsvelden. | Aantal afstemmingen. | | 12 | 12 | 12 | 12 |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

De ontwikkelingen binnen het bodembeleidsveld zijn deels afhankelijk van de inzet van Europa. Drenthe wil het beleid samen met anderen vormgeven en uitvoeren. Risico is aanwezig dat andere partijen minder prioriteit geven aan deze ontwikkelingen. In dat geval wordt een grotere inspanning van de provincie verwacht.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Doelen / prestatienummer | Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Beleidsbeheer / 3521501 | Zorg dragen voor een actueel gehouden beschrijving van het bodembeleid. | 2 bijeenkomsten per jaar met thematrekkers zodat bodembeleid actueel is.<br><br>Beschikbaar stellen van het bodembeleid. Zowel in fysieke zin (HTML-versie uKnow) als het afstemmen van beleid bij uitvoering van projecten. | Mei en september. | IPO, VNG, EU, Rijk, Waterschappen, GS, PS en doelgroepen. | Interne en externe actualisatie bodembeleid. Grotere integraliteit, beter bekendheid taken provincie. |
| 2. Algemene beleidsvorming / 3521502 | Zorg dragen voor een eenduidige en consistente opzet van het bodembeleid. | College indien nodig beleids-ontwikkelingen laten vaststellen. Een en ander afgestemd in PCO. | 2007 | Externen | Afgestemd beleid met dat van beleidspartners. |
| 3. Algemene beleidsafstemming / 3521503 | Zorg dragen dat het Drents bodembeleid wordt afgestemd met het Drents omgevingsbeleid en de beleids-ontwikkelingen vanuit Rijk, IPO en EG. Doorwerking duurzaam bodembeleid in andere beleidsvelden. | In 2010 moet voor geheel Drenthe een bodemkwaliteitskaart beschikbaar zijn. Deze kaart is EU-proof en gebaseerd op de laatste ontwikkelingen. | 2010; 12 kaarten | Rijk.<br>EG.<br>IPO. | Voor heel Drenthe een bodembeleid dat afgestemd is op landelijke en EU-regelgeving. Burgers hebben inzicht in uniforme benadering gebaseerd op risico's . |
| 4. Monitoring en evaluatie / 3521504 | Zorg dragen dat inzicht bestaat in de voortgang van de provinciale beleidsuitvoering, de doorwerking van dit beleid bij ketenpartners en de effecten hierop op de bodemkwaliteit (inclusief grondwater). | Op basis van resultaten doorwerking meten naar maatschappelijk resultaat (doelen). Jaarlijks deze doorwerking rapporteren. | Februari na betreffend jaar. | Kennisinstituten.<br>Gemeenten.<br>Waterschappen. | Realiseren van de maatschappelijke doelen. |
| 5. Externe communicatie / 3521505 | Zorg dragen dat inzicht bestaat in de wensen, mogelijkheden en ontwikkelingen voor een duurzaam bodemgebruik bij de maatschappelijke doelgroepen. | Inzicht in gebruiksvraag van ondernemingen zodat ontwikkelingen afgestemd kunnen worden op operationeel bodembeleid. Hiervoor interactie met doelgroepen. | 2007 beleid getoetst op duurzaamheid en afgestemd met alle doel-groepen op ontwikkelingen in de praktijk. | Landbouw.<br>Drinkwaterbedrijven.<br>Bedrijven en bouw.<br>Natuurontwikkeling.<br>Opslag in (diepe) ondergrond. | Gemeenschappelijk inzicht in de beleidsbehoeften vanuit maatschappelijk bodemgebruik.<br><br>Maatschappelijke acceptatie. |

| Doelen / prestatienummer | Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|---|
| 6. Kwaliteitszorg / 3521506 | Zorg dragen voor een professionalisering in de beleidsuitvoering van bodembeheer, bodemsanering en grondwaterbescherming. | De beschikkingen voldoen aan gestelde eisen en zijn afgegeven binnen gestelde termijn. | 2007 | Certificerende instantie. | Bedrijven burgers tevreden over de kwaliteit van de beschikkingen en uniformiteit in uitvoering van beleid. |
| 7. Interne beleidsafstemming / 3521507 | Zorg dragen voor informatieoverdracht en afstemming van werkzaamheden (intern gericht). | Intern bekend bodembeleid. | | | |

## Financieel totaaloverzicht programma

| 35202 Bodemsanering | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 3.651.640 | 3.570.124 | 7.590.187 | 2.920.387 | 3.755.376 | 3.757.776 |
| Apparaatskosten | 1.249.475 | 1.170.172 | 1.209.038 | 1.272.464 | 1.307.490 | 1.337.481 |
| Totaal lasten | 4.901.115 | 4.740.296 | 8.799.225 | 4.192.851 | 5.062.866 | 5.095.257 |
| Totaal baten | 3.009.124 | 3.576.300 | 7.750.580 | 3.352.240 | 3.614.176 | 3.458.760 |
| Saldo | 1.891.991 | 1.163.996 | 1.048.645 | 840.611 | 1.448.690 | 1.636.497 |

| 35205 Beheer afvalstoffen | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 1.198.147 | 1.222.300 | 1.227.700 | 1.233.200 | 1.239.000 | 1.243.000 |
| Apparaatskosten | 109.184 | 95.753 | 90.217 | 94.950 | 97.563 | 99.801 |
| Totaal lasten | 1.307.331 | 1.318.053 | 1.317.917 | 1.328.150 | 1.336.563 | 1.342.801 |
| Totaal baten | 1.042.333 | 1.042.000 | 1.042.000 | 1.042.000 | 1.042.000 | 1.042.000 |
| Saldo | 264.998 | 276.053 | 275.917 | 286.150 | 294.563 | 300.801 |

| 35206 Bodemkwaliteitsbeheer | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 229.736 | 200.000 | 165.000 | 200.000 | 200.000 | 200.000 |
| Apparaatskosten | 1.311.993 | 111.672 | 148.008 | 155.772 | 160.060 | 163.732 |
| Totaal lasten | 1.541.729 | 311.672 | 313.008 | 355.772 | 360.060 | 363.732 |
| Totaal baten | 879 | - | - | - | - | - |
| Saldo | 1.540.850 | 311.672 | 313.008 | 355.772 | 360.060 | 363.732 |

| 35207 Waterbodemsanering | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | - | - | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | - | 38.037 | 28.023 | 29.493 | 30.305 | 31.000 |
| Totaal lasten | - | 38.037 | 28.023 | 29.493 | 30.305 | 31.000 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | - | 38.037 | 28.023 | 29.493 | 30.305 | 31.000 |

| 35208 Bescherming grondwater voor drinkvoorziening | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | - | 84.360 | 86.390 | 87.820 | 89.550 | 91.380 |
| Apparaatskosten | - | 234.397 | 242.811 | 255.549 | 262.583 | 268.606 |
| Totaal lasten | - | 318.757 | 329.201 | 343.369 | 352.133 | 359.986 |
| Totaal baten | - | 250.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 |
| Saldo | - | 68.757 | 170.799- | 156.631- | 147.867- | 140.014- |

| 35209 Bescherming aardk.waarden/bodemarchief | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | - | - | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | - | 21.395 | 29.592 | 31.144 | 32.002 | 32.736 |
| Totaal lasten | - | 21.395 | 29.592 | 31.144 | 32.002 | 32.736 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | - | 21.395 | 29.592 | 31.144 | 32.002 | 32.736 |

| 35210 Duurzaam bodembeheer in natuurgebieden | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | - | - | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | - | 9.752 | 24.439 | 25.721 | 26.429 | 27.035 |
| Totaal lasten | - | 9.752 | 24.439 | 25.721 | 26.429 | 27.035 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | - | 9.752 | 24.439 | 25.721 | 26.429 | 27.035 |

| 35211 Duurzaam bodemgebruik landbouw | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | - | 207.000 | 191.000 | - | - | - |
| Apparaatskosten | - | 193.696 | 177.625 | 186.943 | 192.089 | 196.495 |
| Totaal lasten | - | 400.696 | 368.625 | 186.943 | 192.089 | 196.495 |
| Totaal baten | - | 84.000 | 84.000 | - | - | - |
| Saldo | - | 316.696 | 284.625 | 186.943 | 192.089 | 196.495 |

| 35212 Duurzaam gebruik (diepe) ondergrond | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | - | - | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | - | 132.031 | 139.497 | 146.815 | 150.856 | 154.317 |
| Totaal lasten | - | 132.031 | 139.497 | 146.815 | 150.856 | 154.317 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | - | 132.031 | 139.497 | 146.815 | 150.856 | 154.317 |

| 35213 Duurzaam bodemgebruik bedrijven en bouw | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | - | - | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | - | 13.308 | 12.786 | 13.457 | 13.827 | 14.144 |
| Totaal lasten | - | 13.308 | 12.786 | 13.457 | 13.827 | 14.144 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | - | 13.308 | 12.786 | 13.457 | 13.827 | 14.144 |

| 35215 Procesbewaking bodembeleid | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | - | 122.000 | 124.500 | 127.000 | 129.500 | 132.100 |
| Apparaatskosten | - | 907.267 | 1.051.941 | 1.107.125 | 1.137.600 | 1.163.695 |
| Totaal lasten | - | 1.029.267 | 1.176.441 | 1.234.125 | 1.267.100 | 1.295.795 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | - | 1.029.267 | 1.176.441 | 1.234.125 | 1.267.100 | 1.295.795 |

| Totaal programma | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 7.750.175 | 8.333.264 | 12.538.754 | 7.887.840 | 8.824.230 | 8.913.298 |
| Baten | 4.052.336 | 4.952.300 | 9.376.580 | 4.894.240 | 5.156.176 | 5.000.760 |
| Saldo | 3.697.839 | 3.380.964 | 3.162.174 | 2.993.600 | 3.668.054 | 3.912.538 |

## Programma 5.2. Vergunningverlening en handhaving milieubeheer

**Portefeuillehouders: mevrouw T. Klip-Martin en de heer H. Weggemans.**

**Missie**

**Het Drents vergunningverlenings- en handhavingsbeleid heeft als missie:**

- **behoud en verbetering van het milieu; de inrichtingen en activiteiten belasten zo weinig mogelijk het milieu en zijn veilig**
- **behoud en verbetering van het milieu door een goede naleving van wet- en regelgeving**
- **dat burgers, inrichtingen, belangenorganisaties, provinciale organisatie en andere overheden inzicht hebben in het provinciaal beleid ten aanzien van bedrijfsgerichte milieutaken (vergunningverlening, convenanten, handhaving etc.)**

## Programmaonderdeel 35301 Luchtverontreiniging algemeen

**Contactpersoon: de heer F. Eilander, toestelnummer 58 45.**

**Bronnen van beleid**

- Wm.
- Wet inzake de luchtverontreiniging.
- Besluit luchtkwaliteit.
- POP II.
- EU-regelgeving.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Bewaking en zo mogelijk verbeteren van de luchtkwaliteit in Drenthe. | 1.1. Opstellen Luchtkwaliteitsplan Drenthe. | Luchtkwaliteitsplan. | - | 1 | 1 | - | - |
| | 1.2. Uitvoering geven aan Besluit lucht-kwaliteit. | Rapportage van gemeenten aan de provincie. | - | 4 | 5 | 5 | 5 |
| | | Rapportage provincie aan het Rijk. | - | 1 | 1 | 1 | 1 |
| | 1.3. Onderzoeken milieugevolgen van inrichtingen. | Aantal onderzoeken. | 1 | 1-5 | 1-5 | 1-5 | 1-5 |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

Aanpak luchtkwaliteit op Drentse schaal is mede van nationale en Europese wetgeving c.q. aanpak.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| In beeld brengen van de luchtkwaliteit in Drenthe en mogelijkheden ter verbetering daarvan. | 1 Luchtkwaliteitsplan.<br>5 gemeentelijke rapportages.<br>1 provinciale rapportage.<br>1 tot 5 onderzoeken. | Begin 2007.<br>2006 en volgende jaren.<br>2006 en volgende jaren.<br>2006 en volgende jaren. | Rjk, IPO, gemeenten, bedrijven en maatschappelijke organisaties. | Samenwerking bij de monitoring en verbetering van de luchtkwaliteit in Drenthe. |
| Ontwikkelen instrumenten ten behoeve van het Besluit luchtkwaliteit in relatie tot ruimtelijke ordening en vergunningverlening. | Handreiking Luchtkwaliteitsplan Drenthe. | 2007. | Gemeenten. | Eenduidige toepassing instrumentarium ten behoeve van uitvoering Besluit luchtkwaliteit. |
| Programma uitvoering luchtkwaliteitsplan. | Realisatie verbetermogelijkheden. | 2007 en volgende jaren. | Gemeenten, bedrijven en maatschappelijke organisaties. | Samenwerking bij de implementatie van verbetermogelijkheden. |

## Programmaonderdeel 35302 (Externe) Veiligheid

**Contactpersoon: de heer M. Power, toestelnummer 58 31.**

**Bronnen van beleid**

- Wm.
- POP II.
- Diverse wettelijke regelingen.

### Beschrijving doelstellingen en indicatoren

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Gerichte aanpak van (externe) veiligheidsproblematiek. | 1.1. Implementeren Uitvoeringsprogramma externe veiligheid. | Aantal projecten. | 5 | 9 | 7 | 8 | 5 |
| | | | | 1 à 2 | | | |
| | | Aantal aangestelde experts. | - | | 3 | 3 | 3 |
| | 1.2. Uitvoering van wet- en regelgeving ten aanzien van externe veiligheid. (Besluit risico's zware ongevallen, Besluit kwaliteitseisen externe veiligheid inrichtingen, Registratiebesluit externe veiligheid, Vuurwerkbesluit.) | Samenwerkingsconvenant Externe Veiligheid. | - | 1 | - | - | - |
| | | Aantal vergunningen. | - | Alle relevante vergunningen. | Alle relevante vergunningen. | Alle relevante vergunningen. | Alle relevante vergunningen. |
| | | Aantal handhavingsacties: | - | | | | |
| | | - QRA's | | 2 | | | |
| | | - PGS 15 controles | | 50 | 2 | 2 | 4 |
| | | | - | | 50 | 50 | 50 |
| | | Aantal saneringen. | | Start met urgente saneringen. | Alle urgente saneringen. | Voltooien saneringen. | - |

### Ontwikkelingen en knelpunten

–

### Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Implementatie PUP externe veiligheid 2006-2010. | Projecten. | 2006 en volgende jaren. | VROM-inspectie, brandweer, gemeenten, bedrijven. | Optimaliseren externe veiligheid door samenwerking. |
| | 3 aangestelde experts. | 2007. | | |
| | 1 Samenwerkingsconvenant externe veiligheid. | 2006. | | |
| | Alle relevante vergunningen geactualiseerd. | | | |
| | Alle urgente saneringen in gang gezet. | 2006 en volgende jaren. | | |
| | | 2006 en volgende jaren. | | |

## Programmaonderdeel 35401 Geluidhinder algemeen

**Contactpersoon: de heer E. Sijtsma, toestelnummer 55 02.**

**Bronnen van beleid**

- Luchtvaartwet.
- POP II.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Beperking milieubelasting ten gevolge van luchthavens. | 1.1. Implementatie en uitvoering nieuwe luchtvaartwetgeving. | Implementatieplan. | - | 1 | 1 | - | - |
| | 1.2. Toezien op de afhandeling van klachten. | Aantal ingediende klachten. Klachtenresponssysteem (effectieve klachtenafhandeling). | 259 | - | - | - | - |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

–

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Voorbereiden en uitvoeren van de nieuwe wettelijke taak voor de provincie. | 1 Implementatieplan gericht op vergunningverlening. | 2006-2007. | Rijk, IPO, provincie Groningen, gemeenten, luchthavens, commissies. | Samenwerking bij de implementatie van de nieuwe wet- en regelgeving. |
| Effectieve klachtenafhandeling. | 1 onderzoek. | 2006-2007. | Luchthavens, commissies. | De verantwoordelijkheid voor de afhandeling van klachten ligt bij de goede instantie. |

## Programmaonderdeel 35402 Uitvoering Saneringsprogramma industrielawaai

**Contactpersoon: de heer K.S. van der Wal, toestelnummer 55 85.**

**Bronnen van beleid**

- Wet geluidhinder.
- Wm.

- POP II.
- Saneringsprogramma's industrielawaai.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Beperking geluidhinder ten gevolge van bedrijven en verkeer. | 1.1. Opstellen provinciaal milieuverkeers-model. | Milieuverkeersmodel. | - | - | 1 | 1 | - |
| | 1.2. Afronding Saneringsprogramma industrielawaai. | Aantal afgemelde industrieterreinen. | 11 | 13 | - | - | - |
| | 1.3. Coördinatie zonebewaking industrie-terreinen. | Aantal getoetste aanvragen. | 30 | 30 | 30 | | |
| | 1.4. Implementatie en uitvoering nieuwe geluidhinderwetgeving. | Implementatieplan. | - | - | 1 | - | - |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

-

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Inzichtelijk maken van geluidsknelpunten langs gemeentelijke en provinciale wegen. | 1 milieuverkeersmodel. | 2007-2008. | Gemeenten. | Samenwerking bij het oplossen van geluids-hinderknelpunten. |
| Financiële verantwoording afleggen over de afgeronde projecten. | 1 accountantsverklaring. | 2006-2007. | Rijk, IPO. | Acceptatie en goedkeuring van de accountants-verklaring. |
| Inzichtelijk maken wat de nieuwe wet- en regelge-ving voor consequenties heeft voor de uitvoering. | 1 implementatieplan. | 2007. | Rijk, IPO, gemeenten. | Samenwerking bij de implementatie van de nieuwe wet- en regelgeving. |

## Programmaonderdeel 35501 Beleidsontwikkeling vergunningverlening

**Contactpersoon: de heer G. Gjaltema, toestelnummer 58 27.**

**Bronnen van beleid**

- Wm.
- POP II.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Een eenduidig uitvoerbaar beleid ten aanzien van bedrijfsgerichte milieutaken. | 1.1. Implementatie en uitvoering nieuw omgevingsinstrumentarium. | Projectplan.<br>Onderzoek<br>implementatieplan. | -<br>-<br>- | 1<br>1<br>- | 1<br>1<br>1 | -<br>-<br>1 | -<br>-<br>- |
| | 1.2. Uitvoering bedrijfsgerichte milieu-taken conform ISO 9001:2000. | Aantal in- en externe kwaliteitsaudits:<br>- intern<br>- extern<br>Aantal verbetervoorstellen. | <br>15<br>-<br>25 | <br>15<br>1<br>25 | <br>15<br>1<br>25/90% | <br>15<br>1<br>25/95% | <br>15<br>1<br>25/95% |
| | 1.3. Modernisering instrumentarium. | Aantal gemoderniseerde pakketten. | 3 | 3 | 4 | 4 | 4 |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

–

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Voorbereiden en uitvoeren van de nieuwe wettelijke taak voor de provincie. | 1 projectplan.<br>1 onderzoek.<br>1 implementatieplan gericht op omgevingsvergunning. | 2006-2007.<br>2006-2007.<br>2007-2008. | Rijk, IPO, gemeenten, waterschappen. | Samenwerking bij de implementatie van de nieuwe wet- en regelgeving. |
| Voortdurende verbetering van het vergunningverleningsproces. | Rapportage over de Audits.<br>Verbetervoorstellen. | 2006 en volgende jaren.<br>2006 en volgende jaren. | Provincie Groningen, IPO. | Het, mede door het uitvoeren van externe audits, continu verbeteren van de werkwijze hetgeen moet bijdragen aan het halen van de wettelijke termijnen. |

## Programmaonderdeel 35503 Vergunningverlening inrichtingen Wm

**Contactpersoon: de heer G. Gjaltema, toestelnummer 58 27.**

**Bronnen van beleid**

- Wet- en regelgeving (met name Wm).
- POP II.

### Beschrijving doelstellingen en indicatoren

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Sturen van bedrijven in de richting van duurzame prestaties. | 1.1. Beïnvloeding van milieuprestaties van bedrijven door vergunningverlening. | Aantal verleende vergunningen.<br><br>Leeftijdsopbouw van vergunningenbestand (actualiteit vergunningen). | 31<br><br>% vergunning "ouder" dan 10 jaar. | Circa 30.<br><br>- | Circa 30.<br><br>Geen vergunning "ouder" dan 10 jaar. | Circa 30.<br><br>Geen vergunning "ouder" dan 10 jaar. | Circa 30.<br><br>Geen vergunning "ouder" dan 10 jaar. |
| | 1.2. Actualisatie van vergunningen. | Implementatiegraad van nationale en Europese richtlijnen/besluiten etc. in vergunningen. | Actualisatie vergunningen: eens per 10 jaa.r | Actualisatie vergunningen: eens per 10 jaar. | Actualisatie vergunningen: eens per 5 jaar. | Actualisatie vergunningen: eens per 5 jaar. | Actualisatie vergunningen: eens per 5 jaar. |
| | 1.3. Beïnvloeding van milieuprestaties van bedrijven door convenanten. | Aantal bedrijfsenergie- en/of milieuplannen industrie. | Relevante bedrijfstakken: 1 x per 4 jaar. | Relevante bedrijfstakken: 1 x per 4 jaar. | Relevante bedrijfstakken: 1 x per 4 jaar. | Relevante bedrijfstakken: 1 x per 4 jaar. | Relevante bedrijfstakken: 1 x per 4 jaar. |
| | 1.4. Uitvoeren m.e.r. en smb. | Aantal uitgevoerde m.e.r.'s.<br><br>Aantal uitgevoerde smb's. | - | - | - | - | - |

### Ontwikkelingen en knelpunten

–

### Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Door het uitvoeren van de wettelijke taak sturen op milieuprestaties van bedrijven. | Verleende vergunningen.<br>Actualisatie vergunningen: eens per 5 jaar.<br>Uitgevoerde m.e.r.'s.<br>Uitgevoerde s.m.b.'s. | 2007.<br>2006 en volgende jaren.<br><br>2006 en volgende jaren.<br>2006 en volgende jaren. | VROM, gemeenten, waterschappen, bedrijven. | Advisering en coördinatie met betrekking tot besluitvorming. |
| Door het beoordelen van de bedrijfsenergie- en/of milieuplannen industrie sturen op milieuprestaties van bedrijven. | Bedrijfsenergie- en of milieuplannen Industrie. | 2006 en volgende jaren. | VROM, gemeenten, waterschappen, bedrijven. | Advisering en coördinatie met betrekking tot te beoordelen plannen. |

## Programmaonderdeel 35507 Programmering en sturing Handhaving

**Contactpersoon: de heer R.G.J. Derksen, toestelnummer 56 78.**

**Bronnen van beleid**

- Collegeprogramma 2003-2007 (pagina's 4 en 8).

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

Bepalen strategie en prioriteiten en vervolgens bezoekfrequenties toezicht vaststellen.
Aan de hand van de strategie, de prioriteiten en de bezoekfrequenties de activiteiten voor het Handhavingsuitvoeringsplan bepalen.

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| Handhavingsbeleid en werkprogramma. | Afstemmen van interne werkprocessen en verdere professionalisering. | Ontwikkelen bedrijfsgerichte handhavingstaken conform ISO 9001:2000. | 5 | 5 | 5 | 5 | 5 |
| | Uitvoering, monitoring, evaluatie, bijstelling van strategische beleidskaders. | Door middel van een jaarlijkse audit een bijdrage leveren aan aanpassingen van het beleid. | 1 | 1 | 1 | 1 | 1 |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

-

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Opstellen jaarverslag op grond van artikel 21.1, eerste lid, van de Wm met betrekking tot de uitvoering van handhavingsactiviteiten. | Jaarverslag Handhaving 2006. | Maart. | | Eenieder informeren over de activiteiten en ontwikkelingen van het afgelopen jaar. |
| Opstellen Handhavingsuitvoeringsplan. | Handhavingsuitvoeringsplan 2007. | November. | | In het kader van de jaarlijkse planning een werkplan opstellen voor de Productgroep Handhaving. |
| | Houden van drie evaluaties gedurende het jaar. | Januari, mei, september. | | Tussentijdse meting om eventuele afwijkingen te kunnen constateren en zo nodig te kunnen bijsturen. |

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Voorbereiden modernisering VROM-regelgeving. | Ambtelijke voorstellen aan GS om de vanuit het Ministerie van VROM voorgestelde wijzigingen op te vangen; alsmede implementatie van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht in het bedrijfsvoeringsproces. | Het gehele jaar. | VROM.<br>Gemeenten.<br>Waterschappen.<br>IPO.<br>VNG. | In het kader van de modernisering van de VROM-regelgeving is door het Ministerie van VROM besloten om te komen tot één wettelijke regeling (Wet algemene bepalingen omgevingsrecht). |

## Programmaonderdeel 35508 Handhaving

**Contactpersoon: de heer R.G.J. Derksen, toestelnummer 56 78.**

**Bronnen van beleid**

- Collegeprogramma 2003-2007 (pagina's 4 en 8).
- POP.
- POV.
- Wm.
- Wet geluidhinder.
- Wet vervoer gevaarlijke stoffen.
- Ontgrondingenwet.
- WBB.
- Grondwaterwet.
- Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden.
- Flora- en Faunawet.
- Boswet.
- Natuurbeschermingswet.
- Beleidsregel ligplaatsen.
- Wet handhavingsstructuur.
- Luchtvaartwet.
- Wet milieugevaarlijke stoffen.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

Het hebben en uitvoeren van een provinciaal handhavingsbeleid, waarbij de uitvoering wordt vastgelegd in een werkprogramma voor 1 jaar.

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| De bescherming van het milieubelang in de meest ruime zin van het woord, onder andere inzake geluid- en stankoverlast, lucht- en bodemverontreiniging en het beheren van afval. | Handhaving naleving Wm. | Aantal integrale controles. | 484 stuks | 500 stuks | 500 stuks | 500 stuks | |
| | | Uitvoeren hercontroles. | 53 stuks | 50 stuks | 50 stuks | 50 stuks | |
| | Handhaving naleving Wet geluidhinder. | Opmaken akoestische geluidsrapporten. | 7 stuks | 7 stuks | 7 stuks | 7 stuks | |
| | | Nachtmetingen bij volcontinubedrijven. | 47 stuks | 50 stuks | 50 stuks | 50 stuks | |
| | Handhaving naleving Wet milieugevaarlijke stoffen. | Bezoeken evenementen. | 73% | 75% | 75% | 75% | |
| Zorgen voor een veilig vaarwegpofiel | Handhaving naleving Beleidsregel ligplaatsen. | Verwijderen boten zonder ontheffing. | 0 | 5 | 4 | 3 | 2 |
| Vervuilde locaties schoonmaken en schone grond schoon houden. | Handhaving naleving WBB. | Bezoeken bodemsanerings- locaties. | 290 stuks | 300 stuks | 350 stuks | 350 stuks | |
| | | Controleren evaluatierapporten. | 25 stuks | 30 stuks | 30 stuks | 30 stuks | |
| Voorkomen van schade aan de structuur van de bodem. | Handhaving naleving Ontgrondingenwet. | Controleren ontgrondingsvergunningen. | 55 stuks | 55 stuks | 55 stuks | 55 stuks | |
| In stand houden bosareaal. | Handhaving naleving Boswet. | Beoordelen van kapmeldingen en ter plaatse controleren van de aanvraag. | 86 stuks | 90 stuks | 90 stuks | 90 stuks | |
| | | Controleren van uitgevoerde vellingen. | 47 stuks | 50 stuks | 50 stuks | 50 stuks | |
| | | Controles op uitvoering herplantingsplicht. | 36 stuks | 40 stuks | 40 stuks | 40 stuks | |
| | | Controles aangeslagen beplanting. | 75 stuks | 75 stuks | 75 stuks | 75 stuks | |
| | | Opsporen illegale vellingen. | 10 stuks | 10 stuks | 10 stuks | 10 stuks | |
| | | Opleggen herplantingsplicht bij illegale vellingen. | 10 stuks | 10 stuks | 10 stuks | 10 stuks | |
| | | Afhandelen binnengekomen klachten. | 30 stuks | 30 stuks | 25 stuks | 25 stuks | |
| Bescherming van de natuurterreinen. | Handhaving naleving Natuurbeschermingswet. | Natuurbeschermingswetterreinen bezoeken. | 16 stuks | 16 stuks | 16 stuks | 16 stuks | |
| Bescherming van in het wild levende soorten en planten. | Handhaving naleving Flora- en Faunawet. | Toezicht op verleende ontheffingen. | 61 stuks | 60 stuks | 60 stuks | 60 stuks | |
| | | Afhandelen klachten. | 35 stuks | 35 stuks | 30 stuks | 30 stuks | |
| Tegengaan illegale onttrekkingen van grondwater. | Handhaving naleving Grondwaterwet. | Controleren onttrekkingen. | 86 stuks | 90 stuks | 90 stuks | 90 stuks | |
| Zwemgelegenheden voldoen aan de voorschriften van veiligheid en hygiëne. | Handhaving naleving Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden. | Controleren zwemgelegenheden in Drenthe. | 202 stuks | 200 stuks | 200 stuks | 200 stuks | |

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| Bestuurlijke handhaving van "grijze" (milieuhygiëne) en "blauwe" (waterkwaliteit) wetgeving verder te professionaliseren. | Handhaving naleving Wet handhavingsstructuur. Regie professionalisering milieuhandhaving provincie Drenthe. | Houden van audits bij 4 à 5 handhavende instanties.<br>Controleren beleidscyclus/jaarprogramma bij handhavingspartners. | 1 keer<br>Continu | 1 keer<br>1 keer | 1 keer<br>keer | 1 keer<br>1 keer | |
| Initiëren, stimuleren en coördineren van de samenwerking tussen handhavingspartners in Drenthe. | Handhaving samenwerking Drenthe. | Organiseren en meedoen landelijke milieuestafette in Drenthe.<br>Organiseren en meedoen milieuestafette in Drenthe. | 1 keer<br>2 keer | 1 keer<br>1 keer | 1 keer<br>1 keer | 1 keer<br>1 keer | |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

- Naast het uitvoeren van de reguliere handhavingstaken zal in 2007 de implementatie van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht de nodige inspanningen vergen.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Toezicht op de naleving van de Wm. | Alle vergunninghoudende inrichtingen minimaal 1 keer per jaar controleren.<br>Controle afvaltransporten, minimaal 1 keer per jaar.<br>Toezicht op vrijevelddelicten. | | Gemeenten, politie, VROM-inspectie en Openbaar Ministerie. | Het tegengaan van milieuschade. |
| Handhaving naleving Wet geluidhinder. | Opmaken van minimaal 7 akoestische geluidsrapporten.<br>Minimaal 1 keer per jaar de geluidsemissie meten van volcontinubedrijven. | | | |
| Handhaving naleving Wet milieugevaarlijke stoffen. | Controleren vergunningplichtige en meldingplichtige vuurwerkevenementen. | | | |
| Toezicht op de naleving van de WBB. | Alle lopende bodemsaneringen minimaal 1 keer per jaar controleren. | | Gemeenten, VROM-inspectie en Openbaar Ministerie. | Ervoor zorg dragen dat in de komende 25 jaar de risico's van de bodemverontreinigingen worden weggenomen. |
| Toezicht op de naleving van de Ontgrondingenwet. | Alle lopende ontgrondingen minimaal 1 keer per jaar controleren en illegale ontgrondingen opsporen. | | Gemeenten en waterschappen. | Behoud van landschappelijke waarden. |
| Toezicht op de naleving van de Boswet: kapmeldingen, vellingen van bomen en herplantingsplicht. | Van het beoordelen van kapmeldingen tot het opleggen van herplantingsplicht bij illegale vellingen. | | Gemeenten, politie en het Openbaar Ministerie. | In stand houden bosareaal. |

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Toezicht op de naleving van de Natuurbeschermingswet: Naleving van de voorwaarden zoals gesteld in beheersplannen, vergunningen en ontheffingen. | Alle natuurbeschermingswetterreinen minimaal 1 keer per jaar bezoeken. | | | Bescherming van de natuurterreinen. |
| Toezicht op de naleving van de Flora- en Faunawet. | Aan de hand van meldingen verrichten van toezicht op het verbod van jagen. | | Politie, Algemene Inspectie Dienst. | Dat de mens respectvol omgaat met de flora en fauna. |
| Toezicht op de naleving van de Grondwaterwet. | Alle vergunningen minimaal 1 keer per jaar controleren. Houden van vrije veldcontroles. | | Waterleidingmaatschappijen, natuurorganisaties en georganiseerde landbouw. | Schade zoals verdroging en zetting van de grond voorkomen. |
| Toezicht op de naleving van de Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden. | Alle zwemgelegenheden en zwemplassen minimaal 1 keer per jaar controleren. Uitbrengen jaarlijkse folder over zwemplassen. | | Waterschappen. | Dat bezoekers van zwemplassen en zwembaden hygiënisch en veilig kunnen zwemmen. |
| Centraal Meldpunt Milieuklachten. | Registreren van milieuklachten en ongewone voorvallen en deze en doorgeven aan het bevoegde gezag. | | Gemeenten, waterschappen, politie, Algemene Inspectie Dienst, Openbaar Ministerie en burgers. | Snel kunnen reageren, zodat milieuschade kan worden voorkomen. |
| Handhaving ligplaatsen woonboten. | Verwijderen illegale boten. | | | Zorgen voor een veilig vaarwegprofiel. |
| Regie professionalisering milieuhandhaving Drenthe. | Houden van audits bij handhavende instanties. | | Gemeenten en waterschappen. | Bij bestuurlijke handhavingsorganisaties de kwaliteit blijvend te borgen. |
| Servicepunt Handhaving Drenthe (SepH). | Opstellen handhavingsprogramma.<br>Houden gezamenlijke handhavingsacties. | | 12 gemeenten, 4 waterschappen, politie, brandweer, Openbaar Ministerie en het Ministerie van VROM. | Verbeteren samenwerking op het gebied van de milieuhandhaving. |
| | Organiseren provinciale milieuestafette en meedoen aan de landelijke milieuestafette. | Provinciale milieuestafette in het voorjaar.<br>Landelijke milieuestafette in het najaar. | Gemeenten, politie, waterschappen, Douane, Koninklijke Marechaussee, Rijkswaterstaat, Staatsbosbeheer en Algemene Inspectie Dienst. | Naast het zichtbaar maken van de handhaving wordt de samenwerking tussen diverse instanties vergroot. Ook wordt meer inzicht verkregen in elkaars belangen en werkwijze. |
| Piketregeling Handhaving. | Een 24 uursbereikbaarheidsdienst om in geval van een calamiteit waarbij milieuschade kan optreden snel en adequaat te kunnen optreden. | | | Schade aan bodem, (grond)water, ruimtelijke kwaliteit, volksgezondheid en milieu voorkomen. |
| Uit de preventieve handhavingsbezoeken volgt circa 11% van de gevallen een representatief bezoek. Tevens vinden handhavingsbezoeken plaats na melding van klachten. | | | | |

## Uitvoering Collegeprogramma: Hoofdlijn veiligheid en sociaal evenwicht

**Handhaving**

In het kader van de Wet handhavingsstructuur vervult de provincie een regierol inzake de milieuhandhaving.
Begin 2006 is de Beleidsregel kwaliteit milieuhandhaving Drenthe door GS vastgesteld. Hierin is aangegeven hoe GS hun bevoegdheden inzake handhaving inzetten. Jaarlijks stellen GS een programma vast waarin zij aangegeven welke onderwerpen het komende jaar aandacht zullen krijgen bij de handhavingsaudits bij gemeenten en waterschappen. Voorts zal intensief bestuurlijk en ambtelijk overleg plaatsvinden met de handhavingspartners in Drenthe.
Handhaving is de afgelopen periode zichtbaar geworden voor burgers en bedrijven. Burgers zijn steeds meer doordrongen van de noodzaak van het waarborgen van veiligheid en van naleving van wet- en regelgeving. Er wordt goed aangesloten op adequate initiatieven die door burgers en bedrijven worden genomen. Hoe goed de provincie het werk ook tracht te doen, dit kan zij niet alleen. Alle burgers in Drenthe zijn in principe de ogen en oren in het veld.
Het Centraal Meldpunt Milieuklachten van de provincie Drenthe vormt het centraal punt dat burgers en bedrijven de mogelijkheid biedt meldingen over milieukwaliteit te doen. Ook is het mogelijk een melding per e-mail op www.drenthe.nl, de link E-loket, aan het meldpunt door te geven.
De kwaliteitsontwikkeling van handhaving sluit aan bij het project van de overheid inzake “digitale overheid”. Toezichthouders werken voornamelijk op locatie. Door de inzet van middelen van informatie- en communicatietechnologiemiddelen hebben de toezichthouders de beschikking over alle relevante documentatie en informatie. Via internettechnologie kan de handhaver toegang krijgen tot GroupWise, internet en KWIS (hierop is kaartmateriaal beschikbaar).

**Luchtkwaliteit**

De luchtkwaliteit in Nederland staat onder druk. Ook in Drenthe zijn er mogelijk plekken waar een hoge concentratie van vooral fijn stof en stikstofoxiden kan leiden tot een overschrijding van de Europese luchtkwaliteitsnormen, onder andere resulterend in negatieve gezondheidseffecten. Het zullen vooral gebieden zijn in de omgeving van verkeersconcentraties en (individuele) bedrijven waar dit tot de mogelijkheden behoort.
Het is wenselijk om een goed integraal beeld te krijgen van de luchtkwaliteit in Drenthe door een inventarisatie te maken van de in Drenthe bepalende bronnen die de luchtkwaliteit substantieel beïnvloeden. Hiermee wordt zicht gekregen in de gebieden waar de luchtkwaliteit de Europese normen dreigt te overschrijden en kan worden bepaald wat de mogelijkheden van de provincie zijn om maatregelen te treffen. Een dergelijk onderzoek zal plaatsvinden in 2006. Op basis van het onderzoek zullen een beleidsnota en een uitvoeringsprogramma worden opgesteld met als doel binnen de mogelijkheden van de provinciale bevoegdheden een blijvend gezonde luchtkwaliteit in Drenthe te bewerkstelligen. Te nemen maatregelen, waar wij als provincie zelf invloed op kunnen uitoefenen, zullen daarna worden geïmplementeerd. Mogelijke stimuleringsprojecten kunnen tevens worden mede gefinancierd uit NMP-gelden als ze een innovatief karakter hebben.

**Uitvoering Voorjaarsnota 2006**

**Voor de implementatie en programmatische uitvoering van het Luchtkwaliteitsplan Drenthe is een bedrag van € 100.000,-- voor 2007 noodzakelijk. Door het opschuiven van de oorspronkelijke planning zal het bedrag van € 100.000,-- dat in 2006 hiervoor was gereserveerd, worden overgeheveld naar 2007 (conform de besluitvorming over de Voorjaarsnota 2006).**

**De VROM-Inspectie heeft onder meer aangegeven dat de provincie de toezichtplannen niet of niet voldoende toepast. Het is noodzakelijk om op korte termijn een inhaalslag te plegen zodat voor alle bedrijven waar de provincie "bevoegd gezag" is toezichtplannen komen. De totale kosten daarvan bedragen eenmalig € 50.000,-- (conform besluitvorming Voorjaarsnota 2006).**

## Financieel totaaloverzicht programma

| 35301Luchtverontreiniging algemeen | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | - | 93.903 | 100.000 | - | - | - |
| Apparaatskosten | 36.046 | 24.991 | 42.622 | 44.858 | 46.093 | 47.150 |
| Totaal lasten | 36.046 | 118.894 | 142.622 | 44.858 | 46.093 | 47.150 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 36.046 | 118.894 | 142.622 | 44.858 | 46.093 | 47.150 |

| 35303 Externe veilgheid | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | - | 497.415 | 413.000 | 313.000 | 313.000 | 313.000 |
| Apparaatskosten | 130.951 | 134.867 | 78.254 | 82.359 | 84.626 | 86.567 |
| Totaal lasten | 130.951 | 632.282 | 491.254 | 395.359 | 397.626 | 399.567 |
| Totaal baten | - | 328.318 | 313.000 | 313.000 | 313.000 | 313.000 |
| Saldo | 130.951 | 303.964 | 178.254 | 82.359 | 84.626 | 86.567 |

| 35401 Geluidhinder algemeen | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | - | - | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 7.397 | 33.385 | 18.057 | 19.004 | 19.527 | 19.975 |
| Totaal lasten | 7.397 | 33.385 | 18.057 | 19.004 | 19.527 | 19.975 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 7.397 | 33.385 | 18.057 | 19.004 | 19.527 | 19.975 |

| 35402 Uitvoering Saneringsprogramma industrielawaai | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 42.091 | 1.546.268 | 5.410 | 5.520 | 5.630 | 5.740 |
| Apparaatskosten | 41.970 | 39.507 | 45.204 | 47.575 | 48.885 | 50.006 |
| Totaal lasten | 84.061 | 1.585.775 | 50.614 | 53.095 | 54.515 | 55.746 |
| Totaal baten | 34.993 | 1.540.968 | - | - | - | - |
| Saldo | 49.068 | 44.807 | 50.614 | 53.095 | 54.515 | 55.746 |

| 35501 Beleidsontwikkeling vergunningverlening Milieubeheer | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 439.347 | 124.885 | 128.500 | 131.100 | 133.600 | 136.300 |
| Apparaatskosten | 105.590 | 131.452 | 259.886 | 273.520 | 281.048 | 287.495 |
| Totaal lasten | 544.937 | 256.337 | 388.386 | 404.620 | 414.648 | 423.795 |
| Totaal baten | 4.559 | 45.378 | 45.378 | 45.378 | 45.378 | 45.378 |
| Saldo | 540.378 | 210.959 | 343.008 | 359.242 | 369.270 | 378.417 |

| 35503 Vergunningverlening inrichtingen WM | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 30.000 | - | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 1.383.061 | 1.446.635 | 1.374.954 | 1.447.084 | 1.486.916 | 1.521.023 |
| Totaal lasten | 1.413.061 | 1.446.635 | 1.374.954 | 1.447.084 | 1.486.916 | 1.521.023 |
| Totaal baten | 3.760 | - | - | - | - | - |
| Saldo | 1.409.301 | 1.446.635 | 1.374.954 | 1.447.084 | 1.486.916 | 1.521.023 |

| 35507 Programmering en sturing handhaving | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 28.284 | 87.500 | 37.750 | 38.000 | 38.270 | 38.540 |
| Apparaatskosten | 234.806 | 74.242 | 281.124 | 295.872 | 304.016 | 310.989 |
| Totaal lasten | 263.090 | 161.742 | 318.874 | 333.872 | 342.286 | 349.529 |
| Totaal baten | 1.600 | - | - | - | - | - |
| Saldo | 261.490 | 161.742 | 318.874 | 333.872 | 342.286 | 349.529 |

| 35508 Handhaving | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 160.323 | 197.250 | 148.950 | 150.750 | 152.400 | 154.190 |
| Apparaatskosten | 1.958.936 | 2.745.864 | 2.929.188 | 3.082.852 | 3.167.712 | 3.240.372 |
| Totaal lasten | 2.119.259 | 2.943.114 | 3.078.138 | 3.233.602 | 3.320.112 | 3.394.562 |
| Totaal baten | 3.573 | - | - | - | - | - |
| Saldo | 2.115.686 | 2.943.114 | 3.078.138 | 3.233.602 | 3.320.112 | 3.394.562 |

| Totaal programma | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 4.598.802 | 7.178.164 | 5.862.899 | 5.931.494 | 6.081.723 | 6.211.347 |
| Baten | 48.485 | 1.914.664 | 358.378 | 358.378 | 358.378 | 358.378 |
| Saldo | 4.550.317 | 5.263.500 | 5.504.521 | 5.573.116 | 5.723.345 | 5.852.969 |

## Programma 6.0. Landelijk Gebied

**Portefeuillehouder: mevrouw A. Edelenbosch.**

**Missie**

**De Drentse groene ruimte als kernkapitaal behouden en verbeteren, zodat**

- **de provincie een kwalitatief hoogwaardige en leefbare omgeving biedt voor wonen, werken en recreëren**
- **de provincie bijdraagt aan de wereldwijde doelstelling voor behoud van biodiversiteit**

**met voor de hieronder volgende programmaonderdelen meer specifiek:**

- **voldoen aan de behoefte aan oppervlaktedelfstoffen en aan verbetering van landbouwgronden en natuurgebieden, zonder daarbij de waarden van natuur en landschap te schaden**
- **beschikbaar hebben van actuele, beleidsmatig relevante, informatie over de ruimtelijke spreiding en ontwikkeling van natuurwaarden door kartering en monitoring van flora en fauna**

## Programmaonderdeel 35601 Ontgrondingen

**Contactpersoon: de heer C. Schaafsma, toestelnummer 54 26.**

**Bronnen van beleid**

- Ontgrondingennota Drenthe.
- POP II, 2004.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| Het beëindigen van zandwinning in de EHS. | Het realiseren van 1 nieuwe zandwinning voor beton- en metselzand buiten EHS waarvoor afwijkingsprocedure POP II is toegepast. | 40 ha groot ontgrondingsterrein voor eerst ophoogzand, daarna beton- en metselzand. | | Behandeling beroepsprocedure inzake ontgrondingsvergunning. | Start winning ophoogzand 3,6 miljoen $m^3$. | 2e jaar winning ophoogzand. | 2011 tot 2013 start winning beton- en metselzand 2,4 miljoen $m^3$. |
| Het op een verantwoorde wijze voldoen aan de behoefte aan oppervlaktedelfstoffen en aan verbetering van landbouwgronden. | Het meewerken aan ontgrondingsaanvragen conform beleid in POP II. | Het verlenen van 5 tot 10. vergunningen. | | Behandelen van ingediende aanvragen. | Idem. | Idem. | 1 januari 2013. |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

Het doorlopen van procedures van al ingediende en nog in te dienen ontgrondingsaanvragen en de daartegen ingebrachte of nog in te brengen bedenkingen en eventuele beroepen.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Het meewerken aan één nieuwe zandwinning voor beton- en metselzand in Zuidwest-Drenthe. | Vergunning verleend op 7 februari 2006. | 2011 tot 2013 start winning beton- en metselzand. | Gemeente De Wolden. | Bestemmingsplan Zandwinning Traandijk. |
| Het niet meewerken aan een tweede zandwinning voor beton- en metselzand in Zuidwest-Drenthe. | Ingesteld beroep bij Raad van State tegen buiten behandeling laten aanvraag ongegrond verklaard. | 2007. | Gemeente De Wolden. | Bestemmingsplan Zandwinning Traandijk dat voorziet in één beton- en metselzandwinning in Zuidwest-Drenthe. |
| Het meewerken aan uitbreiding bestaande beton- en metselzandwinning binnen EHS te Gasselterveld tot 2013 ter overbrugging naar Zuidwest-Drenthe. | Het nemen van een beslissing op ingediende aanvraag. | 2006 en 2007. | Gemeente Aa en Hunze. | Ontwerp-Bestemmingsplan zandwinning Gasselterveld. |

## Programmaonderdeel 36002 Informatiesysteem landelijk gebied

**Contactpersoon: de heer J. Smittenberg, toestelnummer 54 49.**

**Bronnen van beleid**

- Europese VHR.
- FFW (2003).
- Provinciale Nota flora en fauna (november 2002).
- POP II, 2004: pagina's 47, 56, 59, 62, 67, 129, 174 tot en met 180, 194, 219 tot en met 227, 239, 259, 261, 268, 304 en 305.
- Collegeprogramma (2003), Programma land (2005).
- Gebiedsvisies natuur, bos en landschap (december 1995-juni 2001).

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Monitoring. | 1.1. Landelijk weidevogelmeetnet. | Aantal jaarlijks opgenomen proefvlakken in Drenthe. | 23 | 23 | 23 | 23 | 23 |
| | 1.2. Landelijk meetnet flora milieu- en natuurkwaliteit in natuurgebieden. | Aantal jaarlijks opgenomen proefvlakken in Drenthe. | 345 | 315 | 315 | 315 | Gemiddeld 315 per jaar. |
| | 1.3. Meetnet flora milieu- en natuurkwaliteit lijnvormige elementen. | Aantal jaarlijks opgenomen proefvlakken in Drenthe. | 140 | 140 | 140 | 140 | 140 |
| 2. Actualisering en modernisering natuurinfo. | 2.1. Inventarisatie flora en vegetatie. | Oppervlakte gerealiseerd in hectares. | 46.000 | 666.000 | 88.000 | 110.000 | 230.000 (oppervlakte in circa 10 jaar te actualiseren). |
| | 2.2. Inventarisatie broedvogels. | Oppervlakte steekproefgebieden. | 1.570 ha LOFAR-gebied. | Nader in te vullen. | Idem. | Idem. | Extrapoleerbare steekproefgebieden. |
| | 2.3. Overige flora- en fauna: verwerken en stimuleren inventarisaties van derden en vrijwilligers. | Mate van dekking van de provincie. | Nader in te vullen per groep. | Nader in te vullen. per groep. | Idem. | Idem. | Provinciedekkend overzicht van FFW en Rodelijstsoorten. |
| | 2.4. Verbeteren basisbestand en toegankelijkheid. | Mate van beschikbaarheid en toegankelijkheid van de gegevens. | Alleen op aanvraag. | Deel van verspreidingskaarten op website provincie. | Meer kaarten en actuele info op de website. | Idem. | Verspreidingskaarten en overige informatie op internet. |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

Door het Ministerie van LNV wordt gewerkt aan de oprichting van een zogenaamde gegevensautoriteit. Dit kan ook gevolgen hebben voor de werkwijze bij de provincies.
De behoefte aan gegevens over flora en fauna is sterk toegenomen onder invloed van de FFW. Om het grote aantal aanvragen goed te kunnen verwerken wordt systematisch doorgewerkt aan verbetering van de toegankelijkheid van het informatiesysteem.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Uitvoeren monitoringsprogramma.<br>Actualiseren eigen ruimtelijke gegevens.<br>Uitwisseling gegevens met andere overheden, instellingen en werkgroepen. | Rapportage in kader POP-monitoring en Drenthe in cijfers.<br>Overzicht van alle beschikbare natuurgegevens in Drenthe. | Voortdurend (steeds zorgen voor zo actueel mogelijke informatie). | Rijk (LNV, MNP).<br>Gemeenten en waterschappen.<br>Natuurbeschermingsorganisaties.<br>Werkgroepen. | Tijdige beschikbaarheid van info over soorten en natuurwaarden bij planvorming (RO, gebiedsprojecten, wegen, ontgrondingen, natuurontwikkeling, waterberging e.a.). |

## Financieel totaaloverzicht programma

| 35601 Vergunningverlening ontgrondingen | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 14.046 | 23.085 | 8.300 | 8.430 | 8.600 | 8.780 |
| Apparaatskosten | 350.542 | 344.859 | 334.369 | 351.910 | 361.597 | 369.891 |
| Totaal lasten | 364.588 | 367.944 | 342.669 | 360.340 | 370.197 | 378.671 |
| Totaal baten | 136.708 | 63.535 | 42.190 | 42.190 | 42.190 | 42.190 |
| Saldo | 227.880 | 304.409 | 300.479 | 318.150 | 328.007 | 336.481 |

| 36002 Informatiesysteem landelijk gebied | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 161.988 | 162.054 | 138.450 | 138.600 | 138.750 | 138.900 |
| Apparaatskosten | 493.545 | 343.929 | 324.890 | 341.934 | 351.346 | 359.405 |
| Totaal lasten | 655.533 | 505.983 | 463.340 | 480.534 | 490.096 | 498.305 |
| Totaal baten | 32.142 | 29.754 | 6.000 | 6.000 | 6.000 | 6.000 |
| Saldo | 623.391 | 476.229 | 457.340 | 474.534 | 484.096 | 492.305 |

| Totaal programma | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 1.020.121 | 873.927 | 806.009 | 840.874 | 860.293 | 876.976 |
| Baten | 168.850 | 93.289 | 48.190 | 48.190 | 48.190 | 48.190 |
| Saldo | 851.271 | 780.638 | 757.819 | 792.684 | 812.103 | 828.786 |

## Programma 6.1. Natuur

**Portefeuillehouder: mevrouw A. Edelenbosch.**

**Missie**

**De Drentse groene ruimte als kernkapitaal behouden en verbeteren, zodat**

- **de provincie een kwalitatief hoogwaardige en leefbare omgeving biedt voor wonen, werken en recreëren**
- **de provincie bijdraagt aan de wereldwijde doelstelling voor behoud van biodiversiteit**

**met in dit programma de nadruk op:**

- **bescherming en versterking van de samenhang en kwaliteit van natuurgebieden, bossen en historische cultuurlandschappen door verwerving en beheer, door het realiseren van ecologische verbindingen en door gerichte verbetering van leefgebieden van bedreigde soorten planten en dieren**
- **behoud en versterking van de landschappelijke kwaliteit en ontwikkeling van nieuwe bossen en landgoederen op daarvoor geëigende locaties**
- **bescherming van bossen, natuurgebieden, planten en dieren door het adequaat uitvoeren van wettelijke en door het Rijk aan de provincie gemandateerde taken (groene wetten)**

## Programmaonderdeel 36207 Groene wetgeving

**Contactpersoon: de heer R. Kavsek, toestelnummer 56 45.**

**Bronnen van beleid**

- FFW.
- Nota flora en fauna.
- NBW 1998.
- Boswet en NSW.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Uitvoering FFW. | | Wettelijke taak. | | | | | |
| 2. Uitvoering NBW 1998. | | Wettelijke taak. | | | | | |
| 3. Uitvoering Boswet- en NSW. | 3.1. Boswet. | Instandhouding areaal. | 34.000 ha. | | | | |
| | 3.2. NSW. | Instandhouding waarden. | 120 landgoederen. | | | | |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

*Flora- en Faunawet*
2006 is het eerste kalenderjaar dat de FBE een grotere rol speelt bij de uitvoering van ontheffingen in het kader van de FFW. De provincie heeft in 2005 een aantal algemene ontheffingen aan de FBE verleend. De FBE is verantwoordelijk voor de toepassing van deze ontheffingen in concrete situaties. Zij doet dit via het verlenen van machtigingen. De FBE rapporteert achteraf aan de provincie over haar activiteiten. Voor een aantal diersoorten blijft de individuele ontheffing-verlening door de provincie bestaan. Vragen over de FFW zullen in 2006 niet alleen door de provincie maar nu ook door de FBE behandeld worden.

*Natuurbeschermingswet 1998*
De verwachting is dat na vaststelling van beheersplannen (na 2007) het aantal vooroverleggen en/of vergunningen licht zal afnemen. Dit komt doordat maatregelen die in het beheerplan staan niet meer apart vergunningplichtig zijn. Voor de Natura 2000 gebieden in Drenthe worden in 2007 naar verwachting 5 beheersplannen opgesteld. Een en ander hangt wel af van de voortgang in de aanwijzing van de gebieden door LNV.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| FFW: Aantal door de provincie afgehandelde ontheffing aanvragen. | 50 | Doorlopend | LNV, FBE | |
| FFW: Aantal door de FBE verleende machtigingen. | 500 | Doorlopend | FBE | |
| FFW: Aantal door de provincie en de FBE afge-handelde vragen/verzoeken tot informatie over de uitvoering van de FFW. | 500 | Doorlopend | FBE | |
| NBW: Aantal op vergunningplicht beoordeelde projecten (vooroverleggen). | 100 | Doorlopend | Gemeenten, LNV, terreinbeheerders. | |
| NBW: Aantal afgehandelde vergunningaanvragen. | 40 | Doorlopend | Gemeenten, LNV, terreinbeheerders. | |
| NBW: Aantal vastgestelde beheersplannen in Drenthe. | 5 | Doorlopend | Gemeenten, LNV, terreinbeheerders. | Afstemming met andere beleidsterreinen met name water en RO. |

## Programmaonderdeel 36208 - Groene instellingen

**Contactpersoon: de heer R. Kavsek.**

**Bronnen van beleid**

- ASV.
- POP II.
- Notitie Provinciale aandachtspunten natuur en milieu 2005-2008.
- FFW.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting 2004 | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| Het IVN Consulentschap in staat stellen om schoolgaande jongeren te bereiken met NME-activiteiten | Efficiënte en doelmatige subsidieverlening aan het IVN Consulentschap. | Aantal projecten en aantal bereikte jongeren. | 18 projecten. | 25 | 30 | 32 | 33 |
| Landschapsbeheer Drenthe in staat stellen om door middel van projecten een bijdrage te leveren aan de realisering van provinciale doelen op het gebied van landschap. | Efficiënte en doelmatige subsidieverlening aan Landschapsbeheer Drenthe. | Resultaten van de uitgevoerde projecten, via de subsidieverantwoording. | | | | | |
| Stichting "Het Drentse Landschap" in staat stellen om door middel van aankoop, inrichting en beheer van gronden een bijdrage te leveren aan de realisering van provinciale doelen op het gebied van natuur en landschap. | Efficiënte en doelmatige subsidieverlening aan Stichting "Het Drentse Landschap". | Aantal hectares dat aangekocht, ingericht en beheerd wordt. | | | | | |
| FBE Drenthe in staat stellen om het faunabeheer in Drenthe duurzaam en planmatig vorm te geven. | Efficiënte en doelmatige subsidieverlening aan FBE Drenthe. | Via de subsidieverantwoording. | | | | | |
| BoerEnNatuur in staat stellen om het gezamenlijk boerenbeheer van het landelijk gebied constructief vorm te geven. | Efficiënte en doelmatige subsidieverlening aan BoerEnNatuur. | | | | | | |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

Stichting "Het Drentse Landschap" en FBE Drenthe hebben in 2006 voor het eerst een prestatiesubsidie per boekjaar gekregen. Daarvoor werden zij op andere wijze gesubsidieerd. De vereniging BoerEnNatuur krijgt in 2007 voor het eerst een prestatiesubsidie per boekjaar.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| IVN:<br>- kadercursussen vrijwilligers/gidsen<br>- netwerken scholen basisonderwijs<br>- scholen voortgezet onderwijs | Jaarlijks 5% van de Drentse inwoners en 30% van de schoolgaande jongeren bereiken met NME-activiteiten. | Doorlopend | LNV, provincies Groningen en Friesland, gemeenten. | |
| Landschapsbeheer Drenthe:<br>Subsidiëren van projecten die passen binnen de notitie Provinciale aandachtspunten natuur en milieu 2005-2008 | | Doorlopend | LNV, gemeenten. | |
| Stichting "Het Drentse Landschap":<br>- Begeleiden/behandelen subsidieaanvragen grondverwerving<br>- Verstrekken beheersvergoedingen<br>- Overige projecten | | Doorlopend | LNV | |
| FBE Drenthe:<br>- Het verlenen van machtigingen door de FBE<br>- vragen/verzoeken voot informatie over de Flora- en Faunawet afhandelen | - 500 machtigingen<br>- 500 vragen/verzoeken afhandelen | Doorlopend | LNV | |
| BoerEnNatuur:<br>- Realiseren netwerk agrarische natuur-verenigingen<br>- Bevorderen ANB<br>- Bevorderen reservaat en particulier beheer door agrariërs | - Begeleiding 7 verenigingen, opstart 2 verenigingen<br>- 3 intekendagen voor SAN/SN: 700 ha mozaïekbeheer<br>- 250 ha reservaatbeheer; 1 voorbeeldproject particulier beheer | Doorlopend | LNV, LTO | |
| Overige:<br>Vrijwilligersorganisaties met een waarderingssub-sidie ondersteunen. | 10 subsidies | Doorlopend | | |

## Programmaonderdeel 36209 Natuur, Bos en Landschap

**Contactpersoon: de heer J. Smittenberg, toestelnummer 54 49.**

**Bronnen van beleid (natuur)**

- Europese VHR, NBW 1998-2005.
- FFW, 2003.
- Boswet.
- NSW.
- Nota ruimte (Ministeries van VROM, LNV en VW, 2005).
- Provinciaal Natuurbeleidsplan (1992).
- Provinciaal bosbeleidsplan (1996).
- Provinciale Nota landschap (1998).
- Provinciale Nota flora en fauna (november 2002).
- POP II, 2004: hoofdstukken C.10 en C.11.
- Collegeprogramma (2003), Programma land (2005).
- Gebiedsvisies natuur, bos en landschap (december 1995-juni 2001).
- Integraal gebiedsplan natuur- en landschapsdoelen (IGGD, herziening 2006).

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Beleidsontwikkeling en overleg. | 1.1. Natuur. | Heldere doelen met betrekking tot omvang, samenhang en kwaliteit van natuur. | Teksten en kaarten POP II (2004). | Onder meer inbreng in Natura 2000-doelen. | Inbreng in evaluatie POP II. | Herzien en samenvoegen streefbeelden. | - Realiseren doelen EHS in 2018.<br>- Beschrijven langetermijndoelen voor na 2018. |
| | 1.2. Bos. | Realiseren eigen provinciale doelen met betrekking tot bos en landgoederen. | Teksten en kaarten POP II (2004). | Begeleiden afbouw rijksbijdragen. | | | Toekomst onduidelijk. |
| | 1.3. Landschap. | Heldere doelen met betrekking tot behoud en ontwikkeling van landschapskwaliteit. | Teksten en kaarten POP II (2004). | Begrenzing Nationaal Landschap | Evaluatie POP II. | | Alle Drentse gemeenten hebben een eigen uitvoeringsprogramma. |
| | 1.4. Interactieve plantoetsing. | Kwaliteit gemeentelijke e.a. gebiedsgerichte plannen met betrekking tot natuur en landschap. | Huidige werkwijze in CARP, SGB, landinrichting e.a. | Voorbereiding op nieuwe wet RO en aanpak in pMJP. | Realisering in pMJP. | Realisering in nieuwe wet RO. | Natuur en landschap standaard goed geïntegreerd in diverse plannen. |
| 2. Projecten | Zie pMJP. | | | | | | |

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 3. Internationale projecten | 3.1. TEN. | | | | | | |
| | 3.2. SPARC. | | | | | | |
| | 3.3. Water4all, Waterline Economy. | | | | | | |
| 4. Natuurdoeltypen | 4.1. Actualiseren natuurdoelen. | Heldere, in beleid en beheer te realiseren, doelen. | Kaarten in gebiedsvisies NBL. | Aanpassing in overleg met terreinbeheerders. | Verwerken in herziening IGGD. | p.m. | Langetermijnstreefbeelden actualiseren. |
| 5. IGGD | 5.1. Jaarlijks actualiseren IGGD. | Goede basis voor toepassing SN en SAN. | Plan 2003 met aanvullingen. | Herziening vaststellen. | Zo nodig aanvullen. | Idem. | Wellicht opname Programma Beheer in ILG. |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

Belemmeringen: beleidswijzigingen door het Rijk, zoals vastgelegd in de Nota ruimte: minder aandacht en geen rijksmiddelen voor natuur en landschap (bosuitbreiding, inrichting en beheer van landschapselementen) buiten de door het Rijk erkende onderdelen van EHS en nationale landschappen.
Kansen: meer armslag voor beleidskeuzes en het benutten van kansen door decentralisatie van taken en afspraken in kader Investeringsbudget landelijk gebied (ILG).
Knelpunten:
- landbouwontwikkeling (beïnvloeding via waterhuishouding en ammoniakuitstoot)
- technische infrastructuur (onder meer toename verkeersdrukte); stads- en dorpsuitbreiding in kwetsbare gebieden

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| - Afstemming met en uitvoering van rijksbeleid voor natuur, bos en landschap.<br>- Realiseren van:<br>> EHS<br>> robuuste verbindingen<br>> ecologische verbindingen<br>> landgoederen<br>> bosuitbreiding<br>> landschapsinrichting<br>- opheffen barrières voor fauna bij infrastructuur | Integrale beleidsuitvoering en financiering (via ILG en pMJP). | 2007-2013 | Rijk (LNV, VROM, VW), gemeenten en waterschappen, terreinbeheerders, particulieren. | Gebiedsgerichte uitvoering.<br>Afstemming met andere beleidsterreinen. |

## Financieel totaaloverzicht programma

| 36207 Groene wetgeving | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 1.341.751 | 558.185 | 217.000 | 217.000 | 217.000 | 217.000 |
| Apparaatskosten | 431.780 | 270.154 | 528.211 | 555.921 | 571.223 | 584.326 |
| Totaal lasten | 1.773.531 | 828.339 | 745.211 | 772.921 | 788.223 | 801.326 |
| Totaal baten | 85.570 | - | - | - | - | - |
| Saldo | 1.687.961 | 828.339 | 745.211 | 772.921 | 788.223 | 801.326 |

| 36208 Groene instellingen | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 1.389.062 | 2.197.889 | 1.958.776 | 1.950.568 | 1.973.582 | 1.997.673 |
| Apparaatskosten | 1.256.341 | 935.327 | 94.481 | 99.437 | 102.175 | 104.518 |
| Totaal lasten | 2.645.403 | 3.133.216 | 2.053.257 | 2.050.005 | 2.075.757 | 2.102.191 |
| Totaal baten | 576.555 | 557.644 | 470.666 | 451.756 | 432.845 | 413.934 |
| Saldo | 2.068.848 | 2.575.572 | 1.582.591 | 1.598.249 | 1.642.912 | 1.688.257 |

| 36209 Natuur, Bos en Landschap | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 394.331 | 237.058 | 41.777 | 17.490 | 17.570 | 17.640 |
| Apparaatskosten | 275.623 | 263.482 | 894.899 | 941.845 | 967.771 | 989.969 |
| Totaal lasten | 669.954 | 500.540 | 936.676 | 959.335 | 985.341 | 1.007.609 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 669.954 | 500.540 | 936.676 | 959.335 | 985.341 | 1.007.609 |

| Totaal programma | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 5.088.888 | 4.462.095 | 3.735.144 | 3.782.261 | 3.849.321 | 3.911.126 |
| Baten | 662.125 | 557.644 | 470.666 | 451.756 | 432.845 | 413.934 |
| Saldo | 4.426.763 | 3.904.451 | 3.264.478 | 3.330.505 | 3.416.476 | 3.497.192 |

## Programma 6.2. Plattelandsontwikkeling

**Portefeuillehouder: mevrouw A. Edelenbosch.**

**Missie**

**Plattelandsontwikkeling heeft als missie het versterken van de vitaliteit en het verbeteren van de leefbaarheid op het platteland onder de randvoorwaarde van een zo optimaal mogelijke balans tussen ecologie en economie.**

**De Drentse groene ruimte als kernkapitaal behouden en verbeteren, zodat**

- **de provincie een kwalitatief hoogwaardige en leefbare omgeving biedt voor wonen, werken en recreëren**
- **de provincie bijdraagt aan de wereldwijde doelstelling voor behoud van biodiversiteit**

## Programmaonderdeel 35006 Gebiedsgerichte uitvoering en Programmaonderdeel 35007 Gebiedsgericht beleid

Formeel eindigt in 2006 de SGB-regeling met daaraan gekoppelde uitvoeringstrajecten.
In 2007 volgen beleidsevaluatie en eindrapportage.
Het vervolg loopt vanaf 2007 via ILG-spoor: programmalijn Land/pMJP.

## Programmaonderdeel 36005 Plattelandsontwikkeling

**Contactpersoon: de heer G.B. Buijs, toestelnummer 54 23.**

**Bronnen van beleid**

- POP II.
- Voorjaarsnota 2006.
- Agenda voor de Veenkoloniën, Strategische Agenda Noord-Nederland.
- PvA task force landinrichting.
- Op Drentse Maat en Hunze Maat, voorfinanciering grondverwerving.
- Rijksnota's: Nota ruimte en Agenda voor vitaal platteland.
- EU-programma's gericht op het gemeenschappelijk landbouwbeleid en plattelandsontwikkeling.
- Subsidieregeling natuurgebiedaankopen.
- WILG.
- Contourennota ILG.
- Rijksmeerjarenprogramma 2007-2013.
- pMJP 2007-2013.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. ILG en pMJP. | | | | | | | |
| 2. Instrument landinrichting ten behoeve van plattelandsontwikkeling. | 2.1. Integrale landinrichtingsprojecten in voorbereiding. | Oppervlakte in te richten gebied. | | Niet van toepassing. | Start uitvoering 2.500 ha. | | Start uitvoering 5.000 ha. |
| | 2.2. Integrale landinrichtingsprojecten in uitvoering. | Oppervlakte te realiseren inrichting. | | Realisatie 7.000 ha. | Realisatie 20.000 ha. | | Realisatie 60.000 ha. |
| | 2.3. Kavelruilprojecten. | Oppervlakte te ruilen hectares. | | Provinciale start kavelruil commissie 1.000 ha. | 1.000 ha. | | 1.000 ha/jaar. |
| 3. Grondverwerving (zie ook Natuur 6.1.). | 3.1. Grondverwerving ten behoeve van realisering/EHS. | | 9.000 ha. | 500 ha. | 500 ha. | | 4.500 ha. |
| | 3.2. Voorfinanciering grondverwerving EHS. | | 2,3 miljoen. | 2,4 miljoen. | | | |
| | 3.3. Grondverwerving Op Drentse Maat. | | 150 ha. | 150 ha. | 150 ha. | | 150 ha/jaar. |
| | 3.4. Grondverwerving taakstelling landinrichting, gebiedsgericht beleid, water. | | 300 ha. | 300 ha. | 300 ha. | | 300 ha/jaar. |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

Door schaalvergroting verdwijnen in de primaire sector steeds meer agrarische bedrijven. Streven is om de werkgelegenheid in de totale kolom te stabiliseren op 6% (12.000 arbeidsplaatsen). Daarnaast is het stimuleren van niet-agrarische werkgelegenheid op het platteland van belang (midden- en kleinbedrijf (MKB), recreatie en toerisme). Hiervoor zal ook geïnvesteerd moeten worden in de woon- en leefomgeving. Klassieke landinrichtingsprojecten worden versneld afgerond. Het instrument kavelruil wordt over een bredere linie ingezet voor agrarische structuurversterking en realisering EHS. Grondverwerving is noodzakelijk om de EHS in 2018 voltooid te hebben, maar ook onmisbaar om gebiedsgerichte processen te kunnen faciliteren.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Uitvoering geven aan het pMJP, initiëren van aansprekende projecten, impuls geven aan prioritaire projecten.<br>Landinrichting (klassieke projecten) versneld afronden. | Realisering doelen pMJP.<br>Nieuwe projecten gebiedsontwikkeling opzetten (Zuidwest-Drenthe, Noordwest-Drenthe, regiopark en dergelijke). | 2013 | LNV, gemeenten, gebiedscommissies, waterschappen, LTO Noord en terreinbeheerders. | Investeringen en samenwerking leiden tot uitvoering van projecten, met als resultaat de behaalde doelen uit het pMJP. |

## Programmaonderdeel 36211 pMJP Natuur

**Bronnen van beleid**

- POP II.
- Voorjaarsnota 2006.
- Agenda voor de Veenkoloniën, Strategische Agenda Noord-Nederland.
- PvA task force landinrichting,
- Op Drentse Maat en Hunze Maat, voorfinanciering grondverwerving.
- Rijksnota's: Nota ruimte en Agenda voor vitaal platteland.
- EU-programma's gericht op het gemeenschappelijk landbouwbeleid en plattelandsontwikkeling.
- Subsidieregeling natuurgebiedaankopen.
- WILG.
- Contourennota ILG.
- Rijksmeerjarenprogramma 2007-2013.
- Provinciaal Meerjarenprogramma 2007 - 2013
- VHR (EU), NBW 1998.
- Nota ruimte, Agenda Vitaal platteland (LNV).
- Beheers- en Inrichtingsplan Dwingelderveld.
- Beheers- en Inrichtingsplan Drents-Friese Wold.
- Beheers, Inrichtings- en Ontwikkelingsplan Drentsche Aa.
- Decentralisatieakkoord IPO/LNV.
- WILG.

**Beschrijving van doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Realisatie natuur binnen EHS. | 1.1. Functieverandering | Ha/aantallen | Gerealiseerde oppervlakte/aantallen tot en met 2005. | | | | |
| | 1.1.1. Verwerving | Ha | | 10.446 | 10.786 | 11.250 | 14.535 in 2018 |
| | 1.1.2. Inrichting | Ha/aantallen/km's | | | | | 8.000 in 2018 |
| | - Natuurgebieden (inclusief verbindingen). | Ha | | 1.000 | 1.100 | 1.250 | 5 |
| | - Opheffen knelpunten. | Stuks | Opgeloste knelpunten. | | 1 | 2 | |
| 2.Milieukwaliteit EHS/VHR/NBW. | - Gewenste milieucondities. | Ha | | | 350 | 700 | 2.940 |
| | - Beekherstel. | Km | | | 10 | 20 | 60 |
| | - Herstel verdroogd gebied. | Ha | | | 900 | 1.800 | 6.000 |
| 3.Nationale parken. | Behoud en beheer. | Aantal<br>Realiseren jaarlijkse bestedingenplannen. | 3 | 3 | 3 | 3 | 3 |
| 4.Soortenbeleid. | Maatregelen die bijdragen aan levensvatbare populaties. | Aantal | | | 13 | 26 | 86 |
| 5.Natuurbeheer buiten EHS. | Beheersovereenkomsten SAN. | Ha | | | 800 | 1.600 | 4.800 |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

Omslag van verwerving naar beheer biedt kansen voor particulier natuurbeheer, maar kan tegelijkertijd ook voor stagnatie in functieverandering en de realisatie van de inrichting van EHS zorgen. Oorzaak hiervoor kan ook een gebrek aan rijksmiddelen zijn om de doelen tijdig te bereiken.
Een integrale aanpak onder regie van de provincie kan ervoor zorgen dat door koppeling met andere thema's doelen eerder bereikt worden.
Met het Rijk zijn afspraken gemaakt over de uitfinanciering van ecologische verbindingszone's, zodat hier kansen op een versnelling van de uitvoering aanwezig zijn.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Realiseren EHS door aankoop, functiewijziging en particulier beheer. | Aantal ha's gerealiseerd. | 2018 | LNV, terreinbeheerders. | Verbetering natuurkwaliteit. |
| Verbeteren milieukwaliteit. | Verbeteren algemene omgevingskwaliteit. | 2010 | VROM, gemeenten, waterschappen. | Verbetering milieukwaliteit. |
| Behoud en beheer nationale parken. | Nationale parken behouden en beheerd. | 2013 | Gemeenten, terreinbeheerders. | Behoud en beheer nationale parken. |
| Natuurbeheer ook buiten EHS. | Agrarisch natuurbeheer. | 2018 | Agrariërs. | Verbetering natuurkwaliteit buiten EHS. |
| Uitvoering soortenbeleid door middel van soortenbescherming. | Behoud kwetsbare soorten. | 2013 | Terreinbeheerders. | Toename aantallen van kwetsbare soorten. |

## Programmaonderdeel 37110 pMJP Recreatie en Toerisme

**Bronnen van beleid**

- POP II.
- Voorjaarsnota 2006.
- Agenda voor de Veenkoloniën, Strategische Agenda Noord-Nederland.
- PvA task force landinrichting.
- Op Drentse Maat en Hunze Maat, voorfinanciering grondverwerving.
- Rijksnota's: Nota ruimte en Agenda voor vitaal platteland.
- EU-programma's gericht op het gemeenschappelijk landbouwbeleid en plattelandsontwikkeling.
- Subsidieregeling natuurgebiedaankopen.
- WILG.
- Contourennota ILG.
- Rijksmeerjarenprogramma 2007-2013.
- pMJP 2007-2013.

**Beschrijving van doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Routenetwerken. | 1.1. Verbeteren en uitbreiden routes | Km | Niet van toepassing. | Niet van toepassing. | 50 | 100 | 600 |
| | 1.1.1. Varen | | | | 0 | 10 | 43 |
| | 1.1.2. Wandelen | | | | 25 | 50 | 204 |
| | 1.1.3. Fietsen | | | | 25 | 50 | 207 |
| 2. Versterken toeristische voorzieningen. | 2.1. Verbeteren voorzieningen | Aantal | Niet van toepassing. | Niet van toepassing. | 10 | 20 | 100 |
| | 2.2. Aanleg nieuwe voorzieningen | | | | 0 | 1 | 4 |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

Uitvoeringskader Toeristische en Recreatieve ontwikkeling biedt kansen om maatregelen te nemen en voorzieningen te realiseren. De belangstelling voor recreatie en toerisme neemt toe. Dit biedt kansen om de positie van Drenthe te verbeteren op de Nederlandse vakantiemarkt.
Knelpunt is de mogelijkheid om gebruik te maken van de rijksmiddelen om het landelijke routenetwerk Erica–Ter Apel te kunnen uitvoeren.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Realiseren en verbeteren routes en startpunten. | Nieuwe routes, betere routes en goede bewegwijzering. | 2013 | LNV, STRN, gemeenten en waterschappen. | Toename nieuwe en verbeterde routes. |
| Versterking toeristische voorzieningen. | Toename aantal en verbetering voorzieningen. | 2013 | Zie boven. | Toename nieuwe en verbeterde voorzieningen. |

## Programmaonderdeel 36210 pMJP Landschap

**Bronnen van beleid**

- POP II.
- Voorjaarsnota 2006.
- Agenda voor de Veenkoloniën, Strategische Agenda Noord-Nederland.
- PvA task force landinrichting.
- Op Drentse Maat en Hunze Maat, voorfinanciering grondverwerving.
- Rijksnota's: Nota ruimte en Agenda voor vitaal platteland.

- EU-programma's gericht op het gemeenschappelijk landbouwbeleid en plattelandsontwikkeling.
- Subsidieregeling natuurgebiedaankopen.
- WILG.
- Contourennota ILG.
- Rijksmeerjarenprogramma 2007–2013.
- pMJP 2007–2013.

**Beschrijving van doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| Generiek. | Behoud en ontwikkeling landschap. | Ha | Niet van toepassing. | Niet van toepassing. | 5 | 10 | 63 |
| | Toename landschapselementen, landgoederen en bossen. | | | | | | |
| Nationaal landschap. | Behoud en herstel. | Aantal | Niet van toepassing. | Niet van toepassing. | 1 | 1 | 1 |
| | Uitvoeringsprogramma. | | | | | | |
| Behoud en ontwikkeling landschap buiten nationaal landschap. | Ontwikkelen nieuwe landschappelijke kwaliteiten. | Aantal/ha | Niet van toepassing. | Niet van toepassing. | 5/200 | 10/500 | 60/2000 |
| | Aanleg nieuwe bossen. | Ha | | | 100 | 200 | 700 |
| Handhaving en waar het kan, zichtbaar, versterken van de cultuurhistorische en archeologische waarden. | Aanleg nieuwe landgoederen. | Ha | | 1.240 | 1.315 | 1.390 | 1.450 |
| | | Aantal | | | 1 | 3 | 20 |
| | Cultuurhistorische en archeologische elementen beschermen. | Aantal | Niet van toepassing. | Niet van toepassing. | 50 | 100 | 610 |
| | Belvedèreprojecten. | Aantal | Niet van toepassing. | Niet van toepassing. | 5 | 10 | 30 |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

Het Drentse landschap verdient in de ogen van de provincie extra aandacht en dat uit zich in de strategie om het landschap te ontwikkelen en te versterken.
Het Rijk beperkt zijn inzet voor het landschap tot de nationale landschappen, waarvan Drenthe er één bezit, het Drentsche Aa-gebied. Hier is een landschapsvisie opgesteld, met daarin een uitvoeringsprogramma.
Voor het overige landschap in Drenthe zal de provincie samen met de gebiedspartners de middelen moeten vrijmaken om de landschappelijke kwaliteiten te behouden en te versterken.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Behoud, beheer en ontwikkeling landschap. Stimuleren bosaanleg door voorlichting en subsidiëring. | Behoud, toename en herstel. | 2013 | LNV, terreinbeheerders, gemeenten, waterschappen en particulieren. | Behoud, toename en herstel; realisering POP-doelstellingen. |

## Programmaonderdeel 37304 pMJP Landbouw

**Bronnen van beleid**

- POP II.
- Voorjaarsnota 2006.
- Agenda voor de Veenkoloniën, Strategische Agenda Noord-Nederland.
- PvA task force landinrichting.
- Op Drentse Maat en Hunze Maat, voorfinanciering grondverwerving.
- Rijksnota's: Nota ruimte en Agenda voor vitaal platteland.
- EU-programma's gericht op het gemeenschappelijk landbouwbeleid en plattelandsontwikkeling.
- Subsidieregeling natuurgebiedaankopen.
- WILG.
- Contourennota ILG.
- Rijksmeerjarenprogramma 2007–2013.
- pMJP 2007–2013.

**Beschrijving van doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| Grondgebonden landbouw. | Inrichting ruimtelijke structuur. | Ha | Niet van toepassing. | Niet van toepassing. | 2.500 | 5.000 | 16.000 |
| Glastuinbouw. | Inrichten en herstructureren gebied. | Ha | Niet van toepassing. | Niet van toepassing. | 50 | 100 | 350 |
| Vermindering milieubelasting en behoud landschap. | Extensivering melkveehouderij. | Ha | Niet van toepassing. | Niet van toepassing. | 250 | 750 | 1.500 |
| Duurzaam ondernemen. | Projecten Agro diversiteit en biologische landbouw. | Aantal | Niet van toepassing. | Niet van toepassing. | 5 | 10 | 50 |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

De kansen om de landbouw economisch en duurzaam gezond te houden combineren met een versterking en ontwikkeling van het landelijk gebied.
De transitie van de landbouw steunen door in te spelen op de economisch sterke punten. Nadelige invloeden van verder gaande schaalvergroting kunnen op deze wijze beperkt of voorkomen worden

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Kwaliteit van landelijk gebied versterken en in stand houden.<br>Economische functie platteland in stand houden en versterken. | Primaire landbouw levert wezenlijke bijdrage aan vitaliteit en kwaliteit van landelijk gebied. | 2013 | LNV, LTO Noord, particulieren. | Behoud en versterking. |

## Programmaonderdeel 35008 pMJP Bodem

**Bronnen van beleid**

- POP II.
- Voorjaarsnota 2006.
- Agenda voor de Veenkoloniën, Strategische Agenda Noord-Nederland.
- PvA task force landinrichting.
- Op Drentse Maat en Hunze Maat, voorfinanciering grondverwerving.
- Rijksnota's: Nota ruimte en Agenda voor vitaal platteland.
- EU-programma's gericht op het gemeenschappelijk landbouwbeleid en plattelandsontwikkeling.
- Subsidieregeling natuurgebiedaankopen.
- WILG.
- Contourennota ILG.
- Rijksmeerjarenprogramma 2007–2013.
- pMJP 2007–2013.

**Beschrijving van doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| Bodemsanering. | Gesaneerde (water)bodem (2010 tot en met 2013). | BPE | Niet van toepassing. | Niet van toepassing. | Niet van toepassing. | Niet van toepassing. | 2.300.000 |
| Duurzaam gebruik bodem. | Projecten.<br>Areaal verbetering en/of herstel gehalte organisch stofgehalte. | Aantal<br>Ha | Niet van toepassing. | Niet van toepassing. | 0<br>0 | 1<br>50 | 7<br>500 |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

De belasting van het oppervlaktewater, de bodem en het grondwater nemen af, dit moet doorgezet worden om de gewenste kwaliteit overal in Drenthe te kunnen halen. De belasting van het milieu in de bodem spitst zich in Drenthe toe op verzuring en vermesting. Verder is de verdroging een knelpunt waarop extra inzet plaats moet vinden. Mede door de verdroging neemt de kwaliteit van de natuur buiten de EHS nog steeds af.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Bereiken doelstellingen algemene en bijzondere omgevingskwaliteit.<br>Uitvoering door GS vastgesteld Meerjarenprogramma. | Verbetering algemene en bijzondere omgevings-kwaliteit.<br>Verzuring, vermesting en verdroging terugdringen.<br>Verbetering natuurkwaliteit binnen EHS-gebieden. | 2013 | LNV, VROM, gemeente, waterschappen, LTO Noord en particulieren. | Verbetering natuur- en milieukwaliteit. |

## Programmaonderdeel 34005 pMJP Water

**Bronnen van beleid**

- POP II.
- Voorjaarsnota 2006.
- Agenda voor de Veenkoloniën, Strategische Agenda Noord-Nederland.
- PvA task force landinrichting,
- Op Drentse Maat en Hunze Maat, voorfinanciering grondverwerving.
- Rijksnota's: Nota ruimte en Agenda voor vitaal platteland.
- EU-programma's gericht op het gemeenschappelijk landbouwbeleid en plattelandsontwikkeling.

- Subsidieregeling natuurgebiedaankopen.
- WILG.
- Contourennota ILG.
- Rijksmeerjarenprogramma 2007–2013.
- pMJP 2007–2013.

**Beschrijving van doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| Regionale waterberging buiten bestaande afspraken. | Realisatie bergingsgebied en inrichting gebied volgens waternood. | Ha | Niet van toepassing. | Niet van toepassing. | 2.500 | 10.000 | 40.000 |
| Ecologische kwaliteit. | Afkoppeling stedelijk gebied.<br>Inrichten natuurvriendelijke oevers. | Ha<br>Km | Niet van toepassing. | Niet van toepassing. | 50<br>500 | 100<br>750 | 322<br>2.223 |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

Knelpunt voor het tot stand komen van de doelstellingen is het gebrek aan Rijksmiddelen voor de waterdoelen. Uitvoering moet gebeuren met inzet van middelen door de regionale partijen en combinatie van maatregelen op het gebeid van EHS bijvoorbeeld.
De kansen om te komen tot gezonde en duurzame watersystemen zijn aanwezig door de inzet van regionale partners en de reeds in gang gezette kwaliteitsverhoging van het oppervlaktewater. Het inpassen van recreatieve - en woonfuncties biedt ook kansen om waterbergingsgebieden te realiseren.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Inzetten voor realiseren wateropgaven en beleid richten op maatschappelijk aanvaardbaar niveau van wateroverlast.<br>Kaders van GGOR gebruiken voor uitwerking thema Verdroging. | Gezonde en duurzame watersystemen.<br>Acceptabel niveau van wateroverlast. | 2013 | VROM, LNV, waterschappen en gemeenten. | Verbetering waterkwaliteit en natuurkwaliteit.<br>Maximaal vasthouden van water binnen de maatschappelijke kaders. |

## Programmaonderdeel 37111 pMJP Sociaal-economische vitalisering

**Bronnen van beleid**

- POP II.
- Voorjaarsnota 2006.
- Agenda voor de Veenkoloniën, Strategische Agenda Noord-Nederland.
- PvA task force landinrichting,
- Op Drentse Maat en Hunze Maat, voorfinanciering grondverwerving.
- Rijksnota's: Nota ruimte en Agenda voor vitaal platteland.
- EU-programma's gericht op het gemeenschappelijk landbouwbeleid en plattelandsontwikkeling.
- Subsidieregeling natuurgebiedaankopen.
- WILG.
- Contourennota ILG.
- Rijksmeerjarenprogramma 2007-2013.
- pMJP 2007-2013.

**Beschrijving van doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| Stimulering en verbreding plattelandseconomie. | MKB-bedrijven nemen deel aan projecten. | Aantal | Niet van toepassing. | Niet van toepassing. | 25 | 75 | 225 |
| Verbetering leefbaarheid plattelandsgebieden. | Gemeenten hebben uitvoeringsprogramma.<br>Gemeenten hebben programma's voor-zieningenniveau.<br>100% dekking dorpen digitaal netwerk. | Aantal | Niet van toepassing. | Niet van toepassing | 3 | 6 | 12 |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

De inzet van aanvullende europese middelen boven op de regionale middelen biedt kansen om de sociaal-economische vitalisering van het Drentse platteland verder vorm te geven. De sterke punten, een vitaal, aantrekkelijk en leefbaar platteland zijn het vertrekpunt voor de verdere ontwikkeling.
Ook hier is het ontbreken van rijksmiddelen een knelpunt, dat de gewenste ontwikkelingen kan dwarsbomen.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Werken aan een vitaal, aantrekkelijk en leefbaar platteland. | Drenthe heeft een economisch en sociaal maatschappelijk gezien duurzame werk- en leefomgeving. | 2013 | Europa, gemeenten. | Ontwikkeling op de sterke punten van Drenthe. |

## Programmaonderdeel 37108 Versterking economische vitaliteit platteland

**Contactpersoon: mevrouw J. Dijksterhuis en mevrouw C. Posthumus, toestelnummer 54 31 en 56 50.**

**Bronnen van beleid**

- Programmalijn land, ILG en pMJP.
- POP.
- Agenda voor de Veenkoloniën.
- LEADER+-ontwikkelingsstrategieën voor Oost-Drenthe en het Drents-Friese LEADER-gebied.
- Strategisch beleidskader Noord-Nederland.
- Europees Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP 2).

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Versterking economische vitaliteit platteland. | | Bruto regionaal product landbouw*. | Gemiddelde jaarlijkse groei 1998-2002: -3% (Nederland: 0,9%). | Groeipercentage bruto regionaal product landbouw is tijdens collegeperiode minimaal gelijk aan nationaal groeipercentage. | Groeipercentage bruto regionaal product landbouw is tijdens collegeperiode minimaal gelijk aan nationaal groeipercentage. | | |
| | | Werkgelegenheid landbouw*. | Gemiddelde jaarlijkse toe-/afname 1998-2002: -2,4% (Nederland: -1,9%). | | Groeipercentage is tijdens collegeperiode minimaal gelijk aan nationaal groeipercentage. | | |
| | 1.1. Versterking MKB. | Geen geschikte effectindicatoren beschikbaar. | | | | | |

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| | 1.2. Uitbouw plattelandstoerisme. | Geen geschikte effectindicatoren beschikbaar. | | | | | |
| | 1.3. Versterking landbouw. | Geen geschikte effectindicatoren beschikbaar. | | | | | |

* *De indicator bruto regionaal product landbouw verdient de voorkeur. Echter, hiervoor zijn geen recente cijfers beschikbaar. Daarom is daarnaast gekozen voor de indicator werkgelegenheid landbouw (second best). Hiervoor zijn wel recente gegevens beschikbaar.*

**Ontwikkelingen en knelpunten**

De LEADER+-programma's voor Oost-Drenthe en het Drents-Friese LEADER-gebied bevinden zich in een afrondend stadium. In Oost-Drenthe is het budget zo goed als uitgeput. In het Drents-Friese LEADER-gebied is nog een gering bedrag beschikbaar.
Op basis van het ILG en het pMJP wordt in 2007 een start gemaakt met de nieuwe opzet van de uitvoering van het plattelandsbeleid. Het nieuwe Europese Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP 2) biedt mogelijkheden voor de regionale stimulering van diversificatie van de plattelandseconomie. Via de gebiedsgerichte aanpak zal invulling gegeven worden aan de volgende thema's:
- stimulering van kennis en innovatiekracht van het kleinschalig bedrijfsleven, landbouw, toeristische infrastructuur en producten
- het instandhouden van cultuurhistorische panden en het zoeken van nieuwe functies hiervoor
- stimulering van een actieve bewonersparticipatie bij de verbetering van de leefbaarheid door middel van een leefbaarheidsbudget
- ondersteuning van natuursamenwerkingsverbanden en milieucoöperaties en andere coalities

De uitwerking van de thema's kan per gebied verschillen.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Afronding LEADER+-programma's. | 2 uitgevoerde programma's met projecten. | 2007. | MKB, gemeenten, bedrijfsleven, doelgroepen. | Provincie en gemeenten zorgen voor afronding programma's/projecten. |
| Uitvoeringsprogramma en structuur vitalisering platteland. | Programma's met projecten gericht op versterking economie, landschap, leefbaarheid en toerisme. | Meerdere jaren. | MKB, gemeenten, bedrijfsleven, doelgroepen. | Provincie en gemeenten zorgen voor een uitvoeringsstructuur en programma met bijbehorende financiering voor de plattelandsgebieden of het gebied. |

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Agenda voor de Veenkoloniën. | Uitvoering programma gericht op versterking economie, landschap, leefbaarheid en toerisme: onder andere project Herstel vaarverbinding Erica-Ter Apel, innovatie MKB en project Inplaatsing melkveehouderijen. | Meerdere jaren. | Gemeenten, waterschappen, bedrijfsleven, DLG, LTO, Rijk. | Provincie, gemeenten en waterschap dragen zorg voor uitvoering van de projecten en het programma voor de Veenkoloniën. Samen met andere overheden provinciale rol bij cofinanciering. |

## Uitvoering Collegeprogramma: Hoofdlijn vitaal platteland

**pMJP 2007 -2013**

Het college kiest voor een integrale aanpak om de ambities in het landelijk gebied uit te verwezenlijken.
Het waarborgen van de kwaliteit, de vitaliteit en de aantrekkelijkheid van het landelijk gebied vormen daarbij de belangrijkste uitgangspunten. De ambities worden verwezenlijkt door middel van duurzame maatregelen die tevens gericht zijn op het behoud van bestaande en het creëren van nieuwe werkgelegenheid.

Met ingang van 2007 zal op het gebied van taken en verantwoordelijkheden in de uitvoering van het beleid in het landelijk gebied veel veranderen. De provincies worden naast de uitvoering van hun eigen beleid ook verantwoordelijk voor de realisatie van verschillende rijksdoelen in het landelijk gebied. Het gaat hierbij om rijksdoelen op het gebied van natuur (EHS), landschap (alleen voor nationale landschappen; voor de provincie Drenthe is dat het gebied van de Drentsche Aa), bodem (waaronder vanaf 2010 bodemsanering in het landelijk gebied), water (waaronder verdroging), landbouw (structuurversterking), recreatie en toerisme inclusief het landelijke routenetwerk (voor de provincie Drenthe (het herstel van) de vaarverbinding Erica-Ter Apel) en de sociaal-economische vitalisering.
De middelen die het Rijk hiervoor in de periode 2007-2013 beschikbaar stelt zijn onderdeel van de provinciale programmabegroting en zullen op basis van de provinciale beschikkingen in projecten worden ingezet. Al met al betekent dit een voor de provincies uitdagende ontwikkeling met nieuwe kansen die in 2007 op een zorgvuldige wijze zullen moeten worden geïmplementeerd.
Zowel bij invulling van deze nieuwe uitdaging als bij de uitvoering van de afspraken met het Rijk zal er in noordelijk verband worden samengewerkt.

## Financieel totaaloverzicht programma

| 35006 Gebiedsgerichte uitvoering | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 715.695 | 559.613 | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | 587.216 | 590.975 | 148.139 | 155.910 | 160.202 | 163.877 |
| Totaal lasten | 1.302.911 | 1.150.588 | 148.139 | 155.910 | 160.202 | 163.877 |
| Totaal baten | 56.823 | 127.980 | - | - | - | - |
| Saldo | 1.246.088 | 1.022.608 | 148.139 | 155.910 | 160.202 | 163.877 |

| 35007 Gebiedsgericht beleid | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 33.800 | 34.700 | 35.400 | 36.100 | - | - |
| Apparaatskosten | 189.506 | 220.255 | 52.868 | 55.641 | 57.173 | 58.484 |
| Totaal lasten | 223.306 | 254.955 | 88.268 | 91.741 | 57.173 | 58.484 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 223.306 | 254.955 | 88.268 | 91.741 | 57.173 | 58.484 |

| 36005 Plattelandsontwikkeling | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 5.599.961 | 7.182.160 | 5.616.750 | 5.048.500 | 5.048.500 | 5.048.500 |
| Apparaatskosten | 1.152.572 | 1.146.594 | 1.245.095 | 1.310.412 | 1.346.483 | 1.377.369 |
| Totaal lasten | 6.752.533 | 8.328.754 | 6.861.845 | 6.358.912 | 6.394.983 | 6.425.869 |
| Totaal baten | 420.162 | 454.491 | 112.000 | - | - | - |
| Saldo | 6.332.371 | 7.874.263 | 6.749.845 | 6.358.912 | 6.394.983 | 6.425.869 |

| 35008 PMJP-Bodem | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | - | - | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | - | - | 484.292 | 509.699 | 523.729 | 535.741 |
| Totaal lasten | - | - | 484.292 | 509.699 | 523.729 | 535.741 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | - | - | 484.292 | 509.699 | 523.729 | 535.741 |

| 37304 PMJP-Landbouw | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | - | - | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | - | - | 17.049 | 17.943 | 18.437 | 18.860 |
| Totaal lasten | - | - | 17.049 | 17.943 | 18.437 | 18.860 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | - | - | 17.049 | 17.943 | 18.437 | 18.860 |

| 36210 PMJP-Landschap | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | - | - | 273.338 | 273.338 | 273.338 | 273.338 |
| Apparaatskosten | - | - | 165.030 | 173.687 | 178.468 | 182.562 |
| Totaal lasten | - | - | 438.368 | 447.025 | 451.806 | 455.900 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | - | - | 438.368 | 447.025 | 451.806 | 455.900 |

| 36211 PMJP-Natuur | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 572.608 | 1.003.968 | 2.420.327 | 2.186.573 | 2.293.984 | 2.397.718 |
| Apparaatskosten | 570.574 | 600.068 | 831.388 | 875.002 | 899.088 | 919.711 |
| Totaal lasten | 1.143.182 | 1.604.036 | 3.251.715 | 3.061.575 | 3.193.072 | 3.317.429 |
| Totaal baten | 558.553 | 1.003.968 | 700.718 | 700.718 | 700.718 | 700.718 |
| Saldo | 584.629 | 600.068 | 2.550.997 | 2.360.857 | 2.492.354 | 2.616.711 |

| 37110 PMJP-Recreatie en Toerisme | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | - | - | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | - | - | - | - | - | - |
| Totaal lasten | - | - | - | - | - | - |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | - | - | - | - | - | - |

| 37111 PMJP-Sociaal-economische vitalisering | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | - | - | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | - | - | - | - | - | - |
| Totaal lasten | - | - | - | - | - | - |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | - | - | - | - | - | - |

| 34005 PMJP-Water | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | - | - | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | - | - | 15.983 | 16.821 | 17.284 | 17.681 |
| Totaal lasten | - | - | 15.983 | 16.821 | 17.284 | 17.681 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | - | - | 15.983 | 16.821 | 17.284 | 17.681 |

| 37108 Versterking economische vitaliteit platteland | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 296.137 | 1.007.000 | 889.000 | 712.853 | - | - |
| Apparaatskosten | 346.905 | 233.768 | 272.933 | 287.251 | 295.158 | 301.928 |
| Totaal lasten | 643.042 | 1.240.768 | 1.161.933 | 1.000.104 | 295.158 | 301.928 |
| Totaal baten | 126.548 | 800.000 | 800.000 | 712.853 | | |
| Saldo | 516.494 | 440.768 | 361.933 | 287.251 | 295.158 | 301.928 |

| Totaal programma | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 9.480.345 | 12.579.101 | 12.467.592 | 11.659.730 | 11.111.844 | 11.295.769 |
| Baten | 1.188.162 | 2.386.439 | 1.612.718 | 1.413.571 | 700.718 | 700.718 |
| Saldo | 8.292.183 | 10.192.662 | 10.854.874 | 10.246.159 | 10.411.126 | 10.595.051 |

## Progamma 7.0. Economie

**Portefeuillehouder: de heer H. Weggemans.**

**Missie**

**Het Drents economisch beleid heeft als missie het bevorderen van een duurzame economische ontwikkeling en het scheppen van werk voor alle inwoners van Drenthe.**

**Hierbij richten wij ons op activiteiten die gericht zijn op de vraagzijde (het bedrijfsleven) en op de aanbodzijde (de beroepsbevolking).**

**Concreet betekent dit:**

- **het behoud van bestaande werkgelegenheid en het scheppen van nieuwe banen**
- **een hogere participatie op de arbeidsmarkt, met extra aandacht voor hen die in een achterstandssituatie verkeren**

## Programmaonderdeel 37005 Beleidskaders en programmabeheer

**Contactpersoon: de heer J.K. Geveke, toestelnummer 55 40.**

**Bronnen van beleid**

- Collegeprogramma.
- Programmalijn WOK.
- Pieken in de Delta.
- Koers verlegd.
- Nota vitaal platteland, ILG en pMJP.
- Europees gemeenschappelijk landbouwbeleid.
- Europees Structuurfondsenbeleid, Operationeel Programma EFRO en ESF.
- INTERREG-programma.
- Europees Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP 2).

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Ontwikkeling, monitoring en (eventuele) bijstelling van beleidskaders en programma's. | 1.1. SNN-beleid. | Niet van toepassing. | | | | | |
| | 1.2. Voorbereiden bestuurlijke overleggen. | Niet van toepassing. | | | | | |

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| | 1.3. Drentse kaders voor project-ontwikkeling. | Niet van toepassing. | | | | | |
| | 1.4. Programmabeheer Kompas, enig programmeringdocument, LEADER, INTERREG. | Niet van toepassing. | | | | | |
| | 1.5. Projectbeoordeling Kompas-projecten. | Niet van toepassing. | | | | | |
| | 1.6. Afstemming projecten. | Niet van toepassing. | | | | | |
| | 1.7. Monitoring. | Niet van toepassing. | | | | | |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

Doelrealisatie is mede afhankelijk van de uitkomsten van de onderhandelingen met het kabinet over het vervolg op het Kompas-programma.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Afronding opzetten en opstellen regioprogram-ma's (Koers verlegd, OP (D2 en Interreg), ZZL-compensatie, ESF. | 4-5 regionale uitvoeringsprogramma's. | 2007 | SNN, gemeenten, Rijk, bedrijfsleven, intermedi-aire organisaties en kennisinstellingen. | Gemeenten, intermediaire organisaties, kennis-instellingen en bedrijfsleven voeren projecten uit en zorgen tezamen met het Rijk en Europese Commissie voor cofinanciering. |
| Opstellen uitvoeringskader Drents economisch beleid | Uitvoeringskader Drents economisch beleid. | 2007 | Gemeenten, bedrijfsleven, intermediaire organi-saties en kennisinstellingen. | Gemeenten, bedrijfsleven, intermediaire organi-saties en kennisinstellingen voeren projecten uit en zorgen voor cofinanciering. |
| Ontwikkelen van kaders voor projectontwikke-ling voor sleutelgebieden LOFAR, Energy Valley en Wetsus en de speerpunten chemie en agri-business. | Nieuwe, innovatieve, aan sensortechnologie, energie en water gekoppelde bedrijvigheid. Behoud van de chemie-industrie in Emmen. | Dit loopt door tot 2013. | Bedrijfsleven, intermediaire organisaties, ASTRON. | |
| Monitoring WOK. | Rapportage. | Eind 2007. | Geen. | Input voor nieuw beleid. |
| Beleidsontwikkeling; heroverweging inzet ten behoeve van landbouw. | Uitvoeringskader Drents economisch beleid. | Nieuwe college periode. | Bedrijfsleven. | Kader voor verdere beleidsuitvoering. |
| Economische inbreng in het ruimtelijke beleid | Beleidsstukken met betrekking tot fysieke omge-ving. | Doorlopend. | Gemeenten, bedrijfsleven. | Optimaliseren randvoorwaarden voor economisch ontwikkeling. |

## Programmaonderdeel 37106 Verbetering vestigingsfactoren kernzones

**Contactpersoon: de heer O.F.H.C. Heukers, toestelnummer 56 81.**

**Bronnen van beleid**

- Strategische agenda.
- De Koers verlegd.
- Operationeel Programma EFRO 2007-2013.
- Pieken in de Delta.
- Programmalijn WOK.
- Kompas voor het Noorden.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Verbetering specifieke vestigingsfactoren in kernzones om komst van bedrijvigheid en groei van gevestigde bedrijven te bevorderen. | | - Werkgelegenheid. | Gemiddelde jaarlijkse groei 2000-2003: 0,3% (Nederland: 0,9%). | Groeipercentage werkgelegenheid is tijdens collegeperiode minimaal gelijk aan nationaal groeipercentage. | Groeipercentage werkgelegenheid is tijdens collegeperiode minimaal gelijk aan nationaal groeipercentage. | | |
| | | - Bruto regionaal product per hoofd van de bevolking. | In 2003 € 19.400,-- per inwoner, dit is 24% onder landelijk gemiddelde. | Tijdens de collegeperiode een verkleining van de in 2003 waargenomen achterstand ten opzichte van landelijk gemiddelde. | Tijdens de collegeperiode een verkleining van de in 2003 waargenomen achterstand ten opzichte van landelijk gemiddelde. | | |

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| | 1.1. Optimaal aanbod en gebruik van nieuwe en bestaande bedrijfslocaties (inclusief revitalisering). | - Aanbod en vraag nieuwe bedrijventerreinen. | Evenwichtsituatie hangt af van conjunctuur, dus moet van geval tot geval bekeken worden. | Tijdens collegeperiode geen grote tekorten/ overschotten in deelregio's. | Tijdens collegeperiode geen grote tekorten/ overschotten in deelregio's. | | |
| | | - Aantal gerevitaliseerde terreinen. | Geen nulmeting. | Tijdens collegeperiode zijn/worden minimaal 4 bedrijventerreinen gerevitaliseerd. | Tijdens collegeperiode zijn/worden minimaal 4 bedrijventerreinen gerevitaliseerd. | | |
| | 1.2. Bevorderen van innovatie bij bedrijven. | - Er is geen geschikte effectindicator voorhanden. | | | | | |
| | 1.3. Optimale adviesverlening door intermediaire organisaties. | - Er is geen geschikte effectindicator voorhanden. | | | | | |
| | 1.4. Realisatie van clustervorming. | - Er is geen geschikte effectindicator voorhanden. | | | | | |
| | 1.5. Stimuleren van het gebruik van de ontwikkeling van ICT-toepassingen. | - Er is geen geschikte effectindicator voorhanden. | | | | | |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

SNN heeft in 2005 de Strategische agenda voor de periode 2007-2013 gepresenteerd. In de Koers verlegd is vervolgens het onderdeel Economische Zaken en Toerisme verder uitgewerkt. Deze beide documenten vormen voor SNN de basis voor de onderhandelingen met met name het Ministerie van EZ voor een vervolgprogramma op Kompas. Het ministerie heeft in 2005 zijn complete instrumentarium geïnventariseerd. Dit heeft geleid tot de nota Pieken in de Delta. Voor EZ vormt deze nota de basis voor het toekomstige regionale beleid. Naast dit nationale spoor loopt nog een Europees spoor. In dit spoor wordt gewerkt aan een nieuw operationeel programma EFRO voor 2007-2013. De sporen Rijk en Europa vormen de twee belangrijkste financieringsbronnen voor het Drentse economische beleid voor de komende zeven jaren. Beide sporen zullen zich in de loop van 2006 uitkristalliseren. Vervolgens zal in een nieuw collegeprogramma de benodigde provinciale cofinanciering moeten worden geregeld. Zonder die cofinanciering zullen minder nationale en Europese middelen naar Drenthe vloeien dan anders mogelijk is.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Afronding uitvoering Kompas-programma. | 14.545 additionele arbeidsplaatsen op SNN-niveau aan het eind van het programma. | Projectuitvoering is mogelijk tot medio 2008. | SNN, gemeenten, Rijk, bedrijfsleven. | Gemeenten en bedrijfsleven voeren projecten uit. Samen met het Rijk zorgt men bovendien voor cofinanciering. |
| Stimuleren van revitaliseringsprojecten. | Een aantal gerevitaliseerde bedrijventerreinen. | In 2008 moeten ten minste 4van in deze college-periode gestarte revitaliseringsprojecten zijn afgerond. | Gemeenten, bedrijfsleven. | Gemeenten voeren de projecten uit samen met het bedrijfsleven. Provinciale rol bij cofinanciering en bodemsanering. |
| Het opstarten van nieuwe projecten in het kader van het OP EFRO en Pieken in de Delta. | Projecten die bijdragen aan stimuleren economische groei en werkgelegenheid in Drenthe. | 2007-2013 | Gemeenten, bedrijfsleven, intermediaire organisaties en kennisinstellingen. | Gemeenten en bedrijfsleven voeren projecten uit en zorgen voor cofinanciering. |
| Bemiddelen bij de komst van bedrijven. | Vestiging nieuwe bedrijven in Drenthe. | Doorlopend. | Gemeenten, NOM, DBL. | Gemeenten kunnen aanbod doen voor specifieke locaties. |
| Groningen Airport Eelde. | | Doorlopend. | NV Groningen Airport Eelde en overige aandeelhouders. | Verbetering van de regionaal -economische structuur, versterking als vestigingsplaatsfactor en toename rentabiliteit van het bedrijf. |
| Afronden ICT-actieprogramma: stimuleren ICT-dienstontwikkeling en uitbreiding concept Drentheringen op LOFAR-netwerk. | Projecten die bijdragen aan het stimuleren van de ICT-dienstontwikkeling. | 2007 | Bedrijfsleven, andere overheden en intermediaire oragnisaties. | |

## Programmaonderdeel 37107 Verbetering functioneren arbeidsmarkt

**Contactpersoon: mevrouw J.A. Otten, toestelnummer 53 49.**

**Bronnen van beleid**

- Programmalijn WOK.
- Provinciale agenda voor onderwijs en kennisinfrastructuur.
- Startnotitie arbeidsmarktprojecten.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Verbeteren van het functioneren van de arbeidsmarkt. | | Totale werkloosheid (NWW). | Gemiddelde jaarlijkse toe- of afname 1998-2002: -6% (Nederland: -7,1%). | | Eind 2007 ruim 1.000 werklozen minder dan bij nationaal groeitempo het geval zou zijn. | | |
| | 1.1. Verbeteren kwaliteit en inzetbaarheid van de beroepsbevolking. | Aandeel lager onderwijs in de totale beroepsbevolking. | 31% (gemiddelde 1998-2002). | | Aandeel lager onderwijs in de totale beroepsbevolking is in 2007 lager dan de nulwaarde. | | |
| | 1.2. Verbetering aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt en bedrijfsleven/ bevorderen ondernemerschap. | Starterspercentage bedrijfsleven. | Gemiddelde 1998-2002: 6,5% (Nederland: 6,6%). | Starterspercentage tijdens collegeperiode meer richting nationaal gemiddelde. | Het starterspercentage ligt in 2007 op het nationaal niveau. | | |
| | 1.3. Voorkomen en bestrijden van jeugdwerkloosheid. | Aandeel jeugdwerkloosheid ten opzichte van totale werkloosheid (NWW). | Gemiddelde 1998 2002: 10,4% (Nederland: niet beschikbaar). | Tijdens collegeperiode gunstiger ontwikkeling van aandeel jeugdwerklozen in de totale werkloosheid dan landelijk. | Tijdens collegeperiode gunstiger ontwikkeling van aandeel jeugdwerklozen in de totale werkloosheid dan landelijk. | | |
| | 1.4. Bevorderen werkgelegenheid voor zwakke groepen op de arbeidsmarkt, zodat het aandeel van de fase 3- en fase 4-werkloosheid ten opzichte van de totale werkloosheid daalt. | Aandeel fase 3- en fase 4-werkloosheid ten opzichte van totale werkloosheid (NWW). | Gemiddelde 1998-2002 52,4% (Nederland: niet beschikbaar). | Tijdens collegeperiode gunstiger ontwikkeling van aandeel fase 3- en fase 4-werklozen in de totale werkloosheid dan landelijk. | Tijdens collegeperiode gunstiger ontwikkeling van aandeel fase 3- en fase 4-werklozen in de totale werkloosheid dan landelijk. | | |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

Externe ontwikkelingen en kansen zijn bepalend voor het al dan niet behalen van onze doelstellingen. Dit kan zowel beleidsmatig zijn (bijvoorbeeld nieuwe wetgeving op het terrein van de sociale zekerheid) als conjunctureel.

We starten de organisatie en uitvoering van nieuwe projecten op in het kader van het ESF-programma 2007-2013 van het Ministerie van SZW en het Operationeel Programma EFRO. Hoewel het ESF-programma opnieuw een nationaal programma zal zijn, biedt het Ministerie van SZW de mogelijkheid voor een programmatische aanpak. In 2006 wordt daarom in SNN-verband gewerkt aan het opstellen van een noordelijk ESF-programma. Afhankelijk van de goedkeuring van het Ministerie van SZW en onze regionale partners zal dit een van de kaders voor toekomstige projectontwikkeling zijn. In dit kader zult u onder andere de thema's aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt, leven lang leren, HRM-beleid terug vinden.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Projectontwikkeling in kader WOK. | Nieuwe samenwerkingsprojecten onderwijs en bedrijfsleven.<br>Minimaal 50 nieuwe leerwerktrajecten.<br>200 extra trajecten voor vraaggerichte scholing van werkenden en werkzoekenden.<br>Acties gericht op versterken keten jeugdzorg-onderwijs-arbeidsmarkt bedrijfsleven. | Hele jaar. | Onderwijsinstellingen, bedrijfsleven, CWI, UWV, gemeenten. | Ketenpartners voeren projecten uit. Provinciale rol bij cofinanciering en beleidskaders. |
| Projectontwikkeling in kader van noordelijk arbeidsmarktprogramma. | Nieuwe projecten. | Hele jaar. | Onderwijsinstellingen, werkgevers, werknemers, CWI, UWV, gemeenten. | Gemeenten, bedrijfsleven, onderwijsinstellingen en dergelijke voeren projecten uit. Provincie en Rijk zorgen voor cofinanciering. |
| Organiseren tweede Drentse Onderwijs en Arbeidsmarktdag. | Promotie | 2007 | Onderwijsinstellingen, werkgevers, werknemers, CWI, UWV, gemeenten. | Inputbeleid en uitvoering provincie en ketenpartners. |

## Programmaonderdeel 37202 Openbaar belang nutsfuncties

**Contactpersoon: de heer E. Reckman, toestelnummer 56 16.**

**Bronnen van beleid**

- Niet van toepassing.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Klanten een veilige en ongestoorde levering van energie kunnen garanderen tegen aanvaardbare tarieven. | | Uitvalsduur. | Uitvalsduur Essent Noord: 34 minuten (gemiddelde 2001/2002). | Tijdens collegeperiode vermindering uitvals-duur ten opzichte van nulwaarde. | Tijdens collegeperiode vermindering uitvals-duur ten opzichte van nulwaarde. | | |
| 2. Veilige waterlevering tegen aanvaardbare prijzen. | | Aantal storingen/lekkage. | Aantal storingen/lekkage Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD): 3.826 (2002). | Tijdens collegeperiode vermindering aantal storingen/lekkages ten opzichte van nulwaarde. | Tijdens collegeperiode vermindering aantal storingen/lekkages ten opzichte van nulwaarde. | | |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

Welke belemmeringen en/of kansen zijn er voor het bereiken van onze doelstellingen?
Het mede-eigenaar zijn van nutsbedrijven heeft van oudsher ten doel om het openbare belang van deze functie aan te kunnen sturen en te kunnen waarborgen. In een aantal gevallen is in de afgelopen jaren de sturingsmogelijkheid door diverse oorzaken aanmerkelijk afgenomen.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Voorbereiden, bijwonen van aandeelhoudersver-gaderingen en zo nodig inbreng leveren. Onderhouden van ambtelijke contacten met bedrijven en andere aandeelhouders. | GS-nota's, overlegmomenten en telefoonge-sprekken. | Aandeelhoudersvergaderingen zijn in elk geval natuurlijke concentratiepunten. | Andere aandeelhouders en soms ook de bedrijven zelf. | De partners hebben alle hun eigen verantwoorde-lijkheid in het proces. |
| Verheldering structuur WMD. | Transparante structuur. | Eventueel 2006, anders 2007. | Gemeentelijke aandeelhouders. | Soepelere besluitvorming. |

## Uitvoering Collegeprogramma: Hoofdlijn WOK

**Initiatieven op korte termijn**

De komende jaren zal de invulling van het regionaal-economische beleid in onze provincie Drenthe sterk afhangen van de resultaten die wij als Noorden boeken in ons overleg met Den Haag en Brussel. In 2007 zal de afronding plaatsvinden van de verdere uitwerking van de Strategische agenda in de verschillende uitvoeringsprogramma's, zoals met betrekking tot de Koers verlegd, de Europese structuurfondsen (het Operationele Programma (EFRO) en het ESF).

Inhoudelijk is de uitwerking van het Programma economie nauw verwant met de Hoofdlijn WOK. Met de Hoofdlijn stedelijke ontwikkeling zijn eveneens duidelijke raakvlakken. In 2007 zullen de acties binnen deze hoofdlijnen worden afgerond. Zonder uitputtend te willen zijn, is er een aantal in het oog springende initiatieven die wij hier belichten.

- Voor OKI/arbeidsmarkt geldt dat 2007 in het teken zal staan van de afronding van de projectontwikkelingsactiviteiten in het kader van de tweede tranche die betrekking heeft op het budget 2006-2007. De projectontwikkelingsactiviteiten zullen onder andere gericht zijn op het ontwikkelen van projecten binnen de thema's verbetering onderwijs-arbeidsmarkt-bedrijfsleven, ondernemerschap en voorkomen schooluitval.
- Innovatie: in 2007 zal de organisatie van de projectontwikkeling gericht op het tot stand brengen van spin-off vanuit Sensor Universe en de andere sleutelgebieden (waaronder Energy Valley) en de relevante speerpuntsectoren nader geconcretiseerd en uitgewerkt worden, hetgeen moet leiden tot projectontwikkeling in het kader van de (regio)programma's en het Innovatieve Actieprogramma rond Sensor Universe.
- ICT: in 2007 zal het ICT-actieprogramma worden afgerond. De projectuitvoering en -ontwikkeling zal daarbij gericht zijn op het stimuleren van de toepassing van ICT. De kaders hiervoor zijn vastgelegd in het programma ICT in Drenthe. Hierbij zal waar mogelijk aansluiting gezocht worden bij nationaal en Brussels beleid. De projectmatige aanpak is erop gericht om dit zoveel mogelijk te doen in samenwerking met het bedrijfsleven, collega-overheden en intermediaire organisaties.
- Voorwaardenscheppend beleid: voor wat voorwaardenscheppend beleid betreft, behoudt parkmanagement ook in 2007 onze aandacht. De in de collegeperiode gestarte revitaliseringsprojecten zullen in 2007 volop in uitvoering zijn.
- Toerisme: de marketing en promotie van de provincie Drenthe zal in 2007, afhankelijk van de discussie in 2006, verbreed worden ingezet. De organisatie rond en uitvoering van marketing en promotie zal de nodige aandacht en inzet vergen. Een andere toeristisch element dat in 2007 verder vorm kan krijgen is de aanleg van het kanaal Erica-Ter Apel.

In 2007 loopt de huidige collegeperiode en daarmee het huidige uitvoeringskader af. 2007 zal dan ook mede in het teken komen te staan van het ontwikkelen van een nieuw uitvoeringsprogramma. Vanuit de Strategische Agenda en de uitwerking daarvan in de Koers verlegd, het Operationele Programma, Europees Sociaal Fonds en dergelijke wordt ingezet op een transitie naar een kenniseconomie middels stimulering van kennis, innovatie, de ontwikkeling van het menselijk potentieel en versterking van het vestigingsklimaat in het stedelijk gebied. De mogelijkheden wat betreft de stimulering van de plattelandseconomie lijken vanuit die kaders beperkt. Het Collegeprogramma zal bepalend zijn voor de hoofdlijnen van het uitvoeringsprogramma.

## Uitvoering Collegeprogramma: Hoofdlijn stedelijke ontwikkeling

**Stedelijk vestigingsklimaat**

**Binnen de Hoofdlijn stedelijke ontwikkeling is het bevorderen van economische ontwikkeling een belangrijk aandachtspunt. De steden in Drenthe zijn de motor voor de economie. Deze aandacht is kort geformuleerd in 1 van de 4 centrale thema's: Stedelijk vestigingsklimaat (stimuleren ondernemerschap; een gevarieerd aanbod van voorzieningen, bedrijvigheid en locaties voor bedrijfsvestiging met aandacht voor digitale ontsluiting; ruimtelijke kwaliteit en een hoog voorzieningenniveau als vestigingsfactor).**

**Dit thema is mede richtinggevend geweest voor de selectie van projecten voor de agenda per stad: ontwikkeling van centrumgebieden, revitalisering van oude bedrijventerreinen, ontwikkeling van toeristisch-recreatieve voorzieningen. In deze ontwikkelingen en projecten zal in overleg met de betrokken gemeenten actief worden geparticipeerd. In een aantal gevallen zal het initiatief worden genomen voor het realiseren van gewenste ontwikkelingen.**

**De inzet voor de Hoofdlijn stedelijke ontwikkeling valt in de 5 steden in belangrijke mate samen met de inzet voor de Hoofdlijn werk, onderwijs en infrastructuur. Middelen hiervoor komen uit het budget Versterking economische structuur en de speciaal ingestelde reserve Stedelijke ontwikkeling (zie programma 9.1.).**

## Financieel totaaloverzicht programma

| 37005 Beleidskaders | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 479.567 | 2.370.070 | 3.782.070 | 448.622 | 451.722 | 454.542 |
| Apparaatskosten | 1.389.503 | 993.296 | 1.225.890 | 1.290.200 | 1.325.714 | 1.356.123 |
| Totaal lasten | 1.869.070 | 3.363.366 | 5.007.960 | 1.738.822 | 1.777.436 | 1.810.665 |
| Totaal baten | 244.835 | 96.560 | 98.490 | 100.460 | 102.470 | 104.520 |
| Saldo | 1.624.235 | 3.266.806 | 4.909.470 | 1.638.362 | 1.674.966 | 1.706.145 |

| 37106 Verbetering vestigingsfactoren kernzones | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 3.321.506 | 1.829.055 | 1.642.762 | 3.408.770 | 811.562 | 821.762 |
| Apparaatskosten | 1.057.640 | 1.089.072 | 1.037.829 | 1.092.273 | 1.122.339 | 1.148.083 |
| Totaal lasten | 4.379.146 | 2.918.127 | 2.680.591 | 4.501.043 | 1.933.901 | 1.969.845 |
| Totaal baten | 39.186 | 28.000 | 28.600 | 29.200 | 29.700 | 30.300 |
| Saldo | 4.339.960 | 2.890.127 | 2.651.991 | 4.471.843 | 1.904.201 | 1.939.545 |

| 37107 Verbetering functioneren arbeidsmarkt | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 715.718 | 628.614 | 20.000 | 20.000 | 20.000 | 20.000 |
| Apparaatskosten | 158.975 | 176.327 | 264.733 | 278.621 | 286.290 | 292.857 |
| Totaal lasten | 874.693 | 804.941 | 284.733 | 298.621 | 306.290 | 312.857 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 874.693 | 804.941 | 284.733 | 298.621 | 306.290 | 312.857 |

| 37202 Openbaar belang nutsfuncties | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 65.240 | 29.309 | 29.309 | 29.309 | 29.309 | 29.309 |
| Apparaatskosten | 16.499 | 23.364 | 24.439 | 25.721 | 26.429 | 27.035 |
| Totaal lasten | 81.739 | 52.673 | 53.748 | 55.030 | 55.738 | 56.344 |
| Totaal baten | 16.356- | 5.996.270 | 3.902.270 | 3.902.270 | 3.902.270 | 3.902.270 |
| Saldo | 98.095 | 5.943.597- | 3.848.522- | 3.847.240- | 3.846.532- | 3.845.926- |

| Totaal programma | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 7.204.648 | 7.139.107 | 8.027.032 | 6.593.516 | 4.073.365 | 4.149.711 |
| Baten | 267.665 | 6.120.830 | 4.029.360 | 4.031.930 | 4.034.440 | 4.037.090 |
| Saldo | 6.936.983 | 1.018.277 | 3.997.672 | 2.561.586 | 38.925 | 112.621 |

## Programma 7.1. Toerisme en recreatie

**Portefeuillehouder: de heer H. Weggemans**

**Missie**

**De missie van het Programma toerisme en recreatie is:**

- **de realisatie van meer toeristische werkgelegenheid**
- **een verdere uitbouw van de positie van de provincie Drenthe als recreatieprovincie**

**De sector Toerisme en recreatie is met name voor de Drentse plattelandsgemeenten een belangrijke bron van werkgelegenheid. Mede dankzij de economische dynamiek die gepaard gaat met deze sector draagt ze in belangrijke mate bij aan de leefbaarheid op het platteland. Onze activiteiten moeten leiden tot een verbetering van het toeristisch aanbod en een bevordering van het gebruik daarvan en daarmee van de werkgelegenheid.**

## Programmaonderdeel 37109 Verbetering toeristisch aanbod en bevordering gebruik

**Contactpersoon: de heer J.K. Geveke, toestelnummer 55 40.**

**Bronnen van beleid**

- Programmalijn WOK, onderdeel F, Toerisme.
- Uitvoeringskader toeristisch-recreatieve projectontwikkeling 2004-2007.
- Vernieuwde Toeristische Agenda.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Verbreden, verbeteren en bevorderen gebruik toeristisch aanbod met als doel een bovengemiddelde ontwikkeling van de toeristische bestedingen in Drenthe te realiseren. | | Toeristische bestedingen. | Gemiddelde 2002-2003: € 562 miljoen. | Gedurende college-periode procentuele groei toeristische bestedingen die minimaal gelijk is aan nationale groei. | Gedurende college-periode procentuele groei toeristische bestedingen die minimaal gelijk is aan nationale groei. | | |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Uitwerking organisatie en uitvoering (verbrede) marketing en promotie. | Uitgewerkte (verbrede) promotiecampagne inclusief de organisatie daaromtrent. | 2007 | Gemeenten, bedrijfsleven, intermediaire organisaties. | Gemeenten en bedrijfsleven zorgen voor cofinanciering. |
| Uitwerking projectorganisatie en uitvoering project Kanaal Erica-Ter Apel. | Aanleg toeristisch-recreatieve vaarroute. | 2006-2015 | Gemeenten, waterschappen, provincie Groningen, LNV, BRTN. | Gemeenten, waterschappen, provincie Groningen, LNV en BRTN zorgen gezamenlijk voor cofinanciering. |
| Aanjagende, (mede)ontwikkelende, faciliterende en coördinerende rol gericht op het tot stand brengen van toeristische projecten | Projecten die bijdragen aan stimuleren economische groei en werkgelegenheid in Drenthe. | 2007-2011 | Gemeenten, bedrijfsleven, intermediaire organisaties en kennisinstellingen. | Gemeenten, bedrijfsleven, intermediaire organisaties en kennisinstellingen voeren projecten uit en zorgen voor cofinanciering. |

## Uitvoering Collegeprogramma: Hoofdlijn WOK

**Ontwikkeling toerisme**

**Marketing en promotie van de provincie Drenthe zullen in 2007, door een aangenomen motie tijdens de algemene beschouwing 2006, verbreed worden ingezet.**
**De organisatie rond en uitvoering van marketing en promotie zal de nodige aandacht en inzet vergen. Een andere toeristisch element dat in 2007 verder vorm kan krijgen is de organisatie en aanleg van het kanaal Erica-Ter Apel.**

**In 2007 loopt de huidige collegeperiode en daarmee het huidige uitvoeringskader af. 2007 zal dan ook mede in het teken komen te staan van het ontwikkelen van een nieuw uitvoeringsprogramma. Vanuit de Strategische Agenda en de uitwerking daarvan in de Koers verlegd, het Operationele Programma, Europees Sociaal Fonds en dergelijke wordt ingezet op een transitie naar een kennis-economie middels stimulering van kennis, innovatie, de ontwikkeling van het menselijk potentieel en versterking van het vestigings-klimaat in het stedelijk gebied. De mogelijkheden wat betreft de stimulering van de plattelandseconomie (waaronder toerisme en recreatie) lijken vanuit deze kaders beperkt. Het Collegeprogramma zal bepalend zijn voor de hoofdlijnen van het uitvoerings-programma. Toerisme zal daarbinnen een aandachtpunt zijn.**

## Financieel totaaloverzicht programma

| 37109 Verbetering toeristisch aanbod en bevordering gebruik | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 2.838.475 | 971.395 | 502.330 | 515.860 | 529.890 | 544.260 |
| Apparaatskosten | 497.911 | 419.127 | 285.257 | 300.221 | 308.485 | 315.561 |
| Totaal lasten | 3.336.386 | 1.390.522 | 787.587 | 816.081 | 838.375 | 859.821 |
| Totaal baten | 345.887 | 190.135 | - | - | - | - |
| Saldo | 2.990.499 | 1.200.387 | 787.587 | 816.081 | 838.375 | 859.821 |

| Totaal programma | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 3.336.386 | 1.390.522 | 787.587 | 816.081 | 838.375 | 859.821 |
| Baten | 345.887 | 190.135 | - | - | - | - |
| Saldo | 2.990.499 | 1.200.387 | 787.587 | 816.081 | 838.375 | 859.821 |

## Programma 7.2. Landbouw

**Portefeuillehouder: mevrouw A. Edelenbosch.**

**Missie**

**Het Drentse landbouwbeleid heeft als missie:**

- **het behoud van agrarische werkgelegenheid**
- **het behoud van de inkomenspositie van de Drentse agrariërs**

**De sector Landbouw speelt een belangrijke rol binnen onze provincie. De landbouw draagt relatief veel bij aan de regionale economie en de werkgelegenheid, maar is ook een belangrijke actor voor de leefbaarheid in het landelijk gebied. Wij beogen onze missie te bereiken door in te zetten op vernieuwing, verbreding en versterking van de agrarische sector in Drenthe.**

## Programmaonderdeel 37303 Verbetering economisch perspectief agrarische sector

**Contactpersoon: mevrouw M.T.M. Leijn, toestelnummer 53 63.**

**Bronnen van beleid**

- De Drentse Landbouwagenda (maart 2003).
- POP, met name hoofdstuk C.4 en C.8.7 Land- en tuinbouw.
- Programmalijn Land, thema Landbouw
- Strategische agenda voor Noord-Nederland 2007-2013 (2.1.2.1 Speerpuntsector agribusiness en 4.1 Versterking concurrentiekracht landbouw).

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Verbetering economisch perspectief agrarische sector. | | Bruto regionaal product landbouw. | Gemiddelde jaarlijkse groei 1998-2002: -3% (Nederland: 0,9%). | Groeipercentage bruto regionaal product landbouw is tijdens collegeperiode minimaal gelijk aan nationaal groeipercentage. | Groeipercentage bruto regionaal product landbouw is tijdens collegeperiode minimaal gelijk aan nationaal groeipercentage. | | |
| | 1.1. Stimulering van innovatie en verbreding. | Er zijn geen regionale inkomenscijfers beschikbaar waaruit dit afleidbaar is. | | | | | |

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| | 1.2. Stimulering van kennis en ondernemerschap. | Er is geen geschikte effectindicator voorhanden. | | | | | |
| | 1.3. Uitbreiding van het aantal bedrijven en areaal glastuinbouw en herstructurering van oude glastuinbouwgebieden. | - Aantal/areaal nieuw gevestigde glastuinbouwbedrijven.<br>- Aantal hectares glastuinbouw in herstructurering. | Gemiddelde 1999-2002: bedrijven: 2<br>areaal: 4,5 ha<br>0 ha | 4<br>45<br>5 | | | |
| | 1.4. Stimulering biologische landbouw. | - Percentage boeren/areaal met biologische bedrijfsvoering. | Gemiddelde 1998-2002: bedrijven 1,2% (Nederland: 0,9%)<br>areaal: 1,5% (Nederland: 1,4%). | Aandeel biologische bedrijven en areaal biologische landbouw ligt tijdens collegeperiode hoger dan landelijk gemiddelde. | Aandeel biologische bedrijven en areaal biologische landbouw ligt hoger dan landelijk gemiddelde. | | |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

De hervormingen van het Europees Gemeenschappelijk Landbouwbeleid die met ingang van 2006 ingevoerd zijn, dwingen de agrarische sector op korte termijn tot ingrijpende aanpassingen. De hervorming zal de sector meer mogelijkheden geven om marktgericht te produceren. Maar herziening van het beleid voor marktordeningsproducten zal leiden tot prijsverlagingen en kan bij ongewijzigde bedrijfsvoering leiden tot aanzienlijke inkomensachteruitgang. Daarnaast zal de productie moeten voldoen aan tal van maatschappelijke eisen op het gebied van voedselveiligheid en – kwaliteit, dierenwelzijn en milieu. De verwachting is dat ook het EU-beleid ten aanzien van natuur (VHR-gebieden), bodem en de uitwerking van de EU KRW grote gevolgen zullen hebben voor de bedrijfsvoering op primaire bedrijven. Juist de in Drenthe belangrijkste agroclusters (zuivel, aardappels en suiker) zijn afhankelijk van marktordeningsproducten en zullen de grootste gevolgen ondervinden van de herziening van het EU-landbouwbeleid. De totale agrarische kolom staat voor een aanzienlijke transitie.

In 2007 loopt een aantal (EU, nationale) programma's af en zullen andere starten. In het kader van het ILG krijgt de provincie de verantwoordelijkheid voor de realisatie van een aantal rijksdoelen in het landelijk gebied. Hieronder vallen ook enkele doelen ten aanzien van de landbouw.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Stimulering innovatie en verbreding. | Uitvoeringsprogramma's en projecten in het kader van het pMJP en de Strategische Agenda. | Jaarlijks in de periode 2007 -2013. | Bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheden. | Uitvoering en cofinanciering van projecten die leiden tot product- en procesinnovatie bij het bedrijfsleven. |
| Stimulering van kennis en ondernemerschap. | Uitvoeringsprogramma's en projecten in het kader van het pMJP en de Strategische Agenda. | Jaarlijks in de periode 2007 -2013. | Bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheden. | Uitvoering en cofinanciering van projecten die leiden tot kennisontwikkeling en versterking van het ondernemerschap. |
| Stimulering ontwikkeling glastuinbouw. | Toename areaal in nieuw gebied en projecten onder andere pilotproject herstructurering. | Doorlopend. | Gemeente, bedrijfsleven, Rijk, SNN. | Gemeenten en bedrijfsleven trekken innovatieve bedrijven, werkgelegenheid, kennis en investeringen aan. |
| Stimulering biologische landbouw. | Projecten die bijdragen aan de stimulering van biologische landbouw. | Doorlopend. | Bedrijfsleven. | Uitvoering en cofinanciering van projecten die leiden tot verbetering van de afzet en versterking van de biologische sector. |

## Uitvoering Collegeprogramma

**Ontwikkeling agrarische sector**

**Afhankelijk van de ervaringen in 2006 met de uitvoering van het Landbouwondernemersprogramma zullen we dit programma uitbouwen of aanpassen.**

**We gaan door met het bevorderen van het innovatief vermogen in de gehele agrosector.**

**De glastuinbouwsector krijgt een flinke impuls door vestiging van nieuwe glastuinbouwbedrijven in het Rundedal. De acquisitie van bedrijven wordt door ons op projectmatige wijze financieel ondersteund.**

**Verder zullen wij via projectontwikkeling verder vormgeven aan de invulling van de proeftuin regionale stimulering biologische landbouw in de 3 noordelijke provincies. 2007 is het laatste jaar dat we over de middelen voor de proeftuin kunnen beschikken.**

## Financieel totaaloverzicht programma

| 37303 Verbetering economisch perspectief agrarische sector | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 83.433 | 28.863 | 31.080 | 31.100 | 31.130 | 31.160 |
| Apparaatskosten | 171.699 | 277.791 | 260.972 | 274.663 | 282.223 | 288.697 |
| Totaal lasten | 255.132 | 306.654 | 292.052 | 305.763 | 313.353 | 319.857 |
| Totaal baten | 24.946 | 27.803 | - | - | - | - |
| Saldo | 230.186 | 278.851 | 292.052 | 305.763 | 313.353 | 319.857 |
| | | | | | | |
| **Totaal programma** | **2005** | **2006** | **2007** | **2008** | **2009** | **2010** |
| Lasten | 255.132 | 306.654 | 292.052 | 305.763 | 313.353 | 319.857 |
| Baten | 24.946 | 27.803 | - | - | - | - |
| Saldo | 230.186 | 278.851 | 292.052 | 305.763 | 313.353 | 319.857 |

## Programma 8.05. Ontwikkeling cultuur, welzijn en zorg-beleid

**Portefeuillehouders: de heer H. Weggemans en mevrouw A. Haarsma.**

**Missie**

**Het Drentse CWZ-beleid heeft als missie: mensen in het middelpunt. Wij willen samen met andere relevante partners werken aan verbetering van de leefbaarheid en de levendigheid van Drenthe. Het bevorderen van een goede leefkwaliteit en van sociale samenhang, het stimuleren van een actieve en evenredige deelname van Drentse burgers aan het maatschappelijk en culturele leven en het in stand houden en realiseren van een voldoende bereikbaar en toegankelijk aanbod aan voorzieningen op CWZ-gebied zijn daarvan essentiële componenten.**

## Programmaonderdeel 38002 Ontwikkeling cultuur, welzijn en zorg-beleid

**Contactpersoon: de heer B. Deetman, toestelnummer 57 09.**

**Bronnen van beleid**

- Contourennota Mensen in het middelpunt (2005-2008).
- Cultuurnota De kunst van het combineren (2005-2008).
- Uitvoeringsprogramma opgroeien 2007.
- Beleidskader jeugdzorg 2005-2008.
- Zorg in perspectief (2005-2008).
- Sociaal rapport 2003.
- Notitie Multifunctionele dienstencentra 2005-2008.
- Provinciale agenda onderwijs- en kennisinfrastructuur.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Ontwikkelen, uitvoering, monitoring, evaluatie en (eventuele) bijstelling van strategische beleidskaders op CWZ-terrein. | 1.1. Goede informatievoorziening aan PS over uitvoering van beleid + eventueel voorstellen doen voor bijstelling daarvan. | - Tijdige en volledige tussenrapportage over uitvoering Mensen in het middelpunt en andere beleidskaders.<br>- Ontwikkeling van nieuwe beleidskaders. | | | - Vóór 1 maart 2007 tussenrapportage bij PS over Mensen in het middelpunt.<br>- Vóór 1 januari 2008 duidelijkheid over aanpak nieuwe beleidsperiode 2009-2012. | Ten minste 3 nieuwe beleidskaders 2009-2012 (sociaal beleid-breed; cultuur en jeugdzorg). | |
| | 1.2. Periodieke evaluatie en monitoring voortgang en effectiviteit van beleid. | - Meerjarig evaluatieplan uitvoering Mensen in het middelpunt en Cultuurnota.<br>- Om de 4 jaar verschijnen van een Sociaal rapport Drenthe. | Sociaal rapport Drenthe 2003. | | - Zie indicatoren uit vastgesteld evaluatieplan.<br>- Nieuw Sociaal rapport Drenthe 2007. | Eindevaluatie nota's Mensen in het Middelpunt en Kunst van het combineren. | |
| | 1.3. Uitvoering van de beleidskaders. | Tijdige en volledige uitvoering van de in de verschillende beleidskaders genoemde voornemens. | In de bronnen genoemde activiteiten en planningen. | | Zie de andere programma's in hoofdstuk 8. | Idem. | |
| | 1.4. Goed overleg en communicatie met relevante samenwerkingspartners. | - Periodiek en gestructureerd overleg over CWZ-beleid met ten minste de grote gesubsidieerde instellingen en de gemeenten.<br>- Minimaal 2 werkconferenties/studiedagen per jaar over belangrijke thema's binnen CWZ-beleid. | | | - Overleg met gemeenten en instellingen.<br>- Minimaal 2 conferenties. | Idem. | |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

In algemene zin verloopt de uitvoering van de genoemde beleidsdocumenten volgens planning. Op onderdelen is er sprake van enige vertraging, vaak ook op grond van exogene factoren (bijvoorbeeld vertragend rijksbeleid). Voor een aantal dossiers geldt dat de beschikbare middelen ontoereikend zijn om alle doelstellingen te realiseren. Zie hiervoor de afzonderlijke programma's. Ook in de tussentijdse evaluatie van de nota's zal hierop nader worden ingegaan.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Tussentijdse rapportage over de voortgang van de uitvoering van Mensen in het middelpunt en eventuele bijstelling daarvan voor 1 maart 2007. | 1 tussenrapportage voor PS. | Vóór 1 maart 2007 | Diverse; vooral instellingen en gemeenten. | Gemeenten als regel als partners in ontwikkeling; instellingen als opdrachtnemer van provinciaal beleid. |
| Uitvoering van het beleidskader conform de daarin opgenomen planningen (inclusief de daarin genoemde deelnotities, tussentijdse evaluaties en dergelijke); Zie hiervoor de programma's 8.6 tot en met 8.10. | Zie hiervoor de programma's 8.6 tot en met 8.10. | Idem. | Idem. | Idem. |
| Uitvoering van het Meerjarenevaluatieplan voor Mensen in het middelpunt en de Kunst van het combineren, Jaarschijf 2007 (Onderzoeksbureau CWZ). | - De in het evaluatieplan opgenomen indicatoren worden gemeten; daarover wordt periodiek gerapporteerd.<br>- Aantal onderzoeken op verzoek van GS dat door het onderzoeksbureau OCSW wordt uitgevoerd (circa 5). | Permanent. | Onderzoeksbureau OCSW; gesubsidieerde instellingen als leveranciers van gegevens. | Evaluatie is input voor nieuwe beleidskaders. |
| Periodiek, gestructureerd overleg met gemeenten en instellingen over het algemene CWZ-beleid. | Goede wederzijdse informatievoorziening en goede afstemming van verschillende beleidsacties. | Gehele jaar door. | Instellingen, gemeenten. | Vertaling naar beleid (inclusief subsidiebeleid) van provincie en gemeenten en doorwerking naar de uitvoering door instellingen. |
| Minimaal 2 werkconferenties in 2007 over dat beleid organiseren. | Specifieke thema's in de vorm van werkconferenties uitlichten; deze conferenties worden in het perspectief van de beleidscyclus gezet. | Minimaal 2 in 2007. | Verschilt per onderwerp. | Nieuwe beleidsinitiatieven of bijstelling van het bestaande beleid. |

## Uitvoering Collegeprogramma: Hoofdlijn veiligheid en sociaal evenwicht

**Uitvoering beleidskaders**

Onze ambities op het gebied van CWZ hebben wij voor deze collegeperiode uitgewerkt in een viertal beleidskaders, die in 2004 en 2005 zijn vastgesteld: de overkoepelende Contourennota Mensen in het middelpunt, de Cultuurnota De kunst van het combineren, het Beleidskader jeugdzorg en de Nota Zorg in perspectief. Elk van deze nota's bestrijkt de periode 2005-2008. Vanaf 2005 is de uitvoering van deze beleidskaders dus ter hand genomen. Met ingang van 2006 is de provinciale aansturing van de gesubsidieerde instellingen volledig afgestemd op de nieuwe beleidskaders. Alle "oude" subsidieregelingen zijn inmiddels ingetrokken en zijn vervangen door bij het nieuwe beleid passende (beleids)regels. Ook wat betreft de werkwijze is de ASV (2004) thans volledig geïmplementeerd. In 2006 zijn de administratieve lasten voor de kleinere instellingen verminderd; de voorgestelde wijzigingen op basis van de evaluatie van de ASV in 2006, zullen in 2007 verwerkt worden. Een subsidievolgsysteem voor de CWZ-sector is inmiddels volledig operationeel; mede met behulp van dit instrumentarium is de tijdigheid van afdoening van subsidieaanvragen sterk verbeterd.
De opzet en indeling van de programma's in de Begroting 2007 is afgeleid van de ordening- (en sturing)principes van de beleidskaders. De voor deze collegeperiode afgesproken beleidsintensiveringen (Actieplan cultuurbereik, cultuureducatie, museumbeleid, multifunctionele dienstencentra, jeugdbeleid en dergelijke) en ombuigingen (€ 500.000,-- structureel) zijn hierin verwerkt. Ook de besluitvorming over de Voorjaarsnota 2006 is hierin verwerkt, waarbij de volgende middelen in 2007 beschikbaar worden gesteld.

- Ambulante begeleiders in het onderwijs € 75.000,--.
- Drenthe beweegt/Bos impuls € 225.000,--.
- Ondersteuning van de positie van jonge mantelzorgers € 80.000,--.
- Indexering subsidie RTV Drenthe € 120.000,--.

Tevens is bij de behandeling van deze Voorjaarsnota een motie aangenomen waardoor in 2007 – op basis van nog te formuleren nadere voorstellen – een concretere invulling zal worden gegeven aan het achterstands- en armoedebeleid van (in eerste instantie het zuidoosten van) de provincie Drenthe.
Aan de eveneens in dit kader aangenomen motie over culturele uitmarkten zal in 2007 uitvoering gegeven worden.
In de tweede helft van 2007 zal gestart worden met de voorbereiding van een nieuwe beleidsperiode (2009-2012). Wij willen dit graag wederom in de vorm van een interactief beleidsproces organiseren, waarbij ook in het voortraject uiteraard een essentiële rol voor PS is weggelegd.

In de periode 2005-2008 wordt structureel een bedrag van € 500.000,-- in de CWZ-sector bezuinigd. Feitelijk wordt het dubbele bedrag daarvan omgebogen. Het na aftrek van de bezuinigingstaakstelling resterende budget is toegevoegd aan de reserve Mensen in het Middelpunt. Uit deze reserve kan jaarlijks voor € 1,2 miljoen aan projecten die de doelstellingen van deze nota ondersteunen gefinancierd worden. PS ontvangen tegelijkertijd met de tussenrapportage over de uitvoering van Mensen in het Middelpunt en De kunst van het Combineren een verantwoording over de uitgevoerde projecten vanuit deze reserve.

**De voor 2007 en 2008 nog te realiseren ombuigingen ten opzichte van 2006 zien er als volgt uit.**

| Bedragen x € 1.000,-- | Markt-korting | Gerealiseerd tot en met 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|
| SportDrenthe | 50 | 37 | 13 | 0 |
| STAMM | 100 | 75 | 25 | 0 |
| PBc | 50 | 37 | 13 | 0 |
| I2D | 25 | 18 | 7 | 0 |
| Enova | 25 | 18 | 7 | 0 |
| Drents Plateau | 50 | 37 | 13 | 0 |
| Kunst&Cultuur Drenthe | 75 | 57 | 18 | 0 |
| RPCP | 25 | 18 | 7 | 0 |
| Totaal | 400 | 297 | 103 | 0 |

| Bedragen x € 1.000,-- | Beëindiging van beleid | Gerealiseerd tot en met 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|
| COS Drenthe | 42 | 8 | 13 | 21 |
| NBPV (Commissie Vrouwen Wereldwijd) | 2 | 1 | 0 | 1 |
| Regionale Groep Wereldwinkels Groningen/Drenthe | 1 | 0 | 1 | 0 |
| Gered gereedschap | 5 | 2 | 1 | 2 |
| Hervormde Stichting Somaj | 101 | 20 | 30 | 51 |
| Humanitas | 83 | 16 | 24 | 43 |
| PGSJ | 154 | 30 | 45 | 79 |
| Katholiek Steunpunt Drenthe | 89 | 18 | 27 | 44 |
| COC Drenthe | 3 | 1 | 2 | 0 |
| Ouderenbond KBO | 2 | 1 | 1 | 0 |
| Ouderenbond PCOB | 4 | 2 | 2 | 0 |
| ANBO Voor 50-plussers Gewest Drenthe | 10 | 5 | 5 | 0 |
| Totaal | 496 | 104 | 151 | 241 |

**In 2007 en 2008 zijn de volgende middelen vanuit de reserve Mensen in het middelpunt beschikbaar.**

| | 2007 | 2008 |
|---|---|---|
| Opgroeien | € 316.000,-- | € 355.000,-- |
| Werken en Leren | € 170.000,-- | € 202.000,-- |
| Wonen en Leefomgeving | € 195.000,-- | € 325.000,-- |
| Participatie | € 228.000,-- | € 248.000,-- |
| Parels van Drenthe | € 330.000,-- | € 375.000,-- |
| Totaal | € 1.239.000,-- | € 1.505.000,-- |

**De reserve Mensen in het middelpunt is in 2006 voor het eerst gevuld met de niet-bestede middelen over 2005 (€ 39.495,--).**

**De collegeperiode eindigt in 2007; de CWZ-beleidskaders lopen nog door tot en met 2008. In de genoemde tussenrapportage van begin 2007 zullen wij ook rapporteren over de mate waarin wij de ambities uit ons collegeprogramma inmiddels hebben gerealiseerd of in uitvoering hebben genomen op het gebied van sociaal evenwicht in Drenthe.**

**Depot**

**Momenteel zijn de collecties van het Drents Museum opgeslagen in vier locaties die niet meer aan de eisen voldoen. Op ons verzoek heeft het Drents Museum begin 2005 laten onderzoeken hoe de depotsituatie verbeterd kan worden. De beste en goedkoopste oplossing bleek de bouw van een nieuw depot. Meerjarig is in dit verband rekening gehouden met een benodigd bedrag van € 262.000,-- per jaar in 2008 en € 362.000,-- in 2009 en 2010.**

## Financieel totaaloverzicht programma

| 38002 Ontwikkeling CWZ-beleid | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 290.248 | 637.045 | 129.725 | 128.695 | 129.005 | 129.445 |
| Apparaatskosten | 639.614 | 696.840 | 377.274 | 397.066 | 407.995 | 417.354 |
| Totaal lasten | 929.862 | 1.333.885 | 506.999 | 525.761 | 537.000 | 546.799 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 929.862 | 1.333.885 | 506.999 | 525.761 | 537.000 | 546.799 |

| Totaal programma | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 929.862 | 1.333.885 | 506.999 | 525.761 | 537.000 | 546.799 |
| Baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 929.862 | 1.333.885 | 506.999 | 525.761 | 537.000 | 546.799 |

## Programma 8.06. Opgroeien

**Portefeuillehouder: mevrouw A. Haarsma.**

**Missie**

**Investeren in jeugd is investeren in de toekomst. Wij willen voorwaarden scheppen waarin kinderen en jongeren in harmonie, veilig en gezond kunnen opgroeien tot evenwichtige volwassenen.**

## Programmaonderdeel 38802 Opgroeien

**Contactpersoon: de heer W.P.C. Voerman, toestelnummer 56 59.**

**Bronnen van beleid**

- Contourennota Mensen in het middelpunt (2005-2008).
- Cultuurnota De kunst van het combineren (2005-2008).
- Uitvoeringsprogramma opgroeien 2007.
- Beleidskader jeugdzorg 2005-2008.
- Zorg in perspectief.
- Sociaal rapport 2003.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Versterken van de ketensamenwerking. | 1.1. De provincie ondersteunt de realisatie van laagdrempelige toegang tot de jeugdzorg in alle Drentse gemeenten. Het aantal jeugdigen met (beginnende) problemen wat binnen deze lokale netwerken gevonden wordt neemt toe. | | Aantal geregistreerde hulpvragen in de lokale netwerken neem toe. Nu 2.000. | 2.500 | 3.000 | 3.200 | 3.400 |
| | 1.2. Het aantal jeugdigen dat na een kort vrij toegankelijk aanbod nog geïndiceerde zorg nodig heeft neemt af. | Het percentage jeugdigen met indicatie voor jeugdzorg die verwezen worden via de lokale netwerken. | Thans wordt 80% van het aantal gevonden jeugdigen doorverwezen naar het Bureau Jeugdzorg. | 70% | 50% | 45% | 40% |

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 2. Programma's in de jeugdzorg. | 2.1. Aanbieden van goede, efficiënte zorgprogramma's die binnen de wettelijke termijnen beschikbaar zijn. | Wachttijden bij de zorgprogramma's tussen indicatiebesluit en aanvang zorg. | Bron: Beleidsinformatie Jeugdzorg Drenthe. | | | | |
| | 2.2. Jeugdigen krijgen de intersectorale jeugdzorg waar ze recht op hebben. | Aantal jeugdigen dat de zorg krijgt die in het indicatiebesluit is aangegeven. | | | | | |
| | 2.3. Zorgaanbieders moeten de zorg uitvoeren in de woon- en leefregio van de jeugdigen. | Aantal jeugdigen dat het geïndi-ceerde zorgaanbod aangeboden krijgt in de eigen woonregio in Drenthe (Noordmidden-, Zuidoost- of Zuidwest-Drenthe). | Bron: Bureau Jeugdzorg Drenthe. | 75% | 75% | 75% | 75% |
| 3. Sportstimulering. | 3.1. Met gerichte activiteiten stimuleren dat jeugdigen meer aan sport gaan doen. | Aandeel jeugdigen van 6 jaar-18 jaar dat actief aan sport doet. | 88%<br>Bron: SCP/CBS (1999). | | | | |
| | 3.2. Realiseren van vernieuwend en betaalbaar aanbod op maat. | | | | | | |
| 4. Cultuuraanbod voor jeugdigen. | 4.1. Verhogen van het percentage bezoe-kers tot 30 jaar dat festivals bezoekt. | Percentage jonge (4 jaar-30 jaar) Drentse bezoekers bij festivals. | 18% | 30% | 35% | 40% | 40% |
| | 4.2. Verhogen van het aantal jeugdthea-tervoorstellingen. | Aantal jeugdtheatervoorstellingen (telkens met 250 jongeren per keer). | 2 | 4 | 6 | 7 | 8 |

### Ontwikkelingen en knelpunten

–

### Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| **Versterken van de ketensamenwerking** | | | | |
| Het opstellen van een vervolg op het totaalplan "Werk in Uitvoering" ter ondersteuning van het gemeentelijk jeugdbeleid. | Uitvoering geven aan convenanten met alle Drentse gemeenten.<br>Goede netwerksamenwerking op deelterreinen:<br>- jeugdzorg – onderwijs<br>- jeugdzorg – veiligheid<br>- jeugdzorg – welzijn<br>- jeugdzorg – gezondheidszorg | 2007 - 2008 | STAMM.<br>Gemeenten.<br>Bureau Jeugdzorg.<br>Jeugdzorg Drenthe. | Alle ketenpartners werken effectief samen binnen de kaders van de nieuwe wet- en regelgeving. |

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Het beschikbaar komen van kennis en deskundigheid uit gespecialiseerde programma's in lokaal jeugdbeleid. Voortgang en implementatie projecten BSO+, omgangshuis; kenniscentrum. | Kennis is beschikbaar door middel van een kenniscentrum voor het jonge kind. | 2007 | Jeugdzorg Drenthe. | Minder jeugdigen maken gebruik van zware, intensieve zorgprogramma's |
| **Bureau Jeugdzorg:** | | | | |
| Betrouwbare inzicht krijgen in cliëntstromen in de intersectorale jeugdzorg. Zorgen voor een goede planning en regie. | Genereren betrouwbare beleidsinformatie van Bureau Jeugdzorg.<br>Structureel overleg houden met Bureau Jeugdzorg, zorgaanbieders en mede financiers. | Medio 2007 | Bureau Jeugdzorg.<br>Zorgaanbieders.<br>Zorgkantoor. | |
| Versterken van kerntaken Bureau Jeugdzorg Drenthe en Jeugdzorg Drenthe. | Wachtlijsten bij AMK binnen wettelijke termijn<br>Beter beschermd ingevoerd bij jeugdbescherming.<br>Financiering door middel van landelijk vastgestelde normprijzen voor alle kerntaken. | Begin 2007 | Bureau Jeugdzorg. | Bureau Jeugdzorg kan haar kerntaken kwalitatief gezien naar behoren uitvoeren. |
| **Programma's in de jeugdzorg** | | | | |
| Zorgen voor voldoende volume in alle zorgprogramma's. | Wachttijden na indicatiebesluit door Bureau Jeugdzorg bij zorgaanbieders. | Begin 2007 | Jeugdzorg Drenthe.<br>GGZ Drenthe.<br>Accare.<br>De Dreei.<br>JJI het Poortje. | Geen wachtenden op jeugdzorg langer dan 9 weken. |
| Aanvullend financieren van nieuwe zorgprogramma's. | Het zorgprogramma voor daghulp jonge kind wordt uitgebreid.<br>Er is een breed aanbod PMTO. | Medio 2007 | Jeugdzorg Drenthe. | Nieuwe vestiging MKD in Noordmidden-Drenthe inclusief groep voor zeer jonge kinderen.<br>Invoering PMTO programma's. |
| Uitvoeren plan Doe(n) wat werkt in Noord Nederland. | Er is een zorgprogramma voor de civielrechtelijk geplaatste jongeren in Noord Nederland. | 2007-2008 | Het Poortje Tjallinga Hiem.<br>Accare.<br>Jeugdzorg Drenthe.<br>Provincies Fryslân en Groningen. | Circa 300 jeugdigen met een civielrechtelijke plaatsing in het Poortje een beter behandelaanbod bieden. |
| Revitaliseren van niet efficiënte zorgprogramma's. | Samenwerkingsverbanden vo-svo beschikken over de deskundigheid van de jeugdzorg. | Met ingang van schooljaar 2007/ 2008 | Jeugdzorg Drenthe. Gemeenten.<br>Onderwijsinstellingen en samenwerkingsverbanden. | Aanbod daghulp oudere jeugd sluit goed aan bij onderwijs. |
| Zorgen voor research based-programma's die bewezen doelmatig en effectief zijn. | Minstens 50% van de jeugdprogramma's van Jeugdzorg Drenthe staan als minimaal veelbelovend op de website effectieve www.jeugdzorginterventies.nl.<br>Bij alle programma's wordt het resultaat gemeten. | Begin 2007<br><br>1 januari 2007 | Jeugdzorg Drenthe. | Programma's bedienen meer jeugdigen en boeken betere resultaten. |

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Het introduceren van een systeem van kostprijs-financiering in overleg met de zorgaanbieder. | Invoeren kostprijsfinanciering als deelnemer landelijke pilot.<br>Invoeren landelijke kostprijzen. | 2007<br>2007 | Jeugdzorg Drenthe. | |
| **Kwaliteitsbeleid** | | | | |
| De provincie zorgt ervoor dat cliënten in de jeugd-zorg meer tevreden zijn over het zorgaanbod | De C-toets wordt in alle programma's ingevoerd.<br>De clienttevredenheid gemeten in de C-toets neemt de komende jaren significant toe. | 2007 - 2008 | Bureau Jeugdzorg Drenthe.<br>Jeugdzorg Drenthe. | |
| We zorgen ervoor dat de positie van de cliënt in de jeugdzorg wordt versterkt. De provincie betrekt de mening van cliënten bij haar beleidsvoor-nemens. | De cliënt tevredenheid over de jeugdzorg neemt toe.<br>Cliënten leveren een bijdrage aan het uitvoerings-programma jeugdzorg 2007 en 2008. | 2007<br>2007 | RPCP.<br>Bureau Jeugdzorg.<br>Jeugdzorg Drenthe. Cliëntenorganisaties. | Er werken cliënt vertrouwenspersonen binnen de jeugdzorg.<br>Er functioneren cliëntenraden in de jeugdzorg instellingen.<br>Het klachtrecht voldoet aan de wettelijke voor-schriften.<br>Installatie cliëntenplatform jeugdzorg in Drenthe. |
| **Sportstimulering** | | | | |
| (Mede) financieren van projecten om sportdeel-name van jongeren te stimuleren. | Afspraken in jaarplan SportDrenthe. | Begin 2007 | SportDrenthe. | |
| **Cultuuraanbod voor jeugdigen** | | | | |
| Bevorderen van cultureel aanbod dat aansluit bij de belevingswereld van jeugdigen tussen 12 en 18 jaar. | - Jongerencultuurfestivals ondersteunen uit festivalbudget.<br>- Via cultuureducatie gestructureerd aanbod op voortgezet onderwijs voor jongeren.<br>- Via Actieplan cultuurbereik plannen gericht op jongeren stimuleren, waaronder kunstbende. | 2007 - 2008 | K&C Drenthe, voortgezet onderwijs, festival-organisatoren, gemeenten, culturele instellingen en het Drents Plateau. | Laagdrempelige toegang voor jongeren tot cultuur. |

## Financieel totaaloverzicht programma

| 38802 Opgroeien | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 24.941.624 | 28.556.794 | 27.194.172 | 26.845.953 | 25.700.915 | 25.150.559 |
| Apparaatskosten | 435.442 | 499.468 | 591.500 | 622.530 | 639.666 | 654.338 |
| Totaal lasten | 25.377.066 | 29.056.262 | 27.785.672 | 27.468.483 | 26.340.581 | 25.804.897 |
| Totaal baten | 24.629.162 | 27.962.338 | 26.752.130 | 26.439.278 | 25.648.589 | 25.097.564 |
| Saldo | 747.904 | 1.093.924 | 1.033.542 | 1.029.205 | 691.992 | 707.333 |

| Totaal programma | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 25.377.066 | 29.056.262 | 27.785.672 | 27.468.483 | 26.340.581 | 25.804.897 |
| Baten | 24.629.162 | 27.962.338 | 26.752.130 | 26.439.278 | 25.648.589 | 25.097.564 |
| Saldo | 747.904 | 1.093.924 | 1.033.542 | 1.029.205 | 691.992 | 707.333 |

## Programma 8.07. Werken en leren

**Portefeuillehouder: mevrouw A. Haarsma.**

**Missie**

**Wij willen een bijdrage leveren aan:**

- **verhoging van het opleidingsniveau van de Drentse bevolking,**
- **een betere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt en**
- **een betere toeleiding van kwetsbare groepen naar de arbeidsmarkt.**

## Programmaonderdeel 38102 Werken en leren

**Contactpersoon: de heer A.L. de Jong, toestelnummer 55 99.**

**Bronnen van beleid**

- Contourennota Mensen in het middelpunt (2005-2008).
- Uitvoeringsprogramma opgroeien 2007.
- Beleidskader jeugdzorg 2005-2008.
- Provinciale agenda onderwijs en kennisinfrastructuur.
- Sociaal rapport 2003

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Een goede basis voor iedereen. | 1.1. Voor het realiseren van ambities samen met gemeenten, scholen en bedrijven (minder voortijdig schoolverlaten, vermindering van jeugdwerkloosheid, en meer jongeren met een goede startkwalificatie) verwijzen wij naar de Provinciale agenda onderwijs en kennisinfrastructuur. | Zie programmaonderdeel 37107 Verbeteren van het functioneren van de arbeidsmarkt. | Zie programmaonderdeel 37107 Verbeteren van het functioneren van de arbeidsmarkt. | Zie programmaonderdeel 37107 Verbeteren van het functioneren van de arbeidsmarkt. | Idem. | Idem. | Idem. |

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| | 1.2. Drentse onderwijs- en jeugdmonitor:<br>- het onderwijsdeel van de monitor is inmiddels operationeel;<br>- in 2007 ligt er een Programma van eisen voor het jeugd(welzijns)deel van de monitor. | Aantal Drentse gemeenten dat meedoet aan de monitor. | IJkpuntrapportage is begin 2007 gereed. | | Onderwijsdeel monitor draait in 10 gemeenten. | | |
| | 1.3. Versterken van ouderparticipatie als voorwaarde voor betere leerprestaties van Molukse leerlingen. | Aantal gemeenten waarin (Molukse) ouderpunten functioneren | 0 | 0 | 0 | 1 | 3 |
| 2. Beeldvorming. | 2.1. Het opzetten van netwerken van arbeidsorganisaties met doelgroepen (allochtonen, vrouwen, gehandicapten). | Aantal arbeidsorganisaties dat deelneemt in op kwetsbare groepen gerichte netwerken. | Nulmeting en streefwaarden in 2006 bepaald. | | | | |
| | 2.2. Ouderen zetten kennis en kwaliteit in voor begeleiding van mensen met weinig perspectief op de arbeidsmarkt. | Aantal geregistreerde ouderen in de gerealiseerde databank (te combineren met de netwerkaanpak) + gebruik dat hiervan wordt gemaakt. | Nulmeting en streefwaarden in 2006 bepaald. | | | | |
| | 2.3. In beeld brengen van het tekort aan dagbestedings- en leerwerkplaatsen voor mensen met handicap. | Aantal dagbestedings- en leerwerkplaatsen voor mensen met handicap. | Nulmeting en streefwaarden in 2006 bepaald. | | | | |
| | 2.4. Toename van het aantal mensen met een verstandelijke handicap dat passende dagbesteding of begeleid werk vindt. | Percentage mensen met een verstandelijke handicap dat overdag actief is bij de sociale werkvoorziening of in de dagbesteding. | 70% | 77% | 77% | 85% | 93% |
| 3. Ongekend talent. | Het verbeteren van de kansen van startende vrouwelijke en allochtone ondernemers in Drenthe. | Aandeel vrouwelijke en allochtone ondernemers in Drenthe. | Nulmeting en streefwaarden in 2006 bepaald. | | 25 vrouwelijke deelnemers<br>25 allochtone deelnemers | | |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| **Een goede basis voor iedereen** | | | | |
| Ontwikkelen van een (inter)provinciale onderwijsagenda in noordelijk verband. | Noordelijke onderwijsagenda, met als speerpunten:<br>- aanpakken onderwijsachterstanden<br>- voorkomen voortijdig schoolverlaten<br>- bevordering arbeidsparticipatie | 2006, met doorwerking naar latere jaren. | RMC's, ROC's, VO,<br>PO, VVE, gemeenten, bedrijfsleven. | Scholen voor PO, de VVE en gemeenten maken structureel beleid voor het aanpakken van onderwijsachterstanden.<br>De gerichte aandacht voor het voorkomen van voortijdig schoolverlaten maakt dat de landelijke doelstellingen op dit terrein worden gehaald.<br>Verhoging van het scholingsniveau van de beroepsbevolking leidt ertoe dat meer jongeren aan het arbeidsproces kunnen (blijven) deelnemen en dat vacatures in het bedrijfsleven beter kunnen worden vervuld. |
| Uitvoeren van de Provinciale agenda onderwijs- en kennisinfrastructuur. | Zie WOK-monitor. | 2007 | Onder andere onderwijs, bedrijfsleven, gemeenten. | Zie programmaonderdeel 37107. |
| Bevorderen van een sluitende registratie van voortijdige schoolverlaters. | Gedragen afspraak over registratie. | 2007 | RMC's, gemeenten, onderwijsveld. | Door een sluitende registratie wordt het probleem van het voortijdig schoolverlaten voor de ketenpartners beter beheersbaar. |
| Ontwikkelen van een goed volgsysteem voor jeugdigen. | Volgsysteem voor jeugdigen dat aansluit bij het landelijk in ontwikkeling zijnde elektronisch kinddossier. | 2007 | Gemeenten, onderwijs, jeugdzorg, jeugdwelzijnsinstellingen, Icare, GGD. | De ketenpartners kunnen met het volgsysteem jeugdigen beter in hun ontwikkeling volgen en kunnen problemen in die ontwikkeling eerder signaleren en oplossen. |
| Deelnemen in stuurgroepen EQUAL-projecten | Drentse onderwijsinstellingen nemen deel en/of profiteren van de projectresultaten. | 2007 (afronding) | Onderwijs, bedrijfsleven, zorgsector, RMC's, noordelijke provincies, UWV, gemeenten, STAMM, CMO Groningen. | Sluitende aanpak ten aanzien van voortijdig schoolverlaten, startkwalificaties schoolverlaters en startkwalificaties werkenden in drie noordelijke provincies. |
| **Beeldvorming** | | | | |
| (Mede) subsidiëren van projecten die de beeldvorming van kwetsbare groepen verbeteren. | Afspraken met betrekking tot vrouwen en allochtonen in jaarplan I2D en Enova<br>Arbeidsgehandicapten: project Ruim Baan van RPCP | 2007 | Gemeenten, ROC, CWI, UWV, werkgeversorganisaties. | Deelnemende werkgevers, gemeenten etc ontwikkelen gericht beleid en benutten goede praktijken en opgebouwde netwerkcontacten om instroom en behoud van mensen uit ondervertegenwoordigde groepen te verbeteren. |

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| (Mede) subsidiëren van projecten voor instroom in het arbeidsproces van mensen uit kwetsbare groepen, waarbij de kennis, ervaring en netwerken van ouderen c.q. werknemers van bedrijven en maatschappelijke organisaties worden benut. | Door de provincie gesubsidieerde (preferente) instellingen participeren in netwerken die gericht zijn op bevordering van duurzame instroom van mensen uit kwetsbare groepen in het arbeids-proces. | 2007-2008 | Door de provincie gesubsidieerde instellingen (onder andere STAMM, RPCP, Enova en I2D), CWI, UWV, reïntegratiebedrijven, arbeidsorgani-saties etc. | Arbeidsorganisaties en uitvoeringsinstellingen realiseren duurzame arbeidsplaatsen voor mensen uit kwetsbare doelgroepen. |
| Ontwikkelen van duurzame initiatieven om mensen met een verstandelijke beperking een passende dagbesteding of leerwerkplaats aan te bieden. | Door de provincie gesubsidieerde (preferente) instellingen besteden structureel aandacht aan de mogelijkheid van dagbesteding en integratie in het arbeidsproces via leerwerktrajecten. | 2007-2008 | Onder andere STAMM, RPCP, provinciehuis. | Arbeidsorganisaties en uitvoeringsinstellingen realiseren dagbestedings- en leerwerkplaatsen voor mensen met een verstandelijke beperking. |
| **Ongekend talent** | | | | |
| Tot stand brengen van samenwerkingsafspraken tussen KvK, I2D, Enova en instellingen voor beroepsonderwijs over begeleidingstrajecten voor startende allochtone en vrouwelijke ondernemers en (mede) subsidiëren van de ontwikkeling van een methodieken voor begeleiding. | Afspraken in jaarplan van I2D en Enova. | 2007-2008 | Gemeenten, KvK, werkgeversorganisaties, instellingen voor beroepsonderwijs. | Netwerken van startende vrouwelijke en alloch-tone ondernemers.<br>Deelnemende gemeenten, scholen en KvK spelen in hun dienstverlening adequaat in op de speci-fieke vragen en behoeften van vrouwelijke en allochtone starters. |

## Financieel totaaloverzicht programma

| 38102 Werken en leren | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 219.047 | 448.300 | 170.000 | 202.000 | - | - |
| Apparaatskosten | 84.002 | 152.068 | 218.891 | 230.374 | 236.715 | 242.145 |
| Totaal lasten | 303.049 | 600.368 | 388.891 | 432.374 | 236.715 | 242.145 |
| Totaal baten | 5.105 | - | - | - | - | - |
| Saldo | 297.944 | 600.368 | 388.891 | 432.374 | 236.715 | 242.145 |

| Totaal programma | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 303.049 | 600.368 | 388.891 | 432.374 | 236.715 | 242.145 |
| Baten | 5.105 | - | - | - | - | - |
| Saldo | 297.944 | 600.368 | 388.891 | 432.374 | 236.715 | 242.145 |

## Programma 8.08. Wonen en leefomgeving

**Portefeuillehouder: mevrouw A. Haarsma.**

**Missie**

**Wij investeren in processen die ervoor zorgen dat onze burgers met plezier in Drenthe wonen en leven. Dit doen we onder anderen door te stimuleren dat er voldoende, geschikte en betaalbare woningen beschikbaar zijn. Wij bevorderen de leefbaarheid door te investeren in goed gespreide voorzieningen op het gebied van: wonen, welzijn, cultuur, zorg en vervoer, waarbij we boven alles uitgaan van de eigen kracht en eigen inbreng van de mensen, die in wijken, buurten en dorpen wonen.**

## Programmaonderdeel 38503 Wonen en leefomgeving

**Contactpersoon: de heer H. Derks, toestelnummer 57 91.**

**Bronnen van beleid**

- Contourennota Mensen in het middelpunt (2005-2008).
- Cultuurnota De kunst van het combineren (2005-2008).
- Uitvoeringsprogramma opgroeien 2006.
- Beleidskader jeugdzorg 2005-2008.
- Zorg in perspectief 2005-2008.
- Sociaal rapport 2003.
- Notitie Multifunctionele dienstencentra 2005-2008.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen programmaonderdeel | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Diversiteit in wonen. | 1.1. Iedere Drentse burger die zorg of dienstverlening nodig heeft kan in een huis wonen dat aangepast is aan de specifieke behoeften en wensen. | Aantal toegewezen aanvragen in het kader van de Wet voorzieningen gehandicapten voor aangepast wonen. | Nulmeting nog niet beschikbaar. | | Streefwaarden worden nader bepaald. | | |
| | 1.2. Stimuleren van de bouw van zelf-standige woonvormen voor diverse doelgroepen. | Het aantal gehonoreerde aanvragen Woonzorgstimuleringsregeling. | 10 gehonoreerde aanvragen in 2005. | p.m. | p.m. | p.m. | p.m. |
| 2. Zelfstandig wonen. | 2.1. Mensen moeten zolang mogelijk in de eigen leefomgeving kunnen blijven wonen. | Het aantal gehonoreerde aanvragen Woonzorgstimuleringsregeling. | 10 gehonoreerde aanvragen in 2005. | p.m. | p.m. | p.m. | p.m. |

| Doelen programmaonderdeel | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 3. Veiligheid in huis. | 3.1. Totstandkoming 1 provinciale meldstructuur. | Het aantal meldingen/aantal constateringen huiselijk geweld. | 1 meldstructuur.<br>14% van Drenthe kent nummer huiselijk geweld. | 1 meldstructuur, 15% kent nummer. | 1 meldstructuur, 16% kent nummer | 1 meldstructuur, 17% kent nummer | 1 meldstructuur. |
| 4. Voorzieningenniveau. | 4.1. Goede spreiding van basisvoorzieningen die de zelfredzaamheid van burgers vergroot, door clustering. | Aantal nieuwe initiatieven (start en realisatie) in het kader van Regeling multifunctionele dienstencentra. | 0 | 20 start,<br>0 realisatie. | 27 start,<br>10 realisatie. | 27 start<br>20 realisatie | 27 realisatie. |
| | 4.2. Ondersteunen van dorpshuizen en stimuleren van aantal functies. | Aantal aangesloten dorpshuizen bij Stichting Dorpshuizen Drenthe en gemeente aantal functies in deze dorpshuizen. | 131 dorpshuizen;<br>gemiddeld<br>3,5 functies in dorpshuizen. | 131<br>4 | 133<br>4,5 | 133<br>4,5 | 135 dorpshuizen;<br>5 functies. |
| | 4.3. Goede spreiding en bereikbaarheid van bibliotheken. | Het aantal vernieuwde en verbrede bibliotheekvestigingen. | 0 | 0 | 4 | 6 | 8 |
| | 4.4. Goede spreiding en bereikbaarheid van lokale loketten. | Het aantal lokale loketten in Drenthe. | 4 | 6 | 8 | 12 | 12 |
| 5. Pilots van integrale planontwikkeling. | 5.1. Opdoen kennis en ervaring met betrekking tot integrale planvorming, dat leidt tot vernieuwde aanpak met betrekking tot voorzieningen, mobiliteit en wonen. | Aantal ontwikkelde pilots.<br><br>Het aantal deelnemers aan de training in relatie tot de verschillende achtergronden. | 4<br><br>24<br>(2 overheidslagen,<br>3 productgroepen,<br>2 overheidsinstellingen). | 4 afgerond<br><br>24<br>(2, 4, 2) | 4 geëvalueerd<br><br>24<br>(3, 6,3) | Uitkomsten worden meegenomen in nieuwe opzet. | |
| 6. Leefgemeenschap. | 6.1. De in een dorp of wijk aanwezige eigen kracht benutten of stimuleren om sociale cohesie te versterken. | Aantal initiatieven (start en realisatie) in het kader van gemeentelijke omgevingsprogramma's. | 0 initiatieven. | 2 initiatieven. | 12 initiatieven. | 24 initiatieven | 36 initiatieven. |
| | 6.2. Ondersteunen van dorpsbelangenverenigingen. | Aantal dorpsbelangenverenigingen aangesloten bij Brede Overleggroep Kleine Dorpen. | 134 | 135 | 138 | 139 | 140 |
| 7. Bovenlokale voorzieningen. | 7.1. Een kwalitatief goed en bereikbaar voorzieningenniveau op het gebied van wonen, welzijn, cultuur en onderwijs. | Nog te ontwikkelen. | Nulmeting nog niet beschikbaar. | | Streefwaarden worden nader bepaald. | | |
| | 7.2. Het bieden van laagdrempelige 24 uursbereikbaarheid voor mensen met hulpvragen. | Aantal telefonische hulpvragen. | 10.000 | 11.000 | 12.000 | 12.250 | 12.500 |

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| **Wonen Welzijn Zorg** | | | | |
| Regioteams Wonen Welzijn Zorg<br>- ondersteuning uitvoering<br>- stimuleren innovatie | Uitvoeringsprogramma per regio. | Half 2007 | Gemeenten, wooncorporaties. | Toename van woningen voor speciale doelgroepen. |
| Implementatie onderzoek woonbehoefte ouderen in regioteams. | Concrete cijfers inzake woonbehoefte als input voor regioteams en Regiovisie. | Half 2007 | Alle partijen in de Regiovisie, regioteam. | Faciliteren regioteams. |
| Woonzorgstimuleringsregeling nieuwe stijl uitvoeren. | Aantal goedgekeurde woonzorgstimulerings-regelingprojecten. | Oktober 2007 | Aanvragers, regioteams. | Faciliteren toepassingen in combinatie woon/zorg, mede als instrument regioteams. |
| WMO-box WWZ.<br>De WMO-box WWZ is de verzameling provinciale producten op het bewuste gebied, dat aansluit bij de prestatie-velden van de gemeente in het kader van WMO. | Box-beschrijving.<br>Aantal benoemde producten afgestemd op gemeenten. | Begin 2007 | Gemeenten, provinciale instellingen. | Gemeenten faciliteren op hun WMO-traject. |
| WMO box ICT en lokale loketten.<br>De WMO box WWZ is de verzameling provinciale producten op het bewuste gebied, dat aansluit bij de prestatie-velden van de gemeente in het kader van WMO. | Box beschrijving.<br>Aantal benoemde producten afgestemd op gemeenten. | Begin 2007 | Gemeenten. | Gemeenten faciliteren op hun WMO-traject. |
| Frederiksoord Belvedère+ zorg<br>W&L is lid projectgroep en voert deelproject uit. | Aantal gerealiseerde wooneenheden met extra componenten. | 2007 | Westerveld, Maatschappij van Weldadigheid<br>Grontmij. | Innovatief WWZ-project. |
| Ontwikkeling woonfuncties in Hunze, W&L is lid projectgroep en voert deelproject uit en sluit aan met Care Capitol. | Aantal gerealiseerde wooneenheden met extra componenten. | 2007 | Gemeente Aa en Hunze, nieuwe partners. | Innovatief WWZ-project. |
| Programma Stad – plan Assen – zorg, Aansluiting verschillende zorgaanbieders. | Wordt nog onderzocht. | 2007 | Gemeente Assen, programma Stad. | |

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| **Innovatie in de zorg** | | | | |
| Care Capitol,<br>Eerste contouren van nieuw Woondorp, waarin verschillende woonmilieus worden samengebracht in een nieuw concept volgens een Drents stramien (ingepast in de Hunze). | Plan beschrijving.<br>Opzetten initiatiefgroep, projectbureau. | 2007 | RW, Economie, gemeenten, projectontwikkelaars. | Daadwerkelijke realisatie van innovatief Wonen+-concept. |
| **Initiatie afstemming in de zorg** | | | | |
| Concrete afstemming eerste-/tweedelijnszorg vanuit onze ondersteunende rol. | Operationaliseren eerste regionale zorgplannen op thema. Ontwikkelen volgende zorgplannen. | Half 2007 | Zorgkantoor, progez, gemeenten, zorg. | Betere afstemming eerste- en tweedelijnszorg. |
| **Voorzieningen** | | | | |
| MFD inclusief Expertteam<br>Ontwikkeling (ver)nieuw(d)e MFD in Drenthe. | Aantal afgeronde initiatieven. | December 2007 | Gemeenten. | Verhoogd Voorzieningenniveau. |
| Bibliotheekvernieuwing.<br>Ontwikkelen van projecten bibliotheekvernieuwing geïntegreerd in MFD. | Aantal MFD met (vernieuwde) bibliotheek als kernfunctie. | December 2007 | Gemeenten, PBC, lokale bibliotheken. | Vernieuwing bibliotheekfunctie. |
| Speelruimtebeleid.<br>Aansluiten traditionele speelruimten op nieuwe concepten (bso). | Aantal projecten speelruimtebeleid. | December 2007 | Gemeenten, STAMM. | Implementatie in sociale infrastructuur. |
| Bredeschoolontwikkeling.<br>Kwaliteitsimpuls geven aan de brede scholen die ontwikkeld worden. | Aantal projecten Brede school, werkend met pbs-model. | December 2007 | Gemeenten, STAMM, Kobalt. | Verhoging leefbaarheid, verbetering kwaliteit onderwijs/ ontwikkelingslijn. |
| Ontwikkeling provinciaal dagindelings loket, dat combinatie arbeid zorg makkelijker maakt. | Provinciaal dagindelingfunctionaris | December 2007 | Gemeenten, STAMM, Kobalt, Enova. | Vergemakkelijken combinatie arbeid en zorg. |
| Pilot Stenengeld (ESF), waarin een handleiding fondsenwerving voor voorzieningen in de kleinste dorpen wordt opgesteld. | Handleiding fondsenwerving kleine kernen. | December 2007 | Gemeenten, STAMM, BOKD. | Realisatie voorzieningen in kleinste kernen. |
| **Leefbaarheid** | | | | |
| Ontwikkeling Lokale Kracht.<br>Lokale kracht moet uitmonden in het structeren van het genereren van dorpskracht. Zoeken naar de meest effectieve manier van participatie. | Aantal dorpsplannen (3 gradaties) of in eerste instanties structuur voor verdeling. | Januari 2007 | Gemeenten, STAMM, BOKD, gebiedscommissies. | Dorp de gelegenheid geven hun eigen plannen te ontwikkelen en uit te voeren. |

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Digitaal Drenthe (de Buurman).<br>4 pilots in Drenthe, waarbij ICT instrument is voor leefbaarheidsvergroting. Kern is een dorpssite met modules als zorg, brede school, dorpsplein etc. | Aantal 'digitale dorpen' met verschillende modules. | December 2007 | Gemeenten, Arrow, Buurman. | Leefbaarheid bevorderen door digitale communicatie en regiowerk. |
| Ontwikkeling buitengebied Veenhuizen, waarbij wij verantwoordelijk zijn voor de cultuurhistorische aspecten. | Wordt nog onderzocht. | December 2007 | Projectburo veenhuizen, programma Land. | Aanbrengen CW-aspecten in landschappelijke ontwikkeling. |
| Evaluatie/afronding sociale POP-pilots en geven aanbevelingen mogelijk POP 3, voor combinatie sociaal/fysiek. | Evaluatie van sociale pilot + handreikingen. | Januari 2007 | Gemeenten, POP regie team. | Handreikingen voor implementatie sociaal/ fysiek in herstructurering |
| Programma Stad – plan Hoogeveen – centrum oost. | Wordt nog onderzocht. | 2007 | Gemeente Hoogeveen. | Oplossen sociale problematiek door fysieke maatregelen. |
| Programma Stad – plan Meppel. | Wordt nog onderzocht. | 2007 | Gemeente Meppel. | Oplossen sociale problematiek door fysieke maatregelen. |
| **Veiligheid in huis** | | | | |
| Ontwikkeling huiselijk geweld | Meldpunt Huiselijk Geweld, aantal meldingen en bekendheid telefoonnummer. | December (doorlopend) | ENOVA, GGD, gemeenten. | Slachtoffers huiselijk geweld worden geholpen. |
| **Algemeen** | | | | |
| Participatietraject Keuzes | Aantal gesprekken en aanbevelingen. | December 2007 | Drenthe. | Invulling geven aan vervolgbeleid op Mensen in het middelpunt. |

## Financieel totaaloverzicht programma

| 38503 Wonen en leefomgeving | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 1.854.991 | 1.276.843 | 1.029.243 | 720.004 | 406.065 | 417.438 |
| Apparaatskosten | 637.941 | 528.992 | 553.628 | 582.671 | 598.710 | 612.443 |
| Totaal lasten | 2.492.932 | 1.805.835 | 1.582.871 | 1.302.675 | 1.004.775 | 1.029.881 |
| Totaal baten | 26.258 | 1.800 | 1.800 | 1.800 | 1.800 | 1.800 |
| Saldo | 2.466.674 | 1.804.035 | 1.581.071 | 1.300.875 | 1.002.975 | 1.028.081 |

| Totaal programma | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 2.492.932 | 1.805.835 | 1.582.871 | 1.302.675 | 1.004.775 | 1.029.881 |
| Baten | 26.258 | 1.800 | 1.800 | 1.800 | 1.800 | 1.800 |
| Saldo | 2.466.674 | 1.804.035 | 1.581.071 | 1.300.875 | 1.002.975 | 1.028.081 |

## Programma 8.09. Participatie

**Portefeuillehouder: mevrouw A. Haarsma.**

**Missie**

**Wij vinden het belangrijk dat iedere inwoner van Drenthe - ongeacht zijn/haar leeftijd, sekse, handicap, (etnisch-)culturele achtergrond, sociale klasse - optimaal kan meedoen aan de samenleving. Of het nu gaat om netwerken, verenigingen, organisaties of werk en buurt. Meedoen heeft een waarde op zich. Het kan ervoor zorgen dat mensen een gezonder, aantrekkelijker en plezieriger leven leiden en niet in een isolement verkeren of daarin terechtkomen. Op deze manier draagt meedoen bij aan een verrijking van het leven. Maar meedoen betekent in onze visie ook dat mensen een stem moeten hebben in de totstandkoming van ons beleid.**

## Programmaonderdeel 38408 Participatie

**Contactpersoon: mevrouw B. van Mierlo, toestelnummer 56 48.**

**Bronnen van beleid**

- Contourennota Mensen in het middelpunt (2005-2008).
- Cultuurnota De kunst van het combineren (2005-2008).
- Uitvoeringsprogramma opgroeien 2007.
- Beleidskader jeugdzorg 2005-2008.
- Zorg in perspectief.
- Sociaal rapport 2003.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

*N.B. Het aantal indicatoren dat in deze bladspiegel wordt beschreven is beperkt. Dit heeft als reden dat de resultaten van de activiteiten in het programma participatie moeilijk in indicatoren te vatten zijn. De resultaten zijn wel op procesniveau goed beschrijfbaar, zie hiervoor de Productbegroting.*

| Doelen programmaonderdeel | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Vergroten sportdeelname. | Inwoners van Drenthe moeten meer gaan deelnemen aan sportactiviteiten en in het bijzonder de groepen die onder de norm zitten: jongeren, ouderen, mensen met handicap, allochtonen en werknemers. | Percentage inwoners dat aan sport doet. | 54,8% Bron: Sportmonitor (2003). | 55% | 57% | 59 % | 60% |

| Doelen programmaonderdeel | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| | | Percentage jongeren dat niet voldoet aan de NNGB. | 30%<br>Bron: Sportmonitor (2003). | 29% | 27% | 24% | 20% |
| | | Percentage volwassenen dat niet voldoet aan de NNGB. | 55,2%<br>Bron: Sportmonitor (2003). | 52% | 50% | 48% | 45% |
| | | Aantal gemeenten dat participeert in de BOS-regeling (volgens Drents BOS-model). | 11 | 11 | 11 | 11 | 11 |
| 2. Stimuleren integratie. | 2.1. Totstandkoming van laagdrempelige meldstructuur voor klachtenbehandeling en adequate registratie en monitoring ten behoeve van gerichte preventie. | Aantal klachten van discriminatie per jaar. | 35 | 50 | 100 | 150 | 150 |
| | 2.2. Stimuleren debat, dialoog en ontmoeting. | Aantal georganiseerde debatten; ontmoetingen en dialogen ondersteund door provincie. | 4 | 4 | 4 | 10 | 4 |
| 3. Faciliteren belangenbehartiging. | 3.1. Mensen in staat stellen hun krachten te bundelen en gesprekpartner laten zijn bij beleidsvoorbereiding en besluitvorming. | Aantal consumenten- en patiënten-groepen ondersteund door het RPCP. | 8 koepels. | 10 | 10 | 10 | 10 |
| | | Aantal leden en projecten Jongerenraad Drenthe. | 11 leden,<br>4 projecten. | 14 leden,<br>5 projecten. | 43 leden<br>(21 actief)<br>6 projecten | 20 leden<br>6 projecten | 20 leden<br>6 projecten |
| | | Aantal lokale WMO-raden ondersteund (onder meer deskundigheidsbevorde-ring) door RPCP. | 0 | 12 | 12 | 12 | 12 |
| 4. Versterken vrijwilligerswerk. | 4.1. Toename van het aantal vrijwilligers. | Aandeel participanten dat deelneemt aan georganiseerd vrijwilligerwerk. | 42%<br>Bron:<br>Centraal Bureau voor de Statistiek (2003). | Streefcijfers bepalen in beleidsnotitie (2006). | | | |
| | 4.2. Het stimuleren van vrijwilligerswerk onder jongeren. | Aantal jongeren dat maatschappelijke stages heeft gelopen. | 100 jongeren. | 100 | 500 | Project overgedragen aan lokale steunpunten | |

| Doelen programmaonderdeel | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| | 4.3. Het in stand houden van een kennisnetwerk steunpunten vrijwilligerswerk Drenthe. | Aantal ondersteunde lokale steunpunten. | 8 | 8 | 11 | 11 | 11 |
| | 4.4. Het stimuleren van Maatschappelijk Betrokken Ondernemen. | Aantal "matches" tussen bedrijfsleven en vrijwilligersorganisaties. | 10 | 50 | 120 | 120 | 120 |
| 5. Versterken mantelzorg. | 5.1. Het in stand houden van een effectieve ondersteuningstructuur mantelzorgers. | Aantal contactpunten ondersteund door Drents Platform Mantelzorg. | 8 | 11 | 12 | 12 | 12 |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

In het werkveld van Cultuur en Welzijn ligt de beleidsverantwoordelijkheid in hoofdzaak bij gemeenten. De toegevoegde waarde van de provincie komt daarom beter tot uiting al naar gelang er eenduidigheid is over probleemdefiniëring, aanpak en ieders rol, en prioriteitstelling bij provincie en gemeenten op relevante beleidsterreinen.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| **Vergroten sportdeelname** | | | | |
| 25% cofinanciering en inzet STAMM/SportDrenthe in 11 BOS-projecten. | Meer beweging voor jongeren (uitgewerkt in de 11 projecten) door middel van versterking van de samenhang tussen BOS. | 2007-2012. | Gemeenten.<br>STAMM.<br>SportDrenthe.<br>Scholen.<br>Sportorganisaties.<br>Wijk- en buurtorganisaties. | |
| Project ondersteuning van sportverenigingen (SportDrenthe projectleider). | - Sportaanbieders kunnen voor ondersteuningsvragen terecht bij het digitale sportservicepunt.<br>- Probleemoplossende ondersteuning voor individuele sportverenigingen door SportDrenthe. | 2007 en volgende jaren. | SportDrenthe.<br>Sportverenigingen. | Sterkere sportinfrastructuur. |
| (Mede) financieren van projecten om sportdeelname van jongeren, ouderen, mensen met handicap, allochtonen en werknemers te stimuleren. | Afspraken in jaarplan SportDrenthe. | 2007-2008. | SportDrenthe. | |

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Ondersteunen Campagne "Drenthe beweegt". | Inzet diverse communicatiemiddelen waaronder:<br>-website<br>-televisiespotjes | 2007-2012. | Media.<br>GGD.<br>Voedingsbranches.<br>Sportverenigingen. | Grotere bewustwording van het belang van sport en bewegen. |
| **Stimuleren integratie** | | | | |
| Ondersteunen activiteiten, I2D en Enova op terrein van interculturalisatie van instellingen werkzaam op het terrein van CWZ. | Afspraken in jaarplan Enova en I2D. | 2007-2008. | I2D.<br>Enova.<br>Diverse organisaties op terrein van CWZ. | |
| 4 debatten over integratievraagstukken met een concrete vertaling naar de Drentse situatie en verbinding met MIM<br>(I2D-projectleider). | Meer ontmoeting, wisselwerking en debat tussen en binnen verschillende doelgroepen. | 2007-2008. | I2D.<br>Maatschappelijke organisaties.<br>Gemeenten. | Gemeenten en provincie krijgen beter zicht op hoe hun beleid doorwerkt voor verschillende bevolkingsgroepen. |
| **Faciliteren belangenbehartiging** | | | | |
| Ondersteunen activiteiten gericht op versterking positie cliënten- en patiëntenorganisaties om hun belangenbehartigingstaken uit te voeren met in 2007 bijzonder aandacht voor:<br>- implementatie kenniscentrum<br>- versterken positie GGZ-cliënten | - Zorgvragers praten mee over relevante beleidsvoornemens.<br>- Aangesloten organisaties krijgen ondersteuning van het RPCP.<br>- 12 lokale WMO-platforms krijgen ondersteuning van het RPCP. | 2007-2008. | RPCP en aangesloten organisaties.<br>Lokale WMO-platforms.<br>Zorgkantoor, zorgverzekeraars, zorgaanbieders.<br>Gemeenten. | In meer besluiten en beleidsvoornemens is rekening gehouden met de inbreng van alle Drentse inwoners. |
| **Versterken vrijwilligerswerk** | | | | |
| Ondersteunen van het project KEN vrijwilligerswerk als provinciaal kennisnetwerk voor vrijwilligerswerk (STAMM projectleider). | - 11 lokale steunpunten vrijwilligerswerk krijgen ondersteuning door STAMM.<br>- Eén gezamenlijk digitaal systeem voor de lokale steunpunten vrijwilligerswerk voor vacaturebemiddeling; www.vrijwilligerswerkdrenthe.nl.<br>- Netwerk provinciale vrijwilligersorganisaties uitgebreid van 20 naar 22. | 2007-2008. | STAMM.<br>Lokale steunpunten vrijwilligerswerk.<br>Provinciale vrijwilligersorganisaties.<br>Gemeenten. | Kwaliteitsimpuls voor het vrijwilligerswerk. |

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Ondersteunen van het project maatschappelijke stages gericht op:<br>- vergroten aantal jongeren dat een maatschappelijke stage loopt<br>- start methodiekoverdracht van STAMM aan de lokale steunpunten<br>(STAMM projectleider) | 500 leerlingen hebben een maatschappelijke stage gelopen.<br><br>6 lokale steunpunten vrijwilligerswerk kunnen zelfstandig matches tussen scholen/leerlingen en vrijwilligersorganisaties organiseren. | 2007-2008 | STAMM<br>Lokale steunpunten vrijwilligerswerk<br>Scholen<br>Vrijwilligersorganisaties. | Ontwikkeling en uitvoering van een methodiek waarbij meer jongeren via het onderwijs ervaring opdoen met vrijwilligerswerk |
| Ondersteunen van het project BinD gericht op:<br>- stimuleren samenwerking bedrijfsleven en publieke sector<br>(STAMM projectleider) | 120 matches tussen bedrijfsleven en vrijwilligersorganisaties. | 2007 | STAMM.<br>Lokale steunpunten vrijwilligerswerk.<br>Bedrijven.<br>Vrijwilligersorganisaties. | Ontwikkeling en uitvoering van een methodiek waarbij bedrijven en vrijwilligersorganisaties met elkaar projecten opzetten. |
| Uitreiken van een vrijwilligersprijs. | Waardering voor vrijwilligerswerk en een impuls voor de winnaar. | December 2007. | STAMM. | |
| **Versterken Mantelzorg** | | | | |
| Ondersteunen van het Drents Platform Mantelzorg | 12 contactpunten mantelzorg worden ondersteund. | 2007-2008. | STAMM.<br>Contactpunten mantelzorg.<br>Gemeenten. | Effectieve ondersteuning en een sterkere positie voor mantelzorgers. |
| Financieren van projecten met als doelstelling:<br>- het versterken van de positie van de jonge mantelzorger<br>- het vergroten van vrijwilligersinzet<br>- aandacht voor allochtone mantelzorgers en mantelzorgers in de psychiatrie<br>-bevordering sociaal-economische deelname mantelzorgers aan de samenleving | Afspraken in projectplannen. | 2007-2008. | Icare.<br>Gemeenten.<br>Steunpunten mantelzorg.<br>RPCP.<br>GGZ. | |

## Financieel totaaloverzicht programma

| 38408 Participatie | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 4.980.759 | 5.228.215 | 4.934.303 | 4.494.944 | 4.359.151 | 4.474.492 |
| Apparaatskosten | 421.089 | 363.158 | 584.093 | 614.734 | 631.656 | 646.145 |
| Totaal lasten | 5.401.848 | 5.591.373 | 5.518.396 | 5.109.678 | 4.990.807 | 5.120.637 |

| | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal baten | 141.498 | 113.455 | 113.455 | 113.455 | 113.455 | 113.455 |
| Saldo | 5.260.350 | 5.477.918 | 5.404.941 | 4.996.223 | 4.877.352 | 5.007.182 |
| | | | | | | |
| **Totaal programma** | **2005** | **2006** | **2007** | **2008** | **2009** | **2010** |
| Lasten | 5.401.848 | 5.591.373 | 5.518.396 | 5.109.678 | 4.990.807 | 5.120.637 |
| Baten | 141.498 | 113.455 | 113.455 | 113.455 | 113.455 | 113.455 |
| Saldo | 5.260.350 | 5.477.918 | 5.404.941 | 4.996.223 | 4.877.352 | 5.007.182 |

## Programma 8.10. Parels van Drenthe

**Portefeuillehouder: de heer H. Weggemans.**

**Missie**

**Drenthe heeft veel kunst en cultuur om trots op te zijn. De provincie wil de eigen kwaliteiten op het gebied van kunst en cultuur stimuleren. Innovatie en talentontwikkeling spelen daarbij een belangrijke rol. Vanuit onze overzichtspositie zijn wij op zoek naar interessante combinatiemogelijkheden van kunst en cultuur met activiteiten op het gebied van economie, stedelijke ontwikkeling, landschap en ruimtelijke ordening, toerisme en welzijn; de kunst van het combineren!**

**Drenthe heeft een naam op te houden op het gebied van gehandicaptensport. Wij vinden het belangrijk dat sporttalenten zich maximaal kunnen ontwikkelen.**

## Programmaonderdeel 38306 Beeldkwaliteit

**Contactpersoon: mevrouw G. Smidt, toestelnummer 59 19.**

**Bronnen van beleid**

- Contourennota Mensen in het middelpunt (2005-2008).
- Cultuurnota De kunst van het combineren (2005-2008).
- Sociaal rapport 2003

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. BKV in Drenthe verlevendigen. | Verbetering van de positie van het middensegment. | Subsidieregeling BKV.<br>- Aantal professionele tentoonstellingsinstellingen en kunstenaarsinitiatieven. | Gebaseerd op besteding geldstroom BKV voorgaande jaren. | 3 | 3 | 3 | 3 |
| | | - Aantal opdrachtsubsidie voor BKV in de openbare ruimte. | | 6 | 7 | 7 | 7 |
| | Vergroting van afname en marktwerking voor beeldende kunst en vormgeving. | - Aantal project/manifestatiesubsidie. | | 10 | 10 | 10 | 10 |
| | Meer opdrachten, tentoonstellingen en experimenten voor kunstenaars en vormgevers in Drenthe. | Aantal opdrachten waarbij de opdracht- en projectcoördinator beeldende kunst betrokken is. | | 10 | 12 | 12 | 12 |
| 2. Culturele planologie. | - De CHW wordt gebruikt bij ruimtelijke plannen. | Gebruik CHW bij bestemmingsplannen, dorpsomgevingsplannen, woonplannen en belvedèreprojecten. | Binnen de Commissie Afstemming Ruimtelijke Plannen worden jaarlijks gemiddeld 60 bestemmingsplannen getoetst. | 60 | 60 | 60 | 60 |
| | -Cultuur en cultuurhistorie zijn inspiratiebronnen voor ruimtelijke plannen. | Aantal belvedèreprojecten. | Aantal belvedère-projecten in 2005: 3. | 3 | 3 | 3 | 3 |
| | Toename voorlichting over en bespreking van beeldkwaliteit alsmede ontwikkelen voorbeeldprojecten zoals pilot Bedrijventerreinen, pilotproject Planvorming en kunst in de openbare ruimte voor gemeenten. | Aantal en deelname voorlichtings- en discussiebijeenkomsten, tentoonstellingen, pilots en digitale discussies. Jaarlijks een pilot BKV in de openbare ruimte laten uitvoeren. | Drents Plateau, CBK en opdrachtcoördinator. | 2 | 2 | 2 | 2 |
| | | | CBK en opdrachtcoördinator. | 1 | 1 | 1 | 1 |

## Ontwikkelingen en knelpunten

### Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Programma van eisen opstellen voor CBK. | Inzet voor de opdrachtcoördinator, projectcoördinator en uitvoeringsregeling BKV bepalen. | September 2007. | CBK Drenthe. | Stimuleren van de kwaliteit en professionaliteit van de beeldende kunst en vormgeving en betrokkenen in Drenthe. |
| Uitvoering beleidsregel en Verordening BKV door CBK. | Opdrachtsubsidie: 7.<br>Schetsontwerpsubsidie: 4.<br>Stimuleringssubsidie bevordering artistieke kwaliteit en professionalisering: 10.<br>Stimuleringssubsidie kunstenaarsinitiatieven en tentoonstellingsinstellingen: 3.<br>Pilotgemeenten kunst in de openbare ruimte:1. | 2007 | CBK Drenthe, gemeenten, (groepen van) kunstenaars. | Stimuleren van de kwaliteit en professionaliteit van de beeldende kunst en vormgeving en betrokkenen in Drenthe. |
| Overleg met alle relevante partijen om de mogelijkheden te verkennen voor verbetering van de uitstraling van de verkeersaders A28 en N37. | Pilotproject initiëren. | 2007 | Rijkswaterstaat.<br>Recreatieschap.<br>Marketing Drenthe plus.<br>CBK.<br>Drents Plateau. | Beeldkwaliteit bevorderen, relatie tussen cultuurhistorie en planologie bevorderen. |
| Overleg met relevante partijen om mogelijkheden tot pilotproject revitalisering van een bedrijventerrein te bekijken. | Pilotproject initiëren. | 2007 | Architectuurcentrum. CBK.<br>Drentse gemeenten.<br>Drentse bedrijven.<br>Drents Plateau. | Beeldkwaliteit bevorderen, relatie tussen cultuurhistorie en planologie bevorderen |
| Uitvoeren meerjarig integraal projectplan cultuurhistorie. | CHW actualiseren.<br><br>Visieontwikkeling ten aanzien van gebruik van CHW door makers ruimtelijke plannen. | 2007 | Drentse gemeenten. | Inbreng cultuurhistorie in ruimtelijkeplanningsprocedures. |

## Programmaonderdelen 38307/38409 Informatiekanalen (bibliotheken, archieven, musea, noordelijk archeologische depot en regionale omroep)

**Contactpersoon: mevrouw G. Smidt, toestelnummer 59 19.**

**Bronnen van beleid**

- Contourennota Mensen in het middelpunt.
- Cultuurnota De kunst van het combineren.
- Marsrouteplan bibliotheekvernieuwing 2005-2008.
- Sociaal rapport 2003.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Versterken toegang tot informatie, educatie en cultuur door:<br>- vraaggerichter werken<br>- vergroten publieksbereik<br>- brancheoverstijgende samenwerking<br>- professionalisering van het aanbod door bibliotheken, RTV Drenthe, musea, archieven en het noordelijk archeologisch depot | 1.1. Vergroten gebruik van openbare bibliotheken. | Aantal bibliotheekgebruikers. | Gegevens Provinciale Bibliotheekcentrale en Drents Netwerk Basisbibliotheken.<br>- Gemiddeld aantal bibliotheekleden per gemeente 2004: 28,8.<br>- Aantal beantwoorde vragen Al@din 2004: 1.600.<br>- Aantal gehonoreerde aanvragen interbibliothecair leenverkeer. | 30%<br>4.000<br>48.000 | 30% van de bevolking lid<br>4.500<br>48.000 | P.m.<br>P.m. | P.m.<br>P.m. |
| | 1.2. Vergroten publieksbereik RTV Drenthe. | Aantal kijkers en luisteraars (13 jaar en ouder). | Via kijk- en luisteronderzoek. | Ten minste gemiddelde kijkdichtheid 1,6 (18.00 uur tot en met 24.00 uur). Minimum marktaandeel 4,5 (18.00 uur-24.00 uur) en dagbereik 32,1 (2.00 uur-24.00 uur). Ten minste gemiddelde luisterdichtheid 4,8 (7.00 uur-19.00 uur). | Ten minste gemiddelde kijkdichtheid 1,6 (18.00 uur-24.00 uur). Minimum marktaandeel 4,5 (18.00 uur-24.00 uur) en dagbereik 32,1 (2.00 uur-24.00 uur). Ten minste gemiddelde luisterdichtheid 4,8 (7.00 uur-19.00 uur). | Ten minste gemiddelde kijkdichtheid 1,6 (18.00 uur-24.00 uur). Minimum marktaandeel 4,5 (18.00 uur-24.00 uur) en dagbereik 32,1 (2.00 uur-24.00 uur). Ten minste gemiddelde luisterdichtheid 4,8 (7.00 uur-19.00 uur). | Ten minste gemiddelde kijkdichtheid 1,6 (18.00 uur-24.00 uur). Minimum marktaandeel 4,5 (18.00 uur-24.00 uur) en dagbereik 32,1 (2.00 uur-24.00 uur). Ten minste gemiddelde luisterdichtheid 4,8 (7.00 uur-19.00 uur). |

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| | 1.3. Vergroten bezoekersaantallen en professionalisering van het museumaanbod. | - Aantal bezoekers aan Drentse musea.<br>- Aantal toekenningen op grond van de Beleidsregel stimulering professionalisering Drentse musea 2006-2008. | Via de museumconsulent. Gebaseerd op voorgaande beleidsregel voor Drentse Musea en ontwikkelingen in het museale veld. | 400.000<br>8 | 420.000<br>8 | 420.000<br>8 | 425.000<br>8 |
| | 1.4. Vergroten bezoekersaantallen en professionalisering van het archiefaanbod. | Aantal bezoeken aan archieven. | - Drentse gemeentearchieven, waterschapsarchieven en Drents archief samen (gegevens 2003: 11.406 bezoeken).<br>- Drents Archiefnet (gegevens 2003: 23.800).<br>- Drents Audiovisueel Archief (gegevens 2004 3.000 contactmomenten). | 12.000 bezoeken.<br>25.000 bezoeken.<br>3.500 contactmomenten. | 12.000 bezoeken.<br>25.000 bezoeken<br>3.700 contactmomenten. | P.m.<br>P.m.<br>P.m. | P.m.<br>P.m.<br>P.m. |
| | 1.5. Goede bescherming en ontsluiting van het Drentse archeologische erfgoed in en ex situ, overeenkomstig het Verdrag van Malta. | Vervolg van het project Nuis in de benen.<br>Advisering door Malta Archeoloog ten aanzien van ruimtelijke plannen en Monumentenwet. | Vaststelling van een vierjarige beleidsvisie Friesland, Groningen, Drenthe voor het Noordelijk Archeologisch Depot te Nuis.<br>Aantal adviezen van de Malta Archeoloog. | P.m.<br>230 | P.m.<br>350 | p.m.<br>P.m. | p.m.<br>P.m. |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

Geen bijzondere.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Uitvoering Omroepnota Drenthe en 'Convenant rampenzender'.<br>Jaarlijkse bekostiging op basis van het activiteitenniveau in 2004.<br>Op basis van instrumenten in omroepnota in 2007 toetsen of RTV Drenthe zich houdt aan de bepalingen van de Mediawet.<br>Klanttevredenheidsonderzoek naar programma's. | Een goede regionale nieuws- en actualiteitenzender die:<br>- de regionale identiteit versterkt;<br>- bijdraagt aan het publieke debat, betrokkenheid bij de eigen omgeving en politieke besluitvorming;<br>- toegankelijk is voor alle Drenten en bijdraagt aan pluriformiteit en culturele diversiteit;<br>- samenwerkt met andere organisaties, in het bijzonder de Drentse, lokale omroepen;<br>- een goede ontvangstkwaliteit van haar programma's waarborgt in de hele provincie;<br>- ten minste het activiteitenniveau levert van 2004;<br>- een pluriform en kwalitatief hoogstaand aanbod van programma's op het gebied van informatie, cultuur, educatie en verstrooiing verzorgt, dat de diverse doelgroepen bereikt;<br>- bij calamiteiten burgers adequaat informeert;<br>- een transparante informatierelatie biedt. | In de tweede helft van 2007 | RTV Drenthe (en Programmaraad, Commissariaat voor de Media). | Meer inzicht in het functioneren van de omroep.<br>Op basis daarvan kunnen de Staten besluiten aan welke omroep de bekostigingsverklaring voor de volgende periode wordt afgegeven. |
| Uitvoering provinciale taken op het gebied van bibliotheekvernieuwing en aansturing van de PBc op dit gebied (zie ook Marsrouteplan bibliotheekvernieuwing). | Innovatieve bibliotheekprojecten ondersteund uit vernieuwingsimpuls en ondersteuningsregeling openbare bibliotheken.<br>PBc voert door GS vastgesteld plan van omvorming uit.<br>PBc levert plan voor harmonisatietarieven. | 2007 | Gemeenten.<br>PBc.<br>Procesbureau bibliotheekvernieuwing. | |
| Totstandkoming 1 Drents bibliotheeknetwerk met een nieuwe organisatievorm. | Netwerk van 12 bibliotheken heeft zichzelf georganiseerd conform opdracht GS. | 2007 | Gemeenten.<br>PBc.<br>Procesbureau bibliotheekvernieuwing. | |
| Uitvoeren Marsrouteplan bibliotheekvernieuwing. | Actualisatie afronden. | 2006 | | |
| Ondersteunen diverse museale instellingen. | Subsidiëren:<br>Drents Museum.<br>Hunebedden Informatiecentrum.<br>Herinneringscentrum Kamp Westerbork. | Via beleidscyclus ASV. | Drents Museum.<br>Hunebedden Informatiecentrum.<br>Herinneringscentrum Kamp Westerbork. | Behoud en ontsluiting van het Drentse culturele erfgoed.<br>Behoud en ontsluiting van de archeologische collectie en stimulering van de deskundigheid en professionaliteit van het centrum en hun activiteiten.<br>Behoud van het Monument op het Kampterrein. |

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Uitvoering Beleidsregel stimulering professionalisering en uitvoering Drentse Musea. | Subsidieverlening voor:<br>- activiteiten en maatregelen van de uitvoering van museale activiteiten<br>- activiteiten gericht op professionalisering van de Drentse musea<br>- activiteiten gericht op gezamenlijke promotie van Drentse musea en oudheidskamers | Aanvragen dienen voor 1 maart bij de provincie te zijn ingediend. Verwerking en afhandeling volgens gestelde termijnen. | Provinciaal museumconsulent,<br>Drentse musea en Oudheidkamers. | Subsidie zal bijdragen aan de bevordering van de professionalisering van de Drentse musea zowel inhoudelijk, organisatorisch als in activiteiten/producten. |
| Financiële ondersteuning Museum de Buitenplaats in Eelde. | Professionalisering en versterking van de marktpositie van Museum De Buitenplaats. | 2007 | Museum De Buitenplaats.<br>Gemeente Tynaarlo. | Toekomstperspectief voor De Buitenplaats. |
| Ontwikkelingspartner in project Erfgoedkwartier Assen. | Gebiedsvisie verder ontwikkelen.<br><br>Planontwikkeling uitbreiding Drents Museum verder uitvoeren. | Tot en met 2011 (Kompas-periode voor realiseren nieuwbouw Drents Museum). | Gemeente Assen.<br>Drents Museum. | Versterking cultureel profiel, versterking vestigingsklimaat Drenthe. |
| 1. GS en PS nemen in 2007, net als de provincies Fryslân en Groningen, een besluit over de verzelfstandiging van het Noordelijk Archeologisch Depot Nuis.<br>2. Daarmee leggen de drie provincies in onderling overleg de interprovinciale beleidsbasis voor het Noordelijk Archeologisch Depot in de nieuwe bestuurlijke periode, in afwachting van de nog vast te stellen herziening van de Monumentenwet 1988. | 1. Een verzelfstandigd en levensvatbaar Noordelijk Archeologisch Depot.<br>2. Een interprovinciale (noordelijke) beleidsvisie voor het Depot in de nieuwe vierjarige beleidsperiode. Voor Drenthe en Groningen gaat het om de periode 2009-2012, voor Fryslân geldt de periode 2008-2011. | Statenbesluit in de eerste helft van 2007 in elk van de drie noordelijke provincies, over het voornemen tot verzelfstandiging en over een beleidsvisie voor het depot. | Provincie Fryslân, provincie Groningen, Drents Museum en de Rijksuniversiteit Groningen (Instituut voor Archeologie) als medegebruikers van het Depot. | De drie provincies hebben daarmee hun samenwerking in het archeologische depotbeheer) geformaliseerd en voor de toekomst vastgelegd, waarop in 1994 werd ingezet op basis van de noordelijke nota ANNO 1994 (Archeologie Noord-Nederland Onderzocht). |
| Uitvoering werkplan Noordelijke Archiefinspectie. | Alle gemeenten en waterschappen aangesloten krijgen op het Drents Archiefnet.<br><br>Geplande inspecties uitvoeren.<br><br>Gemeenten stimuleren tot ontsluiting archieven. | 2007 | Gemeenten.<br>Waterschappen.<br>Drents Archief. | Uitvoeren Archiefwet.<br>Ontsluiting archieven voor publiek. |

## Programmaonderdeel 38308 Onvoltooid verleden tijd/taligheden

**Contactpersoon: mevrouw G. Smidt, toestelnummer 59 19.**

**Bronnen van beleid**

- Contourennota Mensen in het middelpunt.
- Cultuurnota De kunst van het combineren.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Streektaal. | Blijvende belangstelling voor het Drents als levende taal. | Drentse Taol: aantal bezoekers website<br>Drentse Boek: aantal donateurs.<br>Oeze Volk: aantal abonnees. | 15.656 (mei 2003 tot en met april 2004); bron: www.drentsetoal.nl<br>bron: drentse.boek@planet.nl. | 50.000 bezoekers/jaar<br>371 donateurs<br>3.500 abonnees | 55.000<br>3.500 | 60.000<br>3.500 | 60.000<br>3.500 |
| 2. Behoud en ontwikkeling cultureel erfgoed. | Toename aandacht voor behoud en ontwikkeling van het Drents cultureel erfgoed. | Aantal abonnees en het aantal uitgevoerde inspecties van de Monumentenwacht Drenthe groeit jaarlijks met 5%.<br>Aansluitingspercentage rijksmonumenten 25.<br>Kwaliteitsmonitor via landelijke Federatie Monumentenwacht. | Aantal abonnees Monumentenwacht.<br>Aantal inspecties Monumentenwacht.<br>Aansluitingspercentage rijksmonumenten. | 566<br>230<br>25 | 594<br>240<br>25 | 623<br>250<br>25 | 623<br>250<br>25 |
| | Vaststellen nieuwe provinciale monumentenlijst. | Aantal monumenten op de lijst met beschermde status. Een eerste actie is gericht op gebouwen, in de jaren daarna aangevuld met archeologische monumenten, historisch-geografische elementen en gebieden. | Huidige provinciale monumentenlijst 400 panden. | 400 | 450 | 500 | 500 |
| | Verbeteren kwaliteit provinciale inzet voor cultureel erfgoed. | Functioneren platform cultureel erfgoed: minder overlap in activiteiten, minder leemten, minder belangentegenstellingen, duidelijker taakopvattingen. | Jaarverslagen Drents Plateau, Monumentenwacht en Stichting "Het Drentse Landschap" monitoren. | | | | |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

Uitstelling van vaststellen nieuwe Monumentenwet door Rijk. Eventuele financiële gevolgen provincie.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| **Streektaal** | | | | |
| Uitvoering van wetenschappelijk onderzoek, stimuleren voor doelgericht streektaalbeleid met name gericht op onderwijs en cultuureducatie. | - Onderzoeken mogelijkheden voor taalwetenschappelijk onderzoek aan universiteit of hogeschool.<br>- Hogeschool of Rijksuniversiteit Groningen ondersteunen bij respectievelijk totstandkoming van lectoraat of aanstelling wetenschapper. | 2007 | Hogeschool Drenthe, Rijksuniversiteit Groningen, Drentse Taol. | - Kenniskring opbouwen.<br>- Verhoging van de kwaliteit van het taalgebruik van studenten en onderwijsgevenden. |
| Stimuleren en ondersteunen van projecten in het onderwijs die het Drents bevorderen. | - Regulier overleg.<br>- Reguliere afhandeling jaarstukken.<br>- Aanwenden projectsubsidies. | 2007 | Hogeschool Drenthe of Rijksuniversiteit Groningen, Drentse Taol, Het Drentse Boek, Oeze Volk, Kunst & Cultuur Drenthe, Drents Plateau. | - Grotere belangstelling voor het Drents als levende taal en als cultureel erfgoed.<br>- Laten zien dat het niet verkeerd is om Drents te spreken, dat een dialectachtergrond van leerlingen niet als een onderwijsprobleem wordt ervaren. |
| Inrichting één Huis van de Drentse Taal. | - Huisvesting in één gebouw.<br>- Geschikte organisatievorm.<br>- Formatieplan.<br>- Sociaal statuut.<br>- et cetera. | 2007 | - Drentse Taol.<br>- Het Drentse Boek.<br>- Oeze Volk. | - Sterke taalinstelling.<br>- Eén loket voor Drentse Taal.<br>- Ontwikkeling van eigentijdse producten. |
| **Behoud cultuurhistorisch erfgoed** | | | | |
| Uitvoeren meerjarig integraal projectplan cultuurhistorie. | - CHW gebruiken bij het ontwikkelen en toetsen van ruimtelijke plannen.<br>- Aanvulling CHW met onder meer zand- en klinkerwegen en watererfgoed.<br>- Uitvoering projectplan fase II: waardering gegevens CHW.<br><br>- Realiseren Restauratie-opleidingsproject.<br>- Verschijnen uitgaven in cultuurhistorische publicatiereeks.<br>- Uitvoering overige projecten meerjarig integraal projectplan cultuurhistorie. | 2007 | Drents Plateau, gemeenten, bureaus.<br><br>Provincie Overijssel. | - Behoud en ontwikkeling cultuurhistorie in verschillende fasen van ruimtelijke planprocessen.<br>- Ontwikkeling provinciale visie op ruimte en cultuurhistorie. |

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Vaststellen nieuwe monumentenlijst met beschermde status en verstrekken van leningen uit een revolving fund voor het behoud van deze monumenten. | - Drents Plateau werkt aan nieuwe monumentenlijst.<br>- Provincie stelt revolving fund in.<br>- Provincie stelt monumentenverordening vast. | - Vaststelling nieuwe monumentenlijst begin 2007.<br>- Start met verlenen laagrentende leningen aan monumenteneigenaren. | Drents Plateau.<br>Gemeenten.<br>Monumenteneigenaren.<br>NRF. | Behoud monumenten en hun omgeving door planmatig onderhoud en restauraties. |
| Uitvoering Malta-wetgeving. | - Werkzaamheden Malta-archeoloog bij Drents Plateau.<br>- Communicatie. | 2007 | Drents Plateau, gemeenten en grondeigenaren | |

## Programmaonderdeel 38309 Het grote publiek

**Contactpersoon: mevrouw G. Smidt, toestelnummer 59 19.**

**Bronnen van beleid**

- Contourennota Mensen in het middelpunt.
- Cultuurnota De kunst van het combineren.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Vergroten van actieve en passieve deelname aan kunst en cultuur. | De provincie ondersteunt de realisatie van een laagdrempelige toegang tot kunst en cultuur in de 11 niet-rechtstreeks aan het Actieplan cultuurbereik deelnemende gemeenten, gericht op vergroting van de cultuurdeelname in Drenthe. | Actieve cultuurdeelname:<br>- deelname aan amateurkunst (verenigingen)<br>- deelname aan cursussen en workshops<br>- opname van culturele voorziening in MFA's | - Actieve kunstbeoefening Drentse bevolking in 2004/2005: 53%<br>* deelname aan amateurkunst (verenigingen): 17%<br>* deelname aan cursussen en workshops: 5%<br>* opname van culturele voorziening in MFA's: 0% | Over 2006 heeft geen meting plaatsgevonden. | Actieve kunstbeoefening Drentse bevolking in 2006/2007: ≤55%<br>* deelname aan amateurkunst (verenigingen):<br>* deelname aan cursussen en workshops<br>* opname van culturele voorziening in MFA's: 25% | Over 2008 vindt geen meting plaats; betreft langdurig proces. Een jaarlijkse meting heeft in dit geval geen zin. | Actieve kunstbeoefening Drentse bevolking in 2008/2009:≥60%<br>* deelname aan amateurskunst (verenigingen):<br>* deelname aan cursussen en workshops:<br>* opname van culturele voorziening in MFA's: 50% |

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| | | Passieve deelname:<br>- bezoek aan cultureel evenement of culturele instelling. | Passieve cultuurdeelname Drentse bevolking in 2002/2003: 77% (aandeel in eigen provincie of gemeente: >57%)<br>(bron: OCWZ, Van Klompendans tot Houseparty. Onderzoek onder 1.400 Drenten naar kunst- en cultuurparticipatie 2004-2005, Assen 2005). | | Passieve cultuurdeelname Drentse bevolking in 2006/2007:<br>≤ 80%<br>(aandeel in eigen provincie of gemeente: > 59%) | | Passieve cultuurdeelname Drentse bevolking in 2008/2009:<br>80-90% (aandeel in eigen provincie of gemeente:<br>> 60%) |
| | De provincie stimuleert samenwerking tussen lokale en provinciale culturele organisaties en voorzieningen ter versterking van de culturele infrastructuur. | Aantal samenwerkingsverbanden tussen lokale en provinciale culturele organisaties en voorzieningen. | Onderzoek OCWZ naar culturele infrastructuur Drenthe in 2005 gereed. | | Onderzoek is niet afgerond; streefwaarden kunnen niet worden bepaald | | Versterking culturele infrastructuur. |
| | De provincie subsidieert en ondersteunt gemeentelijke activiteiten. | Aantal gemeentelijke activiteiten(plannen). | 0 | 5 | 7 | 9 | Versterking culturele infrastructuur. |
| 2. Het creëren van een vraaggericht aanbod van cultuureducatie op scholen in het primair en voortgezet onderwijs. | Coördinatiepunt cultuureducatie bij Kunst&Cultuur Drenthe inclusief databank met aanbod cultuureducatieve projecten. | Het aantal gebruikers van de door Kunst&Cultuur beheerde databank. | Databank moet nog worden ingericht. | P.m. | P.m. | P.m. | Versterking en verankering van cultuureducatie in het primair en voortgezet onderwijs, zodat ieder kind in Drenthe de kans krijgt op school kennis te nemen van cultuureducatie. |
| | Faciliteren netwerk cultuureducatie, door organiseren van een bijeenkomst. | Aantal en samenstelling deelnemers netwerkbijeenkomsten cultuureducatie. | 0 | 1 | 2 | 2 | |

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| In 2008/2009 weten scholen zelf inhoud en vorm te geven aan cultuureducatie. | | Aandeel scholen met een vraaggericht schoolwerkplan waarin vraag naar cultuureducatieve activiteiten is geformuleerd. | 0 | P.m. | P.m. | 80% van de scholen voor het primair onderwijs in Drenthe in 2008. P.m. | |
| Stimuleren van het aantal cultuurprofielscholen. | | Het aantal pilots cultuurprofielscholen. | 0 | P.m. | P.m. | 15 | |
| 3. De culturele infrastructuur voor amateurkunst wordt versterkt. | Gemeenten meer betrekken bij cultuurbeleid. | Groei in aantal samenwerkingsverbanden. | Nog niet bekend, in verband met onderzoek naar culturele infrastructuur. | P.m. | P.m. | P.m. | |
| | | Aantal gemeentelijke cultuurplannen, zoals aangegeven in de beleidsregel actieplan cultuurbereik. | 0 | 4 | 6 | 8 | |
| | Stimuleren van ontwikkelingsmogelijkheden voor talentvolle amateurkunstbeoefenaars. | Groei in aantal activiteiten op het gebied van talentontwikkeling door podiumkunstorganisaties. | Afhankelijk van de resultaten uit het onderzoek naar talentontwikkeling; begin 2007 bekend. | P.m. | P.m. | P.m. | |
| | | Groei in deelname Drentse deelnemers aan concoursen en wedstrijden. | | P.m. | P.m. | P.m. | |
| | | Aantal orkestleden dat doorstroomt van Jeugd Symfonieorkest Drenthe naar Drents Symfonie Orkest. | .. | P.m. | P.m. | P.m. | |
| 4. Professionele podiumkunsten. | Totstandkoming van Drentse producties. | Aantal Drentse podiumkunstinstellingen. | 0 | 2 | 3 | 3 | Bestaansrecht aantal Drentse podiumkunstinstellingen. |

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 5. Festivals. | Professionalisering bestaande festivals.<br><br>Verwerven van grootschalige nieuwe festivals. | Vanaf 2007 subsidieverlening aan een x-tal nieuwe festivals. Festivals op het gebied van Hafabra, jongeren, ergoed, literatuur, etc. | 9 festivals<br><br>0 | 9 festivals<br><br>P.m. | P.m.<br><br>P.m. | P.m.<br><br>P.m. | P.m.<br><br>P.m. |
| 6. Drents sporttalent. | - Maximale ontwikkeling sporttalent door aanbieden faciliteiten.<br>- Bevordering deskundigheid sporttechnisch kader.<br>- Totstandkoming nieuwe regionale talentcentra. | - Aantal ondersteunde sport-talenten.<br>- Aantal bijeenkomsten coaches.<br>- Aantal nieuwe talentcentra. | Via Olympisch Steunpunt Noord Nederland. | 100(*)<br><br>2<br>1 | 102<br><br>2<br>1 | 104<br><br>2<br>1 | 106<br><br>2<br>1 |
| | | | | (*) Dat zijn alle Drentse talenten die aan de normen voldoen van NOC*NSF, respectievelijk de regionaal vastgestelde normen. | | | |
| 7. Sportevenementen. | Jaarlijks een topevenement in gehandicaptensport in Drenthe. | In Drenthe wordt elk jaar 1 evenement op minimaal EK-niveau gehouden in de gehandicaptensport. | Via Euro Champ. | 1 WK atletiek gehandicapten. | 1 | 1 | P.m. |
| 8. Provinciale prijzen. | Uitreiking van de Talentprijs Provincie Drenthe en bijdrage aan organisatie en financiering TVM Sportgala Drenthe (jaarlijks), uitreiking van de VIP-prijs (tweejaarlijks) en de Culturele Prijs Drenthe (driejaarlijks). Bij positieve evaluatie periodieke uitreiking Toolkit Vrijwilligerswerk. | - Jaarlijkse uitreiking Talentprijs en houden van TVM Sportgala Drenthe.<br>- Uitreiking VIP-prijs in 2007.<br>- Uitreiking Culturele Prijs in 2007.<br>- Periodieke uitreiking Toolkit. | | - Geen acties voor VIP-prijs en Culturele Prijs.<br>- Evaluatie Toolkit: onderdelen integreren in KEN-vrijwilligerswerk, concept niet actueel meer. | TVM Sportgala met uitreiking Talentprijs.<br><br>Uitreiking VIP-prijs.<br><br>Uitreiking Culturele Prijs. | TVM Sportgala met uitreiking Talentprijs.<br><br>Geen acties VIP-prijs en Culturele Prijs. | |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

Geen bijzondere.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| **Cultuurbereik** | | | | |
| Voorbereiden keuze 1 Drentse gemeente als cultureel centrum 2007. De culturele gemeente ontwikkelt hiertoe in samenspraak met de provincie plannen, gericht op de aspecten kwaliteit, verbreding, publieksbereik, samenhang, samenwerking en toekomst. | Uitvoering Beleidsregel culturele gemeente. | Verwerken en afhandelen van de in de Beleidsregel culturele gemeente gestelde termijnen. | Gemeente Hoogeveen. | Versterking van de culturele infrastructuur van Drenthe. |
| Ondersteunen van Drentse gemeenten (uitgezonderd Emmen) bij:<br>- het ontwikkelen van cultuurbeleid;<br>- het ontwikkelen van daaruit voortvloeiende lokale of regionale projecten cultuurbereik, gericht op vergroting van de actieve en passieve cultuurparticipatie in de gemeente of regio. | Uitvoering beleidsregel Actieplan cultuurbereik Drenthe 2006-2008, organiseren van netwerk-bijeenkomsten en van intervisie. | Verwerken en afhandelen van de in de beleids-regel Actieplan cultuurbereik Drenthe 2006-2008 gestelde termijnen. | Drentse gemeenten (uitgezonderd Emmen). | - Cultuur wordt regulier onderdeel van of meer ingebed in het gemeentelijke beleid.<br>- Gemeenten maken cultuureducatie tot regulier onderdeel van hun cultuurbeleid.<br>- Kleine gemeenten voeren een cultuurbeleid en worden daarin gestimuleerd tot samenwerking met andere gemeenten. |
| Bovenlokale projecten die bewijzen het cultuur-bereik in Drenthe te vergroten, worden (meer-jarig) ondersteund. | - Ontsluiting kunsten, cultuurhistorie en erfgoed.<br>- Een laagdrempelig aanbod dat is afgestemd op de jeugd.<br>- Diversiteit in het aanbod. | Verwerken en afhandelen van de in de beleids-regel Actieplan cultuurbereik Drenthe 2006-2008 gestelde termijnen. | Culturele organisaties, gemeenten, provincies. | Het versterken van het cultureel bewustzijn van de inwoners van Drenthe door het vergroten van zowel het publieksbereik als de actieve participatie in kunst en cultuur. |
| Ondersteunen Oktobermaand Kindermaand. | Uitvoering Oktobermaand Kindermaand. | Volgens beleidscyclus ASV. | Kunst&Cultuur Drenthe en vele andere culturele organisaties. | - Jeugd (4-12 jaar) interesseren voor kunst en cultuur in Drenthe.<br>- Het cultureel aanbod wordt afgestemd op de jeugd. |
| Scholieren in staat stellen culturele instellingen te bezoeken voor deelname aan cultuureducatieve programma's die hun niet op school kunnen worden geboden. | Evaluatie project Culturele mobiliteit. | Volgens beleidscyclus ASV. | Kunst&Cultuur Drenthe. | Kennismaking jeugd (4-16 jaar) met cultureel aanbod Drenthe. |
| **Cultuureducatie** | | | | |
| Uitvoering geven aan regierol in project verster-king cultuureducatie in het primair onderwijs. | - Sturing via PvE.<br>- Monitoring van het netwerk. | PvE 2007 en 2008. | Kunst&Cultuur Drenthe. | Bemiddelende rol Kunst&Cultuur in plaats van aanbieder. |

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Implementatie herziene bemiddelings- en netwerkstructuur cultuureducatie. | - Bemiddelings- en netwerkstructuur beheerd door Kunst&Cultuur.<br>- Digitale databank beheerd door Kunst&Cultuur. | PvE 2007 en 2008. | Kunst&Cultuur Drenthe, gemeenten, scholen en producenten van cultuureducatieve producten. | Goede voorwaarden voor scholen om cultuureducatie in schoolplan op te nemen en zelf keuzes in cultuureducatieve producten te maken. |
| (Co)financiering ontwikkeling cultuureducatief lesmateriaal met een provinciaal belang. | Uitvoering beleidsregel Actieplan cultuurbereik Drenthe 2006-2008, actief informeren van scholen over subsidiemogelijkheden voor cultuureducatieve activiteiten. | Verwerken en afhandelen in de in de beleidsregel Actieplan cultuurbereik Drenthe 2006-2008 gestelde termijnen. | Scholen, culturele organisaties, professionele kunstenaars en de Stichting Drents Plateau. | Het aanbod wordt afgestemd op de jeugd, waarbij een accent ligt bij het cultuurbereik van de schoolgaande jeugd: 4-18 jaar (cultuureducatie). |
| **Professionele podiumkunsten** | | | | |
| Afspraken maken met Drentse theaterdirecties over verdeling aanbod podiumkunsten, waardoor diverser aanbod podiumkunsten in Drenthe mogelijk wordt. | Gespreid podiumkunstenaanbod. | In 2007 de rol van de provincie bepalen. | Vier theaters in Drenthe (Hoogeveen, Meppel, Assen en Emmen). | Goed afgestemd aanbod met daardoor verhoogde bezoekersaantallen. |
| Subsidiering van een aantal professionele podiumkunsten in het Noorden. | Voorstellingen van professionele podiumkunstinstelling in Drenthe. | Volgens beleidscyclus ASV. | Professionele podiumkunstinstellingen. | Meer voorstellingen van professionele kwaliteit in Drenthe. |
| **Festivals** | | | | |
| Definitief positioneren festivalbureau. | Bepalen intern of extern. | 2007 | Kunst&Cultuur Drenthe. | Goede ondersteuning voor festivals in Drenthe |
| Subsidiëren van festivals die van provinciale betekenis zijn. | Goed draaiende festivals. | Volgens beleidscyclus ASV. | Festivalbureau. | Aantrekkelijke festivals in Drenthe die Drenthe op de kaart zetten |
| **Drents sporttalent** | | | | |
| Subsidiëring Olympisch Steunpunt Noord-Nederland. | | Volgens beleidscyclus ASV. | Olympisch Steunpunt Noord-Nederland. | - Drentse talenten worden effectief ondersteund in hun sportieve ontwikkeling.<br>- Meer Drentse sporttalenten.<br>- Meer Drentse sporttalenten stromen door naar de top. |
| Subsidiëring startende talentcentra. | - Gehonoreerde subsidieaanvragen talentcentra. | Volgens beleidscyclus ASV. | Talentcentra, Olympisch Steunpunt Noord-Nederland. | - Meer Drentse talenten kunnen hun sporttalent ontwikkelen.<br>- Drentse talenten kunnen langer in nabije omgeving aan hun sportontwikkeling werken |
| **Sportevenementen** | | | | |
| Subsidiëring minimaal 1 topevenement op minimaal EK-niveau gehandicaptensport | - gehonoreerde subsidieaanvra(a)g(en) voor evenement(en) | Volgens beleidscyclus ASV | Stichting Euro Champ. | Verdere profilering Drenthe als dé provincie met regelmatig topevenementen in de gehandicaptensport. |

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Bij positieve uitslag haalbaarheidsonderzoek en ondernemingsplan Euro Champ: uitvoering projectplan voor leggen structurele basis organisatie. | Verantwoordelijkheid: Productgroep Economie.<br>- Kompas-aanvraag projectplan is gehonoreerd en in uitvoering. | | Stichting Euro Champ. | - Continuïteit van organisatie evenementen in Drenthe wordt zeker gesteld.<br>- Profilering Drenthe als dé provincie met regelmatig topevenementen in de gehandicaptensport wordt zeker gesteld.<br>- Vanaf 2009 kunnen evenementen worden gehouden zonder (substantiële) provinciale subsidie. |
| **Provinciale prijzen** | | | | |
| Uitreiking Talentprijs Provincie Drenthe. | | Na ontvangst advies Olympisch Steunpunt Noord-Nederland. | Prijswinnaar, Olympisch Steunpunt Noord-Nederland. | - Met prijzengeld geeft talent extra impuls aan eigen ontwikkeling. |
| Bijdrage financiering en organisatie TVM Sportgala Drenthe. | | 2007 | SportDrenthe, TVM Verzekeringen. | - Groeiende aandacht bijzondere sportprestaties in Drenthe. |
| Uitreiking VIP-prijs. | | 2007 | STAMM CMO. | - Bijzondere vrijwilligersinitiatieven krijgen aandacht en waardering. |
| Uitreiking Culturele Prijs Drenthe. | | 2007 | Kunst&Cultuur Drenthe. | Waardering en stimulering van cultuuruitingen.. |

## Financieel totaaloverzicht programma

| 38306 Beeldkwaliteit | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | - | 503.838 | 498.436 | 629.080 | 256.626 | 263.812 |
| Apparaatskosten | - | 80.764 | 147.925 | 155.685 | 159.971 | 163.640 |
| Totaal lasten | - | 584.602 | 646.361 | 784.765 | 416.597 | 427.452 |
| Totaal baten | - | 266.240 | 255.600 | 379.444 | - | - |
| Saldo | - | 318.362 | 390.761 | 405.321 | 416.597 | 427.452 |

| 38307 Informatiekanalen | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 9.933.167 | 14.729.023 | 15.140.847 | 14.983.380 | 15.076.572 | 15.460.176 |
| Apparaatskosten | 123.656 | 527.582 | 673.413 | 708.740 | 728.249 | 744.953 |
| Totaal lasten | 10.056.823 | 15.256.605 | 15.814.260 | 15.692.120 | 15.804.821 | 16.205.129 |
| Totaal baten | 4.563.256 | 1.462.449 | 1.819.306 | 1.022.694 | 893.487 | 882.360 |
| Saldo | 5.493.567 | 13.794.156 | 13.994.954 | 14.669.426 | 14.911.334 | 15.322.769 |

| 38308 Onvoltooid verleden tijd/Taligheden | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 4.740.776 | 2.084.162 | 2.151.539 | 2.270.336 | 1.945.142 | 1.779.422 |
| Apparaatskosten | 377.992 | 135.965 | 374.100 | 393.725 | 404.563 | 413.843 |
| Totaal lasten | 5.118.768 | 2.220.127 | 2.525.639 | 2.664.061 | 2.349.705 | 2.193.265 |
| Totaal baten | 763.892 | 42.030 | - | - | - | - |
| Saldo | 4.354.876 | 2.178.097 | 2.525.639 | 2.664.061 | 2.349.705 | 2.193.265 |

| 38309 Het grote publiek | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 3.341.976 | 3.117.248 | 2.698.787 | 2.736.488 | 2.249.554 | 2.219.685 |
| Apparaatskosten | 365.050 | 270.090 | 213.606 | 224.812 | 231.000 | 236.299 |
| Totaal lasten | 3.707.026 | 3.387.338 | 2.912.393 | 2.961.300 | 2.480.554 | 2.455.984 |
| Totaal baten | 331.690 | 583.605 | 352.389 | 295.389 | 295.389 | 295.389 |
| Saldo | 3.375.336 | 2.803.733 | 2.560.004 | 2.665.911 | 2.185.165 | 2.160.595 |

| Totaal programma | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 18.882.617 | 21.448.672 | 21.898.653 | 22.102.246 | 21.051.677 | 21.281.830 |
| Baten | 5.658.838 | 2.354.324 | 2.427.295 | 1.697.527 | 1.188.876 | 1.177.749 |
| Saldo | 13.223.779 | 19.094.348 | 19.471.358 | 20.404.719 | 19.862.801 | 20.104.081 |

## Programma 9.0. Ruimtelijke Ordening

**Portefeuillehouder: mevrouw A. Haarsma.**

**Missie**

**De hoofddoelstelling van het provinciaal omgevingsbeleid is een evenwicht tot stand te brengen tussen enerzijds ontwikkeling en anderzijds handhaving en vergroting van de kwaliteiten van Drenthe.**

## Programmaonderdeel 39001 Uitvoering ruimtelijke ordening

**Contactpersoon: mevrouw F.E. Jorritsma, toestelnummer 54 93**

**Bronnen van beleid**

- POP II, 2004.
- Nota Ruimte en bijbehorende Uitvoeringsagenda.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting 2005 tenzij anders vermeld | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| Het realiseren van de gewenste ruimtelijke ontwikkelingen zoals omschreven in POP II. | Vertaling van provinciaal beleid in bestemmingsplannen. | Percentage bestemmingsplannen jonger dan 10 jaar. | 32% | | | 100% | |
| | | Percentage oppervlakte buitengebied met bestemmingsplan jonger dan 10 jaar. | 72% | | | 100% | |
| | | Aantal artikel 19-procedures. | 146 | | | 0 | |
| | Voldoende bedrijventerreinen en woongebieden, geconcentreerd in stedelijke gebieden. | Procentuele toename woningvoorraad naar verschillende soorten kernen. | Nulmeting 2004 | | | | |
| | | | Streekcentra 50% | | 56% | 56% | |
| | | | Substreekcentra 15% | | 9% | 9% | |
| | | | Hoofdkernen 29% | | 27% | 27% | |
| | | | Kleine kernen 7% | | 8% | 8% | |
| | | | Landelijk gebied -1% | | 0% | 0% | |
| | | Aanbod bedrijventerreinen in stedelijk en landelijk gebied in ha. | Stedelijke gemeenten 509. | | | Geen streefwaarde | |
| | | | Landelijke gemeenten 132. | | | | |
| | | Arbeidsplaatsen in streekcentra of stedelijk gebied. | Stedelijke gemeenten 115.661. | | | Geen streefwaarde | |
| | | | Landelijke gemeenten 51.812. | | | | |

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting 2005 tenzij anders vermeld | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| | | Toename aantal inwoners in verschillende soorten kernen. | Nulmeting 2004<br>Streekcentra 53%<br>Substreekcentra -32%<br>Hoofdkernen 18%<br>Kleine kernen 20%<br>Landelijk gebied 8% | | | | |
| | Een aantrekkelijk en doelmatig ingericht landelijk gebied. | Aantal voorzieningen in landelijk gebied. | | | | | |
| | Realisatie van 15 mW windenergie. | Opgesteld vermogen windenergie. | 0 Mw | | 15 Mw | | |
| | Realisatie van oefenterrein de Haar en afstoten kleinere militaire terreinen. | Aantal ha afgestoten militair terrein. | 0 ha | | 100 ha | | |
| | Uitvoeren van gebiedsgerichte projecten. | | | | | | |
| Het zichtbaar maken van resultaten van het beleid in POP II. | Uitbrengen van periodieke rapportages. | Drenthe in cijfers. | Jaarlijks | | | | |
| | | Werklocaties. | Jaarlijks | | | | |
| | | Woningbouwmonitor. | Halfjaarlijks | | | | |
| | | Bevolkingsprognoses. | Tweejaarlijks | | | | |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

Voor het volgen van de realisatie van het POP II is een monitoringsprogramma opgesteld.
N.B. Andere belangrijke indicatoren staan bij andere programmaonderdelen.
Voor de provinciale ruimtelijke ordening is de voortgang van de invoering van de nieuwe WRO van belang.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

Naast de lopende werkzaamheden ligt het accent in 2007 op de volgende onderdelen.

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Participatie in gebiedsontwikkeling. | Uitvoeren van gebiedsgerichte projecten. | Geheel 2007 | Rijk, gemeenten, marktpartijen, maatschappelijke organisaties. | Uitvoering van ruimtelijke plannen die passen binnen de doelstellingen van het POP. |
| Invoering WRO. | Notitie gebruik nieuwe provinciale instrumenten. | Eerste helft 2007 | | Goede doorwerking van provinciaal ruimtelijk beleid op basis van nieuwe WRO. |

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| | Beleidsnotitie nieuwe WRO. | Gereed op moment van inwerkingtreding WRO. | Rijk, gemeenten. | Goede doorwerking van provinciaal ruimtelijk beleid op basis van nieuwe WRO. |
| Digitale uitwisseling ruimtelijke plannen | Ruimtelijk uitwisselbare plannen en het benutten daarvan. | | Gemeenten, waterschappen. | Betere doorwerking van ruimtelijk beleid, toegankelijke ruimtelijke informatie, efficiënte toetsing. |

## Programmaonderdeel 39102 Regiovisie Groningen-Assen

**Contactpersoon: de heer H. v.d. Meer, toestelnummer 58 02.**

**Bronnen van beleid**

- Regiovisie Groningen-Assen vastgesteld door de staten op 7 juli 2004, met bijbehorend convenant dat op 29 november 2004 door de betrokken gemeenten en provincies is ondertekend.
- POP II.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen programmaonderdeel | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| Versterking regionale economie. | Economische groei. | Bruto regionaal product. | Gemiddeld 2% groei | | | | |
| | | Bedrijvendynamiek. | | | | | |
| | | Aantal arbeidsplaatsen. | | | | | |
| | | Werkloosheidsontwikkeling. | | | | | |
| Ontwikkeling woon-werklandschap. | Bevolkingsgroei. | Inwonertal. | Gemiddeld 2.500 jaarlijks tot 2020 | | | | |
| | | Aantal woningen toegevoegd aan de woningvoorraad. | Gemiddeld 2.300 jaarlijks tot 2020 | | | | |
| | | Plancapaciteit in aantal woningen. | Gemiddeld 3.250 jaarlijks tot 2020 | | | | |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

Geen.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Versterken van de positie van de Regio Groningen-Assen. | Een economische en bevolkingsgroei volgens de doelstellingen.<br><br>Erkenning in het beleid van het Rijk, Europa en buurlanden en –provincies van het belang van de regio in een ruimer verband van samenwerkende regio's en steden. | Meting is jaarlijks. | Overheden en bedrijfsleven. | Dat de functie van de regio als sociaal-economische trekker op het (inter)nationale en regionale schaalniveau in Noord-Nederland wordt versterkt en de betrokkenheid van partijen daarbij wordt vergroot. |
| Bevorderen dat het meerjaren-investeringsprogramma voor de regio wordt gerealiseerd. | Financiële bijdrage aan het Regiofonds voor uitvoering van projecten.<br><br>In de provinciale begroting voldoende middelen reserveren voor de eigen provinciale bijdrage in de investeringen. | Maart/april.<br><br>Voorjaarsnota en begrotingsvaststelling. | Overheden.<br><br>Overheden, bedrijfsleven en investeerders. | Dat een voorspoedige uitvoering van de regiovisie mogelijk is door tijdig over voldoende financiële middelen te beschikken.<br><br>Dat in de provinciale programma's voor stedelijke ontwikkeling, landelijk gebied, bereikbaarheid, cultuur en economie de mogelijkheden om kansen voor de regio te benutten worden benut. |
| Bevorderen van en deelname aan de uitvoering en realisatie van de regioprojecten en de ontwerpopgaven. | Voortgang in de uitvoering van de meerjaren-projectenlijsten voor de regioprojecten.<br><br>Uitwerking van de ontwerpopgaven door gemeenten in ruimtelijke visies, - plannen en –projecten. | Meting is jaarlijks.<br><br>Doorlopende planprocessen. | Overheden, waterschappen maatschappelijke, private parten en bevolking. | Gereedkomen (inclusief financiële afwikkeling) van investeringsprojecten.<br><br>Bestemmingsplannen en projecten met voldoende plancapaciteit voor de taakstellingen voor wonen en werken. |
| Vergroten van de bekendheid met de Regiovisie en het belang van de samenwerking. | Dat de regio meer gezicht krijgt naar de bevolking door duidelijker haar bijdrage aan de regio voor het voetlicht te brengen. | Doorlopend. | Overheden, bevolking en organisaties. | Meer begrip, betrokkenheid en draagvlak bij en voor de keuzes waarvoor de regio zich geplaatst ziet staan. |

## Financieel totaaloverzicht programma

| 39001 Uitvoering ruimtelijke ordening | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 115.991 | 202.572 | 33.843 | 34.223 | 34.633 | 35.043 |
| Apparaatskosten | 1.818.152 | 1.762.615 | 1.982.791 | 2.086.808 | 2.144.250 | 2.193.434 |
| Totaal lasten | 1.934.143 | 1.965.187 | 2.016.634 | 2.121.031 | 2.178.883 | 2.228.477 |
| Totaal baten | 99.568- | - | - | - | - | - |
| Saldo | 2.033.711 | 1.965.187 | 2.016.634 | 2.121.031 | 2.178.883 | 2.228.477 |

| 39102 Regiovisie Groningen Assen | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 442.377 | 453.780 | 1.316.760 | 1.316.760 | 1.316.760 | 3.754.000 |
| Apparaatskosten | 207.738 | 208.758 | 415.083 | 436.858 | 448.883 | 459.180 |
| Totaal lasten | 650.115 | 662.538 | 1.731.843 | 1.753.618 | 1.765.643 | 4.213.180 |
| Totaal baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 650.115 | 662.538 | 1.731.843 | 1.753.618 | 1.765.643 | 4.213.180 |

| Totaal programma | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 2.584.258 | 2.627.725 | 3.748.477 | 3.874.649 | 3.944.526 | 6.441.657 |
| Baten | 99.568- | - | - | - | - | - |
| Saldo | 2.683.826 | 2.627.725 | 3.748.477 | 3.874.649 | 3.944.526 | 6.441.657 |

## Programma 9.1. Volkshuisvesting en stedelijke ontwikkeling

**Portefeuillehouder: mevrouw A. Haarsma.**

**Missie**

**Het Drentse beleid voor stedelijke ontwikkeling heeft als missie het realiseren van sterke, leefbare en bereikbare steden voor wonen, werken en vrijetijdsbesteding.**
**Specifiek wordt via subsidieverlening ingezet op stimulering van herstructurering en vernieuwing van woonwijken met mogelijkheden voor wonen en zorg.**

## Programmaonderdeel 39201 Stedelijke ontwikkeling

**Contactpersoon: de heer J. Kreling (Hoofdlijn stedelijke ontwikkeling), toestelnummer 58 91 en mevrouw H.Hingstman (ISV) toestelnummer 54 16.**

**Bronnen van beleid**

- Collegeprogrammma 2003-2007.
- POP II.
- Hoofdlijn stedelijke ontwikkeling.
- Wet stedelijke vernieuwing.
- Provinciale uitwerking stimulering stedelijke vernieuwing 2005-2009 Drenthe.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Stedelijke ontwikkeling (Hoofdlijn stedelijke ontwikkeling). | 1.1. Realisatie projecten uit de agenda per stad. | a. Aantal lopende projecten.<br>b. Aantal gerealiseerde projecten. | | 19<br>6 | 13<br>8 | 3<br>9 | <br>3 |
| | 1.2. Intensivering samenwerken met de gemeenten. | Aantal structurele samenwerkingsverbanden met gemeenten (stadsgesprekken, gezamenlijk stedenoverleg, kennisuitwisseling). | | | 3 | | |

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 2. Stimuleren van stedelijke vernieuwing in nauwe samenwerking met de gemeenten. | 2.1. Verbeteren sociale en fysieke woon- en leefomgeving. | 2.1. Aantal projecten waarbij herstructurering van woningen, sanering van vervuilde grond, beperking van geluidshinder en inrichting van veilige openbare ruimte gerealiseerd worden.<br>a. Aantal lopende projecten.<br>b. Aantal gerealiseerde projecten. | <br><br><br><br><br><br><br>15<br>0 | <br><br><br><br><br><br><br>15<br>0 | <br><br><br><br><br><br><br>14<br>1 | <br><br><br><br><br><br><br>12<br>2 | <br><br><br><br><br><br><br>12<br>12 |
| | 2.2. Toekenning ISV aan projectgemeenten. | 2.2. Uitgevoerde projecten in de 7 projectgemeenten. | | | | | |
| | 2.3. Uitvoering van de door de gemeenten in 2005 opgestelde Meerjarenontwikkelingsplan. | 2.3.a. Het betreft de gemeenten Coevorden, Hoogeveen, Assen en Meppel.<br>a. Aantal lopende projecten.<br>b. Aantal realiseerde projecten. | <br><br><br>15<br>0 | <br><br><br>15<br>0 | <br><br><br>14<br>1 | <br><br><br>12<br>2 | <br><br><br>12<br>12 |
| | 2.4. Uitvoering van de door de gemeenten in 2005 ingediende woonplannen. | 2.4.a. Aantal woningen dat geschikt is voor wonen met zorg.<br>2.4.b. Aantal woningen toegekend uit de knelpuntenpot per doelgroep. | | | | | |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

- Met het oog op de nieuwe bestuursperiode samen met betrokkenen een nieuw programma stedelijke ontwikkeling schrijven. De in 2006 te ontwikkelen visie op stedelijke ontwikkeling dient hierbij als basis

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| Rapportage uitvoering hoofdlijn stedelijke ontwikkeling 2005-2007. | Rapportage. | Eind 2007 | Gemeenten | |
| Programma stedelijke ontwikkeling 2007-2011. | Programma. | Najaar 2007 | Gemeenten | Ontwikkeling en uitvoering van projecten samen met de gemeenten. |

## Uitvoering Collegeprogramma: Hoofdlijn stedelijke ontwikkeling

**Ontwikkeling stedelijk gebied**

**Voor uitvoering van de Hoofdlijn ontwikkeling stedelijk gebied is gekozen voor de steden Assen, Emmen, Hoogeveen, Meppel en Coevorden. Uitgangspunt hierbij is om de regionale positie van deze steden te versterken en de bundeling van verstedelijking te stimuleren. De positie van Assen en Emmen in noordelijk verband is hierbij van bijzonder belang.**

**Voor elke stad is een agenda opgesteld voor de korte en lange termijn. Op basis van deze agenda zijn met de gemeentebesturen van de 5 Drentse steden afspraken gemaakt over een gezamenlijke inzet.**

**Met het programma Stedelijke ontwikkeling werken we samen met gemeenten aan omvangrijke projecten, die bijdragen aan een meervoudige integrale doelstelling, aan versterking van de regionale positie van de stad en aan de thema's Sociaal en vitaal, Stedelijk vestigingsklimaat, Bereikbaarheid en Stedelijke kwaliteit.**

**Voor de Hoofdlijn ontwikkeling stedelijk gebied is over de periode 2005 -2007 jaarlijks een bedrag beschikbaar van € 2.294.000,-- .**

## Financieel totaaloverzicht programma

| 39201 Stedelijke vernieuwing | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 7.898.158 | 6.814.796 | 6.599.311 | 4.330.204 | 3.491.485 | 3.480.419 |
| Apparaatskosten | 1.137.277 | 1.329.904 | 1.197.444 | 1.260.261 | 1.294.952 | 1.324.655 |
| Totaal lasten | 9.035.435 | 8.144.700 | 7.796.755 | 5.590.465 | 4.786.437 | 4.805.074 |
| Totaal baten | 5.181.491 | 3.158.517 | 3.140.111 | 2.802.338 | 3.298.929 | 3.298.929 |
| Saldo | 3.853.944 | 4.986.183 | 4.656.644 | 2.788.127 | 1.487.508 | 1.506.145 |

| Totaal programma | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 9.035.435 | 8.144.700 | 7.796.755 | 5.590.465 | 4.786.437 | 4.805.074 |
| Baten | 5.181.491 | 3.158.517 | 3.140.111 | 2.802.338 | 3.298.929 | 3.298.929 |
| Saldo | 3.853.944 | 4.986.183 | 4.656.644 | 2.788.127 | 1.487.508 | 1.506.145 |

## Programma 0.0. Financiering en algemene dekkingsmiddelen

**Portefeuillehouder: de heer S.B. Swierstra.**

**Missie**

**De missie van de provincie Drenthe met betrekking tot financiering en algemene dekkingsmiddelen is het waarborgen van de financiële handelingsvrijheid van het provinciebestuur.**

## Programmaonderdelen 30001 en 30101 Geldleningen en uitzettingen korter dan 1 jaar en geldleningen en algemene dekkingsmiddelen langer of gelijk aan 1 jaar en bespaarde rente

**Contactpersoon: de heer R. Waarsing, toestelnummer 55 27.**

**Bronnen van beleid**

- Provinciewet.
- Wet financiering decentrale overheden.
- BBV.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Het realiseren van een gezond en stabiel financieel beleid van de provincie en zorgdragen voor een degelijke dekking van de provinciale uitgaven. | 1.1. Het realiseren van een rendement op uitzettingen korter dan 1 jaar van minimaal 2,5%. | | | 2,5% | 2,5% | 2,5% | 2,5% |
| | 1.2. Het realiseren van een rendement op uitzettingen langer of gelijk aan 1 jaar van minimaal 3,5%. | | | 3,5% | 3,5% | 3,5% | 3,5% |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

Cruciaal voor het bereiken van deze doelstellingen zijn de ontwikkelingen op de geld- en kapitaalmarkt. Voor het realiseren van de begrote opbrengst is daarnaast ook het gemiddelde werkelijk uitgezette vermogen van belang. Zie ook: paragraaf Financiering.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| | | | | |

## Programmaonderdeel 30201 Provinciefonds

**Contactpersoon: de heer R. Waarsing, toestelnummer 55 27.**

**Bronnen van beleid**

- Provinciewet.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Het realiseren van een gezond en stabiel financieel beleid van de provincie en zorg dragen voor een degelijke dekking van de provinciale uitgaven. | 1.1. Het realiseren van de begrote opbrengst. | Circulaire BZK. | Niet van toepassing | € 61,9 miljoen | € 63,3 miljoen | € 64,2 miljoen | € 65 miljoen |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

Onvoorspelbaar en daarom onzeker bij deze raming is het uiteindelijke accres na de afrekening met de behoedzaamheidsreserve. Bij taakmutaties is de omvang van de herverdeeleffecten niet goed voorspelbaar.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| | | | | |

## Programmaonderdeel 30301 Eigen middelen

**Contactpersoon: de heer R. Waarsing, toestelnummer 55 27.**

**Bronnen van beleid**

- Provinciewet.

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Het realiseren van een gezond en stabiel financieel beleid van de provincie en zorg dragen voor een degelijke dekking van de provinciale uitgaven. | 1.1. Het realiseren van de begrote opbrengst. | Opcententarief MRB. | Niet van toepassing. | 77,4 | 78,5 | 79,7 | 80,8 |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

Onvoorspelbaar en daarom onzeker bij deze raming zijn de ontwikkelingen qua aantallen en gewichten van het wagenpark. Ook het risico van wanbetaling vormt een onzekerheid.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| | | | | |

## Programmaonderdeel 30401 Overige financiële middelen

**Contactpersoon: de heer R. Waarsing, toestelnummer 55 27.**

**Bronnen van beleid**

–

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Het realiseren van een gezond en stabiel financieel beleid van de provincie en zorg dragen voor een degelijke dekking van de provinciale uitgaven. | 1.1. Het realiseren van de begrote opbrengst en het niet overschrijden van de begrote lasten. | | | | | | |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

–

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| | | | | |

**Toelichting**

De lasten van dit programmaonderdeel omvatten: voorziening spaarhypotheken en toegerekende rente en apparaatkosten van personeel dat niet in het functieboek voorkomt (boventalligen). De baten betreffen de dividenden van de aandelen BNG en NWB.

## Programmaonderdeel 30501 Algemene baten en laten/onvoorzien

**Contactpersoon: de heer R. Waarsing, toestelnummer 55 27.**

**Bronnen van beleid**

-

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Het realiseren van een gezond en stabiel financieel beleid van de provincie en zorg dragen voor een degelijke dekking van de provinciale uitgaven. | 1.1. Het realiseren van de begrote opbrengst en het niet overschrijden van de begrote lasten. | | | | | | |
| | 1.2. Het functioneel ramen van stelposten in de loop van 2006. | | | | | | |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

-

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| | | | | |

**Toelichting**

De lasten van dit programmaonderdeel omvatten: onvoorziene uitgaven, vrije bestedingsruimte, stelpost indexering subsidies, stelpost werkgeversbijdrage premiespaarregeling, stelposten bezuinigingen en de stelpost nog niet kwantificeerbare ontwikkelingen.
Het krediet voor onvoorziene uitgaven bedraagt voor 2007 en volgende jaren € 431.000,--.

## Programmaonderdeel 30601 Saldo kostenplaatsen

**Contactpersoon: de heer R. Waarsing, toestelnummer 55 27.**

**Bronnen van beleid**

-

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde/realisatie | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | 2007 | 2008 | Later |
| 1. Het realiseren van een gezond en stabiel financieel beleid van de provincie en zorg dragen voor een degelijke dekking van de provinciale uitgaven. | 1.1. Het realiseren van de begrote opbrengst en het niet overschrijden van de begrote lasten. | | | | | | |

**Ontwikkelingen en knelpunten**

-

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

| Provinciale inzet | Resultaat (indicator) | Planning | Ketenpartner | Beoogde doorwerking |
|---|---|---|---|---|
| | | | | |

**Toelichting**

Dit programmaonderdeel omvat: het saldo op de kostenplaatsen (kosten interne organisatie), het saldo op de kostenplaats kapitaallasten en apparaatskosten in de loop van het jaar ontstaan.

## Uitvoering Voorjaarsnota 2006

**Op het vlak van de interne organisatie zijn in deze begroting de volgende lasten meegenomen.**

| | Bedragen in € x 1.000 | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Omschrijving** | **2007** | **2008** | **2009** | **2010** |
| Extra energiekosten | 100 | 100 | 100 | 100 |
| Aansprakelijkheidsverzekering | 6 | 6 | 6 | 6 |
| Formatie bodemsanering en handhaving | 170 | 170 | 170 | 170 |
| Uitbreiding formatie ten behoeve van: | | | | |
| Onderzoeksprogramma ex artikel 217a van de | | | | |
| Provinciewet | 123 | | | |
| Verhoging interne controlecapaciteit | 111 | | | |
| Gevolgen onderzoek naar het functiegebouw | | | | |
| en invoering Fuwaprov | 180 | 180 | 180 | 180 |
| Vergunningverlening Wm | 200 | | | |
| Programma Sámen sterker | 345 | 141 | 141 | 141 |
| Elektronische dienstverlening, digitalisering | 55 | 55 | 55 | |
| Omgevingsvergunning | 89 | 89 | | |
| ICT-apparatuur CAD-stations | 76 | 76 | 80 | |
| Mobiele kantooreenheden huisvesting en bouwkosten | 58 | 58 | 58 | |
| Kosten tijdelijke huisvesting | 534 | 534 | 534 | |
| Hogere kapitaallasten huisvesting | 213 | 213 | 213 | 213 |
| | 2260 | 1622 | 1537 | 810 |

## Financieel totaaloverzicht programma

| 30001 Geldleningen en uitzettingen korter dan 1 jaar | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 4.668 | - | 67.073 | 609.672 | 789.955 | 790.000 |
| Apparaatskosten | - | - | - | - | - | - |
| Totaal lasten | 4.668 | - | 67.073 | 609.672 | 789.955 | 790.000 |
| Totaal baten | 1.275.689 | 931.010 | | | | |
| Saldo | 1.271.021- | 931.010- | 67.073 | 609.672 | 789.955 | 790.000 |

| 30101 Geldleningen en alg.dekkingsmidd. langer of gelijk aan 1 jaar en bespaarde rente | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | - | - | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | - | - | - | - | - | - |
| Totaal lasten | - | - | - | - | - | - |
| Totaal baten | 4.121.105 | 1.968.333 | 1.910.698 | 2.164.695 | 2.260.589 | 2.235.022 |
| Saldo | 4.121.105- | 1.968.333- | 1.910.698- | 2.164.695- | 2.260.589- | 2.235.022- |

| 30201 Algemene uitkering provinciefonds | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | - | - | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | - | 11.682 | - | - | - | - |
| Totaal lasten | - | 11.682 | - | - | - | - |
| Totaal baten | 57.532.149 | 63.594.913 | 66.173.282 | 65.625.965 | 67.395.008 | 69.242.675 |
| Saldo | 57.532.149- | 63.583.231- | 66.173.282- | 65.625.965- | 67.395.008- | 69.242.675- |

| 30301 Eigen middelen | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | - | - | - | - | - | - |
| Apparaatskosten | - | 11.682 | - | - | - | - |
| Totaal lasten | - | 11.682 | - | - | - | - |
| Totaal baten | 34.281.123 | 36.990.000 | 37.989.000 | 38.969.000 | 39.975.000 | 41.007.000 |
| Saldo | 34.281.123- | 36.978.318- | 37.989.000- | 38.969.000- | 39.975.000- | 41.007.000- |

| 30401 Overige financiële middelen | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 559.876 | 577.148 | 355.924 | 365.868 | 226.811 | 240.046 |
| Apparaatskosten | 454.782 | 609.616 | 768.970 | 809.310 | 831.587 | 850.662 |
| Totaal lasten | 1.014.658 | 1.186.764 | 1.124.894 | 1.175.178 | 1.058.398 | 1.090.708 |
| Totaal baten | 21.050 | 338.480 | 340.020 | 341.110 | 342.750 | 343.880 |
| Saldo | 993.608 | 848.284 | 784.874 | 834.068 | 715.648 | 746.828 |

| 30501 Algemene baten en lasten/onvoorzien | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | - | 6.316.309 | 4.292.211 | 6.678.958 | 7.592.727 | 7.848.678 |
| Apparaatskosten | - | - | - | - | - | - |
| Totaal lasten | - | 6.316.309 | 4.292.211 | 6.678.958 | 7.592.727 | 7.848.678 |
| Totaal baten | - | 207.934 | - | - | - | - |
| Saldo | - | 6.108.375 | 4.292.211 | 6.678.958 | 7.592.727 | 7.848.678 |

| 30601 Saldo kostenplaatsen | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 249.711 | 3.628.110 | 1.278.333 | 1.296.991 | 1.336.991 | 803.658 |
| Apparaatskosten | - | - | - | - | - | - |
| Totaal lasten | 249.711 | 3.628.110 | 1.278.333 | 1.296.991 | 1.336.991 | 803.658 |
| Totaal baten | - | 3.342.832 | 3.515.058 | 4.859.586 | 5.632.780 | 5.683.309 |
| Saldo | 249.711 | 285.278 | 2.236.725- | 3.562.595- | 4.295.789- | 4.879.651- |

| Totaal programma | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 1.269.037 | 11.154.547 | 6.762.511 | 9.760.799 | 10.778.071 | 10.533.044 |
| Baten | 97.231.116 | 107.373.502 | 109.928.058 | 111.960.356 | 115.606.127 | 118.511.886 |
| Saldo | 95.962.079- | 96.218.955- | 103.165.547- | 102.199.557- | 104.828.056- | 107.978.842- |

## Geraamd resultaat voor bestemming

| | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten programma's | 176.349.148 | 199.100.215 | 187.734.102 | 186.315.973 | 183.476.218 | 186.399.887 |
| Totaal baten programma's | 175.340.019 | 186.041.307 | 182.916.150 | 180.281.398 | 181.706.908 | 182.826.033 |
| Saldo lasten en baten programma's | 1.009.129 | 13.058.908 | 4.817.952 | 6.034.575 | 1.769.310 | 3.573.854 |
| Saldo voor bestemming | | | | | | |
| | | | | | | |
| Toevoegingen aan reserves | | | | | | |
| Bijdragen aan reserves | 16.570.051 | 8.708.891 | 4.336.987 | 4.618.932 | 4.736.124 | 2.273.685 |
| Totaal lasten mutaties reserves | 16.570.051 | 8.708.891 | 4.336.987 | 4.618.932 | 4.736.124 | 2.273.685 |
| | | | | | | |
| Onttrekkingen aan reserves | | | | | | |
| Bijdragen van reserves | 23.965.977 | 21.767.799 | 9.154.939 | 10.653.507 | 6.505.434 | 5.847.539 |
| Totaal onttrekkingen reserves | 23.965.977 | 21.767.799 | 9.154.939 | 10.653.507 | 6.505.434 | 5.847.539 |
| | | | | | | |
| Saldo toevoegingen en onttrekkingen reserves | 7.395.926- | 13.058.908- | 4.817.952- | 6.034.575- | 1.769.310- | 3.573.854- |
| | | | | | | |
| Saldo lasten en baten vóór bestemming | 1.009.129 | 13.058.908 | 4.817.952 | 6.034.575 | 1.769.310 | 3.573.854 |
| Saldo toevoegingen en onttrekkingen reserves | 7.395.926- | 13.058.908- | 4.817.952- | 6.034.575- | 1.769.310- | 3.573.854- |
| Saldo na bestemming | 6.386.797- | - | - | - | - | - |

# I.2. Paragrafen

## Paragraaf 2.1. Lokale heffingen

### 1. Grondwaterheffing

Op grond van het bepaalde in artikel 48 van de Grondwaterwet hebben PS bij wijze van belasting een heffing ingesteld op het onttrekken van grondwater. De regels die de provincie hanteert bij de grondwaterheffing zijn neergelegd in de Verordening op de heffing en de invordering van de grondwaterbelasting. De regels die de provincie hanteert voor het onttrekken van grondwater zijn vastgelegd in de POV. De POV bevat regels voor onttrekkingen met het oog op bronbemaling, beregening of bevloeiing, noodvoorzieningen en grondwatersaneringen. De bestedingsmogelijkheden voor de provincie van de grondwaterheffing zijn limitatief in de Grondwaterwet opgenomen.

**Kosten die onder de heffing kunnen worden gebracht zijn:**

a. maatregelen direct verband houdende met het voorkomen en tegengaan van de nadelige effecten van onttrekking en infiltraties, voor zover die niet voor rekening kunnen worden gebracht van de vergunninghouder
b. voor grondwaterbeheer noodzakelijke kosten
c. onderzoek en advies door commissie van deskundigen
d. bijhouden openbaar register
e. schade-uitkering als gevolg van wijziging vergunning en in situaties waar veroorzaker moeilijk aanwijsbaar is

**Inkomsten**

De belasting wordt geheven naar de onttrokken hoeveelheid grondwater gemeten in kubieke meters.
Indien op grond van de vergunningvoorschriften water wordt geïnfiltreerd wordt op aanvraag van belastingplichtige het aantal kubieke meters geïnfiltreerd water in mindering gebracht op de voor de belasting te hanteren onttrokken hoeveelheid grondwater. De hoogte van de heffing wordt vastgesteld door PS door middel van de notitie Kostenopzet reserve grondwaterheffing. Jaarlijks wordt het tarief verhoogd met de gemiddelde prijsindex voor gezinsconsumptie. Voor 2006 geldt een tarief van € 1,025 per 100 $m^3$ onttrokken hoeveelheid grondwater. De te betalen heffing mag naar beneden afgerond worden op hele euro's. De belasting wordt verschuldigd op het moment waarop het grondwater wordt onttrokken en moet op aangifte worden voldaan. De geraamde inkomsten voor 2007 zijn € 717.500,--.

**Kwijtscheldingsbeleid**

Bij invordering van de grondwaterbelasting wordt geen kwijtschelding verleend.

**Toekomstige ontwikkelingen**

Het Ministerie van Financiën is momenteel bezig met een onderzoek naar de mogelijkheden voor de overheveling van de (Rijks)grondwaterbelasting naar een provinciale bestemmingsheffing.

### 2. Heffing ontgrondingen

Op grond van artikel 21f van de Ontgrondingenwet hebben PS bij wijze van belasting een heffing ingesteld op het ontgronden van stoffen. De regels die de provincie hanteert bij de ontgrondingenheffing zijn vastgelegd in de Heffingverordening ontgrondingen Drenthe 2000.
De regels die de provincie hanteert bij een ontgronding staan vermeld in de Ontgrondingenwet en in hoofdstuk 8 van de POV.
De bestedingsmogelijkheden voor de provincie van de ontgrondingenheffing zijn limitatief in de Ontgrondingenwet opgenomen.

**Kosten die onder de heffing kunnen worden gebracht zijn:**

a. ten hoogste 50% van de ten laste van de provincie komende kosten van werkzaamheden in verband met onderzoek en planning met betrekking tot ontgrondingen;

b. kosten van maatregelen, gericht op het bieden van compensatie in verband met de gevolgen van ingrijpende ontgrondingen ten behoeve van de grondstofvoorziening aan gebieden waar zodanige ontgrondingen plaatsvinden of plaatsgevonden hebben;
c. kosten met betrekking tot schadevergoedingen ingevolge artikel 26 van de Ontgrondingenwet.

**Inkomsten**

De heffingsplicht rust op alle houders van vergunningen en machtigingen, behalve als het vergunningen en machtigingen betreft die gelden voor minder dan 10.000 m³ vaste stoffen.
De heffing heeft betrekking op de hoeveelheden bodemmateriaal gemeten in profiel van ontgraving (zogenaamde vaste kubieke meters). Het gaat daarbij om de brutohoeveelheden, los van de vraag of het al dan niet verhandelbare specie betreft. Het tarief bedraagt € 6,75 per 100 m³ hoeveelheid stoffen. € 1,80 per 100 m³ wordt gebruikt voor de kosten onder punt a, € 4,50 per 100 m³ wordt gebruikt voor de kosten onder punt b en € 0,45 per 100 m³ wordt gebruikt voor de kosten onder punt c. De belastingschuld ontstaat op het tijdstip dat de vergunning of machtiging is verleend en wordt door middel van aanslag opgelegd. De geraamde inkomsten voor 2007 zijn € 10.000,--.

**Teruggaaf**

Indien een vergunning of machtiging wordt vernietigd of ingetrokken dan wel wordt gewijzigd vindt teruggaaf van de heffing plaats. Geen teruggaaf vindt plaats over de hoeveelheid stoffen die reeds is gewonnen. Teruggaaf blijft ook achterwege indien het bedrag dat moet worden teruggegeven minder bedraagt dan het in artikel 21f van de Ontgrondingenwet genoemde bedrag van € 227,--.

**Kwijtscheldingsbeleid**

Bij de invordering van de ontgrondingenheffing wordt geen kwijtschelding verleend.

**Toekomstige ontwikkelingen**

Een voorstel tot wijziging van de Ontgrondingenwet is in behandeling genomen door de Tweede Kamer, waarbij wordt voorgesteld de onder b genoemde heffing met ingang van 1 januari 2007 te laten vervallen en de onder a genoemde heffing met ingang van 1 januari 2009.

## 3. Leges

Onder de naam leges worden rechten geheven ter zake van het genot van de door of vanwege het provinciaal bestuur verstrekte diensten. De leges worden geheven van de aanvrager van de dienst dan wel degene ten behoeve van wie de dienst is verleend. De tarieventabel voor 2007 zal in het najaar van 2006 ter beschikking komen.

**Beleidsvoornemens**

Met ingang van 1 januari 2007 wordt een aantal taken met betrekking tot het operationele grondwaterbeheer gedelegeerd aan de waterschappen. Het betreft hierbij mede vergunningaanvragen voor het onttrekken van grondwater tot 500.000 m³ alsmede de meldingen voor het onttrekken van grondwater. Op jaarbasis betekent dit een aantal van 30-35 aanvragen en 800-900 meldingen. Deze wijziging heeft geen consequenties voor het aantal formatieplaatsen omdat er op overige lopende werkzaamheden wordt ingezet.

**Inkomsten**

De geraamde inkomsten voor 2007 zijn € 90.000,--.

| Prestatie | Budgetomschrijving | Rubrieknummer legesverordening | Begroot 2006 | Begroting 2007 |
|---|---|---|---|---|
| 3300303 | Leges e.a. rechten verkeerstellingen | B.2 / B.3a | € 5.200,00 | € 6.500,00 |
| 3300305 | Leges e.a. rechten verkeerstellingen | B.3.a | € 1.525,00 | € - |
| 3310401 | Leges e.a. rechten wegenbeheer | B.7.a | € 4.060,00 | € 4.100,00 |
| 3330401 | Leges e.a. rechten | B.7.a | € 660,00 | € 600,00 |
| 3330501 | Leges e.a. rechten Zuid-Drentse vaarwegen | B.3.b | € 1.270,00 | € 1.300,00 |
| 3440104 | Leges e.a. rechten vergunningverlening | B.8.a | € 26.135,00 | € 17.500,00 |
| 3560105 | Leges e.a. rechten vergunning van ontgronding | B.5 | € 27.650,00 | € 60.000,00 |
| | | | € 66.500,00 | € 90.000,00 |

Dat de geraamde leges voor 2007 € 23.500,-- hoger worden geraamd dan die voor 2006, ondanks de begrote lagere leges voor vergunningaanvragen voor het ontrekken van grondwater (prestatie 3440104), komt voort uit de verwachte incidentele hogere leges voor vergunningaanvragen van ontgrondingen (prestatie 3560105).

**Kwijtscheldingsbeleid**
Bij de invordering van leges wordt geen kwijtschelding verleend.

## 4. Nazorgheffing stortplaatsen

Op grond van de Wm hebben PS bij wijze van een belasting een heffing ingesteld op het drijven van stortplaatsen, met uitzondering van stortplaatsen waar baggerspecie is gestort en die (mede) worden gedreven door de minister van verkeer en waterstaat.

Kosten die onder de heffing kunnen worden gebracht zijn:

a. kosten in verband met de zorg voor de in de provincie gelegen stortplaatsen. maatregelen strekkende tot het in stand houden, alsmede het herstellen, verbeteren of vervangen van voorzieningen ter bescherming van de bodem
   het regelmatig inspecteren van voorzieningen ter bescherming van de bodem
   het regelmatig onderzoeken van de bodem onder de stortplaatsen
b. de afdracht van gelden aan het fonds als bedoeld in artikel 15.48 van de Wm (claims van derden)
c. de door de provincie Drenthe uitgevoerde inventarisatie van plaatsen waarin de provincie Drenthe afvalstoffen zijn gestort en waar dat storten vóór 1 september 1996 is beëindigd en het onderzoek naar en systematische controle van de aanwezigheid, de aard en de omvang van eventuele verontreiniging aldaar
d. de dekking van de aansprakelijkheid, bedoeld in artikel 6:176 van het Burgerlijk Wetboek (een risicoaansprakelijkheid voor eventuele schade als gevolg van het verspreiden van verontreinigingen naar buiten de stortplaats)

De kosten voortvloeiende uit b zijn vooralsnog niet meegenomen in de berekening van de nazorgheffing. Voor risico's is een opslag van 5% in de berekening van de nazorgheffing verdisconteerd.

In 2004 hebben GS zowel de Checklist nazorgplannen als de Checklist nazorg baggerdepots voor het beoordelen van nazorgplannen vastgesteld. Op basis hiervan zullen de exploitanten naar verwachting hun nazorgplannen in 2006 afronden. Dit kan gevolgen hebben voor het tarief van de nazorgheffing voor 2007.

**Beleid**
Het provinciale beleid is erop gericht de heffing zodanig te doen zijn dat de doelvermogens, nodig om de eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen uit te bekostigen, worden bereikt.

**Inkomsten**
De nazorgheffing wordt geheven per stortplaats. De hoogte van de jaarlijkse heffing is afgeleid van het doelvermogen per stortplaats. De geraamde inkomsten voor 2007 zijn vooralsnog geraamd op
€ 1.042.333,--. Wij merken hierbij op dat het tarief voor 2007 uiterlijk in december 2006 kan worden vastgesteld. Voor de provinciale exploitatiebegroting is een eventuele tariefswijziging neutraal, omdat de totale nazorgheffing in het Nazorgfonds wordt gestort.

**Kwijtscheldingsbeleid**
Bij de invordering van de heffing wordt geen kwijtschelding verleend.

## 5. Opcenten motorrijtuigenbelasting

Op grond van artikel 222 van de Provinciewet worden provinciale opcenten geheven. De opcenten zijn een opslag op een andere belasting, namelijk de MRB. Deze belasting wordt geïnd door de Rijksbelastingdienst. De opbrengst opcenten MRB is qua opbrengst de belangrijkste provinciale heffing.

**Beleid**
Het tarief voor de opcenten van de MRB wordt jaarlijks geïndexeerd. Voor Drenthe vindt deze indexering plaats op basis van het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezins-consumptie. In de Voorjaarsnota 2006 is aangegeven dat dit percentage daalt door een lagere (geraamde) inflatie.

De tariefsontwikkeling geeft het volgende beeld.

| 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|
| 78,6 | 79,8 | 81,1 | 82,4 |

**De inkomsten**
Op basis van de huidige gegevens en aannames is een raming gemaakt van de verwachte ontwikkeling van de opbrengst opcenten MRB.

In navolgende tabel is de raming voor 2007 en volgende jaren weergegeven.

| Bedragen x € 1.000,-- | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|
| | 37.989 | 38.969 | 39.975 | 41.007 |

**Kwijtscheldingsbeleid**
Voor bezwaar, beroep en eventuele vrijstellingen of ontheffingen is de Rijksbelastingdienst verantwoordelijk.

## Paragraaf 2.2. Weerstandsvermogen

### Inleiding
In deze paragraaf worden de huidige en de gewenste weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe bepaald. Er wordt een afweging gemaakt of het beleid moet worden omgebogen om de bestaande weerstandscapaciteit op peil te houden. De omvang van de weerstandscapaciteit is een indicatie voor het vermogen van de provincie om toekomstige niet-begrote financiële tegenvallers op te vangen. Het is als het ware het vet op de botten van de provincie.

Door de financiële risico's te beheersen en het weerstandsvermogen hierop af te stemmen, dient te worden voorkomen dat elke nieuwe financiële tegenvaller dwingt tot bezuinigen. Het weerstandsvermogen is van belang voor het bepalen van de gezondheid van de financiële positie van de provincie voor het begrotingsjaar, maar zeer zeker ook voor de meerjarenraming.

Voor het kunnen beoordelen van het weerstandsvermogen is het noodzakelijk de aanwezige weerstandscapaciteit te analyseren in samenhang met de omvang en de achtergronden van de risico's.

### Provinciaal beleid
Bij de inschatting van het financieel belang van de geïnventariseerde risico's is het uitgangspunt gehanteerd dat niet alle risico's zich op hetzelfde moment zullen voordoen en zeer onwaarschijnlijk is dat de financiële consequenties van de risico's in alle gevallen het maximale bedrag zullen betreffen.

Op basis van de conclusie uit het rapport over het weerstandsvermogen van onze huisaccountant uit 2005 wordt een noodzakelijke weerstandscapaciteit aangehouden van € 25 miljoen.

In 2006 heeft accountantskantoor PWC in opdracht van de statencommissie een onderzoek uitgevoerd naar de reserves en voorzieningen van de provincie. Dit onderzoek resulteerde in de nota Besparen op reserves? Momenteel wordt gewerkt aan een reactie op de aanbevelingen die de statencommissie naar aanleiding van het onderzoek heeft opgesteld.

## Weerstandscapaciteit

Onder weerstandscapaciteit verstaat het BBV provincies en gemeenten de middelen en mogelijkheden waarover gemeenten en provincies kunnen beschikken om niet begrote kosten te dekken. Hierbij kan een onderscheid worden gemaakt tussen:

1. incidentele weerstandscapaciteit
2. structurele weerstandscapaciteit

### 1. Incidentele weerstandscapaciteit

De incidentele weerstandscapaciteit is het vermogen dat ingezet kan worden om eenmalige tegenvallers op te vangen. In beginsel betreft dit de optelsom van:

a. algemene reserves, voor zover vrij aanwendbaar
b. bestemmingsreserves, voor zover vrij aanwendbaar
c. de (langlopende) voorzieningen
d. de stille reserves

### 1a. Algemene reserves

De algemene reserves van de provincie zijn als volgt opgebouwd volgens de jaarrekening 2005 en de Begrotingen 2006 en 2007:

| (bedragen x € 1.000,--) | Jaarrekening 31 december 2005 | Begroting 1 januari 2006 | Begroting 1 januari 2007 |
|---|---|---|---|
| Saldireserve | 8.762 | 8.762 | 5.054 |
| Reserve voor algemene doeleinden | 14.179 | 14.179 | 14.462 |
| Reserve voor flexibel beleid | 4.204 | 1.165 | 3.184 |
| Reserve uitvoering Collegeprogramma 2003-2007 | 4.725 | 4.725 | 3.150 |
| Totaal algemene reserves | 31.870 | 28.831 | 25.850 |

De saldireserve is ingesteld om de rekeningoverschotten en rekeningtekorten op te vangen. De saldireserve en de egalisatiereserve uitvoering Collegeprogramma 2003-2007 zullen tot en met 2007 mede gebruikt worden voor de kosten die gemaakt worden ten behoeve van het Collegeprogramma 2003-2007.

De reserve voor algemene doeleinden is in zijn geheel als vrij besteedbare reserve aan te merken.

*Conclusie algemene reserves*

Van de algemene reserves kan gesteld worden dat het saldo van de reserve voor algemene doeleinden, saldo per 1 januari 2007 € 14,4 miljoen, gerekend kan worden tot de incidentele weerstandscapaciteit van de provincie.

### 1b. Bestemmingsreserves

Alle bestemmingsreserves zijn door PS bestemd voor een bepaald doel. Alleen voor het afgesproken doel mogen bestedingen plaatsvinden. De provincie voert een terughoudend beleid ten aanzien van het instellen van bestemmingsreserves.

Op basis van de gegevens afkomstig uit de Begroting 2007 kan geconcludeerd worden dat € 1.495.000,-- kan worden toegevoegd aan de incidentele weerstandscapaciteit. Dit bedrag is als volgt opgebouwd (afgerond, x € 1.000,--).

| Bestemmingsreserve | Surplus | Toelichting |
|---|---|---|
| Reserve bestuursdwang | 120 | Voor de adequate uitoefening van bestuursdwang wordt een saldo van € 75.000,-- voldoende geacht. Het overige saldo kan tot weerstandsvermogen gerekend worden. |
| Reserve ontgrondingenheffing | 117 | De middelen zijn via een heffing geïnd en om die reden gelabeld. Momenteel is een wetswijziging in de maak die de middelen vrij besteedbaar moeten maken. Wanneer deze wetswijziging gereed is zijn de middelen vrij besteedbaar. |
| Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt | 1.258 | Gezien de lange looptijd van de reserve kan een deel van deze reserve tot het incidentele weerstandsvermogen worden gerekend. Na een onttrekking uit de reserve zal de reserve op enig moment weer moeten worden aangevuld om het beheer adequaat te financieren. Indien 25 % van de hoogte van de reserve 31 december 2005 tot de weerstandscapaciteit wordt gerekend, komt dit op een bedrag van € 1.258.000,-- |

*Conclusie bestemmingsreserves*

Van de bestemmingsreserves kan gesteld worden dat een bedrag van € 1.495.000,-- tot de incidentele weerstandscapaciteit van de provincie gerekend kan worden.

**1c. (Langlopende) voorzieningen**
Voorzieningen worden gevormd om risico's ten aanzien van mogelijke verplichtingen, toekomstige kosten (bijvoorbeeld groot onderhoud) of in te schatten verliezen (risico's) af te dekken. Verder gaat het om middelen die van derden (vooral het Rijk en Europa) zijn ontvangen en waarbij de aanwending aan stringente regels gebonden is. Hoewel provincies op den duur de voorzieningen zullen inzetten voor het doel waarvoor ze zijn gevormd, kunnen de voorzieningen tot die tijd voor de financiering van provinciale bezittingen worden ingezet. Ze worden hiermee tot de incidentele weerstandscapaciteit gerekend. Uit een inventarisatie is gebleken dat een bedrag ad € 250.000,-- betreffende de Voorziening Jeugdhulpverlening tot de incidentele weerstandscapaciteit kan worden gerekend. Deze voorziening kan eigenlijk gerekend worden tot een exploitatiereserve. Gezien de lange looptijd van de voorziening kan een deel van de voorziening kapitaallasten kunstwerken tot het incidentele weerstandvermogen worden gerekend. Indien 25% van de hoogte van de voorziening van 31 december 2005 tot de weerstandscapaciteit wordt gerekend, komt dit op een bedrag van € 832.000,--.

**1d. Stille reserves**
De stille reserves zijn de reserves die niet op de balans staan. Stille reserves ontstaan wanneer bezittingen niet worden geactiveerd of wanneer de reële waarde afwijkt van de waarde die in de boeken staat.

Een provincie kan verborgen vermogen niet zo maar te gelde maken. Ook is het voor stille reserves die zijn "opgesloten" in andere activa niet zinvol om deze mee te nemen in de weerstandscapaciteit. De meerwaarde van deze activa kan immers alleen dan verzilverd worden als er geen vervanging voor terug hoeft te komen. De activa die bij de provincie Drenthe op de balans staan worden voornamelijk gebruikt voor de normale bedrijfsvoering.

Op termijn, indien de verkoop vrijgegeven wordt, zullen de aandelen van PME-groep (Essent) een belangrijke component zijn van de weerstandscapaciteit kunnen worden.

**2. Structurele weerstandscapaciteit**
Met de structurele weerstandscapaciteit worden de middelen bedoeld die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van bestaande taken. In beginsel betreft dit de optelsom van:
a. de ruimte op de begroting
b. de onbenutte belastingcapaciteit

**2a. Ruimte op de begroting**
De post Onvoorziene uitgaven binnen het begrotingsprogramma Financiering en algemene dekkingsmiddelen, ten bedrage van structureel € 431.000,--, kan worden aangemerkt als onderdeel van de structurele weerstandscapaciteit. Daarnaast wordt het begrotingsoverschot ook aangemerkt als structurele weerstandscapaciteit. Voor het bepalen van de weerstandscapaciteit neemt de provincie Drenthe geen ruimte op de begroting mee in de berekening vanwege het feit dat deze ruimte moeilijk is te bepalen.

**2b. Onbenutte belastingcapaciteit**
De onbenutte belastingcapaciteit van de provincie Drenthe bestaat uit het verschil tussen de opbrengst bij het maximaal aantal te heffen opcenten MRB en de opbrengst bij het werkelijke tarief. In de Voorjaarsnota 2006 is uitgegaan van een tarief per 1 april 2007 van 78,6.
Het meest recente maximumtarief dat door het Ministerie van Financiën is vastgesteld bedraagt 102,4. Gebaseerd op deze uitgangspunten is de onbenutte belastingcapaciteit als volgt (x € 1.000,--).

| | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|
| Voorgesteld tarief | 36.858 | 37.593 | 38.342 | 40.836 |
| Maximaal tarief | 46.680 | 51.458 | 52.728 | 54.029 |
| Onbenutte belastingcapaciteit | 9.822 | 13.865 | 14.386 | 13.193 |

## De weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe

Uit het vorenstaande blijkt dat de weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe als volgt kan worden weergegeven (afgerond, x € 1.000,--).

| | 2007 | | 2008 | | 2009 | | 2010 | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Omschrijving | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. |
| Algemene reserves | 14.462 | | 14.462 | | 14.462 | | 14.462 | |
| Bestemmingsreserves | 1.495 | | 1.495 | | 1.495 | | 1.495 | |
| (langlopende) voorzieningen | 1.082 | | 1.082 | | 1.082 | | 1.082 | |
| Stille reserves | p.m. | | p.m. | | p.m. | | p.m. | |
| Ruimte binnen begroting | | 431 | | 431 | | 431 | | 431 |
| Onbenutte belastingcapaciteit | | 9.822 | | 13.865 | | 14.386 | | 13.193 |
| | 17.039 | 10.253 | 17.039 | 14.296 | 17.039 | 14.817 | 17.039 | 13.624 |
| Totaal | | 27.292 | | 31.335 | | 31.856 | | 30.663 |

Vanzelfsprekend geldt dat de componenten van de weerstandscapaciteit verschillen in hun mate van inzetbaarheid. Zo zijn de algemene reserves, met name de reserve voor algemene doeleinden, relatief eenvoudig aanwendbaar. Tot het eventueel verhogen (tot het maximum) van het opcententarief in het kader van het opvangen van risico's zal daarentegen niet lichtvaardig worden besloten.

## Inventarisatie van de aanwezige risico's

Van de risico's die de provincie loopt, is een aantal afgedekt door de gebruikelijke verzekeringen of door het instellen van voorzieningen. In deze paragraaf gaat het om risico's die niet zijn afgedekt of niet kunnen worden afgedekt. Provincies hebben te maken met een diversiteit aan lastig in te schatten risico's die bovendien soms onderling afhankelijk zijn. De provincie onderkent de volgende risico's.

### Renteontwikkeling

Het vreemd vermogen bedraagt 42,8% van het totale vermogen. De risico's bij de renteontwikkeling van het vreemd vermogen zijn beperkt, omdat het hier vooral om langlopende geldmiddelen gaat met een vast rentepercentage. Voor de uitgezette gelden wordt echter uitgegaan van een kortetermijnrente van 2,5%. Voor de langetermijnrente wordt uitgegaan van 3,5%. De onzekerheden kunnen zowel voor- als nadelig zijn. De gerealiseerde rente op korte termijn van de uitgezette gelden in 2005 bedroeg 2,13%. Wij hebben geen nieuw lang vreemd vermogen aangetrokken in 2005.

### Financiële risico's

We kunnen hierbij twee risico's noemen: het koersrisico en het kredietrisico. Deze risico's zijn vrij beperkt als wij het afzetten tegen de genomen maatregelen. Over de verstrekte leningen loopt de provincie een kredietrisico. Voor het merendeel van de verstrekte geldleningen is echter sprake van hypothecaire zekerheidstelling. Over de verstrekte leningen aan RTV Drenthe van € 5,7 miljoen per 31 december 2005 loopt de provincie een kredietrisico. Afgesproken is dat de verstrekte lening aan Astron Dwingeloo van € 2,1 miljoen per 31 december 2005 in 2006 wordt terugbetaald waardoor deze lening met kredietrisico komt te vervallen.

### Begrotingsrisico's

Aan veel ramingen in de Begroting zijn onzekerheden verbonden. Bovendien zijn de te realiseren baten en lasten soms niet goed te beïnvloeden.

### Risico's op gegarandeerde geldleningen

Het totaal van de gegarandeerde geldleningen bedraagt per 31 december 2005 € 24,2 miljoen (2004: € 28,3 miljoen). De meeste hiervan zijn verstrekt ten behoeve van instellingen in de gezondheidszorg. Er worden in deze sector geen nieuwe garanties afgegeven. Het risico is in 2005 door aflossingen afgenomen met € 4,1 miljoen. Het aantal gewaarborgde geldleningen is ook afgenomen met 9 (€ 1,4 miljoen als onderdeel van de totale afname).

### BTW-compensatiefonds

Er zijn (landelijk) nog enkele onduidelijkheden betreffende de verwerking van de compensatie van de BTW. Hiervoor is een reserve bij de provincie gevormd.
De definitieve uitname uit het Provinciefonds is nog niet bekend.

### Kosten bestuursdwang

Bij de geïntensiveerde handhavingactiviteiten kan het noodzakelijk zijn dat de provincie bestuursdwang moet toepassen. Het is niet altijd zeker dat verhaal van de kosten hiervan mogelijk is. Er is hiervoor een bestemmingsreserve gevormd, waarmee het risico is afgedekt.
In 2005 is bestuursdwang toegepast. In de Verlengde Hoogeveensche Vaart, dichtbij Holsloot, was een illegale woonboot afgemeerd. Deze woonboot vormde een gevaar (brandstichting) voor de omgeving. De eigenaar was niet bij machte om de boot naar

een legale woonbestemming te vervoeren. In samenspraak met de eigenaar, de gemeente Emmen en de provincie Drenthe zijn wij overeengekomen de woonboot te slopen en af te voeren. De kosten van deze actie zijn door de gemeente Emmen en de provincie Drenthe gezamenlijk betaald.

**Claims van derden**

Hierbij gaat het om de aansprakelijkheid van de provincie bij (vermeend) onrechtmatig handelen. In de afgelopen jaren is 'de lagere overheid' regelmatig geconfronteerd met gebeurtenissen die haar imago geen goed hebben gedaan. Deze gebeurtenissen hebben geleid tot een kritischer houding van burgers en bedrijven ten opzichte van de lagere overheid. Deze kritische houding leidt ertoe dat de lagere overheid vaker wordt aangesproken op de kwaliteit van de door haar geleverde prestaties. De nasleep van de recente gebeurtenissen bij de lagere overheid, waaronder de gebrekkige handhaving van veiligheidsvoorschriften, bevestigen dit. Hoewel zich in de afgelopen jaren bij de provincie Drenthe geen claims van belang hebben voorgedaan die het noodzakelijk maakten de hiertoe aangehouden buffer in het weerstandsvermogen aan te spreken, achten wij het, gezien de maatschappelijke ontwikkelingen ter zake, toch blijvend nodig hiervoor een risicoreserve binnen het eigen vermogen aan te houden. Wij bevelen daarom aan een risicobandbreedte aan te houden van minimaal € 1,5 miljoen tot maximaal € 2,5 miljoen. Deze inschatting is gemaakt door uit te gaan van vijf tot tien gebeurtenissen, waarbij claimrisico's zouden kunnen ontstaan en een maximaal risico per gebeurtenis van circa € 250.000,--. Volgens de jaarrekening 2005 ligt er momenteel een claim van Archon voor de Meppeler Beton Centrale van circa € 3 miljoen. Bij een inschatting van de kans dat het risico zich voordoet van 50%, dient een bedrag van € 1,5 miljoen als risico te worden meegenomen in de beoordeling. Naast een minimaal aan te houden bedrag voor andere risico's van € 1,5 miljoen, komen wij op een gekwantificeerd risico betreffende claims van derden van € 3 miljoen.

**Decentralisatie van rijkstaken**

Naast de overdracht van bevoegdheden en middelen vindt ook overdracht van risico's plaats waarbij geen compensatie in geld plaatsvindt. Ook herverdeeleffecten dragen in geval van overdracht van rijkstaken naar de lagere overheden bij tot een verhoging van de risico's. De verwachting is dat het risico toeneemt door de verdergaande bezuinigingen en ombuigingen van het Rijk.

In dit kader kan de nieuwe Mediawet (vanaf 2006) worden genoemd. De provincie wordt verantwoordelijk gesteld voor het in stand houden van het regionaal omroepniveau van 2004.

**Bodemsanering en -bescherming**

Verontreinigde bodemlocaties worden steeds vaker vanuit een maatschappelijk oogpunt gesaneerd, waarbij de provincie een stimulerende en een regierol vervult. Met het afromen van de Reserve bodemsanering is het risico groot dat, bij onvoldoende rijksmiddelen, de ruimtelijke stedelijke ontwikkeling stagneert door het ontbreken van middelen voor voorfinanciering of cofinanciering. In de programmaperiode 2004-2009 is met de genoemde risico's rekening gehouden.

**Onderhoud wegen en kanalen**

De provincie loopt het risico dat door derden veroorzaakte schades niet of niet geheel verhaald kunnen worden. Veroorzakers beroepen zich steeds meer op overmacht. Bovendien keren verzekeraars vaak maar een deel van de schade uit. Ook wordt de provincie als (vaar)wegbeheerder steeds vaker aansprakelijk gesteld voor ongevallen die de (vaar)weggebruikers zijn overkomen. De provincie is hiervoor verzekerd. Daarnaast kunnen ook natuurlijke calamiteiten als extreme regen- of sneeuwval of aardschokken aanzienlijke schades tot gevolg hebben. De risico's blijven structureel aanwezig.
In 2005 zijn er geen grote schadegevallen geweest die niet verhaald konden worden. Wel speelt er een landelijke BTW-discussie met de verzekeringsmaatschappijen. Zij willen de BTW van de schades niet vergoeden omdat de provincies en gemeenten deze BTW kunnen compenseren. Het Rijk past echter een korting toe bij de fondsen van de gemeenten en provincies voor hun gecompenseerde BTW. Het Rijk vergoedt dus nooit meer dan de oorspronkelijk vastgestelde fondsuitkeringen. Schades zijn dus extra bestedingen die bovenop de totale bestedingen van de provincies en gemeenten komen. Verder hebben zich geen natuurlijke calamiteiten voorgedaan in 2005.

**Europese programma's**

Vorig jaar is gemeld dat bij de eindafrekening van de EU-programma's doelstellingen 2 en 5b (samen met de provincie Groningen) en LEADER is gebleken dat Europa financieel-technische correcties heeft doorgevoerd. Dit omdat de afrekening heeft plaatsgevonden op het totaal van het programma en niet op het niveau van individuele projecten. Daardoor werd een vordering van € 99.000,-- op Europa niet toegekend.

Hiervoor is vorig jaar een voorziening getroffen. Het bezwaarschrift dat wij hebben ingediend is toch grotendeels gehonoreerd, waardoor wij in 2005 nog € 86.000,-- hebben ontvangen.
In 2004 en 2005 is het EU-programma doelstelling 2 1997-1999 (samen met de provincie Groningen) door de Europese Commissie gecontroleerd. Deze controle heeft geleid tot een voorlopige terugvordering van € 9,8 miljoen. In 2006 zal de commissie een definitief standpunt innemen. De verwachting is dat de definitieve terugvordering zal worden teruggebracht tot ver onder de 50% van de voorlopige vordering. Dit risico is afgedekt door rentebaten op het programma (ruim € 3,5 miljoen).
Naast de in het SNN uitgevoerde Europese programma's is de provincie Drenthe betrokken bij de projecten Townnet, Water for all, Tenn, Farmers for Nature, Hanze Passage en Innovatieve Acties. Ook bij deze projecten is sprake van risico's ten aanzien van de eindafrekening.

**Risico's in het kader van het Kompas**

De provincie Drenthe is bij de gemeenschappelijke regeling SNN mede risicodragend voor de risico's bij de uitvoering van het Kompas-programma, zoals onrechtmatigheden bij de uitvoering van projecten, interpretatieverschillen en verandering van regelgeving. Het financiële risico is beperkt en wordt in principe afgedekt door de rentebaten op oude Europese programma's en ISP's. Deze rentebaten bedroegen eind 2005: € 18 miljoen. Deze rentebaten worden beheerd door het SNN. Naast de financiële risico's is er ook een budgettair risico. Dat bestaat uit terugvordering door de Europese Commissie, als te weinig betalingen bij de eindbegunstigden hebben plaats gevonden of als aan het einde van de programmaperiode te weinig is gecommitteerd.
Het eerste risico wordt beperkt door een strakke monitoring van de uitvoering van de verschillende projecten. Het tweede risico wordt beperkt door tijdens de programmaperiode over te committeren. Naarmate het programma vordert, kan het overcommiteringspercentage steeds beter worden afgestemd.

**Nazorg stortplaatsen**

Op grond van de wettelijke nazorgregeling in de Wm wordt de provincie, na overdracht van de nu operationele stortplaatsen, verantwoordelijk voor de bestuurlijke, organisatorische en financiële aspecten van de nazorg van deze stortplaatsen. Er worden in dit kader risico's genomen, vooral als het doelvermogen niet wordt bereikt als gevolg van tegenvallende rendementen, een snellere sluiting van de stortplaats dan voorzien of door wanbetaling, evenals door niet-voorziene omstandigheden nadat overdracht van de stortplaatsen aan de provincie heeft plaatsgevonden. Nadat de stortplaatsen zijn gesloten, kan geen verrekening met de exploitant meer plaatsvinden. Met behulp van een protocol sluitingsverklaring en een risicomodel wordt het risico beperkt.

**Uitvoering Meerjarenuitvoeringsprogramma verkeer en vervoer**

Het gaat hierbij om diverse risico's, waaronder:
- planschade. Met name bij de grotere nieuwbouwprojecten (zoals de aanleg van rondwegen) kan het risico van planschade ex artikel 49 van de WRO niet geheel worden uitgesloten. Van belang is dat dit risico al tijdens de bestemmingsplanprocedure wordt geïnventariseerd;
- vertraging planprocedures als gevolg van de advies- en beroepsprocedures bij het voldoen aan planologische regelingen en/of diverse vergunningen;
- draagvlak planontwikkeling. Kenmerk voor het huidige provinciale beleid is het streven naar een verkeers- en vervoersvisie per corridor of gebied en een daarop gericht integraal maatregelenpakket. Met name het draagvlak voor de conclusies en aanbevelingen van de verschillende corridorstudies bepaalt de haalbaarheid van meerjarenuitvoeringsconvenanten. In financiële zin kunnen deze risico's positief en negatief zijn;
- onteigening. Veelal worden de gronden langs minnelijke weg verworven. In een aantal situaties is echter een onteigeningsprocedure nodig. Deze procedures zijn tijdrovend, dus vertragend en kostenverhogend;
- bodemsaneringen. In incidentele gevallen zal tijdens de uitvoering van het werk verontreiniging van het grondwater of van de bodem worden aangetroffen. Bodemsaneringen kunnen aanzienlijk kostenverhogend werken en zullen vaak tot grote vertragingen van het project leiden. Bij wegconstructies moet rekening worden gehouden met de mogelijkheid van het moeten afvoeren en verwerken van teerhoudend asfalt;
- geluidhinder. Sinds een aantal jaren moet bij reconstructies een akoestisch geluidsonderzoek worden uitgevoerd naar de effecten van de maatregelen op de omgeving (bijvoorbeeld de woningen langs een weg). Voor het geval de berekende geluidsbelasting 1,5 dB hoger is dan de waarde in de oude situatie, moet de overheid maatregelen treffen. Daarbij kan gedacht worden aan maatregelen aan de bron (bijvoorbeeld geluidsreducerend asfalt) dan wel aan maatregelen op de plaats waar het

effect optreedt (bijvoorbeeld maatregelen aan de woningen). Indien er maatregelen moeten worden getroffen, zijn deze van invloed op de kosten van het project;
- kabels en leidingen. Het moeten verleggen van kabels en leidingen kan in sommige gevallen aanzienlijk kostenverhogend werken en in de tijd gezien vertragingen opleveren;
- aanbestedingen. De op het moment van aanbesteden heersende marktsituatie kan een risico vormen. Een mee- of tegenvallende aanbesteding kan wel 30% verschil maken;
- water-, archeologie-, flora- en faunatoets. Voordat een bestemmingsplan gewijzigd kan worden moet de water-, archeologie-, flora en faunatoets met een positief resultaat worden doorlopen. Bij negatief resultaat kan het leiden tot een wijziging dan wel vertraging van het project;
- financiële dekkingsplannen. De uitwerking van het provinciale beleid wordt in nauwe samenwerking met derden (onder andere Rijk en gemeenten) in een Meerjarig Regionaal Investeringsprogramma opgenomen. Per project wordt aangegeven welke overheden en instanties als financieel medeverantwoordelijke partner worden gezien. Elke partner legt dit vast in een jaarlijks uitvoeringsprogramma, voor de provincie voorheen het MUP. Het dekkingsplan moet als een risico worden gezien, ingeval over de financieringsopzet nog geen overeenstemming is bereikt. In die gevallen waar een project in eerste aanleg een provinciale verantwoordelijkheid betreft, zal de provincie zelf moeten zorg dragen voor een financieel vangnet voor het eventueel (gedeeltelijk) mislukken van de nagestreefde financieringsopzet. Dat vangnet zal in beginsel worden gevonden binnen de provinciale budgetten.

Belastbaarheid secundaire arbeidsvoorwaarden
Hierbij is sprake van een probleem over dienstauto's die verstrekt zijn voor 2004. Er kan een claim komen op basis van de regels betreffende het woon-werkverkeer. Vanaf 2004 is de wetgeving gewijzigd en is het probleem opgelost. Verder kan de provincie aansprakelijk worden gesteld voor ketenaansprakelijkheid. Daarnaast heeft de belastingdienst een onderzoek verricht op de dienstkleding van de provincie voor de jaren 1999 tot en met 2002. Door de provincie zijn in dit verband maatregelen genomen en over de verdere uitwerking ervan is de provincie in gesprek met de belastingdienst.

**Motorrijtuigenbelasting**
Het CBM int de provinciale opcenten en draagt deze aan de provincies af. De provincies hebben geen controlemogelijkheden op deze afdrachten en zijn daarmee informatieafhankelijk van het CBM. Er blijft onzekerheid bestaan over de juistheid en de volledigheid van de ontvangen opcenten.

**Groningen Airport Eelde**
De provincie Drenthe loopt een risico met betrekking tot de baanverlenging van Groningen Airport Eelde. De meerkosten door vertragingen in verband met bezwaarprocedures komen ten laste van de regio zelf. Overigens lijken de kansen op meerkosten niet al te groot, doordat zaken op een slimme manier aanbesteed worden en zaken gecombineerd worden uitgevoerd.

**Dividend Essent**
Het dividend van Essent is geraamd op € 3,9 miljoen structureel. De winst is echter onzeker. Het risico kan zowel positief als negatief zijn.

**Noord-Nederlands Bureau voor Toerisme**
Het NNBT is in 2003 failliet gegaan. Er is een vordering van € 609.000,-- vastgelegd en ingediend bij de curator. Het faillissement is nog niet afgewikkeld. Deze vordering zal waarschijnlijk niet leiden tot een uitbetaling. Het niet uitbetalen van de vordering is voorzien. Verwacht mag worden dat de afwikkeling van het faillissement in 2006 afgerond zal worden. Er zijn geen risico's met betrekking tot het NNBT meer te verwachten.

## Overige aanwezige risico's

Ten slotte vermelden wij nog de volgende aanwezige risico's.
- Oninbare debiteuren
- Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen
- Subsidieafrekeningen richting het Rijk
- Ontoereikende verzekeringen

**Oninbare debiteuren**
Bij de uitvoering van risicovolle projecten vraagt de provincie Drenthe bankgaranties aan. Maar er is wel sprake van oninbaarheid op debiteuren. Het debiteurensaldo van de

provincie bedroeg per 31 december 2005 € 5 miljoen. Van dit bedrag had € 1,9 miljoen betrekking op openbare lichamen. Van het debiteurensaldo per 31 december 2005 resteert per 21 februari 2006 een bedrag van € 2,5 miljoen. Op de vorderingen op debiteuren is een voorziening voor mogelijke oninbaarheid in mindering gebracht van € 0,9 miljoen.

#### Arbeidskostengerelateerde verplichtingen

In het BBV is bepaald dat de arbeidskostengerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume een onderdeel van de uiteenzetting over de financiële positie in de jaarrekening zijn. Deze posten worden niet opgenomen als voorziening of schuld op de balans. In het navolgende geven wij een raming weer van de contante waarde van de verplichtingen per 31 december 2005, rekening houdend met een disconteringsvoet van 3%.

De provincie heeft per 31 december 2005 de volgende arbeidskostengerelateerde verplichtingen.

- Vakantiegeld. In de maand mei wordt het vakantiegeld over de afgelopen 12 maanden betaald. Aan het eind van het jaar ontstaat er daardoor een verplichting van 7 maanden vakantiegeld. Het bedrag van de verplichting per 31 december 2005 bedraagt € 1,8 miljoen.
- Pensioenen/wachtgelden. Er zijn eind december 2005 nog 17 pensioenontvangende ex-leden van gedeputeerde staten. Daarnaast is er een aantal ex-gedeputeerden en ook voormalige leden van provinciale staten die wachtgeld ontvangen of wachtgeld mogen ontvangen, tenzij ze een (tijdelijk) inkomen hadden. In 2007 zijn de lasten voor pensioenen en wachtgelden op ruim € 528.000,-- begroot (begroot 2006: € 660.000,--). De totale pensioenclaim voor nu pensioengerechtigde ex-gedeputeerden, uitgaande van een gemiddelde leeftijd van 80 jaar bedraagt € 3,2 miljoen. Daarnaast zijn er nog diverse voormalige gedeputeerden die de pensioengerechtigde leeftijd nog niet hebben behaald. De hiervoor berekende claim maakt geen deel uit van deze claim. De wachtgelden voor ex-gedeputeerden en statenleden bedragen maximaal € 955.000,--.

#### Subsidieafrekeningen richting het Rijk

De provincie ontvangt uit vele subsidieregelingen gelden van het Rijk. Over de besteding ervan moet in veel gevallen verantwoording worden afgelegd. Hierbij dient meestal een accountantsverklaring te worden afgegeven. Indien de subsidievoorwaarden niet adequaat worden nageleefd, bestaat het risico dat gelden dienen te worden terug betaald aan het Rijk, terwijl de kosten wel zijn gemaakt of bedragen wel zijn doorgegeven naar andere instellingen. Het genoemde risico leidt daarom niet tot een kwantificering van een aanwezig financieel effect.

#### Ontoereikende verzekeringen

Een groot deel van de risico's is te verzekeren. De provincie heeft de normaal gebruikelijke risico's behorende bij hun taken dan ook verzekerd. Daarnaast zijn diverse aansprakelijkheidsverzekeringen afgesloten.

### Verbonden partijen en overige samenwerkingsverbanden

Onder een verbonden partij wordt verstaan: een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft. Vooral het financiële belang impliceert een risico voor de provincie. Immers, de middelen die door de provincie ter beschikking zijn gesteld, kunnen een verlies zijn in geval van faillissement. Verder heeft de provincie een financieel belang indien financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de provincie.
In de jaarstukken is een aparte paragraaf besteed aan verbonden partijen (paragraaf I.2.6).
De jaarlijkse bijdragen van de provincie Drenthe aan de verbonden partijen zijn opgenomen in de begroting van de provincie. De gerealiseerde bijdragen staan in de productenrealisatie vermeld en in de paragraaf Verbonden partijen. De risico's van de samenwerkingsverbanden worden zijn niet gekwantificeerd. De accountant geeft in zijn rapport aan dat hij inschat dat de provincie hierbij specifiek risico loopt bij het SNN en GAE. Het gaat hierbij globaal geschat om een risico van 5 maal de jaarlijkse bijdrage. Dit is omgerekend op basis van de jaarrekeningcijfers van 2005 ongeveer € 3,7 miljoen.

De volgende verbonden partijen en overige samenwerkingsverbanden zijn te onderscheiden.

#### Deelnemingen

- Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij. Het betreft een symbolische deelname; de provincie Drenthe is voor 0,01% aandeelhouder.

- WMD. De provincie bezit 50% van het aandelenkapitaal.
- GAE. De provincie bezit 30% van de aandelen. De jaarlijkse bijdrage bedraagt voor Drenthe € 335.103,--.
- Europark Coevorden/Emlichheim Entwicklungsgesellschaft mbH. De provincie zal, gelet op de omvorming van het Europark naar een risicodragende onderneming, alleen indirect (via lening NOM) bijdragen aan het stamkapitaal van het Europark.
- NV Essent. In het 'oude' nutsbedrijf Essent heeft de provincie Drenthe 2,28% van de aandelen. Drenthe ontvangt dividend en heeft een stem in de aandeelhoudersvergadering.

**Gemeenschappelijke regelingen**

- SNN. De bijdrage in de uitvoeringskosten bedroeg over 2005 € 442.392,--. Bij SNN is voor de risico's van de lopende projecten een ruime voorziening gevormd. Door deelname in het bestuur en het bestuderen en bijhouden van alle bestuursstukken door de Stafgroep Bestuurs-, Juridische en Concernzaken houdt de provincie Drenthe greep op de eventueel aanwezige risico's bij het SNN. Daarnaast vindt toezicht plaats door het Ministerie van BZK.
- BANN. Het bestuursonderwijs is geprivatiseerd. De gemeenschappelijke regeling is in stand gebleven om de eventuele verplichtingen ten opzichte van voormalig personeel na te kunnen komen. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.
- Noordelijke Rekenkamer. Deze GR, waaraan de drie noordelijke provincies deelnemen, is in werking getreden op 1 januari 2005. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.
- OV-bureau. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.

**Stichtingen en andere privaatrechtelijke rechtspersonen**

- Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.
- DBL. De provinciale bijdrage bedroeg over 2005 € 55.241,--.
- Stichting LMA. De bijdrage over 2005 bedroeg € 155.814,--.
- Stichting Drents Plateau. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.
- Vereniging IPO. De bijdrage over 2005 van de provincie Drenthe bedroeg € 530.331,--.

**Bestuursrechtelijke rechtspersonen**

- Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe. Het fonds beheert de gesloten stortplaatsen uit de opbrengsten van de nazorgheffing verkregen middelen. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.

De jaarlijkse bijdragen van de provincie Drenthe aan de verbonden partijen zijn opgenomen in de begroting van de provincie. De risico's van de samenwerkingsverbanden worden in de rapportages van de provincies niet gekwantificeerd. Bestudering van de stukken levert het volgende beeld op.

| Nr. | Verbonden partij | Kwantificering (x € 1.000,--) |
|---|---|---|
| 1. | Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij | 0 |
| 2. | Waterleidingmaatschappij Drenthe | 0 |
| 3. | Groningen Airport Eelde | 1.500 |
| 4. | Europark Coevorden/Emlichheim Entwicklungsgesellschaft mbH | 0 |
| 5. | NV Essent | 0 |
| 6. | Samenwerkingsverband Noord-Nederland | 1.800 |
| 7. | Interprovinciaal Overleg | 0 |
| 8. | Bestuursacademie Noord-Nederland | 0 |
| 9. | Noordelijke Rekenkamer | 0 |
| 10. | OV-bureau | 0 |
| 11. | Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie | 0 |
| 12. | Stichting Drentse bedrijfslocaties | 0 |
| 13. | Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen | 0 |
| 14. | Stichting Drents Plateau | 0 |
| 15. | Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe | 0 |
| | Totaal: | 3.300 |

## Conclusie financieel effect van de risico's

Uit het bovenstaande blijkt dat de risico's als volgt gekwantificeerd kunnen worden weergegeven (afgerond, x € 1.000,--):

| | Financieel effect | |
|---|---|---|
| | Minimum | Maximum |
| Risico's vermeld in deze paragraaf | 3.400 | 3.400 |
| Inschatting p.m.-posten risico's vermeld in deze paragraaf en een aan te houden buffer voor algemene bedrijfsvoeringrisico's (5%-8% van de lasten) | 8.700 | 13.900 |
| Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen, inschatting | 5.000 | 8.000 |
| Verbonden partijen | 3.300 | 3.300 |
| Totaal financieel effect van de risico's | 20.400 | 28.600 |

De financiële effecten van de aangegeven risico's worden gezien het vorenstaande ingeschat tussen de € 20,4 en € 28,6 miljoen.

## Omvang van het weerstandsvermogen

Op basis van diverse kengetallen is getracht een oordeel te geven over het weerstandsvermogen. De volgende kengetallen zijn hiertoe aangegeven (afgerond, x € 1.000,--):

| | Totaal |
|---|---|
| Omvang risico's | 20.400-28.600 |
| Weerstandsvermogen | 27.292 |
| Totaal lasten Begroting 2007 | 190.744 |
| 10% van de totale lasten | 19.074 |

In het rapport over het weerstandsvermogen van de accountant wordt een omvang van de weerstandscapaciteit aanbevolen van € 25 miljoen. Wij achten deze norm ook voor 2007 juist. Het weerstandsvermogen voor het begrotingsjaar 2007 bedraagt € 27,2 miljoen. Procentueel is 108,8% van de in het rapport over het weerstandsvermogen geadviseerde omvang van de weerstandscapaciteit. Mede gezien de oplopende weerstandscapaciteit, in meerjarig perspectief, zijn aanvullende maatregelen ter vergroting van de weerstandscapaciteit op dit moment niet noodzakelijk.

## Afsluitend

De weerstandscapaciteit is een dynamisch gegeven en voortdurend aan verandering onderhevig. Bovendien zijn de weerstandscapaciteit en het weerstandsvermogen in hoge mate gegevenheden die een prognosticerend karakter hebben. Voor de weerstandscapaciteit zal men altijd scenario's hanteren die een meerjarig karakter hebben, dat ver uitgaat boven de periode die voor de ramingen van de meerjarenbegroting geldt. Het actueel houden van de weerstandscapaciteit en het weerstandsvermogen is daarbij een noodzaak. Fluctuaties in de financiële positie, in risico's, in kennis over de onderhoudstoestand van activa, kunnen van de ene op de andere dag nopen tot beleidsveranderingen, ook op het gebied van weerstandscapaciteit. Uit het vorenstaande blijkt dat de het risicoprofiel niet erg is veranderd in 2005 en 2006. Daarom handhaven wij een schatting van tussen de € 20,4 en € 28,6 miljoen.

## Paragraaf 2.3. Onderhoud kapitaalgoederen

### Inleiding

In het BBV is bepaald dat in de begroting de beleidslijnen (moeten) worden vastgelegd met betrekking tot relevante beheersmatige aspecten, waaronder het onderhoud van kapitaalgoederen. De paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen geeft een dwarsdoorsnede van de begroting. Lasten van onderhoud kunnen op diverse programma's voorkomen. Met onderhoud van kapitaalgoederen is een substantieel deel van de begroting gemoeid.

In deze paragraaf gaan wij in op het onderhoud van de volgende kapitaalgoederen:
- wegen
- kanalen
- gebouwen

### Beleidskader

PS hebben het beleidskader voor het onderhoud van de provinciale wegen en vaarwegen vastgesteld in statenbesluiten. Dit betreft de besluiten voor de vaarweg Meppel-De Punt, de "overige" (inmiddels genoemd Zuidoost-Drentse) vaarwegen, de wegen en voor de kapitaallasten kunstwerken (bruggen, viaducten, sluizen, etc.). Die vier besluiten vormen het feitelijk beleidskader voor het wegen- en vaarwegenonderhoud en zijn dus de koppeling van doelen aan beschikbaar gestelde middelen. In feite is het ook de opdracht van de staten aan de organisatie om een taak binnen de gestelde kaders uit te voeren.

In 1994/1995 hebben PS van Drenthe besloten:
- tot invoering van contractmanagement voor het beheer, waarbij GS een contract hierover sluiten met de Productgroep Wegen en Kanalen. Dit beheer moet efficiënt en slagvaardig georganiseerd worden. Hiermee hebben de staten uitgesproken dat ze het weg- en vaarwegbeheer voortaan op afstand sturen en het budgetrecht alleen uitoefenen op het niveau van het totale budget per begrotingsprogramma (destijds "paragraaf" geheten);
- tot het beschikbaar stellen van totaalbudgetten, zowel voor de wegen, voor de vaarweg Meppel-De Punt als voor de Zuidoost-Drentse vaarwegen, als financiële kaders, uitgaande van mede-financiering door het Rijk (voor de vaarweg Meppel-De Punt) als de Zuidoost-Drentse waterschappen. Binnen deze kaders moet het beheer gerealiseerd worden en mogen geen claims richting algemene middelen gelegd worden, behoudens de invloed van nieuwe wet- en regelgeving en behoudens oorlog, molest, natuurrampen/calamiteiten (waaronder hoog water) en schade veroorzaakt door derden;
- tot instelling van Bestemmingsreserves: A voor het beheer van de vaarweg Meppel-De Punt, B voor het wegenbeheer en C voor het beheer van de Zuidoost-Drentse vaarwegen;
- tot het streven deze vaarwegen voor de scheepvaart open te houden en tot het stimuleren van vervoer te water, zowel beroeps als recreatief;
- tot het vertalen van dat streven voor openstelling in een CEMT- en BRTN-klasseindeling van de vaarwegen, met daarbij horende maatgevende scheepstypen. (De tabel van bijlage C bij het statenbesluit is vertaald in een door GS vastgesteld beleidsplanhoofdstuk, zie bijlage A);
- tot het garanderen van de bereikbaarheid van bestemmingen via de Drentse provinciale wegen en vaarwegen, behoudens oorlog, molest, natuurrampen/calamiteiten (waaronder hoog water), schade veroorzaakt door derden, ijsgang, hevige sneeuwval, bijzondere transporten, evenementen of stremmingen wegens groot onderhoud/werk in uitvoering;
- dat het beheer sober moet zijn en knelpunten sober worden opgelost. Slechts in enkele uitzonderingen is besloten tot "boven het minimum uitgaan";
- dat areaaluitbreiding zal leiden tot evenredige uitbreiding van het budget.

### Wegen

Voor het onderhoud van de provinciale wegen is een Managementraamcontract (beheer) wegen en kanalen 2004-2114 opgesteld. Het contract houdt in dat het hoofd van de Productgroep Wegen en Kanalen zich tegenover het college van GS verbindt het beheer en onderhoud van de Drentse provinciale wegen en vaarwegen tegen een afgesproken kwaliteit en kosten op zich te nemen. Het contract geeft de beschikbare budgetten, de te leveren prestaties en de bevoegdheden en regels in de mandatering weer en heeft betrekking op het wegennet van totaal 406 km.

Naast het raamcontract wordt elk jaar de specifieke jaartranche van de desbetreffende beheersonderdelen aan het college van GS voorgelegd. Hierin worden de actuele gegevens voor het uitvoeringsjaar vermeld die onder meer zijn gebaseerd op een

jaarlijkse inspectie van de wegen. Bij deze inspecties wordt de zogenaamde CROW-methode in de Grond-, Water- en Wegenbouw en de verkeerstechniek) gehanteerd om zo objectief mogelijk de verhardingen van het wegennet in kaart te brengen. De jaartranches passen in het financieel meerjarenkader van het raamcontract.

Voor de wegen bestaat in Nederland dus een landelijke systematiek voor het vaststellen van onderhoudsniveaus: de CROW-methode. Wegeninspecteurs van de wegbeheerders zijn in deze systematiek geschoold en worden elk jaar daarin 'geijkt' door de landelijke Wegmeetdienst. Het is mogelijk via de CROW-methode een rapportcijfer voor het onderhoudsniveau te berekenen. Het nagestreefde onderhoudsniveau is "ruim voldoende" dus rapportcijfer 7. Sinds ca. 1997 verkeert ons wegennet ongeveer op dat niveau. Het streven is boven het minimumniveau van de 6 te blijven, omdat het cijfer het gemiddelde van een heel wegennet betreft. Het is de bedoeling dat geen enkel wegvak onvoldoende scoort en dat moet gerealiseerd worden bij een cyclus van groot onderhoud van gemiddeld 15-20 jaar. Ontstaan er echte knelpunten ("onvoldoendes"), dan zal dat leiden tot aansprakelijkheid voor schade van weggebruikers.
De Technische Universiteit Delft heeft een globaal model in de jaren '70 ontwikkeld waarin een relatie kan worden gelegd tussen beschikbare middelen en daaraan gerelateerd onderhoudsniveau. Dat model ziet er als volgt uit. Het onderhoudsniveau van een wegennet, grotendeels bestaande uit asfaltverhardingen wordt bij een goed opgebouwde evenwichtige begroting nagenoeg geheel bepaald door het deelbudget voor groot onderhoud, dat wil zeggen voor het aanbrengen van dek- en slijtlagen.
Bij de in Nederland gerealiseerde onderhoudsniveaus geldt globaal dat er een lineaire relatie bestaat tussen gewenste niveauverbetering en budget. Met andere woorden: ons onderhoudsniveau van een 7 opkrikken naar een 8 vergt 14% meer budget voor groot onderhoud, het laten afglijden naar een 6 leidt tot een financiële besparing van 14%. Voor de Drentse situatie is die 14% een bedrag van afgerond € 0,5 miljoen per jaar.

Ter illustratie het volgende. In 2003 is het provinciaal wegenbeheer getoetst door het externe bureau Netherlands Pavement Consultants BV (NPC) uit Utrecht. NPC constateerde dat Drenthe voor het nagestreefde onderhoudsniveau (de 7) een bedrag van € 0,4 miljoen per jaar te kort kwam. In het managementraamcontract 2004-2013 is echter het oorspronkelijke deelbudget (van € 3,7 miljoen per jaar) aangehouden, met name vanwege de huidige voor ons voordelige aanbestedingsmarkt, die maakt dat aannemers scherp (dus laag) inschrijven. De genoemde (te kort gekomen) € 0,4 miljoen is in Drenthe dus uitgelegd vanuit de aannemingsmarktsituatie. Die situatie wordt gemonitord. Niet uitgesloten is dat die markt zich op termijn saneert, en dat dan de aannemingssommen omhoog zullen gaan. Op dit moment kan niemand voorspellen wanneer de wegen - aanbestedingsmarkt zich gesaneerd zal hebben. Tegelijk met het groot onderhoud worden zo mogelijk per wegvak de essentiële kenmerken aangebracht.

Voor de dekking van de uit het onderhoud voortvloeiende kosten is een reserve wegenbeheer ingesteld. De werkelijke onderhoudsuitgaven worden ten laste van deze reserve gebracht. Door deze
systematiek komen in de provinciale begroting geen pieken en dalen voor, maar worden de onvermijdelijke schokken in de onderhoudsuitgaven opgevangen binnen deze reserve.
Het beschikbare budget voor onderhoud in de provinciale begroting wordt berekend op basis van een normbedrag (norm per 1 januari 2006: € 11.362.385,--). Dit bedrag wordt jaarlijks met een (inflatie)-percentage verhoogd.

De verwachting is dat de provincie per 1 januari 2007 de huidige rijksweg N34 (Overijsselse grens bij Ane-Coevorden-Holsloot-De Punt/A28) in beheer en onderhoud overneemt. De N34 zit nog niet in de gepresenteerde gegevens.

Voor de kosten van onderhoud van de wegen zijn in de Begroting 2007 en volgende jaren, inclusief de toegerekende apparaatskosten, de volgende bedragen opgenomen.

| Bedragen in € | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|
| Programma beheer en onderhoud | 11.362.385 | 11.774.517 | 12.197.022 | 12.729.642 |

Het saldo van de reserve Wegenbeheer is per 1 januari 2007 € 556.226,--.

## Kanalen

Wat is vermeld ten aanzien van de wegen is in algemene zin ook van toepassing op de bij de provincie in beheer en onderhoud zijnde kanalen.

Voor het beheer en onderhoud van de provinciale kanalen is een tweetal raamcontracten vastgesteld die voorzien in een behoorlijk beheer en onderhoud van:

- de vaarweg **Meppel-De Punt** met een totale lengte van 64 km en waarin zijn opgenomen het Noord-Willemskanaal, de Drentsche Hoofdvaart en het Meppelerdiep;
- de **Zuidoost-Drentse vaarwegen** met een totale lengte van 90 km en waarin zijn opgenomen alle vaarwegen die in het beheer en onderhoud zijn van de provincie Drenthe en die niet vallen onder de vaarweg Meppel-De Punt.

**Vaarweg Meppel-De Punt**

De vaarweg Meppel-De Punt is in 1994 overgenomen van het Rijk, in het kader van de toenmalige "Natte Sanering", een decentralisatie-impuls onder het regime van het Convenant "Brokx Nat". Bij die overname verplichtte het Rijk zich contractueel tot 2024 de volledige kosten van sober beheer aan de provincie te vergoeden. Met ingang van 2024 vervalt een bedrag van € 1,5 miljoen structureel (op een totale rijksbijdrage van € 3,27 miljoen per jaar, prijspeil 2006). De rijksbijdrage is bij de onderhandelingen in 1993 ontstaan door op het bedrag van het beheer, zoals destijds uitgevoerd door het Rijk zelf, een "efficiencykorting" toe te passen. Tussen 1993 en 1999 is de Productgroep Wegen en Kanalen afgeslankt, teneinde balans te vinden tussen de beschikbare en de benodigde middelen. Sindsdien bevindt het nagestreefde en gerealiseerde onderhoudsniveau zich op voldoende niveau.
Het niveau "voldoende": In tegenstelling tot de wegen, is er geen landelijke uniforme systematiek om het onderhoudsniveau van vaarwegen exact te kwantificeren. Verschillende vaarwegbeheerders overleggen hierover, en inspecteren hun vaarwegen jaarlijks, inclusief dieptepeiling. Op grond van het geringe niveau van klachten over de onderhoudstoestand is het plausibel het niveau "voldoende" vast te stellen. Wel geldt voor al onze vaarwegen dat de marge tussen vaarwegdiepte en diepgangen van de toegelaten "maatgevende" scheepstypes, in Drenthe heel beperkt is.

Het beschikbare budget voor onderhoud bestaat naast een jaarlijks geïndexeerd normbedrag (norm aandeel provincie Drenthe per 1 januari 2007: € 3.407.559,--) voornamelijk uit bijdragen van derden (Rijk en waterschappen). Zoals al opgemerkt komt een deel van de rijksvergoeding met ingang van 2024 te vervallen.

| Bedragen in € | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|
| Programma beheer en onderhoud | 3.407.559 | 3.444.611 | 3.481.993 | 3.517.700 |

Het saldo van de reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt bedraagt per 1 januari 2007 € 5.037.932,--.
De provincie "spaart" voor een grote onderhoudspiek in de jaren 2010-2015.

**Zuidoost-Drentse vaarwegen**

De Zuidoost-Drentse vaarwegen zijn al in provinciaal beheer sinds de jaren '60 van de 20e eeuw. In die tijd ging de NV Drents(ch)e Kanaalmaatschappij failliet en liet haar vaarwegen "achter" met een grote onderhoudsachterstand. De provincie heeft die failliete boedel overgenomen. Beleidsstreven was die vaarwegen voor de scheepvaart open te houden. Dat lukte, maar de onderhoudsachterstand bestond in de jaren '90 nog steeds. Ten tijde van de invoering van contractmanagement werd een driesporenbeleid geformuleerd.

Het provinciaal bestuur stelde extra budget voor vaarwegbeheer beschikbaar, de onderhoudsdienst (sinds 1997 de Productgroep Wegen en Kanalen) kreeg de opdracht via afslanking van de formatie efficiencywinst te bereiken en de betrokken waterschappen moesten gaan meebetalen in het vaarwegbeheer. Anno 1999 bleken deze beleidsvelden grotendeels gerealiseerd. Sindsdien is het onderhoudsniveau van de vaarwegen juist voldoende, afgezien van een relatief geringe achterstand die in 2008 zal zijn weggewerkt. In termen van een rapportcijfer is het gewenste onderhoudsniveau een 6, en het aanwezige niveau een 6-. Daarnaast zijn in sommige kanalen ten opzichte van de vaarwegklasse diepgangbeperkingen afgekondigd ten opzichte van de Europese CEMT-normen (Commission Européenne des Ministres de Transport). Er zijn wensen de Hoogeveensche Vaart te verdiepen naar een echt 600 tonskanaal. Ook voor het Coevorden-Vechtkanaal, in 2000/2001 uitgebreid tot 400 tonskanaal, bestaan wensen tot uitbouw, in principe tot 1.000 tonsvaarweg. Tot op heden ontbreken hiervoor de budgetten.

Ook in de jaarcontracten worden de budgetten die beschikbaar zijn voor het dagelijks onderhoud aangegeven. De te verwachten uitgaven zijn gebaseerd op monitoringscijfers en worden uitgedrukt in kosten per km vaarweg infrastructuur in beheer. Voor de grootonderhoudsprojecten wordt de meerjarenplanning jaarlijks geactualiseerd.

Het voor het onderhoud beschikbaar budget bestaat naast een jaarlijks geïndexeerd normbedrag (norm aandeel provincie Drenthe per 1 januari 2007: € 3.232.326,--) uit bijdragen die van derden (met name waterschappen) worden ontvangen.

Voor de kosten van onderhoud van de overige vaarwegen zijn in de Begroting 2006 en volgende
jaren, inclusief de toegerekende apparaatskosten, de volgende bedragen opgenomen.

| Bedragen in € | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|
| Programma beheer en onderhoud | 3.232.326 | 3.299.181 | 3.367.585 | 3.424.748 |

Het saldo van de reserve beheer vaarwegen Zuidoost-Drenthe bedraagt per 1 januari 2007 € 1.800.627.--. Dit saldo is bestemd voor het wegwerken van het nog bestaande achterstallig onderhoud. Dit zal per 1 januari 2008 weggewerkt zijn.

## Gebouwen

Naast de in de managementcontracten wegen en kanalen begrepen steunpunten en dienstwoningen kent de provincie Drenthe nog een tweetal gebouwen waarvan zij het onderhoud heeft. Dit betreft:

- het provinciehuis
- het Drents Museum

### Provinciehuis

Om op een zo planmatige wijze het onderhoud aan het provinciehuis uit te voeren en de financiële middelen daarvoor beschikbaar te hebben is door een gespecialiseerd bureau in 2000 een onderhoudsplan opgesteld. Daarbij is gebruikgemaakt van standaard geaccepteerde prijs- en kwaliteitsnormen die gelden in de bouw. Het plan geeft inzicht in de staat van onderhoud, de te verwachten toekomstige onderhoudsbehoefte voor een termijn van tien jaar en de daarvoor benodigde financiële middelen. Er is daarbij rekening gehouden met onder meer het feit dat het provinciehuis geen onderhoudsvriendelijk gebouw is, omdat er veel hout- en ijzerconstructies zijn toegepast. Verder is in het meerjarenonderhoudsplan rekening gehouden met het onderhoud aan het buitenterrein.

Voor de uitvoering van het onderhoudsplan is in de meerjarenbegroting 2007 en volgende jaren rekening gehouden met een structurele uitgaaf van € 501.579,-- (2007). Van dit bedrag wordt jaarlijks € 351.930,-- gestort in de voorziening groot onderhoud provinciehuis.

| Bedragen in € | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|
| Programma beheer en onderhoud | 501.579 | 504.572 | 507.625 | 510.696 |

Het saldo van de voorziening groot onderhoud provinciehuis bedraagt per 1 januari 2007: € 958.076,--.

### Drents Museum

In 2001 heeft een daartoe gespecialiseerd bureau een rapport uitgebracht over het onderhoud van het Drents Museum. Op grond van de uitkomsten van het daarbij behorende 10-jarig onderhoudsplan, alsmede een uitgewerkte heldere taakafbakening van verantwoordelijkheden tussen huurder en verhuurder is het budget vastgesteld dat nodig is om de kwaliteit van het onderhoud van de gebouwen op een goed niveau te houden.

Voor de uitvoering van het onderhoudsplan is in de meerjarenbegroting 2007 en volgende jaren rekening gehouden met een structurele uitgaaf van € 191.395,-- (2007). Van dit bedrag wordt jaarlijks € 121.899,-- gestort in de voorziening groot onderhoud Drents Museum.

| Bedragen in € | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|
| Programma beheer en onderhoud | 191.395 | 192.785 | 194.202 | 195.629 |

Het saldo van de voorziening groot onderhoud Drents Museum bedraagt per 1 januari 2007: € 190.843,--.

## Paragraaf 2.4. Financiering

Uitgangspunt voor de financieringsfunctie van de provincie Drenthe is dat deze uitsluitend de publieke taak dient.

In deze paragraaf komen aan de orde:
- algemene ontwikkelingen en rentevisie
- ontwikkelingen bij de provincie Drenthe
- uitzettingen: risicoprofiel en rendement
- diverse financiële risico's
- leningenportefeuille
- meerjarige financieringspositie

### Algemene ontwikkelingen en rentevisie

De internationale economische vooruitzichten blijven positief. Investeringen zullen naar verwachting toenemen, waardoor de werkgelegenheid groeit en de consumptie aantrekt.
Dankzij loonmatiging is de concurrentiepositie van het Nederlandse bedrijfsleven verbeterd en neemt voor het eerst in jaren het aantal banen weer toe. De inflatie daalde in 2006 naar 1,4% (2005: 1,6%).
Tegen de achtergrond van deze gunstige vooruitzichten zullen de rentetarieven nog enigszins oplopen.

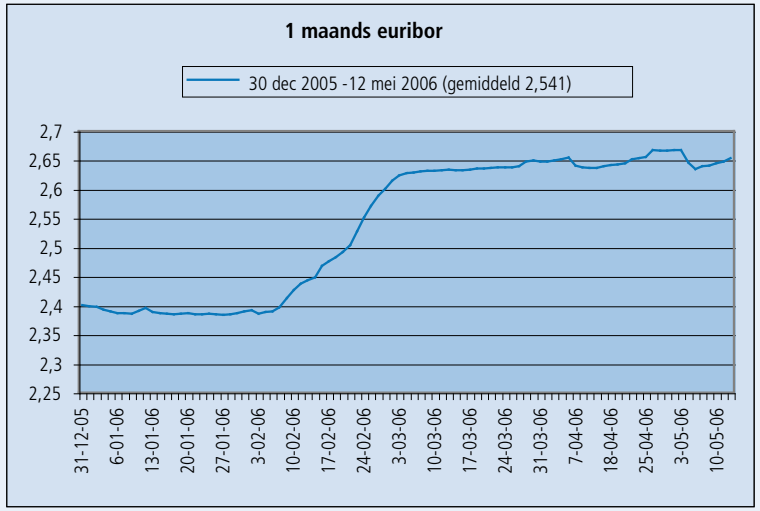


De verwachting is dat de korte rente zal oplopen naar 3,25% en de lange rente naar een niveau van ongeveer 4,2% zal stijgen.
*(Bron: Bank Nederlandse Gemeenten)*

Als uitgangspunt voor de begroting hanteren wij een korte rente van 2,5%. In bovenstaande grafiek is de renteontwikkeling van 30 december 2005 tot en met 15 mei 2006 weergegeven.
Voor de lange termijn houden wij in 2006 rekening met een rente van 3,5%.
Deze rentevoet is voor de lange termijn in de Begroting 2007 verwerkt.

### Ontwikkelingen bij de provincie Drenthe

Het geactualiseerde financieringsstatuut is op 5 oktober 2005 aangeboden aan PS en aansluitend door PS vastgesteld.

GS hebben een voorgenomen besluit genomen om de provinciale hypotheekregeling op te heffen. Het besluit om de provinciale hypotheekregeling te beëindigen is mede gebaseerd op het voornemen van het Ministerie van BZK om (hypothecaire) leningen aan gemeentelijk en provinciaal personeel (bij wijze van secundaire arbeidsvoorwaarde) te verbieden. Het definitieve besluit zal na overleg met het Georganiseerd Overleg genomen worden.

### Uitzettingen: risicoprofiel en rendement

In verband met het risicoprofiel zijn twee analyses vereist, te weten de kasgeldlimiet en de renterisiconorm.
Hierna zijn deze analyses nader toegelicht en uitgevoerd voor 2007.

#### Kasgeldlimiet

Een belangrijk uitgangspunt in de Wet fido is het vermijden van grote fluctuaties in de rentelasten. Vooral bij korte financieringen kan het renterisico aanzienlijk zijn. Fluctuaties in de korte rente hebben een directe invloed op de rentelasten. De kasgeldlimiet stelt daarom grenzen aan het aangaan van korte financieringen en geeft het maximumbedrag aan dat per saldo aan kortlopende (< 1 jaar) leningen mag worden aangetrokken. Naar verwachting zal de kasgeldlimiet ruim worden onderschreden.
In de bijlage bij deze paragraaf wordt het resultaat van de analyse per 1 januari 2007 (geraamd) weergegeven.

**Renterisiconorm**
Het doel van de renterisiconorm is, net als bij de kasgeldlimiet, het inkaderen van grote fluctuaties in de rentelasten. Als grondslag wordt aangehouden dat de provincie niet meer dan 20% van haar vaste schuld in aanmerking mag laten komen voor herfinanciering of renteherziening. De provincie Drenthe maakt momenteel geen gebruik van herfinanciering of renteherziening, omdat dit geen voordeel oplevert.
De norm wordt dus niet overschreden.
De renterisicoanalyse voor 2007 is in de bijlage bij deze paragraaf opgenomen.

**Rendement**
Op onze uitzettingen ramen wij voor 2007, uitgaande van kortdurende uitzettingen, een rendement van 2,5%. Dit vloeit voort uit het financieringsstatuut, op grond waarvan het streven naar voldoende liquiditeiten bij de financieringsfunctie vooropstaat, waardoor relatief kort wordt uitgezet. Het rendement is bij de huidige rente relatief laag. Om deze renteopbrengsten te verbeteren wordt kort geld niet alleen uitgezet op deposito's, maar ook op spaarrekeningen. Indien langere termijnuitzettingen op grond van de liquiditeitenprognoses mogelijk zijn en tevens beter renderen zullen wij uitzettingen voor langere tijd nastreven.

## Diverse financiële risico's

**Koersrisico**
Koersrisico wordt gelopen bij uitzettingen in de vorm van vastrentende waarden zoals bijvoorbeeld bij obligaties en onderhandse leningen, waarbij voor het einde van de looptijd tot verkoop wordt overgegaan.
Dit risico is aan de orde bij een tweetal rentefondsen waarin wij deelnemen.
Deze worden beheerd door een vermogensbeheerder. Doel van deze rentefondsen is om met een aantal investeerders tot een collectieve belegging van vermogen te komen. Door een grote spreiding van de aangetrokken vastrentende waarden kan het koersrisico bij onttrekking tot een minimum worden beperkt.

**Kredietrisico**
Het kredietrisico geeft de mate aan waarin de provincie een risico loopt over haar uitgezette gelden, vanwege het niet (kunnen) voldoen aan de betalingsverplichtingen door de tegenpartij.
De diverse tegenpartijen zijn onderverdeeld in risicogroepen naar financiële zekerheid en variëren van extreem kredietwaardig tot twijfelachtig. De provincie Drenthe heeft per 1 januari 2007 haar totale liquiditeitsoverschot uitgezet bij financiële instellingen met minimaal een A-rating (conform de Wet fido) en daarmee haar risico beperkt.

**Valutarisico**
De provincie kent geen valutarisico, omdat het sluiten van transacties en het verlenen van garanties uitsluitend in euro's plaatsvinden.

## Leningenportefeuille

**Verstrekte langlopende geldleningen**
Het verwachte verloop van de langlopende geldleningen in 2007 is als volgt.

| Saldo 1 januari 2007 | Saldo aflossingen | Saldo 1 januari 2008 |
|---|---|---|
| 41.596.848 | 830.163 | 40.766.685 |

De verstrekte langlopende leningen bestaan voor ongeveer 70% uit hypotheken verstrekt aan het personeel.
De overige 30% zijn geldleningen die om bestuurlijke redenen verstrekt zijn aan instellingen zoals RTV Drenthe en de PME-groep (Essent).

**Opgenomen langlopende geldleningen**
De verwachte mutaties gedurende 2007 in de leningenportefeuille zijn weergegeven in het navolgende overzicht.

| | Bedrag | Gemiddelde rente | Invloed op gemiddelde rente |
|---|---|---|---|
| Stand per 1 januari 2007 | 3.312.596,00 | 4,46 | |
| Nieuwe leningen | 0,00 | 0,00 | |
| Reguliere aflossingen | 2.405.035,00 | 4,04 | 1,10 |
| Vervroegde aflossingen | 0,00 | 0,00 | |
| Renteaanpassingen (oud percentage) | 0,00 | 0,00 | |
| Renteaanpassingen (nieuw percentage) | 0,00 | 0,00 | |
| Stand per 31 december 2007 | 907.560,00 | 5,56 | |

### Analyse kasgeldlimiet

| Omvang totale begroting per 1 januari (grondslag) | |
|---|---|
| 1. Toegestaan kasgeldlimiet | |
| In procenten van de grondslag (ministerieel vastgelegd) | 7 |
| In bedrag | 12.108.682 |
| 2. Omvang vlottende korte schulden | - |
| Opgenomen gelden < 1 jaar | - |
| Schuld in rekening-courant | - |
| Gestorte gelden door derden < 1 jaar | - |
| Overige geldleningen, niet vaste schuld | - |
| 3. Vlottende middelen | 49.166.900 |
| Contant geld in kas | 1.900 |
| Tegoed in rekening-courant | 2.865.000 |
| Overige uitstaande gelden < 1 jaar | 46.300.000 |
| 4. Toets kasgeldlimiet | |
| Totaal vlottende schuld (= 2-/-3) | 49.166.900- |
| Toegestane kasgeldlimiet (=1) | - |
| Ruimte (+) of overschrijding (-) (=1 -/- 4) | 61.275.582 |

### Analyse renterisiconorm

| Renterisiconorm | | 2007 |
|---|---|---|
| 1a. renteherziening op vaste schuld o/g | | 0 |
| 1b. renteherziening op vaste schuld u/g | | 0 |
| 2. netto renteherziening op vaste schuld 1a-1b | | 0 |
| 3a. nieuw aangetrokken vaste schuld | | 0 |
| 3b. nieuw verstrekte lange leningen | | 0 |
| 4. netto nieuw aangetrokken vaste schuld 3a-3b | | 0 |
| 5. betaalde aflossingen 2007 | | 2.405.035 |
| 6. herfinanciering (laagste van 4 en 5) | | 0 |
| 7. renterisico op vaste schuld 2 + 6 | | 0 |
| 8. stand van de vaste schuld per 1 januari 2007 | | 3.312.596 |
| 9. normpercentage volgens ministeriële regeling | 0,20 | |
| met een vast minimumbedrag | 2.500.000 | |
| 10. renterisiconorm | | 2.500.000 |

| Renterisiconorm | | 2007 |
|---|---|---|
| 7. renterisico op vaste schuld | | 0 |
| 11. ruimte ( + ) of overschrijding ( - ) (10-7) | | 2.500.000 |

## Meerjarige financieringspositie

Om een beeld te krijgen van de ontwikkelingen van de meerjarige financieringspositie hebben wij een meerjarige investerings- en financieringsstaat opgesteld.
De meerjarige investerings- en financieringsstaat is in het navolgende per aanvang van het jaar weergegeven.

| Investeringen | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|
| A1. Materiële activa (maatschappelijk nut) | 57.035.392 | 82.265.661 | 102.280.725 | 105.579.270 |
| A2. Materiële activa (economisch nut) | 8.155.369 | 16.460.128 | 15.689.765 | 13.487.821 |
| B Financiële activa | | | | |
| 1. deelnemingen (economisch nut) | 854.604 | 854.604 | 854.604 | 854.604 |
| 2. Bijdragen aan active in eigendom van derden (maatschappelijk nut) | 2.768.538 | 3.203.018 | 3.542.680 | 3.786.735 |
| 3. verstrekte langlopende geldleningen | 41.596.848 | 40.766.685 | 39.939.119 | 39.623.640 |
| Totaal investeringen | 110.410.751 | 143.550.096 | 162.306.893 | 163.332.070 |
| **Financieringsmiddelen** | | | | |
| A. Reserves/voorzieningen | | | | |
| 1. algemene reserves | 25.850.686 | 21.910.680 | 18.877.817 | 18.143.115 |
| 2. bestemmingsreserves | 45.716.744 | 45.533.180 | 44.805.559 | 44.328.806 |
| 3. voorzieningen | 6.544.559 | 7.653.959 | 8.763.359 | 9.872.759 |
| 4. voorzieningen (middelen van derden) | 6.659.013 | 8.077.940 | 10.309.994 | 10.835.206 |
| B. Opgenomen langlopende geldleningen | 3.312.596 | 907.560 | 340.335 | - |
| C. Incidentele financieringsmiddelen | 30.000.000 | 30.000.000 | 30.000.000 | 30.000.000 |
| Totaal financieringsmiddelen | 118.083.598 | 114.083.319 | 113.097.064 | 113.179.886 |
| Saldo financieringsmiddelen | 7.672.847 | 29.466.777- | 49.209.8229- | 50.152.184- |

Vorenstaand overzicht is een momentopname van mei 2006. Dit jaar wordt de afkoopsom N34 van ongeveer € 82 miljoen vastgesteld. Het exacte bedrag is nog niet bekend en om die reden niet meegenomen in dit financieringsoverzicht. Wanneer de afspraken tussen het Rijk en de provincie definitief worden is het niet noodzakelijk externe financieringsmiddelen aan te trekken om de investeringen te kunnen dekken.

## Paragraaf 2.5. Bedrijfsvoering

### Algemene inleiding

Bij het verschijnen van de Begroting 2007 van de provincie Drenthe loopt de collegeperiode 2003-2007 ten einde. Het jaar 2007 is dan ook, net als het voorgaande jaar, te beschouwen als een "oogstjaar". De nadruk wordt gelegd op het bereiken van de resultaten van het door het college van GS in het collegeprogramma 2003-2007 (getiteld Werk maken in een veilig en sociaal Drenthe!) uitgestippelde beleid.
Het college van GS gebruikt de door PS gestelde kaders (mede via deze begroting) en het Collegeprogramma 2003-2007 als basis voor het uitwerken van het provinciaal beleid. De ambtelijke organisatie vertaalt dit in acties. Om deze acties doelmatig en doeltreffend te kunnen realiseren, is een heldere interne bedrijfsvoering van belang.

### Concernprioriteiten voor 2007

#### Algemeen

In het Concernbedrijfsplan 2007 zijn concernbrede prioriteiten voor 2007 geformuleerd die zich richten op de concernbrede bedrijfsvoering. Deze prioriteiten zijn afgeleid van de in het collegeprogramma 2003-2007 geformuleerde doelstellingen. De concernprioriteiten 2007 betreffen de volgende onderwerpen.

1. Programmamanagement.
2. Organisatie-ontwikkeling, Sámen Sterker.
3. Strategisch huisvestingsbeleid.
4. Welkom in Digitaal Drenthe.
5. Stroomlijning instrumentarium voor planning en control.
6. Integrale planning bedrijfsvoering en doorontwikkeling begroting en jaarstukken.
7. Drenthe Onderweg Naar Overmorgen (DONO).

#### Programmamanagement

Het Collegeprogramma wordt uitgevoerd langs vijf programmalijnen:.

1. Ontwikkeling stedelijk gebied.
2. Ontwikkeling landelijk gebied.
3. Bereikbaarheid.
4. Onderwijs en kennisinfrastructuur.
5. Veiligheid en sociaal evenwicht.

Om de doelen uit deze programmalijnen te bereiken, is gekozen voor de werkwijze van programmamanagement. Inmiddels zijn we aan het eind van de collegeperiode 2003-2007 gekomen en wordt er in 2007 een nieuwe collegeperiode gestart. Met de uitvoering liggen wij goed op koers. In de Jaarstukken 2005 en in de Voorjaarsnota 2006 hebben we onlangs de tot dusverre gemaakte vorderingen de revue laten passeren en aangegeven hoe wij ons de afronding van het beleid voorstellen, alvorens een nieuw college met een nieuw programma zal komen.

#### Uitvoering organisatieontwikkelingsprogramma Sámen Sterker

Het jaar 2007 staat onder meer in het teken van verder vormgeven en uitvoeren van het programma Sámen Sterker. Als provincie moeten we inspelen op de veranderingen in de samenleving. Dat stelt eisen aan onze organisatie. Naar aanleiding van het rapport Sámen Sterker hebben wij in 2006 een veranderprogramma gemaakt om uitvoering te geven aan de geschetste vraagstukken. Deze vraagstukken en de daaraan gekoppelde doelstellingen zijn gegroepeerd in vier pijlers geënt op de thema's die in het document Sámen Sterker een centrale plaats innemen:

- Maatschappelijke omgeving en provinciaal domein
- Samenwerking en teamvorming
- Persoonlijke ontwikkeling en leiderschap
- Een passende organisatie

Binnen elk van die pijlers zijn een of meerdere projecten benoemd waarvoor in 2006 projectgroepen zijn ingericht. De uitvoering van het programma Sámen Sterker is voorzien in 2006-2009. Door een programmatische werkwijze bij de uitvoering willen wij zicht houden op en sturing geven aan het totaal aan ontwikkelingen, waarbij specifieke doelen van diverse deelprojecten bijdragen aan de overkoepelende hoofdlijnen uit het collegeprogramma. Naar aanleiding van een eind 2006 te houden tussenevaluatie van het proces, zal de afweging worden gemaakt of de programmaorganisatie Sámen Sterker doorgaat met haar werk of dat de projecten worden opgenomen in de lijnorganisatie.

#### Huisvesting

Na een gebruiksperiode van ruim 30 jaar loopt de provincie Drenthe tegen de capaciteits- en flexibiliteitsgrenzen van haar huisvesting aan. Sinds 2003 wordt gewerkt aan de totstandkoming van huisvestingsbeleid. Dit beleid zal een structurele oplossingsrichting voor de langere termijn aangeven.

In dit huisvestingsbeleid is aandacht voor zowel de werkomgeving als het bestuurlijk deel. Behoudens goedkeuring in het najaar van 2006 door PS, wordt vanaf 2007 uitvoering gegeven aan dit strategisch huisvestingsbeleidsplan en nieuw kantoorconcept.
Met het oog op de dynamiek van de organisatie moet het kantoorconcept bijdragen aan de toekomstbestendigheid van de huisvesting. Hierbij is van cruciaal belang dat een goede balans wordt gevonden tussen de specifieke functionele behoeften van een groep enerzijds en het streven naar generieke, multifunctionele oplossingen anderzijds.
Het resultaat is: ondersteuning van de nieuwe manier van werken, oplossing van de knelpunten en her- en opwaardering van de representatieve en bestuurlijke ruimten.
De centrale opgave van professioneel huisvestingsmanagement is het creëren van een duurzaam evenwicht tussen de (veranderende) behoeften van de organisatie enerzijds en de kwaliteit en kwantiteit van de huisvesting anderzijds. In dat kader moet het huisvestingsbeleid worden vertaald naar tactische en operationele activiteiten. Voor de provincie Drenthe komt deze opgave neer op het bieden van adequate huisvesting aan het bestuur en de ambtelijke organisatie.

**Welkom in Digitaal Drenthe**

Op basis van het normenstelsel voor publieke dienstverlening: de Burgerservice Code (http://www.burger.overheid.nl/burgerservicecode) worden in hoog tempo IT-diensten gezamenlijk door de diverse overheden ontwikkeld zoals: productcatalogi, bedrijvenloket, overheidsbasisregistraties en DigiD. Het landelijke Actieprogramma Elektronische Overheid (onderdeel van Andere Overheid) heeft als doelen: een betere dienstverlening, actief informeren van burgers en terugdringen van administratieve lasten. En ook het streven naar een efficiëntere overheidsorganisatie. We vinden de Burgerservice Code een uitstekend uitgangspunt om samen met partners (Rijk, andere provincies, medeoverheden in de regio, instellingen) te werken aan een goede en integrale overheidsdienstverlening. Als provincie willen we verzoeken van derden tijdig afhandelen.
De digitale snelweg, de uitwisseling tussen overheden en met burgers/ondernemers, uit zich bijvoorbeeld in DURP, maar ook in de WABO (digitale uitwisseling van omgevingsvergunningen) en allerlei e-formulieren voor aanvragen van bijvoorbeeld subsidies of vergunningen via het internet. Dit laatste is een ontwikkeling vanuit de "Andere Overheid" en e-provincies waarbij in 2008 meer dan 80% van de dienstverlening via het internet moet worden afgehandeld.

Speerpunten in 2007 zijn met name het digitaal maken van het volledige archief van de provincie. Daarnaast zullen zeven benoemde werkstromen volledig digitaal worden gemaakt. Dit zijn: subsidies, vergunningen, handhaving, omgevingsvergunning, klachten, bezwaar en GS-stukkenstroom. Uitgangspunt hierbij is dat de werkstromen eerst worden versimpeld door de administratieve lasten te verminderen, vervolgens worden gestandaardiseerd en dan worden gedigitaliseerd.
De aanschaf van een Document Management Systeem (Europese aanbesteding) zal vervolgens leiden tot de eerste inrichting en vervolgens implementatie van eerdergenoemde zeven werkstromen. Daarnaast zal in 2007 de afronding van het project DURP plaatsvinden, waardoor zowel verwerking als archivering van de ruimtelijke plannen gerealiseerd wordt.
In de nota Welkom in Digitaal Drenthe 2.0, die we gelijktijdig met de Voorjaarsnota 2006 presenteren, hebben we concrete ambities en acties geformuleerd om dit waar te maken. Op termijn verwachten we dat de stroomlijning van processen en de betere informatievoorziening tijdwinst opleveren in de orde van grootte van 10-15 %.
Ook maakt digitalisering het gewenste flexibel kantoorconcept mogelijk.
Het Actieprogramma elektronische overheid en onze eigen ambities vergen een tussensprint bovenop de voor onze organisatie normale IT-inspanningen en IT-middelen.
Voor het Uitvoeringsprogramma van de nota Welkom in Digitaal Drenthe 2006-2007 is eenmalig € 700.000,-- en structureel € 55.000,-- begroot.

Stroomlijning instrumentarium voor planning en control, integrale planning bedrijfsvoering en doorontwikkeling begroting en jaarstukken
Sinds de dualisering is er sprake van een afzonderlijke begroting voor de staten en een productenraming voor het college. De begroting- en rekeningcyclus bestaat met ingang van dienstjaar 2005 volledig uit onderdelen zoals deze zijn aangegeven in het BBV provincies en gemeenten , aangevuld met specifieke documenten die hun plaats in de jaarcyclus hebben. Een en ander is ook vastgelegd in de artikelen 3, 6 en 7 van de Financiële verordening Drenthe 2004.
Dit levert de volgende onderdelen op in de twee helften van het dienstjaar.

*Voorjaar*
- De jaarstukken conform artikel 24 BBV (inclusief het jaarverslag en de jaarrekening).
- Derde viermaandsrapportage van het afgelopen dienstjaar en de productenrealisatie.
- Eerste viermaandsrapportage van het lopende dienstjaar.
- Een Voorjaarsnota voor de kaderstelling voor de begroting en bijsturing van lopend dienstjaar.

*Najaar*
- Beleidsbegroting voor PS met bijbehorende nota van aanbieding en een productenraming voor GS die is gecombineerd met de bedrijfsplannen van de groepen.
- Tweede viermaandsrapportage van de eerste 6 maanden van het lopende dienstjaar.
- Najaarsnota met begrotingsactualisatie met onder meer verwerking van de effecten van de septembercirculaire en eventueel aanpassingen op basis van tweede bedrijfsrapportage (ook met het oog op de begrotingsrechtmatigheid).

De kaderstelling voor de begroting – met daarbij de invulling van nieuw beleid en ombuigingen - komt aan de orde in de Voorjaarsnota. Via de kaderstelling in de Voorjaarsnota wordt daarbij uitvoering gegeven aan het Collegeprogramma 2003 - 2007 Werk maken in een veilig en sociaal Drenthe.
De algemene beschouwingen vinden plaats in het voorjaar aan de hand van de Voorjaarsnota. Op deze wijze wordt de invulling van de kaderstellende rol door de staten bevorderd.
Buiten de afwegingsmomenten in het voor- en najaar kan de begroting voor urgente voorstellen nog worden gewijzigd door middel van begrotingswijzigingen.
Op het gebied van de documenten voor de planning en control-cyclus vindt een voortgaande doorontwikkeling plaats. Deze doorontwikkeling bestaat onder meer uit de volgende acties.
- Doorontwikkeling van de begroting in overleg met PS en GS.
- Doorontwikkeling van de jaarstukken conform het duale stelsel (voortgaande doorontwikkeling van de Jaarstukken 2004).
- Nadere uitwerking van een concernbrede systematiek voor de formulering van doelstellingen en de beschrijving van beleid om te komen tot een verdere ontwikkeling en beschrijving van provinciale doelstellingen binnen de kaders van het collegeprogramma. Hierbij wordt ook de inzet vanuit de Werkgroep Programmabegroting van Provinciale Staten meegenomen.
- Voortgaande harmonisatie en – op den duur – integratie in de concerncyclus van bedrijfsvoeringsdocumenten en beheersdocumenten in het kader van programmamanagement (uitvoeringsprogramma's en dergelijke).
- Een herbezinning op nut en noodzaak van de productenraming heeft opgeleverd dat is besloten tot integratie van de productenraming in de bedrijfsplannen van de groepen. De toezichthouder heeft aangegeven geen belemmeringen te zien in deze ontwikkeling. De productenraming wordt dus met ingang van het dienstjaar 2007 in het najaar vervaardigd als onderdeel van de bedrijfsplannen.
- Als onderdeel van de begroting wordt een investeringsprogramma vervaardigd.

#### Drenthe Onderweg Naar Overmorgen

Ter afronding van de huidige en ter voorbereiding op de nieuwe collegeperiode vanaf 2007 is een Regiegroep Drenthe Onderweg naar Overmorgen ingesteld. In het traject Drenthe Onderweg Naar Overmorgen zal ten behoeve van de nieuwe collegeperiode na de statenverkiezingen van 2007 onder andere een overdrachtsdossier worden voorbereid.

### Bijzondere onderwerpen

#### Doelmatigheid

Artikel 217a Provinciewet verplicht GS tot periodiek onderzoek naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van het door het college gevoerde bestuur. Toetsing op doelmatigheid en doeltreffendheid van het provinciale beleid is van belang voor het vormen van een oordeel over het gevoerde beleid. Met het instellen van de onderzoeken wordt beoogd de transparantie van het provinciale handelen te vergroten en daardoor doelmatiger en doeltreffender te werken en de publieke verantwoording (met name ten opzichte van PS) te versterken. Het college van GS stelt jaarlijks een onderzoeksprogramma ex artikel 217a Provinciewet vast van de in het erop volgende jaar te verrichten interne onderzoeken naar de doelmatigheid, de doeltreffendheid en de rechtmatigheid. PS en de Rekenkamer ontvangen een afschrift van dit onderzoeksplan. GS brengen jaarlijks verslag uit aan PS omtrent de resultaten van de uitgevoerde onderzoeken. Een afschrift van dit verslag wordt gestuurd aan de Tekenkamer.
Het meerjarig onderzoeksprogramma 2006 is in december 2005 door het college vastgesteld. Het college heeft besloten de volgende onderzoeken te (laten) verrichten: evaluatie van de ASV, een onderzoek naar de gebundelde of brede doeluitkering en een onderzoek naar de toepassing van de Wet bevordering integriteit beoordelingen door

het Openbaar Bestuur (Wet Bibob). De onderwerpen van de voor 2007 te plannen onderzoeken zijn op het moment van schrijven nog niet bekend. Het onderzoeksprogramma 2007 zal dit najaar ter vaststelling aan het college worden aangeboden. Bij de Begroting 2007 zullen PS hierover nader worden geïnformeerd.

**Rechtmatigheid**

In 2005 zijn verschillende acties in gang gezet om de beheersing van risico's op het gebied van rechtmatigheid te verbeteren. Over de jaarrekening voor 2005 is een goedkeurende verklaring voor wat betreft rechtmatigheid verstrekt door de accountant. In mei 2006 is het overdrachtsdocument (voor 2006 en verder) vastgesteld door de directie. Hierin is geregeld welke acties nog opgepakt moeten worden in 2006 en verder en hoe de interne controle over het jaar 2006 zal plaatsvinden. Naar verwachting zal het accent steeds meer verschuiven van het treffen van extra beheersmaatregelen naar de interne controles. Jaarlijks moet een actualisatie plaatsvinden van de risicoanalyse en de controleprogramma's, moeten een controleprotocol en normenkader vastgesteld worden en moeten de interne controles uitgevoerd worden.
In 2007 zal een verdergaande overdracht van de verantwoordelijkheid voor de rechtmatigheid aan de staande organisatie plaatsvinden, waarmee rechtmatigheidsmanagement een volwaardig onderdeel van de integrale verantwoordelijkheid van het provinciale management is geworden.
Op basis van een onderzoek naar nut en noodzaak van gestructureerd risicomanagement zal in 2007 nadere uitwerking van de beheersing van risico's plaatsvinden.

**Milieuvergunningen**

*Gevolgen van de invoering van de Omgevingsvergunning; uitvoering*
Een belangrijk onderdeel van e-dienstverlening zal de nieuwe Omgevingsvergunning worden. Onder regie van VROM zullen overheden in ketensamenwerking een nieuw werkproces ontwerpen op basis van nieuwe wetgeving. Inzet van IT en het internet zal daarbij vanaf het begin een belangrijke component zijn. Voor de Omgevingsvergunning wordt op basis van een eerste landelijke verkenning een investering geraamd van € 300.000,-- (jaarlast € 89.000,--).
De voordelen van de invoering van de Omgevingsvergunning bestaan voornamelijk uit het verbeteren van dienstverlening en het verminderen van administratieve lastendruk. Nog niet bekend is of het digitaliseringtraject ook efficiencybaten kent. We gaan dat nader onderzoeken in 2007.

**Dwangsom**

Per 1 juli 2006 is de Verordening dwangsom bij niet tijdig beslissen door de provincie Drenthe in werking getreden. Doel hiervan is dat het college van GS, en daarmee ook de betrokken product- en stafgroepen, financieel geprikkeld worden beschikkingen op aanvraag als bedoeld in de Awb (inclusief beslissing op bezwaar) tijdig, binnen de in wet- en regelgeving genoemde termijnen, af te handelen. Als de termijn wordt overschreden, kan de aanvrager binnen zes weken een schriftelijke ingebrekestelling sturen. Dan heeft de provincie nog twee weken de tijd alsnog een beschikking te geven. Als dit niet gebeurt, zal er sprake zijn van dwangsom (€ 50,-- per dag voor elke dag dat de provincie in gebreke is, met een maximum van € 1.000,--). De te betalen dwangsommen komen ten laste van de kostenplaats van de desbetreffende product- of stafgroep. Tijdige afhandeling van beschikkingen op aanvraag draagt bij aan een positief imago van de provincie.

**Overzicht Personeelssterkte**

| Organisatie-eenheid/afdeling (zoals opgenomen in de kostenverdeelstaat) | Sterkte bij de begroting van 2005 | Sterkte ultimo 2005 (werkelijk) | Sterkte bij de begroting van het vorige begrotingsjaar 2006 | Sterkte bij de huidige begroting berekende kosten 2007 |
|---|---|---|---|---|
| **Hulpkostenplaatsen** | | | | |
| Concerndirectie | 2,0 | 2,0 | 2,0 | 2,0 |
| Facilitaire Groep | 53,6 | 49,6 | 52,3 | 52,4 |
| Stafgroep Kabinet | 10,4 | 9,8 | 11,3 | 11,2 |
| Stafgroep Financiën en Control | 20,5 | 21,8 | 20,6 | 21,2 |
| Stafgroep Personeel en Organisatie | 16,3 | 18,1 | 16,1 | 19,0 |
| Stafgroep Automatisering | 20,4 | 20,0 | 19,5 | 20,0 |
| Stafgroep Bestuurs-, Juridische en Concernzaken | 24,0 | 22,4 | 23,2 | 23,5 |
| Stafgroep Communicatie | 12,6 | 12,3 | 12,6 | 12,4 |
| Statengriffie | 5,6 | 5,7 | 5,8 | 5,7 |
| Onderzoeksbureau | 4,4 | 1,0 | 5,0 | 5,0 |
| Totaal hulpkostenplaatsen | 169,8 | 162,8 | 168,3 | 172,4 |

| Organisatie-eenheid/afdeling (zoals opgenomen in de kosten-verdeelstaat) | Sterkte bij de begroting van 2005 | Sterkte ultimo 2005 (werkelijk) | Sterkte bij de begroting van het vorige begrotings-jaar 2006 | Sterkte bij de huidige begroting berekende kosten 2007 |
|---|---|---|---|---|
| **Hoofdkostenplaatsen** | | | | |
| Productgroep Economie | 25,7 | 27,8 | 25,1 | 25,4 |
| Productgroep Verkeer en Vervoer | 30,7 | 22,3 | 23,7 | 23,1 |
| Productgroep Cultuur en Welzijn | 30,8 | 37,4 | 31,3 | 33,4 |
| Produktgroep Wegen en Kanalen - Beheerafdeling (voorheen Wegen en Kanalen) | 60,5 | 57,5 | 59,5 | 60,1 |
| Productgroep Wegen en Kanalen - Bouwafdeling (voorheen Civiele Techniek) | 35,3 | 35,1 | 36,9 | 34,9 |
| Productgroep Landelijk Gebied | 33,9 | 33,1 | 33,9 | 35,4 |
| Productgroep Ruimte en Water | 45,2 | 45,2 | 44,8 | 45,9 |
| Productgroep Bodem | 32,1 | 32,2 | 31,7 | 33,1 |
| Productgroep Milieubeheer | 30,9 | 30,6 | 30,3 | 30,8 |
| Handhaving | 24,9 | 25,1 | 25,9 | 27,0 |
| Programma Land | 0,0 | 5,3 | 1,0 | 1,0 |
| Programma Stad | 0,0 | 1,0 | 1,0 | 1,0 |
| Kompas | 2,8 | 3,9 | 4,0 | 3,0 |
| Totaal hoofdkostenplaatsen | 352,8 | 356,4 | 349,1 | 353,9 |
| Totaal organisatieschema | 522,6 | 519,2 | 517,4 | 526,3 |

**Toelichting bij overzicht personeelssterkte**

Het vorenstaande overzicht geeft inzicht in de formatieontwikkeling binnen het provinciale apparaat. Deze informatie is op verzoek van PS aan de paragraaf Bedrijfsvoering toegevoegd. In het overzicht is voor respectievelijk de begrotingsjaren 2005, 2006 en 2007 de verwachte personeelssterkte - gebaseerd op de werkelijke bezetting - opgenomen die aan de basis heeft gelegen voor de berekening en de toerekening van de apparaatskosten. Dit is gedaan om een relatie te behouden met de cijfers in de begrotingsstukken. Voor 2005 wordt ook een overzicht verstrekt van de werkelijke sterkte.

Voor de volledigheid verstrekken wij verder nog een overzicht van de resterende onderdelen die in de personeelskosten worden meegenomen:

| Organisatie-eenheid/afdeling (zoals opgenomen in de kostenverdeelstaat) | Sterkte bij de begroting van 2005 | Sterkte ultimo 2005 (werkelijk) | Sterkte bij de begro-ting van het vorige begrotingsjaar 2006 | Sterkte bij de huidige begroting berekende kosten 2007 |
|---|---|---|---|---|
| **Overig** | | | | |
| Provinciale staten | 51,0 | 51,0 | 51,0 | 51,0 |
| Gedeputeerde staten | 5,0 | 5,0 | 5,0 | 5,0 |
| Oud-leden gedeputeerde staten en provinciale staten | 20,5 | 22,0 | 30,2 | 27,5 |
| Commissaris van de koningin | 1,0 | 1,0 | 1,0 | 1,0 |
| 55+-regeling | 9,7 | 6,4 | 5,4 | 1,6 |
| SNN/NHI/SEAN | 0,0 | 0,0 | 0,4 | 0,0 |
| Flexibel en elders werkzaam personeel | 17,5 | 19,6 | 8,6 | 11,1 |
| Totaal overig | 104,7 | 105,0 | 101,7 | 97,2 |
| Totaal-generaal | 627,3 | 624,2 | 619,0 | 623,5 |
| Stichting "Het Drentse Landschap" | 11,1 | | | |

**Kostenverdeelstaat, structuren en geldstromen**

| Kostensoorten | Totaal | Kostenplaatsen | Interne producten | Toerekening aan externe producten |
|---|---|---|---|---|
| **Lasten** | | | | |
| Salarissen en sociale lasten | 32.877.459 | 33.877.459 | 0 | |
| Duurzaam roerende goederen | 75.803 | 0 | 75.803 | |
| Overige goederen en diensten | 9.031.059 | 2.391.506 | 6.639.553 | |
| Belastingen | 79.419 | 0 | 79.419 | |
| Inkomensoverdrachten | 8.345 | 0 | 8.345 | |
| Storting voorzieningen | 473.829 | 0 | 473.829 | |
| Afschrijvingen | 1.290.376 | 0 | 1.290.376 | |
| Toegerekende rente | 330.534 | 0 | 330.534 | |
| Baten | | | | |
| Huren en pachten | -3.630 | 0 | -3.630 | |
| Overige goederen en diensten | -700.370 | -305.378 | -394.992 | |
| Onttrekkingen reserves | 0 | 0 | 0 | |
| | | -35.963.587 | | |
| Toegerekende apparaatskosten | | | 11.396.087 | 24.567.500 |
| | | | -19.895.324 | |
| Doorbelasting overhead | | | | 19.895.324 |
| | | | | |
| Totaal | 44.462.824 | 0 | 0 | 44.462.824 |

**Toelichting op de kostenverdeelstaat 2007**

De provinciale begroting bevat per programma en daarbinnen per doelstelling de lasten en baten. De meeste lasten en baten zijn direct aan deze doelstellingen toe te rekenen. Voor een aantal (voornamelijk) lasten kan dit niet. Dit betreft de kosten van het provinciale apparaat (de apparaatskosten), waarin de kosten van het provinciaal personeel, de daaraan gerelateerde indirecte kosten en uiteindelijk ook de kosten van indirecte producten verrekend worden. Deze worden eerst verzameld per organisatieonderdeel en op basis van ingeschatte mate van inspanning aan de doelstellingen toegerekend. Deze verzameling van apparaatskosten en toerekening aan doelstellingen wordt vastgelegd in de zogenoemde kostenverdeelstaat.

Het startpunt van de kostenverdeelsystematiek wordt gevormd door de kostenplaatsen, waarop in eerste instantie alle kosten verzameld worden. Kostenplaatsen zijn als zodanig te onderscheiden organisatorische en daarop te herleiden eenheden, waar kosten primair worden beheerst door de verantwoordelijke manager. Er is een beperkt aantal kostenplaatsen. Deze zijn te vinden in de kostenverdeelstaat. De op de kostenplaatsen verzamelde apparaatskosten worden doorberekend naar de interne producten en de externe doelstellingen (programmaonderdelen) van de organisatie. Dit is gebeurd door het totaal van de salarissen en sociale lasten per kostenplaats op basis van geschatte inzet toe te rekenen aan deze producten en doelstellingen. Die toerekening is afgeleid van de urencalculaties van de medewerkers voor 2007. Zoals gebruikelijk is daarbij uitgegaan van interne rekentarieven per functieschaal, waarmee de geschatte ureninzet wordt vermenigvuldigd.
Een gedeelte van de apparaatskosten is min of meer persoonsgebonden; dit zijn enkele door de manager te beïnvloeden “materiële apparaatskosten”, zoals reis- en verblijfkosten, dienst- en schutkleding etc. Deze materiële apparaatskosten zijn toegerekend door middel van een algemene opslag. De kosten van interne producten bestaan uit toegerekende apparaatskosten en overige kosten, zoals bijvoorbeeld afschrijvings- en onderhoudskosten van gebouwen. Het totaal van de kosten van de interne producten wordt door middel van een opslag toegerekend aan de apparaatskosten die rechtstreeks naar de externe doelstellingen worden toegeschreven.
Daarbij worden enkele uitzonderingen gemaakt. Oud-leden gedeputeerde staten, voormalig personeel, 55+’ers, SNN/NHI en tot op zekere hoogte de “buitendienst” van de Productgroep WK zijn niet verhoogd met de opslag voor interne producten. Daaraan ligt de gedachte ten grondslag dat bij deze uitzonderingen een relatie ontbreekt tussen de salariskosten en de interne producten van de provincie.
In de gehanteerde systematiek bedraagt de opslag voor interne producten - met uitsluiting van de hiervoor genoemde uitzonderingen - voor 2007 91,29% op de direct aan externe doelstellingen toegerekende apparaatskosten. Daarbij moet gezegd worden dat dit percentage weliswaar een kengetal is, maar dat dit daarmee geen bedrijfseconomische norm oplevert. Het gaat om een intern verrekenmechanisme met als doel te komen tot een goede toerekening van interne kosten, zoals het BBV die voorschrijft.

## Paragraaf 2.6. Verbonden partijen

### Algemeen

Deze paragraaf schenkt aandacht aan de verbonden partijen van de provincie Drenthe, conform het BBV. In het BBV wordt onder "verbonden partijen" verstaan: een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft. Voor wat betreft het financieel belang wordt verwezen naar de paragraaf Weerstandsvermogen.

Een bestuurlijk belang betekent dat de provincie op enigerlei wijze zeggenschap heeft, hetzij omdat de provincie een zetel in het bestuur heeft, hetzij omdat ze mee kan stemmen. Een financieel belang houdt in dat de provincie middelen ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in geval van faillissement. Voorts heeft de provincie een financieel belang indien financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de provincie.

De verbonden partijen voeren beleid uit, dat de provincie ook (gedeeltelijk) zelf had kunnen uitvoeren. Daarom blijft de provincie verantwoordelijkheid dragen voor het bereiken van de doelstellingen die door de verbonden partijen worden beoogd en die veelal onderdeel vormen van de elders in deze begroting gepresenteerde programma's. Deze verantwoordelijkheid uit zich zowel op het beleidsmatige als het budgettaire vlak en is de ratio achter het voortaan opnemen van deze paragraaf in begroting en jaarverslag.

Om PS in staat te stellen hun kaderstellende en controlerende taken uit te voeren, wordt hierna aangegeven in welke verbonden partijen de provincie bestuurlijk én financieel participeert en van welke vorm van verbondenheid er sprake is (rechtspersoon, gemeenschappelijke regeling en dergelijke). Per verbonden partij is voorts vermeld onder welk programma de beleidsmatige doelstellingen vallen, die door de deelname in deze partij worden nagestreefd.
Indien ervoor is gekozen om samen te werken in een privaat- in plaats van een publiekrechtelijke vorm, liggen hieraan in de regel redenen van risicomijding ten grondslag. In geval van privaatrechtelijk samenwerkingsverband is het financiële risico dat de provincie loopt namelijk beperkt tot de geldelijke inbreng.

Het begrip 'verbonden partijen' houdt in dat participaties in NV's, BV's, v.o.f.'s, commanditaire vennootschappen en gemeenschappelijke regelingen hieronder vallen. Ook stichtingen en verenigingen kunnen onder de verbonden partijen vallen, indien de provincie een zetel in het bestuur heeft en financiële risico's loopt. Een stichting of vereniging die jaarlijks subsidie krijgt, maar waaraan geen andere financiële verplichtingen zitten met een juridische afdwingbaarheid door derden is geen verbonden partij. Een eventuele morele verplichting tot betaling in geval van problemen kan het wel verstandig maken de stichting of vereniging in de paragraaf Weerstandsvermogen op te nemen. Indien de provincie een aanzienlijk bestuurlijk, maar geen financieel belang heeft, kan dit belang in het desbetreffende programma genoemd worden. Naast de hiervoor genoemde participaties maken ook deelnemingen, waarbij de provincie aandelen heeft in een NV of BV, deel uit van de verbonden partijen.

In het BBV wordt over de verbonden partijen voorgeschreven dat in de begroting in een aparte paragraaf ten minste aandacht moet worden geschonken aan:
- de visie op verbonden partijen in relatie tot de realisatie van de doelstellingen van de programma's die zijn opgenomen in de begroting;
- de beleidsvoornemens omtrent de verbonden partijen.

Met andere woorden: Wat willen we met deze partijen? Hoe past de uitvoering van de taken binnen onze provinciale programma's ? Hoe dragen zij bij aan het uitvoeren van het door de provincie gewenste beleid?

### Nota bestuursfuncties

In oktober 2001 is de Nota bestuursfuncties uit 1992 herijkt. In de nota wordt vooral ingegaan op de bestuurlijke functies die door GS of leden van PS (of in hun opdracht door provinciale ambtenaren of op hun verzoek of aanbeveling door derden) kunnen worden vervuld bij de verschillende rechtsvormen, zoals vennootschappen, gemeenschappelijke regelingen en stichtingen. Voor wat de vervulling van deze bestuursfuncties in navolgende organisaties betreft wordt verwezen naar deze nota.

## Verbonden partijen

### I. Begroting: Programma 1.2, Interprovinciale samenwerking

**Missie**
Door interprovinciale samenwerking een slagvaardige provinciale organisatie

**Doelstelling: interprovinciaal overleg**
Bevordering van een goede positionering van de provincie via interprovinciale samenwerking in IPO en SNN.

**A. Privaatrechtelijke rechtspersoon**
*Vereniging IPO*
Het IPO is omgezet van een gemeenschappelijke regeling naar een vereniging. De vereniging behartigt onder andere het belang van het uitwisselen van kennis en ervaring en het bundelen van deskundigheid van de deelnemende provincies.
Het IWV is een bestuurscommissie van het IPO. De taken die het behartigt liggen op het terrein van arbeidsvoorwaarden.

**B. Gemeenschappelijke regelingen**
*1. SNN*
De provincies Groningen, Fryslân en Drenthe hebben hun bestuurlijke krachten sinds 1992 gebundeld in het SNN. In SNN-verband ontwikkelt het Noorden gezamenlijk beleid en onderhandelt met het kabinet over zaken die het hele Noorden aangaan. Kerntaak is het versterken van de ruimtelijk-economische structuur van Noord-Nederland. Het gezamenlijk beleid van het Noorden is omschreven in het programma Kompas voor het Noorden.
*2. BANN*
De gemeenschappelijke regeling had, voordat deze is aangepast, tot doel de behartiging van het bestuursdienstonderwijs in Noord-Nederland. Het bestuursonderwijs is geprivatiseerd. De gemeenschappelijke regeling is in stand gebleven om de eventuele verplichtingen ten opzichte van voormalig personeel na te kunnen komen.
*3. De Noordelijke Rekenkamer*
De Provinciewet verplicht elke provincie tot het instellen van een rekenkamer of het organiseren van een rekenkamerfunctie. Ook bestaat de mogelijkheid tot een gemeenschappelijke rekenkamer, waar alle provincies, met uitzondering van Zeeland, voor gekozen hebben. Drenthe, Fryslân en Groningen hebben de Noordelijke Rekenkamer ingesteld.

Naast de Provinciewet, waarin een aantal voorwaarden is geformuleerd, is er ook een Gemeenschappelijke Regeling De Noordelijke Rekenkamer, waarin nadere bepalingen zijn opgenomen. Niet alleen zijn deze meer toegespitst op de concrete feitelijke situatie, maar er is ook een aantal voorzieningen getroffen waardoor de Rekenkamer haar taken in een onafhankelijke positie kan uitoefenen.

Het doel van de Rekenkamer is om vanuit een onafhankelijke positie PS te ondersteunen in de kaderstellende en controlerende rol. Dit gebeurt door onderzoek te doen naar het gevoerde bestuur waarbij de vraag naar doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid centraal staat.
*4. OV-bureau Groningen-Drenthe*
Het OV-bureau Groningen-Drenthe is een samenwerkingsverband van de provincie Groningen, de provincie Drenthe en de gemeente Groningen. Het is een openbaar lichaam, dat wordt aangestuurd door een dagelijks en een algemeen bestuur, bestaande uit gedeputeerden en wethouders van de betrokken geledingen. Doel van de gemeenschappelijke regeling is het ontwikkelen, organiseren en beheren het openbaar vervoer in geheel Groningen en Drenthe.

### II. Begroting: Programma 3.0, Verkeer

**Missie**
Mobiliteit mogelijk maken.

**Privaatrechtelijk rechtspersoon**
*GAE*
Het doel van de vennootschap is de uitoefening van het luchthavenbedrijf, waaronder met name de aanleg, het onderhoud, de ontwikkeling en de exploitatie van het lucht-

haventerrein. Op dit moment zijn er geen private aandeelhouders. De statuten sluiten de mogelijkheid daartoe echter niet uit.
Bij GAE is minder sprake van een openbaar taakkarakter. Het in stand nhouden van de luchthaven is van grote betekenis voor de infrastructuur. Uit het doel van de vennootschap, zoals in de statuten omschreven, komt dit aspect niet of nauwelijks naar voren. De provincie heeft een aanmerkelijk financieel belang in GAE. De uitoefening van de rechten als aandeelhouder en verstrekker van financiële middelen kan voldoende mogelijkheden bieden voor beïnvloeding en toezicht. Het commissariaat wordt vervuld door een derde.

## III. Begroting: Programma 5.1, Bodem

### Programmadoelstelling 35205, Beheer van afvalstoffen

#### Privaatrechtelijke rechtspersoon

*LMA*

Het doel van de Stichting LMA is om alle meldingen te registreren van binnenlandse transporten van gevaarlijk afval, bedrijfsafval en scheepsafval. De Stichting LMA stelt deze gegevens beschikbaar aan de overheid ten behoeve van de handhaving, beleid en vergunningverlening. Deze taken worden ten behoeve van de provincies en het Rijk (Ministerie van VROM) uitgevoerd. Een deel van deze taken geschiedt op grond van het bepaalde in de Wet milieubeheer. Het doel en de taken van de stichting betreffen een stuk verlengd rijks- en provinciaal bestuur.

#### Bestuursrechtelijke rechtspersoon

*Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe*

Het fonds heeft tot doel de werkzaamheden en taken te vervullen die de Wm in artikel 15.47 voorschrijft of mogelijk maakt. Het fonds beheert de uit de opbrengsten van de nazorgheffing verkregen middelen, dat nodig is om de eeuwigdurende nazorg van de onder de wet vallende gesloten stortplaatsen te waarborgen.

## IV. Begroting: Programma 7.0, Economie

#### Missie

Het Drents economisch beleid heeft als missie het bevorderen van een duurzame economische ontwikkeling en het scheppen van werk voor alle inwoners van Drenthe. Hierbij richten wij ons op activiteiten die gericht zijn op de vraagzijde (het bedrijfsleven) en op de aanbodzijde (de beroepsbevolking). Concreet betekent dit:

- het behoud van bestaande werkgelegenheid en het scheppen van nieuwe banen;
- een hogere participatie op de arbeidsmarkt, met extra aandacht voor hen die in een achterstandssituatie verkeren.

#### Privaatrechtelijke rechtspersonen

*1. NOM*

De vennootschap heeft tot doel een bijdrage te leveren aan de verbetering van de sociaal-economische structuur en de werkgelegenheid in de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe. Dit wordt gestalte gegeven door de financiering van bedrijven door middel van het verwerven van aandelen en het verstrekken van achtergestelde leningen. Dit gebeurt bij zowel nieuwe bedrijven als bestaande bedrijven. De provincie is aandeelhouder van de NOM.

*2. Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie*

Een van de doelen van de Stichting Leerstoel Regionale Economie is het vergroten van de aandacht voor de economische problematiek van Noord-Nederland. Door het verrichten van voor Noord-Nederland belangrijke onderzoeken, de organisatie van symposia en de samenwerking met provinciale afdelingen economie geeft zij invulling hieraan.
Er is een nauwe aansluiting met de programmalijn uit het Collegeprogramma werk, onderwijs en kennisinfrastructuur. Centraal in deze lijn staat de Drentse ambitie om deze collegeperiode een werkgelegenheids- en werkloosheidsontwikkeling te realiseren die gunstig afsteekt ten opzichte van het nationale beeld. De uitvoering van het huidige regionale beleid en de continuering hiervan na 2006 zijn hierbij belangrijke aandachtspunten. De activiteiten van de Stichting Regionale Leerstoel sluiten nauw hierop aan.

*3. Stichting DBL*

De Stichting DBL heeft tot doel het stimuleren van economische activiteiten, werkgelegenheid en bedrijvigheid in de provincie Drenthe. De uitvoering hiervan wordt door de NOM verricht.

## V. Begroting: Programmadoelstelling 37202

**Openbaar belang nutsfuncties**

**Doelstelling:**
Klanten een veilige en ongestoorde levering van energie kunnen garanderen tegen aanvaardbare tarieven. Veilige waterlevering tegen aanvaardbare prijzen.

**Privaatrechtelijke rechtspersonen**
*1. NV Essent*
In het "oude" nutsbedrijf Essent heeft de provincie Drenthe 2,28 % van de aandelen. Sinds de vorming van Essent uit EDON en PNEM/MEGA heeft Drenthe geen commissaris meer in het bedrijf. Wel ontvangt de provincie dividend en heeft zij een stem in de aandeelhoudersvergadering. De meeste aandeelhouders streven naar verkoop van hun aandelen. Op dit moment is dat nog niet toegestaan maar de financiering van de Zuiderzeelijn zal door Drenthe moeten worden gefinancierd uit een deel van de verkoopopbrengst. De rol van de aandeelhouders is in de afgelopen jaren beperkt als gevolg van sterk regulerend wetgeving.
*2. WMD*
Het betreft hier een vennootschap die tot doel heeft de zorg voor en de instandhouding van de (drink)watervoorziening in haar verzorgingsgebied. Alleen de provincie Drenthe en de gemeenten in deze provincie kunnen aandeelhouder zijn.
De WMD is een vennootschap die vooral een publiek belang moet dienen. Evenals met andere nutsbedrijven het geval is geweest, ontwikkelt ook de WMD zich steeds meer in de richting van een bedrijf dat, niet alleen zelf maar ook via dochterondernemingen, marktgericht werkt. Deze ontwikkeling zal kritisch worden gevolgd.

## VI. Begroting: Programma 8.2, Cultuur

**Doelstelling: 38308 Onvoltooid verleden tijd**
Behoud en ontwikkeling cultureel erfgoed

**Privaatrechtelijke rechtspersoon**
*Stichting Drents Plateau*
De Stichting Drents Plateau is opgericht om de activiteiten te bundelen op het gebied van behoud van culturele waarden, met name op het gebied van landschaps-, dorps- en stadsschoon, monumenten, archeologie, musea, regionale geschiedenis, cultuurtoerisme en (moderne) architectuur. De provincie Drenthe is naast de Vereniging van Drentse Gemeenten en de Stichting Het Drentse Welstandstoezicht medeoprichter van de stichting.
Drents Plateau is een belangrijk instrument voor de uitvoering van provinciaal beleid. Het geeft uitvoering aan een aantal wettelijke taken van de provincie (en gemeente) op het gebied van monumentenzorg en archeologie. In het provinciaal beleid heeft cultuurhistorie een belangrijke plek. Drents Plateau zet zich in voor een goede infrastructuur op het gebied van erfgoed en architectuur in Drenthe. De stichting ondersteunt en stimuleert overheden en instellingen in Drenthe om in hun beleid rekening te houden met cultuurhistorie en architectuur. Instrumenten hiervoor zijn:
- onderzoek en advies
- uitvoering (subsidieregelingen, gemeentelijke monumententaken)
- voorlichting en educatie

### Ontwikkelingen
De gemeenschappelijke regeling IZR is in verband met de inwerkingtreding van de Zorgverzekeringswet op 1 januari 2006 opgeheven.

## Paragraaf 2.7. Paragraaf Grondbeleid

Op grond van artikel 26 van het BBV 2004 dient de begroting een uiteenzetting te bevatten over het grondbeleid. De provincie Drenthe voert geen (actief) grondbeleid. Wel worden naar behoefte, in relatie tot wegwerkzaamheden, soms stukjes grond aangekocht. Voorts merken wij op dat de realisering van de EHS een afspraak is in het convenant IPO-LNV. Een van de instrumenten voor realisatie van de EHS is verwerving van begrensde natuurgebieden en bestaande natuurgebieden; de provincie realiseert deze aankopen door particuliere terreinbeheerderende natuurbeschermingsorganisaties (Natuurmonumenten en “Het Drentse Landschap”) hiervoor een aankoopsubsidie te verstrekken. De provincie heeft een regiefunctie als het gaat om de uitvoering van het EHS-beleid, maar koopt zelf geen grond.

# II. Financiële begroting

# II.1. Overzicht van baten en lasten, tevens Meerjarenraming 2007-2010

| 1.0 Provinciale Staten | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 2.699.781 | 3.324.649 | 2.974.479 | 3.089.611 | 3.159.079 | 3.221.447 |
| Baten | 19.948 | - | - | - | - | - |
| Saldo | 2.679.833 | 3.324.649 | 2.974.479 | 3.089.611 | 3.159.079 | 3.221.447 |

| 1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 5.118.109 | 4.550.136 | 4.873.905 | 5.106.475 | 5.243.391 | 5.363.589 |
| Baten | 20.170 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Saldo | 5.097.939 | 4.538.136 | 4.861.905 | 5.094.475 | 5.231.391 | 5.351.589 |

| 1.2 Interprovinciale samenwerking | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 1.718.225 | 1.301.860 | 1.335.241 | 1.375.199 | 1.417.037 | 1.446.617 |
| Baten | 9.750 | 34.000 | 34.000 | 34.000 | 34.000 | 34.000 |
| Saldo | 1.708.475 | 1.267.860 | 1.301.241 | 1.341.199 | 1.383.037 | 1.412.617 |

| 2.0 Openbare orde en veiligheid | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 633.194 | 832.648 | 802.792 | 840.845 | 861.518 | 879.446 |
| Baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 633.194 | 832.648 | 802.792 | 840.845 | 861.518 | 879.446 |

| 3.0 Verkeer | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 11.752.370 | 12.821.844 | 15.175.964 | 18.039.419 | 20.402.140 | 21.118.521 |
| Baten | 4.398.134 | 4.486.836 | 4.111.725 | 4.111.725 | 4.111.725 | 4.111.725 |
| Saldo | 7.354.236 | 8.335.008 | 11.064.239 | 13.927.694 | 16.290.415 | 17.006.796 |

| 3.1 Beheer en onderhoud | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 22.911.464 | 26.949.854 | 20.888.047 | 21.006.661 | 20.765.799 | 21.023.550 |
| Baten | 9.648.041 | 5.067.868 | 4.712.681 | 4.763.187 | 4.814.319 | 4.874.008 |
| Saldo | 13.263.423 | 21.881.986 | 16.175.366 | 16.243.474 | 15.951.480 | 16.149.542 |

| 3.2 Vervoer | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 21.701.397 | 19.553.493 | 18.563.116 | 18.569.381 | 18.574.525 | 18.579.578 |
| Baten | 20.922.343 | 18.881.252 | 18.000.000 | 18.000.000 | 18.000.000 | 18.000.000 |
| Saldo | 779.054 | 672.241 | 563.116 | 569.381 | 574.525 | 579.578 |

| 4.0 Waterhuishouding | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 2.746.152 | 3.228.941 | 3.234.529 | 3.336.591 | 3.405.499 | 3.460.683 |
| Baten | 742.550 | 796.605 | 796.605 | 796.605 | 794.035 | 794.035 |
| Saldo | 2.003.602 | 2.432.336 | 2.437.924 | 2.539.986 | 2.611.464 | 2.666.648 |

| 5.0 Milieu algemeen | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 2.057.855 | 3.260.589 | 2.389.337 | 2.616.040 | 2.671.831 | 2.722.775 |
| Baten | 46.727 | 305.706 | - | - | - | - |
| Saldo | 2.011.128 | 2.954.883 | 2.389.337 | 2.616.040 | 2.671.831 | 2.722.775 |

| 5.1 Bodem | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 7.750.175 | 8.333.264 | 12.538.754 | 7.887.840 | 8.824.230 | 8.913.298 |
| Baten | 4.052.336 | 4.952.300 | 9.376.580 | 4.894.240 | 5.156.176 | 5.000.760 |
| Saldo | 3.697.839 | 3.380.964 | 3.162.174 | 2.993.600 | 3.668.054 | 3.912.538 |

| 5.2 Vergunningverlening en handhaving milieubeheer | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 4.598.802 | 7.178.164 | 5.862.899 | 5.931.494 | 6.081.723 | 6.211.347 |
| Baten | 48.485 | 1.914.664 | 358.378 | 358.378 | 358.378 | 358.378 |
| Saldo | 4.550.317 | 5.263.500 | 5.504.521 | 5.573.116 | 5.723.345 | 5.852.969 |

| 6.0 Landelijk gebied | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 1.020.121 | 873.927 | 806.009 | 840.874 | 860.293 | 876.976 |
| Baten | 168.850 | 93.289 | 48.190 | 48.190 | 48.190 | 48.190 |
| Saldo | 851.271 | 780.638 | 757.819 | 792.684 | 812.103 | 828.786 |

| 6.1 Natuur | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 5.088.888 | 4.462.095 | 3.735.144 | 3.782.261 | 3.849.321 | 3.911.126 |
| Baten | 662.125 | 557.644 | 470.666 | 451.756 | 432.845 | 413.934 |
| Saldo | 4.426.763 | 3.904.451 | 3.264.478 | 3.330.505 | 3.416.476 | 3.497.192 |

| 6.2 Plattelandsbeleid | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 9.480.345 | 12.579.101 | 12.467.592 | 11.659.730 | 11.111.844 | 11.295.769 |
| Baten | 1.188.162 | 2.386.439 | 1.612.718 | 1.413.571 | 700.718 | 700.718 |
| Saldo | 8.292.183 | 10.192.662 | 10.854.874 | 10.246.159 | 10.411.126 | 10.595.051 |

| 7.0 Economie | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 7.204.648 | 7.139.107 | 8.027.032 | 6.593.516 | 4.073.365 | 4.149.711 |
| Baten | 267.665 | 6.120.830 | 4.029.360 | 4.031.930 | 4.034.440 | 4.037.090 |
| Saldo | 6.936.983 | 1.018.277 | 3.997.672 | 2.561.586 | 38.925 | 112.621 |

| 7.1 Toerisme en recreatie | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 3.336.386 | 1.390.522 | 787.587 | 816.081 | 838.375 | 859.821 |
| Baten | 345.887 | 190.135 | - | - | - | - |
| Saldo | 2.990.499 | 1.200.387 | 787.587 | 816.081 | 838.375 | 859.821 |

| 7.2 Landbouw | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 255.132 | 306.654 | 292.052 | 305.763 | 313.353 | 319.857 |
| Baten | 24.946 | 27.803 | - | - | - | - |
| Saldo | 230.186 | 278.851 | 292.052 | 305.763 | 313.353 | 319.857 |

| 8.05 Ontwikkeling CWZ-beleid | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 929.862 | 1.333.885 | 506.999 | 525.761 | 537.000 | 546.799 |
| Baten | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | 929.862 | 1.333.885 | 506.999 | 525.761 | 537.000 | 546.799 |

| 8.06 Opgroeien | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 25.377.066 | 29.056.262 | 27.785.672 | 27.468.483 | 26.340.581 | 25.804.897 |
| Baten | 24.629.162 | 27.962.338 | 26.752.130 | 26.439.278 | 25.648.589 | 25.097.564 |
| Saldo | 747.904 | 1.093.924 | 1.033.542 | 1.029.205 | 691.992 | 707.333 |

| 8.07 Werken en leren | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 303.049 | 600.368 | 388.891 | 432.374 | 236.715 | 242.145 |
| Baten | 5.105 | - | - | - | - | - |
| Saldo | 297.944 | 600.368 | 388.891 | 432.374 | 236.715 | 242.145 |

| 8.08 Wonen en leefomgeving | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 2.492.932 | 1.805.835 | 1.582.871 | 1.302.675 | 1.004.775 | 1.029.881 |
| Baten | 26.258 | 1.800 | 1.800 | 1.800 | 1.800 | 1.800 |
| Saldo | 2.466.674 | 1.804.035 | 1.581.071 | 1.300.875 | 1.002.975 | 1.028.081 |

| 8.09 Participatie | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 5.401.848 | 5.591.373 | 5.518.396 | 5.109.678 | 4.990.807 | 5.120.637 |
| Baten | 141.498 | 113.455 | 113.455 | 113.455 | 113.455 | 113.455 |
| Saldo | 5.260.350 | 5.477.918 | 5.404.941 | 4.996.223 | 4.877.352 | 5.007.182 |

| 8.10 Parels van Drenthe | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 18.882.617 | 21.448.672 | 21.898.653 | 22.102.246 | 21.051.677 | 21.281.830 |
| Baten | 5.658.838 | 2.354.324 | 2.427.295 | 1.697.527 | 1.188.876 | 1.177.749 |
| Saldo | 13.223.779 | 19.094.348 | 19.471.358 | 20.404.719 | 19.862.801 | 20.104.081 |

| 9.0 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 2.584.258 | 2.627.725 | 3.748.477 | 3.874.649 | 3.944.526 | 6.441.657 |
| Baten | 99.568- | - | - | - | - | - |
| Saldo | 2.683.826 | 2.627.725 | 3.748.477 | 3.874.649 | 3.944.526 | 6.441.657 |

| 9.1 Volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 9.035.435 | 8.144.700 | 7.796.755 | 5.590.465 | 4.786.437 | 4.805.074 |
| Baten | 5.181.491 | 3.158.517 | 3.140.111 | 2.802.338 | 3.298.929 | 3.298.929 |
| Saldo | 3.853.944 | 4.986.183 | 4.656.644 | 2.788.127 | 1.487.508 | 1.506.145 |

| 0.0 Financiering en algemene dekkingsmid-delen - Voor bestemming resultaat | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 1.269.037 | 11.154.547 | 6.762.511 | 9.760.799 | 10.778.071 | 10.533.044 |
| Baten | 97.231.116 | 107.373.502 | 109.928.058 | 111.960.356 | 115.606.127 | 118.511.886 |
| Saldo | 95.962.079- | 96.218.955- | 103.165.547- | 102.199.557- | 104.828.056- | 107.978.842- |

| 0.0 Financiering en algemene dekkingsmid-delen - Na bestemming resultaat | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten programma's | 176.349.148 | 199.850.215 | 190.743.704 | 187.964.911 | 186.123.912 | 190.160.075 |
| Totaal baten programma's | 175.340.019 | 186.791.307 | 185.925.752 | 181.930.336 | 184.354.602 | 186.586.221 |
| Saldo lasten en baten programma's | 1.009.129 | 13.058.908 | 4.817.952 | 6.034.575 | 1.769.310 | 3.573.854 |
| | | | | | | |
| Bijdragen aan reserves | 16.570.051 | 8.708.891 | 4.336.987 | 4.618.932 | 4.736.124 | 2.273.685 |
| Bijdragen van reserves | 23.965.977 | 21.767.799 | 9.154.939 | 10.653.507 | 6.505.434 | 5.847.539 |
| Saldo onttrekking aan reserves | 7.395.926- | 13.058.908- | 4.817.952- | 6.034.575- | 1.769.310- | 3.573.854- |
| Saldo na bestemming | 6.386.797- | - | - | - | - | - |

# II.2. Verklaring aanmerkelijke verschillen

De bedragen opgenomen in het overzicht van baten en lasten, tevens meerjarenraming 2007–2010, geven in sommige gevallen aanmerkelijke verschillen te zien. Hiervoor is een aantal oorzaken aan te wijzen, waarvan we hier de voornaamste noemen.

- Bepaalde begrotingsjaren bevatten incidentele uitgaven.
- Voor aanvang van de opstelling van de nieuwe meerjarenraming vindt een actualisatie plaats van de te verwachten ureninzet van het personeel. Dit leidt er in vele gevallen toe dat de posten Apparaatskosten ten opzichte van de vorige meerjarenraming soms aanzienlijke verschillen te zien geven.
- Elk jaar worden de boekwaarden van de financieel nog niet afgesloten investeringen geactualiseerd. Samen met de in de Voorjaarsnota vastgestelde en ten opzichte van de vorige meerjarenraming gewijzigde uitgangspunten, in casu de te hanteren rentepercentages, leidt dit tot geactualiseerde kapitaallasten van deze investeringen.
- In de Meerjarenraming 2007–2010 zijn de besluiten verwerkt die zijn genomen naar aanleiding van de Voorjaarsnota 2006. De gevolgen hiervan zijn opgenomen in het hierna volgende hoofdstuk II.4, Nieuw beleid en ombuigingen/verhoging inkomsten per programma.

# II.3. Incidentele lasten en baten

In de Meerjarenraming 2007-2010 zijn incidentele lasten en baten opgenomen. Onder incidentele lasten en baten worden in dit geval verstaan de in de jaren 2007, 2008 en 2009 geraamde lasten en baten. In tegenstelling tot voorgaande jaren zijn in onderstaande overzichten alle eenmalige lasten en baten opgenomen, dus ook de eenmalige lasten die worden gedekt door bijdragen van derden (veelal Rijk) en door bijdragen van reserves en voorzieningen. Ook deze bijdragen zijn in het overzicht van eenmalige baten verwerkt.

Met inachtneming van het vorenstaande ziet het overzicht van de **eenmalige lasten** er als volgt uit.

| Programma | Omschrijving | 2007 | 2008 | 2009 |
|---|---|---|---|---|
| **Bestuurlijke aangelegenheden** | Ongevallenverzekering leden Gedeputeerde Staten | 12.000 | | |
| **Interprovinciale samenwerking** | Kosten secretariaat SNN | 10.000 | | |
| **Bodem** | Bijdrage aan de Voorziening bodemsaneringen | 683.120 | 1.001.703 | |
| **Bodem** | Bijdragen in sanering gasfabriekterreinen | 250.000 | | |
| **Bodem** | Duurzame bollenteelt in Drenthe | 191.000 | | |
| **Vergunningverlening en handhaving Milieubeheer** | Kosten inventarisatie bronnen luchtkwaliteit | 100.000 | | |
| **Vergunningverlening en handhaving Milieubeheer** | Uitvoeringsprogramma externe veiligheid | 100.000 | | |
| **Natuur** | Project vrijwillige weidevogel-bescherming | 24.377 | | |
| **Plattelandsbeleid** | Kosten monitoring gebiedenbeleid | 35.400 | 36.100 | |
| **Plattelandsbeleid** | Leren voor Duurzame ontwikkeling | 150.250 | | |
| **Plattelandsbeleid** | Uitvoering 2e fase relatienotagebieden | 343.839 | | |
| **Plattelandsbeleid** | Kosten Projectbureau Veenkoloniën | 89.000 | | |
| **Plattelandsbeleid** | Pilot inplaatsing melkvee-houderij | 800.000 | 712.853 | |
| **Economie** | Versterking Economische Structuur | 3.323.488 | | |
| **Economie** | Revitalisering bedrijventer-reinen/parkmanagement | 100.000 | 100.000 | |
| **Economie** | Actieprogramma ICT | 750.000 | 750.000 | |
| **Economie** | Uitgaven flexibel beleid | | 1.757.108 | |

| Programma | Omschrijving | 2007 | 2008 | 2009 |
|---|---|---|---|---|
| **Ontwikkeling OWZ-beleid** | Ondersteuning achterstandsgroepen | 500.000 | | |
| **Opgroeien** | Project ambulante begelei-ding jeugdzorg in onderwijs | 75.000 | | |
| **Opgroeien** | Sociaal-culturele ontwikkeling | 316.000 | 355.000 | |
| **Werken en leren** | Sociaal-culturele ontwikkeling | 170.000 | 202.000 | |
| **Wonen en leefomgeving** | Totstandkoming multifunctionele centra | 450.000 | | |
| **Wonen en leefomgeving** | Sociaal-culturele ontwikkeling | 195.000 | 325.000 | |
| **Participatie** | Stichting Gered Gereedschap | 2.229 | | |
| **Participatie** | COS Drenthe | 24.809 | | |
| **Participatie** | Ondersteuning mantelzorgers en vrijwilligers | 80.000 | | |
| **Participatie** | Project Drenthe beweegt | 225.000 | | |
| **Participatie** | Hervormde stichting maatschappelijk activerings-werk | 57.356 | | |
| **Participatie** | Provinciaal Gereformeerd Centrum Samenlevings-opbouw | 89.501 | | |
| **Participatie** | Katholiek Steunpunt Drenthe | 50.081 | | |
| **Participatie** | Gewest Drenthe Humanitas | 48.415 | | |
| **Participatie** | Sociaal-culturele ontwikkeling | 228.000 | 248.000 | |
| **Parels van Drenthe** | Bevordering beeldende kunst en vormgeving | 255.600 | 379.444 | |
| **Informatiekanalen** | Beleidsontwikkeling en kwaliteitsbevordering musea | 175.000 | 175.000 | |
| **Informatiekanalen** | Nationaal Hunebed Informatiecentrum | 75.000 | 75.000 | |
| **Informatiekanalen** | Biblioteekvernieuwing; vernieuwingsimpuls | 634.520 | | |
| **Informatiekanalen** | Bibiotheekvernieuwing; 6 miljoen regeling | 160.416 | | |
| **Onvoltooid verleden tijd/ Taligheden** | Sociaal-culturele ontwikkeling | 330.000 | 414.496 | |
| **Het grote publiek** | Projecten cultuureducatie | 250.000 | 250.000 | |
| **Het grote publiek** | Cultuureducatie in primair onderwijs | 57.000 | | |
| **Het grote publiek** | Subsidiëring festivals | 66.624 | 90.751 | 90.751 |
| **Het grote publiek** | Culturele prijzen | | 16.300 | |

| Programma | Omschrijving | 2007 | 2008 | 2009 |
|---|---|---|---|---|
| **Volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing** | Proceskosten stedelijk gebied | 33.000 | | |
| **Volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing** | Onderzoek stedelijk gebied | 25.000 | | |
| **Volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing** | Pilot stedelijk gebied | 83.000 | | |
| **Volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing** | Uitgaven Vinex-locaties | 123.474 | | |
| **Volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing** | Bijdrage Besluit Locatie-gebonden subsidies | 164.346 | | |
| **Volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing** | Stedelijke Ontwikkeling | 3.000.000 | 1.223.250 | |
| **Financiering en algemene dekkingsmiddelen** | Frictiekosten ombuigingen | 150.000 | 150.000 | |
| **Financiering en algemene dekkingsmiddelen** | Bijdrage aan Reserve infrastructuur | | 224.000 | 251.148 |
| **Financiering en algemene dekkingsmiddelen** | Bijdrage aan Reserve investeringen verkeer en vervoer | 190.704 | | |
| **Financiering en algemene dekkingsmiddelen** | Bijdrage aan Reserve investeringen verkeer en vervoer (regiovisie Groningen-Assen) | 2.437.240 | 2.437.240 | 2.437.240 |

Het overzicht van de **eenmalige baten** ziet er uit als volgt.

| Programma | Omschrijving | 2007 | 2008 | 2009 |
|---|---|---|---|---|
| **Bodem** | Duurzame bollenteelt in Drenthe | 84.000 | | |
| **Plattelandsbeleid** | Leren voor Duurzame ontwikkeling | 112.000 | | |
| **Plattelandsbeleid** | Pilot inplaatsing melkvee-houderij | 800.000 | 712.853 | |
| **Parels van Drenthe** | Bevordering beeldende kunst en vormgeving | 255.600 | 379.444 | |
| **Informatiekanalen** | Bijdrage van Voorziening Noordelijk archeologisch Depot | 50.874 | 52.245 | 10.862 |
| **Informatiekanalen** | Bijdrage provincie Groningen WSF-taken | 94.440 | 94.440 | |
| **Informatiekanalen** | Biblioteekvernieuwing; vernieuwingsimpuls | 634.520 | | |
| **Informatiekanalen** | Bibiotheekvernieuwing; 6 miljoen regeling | 160.416 | | |
| **Het grote publiek** | Cultuureducatie in primair onderwijs | 57.000 | | |

| Programma | Omschrijving | 2007 | 2008 | 2009 |
|---|---|---|---|---|
| **Volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing** | Uitgaven Vinex-locaties | 123.474 | | |
| **Volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing** | Bijdrage Besluit Locatiegebonden subsidies | 164.346 | | |
| **Financiering en algemene dekkingsmiddelen** | Bijdrage van Saldireserve | 2.341.133 | 1.638.654 | 921.393 |
| **Financiering en algemene dekkingsmiddelen** | Bijdrage van Egalisatiereserve uitvoering college-programma | 1.575.000 | 1.575.000 | |
| **Financiering en algemene dekkingsmiddelen** | Bijdrage van Reserve flexibel beleid | 313.119 | 1.871.348 | |
| **Financiering en algemene dekkingsmiddelen** | Bijdrage van Reserve flankerend beleid | 200.000 | 101.112 | |
| **Financiering en algemene dekkingsmiddelen** | Bijdrage van Reserve frictie-kosten ombuigingen | 231.000 | 105.488 | |
| **Financiering en algemene dekkingsmiddelen** | Bijdrage van de Reserve infrastructuur | 3.553 | | |
| **Financiering en algemene dekkingsmiddelen** | Bijdrage van de Reserve inves-teringen verkeer en vervoer | | 2.697.513 | 4.953.611 |
| **Financiering en algemene dekkingsmiddelen** | Bijdrage van Reserve vaarweg Meppel–De Punt | 531.857 | 350.121 | 369.506 |
| **Financiering en algemene dekkingsmiddelen** | Bijdrage van Reserve Zuidoost-Drentse vaar-wegen | 1.010.026 | 790.601 | |
| **Financiering en algemene dekkingsmiddelen** | Bijdrage van Reserve Vitaal platteland | 35.000 | | |
| **Financiering en algemene dekkingsmiddelen** | Bijdrage van Reserve uitvoering 2e fase relatie-notagebieden | 343.839 | | |
| **Financiering en algemene dekkingsmiddelen** | Bijdrage van Reserve sociaal- culturele ontwikkeling | | 39.496 | |
| **Financiering en algemene dekkingsmiddelen** | Bijdrage van de Reserve stedelijke ontwikkeling | 706.000 | 1.223.250 | |

# II.4. Financiële positie en toelichting

## 4.1. Intensiveringen

In het onderstaande overzicht zijn de intensiveringen, zoals deze voortvloeien uit de Voorjaarsnota's 2004, 2005 en 2006 per programma weergegeven.

| programma | Onderwerp | Bedrag 2007 | Bedrag 2008 | Bedrag 2009 | Bedrag 2010 |
|---|---|---|---|---|---|
| **Verkeer en vervoer** | Extra dotatie Reserve investeringen verkeer en vervoer | 2.200.000 | 2.200.000 | 2.200.000 | 2.200.000 |
| **Beheer en onderhoud** | Bestrijding jacobskruid door wijziging maatregelen | 75.000 | | | |
| **Milieu algemeen** | Uitvoering nota energiebeleid | 250.000 | 250.000 | 250.000 | 250.000 |
| | Voortzetting energiebeleid | 150.000 | 250.000 | 250.000 | 250.000 |
| **Bodembeleid** | Bijdragen in sanering Gasfabriekterreinen | 250.000 | | | |
| **Vergunningverlening en handhaving milieubeheer** | Veiligheid en handhaving Vergunningverlening | 157.500 | | | |
| | Luchtkwaliteitsplan | 100.000 | | | |
| **Plattelandsbeleid** | Instandhouding vitaal platteland | 5.466.500 | 5.048.500 | 5.048.500 | 5.048.500 |
| **Economie** | Renovatie bedrijventerreinen/parkagement | 100.000 | 100.000 | | |
| | Actieprogramma ICT | 750.000 | 750.000 | | |
| | Extra dotatie Reserve versterking economische structuur | 1.720.000 | | | |
| **Cultuur** | Cultuureducatie | 250.000 | 250.000 | | |
| | Cultuurbereik | 300.000 | 300.000 | | |
| | Festivalbeleid | 90.751 | 90.751 | 90.751 | |
| | Ontwikkeling museumbeleid | 350.000 | 350.000 | | |
| | Sociaal evenwicht | 75.000 | | | |
| | Depot Drents Museum | | 262.000 | 362.000 | 362.000 |
| | Uitbreiding noordelijke archiefinspectie | 20.000 | 20.000 | 20.000 | 20.000 |
| **Zorg** | Multifunctionele centra | 450.000 | | | |
| | Dotatie Reserve stedelijke otwikkeling | 2.294.000 | | | |
| | Proceskosten stedelijk gebied | 33.000 | | | |
| | Onderzoek stedelijk gebied | 25.000 | | | |
| | Pilot stedelijk gebied | 83.000 | | | |

| programma | Onderwerp | Bedrag 2007 | Bedrag 2008 | Bedrag 2009 | Bedrag 2010 |
|---|---|---|---|---|---|
| **Financiering en algemene dekkingsmiddelen** | Extra energiekosten | 100.000 | 100.000 | 100.000 | 100.000 |
| | Aansprakelijkheidsverzekering | 6.000 | 6.000 | 6.000 | 6.000 |
| | Formatie bodemsanering en handhaving | 170.000 | 170.000 | 170.000 | 170.000 |
| | Uitbreiding formatie onderzoeksprogramma 217a | 123.000 | | | |
| | Verhoging interne controlecapaciteit | 111.000 | | | |
| | Gevolgen onderzoek functiegebouw fuwaprof | 180.000 | 180.000 | 180.000 | 180.000 |
| | Vergunningverlening milieubeheer | 200.000 | | | |
| | Programma Samen sterker organisatieontwikkeling | 345.000 | 141.000 | 141.000 | 141.000 |
| | Elektronische dienstverlening | 55.000 | 55.000 | 55.000 | 55.000 |
| | Omgevingsvergunning | 89.000 | 89.000 | 89.000 | 89.000 |
| | ICT-apparatuur CAD-stations | 76.000 | 76.000 | 80.000 | 80.000 |
| | Mobiele kantooreenheden huisvesting en bouwkosten | 58.000 | 58.000 | 58.000 | 58.000 |
| **Totaal** | | 16.702.751 | 10.746.251 | 9.100.251 | 9.009.500 |

## 4.2. Bezuinigingen

In de Begroting 2005 zijn ombuigingsmaatregelen en maatregelen ter vergroting van de inkomsten opgenomen. Deze maatregelen zijn inmiddels geïmplementeerd. Hetzelfde geldt voor bezuinigingen op de interne organisatie en de te realiseren ombuigingen op het terrein van inkoop- en aanbestedingsbeleid. In de Voorjaarsnota 2004 zijn bezuinigingen op wettelijke en autonome taken afgesproken. Ook deze bezuinigingen zijn geïmplementeerd.

## 4.3. Investeringen naar nut

Het BBV bepaalt dat bij de raming voor het begrotingsjaar van de financiële gevolgen van het bestaande en nieuwe beleid afzonderlijk aandacht moet worden besteed aan de investeringen. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt in vervangings- en uitbreidingsinvesteringen met een economisch nut en met een maatschappelijk nut. Investeringen met een economisch nut zijn alle investeringen die bijdragen aan de mogelijkheid middelen te verwerven en/of verhandelbaar zijn.

De investeringen zien er de komende jaren op begrotingsbasis als volgt uit.

| | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|
| 1. Vervangingsinvesteringen met een economisch nut | | | | |
| Hard- en software automatisering | 1.517.800 | 1.261.000 | 335.000 | 221.000 |
| | 1.517.800 | 1.261.000 | 335.000 | 221.000 |
| 2. Uitbreidingsinvesteringen met een economisch nut | | | | |
| Huisvestingsbeleidsplan | 8.020.250 | 412.500 | - | - |
| Dienstauto | - | - | 20.000 | - |
| | 8.020.250 | 412.500 | 20.000 | 0 |
| 3. Uitbreidingsinvesteringen met een maatschappelijk nut | | | | |
| Investeringen verkeer en vervoer | 25.434.000 | 22.707.000 | 11.254.000 | 5.205.000 |
| Relatienotagebieden | 816.804 | 816.804 | 816.804 | 816.804 |
| Behoud cultureel erfgoed | 4.900.000 | - | - | - |
| | 31.150.804 | 23.523.804 | 12.070.804 | 6.021.804 |
| **Totaal** | 40.688.854 | 25.197.304 | 12.425.804 | 6.242.804 |

De kapitaallasten van de investeringen verkeer en vervoer komen ten laste van de Reserve infrastructuur en de Reserve investeringen verkeer en vervoer.

**Investeringsprogramma begroting 2007-2010**

| | | | | investeringen | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Progr | Programmaonderdeel | Omschrijving investering | Deelinvesteringen | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
| | **Bestuurlijke aanlegenheden** | | | | | | |
| 1.1 | 31201 - Bestuurlijke aangelegenheden | Facilitaire zaken | Logistiek | | | € 20.000 | |
| | **Veilige bereikbaarheid in een leefbaar drenthe** | | PUP 2007 | | | | |
| 3.0 | 33002 - Opstellen, uitdragen en monitoren prov. Beleid VV | Provinciaal beleid | Opstellen en uitdragen beleid | € 1.350.000 | € 150.000 | | |
| 3.0 | 33003 - Veilige bereikbaarheid in een leefbaar Drenthe | Uitvoering programma bereikbaarheid | Kernzone Groningen-Assen | € 3.802.500 | € 422.500 | | |
| 3.0 | 33003 - Veilige bereikbaarheid in een leefbaar Drenthe | Uitvoering programma bereikbaarheid | Bereikbaarheid Assen | € 2.803.500 | € 311.500 | | |
| 3.0 | 33003 - Veilige bereikbaarheid in een leefbaar Drenthe | Uitvoering programma bereikbaarheid | Bereikbaarheid Emmen | € 7.990.200 | € 887.800 | | |
| 3.0 | 33003 - Veilige bereikbaarheid in een leefbaar Drenthe | Uitvoering programma bereikbaarheid | Bereikbaarheid Hoogeveen | € 973.800 | € 108.200 | | |
| 3.0 | 33003 - Veilige bereikbaarheid in een leefbaar Drenthe | Uitvoering programma bereikbaarheid | Bereikbaarheid Meppel | € 693.000 | € 77.000 | | |
| 3.0 | 33003 - Veilige bereikbaarheid in een leefbaar Drenthe | Uitvoering programma bereikbaarheid | Landelijk Gebied | € 6.165.000 | € 685.000 | | |
| 3.0 | 33003 - Veilige bereikbaarheid in een leefbaar Drenthe | Collectief vervoer | Collectief personenvervoer Noord-Drenthe | € 1.620.000 | € 180.000 | | |
| 3.0 | 33003 - Veilige bereikbaarheid in een leefbaar Drenthe | Collectief vervoer | Collectief personenvervoer Zuid-Drenthe | € 36.000 | € 4.000 | | |
| | | | | € 25.434.000 | € 2.826.000 | | |
| | | | **PUP 2008** | | | | |
| 3.0 | 33002 - Opstellen, uitdragen en monitoren prov. Beleid VV | Provinciaal beleid | Opstellen en uitdragen beleid | | € 1.395.000 | € 155.000 | |
| 3.0 | 33003 - Veilige bereikbaarheid in een leefbaar Drenthe | Uitvoering programma bereikbaarheid | Kernzone Groningen-Assen | | € 1.890.000 | € 210.000 | |
| 3.0 | 33003 - Veilige bereikbaarheid in een leefbaar Drenthe | Uitvoering programma bereikbaarheid | Bereikbaarheid Assen | | € 6.232.500 | € 692.500 | |
| 3.0 | 33003 - Veilige bereikbaarheid in een leefbaar Drenthe | Uitvoering programma bereikbaarheid | Bereikbaarheid Emmen | | € 2.970.000 | € 330.000 | |
| 3.0 | 33003 - Veilige bereikbaarheid in een leefbaar Drenthe | Uitvoering programma bereikbaarheid | Bereikbaarheid Coevorden | | € 112.500 | € 12.500 | |
| 3.0 | 33003 - Veilige bereikbaarheid in een leefbaar Drenthe | Uitvoering programma bereikbaarheid | Bereikbaarheid Hoogeveen | | € 2.376.000 | € 264.000 | |
| 3.0 | 33003 - Veilige bereikbaarheid in een leefbaar Drenthe | Uitvoering programma bereikbaarheid | Bereikbaarheid Meppel | | € 450.000 | € 50.000 | |
| 3.0 | 33003 - Veilige bereikbaarheid in een leefbaar Drenthe | Landelijk Gebied | Landelijk Gebied | | € 2.718.000 | € 302.000 | |
| 3.0 | 33003 - Veilige bereikbaarheid in een leefbaar Drenthe | Collectief vervoer | Collectief personenvervoer Noord-Drenthe | | € 1.737.000 | € 193.000 | |
| | | | | | € 19.881.000 | € 2.209.000 | |
| | | | **PUP 2009** | | | | |
| 3.0 | 33002 - Opstellen, uitdragen en monitoren prov. Beleid VV | Provinciaal beleid | Opstellen en uitdragen beleid | | | € 270.000 | € 30.000 |
| 3.0 | 33003 - Veilige bereikbaarheid in een leefbaar Drenthe | Uitvoering programma bereikbaarheid | Bereikbaarheid Assen | | | € 3.600.000 | € 400.000 |
| 3.0 | 33003 - Veilige bereikbaarheid in een leefbaar Drenthe | Uitvoering programma bereikbaarheid | Bereikbaarheid Hoogeveen | | | € - | € - |
| 3.0 | 33003 - Veilige bereikbaarheid in een leefbaar Drenthe | Landelijk Gebied | Landelijk Gebied | | | € 225.000 | € 25.000 |
| 3.0 | 33003 - Veilige bereikbaarheid in een leefbaar Drenthe | Collectief vervoer | Collectief personenvervoer Zuid-Drenthe | | | € 4.950.000 | € 550.000 |
| | | | | | | € 9.045.000 | € 1.005.000 |

| Progr | Programmaonderdeel | Omschrijving investering | Deelinvesteringen | investeringen | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
| | | | **PUP 2010** | | | | |
| 3.0 | 33003 - Veilige bereikbaarheid in een leefbaar Drenthe | Uitvoering nw programma bereikbaarheid | Schatting ivm nieuw programma | | | | € 4.200.000 |
| | | | | | | | € 4.200.000 |
| | | | Sub-totaal 33002 en 33003 | € 25.434.000 | € 22.707.000 | € 11.254.000 | € 5.205.000 |
| | **Plattelandsontwikkeling** | | | | | | |
| 6.2 | 36002 - Plattelandsontwikkeling | Relatie-notagebieden 2007 | | € 816.804 | € 816.804 | € 816.804 | € 816.804 |
| | **Cultuur** | | | | | | |
| 8.10 | 38304 - Behoud cultureel erfgoed | Musea | | € 4.900.000 | € - | € - | € - |
| | **Bedrijfvoering** | | | | | | |
| 0.0 | Paragraaf Bedrijfsvoering - Automatisering | Hard- en softwaretoepassingen | Informatieplan 2007 | € 1.517.800 | | | |
| 0.0 | Paragraaf Bedrijfsvoering - Automatisering | Hard- en softwaretoepassingen | Informatieplan 2008 | | € 1.261.000 | | |
| 0.0 | Paragraaf Bedrijfsvoering - Automatisering | Hard- en softwaretoepassingen | Informatieplan 2009 | | | € 335.000 | |
| 0.0 | Paragraaf Bedrijfsvoering - Automatisering | Hard- en softwaretoepassingen | Informatieplan 2010 | | | | € 221.000 |
| 0.0 | Paragraaf Bedrijfsvoering - Huisvesting | Facilitaire zaken | Huisvestingsplan | € 8.020.250 | € 412.500 | € - | € - |
| | | **Totaal Investeringsprogramma 2007-2010** | | € 40.688.854 | € 25.197.304 | € 12.425.804 | € 6.242.804 |

## 4.4. Financiering

In de Meerjarenbegroting 2007-2010 zijn de boekwaarden van de onderstaande activa als volgt geraamd.

| Activa | Per 1 jan. 2007 | Per 1 jan. 2008 | Per 1 jan. 2009 | Per 1 jan. 2010 |
|---|---|---|---|---|
| 1a. Materiële activa met een maatschappelijk nut | 57.035.392 | 82.265.661 | 102.280.725 | 105.579.270 |
| 1b. Materiële activa met een economisch nut | 8.155.369 | 16.460.128 | 15.689.765 | 13.487.821 |
| 2a. Financiële activa (deelnemingen) | 854.604 | 854.604 | 854.604 | 854.604 |
| 2b. Financiële activa (bijdragen in activa derden) | 2.768.538 | 3.203.018 | 3.542.680 | 3.786.735 |
| 2c. Financiële activa (versterkte geldleningen) | 41.596.848 | 40.766.685 | 39.939.119 | 39.623.640 |
| Totaal | 110.410.751 | 143.550.096 | 162.306.893 | 163.332.070 |

Voor de financiering van deze activa zijn de volgende geraamde middelen beschikbaar.

| Financieringsmiddelen | Per 1 jan. 2007 | Per 1 jan. 2008 | Per 1 jan. 2009 | Per 1 jan. 2010 |
|---|---|---|---|---|
| 1a. Algemene reserves | 25.850.686 | 21.910.680 | 18.877.817 | 18.143.115 |
| 1b. Bestemmingsreserves | 45.716.744 | 45.533.180 | 44.805.559 | 44.328.806 |
| 1c. Voorzieningen | 6.544.559 | 7.653.959 | 8.763.359 | 9.872.759 |
| 1d. Voorzieningen (middelen van derden) | 6.659.013 | 8.077.940 | 10.309.994 | 10.835.206 |
| 2. Opgenomen langlopende geldleningen | 3.312.596 | 907.560 | 340.335 | - |
| 3. Incidentele financieringsmiddelen | 30.000.000 | 30.000.000 | 30.000.000 | 30.000.000 |
| Totaal | 118.083.598 | 114.083.319 | 113.097.064 | 113.179.886 |

Bovenstaand overzicht is een momentopname van mei 2006. Dit jaar wordt de afkoopsom N34 van ongeveer € 82 miljoen vastgesteld. Het exacte bedrag is nog niet bekend en om die reden niet meegenomen in dit financieringsoverzicht.

Op 27 september 2004 hebben Rijk, VNG, UvW en IPO in een bestuurlijk overleg een akkoord gesloten over de beheersing van het EMU-saldo van de lokale overheden. In dit kader is onder meer afgesproken dat de afzonderlijke lokale overheden vanaf de begroting 2006 het EMU-saldo in hun begroting opnemen. Dit saldo bedraagt voor Drenthe - € 22.473 miljoen. Dit tekort houdt in hoge mate verband met het hoge investeringsniveau in 2006 en 2007.

## 4.5. Stand en verloop van reserves en voorzieningen

Naar aanleiding van de aanbevelingen van de Onderzoekscommissie Reserves en Voorzieningen is dit overzicht veranderd. In het rapport Besparen op reserves wordt een uitgebreidere toelichting op de reserves aanbevolen. In dit overzicht wordt per reserve een toelichting gegeven op de vermeerderingen en verminderingen en de koppeling(en) met de exploitatie vermeld. In het rapport Besparen op reserves wordt ook de aanbeveling gedaan de brutovermeerderingen en -verminderingen in kaart te brengen in plaats van de tot op heden gebruikelijke nettovermeerderingen en -verminderingen. Wat zijn nu de brutovermeerderingen en -verminderingen? Een brutovermeerdering is een normbedrag. Wanneer in de exploitatie niets wordt uitgegeven van het budget, wordt dit bedrag toegevoegd aan de reserve. De brutovermindering is het bedrag dat uit de reserve aan een exploitatieonderdeel wordt toegevoegd en vanaf de exploitatie een bijdrage levert aan de desbetreffende doelstelling. Dit bedrag bestaat uit het normbedrag met een toevoeging of onttrekking aan de reserve. Het normbedrag van de vermeerdering komt op verschillende manieren tot stand. Meestal wordt er bij de instelling van de reserve door uw staten vastgesteld welk bedrag u jaarlijks beschikbaar stelt voor het behalen van de doelstellingen. In sommige gevallen bestaan de vermeerderingen uit inkomsten ten gevolge van een heffing zoals bij de ontgrondingenheffing en de grondwaterheffing. Uw staten stellen dan indirect het normbedrag vast door de hoogte van de heffing vast te stellen. De vermindering is dit jaar nog strikter dan eerdere jaren een door de budgethouder aangegeven verwachting van de verminderingen. De saldi aanvang jaar en einde jaar zijn dezelfde saldi als in de jaarrekening 2005. In de jaarrekening 2005 zijn in sommige gevallen zowel vermeerderingen als verminderingen benoemd. In die gevallen worden er wel nettotellingen gemaakt, maar hebben er ten gevolge van een begrotingswijziging zowel toevoegingen als onttrekkingen lopende het jaar plaatsgevonden.

In navolgend overzicht worden de stand en het verloop van de reserves en voorzieningen weergegeven waarbij onderscheid is gemaakt in:

a. algemene reserves
b. bestemmingsreserves
c. voorzieningen
d. voorzieningen middelen derden

## Algemene reserves

| Naam reserve | Verloop | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 1.01 Saldireserve | Aanvang jaar | 18.219.419 | 8.762.102 | 5.053.930 | 2.712.797 | 1.074.143 | 152.750 |
| | Vermeerdering | 693.798 | 5.776.089 | - | - | - | - |
| | Vermindering | 10.151.187 | 9.484.261 | 2.341.133 | 1.638.654 | 921.393 | - |
| | Einde jaar | 8.762.102 | 5.053.930 | 2.712.797 | 1.074.143 | 152.750 | 152.750 |

Bij de totstandkoming van het Collegeprogramma 2003-2007 is afgesproken dat ter realisatie van het collegeprogramma bovengenoemde verminderingen ter beschikking zijn als algemeen dekkingsmiddel.

| Naam reserve | Verloop | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 1.02 Reserve voor algemene doel-einden | Aanvang jaar | 13.900.701 | 14.178.715 | 14.462.289 | 14.751.535 | 15.046.566 | 15.347.497 |
| | Vermeerdering | 278.014 | 283.574 | 289.246 | 295.031 | 300.931 | 306.950 |
| | Wegens rente | | | | | | |
| | Vermindering | - | - | - | - | - | - |
| | Einde jaar | 14.178.715 | 14.462.289 | 14.751.535 | 15.046.566 | 15.347.497 | 15.654.447 |

| Naam reserve | Verloop | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 1.03 Reserve flexibel beleid | Aanvang jaar | 9.964.051 | 4.204.132 | 2.184.467 | 1.871.348 | - | - |
| | Vermeerdering | 18.500 | - | - | - | - | - |
| | Vermindering | 5.778.419 | 2.019.665 | 313.119 | 1.871.348 | | |
| | Einde jaar | 4.204.132 | 2.184.467 | 1.871.348 | - | - | - |

De Reserve flexibel beleid wordt gebruikt ten behoeve van twee hoofdlijnen uit het Collegeprogramma 2003-2007. In de Voorjaarsnota 2005 is besloten de reserve in 2008 op te heffen. Het is hoogstwaarschijnlijk dat in 2007 veel projecten worden uitgevoerd en er meer middelen dan geraamd worden besteed. Momenteel is nog niet bekend welke projecten wanneer de lopende projecten worden afgerekend. Wanneer met zekerheid kan worden gesteld dat een project in 2007 wordt uitgevoerd worden uw staten door middel van een begrotingswijziging geïnformeerd. Wanneer eind 2008 de middelen niet zijn besteed, komen wij met een voorstel ter besteding van de middelen.

| Naam reserve | Verloop | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 1.04 Egalisatie reserve uitvoering Collegeprogramma | Aanvang jaar | 6.300.000 | 4.725.000 | 3.150.000 | 1.575.000 | - | - |
| | Vermeerdering | - | - | - | - | - | - |
| | Vermindering | 1.575.000 | 1.575.000 | 1.575.000 | 1.575.000 | - | - |
| | Einde jaar | 4.725.000 | 3.150.000 | 1.575.000 | - | - | - |

Bij de totstandkoming van het Collegeprogramma 2003-2007 is afgesproken dat ter realisatie van het collegeprogramma bovengenoemde verminderingen ter beschikking zijn als algemeen dekkingsmiddel.

## Bestemmingsreserves

| Naam reserve | Verloop | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 2.01 Reserve infra-structuur | Aanvang jaar | 562.269 | 1.129.203 | 1.204.134 | 1.200.581 | 1.424.581 | 1.675.729 |
| | Vermeerdering | 1.474.783 | 1.500.976 | 1.427.431 | 1.454.151 | 1.481.138 | 1.495.949 |
| | Vermindering | 907.849 | 1.426.045 | 1.430.984 | 1.230.151 | 1.229.990 | 1.229.828 |
| | Einde jaar | 1.129.203 | 1.204.134 | 1.200.581 | 1.424.581 | 1.675.729 | 1.941.850 |

De vermeerderingen aan deze reserve zijn hoger dan de verwachte verminderingen. De verwachte verminderingen zijn vastgesteld op basis van een geactualiseerde investeringsstaat en staan in programmaonderdeel 33003.

| Naam reserve | Verloop | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 2.02 Reserve investeringen verkeer en vervoer | Aanvang jaar | 10.758.027 | 16.181.492 | 23.663.281 | 27.711.022 | 29.113.410 | 28.343.574 |
| | Vermeerdering wegens rente (6%) | 645.482 | 970.889 | 1.419.797 | 1.662.661 | 1.746.805 | 1.700.614 |
| | Vermeerdering | 5.983.640 | 9.283.860 | 8.420.880 | 8.420.880 | 8.420.880 | 5.983.640 |
| | Vermindering | 1.205.657 | 2.772.960 | 5.792.936 | 8.681.153 | 10.937.521 | 11.570.255 |
| | Einde jaar | 16.181.492 | 23.663.281 | 27.711.022 | 29.113.410 | 28.343.574 | 24.457.573 |

Bij deze reserve zijn er zowel vermeerderingen op basis van de door uw staten vastgestelde normbedragen, als het door uw staten vastgestelde rentepercentage. Daarnaast

zijn bij de vermeerderingen de middelen opgeteld die door de regiovisie vrijvallen. De vermeerdering door de regiovisie bedraagt in 2006 € 3,3 miljoen en in 2007, 2008 en 2009 jaarlijks € 2,437 miljoen. Wat een totale vermeerdering maakt van € 10,611 miljoen. De verwachte verminderingen zijn berekend op basis van een geactualiseerde investeringsstaat en zijn een bijdrage aan programmaonderdeel 33003.

| Naam reserve | Verloop | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 2.03 Reserve wegenbeheer | Aanvang jaar | 0 | 1.484.794 | 556.226 | 556.226 | 556.226 | 556.226 |
| | Vermeerdering | 11.846.611 | 12.042.399 | 11.362.385 | 11.774.517 | 12.197.022 | 12.729.642 |
| | Vermindering | 10.361.817 | 12.970.967 | 11.362.385 | 11.774.517 | 12.197.022 | 12.729.642 |
| | Einde jaar | 1.484.794 | 556.226 | 556.226 | 556.226 | 556.226 | 556.226 |

De vermeerderingen zijn de jaarlijks geïndexeerde normbedragen. De middelen benodigd voor een adequaat wegenbeheer zijn berekend op basis van het meerjare n(groot)onderhoudsplan tot 2020. Uit dat plan blijkt dat in de periode 2003-2018 negatieve saldi zullen optreden. Het BBV verbiedt dat echter. Momenteel is het door de huidige aanbestedingsmarkt mogelijk om met het huidige budget aan de normen te voldoen, zonder dat in de reserve negatieve saldi ontstaan. Indien de markt weer aantrekt, moeten de inhoud van de reserve en de geplande activiteiten die hieruit gedekt moeten worden, in relatie tot het budget wegenbeheer opnieuw bekeken worden.
De verwachte uitgaven op de exploitatie (onderdeel 33104) worden jaarlijks geactualiseerd. Wat extra of minder wordt uitgegeven dan in een raming is aangegeven wordt aan het einde van het jaar uit de reserve aangevuld of in de reserve gestort. De Reserve wegenbeheer heeft ook een functie als buffer om een bovengemiddeld aantal strooibeurten te kunnen uitvoeren. Het streven is elk jaar halverwege december een buffer van ten minste 10 strooibeurten in reserve te hebben, dus minimaal € 140.000,--.

| Naam reserve | Verloop | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 2.04 Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt | Aanvang jaar | 6.432.721 | 7.074.410 | 5.037.933 | 4.506.076 | 4.155.955 | 3.786.449 |
| | Vermeerdering | 3.545.540 | 3.621.912 | 3.407.559 | 3.444.611 | 3.481.993 | 3.517.700 |
| | Vermindering | 2.903.851 | 5.658.389 | 3.939.416 | 3.794.732 | 3.851.499 | 3.517.700 |
| | Einde jaar | 7.074.410 | 5.037.933 | 4.506.076 | 4.155.955 | 3.786.449 | 3.786.449 |

Met behulp van de Brokx-Nat-systematiek wordt jaarlijks het meerjaren(groot)onderhoudsplan bijgesteld, waarin de verwachte uitgaven vastgesteld worden voor het onderhoud aan de vaarweg. Deze verwachte uitgaven vormen de verminderingen die aan programmaonderdeel 33304 worden toegevoegd. In 2009 zal een herziene berekening verschijnen, wat mogelijk effect heeft op de hoogte van de vermeerdering van het budget in 2010 en verdere jaren. Het saldo van de reserve moet tot 2024 toereikend zijn om het totale onderhoud uit te kunnen voeren. Na deze periode stopt de bijdrage voor groot onderhoud van het Rijk en zal de grondslag van de reserve heroverwogen moeten worden. Doordat de afgelopen jaren een aantal grote kunstwerken (sluizen Vries, De Punt en Peelo, Vriezerbrug en de Lokbrug) en bijna duizend meter damwand in Smilde eerder aan groot onderhoud toe waren dan gepland, is het huidige saldo in de reserve krap. Evenals bij het wegenbeheer worden over- of onderschrijdingen op deze vaarweg met de reserve vereffend.

| Naam reserve | Verloop | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 2.05 Reserve beheer Zuidoost-Drentse vaarwegen | Aanvang jaar | 5.140.454 | 5.069.608 | 1.800.627 | 790.601 | - | - |
| | Vermeerdering | 3.458.067 | 3.344.907 | 3.232.326 | 3.299.181 | 3.367.585 | 3.424.748 |
| | Vermindering | 3.528.913 | 6.613.888 | 4.242.352 | 4.089.782 | 3.367.585 | 3.424.748 |
| | Einde jaar | 5.069.608 | 1.800.627 | 790.601 | - | - | - |

De vermeerdering is het jaarlijks geïndexeerd normbedrag. Jaarlijks wordt bepaald wat de verwachte vermindering is. Dat bedrag is het jaarbudget dat in de exploitatie (programmaonderdeel 33305) is opgenomen. De verwachte vermindering voor de aankomende jaren is meer dan het normbedrag om de inhaalslag te realiseren zoals aan uw staten is toegezegd. De huidige raming is op basis van het meerjaren(groot)onderhoudsplan 2006-2009. Een van de aanbevelingen is een actualisatie van deze reserve. Jaarlijks vind een actualisatie plaats van het (groot)onderhoudsplan. Evenals bij het wegenbeheer en de vaarweg Meppel-De Punt worden over- of onderschrijdingen op deze vaarwegen met de reserve vereffend.

| Naam reserve | Verloop | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 2.06 Reserve exploitatie provinciale zandwinplaatsen | Aanvang jaar | 103.521 | 95.458 | 95.458 | 95.458 | 95.458 | 95.458 |
| | Vermeerdering | - | - | - | - | - | - |
| | Vermindering | 8.063 | - | - | - | - | - |
| | Einde jaar | 95.458 | 95.458 | 95.458 | 95.458 | 95.458 | 95.458 |

De provincie bezit nog twee plassen: Brunstingerplas en plas Krimweg. De intentie is om deze te verkopen, waarna deze reserve kan worden opgeheven. Recentelijk is bij de plas Krimweg bodemverontreiniging geconstateerd. Afhankelijk van de onderzoeksresultaten zullen hiervoor maatregelen moeten worden genomen voordat verkoop gerealiseerd kan worden. Op de Brunstingerplas heeft de gemeente Midden-Drenthe voorkeursrecht (ex WRO) gevestigd. Dit maakt verkoop van de Brunstingerplas momenteel ongewenst. Voorlopig zullen alleen de onderzoekskosten van de verontreiniging van de plas Krimweg ten laste van de reserve gebracht worden (2006 ± € 10.000,--). Wanneer meer informatie beschikbaar is worden uw staten geïnformeerd over de verkoop en financiële gevolgen van deze twee plassen.

| Naam reserve | Verloop | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 2.07 Reserve grondwaterheffing | Aanvang jaar | 243.160 | 515.230 | 515.230 | 515.230 | 515.230 | 515.230 |
| | Vermeerdering | 715.526 | 700.000 | 700.000 | 700.000 | 700.000 | 700.000 |
| | Vermindering | 443.456 | 700.000 | 700.000 | 700.000 | 700.000 | 700.000 |
| | Einde jaar | 515.230 | 515.230 | 515.230 | 515.230 | 515.230 | 515.230 |

De vermeerdering van de reserve komt tot stand door inning van de grondwaterheffing. De vermindering is op de lange termijn gelijk aan de geïnde heffing. Wat de exacte jaarlijkse verminderingen zijn is moeilijk in te schatten. Jaarlijks worden de verminderingen aan programmaonderdeel 34401 toegevoegd. Op basis van projectaanvragen worden er middelen uitgegeven. Vooraf is niet in te schatten wat de aanvangsdatum van deze projecten is. Verder kan een beroep op deze reserve worden gedaan als schade ontstaan is ten gevolge van het wijzigen van een vergunning of als de veroorzaker van de schade niet bekend is. De grondwaterbrief die uw staten jaarlijks ontvangen geeft naast een indicatie van het tarief voor het aankomende jaar ook een verantwoording van de projecten die het afgelopen jaar zijn uitgevoerd.

| Naam reserve | Verloop | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 2.08 Reserve uitoefenen bestuursdwang | Aanvang jaar | 320.149 | 243.774 | 193.774 | 193.774 | 193.774 | 193.774 |
| | Vermeerdering | 0 | 0 | - | - | - | |
| | Vermindering | 76.375 | 50.000 | - | - | - | |
| | Einde jaar | 243.774 | 193.774 | 193.774 | 193.774 | 193.774 | 193.774 |

Voor de uitoefening van bestuursdwang is geen structureel budget in de exploitatie opgenomen. De verwachte vermeerderingen zijn die bedragen die worden teruggevorderd na het uitoefenen van bestuursdwang. Deze zijn niet in te schatten. De verwachte verminderingen zijn niet in te schatten en om die reden gelijk gehouden aan de verwachte vermeerderingen.

| Naam reserve | Verloop | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 2.09 Reserve Nationaal Milieubeleidsplan | Aanvang jaar | 759.299 | 649.829 | 399.829 | 399.829 | 399.829 | 399.829 |
| | Vermeerdering | 355.000 | 355.000 | 365.000 | 377.000 | 385.000 | 392.000 |
| | Vermindering | 464.470 | 605.000 | 365.000 | 377.000 | 385.000 | 392.000 |
| | Einde jaar | 649.829 | 399.829 | 399.829 | 399.829 | 399.829 | 399.829 |

De meerjarige vermindering is gelijkgesteld aan de meerjarige vermeerdering.
De meerjarige vermeerdering is een normbudget. Dit budget wordt besteed aan apparaatskosten en aan projecten op programmaonderdeel 35003. Momenteel vindt een actualisatie van de reserve vanaf 2007 plaats. Uw staten worden over de uitkomsten geïnformeerd.

| Naam reserve | Verloop | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 2.10 Reserve monitoring voormalige stortplaatsen | Aanvang jaar | 871.439 | 800.564 | 750.563 | 750.563 | 750.563 | 750.563 |
| | Vermeerdering | | 0 | - | - | - | |
| | Vermindering | 70.875 | 50.000 | - | - | - | |
| | Einde jaar | 800.564 | 750.563 | 750.563 | 750.563 | 750.563 | 750.563 |

De middelen in deze reserve zijn via een heffing geïnd. Deze middelen zijn gelabeld, dit is vastgelegd in de zogenoemde Leemtewet. Momenteel worden deze heffingen niet meer geïnd. In periode 1999 tot 2005 is een onderzoek uitgevoerd naar de milieu-hygiënische situatie en eventuele risico's op en nabij deze voormalige stortplaatsen. Dit jaar wordt dit project (NaVoS) afgerond en wordt een uitvoeringsprogramma opgesteld voor de uit te voeren vervolgmaatregelen. In 2007 worden uw staten nader geïnformeerd over de verwachte kosten voor de herstelmaatregelen en het opheffen van eventuele risico's en het herstel van de afdeklaag. De kosten hiervan zullen vele malen groter zijn dan het bedrag dat nu in deze reserve beschikbaar is.

| Naam reserve | Verloop | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 2.11 Reserve ontgrondingenheffing | Aanvang jaar | 70.594 | 117.037 | 137.037 | 135.692 | 134.347 | 133.002 |
| | Vermeerdering | 57.788 | 31.345 | 10.000 | 10.000 | 10.000 | 10.000 |
| | Vermindering | 11.345 | 11.345 | 11.345 | 11.345 | 11.345 | 11.345 |
| | Einde jaar | 117.037 | 137.037 | 135.692 | 134.347 | 133.002 | 131.657 |

Op grond van artikel 21f Ontgrondingenwet hebben uw staten een heffing ingesteld op het ontgronden van bouwgrondstoffen. Dit jaar wordt de wet gewijzigd waardoor de inkomsten jaarlijks sterk zullen dalen. De te verwachten inkomsten zijn dan jaarlijks € 10.000,--. De verwachte uitgaven zijn naast de € 11.345,-- aan apparaatskosten op dit moment niet te ramen. Om die reden zijn er naast de apparaatskosten nog geen uitgaven geraamd. De verwachting is dat er vanwege compensatie naar de omgeving in verband met de nieuwe zandwinning in Zuidwest-Drenthe voor € 80.000,-- een beroep op deze reserve zal worden gedaan. In welk jaar dit zal plaatsvinden is nog niet exact aan te geven.

| Naam reserve | Verloop | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 2.12 Reserve uitvoering 2e fase Relatienota | Aanvang jaar | 934.209 | 743.839 | 343.839 | - | - | - |
| en natuurontwikkelingsbeleid | Vermeerdering | 0 | - | - | - | - | - |
| | Vermindering | 190.370 | 400.000 | 343.839 | - | - | - |
| | Einde jaar | 743.839 | 343.839 | 0 | - | - | - |

De geplande fasering van drie jaar loopt min of meer volgens planning. De realisatie per 1 juni 2006 is meer dan de realisatie over geheel 2005. De realisatie vindt plaats in de exploitatie op onderdeel 36005. De verwachting is dat eind 2007 de reserve is uitgeput.

| Naam reserve | Verloop | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 2.13 Reserve uitvoering SOL | Aanvang jaar | 239.324 | 56.331 | - | - | - | - |
| | Vermeerdering | 273.338 | 273.338 | 273.338 | 273.338 | 273.338 | 273.338 |
| | Vermindering | 456.331 | 329.669 | 273.338 | 273.338 | 273.338 | 273.338 |
| | Einde jaar | 56.331 | 0 | - | - | - | - |

De verwachting is dat dit jaar alle middelen worden onttrokken aan de reserve. De meerjarenraming geeft een besteding van het beschikbare budget in het desbetreffende jaar weer omdat het niet is toegestaan meer uit te geven dan het saldo van de reserve.

| Naam reserve | Verloop | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 2.14 Reserve versterking economische structuur | Aanvang jaar | 1.313.523 | 3.586.566 | 2.483.078 | 879.590 | 879.590 | 879.590 |
| | Vermeerdering | 2.538.081 | 1.896.512 | 1.896.512 | 176.512 | 176.512 | 176.512 |
| | Vermindering | 265.038 | 3.000.000 | 3.500.000 | 176.512 | 176.512 | 176.512 |
| | Einde jaar | 3.586.566 | 2.483.078 | 879.590 | 879.590 | 879.590 | 879.590 |

De vermeerdering van de reserve voor 2007 bestaat uit de € 1,7 miljoen die in de Voorjaarsnota 2005 beschikbaar is gesteld en de structurele toevoeging van € 176.512,--. De verwachte vermindering is een van de dekkingsmiddelen van de programmalijn WOK en het noordelijk Kompas-programma.
In het kader van de WOK, het huidige Kompas-programma en het nieuwe Europese en Rijksprogramma zijn voldoende projecten onderhanden.

| Naam reserve | Verloop | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 2.15 Reserve kosten flankerend beleid | Aanvang jaar | 932.306 | 554.000 | 301.112 | 101.112 | - | |
| | Vermeerdering | 139.898 | 142.700 | 145.550 | 148.460 | - | - |
| | Vermindering | 518.204 | 395.588 | 345.550 | 249.572 | | - |
| | Einde jaar | 554.000 | 301.112 | 101.112 | - | - | - |

Deze reserve dekt de maatregelen die worden getroffen ter voorkoming van onvrijwillige werkloosheid. De trend is dat meer middelen worden besteed dan de jaarlijkse toevoeging aan de reserve. Tot 2008 kan dit worden opgevangen door de reserve.

| Naam reserve | Verloop | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 2.16 Risicoreserve BTW-compensatie-fonds | Aanvang jaar | 5.798.627 | 5.209.913 | 4.979.913 | 4.979.913 | 4.979.913 | 4.979.913 |
| | Vermeerdering | 0 | 0 | - | - | - | - |
| | Vermindering | 588.714 | 230.000 | - | - | - | - |
| | Einde jaar | 5.209.913 | 4.979.913 | 4.979.913 | 4.979.913 | 4.979.913 | 4.979.913 |

Het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft toegezegd in de voorjaarscirculaire uitspraken te doen over de uitkomsten van het Cebeon-onderzoek en de verwachte verandering van het provinciefonds. De verspreiding van de voorjaarscirculaire is echter uitgesteld tot de zomer. Momenteel is er geen inschatting te maken van de verwachte verloop van de reserve. Wanneer de uitkomsten van het Cebeon-onderzoek worden gepresenteerd zullen wij uw staten nader informeren.

| Naam reserve | Verloop | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 2.17 Reserve frictiekosten ombui-gingen | Aanvang jaar | 450.000 | 547.488 | 336.488 | 105.488 | - | - |
| | Vermeerdering | 140.000 | 150.000 | 150.000 | 150.000 | - | - |
| | Vermindering | 42.512 | 361.000 | 381.000 | 255.488 | - | - |
| | Einde jaar | 547.488 | 336.488 | 105.488 | - | - | - |

De reserve dekt de niet-voorziene kosten bij ombuigingen. Wat de exacte uitgaven zijn is onbekend. In 2008 moeten de ombuigingen gerealiseerd zijn. Wanneer middelen nog niet zijn besteed, volgt er een voorstel aan uw staten ter besteding van de middelen.

| Naam reserve | Verloop | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 2.18 Reserve stede-lijke ontwikkeling | Aanvang jaar | - | 1.694.000 | 1.929.250 | 1.223.250 | | |
| | Vermeerdering | 2.294.000 | 2.294.000 | 2.294.000 | - | | |
| | Vermindering | 600.000 | 2.058.750 | 3.000.000 | 1.223.250 | | |
| | Einde jaar | 1.694.000 | 1.929.250 | 1.223.250 | - | - | - |

De Reserve stedelijke ontwikkeling is ingesteld is ter ondersteuning van de programmalijn stad. De toevoeging aan de reserve is jaarlijks het budget dat in de voorjaarsnota 2005 ter beschikking is gesteld. De geplande onttrekking voor 2006 is iets minder dan het jaarlijks budget. Naast de verplichtingen die zijn aangegaan voor 2006 is er een reservering à € 2.000.000,--. Dit bedrag is gereserveerd naar aanleiding van een bestuurlijk overleg met de gemeente Coevorden over een provinciale bijdrage in het realiseren van het Centrumplan. Het kunnen beschikken over het geld wacht op het obstakelvrij zijn van het plan. Of deze procedure in 2006 is afgerond is de vraag, vandaar dat deze onttrekking wordt geraamd voor het jaar 2007. De verwachting is dat in 2008 de laatste middelen worden besteed. Wanneer dit niet het geval is, volgt een nieuw voorstel ter besteding van de middelen.

| Naam reserve | Verloop | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 2.19 Reserve stimulering vitaal platteland | Aanvang jaar | 0 | 949.476 | 949.476 | 949.476 | 949.476 | 949.476 |
| | Vermeerdering | 5.050.000 | 5.218.000 | 5.468.000 | 5.050.000 | 5.050.000 | 5.050.000 |
| | Vermindering | 4.100.524 | 5.218.000 | 5.468.000 | 5.050.000 | 5.050.000 | 5.050.000 |
| | Einde jaar | 949.476 | 949.476 | 949.476 | 949.476 | 949.476 | 949.476 |

De Reserve stimulering vitaal platteland is ter ondersteuning van de programmalijn landelijk gebied. Bij deze reserve worden de vermeerderingen niet automatisch in de reserve gestort, maar worden de middelen in principe in het desbetreffende jaar via de exploitatie besteed. Alleen die middelen die niet in het betreffende jaar worden besteed worden toegevoegd aan de reserve. Momenteel is niet aan te geven of het exacte jaarbudget wordt besteed. Om die reden wordt in deze meerjarenraming uitgegaan van besteding van het normbudget. De verwachte onttrekkingen worden inzichtelijk gemaakt op programma 6.2 plattelandsbeleid; prestatie 3600505 bijdragen instandhouding vitaal platteland.

| Naam reserve | Verloop | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 2.20 Reserve sociale en culturele ontwik-keling | Aanvang jaar | 0 | 39.495 | 39.495 | 39.495 | - | - |
| | Vermeerdering | 95.000 | 1.160.000 | 1.239.000 | 1.505.000 | - | - |
| | Vermindering | 55.505 | 1.160.000 | 1.239.000 | 1.544.495 | - | - |
| | Einde jaar | 39.495 | 39.495 | 39.495 | 0 | - | - |

De reserve is gekoppeld aan de budgetten van de Contourennota Mensen in het middelpunt voor de periode 2005- 2008. Uw staten hebben vastgesteld dat de middelen sociaal-culturele ontwikkeling van de Contourennota Mensen in het middelpunt worden besteed aan de vijf programmalijnen opgroeien, werken en leren, wonen en leefomgeving, participatie en parels van Drenthe. De programmaonderdelen zijn benoemd bij Welzijn; programma 8. Hierbij moet worden opgemerkt dat de vermeerderingen niet automatisch in de reserve worden gestort, maar in principe in het desbetreffende jaar worden besteed. Alleen die middelen die niet in de exploitatie worden besteed worden toegevoegd aan de reserve. Door de koppeling met de reserve zijn de middelen zonder jaargrenzing (ontschotting) in te zetten in de periode 2005-2008. In 2008 wordt een nieuwe kadernota door uw staten vastgesteld. Wij verwachten dat de laatste middelen in dat jaar worden besteed aan het huidige beleid. Aan het eind van de periode dient de reserve nihil te zijn. Wanneer dit niet het geval is, zullen wij uw staten opnieuw een voorstel omtrent de besteding van de middelen voorleggen.

Welke middelen sociaal-culturele ontwikkeling per jaar beschikbaar zijn voor de verschillende programmalijnen is op prestatieniveau inzichtelijk gemaakt en kunt u nalezen bij de volgende prestaties. Prestatie 3880280 van programma 8.06 Opgroeien, prestatie 3810280 van programma 8.07 Werken en leren, prestatie 3850380 van programma 8.08 Wonen en leefomgeving, prestatie 3840880 van programma 8.09 Participatie, prestatie 3830880 van programma 8.10 Parels van Drenthe.
Stand en verloop van voorzieningen

| Naam voorziening | Verloop | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Voorziening spaarregeling compensatieverlof | Aanvang jaar | 1.064.115 | 958.039 | 958.039 | 958.039 | 958.039 | 958.039 |
| | Vermeerdering | - | - | - | - | - | - |
| | Vermindering | 106.076 | - | - | - | - | - |
| | Einde jaar | 958.039 | 958.039 | 958.039 | 958.039 | 958.039 | 958.039 |

De voorziening heeft als doel de financiële risico's die ontstaan bij het sparen voor de spaarregeling compensatieverlof op te vangen. Zoals u in het rapport Besparen op reserves heeft kunnen lezen is het met de huidige manier van berekenen niet mogelijk een meerjarenraming te verlenen.

| | Verloop | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Voorziening groot onderhoud provincie-huis | Aanvang jaar | 802.792 | 958.077 | 958.077 | 958.077 | 958.077 | 958.077 |
| | Vermeerdering | 351.930 | 351.930 | 351.930 | 351.930 | 351.930 | 351.930 |
| | Vermindering | 196.645 | 351.930 | 351.930 | 351.930 | 351.930 | 351.930 |
| | Einde jaar | 958.077 | 958.077 | 958.077 | 958.077 | 958.077 | 958.077 |

De vermeerderingen aan deze reserve zijn vastgesteld op basis van een meerjarig onderhoudsplan voor de periode 2001-2010. Destijds heeft een extern bureau alle verwachte onderhoudskosten in kaart gebracht. Momenteel worden er verschillende onderhoudswerkzaamheden met het oog op het huisvestingsplan uitgesteld. Een voorbeeld van twee investeringen die zijn uitgesteld, maar nog niet afgesteld zijn, zijn de reserveringen ad € 570.000,-- voor vloerbedekking en ad € 160.000,-- voor verlichting.

| Naam voorziening | Verloop | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Voorzieningkapitaal-lasten kunstwerken | Aanvang jaar | 2.218.800 | 3.328.200 | 4.437.600 | 5.547.000 | 6.656.400 | 7.765.800 |
| | Vermeerdering | 1.109.400 | 1.109.400 | 1.109.400 | 1.109.400 | 1.109.400 | 1.109.400 |
| | Vermindering | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Einde jaar | 3.328.200 | 4.437.600 | 5.547.000 | 6.656.400 | 7.765.800 | 8.875.200 |

In totaal zijn er 150 civieltechnische kunstwerken (viaducten, bruggen en sluizen) in het beheer van de provincie Drenthe, waaronder 46 beweegbare bruggen. Doordat het overgrote deel hiervan tussen 1955 en 1980 is aangelegd, zullen vele hiervan tussen 2040 en 2070 vervangen moeten worden. In 2002 heeft men berekend dat de vervangingskosten naar verwachting € 561 miljoen zullen bedragen. Om deze investering te kunnen dekken, is indertijd een voorziening ingesteld waar jaarlijks € 1.109.400,-- in wordt gestort, dat voldoende is om de annuïteitlasten te waarborgen.

| | Verloop | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Voorziening groot onderhoud museum | Aanvang jaar | 178.683 | 190.843 | 190.843 | 190.843 | 190.843 | 190.843 |
| | Vermeerdering | 121.899 | 121.899 | 121.899 | 121.899 | 121.899 | 121.899 |
| | Vermindering | 109.739 | 121.899 | 121.899 | 121.899 | 121.899 | 121.899 |
| | Einde jaar | 190.843 | 190.843 | 190.843 | 190.843 | 190.843 | 190.843 |

Evenals het provinciehuis wordt bij het Drents Museum sinds 2002 gewerkt met een meerjarenonderhoudsplanning voor de gebouwen van het Drents museum. De planning beslaat een periode van 10 jaar. Voor de aankomende jaren is het niet ondenkbaar dat de planning zal worden gewijzigd waardoor de voorziening zal stijgen of dalen. Momenteel is een wijziging nog niet te voorzien, waardoor er is gekozen de hoogte van de voorziening op het huidige niveau te handhaven.

## Stand en verloop voorzieningen middelen derden

| Naam voorziening | Verloop | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Voorziening spaar-hypotheken | Aanvang jaar | 1.402.496 | 1.553.962 | 1.740.790 | 1.937.566 | 2.144.286 | 2.361.949 |
| | Vermeerdering wegens rente | 63.112 | 69.928 | 78.336 | 87.190 | 96.493 | 106.288 |
| | Vermeerdering | 117.369 | 116.900 | 118.440 | 119.530 | 121.170 | 124.610 |
| | Vermindering | 29.015 | - | - | - | - | - |
| | Einde jaar | 1.553.962 | 1.740.790 | 1.937.566 | 2.144.286 | 2.361.949 | 2.592.847 |

De voorziening is in het leven geroepen om de gespaarde middelen van medewerkers met een spaarhypotheek te beheren. De afgelopen jaren zijn er veel spaarhypotheken verstrekt. De aflossing vindt pas aan het einde van de looptijd plaats. Verwachting is dat de aankomende jaren de onttrekking aan de reserve miniem is en de hoogte van de voorziening blijft toenemen.

| Naam voorziening | Verloop | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Voorziening jeugd-hulpverlening | Aanvang jaar | 959.697 | 831.087 | 293.892 | 9.497 | 37.954 | 66.411 |
| | Vermeerdering | 24.695.638 | 25.677.046 | 25.648.589 | 25.648.589 | 25.648.589 | 25.648.589 |
| | Vermeerdering wegens rente | 28.457 | 28.457 | 28.457 | 28.457 | 28.457 | 28.457 |
| | Vermindering | 24.824.248 | 26.214.241 | 25.961.441 | 25.648.589 | 25.648.589 | 25.648.589 |
| | Einde jaar | 831.087 | 293.892 | 9.497 | 37.954 | 66.411 | 94.868 |

De voorziening Jeugdhulpverlening wordt gevoed door middelen van derden. Deze uitkeringen worden ontvangen van de Ministeries van VWS en Justitie en worden verplicht besteed aan het programma 8.06 met name de doelstellingen 1 en 2. In de Voorjaarsnota 2006 is een bedrag van € 500.000,-- beschikbaar gesteld om de toename van justitiemaatregelen bij het Bureau Jeugdzorg te kunnen uitvoeren. Wat de verwachte hoogte van de voorziening in 2007 en volgende jaren wordt is niet aan te geven. Reden hiervoor is de fluctuerende zorgvraag. Hoewel voortdurend oplopend is de verwachting dat ergens een punt wordt bereikt waarop de zorgvraag afneemt. Tot dat moment loopt met name het Ministerie van Justitie achter met de financiering van de door de rechter uitgesproken maatregelen. De gevraagde zorg wordt vergoed uit de voorziening. In het jaarlijks Uitvoeringsprogramma opgroeien worden uw staten hierover geïnformeerd.

| Naam Voorziening | Verloop | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Voorziening bodem-saneringen | Aanvang jaar | 505.523 | 574.266 | 1.155.610 | 2.067.963 | 3.293.239 | 2.620.187 |
| | Vermeerdering | 3.004.218 | 3.171.400 | 7.354.400 | 2.941.400 | 3.040.400 | 3.040.400 |
| | Vermindering | 2.935.475 | 2.590.056 | 6.442.047 | 1.716.124 | 3.713.452 | 3.558.036 |
| | Einde jaar | 574.266 | 1.155.610 | 2.067.963 | 3.293.239 | 2.620.187 | 2.102.551 |

De vermeerderingen van de voorziening bodemsanering bestaan uit verwachte bijdragen van het Rijk en gemeenten. De verwachte vermeerderingen zijn aan fluctuaties onderhevig. Momenteel blijven bijvoorbeeld de inkomsten van gemeenten, ten gevolge van een wetswijziging, achter ten opzichte van de raming. Of de vermindering van inkomsten een tijdelijke schommeling is of een structurele vermindering is nog niet inzichtelijk en om die reden niet meegenomen in deze meerjarenraming. De verminderingen aan de reserve zijn gelijk aan de programmakosten/totale lasten op exploitatie bodemsanering: 35202.

| Naam voorziening | Verloop | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Voorziening grond-kosten VINEX-locaties | Aanvang jaar | 1.048.332 | 615.193 | 165.881 | 42.407 | 42.407 | 42.407 |
| | Vermeerdering | 27.263- | - | - | - | - | - |
| | Vermindering | 405.876 | 449.312 | 123.474 | - | - | - |
| | Einde jaar | 615.193 | 165.881 | 42.407 | 42.407 | 42.407 | 42.407 |

Eind 2004 is de periode 1995-2004, VINEX 1, afgesloten met een accountantscontrole. Het saldo van deze periode is € 450.847,-- positief. Dit positieve saldo is inbegrepen in het saldo eind 2005 van € 615.193,--. Er loopt nog een discussie met het ministerie om dit saldo ook ten gunste te laten komen van Emmen. Medio september komt hier uitsluitsel over. Er is in 2005 zoveel gebouwd in Emmen dat dit saldo geheel benut gaat worden.

| Naam Voorziening | Verloop | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Voorziening locatie-gebonden subsidies | Aanvang jaar | - | - | - | - | - | |
| | Vermeerdering | - | 164.346 | 164.346 | 164.346 | 164.346 | |
| | Vermindering | - | 164.346 | 164.346 | 164.346 | 164.346 | |
| | Einde jaar | - | - | - | - | - | |

Voor de periode 2005-2009 heeft VROM per jaar ca € 260.000,-- toegezegd (€ 252.840,--). Hiervoor maakt het ministerie elk jaar € 164.346,-- als voorschot aan de provincie over. Als Emmen volledig aan de taakstelling voldoet, wordt ook het restant ad € 88.494,-- uitgekeerd. Zo niet, dan wordt een navenant lager bedrag aan de provincie overgemaakt. De verwachting is dat het voorschot jaarlijks kan worden uitgekeerd aan de gemeente Emmen. In hoeverre de verdere inkomsten kunnen worden doorgesluisd is moeilijk aan te geven.

| Naam voorziening | Verloop | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Voorziening stads- en dorpsvernieuwing | Aanvang jaar | 0 | - | - | - | - | - |
| | Vermeerdering | 300.094 | 200.000 | - | - | - | - |
| | Vermindering | 300.094 | 200.000 | - | - | - | - |
| | Einde jaar | - | - | - | - | - | - |

In verband met de introductie Wet stedelijke vernieuwing zijn na 2000 geen middelen meer weggezet maar alleen lopende financiële verplichtingen afgehandeld. Het restant van de voorziening is eind 2004 verdeeld door het aangaan van verplichtingen. Het niet realiseren of goedkoper realiseren van projecten kan inhouden dat de gelden terug-vloeien. Deze bedragen zijn moeilijk in te schatten.

| Naam voorziening | Verloop | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Voorziening stede-lijke vernieuwing | Aanvang jaar | 1.497.160 | 322.742 | 371.550 | 403.185 | 427.091 | 443.217 |
| | Vermeerdering wegens rente | 69.073 | 48.808 | 31.635 | 23.906 | 16.126 | 16.500 |
| | Vermeerdering | 3.426.490 | 2.509.205 | 2.852.291 | 2.802.338 | 3.298.929 | 3.299.000 |
| | Vermindering | 4.669.980 | 2.509.205 | 2.852.291 | 2.802.338 | 3.298.929 | 3.299.000 |
| | Einde jaar | 322.742 | 371.550 | 403.185 | 427.091 | 443.217 | 459.717 |

Het totale budget voor ISV II bedraagt € 13.120.327,-- voor de periode 2005 tot en met 2009. Grotendeels is dit budget gereserveerd voor de vier programmagemeenten: Coevorden (€ 1.443.235,--), Assen (€ 3.870.496,--), Meppel (€ 2.033.650,--) en Hoogeveen (€ 2.755.268,--). Voor de uitvoering van het IVS II-programma hebben de gemeenten een MOP opgesteld. Deze MOP's vormen het programma van de stedelijke ontwikkeling voor de desbetreffende steden. Verder wordt in deze MOP's bepaald hoe het ISV-geld over een periode van 4 jaar wordt besteed. Coevorden besteedt het gehele budget aan het centrumplan voor Coevorden en Meppel besteedt een groot gedeelte van het budget aan de projecten Haveltermade en Het Vledder. Hoogeveen en Assen verdelen het budget over verschillende projecten in de stad. Het overige gedeelte van het budget (€ 3.017.775,--) is bestemd bij de overige gemeenten in Drenthe (zogenaamde projectgemeenten). Voor deze gemeenten is de uitkering van het ISV gebaseerd op individuele projecten in plaats van een programma.

| Naam voorziening | Verloop | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Voorziening BDU | Aanvang jaar | 497.189 | 751.407 | 721.811 | 845.500 | 972.282 | 1.102.233 |
| | Vermeerdering wegens rente | 214.928 | 18.785 | 18.045 | 21.138 | 24.307 | 27.556 |
| | Bijdrage Rijk | 3.742.000 | 22.105.000 | 22.105.000 | 22.105.000 | 22.105.000 | 22.105.000 |
| | Vermindering | 3.702.710 | 22.153.381 | 21.999.356 | 21.999.356 | 21.999.356 | 21.999.356 |
| | Einde jaar | 751.407 | 721.811 | 845.500 | 972.282 | 1.102.233 | 1.235.433 |

Door het Rijk wordt een totaalbijdrage gedaan inzake de BDU van jaarlijks circa € 22,1 miljoen. Deze bijdrage wordt besteed aan openbaar vervoer € 18.000.000,--, gedrag € 600.000,--, vervoersmanagement € 34.000,-- en infrastructurele werken € 3.471.000,--. Bijdragen die terug worden ontvangen omdat projecten niet zijn doorgegaan of goedkoper uitvallen, worden gestort in de voorziening, om zo bij een volgende bestedingsronde weer ingezet te worden. Het Rijk geeft jaarlijks aan hoeveel rente er toegerekend moet worden aan deze voorziening.

| Naam voorziening | Verloop | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Voorziening interim-regeling duurzaam veilig | Aanvang jaar | 28.237 | 27.793 | - | | | |
| | Vermeerdering | 601 | - | - | - | - | - |
| | Vermindering | 1.045 | 27.793 | - | - | - | - |
| | Einde jaar | 27.793 | - | - | - | - | - |

In 2006 zullen projecten uitgevoerd worden, waarna in 2007 met het Rijk wordt afgerekend. Daarna kan de voorziening worden afgesloten.

| Naam voorziening | Verloop | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Voorziening open-baar vervoer | Aanvang jaar | 5.831.462 | 2.622.984 | 1.807.307 | 1.852.490 | 1.898.802 | 1.946.272 |
| | Vermeerdering wegens rente | 0 | 65.575 | 45.183 | 46.312 | 47.470 | 48.657 |
| | Vermeerdering | 17.713.865 | - | - | - | - | - |
| | Vermindering | 20.922.343 | 881.252 | - | - | - | - |
| | Einde jaar | 2.622.984 | 1.807.307 | 1.852.490 | 1.898.802 | 1.946.272 | 1.994.929 |

In 2005 bestaat de vermeerdering van inkomsten uit ontvangsten vanuit de BDU 2005, de gelden die bestemd zijn voor het openbaar vervoer, hetgeen tot uitdrukking komt in de vermindering. Vanaf 2006 lopen deze vermeerderingen en verminderingen via de voorziening BDU. Het saldo van de voorziening openbaar vervoer wordt ingezet voor projecten die gestart zijn voor 2005 en die, zoals gepland, gefinancierd worden vanuit de oude Rijksbijdrageregeling openbaar vervoer.

| Naam voorziening | Verloop | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Voorziening sane-ringsmaatregelen industrielawaai | Aanvang jaar | 1.636.656 | 1.540.968 | - | - | - | - |
| | Vermeerdering | 0 | 0 | - | - | - | - |
| | Vermindering | 0 | 1.540.968 | - | - | - | - |
| | Einde jaar | 1.540.968 | 0 | - | - | - | - |

Verwacht wordt dat het totaal nog beschikbare bedrag in 2006 volledig zal worden besteed.

| Naam voorziening | Verloop | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Voorziening beel-dende kunst | Aanvang jaar | 10.640 | 134.484 | 123.844 | 123.844 | - | - |
| | Vermeerdering | 255.600 | 255.600 | 255.600 | 255.600 | - | - |
| | Vermindering | 131.756 | 266.240 | 255.600 | 379.444 | - | - |
| | Einde jaar | 134.484 | 123.844 | 123.844 | - | - | - |

Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap stelt voor de periode 2005-2008 jaarlijks een bedrag van € 255.600,-- beschikbaar voor de beeldende kunst en vormgeving. Een bedrag van € 255.600,-- is beschikbaar voor beeldende kunst en vormgeving. Een bedrag van € 167.700,-- is gereserveerd voor kunstopdrachten, tentoonstellingen, manifestaties en initiatieven. € 40.000,-- is gereserveerd voor pilotprojecten in gemeenten om te experimenteren met planvorming en toepassing van beeldende kunst in openbare ruimte. € 30.000,-- is beschikbaar voor de ondersteuningsfunctie van het CBK. Wanneer de middelen in 2008 niet zijn besteed, moeten ze worden terugbetaald aan het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

| Naam voorziening | Verloop | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Voorziening noor-delijk archeologisch depot | Aanvang jaar | 240.127 | 163.514 | 113.983 | 63.109 | 10.863 | - |
| | Vermeerdering | | 137.650 | 140.400 | 143.210 | 146.070 | - |
| | Vermindering | 76.613 | 187.181 | 191.274 | 195.456 | 156.933 | - |
| | Einde jaar | 163.514 | 113.983 | 63.109 | 10.863 | - | - |

De vermeerdering van deze reserve komt tot stand door een jaarlijkse bijdrage van de drie noordelijke provincies. De verminderingen van deze voorziening zijn voor de afronding van het project Erfgoed bereikbaar en het project Nuis. De structurele kosten die het onderhoud van het noordelijk archeologisch depot met zich meebrengt laat een stijgende lijn zien. Tot en met 2008 kunnen de kosten worden opgevangen door de opgebouwde voorziening.

# II.5. Toelichting op belangrijke ontwikkelingen

**Uitkering Provinciefonds**

In de Begroting 2007 is rekening gehouden met de Algemene Uitkering van het Provinciefonds zoals deze is berekend in de zogenaamde junicirculaire 2006. Wij zetten de beleidslijn voort om uit voorzichtigheidsprincipe 75% in te houden voor de behoedzaamheidsreserve. Wij nemen dus aan dat wij 25% terugontvangen. Dit is voorzichtig, maar naar onze mening verantwoord. Dit betekent dat voor het jaar 2007 en volgende jaren € 0,75 miljoen per jaar minder aan Algemene Uitkering verantwoord wordt dan aangegeven in de junicirculaire. Ook is in de Begroting 2007 rekening gehouden met uitgaven die voortvloeien uit de overheveling van geoormerkte gelden voor archeologische monumentenzorg (Valletta). Voor onze provincie betekent dat structurele middelen van € 159.000,-- waartegenover even hoge uitgaven staan. De specificatie van de algemene uitkering op basis van de junicirculaire 2006 luidt als volgt.

**Meerjarenperspectief algemene uitkering provinciefonds junicirulaire 2006**

| Verdeling Algemene Uitkering | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|
| Inwoners | 9.916.425 | 9.877.670. | 9.877.670. | 9.877.670. | 9.877.670. |
| Inwoners met een minimum van 640.000 | 6.560.000 | 7.040.000 | 7.040.000 | 7.040.000 | 7.040.000 |
| Inwoners stedelijke gebieden | 536.695 | 536.695 | 536.695 | 536.695 | 536.695 |
| Inwoners landelijke gebieden | 5.980.330 | 6.134.374 | 6.134.374 | 6.134.374 | 6.134.374 |
| Hectaren land | 11.336.736 | 11.540.169 | 11.540.169 | 11.540.169 | 11.540.169 |
| Hectaren water | 122.164 | 122.164 | 122.164 | 122.164 | 122.164 |
| Hectaren groen | 4.072.144 | 4.072.144 | 4.072.144 | 4.072.144 | 4.072.144 |
| Gewogen kilometers weglengte | 7.480.725 | 7.480.725 | 7.480.725 | 7.480.725 | 7.480.725 |
| Warmte kracht koppeling | 611.789 | 603.861 | 603.861 | 603.861 | 603.861 |
| Vast Bedrag | 5.988.061 | 6.743.822 | 6.743.822 | 6.743.822 | 6.743.822 |
| Bruto AU | 52.605.069 | 54.151.624 | 54.151.624 | 54.151.624 | 54.151.624 |
| af: opbrengst MRB | 15.968.512- | 15.862.858- | 15.862.858- | 15.862.858- | 15.862.858- |
| Netto AU | 36.636.558 | 38.288.766 | 38.288.766 | 38.288.766 | 38.288.766 |
| Netto AU x uf | 57.327.860 | 61.935.105 | 65.375.965 | 67.145.088 | 68.992.675 |

| Verdeling Algemene Uitkering | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|
| Corr. Bedragen 1997 | 1.601.230 | 1.655.268 | 1.701.747 | 1.747.795 | 1.795.890 |
| Totaal AU | 58.929.090 | 63.590.371 | 65.375.965 | 67.145.008 | 68.992.675 |
| Uitkeringsfactor | 1,564772 | 1,617579 | 1,663 | 1,708 | 1,755 |
| **Integratieuitkering** | | | | | |
| afschaffing opslag omroepbijdrage | 4.665.823 | 2.332.911 | - | - | - |
| Totaal AU/IU | 63.594.913 | 65.923.282 | 65.375.965 | 67.145.008 | 68.992.675 |
| Uitkering behoedzaamheidsres. | -. | 250.000 | 250.000 | 250.000 | 250.000 |
| Op te nemen in provinciale begroting | 63.594.913 | 66.173.282 | 65.625.965 | 6.395.008 | 69.242.675 |
| in begroting provincie opgenomen | 61.936.541 | 63.350.220 | 64.212.951 | 65.032.755 | 65.823.550 |
| nog bij te ramen AU/IU | 1.658.372 | 2.823.062 | 1.413.014 | 2.362.264 | 3.419.125 |

**Opcenten op de MRB**

In de Voorjaarsnota 2006 is ingegaan op de ontwikkelingen in 2006 en volgende jaren met betrekking tot de opcenten op de MRB. Daarbij is uitgegaan van het wagenpark per 31 december 2005, van een groei van het wagenpark van 1% per jaar en met een percentage oninbaar van 1%. Deze uitgangspunten zijn bij de Begroting 2007 ongewijzigd.

Het tarief voor de opcenten op de MRB wordt jaarlijks geïndexeerd. Voor Drenthe vindt deze indexering plaats op basis van het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie. Ten opzichte van de stand in de Voorjaarsnota 2006 is dit cijfer licht gestegen, door een iets hogere (geraamde) inflatie. Volgens het Centraal Economisch Plan 2006, bijlage A4, bedragen deze cijfers:

| | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | Gemiddeld |
|---|---|---|---|---|---|
| Stijgingspercentage | 2,1 | 1,2 | 1 3/4 | 1,3 | 1,57 |

Dit stijgingspercentage wordt toegepast op het meerjarenperspectief en leidt tot de volgende ontwikkeling van het opcententarieven per 1 april:

| 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|
| 77,4 | 78,6 | 79,8 | 81,1 | 82,4 |

Wij stellen u voor het tarief voor de opcenten op de MRB voor het tijdvak 1 april 2007 tot en met 31 maart 2008 vast te stellen op: 78,6.

Op grond van de huidige gegevens, het voorstelde tarief en de genoemde aannames is een raming gemaakt van de verwachte ontwikkeling van de opbrengst opcenten op de MRB.

In de navolgende tabel is de raming voor 2007 en komende jaren uitgaande van de hiervoor genoemde uitgangspunten weergegeven.

| Bedragen x € 1.000 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|
| Voorjaarsnota 2006 | 37.959 | 38.895 | 39.855 | 40.836 |
| Begroting 2007 | 37.989 | 38.969 | 39.975 | 41.007 |
| Verschil | 30 | 74 | 120 | 170 |

**Overige ontwikkelingen**

Voor de verdere toelichting op belangrijke ontwikkelingen geldt dat deze aan de orde zal zijn in de bij deze begroting behorende Nota van aanbieding, voor zover de ontwikkelingen niet reeds aan de orde zijn geweest bij de desbetreffende programma's in het programmaplan van deze begroting.

# Afkortingenwijzer

| | |
|---|---|
| ASV | Algemene subsidieverordening |
| Awb | Algemene wet bestuursrecht |
| BANN | Bestuursacademie Noord-Nederland |
| BBV | Besluit begroting en verantwoording |
| BDU | brede doeluitkering |
| BIELLS | bodeminformatie essentieel voor landelijke en lokale sturing |
| BKV | beeldende kunst en vormgeving |
| BOAG | brede overleg- en adviesgroep |
| BOS | buurt, onderwijs en sport |
| BRTN | Beleidsvisie recreatietoervaart Nederland |
| BZK | Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Ministerie van |
| CBK | Centrum Beeldende Kunst |
| CBM | Centraal Bureau Motorrijtuigenbelasting |
| CHW | cultuurhistorische waardenkaart |
| CROW | Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw en de verkeerstechniek |
| CvdK | Commissaris van de Koningin |
| CWZ | cultuur, welzijn en zorg |
| DBL | Drentse Bedrijfslokaties, Stichting |
| DLG | Dienst Landelijk Gebied |
| DURP | digitale uitwisseling ruimtelijke plannen |
| EHK | essentiële herkenbaarheidskenmerken |
| EHS | ecologische hoofdstructuur |
| EZ | Economische Zaken, Ministerie van |
| FBE | faunabeheereenheid |
| FFW | Flora- en Faunawet |
| GAE | Groningen Airport Eelde |
| GGOR | gewenst grond- en oppervlaktewaterregiem |
| GS | gedeputeerde staten |
| GWW | Grondwaterwet |
| IGGD | Integraal groen gebiedsplan Drenthe |
| ILG | Investeringsbudget landelijk gebied |
| IPO | Interprovinciaal Overleg |
| ISP | Integraal structuurplan |
| ISV | Investeringsbudget stedelijke vernieuwing |
| iWSR | instrumentarium Watersysteemrapportage |
| IWV | Interprovinciaal Werkgeversverband |
| IZR | Interprovinciale ziektekostenregeling |
| KO | Koninklijke onderscheidingen |
| KRW | Kaderrichtlijn Water |
| LMA | Landelijk Meldpunt Afvalstoffen |
| LNV | Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Ministerie van |
| m.e.r. | milieu-effectrapportage |
| MFD | Milieufederatie Drenthe |
| MFD | multifunctioneel dienstencentrum |
| MOP | Meerjarenontwikkelingsprogramma |
| MRB | motorrijtuigenbelasting |
| MUP-VV | Meerjarenuitvoeringsprogramma verkeer en vervoer |
| NaVoS | nazorg voormalige stortplaatsen |
| NBW | Nationaal Bestuursakkoord Water |
| NBW | Natuurbeschermingswet |
| NME | natuur- en milieueducatie |
| NMP | Nationaal Milieubeleidsplan |
| NNBT | Noord-Nederlands Bureau voor Toerisme |
| NNGB | Nederlandse norm gezond bewegen |
| NOM | Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij |
| NSW | Natuurschoonwet |
| NVD | netwerk veilig Drenthe |
| NWW | niet-werkende werkzoekenden |
| OOV | openbare orde en veiligheid |
| OV | openbaar vervoer |
| OZB | onroerendezaakbelasting |

| | |
|---|---|
| PCC | Provinciaal Coördinatiecentrum |
| pMJP | provinciaal Meerjarenprogramma |
| POP | Provinciaal omgevingsplan |
| POV | Provinciale omgevingsverordening |
| PS | provinciale staten |
| PUP | Provinciaal uitvoeringsprogramma |
| PUVV | Provinciaal uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer |
| PvA | plan van aanpak |
| PvE | programma van eisen |
| PVVP | Provinciaal verkeers- en vervoersplan |
| RAO | regionaal ambtelijk overleg |
| RBO | regionaal bestuurlijk overleg |
| Regis | regionaal geohydrologisch informatiesysteem |
| RPC | Rijksplanologische Commissie |
| RPCP | Regionaal Patiënten Consumenten Platform |
| smb | strategische milieubeoordeling |
| SNN | Samenwerkingsverband Noord-Nederland |
| SOL | Subsidieverordening onderhoud landschapselementen |
| SZW | Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Ministerie van |
| TJS | Tienjarenscenario |
| VHR | Vogel- en Habitatrichtlijn |
| Vigeb | verbindingsoefening gemeenten en provincies |
| VINEX | Vierde nota op de ruimtelijke ordening extra |
| VROM | Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, Ministerie van |
| VVBD | Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe |
| VWS | Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Ministerie van |
| Wav | Wet ammoniak en veehouderij |
| WBB | Wet bodembescherming |
| Wet fido | Wet financiering decentrale overheden |
| WILG | Wet inrichting landelijk gebied |
| Wm | Wet milieubeheer |
| WMD | Waterleidingmaatschappij Drenthe |
| WMO | Wet maatschappelijke ondersteuning |
| WOK | werk, onderwijs en kennisinfrastructuur |
| WRO | Wet op de Ruimtelijke Ordening |
| WVO | Wet verontreiniging oppervlaktewateren |
| WWI | Wet werk en inkomen |
| WWZ | wonen, welzijn en zorg |

provincie Drenthe

# Jaarstukken 2006

# Jaarstukken 2006

Colofon

| | |
|---|---|
| Samenstelling: | Projectgroep Financiën en Beleidsteksten, provincie Drenthe |
| Grafische verzorging: | DocuCentrum, provincie Drenthe |

Provinciaal Bestuur van Drenthe
Postbus 122, 9400 AC Assen
Telefoonnummer (0592) 36 55 55
Faxnummer (0592) 36 57 77
Provinciehuis: Westerbrink 1, 9405 BJ Assen
E-mail: post@drenthe.nl
Homepage: www.drenthe.nl

# VOORWOORD

Het jaar 2006 is een belangrijk jaar geweest dat in het teken stond van het oogsten van ingezette beleidslijnen die voortvloeien uit het collegeprogramma Werk maken in een veilig en sociaal Drenthe voor de periodes 2003-2007. Vanuit de programma's Stedelijk gebied, Landelijk gebied, Bereikbaarheid, Onderwijs en kennisinfrastructuur en veiligheid en Sociaal evenwicht zijn veel projecten in uitvoering genomen en afgerond. In dit jaarverslag melden wij de voortgang van onze inspanningen in 2006 in het licht van de doelen die wij hebben vastgelegd. Wij zijn trots op hetgeen wij in 2006 bereikt hebben. Temeer omdat wij een belangrijk deel van onze doelstellingen hebben bereikt met de maatschappelijke partners. Ook meer samenwerking was een belangrijk doel voor ons.

Ons uitgangspunt is dat de jaarstukken aansluiten bij de opzet van begroting van het jaar waarover gerapporteerd wordt. Ten opzichte van de editie van het voorgaande jaar hebben wij een aantal wijzigingen aangebracht. Op verzoek van de staten hebben wij een diepgaande analyse opgenomen van de ontwikkeling van onze reserves en voorzieningen. Daarnaast wordt in de jaarrekening voor het eerst verantwoording over een vijftal specifieke uitkeringen afgelegd volgens de Sisa-methodiek (Single information single audit). Deze systematiek beoogt een vermindering van de regeldruk te bereiken door verantwoordingen op één moment aan te bieden. Verder hebben wij in de inleiding een samenvatting gegeven van het resultaat waarmee wij de gebruiksvriendelijkheid van het jaarverslag willen vergroten.

In de Jaarstukken 2006 doen wij verslag over de beleidsvoering in 2006. Wij doen dat inhoudelijk vooral in de programmaverantwoording, zoals u die aantreft in het jaarverslag als eerste onderdeel van de jaarstukken en in de daartoe behorende paragrafen. De financiële verantwoording vindt u in de programmaverantwoording per programmaonderdeel en tevens in de jaarrekening, het tweede onderdeel van de jaarstukken.

Wij vertrouwen erop dat wij met de jaarstukken 2006 een goede bijdrage hebben geleverd aan het inzichtelijk maken van onze inzet aan de hand van Werk maken in een veilig en sociaal Drenthe.

Assen, 3 april 2007
College van gedeputeerde staten van Drenthe

# INHOUD


**Voorwoord** 3

**Inleiding** 5

**Kerngegevens provincie Drenthe** 7

**I. JAARVERSLAG** 9

**I.1. Programmaverantwoording** 9
1.0. Provinciale staten 10
1.1. Bestuurlijke aangelegenheden 14
1.2. Interprovinciale samenwerking 24
2.0. Openbare orde en veiligheid 26
3.0. Verkeer 31
3.1. Beheer en onderhoud 39
3.2. Vervoer 50
4.0. Waterhuishouding 54
5.0. Milieu algemeen 67
5.1. Bodembeleid 75
5.2. Vergunningverlening en handhaving milieubeheer 102
6.0. Landelijk gebied 119
6.1. Natuur 125
6.2. Plattelandsbeleid 135
7.0. Economie 145
7.1. Toerisme en recreatie 160
7.2. Landbouw 165
8.5. Ontwikkeling cultuur, welzijn en zorg-beleid 170
8.6. Opgroeien 177
8.7. Werken en Leren 181
8.8. Wonen en leefomgeving 186
8.9. Participatie 193
8.10. Parels van Drenthe 201
9.0. Ruimtelijke ordening 219
9.1. Volkshuisvesting en stedelijke ontwikkeling 228
0.0. Financiering en algemene dekkings-middelen 233

**I.2. Paragrafen** 245
I.2.1. Lokale heffingen 246
I.2.2. Weerstandsvermogen 249
I.2.3. Onderhoud kapitaalgoederen 262
I.2.4. Financiering 267
I.2.5. Bedrijfsvoering 275
I.2.6. Verbonden partijen 281
I.2.7. Grondbeleid 289

**II. JAARREKENING** 291

**II.1. Programmarekening** 292

**II.2. Toelichting op de programmarekening** 294

**II.3. Balans** 302

**II.4. Waarderingsgrondslagen** 303

**II.5. Toelichting op de balans** 305

**II.6. Incidentele baten en lasten** 311

**III.1. Overige gegevens** 313
III.1.1. Investeringen 313
III.1.2. Stand en verloop van reserves en voorzieningen 315
III.1.3. overzicht personeelssterkte 362
III.1.4. Arbeidskostengerelateerde verplichtingen 363
III.1.5 IPO monitor 363
III.1.6 Rapportage Algemene subsidieverordening Drenthe (ASV) 2004 364
III.1.7 Rapportage Verordening Dwangsom 370
III.1.8. Rapportage single information single audit (Sisa) 372
III.1.9 Portefeuilleverdeling GS-Leden 375
III.1.10 Zetelverdeling 377
III.1.11 Afkortingenwijzer 378

**III.2. Accountantsverklaring** 380

**III.3. Bestemming van het resultaat** 382

# INLEIDING

De Jaarstukken 2006 hebben dezelfde opzet als vorig jaar. De programma-indeling heeft een wijziging onderg aan en volgt de Begroting 2006, waarin nieuwe programma's zijn gedefinieerd in de welzijns-, cultuur- en zorgsector. Tevens is dit jaar extra aandacht besteed aan de reserves en voorzieningen, zoals in het rapport Besparen op reserves werd aanbevolen. Er is een meerjarig overzicht van de stand en verloop van reserves en voorzieningen met een uitgebreide toelichting opgenomen. Tevens is in de programmaverantwoording een specificatie opgenomen, waardoor zichtbaar is wat van het resultaat van 2006 op desbetreffende programmaonderdelen met een achterliggende reserve wordt verrekend. Hierdoor is beter inzichtelijk gemaakt welke gelden binnen de programma's met reserves worden verrekend en welke tot de voor- en nadelen van het rekeningsaldo behoren. Tevens is nieuw dat een rapportage is opgenomen, waarin conform de Verordening dwangsom verantwoording wordt afgelegd over de tijdige afdoening van ingekomen stukken, zoals aanvragen voor subsidies en vergunningen of bezwaarschiften. Bij overschrijding van de toegestane termijnen kunnen dwangsommen door de provincie worden betaald.

Het vrij besteedbare resultaat 2006 bedraagt € 13.131.000,--. Dit is het saldo na mutatie van de bestemde reserves en het overhevelen van eenmalige budgetten naar 2007.

Dit saldo wordt met name verklaard door een meevaller van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting van € 805.000,--, door de opheffing van de voorziening Spaarregeling compensatieverlof met een saldo van € 878.000,--, door voordelen op de apparaatskosten en dan met name op de salarissen van € 2.313.000,-- en het reeds begrote rekeningsaldo van € 7.576.000,--. Daarnaast resulteren vele kleinere voor- en nadelen in een resultaat van € 1.559.000,--. Het begrote rekeningresultaat betreft diverse voordelen, die in verschillende begrotingswijzigingen over 2006 zijn toegelicht. Voornaamste oorzaak van het voorziene saldo betreft de hogere dividenduitkering Essent van € 3.194.000,-- en van de Bank Nederlandse Gemeenten € 788.000,--, een hogere opbrengst van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting € 1.209.000,--, hogere opbrengsten vanuit het provinciefonds € 1.599.000,-- en hogere rentebaten € 1.275.000,--. Van deze voordelen is per saldo een bedrag van € 489.000,-- door provinciale staten aan budgetten beschikbaar gesteld. Een nadere specificatie van de verschillen tussen begrote en gerealiseerde saldi kunt u vinden in paragraaf II.2, Toelichting op de programmarekening.

De jaarstukken zijn voor provinciale staten belangrijk om invulling te geven aan de controlerende functie die zij hebben. Gedeputeerde staten leggen door middel van de Jaarstukken 2006 verantwoording af over zaken die in de Begroting 2006 zijn gepland.

De jaarstukken zijn onderverdeeld in het jaarverslag en de jaarrekening.

Het jaarverslag bestaat uit:
- de programmaverantwoording als tegenhanger van de beleidsbegroting
- de paragrafen zoals voorgeschreven volgens het Besluit begroting en verantwoording

De jaarrekening bestaat uit:
- de programmarekening en de toelichting
- de balans en de toelichting

Verder worden nog de “overige gegevens” verstrekt, waaronder de accountantsverklaring.

Hierna beschrijven wij kort de onderdelen van de Jaarstukken 2006

## De programmaverantwoording

In de programmaverantwoording wordt per programma expliciet ingegaan op de maatschappelijke effecten en de wijze waarop ernaar gestreefd is die effecten te verwezenlijken.
Dit betekent dat de programmaverantwoording zowel een inhoudelijke als een financiële analyse omvat. Daarbij is per programma de missie, waarin in het algemeen de maatschappelijke effecten worden beschreven waaraan het programma een bijdrage beoogt te leveren, vanuit de Begroting 2006 overgenomen. Per programmaonderdeel is aangegeven wat de doelstellingen en indicatoren zijn om te beoordelen of doelen gerealiseerd zijn. Deze gegevens zijn overgenomen uit de begroting en waar mogelijk is aangegeven wat hiervan gerealiseerd is. Daarnaast is de tekst die in de Begroting 2006 onder Uitvoering collegeprogramma stond weergegeven en is ter verantwoording aangegeven wat hiervan is gerealiseerd.

Een programma wordt gedefinieerd als een cluster van samenhangende provinciale doelstellingen. Die samenhang bestaat in de politieke relevantie van de doelstellingen en het zijn van een sturingselement voor provinciale staten.

## De paragrafen

In de paragrafen worden onderwerpen behandeld die van belang zijn voor het inzicht in de financiële positie van de provincie. De paragrafen bevatten een verslag van de realisatie van beleidsuitgangspunten van beheersmatige activiteiten en lokale heffingen.

## De programmarekening

Via vaststelling van de begroting autoriseren de staten het college tot het doen van uitgaven. Over de realisatie daarvan wordt in het overzicht van baten en lasten in de programmarekening per programma verslag gedaan. Gezien het belang van een goed inzicht in de baten en lasten, worden de baten en lasten per programma weergegeven in een afzonderlijk overzicht. Dit overzicht is integraal; dat wil zeggen dat het alle baten en lasten bevat, zoals opgenomen in het programmaplan bij de Begroting 2006. Daarnaast wordt een overzicht verstrekt van de saldi per programma. In een beknopt overzicht is per programma een specificatie opgesteld van de nettoafwijkingen van het begrote nettoresultaat. Het gaat om een aggregatie van de financiële analyse uit het jaarverslag.

## De balans met toelichting en de overige gegevens

Inzicht in de financiële positie is van belang, mede met het oog op de continuïteit van de provincie. Daarom besteden wij afzonderlijk aandacht aan de financiële positie, zoals deze te bepalen is op basis van de balans. Speciale aandacht geven wij aan de investeringen, reserves en voorzieningen personeelssterkte, de verslaglegging inzake de Algemene subsidieverordening Drenthe 2004 en de Verordening dwangsom.

# KERNGEGEVENS PROVINCIE DRENTHE

## A. Sociale structuur

| | |
|---|---|
| Aantal inwoners | 483.369 |

## B. Economische structuur

| | |
|---|---|
| Potentiële beroepsbevolking (x 1.000) | 316 |
| Beroepsbevolking (x 1.000) | 209 |
| Werkzaam (x 1.000) | 194 |
| Werkloos (x 1.000) | 16 |
| Overige bevolking (x 1.000) | 107 |
| | |
| Bedrijvigheid (in aantallen) | |
| Landbouw | 4.757 |
| Industrie | 1.495 |
| Bouw | 2.376 |
| Handel | 6.767 |
| Horeca | 1.374 |
| Transport | 878 |
| Zakelijke diensten | 5.565 |
| Overige diensten | 4.811 |

## C. Fysieke structuur

| | |
|---|---|
| Oppervlakte (in km) | |
| Land | 2.642 |
| Binnenwater | 38 |
| | |
| Oppervlakte cultuurgrond (in ha) | 152.788 |
| | |
| Wegenbeheer | |
| Wegen (in km) | 406 |
| Parallelwegen (in km) | 15 |
| Fietspaden (in km) | 261 |
| Faunatunnels | 68 |
| | |
| Vaarwegen (in km) | 154 |
| | |
| Woningvoorraad | 199.076 |

Bronnen
- Drenthe in cijfers
- Feiten over Drenthe

# I. Jaarverslag

## I.1. Programmaverantwoording

## Programma 1.0 Provinciale staten
**portefeuillehouder: de heer H. Weggemans**

**Missie**

**Het Drentse beleid ten aanzien van provinciale staten (PS) is erop gericht om de gekozen volksvertegenwoordiging zo optimaal en zichtbaar mogelijk te laten functioneren door randvoorwaarden te scheppen in de vorm van budgetten, instrumenten en faciliteiten, alsmede door ondersteuning, advisering en begeleiding op alle relevante terreinen.**

## 31001 Provinciale staten
**Contactpersoon: mevrouw I.M. Rozema (5795)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Onafhankelijke opstelling PS. | 1.1. Heldere scheiding van verantwoordelijkheden tussen PS en GS. | De verantwoordelijkheids- en taakverdeling tussen PS en GS zijn helder. | | | |
| | 1.2. Onafhankelijke bepaling van de eigen agenda. | Aantal agendapunten dat door staten of Presidium zelf is opgevoerd (in % van totaalaanbod aan agendapunten). | 0 | 25 | 30 |
| 2. Grotere zichtbaarheid PS/meer contacten buiten het provinciehuis. | 2.1. Gerichte en effectieve publiciteit door en over PS. | Mate waarin organisaties en burgers weten wie PS zijn en wat zij doen (in % van bevolking van Drenthe). | | | |
| | 2.2. De staten laten vaak hun gezicht buitenshuis zien. | Aantal werkbezoeken door staten(commissies). | 18 (2004) | 20 | 14 |
| | 2.3. Actieve informatievergaring uit de samenleving. | Aantal discussieavonden, hoorzittingen en insprekers. Aantal reacties op het internet (PS-forum). | - | De reacties uit de samenleving via internet worden extra gestimuleerd. | Reacties uit de samenleving via internet komt nog moeizaam van de grond |
| 3. Goede instrumentatie en facilitering van PS voor optimale uitoefening van hun taken. | 3.1. Optimale informatievoorziening aan PS. | De vorm van en hoeveelheid informatie is toegesneden op hetgeen noodzakelijk is voor goed functioneren van PS. | | Verbetering zoekfunctie in het stateninformatiesysteem is gereed. | Verbetering van de zoekfunctie heeft vertraging opgelopen. Gereed in voorjaar 2007 |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | 3.2. Doeltreffende controle door PS op het beleid en het budget. | De instrumenten van PS voor effectieve controle zijn bruikbaar en voldoende. | Begroting 2005. | Verbeterde sturingsinformatie in de Begroting. Verbetering relatie budget en beleid. | In de verbetering van begrotingsinformatie is weer een stap gezet. Met name bij die over reserves. |
| | **3.3. Tijdige en effectieve kaderstelling door PS.** | **PS krijgen (tijdig) de ruimte om kaders voor majeure beleidsonderwerpen aan te geven.** | **Twee start-discussies/ -notities.** | **Aantal start-notities/ -discussies wordt groter.** | **Hierin is nog geen groei zichtbaar.** |

*Statenzaal*

**Ontwikkelingen verslagjaar**

De werkwijze van de Woensdag=Statendag, zoals ingevoerd in 2006 op voorstel van de Werkgroep Statendag, is aan het eind van 2006 geëvalueerd. Enkele elementen die vooral gericht waren om publieke belangstelling te trekken, bleken onvoldoende succesvol en zullen niet worden geprolongeerd. Het concentreren van vergaderingen en andere activiteiten van de staten op de woensdag en het aanbrengen van meer samenhang daartussen is wel geslaagd te noemen. Dit wordt in 2007 voortgezet.

Een beter inzicht in de (langere termijn)planning van de te behandelen statenstukken is in 2006 nog niet tot stand gekomen. Dat belemmert een adequate voorbereiding door de staten van besluitvormingstrajecten. De Werkgroep Statendag heeft in zijn evaluatieadvies hier nadrukkelijk aandacht voor gevraagd voor de volgende periode.

Het gebruik van internet als communicatiemiddel laat een tweezijdig effect zien: de website van PS is in 2006 verder tot wasdom gekomen en geeft actief informatie over het werk van de staten. Het aantal bezoekers van deze site is groeiende. Het internetforum, waar het publiek een actieve eigen inbreng kan hebben, komt echter niet goed van de grond, ondanks pogingen om het beter onder de aandacht te brengen. Belangstellenden geven tot nu toe nog steeds de voorkeur aan het schrijven van brieven aan de staten om hun mening onder de aandacht te brengen.

De verbeterde en snellere toegang tot het digitale informatiesysteem voor de statenleden zelf is tot stand gekomen. De verbetering van de zoekfunctie in het documentaire systeem zal pas in het voorjaar van 2007 zijn gerealiseerd.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**De voorstellen van de werkgroep Statendag zullen in 2006 worden geïmplementeerd. Deze moeten ertoe leiden dat provinciale staten (PS) effectiever kunnen vergaderen en dat er meer interactie mogelijk is tussen PS en maatschappelijke organisaties of burgers. De inrichting van de vergadering van de commissies geeft meer ruimte aan de wens tot meer gerichte kaderstelling en controle door de staten. Het aantal statencommissies zal worden verminderd. Er zal een betere follow-up aan werkbezoeken worden gegeven.**
**In 2006 zal het gebruik van het internetforum van PS verder worden gestimuleerd, zodat de staten ook via dat medium kennis kunnen nemen van geluiden uit de samenleving. In 2006 is ook de versnelde toegang tot het Stateninformatiesysteem en de verbetering van de zoekfunctie daarbinnen gerealiseerd.**

*Werkbezoek van statenleden bij Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD)*

**Realisatie beleidsvoornemens**
Zie onder ontwikkelingen verslagjaar.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie<br>2005 | 2<br>Primitieve<br>begroting 2006 | 3<br>Begroting<br>na wijziging | 4<br>Realisatie<br>2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 832.095 | 865.224 | 1.286.655 | 1.192.359 | 94.296 |
| Apparaatskosten | 1.867.686 | 1.937.394 | 1.745.152 | 1.993.608 | -248.456 |
| Totaal lasten | 2.699.781 | 2.802.618 | 3.031.807 | 3.185.967 | -154.160 |
| Totaal baten | 19.948 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 2.679.833 | 2.802.618 | 3.031.807 | 3.185.967 | -154.160 |

## Financiële analyse

De overschrijding op dit programma zit vooral in de apparaatskosten. Het geraamde niveau van het aantal te schrijven uren in de primitieve Begroting 2006 was ongeveer conform de nu gerealiseerde uren. Bij begrotingswijziging zijn deze uren medio 2006 op grond van de toen bekende individuele werkplannen naar beneden bijgesteld. Nadien heeft een aanpassing van deze werkplannen plaatsgevonden. Dit heeft niet meer geresulteerd in een aanpassing van de Begroting.
Daarnaast is geen rekening gehouden met de extra inzet voor de verkiezings-communicatie en de geschreven uren door het ambtelijk apparaat voor ambtelijke bijstand (onder andere selectie accountant en ondersteuning initiatiefvoorstellen).
De programmakosten voor provinciale staten laat een onderuitputting zien van € 94.000,--. De terugvordering en de afrekening van de fractievergoedingen 2005 maken hier het overgrote deel van uit.

## Financieel totaaloverzicht per programma

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting 2006 na wijziging | 4<br>Realisatie 2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 2.699.781 | 2.802.618 | 3.031.807 | 3.185.967 | -154.160 |
| Baten | 19.948 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 2.679.833 | 2.802.618 | 3.031.807 | 3.185.967 | -154.160 |

## Programma 1.1 Bestuurlijke aangelegenheden

**Portefeuillehouder: de heer H. Weggemans**

**Missie**

**Het Drentse beleid over bestuurlijke aangelegenheden heeft als missie een democratisch bestuur dat effectief, efficiënt en transparant functioneert. Daarbij wordt specifiek ingezet op:**

- **een slagvaardig provinciaal beleid en organisatie over strategische beleidsonderwerpen in overleg met medeoverheden;**
- **financieel gezonde gemeenten;**
- **een goede rechtsbescherming;**
- **hoogwaardig onderzoek naar het te voeren en/of gevoerde bestuur.**

## 31101 Gedeputeerde staten

**Contactpersoon: de heer E.A. Martens (5414)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. De besluiten van GS zijn effectief, efficiënt en transparant. | 1.1. GS verschaffen overeenkomstig de Wet openbaarheid van bestuur alle informatie over het beleid, de voorbereiding en de uitvoering, zodra dat in het belang van een goede en democratische bestuursvoering noodzakelijk is. | | | | |
| 2. Burgers, bedrijven, maatschappelijke instellingen en overheden zijn tevreden over het door GS gevoerde beleid. | 2.1. Beperken bezwaarschriften op grond van de Algemene wet bestuursrecht. | Aantal bezwaarschriften/ aantal gegrond/aantal deels gegrond. | 2004: 65/1/6 | | 42/2/2 |
| | 2.2. Beperken klachten op grond van de Provinciale klachtenregeling. | Aantal klachten/aantal gegrond. | 2004: 1/0 | | 1/- |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

Geen bijzonderheden.

**Realisatie beleidsvoornemens**

In 2006 zijn 49 bezwaarschriften in behandeling genomen. Op 7 bezwaarschriften dient nog een beslissing te worden genomen. Dat geldt ook voor 1 klacht die eind 2006 is binnengekomen. 2 van de 42 bezwaarschriften waren gegrond en 2 deels gegrond, de overige 38 waren ongegrond.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie 2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 156.358 | 183.810 | 171.810 | 141.917 | 29.893 |
| Apparaatskosten | 2.506.449 | 2.299.284 | 2.227.261 | 2.192.688 | 34.573 |
| Totaal lasten | 2.662.807 | 2.483.094 | 2.399.071 | 2.334.605 | 64.466 |
| Totaal baten | 13.580 | 12.000 | 12.000 | 8.079 | 3.921 |
| Saldo | 2.649.227 | 2.471.094 | 2.387.071 | 2.326.526 | 60.545 |

### Financiële analyse

*Programmakosten*
Er hebben geen bezoeken Drentse gemeenten plaatsgevonden waardoor € 19.000,-- aan budget is overgebleven.

## 31201 Kwaliteit openbaar bestuur

**Contactpersoon: de heer B.F. Potjer (5395)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Verbetering beleidscoördinatie in Drenthe. | 1.1. Verbeterde afstemming beleidsinitiatieven gemeenten/ provincie/Rijk. | | 4 | | 3 |
| | 1.2. Transparante en gebruiksvriendelijke verslaglegging relatie met burgers. | Burgerjaarverslag.<br>Reacties.<br>Hits op website. | 1 | | 1 |
| 2. Verzorging goed lokaal bestuur. | 2.1. Continuïteit kwalitatief goede burgemeestersinvulling. | Benoemingen burgemeesters.<br>Begeleiding burgemeesters. | 3<br>4 | | 1<br>3 |
| | 2.2. | Werkbezoeken. | 4 | | 3 |
| | 2.3. Snelle afhandeling ombudsvragen. | Aantal ombudsgevallen<br>behandelingstijd. | | | 14 |
| 3. Verbetering bestuursstructuur. | 3.1. Structurering overleg overheden. | Aantal. | | | 1 |
| | 3.2. Borging informatie- uitwisseling. | Afspraken. | | | - |
| 4. Goede representatie en vertegenwoordiging Drenthe. | 4.1. Continuïteit/transparantie en effectiviteit beoordeling KO en predikaten. | Aantal KO. | 93 | | 103<br>1 K. Erep<br>2 Hoflev |
| | 4.2. Instandhouding Prins Bernhard Cultuurfonds. | Omvang budget/aantal bijdragen. | | | € 231.338<br>165 |
| | 4.3. Informatieverschaffing/imagoverbetering Drenthe. | Aantal bezoeken kon huis.<br>Aantal bezoeken ambassadeurs.<br>Overige bezoeken en optredens. | Niet van toepassing.<br>Niet van toepassing.<br>20 | | 1<br>1<br>35 |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

Geen bijzonderheden.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- Toename thematische werkbezoeken.
- Invoering Daisy (advies onderscheidingen) ter verhoging van transparante afhandeling.
- Gestructureerde contacten met burgemeesters en gemeenteraden.
- Kwalitatieve hoogstaande ondersteuning vertrouwenscommissies.
- Afhandeling ombudskwesties binnen vier weken.
- Opbouw structurele overlegvormen overige overheden (waterschappen, gemeenten en rijksheren).

**Realisatie beleidsvoornemens**

Activiteiten volgens planning verlopen, met uitzondering van toename thematische werkbezoeken door volle agenda's.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie 2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 184.646 | 61.500 | 41.500 | 10.011 | 31.489 |
| Apparaatskosten | 891.347 | 628.669 | 698.224 | 753.572 | -55.348 |
| Totaal lasten | 1.075.992 | 690.169 | 739.724 | 763.583 | -23.859 |
| Totaal baten | 6.589 | 0 | 0 | 25.100 | -25.100 |
| Saldo | 1.069.403 | 690.169 | 739.724 | 738.483 | 1.241 |

### Financiële analyse

De programmakosten zijn in 2006 lager in verband met de gunstig uitgevallen afwikkeling van projecten uit 2005. De apparaatskosten weerspiegelen het feit dat minder dan begroot improductieve uren zijn gedraaid.

## 31301 Bestuurlijke organisatie

**Contactpersoon: de heer E.A. Martens (5414)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Een samenhangend strategisch beleid op het gebied van bestuurlijke organisatie. | | Bestuurlijke overleggen tussen de provincie en medeoverheden. | | | |
| 2. Goede bestuurlijke verhoudingen met medeoverheden. | | Bestuurlijke overleggen tussen de provincie en medeoverheden. | | | |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

Geen bijzonderheden.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Verbetering van de communicatie en de samenwerking met de Drentse gemeenten door:**

- **Bestuurlijke (portefeuillehouders)overleggen.**
- **Het organiseren van themabijeenkomsten.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

In de verschillende portefeuillehoudersoverleggen met de Vereniging van Drentse Gemeenten (VDG) zijn actuele thema's besproken. Gedeputeerden en gemeentebestuurders namen hieraan deel. Van zowel provincie- als van gemeentezijde zijn agendapunten aangedragen. In juni 2006 is een conferentie gehouden met alle Drentse colleges van burgemeester en wethouders. Het doel van deze conferentie was kennismaking en uitwisseling van verwachtingen. In het interactief gedeelte stond de vraag centraal "waar je als gemeente de provincie voor nodig hebt". Woningbouw, werkgelegenheid, huisvesting van statushouders, verkeer, natuur en platteland zijn daarbij volgens de gemeentebestuurders belangrijke onderwerpen.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie 2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 136.870 | 123.500 | 182.769 | 173.418 | 9.351 |
| Totaal lasten | 136.870 | 123.500 | 182.769 | 173.418 | 9.351 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 136.870 | 123.500 | 182.769 | 173.418 | 9.351 |

### Financiële analyse

Geen bijzonderheden.

## 31401 Financieel toezicht

**Contactpersoon: de heer E.A. Martens (5414)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Voorkomen - binnen de mogelijkheden van de provincie - dat gemeenten in een uitzichtloze financiële positie raken en als gevolg daarvan een beroep moeten doen op de collectieve middelen van gemeenten. | | Aantal gemeenten dat beroep op collectieve middelen van gemeenten doet. | 0 gemeenten (2005). | 0 | 0 |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

Alle Drentse gemeenten hebben een sluitende Begroting 2007 en/of een sluitende Meerjarenraming 2008-2010. Kortom: voor alle Drentse gemeenten is voor 2007 het repressieve toezichtregime (toezicht achteraf) van toepassing.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Financieel gezonde gemeenten.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

Beleidsvoornemens zijn gerealiseerd: geen van de Drentse gemeenten is voor 2007 onder preventief toezicht gesteld.
Dit betekent onder meer dat er geen Drentse gemeente in een uitzichtloze financiële positie is geraakt en dat geen van de Drentse gemeenten een beroep heeft moeten doen op de collectieve middelen van gemeenten.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie 2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 168.726 | 190.262 | 185.446 | 206.032 | -20.586 |
| Totaal lasten | 168.726 | 190.262 | 185.446 | 206.032 | -20.586 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 168.726 | 190.262 | 185.446 | 206.032 | -20.586 |

### Financiële analyse

Geen bijzonderheden.

## 31603 Voormalig personeel

**Contactpersoon: de heer J.A. Kok (5617)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| Correcte uitvoering rechtspositionele regelingen en afspraken. | - | Niet van toepassing. | | | |

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie 2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 659.716 | 501.084 | 29.084 | 28.954 | 130 |
| Totaal lasten | 659.716 | 501.084 | 29.084 | 28.954 | 130 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 659.716 | 501.084 | 29.084 | 28.954 | 130 |

### Financiële analyse

Geen bijzonderheden.

## 31604 Bestuurlijk onderzoek

**Contactpersoon: de heer E.A. Martens (5414)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Door middel van onderzoek een bijdrage leveren aan de ontwikkeling, uitvoering en evaluatie op het terrein van cultuur, welzijn en zorg. | 1.1. De onderzoeken uit het Onderzoeksprogramma 2006 uitvoeren. | Aantal uitgevoerde onderzoeken. | 2004: 9 | 9 | 9 |
| | 1.2. Het geven van werkbare aanbevelingen na het verrichten van onderzoek. | Aantal overgenomen aanbevelingen. | 2005 als vertrekpunt. | | Niet gemeten. |
| 2. Door middel van audits een bijdrage leveren aan het zelfonderzoek van GS naar de doelmatigheid, doeltreffendheid en rechtmatigheid van het gevoerde bestuur. | 2.1. De audits uit het Onderzoeksprogramma 2006 uitvoeren. | Aantal uitgevoerde audits. | 2005: 2 | 6 | 2 |
| | 2.2. Het geven van werkbare aanbevelingen na het verrichten van audits. | Aantal overgenomen aanbevelingen. | Nog niet bekend. | - | 15/18 |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

Geen bijzonderheden.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- **Onderzoeksprogramma 2006 ex artikel 217a van de Provinciewet, op basis waarvan een aantal onderzoeken wordt uitgevoerd. PS en Noordelijke Rekenkamer ontvangen een afschrift van het onderzoeksplan. GS brengen jaarlijks verslag uit aan PS over de bevindingen van de uitgevoerde onderzoeken. Een afschrift van dit verslag wordt aan de Noordelijke Rekenkamer gestuurd.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

*Onderzoeksprogramma Cultuur, Welzijn en Zorg:*
Het overgrote deel van het Onderzoeksprogramma 2006 is gerealiseerd of bevindt zich in de afrondende fase (als conceptrapport bij opdrachtgever). De Bestuurscommissie OCWZ zal in haar jaarverslag inhoudelijk verslag doen van de verschillende onderzoeksrapporten, adviezen en activiteiten.
In een overleg tussen de Klankbordgroep CW (als opdrachtgever vanuit PS) en de Bestuurscommissie CW is besloten dat de onderzoeksvraag over vermaatschappelijking van zorg verandert: in de eerste ronde van het Drents Panel in 2007 worden vragen gesteld over de aard, omvang en knelpunten van mantelzorg in Drenthe. In datzelfde overleg is het onderzoeksvoorstel vastgesteld over de procesevaluatie van dorpsomgevingsplannen en dorpsagenda's en is besloten dat de afronding in de eerste helft van 2007 plaatsvindt. Het onderzoek op het gebied van Jeugdzorg is in overleg met de opdrachtgever aangepast in een driedelig advies. De initiatieffase van de Jeugdmonitor Drenthe heeft geresulteerd in een startnotitie die binnenkort besproken wordt door de Stuurgroep i.o. Jeugdmonitor Drenthe. De ontwikkeling en realisatie van de Jeugdmonitor vindt plaats in 2007.

De Bestuurscommissie OCWZ heeft een Ontwerponderzoeksprogramma 2007/2008 opgesteld. Als onderleggers daarvoor zijn gebruikt de resultaten van de commissiePannekoek en het nieuwe statenstuk over de positionering van het OCWZ.
Het Ontwerponderzoeksprogramma 2007/2008 is vastgesteld door PS.

*Onderzoeksprogramma ex artikel 217a Provinciewet*
Van de 3 geplande onderzoeken zijn er 2 uitgevoerd en afgerond, te weten
Evaluatie ASV (in december behandeld in de Statencommissie BFE) en het onderzoek over de toepassing van de Gebundelde doeluitkering (in februari 2007 in de statencommissie behandeld). De 2 onderzoeken hebben 18 aanbevelingen aan ons opgeleverd, waarvan wij in totaal 15 hebben overgenomen. Dat is 83%.
1 onderzoek, naar de toepassing van de Wet Bibob, is doorgeschoven naar 2007, zoals reeds gemeld in de 1e bestuursrapportage over 2006.
Voorts is het Onderzoeksprogramma 2007 in september vastgesteld door ons en zijn afschriften daarvan ter kennisname gezonden aan de staten en aan de Noordelijke Rekenkamer, conform de Verordening onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid provincie Drenthe 2004.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie<br>2005 | 2<br>Primitieve<br>begroting 2006 | 3<br>Begroting<br>na wijziging | 4<br>Realisatie<br>2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 41.690 | 27.300 | 22.300 | 16.329 | 5.971 |
| Apparaatskosten | 0 | 150.572 | 156.158 | 173.438 | -17.280 |
| Totaal lasten | 41.690 | 177.872 | 178.458 | 189.767 | -11.309 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 41.690 | 177.872 | 178.458 | 189.767 | -11.309 |

### Financiële analyse

Geen bijzonderheden.

## 31605 Rechtsbescherming
**Contactpersoon: de heer E.A. Martens (5414)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Een goede en adequate rechtsbescherming bieden aan belanghebbenden die betrokken zijn bij provinciale besluitvorming. | | - Kwantitatief: aantallen beroepsprocedures inzake beslissingen op het bezwaarschrift. | - Inzake 22 (29%) van de 76 in 2004 genomen beslissingen in bezwaar is vervolgens beroep aangetekend bij de Rechtbank of de Raad van State. | 20% | 7% Er zijn 3 beroepen ingediend tegen 42 in 2006 genomen besluiten op bezwaar |
| | | - Kwalitatief: oordeel rechter, tevredenheidsonderzoek belanghebbenden (in- en extern). | Van de 9 uitspraken in beroep is 1 (11%) gegrond, 1 (11%) niet-ontvankelijk en 7 (78%) ongegrond. | 10% | 25% Uitspraken beroepen 2006 (8) 2 x gegrond 4x ongegrond 2x beroep ingetrokken |
| | | - Tijdigheid van de afdoening van bezwaren en klachten. | In 61% van de bezwaren is de termijn overschreden; exclusief de Wet ammoniak en veehouderij (Wav) is dit 32,5%. | 25% | 0% In alle bezwaarzaken is tijdig beslist |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

De ontwikkelingen in het verslagjaar zijn gunstig te noemen. Twee van de drie doelstellingen zijn ruimschoots gehaald. Er is relatief een gering aantal bezwaarschriften ingediend en is er zeer weinig in beroep gegaan tegen de beslissingen op bezwaar ten opzichte van de nulmeting. Daarnaast is in alle bezwaarzaken tijdig beslist. De doelstelling 10% van de ingestelde beroepen wordt ongegrond verklaard is niet gehaald. De twee gegrond verklaarde beroepen betroffen beide complexe milieuzaken waarin de provincie handhavend optrad. In beide zaken hebben wij het advies van de bezwarencommissie gevolgd.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**In 2005 voeren gedeputeerde staten een onderzoek uit naar de tevredenheid van de "klanten" van de commissie. Zowel reclamanten, bestuurders en medewerkers van de provincie worden gevraagd naar hun ervaringen met de commissie. De hieruit voortvloeiende aanbevelingen zullen aanleiding geven om te kijken naar verbetermaatregelen.**

**Verder terugdringen van het percentage termijnoverschrijdingen. Verwacht wordt dat het aanpassen van de planning van de hoorzittingen en de verruiming van de mandaatregeling van het hoofd van de Stafgroep Bestuurs-, Juridische en Concernzaken hieraan een positieve bijdrage zal leveren.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

Het Klanttevredenheidsonderzoek rechtsbescherming is in juni 2005 in rapportvorm uitgebracht. Het onderzoek geeft een deelindicatie van de kwaliteit van de door de commissie en haar secretariaat geleverde diensten, alsook een oordeel over de uiteindelijk genomen beslissing op bezwaar. De conclusie uit het onderzoek luidt dat bezwaarmakers tevreden zijn over een groot aantal aspecten van de bezwarenprocedure zoals de mate waarin geluisterd wordt op de hoorzitting, de gang van zaken op de hoorzitting en de tijd die voor het horen wordt uitgetrokken. Minder tevreden was men over de inhoud van de beslissing op het bezwaarschrift zelf. De aanbevelingen die het rapport geeft op dit laatste onderdeel zijn inmiddels uitgevoerd.
Het verder terugdringen van de termijnoverschrijdingen is geheel gelukt; alle bezwaarschriften werden binnen de termijn afgedaan.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie 2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 14.913 | 27.000 | 49.500 | 23.065 | 26.435 |
| Apparaatskosten | 357.394 | 356.243 | 398.341 | 315.279 | 83.062 |
| Totaal lasten | 372.307 | 383.243 | 447.841 | 338.344 | 109.497 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 372.307 | 383.243 | 447.841 | 338.344 | 109.497 |

### Financiële analyse

*Programmakosten*
De programmakosten zijn lager uitgevallen omdat het merendeel van de kosten uit het budget Mediation (€ 22.500,--) pas na de invoering ervan per 1 januari 2007 worden gemaakt.

*Apparaatskosten*
Doordat er weinig bezwaarschriften zijn geweest en weinig in beroep is gegaan tegen de beslissingen op bezwaar, hoefde er minder tijd worden besteed aan rechtsbescherming. Hierdoor zijn de apparaatskosten lager uitgevallen dan was begroot.

## 31606 Kennisoverdracht
**Contactpersoon: de heer E.A. Martens (5414)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Voldoen aan mogelijk toekomstige pensioen-/wachtgeldverplichtin-gen voor voormalig personeel van de BANN. | | | | | |
| 2. Bijdrage Nationale Ombudsman. | | | | | |
| 3. Bijdrage Stichting Instituut voor Onderzoek Overheidsuitgaven. | | | | | |

**Realisatie beleidsvoornemens**

Geen bijzonderheden.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie<br>2005 | 2<br>Primitieve<br>begroting 2006 | 3<br>Begroting<br>na wijziging | 4<br>Realisatie<br>2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 9.812 | 7.912 | 5.970 | 1.942 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal lasten | 0 | 9.812 | 7.912 | 5.970 | 1.942 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 0 | 9.812 | 7.912 | 5.970 | 1.942 |

### Financiële analyse

Geen bijzonderheden; programmaonderdeel betreft enige bijdragen aan instanties als de Bestuursacademie en de Ombudsman.

## Financieel totaaloverzicht per programma

| | 1<br>Realisatie<br>2005 | 2<br>Primitieve<br>begroting 2006 | 3<br>Begroting 2006<br>na wijziging | 4<br>Realisatie<br>2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 5.118.108 | 4.559.036 | 4.170.305 | 4.040.673 | 129.632 |
| Baten | 20.169 | 12.000 | 12.000 | 33.179 | -21.179 |
| Saldo | 5.097.939 | 4.547.036 | 4.158.305 | 4.007.494 | 150.811 |

## Programma 1.2 Interprovinciale samenwerking
**Portefeuillehouder: de heer H. Weggemans**

**Missie**

**Het Drentse beleid inzake provinciale samenwerking heeft als missie door interprovinciale samenwerking een slagvaardig provinciale organisatie.**

## 31601 Interprovinciale betrekkingen
**Contactpersoon: de heer E.A. Martens (5414)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Bevorderen van een goede positionering van de provincie via interprovinciale samenwerking zoals in IPO- en SNN-verband. | Continuering van de samenwerking met andere provincies. | Goede bestuurlijke en ambtelijke verhoudingen met andere provincies. | | | |

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Binnen het IPO en het SNN uitvoering geven aan de doelstellingen van het zowel het IPO als het SNN, zoals het stimuleren en entameren van vernieuwingsprocessen binnen de provincies, respectievelijk het bevorderen van gemeenschappelijk optreden van de noordelijke provincies tegenover derden, met name de Europese Unie en de rijksoverheid.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

In IPO-verband zijn vernieuwingsprocessen binnen de provincies gevolgd en gestimuleerd. Binnen het IPO is bijvoorbeeld gewerkt aan de gezamenlijke inzet van de provincies met betrekking tot de Tweede-Kamerverkiezingen. Daarnaast zijn processen en (nieuwe) taken voorbereid, zoals bij Investeringsbudget landelijk gebied.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie 2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 1.051.381 | 946.100 | 1.193.288 | 1.100.912 | 92.376 |
| Apparaatskosten | 666.844 | 337.360 | 354.838 | 454.750 | -99.912 |
| Totaal lasten | 1.718.225 | 1.283.460 | 1.548.126 | 1.555.662 | -7.536 |
| Totaal baten | 9.750 | 16.830 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 1.708.475 | 1.266.630 | 1.548.126 | 1.555.662 | -7.536 |

### Financiële analyse

*Programmakosten*

Het overschot bij de programmakosten komt doordat de IPO-bijdragen in 2006 € 94.000,-- lager zijn uitgevallen dan waren begroot. Dit heeft vooral te maken met meevallende afrekeningen uit 2005 en de bijdrage WBB die bij bodemsanering kan worden gedeclareerd bij het Rijk.

## Financieel totaaloverzicht per programma

| | 1<br>Realisatie<br>2005 | 2<br>Primitieve<br>begroting 2006 | 3<br>Begroting 2006<br>na wijziging | 4<br>Realisatie<br>2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 1.718.225 | 1.283.460 | 1.548.126 | 1.555.662 | -7.536 |
| Baten | 9.750 | 16.830 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 1.708.475 | 1.266.630 | 1.548.126 | 1.555.662 | -7.536 |

## Programma 2.0 Openbare orde en veiligheid

**Portefeuillehouder: de heer A.L. ter Beek**

**Missie**

**De provincie Drenthe is goed voorbereid om de veiligheid van zijn burgers te behouden en te verbeteren.**

## 32001 Handhaving openbare orde

**Contactpersoon: de heer Js. Bos (5400)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Tevredenheid bevolking over politiediensten. | 1.1. Goede politiezorg in Drenthe. | Criminaliteitsmeter. Veiligheidsgevoel. | Jaarverslag politie 2003. | | Verdere daling criminaliteits-cijfers. Minder aangiften. Toename verkeersvei-ligheid. |
| | 1.2. Voldoende politie bij groot-schalige evenementen. | Honorering eventuele bijstands-aanvraag. | | | 100 % |
| 2. Tevreden politie door efficiënte afhandeling bijstand. | | Bereikbaarheid piket. Tijdsverloop informele procedure. Afhandelingstermijn formele procedure. | | | 100 % direct<br><br>1 dag |
| 3. Verhoging integrale veiligheid. | 3.1. Uitvoering integrale veilig-heidsprojecten. | Aantal gestarte en afgeronde projecten. | | | 1 Project "afschakelen" |
| | 3.2. Intensievere samenwerking overheden, politie en bedrijfsleven. | Aantal bijeenkomsten Rijksplanologische Commissie (RPC) en netwerk veilig Drenthe (NVD). | | | RPC: 1 Platform 4 werkgroep NVD: 6 |
| | 3.3. Tot stand brengen integrale veiligheidsaanpak in Drenthe. | Aantal integrale veiligheids-plannen en dekkingsgraad in Drenthe. | | | |
| 4. Handhaving vertrouwen in integere overheid. | 4.1. Geen integriteitsproblemen. | Klachten. Ombudsverzoeken. | | | 1 |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

Het proces rond de vorming van de Veiligheidsregio Drenthe is in gang gezet en zal in 2007 mogelijk worden afgerond.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- **Participatie aan netwerk en ten minste één project van RPC Drenthe.**
- **Participatie aan NVD en organisatie van ten minste één thematische actie.**
- **Opzetten integriteitstoetsing.**
- **Opzet veiligheidskoepel in Drenthe in aansluiting met veiligheidsregio.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

Een door het NVD en het RPC georganiseerde thematische bijeenkomst bleek onvoldoende belangstelling op te wekken en is afgelast.
De andere beleidsvoornemens verlopen volgens voornemen, hoewel de ontwikkeling van de veiligheidsregio vertraging ondervindt (wetgeving is nog niet afgerond) en daardoor alle daarmee samenhangende acties.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie 2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 785 | 0 | 32.459 | 6.387 | 26.072 |
| Apparaatskosten | 86.946 | 211.452 | 30.022 | 46.625 | -16.603 |
| Totaal lasten | 87.731 | 211.452 | 62.481 | 53.012 | 9.469 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 10.000 | 10.000 | 0 |
| Saldo | 87.731 | 211.452 | 52.481 | 43.012 | 9.469 |

### Financiële analyse

Geen bijzonderheden.

## 32101 Rampenbestrijding en crisisbeheersing

**Contactpersoon: de heer G. Oosten (5278)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Adequate aanpak bij calamiteiten. | 2.1. Operationele rampenplannen (dat wil zeggen goedgekeurd en in uitvoering), c.a. | Aantal goedkeuringen. | 0 | | 11 |
| | 2.2. Integraal oefenbeleid. | Vastgesteld plan en uitgevoerde acties. | 0/0 | 1/4 | 1 |
| | 2.3. Transparant rapportagesysteem. | Ontwikkelingsfase integrale veiligheidsscorekaart. | Fase 0. | Planontwerp. | Planontwerp |
| 2. Goed crisismanagement. | 3.1. Transparante eenduidige organisatie in Drenthe. | Organisatiebeschrijving. | Ja. | Herzien. | Herzien |
| | 3.2. Participatie in veiligheidsregio. | Deelname, aantal bijeenkomsten. | Nee, 0. | Ja, 100%. | 100 % |
| | 3.3. Geoefende bemensing. | Aantal oefeningen, evaluaties. | 4 vigeb,<br>1 bestuurlijk. | | 4 VIGEP |
| 3. Transparant risicoregister. | 4.1. Openbare digitale en up-to-date risicokaart. | Actualisatietermijn.<br>Beschikbaarheid.<br>Aantal hits. | Niet van toepassing.<br>24 uur/7 dagen.<br>0 | 1 jaar. | Niet van toepassing.<br>98%<br>70 per dag. |
| | 4.2. Goed beheer risico-informatiesysteem. | Helpdeskacties.<br>Storingen. | Niet van toepassing. | | - |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

Het indicatoren geven aan dat dit jaar de geprogrammeerde invoering van rampenplannen voortvarend is opgepakt en uitgevoerd. Door de ontwikkelingen rond de veiligheidsregio is aan het oefenbeleid en de oefenorganisatie minder aandacht besteed. De veiligheidsregio brengt naar alle waarschijnlijkheid een volledig andere organisatie met zich mee.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- **Afronden goedkeuring en eerste toetsingscyclus Wet kwaliteit rampenbestrijding.**
- **Actualisatie beleidsnotitie Openbare orde en veiligheid.**
- **Opzet bestuurlijk rapportagesysteem, waarin voortgebouwd kan worden op een nog te ontwikkelen veiligheidsscorekaart (IPO).**
- **Uitvoering acties Beleidsnotitie Openbare orde en veiligheid.**
- **Eén netwerkbijeenkomst veiligheid.**
- **Instandhouden en mogelijk één nieuwe applicatie risicokaart Drenthe.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

Afronden goedkeuring en eerste toetsingscyclus WKR
De eerste toetsingscyclus is afgerond. Alle gemeentelijke rampenplannen zijn getoetst. Op basis van de bevindingen worden de rampenplannen op een aantal aspecten aangepast en weer voorgelegd.
Het afgelopen jaar heeft het meer tijd gekost. Dit omdat er sprake is geweest van een pre-toetsing op onderdelen en de toetsing van het Regionaal Beheersplan.

*Actualisatie Beleidsnotitie OOV*
De vervolgnotitie is eind 2005 afgerond. Voortschrijdend inzicht in 2006 heeft aangetoond dat er naar de opzet gekeken moet worden en naar de plek die de notitie kan krijgen (wel of niet in het gehele Collegeprogramma etc).

*Opzet rapportagesysteem*
Het IPO heeft in afwachting de ontwikkelingen met betrekking tot de veiligheidsregio's haar werkzaamheden opgeschort.

*Een netwerkbijeenkomst*
Op 2 februari is er een netwerkbijeenkomst over elektriciteit en de gevolgen voor de openbare orde en veiligheid gehouden. De geplande tweede bijeenkomst over cameratoezicht op 29 november heeft geen doorgang kunnen vinden in verband met het geringe aantal aanmeldingen.

*Instandhouden en mogelijk één nieuwe applicatie risicokaart Drenthe*
Voor het in stand houden van de risicokaart Drenthe is door alle burgemeesters en de commissaris een samenwerkingsovereenkomst getekend waarin duidelijke afspraken zijn gemaakt over termijnen waarbinnen wijzigingen op de risicokaart doorgevoerd moeten worden. Dit betekent dat de risicokaart actueel en up to date wordt gehouden.
Voor de uitbreiding met een dekkingskaart hebben gesprekken plaatsgevonden tussen de Regionale Bandweer en het Ministerie van BZK. De dekkingskaart is in 2006 als pilot uitgevoerd en momenteel wordt er onderhandeld over het wegzetten en implementeren van de dekkingskaart in heel Drenthe.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie 2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 120.316 | 108.816 | 79.521 | 12.063 | 67.458 |
| Apparaatskosten | 422.357 | 453.045 | 429.602 | 427.845 | 1.757 |
| Totaal lasten | 542.673 | 561.861 | 509.123 | 439.908 | 69.215 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 542.673 | 561.861 | 509.123 | 439.908 | 69.215 |

### Financiële analyse

Afgezien van het niet inzetten van middelen voor oefenbeleid en verminderde afdracht voor de risicokaart is de uitvoering gelopen zoals de Begroting was opgesteld.

## 32201 Bosbrandenbestrijding

**Contactpersoon: de heer G. Oosten (5278)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Schadebeperking bosbrand. | | Brandschade in hectares. | 0 | 0 | nnb |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

De stichting wordt, inclusief werkopdracht, ondergebracht bij de regionale brandweer.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Verbreken van de relatie met de stichting.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

In 2007 zal de relatie met de Stichting Bosbrandbeschrijding worden verbroken.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie 2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 1.690 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal lasten | 2.790 | 5.171 | 4.123 | 3.440 | 683 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 2.790 | 5.171 | 4.123 | 3.440 | 683 |

### Financiële analyse

Geen bijzonderheden.

## Financieel totaaloverzicht per programma

| | 1<br>Realisatie<br>2005 | 2<br>Primitieve<br>begroting 2006 | 3<br>Begroting 2006<br>na wijziging | 4<br>Realisatie<br>2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 633.194 | 778.484 | 575.727 | 496.360 | 79.367 |
| Baten | 0 | 0 | 10.000 | 10.000 | 0 |
| Saldo | 633.194 | 778.484 | 565.727 | 486.360 | 79.367 |

## Programma 3.0 Verkeer

**portefeuillehouder: de heer S.B. Swierstra**

**Missie**

**"Mobiliteit mogelijk maken"**

**Het Drents verkeers- en vervoersbeleid heeft als missie: "Mobiliteit mogelijk maken". Wij zorgen voor een netwerk van (water)wegen en openbaar vervoer in de provincie Drenthe. Wij werken aan een veilig en doelmatig, comfortabel en aantrekkelijk netwerk, dat wij goed beheren en steeds verbeteren. Wij zoeken daarbij altijd naar een evenwicht tussen mobiliteit, bereikbaarheid en leefbaarheid.**

## 33002 Opstellen en uitdragen provinciaal beleid verkeer en vervoer

**Contactpersoon: mevrouw S.W.T. Gerritsen (5484)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Integraal provinciaal verkeers- en vervoersbeleid opstellen. | 1.1. Een met het Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe (VVBD) afgestemd POP II Uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer (VV). | POP II Provinciaal uitvoeringsprogramma (PUP) VV. | | | |
| | 1.2. Een in samenspraak met regionale partners opstellen van een regionaal investeringsprogramma en het provinciaal uitvoeringsprogramma. | Jaarlijks PUP. | | | PUP 2007 gereed. |
| 2. Provinciaal verkeers- en vervoersbeleid breed uitdragen. | 2.1. Beïnvloeding beleidsvorming en -uitvoering van Rijk, gemeenten en buurprovincies via IPO, SNN en VVBD. | | | | |
| | 2.2. Monitoring van de uitvoering en van de effecten van het VV-beleid. | Jaarlijkse monitor. | | | Monitor 2004 op CD-ROM verschenen. Vanaf 2005 via website www.verkeersmonitor.nl |
| | 2.3. Opstellen van een jaarverslag over de resultaten van het uitvoeringsprogramma van het voorgaande jaar. | Jaarverslag VV. | | | Jaarverslag 2005 gereed. |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

Geen bijzonderheden.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- **Het POP II-uitwerkingsprogramma wordt vastgesteld.**
- **Het opstellen van een jaarlijks Provinciaal uitvoeringsprogramma (PUP).**
- **De noordelijke visie Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) wordt ingebracht in de nota Mobiliteit.**
- **Start (verkorte) tracéwetprocedure structurele maatregelen Zwolle-Meppel (actor Rijkswaterstaat Oost-Nederland).**
- **Vastgesteld Bestemmingsplan ombouw knooppunt Lankhorst (actor gemeente Staphorst en Rijkswaterstaat Noord-Nederland).**
- **Zicht op uitvoerings- en financieringsplanning gefaseerde verdubbeling N33.**
- **Het Bereikbaarheidsprofiel wordt geactualiseerd (actor SNN).**
- **Het opstellen van een jaarlijkse monitor Verkeer en vervoer (actor SNN).**
- **Het opstellen van een jaarverslag Verkeer en vervoer.**
- **Duidelijkheid over overdracht van taken en bevoegdheden luchtvaart naar de provincie.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

De startnotitie Uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer is in juni 2006 behandeld in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid. De startnotitie is gebruikt voor een consultatieronde bij gemeenten en partners als opmaat naar het ontwerp-PVVP 2007 die door ons college in februari 2007 wordt vastgesteld.
Het PUP 2006 is begin 2006 vastgesteld en gepubliceerd. Het PUP 2007 is, na afstemming met de partners in het Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe in januari 2007 door ons college vastgesteld.
De noordelijke visie (SNN) is ingebracht in de Nota mobiliteit. Deze is inmiddels vastgesteld.
Het OTB/MER voor de A28 Zwolle-Meppel wordt naar verwachting voor de zomer 2007 ter visie gelegd.
Het vastgestelde Bestemmingsplan ombouw knooppunt Lankhorst (actor gemeente Staphorst en Rijkswaterstaat Noord-Nederland) loopt volgens planning en is inmiddels goedgekeurd.
Er ligt een positief planbesluit van de minister voor de verdubbeling van de N33. Rijkswaterstaat is gestart met de opzet van een projectorganisatie rond de planstudie en met de planstudiefase/tracé-mer. De startnotitie ligt eind 2006/begin 2007 ter visie.
Het Bereikbaarheidsprofiel wordt een plek gegeven in de Samenwerkingsagenda tussen Noord-Nederland en Verkeer en Waterstaat. Met het opstellen daarvan is een aanvang gemaakt. Ook de Netwerkanalyses in het kader van de Nota mobiliteit zijn onderdeel van deze agenda.
De monitor Verkeer en vervoer 2004 is op CD-ROM verschenen. De monitor voor het jaar 2005 zal niet meer op CD-ROM-versie verschijnen, maar zal alleen via de website www.verkeersmonitor.nl te raadplegen zijn.
Het Jaarverslag 2005 verkeer en vervoer is in november 2006 vastgesteld.
De plenaire behandeling van het wetsvoorstel inzake overdracht van taken en bevoegdheden luchtvaart naar de provincie is uitgesteld tot na de vorming van het nieuwe Kabinet. Aan de voorbereiding van de nieuwe taken en bevoegdheden wordt gewerkt.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie 2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 92.191 | 175.000 | 462.000 | 292.765 | 169.235 |
| Apparaatskosten | 834.697 | 515.313 | 893.110 | 928.146 | -35.036 |
| Totaal lasten | 926.888 | 690.313 | 1.355.110 | 1.220.911 | 134.199 |
| Totaal baten | 965 | 0 | 34.000 | 34.000 | 0 |
| Saldo | 925.923 | 690.313 | 1.321.110 | 1.186.911 | 134.199 |

### Financiële analyse

In het budget voor programmakosten zijn diverse projecten opgenomen zoals Onderzoeksprogramma (budget € 35.000,--), Architectuur verkeersbeheersing Groningen-Assen (budget € 20.000,--) en Spoorvisie (budget € 35.000,--). Op het onderzoeksprogramma is € 10.000,-- aan kosten verantwoord. De rest van de kosten wordt gedragen door Programma Stad. Op het project Architectuur Verkeersbeheersing Groningen-Assen zijn geen uitgaven gedaan; deze kosten zijn verantwoord onder Regiovisiezaken. De kosten voor de Spoorvisie hebben € 4.000,-- bedragen, omdat de opdracht gewijzigd is in het schrijven van een notitie (aanvankelijk was het de bedoeling dat er ook onderzoek zou worden gedaan). Totaal resulteren deze voordelen hier in een voordeel van € 169.000,--.

## Specificatie deelresultaat reserves binnen het programmaonderdeel

| nr | Naam reserve | Lasten/Baten | Begroting 2006 (na wijziging) | Realisatie 2006 | Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| 060199 | Reserve investeringen verkeer en vervoer | Totaal lasten | 200.000 | 79.200 | 120.800 |
| | | Totaal baten | 0 | 0 | 0 |
| | | Saldo | 200.000 | 79.200 | 120.800 |

**Toelichting**

| | |
|---|---|
| Saldo programmaonderdeel | 134.199 |
| Saldo reserves bij programmaonderdeel | 120.800 |
| Resultaat programmaonderdeel na bestemming reserves | 13.399 |

## 33003 Veilige bereikbaarheid in een leefbaar Drenthe

**Contactpersoon: mevrouw S.W.T. Gerritsen (5484)**

### Beschrijving doelstellingen en indicatoren

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Bereikbaarheid handhaven/ verbeteren. | 1.1. Goede basiskwaliteit afwikkeling verkeer. | Intensiteit/capaciteit < 0,8 reistijd. | | | |
| | 1.2. Goede basiskwaliteit bereikbaarheid stedelijke centra. | | | | |
| | 1.3. Noordelijke ontwikkelingsas met Drenthe als schakel tussen Randstad en Noord- en Noordoost-Europa optimaliseren. | | | | |
| 2. Verkeersveiligheid verbeteren. | | Verkeersslachtoffers. | | | |
| | 2.1. Herkenbare wegen door invoering essentiële kenmerken. | | | | |
| | 2.2. Terugdringen van het aantal rijongevallen. | | | | |
| | 2.3. Verbeterd gedrag door een mensgerichte benadering. | | | | |
| | 2.4. Een veilige ecologische (hoofd)structuur. | | | | |

**Ontwikkelingen verslagjaar**
Geen bijzonderheden.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- **De uitvoering van een gezamenlijk met gemeenten opgesteld maatregelenpakket gericht op de stedelijke bereikbaarheid. Afspraken worden vastgelegd in convenanten. Specifieke aandacht voor de regio Groningen-Assen en Emmen.**
- **De invoering van de essentiële kenmerken (Duurzaam Veilig, fase 2) in combinatie met het terugdringen van het aantal rijongevallen (planning opgenomen in Provinciaal uitvoeringsprogramma (PUP) 2006).**
- **De uitvoering van een gezamenlijk pakket gedragsmaatregelen in drie regio's onder verantwoordelijkheid van de gemeenten (planning opgenomen in PUP 2006).**

**Realisatie beleidsvoornemens**
De convenanten met de Drentse gemeenten, ter uitvoering van de afspraken om te komen tot een gezamenlijk opgesteld maatregelenpakket gericht op de (stedelijke) bereikbaarheid, zijn alle twaalf ondertekend.
De invoering van de essentiële kenmerken (Duurzaam Veilig, fase 2) in combinatie met het terugdringen van het aantal rijongevallen (planning opgenomen in Provinciaal uitvoeringsprogramma (PUP) 2006) is reeds voor 70% gerealiseerd.
De uitvoering van een gezamenlijk pakket gedragsmaatregelen in drie regio's onder verantwoordelijkheid van de gemeenten (planning opgenomen in PUP 2006) betreft een continu proces en loopt volgens planning.

## Uitvoering collegeprogramma

### Hoofdlijn bereikbaarheid

*Dotatie Verkeer en Vervoer*
Door de met ingang van de Begroting 2005 beschikbaar gekomen middelen is het mogelijk gemaakt het ambitieuze Collegeprogramma handen en voeten te geven. Het accent van het verkeers- en vervoersbeleid ligt in deze collegeperiode bij de bereikbaarheid van de stedelijke gebieden en de invoering van Duurzaam
Veilig fase 2.
In 2007 bekijken we of met de dotatie van € 6 miljoen per jaar de lijn van dit college kan worden voortgezet, binnen de financiële randvoorwaarden die voor de provincies gelden op basis van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

*Gezamenlijke programmering met de steden krijgt "in de tweede helft" vorm*
Een vaste dotatie per jaar in de Bestemmingsreserve investeringen verkeer en vervoer maakt een meerjarenprogrammering mogelijk. Met gemeenten zijn en worden nadere bestuurlijke afspraken gemaakt over een corridorsgewijze aanpak van de bereikbaarheidsproblematiek. Een gezamenlijk met de gemeenten uit te voeren maatregelenpakket heeft een nauwe relatie met de programmalijn stedelijke ontwikkeling. Assen-Zuid is een voorbeeld van de vernieuwende aanpak door de provincie. Samen met Assen is rond het knooppunt A28/N33 een visie ontwikkeld die ingebracht is bij verdere onderhandeling met het rijk over de gefaseerde verdubbeling van de N33.

*Naar herkenbare wegen*
Ter verbetering van de verkeersveiligheid zijn er landelijke afspraken over de herkenbaarheid van wegen. In Drenthe combineren we deze "essentiële herkenbaarheidkenmerken" met het terugdringen van het aantal rijongevallen (het in de berm raken). Als één van de

eerste stroomwegen in Nederland is de N381 tussen Emmen en de Friese grens in 2006 volledig aan deze nieuwe richtlijnen aangepast. Voor de overige provinciale wegen wordt aansluiting gezocht bij het onderhoudsprogramma van de Productgroep Wegen en Kanalen. De provincie heeft voor Rijkswaterstaat de N34 tussen Gieten en De Punt gereconstrueerd. Daarbij was het, vooruitlopend op de overdracht van deze weg, mogelijk de gewenste maatregelen volgens de nieuwste richtlijnen aan te brengen. Binnen de ruimte van de Voorjaarsnota 2005 is het mogelijk hiervoor € 400.000,-- vrij te maken.

*Provinciaal Uitvoerings Programma*
Een concreet overzicht van alle verkeers- en vervoersactiviteiten gericht op infrastructuur, gedragsbeïnvloeding en handhaving, wordt jaarlijks vastgelegd in het PUP. Er staan zowel projecten van de provincie als van derden in. Voor 2006 is het provinciale aandeel in dit uitvoeringsprogramma geraamd op ruim € 22 miljoen.

### Hoofdlijn stedelijke ontwikkeling

*Stedelijke bereikbaarheid*
Een belangrijk onderdeel van stedelijke ontwikkeling is de bereikbaarheid. De steden kunnen alleen hun aantrekkelijkheid voor wonen en bedrijfsvestiging behouden als ze goed bereikbaar en ontsloten zijn. Via de vervoersmodaliteiten willen wij maatregelen treffen voor een vlotte en veilige doorstroming en afwikkeling van het verkeer. Daarbij wordt de zogenaamde corridoraanpak voorgestaan voor de bereikbaarheid van de steden vanuit de regio en een goede circulatie in het stedelijk gebied zelf.
Binnen de Hoofdlijn stedelijke ontwikkeling is dit belang aangegeven door Bereikbaarheid te benoemen als één van de vier centrale thema's en dit thema mede richtinggevend te doen zijn voor de selectie van projecten voor de agenda per stad: ontwikkelen knooppunt Assen-Zuid, ontsluiting van nieuwe uitleg en bedrijventerreinen, ontwikkelen van openbaar vervoer(OV)-knooppunten en dergelijke. In deze ontwikkelingen en projecten zal –in overleg met de betrokken gemeenten- actief worden geparticipeerd. In een aantal gevallen zal het initiatief worden genomen voor het realiseren van gewenste ontwikkelingen.
De inzet voor de Hoofdlijn stedelijke ontwikkeling valt in de vijf steden in belangrijke mate samen met de inzet voor de Hoofdlijn bereikbaarheid. Middelen hiervoor komen voornamelijk uit het verkeer- en vervoersfonds. Vanuit de speciaal ingestelde Reserve stedelijke ontwikkeling (zie programma 9.1) wordt in een aantal gevallen bijgedragen in proceskosten.

*Invulling bezuinigingen*
In het kader van de invulling van de bezuinigingen op wettelijke en autonome taken is met ingang van 2006 een structurele bezuiniging van € 10.000,-- op de kosten van verkeerswaarnemingen meegenomen. Daarnaast is met ingang van 2006 een structurele bezuiniging van € 24.000,-- op de kosten van bevordering van de mobiliteit meegenomen.

## Realisatie collegeprogramma

### Hoofdlijn bereikbaarheid

Door een extra jaarlijkse storting in de Reserve verkeer en vervoer is een extra investeringsruimte van € 32 miljoen gecreëerd. In het kader van de bereikbaarheidsconvenanten met de vijf steden is daardoor een gezamenlijk investeringsprogramma van in totaal € 156 miljoen mogelijk gemaakt. Dit leidt tot aanzienlijk meer werkgelegenheid in de civiele sector. Nieuw element is dat in de convenanten het geld is verdeeld op basis van inhoud en niet op basis van weglengte. (zie ook het kader elders op deze pagina's).

De afgelopen collegeperiode hebben wij het Drentse deel van de N381 (Emmen-Smilde) aangepast aan nieuwe landelijke richtlijnen. Drenthe was daarmee één van de eerste provincies die een regionale stroomweg op deze wijze heeft ingericht.
De 42 km lange autoweg is verbreed en van nieuwe markeringen voorzien. De gelijkvloerse kruisingen zijn eruit en er is een aantal faunavoorzieningen aangebracht. De nieuwe N381 is in oktober 2006 geopend met de Dwars door Drenthe Marathon.

De inrichting en belijning van de provinciale wegen is nu al voor 70% in overeenstemming met de nieuwe landelijke richtlijnen. De richtlijnen zijn bedoeld om de verkeersveiligheid te verbeteren. Naar verwachting zal eind 2008 ongeveer 90% van de provinciale wegen hieraan voldoen.
Op de provinciale wegen komen vrijwel geen gevaarlijke punten meer voor. De aantallen dodelijke slachtoffers en gewonden laten duidelijk een dalende trend zien. Het verkeersveiligheidsbeleid ligt vóór op de tot 2010 gestelde doelen.

Wij hebben systematisch gewerkt aan het verbeteren van de bereikbaarheid van de steden. Veel energie is gestoken in de samenwerking met alle betrokkenen om tot een goed pakket maatregelen te komen. Met de vijf Drentse stedelijke gemeenten zijn enige tijd geleden convenanten gesloten, onder andere over een fors investeringsprogramma voor de stedelijke bereikbaarheid. Inmiddels hebben wij ook met de zeven plattelandsgemeenten afspraken gemaakt.

Steeds vaker wordt het bereikbaarheidsbeleid verbreed naar ruimtelijke ontwikkeling en gebiedsontwikkeling. Voorbeeld hiervan is onze betrokkenheid bij de gebiedsontwikkeling Assen-Zuid. Vanuit de afspraken over de N33 is daar het initiatief genomen tot het opstellen van een masterplan voor het hele gebied Assen-Zuid.

*Hoofdlijn stedelijke ontwikkeling*
De aandacht voor de stedelijke ontwikkeling is de afgelopen collegeperiode sterk toegenomen. Twee van de vijf Drenten wonen in de stad. De steden Assen, Coevorden, Emmen, Hoogeveen en Meppel zijn samen goed voor bijna 63% van de Drentse werkgelegenheid. Ons beleid is vormgegeven in een intensieve samenwerking met de gemeenten. Het resultaat is het programma Stedelijke ontwikkeling.

Wij hebben afspraken gemaakt met de vijf Drentse steden Assen, Emmen, Coevorden, Meppel en Hoogeveen, die in zogeheten stadsagenda's zijn vastgelegd. De afspraken gaan over samenwerking bij concrete projecten en de financiering ervan.

De nauwe samenwerking met de Drentse steden zorgt ervoor dat wij bijtijds en actief bij de uitvoering van stedelijke projecten betrokken zijn. Er is door ons deskundigheid ingebracht en wij hebben meegefinancierd aan projecten.
Inmiddels heeft de samenwerking al tot resultaten geleid. Zoals een Revitaliseringsproject op het bedrijventerrein De Wieken in Hoogeveen, het Centrumplan van Coevorden en het Erfgoedkwartier in Assen (zie ook het kader elders op deze pagina's). Met de gemeente Meppel werken wij aan het plan Nieuwveenselanden. Emmen steunen wij bij de ontwikkeling van het Bahco-terrein en de Kenniscampus.

## Financieel totaaloverzicht per programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie<br>2005 | 2<br>Primitieve<br>begroting 2006 | 3<br>Begroting 2006<br>na wijziging | 4<br>Realisatie<br>2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 8.702.368 | 11.450.926 | 9.796.272 | 44.672.236 | -34.875.964 |
| Apparaatskosten | 2.123.114 | 2.367.372 | 1.893.530 | 1.985.551 | -92.021 |
| Totaal lasten | 10.825.482 | 13.818.298 | 11.689.802 | 46.657.787 | -34.967.985 |
| Totaal baten | 4.397.169 | 4.440.725 | 5.046.789 | 85.870.716 | -80.823.927 |
| Saldo | 6.428.313 | 9.377.573 | 6.643.013 | -39.212.929 | 45.855.942 |

### Financiële analyse

*Overdracht van de N34*
De overdracht van de N34 van het Rijk naar de provincie heeft op 1 januari 2007 plaatsgevonden. De bijbehorende gelden zijn eind december 2006 overgemaakt naar de provincie. Deze inkomst was niet begroot. Het gaat hierbij om een totaalbedrag van ruim € 80 miljoen. Van de bijdrage is een bedrag van € 36,5 miljoen bestemd voor het wegwerken van achterstallig onderhoud en verbeteringswerken N34. Dit bedrag is aan de Voorziening achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34, bij dit programma-onderdeel, toegevoegd. De rest van de bijdrage van het Rijk is gestort in de Reserve voor algemene doeleinden. De totale verrekening met deze reserve kunt u vinden bij de doelstelling Mutaties reserves ven het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

*Tunnel Scharreveld*
Bij de realisering van de tunnel Scharreveld is een meevaller ontstaan € 370.000,--. Meevallende kosten € 182.000,-- en meeropbrengsten in de vorm van een niet begrote btw-teruggave van € 187.000,--.

*Afschrijvingen*
De afschrijvingen ten opzichte van de Begroting zijn meegevallen, omdat de verwachting was dat een groot aantal projecten gereed zou zijn in 2005, zodat de afschrijving kon starten in 2006. In de praktijk blijkt dit echter niet het geval te zijn geweest en is de Begroting op dit punt niet aangepast. In totaal is het voordeel € 1.738.000,--. Van dit voordeel is € 1.639.000,-- verrekend met de achterliggende reserves Reserve Investeringen verkeer en vervoer en Reserve infrastructuur. De totale verrekening van deze reserves kunt u vinden bij de doelstelling Mutaties reserves ven het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

## Specificatie deelresultaat reserves binnen het programmaonderdeel

| nr | Naam reserve | Lasten/Baten | Begroting 2006<br>(na wijziging) | Realisatie 2006 | Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| 060114 | Reserve infrastructuur | Totaal lasten | 1.399.081 | 1.023.227 | 375.854 |
| | | Totaal baten | 0 | 0 | 0 |
| | | Saldo | 1.399.081 | 1.023.227 | 375.854 |
| 060199 | Reserve investeringen verkeer en vervoer | Totaal lasten | 2.511.396 | 1.032.466 | 1.478.930 |
| | | Totaal baten | 74.000 | 74.000 | 0 |
| | | Saldo | 2.437.396 | 958.466 | 1.478.930 |
| 050001 | Reserve voor algemene doeleinden | Totaal lasten | 0 | 0 | 0 |
| | | Totaal baten | 0 | 43.867.000 | -43.867.000 |
| | | Saldo | 0 | 43.867.000 | 43.867.000 |

| Toelichting | |
|---|---|
| Saldo programmaonderdeel | 45.855.942 |
| Saldo reserves bij programmaonderdeel | 45.721.784 |
| Resultaat programmaonderdeel na bestemming reserves | 134.158 |

## Financieel totaaloverzicht per programma

| | 1<br>Realisatie<br>2005 | 2<br>Primitieve<br>begroting 2006 | 3<br>Begroting 2006<br>na wijziging | 4<br>Realisatie<br>2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 11.752.370 | 14.508.611 | 13.044.912 | 47.878.698 | -34.833.786 |
| Baten | 4.398.134 | 4.440.725 | 5.080.789 | 85.904.716 | -80.823.927 |
| Saldo | 7.354.236 | 10.067.886 | 7.964.123 | -38.026.018 | 45.990.141 |

## Programma 3.1 Beheer en onderhoud

**portefeuillehouder: de heer S.B. Swierstra**

**Missie**

**Het provinciaal wegenbeheer is erop gericht in samenspraak met partners een optimale balans te bereiken tussen veiligheid, bereikbaarheid, milieu (inclusief duurzaamheid), leefbaarheid, klantgerichtheid en kosten, waarbij veiligheid voorop staat. Het provinciaal vaarwegbeheer is erop gericht in samenspraak met partners een optimale balans te bereiken tussen veiligheid, bereikbaarheid (van "natte" bestemmingen), milieu (inclusief duurzaamheid), leefbaarheid (inclusief cultuur), klantgerichtheid en kosten. Hierbij is het beleid de bestaande vaarwegen (thans 154 km) voor de scheepvaart beschikbaar te houden en aantrekkelijker te maken en voor de recreatievaart het streven de ontbrekende schakels Zuidlaardermeer - Oost-Groningen en Erica - Ter Apel als vaarweg te herstellen.**

## 33103 Beleid duurzaam beheer provinciaal wegennet

**Contactpersoon: de heer T. Woestenburg (5740)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Een Beleidsplan wegenbeheer waaraan het beleid ("Het waarom") van het wegenbeheer ten grondslag ligt. | 1.1. Nieuwe hoofdstukken toevoegen en/of bestaande hoofdstukken aanpassen. | | Per 1 januari 2005 14 van 21 hoofdstukken gereed. | N.v.t. | Gereed: 26 |

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Beleidsplan vervolmaken en aanpassen aan nieuwe wet- en regelgeving.**

**Beleidsvisie uitdiepen voor de ontbrekende schakels.**

*Plaatsing kunstwerk N381*

**Realisatie beleidsvoornemens**

Het Beleidsplan wegen en kanalen is een modulair plan, waarin per hoofdstuk een bepaald beleidsaspect wordt beschreven, dat ook per hoofdstuk wordt vastgesteld (door het college). Doordat in meerdere hoofdstukken zowel het wegenbeleid als het vaarwegenbeleid wordt beschreven is het niet meer mogelijk om deze te splitsen, zodat het totaal op te stellen aantal hoofdstukken inmiddels 34 is, gezamenlijk voor het wegenbeheer en het vaarwegenbeheer. Er zijn thans 26 vastgesteld en nog 8 in ontwikkeling. Daarnaast zijn inmiddels 6 van de vastgestelde hoofdstukken weer aan vervanging (herziening) toe.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie 2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 1.109.400 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 75.501 | 41.211 | 41.211 | 25.890 | 15.321 |
| Totaal lasten | 75.501 | 1.150.611 | 41.211 | 25.890 | 15.321 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 75.501 | 1.150.611 | 41.211 | 25.890 | 15.321 |

### Financiële analyse

De primitieve begroting is ruim 1,1 miljoen hoger dan in de begroting na wijziging. Dit komt doordat de toevoeging aan de Voorziening kapitaallasten kunstwerken nu op het programmaonderdeel 33306 beleid duurzaam beheer provinciaal vaarwegennet begroot zijn, omdat deze kosten beter onder dit programmaonderdeel passen.

## 33104 Wegennet (wegenbeheer)

**Contactpersoon: de heer J.F. Meek (5348)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Provinciaal wegennet dat kwalitatief van ruim voldoende niveau is met zo weinig mogelijk verkeersoponthoud (behoudens calamiteiten en grootonderhoud/reconstructies), tegen zo laag mogelijke kosten. | 1.1. Realiseren optimale bereikbaarheid. | | | | Uitvoering conform begroting |
| | 1.2. Reductie verkeersslachtoffers. | Aantal verkeersslachtoffers ingedeeld in categorieën. | | | Zie programma 3.0 Verkeer |
| | 1.3. Reductie faunaslachtoffers. | Aantal faunaslachtoffers. | 2004: 537 slachtoffers. | | In 2006 560 slachtoffers |
| | 1.4. Reductie ecologische knelpunten. | Aantal geregistreerd knelpunten. | 93 knelpunten per 1 januari 2005. | | 93 knelpunten per 31 december 2006 |
| | 1.5. Instandhouden/toename beplanting. | Bomenbestand. | Bomenbestand eind 2004 is 32.854.* | | In 2006 is het bomenbestand: 31974 |
| 2. Reconstructie N381, volgens nieuwste regelgeving, geheel afronden. | 2.1. De gehele weg ingericht volgens de nieuwste regelgeving. | Nog 23 km reconstrueren. | 15 km gereed. | 100% gereed. | Gereed |

*Aanleg N381 Beilen-Westerbork*

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- **Instandhouden van het wegennet volgens het beleidsplan en het Managementraamcontract wegenbeheer. Hierbij wordt het groot onderhoud uitgevoerd volgens een meerjarenplanning, waarbij het plan voor 2006 eind 2005 aan de hand van toen uitgevoerde inspecties werd vastgesteld.**
- **Tevens worden zo mogelijk de PUP-projecten van Productgroep Verkeer en Vervoer in het grootonderhoud meegenomen en worden de wegen zonodig aangepast aan de nieuwste wet- en regelgeving. Bij de grootonderhoudsprojecten worden, waar het wenselijk en mogelijk is, ecologische (fauna) voorzieningen aangebracht.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

Het wegenbeheer omvat ook het (ecologisch) beheer van de (weg)bermen. De laatste jaren zijn er problemen geweest met "wildgroei" van het jacobskruiskruid (JKK) en klachten erover. Als JKK in hooi terecht komt, kan dat leiden tot veesterfte. Het bermbeheer bestond uit een kleine klepelmaaibeurt van de strook van 1,5 direct aan de wegverharding in juni-juli. Het maaisel van de "grote maaibeurt" van de provinciale bermen (in september-oktober) wordt afgevoerd en gecomposteerd. Vanwege de JKK-problematiek is het maairegime in 2006 als proef (2006-2007) gewijzigd. Het maaisel van de eerste beurt (rond juli) wordt afgevoerd, in het najaar zijn de bermen vervolgens volledig geklepeld (klepelen is malend maaien, en het klepelmaaisel laten liggen). In 2006 bleek er veel minder JKK in de provinciale bermen te groeien, er waren geen klachten.
Tot het bermbeheer hoort ook de natuurbouwstrook langs de weg Emmen-Ter Apel (N391). Deze strook moet "open" blijven, conform het karakter van de Veenkoloniën, dus voorkomen moet worden dat er bos ontstaat. In 2006 is gestart met een meerjarige proef met schapenbeweiding.

De overname van de N34 is eind 2006 gerealiseerd en is formeel per 1 januari 2007 overgedragen. Bovendien is in de loop van 2006 op verzoek van het Rijk de reconstructie van de voorbereiding van het wegvak Ees-Gieten (N34) uitgevoerd door de Provincie. De kosten zijn door het Rijk vergoed.

De reconstructie van de N381 is afgerond en middels een ludieke actie (marathon "Dwars door Drenthe") officieel open gesteld. Met de laatste projecten op deze weg zijn ook vijf faunatunnels aangelegd. Hernieuwd onderzoek heeft evenveel nieuwe faunaknelpunten aan het licht gebracht als er de laatste twee jaar zijn opgeheven.
Zowel in Hoogersmilde als bij Staapharst (N34) is een artistiek kunstwerk "the same but different" van de wereldberoemde kunstenaar Richard Deacon geplaatst, dit betreft schakels in een internationale reeks kunstwerken "Canada-USA-Duitsland-Japan". De beplanting moet nog aangebracht worden.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie 2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 11.409.024 | 8.742.276 | 14.693.443 | 13.757.665 | 935.778 |
| Apparaatskosten | 3.296.858 | 3.024.053 | 3.024.053 | 3.523.647 | -499.594 |
| Totaal lasten | 14.705.882 | 11.766.329 | 17.717.496 | 17.281.312 | 436.184 |
| Totaal baten | 4.463.903 | 34.487 | 4.962.045 | 5.334.470 | -372.425 |
| Saldo | 10.241.979 | 11.731.842 | 12.755.451 | 11.946.842 | 808.609 |

### Financiële analyse

*Programmakosten*
Op het onderhoud is een voordeel ten opzicht van de begroting behaald van € 941.000. Dit voordeel is behaald op het dagelijks onderhoud; vooral op het onderhoud van de kunstwerken, de openbare verlichting, de gladheidbestrijding en het bermbeheer. Daarnaast zijn er nog een aantal kleinere besparingen opgetreden. Ook is door leveringsproblemen, in verband met milieu-eisen, de vervanging van de kantonniersauto's vertraagd, en worden deze deels in 2007 geleverd. Hierdoor is er een voordeel van € 250.000,-- geboekt. Het groot-onderhoud is volgens planning uitgevoerd.

*Baten*
De inkomsten betreffen o.a. verkoop van overhoeken en schadevergoedingen, welke in de begroting niet zijn opgenomen, daar deze niet voorspelbaar zijn (voordeel € 122.000,--). Daarnaast zijn de bijdragen/vergoedingen van voor derden uitgevoerde projecten € 250.000,-- meer dan was begroot.

*Apparaatskosten*
De overschrijding op de apparaatskosten is veroorzaakt doordat er voor projectvoorbereiding en toezicht op diverse projecten en vooral de overname en de voorbereiding van de reconstructies van de N34, welke niet in begroting was voorzien, extra mensuren zijn besteed.

Het totale voordeel op dit programmaonderdeel is toegevoegd aan de reserve wegenbeheer. De totale verrekening met de reserve kunt u vinden bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

## Specificatie deelresultaat reserves binnen het programmaonderdeel

| nr | Naam reserve | Lasten/Baten | Begroting 2006 (na wijziging) | Realisatie 2006 | Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| 060113 | Wegenbeheer | Totaal lasten | 17.554.217 | 17.118.033 | 436.184 |
| | | Totaal baten | 4.962.045 | 5.334.470 | -372.425 |
| | | Saldo | 12.592.172 | 11.783.563 | 808.609 |

| Toelichting | |
|---|---|
| Saldo programmaonderdeel | 808.609 |
| Saldo reserves bij programmaonderdeel | 808.609 |
| Resultaat programmaonderdeel na bestemming reserves | 0 |

## 33304 Vaarweg Meppel-De Punt

**Contactpersoon: de heer W. Paas (5331)**

### Beschrijving doelstellingen en indicatoren

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Integraal veilige bereikbaarheid over provinciale vaarwegen. | 1.1. Optimale bereikbaarheid. | Aantal scheepvaartpassages bij de Paradijssluis. | 3.880 passages in 2004. | | 3346 passages in 2006 |
| | 1.2. Zo min mogelijk hinder voor milieu, natuur en landschap. | Reductie faunaslachtoffers. | In 2004 7 slachtoffers. | | In 2006 5 slachtoffers |
| | 1.3. Integraal veilige vaarweg. | Reductie verkeersslachtoffers. | In 2004 geen slachtoffers. | 0 | 0 |
| 2. Uitvoering geven aan het ligplaatsenbeleid. | 2.1. Afname illegale ligplaatsinname. | Aantal overtredingen gedurende de winterperiode. | Winter 2004/2005 15 overtreders. | Afname 25%. | Ligplaats overtredingen: 0 |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

Handhaving van het ligplaatsenbeleid heeft er toe geleid dat er eind 2006 geen illegale bootjes meer op de vaarweg liggen. Bij zeven eigenaren was een indringende voorwaarschuwingsbrief noodzakelijk om dit te realiseren.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- **Instandhouden van de vaarweg volgens het beleidsplan en het managementraamcontract Vaarweg Meppel-De Punt en de overeenkomst met Rijkswaterstaat Noord-Nederland.**
- **Hierbij worden de grootonderhoudsprojecten uitgevoerd volgens een, jaarlijks aan de omstandigheden (inspecties) aangepast, Meerjarenonderhoudsprogramma.**
- **Waar mogelijk worden bij het groot onderhoud faunavoorzieningen en maatregelen in het kader van de ecologische hoofdstructuur aangebracht. Zoveel mogelijk wordt getracht om natuurvriendelijke oevers aan te brengen.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

Afgerond is een tussentijdse wijziging van het bestemmingsplan voor de renovatie van Sluis Peelo, inclusief nieuwe bedieningspost en artistiek kunstwerk “Toetertoren”. De bouwvergunning is verleend. Hierdoor liep het project ernstige vertraging op. Dit werk is aanbesteed. Op het nieuwe bedieningsgebouw wordt een zonnepaneel aangebracht voor energieopwekking.
In 2006 zijn geen natuurvriendelijke oevers aangebracht in verband met fysiek ruimtegebrek.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie<br>2005 | 2<br>Primitieve<br>begroting 2006 | 3<br>Begroting<br>na wijziging | 4<br>Realisatie<br>2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 1.762.759 | 2.071.276 | 5.479.514 | 1.663.023 | 3.816.491 |
| Apparaatskosten | 1.094.925 | 1.163.875 | 1.163.875 | 1.238.099 | -74.224 |
| Totaal lasten | 2.857.685 | 3.235.151 | 6.643.389 | 2.901.122 | 3.742.267 |
| Totaal baten | 3.516.587 | 3.634.449 | 4.341.607 | 3.534.121 | 807.486 |
| Saldo | -658.903 | -399.298 | 2.301.782 | -632.999 | 2.934.781 |

### Financiële analyse

*Noord Willems kanaal bij Assen*

*Programmakosten*
Het dagelijks onderhoud voor de vaarweg Meppel-De Punt is zowel inhoudelijk als financieel volgens de planning uitgevoerd. Het ogenschijnlijk voordelige resultaat van € 3.813.000,-- heeft betrekking op groot-onderhoudprojecten die in 2007 uitgevoerd of afgewerkt zullen worden. Bij de begroting zijn ook de projecten die in 2006 in voorbereiding zouden worden genomen, volledig financieel opgenomen, waardoor de begrote uitgaven ruim € 2.000.000,-- hoger zijn ingeschat. Daarnaast zijn de renovaties van de sluis te Peelo en de reconstructie van Lokbrug en Boskampsbrug om planologische redenen nog niet in uitvoering, waardoor ruim € 1.100.000,-- nog niet is uitgegeven. Verder zijn er een aantal projecten in uitvoering, die gedurende de winterperiode (geen scheepvaart) worden uitgevoerd, waarvan ook een groot deel van de kosten in 2007 zal worden uitgegeven. Deze projecten zijn in het managementcontract ten lasten van de begroting 2007 weer opgenomen.

*Baten*
Doordat de reconstructies van de Lokbrug en Boskampsbrug nog niet in uitvoering zijn genomen zijn ook de daarvoor ontvangen bijdragen nog niet gerealiseerd. Als de projecten afgerond zijn, zullen de bijdragen worden geïnd.

*Apparaatskosten*
Doordat er meer voorbereidingswerkzaamheden voor de groot-onderhoudsprojecten zijn uitgevoerd zijn de begrote apparaatskosten met € 74.000,-- overschreden.

Het totale voordeel op dit programmaonderdeel is toegevoegd aan de reserve Vaarweg Meppel-De Punt. De totale verrekening met de reserve kunt u vinden bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

## Specificatie deelresultaat reserves binnen het programmaonderdeel

| nr | Naam reserve | Lasten/Baten | Begroting 2006 (na wijziging) | Realisatie 2006 | Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| 060124 | Meppel de Punt | Totaal lasten | 6.643.389 | 2.901.122 | 3.742.267 |
| | | Totaal baten | 4.341.607 | 3.534.121 | 807.486 |
| | | Saldo | 2.301.782 | 632.999 | 2.934.781 |

| Toelichting | |
|---|---|
| Saldo programmaonderdeel | 2.934.781 |
| Saldo reserves bij programmaonderdeel | 2.934.781 |
| Resultaat programmaonderdeel na bestemming reserves | 0 |

## 33305 Zuidoost-Drentse vaarwegen
**Contactpersoon: de heer W. Paas (5331)**

### Beschrijving doelstellingen en indicatoren

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Integraal veilige bereikbaarheid over provinciale vaarwegen. | 1.1. Optimale bereikbaarheid. | Aantal scheepvaartpassages op de Hoogeveensche Vaart. | 2.620 passages in 2004. | | 2.769 passages in 2006 |
| | 1.2. Zo min mogelijk hinder voor milieu, natuur en landschap. | Aantal faunaslachtoffers. | In 2004 28 slachtoffers. | | In 2006 25 slachtoffers |
| | 1.3. Integraal veilige vaarwegen. | Aantal verkeersslachtoffers. | In 2004 geen slachtoffers. | 0 | 0 |
| 2. Uitvoering geven aan het ligplaatsenbeleid. | 2.1. Afname illegale ligplaatsin-name | Aantal overtredingen gedurende de winterperiode. | Winter 2004/2005 45 over-treders. | Afname 25%. | Ligplaats overtredingen: 0 |
| 3. Bevaarbaar maken ten behoeve van de recreatievaart van de (vaar)verbinding Zuidlaardermeer - Oost-Groningen. | 3.1. Realisatie van een aantal projecten. | Aantal projecten ten behoeve van Zuidlaardermeer - Oost-Groningen. | Nu nog geen vaarweg. | | |
| 4. Herbevaarbaar maken van de verbinding Erica-Ter Apel. | 4.1. In samenwerking met Productgroep Economie onder-zoeken naar mogelijk heropening. | Afronding onderzoeksfase. | | | |

**Ontwikkelingen verslagjaar**
Handhaving van het ligplaatsenbeleid heeft ertoe geleid dat er eind 2006 geen illegale bootjes meer op de Zuidoost-Drentse vaarwegen liggen. Bij 19 eigenaren was een indringende voorwaarschuwingsbrief noodzakelijk, waarna er nog 2 bootjes onder bestuursdwang zijn opgeruimd.
De vaarverbinding Zuidlaardermeer-Oost Groningen zal volgens planning eind 2007 opgeleverd worden.

*Onderhoud aan het Erica-Ter Apel kanaal*

Het plan voor het bevaarbaar maken van de verbinding Erica-Ter Apel is ingediend bij de belanghebbenden. De provincie heeft hierin € 5 miljoen toegezegd. Volgens het plan is er nu nog een gat van € 10 miljoen, waarvoor de provincie zich garant gesteld heeft voor nog eens maximaal € 5 miljoen. Voor het dan nog aanwezige gat van € 5 miljoen wordt een beroep gedaan op de overige belanghebbenden.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Instandhouden van de vaarwegen volgens het beleidsplan en het managementraamcontract Zuidoost-Drentse vaarwegen. Hierbij worden de grootonderhoudsprojecten uitgevoerd volgens een, jaarlijks aan de omstandigheden aangepast, Meerjarenonderh oudsprogramma. In 2006 is sprake van relatief veel groot onderhoud, dat in 2006 wordt aanbesteed en winter 2006/2007 wordt uitgevoerd. Waar mogelijk is, worden bij het onderhoud faunavoorzieningen en maatregelen in het kader van de ecologische hoofdstructuur aangebracht. Zoveel mogelijk wordt getracht natuurvriendelijke oevers aan te brengen.**
**Op termijn heropenen van de beide genoemde oude (cultuurhistorische) vaarverbindingen.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

De inhaalslag op het groot-onderhoud aan de Zuid-Oost Drentse vaarwegen zal volgens planning in 2007 volbracht worden. Deze werkzaamheden worden zo veel mogelijk buiten het recreatievaarseizoen uitgevoerd. Het grootste deel van de aangebrachte oeverbeschoeiingen is natuurvriendelijk gerealiseerd.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie 2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 2.845.559 | 3.088.584 | 5.161.675 | 3.297.703 | 1.863.972 |
| Apparaatskosten | 1.294.411 | 1.452.213 | 1.452.213 | 1.539.532 | -87.319 |
| Totaal lasten | 4.139.970 | 4.540.797 | 6.613.888 | 4.837.235 | 1.776.653 |
| Totaal baten | 1.667.551 | 1.085.945 | 1.072.466 | 1.470.148 | -397.682 |
| Saldo | 2.472.419 | 3.454.852 | 5.541.422 | 3.367.087 | 2.174.335 |

### Financiële analyse

*Programmakosten*

Het dagelijks onderhoud op de Zuidoost-Drentse vaarwegen is zowel inhoudelijk als financieel nagenoeg volgens de planning uitgevoerd. Het ogenschijnlijk voordelige resultaat van € 1.833.000,-- betreft voornamelijk een drietal groot-onderhoudprojecten, die eind 2006 zijn aanbesteed om in de winterperiode (buiten het vaarseizoen) te worden uitgevoerd. De kosten hiervan komen hierdoor vrijwel geheel ten laste van 2007. Het betreft o.a. renovatie Stieltjeskanaalsluis voor € 850.000,-- en oeverwerkzaamheden aan de Hoogeveensche Vaart en de Witte Wijk voor respectievelijk € 420.000,-- en € 330.000,--. Daarnaast zijn er nog enkele kleinere projecten, die ook in 2007 afgewerkt worden.

*Baten*

Voordeel op de baten door de niet begrote vergoeding voor het project Vaarweg Zuidlaardermeer-Oost-Groningen voor € 210.000,-- en bijdragen van voor derden uitgevoerde werkzaamheden in combinatie met onderhoudswerk welke niet begroot zijn. De

bijdrage van de waterschappen in de voedingsgemalen (pompkosten) was bijna € 44.000,- - meer dan het opgenomen budget. Deze bijdrage is sterk weersafhankelijk en daardoor moeilijk te budgetteren.

*Apparaatskosten*
Deze zijn hoger dan begroot doordat veel tijd is besteed aan de voorbereiding op de besluitvorming ten aanzien van het herbevaarbaar maken van de verbinding Erica-Ter Apel.

Het totale voordeel op dit programmaonderdeel is toegevoegd aan de reserve Beheer vaarwegen Zuidoost-Drenthe. De totale verrekening met de reserve kunt u vinden bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

## Specificatie deelresultaat reserves binnen het programmaonderdeel

| nr | Naam reserve | Lasten/Baten | Begroting 2006 (na wijziging) | Realisatie 2006 | Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| 060125 | Beheer vaarwegen Zuid Oost Drenthe | Totaal lasten | 6.613.888 | 4.837.235 | 1.776.653 |
| | | Totaal baten | 1.072.466 | 1.470.147 | -397.681 |
| | | Saldo | 5.541.422 | 3.367.088 | 2.174.334 |

| Toelichting | |
|---|---|
| Saldo programmaonderdeel | 2.174.335 |
| Saldo reserves bij programmaonderdeel | 2.174.335 |
| Resultaat programmaonderdeel na bestemming reserves | 0 |

## 33306 Beleid duurzaam beheer provinciaal vaarwegennet

**Contactpersoon: de heer T. Woestenburg (5740)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Een Beleidsplan vaarwegenbeheer waaraan het beleid ("Het waarom") van het vaarwegenbeheer ten grondslag ligt. | 1.1 Nieuwe hoofdstukken toevoegen en/of bestaande hoofdstukken aanpassen. | | Per 1 januari 2005 13 van de 17 hoofdstukken gereed. | | Gereed: 26 |

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- **Beleidsplan vervolmaken en aanpassen aan nieuwe wet- en regelgeving.**
- **Beleidsvisie uitdiepen voor de ontbrekende schakels.**
- **Financieel totaaloverzicht programma.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

Het Beleidsplan wegen en kanalen is een modulair plan, waarin per hoofdstuk een bepaald beleidsaspect wordt beschreven, dat ook per hoofdstuk wordt vastgesteld (door het college). Doordat in meerdere hoofdstukken zowel het wegenbeleid als het vaarwegenbeleid wordt beschreven is het niet meer mogelijk om deze te splitsen, zodat het totaal op te stellen aantal hoofdstukken inmiddels 34 is, gezamenlijk voor het wegenbeheer en het vaarwegenbeheer. Er zijn thans 26 vastgesteld en nog 8 in ontwikkeling. Daarnaast zijn inmiddels 6 van de vastgestelde hoofdstukken weer aan vervanging (herziening) toe.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie 2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 1.109.400 | 103.521 | 1.204.859 | 1.126.486 | 78.373 |
| Apparaatskosten | 23.027 | 37.261 | 37.261 | 47.975 | -10.714 |
| Totaal lasten | 1.132.427 | 140.782 | 1.242.120 | 1.174.461 | 67.659 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 1.132.427 | 140.782 | 1.242.120 | 1.174.461 | 67.659 |

### Financiële analyse

Lopende onderzoeken voor de zandwinplassen worden voortgezet in 2007. Het voordeel op dit programmaonderdeel exclusief de overschrijding van de apparaatskosten is toegevoegd aan de reserve Exploitatie provinciale zandwinplaatsen. De totale verrekening met de reserve kunt u vinden bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen. De begroting na wijziging is ruim 1,1 miljoen hoger dan in de primitieve begroting. Dit komt doordat de toevoeging aan de Voorziening kapitaallasten kunstwerken nu op dit programmaonderdeel is geraamd en niet meer op 33103 Beleid duurzaam beheer provinciaal wegenbeheer, omdat deze kosten beter onder dit programmaonderdeel passen.

*Noord Willems kanaal*

## Specificatie deelresultaat reserves binnen het programmaonderdeel

| nr | Naam reserve | Lasten/Baten | Begroting 2006 (na wijziging) | Realisatie 2006 | Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| 060112 | Exploitatie provinciale zandwinplaatsen | Totaal lasten | 95.459 | 17.086 | 78.373 |
| | | Totaal baten | 0 | 0 | 0 |
| | | Saldo | 95.459 | 17.086 | 78.373 |

| Toelichting | |
|---|---|
| Saldo programmaonderdeel | 67.659 |
| Saldo reserves bij programmaonderdeel | 78.373 |
| Resultaat programmaonderdeel na bestemming reserves | -10.714 |

## Financieel totaaloverzicht per programma

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting 2006 na wijziging | 4<br>Realisatie 2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 22.911.464 | 20.833.670 | 32.258.104 | 26.220.020 | 6.038.084 |
| Baten | 9.648.041 | 4.754.881 | 10.376.118 | 10.338.739 | 37.379 |
| Saldo | 13.263.423 | 16.078.789 | 21.881.986 | 15.881.281 | 6.000.705 |

## Programma 3.2 Vervoer
**portefeuillehouder: de heer S.B. Swierstra**

**Missie**

**"Mobiliteit mogelijk maken"**

**Het Drents verkeers- en vervoersbeleid heeft als missie: "Mobiliteit mogelijk maken". Wij zorgen voor een netwerk van (water)wegen en openbaar vervoer in de provincie Drenthe. Wij werken aan een veilig en doelmatig, comfortabel en aantrekkelijk netwerk, dat wij goed beheren en steeds verbeteren. Wij zoeken daarbij altijd naar een evenwicht tussen mobiliteit, bereikbaarheid en leefbaarheid.**

## 33402 Verbeteren infrastructuur voor het goederenvervoer
**Contactpersoon: mevrouw S.W.T. Gerritsen (5484)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Bereikbaarheid handhaven/ verbeteren. | 1.1. Goede basiskwaliteit infrastructuur voor het vrachtverkeer. | Zie programmaonderdeel Veilige bereikbaarheid. | | | |
| | 1.2. Kwaliteitsnetwerk goederenvervoer opzetten. | Afronding pilot. | | | |
| | 1.3. Locatiebeleid bedrijventerreinen voor het goederenvervoer ontwikkelen. | Kaartbeeld en rekenmethodiek. | | | Inventarisatie is uitgevoerd door Rijks-waterstaat. Gesprekken vinden nog plaats met Groningen en Drenthe. Afronding 1e kwartaal 2007. |
| 2. Inzet noordelijk bedrijfsleven en belangenorganisaties. | 2.1. Beperken parkeeroverlast. | Plan van aanpak (PvA) (TLN). | | | |
| | 2.2. Verbeteren zicht/veiligheid vrachtauto's. | X-aantal spiegelafstelplaatsen (TLN). | | | |
| 3. Verkeersveiligheid verbeteren. | 3.1. Veilig(er) weggedrag chauffeurs bestelbusjes. | "Safety scan" van ongevallen bij bedrijven. | | | Safety scan gereed. Follow-up in eindfase. |
| | 3.2. Aandacht voor goederenvervoer op enkelbaanswegen (onder andere N34, N381). | Projecten PUP. | | | |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

Geen bijzonderheden.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- Landelijke) inventarisatie goederenvervoer en bedrijventerreinen.
- Plan van aanpak Stedelijke distributie.
- Plan van aanpak beperking parkeeroverlast voor gemeenten.
- Aansluiting infrastructuur op (inter)nationaal netwerk.
- Opheffen knelpunten als A28 Zwolle-Meppel, knooppunt A28/N33 en fileproblematiek rond Groningen.
- Maatregelenpakket per bedrijf/organisatie gericht op verkeersveiligheid bestelwagens.

**Realisatie beleidsvoornemens**

Het project Stedelijke distributie verkeert in de eindfase. Ondertekening van de intentieverklaring door de betrokken partijen wordt april 2007 verwacht.
Het maatregelenpakket per bedrijf/organisatie gericht op verkeersveiligheid bestelwagens heeft geresulteerd in een Safety-scan. Deze Safety-scan heeft nog een follow-up ondergaan. Deze follow-up verkeert in de eindfase en zal naar verwachting april 2007 zijn afgerond.
Het OTB/MER voor de A28 Zwolle-Meppel wordt naar verwachting voor de zomer 2007 ter visie gelegd.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie 2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 145.342 | 107.127 | 149.127 | 121.534 | 27.593 |
| Apparaatskosten | 50.902 | 35.045 | 37.247 | 43.228 | -5.981 |
| Totaal lasten | 196.245 | 142.172 | 186.374 | 164.762 | 21.612 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 196.245 | 142.172 | 186.374 | 164.762 | 21.612 |

### Financiële analyse

Geen bijzonderheden.

## 33403 Beschikbaar collectief personenvervoer in Drenthe

**Contactpersoon: mevrouw S.W.T. Gerritsen (5484)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Het verder ontwikkelen en uitdragen van de betekenis van het openbaar vervoer (OV) in Drenthe en Groningen. | 1.1. Zorgen voor en bevorderen vanOV in samenhang VV- en ruimtelijke ordening(RO)-beleid. | - Aantal verplaatsingen met het OV.<br>- Aantal gemaakte reizigerskilometers (spoor en streekvervoer). | | | |
| | 1.2. Zorgen voor totstandkoming vervoersconcessies. | | | | |
| | 1.3. Naleven en uitvoeren van concessievoorschriften. | | | | |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

Het collectief personenvervoer in Drenthe en Groningen wordt vanaf 2005 aangestuurd door het OV-bureau.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- **Bijdragen aan de uitvoering van het Kolibri-maatregelenpakket in het Stedelijk Netwerk Assen-Groningen.**
- **De realisatie van een goed halteprogramma. De uitvoering is opgenomen in het Provinciaal uitvoeringsprogramma.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

De integratie van het Kolibri-project in de Netwerkanalyse Groningen-Assen is afgerond. Gerealiseerd zijn tevens een transferpunt Zuidlaren, de eerste fase HOV (hoogwaardig openbaar vervoer) Roden-Leek-Groningen en opstelling plan transferium Hoogkerk. De realisatie van het halteprogramma is een continu proces en ligt bij het OV-bureau. Wanneer dit voor de provincie (bijna) gereed is, zal ingezet worden op ondersteuning van gemeenten.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie 2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 21.263.746 | 19.258.420 | 20.907.837 | 21.030.581 | -122.744 |
| Apparaatskosten | 241.406 | 92.649 | 24.604 | 16.555 | 8.049 |
| Totaal lasten | 21.505.153 | 19.351.069 | 20.932.441 | 21.047.136 | -114.695 |
| Totaal baten | 20.922.343 | 18.829.000 | 20.628.637 | 20.628.637 | 0 |
| Saldo | 582.809 | 522.069 | 303.804 | 418.499 | -114.695 |

## Financiële analyse

*Programmakosten*
De toegevoegde rente aan de voorziening is hoger dan begroot, omdat de voorgeschreven systematiek behorende bij de BDU regeling is toegepast en er correcties zijn gemaakt voor de jaren 2004 en 2005, nadeel € 48.000,--.

## Financieel totaaloverzicht per programma

| | 1<br>Realisatie<br>2005 | 2<br>Primitieve<br>begroting 2006 | 3<br>Begroting 2006<br>na wijziging | 4<br>Realisatie<br>2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 21.701.397 | 19.493.241 | 21.118.815 | 21.211.898 | -93.083 |
| Baten | 20.922.343 | 18.829.000 | 20.628.637 | 20.628.637 | 0 |
| Saldo | 779.054 | 664.241 | 490.178 | 583.261 | -93.083 |

## Programma 4.0 Waterhuishouding
**portefeuillehouder: mevrouw T. Klip-Martin**

**Missie**

**Het Drentse beleid met betrekking tot de waterhuishouding heeft als missie het bereiken en behouden van gezonde en veerkrachtige watersystemen die ordenend zijn voor de inrichting van de fysieke leefomgeving. Speerpunten daarbij zijn:**
**-bescherming tegen wateroverlast;**
**-tegengaan van verdroging; zuinig gebruik van grondwater;**
**-het voorkomen van schade aan waterkeringen en landbouwgewassen;**
**-zorgen voor de juiste hoeveelheid water op het juiste moment op de juiste plaats.**
**Om de gewenste waterhuishoudkundige situatie overeenkomstig het POP II en tegen acceptabele kosten te bereiken, wordt ingezet op een doorzichtige bestuurlijke organisatie voor de waterhuishouding met een goed financieel en bestuurlijk draagvlak.**

## 34001 Waterhuishouding algemeen
**Contactpersoon: de heer L. de Vree (5917)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Het realiseren van de gewenste waterhuishouding binnen de kaders van het POP II. | 1.1. | Oppervlakte van het gebied waar aan de norm voor wateroverlast wordt voldaan | | | |
| | 1.2. | Oppervlakte van het gebied met een op de functie toegesneden waterhuishouding. | Werknormen zijn in onder-zoek (landelijk). | | |
| | 1.3. | Aantal woningen met (grond)wateroverlast. | | | |
| | 1.4. | Aantal riooloverstorten dat niet aan de basisinspanning voldoet. | | | |

**Ontwikkelingen verslagjaar**
Geen bijzonderheden.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**
**Voor het bereiken van de gewenste waterhuishoudkundige situatie wordt met veel instanties overlegd (periodiek of ad hoc) en worden meerdere algemene instrumenten ingezet, zoals de Provinciale omgevingsverordening (POV)/onderdeel Water en waterakkoorden. Deze laatste worden/zijn gesloten tussen de diverse beheerders. De instrumenten zijn voorhanden, doch dienen actueel te worden gehouden.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

De POV is in de tweede helft van 2006 aangepast naar aanleiding van de overdracht van delen van het grondwaterbeheer aan de waterschappen.
Ambtelijke en bestuurlijke overleggen met onder andere waterschappen en gemeenten hebben ertoe geleid dat de waterhuishoudkundige situatie geoptimaliseerd is in zowel het landelijk gebied (landbouw en natuur) als in het stedelijk gebied. Met name in het stedelijk gebied zijn maatregelen uitgevoerd waarbij waterhuishoudkundige problemen zijn opgelost en waarmee rekening is gehouden met klimatologische ontwikkelingen en het gebruik van innovatieve technieken.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie 2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 25.447 | 30.720 | 388.220 | 371.249 | 16.971 |
| Apparaatskosten | 225.089 | 238.398 | 139.609 | 102.952 | 36.657 |
| Totaal lasten | 250.536 | 269.118 | 527.829 | 474.201 | 53.628 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 250.536 | 269.118 | 527.829 | 474.201 | 53.628 |

### Financiële analyse

De primitieve begroting en de begroting na wijziging vertonen een grote afwijking. Dit wordt door de volgende twee zaken veroorzaakt; op regiefunctie waterhuishouding staat een budget van € 120.000,-- dit is bij de voorjaarsnota beschikbaar gesteld. Voor de herinrichting Oude Vaart is € 242.000,--beschikbaar gesteld vanuit het Fonds Flexibel Beleid.

## Specificatie deelresultaat reserves binnen het programmaonderdeel

| nr | Naam reserve | Lasten/Baten | Begroting 2006 (na wijziging) | Realisatie 2006 | Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| 050003 | Flexibel Beleid | Totaal lasten | 242.000 | 242.000 | 0 |
| | | Totaal baten | 0 | 0 | 0 |
| | | Saldo | 242.000 | 242.000 | 0 |

| Toelichting | |
|---|---|
| Saldo programmaonderdeel | 53.628 |
| Saldo reserves bij programmaonderdeel | 0 |
| Resultaat programmaonderdeel na bestemming reserves | 53.628 |

## 34002 Beleidsmonitoring

**Contactpersoon: de heer E. Blom (5899)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Beschikbaarheid van gegevens over de toestand van de regionale watersystemen. | | | | | |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

Geen bijzonderheden.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Beleidsmonitoring gebeurt ter ondersteuning van het waterhuishoudkundige beleid. In de komende jaren gaan wij in het kader van beleidsmonitoring op het gebied van de waterhuishouding steeds meer gerichte informatie verzamelen in nauwe samenwerking met de waterschappen. Op deze manier willen wij komen tot een goed inzicht in de verwezenlijking van het beleid (monitoring), zoals dat in het POP II is beschreven. En wij richten ons op de toestandsbeschrijving die op termijn gemaakt moet worden voor de Kaderrichtlijn water (KRW).**

**Voor deze beleidsmonitoring wordt met name gebruikgemaakt van het landelijk ontwikkelde iWSR en ons meetnet voor grondwaterstanden. Het iWSR zal aangepast moeten worden om de rapportages voor de KRW te kunnen leveren. Het meetnet voor grondwaterstanden wordt goed onderhouden en bemeten. In toenemende mate zal daarbij gebruik worden gemaakt van automatische dataregistratie.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

Het primaire grondwatermeetnet is in 2006 geactualiseerd en aangepast aan onder andere de eisen die gesteld zijn vanuit de Europese Kaderrichtlijn Water. Daarnaast is het grondwatermeetnet volgens planning bemeten.

Het instrumentarium voor watersysteemrapportage (iWSR) is in landelijk verband aangepast aan de Europese Kaderrichtlijn Water. Implementatie hiervan zal in 2007 geschieden.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie 2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 15.552 | 64.750 | 64.750 | 51.531 | 13.219 |
| Apparaatskosten | 162.234 | 31.860 | 178.403 | 194.505 | -16.102 |
| Totaal lasten | 177.786 | 96.610 | 243.153 | 246.036 | -2.883 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 177.786 | 96.610 | 243.153 | 246.036 | -2.883 |

### Financiële analyse

Van de apparaatskosten is € 42.000,-- verrekend met de reserve Grondwaterheffing.

## Specificatie deelresultaat reserves binnen het programmaonderdeel

| nr | Naam reserve | Lasten/Baten | Begroting 2006 (na wijziging) | Realisatie 2006 | Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| 060161 | Grondwaterheffing | Totaal lasten | 152.575 | 194.221 | -41.646 |
| | | Totaal baten | 0 | 0 | 0 |
| | | Saldo | 152.575 | 194.221 | -41.646 |

| Toelichting | |
|---|---|
| Saldo programmaonderdeel | -2.882 |
| Saldo reserves bij programmaonderdeel | -41.646 |
| Resultaat programmaonderdeel na bestemming reserves | 38.734 |

## 34003 Realisatie gewenst grond- en oppervlaktewaterregime en verdrogingsbestrijding

**Contactpersoon: de heer R. van Veen (5893)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Realiseren van de GGOR-situatie, afgestemd op de functies van gebieden. | | Areaal waarvoor GGOR is bepaald. | 0 | 0 | 0 |
| 2. Gericht op het verminderen van verdroging (in 2010 40% van het gebied op de "kaart van verdroogde gebieden"). | | Areaal verdroogd gebied (hectare). | 32.000 | | |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

Geen bijzonderheden.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**De gebiedsgerichte aanpak van de verdroging blijft een belangrijk instrument bij het oplossen van de verdroging. Het bestaande beleid, waarbij een verdrogingsreductie van 40% in het jaar 2010 wordt beoogd, zetten wij voort. Daarnaast wordt ingezet op projecten gericht op het besparen van grondwater of juist het aanvullen van de grondwatervoorraad, zowel in het landelijk als in het stedelijk gebied.**
**Financiering vindt plaats vanuit de subsidieregeling Gebiedsgericht beleid, Europese middelen en de reserve Grondwaterheffing.**
**Het gewenst grond- en oppervlaktewaterregiem (GGOR) wordt op basis van regionale plannen van aanpak vanaf 2007 gebiedsgericht opgesteld door de waterschappen in samenwerking met onder andere de provincie. Het GGOR geeft antwoord op de vraag of de door de provincie beschreven functies in het Provinciaal omgevingsplan voldoende kunnen worden ondersteund door de waterhuishouding. Bijvoorbeeld of de gewenste natuurdoelen kunnen worden gerealiseerd.**
**Daarbij kunnen de waterschappen gebruikmaken van een in samenwerking met de provincies ontwikkeld grondwatermodel.**

Van rijkswege, maar ook vanuit maatschappelijke organisaties, komt de vraag naar voren in hoeverre het ingezette beleid succes heeft. Een evaluatie van uitgevoerde projecten moet hier invulling aan geven. De resultaten van deze evaluatie geven inzicht in de mate van herstel van de verdroging.
Daarnaast willen wij betere afspraken maken over de monitoring van de verdroging met waterschappen en terreinbeheerders. Het gaat dan om de vraag wie wat meet en wie wanneer rapporteert. Naar verwachting wordt het meetnet vanaf 2006 aangepast op basis van deze afspraken.

**Realisatie beleidsvoornemens**

De voortgangsrapportage GGOR 2005 is afgerond en wordt op de agenda van het bestuurlijke wateroverleg gezet. De uitwerking van het grondwatermodel Noord-Nederland is in 2006 in concept gereed. In het voorjaar van 2007 is dit grondwatermodel definitief.
In navolging van het advies van de Taskforce Verdroging heeft de provincie Drenthe een lijst opgesteld met gebieden (TOP-lijst) waar de verdroging met voorrang wordt bestreden. Ook is in 2006 een verdrogingsmonitoring uitgevoerd. Voor de Natura 2000-gebieden is een eerste inschatting gemaakt van de kosten die nodig zijn om de verdroging daar op te heffen. De raming is onder andere de basis geweest voor de kostenraming in het kader van het proces rond de Europese Kaderrichtlijn Water en de inzet in de onderhandelingen voor het Investeringsbudget Landelijk Gebied. De bedragen zijn uiteindelijk (ook voor de overige TOP-lijst gebieden) opgenomen in het PMJP.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie 2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 139.352 | 67.366 | 179.962 | 141.910 | 38.052 |
| Totaal lasten | 139.352 | 67.366 | 179.962 | 141.910 | 38.052 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 139.352 | 67.366 | 179.962 | 141.910 | 38.052 |

### Financiële analyse

Er is ongeveer 360 uur meer gepland dan werkelijk geschreven.

## Specificatie deelresultaat reserves binnen het programmaonderdeel

| nr | Naam reserve | Lasten/Baten | Begroting 2006 (na wijziging) | Realisatie 2006 | Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| 060161 | Grondwaterheffing | Totaal lasten | 65.612 | 83.521 | -17.909 |
| | | Totaal baten | 0 | 0 | 0 |
| | | Saldo | 65.612 | 83.521 | -17.909 |

| Toelichting | |
|---|---|
| Saldo programmaonderdeel | 38.052 |
| Saldo reserves bij programmaonderdeel | -17.909 |
| Resultaat programmaonderdeel na bestemming reserves | 55.961 |

*Publiek informeren over verdroging*

## 34004 Waterhuishoudkundige inrichting
**Contactpersoon: de heer L. de Vree (5917)**

### Beschrijving doelstellingen en indicatoren

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Bereiken van de algemene milieukwaliteit, zoals vastgelegd in landelijke normen, voor alle wateren en een extra goede kwaliteit voor aangeduide wateren. | 1.1. | Maximaal toelaatbaar risico. | | | |
| | 1.2. | Aantal meetpunten waar de waterkwaliteit voldoet. | | | |
| 2. Beperken van de kans op wateroverlast (normen afhankelijk van bestemming). | 2.1. | Hoeveelheid water die in bergingsgebieden kan worden geborgen. | | | |
| | 2.2. | Oppervlakte van het gebied waar voldaan wordt aan de (voorlopige) normen voor wateroverlast. | | | |
| 3. Het grondgebruik past bij de mogelijkheden van het watersysteem. | 3.1. | Oppervlakte van het gebied waar de grond- en oppervlaktewatersituatie past bij de functie. | | | |
| 4. Geen afwenteling van waterproblemen op stroomafwaarts gelegen gebieden. | 4.1. | Aantal meetpunten waar de waterkwaliteit voldoet. | | | |
| 5. Een voor de functie van het gebied vastgestelde GGOR. | | | | | |
| 6. Voldoende oppervlaktewater beschikbaar in droge perioden. | | | | | |

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**In het beleidsveld waterhuishouding zijn de komende jaren twee zaken van groot belang. In de eerste plaats de uitvoering van de Startovereenkomst waterbeheer 21e eeuw (WB 21) en in de tweede plaats de implementatie van de Kaderrichtlijn water (KRW). WB 21 richt zich vooral op het realiseren van een adequate bescherming tegen wateroverlast. De kaderrichtlijn vraagt vooral om een bezinning op realiseerbare doelstellingen in het waterkwaliteitsbeheer en het formuleren van bijpassende maatregelen.**
**Bij de nadere uitwerking van ons Collegeprogramma hebben wij een impuls aan deze zaken gegeven. Er is extra geld beschikbaar gesteld voor stedelijk waterbeheer en het thema Ruimte voor water. Daarbij hebben het realiseren van de bergingsgebieden en de gevolgen van de klimaatverandering prioriteit.**
**Dit jaar hebben wij meer in bijzonder op het oog het afronden van de inrichting van de polder Lappenvoort als bergingsgebied, het starten met de inrichting van de bergingsgebieden in Noorderzijlvest en Groningen en het afronden van de beschrijving van de stroomgebieden voor de Europese Kaderrichtlijn Water.**

### Realisatie beleidsvoornemens

*KRW*
In oktober 2006 zijn de regionale zomernota's voor de drie deelstroomgebieden in Drenthe afgerond. Deze zomernota's zijn vervolgens eind 2006/begin 2007 behandeld in de Statencommissie voor het Omgevingsbeleid. Zowel qua proces als qua inhoud is onze provinciale inbreng groot geweest.

Het Monitoringsplan grondwater is afgerond en de eerste resultaten van de nulmetingen in de Natura 2000 gebieden zijn uitgevoerd.

*Programma Stad*
In samenwerking met de betrokken gemeenten zijn de geselecteerde projecten dit najaar opgestart. Zo is begonnen met het opstellen/actualiseren van een aantal gemeentelijke waterplannen. Deze plannen zijn medegefinancierd door de provincie. Daarnaast is tijd en geld ingezet voor zogenaamde innovatieve sanitatieprojecten, waarbij vuilwaterscheiding aan de bron wordt gerealiseerd. Zo kan urine vervolgens apart verwerkt worden, in sommige gevallen als meststof worden gebruikt en zal het oppervlaktewater minder vervuild worden met schadelijke reststoffen van medicijnen en hormoonontregelende stoffen.
Tevens is bijgedragen aan enkele afkoppelprojecten, waarbij de afvoer van regenwater van het vuilwaterriool wordt afgekoppeld.
In oktober is gestart met het zoeken naar mogelijke samenwerkingsverbanden in de waterketen.

*Bergingsgebieden*
De uitwerking van de Versnelde Inrichting Eelder- en Peizerdiep loopt volgens planning. In 2006 zijn hiervoor belangrijke stappen gezet in de realisatie.
In Zuid-Drenthe is samen met de gemeenten en de waterschappen Velt en Vecht en Reest en Wieden overlegd over de selectie van waterbergingsgebieden. Er zijn hierover met betrokken overheden en maatschappelijke belangengroepen overlegbijeenkomsten georganiseerd. Begin 2007 zal gestart worden met de Strategische Milieubeoordeling ten behoeve van de POP-uitwerking bergingsgebieden. Voor Noord-Drenthe staan de bergingsgebieden reeds op de POP II kaart.

*Normering regionale wateroverlast*
Met de provincies Groningen en Overijssel en de betrokken waterschappen is overleg opgestart voor het opstellen van een kader voor de uitwerking van de normering in de regio's.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie 2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 89.449 | 0 | -12.000 | -20.801 | 8.801 |
| Apparaatskosten | 500.341 | 415.779 | 508.925 | 500.400 | 8.525 |
| Totaal lasten | 589.790 | 415.779 | 496.925 | 479.599 | 17.326 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 589.790 | 415.779 | 496.925 | 479.599 | 17.326 |

### Financiële analyse

Geen bijzonderheden.

## 34101 Waterschappen

**Contactpersoon: de heer E. Koerts (5895)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Vaststellen van de waterschaps-organisatie. | 1.1. | Aanpassing reglementen. | | | |
| 2. Uitoefenen van toezicht. | 2.1. | Goedkeuring beheersplannen. | | | |
| | 2.2. | Goedkeuring kosten toedelingsver-ordeningen. | | | |
| | 2.3. | Ontwikkeling van tarieven bij de waterschappen. | | | |
| 3. Door overleg en samenwerking contact houden met de water-schappen voor het realiseren van de gewenste waterhuishouding. | 3.1. | Bestuurlijk en ambtelijk overleg. | | | |
| | 3.2. | Werkbezoeken. | | | |

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Het kabinet heeft begin 2004 standpunten ingenomen over de bekostiging van het regionaal waterbeheer en de bestuurssamenstelling en verkiezingswijze van de besturen van de waterschappen. Dit op basis van het rapport van de zogenaamde IBO-werkgroep. Het kabinet kiest voor voortzetting van het functionele bestuur voor het waterbeheer met een eigen financieringsstructuur.**
**De uitwerking van het kabinetsbesluit zal onder andere een wijziging betekenen van de Waterschapswet op de onderdelen Financiering en Bestuurssamenstelling en van de Wet verontreiniging oppervlaktewateren. Dit zal ook zijn weerslag hebben op de provinciale Reglementen voor de waterschappen. Deze worden samen met Overijssel en Groningen en in voorkomende gevallen ook met de provincie Fryslân herzien. Ons beleid is gericht op het ontwikkelen van gezamenlijke standpunten en komt tot uitdrukking in jaarlijks te houden bestuurlijk en ambtelijk overleg met de waterschappen en de aangrenzende provincies.**
**Gezien de lopende dossiers op het watergebied (uitvoering WB 21, EKW, uitvoering POP II enzovoort) en de vereiste inzet van de waterschappen daarbij is een nauwere relatie - zowel vanuit samenwerking als vanuit toezicht - nodig. In de uitwerking van ons Collegeprogramma is hier expliciet aandacht aan besteed.**
**Het beheersplan van het waterschap Velt en Vecht loopt tot 2006. De beheersplannen van de overige waterschappen lopen tot 2007.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

De overdracht van het grondwaterbeheer is volgens planning verlopen. Het operationeel grondwaterbeheer is op 1 januari 2007 aan de waterschappen overgedragen.
Gestart is met de werkzaamheden om de reglementen van de waterschappen aan te passen aan de regelgeving vanuit de nieuwe Waterschapswet. Een wijziging van de reglementen is noodzakelijk als gevolg van de invoering van de Waterwet in 2009 en de Waterschapswet in 2008.
Waterschap Velt en Vecht heeft een nieuw beheersplan vastgesteld. Het waterschap Reest en Wieden heeft in het najaar zijn beheersplan geactualiseerd.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie 2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 204.499 | 352.299 | 210.625 | 159.898 | 50.727 |
| Totaal lasten | 204.499 | 352.299 | 210.625 | 159.898 | 50.727 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 204.499 | 352.299 | 210.625 | 159.898 | 50.727 |

### Financiële analyse

De apparaatskosten zijn lager dan begroot, omdat de uren gepland waren op programmaonderdeel Waterschappen en verantwoord zijn onder programmaonderdeel Muskusrattenbestrijding.

## 34201 Muskusrattenbestrijding

**Contactpersoon: de heer E. Koerts (5895)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Het beperken van schade aan waterstaatswerken en landbouwgewassen en het terugbrengen van de populatie tot minder dan 0,25 gevangen muskusrat per velduur. | 1.1. | Aantal schademeldingen. | | | |
| | 1.2. | Aantal gevangen muskusratten per velduur. | 0,45 | 0,40 | 0,31 |
| 2. Bestrijding beverrat, gericht op uitroeiing. | 2.1. | Aantal gevangen beverratten. | 4 | 0 | 0 |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

Geen bijzonderheden.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Het beperken van de omvang van de muskusrattenpopulatie. Norm hierbij is dat een gebied onder controle is als er minder dan 0,25 rat per velduur gevangen wordt.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

In 2006 zijn er in Drenthe 7.046 muskusratten gevangen. In 2005 waren dit er nog 9.179 ratten. De omvang van de muskusrattenpopulatie is hierdoor afgenomen. In heel Nederland (met uitzonderling van Noord-Brabant) is dit het geval. In 2006 betekent dit dat er 0,31 rat per velduur is gevangen (in 2005 was dat 0,40). Wij naderen hiermee de norm van 0,25 rat per velduur, waarbij sprake is dat de omvang van de populatie van de muskusratten onder controle is.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie 2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 901.833 | 919.420 | 959.420 | 990.926 | -31.506 |
| Apparaatskosten | 29.677 | 18.654 | 18.529 | 46.457 | -27.928 |
| Totaal lasten | 931.510 | 938.074 | 977.949 | 1.037.383 | -59.434 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 931.510 | 938.074 | 977.949 | 1.037.383 | -59.434 |

### Financiële analyse

De werkelijke apparaatskosten zijn hoger dan begroot, omdat de uren gepland waren op programmaonderdeel Waterschappen in plaats van programmaonderdeel Muskusrattenbestrijding waar ze zijn verantwoord.

## 34301 Optimale waterpeilen op de provinciale kanalen

**Contactpersoon: de heer W. Paas (5331)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Optimale waterpeilen op de Drentse kanalen. | 1.1 Handhaving waterstanden volgens peilbesluiten (gecontroleerd via peilbuizen), waarbij maximaal 10% van de tijd meer dan 10 cm afwijking mag voorkomen. | Maximaal aantal schriftelijke klachten over het peil op de provinciale kanalen. | In 2004 geen klachten. | Geen klachten. | Geen klachten |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

Ondanks dat 2006 extreme klimatologische omstandigheden liet zien – juli warm en erg droog en augustus extreem nat – was het geen probleem om de waterstanden op de provinciale kanalen te handhaven op het gewenste peil. Wel vroeg dit van de provinciale medewerkers meer inzet dan onder normale omstandigheden het geval zou zijn.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Handhaving waterstanden volgens peilbesluiten (gecontroleerd via peilbuizen), waarbij maximaal 10% van de tijd meer dan 10 cm afwijking mag voorkomen.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

De uitvoering om de waterstanden op het gewenste peil te houden en te handhaven is adequaat en goed verlopen. Ondanks een extreem droge en warme juli-maand is voldaan aan het beleidsvoornemen.
Door onderhoudswerkzaamheden waren de waterpeilstanden tijdelijk verhoogd of verlaagd. Doch dit heeft geen klachten opgeleverd.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie 2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 72.151 | 131.677 | 131.677 | 67.607 | 64.070 |
| Apparaatskosten | 80.571 | 94.422 | 94.422 | 98.896 | -4.474 |
| Totaal lasten | 152.722 | 226.099 | 226.099 | 166.503 | 59.596 |
| Totaal baten | 0 | 64.800 | 64.800 | 0 | 64.800 |
| Saldo | 152.722 | 161.299 | 161.299 | 166.503 | -5.204 |

### Financiële analyse

De lasten en baten (elk € 64.800,--) van "gemaal Zwartsluis" zouden in de Begroting 2006 worden gesaneerd. Deze kosten worden namelijk niet meer via de provincie door het Rijk aan het waterschap in rekening gebracht, maar rechtstreeks door het Rijk afgewikkeld. Dit is per abuis niet aangepast, maar zal in de Begroting 2007 worden verwerkt.

## 34401 Grondwaterwet

**Contactpersoon: de heer E. Veldman (5536)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Beschikbaarheid van het openbaar register. | 1.1. | Jaarlijkse vaststelling van het openbaar register door GS. | | | |
| 2. Uitvoeren schaderegeling GWW | 2.1. | Aantal binnengekomen schaderegelingen. | | | |
| 3. Het stimuleren van hergebruik van onttrokken water en waterbesparing | 3.1. | Aantal afgegeven vergunningen waarin hergebruik en besparing is opgenomen. | | | |
| 4. Beschikbaar stellen van grondwater voor de 5 doelgebruiken. | 4.1. | Aantal afgegeven vergunningen. | | | |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

Geen bijzonderheden.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Effectief en efficiënt grondwatergebruik blijft vooropstaan. De verwachting is dat het grondwatergebruik de komende jaren niet verder zal dalen.**

**Om de energieopslag in de bodem te stimuleren wordt gekeken of het realiseren van vergunningen voor deze aanvragen versoepeld kan worden, teneinde de CO2-uitstoot te verminderen en daarnaast aan de behoefte in de markt te voldoen.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

Algemene regels zijn in 2006 opgesteld en opgenomen in de Provinciale omgevingsverordening om kleinere systemen uit de vergunningplicht te halen.
Ook in 2006 is wederom een aanzienlijk aantal vergunningaanvragen in behandeling genomen. Daarnaast is veel aandacht besteed aan de overdracht van het grondwaterbeheer naar de waterschappen in 2007 (zie ook programmaonderdeel 34101) en de invoering van de Dwangsomregeling per 1 juli 2006.

## Uitvoering collegeprogramma

### Hoofdlijn stedelijke ontwikkeling

*Stedelijke kwaliteit*
Bij de verdere ontwikkeling van het stedelijk gebied dient water nadrukkelijk een plaats te krijgen. Een toekomstgerichte inrichting van de waterhuishouding in combinatie met het visuele aspect van water in de stad is een belangrijke voorwaarde voor Stedelijke Kwaliteit, één van de vier centrale thema's van de Hoofdlijn stedelijke ontwikkeling.
Dit thema is mede bepalend voor de selectie van onderwerpen en projecten voor onze inzet in stedelijk gebied. De komende jaren zal het – wat betreft stedelijk waterbeheer – gaan om pilots bij nieuwe uitleg vanuit een koppeling van waterberging en visueel aspect, om waterelementen in centrumgebieden samenhangend met cultuurhistorie en stedenbouwkundige kwaliteit.
Bij de voorjaarsnota 2004 zijn hiervoor extra middelen beschikbaar gesteld. Ook zijn middelen uit de speciaal ingestelde reserve stedelijke ontwikkeling beschikbaar (zie programma 9.1).

## Realisatie collegeprogramma:

### Hoofdlijn stedelijke ontwikkeling

*Stedelijke kwaliteit*
Ten aanzien van de activiteiten op het gebied van Stedelijk Waterbeheer zijn vele projecten uitgevoerd en gestart.
Bij het programmaonderdeel 34004 "waterhuishoudkundige inrichting" is hierover gerapporteerd. Zo zijn gemeentelijke waterplannen opgesteld en innovatie sanitatieprojecten in Meppel, Anderen en Schoonoord uitgevoerd.
Tevens is bijgedragen aan enkele afkoppelprojecten, waarbij de afvoer van regenwater van het vuilwaterriool wordt afgekoppeld en waarbij tevens rekening is gehouden met het terugbrengen van waterelementen in de stad en de stedenbouwkundige kwaliteit.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie<br>2005 | 2<br>Primitieve<br>begroting 2006 | 3<br>Begroting<br>na wijziging | 4<br>Realisatie<br>2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 150.434 | 397.321 | 394.421 | 558.378 | -163.957 |
| Apparaatskosten | 149.523 | 344.775 | 137.818 | 128.857 | 8.961 |
| Totaal lasten | 299.957 | 742.096 | 532.239 | 687.235 | -154.996 |
| Totaal baten | 742.550 | 731.805 | 731.805 | 767.884 | -36.079 |
| Saldo | -442.593 | 10.291 | -199.566 | -80.649 | -118.917 |

## Financiële analyse

*Uitvoering Grondwaterwet.*
De kosten uitvoering Grondwaterwet hebben meer bedragen dan begroot. Dit wordt veroorzaakt doordat projecten waarover bestuurlijke overeenstemming is bereikt pas aan het einde van het boekjaar zijn omgezet in formele toezeggingen. Deze bijdragen waren niet begroot in 2006. De kosten en opbrengsten van de uitvoering Grondwaterwet worden verrekend met de reserve Grondwaterheffing (060161). Voor 2006 bedraagt de bijdrage van de reserve € 74.000,-- (waarvan € 8.000,-- voor dekking apparaatskosten), hierbij is rekening gehouden met een btw-correctie van € 46.000,-- (verschil begrote btw onttrekking en werkelijk betaalde btw). De totale verrekening van deze reserve kunt u vinden bij de doelstelling Mutaties reserves ven het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

## Specificatie deelresultaat reserves binnen het programmaonderdeel

| nr | Naam reserve | Lasten/Baten | Begroting 2006 (na wijziging) | Realisatie 2006 | Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| 060161 | Grondwaterheffing | Totaal lasten | 425.813 | 580.995 | -155.182 |
| | | Totaal baten | 644.000 | 724.556 | -80.556 |
| | | Saldo | -218.187 | -143.561 | -74.626 |

| Toelichting | |
|---|---|
| Saldo programmaonderdeel | -118.917 |
| Saldo reserves bij programmaonderdeel | -74.626 |
| Resultaat programmaonderdeel na bestemming reserves | -44.291 |

## Financieel totaaloverzicht per programma

| | 1 Realisatie 2005 | 2 Primitieve begroting 2006 | 3 Begroting 2006 na wijziging | 4 Realisatie 2006 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 2.746.152 | 3.107.441 | 3.394.781 | 3.392.765 | 2.016 |
| Baten | 742.550 | 796.605 | 796.605 | 767.884 | 28.721 |
| Saldo | 2.003.602 | 2.310.836 | 2.598.176 | 2.624.881 | -26.705 |

## Programma 5.0 Milieu algemeen
**portefeuillehouder: mevrouw T. Klip-Martin**

**Missie**

**Het Drents milieubeleid heeft als missie:**

- **binnen het kader van duurzame ontwikkeling realiseren van de gewenste milieukwaliteit in Drenthe, rekening houdend met de huidige milieukwaliteit;**
- **het bevorderen van duurzame ontwikkeling (en daardoor verminderen van de milieubelasting) bij burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en andere overheden met bijzondere aandacht voor externe integratie van milieubeleid. Energie en preventieaspecten spelen hierbij een belangrijke rol.**

## 35003 Milieubeleidsplanning
**Contactpersoon: de heer J. Akse (5833)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Opstellen en uitvoeren van een milieubeleidsplan in het kader van een POP en van uitvoeringsprogramma's ten behoeve van een NMP. | | Voor dit programmaonderdeel zijn (nog) geen indicatoren voor doelrealisatie gedefinieerd. | | | 1 |
| 2. Opstellen en uitvoeren van de programmalijnen Veiligheid, Duurzaamheid en Milieu. | | | | | 1 |
| 3. Inbreng duurzaamheidsaspect leveren in andere programmalijnen en in Kompas en regiovisie. | | | | | 100% |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

- Het milieubeleidsplan is opgegaan in het POP. Als (formeel) uitwerkingsplan van het POP is in juni Energiek Drenthe vastgesteld, inclusief een Uitvoeringprogramma 2006-2007. Als onderdeel daarvan is het project Grounds for Change afgerond. De ontwikkelde visie voor Noord-Nederland is o.m. gepresenteerd op de World Gas Conference in Amsterdam. Een soortgelijke presentatie heeft ook plaatsgevonden t.b.v. PS. De ontwikkelde methodiek is o.m. ingezet t.b.v. de herstructurering van de wijk Hunzedal in Borger-Odoorn en in Emmen.
- De implementatie van de WABO is, in gezamenlijkheid met bijna alle productgroepen, voortvarend ter hand genomen. Het project kent een doorlooptijd tot en met 2008.
- De werkzaamheden aan het Luchtkwaliteitsplan zijn afgerond. De formele besluitvorming is over de jaarwisseling heen getild.
- Ten behoeve van het NMP is een omgevingsanalyse uitgevoerd. Naar aanleiding daarvan zijn een viertal prioritaire onderwerpen geselecteerd: Wettelijke taken, Klimaatverandering en energie, Milieu en gezondheid en Milieu en leefomgeving.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- **In het provinciaal beleid zullen wij ons vooral richten op uitvoering van de beleidsopgaven op het terrein van duurzaamheid en energie.**
- **Bij de ontwikkeling van Kompas-projecten wordt blijvend aandacht en tijd besteed aan de "duurzaamheidsinbreng".**
- **Een goede vergunningverlening en handhaving blijft onverminderd aandacht behouden.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

- De Nazorgplannen van zowel EMW als Sita alsook de daarbij behorende heffingen zijn vastgesteld.
- Het dossier Diepe ondergrond volgen we actief. Inmiddels is de provincie Drenthe op dit onderwerp leidend in interprovinciaal verband.
- Alle Kompasprojecten zijn voorzien van een duurzaamheidstoets. Daarnaast is (in noordelijk verband) bijgedragen aan het vervolg op KOMPAS. Binnen de regiovisie is in samenwerking met de provincie Groningen ingezet op het duurzaam ontwikkelen van m.n. de regio-opgave Leek-Roden. Tevens is i.o. met VROM een duurzaamheids-agenda opgezet waarin alle op duurzame ontwikkeling gerichte activiteiten binnen de regio zijn opgenomen.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie 2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 372.471 | 355.000 | 311.750 | 102.757 | 208.993 |
| Apparaatskosten | 201.060 | 174.892 | 126.549 | 135.379 | -8.830 |
| Totaal lasten | 573.531 | 529.892 | 438.299 | 238.136 | 200.163 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 573.531 | 529.892 | 438.299 | 238.136 | 200.163 |

### Financiële analyse

Door de uitvoering van de omgevingsanalyse zijn een aantal activiteiten getemporiseerd waardoor ook de uitgaven lager zijn uitgevallen dan gepland.

## Specificatie deelresultaat reserves binnen het programmaonderdeel

| nr | Naam reserve | Lasten/Baten | Begroting 2006 (na wijziging) | Realisatie 2006 | Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| 060140 | Nationaal Milieubeleidsplan | Totaal lasten | 311.750 | 102.757 | 208.993 |
| | | Totaal baten | 0 | 0 | 0 |
| | | Saldo | 311.750 | 102.757 | 208.993 |

| Toelichting | |
|---|---|
| Saldo programmaonderdeel | 200.163 |
| Saldo reserves bij programmaonderdeel | 208.993 |
| Resultaat programmaonderdeel na bestemming reserves | -8.830 |

## 35004 Milieucommunicatie

**Contactpersoon: mevrouw G. Pinxterhuis (5819)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Vaststelling werkprogramma Milieufederatie Drenthe (MFD) en prestatieafspraken. | 1.1. Het verkrijgen van draagvlak bij de bevolking, ondernemingen en organisaties voor het provinciale milieubeleid met betrekking tot duurzame ontwikkeling en het inbrengen van ecologische aspecten. | Aantal duurzaamheidsprojecten. | | | De MFD zal conform de ASV voor 1 mei 2007 een financieel- en activiteiten verslag Indienen over 2006 |
| | 1.2. De samenleving op de hoogte stellen van het provinciale milieubeleid. | Vrijwilligers, aantal (bereikte) burgers, aantal cursussen/activiteiten en nieuwsbrieven. | | | Idem |
| | 1.3. Het ondersteunen van milieuorganisaties, mede ten behoeve van uitvoering van provinciale projecten. | Aantal adviezen. | | | Idem |
| 2. Provinciaal milieu- en waterbeleid onder de aandacht brengen op aansprekende manier bij burger, bedrijven, maatschappelijke en overheidsorganisaties. | | 4 á 5 keer per jaar een Milieuwijzer uitbrengen. | | | 3 |

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Een prestatieafspraak met de MFD dat de hieronder genoemde eindresultaten (gesubsidieerde projecten) heeft.**

**Van de MFD worden projecten verwacht die aansluiten bij de volgende prestaties.**

- **Het ontwikkelen en participeren in beleidsondersteunende en uitvoerende projecten die een bijdrage leveren aan draagvlakverbreding met betrekking tot duurzame ontwikkeling op het terrein van energie, duurzaam bouwen en ruimtelijke ontwikkelingen.**
- **Het ondersteunen van burgers en 51 natuur- en milieuorganisaties bij het uitvoeren van natuur- en milieuactiviteiten gericht op behoud en ontwikkelingen van waarden en kwaliteiten van Drenthe.**
- **Het adviseren, zowel gevraagd als ongevraagd, aan de overheid en het signaleren van zowel positieve en nadelige mogelijkheden en ontwikkelingen op het gebied van natuur, milieu en landschap.**
- **Uitbrengen Milieuwijzer.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

Wij hebben voor 2006 een prestatieafspraak met de Milieufederatie Drenthe gemaakt. Rapportage over het bereikte resultaat zal door de Milieufederatie Drenthe uiterlijk mei 2007 worden opgeleverd. De Milieuwijzer is conform planning uitgebracht.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie 2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 430.483 | 392.323 | 409.378 | 391.503 | 17.875 |
| Apparaatskosten | 82.889 | 59.259 | 170.199 | 96.442 | 73.757 |
| Totaal lasten | 513.372 | 451.582 | 579.577 | 487.945 | 91.632 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 513.372 | 451.582 | 579.577 | 487.945 | 91.632 |

### Financiële analyse

Het restantbudget is ontstaan door de niet volledige uitputting van het budget bestemd voor de Milieuwijzer, daarnaast is niet het gehele gereserveerde subsidiebudget voor de Milieufederatie Drenthe (MFD) uitgekeerd.

## 35005 Duurzame projectontwikkeling

**Contactpersoon: de heer J. Koops (5839)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Het bevorderen van duurzame ontwikkeling (en daardoor verminderen van de milieubelasting) door het stimuleren en (doen) uitvoeren van projecten op dit gebied. | | - Afgeronde projecten bij bedrijven, andere overheden en maatschappelijke organisaties.<br><br>- Gerevitaliseerde, duurzame en/of van parkmanagement voorziene bedrijventerreinen.<br><br>- Reductie CO2-emissie. | 5 terreinen gerealiseerd.<br><br>5,2 Mton (1998). | | 15 projecten zijn afgerond. 10 projecten zijn gestart.<br><br>7 terreinen gerealiseerd<br><br>Monitoringsysteem voor CO2 is eind 2006 operationeel geworden. In 2007 zal hierdoor meer kunnen worden gezegd over daadwerkelijk reductie in tonnen CO2. |

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- **Het beschermen en verbeteren van het ecologisch, economisch en sociaal kapitaal met duurzame ontwikkeling als vertrekpunt.**

**Bij duurzame ontwikkeling ligt de nadruk op:**

- **de Kompas-thema's Bedrijfsomgeving, Werkgelegenheid, Stedelijke vernieuwing, Landbouw, Kernuitbreidingen en Recreatie;**
- **de projecten voor bedrijfsterreinen, energie, wonen en biologische landbouw.**
- **Duurzaam bouwen als uitgangspunt voor het ontwikkelen van het stedelijk gebied (kwalitatief hoogwaardig duurzaam stedelijk bouwen).**
- **Door deelname aan het Platform Duurzaam Bouwen en het uitvoeren van het Convenant duurzaam bouwen Drenthe 2001 wordt getracht de principes van duurzaam bouwen door diverse partijen integraal te laten toepassen.**
- **Bedrijfsinterne milieuzorg conform het uitvoeringsprogramma Afvalpreventie en energiebesparing uitvoeren.**

**De maatregelen omvatten op energiegebied technische aspecten omtrent energiebesparing. Op het gebied van afvalpreventie ligt het accent sterk op verbetering van de administratie van verbruiksgegevens en het terugdringen van de hoeveelheid papierafval. In 2005 is het Bedrijfsinterne milieuzorgsysteem bij de Facilitaire Groep operationeel.**

- **Het creëren van Duurzame bedrijventerreinen.**

**Dit trachten te realiseren door zich te richten op het revitaliseren en intensiveren van bestaande (oude) bedrijventerreinen, een multifunctioneel gebruik en duurzame inrichting en parkmanagement.**

- **Het voeren van klimaatbeleid teneinde de reductie van de emissie van broeikasgassen te intensiveren.**

**In 2006 worden op diverse terreinen activiteiten ontplooid ten aanzien van het klimaatbeleid. Daarbij zal de nadruk liggen op "Energie in de bouw" (duurzaam bouwen, Investeringsbudget stedelijke vernieuwing (ISV), etc.) en de ontwikkeling van "duurzame energie". Speerpunten in het beleid zijn biomassa en het benutten van de bodem als bron, respectievelijk opslag van warmte (warmtepompen, warmte-/koudeopslag). Een en ander is neergelegd in de Energienota II. De initiatieven in het kader van een klimaatconferentie worden geconcretiseerd. Ten slotte spelen de verdere ontwikkelingen op het gebied van de liberalisering van de energiemarkt (elektriciteit en gas) ook in 2006 met nadruk een rol.**

**In noordelijk verband wordt de samenwerking op energiegebied Energy Valley voortgezet.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

De beleidsdoelstellingen staan verwoord in het POP. Via gerichte projecten uit het Uitvoeringsprogramma 2006-2007 "Energiek Drenthe" wordt hier invulling aan gegeven. Een aantal voorbeelden van projecten die in 2006 zijn uitgevoerd/opgestart:

- Samen met de andere noordelijke provincies het project WZI van start gegaan, financieel ondersteund met EU-subsidie.
- Er is een Beleidskader co-vergisting opgesteld.
- In het kader van het LED-project is samen met de gemeenten de inkoop van gas aanbesteed. De inkoop is hierbij gekoppeld aan de uitvoering van duurzaamheidprojecten.
- Er is een Stimuleringsprogramma-WKO uitgevoerd.
- Er is een uitgebreide studie uitgevoerd naar de mogelijkheden van aardwarmte en $CO_2$-opslag in de bodem van Drenthe. Tevens is een begin gemaakt met de zgn. AMESCO-studie.
- De samenwerking binnen Energy Valley kreeg steeds concretere vormen.
- Er zijn diverse projecten gerealiseerd op het gebied van co-vergisting waarbij de provincie een stimulerende (ondersteuning, financiën) heeft gespeeld.
- In het kader van het project Grounds for Change zijn zogenaamde charettes (werkateliers) uitgevoerd in Borger-Odoorn en Emmen.
- Het project "Samen bouwen aan kwaliteit"is opgestart.
- Voor het TELI-project is in december 2006 subsidie verkregen van SenterNovem.
- Er is een notitie "Beelden van een $CO_2$-neutraal Drenthe' opgesteld en het project "Energieparagraaf is van start gegaan.
- Er zijn diverse subsidies toegekend op basis van de Subsidieregeling energieprojecten.

Voor het overige wordt verwezen naar de "Tussenbalans" die eind 2006 is opgesteld en in januari 2007 is uitgebracht.

## Uitvoering collegeprogramma:

### Hoofdlijn veiligheid en sociaal evenwicht

*Externe veiligheid*

Voor een versterking van de externe veiligheid van industriële inrichtingen, vervoer van gevaarlijke stoffen en grootschalige evenementen is een versterkte regie op de externe veiligheid door de provincie nodig. Deze versterkte regie vindt programmatisch plaats in samenwerking met de Drentse gemeenten en de brandweer door uitvoering te geven aan een Plan

van aanpak externe veiligheid. Door dit plan van aanpak wordt ervoor gezorgd dat bij alle betrokken partijen;

- wet- en regelgeving ten aanzien van externe veiligheid goed wordt geïmplementeerd;
- een risico inventarisatie plaats vindt van potentieel gevaarlijke bronnen;
- alle vergunningen op basis van de Wet milieubeheer worden geactualiseerd ten aanzien van externe veiligheidsaspecten;
- de routering van gevaarlijke stoffen wordt geïmplementeerd;
- externe veiligheid wordt geborgd in ruimtelijke ordeningskwesties.

Voor de jaren 2005 tot en met 2007 is hiervoor jaarlijks € 100.000,-- meegenomen om ervoor te zorgen dat bovengenoemde activiteiten voldoende geïmplementeerd kunnen worden.

*Duurzame ontwikkeling*

Een van de speerpunten om invulling te geven aan duurzame ontwikkeling is het energie- en klimaatbeleid van de provincie. Een duurzame energiehuishouding is dan ook vastgesteld in het tweede POP als een van de zes grondslagen in het Drentse omgevingsbeleid. Voor wat betreft het energie- en klimaatbeleid staat de in 2005 vastgestelde Nota energie 2 centraal. Hiermee willen wij ons richten op een reductie van de $CO_2$-emissie binnen de provincie Drenthe van 6% en een toename in het gebruik van duurzame energie van 10% in 2020. Belangrijkste speerpunten zijn energiebesparing, bodemenergie, energie in de bouw en biomassa.

Ten behoeve van de realisatie van deze speerpunten wordt nauw samengewerkt met andere overheden, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties. Dit sluit aan bij het desbetreffende uitgangspunt uit het Collegeprogramma. De meest in het oog springende samenwerking is die in het kader van Energy Valley waarbij in feite op integrale wijze invulling wordt gegeven aan zowel het sociaal-economische als het energiebeleid. Voor de uitvoering van de werkzaamheden is in 2006 circa € 500.000, beschikbaar. Dit is inclusief de het bedrag van het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) vanuit het klimaatconvenant Bestuursakkoord Nieuwe Stijl (BANS).

## Hoofdlijn stedelijke ontwikkeling

*Kwaliteit van de gebouwde omgeving*

Bij stedelijke ontwikkeling is de kwaliteit van de gebouwde omgeving van groot belang. Uitvoering van projecten biedt een uitgelezen kans om rekening te houden met allerlei milieuaspecten. Binnen de Hoofdlijn stedelijke ontwikkeling is de aandacht voor milieuaspecten samengevat in één van de vier centrale thema's: Stedelijke kwaliteit. Met dit thema zijn zaken verbonden als: duurzame stedenbouw, parkmanagement, externe veiligheid, duurzame energiehuishouding, het verbeteren van de milieu- en luchtkwaliteit.

Het thema Stedelijke kwaliteit is mede richtinggevend voor de provinciale inzet in stedelijk gebied. De komende jaren zal de nadruk liggen op projecten die de milieuhinder van oude bedrijventerreinen nabij woongebieden beperken of doen verdwijnen. Het benutten en versterken van bestaand stedelijk gebied voor wonen en daarmee de centrumfunctie van steden krijgt zo een betere kans. Ook zal worden geparticipeerd in projecten waarbij specifieke duurzaamheidaspecten kunnen worden gerealiseerd. Naast middelen behorend bij dit begrotingshoofdstuk worden ook middelen ingezet uit de speciaal ingestelde reserve Stedelijke Ontwikkeling (zie programma 9.1).

*Parkmanagement*

Een speciaal aandachtspunt is parkmanagement. Hiermee is in 2004 al een start gemaakt. De komende periode worden de parkmanagementorganisaties verder geprofessionaliseerd, met als uiteindelijk doel verzelfstandiging in 2007. Ook wordt een verbreding- en verdiepingsslag ingezet. Gezamenlijk worden een vijftal projecten uitgevoerd, te weten: SWOT-analyses, Communicatie, Bedrijfsplannen, Strategie omgaan met Free-riders en Contactbeheer.

Daarnaast vinden er tal van afzonderlijke projecten plaats waarvan de kennis wordt gedeeld (afvalmanagement, inkoop groene energie, kinderopvang, KAM zorg, gebouw- en groenbeheer etc). Ook wordt gezamenlijk met de Hogeschool Drenthe gewerkt aan het opzetten van een fysiek en virtueel Kenniscentrum Parkmanagement. Voor de komende 3 jaar is hiervoor jaarlijks een budget van € 100.000,-- begroot.

## Realisatie collegeprogramma:

### Hoofdlijn veiligheid en sociaal evenwicht

*Externe veiligheid*
Het thema externe veiligheid vereist goede afspraken tussen allen betrokken partijen. Samen met de gemeenten hebben wij de risicokaart ontwikkeld en gepubliceerd. Met de regionale brandweer Drenthe en de gemeenten zijn afspraken over samenwerking op het gebied van externe veiligheid in een convenant vastgelegd. Met de aanstelling van drie veiligheidsexperts zijn wij de samenwerkende partijen van dienst om de uitvoering van het externe veiligheidsbeleid een professionele basis te geven.

*Duurzame ontwikkeling*
In juni 2006 is de nota Energiebeleid 2006-2010 “Energiek Drenthe”, inclusief een uitvoeringprogramma 2006-2007 vastgesteld waarmee jaarlijks een budget van €750.000,- is gemoeid. Naast provinciale middelen en BANS gelden wordt het energiebudget jaarlijks met €250.000,- opgehoogd vanuit het NMP. Als onderdeel van Energiek Drenthe is in samenwerking met de Gasunie, Energy Valley en de RUG het project Grounds for Change afgerond. De ontwikkelde visie voor Noord Nederland is o.m. gepresenteerd op de World Gas Conference in Amsterdam. Een soortgelijke presentatie heeft ook plaatsgevonden t.b.v. PS. De ontwikkelde methodiek wordt verder ingezet en aangeboden aan alle Drentse gemeenten. Leidraad voor de activiteiten voor de komende jaren zijn de 5 B’s ofwel B(esparing), B(odem), B(iomassa), B(edrijven) en B(ewustwording).

*Kwaliteit van de gebouwde omgeving*
Het meest merkbaar is een goede kwaliteit van de gebouwde omgeving in het stedelijk gebied. Het beste resultaat valt te behalen op het moment dat er nieuw gebouwd gaat worden. In het traject “Samen bouwen aan kwaliteit” ondersteund de provincie het organiseren van samenwerkingskracht. Onder de vlag van “sterk bouwen” zijn alle partijen in de keten van het bouwen uitgedaagd zicht te richten op het streven naar een hoge bouwkwaliteit. De provincie zelf heeft een bescheiden uitvoerende rol in die bouwketen, maar door het traject “Samen bouwen aan kwaliteit” te initiëren en te ondersteunen verwachten we voorlopende partijen te binden en richting te geven met een manifest. Doordat partijen een eigen verklaring aan het manifest toevoegen ontstaat een Drenthe breed uitvoeringsprogramma dat zich richt op drie dingen: Communicatie en marketing, onder de titel “de etalage”, nieuwe processen en instrumenten, onder de titel “de werkplaats” en daadwerkelijke realisatie, onder de titel “de bouwplaats”. Dit traject zal uiteindelijk als resultaat hebben dat de gebruiker (de burger) in Drenthe om die hoogwaardige kwaliteit vraagt en dat deze door de leverancier (de bouwer) wordt gerealiseerd.
Het belang van het realiseren van een onderscheidende hoogwaardige bouwkwaliteit in Drenthe is in de “visie op stedelijke ontwikkeling” (programmalijn stedelijke ontwikkeling) en in het “ruimtelijk beeld van Drenthe 2015-2020” (DONO) aangeduid.

*Parkmanagement*
Naast de verdere doorontwikkeling van de parkmanagementorganisaties in Emmen, Coevorden, Noordenveld, Hoogeveen en Meppel wordt parkmanagement geimplementeerd in Assen en op bedrijventerein de Wieken in Hoogeveen. In 2006 heeft een tussenevaluatie plaatsgevonden. Geconstateerd is dat de parkmanagementorganisaties op de goede weg zijn, dat ze een breed pakket van diensten aanbieden en dat ze als een serieuze partner gezien worden in diverse revitaliseringstrajecten. Er zal nog de nodige aandacht besteed moeten worden aan de betrokkenheid van de gemeenten.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie 2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 364.147 | 400.000 | 1.406.866 | 462.983 | 943.883 |
| Apparaatskosten | 606.805 | 883.444 | 733.306 | 556.963 | 176.343 |
| Totaal lasten | 970.952 | 1.283.444 | 2.140.172 | 1.019.946 | 1.120.226 |
| Totaal baten | 46.727 | 0 | 305.706 | 291.578 | 14.128 |
| Saldo | 924.225 | 1.283.444 | 1.834.466 | 728.368 | 1.106.098 |

### Financiële analyse

Het restant programmakosten bestaat uit de BANS-gelden en een incidentele bijdrage voor het Uitvoeringprogramma Energie 2006-2007. Hier tegenover staat een aantal gesloten contracten met een waarde van ruim € 534.000,= waarvan de realisatie in 2007 zal plaatsvinden.

## Specificatie deelresultaat reserves binnen het programmaonderdeel

| nr | Naam reserve | Lasten/Baten | Begroting 2006 (na wijziging) | Realisatie 2006 | Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| 050003 | Flexibel Beleid | Totaal lasten | 24.188 | 24.188 | 0 |
| | | Totaal baten | 0 | 0 | 0 |
| | | Saldo | 24.188 | 24.188 | 0 |

| Toelichting | |
|---|---|
| Saldo programmaonderdeel | 1.106.098 |
| Saldo reserves bij programmaonderdeel | 0 |
| Resultaat programmaonderdeel na bestemming reserves | 1.106.098 |

## Financieel totaaloverzicht per programma

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting 2006 na wijziging | 4<br>Realisatie 2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 2.057.855 | 2.264.918 | 3.158.048 | 1.746.027 | 1.412.021 |
| Baten | 46.727 | 0 | 305.706 | 291.578 | 14.128 |
| Saldo | 2.011.128 | 2.264.918 | 2.852.342 | 1.454.449 | 1.397.893 |

## Programma 5.1 Bodembeleid
**portefeuillehouder: mevrouw T. Klip-Martin**

**Missie**

**Het Drents bodembeleid heeft als missie:**

- **wat betreft het bodembeleid in het algemeen: het ontwikkelen, monitoren en evalueren van beleid voor het behouden en verbeteren van de functionele eigenschappen die de bodem heeft voor mens, plant en dier;**
- **wat betreft het bodembeschermingsbeleid: het behouden en verbeteren van de kwaliteit van de bodem en grondwater, zodat algemene en specifieke bodemwaarden in stand blijven en de bodem blijvend gebruikt kan worden voor toegekende functies;**
- **wat betreft het bodemsaneringsbeleid: het saneren van verontreinigingen, zodat de kwaliteit van bodem en grondwater voldoet aan de functionele eisen voor het gewenste gebruik van de bodem;**

**wat betreft het beleid ten aanzien van de verwerking van afvalstoffen: binnen het kader van duurzame ontwikkeling realiseren van de gewenste milieukwaliteit in Drenthe, rekening houdend met de huidige milieukwaliteit.**

## 35202 Bodemsanering
**Contactpersoon: de heer J. Bakker (5820)**

### Beschrijving doelstellingen en indicatoren

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Voorbereiden en uitvoeren overheidssaneringen door de provincie. | 1.1. In 2006 worden 4 saneringen afgerond (200.000 bodemprestatie-eenheden (BPE)). | Aantal afgeronde saneringen. | 25 | 4 | 4 |
| 2. Toetsen bodemsaneringsprojecten door derden en uitvoering bedrijvenregeling. | 2.1. In 2006 worden circa 20 saneringen door derden afgerond (31.440 BPE). | Aantal afgeronde saneringen door derden. | 437 | 20 | 46 |
| 3. Sanering gasfabrieksterreinen. | 3.1. In 2006 zijn de saneringen van alle 3 locaties in gang gezet en wordt de fase van de grondsanering voor de locatie Coevorden en mogelijk ook Meppel (PM) afgerond | Aantal in gang gezette saneringen gasfabrieksterreinen. | 1 | 2 | 2 |
| 4. Bodemsanering ISV door projectgemeenten | 4.1. Gemeenten voeren geplande ISV-bodemsaneringen uit. | Aantal uitgevoerde ISV-bodemsaneringen door projectgemeenten. | 0 | In najaar 2005 bekend. | 0 |
| 5. Bodemsanering ISV door programmagemeenten | 5.1. In 2006 realiseren de individuele gemeenten circa 20% van de BPE's (138.400 BPE) zoals opgenomen in de ISV-2-programma's (2005-2009). | Percentage prestatie eenheden (BPE). | 0 | ca 20% | ca 20% |
| 6. Beheer Geografisch landelijk overheidsbodeminformatiesysteem (Globis)/landsdekkend beeld (werkvoorraad bodemsanering). | 6.1. Jaarrapportage voortgang bodemsaneringsoperatie.<br>Basis voor de informatieverstrekking aan derden al dan niet via website. | Aantal jaarrapportages.<br>Aantal informatieverzoeken. | 20<br>3.000 | 1<br>ca. 1.000 | 1<br>info is nu rechtstreeks via website raadpleegbaar |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| 7. Bijzonder Inventariserend onderzoek. | 7.1. In 2006 worden 50 oriënterende onderzoeken uitgevoerd (bepalen werkvoorraad). | Aantal uitgevoerde oriënterende onderzoeken. | 1.000 | 50 | 30 door provincie 44 door gemeenten |
| | 7.2. Opstellen plan van aanpak doorwerking beleidsprojecten. | Aantal plannen van aanpak. | 20 | 1 | 0 |

*Bodemsanering te Assen*

**Ontwikkelingen verslagjaar**

De aantallen afgeronde saneringen verschillen weinig ten opzichte van de voorgaande jaren. Er zijn in 2006 60 aanvragen binnengekomen voor instemming met het saneringsplan, waarvan 20% BUS meldingen. (Besluit Uniforme Sanering: tijdwinst van 10 weken op de proceduretermijn). Ten opzichte van 2005 een stijging van ca. 100%.

De jaarrapportage voor het ministerie van VROM is opgesteld. Een bundeling van verslagen van alle bevoegde overheden wordt jaarlijks aangeboden aan de Tweede Kamer.
De basisgegevens van bodemsaneringen en bodemonderzoeken zijn digitaal op de website van de provincie (www.drenthe.nl (Natuur en Milieu)) beschikbaar. Hierdoor is het aantal telefonische informatieverzoeken sterk afgenomen.

Het afgelopen jaar is gewerkt aan de actualisering van het beleidsplan bodemsanering. De nieuwe wet Bodembescherming van 1–1–2006 gaf aan dat de bevoegde overheden zelf nadere invulling moeten geven aan een aantal zaken zoals het beleid ten aanzien van wijzigingen op het saneringsplan. Verder moesten ook andere onderdelen van het beleid ten aanzien van bodemsanering nader worden aangegeven. Het nieuwe beleidsplan is begin 2007 gereed.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Provinciale inzet**

**1 Voorbereiden en uitvoeren overheidssaneringen.**

**Uitvoering bodemonderzoek en bodemsanering, vergunningverlening/handhaving, cofinanciering op projectniveau, conform meerjarenprogramma.**

**2 Toetsen bodemsaneringsprojecten door derden en uitvoering bedrijvenregeling**

**Regievoering (onderzoek verdachte gevallen, voorlichting aan en overleg met initiatiefnemers), vergunningverlening en handhaving.**

**3 Sanering gasfabrieksterreinen**

**Regievoering (actieve ondersteuning van gemeenten binnen de drie projectteams), vergunningverlening en handhaving, subsidiëring op programmatische basis.**

**4 Bodemsanering Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV) door projectgemeenten.**

**Regievoering (actieve ondersteuning gemeenten; vergunningverlening en handhaven; subsidiëring op projectniveau).**

**5 Bodemsanering ISV door programmagemeenten**

**Regievoering (via periodieke voortgangsgesprekken), vergunningverlening en handhaving, subsidiëring op programmaniveau.**

**6 Beheer Geografisch landelijk overheidsbodeminformatiesysteem (Globis)**

**Technisch onderhoud van het systeem en up-to-date houden van de gegevens in het systeem.**

**7 Bijzonder inventariserend onderzoek**

**Uitvoering van niet-locatie gebonden onderzoeken.**

**Beoogde doorwerking van provinciale inzet**

**1 Voorbereiden en uitvoeren overheidssaneringen**

**Betrokken eigenaren stemmen in met uitvoering van de bodemsanering conform het meerjarenprogramma.**

**2 Toetsen bodemsaneringsprojecten door derden en uitvoering bedrijvenregeling**

**In 2006 worden ongeveer 100 locaties gecontroleerd op noodzaak bodemsanering en met hen wordt overeenstemming bereikt over de te nemen vervolgstappen (vrijwillige bodemsanering) en er vindt vooroverleg plaats bij ten minste 75% van de nieuwe saneringen in eigen beheer.**

**3 Sanering gasfabrieksterreinen.**

**De bodemsanering op de drie gasfabrieksterreinen wordt uitgevoerd op basis van de drie individuele projectplanningen.**

**4 Bodemsanering ISV door projectgemeenten**

**In 2006 zijn projectgemeenten in staat om de gehonoreerde ISV-bodemsaneringen uit te voeren, conform de hierover gemaakte planning.**

**5 Bodemsanering ISV door programmagemeenten**

**In 2006 voeren de programmagemeenten de bodemsanering uit conform het ISV-2-programma.**

**6 Beheer Globis**

**Globis kan op elk moment de actuele bodeminformatie over een locatie genereren (de invoer van nieuwe gegevens in Globis kent geen achterstand).**

**7 Bijzonder inventariserend onderzoek**

**Voorbereidende werkzaamheden ten behoeve van beleid en projecten.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

De nieuwe Wet Bodembescherming die per 1-1-2006 van kracht is geworden heeft onder andere tot gevolg gehad dat de provincie niet alleen op het saneringsplan maar ook op het evaluatierapport, dat na afloop van de sanering dient te worden opgesteld, een beschikking moet nemen. Deze nieuwe taak is opgepakt.

De verruimde subsidiemogelijkheden voor bedrijven die moeten saneren heeft niet tot veel meer vragen om informatie of concrete aanmeldingen geleid. Evenals voorgaande jaren heeft slechts één bedrijf een aanvraag ingediend die ook daadwerkelijk is gehonoreerd. Ondanks de aantrekkende economie nemen bedrijven een afwachtende houding aan. Op landelijk niveau zijn afspraken gemaakt zodat bedrijven gemakkelijker overgaan tot saneren. Een aantal bedrijven wacht op het Bodemcentrum. Dat is een door het bedrijfsleven opgerichte stichting die bedrijven aanbiedt om tegen een vast bedrag de sanering uit te voeren, inclusief het aanvragen van de benodigde vergunningen en door de overheid ter beschikking gestelde gelden. Dit centrum zal per 1 april 2007 operationeel worden. De informatie over de subsidieverruiming is beschikbaar op de website van de provincie. Daarnaast is de informatie verspreidt via de Stichting BSB, die het bedrijfsleven adviseert tijdens het bodemonderzoek.

De werkvoorraad van het aantal van bodemvervuiling verdachte locaties is afgelopen jaar nader bepaald. Er is een onderzoek gestart naar dempingen van sloten en bredere voormalige watergangen. Er is een screening in gang gezet om te komen tot een meer betrouwbare lijst met adressen van de verdachte locaties. In het kader van het wegwerken van de werkvoorraad is opdracht gegeven voor het uitvoeren van 350 historische onderzoeken voor de meest urgente locaties op basis van de categorie-indeling van bedrijven.

De regievoering kreeg op twee manieren haar uitwerking:

- bij de organisatie van de voorlichting aan de ingenieursbureaus, samen met de andere vijf bevoegde overheden in de drie noordelijke provincies. Dat zijn behalve de provincies ook de gemeenten Emmen, Groningen en Leeuwarden. Deze dag werd bezocht door circa 80 medewerkers van ingenieursbureaus die voor zowel overheden als particulieren (meestal bedrijven) bodemonderzoeken uitvoeren, saneringsplannen opstellen en de uitvoering van de saneringen begeleiden. Er is onder andere voorlichting gegeven over de nieuwe Wet bodembescherming en de nieuwe bedrijvenregeling.

- bij de uitwerking van zware saneringprojecten waarbij op een interactieve en integrale wijze de aanpak van gasfabrieken en gebieden met gedempte wijken ter hand genomen zijn. Voorbeelden hiervan zijn de ondertekening van het Convenant voor de sanering van de gasfabrieken Coevorden en Meppel. De gasfabriek Assen is verder uitgewerkt tot aan het nader onderzoek en het saneringsplan. In oktober is er een overeenkomst aangegaan voor de sanering van gedempte wijken in het gebied van de herinrichting Schoonebeek. Hierbij zijn onder andere 600 boeren betrokken.

Bodemsanering in gebruik zijnde bedrijventerreinen (BSB)
In Drenthe houdt de Stichting BSB zich bezig met onderzoek bij bedrijven. Indien bedrijven niet willen meedoen aan dit onderzoek worden zij door de provincie aangeschreven. In het kader van dit zogenaamde "flankerend beleid" zijn in 2006 25 bedrijven aangeschreven. Als deze bedrijven blijven weigeren het nader onderzoek uit te voeren zullen zij, indien er geen geldige redenen zijn om het niet te doen, een onderzoeksbevel op basis van de Wet Bodembescherming krijgen.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie 2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 3.651.640 | 4.659.987 | 3.570.124 | 2.710.385 | 859.739 |
| Apparaatskosten | 1.249.475 | 1.170.172 | 1.198.460 | 1.417.123 | -218.663 |
| Totaal lasten | 4.901.115 | 5.830.159 | 4.768.584 | 4.127.508 | 641.076 |
| Totaal baten | 3.009.124 | 4.799.500 | 3.576.300 | 2.871.806 | 704.494 |
| Saldo | 1.891.991 | 1.030.659 | 1.192.284 | 1.255.702 | -63.418 |

### Financiële analyse

Zowel de uitgaven in het kader van het bodemsaneringsprogramma 2005-2009, de bedrijvenregeling als de bijdrage in de sanering van gasfabrieken waren lager dan begroot .
Ten gevolgde van de wetswijziging begin 2006 worden er voor nieuw aangegane verplichtingen geen 2,5% en 7,5% bijdrage geïnd van respectievelijk de provincie en de gemeenten. Ten opzichte van de oorspronkelijke planning heeft dit geleid tot een grote terugval in bijdragen "derden" in de bodemsanering.
Over de periode 2005 t/m 2009 was oorspronkelijk 2 miljoen euro inkomsten van gemeenten geraamd, nu komt er over deze periode 1,7 miljoen euro minder binnen. Om de geplande saneringen in de komende jaren te kunnen financiëren zal de gemeenten een vrijwillige bijdrage worden gevraagd als zij belang hebben bij een sanering.

## Specificatie deelresultaat reserves binnen het programmaonderdeel

| nr | Naam reserve | Lasten/Baten | Begroting 2006 (na wijziging) | Realisatie 2006 | Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| 060111 | Monitoring voormalige stortplaatsen | Totaal lasten | 50.000 | -19.383 | 69.383 |
| | | Totaal baten | 0 | 0 | 0 |
| | | Saldo | 50.000 | -19.383 | 69.383 |

| Toelichting | |
|---|---|
| Saldo programmaonderdeel | -63.418 |
| Saldo reserves bij programmaonderdeel | 69.383 |
| Resultaat programmaonderdeel na bestemming reserves | -132.801 |

## 35205 Beheer afvalstoffen

**Contactpersoon: de heer K. van den Berg (5842)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Het in samenwerking met overheden en bedrijfsleven verminderen van de milieubelasting door afvalstoffen. | | | | | - |
| 2. Jaarlijks vaststellen nazorgheffing. | | | | | 2 vastgestelde heffingen voor Meisner (2005 en 2006) |
| 3. Beïnvloeding Rijks- en Europees standpunt aangaande berging afval diepe ondergrond. | 3.1 Tegengaan gebruik zoutkoepels voor deze doeleinden. | GS-/PS-besluit. | | | Geen bijzondere ontwikkelingen |

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- **Goed beheer van het Nazorgfonds (gerealiseerde nazorgheffingen en beoordeelde nazorgplannen).**

**Jaarlijks leggen wij op grond van de Verordening nazorgheffing stortplaatsen provincie Drenthe een nazorgheffing op aan de twee stortplaatsexploitanten in Drenthe, Stortplaats Essent Milieu Wijster (EMW) en Meisner Stortplaats Noord Drenthe BV te Ubbena. Nazorg zal bij deze stortplaatsen respectievelijk tegen 2047 en 2031 aan de orde zijn. De opbrengst van de belastingheffing wordt gestort in het Provinciale nazorgfonds. De hoogte van de jaarlijkse nazorgheffing is dusdanig berekend dat met de opbrengst de eeuwigdurende nazorg van deze stortplaatsen kan worden bekostigd.**

- **Zorgen voor/behouden van adequate vergunningen EMW en SITA (Ubbena).**
- **Proactieve houding ten aanzien van het Europees en Rijksbeleid met betrekking tot opslag afvalstoffen in de diepe ondergrond.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

In 2006 hebben beide stortplaatsexploitanten een geactualiseerd nazorgplan ter instemming aan GS aangeboden. GS hebben met beide plannen ingestemd. Voor de Stortplaats Meisner te Ubbena geldt dat op basis van het geactualiseerde plan een nieuw doelvermogen met bijbehorende heffing door PS is vastgesteld. Voor 2005 is een heffing vastgesteld van € 112.084. Voor 2007 is deze € 201.577.
Voor de stortplaats te Wijster van Essent in nog geen geactualiseerd doelvermogen met bijbehorende heffing vastgesteld. Wel is besloten de heffing voor het jaar 2006 en 2007 op te schorten tot er nadere besluitvorming heeft plaatsgevonden.

De beleidsvoornemens hebben betrekking op 3 onderdelen. t.w. radioactief afval, Annex II (afval/gevaarlijk afval) en Veegwet/Wabo.
Ten aanzien van radioactief afval geldt dat in heel 2006 geen voortgang in dit dossier is geboekt. Dit betekent dat nog steeds een blokkerende minderheid van lidstaten tegen de door de Europese Commissie beoogde richtlijn voor de opslag van radioactief afval in de diepe ondergrond is.
Wat betreft de Annex II geldt dat de voorgenomen start van een VROM-IPO-project is doorgeschoven naar 2007. Dit project, dat een initiatief is van de gezamenlijke provincies, heeft tot doel om - in afwijking van de Europese Beschikking - te onderzoeken of het mogelijk is te komen tot een wettelijk stortverbod voor afval/gevaarlijk afval in de diepe ondergrond

*Afdekken stort te Ubbena*

In 2006 heeft het IPO diverse keren onder leiding van Drenthe geprobeerd in het Wabo-project de door VROM en EZ beoogde overdracht van bevoegdheid over de opslag in de diepe ondergrond (Mijnbouwwet en Wet milieubeheer) van de provincies naar het Rijk terug te draaien. Tot nu toe zonder resultaat. In de stukken terzake (versie december 2006), die begin 2007 de inspraak ingaan, wordt de minister van EZ nog steeds genoemd als toekomstig bevoegd gezag. Begin 2007 zal een IPO-reactie worden ingebracht.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie 2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 1.198.147 | 1.222.300 | 1.222.300 | 274.230 | 948.070 |
| Apparaatskosten | 109.184 | 95.753 | 91.094 | 91.994 | -900 |
| Totaal lasten | 1.307.331 | 1.318.053 | 1.313.394 | 366.224 | 947.170 |
| Totaal baten | 1.042.333 | 1.042.000 | 1.042.000 | 112.084 | 929.916 |
| Saldo | 264.998 | 276.053 | 271.394 | 254.140 | 17.254 |

### Financiële analyse

Voor het jaar 2006 is stortplaats Meisner te Ubbena een heffing van €112.084 opgelegd. Deze bijdrage is ontvangen. De verwachte bijdrage van € 929.916 door Essent is niet ontvangen omdat de heffing op verzoek van Essent te Wijster is opgeschort. In 2006 heeft GS voor deze stortplaats ingestemd met een geactualiseerd nazorgplan. Uit berekeningen blijkt dat op basis van dit nieuwe plan Essent inmiddels meer dan voldoende in het nazorgfond heeft gestort. Om deze reden is besloten de heffingen voor de jaren 2006 en 2007 op te schorten. In 2007 zal besloten worden op welke wijze zal worden omgegaan met de financiële gevolgen van het geactualiseerde nazorgplan van Essent.

## 35206 Bodemkwaliteitsbeheer
**Contactpersoon: de heer A.H. Smits (5455)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Interbestuurlijke samenwerking. | 1.1. Bandbreedte bepalen van de chemische bodemkwaliteiten). | | | | 0 |
| 2. Bodembiodiversiteit in natuurgebieden en landbouwgronden. | 1.2. Gemeentelijke bodem(beleids)plannen gereed op basis van chemische kwaliteiten. | Aantal gemeentelijke bodembeleidsplannen. | | 2 | 2 |
| | 2.1. Kennisontwikkeling ten behoeve van inbrengen in landelijke en Europese beleidskaders. | Kennisoverdracht door middel van deelname in landelijke en Europese projectgroepen. | | 2 | 1 |
| 3. Gevolgen storten vrijkomende schone grond uit natuurontwikkelingsprojecten in ontgrondingsgaten. | 3.1. Bepalen beleidsstandpunt. | Genomen GS-besluit. | | 1 | 0 |
| 4. Beheer bodemkwaliteiten door externe beleidsintegratie. | 4.1. Voorkomen vermijdbare verontreiniging en aantasting van de bodem bij de realisatie van beleid en de uitvoering van plannen. | Aantal beleids- en uitvoeringsadviezen aan internen en externen. Ontwikkelen Integraal beleidskader. | | 20 | 70 |
| 5. BIELLS. | 5.1 Een adequate doorwerking in het bodembeleid, waarbij zoveel mogelijk wordt gestreefd naar doorwerking op andere beleidsvelden. Een en ander is van belang voor de ontwikkeling van POP III. | Integraal beleidskader ontwikkeld. | | | 0 |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

*1 Interbestuurlijke samenwerking*

Het blijkt dat voor de ontwikkeling van bodemambities door gemeenten nog heel veel voorwerk moet worden gedaan. Dit geldt voor bijna alle gemeenten in Nederland. Samenwerking met andere provincies is en wordt gezocht.

*2 Bodembiodiversiteit in natuurgebieden en landbouwgronden*

Drenthe participeert in het Interbestuurlijk dossierteam Thematische bodemstrategie voor Europa. Daarnaast wordt in Drenthe een pilot uitgevoerd om de landelijk ontwikkelde bodembiologische referenties te testen.
Twee gemeenten hebben bodembeleidsplan (chemisch) vastgesteld

*3 Gevolgen storten vrijkomende schone grond uit natuurontwikkelingsprojecten in ontgrondingsgaten*

In 2006 was er geen noodzaak hiertoe een besluit te nemen.

*4 Beheer bodemkwaliteiten door externe beleidsintegratie*

Aantal beoordeelde RO-plannen: ca. 70
Aantal beoordeelde rioleringsplannen en ingediende ontheffingsaanvragen ontvangstplicht afvalwater : 0

*5 BIELLS*
Drentse bodembasiskaarten zijn zoveel mogelijk geactualiseerd. Er zijn nog gaten in de info. Hiervoor is aan Alterra opdracht gegeven deze informatie te verzamelen en te analyseren. Landelijke bodeminformatie (BIELLS-info) komt waarschijnlijk in 2007 beschikbaar. Bovendien zijn de BIELLS-pilots gereed of in een afrondingsfase en worden de uitkomsten naar landelijke normen vertaald.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Provinciale inzet**

**1 Interbestuurlijke samenwerking**

**Stimuleren en ondersteunen van gemeenten bij het formuleren van een eigen bodembeleid; op termijn de eigen bodemambities (Beleidsbrief bodem).**

**2 Bodemdiversiteit in natuurgebieden en landbouwgronden**

**Uitvoeren van oriënterend onderzoek, als onderdeel van het in beeld brengen van de bodemkwaliteiten (in relatie tot het landelijk project BIELLS). Een en ander mede in relatie tot de EU-bodemstrategie en de komende EG Kaderrichtlijn bodem en het landelijke project Biologische referenties bodem (Beleidsbrief bodem).**

**3 Gevolgen storten vrijkomende schone grond uit natuurontwikkelingsprojecten in ontgrondingsgaten**

**Het uitwerken van het in 2005 ingenomen beleidsstandpunt over de wenselijkheid en mogelijkheden van het verwijderen van de bouwvoorgrond uit nieuwe natuurgebieden en het daarmee al dan niet opvullen van ontgrondingsgaten.**

**4 Beheer bodemkwaliteiten door externe beleidsintegratie**

**Participatie in diverse beleidsprocessen en inbreng bij toetsing van aan de provincie voorgelegde plannen.**

**5 BIELLS**

**Actualisatie van bestaande bodemgerelateerde informatie (zie ook bodemdiversiteit).**

**Beoogde doorwerking van provinciale inzet**

**1 Interbestuurlijke samenwerking**

**Bevorderen van een gezamenlijk(e) (plan van) aanpak.**

**2 Bodemdiversiteit in natuurgebieden en landbouwgronden**

**Inzicht in de mogelijke beleidsaspecten voor Drenthe.**

**3 Gevolgen storten vrijkomende schone grond uit natuurontwikkelingsprojecten in ontgrondingsgaten**

**Gemeenten en waterschappen onderschrijven provinciaal beleid.**

**4 Beheer bodemkwaliteiten door externe beleidsintegratie**

**Optimaliseren van besluitvorming; er is in voldoende mate rekening gehouden met de onderscheiden bodemkwaliteiten.**

**5 BIELLS**

**In de komende twee tot drie jaren beschikt de provincie over geactualiseerde bodeminformatie en bestaat zicht op de behoefte aan aanvullende informatie.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

Zie ‘Ontwikkelingen verslagjaar’.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie 2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 200.000 | 212.600 | 87.947 | 124.653 |
| Apparaatskosten | 0 | 111.672 | 149.843 | 91.276 | 58.567 |
| Totaal lasten | 0 | 311.672 | 362.443 | 179.223 | 183.220 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 12.600 | 12.605 | -5 |
| Saldo | 0 | 311.672 | 349.843 | 166.618 | 183.225 |

## Financiële analyse

*Programmakosten*
In 2006 is € 88.000,-- verantwoord in het kader van bodemkwaliteitsbeheer. Met de provinciale middelen is uitvoering gegeven aan de volgende projecten:
- Potentiekaarten bodemenergie provincie Drenthe
- Digitaal geomorfologisch bestand

Daarnaast heeft de provincie Drenthe in samenwerking met het Ministerie van VROM en het IPO het symposium duurzaam bodembeheer georganiseerd. Ook is er subsidie verleend aan L. Bolk Instituut ten behoeve van de uitvoering van het project Pilotstudy Bodemkwaliteit Drenthe.
Tot slot is eind 2006 een contract afgesloten betreffende de uitvoering van het onderzoek organische stof in Drentse landbouwgronden. De hiermee gemoeide opdrachtsom (€ 129.000,--) zal worden gefinancierd uit de beschikbare middelen in 2007.

*Apparaatskosten*
In 2006 is aanzienlijk meer tijd besteed aan het Europees Bodemstrategie - dossier. Dit is ten koste gegaan van de personele inzet in het kader van het bodemkwaliteitsbeheer.

## 35207 Waterbodemsanering
**Contactpersoon: de heer W. Oosterom (5334)**

### Beschrijving doelstellingen en indicatoren

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Saneren waterbodems. | | | | | |
| | 1.1. Verwijderen van ongeveer 120.000 m3 verontreinigde waterbodem, conform uitvoeringsprogramma van het landelijke Tienjarenscenario (TJS). | m3 verwijderde verontreinigde waterbodem. | 4.500.000 m3. | 120.000 m3. | 70.000 m³ |
| 2. Vergroten verwerken slibcapaciteit door aanleg baggerdepots. | | | | | |
| | 2.1. Vanaf 2006 zorgdragen voor een beschikbare depotcapaciteit om ongeveer 50.000 m3 baggerspecie in 2006 te kunnen verwerken. | m3 verwerkingscapaciteit. | 30.000 m3. | 50.000 m3. | 55.000 m³ |

**Ontwikkelingen verslagjaar**
*1 Saneren waterbodems*
In het verslagjaar is circa 60% van de geplande hoeveelheid waterbodem gebaggerd. Er zijn twee oorzaken voor deze lagere realisatie. Een deel van de direct op de kant verspreidbare baggerspecie die is gebaggerd is niet geregistreerd. De baggeropgave is een programma tot 2015 waarvan een aantal voor 2006 geprogrammeerde grote werken doorgeschoven naar 2007. Het betreft totaal meer dan 100.000 m³ waterbodem, waarvoor de Wbb-procedures inmiddels zijn gestart. Daarnaast is het met het rijk overeengekomem dat de provincie voor het storten van saneringsspecie mag gebruik maken van het depot IJsseloog.

*2 Vergroten verwerken slibcapaciteit door aanleg baggerdepots*
In 2006 is het tijdelijke doorgangsdepot in Nieuw Amsterdam (Tuinderslaan) in gebruik genomen. Samen met de reeds beschikbare depotcapaciteit is daarmee voor Drenthe als geheel voldoende depotcapaciteit beschikbaar voor de komende jaren. Enige kanttekening is dat het geografisch zwaartepunt van de capaciteit zich in het zuidelijk deel van de provincie bevindt.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Provinciale inzet**

**1 Saneren waterbodems**

**Uitvoeringsregie (inzet rijkssubsidie, gezamenlijk uitvoeringsprogramma, gezamenlijke monitoring en realisatie benodigde vergunningverlening).**

**2 Vergroten verwerken slibcapaciteit door aanleg baggerdepots**

**Faciliteren en stimuleren van realiseren van regionale baggerdepots.**

**Beoogde doorwerking van provinciale inzet**

**1 Saneren waterbodems**

**In 2006 voeren gemeenten en waterschappen het gezamenlijk afgesproken uitvoeringsprogramma uit.**

**2 Vergroten verwerken slibcapaciteit door aanleg baggerdepots**

**In 2006 voeren gemeenten en waterschappen het gezamenlijk afgesproken uitvoeringsprogramma uit.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

De uitvoeringsregie vindt inmiddels plaats via twee regionale Kader Richtlijn Water (KRW)-werkgroepen (Water 2000+ en Rijn-Oost). Daarbij heeft het accent in het verslagjaar sterk gelegen op de voorbereiding van Regionale Bestuursakkoorden Waterbodem. Begin 2007 worden voor beide deelstroomgebieden intentieverklaringen ondertekend. Dat vormt de eerste stap in het proces dat naar verwachting eind 2007 leidt tot Regionale Bestuursakkoorden waarin een gezamenlijk uitvoeringsprogramma wordt vastgelegd. Middels bilaterale afstemming heeft de uitvoeringsregie in 2006 geleid tot voorlopige afspraken omtrent de inzet van rijkssubsidie voor de periode tot 2010. Definitieve vastlegging van de afspraken vindt in de eerste helft van 2007 plaats.
Tenslotte heeft de uitvoeringsregie geleid tot een duidelijke toename van meldingen van voorgenomen baggerwerken. Totaal zijn voor 5 (meest kleinschalige) baggerwerken Wbb-procedures doorlopen. Inmiddels zijn alweer 6 nieuwe aanvragen ingediend.
De inspanningen om de verwerkingscapaciteit voor baggerspecie te vergroten hebben er toe geleid dat er in 2006 door Waterschap Velt en Vecht een nieuw doorgangsdepot in gebruik is genomen. Daarmee is binnen Drenthe de komende jaren voldoende be- en verwerkingscapaciteit beschikbaar. Omdat het zwaartepunt van de beschikbare capaciteit in het zuiden van Drenthe ligt is met de waterschappen in het noorden van Drenthe binnen de KRW-werkgroep waterbodems Water 2000+ in 2006 overleg gestart over het realiseren van capaciteit in deze regio. Op dit moment biedt de beschikbare capaciteit in Groningen nog voldoende ruimte om ook baggerspecie uit het noorden van Drenthe te kunnen be- en verwerken.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie 2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 0 | 38.037 | 27.470 | 32.508 | -5.038 |
| Totaal lasten | 0 | 38.037 | 27.470 | 32.508 | -5.038 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 0 | 38.037 | 27.470 | 32.508 | -5.038 |

### Financiële analyse

Geen bijzonderheden.

## 35208 Bescherming grondwater voor drinkwatervoorziening

**Contactpersoon: mevrouw M.W. Kelder (5589)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Voorkomen van de verontreiniging en aantasting van de waterwingebieden (puttenveld). | 1.1. Veiligstellen van de bronnen voor de drinkwatervoorziening, mede ter voldoening aan de EG KRW. | Operationele beheerplannen van de waterleidingbedrijven voor alle 15 waterwingebieden. | 0 | Beheerplannen voor alle 15 waterwingebieden. | 15 beheerplannen |
| 2. Voorkomen van verontreiniging en aantasting van de grondwaterbeschermingsgebieden. | 2.1. Veiligstellen van de bronnen voor de drinkwatervoorziening, mede ter voldoening aan de EG KRW. | Het aantal inventarisaties van ongewenste ontwikkelingen in de grondwaterbeschermingsgebieden. | | 0 | 1 met doorloop in 2007 |
| 3. Voorkomen van verontreiniging van het oppervlaktewater met het oog op het veiligstellen van de drinkwatervoorziening uit de Drentsche Aa. | 3.1. Het water in de Drentsche Aa is blijvend geschikt als bron voor de drinkwatervoorziening. | Aantal stagnaties van waterinname als gevolg van onvoldoende kwaliteit. | | 0 | 0 |
| 4. Onderzoek. | 4.1. Duurzaam veiligstellen van de bronnen van de drinkwatervoorziening. | Aantal van de in POP II aangeduide onderzoeken. | | Gefaseerd realiseren van de diverse onderzoeken in overleg met de waterleidingbedrijven. Implementatie van de Europese wetgeving. | In november 2006 gestart met onderzoek. |

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Provinciale inzet**

**1 Voorkomen van de verontreiniging en aantasting van de waterwingebieden**

**Procesregie.**

**2 Voorkomen van de verontreiniging en aantasting van de grondwaterbeschermingsgebieden**

**Uitvoering en procesregie.**

**3 Voorkomen van verontreiniging van het oppervlaktewater met het oog op het veiligstellen van de drinkwatervoorziening uit de Drentsche Aa**

**Uitvoering en procesregie.**

**4 Onderzoek**

**Onderzoek naar consequenties EG Kaderrichtlijn water en de in ontwikkeling zijnde EG-richtlijn grondwater.**

**Beoogde doorwerking van provinciale inzet**

**1 Voorkomen van de verontreiniging en aantasting van de waterwingebieden**

**Waterleidingbedrijven hebben in 2006 de beheersplannen operationeel. Voor de niet waterleidingbedrijven is een vergelijkbaar niveau van bescherming operationeel.**

**2 Voorkomen van de verontreiniging en aantasting van de grondwaterbeschermingsgebieden**

**Het gebruik van de grondwaterbeschermingsgebieden is in harmonie met het belang van de drinkwatervoorziening.**

**De waterleidingbedrijven hebben onder meer convenanten afgesloten met het landbouwbedrijfsleven en bevorderen samen met de provincie een optimaliseren van het bodemgebruik door andere actoren.**

**3 Voorkomen van verontreiniging van het oppervlaktewater met het oog op het veiligstellen van de drinkwatervoorziening uit de Drentsche Aa**

**Geen gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in de in de Provinciale omgevingsverordening aangewezen zone. Geen rechtstreekse inname van water uit de Drentsche Aa voor het vullen van spuitmachines.**

**4 Onderzoek**

**De provincie voldoet ten minste aan de terzake gestelde wettelijke eisen.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

Ad. 1

In 2006 zijn voor alle gebieden waar grondwater onttrokken is voor de drinkwatervoorziening en waar de terreinen in eigendom zijn van de waterbedrijven, beheersplannen opgesteld volgens een standaard. Deze plannen zijn door de provincie getoetst aan de afspraken en voor afwikkeling naar de waterbedrijven geretourneerd. Deze plannen vormen een van de bouwstenen binnen het in ontwikkeling zijnde risicogericht grondwaterbeschermingsbeleid.

Ad 2.

Controle van de gebieden heeft niet geleid tot constateringen van overtredingen. Daarnaast heeft LTO (Land- en Tuinbouworganisatie) met waterbedrijven overeenkomsten gesloten waarin compensatie gegeven wordt ter stimulering van natuurlijk ondernemen (nemen van bovenwettige maatregelen) binnen deze gebieden. De provincie financiert 50% van de bijdrage van de waterbedrijven. Jaarlijks vindt op basis van geleverde prestaties de afrekening plaats.

Ad 3.

Met de Boermarken zijn afspraken gemaakt over het beheer van de vulplaatsen in het Drentse Aa-gebied. Boermarken betalen mee aan periodieke monitoring van de vulplaatsen. Vulplaatsen zijn ingesteld om te voorkomen dat boeren en loonbedrijven water innemen vanuit de Drentse Aa met risico van vervuiling van het oppervlaktewater. In 2006 zijn geen overtredingen m.b.t. waterinname geconstateerd.

In 2006 zijn ook de vulplaatsen fysiek beoordeeld en bemonsterd. Bij een aantal vulplaatsen is een vervuiling geconstateerd. Betreffende Boermarken worden bezocht en verzocht het dagelijks toezicht te verbeteren. Bij een vulplaats is een vervuiling geconstateerd die nader onderzoek behoeft. Dit wordt door de provincie opgestart.

Ad 4.
Met het vaststellen van de POV (Provinciale omgevingsverordening) hebben de Staten besloten tot een deregulering van beleidsregels. Onderzoek van de VROM-I heeft aangetoond dat de deregulering te ver doorgeschoten is en dat bestuurlijke verantwoordelijkheid niet vervangen kan worden door privaatrechtelijke afspraken. Op basis van het IPO-model vindt momenteel een onderzoek plaats naar een meer risicogericht grondwaterbeschermingsbeleid. Maatregelen worden genomen op basis van kansen van voorkomen, risico's en effecten.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie 2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 84.360 | 84.360 | 29.550 | 54.810 |
| Apparaatskosten | 0 | 234.397 | 94.732 | 36.188 | 58.544 |
| Totaal lasten | 0 | 318.757 | 179.092 | 65.738 | 113.354 |
| Totaal baten | 0 | 250.000 | 185.500 | 187.675 | -2.175 |
| Saldo | 0 | 68.757 | -6.408 | -121.937 | 115.529 |

### Financiële analyse

*Programmakosten*
Het verantwoord bedrag ad. € 30.000,-- heeft betrekking op de toegezegde bijdrage aan de Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD) in de kosten van de uitvoering van het stimuleringsbeleid grondwaterbescherming. Voorgenomen was om het grootste gedeelte van het restantbudget (€ 45.000,--) in te zetten voor de uitvoering van de Praktijkproef 'Tagetes'. Echter, de vorig jaar verstrekte opdracht kon niet meer in 2006 worden uitgevoerd..

*Apparaatskosten*
De onderschrijding van de begroting werd veroorzaakt doordat pas in de 2e helft van 2006 prioriteit gegeven werd aan het beleidsveld, namelijk na de afronding van het IPO-project "risicogericht grondwaterbeschermingsbeleid".
Inmiddels is door inzet van extra menskracht een inhaalslag in gang gezet.

*Baten*
De gerealiseerde inkomsten hebben betrekking op het aandeel van de WMD in bijdragen kosten grondwaterbescherming over 2005. Daarnaast is eind december de waterleidingmaatschappij verzocht haar aandeel over 2006 (groot € 135.000,--) aan de provincie over te maken. Het resterende tekort is conform het besluit van gedeputeerde staten d.d. 12 december 2006 (19e begrotingswijziging) gedekt uit de frictiekosten.

## 35209 Bescherming aardkundige waarden/bodemarchief

**Contactpersoon: de heer E.P.H. Bregman (5863)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. (bijdrage aan) behoud en bescherming via RO. | | - beschrijving aardkundig waardevolle gebieden. | - Evaluatie 2004.<br>- 100 gebieden beschreven. | Alle<br>300 gebieden beschreven.<br><br>1 bodemtoets. | 300<br><br><br><br>0 |
| | 1.1. Provincie en gemeenten bewaken de te beschermen gebieden met aardkundige waarden en Archeologische Monumentenkaart (AMK-) gebieden opdat nieuwe maatschappelijke activiteiten met een hoog risicoprofiel vermeden worden. | | - 1 overzicht van grondwaterafhankelijke aardkundige waarden<br>- gebieden/ bodems. | 1 pilot (Prisma-project). | In plaats van pilot 4 werkateliers (80 personen). Stuurgroep opgericht. |
| 2. (bijdrage aan) Behoud en bescherming via Waterspoor. | 2.1. Beheer van hydrologische omstandigheden in AMK-gebieden en gebieden met aardkundige waarden. | Gewenste grondwaterstand passend bij functies en specifieke waarden. | Zie 1.1. | | |

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Provinciale inzet**

**Ad 1. Voeren van actief RO-beleid, handhavingsbeleid en ontgrondingenbeleid op bescherming waardevolle gebieden.**

**Ad 2. Voeren van waterbeleid gericht op hydrologisch beheer van waardevolle gebieden.**

**Beoogde doorwerking van provinciale inzet**

**Ad 1. Bij wijziging van relevante bestemmingsplannen worden bescherming AMK en kaart 6 hierin verankerd en gemeentelijk beleid (in landschapsontwikkelingsplannen) is afgestemd op provinciaal beleid zowel qua bescherming, bewaking als inrichting.**

**Ad 2. Alle terreinbeherende instanties en waterschappen hebben in hun (water)beheersplannen een peilbeheer en bewakingsregime voor de hydrologische omstandigheden opgenomen.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

In het POPII wordt aangegeven meer bekendheid te geven aan Aardkundige Waarden en de bescherming van het bodemarchief. Als basis daarvoor is in 2006 een enquête uitgevoerd onder gemeenten en terrein beherende instanties. Uitkomst daarvan heeft duidelijk gemaakt dat kennis met betrekking tot aardkundige waarden gering is, maar de kennisbehoefte groot. Ook de communicatie over de (doorwerking van) het provinciale beleid is als belangrijk genoemd. Een groot aantal acties heeft in 2006 geresulteerd in het gereed komen van gedetailleerde beschrijvingen van alle aardkundig waardevolle gebieden en de ontsluiting van die kennis op een website (www.drenthe.nl/bodem).

Begin oktober is gestart met een ontwikkelingstraject, waar in de vorm van werkateliers, samen een groot aantal vertegenwoordigers van belangenorganisaties, gewerkt is aan voorstellen voor verbetering van het beleid m.b.t. aardkundige waarden. Tegelijkertijd is meer bekendheid gegeven aan beschikbare informatie (o.a. een nieuwe geomorfologische kaart van Drenthe) en de wijze waarop de provincie vorm wil geven aan het aardkundig waarden beleid en bescherming van het bodemarchief, de relatie met het Europese en landelijke bodembe-

leid en onder meer het ruimtelijke ordeningsbeleid. Een door gedeputeerde staten ingestelde stuurgroep aardkundige waarden heeft de opdracht gekregen GS te adviseren over toekomstig beleid en de wijze waarop dat gerealiseerd kan worden. Deze stuurgroep is de eerste in zijn soort in Nederland.
Bijgedragen is in 2006 aan diverse publicaties met betrekking tot aardkundige waarden.
In IPO verband heeft Drenthe zowel ambtelijk als bestuurlijk een voortrekkersrol. In die hoedanigheid is gewerkt aan een betere afstemming met het rijksbeleid en de ontwikkeling van een landelijk uitvoeringsprogramma. Dat programma moet leiden tot een meer uniforme landelijke aanpak en provinciale programma's voor de toekomst. Daarbij wordt samengewerkt met landelijke koepelorganisaties, kennisinstituten en universiteiten aan onder andere de voorbereiding van een reclamecampagne voor aardkundige waarden in 2008, het door de UN uitgeroepen Jaar van de Aarde. Internationale contacten zijn gelegd op een congres in Litouwen. Onder meer met Baltische Staten wordt gewerkt aan een interreg-project gericht op kennisuitwisseling en samenwerking op het gebied van versterking van de recreatieve betekenis van unieke en internationaal bijzondere aardkundige waardevolle gebieden die ontstaan zijn in de verschillende ijstijden. In internationaal verband neemt het Drentse esdorpenlandschap een unieke plaats in: nergens ter wereld komen zoveel essen voor en in zo'n nog oorspronkelijk en gaaf landschap.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie<br>2005 | 2<br>Primitieve<br>begroting 2006 | 3<br>Begroting<br>na wijziging | 4<br>Realisatie<br>2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 0 | 21.395 | 21.374 | 69.657 | -48.283 |
| Totaal lasten | 0 | 21.395 | 21.374 | 69.657 | -48.283 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 0 | 21.395 | 21.374 | 69.657 | -48.283 |

### Financiële analyse

*Apparaatskosten*
Het project aardkundige waarden is in 2006 versneld uitgevoerd.

## 35210 Duurzaam bodembeheer in natuurgebieden

**Contactpersoon: de heer K. Folkertsma (5864)**

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie<br>2005 | 2<br>Primitieve<br>begroting 2006 | 3<br>Begroting<br>na wijziging | 4<br>Realisatie<br>2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 0 | 9.752 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal lasten | 0 | 9.752 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 0 | 9.752 | 0 | 0 | 0 |

### Financiële analyse

Geen bijzonderheden.

## 35211 Duurzaam bodemgebruik in de landbouw
**Contactpersoon: de heer K. Folkertsma (5864)**

### Beschrijving doelstellingen en indicatoren

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Stikstof- en ammoniakemissies. | 1.1. Het verlagen van emissies om ten laatste in 2010 een emissieplafond voor ammoniak te bereiken van 6 kton/jaar en daarmee een emissiereductie met 70% ten opzichte van 1980 te realiseren. | Emissie kton per jaar voor Drenthe.<br><br>% reductie. | | ca. 35% reductie ten opzichte van 1980. | Conform landelijke doelstelling, aanvullende reductie door project Bedreven Bedrijven. |
| | 1.2. Ten laatste in 2010 het bereiken van een nitraatconcentratie in het bovenste grondwater van maximaal 50 mg per liter (AOK). | Percentage normoverschrijdingen van de meetlocaties. | 30-60% (afhankelijk van gebiedstype). | 20-40%. | Zie ontwikkelingen verslagjaar |
| 2. Gebruik en emissies bestrijdingsmiddelen. | 2.1. Ten laatste in 2010 voldoet het grondwater in Drenthe aan de eisen voor de bereiding van drinkwater (EU-drinkwaterrichtlijn) ten aanzien van bestrijdingsmiddelen. | PvA vastgesteld; monitoring gegevens provincie/waterschappen beschikbaar; gebruikscijfers vertaald naar Drenthe. | | | Idem |
| 3. Leliebollenteelt | 3.1. Inzicht verkrijgen in aard en mate van effecten bollenteelt op milieu/landschap. | Uitwerking van de thema's:<br>- bestrijdingsmiddelen;<br>- spoelgrond;<br>- spoelplaatsen;<br>- grondwaterontsmetting. | | | Genoemde thema's zijn voldoende uitgewerkt |
| | 3.2. Consensus verkrijgen voor beleid ten aanzien van verminderen ongewenste effecten. | Samenwerkingsverband tussen partijen gerealiseerd (Koninklijke Algemeene Vereeniging voor Bloembollencultuur (KAVB), MFD, waterschappen, waterleidingmaatschappijen, provincie). | | | Platform met de partijen is opgericht en er is 2 x vergaderd. |
| | 3.3. Het bevorderen van "duurzame" bollenteelt. | Aantal stimuleringsprojecten Duurzame bollenteelt. | 1 pilotproject opgestart. | | Doorloop pilot |
| 4. Toepassing biomassa in de landbouw. | 4.1. Geen verontreiniging van de bodem als gevolg van toepassing biomassa. | | 1 pilotproject opgestart en uitgevoerd | | Er is 1 ontheffing zelfstandig verleend door Productgroep Bodem |
| 5. Gebruik reststof als meststof. | 5.1. Geen verontreiniging van de bodem als gevolg van toepassing reststof als meststof. | Aantal GS-besluiten. | | 1 | Er zijn geen overtredingen geconstateerd. |
| 6. Organische stof en erosie. | 6.1. Behouden en verbeteren van gehalte organische stof in Drentse landbouwbodems. Realisatie van duurzaam bodemgebruik. | Aantal uitgewerkte inventarisaties. | Wordt momenteel onderzocht. Onderzoek in 2006 gestart | 1 | Onderzoek is gestart, uitslag eind 2007 bekend. |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| 7. Landbouwkundige verbeteringsmogelijk-heden van de bodem. | 7.1. Realisatie van een duurzamer bodemgebruik met een gezonder bodemleven en verbeterde biodiversiteit, minder uitspoeling van nutriënten en bestrijdingsmiddelen. | Aantal ontwikkelde visies. | | 1 | Eindconcept Bodemnota gereed. Eerste fase actuatlisatie bodemkaarten gereed |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

Ten aanzien van het gebruik van biomassa in de landbouw is de nationale regelgeving eind 2005 versoepeld.

Binnen het Drentsche Aa-gebied is een pilotproject opgestart waarin natuurgras door boeren wordt gecomposteerd. Dit project is uitgevoerd, maar wordt in 2007 geëvalueerd.

Er is een start gemaakt met het project onderzoek naar gehalte en kwaliteit van organische stof in de Drentse landbouwbodems. Resultaten komen eind 2007 beschikbaar.

De Bodemnota van de productgroep, inclusief uitvoeringsprogramma, bevindt zich in het eindstadium; deze moet in 2007 beslisrijp worden gemaakt.
De eerste fase van het onderzoek voor het actualiseren van de bodembasiskaarten is afgerond en heeft goede resultaten opgeleverd. Inmiddels wordt verder gewerkt aan de vervolgfases.

*Nitraat bovenste grondwater*
De gemeten nitraatconcentratie in het bovenste grondwater (bovenste meter van het freatische water) varieert sterk. Naast het mestgebruik is dit mede afhankelijk van het uitspoelinggedrag van de bodem (bodemtype) en ook de hoeveelheid neerslag (neerslagoverschot). Aangezien de winterperiode 2005/2006 zeer droog was, is er geen “verdunningseffect” opgetreden en zijn de gemeten concentraties relatief hoog. In zijn algemeenheid kan gezegd worden dat de nitraatconcentraties op de droge zandgronden het hoogst zijn en er veelvuldig normoverschrijdingen voorkomen. De situatie is de afgelopen 10 jaren wel aan het verbeteren. In het diepere grondwater (10m-mv) is de situatie daarentegen enigszins aan het verslechteren; ook daar komen nu normoverschrijdingen voor; als erfenis uit het verleden.

Door een aangepaste bedrijfsvoering, zoals die in het project ‘Bedreven Bedrijven Drenthe’ is toegepast, is een lagere nitraatconcentratie wel te realiseren. In 2006 is een gemiddelde nitraatconcentratie gemeten (onder grasland op zand) van 36 mg/l.
Maar liefst 2/3 van deze ‘Bedreven Bedrijven’-meetpunten bleef onder de norm.

*Bestrijdingsmiddelen*
Voor bestrijdingsmiddelen is in beeld gebracht welke beleidskaders er zijn (beleid en wetgeving). Daarnaast is in beeld gebracht welke acties inmiddels lopen: Kaderrichtlijn water (KRW)-spoor, vernieuwing grondwaterbeschermingsbeleid (VROM), IPO-prisma project bestrijdingsmiddelen in grondwaterbeschermingsgebieden, Onderzoek Validatie beslisboom uitspoeling (Alterra) enz.
Daarnaast loopt een groot aantal projecten.
Op dit moment wordt, in opdracht van de provincie, door Alterra gewerkt aan het in beeld brengen van het gebruik van bestrijdingsmiddelen in Drenthe en de daarmee gepaard gaande milieurisico’s . Dit wordt uitgewerkt voor zowel de landbouw als de niet-landbouw (waterschappen en gemeenten).
In onderstaand overzicht is een en ander uitgewerkt voor de landbouwsector. De niet-landbouw is via enquêtes benaderd voor informatie.

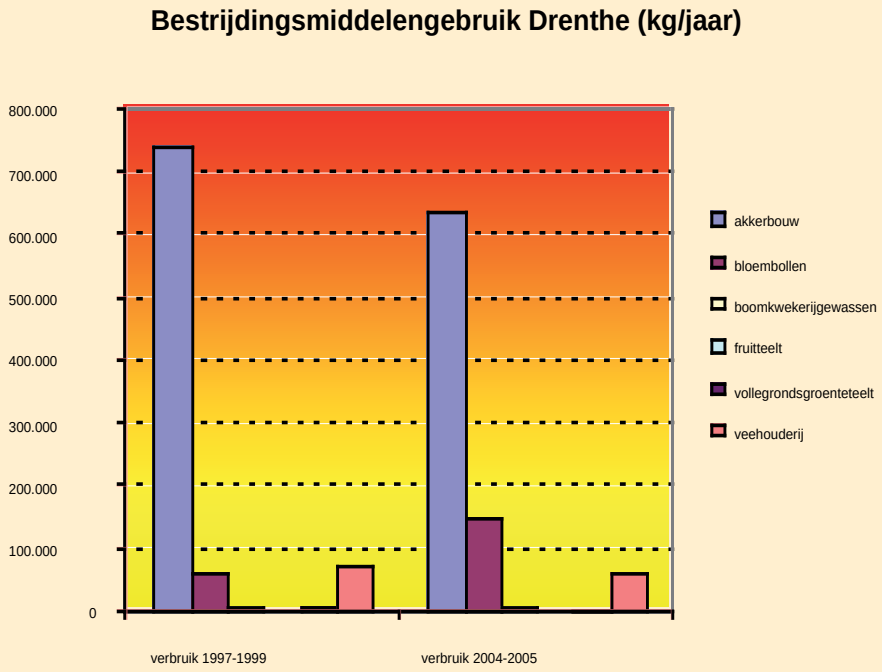


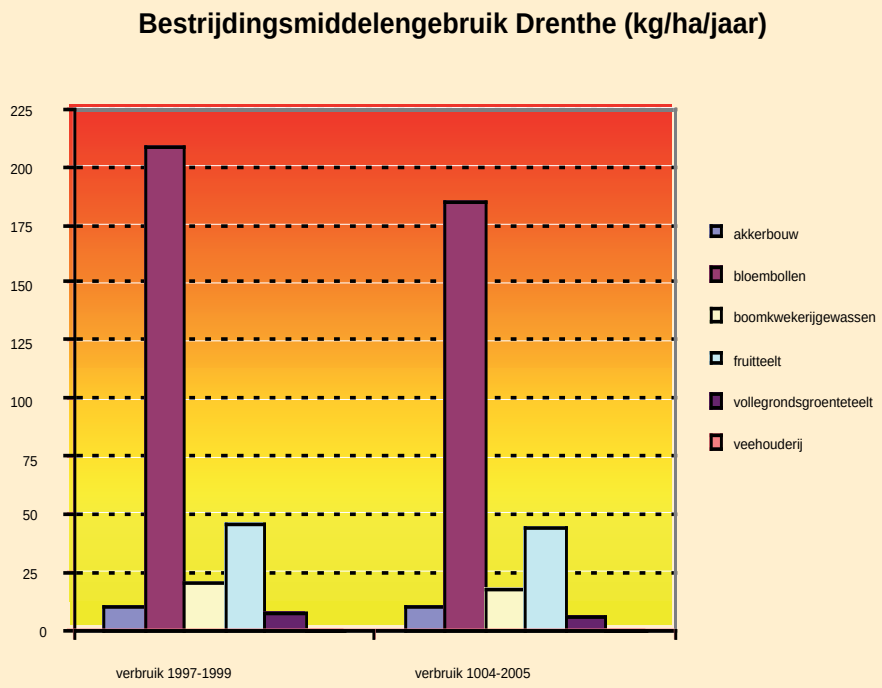


*Toelichting op grafieken*
De grafieken zijn samengesteld met landelijke gebruikscijfers van CBS die zijn "vertaald' naar de Drentse landbouwarealen. Regionale gebruikscijfers zijn niet bekend. Het werkelijke verbruik in Drenthe kan daardoor enigszins afwijken.

Het bestrijdingsmiddelengebruik in Drenthe is in de afgelopen periode enigszins gedaald. Daarentegen is het gebruik in de bollenteelt gestegen. Dit heeft te maken met het areaal dat met 500 ha is toegenomen. In de bollenteelt is het gebruik per hectare echter met ruim 10% gedaald. Ook is in de overige teelten het gemiddeld gebruik per jaar in de periode licht gedaald.

*Leliebollenteelt*
In 2005 is tezamen met de sector een Plan van aanpak vastgesteld om te komen tot een duurzame bollenteelt in Drenthe. Hiertoe is ondermeer een stimuleringsproject (Resultaatbeloning) opgezet gericht op het terugdringen van de milieubelasting van bestrijdingsmiddelen. Hoe lager de milieubelasting, hoe hoger de beloning. Daarnaast is een project opgezet om het gebruik van natte grondontsmetting (tegen aaltjes) te vervangen door als voorvrucht afrikaantjes (tagetes) te telen.

*Monitoring*
De (algemene) milieukwaliteit van het grondwater wordt gemonitord met het provinciale Gr ondwaterkwaliteitmeetnet Drenthe. Mede voortvloeiende uit de monitoringsverplichting van de Kaderrichtlijn Water, zijn inmiddels bestrijdingmiddelen structureel aan het analysepakket toegevoegd. Uit onderzoeken van de provincie, de in Drenthe werkzame waterbedrijven en waterschappen blijkt dat (residuen van) bestrijdingsmiddelen in het grond- en oppervlaktewater worden aangetroffen boven de geldende normen. Op dit moment bestaat echter nog geen volledig beeld van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en de effecten ervan op het milieu.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Provinciale inzet**

**1.Projectmanagement project Bedreven bedrijven en coördinatie handhaving (SepH).**
**2.Stimuleren van vermindering gebruik en milieubelasting bestrijdingsmiddelen door de landbouw en in het groenbeheer.**
**3.Uitwerking van de in plan van aanpak benoemde thema's.**
**4.Verlenen van ontheffingen.**
**5.Handhaving beleidsdoel uitvoeren.**
**6.Onderzoek/beleidsontwikkeling.**
**7.Onderzoek/beleidsontwikkeling.**

**Beoogde doorwerking van provinciale inzet**

**1.Realisatie van het project Bedreven bedrijven en handhaving regelgeving dierlijke meststoffen.**
**2.Afspraken met sector(en).**
**3.Afspraken met sector(en).**
**4.Toepassing van biomassa conform ontheffingen.**
**5.Toepassing van reststof als meststof.**
**6.Inzicht krijgen in de kwaliteit van de Drentse landbouwbodem op het gebied van organische stof.**
**7.Inzicht krijgen in de landbouwkundige verbeteringsmogelijkheden van de bodem voor verschillende bedrijfstypen/-stijlen en de vertaling daarvan in een plan van aanpak en (stimulerings-)maatregelen.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

Het kader omtrent het gebruik van reststoffen als meststoffen is in het verleden binnen de provincie opgesteld omdat landelijke regelgeving tekort schoot. Inmiddels is de landelijke regelgeving op dit punt aangepast en verbeterd. De handhaving van de regelgeving is dan ook een aangelegenheid van het Rijk.
Wat betreft het onderdeel biomassa is het doel bereikt. Daarnaast is een pilotproject gestart om te bezien of de regels van de provincie nog bij de tijd zijn, dan wel aangepast kunnen worden aan de tijd.
De verschillende onderzoeken die we zijn gestart, zijn ook conform planning. De uitkomsten zijn deels in 2006 beschikbaar gekomen, deels komen ze in 2007 beschikbaar.
De bodemnota van de productgroep Bodem is in eindconcept gereed, maar er is nog niet door GS over besloten.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie<br>2005 | 2<br>Primitieve<br>begroting 2006 | 3<br>Begroting<br>na wijziging | 4<br>Realisatie<br>2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 207.000 | 158.014 | 48.986 |
| Apparaatskosten | 0 | 193.696 | 123.930 | 116.411 | 7.519 |
| Totaal lasten | 0 | 193.696 | 330.930 | 274.425 | 56.505 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 84.000 | 42.500 | 41.500 |
| Saldo | 0 | 193.696 | 246.930 | 231.925 | 15.005 |

### Financiële analyse

*Programmakosten*
In 2006 is € 158.000,-- besteed aan diverse onderdelen van het stimuleringsproject duurzame bollenteelt. Daarnaast is dit jaar een aantal opdrachten verstrekt waarvan de uitvoering in 2007 plaatsvindt.

*Apparaatskosten*
Er is minder overleg gevoerd dan gepland. De gevoerde overleggen zijn efficiënter verlopen.

*Baten*
Aan de batenkant is in totaal € 43.000,-- verantwoord. Het gaat hierbij om bijdragen duurzame bollenteelt van gemeenten Westerveld en Noordenveld, waterschap Velt en Vecht en de Waterleidingmaatschappij Drenthe.
Oorspronkelijk ging men uit van een totale bijdrage van derden van € 84.000,-- in 2006. De onderschrijding van de begroting wordt veroorzaakt doordat Waterschap Reest en Wieden en gemeente Midden-Drenthe afwijzend hebben gereageerd op ons verzoek om een bijdrage aan het project (totaal € 22.000,--). Gemeenten de Wolden en Emmen hebben nog geen besluit genomen omtrent hun bijdrage.

## 35212 Duurzaam gebruik (diepe) ondergrond

**Contactpersoon: de heer E.P.H. Bregman (5863)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Winning en opslag van olie en gas. | 1.1. Voorkomen dat olie- en gaswinning niet leiden tot onbedoelde aantastingen en nadelige gevolgen. | Aantal malen advisering. | | 4 | 0 |
| 2. Opslag van CO2. | 2.1. Vermijden dat maatschappelijke toepassingen van de (diepe) ondergrond leiden tot aantastingen; benutten kansen. | Aantal uitgevoerde onderzoeken. | | 1 onderzoek uitgevoerd naar mogelijkheden. | 1 |
| 3. Het gebruik van bodemenergie. | 3.1. De winning van bodemenergie geschiedt binnen de kaders van een duurzame ontwikkeling van de Drentse samenleving. | Aantal beleidsplannen en beleidsregels. | | 1 | 2 |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

Na een ambtelijke verkenning in 2005 van het gebruik van de ondergrond is in 2006 gewerkt aan twee speerpunten van nieuwe beleidsontwikkeling. Het betreft de ontwikkeling van de opslag van $CO_2$ en de ontwikkeling van de winning van aardwarmte, beide op enkele kilometers diepte. De gedachte hierbij is dat we een toekomstige integrale visie op de gewenste ontwikkeling kunnen opstellen, als dergelijke nieuwe gebruiksvormen van de ondergrond verder uitgewerkt zijn. De werkwijze daarbij is interactief, waarbij wij met belanghebbenden de mogelijkheden nader onderzoeken.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Provinciale inzet**

**1.Taakgerichte uitvoering.**

**a. Adviseren van het Ministerie van Economische Zaken (EZ) bij nieuwe concessieverlening.**

**b. Loketfunctie van en naar burgers. In het bijzonder met betrekking tot mogelijke gevolgen van bodembeweging door gas- en oliewinning.**

**2.Faciliteren en beheersen van de toepassing van de ondergrond conform het in 2005 ontwikkelde beleidsplan via vergunningverlening en handhaving.**

**3.Bevorderen van een ruim gebruik van bodemenergie op een zodanige wijze dat de aanwezige bodemkwaliteiten niet worden aangetast, dan wel afdoende worden beschermd.**

**Beoogde doorwerking van provinciale inzet**

**1.Overeenstemming met het Ministerie van EZ over nieuwe concessieverleningen, vraagbeantwoording van burgers, zorgdragen en bewaken van goede schadeafwikkeling.**

**2.Faciliteren van maatschappelijk nuttige toepassingen van de bodem, voorkomen van bodemaantastingen als gevolg van maatschappelijk gebruik en toezien op herstel door veroorzaker.**

**3.Drenthe levert een reële bijdrage aan de reductie van CO2-emissies door gebruik te maken van bodemenergie. Drenthe is een voorbeeld voor de wijze waarop verantwoord bodemenergie wordt gewonnen.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

- In het kader van de Mijnbouwwet adviseren wij over te verlenen vergunningen voor de winning of opslag van olie en gas. In het verslagjaar was deze advisering niet aan de orde. Er waren geen meldingen van schade als gevolg van aardbevingen.

- Er waren veel ontwikkelingen op het gebied van de opslag van $CO_2$. In 2006 is het resultaat opgeleverd van de opdracht tot het uitvoeren van een onderzoek naar de mogelijkheden van de opslag van $CO_2$ in gasvelden die, nu of op termijn, uit productie zijn. Die mogelijkheden blijken geologisch en technisch zeer groot te zijn. Afvang, transport en opslag van $CO_2$ is op dit moment nog niet economisch rendabel, maar wij willen voorbereid zijn op de toekomst. De onderzoeksresultaten bespraken we met de NAM en dat gaf de aanzet tot de start van de landelijke Algemene Milieu Effect Studie $CO_2$ Opslag (AMESCO). Wij zijn hiervoor samen met tien andere partijen opdrachtgever en lid van de stuurgroep. Het project wordt halverwege 2007 afgerond. In noordelijk verband is hierover afstemming met de andere provincies en overleg over het mogelijk in de toekomst uitvoeren van projecten in het kader van Energy Valley.

- Na de positieve resultaten van de globale verkenning van de mogelijkheden van aardwarmtewinning in Drenthe, presenteerden we deze aan de gemeenten Noordenveld, Assen en Emmen. De reacties waren positief. Dat was voldoende basis voor een concreter vervolgonderzoek naar de haalbaarheid. Hiertoe gaven wij opdracht aan TNO en het conceptrapport is gereed. Aardwarmtewinning blijkt

economisch haalbaar bij warmtevraag van grote omvang, waarbij we moeten denken aan de warmtebehoefte van meer dan 2000 woningen met een energieprestatiecoëfficiënt van 0,8.

We stimuleerden ook een grootschaliger toepassing van warmte- en koude opslag (WKO) met een subsidieregeling voor het uitvoeren van energiescans voor gemeenten. Verdere actiepunten die in uitvoering zijn op dit terrein zijn:

1. het voor potentiële aanvragers via internet bepalen van de mogelijkheden van de aanleg van een installatie voor WKO;
2. het detailleren van de beleidskaarten waar vanuit het oogpunt van bodembescherming de aanleg van WKO wenselijk is en waar niet

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie 2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 0 | 132.031 | 116.382 | 123.825 | -7.443 |
| Totaal lasten | 0 | 132.031 | 116.382 | 123.825 | -7.443 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 0 | 132.031 | 116.382 | 123.825 | -7.443 |

### Financiële analyse

Geen bijzonderheden.

## 35213 Duurzaam bodemgebruik door bedrijven en bouw

**Contactpersoon: de heer A. Scheper (5529)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Bodembescherming bedrijfsmatige activiteiten. | 1.1. Bedrijven nemen bodembeschermende voorzieningen ter voorkoming van bodemverontreiniging als gevolg van bedrijfsmatige activiteiten. | Aantal milieuvergunningen mede beoordeeld op bodemaspecten. | | 10 | 0 |
| 2. Bodembescherming bij bouwactiviteiten. | 2.1. Bodemverontreiniging en -verstoring worden tot een minimum beperkt zonder nadelige gevolgen voor de omgeving. | Aantal voorlichtingsbijeenkomsten. | | 4 | 0 |
| 3. (Bijdrage aan) handhaven illegale saneringen. | 3.1. Voorkomen van illegale saneringen. | Aantal adviezen aan Productgroep Handhaving. | | 10 | 0 |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

Er is een inventarisatie gemaakt van bedrijven met een provinciale milieuvergunning die mogelijk een bodemrisico vormen.

In 2006 zijn geen verzoeken om advies van Handhaving aan Bodem inzake illegale saneringen binnengekomen.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Provinciale inzet**

**1.Stimuleren en reguleren via vergunningverlening van bedrijven.**

**2.Ontwikkelen van een beleidsplan.**

**3. (participatie bij) voorlichting en (advisering bij) handhaving.**

**Beoogde doorwerking van provinciale inzet**

**1.Inventarisatie bodembeschermende maatregelen (bij een selectie van) bedrijven en afspraken maken met het bedrijfsleven om bij bedrijfsmatige activiteiten noodzakelijk geachte bodembeschermende voorzieningen te treffen.**

**2.Afspraken maken met gemeenten en bedrijfsleven om bij (ondergrondse) bouwactiviteiten bodembeschermende voorzieningen te treffen.**

**3.Kennis verstrekken over de Wet bodembescherming aan grondeigenaren, handhavers, gemeenten. Mede zorgdragen voor goede handhaving.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

Op basis van de voorlopige resultaten van de risicoanalyse/bedrijfsinventarisatie wordt geconcludeerd dat het aantal bedrijven met een provinciale milieuvergunning dat een bodemrisico vormt zeer gering is. Overwogen wordt of dit programmaonderdeel moet worden beëindigd omdat het te weinig effect zal opleveren.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie 2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 0 | 13.308 | 15.118 | 4.643 | 10.475 |
| Totaal lasten | 0 | 13.308 | 15.118 | 4.643 | 10.475 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 0 | 13.308 | 15.118 | 4.643 | 10.475 |

### Financiële analyse

*Apparaatskosten*

Vanwege het geringe aantal relevante bedrijven gevestigd op kwetsbare locaties, is het project in de loop van het jaar gestopt.

## 35215 Procesbewaking bodembeleid
**Contactpersoon: de heer S.J. Geerlings (5487)**

### Beschrijving doelstellingen en indicatoren

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Beleidsbeheer. | 1.1. Aangepast en vastgesteld beleid vastgelegd in uKnow. | Aantal malen per jaar actualisering door thematrekkers | 0 | 4 | 2 |
| 2. Algemene beleidsvorming. | 2.1. Duurzaam bodemgebruik. | Aantal malen per jaar afstemming op landelijke ontwikkelingen. | | 4 | 2 |
| 3. Algemene beleidsafstemming. | 3.1. Doorwerking duurzaam bodembeleid in andere beleids-velden. | Bodembeleidsplan in 2009 voor alle gemeenten binnen Drenthe, incl. Bodemkwaliteitskaart | | | 1; blauwdruk ontwikkeld ism gemeenten |
| 4. Monitoring en evaluatie. | 4.1. Monitoren van effecten en prestaties voor duurzaam bodem-gebruik door de meest effectieve maatregelen.<br>0-meting in 2005 en 2006 voor milieubeschermingsgebieden. | Meten van prestaties en effecten. | | 1 | 1 |
| 5. Externe communicatie. | 5.1. Maatschappelijke acceptatie van bodembeleid.<br>4 x per jaar bodemdag voor gemeenten.<br>1x per jaar voorlichting voor adviesbureau's.<br>Actualiseren gegevens website. | Aantal externe oriëntaties. | | 6 | 6 |
| 6. Kwaliteitszorg. | 6.1. ISO-certificering. Certificaat 2006 voor bodemsanering en bodembescherming. | Aantal groepsonderdelen dat is gecertificeerd. | 0 | 2 | 1 |
| 7. Interne beleidsafstemming. | 7.1. Maximaal rendement duurzaam bodembeheer. | 2 x per jaar bijeenkomst themat-rekkers om beleidsontwikkelingen af te stemmen en toe te lichten naar andere beleidsvelden. | | 2 | 2 |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

In 2006 is middels een pilot gestart met de IPO-systematiek "Evaluatie beleidsrendement'. Hierin worden lange termijndoelen middels tussendoelen gekoppeld aan prestaties in een begrotingsjaar. Aan de hand van gemeten effecten van prestaties wordt gekeken of het lange termijndoel gerealiseerd wordt of dat bijstelling nodig is.

Ad 1. In eerste opzet zou 4 maal per jaar de actualiteit vastgelegd worden in een beleidsinformatiesysteem. De dynamiek bleef achter bij de verwachtingen. De periodieke actualisatie is vervolgens gekoppeld aan bedrijfsrapportages.

Ad 2. Nationale en internationale ontwikkelingen volgen elkaar snel op. Het koppelen van informatiesystemen levert derhalve informatie op die van invloed is op andere beleidsterreinen. Periodiek informeert de provincie adviesbureau's, bedrijfsleven en gemeenten omtrent deze ontwikkelingen.

Ad 3. Voor de chemische bodemcomponenten heeft de provincie i.s.m. de gemeenten een blauwdruk ontwikkeld hoe om te gaan met vrijkomende (schone en vervuilde) grond bij projecten. Deze bodemkwaliteitskaart is in eerste instantie gericht op de stedelijke gebieden. In 2007 wordt middels een pilot met twee gemeenten gestart met een bodembeleidsplan. Oorzaak van deze vertraging is capaciteitsgebrek bij gemeenten.

Ad 4. In het kader van het ILG (Investerlingsbudget Landelijk Gebied) is een landelijke 0-meting ontwikkeld voor milieutekorten in de EHS (Ecologische hoofdstructuur). Deze is opgenomen binnen het pMJP (provinciaal meerjarenprogramma).
Ad 5. De afgesproken dagen zijn gehouden, waarbij beleidsontwikkelingen en uitvoeringsproblemen aan de orde kwamen. Op de provinciale website is onderdeel Bodem aangepast aan de laatste ontwikkeling (bodemsanering, aardkundige waarden, energiewebsite tav bodemenergie). Daarnaast wordt de laatste hand gelegd aan de omgevingsbalans. Deze informatie komt in april 2007 beschikbaar op de website.
Ad 6. In 2006 is Bodem ge-audit en heeft met succes de audit doorstaan. Daarnaast zijn de procedures bij bodembescherming beschreven en gestandaardiseerd.
Ad 7. Om de leercurve binnen Bodem verder te ontwikkelen zijn bijeenkomsten georganiseerd om de ervaringen met betrekking tot de maatschappelijke doorwerking van het beleid te verkennen. Op basis van deze ervaringen is onder andere het traject van de Aardkundige waarden geïnitieerd.
Internationale en nationale ontwikkelingen vormen de basis van een beleidsevaluatie. De bodemnota geeft aan welke ontwikkelingen er zijn en wat er van de provincie verwacht wordt en welke gevolgen dat heeft. De nota is in 2006 afgerond en wordt in februari 2007 aan het college voorgelegd. Hierna zullen de Staten worden geïnformeerd.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Provinciale inzet**

**1.Zorgdragen van een actueel gehouden beschrijving van het bodembeleid.**

**2.Zorgdragen van een eenduidige en consistente opzet van het bodembeleid.**

**3.Zorgdragen dat het Drentse bodembeleid is afgestemd met het Drentse omgevingsbeleid en de beleidsontwikkelingen vanuit het Rijk, het Interprovinciaal Overleg en de Europese Unie.**

**4.Zorgdragen dat inzicht bestaat in de voortgang van de provinciale beleidsuitvoering, de doorwerking van dit beleid bij ketenpartners en de effecten hierop op de bodemkwaliteit (inclusief grondwater).**

**5.Zorgdragen dat inzicht bestaat in de wensen, mogelijkheden en ontwikkelingen voor een duurzaam bodemgebruik bij de maatschappelijke doelgroepen.**

**6.Zorgdragen van een professionalisering in de beleidsuitvoering van bodembeheer, bodemsanering en grondwaterbescherming.**

**7.Zorgdragen voor informatieoverdracht en afstemming van werkzaamheden (intern gericht).**

**Beoogde doorwerking van provinciale inzet**

**1.Actueel provinciaal bodembeleid provinciebreed beschikbaar.**

**2.Bodemgebruik afgestemd op de functie(s).**

**3.Afgestemd beleid met dat van beleidspartners.**

**4.Volgen van beleidsinspanningen.**

**5.Gemeenschappelijk inzicht in de beleidsbehoeften vanuit maatschappelijk bodemgebruik.**

**6.Uniforme, transparante en kwalitatieve beleidsuitvoering.**

**7.Integrale doorwerking.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

Zie “Ontwikkelingen verslagjaar”.

## Uitvoering collegeprogramma:

### Hoofdlijn stedelijke ontwikkeling

*Gasfabriekterreinen*
Binnen oud stedelijk gebied bevindt zich nog een aantal oude gasfabriekterreinen, die gesaneerd moeten worden. Ze staan nu verdere ontwikkeling in de weg.
In Coevorden is in het kader van de stadsontwikkeling gestart met de sanering. Meppel is momenteel in de fase van de afronding van de plannen en zal aansluitend overgaan tot besluitvorming. Start zal eind 2005 plaatsvinden. Assen bevindt zich momenteel in de afronding van de planfase. Hier zal in 2006 gestart worden met de werkzaamheden. Via de Voorjaarsnota 2004 zijn hier extra middelen voor beschikbaar gesteld. Volgens de planning worden de middelen de komende jaren besteed.

*Invulling bezuinigingen*
Bijdragen waterleidingbedrijven in kosten bodembescherming/ Te realiseren inkomsten waterleidingssector. Momenteel wordt overleg voorbereid met de waterleidingssector dat moet leiden tot concrete invulling van de extra inkomsten.
De extra inkomsten zijn begrotingstechnisch ingevuld op programma 5.1, Bodem.
Ten behoeve van het overleg met de waterleidingsector wordt een plan van aanpak opgesteld, op basis waarvan wordt afgesproken op welke onderdelen de waterleidingbedrijven zullen bijdragen aan dekking van provinciale doelstellingen.

| onderwerp | Bedrag in 2005 | Bedrag in 2006 | Bedrag in 2007 | Bedrag in 2008 | Stand van zaken |
|---|---|---|---|---|---|
| Te realiseren inkomsten grondwaterbescherming | 100.000 | 100.00 | 100.000 | 100.000 | Was al begrotingstech-nisch ingevuld |
| Te realiseren inkomsten grondwaterbescherming | | 150.000 | 400.000 | 400.000 | Voorstel bij de Begroting 2006 |
| | 100.000 | 250.000 | 500.000 | 500.000 | |

## Realisatie collegeprogramma:

### Hoofdlijn stedelijke ontwikkeling

*Gasfabriekterreinen*
In 2006 is de grondsanering van de gasfabriek Coevorden afgerond. Hiermee is het terrein fysiek geschikt gemaakt voor de nieuwe functie, namelijk woningbouw. De grondwatersanering moet nog worden opgestart. In Meppel is na de sloop van de gebouwen, gestart met de grondsanering. Deze wordt in 2007 afgerond.
De gemeente Assen heeft saneringsvarianten laten opstellen voor haar gasfabrieklocatie.
In 2007 wordt met de gemeente en particuliere partijen een convenant getekend voor de sanering. Verwachting is dat de start eind 2007 plaatsvindt

*Invulling bezuinigingen (bijdragen waterleidingbedrijven in kosten grondwaterbescherming)*

GS heeft een besluit genomen over het aandeel van de WMD voor 2006 en 2007.
Definitieve deelname en bijdrage vloeien echter voort uit project "onderzoek risicogericht grondwaterbeschermingsbeleid". In november 2006 is het project, na een offerte- traject van 2 maanden, gestart. Alle waterbedrijven van Drenthe zijn bij dit onderzoek betrokken. De planning van het project loopt tot medio mei 2007. Hierna worden de aanbevelingen aan GS voorgelegd. Vervolgens kan met de waterbedrijven bestuurlijk overleg plaatsvinden over het vervolg van het traject en de wijze van financieren.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie<br>2005 | 2<br>Primitieve<br>begroting 2006 | 3<br>Begroting<br>na wijziging | 4<br>Realisatie<br>2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 122.000 | 122.000 | 111.777 | 10.223 |
| Apparaatskosten | 0 | 907.267 | 923.580 | 897.885 | 25.695 |
| Totaal lasten | 0 | 1.029.267 | 1.045.580 | 1.009.662 | 35.918 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 879 | -879 |
| Saldo | 0 | 1.029.267 | 1.045.580 | 1.008.783 | 36.797 |

### Financiële analyse

Geen bijzonderheden.

## Financieel totaaloverzicht per programma

| | 1<br>Realisatie<br>2005 | 2<br>Primitieve<br>begroting 2006 | 3<br>Begroting 2006<br>na wijziging | 4<br>Realisatie<br>2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 7.750.175 | 9.216.127 | 8.180.367 | 6.253.413 | 1.926.954 |
| Baten | 4.052.336 | 6.091.500 | 4.900.400 | 3.227.549 | 1.672.851 |
| Saldo | 3.697.839 | 3.124.627 | 3.279.967 | 3.025.864 | 254.103 |

## Programma 5.2 Vergunningverlening en handhaving milieubeheer

**portefeuillehouder: mevrouw T. Klip-Martin en de heer H. Weggemans**

**Missie**

**Het Drents vergunningverlenings- en handhavingsbeleid heeft als missie:**
**-behoud en verbetering van het milieu; de inrichtingen en activiteiten belasten zo weinig mogelijk het milieu en zijn veilig;**
**-behoud en verbetering van het milieu door een goede naleving van wet- en regelgeving;**
**-dat burgers, inrichtingen, belangenorganisaties, provinciale organisatie en andere overheden inzicht hebben in het provinciaal beleid ten aanzien van bedrijfsgerichte milieutaken (vergunningverlening, convenanten, handhaving etc.).**

## 35301 Luchtverontreiniging algemeen

**Contactpersoon: de heer F. Eilander (5845)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Bewaking en zo mogelijk verbeteren van de luchtkwaliteit in Drenthe. | | - Concentraties stoffen in de lucht in vergelijking met de grens-waarden.<br><br>- Klachten ten aanzien van lucht-verontreiniging ten gevolge van specifieke bedrijven. | 1. | | Concept-lucht-kwaliteits-programma Drenthe is begin 2007 vastge-steld als kader |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

In de loop van 2006 is het concept programma Luchtkwaliteit tot stand gekomen. Dit in nauwe samenwerking met de verschillende belangengroepen.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**In het kader van het Besluit luchtkwaliteit rapporteert de provincie periodiek aan het Rijk over de luchtkwaliteit. Het betreft een jaarlijkse verplichting.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

Het concept-programma luchtkwaliteit Drenthe is begin 2007 door uw Staten vastgesteld. De provinciale rapportage aan het Rijk heeft door de vertraging van het vaststellen van het conceptprogramma op ambtelijk niveau plaatsgevonden.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie 2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 100.000 | 93.903 | 58.556 | 35.347 |
| Apparaatskosten | 36.046 | 24.991 | 38.760 | 87.406 | -48.646 |
| Totaal lasten | 36.046 | 124.991 | 132.663 | 145.962 | -13.299 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 36.046 | 124.991 | 132.663 | 145.962 | -13.299 |

## Financiële analyse

De programmakosten voor het opstellen van het Luchtkwaliteitsplan zijn in 2006 gerealiseerd en zullen in 2007 financieel worden afgehandeld.

## 35303 Externe Veiligheid

**Contactpersoon: de heer M. Power (5831)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Gerichte aanpak van (externe) veiligheidsproblematiek. | | Stand van zaken uitvoering externe veiligheidsprojecten. | | NIEUW!!! 8 projecten in gang zetten 5 activiteiten uitvoeren | 8 projecten lopen door 5 activiteiten uitgevoerd |
| 2. Implementatie van wet- en regelgeving ten aanzien van externe veiligheid. | | Actualiteit van vergunningen ten aanzien van externe veiligheids-aspecten. | | 1 project in gang zetten | Afronding in 2007 |
| 3. Uitvoering van de volgende besluiten.<br>- Besluit risico's zware ongevallen.<br>- Besluit kwaliteitseisen externe veiligheid inrichtingen.<br>- Registratiebesluit externe veiligheid.<br>- Vuurwerkbesluit. | | Stand van zaken implementatie van de besluiten. | | | Conform aangepaste planning. |

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- **De projecten uit het uitvoeringsprogramma Externe veiligheid zullen in uitvoering worden gebracht.**
- **De provincie is verantwoordelijk voor de uitvoering van vorengenoemde besluiten. Het gaat om een structurele wettelijke taak.**

*Calamiteit te Buinerveen beoordelen milieurisico's. Snel ingrijpen om erger te voorkomen*

**Realisatie beleidsvoornemens**

Het meerjarenprogramma Programma uitvoering externe veiligheid 2006 – 2010 Drenthe is eerst begin juni 2006 door VROM goedgekeurd. Het budget voor externe veiligheid wordt voor ¾ door het rijk en voor ¼ door uw staten beschikbaar gesteld.
Door deze late goedkeuring werd de start van de voorgenomen projecten verlaat. Met VROM werd overeengekomen dat hierdoor de niet in 2006 te besteden projectgelden zouden worden benut voor extra opleidings- c.q. cursuskosten.
Voorts is de professionalisering van de organisatie reeds in een vroeg stadium op het gewenste peil gebracht.
De beoogde 9 projecten zijn in gang gezet en zullen volgens planning worden afgerond; d.w.z. een deel wordt in 2007 afgerond en een deel loopt door (zie PUEV 2006 – 2007).

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie 2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 478.795 | 152.727 | 326.068 |
| Apparaatskosten | 130.951 | 134.867 | 109.846 | 182.500 | -72.654 |
| Totaal lasten | 130.951 | 134.867 | 588.641 | 335.227 | 253.414 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 328.318 | 328.318 | 0 |
| Saldo | 130.951 | 134.867 | 260.323 | 6.909 | 253.414 |

### Financiële analyse

In het tweede deel van 2006 is 75% van de rijksmiddelen en 100% van de provinciale middelen besteed. Met name voor het aannemen van veiligheidsexperts en de uitvoeringskosten van de verschillende projecten.

## 35401 Geluidhinder algemeen

**Contactpersoon: de heer E. Sijtsma (5502)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Door de inzet van de instrumenten, onderzoek en overleg te komen tot een zo laag mogelijke milieubelasting vanwege luchthavens. Dit alles binnen het kader van het POP. | | - Commerciële oefen- en testvluchten (streven naar afbouwen).<br>- Klachtenresponssysteem (effectieve klachtenafhandeling). | | | |

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Wij dragen in 2006 zorg voor inbreng in de Commissie 28 Luchtvaartwet. Deze commissie richt zich op overleg met betrokkenen, het verstrekken van informatie en het beperken van de overlast. In 2005 zijn voorbereidingen getroffen voor de wijziging van de Luchtvaartwet (decentralisatie terreinen naar de provincie).**

*Milieuauto van de provincie voor metingen in het veld*

**Realisatie beleidsvoornemens**

*Het afbouwen van commerciële oefen- en testvluchten.*
Het ligt vooralsnog niet in de verwachting dat oefen- en testvluchten worden afgebouwd. Commissie 28 streeft naar een daling van de vermijdbare hinder, wat niet hoeft te betekenen dat het aantal commerciële oefen- en test vluchten dalen. Inspanningen om het aantal hinderlijke vluchten te verminderen heeft tot op heden niet geleid tot minder geluidshinder.

*Klachtenresponssysteem*
In 2006 is het klachtenresponssysteem sterk geprofessionaliseerd. In 2006 zijn niet alleen alle klachten schriftelijk en op tijd beantwoord, ook zijn dit jaar de brieven voor het eerst gescreend op klantvriendelijkheid met het oog op de hinderbeleving.

Daarnaast heeft Commissie 28 opdracht gegeven aan het klachtenbureau om een analyse van de klachtgegevens te maken. Hierdoor is inzichtelijk geworden welke vluchten de meeste hinder veroorzaken. De commissie streeft de hinder nu gericht aan te pakken.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie 2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 7.397 | 33.385 | 23.506 | 18.750 | 4.756 |
| Totaal lasten | 7.397 | 33.385 | 23.506 | 18.750 | 4.756 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 7.397 | 33.385 | 23.506 | 18.750 | 4.756 |

### Financiële analyse

In afwachting van definitieve besluitvorming rond de nieuwe luchtvaartwet zijn inspanningen vertraagd. Daardoor zijn de apparaatskosten ook lager dan in de primaire begroting 2006 was verwacht.

## 35402 Uitvoering Saneringsprogramma industrielawaai
**Contactpersoon:**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Terugdringen van geluidshinder voor de burger door het treffen van maatregelen die voortkomen uit de saneringsprogramma's. | | Aantal geluidsbelaste woningen en andere geluidsgevoelige bestemmingen binnen de geluidszones van industrieterreinen. | | | |
| 2. Zorg dragen dat de geluidsgevoelige bestemmingen aan wettelijke normen voldoen. | | Stand van zaken ten aanzien van uitvoering projecten IL. | | Afronden | Project is grotendeels afgerond. Knelpunt blijft afronding bij 2 woningen en 1 vergunningprocedure |

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- **De sanering van het industrielawaai zal worden afgerond.**
- **De provincie is verantwoordelijk voor de uitvoering van de Wet geluidhinder. Het gaat om een structurele wettelijke taak.**
- **Intensivering van zonebewaking in verband met druk op de relatie tussen industriële bedrijvigheid en woningbouw.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

- Het voornemen om geluidshinder voor de burger terug te dringen d.m.v. het uitvoeren van Saneringsprogramma's is bijna gerealiseerd. Een knelpunt bij DOC Hoogeveen is opgelost. Geluidoverlast bij 2 omwonenden nabij het motorsportterrein Steenbergerveld is nog wel een punt van aandacht. Deze omwonenden zullen of kunnen namelijk niet deelnemen aan het saneringsproject. Een oplossing is nog in ontwikkeling.
- De structurele wettelijk taken zoals hogere waarden, geluid in vergunningen en zonebeheer zijn in 2006 uitgevoerd
- In situaties waar dit wenselijk was zijn zonebeheersmodellen geschikt gemaakt voor ruimtelijke ordening

## Financieel totaaloverzicht per programma

| | 1 Realisatie 2005 | 2 Primitieve begroting 2006 | 3 Begroting 2006 na wijziging | 4 Realisatie 2006 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 42.091 | 831.261 | 1.666.268 | 45.626 | 1.620.642 |
| Apparaatskosten | 41.970 | 39.507 | 45.297 | 50.767 | -5.470 |
| Totaal lasten | 84.061 | 870.768 | 1.711.565 | 96.393 | 1.615.172 |
| Totaal baten | 34.993 | 825.961 | 1.660.968 | 134.150 | 1.526.818 |
| Saldo | 49.068 | 44.807 | 50.597 | -37.757 | 88.354 |

### Financiële analyse

Het restant van € 1.526.818,-- wordt verrekend met de voorziening Saneringsmaatregelen Industrielawaai. Het betreft geld van VROM, speciaal voor het saneringsprogramma.
Op 13 december 2006 is het besluit genomen tot wijziging van het Subsidiebesluit openbare lichamen milieubeheer in verband met geluidhinderbestrijding industrielawaai (verlenging subsidietermijn en herverdeling provinciale budgetten) (Staatsblad 2006, 732). Het gevolg van dit besluit is dat voor Drenthe, in het kader van de herverdeling van budgetten, het subsidiebedrag is verlaagd naar € 1.742.582,07. Het verschil van ruim € 299.000,-- zal in 2007 aan VROM worden geretourneerd. Door dit besluit heeft er in 2006 nog geen financiële afronding plaatsgevonden. Aangezien door het nieuwe besluit de subsidietermijn is verlengd naar 1 januari 2008 verwachten wij dan ook niet voor 2008 tot een financiële afronding te kunnen komen.

Het opstellen van de Geluidskaarten is in 2006 gestart en wordt in 2007 afgerond. Het betreft hier middelen van derden.

## 35501 Beleidsontwikkeling vergunningverlening

**Contactpersoon: de heer G. Gjaltema (5827)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Een eenduidig uitvoerbaar beleid ten aanzien van bedrijfsgerichte milieutaken, waarbij voor alle relevante partijen de organisatorische plaats, rol, kwaliteit en inzet van de provincie inzichtelijk is. | | | | | E.e.a. is vastgelegd in het volgens ISO 9001:2000 kwaliteitssysteem en het bedrijfsplan. Vaste onderdelen hiervan zijn o.a. continue verbetering en meting van klanttevredenheid |
| 2. Uitvoering bedrijfsgerichte milieutaken conform ISO 9001:2000. | | Resultaten van in- en externe kwaliteitsaudits. | | | Verlenging van het ISO 9001:2000 certificaat |
| 3. Implementatie van nieuw instrumentarium voor vergunningverlening Wm. | | Implementatiegraad van nieuw instrumentarium. | | | Nieuw standaardvoorschriften pakket is aangeschaft |

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- **Uitwerken van verbetervoorstellen in het kader van het ISO-kwaliteitssysteem.**
- **Invoering nieuw geautomatiseerd systeem voor vergunningverlening.**
- **Opstellen van werkprogramma Bedrijfsgerichte milieutaken, een en ander in samenhang met het bedrijfsplan van Milieubeheer.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

De uitvoering van de Wet milieubeheer is de verantwoordelijkheid van de provincie. De provincie heeft dit vastgelegd in een kwalteitsmanagementsysteem opgezet volgens de ISO 9001:2000 norm. Continue verbetering is onderdeel van het kwaliteitsmanagementsysteem. Verbetervoorstellen worden gegenereerd uit interne en externe audits, klanttevredenheidsonderzoeken, managementreviews en project- en procesevaluaties. In 2006 zijn zo'n 50 verbetervoorstellen uitgewerkt en geïmplementeerd. Eind 2006 heeft de verleningsaudit voor de ISO 9001:2000 norm plaatsgevonden met als resultaat dat het certificaat met 3 jaar is verlengd.
Eind 2006 is SSM (Selecteren en Samenstellen Milieuvergunningen) aangeschaft, een up-to-date vergunningen-selectiesysteem inclusief een digitaal aanvraagformulier (DIAF). Op dit moment is de implementatie in volle gang en zal in het eerst kwartaal van 2007 worden afgerond.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie 2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 439.347 | 126.000 | 220.040 | 194.999 | 25.041 |
| Apparaatskosten | 105.590 | 131.452 | 190.456 | 216.554 | -26.098 |
| Totaal lasten | 544.938 | 257.452 | 410.496 | 411.553 | -1.057 |
| Totaal baten | 4.559 | 45.378 | 107.283 | 121.809 | -14.526 |
| Saldo | 540.379 | 212.074 | 303.213 | 289.744 | 13.469 |

### Financiële analyse

Geen bijzonderheden.

## 35503 Vergunningverlening inrichtingen Wet Milieubeheer

Contactpersoon: de heer G. Gjaltema (5827)

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Sturen van bedrijven in de richting van duurzame prestaties. | | Projecten Duurzaam ondernemen. | | | - |
| 2. Beïnvloeding van milieuprestaties van bedrijven door vergunningverlening en convenanten. | | - Leeftijdsopbouw van vergunningenbestand (actualiteit vergunningen).<br>- Implementatiegraad van nationale en Europese richtlijnen/ besluiten etc. in vergunningen.<br>- Rapportage aan de minister van VROM. | IPO-/ Wm-rapportage vergunning-verlening en handhaving.<br>> Eens per 5 jaar.<br>1 keer per jaar. | Geen vergunning "ouder" dan 10 jaar.<br>Eens per 5 jaar.<br>1 keer per jaar. | De in 2006 behaalde resultaten zullen d.m.v. de jaarlijkse VROM-rapportage via het IPO aan GS en PS worden aangeboden<br>1 |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| 3. Bijdragen aan milieudoelen op hoger schaalniveau (Kyoto-doelstellingen). | | Emissies van significante bronnen ($SO_2$, $NO_x$, $CO_2$, specifieke stoffen). | | | - |

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- **De provincie is verantwoordelijk voor de uitvoering van de Wet milieubeheer ten aanzien van de provinciale inrichtingen. Het betreft een structurele wettelijke taak.**
- **Uitvoering van de convenanten die betrekking hebben op duurzame industrie en duurzame energie.**
- **Onderzoek naar de milieueffecten van inrichtingen als hulpmiddel voor besluitvorming (Milieueffectrapport).**
- **Monitoring.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

Provinciale Staten hebben ingestemd met het beschikbaar stellen van middelen (€ 200.000 per jaar) voor de versterking van de uitvoering van de vergunningverlening op grond van de Wet milieubeheer. Verder zijn de vuurwerktaken structureel uitbesteed. Voor het versneld inhalen van achterstanden bij de vergunningverlening is menskracht ingehuurd.

Om uitvoering te geven aan het amendement "Uitwerkingsplan zonering omgevingbelastende bedrijvigheid"is in 2006 gewerkt aan een procesaanpak om samen met de gemeenten nader onderzoek te gaan verrichten.
Dit onderzoek zal in een SMB (plan-mer) procedure worden uitgevoerd onder de titel "Juiste bedrijf op de juiste plek". Een adviesbureau heeft de opdracht gekregen het onderzoek uit te voeren, de gemeenten zijn ambtelijk en bestuurlijk benaderd en hebben ingestemd met het onderzoeksvoorstel en PS is met een brief op de hoogte van de voortgang gebracht. Het onderzoek zal in het voorjaar van 2007 zijn afgerond. Op basis daarvan kan bekeken worden hoe verder invulling aan het amendement gegeven kan worden.

## Uitvoering collegeprogramma:

### Hoofdlijn veiligheid en sociaal evenwicht

*Handhaving*

In het kader van de Wet handhavingsstructuur dient de provincie een regierol te vervullen inzake de milieuhandhaving. Met de wet wordt de regeling bestuursrechtelijke handhaving uitgebreid met een aantal (centrale) sturingsmogelijkheden en een aanwijzingsbevoegdheid. Iedere instantie die met bestuursrechtelijke milieuhandhaving is belast dient te voldoen aan een stelsel van kwaliteitseisen; daarnaast worden eisen gesteld over de onderlinge afstemming van bevoegdheden en het uitwisselen van gegevens en inlichtingen.
Over de invulling van deze nieuwe provinciale regierol dient nadere oriëntatie, afstemming en invulling plaats te vinden. Daartoe zal bestuurlijk en ambtelijk overleg met de handhavingpartners in Drenthe plaatsvinden.
Handhaving moet meer zichtbaar worden voor burgers en bedrijven. De provincie heeft baat bij een zichtbare handhavingorganisatie om onder meer te laten zien dat zij werk maakt van handhaving. De inzet van informatie- en communicatietechnologie(ICT)-middelen zal worden uitgebreid waardoor het uitwisselen van informatie makkelijker wordt en de handhavingcapaciteit optimaler kan worden benut. Via een website zal informatie worden verschaft over handhaving en wet- en regelgeving.

*Afvoer trafo bij trafo-staion te Zeijerveld ivm beeindiging vergunning*

*Luchtkwaliteit*
De luchtkwaliteit in Nederland staat onder druk. Ook in Drenthe zijn er mogelijk plekken waar een hoge concentratie van vooral fijn stof en stikstofoxiden kan leiden tot een overschrijding van de Europese luchtkwaliteitsnormen, onder andere resulterend in negatieve gezondheidseffecten. Het zullen vooral gebieden zijn in de omgeving van verkeersconcentraties en (individuele) bedrijven waar dit tot de mogelijkheden behoort.
Het is wenselijk om een goed integraal beeld te krijgen van de luchtkwaliteit in Drenthe door een inventarisatie te maken van de in Drenthe bepalende bronnen die de luchtkwaliteit substantieel beïnvloeden. Hiermee wordt zicht gekregen in de gebieden waar de luchtkwaliteit de Europese normen dreigt te overschreden en kan worden bepaald wat de mogelijkheden van de provincie zijn om maatregelen te treffen. Een dergelijk onderzoek zal plaatsvinden in 2005. Op basis van het onderzoek zal een beleidsnota en uitvoeringsprogramma worden opgesteld met als doel binnen de mogelijkheden van de provinciale bevoegdheden een blijvend gezonde luchtkwaliteit in Drenthe te bewerkstelligen. Te nemen maatregelen, waar we als provincie zelf invloed op kunnen uitoefenen, zullen daarna worden geïmplementeerd. Mogelijke stimuleringsprojecten kunnen tevens worden mede gefinancierd uit Nationaal Milieubeleidsplan-gelden als ze een innovatief karakter hebben.
In 2005 en 2006 is hiervoor per jaar € 100.000,-- beschikbaar.

## Realisatie collegeprogramma:

### Hoofdlijn veiligheid en sociaal evenwicht

In november 2002 is landelijk het project “Professionalisering van Milieuhandhaving” gestart. Het gestelde doel voor gemeenten, waterschappen en provincies was het voldoen aan de landelijk ontwikkelde kwaliteitseisen. In Drenthe is dit project gezamenlijk met handhavingspartners opgepakt en doorlopen. Met de eindmeting, die uitgevoerd is in 2005, is het project afgerond. De kwaliteitseisen zijn vastgelegd in het Besluit kwaliteitseisen handhaving milieubeheer. Daarnaast is de Wet milieubeheer op een aantal onderdelen aangepast. Die aanpassing staat bekend als de Wet handhavingstructuur. Met deze wet wordt een continu proces van kwaliteitsverbetering in de milieuwethandhaving ingezet. De provincie dient er op

toe te zien dat de betrokken handhavingsorganisaties blijven voldoen aan de gestelde regels. Om deze regierol adequaat te kunnen uitvoeren is begin 2006 de Beleidsregel kwaliteit milieuhandhaving Drenthe door GS vastgesteld. Hierin in onder andere aangegeven hoe GS hun bevoegdheden inzake de regierol jaarlijks inzetten.
Na aanleiding van het Price Waterhouse Coopers rapport heeft het college gesprekken gevoerd met alle gemeentelijke bestuurders om te sonderen of de regionale opschaling en professionalisering van samenwerking een reële optie is. Eind 2006 is hierover met de lokale bestuurders uitvoerig gediscussieerd. Opschaling in regionaal verband, op vrijwillige basis, is een werkbare optie. In het voorjaar van 2007 wordt een bestuurlijke conferentie gehouden over opschaling van handhaving in drie regio's.
De kwaliteitsontwikkeling van de toezichthouders voor handhaving sluit aan bij het project van de overheid inzake "digitale overheid". Toezichthouders gaan op locatie werken. Door de inzet van middelen van informatie- en communicatietechnologie hebben toezichthouders de beschikking over alle relevante documentatie en informatie.
Het Centraal Meldpunt Milieuklachten van de provincie Drenthe vormt momenteel een centraal punt dat burgers, bedrijven en overheden de mogelijkheid biedt meldingen over milieukwaliteit te doen. Vanaf 2005 kunnen meldingen ook via de provinciale website aan het meldpunt worden doorgegeven. Gelijktijdig kan een bezoeker op deze website informatie vinden over handhaving en de wet- en regelgeving.

Het concept-programma luchtkwaliteit Drenthe is begin 2007 door uw Staten vastgesteld. Te nemen maatregelen zullen in overleg met de diverse partners worden geïmplementeerd.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 30.000 | 100.000 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 1.383.061 | 1.446.635 | 1.326.038 | 1.325.063 | 975 |
| Totaal lasten | 1.413.061 | 1.546.635 | 1.326.038 | 1.325.063 | 975 |
| Totaal baten | 3.760 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 1.409.301 | 1.546.635 | 1.326.038 | 1.325.063 | 975 |

### Financiële analyse

Geen bijzonderheden.

## 35507 Programmering en sturing handhaving

**Contactpersoon: de heer R.G.J. Derksen (5678)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Beleidskader | | Aanwezig zijn van adequate naleef-, toezicht-, sanctie- en gedoogstrategie | | | 1 |
| | 1.1 Werkprogramma | Bezoekfrequenties en meldingen van klachten | | | |
| | 1.2 Jaarverslag | Uitgevoerde bezoeken, opgelegde dwangsommen en opgemaakte processen verbaal | | | |

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Opstellen HandhavingsUitvoeringsProgramma (HUP) 2006 en Jaarverslag handhaving over 2005.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

*1.1 Werkprogramma*

Veiligheid en sociaal evenwicht zijn de hoofdlijnen uit het collegeprogramma. Deze prioriteiten waren de leidraad bij het opstellen van het werkprogramma ofwel het Handhavings UitvoeringsProgramma 2006 (HUP 2006). Het toezicht vindt plaats op basis van inzicht in mogelijke risico's. Aan de terreinen waar de risico's, die raken aan de prioriteiten, het grootst zijn, is de meeste aandacht besteed.
In het opgestelde HUP 2006 zijn de doelen die bereikt moeten worden zo duidelijk mogelijk aangegeven. Belangrijk is dat deze doelen ook gemeten kunnen worden. Realisatie van de doelen van het HUP 2006 leveren een bijdrage aan het strategisch uitgangspunt van een professionele productgroep. Na de vierde en na de achtste maand is een tussenbalans opgemaakt om de doelen te meten en eventueel bij te sturen. Aan het einde van 2006 is het HandhavingsUitvoeringsProgramma 2007 (HUP 2007) opgeleverd.
Dit HUP 2007 is ten opzichte van het HUP 2006 uitgebreid met indicatoren per doelstelling. Het is nu mogelijk na 4 en na 8 maanden de geplande doelstellingen te meten en bij te stellen.

*1.2 Jaarverslag.*

De provincie Drenthe is, op grond van artikel 21.1, eerste lid, van de Wet milieubeheer (Wm), verplicht om jaarlijks verslag uit te brengen over de uitoefening van haar handhavingstaken. Daarnaast streeft de provincie Drenthe transparantie van haar organisatie na. Het jaarverslag 2005 is in het voorjaar van 2006 opgesteld. In het uitgebrachte verslag wordt informatie verstrekt over de activiteiten in 2005 en tegelijkertijd verantwoording afgelegd over de handhavingsactiviteiten in 2005.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 28.284 | 37.500 | 75.000 | 22.450 | 52.550 |
| Apparaatskosten | 234.806 | 74.242 | 171.105 | 150.396 | 20.709 |
| Totaal lasten | 263.090 | 111.742 | 246.105 | 172.846 | 73.259 |
| Totaal baten | 1.600 | 0 | 0 | 3.339 | -3.339 |
| Saldo | 261.490 | 111.742 | 246.105 | 169.507 | 76.598 |

### Financiële analyse

In de programmakosten is € 50.000,-- opgenomen voor kosten toepassing bestuursdwang. Deze gelden hoefden niet te worden ingezet.

## Specificatie deelresultaat reserves binnen het programmaonderdeel

| nr | Naam reserve | Lasten/Baten | Begroting 2006 (na wijziging) | Realisatie 2006 | Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| 060133 | Bestuursdwang | Totaal lasten | 50.000 | 0 | 50.000 |
| | | Totaal baten | 0 | 2.465 | -2.465 |
| | | Saldo | 50.000 | 2.465 | 52.465 |

| Toelichting | |
|---|---|
| Saldo programmaonderdeel | 76.598 |
| Saldo reserves bij programmaonderdeel | 52.465 |
| Resultaat programmaonderdeel na bestemming reserves | 24.133 |

## 35508 Handhaving

**Contactpersoon: de heer R.G.J. Derksen (5678)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| Norm-conform gedrag van instellingen, bedrijven, landbouwers en burgers. | | - Aantal milieuklachten (afnemend).<br>- Verhouding preventieve / repressieve acties zo hoog mogelijk. | | | 368<br><br>417 preventief<br>53 repressief |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

Het Centraal Meldpunt Milieuklachten van de provincie Drenthe vormt het centraal punt dat burgers, bedrijven en overheden de mogelijkheid biedt meldingen over milieuklachten te doen.
Vanaf 2003 nam het aantal klachten gestadig af van 358 stuks in 2003, 334 stuks in 2004, tot 302 stuks 2005. In 2006 is een toename van de meldingen waar te nemen, naar 368 stuks. Van deze 368 ingediende meldingen hadden er 110 bestrekking op inrichtingen waarvoor de provincie bevoegd is. Deze stijging is naar alle verwachting het gevolg van de toenemende bekendheid van het Centraal Meldpunt Milieuklachten. Ook kunnen nu meldingen via www.drenthe.nl aan het meldpunt worden doorgegeven.

Betreffende de uitgevoerde integrale controles van Wm-plichtige bedrijven waarover de provincie het bevoegd gezag is, is het geplande aantal van 500 stuks niet gehaald. In 2006 zijn 417 preventieve controles uitgevoerd en 53 repressieve controles.
Dat het geplande aantal preventieve controles niet is gehaald is onder meer veroorzaakt door een drietal vacatures. Voorts is er een verbeteringstraject naar aanleiding van het VROM-onderzoek in gang gezet. In de loop van 2006 is gestart met het opstellen van risicogerichte toezichtsplannen. Dit zal resulteren in een kwalitatief betere handhaving bij Wm-plichtige bedrijven.
Door deze kwalitatief betere controles kan het aantal controles terug worden gebracht. En zo kan ook de toezichtlast voor bedrijven minder worden.

De toezichthouders hebben in 2006 een scholingstraject doorlopen. Zij hebben scholing gehad om een inschatting te kunnen maken ten aanzien van eigen veiligheid en van gezondheidsrisico's bij het uitoefenen van toezicht. Mede hierdoor hebben zich geen ongevallen voorgedaan waarbij toezichthouders betrokken zijn geweest.

Binnen de provincie is in 2006 hard gewerkt aan een integraal veiligheidsbeleid. Voor de productgroepen Milieu en Handhaving is vastgesteld dat het van belang is dat zij in een vroeg stadium betrokken worden bij milieu-incidenten. De Productgroep Milieu is betrokken geweest bij het opstellen van vergunningen, waarbij de risico's in beeld zijn gebracht. Door de plicht de vergunningen periodiek te actualiseren is er een situatie ontstaan die een stuk veiligheid waarborgt en risico's beperkt of wegneemt.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Het behalen van het geplande aantal bezoeken in het kader van toezicht (handhaving), zoals vastgelegd in het werkprogramma. Daar waar overtredingen worden gesignaleerd, zal worden opgetreden (bestuursdwang c.q. proces-verbaal).**

**Realisatie beleidsvoornemens**

Er zijn in 2006 drie handhavingsacties gehouden. In het voorjaar heeft een actie plaatsgevonden rond het ontsteken van paasvuren. Dit opdat de traditie van paasvuren tot in lengte van dagen veilig kan voortbestaan en ter verdere professionalisering van paasvuren.
Op donderdag 1 en vrijdag 2 juni 2006 is de Landelijke 24-uurs handhavingsactie 2006 gehouden. Aan deze landelijke handhavingsactie hebben in Drenthe 21 handhavingsinstanties deelgenomen. Landelijk werkten meer dan 2000 opsporingsambtenaren en toezichthouders mee aan de actie. Er werden landelijk 3277 locaties gecontroleerd, dit leverde landelijk 2317 constateringen op.
De landelijke thema's waren: ketentoezicht gericht op Asbest en Elektronisch afval en het buitengebied.

Op donderdag 9, vrijdag 10 en zaterdag 11 november 2006 werd de tweede provinciale handhavingestafette gehouden. Deze Drentse handhavingestafette stond naast de gebruikelijke handhavingwerkzaamheden vooral in het teken van de versterking van de samenwerking. Ruim 70 medewerkers van onder andere het regionaal milieuteam van de politie, gemeenten, waterschappen, Algemene Inspectie Dienst en diverse natuurbeheerders namen hieraan deel. Tijdens deze actie zijn 40 overtredingen geconstateerd. Er zijn hiervoor 6 processen-verbaal opgemaakt.

Een belangrijke milieuwet is de Wet milieubeheer (Wm). Deze wet stelt regels over de milieugevolgen die ontstaan door het uitoefenen van bedrijfsmatige activiteiten. Het betreft hier onder andere het voorkomen dan wel beperken van bodemverontreiniging, geluids- en stankoverlast en het voorkomen dan wel beperken van de verspreiding van fijn stof.

*Handhaving hygiëne en veiligheid zwemgelegenheden*

Over de handhaving in het kader van de Wm kunnen over 2006 de volgende cijfers gemeld worden.

| | |
|---|---|
| Aantal Wm-plichtige bedrijven waarover de provincie bevoegd gezag is | 194 |
| Totaalaantal integrale controles | 417 |
| Totaalaantal hercontroles | 53 |
| Bekendmaken voornemen tot oplegging last onder dwangsom | 17 |

De provincie Drenthe beschikt over een geluidsspecialist. De milieuauto van de provincie Drenthe is speciaal ingericht voor geluidsmetingen. In 2006 zijn 9 akoestische rapporten gemaakt bij vergunninghoudende dagbedrijven c.q. dagevenementen en 66 rapporten bij vergunninghoudende continubedrijven.

Gedurende het jaar 2006 zijn er zes gezamenlijke controledagen op afvaltransporten uitgevoerd. Deze controles vonden plaats op 15, 17 en 18 mei en 19, 20 en 21 september. De controles zijn uitgevoerd in Zwinderen (N37), Scheemda (A7) en Terwispel (A7).
Tijdens deze integrale controles zijn verschillende aandachtsvelden door de verschillende deelnemers gecontroleerd. De resultaten van deze controles staan in de navolgende tabel.

| | Controle mei 2006 | Controle september 2006 |
|---|---|---|
| Gecontroleerde voertuigen | 512 stuks | 450 stuks |
| Opgemaakte processen-verbaal | 121 keer | 132 keer |
| Waarvan: | | |
| - milieutechnisch | 34 keer | 29 keer |
| - overtredingen rijtijdenbesluit | 20 keer | 18 keer |
| - verkeersovertredingen | 23 keer | 31 keer |
| - belastingtechnisch | 38 keer | 51 keer |
| - overige | 6 keer | 3 keer |

In 2006 zijn er in Drenthe 45 vuurwerkevenementen geweest. Voor 20 evenementen was een ontbrandingtoestemming verleend en 25 evenementen konden volstaan met een melding. Er zijn 42 van deze evenementen gecontroleerd. Daarbij zijn kleine afwijkingen geconstateerd, waartegen ter plaatse corrigerend kon worden opgetreden.

Als pilot in het kader van de invoering van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) is in 2005, in samenspraak met de inspectie van VROM, de gemeente Emmen, het waterschap Velt en Vecht en de bedrijven op het Emtec Industrial Bussines Park, gestart met een project gericht op het terugdringen van de toezichtlast. Het project is in 2006 succesvol afgerond.

Het jaar 2006 is voor de toezichthouders van bodemsaneringen een dynamisch jaar geweest. De wet- en regelgeving is vernieuwd, er is een project grondstromen opgestart en de formatie van toezicht op bodemsanering is uitgebreid. In 2006 zijn er circa 350 bodemsaneringslocaties bezocht. Dit zijn locaties waar een sanering moet worden uitgevoerd, in uitvoering is of waar sprake is van nazorg. In 2006 zijn in de provincie Drenthe 44 bodemsaneringen gestart. In de uitvoeringsfase zijn de saneringen minimaal éénmaal bezocht door de toezichthouders. De resultaten van de overige taken zijn in onderstaande tabel samengevat.

| Taak | Aantal |
|---|---|
| Beoordelingen van nieuwe saneringsplannen | 28 |
| Beoordelingen van rapportages van grondwatermonitoringen | 40 |
| Beoordelingen van evaluatieverslagen | 38 |

De Boswet beschermt het aanwezige areaal bos voor de huidige en toekomstige generaties. De bescherming van de landschappelijke en waardevolle onderdelen in het Drentse landschap valt hier ook onder. In 2006 zijn door de provincie in het kader van de Boswet de volgende handelingen verricht:

| | |
|---|---|
| a. Beoordelen van kapmeldingen en ter plaatse controleren van de aanvraag | 131 stuks |
| b.Controles op uitgevoerde vellingen | 86 stuks |
| c. Controles op uitvoering herplantingsplicht | 164 stuks |
| d Controles aanslag beplanting | 214 stuks |
| e. Controle tenietgegane houtopslag | 7 stuks |
| f. Opsporing illegale vellingen | 12 stuks |
| g. Opmaken proces-verbaal illegale vellingen | 7 stuks |
| h. Opleggen herplantingsplicht bij illegale vellingen | 19 stuks |
| I Afhandelen binnengekomen klachten | 50 stuks |

Bij de provincie Drenthe zijn 51 klachten c.q. meldingen binnengekomen die betrekking hadden op de Flora- en Faunawet. Bijna alle klachten zijn door de provincie als bevoegd gezag afgehandeld. Ook zijn overtredingen geconstateerd bij het gebruik van de provinciale ontheffingen, met name de ontheffingen voor de jacht op ganzen en reeën. In 2006 heeft de provincie in samenwerking met politie en jachtopzichters enkele projecten in het kader van de Flora- en Faunawet en de Visserijwet uitgevoerd. In totaal zijn tijdens deze acties door de provincie 36 processen-verbaal opgemaakt.

Ook is het afgelopen jaar wederom toezicht gehouden op de naleving van de regels van de Grondwaterwet. Ook voerden de handhavers zogenoemde open veldcontroles uit om illegale grondwateronttrekkingen op te sporen. In het kader van toezicht op het ontrekken van grondwater in de provincie Drenthe zijn de volgende categorieën bezocht:

| | |
|---|---|
| - Meldingsplichtige onttrekkingen | 49 stuks |
| - Vergunningsplichtige onttrekkingen | 7 stuks |
| - Niet gemelde meldingsplichtige onttrekkingen | 4 stuks |

In 2006 zijn er bij het Centraal Meldpunt Milieuklachten 368 milieuklachten binnengekomen en 19 ongewone voorvallen gemeld. Een deel van deze ongewone voorvallen heeft plaatsgevonden tijdens kantooruren, waardoor de betreffende toezichthouder over het bedrijf waar het ongewoon voorval plaatsvond, direct kon uitrukken.
De ongewone voorvallen hadden betrekking op het ongecontroleerd vrijkomen van stof en vloeistof (olie, ammoniak en zuren) en op brand.
Bij twee bedrijven waren de ongewone voorvallen van ernstige aard en zijn er gewonden bij gevallen.

De provincie Drenthe staat niet alleen op het terrein van de handhaving. In Drenthe zijn 12 gemeenten, 4 waterschappen, de politie, de Algemene Inspectiedienst, het Ministerie van VROM en het Openbaar Ministerie actief op het terrein van handhaving. Om niet al te versnipperd te raken is intensivering van de samenwerking belangrijk. Tot 2006 was het Servicepunt handhaving Drenthe (SepH) de inspirator van de samenwerking in Drenthe.
In 2005 is het SepH, wegens het beëindigen van financiering door het Rijk, ontbonden. Het SepH heeft een doorstart gemaakt en is omgevormd in een nieuwe netwerkorganisatie met de naam Samenwerking Handhaving Drenthe (SHD). Het eerste halfjaar is er veel energie gestoken in het opzetten van de netwerkorganisatie.

De provincie Drenthe is belast met het toezicht op de naleving van de Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden (Whvbz) en het daarbij behorende uitvoeringsbesluit (Bhvbz).
In 2006 waren er 200 zwemgelegenheden in Drenthe die onder de Whvbz vielen. Conform de landelijke afspraken zijn deze minimaal eenmaal bezocht voor een inspectie.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 160.323 | 139.000 | 209.750 | 171.438 | 38.312 |
| Apparaatskosten | 1.958.936 | 2.745.864 | 2.418.750 | 2.277.269 | 141.481 |
| Totaal lasten | 2.119.259 | 2.884.864 | 2.628.500 | 2.448.707 | 179.793 |
| Totaal baten | 3.574 | 0 | 0 | 54.041 | -54.041 |
| Saldo | 2.115.686 | 2.884.864 | 2.628.500 | 2.394.666 | 233.834 |

### Financiële analyse

Het voordeel op de programmakosten is het saldo van een overschrijding op het onderdeel metingen en controle en een onderschrijding op de kosten van toezichtsplannen.

De post metingen is overschreden als gevolg van extra uitbestede metingen op het TT-circuit.

De kosten van toezichtsplannen zijn onderschreden omdat met de werkzaamheden daarvan pas in november is begonnen.

De regie voor het Samenwerkingsverband Handhaving Drenthe berust bij de provincie. De personele inzet daarvoor wordt gedeclareerd bij het S.H.D. Die opbrengst was niet begroot.

## Financieel totaaloverzicht per programma

| | 1<br>Realisatie<br>2005 | 2<br>Primitieve<br>begroting 2006 | 3<br>Begroting 2006<br>na wijziging | 4<br>Realisatie<br>2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 4.598.803 | 5.964.704 | 7.067.514 | 4.954.501 | 2.113.013 |
| Baten | 48.486 | 871.339 | 2.096.569 | 641.657 | 1.454.912 |
| Saldo | 4.550.317 | 5.093.365 | 4.970.945 | 4.312.844 | 658.101 |

## Programma 6.0 Landelijk gebied
**portefeuillehouder: mevrouw A. Edelenbosch**

**Missie**

**De Drentse groene ruimte als kernkapitaal behouden en verbeteren, zodat**

- **de provincie een kwalitatief hoogwaardige en leefbare omgeving biedt voor wonen, werken en recreëren.**
- **de provincie bijdraagt aan de wereldwijde doelstelling voor behoud van biodiversiteit met voor de hieronder volgende programma onderdelen meer specifiek:**
- **voldoen aan de behoefte aan oppervlaktedelfstoffen en aan verbetering van landbouwgronden en natuurgebieden, zonder daarbij de waarden van natuur en landschap te schaden.**
- **beschikbaar hebben van actuele, beleidsmatig relevante, informatie over de ruimtelijke spreiding en ontwikkeling van natuurwaarden door kartering en monitoring van flora en fauna.**
- **uitdragen van het gedachtegoed van duurzame ontwikkeling bij overheden, maatschappelijke organisaties, bedrijven en burgers.**

## 35601 Ontgrondingen
**Contactpersoon: de heer C. Schaafsma (5426)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| Het niet meer winnen van zand in de EHS. | Het realiseren van één nieuwe zandwinning voor beton- en metselzand binnen het op ontwikkelingskaart 3 van het POP II aangegeven zoekgebied. | 40 ha groot ontgrondingsterrein voor eerst ophoogzand, daarna beton- en metselzand. | | Behandeling beroepsprocedure inzake ontgrondingsvergunning. | Ontgrondingsvergunning: 6 st afgegeven 4 st verlengd 3 st in behandeling genomen |
| Het op een verantwoorde wijze voldoen aan de behoefte aan oppervlaktedelfstoffen en aan verbetering van landbouwgronden. | | | | | |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

De op de ontgrondingsvergunning voor de ene nieuwe zandwinning voor beton- en metselzand in Zuidwest-Drenthe van toepassing zijnde beroepsprocedure bij de Afdeling bestuursrecht van de Raad van State is nog niet afgerond, omdat daarvoor nog geen openbare zitting heeft plaatsgevonden en er daarom nog geen uitspraak over gedaan is.

In 2006 zijn 6 ontgrondingsvergunningen afgegeven, is de geldigheidsduur van 4 vergunningen verlengd en zijn nog 8 aanvragen voor een nieuwe vergunningen en 3 verzoeken om verlenging van de geldigheidsduur in behandeling.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- **Meewerken aan één nieuwe beton- en metselzandwinning voor de langere termijn in Zuidwest-Drenthe.**
- **Niet meewerken aan een tweede zandwinning voor beton- en metselzand binnen dit gebied.**
- **Te bezien of op een planologisch verantwoorde wijze kan worden meegewerkt aan de uitbreiding van de bestaande beton- en metselzandwinning binnen de ecologische hoofdstructuur te Gasselterveld zolang op de locatie in Zuidwest-Drenthe in verband met een bovenlaag ophoogzand nog niet gestart kan worden met de winning van beton- en metselzand.**
- **Verder mee te werken aan aanvragen om ontgrondingvergunningen die in overeenstemming zijn met het beleid.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

Op 7 februari 2006 hebben wij een ontgrondingsvergunning verleend voor een nieuwe beton- en metselzandwinning voor de langere termijn in Zuidwest-Drenthe. Naar aanleiding van een daartoe ingediende verzoek om informatie hebben wij aan een zandwinbedrijf meegedeeld dat er in POP II geen beleidsruimte is voor een tweede zandwinning binnen dat gebied.
De aanvraag voor de in POP II noodzakelijk geachte uitbreiding van de zandwinning Gasselterveld is door belanghebbende in omvang aangepast met het oog op de toekomstige uitsluiting van zandwinning binnen de ecologische hoofdstructuur. Het ontwerpbesluit inzake deze ontgrondingsaanvraag is in september 2006 gepubliceerd. Daartegen zijn 5 bedenkschriften en 2 schriftelijke reacties met opmerkingen ingediend. Staatsbosbeheer is als grondeigenaar (nog) niet bereid om aan deze uitbreiding mee te werken.
Wij hebben in 2006 6 ontgrondingsvergunningen afgegeven en de geldigheidsduur van 4 vergunningen is verlengd.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 14.045 | 23.085 | 14.985 | 234 | 14.751 |
| Apparaatskosten | 350.542 | 344.859 | 301.217 | 300.027 | 1.190 |
| Totaal lasten | 364.587 | 367.944 | 316.202 | 300.261 | 15.941 |
| Totaal baten | 136.708 | 63.535 | 135.885 | 584.711 | -448.826 |
| Saldo | 227.879 | 304.409 | 180.317 | -284.450 | 464.767 |

### Financiële analyse

Vanaf 2006 geldt dat bij het indienen van een ontgrondingsaanvraag leges verschuldigd zijn. De meeropbrengst van de leges kan worden verklaard doordat in 2006 leges zijn ontvangen voor zowel de in dat jaar verleende ontgrondingsvergunningen als ingediende ontgrondingsaanvragen.
De grote meeropbrengst Heffingsverordening ontgrondingen heeft te maken met de afgifte van de ontgrondingsvergunning voor de nieuwe zandwinning voor beton- en metselzand in Zuidwest-Drenthe. Daarbij dient te worden opgemerkt dat op grond van artikel 9, lid 4, van de verordening een bedrag van € 292.000,-- mag worden betaald op 1 juli 2008.

## Specificatie deelresultaat reserves binnen het programmaonderdeel

| nr | Naam reserve | Lasten/Baten | Begroting 2006 (na wijziging) | Realisatie 2006 | Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| 060131 | Ontgrondingenheffing | Totaal lasten | 14.985 | 278 | 14.707 |
| | | Totaal baten | 26.330 | 423.630 | -397.300 |
| | | Saldo | -11.345 | -423.352 | 412.007 |

| Toelichting | |
|---|---|
| Saldo programmaonderdeel | 464.767 |
| Saldo reserves bij programmaonderdeel | 412.007 |
| Resultaat programmaonderdeel na bestemming reserves | 52.760 |

## 36002 Informatiesysteem landelijk gebied
**Contactpersoon: de heer J. Smittenberg (5449)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Monitoring. | 1.1. Landelijk weidevogelmeetnet. | Aantal jaarlijks opgenomen proefvlakken in Drenthe. | 23 | 23 | 23 |
| | 1.2. Landelijk meetnet flora milieu- en natuurkwaliteit in natuurgebieden. | Aantal jaarlijks opgenomen proefvlakken in Drenthe. | 345 | 276 | 275 |
| | 1.3. meetnet flora milieu- en natuurkwaliteit lijnvormige elementen. | Aantal jaarlijks opgenomen proefvlakken in Drenthe. | 140 | 140 | 140 |
| 2. Actualisering en modernisering natuurinfo. | 2.1. inventarisatie flora en vegetatie. | Oppervlakte gerealiseerd in hectares. | 23.000 | 69.000 | 89.000 |
| | 2.2. inventarisatie broedvogels. | Oppervlakte steekproefgebieden. | Nader in te vullen. | | Akkervogels Veenkoloniën |
| | 2.3. Overige flora en fauna: verwerken en stimuleren inventarisaties van derden en vrijwilligers. | Mate van dekking van de provincie. | Nader in te vullen per groep. | Nader in te vullen per groep. | |
| | 2.4. Verbeteren basisbestand en toegankelijkheid. | Mate van beschikbaarheid en toegankelijkheid van de gegevens. | Alleen op aanvraag. | Deel van verspreidingskaarten op website provincie. | 1e verspreidingskaarten op website |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

*1. Monitoring*
De proefvlakken van de landelijke meetnetten weidevogels en flora milieu- en natuurkwaliteit zijn opgenomen volgens plan. Dit geldt ook voor het meetnet flora lijnvormige elementen. Bovendien is een aantal meetpunten in provinciale wegbermen toegevoegd, speciaal gericht op de effecten van aangepast beheer i.v.m. tegengaan van de verspreiding van jakobskruiskruid.
Van het CBS zijn gegevens ontvangen over landelijke meetnetten van andere diersoorten (waarvan de metingen worden uitgevoerd door vrijwilligersorganisaties).
De monitoringsgegevens zijn bewerkt ten behoeve van de provinciale “Omgevingsbalans” ter evaluatie van het provinciaal omgevingsplan POP II.

*2. Actualisering en modernisering natuurinfo*
Er is weer ca. 20.000 ha geïnventariseerd ter actualisering van de gegevens over flora en vegetatie. Dit is 4.000 ha meer dan gepland dankzij medefinanciering door de gemeenten Tynaarloo en Hoogeveen.
Wat betreft broedvogels is een onderzoek gedaan naar akkervogels in de Drentse Veenkoloniën.
Er zijn goede vorderingen gemaakt met het invoeren van flora- en faunagegevens van derden, onder meer van de Vlinderwerkgroep Drenthe, de Werkgroep Amfibieën en reptielen Drenthe en de terreinmedewerkers van Het Drents Landschap.
In relatie met soortenbeleid en flora- en faunawet is (lokaal) extra informatie verzameld over het vóórkomen van groene glazenmaker (in relatie tot krabbenscheer), knoflookpad en poelkikker.

Aan de verbetering van de toegankelijkheid van het basisbestand is gestaag verder gewerkt. De eerste verspreidingskaarten zijn op de provinciale website geplaatst.

*3. Ontwikkelingen*
Met de Gegevens Autoriteit Natuur (in oprichting) zijn interprovinciaal goede contacten gelegd en intenties voor samenwerking uitgesproken. Concrete resultaten heeft dit nog niet opgeleverd.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Overleg met gemeenten en andere potentiële partners om door samenwerking en cofinanciering de actualisering te versnellen.**

**Meer uitbesteding van werkzaamheden om de toegankelijkheid van het informatiesysteem te verbeteren.**

**Realisatie beleidsvoornemens**
Het overleg met gemeenten heeft er toe geleid dat met Tynaarloo en Hoogeveen concrete afspraken konden worden gemaakt over co-financiering van inventarisaties van gebieden waar ruimtelijke ontwikkelingen zijn te verwachten.
De toegankelijkheid van het informatiesysteem is verder verbeterd. Er is gestart met een veldmodule waarmee veldwerkers hun flora- en vegetatiegegevens en losse faunawaarnemingen ter plaatse digitaal kunnen invoeren. Hierdoor komt de inforamtie sneller beschikbaar.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 161.988 | 138.300 | 199.559 | 154.321 | 45.238 |
| Apparaatskosten | 315.386 | 343.929 | 309.599 | 314.150 | -4.551 |
| Totaal lasten | 477.374 | 482.229 | 509.158 | 468.471 | 40.687 |
| Totaal baten | 32.142 | 6.000 | 67.259 | 48.071 | 19.188 |
| Saldo | 445.233 | 476.229 | 441.899 | 420.400 | 21.499 |

### Financiële analyse

Geen bijzonderheden.

## 36003 Natuur- en milieueducatie

**Contactpersoon: mevrouw C. Scholten-van der Scheer (5726)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. participatie van burgers bij concrete natuur (ontwikkelings)projecten. | 1.1. Jongeren bewustmaken van natuurwaarden. | Aantal bereikte jongeren. | 40%<br>4 jaar-12 jaar in 2003.<br>1% in 2004<br>12 jaar-18 jaar. | 42%<br>4 jaar-12 jaar.<br>2% 12 jaar-18 jaar. | 62%<br>4-12 jaar<br><br>5,4%<br>12-18 jaar |
| | 1.2. Draagvlak voor natuur in de nabije woonomgeving. | Percentage mensen dat positief staat tegenover ontwikkelingen. | | | |
| | 1.3. Burgers scholen om de afweging natuur versus andere belangen te kunnen maken. | Aantal cursussen/projecten/bijeenkomsten. | 3-5 projecten | 5 projecten. | 4 projecten |
| 2. Verbeteren van het proces om tot duurzame ontwikkeling van een gebied te komen. | 2.1. De juiste partners, uit verschillende (belangen) groepen tijdig betrekken. | Verhouding relevante belangen en vertegenwoordiging van deze belangen in het proces. | | | |
| | 2.2. Het afwegingsproces zodanig inrichten dat alle belangen voldoende aan bod komen. | Kwalitatieve meting van hoe het proces ervaren wordt en wat het resultaat ervan is. | | | |
| 3. Voorlichting en educatie over (ontwikkeling van) landschap, natuur en milieu | 3.1. Cursussen en activiteiten rondom actuele natuur en Milieuonderwerpen. | Aantal cursussen, excursies, activiteiten dat de provincie (mede) financiert. | 5 cursussen<br>10 overige activiteiten. | 5 cursussen<br>10 overige activiteiten. | 5 cursussen<br>3 projecten |
| | 3.2. Bereiken van nieuwe groepen mensen. | Aandeel nieuw bereikte doelgroepen met provinciale publicaties zoals Milieuwijzer, Bladwijzer en/of activiteiten/cursussen. | | | |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

Het aantal overige activiteiten V&E is veel lager dan geraamd. Dit is vooral te wijten aan de ondergrens van € 1.000 per project in de ASV. Hierdoor worden grotere, maar minder projecten ingediend.
Met de extra subsidie van € 15.000 aan het IVN Consulentschap is de basis gelegd om de scholen voor voortgezet onderwijs structureel te laten deelnemen aan dit soort activiteiten.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**De provincie verstrekt incidentele waarderings- en prestatiesubsidies aan particulieren en organisaties voor projecten die bijdragen aan bovengenoemde doelstellingen. De provincie verstrekt een prestatiesubsidie per boekjaar aan het IVN Consulentschap Drenthe ten behoeve van het betrekken van jongeren en ondersteunen van vrijwilligers. De provincie betrekt zelf actief burgers en organisaties bij ontwikkeling en uitvoering van duurzaam natuurbeleid.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

In de gemeente Emmen zijn 2 extra netwerken Basisonderwijs van start gegaan. Ook de gemeente Hoogeveen is gestart met een scholennetwerken. Dit heeft geleid tot jaarlijks bereik van 61% van alle basisschoolleerlingen in Drenthe.
Op 20 april 2006 werd in het provinciehuis een klimaatconferentie gehouden met betrokkenheid van circa 150 scholieren uit het voortgezet onderwijs. Drie adviesbureaus gaan gezamen-

lijk de meest opvallende en kansrijke ideeën uitwerken.
Het project is gefinancierd uit middelen voor Leren voor Duurzame Ontwikkeling.
Nadere informatie op www.klimaatverandering2050.drenthe.nl.
Dankzij de extra subsidie van € 15.000 voor het IVN Consulentschap Drenthe konden de resultaten voor het Voortgezet onderwijs ruimschoots bereikt worden.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 460.832 | 373.218 | 538.324 | 448.676 | 89.648 |
| Apparaatskosten | 59.864 | 73.387 | 39.386 | 45.059 | -5.673 |
| Totaal lasten | 520.697 | 446.605 | 577.710 | 493.735 | 83.975 |
| Totaal baten | 229.523 | 127.025 | 267.985 | 205.403 | 62.582 |
| Saldo | 291.174 | 319.580 | 309.725 | 288.332 | 21.393 |

### Financiële analyse

Het overschot vloeit voort uit de onderschrijding van het programma LvDO in 2006. Dit vierjarige programma loopt van 2004-2007. Het restant budget zal in 2007 worden besteed.

## Financieel totaaloverzicht per programma

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting 2006 na wijziging | 4<br>Realisatie 2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 1.540.817 | 1.296.778 | 1.403.070 | 1.262.467 | 140.603 |
| Baten | 398.373 | 196.560 | 471.129 | 838.185 | -367.056 |
| Saldo | 1.142.444 | 1.100.218 | 931.941 | 424.282 | 507.659 |

## Programma 6.1 Natuur
**portefeuillehouder: mevrouw A. Edelenbosch**

**Missie**

**De Drentse groene ruimte als kernkapitaal behouden en verbeteren, zodat**

- **de provincie een kwalitatief hoogwaardige en leefbare omgeving biedt voor wonen, werken en recreëren.**
- **de provincie bijdraagt aan de wereldwijde doelstelling voor behoud van biodiversiteit met in dit programma de nadruk op:**
- **bescherming en versterking van de samenhang en kwaliteit van natuurgebieden, bossen en historische cultuurlandschappen door verwerving en beheer, door het realiseren van ecologische verbindingen en door gerichte verbetering van leefgebieden van bedreigde soorten planten en dieren.**
- **behoud en versterking van de landschappelijke kwaliteit en ontwikkeling van nieuwe bossen en landgoederen op daarvoor geëigende locaties.**

**ontwikkeling en gebruik van de nationale parken Dwingelderveld, Drents-Friese Wold en het Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa.**

- **bescherming van bossen, natuurgebieden, planten en dieren door het adequaat uitvoeren van wettelijke en door het Rijk aan de provincie gemandateerde taken (groene wetten).**

## 36201 Natuur
**Contactpersoon: de heer J. Smittenberg (5449)**

### Beschrijving doelstellingen en indicatoren

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Realiseren van de EHS. | 1.1. Verwerving en/of functiewijziging van geplande hectares. | 5.109 ha in 15 jaar (= 340 ha per jaar). | Gerealiseerde oppervlakte tot en met 2003: 9.426 ha. | 10.446 ha. | Zie 1.1 |
| | 1.2. Stimuleren agrarisch natuurbeheer. | Hectares met subsidie overeenkomsten. | Gerealiseerde oppervlakte tot en met 2003: 2.254 ha | 3.478 ha. | Zie 1.2 |
| | 1.3. Realiseren ecologische verbindingen. | Aantal km's die voldoen aan de doelstellingen. | Ca. 100 km gerealiseerd. | 140 km | Zie 1.3 |
| | 1.4. Realiseren robuuste verbindingen. | 2.825 ha | | 217 ha | zie 1.4 |
| | 1.5. Opheffen belemmeringen voor fauna binnen EHS. | Aantal uitgevoerde ontsnipperingsmaatregelen. | Inventarisatie van knelpunten tussen EHS en infrastructuur. | Nader te bepalen. | Zie 1.5 |
| 2. Vaststellen en realiseren van natuurdoelen voor Programma Beheer en andere toepassingen (onder ander bij milieu- en waterbeleid). | 2.1. Realiseren natuurdoeltypen binnen de EHS. | Kwaliteit van gerealiseerde natuurdoeltypen (onder meer via vegetatiemeetnet en ontwikkeling doelsoorten, nog nader uit te werken volgens landelijk te ontwikkelen systematiek). | | | Zie 2 |
| 3. Samenwerken met andere overheden, instanties en particulieren. | 3.1. Integratie van natuurdoelen in andere beleidsterreinen en in gebiedsgerichte uitvoering. | Mate waarin integratie plaatsvindt (indicatoren nader te bepalen). | | | Zie 3 |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| 4. Verbetering natuurkwaliteit en vergroting biodiversiteit binnen en buiten de EHS. | 4.1. Uitvoeren soorten-bescher-mings-projecten. | Aantalontwikkeling doelsoorten. | | | Zie 4 |
| | 4.2. Opheffen belemmeringen fauna buiten de EHS. | Aantal adviezen en subsidies. | 20 per jaar. | 20 | |
| | 4.3. Ondersteunen gemeenten, waterschappen, en particulieren bij ecologisch beheer. | | | | |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

1.1 Hoewel het er aanvankelijk op leek dat ook in 2006 er een groot gebrek aan middelen zou zijn om de benodigde hectares voor reservaatsvorming en natuurontwikkeling te verwerven, bleek het aan het eind van het jaar mogelijk om, dankzij verschuiving van niet bestede middelen in andere provincies, toch een grote slag te slaan. De totale hoeveelheid aangekochte landbouwgrond die is aangekocht of aan een terreinbeherende organisatie overgedragen is op dit moment nog niet bekend (cijfers kunnen door DSG nog niet geleverd worden).
Tevens is een grote oppervlakte (478 ha) nieuw aangelegd bos onder de regeling voor particulier natuurbeheer gebracht, waardoor ook aan de doelstellingen voor particulier beheer ruimschoots is voldaan.

1.2 De Dienst Regelingen bij het ter perse gaan van deze Jaarstukken nog geen cijfers verstrekken over de toename van de oppervlakte met subsidieovereenkomsten (SAN).

*Landbouwgrond in De Groeve, 2002*

*Natuurgebied in ontwikkeling najaar 2006 De Groeve*

1.3. Na een stagnatie in 2004 en 2005 is het werken aan ecologische verbindingen weer voortvarend opgepakt. De criteria waaraan de verbindingen moeten voldoen worden opnieuw bekeken. Hierdoor is het nu niet mogelijk om de realisatie al in km's uit te drukken.

1.4. Robuuste verbindingen
In het Hunzedal is voortvarend doorgegaan met de realisatie.
Op initiatief van de gemeente Steenwijkerland is een studie uitgevoerd naar hoe de robuuste verbinding Vledder Aa- Weerrribben de stad Steenwijk zou kunnen passeren en tevens kan bijdragen aan de groene stadsontwikkeling.
Met de landinrichtingscommissies Zuidwolde is verder overlegd over het tracé voor de verbinding Sallandse Heuvelrug-Drents Plateau.

1.5. Opheffen belemmeringen
Met diverse partijen is overleg gevoerd over te nemen ontsnipperingsmaatregelen, o.m. bij de spoorbrug over de Drentse Aa bij De Punt en in het kader van de waterberging Peize.

2. Natuurdoelen
De natuurdoeltypenkaart, die o.m. de basis vormt voor het Programma Beheer, wordt in overleg met terreinbeherende organisaties en andere deskundigen geactualiseerd. Een concept-versie is inmiddels gereed.

3. De realisatie van de natuurdoelen speelt o.m. een belangrijke rol bij de uitwerking van de Kaderrichtlijn Water en bij het overleg met gemeenten over bestemmingsplannen buitengebied.

4.1. Soortenbeleid
De soortenbeschermingsprojecten voor Knoflookpad en Heide- en veenvlinders zijn voortgezet. Samen met de provincies Groningen en Fryslân is een brochure uitgebracht over het beheer van moerassen en wateren ten behoeve van de (bedreigde) libellensoort de Groene glazenmaker.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- **Inbreng in en afstemming met rijksnatuurbeleid gericht op integrale beleidsuitvoering en financiering.**
- **Overleg over natuur- en landschapsdoelen, begrenzingen, aankoop, beheerspakketten, natuurdoelen en tracés voor ecologische verbindingszones, met als resultaat:**
- **vaststellen actualisatie Gebiedsplan Drenthe;**
- **begrenzen robuuste verbinding in Hunzedal en bij Zuidwolde als kader aan aankoop en beheer;**
- **visie ontwikkelen op ecologische verbindingen tussen grote natuurgebieden en nationale parken op het Drents Plateau als basis voor uitvoeringsplannen;**
- **ondersteunen en begeleiden van natuurbeschermingsinstanties en particulieren bij hun inspanningen voor realisering van de ecologische hoofdstructuur(EHS)-doelstellingen;**
- **uitvoeren van soortenbeschermingsplannen en overige projecten ter realisering van het soortenbeleid;**
- **actualiseren natuurdoeltypenkaart als basis voor het gebiedsplan Drenthe en overig natuurbeleid;**
- **stimuleren en ondersteunen van de inrichting van ecologische verbindingszones en het opheffen van knelpunten ter realisering van de doelstellingen voor EHS- en soortenbeleid;**
- **stimuleren en ondersteunen van agrarisch natuurbeheer;**
- **stimuleren en ondersteunen van initiatieven voor ecologische inrichting en landschapsherstel.**

**Realisatie beleidsvoornemens**
De actualisatie van het Gebiedsplan Drenthe is in september vastgesteld als basis voor de subsidieregelingen natuurbeheer en agrarisch natuurbeheer.
Het stimuleren van agrarisch natuurbeheer heeft o.m. in het gebied van het Amerdiep tot nieuwe activiteiten geleid.

Resultaten natuurontwikkeling
In 2002 werd een landbouwbedrijf aan de Zuidoevers van het Zuidlaardermeer in De Groeve aangekocht. Vier jaar later, in 2006, is de inrichting voltooid. De foto's laten het contrast tussen een agrarisch perceel en een nieuw natuurgebied in ontwikkeling duidelijk zien.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 1.389.062 | 1.981.527 | 2.016.257 | 2.054.447 | -38.190 |
| Apparaatskosten | 1.256.341 | 935.327 | 1.167.700 | 1.498.404 | -330.704 |
| Totaal lasten | 2.645.403 | 2.916.854 | 3.183.957 | 3.552.851 | -368.894 |
| Totaal baten | 576.555 | 662.120 | 668.831 | 714.588 | -45.757 |
| Saldo | 2.068.848 | 2.254.734 | 2.515.126 | 2.838.263 | -323.137 |

### Financiële analyse

Het verschil tussen gewijzigd begrote en gerealiseerde apparaatskosten wordt veroorzaakt door meenemen van de salariskosten van Drents Landschap in de realisatie. Voor het overige geen bijzonderheden.

## 36204 Nationale parken
**Contactpersoon: de heer P. Pasman (5731)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| Nationale parken in Nederland zijn grote aaneengesloten gebieden van ten minste 1.000 ha, bestaande uit natuurterreinen, wateren en/of bossen, met een bijzonder planten- en dierenleven en een hoge belevingswaarde. Daarnaast kunnen Nationale parken ook cultuurgronden bevatten, al dan niet als onderdeel van de EHS. Tevens zijn er goede mogelijkheden voor recreatief medegebruik. In Nationale parken worden natuurbeheer en natuurontwikkeling geïntensiveerd, worden natuur- en milieueducatie sterk gestimuleerd en worden natuurgerichte recreatie en onderzoek bevorderd (definitie Nationale parken). | - Nationaal Park Dwingelderveld.<br>- Nationaal Park Drents-Friese Wold.<br>- Nationaal beek- en esdorpen-landschap Drentsche Aa. | - Realiseren bestedingenplan.<br>- Realiseren bestedingenplan.<br>- Realiseren bestedingenplan.<br>Bestedingenplannen worden vastgesteld door de desbetreffende overlegorganen. | Niet van toepassing. | | Afronding Bestedingenplannen 2005/2006 en grotendeels uitvoeren bestedingenplannen 2006/2007. |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

Geen bijzonderheden.

## Uitvoering collegeprogramma:

### Invulling bezuinigingen

In het kader van de invulling van de bezuinigingen op wettelijke en autonome taken is met ingang van 2006 structurele bezuinigingen meegenomen van € 10.100,-- op de implementatie van de Flora- en Faunawet, van € 1.000,-- op het onderhoud van provinciale eigendommen en van € 3.900,-- in de zakelijke lasten van provinciale groene eigendommen.

## Realisatie collegeprogramma:

### Invulling bezuinigingen

Bovengenoemde bezuinigingen zijn gerealiseerd.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 572.608 | 629.167 | 1.003.968 | 632.416 | 371.552 |
| Apparaatskosten | 570.574 | 600.068 | 418.556 | 466.000 | -47.444 |
| Totaal lasten | 1.143.182 | 1.229.235 | 1.422.524 | 1.098.416 | 324.108 |
| Totaal baten | 558.553 | 629.167 | 1.003.968 | 652.131 | 351.837 |
| Saldo | 584.629 | 600.068 | 418.556 | 446.285 | -27.729 |

### Financiële analyse

*Baten:*
De rijksmiddelen zijn bij de Stichting nationaal groenfonds ondergebracht en worden periodiek gedeclareerd op basis van gerealiseerde uitgaven. Voor de uitvoering van de onderliggende Bestedingenplannen geldt een termijn van twee jaren zodat het verschil in 2007 tot nihil wordt teruggebracht.

## 36206 Bos en landschap

**Contactpersoon: de heer M. Lumkes (5607)**

### Beschrijving doelstellingen en indicatoren

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Behoud, herstel en ontwikkeling van landschappelijke kwaliteiten. | 1.1. Stimuleren en ondersteunen gemeentelijke uitvoeringsprogramma's. | Gereedkomen Landschap sontwikkelingsplan (LOP) Veenkoloniën en 2 gemeentelijke Uitvoeringsprogramma's landschap. | | 1. LOP Veenkoloniën 2 Uitvoeringsprogramma's landschap. | 1 Landschapsontwikkelings-plan<br><br>2 gemeentelijke uitvoeringsppro-gramma's zijn in uitvoering |
| | 1.2. Uitwerken ontwikkelingsgerichte landschapsstrategie in voorbeeldprojecten bijvoorbeeld in kader Projectplan Cultuurhistorie en Belvedère. | Gereedkomen 2 voorbeeldprojecten. | | 2 voorbeeldprojecten. | 2 voorbeeldprojecten |
| 2. Bosuitbreiding. | 2.1. Uitvoeren bosclusteringsbeleid. | 150 ha nieuw bos (inclusief bos op landgoederen). | | 150 ha bos. | 287 ha bos |
| 3. Nieuwe landgoederen. | 3.1. Realiseren nieuwe landgoederen op daarvoor geëigende plaatsen. | 3 nieuwe landgoederen. | | 3 nieuwe landgoederen | 2 nieuwe landgoederen |

**Ontwikkelingen verslagjaar**
Van de gemeentelijke landschapsprogramma's is bij de gemeenten een toenemende belangstelling. Voor de bosuitbreiding is een afnemende belangstelling omdat het bedrijfseconomische niet uit kan. Ook de belangstelling voor nieuwe landgoederen lijkt over zijn hoogtepunt heen te zijn.

*Balloeërveld*

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**De ontwikkeling van gemeentelijke Uitvoeringsprogramma's landschap in ten minste 2 Drentse gemeenten moeten de gemeenten stimuleren activiteiten ten behoeve van de ontwikkeling en instandhouding van het landschap te ontwikkelen.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

Twee gemeentelijke uitvoeringsprogramma's landschap zijn in uitvoering. Twee nieuwe programma's zijn ingediend, maar doordat de subsidie nog niet is toegezegd, nog niet gestart. Doordat er nog subsidieverleningen uit 2005 uitgevoerd konden worden is er 287 ha bos aangelegd en zijn er twee nieuwe landgoederen aangelegd. Het betreft een landgoed nabij Huis ter Heide en een landgoed tegen de boswachterij Odoorn aan.
De statenexcursie en het stateninitiatief hebben geleid tot meer aandacht voor landschap.
De voorbereidingen van het Symposium "samenwerken aan natuur en landschap" met twee expertteam, die een inhoudelijke bijdrage zullen leveren, draait op volle toeren. Het symposium zal de aandacht vestigen op de thema's die gerealiseerd worden en de thema's waarvoor een extra aandacht nodig zijn.
Het meetnet landschap is door een nieuwe GIS-applicatie een grote stap dichterbij gekomen.
Het landschapsontwikkelingsplan Oldambt, Westerwolde en Veenkoloniën is tot stand gekomen en het uitvoeringsprogramma is nu aan de orde.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 4.000 | 237.058 | 305.475 | 236.100 | 69.375 |
| Apparaatskosten | 329.888 | 263.482 | 191.564 | 207.706 | -16.142 |
| Totaal lasten | 333.888 | 500.540 | 497.039 | 443.806 | 53.233 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 4.869 | -4.869 |
| Saldo | 333.888 | 500.540 | 497.039 | 438.937 | 58.102 |

### Financiële analyse

Naar aanleiding van de nota Reserves en Voorzieningen is besloten de reserve uitvoering SOL-Drenthe per 31-12-2006 op te heffen. Het batig saldo betreft deels nog niet gedeclareerde loonkosten van de uitvoerder van de regeling (Landschapsbeheer Drenthe).

## Specificatie deelresultaat reserves binnen het programmaonderdeel

| nr | Naam reserve | Lasten/Baten | Begroting 2006 (na wijziging) | Realisatie 2006 | Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| 060143 | Uitvoering SOL Drenthe | Totaal lasten | 301.755 | 235.340 | 66.415 |
| | | Totaal baten | 0 | 4.869 | -4.869 |
| | | Saldo | 301.755 | 230.471 | 71.284 |

| Toelichting | |
|---|---|
| Saldo programmaonderdeel | 58.102 |
| Saldo reserves bij programmaonderdeel | 71.284 |
| Resultaat programmaonderdeel na bestemming reserves | -13.182 |

## 36207 Groene Wetgeving

**Contactpersoon: de heer R. Kavsek (5645)**

### Beschrijving doelstellingen en indicatoren

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Uitvoering FFW. | 1.1. | Aantal door de provincie afgehandelde ontheffing aanvragen. | | 50 | 4 |
| | 1.2. | Aantal door de faunabeheereenheid (FBE) verleende machtigingen. | | 500 | 150 |
| | 1.3. | Aantal door de provincie en de FBE afgehandelde vragen/verzoeken tot informatie over de uitvoering van de FFW. | | 500 | 300 |
| 2. Uitvoering NSW 1998. | 2.1. Vergunningverlening artikel 16 en 19d NBW. | Aantal afgehandelde vergunningaanvragen. | - | 70 tot 100. | 7 aanvragen 96 voor- toetsen |
| | 2.2. (Laten) opstellen van beheersplannen. | Aantal vastgestelde beheersplannen in Drenthe. | - | 4 | 0 |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| 3. Uitvoering Boswet- en NSW. | 3.1. Boswet. | Instandhouding areaal. | 34.000 ha. | | |
| | 3.2. NSW | Instandhouding waarden. | 120 landgoe-deren. | | |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

*Flora- en Faunawet*
De generieke 'FBE-ontheffingen' hebben geleid tot een efficiëntere uitvoering van de Flora- en faunawet, doordat aanvragen voor een machtiging rechtstreeks bij de FBE zijn aangevraagd. Dit heeft geleid tot een afname van de werkdruk.
Tegen drie ontheffingen liep een beroepsprocedure bij de Rechtbank Assen. De drie beroepen zijn door de provincie gewonnen, waardoor alle ontheffingen onherroepelijk zijn.
De Faunabeheereenheid heeft in oktober 2006 een minisymposium georganiseerd over beheer- en schadebestrijding in Drenthe.
In 2006 is opnieuw met een aantal gemeenten overleg gevoerd over de opstelling van steenmarterbeheerplannen, vanwege een toename van het aantal overlastmeldingen. Er is een aanvang gemaakt met de productie van een voorlichtingsfolder over steenmarters.
De algemene provinciale folder over de schadebestrijding van dieren in Drenthe is herzien en opnieuw uitgebracht.
Er hebben 3 overleggen plaatsgevonden met de medewerkers van de AID, Politie en de productgroep Handhaving met betrekking tot de handhaving van de 'FBE-ontheffingen'.

*Natuurbeschermingswet*
In 2006 was provincie voor het eerst bevoegd gezag voor vergunningverlening in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998. Het blijkt dat de beoordeling van projecten die de kwaliteit van de 14 Drentse Natura 2000 gebieden negatief kunnen beïnvloeden, veelal niet via een formele vergunningprocedure maar via een voortoets plaats vindt. In 2006 zijn er 7 vergunningen aangevraagd. Er zijn in totaal 96 initiatieven beoordeeld op vergunningplicht (de voortoets dus). De reden dat de meeste projecten via een voortoets beoordeeld worden, heeft te maken met de systematiek van de Nb-wet. Ook aan veehouderijen zijn ook nog geen vergunningen verleend. Dit komt doordat het ammoniak toetsingskader voor de Nb-wet dat landelijk ontwikkeld wordt, vertraging heeft opgelopen.
Eind 2006 is begonnen met de informele voorbereiding van de beheersplannen. Er zijn nog geen beheersplannen vastgesteld. Dit komt doordat de formele aanwijzing door LNV van de Natura 2000 gebieden vertraagd is. Om een plan vast te kunnen stellen moeten eerst de gebieden formeel aangewezen zijn.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Uitvoering van de Flora- en Faunawet is een wettelijke taak. Dit geldt ook voor de vergunningverlening en handhaving in het kader van de Natuurbeschermingswet en voor het (laten) opstellen van beheersplannen.**

**Realisatie beleidsvoornemens**
In 2006 is over 96 voorgenomen activiteiten/initiatieven overleg gevoerd (voortoets). Een deel van deze 96 activiteiten bestaat uit complexe projecten, waarbij een actieve inzet van het team Nbw is vereist. Voorbeelden van dergelijke projecten zijn de (voorgenomen) baanverlenging van Groningen Airport Eelde, de tweede verbrandingsoven van Essent Milieu Wijster, en de ontwikkelingen rondom het TT-circuit.
Het vooroverleg heeft geresulteerd in 21 conceptvergunningaanvragen. Op basis hiervan is in 14 gevallen geconstateerd dat er geen vergunning nodig was, en is in 7 gevallen een formele vergunningaanvraag ingediend Er zijn 4 vergunningen verleend, 3 vergunningen zijn nog in procedure.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie<br>2005 | 2<br>Primitieve<br>begroting 2006 | 3<br>Begroting<br>na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 29.700 | 547.640 | 313.248 | 234.392 |
| Apparaatskosten | 0 | 270.154 | 417.112 | 573.428 | -156.316 |
| Totaal lasten | 0 | 299.854 | 964.752 | 886.676 | 78.076 |
| Totaal baten | 0 | 17.200 | 0 | 494 | -494 |
| Saldo | 0 | 282.654 | 964.752 | 886.182 | 78.570 |

### Financiële analyse

Middels een overheveling uit 2005 waren extra middelen beschikbaar voor nadere implementatie van de gedecentraliseerde nieuwe Natuurbeschermingswet en ter dekking van eventuele risico's. Een deel van deze middelen behoefde niet te worden aangewend en wordt aan de algemene middelen toegevoegd.

## Financieel totaaloverzicht per programma

| | 1<br>Realisatie<br>2005 | 2<br>Primitieve<br>begroting 2006 | 3<br>Begroting 2006<br>na wijziging | 4<br>Realisatie<br>2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 6.565.958 | 4.946.483 | 6.068.272 | 5.981.749 | 86.523 |
| Baten | 1.220.678 | 1.308.487 | 1.672.799 | 1.372.082 | 300.717 |
| Saldo | 5.345.280 | 3.637.996 | 4.395.473 | 4.609.667 | -214.194 |

## Programma 6.2 Plattelandsbeleid
**portefeuillehouder: mevrouw A. Edelenbosch**

**Missie**

**Het Drents plattelandsbeleid heeft als missie het versterken van de vitaliteit en het verbeteren van de leefbaarheid op het platteland onder de randvoorwaarde van een zo optimaal mogelijke balans tussen ecologie en economie.**

**De Drentse groene ruimte als kernkapitaal behouden en verbeteren, zodat**

- **de provincie een kwalitatief hoogwaardige en leefbare omgeving biedt voor wonen, werken en recreëren.**
- **de provincie bijdraagt aan de wereldwijde doelstelling voor behoud van biodiversiteit**

**met in dit programma de nadruk op:**

- **samen werk maken van de groene ruimte en een duurzaam vitaal platteland om de leefbaarheid op het platteland te verbeteren en de vitaliteit te versterken.**

## 35006 Gebiedsgerichte uitvoering
**Contactpersoon: de heer E.P.H. Bregman (5863)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Verdrogingsbestrijding. | | Aantal hectares. | Stand van zaken verdroogde gebieden arealen bekend (2005). | 5 | 5 |
| 2. Terugdringen verstoring. | | Aantal hectares aaneengesloten gebied, aantal opgeheven barrières. | Zie gebiedsprogramma's. | 2 | 2 |
| 3. Biodiversiteit. | | Verbeterd bodemleven; C/N-gehalte verbeterd; soortendiversiteit neemt toe. | Stand van zaken bepalen (2005-2006); indicatief onderzoek. | Indicatief onderzoek uitgevoerd; uitvoeren projecten. | 200 |
| 4. Proceskosten/nulmeting/landsdekkend beeld. | | aantal nulmetingen Bodemkwaliteit in beeld (functiegerelateerd). | Toestand 2005. | 1 | 0 |
| 5. Overig milieu. | | Aantal hectares, kilometers, aantallen projecten conform afspraken met Rijk. | | 10 | 15 |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

In 2006 is de overgang naar een nieuwe wijze van doelrealisatie in het landelijk gebied zowel inhoudelijk, organisatorisch als financieel voorbereid. Tegelijkertijd is er een einde gekomen aan de uitvoering van een aantal regelingen zoals de Stimuleringsregeling Gebiedsgericht Beleid (SGB). Ook zijn de laatste projecten in uitvoering gekomen met inzet van de gelden die resteerden uit de vroegere provinciale bijdrage van de Stimuleringsregeling Gebiedsgericht Beleid. Door inzet van deze middelen zijn projecten gerealiseerd of gestart die van betekenis zijn voor het toekomstig bodembeleid. Zoals het actualiseren van bodemkaarten en het verkrijgen van meer inzicht in onder andere het organische stofgehalte van de

bodem. Een en ander hangt nauw samen met de uitvoering van het Europese en landelijke bodembeleid waar in 2007 in nauwe samenwerking met Drentse organisaties vorm aan wordt gegeven.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Provinciale inzet**

**Verdrogingbestrijding, terugdringing verstoring, biodiversiteit en overig milieu. Coördineren en stimuleren integrale gebiedsgerichte uitvoering (gebiedsregisseur), programmamanagement (processturing, programmering, cofinanciering, voortgangsbewaking en verantwoording richting Rijk en monitoring).**

**Proceskosten/nulmeting/landsdekkend beeld: Provincie voortouw bij bepalen huidige milieukwaliteit onder andere in ecologische hoofdstructuur met betrekking tot stikstof, fosfaat, ammoniak, bestrijdingsmiddelen, grondwaterstand en verstoring (barrières voor diersoorten).**

**Realisatie beleidsvoornemens**

Door tal van projecten is bijgedragen aan het realiseren van beleidsdoelen. Twee projecten springen in het oog. Eén van de opvallende projecten is het project Bedreven bedrijven. De belangstelling voor dit project is groot. Er kunnen door een ketenbenadering aanzienlijke reducties van stikstof bereikt worden tot ver onder de norm. Tegelijkertijd zijn er ook andere voordelen, zoals verbetering van de gezondheid van dieren en verbetering van het bodemleven. Samen met tal van organisaties is ook winst geboekt met de reductie van bestrijdingsmiddelen bij de leliebollenteelt. Door gebruik te maken van afrikaantjes (tagetes) wordt de aaltjes-druk tot 0 gereduceerd. En daarmee wordt ook het gebruik van bestrijdingsmiddelen aanzienlijk gereduceerd.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 715.695 | 0 | 547.613 | 224.014 | 323.599 |
| Apparaatskosten | 587.216 | 590.975 | 550.070 | 514.303 | 35.767 |
| Totaal lasten | 1.302.910 | 590.975 | 1.097.683 | 738.317 | 359.366 |
| Totaal baten | 56.823 | 0 | 127.980 | 115.467 | 12.513 |
| Saldo | 1.246.087 | 590.975 | 969.703 | 622.850 | 346.853 |

### Financiële analyse

*Programmakosten*

Met de inzet van de provinciale middelen heeft men de volgende projecten in 2006 in uitvoering gebracht: Erfgoedcentrum Veenhuizen, Demonstratieproject fosfaatbemesting, Faunapassage N381, 30 jaar tijdschrift Noorderbreedte, Aanleg meander Aalderstroom en Agrobiodiversiteitscentrum Veenhuizen, Quickscan en procesbegeleiding aardkundige waarden, Actualisatie bodemkaarten, Fietspad Fochteloërveen, Ontwikkelingsvisie Meppel-Reestdal en Koffietafelboek Waardige planning. De onderschrijding van de begroting wordt met name veroorzaakt doordat een aantal provinciale en SGB artikel 30-projecten, waarvoor overigens in voorgaande jaren geld was gereserveerd, goedkoper is uitgevallen dan oorspronkelijk geraamd.

*Apparaatskosten*
De onderschrijding van de begrote apparaatskosten wordt veroorzaakt doordat de projectleiding in de Reest in de loop van 2006 overgedragen is aan de provincie Overijssel. Daarnaast is personeel ingezet t.b.v. de implementatie van het ILG. Hierdoor is minder uren besteed aan gebiedsgerichte uitvoering.

*Baten*
De realisatie van € 115.000,-- heeft betrekking op een aantal SGB -projecten die in 2006 zijn afgerekend met de Dienst Landelijk Gebied en de ontvangen voorschotten op twee nog lopende projecten die in 2007 met het Rijk afgerekend zullen worden. Het gaat om projecten die voorgefinancierd zijn uit de Reserve stimulering gebiedsgericht beleid.

*Reserve stimulering gebiedsgericht beleid*
In de Nota reserves en voorzieningen is aangegeven dat de Reserve stimulering gebiedsgericht beleid in de jaren 2005 en 2006 volledig wordt afgebouwd. Het saldo per 31-12-2006 bedraagt echter € 311.000,-- voornamelijk zoals aangegeven als gevolg van een meevaller in de kostensfeer van een groot aantal door de provincie gesubsidieerde projecten. Er is een verzoek ingediend om het restant van de reserve in 2007 om te zetten in een krediet om hieruit de uitvoering van een aantal projecten te kunnen financieren waarvoor in 2006 middelen bestuurlijk zijn toegezegd.
De geraamde last voor 2007 is € 311.000,--.

## 35007 Gebiedsgericht beleid

**Contactpersoon: de heer E.P.H. Bregman (5863)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**
Doelstelling is om een betere milieukwaliteit te verkrijgen en het versterken van economie en leefbaarheid binnen de randvoorwaarde van een duurzame ontwikkeling.

**Ontwikkelingen verslagjaar**
Formeel eindigt in 2006 de SGB-regeling (Subsidieregeling gebiedsgericht beleid) met daaraan gekoppelde uitvoeringstrajecten. In 2007 volgt een beleidsevaluatie en eindrapportage.
Het vervolg loopt vanaf 2007 via ILG-spoor ((Investeringsregeling landelijk gebied): programmalijn Land / pMJP (provinciaal Meerjarenprogramma).
(zie ook programmaonderdeel 35006)

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Vooralsnog wordt uitgegaan van ongewijzigd provinciaal beleid zoals vastgelegd in het POP II.**

**Realisatie beleidsvoornemens**
Zie ‘ontwikkelingen verslagjaar’.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 33.800 | 34.700 | 34.700 | 28.536 | 6.164 |
| Apparaatskosten | 189.506 | 220.255 | 141.933 | 182.078 | -40.145 |
| Totaal lasten | 223.306 | 254.955 | 176.633 | 210.614 | -33.981 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 223.306 | 254.955 | 176.633 | 210.614 | -33.981 |

### Financiële analyse

*Apparaatskosten*
Overschrijding van de begroting kan worden verklaard doordat er meer uren zijn besteed aan de monitoring gebiedenbeleid als gevolg van de invoering van de Verordening dwangsom. Daarnaast heeft het afwikkelen van subsidietrajecten meer tijd gekost dan oorspronkelijk geraamd.

## 36005 Plattelandsontwikkeling
**Contactpersoon: de heer B. Buijs (5423)**

### Beschrijving doelstellingen en indicatoren

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Programma land. | 1.1. Behoud en versterking werkgelegenheid. | Percentage werkgelegenheid agribusiness. | 6% | 5,9% | |
| | 1.2. Verbetering inrichting van de natuurlijke en agrarische leefomgeving; uitvoeringsbestekken in 2006. | Totale oppervlakte te verbeteren en in te richten gebied. | | Niet van toepassing. | |
| | 1.3. Economische groei platteland waarbij streekeigen karakter en identiteit uitgangspunt zijn. | Percentage economische groei. | 0,07% | 0,08% | |
| 2. Instrument Landinrichting ten behoeve van plattelandsontwikkeling. | 2.1. integrale landinrichtingsprojecten in voorbereiding. | Oppervlakte in te richten gebied. | | Niet van toepassing. | |
| | 2.2. Integrale landinrichtingsprojecten in uitvoering. | Oppervlakte te realiseren inrichting. | | realisatie 7.000 ha. | Realisatie 7.000 ha |
| | 2.3. Kavelruil projecten. | Oppervlakte te ruilen hectares. | | Provinciale start kavelruil commissie 1000 ha. | 1.000 ha |
| 3. Grondverwerving (zie ook Natuur 6.1.). | 3.1. Grondverwerving ten behoeve van realisering/EHS. | | 9.000 ha. | 500 ha. | 833 ha. BBL kan aantal ha's voor SBB nog niet leveren |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | 3.2. Voorfinanciering grondverwerving EHS. | | 2,3 miljoen. | 2,4 miljoen. | 0 |
| | 3.3. Grondverwerving Op Drentse Maat. | | 150 ha. | 150 ha. | 50 ha. |
| | 3.4. Grondverwerving taakstelling landinrichting, gebiedsgericht beleid, water. | | 300 ha. | 300 ha. | BBL kan cijfers nog niet leveren |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

Het programma Land heeft in 2006 op een breed front gezorgd voor impulsen aan de uitvoering van het plattelandsbeleid in Drenthe. In diverse gebieden zijn belangrijke stappen gezet in het opzetten van kavelruilen, de uitvoering van plannen op het gebied van landschap, cultuurhistorie en recreatie en toerisme en leefbaarheidprojecten in de Drentse dorpen.
De grondverwerving voor de EHS in Drenthe heeft een onverwachte impuls gekregen door het beschikbaar komen van circa 20 mln. aan Rijksmiddelen.
De landinrichting Mars en Westerstroom is in 2006 volledig afgerond.

De grondportefeuilles van de Drentse en Hunzemaat worden leeggemaakt, zodat in 2007 een doorstart gemaakt kan worden met dit instrumentarium voor andere kavelruilen

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Uitvoering geven aan het Programma(plan) land, initiëren aansprekende projecten, extra impuls geven aan speerpunten die passen in prioritaire thema's Landschap en cultuurhistorie, Natuur, Water en Plattelandsontwikkeling en/of waar de uitvoering plaats heeft in prioritaire gebieden: Noordwest-Drenthe, Zuidwest-Drenthe, Veenkoloniën, Hunze, Drentse Aa. Landinrichting is een belangrijk instrument om beleidsdoelen in het landelijk gebied te realiseren, versnelde uitvoering landinrichting, evaluatie en doorstart grondverwerving Op Drentse Maat.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

Realisatie grondverwerving: Het jaar 2006 is gestart met een relatief beperkt budget voor de verschillende categorieën grondverwerving. Na een landelijke herverdeling van middelen kwam er voor Drenthe een veel groter budget beschikbaar; ook heeft het college van GS 2 miljoen euro vrij gemaakt uit de reserve Vitaal Platteland om grondaankopen voor te financieren. er is in totaal voor ongeveer 20 miljoen aan grond gekocht dan wel doorgeleverd aan de eindbeheerders.
Naast de uitvoering van het reguliere beleid hebben de speerpunten in het programma Land de nodige inzet gevraagd. Na uitvoerig overleg met LTO Noord kon er bijvoorbeeld eind 2006 een start worden gemaakt met het Drentse Landbouwondernemersprogramma. Ook in het project "Versnelde Inrichting Eelder en Peizermaden" zijn weer een belangrijke (procedurele) stappen gemaakt, die nodig zijn om in de loop van 2007 met de concrete uitvoering te kunnen beginnen. Bijzonder daarbij is dat de verschillende procedures van de gemeenten, waterschap en de landinrichting zijn gecombineerd, hetgeen er in heeft geresulteerd dat het bestemmingsplan, het ontwerp landinrichtingsplan, het waterbeheersingsplan gelijktijdig ter inzage zijn gelegd. De binnengekomen bedenkingen tegen de plannen zullen door de betrokken overheden in 2007 gezamenlijk worden afgehandeld.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 5.135.129 | 6.664.248 | 6.892.812 | 8.117.620 | -1.224.808 |
| Apparaatskosten | 409.263 | 1.073.207 | 1.423.983 | 1.199.111 | 224.872 |
| Totaal lasten | 5.544.392 | 7.737.455 | 8.316.795 | 9.316.731 | -999.936 |
| Totaal baten | 190.639 | 0 | 500.411 | 753.619 | -253.208 |
| Saldo | 5.353.753 | 7.737.455 | 7.816.384 | 8.563.112 | -746.728 |

### Financiële analyse

Conform de verwachtingen zijn in het afgelopen jaar een aantal projecten geconcretiseerd waarmee het budget in exploitatie (Reserve Stimulering Vitaal Platteland Drenthe) geheel is besteed en tevens ca € 1.00.000 aan de reserve is onttrokken. Het saldo van de Reserve neemt hiermee af tot € 223.000.

## Specificatie deelresultaat reserves binnen het programmaonderdeel

| nr | Naam reserve | Lasten/Baten | Begroting 2006 (na wijziging) | Realisatie 2006 | Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| 060142 | Uitvoering 2e fase relatienota en natuurontwikkelingsbeleid | Totaal lasten | 543.000 | 512.680 | 30.320 |
| | | Totaal baten | 0 | 0 | 0 |
| | | Saldo | 543.000 | 512.680 | 30.320 |
| 060207 | Vitaal Platteland | Totaal lasten | 5.279.983 | 6.535.111 | -1.255.128 |
| | | Totaal baten | 500.411 | 753.619 | -253.208 |
| | | Saldo | 4.779.572 | 5.781.492 | -1.001.920 |

| Toelichting | |
|---|---|
| Saldo programmaonderdeel | -746.728 |
| Saldo reserves bij programmaonderdeel | -971.600 |
| Resultaat programmaonderdeel na bestemming reserves | 224.872 |

## 37108 Versterking economische vitaliteit platteland

**Contactpersoon: mw J. Dijksterhuis (5431)/mw C. Posthumus (5650)**

### Beschrijving doelstellingen en indicatoren

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Versterking economische vitaliteit platteland. | | Bruto regionaal product (BRP) landbouw. | Gemiddelde jaarlijkse groei 1998-2002: -3% (Nederland: -0,9%). (De nulmeting is geactualiseerd op basis van de laatste cijfers CBS) | Groeipercentage BRP landbouw is tijdens collegeperiode minimaal gelijk aan nationaal groeipercentage. | -2,9% (groei 2003-2004) ( Nederland :-5,6%) |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | 1.1. Versterking MKB. | Geen geschikte effectindicatoren beschikbaar. | | | |
| | 1.2. Uitbouw plattelandstoerisme. | Geen geschikte effectindicatoren beschikbaar. | | | |
| | 1.3. Versterking landbouw. | Geen geschikte effectindicatoren beschikbaar. | | | |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

Via onze acties streven we naar een optimalisatie van de productie-omgeving waarbinnen de Drentse landbouwers moeten opereren. Dat moet resulteren in een situatie waarin het BRP in deze sector in Drenthe minimaal een zelfde groei zal kennen als landelijk het geval is. Dat is een verbetering ten opzichte van het verleden (1998-2002) waarin Drenthe duidelijk achterbleef (jaarlijks -3,0%) ten opzichte van het landelijk beeld (jaarlijks -0,9%). Voor 2003-2004 (recentere cijfers zijn nog niet voorhanden) voldoet Drenthe inderdaad aan dit doel. Weliswaar kromp het Drentse BRP in de sector verder (met 2,9%), maar landelijk was de daling nog veel forser (-5,6%).

Er waren in het kader van het LEADER+-programma voor 2006 nog voldoende middelen beschikbaar om een bijdrage te leveren aan de realisatie van de doelstelling. In 2007 zullen nog enkele projecten gecommitteerd kunnen worden. Daarmee is dan het budget uitgeput.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- **Mede uitvoering geven aan de Agenda voor de Veenkoloniën. Tevens zal een bijdrage geleverd worden aan de coördinatie en bemensing van het projectbureau Veenkoloniën.**
- **Verwerving en begeleiding van projecten in het kader van de LEADER+programma's voor Oost-Drenthe en het Drents-Friese LEADER-gebied. Het gaat om projecten op het gebied van precisie landbouw, toeristische voorzieningen, cultuurhistorie, versterking ondernemerschap etc.**

*Restauratie Hamveldbrug betaald met gelden uit de reserve stimulering vitaal platteland Drenthe*

**Realisatie beleidsvoornemens**

De zeven prioriteiten uit de Agenda voor de Veenkoloniën zijn verder in uitvoering. Ten behoeve van het projectbureau Veenkoloniën heeft de provincie € 89.000,-- beschikbaar gesteld.

De Leader+ programma's liggen goed op koers. In Oost-Drenthe is 95% van het budget gecommitteerd en in het Drents-Friese gebied 90% (uitgaande van een overcommittering van 10% per programma). De uitvoeringsperiode van het programma loopt nog tot 1 juli 2008. In de beide Leadergebieden zijn in de periode 2001 t/m 2006 62 projecten gecommitteerd. De totale kosten bedragen € 32,5 miljoen. De Leader bijdrage hierin is € 8,7 miljoen. De provincie heeft hierin € 3,1 miljoen bijgedragen. De laatste jaren zijn de provinciale middelen met name afkomstig uit de reserve Vitaal Platteland.

## Uitvoering collegeprogramma:

### Hoofdlijn vitaal platteland

*Programma Land*
Het college kiest voor een integrale aanpak om de ambities in het landelijk gebied uit te verwezenlijken. Het waarborgen van de kwaliteit, de vitaliteit en de aantrekkelijkheid van het landelijk gebied vormen daarbij de belangrijkste uitgangspunten. De ambities worden verwezenlijkt door middel van duurzame maatregelen die tevens gericht zijn op het behoud van bestaande en het creëren van nieuwe werkgelegenheid.

*De bijna 80 jaar oude Hamveldbrug over het Linthorst Homankanaal bij Wijster is opgeknapt*

In 2005 hebben PS vastgesteld de Subsidieregeling reserve stimulering vitaal platteland. Eveneens hebben de PS vastgesteld het Programmaplan Land. Dit programmaplan vormt de basis voor de beoordeling van projecten die worden aangedragen voor (mede)financiering uit de reserve. In het programmaplan is aantal thema's en gebieden als prioritair aangemerkt. Bij de thema's gaat het om landbouw, water, milieu, landschap en cultuurhistorie en plattelandsontwikkeling*. Bij de gebieden hebben prioriteit: Noordwest-Drenthe, Drentse Aa, Zuidwest-Drenthe, Veenkoloniën en Hunze. In 2005 is een aantal specifieke projecten ontwikkeld waaraan in 2006 op een voortvarende wijze een vervolg zal worden gegeven.
De jaarlijkse storting in de reserve blijft zoals in de Voorjaarsnota 2004 is aangegeven. Daarbij geldt de kanttekening, dat voor de verplaatsing van agrarische bedrijven minder middelen nodig zijn dan eerder was voorzien. Daar staat tegenover, dat wij extra middelen inzetten voor het invullen van de afspraken, die met de minister van LNV zijn gemaakt over de gezamenlijke inspanningen voor de realisatie van landbouwdoelen in landinrichtingsprojecten.

* Onder plattelandsontwikkeling rangschikken we woonkwaliteit en leefomgeving, recreatie en toerisme en versterking van de economische veerkracht.

Met ingang van 2007 zal op het gebied van taken en verantwoordelijkheden in de uitvoering van het beleid in het landelijk gebied veel veranderen. De provincies worden naast de uitvoering van hun eigen beleid ook verantwoordelijk voor de realisatie van verschillende rijksdoelen in het landelijk gebied. Het gaat hierbij om rijksdoelen op het gebied van natuur (ecologische hoofdstructuur), landschap
(alleen voor nationale landschappen; voor de provincie Drenthe is dat het gebied van de Drentse Aa), milieu (waaronder bodemsanering in het landelijk gebied), water (waaronder verdroging), landbouw (structuurversterking) en het landelijke routenetwerk (voor de provincie Drenthe (het herstel van) de vaarverbinding
Erica – Ter Apel).

De middelen die het Rijk hiervoor in de periode 2007-2013 beschikbaar stelt worden onderdeel van de provinciale begroting en zullen op basis van de provinciale beschikkingen in projecten worden ingezet. Al met al betekent dit een voor de provincies uitdagende ontwikkeling met nieuwe kansen die in 2006 op een zorgvuldige wijze zullen moeten worden ingevuld.
Zowel bij invulling van deze nieuwe uitdaging als bij de uitvoering van de afspraken met het Rijk zal er in noordelijk verband worden samengewerkt.

## Realisatie collegeprogramma:

### Hoofdlijn vitaal platteland

*Programma Land*
Het projectplan "Aanleg en herstel van de vaarverbinding Erica - Ter Apel is integraler opgepakt en geactualiseerd. De zoektocht naar financiële middelen voor de uitvoering is verder voortgezet. De gemeente Emmen onderzoekt rond de vaarverbinding de mogelijkheden tot gebiedsontwikkeling en financiering. Begin 2007 is het herziene projectplan, de tussenrapportage van de gebiedsontwikkeling en de begroting door ons aan u voorgelegd en hebt u daarmee ingestemd.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 296.137 | 389.000 | 1.007.000 | 327.734 | 679.266 |
| Apparaatskosten | 346.905 | 233.768 | 272.882 | 255.427 | 17.455 |
| Totaal lasten | 643.042 | 622.768 | 1.279.882 | 583.161 | 696.721 |
| Totaal baten | 126.548 | 300.000 | 800.000 | 130.198 | 669.802 |
| Saldo | 516.494 | 322.768 | 479.882 | 452.963 | 26.919 |

### Financiële analyse

*Programkosten en Baten*
De lagere programmakosten en lagere baten worden veroorzaakt door het project inplaatsing melkveehouderij. Voor dit project ontvangt de provincie geld van het Rijk. Dit geld betalen wij door aan derden. Het gaat hierbij om een meerjarenproject dat loopt tot en met 2008. De bestedingen lopen achter bij wat in de begroting is geraamd. Dit komt doordat de urgentie voor uitplaatsing in de reconstructiegebieden buiten Noord-Nederland sterk is afgenomen. Tevens is de grondmobiliteit op dit moment verminderd. Daarnaast konden sommige kandidaat-bedrijven hun bedrijfsplannen niet realiseren om vergunningstechnische redenen. De nog niet-bestede inkomsten zijn als overlopende bedragen op de balans gezet, omdat het middelen van derden betreffen met een bestedingsverplichting.

## Financieel totaaloverzicht per programma

| | 1<br>Realisatie<br>2005 | 2<br>Primitieve<br>begroting 2006 | 3<br>Begroting 2006<br>na wijziging | 4<br>Realisatie<br>2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 8.067.208 | 9.206.153 | 10.870.993 | 10.848.823 | 22.170 |
| Baten | 374.010 | 300.000 | 1.428.391 | 999.284 | 429.107 |
| Saldo | 7.693.198 | 8.906.153 | 9.442.602 | 9.849.539 | -406.937 |

*Drentse Aa bij Schipborg*

## Programma 7.0 Economie
**portefeuillehouder: de heer H. Weggemans**

**Missie**

**Het Drents economisch beleid heeft als missie het bevorderen van een duurzame economische ontwikkeling en het scheppen van werk voor alle inwoners van Drenthe.**
**Hierbij richten wij ons op activiteiten die gericht zijn op de vraagzijde (het bedrijfsleven) en op de aanbodzijde (de beroepsbevolking). Concreet betekent dit:**
**-het behoud van bestaande werkgelegenheid en het scheppen van nieuwe banen;**
**-een hogere participatie op de arbeidsmarkt, met extra aandacht voor hen die in een achterstandssituatie verkeren.**

## 37005 Beleidskaders en programmabeheer
**Contactpersoon: de heer J.H. Geveke (5540)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Ontwikkeling, monitoring en (eventuele) bijstelling van beleidskaders en programma's. | 1.1. SNN-beleid. | Niet van toepassing. | | | |
| | 1.2. Voorbereiden bestuurlijke overleggen. | Niet van toepassing. | | | |
| | 1.3. Drentse kaders voor projectontwikkeling. | Niet van toepassing. | | | |
| | 1.4. Programmabeheer Kompas, enig programmeringdocument, LEADER, INTERREG. | Niet van toepassing. | | | |
| | 1.5. Projectbeoordeling Kompasprojecten. | Niet van toepassing. | | | |
| | 1.6. Afstemming projecten. | Niet van toepassing. | | | |
| | 1.7. Monitoring. | Niet van toepassing. | | | |

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Werk, onderwijs en kennisinfrastructuur (WOK) is een van de vijf programmalijnen van het college. De uitvoering hiervan loopt door in 2006. De activiteiten van de Productgroep Economie vallen grotendeels onder deze programmalijn. Binnen deze programmalijn zijn de ambities geconcretiseerd. Deze hebben met name betrekking op werkgelegenheidsgroei en werkloosheidsreductie. De ambities proberen wij te realiseren door te werken langs een zestal prioriteiten, te weten informatie- communicatietechnologie, onderwijs en kennisinfrastructuur, innovatie, toerisme, voorwaardenscheppend beleid en arbeidsmarkt. In 2005 is gerapporteerd over de behaalde resultaten in deze programmalijn.**
**Het overgrote deel van het economisch beleid krijgt vorm in Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN). Voor de periode na 2006 moet in SNN worden ingezet op voortzetting van Kompas in het kader van de Langman-afspraken die lopen tot 2010. De onderhandelingen hierover lopen door tot in 2006. Het regionaal beleid van het Ministerie van Economische Zaken (EZ) zal verder uitgewerkt worden. Ook zal in 2006 de basis gelegd worden voor een programma Europees Fonds Regionale Ontwikkeling met Europees sociaal fondsonderdelen.**
**Er zal gereageerd worden op de ontwikkelingen in het Europese gemeenschappelijke landbouwbeleid en het cohesiebeleid.**
**Er wordt deelgenomen aan verschillende projecten binnen INTERREG en het Hanzepassage-programma.**

**Realisatie beleidsvoornemens**
Het Drents economisch beleidskader vormt het geheel van het noordelijke ruimtelijk-economisch beleid in SNN-verband en het provinciale uitvoeringskader WOK.

*WOK*
De WOK is halverwege de looptijd geëvalueerd. Het monitoringsrapport over de resultaten tot en met 2005 is in april 2006 in de staten aan de orde gesteld. De programmalijn WOK kent met de versteviging van de economische structuur en de reductie van de werkloosheid twee hoofddoelstellingen. Ten aanzien van deze hoofddoelstellingen liggen we redelijk op koers. Zeker voor de ontwikkeling van de werkgelegenheid geldt dat het gestelde doel voor 2007 haalbaar lijkt. Tevens is de voortgang van de WOK aangegeven in de brochure "De Oogst".

*Economisch beleid in SNN-verband*
Het lopende noordelijke beleidskader wordt gevormd door het Kompasprogramma en de Europese Structuurfondsen (EFRO, Interreg, ESF en Leaderprogramma). Het merendeel van de programma's loopt wat betreft de projectindiening in 2006 af.
De invulling van het Drents economische beleid voor de periode vanaf 2006 hangt sterk af van de resultaten van het overleg met Den Haag en Brussel. Inzet voor het overleg is de SNN-ambitie zoals die geformuleerd is in de Strategische Agenda. Het Noorden zet in haar Strategische Agenda 2007-2013 en de Koers Verlegd in op de transitie naar de kenniseconomie. Dit door stimulering van kennis, innovatie, de ontwikkeling van het menselijk potentieel en versterking van het vestigingsklimaat in het stedelijk gebied. In 2006 is weliswaar vooruitgang geboekt in het overleg met het Rijk, maar dit proces is in 2006 nog niet tot afronding gekomen. Momenteel bevinden we ons in een afrondende fase van de verdere inhoudelijke en organisatorische uitwerking van de verschillende noordelijk uitvoeringsprogramma's. De stand van zaken met betrekking tot de verschillende programma's ultimo 2006 is:

1. *Het noordelijke Pieken in de Delta programma (€ 120 mln.)*

Het noordelijk Economisch Transitieprogramma van het ministerie van EZ is gebaseerd op de rijksnota "Pieken in de Delta", de Tweede Kamer motie van Dijk en de noordelijke nota Koers Verlegd. In de motie van de Tweede Kamer wordt gesteld dat de transitie van het Noorden nog niet is afgerond. Centraal staat het thema "Innovatie en transitie naar een kenniseconomie". Voor het Transitieprogramma is circa € 120 miljoen beschikbaar voor de periode 2007-2010.
Ingezet wordt op:
- Versterking van drie kansrijke clusters Energie, Water en Sensortechnologie;
- Transitie in regionale speerpunten: agribusiness, life sciences en toerisme;
- Generieke versterking van het MKB: een aanvullend instrumentarium om innovatie en kennisimplementatie bij het MKB te bevorderen.

In 2006 is de basis gelegd voor het noordelijke Pieken in de Delta programma, maar dit zal in 2007 verdere uitwerking behoeven. Daarbij moet onder andere het instrumentarium verder worden geconcretiseerd.

2. *Operationele Programma EFRO (€ 152-237 mln.)*

De doelstelling voor het OP Noord-Nederland 2007-2013 is een transitie van de Noord-Nederlandse economie naar een kenniseconomie. Het programma beoogt de ontwikkeling en implementatie van innovatie en technologie samen te laten gaan met een versterking van de ruimtelijke kwaliteiten in stad en platteland. Het OP EFRO kent daarmee een bredere opzet dan het economisch transitie programma van EZ.
In de door het Rijk voorgestelde verdeling van de EFRO-middelen krijgt Noord-Nederland € 152 miljoen. Daarnaast ontvangt het Noorden nog € 85 miljoen aan cofinanciering van het

Rijk. Het Operationele Programma (OP) EFRO is eind juni 2006 goedgekeurd door het Dagelijks Bestuur van het SNN. Verdere uitwerking van de administratieve organisatie zal in 2007 zijn beslag moeten krijgen.

*3. Europese Territoriale Samenwerking A, B en C (€ 39 mln).*
In 2006 is de basis gelegd voor de Operationele Programma's voor de uitvoering van de Europese programma's ETS A (samenwerking in het grensgebied Eems Dollard Regio met Duitsland) en B (samenwerking rondom de Noordzee). Deze OP's zullen zoveel mogelijk afgestemd zijn op de beleidskaders van het SNN (strategische agenda, Noordelijke Ontwikkelingsas) en de Drentse prioriteiten (met name Sensor Universe en Zuidoost Drenthe). Hier geldt dat Drenthe slechts één van de (vele) partijen is die het eindresultaat bepalen. Verdere uitwerking van de OP's zal in 2007 zijn beslag moeten krijgen.

Het Europees Sociaal Fonds (ESF) zal als landelijk programma worden uitgevoerd en zal naar het nu lijkt geen noordelijk uitvoeringsprogramma kennen.

De provinciale cofinanciering van de noordelijke uitvoeringsprogramma's is nog niet geregeld.

Tot slot is de provincie Drenthe in 2006 betrokken geweest bij het Regiospecifiek Pakket ruimtelijke-economische maatregelen (RSP) als onderdeel van het totale Zuiderzeelijn-traject. Inzet in het kader van het RSP ruimtelijk-economische maatregelen was daarbij te komen tot een breed programmatisch kader met generieke maargelen gericht op het terrein van innovatie, kennisontwikkeling, onderwijs en arbeidsmarkt. Het verdere proces rond de Zuiderzeelijn bevindt zich momenteel, in afwachting van de vorming van een nieuw Kabinet, in een impasse.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 479.567 | 2.410.070 | 2.653.797 | 3.297.718 | -643.921 |
| Apparaatskosten | 1.389.503 | 993.296 | 1.471.658 | 1.337.297 | 134.361 |
| Totaal lasten | 1.869.070 | 3.403.366 | 4.125.455 | 4.635.015 | -509.560 |
| Totaal baten | 244.835 | 96.560 | 103.388 | 112.944 | -9.556 |
| Saldo | 1.624.235 | 3.306.806 | 4.022.067 | 4.522.071 | -500.004 |

### Financiële analyse

*Programmakosten en Baten*
De hogere programmakosten worden met name veroorzaakt door de overschrijding van het begrote bedrag voor projecten versterking economische structuur. Het negatief saldo van € 672.000,-- bij de programmakosten en het positieve saldo van € 19.000 bij de baten is verrekend met de reserve Versterking economische structuur.
In 2005 was er op dit budget een positief saldo van ruim € 1,7 miljoen, dat toen in de reserve Versterking economische structuur is gestort. In de jaarstukken 2005 is daarbij vermeld dat er voldoende projecten in voorbereiding waren om dat geld de komende jaren te besteden. In 2006 is een aantal grote projecten gehonoreerd.

*Apparaatskosten*
Doordat in het loop van het jaar een aantal vacatures zijn ontstaan, zijn de apparaatskosten € 134.000 lager uitgevallen dan begroot.

## Specificatie deelresultaat reserves binnen het programmaonderdeel

| nr | Naam reserve | Lasten/Baten | Begroting 2006 (na wijziging) | Realisatie 2006 | Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| 060150 | Versterking economische structuur | Totaal lasten | 2.283.140 | 2.955.799 | -672.659 |
| | | Totaal baten | 6.828 | 26.448 | -19.620 |
| | | Saldo | 2.276.312 | 2.929.351 | -653.039 |
| 050003 | Flexibel Beleid | Totaal lasten | 195.827 | 195.827 | 0 |
| | | Totaal baten | 0 | 0 | 0 |
| | | Saldo | 195.827 | 195.827 | 0 |

| Toelichting | |
|---|---|
| Saldo programmaonderdeel | -500.004 |
| Saldo reserves bij programmaonderdeel | -653.039 |
| Resultaat programmaonderdeel na bestemming reserves | 153.035 |

## 37106 Verbetering vestigingsfactoren kernzones

**Contactpersoon: de heer O.F.H.C. Heukers (5681)**

### Beschrijving doelstellingen en indicatoren

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Verbetering specifieke vestigingsfactoren in kernzones om komst van bedrijvigheid en groei van gevestigde bedrijven te bevorderen. | | - Werkgelegenheid. | Gemiddelde jaarlijkse groei 2000-2003: 0,2% (Nederland: 0,8%). (De nulmeting is geactualiseerd op basis van de laatste cijfers CBS) | Groeipercentage werkgelegenheid is tijdens collegeperiode minimaal gelijk aan nationaal groeipercentage. | +0,7% groei 2005-2006 (Nederland: +0,7%) |
| | | - BRP per hoofd van de bevolking. | In 2003 € 19.500,-- per inwoner, dit is 24% onder landelijk gemiddelde. (De nulmeting is geactualiseerd op basis van de laatste cijfers CBS) | Tijdens de collegeperiode een verkleining van de in 2003 waargenomen achterstand ten opzichte van landelijk gemiddelde. | € 19.600,--per inwoner, dit is 25% onder landelijk gemiddelde (2004) |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | 1.1. Optimaal aanbod en gebruik van nieuwe en bestaande bedrijfslocaties (inclusief revitalisering). | - Aanbod en vraag nieuwe bedrijventerreinen. | Evenwichtsituatie hangt af van conjunctuur, dus moet van geval tot geval bekeken worden. | Tijdens collegeperiode geen grote tekorten/ overschotten in deelregio's. | Geen opvallende discrepantie tussen vraag en aanbod |
| | | - Aantal gerevitaliseerde terreinen. | Niet van toepassing. | Tijdens collegeperiode zijn/worden minimaal 4 bedrijventerreinen gerevitaliseerd. | In 2006 is gestart met de revitaliserng van de Wieken (Hoogeveen) |
| | 1.2. Bevorderen van innovatie bij bedrijven. | - Er is geen geschikte effectindicator voorhanden. | | | |
| | 1.3. Optimale adviesverlening door intermediaire organisaties. | - Er is geen geschikte effectindicator voorhanden. | | | |
| | 1.4. Realisatie van clustervorming. | - Er is geen geschikte effectindicator voorhanden. | | | |
| | 1.5. Stimuleren van het gebruik van de ontwikkeling van ICT-toepassingen. | - Er is geen geschikte effectindicator voorhanden. | | | |

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- **Uitvoering geven aan het Kompas-programma, de nota Parkmanagement en de nota informatie- en communicatietechnologie.**
- **Uitvoering geven aan de programmalijn werk, onderwijs en kennisinfrastructuur (WOK).**
- **Ontwikkelen nieuwe beleidslijn Regionale ontwikkelingsmaatschappijen door Ministerie van EZ, samen met drie noordelijke provincies Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij (NOM).**
- **Heroriëntatie op het instrumentarium van het Ministerie van EZ (NOM, Syntens).**
- **Verder realiseren van de spin-off van LOFAR.**
- **Voorwaarden scheppen voor een duurzame ontwikkeling van Groningen Airport Eelde.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

*Kompas en WOK*
Voor het Kompas-programma en de programmalijn WOK is conform de doelstellingen gewerkt aan de verdere ontwikkeling in Drenthe van de sleutelgebieden en ondermeer de speerpunten chemie en agribusiness (zie ook spinn-off LOFAR). Uiteindelijk is in 2006 voor € 25 miljoen aan Kompassubsidies verkregen bij het SNN voor Drentse projecten. Daarnaast is door Drenthe voor bijna € 4 miljoen subsidieaanvragen voor noordelijke projecten met positief gevolg doorgeleid. Het Kompasprogramma liep eind 2006 af. Over de gehele programmaperiode is voor Drentse projecten voor € 175 miljoen aan Kompassubsidie verkregen.

*Parkmanagement*
Geconcludeerd kan worden dat de aanpak van Parkmanagement in Drenthe tot nu succesvol is geweest. Zowel het "verdiepen" van parkmanagement alsook het "verbreden" van parkmanagement ligt goed op koers. Parkmanagement wordt door het bedrijfsleven en de locale

overheden gezien als een serieuze belangenbehartiger en gesprekspartner. De meerwaarde van parkmanagement zit in het verbinden van publieke en private belangen, en dus in het verbinden en/of in samenhang brengen van publieke en private investeringen.

*Heroriëntatie instrumentarium Ministerie van Zaken (EZ)*
De uitwerking van het transitieprogramma was eind 2006 nog niet geheel afgerond. De inhoud van het nieuwe programma is weliswaar gereed, maar de organisatiestructuur nog niet helemaal. Dit moet in het eerste kwartaal van 2007 klaar zijn, zodat het programma Koers Noord van start kan gaan.

*Spin-off LOFAR*
Het HBO-initiatief zou in september 2006 van start gaan met een eerste fase (masteropleiding sensortechnologie). Het is de Hanzehogeschool niet gelukt deze planning te halen. Deze opleiding zal nu in 2007 van start gaan.
Het project Sensor Universe is eind 2006 gestart.

*Groningen Airport Eelde*
Per 18 september is een lijndienst gestart die drie keer in de week Stavanger zal aandoen.
Per 30 oktober is een lijndienst gestart op London City met een tussenstop op Schiphol. Er wordt gevlogen van maandag tot en met vrijdag (heen om 6.50 uur en terug om 21.10 uur). Op zaterdag wordt er alleen gevlogen naar Londen en op zondag in omgekeerde richting.
De Raad van State heeft gemeld dat een uitspraak met betrekking tot de baanverlenging met ongeveer drie maanden is opgeschort.

*ICT*
De gunning van de DrentheRing West heeft in juli 2006 plaatsgevonden. Op 1 april 2006 is de aanbesteding van de DrentheRing West gepubliceerd. Voor de zomer is door ons een voornemen tot gunning aan KPN gepubliceerd. Ook de contractvorming is afgerond. De DrentheRing Veenkoloniën / Zuidoost-Drenthe is gegund aan Essent. De uitrol is inmiddels in volle gang.

Het DODO-project (Digitale Ontwikkeling Drentse Ondernemers) is eind 2006 succesvol afgerond. Inmiddels zijn de initiatiefnemers bezig met het opstarten van een vervolgproject dat begin 2007 van start zou moeten gaan.
De afrekening van de projecten in de ICT-tender verloopt volgens schema.

Er is een offerteverzoek gedaan aan drie bureaus om de effecten en resultaten van het ICT-beleid te meten en te bekijken wat de aanknopingspunten zijn voor de periode na 2006. Dit heeft geresulteerd in een evaluatie door ECORYS. Deze evaluatie was eind december in concept gereed. Het definitieve rapport volgt begin 2007.

*Innovatief ondernemerschap*
In 2006 is de subsidieregeling tender Innovatief Ondernemerschap Drenthe vastgesteld. Projecten gericht op het stimuleren van innovatief ondernemerschap in het MKB kunnen via deze regeling een subsidie verkrijgen. In december is een kick-off-bijeenkomst georganiseerd. Projecten kunnen tot 1 april 2007 worden ingediend.

Met onze acties streven we ernaar om het vestigingsmilieu waarbinnen het Drentse bedrijfsleven opereert zoveel mogelijk te optimaliseren binnen de twee kernzones. Het overgrote deel van het Drentse bedrijfsleven is daar namelijk gevestigd. De algemene economische conjunctuur is wel bepalend bij de beoordeling van de bereikte resultaten. Door onze resultaten te spiegelen aan de nationale ontwikkeling proberen we zoveel als mogelijk hiervoor te zuiveren. Onze economie heeft sinds 2002 te lijden onder een recessie. In 2005 trad een broos

herstel in. In 2006 heeft dat herstel zich versterkt doorgezet. Ook voor de komende jaren worden positieve ontwikkelingen verwacht.

Het herstel blijkt ook uit de werkgelegenheidsontwikkeling. Na enkele jaren van krimp stijgt de Drentse werkgelegenheid in 2006 met 0,7%. De groei over de laatste jaren wijkt daarmee niet af van het landelijke beeld.

De "bedrijventerreinenmarkt" maakt een belangrijk deel uit van het fysieke vestigingsklimaat. Onze inzet is erop gericht een situatie van evenwicht in stand te houden. Dat wil zeggen dat een tekort aan bedrijventerreinen niet gewenst is, maar dat grote overschotten eveneens vermeden moeten worden. Na enkele jaren van geringe uitgifte nam in 2006 de uitgifte weer duidelijk toe. De voorraad is echter zodanig dat deze toename in vraag geaccommodeerd kan worden. Ook voor de afzonderlijke deelregio's zijn geen opvallende discrepanties tussen vraag en aanbod waarneembaar.
Niet alleen de beschikbaarheid van nieuwe bedrijfskavels, maar ook de kwaliteit van bestaande bedrijventerreinen is een aandachtspunt in ons beleid. In 2005 liepen er met Bahco (Emmen), Oevers A/B (Meppel) en Vriezerbrug (Tynaarlo) drie revitaliseringtrajecten. In 2006 is gestart met de revitalisering van de Wieken. We zitten daarmee volledig op koers, want bij aanvang is gesteld dat gedurende deze collegeperiode vier terreinen gerevitaliseerd dienden te worden. Daarnaast zijn diverse parkmanagementinitiatieven opgezet. Deze initiatieven hebben onder andere als doel een rem te zetten op verouderingsprocessen op bedrijventerreinen.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 3.321.506 | 1.382.952 | 2.655.615 | 2.201.545 | 454.070 |
| Apparaatskosten | 1.057.640 | 1.089.072 | 1.046.260 | 932.391 | 113.869 |
| Totaal lasten | 4.379.146 | 2.472.024 | 3.701.875 | 3.133.936 | 567.939 |
| Totaal baten | 39.186 | 28.000 | 1.022.400 | 767.489 | 254.911 |
| Saldo | 4.339.960 | 2.444.024 | 2.679.475 | 2.366.447 | 313.028 |

### Financiële analyse

*Programmakosten en Baten*
De lagere programmakosten worden veroorzaakt door ICT, parkmanagement en het project Innovatieve Acties Drenthe.

Bij de uitvoering van het collegeprogramma is geld beschikbaar gesteld voor projecten uit de verschillende programma's in het actieprogramma "ICT in Drenthe, een economische kijk" en de uitvoering van de verschillende programma's in dit actieprogramma. Het Actieprogramma loopt over meerdere jaren. Voor 2006 resteert op deze posten tezamen nog een bedrag van € 80.943,--. In 2006 is besloten om een bijdrage van € 77.000,-- beschikbaar te stellen aan het project DoDo II (Digitale ontwikkeling Drentse ondernemers). Dit bedrag is nog niet van het budget afgeboekt, omdat de beschikking nog niet uitgegaan is. Met het uitdoen van de beschikking wordt namelijk gewacht op de Kompasbeschikking.

Bij de uitvoering van het collegeprogramma is eveneens een budget beschikbaar gesteld voor parkmanagement. De projecten die ten laste van dit budget komen zijn in uitvoering en nagenoeg afgerond. Er zal nog € 90.886,-- worden besteed in 2007.

Voor het project Innovatieve Acties Drenthe ontvangt de provincie geld van de Europese Unie en van het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (Kompas). Dit geld betalen wij door aan derden. Het gaat hierbij om een meerjarenproject dat loopt tot en met eind 2007. De nog niet-bestede inkomsten zijn als overlopende bedragen op de balans gezet.

*Apparaatskosten*
Doordat in het loop van het jaar een aantal vacatures zijn ontstaan, zijn de apparaatskosten € 114.000,-- lager uitgevallen dan begroot.

## 37107 Verbetering functioneren arbeidsmarkt

**Contactpersoon: mevrouw J.A. Otten (5349)**

### Beschrijving doelstellingen en indicatoren

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Verbeteren van het functioneren van de arbeidsmarkt. | | Totale werkloosheid niet werkende werkzoekenden (NWW). | Gemiddelde jaarlijkse ontwikkeling 1998-2002: -6% (Nederland: -7,1%). | | -8,8% (ontwikkeling 2005-2006) (Nederland: -10,3%) |
| | 1.1. Verbeteren kwaliteit en inzetbaarheid van de beroepsbevolking. | Basisonderwijs en vmbo als % totale beroepsbevolking. | 32% (gemiddelde 1998-2002). | | 26% (2005) |
| | 1.2. Verbetering aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt. | Oprichtingspercentage bedrijfsleven. | Gemiddelde 1998-2002: 9,8% (Nederland: 10,4%). | Oprichtingspercentage tijdens collegeperiode meer richting nationaal gemiddelde. | 13% (2005) (Nederland: 11,8%) |
| | 1.3. Voorkomen en bestrijden van jeugdwerkloosheid. | Aandeel jeugdwerkloosheid ten opzichte van totale werkloosheid (NWW). | Gemiddelde 1998 2002: 10,4% (Nederland: p.m.). | Tijdens collegeperiode gunstiger ontwikkeling van aandeel werklozen in de totale werkloosheid dan landelijk. | 6,2% (2006) (Nederland: 5,1%) |
| | 1.4. Bevorderen werkgelegenheid voor zwakke groepen op de arbeidsmarkt, zodat het aandeel van de fase 3- en fase 4-werkloosheid ten opzichte van de totale werkloosheid daalt. | Aandeel fase 3- en fase 4-werkloosheid ten opzichte van totale werkloosheid (NWW). | Gemiddelde 1998-2002 52,4% (Nederland: p.m.). | Tijdens collegeperiode gunstiger ontwikkeling van aandeel fase 3- en fase 4-werklozen in de totale werkloosheid dan landelijk. | 62% (2006) (Nederland: 59,6%) |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

Voor de conjuncturele ontwikkelingen wordt verwezen naar de tekst bij ontwikkelingen verslagjaar. Door de gunstige economische ontwikkeling zijn de werkloosheidsbestanden bij gemeenten afgeroomd. Hierdoor wordt het aandeel langdurig werklozen in de WWB landelijk en regionaal steeds groter.
In 2006 zijn extra middelen beschikbaar gesteld ten behoeve van de subsidieregeling van de projectdirectie Leren en Werken. De provincie heeft hierdoor extra middelen kunnen genereren voor haar activiteiten op het terrein van onderwijs en arbeidsmarkt. Landelijk wordt er een extra inzet gepleegd op dit terrein. De resultaten van deze inzet werken natuurlijk door de resultaten op de provinciale doelstellingen. Gesignaleerd wordt dat er soms sprake is van beleidsconcurrentie. Er is een beperkt organiserend vermogen in de regio en een groot aantal beleidsdoelstellingen en middelen op de verschillende bestuursniveaus.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- **Projecten gericht op het verbeteren van de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt.**
- **Projecten gericht op het stimuleren van leerwerktrajecten.**
- **Projecten gericht op het realiseren van werkervaringsplaatsen voor zwakke groepen op de arbeidsmarkt.**
- **Projecten gericht op het scholen van werkzoekenden en werkenden groter dan of gelijk aan het startkwalificatieniveau.**
- **Projecten gericht op het versterken van de keten jeugdzorg-onderwijs-arbeidsmarkt-bedrijfsleven.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

*Aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt*

In juli 2006 is op initiatief van de provincie de intentieverklaring Leren en Werken gesloten. In dit convenant is de Drentse samenwerking rond een leven lang leren vastgelegd. Partijen die samenwerken zijn naast de provincie Drenthe, de gemeenten Assen, Emmen, Hoogeveen en Meppel, MKB Noord, de ROC's en het AOC, CWI en UWV. De intentieverklaring was de basis voor een projectvoorstel dat in 2006 is opgesteld. De projectorganisatie is ingericht en in 2007 zullen onder andere drie leerwerkloketten worden gerealiseerd en 500 extra EVC en duale trajecten voor werkenden en werkzoekenden ouder dan 23 jaar. Het project wordt mede gesubsidieerd vanuit de landelijke projectdirectie Leren en Werken.

Projecten worden uitgevoerd in het kader van de Provinciale Agenda voor Onderwijs en Kennisinfrastructuur (OKI) en het Kompasprogramma. In 2006 zijn een zestal OKI-projecten opgestart en is bijna de helft van de beschikbare OKI-middelen voor 2006-2007 besteed. Het betreft projecten op het terrein van ondernemerschap, stage- en leerwerkplaatsen en de ontwikkeling van het BTO-model (bedrijfstakoverleg). Het BTO is gericht op het tot stand brengen van duurzame en praktische samenwerking tussen enerzijds de VMBO/MBO-instellingen en anderzijds het bedrijfsleven in de technische installatiebranche en metaalbewerking. Ook is in 2006 een uitbreiding van het project Zodat het Netwerkt gerealiseerd. Het project betreft het ontwikkelen van ongeveer 20 nieuwe en innovatieve opleidingsarrangementen in samenwerking met een aantal bedrijven en de gemeente Hoogeveen.

Leerwerktrajecten en werkervaringsplaatsen zwakke groepen op de arbeidsmarkt

In het arbeidsmarktbeleid zijn de "kwetsbare groepen" gedefinieerd als niet-werkenden of gesubsidieerd werkenden met een relatief grote afstand tot de reguliere arbeidsmarkt in termen van opleiding, vaardigheden en/of werkervaring. Bewust is hierbij de veelgebruikte doelgroepenbenadering losgelaten en is gekozen voor een definitie die een directe relatie heeft met de kansen op de arbeidsmarkt. De sociale activering en begeleiding naar werk van de "kwetsbare groepen" is nadrukkelijk de taak van gemeenten, UWV en diverse instellingen op terrein van begeleiding en bemiddeling. In het provinciaal arbeidsmarktbeleid is daarom geen beleid geformuleerd dat zich in het bijzonder richt op deze kwetsbare groepen. Wel

hebben we bij de uitvoering van het arbeidsmarktbeleid aandacht voor de kwetsbare groepen. De provincie zet zich in voor de realisatie van concrete werkgelegenheidsprojecten waarin personen uit de kwetsbare groepen met behulp van scholing en begeleiding hun arbeidsmarktpositie versterken. In 2006 zijn er zes projecten gerealiseerd waarin 75 extra leerwerkplekken zijn gerealiseerd voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Deze projecten zijn gesubsidieerd uit het Kompasprogramma. Het betreft bijvoorbeeld projecten als de Meppeler Werkboerderij en Outsider Art House.

*Scholing werkzoekenden en werkenden*
Het project vraaggerichte scholing is voor het derde jaar voortgezet.
Er zijn in 2006 hernieuwde convenanten afgesloten in de bouw ten behoeve van leerlingbouwplaatsen.
We zetten ons in SNN-verband in om de scholingsmiddelen die veelal ruimschoots voorhanden zijn (waaronder Europese middelen uit het ESF-programma) meer benut te krijgen, zodat er meer (financiële) ruimte komt om met scholing aan de gang te gaan. Onze activiteiten leveren niet alleen extra scholingstrajecten op, maar het is ook een goed aanknopingspunt om in contact te blijven met het bedrijfsleven en ook andere vragen op scholings- of personeelsterrein aan de orde te krijgen.

*Keten jeugdzorg - onderwijs - arbeidsmarkt en bedrijfsleven*
Projecten die zich richten op versterking van de structuur zijn in uitvoering. Het betreft de EQUAL-projecten en het project MKB Leerbanen. In alle OKI projecten wordt de verbinding gelegd tussen de verschillende spelers, hiermee wordt de keten versterkt.

Wij proberen de arbeidsmarkt te verbeteren door uitstroom uit werkloosheid en gesubsidieerde arbeid te bevorderen. Daarnaast willen we het kwalificatieniveau van de beroepsbevolking verhogen. Tot slot richten we ons op de verbetering van de aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt.

De werkloosheid is een aantal jaren lang sterk gestegen. In 2006 is de werkloosheid echter gedaald met 8,8%. Een trend overigens die in geheel Nederland waarneembaar was: de werkloosheid daalde daar gemiddeld met 10,3%.
In 2006 is 6,2% van het aantal werklozen jonger dan 23 jaar. Een aantal jaren geleden lag dit aandeel nog beduidend hoger. Het aandeel van de groep moeilijk plaatsbare werklozen (fase 3 en 4) in de totale werkloosheid blijft met 62% onverminderd hoog. Drenthe wijkt hier nauwelijks af van het Nederlands beeld, waar dit aandeel bijna 60% bedraagt.
Het scholingsniveau van de beroepsbevolking neemt toe. In 2005 was het aandeel van lager onderwijs 26%, terwijl dat een aantal jaren daarvoor nog 31% bedroeg.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 715.718 | 500.000 | 693.614 | 275.901 | 417.713 |
| Apparaatskosten | 158.975 | 176.327 | 204.646 | 206.747 | -2.101 |
| Totaal lasten | 874.693 | 676.327 | 898.260 | 482.648 | 415.612 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 4.370 | -4.370 |
| Saldo | 874.693 | 676.327 | 898.260 | 478.278 | 419.982 |

## Financiële analyse

*Programmakosten*
De lagere programmakosten worden veroorzaakt door de Provinciale Agenda Onderwijs en Kennisinfrastructuur. Op het budget voor de uitvoering van deze Agenda resteert nog een bedrag van € 415.000,--. Bij de uitvoering van het collegeprogramma is een budget beschikbaar gesteld voor de uitvoering van de Provinciale Agenda voor Onderijs en Kennisinfrastructuur (€ 500.000,-- voor arbeidsmarkt in 2004 voor de jaren 2004/2005 en € 500.000,-- voor arbeidsmarkt in 2006 voor de jaren 2006/2007). Er is een bedrag van € 109.000 overgeheveld uit 2005. Daarnaast is het budget eind 2006 opgehoogd met € 75.000,-- (motie 13 middelen). De tijd was de kort om deze middelen nog in 2006 te besteden.

## 37202 Openbaar belang nutsfuncties
**Contactpersoon: de heer E. Reckman (5616)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Klanten een veilige en ongestoorde levering van energie kunnen garanderen tegen aanvaardbare tarieven. | | Aantal klachten bij energiebedrijven. | P.m. | Tijdens collegeperiode minder klachten dan nulwaarde. | |
| | | Uitvalsduur. | Uitvalsduur Essent 20 minuten (2002). (Nulmeting Essent Noord is vervangen door nulmeting Essent geheel; Essent Noord wordt niet meer bijgehouden) | Tijdens collegeperiode vermindering uitvalsduur ten opzichte van nulwaarde. | 28 minuten (2005) |
| 2. Veilige waterlevering tegen aanvaardbare prijzen. | | Aantal klachten bij waterbedrijf. | P.m. | Tijdens collegeperiode minder klachten dan nulwaarde. | P.m |
| | | Aantal storingen/lekkage. | Aantal storingen/ lekkage Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD): 3.826 (2002). | Tijdens collegeperiode vermindering aantal storingen/ lekkages ten opzichte van nulwaarde. | 3.088 (2005) |

**Ontwikkelingen verslagjaar**
In 2005 heeft Essent besloten zich meer op haar oorspronkelijke kernactiviteiten te willen richten (gas, elektriciteit en warmte). Dat betekende bij voorbeeld dat de kabeldivisie zal worden afgestoten.
De WMD is tijdens de landelijke maatstafvergelijking (ook wel benchmark genoemd) wederom in de supertop geëindigd.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- **Indien nodig zal de provincie gebruikmaken van het recht van de aandeelhouder om vragen te stellen en opmerkingen te plaatsen.**
- **Van de Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD) bezit de provincie statutair 50% van de aandelen. De president-commissaris van de WMD wordt door de provincie voorgedragen.**

**Realisatie beleidsvoornemens**
De motie van Provinciale Staten over de beloning van de Raad van Bestuur van Essent is ter kennis gebracht van het bedrijf.
Met betrekking tot de WMD zijn er geen bijzonderheden te melden.

Over de geleverde prestaties zijn de gewenste gegevens slechts gedeeltelijk voorhanden. Het jaarverslag van Essent geeft indicaties van de jaarlijks gemiddelde uitvalsduur. De informatie is echter gedateerd. Daar waar Essent in 2002 beduidend onder het landelijk gemiddelde zat (20 vs. 28), was 2005 een minder gelukkig jaar. De gemiddelde uitvalsduur steeg naar 28 minuten.
Het aantal storingen/lekkages bij de WMD ligt in 2005 met 3.088 bijna 20% onder het niveau van 2002.

## Uitvoering collegeprogramma:

### Hoofdlijn Werk, Onderwijs en Kennisinfrastructuur

*Initiatieven op korte termijn*
De komende jaren zal de invulling van het regionaal-economische beleid in onze provincie Drenthe sterk afhangen van de resultaten die wij als Noorden boeken in ons overleg met Den Haag en Brussel. In 2006 heeft de verdere uitwerking van de Strategische Agenda dan ook hoge prioriteit.

Inhoudelijk is de uitwerking van het Programma economie nauw verwant met de Hoofdlijn werk, onderwijs en kennisinfrastructuur. Met de Hoofdlijn stedelijke ontwikkeling zijn eveneens duidelijke raakvlakken. De komende tijd worden tal van acties binnen deze hoofdlijnen voorzien. Zonder uitputtend te willen zijn, zijn er een aantal in het oog springende initiatieven die wij hier belichten.

- Voor OKI/arbeidsmarkt geldt dat wij dit jaar de resultaten van de eerste tranche evalueren. Op basis van de uitkomsten hiervan willen wij onze inzet voor het budget 2006-2007 verder specificeren. Onze ambitie is dat wij qua projectontwikkeling en scholing hetzelfde volume willen realiseren als in 2004/2005. Naast de projectontwikkeling richten wij ons tevens op de totstandkoming van een Drentse onderwijsagenda. Deze zal vooral gericht zijn op het basis- en voortgezet onderwijs.
- De tweede fase van het DoDo-project wordt nu opgestart. Om de vraagbundeling glasvezelring te concretiseren houden wij ons binnen de Veenkoloniën en Zuidoost-Drenthe bezig met de zogeheten ICT-ringen. Op basis van het aantal deelnemers

en de omvang van de gegenereerde middelen lijkt de realisatie van de Drenthe ring Veenkoloniën/Zuidoost Drenthe zeker haalbaar. De regio heeft dan een voor het landelijk gebied zeer vooruitstrevende ICT infrastructuur gerealiseerd. Het in samenwerking met SURFNET genomen besluit om Drenthe als pilotproject op te nemen in het "samen snel op glas" project voor het onderwijs, maakt hier deel van uit. Het doel van dit project is scholen op glasvezel aan te sluiten om zodoende met behulp van ICT onderwijsvernieuwingen te kunnen realiseren. Vanuit het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap is een premie van € 1 miljoen hieraan gekoppeld. Verder willen wij ook de spin-off van LOFAR en de economische dimensie van Energy Valley verder uitnutten. Naast deze concrete projecten zetten wij een gedachtewisseling in gang over een ICT beleids- en actieprogramma voor de periode 2006/2007.

- Voor wat voorwaardenscheppend beleid betreft behoudt parkmanagement ook de komende jaren onze aandacht. Ook pogen wij de revitalisering van verouderde terreinen verder gestalte te geven. Daarbij heeft onder andere de (verdere) revitalisering van Bargermeer (Emmen), de Holwert (Coevorden) en de Wieken (Hoogeveen) onze aandacht.

### Hoofdlijn stedelijke ontwikkeling

*Stedelijk vestigingsklimaat*
Binnen de Hoofdlijn stedelijke ontwikkeling is het bevorderen van economische ontwikkeling een belangrijk aandachtspunt. De steden in Drenthe zijn de motor voor de economie. Deze aandacht is kort geformuleerd in één van de vier centrale thema's: Stedelijk vestigingsklimaat (stimuleren ondernemerschap; een gevarieerd aanbod van voorzieningen, bedrijvigheid en locaties voor bedrijfsvestiging met aandacht voor digitale ontsluiting; ruimtelijke kwaliteit en een hoog voorzieningenniveau als vestigingsfactor).
Dit thema is mede richtinggevend geweest voor de selectie van projecten voor de agenda per stad: ontwikkeling van centrumgebieden, revitalisering van oude bedrijventerreinen, ontwikkeling van toeristisch-recreatieve voorzieningen. In deze ontwikkelingen en projecten zal "in overleg met de betrokken gemeenten" actief worden geparticipeerd. In een aantal gevallen zal het initiatief worden genomen voor het realiseren van gewenste ontwikkelingen.

De inzet voor de hoofdlijn stedelijke ontwikkeling valt in de vijf steden in belangrijke mate samen met de inzet voor de Hoofdlijn werk, onderwijs en infrastructuur. Middelen hiervoor komen uit het Econo-misch Structuurfonds en de speciaal ingestelde Reserve stedelijke ontwikkeling (zie programma 9.1).

*Invulling bezuinigingen*
In het kader van de invulling van de bezuinigingen op wettelijke en autonome taken is met ingang van 2006 een structurele bezuiniging van € 20.000,-- op de proceskosten voor Kompas meegenomen.

## Realisatie collegeprogramma:

### Hoofdlijn Werk, Onderwijs en Kennisinfrastructuur

*Initiatieven op korte termijn*

2006 is een jaar geweest dat in het teken stond van het afronden van de projectontwikkeling in het kader van de lopende noordelijke programma's, voortgang boeken in de lopende projecten in het kader van de WOK en het opzetten van de noordelijke programma's voor

de periode na 2006. Het Drents economisch beleidskader vormt het geheel van het noordelijke ruimtelijk-economisch beleid in SNN-verband en het provinciale uitvoeringskader WOK. De invulling van het regionaal-economische beleid in onze provincie Drenthe zal sterk afhangen van de resultaten die wij als Noorden boeken in ons overleg met Den Haag en Brussel. Momenteel bevinden we ons in een afrondende fase van de verdere inhoudelijke en organisatorische uitwerking van de verschillende noordelijk uitvoeringsprogramma's:

- Het noordelijke Pieken in de Delta programma (Koers Noord € 120 mln.)
- Operationele Programma EFRO (€ 152 - € 237 mln.)
- Europese Territoriale Samenwerking A, B en C (€ 39 mln).

Om te bepalen hoe de provincie de SNN-beleidsprogramma's in Drenthe tot uitvoering brengt en de rol van de provincie daarin zal in 2007 een uitvoeringspramma worden opgesteld. De provinciale cofinanciering van de noordelijke uitvoeringsprogramma's is nog niet geregeld.

Het Europees Sociaal Fonds (ESF) is een landelijk programma en zal naar het nu lijkt geen noordelijk uitvoeringsprogramma kennen.

Over de projectontwikkeling OKI is aan PS gerapporteerd per brief van 18 januari 2007. De inzet van de OKI- middelen in 2006 en 2007 staat verwoord in de Drentse Onderwijsagenda. De Drentse onderwijsagenda is inmiddels door GS vastgesteld. De onderwijsagenda heeft een breder bereik dan basis- en voortgezet onderwijs. Er worden drie prioriteiten onderscheiden; onderwijskansenbeleid; voorkomen voortijdig schoolverlaten en bevorderen participatie van doelgroepen.

Het DODO-project (Digitale Ontwikkeling Drentse Ondernemers) is eind 2006 succesvol afgerond. Inmiddels zijn de initiatiefnemers bezig met het opstarten van een vervolgproject dat begin 2007 van start zou moeten gaan. De gunning van de DrentheRing West heeft in juli 2006 plaatsgevonden. Op 1 april is de aanbesteding van de DrentheRing West gepubliceerd. Voor de zomer is door GS een voornemen tot gunning aan KPN gepubliceerd. Ook de contractvorming is afgerond. De DrentheRing Veenkoloniën / Zuidoost-Drenthe is gegund aan Essent. De uitrol is inmiddels in volle gang.

Het HBO-initiatief zou in september 2006 van start gaan met een eerste fase (masteropleiding sensortechnologie). Het is de Hanzehogeschool niet gelukt deze planning te halen. Deze opleiding zal nu in 2007 van start gaan.
Het project Sensor Universe is eind 2006 gestart.

Geconcludeerd kan worden dat de aanpak van Parkmanagement in Drenthe tot nu succesvol is geweest. Zowel het "verdiepen" van parkmanagement alsook het "verbreden" van parkmanagement ligt goed op koers.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 65.240 | 29.233 | 38.944 | 38.944 | 0 |
| Apparaatskosten | 16.499 | 23.364 | 19.865 | 13.202 | 6.663 |
| Totaal lasten | 81.739 | 52.597 | 58.809 | 52.146 | 6.663 |
| Totaal baten | -16.357 | 2.802.270 | 5.996.270 | 6.000.542 | -4.272 |
| Saldo | 98.095 | -2.749.673 | -5.937.461 | -5.948.396 | 10.935 |

## Financiële analyse

Geen bijzonderheden.

## Financieel totaaloverzicht per programma

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting 2006 na wijziging | 4<br>Realisatie 2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 7.204.648 | 6.604.314 | 8.784.399 | 8.303.745 | 480.654 |
| Baten | 267.665 | 2.926.830 | 7.122.058 | 6.885.345 | 236.713 |
| Saldo | 6.936.983 | 3.677.484 | 1.662.341 | 1.418.400 | 243.941 |

## Programma 7.1 Toerisme en recreatie
**portefeuillehouder: de heer H. Weggemans**

**Missie**

De missie van het Programma toerisme en recreatie is:

- de realisatie van meer toeristische werkgelegenheid;
- een verdere uitbouw van de positie van de provincie Drenthe als recreatieprovincie.

De sector Toerisme en recreatie is met name voor de Drentse plattelandsgemeenten een belangrijke bron van werkgelegenheid. Mede dankzij de economische dynamiek die gepaard gaat met deze sector draagt ze in belangrijke mate bij aan de leefbaarheid op het platteland. Onze activiteiten moeten leiden tot een verbetering van het toeristisch aanbod en een bevordering van het gebruik daarvan en daarmee van de werkgelegenheid.

## 37109 Verbetering toeristisch aanbod en bevordering gebruik
**Contactpersoon: de heer W. de Bruijn (5413)**

### Beschrijving doelstellingen en indicatoren

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Verbreden, verbeteren en bevorderen gebruik toeristisch aanbod met als doel een bovengemiddelde ontwikkeling van de toeristische bestedingen in Drenthe te realiseren. | | Toeristische bestedingen. | -1,8% (groei 2002-2003)<br><br>(De nulmeting is omgezet naar percentage om vergelijk mogelijk te maken) | Gedurende collegeperiode procentuele groei toeristische bestedingen die minimaal gelijk is aan nationale groei. | 0,5% (groei 2004-2005) |

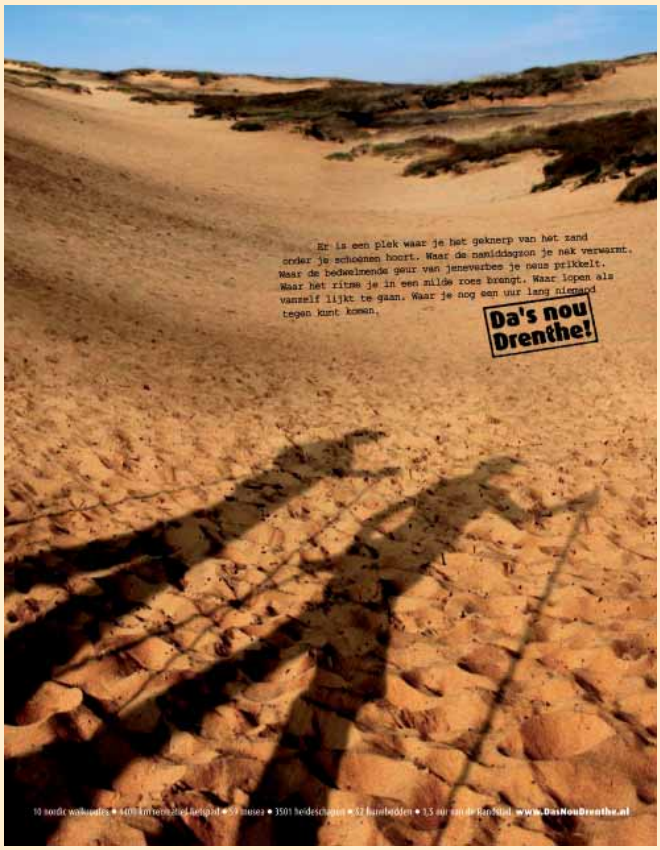


*Promotiecampagne Da's nou Drenthe!*

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Marketing en promotie**

- **Stimuleren van projecten op het gebied van imago verbetering en promotie (programmatische uitvoering).**
- **Begeleiden en subsidiëren Stichting Marketing Drenthe Plus en Stichting VVV Drenthe Plus.**
- **Begeleiden en subsidiëren van projecten van de Stichting Marketing Drenthe Plus en anderen (programmatische uitvoering).**

**Kwaliteit van de toeristische bedrijfsomgeving en ondernemerschap**

- **Begeleiden en implementeren van maatwerkoplossingen van bedrijven in kwetsbare gebieden via projecten.**
- **Stimuleren verbetering duurzaamheid in de bedrijfsvoering via projecten.**
- **Stimuleren ontwikkeling/gebruik ondernemersvriendelijke investeringsregelingen (kwaliteitsinvesteringen in de toeristische sector 2000, Subsidieregeling/Investeringspremieregeling).**

**Vervolmaken van toeristisch recreatieve infrastructuur en bevordering toeristisch gebruik.**

- **Stimuleren productinnovatie op het gebied van wandelen, fietsen en paardrijden.**
- **Stimuleren, ontwikkelen Nationaal evenemententerrein.**
- **Realisatie deeltraject Veenpark-Bargercompascuum vaarverbinding Erica-Ter Apel; uitwerking voorbereiding deeltrajecten.**

**Kernkwaliteiten van Drenthe benutten.**

- **Stimuleren, ontwikkelen van projecten in relatie met cultuur-, cultuurhistorie, plattelands- en natuurtoerisme.**
- **Stimuleren, ontwikkelen van projecten die de relatie decor/authenticiteit/toerisme versterken.**
- **Ontwikkeling Veenhuizen; realisatie onderdelen masterplan.**
- **Versterken en verbreden attracties en evenementen.**
- **Stimuleren van activiteiten op het raakvlak toerisme en zorg.**

**Toepassingen nieuwe mogelijkheden van informatie- en communicatietechnologie (ICT).**

**Stimuleren, ontwikkelen en begeleiden van activiteiten die ervoor zorgen dat de sector aansluiting houdt bij de kansen die de ICT-sector biedt, zowel op het gebied van productontwikkeling als promotie.**

**De ontwikkelingen op toeristisch gebied worden niet uitsluitend gerealiseerd binnen dit programmaonderdeel. Er is een sterke samenhang met diverse andere programmaonderdelen onder meer op het gebied van plattelandsontwikkeling, cultuur(historie), sport, zorg, verkeer en vervoer, wegen en kanalen.**

## Realisatie beleidsvoornemens

*Marketing en promotie*

De beleidsvoornemens om te komen tot een nieuwe, brede marketing en promotie campagne zijn gerealiseerd. Doel van deze campagne is de economische vitaliteit in Drenthe te versterken en daarmee een bijdrage te leveren aan de werkgelegenheid en de bestedingen in Drenthe. De uitvoering van de brede campagne is in handen gegeven van de nieuwe Stichting Marketing Drenthe. Gevolg van de vorenstaande ontwikkelingen is dat provincie vanaf 1/1/2007 geen financiële bijdragen meer zal verstrekken aan de Stichting Marketing Drenthe Plus.

In samenhang met de keuze om de provinciale inzet voor marketing en promotie primair te richten op het subsidiëren van de brede campagne is ook uitvoering gegeven aan de wens van de Staten om met ingang van 1/1/2007 geen financiële bijdragen meer te verstrekken aan de Stichting VVV Drenthe Plus.

Voor de brede campagne is gedurende de periode 2007-2010 jaarlijks € 1,0 mln beschikbaar en € 0,3 mln per jaar voor de uitvoering van deze campagne.

*Kwaliteit van de toeristische bedrijfsomgeving en ondernemerschap*

Voor kwaliteitsinvesteringen in de toeristische sector is ingezet op een continuering van de bestaande regeling (KITS 2000), waarbij de verwachting is dat binnen de financiële mogelijkheden die het Kompas voor het Noorden biedt deze regeling ook in 2007 nog zal kunnen worden voortgezet. Nadat de regeling is geëvalueerd zal nagegaan worden of op wijze aan deze beleidsinzet een vervolg geven moet/kan worden.

Vervolmaken van toeristisch recreatieve infrastructuur en bevordering toeristisch gebruik
De Fietspadenplannen 1 en 2 zijn nagenoeg afgerond. Verder zijn er diverse recreatieve routes gerealiseerd in het kader van het gebieden-/plattelandsbeleid in Drenthe.
Belangrijke stappen zijn er in 2006 gezet om te komen tot de financiering van het kanaal Erica - Ter Apel. Het projectplan "Aanleg en herstel van de vaarverbinding Erica - Ter Apel is integraler opgepakt en geactualiseerd. De gemeente Emmen onderzoekt rond de vaarverbinding de mogelijkheden tot gebiedsontwikkeling en financiering. Begin 2007 is het herziene projectplan, de tussenrapportage van de gebiedsontwikkeling en de begroting door ons aan u voorgelegd en hebt u daarmee ingestemd.

*Kernkwaliteiten van Drenthe benutten*
Het benutten van de Drentse kernkwaliteiten voor het versterken van de toeristisch- recreatieve sector heeft inhoud gekregen in het ondersteuning van projecten in het kader van de uitvoering van het gebiedenbeleid (Leader+, SGB, POP1).

*Toepassingen nieuwe mogelijkheden van ICT*
Het gebruikmaken van de mogelijkheden die (nieuwe) ICT toepassingen bieden heeft onder andere inhoud gekregen in het project Outdoor Drenthe.

De directe toeristische bestedingen in Drenthe liggen de laatste paar jaar op een tamelijk stabiel niveau. Na een krimp van bijna 2% in 2002-2003, is er voor de twee jaren daarna een kleine groei (+0,5%) waarneembaar. Het aandeel van Drenthe in de totale toeristische bestedingen in Nederland is iets toegenomen. In 2000 bedroeg het aandeel 2,5%, in 2004 was dit 2,6%. De bestedingscijfers liggen in lijn met het beeld dat we zien voor het aantal overnachtingen en bezoekersaantallen van dagattracties. Ook hier wat jaarlijkse fluctuaties, maar geen duidelijke trend richting groei of krimp.

## Uitvoering collegeprogramma:

### Hoofdlijn werk, onderwijs en kennisinfrastructuur

*Ontwikkeling toerisme*
Voor toeristische promotie en marketing zullen wij een advies voorleggen over hoe wij dit in de toekomst willen voortzetten. Om meer zicht te krijgen op wat de toerist beweegt voor andere regio's te kiezen, hebben wij het voornemen om de andere toeristische partners te overtuigen van het nut van een gedegen concurrentieanalyse. Hierin willen wij ook financieel participeren. In de projectensfeer zullen wij nauw betrokken zijn bij de verdere ontwikkelingen rond het TT circuit. Wij zetten ons verder in op de vervolmaking van de toeristische en recreatieve infrastructuur. Tot slot proberen wij een aantal grote Belvedère-projecten van de grond te krijgen.

## Realisatie collegeprogramma:

### Hoofdlijn werk, onderwijs en kennisinfrastructuur

*Ontwikkeling toerisme*
Voor de voortgang op het onderdeel marketing en promotie wordt verwezen naar het hoofdstuk 'realisatie beleidsvoornemens'.

De drie Belvedèreprojecten in Drenthe zijn afgerond (het gaat om Frederiksoord, Veenhuizen en het grensoverschrijdende veengebied Hondsrug-Hümmling in Zuidoost-Drenthe). De vervolgstappen zullen bestaan uit het opstellen van uitvoeringsprogramma's voor deze gebieden. Voor Frederiksoord en Veenhuizen worden de mogelijkheden en consequenties nagegaan om deze gebieden te plaatsen op de Werelderfgoedlijst van de Unesco.

De Fietspadenplannen 1 en 2 zijn nagenoeg afgerond. Verder zijn er diverse recreatieve routes gerealiseerd in het kader van het gebieden-/plattelandsbeleid in Drenthe.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 2.838.475 | 788.959 | 3.283.507 | 3.249.715 | 33.792 |
| Apparaatskosten | 497.911 | 419.127 | 373.914 | 309.399 | 64.515 |
| Totaal lasten | 3.336.386 | 1.208.086 | 3.657.421 | 3.559.114 | 98.307 |
| Totaal baten | 345.887 | 0 | 190.135 | 162.958 | 27.177 |
| Saldo | 2.990.499 | 1.208.086 | 3.467.286 | 3.396.156 | 71.130 |

### Financiële analyse

*Programmakosten en Baten*
De totale kosten van de Belvedère projecten zijn iets lager uitgevallen dan begroot en daarmee zijn de provinciale bijdragen en bijdragen van derden ook lager geworden.

*Apparaatskosten*
Doordat in de loop van het jaar een aantal vacatures zijn ontstaan, zijn de apparaatskosten lager uitgevallen dan begroot.

## Specificatie deelresultaat reserves binnen het programmaonderdeel

| nr | Naam reserve | Lasten/Baten | Begroting 2006 (na wijziging) | Realisatie 2006 | Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| 050003 | Flexibel Beleid | Totaal lasten | 2.612.112 | 2.627.563 | -15.451 |
| | | Totaal baten | 0 | 0 | 0 |
| | | Saldo | 2.612.112 | 2.627.563 | -15.451 |

| Toelichting | |
|---|---|
| Saldo programmaonderdeel | 71.130 |
| Saldo reserves bij programmaonderdeel | -15.451 |
| Resultaat programmaonderdeel na bestemming reserves | 86.581 |

## Financieel totaaloverzicht per programma

| | 1<br>Realisatie<br>2005 | 2<br>Primitieve<br>begroting 2006 | 3<br>Begroting 2006<br>na wijziging | 4<br>Realisatie<br>2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 3.336.386 | 1.208.086 | 3.657.421 | 3.559.114 | 98.307 |
| Baten | 345.887 | 0 | 190.135 | 162.958 | 27.177 |
| Saldo | 2.990.499 | 1.208.086 | 3.467.286 | 3.396.156 | 71.130 |

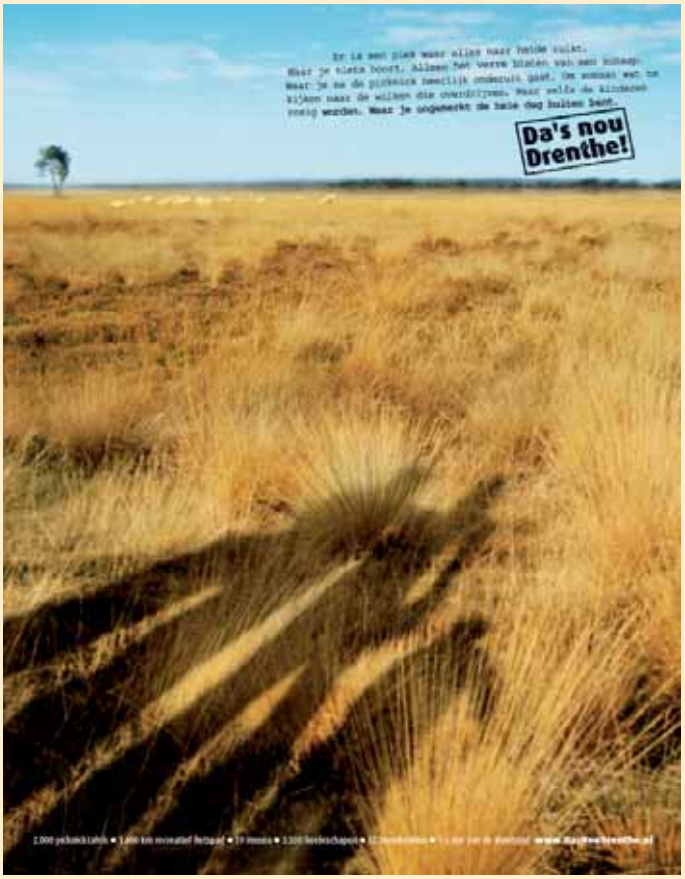


*Promotiecampagne Da's nou Drenthe!*

## Programma 7.2 Landbouw
**portefeuillehouder: mevrouw A. Edelenbosch**

**Missie**

**Het Drentse landbouwbeleid heeft als missie:**

- **het behoud van agrarische werkgelegenheid;**
- **het behoud van de inkomenspositie van de Drentse agrariërs.**

**De sector Landbouw speelt een belangrijke rol voor de plattelandsgemeenten binnen onze provincie. Niet alleen vanuit werkgelegenheidsoptiek, maar ook als belangrijke actor voor de leefbaarheid. Wij beogen onze missie te bereiken door in te zetten op vernieuwing, verbreding en versterking van de agrarische sector in Drenthe.**

## 37303 Verbetering economisch perspectief agrarische sector
**Contactpersoon: mevrouw M.T.M. Leijn (5363)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Verbetering economisch perspectief agrarische sector. | | BRP landbouw. | Gemiddelde jaarlijkse groei 1998- 2002: -3% (Nederland: -0,9%). (De nulmeting is geactualiseerd op basis van de laatste cijfers CBS) | Groeipercentage BRP landbouw is tijdens collegeperiode minimaal gelijk aan nationaal groeipercentage. | -2,9 % (groei 2003-2004) (Nederland:-5,6%) |
| | 1.1. Stimulering van innovatie en verbreding. | Er zijn geen regionale inkomenscijfers beschikbaar waaruit dit afleidbaar is. | | | |
| | 1.2. Stimulering van kennis en ondernemerschap. | Er is geen geschikte effectindicator voorhanden. | | | |
| | 1.3. Uitbreiding van het aantal bedrijven en areaal glastuinbouw en herstructurering van oude glastuinbouwgebieden. | - Aantal/areaal nieuw gevestigde glastuinbouwbedrijven.<br>- Aantal ha glastuinbouw in herstructurering. | Gemiddelde 1999-2002: bedrijven: 2 areaal: 4,5 ha 0 ha | 4<br>45<br>5 | 10 bedrijven (2006)<br>43,5 ha (2006)<br>0 ha (2006) |
| | 1.4. Stimulering biologische landbouw. | - Percentage boeren/areaal met biologische bedrijfsvoering. | Gemiddelde 1998-2002: bedrijven 1,2% (Nederland: 0,9%) areaal: 1,5% (Nederland: 1,4%). | Aandeel biologische bedrijven en areaal biologische landbouw ligt tijdens collegeperiode hoger dan landelijk gemiddelde. | bedrijven: 1,6% (2004) (Nederland: 1,4%) Areaal: 1,9% (2004) (Nederland: 2,1%) |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

De monitoring laat een positief beeld zien. In 2006 hebben 10 nieuwe glastuinbouwbedrijven zich in Drenthe gevestigd. Dit met een bijbehoren areaal van ruim 43 hectare Dit ligt ruim boven de doelstelling. Negen van deze vestigingen vonden plaats in de bestaande locaties in Erica en Klazienaveen, het tiende bedrijf vestigde zich in het Rundedal. De herstructurering van de glastuinbouw heeft in 2005 daarentegen nog geen invulling kunnen krijgen.
Het aandeel van de biologische landbouw in de totale landbouw neemt langzaam toe. In 2004 was 1,6% van de bedrijven biologisch qua opzet, hetgeen gepaard ging met 1,9% van het totale landbouwareaal. Voor de periode 1998-2002 bedroeg dit 1,2% respectievelijk 1,5%.

- De projectontwikkeling heeft niet wezenlijk hinder ondervonden van het aflopen van een aantal programma's. Dit komt met name omdat er voldoende eigen provinciale middelen waren en ook het noordelijke Uitvoeringsprogramma Innovatie Landbouw Noord-Nederland nog voldoende mogelijkheden bood.
- Het aantal daadwerkelijk gehonoreerde Drentse projecten in het kader van de proeftuin is nog beperkt. De ontwikkeling van keten- en afzetprojecten kost relatief veel tijd. Aan het eind van het jaar zijn meerdere projecten ingediend voor financiering uit de proeftuin. Door drukte vanwege het aflopen van het Kompasprogramma bij de SNN-uitvoeringsorganisatie zijn landbouwaanvragen echter nog niet in behandeling genomen. Dit wordt nu begin 2007 verwacht.
- Opstellen van het landbouwondernemersprogramma heeft veel meer tijd gevergd dan verwacht. Enerzijds, omdat van provinciezijde is geprobeerd om ondernemersprogramma voor agrariërs te koppelen aan ondersteuning van MKB-ondernemers (Innovatief ondernemerschap). Dit is uiteindelijk niet gelukt. Anderzijds omdat inzet van menskracht bij LTO Noord beperkt was.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Onze inspanningen zijn vooral gericht op facilitering door middel van stimuleringsprojecten, zoals**

- **Projecten gericht op innovatie en ondernemerschap.**
- **Projecten gericht op verbetering van de afzet van biologische producten en versterking van de biologische sector.**
- **Projecten gericht op uitbreiding en herstructurering van de glastuinbouw.**
- **Projecten gericht op verbreding van de landbouw, onder andere door de ontwikkeling van blauw/groene diensten.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

Hoewel de ontwikkeling van het landbouwondernemersprogramma veel meer tijd heeft gevergd dan verwacht, is het eind 2006 toch gereed gekomen. Het programma bevat een onderdeel gericht op versterking van de ondernemerscompetenties en een onderdeel dat gericht is op ondersteuning van innovaties. Daarnaast is ook een project gehonoreerd dat gericht is op versterking van het ondernemerschap specifiek van jonge agrariërs.
Naast de 2 bovengenoemde zijn er nog 7 projecten gehonoreerd gericht op innovatie, o.a. ter introductie van Afrikaantjes in plaats van grondontsmetting in de bollenteelt, introductie van Cranberryteelt en Energieteelt.
De Drentse promotor biologische landbouw heeft ook in 2006 samengewerkt met de promotoren voor Groningen en Friesland. De taakverdeling was zodanig, dat de Drentse promotor zich met name richtte op keten- en afzetprojecten. De ontwikkeling van dit soort projecten kost veel tijd. Er is echter een aantal projecten in een zodanig stadium, dat verwacht wordt dat honorering hiervan begin 2007 kan plaatsvinden. Daaronder valt ook een project, dat voorziet in bundeling van initiatieven in Noord-Nederland, zodat ook na beëindiging van het promotorenproject in 2007 op noordelijke schaal samenwerking blijft bestaan. In 2006 zijn 2 biologische projecten gehonoreerd.
De beleidsontwikkeling van de glastuinbouw wordt verder vormgegeven in één document: Greenports en satellieten. De gemeente Emmen heeft het eerste concept voor een integraal uitvoeringsplan voor de glastuinbouw ter bespreking voorgelegd.
Het geïntegreerde programma van groen/blauwe diensten in het Amerdiep zijn voorbereid tot het stadium van besluitvorming over het ontwerp van uitvoeringsstructuren voor organisatie en financiën. In 2006 zijn 2 projecten gehonoreerd m.b.t. groen/blauwe diensten en 3 verbredingsprojecten.
Tenslotte zijn er nog 2 initiatieven ondersteund, die gericht zijn op discussie over de rol van de landbouw.

## Uitvoering collegeprogramma:

### Hoofdlijn Landelijk Gebied

*Ontwikkeling agrarische sector*

In 2006 zullen we een begin maken met de uitvoering van het Landbouwondernemersprogr amma. Via dit programma, dat samen met de landbouwsector wordt ontwikkeld, kunnen we Drentse agrariërs op een meer efficiënte wijze ondersteunen in hun ondernemerschap.
De glastuinbouwsector krijgt een flinke impuls door vestiging van nieuwe glastuinbouwbedrijven in het Rundedal. De acquisitie van bedrijven wordt door ons op projectmatige wijze financieel ondersteund. Ook willen wij de gemeente Emmen faciliteren bij de herstructurering van de oude glastuinbouwgebieden.
Verder zullen wij via projectontwikkeling verder vorm geven aan de invulling van de proeftuin regionale stimulering biologische landbouw in de drie noordelijke provincies. Dit gebeurt onder andere door regionale ketenprojecten waarbij geëxperimenteerd wordt met vernieuwende manieren van aanpak.

Ten slotte verwachten we dat eind 2006 de inplaatsing van vier melkveehouderijbedrijven in de Veenkoloniën daadwerkelijk is gerealiseerd.

## Realisatie collegeprogramma:

### Hoofdlijn landelijk gebied

*Ontwikkeling agrarische sector*

Het landbouwondernemersprogramma is nog niet van start gegaan in 2006, maar is eind 2006 wel gereed gekomen. De ontwikkeling heeft veel meer tijd heeft gevergd dan verwacht. Dit komt enerzijds, omdat van provinciezijde is geprobeerd om ondernemersprogramma voor agrariërs te koppelen aan ondersteuning van MKB-ondernemers (Innovatief ondernemerschap). Dit is uiteindelijk niet gelukt. Anderzijds heeft de ontwikkeling vertraging opgelopen omdat de inzet van menskracht bij LTO Noord beperkt was.
Het programma bevat een onderdeel gericht op versterking van de ondernemerscompetenties en een onderdeel dat gericht is op ondersteuning van innovaties. Daarnaast is ook een project gestart dat gericht is op versterking van het ondernemerschap specifiek van jonge agrariërs.
De beleidsontwikkeling van de glastuinbouw wordt verder vormgegeven in één document: Greenports en satellieten. De gemeente Emmen heeft het eerste concept voor een integraal uitvoeringsplan voor de glastuinbouw ter bespreking voorgelegd.
De Drentse promotor voor biologische landbouw heeft zich met name op keten- en afzetprojecten gericht. De ontwikkeling van dit soort projecten kost veel tijd. Er is echter een aantal projecten in een zodanig stadium, dat verwacht wordt dat honorering hiervan begin 2007 kan plaatsvinden. Daaronder valt ook een project, dat voorziet in bundeling van initiatieven in Noord-Nederland, zodat ook na beëindiging van het promotorenproject in 2007 regionale samenwerking gewaarborgd wordt. De aanpak dient tot voorbeeld voor andere provincies. Via themabijeenkomsten zijn ervaringen in de proeftuin gedeeld met anderen.
Voor de stand van zaken m.b.t. inplaatsing van melkveehouderij in de Veenkoloniën, zie rapportage Veenkoloniën.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 83.433 | 31.060 | 28.863 | 31.036 | -2.173 |
| Apparaatskosten | 171.699 | 277.791 | 211.680 | 209.523 | 2.157 |
| Totaal lasten | 255.132 | 308.851 | 240.543 | 240.559 | -16 |
| Totaal baten | 24.946 | 0 | 27.803 | 28.435 | -632 |
| Saldo | 230.186 | 308.851 | 212.740 | 212.124 | 616 |

### Financiële analyse

Geen bijzonderheden.

## Financieel totaaloverzicht per programma

| | 1<br>Realisatie<br>2005 | 2<br>Primitieve<br>begroting 2006 | 3<br>Begroting 2006<br>na wijziging | 4<br>Realisatie<br>2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 255.132 | 308.851 | 240.543 | 240.559 | -16 |
| Baten | 24.946 | 0 | 27.803 | 28.435 | -632 |
| Saldo | 230.186 | 308.851 | 212.740 | 212.124 | 616 |

## Programma 8.05 Ontwikkeling cultuur, welzijn en zorg-beleid

**portefeuillehouder: de heer H. Weggemans en mevrouw A. Haarsma**

**Missie**

**Het Drentse cultuur, welzijn en zorg(CWZ)-beleid heeft als missie: mensen in het middelpunt. Wij willen samen met andere relevante partners werken aan verbetering van de leefbaarheid en de levendigheid van Drenthe. Het bevorderen van een goede leefkwaliteit en van sociale samenhang, het stimuleren van een actieve en evenredige deelname van Drentse burgers aan het maatschappelijk en culturele leven en het instandhouden en realiseren van een voldoende bereikbaar en toegankelijk aanbod aan voorzieningen op CWZ-gebied zijn daarvan essentiële componenten.**

## 38002 Ontwikkeling cultuur, welzijn en zorg-beleid

**Contactpersoon: de heer B. Deetman (5709)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Ontwikkelen, uitvoering, monitoring, evaluatie en (eventuele) bijstelling van strategische beleidskaders op CWZ-terrein. | 1.1. Goede informatievoorziening aan PS over uitvoering van beleid + eventueel. voorstellen doen voor bijstelling daarvan. | - Tijdige en volledige tussenrapportage over uitvoering Mensen in het middelpunt en andere beleidskaders. | | Vóór 1 juli 2007 rapportage bij PS over Mensen in het middelpunt. | De publicatie "Mensen in het Middelpunt - halverwege"- tussenbalans CW-beleid 2005-2006 is in december 2006 aan PS toegezonden. |
| | 1.2. Periodieke evaluatie en monitoring voortgang en effectiviteit van beleid. | - Meerjarig evaluatieplan uitvoering Mensen in het middelpunt en Cultuurnota.<br>- Om de 4 jaar verschijnen van een Sociaal rapport Drenthe. | In 2005 gereed (Onderzoeksbureau CWZ).<br><br>Sociaal rapport Drenthe 2003. | | Meerjarig evaluatieplan Mensen in het middelpunt/De Kunst van het Combineren is gereed; jaarschijf 2006 is uitgevoerd. Update Drents sociaal rapport 2003 verschijnt januari 2007 (zie ook onderzoeksbureau OCSW) |
| | 1.3. Uitvoering van de beleidskaders. | Tijdige en volledige uitvoering van de in de verschillende beleidskaders genoemde voornemens. | In de bronnen genoemde activiteiten en planningen. | Zie de andere programma's in hoofdstuk 8. | Zie de andere programma;s in hoofdstuk 8. |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | 1.4. Goed overleg en communicatie met relevante samenwerkingspartners. | - Periodiek en gestructureerd overleg over CWZ-beleid met tenminste de grote gesubsidieerde instellingen en de gemeenten.<br>- Minimaal 2 werkconferenties/ studiedagen per jaar over belangrijke thema's binnen CWZ-beleid. | | - Overleg met gemeenten en instellingen.<br>- Minimaal 2 conferenties. | Periodiek overleg met gemeenten in VDG (ambtelijk en bestuurlijk) heeft plaatsgevonden. Idem wat betreft overleg met directies grote gesubidieerde instellingen. Werkconferenties zijn o.a. gehouden over cultuur en economie, wonen met zorg en welzijn. De toekomst van de jeugdzorg in Drenthe en de aansluiting tussen lokaal en provinciaal jeugdbeleid. |
| 2. Door middel van onderzoek een bijdrage leveren aan de ontwikkeling, uitvoering en evaluatie op het terrein van cultuur, welzijn en zorg. | 2.1. De onderzoeken uit het Onderzoeksprogramma 2006 uitvoeren. | Aantal uitgevoerde onderzoeken. | 2004:9 | 9 | 9 |
| | 2.2. Het geven van werkbare aanbevelingen na het verrichten van onderzoek. | Aantal overgenomen aanbevelingen. | 2005 als vertrekpunt. | | Elk door het onderzoeksbureau uitgevoerd onderzoek is van een beleidsreactie voorzien. PS is hierover geïnfor-meerd. |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

Een evaluatie van de positionering van het provinciale onderzoeksbureau OCSW door PS leidde niet tot stelselwijziging; het onderzoeksbureau blijft bestuurd door een bestuurscommissie van PS. Rond de werkwijze van het onderzoeksbureau en de betrokkenheid van PS bij de programmering zijn nieuwe afspraken gemaakt. De plek binnen de ambtelijke organisatie van de medewerkers van het bureau, bleef in 2006 ongewijzigd. Zie ook programma 31604.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- **Tussentijdse rapportage over de voortgang van de uitvoering van Mensen in het middelpunt en eventuele bijstelling daarvan voor 1 juli 2007.**
- **Uitvoering van de beleidskader conform de daarin opgenomen planningen (inclusief de daarin genoemde deelnotities, tussentijdse evaluaties en dergelijke); zie hiervoor de programma's 8.6 tot en met 8.10.**
- **Uitvoering van het Meerjarenevaluatieplan voor Mensen in het middelpunt en De Kunst van het combineren, Jaarschijf 2006 (Onderzoeksbureau Cultuur, Welzijn en Zorg (CWZ)).**
- **Periodiek, gestructureerd overleg met gemeenten en instellingen over het algemene CWZ-beleid.**
- **Minimaal twee werkconferenties in 2006 over dat beleid organiseren.**
- **Onderzoeksprogramma 2006 CWZ, op basis waarvan een aantal onderzoeken wordt uitgevoerd. De uitkomsten van deze onderzoeken zullen via de Bestuurscommissie worden voorgelegd aan provinciale staten en aan gedeputeerde staten (GS) worden voorgelegd voor zover het onderzoeken betreft met GS als opdrachtgever.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

In de eind 2006 verschenen publicatie Mensen in het Middelpunt – halverwege; tussenbalans CW-beleid 2005-2006 is uitgebreid beschreven welke voortgang in 2006 bij de uitvoering van deze nota en de daarop gebaseerde nota's zoals De kunst van het Combineren en het beleidskader jeugdzorg 2005-2008 is geboekt. Het algemene beeld is dat de beleidsomslag die de provincie met deze nota's heeft ingezet, zowel wat betreft inhoudelijke keuzes en accenten als wat betreft de rol van de provincie en de vorm van provinciale sturing, duidelijk herkenbaar is en dat de uitvoering van het voorgenomen beleid volgens plan verloopt. In 2006 verschenen enkele beleidsnotities op deelterrein (o.a. uitvoeringsprogramma jeugdzorg 2007, breedtesportnotitie Drenthe Beweegt!, de provinciale onderwijsagenda Alles op Groen en de omroepnota Goed Bekeken). Elders in deze jaarstukken wordt hierover uitgebreider gerapporteerd. Met gemeenten (via de VDG-kanalen) en directies van grote gesubsidieerde instellingen vond ook in 2006 periodiek gestructureerd overleg plaats over het provinciale CWZ-beleid

## Uitvoering collegeprogramma:

**Hoofdlijn Veiligheid en Sociaal Evenwicht**

*Uitvoering nieuwe beleidskaders*

Onze ambities op het gebied van cultuur, welzijn en zorg hebben wij voor deze collegeperiode uitgewerkt in een viertal beleidskaders, die in 2004 en 2005 zijn vastgesteld: de overkoepelende Nota Mensen in het middelpunt, de Cultuurnota De Kunst van het combineren, het Beleidskader jeugdzorg en de Nota Zorg in perspectief. Elk van deze nota's bestrijkt de periode 2005-2008. Vanaf 2005 is de uitvoering van deze beleidskaders dus ter hand genomen. Met ingang van 2006 is de provinciale aansturing van de gesubsidieerde instellingen volledig afgestemd op de nieuwe beleidskaders. Alle "oude" subsidieregelingen zijn inmiddels ingetrokken en worden of zijn vervangen door bij het nieuwe beleid passende (beleids)regels. Ook wat betreft de werkwijze is de Algemene subsidieverordening (ASV) thans volledig geïmplementeerd. De opzet en indeling van de programma's in deze begroting 2006 is eveneens aangepast aan de ordening- (en sturing)principes van de beleidskaders. De afgesproken beleidsintensiveringen (Actieplan cultuurbereik, cultuureducatie, museumbeleid, multifunctionele dienstencentra, jeugdbeleid en dergelijke) en ombuigingen zijn hierin verwerkt. Ook de besluitvorming over de Voorjaarsnota 2005 (moties behandeling Cultuurnota) is hierin verwerkt.
Hiermee zijn inhoudelijke kaders én provinciale sturingsinstrumenten in lijn met elkaar gebracht.

De voor 2006 en beide jaren daarna te realiseren ombuigingen, zien er als volgt uit.

| Bedragen x € 1.000,-- | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|
| Sport Drenthe | 37 | 50 | 50 |
| Kunst&Cultuur Drenthe | 57 | 75 | 75 |
| Drents Plateau | 37 | 50 | 50 |
| I2D | 18 | 25 | 25 |
| ENOVA | 18 | 25 | 25 |
| COS Drenthe | 6 | 15 | 30 |
| COS/provinciale partnerkoppeling | 2 | 6 | 12 |
| NBPV (Commissie Vrouwen Wereldwijd) | 1 | 1 | 2 |
| Regionale Groep Wereldwinkels Gr/Dr | 0 | 1 | 1 |
| Gered gereedschap | 2 | 3 | 5 |
| COC Drenthe | 1 | 3 | 3 |
| Orpheus | 2 | 2 | 2 |
| Kosten integraal buitenland beleid | 72 | 72 | 72 |
| PBc | 37 | 50 | 50 |
| STAMM | 75 | 100 | 100 |
| Hervormde Stichting Somaj | 20 | 50 | 101 |
| Humanitas | 16 | 40 | 83 |
| PGSJ | 30 | 75 | 154 |
| Katholiek Steunpunt Drenthe | 18 | 45 | 89 |
| RPCP | 18 | 25 | 25 |
| Ouderenbond KBO | 1 | 2 | 2 |
| Ouderenbond PCOB | 2 | 4 | 4 |
| Ouderenbond Anbo | 5 | 10 | 10 |
| Totaal ombuigingen | 475 | 729 | 970 |

De voorgenomen beëindiging c.q. de vermindering van de subsidie aan de Stichting Paardrijden Gehandicapten Westerbork en de Stichting Welzijn Doven is ingetrokken. De middelen die nodig zijn voor continuering van de subsidies zullen uit de flexibele middelen van de Programmalijn participatie worden onttrokken.

Op 23 maart 2005 is de Cultuurnota De kunst van het Combineren vastgesteld. Bij de behandeling van deze nota in de staten is een vijftal moties aanvaard. Voor 2006 is daarvoor een bedrag van € 75.000, beschikbaar gesteld, dat in navolgend overzicht is verwerkt.

2006 is het eerste jaar waarin substantiële flexibele middelen vanuit het Fonds sociale en culturele ontwikkeling besteed kunnen worden. Per onderdeel van Mensen in het middelpunt gaat het in 2006 en de jaren daarna om de volgende bedragen:

(Bedragen in € x 1.000,-- afgerond en op basis van voorlopige indexen 2003 en 2004 van het Centraal Planbureau (CPB))

Deze middelen zullen overeenkomstig de eind 2005 vastgestelde beleidsregel hiervoor ingezet worden voor projecten die de speerpunten en prioriteiten van Mensen in het middelpunt ondersteunen.
Aansluiting bij projecten en doelstellingen van andere programmalijnen (met name stad, land en WOK) heeft daarbinnen prioriteit. Daarbij gaat het in 2006 vooral om zaken als:

- projecten op het gebied van leefbaarheid, participatie en het voorzieningenniveau in het landelijk gebied,

- projecten op het gebied van woon-/zorgcombinaties in het stedelijk en het landelijk gebied, gebied,
- versterking van de culturele infrastructuur in een of meer steden,
- vverbetering van de relatie onderwijs-arbeidsmarkt en toename van het aantal leerlingen dat met een startkwalificatie de arbeidsmarkt betreedt.

In de genoemde nota's zijn in 2006 zowel enkele uitvoeringsnotities als tussentijdse evaluaties op deelterreinen aangekondigd.
Over de algehele voortgang van de uitvoering van Mensen in het Middelpunt zal eind 2006 een tussenrapportage verschijnen.

### Hoofdlijn stedelijke ontwikkeling

*Sociaal en vitaal*
Twee van de vier centrale thema's binnen de Hoofdlijn stedelijke ontwikkeling zijn Sociaal en vitaal (woningdifferentiatie, een aantrekkelijke en veilige leefomgeving, levendige stadscentra en combinaties van wonen, zorg en welzijn) en Stedelijke kwaliteit (duurzame stedenbouw, een aantrekkelijke openbare ruimte, het benutten van cultuurhistorische waarden, groen elementen zoals stadsparken). Deze thema's zijn richtinggevend geweest voor de selectie van projecten voor de agenda per stad: ontwikkeling van centrumgebieden met bepaalde culturele voorzieningen, ontwikkelen van zorgzones, herstructurering van woonwijken. In deze ontwikkelingen en projecten zal in overleg met de betrokken gemeenten actief worden geparticipeerd. In een aantal gevallen zal het initiatief worden genomen voor het op gang brengen van gewenste ontwikkelingen.
Middelen hiervoor komen uit de budgetten, die gerelateerd zijn aan de programma's Wonen en leefomgeving en Parels van Drenthe (Nota Mensen in het middelpunt) en de speciaal hiervoor ingestelde Reserve stedelijke ontwikkeling (zie programma 9.1).

## Realisatie collegeprogramma:

2006 was het 2e uitvoeringsjaar van de beleidsnota Mensen in het Middelpunt en –na het overgangsjaar 2005- het eerste jaar waarin de werking van de nieuwe beleidskaders tot volledige ontplooiing kon komen. Zoals in de tussenbalans van december 2006 is gesteld, ligt de uitvoering in grote lijnen op schema. Nieuwe beleidsaccenten zijn gelegd (o.a. rond onderwijs, breedtesport, voorzieningen en dagindeling in de dorpen, de kwaliteit van de jeugdzorg, de regionale omroep, de streektaal e.d.) en beleid uit een vorige periode is beëindigd. In 2006 was nog enige zorg noodzakelijk in verband met de afbouw van de oude (in 2005 ingetrokken) subsidieregelingen. De nieuwe beleidsregels (zoals cultuurbereik, beeldende kunst en vormgeving, professionalisering musea, flexibel budget/reserve Mensen in het Middelpunt) zijn volledig operationeel geworden. De in deze beleidsperiode opgelegde bezuinigingstaakstelling is tot en met de jaarschijf 2006 volledig volgens plan gerealiseerd (korting op subsidies aan instellingen en vermindering/afbouw van andere budgetten). De ASV is geëvalueerd en de bevindingen met aanbevelingen zijn aan PS voorgelegd. Op basis hiervan zullen in 2007 enkele – relatief kleine – aanpassingen in de ASV worden doorgevoerd. De in de voorjaarsnota 2005 beschikbaar gestelde extra middelen voor de uitvoering van deze programmalijn zijn volledig ingezet. De in 2006 beschikbaar gestelde additionele middelen hadden voor een groot deel zowel op 2006 als op 2007 betrekking (reboundvoorzieningen jeugd, ondersteuning vrijwilligerswerk en mantelzorg, breedtesport). Een deel van deze middelen is al in 2006 besteed; een ander deel van de voorgenomen activiteiten zal in 2007 worden uitgevoerd (dit geldt vooral voor de extra middelen voor de uitvoering van de notitie Drenthe Beweegt! en de beleidsimpuls voor vrijwilligerswerk en mantelzorg).

De door PS aanvaarde motie over armoedebestrijding in Drenthe (1 miljoen euro extra voor 2006 en 2007) is inmiddels van een uitvoeringsvoorstel voorzien. PS zijn hierover geïnformeerd. Een groot deel van dit budget zal ingezet worden ter verbetering van de onderwijskansen van leerlingen en de versterking van vrijwilligers in de regio Z.O. Drenthe.
De nieuwbouw van het depot van het Drents Museum (geplande realisering in 2008) en de uitbreiding van het museum in het kader van het erfgoedkwartier in Assen zijn projectmatig in uitvoering genomen. Zie hiervoor ook programma 8.10.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 137.045 | 127.045 | -36.927 | 163.972 |
| Apparaatskosten | 0 | 696.840 | 1.098.910 | 596.625 | 502.285 |
| Totaal lasten | 0 | 833.885 | 1.225.955 | 559.698 | 666.257 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 107.090 | -107.090 |
| Saldo | 0 | 833.885 | 1.225.955 | 452.608 | 773.347 |

### Financiële analyse

Bijdragen aan instellingen sociaal-cultureel werk in wachtgeldverplichtingen
Jaarlijks is er een budget beschikbaar ad € 113.000,-- waaruit bijdragen wachtgeldverplichtingen aan instellingen sociaal-cultureel werk worden betaald. Het niet bestede € 68.000,-- saldo komt ten gunste van de algemene middelen.

*Afwikkeling subsidie vorig boekjaar*
Jaarlijks wordt het bestand van oude nog openstaande verplichtingen opgeschoond. Subsidies zijn dan lager vastgesteld of uiteindelijk ingetrokken. De verplichtingen die naar aanleiding van deze actie konden worden afgesloten zijn verleend op basis van oude subsidieregelingen, die per 1 januari 2006 zijn vervallen. In totaal is € 98.000,-- vrijgevallen van subsidie uit vorige boekjaren.

*Toegerekende apparaatskosten*
Voor de ontwikkeling van het cultuur, welzijn en zorg-beleid zijn minder uren nodig geweest dan oorspronkelijk begroot. In 2006 zijn de meeste uren besteed aan de tussentijdse evaluatie van de Contourennota Mensen in het Middelpunt. Tevens zijn op deze doelstelling de uren van het Onderzoeksbureau OCWZ verantwoord. Vanaf 2007 worden deze uren gepland en verantwoord op doelstelling 31604 Bestuurlijk onderzoek.

*Baten*
De vaststelling van de subsidie aan de stichting Kobalt betreffende het Argonaut project heeft geresulteerd in een terugvordering, voordeel € 105.000,--.

## Financieel totaaloverzicht per programma

| | 1<br>Realisatie<br>2005 | 2<br>Primitieve<br>begroting 2006 | 3<br>Begroting 2006<br>na wijziging | 4<br>Realisatie<br>2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 0 | 833.885 | 1.225.955 | 559.698 | 666.257 |
| Baten | 0 | 0 | 0 | 107.090 | -107.090 |
| Saldo | 0 | 833.885 | 1.225.955 | 452.608 | 773.347 |

## Programma 8.06 Opgroeien
**portefeuillehouder: mevrouw A. Haarsma**

**Missie**

**Investeren in jeugd is investeren in de toekomst. Wij willen voorwaarden scheppen waarin kinderen en jongeren in harmonie, veilig en gezond kunnen opgroeien tot evenwichtige volwassenen.**

## 38802 Opgroeien
**Contactpersoon: de heer W.P.C. Voerman (5639)**

### Beschrijving doelstellingen en indicatoren

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Versterken van de ketensamenwerking. | 1.1. De provincie ondersteunt de realisatie van laagdrempelige toegang tot de jeugdzorg in alle Drentse gemeenten. Het aantal jeugdigen met (beginnende) problemen wat binnen deze lokale netwerken gevonden wordt neemt toe. | | Aantal geregistreerde hulpvragen in de lokale netwerken neem toe. Nu 2.000. | 2.500 | Schatting is dat het bijna 3.000 is. Exacte cijfers nog niet bekend. |
| | 1.2. Het aantal jeugdigen wat na een kort vrij toegankelijk aanbod nog geïndiceerde zorg nodig heeft neemt af. | Het percentage jeugdigen met indicatie voor jeugdzorg die verwezen worden via de lokale netwerken neemt de komende periode (2006/2007) af met 50. | Thans wordt 80% van het aantal gevonden jeugdigen doorverwezen naar het Bureau Jeugdzorg. | 70% | Schatting onder de 70%. De basis instroom gegevens missen nog. |
| 2. Programma's in de jeugdzorg. | 2.1. Aanbieden van goede, efficiënte zorgprogramma's die binnen de wettelijke termijnen beschikbaar zijn. | Wachttijden bij de zorgprogramma's tussen indicatiebesluit en aanvang zorg. | Bron: Beleidsinformatie Jeugdzorg Drenthe. | | Er zijn per 1/1/07 geen wachttijden meer > 9 (wettelijke termijn) weken voor geïndiceerde zorg. |
| | 2.2. Jeugdigen krijgen de intersectorale jeugdzorg waar ze recht op hebben. | Jeugdigen krijgen de zorg die in het indicatiebesluit is aangegeven. | | | 85% van de jeugdigen krijgt de zorg waarvoor is geïndiceerd. De overige krijgen (al dan niet tijdelijk) een volwaardige second best zorg. |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | 2.3. Zorgaanbieders moeten de zorg uitvoeren in de woon- en leefregio van de jeugdigen. | 75% van de jeugdigen krijgen het geïndiceerde zorgaanbod aangeboden in hun eigen woonregio in Drenthe (Noordmidden-, Zuidoost- of Zuidwest-Drenthe). | Bron: Bureau Jeugdzorg Drenthe. | 75% | Bron: Bureau Jeugdzorg Drenthe. (cijfers nog niet gemeten) |
| 3. Sportstimulering. | 3.1 Met gerichte activiteiten stimuleren dat jeugdigen meer aan sport gaan doen. | Aandeel jeugdigen van 6 jaar-18 jaar dat actief aan sport doet. | 88% Bron: SCP/CBS (1999). | | Zie Participatie |
| | 3.2. Realiseren van vernieuwend en betaalbaar aanbod op maat. | | | | Zie Participatie |
| 4. Cultuuraanbod voor jeugdigen. | 4.1. Verhogen van het percentage bezoekers tot 30 jaar dat festivals bezoekt. | Percentage jonge (4 jaar-30 jaar) Drentse bezoekers bij festivals. | 18% | 30% | Zie Parels van Drenthe |
| | 4.2. Verhogen van het aantal jeugdtheater voorstellingen. | Aantal jeugdtheater voorstellingen (telkens met 250 jongeren per keer). | 2 | 4 | Zie Parels van Drenthe |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

- De instroom van jeugdigen met (beginnende) problemen in de lokale netwerken is in 2006 gestegen. De netwerkontwikkeling is door Gemeenten binnen het project Werk in uitvoering verbeterd. Mede dankzij betere vroegsignalering (met gebruik van methodieken als Samen Starten) en de inzet van risicotaxatie zijn er meer jeugdigen gevonden. Ook de netwerken binnen en rondom het onderwijs (Rebound) zijn verbeterd. In 2006 is het project Werk in Uitvoering met succes afgesloten. De volgende fase (per 2007) is de inrichting van Centra voor Jeugd en Gezin door Gemeenten. Zonodig met onze ondersteuning. Ook zal er extra aandacht zijn voor een verdere samenwerking tussen jeugdzorg en onderwijs.
- Door het inzetten van het aanvalsplan wachttijden zijn er per januari 2007 geen wachttijden meer langer dan de wettelijke termijn van 9 weken voor het jeugdzorgaanbod. Er zijn meer dan 70 extra jeugdigen bediend met een jeugdzorgaanbod.
- Door verdere differentiatie van het zorgaanbod (inzetten van evidence based programma's als PMTO, Triple P en MST/ FFT) krijgen nu nog meer jeugdigen de zorg waartoe in eerste instantie is geïndiceerd. De tevredenheid van cliënten over de zorg wordt ook steeds groter. Daarbij moet worden aangetekend dat de grondslagen voor jeugdzorg nog steeds niet helder zijn.
- Nog niet gemeten is of de jeugdigen de zorg ontvangen in hun eigen regio.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Versterken van de ketensamenwerking.**

- **Het opstellen van een totaalplan ter ondersteuning van het gemeentelijk jeugdbeleid.**
- **Het beschikbaar komen van kennis en deskundigheid, gespecialiseerd in preventieve programma's.**
- **Versterken van kerntaken Bureau Jeugdzorg Drenthe en Jeugdzorg Drenthe.**

**Programma's in de jeugdzorg.**

- **Afspraken met Bureau Jeugdzorg Drenthe maken.**
- **Nauwkeurig beschrijven van het toetsingskader (Beleidskader jeugdzorg 2005-2008).**
- **Het introduceren van een systeem van kostprijsfinanciering in overleg met de zorgaanbieder (Beleidskader jeugdzorg 2005-2008).**

**Sportstimulering.**

- **Stimuleren van sportdeelname van kwetsbare groepen.**
- **Vertalen van landelijke initiatieven naar de Drentse situatie.**

**Cultuuraanbod voor jeugdigen.**

- **Activiteiten en nieuw aanbod op het gebied van festivals en jeugdtheater.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

- Het versterken van de ketensamenwerking is binnen het totaalplan Werk in Uitvoering succesvol afgesloten. In oktober 2006 is een eindconferentie gehouden. In 2007 zal de netwerkontwikkeling verder moeten worden ondersteund vanuit de nog in te richten Centra voor Jeugd en Gezin. Ook de onderwijsnetwerken zullen aansluiting moeten vinden met deze centra, die door gemeenten ingericht moeten worden.
- Het Bureau Jeugdzorg (BJZ) heeft mede door de inzet van regionale contactpersonen een plaats verworven in de netwerken. Mede hierdoor is deskundigheid van het BJZ beschikbaar. Ook zijn er per 2006 projecten gestart waarbij de expertise vanuit het zorgaanbod beschikbaar komt voor lokale netwerken en onderwijs netwerken. Deze ontwikkeling zal in 2007 verder worden uitgebouwd.
- Het inrichten van de kostprijzen is in Drenthe, als pilot Provincie, inmiddels voltooid. Mede hierdoor konden we snel en adequaat extra zorg inkopen om de wachtlijsten aan te pakken. Invoering van het stelsel op landelijk niveau loopt echter weer vertraging op. Invoering is nu voorzien per 2008.
- In 2007 zullen we (in samenhang met Fryslân en Groningen) criteria opstellen voor jeugdzorgaanbieders, waardoor de mogelijkheid geboden wordt om per 2008 nieuwe aanbieders toe te laten.
- Stimuleren sportdeelname kwetsbare groepen: zie sportnota Drenthe beweegt bij Participatie.
- Cultuuraanbod voor jeugdigen: Zie Parels van Drenthe.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 23.720.798 | 30.035.752 | 29.784.986 | 250.766 |
| Apparaatskosten | 0 | 499.468 | 407.999 | 388.659 | 19.340 |
| Totaal lasten | 0 | 24.220.266 | 30.443.751 | 30.173.645 | 270.106 |
| Totaal baten | 0 | 23.405.573 | 29.441.296 | 29.264.222 | 177.074 |
| Saldo | 0 | 814.693 | 1.002.455 | 909.423 | 93.032 |

### Financiële analyse

*Jeugdzorg*

2006 was een cruciaal jaar voor de jeugdzorg. Nadat in het aanloopjaar 2005 enkele onvolkomenheden in de nieuwe wetgeving aan de orde waren gekomen moesten deze in 2006 worden hersteld. Voorbeelden hiervan: het Bureau Jeugdzorg Drenthe moest meer adequate en betrouwbare beleidsinformatie leveren en diende daartoe de ICT op orde te brengen. Het zorgprogramma daghulp oudere jeugd moest opnieuw worden ingericht om de veranderende vraag uit het onderwijs beter te bedienen. Voorts lag de nadruk in 2006 op het wegwerken van de wachtlijsten en wachttijden. Dankzij het aanvalsplan wachttijden, met daarbij extra middelen van VWS, werden de wachtlijsten bij de zorgaanbieder per 2007 opgelost. Om de wachtlijsten bij het Bureau Jeugdzorg en met name het Advies en Meldpunt Kindermishandeling op te lossen was echter ook extra provinciaal geld nodig.
Mede omdat de jeugdzorg in 2006 onderwerp was van verschillende onderzoeken en benchmarks (Noordelijke Rekenkamer, Operatie Jong, Jeugdzorgbrigade, Benchmark Cap Gemeni) en doordat de regierol van provincies daarbij ter discussie werd gesteld, is extra geïnvesteerd in het aanpakken van de verschillende zwakke punten. Hierdoor is een groter beroep gedaan op de Voorziening jeugdzorg dan in voorgaande jaren.

In het kader van de voorjaarsnota 2006 is besloten tot provinciale voorfinanciering van het voorkomen van wachtlijsten en het op peil houden van de caseload in de in de justitiële jeugdzorg. De in de voorjaarsnota geraamde extra middelen van € 500.000 zijn hiervoor in 2006 volledig ingezet. De geraamde extra inkomsten van de zijde van het ministerie van Justitie (ook geraamd € 500.000,--) zijn in 2006 achtergebleven bij de verwachtingen; de gewijzigde bekostigingssystematiek heeft voor Drenthe slechts extra inkomsten van € 254.000,-- opgeleverd. Deze tegenvaller is uit de Voorziening jeugdzorg gedekt. De omvang van deze voorziening is per 31 december 2006 nu zodanig laag (€ 244.412,-- en waarvan in 2007 reeds een groot deel is verplicht), dat het doel van deze voorziening ,het waarborgen van wettelijke aanspraken op jeugdzorg, al in 2007 onder druk komt te staan.

*Sociale en culturele ontwikkeling*
Het budget van € 288.000,-- is onderdeel van de vijf flexibele budgetten voor de vijf verschillende programmalijnen, zoals weergegeven in de Contourennota Mensen in het middelpunt. Zoals ook aangegeven in de nota reserves en voorzieningen, zullen deze flexibele budgetten geleidelijk worden ingezet en zal de financiële herijking pas tegen het eind van de nieuwe planperiode in 2008 volledig ontplooid zijn. De niet- bestede middelen ad € 60.000,- - worden jaarlijks ondergebracht in de reserve Sociale en culturele ontwikkeling. Deze middelen zullen in de jaren 2007 en 2008 worden ingezet. De totale verrekening van deze reserve kunt u vinden bij de doelstelling Mutaties reserves ven het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

## Specificatie deelresultaat reserves binnen het programmaonderdeel

| nr | Naam reserve | Lasten/Baten | Begroting 2006 (na wijziging) | Realisatie 2006 | Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| 060208 | Sociale en culturele ontwikkelingen | Totaal lasten | 288.000 | 228.080 | 59.920 |
| | | Totaal baten | 0 | 0 | 0 |
| | | Saldo | 288.000 | 228.080 | 59.920 |

| Toelichting | |
|---|---|
| Saldo programmaonderdeel | 93.032 |
| Saldo reserves bij programmaonderdeel | 59.920 |
| Resultaat programmaonderdeel na bestemming reserves | 33.112 |

## Financieel totaaloverzicht per programma

| | 1 Realisatie 2005 | 2 Primitieve begroting 2006 | 3 Begroting 2006 na wijziging | 4 Realisatie 2006 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 0 | 24.220.266 | 30.443.751 | 30.173.645 | 270.106 |
| Baten | 0 | 23.405.573 | 29.441.296 | 29.264.222 | 177.074 |
| Saldo | 0 | 814.693 | 1.002.455 | 909.423 | 93.032 |

## Programma 8.07 Werken en Leren
**portefeuillehouder: mevrouw A. Haarsma**

**Missie**

**Wij willen een bijdrage leveren aan:**

- **verhoging van het opleidingsniveau van de Drentse bevolking,**
- **een betere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt en**
- **een betere toeleiding van kwetsbare groepen naar de arbeidsmarkt.**

## 38102 Werken en Leren
**Contactpersoon: de heer A.L. de Jong (5599)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Een goede basis voor iedereen. | 1.1. In 2006 ligt er een provinciale beleidsvisie op het aanpakken van onderwijsachterstanden. | | Nulmeting en streefwaarden in 2006 bepalen. | | Provinciale beleids-visie vormt onderdeel van de Provinciale agenda "Onderwijs werkt". |
| | 1.2. Voor het realiseren van ambities samen met gemeenten, scholen en bedrijven (minder voortijdig schoolverlaten, vermin-dering van jeugdwerkloosheid, en meer jongeren met een goede startkwalificatie) verwijzen wij naar de Provinciale agenda onder-wijs en kennisinfrastructuur. | Zie programmaonderdeel 37107 Verbeteren van het functioneren van de arbeidsmarkt. | | | |
| | 1.3. Drentse onderwijs- en jeugd-monitor:<br>- in 2006 is het onderwijsdeel van de monitor operationeel;<br>- in 2007 ligt er een Programma van eisen voor het jeugd(welzijns)deel van de monitor. | | | | Het onder-wijsdeel van de monitor is operationeel voor wat betreft het basisonderwijs en het speciaal onderwijs. |
| | 1.4. Versterken van ouderpar-ticipatie als voorwaarde voor betere leerprestaties van Molukse leerlingen. | Nog te ontwikkelen. | P.m. | | |
| 2. Beeldvorming. | 2.1. Het opzetten van netwerken van arbeidsorganisaties met doelgroepen (allochtonen, vrouwen, gehandicapten). | Aantal arbeidsorganisaties dat deelneemt in op kwetsbare groepen gerichte netwerken. | Nog niet beschikbaar. | | Het project Ruim baan voor ongekend talent is in volle gang. |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | 2.2. Ouderen moeten kennis en kwaliteit inzetten voor begeleiding van menden met weinig perspectief op de arbeidsmarkt; van deze bereidwillige ouderen moet er eind 2005 een databank zijn. | Aantal geregistreerde ouderen in de gerealiseerde databank (te combineren met de netwerkaanpak) + gebruik dat hiervan wordt gemaakt. | Nulmeting en streefwaarden in 2006 bepalen. | | |
| | 2.3. In beeld brengen van het tekort aan dagbestedings- en leerwerkplaatsen voor mensen met handicap gefaseerd oplossen. | Aantal dagbestedings- en leerwerkplaatsen voor mensen met handicap gefaseerd oplossen. | Nulmeting en streefwaarden in 2006 bepalen. | | Het Equal-project PRO-REC begint de eerste vruchten af te werpen. Eind 2007 zijn de resultaten bekend. |
| | 2.4. Elk jaar moet het aantal mensen met een verstandelijke handicap dat passende dagbesteding of begeleid werk vindt met 10% toenemen. | Percentage mensen met een verstandelijke handicap dat overdag actief is bij de sociale werkvoorziening of in de dagbesteding. | 70% | 77% | 93% |
| 3. Ongekend talent. | In beeld brengen van de aantallen vrouwelijke en allochtone ondernemers in Drenthe. | Aandeel vrouwelijke en allochtone ondernemers in Drenthe. | Nulmeting en streefwaarden in 2006 bepalen. | | Het project Vrouwelijke ondernemers in de mantelzorg is in gang gezet. |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

Geen bijzonderheden.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Een goede basis voor iedereen**

- **Ontwikkelen van een (inter)provinciale onderwijsagenda in noordelijk verband.**
- **Uitvoeren van de Provinciale agenda onderwijs en kennisinfrastructuur.**
- **Bevorderen van een sluitende registratie van voortijdige schoolverlaters.**
- **Ontwikkelen van een goed volgsysteem voor jeugdigen.**
- **In 2006 is de Drentse onderwijs en jeugdmonitor volledig operationeel voor wat betreft onderwijs; in 2008 is de monitor verbreed naar het integrale jeugdbeleid.**
- **Deelnemen in Stuurgroepen EQUAL-projecten (onderwijs arbeidsmarkt, sluitende aanpak voortijdig schoolverlaten, startkwalificatie werkenden).**

**Beeldvorming.**

- **Mede) subsidiëren van projecten die de beeldvorming van kwetsbare groepen verbeteren.**
- **Opzetten van projecten voor een duurzame instroom in het arbeidsproces van mensen uit kwetsbare groepen, waarbij de kennis, ervaring en netwerken van ouderen, c.q. werknemers van bedrijven/maatschappelijke organisaties worden benut.**
- **Ontwikkelen van een databank van ouderen/werknemers.**
- **Ontwikkelen van duurzame initiatieven om mensen met een verstandelijke beperking een passende dagbesteding of leerwerkplaats aan te bieden.**

**Ongekend talent.**

- **Tot stand brengen van samenwerkingsafspraken tussen Kamer van Koophandel, I2D, Enova en instellingen voor beroepsonderwijs over begeleidingstrajecten voor startende allochtone en vrouwelijke ondernemers.**
- **(Mede) subsidiëren van ontwikkelen van methodieken voor begeleiding.**

*Op weg naar het lagerhuis, jongeren debatteren*

**Realisatie beleidsvoornemens**

De voorbereiding van de onderwijsagenda en van de uitvoering motie 13 hebben gemaakt dat er dit jaar binnen het programma Werken en Leren prioriteiten moesten worden gesteld. Daarbij is ervoor gekozen om ontwikkelingen die reeds liepen (1.2 Uitvoering Provinciale agenda Onderwijs en Kennisinfrastructuur, 1.3 Onderwijs- en jeugdmonitor en 1.4 Versterken Molukse ouderparticipatie) ongehinderd doorgang te laten vinden. Op andere subdoelen is in de loop van 2006 een aantal projecten in gang gezet. Verder wordt er in 2007 een aantal projecten gestart.

*1.1. Provinciale beleidsvisie op het aanpakken van onderwijsachterstanden*

De beleidsvisie is verwerkt in de provinciale onderwijsagenda, waarin tevens een deel van de uitwerking van motie 13 is meegenomen. Met de uitvoering van de onderwijsagenda en motie 13 is in 2006 reeds een begin gemaakt in Zuidoost-Drenthe.

*1.2. Uitvoering Provinciale agenda Onderwijs en Kennisinfrastructuur*

Zie programmaonderdeel 37107 Verbeteren van het functioneren van de arbeidsmarkt.

*1.3. Provinciale onderwijs- en jeugdmonitor*

Het onderwijsdeel van de monitor is operationeel voor wat betreft het primair onderwijs en het speciaal onderwijs. Eind 2006 is de eerste IJkpuntrapportage uitgebracht. In 2007 en 2008 wordt de monitor uitgebreid naar het voortgezet onderwijs en de voor- en vroegschoolse educatie. In 2007 wordt in de beleidsinformatie primair onderwijs een verdieping aangebracht (module Taal- en rekenprestaties).
In 2006 is in overleg met alle partijen in het veld besloten om de ontwikkeling van de onderwijsmonitor en een jeugdmonitor (ook reeds opgenomen in het jaarprogramma van het Onderzoeksbureau Cultuur, Welzijn en Zorg) te laten plaatsvinden op gescheiden sporen. Begin 2007 zullen wij onze opdracht dienaangaande aan het Onderzoeksbureau nader invullen.

*1.4. Versterken Molukse ouderparticipatie*

Voor het versterken van ouderparticipatie als voorwaarde voor betere leerprestaties van Molukse leerlingen heeft $I_2D$, samen met Kobalt en in overleg met (organisaties in) de drie betrokken gemeenten (Assen, Midden-Drenthe en Hoogeveen) een gefaseerd projectplan opgesteld. De werkzaamheden van $I_2D$ op dit terrein zijn in het najaar van 2006 overgedragen aan STAMM.

In de eerste fase van het project onderzoekt STAMM of er binnen de Molukse gemeenschappen in de drie gemeenten en bij de organisaties die bij de uitvoering van het project betrokken zouden moeten zijn, voldoende draagvlak is voor een succesvolle uitvoering van het project. Nadat in het voorjaar van 2007 de resultaten van deze inventarisatie bekend zijn geworden, zullen wij besluiten over het al dan niet in uitvoering nemen van de vervolgfasen van het projectplan.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 465.900 | 858.300 | 556.362 | 301.938 |
| Apparaatskosten | 0 | 152.068 | 220.185 | 214.458 | 5.727 |
| Totaal lasten | 0 | 617.968 | 1.078.485 | 770.820 | 307.665 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 0 | 617.968 | 1.078.485 | 770.820 | 307.665 |

### Financiële analyse

*Uitvoeringsprogramma Onderwijskennisinfrastructuur*
Voor uitvoering van de provinciale agenda voor Onderwijs en Kennisinfrastructuur (OKI) is een bedrag van € 300.000 beschikbaar, te besteden in de jaren 2006/2007. Hiervan is in 2006 een bedrag van € 277.140 besteed. In 2006 zijn daarnaast extra middelen beschikbaar gesteld, in totaal € 500.000,--, door het aannemen van motie 13. Daarvan is € 410.000,-- geoormerkt toegevoegd aan het OKI-budget , te besteden aan het thema onderwijskansen. In 2006 is een bedrag van € 152.000,-- beschikt. Besteding van het restantbedrag van € 281.000,-- zal in 2007 plaatsvinden.

*Sociale en culturele ontwikkeling*
Het budget van € 155.000 is onderdeel van de vijf flexibele budgetten voor de vijf verschillende programmalijnen, zoals weergegeven in de Contourennota Mensen in het middelpunt. Zoals ook aangegeven in de nota reserves en voorzieningen, zullen deze flexibele budgetten geleidelijk worden ingezet en zal de financiële herijking pas tegen het eind van de nieuwe planperiode in 2008 volledig ontplooid zijn. De niet- bestede middelen (€ 21.000,-- over 2006) worden jaarlijks ondergebracht in de reserve Sociale en culturele ontwikkeling. Deze middelen zullen in de jaren 2007 en 2008 worden ingezet. De totale verrekening van deze reserve kunt u vinden bij de doelstelling Mutaties reserves ven het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

## Specificatie deelresultaat reserves binnen het programmaonderdeel

| nr | Naam reserve | Lasten/Baten | Begroting 2006 (na wijziging) | Realisatie 2006 | Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| 060208 | Sociale en culturele ontwikkelingen | Totaal lasten | 155.000 | 133.966 | 21.034 |
| | | Totaal baten | 0 | 0 | 0 |
| | | Saldo | 155.000 | 133.966 | 21.034 |

| Toelichting | |
|---|---|
| Saldo programmaonderdeel | 307.665 |
| Saldo reserves bij programmaonderdeel | 21.034 |
| Resultaat programmaonderdeel na bestemming reserves | 286.631 |

## Financieel totaaloverzicht per programma

| | 1<br>Realisatie<br>2005 | 2<br>Primitieve<br>begroting 2006 | 3<br>Begroting 2006<br>na wijziging | 4<br>Realisatie<br>2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 0 | 617.968 | 1.078.485 | 770.820 | 307.665 |
| Baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 0 | 617.968 | 1.078.485 | 770.820 | 307.665 |

## Programma 8.08 Wonen en leefomgeving
**portefeuillehouder: mevrouw A. Haarsma**

**Missie**

**Wij investeren in processen die er voor zorgen dat er voor zorgen dat er voor onze burgers voldoende, geschikte en betaalbare woningen beschikbaar zijn. Wij bevorderen de leefbaarheid door te investeren in goed gespreide voorzieningen op het gebied van: wonen, welzijn, cultuur, zorg en vervoer, uitgaande van de kracht van de gemeenschappen in wijken, buurten en dorpen.**

## 38503 Wonen en leefomgeving
**Contactpersoon: de heer H. Derks (5791)**

### Beschrijving doelstellingen en indicatoren

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Diversiteit in wonen. | 1.1. Iedere Drentse burger die zorg of dienstverlening nodig heeft kan in een huis wonen dat aangepast is aan de specifieke behoeften en wensen. | Aantal toegewezen aanvragen in het kader van de Wet voorzieningen gehandicapten voor aangepast wonen. | Nulmeting nog niet beschikbaar. | Streefwaarden in 2006 bepalen | Nog niet gerealiseerd |
| | | Aantal definitief toegekende woningen met zorg en dienstverlening uit de knelpuntenpot. | Bron: RW woonplannen 2005-2010. Beschikbaar in totaal 2.000 woningen voor 5 doeleinden. | | Via RW, inhoudelijke bijdrage CW. Opzetten 1 convenant met 3 regiogroepen in het kader van Wonen, welzijn en zorg. |
| | 1.2. Stimuleren van de bouw van zelfstandige woonvormen voor diverse doelgroepen. | Het aantal gehonoreerde aanvragen Woonzorgstimulerings regeling. | 8 | 14 | 10 |
| 2. Zelfstandig wonen. | 2.1. Mensen moeten zolang mogelijk in de eigen leefomgeving kunnen blijven wonen. | Het aantal gehonoreerde aanvragen Woonzorgstimulerings regeling. | 8 | 14. | 10 |
| 3. Veiligheid in huis. | 3.1. Totstandkoming 1 provinciale meldstructuur. | Het aantal meldingen/aantal constateringen huiselijk geweld. | 1 meldstructuur. 14% van Drenthe kent nummer huiselijk geweld. | 1 meldstruc-tuur | 1 meldstructuur, NB 60% kent het telefoonnummer (onderzoeksburo CWZ) |
| 4. Voorzieningenniveau. | 4.1. Goede spreiding van basisvoorzieningen die de zelfredzaamheid van burgers vergroot, door clustering. | Aantal nieuwe initiatieven (start en realisatie) in het kader van Regeling multifunctionele dienstencentra. | 0 | 20 start, 0 realisatie. | 25 start, 5 realisatie<br><br>Daarnaast start van 21 projecten dagarrangementen en Combinatiefuncties. |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | 4.2. Ondersteunen van dorpshuizen en stimuleren van aantal functies. | Aantal aangesloten dorpshuizen bij Stichting Dorpshuizen Drenthe en gemeente aantal functies in deze dorpshuizen. | 131 dorpshuizen; gemiddeld 3,5 functies in dorpshuizen. | 131<br>4 | 131, 4 functies |
| | 4.3. Goede spreiding en bereikbaarheid van bibliotheken. | Het aantal vernieuwde en verbrede bibliotheekvestigingen. | 0 | 0 | 0 |
| | 4.4. Goede spreiding en bereikbaarheid van lokale loketten. | Het aantal lokale loketten in Drenthe. | 4 | 6 | 6 |
| 5. Pilots van integrale planontwikkeling. | 5.1. Opdoen kennis en ervaring met betrekking tot integrale planvorming, dat leidt tot vernieuwde aanpak met betrekking tot voorzieningen, mobiliteit en wonen. | Aantal ontwikkelde pilots.<br><br>Het aantal deelnemers aan de training in relatie tot de verschillende achtergronden. | 4<br><br>24<br>(2 overheidslagen,<br>3 productgroepen,<br>2 overheidsinstellingen). | 4<br><br>24<br>(2, 4, 2) | 4<br><br>24<br>(2, 4, 2) |
| 6. Leefgemeenschap. | 6.1. De in een dorp of wijk aanwezige eigen kracht benutten of stimuleren om sociale cohesie te versterken. | Aantal initiatieven (start en realisatie) in het kader van gemeentelijke omgevingsprogramma's. | 0 initiatieven. | 12 initiatieven. | 1 totaal initiatief (waaronder veel deelvoorziengen) |
| | 6.2. Ondersteunen van dorpsbelangenverenigingen. | Aantal dorpsbelangenverenigingen aangesloten bij Brede Overleggroep Kleine Dorpen. | 134 | 135 | 134 |
| 7. Bovenlokale voorzieningen. | 7.1. Een kwalitatief goed en bereikbaar voorzieningenniveau op het gebied van wonen, welzijn, cultuur en onderwijs. | Nog te ontwikkelen. | Nulmeting nog niet beschikbaar. | | |
| | 7.2. Het bieden van laagdrempelige 24 uursbereikbaarheid voor mensen met hulpvragen. | Aantal telefonische hulpvragen. | 10.000 | 11.000 | 10.000 |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

*'Thuis in je huis'*
De realisatie van het Convenant Wonen, welzijn, zorg is een belangrijke voorwaarde voor het behalen van de doelstelling op dit gebied. Ondertussen zijn de gebieden Zuidoost en Noord al gestart met de uitvoering. In Zuidwest is men aan het voorbereiden. Om de ontwikkelingen zo integraal mogelijk te houden worden ze begin 2007 vertaald naar WWZ-beleid, via de Notitie ½ miljoen mensen, dat tevens geldt als uitvoeringsprogramma voor WWZ in de komende jaren. Voor het meldpunt Huiselijk geweld geldt 2006 als het eerste operationele jaar. Het beoogde aantal telefoontjes bleek niet realistisch, maar het effect van het meldpunt tot nu toe wordt door betrokkenen hoger dan verwacht genoemd. Bijzonder is het aantal mensen dat het meldpunt kent: 60% volgens het onderzoeksbureau CWZ.

*'Thuis in je buurt'*
De regeling Multifunctionele Dienstencentra loopt volgens plan en de eerste centra zijn opgeleverd. De regeling is aangevuld met 21 dagarrangementen en combinatiefunctieprojecten (bestaande uit een veelvoud aan deelprojecten).
Lokale kracht, dat in 2006 moest leiden tot 12 gemeentelijke omgevingsprogramma's, is niet als zodanig van de grond gekomen. Het initiatief is blijven hangen op een Plan van Aanpak waarin de mogelijke samenwerking van gemeenten en provincie wordt beschreven. Dit plan

moet leiden tot een soepele integratie van dorpsplannen in het pMJP onder het thema 'Sociaal economische vitalisering'. De sociale POP-pilots zijn in 2006 allen afgerond. Tevens is het evaluatie-onderzoek gestart, dat in voorjaar 2007 gepresenteerd wordt.
Niet genoemd in de doelen is de ambulancezorg. Het vaststellen van een nieuw spreiding- en paraatheidplan heeft veel aandacht gevraagd. Dit heeft met name te maken met het belang van het onderwerp voor de mensen in de provincie en de uitgestrektheid van sommige gebieden. In 2006 is het nieuwe plan vastgesteld en geoperationaliseerd. Voor het ideale voorzieningenniveau lopen nog onderzoeken bij het onderzoeksbureau CWZ, dat nder anderen effecten van dorpsomgevingsplannen/ dorpsagenda's en de regeling Multifunctionele Dienstencentra onderzoekt.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Diversiteit in wonen**

- **Ontwikkeling van een integrale toets Woonplannen in 2005 en in 2006 implementeren.**
- **Inventariserend onderzoek van Onderzoeksbureau Cultuur, Welzijn en Zorg met betrekking tot de woningbehoefte van doelgroepen.**
- **Ondersteunen van gemeenten bij het betrekken van bewoners bij het maken van woonplannen.**
- **Bevorderen van aanbod kunst en cultuur in buurt/dorp om omgeving aantrekkelijker te maken waardoor mensen zich eerder thuisvoelen en actief gebruik maken van aanwezige cultuurhistorische waarden.**
- **Uitvoeren van het budget woonzorgstimulering nieuwe stijl.**
- **Methodiekondersteuning voor een effectieve aanpak van huiselijk geweld.**
- **Ondersteunen van vernieuwende toepassingen in de zorg (domotica, levensloopbestendig wonen, ICT-toepassingen etc.).**
- **Onderzoek/verkenning mogelijkheden voor ontwikkeling woon-zorgzone in Assen (programma stad).**

**Voorzieningenniveau**

- **Uitvoeren nota Multifunctionele Dienstencentra met ontwikkeling 27 nieuwe oplossingen.**
- **Pilots Integrale planontwikkeling met betrekking tot voorzieningen, mobiliteit en voorzieningen.**
- **Het leveren van een financiële bijdrage aan de totstandkoming van lokale loketten.**
- **Bibliotheekvernieuwing; intensieve samenwerking van bibliotheken met andere disciplines.**
- **Positie van minder mobiele doelgroepen krijgt meer aandacht op het terrein van openbaar vervoer.**
- **Stimulering van bundeling functies waardoor voorzieningen meer potentie krijgen.**
- **Bij projecten voor stedelijke vernieuwing wordt rekening gehouden met een goed voorzieningenniveau en de aanwezige cultuurhistorische waarden.**
- **Ontwikkelen gemeentelijk omgevingsprogramma.**
- **Stimuleren en ondersteunen van ontwikkeling dorpsagenda's en dorpsontwikkelingsplannen.**

**Bovenlokale voorzieningen**

- **Het streven naar een kwalitatief goed en bereikbaar voorzieningenniveau op het gebied van wonen, welzijn, cultuur en onderwijs.**
- **Ontwikkelen visie op gewenst aanbod vanuit het zorgvragersperspectief voor bovenlokale voorzieningen.**
- **Initiatiefnemer bij het verkennen van de mogelijkheden van de zorgzone Assen (onder andere Wilhelmina Ziekenhuis Assen, Hendrik van Boeijen).**

**Realisatie beleidsvoornemens**

*Diversiteit in wonen*

- Ontwikkeling van een integrale toets Woonplannen in 2005 en in 2006 implementeren.
- Ondersteunen van gemeenten bij het betrekken van bewoners bij het maken van woonplannen.
- Inventariserend onderzoek van Onderzoeksbureau Cultuur, Welzijn en Zorg met betrekking tot de woningbehoefte van doelgroepen.

Voortgang: De woonplannen zijn in 2005/2006 mede door CW beoordeeld en van advies voorzien. CW is met de gedeputeerde meegegaan op bestuurlijke overleggen met de gemeenten. Een aparte woontoets blijkt niet functioneel. Algemene gedacht is dat samen ontwikkelen effectiever is dan achteraf toetsen.
Het onderzoek van het onderzoeksbureau is einde 2006 afgerond en geldt als input voor de nota Wonen, welzijn, Zorg.

- Bevorderen van aanbod kunst en cultuur in buurt/dorp om omgeving aantrekkelijker te maken waardoor mensen zich eerder thuis- voelen en actief gebruik maken van aanwezige cultuurhistorische waarden.

Voortgang: Niets aan gedaan

- Uitvoeren van het budget woonzorgstimulering nieuwe stijl.

Voortgang: In 2006 heeft de laatste ronde Woonzorgstimulering succesvol plaatsgevonden. Het restantbedrag à € 130.000 is weggezet in 10 projecten, die naast de regeling ook in 'mensen in het Middelpunt' passen.

- Methodiekondersteuning voor een effectieve aanpak van huiselijk geweld.

Voortgang: In 2006 is het Meldpunt Huiselijk Geweld geopend, waarbij een telefoonnummer en een website belangrijke instrumenten zijn om hulpverleningstrajecten te starten. Er zijn ontwikkelingen rondom speciale trajecten voor kinderen (Kindspoor) en ouderen (Oudermishandeling)

- Ondersteunen van vernieuwende toepassingen in de zorg (domotica, levensloopbestendig wonen, ICT-toepassingen etc.).

Voortgang: In de uitvoering Woonzorgstimulering is dit thema meegenomen.

- Onderzoek/verkenning mogelijkheden voor ontwikkeling woon-zorgzone in Assen (programma stad).

Voortgang: de provincie draait mee in de projectgroep Assen-Oost.

*Voorzieningenniveau*

- Uitvoeren nota Multifunctionele Dienstencentra met ontwikkeling 27 nieuwe oplossingen.
- Stimulering van bundeling functies waardoor voorzieningen meer potentie krijgen.
- Het leveren van een financiële bijdrage aan de totstandkoming van lokale loketten.

Voortgang: 'Thuis in je buurt' (voorzieningen en leefbaarheid) heeft een vlucht genomen. Niet alleen loopt de regeling Multifunctionele Dienstencentra volgens plan en zijn de eerste centra opgeleverd. De regeling is aangevuld met 21 dagarrangementen en combinatiefunctieprojecten (bestaande uit een veelvoud aan deelprojecten)
In de loop van 2006 zijn 21 aanvragen op het gebied van Dagarrangementen en Combinatiefuncties goedgekeurd. Dit betekent dat er in 10 Drentse gemeenten en overkoepelend ook vanuit de provincie ingezet gaat worden op verbetering van de samenhang tussen jeugdvoorzieningen. Deze projecten sluiten naadloos aan op de Multifunctionele Dienstencentra.
De 5 provinciale projecten richten zich op vraagstukken die door het expertteam MFD zijn geïnventariseerd in 2004/ 2005 en uit Mensen in het Middelpunt komen. Het gaat om de volgende vijf projecten:

1. De virtuele brede school, die de mogelijkheden voor 0 tot 16 jarigen in het landelijkste gebied moet vergroten.
2. Provinciaal Loket Dagarrangementen, waarbij het dagindelingsaspect uitgangspunt wordt van nieuwe ruimtelijke processen en ingevoerd wordt in de eigen provincieorganisatie

3. Kennisnetwerk Brede School dat zich richt op versterking van organisaties die naschoolse opvang kunnen leveren
4. Samenhang jeugdvoorzieningen dat probeert de openbare speelruimten te verbinden met andere voorzieningen 0 tot 16-jarigen
5. Dagarrangementen in de kleinste kernen, waarbij er gezocht wordt naar alternatieve financieringsvormen voor accommodaties in de kleinste kernen.

- Bibliotheekvernieuwing; intensieve samenwerking van bibliotheken met andere disciplines.

Voortgang: Dit proces moet nog opgestart worden. In verschillende Multifunctionele Dienstencentra hebben overigens de bibliotheken hun plek gekregen.

- Positie van minder mobiele doelgroepen krijgt meer aandacht op het terrein van openbaar vervoer.

Voortgang: Hier is geen aandacht voor geweest

- Bij projecten voor stedelijke vernieuwing wordt rekening gehouden met een goed voorzieningenniveau en de aanwezige cultuur- historische waarden.
- Pilots Integrale planontwikkeling met betrekking tot voorzieningen, mobiliteit en voorzieningen.
- Ontwikkelen gemeentelijk omgevingsprogramma.
- Stimuleren en ondersteunen van ontwikkeling dorpsagenda's en dorpsontwikkelingsplannen.

Voortgang: Lokale kracht, dat in 2006 moest leiden tot 12 gemeentelijke omgevingsprogramma is niet als zodanig van de grond gekomen. Het initiatief is blijven hangen op een Plan van Aanpak, hoe gemeenten en provincie zouden kunnen samenwerken op dit terrein. Dit plan moet leiden tot een soepele integratie van dorpsplannen in het pMJP onder het thema 'Sociaal economische vitalisering'. De sociale POP-pilots zijn in 2006 allen afgerond. Tevens is het evaluatie-onderzoek gestart, dat in voorjaar 2007 gepresenteerd wordt.
In 2006 is er wel een start gemaakt met de dorpsomgevingsplannen in Bargercompascuum en Oranje en is het Leader-project Plattelandsvernieuwing Nieuwe Stijl geëvalueerd.

*Bovenlokale voorzieningen*

- Het streven naar een kwalitatief goed en bereikbaar voorzieningenniveau op het gebied van wonen, welzijn, cultuur en onderwijs.

Voortgang: Voor het ideale voorzieningenniveau lopen nog onderzoeken bij het onderzoeksbureau CWZ, die onder anderen effecten van dorpsomgevingsplannen/ dorpsagenda's en de regeling Multifunctionele Dienstencentra onderzoekt.

- Ontwikkelen visie op gewenst aanbod vanuit het zorgvragersperspectief voor bovenlokale voorzieningen.

Voortgang: Deze visie wordt meegenomen in ½ miljoen mensen, de Drentse notitie Wonen, welzijn zorg, die voorjaar 2007 gepresenteerd wordt.

- Initiatiefnemer bij het verkennen van de mogelijkheden van de zorgzone Assen (onder andere Wilhelmina Ziekenhuis Assen, Hendrik van Boeijen).

Voortgang: de provincie is vertegenwoordigd in de projectgroep, die opdracht voor onderzoek heeft gegeven.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 1.005.586 | 1.276.844 | 1.217.550 | 59.294 |
| Apparaatskosten | 0 | 528.992 | 223.174 | 298.785 | -75.611 |
| Totaal lasten | 0 | 1.534.578 | 1.500.018 | 1.516.335 | -16.317 |
| Totaal baten | 0 | 1.800 | 1.800 | -3.600 | 5.400 |
| Saldo | 0 | 1.532.778 | 1.498.218 | 1.519.935 | -21.717 |

### Financiële analyse

*Bijdrage totstandkoming multifunctionele dienstencentra*
Voor de ontwikkeling van multifunctionele dienstencentra is voor de jaren 2004 t/m 2007 een bedrag van in totaal € 1.800.000,-- beschikbaar gesteld. Hiervan is inmiddels een bedrag van € 1.296.000,-- besteed. Het resterende bedrag van 2006 ad € 56.000,-- zal in 2007 worden ingezet.

*Sociale en culturele ontwikkeling*
Het budget van € 180.000 is onderdeel van de vijf flexibele budgetten voor de vijf verschillende programmalijnen, zoals weergegeven in de Contourennota Mensen in het middelpunt. Zoals ook aangegeven in de nota reserves en voorzieningen, zullen deze flexibele budgetten geleidelijk worden ingezet en zal de financiële herijking pas tegen het eind van de nieuwe planperiode in 2008 volledig ontplooid zijn. De niet- bestede middelen (€ 3.000,-- over 2006) worden jaarlijks ondergebracht in de reserve Sociale en culturele ontwikkeling. Deze middelen zullen in de jaren 2007 en 2008 worden ingezet. De totale verrekening van deze reserve kunt u vinden bij de doelstelling Mutaties reserves ven het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

*Apparaatskosten*
De overschrijding op deze post wordt veroorzaakt door een tijdelijk extra medewerker die met name werkzaamheden op het gebied van de woonzorgstimuleringsregeling en multifunctionele dienstencentra heeft uitgevoerd. Deze uren zijn niet begroot.

## Specificatie deelresultaat reserves binnen het programmaonderdeel

| nr | Naam reserve | Lasten/Baten | Begroting 2006 (na wijziging) | Realisatie 2006 | Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| 060208 | Sociale en culturele ontwikkelingen | Totaal lasten | 180.000 | 176.976 | 3.024 |
| | | Totaal baten | 0 | 0 | 0 |
| | | Saldo | 180.000 | 176.976 | 3.024 |

| Toelichting | |
|---|---|
| Saldo programmaonderdeel | -21.717 |
| Saldo reserves bij programmaonderdeel | 3.024 |
| Resultaat programmaonderdeel na bestemming reserves | -24.741 |

## Financieel totaaloverzicht per programma

| | 1<br>Realisatie<br>2005 | 2<br>Primitieve<br>begroting 2006 | 3<br>Begroting 2006<br>na wijziging | 4<br>Realisatie<br>2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 0 | 1.534.578 | 1.500.018 | 1.516.335 | -16.317 |
| Baten | 0 | 1.800 | 1.800 | -3.600 | 5.400 |
| Saldo | 0 | 1.532.778 | 1.498.218 | 1.519.935 | -21.717 |

*Ambulancezorg*

## Programma 8.09 Participatie
**portefeuillehouder: mevrouw A. Haarsma**

**Missie**

**Wij vinden het belangrijk dat iedere inwoner van Drenthe - ongeacht zijn/haar leeftijd, sekse, handicap, (etnisch-)culturele achtergrond, sociale klasse - optimaal kan meedoen aan de samenleving, of het nu gaat om netwerken, verenigingen, organisaties of werk en buurt. Meedoen heeft een waarde op zich. Het kan ervoor zorgen dat mensen een gezonder, aantrekkelijker en plezieriger leven leiden en niet in een isolement verkeren of daarin terecht komen. Op deze manier draagt meedoen bij aan een verrijking van het leven. Maar meedoen betekent in onze visie ook dat mensen een stem moeten hebben in de totstandkoming van ons beleid.**

## 38408 Participatie
**Contactpersoon: mevrouw B. Mierlo (5648)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Vergroten sportdeelname. | Inwoners van Drenthe moeten meer gaan deelnemen aan sport-activiteiten en in het bijzonder de groepen die onder de norm zitten: jongeren, ouderen, mensen met handicap, allochtonen en werknemers. | Percentage inwoners dat aan sport doet. | 54,8% Bron: Sportmonitor (2003). | 55% | Zie toelichting |
| | | Percentage jongeren die niet voldoen aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen (NNGB). | 30% Bron: Sportmonitor (2003). | 29% | 29% |
| | | Percentage volwassen die niet voldoen aan de NNGB. | 55,2% Bron: Sportmonitor (2003). | 52% | 49% |
| | | Aantal gemeenten dat participeert in de BOS-regeling (volgens Drents BOS-model). | 12 | 12 | 9 |
| 2. Stimuleren Integratie. | 2.1. Totstandkoming van laagdrempelige meldstructuur voor klachtenbehandeling en adequate registratie en monitoring ten behoeve van gerichte preventie. | Aantal klachten van discriminatie per jaar. | 35 | 50 | 56 |
| | 2.2. Stimuleren debat, dialoog en ontmoeting. | Aantal georganiseerde debatten; ontmoetingen en dialogen onder-steund door provincie. | 6 | 8 | 16 |
| 3. Faciliteren belangenbehartiging. | 3.1. Mensen in staat stellen hun krachten te bundelen en gesprek-partner laten zijn bij beleidsvoor-bereiding en besluitvorming. | Aantal consumenten- en patiën-tengroepen ondersteund door het Regionaal Patiënten Consumenten Platform (RPCP). | 8 koepels. | 10 koepels. | 9 koepels |
| | | Aantal leden en projecten Jongerenraad Drenthe. | 11 leden, 4 projecten. | 14 leden, 5 projecten. | 17 leden 5 projecten |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| 4. Versterken vrijwilligerswerk. | 4.1. Toename van het aantal vrijwilligers. | Aandeel participanten dat deelneemt aan georganiseerd vrijwilligerwerk. | 42% Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek (2003). | 42% | 43% Bron: CBS 2004 |
| | 4.2. Het stimuleren van vrijwilligerswerk onder jongeren. | Aantal jongeren die maatschappelijke stages hebben gelopen. | 100 jongeren. | 300 | > 900 |
| | 4.3 Het instandhouden van een kennisnetwerk steunpunten vrijwilligerswerk Drenthe | Aantal lokale steunpunten ondersteund. | 8 | 8 | 8 |
| 5. Versterken mantelzorg. | 5.1. Het instandhouden van een effectieve ondersteuningstructuur mantelzorgers. | Aantal lokale steunpunten ondersteund door Drents Platform Mantelzorgers. | 8 | 12 | 12 |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

*1. Vergroten sportdeelname*
Alle cijfers uit verschillende onderzoeken, over de meetjaren 2003, 2004 en in een enkel geval ook 2005, laten een vrij duidelijke stijging zien in de sportdeelname. (Bron: rapportage sport 2006 van het sociaal en cultureel planbureau). Twee metingen:
volgens het AVO steeg de sportdeelname onder de bevoling van 18-79 jaar tussen 1999 en 2003 van 60 % naar 64 %, volgens de POLS-cijfers van het CBS van 51 % naar 54 %. Met de nota Tijd voor sport (VWS 2005) streeft het rijk ernaar dat in 2010 65 % van de volwassenen voldoet aan de beweegnorm.

Het percentage Nederlanders (zowel volwassenen als jongeren) dat niet voldoet aan de beweegnorm is licht gedaald. De cijfers betreffen het meetjaar 2004. Er zijn diverse groepen die relatief slecht scoren op de beweegnorm. Het betreft met name ouderen, mensen met een lage opleiding, niet-werkenden en werknemers met zittend werk. Mannen en vrouwen verschillen niet noemenswaardig wat betreft het halen van de norm. (Bron: rapportage sport 2006 van het sociaal en cultureel planbureau).

Het aantal gemeenten waarmee de provincie samenwerkt in de BOS-projecten bedraagt 9. De gemeente Coevorden heeft geen subsidie-aanvraag ingediend in het kader van de BOS-regeling. De aanvragen van de gemeenten Aa en Hunze en Meppel zijn door het ministerie van VWS afgewezen. Het is de intentie om met deze twee gemeenten alsnog samenwerkingsmogelijkheden te maken.

*2. Stimuleren integratie*
Het aantal klachten van discriminatie is gebaseerd op cijfers van de Landelijke Vereniging van Antidiscriminatie Bureaus en Verenigingen over de HEMA-gemeenten in 2005. Zie ook: www.lvadb.nl. Cijfers voor 2006 zijn nog niet beschikbaar.
Het aantal georganiseerde debatten, ontmoetingen en dialogen met provinciale ondersteuning is een optelsom van activiteiten die met behulp van provinciale subsidie en ondersteuning mogelijk is gemaakt. Voorbeelden zijn Moluks jongeren Lagerhuis, en debatten met verschillende moslimorganisaties.

*3. Faciliteren belangenbehartiging*
In 2006 veranderde de naam van RPCP in Zorgbelang Drenthe, hiermee aansluitend op de landelijke naamswijziging. Negen koepels werden ondersteund door Zorgbelang Drenthe. Hiervan maken deel uit de lidorganisaties Vereniging Sociaal Drenthe (VSD), de Landelijke Federatie Belangenvereniging (LFB) Samenwerkende Bond voor Ouderen

(SBO), Patiënten Platform Drenthe, Provinciale Gehandicaptenraad Drenthe ( PPD/ PGD), het Gebruikersplatform GGz en het Drents Platform vrouwen 50+. Er was sprake van samenwerking met de Landelijke Organisatie Cliëntenraden (LOC) en de Federatie van Oudervereningingen (LvO). De Stichting Welzijn Doven, die een incidentele subsidie ontvangt, werkte niet rechtstreeks samen met Zorgbelang Drenthe omdat het accent van het werk van deze stichting op ontmoeten ligt en niet zozeer op belangenbehartiging.

De jongerenraad telde in 2006 17 leden. Er is gewerkt aan de volgende 5 projecten:
Betrekken middelbaar onderwijs bij jongerenparticipatie
Meer bekendheid geven aan de activiteiten van de jongerenraad binnen het provinciehuis
Medeorganisatie jeugddebat 20 januari 2006
Deelname project Vla, smaken verschillen gericht op diversiteit
Workshopdag voor politie en beleidsmedewerkers over jongerenparticipatie

*4. Versterken vrijwilligerswerk*
Cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek laten een kleine stijging zien van het aantal mensen dat in Nederland vrijwilligerswerk doet. Het meest recente cijfer betreft 2004. In dat jaar doet 43 % vrijwilligerswerk, in vergelijking met 42 % in 2003. Het gaat hierbij overigens om vrijwilligerswerk in georganiseerd verband. Het totaal aantal participanten vrijwilligerswerk in 2004 schat het CBS op 60 %. Zie ook www.cbs.nl

Het aantal lokale steunpunten vrijwilligerswerk in Drenthe bleef in 2006 gelijk. Als gevolg van de invoering van de WMO beraden op dit moment drie andere gemeenten zich op mogelijke oprichting van een steunpunt. De samenwerking op provinciaal niveau in KENvrijwilligerswerk is succesvol (zie ook realisatie beleidsvoornemens)

In het kader van het project Maatschappelijke stages van STAMM CMO Drenthe hebben ruim 900 leerlingen een maatschappelijke stage gedaan. Het project heeft daarmee in 2006 een enorme groei gekend. Beoogd wordt dit in 2007 voort te zetten met als doel de methodiek te implementeren in de lokale steunpunten.

*5. Versterken mantelzorg*
D provincie heeft in 2006 ingezet op een provinciebreed dekkend netwerk van lokale contactgroepen van mantelzorgers. Dit is, overeenkomstig de doelstelling, gerealiseerd. Elke Drentse gemeente heeft nu een contactpunt.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Vergroten sportdeelname.**
- **(Mede) subsidiëren van projecten om genoemde groepen te activeren.**
- **Sportservicepunt moet operationeel zijn.**
- **Uitvoeren van een meting door de Hogeschool Drenthe over sportdeelname in 2008.**

**Stimuleren integratie.**
- **Ondersteunen activiteiten, I2D en Enova op terrein van interculturalisatie van instellingen werkzaam op het terrein van cultuur, welzijn en zorg.**
- **Meer ontmoeting, wisselwerking en debat tussen en binnen verschillende doelgroepen met als doel integratie en emancipatie van de diverse allochtone groepen in Drenthe.**

**Faciliteren belangenbehartiging**
- **Projectmatige samenwerking en afspraken met gemeenten rondom invoering WMO.**
- **Ondersteunen activiteiten Regionaal Patiënten Consumenten Platform gericht op versterking positie cliënten en patiëntenorganisaties.**

**Versterken vrijwilligerswerk.**
- **Kwaliteitsimpuls aan vrijwilligerswerk geven door verdere ontwikkeling en uitvoering van methodieken.**
- **Ondersteunen van verschillende projecten: scholenproject Vrijwilligerswerk, Lokale makelaar, Toolkit.**

- **Uitreiken van een vrijwilligersprijs.**
- **Realiseren van een provinciaal kennisnetwerk in 2005.**
- **Afspraken met STAMM over projectontwikkeling en ondersteuningsactiviteiten op dit gebied.**

**Versterken Mantelzorg.**

- **Ondersteuning van het Drents Platform Mantelzorg.**
- **Subsidiëring van diverse projecten gericht op versterking mantelzorger.**

**Betrekken en betrokkenheid.**

- **Onderzoek in 2006 naar mogelijkheden rondom Booming Bartje en DrentheScoop.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

*Vergroten sportdeelname.*

- (Mede) subsidiëren van projecten om genoemde groepen te activeren.

Aan dit beleidsvoornemen is uitvoering gegeven door subsidiëring van projecten van SportDrenthe. Hierbij is in het bijzonder aandacht voor het vergroten van de sportdeelname van jongeren, ouderen, mensen met een handicap, allochtonen en werknemers.

- Sportservicepunt moet operationeel zijn.

Het sportservicepunt wordt beheerd door SportDrenthe. Het is al in 2005 gerealiseerd maar heeft in 2006 een doorontwikkeling gekend. Het punt is bedoeld om snel en adequaat antwoord te kunnen geven op vragen van sportverenigingen (veelal vrijwilligersorganisaties), informatie te bieden over het laatste sportnieuws en de burger een passend sportaanbod te bieden. Het sportservicepunt kent hiervoor een website (www.sportindrenthe.nl), nieuwsbrieven en samenwerkingsverbanden.

- Uitvoeren van een meting door de Hogeschool Drenthe over sportdeelname in 2008.

N.v.t. in 2006

*Bevordering sport deelneme door campagne Drenthe beweegt*

In november 2006 is de provinciale sportagenda Drenthe beweegt door GS vastgesteld. Deze nota bevat een verzameling van bestaande en nieuwe initiatieven op het gebied van sport en bewegen. Er wordt een impuls gegeven aan het provinciaal sportbeleid met extra middelen. Deze worden besteed aan de ondersteuning van Drentse gemeenten voor BOS-pprojecten, de campagne Drente beweegt en door de versterking van de Drentse sportinfrastructuur.

*Stimuleren integratie*

- Ondersteunen activiteiten I2D en Enova op terrein van interculturalisatie van instellingen werkzaam op het terrein van cultuur, welzijn en zorg

I2D en Enova hebben ondersteuning geboden aan Bureau Jeugdzorg bij het verbeteren van de toegankelijkheid van de jeugdzorg voor allochtone jongeren. Dit project loopt door tot en met 2007.
Enova heeft Zorgbelang ondersteunt bij het ontwikkelen van diversiteitsperspectief bij de aangesloten organisaties.
Enova werkt samen met Zorgplein Noord aan de professionalisering van allochtone mantelzorgers.
I2D en Enova hebben ondersteuning verleend aan diverse (allochtone) zelforganisaties en vrouwenorganisaties.

In 2006 hebben wij op basis van een externe evaluatie van het functioneren van de I2D de intentie uitgesproken de subsidieverlening aan deze instelling te beëindigen. Voorts hebben wij besloten voor te stellen de inhoudelijke werkzaamheden en daaraan gekoppeld het personeel van vorengenoemde stichting voor de korte termijn (2007 en 2008) bij STAMM CMO Drenthe onder te brengen, waardoor de continuïteit gegarandeerd is.

- Meer ontmoeting, wisselwerking en debat tussen verschillende doelgroepen met als doel integratie en emancipatie van de diverse allochtone groepen in Drenthe

Aan dit voornemen is uitvoering gegeven middels projecten in het kader van de prestatiesubsidie per boekjaar aan Enova en I2D. De verantwoording van deze projecten met de bereikte resultaten volgt in de jaarstukken van beide instellingen die wij uiterlijk 1 mei 2007 ontvangen.

*Faciliteren belangenbehartiging*

- Projectmatige samenwerking met gemeenten rondom invoering WMO.

In 12 gemeenten is een WMO-raad opgericht waarin belangenbehartigers vertegenwoordigd zijn. Deze platforms worden ondersteund door Zorgbelang.

- Ondersteunen activiteiten Regionaal Patiënten Consumenten Platform gericht op versterking positie cliënten en patiëntenorganisaties.

Aan dit voornemen is uitvoering gegeven middels projecten in het werkplan 2006 van Zorgbelang. De verantwoording hiervan volgt in de jaarstukken die wij uiterlijk 1 mei 2007 ontvangen.

*Versterken vrijwilligerswerk.*

- Kwaliteitsimpuls aan vrijwilligerswerk geven door verdere ontwikkeling en uitvoering van methodieken.

In 2006 zijn twee succesvolle methodieken doorontwikkeld. De ene ("Maatschappelijke stages") beoogt leerlingen vrijwilligerswerk te laten doen. De andere "Betrokken in Drenthe") beoogt een structurele samenwerking tussen het Drentse bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties tot stand te brengen (zie verder hieronder).

- Ondersteunen van verschillende projecten: scholenproject Vrijwilligerswerk, Lokale makelaar, Toolkit.

*Drenthe beweegt, wat beweegt jou?*

Het scholenproject vrijwilligerswerk, gestart in Assen, is in 2006 provinciebreed uitgezet en verdergegaan onder de naam Maatschappelijke Stages. In 2006 hebben meer dan 900 leerlingen vrijwilligerswerk gedaan.
Lokale makelaar/ Maatschappelijk Betrokken Ondernemen heeft in Drenthe in 2006 een vlucht genomen. Er is een platform opgericht, BinD, Betrokken in Drenthe. Hieraan nemen tal van Drentse bedrijven en maatschappelijke organisaties deel. De Drentse kamer van Koophandel levert de voorzitter. Op 2 november 2006 is een Drentse beursvloer georganiseerd. Hier zijn 106 matches gemaakt tussen bedrijven en maatschappelijke organisaties, waarbij vraag en aanbod op het gebied van vrijwilligerswerk bij elkaar werden gebracht. Omgerekend gaat het om een totale waarde van 248.515 euro.
Het project Toolkit is in 2005 geëindigd. De instrumenten die in het project Toolkit zijn ontwikkeld zijn beschikbaar gemaakt voor deelnemers van KENvrijwilligerswerk.

- Uitreiken van een vrijwilligersprijs.

De Drentse vrijwilligersprijs “Het compliment voor Drentse vrijwilligers’ is een tweejaarlijkse prijs. Overeenkomstig de planning zijn in 2006 voorbereidingen getroffen voor de uitreiking in 2007.

- Realiseren van een provinciaal kennisnetwerk in 2005.

In 2005 is KENvrijwilligerswerk gerealiseerd. Bedoeld als kennis-infrastructuur voor drie doelgroepen: lokale steunpunten vrijwilligerswerk, gemeenten en provinciale vrijwilligersorganisaties. In 2006 is het netwerk versterkt en doorontwikkeld. In 2006 is de website www.vrijwilligerswerkdrenthe.nl in de lucht gegaan. Deze portal wordt bijna dagelijks voorzien van nieuwe informatie en geeft een overzicht van kennis, aanbod en vraag op het gebied van vrijwilligerswerk in Drenthe.

- Afspraken met STAMM over projectontwikkeling en ondersteuningsactiviteiten op dit gebied.

De uitvoering van de projecten Kenvrijwilligerswerk, Maatschappelijke Stages en BinD gebeurt door STAMM. In het werkplan 2006 zijn hierover afspraken gemaakt.

*Versterken mantelzorg*

- Ondersteuning van het Drents Platform Mantelzorg

Ondersteuning is geboden door inhoudelijke advisering en uitvoering van secretariële taken door STAMM CMO Drenthe. Secretariële taken voert DPM steeds meer zelf uit waardoor de ondersteuning zich meer richt op de inhoud.

- Subsidiëring van diverse projecten gericht op versterking mantelzorger

In totaal is in het kader van de beleidsregel Mensen in het middelpunt €30.225 aan subsidie verleend voor projecten mantelzorg. De projecten in 2006 waren:

- Kinderen zorgen Drenthe van Icare (loopt door in 2007)
- Drents Platform Mantelzorg
- Opstarten en functioneren Contactpunten Mantelzorg

*Betrekken en betrokkenheid.*

- Onderzoek in 2006 naar mogelijkheden rondom Booming Bartje en DrentheScoop.

De instrumenten Booming Bartje en Drenthescoop zijn niet ingezet. Deels omdat capaciteit daarvoor ontbrak, maar belangrijker nog omdat op tal van beleidsterreinen in de praktijk al invulling wordt gegeven aan interactieve beleidsvorming.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 4.740.640 | 5.338.570 | 4.819.068 | 519.502 |
| Apparaatskosten | 0 | 363.158 | 450.713 | 352.935 | 97.778 |
| Totaal lasten | 0 | 5.103.798 | 5.789.283 | 5.172.003 | 617.280 |
| Totaal baten | 0 | 113.455 | 113.455 | 148.208 | -34.753 |
| Saldo | 0 | 4.990.343 | 5.675.828 | 5.023.795 | 652.033 |

### Financiële analyse

*Project Drenthe beweegt*

In 2006 is een bedrag van € 225.000 beschikbaar gesteld voor de uitvoering van de notitie Drenthe Beweegt. Dit bedrag is bestemd voor activiteiten rondom de campagne Drenthe Beweegt (versterking sportinfrastructuur en ondersteuning BOS projecten Drentse gemeenten). Het restantbedrag van € 209.000,-- zal in 2007 worden ingezet.

*Antidiscriminatievoorzieningen (ADB)*

Middels de september circulaire 2006 van het Ministerie van Binnenlandse Zaken is een bedrag van € 95.000,-- beschikbaar gesteld om anti-discriminatievoorzieningen te ontwikkelen in regio's waar nog niets ontwikkeld is, of om een klein gemeentelijk Anti-discriminatie-Bureau (ADB) zodanig te ontwikkelen dat de regionale functie versterkt wordt. In 2006 is een plan van aanpak vastgesteld, deze zal begin 2007 aan het Ministerie worden overlegd. Pas daarna zal tot besteding van de gelden worden overgegaan.

*Ondersteuning mantelzorgers en vrijwilligers*

Voor de ondersteuning van mantelzorgers en vrijwilligers is in 2006 een bedrag van € 70.000 beschikbaar. De besteding van deze gelden is meegenomen in de beleidsnotitie Vrijwilligerswerk en mantelzorg. Besluitvorming over deze notitie vindt plaats begin 2007, pas daarna kan tot feitelijk besteding worden overgegaan. In 2006 zijn daarnaast extra middelen beschikbaar gesteld in totaal € 500.000,-- door het aannemen van motie 13. Daarvan is € 15.000 geoormerkt toegevoegd aan het budget voor de ondersteuning van vrijwilligers-

werk en mantelzorg, te besteden aan het thema vrijwilligersorganisaties. In 2006 is een bedrag van € 14.000,-- beschikt. Besteding van het totale restantbedrag van € 71.000,-- zal in 2007 plaatsvinden.

*Sociale en culturele ontwikkeling*
Het budget van € 232.000,-- is onderdeel van de vijf flexibele budgetten voor de vijf verschillende programmalijnen, zoals weergegeven in de Contourennota Mensen in het middelpunt. Zoals ook aangegeven in de nota reserves en voorzieningen, zullen deze flexibele budgetten geleidelijk worden ingezet en zal de financiële herijking pas tegen het eind van de nieuwe planperiode in 2008 volledig ontplooid zijn. De niet- bestede middelen (€ 32.000 over 2006) worden jaarlijks ondergebracht in de reserve Sociale en culturele ontwikkeling. Deze middelen zullen in de jaren 2007 en 2008 worden ingezet. De totale verrekening van deze reserve kunt u vinden bij de doelstelling Mutaties reserves ven het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

*Apparaatskosten*
Het vertrek van een medewerker en het niet direct vervullen van de ontstane vacature heeft geleid tot een onderschrijding op deze post. Daarnaast zijn de werkzaamheden met betrekking tot de overdracht van personeel en taken van I2D naar STAMM CMO Drenthe uitgevoerd door een extern adviesbureau. De geplande uren ten aanzien van het accounthouderschap I2D zijn dan ook niet gerealiseerd.

## Specificatie deelresultaat reserves binnen het programmaonderdeel

| nr | Naam reserve | Lasten/Baten | Begroting 2006 (na wijziging) | Realisatie 2006 | Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| 060208 | Sociale en culturele ontwikkelingen | Totaal lasten | 232.333 | 200.607 | 31.726 |
| | | Totaal baten | 0 | 0 | 0 |
| | | Saldo | 232.333 | 200.607 | 31.726 |

| Toelichting | |
|---|---|
| Saldo programmaonderdeel | 652.033 |
| Saldo reserves bij programmaonderdeel | 31.726 |
| Resultaat programmaonderdeel na bestemming reserves | 620.307 |

## Financieel totaaloverzicht per programma

| | 1 Realisatie 2005 | 2 Primitieve begroting 2006 | 3 Begroting 2006 na wijziging | 4 Realisatie 2006 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 0 | 5.103.798 | 5.789.283 | 5.172.003 | 617.280 |
| Baten | 0 | 113.455 | 113.455 | 148.208 | -34.753 |
| Saldo | 0 | 4.990.343 | 5.675.828 | 5.023.795 | 652.033 |

## Programma 8.10 Parels van Drenthe

**portefeuillehouder: de heer H. Weggemans**

**Missie**

**Drenthe heeft veel kunst en cultuur om trots op te zijn. De provincie wil de eigen kwaliteiten op het gebied van kunst en cultuur stimuleren. Innovatie en talentontwikkeling spelen daarbij een belangrijke rol. Vanuit onze overzichtspositie zijn wij op zoek naar interessante combinatiemogelijkheden van kunst en cultuur met activiteiten op het gebied van economie, stedelijke ontwikkeling, landschap en ruimtelijke ordening, toerisme en welzijn; de kunst van het combineren!**

**Drenthe heeft een naam op te houden op het gebied van gehandicaptensport. Wij vinden het belangrijk dat sporttalenten zich maximaal kunnen ontwikkelen.**

## 38306 Beeldkwaliteit

**Contactpersoon: mevrouw G. Smidt (5919)**

### Beschrijving doelstellingen en indicatoren

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Beeldende kunst en vormgeving (BKV). | Verbetering van de positie van het middensegment. | Subsidieregeling BKV.<br>- Bevordering van professionalisering van tentoonstellingsinstellingen en kunstenaarsinitiatieven. | Gebaseerd op besteding geldstroom BKV voorgaande jaren. | 3 | 33 |
| | Vergroting van afname en marktwerking voor beeldende kunst en vormgeving. | - Opdrachtsubsidie voor BKV in de openbare ruimte. | | 6 | |
| | | - Project/manifestatiesubsidie. | | 10 | 9 |
| | Meer opdrachten, tentoonstellingen en experimenten voor kunstenaars en vormgevers in Drenthe. | - Stimuleringssubsidies kunstenaarsinitiatieven (Defka, Verkuno, Kunstpaviljoen, CBK Emmen, Assen). | | 12 | 6 |
| | | Aantal opdrachten waarbij de opdracht- en projectcoördinator beeldende kunst betrokken is. | | | ruim 30 |
| 2. Culturele planologie. | De cultuurhistorische waardenkaart (CHW) wordt gebruikt bij ruimtelijke plannen.<br>Historici, archeologen alsmede kunstenaars en vormgevers zijn ingeschakeld. | Gebruik CHW bij bestemmingsplannen, dorpsomgevingsplannen, woonplannen, belvedèreprojecten. | Binnen CARP worden jaarlijks gemiddeld 60 bestemmingsplannen getoetst. | 60 | Ruim 250 adviezen archeologie en cultuurhistorie gegeven tbv. toetsing bestemmingsplannen. |
| | | | Aantal belvedèreprojecten in 2005: 3. | 3 | 3 Belvedererapporten opgeleverd. |
| | | Aantal hits provinciale website CHW. | Website wordt in 2005 intern opengesteld. Nulmeting in 2006. | | |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | Toename voorlichting over en bespreking van beeldkwaliteit alsmede ontwikkelen voorbeeldprojecten zoals pilot Bedrijventerreinen, pilotproject Planvorming en kunst in de openbare ruimte voor gemeenten. | Aantal en deelname voorlichtings- en discussiebijeenkomsten, tentoonstellingen, pilots en digitale discussies. Jaarlijks een pilot BKV in de openbare ruimte laten uitvoeren. | DP<br><br>Centrum Beeldende Kunst (CBK) en opdrachtcoördinator. | 1 | Bijdrage DP in Kiek op Drenthe. Oprichting architectuur centrum. |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

Zie realisatie beleidsvoornemens.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

- **In 2006 een afweging maken over het provinciaal deel in de kunstuitleen voor particulieren van het Centrum Beeldende Kunst (CBK) Drenthe voor de jaren 2007 en 2008.**
- **Uitvoering in 2005 vastgestelde beleidsregel en Verordening BKV.**
- **Afweging overheveling uitvoering delen BKV-regeling naar CBK.**
- **Met ingang van 2006 is de subsidiering van de bedrijvenkunstuitleen van het CBK Drenthe beëindigd, omdat deze kostendekkend moet functioneren.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

Het CBK heeft de afgelopen jaren gewerkt aan verbetering van de kunstuitleen en vindt dat de provincie de kunstuitleen in Drenthe moet blijven ondersteunen.
We hebben een onderzoek uit laten voeren door BMC naar de wenselijkheid om de Beeldende kunst gelden over te hevelen naar het CBK om haar positie als spin in het web te versterken. Dit onderzoek komt tot een negatief advies. Geadviseerd wordt om sterker in te zetten op de opdrachtcoördinator en de projectcoördinator om de rol van het CBK in het aanvraagproces te versterken. Bovendien is niet duidelijk is of de geldstroom na 2008 zal blijven bestaan. In het najaar van 2006 was een notitie voorzien waarin de Spin in het Web functie van het CBK in relatie tot de nieuwe inzet van het CBK in de kunstuitleen en het onderzoek naar overheveling van middelen uit de geldstroom Beeldende kunst en vormgeving afgewogen zou worden. De notitie is echter nog niet uitgebracht. Dit zal gebeuren in 2007.
De beleidsregel BKV is in 2006 uitgevoerd. Het aantal projecten (zie tabel) waar beide coördinatoren bij betrokken zijn geweest, is hoger dan voorzien.
Met ingang van 2006 is de subsidiering van de bedrijvenkunstuitleen beëindigd , omdat deze nu kostendekkend is.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 504.259 | 627.682 | 621.451 | 6.231 |
| Apparaatskosten | 0 | 80.764 | 109.541 | 41.738 | 67.803 |
| Totaal lasten | 0 | 585.023 | 737.223 | 663.189 | 74.034 |
| Totaal baten | 0 | 266.240 | 390.084 | 387.233 | 2.851 |
| Saldo | 0 | 318.783 | 347.139 | 275.956 | 71.183 |

## Financiële analyse

*Apparaatskosten*
De gerealiseerde uren op het gebied van beeldende kunst en vormgeving zijn niet volledig opgenomen in de urenregistratie. Dit verklaart de onderschrijding op deze post.

## 38307 Informatiekanalen (archieven en musea)

**Contactpersoon: mevrouw G. Smidt (5919)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Versterken toegang tot informatie, educatie en cultuur door:<br>- vraaggerichter werken;<br>- vergroten publieksbereik;<br>- brancheoverstijgende samenwerking. | 1.1 Vergroten gebruik en professionalisering | Aantal bezoekers aan Drentse musea. | Via de museumconsulent: Pim | 400.000 | Gegevens worden zsm aangeleverd |
| | 1.2. vergroten gebruik en professionalisering. | Aantal bezoeken aan archieven. | - Drentse gemeentearchieven, waterschapsarchieven en Drents archief samen (gegevens 2003: 11.406 bezoeken)<br>- Drents Archiefnet (gegevens 2003: 23.800).<br>- Drents Audiovisueel Archief (gegevens 2004 3.000 contactmomenten). | 12.000 bezoeken.<br>25.000 bezoeken.<br>3.500 contactmomenten. | Nog niet bekend<br>241.166 pageviews en 63.154 bezoekers<br>Nog niet bekend |

**Ontwikkelingen verslagjaar**
Zie realisatie beleidsvoornemens

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Realisatie Cultuurnota, waaronder:**

- **Subsidiëren Drents Museum, Nationaal Hunebedden Informatiecentrum en Herinneringscentrum Kamp Westerbork.**
- **Uitvoering beleidsregel Professionalisering Drentse Musea.**
- **Besluitvorming voorbereiden over Erfgoedkwartier in Assen in samenhang met het cultureel kwartier.**
- **Verbinding leggen tussen uitbreidingsplannen Drents Museum en depotfunctie Drents Museum (programmalijn Stad).**
- **Instandhouding en nieuwe positiebepaling Noordelijk Archeologisch Depot te Nuis (samen met Groningen en Friesland).**
- **Uitvoering provinciale archiefinspectie; in samenwerking met Friesland en Groningen.**
- **(Mede) subsidiëring projecten op het gebied van archiefbeleid.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

We hebben het Drents Museum, het Hunebedcentrum en het Herinneringscentrum Kamp Westerbork gesubsidieerd zoals voorgenomen.

Subsidieregeling Musea.

Met de subsidieregeling Stimulering professionalisering en uitvoering Drentse musea 2006-2008 worden musea gestimuleerd activiteiten te ontwikkelen op het gebied van promotie en samenwerking, al dan niet gepaard gaand met professionele ondersteuning. In 2006 zijn goede aanvragen ingediend en gehonoreerd.

Drents Museum:

In samenspraak met de gemeente Assen, het Drents Museum en het Drents Archief is een gebiedsvisie voor het Erfgoedkwartier en haar directe omgeving ontwikkeld. Deze gebiedsvisie ging ook in op de uitbreidingsmogelijkheden van het Drents Museum en het Drents Archief in dat gebied. Het Drents Museum heeft in de lijn van de gebiedsvisie haar uitbreidingsplannen verder ontwikkeld. Dit heeft geleid tot het provinciaal besluit om voor de uitbreiding en inrichting van het Drents Museum een bedrag van 12 miljoen euro te reserveren.

Er is gekeken naar de relatie tussen het cultureel kwartier en het erfgoedkwartier. Reden waarom het Drents Archief voor beide kwartieren plannen heeft uitgewerkt. Het bestuur van het Drents Archief heeft er uiteindelijk voor gekozen om de uitbreiding binnen het erfgoedkwartier te realiseren.

Er is gekeken naar de uitbreidingsplannen van het Drents Museum in relatie tot de plannen voor het nieuwe depot van het Drents Museum. Er is voor gekozen geen fysieke, ruimtelijke koppeling te leggen tussen de uitbreiding van het Drents Museum en het depot van het Drents Museum.

Archeologisch depot.

Met de vaststelling van het wetsontwerp herziening monumentenwet op het onderdeel archeologie door de Eerste Kamer heeft de provincie met ingang van 2007 een nieuwe wettelijke taak (waaraan overigens al sinds 1998 in het Noordelijk Archeologisch Depot uitvoering aan wordt gegeven): ''Gedeputeerden staten houden een depot in stand waarin roerende monumenten die zijn gevonden bij het doen van opgravingen binnen die provincie kunnen worden opgeslagen op een wijze die uit een oogpunt van behoud en toegankelijkheid verantwoord is.” In de zomer van 2006 is de rechtmatigheid van de noordelijke samenwerking geregeld met een door de colleges ondertekende bestuursovereenkomst. In de zomer van 2006 hebben de drie gedeputeerden-portefeuillehouders archeologiebeleid een samenwerkingsovereenkomst voor 2 jaar getekend. Daarmee is de samenwerking geformaliseerd. In de overeenkomst is ook voorzien dat de provincies op zoek gaan naar een betere organisatievorm voor het depot, dat nu nog grotendeels de verantwoordelijkheid is van Drenthe alleen. Eind 2006 is een plan van aanpak gemaakt voor het onderzoek naar de beste organisatievorm.

Noordelijke archiefinspectie:

We hebben het gezamenlijke jaarwerkplan 2006 van de noordelijke archiefinspectie uitgevoerd en een nieuw meerjarenplan 2007-2010 voorbereid. Daarin wordt ingestoken op meer contactmomenten, thematische aanpak en monitoring van de ontwikkelingen. Vooral de digitale archiefvorming en veilige bewaaromgeving voor archieven zullen de komende jaren worden gevolgd.

Stand van zaken Archiefprojecten:

Project Sigismund verloopt succesvol,

DAVA:

Digitale catalogus van het Drents AudioVisueel Archief in werking getreden en afgerond, ook financieel. Het verhalenkabinet/ “wisselkabinet”, 1 van de prestaties van DAVA, is van start gegaan en wordt in april 2007 afgerond. Het conserveringsproject DAVA (digitaliseren van films) is afgerond. De subsidie is vastgesteld. De uitvoering van het Digitaal Erfgoedplein is vrijwel tot stand gebracht. Aanvragen voor project Veldnamen en Archief op de kaart, Erfgoedlokalen worden nog ingediend.

Het project Digitaal oorkondeboek loopt conform beschikking en zal 1 oktober 2007 afgerond zijn.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 3.538.456 | 3.805.886 | 3.624.343 | 181.543 |
| Apparaatskosten | 0 | 377.123 | 523.987 | 472.008 | 51.979 |
| Totaal lasten | 0 | 3.915.579 | 4.329.873 | 4.096.351 | 233.522 |
| Totaal baten | 0 | 853.522 | 932.589 | 860.831 | 71.758 |
| Saldo | 0 | 3.062.057 | 3.397.284 | 3.235.520 | 161.764 |

### Financiële analyse

*Noordelijk Archeologisch Depot Nuis*
De baten en lasten van het Noordelijk Archeologisch Depot worden verrekend met de daarvoor ingestelde voorziening. Daarnaast hebben de drie Noordelijke provincies besloten om vanuit de incidentele bestuurslastenvergoeding Malta elk € 50.000 extra in te zetten voor het aanleggen van klimaatruimten in het depot. Van de provincie Friesland is deze bijdrage ontvangen, dit verklaart de extra, niet- geraamde inkomst op deze post. Met de bijdrage van Drenthe is het budget verhoogt met € 50.000,--. In totaal is per saldo verrekend met de Voorziening noordelijk archeologisch depot bij dit programma-onderdeel een bedrag van € 130.000,--.

*Opgraving Angelslo-Emmerhout*
In de cultuurnota De Kunst van het Combineren heeft de provincie Drenthe € 25.000,-- gereserveerd voor een eenmalige investering in het Noordelijk Archeologisch Depot. Deze bijdrage wordt besteed aan de registratie van de grote en belangrijke opgraving uit de bronstijd Angelslo-Emmerhout, zoals in de jaren ’60 gedaan door het Groninger Instituut voor Archeologie (GIA) van de Rijksuniversiteit Groningen. Omdat het project in 2006 niet geheel kon worden afgerond is het restantbedrag ad € 14.000,-- verrekend met de voorziening noordelijk archeologisch depot. Na voltooiing van het project in 2007 zal een eventueel restantbedrag terugvloeien naar de algemene middelen.

*Digitaliseringsproject Nuis (Friesland*
Sinds 2002 wordt in het Noordelijk Archeologisch Depot het project “Nuis in de benen” uitgevoerd. Dit project heeft als doel het registreren van de archeologische collecties van de provinciale musea in Groningen, Friesland en Drenthe. Omdat tijdens het project bleek dat de achterstand van de Friese collectie niet geheel binnen dit project kon worden weggewerkt heeft de provincie Friesland oorspronkelijk € 150.000 beschikbaar gesteld voor een extra inspanning op dit gebied, te besteden in de jaren 2005 t/m 2007. Omdat inmiddels is gebleken dat deze middelen niet toereikend zijn heeft de provincie Friesland aanvullend € 65.000 beschikbaar gesteld. Deze gelden zijn samen met het niet bestede budget als vooruit ontvangen gelden op de balans verantwoord. De resterende middelen ad € 127.000,-- zullen in 2007 en naar verwachting ook nog in 2008 worden besteed.

*Verwerving collectie Regtop en Boedelscheiding Groninger Museum*
De Provincie Groningen heeft een bedrag van € 18.000,-- beschikbaar gesteld voor de verwerving van de collectie Regtop voor het Noordelijk Archeologisch depot (NAD) te Nuis. Mede vanwege juridische onduidelijkheden duurt de aankoop van deze collectie langer

dan verwacht. In 2007 zal de collectie naar het depot in Nuis worden overgebracht. Daarnaast heeft de provincie Groningen in 2005 € 37.000,--euro overgemaakt voor het NAD te Nuis. Ook het Groninger Museum heeft in 2005 nog een bijdrage geleverd. Dit betekent dat de provincie Groningen een extra bijdrage van € 18.000,-- heeft geleverd ten opzichte van de andere partners. Deze extra bijdrage wordt onder andere ingezet voor de herschikking van het Groninger materiaal. Dit is noodzakelijk geworden nu het Groninger Museum uit het NAD is vertrokken. Deze gelden zijn samen met het niet bestede budget als vooruitontvangen gelden op de balans verantwoord. Besteding van deze extra bijdrage zal in 2007 plaatsvinden.

*Depot Drents Museum*
In de provinciale Cultuurnota 2005-2008 is voor de realisatie van een nieuw depot Drents Museum jaarlijks € 100.000,- gereserveerd. Hiervan is € 24.000,-- in 2006 besteed als voorbereidingskosten. De resterende middelen ad € 76.000,-- komen ten gunste van de algemene middelen.

Op basis van een uitgewerkt plan van maart 2006 is in de voorjaarsnota 2006 besloten dit depot te realiseren voor een investeringsbedrag van circa € 4,9 miljoen waaruit een jaarlijkse last volgt van € 397.000,- . Rekening houdend met de bijdrage uit de Cultuurnota van € 100.000,-- en een inverdieneffect ad € 35.000,- vanwege het afstoten van de bestaande depots, bedraagt de provinciale last voor 2008 € 262.000,-- en € 362.000,-- voor de jaren daarna.

## 38308 Onvoltooid verleden tijd/taligheden

**Contactpersoon: mevrouw G. Smidt (5919)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Streektaal. | Blijvende belangstelling voor het Drents als levende taal. | Drentse Taol: aantal bezoekers website . | 15.656 (mei 2003 tot en met april 2004); bron: www. drentsetoal.nl bron: drentse. boek@planet.nl. | Streefwaarden worden in 2006 bepaald. | 120.000 |
| | | Drentse Boek: aantal donateurs. | nieuw!! 253 | Nieuw!! 331 | 355 |
| | | Oeze Volk: aantal abonnees. | nieuw!! 3.270 (bron: exploitatiere-kening 2004 Stichting Maandblad Oeze Volk | Nieuw!! 3500 | (nog geen gegevens over 2006) |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| 2. Behoud en ontwikkeling cultureel erfgoed. | Toename aandacht voor behoud en ontwikkeling van het Drents cultureel erfgoed. | Aantal abonnees en het aantal uitgevoerde inspecties van de Monumentenwacht Drenthe groeit jaarlijks met 5%.<br>Aansluitingspercentage rijksmonumenten 25.<br>Kwaliteitsmonitor via landelijke Federatie Monumentenwacht. | Aantal abonnees MW.<br>Aantal inspecties MW.<br>Aansluitingspercentage rijksmonumenten. | 566<br>230<br>25 | Groei met 5% als gepland<br><br>Groei met 5% als gepland.<br><br>26 (cijfer 2005) |
| | Vaststellen nieuwe provinciale monumentenlijst. | Aantal monumenten op de lijst met beschermde status. In 2006 actie gericht op gebouwen, in de jaren daarna aangevuld met archeologische monumenten, historisch-geografische elementen en gebieden. | Huidige provinciale monumentenlijst 400 panden.<br>Huidige rietendakenlijst 2.700 panden. | 400 | 1. ontwerpverordening en financieel stelsel ontworpen.<br>2. DP is gestart met voorbereiding conceptlijst |
| | Verbeteren kwaliteit provinciale inzet voor cultureel erfgoed. | Functioneren platform cultureel erfgoed: minder overlap in activiteiten, minder leemten, minder belangentegenstellingen, duidelijker taakopvattingen. | Jaarverslagen Drents Plateau, MW en Stichting "Het Drentse Landschap" monitoren. | | 1. Monumentenloket en boerderijenspreekuur voorzien in behoefte<br>2. facilitaire ondersteuning Molenstichting, Bond Heemschut en DVA heeft plaatsgevonden. |
| | Goede uitvoering nieuwe Monumentenwet (Malta). | Functioneren noordelijk archeologisch depot Nuis.<br>Aantal gemeentelijke abonnementen Malta archeoloog. | Meerjarenplan en verzelfstandiging archeologisch depot.<br>Jaarverslag Drents plateau. | 5 | 1.Bestuursafspraak NAD Nuis, 2. onderzoek organisatievorm NAD Nuis<br>3. ca. 200 adviezen DP over archeologie en RO<br>4. Opdracht aan DP verstrekt voor Maltaprojecten, deels uit te voeren in 2007.<br><br>- € 209.000,- incidentele bestuurslastenvergoeding Malta ingezet voor archeologieprojecten |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

*Streektaal*
De diversiteit aan actieve organisaties op het gebied van de Drentse streektaal is in 2006 wederom toegenomen. Na oprichting van 't Nei Drèents Geneutschap -vereniging van streektaalschrijvers en -activisten- in 2005, zagen in 2006 twee nieuwe streektaalinitiatieven het licht. Een nieuw en uniek streektaalkoor werd opgericht: het Nedersaksisch Vocaal Ensemble. De nieuwe Stichting De Drentse Muziekmaatschappij wil voor meer variatie in het aanbod van Drentstalige muziek en kwaliteitsverbetering zorgen.

*Behoud en ontwikkeling cultureel erfgoed*
Uitstel van vaststelling van de nieuwe Monumentenwet door het Rijk heeft geen financiële gevolgen gehad. Wel is de definitieve jaarlijkse bestuurslastenvergoeding Malta bekend geworden. De eenmalige bestuurslastenvergoeding Malta 2006 is door ons ingezet voor uitvoering van  een aantal archeologieprojecten, die deels in 2007 zullen worden afgerond.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Streektaal.**

- **Uitvoering van wetenschappelijk onderzoek, stimuleren voor doelgericht streektaalbeleid met name gericht op onderwijs en cultuureducatie.**
- **Projecten in het onderwijs stimuleren en ondersteunen die Drents bevorderen.**
- **Eén loket creëren waar taalbevordering en publicaties plaatsvinden; voorbereiden totstandkoming Huis van de Drentse taal.**

**Behoud cultuurhistorisch erfgoed.**

- **Aanvullen en waarderen van de CHW, alsmede toepassen CHW bij ontwikkelen en toetsen van ruimtelijke plannen.**
- **Opstellen en uitvoeren meerjarig integraal projectplan cultuurhistorie.**
- **Vaststellen nieuwe monumentenlijst met beschermde status en verstrekken van leningen uit een revolving fund voor het behoud van deze monumenten.**
- **Nakomen van afspraken met Drents Plateau en Monumentenwacht Drenthe over de toename van de aandacht voor het Drents cultureel erfgoed en verbeteren kwaliteit provinciale inzet.**
- **Uitvoering Malta-wetgeving.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

*Streektaal.*

- In het kader van de besluitvorming over de Voorjaarsnota 2003 stelde Provinciale staten een bedrag van 38.170,- euro beschikbaar voor uitvoering van wetenschappelijk onderzoek naar het gebruik van de streektaal in Drenthe, in het bijzonder in het onderwijs. In 2005 werd onderzoek uitgevoerd door de Fryske Academie naar de taal van de leerlingen in het Drentse onderwijs en de samenhang tussen de taalachtergrond en de schoolprestaties van de leerlingen in het Drentse basisonderwijs. De resultaten van dit onderzoek werden eind 2005 gepubliceerd onder de titel 'Taalbeeld van de leerlingen in het Drentse onderwijs'. Een onderzoek naar de positie van de Drentse streektaal in het algemeen door het in kaart brengen van de houding van de Drentse burger t.o.v. de Drentse taal is in 2006 uitgevoerd onder het Drents Panel.
- Honoreren van een pilot van het project Klaor veur de start. Streektaal: van hindernis in de taalontwikkeling van peuters tot prima start in Zuidoost Drenthe in het kader van de motie 13. Een van de thema's van motie 13 is onderwijskansen voor jonge kinderen, daaronder valt ook de taalontwikkeling. Door betrokkenheid van Kobalt kunnen we er ook vanuit gaan dat het project goed wordt ingebed en aansluit bij de VVE-ontwikkelingen. Bij goede resultaten wordt de pilot verder uitgerold over Drenthe.

- Cultuureducatieve lesprogramma's voor het primair en voortgezet onderwijs worden als onderdeel van het brede cultuureducatieaanbod voor het onderwijs via de cultuurmenu's van K&C Drenthe aan de Drentse basisscholen aangeboden;
- Stichting Drentse Taol heeft in het kader van het project Taol- Lees- en Schriefbevordering projecten in het voortgezet onderwijs gestimuleerd die Drents bevorderen. Dit gaat moeizaam vanwege een geringe behoefte;
- Om de totstandkoming van een Huis van de Taal op een goede wijze vorm te geven hebben wij in 2006 met de streektaalinstellingen afspraken gemaakt die leiden tot samenvoeging per 2007. De oprichting is gekoppeld aan de totale uitvoering van het beleid op het gebied van de Drentse taal, zoals neergelegd in de provinciale Cultuurnota De Kunst van het Combineren.

Behoud cultuurhistorisch erfgoed:
Cultuurhistorische waardenkaart (CHW): is aangevuld met zand- en klinkerwegen. Offertetraject Waardering stagneerde vanwege te laag beschikbaar budget. CHW is in 2006 opgenomen in PMJP. In december 2006 hebben GS opdracht verstrekt voor projectplan tbv. de uitwerking van het visie-gedeelte van de CHW.

Integraal projectplan cultuurhistorie is voor grootste deel uitgevoerd. Wat nog loopt: provinciale monumentenlijst, CHW en Belvedereprojecten.

Nieuwe provinciale monumentenlijst: alle voorbereidingen tbv. besluitvorming in de staten afgerond. Er liggen: uitvoeringsnotitie door Drents Plateau, concept-verordening, financieringsvoorstel, concept-contract met NRF.

Monumentenwacht is alle afspraken nagekomen.
Gemeenten deden in 2006 groter beroep deskundigheid van Drents Plateau op het gebied van archeologie en monumentenzorg.
Drents Plateau heeft aandacht besteed aan de ontwikkeling van de instelling, van behoud naar ontwikkeling en van subsidie naar advies en begeleiding.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 1.861.174 | 2.123.662 | 1.859.727 | 263.935 |
| Apparaatskosten | 0 | 135.965 | 184.024 | 97.816 | 86.208 |
| Totaal lasten | 0 | 1.997.139 | 2.307.686 | 1.957.543 | 350.143 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 42.030 | 8.395 | 33.635 |
| Saldo | 0 | 1.997.139 | 2.265.656 | 1.949.148 | 316.508 |

### Financiële analyse

*Cultuur historische waardenkaart Drenthe*
In 2006 is een start gemaakt met het actualiseren, digitaliseren en vaststellen van de Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW). Van het beschikbare budget van € 100.000,-- is een bedrag van € 9.000,-- besteed. Een van de oorzaken van deze onderbesteding is het stranden van de aanbesteding vanwege onvoldoende beschikbaar budget in relatie tot de complexiteit van het project. In het Provinciaal Meerjaren Programma voor het landelijk gebied is in 2006 aanvullend € 200.000 ,--opgenomen voor de Cultuurhistorische Waardenkaart, waardoor een reëler vervolgproject mogelijk is. Besteding van het totale restantbedrag van € 91.000,-- zal dan ook in 2007 plaatsvinden.

*Stichting Drents Plateau*
Het budget deze post is met een begrotingswijziging verhoogd wegens een ontvangen bijdrage van het Ministerie van OC&W van € 42.000,-- voor de waardering van archeologische terreinen. In 2007 zal worden bekeken of het bedrag zal worden beschikt, of dat het zal worden terugbetaald aan het Rijk. In afwachting daarop is het ontvangen bedrag als vooruit ontvangen gelden op de balans verantwoord.

*Sociale en culturele ontwikkeling*
Het budget van € 335.000,-- is onderdeel van de vijf flexibele budgetten voor de vijf verschillende programmalijnen, zoals weergegeven in de Contourennota Mensen in het middelpunt. Zoals ook aangegeven in de nota reserves en voorzieningen, zullen deze flexibele budgetten geleidelijk worden ingezet en zal de financiële herijking pas tegen het eind van de nieuwe planperiode in 2008 volledig ontplooid zijn. De niet- bestede middelen (€ 112.000,-- over 2006) worden jaarlijks ondergebracht in de reserve Sociale en culturele ontwikkeling. Deze middelen zullen in de jaren 2007 en 2008 worden ingezet. De totale verrekening van deze reserve kunt u vinden bij de doelstelling Mutaties reserves ven het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

*Apparaatskosten*
De gerealiseerde uren op het gebied van cultureel erfgoed zijn niet opgenomen in de urenregistratie. Dit verklaart de onderschrijding op dit programmaonderdeel.

## Specificatie deelresultaat reserves binnen het programmaonderdeel

| nr | Naam reserve | Lasten/Baten | Begroting 2006 (na wijziging) | Realisatie 2006 | Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| 060208 | Sociale en culturele ontwikkelingen | Totaal lasten | 335.034 | 223.158 | 111.876 |
| | | Totaal baten | 0 | 0 | 0 |
| | | Saldo | 335.034 | 223.158 | 111.876 |

| Toelichting | |
|---|---|
| Saldo programmaonderdeel | 316.508 |
| Saldo reserves bij programmaonderdeel | 111.876 |
| Resultaat programmaonderdeel na bestemming reserves | 204.632 |

## 38309 Het grote publiek
**Contactpersoon: mevrouw G. Smidt (5919)**

*Prijsuitreiking door mevrouw A. Haarsma*

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Vergroten van actieve en passieve deelname aan kunst en cultuur. | De provincie ondersteunt de realisatie van een laagdrempelige toegang tot kunst en cultuur in de 11 niet-rechtstreeks aan het Actieplan cultuurbereik deelnemende gemeenten, gericht op vergroting van de cultuurdeelname in Drenthe. | Actieve cultuurdeelname:<br>- deelname aan amateurskunst (verenigingen)<br>- deelname aan cursussen en workshops.<br><br>Passieve deelname:<br>- bezoek aan cultureel evenement of culturele instelling. | - Actieve kunstbeoefening Drentse bevolking in 2002/2003: 9.9%.<br>- Passieve cultuurdeelname Drentse bevolking in 2002/2003: 80-90% (aandeel in eigen provincie of gemeente: >50%) (Rijksuniversiteit Groningen, monitoring Actieplan cultuurbereik Drenthe 2002-2003, Groningen 2003). | Nieuw!!! Tekst CW niet overgenomen 2005! | In 2008 vindt opnieuw een onderzoek plaats naar cultuurdeelname van de Drentse bevolking plaats. |
| | De provincie stimuleert samenwerking tussen lokale en provinciale culturele organisaties en voorzieningen ter versterking van de culturele infrastructuur | | Onderzoek Onderwijs, Cultuur, Welzijn en Zorg naar culturele infrastructuur Drenthe in 2005 gereed. | idem | In 2006 zijn op grond van het Actieplan cultuurbereik Drenthe 2006 – 2008 8 aanvragen van gemeenten voor lokale activiteiten gehonoreerd. |
| | | Aantal samenwerkingsverbanden tussen lokale en provinciale culturele organisaties en voorzieningen | | Streefwaarde wordt eind 2005 bepaald. | In 2006 zijn op grond van het Actieplan cultuurbereik 7 aanvragen gehonoreerd. |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| 2. Cultuureducatie: elk kind in Drenthe krijgt de kans om op school kennis te nemen van verschillende vormen van kunst en cultuur. | - Goede culturele bemiddelings- en netwerkstructuur voor scholen in het primair en voortgezet onderwijs (onderbouw).<br>- Ontwikkeling doorgaande leerlijn Cultuureducatie primair-voortgezet onderwijs. | - Aantal scholen met een schoolwerkplan waarin vraag naar cultuureducatieve activiteiten is geformuleerd.<br>- Inhoudelijke aansluiting cultuurmenu's en cultuurtrajecten. | - Gegevens volgen uit het project Versterking cultuureducatie in het primair onderwijs. In principe is het nu nog 0.<br>- Dit proces loop al. | | 10 tot 20 % van de scholen (bron: KenC)<br><br>12 gemeenten hebben een cultuurmenu en in 39 scholen loopt een cultuurtrajecten: |
| 3. De culturele infrastructuur voor Amateurkunst wordt versterkt. | Talentontwikkeling bij de amateurkunst in Drenthe. | - Deelname Drentse deelnemers aan concoursen en wedstrijden.<br>- Samenwerking met professionele gezelschappen. | In 2005 wordt onderzoek gedaan naar talentontwikkeling. | + 5% | In beschikking 2006 zijn hier vragen over gesteld. 1e rapportage is pas in september 2007 mogelijk. |
| | | Realisatie werkplaatsen voor workshops in samenwerking met professionele instellingen. | In 2005 wordt de ondersteuning van de amateurkunstsector door Kunst&Cultuur Drenthe geëvalueerd. | + 5% | De Peergroup heeft met amateurs een workshop gehouden.<br>K&C:<br>- dans-werkplaats<br>- theater-werkplaats<br>- master-classes |
| 4. Professionele podiumkunsten. | Totstandkoming van meer Drentse producties. | - Toename aantal noordelijke voorstellingen in Drenthe.<br>- Afstemming programmering theaters/gesprek met theaters. | 0 | 3 | Toename + 10 voorstellingen per jaar door productiefonds |
| 5. Festivals | - Professionalisering bestaande festivals.<br>- Verwerven van grootschalige nieuwe festivals. | Festivals met hoogwaardig programma en een sterke organisatie. | 9 festivals. | 9 festivals. | 10 festivals |
| 6. Drents sporttalent. | - Maximale ontwikkeling sporttalent door aanbieden faciliteiten.<br>- Bevordering deskundigheid sporttechnisch kader.<br>- Totstandkoming nieuwe regionale talentcentra. | - Aantal ondersteunde sporttalenten.<br>- Aantal bijeenkomsten coaches.<br>- Aantal nieuwe talentcentra. | Via Olympisch Steunpunt Noord Nederland. | Streefwaarden worden eind 2005 bepaald. | - 52 talenten in regionale top<br>- 39 talenten in nationale top<br>- 35 toptrainers en coaches.<br>- 2 nieuwe talentcentra in Drenthe (turnen en hippisch) |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| 7. Sportevenementen. | Jaarlijks een topevenement in gehandicaptensport in Drenthe. | Houden van WK atletiek gehandicapten 2006 in Assen. | Via Euro Champ. | 1 WK atletiek gehandicapten. | WK Atletiek gehandicapten is van 2 tot 10 september 2006 in Assen gehouden. |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

Geen bijzonderheden.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**1.Cultuurbereik.**

- **Voorbereiden keuze één Drentse gemeente als cultureel centrum 2007. De culturele gemeente ontwikkelt hiertoe in samenspraak met de provincie plannen, gericht op de aspecten kwaliteit, verbreding, publieksbereik, samenhang, samenwerking en toekomst.**
- **Drentse gemeenten (uitgezonderd Emmen) ontwikkelen lokale of regionale projectplannen cultuurbereik, gericht op vergroting van de actieve en passieve cultuurparticipatie in de gemeente of regio.**
- **Bovenlokale projecten die bewijzen het cultuurbereik in Drenthe te vergroten, worden (meerjarig) ondersteund.**
- **Uitvoering Oktobermaand Kindermaand en Drentse uitmarkt en evaluatie project Culturele mobiliteit.**

**2. Cultuureducatie.**

- **Uitvoering geven aan regierol in project versterking cultuureducatie in het primair onderwijs.**
- **Implementatie herziene bemiddelings en netwerkstructuur cultuureducatie.**
- **Co)financiering ontwikkeling cultuureducatief lesmateriaal met een provinciaal belang.**

**3. Amateurkunst.**

- **Goed beeld van rol en taken steunfunctie-instelling Kunst & Cultuur en van wensen amateurkunstsector.**
- **Inzicht in de provinciale en gemeentelijke activiteiten op het gebied van talentontwikkeling.**
- **Subsidiëring van een aantal amateurkunstinstellingen.**

**4. Professionele podiumkunsten.**

- **Afspraken maken met Drentse theaterdirecties over verdeling aanbod podiumkunsten, waardoor diverser aanbod podiumkunsten in Drenthe mogelijk wordt.**
- **Subsidiering van een aantal professionele podiumkunsten in het Noorden.**
- **Tussentijdse evaluatie professionele podiumkunsten in 2006.**
- **Uitvoering Noordelijk Convenant Cultuur.**

**5. Festivals.**

- **Definitief positioneren festivalbureau.**
- **Bevorderen geschikt maken TT circuit in Assen als locatie voor culturele festivals.**
- **Subsidiëren van ten minste negen festivals die van provinciale betekenis zijn.**
- **Tussentijdse evaluatie Festivalbeleid in 2006.**

**6. Drents sporttalent.**

- **Subsidiëring Olympisch Steunpunt Noord-Nederland.**
- **Subsidiëring startende talentcentra.**

**7. Sportevenementen.**

- **Subsidiëring WK atletiek gehandicapten 2006 Assen.**
- **wBij positieve uitslag haalbaarheidsonderzoek en ondernemingsplan Euro Champ (gereed): uitvoering projectplan voor leggen structurele basis organisatie.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

1. Cultuurbereik.

- De gemeente Hoogeveen heeft de voorbereidingen getroffen om in het culturele seizoen 2007-2008 culturele gemeente van Drenthe te zijn. Het plan heet de Hartstocht van Hoogeveen.
- Gemeenten zijn gestimuleerd om lokale activiteiten op te zetten en/of cultuurbeleid op te stellen. In 2006 zijn 8 aanvragen van gemeenten voor lokale culturele activiteiten op grond van het Actieplan cultuurbereik gehonoreerd. In 2006 zijn geen aanvragen door gemeenten ingediend voor het opstellen van cultuurbeleid. Voor 2007 heeft de gemeente Aa en Hunze een aanvraag voor het opstellen van cultuurbeleid ingediend en de gemeenten Assen, Emmen Meppel en De Wolden hebben in 2006 een start gemaakt met het opstellen van cultuurbeleid zonder gebruik te maken van de financiële middelen uit het Actieplan.
- In 2006 zijn 19 aanvragen voor bovenlokale projecten op grond van Actieplan Cultuurbereik gehonoreerd, waaronder jongerenfestival Vla, de Kunstbende, het Mozartfestival, De oorlog dichtbij huis, Oktobermaand Kindermaand en een locatietheaterproject van de Peergroup
- Elk jaar groeit nog het aantal deelnemers van Oktobermaand Kindermaand. Uitbouw van het project vindt ook ieder jaar plaats. In 2006 met een extra aanbod speciaal voor kinderen met een beperking. De Drentse Uitmarkt vindt plaats in september 2007 en het project Culturele Mobiliteit wordt geevalueerd in 2007.

2. Cultuureducatie.

Regierol in het primair onderwijs: Door de door de provincie georganiseerde conferenties en bijeenkomsten ontstaat bij verschillende partijen het inzicht dat scholen een eigen leerlijn cultuureducatie dienen te ontwikkelen.

Implementatie herziene bemiddeling- en netwerkstructuur: Aan de hand van onderzoek en diverse bijeenkomsten met het veld is de provinciale visie op cultuureducatie verder uitgewerkt. Wat betreft de implementatie zijn met Kunst & Cultuur Drenthe de eerste stappen gemaakt o.a. door de ontwikkeling van een programma van eisen voor 2007.

(Co)financiering ontwikkeling cultuureducatief lesmateriaal met een provinciaal belang: Op erfgoedgebied wel veel ontwikkeld door het Drents Plateau en de Drentse Archieven.

Uit het Actieplan Cultuurbereik zijn 3 aanvragen voor cultuureducatieve activiteiten gehonoreerd en 4 aanvragen waarbij de cultuureducatieve activiteiten vanuit de school in samenwerking met een culturele instelling zijn opgezet, waarbij de activiteiten aansluiten bij de eigen visie van de school op cultuureducatie.

3. Amateurkunst:

Wij hebben goed beeld van rol en taken van de steunfunctie instelling K&C in het amateurkunstveld. De wensen van de amateursector hebben we maar gedeeltelijk in beeld. Kunst en Cultuur Drenthe pakt dit verder op. Door verschillende gespreksrondes verkent K&C Drenthe de behoefte van het veld, o.a. ook in de disciplines waarin de ondersteuningsfunctie tot nog toe beperkt ingevuld werd.

Inzicht op de activiteiten op het gebied van talentontwikkeling: Dit onderzoek is uitgevoerd in 2006, de verslaglegging wordt afgerond in 2007.

Subsidiering van een aantal amateurkunstinstellingen: De provincie Drenthe subsidieert amateurkunstinstellingen met een provinciale functie, zoals aangegeven in de cultuurnota: De kunst van het combineren.

4. Professionele podiumkunsten:

De provincie is in gesprek gegaan met de Drentse Theaters. De theaters zijn bezig een opdracht te formuleren een onderzoek naar samenwerking.

Subsidiering aantal professionele podiumkunsten: Vanuit de middelen van de cultuurnota, met name het Productiefonds, worden verschillende professionele podiumkunstorganisaties gesubsidieerd.

Tussentijdse evaluatie professionele podiumkunsten in 2006: Eind 2006 is een evaluatie verschenen van het productiefonds podiumkunsten en voor de periode 2007 en 2008 zijn wederom een aantal producties gesubsidieerd.
5. Festivals:
- Het festivalbureau is gepositioneerd binnen het provinciehuis.
- Daar waar we kunnen bevorderen we het geschikt maken TT circuit in Assen als locatie voor culturele festivals.
- 10 festivals zijn gesubsidieerd. Naast de in de cultuurnota aangekondigde festivals is het Hafabrafestival gesubsidieerd in 2006.
- Tussentijdse evaluatie Festivalbeleid heeft in 2006 plaatsgevonden. Voor de periode 2007 en 2008 zullen een aantal festivals worden gesubsidieerd.

6. Drents Sporttalent: Het Topsport Steunpunt Noord-Nederland (voorheen Olympisch Steunpunt) heeft in 2006 door middel van onze subsidie 52 regionale talenten ondersteund in hun sportieve ontwikkeling. Daarnaast zijn 39 sport talenten van advies voorzien over hun sportcarrière. Maarten Scherpen (fietscrosser) is tijdens het TVM Sportgala Drenthe verkozen als Sporttalent 2006 van de Provincie Drenthe.
In Drenthe zijn op dit moment 6 talentcentra actief: handbal, hippisch, zwemmen, tafeltennis, tennis en turnen.
7. Sportevenementen: De provincie Drenthe was in 2006 gastheer voor het IPC Wereldkampioenschap Atletiek voor mensen met een beperking. Het Wereldkampioenschap Atletiek is het belangrijkste sportevenement na de Paralympics. Ruim 1500 atleten deden een gooi naar een Wereldkampioenschap Atletiek op Sportpark Stadsbroek te Assen. Ruim 62.500 bezoekers en veel (internationale) media aandacht maakt dit Wereldkampioenschap tot een megasportevenement voor Drenthe.
De Stichting Euro Champ had de organisatie van het IPC Wereldkampioenschap in handen. Wij zijn op dit moment aan het onderzoeken op welke wijze de Stichting Euro Champ een structurele basis kan krijgen in de provincie om daarmee regelmatig grotere sportevenementen naar het Noorden te halen. Hiervoor wordt onder andere een bijdrage vanuit Kompas door St. Euro Champ aangevraagd.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 2.805.394 | 3.182.999 | 2.653.399 | 529.600 |
| Apparaatskosten | 0 | 270.090 | 320.371 | 268.647 | 51.724 |
| Totaal lasten | 0 | 3.075.484 | 3.503.370 | 2.922.046 | 581.324 |
| Totaal baten | 0 | 295.389 | 641.529 | 165.638 | 475.891 |
| Saldo | 0 | 2.780.095 | 2.861.841 | 2.756.408 | 105.433 |

### Financiële analyse

*Actieplan cultuurbereik*
Voor de uitvoering van het Actieprogramma Cultuurbereik was in 2006 een aanzienlijk bedrag beschikbaar, dit kwam met name door de toevoeging van de niet-bestede middelen over het jaar 2005. Het saldo aan niet bestede middelen zijn als vooruit ontvangen gelden op de balans verantwoord. Het restantbedrag van € 399.000,-- zal in de jaren 2007-2008 worden ingezet. In 2009 worden de ontvangen rijksmiddelen over de jaren 2005-2008 in zijn geheel verantwoord.

*Subsidiëring versterking cultuur educatie in primair onderwijs*
Het Ministerie van OC&W heeft voor de versterking van cultuureducatie in het primair onderwijs een bedrag van € 38.000 beschikbaar gesteld voor de schooljaren 2005-2006. Dit bedrag is in 2005 ontvangen en meegenomen naar 2006. Aanvullend is van het Ministerie in 2006 een bedrag van € 57.924 ontvangen voor de schooljaren 2006-2007. Het saldo aan niet bestede middelen is als vooruit ontvangen gelden op de balans verantwoord. Het restantbedrag van € 70.000,-- wordt in 2007 ingezet.

## 38409 Informatiekanalen (bibliotheken en regionale omroep)

**Contactpersoon: mevrouw G. Smidt (5919)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Versterken toegang tot informatie, educatie en cultuur door:<br>- vraaggerichter werken;<br>- vergroten publieksbereik;<br>- brancheoverstijgende samenwerking. | 1.1. Vergroten gebruik. | Aantal bibliotheekgebruikers. | Gegevens Provinciale Bibliotheekcentrale (PBc) en Drents Netwerk Basisbibliotheken.<br>- Gemiddeld aantal bibliotheekleden per gemeente 2004: 28,8.<br>- Aantal beantwoorde vragen Al@din 2003: 804. | 29,0<br>1.600 | 28,5<br>3.314 |
| | 1.2. Vergroten bereik. | Aantal kijkers en luisteraars (13 jaar en ouder). | Via kijk- en luisteronderzoek. | Ten minste gemiddelde kijkdichtheid 1,6 (18.00 uur tot en met 24.00 uur).<br>Minimum marktaandeel 4,5 (18.00 uur-24.00 uur)<br>en dagbereik 32,1 (2.00 uur-24.00 uur).<br>Ten minste gemiddelde luisterdichtheid 4,8 (7.00 uur-19.00 uur). | 1,0<br>2.9<br>26<br>5.2 |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

In 2007 worden we verwacht een bekostigingsverklaring aan een regionale omroep te geven. Dit betekent ook een evaluatie van de huidige regionale omroep; deze cijfers zullen hierin betrokken worden.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Realisatie Cultuurnota, waaronder:**

- **Vaststelling en uitvoering Omroepnota Drenthe.**
- **Uitvoering provinciale taken op het gebied van bibliotheekvernieuwing en aansturing van de Provinciale Bibliotheekcentrale op dit gebied (zie ook Marsrouteplan bibliotheekvernieuwing).**
- **Totstandkoming één Drents bibliotheeknetwerk met een nieuwe organisatievorm.**
- **Ondersteuning projecten bibliotheekvernieuwing (nieuwe formules voor basisbibliotheken).**

**Realisatie beleidsvoornemens**

*Omroep*

- Omroepnota Drenthe is op 4 oktober 2006 vastgesteld en een start gemaakt met de uitvoering/ beleid ervan.

*Bibliotheken*

- Er is duidelijkheid gekomen omtrent de toekomstige structuur van het Drents Netwerk Bibliotheken: 1 netwerk van 12 bibliotheken met de PBc als adviseur. Er is ruimte voor samenwerking voor andere partners en lokale bibliotheekbesturen. Het Drents Netwerk is opdrachtgever voor de PBc. De PBc is omgevormd een provinciale serviceorganisatie en werkt in opdracht van het netwerk.
- De provincie stimuleerde de PBc en het Drents Netwerk Bibliotheken met behulp van vernieuwingsgelden tot inhoudelijke innovatie, een aantal projecten zijn hiermee gefinancierd. Met het budget ondersteuningsregeling vorming basisbibliotheken heeft de provincie op projectbasis uitbreiding van de uren van de locale bibliotheekmanagers mogelijk gemaakt. Daarmee hebben de plaatselijk bibliotheken meer ruimte gekregen voor het realiseren van bibliotheekvernieuwing.

*subsidiering projecten archiefbeleid:*

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 10.385.061 | 11.006.244 | 10.816.406 | 189.838 |
| Apparaatskosten | 0 | 150.459 | 76.445 | 79.441 | -2.996 |
| Totaal lasten | 0 | 10.535.520 | 11.082.689 | 10.895.847 | 186.842 |
| Totaal baten | 0 | 440.899 | 554.153 | 306.049 | 248.104 |
| Saldo | 0 | 10.094.621 | 10.528.536 | 10.589.798 | -61.262 |

### Financiële analyse

Bibliotheekvernieuwing; vernieuwingsimpuls / Bibliotheekvernieuwing; 6 miljoen regeling
Op het gebied van bibliotheekvernieuwing zijn in 2006 weinig inhoudelijk goede projecten ingediend. Daarnaast hebben de omvorming van de Provinciale Bibliotheekcentrale en de structuurdiscussie veel tijd in beslag genomen, waardoor er weinig ruimte was voor inhoudelijke ontwikkeling. Het saldo aan niet bestede middelen is als vooruit ontvangen gelden op de balans verantwoord.

*Bijdrage RTV Drenthe*
In maart 2006 is een compromis bereikt tussen het IPO en de Stichting Regionale Omroep Overleg en Samenwerking (ROOS) over het toepassen van een reële indexering voor de regionale omroepen voor de jaren 2005 tot en met 2008. Het verschil tussen deze reële IPO-index en ramingen van de indexcijfers van het Centraal Planbureau, is middels een begrotingswijziging aan het budget toegevoegd. Ten gevolge van de toe te passen definitieve indexcijfers van het CPB, welke lager zijn uitgevallen dan de geraamde indexcijfers, is er een begrotingstekort ontstaan van € 80.000,--.

## Financieel totaaloverzicht per programma

| | 1<br>Realisatie<br>2005 | 2<br>Primitieve<br>begroting 2006 | 3<br>Begroting 2006<br>na wijziging | 4<br>Realisatie<br>2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 0 | 20.108.745 | 21.960.841 | 20.534.976 | 1.425.865 |
| Baten | 0 | 1.856.050 | 2.560.385 | 1.728.146 | 832.239 |
| Saldo | 0 | 18.252.695 | 19.400.456 | 18.806.830 | 593.626 |

## Programma 9.0 Ruimtelijke ordening
**portefeuillehouder: mevrouw A. Haarsma**

**Missie**

**De hoofddoelstelling van het provinciaal omgevingsbeleid is een evenwicht tot stand te brengen tussen enerzijds ontwikkeling en anderzijds handhaving en vergroting van de kwaliteiten van Drenthe.**

## 39001 Algemeen ruimtelijke ordening
**Contactpersoon: mevrouw F.E. Jorritsma (5493)**

### Beschrijving doelstellingen en indicatoren

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Het realiseren van de gewenste ruimtelijke ontwikkelingen zoals omschreven in POP II | 1.1 | Aantal goedgekeurde bestem-mingsplannen | | | 51 bestem-mingsplan-nen |
| 2. een zuinig ruimtegebruik | | | | | |
| 3. een goed leefmilieu | | | | | |
| 4. voldoende bedrijventerreinen en woongebieden, geconcentreerd in de stedelijke gebieden | 4.1 | Ontwikkeling woningvoorraad en arbeidsplaatsen in stedelijke centra | Woning-voorraad in stedelijke centra 1-1-2005: 78876 | | Toename in 2005: 1150 woningen<br><br>Toename in 2006 1.100 fulltime arbeids-plaatsen (0,7% groei) |
| | 4.2 | ontwikkeling aanbod bedrijventer-reinen | | | In 2005 is ruim 54 ha uitge-geven.<br>Er is ruim 600 ha. uitgeefbaar per 1-1-2006 |
| | 4.3 | bevolkingsontwikkeling en woningvoorraad | Drenthe: per 1-1-2005 aantal inwoners: 483369 woning-voorraad: 199076 | | Toename in 2005:<br><br>aantal inwoners: 1112 woning-voorraad: 1847 |
| 5. een aantrekkelijk en doelmatig ingericht landelijk gebied | 5.1 | ontwikkeling woningvoorraad en arbeidsplaatsen in stedelijke centra | Woning-voorraad in stedelijke centra 1-1-2005: 78876 | | Toename in 2005: 1150 woningen |
| 6. een goede kwaliteit van de gebouwde omgeving | | | | | |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| 7. een verkeersinfrastructuur die uitgaat van de behoefte aan mobiliteit | | | | | |
| 8. een goede kwaliteit van de gebouwde omgeving | 8.1 | aantal en samenstelling van voorzieningen in streekcentra en substreekcentra | | | |
| 9. een transparante en integrale uitvoering van het beleid | | | | | |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

In 2006 zijn nieuwe nulmetingen beschikbaar gekomen. In bovenstaande tabel zijn die opgenomen.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Met POP II is geanticipeerd op het nieuwe rijksbeleid. Voor de realisatie van de doelstellingen van het provinciaal omgevingsbeleid is de provincie steeds meer afhankelijk van de opstelling en initiatieven van burgers, bedrijven, instanties en overheden. Dit maakt het belangrijker om partijen tijdig in de fasen van planontwikkeling en -uitvoering te betrekken.**

**In 2004 heeft het proces van beleidsvorming op rijksniveau in belangrijke mate zijn beslag gekregen. Voor 2005 en volgende jaren verleggen wij daarmee de aandacht naar uitvoeringskaders en programma's, zoals de Uitvoeringsagenda Nota ruimte.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

In 2006 zijn voorbereidingen getroffen voor de nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening; dit moet in 2007 resulteren in concrete resultaten. In 2006 is wel besloten om ter voorbereiding op de nieuwe Wro nu al anders om te gaan met de beoordeling van gemeentelijke bestemmingsplannen. Dit betekent dat plannen die enkel van gemeentelijk belang zijn marginaal door ons worden beoordeeld. Dit geeft ons de mogelijkheid om de werking van het begrip provinciaal belang in de praktijk te verkennen.

Een ontwikkeling die in 2006 is doorgezet is een grotere betrokkenheid van de provincie bij projecten van provinciaal belang. Een aantal jaren geleden was de Westelijke Stadsrandzone van de gemeente Assen een van de eerste projecten waarvoor dit gebeurde. Momenteel is de provincie intensief betrokken bij de planontwikkeling voor Leek-Roden, Frederiksoord, Assen-Zuid, Nieuwveense Landen en een aantal kleinere gemeentelijke projecten.

*Woning aan de brink in Rolde*

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | -8.950 | 5.033 | 100.833 | 120.202 | -19.369 |
| Apparaatskosten | 144.103 | 291.894 | 157.035 | 232.897 | -75.862 |
| Totaal lasten | 135.154 | 296.927 | 257.868 | 353.099 | -95.231 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 10.000 | -10.000 |
| Saldo | 135.154 | 296.927 | 257.868 | 343.099 | -85.231 |

### Financiële analyse

Er zijn meer uren geschreven dan gepland op dit programmaonderdeel, omdat er een verschuiving heeft plaatsgevonden van Regiovisie zaken naar algemene zaken; een scheiding van werkzaamheden is moeilijk aan te brengen.

## 39002 Beleidsmonitoring

**Contactpersoon: de heer J. Boelens (5459)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Het zichtbaar maken van resultaten van het beleid (met name POPII). | | Voor alle programmaonderdelen geldt:<br>Actuele databestanden<br>- Bevolking<br>- Wonen<br>- Bedrijventerreinen<br>Periodieke rapportages:<br>- Drenthe in cijfers<br>- Werklocaties<br>- Woningbouwmonitor Drenthe<br>- Bevolkingsprognose / woningbehoefteraming | Jaarlijkse updating | jaarlijks<br>jaarlijks<br>jaarlijks<br>2-jaarlijks | Juli uitgebracht.<br>December gepresen-teerd. In maart gerealiseerd en in oktober geüpdatet. |
| 2. Anticiperen op ontwikkelingen | | | | | |
| 3. Basis voor verdere beleidsontwikkeling | | | | | |

**Ontwikkelingen verslagjaar**

Geen bijzonderheden.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**De beleidsmonitoring op het gebied van de ruimtelijke ordening gebeurt ter ondersteuning van het de ontwikkeling en uitvoering van het beleid. Deze monitoring zorgt voor een eenduidige kennis over de situatie met betrekking tot de ruimtelijke ordening en volkshuisvesting. Uitkomsten worden gebruikt voor verdere beleidsontwikkeling en ad-hoc aanpassingen van het beleid.**
**Veel gegevens zijn openbaar en worden periodiek gepubliceerd via het boekje Drenthe in cijfers, het rapport Werklocaties en overzichten van de ontwikkeling van de woningbouw. Tweejaarlijks wordt de Bevolkingsprognose/woningbehoefteraming gepresenteerd. Er zal een Woningbouwmonitor Drenthe gemaakt worden die op internet geplaatst wordt.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

In november is een symposium gehouden waarbij de gevolgen van de veranderingen in de toekomstige bevolkingssamenstelling nader werden bezien. De conclusies zullen in de bevolkingsprognose verschijnen.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 15.848 | 15.000 | 15.000 | 11.879 | 3.121 |
| Apparaatskosten | 90.179 | 69.734 | 100.892 | 127.082 | -26.190 |
| Totaal lasten | 106.027 | 84.734 | 115.892 | 138.961 | -23.069 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 106.027 | 84.734 | 115.892 | 138.961 | -23.069 |

### Financiële analyse

Geen bijzonderheden.

## 39101 Provinciaal omgevingsplan

**Contactpersoon: de heer W. Huizing (5807)**

**Ontwikkelingen verslagjaar**

Niet van toepassing.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**In het POP II staan voor de gewenste ontwikkeling van functies concrete doelstellingen en uitwerkingsopdrachten genoemd, zowel voor de provincie als ook voor gemeenten en waterschappen. Met gemeenten en waterschappen willen we hierover nadere afspraken maken hoe tot het door POP II geformuleerde resultaat te komen.**
**Intern willen we zorgdragen voor een goede uitvoering van POP II.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

In het verslagjaar hebben we de volgende uitwerkingsplannen van het POP vastgesteld:

- de Voorbeeldregeling Ruimte voor ruimte
- de Nota Energiebeleid-2 2006-2010

Een uitgebreider overzicht, met de volledige stand van zaken, hebben we u 15 november 2006 toezonden.

De moties die bij de vaststelling van het POP zijn ingediend zijn nu ook allemaal afgehandeld:

- realisatie windmolenpark Coevorden
- opstellen beleidsplan stedelijke ontwikkeling
- inzake bouwen goedkope huurwoningen
- ondersteuning sociale component in kleine kernen
- inzake verouderde bedrijventerreinen

In het verslagjaar hebben we de eerste en tweede wijziging van de POV vastgesteld. De eerste betrof ondermeer een wijziging van het grondwaterbeschermingsgebied Gasselte. De tweede ging ondermeer over het verleggen van de bevoegdheid voor grondwateronttrekkingen naar de waterschappen.

De voorbereidingen voor een nieuwe Omgevingsbalans bevindingen zich in een vergevorderd stadium.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 73.021 | 13.400 | 13.400 | 15.534 | -2.134 |
| Apparaatskosten | 251.699 | 171.879 | 287.524 | 204.692 | 82.832 |
| Totaal lasten | 324.720 | 185.279 | 300.924 | 220.226 | 80.698 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 324.720 | 185.279 | 300.924 | 220.226 | 80.698 |

### Financiële analyse

Aan regie en uitvoering van het POP zijn minder uren besteed dan gepland, omdat er minder kaartmateriaal nodig is geweest en de geplande strategische discussies zijn niet vanuit de regiegroep zelf aangestuurd.

## 39102 Regiovisie Groningen-Assen

**Contactpersoon: de heer H. v.d. Meer (5802)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1.Toename van het percentage woningbouw in stedelijke gebied | 1.1 | Aantal woningen in stedelijk gebied | | | |
| 2.Gerealiseerde kwantiteiten en typen woonmilieus bij woningbouw en planuitwerkingen van gemeenten | | | | | |

**Ontwikkelingen verslagjaar**
Geen bijzonderheden.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Om de gestelde doelen te bereiken pleegt de provincie de volgende inzet.**

- **Financiële bijdrage aan het Regiofonds voor uitvoering van projecten.**
- **Regie voeren bij het tot stand brengen van afspraken met het Rijk en tussen gemeenten.**
- **Bevorderen van de uitvoering van de regioprojecten en de ontwerpopgaven van gebieden en steden.**
- **Bevorderen van en deelname aan de uitwerking en realisatie van de ontwerpopgaven van de gemeenten Assen en Leek/Roden.**
- **Uitvoering van de opgaven in het landelijk gebied van Noord-Drenthe.**
- **Uitvoering van provinciale taken op het gebied van werkgelegenheid, voorzieningen en toerisme.**
- **Bevorderen van de uitvoering van overige projecten die voor de regio van belang zijn (Groningen Airport Eelde, Zuiderzeelijn, etc.).**
- **Oprichting van een samenwerkingsverband voor ontwikkeling en exploitatie van regionale bedrijvenlocaties die marktgericht opereert.**
- **Uitvoering van projecten van de projectlijst Kolibrie en BAG volgens voorgenomen fasering in de projectenlijst bij het meerjaren-programma.**
- **Vaststellen van een regionaal landschapsplan, het afsluiten van een samenwerkingsovereenkomst in 2005 en het vaststellen van een investeringsprogramma in 2006.**
- **Bevorderen van draagvlak voor de uitvoering van de regiovisie bij raden en staten, burgers, instellingen en Rijk.**

**Realisatie beleidsvoornemens**
Als één van de eerste grote Kolibri OV-projecten is het busstation Roden opgeleverd. Ook aan de planvorming voor het transferium Hoogkerk wordt hard gewerkt. Voor de bus is voor de korte termijn bij Peizermade een “vrije busbaan” aangelegd om onder de A7 door de OV-as Peizerweg te bereiken.

In het kader van de woningbouwtaakstelling 2005 - 2010 zouden er in 2006 er 2.350 woningen aan de woningvoorraad worden toegevoegd. De verwachting is dat er voor ca. 2.250 woningen harde plancapaciteit aanwezig is.
In de stuurgroep is besloten om de voortgang in de woningproductie nauwlettend te volgen, omdat er zorg is dat de taakstelling wordt gehaald. In november is de 2e woningmonitor besproken. Scherper dan bij de 1e monitor is duidelijk geworden dat de regio een extra inspanning moet doen om de afgesproken woningbouwopgave te realiseren. De oorzaken van achterblijven zijn van velerlei aard. De stuurgroep heeft de woningbouwregisseur daarom opdracht gegeven om met de gemeenten te bekijken waar een versnelling in de woningproductie te realiseren is.

De uitvoering van het investeringsprogramma voor 2006 loopt redelijk in pas. Het gaat om vooral bereikbaarheidsmaatregelen en projecten om de toegankelijkheid en de recreatieve waarde van het regiogebied te vergroten. Desondanks is het belangrijk om vooral maatregelen voor het openbaar vervoer tijdig in de uitvoeringsfase te krijgen. De stuurgroep heeft daarom besloten om een eigenstandige projectorganisatie in het leven te roepen om OV-projecten sneller naar de uitvoering te krijgen.

In het ruimtelijke spoor heeft de gemeente Tynaarlo een belangrijke stap gezet naar uitvoering door de vaststelling van het Structuurplan Tynaarlo. Naast de voorspoedige uitgifte van woningkavels in de wijk Ter Borch is Vries-Oost ook aangewezen als een locatie waar in de regionale woonopgave zal worden voorzien.
Ook de gemeente Noordenveld is samen met de gemeente Leek bezig een structuurplan op te stellen: het Intergemeentelijk Structuurplan Leek-Roden. Daarbij zijn de provincies uitgenodigd om de bestuurlijke discussie over de ruimtelijke keuzes te maken. In het voorjaar van 2007 zal een voorontwerp kunnen worden vastgesteld en vrijgegeven voor discussie met de bevolking en organisaties.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 442.377 | 453.780 | 453.780 | 430.711 | 23.069 |
| Apparaatskosten | 207.738 | 208.758 | 189.937 | 202.224 | -12.287 |
| Totaal lasten | 650.115 | 662.538 | 643.717 | 632.935 | 10.782 |
| Totaal baten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 650.115 | 662.538 | 643.717 | 632.935 | 10.782 |

### Financiële analyse

Geen bijzonderheden.

## 39103 Uitvoering ruimtelijke ordening

**Contactpersoon: mevrouw F.E. Jorritsma (5493)**

### Beschrijving doelstellingen en indicatoren

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Binnen het kader van het POP II realiseren van de gewenste ruimtelijke ontwikkeling door het toetsen van gemeentelijke plannen en ontwikkelen van plannen voor bijzondere objecten (militaire zaken en technische infrastructuur) | een zuinig ruimtegebruik;<br>een goed leefmilieu;<br>voldoende bedrijventerreinen en woongebieden, geconcentreerd in de stedelijke gebieden;<br>een aantrekkelijk en doelmatig ingericht landelijk gebied;<br>een goede kwaliteit van de gebouwde omgeving;<br>een verkeersinfrastructuur die uitgaat van de behoefte aan mobiliteit;<br>een transparante en integrale uitvoering van het beleid | | | | |
| | 1.1 | Ontwikkeling woningvoorraad en arbeidsplaatsen in stedelijke centra | | | |
| | 1.2 | Ontwikkeling aanbod bedrijventerreinen | | | |
| | 1.3 | Bevolkingsontwikkeling en woningvoorraad | | | |
| | 1.4 | Ontwikkeling woningvoorraad en arbeidsplaatsen in stedelijke centra | | | |
| | 1.5 | Aantal en samenstelling van voorzieningen in streekcentra en substreekcentra | | | |
| | 1.6 | Aantal goedgekeurde bestemmingsplannen | | | |

**Ontwikkelingen verslagjaar**
Geen bijzonderheden.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Het jaar 2006 zal in het teken staan van de voorbereiding op de fundamentele herziening van de Wet op de Ruimtelijke Ordening. Deze treedt naar verwachting in werking in 2006. De rol en mogelijkheden van de provincie in het ruimtelijke ordeningproces zullen door deze wet aanzienlijk veranderen. Met name de toetsende rol zal sterk wijzigen. De Stichting ASTRON werkt samen met het bedrijfsleven en met ondersteuning van het Samenwerkingsverband Noord-Nederland aan de bouw van een nieuwe radiotelescoop: LOFAR. De planning is dat deze telescoop in 2005/2006 operationeel is. De locatiekeuze voor het centrale deel van de telescoop is in POP II opgenomen. De Nederlandse Aardolie Maatschappij heeft haar voornemens bekendgemaakt om de oliewinning van het Schoonebeekerveld te hervatten en ons verzocht de vergunningaanvragen en bijbehorende procedures te coördineren. De realisatie van het oefenterrein De Haar en daaraan gekoppeld het afstoten van een aantal kleinere terreinen wordt onverminderd voortgezet.**

**Realisatie beleidsvoornemens**
In 2005 zijn in de streekcentra (Assen, Emmen Hoogeveen en Meppel) 1.150 woningen gerealiseerd. Volgens het POP is er ruimte voor deze kernen in de periode 2005-2009 van 4.960 woningen. In de bestemmingsplannen voor de vier streekcentra is nog ruim voldoende plancapaciteit voor het realiseren van de taakstelling voor woningbouw.

Van de 51 ter goedkeuring voorgelegde bestemmingsplannen zijn 42 plannen goedgekeurd, aan 2 plannen is geheel goedkeuring onthouden en de overige 7 zijn gedeeltelijk goedgekeurd. 33 Plannen waren gelegen in de kern en 18 plannen in het buitengebied. Verder is over 67 ontwerpbestemmingsplannen advies uitgebracht aan gemeenten en heeft het college 162 verklaringen van geen bezwaar afgegeven. Slechts in 1 geval is geen verklaring afgegeven.

Een belangrijke mijlpaal was de ingebruikname van het oefenterrein De Haar bij Assen (450 ha) en daarmee het kunnen afstoten voor militair gebruik van het Balloërveld (367 ha) en Strubben/Kniphorstbos bij Anloo (238 ha). Staatsbosbeheer is de nieuwe eigenaar van deze terreinen. Tevens zijn in 2006 gesprekken gestart met betrekking tot de af te stoten munitiecomplexen en het afstoten van het militair oefenterrein Havelte-Oost.

*BLOW*
In juli 2006 hebben we de verklaring van geen bezwaar voor het windpark Coevorden verleend. Door de gemeente kan nu een bouwvergunnig verleend worden. In de zomer van 2006 heeft het Rijk besloten om de MEP-subsidies stop te zetten. Er is wel een minimale overgangsregeling, maar daar valt Coevorden niet onder. Het bovenstaande is voor Defensie aanleiding voor een herbezinning op het project.

*DURP*
In het kader van digitale uitwisseling van ruimtelijke plannen is in 2006 een tijdelijk DURP-portaal gererealiseerd. In dit portaal was ruimtelijke informatie van gemeenten, provincie, rijk en waterschappen samengebracht. Het portaal was een pilot in het kader van het nationale DURP-project en de ervaringen die zijn opgedaan worden gebruikt voor het oprichten van een Nederlands portaal voor ruimtelijke informatie.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie<br>2005 | 2<br>Primitieve<br>begroting 2006 | 3<br>Begroting<br>na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 36.072 | 0 | 69.139 | 69.817 | -678 |
| Apparaatskosten | 1.332.171 | 1.229.108 | 1.500.207 | 1.277.171 | 223.036 |
| Totaal lasten | 1.368.243 | 1.229.108 | 1.569.346 | 1.346.988 | 222.358 |
| Totaal baten | -99.568 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | 1.467.811 | 1.229.108 | 1.569.346 | 1.346.988 | 222.358 |

### Financiële analyse

*Apparaatskosten*
Op het programmaonderdeel Uitvoering Ruimtelijke Ordening zijn meer uren gepland dan geschreven. De werkelijke uren zijn geboekt op Intern Overleg Ruimte en Water; de werkzaamheden hebben nauwe raakvlakken met elkaar.

## Financieel totaaloverzicht per programma

| | 1<br>Realisatie<br>2005 | 2<br>Primitieve<br>begroting 2006 | 3<br>Begroting 2006<br>na wijziging | 4<br>Realisatie<br>2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 2.584.259 | 2.458.586 | 2.887.747 | 2.692.209 | 195.538 |
| Baten | -99.568 | 0 | 0 | 10.000 | -10.000 |
| Saldo | 2.683.826 | 2.458.586 | 2.887.747 | 2.682.209 | 205.538 |

## Programma 9.1 Volkshuisvesting en stedelijke ontwikkeling

**portefeuillehouder: mevrouw A. Haarsma**

**Missie**

**Het Drentse beleid voor stedelijke ontwikkeling heeft als missie het realiseren van sterke, leefbare en bereikbare steden voor wonen, werken en vrijetijdsbesteding.**
**Specifiek wordt via subsidieverlening ingezet op stimulering van herstructurering en vernieuwing van woonwijken met mogelijkheden voor wonen en zorg en een adequate huisvesting van asielzoekers en statushouders.**

## 39201 Stedelijke ontwikkeling

**Contactpersoon: J. Kreling (5891) / mevrouw H. Hingstman (5416)**

### Beschrijving doelstellingen en indicatoren

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Stedelijke ontwikkeling (hoofdlijn stedelijke ontwikkeling) | 1.1. Een agenda voor stedelijke ontwikkeling per stad | Met Assen, Coevorden, Emmen, Hoogeveen en Meppel zijn afspraken gemaakt over een agenda voor lange en korte termijn | | | |
| | 1.2. Realisatie projecten uit de agenda per stad | a. Aantal lopende projecten<br>b. Aantal gerealiseerde projecten | | | |
| | 1.3. intensivering samenwerken met de gemeenten | a. Aantal gezamenlijke projecten<br>b. Aantal structurele samenwerkingsverbanden met gemeenten | | | |
| 2. Stimuleren van stedelijke vernieuwing in nauwe samenwerking met de gemeenten | 2.1. Verbeteren sociale en fysieke woon-en leefomgeving. | 1.1. Aantal projecten waarbij herstructurering van woningen, sanering van vervuilde grond, beperking van geluidshinder en inrichting van veilige openbare ruimte gerealiseerd worden | | | |
| | 2.2. Toekenning ISV aan projectgemeenten | 1.2. Uitgevoerde projecten in de 7 projectgemeenten | | | |
| | 2.3. Uitvoering van de door de gemeenten in 2005 opgestelde Meerjarenontwikk. Plan (MOP) | 1.3.a. Het betreft de gemeenten Coevorden, Hoogeveen, Assen en Meppel | | | |
| | 2.4. Uitvoering van de door de gemeenten in 2005 ingediende woonplannen | 1.3.a. Aantal woningen dat geschikt is voor wonen met zorg<br>1.3.b. Aantal woningen toegekend uit de knelpuntenpot per doelgroep | | | |
| 3. Toezien op de huisvesting van statushouders overeenkomstig de opgave van elke gemeente | 3.1. Huisvesting van vergunninghouders | 2.1. Aantal statushouders dat gehuisvest wordt conform de taakstelling | Achterstand was 156 | | 272 |
| 4. Uitvoeren van projecten voor bevordering van de ruimtelijke kwaliteit | 4.1. | Project landschappelijk bouwen | | | |
| | 4.2. | Architectuurbureau | | | |
| | 4.3. | 5 lokale projecten | | | |

**Ontwikkelingen verslagjaar**
De nulmeting in bovenstaande tabel is in de loop van 2006 beschikbaar gekomen.

Met alle vijf de stedelijke gemeenten is een samenwerkingsagenda opgesteld en zijn schriftelijk afspraken vastgelegd.
Aan het begin van 2006 waren er 13 projecten waar daadwerkelijk werd samengewerkt. Vijf kwamen tot een afronding, in de meeste gevallen ging het om het realiseren van co-financiering.
In de loop van 2006 kwamen er nieuwe samenwerking tot stand rond 4 projecten.

Met de 5 stedelijke gemeenten is een structuur van ambtelijke en bestuurlijke samenwerking opgezet. Het zgn. D5-overleg. Dit overleg wordt gebruikt voor afstemming en kennisuitwisseling. In 2006 is gesproken over de provinciale visie op stedelijke ontwikkeling.

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**In samenwerking met de gemeenten Assen, Coevorden, Emmen, Hoogeveen en Meppel worden projecten uitgevoerd die bijdragen aan een duurzame stedelijke ontwikkeling en positionering van de stad als kernfunctie in de regio. Op de gezamenlijke uitvoeringsagenda staan de thema's Sociaal en vitaal, Stedelijk vestigingsklimaat, Bereikbaarheid en Stedelijke kwaliteit centraal. Een integrale benadering van de problematiek is daarbij van belang.**
**Met onze inzet stimuleren wij:**
**-Voldoende woningdifferentiatie afgestemd op de zorgbehoefte, de verschillende doelgroepen en culturele diversiteit.**
**-De aanwezigheid van ontmoetingsruimten in een aantrekkelijke en veilige leefomgeving.**
**-Ondernemerschap, de wijkeconomie en een gevarieerd aanbod van voorzieningen en bedrijvigheid.**
**-Een vlotte en veilige doorstroming en afwikkeling van het verkeer.**
**-Stedelijke kwaliteit en duurzaamheid op zowel de terreinen sociaal maatschappelijk en ruimtelijk fysiek als milieu en waterbeheer.**
**De middelen die specifiek beschikbaar zijn voor de investeringsbudgetten Stedelijke Vernieuwing, de ontwikkeling van het stedelijk waterbeheer en ruimtelijke kwaliteit worden breder ingezet dan alleen in genoemde steden.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

*42 Programma Stad*
De uitvoering van het programma loopt. Eind 2005 is met alle steden afzonderlijk een gemeenschappelijke agenda opgesteld met afspraken over samenwerking en cofinanciering. De afspraken zijn in brieven vastgelegd.
Op dit moment wordt daadwerkelijk samengewerkt bij 12 projecten uit de agenda. Van zo'n 5 is de samenwerking in 2006 afgerond.
Belangrijke mijlpalen zijn geweest: het opstellen van de gebiedsvisie voor het Erfgoedkwartier in Assen, het realiseren van de co-financiering voor het centrumplan Coevorden, het starten van de samenwerking voor herstructurering van het centrum van Hoogeveen, de verdere planontwikkeling voor de wijk Nieuwveenselanden.
Het contact met de gemeenten is geïntensiveerd door het voeren van stadsgesprekken over het programma Stad en uitvoering ISV II. Ook is er een bestuurlijk D5-overleg in het leven geroepen.
Er is een provinciale visie op stedelijke ontwikkeling gemaakt. Deze is in december op een werkconferentie gepresenteerd.

## Uitvoering collegeprogramma:

### Hoofdlijn Stedelijke Ontwikkeling

*Ontwikkeling stedelijk gebied*
Voor uitvoering van de hoofdlijn ontwikkeling stedelijk gebied wordt gekozen voor de steden Assen, Emmen, Hoogeveen, Meppel en Coevorden. Uitgangspunt hierbij is om de regionale positie van deze steden te versterken en de bundeling van verstedelijking te stimuleren. De positie van Assen en Emmen in noordelijk verband is hierbij van bijzonder belang. Voor elke stad is een agenda opgesteld voor de korte en lange termijn. Deze agenda is basis voor nadere afspraken met de gemeenten zodat er een gezamenlijke uitvoeringsagenda komt. Bij het aangaan van samenwerking zal het gaan om omvangrijke projecten, die bijdragen aan een meervoudige integrale doelstelling, die bijdragen aan versterking van de regionale positie van de stad en die bijdragen aan de thema's Sociaal en vitaal, Stedelijk vestigingsklimaat, Bereikbaarheid en Stedelijke kwaliteit.
Voor de hoofdlijn ontwikkeling stedelijk gebied is een bedrag begroot van € 2.294.000 (voor de jaren 2005, 2006 en 2007).

## Realisatie collegeprogramma:

### Hoofdlijn Stedelijke Ontwikkeling

*Ontwikkeling stedelijk gebied*
De uitvoering van de hoofdlijn stedelijke ontwikkeling loopt. Eind 2005 is met alle steden afzonderlijk een gemeenschappelijke agenda opgesteld met afspraken over samenwerking en cofinanciering. De afspraken zijn in brieven vastgelegd.
Op dit moment wordt daadwerkelijk samengewerkt bij 12 projecten uit de agenda. Van zo'n 5 is de samenwerking in 2006 afgerond.
Belangrijke mijlpalen zijn geweest: het opstellen van de gebiedsvisie voor het Erfgoedkwartier in Assen, het realiseren van de co-financiering voor het centrumplan Coevorden, het starten van de samenwerking voor herstructurering van het centrum van Hoogeveen, de verdere planontwikkeling voor de wijk Nieuwveenselanden.
Het contact met de gemeenten is geïntensiveerd door het voeren van stadsgesprekken over het programma Stad en uitvoering ISV II. Ook is er een bestuurlijk D5-overleg in het leven geroepen.
Er is een provinciale visie op stedelijke ontwikkeling gemaakt. Deze is in december op een werkconferentie gepresenteerd.
Over de uitvoering van de hoofdlijn stedelijke ontwikkeling is gerapporteerd in de brochure "De oogst, terugblik bestuursperiode 2005-2007".

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 7.898.158 | 5.668.369 | 7.010.589 | 7.410.272 | -399.683 |
| Apparaatskosten | 1.137.277 | 1.329.904 | 1.191.684 | 1.021.361 | 170.323 |
| Totaal lasten | 9.035.435 | 6.998.273 | 8.202.273 | 8.431.633 | -229.360 |
| Totaal baten | 5.181.491 | 2.553.867 | 3.358.517 | 3.577.573 | -219.056 |
| Saldo | 3.853.943 | 4.444.406 | 4.843.756 | 4.854.060 | -10.304 |

### Financiële analyse

*Stads- en dorpsvernieuwing*
Het programma Stedelijke ontwikkeling bestaat uit een diversiteit aan onderwerpen. Verantwoordelijk voor een batige aandeel is het resultaat van Stads- en dorpsvernieuwing, waarop € 400.000 is begroot in de veronderstelling dat de terugontvangen gelden in het onderhavige jaar weer ingezet zouden kunnen worden. Dit is echter niet gelukt. Het opschonen van de verplichtingenadministratie heeft ook geresulteerd in een voordeel. De werkelijke ontvangsten zijn verantwoord op € 305.000,--, nadeel ten opzichte van de begroting € 95.000,--. Per saldo geeft dit een voordeel van € 371.000,-- op Stads- en dorpsvernieuwing. Deze gelden zijn in de Reserve stads- en dorpsvernieuwingsgelden gestort. De totale verrekening van deze reserve kunt u vinden bij de doelstelling Mutaties reserve van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing en Verordening stedelijke vernieuwing
Binnen stedelijke ontwikkeling zijn gelden opgenomen voor de Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV) en de Verordening stedelijke vernieuwing. Het opschonen van de verplichtingenadministratie heeft ook hier geresulteerd in een voordeel en wel een bedrag van € 57.000,--. Het totale voordeel ten opzichte van de begroting bedraagt € 667.000,-- voor de Verordening stedelijke vernieuwing. Het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing resulteert in een nadeel van € 214.000,--. Door een wijziging in het betaalritme door het Rijk is minder ontvangen dan begroot, nadeel € 231.000,--. Het saldo van deze bedragen bedraagt € 222.000,-- voordeel. Normaal gesproken zou dit bedrag aan de Voorziening stedelijke vernieuwing (072176) worden toegevoegd, er is echter bij een begrotingswijzing een fout gemaakt. Daarin zijn gelden per abuis ten laste gebracht van de algemene middelen terwijl deze gedekt hadden moeten worden vanuit een bijdrage van de voorziening. In de rekening is deze fout gecorrigeerd en is per saldo € 388.000,-- aan de Voorziening stedelijke vernieuwing onttrokken, hierdoor ontstaat een voordeel van € 610.000,--.

*Integrale woonplannen*
De uitgave voor stedelijke vernieuwing blijkt niet terecht begroot te zijn. Op de post bijdragen in integrale woonplannen, is € 135.000,-- begroot. De uitgaven hebben € 66.000,-- bedragen, voordeel € 69.000. Voor het verder uitwerken van prestatieafspraken en regionale samenwerking tussen gemeenten en woningcorporaties is een overheveling gevraagd van € 20.000,--.

*Programmalijn Stad*
Op het onderdeel stedelijk ontwikkeling (programmalijn Stad) overschrijden de uitgaven het budget voor de jaarschijf 2006 met € 1.241.000,--. De inkomsten waren € 28.000,-- hoger, als gevolg hiervan wordt een bedrag van € 1.213.000,-- aan de Reserve stedelijk ontwikkeling onttrokken. De totale verrekening van deze reserve kunt u vinden bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen. Over de periode 2005-2007 is jaarlijks € 2.294.000,-- beschikbaar. Hiervan wordt voor ruimtelijke ontwikkeling € 50.000,-- gereserveerd.

## Specificatie deelresultaat reserves binnen het programmaonderdeel

| nr | Naam reserve | Lasten/Baten | Begroting 2006 (na wijziging) | Realisatie 2006 | Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| 050003 | Flexibel Beleid | Totaal lasten | 382.358 | 381.994 | 414 |
| | | Totaal baten | 0 | 0 | 0 |
| | | Saldo | 382.358 | 381.994 | 414 |
| 060209 | Stedelijke ontwikkeling | Totaal lasten | 2.244.000 | 3.484.704 | -1.240.704 |
| | | Totaal baten | 0 | 27.734 | -27.734 |
| | | Saldo | 2.244.000 | 5.456.970 | -1.212.970 |
| 060210 | Stads- en dorpsvernieuwingsgelden | Totaal lasten | 400.000 | -65.983 | 465.983 |
| | | Totaal baten | -400.000 | -305.094 | 94.906 |
| | | Saldo | 0 | -371.077 | 371.077 |

| Toelichting | |
|---|---|
| Saldo programmaonderdeel | -10.304 |
| Saldo reserves bij programmaonderdeel | -841.479 |
| Resultaat programmaonderdeel na bestemming reserves | 831.175 |

## Financieel totaaloverzicht per programma

| | 1 Realisatie 2005 | 2 Primitieve begroting 2006 | 3 Begroting 2006 na wijziging | 4 Realisatie 2006 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 9.035.435 | 6.998.273 | 8.202.273 | 8.431.633 | -229.360 |
| Baten | 5.181.491 | 2.553.867 | 3.358.517 | 3.577.573 | -219.056 |
| Saldo | 3.853.943 | 4.444.406 | 4.843.756 | 4.854.060 | -10.304 |

## Programma 0.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

**portefeuillehouder: de heer S.B. Swierstra**

**Missie**

**De missie van de provincie Drenthe met betrekking tot financiering en algemene dekkingsmiddelen is het waarborgen van de financiële handelingsvrijheid van het provinciebestuur.**

## 30001 Geldleningen en uitzettingen korter dan 1 jaar

**Contactpersoon: de heer R. Waarsing (5527)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Het realiseren van een gezond en stabiel financieel beleid van de provincie en zorg dragen voor een degelijke dekking van de provinciale uitgaven. | 1.1. Het realiseren van een rendement op uitzettingen korter dan 1 jaar van minimaal 2,5%. | | | 2,5% | 3,0% |

**Realisatie beleidsvoornemens**

Zie hiervoor de paragraaf Financiering.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1 Realisatie 2005 | 2 Primitieve begroting 2006 | 3 Begroting na wijziging | 4 Realisatie | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 4.668 | 0 | 0 | 2.425 | -2.425 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal lasten | 4.668 | 0 | 0 | 2.425 | -2.425 |
| Totaal baten | 1.275.689 | 31.010 | 1.831.010 | 1.848.109 | -17.099 |
| Saldo | -1.271.021 | -31.010 | -1.831.010 | -1.845.684 | 14.674 |

### Financiële analyse

Het positieve saldo aan liquide middelen wordt uitgezet tegen een rentepercentage. Dat resulteert in het saldo “begrote rente”. Primitief is een opbrengst van € 31.000,-- geraamd. In de loop van het jaar is duidelijk geworden dat die raming aanzienlijk positief kon worden bijgesteld.
In de eerste plaats door het niet-primitief begrote dividend van Loyalis ad € 519.909,--. Daarnaast zijn van invloed extra onverwachte inkomsten van het Rijk die niet onmiddellijk aangewend worden en investeringen die op een later tijdstip dan gepland worden uitgevoerd. De doorrekening van deze aspecten zijn in achtereenvolgende begrotingswijzigingen aan provinciale staten voorgelegd. Aan het eind van het rekeningjaar bedroeg het verschil € 17.000,--.

## 30101 Geldleningen en uitzettingen langer of gelijk aan 1 jaar en bespaarde rente

**Contactpersoon: de heer R. Waarsing (5527)**

### Beschrijving doelstellingen en indicatoren

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Het realiseren van een gezond en stabiel financieel beleid van de provincie en zorg dragen voor een degelijke dekking van de provinciale uitgaven. | 1. Het realiseren van een rendement op uitzettingen langer of gelijk aan 1 jaar van minimaal 3,5%. | | | 3,5% | |

**Realisatie beleidsvoornemens**

Zie hiervoor de paragraaf Financiering.

### Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1 Realisatie 2005 | 2 Primitieve begroting 2006 | 3 Begroting na wijziging | 4 Realisatie | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal lasten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten | 4.121.105 | 1.968.333 | 1.968.333 | 1.968.333 | 0 |
| Saldo | -4.121.105 | -1.968.333 | -1.968.333 | -1.968.333 | 0 |

Financiële analyse

Geen bijzonderheden.

## 30201 Provinciefonds

**Contactpersoon: de heer R. Waarsing (5527)**

### Beschrijving doelstellingen en indicatoren

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Het realiseren van een gezond en stabiel financieel beleid van de provincie en zorg dragen voor een degelijke dekking van de provinciale uitgaven. | 1.1. Het realiseren van de begrote opbrengst. | | | | |

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**De voorzichtigheid die wij inachtnemen bij de raming van de uitkering uit het Provinciefonds heeft mede bijgedragen tot de rekeningoverschotten die wij in de afgelopen jaren hebben behaald. Praktijk is dat de meevallende uitkeringen uit het Provinciefonds dermate laat in het jaar blijken dat deze extra middelen niet meer besteed kunnen worden. Wij hebben daarom onze ramingssystematiek enigszins aangepast. Voor het Begrotingsjaar 2006 blijven wij de volledige Behoedzaamheidsreserve inhouden. Voor de overige jaren houden wij 75% in; wij nemen dus aan dat wij 25% terugontvangen. Dit is nog steeds voorzichtig, maar naar onze mening verantwoord. Het voorspellen van de uitkering uit het Provinciefonds blijft overigens lastig.**

**In 2006 worden (opnieuw) de middelen voor de regionale omroep in verband met de nieuwe Mediawet toegevoegd aan het Provinciefonds. Deels zaten de middelen voor de regionale omroep reeds in het Provinciefonds. Met de nieuwe Mediawet zijn de provincies volledig financieel verantwoordelijk voor de regionale omroepen en hebben zij de zorgplicht gekregen om de omroepen in stand te houden op het voorzieningenniveau van 2004. De toevoeging aan het Provinciefonds vindt op een vergelijkbare wijze plaats als in 2002 is gebeurd. Ook de herverdeeleffecten in verband met deze operatie pakken voor Drenthe licht negatief uit. Verschil met de operatie in 2002 is dat ook de ROOS-middelen ten behoeve van het Nozema zenderpark zijn overgeheveld van de OCW-begroting naar het Provinciefonds.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

De behoedzaamheidsreserve is in de raming 2006 volledig ingehouden; voor de ramingen 2007 tot en met 2010 is uitgegaan van een inhouding van 75%. In de Maartcirculaire wordt de Provinciefondsuitkering 2006 definitief afgerekend.
De middelen voor de regionale omroep zijn volledig beschikbaar gesteld voor RTV Drenthe.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 0 | 11.682 | 0 | 6.182 | -6.182 |
| Totaal lasten | 0 | 11.682 | 0 | 6.182 | -6.182 |
| Totaal baten | 57.532.149 | 61.151.244 | 63.535.203 | 63.585.220 | -50.017 |
| Saldo | -57.532.149 | -61.139.562 | -63.535.203 | -63.579.038 | 43.835 |

### Financiële analyse

De afrekening van de uitkering uit het Provinciefonds gebeurt na het opmaken van de Jaarrekening en zal via een afzonderlijke wijziging van de Begroting worden verwerkt.

## 30301 Eigen middelen

**Contactpersoon: de heer R. Waarsing (5527)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Het realiseren van een gezond en stabiel financieel beleid van de provincie en zorg dragen voor een degelijke dekking van de provinciale uitgaven. | 1.1. Het realiseren van de begrote opbrengst. | | | | |

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Het tarief voor de opcenten op de MRB wordt jaarlijks geïndexeerd. Voor Drenthe vindt deze indexering plaats op basis van het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie. Ten opzichte van de stand in de Voorjaarsnota 2005 is dit cijfer licht gedaald, door een iets lagere (geraamde) inflatie. Volgens het Centraal economisch plan 2005, bijlage A4, bedragen deze cijfers:**

| | 2002 | 2003 | 2004 | 2005 | Gemiddeld |
|---|---|---|---|---|---|
| Stijgingspercentage | 3,4 | 2,1 | 1,2 | 1,25 | 1,99 |

Door de (verwachte) daling van de inflatie daalt ook het verwachte stijgingspercentage. Voor het eerst heeft dit gevolgen voor het jaar 2006.
Deze verwachting en de voorgenomen verhoging toegepast op het meerjarenperspectief leidt tot de volgende ontwikkeling van het opcententarieven per 1 april:

| 2006 | 2007 | 2008 | 2009 |
|---|---|---|---|
| 77,4 | 79,0 | 80,5 | 82,1 |

Op grond van de huidige gegevens en genoemde aannames is een raming gemaakt van de verwachte ontwikkeling van de opbrengst opcenten MRB. In de navolgende tabel is de raming voor 2006 en komende jaren uitgaande van de hiervoor genoemde uitgangspunten weergegeven. De genoemde bedragen op de regel Voorjaarsnota betreffende de totale verhoging, dus indexering en extra verhoging.

| Bedragen x € 1.000 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 |
|---|---|---|---|---|
| Voorjaarsnota 2005 | 35.845 | 36.953 | 37.693 | 0 |
| Begroting 2006 | 35.781 | 36.858 | 37.593 | 38.342 |
| Verschil | -64 | -95 | -100 | 38.342 |

**Realisatie beleidsvoornemens**

De tarieven zijn geïndexeerd op basis van het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie. De daling van de inflatie heeft geleid tot de volgende (iets lagere) tarieven.

| 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|
| 77,4 | 78,6 | 79,8 | 81,1 | 82,4 |

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Apparaatskosten | 0 | 11.682 | 0 | 4.064 | -4.064 |
| Totaal lasten | 0 | 11.682 | 0 | 4.064 | -4.064 |
| Totaal baten | 34.281.123 | 35.781.000 | 36.990.000 | 37.795.376 | -805.376 |
| Saldo | -34.281.123 | -35.769.318 | -36.990.000 | -37.791.312 | 801.312 |

### Financiële analyse

Het totaal van het wagenpark dat deel uitmaakt van de grondslag voor de berekening van de opbrengst van de motorrijtuigenbelasting bedroeg op 31 december 2005 210.792. Voor de berekening van de opbrengst 2006 is uitgegaan van een groei met 1%. De berekening is

dus gebaseerd op een grondslag van 212.900 auto's. Daarbij is verondersteld dat de verdeling over de gewichtsklassen gelijk zou blijven. In werkelijkheid bedroeg het wagenpark per 31 december 2006 216.204 auto's. De grondslag is op jaarbasis dus bijna 2.000 auto's hoger dan geraamd. Daarnaast heeft de trend van verschuiving naar hogere gewichtsklassen zich doorgezet. Daardoor is een extra opbrengst gerealiseerd van circa € 800.000,--. De structurele doorwerking hiervan wordt verwerkt in de Voorjaarsnota 2007.

## 30401 Overige financiële middelen

**Contactpersoon: de heer R. Waarsing (5527)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Het realiseren van een gezond en stabiel financieel beleid van de provincie en zorg dragen voor een degelijke dekking van de provinciale uitgaven. | 1.1. Het realiseren van de begrote opbrengst en het niet overschrijden van de begrote lasten. | | | | |

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**De lasten van dit programmaonderdeel omvatten: voorziening spaarhypotheken en toegerekende rente en apparaatkosten van personeel dat niet in het functieboek voorkomt (boventalligen). De baten betreffen de dividenden van de aandelen BNG en Nederlandse Waterschapsbank.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

Geen bijzonderheden.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1 Realisatie 2005 | 2 Primitieve begroting 2006 | 3 Begroting na wijziging | 4 Realisatie | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 559.877 | 347.148 | 449.782 | 409.606 | 40.176 |
| Apparaatskosten | 454.782 | 609.616 | 609.616 | 296.295 | 313.321 |
| Totaal lasten | 1.014.659 | 956.764 | 1.059.398 | 705.901 | 353.497 |
| Totaal baten | 21.050 | 338.480 | 1.359.582 | 2.137.015 | -777.433 |
| Saldo | 993.608 | 618.284 | -300.184 | -1.431.114 | 1.130.930 |

### Financiële analyse

Op dit programmaonderdeel zijn de lasten van bovenformatieve personeelsleden geraamd. In de loop van het jaar is een gedeelte van dit personeel alsnog ondergebracht bij een product- of stafgroep, waardoor de apparaatskosten van dit programmaonderdeel zijn verschoven naar diverse andere programmaonderdelen.

Het krediet voor de niet-compensabele btw is met € 63.500,-- overschreden. Met ingang van 2007 komt de 4% inhouding (vereveningsbijdrage) te vervallen.

Verder is er een bijdrage geraamd van € 80.473,-- van de Voorziening Spaarregeling compensatieverlof als bijdrage in de kosten van de verzelfstandiging van "Het Drentse Landschap". Het restantsaldo van € 877.566,-- is volgens PS-besluit (257, herzien) afgeboekt en ten gunste van het rekeningresultaat 2006 gebracht. Het betrof namelijk een voorziening en geen reserve die een andere bestemming krijgt. De voorziening is in het verleden ook gevormd ten laste van de exploitatie en vloeit daarom nu daarin weer terug.

## Specificatie deelresultaat reserves binnen het programmaonderdeel

| nr | Naam reserve | Lasten/Baten | Begroting 2006 (na wijziging) | Realisatie 2006 | Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| 060203 | Risicoreserve BTW-compensatiefonds | Totaal lasten | 230.000 | 293.581 | -63.581 |
| | | Totaal baten | 0 | 0 | 0 |
| | | Saldo | 230.000 | 293.581 | -63.581 |

| Toelichting | |
|---|---|
| Saldo programmaonderdeel | 1.130.930 |
| Saldo reserves bij programmaonderdeel | -63.581 |
| Resultaat programmaonderdeel na bestemming reserves | 1.194.511 |

## 30501 Algemene baten en lasten/onvoorzien

**Contactpersoon: de heer R. Waarsing (5527)**

**Beschrijving doelstellingen en indicatoren**

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Het realiseren van een gezond en stabiel financieel beleid van de provincie en zorg dragen voor een degelijke dekking van de provinciale uitgaven. | 1.1. Het realiseren van de begrote opbrengst en het niet overschrijden van de begrote lasten. | | | | |
| | 1.2. Het functioneel ramen van stelposten in de loop van 2006. | | | | |

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**De lasten van dit programmaonderdeel omvatten: onvoorziene uitgaven, vrije bestedingsruimte, Stelpost indexering subsidies, Stelpost werkgeversbijdrage premiespaarregeling, Stelposten bezuinigingen en de Stelpost nog niet kwantificeerbare ontwikkelingen.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

Geen bijzonderheden.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 0 | 1.444.265 | 7.980.215 | 0 | 7.980.215 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal lasten | 0 | 1.444.265 | 7.980.215 | 0 | 7.980.215 |
| Totaal baten | 0 | 183.300 | 55.300 | 0 | 55.300 |
| Saldo | 0 | 1.260.965 | 7.924.915 | 0 | 7.924.915 |

### Financiële analyse

Gebruik van de stelposten en de vrije bestedingsruimte is voorbehouden aan PS en vindt plaats door verlaging van deze kredieten en verhoging van een functioneel krediet. Het saldo heeft betrekking op de stelposten voor niet-kwantificeerbare ontwikkelingen (€ 200.000,--), frictiekosten ombuigingen (€ 150.000,--), vrije bestedingsruimte (€ 7.576.167,--) en onvoorziene uitgaven (€ 54.048,--). Op deze posten vindt geen realisatie plaats. GS zijn bevoegd tijdens het jaar gebruik te maken van de post Onvoorziene uitgaven. Bij de jaarstukken wordt hierover verantwoording afgelegd aan PS. De post Onvoorziene uitgaven in 2006 als volgt gebruikt.

## Specificatie deelresultaat reserves binnen het programmaonderdeel

| nr | Naam reserve | Lasten/Baten | Begroting 2006 (na wijziging) | Realisatie 2006 | Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| 060206 | Frictiekosten ombuigingen | Totaal lasten | 150.000 | 0 | 150.000 |
| | | Totaal baten | 0 | 0 | 0 |
| | | Saldo | 150.000 | 0 | 150.000 |

| Toelichting | |
|---|---|
| Saldo programmaonderdeel | 7.924.915 |
| Saldo reserves bij programmaonderdeel | 150.000 |
| Resultaat programmaonderdeel na bestemming reserves | 7.774.915 |

## 30601 Saldo kostenplaatsen

**Contactpersoon: de heer R. Waarsing (5527)**

### Beschrijving doelstellingen en indicatoren

| Doelen | Concrete subdoelen | Indicator bij (sub)doel | Nulmeting | Gepland 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. Het realiseren van een gezond en stabiel financieel beleid van de provincie en zorg dragen voor een degelijke dekking van de provinciale uitgaven. | 1.1 Het realiseren van de begrote opbrengst en het niet overschrijden van de begrote lasten. | | | | |

**Beleidsvoornemens: beoogde resultaten provinciale inzet**

**Dit programmaonderdeel omvat: het saldo op de kostenplaatsen (kosten interne organisatie), het saldo op de kostenplaats kapitaallasten en apparaatskosten in de loop van het jaar ontstaan.**

**Realisatie beleidsvoornemens**

Geen bijzonderheden.

## Uitvoering collegeprogramma:

### Invulling bezuinigingen

In de Begroting 2005 is een overzicht opgenomen van ombuigingsmaatregelen en maatregelen ter vergroting van de inkomsten. Een groot deel van deze maatregelen is inmiddels geïmplementeerd. In deze paragraaf doen wij een voorstel voor de begrotingstechnische invulling van de resterende ombuigingen. Waar dit nog niet mogelijk is wordt een actuele stand van zaken gegeven.

*Hierbij gaat het om:*
Bijdragen waterleidingbedrijven in kosten bodembescherming/Te realiseren inkomsten waterleidingssector
Bezuinigingen interne organisatie
Te realiseren ombuigingen inkoop- en aanbestedingsbeleid
Te realiseren ombuigingen wettelijke en autonome taken
De bezuinigingen worden zo veel mogelijk toegelicht bij de programma's waarop zij betrekking hebben. Enkele bezuinigingen van meer algemene aard worden hier toegelicht.

*Bezuinigingen interne organisatie*
De bezuinigingen op de interne organisatie zijn geïmplementeerd, met uitzondering van 2 ton in 2007 en 2008. Bij de Voorjaarsnota 2006 worden concrete voorstellen gedaan om deze bezuiniging in te vullen.

*Te realiseren ombuigingen inkoop- en aanbestedingsbeleid*
In de Voorjaarsnota 2005 is opgenomen dat in het begrotingsjaar 2006 een netto inkoopbesparing van € 280.000 moet worden gerealiseerd. Om de lasten van een geprofessionaliseerde inkoopfunctie te kunnen dekken, begroot op € 120.000 is een bruto inkoopbesparing nodig van € 400.000. Op basis van een inkoopdiagnose wordt deze besparing geconcretiseerd. Wij maken hiermee goede vorderingen. Bij het opstellen van de Begroting 2006 waren de exacte begrotingsposten nog niet bekend. Zodra dit wel het geval is zullen wij u in verband hiermee een wijziging van de begroting voorstellen.

*Te realiseren ombuigingen wettelijke en autonome taken*
In de Voorjaarsnota 2004 is afgesproken om te bezuinigen op wettelijke en autonome taken. Criterium hierbij is o.a. de keuze voor prestaties waar in 2004 onderuitputting is geweest. In dat kader wordt in het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen een structurele bezuiniging meegenomen van € 20.000,-- op de kosten van financiële advisering. Daarnaast vindt een bijdrage plaats uit de Reserve frictiekosten ombuigingen. Deze bedraagt in 2006: € 61.000,-- in 2007: € 81.000,-- en in 2008: € 81.000,--

## Realisatie collegeprogramma:

### Invulling bezuinigingen

*Waterbedrijven*
Voor de realisatie van de bijdragen van de waterbedrijven in de kosten bodembescherming wordt verwezen naar Programma 5.1, Bodem.

*Bezuinigingen interne organisatie*
In de Voorjaarsnota 2006 is in paragraaf 8.9 aangegeven hoe de taakstelling van € 200.000,-- op de interne organisatie is geëffectueerd.

*Te realiseren ombuigingen inkoop- en aanbestedingsbeleid*
In de 7e wijziging van de Begroting 2006 is deze ombuiging van € 400.000,--geëffectueerd door:
- verlaging van het krediet tijdelijk personeel met € 100.000,--
- verlaging van het krediet drukwerk met € 170.000,--
- verlaging van de kapitaallasten ICT met € 55.000,--
- verlaging van het krediet advertentiekosten met € 75.000,--

*Te realiseren ombuigingen wettelijke en autonome taken*
Deze ombuigingen zijn reeds in de primitieve Begroting 2006 verwerkt.

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1<br>Realisatie 2005 | 2<br>Primitieve begroting 2006 | 3<br>Begroting na wijziging | 4<br>Realisatie | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 328.846 | 0 | 133.000 | 0 | 133.000 |
| Apparaatskosten | -79.134 | 297.698 | 4.518.677 | 2.509.150 | 2.009.527 |
| Totaal lasten | 249.711 | 297.698 | 4.651.677 | 2.509.150 | 2.142.527 |
| Totaal baten | 0 | 3.342.832 | 3.342.832 | 1.929.897 | 1.412.935 |
| Saldo | 249.711 | -3.045.134 | 1.308.845 | 579.253 | 729.592 |

### Financiële analyse

Wijzigingen in de apparaatskosten in de loop van het jaar worden op dit onderdeel geraamd. De daadwerkelijke toerekening van apparaatskosten vindt plaats aan concrete doelstellingen. Alleen de sluitpost van de kostenverdeelstaat wordt hier verantwoord. In de 9e wijziging van de Productenraming is de functionele rentetoerekening op grond van de in 2005 afgeronde investeringsprojecten verlaagd. Door de lagere toerekening ontstaat een verschil ten opzichte van de werkelijk betaalde rente. Dit verschil is per abuis niet met een begrotingswijziging aangepast op de post Saldo kostenplaats kapitaallasten.

## Specificatie deelresultaat reserves binnen het programmaonderdeel

| nr | Naam reserve | Lasten/Baten | Begroting 2006 (na wijziging) | Realisatie 2006 | Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| 060102 | Flankerend Beleid | Totaal lasten | 100.733 | 147.545 | -46.812 |
| | | Totaal baten | 0 | 0 | 0 |
| | | Saldo | 100.733 | 147.545 | -46.812 |

| Toelichting | |
|---|---|
| Saldo programmaonderdeel | 729.592 |
| Saldo reserves bij programmaonderdeel | -46.812 |
| Resultaat programmaonderdeel na bestemming reserves | 776.404 |

## 30801 Mutaties reserves

**Contactpersoon: de heer R. Waarsing (5527)**

## Financieel totaaloverzicht programmaonderdeel

| | 1 Realisatie 2005 | 2 Primitieve begroting 2006 | 3 Begroting na wijziging | 4 Realisatie | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Programmakosten | 16.570.051 | 6.659.107 | 9.157.945 | 67.233.883 | -58.075.938 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal lasten | 16.570.051 | 6.659.107 | 9.157.945 | 67.233.883 | -58.075.938 |
| Totaal baten | 23.965.976 | 8.368.571 | 24.833.940 | 32.602.066 | -7.768.126 |
| Saldo | -7.395.926 | -1.709.464 | -15.675.995 | 34.631.817 | -50.307.812 |

### Financiële analyse

*Programmakosten*

Het belangrijkste verschil tussen de begrote stortingen en de werkelijke stortingen in reserves heeft te maken met de niet-begrote storting van € 48.962.689,-- in de Reserve voor algemene doeleinden. De extra storting hierin van € 43.867.000,-- heeft te maken met de overdracht van de N34 van het Rijk naar de provincie en de daarbij behorende afkoopsom die eind december 2006 ineens is verstrekt. Dit deel van de afkoopsom is toegevoegd aan de Reserve voor algemene doeleinden. Daarnaast is het PS-besluit op statenstuk 257, herzien, uitgevoerd, waarbij was besloten de Reserve infrastructuur, Reserve uitoefenen bestuursdwang, Reserve uitvoering SOL, Reserve kosten flankerend beleid, Reserve frictiekosten ombuigingen en Reserve exploitatie provinciale zandwinplaatsen op te heffen en de Risicoreserve BTW-compensatiefonds te halveren per 31 december 2006. Het totale saldo van deze bestemmingsreserves (€ 5.095.689,--) is per ultimo 2006 toegevoegd aan de Reserve voor algemene doeleinden.

*Baten*

Het belangrijkste verschil tussen de begrote bijdragen van en de werkelijke bijdragen van reserves heeft te maken met de niet-begrote bijdragen van de opgeheven reserves van € 5.095.689,--. Dit geld is in de Reserve voor algemene doeleinden gestort, zoals is toegelicht bij de programmakosten.

## Financieel totaaloverzicht per programma

| | 1<br>Realisatie<br>2005 | 2<br>Primitieve<br>begroting 2006 | 3<br>Begroting 2006<br>na wijziging | 4<br>Realisatie<br>2006 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | 17.839.089 | 9.381.198 | 22.849.235 | 70.461.605 | -47.612.370 |
| Baten | 121.197.092 | 111.164.770 | 133.916.200 | 141.866.016 | -7.949.816 |
| Saldo | -103.358.004 | -101.783.572 | -111.066.965 | -71.404.411 | -39.662.554 |

# I.2. Paragrafen

# I.2.1. LOKALE HEFFINGEN

In deze paragraaf gaan wij in op de heffingen van de provincie Drenthe. Wij geven per heffing weer wat de gerealiseerde opbrengsten zijn in relatie tot het geformuleerde beleid.

## 1. Grondwaterheffing

Voor de aan het grondwaterbeheer verbonden kosten is een grondwaterheffing ingesteld. De heffing wordt opgebracht door de houders van vergunningplichtige pompinrichtingen, zoals waterbedrijven, zuivelbedrijven, zwembaden en dergelijke. De heffing mag alleen worden ingezet voor in de Grondwaterwet nader omschreven werkzaamheden, gericht op het beheer van het grondwater.

Met ingang van 2007 wordt de registratie van meldingen van grondwateronttrekkingen en de behandeling van vergunningaanvragen tot 500.000 m³ gedelegeerd naar de waterschappen. Dit heeft geen gevolgen voor de bevoegdheid tot het innen van de provinciale grondwaterheffingen en voor de wijze waarop de grondwaterheffingen worden ingezet voor provinciale grondwatertaken.

Elk kwartaal worden aan vergunningplichtige pomphouders aangiftebiljetten grondwaterbelasting uitgereikt. In 2006 waren 30 houders van pompinrichtingen vergunningplichtig. In 2006 is er in totaal 69.511.477 m³ grondwater onttrokken en 883.378 m³ grondwater geïnfiltreerd.

*Geraamde en gerealiseerde inkomsten*
Het tarief per 100 m³ ontrokken grondwater bedroeg in 2006 € 1,025. Begroot was een bedrag van € 700.000,--. De opbrengst van de aangifte grondwaterheffing is € 717.900,--. Het verschil tussen de opbrengst van de aangiften en de onttrokken minus geïnfiltreerde m³ grondwater zit in de jaarovergangen. De aangifte voor het vierde kwartaal hoeft pas in het volgend jaar ontvangen en betaald te worden.

## 2. Heffing ontgronding

Met de heffing op ontgrondingen dragen de houders van ontgrondingsvergunningen bij in de kosten die de provincie maakt voor de planning van ontgrondingen, voor onderzoek en voor de coördinatie van het ontgrondingenbeleid. Daarnaast is er een aanvullende heffing ingesteld voor de bestrijding van kosten van schadevergoeding en van compensatie. De heffing is verschuldigd naast de leges die worden geheven voor de vergunningverlening.

Het ontgrondingenbeleid is vastgelegd in het Provinciaal omgevingsplan II (POP II).
Bij het indienen van de vergunningaanvraag zijn leges verschuldigd en de heffing wordt opgelegd op het tijdstip waarop de vergunning of machtiging is verleend.
In 2006 zijn 21 vergunningaanvragen ontvangen, waarvan er 6 zijn verleend en 11 nog in behandeling zijn. Van 4 vergunningen is de geldigheidstermijn verlengd.

De opbrengsten uit leges en de ontgrondingenheffing zijn jaarlijks afhankelijk van het aantal verleende ontgrondingsvergunningen. In 2006 is een hele grote heffing opgelegd van € 405.000,-- waardoor toevoeging aan de reserve veel groter is dan begroot. In 2006 is in totaal

€ 423.630,-- aan inkomsten gerealiseerd en € 11.624,-- aan kosten uitgegeven. Het saldo van de opbrengsten en lasten € 412.006,-- is gestort in de reserve Ontgrondingenheffing.

## 3. Leges

Onder de naam leges worden rechten geheven ter zake van het genot van de door of vanwege het provinciaal bestuur verstrekte diensten. De aanvrager van de dienst dan wel degene ten behoeve van wie de dienst is verleend is het legestarief verschuldigd.

In de provinciale Legesverordening zijn de tarieven opgenomen die verschuldigd zijn voor het in behandeling nemen van een te verstrekken dienst.

*Geraamde en gerealiseerde inkomsten*
Voor 2006 waren de leges begroot op € 66.500,-- en is € 198.538,-- gerealiseerd. Gemiddeld over de laatste 4 jaar waren de legesopbrengsten € 76.359,--.

De legesopbrengsten voor ontgronden zijn beduidend hoger uitgevallen dan begroot. Dit betreft echter een incidentele overschrijding als gevolg van één grote vergunningsaanvraag.

| ProgrammaHoofdfunctie/doelstelling | | Begroot 2006 | Resultaat 2006 | Resultaat 2005 | Resultaat 2004 | Resultaat 2003 | Gemiddelde laatste 4 jaar |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 3.0 | Verkeer en vervoer (verkeer) | 5.200 | 2.365 | 20.990 | 14.235 | 13.840 | 14.988 |
| 3.1 | Verkeer en vervoer (wegenbeheer/orienteringsritten) | 1.525 | - | - | - | - | - |
| 3.1 | Verkeer en vervoer (wegenbeheer) | 4.060 | 5.969 | 6.174 | 4.073 | 1.396 | 4.298 |
| 3.1 | Verkeer en vervoer (Vaarweg Meppel-De Punt) | 660 | 217 | 425 | 905 | | 333 |
| 3.1 | Verkeer en vervoer (Zuidelijk vaarwegennet) | 1.270 | 2.118 | 1.390 | 2.314 | 726 | 1.249 |
| 4.0 | Waterhuishouding (Grondwaterwet) | 26.135 | 32.499 | 17.047 | 2.578 | 3.197 | 10.011 |
| 6.0 | Landelijk Gebied (ontgrondingen) | 27.650 | 155.370 | 60.044 | 22.725 | 11.200 | 25.513 |
| | | 66.500 | 198.538 | 106.070 | 46.830 | 30.359 | 56.392 |

## 4. Nazorgheffing stortplaatsen

Wettelijk heeft de provincie de eeuwigdurende nazorg over afgesloten stortplaatsen. De nazorgheffing, die de provincie op grond van artikel 15.44 van de Wet milieubeheer heeft ingesteld, is ter bestrijding van de in de wet limitatief opgenomen kosten om deze taak uit te voeren.

Het Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe stelt een eigen begroting en jaarverslag op dat ter informatie aan de leden van PS wordt gestuurd. In het jaarverslag wordt onder meer verantwoording afgelegd over het gerealiseerde rendement op het belegde vermogen en over de gemaakte kosten.

*Geraamde en gerealiseerde inkomsten*
De nazorgheffing wordt geheven per stortplaats. De hoogte van de jaarlijkse heffing is afgeleid van het doelvermogen per stortplaats. In 2006 zijn de nazorgplannen voor de twee stortlocaties herzien, waarbij tevens een nieuwe berekening van het vereiste doelvermogen is meegenomen. Het door een van de exploitanten opgebouwde vermogen is vooralsnog voldoende om aan de financiële verplichting te voldoen, omdat het nieuwe doelvermogen aanzienlijk lager is vastgesteld. Besloten is het daadwerkelijk opleggen van een heffing tijdelijk op te schorten. De tweede exploitant heeft in het nieuwe plan de sluitingsdatum aanzienlijk vervroegd, waardoor de jaarlijkse heffing met ingang van 2007 zal stijgen. Voor 2006 was € 1.042.333,-- begroot en gerealiseerd is € 112.084,--

## 5. Opcenten motorrijtuigenbelasting

Op grond van artikel 222 van de Provinciewet worden provinciale opcenten geheven. De opcenten zijn een opslag op een andere belasting, namelijk de motorrijtuigenbelasting. Deze belasting wordt geïnd door de Rijksbelastingdienst.

*Geraamde en gerealiseerde inkomsten*

De opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting is qua opbrengst de belangrijkste provinciale heffing. Deze belasting is voor de provincies een algemeen dekkingsmiddel. Het tarief wordt gebaseerd op het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie en gaat steeds in op 1 april van ieder jaar. PS stellen het opcententarief jaarlijks vast.

In 2006 is er ten opzichte van de raming in totaal € 805.376,-- meer aan opbrengst van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting gerealiseerd dan geraamd. In het navolgende zijn raming en realisatie tegenover elkaar gezet.

| | |
|---|---|
| **Raming 2006** | **€ 36.990.000,--** |
| **Realisatie 2006** | **- 37.795.376,--** |
| **Verschil** | **€ 805.376,--** |

Het totaal van het wagenpark dat deel uitmaakt van de grondslag voor de berekening van de opbrengst van de motorrijtuigenbelasting bedroeg op 31 december 2005 210.792. Voor de berekening van de opbrengst 2006 is uitgegaan van een groei met 1%. De berekening is dus gebaseerd op een grondslag van 212.900 auto's. Daarbij is verondersteld dat de verdeling over de gewichtsklassen gelijk zou blijven. In werkelijkheid bedroeg het wagenpark per 31 december 2006 216.204 auto's. De grondslag is op jaarbasis dus bijna 2.000 auto's hoger dan geraamd. Daarnaast heeft de trend van verschuiving naar hogere gewichtsklassen zich doorgezet.

# I.2.2. WEERSTANDSVERMOGEN

## Inleiding

In deze paragraaf behandelen wij het weerstandsvermogen van de provincie. Het weerstandsvermogen is de weerstandscapaciteit in relatie tot de aanwezige risico's.
De omvang van de weerstandscapaciteit is een indicatie voor het vermogen van de provincie om toekomstige niet-begrote financiële tegenvallers op te vangen. Het is als het ware het vet op de botten van de provincie. Door de financiële risico's te beheersen en het weerstandscapaciteit hierop af te stemmen, dient te worden voorkomen dat elke nieuwe financiële tegenvaller dwingt tot bezuinigen. Het weerstandsvermogen is van belang voor het bepalen van de gezondheid van de financiële positie van de provincie. De financiële positie is echter een breder begrip dan het weerstandsvermogen. Het gaat hierbij om het financiële beeld van de provincie over het begrotingingsjaar en de Meerjaren-begroting.

Voor het kunnen beoordelen van het weerstandsvermogen is het noodzakelijk de aanwezige weerstandscapaciteit te analyseren in samenhang met de omvang en de achtergronden van de risico's.

## Provinciaal beleid

Bij de inschatting van het financiële belang van de geïnventariseerde risico's is het uitgangspunt gehanteerd dat niet alle risico's zich op hetzelfde moment zullen voordoen en zeer onwaarschijnlijk is dat de financiële consequenties van de risico's in alle gevallen het maximale bedrag zullen betreffen.

Op basis van de conclusie uit het rapport over het weerstandsvermogen van onze huisaccountant uit 2005 wordt een noodzakelijke weerstandscapaciteit aangehouden van € 25 miljoen.

In 2006 heeft Accountantskantoor PWC in opdracht van de statencommissie een onderzoek uitgevoerd naar de reserves en voorzieningen van de provincie. Dit onderzoek resulteerde in de nota
"Besparen op reserves?". In statenstuk 2006-257 (herzien) hebben wij de aanbevelingen overgenomen die de statencommissie naar aanleiding van het onderzoek heeft opgesteld. Hierbij is besloten een aantal bestemmingsreserves op te heffen, de Risicoreserve BTW-compensatiefonds met 50% te verlagen en de Reserve Nationaal milieubeleidsplan, de Reserve versterking economische structuur, de voorziening Groot onderhoud provinciehuis en de voorziening Kunstwerken te actualiseren. De eerste drie actualisaties zijn al voor de verkiezingen van afgelopen maart aan u gerapporteerd en ook verwerkt in de toelichting bij de reserves en voorzieningen in hoofdstuk III.1.4 van de Jaarrekening. De actualisatie van de voorziening Kunstwerken is betrokken bij de Voorjaarsnota 2007, maar kon bij de productie van de jaarstukken niet meer worden verwerkt.

De risico's die in de Begroting 2007 (dit zijn de meest actuele gegevens) zijn genoemd en voorgelegd aan de provinciale organisatie. Doel hiervan was te kijken of de risico's nog actueel zijn en welke zaken zich hebben voorgedaan in 2006 die te maken hebben met de risico's die wij lopen.

## Weerstandscapaciteit

Onder weerstandscapaciteit verstaat het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) de middelen en mogelijkheden waarover gemeenten en provincies kunnen beschikken om niet-begrote kosten te dekken. Hierbij kan een onderscheid worden gemaakt tussen:

1. incidentele weerstandscapaciteit
2. structurele weerstandscapaciteit

### *1. Incidentele weerstandscapaciteit*

De incidentele weerstandscapaciteit is het vermogen dat ingezet kan worden om eenmalige tegenvallers op te vangen. In beginsel betreft dit de optelsom van:

a. algemene reserves, voor zover vrij aanwendbaar
b. bestemmingsreserves, voor zover vrij aanwendbaar
c. de (langlopende) voorzieningen
d. de stille reserves

### *1.a. Algemene reserves*

De samenstelling en ontwikkeling van de algemene reserves ziet er als volgt uit.

| (bedragen x € 1.000,--) per 31 december | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 |
|---|---|---|---|---|
| Saldireserve | 6.806 | 6.040 | 8.762 | 5.204 |
| Reserve voor algemene doeleinden | 13.628 | 13.901 | 14.179 | 63.425 |
| Reserve voor flexibel beleid | 9.185 | 9.964 | 4.204 | 494 |
| Reserve uitvoering Collegeprogramma 2003-2007 | 0 | 6.300 | 4.725 | 3.150 |
| Totaal algemene reserves | 16.619 | 36.205 | 31.870 | 72.273 |

De algemene reserves zijn toegenomen met € 40,4 miljoen (exclusief resultaat boekjaar 2006). Dit is een gigantische toename en is volledig toe te schrijven aan de toename van de Reserve voor algemene doeleinden. De overige algemene reserves zijn namelijk afgenomen met € 8,8 miljoen.

Er zijn twee redenen te noemen voor de grote toename van de Reserve voor algemene doeleinden (toename: € 49,2 miljoen). Allereerst heeft op 1 januari 2007 de overdracht van de N34 van het Rijk naar de provincie plaatsgevonden. De bijbehorende gelden zijn eind december 2006 overgemaakt naar de provincie. Deze inkomst was niet begroot. Het gaat hierbij om een totaalbedrag van ruim € 80 miljoen. Van de bijdrage is een bedrag van € 36,5 miljoen bestemd voor het wegwerken van achterstallig onderhoud en verbeteringswerken N34. Dit bedrag is aan de voorziening Achterstallig onderhoud en verbeteringswerken N34 toegevoegd. De rest van de bijdrage van het Rijk (€ 43,9 miljoen) is bedoeld voor het beheer en onderhoud en is gestort in de Reserve voor algemene doeleinden. De jaarlijkse kosten voor het beheer en onderhoud van € 1,2 miljoen kunnen echter worden gedekt uit de structurele vrije bestedingsruimte van de provincie. Hiervoor hoeft de Reserve voor algemene doeleinden niet worden aangewend.
Als tweede reden voor de stijging van de Reserve voor algemene doeleinden is het besluit van PS om een aantal bestemmingsreserves op te heffen. Hiermee is een bedrag van € 5,1 miljoen toegevoegd aan deze reserve. Wel is afgesproken dat en aantal budgetten in de exploitatie hiervoor in de plaats komen, om de jaarlijkse kosten te dekken. Deze begrotingswijziging en de effecten van de opheffing van deze bestemmingsreserves in de Meerjarenbegroting wordt in 2007 verwerkt. Hierbij zal de
Reserve voor algemene doeleinden als dekking worden gebruikt. Ten slotte is nog de afgesproken inflatiecorrectie van € 0,3 miljoen toegevoegd aan de Reserve voor algemene doeleinden.

Door dit alles is deze reserve in zijn geheel als vrij besteedbare reserve aan te merken.

De saldireserve is ingesteld om de rekeningoverschotten en rekeningtekorten op te vangen. De saldireserve en de egalisatiereserve uitvoering Collegeprogramma 2003-2007 zullen tot en met 2007 mede gebruikt worden voor de kosten die gemaakt worden ten behoeve van het Collegeprogramma 2003-2007. Deze saldireserve is in 2006 afgenomen met € 3,6 miljoen. De totale aanwending is echter € 9,4 miljoen geweest, omdat het resultaat boekjaar 2005 van € 5,8 miljoen ook is ingezet.
De aanwending van de Reserve flexibel beleid (afname: € 3,7 miljoen) ligt goed op schema. Er zijn nog drie lopende projecten die in 2007 worden afgerond. Deze reserve kan dan volgens planning in 2008 worden opgeheven.
Uitvoering Collegeprogramma 2003-2007 (afname: € 1,6 miljoen) zullen volgens afspraak ingezet worden voor de kosten die gemaakt worden ten behoeve van het Collegeprogramma 2003-2007. Dit is in de Meerjarenbegroting meegenomen. De saldi worden daarom niet meegerekend in de weerstandscapaciteit.

*Resultaat boekjaar 2006*
Het rekeningsaldo over het boekjaar 2006 bedraagt € 17.383.000,--. Het saldo is per 31 december 2006 in afwachting tot de definitieve bestemming onder de algemene reserves geplaatst. Een aantal projecten is niet (volledig) gerealiseerd in 2006, waardoor gelden zijn overgehouden in 2006. Op 14 maart 2007 hebt u statenstuk 2007-257 vastgesteld en besloten om de budgetten van de doorlopende projecten 2006 over te hevelen naar 2007. Dit betreft een bedrag van € 4.252.000,--. Het restant van € 13.131.000,-- heeft nog geen bestemming gekregen en kan daarom (voorlopig) tot de weerstandscapaciteit worden gerekend.

*Conclusie algemene reserves:*
Het saldo van de Reserve voor algemene doeleinden (saldo per 31 december 2006 € 63,4 miljoen) kan gerekend worden tot de incidentele weerstandscapaciteit van de provincie.
De Saldireserve en de Reserve flexibel beleid hebben al specifieke bestemmingen gekregen.
Het resultaat boekjaar 2006 dat nog geen bestemming heeft gekregen (€ 13,1 miljoen) kan (voorlopig) gerekend worden tot de incidentele weerstandscapaciteit. Dit verandert pas als PS tot een definitieve bestemming heeft besloten die niet de algemene reserves betreffen.

*1.b. Bestemmingsreserves*
Alle bestemmingsreserves zijn door PS bestemd voor een bepaald doel. Alleen voor het afgesproken doel mogen bestedingen plaatsvinden. De provincie voert een terughoudend beleid voor het instellen van bestemmingsreserves. Alle uitgaven en inkomsten van de bestemmingsreserves lopen via de exploitatierekening. Bij de Begroting worden toevoegingen aan en bijdragen van reserves opgenomen. Dit kunnen afgesproken algemene mutaties zijn, maar ook kunnen dit bijdragen van reserves zijn die dienen voor het opvoeren van jaarbudgetten in de Begroting. Dit is een verwachte besteding van de reserve in het boekjaar. Wanneer er meer of minder wordt besteed dan is begroot, vindt er een extra toevoeging of onttrekking aan de reserve plaats. Volgens de BBV-voorschriften worden alle mutaties op de reserves vermeld bij het Programma 0.0, Financiering en algemene dekkingsmiddelen. Dit maken wij expliciet zichtbaar door een resultaat voor bestemming en een resultaat na bestemming van reserves te presenteren.

De samenstelling en ontwikkeling van de bestemmingsreserves ziet er als volgt uit,

| (bedragen x € 1.000,--) per 31 december | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 |
|---|---|---|---|---|
| Bestemmingsreserves | 44.195 | 38.363 | 47.482 | 47.487 |

Het totale saldo van de bestemmingsreserves is in 2006 vrijwel gelijk gebleven. Wel zijn binnen de bestemmingsreserve verschillende mutaties geweest. De grootste mutaties in de bestemmingsreserves zijn hierna weergegeven.

Mutaties bestemmingsreserves 2006

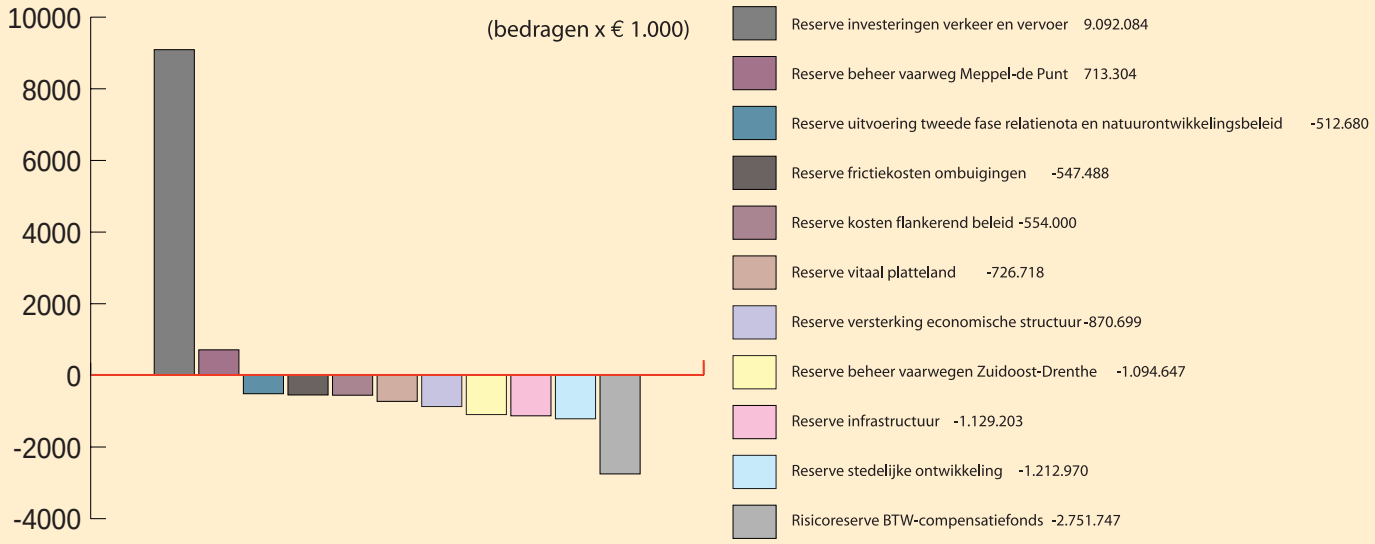


De mutaties zijn toegelicht in hoofdstuk III.1.4 van de Jaarrekening.

Als de bestemmingsreserves aangesproken zouden moeten worden voor opvang van risico's, betekent dit dat het beoogde doel van de gevormde reserve waarschijnlijk niet gehaald kan worden. Wij houden deze saldi daarom buiten de risicoafdekking, maar feitelijk behoren ze hier wel genoemd te worden. In de lijn van het Rapport weerstandsvermogen en de aannames die daarin zijn gemaakt, kan geconcludeerd worden dat € 2.476.000,-- van de bestemmingsreserves tot het incidentele weerstandsvermogen zou kunnen worden gerekend. Dit bedrag is als volgt opgebouwd (afgerond, x € 1.000,--):

| Bestemmingsreserve | Surplus | Toelichting |
|---|---|---|
| **Reserve ontgrondingenheffing** | **529** | **De middelen zijn via een heffing geïnd en om die reden gelabeld. De reserve is ruim om eventuele kosten met betrekking tot ontgrondingen te dekken. Momenteel is een wetswijziging in de maak die de middelen vrij besteedbaar moeten maken. Wanneer deze wetswijziging gereed is, zijn de middelen vrij besteedbaar.** |
| **Reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt** | **1.947** | **Gezien de lange looptijd van de reserve kan een deel van deze reserve tot het incidentele weerstandvermogen worden gerekend. Na een onttrekking uit de reserve zal de reserve op enig moment weer moeten worden aangevuld om het beheer adequaat te financieren. Indien 25% van de hoogte van de reserve 31 december 2005 tot de weerstandscapaciteit wordt gerekend, komt dit op een bedrag van € 1.947.000,--.** |

De Reserve bestuursdwang is per 31 december 2006 opgeheven en wordt dus niet meer meegenomen.

*Conclusie bestemmingsreserves*

Van de bestemmingsreserves kunnen we een bedrag van € 2.476.000,-- tot de incidentele weerstandscapaciteit van de provincie rekenen.

*1.c. (Langlopende) voorzieningen*

Voorzieningen worden gevormd om risico's ten aanzien van mogelijke verplichtingen, toekomstige kosten (bijvoorbeeld groot onderhoud) of in te schatten verliezen (risico's) af te dekken. Verder gaat het om middelen die van derden (vooral het Rijk en Europa) zijn ontvangen en waarbij de aanwending aan strikte regels gebonden is. Hoewel provincies op den duur de voorzieningen zullen inzetten voor het doel waarvoor ze zijn gevormd, kunnen de voorzieningen volgens het Rapport weerstandsvermogen tot die tijd voor de financiering van provinciale bezittingen worden ingezet. Ze worden hiermee tot de incidentele weerstandscapaciteit gerekend. Gezien de lange looptijd van de voorziening kan een deel van de voorziening Kapitaallasten kunstwerken tot het incidentele weerstandvermogen worden gerekend. Indien 25% van de hoogte van de voorziening van 31 december 2006 tot de weerstandscapaciteit wordt gerekend, komt dit op een bedrag van € 1.109.400,--. De voorziening Jeugdzorg, die ook in het rapport is genoemd, heeft eind 2006 een zulk laag saldo (€ 244.000,--) dat hiervan geen noemenswaardig deel als exploitatiesaldo kan worden bestempeld. Wij laten deze voorziening daarom buiten beschouwing.

*1.d. Stille reserves*

De stille reserves zijn de reserves die niet op de balans staan. Stille reserves ontstaan wanneer bezittingen niet worden geactiveerd of wanneer de reële waarde afwijkt van de waarde die in de boeken staat. Een provincie kan echter verborgen vermogen niet zo maar te gelde maken. Bij de toelichting op de balans is dit jaar wel de geschatte stille reserves van de deelnemingen aangegeven. Dit is in totaal € 101,5 miljoen.
Ook is het voor stille reserves die zijn "opgesloten" in andere activa niet zinvol om deze mee te nemen in de weerstandscapaciteit. De meerwaarde van deze activa kan immers alleen dan verzilverd worden als er geen vervanging voor terug hoeft te komen. De activa die bij de provincie Drenthe op de balans staan worden voornamelijk gebruikt voor de normale bedrijfsvoering.
Mochten de aandelen van PME-groep (Essent) voor de verkoop worden vrijgegeven, dan kan deze waarde (€ 77,5 miljoen intrinsieke waarde) tot de weerstandscapaciteit worden gerekend. We zullen bij eventuele verkoop de ruimte op de begroting daardoor worden ingekrompen, omdat de dividend inkomsten van deze aandelen structureel op € 3,9 miljoen in de begroting zijn geraamd.

## 2. Structurele weerstandscapaciteit

Met de structurele weerstandscapaciteit worden de middelen bedoeld die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van bestaande taken. In beginsel betreft dit de optelsom van:

a. de ruimte op de Begroting
b. de onbenutte belastingcapaciteit

*2.a. Ruimte op de Begroting*

De post Onvoorziene uitgaven binnen het begrotingsprogramma Financiering en algemene dekkingsmiddelen, van structureel € 431.000,--, kan worden aangemerkt als onderdeel van de structurele weerstandscapaciteit. Aan het eind van 2006 bedraagt het saldo van onvoorzien nog € 54.000,-- en de vrije bestedingsruimte € 7.576.000,--. Deze saldi zijn al verwerkt in het rekeningresultaat en komen daardoor in de Saldireserve terecht totdat het definitief bestemd wordt. Daarnaast wordt het begrotingsoverschot ook aangemerkt als structurele weerstandscapaciteit. Voor het bepalen van de weerstandscapaciteit neemt de provincie Drenthe geen ruimte op de begroting mee in de berekening. Dit omdat deze ruimte moeilijk is te bepalen.

*2.b. Onbenutte belastingcapaciteit*

De onbenutte belastingcapaciteit van de provincie Drenthe bestaat uit het verschil tussen de opbrengst bij het maximaal aantal te heffen opcenten motorrijtuigenbelasting en de opbrengst bij het werkelijk tarief. Het tarief dat is voorgesteld aan PS bij de Begroting 2007 bedraagt 78,6. Het meest recente maximumtarief dat door het Ministerie van Financiën is vastgesteld bedraagt 102,4. Op grond van deze uitgangspunten is de onbenutte belastingcapaciteit als volgt (x € 1.000,--).

| | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|
| Voorgesteld tarief | 36.858 | 37.593 | 38.342 | 40.836 |
| Maximaal tarief | 48.756 | 51.458 | 52.728 | 54.029 |
| Onbenutte belastingcapaciteit | 9.822 | 13.865 | 14.386 | 13.193 |

*De weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe*

Uit het vorenstaande blijkt dat de weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe als volgt kan worden weergegeven.

| (Bedragen x € 1.000) | 2007 | |
|---|---|---|
| Omschrijving | Inc. | Struct. |
| Algemene reserves | | |
| - Reserve voor algemene doeleinden | 63.425 | |
| - Rekeningresultaat 2006 (nog niet bestemd) | 13.131 | |
| Bestemmingsreserves | 2.476 | |
| (Langlopende) voorzieningen | 1.109 | |
| Stille reserves | p.m. | |
| Onbenutte belastingcapaciteit | | 9.822 |
| | 80.141 | 9.822 |
| Totaal | | 89.963 |

De weerstandscapaciteit is enorm gestegen (van € 30,6 miljoen eind 2005 naar € 89,9 miljoen eind 2006). De belangrijkste oorzaken zijn de volgende. Een deel van de bijdrage van het Rijk voor de overdracht N34 die in de algemene reserves is gestort (€ 43,9 miljoen) en de opgeheven reserves, waarbij het saldo van € 5,1 miljoen ook in de algemene reserves is gestort. Verder is nog het niet bestemde rekeningresultaat 2006 van invloed op de stijging van de weerstandcapaciteit. Wel moet worden opgemerkt dat op 31 januari 2007 met statenstuk 2007-273 door PS is besloten € 10 miljoen van de Reserve voor algemene doeleinden te bestemmen voor het herstel van de vaarverbinding Erica-Ter Apel door middel van een nieuwe bestemmingsreserve. Hiervan is de helft bedoelt voor het provinciaal aandeel in de investering en de andere helft is bedoeld voor opvang van eventuele risico's. Ook is besloten om € 11,5 miljoen via een bestemmingsreserve toe te wijzen aan de bijdrage verdubbeling N33.
De Reserve voor algemene doeleinden daalt daardoor in 2007 naar € 41,9 miljoen. De weerstandscapaciteit zal ook gaan afnemen, maar doordat de bijdagen voorlopig nog niet afgedragen hoeven te worden en ook nog geen harde verplichtingen zijn, kunnen deze bestemmingsreserves voorlopig nog wel tot de incidentele weerstandscapaciteit worden gerekend.

Vanzelfsprekend geldt dat de componenten van de weerstandscapaciteit verschillen in hun mate van inzetbaarheid. Zo zijn de algemene reserves, vooral de Reserve voor algemene doeleinden, relatief eenvoudig aanwendbaar. Tot het eventueel verhogen (tot het maximum) van het opcententarief in het kader van het opvangen van risico's zal echter niet lichtvaardig worden besloten. Het nog niet bestemde rekeningresultaat in 2006 van € 13,1 miljoen (saldo

van € 17,4 miljoen minus de overheveling naar 2007 van € 4,3 miljoen) is ook meegenomen in de berekening. Zolang provinciale staten geen definitieve bestemming hieraan hebben gegeven, hoort het bij de weerstandscapaciteit. Dit geeft wel aan dat het besluit tot bestemming van het rekeningresultaat 2006 invloed heeft op de hoogte van de weerstandscapaciteit.

## Inventarisatie van de aanwezige risico's

Van de risico's die de provincie loopt, is een aantal afgedekt door de gebruikelijke verzekeringen of door het instellen van voorzieningen. In deze paragraaf gaat het om risico's die niet zijn afgedekt of niet kunnen worden afgedekt. Provincies hebben te maken met een diversiteit aan lastig in te schatten risico's die bovendien soms onderling afhankelijk zijn. De provincie onderkent de volgende risico's.

### *Renteontwikkeling*

Het vreemd vermogen bedraagt 44% van het totale vermogen. De risico's bij de renteontwikkeling van het vreemd vermogen zijn beperkt, omdat het hier vooral om langlopende geldmiddelen gaat met een vast rentepercentage. Voor de uitgezette gelden wordt echter uitgegaan van een kortetermijnrente van 2,5%. Voor de langetermijnrente wordt uitgegaan van 3,5%. De onzekerheden kunnen zowel voor- als nadelig zijn. De gerealiseerde rente op korte termijn van de uitgezette gelden in 2006 bedroeg 3,0%. Wij hebben in 2006 geen nieuw lang vreemd vermogen aangetrokken.

### *Renterisico ILG*

De provincie Drenthe loopt een renterisico bij de uitvoering van het ILG 2007-2013. De hoogte van het risico is afhankelijk van de snelheid in de uitvoering van het pMJP Drenthe landelijk gebied.
Het risico is ontstaan, omdat GS hebben uitgesproken de ambities die in het pMJP staan en voor wat betreft de rijksmiddelen (uitvoering rijksdoelen door provincie) over zeven jaar verspreid worden uitbetaald.
Concreet betekent dit dat als we de rijksdoelen snel uitvoeren om op termijn kans te maken op extra middelen door bijstelling van de te behalen prestaties aan rijksdoelen, de provincie gebruik zal moeten maken van de leenfaciliteit bij het Groenfonds. Elk kwartaal stort het Rijk bij het Groenfonds middelen, waaruit de provincie DLG en DR bevoorschot.
Naast het risico van betalen staat natuurlijk ook het voordeel van rentevergoeding ontvangen. Op dit moment heeft de provincie een batig saldo op de rekening bij het Groenfonds staan (eerste storting ontvangen, eerste betalingen aan DR en DLG gedaan).
Al met al zal er met name aan het eind van elk kalenderjaar en aan het eind van de totale ILG periode sprake zijn van "rood-staan" en dus betalen.

### *Financiële risico's*

Over de verstrekte leningen loopt de provincie een kredietrisico. Voor het merendeel van de verstrekte geldleningen is echter sprake van hypothecaire zekerheidstelling. Over de verstrekte leningen aan RTV Drenthe van € 5,1 miljoen per 31 december 2006 loopt de provincie een kredietrisico. De verstrekte lening aan Astron Dwingeloo van € 2,1 miljoen is in 2006 terugbetaald waardoor deze lening met kredietrisico komt te vervallen.

### *Begrotingsrisico's*

Aan veel ramingen in de Begroting zijn onzekerheden verbonden. Bovendien zijn de te realiseren baten en lasten soms niet goed te beïnvloeden.

### *Risico's op gegarandeerde geldleningen*

Het totaal van de gegarandeerde geldleningen bedraagt per 31 december 2006 € 21 miljoen (2005: € 24,2 miljoen). De meeste hiervan zijn verstrekt ten behoeve van instellingen in de

gezondheidszorg. Er worden in deze sector geen nieuwe garanties afgegeven. Het risico is in 2006 door aflossingen afgenomen met € 3,2 miljoen.

*BTW-compensatiefonds*
Er zijn (landelijk) nog enkele onduidelijkheden betreffende de verwerking van de compensatie van de BTW. Hiervoor is een reserve bij de provincie gevormd. De definitieve uitname uit het Provinciefonds is nog niet bekend.

*Kosten bestuursdwang*
Bij de geïntensiveerde handhavingactiviteiten kan het noodzakelijk zijn dat de provincie bestuursdwang moet toepassen. Het is niet altijd zeker dat verhaal van de kosten hiervan mogelijk is.

*Claims van derden*
Hierbij gaat het om de aansprakelijkheid van de provincie bij (vermeend) onrechtmatig handelen. In de afgelopen jaren is "de lagere overheid" regelmatig geconfronteerd met gebeurtenissen die haar imago geen goed hebben gedaan. Deze gebeurtenissen hebben geleid tot een kritischer houding van burgers en bedrijven ten opzichte van de lagere overheid. Deze kritische houding leidt ertoe dat de lagere overheid vaker wordt aangesproken op de kwaliteit van de door haar geleverde prestaties. De nasleep van de recente gebeurtenissen bij de lagere overheid, waaronder de gebrekkige handhaving van veiligheidsvoorschriften, bevestigen dit. Hoewel zich in de afgelopen jaren bij de provincie Drenthe geen claims van belang hebben voorgedaan die het noodzakelijk maakten de hiertoe aangehouden buffer in het weerstandsvermogen aan te spreken, achten wij het, gezien de maatschappelijke ontwikkelingen ter zake, toch blijvend nodig hiervoor een risicoreserve binnen het eigen vermogen aan te houden. De accountant heeft daarom aanbevolen een risicobandbreedte aan te houden van minimaal € 1,5 miljoen tot maximaal € 2,5 miljoen. Deze inschatting is gemaakt door uit te gaan van vijf tot tien gebeurtenissen, waarbij claimrisico's zouden kunnen ontstaan en een maximaal risico per gebeurtenis van circa € 250.000,--. Momenteel zijn er drie lopende claims, waarvoor wij in ieder geval gedeeltelijk voor zijn verzekerd.

*Decentralisatie van rijkstaken*
Naast de overdracht van bevoegdheden en middelen vindt ook overdracht van risico's plaats waarbij geen compensatie in geld plaatsvindt. Ook herverdeeleffecten dragen in geval van overdracht van rijkstaken naar de lagere overheden bij tot een verhoging van de risico's. De verwachting is dat het risico toeneemt door de verdergaande bezuinigingen en ombuigingen van het Rijk.

*Bodemsanering en -bescherming*
Verontreinigde bodemlocaties worden steeds vaker vanuit een maatschappelijk oogpunt gesaneerd, waarbij de provincie een stimulerende en een regierol vervult. Met het afromen van de Reserve bodemsanering is het risico groot dat, bij onvoldoende rijksmiddelen, de ruimtelijke stedelijke ontwikkeling stagneert door het ontbreken van middelen voor voorfinanciering of cofinanciering. In de programmaperiode 2004-2009 is met de genoemde risico's rekening gehouden.

*Lokatie-specifiek*
In 2005 is een aanvullend onderzoek gestart naar de risico's van de vervuilde locatie VanWijk & Boerma te Vries. Dit in verband met een afgegeven beschikking "ernst en urgentie". De beschikking geeft aan dat er op een bepaald tijdstip gestart moet zijn met het saneren van de locatie.
De saneringskosten zijn in eerder rapporten geschat op circa € 19 miljoen. Wegens het ontbreken van een aansprakelijke private partij en afhankelijk van de uitkomsten kan de

provincie verantwoordelijk gesteld worden om te saneren. De kosten van deze sanering zijn niet voorzien in het huidige budget dat door VROM tot 2010 beschikbaar gesteld is. De provincie zal in dit desbetreffende geval de kosten moeten voorfinancieren. Naar herprioritering binnen het huidige programma zou vanaf 2010 ook financiering vanuit ILG-budget mogelijk zijn. Dit zou een herprioritering van de doelen inhouden.

*Onderhoud wegen en kanalen*

De provincie loopt het risico dat door derden veroorzaakte schades niet of niet geheel verhaald kunnen worden. Veroorzakers beroepen zich steeds meer op overmacht. Bovendien keren verzekeraars vaak maar een deel van de schade uit. Ook wordt de provincie als (vaar)wegbeheerder steeds vaker aansprakelijk gesteld voor ongevallen die de (vaar)weggebruikers zijn overkomen. De provincie is hiervoor verzekerd. Daarnaast kunnen ook natuurlijke calamiteiten als extreme regen- of sneeuwval of aardschokken aanzienlijke schades tot gevolg hebben. De risico's blijven structureel aanwezig. In 2006 zijn er geen grote schadegevallen geweest die niet verhaald konden worden. Wel speelt er een landelijke btw-discussie met de verzekeringsmaatschappijen. Zij willen de btw van de schades niet vergoeden omdat de provincies en gemeenten deze btw kunnen compenseren. Het Rijk past echter een korting toe bij de fondsen van de gemeenten en provincies voor hun gecompenseerde btw. Het Rijk vergoedt dus nooit meer dan de oorspronkelijk vastgestelde fondsuitkeringen. Schades zijn dus extra bestedingen die bovenop de totale bestedingen van de provincies en gemeenten komen. Verder hebben zich geen natuurlijke calamiteiten voorgedaan in 2006.

*Financiële risico's ten aanzien van Landinrichting op Drentse maat (LODM), Hunzemaat, Verplaatsingsregeling Drentse bedrijven (VDB) en Verplaatsingsregeling agrarische bedrijven (VAB).*

De provincie heeft een viertal fondsen opgericht bij het Nationaal Groenfonds ten behoeve van de vier vorengenoemde regelingen. Daarnaast wordt geld geleend bij het Nationaal Groenfonds ten behoeve van de aankoop dan grond door DLG ter realisatie van de doelen waarvoor deze fondsen zijn opgericht. Wanneer de doelen bereikt zijn, worden deze gronden weer vervreemd. Vanuit de fondsen worden de kosten die het Nationaal Groenfonds hiervoor maakt betaald en komen de pachtinkomsten binnen. Aangezien een deel van de gronden meerjarig in eigendom zijn van DLG, hebben fluctuaties in de prijsontwikkeling van gronden invloed hebben op de het vermogen in de fondsen. De langjarige ontwikkeling is dat de grondprijzen stijgen. De kortetermijnhandel laat wel eens fluctuaties zien, waardoor de laatste jaren zowel gronden met winst als met verlies verhandeld zijn. De fondsen worden zodanig beheerd dat er een ruime buffer is om dergelijke fluctuaties op te vangen.

*Europese programma's*

In 2004 en 2005 is het EU-programma doelstelling 2 1997-1999 (samen met de provincie Groningen) door de Europese Commissie gecontroleerd. Deze controle heeft geleid tot een voorlopige terugvordering van € 9,8 miljoen. In 2006 zou de commissie een definitief standpunt innemen. Dit is echter nog steeds niet gebeurd. Waarschijnlijk zal de commissie dit in de eerste helft van 2007 wel doen. De verwachting is dat de definitieve terugvordering zal worden teruggebracht tot ver onder de 50% van de voorlopige vordering. Dit risico is afgedekt door rentebaten op het programma (ruim € 3,5 miljoen).
Naast de in het SNN uitgevoerde Europese programma's is de provincie Drenthe betrokken bij de projecten Townnet, Water for all, Tenn, Farmers for Nature, Hanze Passage en Innovatieve Acties. Ook bij deze projecten is sprake van risico's ten aanzien van de eindafrekening.

*Risico's in het kader van het Kompas*

De provincie Drenthe is bij de Gemeenschappelijke regeling SNN mede risicodragend voor de risico's bij de uitvoering van het Kompas-programma, zoals onrechtmatigheden bij de uitvoering van projecten, interpretatieverschillen en verandering van regelgeving. Het financiële risico is beperkt en wordt in principe afgedekt door de rentebaten op oude Europese programma's en ISP's. Deze rentebaten bedroegen eind 2006: € 19 miljoen. Deze rentebaten worden beheerd door het SNN. Naast de financiële risico's is er ook een budgettair risico. Dat bestaat uit terugvordering door de Europese Commissie, als te weinig betalingen bij de eindbegunstigden hebben plaatsgevonden of als aan het einde van de programmaperiode te weinig is gecommitteerd.

Het eerste risico wordt beperkt door een strakke monitoring van de uitvoering van de verschillende projecten. Het tweede risico wordt beperkt door tijdens de programmaperiode over te committeren. Naarmate het programma vordert, kan het overcommiteringspercentage steeds beter worden afgestemd. Zoals het er nu naar uitziet is er geen overcommitteringsrisico meer bij de EZ/Kompas-middelen en maar een zeer beperkt risico bij de EFRO-middelen.

*Nazorg stortplaatsen*

Op grond van de wettelijke nazorgregeling in de Wm wordt de provincie, na overdracht van de nu operationele stortplaatsen, verantwoordelijk voor de bestuurlijke, organisatorische en financiële aspecten van de nazorg van deze stortplaatsen. Er worden in dit kader risico's genomen, vooral als het doelvermogen niet wordt bereikt als gevolg van tegenvallende rendementen, een snellere sluiting van de stortplaats dan voorzien of door wanbetaling, evenals door niet-voorziene omstandigheden nadat overdracht van de stortplaatsen aan de provincie heeft plaatsgevonden. Nadat de stortplaatsen zijn gesloten, kan geen verrekening met de exploitant meer plaatsvinden. Met behulp van een protocol sluitingsverklaring en een risicomodel wordt het risico beperkt.

*Uitvoering Meerjarenuitvoeringsprogramma verkeer en vervoer*

Het gaat hierbij om diverse risico's, waaronder:

- planschade. Met name bij de grotere nieuwbouwprojecten (zoals de aanleg van rondwegen) kan het risico van planschade ex artikel 49 van de WRO niet geheel worden uitgesloten. Van belang is dat dit risico al tijdens de bestemmingsplanprocedure wordt geïnventariseerd;
- vertraging planprocedures als gevolg van de advies- en beroepsprocedures bij het voldoen aan planologische regelingen en/of diverse vergunningen;
- draagvlak planontwikkeling. Kenmerk voor het huidige provinciale beleid is het streven naar een verkeers- en vervoersvisie per corridor of gebied en een daarop gericht integraal maatregelenpakket. Met name het draagvlak voor de conclusies en aanbevelingen van de verschillende corridorstudies bepaalt de haalbaarheid van meerjarenuitvoeringsconvenanten. In financiële zin kunnen deze risico's positief en negatief zijn;
- onteigening. Veelal worden de gronden langs minnelijke weg verworven. In een aantal situaties is echter een onteigeningsprocedure nodig. Deze procedures zijn tijdrovend, dus vertragend en kostenverhogend;
- bodemsaneringen. In incidentele gevallen zal tijdens de uitvoering van het werk verontreiniging van het grondwater of van de bodem worden aangetroffen. Bodemsaneringen kunnen aanzienlijk kostenverhogend werken en zullen vaak tot grote vertragingen van het project leiden. Bij wegconstructies moet rekening worden gehouden met de mogelijkheid van het moeten afvoeren en verwerken van teerhoudend asfalt;

- geluidhinder. Sinds een aantal jaren moet bij reconstructies een akoestisch geluidsonderzoek worden uitgevoerd naar de effecten van de maatregelen op de omgeving (bijvoorbeeld de woningen langs een weg). Voor het geval de berekende geluidbelasting 1,5 dB hoger is dan de waarde in de oude situatie, moet de overheid maatregelen treffen. Daarbij kan gedacht worden aan maatregelen aan de bron (bijvoorbeeld geluidreducerend asfalt) dan wel aan maatregelen op de plaats waar het effect optreedt (bijvoorbeeld maatregelen aan de woningen). Indien er maatregelen moeten worden getroffen, zijn deze van invloed op de kosten van het project;
- kabels en leidingen. Het moeten verleggen van kabels en leidingen kan in sommige gevallen aanzienlijk kostenverhogend werken en in de tijd gezien vertragingen opleveren;
- aanbestedingen. De op het moment van aanbesteden heersende marktsituatie kan een risico vormen. Een mee- of tegenvallende aanbesteding kan wel 30% verschil maken;
- water-, archeologie-, flora- en faunatoets. Voordat een bestemmingsplan gewijzigd kan worden moet de water-, archeologie-, flora en faunatoets met een positief resultaat worden doorlopen. Bij negatief resultaat kan het leiden tot een wijziging dan wel vertraging van het project;
- financiële dekkingsplannen. De uitwerking van het provinciale beleid wordt in nauwe samenwerking met derden (onder andere Rijk en gemeenten) in een Meerjarig regionaal investeringsprogramma opgenomen. Per project wordt aangegeven welke overheden en instanties als financieel medeverantwoordelijke partner worden gezien. De afspraken daarover worden sinds 2005 jaarlijks in het PUP vastgelegd. Het dekkingsplan moet als een risico worden gezien, ingeval over de financieringsopzet nog geen overeenstemming is bereikt. In die gevallen waar een project in eerste aanleg een provinciale verantwoordelijkheid betreft, zal de provincie zelf moeten zorg dragen voor een financieel vangnet voor het eventueel (gedeeltelijk) mislukken van de nagestreefde financieringsopzet. Dat vangnet zal in beginsel worden gevonden binnen de provinciale budgetten.

*Jeugdhulpverlening/jeugdzorg*

De voorziening Jeugdzorg is erg gedaald. Bij een voortdurende stijging van de justitiemaatregelen bestaat het risico dat het BJZ bij onvoldoende financiering niet meer kan voldoen aan de verplichtingen. In dat geval is de provincie wettelijk verplicht bij te springen en met een minimale voorziening is dat een zeker risico.

*Belastbaarheid secundaire arbeidsvoorwaarden*

Hierbij gaat het om toepassing van regels woon-werkverkeer in relatie tot dienstauto's verstrekt in 2004. Vanaf 2004 is de wetgeving gewijzigd en is het probleem opgelost. Daarnaast over de verstrekking van provinciale dienstkleding voor 1999 tot en met 2002. De provincie heeft in dit verband een aantal maatregelen genomen. De behandeling van deze vraagstukken met de Belastingdienst loopt nog tot in het 1e kwartaal 2007.

*Motorrijtuigenbelasting*

Het Centraal Bureau Motorrijtuigenbelasting (CBM) int de provinciale opcenten en draagt deze aan de provincies af. De provincies hebben geen controlemogelijkheden op deze afdrachten en zijn daarmee informatieafhankelijk van het CBM. Er blijft onzekerheid bestaan over de juistheid en de volledigheid van de ontvangen opcenten. Overigens is inmiddels door het IPO het initiatief genomen om een convenant met de Belastingdienst op te stellen waarin de controle- en informatiemogelijkheden afdoende worden geregeld.

*Noord-Nederlands Bureau voor Toerisme*

Het NNBT is in 2003 failliet gegaan. Er is een vordering van € 609.000,-- vastgelegd en ingediend bij de curator. Het faillissement is nog steeds niet afgewikkeld. De vordering zal

waarschijnlijk niet leiden tot een uitbetaling. Het niet uitbetalen van de vordering is voorzien. Verwacht mag worden dat de afwikkeling van het faillissement in 2007 afgerond zal worden. Er zijn geen risico's met betrekking tot het NNBT meer te verwachten.

*Overige aanwezige risico's*

Ten slotte vermelden wij nog de volgende aanwezige risico's.

- Oninbare debiteuren
- Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen
- Kosten Sociaal statuut
- Subsidieafrekeningen richting het Rijk
- Ontoereikende verzekeringen

*Oninbare debiteuren*

Bij de uitvoering van risicovolle projecten vraagt de provincie Drenthe bankgaranties aan. Maar er is wel sprake van oninbaarheid op debiteuren. Het debiteurensaldo van de provincie bedroeg per 31 december 2006 € 2,9 miljoen. Van dit bedrag had € 1 miljoen betrekking op openbare lichamen. Van het debiteurensaldo per 31 december 2006 resteert per 23 februari 2007 een bedrag van € 2,3 miljoen. Op de vorderingen op debiteuren is een voorziening voor mogelijke oninbaarheid in mindering gebracht van € 0,9 miljoen.

*Kosten Sociaal statuut*

In afwachting van organisatieaanpassingen als gevolg van het programma Samen Sterker zullen mogelijk kosten gemaakt moeten worden voor outplacement en/of andere arrangementen met medewerkers. In de periode mei-juli is daarover meer duidelijk te verwachten.

*Specifieke uitkeringen*

De provincie ontvangt uit vele subsidieregelingen gelden van het Rijk. Over de besteding ervan moet in veel gevallen verantwoording worden afgelegd. Hierbij dient meestal een accountantsverklaring te worden afgegeven. Indien de subsidievoorwaarden niet adequaat worden nageleefd, bestaat het risico dat gelden dienen te worden terug betaald aan het Rijk, terwijl de kosten wel zijn gemaakt of bedragen wel zijn doorgegeven naar andere instellingen. Het genoemde risico leidt daarom niet tot een kwantificering van een aanwezig financieel effect.

*Ontoereikende verzekeringen*

Een groot deel van de risico's is te verzekeren. De provincie heeft de normaal gebruikelijke risico's behorende bij hun taken dan ook verzekerd. Daarnaast zijn diverse aansprakelijkheidsverzekeringen afgesloten.

*Verbonden partijen en overige samenwerkingsverbanden*

Onder een verbonden partij wordt verstaan: een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft. Vooral het financiële belang impliceert een risico voor de provincie. Immers, de middelen die door de provincie ter beschikking zijn gesteld, kunnen een verlies zijn in geval van faillissement. Verder heeft de provincie een financieel belang indien financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de provincie.
In de jaarstukken is een aparte paragraaf besteed aan verbonden partijen (paragraaf I.2.6). De jaarlijkse bijdragen van de provincie Drenthe aan de verbonden partijen zijn opgenomen in de begroting van de provincie. De gerealiseerde bijdragen staan in de Productenrealisatie vermeld en in de paragraaf Verbonden partijen. De risico's van de samenwerkingsverbanden worden zijn niet gekwantificeerd. De accountant geeft in zijn rapport aan dat hij inschat dat de provincie hierbij specifiek risico loopt bij het SNN en GAE. Het gaat hierbij globaal

geschat om een risico van vijfmaal de jaarlijkse bijdrage. Dit is omgerekend op basis van de jaarrekeningcijfers van 2006 ongeveer € 4,1 miljoen.

*Conclusie financieel effect van de risico's*
Uit het vorenstaande blijkt dat de het risicoprofiel niet erg is veranderd in 2006. Daarom handhaven wij schatting van tussen de € 20,4 en € 28,6 miljoen.

*Omvang van het weerstandsvermogen*
Op basis van diverse kengetallen is getracht een oordeel te geven over het weerstandsvermogen. De volgende kengetallen zijn hiertoe aangegeven (afgerond, x € 1.000,--).

| | Totaal |
|---|---|
| Omvang risico's | 20.400-28.600 |
| Weerstandscapaciteit | 89.963 |
| Totale lasten 2006 | 224.212 |
| 10% van de totale lasten | 22.421 |

In het rapport over het weerstandsvermogen van de accountant wordt een omvang van de weerstandscapaciteit aanbevolen van € 25 miljoen. Het weerstandscapaciteit eind 2006 bedraagt € 89,9 miljoen. Het weerstandsvermogen is dus ruim voldoende.

*Afsluitend*
De weerstandscapaciteit is een dynamisch gegeven en voortdurend aan verandering onderhevig. Bovendien zijn de weerstandscapaciteit en het weerstandsvermogen in hoge mate gegevenheden die een prognosticerend karakter hebben. Voor de weerstandscapaciteit zal men altijd scenario's hanteren die een meerjarig karakter hebben, dat ver uitgaat boven de periode die voor de ramingen van de meerjarenbegroting geldt. Fluctuaties in de financiële positie, in risico's, in kennis over de onderhoudstoestand van activa, kunnen leiden tot beleidsveranderingen, ook op het gebied van weerstandscapaciteit.

# I.2.3. ONDERHOUD KAPITAALGOEDEREN

Met het onderhoud van kapitaalgoederen is een substantieel deel van de exploitatie gemoeid. In de paragraaf die hieraan wordt gewijd, worden de beleidslijnen met betrekking tot beheersmatige aspecten daarvan weergegeven. In deze verantwoording doen we verslag over de uitvoering van het onderhoud aan de kapitaalgoederen.

Onder kapitaalgoederen wordt verstaan alle in eigendom van de provincie zijnde goederen met een meerjarig nut. Deze kapitaalgoederen hebben wij als volgt gerubriceerd.
- Wegen
- Kanalen
- Gebouwen

## Wegenbeheer

*Kengetallen*
- 407 km weg
- 15 km parallelweg
- 261 km fietspad
- 68 faunatunnels

*Managementraamcontract*
Voor het onderhoud van de provinciale wegen is een Managementcontract (beheer) wegen en kanalen 2000-2014 opgesteld. In verband met het verlopen van de contractperiode, is voor het onderhoud van de provinciale wegen een Managementraamcontract (beheer) Wegen en Kanalen 2004-2014 opgesteld. Het contract houdt in dat het hoofd van de Productgroep Wegen en Kanalen zich tegenover het college van GS verbindt het beheer en onderhoud van de Drentse provinciale wegen en vaarwegen tegen een afgesproken kwaliteit en prijs op zich te nemen. Het contract geeft de beschikbare budgetten, de te leveren prestaties en de bevoegdheden en regels in de mandatering weer.

*Jaartranche*
Naast het raamcontract wordt elk jaar de specifieke jaartranche opgesteld. Hierin worden de actuele gegevens voor het uitvoeringsjaar vermeld die onder meer zijn gebaseerd op een jaarlijkse inspectie van de wegen. Bij deze inspecties wordt de zogenoemde CROW-methode (CROW = Stichting Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de grond-, water- en wegenbouw en de verkeerstechniek) gehanteerd om zo objectief mogelijk de verhardingen van het wegennet in kaart te brengen. De jaartranches passen in het financieel meerjarenkader van het raamcontract.

*Onderhoudsnormen*
Met de vaststelling van het raamcontract zijn ook de onderhoudsnormen voor genoemde periode vastgesteld. Met de vaststelling van deze normen wordt gegarandeerd dat aan het eind van genoemde periode het provinciaal wegennet in een redelijke conditie zal verkeren. Voor elk onderdeel wordt beschikt over een beheersprogramma waarin al het cyclische onderhoud wordt gepland en financieel vertaald.

*Reserve Wegenbeheer*
Voor de dekking van de uit het onderhoud voortvloeiende kosten is een Reserve wegenbeheer ingesteld. De werkelijke onderhoudsuitgaven worden ten laste van deze reserve gebracht. Door deze systematiek komen in de provinciale begroting geen pieken en dalen voor, maar worden de schokken in de onderhoudsuitgaven opgevangen binnen de reserve Wegenbeheer.

*Budget voor onderhoud*
Het beschikbare budget voor onderhoud in de provinciale begroting wordt berekend op basis van een normbedrag. Dit bedrag wordt jaarlijks met een percentage verhoogd (inflatiecorrectie).
Hierna vindt u een overzicht van de kosten van onderhoud van de wegen, zoals opgenomen in de begroting 2006, en de werkelijke kosten.

*Verantwoording 2006*

| Lasten | Begroot 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|
| Programma Beheer en onderhoud | € 17.717.496,-- | € 17.281.312,-- |
| | Stand per 1 januari 2006 | Stand 31 december 2006 |
| Saldo Reserve wegenbeheer | € 1.484.794,-- | € 1.364.835,-- |

De overname van de N34 is eind 2006 gerealiseerd en is formeel per 1 januari 2007 overgedragen. Bovendien is in de loop van 2006 op verzoek van het Rijk de reconstructie van de voorbereiding van het wegvak Ees-Gieten (N34) uitgevoerd door de provincie. De kosten zijn door het Rijk vergoed.
De reconstructie van de N381 is afgerond en middels een ludieke actie (marathon) officieel open gesteld.
Zowel in Hoogersmilde als bij Staapharst (N34) is een artistiek kunstwerk “the same but different” van de wereldberoemde kunstenaar Richard Deacon geplaatst, schakels in een internationale reeks
Canada-USA-Duitsland-Japan. De beplanting moet nog aangebracht worden.

Op het onderhoud is een voordeel ten opzicht van de begroting behaald van € 941.000,--. Dit voordeel is behaald op het dagelijks onderhoud; vooral op het onderhoud van de kunstwerken, de openbare verlichting, de gladheidbestrijding en het bermbeheer. Daarnaast zijn er nog een aantal kleinere besparingen opgetreden. Ook is door leveringsproblemen, in verband met milieu-eisen, de vervanging van de kantonniersauto’s vertraagd en worden deze deels in 2007 geleverd. Hierdoor is er een voordeel van € 250.000,-- geboekt. Het groot onderhoud is volgens planning uitgevoerd.

Het totale voordeel op dit programmaonderdeel is toegevoegd aan de Reserve wegenbeheer. De totale verrekening met de reserve kunt u vinden bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

## Kanalen

Wat is vermeld ten aanzien van de wegen, is in algemene zin ook van toepassing op de bij de provincie in beheer en onderhoud zijnde kanalen. Voor het beheer en onderhoud van de provinciale kanalen is hetzelfde Managementcontract (beheer) wegen en kanalen 2000-2014 van toepassing.

Vaarweg Meppel-De Punt

*Kengetallen*
Totale lengte is 64 km vaarweg, met daarin opgenomen het Noord-Willemskanaal, de Drentsche Hoofdvaart en het Meppelerdiep.

*Jaarcontracten*
In de jaarcontracten worden de budgetten die beschikbaar zijn voor het dagelijks onderhoud aangegeven. Hierbij zijn de budgetten verdeeld over een algemeen deel, twee kanaaltrajecten en de gemalen. De te verwachten uitgaven zijn gebaseerd op monitoringscijfers en worden uitgedrukt in kosten per km vaarweg infrastructuur in beheer.

*Reserve Beheer vaarweg Meppel - De Punt*
Met hetzelfde doel als bij de wegen is een Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt ingesteld. De werkelijke onderhoudsuitgaven worden ten laste van deze reserve gebracht. Door deze systematiek komen in de provinciale begroting geen pieken en dalen voor, maar worden de schokken in de onderhoudsuitgaven opgevangen binnen deze reserve.

*Budget voor onderhoud*
Het beschikbare budget voor onderhoud bestaat naast een jaarlijks geïndexeerd normbedrag voornamelijk uit bijdragen van derden (Rijk en waterschappen). Opmerking hierbij is dat de vergoeding van het Rijk voor groot onderhoud met ingang van 2024 komt te vervallen.

*Verantwoording 2006*

| Lasten | Begroot 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|
| Programma Beheer en onderhoud | € 6.643.389,-- | € 2.901.122,-- |
| | Stand per 1 januari 2006 | Stand 31 december 2006 |
| Saldo reserve Beheer vaarweg MDP | € 7.074.410,-- | € 7.787.714,-- |

Afgerond is een tussentijdse wijziging van het bestemmingsplan voor de renovatie van sluis Peelo, inclusief nieuwe bedieningspost en artistiek kunstwerk “Toetertoren”. De bouwvergunning is verleend. Hierdoor liep het project ernstige vertraging op. Dit werk is aanbesteed. Op het nieuwe bedieningsgebouw wordt een zonnepaneel aangebracht voor energieopwekking.
In 2006 zijn geen natuurvriendelijke oevers aangebracht in verband met fysiek ruimtegebrek.

Het dagelijks onderhoud voor de vaarweg Meppel - De Punt is volgens de planning uitgevoerd. Het ogenschijnlijk voordelige resultaat van € 3.813.000 heeft betrekking op grootonderhoudprojecten die in 2007 uitgevoerd of afgewerkt zullen worden. Daarnaast zijn de renovaties van de sluis te Peelo en de reconstructie van Lokbrug en Boskampsbrug om planologische redenen nog niet in uitvoering, waardoor ruim € 1.100.000 nog niet is uitgegeven. Verder zijn er een aantal projecten in uitvoering, die gedurende de winterperiode (geen scheepvaart) worden uitgevoerd, waarvan ook een groot deel van de kosten in 2007 zullen worden uitgegeven. Deze projecten zijn in het managementcontract ten laste van de begroting 2007 weer opgenomen.

Het totale voordeel op dit programmaonderdeel is toegevoegd aan de Reserve vaarweg Meppel - de Punt. De totale verrekening met de reserve kunt u vinden bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

Overige (Zuid-Drentse) vaarwegen

*Kengetallen*
De totale lengte is 91 km, waarin zijn opgenomen alle vaarwegen die in het beheer en onderhoud zijn van de provincie Drenthe en die niet vallen onder de vaarweg Meppel - De Punt.

*Jaarcontracten*
Ook in de jaarcontracten van de overige vaarwegen worden de budgetten die beschikbaar zijn voor het dagelijks onderhoud weergegeven en zijn de budgetten verdeeld over een algemeen deel, twee kanaaltrajecten en de gemalen. Monitoringscijfers leiden tot de begrote uitgaven en worden uitgedrukt in kosten per km vaarweg infrastructuur in beheer. Voor de grootonderhoudsprojecten wordt jaarlijks een planning gemaakt.

*Reserve beheer vaarwegen Zuidoost-Drenthe*
De werkelijke onderhoudsuitgaven worden ten laste van deze reserve gebracht. Door deze systematiek, in aansluiting met de eerdergenoemde reserves, komen in de provinciale begroting geen pieken en dalen voor, maar worden de schokken in de onderhoudsuitgaven opgevangen binnen deze reserve.

*Budget voor onderhoud*
Het voor het onderhoud beschikbare budget bestaat naast een jaarlijks geïndexeerd normbedrag uit bijdragen die van derden (met name waterschappen) worden ontvangen.

*Verantwoording 2006*

| Lasten | Begroot 2006 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|
| Programma Beheer en onderhoud | € 6.613.888,-- | € 4.837.235,-- |
| | Stand per 1 januari 2006 | Stand 31 december 2006 |
| Saldo reserve vaarwegen ZO-Dr. | € 5.069.608,-- | € 3.947.961,-- |

Het dagelijks onderhoud op de Zuidoost-Drentse vaarwegen is volgens de planning uitgevoerd. Het voordelige resultaat van € 1.833.000,-- betreft voornamelijk een drietal grootonderhoudprojecten die eind 2006 zijn aanbesteed om in de winterperiode (buiten het vaarseizoen) te worden uitgevoerd. De kosten hiervan komen hierdoor vrijwel geheel ten laste van 2007. Het betreft onder andere renovatie Stieltjeskanaalsluis voor € 850.000,-- en oeverwerkzaamheden aan de Hoogeveensche Vaart en de Witte Wijk voor respectievelijk € 420.000,-- en € 330.000,--. Daarnaast zijn er nog enkele kleinere projecten, die ook in 2007 afgewerkt worden.
De inhaalslag op het groot onderhoud aan de Zuidoost-Drentse vaarwegen zal volgens planning in 2007 volbracht worden. Deze werkzaamheden worden zo veel mogelijk buiten het recreatievaarseizoen uitgevoerd. Het grootste deel van de aangebrachte oeverbeschoeiingen is natuurvriendelijk gerealiseerd.

Het totale voordeel op dit programmaonderdeel is toegevoegd aan de Reserve beheer vaarwegen Zuidoost-Drenthe. De totale verrekening met de reserve kunt u vinden bij de doelstelling Mutaties reserves van het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

Gebouwen

Naast de in de Managementcontracten wegen en kanalen begrepen steunpunten en dienstwoningen, kent de provincie Drenthe nog een tweetal gebouwen waarvan zij het onderhoud heeft. Dit betreft:
- het provinciehuis
- het Drents Museum

## Provinciehuis

*Onderhoudsplan*
Om op een zo planmatige wijze het onderhoud aan het provinciehuis uit te voeren en de financiële middelen daarvoor beschikbaar te hebben, is door een gespecialiseerd bureau in 2000 een onderhoudsplan opgesteld. Daarbij is gebruikgemaakt van standaard geaccepteerde prijs- en kwaliteitsnormen die gelden in de bouw. Het plan geeft inzicht in de staat van onderhoud, de te verwachten toekomstige onderhoudsbehoefte (voor een termijn van tien jaar) en de daarvoor benodigde financiële middelen. Er is daarbij rekening gehouden met dat het provinciehuis geen onderhoudsvriendelijk gebouw is, omdat er veel hout- en ijzerconstructies zijn toegepast. Voorts is in het meerjarenonderhoudsplan rekening gehouden met het onderhoud aan het buitenterrein.

*Verantwoording 2006*
In 2006 is er onderhoud gepleegd aan het dak, is een motorstalling opgericht en is aan het provinciehuis schilderswerk verricht. Voor het groot onderhoud is verder de laatste jaren weinig uitgegeven. Dit uitgestelde onderhoud zal in de periode 2007-2010 plaatsvinden. De uitgaven aan groot onderhoud in 2006 bedroegen € 67.900,--.

*Toevoeging aan voorziening*
Conform de Begroting 2006 is er € 351.930,-- toegevoegd aan de voorziening Meerjarenonderhoud provinciehuis. Het saldo van deze voorziening bedraagt op 31 december 2006 € 1.242.130,--.

## Drents Museum

*Onderhoudsplan*
In 2002 heeft een daartoe gespecialiseerd bureau een rapport uitgebracht over het onderhoud van het Drents Museum. Op grond van de uitkomsten van het daarbijbehorende tienjarig onderhoudsplan, evenals een uitgewerkte heldere taakafbakening van verantwoordelijkheden tussen huurder en verhuurder, is het budget vastgesteld dat nodig is om de kwaliteit van het onderhoud van de gebouwen op een goed niveau te houden.

*Verantwoording 2006*
Er is in 2006 € 10.500,-- uitgegeven aan groot onderhoud Drents Museum. Gelet op de planvorming ten behoeve van de uitbreiding van het Drents Museum zijn in 2006 alleen noodzakelijke werkzaamheden uitgevoerd. Een aantal geplande werkzaamheden zijn vanwege vernaderde weersomstandigheden uitgesteld naar 2007.

*Toevoeging aan voorziening*
Conform de Begroting 2005 is er € 121.899,-- toegevoegd aan de voorziening Groot onderhoud Drents Museum. Het saldo van deze voorziening bedraagt op 31 december 2006 € 302.200,--.

# I.2.4. FINANCIERING

In deze paragraaf geven wij een toelichting op het financieringssaldo. Een aantal elementen van het financieringssaldo worden nader toegelicht te weten de investeringen in vaste activa en het vermogen en Algemene ontwikkelingen en rentevisie. Vervolgens wordt nader ingegaan op de treasury activiteiten van de provincie. Uitgangspunt voor de financierings-functie van de provincie Drenthe is dat deze uitsluitend de publieke taak dient.

*Financieringssaldo*
Onderstaand vindt u een overzicht van de investeringen en de financiering, alsmede het financierings-saldo per ultimo (vorig) boekjaar (x € 1.000,--).

| | 31 december 2005 | 31 december 2006 |
|---|---|---|
| **Vaste activa** | | |
| Materiële vaste activa | 38.278 | 48.767 |
| Financiële vaste activa | 43.509 | 41.604 |
| | 81.787 | 90.371 |
| **Financiering** | | |
| Eigen Vermogen | 85.128 | 137.142 |
| Voorzieningen | 14.573 | 52.779 |
| Opgenomen geldleningen | 3.880 | 3.313 |
| | 103.581 | 193.234 |
| Financieringssaldo | 21.794 | 102.863 |

*Toelichting financieringssaldo*
Tussen 31 december 2005 en 31 december 2006 is het financieringsoverschot met € 81.069.000,-- toegenomen tot € 102.863.000,--.

Deze toename wordt met name veroorzaakt door de toename van het eigen vermogen dat is toegenomen met € 52.014.000,-- alsmede de voorzieningen die met € 38.206.000,-- zijn toegenomen. De reserves en voorzieningen zijn met name toegenomen door het éénmalig ontvangen van het Rijk van een afkoopsom voor het beheer en het inlopen van achterstallig onderhoud en verbeteringswerken aan de N34. In totaal is de afkoopsom € 80,3 miljoen. Door gedeeltelijke aflossing van de opgenomen geldleningen met € 567.000,-- en de afname van de financiële vaste activa met € 1.516.000,-- nam het financieringssaldo verder toe. Door de toename van de materiële vaste activa met € 10.489.000,-- is het financieringssaldo getemperd.

Door de onzekerheden in de financieringsbehoefte en de inverse rentestructuur, korte termijnrente is hoger dan de lange termijnrente, zijn de tijdelijk overtollige liquide middelen uitgezet in deposito's, spaarrekeningen en rentefondsen. Per 31 december 2006 was op korte termijn uitgezet € 38.202.000,--.
(31 december 2005 € 47.071.000,--). De afkoopsom van het Rijk is op 28 december 2006 ontvangen en kon voor 31 december nog niet middels deposito's worden uitgezet, dat is in 2007 gedaan.

*Investeringen vaste activa*

De investeringen kunnen als volgt worden gerecapituleerd.

| (x € 1.000,--) | Realisatie 2005 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|
| Saldo per 1 januari | 36.007 | 39.500 |
| Investeringen | 8.166 | 14.997 |
| Ontvangen bijdragen | 1.993 | 1.914 |
| Afschrijvingen | 2.680 | 2.471 |
| Saldo per 31 december | 39.500 | 50.112 |

Wat opvalt is dat het investeringsniveau ten opzichte van vorig jaar aanzienlijk hoger is (€ 6.831.000,--).

*Toelichting op het vermogen*
De vermogensstijging ten opzichte van vorig jaar kan in eenzelfde vorm worden weergegeven.

| (x € 1.000,--) | Realisatie 2005 | Realisatie 2006 |
|---|---|---|
| Saldo per 1 januari | 86.747 | 85.128 |
| Vermeerderingen | 22.347 | 84.616 |
| Verminderingen | 23.966 | 32.602 |
| Saldo per 31 december | 85.128 | 137.142 |

| (x € 1.000,--) | Realisatie per 31 december 2005 | Realisatie per 31 december 2006 |
|---|---|---|
| Algemene reserves (inclusief flexibel beleid) | 31.870 | 72.273 |
| Bestemmingsreserves | 47.482 | 47.487 |
| Rekeningsaldo | 5.776 | 17.055 |
| Totaal vermogen | 85.128 | 136.815 |

Zoals eerder genoemd is van het Rijk een afkoopsom voor het beheer van de N34 ontvangen. Dit bedrag ad € 43,8 miljoen is toegevoegd aan de algemene reserve waardoor deze ten opzicht van vorig jaar aanzienlijk hoger is.

*Algemene ontwikkelingen en rentevisie*
In Nederland bedroeg de inflatie over 2006 gemiddeld 1,1% en zal naar verwachting voor 2007 uitkomen op 1,25%. In de Eurozone steeg de economische groei in 2006 van 2% naar 2,1%.
Voor 2007 wordt uitgegaan van een groei van 1,9%.

In 2006 heeft de ECB de refi-rente in 6 stappen van 0,25% verhoogd van 2% naar 3,5%. Voor 2007 wordt nog een verdere verhoging tot 4% verwacht. De refi-rente is het tarief waartegen particulier banken kortlopend geld kunnen lenen. In 2006 was de gemiddelde rente op de lange termijn, vanaf 10 jaar, 3,79% (2005: 3,39%). De gemiddelde korte rente (1 maand) in 2006 was 2,94% (2005: 2,14%).
*(Bron: Ban Nederlandse Gemeente % Centraal Plan Bureau).*

Eind 2006 heeft zich het verschijnsel van een inverse rentestructuur voorgedaan. Dit houdt in dat het rentepercentage voor de korte termijn hoger is dan voor de lange termijn. Op dit moment levert het lang uitzetten van liquide middelen geen voordeel op. Mede conform het beleid zoals geformuleerd in het treasurystatuut prevaleert het liquiditeitsargument boven het renteargument. Op grond van bovenstaande gegevens is in 2006 gekozen voor korte termijn-uitzettingen.

### Gemiddelde rentepercentage's over 2006

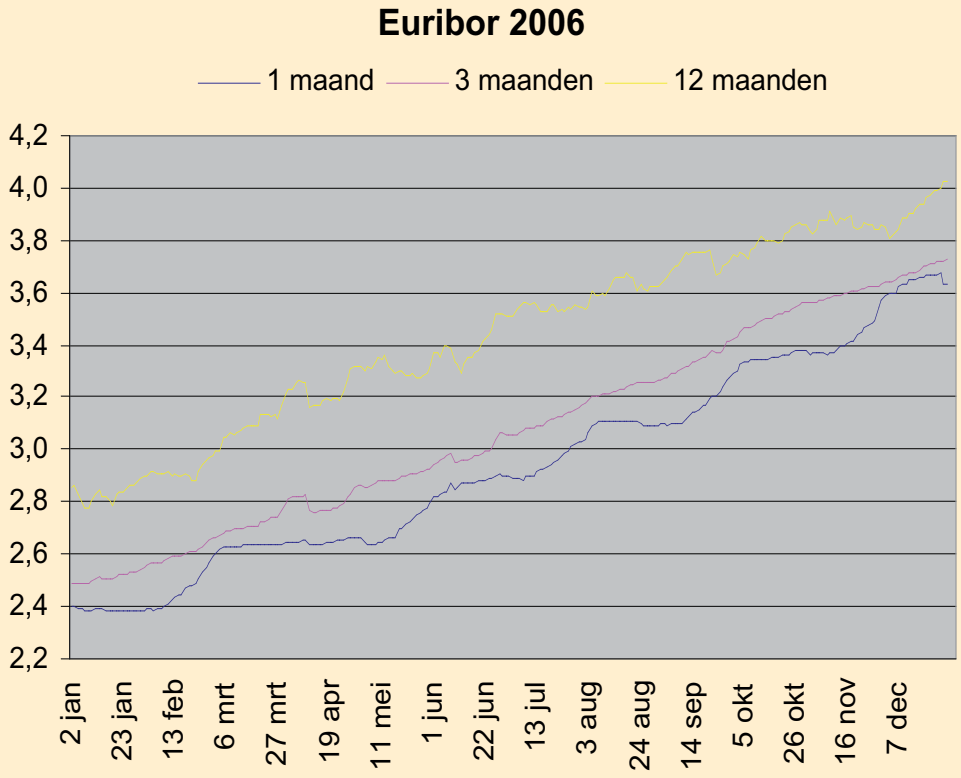


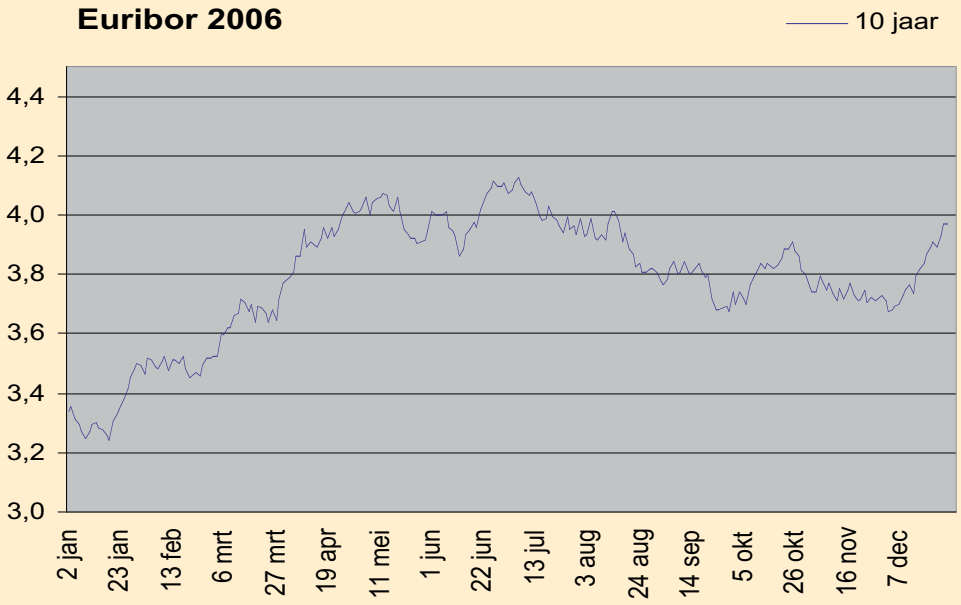

*Ontwikkelingen bij de provincie Drenthe*

- Sinds 1 november 2006 worden door de provincie Drenthe geen hypotheekaanvragen meer in behandeling genomen en is per 1 januari 2007 de hypotheekverstrekking aan ambtenaren officieel beëindigd. De rechten van de huidige medewerkers die een hypotheek bij de provincie hebben, blijven gewaarborgd (sterfhuisconstructie).
- In december 2006 is de afkoopsom voor de overname van de N34 door het Rijk aan de provincie overgemaakt. Het bedrag van € 80,3 miljoen is meegenomen in de totaalfinanciering.
- In januari 2006 is gestart met het aanbestedingstraject vermogensbeheer fonds nazorg gesloten stortplaatsen. Dit traject is op 18 oktober 2006 stilgelegd, vanwege gewijzigde financiële gegevens en levensduur van de stortplaatsen. Over de treasury van het fonds nazorg gesloten stortplaatsen wordt afzonderlijk gerapporteerd in de jaarrekening van het fonds.
- In december 2006 is een plan van aanpak opgesteld voor het opstellen van een liquiditeitenprognose. Vanwege onzekerheden die verbonden zijn aan de activiteiten van de provincie en de hieraan verbonden financiële gevolgen is het opstellen van een betrouwbare en nauwkeurige liquiditeitenprognose niet eenvoudig.

## Uitzettingen

*Jaaroverzicht gerealiseerde versus geplande liquiditeitsposities*

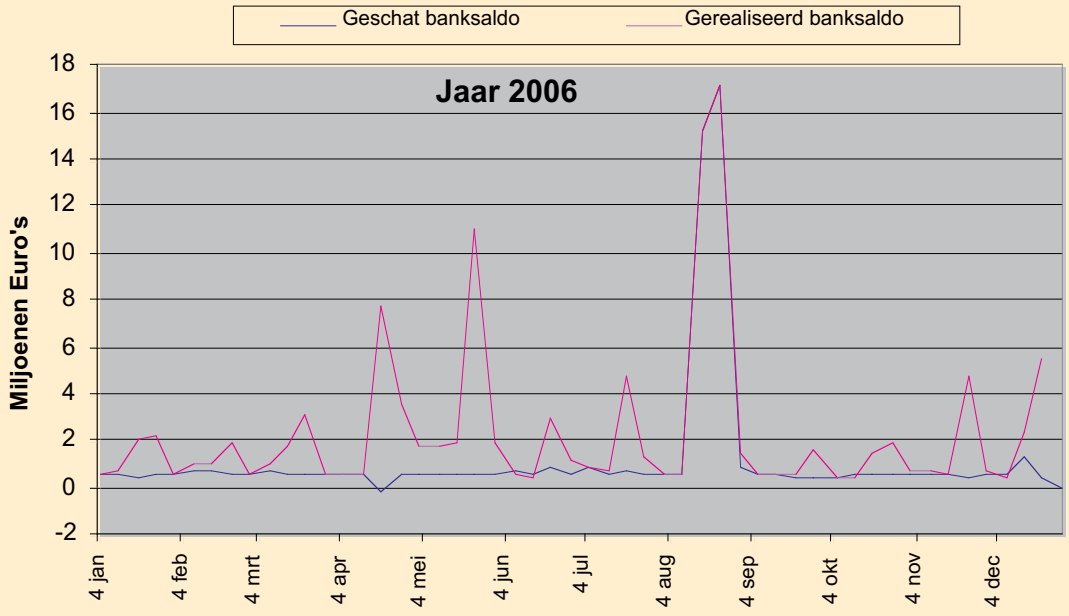


De verschillen tussen prognose en realisatie worden wekelijks geanalyseerd. Getracht wordt de voorspelbaarheid van de saldi te vergroten. Afwijking tussen realisatie en schattingen worden in de financieringsrapportages toegelicht.

## De uitgezette gelden per 31 december 2006

*Per 31 december 2006 was het saldo van de korte termijn uitzettingen € 38.202.000,--.*

| Financieel product | Bedrag |
|---|---|
| Deposito's | 11.600.000 |
| Spaarrekeningen | 12.500.000 |
| Rentefondsen | 14.102.286 |
| Totaal | 38.202.286 |

*Risicoprofiel*

In verband met het risicoprofiel wordt een drietal analyses opgesteld, te weten de kasgeldlimiet, de renterisiconorm en het kredietrisico op uitgezette liquide middelen. De financiële risico's, te weten: koersrisico en valutarisico worden nader toegelicht.

*Kasgeldlimiet 2006*

Een belangrijk uitgangspunt in de Wet fido is het vermijden van grote fluctuaties in de rentelasten.

Vooral bij korte financieringen is het renterisico aanzienlijk zijn. Fluctuaties in de korte rente hebben een directe invloed op de rentelasten. De kasgeldlimiet, welke bedoeld is om de hoeveelheid kort aangetrokken leningen te begrenzen, is ruim onderschreden. In 2006 zijn in het geheel geen korte geldleningen aangetrokken en de limiet is niet overschreden.

| Omschrijving | Per 1 januari |
|---|---|
| Omvang totale begroting per 1 januari (=grondslag) | 172.981.165 |
| 1. Berekening toegestane kasgeldlimiet | |
| - in procenten van de grondslag (ministerieel vastgelegd) | 7,0 |
| - in bedrag | 12.108.682 |
| 2. Vlottende kortlopende schulden | 0 |
| - opgenomen gelden korter dan 1 jaar | 0 |
| - schuld in rekening-courant | 0 |
| - gestorte gelden door derden korter dan 1 jaar | 0 |
| - overige geldleningen, geen vaste schulden | 0 |
| 3. Vlottende middelen korter dan 1 jaar | 54.804.182 |
| - contant geld in kas | 2.512 |
| - tegoed in rekening-courant | 9.789.046 |
| - overige uitstaande gelden korter dan 1 jaar | 45.012.624 |
| 4. Toets kasgeldlimiet | |
| - totaal vlottende schuld (=2-3) | 54.804.182 |
| - toegestane kasgeldlimiet (=1) | 12.108.682 |
| Ruimte (+) of overschrijding (-) = (1+4) | 66.912.864 |

*Renterisiconorm*

Het doel van de renterisiconorm is, net als bij de kasgeldlimiet, het inkaderen van grote fluctuaties in de rentelasten. Als grondslag wordt aangehouden dat de provincie niet meer dan 20% van haar vaste schuld, met een volgens ministeriële regeling vastgesteld minimum van € 2.500.000,--, in aanmerking mag laten komen voor herfinanciering. De provincie Drenthe maakt momenteel geen gebruik van herfinanciering of renteherziening, omdat dit geen voordeel oplevert. De norm is gedurende 2006 dan ook niet overschreden.

| | Omschrijving | Bedrag |
|---|---|---|
| 1a | renteherziening op vaste schuld o/g | 0 |
| 1b | renteherziening op vaste schuld u/g | 0 |
| 2 | netto renteherziening op vaste schuld 1a-1b | 0 |
| 3a | nieuw aangetrokken vaste schuld | 0 |
| 3b | nieuw verstrekte lange leningen | 0 |
| 4 | netto nieuw aangetrokken vaste schuld 3a-3b | 0 |
| 5 | betaalde aflossingen | 567.225 |
| 6 | herfinanciering (laagste van 4 en 5) | 0 |
| 7 | renterisico op vaste schuld 2 + 6 | 0 |
| 8 | stand van de vaste schuld per 1 januari 2006 | 3.879.820 |
| 9 | normpercentage volgens ministeriële regeling | 20% |
| | met een vast minimumbedrag | 2.500.000 |
| 10 | renterisiconorm | 2.500.000 |
| 11 | ruimte ( + ) of overschrijding ( - ) (10-7) | 2.500.000 |

De in de specificaties van verstrekte hypotheken aan ambtenaren en overige uitgegeven langlopende leningen opgenomen verstrekte leningen zijn niet vermeld onder punt 3b van de renterisiconorm omdat van doorverstrekking geen sprake is.

*Kredietrisico*

Het kredietrisico geeft de mate aan waarin de provincie een risico loopt over haar uitgezette gelden, vanwege het niet (kunnen) voldoen aan de betalingsverplichtingen door de tegenpartij. De diverse tegenpartijen zijn onderverdeeld in risicogroepen naar financiële zekerheid en variëren van extreem kredietwaardig tot twijfelachtig. De provincie heeft over 2006 haar gemiddelde liquiditeitsoverschot uitgezet bij financiële instellingen met minimaal een A-rating (conform de Wet fido en het financieringsstatuut) en daarmee haar risico beperkt.

| 31 december 2006 | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Bedrag in euro's | Percentage | Rating | Toelichting op de rating | Instelling |
| 10.100.000 | 26,4 | AAA | Extreem kredietwaardig | Rabobank |
| 21.602.286 | 56,5 | AA | Zeer Kredietwaardig | ING, Loyalis, ABN/AMRO |
| 6.500.000 | 17,0 | A | Kredietwaardig | SNS, Frieslandbank |
| 38.202.286 | 100,0 | | Totaal | |

*Koersrisico*

Koersrisico wordt gelopen bij uitzettingen in de vorm van vastrentende waarden zoals bijvoorbeeld bij obligaties en onderhandse leningen, waarbij voor het einde van de looptijd tot verkoop wordt overgegaan.
Dit risico is aan de orde bij een tweetal rentefondsen waarin wij deelnemen.
Deze rentefondsen worden beheerd door een vermogensbeheerder. Doel van deze rentefondsen is om met een aantal investeerders tot een collectieve belegging van vermogen te komen. Door een grote spreiding van de aangetrokken vastrentende waarden kan het koersrisico bij onttrekking tot een minimum worden beperkt.

*Valutarisico*
De provincie kent geen valutarisio, omdat het sluiten van transacties en het verlenen van garanties uitsluitend in euro's plaatsvinden.

*Derivaten*
De provincie kent geen derivaten.

*Rendement*
In totaal zijn over 2006 de volgende bedragen aan rente en dividend verantwoord, waarbij tevens het begrote bedrag is opgenomen.

| Begrote en gerealiseerde rente Jaar 2006 | 1e kwartaal | 2e kwartaal | 3e kwartaal | 4e kwartaal | Totaal |
|---|---|---|---|---|---|
| Begrote rente | 7.753 | 7.753 | 7.753 | 7.753 | 31.010 |
| Begrotingswijziging rente | 225.000 | 225.000 | 225.000 | 225.000 | 900.000 |
| Begrotingswijziging rente | 93.750 | 93.750 | 93.750 | 93.750 | 375.000 |
| | 326.503 | 326.503 | 326.503 | 326.503 | 1.306.010 |
| | | | | | |
| Begroot dividend | | | | | |
| Begrotingswijziging | 131.250 | 131.250 | 131.250 | 131.250 | 525.000 |
| | 131.250 | 131.250 | 131.250 | 131.250 | 525.000 |
| Totaal begrote rente & dividend | 482.871 | 482.871 | 482.871 | 482.871 | 1.831.010 |
| | | | | | |
| Ontvangen rente & dividend | | | | | |
| Dividend | 0 | 0 | 389.662 | 129.486 | 519.148 |
| Deposito's | 40.735 | 115.150 | 171.299 | 266.100 | 593.283 |
| Spaarrekeningen | 548.233 | 24.911 | 36.213 | 46.119 | 655.475 |
| Rekening-courant | 8.986 | 14.219 | 21.066 | 33.505 | 77.776 |
| Totaal ontvangen | 597.954 | 154.280 | 618.240 | 475.210 | 1.845.683 |
| Verschil begroot en ontvangen | 115.083 | -328.591 | 135.369 | -7.661 | 14.673 |

Het verschil in begrote en gerealiseerde rente heeft te maken met het verloop van het werkkapitaal en het begrote rentepercentage. Uiteindelijk is er € 15.000,-- meer rente ontvangen dan begroot. De afwijking is ontstaan door kleine verschillen in rentepercentages en meer uitgezette gelden dan verwacht.

*Leningenportefeuille*

*Opgenomen langlopende geldleningen*

| Omschrijving | Bedrag | Gemiddelde rente | Invloed op gemiddelde rente |
|---|---|---|---|
| Stand per 1 januari 2006 | 3.879.821 | 4,66 | |
| Nieuwe leningen | 0 | 0,00 | |
| Reguliere aflossingen | 567.225 | 5,83 | -0,20 |
| Vervroegde aflossingen | 0 | 0,00 | |
| Renteaanpassingen (oud percentage) | | | |
| Renteaanpassingen (nieuw percentage) | | | |
| Stand per 31 december 2006 | 3.312.596 | 4,46 | |

Er zijn gedurende 2006 geen nieuwe geldleningen aangegaan. De reguliere aflossing van de opgenomen leningen bedroeg € 567.000,--.

*Verstrekte langlopende geldleningen*

| Saldo 1 januari 2006 | Saldo aflossingen | Saldo 31 december 2006 |
|---|---|---|
| 42.287.014 | 2.028.817 | 40.258.197 |

De verstrekte langlopende leningen bestaan voor ongeveer 70% uit hypotheken verstrekt aan het personeel. De overige 30% zijn geldleningen die om bestuurlijke redenen verstrekt zijn aan instellingen zoals RTV Drenthe en de PME-groep (Essent). In 2006 is de geldlening aan Astron ad € 2.101.570,-- in het geheel afgelost.

*Gewaarborgde geldleningen*

De gewaarborgde geldleningen betreffen geldleningen verstrekt ten behoeve van instellingen in de gezondheidszorg. In deze sector worden geen nieuwe garanties afgegeven.
Het totaal van de gegarandeerde geldleningen bedraagt per 31 december 2006 € 20,9 miljoen (2005: € 24,1 miljoen). Het risico is door de aflossingen afgenomen met € 3,2 miljoen.

# I.2.5. BEDRIJFSVOERING

## Algemene inleiding

Het college van GS gebruikt binnen de door PS gestelde kaders het Collegeprogramma 2003-2007 als basis voor het uitwerken van het provinciaal beleid. In april 2003 verscheen ons collegeprogramma *Werk maken in een veilig en sociaal Drenthe.*
Met deze inzet zijn ook nieuwe impulsen gegeven aan het bestaande beleid en is alert ingespeeld op actuele ontwikkelingen.
De ambtelijke organisatie heeft inzet in acties vertaald. Om deze acties doelmatig en doeltreffend te kunnen realiseren, blijft een heldere interne bedrijfsvoering van belang.

## Organisatiegebieden

### 1. Beleid en strategie

*Missie en doelen*
De van het Collegeprogramma afgeleide missie van de ambtelijke organisatie van de provincie Drenthe luidt als volgt: ontwikkeling en realisatie van de door het politiek bestuur van de provincie Drenthe aangegeven beleidsdoelen om welzijn en welvaart van de inwoners van Drenthe te bevorderen. Doelen hierbij zijn de missie te bereiken op een zo doelmatig en doeltreffend mogelijke manier. Daarbij dient bij de ontwikkeling en realisatie van het beleid een qua prijs-kwaliteitverhouding optimale dienstverlening aan het politiek bestuur van de provincie Drenthe en de Drentse samenleving te worden geboden.
Waar wij rechtstreeks bij de uitvoering van projecten betrokken zijn, is steeds contact met de burger gelegd. Denk bijvoorbeeld aan onze betrokkenheid bij de aanleg van wegen en waterwegen of bij gebiedsontwikkelingen en projecten in het landelijk gebied. Binnen het project Interactieve beleidsvorming is een instrument ontwikkeld om via internet de burger bij de beleidsvorming te kunnen betrekken.

*Cultuur*
De provinciale organisatie werkt voor een politiek bestuur en moet goed kunnen inspelen op maatschappelijke ontwikkelingen.
In het kader van het organisatieontwikkelingstraject Samen Sterker is op verschillende manieren aan de organisatiecultuur gewerkt. Zo is de “Bubidesk” ontwikkeld als kenniscentrum voor de toegevoegde waarde van externe betrokkenheid. Verder zijn diverse acties gepleegd met ontwikkeling van de samenwerking in de organisatie als inzet. En er is een nieuwe standaard voor projectmatig en programmatisch werken in ons provinciehuis ontwikkeld: de WerkWIJzer. Inmiddels is dit hulpmiddel voor een ieder toegankelijk via huisnet.

*Samenwerking*
Wij hebben in de afgelopen jaren samenwerking gezocht met andere overheden en maatschappelijke organisaties. Het programma Land en straks het Provinciaal Meerjarenprogramma 2007-2013 zijn ondenkbaar zonder het overleg en de samenwerking met een groot aantal partijen. Ook de samenwerking met de gemeenten heeft een belangrijke impuls gekregen. Er zijn afspraken gemaakt over stedelijke ontwikkeling, over de bereikbaarheid en over externe veiligheid. In SNN-verband hebben wij meegewerkt aan de afronding van het Kompas-programma voor de periode 2000-2006. Inmiddels is er een start gemaakt met de programma’s voor de nieuwe periode van 2007 tot 2013. Aan het begin van de colle-

geperiode hebben wij het instituut van "contactgedeputeerde" in het leven geroepen om de bestuurlijke contacten met de gemeenten verder aan te halen.

*Toetsing en verbetering strategie en beleid*

Concernbrede acties die ondernomen worden om strategie en beleid te toetsen en te verbeteren:

- de onderzoeken uit het Onderzoeksprogramma 2006 Cultuur, Welzijn en Zorg zijn voor het belangrijkste deel volgens het Onderzoeksprogramma verlopen: De bestuurscommissie OCWZ zal in haar jaarverslag inhoudelijk verslag doen van de verschillende onderzoeksrapporten, adviezen en activiteiten. De bestuurscommissie OCWZ heeft een ontwerponderzoeksprogramma 2007/2008 opgesteld.
- de planning van onderzoek ex art 217a van de Provinciewet zoals opgenomen in het Onderzoeksprogramma 2006 is bijgesteld. Van de drie geplande onderzoeken zijn er twee uitgevoerd en afgerond, te weten Evaluatie en het onderzoek over de toepassing van de Gebundelde Doeluitkering. Het onderzoek naar de Wet bevordering integriteitbeoordelingen openbaar bestuur is doorgeschoven naar 2007.
- programmamanagement. In de organisatie is verder gewerkt aan een verbetering van de werkprocessen door invoering van programmamanagement. Dit is met name gebeurd rond hoofdlijnen van het collegeprogramma:
    - Ontwikkeling stedelijk gebied
    - Ontwikkeling landelijk gebied
    - Onderwijs en kennisinfrastructuur
    - Bereikbaarheid
    - Veiligheid en sociaal evenwicht
- verbetering sturing en beheersing bedrijfsvoering via controlbeleid en vormgeving inbedding
  control, met het INK-managementmodel als kader voor de bedrijfsdocumenten. Het INK-model is de achtergrondkleur gebleven voor de bedrijfsdocumenten, zij het dat deze in hun opzet wel vereenvoudigd zijn om een bijdrage te leveren aan het terugdringen van hetgeen als "bureaucratie" ervaren wordt.
- versteviging monitoring, onder andere door begroting SMART (Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdgebonden) op te stellen. Deze actie heeft vooral zijn beslag gekregen in de nieuwe opzet van het programmaplan als onderdeel van de Begroting 2006; daarin is de reeds opgenomen informatie verder verbeterd en aangescherpt en daarnaast is de informatie over de beleidsvoornemens van het college verder uitgebreid. Beleidsindicatoren zijn geselecteerd en verder uitgewerkt.

## 2. Management

*Rol van het management*

De invoering van de nieuwe cao en de door GS gewenste flexibilisering van het personeel leiden op veel vlakken van personeelsbeleid tot vernieuwingen. Deze nieuwe ontwikkelingen vereisen dat managers in hun taakuitoefening meer ruimte maken voor personeelsmanagement, strategisch management, verbeteren van de bestuurlijke advisering en het actief functioneren in externe netwerken. Om dit te ondersteunen, zijn tal van maatregelen opgestart. Inmiddels nadert de implementatie van het nieuwe functiewaarderingssysteem Fuwaprov de voltooiing. Daarnaast is binnen alle staf- en productgroepen de functie teamcoördinator ingevoerd.

Inmiddels zijn systeem en instrumentarium voor competentiemanagement gereed: de cyclus jaargesprekken en de IWP-module zijn de (herkenbare) systemen voor directe ondersteuning van competentiemanagement en volledig geïmplementeerd. Sturing en ondersteuning van ontwikkeling in competenties en prestaties van medewerkers zijn uitgewerkt, georganiseerd en gefaciliteerd; ontwikkelvoorstellen zijn gedaan vanuit het organisatieontwikkelingstra-

ject “Samen Sterker”. Competentiemanagement heeft een werkelijke plek gekregen in de dagelijkse personeelsmanagementtaak van leidinggevenden; binnen “Samen Sterker” staat een en ander centraal in het trainingstraject van de teamcoördinatoren.

## 3. Medewerkers

*Organisatie en inrichting*
Op steeds meer beleidsterreinen krijgt de provincie belangrijke nieuwe verantwoordelijkheden toegewezen. Ook stellen maatschappelijke ontwikkelingen eisen aan de provincie als modern middenbestuur. Ze zorgen voor nieuwe uitdagingen en vragen veel inzet, nieuwe kwaliteiten en in het bijzonder een goed bestuurlijk en ambtelijk samenspel. Er is in de afgelopen collegeperiode een organisatieontwikkelingsproces op gang gekomen dat voor een andere manier van werken binnen de provinciale organisatie zorgt. Centraal staan hierin begrippen als samenwerking, gerichtheid op de buitenwereld, flexibele inzet, integraal en efficiënt werken en het nemen van verantwoordelijkheid.

*Flexibele inzet en ombuigingen apparaatskosten*
Overeenkomstig het collegeprogramma zet de ambtelijke organisatie zich zo flexibel mogelijk in. De medewerkers worden reeds in algemene dienst aangenomen en niet meer voor een specifieke functie. Waar nodig en mogelijk worden medewerkers onderling tussen groepen “uitgeleend” en in projecten ingezet.
Tijdens de algemene beschouwingen in juni 2004 is gedebatteerd over mogelijke extra ombuigingen in de eigen provinciale organisatie. In de Voorjaarsnota 2006 zijn deze ombuigingen nader ingevuld.

*Huisvesting*
Na een gebruikperiode van ruim 30 jaar loopt de provincie Drenthe tegen de capaciteits- en flexibiliteitsgrenzen van haar huisvesting aan. Een strategisch huisvestingsbeleidsplan is inmiddels aan de staten voorgelegd. Eind 2006 zijn er concrete stappen gezet een projectleider naar het provinciehuis van Drenthe te halen welke als intern projectleider de kar kan trekken. De planning voor 2007 bestaat uit het opzetten van een projectorganisatie, het doen van aanbestedingen, het doen van workshops en het concretiseren van tijdelijke huisvesting voor een deel van het personeel. Dit alles om begin 2008 te kunnen starten met de eerste fase van de daadwerkelijke revitalisatie.

*Integriteit*
In 2006 hebben alle medewerkers in dienst van de provincie Drenthe de ambtseed afgelegd. In dit verband is ook aandacht besteed aan het thema integriteit.

## 4. Financiën

*Subsidiebeleid*
Overeenkomstig het collegeprogramma waarbij prioriteit wordt gelegd bij de herziening van het subsidiebeleid is de Algemene subsidieverordening (ASV) gewijzigd. Inmiddels is de nieuwe Algemene subsidieverordening volledig geïmplementeerd.

*Positionering en invulling rollen financiële functie*
De verantwoordelijkheden op het gebied van de kaders van het financieel beleid zijn centraal belegd. In 2006 is de discussie hierover als afhankelijk beschouwd van de visie van de stuurgroep Samen Sterker en vervolgens van de voortgang van het project. Daaruit is in 2006 (nog) niet de noodzaak gebleken om al te starten met aanpassing van besturingsconcept en/of het statuut voor de controller. Naar verwachting zal dit in 2007 wel onderdeel zijn van de inmiddels gestarte reorganisatie.

*Financieel beheer*
Op het vlak van het financieel beheer is in 2006 een geautomatiseerd activabeheer gerealiseerd. Daarnaast is een meer vanuit het systeem ondersteunde productie van de begroting, rapportages en de jaarstukken ingevoerd. De nu voorliggende jaarstukken zijn met de inzet van de daarvoor beschikbare faciliteiten geproduceerd. Ook de begrotingswijzigingen worden met ingang van 2006 geautomatiseerd vervaardigd.

*Instrumenten*
De begroting- en rekeningcyclus bestaat met ingang van dienstjaar 2005 volledig uit onderdelen zoals deze zijn aangegeven in het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV), aangevuld met specifieke documenten die hun plaats in de jaarcyclus hebben. Op het gebied van de documenten voor de planning- en controlcyclus vindt een verdere doorontwikkeling plaats. Deze doorontwikkeling bestaat onder meer uit de volgende acties.

- Doorontwikkeling van de begroting heeft plaatsgehad in goed overleg met PS en GS; de werkgroep programmabegroting van de staten heeft hierin een substantiële rol gespeeld. Veel aanbevelingen zijn overgenomen en hebben mede geleid tot de opzet van de Begroting 2007. Toegevoegd aan de begroting is een investeringsschema. Op de website van Drenthe wordt de mogelijkheid geboden door te linken naar relevante stukken.
- Doorontwikkeling van de jaarstukken en de tussentijdse rapportages heeft plaatsgehad conform het duale stelsel. De bestuursrapportages “nieuwe stijl” over het jaar 2006 zijn uitgebracht en
redelijk positief ontvangen door PS.
- Aan de voortgaande harmonisatie en integratie in de concerncyclus van bedrijfsvoeringsdocumenten en beheersdocumenten in het kader van programmamanagement is in 2006 voornamelijk intern gewerkt in de zin dat met name de planningen op elkaar zijn afgestemd. In het kader van Samen Sterker wordt in 2007 aan verdere stroomlijning van het instrumentarium gewerkt.
- Bij wijze van politieke voortgangsrapportage aan het bestuur is de brochure De Oogst verschenen. In deze brochure geven wij op hoofdlijnen inzicht in de bereikte resultaten in de Bestuurs-periode 2003-2007. Gedurende deze periode is het collegeprogramma *Werk maken in een veilig en sociaal Drenthe* leidend geweest voor het beleid.

## 5. Informatie

*Algemeen*
De ambities van de provincie zijn steeds meer gerelateerd aan het programma Andere Overheid ten behoeve van de modernisering van het openbaar bestuur. Dit heeft ook gevolgen voor het informatiebeleid van de provincie. Onder de noemers van e-government, e-dienstverlening en e-provincies vonden in 2006 tal van ontwikkelingen plaats.
Het programma Andere Overheid is nog steeds volop in beweging. Tussen rijk, provincies en gemeenten worden nog in 2006 nadere afspraken gemaakt over focus en prioritering. Er is inmiddels een verklaring waarin door rijk, IPO, VNG en Unie van Waterschappen focus is aangegeven (invoeren van landelijke basisvoorzieningen heeft prioriteit). De exacte planning is echter zelfs begin 2007 nog niet helder.

*Communicatie*
Communicatie is geen doel op zich, maar een instrument dat bijdraagt aan het bereiken van beleidsmatige doelstellingen. In dit verband is het project interactieve beleidsvorming (www.reuring.nl) per 10 januari 2007 gestart. De internetsite is inmiddels te bereiken.

*Informatiebeleid*
De provincie Drenthe streeft naar meer uitwisseling met haar partners via digitale weg. De realisatie van elektronische dienstverlening zal leiden tot het verder openstellen van het provinciale netwerk en een verdergaande verwerking van digitale documenten. Randvoorwaarden voor deze ontwikkelingen zijn de geschikte technische infrastructuur en de beveiliging daarvan. De architectuurprojecten lopen in tijd iets uit maar zijn op een haar na gevild. De revitalisering van de MediaBrink (Naar DigiLAB) is qua planvorming en aanschaffingen rond. De daadwerkelijke realisatie loopt.

*Archieffunctie en informatiestromen*
Het project Digitalisering Documentaire Informatie voorziening beoogt een verbetering en standaardisering tot stand te brengen in de registratie, verwerking en archivering van documenten in de organisatie. Inmiddels is de definitie van Digitalisering (in de zin van: wat moet er klaar zijn voor we in het nieuwe huisvestingsconcept trekken) verengd tot de digitalisering van de stukkenstroom. Er zijn afspraken gemaakt met de Statengriffie over de Statenwerkplek 2007 (hardware en verbetering van de software voor het documentair stateninformatiesysteem). De koppeling met de Revitalisering Huisvesting is nadrukkelijk aan de orde, in de zin dat het flexibele werkconcept, eisen stelt aan het digitaal werken. De planning van de huisvesting is leidend voor de digitalisering.

*Financiële informatie*
Om de financiële planning en control-cyclus goed te kunnen ondersteunen en om aan te sluiten bij vernieuwde werkwijzen van de organisatie, is een goed bedrijfsvoeringssysteem noodzakelijk. De migratie van het bedrijfsvoeringssysteem proBIS (naar Oracle EBS11i), inclusief Tijdschrijven en IWP (op basis van de huidige functies en interface) is volledig voorbereid en kan al worden technisch worden geïmplementeerd. Verder is een afzonderlijke begrotingenmodule (LIAS) in gebruik genomen. Verdere verbetering van de systemen die planning en control ondersteunen wordt aangepakt in samenhang met de verdere dooront-wikkeling van de provinciale organisatie.

## 6. Processen

*Een integraal managementbeheerskader*
De geplande uitwerking en invoering van een integraal managementbeheerskader heeft in 2006 nog niet plaatsgehad. In plaats daarvan is inzet gepleegd voor het organisatieontwikke-lingstraject Samen Sterker. Binnen dit traject is wel aandacht besteed aan onderdelen van een managementbeheerskader. Dit is met name gebeurd door het uitvoeren van een inventarisatie van te verbeteren bedrijfsvoeringsprocessen met daarbij een nadere analyse van achterlig-gende thema's en mechanismen. Een nadere uitwerking naar een managementbeheerskader is nu in de loop van 2007 gepland.

*Administratieve Organisatie*
Op het vlak van de Administratieve Organisatie (AO) is 80% van meest risicovolle processen van de provincie vastgelegd en via het Huisnet raadpleegbaar gemaakt. In 2006 is met name gewerkt aan het verder opzetten van een website met de procesbeschrijvingen. Uitgaande van een verdere standaardisering wordt verwacht dat deze website in de loop van 2007 online zal komen.

## Resultaatgebieden

### 7. Waardering door medewerkers

Uit recent onderzoek door het blad Intermediair is gebleken, dat de provincie Drenthe nog steeds tot de veertig beste werkgevers behoort, waar het gaat om de eigen werkbeleving van de medewerkers.
Het periodieke werkbelevingsonderzoek en de jaarlijkse RSI-monitor (Repetitive Strain Injuries) worden voortaan gecombineerd uitgevoerd. De meest recente uitvoering vindt plaats in februari 2007.

### 8. Waardering door partners en doelgroepen

*Waardering*
Ten behoeve van de waardering door partners en doelgroepen worden verschillende acties ondernomen. Aan de voorkant van de processen wordt het nodige gedaan om de tevredenheid van partners en doelgroepen te waarborgen. In navolging van de groepen Handhaving en Milieubeheer is in 2006 ook de Productgroep Bodem gecertificeerd. Hiernaast vinden waar nodig in- en externe ad hoc-onderzoeken naar de tevredenheid van onze klanten plaats.

### 9. Waardering door derden

*Burgerjaarverslag*
In zijn burgerjaarverslag legt de Commissaris van de Koningin jaarlijks verantwoording af van de burgerparticipatie en dienstverlening door de provincie en van zijn eigen werkzaamheden. Hij richt zich in dit jaarverslag rechtstreeks tot de inwoners van Drenthe.
Vanuit de gedachte dat de techniek en de gebruiker van internet om een snellere en meer gerubriceerde opzet vragen, is het burgerjaarverslag over 2005 in een internetversie uitgebracht, terwijl een korte versie in druk verschenen is.

*Bereikbaarheid organisatie*
De afgelopen jaren is periodiek de telefonische bereikbaarheid van het provinciehuis via een meting bekeken en vergeleken met de resultaten van vorige onderzoeken en getoetst aan de gestelde normen. In 2006 heeft een dergelijke meting niet plaatsgevonden. Om de telefonische bereikbaarheid te toetsen is een goed functionerende telefooncentrale van belang. Deze telefooncentrale functioneert nog steeds niet naar behoren. Er zijn gesprekken gaande met de leverancier.

*Het afleggen van de eed of belofte door de medewerkers*

# I.2.6. VERBONDEN PARTIJEN

## Algemeen

De paragraaf Verbonden partijen is een verplicht onderdeel van de Beleidsbegroting en -verantwoor-ding. In deze verantwoording wordt deels verslag gedaan over de uitvoering inzake de verbonden partijen.

In het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) wordt onder *verbonden partijen* verstaan: een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft.

Een bestuurlijk belang betekent dat de provincie op enigerlei wijze zeggenschap heeft, hetzij omdat de provincie een zetel in het bestuur heeft, hetzij omdat zij mee kan stemmen. Een financieel belang houdt in dat de provincie middelen ter beschikking heeft gesteld die zij kwijt is in geval van faillissement. Voorts heeft de provincie een financieel belang indien financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de provincie.

Het begrip Verbonden partijen houdt dus in dat participaties in nv's, bv's, v.o.f.'s, commanditaire vennootschappen en gemeenschappelijke regelingen hieronder vallen. Ook stichtingen en verenigingen kunnen onder de verbonden partijen vallen, indien de provincie een zetel in het bestuur heeft en
financiële risico's loopt. Een stichting of vereniging die jaarlijks subsidie krijgt, maar waaraan geen andere financiële verplichtingen zitten met een juridische afdwingbaarheid door derden, is geen verbonden partij. Een eventuele morele verplichting tot betaling in geval van problemen kan het wel verstandig maken de stichting of vereniging in de paragraaf Weerstandsvermogen op te nemen. Indien de provincie een aanzienlijk bestuurlijk maar geen financieel belang heeft, kan dit belang in het desbetreffende programma genoemd worden. Naast de hiervoor genoemde participaties maken ook deelnemingen, waarbij de provincie aandelen heeft in een nv of bv, deel uit van de verbonden partijen.

## Opsomming van de verbonden partijen in onze provincie

*Deelnemingen*
- Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij (NOM)
- Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD)
- Groningen Airport Eelde (GAE)
- NV Essent

*Gemeenschappelijke regelingen*
- Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN)
- Bestuursacademie Noord-Nederland (BANN)
- Openbaar Vervoerbureau Groningen-Drenthe (OV-bureau)
- Noordelijke Rekenkamer

*Stichtingen/privaatrechtelijke rechtspersonen*
- Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO)
- Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie
- Stichting Drentse Bedrijvenlocaties
- Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA)
- Stichting Drents Plateau
- Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging (SLB)

*Bestuursrechtelijke rechtspersonen*
- Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe

## Deelnemingen

### *NOM*

De vennootschap heeft tot doel een bijdrage te leveren aan de verbetering van de sociaal-econo-mische structuur en de werkgelegenheid in de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe. In het kapitaal van de NV NOM kan uitsluitend worden deelgenomen door in Nederland gevestigde publiekrechtelijke lichamen. De provincie Drenthe is, evenals de provincies Groningen en Fryslân, voor 0,01% aandeelhouder van de NV NOM. Voor de overige 99,97% is de Staat aandeelhouder.
Elk van de colleges van GS van de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe heeft het recht tot het doen van een aanbeveling van één lid van de Raad van Commissarissen (RvC). De commissarissen worden benoemd door de algemene vergadering van aandeelhouders (AvA). In verband met de corporate governance code (code Tabaksblat), die in de nieuwe beleidslijn Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen 2006-2009 gehanteerd wordt door de staatssecretaris van EZ, zijn de aandeelhouders verzocht om in de nabije toekomst geen bestuurders of ambtenaren meer voor te dragen. Wel is er een profielschets voor de RvC vastgesteld, die het onder andere mogelijk maakt dat oud-bestuurders voorgedragen kunnen worden. Met betrekking tot de onafhankelijkheid van de commissarissen geldt dat de overheidscommissaris niet langer past binnen de gewenste code. Inmiddels is het Rijk dan ook niet langer vertegenwoordigd in de RvC. Het terugtrekken van deze commissarissen komt de transparantie van de besluitvorming binnen de organisatiestructuren ten goede en gaat de perceptie van eventuele belangenverstrengeling tegen.
Gedeputeerde H. Weggemans is vooralsnog lid van de RvC en is uit dien hoofde als toehoorder aanwezig bij de Algemene vergadering van Aandeelhouders (niet stemgerechtigd).
De bijdrage aan de NOM is geïndexeerd. De bijdrage is € 154.300,--

### *WMD*

Het betreft hier een vennootschap die tot doel heeft de zorg voor en de instandhouding van de (drink)watervoorziening in haar verzorgingsgebied. Alleen de provincie Drenthe en de gemeenten in deze provincie kunnen aandeelhouder zijn. Statutair hebben de gezamenlijke Gemeenten en de Provincie elk 50 % van de aandelen. Het aantal aandelen is afhankelijk van het aantal aansluitingen in de de gemeente en eens per drie jaar wordt het aantal uitstaande aandelen bijgesteld.
De WMD is een structuurvennootschap waarbij een commissaris wordt benoemd door GS; drie door de gemeenten en de overige door de RvC. Deze commissarissen zijn dus commissarissen van overheidswege. Schorsing en ontslag geschiedt volgens de wet door degene die met de benoeming is belast. De commissaris van overheidswege die door GS is benoemd, wordt dus ook door GS geschorst en ontslagen. De door GS benoemde commissaris is statutair tevens voorzitter van de Raad van Commissarissen; momenteel is dat gedeputeerde S.B. Swierstra.

De WMD is een vennootschap die vooral een publiek belang moet dienen. Evenals met andere nutsbedrijven het geval is geweest, ontwikkelt ook de WMD zich meer in de richting van een bedrijf dat, via dochterondernemingen, marktgericht werkt.

*GAE*

Het doel van de vennootschap is de uitoefening van het luchthavenbedrijf, waaronder met name de aanleg, het onderhoud, de ontwikkeling en de exploitatie van het luchthaventerrein. Op dit moment zijn er geen private aandeelhouders. De statuten sluiten de mogelijkheid daartoe echter niet uit.
Bij GAE is minder sprake van een openbaar taakkarakter. Het in stand houden van de luchthaven is van grote betekenis voor de infrastructuur. Uit het doel van de vennootschap, zoals in de statuten omschreven, komt dit aspect niet of nauwelijks naar voren.
De provincie heeft een aanmerkelijk financieel belang in GAE. De uitoefening van de rechten als aandeelhouder en verstrekker van financiële middelen kan voldoende mogelijkheden bieden voor beïnvloeding en toezicht. Het commissariaat behoeft dan ook niet noodzakelijkerwijs te worden vervuld door een bestuurder, maar kan worden vervuld door een derde. Namens de provincie Drenthe is A. v.d. Hek lid van de RvC.
Tot 2002 droegen de regionale aandeelhouders bij in het exploitatietekort voor in totaal 60%. Met ingang van 2003 verstrekken de regionale aandeelhouders jaarlijks een vaste kapitaalbijdrage van totaal € 1.021.005,--. Afgesproken is dat de aandeelhouders tot en met 2012 gezamenlijk jaarlijks een kapitaalstorting doen in het vermogen van de vennootschap ter grootte van € 1.021.005,--. Voor de provincie Drenthe bedraagt deze bijdrage € 308.062,--. Deze bijdrage wordt jaarlijks toegevoegd aan de algemene reserve van GAE.

| Aandelenverdeling | |
|---|---|
| Provincie Drenthe | 30% |
| Provincie Groningen | 30% |
| Gemeente Groningen | 26% |
| Gemeente Assen | 10% |
| Gemeente Tynaarlo | 4% |

In 2005 bedroeg het totale aantal passierbewegingen op GAE 162.875 tegen 155.534 in 2004, een stijging van 5%. Het aantal vliegbewegingen in 2005 bedroeg 47.265 (2004: 45.205). GAE heeft 39,5 formatieplaatsen.

*NV Essent*

In het "oude" nutsbedrijf Essent heeft de provincie Drenthe 2,3% van de aandelen. Sinds de vorming van Essent uit EDON en PNEM/MEGA heeft Drenthe geen commissaris meer in het bedrijf. Wel ontvangt de provincie dividend en heeft zij een stem in de aandeelhoudersvergadering. Sommige aandeelhouders streven naar verkoop van hun aandelen. Op dit moment is dat nog niet toegestaan, maar de financiering van de Zuiderzeelijn zal door de provincie Drenthe moeten worden gefinancierd uit een deel van de verkoopopbrengst. De rol van de aandeelhouders is in de afgelopen jaren beperkt als gevolg van sterk regulerende wetgeving.

## Gemeenschappelijke regelingen

*SNN*

De provincies Groningen, Fryslân en Drenthe hebben hun bestuurlijke krachten sinds 1992 gebundeld in het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN). In SNN-verband ontwikkelt het Noorden gezamenlijk beleid en onderhandelt met het kabinet over zaken die het hele Noorden aangaan.

Kerntaak is het versterken van de ruimtelijk-economische structuur van Noord-Nederland. Het gezamenlijk beleid van het Noorden is omschreven in het programma 'Kompas voor het Noorden' Sedert de oprichting van het SNN is de gemeenschappelijke regeling diverse malen gewijzigd. De meest recente wijziging had plaats in 2003. Bij die gelegenheid werd de Interprovinciale Statencommissie (Ipsc) opgeheven.

Het algemeen bestuur bestaat uit de drie commissarissen en twee gedeputeerden per deelnemende provincie, alsmede een lid van iedere fractie per deelnemende provincie. Daarnaast is er een drietal commissies, die tot taak hebben beraad te hebben en de coördinatie te verzorgen op een drietal beleidsterreinen (Economische kerngebieden/Versterking marktsector, Stedelijke centra en Landelijk gebied). Commissaris van de Koningin A.L. ter Beek, gedeputeerden H. Weggemans en S.B. Swierstra en de directeur-secretaris (adviseur) maken deel uit van het dagelijks bestuur namens Drenthe.

Het algemeen bestuur stelt jaarlijks, gehoord de staten van de deelnemende provincies, een uitvoeringsprogramma (Jaarprogramma Kompas voor het Noorden) vast. Het doel van een jaarprogramma is op basis van de uitvoering in voorgaande perioden en op basis van de ruimtelijke en de economische situatie in het Noorden te komen tot inhoudelijke en/of financiële beleidsbijstellingen. Een jaarprogramma biedt de staten van de deelnemende provincies de mogelijkheid voor een politieke bijsturing. Een jaarprogramma vormt voor de staatssecretaris van economische zaken de basis voor het beschikbaar stellen van een jaarbudget.

De kosten worden door de deelnemende provincies gezamenlijk en in gelijke delen gedragen. Dit betekent ook dat de risico's door de deelnemende provincies (in gelijke delen) worden gedragen. Het kan hierbij ook gaan om risico's die samenhangen met de uitvoering van projecten. Over het algemeen worden hierover nadere afspraken gemaakt, waarbij het risico expliciet wordt toebedeeld aan een deelnemende provincie.

In het Collegeprogramma wordt aangegeven dat Kompas een bouwsteen is voor het POP II. Tevens wordt gesteld dat het college zich wil inzetten voor regionaal economisch beleid en een vervolg op het Kompas voor de periode na 2006.
Wat de samenwerking zelf betreft is het college van mening dat de samenwerking met de beide andere noordelijke provincies moet worden voortgezet. De provincie Fryslân is deze mening ook toegedaan, maar wil de mogelijkheid van een verdeling vooraf van de middelen bekijken. De provincie
Groningen gaat het verst door te stellen dat zij zich wil inzetten voor een intensivering van de noordelijke samenwerking.

De bijdrage in de uitvoeringskosten bedroeg over 2006 € 526.745,--

*BANN*
De gemeenschappelijke regeling had, voordat deze is aangepast, tot doel de behartiging van het bestuursdienstonderwijs in Noord-Nederland. Het bestuursonderwijs is geprivatiseerd. De gemeenschappelijke regeling is in stand gebleven om de eventuele verplichtingen ten opzichte van voormalig personeel na te kunnen komen.
De staten van elke deelnemende provincie, de raden van de deelnemende gemeenten en de bevoegde organen van de deelnemende waterschappen benoemen uit hun midden een lid van het algemeen bestuur. De staten van de deelnemende provincies kunnen ook de secretaris van hun provincie benoemen tot lid van het algemeen bestuur.
Het algemeen bestuur benoemt uit zijn midden de leden voor het dagelijks bestuur. In het dagelijks bestuur wordt een lid benoemd vanuit een van de drie deelnemende provincies.
De directeur-secretaris is benoemd tot lid van het algemeen bestuur. Deze bestuursfunctie

wordt vervuld uit hoofde van het ambt. Voor het gevoerde bestuur inzake de BANN zijn GS verantwoording schuldig aan PS. De provincie Drenthe is op dit moment niet vertegenwoordigd in het dagelijks bestuur.

*OV-bureau Groningen-Drenthe*

Het OV-bureau verricht de overheidstaken voor het openbaar vervoer (OV) die de drie bestuursorganen (provincies Groningen en Drenthe en gemeente Groningen) voorheen elk afzonderlijk verrichten. Het OV-bureau is als volgt georganiseerd: het bestaat uit een algemeen bestuur (AB), een dagelijks bestuur (DB) en een uitvoerende organisatie. De deelnemende bestuursorganen wijzen vanuit hun midden de leden aan van het AB en DB OV-bureau Groningen-Drenthe. Het AB bestaat uit de portefeuillehouders verkeer en vervoer, ruimtelijke ordening en financiën. Het DB wordt gevormd door de portefeuillehouders verkeer en vervoer en de directeur van het OV-bureau.

Het OV-bureau heeft de volgende verantwoordelijkheden:

1. zorgen voor en bevorderen van openbaar vervoer per auto en per bus en andere vormen van vervoer ter uitvoering van artikel 20 van de Wet personenvervoer
2. zorgen voor een juiste naleving en uitvoering van de concessievoorschriften
3. zorgen voor de voorbereiding en totstandkoming van nieuwe concessies

Dit openbaar vervoer betreft alle streek- en stadsvervoer per bus, het collectief vraagafhankelijk vervoer (CVV) en de treintaxi. In principe behoort het regionale spoorvervoer onder de gemeenschappelijke regeling, met dien verstande dat de deelnemende bestuursorganen een definitief besluit hierover nemen nadat de financiële en personele consequenties in kaart zijn gebracht.

De algemene taken die het Openbaar Lichaam OV-bureau heeft uit te voeren zijn:

1. het beheer van het openbaar vervoer (concessieverlening en aanbesteding) en ontwikkeling van openbaar vervoer (planvorming en coördinatie van de OV-aspecten);
2. de bundeling van de OV-taken en -verantwoordelijkheden van de drie overheden;
3. de advisering van de provincies en gemeenten in het OV-beleid in relatie tot het algemene beleidsproces van ruimtelijke ordening en verkeer en vervoer.

De werkzaamheden zoals die door het OV-bureau uitgeoefend worden, liggen op het terrein van de uitvoering van de Wet personenvervoer 2000 en behoren daarmee tot de competentie van de colleges van gedeputeerde staten. Provinciale staten van Drenthe en Groningen stellen in het kader van de totale provinciale en gemeentelijke begroting het budget voor het openbaar vervoer vast. Daarnaast hebben provinciale staten hun kaderstellende en controlerende bevoegdheid.

De verdeling van de kosten van het Openbaar Lichaam OV-bureau vindt plaats op basis van een verdeelsleutel die is gebaseerd op het totale stad- en streekvervoerbudget (omzet).
De verdeelsleutel van de inzet per overheid is analoog aan de hoogte van de exploitatiesubsidie: 44% voor de provincie Groningen, 35% voor de provincie Drenthe en 21% voor de gemeente Groningen.
Wanneer het takenpakket van het Openbaar Lichaam OV-bureau wordt uitgebreid met andere vormen van openbaar vervoer dan die hiervoor genoemd, dient de verhouding te worden herberekend naar rato van het dan ingebrachte OV-budget. Dit zal in elk geval geschieden wanneer definitief wordt besloten het regionale spoorvervoer onder het OV-bureau te brengen. Uiteraard zal de verdeelsleutel ook worden gewijzigd indien er sprake is van een uitbreiding van de deelnemende bestuursorganen aan deze gemeenschappelijke regeling.
De dekking van de kosten voor het Openbaar Lichaam OV-bureau wordt bereikt door de inzet van maximaal de bestaande personele gelden en een deel van de exploitatiesubsidie.

De bijdrage over 2006 van de provincie Drenthe bedroeg € 239.200,-- voor een bijdrage in de apparaatskosten OV-bureau. Daarnaast een bedrag van € 18.000.000,-- voor het openbaar vervoer zelf.

*Noordelijke Rekenkamer*
De Provinciewet verplicht elke provincie tot het instellen van een rekenkamer of het organiseren van een rekenkamerfunctie. Ook bestaat de mogelijkheid tot een gemeenschappelijke rekenkamer. Op 3 november 2004 is besloten tot het oprichten van een Rekenkamer, gezamenlijk met de provincies Fryslân en Groningen.

Naast de Provinciewet waarin een aantal voorwaarden is geformuleerd, is er ook een gemeenschappelijke regeling De Noordelijke Rekenkamer, waarin nadere bepalingen zijn opgenomen. Niet alleen zijn deze meer toegespitst op de concrete feitelijke situatie, maar er is ook een aantal voorzieningen getroffen waardoor de Rekenkamer haar taken in een onafhankelijke positie kan uitoefenen. De gemeenschappelijke regeling is op 1 januari 2005 in werking getreden.

Het doel van Rekenkamer is om vanuit een onafhankelijke positie Provinciale Staten te ondersteunen in de kaderstellende en controlerende rol. Dit gebeurt door onderzoek te doen naar het gevoerde bestuur waarbij de vraag naar doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid centraal staat.

De bijdrage over 2006 van de provincie Drenthe bedroeg € 181.848,--

## Stichtingen en andere privaatrechtelijke rechtspersonen

*Vereniging IPO*
De twaalf provincies werken samen in het IPO. Die samenwerking beoogt de condities waaronder de
provincies werken te optimaliseren. Het IPO is actief op dezelfde terreinen als de provincies. Het IPO is in 2003 omgezet van een gemeenschappelijke regeling naar een vereniging.
Het IPO heeft als doelen:
1. het behartigen van de belangen van provincies
2. het bieden van een platform voor uitwisseling van kennis en ervaring
3. het stimuleren en entameren van vernieuwingsprocessen binnen de provincies

Iedere provincie heeft het recht voor één zetel in het bestuur een bindende voordracht te doen. De voordracht wordt gemaakt door het college van GS. Daarnaast zijn twee Drentse statenleden lid van de algemene vergadering.

Naast het bestuur en de algemene vergadering zijn er adviescommissies en de commissie Interprovinciaal werkgeversverband (IWV). De adviescommissies bestaan in beginsel uit twaalf leden. Ieder college van GS benoemt uit zijn midden een lid van een adviescommissie. De taken die de commissie IWV behartigt, liggen op het terrein van arbeidsvoorwaarden. Deze commissie bestaat uit dertien leden, een voorzitter en één lid per provincie.

De provincie Drenthe bevordert de goede positionering van de provincie via deze interprovinciale samenwerking. Slagvaardigheid wordt bewerkstelligd door het actief volgen van ontwikkelingen en tijdig inspelen hierop.

De bijdrage over 2006 van de provincie Drenthe bedroeg € 574.136,--.

*Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie*
De stichting is opgericht ter uitvoering van een besluit van PS. De stichting heeft vooral tot doel het (doen) verrichten van onderzoek en het geven van onderwijs op het terrein van de regionale economie in het algemeen en de economie van Noord-Nederland. Er is sprake van de behartiging van een publiek belang.
In de statuten is aangegeven dat het bestuur van de stichting bestaat uit ten minste vier leden. De benoeming van de bestuursleden geschiedt als volgt. Drie bestuursleden worden benoemd door de colleges van GS van Drenthe, Fryslân en Groningen, te weten door iedere provincie een bestuurslid. Een bestuurslid wordt benoemd door het bestuur van de Faculteit der Economische Wetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen.
Omdat met het besturen van de stichting een openbaar belang wordt behartigd, is het lid van GS dat is benoemd als bestuurslid van de stichting voor het gevoerde bestuur in de stichting verantwoording schuldig aan PS.
De provincie heeft een subsidierelatie met de stichting.

*Stichting Drentse Bedrijfslokaties*
De stichting heeft tot doel het stimuleren van de economische activiteiten, werkgelegenheid en bedrijvigheid in de provincie Drenthe. De stichting is opgericht ter uitvoering van een besluit van PS. De stichting is dus opgericht ter behartiging van een openbaar belang.
Op grond van de statuten heeft de provincie het recht een bestuurslid te benoemen. Het bestuurslidmaatschap eindigt onder meer door verlies van de kwaliteit of de hoedanigheid waarop het werd benoemd.
Het lid van het college is uit hoofde van zijn ambt bestuurslid van de stichting. Aangezien hij als bestuurslid een openbaar belang behartigt, bestaat er een verantwoordingsplicht aan PS voor het door hem gevoerde bestuur binnen de stichting. Behalve het feit dat de provincie bijdraagt in de kosten van de stichting is er verder geen belangenverstrengeling.

De bijdrage over 2006 bedroeg € 60.889,--

*Stichting LMA*
Het doel van Stichting LMA is om alle meldingen te registreren van binnenlandse transporten van gevaarlijk afval, bedrijfsafval en scheepsafval. De Stichting LMA stelt deze gegevens beschikbaar aan de overheid ten behoeve van de handhaving.
Het bestuur van de Stichting LMA wordt benoemd en ontslagen door de Raad van Toezicht (RvT). Bestuurders kunnen slechts natuurlijke personen zijn. Verder worden in de statuten geen eisen gesteld aan het bestuurslidmaatschap. In het bestuur is onder meer een gedeputeerde van de provincie Drenthe benoemd, namelijk mevrouw T. Klip-Martin. Daarnaast zit mevrouw A. Edelenbosch als gedeputeerde van Drenthe in de RvT.

De bijdrage over 2006 bedroeg € 174.168,--

*Stichting Drents Plateau*
De Stichting Drents Plateau (voorheen Erfgoedhuis van Drenthe) is opgericht om de activiteiten te bundelen op het gebied van behoud van culturele waarden, vooral op het gebied van landschaps-, dorps- en stadsschoon, monumenten, archeologie, musea, regionale geschiedenis, cultuurtoerisme en (moderne) architectuur. De provincie Drenthe is naast de Vereniging van Drentse Gemeenten en de Stichting Het Drentse Welstandstoezicht medeoprichter van de stichting.
De organen van de stichting zijn de Raad van Bestuur (de directie), de RvT en de Raad van Ondersteuning (RvO). De directie (statutair bestaande uit een of meerdere personen) bestuurt de stichting.
De RvT heeft als taak het toezicht op het beleid van de directie en op de algemene gang van

zaken. Alle leden van de RvT worden benoemd en ontslagen door GS, gehoord het advies van de RvO.
Drents Plateau wordt door de provincie ingeschakeld om te adviseren over de cultuurhistorisch en architectonische waarden in het ruimtelijk kwaliteitsbeleid. Dit gebeurt in de Commissie Advisering Ruimtelijke Plannen (CARP), maar ook bij het POP. Voor dit laatste kan worden gedacht aan de ontwikkeling van cultuurhistorische waardekaarten.
Daarnaast vraagt de provincie op grond van de Monumentenwet Drents Plateau om adviezen. Correspondentie met het Rijk gebeurt rechtstreeks door de provincie. De Monumentenwet zal met betrekking tot de archeologie waarschijnlijk in 2004 worden aangepast aan het Verdrag van Malta.
Nederland is het enige Europese land dat dit verdrag nog niet heeft geratificeerd.
Drents Plateau is als organisatie nog volop in ontwikkeling. Momenteel wordt nog gewerkt aan een vorm van mandatering van de provinciale subsidieregelingen.

## Bestuursrechtelijke rechtspersonen

*Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe*
Het fonds heeft tot doel de werkzaamheden en taken te vervullen die in de Wm in artikel 15.47 voorschrijft of mogelijk maakt. Het fonds beheert de uit de opbrengsten van de nazorgheffing verkregen middelen die nodig zijn om de eeuwigdurende nazorg van de onder de wet vallende gesloten stortplaatsen te waarborgen.

# I.2.7. GRONDBELEID

Op grond van artikel 26 van het Besluit begroting en verantwoording 2004 dient het jaarverslag een uiteenzetting te bevatten over het grondbeleid. De provincie Drenthe voert echter geen (actief) grondbeleid. Wel worden naar behoefte, in relatie tot wegwerkzaamheden, soms stukjes grond aangekocht dan wel verkocht. Voorts merken wij op dat de realisering van de Ecologische Hoofdtructuur (EHS) een afspraak is in het convenant IPO-LNV. Een van de instrumenten voor realisatie van de EHS is verwerving van begrensde natuurgebieden en bestaande natuurgebieden. De provincie realiseert deze aankopen door particuliere terreinbeheerderende natuurbeschermingsorganisaties (Natuur-monumenten en Het Drentse Landschap) hiervoor een aankoopsubsidie te verstrekken. De provincie heeft een regiefunctie als het gaat om de uitvoering van het EHS-beleid, maar koopt zelf geen grond.

# II. Jaarrekening

# II.1. PROGRAMMAREKENING 2006

## Lasten

| Programma (* € 1.000,-) | Boekjaar 2.005 | Primitief budget | Begr. wijziging | Budget na wijz. | Realisatie 2.006 | Restant | V/N |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| P-0.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 1.269 | 2.722 | 10.969 | 13.691 | 3.228 | 10.463 | V |
| P-1.0 Provinciale staten | 2.700 | 2.803 | 229 | 3.032 | 3.186 | -154 | N |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | 5.118 | 4.559 | -389 | 4.170 | 4.041 | 130 | V |
| P-1.2 Interprovinciale samenwerking | 1.718 | 1.283 | 265 | 1.548 | 1.556 | -8 | N |
| P-2.0 Openbare orde en veiligheid | 633 | 778 | -202 | 576 | 496 | 79 | V |
| P-3.0 Verkeer | 11.752 | 14.509 | -1.464 | 13.045 | 47.879 | -34.834 | N |
| P-3.1 Beheer en onderhoud | 22.912 | 20.834 | 11.424 | 32.258 | 26.220 | 6.038 | V |
| P-3.2 Vervoer | 21.701 | 19.493 | 1.626 | 21.119 | 21.212 | -93 | N |
| P-4.0 Waterhuishouding | 2.746 | 3.107 | 288 | 3.395 | 3.393 | 2 | V |
| P-5.0 Milieu algemeen | 2.058 | 2.265 | 893 | 3.158 | 1.746 | 1.412 | V |
| P-5.1 Bodembeleid | 7.750 | 9.216 | -1.036 | 8.180 | 6.253 | 1.927 | V |
| P-5.2 Vergunningverlening en handhaving milieubeheer | 4.599 | 5.965 | 1.103 | 7.068 | 4.955 | 2.113 | V |
| P-6.0 Landelijk Gebied | 1.541 | 1.297 | 106 | 1.403 | 1.262 | 141 | V |
| P-6.1 Natuur | 6.232 | 4.946 | 1.122 | 6.068 | 5.982 | 87 | V |
| P-6.2 Plattelandsbeleid | 8.401 | 9.206 | 1.665 | 10.871 | 10.849 | 22 | V |
| P-7.0 Economie | 7.205 | 6.604 | 2.180 | 8.784 | 8.304 | 481 | V |
| P-7.1 Toerisme en recreatie | 3.336 | 1.208 | 2.449 | 3.657 | 3.559 | 98 | V |
| P-7.2 Landbouw | 255 | 309 | -68 | 241 | 241 | 0 | N |
| P-8.0 Welzijn | 15.459 | | 0 | 0 | 0 | 0 | V |
| P-8.01 Sport en Onderwijs | 1.233 | | 0 | 0 | 0 | 0 | N |
| P-8.02 Cultuur | 8.826 | | 0 | 0 | 0 | 0 | V |
| P-8.03 Zorg | 2.493 | | 0 | 0 | 0 | 0 | V |
| P-8.04 Jeugdzorg | 25.377 | | 0 | 0 | 0 | 0 | N |
| P-8.10 Parels van Drenthe | | 20.109 | 1.852 | 21.961 | 20.535 | 1.426 | V |
| P-8.05 Ontwikkeling cultuur, welzijn en zorg-beleid | | 834 | 392 | 1.226 | 560 | 666 | V |
| P-8.06 Opgroeien | | 24.220 | 6.224 | 30.444 | 30.174 | 270 | V |
| P-8.07 Werken en leren | | 618 | 460 | 1.078 | 771 | 308 | V |
| P-8.08 Wonen en leefomgeving | | 1.535 | -35 | 1.500 | 1.516 | -16 | N |
| P-8.09 Participatie | | 5.104 | 685 | 5.789 | 5.172 | 617 | V |
| P-9.0 Ruimtelijke Ordening | 2.584 | 2.459 | 429 | 2.888 | 2.691 | 197 | V |
| P-9.1 Volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing | 9.036 | 6.998 | 1.204 | 8.202 | 8.432 | -229 | N |
| Totaal Lasten | 176.934 | 172.981 | 42.372 | 215.353 | 224.211 | -8.858 | N |

## Baten

| Programma Baten (* € 1.000,-- ) | Boekjaar 2005 | Primitief budget | Budget wijziging | Budget na wijz. | Realisatie 2006 | Restant | V/N V/N |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| P-0.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 97.231 | 102.796 | 6.286 | 109.082 | 109.264 | 182 | V |
| P-1.0 Provinciale staten | 20 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | 20 | 12 | 0 | 12 | 33 | 21 | V |
| P-1.2 Interprovinciale samenwerking | 10 | 17 | -17 | 0 | 0 | 0 | |
| P-2.0 Openbare orde en veiligheid | 0 | 0 | 10 | 10 | 10 | 0 | V |
| P-3.0 Verkeer | 4.398 | 4.441 | 640 | 5.081 | 85.905 | 80.824 | V |
| P-3.1 Beheer en onderhoud | 9.648 | 4.755 | 5.621 | 10.376 | 10.339 | -37 | N |
| P-3.2 Vervoer | 20.922 | 18.829 | 1.800 | 20.629 | 20.629 | 0 | V |
| P-4.0 Waterhuishouding | 743 | 797 | 0 | 797 | 768 | -29 | N |
| P-5.0 Milieu algemeen | 47 | 0 | 306 | 306 | 292 | -14 | N |
| P-5.1 Bodembeleid | 4.052 | 6.092 | -1.192 | 4.900 | 3.228 | -1.673 | N |
| P-5.2 Vergunningverlening en handhaving milieubeheer | 48 | 871 | 1.226 | 2.097 | 642 | -1.455 | N |
| P-6.0 Landelijk Gebied | 398 | 197 | 274 | 471 | 838 | 367 | V |
| P-6.1 Natuur | 1.221 | 1.308 | 365 | 1.673 | 1.372 | -301 | N |
| P-6.2 Plattelandsbeleid | 374 | 300 | 1.128 | 1.428 | 999 | -429 | N |
| P-7.0 Economie | 268 | 2.927 | 4.195 | 7.122 | 6.885 | -237 | N |
| P-7.1 Toerisme en recreatie | 346 | 0 | 190 | 190 | 163 | -27 | N |
| P-7.2 Landbouw | 25 | 0 | 28 | 28 | 28 | 1 | V |
| P-8.0 Welzijn | 4.591 | | 0 | 0 | 0 | 0 | |
| P-8.01 Sport en Onderwijs | 119 | | 0 | 0 | 0 | 0 | |
| P-8.02 Cultuur | 1.096 | | 0 | 0 | 0 | 0 | |
| P-8.03 Zorg | 26 | | 0 | 0 | 0 | 0 | |
| P-8.04 Jeugdzorg | 24.629 | | 0 | 0 | 0 | 0 | |
| P-8.10 Parels van Drenthe | | 1.856 | 704 | 2.560 | 1.728 | -832 | N |
| P-8.05 Ontwikkeling cultuur, welzijn en zorg-beleid | | 0 | 0 | 0 | 107 | 107 | V |
| P-8.06 Opgroeien | | 23.405 | 6.036 | 29.441 | 29.264 | -177 | N |
| P-8.07 Werken en leren | | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | |
| P-8.08 Wonen en leefomgeving | | 2 | 0 | 2 | -4 | -5 | N |
| P-8.09 Participatie | | 113 | 0 | 113 | 148 | 35 | V |
| P-9.0 Ruimtelijke Ordening | -99 | 0 | 0 | 0 | 10 | 10 | V |
| P-9.1 Volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing | 5.181 | 2.554 | 805 | 3.359 | 3.578 | 219 | V |
| Totaal Baten | 175.314 | 171.272 | 28.405 | 199.677 | 276.226 | 76.549 | V |

| RECAPITULATIE (* € 1.000,--) | Boekjaar 2005 | Primitief budget | Budget wijziging | Budget na wijz. | Realisatie 2006 | Restant | V/N |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal Lasten | 176.934 | 172.981 | 42.372 | 215.353 | 224.211 | -8.858 | N |
| Totaal Baten | 175.314 | 171.272 | 28.405 | 199.677 | 276.226 | 76.549 | V |
| Resultaat voor mutaties in reserves | 1.620 | 1.709 | 13.967 | 15.676 | -52.015 | 67.691 | |
| | | | | | | | |
| Stortingen in reserves | 16.570 | 6.659 | 2.499 | 9.158 | 67.234 | -58.076 | N |
| Onttrekkingen aan reserves | 23.966 | -8.368 | -16.466 | -24.834 | -32.602 | 7.768 | V |
| Per saldo mutatie bestemmingsreserves | -7.396 | -1.709 | -13.967 | -15.676 | 34.632 | -50.308 | |
| Resultaat na verrekening met reserves | -5.776 | 0 | 0 | 0 | -17.383 | 17.383 | V |

# II.2. TOELICHTING OP DE PROGRAMMAREKENING 2006

| Programma Saldi (* € 1.000,-- ) | Boekjaar 2005 | Primitief budget | Budget wijziging | Budget na wijz. | Realisatie 2006 | Restant | V/N |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| P-0.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | -95.962 | -100.074 | 4.683 | -95.391 | -106.036 | 10.645 | V |
| P-1.0 Provinciale staten | 2.680 | 2.803 | 229 | 3.032 | 3.186 | -154 | N |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | 5.098 | 4.547 | -389 | 4.158 | 4.007 | 151 | V |
| P-1.2 Interprovinciale samenwerking | 1.709 | 1.266 | 282 | 1.548 | 1.556 | -8 | N |
| P-2.0 Openbare orde en veiligheid | 633 | 778 | -212 | 566 | 486 | 79 | V |
| P-3.0 Verkeer | 7.354 | 10.068 | -2.104 | 7.964 | -38.026 | 45.990 | V |
| P-3.1 Beheer en onderhoud | 13.263 | 16.079 | 5.803 | 21.882 | 15.881 | 6.001 | V |
| P-3.2 Vervoer | 779 | 664 | -174 | 490 | 583 | -93 | N |
| P-4.0 Waterhuishouding | 2.003 | 2.310 | 288 | 2.598 | 2.625 | -27 | N |
| P-5.0 Milieu algemeen | 2.011 | 2.265 | 587 | 2.852 | 1.454 | 1.398 | V |
| P-5.1 Bodembeleid | 3.698 | 3.124 | 156 | 3.280 | 3.026 | 254 | V |
| P-5.2 Vergunningverlening en handhaving milieubeheer | 4.551 | 5.094 | -123 | 4.971 | 4.313 | 658 | V |
| P-6.0 Landelijk Gebied | 1.143 | 1.100 | -168 | 932 | 424 | 508 | V |
| P-6.1 Natuur | 5.011 | 3.638 | 757 | 4.395 | 4.610 | -214 | N |
| P-6.2 Plattelandsbeleid | 8.027 | 8.906 | 537 | 9.443 | 9.850 | -407 | N |
| P-7.0 Economie | 6.937 | 3.677 | -2.015 | 1.662 | 1.418 | 244 | V |
| P-7.1 Toerisme en recreatie | 2.990 | 1.208 | 2.259 | 3.467 | 3.396 | 71 | V |
| P-7.2 Landbouw | 230 | 309 | -96 | 213 | 212 | 1 | V |
| P-8.0 Welzijn | 10.868 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | |
| P-8.01 Sport en Onderwijs | 1.114 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | |
| P-8.02 Cultuur | 7.730 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | |
| P-8.03 Zorg | 2.467 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | |
| P-8.04 Jeugdzorg | 748 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | |
| P-8.10 Parels van Drenthe | | 18.253 | 1.147 | 19.400 | 18.807 | 594 | V |
| P-8.05 Ontwikkeling cultuur, welzijn en zorg-beleid | | 834 | 392 | 1.226 | 453 | 773 | V |
| P-8.06 Opgroeien | | 815 | 187 | 1.002 | 909 | 93 | V |
| P-8.07 Werken en leren | | 618 | 460 | 1.078 | 771 | 308 | V |
| P-8.08 Wonen en leefomgeving | | 1.533 | -35 | 1.498 | 1.520 | -22 | N |
| P-8.09 Participatie | | 4.991 | 685 | 5.676 | 5.024 | 652 | V |
| P-9.0 Ruimtelijke Ordening | 2.684 | 2.459 | 429 | 2.888 | 2.681 | 207 | V |
| P-9.1 Volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing | 3.854 | 4.444 | 400 | 4.844 | 4.854 | -10 | N |
| Totaal Saldi | 1.620 | 1.709 | 13.967 | 15.676 | -52.015 | 67.691 | V |

Het rekeningsaldo over het boekjaar 2006 bedraagt € 17.383.000,-- (2005 € 5.776.000,--). Het begrote rekeningsaldo 2006 bedroeg per ultimo 2006 € 7.630.000,-- (posten onvoorzien en vrije bestedingsruimte).

De totale lasten waren € 8.859.000,-- hoger dan begroot en de baten bleven achter met € 76.549.000,--. Het bruto resultaat voor verrekening met reserves bedroeg dus € 67.690.000,--. Deze afwijkingen worden voor € 36.455.000,-- (lasten) en € 80.322.000,-- (baten) verklaard door de ontvangst van de rijksoverdrachtsbijdrage N34 en de storting van een deel van deze middelen in de voorziening onderhoud N34. Het restant van de ontvangst is gestort in de reserve voor Algemene doeleinden.

De niet uitgegeven respectievelijk teveel uitgegeven middelen op een aantal programma-onderdelen zijn gestort respectievelijk gedekt uit bestemmingsreserves. In 2006 is per saldo € 50.308.000,-- gestort in reserves waarvan € 43.867.000,-- met betrekking tot de N34.

Het resultaat na verrekening met reserves bedroeg dus € 17.382.000,--. Van dit bedrag is € 4.251.831,-- gereserveerd voor kredietoverheveling (statenstuk 2007-275). In de navolgende analyse zijn de in dit statenstuk genoemde over te hevelen overschotten voorzien van een asterix. Het restant ad € 13.130.000,-- is nog te bestemmen.

Per programma zijn alle verschillen al zoveel als mogelijk toegelicht in de financiële analyse per programmaonderdeel. Onderstaande treft u een recapitulatie aan van de verschillen tussen de begrote programmasaldi (na verwerking begrotingswijzigingen) versus de gerealiseerde programmasaldi. Verschillende programmasaldi worden verrekend met reserves. In de meest rechtse kolom treft u de saldi aan per programma na verrekening met reserves. Ten slotte treft u nog toelichting aan op de mutaties in reserves. Daar is een overzicht verstrekt van de begrote reserve mutaties versus de gerealiseerde mutaties.

**Specificatie van verschillen tussen begrote (na wijziging) en gerealiseerde saldi per programma**

| | | Saldi | Verrekening |
|---|---|---|---|
| **P-0.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen** | | | |
| Apparaatskosten | V | 303 | |
| Apparaatskosten in de loop van het jaar ontstaan | V | 2.010 | |
| Stelposten | V | 362 | |
| Rente ca. gelduitzettingen korter dan 1 jaar | V | 17 | |
| Provinciefondsuitkering | V | 50 | |
| Motorrijtuigenbelasting | V | 805 | |
| Niet gecompenseerde btw | N | -64 | |
| Opheffen voorziening spaarregeling compensatieverlof | V | 878 | |
| Vrije bestedingsruimte | V | 7.576 | |
| Onvoorzien | V | 54 | |
| Verwacht achterblijven uitgaven | N | -55 | |
| Gevolgen Fuwaprof | V | 121 | |
| Bijdrage kostenplaats kapitaallasten | N | -1.413 | |
| Overig | V | 1 | |
| Saldo Programma 0.0 | V | 10.645 | 10.645 |
| Reserve flankerend beleid (kostenverdeelstaat) | V | | 47 |
| Risicoreserve BTW-compensatiefonds | V | | 64 |
| Inflatiecorrectie reserve investeringen verkeer en vervoer | N | | -4 |
| Frictiekosten ombuigingen | N | | -150 |
| Saldo Programma 0.0 na verrekening met reserves | V | | 10.602 |
| | | | |
| **P-1.0 Provinciale staten** | | | |
| Apparaatskosten | N | -248 | |
| Fractievergoedingen | V | 62 | |
| Overig | V | 32 | |
| Saldo Programma 1.0 | N | -154 | -154 |

| | | Saldi | Verrekening |
|---|---|---|---|
| **P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden** | | | |
| Apparaatskosten | V | 34 | |
| Kosten GS | V | 26 | |
| Kosten Mediation | V | 17 | |
| Ondersteuning kosten CvdK | V | 55 | |
| Overig | V | 19 | |
| Saldo Programma 1.1 | V | 151 | 151 |
| **P-1.2 Interprovinciale samenwerking** | | | |
| Apparaatskosten | N | -100 | |
| IPO-bijdragen | V | 94 | |
| Overig | N | -2 | |
| Saldo Programma 1.2 | N | -8 | -8 |
| **P-2.0 Openbare orde en veiligheid** | | | |
| Apparaatskosten | N | -14 | |
| Regionaal platform criminaliteitsbestrijding (*) | V | 8 | |
| Project integraal veiligheidsbeleid (*) | V | 18 | |
| Risico-inventarisatie ext. veiligheid (*) | V | 32 | |
| Opleidingen en oefeningen | V | 26 | |
| Overig | V | 9 | |
| Saldo Programma 2.0 | V | 79 | 79 |
| **P-3.0 Verkeer** | | | |
| Apparaatskosten | N | -127 | |
| Methodiek interactieve beleidsontwikkeling (*) | V | 35 | |
| Onderzoeksprogramma VV | V | 25 | |
| Architectuur verkeersbeheersing Gron-Assen | V | 20 | |
| Kosten spoorvisie | V | 31 | |
| Tunnel Scharreveld | V | 370 | |
| Rijksbijdrage overdracht N34 | V | 80.322 | |
| Storting voorziening onderhoud | N | -36.455 | |
| Overig | V | 31 | |
| Afschrijvingen | V | 1.738 | |
| Saldo Programma 3.0 | V | 45.990 | 45.990 |
| Reserve investeringen verkeer en vervoer | N | | -1.600 |
| Reserve infrastructuur | N | | -376 |
| Algemene reserve | N | | -43.867 |
| Saldo Programma 3.0 na verrekening met reserves | V | | 147 |

| | | Saldi | Verrekening |
|---|---|---|---|
| **P-3.1 Beheer en onderhoud** | | | |
| Apparaatskosten | N | -657 | |
| Onderhoud wegennet (o.a. vertraging aanschaf kantonniersauto's) | V | 941 | |
| Verkopen en schadevergoedingen | V | 122 | |
| Bijdragen van derden | V | 250 | |
| Groot onderhoud vaarweg Meppel-De Punt | V | 2.000 | |
| Renovatie sluis Peelo, Lokbrug en Boskampbrug | V | 1.100 | |
| Ov. Projecten managementcontract | V | 713 | |
| Inkomsten op (vertraagde) projecten | N | -788 | |
| Bijdrage waterschappen in voedingsgemalen | V | 23 | |
| Groot onderhoud Stieltjeskanaalsluis | V | 850 | |
| Groot onderhoud Hoogeveensche Vaart | V | 420 | |
| Groot onderhoud de Witte Wijk | V | 330 | |
| Dagelijks onderhoud ZO-Drentse vaarwegen | V | 233 | |
| Vaarweg Zuidlaardermeer-O Groningen | V | 210 | |
| Ov. Opbrengsten ZO-Drentse vaarwegen | V | 132 | |
| Beheer oude zandwinplassen | V | 78 | |
| Diversen | V | 44 | |
| Saldo Programma 3.1 | V | 6.001 | 6.001 |
| Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt | N | | -2.935 |
| Reserve wegenbeheer | N | | -809 |
| Reserve exploitatie provinciale zandwinplaatsen | N | | -78 |
| Reserve beheer overige vaarwegen | N | | -2.174 |
| Saldo Programma 3.1 na verrekening met reserves | V | | 5 |
| | | | |
| **P-3.2 Vervoer** | | | |
| Apparaatskosten | V | 2 | |
| Bevordering mobiliteit | V | 22 | |
| Rente toevoeging Voorziening BDU (incl. correctie 2004/2005) | N | -123 | |
| Overig | V | 6 | |
| Saldo Programma 3.2 | N | -93 | -93 |
| Saldo Programma 3.2 na verrekening met reserves | N | | -93 |
| | | | |
| **P-4.0 Waterhuishouding** | | | |
| Apparaatskosten | V | 94 | |
| Kosten uitvoering grondwaterwet | N | -110 | |
| Overig | | -11 | |
| Saldo Programma 4.0 | N | -27 | -27 |
| Reserve Grondwaterheffing | V | | 134 |
| Saldo Programma 4.0 na verrekening met reserves | V | | 107 |

| | | Saldi | Verrekening |
|---|---|---|---|
| **P-5.0 Milieu algemeen** | | | |
| Apparaatskosten | V | 241 | |
| Uitvoering NMP | V | 209 | |
| Uitvoering nota energiebeleid (*) | V | 368 | |
| Uitvoeringsprogramma Bio massa (*) | V | 25 | |
| LED-projecten (*) | V | 64 | |
| Energie en milieumanagement (*) | V | 102 | |
| Projecten milieu en energie en afw. vbj. | V | 77 | |
| Projecten klimaatverandering (*) | V | 304 | |
| Overig | V | 8 | |
| Saldo Programma 5.0 | V | 1.398 | 1.398 |
| Reserve Nationaal milieubeleidsplan | N | | -209 |
| Flexibel Beleid | - | | |
| Saldo Programma 5.0 na verrekening met reserves | V | | 1.189 |
| | | | |
| **P-5.1 Bodembeleid** | | | |
| Apparaatskosten | N | -120 | |
| Kosten monitoring voormalige stortplaatsen | V | 69 | |
| Bijdrage provincie bodemsanering | V | 24 | |
| Bijdragen van gemeenten, derden en rijk aan bodemsanering | N | -609 | |
| Kosten uitvoering bodemsaneringsprogramma (incl. vbj) | V | 476 | |
| Voorziening bodemsanering | N | -30 | |
| kosten vrijwillige bodemsanering | N | -25 | |
| Overige opbrengsten | V | 31 | |
| Bijdrage sanering gasfabriekterreinen (*) | V | 226 | |
| Landelijk meldpuntafvalstoffen | V | 18 | |
| Stichting nazorg stortplaatsen | V | 930 | |
| Inkomsten St. Nazorg stortplaatsen | N | -930 | |
| Vermijding risico's op verontreinigingen aantasting | V | 153 | |
| Onderzoek grondwaterbeschermingsplan | V | 53 | |
| Duurzame bollenteelt (*) | V | 15 | |
| Bijdragen derden duurzame bollenteelt | N | 41 | |
| Overige | N | -68 | |
| Saldo Programma 5.1 | V | 254 | 254 |
| Reserve Monitoring voormalige stortplaatsen | | | -69 |
| Saldo Programma 5.1 na verrekening met reserves | V | | 185 |
| | | | |
| **P-5.2 Vergunningverlening en handhaving milieubeheer** | | | |
| Apparaatskosten | V | 15 | |
| Opstellen Luchtkwaliteitsplan (*) | V | 35 | |
| Uitvoeringsprogramma externe veiligheid (*) | V | 326 | |
| Vervaardigen geluidskaarten (*) | V | 100 | |
| Opstellen werkprog. Bedrijfsgerichte milieutaken | V | 38 | |
| Bestuursdwang | V | 50 | |
| Toezichtsplannen milieuvergunningen (*) | V | 20 | |
| Opbrengsten regierol service, informatie en kennisuitwisseling | V | 54 | |
| Overig | V | 20 | |
| Saldo Programma 5.2 | V | 658 | 658 |
| Reserve Uitoefenen bestuursdwang | N | | -52 |
| Saldo Programma 5.2 na verrekening met reserves | V | | 606 |

| | | Saldi | Verrekening |
|---|---|---|---|
| **P-6.0 Landelijk gebied** | | | |
| Apparaatskosten | N | -9 | |
| Kosten uitvoering ontgrondingsverordening | V | 15 | |
| Opbrengst heffingsverordening ontgrondingen | V | 392 | |
| Leges ontgrondingsvergunningen | V | 55 | |
| Consulentschap NME | V | 24 | |
| Overig | V | 31 | |
| Saldo Programma 6.0 | V | 508 | 508 |
| Reserve Ontgrondingsheffing | N | | -412 |
| Saldo Programma 6.0 na verrekening met reserves | V | | 96 |
| | | | |
| **P-6.1 Natuur** | | | |
| Apparaatskosten | N | -551 | |
| Bijdragen uitvoering SOL | V | 67 | |
| Uitvoering Natuurbeschermingswet (*) | V | 40 | |
| Flora- en faunawet en rest natuurbeschermingswet | V | 181 | |
| Overig | V | 49 | |
| Saldo Programma 6.1 | N | -214 | -214 |
| Reserve Uitvoering tweede fase relatienota en natuurontwikkelingsbeleid | | | |
| Reserve Uitvoering subsidieregeling onderhoud landschapselementen (SOL) | N | | -71 |
| Saldo Programma 6.1 na verrekening met reserves | N | | -285 |
| | | | |
| **P-6.2 Plattelandsbeleid** | | | |
| Apparaatskosten | V | 238 | |
| SGM projecten (*) | V | 311 | |
| Afwikkeling vbj | V | 118 | |
| Instandhouden vitaal platteland | N | -1.625 | |
| Regiopark Gron-Assen | V | 275 | |
| 2e fase relatienota gebieden | V | 30 | |
| Baten Programma Land | V | 230 | |
| Overig | V | 16 | |
| Saldo Programma 6.2 | N | -407 | -407 |
| Reserve Uitvoering tweede fase relatienota en natuurontwikkelingsbeleid | N | | -30 |
| Reserve Vitaal Plattelands | V | | 1.002 |
| Saldo Programma 6.2 na verrekening met reserves | V | | 565 |
| | | | |
| **P-7.0 Economie** | | | |
| Apparaatskosten | V | 253 | |
| Uitvoering samenwerkingsovereenkomst NHI | V | 24 | |
| Projecten versterking economische structuur | N | -653 | |
| Parkmanagement/revitalisatie bedrijventerreinen (*) | V | 91 | |
| (Bjidragen) Actieprogramma ICT (*) | V | 81 | |
| Provinciale agenda onderwijs- en kennisinfrastructuur (*) | V | 415 | |
| Overig | V | 33 | |
| Saldo Programma 7.0 | V | 244 | 244 |
| Reserve Versterking economische structuur | V | | 653 |
| Saldo Programma 7.0 na verrekening met reserves | N | | 897 |

| | | Saldi | Verrekening |
|---|---|---|---|
| **P-7.1 Toerisme en recreatie** | | | |
| Apparaatskosten | V | 65 | |
| Overig | V | 6 | |
| Saldo Programma 7.1 | V | 71 | 71 |
| Reserve Flexibel beleid | V | | 15 |
| Saldo Programma 7.1 na verrekening met reserves | V | | 86 |
| **P-7.2 Landbouw** | | | |
| Apparaatskosten | V | 2 | |
| Overig | N | -1 | |
| Saldo Programma 7.2 | V | 1 | 1 |
| **P-8.05 Ontwikkeling cultuur-, welzijn- en zorgbeleid** | | | |
| Apparaatskosten | V | 502 | |
| Bijdragen aan instellingen sociaal-cultureelwerk in wachtgelden | V | 68 | |
| Afwikkeling oude verplichtingen (oa. St. Kobalt argonautproject) | V | 203 | |
| Saldo Programma 8.05 | V | 773 | 773 |
| **P-8.06 Opgroeien** | | | |
| Apparaatskosten | V | 19 | |
| Sociale en culturele ontwikkeling | V | 60 | |
| Overig | V | 14 | |
| Saldo Programma 8.06 | V | 93 | 93 |
| Reserve sociale en culturele ontwikkelingen | N | | -60 |
| Saldo Programma 8.06 na verrekening met reserves | V | | 33 |
| **P-8.07 Werken en Leren** | | | |
| Apparaatskosten | V | 6 | |
| Uitvoeringsprogramma Onderwijskennisinfrastructuur (*) | V | 281 | |
| Sociaalculturele ontwikkeling | V | 21 | |
| Saldo Programma 8.07 | V | 308 | 308 |
| Reserve sociale en culturele ontwikkelingen | N | | -21 |
| Saldo Programma 8.07 na verrekening met reserves | V | | 287 |
| **P-8.08 Wonen en Leefomgeving** | | | |
| Apparaatskosten | N | -76 | |
| Bijdrage totstandkoming multiculturele dienstencentra (*) | V | 56 | |
| Overig | N | -2 | |
| Saldo Programma 8.08 | V | -22 | -22 |
| Reserve sociale en culturele ontwikkelingen | N | | -3 |
| Saldo Programma 8.08 na verrekening met reserves | N | | -25 |

| | | Saldi | Verrekening |
|---|---|---|---|
| **P-8.09 Participatie** | | | |
| Apparaatskosten | V | 98 | |
| Project Drenthe beweegt | V | 209 | |
| Antidiscriminatievoorzieningen (*) | V | 95 | |
| Ondersteuning mantelzorgers en vrijwilligers | V | 71 | |
| Provinciaal Gereformeerd Centrum Samenlevingsopbouw | V | 63 | |
| Sociaal culturele ontwikkelingen | V | 32 | |
| Afwikkeling oude verplichtingen/vorderingen | V | 64 | |
| Enova, RPCP, St. staat voor mens en maatschappij | V | 20 | |
| Saldo Programma 8.09 | V | 652 | 652 |
| Reserve Sociale en culturele ontwikkelingen | N | | -32 |
| Saldo Programma 8.09 na verrekening met reserves | V | | 620 |
| **P-8.10 Parels van Drenthe** | | | |
| Apparaatskosten | V | 255 | |
| Nieuw depot Drents Museum | V | 76 | |
| Cultuur historische waardenkaart (*) | V | 91 | |
| Sociaal culturele ontwikkeling | V | 112 | |
| Drentse producties | V | 27 | |
| Subsidiëring festivals | N | -9 | |
| Openbare bibliotheek Groningen | V | 30 | |
| Bijdrage RTV Drenthe | N | 80 | |
| Overig | N | -68 | |
| Saldo Programma 8.10 | V | 594 | 594 |
| Reserve Sociale culturele ontwikkeling | N | | -112 |
| Saldo Programma 8.10 na verrekening met reserves | V | | 482 |
| **P-9.0 Ruimtelijke ordening** | | | |
| Apparaatskosten | V | 193 | |
| Bijdrage regiovisie Gron-Assen | V | 23 | |
| Overig | N | -10 | |
| Saldo Programma 9.0 | V | 206 | 206 |
| **P-9.1 Stedelijke vernieuwing** | | | |
| Apparaatskosten | V | 170 | |
| Bijdrage en ontvangsten stads en dorpsvernieuwing | V | 371 | |
| Bijdragen stedelijke ontwikkeling | N | -1.213 | |
| Te hoge begroting ISV | V | 610 | |
| Bijdrage in integrale woonplannen (*) | V | 20 | |
| Bijdrage in integrale woonplannen restant | V | 49 | |
| Overig | N | -17 | |
| Saldo Programma 9.1 | N | -10 | -10 |
| Reserve Stedelijke ontwikkeling | V | | 1.213 |
| Reserve Stads- en dorpsvernieuwing | N | | -371 |
| Saldo Programma 9.1 na verrekening met reserves | | | 832 |
| Totaal | V | 67.691 | 17.383 |

# II.3. BALANS PER 31 DECEMBER 2006

(x € 1.000,--)

| | 31 december 2004 | | 31 december 2005 | |
|---|---|---|---|---|
| **ACTIVA** | | | | |
| **Vaste activa** | | | | |
| Materiële vaste activa | | | | |
| - investeringen in economisch nut | 7.817 | | 7.470 | |
| - investeringen in maatschappelijk nut | 30.461 | | 41.297 | |
| Financiële vaste activa | | | | |
| - kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen | 855 | | 855 | |
| - overige verstrekte langlopende leningen | 42.655 | | 40.749 | |
| | | 81.787 | | 90.371 |
| **Vlottende activa** | | | | |
| Uitzettingen met een rentetypische looptijd <1 jaar | | | | |
| - vorderingen op openbare lichamen | 1.971 | | 979 | |
| - verstrekte kasgeldleningen | 47.072 | | 38.202 | |
| - overige vorderingen | 3.073 | | 1.942 | |
| Liquide middelen | 9.792 | | 96.025 | |
| Overlopende activa | 8.920 | | 17.663 | |
| | | 70.827 | | 154.811 |
| **Totaal activa** | | 152.614 | | 245.182 |
| **PASSIVA** | | | | |
| **Eigen vermogen** | | | | |
| Algemene reserves | 31.870 | | 72.273 | |
| Bestemmingsreserves | 47.482 | | 47.487 | |
| Resultaat | 5.776 | | 17.383 | |
| | | 85.128 | | 137.142 |
| **Voorzieningen** | | | | |
| Voorzieningen t.b.v. derden | 9.138 | | 10.342 | |
| Voorzieningen | 5.435 | | 42.437 | |
| | | 14.573 | | 52.779 |
| **Vaste schulden met een rentetypische looptijd van 1 jaar of langer** | | 3.880 | | 3.313 |
| **Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar** | | | | |
| - overige schulden | 10.149 | | 9.762 | |
| - overlopende passiva | 38.884 | | 42.185 | |
| | | 49.033 | | 51.948 |
| **Totaal passiva** | | 152.614 | | 245.182 |
| De som van de gewaarborgde geldleningen bedraagt: | | 24.153 | | 20.954 |

# II.4. WAARDERINGS- EN RESULTAAT-BEPALINGSGRONDSLAGEN

**Algemeen**

De programmaverantwoording is opgesteld met inachtneming van de waarderingsgrondslagen voor de balans en de resultaatbepaling zoals vastgelegd in het Besluit begroting en verantwoording (BBV). Door invoering van het btw-compensatiefonds zijn alle lasten netto, dus exclusief het betaalde btw-deel, verantwoord.

**Balans**

*Algemeen*
De activa en passiva worden, tenzij anders vermeld, gewaardeerd tegen nominale waarde.

De jaarlijkse afschrijvingen worden bepaald volgens de lineaire methode of volgens het annuïteitenprincipe.

| Investering | Afschrijvingstermijn (in jaren) |
|---|---|
| Sluizen | 100 |
| Bruggen en viaducten | 90 |
| Provinciale gebouwen | 50 |
| Meubilair | 10 |
| (Voorzieningen bij) waterwegen | 30 |
| (Aanleg van) wegen | 20 |
| Rotondes en verkeersdrempels e.d. | 10 |
| Immateriële activa | maximaal 5 |
| Transportmiddelen e.d. | 5 |
| Hardware (automatisering) | 4 |
| Software (automatisering) | 4 |
| Bijdrage aan activa in eigendom van derden | 15 |

*Materiële vaste activa*
De materiële vaste activa worden gewaardeerd op historische kosten onder aftrek van cumulatieve afschrijvingen, gebaseerd op de verwachte economische levensduur.

*Financiële vaste activa*
De deelnemingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde of lagere verkrijgingsprijs. Aandelen waarvan de intrinsieke waarde lager is dan de nominale waarde of verkrijgingsprijs, worden tegen lagere marktwaarde opgenomen. De in het volgende dienstjaar te ontvangen aflossingsbedragen op de verstrekte langlopende leningen worden niet naar de vlottende activa overgebracht. Onder de Financiële vaste activa worden ook opgenomen alle bijdragen in investeringen van derden. De onder deze noemer geactiveerde uitgaven worden gewaardeerd op historische kosten onder aftrek van cumulatieve afschrijvingen.
De jaarlijkse afschrijvingen worden bepaald volgens de lineaire methode of volgens het annuïteitenprincipe.

*Vorderingen*
Vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde onder aftrek van een voorziening voor mogelijke oninbaarheid.

*Opgenomen geldleningen*
De in het volgende dienstjaar te betalen aflossingsbedragen worden niet naar de vlottende passiva overgebracht.

*Gewaarborgde geldleningen*
De gewaarborgde geldleningen zijn “binnenlijns” vermeld in de balans, tegen het nominale bedrag van de resterende borgstelling.

# II.5. TOELICHTING OP DE BALANS PER 31 DECEMBER 2006

**Inleiding**

Het verloop van enkele posten gedurende het jaar is weergegeven in een mutatieoverzicht. De bedragen in de overzichten zijn in duizenden euro's. De balans is conform de voorgeschreven wijze van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) opgesteld.

## Materiele vaste activa (€ 48.767,--)

**De materiële vaste activa**

| (x € 1.000,--) | Boekwaarde 1 januari 2006 | Investeringen | Afschrijving | Bijdragen derden | Boekwaarde 31 december 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| Bedrijfsgebouwen | 5.937 | 0 | 528 | | 5.409 |
| Grond-, weg- en waterbouwkundige werken | 30.461 | 13.873 | 1.123 | 1.914 | 41.297 |
| Vervoermiddelen | 8 | | 1 | | 6 |
| Machines, apparaten en installaties | 1.872 | 736 | 553 | | 2.055 |
| Totaal | 38.278 | 14.609 | 2.206 | 1.914 | 48.767 |

De boekwaarde van de materiële vaste activa is ten opzichte van 31 december 2005 toegenomen met € 10.490.000,--. Dat de materiële vaste activa dit jaar sterk zijn toegenomen, heeft voornamelijk te maken met de investeringen in verkeer en vervoer projecten en automatiseringsprojecten. De investeringen met betrekking tot grond-, weg- en waterbouwkundige werken hebben betrekking op investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut. De investeringen die betrekking hebben op de bedrijfsgebouwen, vervoersmiddelen en machines, apparaten en installaties hebben betrekking op investeringen met een economisch nut. De kapitaallasten van investeringen die worden gefinancierd uit het Infrakrediet of Verkeer- en vervoerkrediet worden gedekt door de bestemmingsreserve Infrastructuur en de reserve Investeringen verkeer en vervoer.

## Financiele vaste activa (€ 41.603)

**De financiële vaste activa zijn als volgt te specificeren.**

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2006 | 31 december 2006 |
|---|---|---|
| Deelnemingen | 855 | 855 |
| Hypotheek ambtenaren | 30.185 | 30.877 |
| Overige uitgegeven langlopende leningen | 12.102 | 9.381 |
| Bijdragen in activa in eigendom van derden | 368 | 490 |
| Totaal | 43.509 | 41.603 |

**Deelnemingen**

De provincie Drenthe bezit belangen in diverse instellingen. Deze effecten zijn bestemd om duurzaam ten dienste van de eigen bedrijfsuitoefening te staan.
De volgende belangen zijn per 31 december 2006 in het bezit van de provincie Drenthe.

| Deelnemingen ( x 1.000) | aandelen | Intrinsieke waarde | Boekwaarde per 31-12-06 | Stille reserve | Nominale waarde |
|---|---|---|---|---|---|
| NV Bank Nederlandse Gemeenten | 87.750 | 4.395 | 199 | 4.196 | 219 |
| Groningen Airport Eelde | 3.600 | 3.852 | p.m. | 3.852 | 1.252 |
| Nederlandse Waterschapsbank | 40 | 1.304 | 4 | 1.300 | 5 |
| PME-groep NV (Essent) | 3.414.334 | 77.467 | 633 | 76.834 | 3.414 |
| Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij | 11 | 0 | p.m. | 0 | 519 |
| Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD) | 907 | 16 | 18 | 0 | 41 |
| Totaal | | 87.034 | 855 | 86.182 | 5.451 |

De dividendopbrengsten moeten worden verantwoord in het jaar waarin het recht op het ontvangen van dividend ontstaat. Omdat de algemene vergadering van aandeelhouders pas in het jaar t+1 beslist over het dividend, moet het dividend worden verantwoord in de jaarrekening van het jaar t+1. Op basis hiervan is de dividend opgenomen, die in 2006 is ontvangen. De aandelen zijn op de balans opgenomen tegen de nominale waarde, net als in eerdere jaren werd gedaan. Om inzicht te geven in een meer reëlere waarde is tevens de stille reserve die in de waarde van de aandelen verscholen zit aangegeven. Deze waarde is berekend door rekening te houden met de intrinsieke waarde van de deelnemingen en de verhouding van het aandelenbezit van de provincie t.o.v. van de andere aandeelhouders. De aandelen van de NOM en Groningen Airport Eelde NV zijn p.m. gepresenteerd, aangezien de waarde van deze aandelen lager is dan de nominale waarde..

**Hypotheken ambtenaren**

De door de provincie verstrekte geldleningen inzake hypotheken ambtenaren zijn als volgt te specificeren.

| x € 1.000) | Boekwaarde 1 januari 2006 | Verstrekte leningen | aflossing | Boekwaarde 31-dec-06 | Rente |
|---|---|---|---|---|---|
| | 30.185 | 5.451 | 4.759 | 30.877 | 1.165 |

* De bedragen in deposito van de verstrekte hypotheken zijn niet in mindering gebracht op het uitstaande saldo, maar opgenomen onder overige schulden.
In 2005 is wederom door de lage rentestand een fors aantal hypotheken verstrekt en is van veel hypotheken de rente herzien.

**Overige uitgegeven langlopende geldleningen**

De door de provincie verstrekte langlopende geldleningen zijn als volgt te specificeren.

| (x € 1.000,--) | Stand 1 januari 2006 | Verstrekte leningen | Aflossing | Stand 31 december 2006 | Rente |
|---|---|---|---|---|---|
| Overige uitgegeven langlopende leningen | | | | | |
| NV Edon (achtergesteld) | 4.248 | | | 4.248 | 382 |
| Leningen pc-privé project | 16 | | 16 | 0 | |
| RTV Drenthe | 5.737 | 97 | 700 | 5.134 | 222 |
| Astron Dwingeloo | 2.102 | | 2.102 | 0 | |
| Totaal | 12.102 | 97 | 2.818 | 9.381 | 604 |

**Bijdragen aan activa in eigendom van derden**

De bijdragen aan activa in eigendom van derden zijn als volgt te specificeren.

| (x € 1.000,--) | Boekwaarde 1 januari 2006 | Investeringen | Afschrijving | Bijdragen derden | Boekwaarde 31 december 2006 |
|---|---|---|---|---|---|
| Bijdrage activa in eigendom van derden | 368 | 388 | 265 | 0 | 490 |

**Uitzettingen met een rentetypische looptijd <1 jaar (€ 41.124,--)**

| Vorderingen (x € 1.000,--) | 1 januari 2006 | 31 december 2006 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Debiteuren | 5.043 | 2.921 | -2.122 |
| Deposito's u/g | 45.013 | 38.202 | -6.810 |
| Voorfinanciering grondaankopen | 2.059 | 0 | -2.059 |
| Totaal | 52.115 | 41.124 | -10.991 |

Van het bedrag dat opgenomen is onder debiteuren heeft een bedrag van € 979.000,-- betrekking op vorderingen op openbare lichamen en de rest heeft betrekking op overige vorderingen. Op de vorderingen op debiteuren is een voorziening voor mogelijke oninbaarheid in mindering gebracht van € 907.000,--. Van het saldo van de vorderingen op 31 december 2006 resteert per 23 februari € 2.317.000,--.

**Liguide middelen (€ 96.024)**

**Onder de liquide middelen zijn alle tegoeden opgenomen die per direct ter vrije beschikking van de provincie Drenthe staan.**

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2006 | 31 december 2006 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Bank Nederlandse Gemeenten | -698 | 41 | 739 |
| ABN AMRO Bank | 7.018 | 86.479 | 79.460 |
| Postbank | 19 | 4 | -15 |
| ABN Amro Parkeerrekening | 3.450 | 9.500 | 6.050 |
| Kas | 2 | 1 | -1 |
| Totaal | 9.792 | 96.025 | 86.233 |

| Overlopende activa ( € 17.663)<br>( x € 1.000,--) | 1 januari 2006 | 31 december 2006 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Nog te ontvangen inkomsten | 2.194 | 6.250 | 4.056 |
| Nog te declareren bedragen | 453 | 745 | 292 |
| Gedeclareerde bedragen BCF | 5.958 | 7.991 | 2.033 |
| Vooruitbetaalde kosten | 315 | 2.676 | 2.362 |
| Totaal | 8.920 | 17.663 | 8.743 |

**Nog te ontvangen inkomsten**
Dit betreft de raming van een aantal nog te ontvangen bedragen, die ten tijde van het opstellen van de jaarrekening nog niet waren afgewikkeld. De grootste bedragen hebben betrekkingen op een vordering op OV-bureau ad 3.342.000 en nog te ontvangen motorrijtuigenbelasting ad € 2.830.000

**Nog te declareren bedragen**
Dit betreft de nog in rekening te brengen bedragen bij derden, waarbij de afrekening in 2007 wordt gemaakt.

**Vooruitbetaalde kosten**
Deze post heeft voornamelijk betrekking op vooruitbetaalde subsidies en bijdragen. De belangrijkste posten betreffen uitbetaalde fractievergoedingen 1e kwartaal 2007.

**Eigen vermogen ( € 137.142)**
**Alle aangegane verplichtingen met betrekking tot de reserves zijn inde balans verwerkt.**

| (x € 1.000) | 1 januari 2006 | Storting | Uitname | 31 december 2006 |
|---|---|---|---|---|
| Algemene reserve | 37.646 | 49.396 | 14.770 | 72.273 |
| Bestemmingsreserve | 47.482 | 17.838 | 17.832 | 47.487 |
| Resultaat | | | | 17.383 |
| Totaal | 85.128 | 67.234 | 32.602 | 137.142 |

Een gedetailleerd overzicht van alle reserves is opgenomen in de bijlage Staat van reserves en voorzieningen.

**Voorzieningen ( € 52.779)**
**Alle aangegane verplichtingen met betrekking tot de voorzieningen zijn in de balans verwerkt. De mutaties in voorzieningen kunnen als volgt worden weergegeven.**

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2006 | Storting | Uitname | 31 december 2006 |
|---|---|---|---|---|
| Voorzieningen tbv derden | 9.138 | 6.220 | 5.016 | 10.342 |
| voorzieningen | 5.435 | 38.038 | 1.036 | 42.437 |
| Totaal | 14.574 | 44.258 | 6.052 | 52.779 |

Een gedetailleerd overzicht van alle voorzieningen is opgenomen in de bijlage Staat van reserves en voorzieningen.

**Vaste schulden met een rentetypische looptijd >1 jaar ( € 3.313,--)**
**De langlopende schulden kunnen als volgt worden gespecificeerd.**

| (x 1000,--) | 1 januari 2006 | Opgenomen | Aflossing | 31 december 2006 | Rente % |
|---|---|---|---|---|---|
| Opgenomen leningen | | | | | |
| Bank Nederlandse Gemeenten | 1.361 | - | 340 | 1.021 | 5,10 |
| Avero Leven | 681 | - | 227 | 454 | 6,92 |
| Stichting Nationaal Groenfonds | 1.339 | - | | 1.339 | 3,60 |
| Stichting Nationaal Groenfonds | 499 | - | | 499 | 3,20 |
| Totaal | 3.880 | - | 567 | 3.313 | |

De rentelast over 2006 met betrekking tot de langlopende leningen heeft € 166.000,-- bedragen.

**Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd <1 jaar ( € 51.948**

**Overige schulden (€ 9.762)**
**De vlottende passiva kunnen als volgt worden gespecificeerd.**

| | 1 januari 2006 | 31 december 2006 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Overige schulden | 9.393 | 8.612 | -780 |
| Rekening-courantsaldi | 756 | 1.150 | 394 |
| Totaal | 10.149 | 9.762 | -386 |

Het openstaande bedrag aan crediteuren, dat onder overige schulden is gerangschikt, is per 31 december 2006 € 8.561.000,--. Van het saldo overige schulden heeft € 2.732.000,-- betrekking op schulden aan openbare lichamen en de rest heeft betrekking op overige crediteuren. Van het saldo crediteuren op 31 december 2006 resteert per 23 februari 2006 nog € 158.000,-- wegens onenigheid over de factuur of levering.
De saldi van diverse rekening-courantrekeningen hebben voornamelijk betrekking op Europese of regionale projecten, waarvoor de provincie de administratie voert.

**Overlopende passiva (€ 42.185)**
**De overlopende passiva kunnen als volgt worden gespecificeerd.**

| | 1 januari 2006 | 31 december 2006 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Nog te betalen posten | 37.381 | 41.256 | 3.874 |
| Verstrekte voorschotten | -1 | -2 | -1 |
| Diverse overlopende posten | 990 | 1.053 | 63 |
| Diverse kruisposten | -423 | -81 | 342 |
| Nog af te dragen sociale premies en loonheffing | 958 | -29 | -987 |
| Te verrekenen BTW | -20 | -11 | 9 |
| Totaal | 38.884 | 42.185 | 3.301 |

**- Nog te betalen posten**

Onder de Nog te betalen posten is het totaal van de aangegane verplichtingen per 31 december 2006 verantwoord. Dit bedrag is aanzienlijk hoger dan eerdere jaren. Dit komt mede doordat in 2006 alle verplichtingen, ook die waarvan de lasten door reserves en

voorzieningen worden gedekt, worden verantwoord op de balans en daarnaast door extra aandacht in 2006 voor het verantwoorden van de daadwerkelijk lasten ten laste van het boekjaar 2006.

**- Verstrekte voorschotten**
Het betreft een voorschot aan personeel.

**- Diverse overlopende posten**
Onder deze post zijn vooruit ontvangen inkomsten verantwoord.

**- Diverse kruisposten**
Onder deze post zijn bedragen verantwoord die worden doorberekend naar derden/personeel en administratieve verrekeningen tussen diverse bankrekeningen van de provincie.

**- Nog af te dragen sociale premies en loonheffing**
De inhoudingen die nog moeten worden afgedragen zijn loonheffing, pensioenpremies, fpu-premies en ziektekosten-premies. Dit zijn de ingehouden premies over de maand december 2006.

**- Te verrekenen btw**
Het betreft hier nog te verrekenen btw over de maand december 2006.

**Niet in de balans opgenomen belangrijke financiële langlopende verplichtingen.**

Conform artikel 53, Besluit begroting en verantwoording, worden hieronder twee contracten aangegeven met een langdurig karakter.

Contract voor de restauratieve voorzieningen voor in totaal € 632.000,-- met nog een looptijd van 2 jaar.
Contract voor drukwerkmachines voor in totaal € 1.244.000,-- met nog een looptijd van 19 kwartalen.

# II.6. INCIDENTELE BATEN EN LASTEN

In de Begroting 2006 zijn incidentele lasten opgenomen. Deze zijn weergegeven in navolgend overzicht. Bij dit overzicht wordt het volgende opgemerkt.

1. Onder incidentele lasten worden in dit geval verstaan de in de jaren 2006, 2007 en 2008 geraamde baten en lasten.
2. In het overzicht zijn begrepen de incidentele lasten waartoe reeds eerder door de staten is besloten en de incidentele lasten zoals die in de ontwerp-Begroting 2006 door het college van gedeputeerde staten zijn voorgesteld en niet door begrotingswijzigingen zijn afgeraamd.
3. In het overzicht zijn niet meegenomen de eenmalige lasten die worden gedekt door eenmalige baten. Dit kan zowel zijn een eenmalige bijdrage van het Rijk of een eenmalige bijdrage van een reserve of een voorziening.
4. In het overzicht zijn niet meegenomen eenmalige toevoegingen aan reserves wegens het op peil houden van de “bestedingskracht” van deze reserves.

| Programma | Prestatie-nummer | Budgetomschrijving | Budget-nummer | Budget | Realisatie | Restant/overschot |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Beheer en onderhoud | 3330601 | Kosten beheer oude zandwin-plassen | 423.283 | 95.459 | 17.086 | 78.373 |
| Waterhuishouding | 3400202 | Kosten Regionaal Bestuurs-akkoord Water | 423.282 | 50.750 | 37.531 | 13.219 |
| | 3420101 | Bijdrage in kosten landelijke beverratbestrijding | 440.308 | 23.510 | 23.510 | 0 |
| Bodem | 3520206 | Voorzieningen bodemsaneringen | 463.018 | 347.531 | 372.576 | -25.045 |
| Vergunningverlening en handhaving | 3530104 | Kosten inventarisatie bronnen luchtkwaliteit | 423.278 | 93.903 | 58.556 | 35.347 |
| Natuur | 3620111 | Bijdrage project Vrijwillige weidevogelbescherming | 440.406 | 25.376 | 25.376 | 0 |
| Plattelandsbeleid | 3500702 | Kosten monitoring gebiedenbeleid | 423.062 | 34.700 | 28.536 | 6.164 |
| | 3710801 | Bijdrage in kosten Projectbureau Veenkoloniën | 440.344 | 89.000 | 89.000 | 0 |
| | 3710801 | Bijdragen pilot inplaatsing melkveehouderij | | | | |
| | 442.070 | 300.000 | 130.198 | 169.802 | | |
| Economie | 3710601 | Bijdrage revitalisatie bedrijven-terrein/ parkmanagement | 442.073 | 229.168 | 138.282 | 90.886 |
| | 3710601 | Bijdrage Actieprogramma ICT | 423.052 | 771.427 | 715.954 | 55.473 |
| | 3710701 | Bijdrage uitvoering Proviniciale agenda onderwijs en kennis-infrastructuur | 440.395 | 683.614 | 302.496 | 381.118 |
| Werken en leren | 3810201 | In stand houden steunpunt Open Universiteit Emmen | 440.373 | 10.900 | 10.900 | 0 |
| Wonen en leefomgeving | 3850302 | Bijdrage totstandkoming multifunctionele centra | 442.075 | 498.494 | 442.749 | 55.745 |
| Parels van Drenthe | 3830702 | Beleidsontwikkeling en kwaliteitsbevordering museum | 423.245 | 159.966 | 160.905 | -939 |
| Onvoltooid verleden tijd/ taligheden | 3830801 | Kosten Cultuurhistorie waardenkaart | 423.273 | 100.000 | 8.750 | 91.250 |
| Volkshuisvesting/ Stedelijke vernieuwing | 3920102 | Proceskosten stedelijk gebied | 423.247 | 33.000 | 30.419 | 2.581 |
| | 3920102 | Onderzoek stedelijk gebied | 423.248 | 25.000 | 23.000 | 2.000 |
| | 3920102 | Kosten pilot stedelijk gebied | 423.249 | 83.000 | 83.000 | 0 |

# III.1. OVERIGE GEGEVENS

## III.1.1. INVESTERINGEN

**Investeringsprojecten**

In 2006 waren in totaal 83 investeringsprojecten onderhanden. Het merendeel van de projecten wordt uitgevoerd volgens het Provinciaal uitvoeringsprogramma verkeer en vervoer (PUP). De overige projecten hebben betrekking op bijdragen in de aankoop van relatienotagebieden, bedrijfsgebouwen, facilitaire zaken en automatiseringsvoorzieningen. De totale netto-investering op de provinciale investeringsprojecten in 2006 bedraagt € 13.083.000,--. Dat is € 6.910.000,-- meer dan in 2005.

Van de 83 onderhanden projecten, zijn er 25 in financieel en technisch opzicht geheel afgerond. De begrote totale netto-investering van deze af te sluiten projecten is € 6.867.000,--; dit bedrag is onderschreden met € 1.426.000,--. De verschillende na- en voordelen op de investeringskredieten vertalen zich van 2007 in hogere respectievelijk lagere kapitaallasten, waarbij het voordeel van de lagere kapitaallasten op de afgesloten MUP-projecten ten gunste komt van de reserves Infrastructuur en Investeringen verkeer en vervoer en weer gebruikt kan worden voor nieuwe kredieten in deze sector.

**Investeringen kunnen als volgt worden gerecapituleerd.**

| (x 1.000,--) | verstrekte kredieten | realisatie | kredietruimte |
|---|---|---|---|
| **58 lopende investeringsprojecten** | | | |
| Uitgaven 1 januari 2006 | | 24.001 | |
| Investeringen 2006 | | 14.865 | |
| Totale uitgaven | 70.529 | 38.866 | 31.664 |
| Bijdragen derden en reserves 1 januari 2006 | | 12.850 | |
| Ontvangen bijdragen 2006 | | 382 | |
| totale bijdragen 2006 | 22.320 | 13.231 | 9.088 |
| Totaal netto | 48.209 | 25.635 | 22.574 |
| **De dit jaar afgesloten 25 projecten** | | | |
| Uitgaven 1 januari 2006 | | 8.473 | |
| Investeringen 2006 | | 132 | |
| Totale uitgaven | 11.406 | 8.605 | 2.801 |
| Bijdragen derden en reserves 1 januari 2006 | | 1.632 | |
| Ontvangen bijdragen 2006 | | 1.532 | |
| Totale bijdragen 2006 | 4.539 | 3.164 | 1.375 |
| Totaal netto | 6.867 | 5.441 | 1.426 |
| Totaal generaal | 55.076 | 31.076 | 24.000 |

**Kapitaallasten**

De totale kapitaallasten van alle geactiveerde projecten zijn op de volgende wijze te onderscheiden naar nut van de investeringen.

| | Budget | Realisatie | Verschil | V/N |
|---|---|---|---|---|
| investeringen met een economisch nut | 1.580.135 | 1.490.558 | 89.577 | V |
| investeringen met een maatschappelijk nut | 4.974.234 | 3.229.132 | 1.745.102 | V |
| Totaal | 6.554.369 | 4.719.690 | 1.834.679 | V |

De kapitaallasten zijn op de navolgende wijze aan programma's doorberekend.

| Programma | Budget | Realisatie | Verschil | V/N |
|---|---|---|---|---|
| Bestuurlijke aangelegenheden | 10.000 | 0 | 10.000 | V |
| Openbare orde en veiligheid | 9.806 | 9.806 | 0 | |
| Verkeer | 4.305.974 | 2.570.872 | 1.735.102 | V |
| Beheer en onderhoud | 163.279 | 163.279 | 0 | |
| Vervoer | 107.127 | 107.127 | 0 | N |
| Waterhuishouding | 62.339 | 62.339 | 0 | N |
| Plattelandsbeleid | 287.058 | 287.058 | 0 | V |
| Economie | 29.309 | 29.309 | 0 | N |
| Parels van Drenthe | 226.164 | 226.163 | 1 | V |
| Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 9.148 | 9.148 | 0 | V |
| Totaal programma's | 5.210.204 | 3.465.101 | 1.745.103 | V |
| Apparaatskosten | 1.344.165 | 1.254.589 | 89.576 | V |
| Totaal | 6.554.369 | 4.719.690 | 1.834.679 | V |

De kapitaallasten die worden toegerekend aan het programma Verkeer komen voor een groot deel ten laste van de reserve Infrastructuur en de reserve Investeringen verkeer en vervoer. Ook het voordeel komt daardoor ten gunste van deze reserves.

# III.1.2. STAND EN VERLOOP VAN RESERVES EN VOORZIENINGEN

| Nummer | Algemene Reserves | Saldo 01-jan-2006 | Rente | Vermeer-deringen | Vermin-deringen | Saldo 31-dec-2006 | Mutatie saldo |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 050001 | Reserve voor algemene doeleinden | 14.178.715 | 283.574 | 48.962.689 | 0 | 63.424.978 | 49.246.263 |
| 050002 | Saldireserve | 14.538.191 | 0 | 150.000 | 9.484.261 | 5.203.930 | -9.334.261 |
| 050003 | Reserve flexibel beleid | 4.204.132 | 0 | 0 | 3.710.401 | 493.731 | -3.710.401 |
| 050004 | Egalisatiereserve uitvoering collegeprogramma | 4.725.000 | 0 | 0 | 1.575.000 | 3.150.000 | -1.575.000 |
| | | 37.646.038 | 283.574 | 49.112.689 | 14.769.662 | 72.272.639 | 34.626.601 |
| | Bestemmingsreserves | | | | | | |
| 060102 | Reserve kosten flankerend beleid | 554.000 | 0 | 0 | 554.000 | 0 | -554.000 |
| 060104 | Reserve grote projecten | 70.429 | 0 | 0 | 70.429 | 0 | -70.429 |
| 060111 | Reserve monitoring voorm. Stortplaatsen | 800.564 | 0 | 69.383 | 50.000 | 819.947 | 19.383 |
| 060112 | Reserve exploitatie prov. zandwinplaatsen | 95.458 | 0 | 78.373 | 173.832 | -0 | -95.459 |
| 060113 | Reserve wegenbeheer | 1.484.794 | 0 | 808.609 | 928.568 | 1.364.835 | -119.959 |
| 060114 | Reserve infrastructuur | 1.129.203 | 0 | 477.749 | 1.606.952 | 0 | -1.129.203 |
| 060124 | Reserve beheer vaarweg Meppel-de Punt | 7.074.410 | 0 | 2.934.781 | 2.221.477 | 7.787.714 | 713.304 |
| 060125 | Reserve beheer vaarwegen Zuidoost-Drenthe | 5.069.608 | 0 | 2.174.334 | 3.268.981 | 3.974.961 | -1.094.647 |
| 060131 | Reserve ontgrondingenheffing | 117.037 | 0 | 423.352 | 11.345 | 529.044 | 412.007 |
| 060133 | Reserve uitoefenen bestuursdwang | 243.774 | 0 | 52.465 | 296.239 | 0 | -243.774 |
| 060137 | Reserve stimulering gebiedsgericht beleid | 460.382 | 0 | 0 | 460.382 | 0 | -460.382 |
| 060140 | Reserve Nationaal milieubeleidsplan | 649.829 | 0 | 0 | 41.007 | 608.822 | -41.007 |
| 060142 | Reserve uitvoering 2e fase relatienota en natuur-ontwikkelingsbeleid | 743.839 | 0 | 0 | 512.680 | 231.159 | -512.680 |
| 060143 | Reserve uitvoering SOL Drenthe | 56.331 | 0 | 71.284 | 127.615 | 0 | -56.331 |
| 060150 | Reserve versterking economische structuur | 3.586.566 | 0 | 6.828 | 877.527 | 2.715.867 | -870.699 |
| 060161 | Reserve grondwaterheffing | 515.230 | 0 | 183.521 | 317.703 | 381.048 | -134.181 |
| 060199 | Reserve Investeringen verkeer en vervoer | 16.181.492 | 970.890 | 8.711.194 | 590.000 | 25.273.576 | 9.092.084 |
| 060203 | Risicoreserve btw-compensatiefonds | 5.209.913 | 0 | 0 | 2.751.747 | 2.458.166 | -2.751.747 |
| 060205 | Reserve bejaardenoorden | 208.545 | 0 | 0 | 208.545 | 0 | -208.545 |
| 060206 | Reserve frictiekosten ombuigingen | 547.488 | 0 | 0 | 547.488 | 0 | -547.488 |
| 060207 | Reserve vitaal platteland | 949.476 | 0 | 276.200 | 1.002.918 | 222.758 | -726.718 |
| 060208 | Reserve sociale en culturele ontwikkeling | 39.496 | 0 | 227.580 | 0 | 267.075 | 227.580 |
| 060209 | Reserve stedelijke ontwikkeling | 1.694.000 | 0 | 0 | 1.212.970 | 481.030 | -1.212.970 |
| 060210 | Reserve stads- en dorpsvernieuwingsgelden | 0 | 0 | 371.077 | 0 | 371.077 | 371.077 |
| | | 47.481.863 | 970.890 | 16.866.730 | 17.832.404 | 47.487.079 | 5.216 |
| | Voorzieningen middelen derden | | | | | | |
| 072110 | Voorziening spaarhypotheken | 1.553.962 | 90.227 | 80.793 | 25.094 | 1.699.889 | 145.926 |
| 072171 | Voorziening noordelijk archeologisch depot | 163.514 | 0 | 144.542 | 74.531 | 233.525 | 70.011 |
| 072172 | Voorziening BDU overig | 751.407 | 256.475 | 737.617 | 655.034 | 1.090.465 | 339.058 |
| 072173 | Voorziening grondkosten Vinex-locaties | 615.193 | 0 | 0 | 165.866 | 449.327 | -165.866 |
| 072174 | Voorziening jeugdzorg | 831.087 | 30.359 | 113.860 | 730.893 | 244.412 | -586.674 |
| 072175 | Voorziening bodemsaneringen (middelen derden) | 574.266 | 0 | 372.576 | 174.474 | 772.368 | 198.102 |
| 072176 | Voorziening stedelijke vernieuwing | 322.742 | 65.077 | 0 | 387.819 | 0 | -322.742 |
| 072178 | Voorziening BDU openbaar vervoer | 2.622.984 | 134.218 | 3.244.749 | 2.628.637 | 3.373.314 | 750.330 |
| 072180 | Voorziening saneringsmaatregelen industrielawaai | 1.540.968 | 0 | 0 | 14.150 | 1.526.818 | -14.150 |
| 072181 | Voorziening beeldende kunst en vormgeving | 134.484 | 0 | 0 | 131.328 | 3.156 | -131.328 |
| 072182 | Voorziening interim reg. duurzaam veilig | 27.793 | 29.794 | 342.397 | 27.793 | 372.191 | 344.397 |
| 072183 | Voorziening locatiegebonden subsidies | 0 | 0 | 576.927 | 0 | 576.927 | 576.927 |
| | | 9.138.399 | 606.150 | 5.613.463 | 5.015.620 | 10.342.391 | 1.203.993 |

| | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Voorzieningen | | | | | | |
| 083173 | Voorziening groot onderhoud provinciehuis | 958.077 | 0 | 351.930 | 67.877 | 1.242.130 | 284.053 |
| 083175 | Voorziening spaarregeling compensatieverlof | 958.040 | 0 | 0 | 958.040 | 0 | -958.040 |
| 083176 | Voorziening kapitaallasten kunstwerken | 3.328.200 | 0 | 1.109.400 | 0 | 4.437.600 | 1.109.400 |
| 083177 | Voorziening groot onderhoud museum | 190.843 | 0 | 121.899 | 10.525 | 302.217 | 111.374 |
| 083178 | Voorziening achterstallig onderhoud & verbeterings-werken N34 | 0 | 0 | 36.454.893 | 0 | 36.454.893 | 36.454.893 |
| | | 5.435.159 | 0 | 38.038.122 | 1.036.442 | 42.436.840 | 37.001.680 |
| saldo | | 99.701.459 | 1.860.614 | 109.631.003 | 38.654.127 | 172.538.948 | 72.837.490 |

In het rapport Besparen op reserves wordt een uitgebreide toelichting op de reserves en voorzieningen aanbevolen. Wij hebben deze aanbeveling overgenomen. Daarom vindt u in dit hoofdstuk, naast het gebruikelijke overzicht van de stand en verloop van de reserves en voorzieningen, ook een uitgebreide toelichting per reserve en voorziening.

Bij de financiële toelichting van de programmaonderdelen vindt u vaak ook een toelichting van de jaarbudgetten van reserves, maar dat gaat alleen over de financiële afwijking. Dit hoofdstuk behandelt alle reserves en voorzieningen, zowel inhoudelijk als financieel. Hiermee krijgt u een totaaloverzicht van de verantwoording over de reserves en voorzieningen 2006 en een vooruitblik over de aanwending voor de komende jaren. Achtereenvolgens worden het doel, de soort, verwijzing naar het programma(onderdeel), de verantwoordelijke, de planning 2006, de realisatie 2006, de oorzaken van de afwijkingen en de meerjarige effecten weergegeven. In de financiële tabel is de meerjarenraming van de reserve of voorziening geactualiseerd ten opzichte van de meerjarenraming in de Begroting 2007.

In tegenstelling tot het overzicht van de reserves en voorzieningen, waarin alleen de netto stortingen en onttrekkingen worden vermeld, zijn de vermeerderingen en verminderingen in de financiële tabel bij de toelichtingen bruto opgenomen. Dit betekent dat de totale geldstroom die door de reserves en voorzieningen loopt zichtbaar wordt en niet alleen de mutaties in de reserves en voorzieningen. Dit was ook een aanbeveling in het rapport Besparen op reserves. De bruto vermeerdering is een normbedrag dat beschikbaar is gesteld. Dit kan het beschikbaar gestelde provinciale jaarbudget zijn (plus stortingen in de reserve tijdens het jaar, minus bijdragen van de reserve tijdens het jaar), de werkelijke inkomsten van derden of de inkomsten ten gevolge van heffingen (zoals bij de ontgrondingenheffing en de grondwaterheffing). Dit bepaalt het jaarbudget voor de uitgaven. De bruto vermindering is het totaal van de werkelijke uitgaven ten laste van deze reserve.

Bij de toelichtingen zijn ook nog de reserves en voorzieningen opgenomen die eind december zijn opgeheven op basis van het besluit bij Statenstuk 2006-257 (herzien). Dit zijn: de reserve Infrastructuur, de reserve Uitoefenen bestuursdwang, de reserve Uitvoering SOL Drenthe, de reserve Flankerend beleid, de reserve Frictiekosten ombuigingen, de reserve Exploitatie provinciale zandwinplaatsen en de voorziening Spaarregeling compensatieverlof. Het meerjarige effect is daarbij niet van toepassing.
De reserve Grote projecten, reserve Stimulering Gebiedsgericht Beleid (SGB) en de reserve Bejaardenoorden zijn al tijdens het jaar opgeheven en omgezet naar een krediet in 2006. Deze blijven daarom in de toelichting buiten beschouwing.

## *Algemene Reserves*

| **Reserve voor Algemene doeleinden (050001)** | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het kunnen opvangen van incidentele tegenvallers welke niet door een specifieke voorziening worden afgedekt. Deze reserve geldt als een belangrijk component van het weerstandsvermogen van de provincie. |
| Portefeuillehouder | S.B. Swierstra |
| Budgethouder | J.M. Imhof - Directie |
| Soort reserve | Algemene reserve |
| Programma | n.v.t. |
| Programmaonderdeel | n.v.t. |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2006 gepland? |
| | Het saldo zou alleen toenemen met de inflatiecorrectie van 2%. |
| | Wat is in 2006 gerealiseerd? |
| | Naast de storting van de inflatiecorrectie van € 283.574,-- is er verder nog € 43.867.000,-- en € 5.095.689,-- toegevoegd aan de reserve. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | De extra storting van € 43.867.000,-- heeft te maken met de overdracht van de N34 van het Rijk naar de provincie en de daarbij behorende afkoopsom die ineens is verstrekt. Dit deel van de afkoopsom is toegevoegd aan de reserve voor algemene doeleinden. Daarnaast is het PS-besluit op Statenstuk 257-Herzien uitgevoerd, waarbij was besloten om de reserve infrastructuur, reserve uitoefenen bestuursdwang, reserve uitvoering SOL, reserve kosten flankerend beleid, reserve frictiekosten ombuigingen en reserve exploitatie provinciale zandwinplaatsen op te heffen en de risicoreserve btw-compensatiefonds te halveren per 31 december 2006. Het totale saldo van deze bestemmingsreserves (€ 5.095.689,--) is per 31 december 2006 toegevoegd aan de reserve voor algemene doeleinden. De voorziening spaarregeling compensatieverlof die ook eind 2006 volgens het PS-besluit is opgeheven (€ 877.566,--), is verwerkt in het rekeningresultaat. Het betrof namelijk een voorziening en geen reserve die een andere bestemming krijgt. De voorziening is in het verleden ook gevormd ten laste van de exploitatie en vloeit daarom nu daarin weer terug. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | De reserve neemt enorm toe. Het deel van de afkoopsom dat in de reserve voor algemene doeleinden is gestopt hoeft niet gebruikt te worden voor dekking van de hogere kosten voor wegenbeheer (€ 1,2 miljoen in 2007, oplopen naar € 1,9 miljoen in 2011) omdat er nog voldoende vrije bestedingsruimte aanwezig is. Daarom is besloten om in 2007 € 10 miljoen beschikbaar te stellen voor een reserve Vaarweg Erica-Ter Apel en € 11,5 miljoen voor een reserve Verdubbeling N33. |

| Verloop | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | jaar | | | | |
| omschrijving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
| aanvang jaar | 14.178.715 | 63.424.978 | 43.193.478 | 44.057.347 | 44.938.494 |
| vermeerdering wegens rente | 283.574 | 1.268.500 | 863.870 | 881.147 | 898.770 |
| vermeerdering | 48.962.689 | - | - | - | - |
| vermindering | - | 21.500.000 | - | - | - |
| einde jaar | 63.424.978 | 43.193.478 | 44.057.347 | 44.938.494 | 45.837.264 |

*de meerjarige effecten van de opgeheven reserves (bijdragen van die reserves voor de exploitatie en te ramen kredieten voor kosten) zijn nog niet verwerkt in het overzicht

| **Saldireserve (050002)** | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Deze reserve is ingesteld om de rekeningoverschotten en rekeningtekorten op te vangen. Bij de totstandkoming van het Collegeprogramma 2003-2007 is afgesproken dat ter realisatie van het collegeprogramma de saldi beschikbaar zijn als algemeen dekkingsmiddel. |
| Portefeuillehouder | S.B. Swierstra |
| Budgethouder | J.M. Imhof - Directie |
| Soort reserve | Algemene reserve |
| Programma | n.v.t. |
| Programmaonderdeel | n.v.t. |
| Inhoudelijke en financiële | Wat was in 2006 gepland? |
| toelichting | Conform de doelstelling van deze reserve is het saldo van deze reserve beschikbaar voor dekking van de realisatie van het collegeprogramma. In de primitieve begroting was hiervoor een bedrag van € 3.615.172,-- geraamd. |
| | wat is in 2006 gerealiseerd |
| | Behalve de primitief geraamde bijdrage is het rekeningsaldo van 2005 ad € 5.776.089,-- toegevoegd aan de saldireserve. Deze toevoeging is gebruikt voor de dekking van overgehevelde kredieten uit 2005 tot een bedrag van € 3.780.615,--. Het restant van € 1.995.474,-- is ingezet als eenmalig dekkingsmiddel voor de realisatie van de plannen in de Voorjaarsnota 2006. Voor de uitvoering van motie M3 van PS op 14 juni 2006 (cultureel aanbod door KCID in de periode 2007 tot en met 2009) is ten laste van de vrije bestedingsruimte 2006 € 150.000,-- beschikbaar gesteld. Begrotingstechnisch wordt dit via de saldireserve afgewikkeld. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Het karakter en de doelstelling van de reserve staan toe dat in de loop van het jaar bijdragen en toevoegingen aan de reserve kunnen plaatsvinden door besluitvorming van PS. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | Geen. Financiële gevolgen van besluiten in 2006 zijn eenmalig. |

| Verloop | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | jaar | | | | |
| omschrijving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
| aanvang jaar | 8.762.102 | 5.203.930 | 2.862.797 | 1.224.143 | 302.750 |
| vermeerdering wegens rente | - | - | - | - | - |
| vermeerdering | 5.926.089 | - | - | - | - |
| vermindering | 9.484.261 | 2.341.133 | 1.638.654 | 921.393 | - |
| einde jaar | 5.203.930 | 2.862.797 | 1.224.143 | 302.750 | 302.750 |

| **Reserve Flexibel beleid (050003)** | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Deze reserve levert een bijdrage aan projecten die passen binnen het provinciaal beleid. De reserve Flexibel beleid wordt gebruikt ten behoeve van twee hoofdlijnen uit het Collegeprogramma 2003-2007. In de Voorjaarsnota 2005 is besloten de reserve in 2008 op te heffen. |
| Portefeuillehouder | S.B. Swierstra |
| Budgethouder | J.M. Imhof - Directie |
| Soort reserve | Algemene reserve |
| Programma | P-4.0 / P-5.0 / P-7.0 / P-7.1 / P-9.1 |
| Programmaonderdeel | 34001 / 35005 / 37005 / 37107 / 37109 / 39201 |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2006 gepland? |
| | In de primitieve begroting was een bijdrage uit deze reserve geraamd van € 613.119,-- Hiervan was € 198.879,-- bestemd als algemeen dekkingsmiddel, € 114.240,-- voor proceskosten Kompas en € 300.000,-- voor promotie van de toeristische sector. Via begrotingswijzigingen zijn in 2006 de volgende bijdragen uit deze reserve geraamd: € 24.188,-- voor energiebesparing en duurzame energie; € 300.000,-- voor Emmen revisited;<br>€ 82.358,-- voor kwaliteit van de gebouwde omgeving; € 121.587,-- voor proceskosten Kompas; € 2.300.000,-- voor Masterplan Meppel, Waterpoort; € 12.112,-- voor masterplan Veenhuizen en € 242.000,-- voor herinrichting oevers Oude Vaart Meppel. |
| | Wat is in 2006 gerealiseerd? |
| | Alles is gerealiseerd. Alleen voor het Masterplan Veenhuizen was nog een extra bijdrage nodig van € 15.000,-- voor de afrekening van deelname in het Belvedereproject Veenhuizen. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | n.v.t. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | Het saldo is toereikend om de geplande bijdrage in 2007 te effectueren. In de Meerjarenraming 2007-2010 is in 2008 een bijdrage van de reserve opgenomen van € 1.871.348,--. Deze bijdrage dekt een eenmalige stelpost van € 1.757.108,-- opgenomen in programma 7.0 Economie en een daarin eveneens opgenomen bedrag van € 114.240,-- wegens proceskosten Kompas. Omdat in 2006 veel meer bijdragen ten laste van de reserve zijn afgerekend dan bij het opstellen van de begroting 2007 was voorzien, zal de eenmalige stelpost in 2008 niet meer nodig zijn. Voor 2007 geldt dat de begrote vermindering van € 313.119,-- (€ 114.240,-- voor proceskosten Kompas en € 198.879,-- voor bijdrage aan de exploitatie) doorgang vindt. Daarnaast zijn er nog 3 lopende projecten voor in totaal € 220.560,--. De verwachting is echter dat de afrekening van deze projecten lager zal uitvallen, zodat het saldo van de reserve flexibel beleid eind 2007 nihil zal zijn. |

| Verloop | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | jaar | | | | |
| omschrijving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
| aanvang jaar | 4.204.132 | 493.731 | - | - | - |
| vermeerdering wegens rente | - | - | - | - | - |
| vermeerdering | - | - | - | - | - |
| vermindering | 3.710.401 | 493.731 | - | - | - |
| einde jaar | 493.731 | - | - | - | - |

| **Egalisatiereserve Uitvoering Collegeprogramma 2003-2007 (050004)** | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het betreft een reserve die om financieel technische redenen is ingesteld, namelijk om eenmalige beschikbare middelen gedurende meerdere jaren te gebruiken voor de uitvoering van het Collegeprogramma 2003-2007. |
| Portefeuillehouder | S.B. Swierstra |
| Budgethouder | J.M. Imhof - Directie |
| Soort reserve | Algemene reserve |
| Programma | n.v.t. |
| Programmaonderdeel | n.v.t. |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2006 gepland? |
| | Voor 2006 was een bijdrage aan de exploitatie geraamd van € 1.575.000,-- voor de uitvoering van het Collegeprogramma 2003-2007. |
| | Wat is in 2006 gerealiseerd? |
| | De bijdrage is volgens planning uitgevoerd. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | n.v.t. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | n.v.t. |

| Verloop | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | jaar | | | | |
| omschrijving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
| aanvang jaar | 4.725.000 | 3.150.000 | 1.575.000 | - | - |
| vermeerdering wegens rente | - | - | - | - | - |
| vermeerdering | - | - | - | - | - |
| vermindering | 1.575.000 | 1.575.000 | 1.575.000 | - | - |
| einde jaar | 3.150.000 | 1.575.000 | - | - | - |

*Bestemmingsreserves*

| **Reserve Kosten flankerend beleid (060102)** | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het treffen van maatregelen ter voorkoming van onvrijwillige werkloosheid als gevolg van bezuinigingen, reorganisaties en andere organisatorische maatregelen. Waar werkloosheid niet kan worden voorkomen, worden de middelen ingezet voor het bevorderen van een spoedige reintegratie in het arbeidsproces. Reserve is per 31 december 2006 opgeheven. |
| Portefeuillehouder | T. Klip-Martin |
| Budgethouder | Directie |
| Soort reserve | Bestemmingsreserve |
| Programma | P-0.0 |
| Programmaonderdeel | 30801 |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2006 gepland? |
| | Er waren uitgaven gepland voor € 100.733,--. |
| | Wat is in 2006 gerealiseerd? |
| | De realisatie van de uitgaven bedroeg € 147.545,--. Door middel van begrotingswijzingen is er € 221.682,-- bijgedragen aan kosten flankerend beleid elders in de exploitatie. Vervolgens is volgens PS-besluit (257-Herzien) het restant van de reserve afgeboekt. Dit leverde een bedrag op van € 184.774,-- ten gunste van de reserve voor Algemene doeleinden. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | n.v.t. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | n.v.t. |

| Verloop | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | jaar | | | | |
| omschrijving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
| aanvang jaar | 554.000 | - | - | - | - |
| vermeerdering wegens rente | - | - | - | - | - |
| vermeerdering | - | - | - | - | - |
| vermindering | 554.000 | - | - | - | - |
| einde jaar | - | - | - | - | - |

| **Reserve Monitoring voormalige stortplaatsen (060111)** | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het vormen van een financiële reserve, gevoed uit extra opcenten van de storttarieven (€ 0,91/4jr), voor de kosten die gemoeid zijn met het beheer van de voormalige stortplaatsen (Leemtewet). |
| Portefeuillehouder | T. Klip-Martin |
| Budgethouder | S.J. Geerlings - Bodem |
| Soort reserve | Bestemmingsreserve |
| Programma | P-5.1 |
| Programmaonderdeel | 35202 |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2006 gepland? |
| | € 50.000,--. De resultaten van het NaVos onderzoek, welke zijn uitgevoerd vanaf 1999-2005, zullen worden gerapporteerd per individuele stortplaats. De eigenaren en direct betrokkenen zullen middels een onderzoeksrapport op de hoogte worden gebracht. |
| | Wat is in 2006 gerealiseerd? |
| | Er is gerealiseerd € 24.000,--, maar die kosten waren reeds verplicht, zodat het begrote budget van € 50.000,-- niet nodig was. Daarnaast is door lagere afrekening van een verplichting en een btw-correctie uit 2005 een bedrag van € 19.000,-- teruggestort in de reserve. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | n.v.t. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | n.v.t. In 2007 zullen de verwachte kosten voor de herstelmaatregelen en het opheffen van eventuele risico's en het herstel van de afdeklaag bekend worden en kan de meerjarenraming hierop worden aangepast. |

| Verloop | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | jaar | | | | |
| omschrijving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
| aanvang jaar | 800.564 | 819.947 | 819.947 | 819.947 | 819.947 |
| vermeerdering wegens rente | | | | | |
| vermeerdering | 19.383 | - | - | - | - |
| vermindering | - | - | - | - | - |
| einde jaar | 819.947 | 819.947 | 819.947 | 819.947 | 819.947 |

| **Reserve Exploitatie provinciale zandwinplaatsen (060112)** | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Afdekken van financieel/technische risico's bij het beheer en afstoten van zandwinplaatsen. Reserve is per 31 december 2006 opgeheven. |
| Portefeuillehouder | S.B. Swierstra |
| Budgethouder | T. Woestenburg - Wegen en Kanalen |
| Soort reserve | Bestemmingsreserve |
| Programma | P-3.1 |
| Programmaonderdeel | 33306 |
| Inhoudelijke en financiele toelichting | Wat was in 2006 gepland? |
| | Niets |
| | Wat is in 2006 gerealiseerd? |
| | Kosten van € 17.086,--. Vervolgens is volgens PS-besluit (257-Herzien) het restant van de reserve afgeboekt. Dit leverde een bedrag op van € 78.373,-- ten gunste van de reserve voor Algemene doeleinden. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Onderzoekskosten ten behoeve van het afstoten van de zandwinplaatsen. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | n.v.t. |

| Verloop | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | jaar | | | | |
| omschrijving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
| aanvang jaar | 95.458 | - | - | - | - |
| vermeerdering wegens rente | - | - | - | - | - |
| vermeerdering | - | - | - | - | - |
| vermindering | 95.458 | - | - | - | - |
| einde jaar | - | - | - | - | - |

| **Reserve Wegenbeheer (060113)** | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Deze reserve is ingesteld om met een geïndexeerd vast jaarlijks budget de pieken en dalen in het beheer en onderhoud van de provinciale wegen te kunnen opvangen. Hierdoor is flexibel onderhoud mogelijk, zonder dat er extra claims komen ten laste van de algemene middelen. |
| Portefeuillehouder | S.B. Swierstra |
| Budgethouder | T. Woestenburg - Wegen en Kanalen |
| Soort reserve | Bestemmingsreserve |
| Programma | P-3.1 |
| Programmaonderdeel | 33104 |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2006 gepland? |
| | € 17,6 miljoen aan uitgaven en € 5 miljoen aan inkomsten. Hierbij was € 0,9 miljoen extra aan de reserve onttrokken voor onderhoud. |
| | Wat is in 2006 gerealiseerd? |
| | € 17,1 miljoen uitgaven en € 5,3 miljoen inkomsten. Er is € 0,8 miljoen teruggestort in de reserve. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Meevallend dagelijks onderhoud en uitstel van vervanging van een aantal dienstauto's als gevolg van leveringsproblemen in verband met milieueisen. Verder zijn de bijdragen/vergoedingen van voor derden uitgevoerde projecten € 250.000,-- meer dan was begroot. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | Geen. De kosten verschuiven naar 2007. |

| Verloop | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | jaar | | | | |
| omschrijving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
| aanvang jaar | 1.484.794 | 1.364.835 | 556.226 | 556.226 | 556.226 |
| vermeerdering wegens rente | - | - | - | - | - |
| vermeerdering | 16.998.074 | 11.362.385 | 11.774.517 | 12.197.022 | 12.729.642 |
| vermindering | 17.118.033 | 12.170.994 | 11.774.517 | 12.197.022 | 12.729.642 |
| einde jaar | 1.364.835 | 556.226 | 556.226 | 556.226 | 556.226 |

| **Reserve Infrastructuur (060114)** | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Reserve is bedoeld ter egalisatie van de kapitaallasten van infrastructurele werken, waarvoor in 2001 of in eerdere jaren krediet beschikbaar is gesteld. Er worden dus geen nieuwe projecten meer gefinancierd uit de reserve. Deze zijn ondergebracht binnen de reserve Investeringen Verkeer en Vervoer. De reserve is per 31 december 2006 opgeheven. |
| Portefeuillehouder | S.B. Swierstra |
| Budgethouder | S.W.T Gerritsen - Verkeer en Vervoer |
| Soort reserve | Bestemmingsreserve |
| Programma | P-3.0 |
| Programmaonderdeel | 33003 |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2006 gepland? |
| | Gepland was dat de resterende projecten zouden worden afgerond. Er waren afschrijvings- en rentekosten gepland van € 1,4 miljoen. |
| | Wat is in 2006 gerealiseerd? |
| | De werkelijke afschrijving en rente bedroeg € 1 miljoen. Vervolgens is volgens PS-besluit (257-Herzien) het restant van de reserve afgeboekt. Dit leverde een bedrag op van € 1.606.952,-- ten gunste van de reserve voor Algemene doeleinden. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | De afschrijvingen ten opzichte van de begroting zijn meegevallen, omdat de verwachting was dat een groot aantal projecten gereed zou zijn in 2005, zodat de afschrijving kon starten in 2006. In de praktijk blijkt dit echter niet het geval te zijn geweest en is de begroting op dit punt niet aangepast. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | n.v.t. |

| Verloop | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | jaar | | | | |
| omschrijving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
| aanvang jaar | 1.129.203 | - | - | - | - |
| vermeerdering wegens rente | - | - | - | - | - |
| vermeerdering | 1.500.976 | - | - | - | - |
| vermindering | 2.630.179 | - | - | - | - |
| einde jaar | - | - | - | - | - |

| **Reserve Beheer vaarweg Meppel-De Punt (060124)** | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De reserve is ingesteld om met een vast geïndexeerd budget het beheer en onderhoud van de vaarweg Meppel-De Punt te waarborgen. Door het instellen van de reserve worden er geen extra claims op de provinciale middelen gelegd. |
| Portefeuillehouder | S.B. Swierstra |
| Budgethouder | T. Woestenburg - Wegen en Kanalen |
| Soort reserve | Bestemmingsreserve |
| Programma | P-3.1 |
| Programmaonderdeel | 33304 |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2006 gepland? |
| | € 6,6 miljoen uitgaven en € 4,3 miljoen inkomsten. Hierbij was € 2,2 miljoen extra aan de reserve onttrokken voor onderhoud. |
| | Wat is in 2006 gerealiseerd? |
| | € 2,9 miljoen uitgaven en € 3,5 miljoen inkomsten. Er is € 2,9 miljoen teruggestort in de reserve. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Het dagelijks onderhoud voor de vaarweg Meppel-De Punt is zowel inhoudelijk als financieel volgens de planning uitgevoerd. Het ogenschijnlijk voordelige resultaat heeft betrekking op groot-onderhoudprojecten die in 2007 uitgevoerd of afgewerkt zullen worden. Bij de begroting zijn ook de projecten die in 2006 in voorbereiding zouden worden genomen, volledig financieel opgenomen, waardoor de begrote uitgaven hoger zijn ingeschat. Daarnaast zijn de renovaties van de sluis te Peelo en de reconstructie van Lokbrug en Boskampsbrug om planologische redenen nog niet in uitvoering, waardoor ruim € 1,1 miljoen nog niet is uitgegeven. Verder zijn er een aantal projecten in uitvoering, die gedurende de winterperiode (geen scheepvaart) worden uitgevoerd, waarvan ook een groot deel van de kosten in 2007 zullen worden uitgegeven. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | Geen, de projecten zullen in 2007 en eventueel volgende jaren worden uitgevoerd. De reserve wordt in 2007 herijkt. |

| Verloop | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | jaar | | | | |
| omschrijving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
| aanvang jaar | 7.074.410 | 7.787.714 | 4.321.076 | 3.970.955 | 3.601.449 |
| vermeerdering wegens rente | - | - | - | - | - |
| vermeerdering | 3.614.426 | 3.407.559 | 3.444.611 | 3.481.993 | 3.517.700 |
| vermindering | 2.901.122 | 6.874.197 | 3.794.732 | 3.851.499 | 3.517.700 |
| einde jaar | 7.787.714 | 4.321.076 | 3.970.955 | 3.601.449 | 3.601.449 |

| **Reserve Beheer vaarwegen Zuidoost-Drenthe (060125)** | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het opvangen van mee- en tegenvallers (bijvoorbeeld hoge pompkosten), evenals het werken aan een verantwoorde staat van de Zuidoost-Drentse vaarwegen (bijvoorbeeld brug-sluis renovatie). |
| Portefeuillehouder | S.B. Swierstra |
| Budgethouder | T. Woesetnburg - Wegen en Kanalen |
| Soort reserve | Bestemmingsreserve |
| Programma | P-3.1 |
| Programmaonderdeel | 33305 |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2006 gepland? |
| | € 6,6 miljoen uitgaven en € 1,1 miljoen inkomsten. Hierbij was € 3,3 miljoen extra aan de reserve onttrokken voor de inhaalslag in het onderhoud. |
| | Wat is in 2006 gerealiseerd? |
| | € 4,8 miljoen uitgaven en € 1,5 miljoen inkomsten. Er is € 2,2 miljoen teruggestort in de reserve. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Het dagelijks onderhoud op de Zuidoost-Drentse vaarwegen is zowel inhoudelijk als financieel nagenoeg volgens de planning uitgevoerd. Het ogenschijnlijk voordelige resultaat van € 1,8 miljoen betreft voornamelijk een drietal groot-onderhoudprojecten, die eind 2006 zijn aanbesteed om in de winterperiode (buiten het vaarseizoen) te worden uitgevoerd. De kosten hiervan komen hierdoor vrijwel geheel ten laste van 2007. Het betreft onder andere renovatie Stieltjeskanaalsluis voor € 0,9 miljoen en oever-werkzaamheden aan de Hoogeveensche Vaart en de Witte Wijk voor respectievelijk € 0,4 miljoen en € 0,3 miljoen. Daarnaast zijn er nog enkele kleinere projecten, die ook in 2007 afgewerkt worden. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | Geen. De projecten worden in 2007 gerealiseerd. |

| Verloop | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | jaar | | | | |
| omschrijving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
| aanvang jaar | 5.069.608 | 3.974.961 | 790.601 | - | - |
| vermeerdering wegens rente | | | | | |
| vermeerdering | 3.742.588 | 3.232.326 | 3.299.181 | 3.367.585 | 3.424.748 |
| vermindering | 4.837.235 | 6.416.686 | 4.089.782 | 3.367.585 | 3.424.748 |
| einde jaar | 3.974.961 | 790.601 | - | - | - |

| **Reserve Ontgrondingenheffing (060131)** | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De reserve dient ter dekking van de volgende kosten:<br>a) onderzoek, planning en coördinatie bij het instellen van nieuwe ontgrondingsterreinen;<br>b) compensatie van de omgeving bij instelling van ontgronding;<br>c) eventuele schadeclaims die worden ingesteld ten gevolge van ontgronding. |
| Portefeuillehouder | A. Edelenbosch |
| Budgethouder | L. Portegies - Landelijk Gebied |
| Soort reserve | Bestemmingsreserve |
| Programma | P-6.0 |
| Programmaonderdeel | 35601 |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2006 gepland? |
| | Een opbrengst van € 31.345,--. |
| | Wat is in 2006 gerealiseerd? |
| | Een opbrengst van € 423.630,-- is verantwoord. Het bedrag is echter nog maar gedeeltelijk ontvangen. Op grond van artikel 9, lid 2, van de Heffingsverordening ontgrondingen is een bedrag van € 113.000,-- direct ontvangen, terwijl op grond van lid 4 het meerdere, in casu € 292.000,--, op 1 juli 2008 mag worden betaald door de vergunningverstrekker. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | De heffing voor de ontgrondingsvergunning voor een nieuwe zandwinning voor beton- en metselzand aan de Traandijk in Zuidwest-Drenthe, te weten € 405.000,--. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | De reserve heeft meer ruimte gekregen voor dekking van eventuele kosten in het kader van de ontgrondingen. |

| Verloop | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | jaar | | | | |
| omschrijving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
| aanvang jaar | 117.037 | 529.044 | 527.699 | 526.354 | 525.009 |
| vermeerdering wegens rente | | | | | |
| vermeerdering | 423.630 | 10.000 | 10.000 | 10.000 | 10.000 |
| vermindering | 11.623 | 11.345 | 11.345 | 11.345 | 11.345 |
| einde jaar | 529.044 | 527.699 | 526.354 | 525.009 | 523.664 |

| **Reserve Uitoefenen bestuursdwang (060133)** | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Uitvoeren van bestuursdwang maatregelen, kosten voor het handhaven van regelgeving. Bestuursdwang wordt toegepast indien er sprake is van (milieu)overtreding. Reserve is per 31 december 2006 opgeheven. |
| Portefeuillehouder | H. Weggemans |
| Budgethouder | Handhaving |
| Soort reserve | Bestemmingsreserve |
| Programma | P-5.2 |
| Programmaonderdeel | 35507 |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2006 gepland? |
| | Uitgaven van € 50.000,--. |
| | Wat is in 2006 gerealiseerd? |
| | Er zijn geen uitgaven geweest en € 2.465,-- aan inkomsten. Vervolgens is volgens PS-besluit (257-Herzien) het restant van de reserve afgeboekt. Dit leverde een bedrag op van € 246.239,-- ten gunste van de reserve voor algemene doeleinden. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Het is niet in te schatten wanneer er zaken voor bestuursdwang ontstaan. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | n.v.t. |

| Verloop | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | jaar | | | | |
| omschrijving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
| aanvang jaar | 243.774 | - | - | - | - |
| vermeerdering wegens rente | - | - | - | - | - |
| vermeerdering | 2.465 | - | - | - | - |
| vermindering | 246.239 | - | - | - | - |
| einde jaar | - | - | - | - | - |

| **Reserve Nationaal Milieubeleidsplan (060140)** | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De reserve Nationaal Milieubeleidsplan (NMP) draagt bij aan het realiseren van de doelstellingen uit NMP3 en NMP4. Een belangrijke ontwikkeling die richtinggevend is voor de inzet van NMP middelen is de mondiale stijging van de emissie van broeikasgassen met de daaraan gerelateerde klimaatverandering, en een toenemende importafhankelijkheid van energie. Bij het vinden van oplossingen voor deze ontwikkelingen wordt in Europa een sterke nadruk gelegd op kennis, innovatie en een koppeling met duurzame economisch groei. Ook wordt in onze omgeving steeds meer belang gehecht aan de (in)directie relatie tussen milieuvervuiling en gezondheidseffecten. Tevens zien we dat milieudoelen effectiever behaald kunnen worden door een verbinding met het ruimtelijke beleid te maken. Deze integrale aanpak wordt in het collegeprogramma van het huidige provinciaal bestuur reeds benadrukt. Met de projecten worden op een innovatieve wijze duurzame oplossingen voor milieu-vraagstukken gecreëerd, die zich voordoen op andere beleidsterreinen. Hiermee wordt bijgedragen aan de voorbeeldfunctie van de provincie. Op basis van dit omgevingsbeeld en de bestuurlijke aandacht richt de uitvoering van het NMP zich voornamelijk op vier inhoudelijke thema's:<br>1. Wettelijke taken<br>2. Klimaatverandering en Energie;<br>3. Gezondheid en milieu;<br>4. Milieu en leefomgeving. |
| Portefeuillehouder | T. Klip-Martin |
| Budgethouder | M. Hall - Milieubeheer |
| Soort reserve | Bestemmingsreserve |
| Programma | P-5.0 |
| Programmaonderdeel | 35003 |
| Inhoudelijke en financiële Toelichting | Wat was in 2006 gepland? |
| | In 2006 was de uitvoering van de omgevingsanalyse gepland die het financiële fundament vormt voor de uitgaven voor 2007 en verder. |
| | Wat is in 2006 gerealiseerd? |
| | De omgevingsanalyse is uitgevoerd. De nota Energiek Drenthe is vastgesteld en daarbij is besloten om aan deze prioriteit middelen uit de reserve NMP te benutten. Daarnaast heeft er een intensivering op het gebied van uitvoering wettelijke taken plaatsgevonden. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | De begrote uitgaven van € 312.000,-- zijn voor € 103.000,-- gerealiseerd. De planning van de uitgaven in de begroting 2006 kon niet goed worden ingeschat door de op stapel zijnde beleidswijzigingen. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | Door de herprioritering als gevolg van de omgevingsanalyse is het nu mogelijk een meerjarige verwachting van de uitgaven te geven (zie actualisatie). |

| Verloop | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | jaar | | | | |
| omschrijving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
| aanvang jaar | 649.829 | 608.822 | 238.822 | 423.822 | 693.822 |
| vermeerdering wegens rente | - | - | - | - | - |
| vermeerdering | 61.750 | 365.000 | 377.000 | 385.000 | 392.000 |
| vermindering | 102.757 | 735.000 | 192.000 | 115.000 | 50.000 |
| einde jaar | 608.822 | 238.822 | 423.822 | 693.822 | 1.035.822 |

| | |
|---|---|
| Toelichting Actualisatie | Toelichting op het verloop 2006<br>De nota Energiek Drenthe is vastgesteld en daarbij is besloten om aan deze prioriteit middelen uit de reserve NMP te benutten. Daarnaast heeft er een intensivering op het gebied van uitvoering van wettelijke taken plaatsgevonden.<br><br>Toelichting op het verloop 2007<br>Wettelijke taken € 400.000,--<br>Klimaatverandering en energie € 250.000,--<br>Gezondheid en milieu € 20.000,--<br>Milieu en leefomgeving € 65.000,--<br><br>Ad1. Onder meer de projecten: invoering WABO, Geuronderzoek Meppel, Branchegerichte aanpak Vergunningverlening en inclusief € 50.000,-- voor PRISMA (IPO). Jaarlijks worden de kosten voor het PRISMA (Programma IPO Strategische Milieu Agenda) gefourneerd vanuit het NMP<br>(€ 50.000,--) en er is € 250.000,-- bijgedragen aan het Uitvoeringsprogramma Energie.<br><br>Toelichting op het verloop 2008<br>Jaarlijks worden de kosten voor het PRISMA (IPO) gefourneerd vanuit het NMP (€ 50.000,--). Ten aanzien van het thema Wettelijke taken zal de WABO ook nog in 2008 doorlopen (€ 77.000,--).<br>Het in 2007 opgevoerde bedrag voor het thema Milieu en leefomgeving, ad. € 65.000,-- betreft een driejarige verplichting en is verdisconteerd in de raming 2008.<br>Na implementatie van het IPO-project Gezondheid en milieu worden medio 2007 de (gezamenlijke) activiteiten verder in beeld gebracht.<br>Indien de huidige beleidslijn ten aanzien van het thema Klimaatverandering en energie wordt gecontinueerd zal een bijdrage van € 250.000,-- per jaar vanuit het NMP gereserveerd moeten worden. In bovenstaande opstelling is deze bijdrage vooralsnog p.m. opgenomen.<br><br>Toelichting op het verloop 2009<br>Daarnaast hebben we € 65.000,-- gereserveerd voor het thema Milieu en leefomgeving.<br><br>Indien de huidige beleidslijn ten aanzien van het thema Klimaatverandering en energie wordt gecontinueerd zal een bijdrage van € 250.000,-- per jaar vanuit het NMP gereserveerd moeten worden. In bovenstaande opstelling is deze bijdrage vooralsnog p.m. opgenomen.<br><br>Toelichting op het verloop 2010<br>Ook in de raming 2010 is de bijdrage ad. € 50.000,-- aan het IPO verwerkt.<br><br>Indien de huidige beleidslijn ten aanzien van het thema Klimaatverandering en energie wordt gecontinueerd zal een bijdrage van € 250.000,-- per jaar vanuit het NMP gereserveerd moeten worden. In bovenstaande opstelling is deze bijdrage vooralsnog p.m. opgenomen.<br><br>Er is nog geen zicht op de overige projecten. |

| Reserve Uitvoering 2e fase Relatienota en Natuurontwikkelingsbeleid (060142) | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het doel van deze reserve is (evenals het doel van de reserve Aankopen natuurterreinen) het behoud en ontwikkeling van natuurkwaliteit. Dit gebeurt door realisering van de zogenaamde Ecologische Hoofdstructuur. Het meefinancieren van grondaankopen van reservaartgronden door stichting het Drents Landschap en de vereniging Natuurmonumenten is een middel om dit te bereiken. De aankopen worden voor 50% gesubsidieerd door de provincie. |
| Portefeuillehouder | A. Edelenbosch |
| Budgethouder | L. Portegies - Landelijk Gebied |
| Soort reserve | Bestemmingsreserve |
| Programma | P-6.2 |
| Programmaonderdeel | 36005 |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2006 gepland? |
| | Op basis van de nota Reserves en voorzieningen is in 2005 een driejarig traject gestart om met ca € 315.000,-- per jaar tot afbouw van deze reserve te komen. |
| | Wat is in 2006 gerealiseerd? |
| | Een zevental grondaankopen waarmee een bedrag van € 512.000,-- is gemoeid. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Afgelopen jaar hebben zich een zevental grote(re) grondaankopen aangediend waarmee het tempo van bovengenoemde afbouw boven de verwachting kwam te liggen. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | De verwachting dat de reserve conform de planning in 2007 geheel zal zijn besteed. |

| Verloop | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | jaar | | | | |
| omschrijving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
| aanvang jaar | 743.839 | 231.159 | - | - | - |
| vermeerdering wegens rente | - | - | - | - | - |
| vermeerdering | - | - | - | - | - |
| vermindering | 512.680 | 231.159 | - | - | - |
| einde jaar | 231.159 | - | - | - | - |

| **Reserve Uitvoering SOL Drenthe (060143)** | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het afsluiten van contracten in de vorm van meerjaren beschikkingen met particulieren waarbij onderhoud wordt gepleegd aan landschapselementen die bijdragen aan de instandhouding van het beeldbepalende karakter van het landschap en de ecologische infrastructuur. De reserve is per 31 december 2006 opgeheven. |
| Portefeuillehouder | A. Edelenbosch |
| Budgethouder | L. Portegies - Landelijk Gebied |
| Soort reserve | Bestemmingsreserve |
| Programma | P-6.1 |
| Programmaonderdeel | 36206 |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2006 gepland? |
| | Het saldo van de reserve is medio 2007 toegevoegd aan de exploitatie. |
| | Wat is in 2006 gerealiseerd? |
| | De exploitatiebijdrage is benut voor het afrekenen van aflopende beschikkingen, het uitbetalen van voorschotten van lopende beschikkingen en voor het vergoeden van de kosten van Landschapsbeheer Drenthe voor de uitvoering van de SOL. Vervolgens is volgens PS-besluit (257-Herzien) het restant van de reserve afgeboekt. Dit leverde een bedrag op van € 99.198,-- ten gunste van de reserve voor algemene doeleinden. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | n.v.t. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | n.v.t. |

| Verloop | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | jaar | | | | |
| omschrijving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
| aanvang jaar | 56.331 | - | - | - | - |
| vermeerdering wegens rente | | - | - | - | - |
| vermeerdering | 179.009 | - | - | - | - |
| vermindering | 235.340 | - | - | - | - |
| einde jaar | - | - | - | - | - |

| **Reserve Versterking economische structuur (060150)** | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het verstrekken van de sociaaleconomische structuur in Drenthe in brede zin, gericht op de verwezenlijking van een duurzame economische ontwikkeling, waarin een ieder naar zijn/haar mogelijkheden participeert. |
| Portefeuillehouder | H. Weggemans |
| Budgethouder | R.J. Stoffelsma - Economie |
| Soort reserve | Bestemmingsreserve |
| Programma | P-7.0 |
| Programmaonderdeel | 37005 |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2006 gepland? |
| | Financiering van projecten die aan de doelstelling van de reserve voldoen en met name cofinanciering van Kompasprojecten. In de begroting was hiervoor een bedrag van € 2.283.000,-- aan uitgaven en € 7.000,-- aan inkomsten opgenomen. |
| | Wat is in 2006 gerealiseerd? |
| | De realisatie van de uitgaven is € 2.956.000,-- (incl. € 66.000,-- meevallende kosten vorig boekjaar) geworden en € 27.000,-- van inkomsten. Het negatieve saldo van € 653.000,-- is verrekend met de reserve. In de reserve zaten daarvoor nog voldoende middelen. Voor cofinanciering van Kompasprojecten is in 2006 € 1.675.000,-- beschikbaar gesteld aan 4 projecten. Eind 2005 was besloten uit het budget versterking economische structuur € 500.000,-- beschikbaar te stellen voor de handhaving van ID-banen. Dit bedrag is in 2006 volledig beschikt aan diverse gemeenten. Daarnaast zijn onder andere bijdragen beschikbaar gesteld voor een promotor innovatief ondernemerschap, het promotieplan hunebedden, een economisch actieplan voor Zuidoost-Drenthe en enkele huursubsidies. Tevens is ter compensatie voor de terugbetaling van de lening door ASTRON een vergoeding voor de rente aan ASTRON betaald. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | In 2005 was er op dit budget een positief saldo van ruim € 1,7 miljoen. Er waren toen projecten in voorbereiding, maar deze waren nog niet ver genoeg om een subsidie beschikbaar te stellen. In 2006 zijn deze subsidies wel beschikbaar gesteld. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | Geen meerjarige effecten. |

| Verloop | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | jaar | | | | |
| omschrijving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
| aanvang jaar | 3.586.566 | 2.715.867 | 1.517.479 | 1.903.191 | 2.293.103 |
| vermeerdering wegens rente | - | - | - | - | - |
| vermeerdering | 2.085.100 | 2.101.612 | 385.712 | 389.912 | 394.212 |
| vermindering | 2.955.799 | 3.300.000 | p.m. | p.m. | p.m. |
| einde jaar | 2.715.867 | 1.517.479 | 1.903.191 | 2.293.103 | 2.687.315 |

| | |
|---|---|
| Toelichting Actualisatie | In 2007 zullen vrijwel zeker de volgende uitgaven ten laste van de reserve worden gebracht: |

| | |
|---|---|
| Projecten tenderregeling Innovatief Ondernemen | € 600.000,-- |
| Procesgeld Innovatief Ondernemen | € 25.000,-- |
| Sensor Universe | € 179.318,-- |
| Eurochamp | € 170.000,-- |
| China Center | € 70.000,-- |
| Noordlus TT-circuit | € 660.000,-- |
| Lofar transitie activiteiten | € 6.590,-- |
| Veenhuizen | € 50.000,-- |
| Gereserveerd voor oude loonkostenregeling | € 500.000,-- |
| | --- |
| subtotaal | € 2.260.908,-- |
| | |
| Daarnaast worden de volgende uitgaven verwacht: | |
| Projecten pijplijn | € 160.000,-- |
| Overige projecten | € 860.000,-- |
| | --- |
| Totaal | € 3.280.908,-- |

Toelichting op het verloop 2008 tot en met 2010:
Hiermee is het saldo van de reserve eind 2007 ruim € 1,5 miljoen. Tezamen met de vermeerderingen in 2008 kan in 2008 € 1,9 miljoen beschikbaar gesteld worden als start voor de nieuwe programma's (OP-EFRO 2006-2012, Pieken in de Delta Noord 2006-2010 en INTERREG 2006-2012). Deze programma's zullen in de loop van 2007 verder ingevuld worden.

| **Reserve Grondwaterheffing (060161)** | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Doel van de bestemmingsreserve is het financieren van de wettelijke taak van de provincie op het gebied van grondwaterbeheer (waarnemen grondwaterstanden, beheer meetnet, uitvoeren onderzoek etc). Daarnaast worden de middelen ingezet voor het stimuleren van projecten door derden, gericht op duurzaam grondwaterbeheer. Gedacht kan worden aan projecten gericht op waterbesparing, verdrogingsbestrijding en aanvulling grondwatervoorraad. |
| Portefeuillehouder | T. Klip-Martin |
| Budgethouder | S.W.T. Gerritsen - Ruimte en Water |
| Soort reserve | Bestemmingsreserve |
| Programma | P-4.0 |
| Programmaonderdeel | 34401 |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2006 gepland? |
| | In 2006 waren uitgaven gepland voor bijdragen aan projecten van derden gericht op actief grondwaterbeheer, onderzoekskosten en apparaatskosten ten behoeve van het grondwaterbeheer. |
| | Wat is in 2006 gerealiseerd? |
| | Er zijn meer uitgaven gedaan voor projecten gericht op actief grondwaterbeheer. Daarnaast zijn de regulieren werkzaamheden ten behoeve van het grondwaterbeheer uitgevoerd. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Aan het einde van het jaar zijn informele toezeggingen omgezet in formele toezeggingen die tot kosten hebben geleid. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | Er zijn uitgaven van 2006 doorgeschoven naar 2007; dit zal op de lange termijnplanning geen effect hebben. Omdat de uitgaven meerjarig structureel hoger zijn dan de inkomsten, zal op enig moment aanpassing van de heffing moeten plaatsvinden. Afhankelijk van de stand van de reserve zal dat in 2008 of 2009 moeten gebeuren. U bent hierover reeds geïnformeerd via een statenbrief van 7 december 2006 (kenmerk 49/5.10/2006014319). Besloten is de maximale stand van de reserve af te bouwen naar € 150.000,--. |

| Verloop | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | jaar | | | | |
| omschrijving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
| aanvang jaar | 515.230 | 381.048 | 161.048 | 61.048 | 38.953- |
| vermeerdering wegens rente | - | - | - | - | - |
| vermeerdering | 724.556 | 720.000 | 720.000 | 720.000 | 720.000 |
| vermindering | 858.739 | 940.000 | 820.000 | 820.000 | 820.000 |
| einde jaar | 381.048 | 161.048 | 61.048 | 38.953- | 138.953- |

| Reserve Investeringen verkeer en vervoer (060199) | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Reserve is bedoeld ter egalisatie van de kapitaallasten van infrastructurele investeringen. De infrastructurele investeringen zijn gericht op veilige bereikbaarheid in Drenthe. In deze collegeperiode zal extra worden ingezet op de stedelijke bereikbaarheid en het terugdringen van rij-ongevallen in combinatie met het aanbrengen van essentiële wegkenmerken. |
| Portefeuillehouder | S.B. Swierstra |
| Budgethouder | S.W.T. Gerritsen - Verkeer en Vervoer |
| Soort reserve | Bestemmingsreserve |
| Programma | P-3.0 |
| Programmaonderdeel | 33003 / 33002 |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2006 gepland? |
| | De bijdrage aan deze reserve was begroot op 7,1 miljoen, daarnaast was een geraamde onttrekking van 0,6 miljoen in de begroting opgenomen. Binnen het programma 3.0 verkeer waren de afschrijvingen begroot op € 1.5 miljoen en rentekosten op € 0,6 begroot . Daarnaast was er voor planmatige projecten infrastructuur € 0,5 miljoen geraamd. Per saldo een bedrag van € 9,1 miljoen. Ook is een rentetoevoeging van 1 miljoen begroot. |
| | Wat is in 2006 gerealiseerd? |
| | De rente toevoeging en de begrote onttrekking van € 0,6 miljoen zijn vrijwel conform begroting gerealiseerd. Ook de toegerekende rente van geactiveerde investeringen zijn conform de begroting gerealiseerd. De afschrijvingen zijn € 0,3 miljoen geworden. En de realisatie van de kosten projecten infrastructuur bedroegen € 0,1 miljoen. Per saldo een bedrag van € 1 miljoen. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | De afschrijvingen ten opzichte van de begroting zijn met € 1,3 miljoen meegevallen. Bij het aanpassen van de begroting 2006 is een onjuiste inschatting gemaakt van de fasering van een groot aantal projecten waardoor de afschrijvingen te hoog in de begroting zijn opgenomen. De verwachting was dat een groot aantal projecten gereed zou zijn in 2005, zodat de afschrijving kon starten in 2006. In de praktijk blijkt dit echter niet het geval te zijn geweest en is de begroting op dit punt wel fors aangepast en meerjarig verwerkt, maar niet voldoende. In 2006 zijn overigens wel veel investeringen gerealiseerd, maar die kapitaallasten worden pas vanaf 2007 zichtbaar. Voor de begroting 2007 zijn de kapitaallasten op basis van de jaarrekening opnieuw berekend en zijn de gevolgen hiervan in de voorjaarsnota 2007 verwerkt. Het voordeel van € 0,4 miljoen op de projecten infrastructuur betreft de projecten Onderzoeksprogramma en Architectuur verkeersbeheersing Groningen-Assen, Ontwikkelen van een spoorvisie en diverse projecten gedragsbeïnvloeding. Omdat deze projecten zijn niet doorgegaan of met andere middelen zijn gefinancierd, is het voordeel ontstaan. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | Het effect is dat het saldo van de reserve Investeringen verkeer en vervoer is gestegen, maar de kapitaalslasten verschuiven naar de toekomst. Dan wordt alsnog beslag gelegd op het saldo in de reserve. De toename van de reserve verkeer en vervoer past in het verloop van de reserve. Volgens planning zal de reserve in 2009 tot ca 30 miljoen oplopen. Deze reserve wordt opgebouwd met een in de voorjaarsnota 2004 afgesproken dotatie per jaar om afschrijvingslasten van (grote) investeringsprojecten te kunnen financieren. Naar aanleiding van de nota "Besparen op reserves?" is op 1 november 2006 aan de statencommissies Omgevingsbeleid en Bestuur, Financiën en Economie een presentatie gegeven over de stand van zaken van de Nota Investeringsbeleid 2001-2010 en de Reserve IVV. Toegelicht is onder meer dat technisch afgeronde projecten pas na financiële afsluiting van het project zichtbaar worden in de kapitaalslasten van de reserve. En projecten zijn vaak meerjarig. Een voorbeeld hiervan is bijvoorbeeld de Hoogeveenseweg in Meppel. Technisch afgerond eind 2004. Maar financieel nog niet afgesloten in verband met onderhoudscontract aannemer op de deklaag. Deze weerbarstigheid en andere risico's bij de uitvoering zoals vertraging in planprocedures of draagvlak bij de bevolking zijn aan de staten toegelicht. Al eerder is afgesproken dat gezamenlijk met de staten onderzocht zal worden op welke wijze één en ander transparanter gemaakt kan worden. De presentatie op 1 november was daarvoor de eerste aanzet. Welke projecten worden uitgevoerd staan jaarlijks in het Provinciaal Uitvoeringsplan. In het Jaarverslag PUP wordt de stand van zaken van de projecten weergegeven. |

| Verloop | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | jaar | | | | |
| omschrijving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
| aanvang jaar | 16.181.492 | 25.273.576 | 27.818.205 | 29.227.024 | 28.464.004 |
| vermeerdering wegens rente | 970.890 | 1.516.415 | 1.669.092 | 1.753.621 | 1.707.840 |
| vermeerdering | 9.158.860 | 8.420.880 | 8.420.880 | 8.420.880 | 5.983.640 |
| vermindering | 1.037.666 | 7.392.666 | 8.681.153 | 10.937.521 | 11.570.255 |
| einde jaar | 25.273.576 | 27.818.205 | 29.227.024 | 28.464.004 | 24.585.229 |

| **Risicoreserve btw-compensatiefonds (060203)** | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het ontstaansrecht van deze reserve is het gevolg van de landelijke invoering van het btw-compensatiefonds (BCF) in 2003. Uit dit fonds Kan btw worden gecompenseerd in verband met het uitvoeren van overheidstaken. De gelden uit deze reserve zullen worden aangewend ter oplossing van dekkingstekorten van met name de eerste jaren in de exploitatie die ontstaan in verband met de invoering van het BCF. |
| Portefeuillehouder | S.B. Swierstra |
| Budgethouder | R.E. Waarsing - Financiën en Control |
| Soort reserve | Bestemmingsreserve |
| Programma | P-0.0 |
| Programmaonderdeel | 30401 |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2006 gepland? |
| | Na begrotingswijziging was een eenmalige bijdrage aan de exploitatie gepland van € 230.000,-- voor de dekking van kosten voor niet compensabele btw. Dit is de btw die we niet terugkrijgen uit het btw-compensatiefonds omdat een 4% vereveningskorting wordt toegepast. Dit is het geval totdat de definitieve uitnameverdeling bij de provincie is vastgesteld. Bij de begrotingswijziging is het gemiddelde bedrag over de laatste drie jaren genomen. |
| | Wat is in 2006 gerealiseerd? |
| | De kosten voor niet-gecompenseerde btw die waren geraamd op € 230.000,-- zijn € 63.581,-- hoger uitgevallen. Dit is verrekend met de reserve. Vervolgens is volgens PS-besluit (257-Herzien) het restant van der reserve per 31 december 2006 afgeboekt met 50%. Dit leverde een uitname op van € 2.458.166,-- ten gunste van de reserve voor Algemene doeleinden. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Omdat er meer btw is gefactureerd en geboekt in 2006 dan gemiddeld in voorgaande jaren, is de begrotingswijziging in 2006 te laag gebleken. Dit was niet goed in te schatten. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | De mogelijkheid om vanuit deze reserve bij te dragen in eventuele dekkingstekorten van de exploitatie als gevolg van de vaststelling van de definitieve uitname uit het provinciefonds zijn ingeperkt door de verlaging met 50%. |

| Verloop | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | jaar | | | | |
| omschrijving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
| aanvang jaar | 5.209.913 | 2.458.166 | 2.458.166 | 2.458.166 | 2.458.166 |
| vermeerdering wegens rente | - | - | - | - | - |
| vermeerdering | - | - | - | - | - |
| vermindering | 2.751.747 | - | - | - | - |
| einde jaar | 2.458.166 | 2.458.166 | 2.458.166 | 2.458.166 | 2.458.166 |

| **Reserve Frictiekosten ombuigingen (060206)** | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | In de collegeperiode 2004-2007 wordt een aantal beleidsintensiveringen doorgevoerd. Deze worden deels mogelijk gemaakt door ombuigingen op andere beleidsterreinen. Om kosten van niet voorziene problemen (vertraging, ongewenste neveneffecten) bij de realisatie van de ombuigingen op te vangen is deze reserve ingesteld. Reserve is per 31 december 2006 opgeheven. |
| Portefeuillehouder | S.B. Swierstra |
| Budgethouder | J.M. Imhof - Directie |
| Soort reserve | Bestemmingsreserve |
| Programma | P-0.0 |
| Programmaonderdeel | 30501 |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2006 gepland? |
| | In 2006 is een storting in de reserve begroot van € 150.000,--. Er is tevens een bijdrage aan de exploitatie begroot van € 275.500,--. Van die exploitatiebijdrage is een bedrag van € 64.500,-- bedoeld voor de dekking van het niet volledig realiseren van de begrote inkomst van de waterbedrijven. Het restant is bedoeld voor dekking van frictiekosten die zich kunnen voordoen als gevolg van het doorvoeren van ombuigingen, maar die vooraf niet specifiek zijn aan te wijzen. |
| | Wat is in 2006 gerealiseerd? |
| | De storting is gerealiseerd. De bijdrage kan worden beschouwd als (gedeeltelijke) dekking van de overschrijding van de kredieten drukwerk<br>(€ 220.000,--) en advertentiekosten (€ 96.000,--). Vervolgens is volgens PS-besluit (257-Herzien) het restant van de reserve afgeboekt. Dit leverde een bedrag op van € 421.988,-- ten gunste van de reserve voor Algemene doeleinden. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | n.v.t. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | Inmiddels is besloten dat deze reserve wordt opgeheven per 31 december 2006. Het saldo van € 421.988,-- is toegevoegd aan de reserve voor Algemene doeleinden. In de begrotingen 2007 en 2008 zijn toevoegingen en onttrekkingen geraamd van € 150.000,-- en € 231.000,--. Deze vervallen en het nettoverschil van 2 keer € 81.000,-- wordt ten laste gebracht van de reserve voor Algemene doeleinden. |

| Verloop | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | jaar | | | | |
| omschrijving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
| aanvang jaar | 547.488 | - | - | - | - |
| vermeerdering wegens rente | - | - | - | - | - |
| vermeerdering | 150.000 | - | - | - | - |
| vermindering | 697.488 | - | - | - | - |
| einde jaar | - | - | - | - | - |

| **Reserve Stimulering vitaal platteland Drenthe (060207)** | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Deze reserve dient ter ondersteuning van de uitvoering van de Programmalijn landelijk gebied. De programmalijn bestaat uit het waarborgen van de kwaliteit en de vitaliteit van het landelijk gebied. |
| Portefeuillehouder | A. Edelenbosch |
| Budgethouder | L. Portegies - Landelijk Gebied |
| Soort reserve | Bestemmingsreserve |
| Programma | P-6.2 |
| Programmaonderdeel | 36005 |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2006 gepland? |
| | Het bedrag in reserve geheel te besteden aan projecten die na invoering van de subsidieregeling Reserve stimulering vitaal platteland Drenthe per 1 juli 2005 (nader) geconcretiseerd zijn. |
| | Wat is in 2006 gerealiseerd? |
| | Deze planning is grotendeels gerealiseerd. Alleen het project Uitvoering regiopark Groningen-Assen is nog niet uitgevoerd en besteed. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Het genoemde project heeft vertraging opgelopen en zal in 2007 worden uitgevoerd. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | n.v.t. |

| Verloop | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | jaar | | | | |
| omschrijving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
| aanvang jaar | 949.476 | 222.758 | - | - | - |
| vermeerdering wegens rente | - | - | - | - | - |
| vermeerdering | 5.808.393 | 5.468.000 | 5.050.000 | 5.050.000 | 5.050.000 |
| vermindering | 6.535.111 | 5.690.758 | 5.050.000 | 5.050.000 | 5.050.000 |
| einde jaar | 222.758 | - | - | - | - |

| Reserve Sociale en culturele ontwikkeling (060208) | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het ondersteunen van de sociale en culturele ontwikkeling in de provincie Drenthe, gebaseerd op de Contourennota Mensen in het middelpunt en de Cultuurnota De kunst van het combineren. Als er in 2008 nog saldo aanwezig is, komt er een nieuw bestedingsvoorstel. |
| Portefeuillehouder | A. Haarsma / H. Weggemans |
| Budgethouder | B.G. Deetman - Cultuur en Welzijn |
| Soort reserve | Bestemmingsreserve |
| Programma | P-8.06 t/m P-8.10 |
| Programmaonderdeel | 38102 / 38308 / 38408 / 38503 / 38802 |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2006 gepland? |
| | Uitvoering van het beleid op het gebied van cultuur, welzijn en zorg, zoals vastgelegd in de Contourennota Mensen in het Middelpunt, waarvoor geen specifieke middelen beschikbaar zijn. |
| | Wat is in 2006 gerealiseerd? |
| | In totaal is van de beschikbare € 1.190.367,-- een bedrag van € 962.787,-- ingezet voor diverse projecten. In de tussenbalans CW-beleid 2005-2006 Mensen in het Middelpunt - halverwege is uitgebreid beschreven welke projecten met deze middelen zijn gerealiseerd. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Zoals ook aangegeven in de nota Reserves en voorzieningen, zullen de flexibele budgetten geleidelijk worden ingezet en zal de financiële herijking pas tegen het eind van de nieuwe planperiode in 2008 volledig ontplooid zijn. De niet- bestede middelen worden jaarlijks in deze reserve ondergebracht. Deze middelen zullen in de jaren 2007 en 2008 worden ingezet. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | De resterende middelen over de jaren 2005 en 2006 zullen uiterlijk in 2008 worden ingezet. De meerjarenbegroting is hierop aangepast. |

| Verloop | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | jaar | | | | |
| omschrijving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
| aanvang jaar | 39.495 | 267.075 | 267.075 | | - |
| vermeerdering wegens rente | - | - | - | - | - |
| vermeerdering | 1.190.367 | 1.239.000 | 1.505.000 | - | - |
| vermindering | 962.787 | 1.239.000 | 1.772.075 | - | - |
| einde jaar | 267.075 | 267.075 | - | - | - |

| Reserve Stedelijke ontwikkeling (060209) | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De reserve Stedelijke ontwikkeling is ingesteld ter ondersteuning van de programmalijn Stad. In de Voorjaarsnota 2005 zijn de middelen beschikbaar gesteld die worden toegevoegd aan de reserve. |
| Portefeuillehouder | A. Haarsma |
| Budgethouder | J. Kreling - Programma Stad |
| Soort reserve | Bestemmingsreserve |
| Programma | P-9.1 |
| Programmaonderdeel | 39201 |
| Inhoudelijke en financiële toelichting: | Wat was in 2006 gepland? |
| | in 2006 was gepland dat het jaarlijks budget van € 2.244.000,-- zou worden besteed. |
| | Wat is in 2006 gerealiseerd? |
| | Een besteding van € 3.485.000,-- en inkomsten van € 28.000,--, waardoor de reserve verminderd is met € 1.213.000,--. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | De realisatie van het programma is in 2006 goed op gang gekomen, de achterstand van 2005 is daarmee voor een belangrijk deel ingelopen. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | Er zal in 2008, het jaar na afloop van het huidige programma een lager bedrag in de reserve zitten dan was geraamd in de begroting 2006. |

| Verloop | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | jaar | | | | |
| omschrijving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
| aanvang jaar | 1.694.000 | 481.030 | 481.030 | - | - |
| vermeerdering wegens rente | - | - | - | - | - |
| vermeerdering | 2.271.734 | 2.244.000 | - | - | - |
| vermindering | 3.484.704 | 2.244.000 | 481.030 | - | - |
| einde jaar | 481.030 | 481.030 | - | - | - |
| vermeerdering is structureel verlaagd met € 50.000,-- (9e wijziging 2006) | | | | | |

| **Reserve Stads- en dorpsvernieuwingsgelden (060210)** | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het opnieuw binnen hetzelfde beleidsterrein inzetten van resterende stads-en dorpsvernieuwingsmiddelen bij lagere subsidie-vaststellingen. Betreft een nieuwe reserve voortvloeiend uit de eerdere voorziening. (Hiervoor is een voorstel opgenomen bij het statenstuk van de jaarrekening). |
| Portefeuillehouder | A. Haarsma |
| Budgethouder | S.W.T. Gerritsen - Ruimte en Water |
| Soort voorziening | Bestemmingsreserve |
| Programma | P-9.1 |
| Programmaonderdeel | 39201 |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2006 gepland? |
| | n.v.t. |
| | Wat is in 2006 gerealiseerd? |
| | In 2006 zijn bij de afrekening van subsidies de volgende meevallers ontstaan (voor in totaal € 305.094,--): € 149.067,-- voor herinrichting woonomgeving Hoprank (gem. Noordenveld), € 10.502,-- bijdragen derden (gem. Aa en Hunze), € 145.525,-- herstructurering Kometenlaan (gem. Hoogeveen). Deze gelden zijn nog niet opnieuw ingezet voor hetzelfde beleidsterrein. Voorts is de verplichtingen administratie geactualiseerd en dit heeft geleid tot een bate van € 65.983,--. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Het is van tevoren niet te voorzien of de gemeenten het volledig toegekende bedrag nodig hebben en aan de gestelde voorwaarden hebben voldaan. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | De afloop van de reserve volgt in de komende jaren (naar verwachting eind 2008). |

| Verloop | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | jaar | | | | |
| omschrijving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
| aanvang jaar | - | 371.077 | 171.077 | - | - |
| vermeerdering wegens rente | - | - | - | - | - |
| vermeerdering | 371.077 | - | - | - | - |
| vermindering | - | 200.000 | 171.077 | - | - |
| einde jaar | 371.077 | 171.077 | - | - | - |

## *Voorzieningen middelen derden*

| **Voorziening Spaarhypotheken (072110)** | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het veiligstellen van de door de provinciale medewerkers gespaarde bedragen ten behoeve van aflossing van hypothecaire geldleningen. |
| Portefeuillehouder | S.B. Swierstra |
| Budgethouder | R.E. Waarsing - Financiën en Control |
| Soort voorziening | Voorzieningen (middelen van derden) |
| Programma | n.v.t. |
| Programmaonderdeel | n.v.t. |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2006 gepland? |
| | Een toevoeging van rente van € 69.928,--. |
| | Wat is in 2006 gerealiseerd? |
| | Een toevoeging van rente € 90.227,-- en per saldo een toevoeging van door medewerkers betaalde spaarpremie en opgenomen spaarbedragen van € 55.699,--. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Het gemiddelde rentepercentage waarmee in de begroting rekening is gehouden wijkt af van het hogere werkelijke percentage. Daarnaast wordt de rentetoevoeging via de exploitatie opgenomen en wordt de spaarpremie rechtstreeks in de voorziening verwerkt. De spaarpremie is niet in de begroting opgenomen. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | Nihil. De hogere rente wordt van de medewerkers ontvangen en de niet begrote premie indirect ook (via de instelling waarbij de spaarhypotheken zijn ondergebracht). Per 1 januari 2007 is de hypotheekregeling voor medewerkers opgeheven. Hierdoor zal het aantal spaarhypotheken in de toekomst afnemen en in de verre toekomst zal dan ook de hoogte van de voorziening dalen. Voorlopig nog niet omdat nu vooral premies worden ingelegd, tenzij door vroegtijdige aflossingen spaarsaldo's uitbetaald worden. Dit heeft voor de provincie geen risico's omdat de voorziening gelijk is aan de schuldpositie. |

| Verloop | Aanname voor de komende jaren, een rentepercentage van 5,5%. Komende jaren zal premiebedrag, afgezien van niet in te schatten vroegtijdige premie opnames, gelijk blijven doordat er geen nieuwe hypotheken meer worden afgesloten. | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | jaar | | | | |
| omschrijving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
| aanvang jaar | 1.553.962 | 1.699.889 | 1.849.081 | 2.006.480 | 2.172.535 |
| vermeerdering wegens rente | 90.927 | 93.494 | 101.699 | 110.356 | 119.489 |
| vermeerdering | 55.699 | 55.699 | 55.699 | 55.699 | 55.699 |
| vermindering | | - | - | - | - |
| einde jaar | 1.699.889 | 1.849.081 | 2.006.480 | 2.172.535 | 2.347.724 |

| **Voorziening Noordelijk archeologisch depot (072171)** | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Instandhouding en beheer noordelijk archeologisch depot, tezamen met de provincies Groningen en Fryslân. |
| Portefeuillehouder | H. Weggemans |
| Budgethouder | B.G. Deetman - Cultuur en Welzijn |
| Soort voorziening | Voorzieningen (middelen van derden) |
| Programma | P-8.10 |
| Programmaonderdeel | 38307 |
| Inhoudelijke en financiele toelichting | Wat was in 2006 gepland? |
| | In 2006 is het depot nog steeds als zelfstandige organisatie in ontwikkeling. Er is in dat jaar (zoals gepland) vooral ingezet op formalisering van de bestuurlijke en beheersmatige samenwerking door de drie provincies. |
| | Wat is in 2006 gerealiseerd? |
| | In juli 2006 is de bestuursovereenkomst getekend door de drie colleges van GS. Daarmee is de volgende fase voor NAD Nuis begonnen: het maken van een onderzoeksopdracht naar een betere organisatievorm voor het NAD. Ongepland, maar evengoed uitgevoerd: de voorbereidingen voor de aanleg van twee klimaatkamers in het depot (1e loods); hiervoor hebben de drie provincies elk € 50.000,-- beschikbaar gesteld. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Er zijn geen afwijkingen. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | De inkomsten en uitgaven zijn meerjarig geactualiseerd op basis van de laatste ontwikkelingen en afspraken tussen de provincies. De afspraken en de voorziening lopen tot en met 2008. |

| Verloop | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | jaar | | | | |
| omschrijving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
| aanvang jaar | 163.513 | 233.524 | 123.524 | | |
| vermeerdering wegens rente | - | - | - | - | - |
| vermeerdering | 152.291 | 170.000 | 125.000 | | - |
| vermindering | 82.280 | 280.000 | 248.524 | | - |
| einde jaar | 233.524 | 123.524 | - | - | - |

| **Voorziening BDU overig (072172)** | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het verbeteren van bestaande infrastructuur, verkeersveiligheid en bereikbaarheid evenals het verbeteren van gedragsmaatregelen. |
| Portefeuillehouder | S.B. Swierstra |
| Budgethouder | S.W.T. Gerritsen - Verkeer en Vervoer |
| Soort voorziening | Voorzieningen (middelen van derden) |
| Programma | P-3.0 |
| Programmaonderdeel | 33003 |
| Inhoudelijke en financiele toelichting | Wat was in 2006 gepland? |
| | De volgende bestedingen waren gepland Infrastructurele werken € 4.021.979,--; Gedragsbeïnvloeding € 704.055,-- en Vervoersmanagement € 34.000,--. |
| | Wat is in 2006 gerealiseerd? |
| | De realisatie bestaat uit toegezegde bedragen voor infrastructurele werken € 3.878.535,-- bestedingen Gedragsbeïnvloeding € 642.279,-- en vervoersmanagement € 29.596,-- , een terugvordering van € 499.822,-- voor infrastructurele werken en inkomsten € 3.847,-- voor cursussen VVBD. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Een strenger beleid inzake de afwikkeling van infrastructurele werken heeft geleid tot een terugvordering van € 499.822,--. De besteding inzake gedragsbeïnvloeding zijn iets achtergebleven bij de raming, omdat er met de nodige voorzichtigheid is begroot. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | De middelen zullen na goedkeuring van een bestedingsvoorstel door gedeputeerde staten opnieuw worden ingezet. |

| Verloop | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | jaar | | | | |
| omschrijving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
| aanvang jaar | 751.407 | 1.090.465 | - | - | - |
| vermeerdering wegens rente | 256.475 | 250.000 | - | - | - |
| vermeerdering | 4.133.172 | 26.509.000 | 26.509.000 | 26.509.000 | 26.509.000 |
| vermindering | 4.050.589 | 27.849.465 | 26.509.000 | 26.509.000 | 26.509.000 |
| einde jaar | 1.090.465 | - | - | - | - |

| **Voorziening Grondkosten Vinex-locaties (072173)** | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Realiseren taakstelling voor woningbouw in Drenthe, met name in Emmen. |
| Portefeuillehouder | A. Haarsma |
| Budgethouder | S.W.T. Gerritsen - Ruimte en Water |
| Soort voorziening | Voorzieningen (middelen van derden) |
| Programma | P-9.1 |
| Programmaonderdeel | 39201 |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2006 gepland? |
| | Er waren geen inkomsten c.q. uitgaven gepland. In afwachting van toestemming van het Rijk (formeel toegestemd 18 december 2006) zou er een bijdrage aan de gemeente Emmen over 2005 moeten worden verleend. |
| | Wat is in 2006 gerealiseerd? |
| | Voor locatiegebonden subsidies was in 2005 € 164.346,-- ontvangen en in de voorziening Vinex geboekt. Dit geld is nu onttrokken aan deze voorziening en toegevoegd aan de nieuwe voorziening Locatiegebonden subsidies. Het betreft namelijk een nieuwe regeling. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | De toestemming van het Rijk over de inzet van het restantbudget is pas eind 2006 ontvangen. Het geld kon daardoor niet meer in 2006 worden ingezet ten gunste van de gemeente Emmen. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | De regeling loopt langer door dan gepland (verwachte einddatum is nu 31 december 2007). |

| Verloop | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | jaar | | | | |
| omschrijving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
| aanvang jaar | 615.193 | 449.327 | - | - | - |
| vermeerdering wegens rente | - | - | - | - | - |
| vermeerdering | - | - | - | - | - |
| vermindering | 165.866 | 449.327 | - | - | - |
| einde jaar | 449.327 | - | - | - | - |

| **Voorziening Jeugdzorg (072174)** | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Doeluitkering ten behoeve van jeugdzorg. De voorziening is bedoeld om de wettelijke aanspraken op jeugdzorg te kunnen waarborgen. |
| Portefeuillehouder | A. Haarsma |
| Budgethouder | B.G. Deetman - Cultuur en Welzijn |
| Soort voorziening | Voorzieningen (middelen van derden) |
| Programma | P-8.06 |
| Programmaonderdeel | 38802 |
| Inhoudelijke en financiele toelichting | Wat was in 2006 gepland? |
| | Er was voor de uitvoering van de taken en activiteiten in het Uitvoeringsprogramma opgroeien 2006 een tekort begroot van € 336.023,--. |
| | Wat is in 2006 gerealiseerd? |
| | De staten hebben in 2006 een extra budget gecreëerd van € 500.000,-- teneinde de ontoereikende financiering van het Rijk te dekken en de groei in justitiemaatregelen te kunnen uitvoeren. Dit bedrag zou worden gedekt door rijksbijdragen en/of de voorziening. In september heeft het Rijk een bedrag overgemaakt van € 254.000,--. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | In 2006 is een stevig beroep gedaan op de voorziening Jeugdzorg. Daarmee zijn, in 1 jaar, nagenoeg alle knelpunten in één keer uit de weg geruimd. Wachtlijsten, ICT-problemen, verbeteren beleidsinformatie. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | De voorziening Jeugdzorg is tot een bedenkelijk peil gedaald. |

| Verloop | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | jaar | | | | |
| omschrijving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
| aanvang jaar | 831.086 | 244.412 | - | 28.457 | 56.914 |
| vermeerdering wegens rente | 30.359 | 28.457 | 28.457 | 28.457 | 28.457 |
| vermeerdering | 26.734.207 | 25.648.589 | 25.648.589 | 25.648.589 | 25.648.589 |
| vermindering | 27.351.240 | 25.921.458 | 25.648.589 | 25.648.589 | 25.648.589 |
| einde jaar | 244.412 | - | 28.457 | 56.914 | 85.371 |

| **Voorziening Bodemsaneringen (072175)** | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Betreft nog te besteden middelen van het Rijk ten behoeve van bodemsaneringsprojecten. |
| Portefeuillehouder | T. Klip-Martin |
| Budgethouder | S.J. Geerlings - Bodem |
| Soort voorziening | Voorzieningen (middelen van derden) |
| Programma | P-5.1 |
| Programmaonderdeel | 35206 |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2006 gepland? |
| | Begroot waren € 2,4 miljoen uitgaven (excl. btw) en € 3,1 miljoen inkomsten. |
| | Wat is in 2006 gerealiseerd? |
| | De kosten zijn € 2,1 miljoen (excl. btw) en de inkomsten € 2,5 miljoen geworden in 2006. De btw die ook ten last van de voorziening gaat, omdat dit kan worden gedeclareerd bij het Rijk bedroeg € 0,2 miljoen. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | De uitgaven in het kader van het Bodemsaneringsprogramma 2005-2009, waren lager dan begroot. Een deel van de verstrekte opdrachten zal pas in 2007 worden uitgevoerd, waardoor de lasten ook in dat jaar komen.<br>Ten gevolgde van de wetswijziging begin 2006 worden er voor nieuw aangegane verplichtingen geen 2,5% en 7,5% bijdragen geïnd van respectievelijk de provincie en de gemeenten. Ten opzichte van de oorspronkelijke planning heeft dit geleid tot een grote terugval in bijdragen "derden" in de bodemsanering. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | Over de periode 2005 tot en met 2009 was oorspronkelijk 2 miljoen euro inkomsten van gemeenten geraamd, nu komt er over deze periode 1,7 miljoen euro minder binnen. Om de geplande saneringen in de komende jaren te kunnen financieren zal de gemeenten een vrijwillige bijdrage worden gevraagd als zij belang hebben bij een sanering.<br>Het meerjarig effect van afwijkingen is een geleidelijke afname van de voorziening totdat de voorziening volledig is benut. |

| Verloop | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | Jaar | | | | |
| omschrijving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
| aanvang jaar | 574.266 | 772.368 | 1.684.721 | 2.909.997 | 2.236.945 |
| vermeerdering wegens rente | - | - | - | - | - |
| vermeerdering | 2.515.550 | 7.354.400 | 2.941.400 | 3.040.400 | 3.040.400 |
| vermindering | 2.317.448 | 6.442.047 | 1.716.124 | 3.713.452 | 3.558.036 |
| einde jaar | 772.368 | 1.684.721 | 2.909.997 | 2.236.945 | 1.719.309 |

| **Voorziening Stedelijke vernieuwing (072176)** | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De voorziening is bedoeld voor stedelijke vernieuwing op de fysieke leefomgeving in de aangewezen gebieden. |
| Portefeuillehouder | A. Haarsma |
| Budgethouder | S.W.T. Gerritsen - Ruimte en Water |
| Soort voorziening | Voorzieningen (middelen van derden) |
| Programma | P-9.1 |
| Programmaonderdeel | 39201 |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2006 gepland? |
| | Het beschikbare bedrag van het Rijk aan projectgemeenten beschikken. |
| | Wat is in 2006 gerealiseerd? |
| | Aan de projectgemeenten is uit het budget voor Stedelijke vernieuwing over de periode 2005-2009 € 2.584.979 toegezegd en verplicht. En de rest van de uitgaven in 2006 is aan programma gemeenten betaald. Doordat de toezeggingen aan de projectgemeenten groter zijn dan de bedragen die het Rijk tot dusverre aan de provincie heeft verstrekt, is er een tijdelijk tekort ontstaan. Deze extra kosten mogen als vooruitbetaalde kosten worden verantwoord (rijksinkomsten hiervoor komen namelijk nog) op de balans, zodat de voorziening niet negatief komt te staan. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Het betaalritme van het Rijk is niet afgestemd op de voortgang van de gesprekken met en toezeggingen aan gemeenten. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | Jaarlijks zullen de ontvangsten volledig worden ingezet. Alleen de rentebaten kunnen tijdelijk in de voorziening blijven zitten. In 2010 lopen de inkomsten en uitgaven helemaal glad. |

| Verloop | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | jaar | | | | |
| omschrijving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
| aanvang jaar | 322.742 | - | 31.635 | 55.541 | 71.667 |
| vermeerdering wegens rente | 65.077 | 31.635 | 23.906 | 16.126 | 16.500 |
| vermeerdering | 2.278.479 | 2.852.291 | 2.802.338 | 3.298.929 | 199.468 |
| vermindering | 2.666.298 | 2.852.291 | 2.802.338 | 3.298.929 | 287.635 |
| einde jaar | - | 31.635 | 55.541 | 71.667 | - |

| **Voorziening Openbaar vervoer BDU (072178)** | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Verbetering openbaar vervoer in Drenthe. De gelden worden grotendeels doorgesluisd naar het Openbaar Vervoer Bureau. |
| Portefeuillehouder | S.B. Swierstra |
| Budgethouder | S.W.T. Gerritsen - Verkeer en Vervoer |
| Soort voorziening | Voorzieningen (middelen van derden) |
| Programma | P-3.2 |
| Programmaonderdeel | 33403 |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2006 gepland? |
| | Deze voorziening wordt gebruikt om de verplichtingen die zijn ontstaan in 2004 of eerder af te wikkelen, dit is een stroperig proces. Alle uitgaven en inkomsten die betrekking hebben op het beleidsveld Openbaar Vervoer worden middels begrotingswijzigingen onttrokken dan wel toegevoegd aan deze voorziening. Het was onder andere de bedoeling de bijdrage aan een grote vervoersmaatschappij over 2002-2004 alsmede de bijdrage aan het OV Bureau voor 2005 definitief vast te stellen. |
| | Wat is in 2006 gerealiseerd? |
| | Er zijn een aantal verplichtingen afgewikkeld, maar de bijdrage aan een grote vervoersmaatschappij 2002-2004 is nog niet definitief vastgesteld. Er is een conceptvaststelling van de bijdrage aan het OV Bureau over 2005. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Het is een moeizaam proces de verplichtingen ontstaan voor 2005 af te wikkelen. Door de oprichting van het OV Bureau is er een nieuwe situatie ontstaan, waarin ieder zijn positie nog moet bepalen. Voorts hebben wij te maken met andere regelgeving van het Rijk. In 2004 hadden wij te maken met een doeluitkering Openbaar Vervoer, vanaf 2005 valt deze uitkering in de Brede doeluitkering. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | Begrotingstechnisch kan de OV voorziening BDU (072178) samengevoegd worden met Voorziening BDU overig (072172). In de komende periode moeten wij een afweging maken of deze voorziening blijft bestaan. |

| Verloop | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | Jaar | | | | |
| omschrijving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
| aanvang jaar | 2.622.984 | 3.373.314 | 0 | | |
| vermeerdering wegens rente | 134.218 | 101.199 | | | |
| vermeerdering | 18.000.000 | - | - | - | - |
| vermindering | 17.383.888 | 3.474.513 | - | - | - |
| einde jaar | 3.373.314 | 0 | 0 | - | - |

| **Voorziening Saneringsmaatregelen industrielawaai (072180)** | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De voorziening is bedoeld voor het realiseren van geluidsbesparende maatregelen bij bedrijven en voorzieningen aan woningen. |
| Portefeuillehouder | T. Klip-Martin |
| Budgethouder | M. Hall - Milieubeheer |
| Soort voorziening | Voorzieningen (middelen van derden) |
| Programma | P-5.2 |
| Programmaonderdeel | 35402 |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2006 gepland? |
| | Het afronden van de resterende saneringslocaties. |
| | Wat is in 2006 gerealiseerd? |
| | In 2006 zijn er geen locaties afgerond. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Project saneringsmaatregelen industrielawaai is grotendeels afgerond. In dit kader is er in 2006 € 14.150,-- besteed. Knelpunt blijft afronding bij 2 woningen en 1 vergunningprocedure. In principe zijn hieraan geen verdere kosten verbonden. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | Door wijziging van het subsidiebesluit op 13 december 2006 zijn de beschikbare budgetten opnieuw verdeeld. Voor Drenthe is dit een budget van € 1.742.582,-- geworden. Het effect hiervan is dat wij in 2007 ongeveer € 300.000,-- zullen moeten retourneren aan VROM. De uiteindelijke financiële afronding zal door het nieuwe besluit niet voor 1 januari 2008 plaatsvinden. |

| Verloop | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | jaar | | | | |
| omschrijving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
| aanvang jaar | 1.540.968 | 1.526.818 | 1.226.818 | - | - |
| vermeerdering wegens rente | - | - | - | - | - |
| vermeerdering | - | - | - | - | - |
| vermindering | 14.150 | 300.000 | 1.226.818 | - | - |
| einde jaar | 1.526.818 | 1.226.818 | - | - | - |

| **Voorziening Beeldende Kunst (072181)** | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Betreft rijksbijdrage ter bevordering van de beeldende kunst. |
| Portefeuillehouder | H. Weggemans |
| Budgethouder | Oc&w Cultuur en Welzijn |
| Soort voorziening | Voorzieningen (middelen van derden) |
| Programma | P-8.10 |
| Programmaonderdeel | 38306 |
| Inhoudelijke en financiele toelichting | Wat was in 2006 gepland? |
| | Uitvoeren Rijkssubsidieregeling beeldende kunst en vormgeving. |
| | Wat is in 2006 gerealiseerd? |
| | De beleidsregel BKV is in 2006 uitgevoerd. Tijdens de uitvoering is duidelijk geworden dat de project- en opdrachtcoördinator erg weinig uren beschikbaar heeft. Om aan de vraag te kunnen voldoen steekt men er nu extra uren in. Om toch aan de vraag te kunnen voldoen zal in 2007 tot uren uitbreiding worden overgegaan. Een aanvraag om in de geldstroom beeldende kunst en vormgevingsmiddelen te schuiven wordt voorgelegd aan het Ministerie van OCW.<br>Met ingang van 2006 is de subsidiëring van de bedrijvenkunstuitleen kostendekkend en is de subsidiëring beëindigd. Daarnaast hebben wij een onderzoek uit laten voeren door BMC naar de wenselijkheid om de beeldende kunst-gelden over te hevelen naar het CBK om haar positie als spin in het web te versterken. Dit onderzoek komt tot een negatief advies. Geadviseerd wordt om sterker in te zetten op de opdrachtcoördinator en de projectcoördinator, om de rol van het CBK in het aanvraagproces te versterken. Bovendien is niet duidelijk of de geldstroom na 2008 zal blijven bestaan. In het najaar van 2006 was een notitie voorzien waarin de spin in het web-functie van het CBK in relatie tot de nieuwe inzet van het CBK in de kunstuitleen en het onderzoek naar overheveling van middelen uit de geldstroom beeldende kunst en vormgeving afgewogen zou worden. De notitie is echter nog niet verder gebracht. Dit zal gebeuren in 2007. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | n.v.t. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | Oorspronkelijk was gepland de resterende middelen over het jaar 2005 in 2008 te besteden. Gezien het grote aantal (positief beoordeelde) aanvragen zijn nagenoeg alle middelen reeds in 2006 ingezet. De meerjarenraming is hierdoor aangepast. |

| Verloop | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | jaar | | | | |
| omschrijving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
| aanvang jaar | 134.484 | 3.156 | 3.156 | - | - |
| vermeerdering wegens rente | - | - | - | - | - |
| vermeerdering | 246.395 | 255.600 | 255.600 | - | - |
| vermindering | 377.723 | 255.600 | 258.756 | - | - |
| einde jaar | 3.156 | 3.156 | - | - | - |

| Voorziening Interimregeling duurzaam veilig (072182) | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De verbetering van de verkeersveiligheid. De rijksbijdrage was bedoeld ter overbrugging totdat het onderdeel uitmaakt van BDU, maar het Rijk wil de geldstroom apart zichtbaar houden. |
| Portefeuillehouder | S.B. Swierstra |
| Budgethouder | S.W.T. Gerritsen - Verkeer en Vervoer |
| Soort voorziening | Voorzieningen (middelen van derden) |
| Programma | P-3.0 |
| Programmaonderdeel | 33003 |
| Inhoudelijke en financiële Toelichting | Wat was in 2006 gepland? |
| | Voor de uitvoering van de interimregeling duurzaam veilig waren de uitgaven begroot op € 27.795,--. |
| | Wat is in 2006 gerealiseerd? |
| | De uitgaven zijn € 1.095,-- geworden en er zijn € 315.698,-- inkomsten binnengekomen. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Er waren geen provinciale projecten die in het kader van deze regeling tot uitvoering konden komen, waardoor er nauwelijks kosten zijn gemaakt. Ook twee gemeenten konden geen passende projecten tot uitvoering brengen, waardoor zij de bijdragen aan de provincie moesten terugbetalen. Verder is de rente toevoeging veel hoger geworden dan was begroot. Dit komt doordat het Rijk een ambtshalve hogere vaststelling heeft gedaan omdat zij ook over de gelden die zijn doorgesluisd naar gemeenten rente berekend. Dit geld heeft de provincie echter niet in kas om uit te zetten. Wij hebben daarom een bezwaar hierover bij het Rijk ingediend. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | De middelen vloeien terug in de Voorziening BDU overig (072172) waarbij de middelen geoormerkt blijven voor de twee gemeenten. |

| Verloop | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | jaar | | | | |
| omschrijving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
| aanvang jaar | 27.793 | 372.190 | 0 | 0 | 0 |
| vermeerdering wegens rente | 29.794 | 11.166 | - | - | - |
| vermeerdering | 315.698 | - | - | - | - |
| vermindering | 1.095 | 383.356 | - | - | - |
| einde jaar | 372.190 | 0 | 0 | 0 | 0 |

| **Voorziening Locatiegebonden subsidies (072183)** | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Middelen Vinex-locaties II zijn afgescheiden van voorziening Grondkosten Vinexlocaties (Vinex-locaties I) om ze inzichtelijk te houden. Doelstelling realiseren taakstelling woningbouw in Drenthe is hetzelfde. |
| Portefeuillehouder | A. Haarsma |
| Budgethouder | S.W.T. Gerritsen - Ruimte en Water |
| Soort voorziening | Voorzieningen (middelen van derden) |
| Programma | P-9.1 |
| Programmaonderdeel | 39201 |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2006 gepland? |
| | Er waren geen uitgaven c.q. inkomsten gepland. De uitgaven ten behoeve van de gemeente Emmen over 2006 kunnen pas bepaald en betaald worden in 2007. |
| | Wat is in 2006 gerealiseerd? |
| | Er is een rijksbijdrage ontvangen van € 412.581,-- en de inkomsten 2005 van het Rijk van € 164.346,-- zijn nu ook in deze voorziening<br>gestort. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Eerst moet de voorziening Grondkosten Vinexlocaties (072173) worden uitgeput dan pas wordt er een beroep gedaan op deze voorziening. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | n.v.t. |

| Verloop | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | jaar | | | | |
| omschrijving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
| aanvang jaar | - | 576.927 | 576.927 | 576.927 | 576.927 |
| vermeerdering wegens rente | - | - | - | - | - |
| vermeerdering | 576.927 | 252.840 | 252.840 | 252.840 | 89.122 |
| vermindering | - | 252.840 | 252.840 | 252.840 | 252.840 |
| einde jaar | 576.927 | 576.927 | 576.927 | 576.927 | 413.209 |

*Voorzieningen*

| **Voorziening Groot onderhoud provinciehuis (083173)** | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Voor nu en in de toekomst op een planmatige wijze werken aan een verantwoorde staat van bouwkundig en technisch onderhoud van het provinciehuis (alsook de bestrating en omheining) en daartoe de financiële middelen beschikbaar hebben. |
| Portefeuillehouder | T. Klip-Martin |
| Budgethouder | P. van der Wel - Facilitaire Groep |
| Soort voorziening | Voorziening |
| Programma | n.v.t. |
| Programmaonderdeel | n.v.t. |
| Inhoudelijke en financiële Toelichting | Wat was in 2006 gepland? |
| | Voor 2006 was onder andere onderhoud schilderwerk ingepland. Restauratie aan het dak was enige jaren uitgesteld en is in 2006 uitgevoerd. Daarnaast is onderhoud aan besturingssysteem van de lift vooruitgeschoven in tijd. Dit is nu ingepland voor 2007. Alle overige onderhoudszaken die in 2006 stonden gepland zijn geanalyseerd of dit zinvol is dan wel uit te stellen en te betrekken bij de revitalisatie van het provinciehuis. |
| | Wat is in 2006 gerealiseerd? |
| | In 2006 is onderhoud gepleegd aan het dak (€ 26.000,--), is een motorstalling opgericht (€ 7.000,--) en is schilderwerk verricht (€ 24.000,--). Daarnaast zijn nog enkele kleinere onderhoudsposten verricht, waaronder vervanging pompput (€ 5.000,--). |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Uit de onderhoudsplanning blijkt dat niet elk jaar hetzelfde bedrag noodzakelijk is voor groot onderhoud maar dat dat logischerwijs fluctueert. Wij hebben "rustige" jaren achter de rug, waarin relatief weinig groot onderhoud werd uitgevoerd. In deze jaren hebben we gespaard voor groot onderhoud dat later gepleegd moet worden. |
| | Is de stand van de voorziening op niveau?<br>En wanneer wordt de onderbouwing geactualiseerd? |
| | De onderhoudsplanning voor het provinciehuis wordt volgens de huidige systematiek eens in de 10 jaar opgesteld en beslaat een periode van 10 jaren. De huidige planning loopt van 2001 tot en met 2010. De onderhoudsplanning is opgesteld voor zowel het groot als ook het dagelijkse onderhoud. Ter egalisatie van de fluctuaties in het groot onderhoud is de voorziening ingesteld. De jaarlijkse bijdrage aan de voorziening Meer-jarenonderhoud provinciehuis bedraagt afgerond € 352.000,--. In de praktijk komt het voor dat van de onderhoudsplanning moet worden afgeweken. Dat kan verschillende redenen hebben. Een reden kan zijn dat bepaald onderhoud, ondanks de planning, nog niet nodig is, of zoals hieronder bij de revitalisering is omschreven, wordt opgenomen in een groter of ander plan. Het betreffende onderhoud wordt in dat soort situaties (met de bijbehorende kosten) vooruit geschoven middels de voorziening.<br>Voor het dagelijkse onderhoud is jaarlijks een exploitatiebudget in de begroting van afgerond € 145.000,-- beschikbaar. Deze component loopt dus, conform de aanbeveling van de onderzoekscommissie reserves en voorzieningen, niet via de voorziening. In het exploitatiebudget zijn jaarlijkse en tweejaarlijkse kosten opgenomen zoals onderhoud- en servicecontracten. |

| Verloop | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | jaar | | | | |
| omschrijving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
| aanvang jaar | 958.077 | 1.242.130 | 1.374.130 | 931.738 | 175.217 |
| vermeerdering wegens rente | - | - | - | - | - |
| vermeerdering | 351.930 | 351.930 | 351.930 | 351.930 | 351.930 |
| vermindering i.v.m. gepland onderhoud | 67.877 | 52.430 | 29.322 | 343.451 | 50.645 |
| vermindering i.v.m. achterstallig onderhoud | - | 50.000 | 165.000 | 165.000 | 280.000 |
| vermindering i.v.m. revitalisatie | - | - | 450.000 | 450.000 | 15.000 |
| vermindering i.v.m. "nieuw" onderhoud | | 117.500 | 150.000 | 150.000 | 150.000 |
| einde jaar | 1.242.130 | 1.374.130 | 931.738 | 175.217 | 31.502 |

| | |
|---|---|
| Toelichting Actualisatie | In 2006 hebben de staten een drietal voorstellen over de revitalisering van het provinciehuis behandeld. De geplande revitalisering zal conform het besluit van de staten voor een deel (€ 885.000,--) worden gedekt uit het "gespaarde" in de voorziening Groot onderhoud. De meerjarenonderhoudsplanning wordt geactualiseerd nadat de revitalisering is afgerond (per 1 januari 2010). Het opstellen van een jaarlijks voortschrijdende onderhoudsplanning heeft onze aandacht alsook de lengte van de meerjarenplanning.<br><br>Toelichting op het verloop 2006 (totaal € 68.000,--):<br>In 2006 is onderhoud gepleegd aan het dak (circa € 26.000,--). Er is een motorstalling opgericht (circa € 7.000,--) en is er schilderwerk verricht (€ 24.000,--). Daarnaast nog enkele kleinere onderhoudsposten<br>(€ 11.000,--), waaronder vervanging pompput (€ 5.000,--).<br><br>Vermindering i.v.m. gepland onderhoud (totaal € 476.000,--):<br>In de periode 2007-2010 is circa € 476.000,-- gepland aan onderhoud. Bijvoorbeeld:<br>- Vervanging dakbedekking € 210.000,--<br>- Buitenschilderwerk € 105.000,--<br>- Diverse kleine onderhoudsposten € 100.000,--<br>- (Luchtbehandeling)installaties € 65.000,--<br><br>Vermindering in verband met uitgesteld onderhoud (totaal € 660.000,--):<br>Zoals de planning laat zien is niet elk jaar hetzelfde bedrag noodzakelijk voor groot onderhoud. Wij hebben "rustige" jaren achter de rug, waarin relatief weinig onderhoud is gepland. In deze jaren wordt gespaard voor groot onderhoud dat later gepleegd gaat worden. Dit bedrag is inmiddels opgelopen tot zo'n € 660.000,--. Dit uitgesteld onderhoud zal in de periode 2007-2010 uitgevoerd worden.<br>- Bestrating parkeerplaats (1) € 175.000,--<br>- Dakbedekking € 110.000,--<br>- Vloerafwerking begane grond € 110.000,--<br>- Luchtbehandeling/CV installatie € 90.000,--<br>- Diverse kleiner onderhoudsposten € 55.000,--<br>- Vervanging besturing lift € 50.000,--<br>- Buitenschilderwerk € 25.000,--<br>- Buitentimmerwerk € 25.000,--<br>- Bestrating/asfaltering paden € 20.000,--<br><br>(1) Onderzocht moet worden wanneer de bestrating van de parkeerplaats vervangen kan worden voor wat betreft planning in tijd en geld. Opgenomen in het onderhoudsplan is in ieder geval een bedrag van circa<br>€ 175.000,--.<br><br>Vermindering i.v.m. revitalisatie (totaal € 915.000,--):<br>Ook zal de revitalisering voor een deel (€ 915.000,--) worden gefinancierd uit het "gespaarde" groot onderhoudsbudget. Dit zijn in het onderhoudsplan opgenomen bedragen voor vloerbedekking € 570.000,--, verlichting<br>€ 140.000,--- en keukeninstallaties € 160.000,--. Ingeschat wordt dat de helft van dit bedrag benodigd zal zijn in 2008 en de andere helft in 2009. |

| Voorziening Spaarregeling compensatieverlof (083175) | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Deze voorziening is ingesteld voor het opvangen van de financiële risico's (vervanging) ontstaan door deelname van personeelsleden aan de spaarregeling compensatieverlof. Doel van de spaarregeling is dat de ambtenaar ten hoogste zoveel spaaruren kan reserveren dat hij met inbegrip van het reguliere verlof, gedurende één jaar verlof kan opnemen. Voorziening is opgeheven per 31 december 2006. |
| Portefeuillehouder | S.B. Swierstra |
| Budgethouder | R.E. Waarsing - Financiën en Control |
| Soort voorziening | Voorziening |
| Programma | n.v.t. |
| Programmaonderdeel | n.v.t. |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2006 gepland? |
| | Er is een onttrekking geraamd van € 80.473,-- als bijdrage in de kosten van de verzelfstandiging van het Drents Landschap. Het restantsaldo van € 877.566,-- is volgens PS-besluit (257-Herzien) afgeboekt en ten gunste van het rekeningresultaat 2006 gebracht. Het betrof namelijk een voorziening en geen reserve die een andere bestemming krijgt. De voorziening is in het verleden ook gevormd ten laste van de exploitatie en vloeit daarom nu daarin weer terug. |
| | Wat is in 2006 gerealiseerd? |
| | De bijdrage aan het Drents Landschap is uitbetaald. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | n.v.t. |
| | Is de stand van de voorziening op niveau?<br>En wanneer wordt de onderbouwing geactualiseerd? |
| | n.v.t. |

| Verloop | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | jaar | | | | |
| omschrijving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
| aanvang jaar | 958.039 | - | - | - | - |
| vermeerdering wegens rente | - | - | - | - | - |
| vermeerdering | - | - | - | - | - |
| vermindering | 958.039 | - | - | - | - |
| einde jaar | - | - | - | - | - |

| **Voorziening Kapitaallasten kunstwerken (083176)** | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Voorziening wordt gevormd om te sparen voor de kapitaallasten die zullen ontstaan als er grote vervangingsinvesteringen moeten worden gedaan voor kunstwerken. |
| Portefeuillehouder | S.B. Swierstra |
| Budgethouder | T. Woestenburg - Wegen en Kanalen |
| Soort voorziening | Voorziening |
| Programma | n.v.t. |
| Programmaonderdeel | n.v.t. |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2006 gepland? |
| | Storting € 1.109.400,--. |
| | Wat is in 2006 gerealiseerd? |
| | Storting € 1.109.400,--. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | n.v.t. |
| | Is de stand van de voorziening op niveau?<br>En wanneer wordt de onderbouwing geactualiseerd? |
| | Wordt betrokken bij de Voorjaarsnota 2007. |

| Verloop | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | jaar | | | | |
| Omschrijving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
| aanvang jaar | 3.328.200 | 4.437.600 | 5.547.000 | 6.656.400 | 7.765.800 |
| Vermeerdering wegens rente | | | | | |
| Vermeerdering | 1.109.400 | 1.109.400 | 1.109.400 | 1.109.400 | 1.109.400 |
| vermindering | | - | - | - | - |
| einde jaar | 4.437.600 | 5.547.000 | 6.656.400 | 7.765.800 | 8.875.200 |

| Voorziening Groot onderhoud museum (083177) | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Voor nu en in de toekomst op een planmatige wijze werken aan een verantwoorde staat van bouwkundig en technisch onderhoud van het Drents Museum en daartoe de financiële middelen beschikbaar hebben. |
| Portefeuillehouder | T. Klip-Martin |
| Budgethouder | P. van der Wel - Facilitaire Groep |
| Soort voorziening | Voorziening |
| Programma | n.v.t. |
| Programmaonderdeel | n.v.t. |
| Inhoudelijke en financiële Toelichting | Wat was in 2006 gepland? |
| | In de "MOP Drents Museum" , was in 2006 ook gepland onder andere bijwerkbeurt schilderwerk gehele pand, een aanzienlijke vervanging van (zinken) goten en vervanging van dubbele deuren abdijkerk. Door veranderende weersomstandigheden is vervanging van goten en bijwerkbeurt schilderwerk doorgeschoven naar 2007. |
| | Wat is in 2006 gerealiseerd? |
| | Gelet op de planvorming ten behoeve van de uitbreiding van het Drents Museum zijn in 2006 alleen noodzakelijke werkzaamheden uitgevoerd. Een aantal geplande werkzaamheden zijn vanwege veranderende weersomstandigheden uitgesteld naar 2007. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | De planning wordt eens in de 10 jaar opgesteld. In de praktijk houdt dit in dat er soms van de planning afgeweken moet worden om verschillende redenen. Een reden kan zijn dat bepaald onderhoud, ondanks de planning, nog niet nodig is. |
| | Is de stand van de voorziening op niveau?<br>En wanneer wordt de onderbouwing geactualiseerd? |
| | Voor 2002-2011 is door TMS een meerjarenonderhousdsplan (MOP) gemaakt voor alle onderhoudskosten welke voor een periode van 10 jaar te verwachten zijn voor de panden Drents Museum en provinciehuis. Omdat het ene jaar meer aan onderhoud wordt gepleegd dan het andere jaar, is deze MOP gemaakt om fluctuatie in de jaarlijkse onderhoudskosten te voorkomen. Tevens is er een verdeling gemaakt in dagelijks en planmatig onderhoud. Wanneer een deel van het planmatig onderhoud (omdat dit bijvoorbeeld nog niet noodzakelijk is) later wordt gepleegd, wordt er wat gespaard voor latere (duurdere) jaren. Over een periode van 10 jaar komt de voorziening aan het einde van de periode uit op 0. In de planning met betrekking tot uitgaven tot en met 2011 is een stijgende lijn te zien. Gelet op de concretisering van de uitbreidingsplannen, wordt voor de jaren 2007-2008 budgetneutraliteit aangehouden, waarna in de daaropvolgende jaren 2009-2011 grotere uitgaven zijn ten tijde van de uitbreidingswerkzaamheden en dan vastgestelde plannen. De meerjarenonderhoudsplanning dient geactualiseerd te worden op het moment dat binnen de uit te voeren uitbreiding van het museum duidelijkheid is in welke staat het Drents Museum zich bevindt en welke veranderingen er zijn gerealiseerd op 1 januari 2011. |

| Verloop | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | jaar | | | | | |
| Omschrijving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
| aanvang jaar | 190.843 | 302.217 | 304.116 | 306.015 | 277.914 | 169.813 |
| Vermeerdering wegens rente | - | - | - | - | - | - |
| Vermeerdering | 121.899 | 121.899 | 121.899 | 121.899 | 121.899 | 121.899 |
| vermindering | 10.525 | 120.000 | 120.000 | 150.000 | 230.000 | 291.712 |
| einde jaar | 302.217 | 304.116 | 306.015 | 277.914 | 169813 | 0 |

| Voorziening Achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 (083178) | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het afdekken van de aangegane bestedingsverplichtingen bij de overdracht van de N34 per 1 januari 2007. |
| Portefeuillehouder | S.B. Swierstra |
| Budgethouder | S.W.T. Gerritsen - Verkeer en Vervoer |
| Soort voorziening | Voorziening |
| Programma | n.v.t. |
| Programmaonderdeel | n.v.t. |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2006 gepland? |
| | n.v.t. |
| | Wat is in 2006 gerealiseerd? |
| | n.v.t.<br>Het geld is nog in 2006 ontvangen en volgens PS-besluit 2006-267 in de voorziening gestort. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | De vergoeding van de 4 medewerkers die van RWS naar de provincie zijn overgegaan was als stelpost opgenomen. Dit geld is nog niet ontvangen omdat pas in 2007 de exacte financiële gegevens hierover bekend zijn. In 2007 zal dat worden verrekend met RWS. |
| | Is de stand van de voorziening op niveau?<br>En wanneer wordt de onderbouwing geactualiseerd? |
| | Er is contractueel vastgelegd dat de provincie jaarlijks voor 1 april een voortgangsrapportage zendt aan Rijkswaterstaat (naar de stand van 1 januari). |

| Verloop | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | jaar | | | | |
| omschrijving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
| aanvang jaar | - | 36.454.893 | 24.039.060 | 11.797.227 | 11.797.227 |
| vermeerdering wegens rente | - | - | - | - | - |
| vermeerdering | 36.454.893 | 336.000 | - | - | - |
| vermindering | - | 12.751.833 | 12.241.833 | - | 1.212.000 |
| einde jaar | 36.454.893 | 24.039.060 | 11.797.227 | 11.797.227 | 10.585.227 |

# III.1.3. Overzicht personeelssterkte (fte)

| Organisatie-eenheid/afdeling (zoals opgenomen in de kostenverdeelstaat) | Sterkte bij de Begroting van 2006 | Sterkte ultimo 2006 (werkelijk) |
|---|---|---|
| **Hulpkostenplaatsen** | | |
| Concerndirectie | 2,00 | 2,00 |
| Facilitaire Groep | 52,30 | 52,41 |
| Stafgroep Kabinet | 11,30 | 10,84 |
| Stafgroep Financiën en Control | 20,60 | 18,71 |
| Stafgroep Personeel en Organisatie | 16,10 | 13,61 |
| Stafgroep Automatisering | 19,50 | 17,89 |
| Stafgroep Bestuurs-, Juridische en Concernzaken | 23,20 | 23,13 |
| Stafgroep Communicatie | 12,60 | 10,01 |
| Statengriffie | 5,80 | 5,65 |
| Onderzoeksbureau | 5,00 | 4,29 |
| Programma Land | 1,00 | 1,00 |
| Programma Stad | 1,00 | 1,00 |
| Totaal hulpkostenplaatsen | 170,40 | 160,53 |
| **Hoofdkostenplaatsen** | | |
| Productgroep Economie | 25,10 | 22,67 |
| Productgroep Verkeer en Vervoer | 23,70 | 21,32 |
| Productgroep Cultuur en Welzijn | 31,30 | 35,03 |
| Productgroep Wegen en Kanalen - beheerafdeling | 59,50 | 57,63 |
| Productgroep Wegen en Kanalen - Bouwafdeling (vh Civiele Techniek) | 36,90 | 35,67 |
| Productgroep Landelijk Gebied | 33,90 | 37,11 |
| Productgroep Ruimte en Water | 44,80 | 41,81 |
| Productgroep Bodem | 31,70 | 31,63 |
| Productgroep Milieubeheer | 30,30 | 34,67 |
| Productgroep Handhaving | 25,90 | 25,69 |
| Kompas | 4,00 | 2,85 |
| Totaal hoofdkostenplaatsen | 347,10 | 346,08 |
| Totaal organisatieschema | 517,50 | 506,60 |
| **Overig personeel** | | |
| Provinciale staten | 51,00 | 51,00 |
| Gedeputeerde staten | 5,00 | 5,00 |
| Oud-leden gedeputeerde staten/provinciale staten | 30,20 | 19,00 |
| Commissaris van de Koningin | 1,00 | 1,00 |
| 55+-regeling | 5,40 | 1,60 |
| SNN/NHI/SEAN | 0,40 | 0,00 |
| Personeel niet in functieboek | 8,60 | 15,51 |
| Totaal overig | 101,60 | 93,11 |
| Totaal generaal | 619,10 | 599,71 |
| Noordelijke Rekenkamer | 0,00 | 7,00 |

# III.1.4. ARBEIDSKOSTENGERELATEERDE VERPLICHTINGEN

In het Besluit begroting en verantwoording is bepaald dat de arbeidskostengerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume een onderdeel van de uiteenzetting over de financiële positie in de jaarrekening zijn. Wij beschrijven het verloop van deze verplichtingen ten opzichte van de begroting.

### Premie Interprovinciale ziektekostenregeling (IZR)

Met ingang van 1 januari 2006 is het werkgeversaandeel in de premie IZR vervallen. Daarvoor in de plaats is gekomen vergoeding Ziekte Verzekering Wet (ZVW). De werkelijke lasten hiervan zijn in 2006 € 1.134.000,-- geweest. Deze vergoeding geldt totdat werknemers uit dienst treden.

### Vakantiegeld

In de maand mei wordt het vakantiegeld over de afgelopen 12 maanden betaald. Aan het eind van het jaar ontstaat er daardoor een verplichting van 7 maanden vakantiegeld. Het bedrag van de verplichting per 31 december 2006 bedraagt € 1.836.000,--.

### Pensioenen/wachtgelden

Er zijn per eind december nog 19 pensioenontvangende ex-leden van gedeputeerde staten. Daarnaast is er een aantal ex-gedeputeerden en ook voormalige leden van provinciale staten die wachtgeld ontvangen of wachtgeld mochten ontvangen, maar in 2006 een (tijdelijk) inkomen hadden. In de begroting 2006 was hiervoor € 660.000,-- opgenomen. In 2006 zijn de lasten voor pensioenen en wachtgelden voor deze mensen € 484.000,-- geweest.

# III.1.5. IPO-MONITOR

In het jaarverslag 2005 is voor het eerst de IPO-monitor opgenomen. In deze monitor wordt een aantal indicatoren interprovinciaal vergeleken. De indicatoren hebben betrekking op de beleidsterreinen Wonen en Ruimtelijk beleid, Jeugdzorg, Milieu en Water. Het afgelopen jaar is verder gewerkt aan de ontwikkeling van de IPO monitor. Er is een website gemaakt: www.watdoetjeprovincie.nl waarop de resultaten van de provinciemonitor worden gepresenteerd. Dit jaar is ervoor gekozen de indicatoren dan ook niet in het jaarverslag op te nemen, maar te verwijzen naar de website.

# III.1.6. RAPPORTAGE ALGEMENE SUBSIDIEVERORDENING DRENTHE (ASV) 2004

De ASV 2004 is op 15 november 2004 in werking getreden. Volgens de ASV doen GS jaarlijks verslag aan PS van het gebruik van hun bevoegdheid tot het verstrekken of weigeren van een subsidie, tot het vaststellen van een subsidie, het jaarlijks kunnen instellen van een subsidieplafond en het verlenen van ontheffing van een of meerdere verplichtingen van de ASV (artikel 3, derde lid, ASV). Met de nu voorliggende verslaglegging wordt een beeld geschetst van deze aspecten in het jaar 2006.

In bijgevoegde overzichten wordt onderscheid gemaakt naar de programma's uit de Begroting en naar subsidiecategorie. Als specificatie hiervan is een overzicht naar subsidiebron en/of -regeling toegevoegd. Er wordt overigens, in tegenstelling tot wat in de ASV (artikel 3, eerste en derde lid, ASV) is bepaald, niet gerapporteerd over de vastgestelde subsidies. Reden is dat de vaststelling van een subsidie in praktijk enige tijd op zich kan laten wachten. Dit betekent dat bij de jaarlijkse verslaglegging over het afgesloten boekjaar slechts een incompleet beeld gegeven kan worden van vastgestelde subsidies. Een overzicht van vastgestelde subsidieplafonds is gepubliceerd op de website www.drenthe.nl/E-loket/subsidies.

Uit de bijgehouden registratie van subsidiegegevens blijkt dat er in 2006 in totaal 612 subsidies zijn verstrekt. Dat zijn qua aantal beduidend minder subsidies (namelijk 111 minder) dan in 2005, toen er nog 723 subsidies werden verstrekt. Het totale door de provincie verstrekte subsidiebedrag is echter flink toegenomen: ruim € 83 miljoen in 2006, wat een toename is van bijna € 30 miljoen ten opzichte van ruim € 53 miljoen in 2005. Een belangrijk deel van de toename van het totale subsidiebedrag is te verklaren door het feit dat in 2006 het verstrekte subsidiebedrag in het Programma 6.2, Plattelandsbeleid, met ruim € 12 miljoen is toegenomen vergeleken met 2005. Dit heeft met name te maken met grondaankopen. In 2006 heeft de provincie Drenthe gebruik kunnen maken van een interprovinciale herverdeling van rijksmiddelen, waardoor Drenthe in de gelegenheid werd gesteld meer subsidiegeld inzake grondaankopen te verstrekken. Verder is in de programma's op het gebied van cultuur, welzijn en zorg in 2006 bijna € 12 miljoen meer aan subsidies verstrekt dan in 2005, met in 2006 nadruk op Programma 8.06, Opgroeien. Ook een verklaring van de toename van het totale subsidiebedrag is dat ten aanzien van Programma 9.1, Volkshuisvesting en stedelijke ontwikkeling, in 2006 een kleine € 6 miljoen aan subsidies is verstrekt, waar de teller in 2005 nog op € 0 stond. Oorzaak hiervan is dat het Programma stedelijke ontwikkeling in 2005 van start is gegaan; voor die tijd was er dan ook nog geen budget voor dit programma. In 2005 waren al wel verplichtingen aangegaan, maar nog geen subsidies verstrekt.

Het merendeel van de verstrekte subsidies (qua bedrag 65%, qua aantal 50%) viel in de programma's 8.05 tot en met 8.10 op het gebied van cultuur, welzijn en zorg. Ook werden relatief veel subsidies verstrekt in de programma's 6.0 tot en met 6.2 ten aanzien van landelijk gebied, natuur en plattelandsbeleid (qua bedrag 22%, qua aantal 37% van het totaal). Er zijn in 2006 in totaal 152 subsidies geweigerd, wat ongeveer evenveel is als in 2005, toen er 160 subsidies werden geweigerd. Belangrijkste reden van weigering was net als vorig jaar nog steeds een beleidsinhoudelijke reden.

In 2006 werd artikel 37 van de ASV veel minder gebruikt dan het jaar ervoor. Er is in 2006 geen enkele keer door GS in incidentele gevallen ontheffing verleend van een of meer verplichtingen van de ASV (artikel 37, eerste lid, ASV). In 2005 ging het nog om 22 gevallen; toen betrof het echter met name 1 programma, met een specifieke reden. Er zijn afgelopen jaar 9 gevallen geweest waarin de ASV niet voorziet en GS besloten hebben (artikel 37, tweede lid, ASV). In alle 9 gevallen betrof het subsidies in het Programma 6.1, Natuur (Subsidieverordening onderhoud landschapselementen Drenthe) voor langer dan 6 jaar, waarbij in 2 gevallen het tevens een subsidie betrof voor een bedrag van minder dan € 1.000,--. Het jaar ervoor, in 2005, werd artikel 37, tweede lid, ASV veel vaker toegepast, namelijk 83 keer, ook allemaal binnen hetzelfde Programma 6.1, Natuur.

Ten slotte wordt nog herinnerd aan het Rapport evaluatie ASV 2004. Deze is bij brief van 13 december 2006 aan de leden van PS van Drenthe aangeboden. Dit rapport betreft een onderzoek naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van de subsidieverstrekking op grond van de ASV. In het rapport en de genoemde brief is een aantal conclusies en aanbevelingen opgenomen. In 2007 wordt richting provinciale staten op de stand van zaken met betrekking tot de implementatie van geconstateerde verbeterpunten teruggekomen. Zonodig wordt dan een voorstel tot aanpassing van enkele aspecten van de ASV aan PS voorgelegd.

# Verslaglegging inzake artikel 3, derde lid, ASV Drenthe 2004

| | Verstrekt | | Geweigerd | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | | | Reden van weigering )1 | |
| Programma | aantal | Verstrekt bedrag | aantal | beleids-inhoud. | proce-dereel |
| 1.0 Provinciale staten | 0 | € - | 0 | 0 | 0 |
| 1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | 0 | € - | 0 | 0 | 0 |
| 1.2 Interprovinciale samenwerking | 0 | € - | 0 | 0 | 0 |
| 2.0 Openbare orde en veiligheid | 0 | € - | 0 | 0 | 0 |
| 3.0 Verkeer | 0 | € - | 0 | 0 | 0 |
| 3.1 Beheer on onderhoud | 0 | € - | 0 | 0 | 0 |
| 3.2 Vervoer | 0 | € - | 0 | 0 | 0 |
| 4.0 Waterhuishouding | 0 | € - | 0 | 0 | 0 |
| 5.0 Milieu algemeen | 14 | € 610.737,00 | 0 | 0 | 0 |
| 5.1 Bodem | 1 | € 37.088,00 | 0 | 0 | 0 |
| 5.2 Vergunningverlening en handhaving milieubeheer | 0 | € - | 0 | 0 | 0 |
| 6.0 Landelijk gebied | 10 | € 115.775,00 | 0 | 0 | 0 |
| 6.1 Natuur | 45 | € 1.747.263,73 | 2 | 0 | 0 |
| 6.2 Plattelandsbeleid | 173 | € 14.685.564,15 | 3 | 3 | 0 |
| 7.0 Economie | 49 | € 4.668.410,00 | 0 | 0 | 0 |
| 7.1 Toerisme en recreatie | 6 | € 1.248.000,00 | 0 | 0 | 0 |
| 7.2 Landbouw | 0 | € - | 0 | 0 | 0 |
| 8.05 Ontwikkeling cultuur, welzijn en zorg-beleid | 0 | € - | 0 | 0 | 0 |
| 8.06 Opgroeien | 30 | € 29.526.722,00 | 8 | 8 | 0 |
| 8.07 Werken en leren | 18 | € 553.746,00 | 5 | 5 | 0 |
| 8.08 Wonen en leefomgeving | 45 | € 1.188.455,00 | 7 | 6 | 0 |
| 8.09 Participatie | 34 | € 4.619.977,00 | 32 | 32 | 0 |
| 8.10 Parels van drenthe | 182 | € 18.528.946,00 | 95 | 62 | 2 |
| 9.0 Ruimtelijke ordening | 0 | € - | 0 | 0 | 0 |
| 9.1 Volkshuisvesting en stedelijke ontwikkeling | 5 | € 5.646.250,00 | 0 | 0 | 0 |
| 0.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 0 | € - | 0 | 0 | 0 |
| - | 0 | € - | 0 | 0 | 0 |
| - | 0 | € - | 0 | 0 | 0 |
| - | 0 | € - | 0 | 0 | 0 |
| - | 0 | € - | 0 | 0 | 0 |
| Totaal: | 612 | € 83.176.933,88 | 152 | 116 | 2 |

| | Verstrekt | | Geweigerd | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | | | Reden van weigering )1 | |
| Subsidiecategorie | aan-tal | Verstrekt bedrag | aan-tal | beleids-inhoud. | proce-dereel |
| 1. Prestatiesubsidie in tijd beperkte activiteiten | 508 | € 33.919.354,88 | 151 | 115 | 2 |
| 2. Waarderingssubsidie in tijd beperkte activiteiten | 5 | € 501.927,00 | 1 | 1 | 0 |
| 3. Prestatiesubsidie per boekjaar | 61 | € 48.581.048,00 | 0 | 0 | 0 |
| 4. Waarderingssubsidie per boekjaar | 38 | € 174.604,00 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal: | 612 | € 83.176.933,88 | 152 | 116 | 2 |

Noot 1: Per weigering is de meest zwaarwegende reden aangegeven.

## III.1.6. ASV overzicht 2006

| | | Subsidiecategorie | | | | Toepassing van | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | | art. 37 | art. 37 |
| budget uitgeput | overig | PS itba | WS itba | PS pb | WS pb | lid 1 ASV | lid 2 ASV |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 13 | 0 | 1 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 1 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 10 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 2 | 0 | 37 | 0 | 3 | 7 | 0 | 9 |
| 0 | 0 | 167 | 4 | 1 | 4 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 35 | 2 | 12 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 6 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 31 | 0 | 7 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 23 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 1 | 48 | 0 | 4 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 44 | 0 | 13 | 9 | 0 | 0 |
| 0 | 31 | 239 | 0 | 20 | 18 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 5 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 2 | 32 | 659 | 6 | 61 | 38 | 0 | 9 |

| budget uitgeput | overig |
|---|---|
| 2 | 32 |
| 0 | 0 |
| 0 | 0 |
| 0 | 0 |
| 2 | 32 |

*PS itba: Prestatiesubsidie in tijd beperkte activiteiten*

*WS itba: Waarderingssubsidie in tijd beperkte activiteiten*

*PS pb: Prestatiesubsidie per boekjaar*

*WS pb: Waarderingssubsidie per boekjaar*

Art.37, lid 1: incidentele gevallen waarin GS ontheffing hebben verleend van een of meer verplichtingen van de ASV

Art.37, lid 2: gevallen waarin de ASV niet voorziet en GS besloten hebben

## Verslaglegging inzake artikel 3, derde lid, ASV Drenthe 2004

| | Verstrekt | |
|---|---|---|
| Specificatie naar subsidiebron en/of -regeling | aantal | Verstrekt bedrag |
| 1101 / EC; Kader voor projectontwikkeling ICT in Drenthe [Vaststelling Beleidsregels bij het] Budget ICT infra | 3 | € 320.000,00 |
| 1102 / EC; Kader voor projectontwikkeling ICT in Drenthe [Vaststelling Beleidsregels bij het] Budget ICT MKB | 2 | € 82.500,00 |
| 1103 / EC; Ontwikkeling recreatie en toerisme [Subsidieregeling] | 1 | € 156.000,00 |
| 1104 / EC; Provinciale agenda onderwijs en kennisinfrastructuur [Vaststelling Beleidsregels] | 7 | € 257.321,00 |
| 1105 / EC; Toeristisch-recreatieve projectontwikkeling Drenthe 2004-2007 [Vaststelling beleidsregels bij het uitvoeringskader] | 5 | € 1.092.000,00 |
| 1106 / EC; Versterking economische structuur [Subsidieregeling] | 19 | € 2.733.437,50 |
| 1107 / EC; Bijdrage stedelijke ontwikkeling | 5 | € 5.646.250,00 |
| 1108 / EC; overige prestaties uit Economie | 18 | € 1.275.151,50 |
| 1109 / EC; overige prestaties uit Plattelandsbeleid | 18 | € 385.067,00 |
| 1110 / EC; Subsidieverordening stedelijke ontwikkeling Drenthe | 0 | € - |
| 1111 / EC; Subsidieregeling tender Innovatief ondernemenschap Drenthe 2006-2007 | 0 | € - |
| 1112 / EC; Voorzieningen toerischtisch aanbod | 0 | € - |
| 1301 / CW; Actieplan cultuurbereik Drenthe 2006-2008 [Beleidsregel ] | 34 | € 359.170,00 |
| 1302 / CW; Audiovisueel archief | 1 | € 59.000,00 |
| 1303 / CW; Bevordering beeldende kunst en vormgeving Drenthe 2006-2008 [Beleidsregel] | 47 | € 346.560,00 |
| 1304 / CW; Bibliotheekvernieuwing | 10 | € 198.270,00 |
| 1305 / CW; Breedtesport [Tijdelijke Stimuleringsregeling] | 1 | € 226.455,00 |
| 1306 / CW; Budgetinstellingen 8.06 | 3 | € 25.108.794,00 |
| 1307 / CW; Budgetinstellingen 8.08 | 4 | € 374.051,00 |
| 1308 / CW; Budgetinstellingen 8.09 | 22 | € 4.236.596,00 |
| 1309 / CW; Budgetinstellingen 8.10 | 35 | € 16.183.220,00 |
| 1310 / CW; Culturele prijs | 0 | € - |
| 1311 / CW; Cultuureducatie | 7 | € 269.832,00 |
| 1312 / CW; Drentse producties | 6 | € 173.000,00 |
| 1313 / CW; Jeugdzorg Drenthe [Subsidieverordening] | 18 | € 4.215.226,00 |
| 1314 / CW; Mensen in het Middelpunt / Reserve soc. en cult. ontw.; opgroeien [Beleidsr. subs.verl. | 9 | € 202.702,00 |
| 1315 / CW; Mensen in het Middelpunt / Reserve soc. en cult. ontw.; parels van Drenthe [Beleidsr. subs.verl.] | 10 | € 158.680,00 |
| 1316 / CW; Mensen in het Middelpunt / Reserve soc. en cult. ontw.; participatie [Beleidsr. subs.verl.] | 9 | € 126.878,00 |
| 1317 / CW; Mensen in het Middelpunt / Reserve soc. en cult. ontw.; werken en leren [Beleidsr. subs.verl.] | 6 | € 131.350,00 |
| 1318 / CW; Mensen in het Middelpunt / Reserve soc. en cult. ontw.; wonen en leefomgeving [Beleidsr. subs.verl.] | 11 | € 173.360,00 |
| 1319 / CW; Monumentenbeleid | 1 | € 175.000,00 |
| 1320 / CW; Multifunctionele centra [Bijdrage totstandkoming] | 14 | € 432.502,00 |
| 1321 / CW; Onderwijskennisinfrastructuur [Uitvoeringsprogramma] | 11 | € 411.496,00 |
| 1322 / CW; Open Universiteit Emmen [Instandhouden steunpunt] | 1 | € 10.900,00 |
| 1323 / CW; Stimulering professionalisering Drentse musea 2006-2008 [Beleidsregel] | 12 | € 60.840,00 |
| 1324 / CW; Subsidiering Festivals | 11 | € 94.310,00 |
| 1325 / CW; Woonzorgstimulering [Beleidsregel ] | 16 | € 208.542,00 |
| 1326 / CW; Vervallen subsidieregelingen CW | 0 | € - |
| 1327 / CW; Beleidsregel culturele festivals 2007 en 2008 | 0 | € - |
| 1328 / CW; Project Drenthe beweegt | 1 | € 16.398,00 |
| 1329 / CW; Ondersteuning vrijwilligers en mantelzorgers | 1 | € 13.650,00 |
| 1330 / CW; Podiumkunsten | 4 | € 117.000,00 |
| 1331 / CW; Uitvoering wet Malta | 1 | € 159.000,00 |
| 1332 / CW; Beleidsontwikkeling drentse musea | 3 | € 175.064,00 |
| 1701 / LG; Leren voor Duurzame Ontwikkeling [Subsidieregeling] | 5 | € 107.428,00 |
| 1702 / LG; Nationale parken [Subsidieregeling] | 16 | € 307.847,00 |
| 1703 / LG; Natuur- en milieueducatie Drenthe [Subsidieregeling] | 5 | € 8.347,00 |
| 1704 / LG; Natuurgebiedaankopen c.a. [Regeling subsidiecriteria en -voorwaarden] | 61 | € 9.096.386,13 |
| 1705 / LG; Onderhoud landschapselementen Drenthe [Subsidieverordening] | 10 | € 27.888,28 |
| 1706 / LG; Reserve stimulering vitaal platteland Drenthe [Subsidieregeling] | 85 | € 4.910.778,52 |
| 1707 / LG; Krediet uitvoering Soortenbeleid | 7 | € 102.688,37 |
| 1708 / LG; Beleidsregel verdeling waarderingssubsidies voor natuur(werk)groepen. | 12 | € 1.308.840,08 |
| 1801 / BO; Vermijden risico's verontreiniging en aantasting [Krediet] | 1 | € 37.088,00 |
| 1802 / BO; Reserve stimulering gebiedsgericht beleid (Budget) | 9 | € 293.332,50 |
| 1901 / MB; Energieprojecten [Subsidieregeling] | 13 | € 250.000,00 |
| 1902 / MB; NMP gelden | 0 | € - |
| 9109 / Overig - prestatie uit 5.0 Milieu algemeen | 1 | € 360.737,00 |
| Totaal: | 612 | € 83.176.933,88 |

| | Verstrekt | |
|---|---|---|
| Subsidiecategorie | aantal | Verstrekt bedrag |
| 1. Prestatiesubsidie in tijd beperkte activiteiten | 508 | € 33.919.354,88 |
| 2. Waarderingssubsidie in tijd beperkte activiteiten | 5 | € 501.927,00 |
| 3. Prestatiesubsidie per boekjaar | 61 | € 48.581.048,00 |
| 4. Waarderingssubsidie per boekjaar | 38 | € 174.604,00 |
| Totaal: | 612 | € 83.176.933,88 |

Noot 1: Per weigering is de meest zwaarwegende reden aangegeven.

## III.1.6. ASV overzicht 2006

| Geweigerd | | | | | Subsidiecategorie | | | | Toepassing van | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Reden van weigering )1 | | | | | | | | art. 37 | art. 37 |
| aantal | beleids- | proce- | budget | overig | PS | WS | PS | WS | lid 1 | lid 2 |
| | inhoud. | dereel | uitgeput | | itba | itba | pb | pb | ASV | ASV |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 3 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 2 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 1 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 6 | 1 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 5 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 19 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 5 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 5 | 1 | 12 | 0 | 0 | 0 |
| 3 | 3 | 0 | 0 | 0 | 15 | 1 | 1 | 4 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 41 | 40 | 1 | 0 | 0 | 75 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 1 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 10 | 10 | 0 | 0 | 0 | 57 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 10 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 1 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 3 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 4 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 13 | 9 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 1 | 0 | 16 | 18 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 7 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 2 | 0 | 4 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 14 | 0 | 4 | 0 | 0 | 0 |
| 8 | 8 | 0 | 0 | 0 | 17 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6 | 6 | 0 | 0 | 0 | 16 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 32 | 32 | 0 | 0 | 0 | 41 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 5 | 5 | 0 | 0 | 0 | 11 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 2 | 2 | 0 | 0 | 0 | 13 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 31 | 0 | 0 | 0 | 31 | 32 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1 | 1 | 0 | 0 | 0 | 15 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 11 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 1 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1 | 1 | 0 | 0 | 0 | 13 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6 | 5 | 1 | 0 | 0 | 17 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 4 | 3 | 0 | 0 | 1 | 20 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 1 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 1 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 4 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 1 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 3 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 5 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 16 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 5 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 61 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1 | 0 | 0 | 1 | 0 | 11 | 0 | 0 | 0 | 0 | 9 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 82 | 3 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1 | 0 | 0 | 1 | 0 | 8 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 2 | 0 | 3 | 7 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 1 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 9 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 13 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 1 | 0 | 0 | 0 |
| 152 | 116 | 2 | 2 | 32 | 659 | 6 | 61 | 38 | 0 | 9 |

| Geweigerd | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | Reden van weigering )1 | | | |
| aantal | beleids- | proce- | budget | overig |
| | inhoud. | dereel | uitgeput | |
| 151 | 115 | 2 | 2 | 32 |
| 1 | 1 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 152 | 116 | 2 | 2 | 32 |

*PS itba: Prestatiesubsidie in tijd beperkte activiteiten*

*WS itba: Waarderingssubsidie in tijd beperkte activiteiten*

*PS pb: Prestatiesubsidie per boekjaar*

*WS pb: Waarderingssubsidie per boekjaar*

Art.37, lid 1: incidentele gevallen waarin GS ontheffing hebben verleend van een of meer verplichtingen van de ASV

Art.37, lid 2: gevallen waarin de ASV niet voorziet en GS besloten hebben

# III.1.7. RAPPORTAGE VERORDENING DWANGSOM

| | Totaal aantal geregistreerde ingekomen stukken (incl. stukken met risico van dwangsom) | Aantal geregistreerde ingekomen stukken met risico van dwangsom | Aantal geregistreerde afgedane ingekomen stukken met risico van dwangsom | Aantal geregistreerde nog openstaande ingekomen stukken met risico van dwangsom | Aantal stukken met risico van dwangsom dat tijdig is afgehandeld | Aantal stukken met risico van dwangsom dat te laat is afgehandeld | % stukken met risico van dwangsom dat tijdig is afgehandeld (NOOT 1) | % stukken met risico van dwangsom dat te laat is afgehandeld (NOOT 1) | Gemiddelde afdoeningstermijn in dagen van afgedane stukken met risico van dwangsom |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal | 3474 | 888 | 556 | 332 | 466 | 90 | 84 | 16 | 34 |

**NOOT 1: Het betreft hier het % stukken dat tijdig c.q. te laat na de in wet- of regelgeving gestelde termijn is afgehandeld. Het % betreft het gedeelte van het aantal geregistreerde afgedane ingekomen stukken met risico van dwangsom (zie 4e kolom).**

**NOOT 2: Een aanvrager van een beschikking kan binnen 6 weken nadat de termijn voor het geven van de beschikking is verstreken en er geen beschikking is gegeven, een schriftelijke ingebrekestelling sturen. De provincie heeft dan nog 2 weken de tijd alsnog een beschikking te geven. Gebeurt dit niet, dan is dwangsom verschuldigd.**

De Verordening dwangsom bij niet tijdig beslissen door de provincie Drenthe is op 8 februari 2006 door provinciale staten (PS) van Drenthe vastgesteld. De verordening is in werking getreden per 1 juli 2006. Dit is de eerste rapportage over dwangsom, een rapportage over het laatste halfjaar van 2006 (de periode waarin de verordening van toepassing was). Bijgevoegde tabel geeft wat betreft dwangsom een overzicht over het concern als totaal. Aan de hand hiervan en uit in de provinciale ambtelijke organisatie gemaakte onderliggende analyses valt hierbij het volgende beeld op te maken.

Van het in de periode 1 juli 2006 tot en met 31 december 2006 totaalaantal geregistreerde ingekomen stukken had 26% het risico van dwangsom in zich. Bij stukken met risico van dwangsom valt bijvoorbeeld te denken aan een aanvraag voor een subsidie of vergunning, een gedoogbesluit, een verzoek tot handhaving, een bezwaarschrift. Het merendeel van het aantal stukken met risico van dwangsom kwam binnen op het gebied van cultuur, welzijn en zorg, namelijk 46%. Ook wat betreft de beleidsterreinen landelijk gebied en economie kwamen relatief veel stukken binnen met het risico van dwangsom, namelijk 18% respectievelijk 13%. In totaal is het grootste deel (84% ofwel in aantal 466) van de afgedane ingekomen stukken met risico van dwangsom tijdig afgehandeld; 16% (ofwel in aantal 90) van de stukken is te laat afgedaan. Voor de organisatie als totaal hadden van de te laat afgedane stukken de meeste (36%) een termijnoverschrijding van minder dan twee weken. 32% van de te laat afgedane stukken had een termijnoverschrijding van twee tot vier weken. Belangrijkste reden van termijnoverschrijding was een piekbelasting in de ambtelijke organisatie.

Absoluut gezien hebben de meeste termijnoverschrijdingen plaatsgevonden op het gebied van cultuur, welzijn en zorg, namelijk 74% (in aantal 67) van alle stukken die te laat zijn afgedaan. Dit is 12% van alle afgedane ingekomen stukken met risico van dwangsom voor de organisatie als totaal. De termijnoverschrijdingen betreffen vrijwel allemaal subsidies. Een belangrijke verklaring hiervoor is uiteraard dat op het beleidsterrein cultuur, welzijn en zorg ook, zoals hiervoor aangegeven, verreweg de meeste stukken met risico van dwangsom zijn binnengekomen. Daarnaast speelde met name een piekbelasting hierbij een rol. Dit speelde vooral bij het Actieplan cultuurbereik, de heroverweging van de subsidiëring van de podium-

| | Overzicht lengte termijn-overschrijding afgedane stukken (in aantallen) | | | | | Overzicht redenen termijnoverschrijding afgedane stukken (in aantallen) | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | 0 < 2 weken | 2 < 4 weken | 4 < 6 weken | 6 < 8 weken | > 8 weken | Complexiteit van de aanvraag | Inschakeling externe adviescommissie/org | Piekbelasting | Prioriteitstelling | Veel overleg nodig | Vrije toelichting | Aantal ingebrekestellingen (NOOT 2) | Aantal betaalde dwangsommen | Hoogte betaalde dwangsommen in euro's |
| | 32 | 29 | 12 | 3 | 14 | 0 | 1 | 34 | 1 | 2 | 9 | 2 | 0 | 0 |

kunsten en van de festivals, de woonzorgstimuleringsregeling en de Beeldende Kunst en Vormgeving (BKV)-regeling. In een beperkt aantal gevallen was meer tijd nodig voor overleg met de aanvrager(s) van subsidie. De termijnoverschrijdingen op het gebied van cultuur, welzijn en zorg hebben overigens in 2006 niet geleid tot ingebrekestellingen. Mogelijk heeft daarbij een rol gespeeld dat bij het merendeel van de termijnoverschrijdingen vooraf contact is opgenomen met de aanvrager.

Overige termijnoverschrijdingen speelden verder met name op de beleidsterreinen landelijk gebied en economie. Het ging hierbij om 9 respectievelijk 6 stukken, ofwel 10% respectievelijk 7% van alle stukken die te laat zijn afgedaan. Dit is overigens slechts 2% respectievelijk 1% van alle afgedane ingekomen stukken met risico van dwangsom voor de organisatie als totaal. Wat betreft landelijk gebied hebben enkele termijnoverschrijdingen plaatsgevonden bij grondverwerving wegens niet complete subsidieaanvragen. Wat betreft economie waren er pieken omdat het Economische Zaken-/Kompas-programma in 2006 beschikt moest zijn door het dagelijks bestuur van het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN). De termijnoverschrijdingen vonden in het algemeen plaats in verband met cofinanciering. In die gevallen moesten besluitvorming, verificatieonderzoeken en subsidietechnische toetsen van onder andere het SNN afgewacht worden voordat de provinciale beschikking kon worden afgegeven. Ten aanzien van landelijk gebied en economie heeft dit niet geleid tot ingebrekestellingen.

Wat de organisatie als totaal betreft, zijn in 2006 twee ingebrekestellingen ontvangen. Deze betroffen het beleidsterrein personeel en organisatie. Het ging om bezwarenprocedures in het kader van de Commissie Personele Aangelegenheden. Voorgaande heeft in 2006 nog niet geleid tot betaling van dwangsommen omdat de ingebrekestellingen pas eind 2006 zijn binnengekomen. Naar aanleiding van één van de ingebrekestellingen is overigens binnen twee weken alsnog een beschikking gegeven, zodat deze niet tot betaling van dwangsom leidt. De andere ingebrekestelling heeft inmiddels in 2007 tot toewijzing van betaling van dwangsom geleid voor een bedrag van € 250,--.

# III.1.8. RAPPORTAGE SINGLE INFORMATION SINGLE AUDIT (SISA)

Specifieke uitkering nr. 1 t/m 28

| Nr. | Specifieke uitkering | Ontvanger (A) | Indicatoren (2) | Toelichting per indicator (B) | Frequentie (jaarrekening) ( C ) |
|---|---|---|---|---|---|
| 2. | Actieplan Cultuurbereik 2005-2008 (APCB) | Gemeenten en provincies | APCB: eigen matchingsbijdrage gemeente/provincie | In euro's | Jaarlijks |
| | | | APCB: onbestede middelen van ontvangen rijksmiddelen en matchingsbijdrage | In euro's | 2008 |
| 3. | Geldstroom Beeldende Kunst en Vormgeving 2005-2008 (GBKV) | Gemeenten en provincies | GBKV: autonome bijdragen gemeenten | In euro's | Jaarlijks |
| | | | GBKV: autonome bijdragen provincies incl. niet-BKV-gemeenten | In euro's. Gemeenten met wie provincies samenwerkte in het kader van GBKV. | Jaarlijks |
| | | | GBKV: onbestede middelen van ontvangen rijksmiddelen | In euro's | 2008 |
| 6. | Brede doeluitkering verkeer en vervoer | Provincies en 7 plusregio's en gemeenten | Eindsaldo/-reservering vorig jaar | In euro's | Jaarlijks |
| | | | Toegerekende rente | In euro's | Jaarlijks |
| | | | Ontvangen BDU-bijdrage VenW | In euro's | Jaarlijks |
| | | | Terugbetaling door derden vanuit BDU-bijdrage verstrekte middelen | In euro's | Jaarlijks |
| | | | Bestedingen | In euro's | Jaarlijks |
| | | | Eindsaldo/-reservering lopend jaar | In euro's | Jaarlijks |
| | | | Ontvangen BTW-bijdrage V&W | In euro's Deze indicator geldt niet voor gemeenten | Jaarlijks |
| | | | Betaalde BTW op OV-concessies en op met het openbaar vervoer gelijk-gesteld vervoer, die niet verrekenbaar is met het BCF | In euro's Deze indicator geldt niet voor gemeenten | Jaarlijks |
| | | | Bestedingen, die betrekking hebben op OV-concessies en met openbaar vervoer gelijkgesteld vervoer, waarover BTW is betaald die niet verrekenbaar is met het BCF | In euro's Deze indicator geldt niet voor gemeenten | Jaarlijks |
| | | | Individuele bestedingen die meer dan 20% van totaal ontvangen BDU bedragen | In euro's Deze indicator geldt niet voor gemeenten | Jaarlijks |
| 7. | Investering stedelijke vernieuwing (ISV) | Programma-gemeenten | Gemeentelijke doelstellingen van stedelijke vernieuwing cf. ontwikkelingsprogramma stedelijke vernieuwing | Doelstellingen zijn verschillend per gemeente | 2009 |
| | | | | 1 | |
| | | | | 2 | |
| | | | | 3 | |
| | | | | 4 | |
| | | | | 5 | |
| | | | | 6 | |
| | | | | 7 | |
| | | | | 8 | |
| | | | | 9 | |
| | | | | 10 | |
| | | | | 11 | |
| | | | | 12 | |
| | | | | 13 | |
| | | | | 14 | |
| | | | | 15 | |
| | | | | 16 | |
| | | | | 17 | |
| | | | | 18 | |
| | | | | 19 | |
| | | | | 20 | |
| | | | | 21 | |
| | | | | 22 | |
| | | | | 23 | |
| | | | | 24 | |
| | | | | 25 | |
| | | | Verplichtingen / afspraken met VROM n.a.v. eindsaldo investeringstijdvak ISV I | Aantallen en/of euro's. Verschillen per gemeente | 2009 |
| | | | Eindsaldo ISV | Niet bestede bedrag in euro's vorig tijdvak SV | 2009 |
| | | | Besteed bedrag investering stedelijke vernieuwing | In euro's | Jaarlijks |
| | | Project-gemeenten | Bedrag voor stedelijke vernieuwing verkregen van provincies (investeringsbudget) | In euro's | 2009 |
| | | | Activiteiten stedelijke vernieuwing | Verschillen per gemeente | 2009 |
| | | | Verplichtingen opgelegd door provincie | Verschillen per gemeente | 2009 |
| | | Provincies | Eindsaldo ISV | Niet bestede bedrag in euro's vorig tijdvak SV | 2010 |
| | | | Totaal investeringsbedrag ISV II, verdeeld over niet-rechtstreekse gemeenten | In euro's | Jaarlijks |
| 21. | Externe veiligheid | Provincies en gemeenten | % budget t.b.v. in dienst nemen vast personeel EV | In % | Jaarlijks |

| | | | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | | | Controlegetal: | 2.520.284.805 | | |
| Afspraak (3) | Realisatie (4) | Beginstand jaar t (5) | Beschikking Rijk (6) | Overige ontvangsten (7) | Besteed t.l.v. rijksmiddelen (8) | Overige beste-ding (9) | Te verrekenen met het Rijk (10) | Overige (11) | Toelichting afwijking (12) | Aard Controle (D) |
| | | 154.101 | | | | 131.218 | | | | R |
| | | | | | | | | | | R |
| | | | | | | | | | | R |
| | | 1.602.586 | | | | 1.581.516 | | | | R |
| | | | | | | | | | | R |
| | | 17.420.472 | | | | | | | | R |
| | | | | 386.724 | | | | | | R |
| | | | 22.105.000 | | | | | | | R |
| | | | | 49.083 | | | | | | R |
| | | | | | 23.022.185 | | | | | R |
| | | | | | | | | 16.939.093 | | R |
| | | | 16.000 | | | | | | | R |
| | | | | | -23.551 | | | | | R |
| | | | | | -455.373 | | | | | R |
| | | | | | 14.998.374 | | | | | R |
| | | | | | | | | | | D1 |
| | | | | | | | | | | D1 |
| | | | | | | | | | | D1 |
| | | | | | | | | | | D1 |
| | | | | | | | | | | D1 |
| | | | | | | | | | | D1 |
| | | | | | | | | | | D1 |
| | | | | | | | | | | D1 |
| | | | | | | | | | | D1 |
| | | | | | | | | | | D1 |
| | | | | | | | | | | D1 |
| | | | | | | | | | | D1 |
| | | | | | | | | | | D1 |
| | | | | | | | | | | D1 |
| | | | | | | | | | | D1 |
| | | | | | | | | | | D1 |
| | | | | | | | | | | D1 |
| | | | | | | | | | | D1 |
| | | | | | | | | | | D1 |
| | | | | | | | | | | D1 |
| | | | | | | | | | | D1 |
| | | | | | | | | | | D1 |
| | | | | | | | | | | D1 |
| | | | | | | | | | | D1: aantallen<br>R: euro's |
| | | | | | | | | | | R |
| | | | | | | | | | | R |
| | | | | | | | | | | R |
| | | | | | | | | | | D1 |
| | | | | | | | | | | D1 |
| | | | | | | | | | | R |
| | | | | | 2.738.270 | | | | | R |
| | | | | | 31,30 | | | | | D2 |

## Toelichting

In de Algemene maatregel van bestuur Single information single audit (Sisa) geeft het Rijk aan dat van een aantal regelingen, waarvoor gemeenten en provincies van het Rijk gelden ontvangen, verantwoording moet worden afgelegd in de jaarstukken. Eerder werden voor deze regelingen afzonderlijke verantwoordingen opgesteld met daarbij ook een afzonderlijke accountantsverklaring. Nu is dit teruggebracht tot één verantwoording in de jaarrekening en is er één controlemoment. De invoering van Sisa vindt geleidelijk plaats. Een deel van de specifieke uitkeringen per verantwoordingjaar 2006 en voor de overige waarschijnlijk 2007. Drenthe legt over 2006 voor 5 regelingen verantwoording af. Het Rijk beoogt hiermee de administratieve lasten te verlagen, vooralsnog lijkt hiervan nog geen sprake te zijn. Nog steeds dienen vrijwel dezelfde gegevens bijgehouden te worden en kunnen verantwoordingen niet meer geleidelijk ingestuurd worden. Tevens is nu meer sprake van een piekbelasting, omdat nu tijdens de controle van de jaarstukken ook de controle van de regelingen meegenomen worden. Hierdoor zijn de werkzaamheden van de interne controle verder toegenomen.

Momenteel wordt in IPO-verband nagedacht over hoe provincies Sisa gaan invoeren over de verantwoording tussen gemeenten en provincies.

Het opgenomen overzicht is het door het Rijk voorgeschreven overzicht voor de 5 regelingen, waarvoor in 2006 Sisa van toepassing is. De verantwoorde bedragen zijn gebaseerd op het kasstelsel, met uitzondering van de infrastructuur projecten van de Brede Doel Uitkering (BDU). Bij deze projecten is als verantwoordingscriterium gehanteerd dat de projecten gerealiseerd zijn en tevens afgerekend zijn met de provincie Drenthe.

Bij het Actieplan Cultuurbereik (APCB) en Geldstroom Beeldende Kunst en Vormgeving (GBKV) zijn in de kolom “beginstand jaar t” opgenomen de bestedingen 2005 die de provincie bijdraagt aan de regelingen.

Bij Investering Stedelijke Vernieuwing (ISV) zijn de aan de gemeenten doorbetaalde bedragen opgenomen, deze zullen in 2009 worden afgerekend met het Rijk.

# III.1.9 PORTEFEUILLEVERDELING GS-LEDEN

**A.L. ter Beek**
*Commissaris van de Koningin*

- algemene coördinatie en externe betrekkingen
- communicatie
- burgemeestersaangelegenheden
- algemeen toezicht -gemeenten
- openbare orde en veiligheid
- algemene aangelegenheden Provinciewet en Gemeentewet
- algemene juridische -aangelegenheden
- kieswet
- ombudsfunctie

**S. B. Swierstra (VVD)**

- waarnemend Commissaris van de Koningin
- verkeer en vervoer
- openbaar vervoer
- wegen en kanalen
- financiën
- regiovisie Groningen-Assen
- Europa en internationale betrekkingen
- aangelegenheden Inter-provinciaal Overleg (IPO)
- dagelijks bestuur Samenwerkingsverband Noord-Nederland

**A. Edelenbosch (PvdA)**

- natuur en landschap
- plattelandsontwikkeling
- gebiedenbeleid
- landbouw
- landinrichting
- ontgrondingen
- natuur- en milieueducatie
- Veenkoloniën

## H. Weggemans (PvdA)

- economische zaken
- arbeidsmarkt
- recreatie en toerisme
- cultuur
- bestuurlijke zaken
- toezicht gemeentefinanciën
- handhaving
- dagelijks bestuur Samenwerkingsverband Noord-Nederland

## A. Haarsma (PvdA)

- ruimtelijke ordening
- volkshuisvesting
- zorg
- welzijn
- sport
- onderwijs
- emancipatie
- ontwikkelingssamen-werking

## T. Klip-Martin (VVD)

- milieu
- bodembescherming en bodemsanering
- energie
- waterhuishouding
- waterschappen
- duurzaamheidsontwikkeling
- bedrijfsgebonden milieu-taken
- facilitaire zaken
- personeel en organisatie

# III.1.10. ZETELVERDELING PROVINCIALE STATEN

| Politieke partij | Zetels 2003 | Zetels 1999 | Zetels 1995 |
|---|---|---|---|
| PvdA | 19 | 15 | 14 |
| VVD | 9 | 11 | 13 |
| CDA | 12 | 10 | 11 |
| GroenLinks | 4 | 5 | 2 |
| D66 | 2 | 3 | 5 |
| ChristenUnie | 2 | 3 | 2 |
| OPD | 1 | 2 | 2 |
| Ouderenpartij | 1 | 1 | 2 |
| OSD | 1 | 1 | - |

# III.1.11. AFKORTINGENWIJZER

| | |
|---|---|
| ASV | Algemene subsidieverordening |
| Awb | Algemene wet bestuursrecht |
| BANN | Bestuursacademie Noord-Nederland |
| BBL | Bureau beheer landbouwgronden |
| BBV | Besluit begroting en verantwoording |
| BDU | brede doeluitkering |
| BIELLS | bodeminformatie essentieel voor landelijke en lokale sturing |
| BKV | beeldende kunst en vormgeving |
| BOAG | brede overleg- en adviesgroep |
| BOS | buurt, onderwijs en sport |
| BRTN | Beleidsvisie recreatietoervaart Nederland |
| BZK | Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Ministerie van |
| CBK | Centrum Beeldende Kunst |
| CBM | Centraal Bureau Motorrijtuigenbelasting |
| CHW | cultuurhistorische waardenkaart |
| CROW | Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw en de verkeerstechniek |
| CvdK | Commissaris van de Koningin |
| CWZ | cultuur, welzijn en zorg |
| DBL | Drentse Bedrijfslokaties, Stichting |
| DLG | Dienst Landelijk Gebied |
| DURP | digitale uitwisseling ruimtelijke plannen |
| EHK | essentiële herkenbaarheidskenmerken |
| EHS | ecologische hoofdstructuur |
| EZ | Economische Zaken, Ministerie van |
| FBE | faunabeheereenheid |
| FFW | Flora- en Faunawet |
| GAE | Groningen Airport Eelde |
| GGOR | gewenst grond- en oppervlaktewaterregiem |
| GS | gedeputeerde staten |
| GWW | Grondwaterwet |
| IGGD | Integraal groen gebiedsplan Drenthe |
| ILG | Investeringsbudget landelijk gebied |
| IPO | Interprovinciaal Overleg |
| ISP | Integraal structuurplan |
| ISV | Investeringsbudget stedelijke vernieuwing |
| iWSR | instrumentarium Watersysteemrapportage |
| IWV | Interprovinciaal Werkgeversverband |
| IZR | Interprovinciale ziektekostenregeling |
| KO | Koninklijke onderscheidingen |
| KRW | Kaderrichtlijn Water |
| LMA | Landelijk Meldpunt Afvalstoffen |
| LNV | Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Ministerie van |
| m.e.r. | milieu-effectrapportage |
| MFD | Milieufederatie Drenthe |
| MFD | multifunctioneel dienstencentrum |
| MOP | Meerjarenontwikkelingsprogramma |
| MRB | motorrijtuigenbelasting |
| MUP-VV | Meerjarenuitvoeringsprogramma verkeer en vervoer |
| NaVoS | nazorg voormalige stortplaatsen |

| | |
|---|---|
| NBW | Nationaal Bestuursakkoord Water |
| NBW | Natuurbeschermingswet |
| NME | natuur- en milieueducatie |
| NMP | Nationaal Milieubeleidsplan |
| NNBT | Noord-Nederlands Bureau voor Toerisme |
| NNGB | Nederlandse norm gezond bewegen |
| NOM | Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij |
| NSW | Natuurschoonwet |
| NVD | netwerk veilig Drenthe |
| NWW | niet-werkende werkzoekenden |
| OOV | openbare orde en veiligheid |
| OV | openbaar vervoer |
| OZB | onroerendezaakbelasting |
| PCC | Provinciaal Coördinatiecentrum |
| pMJP | provinciaal Meerjarenprogramma |
| POP | Provinciaal omgevingsplan |
| POV | Provinciale omgevingsverordening |
| PS | provinciale staten |
| PUP | Provinciaal uitvoeringsprogramma |
| PUVV | Provinciaal uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer |
| PvA | plan van aanpak |
| PvE | programma van eisen |
| PVVP | Provinciaal verkeers- en vervoersplan |
| RAO | regionaal ambtelijk overleg |
| RBO | regionaal bestuurlijk overleg |
| Regis | regionaal geohydrologisch informatiesysteem |
| RPC | Rijksplanologische Commissie |
| RPCP | Regionaal Patiënten Consumenten Platform |
| SBB | Staatsbosbeheer |
| Sisa | Single information single audit |
| smb | strategische milieubeoordeling |
| SNN | Samenwerkingsverband Noord-Nederland |
| SOL | Subsidieverordening onderhoud landschapselementen |
| SZW | Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Ministerie van |
| TJS | Tienjarenscenario |
| VHR | Vogel- en Habitatrichtlijn |
| Vigeb | verbindingsoefening gemeenten en provincies |
| VINEX | Vierde nota op de ruimtelijke ordening extra |
| VROM | Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, Ministerie van |
| VVBD | Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe |
| VWS | Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Ministerie van |
| Wav | Wet ammoniak en veehouderij |
| WBB | Wet bodembescherming |
| Wet fido | Wet financiering decentrale overheden |
| WILG | Wet inrichting landelijk gebied |
| Wm | Wet milieubeheer |
| WMD | Waterleidingmaatschappij Drenthe |
| WMO | Wet maatschappelijke ondersteuning |
| WOK | werk, onderwijs en kennisinfrastructuur |
| WRO | Wet op de Ruimtelijke Ordening |
| WVO | Wet verontreiniging oppervlaktewateren |
| WWI | Wet werk en inkomen |
| WWZ | wonen, welzijn en zorg |

# III.2. ACCOUNTANTSVERKLARING

PRICEWATERHOUSECOOPERS

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Zuiderzeelaan 53
8017 JV Zwolle
Postbus 513
8000 AM Zwolle
Telefoon (038) 427 27 27
Fax (038) 427 27 28
www.pwc.com/nl

Aan Provinciale Staten van
provincie Drenthe

## Accountantsverklaring

### Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de jaarrekening 2006 van provincie Drenthe, bestaande uit de balans per 31 december 2006 en de programmarekening over 2006 met de toelichtingen, gecontroleerd.

*Verantwoordelijkheid van het College van Gedeputeerde Staten*
Het College van Gedeputeerde Staten van provincie Drenthe is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten. Deze verantwoordelijkheid houdt onder meer in dat de jaarrekening zowel de baten en lasten als de activa en passiva getrouw dient weer te geven en dat de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen. Rechtmatige totstandkoming betekent in overeenstemming met de begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen waaronder gemeentelijke verordeningen. Deze verantwoordelijkheid omvat onder meer: het ontwerpen, invoeren en in stand houden van een intern beheersingssysteem relevant voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van zowel de baten en lasten als de activa en passiva, zodanig dat deze geen afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten bevat en voor de naleving van de relevante wet- en regelgeving, het kiezen en toepassen van aanvaardbare grondslagen voor financiële verslaggeving en het maken van schattingen die onder de gegeven omstandigheden redelijk zijn.

*Verantwoordelijkheid van de accountant*
Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle, als bedoeld in artikel 217, tweede lid van de Provinciewet. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder het Besluit accountantscontrole provincies en gemeenten en het door Provinciale Staten vastgestelde controleprotocol. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De keuze van de uit te voeren werkzaamheden is afhankelijk van de professionele oordeelsvorming van de accountant, waaronder begrepen zijn beoordeling van de risico's van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

PricewaterhouseCoopers is de handelsnaam van onder meer de volgende vennootschappen: PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. (KvK 34180285), PricewaterhouseCoopers Belastingadviseurs N.V. (KvK 34180284), PricewaterhouseCoopers Advisory N.V. (KvK 34180287) en PricewaterhouseCoopers B.V. (KvK 34180289). Op diensten verleend door deze vennootschappen zijn Algemene Voorwaarden van toepassing, waarin onder meer aansprakelijkheidsvoorwaarden zijn opgenomen. Deze Algemene Voorwaarden zijn gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel te Amsterdam en ook in te zien op www.pwc.com/nl.

PRICEWATERHOUSECOOPERS

In die beoordeling neemt de accountant in aanmerking het voor het opmaken en getrouw weergeven in de jaarrekening van zowel de baten en lasten als de activa en passiva, alsmede het voor de naleving van de wet- en regelgeving relevante interne beheersingssysteem, teneinde een verantwoorde keuze te kunnen maken van de controlewerkzaamheden die onder de gegeven omstandigheden adequaat zijn, maar die niet tot doel hebben een oordeel te geven over de effectiviteit van het interne beheersingssysteem van de provincie. Tevens omvat een controle onder meer een evaluatie van de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving, van de redelijkheid van schattingen die het College van Gedeputeerde Staten van provincie Drenthe heeft gemaakt, en een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.
De bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten. Deze goedkeuringstolerantie is door Provinciale Staten bij statenbesluit van 4 oktober 2006 vastgesteld.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

*Oordeel*
Naar ons oordeel geeft de jaarrekening van provincie Drenthe een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2006 als van de activa en passiva per 31 december 2006 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten.

Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen in overeenstemming met de begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen waaronder provinciale verordeningen.

**Verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften en/of voorschriften van regelgevende instanties**

Op grond van de wettelijke verplichting ingevolge artikel 217 lid 3 onder de Provinciewet melden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening.

Zwolle, 3 april 2007
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

H. Boshove RA

# III.3. BESTEMMING VAN HET RESULTAAT

Het resultaat over 2006 na mutatie van de bestemde reserves bedraagt € 17.383.000,--.

In statenstuk 2007-275 hebben wij PS geïnformeerd over de uitvoering van projectmatige activiteiten waarvoor eenmalige kredieten beschikbaar zijn gesteld voor 2006, maar die om verschillende redenen voor het einde van het dienstjaar niet volledig zijn gerealiseerd. Het restantbudget op deze projecten ad € 4.252.000,-- maakt deel uit van het resultaat over 2006. Van het resultaat is conform het eerder genoemde statenstuk het bedrag van € 4.252.000,-- reeds bestemd voor het opnieuw beschikbaar stellen van deze budgetten, maar dan in 2007. Resteert een voordeel ad € 13.131.000,--, dat als volgt verklaard wordt; reeds begrootte vrije bestedingsruimte € 7.576.000,--, een hogere opbrengst motor-rijtuigenbelasting € 805.000,--, de opheffing van de voorziening Spaarregeling compensatieverlof € 878.000,--,voordelen op apparaatskosten € 2.313.000,-- en vele kleinere verschillen tot een hoogte van € 1.559.000,-- . Het voordeel is vrij te besteden.

Wij stellen u voor:

- het restant ad € 13.131.000,-- te storten in de saldireserve in afwachting van nadere bestemming.

provincie Drenthe

# Verslag

**van de vergadering van**
**provinciale staten van Drenthe**

gehouden op 15 november 2006

INHOUD


Opening 4
Mededelingen 4
Ingekomen stukken 4
Vaststelling van de agenda 4
Vaststelling verslagen 4 oktober en 18 oktober 2006 5
Mondelinge vragen 5
Voorstellen 5
Statenstuk 2006-250; Innovatief ondernemerschap Drenthe 5
*Amendement A1*: aangenomen 5
Statenstuk 2006-252, herzien; Verordening inzake de instelling, samenstelling en werkwijze van de Commissies voor behandeling en advisering over bezwaarschriften, beroepschriften en klachten (Verordening rechtsbescherming) 13
*Amendement A2*: aangenomen 13
Statenstuk 2006-255; Marketing en promotie Drenthe 14
Statenstuk 2006-256; Aanvulling project Revitalisering provinciehuis, isolatieglas 19
Statenstuk 2006-259; Aanvulling project Revitalisering provinciehuis II, warmte- en koudeopslag 19
Statenstuk 2006-257, herzien; Actualisatie reserves en voorzieningen 27
Rapport "Resultaten MKB-maatregelen ter versterking van de marktsector in Noord-Nederland" van de Noordelijke Rekenkamer 29
Statenstuk 2006-253; 8e wijziging begroting 2006 32
Begroting 2007 c.a. 33
Statenstuk 2006-244; Nota van aanbieding Begroting 2007 33
*Motie M1*: ingetrokken 47
*Motie M2*: aangenomen 57
Statenstuk 2006-254; Eerste wijziging Begroting 2007 60
Sluiting 60

**PROVINCIALE STATEN VAN DRENTHE**

Verslag van de vergadering van provinciale staten van Drenthe, gehouden op 15 november 2006 in het provinciehuis te Assen.

**Tegenwoordig zijn:**

A.L. ter Beek, Commissaris van de Koningin, voorzitter

de leden (45 in getal):

H. Baas (ChristenUnie)
H. Beerda (PvdA)
A. Boer (PvdA)
W.A.R. Boer (PvdA)
L. Bomhof (VVD)
N.B. Bossina (VVD)
A.H.J. Dohle (VVD)
G.A.W. Fonk (ALD)
mevrouw W.G. Goudriaan-Visser (PvdA)
A. Haar (D66)
Ch.C. de Haas (OPD)
J. Haikens (VVD)
F.A.J. Harleman (GroenLinks)
E. Hemsteede (PvdA)
H. Holman (CDA)
H.R. Hornstra (PvdA)
mevrouw I.J. Huisman-Holmersma (PvdA)
A. Huizing (PvdA)
H.G. Idema (PvdA)
B. Janssen (CDA)
S. de Jong (CDA)
mevrouw M.J. Kaal (CDA)
W.H. Kuiper (GroenLinks)
J. Langenkamp (GroenLinks)
A. Lanting (ALD)
H.P.K.M. Looman (PvdA)
mevrouw W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen (CDA)
mevrouw A.H. Mulder (CDA)
J. Oving (CDA)
mevrouw J.M. Pannekoek-van Toor (VVD)
A.G.H. Peters (CDA)
H. van de Pol (CDA)
E.A. Rougoor (PvdA)
J. Slagter (PvdA)
J.P. Sluiter (D66)
K.H. Smidt (VVD)
mevrouw G.H. Smith-Bults (GroenLinks)
mevrouw H.G. Stoel-Snater (PvdA)
M.P. Turksma (PvdA)
E.R. Veenstra (PvdA)

mevrouw S. van der Vijver-Geitz (PvdA)
A. Wendt (ChristenUnie)
Th.J. Wijbenga (CDA)
H. Zomer (CDA)
J. Zweens (PvdA)

mevrouw I.M. Rozema, griffier der staten van Drenthe

**Voorts aanwezig:**

mevrouw A. Edelenbosch (gedeputeerde)
mevrouw A. Haarsma (gedeputeerde)
mevrouw T. Klip-Martin (gedeputeerde)
S.B. Swierstra (gedeputeerde)
H. Weggemans (gedeputeerde)

**Met kennisgeving afwezig:**

C.D. de Jong (Fractie de Jong)
K. Jonker (CDA)
C.H. Kloos (Drents Belang)
E. Olij (PvdA)
R.E. Pot (PvdA)
G. Roeles (VVD)

## A. Opening

De VOORZITTER: Ik open de vergadering van provinciale staten (PS) (12.33 uur) en heet u allen van harte welkom.

## B. Mededelingen

De VOORZITTER: Ik deel mee dat berichten van verhindering tot het bijwonen van deze vergadering zijn binnengekomen van de heren Jonker, Kloos, Roeles, Olij, C.D. de Jong en Pot.
Op uw tafels ligt een boekje over de staatsrechtelijke organisatie en bestuursstructuur in Duitsland, uitgegeven door de Neue Hanze Interregio (NHI). Gelet op de toenemende regionale contacten met onze oosterburen lijkt het mij handig te weten hoe het daar in elkaar steekt.

## C. Ingekomen stukken

De VOORZITTER: Ik stel de staten voor de ingekomen stukken A.1 tot en met A.4 en B.1 tot en met B.4 conform de voorgestelde behandeling af te doen.

Daartoe wordt besloten.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de staten hiermee ook hebben ingestemd met het voorstel voor de aanpak van de evaluatie van de Noordelijke Rekenkamer.

## D. Vaststelling van de agenda

De agenda wordt conform het ontwerp vastgesteld.

## E. Vaststelling verslagen van de vergaderingen van 4 en 18 oktober 2006

De verslagen worden conform het ontwerp vastgesteld.

## F. Mondelinge vragen

De VOORZITTER: Ik deel mee dat zich bij dit agendapunt geen sprekers hebben aangemeld.

## G. Voorstellen

1. Het voorstel van het college van gedeputeerde staten van Drenthe van 19 september 2006, kenmerk 37/5.4/2006010490, Innovatief ondernemerschap Drenthe

(statenstuk 2006-250)

met het op dit punt betrekking hebbende ongecorrigeerde verslag van de vergadering van de Statencommissie BFE van 8 november 2006.

De VOORZITTER: Ik begin maar eens onderaan de sprekerslijst en ik geef het woord aan de heer Dohle.

De heer DOHLE: Mijnheer de voorzitter. Ik zou het plezierig vinden wanneer de heer Veenstra eerst het woord kreeg.

De VOORZITTER: Ik deed dit geheel onopzettelijk hoor, maar als uw nederige dienaar geef ik nu het woord aan de heer Veenstra.

De heer VEENSTRA: Mijnheer de voorzitter. Het innovatief ondernemerschap in Drenthe is een onderwerp waarbij verleden week in de Statencommissie BFE uitvoerig is stilgestaan. Toen is ook het dilemma waarvoor wij ons gesteld zien, aan de orde gekomen. Enerzijds is het hartstikke belangrijk dat er geld beschikbaar komt voor innovatie in Drenthe en dat het bedrijfsleven op die manier wordt ondersteund, maar anderzijds vragen wij ons af of dit nu wel de juiste manier is om € 675.000,-- beschikbaar te stellen.
Voor ons is belangrijk dat er vandaag een besluit wordt genomen en dat het college daadwerkelijk met dit geld aan de slag kan.
Wij hebben verleden week aangegeven dat de doelen waarom het geld beschikbaar wordt gesteld en de met dit geld beoogde effecten misschien wat scherper in het stuk hadden moeten worden geformuleerd, dat het belangrijk is een relatie met de Algemene subsidieverordening (ASV) te leggen en dat voorkomen moet worden dat een regeling wordt geïntroduceerd waarmee wel een aantal bedrijven wordt gesubsidieerd maar waarmee het publieke belang wat onderbelicht blijft.
Op grond van al deze overwegingen dien ik namens de fracties van de PvdA, de VVD en GroenLinks het volgende amendement in.

***Amendement A1***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 15 november 2006 ter behandeling van statenstuk 2006-250;*

*overwegende dat het collegevoorstel over innovatief ondernemerschap in Drenthe een belangrijke bijdrage kan leveren aan het versterken van de innovatie binnen het bedrijfsleven in Drenthe, maar dat de doelstellingen en uitwerking in het voorstel onvoldoende gegrond zijn;*

*BESLUITEN:*

*als meetbaar/beoogd beleidseffect op te nemen:*
- *versterking innovatiekracht van het Drentse bedrijfsleven;*
- *stimulering relatie onderwijs-bedrijfsleven;*
- *stimulering ondernemerschap;*
- *realisering van minimaal 15 succesvolle projecten;*
- *realisering van minimaal 20 extra arbeidsplaatsen na 2 jaar;*
- *rapportage van de KvK over de tender (gericht evaluatie-onderzoek, waarin ook naar voren komt dat het procesgeld benut is voor het wegnemen van belemmeringen);*

*de tender te koppelen aan de van toepassing zijnde voorschriften uit de ASV,*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

Wij denken hiermee de doelen scherper te hebben gesteld: er moet een relatie zijn met het toegevoegde aantal arbeidsplaatsen, er moeten minimaal 15 projecten worden gerealiseerd en de ASV moet van toepassing worden verklaard.

De VOORZITTER: Dit amendement maakt deel uit van de beraadslaging.

De heer S. DE JONG: Mijnheer de voorzitter. De fractie van het CDA is blij met het statenstuk zoals het nu voorligt en zal daar in principe ook mee instemmen. Wij zullen het zojuist ingediende amendement bestuderen en wellicht komen wij tot de conclusie het te kunnen steunen, maar wij horen graag eerst de mening van het college over de zinvolheid van dit amendement.
De fractie van het CDA heeft twee redenen om het statenstuk te steunen. De eerste is dat innovatie een goede manier is om Drenthe economisch verder te ontwikkelen. De keuze voor een tender lijkt ons in dit geval de juiste, want wij hebben positieve berichten gehoord over een eerdere ICT-tender. Wij zijn wel zeer benieuwd naar welke projecten te zijner tijd uitverkoren worden.
De tweede reden is dat wij denken dat een innovatiefrijk Drenthe goed is voor de werkgelegenheid in deze provincie. Als de economie verder op stoom komt door onder andere een flink stuk innovatie, zal meer werkgelegenheid daarvan een belangrijk neveneffect zijn.
In de commissievergadering van verleden week hebben wij al aangegeven dat het ons erg zinvol lijkt dit onderwerp statenbreed eens uitgebreid te bespreken. Wij willen alle middelen die de staten ter beschikking hebben eens de revue laten passeren en gezamenlijk met de andere fracties bekijken welke mogelijkheden wij naast innovatie hebben om de werkgelegenheid - en daar gaat het ons allen uiteindelijk toch om - te bevorderen.

De heer DOHLE: Mijnheer de voorzitter. Verleden week is in de Statencommissie BFE uitvoerig over dit onderwerp van gedachten gewisseld; daarbij kwam naar voren dat een drietal partijen elkaar in hun kritiek konden vinden en die overeenstemming heeft geleid tot het amendement dat de heer Veenstra inmiddels heeft ingediend.
Wij zien best in dat een tender een heel slagvaardig instrument is om beoogde doelen te bereiken, maar aan de andere kant kan het niet zo zijn dat met een tender als nu wordt voorgesteld, een aantal ondernemers gelukkig wordt gemaakt en dat het daarbij blijft. De kritiek van verleden week was dat geprobeerd moet worden de beleidseffecten breder te formuleren dan nu in het voorstel is gedaan. Dat is de reden waarom in het amendement nadrukkelijk is opgenomen dat effect wordt verwacht met betrekking tot de werkgelegenheid. Er wordt zo'n zes ton in dit project gestort en als wordt uitgegaan van zo'n € 15.000,-- per arbeidsplaats, dan duidt dit bedrag erop dat het de bedoeling is een behoorlijk aantal arbeidsplaatsen te genereren. Overigens is innovatie niet per definitie gericht op het creëren van meer werkgelegenheid en daarom is de norm gehalveerd en is de uiteindelijke verwachte uitkomst zo'n 20 arbeidsplaatsen.

Het is ook niet zo dat 12 bedrijven het maximumbedrag krijgen, want er zullen ook projecten zijn die met minder geld toe kunnen en daarom moet volgens ons het aantal bedrijven dat in de tender mee kan doen, hoger worden gesteld.
Het instrument tender is relatief nieuw. We gebruiken het nu voor de tweede keer. De eerste was de ICT-tender en mijn fractie ziet graag eerst de uitkomsten van die eerste tender alvorens zij meegaat in de conclusie dat een tender nu zo'n goed en adequaat middel is om de doelstellingen te verwezenlijken. Wij hebben ook heel nadrukkelijk de relatie onderwijs-bedrijfsleven als doelstelling willen opnemen. Innovatie op zich is misschien zo technisch dat het lastig is het onderwijs erbij te betrekken, maar innovatie is helemaal niets zonder dat de markt in beeld is gebracht en juist op dat punt kunnen marktonderzoekprojecten vanuit het onderwijs goed bij deze tender aansluiten. Daarmee wordt het toch allemaal weer wat breder.
Wij willen geen vertraging veroorzaken en ik hoop dan ook dat het college antwoordt dat het prima met dit amendement uit de voeten kan en dat in april een heleboel bedrijven met goede plannen kunnen komen om van deze tender gebruik te maken. Ik ben er dan ook van overtuigd dat met deze tender dan de impuls is gegeven zoals die was bedoeld.

De heer S. DE JONG: In het zojuist rondgedeelde amendement lees ik dat wordt voorgesteld zes dingen als meetbaar/beoogd beleidseffect op te nemen. Maar hoe kan bijvoorbeeld de stimulering van het ondernemerschap worden gemeten? Met de PvdA, de VVD en GroenLinks willen wij ook wel dat dit gebeurt, maar mijn eerste reactie is dat wij met ons allen nooit kunnen meten hoe dat gelukt is. Hoe kan de stimulering van het ondernemerschap gemeten worden?
Dezelfde opmerking geldt ook voor de andere genoemde beleidseffecten.

De heer DOHLE: Mijn eerste reactie is dat dit beoogde beleidseffect niet nieuw is, want die staat ook in de Beleidsbrief van het college. Verder is het zo dat innovatietrajecten nooit alleen worden ingegaan, daar zijn anderen bij betrokken. Het zal ook een taak zijn van de organisaties die hierbij assistentie verlenen - in de eerste plaats de Kamer van Koophandel (KvK) en Syntens - om ondernemers te begeleiden. Maar het meten hiervan is heel lastig, dat ben ik met de heer De Jong eens.

De heer S. DE JONG: Maar als ik de heer Dohle goed begrijp, staat het stimuleren van het ondernemerschap al in het stuk. Waarom wordt het dan in het amendement nog weer eens expliciet naar voren gebracht?

De heer DOHLE: Wij hebben dit beoogd beleidseffect laten staan, omdat dit bij dergelijke projecten een vanzelfsprekendheid is. Je bent niet alleen bezig bedrijven sterker te maken door ze een innovatietraject in te laten gaan, je wilt ze ook helpen om van dat innovatietraject een succes te maken.

De heer VEENSTRA: In het statenstuk zelf staat best een aantal goede doelstellingen, maar enkele ervan hebben wij wat scherper verwoord.

De heer S. DE JONG: Ik hoor graag eerst hoe het college hierover denkt.

De heer LANTING: Mijnheer de voorzitter. In het amendement worden weer allerlei controles, evaluaties enzovoorts gevraagd. Op zich staan wij wel sympathiek tegenover dit amendement, maar ik hoor toch wel graag wat uitvoering hiervan aan extra kosten en bureaucratie met zich brengt.

De heer VEENSTRA: Het lijkt mij sowieso goed dat wanneer een bedrag van € 675.000,-- wordt uitgegeven, er goed gecontroleerd wordt. Ook in de Beleidsbrief is sprake van meetbare/beoogde beleidseffecten, dus wat dat betreft is dat niets nieuws. In het amendement zijn die alleen wat scherper geformuleerd.

De heer DOHLE: Voorzitter. In het statenstuk is al een rapportage van de KvK van het onderzoek voorzien en wat wij voorstellen, kan daarin een op een worden meegenomen. Het hoeft dus verder geen extra kosten met zich te brengen.

De VOORZITTER: Even voor mijn begrip: moet wat in het amendement onder het hoofdje "Meetbaar/beoogd beleidseffect" is opgenomen worden toegevoegd aan wat hierover al in de Beleidsbrief staat, of treedt het in de plaats van?

De heer VEENSTRA: Het treedt in de plaats van.

De VOORZITTER: Oké, dat is helder.

De heer WEGGEMANS: Mijnheer de voorzitter. Ik constateer tevredenheid alom: het is een goed project omdat nu ook geld besteed mag worden aan de innovatie bij het bedrijfsleven in Drenthe.
De discussie spitst zich toe op de meetbaarheid van de effecten, omdat het natuurlijk gaat om de concretisering van de doelen die ten grondslag liggen aan de uitgave van € 650.000,--. Vandaar ook dat in het statenstuk een alinea is opgenomen met als titel "Meetbaar/beoogd beleidseffect".
In het amendement wordt voorgesteld een stapje extra te zetten met als doel, zo begrijp ik van de heren Dohle en Veenstra, om het nog meer meetbaar te maken.
In het statenstuk is alleen sprake van 12 projecten en bewust niet van arbeidsplaatsen. Ik denk dat wij de koppeling tussen innovatie en arbeidsplaatsen - een koppeling die overigens ook in de IPR en allerlei andere regelingen wordt gelegd - moeten durven verlaten. Ook in het amendement worden heel weinig arbeidsplaatsen genoemd. Bij een innovatief project kunnen immers ineens heel veel arbeidsplaatsen ontstaan, maar daarvan kan ook pas op een veel latere termijn sprake zijn. Ik ontraadt de staten de arbeidsplaatsen en de innovatie nu weer op een regelingachtige manier te koppelen. Bij een tender wordt juist heel goed naar de aanvragen gekeken. Het voorstel is de tender te honoreren en of er dan arbeidsplaatsen ontstaan is afhankelijk van uit welke hoek de innovatie komt.
In het voorstel is ook de stimulering van het ondernemerschap in het onderwijs en dan van jongs af aan opgenomen en daarbij past het arbeidsplaatsenverhaal natuurlijk helemaal niet.
Het college vindt het amendement een verenging van het voorstel, dat ook met betrekking tot de effectmeting in het geheel niets toevoegt.

De heer HARLEMAN: Mag ik dan aan het college vragen waarom in artikel 9 na het laatste gedachtestreepje dit verhaal wel is opgenomen? Daar staat dat een bepaald bedrag in euro's per gecreëerde arbeidsplaats wordt uitgekeerd. Het staat dus in het reglement dat door het college is opgesteld.

De heer WEGGEMANS: Dat klopt en dat is er ook heel bewust ingezet. Maar het hangt af van de innovatievraag. Die kan gericht zijn op de ontwikkeling van een product waarvan in alle redelijkheid kan worden gezegd dat die meer arbeidsplaatsen oplevert. Maar om het nu aan het onderdeel Meetbaar/beoogd beleidseffect toe te voegen, ja ik lig er niet wakker van want die 20 extra arbeidsplaatsen zullen na 2 jaar wel gerealiseerd zijn, maar waarom steeds hetzelfde in een regeling opnemen in plaats van dit nu eens een keer durven weglaten?

De heer HARLEMAN: Maar het lijkt mij juist logisch dat op het moment dat het college zegt dat het een bepaald bedrag per gemeten arbeidsplaats subsidieert, dit als meetbaar effect in de regeling wordt opgenomen. Daarmee wordt duidelijk dat dit bedrag minimaal zoveel arbeidsplaatsen moet opleveren.

De heer WEGGEMANS: Ik zeg ook al dat het allemaal wel zal lukken en dat de ramp niet groot is, maar laten we nu eens af durven stappen van steeds maar weer dezelfde herhalingen in de evaluatie. In het amendement is sprake van een gericht evaluatieonderzoek waarin ook naar voren komt dat het procesgeld benut is voor het wegnemen van belemmeringen. Het procesgeld is € 25.000,--.

Als de staten daar een aparte evaluatie op los willen laten, vind ik dat uitstekend, maar ik vind het wel allemaal redelijk veel betuttelend.

De heer VEENSTRA: Ik vind het aanscherpen van de voorwaarden en het leggen van een relatie met het aantal arbeidsplaatsen zeker geen betutteling.

De heer WEGGEMANS: Ik vind het betutteling dat op het bedrag van € 25.000,-- een evaluatie wordt losgelaten, dat de evaluatie van het procesgeld nadrukkelijk in het meetbaar effect wordt genoemd.

De heer VEENSTRA: We moeten heel zorgvuldig met ons geld omgaan en als wij een dusdanig groot bedrag voor innovatie en voor het proces beschikbaar stellen, mogen wij best scherpe voorwaarden stellen en zeker een relatie leggen met het aantal arbeidsplaatsen, want daarmee leggen wij het bedrijfsleven een bepaalde verplichting op.

De heer WEGGEMANS: Natuurlijk mogen de staten dit doen; ik zeg alleen dat het op mij erg als betutteling overkomt. Maar het college kan ermee leven dat de staten nog eens op papier willen zien waar het geld gebleven is.
Ik kom dan op het belangrijkste punt in het amendement, namelijk het koppelen van de tender aan de van toepassing zijnde voorschriften uit de ASV. Maar als er nu iets echt niet geschikt is om er deze tender onder te schuiven dan is het wel de ASV. Eenieder die niet opteert voor een niet te hanteren bureaucratie verzoek ik dan ook in ieder geval die zin niet weer te gebruiken.

TWEEDE TERMIJN

De heer VEENSTRA: Mijnheer de voorzitter. De gedeputeerde Weggemans raadt aan de ene kant het amendement af vanwege de passage over "minimaal 20 extra arbeidsplaatsen na 2 jaar", maar aan de andere kant zegt hij er niet wakker van te liggen. Volgens mij moeten wij die passage dan maar gewoon laten staan.
Wij hebben in het amendement bewust opgenomen dat de tender gekoppeld moet worden aan de van toepassing zijnde voorschriften uit de ASV. De ASV geldt voor heel voor instellingen en het lijkt mij dan niet meer dan logisch dat die ook voor deze tender gaat gelden.

De heer WEGGEMANS: Het gaat in dit geval niet om een instelling, het gaat om aanvragen van scholen en van particulieren. Ik kan mij de ASV daar helemaal niet bij voorstellen.

De heer VEENSTRA: Volgens mij kunnen bepaalde artikelen uit die ASV heel goed naast deze tender worden gelegd, want dat gebeurt in zijn algemeenheid al bij verzoeken om subsidie of geld van de provincie. Ik denk alleen maar dat het heel goed is het zo te doen; daarom hebben wij de ASV ook vastgesteld.

De heer S. DE JONG: Mijnheer de voorzitter. Wij hebben geluisterd naar wat er allemaal is gezegd en onze conclusie is dat wij op voorhand niet direct voor of tegen het amendement zijn, maar wij vragen ons wel heel sterk af wat dit amendement toevoegt. Ik wil hiervan een voorbeeld noemen. Bij "Meetbaar/beoogd beleidseffect" staat na het vierde gedachtestreepje in het statenstuk Stimulering innovatiekracht Drents bedrijfsleven. In het amendement wordt in na het eerste gedachtestreepje vervangen door "versterking innovatiekracht van het Drentse bedrijfsleven". Ik weet niet hoe ik aan de burger het verschil tussen het een en het ander moet uitleggen.

De heer VEENSTRA: Maar dat de heer De Jong niet voor en niet tegen het amendement is, is nog veel lastiger uit te leggen.

De heer S. DE JONG: In de Statencommissie BFE is verleden week zo'n uur over dit voorstel gesproken. Vooraf waren wij er niet van op de hoogte dat er een amendement zou worden ingediend en dat hoeft natuurlijk ook niet, maar wij vragen er nu wel begrip voor dat wij het amendement zorgvuldig willen beoordelen, net als het college heeft gedaan. Vandaar dat ik in eerste termijn heb gezegd zeer benieuwd te zijn naar hoe het college hiertegen aankijkt.
Waar gaat het nu over? Wij zijn het helemaal met de heer Veenstra eens dat er eigenlijk meer succesvolle projecten moeten komen, eigenlijk zien wij het liefst dat er 1.000 van die projecten komen van € 600,-- per stuk, maar dat wordt heel moeilijk.
Mijn vraag aan het college is of het nog met dit voorstel kan werken als het amendement integraal wordt aangenomen. Wij doelen dan met name op de koppeling aan de ASV. Ik dank de heer Weggemans overigens voor zijn zojuist uitgesproken eerste evaluatie van de ASV en wij zijn zeer benieuwd naar zijn reactie in tweede termijn.

De heer DOHLE: Mijnheer de voorzitter. Ik wil de heer De Jong even iets duidelijk maken. In principe is het zo dat wij de beoogde beleidseffecten die in het statenstuk staan, overeind hebben laten staan. Wij hebben ze alleen op een aantal punten wat scherper geformuleerd en SMART gemaakt. Het gaat dan met name om het aantal projecten - het was 12 en is 15 geworden; een marginaal verschil maar het geeft toch een andere ambitie weer - en om het aantal arbeidsplaatsen. Wat wij over de arbeidsplaatsen in het amendement zeggen, staat gewoon in de regeling. Artikel 3, lid g, luidt immers: "Werkgelegenheid: de projecten moeten nieuwe werkgelegenheid in Drenthe tot stand brengen." Dat is prima, maar benoem het dan ook en maak het meetbaar, opdat na afloop kan worden geconstateerd of de doelstelling al dan niet is gehaald. Dat is wat het amendement toevoegt.
De heer Weggemans vindt met name de evaluatie waarin wordt bekeken of het procesgeld gebruikt is voor het wegnemen van belemmeringen, betuttelend, maar ik denk dat het heel goed is de belemmeringen eens in beeld te brengen, al was het alleen maar omdat op die manier duidelijk wordt wat er gedaan moet worden om ze weg te nemen.

De heer S. DE JONG: Verleden week is in de Statencommissie BFE het voorstel gedaan eens breder te praten over de werkgelegenheid en daarbij niet puur te focussen op dit stuk. In principe zijn wij het eens met het opnemen van een aantal als het om de projecten gaat: het is prima als het lukt 15 of 18 projecten te realiseren. Wij denken alleen dat het breder getrokken moet worden. Het ontgaat ons wat met de evaluatie wordt bereikt als het allemaal zo moeilijk meetbaar is.
Een ander punt waar ik benieuwd naar ben is of de indieners van het amendement de hele ASV van toepassing willen verklaren op het tenderverhaal of alleen een deel ervan.

De heer DOHLE: Het college zegt wel dat wij de ASV er niet bij moeten betrekken, maar in het statenstuk zelf wordt tot driemaal toe, namelijk in de artikelen 1.d, 6.1 en 7, naar de ASV verwezen. Als de ASV wordt genoemd, dan hoort zij ook gewoon van toepassing te zijn. De ASV is in principe bedoeld om projecten af te rekenen op de doelstellingen. Die doelstellingen zijn op twee punten heel concreet verwoord en de projecten kunnen daarop afgerekend worden.

De heer WEGGEMANS: Mijnheer de voorzitter. Om het misverstand over de ASV weg te nemen wijs ik erop dat er, omdat het om provinciaal geld gaat, uiteraard wordt afgerekend en dat de ASV daarbij wordt betrokken. Maar als het gaat om het van toepassing verklaren van bepaalde artikelen uit die ASV dan kom ik terecht bij normale instellingen waaraan subsidie wordt verstrekt. Dan worden het beoogde effect en de doelstelling van de subsidie geformuleerd en in het geval van een tender vind ik het heel bijzonder dat wanneer een aanvraag vanuit de tender gehonoreerd wordt, artikelen uit de ASV er bij gehaald worden. Uiteraard wordt er netjes afgerekend en daarbij wordt de ASV betrokken, maar het koppelen van de tender aan de van toepassing zijnde voorschriften van de ASV roept de vraag op om welke voorschriften het dan gaat. Er wordt sowieso afgerekend en op dat punt is het amendement dus overbodig. Mijn oproep is de bureaucratie niet te verhogen.

De heer VEENSTRA: Ik vind het niet terecht dat de heer Weggemans een relatie met bureaucratie legt. Wij hebben een ASV en het is goed deze tender, waarin zoveel geld omgaat ...

De heer WEGGEMANS: Ik doelde op de bureaucratie die de vrager opgelegd krijgt. Wij kunnen het wel aan.

De heer VEENSTRA: Het gaat om de van toepassing zijnde voorschriften. Het is toch heel logisch die naast deze tender te leggen? Ik vind dat niet meer dan normaal. Bovendien wordt in de subsidieregeling zelf al driemaal naar de ASV verwezen.

De heer WEGGEMANS: Nou goed, heel simpel: het college voert altijd alles uit, het is dus geen probleem, maar wij kunnen er, althans in mijn beleving, helemaal niets mee.

De heer DOHLE: De gedeputeerde zegt bedrijven die op deze tender inschrijven niet ook nog eens alle regels van de ASV voor de voeten te willen leggen. Maar ik zie het toch anders: er zit namelijk een organisatie tussen.

De heer WEGGEMANS: Er hoeft helemaal geen organisatie tussen te zitten. Een tender is juist bedoeld om aanvragers direct te bedienen. Daarbij zijn dus geen intermediairs nodig. Daarom is voor de proceskosten ook maar € 25.000,-- opgenomen. Ik begrijp het nu: de heer Dohle bedoelt met de proceskosten het geld waarmee alle intermediairs aan de haal gaan. In deze regeling is dat onmogelijk, die gaan niet met dit geld aan de haal. Daarom ook mijn vraag wat wij nog aan evaluatie moeten doen om de besteding van het bedrag van € 25.000,-- helder te krijgen.

De heer S. DE JONG: Als ik de gedeputeerde goed begrijp kunnen GS alles uitvoeren wat de staten besluiten, maar ontraadt het college vanwege alle extra werk, tijd en energie aanvaarding van dit amendement ten sterkste.

De heer WEGGEMANS: Mijn belangrijkste bezwaar is dat dit amendement niet geheel recht doet aan het fenomeen tender.

De VOORZITTER: Ik stel voor de beraadslaging te sluiten.

De heer S. DE JONG: Voorzitter. Ik verzoek u de vergadering voor enkele minuten te schorsen.

De VOORZITTER: Ik schors de vergadering.

(Schorsing van 13.06 uur tot 13.14 uur.)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.

De heer S. DE JONG: Mijnheer de voorzitter. Wij hebben met enige verbazing kennisgenomen van het voorliggende amendement en de discussie van zojuist.
Uiteindelijk blijven er nog 2 punten van discussie over, namelijk de tekst na het vierde en vijfde gedachtestreepje in het amendement: de minimaal 15 succesvolle projecten en de minimaal 20 extra arbeidsplaatsen na 2 jaar.
Het CDA is er heel erg voor resultaten beter meetbaar te maken, maar is tegen een heleboel extra bureaucratie.
Zoals het amendement nu luidt, zullen wij er tegenstemmen.
Onze eerste reden is dat deze tender is bedoeld om ondernemers, het onderwijs, het bedrijfsleven en noem ze allemaal maar op, aan te moedigen om meer innovatie te gaan plegen, terwijl wij denken dat deze extra regels ontmoedigend gaan werken.

Wij herhalen onze oproep om statenbreed eens te bespreken hoe wij het goed kunnen doen voor de werkgelegenheid.
De tweede reden om tegen het amendement te stemmen is de verhoging van de bureaucratie. Gisteren is in dit huis onder leiding van onze voorzitter een presentatie gehouden door de directeur van het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) de heer Engelsman. Hij heeft in het algemeen bestuur (AB) van het SNN laten zien welk een regeldruk en kosten gemoeid gaan met allerlei subsidieregelingen.
Hoewel wij meer projecten en meer arbeidsplaatsen natuurlijk altijd goedvinden, gaan wij niet akkoord met dit amendement.
Ons voorstel is dat het college dit statenstuk terugneemt en zich beraadt op de gevolgen van aanvaarding van dit amendement.

De heer VEENSTRA: Mijnheer de voorzitter. Ik wil er toch nog iets over zeggen.
Op zich is dit amendement een aanscherping van wat er in het statenstuk staat. De door ons genoemde beleidseffecten wijken helemaal niet zoveel af van de in het statenstuk genoemde: alleen die met betrekking tot het aantal succesvolle projecten en het aantal extra arbeidsplaatsen worden wat scherper verwoord en daarnaast wordt er een gerichte evaluatie gevraagd. Volgens mij hoeft dat helemaal niet af te schrikken. Wij vinden het goed bij het beschikbaar stellen van zo'n groot bedrag een koppeling met het aantal arbeidsplaatsen te leggen.
Wij hebben niet voor niets een ASV en als het om dergelijk grote bedragen gaat lijkt er mij niets tegen de van toepassing zijnde voorschriften uit die ASV te hanteren. Volgens mij hoeft dat ook absoluut niet tot extra bureaucratie te leiden.

De VOORZITTER: Op het verzoek aan het college het stuk terug te nemen, zal nog een reactie moeten komen. Ik geef daarom het woord aan de heer Weggemans.

De heer WEGGEMANS: Mijnheer de voorzitter. Het terugnemen van een voorstel is in de politiek een heel zwaar middel en het college zal dit niet zomaar doen. Ik vind het heel aardig dat het CDA de staten voorstelt eerst iets meer te horen over wat de tender precies is, alvorens een besluit te nemen.
Het college neemt het voorstel niet terug. Het college is best in staat om in geval het amendement wordt aangenomen, wat ik dus uiteraard niet hoop, met de subsidieregeling om te gaan. Maar nogmaals, het amendement leidt tot niets goeds.
De KvK gaat de tender niet uitvoeren, dat doen wij gewoon zelf en als de KvK een evaluatieonderzoek moet doen naar de proceskosten, komen de intermediairs nog weer eens extra in beeld.

De heer S. DE JONG: Voorzitter. Mijn excuses richting het college dat ik het college gevraagd heb het stuk terug te nemen. Ik doe hierbij een oproep aan de staten nu niet over dit stuk te beslissen. Er is geen sprake van een fatale beslisdatum en wat is er dan tegen om er met ons allen nog eens goed over te discussiëren hoe wij het willen hebben. Ik vind het raar dat de collegepartijen nu iets anders aangeven dan wat het college zelf wil.

De heer VEENSTRA: Dat heet volgens mij dualisme en wij moeten ons niet te snel laten afschrikken. Als het amendement wordt aangenomen, moet het college het uitwerken en als daarbij blijkt dat uit aanvaarding van dit amendement vreselijke dingen voortvloeien, kunnen we het altijd nog eens in de Statencommissie BFE bespreken. Maar wij moeten het nooit terugtrekken.

De heer HOLMAN: Ik vind dat nu toch een heel raar beeld ontstaat. De heer Weggemans zegt eerst eigenlijk niet met het amendement te kunnen werken en vervolgens zegt hij dat als het amendement wordt aangenomen, het college er wel een mouw aan past. Of het college doet werkelijk wat in het amendement staat of het neemt het allemaal met een korreltje zout, maar in dat laatste geval ontstaat geen goed beeld.

De heer WEGGEMANS: Ik zeg dat het college er wel mee om kan gaan, maar de staten kunnen erop rekenen dat wij de KvK geen opdracht zullen geven een evaluatieonderzoek te doen. Maar dat horen de staten dan nog wel.

De beraadslaging wordt gesloten.

In stemming komt amendement A1.

Amendement A1 wordt met handopsteken aangenomen.

De VOORZITTER: Ik constateer dat de fracties van de PvdA, GroenLinks en de VVD voor aanvaarding van het amendement hebben gestemd en de overige fracties daartegen.

In stemming komt het na amendering gewijzigde statenstuk 2006-250.

Het statenstuk wordt met algemene stemmen aangenomen.

2. Het voorstel van het college van gedeputeerde staten van Drenthe van 20 september 2006, kenmerk 38/5.7/2006010771, Verordening inzake de instelling, samenstelling en werkwijze van de Commissies voor behandeling en advisering over bezwaarschriften, beroepschriften en klachten (Verordening rechtsbescherming)

(statenstuk 2006-252, herzien)

met het op dit punt betrekking hebbende ongecorrigeerde verslag van de Statencommissie BFE van 8 november 2006.

De heer SLUITER: Mijnheer de voorzitter. De Statencommissie BFE heeft deze verordening verleden week besproken en eigenlijk was er commissiebreed instemming met de gedachte dat de zittingsduur van leden van de commissies gemaximeerd zou moeten worden. In die vergadering is afgesproken dat het college de verordening zou aanpassen en dat er vandaag een herziene verordening op ons bureau zou liggen.
Die lag er ook, maar wij zijn niet helemaal tevreden met de door het college voorgestelde tekst van artikel 6.1. Ik wil de nu voorgestelde tekst zodanig amenderen dat daarin de maximale zittingsduur duidelijk wordt vastgelegd. Het woord "uitgangspunt" en de toelichting van het college laten toch nog meer ruimte dan de bedoeling was van de commissie.
Ik wil, mede namens de fracties van de VVD en het CDA, het amendement nu indienen.

***Amendement A2***

*Provinciale staten bijeen op 15 november 2006;*

*behandelend statenstuk 2006-252 herzien;*

*BESLUITEN:*

*artikel 6.1 van de verordening te laten luiden als volgt:*
*"De leden van de commissie worden benoemd voor een periode van 4 jaar en kunnen maximaal tweemaal voor 4 jaar worden herbenoemd";*

*en in de toelichting de laatste 11 regels van de tekst te laten vervallen.*

De VOORZITTER: Dit amendement kan bij de beraadslaging worden betrokken. Het is weliswaar geschreven, maar ik heb wel slechtere handschriften gezien en bovendien is de strekking duidelijk: de maximale zittingsduur wordt 12 in plaats van 8 jaar.

De heer WEGGEMANS: Mijnheer de voorzitter. In de toelichting schrijft het college dat in het bijzondere geval van het in een klap aftreden van de hele commissie er een uitzondering moet worden gemaakt op de regel dat iemand maar tweemaal herbenoemd kan worden. De heer Sluiter wil vanwege de helderheid die uitzondering niet en het college heeft, mede gelet op de gang van zaken bij de bespreking van het vorige statenstuk, tegen die gedachte geen bezwaar.

De VOORZITTER: Begrijp ik goed dat het college het amendement overneemt?

De heer WEGGEMANS: Met genoegen.

De VOORZITTER: Dan is daarmee het statenstuk gewijzigd.

Het na amendering gewijzigde statenstuk wordt met algemene stemmen aangenomen.

3. Het voorstel van het college van gedeputeerde staten van Drenthe van 27 september 2006, kenmerk 39/5.10/2006010763, Marketing en promotie Drenthe

(statenstuk 2006-255)

met het op dit punt betrekking hebbende ongecorrigeerde verslag van de Statencommissie BFE van 8 november 2006.

De heer LOOMAN: Mijnheer de voorzitter. Wat ons betreft is het goed te kunnen constateren dat tijdens de behandeling in de commissie bleek dat er zowel bij de staten als bij de marktpartijen brede steun is voor dit voorstel. In de commissie is nog een discussietje aangezwengeld over onze relatie met de stichting die drie ton krijgt om het allemaal uit te voeren en die ervoor moet zorgen dat het bedrag van € 1 miljoen wordt omgezet. Wij hebben de suggestie gedaan de leden van de Raad van Toezicht van die stichting te laten benoemen door GS. Wij hebben daar nog eens over nagedacht, met name naar aanleiding van de opmerking van D66 dat zoiets ten principale zou moeten worden bekeken.
De staten van Drenthe hebben in 2002 de Nota bestuursfuncties vastgesteld. In het weekend heb ik via het SIS geprobeerd die nota boven tafel te krijgen; het is mij helaas niet gelukt, maar in onderschrijf het uitgangspunt van de heer Sluiter dat wij dit ten principale zouden moeten bekijken. In die zin roep ik de nieuwe staten op de Nota bestuursfuncties te evalueren.
Ik blijf zitten met het punt dat wij gaan werken met een stichting waarin veel provinciaal geld omgaat en waarover de staten uiteindelijk helemaal geen zeggenschap hebben. Zou het niet zo geregeld kunnen worden dat in de statuten van de stichting waarmee straks samengewerkt moet worden, de profielen van de bestuurders worden vastgelegd? Dan is duidelijk wat voor type bestuurders in die Raad van Toezicht zitting moeten hebben om zeker te hebben dat er goed gefunctioneerd wordt. Ik denk dan aan een voorzitter met het profiel van een boegbeeld, die bruggen kan bouwen en dingen aan elkaar kan zetten. In die Raad van Toezicht moet kennis aanwezig zijn van het bedrijfsleven en van marketing en promotie. Door dit in de statuten op te nemen, ontstaat een kwalitatieve borging van de soort van Raad van Toezicht.
Die suggestie wil ik aan het college meegeven.

De heer HOLMAN: Mijnheer de voorzitter. De fractie van het CDA heeft zich vanaf het begin, en in eerste instantie samen met de fractie van de PvdA, sterk gemaakt voor een goede Drenthe-promotie. Wij zijn content met wat nu voorligt en wij hebben grote verwachtingen van de effecten.

Wij denken dat goede zaken gerealiseerd kunnen worden. Het bedrag van € 1,3 miljoen moet en kan goed besteed worden en wij wensen de mensen die het werk moeten doen, heel veel succes.
Ik wil nog wel een opmerking maken naar aanleiding van het betoog van de heer Looman. Wij vinden het verstandig dat de PvdA nu niet het initiatief neemt om GS de leden van de Raad van Toezicht van die stichting te laten benoemen. Wij geven nu geld voor een beperkt aantal jaren, namelijk vier jaar, en dat is de minimumtermijn om te laten bewijzen dat het project succesvol is. Als het werk ons niet aanstaat hebben wij altijd nog de gelegenheid om na die periode geen geld meer of alleen onder bepaalde voorwaarden ter beschikking te stellen. Daarmee hebben wij een goede mogelijkheid om sturing te geven als er naar onze mening echt iets moet gebeuren.
De vraag is een beetje dezelfde als bij de behandeling van statenstuk 2006-250. Moeten wij wel alles willen regelen en moeten wij alles tot in detail vastleggen of moeten wij de Raad van Toezicht gewoon de mogelijkheid geven te doen wat hij moet doen? Voor wat een Raad van Toezicht moet doen, gelden algemene en zelfs wettelijke normen. Iedere zichzelf respecterende Raad van Toezicht en de daarbij betrokken organisaties zullen er zorg voor dragen dat de Raad van Toezicht breed is samengesteld. Volgens ons moeten wij niet de regelzucht willen hebben om de zaak tot op detailniveau te regelen. Wij hebben vertrouwen in de organisatie zoals die nu wordt opgezet en wij hebben vertrouwen in het plan en in de uitvoering ervan.

De heer BOMHOF: Mijnheer de voorzitter. Na de uitgebreide gedachtewisseling in de Statencommissie BFE wil ik namens mijn fractie nog enkele opmerkingen maken over dit thema.
Onze waardering voor het stuk is alleen maar groter geworden. In de commissie is duidelijkheid gekomen over hoe zal worden omgegaan met de slogans "Da's nou Drenthe.nl" en "Dat is Drents", dat laten we aan het bedrijfsleven over. De Stichting Drenthe Marketing Plus zal naadloos overgaan in een nieuwe organisatie, de koppeling met provinciaal geld en cofinanciering is losgelaten en er zal zoveel mogelijk gebruik worden gemaakt van de bestaande menskracht om te kunnen voortborduren op marketingkennis en opgebouwde netwerken.
In de commissie is ook het punt van de nulmeting aan de orde gekomen. Wij hebben nog eens in al eerder verschenen stukken gekeken en het wil ons voorkomen dat in het rapport van Marktplan van maart 2006 al een uitgebreide nulmeting is gedaan over het imago en over de merkbekendheid. Dit rapport zal moeten worden meegenomen in de aanstaande nulmeting.
De bijdrage aan de VVV's is ook in de commissie aan de orde gekomen. Mijn fractie heeft nog eens bekeken hoe het in een eerder stadium was geregeld. In een eerder stadium is gezegd dat de Begroting van de VVV Drenthe plus vanaf 2007 geen provinciale bijdrage meer kent. Op 14 juni 2006 is motie M14 ingediend, in welke motie is uitgesproken dat de verantwoordelijkheid voor de VVV Drenthe plus niet bij de provincie Drenthe dient te liggen. Die motie is statenbreed aangenomen, dus onze fractie is er bepaald geen voorstander van om het bedrag dat nog resteert uit het budget, zo'n € 150.000,-- per jaar, te besteden voor onder meer voor ICT-doeleinden, zoals de heer Weggemans zei, voor de VVV Drenthe plus. Dat moeten de gemeenten dan zelf maar doen, vinden wij.
De invloed van de provincie is een belangrijk punt. Ook wij zijn van mening dat wij er via controle toch wat zicht op moeten houden, want het gaat wel om € 1,3 miljoen per jaar en dat gedurende vier jaar. Als de ASV wordt toegepast, kunnen voor marketing en promotie doelen worden vastgesteld. Die doelen zijn afrekenbaar en evalueerbaar en dat zal voor zowel de medewerkers van de organisatie als voor de Raad van Toezicht voldoende motivering zijn om te trachten tot de gewenste resultaten te komen. Wanneer die resultaten er niet komen - zoiets kan natuurlijk - staat niet alleen de provinciale geldstroom ter discussie, maar eventueel ook het voortbestaan van de organisatie, inclusief de Raad van Toezicht. Van die dreiging zullen voldoende prikkels uitgaan om de organisatie scherp te houden.
Ik kom ten slotte op het markt- en communicatieplan dat nog opgesteld moet worden, want wat er nu is, is niet meer dan een verzameling van losse ideeën die nog nader moeten worden uitgewerkt. Ik denk dat het goed is dat de nieuwe organisatie ook rekening gaat houden met het provinciaal beleid. Dit betekent dat de organisatie als het om werk gaat, moet kijken of ook schone industrie kan worden aangetrokken en dat, wanneer het gaat om recreëren, niet de verwachting moet worden gewekt dat er in Drenthe pretparken kunnen komen. Dat kan domweg niet.

Het voordeel van het rekening houden met provinciaal beleid is ten eerste dat er geen teleurstellingen zijn omdat geen bepaalde verwachtingen zijn gewekt en ten tweede dat er geldstromen mogelijk zijn (SNN-geld als het gaat om schone industrie) waardoor de provincie extra sturend kan optreden voor de promotie van Drenthe.

De VOORZITTER: Dan is nu het woord aan de heer Langenkamp.

(De leden van de fractie van GroenLinks hangen een t-shirt met de opdruk Da's nou Drenthe! over de rand van hun tafel.)

De VOORZITTER: De fractie van GroenLinks had toestemming gevraagd de shirts aan te mogen trekken; passen ze misschien niet?

De heer KUIPER: Daar passen wij niet meer in, voorzitter.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. Nog bedankt voor de toestemming, maar uiteindelijk hebben wij toch voor onze eigen lijn gekozen.
Voorzitter. Ook GroenLinks is blij dat de slogan "Da's nou Drenthe!" blijft bestaan. Die slogan veranderen lijkt ons geen goed idee; het is gewoon kapitaalvernietiging. Tijdens de commissievergadering bleek dat er ook in de samenleving draagvlak voor die slogan is: de publieke tribune zat vol en het was lang geleden dat dit het geval was.
Wat nog niet helemaal duidelijk is, is de overgang van het personeel. Ik hoorde de heer Bomhof net zeggen dat dit zoveel mogelijk het geval zal zijn, maar ik heb die woorden nog niet van de gedeputeerde gehoord. Voor de radio zei hij achteraf dat het personeel dit uiteraard zelf beslist en dat is nogal wiedes, want personeel dat niet over wil gaan, doet dat niet, maar ik hoor graag uit de mond van de gedeputeerde dat het goed is dat de mensen die het werk nu al doen, daar gewoon mee doorgaan. De verbrede promotiecampagne is namelijk niet iets, dat nu ineens begint, eigenlijk zijn wij al met fase 3 bezig.

De heer LOOMAN: Deze woorden komen mij wat merkwaardig voor. Wij hebben zojuist een heel kritische discussie gehad over de vraag of de provincie zich wel mag bemoeien met een Raad van Toezicht die op afstand staat van het dagelijks werk en nu wordt gezegd dat wij als staten moeten beslissen over de samenstelling van het personeelsbestand van die nieuwe stichting. Als het uitgangspunt is: neem afstand en laat het over aan de stichting, dan slaat de heer Langenkamp met het voorstel dat hij nu doet aardig door.

De heer LANGENKAMP: De heer Looman plaatst deze interruptie een zin te vroeg. Mijn volgende zin zou zijn dat de gedeputeerde heeft gezegd dat dit inderdaad aan de Raad van Toezicht is, maar het lijkt mij goed dat vanuit dit huis benadrukt wordt dat geen verlies aan tijd, kennis en netwerk moet optreden, maar dat het werk naadloos moet doorgaan. Men is immers al met dit werk bezig.
Voorzitter. Ik kom op de financiële verdeling, een punt dat ook door de heer Bomhof aan de orde is gesteld. In het verhaal van Marktplan, dat als bijlage bij het statenstuk is gevoegd, staat een aantal ideeën. "Een goed houvast" voor de eerste jaren. De bedragen van € 400.000,-- of € 115.000,-- voor recreatie en toerisme liggen nog niet vast. Is de gedeputeerde met mij van mening dat de verbrede promotiecampagne niet ten koste mag gaan van recreatie en toerisme, zeker niet in 2008, want dan is daarvoor nog slechts - het bedrag is weliswaar indicatief - € 115.000,-- begroot?
Voor de organisatie was € 450.000,-- beschikbaar, maar het college vindt € 300.000,-- voldoende omdat het, zo zei de heer Weggemans, een kleine organisatie moet zijn. Dat vind ik een vreemd argument. Volgens mij moet het in de eerste plaats een goede organisatie zijn en als die organisatie dan kleiner kan zijn is het mooi, maar een kleine organisatie moet niet het uitgangspunt zijn. De organisatie krijgt de komende tijd heel wat voor de kiezen. De promotie van recreatie en toerisme staat zo langzamerhand op de rails, maar het aspect wonen en werken moet nog helemaal opgebouwd worden.

Ik vraag mij dan ook af of € 300.000,-- genoeg is. Mijn voorstel is dan ook om in 2008 bij de evaluatie van 2007 te bekijken of het echt niet nodig is het bedrag met nog € 150.000,-- te verhogen.
Het bedrag van € 150.000,-- wordt nu gebruikt om de VVV's een bruidsschat mee te geven en op zich ben ik daar wel blij mee, want er is inmiddels al zoveel tijd en geld gestopt in de fusie dat het nu zaak is die kwestie goed af te ronden. Er dreigt van alles in elkaar te storten en de provincie moet dan niet haar handen ervan aftrekken en het aan de gemeenten overlaten de zaak op te lossen; de provincie moet samen met de gemeenten het probleem oplossen. Wij vinden het dus prima dat daarvoor € 150.000,-- beschikbaar is, maar dan wel onder een aantal voorwaarden, dus niet als bruidsschat met het idee "en nu red je je er maar mee". De heer Looman vindt misschien dat wij ons er niet meer mee moeten bemoeien omdat het gemeentelijk beleid is, maar ik vind dat wij samen met de gemeenten moeten proberen het goed op poten te zetten, want wij willen voorkomen dat al die tonnen die er inmiddels in gestopt zijn, vergeefs zijn geweest.
De heer Looman stelt voor de voorzitter van de Raad van Toezicht uit of door de staten te laten benoemen of die door de staten te laten aanzoeken, zoals ook bij GAE en in Coevorden is gebeurd.

De heer LOOMAN: Een dergelijk voorstel heb ik niet gedaan.

De heer LANGENKAMP: Ik heb begrepen dat de heer Looman de voorzitter van de Raad van Toezicht door de provincie wil laten benoemen.

De heer LOOMAN: Ik heb in de commissie de gedachte geopperd of GS de bevoegdheid moet krijgen de Raad van Toezicht samen te stellen. Die gedachte heb ik later teruggenomen en voorgesteld in plaats daarvan in de statuten een omschrijving op te nemen van de kwaliteiten van de bestuurders. Het moeten geen bestuurders zijn die door brancheorganisaties naar voren worden geschoven, maar bestuurders die benoemd zijn vanwege hun kwaliteiten. Dát is mijn voorstel.

De heer LANGENKAMP: Ik geloof dat de heer Weggemans al vele malen heeft gezegd dat de bestuurders juist niet uit de branche moeten komen.

De heer LOOMAN: Dat zeg ik nu net.

De heer LANGENKAMP: Dan zijn wij het daarover wel eens.
Ik sluit mij in zoverre bij het voorstel aan, dat het ook mij goed lijkt eens te evalueren hoe het gaat nu wij niet meer een directe commissaris bij GAE hebben. Bij de WMD hebben wij die nog wel, maar bij het Europark in Coevorden is het eigenlijk helemaal mislukt, want toen daar problemen ontstonden was onze eigen vertegenwoordiger binnen de kortste keren verdwenen. Het lijkt mij goed al die varianten te evalueren en daarbij te bekijken op welke manier toch nog een vinger aan de pols kan worden gehouden.

De heer BOMHOF: Een jaar of twee geleden hebben de staten uitgesproken dat hun bemoeienis met de Drentse VVV's een aflopen traject is, omdat de gemeenten dat zelf moeten gaan doen. In de Begroting 2007 is daarom niet alleen geen bijdrage van de provincie meer opgenomen, maar is zelfs sprake van een aflopende bijdrage van de gemeenten. Nu kan de provincie wel gekke Henkie blijven en de VVV's geld blijven geven, maar als de gemeenten zelf hun bijdrage verminderen mag de provincie zich toch wel achter de oren krabben en zich afvragen of het wel verstandig is nog € 150.000,-- beschikbaar te stellen. Volgens mij moet de provincie gewoon geen geld meer geven.

De heer LANGENKAMP: Ik ken de opvatting van de heer Bomhof, maar ik denk er iets anders over. Provincie en gemeenten zijn het traject samen ingegaan en de provincie heeft er aardig wat geld ingestopt en mijn voorstel is dit nog een jaar, en dan heel gericht, te doen, omdat er dan een kans is dat de VVV-structuur overeind blijft. Wij moeten voorkomen dat er VVV's failliet gaan, want wij hebben die VVV's nodig in het marketingverhaal dat nu wordt opgezet.

De heer BOMHOF: Dat begrijp ik wel, maar het gaat erom dat de provincie niet moet gaan betalen als de gemeenten hun bijdrage verminderen. Dat die VVV's moeten blijven bestaan, daarover zijn wij het roerend eens, maar wij moeten de verantwoordelijkheid daar leggen waar die thuishoort en dat is in dit geval bij de gemeenten. De provincie moet er nu een keertje mee ophouden.

De heer LANGENKAMP: Over die verantwoordelijkheid ben ik het helemaal met de heer Bomhof eens, maar wij moeten het wel samen goed in de steigers zetten.

De heer WEGGEMANS: Mijnheer de voorzitter. Namens het college dank ik de staten voor de brede instemming met dit statenstuk.
De opmerkingen die nog gemaakt zijn, hebben voornamelijk betrekking op de soort stichting die er moet komen.
Het college houdt zich aan de door de staten vastgestelde Nota bestuursfuncties en aan de later afgesproken lijn over hoe om te gaan met dergelijke instellingen. Die lijn is dat wij weinig invloed hebben op hoe de Raad van Toezicht is samengesteld. Het college stelt zich wel voor in de statuten op te nemen dat het college de eerste Raad van Toezicht benoemt. Het college neemt ook de suggestie van de heer Looman over om in de statuten op te nemen aan welke eisen de leden van de Raad van Toezicht moeten voldoen. Daarbij is, zoals ik ook al in de commissievergadering heb gezegd, de onafhankelijkheid een eerste vereiste. Er kan dus geen sprake zijn van belangenbehartiging via de Raad van Toezicht.
Er is sprake van een overgangssituatie en de inzet van het college, van de stichting in wording en van "Da's nou Drenthe!" is om die overgang naadloos te laten verlopen. Ten aanzien van het personeel moet dan de formele weg worden behandeld, wat betekent dat de nieuwe stichting personeel in dienst neemt of contracten sluit met personen die het werk gaan doen. Maar duidelijk moet zijn dat eenieder naar een naadloze overgang streeft.
De heer Langenkamp vraagt zich af of recreatie en toerisme er niet wat mager af komt, maar hij moet niet vergeten dat via "Da's nou Drenthe!" heel veel algemene Drenthe-promotie wordt gedaan. Toen de canon van de geschiedenis van Nederland aangaf dat het allemaal bij de hunebedden begon, is daar direct promotie op gezet. Dat is geen toeristische promotie, dat is Drenthe-promotie. In die zin moeten wij daarom niet nu al kijken naar hoe het geld is verdeeld, maar moeten wij eerst aan de gang gaan me de algemene Drenthe-promotie en ook doorgaan met het promotie van recreatie en toerisme, ook voorzien van geld. Uiteraard komt er wel een verdeling van het geld - en daarbij komt ook wonen en werken in beeld - maar dat zal niet zo absoluut zijn dat "Da's nou Drenthe!" uit het bedrag van € 162.000,-- moet worden betaald. Ik hoop dat de nieuwe stichting daar straks heel verstandig mee om zal gaan.
Met betrekking tot een nulmeting wil ik erop wijzen dat wat er al is, ook wordt gebruikt. Het is niet zo dat alles wat Marktplan heeft gedaan nu gewoon weg is.
Als het om de VVV Drenthe plus gaat ben ik het zowel met de heer Bomhof als met de heer Langenkamp eens. De bijdrage van de provincie houdt op, maar de suggestie dat de gemeenten minder gaan doen is niet juist. Het college heeft inmiddels de Begroting 2007 gekregen en daarin is een hogere exploitatiebijdrage van de gemeenten voor de VVV opgenomen. In die Begroting wordt de provincie wel gevraagd mee te helpen om een moderne VVV op te zetten en als portefeuillehouder heb ik gezegd dat de provincie dan bereid is voor de ICT enig geld beschikbaar te stellen. De VVV's vragen zelfs minder dan het door de heer Langenkamp genoemde bedrag van €150.000,--, maar het geld voor ICT hoeft niet per se uit dat bedrag te komen, het kan ook uit de programmalijn of het economisch structuurfonds komen. Ik ga ervan uit dat het allemaal heel goed afloopt, maar duidelijk moet zijn dat wij ophouden met de subsidiëring. De gemeenten weten dit en zijn er niet erg van geschrokken.
Wij hebben het gevoel dat de VVV en het Recreatieschap wat naar elkaar toegroeien, ook in bestuurlijke zin, er is een positieve ontwikkeling. Er zijn 12 Drentse gemeenten en ik denk niet dat een daarvan erop uit is om de Drentse VVV failliet te laten gaan. Op zich zou dat ook een ramp zijn, want wie zou dan de promotie van het Drentse toerisme moeten organiseren?
Het bedrag van € 300.000,-- lijkt ons voorlopig genoeg. In 2008 bij de evaluatie horen wij wel van de Raad van Toezicht of dit voldoende is.

TWEEDE TERMIJN

De heer BOMHOF: Mijnheer de voorzitter. Kennelijk is de Begroting van de VVV Drenthe plus die de heer Weggemans in zijn bezit heeft actueler dan de versie die wij daarvan hebben.

De heer LANGENKAMP: De nieuwe versie is officieel al wel bekend.

De heer BOMHOF: Dat is dan misschien wel zo, maar die is dan niet officieel aan de staten toegezonden.
Met betrekking tot de bijdrage aan de VVV Drenthe plus wachten wij de voorstellen van het college af en dan zullen wij daarover wel een besluit nemen.

De heer WEGGEMANS: Voorzitter. In het duale systeem mogen GS de bijdrage vaststellen, maar als dit is gebeurd zullen wij de staten daarover informeren.

Vervolgens besluiten de zonder hoofdelijke stemming overeenkomstig het voorstel van het college.

4. Het voorstel van het college van gedeputeerde staten van 27 september 2006, kenmerk 39/5.11/2006011147, Aanvulling project Revitalisering provinciehuis, isolatieglas

(statenstuk 2006-256)

5. Het voorstel van het college van gedeputeerde staten van Drenthe van 24 oktober 2006, kenmerk 42/5.12/2006012079, Aanvulling project Revitalisering provinciehuis II, warmte- en koudeopslag

(statenstuk 2006-259)

met de daarop betrekking hebbende brief van het college van gedeputeerde staten van 10 november 2006

en het op deze punten betrekking hebbende ongecorrigeerde verslag van de Statencommissie BFE 8 november 2006.

De heer LANTING: Mijnheer de voorzitter. Opnieuw zijn er voorstellen aan de orde die betrekking hebben op de revitalisering of, eenvoudiger gezegd, de verbouw van het provinciehuis.
Toen de fractie van GroenLinks in de vorige vergadering wat zei over salamitactiek, reageerde de gedeputeerde beslist ontkennend. Door het separaat opvoeren van deze twee agendapunten, kan de conclusie echter nauwelijks een andere zijn dan dat hiervan wel degelijk sprake is. Het aanbrengen van isolatieglas en een opslag voor warmte- en koudeopslag betekent een verhoging van het budget met bijna een miljoen. En dan komt de ICT er op een later moment ook nog bij. Het geschatte bedrag van € 15 à € 16 miljoen zal dan ook zeker wel worden gehaald en dat is toch een heel ander bedrag dan het in eerste instantie geschatte bedrag van € 13 miljoen.
Wij vinden dit een slechte manier van communiceren met de burger, want die kijkt immers over onze schouder mee. PS moeten op grond van hun controlerende taak toekijken of uitgaven verantwoord zijn en of misschien ook besparingen kunnen worden gevonden. De ALD blijft zich dan ook tegen de voorgestelde investering verzetten.
Dat aan het provinciehuis onderhoud moet worden gepleegd en dat verbeteringen worden aangebracht waardoor de arbeidsomstandigheden voor de medewerkers en andere gebruikers worden verbeterd, is voor ons geen punt van discussie, maar een degelijke en actuele onderbouwing van de noodzaak van de nu voorgestelde ingreep ontbreekt. Dat is niet aan de Drentse burger uit te leggen.
Voorzitter. In alle westerse welvaartsstaten neemt het vertrouwen in het ambtelijk apparaat af.

Nederlanders hebben van alle inwoners van de EU-landen nog het minste vertrouwen in het ambtelijk apparaat, zo stelde het Centraal Planbureau (CPB) onlangs vast.
Als investeringen van de nu voorgestelde omvang worden gedaan, moeten deze duidelijk en zakelijk onderbouwd zijn. Er zal vanuit visie en ambitie moeten worden aangegeven hoeveel mensen en welke disciplines er nodig zijn voor het optimaal, maar sober uitvoeren van de opgelegde taken. Voor hoeveel mensen bouwen wij eigenlijk? Uitgaan van het huidige aantal ambtenaren vinden wij absurd. Er is een groot aantal ontwikkelingen, waarvoor de Drentse politiek de ogen niet mag sluiten. Streeft niet een groot aantal politieke partijen naar vermindering van het aantal ambtenaren en wordt daarbij niet het percentage van 25 genoemd? Moet er geen stevige discussie over de noodzaak en het functioneren van het middenbestuur worden gevoerd?
Het IPO verwacht een stevige korting op de provinciale middelen. Is de provincie al niet bezig met een tweetal verandertrajecten dat moet leiden tot een andere en beter presterende ambtenaar, waardoor vermindering van het aantal ambtenaren mogelijk is?
De voordelen van automatisering en digitalisering leiden nu al tot vermindering van de benodigde mens-kracht. De Ondernemeringsraad (OR) heeft op 6 oktober om een koppeling met en afstemming van de verbouw op de organisatorische ontwikkeling gevraagd. Uit een onderzoek van Berenschot-Elsevier blijkt dat tussen 2005 en 2006 het aantal provinciale ambtenaren in Nederland is gedaald van 14.000 tot 13.000. Dat is 7%. Hoeveel heeft de provincie Drenthe hieraan bijgedragen?

De heer HARLEMAN: Spreekt de heer Lanting nu over dubbel glas en de warmte- en koudeopslag of is hij nog steeds bezig met het voorstel van 4 oktober?

De heer LANTING: Ik spreek over het totaal. De voorliggende plannen zijn aanvullingen op het oude plan.
Uit hetzelfde onderzoek blijkt dat het aantal ambtenaren bij de waterschappen met 1.200 is toegeno-men, maar dat even tussen haakjes.
Naar onze mening kan en mag Drenthe de ogen niet sluiten voor deze gegevens.
Voorzitter. Het voorstel is het aantal vergader- en projectieruimtes met 8 te laten toenemen, terwijl het aantal statenleden daalt van 51 naar 41 en digitalisering een steeds groter effect heeft. De provincie heeft dus echt iets uit te leggen als het vertrouwen wil behouden of herstellen.
Elke burger die subsidie aanvraagt, moet zijn verzoek tot 2 cijfers achter de komma onderbouwen. Een overheid die anderen die verplichting oplegt, moet zelf ook de uiterste zorgvuldigheid aan de dag leg-gen. De ALD wil daarom wederom nadrukkelijk aangegeven tegen deze omvang van investeringen te zijn. Er is nu nog voldoende tijd om voor 1 februari 2007 een beter onderbouwd plan te presenteren. Bij de gemeenten zijn de laatste jaren 10.000 ambtenaren afgevloeid. De burger ergert zich nu, en terecht, aan onderbezette gemeentehuizen, die nu te groot zijn, terwijl sommige ervan nog maar pas gebouwd zijn. Laten wij van deze les leren en niet dezelfde fouten maken.
Voorzitter. Wij hebben onze visie op het totaal nog eens helder uiteen willen zetten. Wij zullen daarvoor weinig applaus krijgen - de grote partijen hebben immers snorrend met dit voorstel ingestemd - maar de toekomst zal leren wie gelijk heeft. Dat gelijk krijgen wij nu dus niet.

De heer DE HAAS: Het waren niet alleen de grote partijen, er was ook een kleine partij die met het voorstel instemde, maar dat zal de heer Lanting inmiddels vergeten zijn.

De heer LANTING: Sorry, dat ik de partij van de heer De Haas niet noemde. Ik vul mijn verhaal daarom aan met de woorden dat ook enkele kleine partijen met het voorstel instemden.

De heer ROUGOOR: Voorzitter. De heer Lanting heeft enkel en alleen gesproken over de bezetting van het gebouw door ambtenaren, maar het gaat in de voorstellen ook om milieumaatregelen als de uitstoot van $CO_2$. Wij hebben te maken met het huidige bouwvolume en hebben de voorgestelde investeringen dan geen positief rendement en zo ja, waarom zou de ALD daar dan tegen zijn?

De heer LANTING: Ik heb helemaal niet gezegd tegen een verbouwing of aanpassing of tegen verbeterde arbeidsomstandigheden voor de ambtenaren te zijn.

De heer ROUGOOR: Het gaat bij deze voorstellen om het milieu. Het gaat om de vermindering van de $CO_2$-uitstoot en om het bereiken van besparingen op het energiegebruik. Hoe kan de heer Lanting daar tegen zijn?

De heer LANTING: Het gaat ons erom dat alle plannen in de totaliteit worden bekeken, dus dat ook wordt bekeken voor hoeveel mensen er wordt gebouwd. De plannen moeten daarop worden aangepast. Zo heb ik niet de indruk dat als het om ICT gaat in dit huis met de allermodernste middelen wordt gewerkt. Misschien moeten op dat terrein wel extra investeringen worden gedaan. Ik ben op zich dus niet tegen investeringen, maar eerst moet duidelijk zijn om hoeveel mensen het gaat.

De heer ROUGOOR: Maar het gaat nu om de warmte- en koudeopslag en de beglazing. We kunnen niet verder met gaten in de ramen. Sommige investeringen móeten gewoon gedaan worden. Het is dus niet voldoende alleen naar de organisatie te kijken.

De heer BOMHOF: Voorzitter. Ik wil de heer Rougoor graag bijvallen. Ik heb de indruk dat de heer Lanting verkeerde stukken voor zich heeft. Hij spreekt over de bezetting van dit huis en over ICT, maar volgens mij gaat het bij deze agendapunten alleen over isolatieglas en warmte- en koudeopslag en verder over niks. Ik verzoek de heer Lanting op die punten in te gaan en daarbij vooral ter zake te blijven.

De heer LANTING: Ik heb inderdaad niet bestudeerd of de meterkast links of rechts van de voordeur moet komen. Het gaat ons in eerste instantie om het totaal aan investeringen en de samenhang daartussen. Ik wil wel verklappen dat wij voor maatregelen zijn waarmee het energiegebruik kan worden beperkt en waarmee de medewerkers van moderne middelen gebruik kunnen maken.

De heer S. DE JONG: Mijnheer de voorzitter. Naar aanleiding van de discussie van verleden week in de Statencommissie BFE heeft mijn fractie nog eens overleg gehad over deze voorstellen. Dit overleg heeft ertoe geleid dat wij voor statenstuk 2006-256, het voorstel met betrekking tot het isolatieglas, zullen stemmen en tegen het voorstel voor de warmte- en koudeopslag. Wij denken dat het wel verstandig is de voorgestelde maatregelen uit te voeren, maar zijn van mening dat het stuk over de warmte- en koudeopslag nog niet goed doordacht is.
Op 7 november, een dag voor de commissievergadering, kregen wij per brief nog aanvullende informatie. Ik heb ook van de andere fracties begrepen dat zij grote moeite hebben met de volledigheid. Het zou eigenlijk allemaal veel later komen en op een gegeven moment kwam het bericht dat het toch sneller kon, maar wij hebben het idee dat het nu allemaal wat te snel gaat. Ons voorstel is dan ook over de warmte- en koudeopslag op een later tijdstip een beslissing te nemen. Wat is er tegen om het besluit hierover nog even uit te stellen?

De heer LANGENKAMP: Toen ik in de vorige statenvergadering dezelfde vraag stelde, zei de heer De Jong er alle vertrouwen in te hebben dat de informatie op tijd zou komen. Hoe kan hij dan nu zeggen dat de informatie te laat is gekomen? De heer De Jong had in de vorige vergadering GroenLinks moeten steunen.

De heer S. DE JONG: Ik denk dat de heer Langenkamp doelt op de vergadering van 4 oktober, want toen hebben wij hierover gesproken. Maar de brief van 7 november hebben wij pas op de avond voor de commissievergadering per e-mail ontvangen.

De heer LANGENKAMP: In de vergadering waarin ik steeds sprak over salamitactiek - ik heb later begrepen dat die term verkeerd was, want salamitactiek betekent dat er elke keer wat afgaat in plaats van dat er iets bijkomt - heb ik gezegd dat er nog heel veel informatie moest komen en dat het daarom beter

was om de beslissing over het geheel van maatregelen uit te stellen. Daarom heb ik in die statenvergadering aan het college gevraagd het voorstel terug te nemen. Het CDA vond dat toen niet nodig, maar zegt nu dat alle informatie toch wel wat te laat is gekomen. Dat vind ik vreemd. Ik denk dat het CDA in oktober iets langer na had moeten denken voor het die uitspraak deed.

De heer S. DE JONG: Dat ben ik helemaal met de heer Langenkamp eens, maar naar mijn gevoel gaat het wel om twee aparte grootheden. Op 4 oktober ging het om de revitalisering van het provinciehuis en over een bedrag van € 12 à € 13 miljoen. Om het college de gelegenheid te geven verder te werken aan de plannen, was het belangrijk daarover toen te beslissen. De gedeputeerde heeft ons er toen van overtuigd dat er een goed voorstel voorlag en daarom hebben wij ermee ingestemd. Toen heeft zij ook gezegd dat er nog een stuk kwam over de zonwering en over de warmte- en koudeopslag. Wij hebben toen gezegd dat wij alle stukken graag in een keer hadden ontvangen en de reactie van de gedeputeerde daarop was dat zij haar uiterste best had gedaan, maar dat dit niet was gelukt. Maar ik heb de indruk dat het stuk over de warmte- en koudeopslag ook voor de gedeputeerde wel wat uit de lucht is komen vallen. Op 4 oktober hebben wij aangedrongen op een tijdige toezending van de correcte informatie en onze conclusie op basis van de brief van 7 november is dat het nu ineens allemaal razendsnel gaat. Ons voorstel is daarom de beslissing over dit stuk uit te stellen tot de volgende vergadering, want volgens ons is het niet noodzakelijk dat wij er vandaag al over besluiten.
Op het provinciehuis zijn voor heel veel geld zonnecellen geplaatst - de provincie heeft op het gebied de innovatie op energiegebied een voorbeeldfunctie - en het is natuurlijk hartstikke fijn dat die heel goed werken, maar het is dan jammer dat de panelen in de hal niet de juiste informatie geven. Het lijkt mij goed die dingen eerst op orde te hebben alvorens nieuwe stappen te zetten.

De heer BOMHOF: Het is mij nog niet duidelijk welke informatie de heer De Jong mist in de nagekomen stukken. Er is een brief van 7 november en daarna kwam er, in aanvulling op de commissievergadering en in aanvulling op het statenstuk, op 19 november nog een brief met informatie. Mijn fractie vindt het heel duidelijke stukken, waarin onder andere de vragen die in de commissie zijn gesteld, heel duidelijk worden beantwoord. Wat mist de heer De Jong dan nog?

De heer S. DE JONG: Dat heb ik verleden week in de commissie al aangegeven. Het begint bij de argumenten.

De heer BOMHOF: In de Statencommissie BFE hadden wij ook nog vragen, maar na de brief van het college van 10 november hebben wij geen vragen meer. Het CDA heeft kennelijk nog wel vragen en dan wil ik wel eens horen welke dat zijn.

De heer S. DE JONG: Op grond van de informatie die vorige week voorlag kunnen wij op zo korte termijn geen goed onderscheid maken tussen de verschillende voorstellen. Daarom stellen wij voor nu geen besluit te nemen. Wij zien de noodzaak van het nu nemen van een besluit ook niet in. Wij willen graag nog wat meer tijd.

De heer ROUGOOR: Mijnheer de voorzitter. De voorstellen met betrekking tot de warmte- en koudeopslag en de beglazing zijn uitgebreid behandeld in de commissie. Op enkele vragen, die toen niet beantwoord konden worden, is het antwoord in de brief van 10 november gekomen. De vragen van de PvdA zijn in de commissievergadering redelijk welwillend beantwoord, maar de brief van 10 november stelt toch enigszins teleur. Op de vraag of de voorgestelde maatregelen het resultaat zijn van een brede afweging, is het antwoord dat dit het geval is en het college verwijst daarbij naar een onderzoek uit 2001. Dat is dus een onderzoek van vijf jaar geleden en intussen is de wereld verder gegaan.
Het klimaat wordt natter en warmer, maand na maand sneuvelen er warmterecords: we leven in de Drentse subtropen met op 15 november een temperatuur van 15 °C. Het rendement van de energiebesparende maatregelen is toegenomen, alsmede het aantal veelbelovende alternatieven. Wij vinden het jammer dat deze ontwikkelingen niet in de afweging zijn meegenomen.

De PvdA heeft gepleit voor een flexibel energieconcept voor het provinciehuis, naast een flexibel werkconcept. In de brief van 10 november staat dat de flexibiliteit om in te spelen op nieuwe kansen beperkt is. De verbouwing biedt kennelijk een window of opportunities en daarnaast zijn de mogelijkheden uitgeput.
Toch is in de Energienota sprake van het gebruik windturbines om de energiebalans verder in ons voordeel te laten doorslaan. Wij kunnen ons voorstellen dat er nog andere additionele mogelijkheden zijn, voorbeelden hiervan zijn rendabeler zonnecellen en aardwarmte.
Tijdens het bezoek van staatssecretaris Van Geel zei de gedeputeerde toe te willen naar een energieneutrale provincie. Die doelstelling is ambitieus en stelt hoge eisen aan de voorbeeldfunctie. Bij een energieneutrale provincie Drenthe hoort misschien wel een energieneutraal provinciehuis, wie zal het zeggen.
Het lijkt ons wenselijk dat de ambitie met betrekking tot het energiebeheer van het provinciehuis eens wordt vastgelegd. Er zijn keurige prestatie-indicatoren beschikbaar in de vorm van een energieprestatiecoëfficiënt. Mijn vraag in de commissievergadering naar de waarde van die coëfficiënt na het nemen van alle energiemaatregelen, is niet beantwoord. Sinds 2006 ligt de norm voor nieuwbouw op 0,8. Wat is de doelstelling voor het provinciehuis?

Mevrouw KLIP: Mijnheer de voorzitter. Ik zal bij mijn antwoord de volgorde van de sprekers aanhouden. De heer Lanting heeft voor een groot deel herhaald wat hij in een vorige statenvergadering al naar voren gebracht en ging daarbij vooral in op de totale revitalisering van het provinciehuis. Ook op 4 oktober was het het college al duidelijk dat de fractie van de ALD het niet met de plannen eens was, maar niettemin heeft de meerderheid van de staten wel met die plannen ingestemd. Meteen de dag daarna zijn wij met vervolgstappen begonnen.
De heer Lanting spreekt andermaal over salamitactiek, hoewel die term in dit geval onjuist is, omdat in de redenering van de heer Lanting de worst niet kleiner wordt maar juist steeds groter, en ook toen heb ik mij van die term gedistantieerd, omdat het woord "salamitactiek" de suggestie wekt dat mensen ergens mee worden overvallen. Ik heb de staten geenszins overvallen, want het was al heel lang bekend dat het college met voorstellen over het isolerende glas en de warmte- en koudeopslag zou komen, voorstellen die, zoals de heer De Jong terecht opmerkte, op dat moment nog niet klaar waren.
Het is ook niet terecht dat de heer Lanting opmerkt - en ook die opmerking schaart hij onder "salamitactiek" - dat de ICT nog volgt. Bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2006 hebben de staten een bedrag beschikbaar gesteld voor de eerste stap op dat ICT-pad en toen heeft het college gezegd dat wanneer het hele plan klaar is, dit de staten wordt voorgelegd en dat dit mogelijk bij de Voorjaarsnota 2007 zal gebeuren.
Ik heb genoteerd dat de heer Lanting van mening is dat in het provinciehuis niet met de nieuwste ICT wordt gewerkt en dat hij niet tegen investeringen op dat gebied is. Ik onthoud die opmerking voor de discussie die hierover nog gevoerd moet worden.
De heer Lanting zegt tegen de voorgestelde investering te zijn en constateert vervolgens dat een degelijke onderbouwing van de nu voorliggende voorstellen en van het voorstel tot revitalisering ontbreekt. Ik ben dit niet met hem eens. Mondeling en in de brief van 7 november heb ik mijn excuses aangeboden voor het feit dat de staten de informatie zo laat hebben ontvangen. In de brief van 10 november - de heer De Jong noemt die helemaal niet - zijn zoveel mogelijk vragen die in de commissievergadering zijn gesteld, beantwoord. Ik ontken dus dat er geen sprake is van een degelijke onderbouwing, al ben ik het er wel mee eens dat de informatie vrij kort na elkaar kwam.
De heer Lanting koppelt vervolgens de voorgestelde investeringen opnieuw aan het aantal ambtenaren. Hij zegt dat visie en ambitie ontbreken, maar spreekt wel over een ontwikkelingstraject. Wij zijn onderhand een jaar met dit traject bezig, dat onder andere moet leiden tot gerichter en efficiënter werken, overigens niet meteen met de bedoeling om 150 ambtenaren te ontslaan.
Verder spreekt de heer Lanting over ons strategisch informatiemanagementtraject dat hetzelfde oogmerk heeft en wijst op de cijfers in Elsevier waarvoor de provincie de ogen niet moet sluiten. Dat heeft de heer Lanting ons nooit zien doen en dat doen wij ook nu niet.

De heer Lanting is tegen de voorgestelde investeringen in isolatieglas en een warmte- en koudeopslag, maar ik meen mij te herinneren dat bij de oprichting van de ALD is gezegd dat het ging om een liberale partij die zich nog veel groener zou opstellen. Als er nu een moment is waarop de fractie van de ALD zich groen kan profileren is het wanneer maatregelen voorliggen die tot doel hebben de uitstoot van $CO_2$ verder terug te dringen.
De heer De Jong is akkoord met de investering in het glas maar niet met die in de warmte- en koude-opslag, omdat dit laatste traject niet goed doordacht zou zijn. Ik ben dit niet met hem eens.
Over het op een laat tijdstip informeren heb ik al gesproken en bovendien zijn de vragen die verleden week zijn gesteld in de brief van 10 november zo goed mogelijk beantwoord, behalve dan die over de energieprestatiecoëfficiënt.
Het terugnemen van een statenstuk is een zwaar politiek middel en ik zal dit stuk dan ook zeker niet terugnemen. Ik heb ook niet precies begrepen welke vragen er nog over de warmte- en koudeopslag zijn en bovendien hebben de staten alle gelegenheid gehad die vragen alsnog te stellen, waarna het college die met liefde zou hebben beantwoord.
De heer De Jong herhaalt zijn opmerkingen van verleden week over klimaatmaatregelen die wij op orde zouden moeten hebben. Die vragen zijn allemaal uitvoerig beantwoord in de brief van 10 november. In de brief staat dat ons energieverbruik onder de norm ligt die wij onszelf gesteld hadden en dat de zonnepanelen meer opleveren dan wij als prestatie hadden gesteld. De lampjes op de displays in de hal zijn kapot en dat zou niet moeten mogen, maar die gebreken worden hersteld.

De heer S. DE JONG: Misschien moet ik mijn verontschuldigingen aanbieden voor mijn opmerkingen, maar het zou fijn zijn als wij alle informatie in een keer en op tijd kregen.
Met betrekking tot elektra staat in de brief van 10 november dat er inmiddels ruim 1 miljoen kWh verbruikt is, wat neerkomt op 76% van het normverbruik en met betrekking tot het gasverbruik worden de cijfers ook genoemd. Van januari tot en met september is 66% van de verwachte hoeveelheid gas verbruikt en dat is onder de norm, maar bij elektra zitten we nu al boven de norm terwijl de donkere maanden nog komen. Omdat de gegevens allemaal zo kort voor de statenvergadering beschikbaar zijn gekomen, was er onvoldoende tijd ze allemaal zorgvuldig te bekijken. Daarom heb ik voor uitstel van de besluitvorming gepleit.
Natuurlijk kan het college pas antwoorden als de vragen zijn gesteld, maar de staten kunnen pas vragen stellen als de stukken zijn verschenen.

Mevrouw KLIP: Maar de staten hebben de brief van 10 november inmiddels vijf dagen in huis en ik ga niet over de snelheid van denken in de fractie van het CDA.

De heer BOMHOF: De heer De Jong heeft de brief nu een paar dagen in huis.

De heer S. DE JONG: Ik heb de brief zaterdag ontvangen.

De heer BOMHOF: Het is nu woensdag en de heer De Jong had maandag dus al kunnen bellen met de ambtenaren of er in de brief sprake is van een gecorrigeerd normverbruik. Ik kan mij namelijk niet voorstellen dat de provincie zo onnozel is om het normverbruik van 12 maanden aan te geven en het eigenlijke gebruik van 9 maanden. Als de heer De Jong die vraag aan het ambtelijk apparaat had gesteld, had hij er in deze vergadering niet over hoeven spreken.

De heer S. DE JONG: Ik ben dit helemaal met de heer Bomhof eens, maar ik ben jammer genoeg niet fulltime statenlid, maar slechts parttime.

Mevrouw KLIP: Ik ben het met de heer De Jong eens dat de informatie wat langer bij de staten aanwezig moet zijn, maar, zoals ik al in de Statencommissie BFE zei, ik had begrepen dat de staten deze twee voorstellen graag tegelijk wilden behandelen en daarom is er enorme haast achter gezet. Ik dacht tegemoet te zijn gekomen aan de wens van de staten om deze stukken tegelijkertijd te behandelen en daar-

om geef ik namens het college vooralsnog geen gehoor aan het verzoek om statenstuk 2006-259 terug te nemen.

De heer BAAS: Voorzitter. De twee deeltijdstatenleden van de ChristenUnie hebben het allemaal wel op tijd begrepen.

Mevrouw KLIP: Voorzitter. De heer Rougoor merkt op dat de inhoud van de brief hem teleurstelt en dat spijt mij zeer. Hij merkt verder op dat de flexibiliteit beperkt is, een punt dat ook in de Statencommissie BFE ter sprake is geweest. Wij hebben natuurlijk te maken met een bestaand gebouw en waar mogelijk brengen wij daarin zoveel mogelijk klimaatneutrale, klimaatvriendelijke $CO_2$-reducerende maatregelen aan, maar het is toch anders dan bij volledige nieuwbouw. Het is niet zo dat ik zeg: we doen nu dit en we doen nooit meer wat anders, maar in het kader van deze verbouwing zijn dit onze voorstellen.
De heer Rougoor wijst op de mogelijkheid van het gebruik van aardwarmte. Daarbij gaat het om een volledig andere ingreep en bovendien moeten daaraan minstens duizend huishoudens meedoen om het rendabel te maken.

De heer ROUGOOR: Ik kan mij voorstellen dat als het om energiebesparing gaat, de redenering van de gedeputeerde opgaat, maar er zijn ook additionele mogelijkheden om energie op te wekken. Aardwarmte, zonnecollectoren en windturbines zijn dan mogelijkheden en wij dringen aan op een flexibel energieconcept om die mogelijkheden in een later stadium nog in te kunnen passen om op die manier tot een betere energiebalans van het provinciehuis te komen.

Mevrouw KLIP: Als de heer Rougoor dat bedoelt, ben ik het met hem eens. Ik kan hem verzekeren dat het duurzaam denken van dit college niet stopt bij de voorliggende maatregelen.
De vraag over de energieprestatiecoëfficiënt kan ik op dit moment niet beantwoorden.
In de discussie met staatssecretaris Van Geel over een $CO_2$-neutrale provincie heb ik aangegeven dat wij op 14 februari 2007, wanneer de tussenbalans van het uitvoeringsprogramma van de Energienota gepresenteerd wordt, met een voorzet daarvoor zullen komen. Wij streven naar een zo energieneutraal mogelijk provinciehuis, want het duurzame denken van het college stopt niet bij de voorliggende maatregelen.

De heer ROUGOOR: Aan het op 14 februari te verschijnen stuk zou dus ook een doelstelling kunnen worden gekoppeld met betrekking tot het energieverbruik van het provinciehuis?

Mevrouw KLIP: In het kader van onze voorbeeldrol zou dit inderdaad kunnen. Maar de heer Rougoor zal ook begrijpen dat voor wij op weg kunnen naar een energieneutrale provincie - hierover zullen wij eerst uitvoerig met de staten moeten discussiëren - er nog wel heel wat water door de Drentsche Aa zal stromen, want het klinkt simpeler dan het is.

De heer ROUGOOR: Laten we dan beginnen met het provinciehuis.

Mevrouw KLIP: Het lijkt mij goed dat en andere voorbeelden op 14 februari aan de orde te hebben.

TWEEDE TERMIJN

De heer LANTING: Mijnheer de voorzitter. Misschien heb ik het begrip salamitactiek verkeerd gebruikt, maar de gedeputeerde heeft mijn bedoeling wel begrepen.
Mijn fractie zal tegen deze voorstellen stemmen, omdat deze naar onze mening te omvangrijk zijn. Wij zijn niet tegen een beperkte verbouwing van het provinciehuis.
De gedeputeerde wenst ons de maat te nemen met betrekking tot ons "groen" zijn. Mijn reactie daarop is dat eens moet worden nagedacht hoeveel extra energie het kost wanneer een provinciehuis wordt

gebouwd dat te groot is. En dan blijken wij misschien toch nog wel groener te zijn dan de gedeputeerde dacht.

De heer S. DE JONG: Mijnheer de voorzitter. De discussie tussen de gedeputeerde en de heer Rougoor sterkt ons in de gedachte de beslissing uit te stellen tot in ieder geval februari 2007.

De heer ROUGOOR: Mijnheer de voorzitter. Wat ons betreft zijn de voorstellen voldoende onderbouwd om er nu een beslissing over te nemen. Wij vinden het althans niet nodig de beslissing uit te stellen. Wij hopen dat er in februari een heldere doelstelling ligt met betrekking tot de energieprestatiecoëfficiënt.

De heer KUIPER: Het gaat om een bestaand gebouw en dan is het maken van zo'n berekening zeer lastig. Bij een nieuw gebouw kan heel gemakkelijk berekend worden of er $CO_2$-neutraal gewerkt kan worden, maar dat is bij een bestaand gebouw praktisch onmogelijk. Welke bedoeling heeft de heer Rougoor met zijn vraag aan de gedeputeerde om daar eens een goede berekening van te maken?

De heer ROUGOOR: Ik wil gewoon weten wat het cumulatieve effect is van alle maatregelen die genomen worden. Het gaat mij niet om elke maatregel afzonderlijk.
De PvdA wil hierover graag eens een integrale discussie voeren. Wij vinden het prima dat dit in februari gaat gebeuren, maar dan wel op basis van een cijfer, waarin het geheel is samengevat.

De heer KUIPER: Wat ons betreft is het prima om daar inzicht in te krijgen, maar wat gebeurt er dan verder mee? Gaat de PvdA dan op basis van de conclusie over die energieprestatiecoëfficiënt zeggen dat het provinciehuis energieneutraal moet worden gemaakt, ook al is dat technisch praktisch onmogelijk?

De heer ROUGOOR: Zo'n getal is net als elk ander kerngetal uitgangspunt voor een discussie. GroenLinks kan aan die discussie natuurlijk ook zijn steentje bijdragen.

Mevrouw KLIP: Mijnheer de voorzitter. De heer Rougoor wil een integrale discussie en dat lijkt mij prima. De heer Kuiper heeft mijn opmerkingen dat het over het bestaand gebouw gaat en dat dit beperkingen oplevert, goed aangevuld.
In 2001 bleek al dat dit gebouw op basis van de manier van bouwen, de leeftijd enzovoorts een energietechnisch verantwoord gebouw was en in de jaren daarna is duidelijk geworden dat van de sindsdien genomen maatregelen ook maar beperkt aantal rendabel zou zijn en die maatregelen zijn aan de staten voorgelegd.
De heer De Jong heeft slechts opmerkingen uit zijn eerste termijn herhaald en als ik daarop inga, herhaal ik mijzelf ook weer, dus ik laat het bij de opmerking dat ik kennis heb genomen van zijn hartenkreet. Als de fractie van de ALD en het college elkaar kunnen vinden in allerlei groene initiatieven dan lijkt mij dat prima en een uitermate aantrekkelijk vooruitzicht. Ik heb wat moeite met de opmerking dat wij een te groot provinciehuis bouwen. Wij bouwen namelijk geen vierkante centimeter bij en daarmee komen wij al voor een groot deel tegemoet aan de bezwaren van de heer Lanting.

De beraadslaging wordt gesloten.

De VOORZITTER: Ik geef het woord aan de heer De Jong voor het afleggen van een stemverklaring.

De heer S. DE JONG: Mijnheer de voorzitter. Mijn fractie heeft, gehoord de discussie en gelet op het vooruitzicht van een integrale discussie in februari 2007, besloten voor beide voorstellen te stemmen.

Vervolgens besluiten telkens met handopsteken overeenkomstig de voorstellen van gedeputeerde staten.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de fractie van de ALD tegen zowel statenstuk 2006-256 als tegen statenstuk 2006-259 heeft gestemd.

6. Het voorstel van het college van gedeputeerde staten van Drenthe van 6 oktober 2006, kenmerk 40/5.3/2006011336, Actualisatie reserves en voorzieningen

(statenstuk 2006-257 herzien)

met het op dit punt betrekking hebbende ongecorrigeerde verslag van de Statencommissie BFE van 8 november 2006.

De heer WENDT: Mijnheer de voorzitter. Wij zijn blij dat aan de oproep die wij verleden week in de Statencommissie BFE hebben gedaan om college en onderzoekscommissie nog even bij elkaar te laten komen, gevolg is gegeven, waardoor wij nu alleen nog over het herziene statenstuk 257 hoeven spreken.
De staten kunnen met de voorliggende actualisatie vooruit en vanaf deze plaats willen wij de Commissie Reserves en Voorzieningen danken voor haar werkzaamheden. Het is nu aan GS en PS om transparant te blijven werken.

De heer HARLEMAN: Mijnheer de voorzitter. U hebt de afgelopen vergadering van de Statencommissie BFE niet bijgewoond en daardoor hebt u heel was gemist. Ik heb in die commissievergadering namelijk een indrukwekkende truc laten zien met drie potjes en drie pepermuntjes. Ik zal die truc niet herhalen, want het is allemaal wel te zien in het videoverslag van die commissievergadering, overigens de eerste vergadering die op video is opgenomen.
De conclusie van de truc was: hoe er ook geschoven wordt, het levert geen cent op. Het is als wanneer je twee spaarrekeningen hebt en je van de ene spaarrekening op de andere overboekt: je hebt dan ook niet direct het gevoel heel rijk te zijn geworden.
De onderzoekscommissie heeft heel goed werk geleverd en daar heeft GroenLinks alleen maar waardering voor. Wij zijn het met elkaar eens dat er geschoven gaat worden en over wat er geschoven wordt. De discussie in de commissie ging over wannéér er geschoven gaat worden. De Statencommissie BFE had daar in meerderheid een heel duidelijk standpunt over en het college zou dat standpunt in zijn voorstel verwerken.
Volgens de in de beleidsbrief opgenomen tijdsplanning zal het eerste advies uitgevoerd dienen te worden bij de Jaarrekening 2006. Dat is eigenlijk heel eigenaardig en wel zo eigenaardig dat het eigenlijk weer heel humoristisch is, want dit is volstrekt iets anders dan de Commissie Reserves en Voorzieningen voorstelde. Die commissie had het steeds over 1 januari 2007 en de wijziging van de Begroting. Nu wordt het 31 december 2006 bij de Jaarrekening 2006. De Begroting blijft daarmee gewoon in stand, want op 1 januari 2007 staan de reserves en voorzieningen nog gewoon in de Begroting 2007.
Ik heb mij afgevraagd hoe het college ertoe is gekomen met een voorstel te komen dat duidelijk afwijkt van hetgeen de commissie uit de staten heeft gezegd. Ik heb daar wel een verklaring voor. GroenLinks stelde voor bij de Voorjaarsnota 2007 de reserves en voorzieningen te actualiseren. GroenLinks heeft een groot gezag bij het college - het wordt door het CDA niet voor niets een collegepartij genoemd - en ik begrijp best dat het college graag wil doen wat GroenLinks voorstelt. De Jaarrekening 2006 wordt behandeld bij de Voorjaarsnota 2007, dus materieel krijgt GroenLinks gewoon zijn zin. Maar wij hoeven echt niet onze zin te krijgen.
Als in december bij de 2e wijziging van de Begroting 2007 het gewijzigde verhaal wordt gevoegd, is iedereen tevreden en bovendien zal GroenLinks zich niet tegen die gang van zaken verzetten.

De heer BOMHOF: Mijnheer de voorzitter. De fractie van de VVD is zeer positief over het uiteindelijke resultaat dat nu voorligt. Aanvankelijk was er over enkele posten verschil van mening tussen de onderzoekscommissie en GS, maar uiteindelijk is de wens van die commissie om de reserves en voorzieningen sneller te saneren vrijwel geheel gehonoreerd.

In het nu voorliggende voorstel wordt voorgesteld te besluiten tot het opheffen, actualiseren of verlagen van diverse reserves en voorzieningen. In financieel opzicht zal het per saldo geen verschil maken - het verhaal van de drie pepermuntjes en drie bekertjes van de heer Harleman - omdat de algemene reserves met hetzelfde bedrag worden opgehoogd. Het voordeel is alleen wel dat nu duidelijk wordt welke reserves en voorzieningen noodzakelijk zijn en van welke omvang om te voorkomen dat er onnodig geld op de plank blijft liggen. Vanwege die duidelijkheid is het ook verstandig dat deze staten dit besluit nemen. De volgende staten weten dan precies hoeveel algemene middelen er beschikbaar zijn voor nieuwe politieke wensen.

Mevrouw MULDER: Mijnheer de voorzitter. Ik denk dat het college wel helderheid kan verschaffen over de door GroenLinks opgeworpen vraag. Op het moment dat het college zegt dat Voorjaarsnota en Jaarrekening gelijktijdig zullen verschijnen, kan alsnog besloten worden over de in het eerste advies genoemde punten.
Voor de rest zijn we blij met het herziene statenstuk.

De heer LOOMAN: Mijnheer de voorzitter. Wij hebben in de commissie een goede discussie gehad over dit onderwerp en volgens mij zijn wij er goed in geslaagd om de mening van de commissie en die van het college in elkaar te schuiven en van beide voorstellen een statenstuk te maken.
De heer Harleman, de man van de grote trucs met schuivende potjes, die uiteindelijk constateert dat er eigenlijk helemaal niets verandert, heeft het niet helemaal bij het rechte eind, want het maakt wel degelijk verschil of geld vastligt voor een bepaald doel of dat het in de algemene middelen zit en dus vrij aanwendbaar is. Maar hij heeft gelijk met de constatering dat er uiteindelijk niet meer geld is.

De heer HARLEMAN: Ik heb in de statencommissie ook uitgelegd dat in het Besluit begroting en verantwoording (BBV) de definitie van een reserve is dat te allen tijde, dus à la minute, de bestemming van de gelden gewijzigd kan worden. Het geld van een reserve is, in tegenstelling tot dat van een voorziening, dus vrij beschikbaar.

De heer LOOMAN: Maar wat wij nu doen, is in een keer de hele zaak opschonen en nagaan wat er voor een specifiek doel is vastgelegd en wat er in de algemene pot zit.
De heer Harleman noemt de tijdsplanning, maar het besluit is glashelder: in besluit I staat dat de genoemde reserves met ingang van 31 december 2006 worden opgeheven. De gevolgen daarvan moeten in de Jaarrekening worden verwerkt. Daar nog weer een extra begrotingswijziging tussenstoppen betekent alleen maar extra bureaucratie, terwijl het toch niet de bedoeling is meer bureaucratie in dit huis te introduceren.
Met de heer Bomhof constateert de onderzoekscommissie dat met het aannemen van dit voorstel het dossier reserves en voorzieningen op orde is en dat de nieuwe staten daarmee aan de slag kunnen. Er is daarom ook volgens mij alle reden om de onderzoekscommissie decharge te verlenen.

De heer SWIERSTRA: Mijnheer de voorzitter. Met de staten is het college buitengewoon ingenomen met het feit dat de discussie over dit onderwerp na twee jaar kan worden afgerond. Het was het belang van zowel de staten als van het college een helderder inzicht te krijgen in hoe de reserves en voorzieningen in elkaar zitten en hoe daarop gestuurd kan worden. Het bleek - en dit was natuurlijk ook een gevolg van het nieuwe dualisme - dat de staten op bepaalde punten een wat andere wens hadden over hoe het technisch gerealiseerd zou moeten worden. Die discussie heeft twee jaar geduurd en nu ligt de eindconclusie voor.
Het resultaat doet aan het gezag van GroenLinks niets af, want ik wil graag onderstrepen dat de mening van die fractie buitengewoon belangrijk is en dat de truc met de pepermuntjes als metafoor van wat nu ons eigendom is, helemaal juist was. Maar daarmee is niet alles gezegd. We hebben nu een helderder inzicht op een aantal punten, maar het blijft zo dat wanneer er iets meer geld in de algemene reserve wordt gestopt, die reserve gemakkelijker aangewend kan worden voor incidentele investeringen, daarbij

natuurlijk wel wetend dat er daarna weer iets anders moet worden geregeld. Het is aan de volgende staten om te bepalen hoe zij daarmee om willen gaan.
Het is inderdaad meer een kwestie van pragmatisme dan van principe om dit via de Jaarrekening te regelen in plaats van via een aparte begrotingswijziging. De facto maakt het ook heel weinig uit, want de laatste begrotingswijziging verschijnt waarschijnlijk een paar weken voor de datum waarop de Jaarrekening, die zelf natuurlijk wel iets later verschijnt, wordt afgesloten, namelijk 1 januari 2007. Het gaat ons erom dat het beeld voor de volgende staten helder is. Daarnaast zijn een paar werkafspraken gemaakt over een aantal reserves en voorzieningen, waarover nog een nadere discussie moet plaatsvinden en wij zullen ons best doen om de staten in die punten nog voor de verkiezingen een definitiever inzicht te geven. De discussie over de overige punten komt dan bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2007.

Vervolgens besluiten de staten zonder hoofdelijke stemming overeenkomstig het voorstel van het college.

7. Rapport "Resultaten MKB-maatregelen ter versterking van de marktsector in Noord-Nederland" van de Noordelijke Rekenkamer, d.d. 27 april 2006

hierbij te betrekken:
- De brief van het DB-SNN van 2 november 2006, kenmerk 012692, reactie op het onderzoeksrapport Noordelijke Rekenkamer inzake MKB subsidies

De heer LOOMAN: Mijnheer de voorzitter. In haar vergadering van 7 juni 2006 heeft de Statencommissie BFE lang gediscussieerd over met name de aard en de snelheid van het reactie van het DB SNN op de aanbevelingen in het rapport van de Noordelijke Rekenkamer. Na enig aandringen vanuit de commissie, zo herinner ik mij, heeft de heer Weggemans toen ook toegegeven dat het wellicht verstandiger ware geweest wanneer het DB nog een of twee dagen langer had nagedacht.
In de commissie is uitgesproken dat rapporten van de Rekenkamer vooral een lerend effect moeten hebben. Wij moeten leren van onderzoeken van een onafhankelijke instantie die onderzoek doet naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van overheidsbeleid en de bestedingen van overheidsmiddelen.
De eerste reactie van het college op het rapport over de resultaten van de MKB-maatregelen vonden wij dus wat overhaast en hier en daar getuigen van wel erg veel en misschien wel nodeloze irritatie.
In het rapport van de Rekenkamer wordt - dat vonden wij in juni al zo en dat vinden wij nog steeds - terecht aandacht gevraagd voor toetsing van goedgekeurde projecten op de beoogde doelstellingen. Subsidies dienen voor zover mogelijk te worden afgerekend op basis van de mate waarin de beoogde effecten zijn bereikt.
Ik kan niet anders dan constateren dat in de brief van 2 oktober van het DB SNN veel van de door de Rekenkamer gesignaleerde mogelijke verbeterpunten nu wel worden overgenomen. Dat geldt bijvoorbeeld voor het aggregeren van voortgangsgegevens op projectniveau na informatie op maatregelniveau, voor de verslaglegging van de factoren die hebben geleid tot honorering van aanvragen en voor de woordkeuze in jaarverslagen en rapportages.
We kunnen er niet omheen dat er ook nog wel enig licht zit tussen de aanbevelingen van de Rekenkamer om meer te sturen op realisatie van output en impact dan op basis van subsidiabele kosten en de constatering van de Rekenkamer dat er bij de afrekening van Kompas-subsidies geen direct bruikbare beleidsinformatie wordt gegenereerd.
Wat ons betreft blijft het gewoon heel duidelijk: subsidies worden verstrekt om bepaalde doelstellingen te realiseren en daar waar mogelijk moet op het behalen van die doelstellingen worden afgerekend.
In de reactie van het DB SNN staat dat actief zal worden gezocht naar mogelijkheden om de effecten van subsidieprojecten beter in kaart te brengen, maar daar wordt meteen aan toegevoegd dat het opnemen in de subsidievoorwaarden dat na een langere periode nog even moet worden bekeken wat de effecten zijn geweest, als belastend voor de uitvoeringsorganisatie en voor de eindbegunstigers van de subsidies van de hand wordt gewezen.

Wij zitten niet te wachten op versterking van de bureaucratie, maar wij vinden wel dat alles uit de kast moet worden gehaald om goed te blijven monitoren of de bestede gemeenschapsgelden daadwerkelijk tot het beoogde doel hebben geleid. Volgens ons is het dan ook noodzakelijk om op een wat hoger niveau, dus niet altijd op individueel projectniveau, op maatregelniveau, wel de werking van bepaalde instrumenten te kunnen meten en op basis daarvan informatie te vergaren voor nieuwe beleidsmaatregelen.
Dit alles betekent dat wij op hoofdlijnen in kunnen stemmen met de reactie van het DB SNN op het rapport van de Rekenkamer.
In het rapport en in de reactie van het DB daarop wordt bij een aantal punten aangegeven dat ook de werkwijze van de uitvoeringsorganisatie zal worden aangepast. Ook in het rapport van PWC accountants over het IT-atelier worden veel aanbevelingen gedaan om procedures aan te scherpen. Wij zien wel het gevaar dat door een grote opeenstapeling van aanbevelingen en het uitvoeren daarvan te veel regelgeving ontstaat, wat kan leiden tot een tegengesteld effect, namelijk het te ingewikkeld worden van de maatregelen en de procedures waaraan de uitvoeringsorganisatie zich moet houden.
Wij bevelen dan ook aan dat het DB SNN de uitvoeringsorganisatie - ik weet niet of dit ook kan als wat vanochtend in de krant stond wordt bewaarheid, namelijk dat de uitvoeringsorganisatie gehalveerd moet worden - de opdracht geeft om in samenspraak met de huisaccountant een implementatievoorstel te maken van de aanbevelingen die er nu zijn. Dit moet aan de uitvoeringsorganisatie zelf worden overgelaten, want die kan de hanteerbaarheid van maatregelen goed beoordelen. Mogelijk leidt dit tot een praktisch en uitvoerbare werkwijze voor het SNN.

De heer S. DE JONG: Mijnheer de voorzitter. De fractie van het CDA kan zich vinden in de woorden van de heer Looman. Ik wil hieraan nog toevoegen dat het AB SNN gisteren unaniem heeft uitgesproken blij te zijn met deze gewogen en genuanceerde reactie van het DB. Namens de fractie van het CDA wil ik uitspreken dat wij heel blij zijn dat het DB na enig denkwerk de kwestie zo heeft opgepakt.

De heer BOMHOF: Mijnheer de voorzitter. In de vergadering van 7 juni van de Statencommissie BFE is forse kritiek geuit op de reactie van het DB SNN op het rapport van de Noordelijke Rekenkamer. Het ging toen zowel om een bestuurlijke als een inhoudelijke reactie. Voor het onderschrijven van de bestuurlijke reactie van het DB SNN bestond toen geen draagvlak en ik denk dat daarvoor nog steeds geen draagvlak is.
De kritiek van de commissie had betrekking op de toonzetting en de zeer defensieve reactie van het SNN op de aanbevelingen van de Rekenkamer. Het lerend effect van de Rekenkameronderzoeken, dus geen afrekencultuur maar een positief-kritische benadering van de aanbevelingen, werd daarbij uit het oog verloren. Dit en nog veel meer staat in het verslag van die commissievergadering; de heer Looman is daar zojuist nog uitgebreid op ingegaan en ik daarom zal ik dat niet ook nog doen.
Mede door op- en aanmerkingen vanuit de Groningse, Friese en Drentse staten lijkt er nu toch een andere SNN-wind te gaan waaien. Dat blijkt onder andere uit de brief van het SNN van 2 november 2006. Die brief is qua toon en inhoudelijke reactie een stuk beter en doet daarmee meer recht aan de controlerende rol van de Rekenkamer. Het merendeel van de aanbevelingen wordt overgenomen, en waar het in een geval om praktische en juridische redenen niet kan, wordt dit uitvoerig toegelicht. Dat spoort keurig met een eerdere aanbeveling van de Rekenkamer die luidt dat als het echt niet kan, het niet hoeft. Laten wij het ter afsluiting nu maar op houden dat de colleges van GS van Groningen, Drenthe en Fryslân en de Rekenkamer de eerste keer nog erg aan elkaar hebben moeten wennen. Daarmee willen wij dit incident als afgedaan beschouwen.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. De toon van deze brief is inderdaad vele malen beter dan die van de brief van eind april, in welke brief het SNN de vloer aanveegde met het rapport en meedeelde dat de Rekenkamer een valse start had gemaakt en dat het nooit meer goed zou komen. Achteraf blijkt het allemaal niet waar te zijn geweest. Er is door de drie colleges dus veel te voorbarig gereageerd. Het ware beter geweest er eerst een paar nachtjes over te slapen. Dat was later ook de conclusie van de heer Weggemans.

Wat hier natuurlijk ook meespeelt is dat de Rekenkamer er eigenlijk is voor de staten. De Rekenkamer moet het de staten mogelijk maken beter te controleren. Als GS dan naar buiten toe reageren op een rapport voordat de staten dat rapport hebben, klopt er iets niet. GS moeten in zo'n geval enige terughoudendheid betrachten. Zij hadden dus zelfs na die paar nachtjes slapen moeten wachten tot het rapport in de staten werd behandeld; tijdens die behandeling hadden GS dan kunnen reageren.
Gelukkig is de Rekenkamer niet gezwicht voor onjuiste kritiek, maar heeft zij voet bij stuk gehouden. Dat zij daarmee juist heeft gehandeld, blijkt nu wel, want in de brief van 2 november geeft het DB aan dat de informatievoorziening wordt verbeterd, dat de verslaglegging en de procedures worden aangescherpt, dat de effecten beter geformuleerd worden enzovoorts. Wij kunnen al met al blij zijn met het rapport van de Rekenkamer en wij hopen dat met de aanbevelingen eruit iets kan worden gedaan.
Gisteren is in het AB-SNN uitgebreid gesproken over het IT-atelier. Sinds verleden jaar september is een onderzoek gaande naar hoe het allemaal heeft kunnen gebeuren. Kan het college nu eindelijk zeggen wanneer het verificatieonderzoek verschijnt? Wij willen nu eindelijk wel eens echt ons oordeel kunnen geven over wat er allemaal is gebeurd.

De heer WENDT: Mijnheer de voorzitter. Ik mag mede namens de fractie van D66 het woord voeren, al weet die fractie helemaal nog niet wat ik ga zeggen.
Voorzitter. Iemand is nooit te oud of te wijs, te kaal of te grijs en als bestuurder nooit te ervaren om te leren. Het DB-SNN heeft dat maar weer eens laten zien. Ook wij zijn blij met het lerend vermogen, zoals GroenLinks het gisteravond in de vergadering van het AB-SNN noemde van het dagelijks bestuur. En om de woorden van D66 van gisteravond te gebruiken: het is een mooie, evenwichtige reactie van het DB geworden, die ook acceptabel is als de aanbevelingen van de Rekenkamer niet worden overgenomen.
Wij wensen het DB-SNN veel wijsheid toe en hopen dat het erin slaagt om samen met de uitvoeringsorganisatie de veranderende werkmethodes goed te hanteren.

De heer WEGGEMANS: Mijnheer de voorzitter. Ik denk dat het heel belangrijk is dat de wat hete reactie van april tot een wat koele reactie in de brief van 2 november heeft kunnen leiden. Het is niet zo - ik denk dat de goede lezer van de brief dit ook wel gesignaleerd heeft - dat daarmee de kritiek uit de eerste brief volledig door het DB-SNN of de uitvoeringsorganisatie is teruggenomen. Mijn voornaamste kritiek van destijds betrof de laatste drie punten van de brief.
Maar goed, het was vooral de toonzetting, de manier waarop het DB-SNN zo vlot reageerde.
Ik ben blij dat het AB-SNN en nu ook de staten van Drenthe met de nu voorliggende reactie instemmen. Het is een heel evenwichtige reactie. Het is de bedoeling nog meer in beeld te brengen dan wij nu al doen. Daarop zal nu extra worden ingezet. En of dat straks met een heel kleine organisatie moet, weten wij nog niet. Er staan wel meer dingen in de krant. Er wordt soms ook zomaar wat door politici geroepen; als voorbeeld noem ik uitspraak van de fractievoorzitter van een grote regeringspartij. Als op alle dingen die in verkiezingstijd worden geroepen een verificatieonderzoek moet worden losgelaten, hebben wij nog een extra rekenkamer nodig.
Het gaat nu om heel concrete dingen en niet om alleen maar roepen.
Dat heeft het DB destijds overigens ook niet beoogd. Het bedoelde toen wel aan te geven waar naar zijn mening sprake was van moeilijk uitvoerbare trajecten.
Maar goed, iedereen vindt de toon van deze brief duidelijk beter.
De heer Langenkamp vraagt waarom eerst het college het rapport kreeg en de staten pas daarna. Er verschijnt binnenkort een rapport van de Rekenkamer over de jeugdzorg, maar ook op dat rapport zal het college wel reageren. De staten krijgen het rapport gepresenteerd en zij kunnen er altijd op reageren, maar om nu te zeggen dat het college mag pas reageren nadat er een volwaardige statenbehandeling van het rapport heeft plaatsgevonden, lijkt mij ook niet juist. Maar misschien wakker ik met mijn opmerkingen hierover wel een discussie aan.

De heer LANGENKAMP: Ik heb dit punt bewust ter sprake gebracht.

De heer WEGGEMANS: Dus de heer Langenkamp meende wat hij zei echt?

De heer LANGENKAMP: Ja. Ik heb gesproken over enige terughoudendheid, ik heb niet gezegd dat het college van GS zijn mond moet houden. Als ik in de krant over jeugdzorg lees dat er iemand gekielhaald wordt dan kan het zijn dat het anders wordt bedoeld, omdat er soms zomaar een kop boven een stuk wordt gezet, maar zo'n uitlating wijst toch op een tendens.
De Rekenkamer is het instituut van PS en als die Rekenkamer dan een rapport uitbrengt, moeten PS daar als eersten over kunnen spreken. GS moeten dan terughoudendheid in acht nemen.

De heer WEGGEMANS: Laten we afspreken dat er geen hete reacties meer komen. Maar om nu te wachten tot de staten het geagendeerd hebben, ik denk niet dat de heer Langenkamp dat zou moeten willen.

De heer LOOMAN: Ik vind de reactie van de heer Langenkamp toch wat raar. De Rekenkamer heeft over GS geoordeeld en dan moeten GS hun mond houden tot de staten er wat over gezegd hebben? Ik zou dat toch een vreemde gang van zaken vinden. Dat GS eerst nadenken voor ze wat zeggen, is altijd goed.

De heer WEGGEMANS: Dat gaan we doen.

De heer LANGENKAMP: En daar ging het precies om.
De heer Weggemans noemt nu nog een andere term en zegt dat niet heet gereageerd moet worden - wat hij daar precies mee bedoelt, weet ik ook niet - maar het ging mij vooral om die terughoudendheid.

De heer WEGGEMANS: Het heeft ook iets met opwinding van doen. Het DB-SNN was destijds redelijk opgewonden.
Ik denk dat het nu voorliggende traject door de staten wordt onderschreven en ik ga ervan uit dat hiermee de bespreking van dit rapport van de Rekenkamer - er zullen ongetwijfeld nog vele volgen - kan worden afgesloten.

De VOORZITTER: Ik sluit de discussie over dit agendapunt.

8. Het voorstel van het college van gedeputeerde staten van Drenthe van 20 september 2006, kenmerk 38/5.10/2006010774, 8e wijziging begroting 2006

(statenstuk 2006-253)

met het op dit punt betrekking hebbende ongecorrigeerde verslag van de Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie van 8 november 2006.

Zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming besluiten de staten overeenkomstig het voorstel van het college.

De VOORZITTER: Ik schors de vergadering voor enige minuten.

(Schorsing van 14.56 tot 15.18 uur.
Voorzitter: de heer Looman.)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.

**H. Begroting 2007 c.a.**

9. Het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 3 augustus 2006, kenmerk 28/5.1/2006007093, Nota van aanbieding Begroting 2007

(statenstuk 2006-244)

met de op dit punt betrekking hebbende (ongecorrigeerde) verslagen van de vergaderingen van de Statencommissies Cultuur en Welzijn, Omgevingsbeleid en Bestuur, Financiën en Economie van 18 oktober en 1 en 8 november 2006.

De heer VEENSTRA: Mijnheer de Voorzitter. Voor ons ligt de Begroting 2007, de laatste begroting van dit college en een uitvloeisel van de Voorjaarsnota van enkele maanden geleden.
In de drie commissievergaderingen van de afgelopen weken heeft de begroting niet of nauwelijks meer ter discussie gestaan. De bij de behandeling van de Voorjaarsnota door de PvdA ingediende moties zijn wat ons betreft goed verwerkt en het zal dan ook geen verrassing zijn dat wij met de Begroting 2007 instemmen.
Onze inziens wordt volgend jaar op een evenwichtige wijze bijna € 190 miljoen in de provincie verdeeld. Wij zijn ervan overtuigd dat het college nu ruim drie jaar geleden het voor Drenthe juiste beleid heeft ingezet. De resultaten ervan zijn al of worden nu zichtbaar en kunnen op een breed draagvlak, ook in deze zaal, rekenen.
Als je de deze begroting vergelijkt met die van een aantal jaren geleden dan kan de conclusie alleen maar zijn dat het goed gaat met Drenthe. Neem bijvoorbeeld de werkgelegenheidscijfers. Daar zit een positieve ontwikkeling in - er moet nog wel volop aandacht zijn voor de relatie onderwijs-werk - en het beleid van dit PvdA-VVD-college heeft hieraan zonder meer een stevige bijdrage geleverd. Ook de vereiste balans tussen enerzijds economische activiteiten en anderzijds het zorgvuldig omgaan met de omgeving, komt in de begroting terug. Belangrijke en grote projecten worden adequaat door het college opgepakt en uitgevoerd. Het is zelfs zo dat niet al het geld hoeft te worden uitgegeven, waardoor er de komende periode nog volop ruimte is voor nieuwe initiatieven. Wat ons betreft is er dan ook sprake van een stabiel financieel beleid.
Valt er dan helemaal niets meer te wensen in Drenthe en is het dan alles goud wat er blinkt? Naar aanleiding van de begroting wil ik wat dieper op die vraag ingaan.
Wat ons betreft zou een aantal zaken wel wat sneller kunnen. Als voorbeeld noem ik de oplossing van de verkeersproblematiek tussen Zwolle en Meppel, een punt dat drie jaar geleden ook al aan de orde was. Het is jammer dat de aanpak van de A28 en de A32, de flessenhals, toch weer wat is uitgesteld. Kan het college aangeven wat nu de tijdsplanning is? Van de oplossing van dit probleem zal een enorme economische impuls uitgaan.
Wij zien het ook bij Emmen: de verdubbeling van de A37 naar Duitsland zal van enorm belang zijn voor Emmen, Hoogeveen en Coevorden.
In het verlengde van de begroting wil de PvdA pleiten voor nog verdergaande samenwerking tussen provincie en gemeenten. Het in vergelijking met de provinciale ambities tegenvallende Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) dwingt niet alleen de provincie en de gemeenten, maar ook de waterschappen en andere organisaties tot nog inniger samenwerking. Ik wil ook pleiten voor een verdergaande samenwerking tussen provincie en gemeenten als het om grote projecten gaat. Een wijk als Nieuwveenschelanden bij Meppel, waar 5.000 woningen moeten worden gebouwd, vereist een gezamenlijk projectbureau van provincie en gemeenten. Slechts dan kan deskundigheid worden gegarandeerd en blijven bestaan. Kan de provincie haar rol richting gemeenten en tegenover projectontwikkelaars op dit punt wat versterken? Ook publieke belangen worden dan beter gewaarborgd. De provincie zou hiermee bij haar personeelsbeleid meer rekening kunnen houden, ook binnen de begroting 2007.

In de begroting wordt het SNN op verschillende plaatsen genoemd. Wij geloven in Groningen, Fryslân en Drenthe als culturele eenheden en in het SNN als economische motor als boog daaroverheen.
Het SNN en de Langman-gelden zijn de afgelopen jaren op veel terreinen succesvol gebleken. Onze verbazing was dan ook groot vanochtend in de krant te lezen dat een landelijk CDA-prominent, de heer Verhagen, zonder blikken of blozen liet weten dat 50% van de SNN-gelden aan de strijkstok blijft hangen. Dat is nogal wat.
Wat ons betreft schept die uitspraak een volstrekt verkeerd beeld en bovendien is die uitspraak beneden de waarheid.
Ik ga ervan uit dat de fractie van het CDA straks krachtig afstand neemt van deze beeldvorming, want net als de PvdA maakt het CDA in het Noorden al jaren deel uit van het SNN, heeft het dit altijd verdedigd en is het er daarmee ook verantwoordelijk voor. Ik ben ook benieuwd wat het college in relatie tot de voorliggende begroting vindt van het onjuiste beeld dat nu van het SNN is geschetst.
Is alles goud wat er blinkt? Het gaat goed met Drenthe, maar gaat het ook goed met alle Drenten? Naar onze mening komen welvaart en economisch groei niet bij iedereen terecht. Ook in Drenthe zijn mensen de afgelopen onevenredig getroffen door maatregelen vanuit Den Haag. Het is dus zaak dat wij goed weten wat er in de provincie speelt en waar met name onze middelen terecht moeten komen. En hierbij kom ik weer uit bij de relatie tussen werk en onderwijs.
Minister Winsemius sprak enkele weken geleden over tientallen armoedewijken in Nederland. Gelukkig zijn er in Drenthe geen heel slechte wijken en wij moeten ze ons dan ook niet aan laten praten. Ik wil in dit verband wijzen op heel succesvolle operaties als Emmen revisited, het Krakeel in Hoogeveen en Haveltermaten in Meppel, waar op een heel goede manier zowel sociaal als fysiek maatregelen zijn genomen om bepaalde ontwikkelingen te keren. Wellicht moet de heer Winsemius ook eens in die drie wijken gaan kijken.

De heer LANGENKAMP: Ik ben het voor een groot deel eens met de opmerkingen van de heer Veenstra, maar ik vraag mij af of die wel thuishoren bij de begrotingsbehandeling. Ik heb het idee dat de heer Veenstra de algemene beschouwingen overdoet.

De heer VEENSTRA: Nou ja, ik heb twaalf minuten spreektijd en...

De heer LANGENKAMP: Maar de heer Veenstra mag het ook in twee doen.

De heer VEENSTRA: Maar als er € 190 miljoen uitgegeven kan worden, wil ik daar best iets over zeggen. Ik zou het jammer vinden wanneer een begroting een hamerstuk werd.

Mevrouw MULDER: Ik wil dan toch pleiten voor een cultuurverandering, want wij zitten hier niet te vergaderen om het vergaderen. Ik roep de heer Veenstra op zijn bijdrage dan maar iets korter te laten zijn en dit verhaal maar in zijn website op te nemen.

De heer VEENSTRA: Gelukkig ben ik zelf nog altijd verantwoordelijk voor mijn bijdrage en ik wil daarom toch nog wel even verdergaan.
Een werkbezoek aan Emmen enkele weken geleden leerde ons dat die stad goed op koers ligt. Wij moeten daarom in die stad blijven investeren, vooral voor de mensen die om allerlei redenen nog altijd aan de kant staan. Het is belangrijk dat de door het college geformuleerde maatregelen worden uitgevoerd want het is zaak dat er iets gedaan wordt voor mensen aan de onderkant van de samenleving.
Ik heb nu nog maar drie A4'tjes die ik had willen voorlezen, maar gelet op de opmerkingen van het CDA, zal ik bij de nu gemaakte opmerkingen laten.

De heer HOLMAN: Mijnheer de voorzitter. Het zou zonde zijn van alle moeite die wij hebben gedaan om wat op te schrijven om nu niet het woord te voeren, maar ik zal wel proberen dicht bij het onderwerp te blijven.

Drie jaar geleden, in het najaar van 2003, hebben we de eerste begroting van deze collegeperiode behandeld. Deze behandeling ging gepaard met het houden van algemene beschouwingen. Ook behandelden wij toen diverse beleidsintensiveringen die een uitvloeisel en vertaling waren van het collegeprogramma. Toen deden we twee dagen over de begrotingsbehandeling, omdat iedereen toen vrij lang sprak.
Gelukkig is er sindsdien wat veranderd. Wanneer wij de behandeling van de begroting toen vergelijken met hoe het vandaag gaat dan vallen grote veranderingen op, veranderingen die ook horen bij het duale stelsel. In die zin hebben wij samen met het college een behoorlijke stap vooruit gezet en ik wil de werkgroep-programmabegroting die veel werk heeft verricht om dit mogelijk te maken, een compliment maken.
Wij houden nu in mei de algemene beschouwingen en daarna volgt de behandeling van de Voorjaarsnota. Op deze manier kunnen de staten al voor de zomer de kaders aangeven voor de begroting van het nieuwe jaar. Wij vinden deze handelwijze een grote vooruitgang. Met daarbij nog de tussenrapportages na vier en acht maanden kunnen de staten hun controlerende taak beter waarmaken.
De staten hebben de Nota reserves en voorzieningen behandeld en daarbij heeft de eigen onderzoekscommissie van de staten voor waardevolle informatie gezorgd.
De conclusie is dat de zaken behoorlijk wat inzichtelijker zijn geworden. Dat vinden wij goed, want vergeleken met een aantal jaren geleden weten wij nu veel beter hoe we ervoor staan. We gaan naar een situatie toe waarin duidelijk is welke middelen vrijvallen en welke van de middelen die tussentijds vrijvallen niet automatisch kunnen worden herbesteed. Maar over verschuivingen kan natuurlijk altijd gediscussieerd worden.
Er zijn behoorlijke stappen vooruit gezet en daarbij heeft het college zich heel coöperatief opgesteld. Wij hebben waardering voor wat er tot nu toe is bereikt.
Al deze veranderingen ten opzichte van drie jaar geleden leiden ertoe dat de voorbereiding en behandeling van de Begroting 2007 ons gemakkelijker afgaat. Wij hebben de voorstellen in een vroegtijdig stadium ontvangen en dat werkt gewoon goed. Er was ook ruimte - wij hebben daar waardering voor en wij hebben gebruik gemaakt van die ruimte - voor het stellen van technische vragen aan het ambtelijk apparaat. Dat is allemaal goed gegaan.
Veel zaken die bij de behandeling van de Voorjaarsnota aan de orde zijn geweest, zijn verwerkt in de Begroting. Nog mooier is, dat door allerlei oorzaken de bedragen in de vrije bestedingsruimte ten opzichte van de prognoses in de Voorjaarsnota zijn toegenomen, ja ongeveer zijn verdubbeld.
Voor het enige punt dat naar onze mening toch nog wel verbeterd kan worden, wil ik teruggaan naar de discussie van zo'n drie jaar geleden in Odoorn. Toen is gevraagd of voor de besteding van de vrije bestedingsruimte ook alternatieven kunnen worden voorgelegd, waarmee het de staten mogelijk wordt nog betere afwegingen te maken.

De heer VEENSTRA: Er werd een opmerking gemaakt over de lengte van mijn verhaal, maar dat ging tenminste nog over de inhoud. De heer Holman is nu al tien minuten bezig over het proces.

Mevrouw MULDER: Exact drie minuten.

De heer VEENSTRA: Sommige verhalen lijken nogal lang.

De heer HOLMAN: Ik heb op de sprekerslijst 8 minuten ingevuld en ik schaam mij er niet voor die 8 minuten helemaal te benutten, want ik doe dat met vreugde.
De komende jaren is er, gelukkig, sprake van ruimte in de begroting. Die ruimte biedt de mogelijkheid nieuwe wensen te honoreren. Wij zijn daarom tevreden dat vandaag voor een aantal zaken al geld beschikbaar is gesteld. "Da's nou Drenthe!" vinden wij een voorbeeld van een heel goed initiatief en een hele goede besteding van gelden. Verder hebben wij besluiten genomen over de revitalisering van het provinciehuis en de verbouw van het Drents Museum. Gelukkig hebben wij daarvoor de ruimte. De begrotingsruimte biedt ook perspectief voor het reserveren van cofinancieringsmiddelen voor projecten waaraan ook anderen meebetalen.

Van de projecten die nog op ons afkomen, wil ik graag de vaarweg Erica-Ter Apel noemen. Het gaat om een goede investering en wij roepen het college op een dusdanig plan voor te leggen dat de staten nog deze periode daarover een besluit kunnen nemen.
Er zijn nog andere projecten op het gebied van de cofinanciering. Ik noem de N33 en de verbetering van de N34. Die projecten willen wij in de toekomst graag realiseren.
Maar ook op andere gebieden hebben wij nog wel een aantal wensen.
Dit jaar is begonnen met de uitvoering van de Nota energiebeleid. In het voorjaar van 2007 verschijnt een voortgangsnota en wij hopen dat dan ook een begin wordt gemaakt met de uitvoering van het speerpunt bewustwording. Als daarvoor extra krediet nodig is, zal onze fractie een verzoek daartoe welwillend ontvangen.
Een ander groot project dat op stapel staat, is de invoering van het ILG. Ik wil in herinnering roepen dat onze fractie in juni bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2006 een motie heeft ingediend waarin het college werd verzocht extra provinciale middelen vrij te maken voor projecten die de sociaal-economische situatie van het platteland kunnen versterken. Wij dachten en denken aan € 0,5 miljoen per jaar. In afwachting van de behandeling van het ILG en het daarbij horende uitvoeringskader hebben wij onze motie aangehouden. In december wordt deze materie in de staten besproken en afhankelijk van de behandeling in de commissie zullen wij bekijken of wij de aangehouden motie, eventueel in de vorm van een amendement, opnieuw zullen indienen.
Tot slot wil ik niet onvermeld laten dat wij binnenkort de ASV evalueren. Met de ASV hebben we een goed proces op gang gebracht: een kritische benadering van alles wat voorligt en het beter kunnen beoordelen of we waar voor ons geld krijgen en of de instellingen de door de provincie gewenste beleidsdoelen dichterbij brengen. Wij zien deze evaluatie met vertrouwen tegemoet, maar wij weten ook dat wij in subsidieland de laatste jaren veel overhoop hebben gehaald. Wanneer de nieuwe subsidietechniek heeft geleid tot onbedoelde neveneffecten, bijvoorbeeld een verhoging van de administratieve lastendruk of het verloren dreigen gaan van kleine, op zichzelf nuttige instellingen, dan moeten wij niet aarzelen om, indien nodig, een en ander bij te stellen. Mijn fractie denkt heel concreet dat het wel eens nodig kan zijn het instrument waarderingssubsidie wat vaker en wat royaler in te zetten.
Mijnheer de voorzitter. De Begroting 2007 ziet er goed uit. Wij zullen de voorstellen steunen. Het is de laatste begroting in deze collegeperiode. Het collegeprogramma is voor een belangrijk deel tot uitvoering gebracht. Een aantal voorstellen zal ons binnenkort nog bereiken en daarna kunnen wij de definitieve balans opmaken. Dan kunnen we bepalen hoe groot de financiële ruimte precies is en waarmee de nieuwe staten aan kunnen treden.
Wij hebben alle vertrouwen in de heer Swierstra die in de Statencommissie BFE namens het college heeft gezegd dat GS een gezonde begroting willen achterlaten voor de volgende statenperiode. Dat hoort ook bij goed bestuur en het is aan de nieuwe staten om te discussiëren over hoe die begroting wordt ingevuld.
Tenslotte wil ik dan toch maar ingaan op de uitdaging van de heer Veenstra om te reageren op wat de heer Verhagen heeft gezegd over het SNN. Niet dat ik inhoudelijk zal reageren of zal proberen te motiveren waarom hij dit heeft gezegd, dat kan de heer Veenstra hem zelf wel vragen, net zoals wij dat hebben gedaan.

De heer VEENSTRA: Maar de heer Holman is toch ook lid van het CDA? In de krant van vanochtend staat dat een CDA-prominent heeft gezegd dat 50% van het SNN-geld aan de strijkstok blijft hangen. Ik verwacht dat de heer Holman heel krachtig afstand neemt van die uitspraak; het zou hem sieren.

De heer HOLMAN: Nee, dat doe ik niet. Laten we de discussie over het SNN vooral de komende weken voeren. Op 28 november kan dat.

De heer VEENSTRA: Maar wij laten ons dergelijke bewoordingen toch niet aanmeten door iemand uit Den Haag? De heer Holman moet eens kijken wat voor beeld er nu ontstaat. De Langman-gelden zijn hartstikke belangrijk en succesvol, het SNN is een boog boven de provincies en dan maakt iemand uit Den Haag ineens zo'n opmerking. Het is dan nu toch het moment om daarop in te gaan?

De heer HOLMAN: Ik wil meer een procesmatige opmerking maken.
De Langman-gelden zij belangrijk en wij hebben goede argumenten om geld te vragen voor het Noorden. Dat is ook steeds het pleidooi dat wij bij onze vrienden in Den Haag houden en daarvoor vinden wij een willig oor. Zo heeft het CDA zich in Den Haag altijd heel constructief ingezet voor de Zuiderzeelijn.

De heer VEENSTRA: De heer Holman draait eromheen. Ik stel een concrete vraag. Neemt de heer Holman nu afstand van de opmerking dat 50% aan de strijkstok blijft hangen, of niet?

De heer HOLMAN: Ik heb al gezegd dat ik dat niet doe. Het ligt heel genuanceerd maar de discussie daarover wil ik nu niet voeren.
Ik wil wel zeggen dat wij als Noorden op moeten passen dat wij geen goodwill verspelen.

De heer VEENSTRA: Maar als iemand onwaarheid spreekt, mogen wij daar toch wel iets van zeggen? Het gaat om 50% of 4% van alle geld dat hier wordt besteed en dan mogen wij daar toch best iets van zeggen? Dat is toch geen goodwill verspelen?

De heer HARLEMAN: Voorzitter. Als de heer Holman geen afstand neemt van die bewering, neem ik aan dat hij ons uit kan leggen dat de heer Verhagen gelijk had. En dan verwacht ik toch iets meer dan een reactie als: "Ik neem er geen afstand van." Wat dat betreft wil ik de heer Veenstra wel steunen.

De heer HOLMAN: Ik heb gezegd dat ik acht minuten over het aan de orde zijnde onderwerp wil spreken en het lijkt mij niet de bedoeling achttien of misschien wel tachtig minuten te discussiëren over het SNN.

De heer VEENSTRA: Maar de heer Holman kan toch op een wezenlijk politiek feit ingaan?

Mevrouw MULDER: Kent de heer Veenstra de cijfers waarop Maxime Verhagen zich heeft gebaseerd? Ik ken ze niet, dus om daar dan op dit moment afstand van te nemen, gaat mij wat ver.

De heer VEENSTRA: Ik heb mij vandaag laten informeren en ik weet nu dat die 50% niet klopt. Het is veel en veel lager. Het is, denk ik, heel goed voor het Noorden dat wij op deze plek, in de statenzaal, tegen die uitspraak ingaan en dat wij ons niet laten aanpraten dat wij in het Noorden op die manier met het geld omgaan.

De heer SLUITER: Ik meng mij in de discussie omdat ik het vermoeden heb dat de heer Holman niet goed in de gaten heeft wat de politieke implicatie is van zijn weigering om afstand te nemen van die uitspraak. Het is nogal wat wanneer hij zegt van die uitspraak geen afstand te nemen, want daarmee schaart hij zich eigenlijk achter de uitspraak van Verhagen. Dat kan hier toch niet zonder politieke betekenis blijven? Ik vraag mij af of de heer Holman dat wel ziet.

De heer LANGENKAMP: Ik vind dit een ongelooflijk belangrijk punt en ik heb zelfs het idee dat wij hierover in deze vergadering een motie of zoiets moeten aannemen. Het beeld dat geschapen is, moeten wij direct de kop indrukken. Zelfs een excuus dat met "strijkstok" eigenlijk uitvoeringskosten worden bedoeld, biedt al een opening, want "strijkstok" heeft een zeer negatieve betekenis. Maar ook als de uitvoeringskosten zijn bedoeld, is het genoemde percentage veel te hoog. Wij moeten daar nú, in deze zaal afstand van nemen, want het is iets dat ons aangeleund wordt.

De heer DOHLE: Voorzitter. De fractie van het CDA zegt nu de cijfers niet te kennen, maar gisteren heeft het AB-SNN vergaderd en we kennen de cijfers. Het is vrij simpel. Voor de uitvoeringsorganisatie werd toen iets van 4% genoemd - ik hoor nu zelfs 2,8% - en dus kennen wij de cijfers. Het is dus zonneklaar dat het in ieder geval bij lange na geen 50% is dat aan de strijkstok blijft hangen en aan die presta-

tie is ook het CDA debet geweest. Het Noorden kan daarom rustig afstand van de uitspraak van de heer Verhagen nemen. Overigens kom ik er zo nog wel op terug.

De heer DE HAAS: Ik heb een punt van orde.
Er kondigt zich een buitengewoon belangrijk onderwerp aan dan daarom vind ik dat de behandeling van de begroting nu moet worden geschorst en dat nu eerst een ingevoegd agendapunt moet worden behandeld. Ik vind het prima dat het debat nu de andere kant op gaat, maar ik vind wel dat dan alle fracties de gelegenheid moeten hebben zich over het nieuwe onderwerp te uiten. Als er fracties zijn die een motie willen indienen dan kan dat ook. Maar ik ben niet voor een bespreking van dit onderwerp als onderdeel van de begrotingsbehandeling.

De VOORZITTER: De heer De Haas stelt voor de behandeling van de begroting te schorsen.

De heer VEENSTRA: De Begroting 2007 is aan de orde en in die begroting wordt het SNN in relatie tot heel wat onderwerpen genoemd. Als er zo'n actueel punt is, mogen wij daarover best bij de begrotingsbehandeling iets zeggen. De Begroting is geen hamerstuk.

De VOORZITTER: Ik begrijp dat de heer Veenstra het ordevoorstel van de heer De Haas niet steunt.

De heer VEENSTRA: Dat doe ik inderdaad niet.
Het gaat er nu om dat het CDA geen afstand neemt van de opmerking van de heer Verhagen; nou, dat vind ik nogal wat.

De heer DOHLE: Voorzitter. Ik steun het voorstel van de heer De Haas niet. Wij moeten de discussie nu voeren, maar ik vind de suggestie van de heer Langenkamp om over deze uitspraak een motie in te dienen, wel zinnig. Als de heer Langenkamp enige tijd nodig heeft om die motie te schrijven dan ben ik ervoor om de vergadering even te schorsen. Maar eigenlijk lijkt mij de tijd tussen de eerste en de tweede termijn ruim voldoende om een motie op te stellen.

De VOORZITTER: Ik constateer dat het ordevoorstel van de heer De Haas niet wordt gesteund.
Ik verzoek de heer Holman zijn betoog te vervolgen.

(Voorzitter: de heer Ter Beek.)

De heer HOLMAN: Voorzitter. Wij discussiëren nu over een uitspraak die een voorzitter van een fractie uit de Tweede Kamer heeft gedaan, welke uitspraak tot ons is gekomen via een artikel in de krant. De nuances en achtergrond van die opmerking zijn ons niet bekend, want niemand van ons was erbij toen die uitspraak werd gedaan.

De heer VEENSTRA: Maar de heer Holman kan toch afstand nemen van wat er in de krant staat, dat is toch een heel simpele vraag?

De heer DOHLE: Precies. De discussie gaat niet over de uitspraak van de heer Verhagen, maar over het feit dat de heer Holman geen afstand neemt van de uitgesproken veronderstelling dat meer dan 50% aan de strijkstok blijft hangen. Dát is waar het over gaat.

De heer HOLMAN: Ja, maar heeft de heer Verhagen dat gezegd en heeft hij dat op die manier bedoeld? Wat zijn de nuances van de discussie?

De heer DOHLE: Ik denk dat ik tot de conclusie moet komen dat de staten een motie moeten aannemen waarin zij uitspreken afstand te nemen van de veronderstelling dat er heel veel geld aan de strijkstok

blijft hangen, omdat dit absoluut niet het geval is. Zo simpel is het. Dat blijkt ook gewoon uit de stukken en dat kan de heer Holman dus gewoon onderschrijven. Ik begrijp niet waar hij nu een punt van maakt.

De heer HOLMAN: Nou, ik vind het een heel ongenuanceerde discussie in die zin dat het de vraag is of het werkelijk gaat om die 50%. Zo is het waarschijnlijk niet gezegd, zo is het niet bedoeld en zo is het niet beargumenteerd.

De heer BAAS: Tegen de opmerking van de heer Holman dat nu een ongenuanceerde discussie wordt gevoerd, maak ik bezwaar. Er staat een ongenuanceerde opmerking in de krant en daar maken wij bezwaar tegen en daarom vragen wij gewoon aan de heer Holman of hij zich met onze opmerkingen kan verenigen. Meer is het niet.

De heer HOLMAN: Maar op die manier willen wij de discussie niet voeren. Nogmaals, er kan best een hele discussie gevoerd worden over wat precies is bedoeld. Wij kennen de getallen niet en wij weten niet wat de apparaatskosten zijn.

De heer VEENSTRA: Als wij een motie maken waarin de staten kenbaar maken afstand te nemen van de opmerking over die 50%, gaat de heer Holman die motie dan steunen?

De heer HOLMAN: Dat moet ik eerst in de fractie bespreken, maar ik denk het niet.
Men geeft mij niet de gelegenheid mijn punt naar voren te brengen, want er worden mij steeds vragen gesteld, maar ik wil het nu toch doen.
Wij in het Noorden moeten er een goed over nadenken of de manier waarop wij in de richting van Den Haag reageren wel adequaat is. Ik constateer dat er in Den Haag meer en meer irritatie ontstaat over hoe het Noorden opereert, hoe steeds weer het verhaal wordt gebracht dat wij steun nodig hebben, dat wij vinden dat wij geholpen moeten worden en dat wij geld willen. Op zich zijn onze argumenten terecht, maar...

De heer VEENSTRA: Welke initiatieven heeft de heer Holman de afgelopen periode dan zelf ondernomen?

De heer HOLMAN: Wij brengen onze mensen in Den Haag steeds onder de aandacht wat het belang van het Noorden is. De heer Veenstra mag gerust een motie indienen, maar daarbij moet hij zich wel de vraag stellen, of daarmee het belang van het Noorden wel wordt gediend en of wij daarmee krijgen wat wij willen.

De heer VEENSTRA: Maar het belang van het Noorden is er helemaal niet mee gediend wanneer die opmerking over 50% blijft hangen. Daar gaat het om.

De heer HOLMAN: En het belang van het Noorden is er ook helemaal niet mee gediend wanneer door de manier waarop het Noorden steeds reageert irritatie ontstaat, waardoor de wil om toch nog wat te geven, steeds afneemt.
Voorzitter. Ik voel helemaal niet de behoefte om nu de discussie over dit punt aan te gaan, dat kan over twee weken wel wanneer de noordelijke staten vergaderen. Dán is het aan de orde. Nogmaals, het gaat om verhalen in de krant en om een gewekte suggestie. De nuance ontbreekt in de discussie. Als de heer Veenstra een motie wil indienen, moet hij dat vooral doen, dat vind ik prima, maar ik ga nu geen inhoudelijke discussie voeren over wat de heer Verhagen heeft gezegd.

De heer LANGENKAMP: Voorzitter, ik wil nog een laatste poging doen. Als het woord "strijkstok" wordt vervangen door "uitvoeringskosten"...

De heer DOHLE: Ik begrijp dat GroenLinks langzaam in de richting van het CDA gaat.

De heer LANGENKAMP: Natuurlijk staat het percentage van 50 er dan nog wel, maar dan is het negatieve beeld weg.

De heer HOLMAN: Laat ik dan een inhoudelijke opmerking maken. De discussie gaat over de vraag of het geld wordt besteed aan waarvoor het bedoeld is. Met het beeld van een strijkstok kan ik weinig.

De heer DOHLE: Mijnheer de voorzitter. De vragen en opmerkingen die wij over de begroting hadden, zijn eigenlijk allemaal in de commissies behandeld, zo niet afgehandeld. Wij hebben ook al gemeld dat naar onze mening de wensen die bij de behandeling van de Voorjaarsnota zijn geuit, goed zijn verwerkt. Wij hebben nog slechts twee vragen. Hoe staat het met de voortgang van parkmanagement - er is een ton voor begroot, maar ik kan mij herinneren dat wij dit project voor twee jaar zijn aangegaan - en wat en kunnen wij aan voorstellen verwachten met betrekking tot het instellen van een reserve Cofinanciering en Infrastructurele projecten (pagina 5 van de aanbiedingsbrief) en wanneer?
Eigenlijk ben ik nu al klaar met de bespreking van de begroting en ik wil ook wel opmerken dat dit goed is. Het betekent dat de begroting prima in elkaar zit. Maar ik wil toch ook niet nalaten op te merken dat ondanks de hoge ambities van het college en de resultaten die geboekt zijn, er toch ruim binnen de begroting is gebleven. Dat is bijzonder verheugend. Het geeft ook aan dat dit college, naast ambities de nodige degelijkheid heeft getoond en daarvoor past ook enige hulde. Ik zou kunnen zeggen dat het heidepaars Drenthe past.
Wat ons betreft moet die bestedingsruimte ook blijven, want ook het komende college heeft die nodig. Gelet op de concrete plannen die nog op stapel staan, zullen we toch ook goed moeten kijken hoe we de financiering vervolgens gaan regelen. Ik denk daarbij aan de verdubbeling van de N33, de vaarweg Erica-Ter Apel, de uitbreiding van het Drents Museum, de cofinanciering van het transitieprogramma van het SNN, de gevolgen voor de Kaderrichtlijn water die toch nooit allemaal vanuit het huidige ILG-budget kunnen worden betaald en de Drentse promotiecampagne. Kortom, er zit ook heel wat níet in deze begroting, terwijl het toch dingen zijn die wij met elkaar de komende tijd willen doen.
In de commissie heb ik gevraagd voor welk bedrag de provincie de laatste jaren zoal heeft meegedaan aan SNN-projecten in de vorm van cofinanciering.
Gisteren is in het AB-SNN de Strategische agenda weer eens besproken. De ambitie van het Noorden is onveranderd hoog en dat moet ook in deze fase van de onderhandelingen. Maar gelet op de lagere bijdragen van het Rijk en de EU zullen wij niet aan lastige keuzes kunnen ontkomen.
De discussie over de huidige steunkaart is zo'n lastige. Het gebied dat nu op de kaart staat, moet kleiner. Graag hoor ik hoe het college daarover denkt en welk gebied dan eventueel moet afvallen.
Voorzitter. We gaan spannende dagen tegemoet. Voor de een zijn dat de verkiezingen van komende woensdag en voor de ander de komst van sinterklaas. Beide gebeurtenissen kunnen overigens effecten hebben op de begroting.
Ik heb al gezegd dat we een beetje zuinig aan moeten doen in verband met alle projecten die nog op het programma staan. Over de uitslag van de verkiezingen is met al die bizarre voorspellingen weinig zinvols te zeggen. In de strijd om de macht spreken velen zich uit voor een gesloten huishouding voor de provincies. Voor Drenthe zou dat een flinke stap terug betekenen. Juist nu dit college de banden met de gemeenten en dergelijke zodanig heeft aangehaald dat projecten samen worden opgepakt, zou het jammer zijn wanneer er weer een stap terug gedaan moest worden. Het gisteren gepresenteerde programma "Drenthe beweegt" is een goed voorbeeld van waartoe samenwerking kan leiden. En het is ook juist met dit soort programma's dat de provincie dichter naar de burger toe komt.
Niet alleen komende woensdag, maar ook op 7 maart is de kiezer weer aan zet. De bevolking kan dan uitspreken wat zij van ons beleid vindt. Voor een goede werking van de democratie hebben wij allen de verplichting, wellicht meer dan nu, duidelijk te maken waar de provincie voor staat. Ik heb dit al eerder opgemerkt en kreeg toen eigenlijk alleen van de fractie van GroenLinks daarvoor de handen op elkaar. Maar fracties kunnen dit niet alleen en in die zin ga ik ervan uit dat het bestuur de nodige activiteiten onderneemt om de kiezer duidelijk te maken waarvoor hij in maart eigenlijk naar de stembus moet. Dat is overigens niet alleen voor de kiezer van belang. Het IPO heeft er onlangs ook nog eens op gewezen dat ook bij het Rijk en het Parlement het beeld dat zij van de provincie hebben niet altijd even adequaat

is. Een bewijs hiervan zijn de uitlatingen van de heer Verhagen. Het gaat dan niet alleen om deze misser, het gaat ook om het beeld bij dat soort mensen over de manier waarop wij in het Noorden proberen de economie verder op te krikken. Ook op dat gebied hebben wij nog heel wat terrein in de beeldvorming te winnen.

De heer HARLEMAN: Mijnheer de voorzitter. Een begroting zo aan het eind van de statenperiode leidt altijd tot terugkijken. Verleden jaar heb ik gezegd dat het college eigenlijk onder een warme douche staat, dat daarvan mijn ruiten beslaan en dat ik in mijn functie van controleur daardoor niet altijd precies kan zien wat het college doet. Ik moet zeggen dat het inmiddels een stuk beter gaat. Het kan zijn dat de temperatuur van het water is verlaagd om energie te besparen - ik neem zonder meer aan dat dat gebeurd is - maar wat het college precies uitvoert is voor mijn fractie inmiddels een stuk duidelijker.
Mijn fractie is ook best tevreden over wat de staten de afgelopen vier jaar aan beleid hebben uitgezet en dat door het college uitgevoerd. Ik denk dat GroenLinks daar bij de komende verkiezingen best mee voor de dag kan komen, net zoals de meeste fracties in deze staten.
GroenLinks had de afgelopen vier jaren vier speerpunten: armoedebestrijding - ik kan mij vinden in wat de heer Veenstra hierover heeft gezegd -, goed openbaar vervoer dat voor een belangrijk deel gratis zou moeten zijn, recreatie en toerisme en de promotie van Drenthe - daarvan hebben wij vandaag het resultaat al een beetje gezien - en de vergrijzing. Over dat laatste punt gaat de discussie nog komen, maar wij hebben een aantal studenten alvast een onderzoek laten doen.
Voorzitter. Dan de begroting zelf. In de commissie heb ik al gezegd dat wij de begroting altijd in het meerjarensperspectief bekijken, omdat de begroting op zich niet zo interessant is. In de commissie heb ik al gezegd dat er sprake is van een valkuil en het college heeft uitgelegd hoe het zit. Voor de statenleden die geen lid zijn van de Statencommissie BFE wil ik het nog wel even uitleggen.
Het college zegt dat er een gunstig meerjarenperspectief is met een vrije bestedingsruimte. Dat klopt, alhoewel die ruimte na de begrotingswijziging in 2009 al weer € 1,5 miljoen lager is.
Het college zegt dat die ruimte voor een belangrijk deel het gevolg is van het stopzetten van de intensiveringen van het beleid. Maar op het moment dat het stopzetten van intensiveringen ongeveer in de pas loopt met wat er aan vrije bestedingsruimte over is, is er niets aan de hand.
Ik wil de staten nu een paar dingen laten zien waarover zij vanaf nu na kunnen denken.
Op pagina 262 wordt vermeld dat het bedrag dat uit de reserves wordt gehaald de komende jaren nog altijd € 16 miljoen is en dat dit bedrag in 2010 niet tot nul is gedaald. Er blijft in het meerjarenperspectief dus een groot beslag gelegd worden op de reserves.
De vrije bestedingsruimte zal in 2009 € 4,8 miljoen zijn, maar in datzelfde jaar zal het beschikbare budget € 13 miljoen lager zijn dan in 2006. Om een vrije bestedingsruimte van € 4,8 miljoen te krijgen zal dus een aanzienlijk deel van het budget ingeleverd moeten worden. Dit zou tot nadenken moeten stemmen. Voor welzijn, zo blijkt uit de bladzijdes daarvoor, zal € 6 miljoen minder beschikbar zijn dan in 2006. De staten moeten dus vooral niet denken dat het financiële perspectief zo gunstig is als het college het schetst, want het provincie is hard bezig het geld uit te geven. Het volgende college krijgt dus misschien een groot probleem.

De heer DOHLE: Pleit GroenLinks er nu voor het geld maar op te potten, of wil ook die fractie het geld gebruiken waarvoor het is bedoeld?

De heer HARLEMAN: Ik geef een aantal tendensen aan waarover men na zou kunnen denken. Is het wel gunstig het beschikbare budget zover te moeten verlagen om maar € 4,8 miljoen aan vrije bestedingsruimte te krijgen? De staten moeten maar voor zichzelf uitmaken wat dat betekent. Ik constateer alleen op grond van de cijfers in de begroting dat dit gaat gebeuren.

De heer DOHLE: Maar de heer Harleman stelt die vraag toch niet voor niets, hij heeft toch zelf wel een conclusie getrokken? Wat is zijn conclusie dan?

De heer HARLEMAN: Mijn conclusie is dat het perspectief dat het college nu schetst voor het nieuwe college wel eens aanzienlijk minder zonnig kan blijken te zijn als het college ons nu wil doen geloven. De staten mogen zelf de conclusie trekken of mijn conclusie klopt.
Volgend jaar maart zijn er verkiezingen en volgende week woensdag kan hiervoor alvast geoefend worden. Voorafgaand aan verkiezingen wordt altijd gewezen op tendensen en daarom wil ik het volgende vertellen.
Mijn broer woont op de Fillipijnen en ook daar worden verkiezingen gehouden. Het gaat in zo'n arm ontwikkelingsland dan als volgt. Een man komt bij een arm dorp en zegt: "Als jullie op mij stemmen, ga ik voor jullie een weg aanleggen." Een week voor de verkiezingen wordt met de aanleg van de weg begonnen en de dag na de verkiezingen - de man is gekozen - wordt het werk stilgelegd. Vier jaar later komt hij weer bij dat dorp en houdt hetzelfde verhaal. Er wordt weer begonnen met het werk aan de weg en een dag na de verkiezingen wordt het werk weer gestopt. Mijn broer vroeg die mensen: "Waarom doen jullie dat? In Nederland laat je je een keer zo bij de neus nemen, maar daarna niet meer." Maar die mensen zeiden: "Het duurt wel lang, maar uiteindelijk krijgen wij een weg."
Daar moest ik aan denken toen ik in de krant las dat het CDA een week voor de verkiezingen zei: "De Zuiderzeelijn gaat er komen als het Noorden dat wil." Ik denk dat Balkenende na vier jaar beleid denkt dat wij een ontwikkelingsland zijn geworden.

De heer BAAS: Mijnheer de voorzitter. Wij hebben te maken met de laatste begroting van dit college en over die begroting kunnen wij kort zijn: die begroting heeft onze instemming. De begroting is op orde en er is veel vooruitgang gemaakt bij het SMART maken en de toetsbaarheid ervan; het is allemaal nog wel niet af, maar het is al wel veel beter dan het geweest is. Wij hebben waardering voor het resultaat over de afgelopen jaren, want veel ambities zijn gehaald of in uitvoering.
De ChristenUnie zou de ChristenUnie niet zijn wanneer zij naast het uitdelen van een compliment ook zou aandringen op bescheidenheid, want mensenwerk is niet volmaakt, het kan altijd nog beter.
Op deze begroting werpt ook de volgende collegeperiode al zijn schaduwen vooruit. Er zijn al enkele onderwerpen genoemd en daaraan wil ik, om niet bij de andere sprekers uit de pas te lopen, de onze toevoegen. Ik noem de economische ontwikkeling van Zuidoost-Drenthe, vooral ook in relatie tot de werkgelegenheid, de grote druk op het milieu, de uitvoering van de Energienota, de Kaderrichtlijn Water, het ILG, toerisme en recreatie en alles rond Kompas en SNN, voor onze fractie een punt van zorg en die zorg wordt alleen maar groter.
Tot nu toe hadden we de indruk dat Den Haag naar het Noorden keek met een waxinelichtje en dan kijk je niet verder dan Zwolle. Maar het wordt nog erger: het wordt een Maxime-lichtje en dan krijg je volstrekt spookbeelden.

De heer DOHLE: Het blijft een klein lichtje, dat wel.

De heer BAAS: Dat is toch iets wat ons met zorg vervult: de blik vanuit Den Haag op het Noorden. Wij hopen en verwachten dat ook vanuit het SNN met grote kracht zal worden gewerkt aan het wegwerken van die verkeerde beeldvorming. Aan het Noorden zal het toch niet liggen!
Een ander punt van zorg is voor ons de infrastructuur. De knelpunten in die infrastructuur - de heer Veenstra noemde de A28 al - mogen wel wat sneller worden opgelost. Al die onderwerpen kunnen een toets zijn voor de ambitie van een volgend college.
Wij vragen vandaag niet zozeer om antwoorden en visies van het college met betrekking tot deze onderwerpen, maar wij willen wel graag een antwoord op de volgende twee concrete vragen.

1. Kan de ambtelijke organisatie zowel kwantitatief als kwalitatief de uitdagingen, waarvan ik een aantal heb opgenoemd, wel aan? Mijn fractie heeft nog nooit gekozen voor het uitgangspunt dat het aantal fte's wel met een bepaald percentage kan dalen. Onze eerste vraag is altijd: wat is nodig om de taken die ons wachten, adequaat te kunnen verrichten? Verwacht het college dat de organisatie de komende periode alle taken aan kan?
2. In de samenwerking met de Drentse gemeenten gaat veel goed, veel projecten worden samen gedaan, maar hier en daar - in de pers zijn de wijk Nieuwveenschelanden en de zandwinning in

Gasselte genoemd - blijken er toch nog wel eens wat hikjes te zijn. Hoe is op het ogenblik de relatie me de Drentse gemeenten afzonderlijk en in VDG-verband?

De heer SLUITER: Mijnheer de voorzitter. Wij zijn vandaag eigenlijk tegen wil en dank getuige van een bedrijfsongeval pur sang. Wat is er aan de hand? Het CDA-Drenthe schiet zichzelf in de voet met de losse flodder van Verhagen, hoe gek kun je het hebben.
Ik begrijp eerlijk gezegd wel een klein beetje wat er gebeurt, want het is natuurlijk altijd een lastige afweging en het geeft een wat ongemakkelijk gevoel: neem je als CDA-Drenthe afstand van een uitlating van je Haagse partijpolitieke vrienden. Dat geeft wel een beetje een ongemakkelijk gevoel, ik herken dat wel.
Maar het is natuurlijk ook een politiek feit in deze zaal, dat het CDA zich er geweldig mee in de nesten werkt. Daarom wil ik het CDA oproepen over dat ongemakkelijke gevoel heen te stappen en gewoon afstand te nemen van wat Verhagen per ongeluk en ononderbouwd heeft gezegd en zich als CDA-Drenthe op het belang van Drenthe en op het belang van het Noorden te richten, want daarvoor zitten de statenleden hier.
Voorzitter. Ik stap over naar de begroting.
De begroting levert qua inhoud nauwelijks stof voor discussie, zo blijkt vandaag ook wel. Er zit ook - en dat is een mooi gegeven - voldoende rek en ruimte in richting de nieuwe bestuursperiode.
Onze fractie heeft zich afgevraagd of met deze begroting een verdiepingsslag mogelijk is. Wij denken dan bijvoorbeeld aan het vergelijken van onze begroting met die van andere provincies, of van het gemiddelde van alle provincies om aan de hand daarvan vast te stellen waar afwijkende uitgavenpatronen zitten en zo ja - en die zijn er vast - of die te verklaren door bijvoorbeeld objectieve verschillen in oppervlakte, inwoneraantal en infrastructuur, in ieder geval duidelijk te markeren en aan te wijzen verschillen, of dat die verschillen te herleiden zijn tot politieke keuzes van de staten.
Als de verschillen kunnen worden herleid tot of objectief verifieerbare infrastructuur gegevens of beleidskeuzes dan hebben wij het goed gedaan. Maar het valt niet uit te sluiten dat er ook verschillen zijn die niet direct verklaard kunnen worden anders dan misschien historisch gegroeid. Op het moment dat dat in beeld is, is er ook zicht op de effectieve besteding van middelen en op de vraag in hoeverre en in welke mate de besteding van middelen leidt tot het realiseren van doelen.
Onze fractie kan zich voorstellen dat deze exercitie niet voor de hele begroting ineens kan worden gedaan, maar het lijkt ons goed eens een onderdeel daaruit te halen en te kijken wat de verschillen zijn, hoe die verschillen zijn te verklaren en of wij dan met die verklaring tevreden zijn.

De heer LANTING: Mijnheer de voorzitter. Ik zeg op voorhand dat ik mij niet van de wijs zal laten brengen door opmerkingen over de lengte van mijn betoog. Wij zijn nieuw in de staten en misschien is mijn bijdrage wel voor een deel een algemene beschouwing.
Voorzitter. Wij hebben even overwogen of wij wel aan deze begrotingsbehandeling zouden meedoen. Onze nieuwe politieke groepering heeft haar programma nog niet helemaal gereed, maar de verkiezingen werpen hun schaduwen vooruit en wij zullen dan ook in een aantal hoofdlijnen schetsen hoe wij gestalte willen geven aan onze provincie en hoe wij de beschikbare middelen - en daar gaat het bij de begrotingsbehandeling om - willen inzetten. Soms krijgen we trouwens de indruk dat de verkiezingen al zijn geweest en dat de caroussel van verdeling van burgemeestersposten en gedeputeerden al is begonnen. Daarom is het goed, denk ik, dat ik nu kan meedelen dat wij onder de naam Actief Drenthe definitief zullen meedoen aan de verkiezingen. Voor het nieuwe provinciale fundament zal het een vreugde zijn te weten dat wij in staat zijn zeer kundige en bekwame gedeputeerden te leveren.
Ingeval de verkiezingen anders verlopen dan hier en daar wordt verwacht, zal dat zeker een geruststelling zijn, want wij zijn uit optimisme voortgekomen en zullen optimistisch blijven.

De heer BAAS: Ik hoor de heer Lanting "Actief Drenthe" zeggen, dus niet meer "liberaal"?

De heer LANTING: Als het hele programma uit is, kan de heer Baas dat zelf beoordelen.

Voorzitter. Wij kunnen ons in grote lijnen vinden in het gevoerde beleid. Er is naar de mening van de ALD sprake van een degelijk financieel beleid, de afspraken die bij de behandeling van de Voorjaarsnota zijn gemaakt, zijn redelijk verwerkt en er is voorzichtig begroot, hetgeen ons aanspreekt. Wij kunnen dan ook met deze begroting instemmen.
Bij de behandeling van het agendapunt revitalisering provinciehuis hebben wij aangegeven het uitgetrokken bedrag wat te hoog te vinden, wij hadden een gedeelte van die middelen liever anders besteed.
Ik schets in houtskool een aantal lijnen die de ALD het komende jaar wil benadrukken of ontwikkelen.
De afstand tussen burger en provinciale politiek is te groot. Er worden wel degelijk pogingen ondernomen om het gat te verkleinen, maar tot nu toe eigenlijk met nog maar weinig succes.
Het duale denken is nog geen vanzelfsprekendheid. Er moet kennelijk nog meer of andere energie in gestoken worden om dit doel te bereiken. De weg van de politieke vernieuwing middels het duale systeem is pas een begin naar een meer betrokken en meer initiatiefrijke volksvertegenwoordiging. Wij hebben getracht dit ook in onze partijstructuur neer te zetten.
De ALD kiest voor een sobere doch doelmatige overheid, dus ook voor een kleiner provinciaal apparaat, waarbinnen wel de griffie als ondersteuner van provinciale staten versterkt moet worden om de gewenste cultuuromslag naar meer initiatief en dualisme te kunnen maken.
Voorzitter. Vaak horen we van burgers en gemeenten klachten over de grote bemoei- en regelzucht van de provincie op gebieden als wonen en voorzieningen. Onze veelvuldige contacten met diezelfde burgers en met gemeenten hebben ons geleerd dat de gemeenten de provincie of haar ambtenaren te vaak als boeman gebruiken. Er wordt vaak gezegd: "Wij willen wel, maar de provincie wil niet." Maar feit is dat er soms te veel discussie over details ontstaat tussen de provincie en de gemeenten en hun burgers. De burgers kunnen daardoor het vertrouwen in een heldere en transparante overheid verliezen.

De heer LANGENKAMP: De heer Lanting spreekt over details en ik verzoek hem om zich, net als de woordvoerder van de andere partijen hebben gedaan, te beperken tot de begroting. Er wordt nu wel weer erg uitgeweid.

De heer LANTING: Ik heb aan het begin gezegd dat onze bijdrage waarschijnlijk een mengeling zou zijn van begrotingsbehandeling en algemene beschouwingen.
De overheid zou misschien wat meer vertrouwen in de burger kunnen hebben: met minder regels zal er niet per definitie lelijker gebouwd worden.
De Energienota die de staten onlangs hebben vastgesteld is op dit moment nog niet veel meer dan een kleurenfolder waarin een opsomming is gegeven van mogelijke activiteiten. De ALD is van mening dat dit snel moet veranderen. Er moet voortvarend worden gewerkt aan energiebesparende programma's en Drentse burgers die energiebesparende maatregelen willen nemen, moeten actief gesteund worden.
Daarnaast vinden wij dat scherpere keuzes gemaakt moeten worden voor kleinschalige energieopwekking die direct gekoppeld wordt aan afnemers in de omgeving.
Voorzitter. De ALD hoop dat de baanverlenging van het vliegveld Eelde nu eindelijk doorgaat. Die verlengde baan zal veel hoogwaardige werkgelegenheid en toeristische activiteiten aantrekken. Qua infrastructuur moet daar dan ook op geanticipeerd worden. Het is zowel een gemeentelijke als provinciale taak ervoor te zorgen dat er voldoende bedrijven en andere noodzakelijke voorzieningen voorhanden zijn.
Wij hebben nog een punt van zorg. Wij zijn van mening dat er de komende jaren meer werk moet worden gemaakt van onze toezichthoudende taak op de waterschappen. Is bij de provinciale overheden het aantal ambtenaren de laatste vijf jaren met slechts duizend gedaald, bij de waterschappen is het aantal werknemers met 1.200 gestegen.

De heer DOHLE: Ik aarzel toch een beetje, want de heer Lanting kan wel aangeven dat hij het doet, maar daarom hoeven wij het toch niet te pikken dat hij van deze begrotingsbehandeling een zendtijd voor politieke partijen maakt? Ik gun hem best een beetje vrijheid om te laten zien waar de nieuwe partij voor staat - ik ben daar nog benieuwd naar ook - maar ik vind dit niet het moment om dit te doen.

De VOORZITTER: In de spreektijdverdeling heeft de heer Lanting 7 minuten toegewezen gekregen en het is aan hem om over de invulling van die 7 minuten te beslissen, maar ik houd de tijd in de gaten.

De heer LANTING: Ik ben ook zo klaar.
Daarnaast zijn de waterschapslasten explosief gestegen terwijl de effectiviteit van een aantal maatregelen - de waterberging bijvoorbeeld - nogal twijfelachtig is. Hoe kunnen wij zodanig ingrijpen dat wel de juiste maatregelen worden genomen en een organisatie ontstaat die sober en doelmatig kan werken? Deze organisatie moet bovendien beter toegerust zijn op de taken die een gevolg zijn van de verandering van het klimaat.
Voorzitter. Ik wil nog een aantal opmerkingen maken over Drenthe als groene provincie. Er dient een goede balans te worden ontwikkeld tussen landschap en natuur enerzijds en landbouw, bewoners en toerisme anderzijds. Wij willen graag mensgericht werken en hierbij zijn de Drentse burgers onze opdrachtgevers. De menselijke Drentse maat met oog voor kleine noden en kleine ondernemingen kan daarbij heel goed de maatstaf zijn. Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en Het Drents Landschap beheren grote delen van Drenthe. Door allerlei beschermend beleid voor en door en rond de beheerde gebieden ontstaan beperkingen voor de omgeving. Vooral gemengde kleinschalige landbouw- en recreatiebedrijven worden beperkt in hun mogelijkheden en steeds meer van die bedrijven houden er daardoor mee op of vertrekken naar elders. Voor het gebied van de Drentsche Aa heeft de ALD een perspectievenplan ontwikkeld en voorstellen gedaan. Wij zien ook mogelijkheden voor kleinschalige recreatie.
Of het nu gaat om de groene omgeving of om kleine kernen, wijken en buurten of een klein trapveldje op de hoek, de ALD wil de mens, dus ook de jeugd van het trapveldje centraal stellen. Daarom wil ik onze bijdrage beëindigen met een citaat van Geert Mak. "Tussen droom en werkelijkheid treft men regelgeving en praktische bezwaren."
Elke politieke beweging start met de droom van een enkeling. Het is de kunst om vervolgens de werkelijkheid te benaderen. De politieke uitdaging is dan om met idealisme en enthousiasme de wetten en praktische bezwaren zo te beïnvloeden dat deze droom werkelijkheid wordt.

De heer DE HAAS: Mijnheer de voorzitter. De Begroting 2007 is de tweede begroting waarin melding wordt gemaakt van doelen, indicatoren en streefwaarden. Maar nog niet alle vakjes zijn ingevuld. Zo heeft de gedeputeerde die het jeugdbeleid in haar portefeuille heeft ons verzekerd dat in 2008 de wachtlijsten in de jeugdzorg tot nul gereduceerd zullen zijn. Dat vinden wij een loffelijk streven en met dat streven kunnen wij ook helemaal instemmen, maar tegelijkertijd constateren wij dat er nog heel veel werk te doen is voor het zover is dat in 2007 geen enkele jongere langer dan zeven weken op hulp van Jeugdzorg Drenthe hoeft te wachten.
Uit het onderzoek van de Rekenkamer blijkt dat Drentse jongeren in de eerste helft van 2006 soms wel 18 weken moesten wachten voordat er sprake was van indicatie en een plan voor daadwerkelijke hulpverlening. Het baart ons zorgen dat kinderen in de leeftijdscategorie van anderhalf tot twaalf jaar, die in aanmerking komen voor daghulp, van die lange wachttijd de dupe zijn.
Natuurlijk zijn hier en daar opmerkingen te maken bij de gehanteerde indicatoren of na te streven doelstellingen, maar belangrijker is de vraag of wij met deze opzet van de begroting er zicht op krijgen of de doelstellingen gehaald zijn, of dat wij dat via het lezen van achterliggende nota's moeten zien te achterhalen.
In het voorwoord bij de Begroting staat dat in financiële zin nog niet alle middelen een bestemming zijn gegeven. Die zin suggereert dat de Begroting met een positief saldo van baten en lasten sluit. Echter, in het overzicht van baten en lasten en in de Meerjarenraming 2007-2010
eindigen alle jaren met een saldo van nul euro. Dit kunnen wij niet helemaal rijmen. De saldi die bedoeld worden, staan op pagina 262 en voor 2007 is het saldo geraamd op bijna € 5 miljoen. Het is in 2008 ruim € 6 miljoen, in 2009 bijna € 2 miljoen en in 2010 ruim € 3,5 miljoen. Wij zetten toch wat vraagtekens bij deze cijfers. Het werkelijke saldo volgt heel simpel uit een vermogensvergelijking. Het werkelijk saldo is het toe- of afnemen van het eigen vermogen. Deze gegevens staan zowel op pagina 245 als op pagina 270 van de Begroting 2007. Volgens die cijfers zal het verwachte tekort in 2007 ruim € 4 miljoen zijn,

in 2008 zal het bijna € 4 miljoen zijn en in 2009 ruim € 1,2 miljoen. Dat betekent dat er straks eigenlijk geld geleend moet gaan worden, en bij een rente van 5% zouden de lasten daarvan in 2009 opgelopen kunnen zijn tot € 450.000,--.
In de Begroting wordt niet alleen melding gemaakt van de jaarlijkse kosten en opbrengsten, er worden ook investeringen genoemd, dus uitgaven aan zaken die langer dan een jaar meegaan en waarvan de kosten door middel van afschrijving worden toegerekend. Ook voor die uitgaven moeten PS uiteindelijk toestemming geven. Behalve een begroting van kosten en baten zou daarom ook een investeringsbegroting moeten worden voorgelegd. Op de pagina's 267-269 van de Begroting is zoiets opgenomen, maar dit overzicht mist de aansluiting met de cijfers van de materiële vaste activa op pagina 270. Wij vragen ons dan ook af hoe volledig het overzicht van de investeringen is.
Voorzitter. De OPD heeft zich meermalen uitgesproken voor het zoveel mogelijk beperken van het aantal reserves en het opnemen van de uitgaven in de exploitatie, waarmee de uitgaven zichtbaar worden. Bij de zogenaamde vrijvallende gelden van de Regiovisie zetten wij toch wel een vraagteken, want betekent dit vrijvallen dat er tien jaar achtereen een bedrag € 1 miljoen in het Regiofonds is gestort en dat wij dit geld nu eigenlijk terugeisen? Wat betekent dit voor de gemeenten en de andere provincie die het regiovisieconvenant ook ondertekend hebben?

De heer HARLEMAN: Daar hebben wij toch een overzicht van gehad? Over een periode van drie jaar komen die gelden terug, dus zo'n € 3 miljoen per jaar.

De heer DE HAAS: Daarom ook stel ik de vraag wat dan de vrijvallende gelden zijn en of die gelden niet binnen het kader van de Regiovisie moeten worden gebruikt.

De heer HARLEMAN: Bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2005 is hierover een voorstel aangenomen. Daar staat alles in.

De heer DE HAAS: Daar heb ik toen ook een opmerking over gemaakt.
Voorzitter. In 2004 hebben wij aandacht gevraagd voor het onderwerp huiselijk geweld. Wij hebben toen een motie ingediend, waarin wij het college vroegen een meldpunt in te stellen. Hoewel deze motie door geen enkele partij gesteund werd, is in februari 2006 het meldpunt geopend. Dit was tot ons grote genoegen. Het meldpunt is 24 uur per dag telefonisch en via de website bereikbaar. Daar zijn wij natuurlijk heel erg blij mee. Het is een stap in de goede richting. Maar in verband met de ernst van de problematiek vinden wij de streefwaarden die in de Begroting gehanteerd worden ten aanzien van de bekendheid van het meldpunt eigenlijk nog onvoldoende. De raming is dat de bekendheid in 2006 15% is, in 2007 16% en in 2008 17%.
Huiselijk geweld is in onze samenleving een belangrijk probleem, dat in alle lagen van de bevolking voorkomt. Huiselijk geweld wordt vaak verzwegen en slechts het topje van de ijsberg is zichtbaar. De gevolgen voor de gezondheid en het welzijn van de slachtoffers zijn vaak heel ernstig en heel langdurig. Huiselijk geweld gaat bijna nooit vanzelf over en professionele hulp is noodzakelijk.
Met een laagdrempelig meldpunt, waar iedereen huiselijk geweld kan melden en informatie en advies kan krijgen, kan in samenwerking met politie, justitie en hulpverlening geprobeerd worden huiselijk geweld te stoppen en te voorkomen.

Mevrouw SMITH: Maar zo'n meldpunt is er al lang.

De heer DE HAAS: Dat heb ik ook met genoegen geconstateerd, maar om continuering in dit meldpunt te brengen moet de bijdrage van de provincie structureel worden. Daarom wil ik hierover de volgende motie indienen.

***Motie M1***

*De Staten van Drenthe in vergadering bijeen op 15 november 2006,*
*ter behandeling van de begroting van het jaar 2007 (statenstuk 2006-244)*

*Overwegende,*
- *dat huiselijk geweld nog steeds een onderwerp is, dat vaker en duidelijker onder de aandacht moet worden gebracht;*
- *dat ondanks het feit, dat het huidige meldpunt en de goed verzorgde website aanwezig zijn, het huiselijk geweld, zoals thans bekend, nog steeds het topje van een ijsberg is;*
- *dat huiselijk geweld en kindermishandeling in dezelfde lijn liggen;*
- *dat door huiselijk geweld nog nader onder de aandacht te brengen, ook kindermishandeling onder de aandacht komt;*
- *dat de effectiviteit verhoogd kan worden door het meldpunt nog meer accent en vooral bekendheid te geven;*
- *hiervoor mogelijk aanvullende middelen noodzakelijk zijn.*

*Verzoeken het college van gedeputeerde staten:*
- *In overleg te treden met de GGD Drenthe om de effectiviteit van het meldpunt Huiselijk geweld te verhogen en hiervoor de benodigde financiële middelen beschikbaar te stellen;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Deze motie kan bij de beraadslagingen worden betrokken.

De heer BEERDA: Hoe sympathiek de motie van de heer De Haas ook klinkt, hij zegt dat het effect vermoedelijk groter zal zijn als er meer geld heengaat. Waar baseert hij die uitspraak op? Wij hebben het meldpunt ingesteld en wij gaan straks kijken hoe het loopt en om daar nu zomaar meer geld voor uit te trekken, vind ik een wat rare operatie.

De heer DE HAAS: Het is niet zomaar geld ergens instoppen, ik ben de PvdA niet.

De heer BEERDA: En daarom zitten wij hier met ons negentienen en de heer De Haas in zijn eentje.

De heer DE HAAS: Ik weet het: verschil moet er zijn. Maar ik wil een serieuze reactie geven.
De provincie heeft een eenmalige bijdrage gegeven en met dat geld is het meldpunt opgericht. Naar onze mening zou het voor de Drentse samenleving goed zijn wanneer het meldpunt in stand kon blijven en dat het college daarvoor het nodige geld ter beschikking stelde.
De omvang van huiselijk geweld en kindermishandeling die nu nog onder de dekmantel blijft, is groot. Wij hebben enig onderzoek gedaan en van de gegevens die dit onderzoek heeft opgeleverd, zijn wij werkelijk geschrokken.

De heer BEERDA: De ernst van de situatie is ook ons duidelijk, sterker nog, is ons zo duidelijk dat wij ook hebben ingestemd met het verstrekken van geld voor dit meldpunt. Maar de heer De Haas suggereert dat het meldpunt op dit moment niet goed werkt en die signalen hebben wij in het geheel niet ontvangen.

De heer DE HAAS: Ik suggereer helemaal niets. Ik zeg alleen dat ik heel graag zou willen dat de situatie met betrekking tot de bekendheid van het meldpunt meer aandacht kreeg. De heer Beerda weet net zo goed als ik dat om de aandacht voor iets te verhogen er meer middelen nodig zijn.

De heer BEERDA: Dus die aandacht is nu niet goed genoeg, volgens de heer De Haas?

De heer DE HAAS: Die is prima, maar alles kan beter en ik heb nog niet ontdekt dat er sprake is van een continuering van het openblijven van het meldpunt.

Mevrouw PANNEKOEK: De heer De Haas doet nu weer hetzelfde wat hij altijd doet. In deze staten geldt de afspraak dat iemand die met een dergelijk voorstel wil komen, dat voorstel eerst in de commissievergadering meldt. Had de heer De Haas dat gedaan dan zouden wij daar rustig over na hebben kunnen denken en dan zouden wij in de gelegenheid geweest zelf ook te onderzoeken of het allemaal wel zo ernstig is als hij nu suggereert.
De heer De Haas pakt altijd een onderwerp, waarvan hij weet dat het ons ontzettend aan het hart gaat, omdat wij ons allemaal daar vreselijke zorgen over maken. Het is nu goed geregeld en ik vind het gewoon niet netjes van de heer De Haas dat hij ons met dit voorstel overvalt, waarmee hij inspeelt op sentimenten. Dat vind ik echt heel verkeerd. Ik had dit onderwerp echt heel graag serieus in de commissie willen bespreken en daarbij zouden de lijn van het college, wat er allemaal goed is gegaan en op welke punten er een tekort is, aan de orde zijn gekomen. Op basis van zo'n discussie hadden wij een goed besluit kunnen nemen, terwijl de heer De Haas nu voor de Bühne even een motie indient.

De heer DE HAAS: Ik sta hier niet voor de Bühne en....

Mevrouw SMITH: Ik kan mij volledig bij mevrouw Pannekoek aansluiten.

De heer DE HAAS: Nou, dat is prima, maar ik wil even reageren op het betoog van mevrouw Pannekoek. Ik heb een motie ingediend en ik verwacht dat redelijke mensen die motie op haar merites beoordelen. Aangezien wij in 2004 dit onderwerp ook aan de orde hebben gesteld en ons voorstel van toen door geen enkele partij is gehonoreerd, nemen wij nu de vrijheid als sluitstuk van de begrotingsbehandeling dit onderwerp vandaag weer aan de orde te stellen. Wij verzoeken het college op de ingeslagen weg voort te gaan en desnoods - en daar hopen wij dan op - meer geld beschikbaar te stellen voor dit goede doel.
Dat ik op sentimenten inspeel of wat dan ook, is het oordeel van mevrouw Pannekoek, maar de intentie van onze kant is eerlijk.
Het is mijn vrijheid om hier te vertellen wat wij van mening zijn en als mevrouw Pannekoek het niet met ons eens is, dan moet zij net als de vorige keer gewoon tegenstemmen.

Mevrouw PANNEKOEK: Juist naar aanleiding van de vorige keer kon het de heer De Haas bekend zijn dat wij hard bezig zijn met het onderwerp huiselijk geweld.
Als wij de indruk hebben dat het college van plan is dit onderwerp volledig mee te nemen in zijn beleid, vinden wij het niet nodig zomaar moties in te dienen. Het gaat om een onderwerp dat heel gevoelig ligt en waar wij allen zeer bij betrokken zijn. Ik houd mijn verwijt dus staande.

De heer DE HAAS: Mevrouw Pannekoek mag mij alles verwijten, maar zij kan het mij niet euvel duiden dat ik in de staten van Drenthe een onderwerp aansnijdt dat ons heel na aan het hart ligt. Als mevrouw Pannekoek twijfelt aan mijn goede bedoelingen dan is dat haar zaak, maar ik kan dan alleen maar zeggen dat zij het door de verkeerde bril ziet.

Mevrouw SMITH: Het is zoals mevrouw Pannekoek zegt: als wij een onderwerp serieus willen behandelen dan gaan wij in overleg met andere partijen en dan bekijken wij in de commissie of het onderwerp nader onderzocht moet worden. Als dit zo blijkt te zijn, brengen wij het in de statenvergadering in. Maar wat de heer De Haas nu doet, is inderdaad voor de Bühne.

De heer DE HAAS: Ik houd mij bij mijn betoog. Als dit de insteek van GroenLinks is, vind ik het prima. Wij hebben de vrijheid om in de staten op ieder moment een motie over enig onderwerp in te dienen. En als wij vinden dat wij het op deze manier moeten doen, dan doen wij het op deze manier. Maar als mevrouw Smith deze interpretatie daaraan geeft...mijn zegen heeft ze!

De VOORZITTER: Ik schors de vergadering om het college de gelegenheid te geven zich op het antwoord voor te bereiden.

(Schorsing van 16.33 tot 17.03 uur.)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.
De heer Holman heeft mij verzocht om, alvorens het college gaat antwoorden op de bijdrage van de staten in eerste termijn, een verklaring te mogen afleggen. Ik stel voor dat verzoek van hem te honoreren en geef daarom het woord aan de heer Holman.

De heer HOLMAN: Mijnheer de voorzitter. Het was een bijzonder fenomeen, die discussie over een uitspraak waarbij niemand van ons aanwezig was toen die werd gedaan. Er werd alleen gereageerd op een krantenartikel.
Wij hebben de schorsing gebruikt om wat rond te bellen en navraag te doen, want wij wilden duidelijker krijgen wat er precies was gebeurd. Nu wij wat meer feitelijke informatie hebben, kan er een wat genuanceerder beeld worden voorgelegd.
Ik kom graag terug op opmerkingen van statenleden over de berichtgeving in het Dagblad van het Noorden van vanmorgen over een uitspraak van de heer Verhagen.
De heer Verhagen heeft een aantal uitspraken gedaan tijdens zijn bezoek aan de werkgeversorganisatie VNO-NCW in Groningen.
De heer Verhagen heeft bij dit bezoek een signaal afgegeven op basis van feitelijke informatie van het Ministerie van EZ, dat te veel rijksmiddelen, bedoeld voor ondernemingen, daar niet direct terechtkomen. Een groot deel van het noordelijke stimuleringsgeld wordt besteed aan noordelijke infrastructurele projecten als de aanleg van wegen, de vernieuwing van de binnensteden, de ontwikkeling van de glastuinbouw, fietspaden, vaarverbindingen, maar ook musea. Een ander deel van het geld gaat naar adviesbureaus, salarissen voor het binnenhalen van subsidies, accountantscontroles en de SNN-organisatie.
Of dit deel van het geld, waar ondernemers dus van verstoken blijven - daar ging het om - 50% is, kan betwijfeld worden en dat doen wij dan ook. Het citaat in de media onderschrijven wij dus ook niet.
Voorts zijn wij van mening dat waar de term "strijkstok" is gebruikt, een verkeerd beeld wordt geschapen. Op dit punt vinden wij de woordkeus van de heer Verhagen dus verkeerd.

De heer VEENSTRA: Het blijft allemaal toch nog wel een beetje hangen. De concrete vraag was of het CDA afstand neemt van de door de heer Verhagen genoemde 50% en van wat hierover in de krant van vanochtend staat.

De heer HOLMAN: Volgens mij ben ik heel duidelijk geweest. Wij nemen afstand van de term "strijkstok" en met betrekking tot de 50% heb ik aangenomen hoe het is gezegd. Het is anders gezegd dan de heer Veenstra nu suggereert. Van de suggestie dat 50% van het geld dat voor de ondernemers is bestemd, niet bij hen terecht komt, neem ik afstand. Maar zo is het niet gezegd en ook niet bedoeld. Het lijkt mij nu helder.

De heer DOHLE: Voorzitter. Maar uit de door de heer Holman gegeven motivering komt toch een beetje naar voren dat hij van mening is dat investeringen in infrastructuur geen bijdrage aan de werkgelegenheid leveren.

De heer HOLMAN: Nogmaals, ik denk niet dat het de bedoeling is nu inhoudelijk op de materie in te gaan. Ik heb weergegeven wat de motivatie was van de heer Verhagen en welk signaal hij heeft afgegeven. Of dat percentage van 50 juist is of niet en of investeringen in de infrastructuur wel of niet bijdragen aan de werkgelegenheid, het lijkt mij nu niet het moment om daarover te discussiëren.
Nogmaals, het gaat erom dat de heer Verhagen op grond van de informatie die hij van EZ had, een signaal heeft willen afgeven.

De heer BAAS: Ik hoor de heer Holman zeggen dat hij die 50% wil nuanceren, maar ik wil van hem horen of hij van die uitspraak afstand neemt.

De heer HOLMAN: Ja, in die zin dat het ...

De heer BAAS: Ja? De heer Holman zei "Ja"?

De heer HOLMAN: Ik snap dat de heer Baas wil opschieten omdat de boerenkool lokt. Het is "ja", omdat hij iets heeft gezegd en iets anders heeft bedoeld. Hij heeft een ander signaal af willen geven.
Het idee dat 50% aan de strijkstok blijft hangen is in die zin onzin, dat moet helder zijn.

De heer LANGENKAMP: Voorzitter. Wij hebben inmiddels een motie gemaakt en als de fractie van het CDA die ondertekent, is het klip en klaar wat de heer Holman bedoelt.

De heer HOLMAN: Dat is een andere discussie.

De heer LANGENKAMP: Het staat gewoon heel duidelijk in die motie.

De heer HOLMAN: Maar die motie is nog niet eens ingediend, dus over welke motie hebben we het.

De heer LANGENKAMP: Dat klopt. Maar de heer Holman wordt verzocht die motie te ondertekenen.

De VOORZITTER: Ik stel voor het normale debat nu te vervolgen en daarom geef ik het woord aan de heer Swierstra.

De heer SWIERSTRA: Mijnheer de voorzitter. Het zal de staten niet verbazen dat het college het onderwerp dat zojuist aan de orde was, als het belangrijkste onderwerp beschouwt en dat daarom het eerst wil behandelen. Daar is ook een heel duidelijke reden voor.
Zoals velen ga ook ik 's morgens het eerst naar de brievenbus om daar de krant uit te halen. En dan word ik wel vaker verrast, maar hedenmorgen wel op een buitengewoon bijzondere wijze. Het gaat natuurlijk om het artikel dat hier al meer is genoemd.
Dat dit punt hier vandaag door verschillende fracties expliciet aan de orde is gesteld, is terecht, ook al is daar door het CDA op gereageerd met de opmerking, dat dit eigenlijk niet hoort omdat vandaag de Begroting aan de orde is.
Als persoonlijk jarenlang medeverantwoordelijk voor het beleid van het DB-SNN voor ook deze aangelegenheid vind ik dit punt een onderdeel van de bespreking van de Begroting 2007 van de provincie Drenthe. Met het aanvaarden die Begroting geven de staten het college opdrachten, maar dechargeren zij het college ook voor de wijze waarop het is omgegaan met belastinggelden, ook in het kader van SNN, en voor de wijze waarop dit college zijn bestuurlijke taak in het SNN uitvoert.
Wanneer dan in een artikel waarin de heer Verhagen wordt aangehaald, de suggestie wordt gewekt dat het SNN en dus wij er maar een rommeltje van maken, dat er zaken aan de strijkstok blijven hangen - strijkstok heeft voor mij ook altijd nog de connotatie dat er iets in zakken verdwijnt waarin het niet hoort te komen - dan stuit ons dat buitengewoon tegen de borst, ik kan het niet duidelijker zeggen.
De realiteit is namelijk een volstrekt andere. Ik wil de staten enkele cijfers niet onthouden.
Jaarlijks gaat er in de sector waarover wij nu spreken in SNN-verband zo'n € 110 miljoen om, dat bedrag is bedoeld voor het bedrijfsleven en een aantal projecten, projecten die allemaal geacht worden bij te dragen - geacht, op basis van het feit dat ze zijn opgenomen in de programma's die ook door deze staten zijn goedgekeurd - aan de sociaal-economische en ruimtelijk-economische ontwikkeling van Noord-Nederland en die daardoor direct of indirect voor werkgelegenheid zorgen.
Wanneer het CDA nu in een verklaring zegt dat de infrastructuur en zo er ook allemaal nog bij zit en dat dit eigenlijk niet zou moeten dan is mijn reactie: dat is onzin. Infra is slechts een buitengewoon klein onderdeel in de recente Langman-gelden, want basisinfrastructuur zit daar eigenlijk nauwelijks in.

Voor het overige is het natuurlijk zo dat de verdeling van het kosten administratiekosten met zich brengt. De norm die het Ministerie van EZ aan het SNN stelt, is dat hieraan 3,5% van het budget mag worden besteed. Het SNN zit al jaren onder 3%, op dit moment is het 2,98%. En als het gaat om de opzet van de programma's en de verantwoording over de uitvoering daarvan dan gaan alle rapportages - en degenen die gisteren de vergadering van het AB-SNN hebben bijgewoond hebben gezien dat dit voor een heleboel gedoe zorgt - die Den Haag, dus ook de heer Verhagen, en Brussel ons voorschrijven naar het ministerie en al die rapportages leiden in de Tweede Kamer slechts tot een conclusie: lof voor het Samenwerkingsverband Noord-Nederland. Wij blijven binnen de taakstelling en binnen de voorwaarden voor de administratieve organisatie en wij werken goed samen in Noord-Nederland, dát zijn de conclusies.
Alle discussies over de bestuurlijke inrichting van Nederland komen voort uit het gedoe in de Randstad en hebben niets te maken met de wijze waarop wij in Noord-Nederland samenwerken en met hoe wij de middelen, de te schaarse middelen, inzetten ter bevordering van onze sociaal-economische ontwikkeling.
De Tweede Kamer heeft dus slechts lof en hoe kan het dan dat een vooraanstaand lid van die Tweede Kamer een dergelijke suggestie neerlegt, ook al is het verkiezingstijd? In verkiezingstijd mag de boel eens wat worden opgerekt, maar zit een vilein onder die suggestie van een heel andere orde en dat kan maar tot een conclusie leiden en die conclusie is dat de noordelijke provincies, de colleges van GS maar dus ook de staten, scherp afstand moeten nemen van die suggestie.
En als het dan zo mocht zijn dat de heer Verhagen de zaken genuanceerder heeft neergezet dan in de krant is opgeschreven - dat is natuurlijk vast zo - dan heeft hij alle gelegenheid publiek afstand van dat artikel te nemen en dat lijkt mij dan ook de aangewezen weg.
Nog even een paar andere feiten. De uitvoeringsorganisatie kost dus 2,98%. Dan de suggestie dat te veel geld in de zakken van adviesbureaus verdwijnt, ook al weer zo'n negatieve connotatie. Natuurlijk is het zo dat een aantal intermediaire organisaties werkzaamheden verricht in het kader van de subsidieverlening. Een deel van die werkzaamheden is overbodig wanneer de ondernemers gebruikmaken van de diensten van het SNN zelf. Maar dat doen ze niet altijd en daar is vaak ook wel een goede reden voor. Die reden dat zij vanwege de vaak ingewikkelde trajecten die voortvloeien uit de eisen die wij namens Den Haag en Brussel moeten stellen, specialisten inhuren om daarmee te voorkomen dat zij later bij controles door accountants en juristen onderuitgaan. Dat is nou eenmaal de negatieve kant van het ook allemaal netjes willen controleren, al is die controle terecht, want het gaat om belastinggeld. En verder is het natuurlijk zo dat bedrijven en organisaties voor een aantal activiteiten bij nieuwe projecten het personeel gewoon niet op de plank hebben liggen en als het bijvoorbeeld om een ingewikkeld ICT-probleem gaat een expert of een consultant inschakelen. Ook dat is overigens werkgelegenheid. Maar dat is een verantwoordelijkheid van de betreffende bedrijven en heeft dus niets te maken met de opmerking dat het geld niet terecht komt op de plek waar het terecht zou moeten komen.
Voorzitter. Het hele verhaal kan tenslotte maar tot een conclusie leiden: de suggesties in het Dagblad van het Noorden van hedenochtend gewekt, zijn volkomen uit den boze, slaan volstrekt nergens op, zijn in absolute strijd met de feiten, zijn in flagrante strijd met de wijze waarop wij hier altijd hebben gewerkt, staan haaks op de wijze waarop de Noordelijke parlementen het beleid dienaangaande altijd hebben uitgevoerd en staan ook haaks op datgene wat de Tweede Kamer tot nu in relatie tot het SNN heeft aangegeven. Er is dus geen enkele reden waarom de staten niet con amore allemaal, ook al is het misschien lastig, afstand van die suggesties zouden nemen. De nuances die de heer Holman heeft aangebracht, maken het naar mijn mening in bepaalde opzichten alleen maar erger, want daarmee zegt hij dat we het er nog eens over moeten hebben, dat het misschien wel wat genuanceerder ligt, en ja het woord "strijkstok" had niet gebruikt moeten worden, maar die 50% is wel wat arbitrair. Vooral van de laatste opmerking gaat de suggestie uit dat het ook wel 45% kan zijn. Nou, het is niets van dat alles en daarom vraag ik de staten ten stelligste afstand te nemen van deze absoluut onjuiste suggesties in de krant. En nogmaals, als de heer Verhagen het niet zo heeft gezegd dan zijn wij daar alleen maar blij om en dan horen wij graag dat ook hij afstand van het artikel neemt en aangeeft fout geciteerd te zijn.
Ik heb met deze reactie willen aangeven dat het college dit punt van groot belang vindt in het kader van zijn verantwoordelijkheid voor de besteding van het budget dat de stater ter beschikking hebben gesteld.

Voorzitter. Ik ga over naar de begroting.
Ik constateer dat de fracties in overgrote meerderheid uitermate positief zijn over de begroting die het college heeft voorgelegd. We zijn met elkaar een stuk opgeschoven in de wijze van formulering, verslaglegging, het helderder maken van de controlefunctie van de staten en de uitvoeringsfunctie van GS. Dat is c.q. was deze collegeperiode een belangrijke uitdaging en ik constateer dat de staten met ons van mening zijn dat we daar, hier en daar wel met vallen en opstaan, een heel eind verder mee zijn gekomen. Dat is goed en het is een basis voor een volgende stap in de volgende statenperiode.
Voorzitter. In de volgende statenperiode kan wat ons betreft worden begonnen met een robuuste en stabiele begroting. Er is sprake van een robuust beleid, een robuuste organisatie en financieel zijn er mogelijkheden om keuzes te maken.
Het is niet zo dat wij van de daken jubelen dat er geld genoeg is. Dat zeker niet. Wat dit college heeft beoogd is zijn ambities uit te voeren en daarmee een vertaling te geven aan de wensen van de staten. Ik heb al aangegeven dat het dan vervolgens niet de hoogste ambitie van het college is om alle geld op te maken. Integendeel, wanneer wij onze opdracht hebben volbracht, is onze volgende taak ervoor te zorgen dat ook onze opvolgers met een robuust verhaal aan de slag kunnen.
Wij hebben aangegeven dat er ruimte is en die ruimte is ook nodig omdat een groot aantal uitdagingen op ons afkomt. Het is aan de volgende staten om keuzes te maken, maar zij hebben daarvoor dan wel de ruimte. Ik wijs er wel op dat een aantal ambities dat op dit moment nog boven de markt zweeft of nog nader uitgevoerd moet worden - ik denk aan het Drents depot, het Drents Museum, het provinciehuis - al in de meerjarenraming is opgenomen. Wij hebben er alle vertrouwen in dat ook de zaken waarvoor wij de staten de komende maanden nog voorstellen zullen doen toekomen, zodanig in de Begroting kunnen worden ondergebracht dat die ruimte blijft bestaan.

De heer HARLEMAN: De gedeputeerde wekt de suggestie dat de uitgaven die voor de uitbreiding van het Drents Museum zijn gepland, in de Meerjarenraming zijn opgenomen, maar dat is dus niet het geval.

De heer SWIERSTRA: Als ik die suggestie heb gewekt dan was dat verkeerd. Een deel van de problematiek van het Drents Museum, zoals het depot, zit er wel in, maar met betrekking tot de rest hebben wij gezegd dat de bedragen en de wijze van financiering ons voldoende vertrouwen geven dat het straks allemaal betaald kan worden uit de ruimte die er is, zonder dat de andere mogelijkheden op slot worden gezet.
De staten hebben de wens geuit de uitvoering van een aantal infraprojecten te versnellen. Dat proberen wij ook iedere keer weer voor elkaar te krijgen. Bij de aanpassing van de A28 is dat gelukt, terwijl dat aan het begin van deze collegeperiode absoluut nog niet te verwachten viel. De vertraging in de uitvoering waarvan nu sprake is, is gelukkig slechts een kleine, maar heeft wel te maken met de procedures die in dit land gelden. In dit specifieke geval gaat het om de noodzaak om in het kader van de luchtkwaliteit een aantal extra onderzoeken en verkeerskundige studies uit te voeren, maar die vertraging zal niet of nauwelijks leiden tot een vertraging in de uitvoering. Er wordt nog steeds vanuit gegaan - het college is vertegenwoordigd in de stuurgroep die het werk begeleidt - dat in 2008 wordt gestart. Het zou ook mij een lief ding waard zijn wanneer het sneller kon, maar wij zien iedere keer bij die grote projecten dat de procedures ons enorm inperken. Maar ik deel de zorg en de wensen van de staten.
Voorzitter. Wij hebben nogal wat grote projecten op stapel gezet en dat wij hebben wij in zeer nauw overleg en in coöperatie met de gemeenten gedaan. Of het nu om de Nieuwveenschelanden gaat waar we echt op een integrale manier ruimtelijke ordening, verkeer en vervoer en de stedelijke ontwikkeling aanpakken, of om de ontwikkeling van Assen-Zuid, Emmen revisited of de grote projecten in Hoogeveen, het gaat allemaal in zeer goede harmonie en samenwerking met de betreffende gemeente en wij weten daarover ook heel concrete uitvoeringsafspraken te maken.

De heer VEENSTRA: Met betrekking tot de Nieuwveenschelanden heb ik gevraagd of wellicht een gezamenlijk projectbureau van provincie en gemeente een mogelijkheid is om de deskundigheid binnen het project te houden, om samen krachtiger te staan.

De heer SWIERSTRA: Ik wil nu niet op de details ingaan en ik weet niet of dan een gezamenlijke uitvoeringsorganisatie een oplossing is, maar ik wil er wel op wijzen dat er inmiddels een structureel overleg is tussen de betrokken gedeputeerden en de wethouder en de ambtelijke apparaten. De manier waarop nu wordt gewerkt en de alternatieven die op tafel liggen geven collega Haarsma en mij alle vertrouwen dat we er op een goede manier uit zullen komen dat er straks goede voorstellen op tafel zullen liggen. Of bij de uitvoering van die voorstellen een nog indringender projectorganisatie gewenst is, is een punt dat ik meeneem, al lijkt dat mij in dit geval iets te zwaar, terwijl dat met betrekking tot Assen-Zuid wat meer voor de hand ligt. Maar zodra we daartoe aanleiding zien, zullen wij dit instrument wel inzetten, want wij hebben er geen principiële weerstand tegen, integendeel.
Ik ben buitengewoon blij dat ook het CDA voor het project met betrekking tot de vaarverbinding Erica-Ter Apel is. Het is een initiatief dat al begin jaren negentig is opgenomen in de vaarwegennota van de provincie Drenthe en vervolgens door onze voormalige collega Johan Dijks op de kaart is gezet en ik kan meedelen dat wij op dit moment bezig zijn ervoor te zorgen dat er een goed voorstel komt. Dat voorstel zal de staten in december/januari bereiken en wij hopen vervolgens dat het daarna allemaal voor elkaar komt. Het college is in elk geval positief over het project en doet zijn uiterste best om het financiële gat dat er nog was, gedicht te krijgen.
Voorzitter. De heer Dohle heeft een specifieke vraag gesteld over een tweetal reserveringen. Ik denk niet dat wij nog expliciet met een voorstel voor een reserve voor de cofinanciering zullen komen. Het gaat er uiteindelijk om dat in de verschillende reserves en in de vrij besteedbare ruimte voldoende ruimte blijft om de gewenste cofinanciering in te vullen. Dus als de nieuwe staten een bepaald fonds of een reserve in willen stellen dan kan dat, maar voor ons blijft het op dit moment bij een politieke uitspraak.
Ten aanzien van de infraprojecten geldt een beetje hetzelfde. In de commissie heb ik gezegd dat de praktijk ons een beetje heeft ingehaald. De accountant heeft erop gewezen dat wanneer wij het geld voor de Regiovisie parkeren in de Reserve verkeer en vervoer, dat eigenlijk een aparte reserve of voorziening moet zijn. Inmiddels hebben wij dit via de Nota reserves en voorzieningen op een definitieve manier opgelost.

(Voorzitter: de heer Looman.)

In de richting van de heer De Haas merk ik op dat het overigens niet zo is dat er zomaar tien jaar lang een bedrag van € 1 miljoen overblijft, nee, drie jaar lang blijft de storting die wij eigenlijk zouden moeten doen, achterwege omdat het project waarvoor die stortingen bedoeld waren, op dit moment nog niet uitgevoerd kan worden. Over een paar jaar komt het wel aan de orde, dus het stramien van afspraken blijft volledig overeind, net als de verantwoordelijkheid van de overige partners. Dus dat verhaal sluit volledig.
Voorzitter. Ik heb het gevoel dat ik de belangrijkste punten bij langs ben gegaan. Mijn collega's zullen nog enkele punten behandelen en als er daarna nog iets is overgebleven, hoor ik dat wel in de tweede termijn.

Mevrouw EDELENBOSCH: Mijnheer de voorzitter. Ik denk dat ik heel kort kan zijn.
De heren Veenstra, Holman en Baas hebben het ILG ter sprake gebracht, een onderwerp waarover wij de komende tijd uitvoerig met elkaar van gedachten zullen wisselen, reden waarom ik daarover nu niet al te veel wil zeggen.
Ik ben het eens met de heer Veenstra dat er niet alleen met betrekking tot de grote projecten sprake moet zijn van innige samenwerking met de gemeenten, maar dat dit zeker ook geldt voor alle projecten in het landelijk gebied, omdat het budget daarvoor een stukje minder - ik zeg het op z'n Drents - is geworden dan waarop wij rekenden. Door er nog beter voor te zorgen dat de schep maar eenmaal de grond in hoeft om diverse doelen te dienen, zullen wij die ontwikkeling trachten op te vangen.
Ik zal op dit moment niet inhoudelijk ingaan op de motie over de sociaal-economische situatie op het platteland. Ik begrijp dat de heer Holman die motie heeft genoemd omdat hij er in december op terug wil komen.

In reactie op de opmerking van de heer Baas wil ik erop wijzen dat al doen wij nog zoveel integraal en gebiedsgericht, dit niet betekent dat wij het altijd een op een met de gemeenten eens zijn. De discussies over bepaalde onderwerpen blijven nog wel en die maken het besturen ook leuk, maar wij doen ons best om er samen uit te komen.

De heer WEGGEMANS: Mijnheer de voorzitter. De heer Dohle noemde even het parkmanagement. In december komt er een evaluatie in het college en ik kan mij voorstellen dat die evaluatie de staten in een later stadium ook bereikt. Na 2007 zullen er voor parkmanagement geen subsidies meer beschikbaar zijn, maar wij gaan ervan uit dat het project voortgaat, omdat zo langzamerhand ook de bedrijven het nut ervan wel inzien. Zelf ben ik nog betrokken bij de stuurgroep voor het Baco-terrein in Emmen en voor De Wieken in Hoogeveen, maar de provincie zal zich volgend jaar daaruit terugtrekken. Het is ook goed dat het een particulier initiatief wordt, gesteund door de gemeente en de bedrijven.
Over de steunkaart is weer een hele discussie ontstaan, want als een gebied op de steunkaart staat, betekent het dat een bedrijf dat zich daar vestigt of uitbreidt van de IPR gebruik kan maken. We zijn nu weer terug bij de situatie van twaalf jaar geleden, toen het Ministerie van EZ ook dacht dat die steunkaart beperkt kon worden tot de COROP-gebieden, de vroegere arbeidsmarktgebieden. Als dit de situatie wordt, zal alleen Zuidoost-Drenthe nog steunkaartgebied zijn, want Limburg moet er van het Kabinet per se bij en er komt minder geld uit Brussel.
Het SNN verzet zich met hand en tand tegen het COROP-verhaal. Wij gaan uit van onze kernzones zoals wij altijd hebben gedaan en wij weten wel dat die qua inwoneraantal te groot zijn, maar wij hebben iets goeds gevonden en wij zijn nu bezig die zones op wijkniveau in te vullen. Het moet Brussel duidelijk zijn waarom wij een bepaalde grens trekken en het CPB hanteert bij zijn telgegevens wijken, dus wij proberen nu de interessante delen van de kernzones en met name de terreinen waar het ons om gaat, op deze manier op de steunkaart te krijgen. Of het lukt, is nog niet geheel duidelijk, maar het is een heel creatieve oplossing. Nog creatiever is het van de postcodes uit te gaan, maar daar is Brussel allergisch voor sinds het in Italië is geprobeerd en ineens bijna alle bedrijventerreinen eronder vielen, want in de postcodegebieden van bedrijventerreinen wonen niet veel mensen.
Wij hopen dat het lukt, maar mocht dat niet het geval zijn dan zal Drenthe in ieder geval er weer op inzetten dat Hoogeveen, Meppel en Assen er ook bij gaan horen. Hoe wij dat voor elkaar moeten krijgen, weten wij echter nog niet. Het slechtste scenario is dat Meppel en Assen eruit vertrekken. Hoogeveen is tien jaar geleden via een aparte motivatie nog weer toegevoegd, dus daar hebben wij nog wel enige hoop voor. Maar voorlopig gaan wij uit van het wijkniveau.
Voor een gemeente is het minder erg wanneer zij niet op de steunkaart komt omdat de De Minimisregeling wordt opgerekt van € 100.000,-- naar € 200.000,--, wat betekent dat een bedrijf over een periode van drie jaar overheidssteun mag ontvangen tot een maximum van € 200.000,--. Alle regelingen die wij nu hebben, kunnen dus naadloos doorgaan, want € 200.000,-- in drie jaar is wel een redelijk hoog bedrag. Maar als een gebied niet op de steunkaart staat, kan een bedrijf geen IPR-vestigingspremie ontvangen.
Er is dus nog enige hoop, maar het duurt nog wel enige maanden voor het allemaal helemaal duidelijk is.
De heer Holman heeft een opmerking gemaakt over waarderingssubsidies. Ik wijs erop dat de provincie die nog steeds kent. Het zijn subsidies aan organisaties die zonder al te veel moeite ieder jaar een klein bedrag krijgen. Deze staten hebben gezegd dat er zo min mogelijk van die subsidies moeten worden gegeven en dat zij liever hebben dat de geldstroom via de programmalijnen verloopt. Maar de waarderingssubsidie is een heel simpel en ook heel gewaardeerd instrument en de productgroep Cultuur en Welzijn bediscussieert nu hoe daar verstandig mee omgegaan kan worden. Als het college naar aanleiding van die discussie besluit dit instrument wat ruimer te gaan zien, dan zullen de staten daarvan horen.

Mevrouw KLIP: Mijnheer de voorzitter. Ervan uitgaande dat het college alleen op hoofdlijnen reageert, is voor mij alleen nog het punt personeelsbeleid blijven liggen.

De heer Veenstra heeft iets gezegd over het personeelsbeleid in relatie tot de grote projecten die onder andere samen met gemeenten moeten worden uitgevoerd en de heer Baas vroeg zich af of de organisatie alle ambities en plannen voor de toekomst wel aan. Dat is ook precies de reden waarom wij een jaar geleden zijn begonnen met het organisatieontwikkkelingstraject, dat niet voor niets de naam "Samen sterker" heeft gekregen. Het gaat niet alleen om samen binnen de provinciale organisatie maar ook om samen met gemeenten en allerlei andere organisaties buiten dit huis. Het gaat aan de ene kant om de vraag hoe het in dit huis handig georganiseerd kan worden en samen met anderen en aan de andere kant om de vraag wat voor type personeel bij die ambities past. Het laatste aspect heeft te maken met competentiemanagement: ontstane vacatures worden niet blind ingevuld maar er wordt op gelet welk type personeel nodig is om alle ambities waar te maken. Dat traject loopt nu en gaat door tot uiterlijk zomer volgend jaar. Via de statencommissie heb ik de staten al diverse malen op de hoogte van de voortgang gehouden en ik blijf dat natuurlijk doen, maar precies de twee aspecten van het strategisch personeelsmanagement en het zo organiseren dat flexibel ingespeeld kan worden op grote projecten die samen met anderen worden uitgevoerd, zitten in het organisatieontwikkelingstraject. Ik ben ervan overtuigd dat de naam "Samen sterker" ook werkelijk illustratief is voor de uitkomst van het hele traject.

TWEEDE TERMIJN

De heer VEENSTRA: Mijnheer de voorzitter. Mijn tweede termijn kan kort zijn. Ik denk dat de gedeputeerde Swierstra uitstekend heeft aangegeven hoe wij de opmerkingen van het Tweede Kamerlid Verhagen moeten plaatsen. De gedeputeerde zegt dat het niet anders kan dan dat Verhagen afstand van die opmerkingen neemt en dat de geuite suggesties nergens op slaan. Ik wil beide uitspraken onderschrijven.
De heer Holman heeft nu enige afstand van de uitspraken van de heer Verhagen genomen en ik ga ervan uit dat het CDA straks de motie zal ondertekenen, die namens vele partijen over dit onderwerp zal worden ingediend.
Ik heb al aangegeven dat wij achter de begroting staan. Naar onze mening is er een stabiel financieel beleid gevoerd en is er de komende tijd nog voldoende financiële ruimte.
Wij zijn blij dat nog steeds klip en klaar is dat de uitvoering van de aanpak van de A28 in 2008 is gepland.
Het inhuren van een projectbureau voor de Nieuwveenschelanden om de deskundigheid te kunnen vasthouden, vind ik een goede gedachte om verder mee te nemen.
Morgenavond houden wij een openbare fractievergadering over het kanaal Erica-Ter Apel in het Veenpark en iedere belangstellende is daar welkom.

De heer HOLMAN: Mijnheer de voorzitter. Wij zien geen aanleiding om in tweede termijn verder te reageren. Onze verklaring was helder en duidelijk.

De heer DOHLE: Mijnheer de voorzitter. Ook vanaf onze kant een korte reactie. Het antwoord van het college was duidelijk. Er zal straks wel over twee moties moeten worden gestemd en ik neem even de vrijheid om nu al aan te geven wat wij met die moties zullen doen.
Ik begin met de motie over de vermeende 50% die aan de strijkstok blijft hangen. Het zal duidelijk zijn dat wij van die indruk afstand moeten nemen, al was het alleen maar...

De VOORZITTER: Ik moet de heer Dohle nu even interrumperen, want de motie is nog niet ingediend en maakt dus nog geen onderdeel uit van de beraadslaging.

De heer DOHLE: Voorzitter. U heeft helemaal gelijk, sorry. Maar wij kennen die motie inmiddels en wij zullen die motie steunen. Ik ga ervan uit dat de andere fracties dat ook zullen doen. Waarom? Omdat, wanneer wij onszelf serieus nemen - en dat doen we - wij nooit akkoord kunnen gaan met een dergelijke uitspraak.

Met betrekking tot motie M1 van de OPD wil ik opmerken dat het goed zou zijn wanneer die motie nu werd ingetrokken en zou worden ingebracht in de commissievergadering; dat is dan ook een reden voor de heer De Haas om ook eens in die vergadering te komen. De motie kan in de commissie worden besproken en in die commissie moet de OPD dan een meerderheid voor deze motie zien te krijgen. Ik vrees namelijk dat wanneer de motie nu in stemming wordt gebracht, de meerderheid van de staten er niet mee in zal stemmen, terwijl alle partijen toch warmte en sympathie voor het in de motie genoemde onderwerp hebben.

(Voorzitter: de heer Ter Beek.)

De heer DE HAAS: Voorzitter. De heer Dohle noemt als argument dat ik dan ook nog eens in de commissievergadering kom. Ik wijs de heer Dohle erop dat de OPD uitstekende vertegenwoordigers in de commissievergaderingen heeft. Wat dat betreft vind ik dat zijn opmerking werkelijk nergens op slaat. Ik had die opmerking overigens ook niet van de heer Dohle verwacht. Ik heb in deze statenperiode geen enkele statenvergadering gemist en mijn partij heeft geen enkele commissievergadering gemist en daarom vind ik dat de heer Dohle zijn opmerking terug moet nemen.

De heer DOHLE: Ik sprak over de persoon van de heer De Haas. Maar als de heer De Haas zegt dat zijn partij geen enkele commissievergadering gemist heeft, dan neem ik mijn opmerkingen daarover terug, want ik heb niet de bedoeling gehad te zeggen dat de OPD niet volwaardig meedoet aan de commissievergaderingen. Ik wil wel zeggen dat de heer De Haas commissievergaderingen op de juiste wijze waardeert wanneer hij punten als nu door hem ingebracht, ook daar zorgvuldig inbrengt. Ik herhaal dat de VVD de op deze manier ingebrachte motie niet steunt en daaraan heb ik toegevoegd dat dit niet betekent dat wij geen belangstelling hebben voor dit onderwerp en geen sympathie hebben voor het meldpunt.

De heer DE HAAS: Ik kom in mijn tweede termijn hier graag even op terug.

De heer DOHLE: En als de heer De Haas zijn voorstel dan toch handhaaft dan wil ik hem erop wijzen dat hij zijn punt bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2007 kan inbrengen.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. Ik wil mij in mijn tweede termijn beperken tot het indienen van een motie en het bespreken van de motie van de heer De Haas.
Ook na de verklaring van de heer Holman over hetgeen door de heer Verhagen is gezegd, wil ik hierover toch nog een motie indienen.
Ik ben het met de heer Swierstra eens dat de verklaring van de heer Holman de verwarring eigenlijk alleen maar groter maakt. Wij moeten helemaal geen discussie willen over de vraag of het percentage nu 50, 45 of 35 is. Ik vind daarom dat de staten een signaal moeten afgeven.
Uit de reactie van de heer Swierstra namens het college maak ik op dat ook GS de opgeroepen beeldvorming absoluut en per direct uit de wereld willen helpen.
De motie is al door heel veel partijen ondertekend en net als de heren Veenstra en Dohle doe ik een beroep op de fractie van het CDA om deze motie, vanuit haar verantwoordelijkheid voor de gang van zaken in Drenthe, ook te ondertekenen. De motie is ondertekend door de fracties van GroenLinks, PvdA, VVD, ChristenUnie, D66, ALD en OPD.

***Motie M2***

*Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 15 november 2006.*

*Constaterende dat:*
- *de voorzitter van de CDA Tweede Kamerfractie zich heeft uitgelaten over de financiële bestedingen in het kader van de subsidieverstrekking van het SNN, er zou "50% aan de strijkstok zijn blijven hangen" en over het belang van het SNN en de Langmangelden;*

*overwegende dat:*
- *de uitvoeringskosten van de bestedingen slechts 2,98% bedragen;*
- *een dergelijke uitlating van een landelijke politicus voor de beeldvorming van het SNN en het Noorden funest is;*

*besluiten dat:*
- *ten stelligste afstand wordt genomen van deze uitlating en brengen dit standpunt over aan de CDA fractie van de Tweede Kamer;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. Ik kom op de motie van de OPD. Wij steunen die motie niet. Mevrouw Pannekoek heeft uitstekend verwoord dat de manier waarop het is gegaan - geen overleg, geen onderzoek en geen financiën, laat staan een dekking - niet juist is. Ook wij zijn ervoor dat dit onderwerp eerst in de commissie aan de orde komt, want het onderwerp ligt ons en naar ik zeker weet ook de gedeputeerde na aan het hart. Het is ongelooflijk belangrijk dat wij dit punt zorgvuldig behandelen want het probleem is ongelooflijk ernstig.

De heer BAAS: Mijnheer de voorzitter. Onze vragen zijn tot tevredenheid beantwoord. Wij zijn blij met de wijze waarop de heer Swierstra het Maxime-lichtje gedoofd heeft. De motie van de OPD zullen wij om de redenen die door anderen al zijn genoemd, niet steunen.

De heer SLUITER: Mijnheer de voorzitter. Het lijkt onze fractie van groot belang dat de staten van Drenthe in grote eendrachtigheid de zojuist door GroenLinks ingediende motie steunen.
Wat betreft de motie van de OPD moet ik toch opmerken dat die fractie wel wat al te gemakkelijk met dit onderwerp op de loop gaat. Het voorstel is niet onderbouwd en ook financieel is het een ondeugdelijk verhaal. Wij zullen die motie dus zeker niet steunen.

De heer LANTING: Mijnheer de voorzitter. Wij zullen de door de heer De Haas ingediende motie niet steunen en de door de heer Langenkamp ingediende motie wel.

De heer DE HAAS: Mijnheer de voorzitter. Ik had niet verwacht dat deze commotie zou ontstaan naar aanleiding van ons streven om te proberen continuïteit te creëren in een lopende zaak. Mij wordt het inspelen op emoties en weet ik wat ik nog verder om de oren heb gekregen, verweten. Maar waar het om gaat is dat er een maatschappelijk probleem is. Als nu wordt verwezen naar de commissievergadering en het op de long run schuiven en het dan weer bekijken dan is mijn reactie dat het probleem voor de staten toch duidelijk moet zijn. Het college heeft invulling gegeven aan het verzoek van de staten en begin 2006 de opening van een meldpunt mogelijk gemaakt. Wij zijn er ook dankbaar voor dat dit gebeurd is.
In 2004 hebben wij hetzelfde probleem aan de orde gesteld en misschien is het toen ook wel niet in de commissie behandeld, wie zal het zeggen. Maar zijn de commissies dan bepalend voor de besluitvor-

ming in deze statenzaal? Als alles op die manier doortimmerd moet worden, dan zou toch ook de door de heer Langenkamp ingediende motie over de uitspraak van de heer Verhagen eerst in de commissie aan de orde moeten komen? Maar dat is helemaal niet nodig. In deze statenzaal worden de zaken gedaan en de voorbereidende besprekingen vinden in de commissie plaats.

De heer BAAS: Juist omdat het om zo'n serieuze zaak gaat, is een serieuze behandeling gewenst. Nu moeten wij reageren op een, op een achternamiddag in de staten ingediende motie genoemd onderwerp. Ik vind dat gewoon geen recht doen aan het belang van dat onderwerp.

De heer DE HAAS: De heer Baas kenschetst dus de behandeling in de staten van Drenthe van de Begroting 2007 als een behandeling op een achternamiddag.

De heer BAAS: Het gaat mij om de manier waarop de heer De Haas zijn motie op een achternamiddag indient. Ik had er van tevoren graag overleg over gewild en ik had er wat onderbouwing bij gewild. Nu is er niets van dit alles en dat vind ik niet serieus.

De heer DE HAAS: Ik kan die onderbouwing meteen geven. Ik beschik over gegevens over kindermishandeling en over huiselijk geweld.

De heer BAAS: De heer De Haas moet die inbrengen in de commissievergadering.

De heer DE HAAS: Vindt de heer Baas dat nodig?

De heer BAAS: Ja.

De heer DE HAAS: Is het bevattingsvermogen van de heer Baas dan zo slecht dat hij niet begrijpt dat alle cijfers slechts het topje van een ijsberg zijn en dat wij iets wat het college begonnen is, willen verlengen. Moet ik dat dan gaan verdedigen?

De heer BAAS: Na deze uitspraken neem ik het helemaal niet serieus meer.

De heer DE HAAS: Dat moet de heer Baas weten. Ik heb altijd met respect naar anderen die het woord voeren geluisterd, maar zodra de OPD met een voorstel komt wordt het in de emotionele sfeer getrokken en dan deugt het niet.
Mevrouw Smith zegt dat zij de motie ook eerder had willen hebben. Ik wijs erop dat er vanochtend een amendement is ingediend, dat ik ook vanochtend pas voor het eerst zag. Maar ik vind dat niet terzake doen. De zaken worden in de statenvergadering gedaan en als ik een motie indien over enig onderwerp dan doe ik dat met een goede bedoeling. En als de overige 50 statenleden de motie niet willen steunen, dan steunen zij haar toch niet?

Mevrouw MASTWIJK: Ik zal de heer De Haas even uit de droom helpen. In de productbegroting staat bij Wonen en leefomgeving dat er sprake is van een methodieke ondersteuning van de effectieve aanpak van huiselijk geweld. Het gaat dus gewoon door en daarmee is de motie totaal overbodig.

De heer DE HAAS: Ik interpreteer die zinsnede niet als een continuering. Ik wil graag een bevestiging van die continuering en ik wil bij het college benadrukken dat er wellicht meer intensiteit en wellicht meer publiciteit aan dit onderwerp moet worden gegeven. Dat heb ik geprobeerd aan te geven en dat was ook mijn enige bedoeling, niet meer en niet minder.

Mevrouw PANNEKOEK: De manier waarop deze discussie verloopt, maakt een ding heel duidelijk: de heer De Haas wil eigenlijk helemaal niet dat zijn motie wordt aangenomen, want als hij dat wel zou willen had hij zorgvuldig overleg gepleegd.

Op heel actuele onderwerpen als een krantenbericht kunnen de staten direct reageren en dat is ook goed, want daarmee laten de staten zien dat zij betrokken zijn bij de actualiteit van de dag.
Het door de heer De Haas genoemde onderwerp komt regelmatig in de commissie terug en, nogmaals, mochten er echt problemen zijn dan kunnen die worden aangekaart en dan gaan wij met ons allen kijken hoe wij bij de Voorjaarsnot een oplossing kunnen regelen. De manier waarop de heer De Haas nu opereert, komt neer op het maken van een gebaar, waarbij hij helemaal niet wil dat zijn motie wordt aangenomen.

De heer DE HAAS: Ik wil deze opmerkingen van mevrouw Pannekoek classificeren als... , laat ik mij netjes uitdrukken: ik ben het er niet mee eens.
Ik wil nog wel een ding zeggen: mevrouw Pannekoek mag mij alles verwijten, maar mijn fractie is de afgelopen periode met een aantal onderwerpen gekomen en sommige daarvan waren van tevoren aangekondigd en andere niet en ons eerste voorstel moet nog steun krijgen.

Mevrouw PANNEKOEK: Dat is niet waar, want het voorstel van de heer De Haas over de AED...

De VOORZITTER: Het is nu de beurt aan mevrouw Smith om te reageren. Ja, ik probeer ook maar gewoon een beetje de verdelende rechtvaardigheid te spelen.

Mevrouw SMITH: Mijn vraag aan de heer De Haas is of hij dit onderwerp alsnog in de commissie aan de orde gaat stellen, met de kans dat het het dan wel haalt.

De heer DE HAAS: Voorzitter. Ik ben de laatste om dat niet te willen. Natuurlijk wil ik dat doen. Alleen, het is nu in deze vergadering aan de orde, maar ik heb er een enkele moeite mee het in de commissie opnieuw aan de orde te stellen.

Mevrouw PANNEKOEK: Ik verwacht dan ook een goede onderbouwing.
Ik dring er wel op aan dat de heer De Haas de motie nu intrekt.
Verder wil ik hem eraan herinneren dat wij gezamenlijk opgetrokken hebben met het voorstel voor de AED's. Het is dus absoluut niet zo, dat wanneer een voorstel niet goed is voorbereid, iedereen altijd tegen is. Maar in dit geval is dat wel zo, want dit voorstel is alleen maar een gebaar voor de Bühne.

De heer DE HAAS: Het is geen gebaar voor de Bühne, het is uit het hart op tafel gelegd en hoe mevrouw Pannekoek het interpreteert, is haar zaak.

De VOORZITTER: Naar mij blijkt heeft het college er geen behoefte aan nog te reageren.

De beraadslaging wordt gesloten.

De VOORZITTER: Op verzoek van de heer Holman schors ik de vergadering voor enige ogenblikken.

(Schorsing van 17.54 tot 18.15 uur.)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.
Ik heb begrepen dat enkele statenleden nog wat willen zeggen en daarom heropen ik de beraadslaging.
Ik geef het woord aan de heer De Haas.

De heer DE HAAS: Mijnheer de voorzitter. Zo zie je maar waar schorsingen goed voor zijn. De commissievoorzitter en ik hebben even een gesprek gehad en naar aanleiding van dat gesprek en mede naar aanleiding van het debat, heeft de OPD besloten de motie in te trekken. De fractie zal het onderwerp agenderen voor de komende commissievergadering.

De VOORZITTER: Ik constateer dat motie M1 is ingetrokken en derhalve geen deel meer uitmaakt van de beraadslagingen.
Ik geef het woord aan de heer Holman.

De heer HOLMAN: Mijnheer de voorzitter. Ik wil nog even terugkomen op de motie over de uitspraak van de voorzitter van de Tweede Kamerfractie van het CDA.
Waar wij het over eens zijn, is dat het bericht in de krant een verkeerd beeld oproept.
In de motie staat "De voorzitter van de CDA Tweede Kamerfractie heeft zich uitgelaten..." en daaraan moet toch in ieder geval worden toegevoegd dat hij zich volgens het Dagblad van het Noorden zo heeft uitgelaten.
In de discussie over de percentages werden steeds verschillende grootheden genoemd en dat maakte het lastig de discussie wat te nuanceren. Het gaat nog steeds over uitspraken die gedaan zijn in onze afwezigheid en waarvan wij dus niet de letterlijke tekst hebben.
Om te voorkomen dat een verkeerde beeldvorming ontstaat op grond van het krantenartikel, heeft de fractie van het CDA besloten de motie te steunen. Wij willen hiermee duidelijk maken dat het beeld dat uit het artikel in de krant ontstaat, niet het beeld is dat opgeroepen moet worden.

De VOORZITTER: Ik interpreteer deze woorden als een opmerking naar aanleiding van de motie en ik stel vast dat de motie als zodanig ongewijzigd blijft.

Ik sluit de beraadslaging.

In stemming komt motie M2.

Motie M2 wordt met algemene stemmen aangenomen.

Vervolgens besluiten de staten zonder hoofdelijke stemming overeenkomstig het voorstel van het college.

2. Het voorstel van het college van gedeputeerde staten van Drenthe van 27 september 2006, kenmerk 39/5.9/2006011063, Eerste wijziging Begroting 2007

(statenstuk 200-254)

met het op dit punt betrekking hebbende ongecorrigeerde verslag van de vergadering van de Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie van 8 november 2006.

Zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming besluiten de staten overeenkomstig het voorstel van het college.

**I. Sluiting**

De VOORZITTER: Ik constateer dat hiermee de agenda is afgehandeld en dat wij ons kunnen zetten aan een slok en een hap.
Ik sluit de vergadering.

(De vergadering wordt om 18.19 uur gesloten.)

Vastgesteld in de vergadering van provinciale staten van Drenthe van 31 januari 2007.

,voorzitter

,griffier

provincie Drenthe

# *Staten*stuk 2007-297

## Voorjaarsnota 2007 PLUS (inclusief 8e wijziging van de Begroting 2007)

Voorgestelde behandeling:
- Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie op 27 juni 2007
- provinciale staten op 4 juli 2007
- fatale beslisdatum: 4 juli 2007

Voorgestelde status: **B-stuk**

Behandeld door de heer E. Bos, telefoonnummer (0592) 36 55 16, e-mail e.bos@drenthe.nl
Portefeuillehouder: de heer H.P.K.M. Looman

## Inleiding

Voor u ligt de Voorjaarsnota 2007 PLUS. Deze Voorjaarsnota PLUS is het vervolg op de "beleidsarme" Voorjaarsnota 2007 die u bij een eerdere gelegenheid ter bespreking is toegezonden. De Voorjaarsnota 2007 PLUS bevat voorstellen voor prioriteiten voor de Begroting 2008.
De formulering van de prioriteiten voor de Begroting 2008 hebben wij ingestoken als de eerste jaarschijf van de concretisering van het Collegeprogramma 2007-2011 Kiezen voor de kracht van Drenthe.
Bij de uitwerking van de Voorjaarsnota 2007 PLUS heeft het college gekozen voor een benadering waarbij een aantal zaken meer centraal staat dan voorheen het geval was. Zo zijn wij van mening dat in de provinciale uitgavenontwilkkeling op een verantwoorde wijze meer dynamiek mogelijk is. Daarnaast gaan wij ook uit van het meer dan voorheen zoeken naar partners voor het provinciale beleid. En in de uitvoering zullen uitgewerkte plannen vooraf moeten gaan aan de daadwerkelijke uitgaven. Dit maakt een scherpe allocatie mogelijk, waarbij met de beschikbare middelen zoveel mogelijk wordt bereikt en waarbij zo min mogelijk geld "blijft liggen".
De Voorjaarsnota 2007 PLUS wordt nu aan uw staten voorgelegd, opdat u aan de hand van een bespreking van de Voorjaarsnota 2007 PLUS zo goed mogelijk voorbereid invulling kunt geven aan uw kaderstellende rol in het kader van de (financiële) jaarcyclus.

## Advies

1. De Voorjaarsnota 2007 PLUS vaststellen en daarmee:
   a. instemmen met de voorgestelde prioriteiten en daarmee het inhoudelijke kader te stellen voor de Begroting 2008;
   b. instemmen met de wijze waarop in financiële dekking van de prioriteiten is voorzien;
   c. instemmen met de genoemde technische uitgangspunten voor de Begroting 2008.
2. Een Stimuleringsfonds Drentse projecten instellen ten behoeve van diverse prioriteiten met een cofinancieringscomponent, voor 2007 te voeden ten laste van de resterende ruimte over 2007.
3. Als onderdeel van het dekkingsplan in de Voorjaarsnota 2007 PLUS besluiten tot opheffing van de reserves Kunstwerken en de reserve BTW-compensatiefonds per 1 januari 2008.
4. Voor de honorering van de beleidsvoorstellen uitgaan van een tijdshorizon van één jaar en de komende collegeperiode jaarlijks opnieuw een integrale afweging laten plaatsvinden op basis van de actuele financiële situatie.
5. De voorstellen voor het jaar 2007 financieel afhandelen door middel van vaststelling van de 8e wijziging van de Begroting 2007 en de financiële gevolgen voor 2008 en latere jaren meenemen in de Begroting 2008.
6. De 8e wijziging van de Begroting 2007 vaststellen.

## Meetbaar/Beoogd beleidseffect

Kaderstelling door uw staten voor de Begroting 2008, op basis van een voorbereiding door het college vanuit het Collegeprogramma 2007-2011 Kiezen voor de kracht van Drenthe.

## Argumenten

1. *De Voorjaarsnota 2007 PLUS bevat een integraal afgewogen kader voor de Begroting 2008, met een degelijke financiële dekking binnen een adequaat financieel beleid.*
De Voorjaarsnota PLUS betreft een aanvulling op de Voorjaarsnota 2007, waarin het financieel perspectief voor de collegeperiode 2007-2011 is geschetst en beleidsvoorstellen zijn geïnventariseerd die ter afweging overgelaten zijn aan het nieuwe college en uw staten. Deze beleidsvoorstellen zijn eveneens opgenomen in de Voorjaarsnota PLUS. Deze Voorjaarsnota PLUS bevat enerzijds voorstellen voor de beleidsmatige invulling van de financiële ruimte en anderzijds voorstellen voor de financiële kaderstelling voor de Begroting 2008. De voorstellen in de Voorjaarsnota 2007 PLUS zijn geformuleerd op basis van het Collegeprogramma 2007-2011 Kiezen voor de kracht van Drenthe en als uitwerking daarvan te beschouwen als de prioriteiten van het beleid voor de komende collegeperiode.

2. *Voor prioriteiten waarbij sprake is van een grote mate van cofinanciering heeft het de voorkeur, te werken met een Stimuleringsfonds Drentse projecten.*
Om tot een evenwichtige (meerjarenbegroting) begroting te komen wordt er een aantal voorstellen gedaan. Meest in het oog springende is ongetwijfeld het instellen van een Stimuleringsfonds Drentse projecten, voor onder meer projecten die een gebiedsgericht karakter hebben en waarmee cofinanciering gemoeid is. In 2007 wordt ten laste van de vrije beleidsruimte € 17 miljoen aan dit fonds gedoteerd. In 2008 zal € 3 miljoen worden gedoteerd. Er zullen de komende collegeperiode op verschillende terreinen voorstellen worden uitgewerkt die bedoeld zijn om als cofinanciering voor Europese programma's te dienen of als bijdrage aan grootschalige projecten om zodoende financiering mogelijk te maken. Deze ambities staan vermeld onder de diverse programma's. Vanwege de gebiedsgerichte aanpak en het samenbrengen van verschillende ambities op de diverse beleidsterreinen, worden de intensiveringen integraal gewogen. De komende periode zullen concreet uitgewerkte voorstellen worden gedaan op het gebied van:
   - kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe
   - uitwerking klimaat en energiebeleid
   - samenhang aanbrengen tussen noordelijke en interregionale activiteiten en programma's
   - optimaal gebruikmaken van Europese programma's voor interregionale activiteiten en programma's
   - structuurverstrekking recreatie en toerisme
   - structuurversterking land- en tuinbouw
   - regiopark stedelijk netwerk Groningen Assen
   - attractieve steden
   - aankoop gronden Low Frequency Array (LOFAR)

   De mogelijkheid bestaat het nog vrij besteedbare restant van de algemene reserve in te zetten voor dotatie aan de voorgestelde reserve.

3. *De reserves Kunstwerken en BTW-compensatiefonds kunnen worden opgeheven; de overige reserves kunnen onderwerp zijn van een nadere doorlichting.*
Voorgesteld wordt de genoemde reserves per 1 januari 2008 op te heffen als onderdeel van het dekkingsplan in de Voorjaarsnota 2007 PLUS. Ook de jaarlijkse dotatie aan de reserve Kunstwerken wordt met ingang van 2008 gestaakt. Het uitgangspunt hierachter is het principe dat kosten worden toegerekend aan het tijdvak waarin ook het nut wordt ervaren van het gebruik.

De komende periode zal gebruikt worden om alle overige reserves onder de loep te nemen; daarbij is ook de huidige praktijk onderwerp van discussie, lasten over de jaren te egaliseren via bestemmingsreserves. Dit onderwerp zal worden uitgewerkt als onderdeel voor de kaderstelling door uw staten door middel van de Voorjaarsnota 2008.

4. *Honorering van de beleidsvoorstellen met tijdshorizon van één jaar en de komende college-periode jaarlijks opnieuw een integrale afweging te laten plaatsvinden op basis van de actuele financiële situatie, levert de noodzakelijke flexibiliteit op voor adequate allocatie in de komende bestuursperiode.*
Een belangrijk uitgangspunt voor de stijl en de werkwijze van het nieuwe college bestaat uit het werken met flexibiliteit en dynamiek. Bij deze werkwijze past het uitgaan van een jaarlijkse integrale afweging, waarbij voorstellen gehonoreerd worden voor één jaar, waarbij de bedragen voor de volgende jaren hooguit richtinggevend zijn. Alle gehonoreerde wensen worden het volgend jaar weer geconfronteerd met de dan actuele financiële situatie en de dan actuele beleidswensen. Binnen deze werkwijze past ook, dat het provinciaal bestuur geen nieuwe structurele subsidierelaties aangaat. Daarbij is ook het risico aan de orde dat door meerjarig eenzelfde subsidie te verstrekken, de provincie verwachtingen wekt ten aanzien van de verdere toekomst. Concreet betekent dit dat feitelijk alleen nog middelen worden gehonoreerd voor subsidies als die een projectmatig karakter hebben.

5. *Door de voorstellen voor het jaar 2007 financieel af te handelen door middel van een begrotingswijziging voor de jaarschijf 2007 die gelijktijdig met de Voorjaarsnota 2007 PLUS aan uw staten wordt voorgelegd en de overige financiële gevolgen mee te nemen in de Begroting 2008, blijft de kaderstelling als geheel in beeld en in procedure.*
De Voorjaarsnota 2007 PLUS is basis voor de kaderstelling door uw staten voor de Begroting 2008. Een aantal voorstellen in de Voorjaarsnota 2007 PLUS heeft echter al in 2007 financiële gevolgen. Daarvoor is een wijziging van de Begroting 2007 noodzakelijk. De meerjarige doorwerking van deze voorstellen wordt niet in de wijziging meegenomen, maar in de Begroting 2008.

6. *Vaststelling van de 8e wijziging van de Begroting 2007 geeft gedeeltelijk uitwerking aan beslispunt nummer 5.*

## Uitvoering

### Tijdsplanning
N.v.t.

### Financiën
Zie Voorjaarsnota 2007 PLUS en de 8e wijziging van de Begroting 2007.

### Monitoring en evaluatie
Monitoring en evaluatie vinden plaats op de gebruikelijke wijze via de bestuursrapportages en de Jaarstukken 2007.

### Extern betrokkenen
N.v.t.

### Communicatie
N.v.t.

## Bijlagen

1. Voorjaarsnota 2007 PLUS.
2. Recapitulatie 8e wijziging Begroting 2007 per programmaonderdeel.

## Ter inzage in de leeskamer

N.v.t.

Assen, 20 juni 2007
Kenmerk: 24/5.14/2007007843

Gedeputeerde staten van Drenthe,

A.L. ter Beek, voorzitter
K. de Vries, secretaris

gm/coll.

# *Toe*lichting



Voor nadere toelichting wordt verwezen naar de Voorjaarsnota 2007 PLUS en de 8e wijziging van de Begroting 2007.

# Recapitulatie 8e wijziging begroting 2007 per programmaonderdeel

| Programmaonderdeel | | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|
| 30501 | Algemene baten en lasten/onvoorzien | -22.844.461 | -177.052 | -183.178 | -189.494 |
| 30601 | Saldo kostenplaatsen | 4.168.000 | | | |
| 30801 | Mutaties reserves | 17.000.000 | | | |
| 31101 | Gedeputeerde staten | 312.000 | | | |
| 35003 | Milieubeleidsplanning | 50.000 | | | |
| 35004 | Milieucommunicatie | 4.383 | 4.543 | 4.670 | 4.801 |
| 35202 | Bodemsanering | | | | |
| 35208 | Bescherming grondwater voor drinkwatervoorziening | 500.000 | | | |
| 35215 | Procesbewaking bodembeleid | 25.000 | | | |
| 35501 | Beleidsontwikkeling vergunningverlening | 50.000 | | | |
| 36208 | Groene instellingen | 8.228 | 8.528 | 8.766 | 9.011 |
| 36209 | Natuur, Bos en Landschap | 93.000 | | | |
| 38802 | Opgroeien | 273 | 283 | 291 | 299 |
| 38503 | Wonen en leefomgeving | 376.646 | 4.815 | 4.952 | 5.090 |
| 38408 | Participatie | 52.611 | 49.990 | 51.761 | 53.589 |
| 38306 | Beeldkwaliteit | 2.936 | 3.043 | 3.129 | 3.217 |
| 38307 | Informatiekanalen (archieven en musea) | 34.698 | 36.083 | 37.221 | 38.393 |
| 38308 | Onvoltooid verleden tijd/taligheden | 14.202 | 14.738 | 15.167 | 15.607 |
| 38309 | Het grote publiek | 119.138 | 20.471 | 21.695 | 22.966 |
| 38409 | Informatiekanalen (bibliotheken en regionale omroep) | 33.346 | 34.558 | 35.526 | 36.521 |
| | | 0 | 0 | 0 | 0 |

# *Ontwerp*besluit

2007-297-1

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 20 juni 2007, kenmerk 24/5.14/2007007843;

BESLUITEN:

I. de Voorjaarsnota 2007 PLUS vast te stellen en daarmee:
   a. in te stemmen met de voorgestelde prioriteiten en daarmee het inhoudelijke kader te stellen voor de Begroting 2008;
   b. in te stemmen met de wijze waarop in financiële dekking van de prioriteiten is voorzien;
   c. in te stemmen met de genoemde technische uitgangspunten voor de Begroting 2008;

II. een Stimuleringsfonds Drentse projecten in te stellen ten behoeve van diverse prioriteiten met een cofinancieringscomponent, voor 2007 te voeden ten laste van de resterende ruimte over 2007;

III. als onderdeel van het dekkingsplan in de Voorjaarsnota 2007 PLUS te besluiten tot opheffing van de reserves Kunstwerken en de reserve BTW-compensatiefonds per 1 januari 2008;

IV. voor de honorering van de beleidsvoorstellen uit te gaan van een tijdshorizon van één jaar en de komende collegeperiode jaarlijks opnieuw een integrale afweging te laten plaatsvinden op basis van de actuele financiële situatie;

V. de voorstellen voor het jaar 2007 financieel af te handelen door middel van vaststelling van de 8e wijziging van de Begroting 2007 en de financiële gevolgen voor 2008 en latere jaren mee te nemen in de Begroting 2008;

VI. de bijgevoegde 8e wijziging van de Begroting 2007 vast te stellen.

Assen, 4 juli 2007

Provinciale staten voornoemd,

, griffier

, voorzitter

gm/coll.

| | |
|---|---|
| **Programmanummer** | 1.1 |
| **Naam programma** | Bestuurlijke aangelegenheden |
| **Programmaonderdeel** | 31101 |
| **Omschrijving programmaonderdeel** | Gedeputeerde staten |
| **Portefeuillehouder(s)** | de heren H. Baas en A.L. ter Beek |
| **Groep** | SG Bestuurs-, Juridische en Concernzaken |

| | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht programmaonderdeel voor wijziging** | | | | |
| Totaal lasten | 2.338.990 | 2.444.068 | 2.509.605 | 2.567.070 |
| Totaal baten | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Totaal saldo | 2.326.990 | 2.432.068 | 2.497.605 | 2.555.070 |
| **Bedrag wijziging** | | | | |
| Lasten | 312.000 | | | |
| Baten | | | | |
| **Financieel overzicht programmaonderdeel na wijziging** | | | | |
| Totaal lasten | 2.650.990 | 2.444.068 | 2.509.605 | 2.567.070 |
| Totaal baten | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Totaal saldo | 2.638.990 | 2.432.068 | 2.497.605 | 2.555.070 |

**Toelichting op de wijziging.**

Is opgenomen in de Voorjaarsnota 2007 *PLUS*

| | |
|---|---|
| **Programmanummer** | 5.0 |
| **Naam programma** | Milieu algemeen |
| **Programmaonderdeel** | 35003 |
| **Omschrijving programmaonderdeel** | Milieubeleidsplanning |
| **Portefeuillehouder(s)** | mevrouw T. Klip-Martin |
| **Groep** | PG Milieubeheer |

| | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht programmaonderdeel voor wijziging** | | | | |
| Totaal lasten | 1.006.833 | 663.093 | 678.968 | 693.711 |
| Totaal baten | | | | |
| Totaal saldo | 1.006.833 | 663.093 | 678.968 | 693.711 |
| **Bedrag wijziging** | | | | |
| Lasten | 50.000 | | | |
| Baten | | | | |
| **Financieel overzicht programmaonderdeel na wijziging** | | | | |
| Totaal lasten | 1.056.833 | 663.093 | 678.968 | 693.711 |
| Totaal baten | | | | |
| Totaal saldo | 1.056.833 | 663.093 | 678.968 | 693.711 |

**Toelichting op de wijziging.**

Is opgenomen in de Voorjaarsnota 2007 *PLUS*

| | |
|---|---|
| **Programmanummer** | 5.0 |
| **Naam programma** | Milieu algemeen |
| **Programmaonderdeel** | 35004 |
| **Omschrijving programmaonderdeel** | Milieucommunicatie |
| **Portefeuillehouder(s)** | mevrouw T. Klip-Martin |
| **Groep** | PG Milieubeheer |

| | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht programmaonderdeel voor wijziging** | | | | |
| Totaal lasten | 579.685 | 600.645 | 617.101 | 633.213 |
| Totaal baten | | | | |
| Totaal saldo | 579.685 | 600.645 | 617.101 | 633.213 |
| **Bedrag wijziging** | | | | |
| Lasten | 4.383 | 4.543 | 4.670 | 4.801 |
| Baten | | | | |
| **Financieel overzicht programmaonderdeel na wijziging** | | | | |
| Totaal lasten | 584.068 | 605.188 | 621.771 | 638.014 |
| Totaal baten | | | | |
| Totaal saldo | 584.068 | 605.188 | 621.771 | 638.014 |

**Toelichting op de wijziging.**

Is opgenomen in de Voorjaarsnota 2007 *PLUS*

| | |
|---|---|
| **Programmanummer** | 5.1 |
| **Naam programma** | Bodembeleid |
| **Programmaonderdeel** | 35208 |
| **Omschrijving programmaonderdeel** | Bescherming grondwater voor drinkwatervoorziening |
| **Portefeuillehouder(s)** | mevrouw T. Klip-Martin |
| **Groep** | PG Bodem |

| | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht programmaonderdeel voor wijziging** | | | | |
| Totaal lasten | 329.201 | 343.369 | 352.133 | 359.986 |
| Totaal baten | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 |
| Totaal saldo | -170.799 | -156.631 | -147.867 | -140.014 |
| **Bedrag wijziging** | | | | |
| Lasten | | | | |
| Baten | -500.000 | | | |
| **Financieel overzicht programmaonderdeel na wijziging** | | | | |
| Totaal lasten | 329.201 | 343.369 | 352.133 | 359.986 |
| Totaal baten | | 500.000 | 500.000 | 500.000 |
| Totaal saldo | 329.201 | -156.631 | -147.867 | -140.014 |

**Toelichting op de wijziging.**

Is opgenomen in de Voorjaarsnota 2007 *PLUS*

| | |
|---|---|
| **Programmanummer** | 5.1 |
| **Naam programma** | Bodembeleid |
| **Programmaonderdeel** | 35215 |
| **Omschrijving programmaonderdeel** | Procesbewaking bodembeleid |
| **Portefeuillehouder(s)** | mevrouw T. Klip-Martin |
| **Groep** | PG Bodem |

| | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht programmaonderdeel voor wijziging** | | | | |
| Totaal lasten | 1.176.441 | 1.234.125 | 1.267.100 | 1.295.795 |
| Totaal baten | | | | |
| Totaal saldo | 1.176.441 | 1.234.125 | 1.267.100 | 1.295.795 |
| **Bedrag wijziging** | | | | |
| Lasten | 25.000 | | | |
| Baten | | | | |
| **Financieel overzicht programmaonderdeel na wijziging** | | | | |
| Totaal lasten | 1.201.441 | 1.234.125 | 1.267.100 | 1.295.795 |
| Totaal baten | | | | |
| Totaal saldo | 1.201.441 | 1.234.125 | 1.267.100 | 1.295.795 |

**Toelichting op de wijziging.**

Is opgenomen in de Voorjaarsnota 2007 *PLUS*

| | |
|---|---|
| **Programmanummer** | 5.2 |
| **Naam programma** | Vergunningverlening en handhaving milieubeheer |
| **Programmaonderdeel** | 35501 |
| **Omschrijving programmaonderdeel** | Beleidsontwikkeling vergunningverlening |
| **Portefeuillehouder(s)** | mevrouw T. Klip-Martin en de heer H. Baas |
| **Groep** | PG Milieubeheer |

| | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht programmaonderdeel voor wijziging** | | | | |
| Totaal lasten | 409.886 | 423.520 | 281.048 | 287.495 |
| Totaal baten | | | | |
| Totaal saldo | 409.886 | 423.520 | 281.048 | 287.495 |
| **Bedrag wijziging** | | | | |
| Lasten | 50.000 | | | |
| Baten | | | | |
| **Financieel overzicht programmaonderdeel na wijziging** | | | | |
| Totaal lasten | 459.886 | 423.520 | 281.048 | 287.495 |
| Totaal baten | | | | |
| Totaal saldo | 459.886 | 423.520 | 281.048 | 287.495 |

**Toelichting op de wijziging.**

Is opgenomen in de Voorjaarsnota 2007 *PLUS*

| | |
|---|---|
| **Programmanummer** | 6.1 |
| **Naam programma** | Natuur |
| **Programmaonderdeel** | 36208 |
| **Omschrijving programmaonderdeel** | Groene instellingen |
| **Portefeuillehouder(s)** | de heer R.W. Munniksma |
| **Groep** | PG Landelijk Gebied |

| | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht programmaonderdeel voor wijziging** | | | | |
| Totaal lasten | 2.131.553 | 2.161.339 | 2.190.185 | 2.219.842 |
| Totaal baten | 470.666 | 451.756 | 432.845 | 413.934 |
| Totaal saldo | 1.660.887 | 1.709.583 | 1.757.340 | 1.805.908 |
| **Bedrag wijziging** | | | | |
| Lasten | 8.228 | 8.528 | 8.766 | 9.011 |
| Baten | | | | |
| **Financieel overzicht programmaonderdeel na wijziging** | | | | |
| Totaal lasten | 2.139.781 | 2.169.867 | 2.198.951 | 2.228.853 |
| Totaal baten | 470.666 | 451.756 | 432.845 | 413.934 |
| Totaal saldo | 1.669.115 | 1.718.111 | 1.766.106 | 1.814.919 |

**Toelichting op de wijziging.**

Is opgenomen in de Voorjaarsnota 2007 *PLUS*

| | |
|---|---|
| **Programmanummer** | 6.1 |
| **Naam programma** | Natuur |
| **Programmaonderdeel** | 36209 |
| **Omschrijving programmaonderdeel** | Natuur, Bos en Landschap |
| **Portefeuillehouder(s)** | de heer R.W. Munniksma |
| **Groep** | PG Landelijk Gebied |

| | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht programmaonderdeel voor wijziging** | | | | |
| Totaal lasten | 932.608 | 959.335 | 985.341 | 1.007.609 |
| Totaal baten | | | | |
| Totaal saldo | 932.608 | 959.335 | 985.341 | 1.007.609 |
| **Bedrag wijziging** | | | | |
| Lasten | 93.000 | | | |
| Baten | | | | |
| **Financieel overzicht programmaonderdeel na wijziging** | | | | |
| Totaal lasten | 1.025.608 | 959.335 | 985.341 | 1.007.609 |
| Totaal baten | | | | |
| Totaal saldo | 1.025.608 | 959.335 | 985.341 | 1.007.609 |

**Toelichting op de wijziging.**

Is opgenomen in de Voorjaarsnota 2007 *PLUS*

| | |
|---|---|
| **Programmanummer** | 8.06 |
| **Naam programma** | Opgroeien |
| **Programmaonderdeel** | 38802 |
| **Omschrijving programmaonderdeel** | Opgroeien |
| **Portefeuillehouder(s)** | mevrouw A. Haarsma |
| **Groep** | PG Cultuur en Welzijn |

| | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht programmaonderdeel voor wijziging** | | | | |
| Totaal lasten | 31.444.607 | 30.944.270 | 29.620.343 | 29.635.684 |
| Totaal baten | 29.915.065 | 29.915.065 | 28.573.351 | 28.573.351 |
| Totaal saldo | 1.529.542 | 1.029.205 | 1.046.992 | 1.062.333 |
| **Bedrag wijziging** | | | | |
| Lasten | 273 | 283 | 291 | 299 |
| Baten | | | | |
| **Financieel overzicht programmaonderdeel na wijziging** | | | | |
| Totaal lasten | 31.444.880 | 30.944.553 | 29.620.634 | 29.635.983 |
| Totaal baten | 29.915.065 | 29.915.065 | 28.573.351 | 28.573.351 |
| Totaal saldo | 1.529.815 | 1.029.488 | 1.047.283 | 1.062.632 |

**Toelichting op de wijziging.**

Is opgenomen in de Voorjaarsnota 2007 *PLUS*

| | |
|---|---|
| **Programmanummer** | 8.08 |
| **Naam programma** | Wonen en leefomgeving |
| **Programmaonderdeel** | 38503 |
| **Omschrijving programmaonderdeel** | Wonen en leefomgeving |
| **Portefeuillehouder(s)** | mevrouw A. Haarsma |
| **Groep** | PG Cultuur en Welzijn |

| | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht programmaonderdeel voor wijziging** | | | | |
| Totaal lasten | 2.510.070 | 1.270.360 | 1.329.775 | 1.354.881 |
| Totaal baten | 748.253 | 1.800 | 1.800 | 1.800 |
| Totaal saldo | 1.761.817 | 1.268.560 | 1.327.975 | 1.353.081 |
| **Bedrag wijziging** | | | | |
| Lasten | 376.646 | 4.815 | 4.952 | 5.090 |
| Baten | | | | |
| **Financieel overzicht programmaonderdeel na wijziging** | | | | |
| Totaal lasten | 2.886.716 | 1.275.175 | 1.334.727 | 1.359.971 |
| Totaal baten | 748.253 | 1.800 | 1.800 | 1.800 |
| Totaal saldo | 2.138.463 | 1.273.375 | 1.332.927 | 1.358.171 |

**Toelichting op de wijziging.**

Is opgenomen in de Voorjaarsnota 2007 *PLUS*

| | |
|---|---|
| **Programmanummer** | 8.09 |
| **Naam programma** | Participatie |
| **Programmaonderdeel** | 38408 |
| **Omschrijving programmaonderdeel** | Participatie |
| **Portefeuillehouder(s)** | mevrouw A. Haarsma |
| **Groep** | PG Cultuur en Welzijn |

| | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht programmaonderdeel voor wijziging** | | | | |
| Totaal lasten | 6.013.703 | 4.996.223 | 5.125.352 | 5.255.183 |
| Totaal baten | 113.455 | | | |
| Totaal saldo | 5.900.248 | 4.996.223 | 5.125.352 | 5.255.183 |
| **Bedrag wijziging** | | | | |
| Lasten | 52.611 | 49.990 | 51.761 | 53.589 |
| Baten | | | | |
| **Financieel overzicht programmaonderdeel na wijziging** | | | | |
| Totaal lasten | 6.066.314 | 5.046.213 | 5.177.113 | 5.308.772 |
| Totaal baten | 113.455 | | | |
| Totaal saldo | 5.952.859 | 5.046.213 | 5.177.113 | 5.308.772 |

**Toelichting op de wijziging.**

Is opgenomen in de Voorjaarsnota 2007 *PLUS*

| | |
|---|---|
| **Programmanummer** | 8.10 |
| **Naam programma** | Parels van Drenthe |
| **Programmaonderdeel** | 38306 |
| **Omschrijving programmaonderdeel** | Beeldkwaliteit |
| **Portefeuillehouder(s)** | de heer R.W. Munniksma en mevrouw T. Klip-Martin |
| **Groep** | PG Cultuur en Welzijn |

| | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht programmaonderdeel voor wijziging** | | | | |
| Totaal lasten | 636.850 | 775.254 | 416.597 | 427.452 |
| Totaal baten | 255.600 | 379.444 | | |
| Totaal saldo | 381.250 | 395.810 | 416.597 | 427.452 |
| **Bedrag wijziging** | | | | |
| Lasten | 2.936 | 3.043 | 3.129 | 3.217 |
| Baten | | | | |
| **Financieel overzicht programmaonderdeel na wijziging** | | | | |
| Totaal lasten | 639.786 | 778.297 | 419.726 | 430.669 |
| Totaal baten | 255.600 | 379.444 | | |
| Totaal saldo | 384.186 | 398.853 | 419.726 | 430.669 |

**Toelichting op de wijziging.**

Is opgenomen in de Voorjaarsnota 2007 *PLUS*

| | |
|---|---|
| **Programmanummer** | 8.10 |
| **Naam programma** | Parels van Drenthe |
| **Programmaonderdeel** | 38307 |
| **Omschrijving programmaonderdeel** | Informatiekanalen (archieven en musea) |
| **Portefeuillehouder(s)** | de heer R.W. Munniksma en mevrouw T. Klip-Martin |
| **Groep** | PG Cultuur en Welzijn |

| | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht programmaonderdeel voor wijziging** | | | | |
| Totaal lasten | 4.360.088 | 4.632.503 | 4.440.387 | 4.965.744 |
| Totaal baten | 1.036.256 | 928.254 | 893.487 | 882.360 |
| Totaal saldo | 3.323.832 | 3.704.249 | 3.546.900 | 4.083.384 |
| **Bedrag wijziging** | | | | |
| Lasten | 34.698 | 36.083 | 37.221 | 38.393 |
| Baten | | | | |
| **Financieel overzicht programmaonderdeel na wijziging** | | | | |
| Totaal lasten | 4.394.786 | 4.668.586 | 4.477.608 | 5.004.137 |
| Totaal baten | 1.036.256 | 928.254 | 893.487 | 882.360 |
| Totaal saldo | 3.358.530 | 3.740.332 | 3.584.121 | 4.121.777 |

**Toelichting op de wijziging.**

Is opgenomen in de Voorjaarsnota 2007 *PLUS*

| | |
|---|---|
| **Programmanummer** | 8.10 |
| **Naam programma** | Parels van Drenthe |
| **Programmaonderdeel** | 38409 |
| **Omschrijving programmaonderdeel** | Informatiekanalen (bibliotheken en regionale omroep) |
| **Portefeuillehouder(s)** | de heer R.W. Munniksma en mevrouw T. Klip-Martin |
| **Groep** | PG Cultuur en Welzijn |

| | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht programmaonderdeel voor wijziging** | | | | |
| Totaal lasten | 11.630.015 | 11.004.162 | 11.310.906 | 11.579.107 |
| Totaal baten | 978.887 | 94.440 | | |
| Totaal saldo | 10.651.128 | 10.909.722 | 11.310.906 | 11.579.107 |
| **Bedrag wijziging** | | | | |
| Lasten | 33.346 | 34.558 | 35.526 | 36.521 |
| Baten | | | | |
| **Financieel overzicht programmaonderdeel na wijziging** | | | | |
| Totaal lasten | 11.663.361 | 11.038.720 | 11.346.432 | 11.615.628 |
| Totaal baten | 978.887 | 94.440 | | |
| Totaal saldo | 10.684.474 | 10.944.280 | 11.346.432 | 11.615.628 |

**Toelichting op de wijziging.**

Is opgenomen in de Voorjaarsnota 2007 *PLUS*

| | |
|---|---|
| **Programmanummer** | 8.10 |
| **Naam programma** | Parels van Drenthe |
| **Programmaonderdeel** | 38308 |
| **Omschrijving programmaonderdeel** | Onvoltooid verleden tijd/taligheden |
| **Portefeuillehouder(s)** | de heer R.W. Munniksma en mevrouw T. Klip-Martin |
| **Groep** | PG Cultuur en Welzijn |

| | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht programmaonderdeel voor wijziging** | | | | |
| Totaal lasten | 2.757.587 | 2.429.836 | 2.451.208 | 2.488.757 |
| Totaal baten | 8.524 | 8.763 | 9.009 | 9.262 |
| Totaal saldo | 2.749.063 | 2.421.073 | 2.442.199 | 2.479.495 |
| **Bedrag wijziging** | | | | |
| Lasten | 14.202 | 14.738 | 15.167 | 15.607 |
| Baten | | | | |
| **Financieel overzicht programmaonderdeel na wijziging** | | | | |
| Totaal lasten | 2.771.789 | 2.444.574 | 2.466.375 | 2.504.364 |
| Totaal baten | 8.524 | 8.763 | 9.009 | 9.262 |
| Totaal saldo | 2.763.265 | 2.435.811 | 2.457.366 | 2.495.102 |

**Toelichting op de wijziging.**

Is opgenomen in de Voorjaarsnota 2007 *PLUS*

| | |
|---|---|
| **Programmanummer** | 8.10 |
| **Naam programma** | Parels van Drenthe |
| **Programmaonderdeel** | 38309 |
| **Omschrijving programmaonderdeel** | Het grote publiek |
| **Portefeuillehouder(s)** | de heer R.W. Munniksma en mevrouw T. Klip-Martin |
| **Groep** | PG Cultuur en Welzijn |

| | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht programmaonderdeel voor wijziging** | | | | |
| Totaal lasten | 3.189.153 | 3.173.424 | 2.408.728 | 2.338.141 |
| Totaal baten | 353.781 | 295.389 | | |
| Totaal saldo | 2.835.372 | 2.878.035 | 2.408.728 | 2.338.141 |
| **Bedrag wijziging** | | | | |
| Lasten | 119.138 | 20.471 | 21.695 | 22.966 |
| Baten | | | | |
| **Financieel overzicht programmaonderdeel na wijziging** | | | | |
| Totaal lasten | 3.308.291 | 3.193.895 | 2.430.423 | 2.361.107 |
| Totaal baten | 353.781 | 295.389 | | |
| Totaal saldo | 2.954.510 | 2.898.506 | 2.430.423 | 2.361.107 |

**Toelichting op de wijziging.**

Is opgenomen in de Voorjaarsnota 2007 *PLUS*

| | |
|---|---|
| **Programmanummer** | 0.0 |
| **Naam programma** | Financiering en algemene dekkingsmiddelen |
| **Programmaonderdeel** | 30501 |
| **Omschrijving programmaonderdeel** | Algemene baten en lasten/onvoorzien |
| **Portefeuillehouder(s)** | de heer H.P.K.M. Looman |
| **Groep** | SG Financiën en Control |

| | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht programmaonderdeel voor wijziging** | | | | |
| Totaal lasten | 24.387.874 | 9.605.862 | 9.080.942 | 8.572.531 |
| Totaal baten | 1.058.047 | 958.595 | 906.605 | 774.382 |
| Totaal saldo | 23.329.827 | 8.647.267 | 8.174.337 | 7.798.149 |
| **Bedrag wijziging** | | | | |
| Lasten | -22.844.461 | -177.052 | -183.178 | -189.494 |
| Baten | | | | |
| **Financieel overzicht programmaonderdeel na wijziging** | | | | |
| Totaal lasten | 1.543.413 | 9.428.810 | 8.897.764 | 8.383.037 |
| Totaal baten | 1.058.047 | 958.595 | 906.605 | 774.382 |
| Totaal saldo | 485.366 | 8.470.215 | 7.991.159 | 7.608.655 |

**Toelichting op de wijziging.**

Is opgenomen in de Voorjaarsnota 2007 *PLUS*

| | |
|---|---|
| **Programmanummer** | 0.0 |
| **Naam programma** | Financiering en algemene dekkingsmiddelen |
| **Programmaonderdeel** | 30601 |
| **Omschrijving programmaonderdeel** | Saldo kostenplaatsen |
| **Portefeuillehouder(s)** | de heer H.P.K.M. Looman |
| **Groep** | SG Financiën en Control |

| | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht programmaonderdeel voor wijziging** | | | | |
| Totaal lasten | 2.578.283 | 2.068.245 | 1.874.087 | 1.181.203 |
| Totaal baten | 3.515.058 | 4.859.586 | 5.632.780 | 5.683.309 |
| Totaal saldo | -936.775 | -2.791.341 | -3.758.693 | -4.502.106 |
| **Bedrag wijziging** | | | | |
| Lasten | 4.168.000 | | | |
| Baten | | | | |
| **Financieel overzicht programmaonderdeel na wijziging** | | | | |
| Totaal lasten | 6.746.283 | 2.068.245 | 1.874.087 | 1.181.203 |
| Totaal baten | 3.515.058 | 4.859.586 | 5.632.780 | 5.683.309 |
| Totaal saldo | 3.231.225 | -2.791.341 | -3.758.693 | -4.502.106 |

**Toelichting op de wijziging.**

Is opgenomen in de Voorjaarsnota 2007 *PLUS*

| | |
|---|---|
| **Programmanummer** | 0.0 |
| **Naam programma** | Financiering en algemene dekkingsmiddelen |
| **Programmaonderdeel** | 30801 |
| **Omschrijving programmaonderdeel** | Mutaties reserves |
| **Portefeuillehouder(s)** | de heer H.P.K.M. Looman |
| **Groep** | SG Financiën en Control |

| | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht programmaonderdeel voor wijziging** | | | | |
| Totaal lasten | 30.804.714 | 5.108.288 | 5.680.499 | 3.277.461 |
| Totaal baten | 39.031.331 | 8.107.961 | 6.532.340 | 6.142.335 |
| Totaal saldo | -8.226.617 | -2.999.673 | -851.841 | -2.864.874 |
| **Bedrag wijziging** | | | | |
| Lasten | 17.000.000 | | | |
| Baten | | | | |
| **Financieel overzicht programmaonderdeel na wijziging** | | | | |
| Totaal lasten | 47.804.714 | 5.108.288 | 5.680.499 | 3.277.461 |
| Totaal baten | 39.031.331 | 8.107.961 | 6.532.340 | 6.142.335 |
| Totaal saldo | 8.773.383 | -2.999.673 | -851.841 | -2.864.874 |

**Toelichting op de wijziging.**

Is opgenomen in de Voorjaarsnota 2007 *PLUS*

provincie Drenthe

# Voorjaarsnota
## 2007 PLUS

# Voorjaarsnota
## 2007 PLUS

*Gedeputeerde staten van Drenthe*
*juni 2007*

Colofon
Productie:: Stafafdeling Financiën en Control
Grafische verzorging:  Facilitaire Groep provincie Drenthe

# Inhoud


| | | |
|---|---|---|
| | **Drenthe kiest de ideale lijn** | 4 |
| **1.** | **Financiële samenvatting** | 6 |
| **2.** | **Uitwerking Collegeprogramma** | 9 |
| | Programma 1: De provincie doét er toe! | 9 |
| | Programma 2: Samenleving met samenhang | 13 |
| | Programma 3: Ruimte en bereikbaarheid | 21 |
| | Programma 4: Kennis wérkt | 27 |
| | Programma 5: Leefomgeving | 30 |
| | Programma 6: Middelen | 43 |
| **3** | **Technische kaderstelling begroting 2008** | 46 |

# Drenthe kiest de ideale lijn

Bij de uitwerking van deze Voorjaarsnota 2007 PLUS hebben wij ervoor gekozen een koers in te zetten die past bij onze ambities die u inmiddels kent uit het Collegeprogramma "Kiezen voor de kracht van Drenthe". Die koers uit zich ook in de stijl die wij voorstaan en die we samenvatten in de trefwoorden: effectief, responsief en dynamisch.

Effectiviteit wordt in deze Voorjaarsnota PLUS meteen al aangepakt door meer op hoofdlijnen te gaan sturen. Details zijn weliswaar belangrijk, maar ze behoren tot de uitvoering. De lijnen moeten dan al duidelijk zijn. En ze zijn het resultaat van de politieke discussie die we met u willen voeren aan de hand van de zes programma's waarlangs wij het collegeprogramma hebben uitgewerkt.
Effectiviteit betekent ook, dat we binnen deze programma's de doelen centraal stellen. Eerst de ambities en daarna regelen we daar de benodigde middelen bij. Op die manier kan meer beleid worden gerealiseerd met dezelfde beschikbare middelen. Daarvoor is nodig dat de provincie in haar koersbepaling op zoek gaat naar "de ideale lijn", zoals die ook door de coureurs gezocht wordt op het circuit van Drenthe. Er wordt scherp gekoerst met zo min mogelijk gewicht, opdat de vaart er stevig in blijft. In bestuurlijke zin betekent dit, dat het van belang is de provinciale middelen zo scherp mogelijk in te zetten. Het is niet de bedoeling dat er geld blijft liggen, niet bij de provincie en ook niet bij mogelijke samenwerkingspartners. Daarbij behoort dan wel, dat de provincie zelf een wat minder behoudende financiële koers volgt. Hier past niet langer het egaliseren van uitgaven via reserves en past ook niet langer de koers die de afgelopen jaren tot de telkens terugkerende rekeningoverschotten heeft geleid. Wie voorop wil rijden, moet ook risico's willen nemen. En af en toe even een curbstone toucheren hoort daar ook bij.

De provincie kan het niet alleen. Zoveel is wel duidelijk geworden. Meer dan ooit is samenwerking met bestuurlijke en maatschappelijke partners noodzakelijk. Waar door bundeling van inzet meer bereikt kan worden dan door afzonderlijke inzet, is het zaak dat ook te doen. De provincie moet daarin meer dan ooit responsief zijn. De provincie moet vooraan rijden. We streven dit ook expliciet na, niet alleen door actief het gesprek met mogelijke partners aan te gaan en de Drentse burgers op te zoeken, maar ook door in te zetten op samenwerking en initiatief. En dat mag ook iets kosten. Met name op het terrein van de structuurversterking van Drenthe wordt hiervoor de instelling van een Stimuleringsfonds Drentse projecten voorgesteld, dat als doel heeft daadwerkelijk ook de wat meer omvangrijke en grootschalige projecten van de grond te krijgen vanuit een gebiedsgerichte aanpak waarbij diegenen betrokken zijn in wiens "achtertuin" het allemaal gebeurt. De provincie wordt op deze wijze een partner die niet alleen iets vraagt, maar ook iets te bieden heeft. Zo'n partner is een serieuze partner.

Bij het volgen van de "ideale lijn" behoort ook dynamiek. Waar dat nodig is, moet snel bijgestuurd kunnen worden. Daarom wordt in de Voorjaarsnota 2007 PLUS ingezet op hoofdlijnen en wordt zeker niet voor de gehele collegeperiode de hele zaak nu reeds dichtgetimmerd. Integendeel, het is juist de bedoeling elk jaar opnieuw te kijken of we nog op kop liggen en of er bijgestuurd kan en moet worden. Binnen de collegiale sfeer die het college voorstaat betekent dat, dat er elk jaar een integrale afweging aan de orde is, waarbij college en staten de kaders herijken en bijstellen als dat nodig is. Door dat vervolgens op hoofdlijnen te doen, wordt de discussie een politieke discussie die over de Drentse samenleving gaat.

Daarbij past ook een andere wijze van omgaan met het beschikbaar stellen van budgetten in die zin dat voortaan geldt, dat er eerst een goed uitvoeringsplan moet komen en dat dan pas het geld daarvoor beschikbaar wordt gesteld. Hieruit vloeit de keuze van het college voort, nog niet alle projecten reeds nu van dekking te voorzien. Het eerder genoemde Stimuleringsfonds Drentse projecten speelt hierbij een cruciale rol.

Om de ambities van het college waar te maken hebben we een organisatie nodig die daarbij past. Dat is een organisatie waarin collegialiteit, initiatief en uitvoeringsgerichtheid centraal staan. Daarvoor is noodzakelijk dat in de organisatie – budgettair neutraal – een verschuiving van beheer naar beleid ook intern vorm krijgt. Daar zetten wij ook op in bij de reorganisatie, waarbij we willen bereiken dat de organisatie zich weer op de primaire processen – wat bereiken we in de Drentse samenleving – gaat richten in plaats van met zichzelf bezig te zijn. Dat betekent dat er meer van de medewerkers kan en mag worden verwacht op het vlak van hun professionaliteit. En ook dat er minder vanzelfsprekendheden kunnen en zullen zijn. Ook de organisatie moet dynamiek laten zien. Daarbij gaat de blik naar buiten, gaan de ramen open en ondernemen mag.

Effectief, responsief en dynamisch. Vanuit deze opvatting presenteert het college in de Voorjaarsnota 2007 PLUS een keur van voorstellen voor het beleid van de komende jaren. Er moet veel gebeuren. En gelukkig kan dat ook. We pakken het aan.

# 1. Financiële samenvatting

In dit hoofdstuk worden de financiële uitgangspunten voor de collegeperiode 2007-2011 geschetst. Het financieel perspectief bouwt voort op het perspectief zoals dat reeds in beeld was gebracht in de Voorjaarsnota 2007. Het perspectief is bijgesteld aan de hand van de 6e wijziging van de Begroting 2007 en de begrotingswijzigingen naar aanleiding van de bestuursrapportage. Het actuele financieel perspectief 2007- 2011 wordt weergegeven in onderstaande tabel.

| **Vrije bestedingsruimte** | **2007** | **2008** | **2009** | **2010** | **2011** |
|---|---|---|---|---|---|
| Vrije bestedingsruimte na 6e wijziging van de begroting 2007 | 10.436.384 | 6.690.528 | 6.153.848 | 6.307.726 | |
| Wijziging bestuursrapportage | 13.145.490 | 1.679.334 | 1.621.094 | 1.658.805 | |
| **Ruimte na bestuursrapportage** | **23.581.874** | **8.369.862** | **7.774.942** | **7.966.531** | **8.029.598** |

In de Voorjaarsnota 2007 PLUS doen wij uw Staten beleidsvoorstellen als uitwerking van het Collegeprogramma 2007-2011 “Kiezen voor de kracht van Drenthe”. Het financieel perspectief zoals in bovenstaande tabel is geschetst is hierbij het vertrekpunt.

*Een jaarlijkse integrale afweging*

Een belangrijk uitgangspunt voor de stijl en de werkwijze van het nieuwe College bestaat uit het werken met flexibiliteit en dynamiek. Daarom wordt in de Voorjaarsnota 2007 PLUS ingezet op hoofdlijnen en wordt zeker niet voor de gehele collegeperiode de hele zaak nu reeds dichtgetimmerd. Integendeel, het is juist de bedoeling elk jaar opnieuw te kijken of we nog op koers liggen en of er bijgestuurd kan en moet worden. Bij deze werkwijze past het uitgaan van een jaarlijkse integrale afweging, waarbij voorstellen gehonoreerd worden voor één jaar, waarbij de bedragen voor de volgende jaren hooguit richtinggevend zijn en feitelijk niet meer zijn dan een meerjarige doorkijk naar de toekomst. Jaarlijks vindt dan door college en staten een herijking van de kaders plaats en bijstelling indien noodzakelijk.

Binnen deze werkwijze past ook, dat het provinciaal bestuur geen nieuwe structurele subsidierelaties aangaat. Daarbij is ook het risico aan de orde, dat door meerjarig eenzelfde subsidie te verstrekken de provincie verwachtingen wekt ten aanzien van de verdere toekomst. Concreet betekent dit, dat feitelijk alleen nog middelen worden gehonoreerd voor subsidies, als die een projectmatig karakter hebben.

In onderstaande tabel worden de beleidsvoorstellen per programma financieel weergegeven. Hieruit volgt het volgende financiële beeld:

| **TOTAAL OVERZICHT WENSEN COLLEGEPROGRAMMA 2007-2011** | **2007** | **2008** | **2009** | **2010** | **2011** |
|---|---|---|---|---|---|
| **Vrije beleidsruimte** | **23.581.874** | **8.369.862** | **7.774.942** | **7.966.531** | **8.029.598** |
| Totaal programma 1: De provincie dóet ertoe! | 312.000 | 725.000 | 644.250 | 417.563 | 455.875 |
| Totaal programma 2: Samenleving met samenhang | 646.461 | 2.942.052 | 4.120.478 | 4.070.994 | 3.612.800 |
| Totaal programma 3: Ruimte en bereikbaarheid | 46.500 | 604.500 | 704.500 | 3.204.500 | 5.511.500 |
| Totaal programma 4: Kennis wérkt | 0 | 1.506.000 | 1.506.000 | 1.506.000 | 1.330.000 |
| Totaal programma 5: Leefomgeving | 671.500 | 3.265.500 | 3.333.500 | 3.676.500 | 3.934.000 |
| Totaal programma 6: Middelen | 4.573.355 | 5.400.000 | 882.750 | -350.187 | -356.094 |
| *Totale financiele wensen (subtotaal)* | *6.249.816* | *14.443.052* | *11.191.478* | *12.525.370* | *14.488.081* |
| **Verwacht begrotingsoverschot / tekort als bovenstaande gerealiseerd gaat worden** | **17.332.058** | **-6.073.190** | **-3.416.536** | **-4.558.839** | **-6.458.483** |

Om tot een evenwichtige (meerjarenbegroting) begroting te komen wordt er een aantal voorstellen gedaan. Meest in het oog springende is ongetwijfeld het instellen van een Stimuleringsfonds Drentse projecten.

*Stimuleringsfonds Drentse projecten*
Wij stellen uw Staten voor een Stimuleringsfonds Drentse projecten in te stellen. Dit Stimuleringsfonds Drentse projecten betreft een fonds voor gebiedsgerichte cofinanciering voor relatief grote projecten. Voorgesteld wordt om in 2007 ten laste van de vrije bestedingsruimte € 17 miljoen aan dit fonds te doteren en in 2008 een dotatie van € 3 miljoen. Wij doen uw Staten deze collegeperiode op verschillende terreinen voorstellen toekomen, die bedoeld zijn om als cofinanciering voor Europese programma's te dienen of als bijdrage aan relatief grootschalige projecten om zodoende financiering mogelijk te maken. De verschillende ambities staan vermeld onder de programma's in hoofdstuk 2.
Vanwege de gebiedsgerichte aanpak en het samenbrengen van verschillende ambities op de diverse beleidsterreinen worden de intensiveringen integraal gewogen. De komende periode zullen concreet uitgewerkte voorstellen worden gedaan op het gebied van:

- Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe
- Uitwerking klimaat en energiebeleid
- Omvorming Drentse economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie
- Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt
- Structuurversterking recreatie en toerisme
- Structuurversterking land- en tuinbouw
- Ontwikkeling Regiopark Groningen Assen
- Attractieve steden
- Ontwikkeling natuurgebied LOFAR
- Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid
- Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres
- Verdubbeling van de spoorlijn Zwolle-Emmen

De mogelijkheid bestaat, het nog vrij besteedbare restant van de algemene reserve in te zetten voor dotatie aan het voorgestelde Stimuleringsfonds Drentse projecten.

*Opheffing van de reserves Kunstwerken en BTW-compensatiefonds.*
Voorgesteld wordt de genoemde reserves per 1 januari 2008 op te heffen als onderdeel van het dekkingsplan in de Voorjaarsnota 2007 PLUS. Ook de jaarlijkse dotatie aan de reserve kunstwerken wordt met ingang van 2008 gestaakt. Het uitgangspunt hierachter is het principe dat kosten worden toegerekend aan het tijdvak waarin ook het nut wordt ervaren van het gebruik. De komende periode zal gebruikt worden om alle overige reserves onder de loep te nemen; daarbij is ook de huidige praktijk onderwerp van discussie, lasten over de jaren te egaliseren via bestemmingsreserves. Dit onderwerp zal worden uitgewerkt als onderdeel voor de kaderstelling door de staten door middel van de Voorjaarsnota 2008.

*Formatie en proceskosten*
Voor het realiseren van de voorgestelde beleidsdoelen en prioriteiten wordt het uitgangspunt gehanteerd dat de personele omvang van de organisatie niet zal worden uitgebreid. In samenhang met de organisatie-ontwikkeling zal worden bezien in welke mate de geraamde proceskosten kunnen worden ingewisseld met de inverdieneffecten van de organisatie-ontwikkeling. Proceskosten zullen zich met name waar wordt samengewerkt met partners voordoen. Voor de overige voorstellen geldt, dat aangenomen is dat zich in de praktijk toch nog bijkomende kosten zullen voordoen.

Na verwerking van bovenstaande dekkingsvoorstellen ontstaat het volgende financiële beeld:

| Uitwerking dekkingsvoorstellen: | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|
| Verwacht begrotingsoverschot / tekort als bovenstaande gerealiseerd gaat worden | 17.332.058 | -6.073.190 | -3.416.536 | -4.558.839 | -6.458.483 |
| Vorming Stimuleringsfonds Drentse projecten | -17.000.000 | -3.000.000 | | | |
| Niet langer doteren aan reserve kunstwerken | | 1.109.400 | 1.109.400 | 1.109.400 | 1.109.400 |
| Opheffen reserve invoering BTW compensatiefonds per 1 januari 2008 | | 2.458.166 | | | |
| Opheffen reserve kunstwerken per 1 januari 2008 | | 5.547.000 | | | |
| *Totaal aan dekkingsvoorstellen* | *-17.000.000* | *6.114.566* | *1.109.400* | *1.109.400* | *1.109.400* |
| **Verwacht begrotingsoverschot / tekort na doorvoering voorstellen:** | **332.058** | **41.376** | **-2.307.136** | **-3.449.439** | **-5.349.083** |

Bij het voorgaande beeld is aan de orde, dat over de gehele periode sprake is van een cumulatief tekort van € 10.732.224,--. Nadere voorstellen zullen worden uitgewerkt om tot een sluitend meerjarenperspectief te komen; hierin zal worden meegenomen het vrij besteedbare deel binnen de algemene reserve ter grootte € 21,2 miljoen.

In de Voorjaarsnota 2007 PLUS zijn diverse voorstellen opgenomen die reeds in 2007 financiële consequenties hebben. Deze voorstellen worden aan de staten voorgelegd door middel van de 8e wijziging van de Begroting 2008, die gelijktijdig met de Voorjaarsnota 2007 PLUS aan Provinciale Staten wordt voorgelegd.

## Aanvullende aandachtspunten

*"Oud voor nieuw"*
Voor de verdere toekomst is aan te bevelen een "oud voor nieuw" operatie te starten. Op de korte termijn zijn de kosten van de uitwerking van het Collegeprogramma weliswaar gedekt, maar voor de langere termijn is dat niet het geval onder de aanname van meerjarige voortzetting van alle prioriteiten. Om extra "borging" te realiseren voor de realisatie van de ambities van het college – in financiële zin – verdient het aanbeveling ook de uitgaven voor "going concern" eens kritisch tegen het licht te houden. Een dergelijke doorlichting is ook wenselijk in verband met de noodzakelijke dynamiek van het provinciale beleid en de provinciale organisatie. Voorstellen zullen niet op korte termijn reeds uitgewerkt kunnen worden; de resultaten van deze operatie kunnen tegemoet gezien worden in de Voorjaarsnota 2008.

*Apparaatskosten van investeringsprojecten*
In de Voorjaarsnota 2007 PLUS is nog niet uitgewerkt wat de financiële gevolgen zijn van het niet langer activeren van apparaatskosten als onderdeel van de lasten van investeringsprojecten. Tot dusverre was het een gangbare praktijk, apparaatskosten die worden gemaakt in het kader van investeringen te activeren. Binnen de transparante stijl en de werkwijze van het College past echter, apparaatskosten behorend bij investeringen niet langer te activeren.
De beëindiging van activering van apparaatskosten bij investeringen kan eventueel gefaseerd worden ingevoerd, als dat door de actuele financiële situatie van de provincie meer opportuun is. Op basis van een nadere uitwerking zullen bij de Begroting 2008 nadere voorstellen aan de staten worden gedaan omtrent de omgang met apparaatskosten bij investeringen (activering van apparaatskosten).

# 2. Uitwerking Collegeprogramma

## Programma 1: De provincie doét er toe!

*Onze ambitie is de provincie te laten léven door actief te zijn als stimulator, initiatiefnemer en regisseur. Voorop staat een heldere en duidelijke communicatie. Digitale ontsluiting van informatie speelt een belangrijke rol. De dienstverlening aan inwoners, bedrijven, organisaties en medeoverheden wordt verbeterd. Zij worden interactief betrokken bij de opstelling en uitvoering van provinciaal beleid. Samenwerking met gemeenten, waterschappen en buurprovincies is van belang. Drenthe wordt sterker gepositioneerd op nationaal en internationaal niveau. De lobby richting Den Haag en Brussel krijgt meer aandacht. Bij de profilering van Drenthe staan de eigen kernwaarden centraal. Actief wordt ingespeeld op belangrijke (inter)nationale trends als klimaatverandering, duurzame energievoorziening, internationalisering en demografische veranderingen. Gebiedsgerichte aanpak krijgt meer gestalte.*

## Bestuurlijke aangelegenheden

### 1.1. Rolopvatting provincie als middenbestuur

Het provinciaal beleid staat niet op zichzelf. Trends van buitenaf en het beleid van de medeoverheden zijn van grote invloed. De provincie als middenbestuur is interactief. Zij treedt op als stimulator, initiatiefnemer en regisseur, zowel richting medeoverheden, bedrijfsleven als organisaties. In de eerste helft van 2008 wordt het wederzijds verwachtingenpatroon over de rolopvatting van de provincie afgestemd met de medeoverheden en de maatschappelijke organisaties. Wederzijdse herkenning en erkenning van de rollen van de provincie en haar partners zijn hierbij belangrijk. Op grond van de bevindingen wordt nader invulling gegeven aan de nieuwe bestuursstijl en de aanpassing van de ambtelijke organisatie.

### 1.2. Impuls samenwerken met medeoverheden

De contacten met gemeenten, waterschappen en de Vereniging van Drentse Gemeenten (VDG) worden uitgebouwd. Doel is opstelling van gezamenlijke gebiedsgerichte strategische ontwikkelingsagenda's. Daarover vindt periodiek bestuurlijk overleg plaats. Ontwikkelings- en resultaatgerichte allianties staan voorop. Dit zal leiden tot meer samenhang in visie, doelen, strategie, maatregelen, projecten en inzet van middelen (financieel en menskracht). Wij zijn bereid voor de Drentse gemeenten een inhoudelijk ondersteunende rol te vervullen voor EU-aangelegenheden.

Wij zullen een actieve rol vervullen in het Interprovinciaal Overleg (IPO). De samenwerking met de buurprovincies en de aangrenzende Duitse overheden zal resultaatgericht zijn. De intensivering van de SNN-samenwerking met de vier grote noordelijke steden wordt verder uitgelijnd in het najaar van 2007, mede afgestemd op de SNN-organisatie voor de nieuwe statenperiode.

Wij stellen in 2008 een onderzoek ex artikel 217a van de Provinciewet in naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van de verschillende provinciale samenwerkingsverbanden.

### 1.3. Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid

Burgers, bedrijven en organisaties worden in een zo vroeg mogelijk stadium betrokken bij de voorbereiding, besluitvorming en uitvoering van provinciaal beleid. Doel is de creativiteit en deskundigheid van inwoners beter en vooral eerder in het beleid tot hun recht te laten komen.

Vergroten van betrokkenheid kan via periodieke, al dan niet themagerichte, discussiebijeenkomsten en via inspraakprocessen rond grote beleidsnota's en grote projecten. Ter nadere uitwerking wordt een procedurenota Beginspraak opgesteld, met daarin aandacht voor de aanpak, spelregels en kaders voor burgerparticipatie en mogelijke beleidsonderwerpen die zich lenen voor "beginspraak". In september 2007 is een pilot gepland; een eerste dialoog met inwoners in het kader van de uitwerking van de uitvoeringsagenda Provinciaal Verkeers- en VervoersPlan. Actieve communicatie is de kern van overheidscommunicatie. Bij het vergroten van de betrokkenheid van de inwoners bij het provinciaal beleid worden naast de traditionele activiteiten ook nieuwe communicatiemedia gehanteerd. Zie hiervoor verder prioriteit 1.4.

Er wordt extra geïnvesteerd om de gebiedsprocessen in de recent ingestelde gebieden van het provinciaal Meerjarenprogramma (pMJP) op gang te krijgen. Dit vraagt om gebiedsspecifieke communicatie. Het versterken van de samenwerking en het ontwikkelen van gebiedskennis sluiten aan bij de aanbevelingen uit het symposium "Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe" (maart 2007). Deze aanpak leidt tot meer initiatieven om de doelstellingen voor het landelijk gebied te realiseren (spin off). De partners in de pMJP-gebieden worden gevraagd actief (ook financieel) bij te dragen aan de uitvoering van het pMJP.

### 1.4. Profilering provincie Drenthe

De provincie als bestuurslaag is relatief onbekend; de burger weet weinig af van haar werkzaamheden. We gaan burgers en maatschappelijke organisaties meer en nadrukkelijker betrekken bij de beleidsontwikkeling. De "provinciekeuken" wordt voor hen opengesteld. Beeldvorming ontstaat veelal bij directe contacten. We introduceren de één-loketfunctie. Ook wordt de interne dienst-verlening (beantwoording publieksvragen, afhandeling poststukken) verder verbeterd. Voor een betere profilering van de provincie is een actieve(re) communicatie noodzakelijk. Er wordt een meerjarige campagne ontwikkeld voor een betere profilering van de provincie Drenthe als bestuurs-laag. Aan de hand daarvan wordt de provincie op een (inter)actieve wijze en via uiteenlopende media belicht. De campagne wordt nadrukkelijk ook ingezet op de wenselijke profilering van het totaal beeldmerk Drenthe. Een provincie met unieke kernkwaliteiten en grote kansen voor wonen, werken en recreëren in een hoogwaardige landschappelijke, cultuurhistorische en sociaal veilige omgeving. De positie als grensregio en de ligging in de internationale Noordelijke Ontwikkelingsas krijgen hierbij aandacht. Dit beeldmerk moet een belangrijke wervende factor worden voor nieuwe, bij deze kwaliteiten passende, ruimtelijke en economische ontwikkelingen. De campagne wordt mede afgestemd op de lopende promotiecampagne "Da's nou Drenthe".

Wij willen Drenthe nadrukkelijk positioneren in de Noordelijke Ontwikkelingsas (NOA, zie ook 4.3) en op Europees niveau in het algemeen. Onze ambities op dit punt, inclusief de Drentse lobby in Brussel, zullen wij verwoorden in een nota Drenthe in internationaal perspectief.

### 1.5. Digitale ontsluiting informatie: project Burger en provincie

De (deels wettelijke) verplichtingen en afspraken tussen IPO, rijk, Unie van Waterschappen (UvW) en VNG (Verklaring e-dienstverlening, april 2006) en het voldoen aan de normen van de BurgerServiceCode gelden als uitgangspunten bij het formuleren van de doelen van deze prioriteit (zie 6.2). De doelen hebben wij in juni 2006 vastgesteld in de nota Welkom in Digitaal Drenthe (WiDD). De nota heeft een beleidshorizon van vier jaar. Er is een nieuw Uitvoeringsprogramma e-dienstverlening in voorbereiding. De actualisering is een gevolg van de noodzakelijke forse eenmalige en verder (continue) verbetering van de provinciale Website. De ombouw daarvan tot Portal voor Drentse informatie, het publiceren van (geo-) informatie over leefomgeving en versterken van de interactie met burgers (doorstart en beheer van www.reuring.nl). Ook de dienstverlening via de site, inclusief de mogelijkheid tot transacties, wordt sterk verbeterd. Verdere aanpassingen betreffen de interne herstructurering van de IT-huishouding, die dan is aangesloten

op landelijke voorzieningen, zoals de landelijke authentieke registraties (verplicht gebruik) en DigiD. DigiD is het identificatiemiddel voor de burger die digitale overheidsdiensten wil afnemen. In 2007 wordt onderzocht of toetreden tot de vereniging D!MPACT voor Drenthe een versnelling kan betekenen voor toepassing van e-overheid. D!MPACT bestaat uit gemeenten, en binnenkort naar verwachting ook enkele provincies, die gezamenlijk e-overheid toepassingen ontwikkelen en beheren.

| **Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?** | | |
|---|---|---|
| **Prioriteiten** | **Resultaten** | **Activiteiten 2008** |
| 1.1. Rolopvatting provincie als middenbestuur | Verdieping rolopvatting als interactief middenbestuur: stimulator, initiatiefnemer en regisseur. | Afstemming wederzijds verwachtingenpatroon rolopvatting provincie met medeoverheden en maatschappelijke organisaties.<br><br>Inpassing gevolgen nieuwe rolopvatting voor bestuurlijk - ambtelijk samenspel in lopend intern traject Organisatieontwikkeling. |
| 1.2. Impuls samenwerken met medeoverheden | Gemeenschappelijke, gebiedsgerichte strategische agenda's.<br><br>Ontwikkelings- en resultaatgerichte allianties.<br><br>Effectieve en efficiënte samenwerking bij uitbouwen van kansen en oplossen van knelpunten.<br><br>Periodiek overleg met medeoverheden. | Per gebied (stad en/of regio) overleg over beleidsinzet samenwerkingsagenda.<br><br>Vastleggen afspraken samenwerking, o.a. welke partijen, beleidsinzet, programmering, organisatie, financiële kaders, monitoring, enz.<br><br>Uitvoeren afspraken in 2009 t/m 2011.<br><br>Uitvoeren onderzoek ex artikel 217a Provinciewet over doelmatigheid en doeltreffendheid provinciale samenwerkingsverbanden.<br><br>Vervullen ondersteunende rol gemeenten voor EU-aangelegenheden. |
| 1.3. Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid. | Structureel, intensief en interactief contact samenleving - provincie.<br><br>Via "beginspraak" creativiteit en deskundigheid inwoners beter en eerder in beleid tot recht laten komen.<br><br>Impuls ontwikkeling landelijk gebied door vergroten betrokkenheid en samenwerking met bewoners en ondersteunen gebiedsprocessen in pMJP-gebieden. | Periodieke bijeenkomsten (ca. 3 x per jaar) PS en/of GS met inwoners en organisaties over hoofdthema's provinciaal beleid.<br><br>Ontwikkeling procedure "Beginspraak".<br><br>Uitvoering traject "Beginspraak", c.q. Burgerparticipatie (doorstart "reuring.nl").<br><br>Voor pMJP-gebieden:<br>- opstellen plannen van aanpak in 2007 uitvoering in 2008 e.v.<br>- ontwikkelen gebiedsgerichte en beleidsspecifieke communicatie<br>- organiseren beginspraak<br>- beschikbaar stellen toegesneden gebiedsinformatie |
| 1.4. Profilering provincie Drenthe | Betere beeldvorming positie en status PS en GS en werkzaamheden provincie.<br><br>Beter vermarkten Drenthe als unieke en veilige omgeving voor wonen, werken en recreëren. | Vaststellen en uitvoeren van Meerjaren Communicatieplan 2007 t/m 2011.<br><br>Intensivering communicatieactiviteiten en permanente proactieve informatieoverdracht.<br>Impuls nieuwe communicatiemedia.<br><br>Ontwikkelen relatie- en reputatiemanagement.<br><br>Opstellen nota Drenthe in internationaal perspectief. |
| 1.5. Digitale ontsluiting informatie: project Burger en provincie | Voldoen aan afspraken tussen IPO, rijk, UvW en VNG over totstandkoming programma e-overheid. normen BurgerServiceCode. | Vaststellen en uitvoeren Uitvoeringsprogramma E-dienstverlening:<br>- verbetering provinciale website: portal, (geo-) informatie, interactie (reuring.nl) en dienstverlening, incl. mogelijkheden tot transacties;<br>- interne herstructurering IT-huishouding, die is aangesloten op landelijke voorzieningen als DigiD. |

**Financieel overzicht**

| Programma 1: De provincie dóet er toe! | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1.1 Rolopvatting provincie als middenbestuur *** | | | | | |
| 1.2 Impuls samenwerken met medeoverheden* | | | | | |
| 1.3 Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid | 40.000 | 225.000 | 225.000 | 225.000 | 265.000 |
| 1.4 Profilering provincie Drenthe | 50.000 | 150.000 | 100.000 | 100.000 | 100.000 |
| 1.5 Digitale ontsluiting informatie: project Burger en provincie | 222.000 | 350.000 | 319.250 | 92.563 | 90.875 |
| **Totaal programma 1: De provincie dóet er toe!** | **312.000** | **725.000** | **644.250** | **417.563** | **455.875** |

* : Betreft proceskosten welke uit Programma Middelen, prioriteit 6.4 proceskosten, worden gefinancierd

* * * : Betreft financiering binnen bestaand budget

## Programma 2: Samenleving met samenhang

*In de Drentse samenleving is plaats voor iedereen, van jong tot oud. Met alle mogelijkheden en voorzieningen om te leren, genieten van cultuur, kunnen bewegen en (verzorgd) oud worden. Een samenleving gericht op het beginsel van Drents naoberschap. Met waar nodig de helpende hand voor de zwakkere en extra aandacht voor zorg aan jongeren en ouderen. Een samenleving, waarin welzijn hoog in het vaandel staat en waarbij niemand aan de kant staat. Om een samenleving met samenhang te realiseren zetten we de komende periode in op de sociale impuls. De impuls beslaat het hele werkveld Welzijn. Op een aantal terreinen hebben we wettelijke taken. Deze worden optimaal uitgevoerd. Daarnaast vervullen we een actieve rol op het sociale terrein. De voorgestelde intensiveringen worden gezien als een totaalpakket. Over de concrete invulling worden met de gemeenten en maatschappelijke organisaties afspraken gemaakt. Daardoor groeit de impuls uit tot veel meer dan de fragmentarische inzet van de provincie. Accent krijgen de onderstaande prioriteiten. Bij de vormgeving van het beleid wordt nauw samengewerkt met de medeoverheden en de maatschappelijke organisaties. De beoogde impuls wordt mede ingezet om extra financiële middelen te genereren en om de rijks- en Europese beleidsdoelen op dit terrein te halen. Zo wordt in SNN-verband via de Kennisinvesteringsagenda met het rijk onderhandeld over extra financiële middelen voor het onderwijskansenbeleid.*

## Jeugdzorg

### 2.1. Kansen voor jeugd en gezin.

Kansen voor 'Jeugd en gezin' is een integraal onderdeel van de sociale impuls. Naast genoemde activiteiten wordt extra geïnvesteerd in het voorkomen van problemen. De Jeugdzorg is een belangrijk beleidsterrein en staat ook voor ons hoog op de agenda. Door structureel te investeren in het eerder signaleren van problemen (w.o. verslavingsproblematiek) verwachten we wachtlijsten te kunnen voorkomen en vaker te kunnen volstaan met het aanbieden van lichtere zorgprogramma's. Ingezet wordt op een toereikend en flexibel jeugdzorgaanbod. In elke gemeente wordt aansluiting op maat gerealiseerd, middels het inrichten van zogenoemde Centra voor Jeugd en Gezin. Belangrijk is dat actief wordt gesignaleerd welke jongeren en gezinnen problemen hebben. Uitgangspunt is dat kinderen veilig en zonder al te veel zorgen kunnen opgroeien. De provinciale jeugdzorg moet een heldere aansluiting hebben met elk Centrum voor Jeugd en Gezin, onderwijsinstelling of bovenschools samenwerkingsverband. De doeluitkering Jeugdzorg is beschikbaar voor kerntaken van het bureau Jeugdzorg en het Zorgaanbod. De middelen zetten wij in om onze extra ambities te realiseren.

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| **Prioriteiten** | **Resultaten** | **Activiteiten 2008** |
| 2.1. Kansen voor jeugd en gezin | Terugbrengen instroom en geen wachttijden jeugdzorg.<br><br>In elke gemeente aansluiting lokaal jeugdbeleid en jeugdzorg. Aanwezigheid jeugdzorg binnen scholen.<br><br>Versnelde invoering Centra voor Jeugd en Gezin.<br><br>Functies bureau Jeugdzorg zijn goed bereikbaar binnen Centra voor Jeugd en Gezin en onderwijs. | Ondersteunen versnelde invoering Centra voor Jeugd en Gezin. Opstellen vierjarenplan (gereed 2009).<br><br>Bevorderen snelle indicatiestelling bureau Jeugdzorg (gereed 2009).<br><br>Opzetten effectieve zorgprogramma's voor lokaal jeugdbeleid en onderwijs.<br><br>Opzetten kennisnetwerk Centra voor Jeugd en Gezin en onderwijsnetwerken. Uitvoering netwerken t/m 2011. |

## Werken en leren

### 2.2. Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe.

Kansen voor onderwijs is een integraal onderdeel van de sociale impuls. De kwaliteitsslag basisonderwijs komt bovenop de inzet in het kader van de lopende Provinciale Onderwijsagenda. Deze agenda loopt af in 2008. Het op te stellen meerjarenplan Onderwijskansen Drenthe richt zich op een brede aanpak. Het actief investeren in het verbeteren van de ontwikkelingskansen van jonge kinderen staat centraal. Wij richten ons op het binden en verbinden van lokale en regionale partijen om samenwerking en samenhang te stimuleren op het terrein van onderwijs, zorg en welzijn. Projectontwikkeling voor talentontwikkeling en het bestrijden van onderwijsachterstanden wordt gestimuleerd. Signalering van problemen bij bovenregionale doelgroepen wordt versterkt: ook hiervoor wordt projectontwikkeling bevorderd. Nadruk krijgt het borgen en verspreiden van behaalde successen. In overleg met gemeenten en schoolbesturen worden afspraken gemaakt over de afstemming tussen lokale en provinciale ontwikkelingsplannen, gezamenlijke doelstellingen en over investeringen.

### 2.3. Kansen voor onderwijs: Aanpak Voortijdig Schoolverlaten (VSV).

Kansen voor onderwijs is een integraal onderdeel van de sociale impuls. De jeugdwerkloosheid in Noord-Nederland is hoog onder jongeren zonder startkwalificatie. Het aantal jongeren dat met een te laag opleidingsniveau de arbeidsmarkt wil betreden is veel te hoog. Het aantal voortijdig schoolverlaters in Noord Nederland neigt naar het landelijk gemiddelde, maar zit daar nog altijd boven. Hierdoor dreigt de sociaal-economische positie van het Noorden te worden verzwakt. Hoofdoorzaken van VSV zijn: gedragsproblematiek bij jongeren, gebrekkige registratie en toeleiding, c.q. begeleiding, onvoldoende structurele inbedding van zorg in- en om scholen en onvoldoende aansluiting tussen beroepsonderwijs en arbeidsmarkt. De aanpak van de VSV-problematiek krijgt een impuls. Nieuwe projecten worden ontwikkeld in het kader van de agenda Onderwijs Werkt (2007-2008) en in nauwe aansluiting op het uitvoeringsprogramma Kennis Werkt, het vervolg op Onderwijs en Kennisinfrastructuur (OKI). Inzet is een uniforme registratie en monitoring in combinatie met het project Sluitende aanpak Noord-Nederland. De interne en externe zorgstructuren worden beter op elkaar afgestemd. Verdere professionalisering, integrale invoering in 2009 en totale dekking van Zorgadviesteams wordt bevorderd. Integrale deskundigheidsbevordering op het snijvlak van onderwijs en jeugd is uiterlijk in 2011 een feit. Daarnaast worden projecten uitgevoerd in samenwerking met VMBO, MBO en bedrijfsleven om de praktijkgerichtheid van het (voorbereidend) beroepsonderwijs te vergroten. Verwacht wordt dat daarmee voortijdig schoolverlaten wordt tegengegaan. De verschillende projecten moeten niet als losstaand worden beschouwd, maar als aanvullend op elkaar, met diverse raakvlakken op provinciale en noordelijke schaal. Voor de verankering en verbreding van deze processen, methodieken en instrumenten over de noordelijke provincies is het wenselijk om de samenwerkingsinfrastructuur, zoals die is opgebouwd binnen School4Job (80 samenwerkingspartners in de huidige Equalprojecten) opnieuw in te zetten. Zo worden mogelijkheden voor synergie door een overkoepelende en programmatische aanpak maximaal benut.

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| **Prioriteiten** | **Resultaten** | **Activiteiten 2008** |
| 2.2. Kansen voor Onderwijs: kwaliteits-slag basisonderwijs Drenthe | Alle (achterstands)kinderen nemen deel aan voorschoolse voorzieningen.<br><br>Ouders zijn maximaal betrokken.<br><br>Scores CITO-toetsen, participatie-graad in voortgezet onderwijs en aantal zwak presterende scholen is gelijk aan landelijk gemiddelde. | Opstellen 10-jarig plan Onderwijskansen in Drenthe.<br><br>In samenspraak met gemeenten en schoolbesturen ontwikkelen van regioplannen primaire onderwijs voor Veenkoloniën, Zuidwest- en Zuidoost-Drenthe (2008: vaststelling, 2009 t/m 2011: uitvoering). |
| 2.3. Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten (VSV) | Terugdringen aantal voortijdige schoolverlaters in (V)MBO met 30% (ca. 800) in 2011.<br><br>Jongeren tot 27 jaar scholen tot op niveau startkwalificatie.<br><br>Volledig sluitende aanpak in 2011 voor terugleiding werkloze jongeren tot 27 jaar naar duale werk- opleiding.<br><br>In 2011 verhogen doorstroom met 5% bij elke overgang ProREC naar VMBO-MBO-HBO. | (Opnieuw) inzetten infrastructuur samenwerking School4Job.<br><br>Opzetten en uitvoeren nieuwe projecten in 2008 t/m 2011. |

## Wonen en leefomgeving

### 2.4. Kansen voor welzijn zorg: sociale samenhang en participatie.

In 2007 wordt gestart met de uitvoering van de nota '1/2 miljoen mensen', dé drentse aanpak voor welzijn, zorg en wonen. In de afgelopen periode is er veel aandacht besteed aan de kwantitatieve woonopgave voor specifieke doelgroepen. In de komende periode zorgen we ervoor dat de welzijns- en zorgdiensten (o.a. ouderenzorg) op het niveau komen van de woonkwaliteit. Er wordt intensieve samenwerking gezocht met gemeenten en wooncorporaties. In drie regio's wordt er gezamenlijk een uitvoeringsprogramma gerealiseerd. '1/2 miljoen mensen' gaat over mensen. In de uitvoering wordt slim ingespeeld op demografische ontwikkelingen. Iedereen moet kunnen meedoen, iedereen moet een plaats op maat kunnen vinden. Het gaat hier echt om wonen én leven, ook voor de minder draagkrachtigen. Ons motto is "Niemand aan de kant". Uit onderzoeken (o.a. Regiovisie Groningen-Assen en de analyse Woonplan) blijkt dat er behoefte is aan versterking van de welzijnsdiensten binnen Wonen, welzijn en zorg (WZW). Wij nemen het voortouw in deze ontwikkeling. Vanaf 2009 moet de kwaliteit van het woonaanbod, het welzijnsaanbod en het zorgaanbod op elkaar afgestemd zijn. Er wordt een provinciedekkende ondersteuningsstructuur gecreëerd voor mantelzorg en vrijwilligerswerk ('Wat doet u voor Drenthe? Vrijwillige inzet en mantelzorg').

### 2.5. Kansen voor "7-tot-7": diensten- en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten.

Inzet is de status van Drenthe als unieke woonprovincie te versterken met uitgekiend tijdenbeleid. Het combineren van zorg- en arbeidstaken moet eenvoudiger worden gemaakt. Het moet voor elke inwoner mogelijk zijn een eigen dagarrangement van 7 uur 's ochtends tot 7 uur 's avonds samen te stellen. Het gaat om een aansluitend aanbod van jeugdvoorzieningen, maar ook om flexibele werktijden, slimme openingstijden en plaatsonafhankelijke dienstverlening. Wij nemen het voortouw, maar deze ambitie kan alleen worden gerealiseerd in samenwerking met gemeenten, instellingen en bedrijfsleven. Voortgang van de regelingen Multifunctionele dienstencentra (MFD), dagarrangementen en brede school ontwikkeling passen binnen het nieuwe "7 tot 7-beleid". Het beleid leidt ook tot versterking van het lokale voorzieningen-

niveau. Het aansluitend aanbod jeugdvoorzieningen heeft direct gevolg voor de onderwijskansen. Het rijk heeft gezien dat Drenthe voorop loopt in het tijdenbeleid en Drenthe benoemt tot koploper. Dit houdt in dat er extra budget beschikbaar wordt gesteld en dat de minister zich zal inspannen om knelpunten op dit terrein samen met de provincie op te lossen.

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| **Prioriteiten** | **Resultaten** | **Activiteiten 2008** |
| 2.4. Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie | Effectieve samenwerking inwoners, gemeenten, wooncorporaties, welzijns- en zorginstellingen.<br><br>Woon- en leefklimaat beter afgestemd op demografische ontwikkelingen. Streefgetallen waardering: 8.1 in 2009, 8.2 in 2011.<br><br>Mensen wonen zo lang mogelijk zelfstandig thuis.<br>Gemiddelde leeftijd overgang extramuraal naar intramuraal stijgt met minimaal 1 jaar. | Vaststelling beleidsnotitie "1/2 miljoen mensen', dé Drentse aanpak welzijn, zorg en wonen". Uitvoering 2009 en 2010.<br><br>Opstellen regionale uitvoeringsprogramma's, aanbesteding "Kwaliteit welzijnssector", werkplaats "Welzijn, zorg en wonen", plan van aanpak Drenthe dekkende ondersteunings- structuur mantelzorg en vrijwilligerswerk, WZW-nota (t/m 1e helft 2008).<br><br>Uitvoering regionale uitvoeringsprogramma's, pilots innovaties WZW, uitreiking innovatie-prijs, invoering ondersteuningsstructuur mantelzorg en vrijwilligerswerk (2e helft 2008).<br><br>Uitvoering meting "Leven en wonen" (OCWZ) (2009 en 2011). |
| 2.5. Kansen voor "7-tot-7": diensten- en voorzieningen-programma in Drentse gemeenten | Diensten- en voorzieningen-Programma per gemeenten.<br><br>In alle gemeenten uitvoering lokale initiatieven (MFD / brede school).<br><br>Per gemeente tijdenbeleid op (op maat), als aanzet tot "7-tot-7" economie. | Ontwikkelen integraal actieplan "7-tot-7".<br>Inrichten "7-tot 7" netwerk per gemeente.<br><br>Uitbouwen regeling MFD. Ombouwen Expertteam MFD naar "7-tot-7".<br><br>Uitvoeren pilots Dagarrangementen en Combinatiefuncties. |

## Participatie

### 2.6. Kansen voor Sport: Drenthe profileren als sportprovincie

Wij vinden dat Drenthe als sportprovincie nog beter op de kaart kan worden gezet. Naast de bestaande (sport)activiteiten willen wij ruimte geven aan nieuwe initiatieven. Wij richten ons op twee sporen: het versterken van de breedtesport en het jaarlijks organiseren van een topsportevenement (b.v. Eurochamp). Wij werken hierbij nauw samen met de gemeenten en de betrokken sportorganisaties. Sporten is gezond voor lijf en leden. De sociale bindende factor van 'de sport' in Drenthe is erg groot. Topsport en breedtesport zijn communicerende vaten: De breedtesport is de basis voor de topsport en de breedtesport gedijt niet zonder topsport. Sport moet voor iedereen aantrekkelijk zijn. Toegankelijke breedtesportactiviteiten zijn hierbij van vitaal belang. Daarboven geeft topsport de stimulans om te gaan sporten en meer te bewegen. Topsportevenementen hebben een voorbeeldfunctie. Zij zorgen voor een stevige impuls voor de sportdeelname en het vrijwilligerswerk in de provincie. Belangrijk zijn ook het economisch effect en de promotionele waarde voor Drenthe.

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| **Prioriteiten** | **Resultaten** | **Activiteiten 2008** |
| 6.6. Kansen voor Sport: Drenthe profileren als sportprovincie | Periodiek topsportevenementen in Drenthe: in 2009 Vuelta (Ronde van Spanje).<br><br>Structurele verbetering en nationale status accommodaties voor gehandicaptensport.<br><br>Stimuleren breedtesport en cultuurparticipatie. | Vanuit fonds Sportevenementen bijdragen aan acties profilering sportprovincie Drenthe.<br><br>Meewerken aan voorbereiding Vuelta.<br><br>Haalbaarheidsstudie invoering Drentse sport- en cultuurpas.<br><br>Haalbaarheidsstudie jaarlijkse Kindersportmaand in juni. |

## Cultuur

### 2.7. Versterken culturele infrastructuur Drenthe

De (rijks)geldstroom voor beeldende kunst vervalt mogelijk na 2008. Voortzetting van deze rijksmiddelen is onderdeel van de IPO-inzet voor het bestuursakkoord rijk - provincies. Onze ambitie is om deze bestuursperiode een activerend beleid te voeren, zowel adviserend als dat kunstprojecten daadwerkelijk worden uitgevoerd.

De huidige Cultuurnota eindigt in 2008 en wordt in 2009 herzien. Als onderdeel van de herziening wordt een aparte Museumnota opgesteld. Belangrijk onderdeel in deze nota wordt de verdere professionalisering en financiering van de Drentse musea. Naast het Drents Museum krijgen ook de drie andere grote musea (De Buitenplaats in Eelde, Herinneringscentrum Westerbork en Hunebedcentrum Borger) een belangrijke eigen plaats in de nota. Uitgangspunt is dat de bestaande structuur voor de overige musea blijft bestaan.

Drenthe kent 2 topinstellingen op het gebied van podiumkunsten: PeerGroup en Drents Jeugd Theatergezelschap (DJT) De Reus. Zij vervullen een belangrijke schakel in de Noordelijke basis-infrastructuur op toneelgebied. Verdere ontwikkeling van professioneel toneel wordt ondersteund. De realisatie van deze ambities is mede afhankelijk van de medefinanciering door het rijk. Inzet is vanaf 2008 structurele gelden voor deze twee instellingen te verwerven uit het Noordelijk Convenant met het rijk.

De Stichting De Boei (Behoud, Ontwikkeling en Exploitatie van Industrieel Erfgoed) heeft samen met de deelnemers in de Coöperatie De Venen (eigenaar zuivelfabriek) een plan opgesteld voor de toekomst van het Kunstenaarsinitiatief in Kolderveen (KIK). Dit plan zorgt ervoor dat het KIK (Artist in residence, tentoonstellingen, publieksactiviteiten) haar activiteiten kan voortzetten en uitbouwen. De dekking van het plan is mede afhankelijk van bijdragen van gemeente, provincie en rijk. Wij maken ons sterk in het Noordelijk Overleg Cultuur en in gesprekken met het rijk voor een doorontwikkeling van het KIK.

### 2.8. Vergroten cultuurparticipatie

De dekking in de huidige Cultuurnota voor het Actieplan cultuurbereik en beeldende kunst loopt door tot en met 2008. De dekking voor het festivalbeleid loopt door tot en met 2009 en die voor cultuureducatie tot en met 2008. In 2009 zal een nieuw stimuleringsprogramma worden vastgesteld. Belangrijke randvoorwaarde voor onze ambities is dat de rijksbudgetten beschikbaar blijven.

De provinciale festivals geven jonge theatermakers, muzikanten, kunstenaars van binnen en buiten Drenthe de gelegenheid om zich te presenteren voor honderdduizenden Drenten en toeristen. Binnen de culturele infrastructuur zijn de festivals 'krenten in de pap'. De organisatie wordt vaak gevormd door culturele verenigingen, maatschappelijke instellingen en particulieren. In die zin zijn festivals een schoolvoorbeeld van het motto "Samenleven en Samenhang". Voor een bloeiend en veelzijdig festivalklimaat is provinciale steun noodzakelijk in de vorm van subsidie en advisering. Wij zetten dat beleid voort. De cultuureducatie wordt steviger verankerd binnen de scholen. Leerkrachten worden gestimuleerd deel te nemen aan de cursus Interne Cultuur Coördinator. Wij willen een bijdrage leveren aan de opstelling en invulling van de doorgaande leerlijn cultuureducatie op de Drentse scholen.

### 2.9. Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed

De provincie laat in dit project haar meerwaarde zien. Het huidige beleidsinstrumentarium erfgoed is relatief top-down en nog te weinig gericht op stimulering van participatie van de bevolking. In het Erfgoeddebat in Borger (februari 2007) zijn aanbevelingen geformuleerd over het beter uitdragen van de betekenis van het erfgoed als het 'tafelzilver' van Drenthe. In samenspraak met de gemeenten en de erfgoedorganisaties wordt het beleid verder gestalte gegeven.

Het Huis voor de Drentse Taol vervult een belangrijke rol voor de stimulering en begeleiding van initiatieven op het terrein van bevordering van taalvaardigheid. Ook de aanpak van streektaal in het onderwijs maakt hier deel van uit, deels gekoppeld aan het project Onderwijskansen in Drenthe. Wij willen op korte termijn de besluitvorming rond het Huis voor de Drentse Taol afronden. Voor 2007 vindt incidentele dekking plaats van (een deel) van de gewenste uitbreiding van de taken van het "Huis". Voor 1 september 2007 moet het Huis voor de Drentse Taol de plannen en subsidieaanvraag voor de komende jaren indienen. In 2008 wordt het meerjarenplan 2008 - 2012 vastgesteld.

### 2.10. Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte

Drenthe verdient een eigentijdser beeld voor zowel de eigen inwoners als de toeristen.
Het imago van Drenthe kan worden verbeterd door te werken aan de beeldkwaliteit in de openbare ruimte. Via een subsidieregeling stimuleren wij particulieren en medeoverheden om bij het vormgeven van openbare ruimtes de kennis en kunde van eigentijdse ontwerpers te gebruiken. Deze prioriteit richt zich op toegepaste kunst. Zij onderscheidt zich daarmee van andere vormen van ondersteuning van kunst in de openbare ruimte (zoals project Kunst en Infrastructuur, Project verbindingen in de regiovisie Groningen-Assen en de geldstroom Beeldende Kunst en Vormgeving).

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| **Prioriteiten** | **Resultaten** | **Activiteiten 2008** |
| 2.7. Versterken culturele infrastructuur Drenthe | Stimuleren culturele en beeldende kunst klimaat in Drenthe.<br><br>Versterking kerndoel cultuureducatie<br><br>Doorgroei PeerGroup en Jeugdtheatergezelschap DJT De Reus naar topinstellingen.<br><br>Meer voldoende uitgerust voor uitvoering taken.<br><br>Gezonde exploitatie Kunstenaarsinitiatief in Kolderveen (KIK), met behoud Artist in residencevoorziening. | Financiële ondersteuning CBK.<br><br>Stimuleren CBK-projecten cultuureducatie.<br><br>Voortzetten beleid voor kunstuitleen.<br><br>Subsidiëren PeerGroup en Jeugdtheatergezelschap DJT De Reus.<br>In noordelijk verband meer rijksmiddelen bepleiten voor PeerGroup en DJT De Reus.<br><br>Opstellen nieuwe Cultuurnota (vaststelling 2009).<br>Opstellen Museumnota (vaststelling 2009), als onderdeel van nieuwe Cultuurnota.<br><br>Bijdrage aan Stichting Boei voortzetting KIK. |
| 2.8. Vergroten cultuurparticipatie | Meer museumbezoek.<br><br>Grotere cultuurparticipatie inwoners en toeristen.<br><br>Divers en veelzijdig aanbod van festivals.<br><br>Cultuureducatie verankeren in scholen.<br><br>Meer professionele toneelvoorstellingen voor alle leeftijdscategorieën. | Stimuleringsprogramma op basis van nieuwe Cultuurnota en in samenspraak met relevante partners (gereed 2009). |
| 2.9. Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | Behoud industrieel erfgoed.<br><br>Meer maatschappelijk draagvlak voor behoud erfgoed.<br><br>Verdubbeling aantal vrijwilligers dat zich inzet voor erfgoed.<br><br>Stevig en herkenbaar Huis voor Drentse Taol. Streektaal als versterking culturele identiteit en taalontwikkeling in basisonderwijs. | Instandhouding KIK.<br><br>Erfgoedproject “Tafelzilver van Drenthe” (opstellen 2008, uitvoeren 2009 t/m 2012).<br><br>Organiseren nieuwe prikkels belangstelling cultureel erfgoed onder brede lagen bevolking.<br><br>Werven vrijwilligers voor ondersteuning PR erfgoed.<br><br>Opstellen en uitvoeren meerjarenplan 2008-2012 Huis voor Drentse Taol. |
| 2.10. Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte | Verbeterd en eigentijds imago van Drenthe.<br><br>Versterking kernkwaliteiten Drents landschap en erfgoed. | Opstellen subsidieregeling in kader herziening Cultuurnota 2009-2012. |

## Financieel overzicht

| Programma 2: Samenleving met samenhang | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|
| 2.1 Kansen voor jeugd en gezin | | 700.000 | 700.000 | 700.000 | 700.000 |
| 2.2 Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe* * | | | | | |
| 2.3 Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten | | 372.000 | 372.000 | 232.500 | 139.500 |
| 2.4 Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie | 372.000 | 465.000 | 465.000 | 465.000 | 93.000 |
| 2.5 Kansen voor "7 tot 7"diensten- en voorzieningen- programma in Drentse gemeenten | | 465.000 | 465.000 | 465.000 | 465.000 |
| 2.6 Kansen voor Sport: Drenthe profilering als sportprovincie | | 558.000 | 418.500 | 418.500 | 418.500 |
| 2.7 Versterken culturele infrastructuur Drenthe | 100.000 | 10.000 | 329.000 | 329.000 | 329.000 |
| 2.8 Vergroten cultuurparticipatie | | | 799.800 | 883.500 | 883.500 |
| 2.9 Behoud en ontwikkelen cultureel efgoed | | 195.000 | 295.000 | 295.000 | 295.000 |
| 2.10 Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte | | | 93.000 | 93.000 | 93.000 |
| Indexering subsidies | 174.461 | 177.052 | 183.178 | 189.494 | 196.300 |
| **Totaal programma 2: Samenleving met samenhang** | **646.461** | **2.942.052** | **4.120.478** | **4.070.994** | **3.612.800** |

* *: Betreft kosten welke uit Stimuleringsfonds Drentse projecten worden gefinancierd

## Programma 3: Ruimte en bereikbaarheid

*De gewijzigde Wet op de ruimtelijke ordening (Wro) leidt tot nieuwe bestuurlijke verhoudingen op het terrein van de ruimtelijke ordening. Wij zullen die de komende jaren in overleg met de medeoverheden vormgeven in het proces van de provinciale structuurvisie. Deze visie met de planhorizon 2020 biedt de gelegenheid het provinciaal beleid op een aantal belangrijke thema's te actualiseren. Het werken, wonen en recreëren in een cultuurhistorisch en landschappelijk unieke omgeving is een belangrijke kernwaarde van Drenthe. De bescherming en verdere ontwikkeling hiervan vereisen een samenhangende scherpere ruimtelijke en economische profilering van het Drents Plateau, de steden en de "schil" van Drenthe. Verdere verrommelling van het landschap wordt met kracht tegengegaan. Klimaatontwikkeling en ruimtegebruik worden beter op elkaar afgestemd. Duurzaam wonen en het toepassen van energiebesparing en nieuwe energiealternatieven worden gestimuleerd. De steden worden ontwikkeld vanuit hun specifieke kwaliteiten voor wonen en vestiging en hun verbinding met de omliggende groene ruimte. Specifiek wordt ingezet op versterking van de (inter)nationale posities van het Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen en Emmen / Zuidoost-Drenthe. Het Provinciale Verkeers- en Vervoersplan (PVVP) wordt geactualiseerd, mede als belangrijke bouwsteen voor de structuurvisie.*

## Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

### 3.1. Regie ruimtelijke opgaven en verkenning actief provinciaal grondbeleid

Meer provinciale regie in een vroeg stadium, in nauwe samenwerking met de decentrale overheden, levert kwaliteitswinst op voor de ruimtelijke processen, gebiedsgerichte ontwikkelingsprojecten en de realisatie van de (rijks)doelen in het landelijk gebied (Investeringsbudget Landelijk Gebied en pMJP). Een effectief instrument hiervoor kan ook zijn een actief grondbeleid van de overheden. De nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening en de grondexploitatiewet bieden kansen. Wij verkennen de mogelijkheden van een actief provinciaal grondbeleid. De verkenning richt zich onder meer op de juridische en organisatorische aspecten van samenwerkingsvormen met publieke en/of private partijen. Een actief provinciaal grondbeleid vereist een eigen kapitaal als garantstelling en om vreemd vermogen aan te trekken. De bevindingen van de verkenning naar de optie actief provinciaal grondbeleid worden in de 1e helft 2008 voorgelegd aan de staten.

### 3.2. Tegengaan (verdere) verrommeling landschap

Tegengaan van verrommeling wordt een speerpunt in de voorgestane interactieve ontwikkelingsplanologie en het beleid om de kernkwaliteiten in het landelijk gebied te versterken. De provincie zal samen met de gemeenten de rol van kennismakelaar vervullen en zorgdragen voor gebundelde inzet van specifieke kennis. Dit vereist een analyse van de huidige situatie en formulering van een gezamenlijke aanpak. De provinciale structuurvisie, gebaseerd op de nieuwe Wro, wordt daarvoor het nieuwe kader.

### 3.3. Verbeteren kwaliteit woningvoorraad. Bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven

Wij willen samen met een gemeente (en/of corporatie) en een ontwikkelaar participeren in de realisering van een extreem duurzame woonwijk. De bijdrage betreft de proceskosten om te komen tot een goed ontwerp voor een (voorbeeld)wijk. De realisatie gebeurt door marktpartijen. Beoogde financiële partijen in de ontwerpfase zijn naast de gemeente/corporatie een ontwikkelaar en leveranciers van innovatieve systemen. De meerwaarde zit in het combineren van verschillende concepten en technieken, die samen voor een duurzame wijk zorgen.

### 3.4. Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt

Toename van starterswoningen en ontwikkeling van zorg-woonvormen zorgen voor meer diversiteit in woonmilieus in Drenthe. Inzet is samen met gemeenten en woningbouw-corporaties voor € 100.000 bouwkosten via een prijsvraag een voorbeeldproject te realiseren voor een starterswoning. Het voorbeeldproject moet de katalysator zijn om genoemde partijen de genoemde streefaantallen te laten bouwen.

Wij nemen het initiatief om met een gemeente een zorg-woonconcept te ontwikkelen in de vorm van een nieuwe woonwijk, waar de zorg voor ouderen een prominente rol speelt. Zorg-woonconcepten (sun-city) kunnen ook in (clusters van) vrijkomende boerderijen worden ondergebracht. Met het project willen we Drenthe profileren als een provincie die, mede kijkend naar de kernwaarden van de leefomgeving, ideaal is voor dit type wonen. Van het voorbeeldproject moet een stimulans uitgaan voor zorgaanbieders en zorgontwikkelaars van verdere projectontwikkeling. Er kan beleidsmatig een link worden gelegd met het thema "Zorgtoerisme".

### 3.5. Impuls aan wijk- en buurtvernieuwing in steden

Ook Drenthe kent probleemwijken. Voor de (sociaal) meest prominente aandachtswijken (2 in de steden en 1 in een plattelandsgemeente) worden actieprogramma's opgesteld en uitgevoerd. De selectie van de wijken, de opstelling en uitvoering van actieprogramma's vinden plaats in samenwerking met de gemeenten en woningbouwcorporaties. De actieprogramma's gaan zich richten op een brede aanpak. Zij moeten mede de aanpak in het kader van welzijn en zorg versterken.

### 3.6. Ruimte voor experimentele architectuur en wonen op en aan water

Wij nemen het initiatief voor de uitwerking van 3 uitvoerbare (voorbeeld)projecten van experimentele en vernieuwende architectuur en woningbouw. De landschappelijke inpassing en compensatie als maatschappelijke tegenprestatie voor het wonen op een "bijzondere" plek krijgen nadrukkelijk aandacht. De inzet is gericht op planvorming en het mobiliseren van partijen (gemeenten, particulieren, corporaties en projectontwikkelaars) voor de uitvoering.

### 3.7. Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid

De integrale aanpak voorziet in een versterking van de ruimtelijk-economische structuur van Assen, c.q. het Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen, verbetering van de (OV-)bereikbaarheid van het gebied (o.a. Kolibri, vervoersmanagement en evenementen gerelateerde productinnovatie OV) en een hoogwaardige landschappelijke inpassing van de verschillende projectonderdelen. Het project is een samenwerkingsverband met de gemeente, het rijk en diverse marktpartijen. De financiële verkenning voorziet in een totale investeringsomvang van ca. € 160 mln.

### 3.8. Uitbouw positie Beilen als substreekcentrum

Samen met de gemeente Midden-Drenthe wordt een visie opgesteld voor de ontwikkeling van Beilen als "hart" van het Drents Plateau en uitvalsbasis voor het recreatieve midden van Drenthe. In de visie komen aan de orde o.a. groeistrategie en keuze woningbouwlocaties Beilen, status en relatie NS-station, versterking centrum van Beilen, verbindingen met Westerbork en omliggende natuur (Dwingelerveld enz.). De visie dient als kader voor investeringen in woningbouw, infrastructuur, recreatie en toerisme, landschapsbouw, enz.

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| **Prioriteiten** | **Resultaten** | **Activiteiten 2008** |
| 3.1. Regie ruimtelijke opgaven en verkenning actief provinciaal grondbeleid | Meer provinciale regie op ruimte-lijke processen, gebiedsgerichte ontwikkelingsprojecten en realisatie (rijks)doelen in landelijk gebied. | Afstemming intensivering regiefunctie met decentrale overheden.<br><br>Verkenning mogelijkheden actief provinciaal grondbeleid. |
| 3.2. Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | Meer op kwaliteit gerichte ruimtelijke en landschappelijke planvorming.<br><br>Invulling geven aan uitkomsten campagne "Kiek op Drenthe (2006) en aanbevelingen symposium "Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe" (2007). | Evaluatie Nota Landschap en effectiviteit omgevingsbeleid, introductie planvorming nieuwe stijl, opstellen nieuw beleidskader en uitvoeren pilot met nieuw instrumentarium.<br><br>Jaarlijks aanpak 2 à 3 verrommelde situaties.<br><br>Concretiseren kwaliteitsplatform, landschapsfonds en landschapsdesk.<br><br>In kader omgevingsbalans proefopzet maken voor landschapsmonitoring. |
| 3.3. Verbeteren kwaliteit woningvoorraad.<br><br>Bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven. | Duurzame wijk van minimaal 100 woningen, die vanuit duurzaam bouwen, woonkwaliteit, stedenbouwkundige opzet, waterhuishouding, mobiliteit, gezonde leefomgeving en milieutechniek het meest vergaand is in Nederland. | Planvorming i.s.m. gemeente en/of woningbouwcorporatie en ontwikkelaar. |
| 3.4. Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt | Realisatie 100 woningen per jaar voor starters.<br><br>Ontwikkelen nieuwe woonwijk, gericht op ouderenzorg. | Uitschrijven van prijsvraag om starterswoning voor € 100.000 bouwkosten te ontwerpen.<br><br>Samen met gemeente (en/of woningbouwcorporatie) en zorgontwikkelaar ontwikkelen van woon-zorgconcept. |
| 3.5. Impuls wijk- en buurtvernieuwing<br><br>N.B. Raakvlak met prioriteit 3.10: Programma Stad. | Functionele, fysieke en sociale kwaliteitsslag voor 3 aandachtswijken: 2 in steden en 1 in plattelandsgemeente. | Selectie meest (sociale) aandachtswijken en opstellen actieprogramma's. |
| 3.6. Ruimte voor experimentele architectuur en wonen op en aan water | Introductie van aantal aansprekende vormen van woningbouw in/op/ aan water, met aandacht voor architectuur, duurzaamheid en inpassing in landschap.<br><br>Onderzoek naar vormen van compensatie (natuur, landschap, sociaal-economisch, recreatief en waterhuishoudkundig) als maatschappelijke tegenprestatie | Deelname aan 3 initiatieven (w.o. gebiedsontwikkeling vaarweg Erica - Ter Apel), waarbij gehele spectrum van architectuur, inpassing en compensatie aan orde komt. |
| 3.7. Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid | Versterking ruimtelijke en economische structuur Nationaal stedelijk netwerk Groningen - Assen.<br><br>Verbetering bereikbaarheid Assen. | Uitwerken in deelplannen van in Masterplan Assen-Zuid vastgelegde visie:<br>- ontwikkeling toeristisch-recreatieve westrand in aansluiting op TT-circuit en TT-world;<br>- aanleg hoogwaardig bedrijvenpark bij knooppunt A28/N33, gericht op concept Energy Valley, Sensor Universe en zorgsector;<br>- integraal ontsluitingsprofiel, met aansluitingen op hoofdwegennet en nieuw NS-station/OV-knooppunt (concept Kolibri). |
| 3.8. Uitbouw positie Beilen als substreekcentrum | Versterken positie Beilen als substreekcentrum met goede verbindingen (bereikbaarheid, landschappelijk en recreatief) naar Drents Plateau. | Opstellen lange termijn visie en maatregelenprogramma, inclusief woonopgave. |

## Stedelijke ontwikkeling

### 3.9. Attractieve steden

Uitgangspunt is voortzetting van het beleid van concentratie van wonen en werken in en om de steden. Het leidt tot betere benutting van de (OV-)infrastructuur en stedelijke voorzieningen en meer onderlinge synergie tussen economische activiteiten. Belangrijk bijkomend effect is de afnemende ruimtedruk op het kwetsbare Drents Plateau en betere kansen voor behoud en versterking van de Drentse kernwaarden. Samen met de steden wordt een algemene agenda voor stedelijke ontwikkeling opgesteld. Op basis daarvan worden ontwikkelagenda's per stad ontworpen. Deze richten zich op de belangrijke projecten voor de korte en middellange termijn, zoals specifieke woonprojecten, bereikbaarheid, centrumvoorzieningen, (revitalisering) bedrijventerreinen, clustervorming bedrijven, (integrale) gebiedsontwikkeling (b.v. centrumplannen en vaarweg Erica-Ter Apel). Begin 2008 worden met de steden afspraken gemaakt over de agenda's, de gezamenlijke uitvoeringsorganisatie en de uitwerkingsplannen. De uitvoering van de maatregelen en projecten vindt plaats in de periode 2008 t/m 2011. Besluitvorming over eventuele provinciale bijdragen in maatregelen en projecten loop via het Stimuleringsfonds Drentse projecten. Wij voeren periodiek overleg met de steden over de voortgang van de ontwikkelagenda's.

### 3.10. Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres

Verplaatsing van de dierentuin in combinatie met nieuwbouw van het theater en herontwikkeling van de vrijkomende centrumlocaties vormt een centraal onderdeel van de stadsagenda van Emmen. Wij staan in beginsel positief tegenover dit grootschalige en samenhangende ontwikkelproject. Het kan een belangrijke impuls betekenen voor de verdere economische en toeristische ontwikkeling van de stad Emmen. De gemeente is leidend bij de verdere planvorming. De stadsagenda is ook onderwerp van overleg met het ministerie van VROM, om rijksmiddelen beschikbaar te krijgen voor de ontwikkeling van de regio. De periode 2007 t/m 2009 wordt gebruikt voor gezamenlijke planontwikkeling, ruimtelijke ordeningstraject, financieringsplan en mobiliseren van derden. De investeringen zijn voorzien vanaf 2010.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
|---|---|---|
| 3.9. Attractieve Steden | Algemene ontwikkelagenda:<br>-beter profileren Drenthe en Drentse steden;<br>- groene ruimte beter gebruiken bij stedelijke ontwikkeling: toegankelijkheid en woonkwaliteit;<br>- investeren in kwaliteit woonmilieu's;<br>- wijkontwikkeling vanuit Drentse waarden;<br>- revitaliseren en ontwikkelen bedrijventerreinen;<br>- stedelijke ontwikkeling afstemmen op beleid klimaat- en energie;<br>- stedelijke voorzieningen meer benutten.<br><br>Specifiek:<br>Per stad samenwerken bij planvorming en realisatie speerpunten ontwikkeling. | Uitvoeren algemene ontwikkelagenda.<br><br>Uitvoeren agenda per stad. |
| 3.10. Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres | Impuls kwaliteit stedelijke en toeristisch-recreatieve voorzieningen door geïntegreerde planvorming en uitvoering nieuwbouw. Verplaatsing maakt ook belangrijke impuls mogelijk herontwikkeling stadscentrum. | Samenwerkingsverband met Emmen voor planvorming (2008), planuitwerking (2008-2009) en realisatie project (2010 e.v.). |

## Verkeer en Vervoer

### 3.11. Investeringsnota Verkeer en Vervoer

Onze ambitie is het verder verbeteren van de aansluiting van Drenthe op de (inter)nationale kerngebieden en de verbindingen tussen de noordelijke kernzones. Verbetering van de stedelijke bereikbaarheid krijgt prioriteit. Samen met het OV-bureau Groningen - Drenthe wordt ingezet op verdere productinnovatie binnen het openbaar vervoer. Waar mogelijk en wenselijk worden in de verkeers- en vervoersector innovatieve en energiebesparende maatregelen toegepast.
De staten stellen in de 2e helft van 2007 het nieuwe Provinciaal Verkeers- en Vervoers-plan (PVVP) 2007-2012 vast. De huidige Investeringsnota Verkeer en Vervoer loopt tot en met 2010. Op basis van het PVVP wordt de staten in het 1e halfjaar van 2008 een geactualiseerde en aanvullende Investeringsnota voorgelegd voor de periode 2011 t/m 2016, resp. 2016 t/m 2020. In de Investeringsnota wordt het PVVP-beleid geoperationaliseerd in, samen met de overige VV-partijen te realiseren, maatregelen en projecten. Prioriteit hebben de in het collegeprogramma genoemde grote projecten en thema's als stedelijke bereikbaarheid, ketenmobiliteit, mobiliteitsmanagement, productinnovatie openbaar vervoer, fietsverkeer en Duurzaam Veilig. Daarnaast wordt een Meerjarenprogramma exploitatie openbaar vervoer opgesteld. De inzet voor partiële verdubbeling van de spoorlijn Zwolle-Emmen maakt onderdeel uit van de onderhandelingen met het rijk over de overdracht van de exploitatie van de lijn aan de betrokken provincies. De financiële afspraken met het rijk worden zo mogelijk geïntegreerd in de Investeringsnota. De nota zal een dekkingsvoorstel bevatten voor de periode na 2010, inclusief beoogde externe bijdragen, afrekenbare prestatiedoelen en bijbehorende indicatoren. Uit de Financiële verkenning verkeer en vervoer 2007 blijkt dat voor de periode 2007-2011 een aanvullende provinciale bijdrage nodig is om de doelstellingen te bereiken.

### 3.12. Stimuleren goederenvervoer over water

Wij verkennen de mogelijkheden voor verdere ontwikkeling van Meppel als "natte" multimodale toegangspoort van Drenthe. Het onderzoek richt zich op de behoefte aan flankerend beleid, c.q. investeringen in de logistieke keten en/of de ruimtelijke-economische ontwikkeling van Meppel. Het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) voorziet in 2008 in de afronding van de planstudie voor het project Verbetering hoofdvaarweg Meppel-Ramspol. Belangrijkste projectonderdeel daarvan is de vervanging van de keersluis Zwartsluis door een schutsluis.

### 3.13. Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen

Om het beheer en onderhoud op het vastgestelde kwaliteitsniveau te houden is in het managementcontract vastgelegd dat het budget jaarlijks wordt geïndexeerd. Naast deze standaardindexering wordt het budget groot onderhoud geïndexeerd middels een marktsituatie indicator. De marktontwikkelingen kunnen leiden tot niet voorziene extra kostenstijgingen.
De voorbeeldfunctie van de provincie bij de toepassing van duurzame energiemaatregelen bij het beheer en onderhoud van wegen en kanalen en het gebruik van het eigen wagenpark wordt actief gestalte gegeven. Vooralsnog worden de kosten opgevangen binnen het meerjarig managementcontract Wegen en Kanalen. Een uitzondering geldt de nader te bepalen kosten voor een mogelijk te plaatsen windmolen bij de sluis Rogat. Die kosten worden gedekt binnen de beschikbare budgetten Milieu.

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| **Prioriteiten** | **Resultaten** | **Activiteiten 2008** |
| 3.11. Investeringsnota Verkeer en Vervoer | Optimaliseren infrastructuur en mobiliteit als belangrijke drager voor duurzame ruimtelijke en economische ontwikkeling van Drenthe en goede en veilige bereikbaarheid van voorzieningen. | Opstelling Meerjaren exploitatieprogramma openbaar vervoer.<br><br>Afronden onderhandelingen met rijk over overdracht exploitatie en verbeterings-maatregelen spoorlijn Zwolle-Emmen.<br><br>Vaststelling nieuwe Investeringsnota Verkeer en Vervoer. |
| 3.12. Stimuleren goederenvervoer over water | Ontwikkeling Meppel als multimodaal knooppunt goederenvervoer. | Onderzoek verdere ontwikkeling "nat" knooppunt Meppel.<br><br>Afronden MIRT-planstudie verbetering hoofdvaarweg Meppel-Ramspol. |
| 3.13. Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen | Handhaven goede kwaliteit aanleg, beheer en onderhoud wegen en vaarwegen.<br><br>Risico's provincie verminderen bij aanbesteden van werken.<br><br>Voorbeeldfunctie provincie duurzaam bouwen en beheren wegen- en vaarwegenzorg | Aanpassen indexering managementcontract voor aandeel groot onderhoud.<br><br>Het bij pilots uitgevoerde innovatief en geïntegreerd aanbesteden verder doorontwikkelen en meer toepassen.<br><br>Verminderen milieubelasting door aanpassing auto's kantonniers.<br><br>Verminderen energiegebruik door aanpassing wegverlichting en toepassing alternatieve energiebronnen. |

## Financieel overzicht

| Programma 3: Ruimte en bereikbaarheid | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|
| 3.1 Regie ruimtelijke opgaven en verkenning actief provinciaal grondbeleid * | | | | | |
| 3.2 Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | 46.500 | 604.500 | 604.500 | 604.500 | 511.500 |
| 3.3 Verbeteren kwaliteit woningvoorraad. Bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven * | | | | | |
| 3.4 Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt * | | | | | |
| 3.5 Impuls wijk- en buurtvernieuwing * | | | | | |
| 3.6 Experimentele architectuur en wonen op en aan het water | | | 100.000 | 100.000 | |
| 3.7 Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid * * | | | | | |
| 3.8 Uitbouw positie Beilen als substreekcentrum * | | | | | |
| 3.9 Attractieve steden * * | | | | | |
| 3.10 Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres * * | | | | | |
| 3.11 Investeringsnota Verkeer en Vervoer | | | | 2.500.000 | 5.000.000 |
| 3.12 Stimuleren goederenvervoer over water | | | | p.m. | |
| 3.13 Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen | | p.m | p.m | p.m | p.m |
| **Totaal programma 3: Ruimte en Bereikbaarheid** | **46.500** | **604.500** | **704.500** | **3.204.500** | **5.511.500** |

* : Betreft proceskosten welke uit Programma Middelen, prioriteit 6.4 proceskosten, worden gefinancierd

* *: Betreft kosten welke uit Stimuleringsfonds Drentse projecten worden gefinancierd

## Programma 4: Kennis wérkt

*Niemand aan de kant! Zeker niet bij opleiding en werk. Alle talenten in Drenthe worden benut, zodat iedereen deelneemt aan onderwijs, arbeidsmarkt of samenleving. De provincie Drenthe zet zich in voor een integrale ketenbenadering met koppelingen tussen jeugdzorg, onderwijs, arbeidsmarkt en innovatie. Waarbij de Drentse economie zich ontwikkelt tot een duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie. Met kansrijke sectoren die passen bij het profiel van Drenthe. Maar ook met aandacht voor de internationale context waarin Drenthe opereert. Voor welvaart én welzijn van alle inwoners van deze provincie!*

## Economie

### 4.1. Omvorming economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie

Drenthe kent een aantal kansrijke sectoren zoals sensortechnologie, energie en de agribusiness. Zij vormen de kern van de economische inzet in de ontwikkeling naar een kenniseconomie. Op het gebied van de sensortechnologie staan we voor een grote opgave en uitdaging om de economische potenties van een topinstituut als Astron verder te ontwikkelen en uit te bouwen in marktpotenties. In samenspraak met het bedrijfsleven worden initiatieven ontwikkeld om het ondernemersschap te bevorderen. Kennisontwikkeling, innovatie en internationale oriëntatie zijn daarbij belangrijke opgaven. Met het Drents Uitvoeringskader SNN-programma's 2007-2013 (Operationeel Programma EFRO, Interreg IV-a en Koers Noord) en het Drents Innovatief Actieprogramma (IAP) wordt nadere invulling gegeven aan voorgaande. Gelet op de doelstellingen en de hoge ambities houden wij rekening met een substantiële financiële bijdrage gedurende de gehele looptijd van genoemde programma's. De besluitvorming hierover loopt via het Stimuleringsfonds Drentse projecten. Bij de ontwikkeling van bedrijventerreinen heeft duurzame revitalisering van bestaande terreinen en parkmanagement de hoogste prioriteit. De nota Bedrijventerreinen wordt geactualiseerd. De transitie van de Drentse economie naar een dynamische en innovatieve kenniseconomie krijgt verder vooral gestalte in samenhang met prioriteit 4.2.

### 4.2. Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt

Een goede kwantitatieve en kwalitatieve aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt is een basisvoorwaarde voor de transitie van de Drentse economie naar een internationaal georiënteerde kenniseconomie. Ontwikkelkansen worden gestimuleerd voor alle lagen van de bevolking, vooral in Zuidoost-Drenthe (inclusief regio Hoogeveen). De ketenaanpak (jeugdzorg - onderwijs - arbeidsmarkt - kennis) staat centraal. Deze aanpak wordt uitgewerkt in een nieuw meerjaren uitvoeringsprogramma "Kennis wérkt". Hiermee wordt voortgebouwd op het onderdeel Onderwijs en Kennisinfrastructuur (OKI) van het project Werk, Onderwijs en Kennisinfrastructuur (WOK),). Deze prioriteit moet worden beoordeeld in directe samenhang met de prioriteiten 2.2 en 2.3.

Samen met de gemeente Emmen en de Hogeschool Drenthe wordt een visie op het beroepsonderwijs in Drenthe opgesteld. Een nieuw project is het opzetten van vier Leer-werk-loketten. Een in te stellen Taakgroep Jeugdwerkloosheid brengt binnen een jaar advies uit over de aanpak van dit belangrijke thema. Technische beroepen en ambachtelijke opleidingen worden gestimuleerd via o.a. stageplaatsen. De provincie participeert in een Drents - Groningse website over arbeidsmarkt- en onderwijsgegevens.

Sociale innovatie op de werkvloer wordt gestimuleerd. Hierbij wordt gedacht aan bijvoorbeeld: flexibele werktijden, thuiswerken, arbeidsdeelname van gehandicapten en gedeeltelijk arbeidsongeschikten. Deze aanpak krijgt ook aandacht op het schaalniveau van een bedrijventerrein, omdat de schaal van individuele ondernemingen soms te klein blijkt om sociale innovatie vorm te geven. Hiervoor werken wij samen met de verantwoordelijke partijen.

De beleidsinspanningen sluiten aan bij de Kennis investeringsagenda Noord-Nederland (KIA) van het SNN. De rijksfinanciering hierin is nog onduidelijk. Een provinciale bijdrage is gewenst en zal qua besluitvorming lopen via het Stimuleringsfonds Drentse projecten.

### 4.3. Profileren Drenthe in Noordelijke Ontwikkelingsas (NOA).

Inzet is dat Drenthe op basis van haar eigen kernkwaliteiten internationaal herkenbaar wordt als aantrekkelijke regio voor wonen, werken en recreëren. Vanuit deze basisgedachte willen wij Drenthe nadrukkelijk profileren in de uitwerking van de NOA-visie en de uitvoering van het Actieplan NOA (2008 t/m 2010). Wij zijn bereid binnen NOA een actieve medecoördinerende en initiërende rol te vervullen. Onze NOA-ambities zijn sterk verbonden met onder meer onze economische en culturele uitgangspunten en speerpunten. In voorkomende gevallen zal Drenthe actief "meeliften" met promotionele NOA-activiteiten, congressen, beurzen, culturele manifestaties en creatieve "broedkamer" initiatieven in binnen- en buitenland en promotiematerialen.

| **Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?** | | |
|---|---|---|
| **Prioriteiten** | **Resultaten** | **Activiteiten 2008** |
| 4.1. Omvorming Drentse economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie | Impuls transitie Drentse economie naar "kenniseconomie", met internationale component.<br><br>Versterkte innovatiekracht en ondernemersschap Drenthe, waarbij excelleren mogelijk is!<br><br>Investeringsimpuls kansrijke economische sectoren en speerpunten provinciaal beleid.<br><br>Gerevitaliseerde bedrijventerreinen met parkmanagement. | Projectontwikkeling, samen met externe partijen en binnen Drents uitvoeringskader SNN-programma's Koers Noord, OP-EFRO, en EU-interregionale fondsen (2007 t/m 2013).<br><br>Actualiseren beleidsnota Bedrijventerreinen.<br><br>Opstellen en uitvoeren Drents Innovatief Actieprogramma (IAP). |
| 4.2. Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt. | Groter aantal structurele samenwerkingsverbanden bedrijven - onderwijs.<br><br>Verder uitbouwen van economische potenties van kennisen sensortechnologie. Doorstroom MBO naar HBO is 50% in 2011. Grotere instroom in kraptesectoren, o.a. zorg.<br><br>Beroepsbevolking: opleiding minimaal op landelijk gemiddelde.<br><br>Voldoende (gekwalificeerd) personeel voor economische speerpunten, technische sector en zorg.<br><br>Minder jeugdwerkloosheid; participatie en zelfstandigheid jongeren onder 27 jaar.<br><br>Sociale innovatie op werkvloer. | Nieuw meerjarig uitvoeringsprogramma "Kennis wérkt" (gereed 2007, uitvoering 2008-2011).<br><br>Stimuleren samenwerking onderwijs en bedrijfsleven.<br><br>Met Emmen en Hogeschool Drenthe visie en masterplan ontwikkelen voor Beroepsonderwijs in Drenthe.<br><br>In 2008 minimaal 1 project sociale innovatie bedrijventerreinaanpak.<br><br>Versterken bestaande kenniscentra met o.a. uitbouw Kenniscampus, verbeteren opleidingsinfrastructuur en impuls economische spin-off.<br><br>Instellen Taakgroep Jeugdwerkloosheid. |
| 4.3. Profileren Drenthe in Noordelijke Ontwikkelingsas (NOA). | Drenthe op basis van eigen kernkwaliteiten internationaal herkenbaar als aantrekkelijke regio voor wonen, werken en recreëren. | Bijdragen aan uitvoering Actieplan NOA (2007-2010) |

## Toerisme en recreatie

### 4.4. Structuurversterking recreatie en toerisme.

In samenspraak met de medeoverheden, het onderwijs, brancheorganisaties en ondernemers wordt voor de periode 2008-2013 een gezamenlijk actieplan opgesteld voor de totale toeristische sector (incl. de zorgcomponent). Beleidsmatige ontwikkelingen en beeldvorming voor de planhorizon 2013 worden meegenomen in de ontwikkeling van de provinciale structuurvisie. Projectontwikkeling vindt plaats in overleg met ondernemers, betrokkenen uit onderwijs, onderzoek en overheid (4 O's), onder andere gestimuleerd door het vormen van een Coalitie Toerisme Drenthe. Onze inzet is structurele versterking van recreatie en toerisme met toekomstperspectief. Wij richten ons op het verder versterken van de kennis, het organiserend vermogen en de grensoverschrijdende netwerken in de sector. Belangrijk is een kwaliteitsverbetering via de toepassing van nieuwe technologieën, ontwikkeling van nieuwe producten, marktconcepten en publieksattracties. Wij willen Drenthe ontwikkelen en promoten als provincie voor actieve recreatie. Realisatie van het fietsknooppuntenplan vinden wij belangrijk. Toeristische knelpunten in waardevolle gebieden (o.a. door Natura 2000) worden opgelost. Ontwikkeldoel is verder toename van de lengte van de verblijfsduur en het aantal toeristen, van de toeristische bestedingen en de investeringen in sector, met als uiteindelijk effect toename van de (in)directe werkgelegenheid. Onze bijdrage aan de uitvoering van maatregelen en projecten is een aanvulling op de cofinanciering voor de uitvoering van de noordelijke economische programma's.

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| **Prioriteiten** | **Resultaten** | **Activiteiten 2008** |
| 4.4. Structuur-versterking sector recreatie en toerisme. | Kwaliteits- en vernieuwingsslag totale sector.<br><br>Versterking concurrentiekracht en groei marktaandeel toeristische sector | Opstellen Actieplan toeristische sector 2008 t/m 2013.<br><br>Bijdragen aan maatregelen en projecten (2008 t/m 2013).<br><br>Vormen Coalitie Toerisme Drenthe 2020.<br><br>Uitvoeren van fietsknooppuntenplan. |

## Landbouw

### 4.5. Structuurversterking land- en tuinbouw.

Het agrocluster is voor Drenthe een belangrijke economische drager. Door de hervorming van het Europese landbouwbeleid staan belangrijke clusters als zuivel, suiker en zetmeel onder druk. In Drenthe zijn volop kansen om de noodzakelijke omslag te maken. Inzet is ontwikkeling van nieuwe, marktgerichte ketenactiviteiten. Kennisinfrastructurele voorzieningen worden ontwikkeld en/of verbeterd. Innovaties in o.a. agrologistiek, ICT, agrificatie, bioraffinage en levenswetenschappen (groene life sciences) worden gestimuleerd. De concurrentiekracht van de traditionele productieketens binnen het regionale agrofoodcomplex moet worden versterkt. Verbetering van productkwaliteit, productiewijze en - omgeving en voedselveiligheid wordt bevorderd. Ondernemerschap (ook maatschappelijk verantwoord) wordt versterkt, incl. de ondersteuning van innovatieve tendensen via voorbeeldprojecten, voorlichting en toekomststudies. De beoogde activiteiten passen binnen de Strategische Agenda van het SNN. De haalbaarheid van de hoge ambities is mede afhankelijk van de voor de komende periode beschikbare middelen van het ministerie van LNV. Ondanks de afbouw van de UILNN-regeling (Uitvoeringsprogramma Innovatieve Landbouw Noord-Nederland) gaan wij investeren in structuurversterkende en/of innovatieve maatregelen en projecten in de landbouwsector. Onze bijdragen zijn een aanvulling op medefinanciering van de nieuwe nationale en EU-programma's voor regionale ontwikkeling (zie prioriteit 4.1).

| Wat zin de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 4.5. Duurzame structuurversterking land- en tuinbouw (volledige keten) | Impuls samenwerking en verbeterde systeem-, product- en procesinnovaties in primaire bedrijven en keten.<br><br>Versterking concurrentiekracht, vergroten toegevoegde waarde agrosector en verbeteren financiële positie landbouwbedrijfsleven.<br><br>Maatschappelijk verantwoorde en duurzame markt- en ketengerichte productieprocessen.<br><br>Behoud of toename van werkgelegenheid. | Meewerken aan projectontwikkeling op basis van vraaggerichte benadering.<br><br>Creëren platform waar ondernemers, onderwijs, onderzoek en overheid (zgn. 4 O's) elkaar ontmoeten en waaraan innovatieve ideeën en projecten hun basis aan ontlenen. |

**Financieel overzicht**

| **Programma 4: Kennis wérkt** | **2007** | **2008** | **2009** | **2010** | **2011** |
|---|---|---|---|---|---|
| 4.1 Omvorming Drentse economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie (ook financiering uit Stimuleringsfonds Drentse projecten) * * | | 1.210.000 | 1.210.000 | 1.210.000 | 1.210.000 |
| 4.2 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt * * | | | | | |
| 4.3 Profileren Drenthe in Noordelijke Ontwikkelingsas | | 176.000 | 176.000 | 176.000 | |
| 4.4 Structuurversterking recreatie en (zorg)toerisme (ook financiering uit Stimuleringsfonds Drentse projecten) * * | | 120.000 | 120.000 | 120.000 | 120.000 |
| 4.5 Structuurversterking land- en tuinbouw * * | | | | | |
| **Totaal programma 4: Kennis wérkt** | **0** | **1.506.000** | **1.506.000** | **1.506.000** | **1.330.000** |

* *: Betreft kosten welke uit Stimuleringsfonds Drentse projecten worden gefinancierd

## Programma 5: Leefomgeving

*Wij willen de voorsprong van Drenthe als aantrekkelijke vestigingsregio voor wonen, werken en recreëren in een mooie, schone en sociaal veilige leefomgeving verder uitbouwen. De provincie zal (inter)nationaal worden geprofileerd op basis van deze kwalitatief hoogwaardige kernmerken. Projectontwikkeling is gebaseerd op het beginsel van versterking van de onderlinge synergie van de in het collegeprogramma genoemde kernwaarden (o.a. samenhangende benadering "blauwe en groene diensten"). Wij willen een voortrekkersrol vervullen bij de ontwikkeling van kennis en innovatie rond klimaat en energie. Wij nemen het voortouw bij de afstemming van ruimtelijke vraagstukken rond klimaat en energie. Milieugezondheid en duurzaamheid worden belangrijke wegingsfactoren in het provinciaal beleid. Ook worden een integraal beleidsplan voor de ondergrond en een innovatieve visie op het grondwater opgesteld.*

## Water

### 5.1. Opgaven voor wateroverlast en watertekort en combineren "blauwe en groene diensten"

Provincies hebben een regisserende rol richting waterschappen voor de uitvoering van maatregelen op het terrein van waterbeheersing. Een belangrijk thema in de samenwerking met onze waterschappen zijn de opgaven voor het tegengaan van wateroverlast en watertekort. Het proces tot aanwijzing van de gebieden voor waterberging in Drenthe loopt. De gebieden worden planologisch vastgelegd in een POP, c.q. de nieuwe structuurvisie. Met de inrichting van bergingsgebieden is reeds begonnen in Noord-Drenthe (Eelder- en Peizerdiep, Lappenvoort en Tusschenwater ten zuiden van het Zuidlaardermeer). Met deze prioriteit wordt tijdig ingespeeld op de klimaatontwikkelingen. Uiterlijk in 2015 is het gewenste veiligheidsniveau bereikt. Bij het treffen van maatregelen voor waterbeheersing wordt waar mogelijk gestreefd naar het combineren van "blauwe en groene diensten". "Blauwe en groene diensten" zijn projecten en activiteiten op het gebied van water, landschap, natuur, cultuurhistorie en recreatie die de kwaliteit en toegankelijkheid van het landelijk gebied verhogen en die verder gaan dan de wettelijke plicht hiertoe. Ze worden uitgevoerd door particuliere grondgebruikers. Bij "blauwe en groene diensten" gaat het ook om waterberging, waterconservering en verbetering van de kwaliteit van grond- en oppervlaktewater. Het gaat om actief beheer en betreft geen schaderegeling. Waar mogelijk wordt aansluiting gezocht bij doelen op het terrein van natuur en recreatie. In de op te stellen nota Blauwe en groene diensten worden in samenspraak met de waterschappen visie en doelstellingen geformuleerd.

### 5.2. Bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit

In het PMJP is voor de gebieden met de hoogste prioriteit (zgn. TOP-gebieden) een begroting opgenomen van € 34,7 mln. voor de periode 2007 t/m 2013. Hierbij is rekening gehouden met bijdragen van de provincie van 7% en de waterschappen van 40%. De rest wordt gefinancierd uit de programma's ILG en POP. Sommige maatregelen betreffen gebieden van terreinbeheerders. Zij beschikken vaak niet over voldoende eigen middelen om een substantiële bijdrage te kunnen leveren aan de maatregelen antiverdroging. Om de doelstelling voor antiverdroging toch te kunnen halen wordt voorgesteld de provinciale bijdrage voor de uitvoering van maatregelen te verdubbelen.

### 5.3. Verbeteren waterkwaliteit Drentse beken

In het kader van de Europese Kaderrichtlijn Water worden de ambitieuze doelen en normen voor de waterkwaliteit van de Drentse beken afgewogen volgens het principe van "praktisch en (financieel) haalbaar". Per hoofdstroomgebied wordt een Maatschappelijke Kosten Baten Analyse (MKBA) uitgevoerd voor de te nemen maatregelen. In de analyses wordt inzichtelijk gemaakt welke maatschappelijke baten worden bereikt, naast de baten voor de waterkwaliteit. Op basis van de resultaten gaan wij na of een extra provinciale investering in water en gebiedsontwikkeling aanbeveling verdient. Bij het treffen van maatregelen ligt een relatie met het beleidskader Blauwe Diensten (zie 5.1).

### 5.4. Opstellen Innovatieve visie grondwater

De voorraad zoet grondwater onder het Drents Plateau is van strategische betekenis voor meerdere gebruiksfuncties voor mens en natuur, o.a. koude- en warmteopslag, energiewinning warm grondwater, enz. Het beheer vraagt een integrale visie, met betrekking tot de afstemming van gebruiksfuncties en het nemen van beschermingsmaatregelen. De visie wordt ontwikkeld samen met bedrijfsleven, wetenschap en medeoverheden. Centraal in de aanpak staat de instelling van een grondwaterplatform Drenthe. Het platform moet samen met de provincie vormgeven aan beleidsdoelen en het ontwikkelen van projecten. Het project Risicogericht grondwaterbeschermingsbeleid is een bouwsteen voor deze visieontwikkeling.

### 5.5. Versterken proces samenwerking alle partijen binnen waterketen

De provincies hebben wettelijke bevoegdheden in de waterketen. Het wetsvoorstel "Verankering en bekostiging gemeentelijke watertaken" onderstreept de provinciale bevoegdheden voor het toezicht op gemeenten voor (verbrede) rioleringsplannen (afstemming en normering) en de provinciale rol als bevoegd gezag voor grondwater. De nieuwe Waterwet voorziet in het maken van bestuurlijke afspraken (waterakkoorden) tussen gemeenten en waterschappen over de aanpak van waterproblemen, met een toezichthoudende, c.q. arbitrerende rol voor de provincies. Naast de wettelijke taken zien wij een stimulerende en faciliterende rol voor de provincie ter versterking van de "bottom up" samenwerking in de waterketen tussen waterbedrijf, waterschappen en gemeenten. De samenwerking moet leiden tot een grotere doelmatigheid en transparantie in de keten en een verantwoorde kostenbeheersing voor de Drentse burger.

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| **Prioriteiten** | **Resultaten** | **Activiteiten 2008** |
| 5.1. Opgaven voor wateroverlast en watertekort en combineren "blauwe en groene diensten" | Veilig en bewoonbaar Drenthe. Geen ernstige bedreigingen van wateroverlast. Stedelijke gebieden beschermen tegen water volgens norm overstromingsfrequentie kaden 1 x 100 jaar.<br><br>Waterberginggebieden zijn uiterlijk 2015 gerealiseerd. | Afronden proces aanwijzing bergingsgebieden en start uitwerking in Structuurvisie.<br><br>Inrichting gebieden waterberging.<br><br>Opstellen beleidsnota Blauwe en groene diensten. |
| 5.2. Bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | Verdroging aanpakken in 8 zgn. TOP-gebieden en hiervoor in pMJP geformuleerde doelstellingen uiterlijk in 2013 bereiken. | Per gebied globale klimaattoets uitvoeren.<br><br>Stimulering project-ontwikkeling door grotere provinciale bijdrage<br><br>Uitvoering maatregelen in gebieden Bargerveen, Dwingelerveld, Elperstroom, Peizerdiep en Reest.<br>P.M.: start uitvoering gebieden Drentsche Aa, Drents-Friese Wold en Fochteloërveen. |
| 5.3. Verbeteren waterkwaliteit Drentse beken. | Formuleren ecologische doelstellingen (kwalitatief en kwantitatief) voor Drentse wateren, waarbij zoveel mogelijk ook maatschappelijke nevendoelen worden gehaald.<br><br>Herstellen beken in combinatie met realiseren doelen natuur en recreatie geeft meerwaarde voor leefomgeving. | Uitvoeren maatschappelijke kosten-batenanalyses (MKBA) 4 hoofdstroomgebieden. |
| 5.4. Opstellen Innovatieve visie grondwater | Formuleren beleid voor integraal beheer strategische voorraad zoet grondwater. | Instelling grondwaterplatform Drenthe.<br><br>Opstellen innovatieve visie Grondwater. |
| 5.5. Versterken proces samenwerking alle partijen binnen waterketen | Kostenreductie voor bedrijven en burgers van beheer voorzieningen in integrale waterketen.<br><br>Bevorderen waterkwaliteit in Drenthe. | Start samenwerkingsproces provincie, gemeenten, waterleidingmaatschappijen en waterschappen.<br><br>Uitvoeren benchmark en vaststellen referentieniveau rioleringszorg 12 gemeenten.<br><br>Zowel in Noord-Drenthe als Zuid-Drenthe starten van pilot samenwerking tussen gemeenten, waterbedrijf en waterschap(pen). |

## Bodem

### 5.6. Opstellen integraal beleidsplan ondergrond

VROM heeft een landelijke verkenning uitgevoerd voor de ondergrond. Een plan van aanpak wordt in overleg met de provincies opgesteld om de conclusies van de beleidsverkenning uit te werken. De provincies willen bevoegd gezag worden voor omgevingsvergunningen en mijnbouwwerken, gezien hun rol en het regionale strategische belang bij de ondergrond. Drenthe heeft VROM voorgesteld om als pilot-provincie deel te nemen aan de beleidsuitwerking. Er wordt op interactieve wijze een integraal beleidskader voor de Drentse ondergrond ontwikkeld. Het is een driedimensionale visie op de ondergrondse activiteiten (exploratie, winning en gebruik van water, radioactief afval, aardwarmte, opslag $CO_2$, enz.) en de gevolgen hiervan voor de bovengrondse ruimtelijke ontwikkeling. Het beleidskader dient mede als bouwsteen voor de provinciale structuurvisie. Het beleidskader wordt eind 2008 vastgesteld

door de staten. Het kader zal ook eventuele uitvoeringsmaatregelen en projecten benoemen, inclusief bijbehorende financiële gevolgen.

### 5.7. Actualisering bodemkaart

Bodemkundige waarden bepalen in belangrijke mate de potenties van watersystemen, bodemgebruik en ontwikkeling van natuur- en landschap. Een geactualiseerde bodemkaart is nodig als afwegingskader voor het maken van economische, ecologische en ruimtelijke keuzes voor de ontwikkeling van het landelijk gebied. De duurzame ontwikkeling van landbouw en natuur in vooral de veengebieden staat onder druk als gevolg van vermindering van de bodemvruchtbaarheid. Onderzoek in een deel van de veengebieden heeft aangetoond dat de afgelopen 30 jaar een groot deel van de veenbodems en moerige gronden is verdwenen. Dit heeft grote gevolgen voor het landbouwkundig bodemgebruik en de kwaliteit van de natuur en leefomgeving. Een vervolgonderzoek door het rijk moet de situatie voor de rest van Drenthe in beeld brengen. Gelet op de samenhang met het beleid voor de Drentse kernwaarden is een versnelling van het onderzoek gewenst. De versnelling van de actualisatie van de bodemkaart kost eenmalig 125.000 voor extern onderzoek. Op basis van de kaart kan vanaf 2009 meer gericht worden gekeken waar de kansen liggen voor de diverse functies, zoals landbouw (verplaatsing, uitbreiding en verbreding) en natuur (ontwikkeling EHS en typen natuurdoelen). Vanaf 2009 moet rekening worden gehouden met eventueel aanvullend budget voor extra beheersmaatregelen.

5.8. Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige omgeving

Herontwikkeling van kleine vervuilde terreinen in binnenstedelijke gebieden wordt regelmatig geblokkeerd, doordat grondeigenaren niet beschikken over voldoende financiële middelen voor de vereiste sanering. Wij nemen daarom het initiatief tot instelling van een Stimuleringsregeling sanering door particulieren en kleine (voormalige) zelfstandigen. De regeling beoogt jaarlijkse provinciale medefinanciering van 2-5 saneringen. De maatregel moet leiden tot extra investeringen van de eigenaar.

### 5.9. Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS

Om in de buurt van Natura 200-gebieden en de gebieden Wet Ammoniak en Veehouderij de landbouw een kans te laten behouden moeten bedrijven voldoen aan criteria voor de uitstoot van ammoniak. Het project “Bedreven Bedrijven” heeft de afgelopen jaren aangetoond dat de uitstoot kan worden teruggedrongen met 25%. Daardoor kan de EU-norm voor schoon grondwater worden gehaald doordat de bedrijven volgens dit principe werken. Voorgesteld wordt de regeling voort te zetten en opnieuw 100 bedrijven voor deze werkwijze te winnen. Dat vergt jaarlijks een provinciale bijdrage, naast andere instrumenten als uitplaatsing en aanpassing van bedrijfsgebouwen.

Daarnaast wordt voorgesteld eenmalig een bedrag beschikbaar te stellen voor een stimuleringsregeling voor aanpassing van de bedrijfsgebouwen van ca. 50 boeren in de omgeving van Natura 200-gebieden. De beoogde aanpassingen betreffen bouwkundige, werktuigbouwkundige of bedrijfsmatige maatregelen. De maatregelen zijn aanvullend op de instrumenten van het rijk, zoals uitplaatsing en luchtwasinstallaties. Door de aanpassingen kan de emissie worden gereduceerd van 1200 Kmol naar 700 Kmol. Voor de intensieve tak van veehouderij wordt een relatie gelegd met de uitkomsten van de provinciale klankbordgroep Wet Ammoniak en Veehouderij. Het niet nemen van deze maatregelen leidt tot verzuring van bodem en grondwater, waardoor natuurdoelen niet worden gerealiseerd.

### 5.10. Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater

De Kaderrichtlijn Water verplicht de provincies te rapporteren over de kwaliteit van het grondwater, de maatregelen die worden getroffen om de gewenste kwaliteit te bereiken en de risico’s weg te nemen. In het POP staat als beleidsdoel dat het grondwater moet voldoen aan de EU-

normen voor drinkwater. Tot nu toe is er geen budget beschikbaar om de POP-doelstelling te realiseren. Met ingang van 2008 wordt een bedrag beschikbaar gesteld voor aanvullend onderzoek en monitoring van de indicator bestrijdingsmiddelen. Voor de opzet en externe begeleiding van een gedegen voorlichtingscampagne is in 2008 een eenmalig bedrag vereist. In het kader van "Leren voor duurzaamheid" wordt een projectvoorstel ingediend voor de uitwerking van dit thema voor het basisonderwijs.

### 5.11. Taakstelling waterbedrijven

In de vorige collegeperiode is de taakstelling van € 500.000 aan de waterbedrijven niet gerealiseerd. Momenteel loopt het project naar een meer risicogericht beleid grondwaterbescherming. Daarbij wordt ingezet op het nemen van maatschappelijke verantwoordelijkheid en financiële deelname van alle waterbedrijven in Drenthe in risicoreducerende maatregelen in grondwaterbeschermingsgebieden. Het project wordt duidelijk op welke wijze de bijdragen van de waterbedrijven de provinciale begroting gaan ontlasten. Ook de WMD heeft haar bijdrage gekoppeld aan de uitkomsten van het onderzoek.

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| **Prioriteiten** | **Resultaten** | **Activiteiten 2008** |
| 5.6. Opstellen integraal beleidsplan ondergrond | Provinciale regie en stimulering duurzame ontwikkeling ondergrond. | Opstellen integraal beleidsplan voor ondergrond. |
| 5.7. Actualiseren bodemkaart | Behoud en ontwikkeling van kernkwaliteiten vergen zorgvuldige, maar scherpe beleidskeuzes. Keuzes werken door in onderscheid ruimtelijke en economische ontwikkelopgaven voor verschillende deelgebieden van Drenthe. | Actualisering bodemkaart. |
| 5.8. Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving | Stimuleren ruimtelijke en economische ontwikkeling steden door wegnemen blokkades veroorzaakt door bodemvervuiling | Sanering terrein gasfabriek Assen.<br><br>Vaststellen stimuleringsregeling sanering door particulieren en kleine voormalige zelfstandigen |
| 5.9. Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | Versterking "kroonjuwelen" natuur en landschap.<br><br>Verminderen belasting van grond- en oppervlaktewater met nitraat (behalen EU-norm 50 mg/l in bovenste grondwater) | Project "Bedreven bedrijven" opnieuw opstarten voor 100 andere melkveebedrijven.<br><br>50 Bedrijven stimuleren tot aanpassen van stallen (bouwkundig, werktuigbouw- kundig en bedrijfsmatig). |
| 5.10. Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater | Verbetering kwaliteit grond- en oppervlaktewater.<br><br>Beter monitoren effecten genomen maatregelen. | Uitbreiden analysepakket grond- en oppervlaktewater met indicator bestrijdingsmiddelen.<br><br>Risicoanalyse gebruik bestrijdingsmiddelen.<br><br>Terugdringen gebruik middelen gewasbescherming, niet zijnde Agrosector. |
| 5.11. Taakstelling waterbedrijven | Actieve bijdrage waterbedrijven aan risicoreducerende maatregelen in beschermingsgebieden grondwater | Op basis uitkomsten project "Risicogericht grondwater-beschermingsbeleid" afspraken maken met waterbedrijven over hun (financiële) bijdrage aan risicoreducerende projecten in gro ndwaterbeschermingsgebieden. |

### 5.12. Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving

Samen met de externe partijen wordt een impuls gegeven aan een duurzame verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving. Hierbij worden in ieder geval betrokken nieuwe thema's zoals de gevolgen van klimaatverandering, energie, verrommeling van het landschap en duurzaam stedelijk waterbeheer. Het beleid leidt tot een extra impuls voor thema's en gebieden, die in het bijzonder kenmerkend zijn voor Drenthe: behoud en ontwikkeling van de in het collegeprogramma genoemde kernwaarden en herstel bij achterstand. Prioriteiten en keuzes kunnen regionaal verschillend zijn. Dit kan leiden tot meer selectiviteit en scherpte in keuzes. Er wordt samen met de externe partijen een integraal uitvoeringsprogramma opgesteld. Inzet daarbij is dat betrokkenen die acties voor hun rekening nemen, die passen bij hun positie en rol.

### 5.13. Uitwerking klimaat en energiebeleid

Het klimaat- en energievraagstuk heeft een uitermate strategisch, multidisciplinair en complex karakter. Wij zullen een stevige programmastructuur inrichten om de doelen voor $CO_2$-reductie te realiseren. De aanpak is gebaseerd op de nota Energiek Drenthe. Uitgangspunt voor het uitvoeringsprogramma is: beperken energievraag, gebruik duurzame bronnen en efficiënt gebruik eindige bronnen (zgn. Trias Energetica). Maximaal wordt ingezet op maatregelen met een "no regret" karakter. Belangrijk worden de interne interdisciplinaire samenwerking en de externe samenwerking met gemeenten, corporaties, bedrijfsleven en kennisinstellingen. Strategische allianties, mede als onderdeel van Energy Valley, en gebiedsgerichte aanpak hebben de voorkeur. Wij willen dat Drenthe geldt als proeftuin voor innovatie en kennisontwikkeling, gericht op het realiseren van een evenwichtige bio-based economy en de toepassing van duurzame transportbrandstoffen en groen gas. Bewustwording wordt versterkt. Bij het externe spoor krijgt de provinciale voorbeeldfunctie (in brede zin) extra aandacht. Het uitvoeringsprogramma kent een lange doorlooptijd en de verplichtingen en uitgaven strekken zich uit over meerdere jaren.

### 5.14. Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit

Het ontwerpprogramma Luchtkwaliteit is in nauwe samenwerking met vele externe partijen tot stand gekomen. De vaststelling door de staten is gepland in het najaar van 2007. De uitvoering van het programma is voorzien in 2008 t/m 2010. Het programma voorziet in de volgende acties:

- uitwerking onderzoek luchtkwaliteit tot een toetsingskader voor de gemeenten;
- opstellen en uitvoeren van een programma monitoring;
- uitvoeren van een programma emissiereductie voor industriële bronnen;
- samenwerking en kennisuitwisseling met gemeenten en andere belanghebbenden;
- beoordeling luchtkwaliteit bij alle projectprocedures (ruimtelijke ordening en verkeer en vervoer);
- opstellen en uitvoeren van een communicatieplan;
- volgen van (inter)nationale ontwikkelingen.

Eind 2010 vindt een evaluatie plaats met het oog op een eventueel vervolg na 2010.

### 5.15. Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid

De externe veiligheid betreft de onveiligheid die direct of indirect het gevolg is van risico's voor mensen in de woon-, werk- of leefomgeving als gevolg van het gebruik, de opslag, de productie of transport van gevaarlijke stoffen. Het Provinciaal Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid 2006-2010 is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van het rijk (VROM), de 12 gemeenten en de Regionale Brandweer Drenthe. Voor de uitvoering van het gezamenlijke programma is begin 2007 door alle partijen het Convenant "Aanpak Externe Veiligheid" ondertekend. Geplande activiteiten zijn:

- op peil brengen van kennis en informatie bij betrokken overheden (o.a. instelling Coördinatiepunt Opleidingen);
- structurele en adequate uitvoering van de minimaal wettelijke EV-taken (vergunningverlening, handhaving en afweging risico's in plannen / procedures ruimtelijke ordening);
- samenwerking bevorderen en inrichten op effectief en efficiënt schaalniveau;
- oplossen van bestaande en voorkomen van nieuwe niet-aanvaardbare risicovolle situaties;
- vroegtijdig, gebiedsgericht en geïntegreerd betrekken van milieu- en veiligheidsaspecten bij planvorming ruimtelijke ordening.

Het uitvoeringsprogramma loopt t/m 2010. Vervolgactiviteiten voor 2011 e.v. zijn afhankelijk van medefinanciering door het rijk. De bijdrage van het rijk t/m 2010 is ontoereikend om de doelstellingen te halen. Wij stellen voor 2008 t/m 2010 daarom een jaarlijkse aanvullende provinciale bijdrage voor.

## 5.16. Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving

*Verminderen belasting kwaliteit leefomgeving*
Het collegeprogramma kent als sleutelbegrip een goede kwaliteit van de leefomgeving. Om dit doel te realiseren is een minimale belasting door de bedrijven van de omgeving nodig. Inzet is intensiveren van de actualisering van de milieuvergunningen. De ontwikkelingen op het gebied van de Europese en nationale wet- en regelgeving bieden mogelijkheden de belasting door bedrijven verder te verminderen. Bij de actualisering van milieuvergunningen wordt aandacht besteed aan:
- energie-efficiency uit oogpunt van $CO_2$-doelstellingen;
- emissies uit oogpunt van luchtkwaliteit en nationale emissieplafonds (NEC-doelstellingen EU);
- verruimde reikwijdte Wet Milieubeheer (afvalpreventie, vervoersmanagement) uit oogpunt van duurzaamheid.

In 2011 worden de effecten van de geïntensiveerde actualisatie van de milieuvergunningen geëvalueerd.

*Implementatie Wet algemen bepalingen omgevingsrecht (Wabo)*
Gelet op het maatschappelijk belang willen wij per 1 januari 2008 voldoen aan de Wabo.
De voorbereiding en implementatie van de Wabo en de plannen van aanpak voor de pilots Proeftuin(en) en Bedrijvenloket zijn rond 1 juli 2008 gereed. De invoering van de Wabo leidt tot een kwaliteitsslag voor vergunningverlening (o.a. integratie aantal vergunningen op gebied van fysieke leefomgeving), versterking van de samenwerking bij de handhaving van het omgevingsbeleid, snelle digitalisering van het vergunningproces en versterking van de vaardigheden in het kader van "Samen Sterker". Wabo verbetert de klantgerichtheid van de overheid richting burger en bedrijf. Het gehele proces vindt plaats samen met de externe partijen. In 2009 vindt een tussenevaluatie plaats. Het project wordt uiterlijk eind 2010 afgerond.

*Wijziging Luchtvaartwet*
De minister van Verkeer en Waterstaat heeft in juni 2007 een heroverweging aangekondigd van de decentralisatie van Luchtvaarttaken en bevoegdheden. Dit betekent een opschorting van de overdracht van taken en bevoegdheden voor de regionale en kleine burgerluchtvaart van rijk naar provincies. Naar verwachting wordt op zijn vroegst in de eerste helft van 2008 het wetsvoorstel "Regelgeving Burgerluchthavens en Militaire Luchthavens" vastgesteld. De provinciale bevoegdheden betreffen in hoofdzaak de vaststelling van de milieuruimte voor luchthavens (o.a. groeitaakstelling), de vaststelling van het fysieke ruimtegebruik rond luchthavens (ruimtelijk beleid), de handhaving van de vastgestelde kaders en het instellen van Commissies Regionaal Overleg voor de Luchthavens Groningen Airport Eelde en Hoogeveen. De decentralisatie van de luchtvaarttaken leidt tot een jaarlijkse structurele ophoging van het Provinciefonds.

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| **Prioriteiten** | **Resultaten** | **Activiteiten 2008** |
| 5.12. Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving. | Duurzaam behoud en herstel kwaliteit Drentse leefomgeving.<br><br>Integrale aanpak met beleid klimaatverandering, energie, verrommeling landschap en duurzaam stedelijk waterbeheer.<br><br>Realiseren van wervende woon-, werk- en recreatieomgeving. | Met externe partijen regionaal specifieke kenmerken, kwaliteiten en waarden in beeld brengen, die bepalend zijn voor goede kwaliteit leefomgeving.<br><br>Vaststellen integraal uitvoeringsprogramma en prioritering.<br><br>Afweging milieugezondheid via procesgerichte benaderingen en koppeling met gebiedsgerichte ruimtelijke kwaliteitsafweging. |
| 5.13. Uitwerking klimaat en energiebeleid | In 2020 reductie van 30% uitstoot CO2 t.o.v. 1990.<br><br>Drenthe als proeftuin voor innovatie en kennisontwikkeling, gericht op evenwichtige bio-based economy en toepassing van duurzame transportbrandstoffen en groen gras.<br><br>Belangrijkste thema: grootschalige inzet op energiebesparing. Versterking bewustwording en duurzaam energie-gebruik.<br><br>Versterking bodem als bron van duurzame energie en opslagplaats CO2. | Heroriëntatie rol provincie, strategie, prioriteiten en uitvoering.<br><br>Vaststelling programma Energie(k) Drenthe 2008-2009.<br><br>Aansluiting bij Convenant voor het Noorden, Noordelijk actieprogramma energiebesparing in bebouwde omgeving en Samenwerkingsverband Bouwen met Kwaliteit. |
| 5.14. Uitvoerings-programma luchtkwaliteit | Versterken duurzaamheid in ruimtelijke ordening en in economische ontwikkelingen.<br><br>Geen verslechtering huidige milieukwaliteit, luchtkwaliteit binnen wettelijke grenswaarden en waarborgen gezondheid van mensen. | Vaststellen uitvoeringsprogramma.<br><br>Uitvoering programma in samenspraak met externe partijen t/m 2010. |
| 5.15. Uitvoerings-programma Externe Veiligheid | Verbeteren kennis en beperken risico's van zware ongevallen met gevaarlijke stoffen. | In samenspraak met externe partijen realisatie van Provinciaal Uitvoerings-programma Externe Veiligheid 2006-2010. |
| 5.16. Inpassen veranderende EU- en nationale wetgeving | Belasting kwaliteit leefomgeving verminderen, door terugdringen emissies CO2, SO2, NOx, fijn stof en vluchtige stoffen.<br><br>Actualisatie milieuvergunningen en extra aandacht afvalpreventie, vervoersmanagement en duurzame bedrijfsvoering.<br><br>Aanpassen provinciale organisatie aan eisen Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo).<br><br>In 2008 ISO-certificering van nieuwe processen vergunningverlening en handhaving.<br><br>Aanpassen organisatie aan nieuwe rol provincie als bevoegd gezag voor luchthaven Groningen Airport Eelde, vliegveld Hoogeveen en activiteiten kleine luchtvaart, c.q. luchtvaartbedrijven (wijziging Luchtvaartwet). | Intensivering van screening actualisatie en eventuele aanpassingen. milieuvergunningen.<br><br>Uitvoeren projectplan Implementatie Wabo.<br>Speerpunt Wabo in kader van "Welkom in Digitaal Drenthe".<br>Instellen bedrijvenloket Wabo.<br>Pilot implementatie Wabo.<br><br>In samenspraak met externe partijen:<br>- verdere ontwikkeling professionalisering vergunningverlening;<br>- intensivering samenwerking handhaving.<br><br>Concrete implementatie "Samen Sterker" (proeftuin + follow up).<br><br>Effectuering decentralisatie taken en bevoegdheden Regelgeving Burgerluchthavens en Militaire Luchthavens, w.o.:<br>- vergunningverlening en handhaving;<br>- verantwoordelijkheid voor Commissies Regionaal Overleg voor de luchthavens Groningen Airport Eelde en Hoogeveen. |

## Vergunningverlening en handhaving

### 5.17. Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen

Effectieve handhaving van de regelgeving en vergunningen is een onmisbare factor voor de realisatie van de ambitieuze milieudoelstellingen. De provincie vervult hierbij een belangrijke regierol. Inzet is verbetering van het inzicht in de verschillende stof- en productiestromen en de samenwerking tussen de verschillende partijen bij de handhaving. Op basis van de door het Landelijk Overleg Milieuhandhaving vastgestelde methodiek ketenhandhaving worden ketens en interventiemomenten in beeld gebracht. Deze taak vereist jaarlijks onderzoek, analyses en projectondersteuning.

Inzet bij de samenwerking is drie regionale samenwerkingsverbanden, met als coördinerend platform Samenwerking Handhaving Drenthe (SHD). De samenwerking wordt vastgelegd in bestuursovereenkomsten en geborgd voor een periode van 5 jaar. De SHD stelt jaarprogramma's op. Wij zetten hiervoor eind 2007 een mediacampagne op, o.a. voor het bewustwordingsproces voor burgers en bedrijven. De kosten van het platform SHD komen voor rekening van de gemeenten, waterschappen en de provincie.

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er voor doen? | | |
|---|---|---|
| **Prioriteiten** | **Resultaten** | **Activiteiten 2008** |
| 5.17. Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen | Actuele naleving geluidsvoorschriften.<br><br>Verbeteren samenwerking organisaties handhaving en ketentoezicht in stof- en productstromen.<br><br>Versterken provinciale regietaak handhaving . | Onderzoek monitoring bestaande en nieuwe activiteiten.<br><br>In kader ketentoezicht:<br>- inventarisatie van: relevante ketens, daarin actief zijnde actoren, van toepassing zijnde wet- en regelgeving en verdeling bevoegdheden;<br>- vaststelling uitvoeringsstrategie;<br>- gerichte handhavingacties;<br>- bewustwordingscampagne nakomen milieuregels richting burgers en bedrijven.<br><br>Vaststellen bestuursovereenkomst samenwerking handhaving.<br><br>Jaarlijkse uitvoering van 8 externe audits. |

## Natuur en landschap

### 5.18. Uitwerken aanbevelingen symposium "Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe"

Biodiversiteit is de centrale opgave in het natuurbeleid. Recent onderzoek heeft aangetoond dat een belangrijk deel van de biodiversiteit wordt gerealiseerd buiten de EHS en dus in samenhang met andere functies. Natuurinformaties weegt steeds zwaarder in de planvormingen en wordt steeds meer gebruikt door externe partijen. De informatie is ook nodig voor het uitvoeren van gebiedsgerichte projecten en voor integrale planvorming. De voorstellen leiden tot een effectievere (financiële) inzet van het provinciale natuurbeleid en meer samenwerking en inzet van de andere partijen. Onze bijdrage is bestemd voor: samenwerking met derden, verdere operationalisering natuurinformatiesysteem, evaluatie en analyse natuurbeleid en verkenning naar gebieden met hoge graad natuurlijkheid.

### 5.19. Versnelde aankoop en inrichting van Ecologische Hoofdstructuur (EHS)

Realisatie van de EHS maakt onderdeel uit van POP-2. De mogelijkheden van aankoop van gronden zijn in Drenthe groter dan het door het ministerie van LNV gefaseerd beschikbaar gestelde budget. Door het extra provinciale budget wordt het tempo van realisatie van de EHS aanzienlijk versneld en wordt effectief gebruik gemaakt van gebiedsgerichte processen en mogelijkheden in het landelijk gebied. Waar mogelijk worden bij de EHS ook andere doelstellingen gerealiseerd, zoals waterberging, recreatief medegebruik, vastleggen $CO_2$ en versterking van het landschap. De beoogde provinciale bijdrage maakt onderdeel uit van

het investeringsaanbod van het IPO aan het Rijk (Bestuursakkoord IPO-kabinet). Mocht het bestuursakkoord niet worden gesloten, dan wordt voorgesteld de bijdrage te benutten voor versnelde realisering van de EHS via voorfinanciering van de rijksgelden .

### 5.20. Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid

Bosuitbreiding draagt bij aan een duurzame ontwikkeling en sterkere kernwaarden van Drenthe. Het leidt tot versterking van de EHS, het landschap, recreatieve structuren, een aantrekkelijke woon- en werkomgeving en verbetering van het klimaat door vastlegging van $CO_2$. In het POP-2 is als ambitie geformuleerd dat in de periode 2004-2014 in milieubeschermingsgebieden en grenzend aan bestaande bos-, natuur- en recreatiegebieden en woonkernen 1500 ha bosuitbreiding wordt gerealiseerd. Hiervan is ca. 1000 ha gerealiseerd of in voorbereiding. Onze jaarlijkse bijdrage is bedoeld voor medefinanciering van 50% van de waardevermindering van de resterende ha's. De resterende 50% komt ten laste van het EU-budget. Het pMJP voorziet in een bijdrage voor alleen de aanlegkosten van bos. Zonder provinciale bijdrage wordt de doelstelling van versnelde aanleg van de EHS niet gerealiseerd.

### 5.21. Ontwikkeling natuurgebied LOFAR

Het LOFAR-gebied biedt mogelijkheden om extra natuur te ontwikkelen. Het project is een extra stimulans voor de natuurontwikkeling in dit deel van het Hunzegebied en versterkt de kernwaarden van Drenthe. Het verbetert de landschappelijke en recreatieve structuren en een aantrekkelijke woon- en werkomgeving. De provinciale bijdrage maakt onderdeel uit van het investeringsaanbod richting rijk rondom het bestuursakkoord IPO-kabinet. Het betalingsritme is afhankelijk van de te maken financieringsafspraken.

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er voor doen? | | |
|---|---|---|
| **Prioriteiten** | **Resultaten** | **Activiteiten 2008** |
| 5.18.Uitwerken aanbevelingen symposium "Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe" (2007) | Invulling geven aan aanbevelingen onderdeel NATUUR.<br><br>Nauwere samenwerking op gebied van natuur.<br><br>Behoud en vergroting biodiversiteit en meer zicht op effectiviteit van specifiek natuurbeleid in Drenthe.<br><br>Drenthe profileren door unieke natuurkwaliteit te realiseren in gebieden waar natuurlijke processen leidend zijn. | Intensiveren samenwerking voor behoud en vergroting biodiversiteit in landelijk gebied buiten EHS, in samenhang met invullen "blauwe en groene diensten" en uitwerking van benadering leefgebieden soortenbeleid.<br><br>Verder operationaliseren van natuurinformatiesysteem.<br><br>Uitvoeren evaluatie en analyse van natuurbeleid "De staat van de natuur in Drenthe".<br><br>Verkenning naar gebieden met hoge graad van natuurlijkheid. |
| 5.19. Versnelde aankoop en inrichting van EHS | Realisatie EHS-Drenthe in 2015. | Met jaarlijkse provinciale bijdrage EHS-gronden versneld aankopen en inrichten. |
| 5.20. Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | 50 ha bosuitbreiding per jaar. | Opstellen subsidieregeling Compensatie waardevermindering bij omzetting landbouwgrond naar bosgrond. |
| 5.21. Ontwikkeling natuurgebied LOFAR | Kwaliteitsimpuls natuur en landschap doorontwikkelen ca. 400 ha aaneengesloten natuurgebied in LOFAR-gebied (Achterste Diep). | Onderzoek, in samenspraak met belanghebbende partijen, van mogelijkheden financiering totaalplan. |

## Landelijk gebied en plattelandsontwikkeling

### 5.22. Ontwikkeling Regiopark Groningen - Assen

Het project Regiopark heeft als wezenlijk onderdeel van de Regiovisie Groningen-Assen voor de periode 2008-2015 een totale investeringsbehoefte van ca. € 60 mln. Realisatie van ambities uit de regiovisie worden voor maximaal 45% per project meegefinancierd uit het Regiofonds, i.c. ca. € 27 mln. Op

grond van de afspraken rond de instelling en voeding van het Regiofonds is voor de periode 2008-2015 ca. € 10 mln. beschikbaar voor het project Regiopark. De extra Drentse bijdrage is bedoeld als medefinanciering van het tekort van € 17 mln.

### 5.23. Vitaal Platteland

Ter uitvoering van de statenmotie van 20 december 2006 worden bottom up processen voor versterking van de leefbaarheid van het platteland gefaciliteerd via 4 projecten Vitale Dorpen. Met deze eenvoudige, maar doeltreffende aanpak is eerder ervaring opgedaan in het Leader+programma voor Oost-Drenthe en het Drents-Friese Leadergebied. Wij ondersteunen via medefinanciering locale initiatieven om de dorpen economisch en sociaal sterker te maken. De gemeenten zijn bij voorkeur uitvoerder van de projecten.

### 5.24. Herijking ontwikkelingsperspectief Veenkoloniën

In samenspraak met de betrokken medeoverheden wordt het ontwikkelingsperspectief voor de Veenkoloniën herijkt. Een nieuw meerjarig maatregelenprogramma wordt opgesteld. Inzet is een structurele verbetering van het toekomstperspectief van het gebied via een brede aanpak. Belangrijke ontwikkelopgaven zijn: het creëren van aantrekkelijke woonmilieus, (b.v. in samenhang met vaarverbindingen), agribusiness (diversificatie, kennis, bio-massa), informatie- en communicatie-technologie (ICT / LOFAR), toerisme (o.a. ontwikkeling spin-off van vaarverbindingen), het wegwerken van de achterstand in onderwijs en werkgelegenheid, innovatie en infrastructuur. Beleidsmatig is tot nu toe vooral noord-zuid naar de Veenkoloniën gekeken. Het nieuwe initiatief focust zich op de mogelijkheden van de oost-west oriëntatie. Het verbindt de recreatief aantrekkelijke gebieden Hondsrug en Westerwolde met elkaar. Het realiseren van een robuuste recreatieve, landschappelijke, ecologische en infrastructurele verbinding vergroot de toeristische potenties van beide gebieden. Ook de afgeleide ruimtelijke en economische ontwikkelingen profiteren daarvan. Wonen, (dag)recreatie, nieuwe vormen van landbouw en landschapsbouw kunnen onderdeel uitmaken van dit schakelgebied. De planvorming vindt plaats in samenspraak met de betrokken partijen. Besluitvorming over bijdragen aan maatregelen en projecten loopt via het Stimuleringsfonds Drentse projecten.

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er voor doen? | | |
|---|---|---|
| **Prioriteiten** | **Resultaten** | **Activiteiten 2008** |
| 5.22. Ontwikkeling Regiopark Groningen - Assen | Binnen Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen realiseren van mooiste woon- en werklandschap van Nederland door:<br>- versterken landschaps-ecologische samenhang;<br>- vergroten belevings-waarde en recreatieve toegankelijkheid;<br>- creëren van goede balans "rood-groen" voor stedelijke ontwerp-opgaven van Groningen, Assen, Leek - Roden en Hoogezand;<br>- ontsluiten en aansluiten landelijk gebied (stedelijke uitloop) in stadsranden en beïnvloedingsfeer stedelijke kernen;<br>- goede zonering recreatie en natuur in 4 "parels": Reitdiep-gebied, Eelder- en Peizermaden en Leeksterdiep, Zuidlaarder meer en Hunze en Fochteloërveen en Norg. | Uitwerken concrete projecten.<br><br>Cofinanciering projecten, in aanvulling op bijdrage Regiofonds.<br><br>Verkennen mogelijkheden samenwerking derden voor verdere financiering "blauwe en groene opgave", gerelateerd aan pMJP-gebied Noordwest-Drenthe. |
| 5.23. Vitaal Platteland | In alle pMJP-gebieden positieve bijdrage leveren aan versterking economische structuur en leefbaarheid van dorpen en plattelandsregio's. | Met gemeenten en gebiedscommissies initiatieven nemen voor verbetering voorzieningen en bereikbaarheid en stimuleren nieuwe ondernemingen op terrein van zorg, recreatie en toerisme en samenwerkings-verbanden. |
| 5.24. Herijking ontwikkelings-perspectief Veenkoloniën | Structurele verbetering ruimtelijke en sociaal-economische structuur:<br>- landbouw minder afhankelijk van aardappelzetmeel en suikerbieten;<br>- aantrekkelijke woonmilieus;<br>- regelruime zone voor ondernemers;<br>- impuls waardevolle cultuur-historische elementen;<br>- achterstand in onderwijs en werkgelegenheid weggewerkt;<br>- realisatie recreatieve, landschappelijke, ecologische en infrastructurele verbinding tussen Hondsrug en gebied Stadskanaal/ Veendam, mede als onderdeel verbinding met Westerwolde | Planvorming in 2008 - 2009.<br>Uitvoeren Actieprogramma 2009 e.v.<br><br>Faciliteren projectbureau en stuurgroep. |

## Financieel overzicht

| Programma 5: Leefomgeving | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|
| 5.1 Opgaven voor wateroverlast en watertekort, realisatie waterwinbergingsgebieden en combineren "blauwe en groene diensten" | | 50.000 | 500.000 | 750.000 | 1.000.000 |
| 5.2 Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | | 93.000 | 232.500 | 465.000 | 697.500 |
| 5.3 Verbetering waterkwaliteit Drentse beken en combineren 'blauwe en groene diensten' * | | | | | |
| 5.4 Opstellen innovatieve visie grondwater * | | | | | |
| 5.5 Versterken proces samenwerking alle partijen binnen waterketen * | | | | | |
| 5.6 Opstellen integraal beleidsplan ondergrond * | | | | | |
| 5.7 Actualisering bodemkaart | | 125.000 | | | |
| 5.8 Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving | | 100.000 | 100.000 | 100.000 | 100.000 |
| 5.9 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | | 569.000 | 69.000 | 69.000 | 69.000 |
| 5.10 Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater | 25.000 | 25.000 | 25.000 | 25.000 | 25.000 |
| 5.11 Taakstelling waterbedrijven | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 |
| 5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving | 50.000 | 230.000 | 430.000 | 430.000 | 430.000 |
| 5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid * * | | | | | |
| 5.14 Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit | | 75.000 | 75.000 | 75.000 | |
| 5.15 Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid | | 150.000 | 150.000 | 150.000 | |
| 5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving | 50.000 | 50.000 | | | |
| 5.17 Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen * | | | | | |
| 5.18 Uitwerken aanbevelingen symposium "Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe" | 46.500 | 186.000 | 139.500 | | |
| 5.19 Versnelde aankoop en inrichting van Ecologische Hoofdstructuur | | 112.500 | 112.500 | 112.500 | 112.500 |
| 5.20 Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | | 350.000 | 350.000 | 350.000 | 350.000 |
| 5.21 Ontwikkeling natuurgebied LOFAR * * | | | | | |
| 5.22 Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen * * | | | | | |
| 5.23 Vitaal Platteland | | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 |
| 5.24 Herijking ontwkkelingsperspectief Veenkoloniën | | 150.000 | 150.000 | 150.000 | 150.000 |
| **Totaal programma 5: Leefomgeving** | **671.500** | **3.265.500** | **3.333.500** | **3.676.500** | **3.934.000** |

* : Betreft proceskosten welke uit Programma Middelen, prioriteit 6.4 proceskosten, worden gefinancierd

* *: Betreft kosten welke uit Stimuleringsfonds Drentse projecten worden gefinancierd

# Programma 6: Middelen

## 6.1. Organisatieontwikkeling

Om de ambities van het college waar te maken hebben we een organisatie nodig die daarbij past. Dat is een organisatie waarin collegialiteit, initiatief en uitvoeringsgerichtheid centraal staan. Daarvoor is noodzakelijk dat in de organisatie – budgettair neutraal – een verschuiving van beheer naar beleid ook intern vorm krijgt. Daar zetten wij ook op in bij de reorganisatie, waarbij we willen bereiken dat de organisatie zich weer op de primaire processen – wat bereiken we in de Drentse samenleving – gaat richten in plaats van met zichzelf bezig te zijn. Voortbouwend op de aanpassingen die in de organisatie al aangebracht zijn gaan we door het verbeteren en vereenvoudigen van bedrijfsvoeringprocessen een verschuiving realiseren van – taakstellend – 20% van huidige inzet voor ondersteunende werkzaamheden naar inzet voor het primaire proces.
De nieuwe wijze van werken betekent ook, dat er meer van de medewerkers kan en mag worden verwacht op het vlak van hun professionaliteit. En ook dat er minder vanzelfsprekendheden kunnen en zullen zijn. Ook de organisatie moet dynamiek laten zien. In dit verband zal worden geïnvesteerd in het versnellen van strategische personeelsplanning, het oplossen van complexe personele dossiers en in instroom,- doorstroom en uitstroomactiviteiten ten behoeve van personeelsplanning.
Voor het realiseren van de voorgestelde beleidsdoelen en prioriteiten wordt het uitgangspunt gehanteerd dat de personele omvang van de organisatie niet zal worden uitgebreid. In samenhang met de organisatie-ontwikkeling zal worden bezien in welke mate de geraamde proceskosten kunnen worden ingewisseld met de inverdieneffecten van de organisatie-ontwikkeling.

## 6.2. Digitalisering

Ook onze eigen organisatie is in ontwikkeling. Wij zijn altijd op zoek naar effectieve en efficiëntere werkwijzen, die aansluiten op onze ambities als provincie. Een nieuw in te voeren huisvestingsconcept neemt digitalisering als uitgangspunt. Maar ook de toenemende dienstverlening via de Website (zie programma De provincie dóet er toe!) maken dat de 'backoffice' steeds meer digitaal moet werken.

Digitaal vastgelegde kennis, digitale processen en digitale archieven zijn nodig en onvermijdelijk. Informatie: any time, any place. Nog een ander feit speelt een belangrijke rol: na 2008 stromen veel oudere medewerkers uit. En de arbeidsmarkt is dan naar verwachting krap. Met gerichte inzet van IT kunnen wij intern kennisverlies voorkomen, efficiënter werken en wij geven jongere medewerkers een instrument waar ze mee zijn opgegroeid. Zo blijven wij ook een interessante, moderne werkgever.

In de komende periode zullen wij vooral inzetten op de brede invoering van digitale stukkenstroom, werkprocessen en de digitalisering van het archief (op basis van een in 2007 afgeronde pilot). Ook vervangen we het verouderde personeelssysteem. Op de interne Website (huisnet) worden kennissystemen beschikbaar gesteld.

Vanwege de grotere afhankelijkheid van IT wordt omwille van de continuïteit een externe uitwijkvoorziening voorzien. Samen met de gemeente Assen onderzoeken we de mogelijkheid tot een gezamenlijke investering voor een externe locatie, aangesloten op het locale glasvezelnetwerk.

## 6.3. Stimuleringsfonds Drentse projecten

Wij stellen uw Staten voor een Stimuleringsfonds Drentse projecten in te stellen. Dit Stimuleringsfonds Drentse projecten betreft een fonds voor gebiedsgerichte cofinanciering voor relatief grote projecten. Voorgesteld wordt om in 2007 ten laste van de vrije bestedingsruimte € 17 miljoen aan dit fonds te doteren en in 2008 een dotatie van € 3 miljoen. Wij doen uw Staten deze collegeperiode op verschillende terreinen voorstellen toekomen, die bedoeld zijn om als cofinanciering voor Europese programma's te dienen of als bijdrage aan relatief grootschalige projecten

om zodoende financiering mogelijk te maken. De verschillende ambities staan vermeld onder de programma's in hoofdstuk 2.
Vanwege de gebiedsgerichte aanpak en het samenbrengen van verschillende ambities op de diverse beleidsterreinen worden de intensiveringen integraal gewogen. De komende periode zullen concreet uitgewerkte voorstellen worden gedaan op het gebied van:

- Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe
- Uitwerking klimaat en energiebeleid
- Omvorming Drentse economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie
- Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt
- Structuurversterking recreatie en toerisme
- Structuurversterking land- en tuinbouw
- Ontwikkeling Regiopark Groningen Assen
- Attractieve steden
- Ontwikkeling natuurgebied LOFAR
- Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid
- Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres
- Verdubbeling van de spoorlijn Zwolle-Emmen

De mogelijkheid bestaat, het nog vrij besteedbare restant van de algemene reserve in te zetten voor dotatie aan het Stimuleringsfonds Drentse projecten.

### 6.4. Proceskosten

Voor het realiseren van de voorgestelde beleidsdoelen en prioriteiten wordt het uitgangspunt gehanteerd dat de personele omvang van de organisatie niet zal worden uitgebreid. In samenhang met de organisatie-ontwikkeling zal worden bezien in welke mate de geraamde proceskosten kunnen worden ingewisseld met de inverdieneffecten van de organisatie-ontwikkeling. Proceskosten zullen zich met name waar wordt samengewerkt met partners voordoen. Voor de overige voorstellen geldt, dat aangenomen is dat zich in de praktijk toch nog bijkomende kosten zullen voordoen.

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| **Prioriteiten** | **Resultaten** | **Activiteiten 2008** |
| 6.1 Organisatieontwikkeling | Een slagvaardige, compacte en flexibele organisatie, gericht op de primaire taakstelling van de provincie.<br><br>Op termijn inverdieneffecten vanwege minder managementfuncties.<br><br>Formatiereallocatie voor nieuw beleid | Verder implementeren reorganisatie.<br><br>Investeren in en versnellen van strategische personeelsplanning<br><br>Oplossen van complexe P-dossiers<br><br>Instroom,- doorstroom en uitstroomactiviteiten ten behoeve van personeelsplanning |
| 6.2 Digitalisering | Voldoen aan de doelen rond interne bedrijfsvoering die de Statennota Welkom in Digitaal Drenthe 2.0 vastgesteld<br>Digitaal werken is daarbij een voorwaarde voor het slagen van het nieuwe huisvestingsconcept en het voeden en verwerken van digitale diensten via de interne en externe sites. | Een nieuw Uitvoeringsprogramma Bedrijfsvoering is in de maak. Het gaat dan om:<br>• digitalisering van post, stukkenstroom en archieven en<br>• de stroomlijning van bedrijfsvoeringsystemen, alsmede de vervanging van het personeelssysteem<br>• bouw van kennissystemen<br>• uitwijkvoorzieningen |
| 6.3 Stimuleringsfonds Drentse projecten | Vanuit een gebiedsgerichte aanpak worden meer omvangrijke en grootschalige projecten van de grond getrokken. | Instellen Stimuleringsfonds Drentse projecten en uitwerken diverse concrete projectvoorstellen |
| 6.4 Proceskosten | Inzet in samenwerking met partners wordt gepleegd zonder dat daarvoor direct een uitbreiding van de organisatie noodzakelijk is. | Diverse beleidsinitiatieven worden eerst uitgewerkt naar uitvoeringsplannen die na besluitvorming met de samenleving worden gecommuniceerd |

## Financieel overzicht

| Programma 6: Middelen | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|
| 6.1 Organisatieontwikkeling | 3.500.000 | 2.500.000 | 0 | -650.000 | -650.000 |
| 6.2 Digitalisering | 668.000 | 1.050.000 | 882.750 | 299.813 | 293.906 |
| 6.3 Stimuleringsfonds Drentse projecten (storting € 17 mln in 2007 en € 3 mln in 2008, zie dekkingsplan) | | | | | |
| 6.4 Proceskosten | 405.355 | 1.850.000 | | | |
| **TOTAAL PROGRAMMA 6: Middelen** | **4.573.355** | **5.400.000** | **882.750** | **-350.187** | **-356.094** |

# 3 Technische kaderstelling begroting 2008

Tot slot van de Voorjaarsnota 2007 PLUS zijn nog enkele onderwerpen aan de orde die met name betrekking hebben op de technische kaderstelling voor de provinciale begroting.

*Autorisatieniveau*
In de notitie "Van Collegeprogramma 2007-2011 naar Begroting 2008" wordt voorgesteld, dat de staten het college autoriseren tot het doen van uitgaven op basis van de 6 programma's die de Begroting 2008 als onderdeel van de voorstellen zal omvatten. Voorgesteld wordt verder, de financiële autorisatie van de prioriteiten plaats te laten vinden als onderdeel van het programma waartoe de betreffende prioriteiten behoren. Dit is het meest vérgaande voorstel voor autorisatie, waarbij het college de vrijheid heeft, binnen het betreffende programma de middelen in te zetten voor het bereiken van de met Provinciale staten afgesproken doelen en resultaten.
Tijdens de bespreking van de voorstellen in de Werkgroep Programmabegroting van Provinciale staten is enige reserve gebleken aangaande dit voorstel. Om niet terug te vallen op de "oude" indeling van 30 programma's is een mogelijkheid, de prioriteiten in het kader van de uitvoering van het collegeprogramma een afzonderlijk onderwerp van autorisatie te maken. Dit betekent dat de onderwerpen die het college politiek cruciaal vindt en waarover het college afspraken met de staten willen maken, afzonderlijk ook financieel worden geautoriseerd in de Begroting 2008.
De staten autoriseren dan per programma (van de zes die voorgesteld zijn voor de Begroting 2008) afzonderlijk de budgetten voor elk van de uitgewerkte prioriteiten. Als totaal het overige budget per programma voor die zaken die als "going concern" worden aangemerkt.
Uit deze benadering spreekt enerzijds de aandacht voor die zaken die politiek in de schijnwerpers staan en anderzijds het vertrouwen, dat de zaken waarvoor dat niet geldt bij het college in goede handen zijn.
De schuifbevoegdheden van het college bestaan bij deze benadering dan uit het schuiven met middelen binnen het totaalbudget voor "going concern" binnen elk programma en binnen, maar niet tussen de afzonderlijke prioriteiten die in de Begroting 2008 zijn opgenomen.
Dit betekent dat begrotingswijzigingen op het niveau van Provinciale staten aan de orde zijn bij over- en onderschrijdingen van de afzonderlijke prioriteiten en bij over- en onderschrijdingen van de programma's als geheel.

*Begrotingswijzigingen*
De huidige wijze van verwerken en verantwoorden van wijzigingen in de begroting heeft een aantal voor- en nadelen. Een van de voordelen is de actualiteit en het geboden inzicht.
Grootste nadeel is de leesbaarheid, begrotingswijzigingen zijn vaak technisch en zeker als er mutaties met reserves bij betrokken zijn. Ook al omdat de aanleiding van een begrotingswijziging vaak financieel is en er vervolgens een beperkte inhoudelijke toelichting wordt gegeven worden er vaak vragen gesteld over de begrotingswijzigingen.
In 2008 zal het minder vaak voorkomen dat de begroting wordt gewijzigd. Dit komt o.a. door de gewijzigde indeling.
In de begroting 2008 wordt gewerkt met 6 programma´s en binnen een programma worden een aantal topprioriteiten benoemd. Dit is tevens het beoogde financiële autorisatieniveau waarbinnen het college de gestelde doelen dient te realiseren.
In de huidige systematiek betreffen veel begrotingswijzigingen de reguliere begroting (going concern).
In de begroting 2008 zal de nadruk worden gelegd op de uitwerkingen van het collegeprogramma en minder op de reguliere activiteiten (going concern). Samen met het begrijpelijker en

inzichtelijker maken is dit ook een van de aanleidingen om het volgende voorstel te doen ten aanzien van begrotingswijzigingen;

1. De financiële mutatie een inhoudelijke oorzaak of beleidswijziging volgt, m.a.w. geen financiële wijzigingen zonder inhoudelijk statenstuk
2. Wijzigingen binnen het autorisatieniveau van de staten (programma's, topprioriteiten) worden niet aan de staten getoond. Inzet van het college is het behalen van de gestelde doelen binnen het programma met als financiële kader het totale lasten en batensaldo per programma.
3. Begrotingswijzigingen worden zoveel mogelijk geconcentreerd rond de documenten van de planning en controlcyclus (voorjaarsnota, bestuursrapportages).

*Onvoorzien*

De post onvoorzien is in de begroting 2007 € 431.000,00

De ervaring leert dat deze post niet vaak wordt aangesproken. In de eerste plaats omdat veel onvoorziene uitgaven worden opgevangen door een (extra) beroep op de reserve die voor deze kostenpost is ingesteld, in de tweede plaats door de regels die gesteld zijn voor gebruik van de post onvoorzien.

Voorgesteld wordt om deze post voor onvoorziene omstandigheden te blijven gebruiken, maar om deze post ook te gebruiken voor de dekking van voorbereidingskosten. Onder voorbereidingskosten worden kosten verstaan die gemaakt worden om een project (investering) uit te werken tot een concreet statenvoorstel. Indien de staten besluiten tot een dergelijke investering of project zullen deze kosten worden toegevoegd aan de investering, project. Als het project niet doorgaat zullen de voorbereidingskosten ten laste van de post onvoorzien worden gebracht. In de jaarrekening zal het college aan de staten verslag doen van de mutaties op deze post. Voor 2008 wordt voorgesteld de post onvoorzien naar € 450.000,00 te brengen.

*Kostenegalisatie via reserves*

Een aantal reserves is ingesteld om grote schommelingen in de uitgaven op te vangen. Onmiskenbaar heeft deze werkwijze voordelen. Een van de voordelen is dat de begroting een stabiel beeld krijgt, een ander punt is dat er geen druk ontstaat om bepaalde uitgaven voor 31 december gedaan te hebben. Vraag is of de voordelen opwegen tegen de nadelen.

Nadelen zijn allereerst het gebrek aan transparantie, gedurende het jaar worden posten gedoteerd of onttrokken aan reserves, hierdoor ontbreekt vaak het inzicht welke kosten er in een bepaalde periode gemaakt zijn. Daarnaast wordt de integrale afweging bemoeilijkt. In het huidige systeem worden middelen aan een programma-onderdeel (sectoraal) toebedeeld en door de mutaties met reserves blijft dit in feite aan een bepaald programma toebedeeld. De vraag of de vastgestelde doelen in de begroting met de toegewezen middelen kunnen worden bereikt is niet meer aan de orde. Daarmee wordt het voor de staten ook lastig te bepalen of een reserve voldoende groot is of dat er een tekort of overschot is.

De komende periode zal gebruikt worden om voorstellen te doen hoe er in 2008 met reserves omgegaan zal worden. Als uitwerking van dit voorstel zal per individuele reserve worden bekeken welke consequenties dit met zich meebrengt.

Uitgangspunt is het verbeteren van de transparantie en het jaarlijks integraal afwegen van middelen.

De adviezen van de commissie BFE omtrent reserves en voorzieningen zullen in de voorstellen worden meegenomen. Dit betekent dat jaarlijks bij de begroting wordt voorgesteld hoeveel middelen worden gedoteerd of onttrokken aan reserves en voorzieningen. Wijzigingen zullen aan de staten worden voorgelegd vanuit een inhoudelijke invalshoek conform financiële verordening (art. 10 lid 3).

Een ander punt is de meerjarenbegroting. Vanuit het collegeprogramma en begroting wordt een doorkijk gegeven naar de meerjarenbegroting, zonder dat hiermee de jaren 2009, 2010 en 2011 financieel worden dichtgetimmerd. Dit betekent dat de voorjaarsnota 2008 benut zal worden om de begroting 2009 op te stellen inclusief jaarlijkse voorstellen betreffende de inzet van reserves.

*Verdeling van apparaatskosten*
De methode waarop de apparaatskosten worden toegerekend is gebaseerd op een inschatting door het management van de ureninzet van het provinciale personeel. Die inschatting wordt vanwege productietechnische redenen ruim een half jaar voorafgaand aan het begrotingsjaar gemaakt.
In de praktijk blijkt de tijdsbesteding van het personeel vaak afwijkend is van de raming.
Om de raming realistischer te maken is in 2006, en zal ook in 2007, een herverdeling van de apparaatskosten worden gemaakt op basis van de ureninzet zoals is afgesproken in de individuele werkplannen van de medewerkers.
Voor de Begroting 2008 kan de gebruikelijke methode niet worden toegepast. Via deze Voorjaarsnota 2007 Plus wordt immers nog met u van gedachten gewisseld over de prioriteiten van de uitwerking van het nieuwe collegeprogramma. De inzet van de medewerkers hangt uiteraard onder andere af van de besluitvorming hierover. Daarnaast zal het voornemen om in het reorganisatietraject een aantal functies van “intern gericht” te verschuiven naar “extern gericht” van invloed zijn op de wijze van waarop de medewerkers worden ingezet.
In de Begroting 2008 zullen wij daarom in het programma “Middelen” alle onderdelen van de kosten die behoren tot de apparaatskosten presenteren. Het gaat daarbij om kosten als salarissen en sociale lasten, personeelsgebonden kosten en kredieten van de huidige stafgroepen.
Deze handelwijze betekent dat in de begroting zoals die aan de staten wordt aangeboden geen apparaatskosten op de verschillende programma’s worden geraamd. Het voordeel van deze werkwijze is dat een transparant beeld wordt gegeven van alle indirecte kosten (de “overhead”) in de begroting.
Daarnaast wordt voorkomen dat een schijnnauwkeurige toedeling van de apparaatskosten wordt gepresenteerd. Ook betekent dit dat er geen apparaatskosten zullen worden geactiveerd. Uitgangspunt is de veronderstelling dat de kosten van de “vaste formatie” in de begroting moeten worden gedragen, hoewel duidelijk zal zijn dat veel van deze inzet (en dus kosten) is gericht op projecten en investeringen met een langdurige weerslag.

Aan:
de voorzitter en leden van
provinciale staten van Drenthe

Assen, 25 januari 2007
Ons kenmerk 2/5.1/2007000240
Behandeld door mevrouw P.G. Pinxterhuis (0592) 36 58 19
Onderwerp: Tussenbalans 2006 van de nota Energiek Drenthe

Geachte voorzitter/leden,

Wij bieden u hierbij de Tussenbalans 2006 van de nota Energiek Drenthe aan waarin wij u willen informeren over de nadere uitwerking van het klimaat- en energiebeleid. Hierover is een toezegging gedaan tijdens de behandeling van de Nota energiebeleid 2006-2010 Energiek Drenthe in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid op 12 april 2006. De officiële voortgangsrapportage over het uitvoeringsprogramma 2006-2007 wordt in het voorjaar van 2008 aan u voorgelegd.

De tussenbalans gaat vergezeld van twee notities, namelijk de notitie Beelden van een $CO_2$ neutrale provincie en de notitie Revolverend fonds provincie Drenthe. In hoofdstuk 1 wordt ingegaan op de mogelijkheden voor een $CO_2$ neutrale provincie en in hoofdstuk 4 onder bewustwording op een Revolverend fonds.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris , voorzitter

Bijlage(n):
jk/coll.

provincie Drenthe

# Energiek Drenthe
## Tussenbalans
2006

# Energiek Drenthe
Tussenbalans 2006

*Provinciale/Gedeputeerde staten van Drenthe*
*Januari 2007*

**Colofon**
Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

| | |
|---|---|
| Productie: | Productgroep Milieubeheer |
| Foto's: | Sake Elzinga, Willem Jan Kleppe |
| Eindredactie en interviews: | Tekstbureau Harry Huizing Groningen |
| Grafische vormgeving: | Docucentrum provincie Drenthe |

# Inhoud

**Voorwoord** 4

**Inleiding** 5

**1. Op weg naar een $CO_2$ -neutrale provincie** 9

**2. De ambities getoetst** 14

**3. Financiën** 18

**4. De "vijf B's"** 22
- 4.1 Besparen 22
- 4.2 Bodem 30
- 4.3 Biomassa 35
- 4.4 Bedrijven 40
- 4.5 Bewustwording 46

# Voorwoord

FOTO: WILLEM JAN KLEPPE

**"Nederland moet de kopgroep ambiëren"**

Het klimaatbeleid en het onlosmakelijk daarmee verbonden energiebeleid is in een stroomversnelling gekomen, zeker in Drenthe. Het idealistisch realisme uit onze energienota 'Energiek Drenthe' vormt pas het begin van nog veel meer noodzakelijke onderzoeken en maatregelen. Wellicht met een extra impuls door het bezoek van Al Gore aan ons land bij de introductie van zijn film 'An Inconvenient Truth', zijn klimaat en energie weer hot news. Niet alleen bij beleidsmakers, maar zeker ook bij ondernemers en kennisinstituten. De markt voor biobrandstoffen is in ontwikkeling. Innovatieve bouwmethoden en energietechnieken maken de weg vrij voor een $CO_2$-neutrale provincie. Agrariërs halen met hun covergisters elektriciteit en warmte uit bijvoorbeeld maïsafval en bietenpulp. De Drentse bodem blijkt onvermoede mogelijkheden te bieden. Zo komt de opslag van $CO_2$ in de bodem als tussenoplossing voor ons klimaat-probleem ook in beeld. Er doen zich dus volop kansen voor om de $CO_2$ problematiek ambitieus te lijf te gaan.
Drenthe zou een voorbeeldfunctie kunnen vervullen in Nederland en misschien de rijksoverheid verleiden om een vooruitstrevender energie- en klimaatbeleid te ontwikkelen. Geïnspireerd door bijvoorbeeld Scandinavische landen vind ik dat Nederland de ambitie zou moeten hebben in de kopgroep te zitten onderweg naar $CO_2$ neutraliteit. Drenthe wil daar als partner in Energy Valley graag het voortouw in nemen. Tijd voor een Club van Drenthe?

Tanja Klip-Martin, gedeputeerde

Assen, 8 januari 2007

# Inleiding

**Voor u ligt de Tussenbalans 2006.**

Deze notitie is tot stand gekomen conform een toezegging tijdens de behandeling van de nota energiebeleid 2006-2010 "Energiek Drenthe" in de Statencommissie Omgevingsbeleid op 12 april 2006. In die vergadering hebben wij toegezegd begin 2007 te komen met een notitie "die enerzijds een terugblik geeft op 2006 en anderzijds vooruitkijkt op datgene waarmee wordt doorgegaan of wat de provincie nog gaat doen".

Dit alles tegen de achtergrond van de $CO_2$-problematiek. In het Bestuursakkoord Nieuwe Stijl (BANS) hebben Rijk, de provincies (IPO) en de gemeenten (VNG) destijds afgesproken om klimaatverandering gezamenlijk aan te pakken. In februari 2002 zijn deze afspraken officieel vastgelegd in het zogenaamde Klimaatconvenant. Op provincies en gemeenten wordt dus een duidelijk beroep gedaan om maatregelen te treffen om te komen tot een reductie van broeikasgassen. Het gaat daarbij zowel om de reductie van broeikasgassen waar de provincie zelf verantwoordelijk voor is (voorbeeldfunctie) als om de reductie bij de doelgroepen van het klimaatbeleid en waarbij de provincie een rol heeft als planner, vergunningverlener, regisseur, aanjager etc. Het Rijk biedt hiervoor ondersteuning in de vorm van middelen (de zogenaamde BANS-gelden), informatie en kennisoverdracht.

We hebben er voor gekozen de notitie te gieten in de vorm van een tussenbalans. Dit houdt in dat de notitie geen exacte voortgangsrapportage per project is, maar meer een weergave van een aantal specifieke projecten uit 2006. Dit omdat er sinds de definitieve vaststelling van de nota energiebeleid in juli 2006 nog maar een half jaar is verstreken. Bovendien zal er in het voorjaar van 2008 een volledige voortgangsrapportage over het uitvoeringsprogramma 2006-2007 verschijnen.

De opbouw van de Tussenbalans is als volgt. Eerst staan we stil bij onze ambitie. Daarna gaan we in op het monitoren van het energie- en klimaatbeleid. Vervolgens noemen we achtereenvolgens enkele actuele voorbeelden van projecten binnen de vijf 'B's: B(esparing), B(odem), B(iomassa), B(edrijven) en B(ewustwording).
Op elk van deze terreinen proberen wij partijen bij elkaar te brengen en enthousiast te maken. Om dat te illustreren hebben we in de Tussenbalans een aantal interviews opgenomen met partners met wie we samenwerken in de projecten.

Ten slotte verwijzen we ook naar onze website www.drenthe.nl/energiekdrenthe.

FOTO: SAKE ELZINGA

## Geert van Werven, directeur Energy valley

# "Nederland heeft een enorm probleem"

In november 2006 vond in Leeuwarden een congres plaats over duurzame mobiliteit. Energy Valley, hét kenniscentrum van Noord Nederland op het gebied van duurzame energie, was nauw betrokken bij de organisatie. Zweden stond centraal. Waarom? Directeur Gerrit van Werven: "Daar hebben ze een uitgebreid programma op het gebied van biobrandstoffen. We wilden kijken hoe ze dat nu daar hebben opgepakt. Er is daar een complex aan maatregelen. Ieder pompstation met een bepaalde omvang, moet biodiesel of bio-ethanol aanbieden, ook al is er nog niemand die het gebruikt. Dat wordt nu uitgebreid met middelgrote pompstations en straks volgen de kleinere pompstations, zodat je al heel snel een verplicht landelijk dekkend netwerk hebt. Dus met regelgeving kun je heel wat bereiken. Verder hebben ze in Zweden ook fiscale maatregelen genomen, waardoor het niet duurder is dan gewone benzine. De combinatie van die twee maakt dat het zich heel snel uitbreidt. Daarnaast hebben de Zweden het slim opgepakt: ze maken gebruik van lokale biomassa. Ze doen dat op een hele leuke decentrale manier. In allerlei steden en regio's (zeg maar provincies) hebben ze hun eigen productiefaciliteiten gebouwd. Vaak met steun van de overheid. Om een Duits begrip te gebruiken: een soort 'Stadswerke', die afval omzetten in bio-ethanol. Op andere plekken maken ze 'groen gas'. Ons aardgas is fossiel, maar je kunt ook aardgas maken van biomassa door het te vergassen. Dat zou je ook kunnen gebruiken om mee te rijden, dan rijd je 'groen'. Groen aardgas kun je ook bijmengen in het aardgasnet omdat het precies dezelfde hoogwaardige kwaliteit heeft".

"Er waren zo'n 350 mensen op het congres: bedrijven (importeurs van auto's), grote garagehouders, overheden en benzinepomphouders. Op zich is het enthousiasme om iets te gaan doen groot, ook bij de importeurs die hun relaties hebben met de autofabrikanten. Die maken nu al auto's die rijden op bio-ethanol

of aardgas. In Duitsland worden er nu 800 pompstations met die producten aangelegd. Daar komen nog 400 bij, dus 1200 in totaal. Autoproducenten als Audi, Mercedes, Opel en Volkswagen spelen daar nu al op in. Je kunt de meeste modellen al in een aardgas-variant krijgen. Dat willen die importeurs ook graag naar Nederland brengen. Alleen de vraag is: hoe doen we dat?"

"Als we kijken naar ontwikkelingen op het gebied van duurzame energie in de mobiliteitssector moet je constateren dat Nederland een forse achterstand heeft ten opzichte van andere landen in Europa. We hebben hier altijd gewoon regulier beleid gevoerd: het autoverkeer proberen terug te dringen. In feite is dat mislukt want de toename van het autoverkeer is overstelpend. En verder wilden we in de pas lopen met het Europese beleid voor het terugdringen van emissie van $CO_2$, zoals met filters voor dieselmotoren."

"De reden is, denk ik, politiek. Je kunt constateren dat er bij het toepassen van biofuels, en aardgas, een achterstand is. Qua kennis zitten we goed, er is op de universiteiten voldoende kennis aanwezig. Op dat gebied hebben we veel fundamenteel onderzoek gedaan. Maar terwijl ze bijvoorbeeld in Italië en Oostenrijk overal aardgasstations hebben, hebben wij dat in Nederland niet. In Zweden hebben ze gezegd: we willen binnen vijf jaar ons hele vervoer milieuvriendelijk hebben, door het stimuleren van bijvoorbeeld bio-ethanol. Nederland doet dat niet. Terwijl Nederland wel een enorm probleem heeft met zaken als fijn stof, waardoor er in sommige delen van het land niet gebouwd kan worden. Te hoge uitstoot van $CO_2$ en $NO_X$, een verzamelnaam van andere gassen dan $CO_2$. Bij Energy Valley hebben we gezegd: laten we het initiatief nemen om deze ontwikkeling in Nederland zo goed mogelijk van de grond te krijgen".

"Ondertussen heeft het Rijk besloten tot bijmenging: eerst 2,75 % en straks 6%. Biomassa, bio-ethanol in de benzine. Dat kan zonder problemen. Dat gaat vanaf dit jaar gebeuren, nu 2,75 %, over drie jaar wordt dat een hoger percentage. Misschien kan het na 2010 of 2012 oplopen naar een procent of tien. Dat is allemaal nog steeds niet zo ambitieus. De benzine wordt er een cent duurder van of zo, misschien een paar centen. Dat betaalt de klant. Het systeem is zo gemaakt dat de overheid daaraan geen subsidie verleent. Men heeft de lasten neergelegd bij de consument."

"Wij zouden een veel rigoureuzere aanpak willen. Die bijmenging is prima, maar we zouden het percentage versneld omhoog zien gaan naar 18 tot 20%. We zouden daarnaast ook ruimte willen voor alternatieven die veel milieuvriendelijker zijn. Zo zouden we graag heel het stadsvervoer op aardgas willen hebben, al die bussen, taxibedrijven, al die autootjes die door de stad cirkelen, omdat aardgas geen $NO_X$ en bijna geen $CO_2$ uitstoot. Van alle brandstoffen is aardgas verreweg het schoonst. Je kunt ook biodiesel nemen voor bussen, wat niet meetelt in de $CO_2$ index, maar je krijgt wel plaatselijk een hogere uitstoot van $NO_X$. Als je bijvoorbeeld hier in Groningen bussen op biodiesel door de Oosterstraat laat rijden, heb je nog steeds de straat vol met $NO_X$. Dat wil je niet voor een winkelend publiek. Dan kun je wel zeggen: het is schoon geproduceerd, maar in tegenstelling tot het platteland heb je ongezonde plekken in een stad, waar veel mensen wonen."

"We willen dus eigenlijk een uitgebreid programma van rijden op aardgas. En een programma om te kijken of we alternatieven voor normale brandstoffen kunnen bevorderen: PPO (puur plantaardige olie) , biodiesel en bio-ethanol. Dat zijn de belangrijkste. Op termijn misschien waterstof maar dat is voorlopig nog geen optie. Dat betekent dat je naast het bijmengen een aparte aanpak moet ontwikkelen voor aardgas, bio-ethanol en biodiesel, waarbij je biodiesel in verhoogde percentages tot 85% gaat bijmengen. Daar komt ons voorstel in feite op neer".

"In Noord-Nederland is een enorme golf aan productie van bio-ethanol en biodiesel aan het ontstaan: we hebben fabrieken in Delfzijl, de Eemshaven en in Emmen, Sunoil, dat ook weer verdere uitbreidingsplannen heeft. Er zijn plannen voor een bio-ethanol-fabriek hier in Groningen, vlak bij de suikerfabrieken. We hebben de productie van PPO in Delfzijl, er zijn plannen in Harlingen, kortom, er gebeurt op dit gebied een heleboel. Eigenlijk is Noord-Nederland leidend in de productie van bio-ethanol en biodiesel. Wat willen we nog verder? We willen ook het gebruik bevorderen. We hebben gezegd: laten we maar beginnen met het aanleggen van eerst twaalf, later vijftien pompstations, waar je aardgas kunt tanken. De eerste is nu in Leeuwarden geopend, ongeveer tijdens het congres, waar Tanja Klip overigens ook heeft gesproken. Andere tankstations zijn gepland. We hebben gezegd: laten we kijken of we ook andere biomassa kunnen afzetten. Daar heeft een aantal ondernemers op ingespeeld. Eén daarvan is Edward Doorten uit Pesse, die een hele keten van pompstations wil neerzetten. Dat is een revolutionair concept. Als je ziet hoe dat is vormgegeven, als je kijkt naar de ambities en de publieksvoorlichting, dat is buitengewoon consumentvriendelijk. Edward Doorten is een enthousiaste jongen die dat echt wil oppakken."

"We willen ook busmaatschappijen ervan zien te overtuigen dat zij op bio-ethanol of aardgas moeten gaan rijden. En we vragen ook vlooteigenaren, zoals taxibedrijven, om een scan te laten maken van hun auto's, hoeveel kilometers ze rijden en wat het hun zou besparen als ze bijvoorbeeld zouden overstappen op aardgas, biodiesel, bio-ethanol of wat dan ook. In de praktijk blijkt dan dat het al heel snel uit kan om bijvoorbeeld op aardgas te gaan rijden. Dat kan voor taxibedrijven heel aantrekkelijk zijn. Op zo'n manier probeer je namelijk voldoende volume te creëren om de levensvat-

baarheid van die pompstations te garanderen. Want je kunt niet verwachten dat de consument in één keer overstapt op aardgas of bio-ethanol als er geen pompstations zijn. Dus het is heel erg een kip-ei verhaal."

"We hebben steeds gepleit voor accijnsverlaging op biobrandstoffen. Tot nu toe heeft het vorige kabinet dat niet gewild, ik weet niet wat het nieuwe kabinet gaat doen, dat is afwachten. Wij proberen gewoon invulling te geven aan de mogelijkheden die er landelijk wel zijn, dus de productie van biodiesel, bio-ethanol en biomethanol voor de bijmenging. En het opzetten van een dekkend netwerk van tankstations, waar je alternatieve brandstoffen kunt krijgen. Aardgas kan bijvoorbeeld al heel snel uit. Ook binnen de bestaande kaders is al een hele hoop te doen."

"De volgende stappen? In Noord-Nederland willen we in de komende twee jaar een netwerk van pompstations opzetten. We gaan verder met het stimuleren van de productie van biobrandstoffen, een experiment starten om te rijden op groen aardgas. Als we een aantal pompen hebben staan is het nodig dat er een centrum komt waar mensen voorlichting kunnen krijgen: garages, auto-eigenaren. Over technische eisen van motoren, vragen over uitstoot, het onderhoud, vergunningen, fiscale mogelijkheden.
Dat centrum zijn we van plan in Leeuwarden te gaan bouwen. Zo'n centrum is nodig in Nederland. Hoezo decentraal in Leeuwarden? In deze tijd van internet?"

# 1. Op weg naar een $CO_2$-neutrale provincie

Bij de behandeling van de nota energiebeleid 2006-2010 'Energiek Drenthe' hebben Provinciale Staten gevraagd in beeld te brengen wat er allemaal bij komt kijken om een provincie als Drenthe $CO_2$-neutraal te krijgen. Het onderzoeksbureau DHV heeft dit in kaart gebracht op basis van bestaande gegevens in de notitie 'Beelden van een $CO_2$-neutraal Drenthe'.

We willen met dit soort verkennende studies de ontstane beelden van de toekomst terugvertalen naar beleid op de korte termijn. Zo'n termijn speelt een belangrijke rol. Op lange termijn (2050) is technisch veel mogelijk maar het toepassen van toekomstige technologieën vergt vaak ingrijpende veranderingen. Studies voor de kortere termijn (2020) gaan meer uit van de huidige situatie: wat te bereiken is met beschikbare en bewezen oplossingsmogelijkheden. De studie van DHV gaat uit van de tweede optie.

Als basis voor de verkenning dient het 'Optiedocument energie en emissies 2010/2020', dat in maart 2006 is uitgebracht door het Energieonderzoek Centrum Nederland (ECN) en het Milieu- en Natuurplanbureau (MNP). Dit document bevat 96 opties voor het reduceren van de $CO_2$-emissies. Natuurlijk zijn niet alle maatregelen toe te passen in Drenthe. Maar op basis van het optiedocument schatten we in dat de emissie van $CO_2$ in Drenthe in 2020 met 30% kan worden teruggebracht ten opzichte van het jaar 2000. Met het brede en zeker wel ambitieuze maatregelenpakket uit het optiedocument is het dus niet mogelijk Drenthe al in 2020 $CO_2$-neutraal te krijgen.

In de notitie 'Beelden van een $CO_2$-neutraal Drenthe' zijn we echter nog een stap verder gegaan. Met het extra inzetten van biomassa (voor de productie van transportbrandstoffen en de energieproductie) en maatregelen zoals na-isolatie van bestaande woningen kunnen we stapsgewijs de $CO_2$-emissie verder terugdringen tot circa 35% van het niveau van 2000. Alleen door $CO_2$-opslag te realiseren kan Drenthe in 2020 ook de resterende emissies wegwerken en vrijwel $CO_2$-neutraal worden.

Het jaar 2020 is tegelijk ver weg en dichtbij. Duidelijk is dat ontwikkelingen nu, bijvoorbeeld in de woningbouw, bepalend zijn voor de situatie in 2020 en daarna. De notitie 'Beelden van een $CO_2$-neutraal Drenthe' geeft een inspirerend beeld van de mogelijkheden om dat te bereiken.

De eerste stappen zijn gezet :

- **Energieneutrale steunpunten**
  Een aantal provinciale steunpunten (onderhoudswerkplaats van wegen en kanalen) en sluizen maakt steeds meer gebruik van duurzame energie. Zo beschikken sommige sluiskantoren over zonnepanelen en gaat een tweetal terreinwagens proefdraaien met alternatieve brandstoffen als biodiesel en koolzaadolie.
  Daarnaast loopt er een verkennend onderzoek naar de inpassing van een kleine windturbine bij het steunpunt Rogat. Deze maatregelen zijn een eerste aanzet om minder afhankelijk te worden van de klassieke energievoorziening.

- **Energieneutraal dorp**
  In 2007 starten we met de voorbereidingen voor een nieuw project: een dorp, dat volledig in de eigen behoefte aan energie (elektriciteit en warmte) kan voorzien door gebruik te maken van biomassa (mest, hout) uit de omgeving. Dat gaan we in 2010 realiseren.
  De ervaringen in het buitenland wijzen erop dat zoiets mogelijk is. Het leidt tot het terugdringen van de uitstoot van $CO_2$ , het verminderen van de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen, het verminderen van de afhankelijkheid van onstabiele landen, tot participatie van de bewoners en versterking van het platteland. In 2007 gaan we met diverse partners zoals gemeenten, de LTO (Land- en Tuinbouw Organisatie Noord) en Energy Valley de eerste voorbereidingen treffen.

FOTO: SAKE ELZINGA

## Reinder Hoekstra, directeur Milieu Federatie Drenthe

# "Het is weer tijd voor een gezamenlijk offensief"

De Milieufederatie Drenthe werkt al geruime tijd samen met de provincie. Directeur Reinder Hoekstra: "Dat heeft met de Energienota een nieuwe impuls gekregen. Bij het tot stand komen van de nota hebben we positief meegedacht maar ook kritisch commentaar geleverd. Met name op het gebied van bewustwording en voorlichting zijn we ook zelf actief. Dat loopt op een goede manier in elkaar over. De uitvoering van de energieactiviteiten waren al begonnen voordat de nota werd vastgesteld, omdat er al een aantal projecten liep. De samenwerking met de provincie is alleen maar geïntensiveerd na de Energienota."

"Zo houden we ons bezig met het Nieuwe Rijden om dat bij de Drentse inwoners bekend te maken. We hebben ook een aantal praktijkcursussen gegeven. Kort samengevat is het een veel bewustere manier omgaan met je gaspedaal en je versnellingspook. Mensen denken dat het suffer rijden is, maar het tegendeel is waar. Je bent er net zo snel mee. Maar omdat je een iets ander gedrag aanleert levert dat gemiddeld tien procent besparing op aan brandstof en $CO_2$. Je moet sneller doorschakelen en uitrollen, zoals ze dat noemen. Zo zijn er meer tips. Halverwege vorig jaar zijn we met het project gestart. Voor de uitvoering hebben we een beroep gedaan op de Energienota. Het project heeft een heel positieve respons gegeven. We hebben er ook een enorm stuk regionale publiciteit mee weten te genereren. Als je kijkt naar het aantal deelnemers is het $CO_2$-effect nog te bescheiden, op het gebied van mobiliteit valt gezamenlijk dus nog veel meer te winnen. Wat dat betreft zien we ons project als een eerste stap om de bewustwording van de relatie tussen het autoverkeer en de $CO_2$-uitstoot en klimaatproblematiek te vergroten. Een groter vervolg geeft mogelijkheden om de aanwezige potentie te benutten."

"Een ander project, TELI (Tijdelijke subsidieregeling energiebesparing voor huishoudens met een laag inkomen) waarin wij

een rol voor onszelf zien is nog niet gestart. Dit omdat dit project afhankelijk is van een landelijke subsidie die pas afgelopen december is toegekend.
De provincie is de trekker van dit initiatief. Vorig jaar is het niet van de grond gekomen, maar het project staat nu gelukkig weer in de startblokken. Bij de ontwikkeling van het project hebben we wel meegedacht. Ik vind het wel een van de betere projecten om de burgers actief bij energiebesparing te betrekken.
De landelijke subsidieregeling is weliswaar gericht op de lagere inkomens maar het hoeft niet alleen op de lagere inkomens gericht te zijn. Je zou het ook wijkgericht kunnen aanpakken. Voor de lagere inkomens is het natuurlijk des te interessanter: als je niet veel te besteden hebt, dan is een besparing op je energienota heel interessant. Met dat soort projecten is de landelijke ervaring dat het heel goede effecten heeft."

"Je hebt twee aanknopingspunten om aan het huishoudelijk energiegebruik wat te doen. De ene is dat je in de randvoorwaarden verbeteringen aanbrengt, zoals isolatie van woningen bij grootschalige renovatie of nieuwbouw. In de tweede plaats in het gebruik in woningen, dan kom je dus uit bij spaarlampen enzovoorts. Ook realiseren mensen vaak niet dat bijvoorbeeld waterbedden grote energieslurpers zijn. Dat is gigantisch, dat loopt in de tientjes per maand.
Dat mensen geïnteresseerd zijn in deze besparingsmogelijkheden is ook onze ervaring met de 'klimaatcompetitie'. De Noordelijke milieufederaties hebben daarbij in drie wijken bewoners begeleid in een soort 'wedstrijd' in energiebesparing. Dit project is in december afgerond. Daaruit bleek niet alleen dat als mensen er echt actief mee bezig willen maar ook dat de besparingsmogelijkheden groot zijn. Zo'n waterbed is niet een denkbeeldig voorbeeld. Er was een deelnemer die zich het waterbed de deur uit gedaan heeft nadat ze erachter kwam wat dat voor haar energienota betekende."

"We hebben de provincie voorgesteld te werken aan een klimaatneutrale provincie. In dat kader werken ze zelf ook aan de ontwikkeling van klimaatneutraal concepten en producten.
Eind vorig jaar zijn we een samenwerking aangegaan met zes recreatiebedrijven om klimaatneutrale campings te ontwikkelen en dat als product in de markt te zetten. Dat is ook landelijk gaande, met de gedachte: als producten klimaatneutraal gemaakt kunnen worden, kun je daarmee de markt op, zoals het EKO-keurmerk.
In het kader van de energienota draagt de provincie ook aan het project met de recreatiebedrijven financieel bij. De provincie wil zelf ook aan het concept klimaatneutraal gaan voldoen.
Verder faciliteert de Milieufederatie ook de activiteiten van de consulent duurzaam bouwen, die gemeenten ondersteunt om duurzaam bouwen van de grond te krijgen. Dat varieert van beleidsondersteuning tot en met concrete projecten die een voorbeeldwerking voor anderen kunnen hebben."

De toekomst staat voor Reinder Hoekstra in het teken van meer samenwerking: "Ik doe een appèl op alle provinciale partners om ons te richten op meer gezamenlijke inzet op het gebied van besparing en bewustwording. Daar liggen nog heel veel kansen, het onderwerp kan bij burgers en bedrijfsleven nog nadrukkelijker op het netvlies en in de praktijk worden gebracht. Daar is nog een hele slag te maken. We pleiten al langer voor een wat grootschaliger offensief. Dan gaat het niet alleen om meer middelen maar vooral om meer samenwerking bij het benaderen van diverse doelgroepen. We moeten voorkomen dat er een te grote versnippering plaatsvindt met alle activiteiten. De herkenbaarheid is daardoor niet groot. Door activiteiten van diverse spelers in het veld meer als collectief neer te zetten wordt het veel meer herkenbaarder voor burgers en doelgroepen. De burgers weten nu niet waar ze naar toe moeten voor steun of informatie over energiebesparing."

"Een burger denkt niet in termen van provincie of milieufederatie en kan ook veelal ook nog niet bij gemeenten terecht. Bij de energiebedrijven, die van oudsher die taak hadden, is de commercie veel nadrukkelijker aanwezig. Die voeren het wel in hun pakket maar dan nadrukkelijk vanuit klantenbinding. Dit geheel is een grote mengelmoes geworden, er is niet één loket. In de jaren zeventig, tachtig was er in Drenthe een groot energiebesparingproject, waar tal van gemeenten, de provincie, maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven aan meededen. Wij vinden dat het weer tijd is voor zo'n gezamenlijk offensief. Drenthe werkt nu ook met een substantieel budget aan de promotie van Drenthe, de campagne "Da's nou Drenthe". Daar zit ook een grotere ambitie in om gezamenlijk te communiceren. De kracht van dat samen optrekken is dat het voor de mensen veel herkenbaarder wordt."

"Ook zie ik kansen bij het bedrijfsleven, het midden- en kleinbedrijf en de grotere bedrijven. Bij energie en vergunningverlening valt als onderdeel van het productieproces nog veel winst te behalen. Die bedrijven zien ook in dat de afhankelijkheid en kwetsbaarheid van fossiele bronnen een heel belangrijke factor wordt in de toekomst."

# 2. De ambities getoetst

**$CO_2$ – algemeen**
In de nota 'Energiek Drenthe' hebben we per 'B' (Bodem, Bedrijven, Biomassa, Besparen en Bewustwording) de klimaatdoelstellingen geconcretiseerd in tonnen $CO_2$-besparing.
In plaats van een besparing van ten minste 500 kiloton (Kton) wilden wij uitkomen op een uiteindelijke reductie van 540 Kton in 2010, verdeeld over de 5 B's.

| Speerpunten | Reductie CO2-emissie 2007 (Kton p/j) | Reductie O2-emissie 2010 (Kton p/j) |
|---|---|---|
| Besparing | 50 | 275 |
| Bodem | 10 | 30 |
| Biomassa | 125 | 220 |
| Bedrijven | n.v.t. | n.v.t. |
| Bewustwording | n.v.t. | n.v.t. |
| Subsidieregeling energieprojecten | 15 | 15 |
| **Totaal** | **200** | **540** |

De gegevens over de al gerealiseerde reductie komen aan de orde in de officiële voortgangsrapportage van de nota 'Energiek Drenthe 2006-2010', die we in het voorjaar van 2008 zullen presenteren. Wel kunnen we al melden dat we de doelstelling van 220 Kton voor 2010 voor Biomassa in ieder geval ruimschoots gaan halen. Ook de bijdrage van bosaanleg gedurende de planperiode van POP II zal daarin worden meegenomen.

**Monitoring**
Om te kunnen bepalen hoe ver we zijn in het behalen van de door ons gestelde doelen hebben we in 2006 gewerkt aan het ontwikkelen van een monitoringsysteem. De helft daarvan is nu gereed en richt zich vooral op de daadwerkelijke emissie van $CO_2$ en het elektriciteitsverbruik in de provincie. Hiervoor hebben we gebruik gemaakt van gegevens uit de landelijke emissieregistratie en CBS-cijfers. Dankzij dit systeem beschikken wij nu over een referentiemodel waar wij onze eigen inspanningen tegen kunnen afzetten en waarmee wij het effect van verschillende scenario's kunnen bekijken.

In de nota 'Energiek Drenthe' hebben we gemeld dat er een rapport ('Referentieramingen energie en emissies 2005-2020', van het ECN en MNP) is uitgekomen over de relatie tussen economische groei en de verwachte $CO_2$-emissie. We hebben voor Drenthe een nieuwe berekening gemaakt. Daaruit blijkt dat bij ongewijzigd beleid Drenthe daadwerkelijk het gestelde Kyoto-doel zal halen. Tenminste, wanneer de economie in Drenthe niet sneller groeit dan het landelijk gemiddelde.
Echter, de economische groei van Drenthe blijkt groter te zijn dan gemiddeld in Nederland. Dat betekent dat onze provincie intussen een groter aandeel heeft gekregen in de landelijke Kyoto-doelstelling. Dit komt neer op een verhoging van het zogenaamde beleidstekort voor Drenthe met 300 Kton $CO_2$ in 2010 (dus in totaal 800 in plaats van de eerdere 500 Kton). Het voor 2010 berekende beleidstekort is destijds in het POP omgezet in een reductiedoelstelling van 500 kton. Dit betekent een wijziging in het beleidstekort zeer waarschijnlijk consequenties heeft voor de reductiedoelstelling in het POP.

Het bovengenoemde monitoringsysteem is echter nog maar de helft van de oplossing. Het zegt niets over de resultaten die we nu behalen. Het monitoren van de gerealiseerde reductie van de uitgevoerde projecten moeten we daarom nog systematischer oppakken. Op dit moment is zo'n systeem nog niet voorhanden. In 2007 zullen we een pakket aanschaffen waarmee we de reductieresultaten beter in beeld krijgen. Dan kunnen we ook beter in beeld brengen wat de consequenties zijn van mogelijke nieuwe economische activiteiten in Drenthe zoals bijvoorbeeld het project Herinrichting Olieveld Schonebeek (HOS) en de mogelijke uitbreiding van de verbrandingsinstallatie van het bedrijf EMW. Daarbij speelt ook dat nieuwe economische ontwikkelingen zich voor een deel $CO_2$-neutraal kunnen voltrekken door gebruik te maken van handel in uitstootrechten van $CO_2$. Op dit moment is nog onvoldoende bekend of we bovenstaande economische factoren bij elkaar kunnen optellen of dat er sprake is van overlap in de bronnen. In de voortgangsrapportage van voorjaar 2008 zullen wij hierop terugkomen.

*Van links naar rechts: Valentijn Kuperus (16), Robin Spek (16), Kevin Mann (17), Bram de Jonge (17)*

FOTO: SAKE ELZINGA

**Valentijn, Robin, Kevin, Bram, allen leerling van R.S.G. Wolfsbos in Hoogeveen.**

# "Ik douche nu wel korter"

Ze hadden er alle vier eerst niet zoveel zin in, in wéér een opdracht en dan nog wel over duurzame energie, concreet gesteld: hoe Drenthe er uit zou moeten zien in 2050. Valentijn Kuperus: "In het begin leek het me ook niet zo leuk, omdat we zoveel andere projecten hadden lopen. Na schooltijd was ik bijna altijd nog bezig met de projecten, uittypen en zo en toen hoorden we van weer een nieuw project. Dan denk je: nu even niet. Maar toen we ons in gingen lezen, omdat je die rampscenario's allemaal voorbij ziet komen, de stijging van de zeewaterspiegel, de temperatuurstijging, dan denk je: zo, dat is wel heftig. Dan komt het wat dichterbij, zeg maar, ga je kijken wat je er aan kunt doen. Dan wordt het een stuk interessanter, omdat je je het beter voor kunt stellen. Als je voor het eerst iets hoort van duurzaamheid, we hebben het wel opgezocht".

Bram de Jonge vult hem aan: "Duurzaamheid is dat je er voor zorgt dat generaties na je kunnen blijven leven in dezelfde omstandigheden."

Het leven van Valentijn is wel een beetje veranderd: "Het is wel zo dat je het veel vaker tegenkomt. Als ik eerder iets in de krant las over klimaatverandering, dan dacht je: dat is nog zover weg, daar hoef ik me nog niet mee bezig te houden. Nu we dit gedaan hebben heb je het idee: het komt eraan en ik weet wat het inhoudt, dat is echt al heel snel.
Ik ben heel erg een fan van lang en warm douchen. En dan denk je: dat is eigenlijk heel slecht. Nu weet je dat het heel veel gevolgen heeft, dus ik douche nu wel korter. Nog steeds niet heel kort, maar wel iets korter."

En hebben Bram, Kevin, Robin en Valentijn een ander beeld gekregen van de provincie?

Robin: "Ik wel, ja, het is allemaal een beetje concreter geworden, je bent hier nu een keer geweest met school en je ziet dan hoe het er hier toegaat."

Bram: "Maar ik snap nog steeds niet wat iedereen hier doet, hoor!"

Kevin: "Ik ben benieuwd wat er straks gedaan wordt met onze presentatie. Ik had ook niet gedacht dat de provincie zich met dit soort dingen bezig zou houden. Een provincie is er voor kleine regionale probleempjes, dacht ik eerst, niet met grote landelijke overstromingen en zo."

Tot slot Valentijn: "Ik had eerst het idee dat het hele saaie bedoening zou zijn hier, mensen in pak en zo. Maar toen stonden Bram en ik aan het begin van de eerste bijeenkomst, verkleed als $CO_2$ security mannen, bij de ingang om mensen tegen te houden en te controleren. Dan zie je dat die mensen ook gewoon heel erg leuk, spontaan en vrolijk zijn. Dat had ik niet verwacht eigenlijk."

Benieuwd naar de website van de jongens?
Kijk op www.bramenvalentijnshow.punt.nl

# 3. Financiën

Voor het Uitvoeringsprogramma 2006-2007 is in de nota Energiek Drenthe in totaal € 1.500.000,- beschikbaar. In 2006 hebben we € 831.227,- uitgegeven aan projecten of in procedure. Dit betekent dat voor 2007 nog een bedrag van € 668.773,00 beschikbaar is.

Het overzicht van de financiën van het uitvoeringsprogramma 2006 ziet er als volgt uit:

| | Begroot voor 2006 conform Nota energiebeleid 2006-2010; (€) | Uitgaven resp. in procedure in 2006; (€) |
|---|---|---|
| B(esparen) | 200.000,- | 248.625,- |
| B(odem) | 125.000,- | 100.875,- |
| B(iomassa) | 125.000,- | 129.290,- |
| B(edrijven) | 125.000,- | 110.000,- |
| B(ewustwording) | 50.000,- | 123.438,- |
| Subsidieregeling energieprojecten | 125.000,- | 119.000,- |
| **Totaal:** | **750.000,-** | **831.227,-** |

FOTO: SAKE ELZINGA

## Jacob Bruintjes, wethouder gemeente Borger/Odoorn

# "Je moet vooral kijken naar de woonlasten"

In de gemeente Borger-Odoorn voeren ze beleid uit nog voordat het geformuleerd is. Wethouder Jacob Bruintjes: "Wij hebben nog steeds onze nota Duurzaam Bouwen niet klaar, omdat we het te druk hebben met de uitvoering in de praktijk. We waren al enige tijd bezig met de herstructurering van de wijk Hunzedal in Borger. We hadden al een subsidieregeling voor duurzaam bouwen bij nieuwbouw. Op een bepaald moment zeiden we: bij de herstructurering zouden we ook iets aan duurzaam bouwen moeten doen. Daar heb ik overleg over gehad met de woningbouwcorporatie. Ik dacht: als wij nu wat geld er bij doen als gemeente en de corporatie ook, vragen we ook een bijdrage van de provincie, want die is ook voor duurzaam bouwen. Ik heb toen een gesprek gehad met mevrouw Klip en die had zoiets van: ja, dat is leuk bedacht, maar de provincie gaat niet op het niveau van woningen subsidie verlenen. Maar we willen jullie wel helpen om te kijken welke extra duurzame maatregelen er mogelijk zijn. De provincie heeft toen een 'charrette' mogelijk gemaakt. Dat is een bijeenkomst, waarbij iedereen in twee dagen bij elkaar geharkt wordt: van de gemeente, de woningbouwcorporatie, de provincie, ondernemers tot deskundigen op het gebied van duurzaam bouwen. Dit om nog eens opnieuw te kijken naar dat plan Hunzedal, wat al vrij ver in ontwikkeling was."

"Aan een brainstorm begin je meestal zonder dat je weet waar je uitkomt. Hier moest je na twee dagen komen tot een presentatie. Mevrouw Klip en ik waren daarbij aanwezig. Wat me daarbij opviel was - ik kende een deel van de mensen - en ik wist dat een aantal sceptisch was, misschien niet over duurzaam bouwen, maar toch vanwege het zweverige karakter dat het zou kunnen krijgen, dat ze eigenlijk allemaal overtuigd waren. Dat vond ik heel opvallend, en ook dat ze allemaal enthousiast waren over die twee dagen en over de uitkomsten daarvan. Ik denk dat dat bij een aantal een

omslag in het denken heeft bewerkstelligd. Dat je ervan overtuigd raakt: hier liggen nieuwe mogelijkheden, waar we nog niet aan gedacht hadden. De sfeer die op mij afkwam was van: jongens, we kunnen nog veel meer en we gaan ervoor."

"In de wijk Hunzedal gaat het om ruim 200 woningen, waarvan de helft gesloopt wordt, een deel verkocht en een deel gerenoveerd. Dat gebeurt in drie fases. De eerste fase is nu bezig, dat wil zeggen, de eerste woningen zijn gesloopt. In 2007 verwacht ik de bouw van de eerste woningen. Het betekent concreet dat de woningbouwcorporatie Wooncom in ieder stadium contact zal opnemen met het adviesbureau Invent. Dat is een bureau op het gebied van duurzaam bouwen en duurzame isolaties. Op zich is dat al een versterking van de werkwijze om naar duurzaam bouwen te kijken. In 2007 komen de eerste sociale huurwoningen klaar met vloerverwarming. Vloerverwarming – en dat weet ik uit eigen ervaring– is een veel zuiniger manier van verwarmen dan met radiatoren. Vloerverwarming is maximaal zuinig. Ik heb zelf een koopwoning met vloerverwarming, maar ik ken niet veel voorbeelden van sociale huurwoningen met vloerverwarming. Dat is dus al een heel concrete maatregel bovenop het standaardpakket. Dan is Wooncom van plan om voor de tweede serie woningen nog verdergaande maatregelen te nemen. Om in overleg met diverse instanties, waaronder Invent, te kijken naar de mogelijkheden van zonne-energie. Vervolgens wil men in de derde fase kijken of het mogelijk is om zogeheten nulwoningen te realiseren, ook in de sociale huursector. Dat zijn woningen waarin je helemaal geen gasaansluiting meer nodig hebt".

Voorbeeldwerking naar andere gemeenten?
Bruintjes hoopt dat er een voorbeeldwerking van uit gaat voor andere gemeenten: "Ik ben sowieso een groot voorstander van het bij elkaar brengen van mensen aan tafel, dan komen ze ook tot betere ideeën dan iedereen apart. De kern van een charrette is natuurlijk dat je alle betrokkenen bij elkaar haalt en daar twee dagen voor uittrekt. Dat gebeurt niet zo vaak dat wij ergens twee dagen voor uittrekken. Meestal moet het allemaal snel, snel, snel. Maar dan kun je ook met het resultaat naar buiten komen."

"Ik weet dat er inmiddels ook zo'n charrette in de gemeente Winsum geweest is. Maar het moet nog wat meer bekendheid krijgen. Ik denk dat als wij het project concreet opleveren in Borger je dan kunt laten zien wat daar op het gebied van de sociale woningbouw bereikt is. Het begint met uitdragen. Ik ben afgelopen vrijdag op een symposium geweest in Amsterdam. Daar hebben we met de woningbouwcorporatie een presentatie gegeven over de herstructurering van Hunzedal en het proces daaromheen. Het was nieuw voor iedereen. Je hebt dus wel iets bereikt."

Natuurlijk hebben deze woningen een meerprijs. Bruintjes: "Het is een beetje mijn stokpaardje, maar ik vind dat je moet kijken naar de woonlasten. Wat betaalt iemand niet alleen aan huur, maar ook aan energielasten? Stel je voor: de huur wordt 30 euro per maand hoger en vervolgens wordt de energierekening 40 euro per maand lager, dan word je er toch tien euro per maand beter van? Alleen heb je wel een corporatie nodig, die bereid is om daar de nek voor uit te steken. En je moet naar de huurder toe met de boodschap: we maken iets beters en het kost je wel wat meer. Dat kwam ook uit die charrette, de overtuiging dat het een goede stap zou zijn."

"Grounds for Change betekent ook – letterlijk vertaald -redenen om te veranderen. We hebben veel grondstoffen die eindig zijn, dus moet je ze langzamer gebruiken en zoeken naar andere mogelijkheden. Die zijn er gewoon vandaag de dag al, je kunt nu al een gasloze woning bouwen. Je moet alleen willen en je moet er energie en geld in willen steken. Als je dat met elkaar durft te doen, komt het ook tot stand. Grounds for change gaat veel verder en is ook wereldwijd. Dat is allemaal prachtig, maar als gemeentebestuurder heb ik te maken met de huurdersvereniging Hunzedal die vraagt: wat kost straks een nieuwe huurwoning. Als ik dan kan zeggen: hij wordt wat duurder dan de huidige woning, maar je betaalt veel minder voor je energielasten, dus het komt voor jou hartstikke goed uit. Dan is voor mij Grounds for Change niet eens zozeer aan de orde, het gaat erom dat hij of zij ziet: hé, je kunt met minder energie ook goed leven."

# 4. De “vijf B’s”

In het uitvoeringsprogramma ‘Energiek Drenthe 2006-2007’ hebben wij voor alle vijf B’s de projecten genoemd die we willen realiseren. Hieronder een korte tekst over de doelstelling, onze rol en onze ambities voor 2007. Daarnaast lichten we een aantal lopende projecten toe.

## 4.1. Besparen

**Doel**
Met het toepassen van energiebesparing willen we de volgende doelen bereiken:

*Algemeen:*
- het reduceren van de $CO_2$-uitstoot in 2007 van 275 kiloton per jaar;
- het verminderen van de afhankelijkheid van onze energievoorziening;
- in 2010 moet 5% van ons energieverbruik komen uit duurzame bronnen, inclusief biomassa en omgevingswarmte, zoals Warmte- Koude Opslag (WKO).

*Specifiek:*
- het voortouw nemen bij het opstellen van ruimtelijke plannen waarbij energie een van de leidende principes is;
- een grote energie-efficiencyslag maken in de bestaande bouw.

**Partners**
- gemeenten;
- woningcorporaties;
- bouwkolom: architecten, projectontwikkelaars, aannemers, installatiebedrijven;
- bedrijven, parkmanagementorganisaties.

## Lopende projecten

### *Energie in ruimtelijke plannen: 'Grounds for Change'*

In het project 'Grounds for Change' staat de wisselwerking tussen de energietransitie (structurele veranderingen op energiegebied) en de ruimtelijke ordening centraal. De ontwikkeling van Noord- Nederland is vanouds sterk verbonden met het thema energie. Wij verwachten dat de invloed van energie op het gebruik van de ruimte en het landschap steeds groter zal worden. Dit project heeft laten zien dat er nieuwe concepten nodig zijn om de economie en de kwaliteit van het stedelijke landschap te versterken.
Dit project kijkt vooruit tot 2035 omdat zulke grote ontwikkelingen vragen om ingrijpende maatschappelijke veranderingen. Die kosten nu eenmaal tijd. Tegelijkertijd wil het project met concrete ideeën laten zien dat het 'nieuwe denken' nu al kan beginnen.

Wij willen gemeenten helpen bij energiebesparing. Daarom bieden we 'charrettes' (werkateliers) aan bij het herstructureren van een oude woonwijk of het ontwikkelen van een nieuwbouw. Een 'charrette' is een bijeenkomst van een paar dagen, waarop mensen met verschillende expertises (planners, ontwerpers, architecten, stedenbouwkundigen, energiedeskundigen, waterspecialisten en landschapsarchitecten) helemaal aan het begin van het proces nadenken over de verschillende mogelijkheden.
Bij de herstructurering van de woonwijk Hunzedal in Borger heeft een 'charrette' plaatsgevonden. Emmen had ook een 'charrette'. Hierbij ging het er om een hoogwaardig toekomstbestendig glastuinbouwgebied te ontwerpen, waarin ruimte zou zijn voor meervoudig ruimtegebruik zoals woningbouw en recreatie. Duurzame energie is daarbij een belangrijk aandachtspunt. De gemeente Emmen zal de uitkomsten van deze 'charrette' gebruiken bij het opstellen van een structuurvisie voor dit gebied.

### *Nieuw elan voor duurzaam bouwen in Drenthe*

De Drentse bouwwereld en de overheden in de provincie geven brede steun aan een nieuwe aanpak van duurzaam bouwen . Deze aanpak is gericht op het realiseren van extra kwaliteit, stelt de klant centraal, biedt meer ruimte voor maatwerk en speelt in op de kansen in de omgeving. Een gezamenlijke inspanning, die zal leiden tot het realiseren van extra kwaliteit in de gebouwde omgeving van Drenthe. Dat is merkbaar doordat gebouwen lage woonlasten hebben, comfortabel, gezond en veilig zijn. Bovendien zijn ze energiezuinig en klaar voor de toekomst.

De nieuwe aanpak is terug te vinden in een manifest met de titel 'Bouwen aan kwaliteit'. Op 16 november 2006 is in de Havikshorst in de Wijk het startschot gegeven voor deze nieuwe aanpak. Dit manifest is de opvolger van het convenant 'Duurzaam bouwen' uit 2001. Praktisch zal het manifest op een drietal onderdelen zichtbaar resultaat opleveren. In de 'etalage' staan projecten die goede voorbeelden laten zien van duurzaam bouwen en van duurzame werkwijzen. Initiatieven die bijdragen aan vernieuwing zijn ondergebracht in 'de werkplaats'. In 'de bouwplaats' staan projecten met kwaliteitsambities, die al worden uitgevoerd.

Gemeenten, woningcorporaties, bouwers, brancheorganisaties en adviseurs zullen vanuit hun eigen ambities hun inzet formuleren om een bijdrage te leveren aan 'Bouwen aan Kwaliteit'. De consulent regionaal duurzaam bouwen zal hierbij ondersteuning bieden. De bedoeling is partners enthousiast te maken en daarmee de weg vrij te maken voor extra kwaliteit.

### *TELI*

Het doel van het project TELI (Tijdelijke subsidieregeling Energiebesparing voor huishoudens met Lagere Inkomens) is om huishoudens in de provincie met een laag inkomen bewust te maken van de mogelijkheden om te besparen op energiekosten. De provincie Drenthe heeft samen met een aantal Drentse gemeenten een subsidieaanvraag ingediend bij SenterNovem (agentschap voor duurzaamheid en energie) in het kader van het project Liberalisering Energiemarkt Drenthe (LED).
De aanvraag is in december 2006 gehonoreerd.
Het ingediende project omvat het verstrekken van informatiepakketten, het geven van adviezen en het ter beschikking stellen van materiaal zoals spaarlampen en isolatiefolie, gericht op een gezinnen met een laag inkomen.

### *Woningcorporaties*

Voor de besparing in de gebouwde omgeving hebben we in principe twee keer per jaar bestuurlijk overleg met de vier grote woningbouwcorporaties van Drenthe. Dit om de samenwerking op het gebied van energiebesparing te intensiveren. In december 2006 hadden we overleg met bestuurders van Wooncom in Emmen, Woonconcept in Meppel, SWA in Assen en Domesta in Coevorden. We hebben toen onder meer besproken hoe de woningcorporaties aan het 'Uitvoeringsprogramma Energiek Drenthe' kunnen meewerken. De woningcorporaties hebben aangegeven hun medewerking te willen verlenen aan de 'B' van besparing in de gebouwde omgeving en de 'B' van bewustwording. In de bestaande bouw zijn bij herstructureringsprojecten nog veel besparingen mogelijk. Met deze woningcorporaties hebben we prestatieafspraken voor 2007 gemaakt over de reductie van uitstoot van $CO_2$.
Op het gebied van de communicatie zijn we overeengekomen dat wij vier keer per jaar aan de woningcorporaties een artikel aanbieden voor plaatsing op hun websites en in hun bewonersbladen. Tevens hebben we overeenstemming bereikt over het feit dat de woningcorporaties hun medewerking zullen verlenen aan 'Bouwen met Kwaliteit'. Zij zullen daarvoor voorbeeldprojecten aanleveren.

### *Energiebesparing in de milieuvergunning*

Een van de meest aansprekende voorbeelden van het realiseren van een hogere energie-efficiency bij bedrijven via de milieuvergunning vinden we bij twee zandwinbedrijven. Van oudsher is het bij zandwinningen gebruikelijk de voor de aandrijving van de zandzuiger en de andere aanwezige installaties benodigde elektriciteit binnen het bedrijf op te wekken met dieselgeneratoren. Bij twee bedrijven is met de milieuvergunning geregeld dat de dieselgeneratoren buiten bedrijf worden gesteld en de benodigde elektriciteit van het net wordt betrokken. Dat zorgt in meerdere opzichten voor een vermindering van de milieubelasting. De elektriciteit op het net wordt opgewekt met een hoger rendement waardoor de energie-efficiency hoger is. Omgerekend naar aardgas wordt een hoeveelheid bespaard die overeenkomt met het jaarverbruik van 1000 gezinnen. Bovendien is de luchtverontreiniging door een elektriciteitscentrale per Kwh lager dan bij een dieselgenerator. Ook vanwege de geproduceerde hoeveelheid geluid is het buiten werking stellen van de dieselgeneratoren gunstig voor de omgeving. Eventuele risico's op bodemverontreiniging door de opslag en het overpompen van dieselolie voor de generatoren behoren dan ook tot het verleden.

### *'Het Nieuwe Rijden': een provinciale voorbeeldfunctie*

Lekker ontspannen achter het stuur zitten. Meer comfort voor u en uw passagiers. Meer gelegenheid om op de weg te letten. Flink besparen op uw autokosten. En dan ook nog eens bijdragen aan een beter milieu: dat levert 'Het Nieuwe Rijden' op.
Eind 2006 zijn de eerste twintig provinciale medewerkers begonnen met de theorie van het nieuwe rijden en een praktijkcursus. In dit project werken wij samen met de Milieufederatie Drenthe (MFD). In 2007 gaat een grote groep provinciale medewerkers de cursus volgen. Daarnaast start de MFD met provinciaal subsidie het project 'Drenthe rijdt als nieuw', als uitvloeisel van de landelijke campagne voor het nieuwe rijden. Ruim vijfhonderd Drenten krijgen voorlichting en naar verwachting zullen vele tientallen een cursus volgen.

### *OV-fiets voor provinciale medewerkers*

Dankzij een voorstel uit de provinciale ideeënbus is er eind 2006 de OV-fiets gekomen. Dit om provinciale medewerkers te stimuleren met de trein naar hun bestemming te reizen om daarna vanaf het station met de OV-fiets naar de vergaderlocatie te fietsen. Het levert niet alleen tijdwinst op, maar het is bovendien goed voor de gezondheid en er gaat ook nog eens een prima voorbeeldwerking vanuit.

### *Revitalisering provinciehuis*

We gaan tal van maatregelen treffen op het gebied van energie bij het revitaliseringplan van het provinciehuis. Zo wordt een WKO systeem aangelegd. Daarnaast wordt onderzocht of er mogelijkheden zijn voor het benutten van aardwarmte voor het eigen gebouw. Hierover zijn contacten met Defensie, De Smelt en de gemeente Assen.
Daarnaast gaan we met behulp van verschillede technieken zoals computerprogramma van de RUG en warmtescan het provinciehuis door lichten. Met behulp van infraroodtechnieken proberen we er achter te komen hoe het staat met de isolatie en warmtelekken. Zo kunnen we vaststellen waar relatief eenvoudig extra isolerende maatregelen lonend zijn. Het Drents Museum willen we ook – in verband met de bouwplannen – aan een dergelijke scan onderwerpen, net als de Kamer van Koophandel. We hopen dat er een voorbeeldwerking van uitgaat naar bedrijven.
De Milieufederatie Drenthe en de Gasunie zijn betrokken bij het uitvoeren van deze warmtescans.

### *Niet alles lukt….: waterkracht Ossesluis*

We hebben een onderzoek laten doen naar de haalbaarheid van een miniwaterkrachtcentrale bij de Ossesluis in de Hoogeveense Vaart. In eerste instantie waren de verwachtingen positief. Maar nader onderzoek wees uit dat de aanvoer van water onvoldoende is. Maar vooral door het wegvallen van de MEP subsidie (Milieukwaliteit van de Elektriciteitsproductie) lijkt het voorlopig een te kostbare aangelegenheid om een waterkrachtcentrale bij de Ossesluis te exploiteren.

### Enkele hoofdpunten uit onze ambities voor 2007

Veel van de in gang gezette trajecten en projecten zullen gezien de vrij lange doorlooptijd pas na 2007 hun vruchten afwerpen. Essentieel is wel dat nu de juiste besluiten worden genomen omdat die de uitgangssituatie voor tientallen jaren vastleggen.

FOTO: SAKE ELZINGA

## Geert Hilbolling, directeur Vrije School Assen

# "Een gebouw is altijd de uitdrukking van een visie"

De Tuinstraat in Assen is lang, zeker als je aan het begin van de straat denkt geparkeerd te hebben en dit het eind blijkt te zijn. De straat is rijk aan scholen. Onderweg kom je er genoeg tegen. Traditionele bouw, betonnen blokken met baksteen, pragmatisch misschien. Maar niet echt uitnodigend. Als je dan uiteindelijk bij de Vrije School (sinds februari 2005) bent aangekomen, loop je er eerst verbaasd omheen. Dit? Een school? Je weet dat er ergens in de fundamenten een gedicht moet liggen:

*Wij willen bouwen aan een huis*
*waar licht en liefde wevend werken,*
*opdat de kinderen die hier komen*
*in deze gemeenschap*
*kunnen groeien en vol vreugde mogen leren,*
*in de stroom van het leven*
*door de kracht van het woord*
*Zuiver denken*
*waarachtig voelen*
*liefdevol handelen*
*dat is ons streven.*
*Mogen de aardse en hemelse krachten*
*ons daarbij begeleiden.*

Aan zo'n gebouw moet een filosofie ten grondslag liggen. Directeur Gert Hilbolling vertelt er graag over: "Ja, het is een bijzonder gebouw. Er is geen vierkante centimeter waar niet over nagedacht is. Toen we dit gebouw neer gingen zetten hebben we gekeken naar de verantwoordelijkheid die je hebt als onderwijsinstituut richting de toekomst. Wij nemen beslissingen voor de komende veertig jaar. Ook al krijg je het geld van de gemeente, het is toch een grote verantwoordelijkheid."

"Wij vonden: we kunnen niet meer een aparte school neerzetten. Het moet breder. Het meest vanzelfsprekende was om het te combineren met een kinderdagverblijf en daarbij buitenschoolse opvang te organiseren. Omdat we het idee hadden dat opvoeding in de komende twintig, dertig jaar niet meer uitsluitend bij ouders komt te liggen. We kregen veel meer iets met wat in de middeleeuwen heel gebruikelijk was: dat de gemeenschap voor de kinderen zorgt. De kinderen waren toen geen eigendom van de ouders. Die speelden door het hele dorp, werden eigenlijk ook opgevoed door het hele dorp. Dat was in mijn jeugd hier in Drenthe nog een beetje zo. Je werd door iedereen in de gaten gehouden."

"Er is een ontwikkeling op gang gekomen waardoor je gezinnen hebt die opgesloten zitten in nieuwbouwwijken. Dat is niet zo goed voor kinderen. Kinderen spelen niet meer spontaan op straat, ze moeten in de gaten gehouden worden of het wel veilig genoeg is. Daarom kregen we het gevoel: we moeten weer als gemeenschap gaan zorgen voor kinderen. Dat was de eerste keuze: een centrum voor opvoeding en onderwijs. Toen kwam de vraag: hoe kijken we naar kinderen? Naar een baby die net geboren is, naar een eenjarige, een tweejarige? Daar zijn al heel grote verschillen tussen. We hebben gekeken: hoe willen we nu pedagogisch met al die leeftijden omgaan? Wat voor zorg vraagt een baby? Dat zijn we toen ook gaan vertalen in omgevingseisen. Toen kwamen we er achter - dat is eigenlijk heel vanzelfsprekend - dat kinderen in een leeftijd van 0 tot 12 jaar zorg van volwassenen nodig hebben, die hebben eigenlijk ook een beetje de bescherming van het gebouw nodig. Je moet echt voelen dat er iets om jou heen is wat je beschermt."

"Het gebouw is naar binnen gericht. Als je een kubus voor pubers bouwt, bouw je een totaal andere school. Dan moet je gebouw de uitdaging aangaan met de buitenwereld. Dit is naar binnen gericht. Dat vind je ook terug in de plattegrond van het gebouw, daar zit een cirkelvorm in. Dat is eigenlijk overal heel erg streng doorgevoerd. Daarna kwamen we erachter dat een pasgeboren kind ongeveer zestig centimeter is, ze komen horizontaal ter wereld, letterlijk op de kop komen ze bij ons. Langzamerhand richten ze zich op. Dan strekken ze zich uit in een periode van een jaar of twaalf van zestig tot honderdzestig centimeter. Dat is een ingrijpend gebeuren."

"In die tijd zijn we als volwassenen bezig met alle basisdingen van kinderen. Ik las laatst nog weer dat kinderen in de eerste tweeënhalf jaar het hele bewegingspatroon van hun ouders overnemen. Bij kinderen kun je zien dat die in hun beweging lijken op hun ouders. Zo afhankelijk zijn ze ook van de omgeving. In die eerste twaalf jaar heb je een grote verantwoordelijkheid ten opzichte van kinderen, omdat je in alle opzichten heel vormend bent. Des te afhankelijker een kind is, des te meer invloed heb je op ze. Een student aan een universiteit of een hogeschool, daar heb je niet zoveel invloed meer op. Naarmate een kind jonger is, heb je ook een grotere verantwoordelijkheid. Wij willen dat ze - als ze volwassen zijn - zelf hun weg kunnen vinden in de wereld. Omdat het ondernemende, creatieve en initiatiefrijke mensen zijn, die iets nieuws toevoegen aan de wereld. Dat wil elke generatie, maar daartoe moet je ze wel in de gelegenheid stellen. We hebben mensen met ruggengraat nodig. Dat is een verticale kwaliteit. Dat vind je in het gebouw ook overal terug. We proberen vorm en structuur aan de kinderen te bieden binnen die veiligheid en daarom is dus eigenlijk elk element in het gebouw in het verticale gericht. Dat vind je boven bij de hekjes, in de kozijnen, dat vind je eigenlijk in elk detail terug. Binnen die omhulling voelen kinderen vorm en structuur. Daarmee ondersteunt het gebouw eigenlijk elk moment van de dag wat wij met kinderen in onderwijskundig opzicht willen. Ze vormen, een ruggengraat geven, structuur en veiligheid bieden, waarbinnen ze kunnen groeien."

Duurzame energie is eigenlijk helemaal in lijn met die inhoudelijke benadering. Als je kijkt naar de mens en je gaat dan een gebouw neerzetten, dan moet dat gebouw ook wel duurzaam worden. Je kunt niet een ontwikkelingsverhaal neerzetten en dan een gebouw verder technisch zo in elkaar knutselen dat het weer mensvreemd wordt. Warmte is essentieel voor je omgeving. De warmtehuishouding in dit gebouw is dan ook essentieel. Scholen hebben erg veel last van vieze lucht in lokalen, ze hebben erg veel problemen met warmtebeheersing. Als je 25 kinderen op 60 vierkante meter hebt, loopt de temperatuur heel snel op. Dat gaat heel snel. Dus die warmte moet weg kunnen. En je moet het ófwel mechanisch afzuigen en je gebouw uit laten gaan (dan ben je de warmte gewoon kwijt) of je moet via een warmtewisselaar de warmte eruit halen en de ventilatielucht opwarmen. Dan ben je heel risicovol bezig, omdat je erg afhankelijk bent van het systeem: of het schoon blijft. Wij doen een slag ertussen. Dit gebouw is aan de buitenkant helemaal geïsoleerd, het is eigenlijk ingepakt als een thermosfles. De betonnen vloeren en plafonds worden opgewarmd met de lucht die uit de lokalen komt. Die warme lucht wordt afgezogen, die gaat via een warmtewisselaar terug naar het water en dat water wordt door de betonvloeren geleid. De vloerverwarming zit in de bovenste drie centimeter van de vloer, in de kern van het beton. Als het bijgeregeld moet worden, duurt het ongeveer een week voordat je de effecten merkt. Het moet eerst door die hele betonmassa

opgenomen worden. Die betonmassa wordt dus warmer gemaakt, het is maar een fractie, negentien graden of zoiets. Als je de vloer voelt, dan voelt' ie ogenschijnlijk koud aan, maar de kou is eraf. Dat is voldoende om het gebouw te verwarmen. Het is eigenlijk het laten afkoelen van de vloer, die zorgt voor de warmte in het gebouw. Als je hier 's avonds komt is het nog net zo lekker warm als overdag."

"Op maandag hoeft de boel daarom niet opgestookt te worden. Het is zo'n traag reagerend systeem, als je er maar voortdurend die warmte in stopt is het voldoende. Natuurlijk, na een heel koud weekend met vijftien graden vorst, is het mogelijk dat we bij moeten verwarmen met de cv-ketel, maar normaal is dat eigenlijk niet nodig. Het leuke hiervan is dat je het 's zomers kunt omkeren: zomers pomp je dan relatief koud water door het systeem, alle warme lucht zuig je af, die gaat rechtstreeks het gebouw uit en je houdt die vloer koel. Een soort warmte-koudeopslag. Daardoor blijft het gebouw 's zomers lekker koel en 's winters warm genoeg. Dat geeft een erg prettige atmosfeer. Je hebt een heel gelijkmatige temperatuuropbouw, de warmte kan toch relatief gemakkelijk weg en je hebt voortdurend frisse lucht."

"Wat de financiële besparing betreft: het vraagt natuurlijk om een meerinvestering. Dat hebben wij kunnen doen via Essent. Die heeft het prijsverschil in onze stookkosten gefinancierd. We betalen nu rente en aflossing, waardoor onze totale energielasten net zo hoog zijn als in het oude gebouw."

"De provincie heeft subsidie gegeven voor dat laatste zetje wat we nodig hadden. Het is toch een beetje een voorbeeldgebouw van wat je kunt realiseren met relatief kleine extra investeringen, die op den duur zoveel opleveren. Het betekent niet alleen gezonde warmte, het levert besparingen op in de schoonmaakkosten. Je hebt geen cv-radiatoren. Dat maakt echt wat uit, hoor: al die rottige hoekjes, waar buizen de grond in gaan. Het scheelt behoorlijk en het is ook nog eens gunstig voor carapatiënten. Met een cv heb je voortdurend luchtcirculatie in je ruimte via de convectiewarmte. In deze ruimtes heb je in de onderste kolom stilstaande lucht, de bovenlaag wordt afgezogen. Heel langzaam stijgt die warmte op."

"Dit systeem is in Duitsland al heel erg lang in gebruik: we noemen het betonkernactivering. Het is door een architect van Rau & Partners uit Amsterdam ontworpen. We hebben die architect heel bewust gekozen omdat we heel enthousiast waren over zijn integrale benadering. Een architect mag in deze tijd niet meer een gebouw neerzetten dat niet milieuvriendelijk is De technieken zijn er gewoon. Alles is aanwezig. Het kan eigenlijk niet meer zonder. We waren ook enthousiast over deze architect omdat hij binnen die integrale benadering zei: 'als je uitgaat van wat de gebruiker wil, wat je met je gebouw wilt, dan kom je vanzelf tot dit soort oplossingen'. Het is niet een architect die een mooi plaatje wil neerzetten."

'Het is heel erg leuk dat de provincie heeft bijgedragen aan de totstandkoming van een boek over dit nieuwe bouwen, waarin wij dit hele proces beschreven hebben. Geschreven door een ouder van de school, Hanneke van Brakel, die bij het hele bouwproces intensief betrokken is geweest en het hele inrichtingsconcept ook heeft ontwikkeld. Zij heeft beschreven hoe je die maatschappelijke verantwoordelijkheid om energiezuinig te bouwen vorm moet geven, hoe een gebouw de uitdrukking moet zijn van de visie van de opdrachtgever en hoe die visie wordt bepaald door de ontwikkeling van het idee wat jij met je doelgroep wilt.
Als je een gemeentehuis bouwt zul je met ambtenaren moet spreken wat zij met burgers willen. Een gebouw is altijd de uitdrukking van een visie. De architect moet behulpzaam zijn bij die vertaalslag."

## 4.2. Bodem

**Doel**

Het gebruiken van de bodem voor duurzame energie zodat dit bijdraagt aan de reductie van $CO_2$ van 5 Kton per jaar in 2007 en 35 Kton in 2010 door:

- het uitbreiden van het aantal bodemenergiesystemen, zoals Warmte-Koude Opslag (WKO);
- het ontwikkelen van aardwarmtewinning (geothermie);
- het ontwikkelen van opslag van $CO_2$ in de ondergrond.

**Partners**

- gemeenten , andere provincie , het Ministerie van Volksgezondheid, Ruimtelijke Ordening en Mileu (VROM) en het Ministerie van Economische Zaken (EZ);
- TNO, Platform Geothermie, Alterra en Vrije Universiteit;
- NAM, installateurs, energiebedrijven;
- Energy Valley.

**Lopende projecten**

***Warmte-Koude Opslag (WKO)***

Bodem en grondwater spelen een steeds grotere rol in de energievoorziening van gebouwen door warmte-koudeopslag. Het komt er op neer dat in de winter warmte wordt onttrokken aan de bodem (op een diepte van ongeveer zestig meter). In de zomer wordt overtollige warmte afgestaan aan diezelfde bodemlaag voor koeling. WKO is dus vooral interessant voor gebouwen met airconditioning zoals verpleegtehuizen en kantoren. Ten opzichte van traditionele systemen is al gauw een kwart besparing mogelijk op de hoeveelheid energie. Op dit moment hebben wij voor circa vijftien gebouwen een vergunning verleend in het kader van de Grondwaterwet. Voorbeelden hiervan zijn het verpleegtehuis De Bleerink (Emmen), het gemeentehuis van Tynaarlo (Vries), de kantoren van Rendo en Woonconcept en een medisch centrum in Zuidwolde.

Onze ambities gaan echter veel verder. Omstreeks 2010 willen we minstens vijftig WKO-systemen in werking hebben. Daarom zijn we eind 2005 begonnen met een 'Stimuleringsprogramma WKO'. We hebben verschillende workshops georganiseerd, voor gemeenten en marktpartijen. Ook op onze website komt uitgebreide informatie over de mogelijkheden van WKO. Verder hebben we scans laten ontwikkelen die inzicht geven in de mogelijkheden van WKO op een specifieke locatie, die de financiële haalbaarheid inschatten en een aanbeveling geven voor het meest ideale WKO-systeem. In de tweede helft van 2006 hebben we in een vervolgtraject op deze manier zeventien projecten binnen acht gemeenten onderzocht.

### *Aardwarmte*

In de provincie Drenthe hebben we drie locaties in twee regio's waar warm water op zo'n geringe diepte in de bodem aanwezig is, dat het kan worden gebruikt voor verwarming: de kop van Drenthe en de omgeving van Emmen. Dit blijkt uit een onderzoek van TNO in onze opdracht. In het buitenland wordt deze vorm van winning van aardwarmte al toegepast.
In een vervolgonderzoek laten we voor de drie locaties nagaan of de in de diepe ondergrond (circa 2 tot 3 km) aanwezige warmte (100 graden Celsius en hoger) op een economisch verantwoorde wijze kan worden gebruikt. Hieruit zal naar verwachting blijken dat aardwarmtewinning rendabel is. De investeringen in de aanleg van winputten en bijbehorende pompsystemen zijn alleen verantwoord als er sprake is van projecten met een grote behoefte aan warmte. Dat is bijvoorbeeld het geval in het glastuinbouwgebied bij Emmen, bij nieuwe woonwijken in Roden-Leek, het bedrijventerrein Messchenveld en de stadsuitbreiding Messchenveld II in Assen. Met de gemeente Assen hebben we op basis van de positieve onderzoeksresultaten inmiddels afspraken gemaakt over vervolgstappen, waarbij ook andere locaties in de stad in aanmerking komen. Het toepassen van aardwarmte is aantrekkelijk omdat er nauwelijks $CO_2$ bij vrijkomt. In principe zijn hiermee $CO_2$-neutrale woonwijken mogelijk. We werken hierbij nauw samen met instanties als de betrokken gemeenten, de tuinbouworganisaties, het TNO-NITG en het Platform Geothermie.

### *$Co_2$-opslag*

Het is technisch mogelijk om in de toekomstige lege gasvelden $CO_2$ veilig en definitief op te slaan. Dat is de conclusie uit het TNO-rapport 'Verkenning naar de mogelijkheden voor de opslag van $CO_2$ en het gebruik van aardwarmte in de provincie Drenthe'. Omdat we op deze manier een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan het terugbrengen van de uitstoot van $CO_2$ in ons land hebben we besloten tot een vervolgstudie. Die moet inzicht geven in de aspecten die in een echte milieu-effectrapportage (MER) worden meegenomen. Diverse partijen, zoals de NAM, adviesbureau's, Energy Valley en energiebedrijven hebben we hierbij betrokken. Voor ons geldt overigens dat wij de opslag van $CO_2$ beschouwen als een tijdelijke oplossing bij de overgang van fossiele naar duurzame energie.
Deze speerpunten gaan op termijn deel uitmaken van een integraal 3-dimensionaalplan van de ondergrond. Verder gaan we in noordelijk verband na of we een gezamenlijke strategie voor de opslag van $CO_2$ kunnen ontwikkelen. Belangrijk aandachtspunt daarbij is het reserveren in ruimtelijk opzicht van bijna lege gasvelden. Dit maakt ook duidelijk dat het onderwerp sterk verbonden is met het nationale energiebeleid.

### Enkele hoofdpunten uit onze ambities voor 2007

In Zuidoost-Drenthe willen we nader onderzoek doen naar mogelijkheden voor het op elkaar laten aansluiten van plannen met de aanwezige kassenbouw, een grote behoefte aan warmte, mogelijkheden voor aardwarmte en de opslag van $CO_2$.
Voor het ontwikkelen van aardwarmte is nieuw beleid nodig. Daarin kunnen we een rol spelen met het verlenen van subsidies en een actief rijksbeleid stimuleren.
De reductie van $CO_2$ in relatie tot bodemenergie willen we beter berekenen. Ook is duidelijk geworden dat we moeten nadenken over maatregelen in verband met de oxidatie van veenbodems. In feite is de bodemkaart van Drenthe veranderd: veengrond wordt zandgrond. Dit proces levert 250 tot 435 Kton per ha per jaar aan uitstoot van $CO_2$ op. In samenwerking met Alterra en de Vrije Universiteit vindt nader onderzoek plaats, in relatie tot een landelijk onderzoek naar een soortgelijk proces in veenweidegebieden.

# Interview

FOTO: SAKE ELZINGA

## Alex Langius, wethouder gemeente Assen

# "De signalen worden steeds duidelijker dat we een andere koers moeten volgen"

De gemeente Assen is druk bezig met een onderzoek naar het toepassen en gebruik van vormen van duurzame energie op het Messchenveld. Wethouder Alex Langius: "Messchenveld deel 1 is nu ingericht als bedrijventerrein, daar vindt nu ook acquisitie voor plaats, de eerste bedrijven hebben zich daar al gevestigd. Voor deel 2 bekijken we nu hoe we dat verder gaan ontwikkelen. Toen hebben we gezegd: in zo'n nieuw gebied moet je meteen concepten van duurzaamheid meenemen, zowel op het gebied van de bouw als de inrichting. Dat geldt ook voor water: hoe houd je het water vast in het gebied, hoe optimaliseer je dat als het gaat om duurzame woningbouw of bedrijfspanden? En we denken nadrukkelijk na over $CO_2$: hoe kun je een $CO_2$-neutrale wijk of bedrijventerrein ontwikkelen? Hoe kun je dan gebruik maken van warmtebronnen als warmte- en koudeopslag of geothermie. In het laatste geval maak je gebruik van warmte in de diepere aardlagen. In de diepe ondergrond van Assen stroomt warm water dat heel interessant is om te exploreren. Dan praat je dus wel over aardlagen op drie kilometer diepte."
Langius: "Dat kun je naar boven halen en via warmtewisseling omzetten in elektriciteit. Of je gebruikt het voor stadsverwarming. Dat laten we nu allemaal onderzoeken in een energiestudie voor de stadsrand, tegelijkertijd was de provincie ook bezig en dat ging natuurlijk prachtig samen met het TNO-onderzoek naar die diepere aardlagen."

Beleidsadviseur Hans Slot geeft een paar concrete voorbeelden: "Op dit moment willen we door die studie inzicht krijgen in

de mogelijkheden. Die kunnen verschillen. Het kan lopen van aardwarmte tot zonne-energie en windmolens. Dus daar maken we nog geen keuze in. We denken nu in termen van kansen en vervolgens in termen van ambities. De ambities leggen we vast, waarbij we marktpartijen en anderen de ruimte willen geven om invulling te geven aan het ambitieniveau. Eén van de ambities is bijvoorbeeld energieneutraal. We gaan dan uit van besparing. Wat je niet gebruikt, hoef je ook niet op te wekken. Daar beginnen we mee. Wat je wel nodig hebt, moet je zo duurzaam mogelijk ontwikkelen. Dat is de lijn die we willen volgen.
Energie wordt steeds belangrijker. Bijna alles draait om energie. Het gebruik en verbruik nemen steeds meer toe, terwijl de bestaande fossiele bronnen langzamerhand uitgeput raken. De prijzen stijgen en dit biedt kansen om de alternatieve energievormen zoals zon, wind, biomassa en water verder en versneld te ontwikkelen en toe te passen. Zo wordt het mogelijk om de energievoorziening in stand te houden. Echter, de stijgende energieprijzen hebben ook een sociaal aspect. Het zal voor de groepen met de lagere inkomens steeds moeilijker worden om deze stijgende lasten op te brengen. Daarom is het ook belangrijk dat er naast de beschikbaarheid van energie, deze ook betaalbaar is en blijft."

Alex Langius kijkt vijf tot tien jaar vooruit: "Het moet sporen met de ontwikkelingen van nu, de keuze tussen nieuwe bedrijventerreinen of nieuwe woonwijken. Dan heb je het al snel over een termijn van vijf tot tien jaar, dat is onze tijdshorizon. Dat geeft ons de mogelijkheid om gedegen onderzoek te doen. Daarin trekken provincie en gemeente samen op. De provincie werkt vanuit de eigen doelstellingen, die hebben hun eigen ambities afgestemd met de Staten. Wij willen bij het ontwikkelen van de stad duurzaam bezig zijn op alle terreinen. Dat valt nu allemaal mooi samen en we kunnen elkaar daarin de hand reiken."

"We hebben al diverse projecten gedaan. In Kloosterveen hebben we al delen van de wijk woningen laten ontwikkelen met het concept 'duurzaam bouwen'. Je maakt daarbij afspraken die je meeneemt in de investering. Daarnaast hebben we in Kloosterveen ook een aantal projecten gedaan, waarbij warmte- koudeopslag is toegepast. Dus zijn daar ook gasloze woningen ontwikkeld."

"Het geldt voor iedereen, niet alleen voor woningcorporaties, ook zeg maar voor een projectontwikkelaar. Er was er eentje die zei: ik vind het een uitdaging om dit kleine systeem van warmte-koudeopslag toe te passen in individuele woningen. Op eigen initiatief heeft hij dat indertijd ontwikkeld. Tot groot genoegen van de gemeente Assen natuurlijk. Er verschijnen steeds meer projectontwikkelaars op de markt te komen die concepten als deze meenemen. Wat dat betreft biedt het voor de toekomst ook wel kansrijke perspectieven. Het gebruik van diepe aardwarmte vraagt een heel andere investering. Dat moeten wij uitwerken en dan een grote investeerder zien te vinden. Het is niet even een gaatje prikken van een paar honderd meter."

"Dat moeten we dus ook allemaal uitzoeken. Aan de ene kant is het technisch allemaal mogelijk, aan de andere kant gaat het erom: hoe ziet die investering eruit, levert het voor de investeerder nog wat op? Ook voor bewoners en bedrijven is het natuurlijk interessant om te weten hoe die eerste investering op termijn toch geld oplevert. Bij stijgende energieprijzen kan het best wel interessant zijn. Het moet wel allemaal goed worden uitgezocht, daar nemen we dan ook even de tijd voor."

De wethouder relativeert: "Maar ja, een paar jaar in ontwikkelingsland is ook zo voorbij, hoor. We moeten nu wel tempo maken. Dat hebben we nu ook afgesproken met de provincie. Dat geldt niet alleen voor Messchenveld, we hebben ook in de binnenstad en in Assen-Zuid een aantal terreinen aangewezen waar we toch nadrukkelijk gaan kijken naar diepere aardwarmte om een bijdrage te leveren aan duurzame energie."

Langius: "Aardwarmte is natuurlijk één aspect, maar laten we alsjeblieft niet de wind- en zonne-energie vergeten. Dat zal toch voor een deel de toekomst gaan bepalen, zeker voor kleinverbruikers."

Liggen windmolens niet een beetje gevoelig bij de provincie?
Langius: "Ja, maar je hebt tegenwoordig ook kleinere windmolens die – als je ze op de juiste manier neerzet - heel netjes wegvallen tegen de achtergrond, waardoor ze nauwelijks opvallen. In het milieupark van de gemeente Assen hebben we ook een windmolen neergezet. Dat zijn heel kleinschalige objecten, daar kun je ook aan gaan denken. Zonne-energie moeten we zeker niet gaan uitsluiten, dat is het meest onzichtbaar toe te passen. In onze eigen studies nemen we dat heel nadrukkelijk mee. Je kunt natuurlijk denken aan andere concepten, we produceren in deze gemeente bijvoorbeeld tonnen gft-afval. Kunnen we dat in samenwerking met andere Drentse gemeenten vergisten en dat omzetten in energie? Er zijn talloze mogelijkheden die op dit moment onderzocht worden. Het gaat erom: wat is technisch allemaal mogelijk, wat zijn de investeringen en hoe kun je dat toepassen in nieuwe bedrijventerreinen of woonwijken? De mogelijkheden zijn schier onuitputtelijk. Het vraagt onderzoek en creativiteit. Maar deze gemeente draagt daar graag aan bij."

Wethouder Alex Langius ziet de toekomst vol vertrouwen tegemoet: "Absoluut, we moeten ook wel. De signalen worden steeds duidelijker dat we een andere koers moeten gaan varen. Uitstoot van $CO_2$ kan niet meer. Als we concepten kunnen ontwikkelen waarbij we $CO_2$- neutraal bezig zijn leveren we een wezenlijke bijdrage."

## 4.3. Biomassa

**Doel**

Met het toepassen van biomassa willen we:

- hernieuwbare grondstoffen inzetten;
- de uitstoot van $CO_2$ in 2007 verminderen met 125 kiloton per jaar;
- onze afhankelijkheid van de energievoorziening verminderen.

**Partners:**

- Drentse gemeenten;
- bedrijven, agrariërs, adviesbureaus, particuliere investeerders;
- Energy Valley;
- De provincies Groningen en Friesland.

**Lopende projecten**

***Bio-energie in Aa en Hunze***

De gemeente Aa en Hunze, Bio-Energie Noord (BEN) en de provincie gaan samen het project "Bio-energie Aa en Hunze" uitvoeren. We willen op deze manier bio-energie gebiedsgericht inzetten binnen de landbouw en natuurontwikkeling. De opzet sluit nauw aan bij het speerpunt biomassa zoals we dat hebben verwoord in de nota energiebeleid 2006-2010 'Energiek Drenthe' en de gebiedsgerichte programma's voor het Drentse Aa-gebied, de Hunzelaagte en de Veenkoloniën. Door het realiseren van een centrale of meerdere decentrale biomassa-installaties door individuele en/of samenwerkende boeren zullen elektriciteit en warmte worden opgewekt. Door ook de warmte te benutten in de directe omgeving wordt ook een bijdrage geleverd aan het $CO_2$-neutraal maken van deze regio.

***Beleidskader covergisting***

Vergisting van mest en biomassa is een actueel onderwerp. Het levert een bijdrage aan onze ambitie om via bio-energie in 2010 de uitstoot van $CO_2$ met 220 kiloton te verminderen. Wij zijn regelmatig benaderd door initiatiefnemers en gemeenten met vragen over onder andere de ruimtelijke inpassing van covergistingsinstallaties.
De landelijke 'Handreiking Covergisting', opgesteld door het Ministerie van VROM, biedt onvoldoende aanknopingspunten voor ons provinciaal beleid. In het Provinciaal Omgevingsplan (POP II) hebben wij vanuit de ruimtelijke ordening niet expliciet aandacht besteed aan deze nieuwe ontwikkeling in het buitengebied. Het provinciale 'Beleidskader covergisting' verduidelijkt het bestaande beleid.
Het beleidskader geeft Drentse gemeenten handvatten voor de ruimtelijke inpassing van covergistingsinstallaties. Hierdoor kunnen dergelijke initiatieven in het buitengebied, door bijvoorbeeld agrariërs, sneller beoordeeld worden op hun ruimtelijke consequenties.
Bij covergisting van bijvoorbeeld mest en maïs ontstaat er methaangas dat via verbranding omgezet wordt in duurzame energie. Zo levert deze techniek een bijdrage aan het tegengaan van de opwarming van de aarde.

### *Elektriciteit en warmte uit covergisting*

In Drenthe zijn er ongeveer tien initiatieven op het gebied van covergisting, vaak bij agrariërs. Door vergisting van mest, vaak in combinatie met producten zoals maïs, ontstaat er biogas. Dit biogas wordt in een motor verbrand en uiteindelijk omgezet in elektriciteit. De agrariër gebruikt een klein deel van de elektriciteit voor eigen gebruik, maar levert het overgrote deel terug aan het elektriciteitsnet.
Bij het omzetten van gas naar elektriciteit komt warmte vrij. Die warmte wordt soms gedeeltelijk ingezet voor de verwarming van stallen, maar het overgrote deel van de warmte gaat vaak verloren. Dat is zonde. Immers, daarmee kunnen huizen en kantoren verwarmd worden.
Wij zijn daarom erg blij met het initiatief in Hooghalen. Met subsidie van de provincie is een warmteleiding gelegd van een vergistingsinstallatie naar enkele woningen in de buurt. Zo wordt de warmte goed benut en wordt er aardgas bespaard.

### *MEP subsidie (Milieukwaliteit van de Elektriciteitsproductie)*

In samenwerking met Energy Valley en Bio Energie Noord vond in november 2006 een discussiebijeenkomst plaats in het provinciehuis, omdat het Rijk de MEP subsidieregeling ter discussie stelde. Doel was het leveren van een constructieve bijdrage aan de invulling van het beleid om in de toekomst duurzame energie te blijven stimuleren. Op basis van deze workshop hebben we voorstellen gedaan aan het Ministerie van Economische Zaken voor de invulling van een nieuwe MEP regeling.
Parallel daaraan zijn we aan het nadenken over een Noord-Nederlandse regeling voor (innovatieve) bio-energie projecten.

### *Wagenparkscan*

In oktober 2006 is de tweede ronde van de wagenparkscan van start gegaan. Een wagenparkscan geeft de deelnemende bedrijven of instellingen inzicht in de (on)mogelijkheden van het rijden op biobrandstoffen. Terwijl Drenthe bij de eerste ronde vertegenwoordigd was door twee instellingen (de provincie zelf en de gemeente Assen) zijn er voor de tweede ronde tien bedrijven of instellingen bereid gevonden mee te doen. Een paar voorbeelden: de brandweer van Emmen, rijschool Kreeft uit Hoogeveen en woningcorporatie Woonborg uit Vries. Daarnaast nog onder andere twee transportbedrijven, een schilders-, een caterings- en een sloopbedrijf.
Het project is een initiatief van de drie noordelijke provincies en Energy Valley. De scans werden uitgevoerd in november en december 2006. In totaal vinden vijftig wagenparkscans plaats bij bedrijven en overheden in Noord-Nederland. Het project wordt afgesloten met een uitwisseling van de opgedane kennis. De voorlopige resultaten laten zien dat er op de korte termijn vooral kansen zijn voor het rijden op aardgas en biodiesel. Een concreet resultaat van de eerste ronde is dat wij in het kader van de provinciale voorbeeldfunctie de eerste auto's laten rijden op biodiesel en koolzaadolie.

***Visie op duurzame transportbrandstoffen***

De wagenparkscans zijn onderdeel van een breder project: 'Leren voor duurzame mobiliteit'. Hierin werken de drie noordelijke provincies en de gemeente Leeuwarden samen met Energy Valley. Het doel van het project is om de vraag naar duurzame brandstoffen gelijk op te laten gaan met het zich uitbreidende aanbod van tankstations.
Om dit te bereiken is parallel aan de wagenparkscans een leertraject opgezet om kansen te signaleren, belemmeringen weg te nemen en ervaringen te delen. De deelnemers aan de wagenparkscan zijn hiervoor uitgenodigd. De derde ronde van de wagenparkscans maakte onderdeel uit van het congres 'Duurzame mobiliteit' op 20 en 21 november 2006 in Leeuwarden.

Samen met de provincies Groningen en Friesland en Energy Valley zijn wij begonnen met het opstellen van een visie op duurzame transportbrandstoffen. Begin 2007 zullen die visie en de ambitie een verdere invulling krijgen en komt er een actieprogramma om dit alles te realiseren. Noord-Nederland loopt voorop op het gebied van duurzame transportbrandstoffen. Er zijn immers al diverse bedrijven die biobrandstoffen zoals koolzaadolie of bio-ethanol (gaan) produceren, er zijn al enkele tankstations voor aardgas, er is veel grondstof aanwezig (diverse akkerbouwgewassen) en er is veel kennis.

Met een realistische maar toch voldoende uitdagende ambitie – én een op maat gesneden actieplan - van grondstof tot en met de consument - willen we bereiken dat zoveel mogelijk automobilisten in Noord-Nederland in 2015 op duurzame brandstof rijden.

**Enkele hoofdpunten uit onze ambities voor 2007**

- het ondersteunen van het Bio-Energiecentrum Noord-Nederland;
- het ontwikkelen en in praktijk brengen van een actieplan duurzame transportbrandstoffen;
- het uitwerken van een subsidieregeling voor bio-energie projecten in Noord-Nederland;
- het starten van diverse projecten (onder andere in de glastuinbouw).

FOTO: SAKE ELZINGA

## Henk Hartlief, Maatschap Hartlief/Lammers Donderen

# "De gangbare landbouw loopt een beetje klem"

In Donderen heeft Henk Hartlief een maatschap met een melkveebedrijf met zo'n driehonderd melkkoeien. Daarnaast doet hij op kleine schaal agrarisch loonwerk met collega's in de buurt. Sinds maart vorig jaar beschikt het bedrijf over een biogasinstallatie: "We zijn begonnen met 680 kilowatt, in juli zaten we op een vermogen van 5 megawatt. Dat doen we voornamelijk met mest en zelfgeteelde producten, zoals mais en bietenpunten. Dat wordt vergist en daar wekken wij stroom mee op. Eén megawatt per uur, tussen de 95 en 97 procent van alle draaibare uren wekken wij stroom op. We gebruiken zelf ongeveer vier procent, de rest gaat naar Essent."

De MEP, een subsidieregeling om de productie van groene stroom te stimuleren, was voor Hartlief de aanleiding: "Groene stroom is gewoon een duurdere manier om stroom op te wekken dan gewoon met fossiele brandstoffen. Maar in de toekomst moeten we toch naar alternatieven zoeken. We hebben misschien nog veertig jaar de beschikking over fossiele brandstoffen, daar komt een eind aan. Zo'n biogasinstallatie is gewoon een begin. Voor de ontwikkeling van het geheel is het toch goed dat er mensen mee beginnen. Met de subsidie is het gewoon een handig alternatief. De gangbare landbouw loopt een beetje klem. De melkveeproductie wordt toch vrij veel geëxporteerd, je bent afhankelijk van mensen die jouw product willen afnemen. Er is continu vraag naar energie, bij iedereen moeten de lampen en de televisie aan. Als je een rendement kunt halen dat het dubbele is van de gangbare landbouw, gaan we daar graag in mee. We kunnen dan in de toekomst iets ontwikkelen in een bedrijfstak die dan ook een beetje milieubewust is. En waarmee we ook een boterham kunnen verdienen. Voor de landbouw voorzie ik dat het een zoveelste teelt wordt. Je hebt straks landbouwers, veeteelthouders en energieproducenten in de agrarische sector. Eén ding is belangrijk: je moet

die installaties niet lukraak neerzetten, maar – logistiek gezien moet je ze verantwoord spreiden om een redelijke dekking te hebben." Kost het eigenlijk allemaal veel werk of heb je er geen omkijken naar? Henk Hartlief: "Je hebt er toch wel een dagtaak aan: onderhoud, voeden, controle".

Maar als het aan Henk Hartlief ligt, houdt het bij de biogasinstallatie niet op:" We moeten iets zoeken waarmee we de warmte kunnen benutten, die nu in wezen verloren gaat. Nu produceren we elektrisch, maar ik zoek ook naar mogelijkheden om het gas af te zetten, gas opwekken, opschonen en dat opwerken tot een hoogwaardige kwaliteit. We kunnen dat dan afvoeren naar het net voor autogas of weet ik wat. Daarnaast willen we misschien in de toekomst ethanol produceren, ik weet niet wat op onze weg komt. Met ons huidige concept en de huidige subsidie nog een jaar of tien vooruit."

Henk Hartlief beaamt dat het niet altijd van een leien dakje is gegaan: "De grootste tegenvaller is dat je te maken hebt met partijen die beloven het financiële gedeelte van de MEP af te wikkelen. Maar zoiets gaat enorm traag. Je hebt te maken met twee meetbedrijven, Enercu en Sentercu, met daarbij nog een netbeheerder. Die hebben ze in het leven geroepen om te controleren of je in aanmerking komt voor de subsidie. Dat had voor mijn gevoel ook wel bij één instantie kunnen zitten. Je hebt controle op controle, dat vind ik allemaal een beetje overdreven. Van mij had het allemaal wel een beetje soepeler gemogen".

Toch heeft Henk Hartlief geen spijt van de stap: "Nee, in de melkveehouderij kun je op deze manier het rendement vrij fors opkrikken. Doordat je ook op deze manier je mest weet te benutten. Het hele plaatje past een beetje bij elkaar. We produceren alle mest zelf, doen al het werk zelf en we hebben een vrij groot areaal aan grond. Het is een verantwoorde productie in combinatie met schaalvergroting. Je bedrijfsvoering wordt gewoon wat stabieler."

## 4.4. Bedrijven

**Doel**

- marktinnovaties, gericht op het landelijk en internationaal profileren van energiegerelateerde bedrijfsactiviteiten in Drenthe;
- procesinnovaties, gericht op het samenbrengen en uitbouwen van energiegerelateerde bedrijvigheid in Drenthe;
- productinnovaties, gericht op het toepassen van innovaties bij nieuwe bedrijfsactiviteiten.

**Partners:**

- Drentse gemeenten;
- parkmanagementorganisaties;
- bedrijven, Kamer van Koophandel;
- Energy Valley;
- De Noordelijke Ontwikkelings Maatschappij (NOM).

**Lopende projecten**

***Europark Coevorden***

Het Europark in Coevorden ontwikkelt zich in toenemende mate tot de 'Energy Valley' van Drenthe. In de regio is sprake van economische structuurversterking als gevolg van diverse activiteiten op het gebeid van duurzame energie. Belangrijke partijen die zich willen gaan vestigen zijn: Evikon (afvalverbranding), Ecos-Energy (bio-vergisting), BioPower, BioClear en windenergie via het door Defensie te realiseren windturbinepark .

Door deze initiatieven ontstaat ook de mogelijkheid om op het Europark en in de directe omgeving een lokaal energienetwerk (stroom en warmte) in te richten, ten behoeve van bedrijven en eventueel een nieuwe woonwijk. We gaan na waar de verschillende initiatieven elkaar kunnen versterken tot een 'duurzaam energieconcept'. We denken hierbij onder meer aan de mogelijkheid van het vormen van bedrijvenketens. Een voorbeeld hiervan is dat de lokale beschikbaarheid van energie (en zand) aantrekkelijk kan zijn voor een siliciumproducent en die producent vervolgens een fabrikant van zonnecellen aantrekt. En wellicht is het ook nog mogelijk de NAM bij de samenwerking te betrekken via de levering van restwarmte vanuit het Schoonebeker aardolieveld.

### *Parkmanagement Drenthe*

Wij hebben een belangrijke rol gespeeld bij het ontwikkelen van parkmanagement organisaties (PMO's). Op dit moment zijn er zes PMO's in Drenthe. Ze omvatten ongeveer 500 bedrijven. De PMO's worden bijgestaan door het Platform Parkmanagement Drenthe. In het platform zitten vijf parkmanagers (Meppel, Coevorden, Emmen en Noordenveld), de gemeente Hoogeveen en de provincie Drenthe. Het doel van het platform is kennisuitwisseling ('halen en brengen') over alles wat met parkmanagement te maken heeft. Daarnaast doet het platform dienst als eerste aanspreekpunt voor tal van Europese, landelijke en provinciale stimuleringsregelingen en wetgevingstrajecten, bijvoorbeeld op het gebied van milieu en economie.

Parkmanagement kent drie doelstellingen: versteviging, verbreding en verdieping. De afgelopen twee jaar hebben vooral in het teken gestaan van het organisatorisch verstevigen van parkmanagement en de verbetering resp. uitbreiding van onderlinge diensten. Per deelterrein (energie, afvalbeheer, personeel & organisatie, beheer en onderhoud enzovoorts) bekijken de verschillende werkgroepen welke nieuw te ontwikkelen producten en diensten nodig zijn om op termijn kostendekkend
parkmanagement aan te kunnen bieden. Voor het bedrijventerrein de Wieken in Hoogeveen is een Kompasaanvraag voor revitalisering gehonoreerd. Eén van de voorwaarden was het opzetten van parkmanagement. Als goed voorbeeld van verbreding noemen we het opzetten van een parkmanagementorganisatie in de gemeente Assen.

### *Energiebesparing op bedrijventerreinen*

Ook bedrijven worden geconfronteerd met sterk stijgende energierekeningen. Daarom gaan wij samen met de Kamer van Koophandel, de Milieufederatie Drenthe en de Drentse parkmanagementorganisaties een project opzetten voor energiebesparing door bedrijven. In eerste instantie zullen op drie bedrijventerreinen drie tot vier bedrijven worden doorgelicht. Vervolgens organiseren alle zes parkmanagementsorganisaties bijeenkomsten waar de resultaten worden toegelicht. Op die manier vindt voorlichting plaats over de mogelijkheden van energiebesparing aan zo'n vijfhonderd bedrijven. Vertegenwoordigers van het Drentse bedrijfsleven zijn betrokken bij het project om aan te geven welke rol zij kunnen spelen bij het realiseren van innovatieve voorzieningen. Op deze manier kunnen we energiebesparing en werkgelegenheid aan elkaar koppelen.

### *Energiebesparing in de tuinbouw*

Wij hebben geïnvesteerd in een warmtedistributienet met als resultaat: 1000 ton minder uitstoot van $CO_2$. Dit is als volgt gegaan. Een rozenbedrijf in Klazienaveen heeft een warmteoverschot. De buurman teelt komkommers en kan deze warmte gebruiken. Met behulp van onze subsidie zijn er energiebalansen opgesteld en is geïnvesteerd in een warmtedistributienet waarmee de restwarmte wordt getransporteerd naar het naastgelegen bedrijf. Het rendement van de inzet van aardgas is daarmee aanzienlijk verbeterd. Het rozenbedrijf heeft een voorlichtingsmiddag georganiseerd om aan collega-bedrijven te laten zien welke voordelen mogelijk zijn bij onderlinge samenwerking.

***Restwarmte***

De hoeveelheid restwarmte in ons land is enorm. Tot voor kort is daar nog weinig mee gedaan. Potentiële leveranciers zagen het niet als hun kerntaak om iets met de restwarmte te doen. Daar komt langzaam verandering in omdat:

- het systeem van (verhandelbare) $CO_2$-rechten bedrijven prikkelt om over de bedrijfsgrenzen heen te kijken;
- restwarmteprojecten bijdragen aan een grotere mate van zelfvoorziening;
- door de stijgende energieprijzen restwarmteprojecten steeds interessanter worden.

Er is momenteel sprake van restwarmteoverschotten op het bedrijventerrein Emmtec in Emmen. De gemeente Emmen gaat onder andere samen met de organisatie van het park na in hoeverre het mogelijk is restwarmte te leveren aan woning- en utiliteitsbouw in de omgeving. Ook bij Essent Milieu Wijster (EMW) gaat veel energie verloren in de vorm van restwarmte. Door uitbreiding van deze verbrandingsinsallatie zal de hoeveelheid restwarmte sterk toenemen. Ook bij de realisatie van het project Herinrichting Olieveld Schonebeek (HOS) zal de restwarmte toenemen.

Voor ons geldt dat het niet meer dan logisch is om bij nieuwe projecten te streven naar het compenseren van de extra uitstoot door het gebruiken van restwarmte. Wij nemen daarom het initiatief om te komen tot een bundeling van krachten.

**Enkele hoofdpunten uit onze ambities voor 2007**

- het onderzoeken van de mogelijkheden tot aanleg van een warmtenet op het bedrijventerrein van Essent Milieu in Wijster;
- het starten van diverse innovatieve en besparingsprojecten bij het bedrijfsleven;
- samen met de Kamer van Koophandel, de Milieufederatie Drenthe en de Drentse park-managementorganisaties (PMO 's) een project opzetten dat is gericht op energiebesparing door bedrijven.

FOTO: SAKE ELZINGA

### Wim Klok, parkmanagement bedrijventerrein Noordenveld

# "Groene stroom is nonsens"

"Van ondernemers, voor ondernemers, door ondernemers. Het is een soort coöperatieve gedachte. Dingen samen doen, waardoor je de bedrijven gaat ontzorgen." Korter kan Wim Klok van het bedrijventerrein in Noordenveld het begrip parkmanagement niet omschrijven. We hebben het over bedrijventerreinen. In Drenthe werken ze nauw samen: Meppel, Coevorden, Emmen en Noordenveld. Hoogeveen en Assen staan op de stoep.
De samenwerking spitst zich toe op zaken als beveiliging, afvalverwerking, arbodienstverlening, sneeuwruimen, telefonie én energie.

Over duurzame energie heeft Klok een uitgesproken opvatting: "Duurzame energie is een heel raar woord. Energie verbruik je, dat is niet duurzaam. Het opwekken van energie, het hergebruik van energie, dát zou je duurzaam kunnen maken. Hergebruik van energie is wel degelijk groene energie. Dat kun je opslaan in de bodem. Dan kun je bijvoorbeeld gaan kijken naar warmtesystemen, zoals zonnepanelen."

"Samen met de Kamer van Koophandel en de provincie zijn we een plan aan het ontwikkelen om naar hergebruik van energie te gaan kijken. We maken een energiebalans. We hebben drie bedrijventerreinen aangewezen in Drenthe: Noordenveld, Meppel en Emmen. Daar hebben we voor elk terrein drie bedrijven gekozen, te weten een ouder pand, (zeg maar in de zeventiger jaren gebouwd), een nieuw pand (dat de laatste vier, vijf jaar gebouwd is) en een kantoorpand. Die gaan we met infrarood fotograferen om te kijken waar energielekken zijn. Dan gaan we de systemen in de panden bekijken met een aantal technische specialisten, bijvoorbeeld of de centrale verwarming optimaal is afgesteld. Ook ga je kijken naar eventuele overschotten aan warmte: wat kun je daarmee? Je stelt een energiebalans op. Een pand dat energie over heeft kan dat in de zomer in de bodem opslaan om te hergebruiken. Zoniet, dan moet zo'n bedrijf met de buurman gaan praten, dan ga je de energiebalans vergelijken. Verder ga je kijken wat de energie-

prestatienorm van het gebouw is, de energiezuinigheid van een gebouw. De overheid heeft de norm verlaagd van 1,0 naar 0,8. Bouwtechnisch ben je in staat om 0,6 tot 0,2 te bouwen. In Assen staan al huizen met 0,6 of lager. Die hebben geen cv meer nodig. We hebben een stel specialisten opgetuigd die in provincieverband dat allemaal in 2007 gaan uitzoeken. Er zijn gelden voor vrijgemaakt. Met die cijfers gaan we in Drenthe alle bedrijven voorlichting geven: dit is er mogelijk en daar zal je dus energie kunnen hergebruiken. Let wel: we hebben het dan over zo'n zevenhonderd bedrijven."

"Er moet een investeringsplaatje uitkomen met een afschrijvingstermijn van vijf tot acht jaar. Als je dat op twintig jaar zet is er geen bedrijf dat daarin meegaat. Daarnaast gaan we in de toekomst kijken naar biovergisting, dat speelt in dit land ook wel. Kijk naar afvalwaterreiniging, dan zou je op het toilet afval kunnen scheiden, dat vergisten en daarmee stroom opwekken."

"In het onderzoek zijn we tot dusverre nog geen knelpunten tegengekomen. Tot nu toe wil iedereen graag meewerken."
"Er is een overschot aan warmte. Bedrijven hier in het Noorden hebben koelsystemen. Die warmte blazen ze naar buiten. Dat vinden de vogeltjes wel lekker, maar je hebt er verder niks aan. Als je een overschot aan warmte hebt, kun je ook woonwijken aansluiten. Dan moet je gaan doordenken. Er zijn plaatsen die er hun zwembad mee verwarmen. Dat kan, dat kan heel goed zelfs."

"De volgende stap kan zijn dat je lokaal gaat opwekken. Dat zijn we een klein beetje afgeleerd. De meeste kerncentrales zijn gesloten, omdat ijzererts en steenkool goedkoper waren. Steenkoolcentrales hebben een rendement van 35%, gas 95%. De centrale in de Eemshaven staat 's nachts stil. Die moet elke morgen weer worden opgestart. We hebben in het verleden wel eens het plan gehad: we verbruiken hier lokaal een paar miljoen kilowatt, we kopen zo'n centraalmotor, turbine erachter, gasgestookt en ik wek m'n energie gewoon lokaal op. Dat is financieel best haalbaar. Alleen technisch loop je dan vast. En je krijgt ruzie met Essent. Die vinden dat niet leuk. Van die machtsblokken zijn we nog niet af. Toch ben ik blij met initiatieven als een boerenbedrijf hier verderop dat een bio-installatie heeft. Die jongens doen het uitstekend. Dan wek je lokaal energie op."

"Van windenergie ben ik een verklaard tegenstander. Door meer windmolens te plaatsen wordt de elektriciteitsrekening alleen maar hoger. Denemarken heeft de meeste windmolens, maar ook de hoogste prijs voor elektriciteit.
Dat heeft te maken met de prijs van elektriciteit van aan- en verkoop. Als je een windmolen draait, moet je die energie kunnen gebruiken. En als het overdag waait, is het prachtig te gebruiken. Maar als de wind 's middags wegvalt, moet die fabriek doordraaien. Dan moet ik die energie kopen op de wereldmarkt, á la minute kopen, dus voor de maximale prijs. Als het 's nachts lekker gaat waaien, dan moet ik het kwijt. Dan verkoop je tegen de laagste prijs in de markt. Dat zijn verschillen van één cent tot acht cent. En als je heel veel windmolens hebt, moet je net zoveel energie achter de hand hebben als die windmolens kunnen opwekken. Windmolens presteren maximaal tussen windkracht 5 en 6. Bij windkracht drie is het rendement de helft en soms wel een kwart. Als een windmolen geen subsidie kreeg, zouden alle boeren er mee stoppen."

"Zonne-energie zou best heel boeiend kunnen zijn. Als de industrie er in slaagt om dat spul van kunststof te maken, in plaats van silicium, dan krijg je betaalbare zonne-energie."

"Groene stroom is nonsens. Echt groene stroom komt uit een kerncentrale. Ik ben een verklaard voorstander van het bouwen van kerncentrales. Dat is groene stroom. Dan heb je geen uitstoot van $CO_2$. Alhoewel ik dat niet erg vind, $CO_2$, het is perfect dat we het hebben. Als we wat meer in de lucht hebben, dat is alleen maar beter. Het blijft wat langer warm en er komt minder snel een nieuwe ijstijd. Want die komt sneller dan je denkt. Maar dan komt u bij een hobby van mij terecht. Het zijn cycli van 19.000 jaar. Weet u wanneer de laatste ijstijd was? In 1830! We zijn dichter bij een nieuwe ijstijd dan bij een warmteperiode. Als we de curve volgen van de laatste honderden jaren dan ziet u dat de ijstijd dichter bij is dan u denkt. Als er heel veel $CO_2$ is - het is gewoon natuurkunde - wat gaat er dan gebeuren? Alle planten gaan geweldig groeien. In het Westland wordt alle $CO_2$ afgetakt van de raffinaderijen en in de broeikassen geblazen. Waarom doen we dat? Dan gaan die planten groeien en wat maken die planten? Zuurstof! Dat is al sinds eeuwen zo. Hier in het dorp woont een professor die zegt: er zijn maar twee dingen levensbedreigend: sigarettenrook en ongefilterde dieseluitlaatgassen. Die zijn allebei kankerverwekkend, $CO_2$ niet. Bovendien, de uitstoot van $CO_2$ in de veeteelt is veel groter dan die van de auto's."

"Ik ben een verklaard voorstander van lokale energieopwekking, ik ben ervan overtuigd dat de energieprijs de pan uit gaat rijzen, gas kan best naar een euro per kuub gaan. Daarom ben ik ook een verklaard voorstander van schone energie in de vorm van kernenergie. Kernafval? Weet u hoeveel afval een kerncentrale produceert per jaar? Nou dat past hierin (Wim Klok wijst op een papieren koffiebekertje). Dat stelt twee keer niks voor. We zijn technologisch al bijna zover dat we het kunnen opwerken. Bovendien is kernafval overal. Wel eens een geigerteller bij een gebakken klinkersteen gehouden? Dan schrik je je rot, het is haast onverantwoord om er in te wonen."

## 4.5. Bewustwording

**Doel**

- het stimuleren van de bewustwording over de oorzaak en gevolgen van de klimaatverandering in Drenthe en het geven van inzicht in de te verwachten gevolgen van de ophanden zijnde klimaatverandering;
- het vergroten van de bewustwording over de mogelijkheden van energiebesparing.

**Partners**

- gemeenten, provincies Groningen en Friesland, waterschappen, het ministerie van LNV;
- universiteit Wageningen;
- Milieufederatie Drenthe, woningcorporaties, scholen;
- LTO-Noord.

**Lopende projecten**

***Project Klimaatverandering 2050***

De doelstelling van dit project is de Drentse burger, in het bijzonder jongeren, bewust te maken van de oorzaken en gevolgen van klimaatverandering in Drenthe. Ook ging het er om ideeën te krijgen over de manier waarop we met klimaatverandering in de toekomst kunnen omgaan.
De eerste stap in het project was het organiseren van een symposium in maart 2005. Daarna kregen schoolklassen in het voortgezet onderwijs het verzoek om over dit thema na te denken en ons hierover te adviseren.
De ideeën van de scholieren zijn voorgelegd aan drie adviesbureaus. De bureaus hebben op basis van deze ideeën een visie op de provincie over ongeveer 50 jaar gepresenteerd op de slotbijeenkomst in november 2006. In deze visies is Drenthe dan over drie verschillende gebieden verdeeld. Voor elk van deze gebieden wordt beschreven hoe het energiesysteem is gebouwd, de uitstoot van broeikasgassen wordt beperkt, hoe men dan met water omgaat en hoe men rond die tijd leeft. In essentie is het een geborgen leven op rustige zandgronden, dynamiek en bedrijvigheid in de lage gebieden en de groene metropool 'Drenthe stad' met snelle shuttleverbindingen.

***Project Klimaat en Landbouw in Noord-Nederland***

Wij werken mee aan een omvangrijk project over de gevolgen van klimaatverandering voor de landbouw in Noord-Nederland. In het project worden de kansen die klimaatverandering biedt in beeld gebracht, evenals de mogelijkheden om te anticiperen op bedreigingen, zodat de landbouw een sterke sector blijft in Noord-Nederland. Te denken valt aan teelttechnische zaken (bijvoorbeeld andere gewassen, teeltmethoden of andere typen van bedrijven), het ruimtelijk-economisch beleid (bijvoorbeeld ander grondgebruik), de doorwerking naar ander beleid (water, ruimtelijke ordening en natuurbeheer) en de mogelijkheden van een ander energiegebruik (onder andere voor de kassenteelt).

***Scholen***

In het project 'Scholen' willen we energiebesparing realiseren. De blik is vooral gericht op het binnenklimaat. De kwaliteit van het binnenmilieu is in meer dan 75% van de scholen slecht. Wij willen de besparing ten goede laten komen aan een verbetering van de gezondheid en de leerprestaties. Alleen een gezamenlijke aanpak kan leiden tot een structurele verbetering.
De aanpak richt zich voor een belangrijk deel op bewustwording. Beslissers (bij gemeenten en scholen) zijn zich vaak nog onvoldoende bewust van de ongezonde lucht op scholen. Door het organiseren van bijeenkomsten en symposia over het binnenklimaat komt dit onderwerp steeds vaker op de politieke agenda te staan. Aan de andere kant is er behoefte aan concrete voorbeeldprojecten in de provincie waarbij men de andere manier van bouwen ook echt kan zien en voelen. We hebben subsidie verleend aan een aantal scholen waar deze integrale benadering al is toegepast. Voorbeelden hiervan zijn: de Vrije School in Assen, de Centrumschool in Peize, de Montessorischool De Karn in Hoogeveen en de Mackayschool in Meppel.

***Revolving Fund***

In de 'Notitie Revolverend Fonds provincie Drenthe' hebben we eind 2006, op verzoek van de statencommissie omgevingsbeleid, de voor- en nadelen van een dergelijk fonds voor particuliere woningbezitters op een rij gezet. Een revolverend fonds (van het Engelse revolving fund) is een fonds waaruit leningen verstrekt kunnen worden of investeringen gedaan worden als het om de eigen gebouwen gaat. De fondsbeheerder maakt tevens afspraken met de ontvanger over de terugbetaling van de lening/investering. De terugbetaling vloeit in feite dan weer terug in het fonds.
In eerste instantie lijkt het een aardig idee, maar in de praktijk kleven er nogal wat bezwaren aan. Zo moet de provincie optreden als bank en is het beheer van een dergelijk fonds nogal arbeidsintensief. Uitbesteding aan een bank is ook niet gratis. Op landelijk niveau werkt het Platform Energietransitie Gebouwde Omgeving een voorstel uit voor een revolverend fonds dat waarschijnlijk wordt gekoppeld aan groenfondsen. Naar het zich laat aanzien neemt ook de Rijksoverheid niet deel in een dergelijk fonds.

Als provincie zien we dan ook meer in het bundelen van allerlei bestaande acties die gericht zijn op een grotere bewustwording van de burger. Het gaat dan om acties als TELI, Wonen++, 'Besparen doe je zo' (van de Milieufederatie Drenthe), acties samen met de woningcorporaties en het Energieloket. Ook in het kader van de LED-gasinkoop (Liberalisering Energiemarkt Drenthe) plannen we acties voor communicatie over energiebesparing door burgers. Wij gaan daarin samen met de Milieufederatie Drenthe een coördinerende rol vervullen.

***Energieparagraaf***

Een energieparagraaf betekent dat we vroeg in een ontwerpproces moeten nadenken over de beste manier waarop we de diverse doelstellingen voor een zo laag mogelijk energiegebruik, en dus $CO_2$-emissie, kunnen halen. Eind 2006 heeft er een startbijeenkomst plaatsgevonden van het project 'Energieparagraaf voor provinciale nota's en bestekken'.

Op basis van het onderzoek gaan we bekijken hoe zo'n vaste paragraaf in de praktijk haalbaar is, en hoe het proces om het opstellen van een goede paragraaf bij de relevante nota's het beste kan worden vormgegeven. Het onderzoek zal begin februari zijn afgerond. De invoering kan dan in de loop van 2007 plaatsvinden.

Door het afgewogen inzetten van dit instrument kunnen we zo goed mogelijk voorkomen dat ons beleid nadelig uitpakt voor het halen van de $CO_2$-doelstelling, zonder dat het halen van de andere beleidsdoelen hierdoor onder druk komt te staan.

**Enkele hoofdpunten uit onze ambities voor 2007**

- het uitvoeren van het project 'klimaatverandering in de landbouw';
- het stimuleren van projecten die zich richten op de procesbegeleiding bij nieuwbouw en verbouw van scholen;
- samen met partners de bewustwording van burgers stimuleren;
- het afronden van het project 'klimaatverandering 2050';
- het invoeren van een energieparagraaf voor provinciale nota's en bestekken.

FOTO: SAKE ELZINGA

## Familie van der Wal, bewoners gasloze woning

# "We hebben niet eens een gasmeter"

In de woonkamer van de familie Van der Wal aan de Carry van Bruggenweg in Assen is het constant 22 graden, in de slaapkamers en op de zolder 18 graden, in de badkamer 24, dag en nacht, zomer en winter. En er komt geen kubieke meter aardgas aan te pas. Bewoner Rink van der Wal: "We hebben niet eens een gasmeter."

Rink van der Wal werkt bij een installatiebedrijf en dat zul je weten ook: "We hebben een systeem dat water laat circuleren dat van vijftig meter uit de bodem wordt opgepompt. Voor dit huis is er drie keer geboord, dus in totaal ligt er honderdvijftig meter leiding. Het water gaat naar de warmtepomp. De warmte uit de bodem wordt verdampt in het koelcircuit of in het verwarmingscircuit. In de winter haal je de warmte eruit, de kou die je nu afneemt breng je weer terug in de bodem. In de zomer haal je de kou uit de bodem voor de koeling en geeft de warmte weer af. Dus het is een omkeerbaar systeem."

De familie woont nog maar sinds augustus 2006 in het huis, wat hun stookkosten zijn weten ze dus nog niet. Rink van der Wal: "Het hangt nog van de winter af, maar het is een behoorlijk energiezuinig systeem. Het gaat in principe om de energie die je nodig hebt voor de condensor en de warmtepomp. Je kunt het vergelijken met het omgekeerde van een koelkast. Je hebt alleen elektrische energie nodig om een aantal circulatiepompen te laten draaien. De hele constructie heeft een constante temperatuur. We hebben geen radiatoren, maar vloerverwarming".
Voor de familie Van der Wal was deze gasloze woning geen bewuste keuze: "Maar we waren er heel blij mee dat dit er in zat. Als je dit soort installaties zelf aan laat leggen, dan komt er een hele hoop organiseren achter weg. Toevallig stond net in de krant dat burgemeester Jorritsma van Almere illegale boringen had laten uitvoeren, die had misschien ook ontdekt dat er energie te besparen viel. Maar je moet je boringen melden bij de provincie,

want je onttrekt in principe warmte aan de bodem. Als je de koeling niet zou gebruiken wordt het water wat je in de bodem pompt steeds kouder. Dan krijg je uiteindelijk een balansverstoring. De provincie geeft alleen de vergunning af als dat wat je eruit haalt in de zomer er weer in terugbrengt. Het is een prachtig systeem."

"Ook de luchtcirculatie is een energiezuinig systeem. We kunnen de ramen wel open zetten, maar in principe hoeft dat niet. Alles wat je aan lucht afzuigt, wordt er ook weer aan toegevoegd. Eigenlijk is het helemaal een gesloten huis. Alle warmte in het huis wordt afgezogen door een warmtewisselaar met een rendement van zo'n 97%. Alle koude lucht die binnenkomt wordt door de warme lucht weer opgewarmd en zo weer teruggeblazen. Ook al wordt het min tien buiten, dan wordt de ingeblazen lucht niet opgewarmd door elektrische naverwarming, maar puur door warmteoverdracht. Ook dat is dus weer enorm energiezuinig."

"Onze enige stookkosten zijn de elektriciteit om het systeem draaiende te houden, om de pompjes en de ventilatoren te laten draaien. We hebben de Essentkabel voor de televisie en de telefoon en we hebben de elektriciteitskabel voor de verwarming en het koken. We koken ook elektrisch. Dus er komen twee kabels binnen in ons huis, geen gasleiding."

"Dit systeem bestaat al veel langer, in Zwitserland en Oostenrijk doen ze het al jaren. Dit gebeurt nu met grondwater, maar de nieuwste systemen doen het ook met buitenlucht. Je zou het op schepen ook heel goed kunnen toepassen, zeewater is bijvoorbeeld altijd minimaal vier graden. Daar zit dus altijd warmte in. Er zit dus altijd energie in. Dat kun je eruit halen. Het is wel gek dat men er niet eerder en ook niet meer gebruik van maakt. Het is een vorm van gratis energie."

# Beelden van een CO2 neutraal Drenthe

energie CO2 klimaat

Provincie Drenthe

november 2006
definitief

Gateway to solutions

# Beelden van een CO2 neutraal Drenthe

## energie CO2 klimaat

dossier : A3499-01-001
registratienummer : MD-MO20061274
versie : 5

Provincie Drenthe

november 2006
definitief

© DHV B.V. Niets uit dit bestek/drukwerk mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt d.m.v. drukwerk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van DHV B.V., noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.
Het kwaliteitssysteem van DHV B.V. is gecertificeerd volgens ISO 9001.

# INHOUD BLAD


| | | |
|---|---|---|
| BEELDEN VAN EEN $CO_2$ NEUTRAAL DRENTHE | | 2 |
| 1 | INLEIDING | 2 |
| 2 | $CO_2$ NEUTRAAL: WAT, WAAR, HOE, WANNEER? | 2 |
| 2.1 | Wat: $CO_2$ neutraal, klimaat neutraal of energie neutraal | 2 |
| 2.2 | Waar: Directe $CO_2$ emissies en indirecte $CO_2$ emissies | 4 |
| 2.3 | Hoe: Technologie en gedrag | 4 |
| 2.3.1 | Energiebesparing | 5 |
| 2.3.2 | Duurzame bronnen | 7 |
| 2.3.3 | Schoon fossiel en $CO_2$ opslag | 7 |
| 2.3.4 | Compensatie | 8 |
| 2.4 | Wannneer: 2020, 2050 of 2100 | 8 |
| 3 | $CO_2$ EMISSIES IN DRENTHE | 8 |
| 4 | OPTIES VOOR $CO_2$ NEUTRAAL DRENTHE | 11 |
| 4.1 | Na-isolatie van bestaande woningbouw. | 12 |
| 4.2 | Passief huis | 12 |
| 4.3 | Geothermie in Drenthe | 14 |
| 4.4 | Ritten tot 5 kilometer met de fiets | 14 |
| 4.5 | Energiezuinige personenauto's | 16 |
| 4.6 | Biobrandstoffen voor transport | 16 |
| 4.7 | Biomassa productie in Drenthe | 17 |
| 4.8 | $CO_2$ Opslag in Drenthe | 17 |
| 5 | HAALBAARHEID VAN $CO_2$ NEUTRAAL DRENTHE | 18 |

# BEELDEN VAN EEN $CO_2$ NEUTRAAL DRENTHE

## 1 INLEIDING

Een $CO_2$ neutrale energievoorziening van de provincie Drenthe is een zeer uitdagende ambitie. Een ambitie die veel positieve maar ook negatieve reacties zal op roepen. Want wat betekent het eigenlijk? Hoe zou een $CO_2$ neutrale energievoorziening er uit kunnen zien en wat zou de gewone Drent er van merken in zijn/haar dagelijkse leven? En wat betekent het als de provincie van de huidige energievoorziening naar een $CO_2$ neutrale energievoorziening toe wil groeien? Wat moet er dan gebeuren? En hoe kan het provinciale bestuur dat bewerkstelligen? Dit zijn allemaal uitermate relevante vragen voor een provincie die serieus wil onderzoeken wat haar bijdrage kan zijn aan het verduurzamen van de energievoorziening (Energiek Drenthe, 2006). Deze notitie is het resultaat van een korte studie op basis van bestaand materiaal. Samen met andere Drentse projecten, zoals het project Monitoring, vooral gericht op de periode tot 2010, en het project Klimaatverandering 2050, probeert de studie een antwoord te vinden op bovenstaande vragen. De opzet is om met dit soort verkennende studies de ontstane beelden voor 2050 terug te vertalen naar beleid voor de korte termijn. Het gaat er om een beeld te schetsen van wat er nodig zou zijn om tot een $CO_2$ neutrale energievoorziening te komen. Gezien de beperkte omvang van de studie is dit beeld slechts een ruwe schets op hoofdlijnen.
De notitie begint met een aantal korte opmerkingen over de focus van de ambitie: wat wil je precies bereiken, waar baken je die ambitie af, hoe pak je het aan, en wanneer wil je het bereikt hebben? Vervolgens gaan we in op de cijfers voor Drenthe. De notitie eindigt met de beschrijving van een aantal (illustratieve) opties voor een $CO_2$ neutraal Drenthe.

## 2 $CO_2$ NEUTRAAL: WAT, WAAR, HOE, WANNEER?

### 2.1 Wat: $CO_2$ neutraal, klimaat neutraal of energie neutraal

Van alle milieuproblemen is het klimaatprobleem het meest hardnekkige probleem. Het terugdringen van broeikasgasemissies, veroorzakers van het klimaatprobleem, is de afgelopen decennia zeer lastig gebleken. Een relatieve reductie van broeikasemissies ten opzicht van de economische ontwikkeling is wel bewerkstelligd, maar een absolute reductie is tot nu toe nog niet echt gelukt (zie figuur 1).

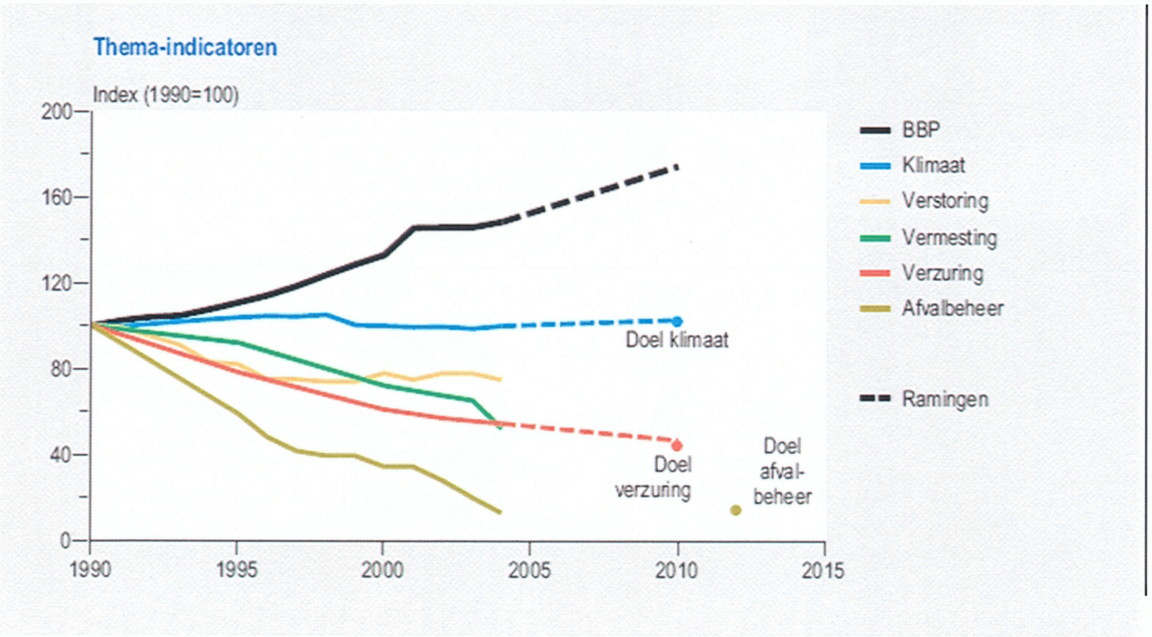


Figuur 1: Ontkoppeling tussen BBP en milieudruk in Nederland, 1990 – 2020
Bron: Milieubalans 2006, Milieu en Natuur Planbureau, Bilthoven;

De belangrijkste oorzaak van het klimaatprobleem is de toegenomen concentratie van broeikasgassen in de atmosfeer. $CO_2$ is in omvang van emissies het belangrijkste broeikasgas, maar zeker niet het enige gas met een 'broeikasgaseffect'. Andere broeikasgassen zijn methaan ($CH_4$), distikstofoxide ($N_2O$), HFK's, PFK's en $SF_6$. Emissies van deze gassen worden meestal uitgedrukt in $CO_2$-equivalenten, waarmee ze als $CO_2$ emissies opgeteld kunnen worden. In 2004 had ruim 15% van de totale Nederlandse broeikasgasemissies betrekking op deze overige broeikasgassen (Milieubalans 2006, MNP 2006). Een klimaatneutraal Drenthe betekent strikt genomen dat we zouden moeten kijken naar alle broeikasgassen, en niet alleen naar $CO_2$. Gezien de beperktheid van de data doen we dat hier niet en spreken we dus over een $CO_2$ neutraal Drenthe, i.p.v. een klimaat-neutraal Drenthe.

De belangrijkste oorzaak van $CO_2$ emissies is de verbranding van fossiele brandstoffen ten behoeve van de energievoorziening. Vandaar dat maatregelen voor de reductie van $CO_2$ emissies meestal betrekking hebben op energiegebruik en energieopwekking. Om Drenthe $CO_2$ neutraal te maken zal er dus vooral gekeken worden naar het energiegebruik in Drenthe. Toch is energieneutraal iets anders dan $CO_2$ neutraal. Een energieneutraal Drenthe zou betekenen dat Drenthe net zo veel energie zou moeten opwekken als dat het verbruikt. Dit betekent dat de import van elektriciteit of brandstoffen (b.v. benzine) gecompenseerd zou moeten worden door export van Drentse energieproductie. Een $CO_2$ neutraal Drenthe betekent echter dat Drenthe even veel $CO_2$ emissies moet vastleggen of compenseren als dat het veroorzaakt met het eigen energieverbruik. De import van $CO_2$ neutrale elektriciteit en/of brandstoffen hoeft dan dus niet gecompenseerd te worden. Aangezien de motivatie voor het verduurzamen van de energievoorziening komt vanuit de bezorgdheid voor het klimaatprobleem, en niet vanuit bezorgdheid ten aanzien van de zelfvoorzienendheid, is het logischer te streven naar een $CO_2$ neutraal Drenthe dan naar een energieneutraal Drenthe.

## 2.2 Waar: Directe $CO_2$ emissies en indirecte $CO_2$ emissies

Activiteiten in Drenthe leiden tot $CO_2$ emissies. Gedeeltelijk zullen deze emissies daar plaatsvinden, waar de activiteit plaatsvindt; in Drenthe. Auto's rijden rond, fabrieken hebben hun eigen energievoorziening, winkels, kantoren en huizen worden verwarmd met gasgestookte verwarmingsketels. Maar activiteiten leiden ook tot $CO_2$ emissies buiten Drenthe. Er is geen elektriciteitscentrale in Drenthe dus $CO_2$ emissies gerelateerd aan het elektriciteitsverbruik zullen veelal buiten de provinciegrenzen vallen. Toch zullen deze emissies meegenomen worden in het $CO_2$ plaatje van Drenthe. Elektriciteitsverbruik wordt gerekend tot het directe energieverbruik van een activiteit, net als brandstof- en warmte verbruik. En de $CO_2$ emissies die daar aan gerelateerd zijn horen daar ook bij.

Activiteiten in Drenthe leiden ook op een indirecte manier tot energieverbruik en $CO_2$ emissies. Om in auto's te kunnen rijden is niet alleen brandstof nodig, maar ook de auto zelf. De productie van de auto vergt ook energie en $CO_2$ emissies. Dit zijn de indirecte $CO_2$ emissies van het autogebruik. Van het totale energieverbruik in een gemiddeld Nederlands huishouden (in 1990) is 54% indirect energieverbruik. Dit is dus energieverbruik nodig voor de productie van alle goederen in dat huishouden. Het grootste gedeelte (17% van het totale energieverbruik) is energie voor de productie van voedingsmiddelen. Het directe energieverbruik van huishoudens (brandstoffen voor de auto, verwarming, koken en elektriciteit) beslaat dus 'slechts' 46% van het totale energieverbruik in huishoudens (K. Vringer, 2005).
Het verschil tussen direct en indirect energieverbruik is ook relevant voor activiteiten van industrieën. Zo zijn de directe $CO_2$ emissies die samenhangen met de productie in de voedings- en genotmiddelen industrie slechts 30% van de totale $CO_2$ emissies die samenhangen met de productie van voedings- en genotmiddelen (niet gepubliceerde MNP berekeningen op basis CBS data voor 2003).
Hoewel deze indirecte $CO_2$ emissies dus zeker relevant zijn vanuit het perspectief van de 'klimaat belasting' veroorzaakt door inwoners en bedrijven in Drenthe (de zogenaamde footprint van Drenthe) nemen we die in deze studie niet mee. Simpelweg door het gebrek van data.

## 2.3 Hoe: Technologie en gedrag

In de discussie over de relatie tussen menselijke activiteiten en milieu speelt technologie een belangrijke rol. Tal van publicatie wijzen op de grote potentie van technologie voor het oplossen van milieuproblemen. Anderen wijzen vaak op de negatieve effecten van nieuwe technologieën en zeggen dat werkelijke milieuverbeteringen alleen door gedragsveranderingen tot stand kunnen komen. Vaak is de relatie tussen technologie en gedrag minder scherp dan wordt aangenomen. De spaarlamp wordt vaak als voorbeeld genomen van wat het 'rebound effect' wordt genoemd. Doordat de spaarlamp zoveel efficiënter is dan een gewone lamp (technologie) werd het aantrekkelijk tuinen de hele nacht te verlichten (gedrag). Hierdoor is het positieve technologie effect te niet gedaan door veranderend gedrag. Gedrag heeft dus invloed of de potentie van technologische oplossingen. Er zijn vele technologische mogelijkheden voor het verbeteren van de energie-efficiëntie van personenauto's (technologie). Maar vervolgens moeten die auto's wel gekocht worden (gedrag). Hoe groter de gedragsverandering die nodig is om de technologische potentie te benutten, hoe moeilijker het is. In de opties die hier besproken worden zal altijd een aandeel technologie en gedrag zitten.

De overheid heeft de mogelijkheid, o.a. door regelgeving, vergunningverlening en stimuleringsprogramma's, dit gedrag te beïnvloeden. Dat dit niet eenvoudig is zal duidelijk zijn. Maar tegelijkertijd is de invloed van de overheid op dat gedrag niet te verwaarlozen. Hoge parkeertarieven zijn behoorlijk effectief om mensen te ontmoedigen met de auto naar de stad te gaan. Een actief fietsbeleid heeft wel degelijk invloed op het fietsgedrag van mensen. Helaas zijn er ook voorbeelden van regelgeving die juist averechts werkt.

Zo kon bij de bouw van een nieuw schoolgebouw, ondanks het feit dat de architect daar rekening mee had gehouden, de plaatsing van de zeer energiezuinige verwarmingsinstallatie niet doorgaan. De extra investering moest uit het potje voor de nieuwbouw komen, terwijl de besparingen ten bate van het potje voor de energiekosten zouden zijn. En terwijl beide potjes ten laste waren van dezelfde gemeentebegroting, waren ze niet communiceerbaar.

Als het gaat om het beperken van directe $CO_2$ emissies wordt er vaak uitgaan van de "trias energetica" die er op gericht is tot het verminderen van de $CO_2$ emissies (1. energiebesparing; 2. duurzame bronnen; 3. schoon fossiel/$CO_2$ opslag). In recent energiebeleid is deze trias energetica uitgebreid met maatregelen om de resterende emissies te compenseren.

De reductie van $CO_2$ emissies in Nederland vanaf 1990 zijn voor het grootste gedeelte gerealiseerd door energiebesparingsmaatregelen. En, zoals in figuur 2 te zien is, is ook in de toekomst nog een flinke reductie te verwachten door energiebesparing.

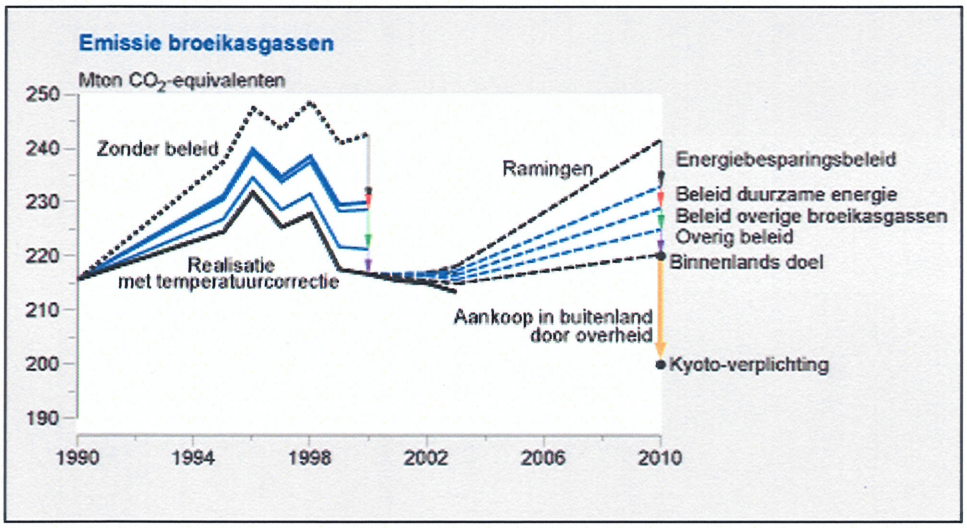


Figuur 2: Effecten van binnenlandsbeleid en de buitenlandse aankoop van emissiereductie op het halen van de Kyoto-verplichting in Nederland;
Bron: Milieubalans 2005, Milieu en Natuurplanbureau, Bilthoven.

### 2.3.1 Energiebesparing

Figuur 3 laat zien dat het aardgasverbruik per huishouden in Nederland tussen 1980 en 2002 ruim 45% is gedaald. Dit is het resultaat van veel besparingsmaatregelen zoals isolatie en efficiëntere verwarmingsketels. Tegelijkertijd heeft er een groei in elektriciteitsverbruik per huishouden plaatsgevonden. De oorzaak hiervan ligt in de enorme toename van elektrische apparaten per huishouden[1].

[1] Overigens is ongeveer 10% van het elektriciteitsverbruik voor de stand-by functie van deze apparaten. Besparing op de stand-by functie vraagt nu een 'gedragverandering', namelijk vaak het indrukken van een extra knopje. Maar dit kan ook technologische worden opgelost (zie www.milieucentraal.nl).

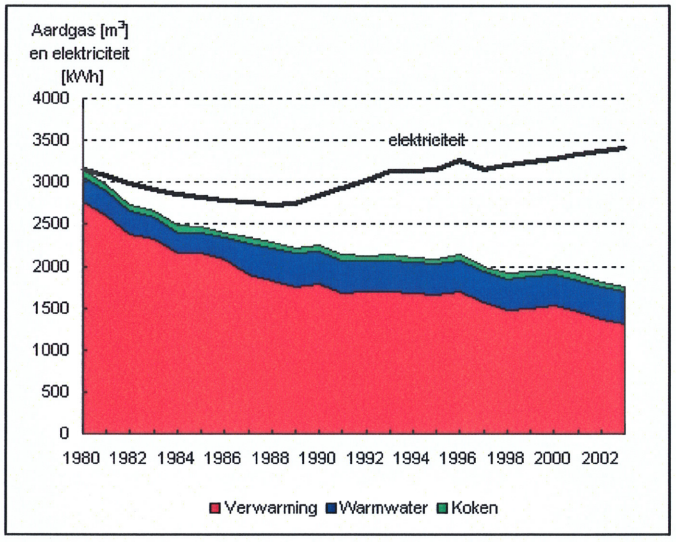


**Figuur 3 : gemiddeld direct energieverbruik per huishouden in Nederland**
**Bron: ECN; energie in cijfers: http://www.energie.nl/index2.html?stat/trends.html**

De energiebesparingsmaatregelen die voor bovenstaand succes hebben gezorgd, vergde over het algemeen vrijwel geen gedragsverandering. En daar waar bijvoorbeeld de aanschaf van energiezuinige apparaten een extra investering vereiste waren er subsidieregelingen om deze drempel te overbruggen. De discussie gaat er vaak over of dergelijke energiebesparingsmaatregelen voldoende zullen zijn om de groeiende vraag naar energie te compenseren. Zo valt de daling in $CO_2$ uitstoot per gereden kilometer van personenauto's tegen. De belangrijkste oorzaak is dat nieuwe auto's een stuk zwaarder zijn geworden. Indien de nieuwe personenauto's in 2005 het gemiddelde gewicht hadden van de nieuwe personenauto's in 1999 dan was de $CO_2$ uitstoot per gereden kilometer met 12% gedaald tussen 1998 en 2005. In werkelijkheid was de daling slechts 6% (Milieubalans 2006, pg. 58, Milieu en Natuurplanbureau).

Dit betekent dat er ook veel besparingsmaatregelen zijn die wel om gedragsveranderingen vragen: kleinere auto's rijden, op korte afstanden de fiets nemen, op langere afstanden het openbaar vervoer, de verwarming lager zetten, apparaten minder vaak gebruiken, bij winkelpanden de deur niet altijd open laten staan, de verlichting aanpassen aan de functie van een ruimte.

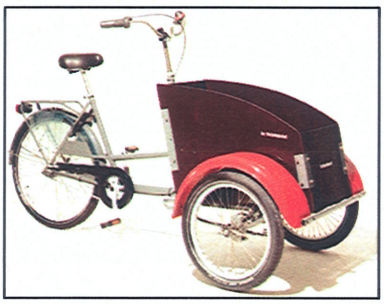

Maar in feite gaat het bij al deze voorbeelden om een combinatie van technologie en gedrag. Nieuwe wendbare en compacte bakfietsen (figuur 4) maken de fiets een aantrekkelijker alternatief voor de 'boodschappen-auto'.
Verlichting uit doen als er geen gebruik gemaakt wordt van de ruimte kan doordat mensen dat zelf doen, maar wordt een stuk gemakkelijker met bewegingssensoren.

**Figuur 4: één van de vele nieuw type bakfietsen. (foto van www.bakfiets.nl).**

### 2.3.2 Duurzame bronnen

Er zijn vele klimaatneutrale energiebronnen; biomassa voor (bij)stook in elektriciteitscentrales, biobrandstoffen voor transportmiddelen, windenergie, zonne-energie, aardwarmte, getijdenenergie, waterkracht, waterstof en ook kernenergie is klimaatneutraal. Niet al die bronnen zijn even makkelijk in te passen in de huidige energievoorziening. Het aandeel duurzame energiebronnen in Nederland is nog erg klein, maar stijgt wel. Van 2004 naar 2005 is het aandeel duurzame energie in het energiegebruik gestegen van 1,8% naar 2,4% (MNP, Milieubalans 2006). De doelstelling van 5% duurzame energie in 2010 wordt, volgens het MNP, waarschijnlijk niet gehaald. De doelstellingen voor duurzame elektriciteit worden volgens het MNP waarschijnlijk wel gehaald, maar de toepassing van duurzame energiebronnen blijkt vaak niet eenvoudig. Problemen liggen op het gebied van technologie (biobrandstoffen) en de kosten van duurzame energiebronnen (zonne-energie) t.o.v. fossiele energiebronnen. Maar er zijn ook institutionele opstakels (bijstook van afval, plotseling wegvallen nationale subisidies) en problemen met het maatschappelijke draagvlak (windenergie). Zo laat figuur 5 zien dat er nogal een verschil tussen provincies in de snelheid waarmee het vermogen aan windenergie op land is gegroeid tussen 2000 en 2005.

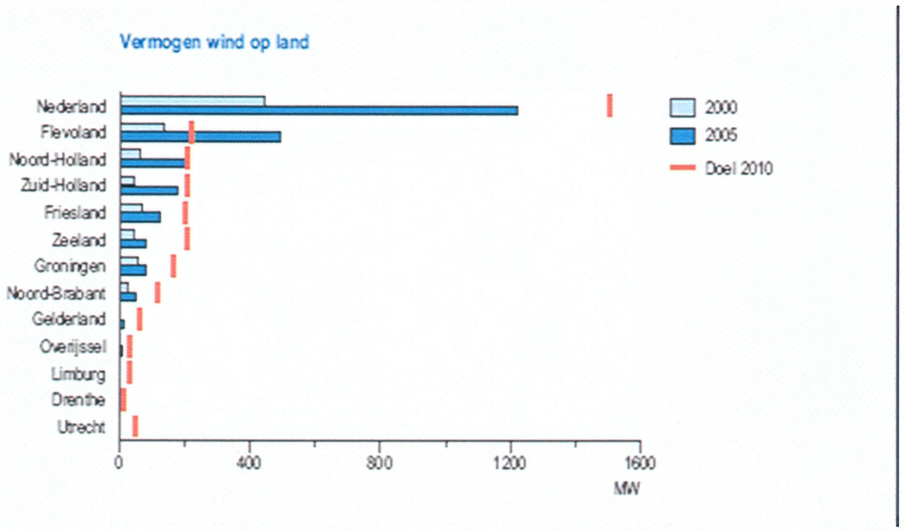


**Figuur 5: Gerealiseerd vermogen van wind op land in 2000 en 2005 en BLOW-doelen 2010, Nationaal totaal en per provincie (MNP, Milieubalans 2006, pg. 65).**

### 2.3.3 Schoon fossiel en $CO_2$ opslag

Bij sommige industriële processen en bij elektriciteitscentrales is het mogelijk om $CO_2$ emissies af te vangen zodat die niet in de atmosfeer komen. Deze emissies moeten opgeslagen worden. Lege gasvelden bieden mogelijkheden om $CO_2$ emissies op te vangen. Dit lijkt een relatief goedkope manier voor het reduceren van de $CO_2$ emissies. Nadeel is uiteraard dat het slechts uitstel biedt voor de noodzakelijke transitie naar een echt klimaatneutrale energiehuishouding.

### 2.3.4 Compensatie

Compensatie van $CO_2$ emissies is geen onderdeel van de Trias Energetica. Bij compensatie gaat het er om dat $CO_2$ emissies die geproduceerd worden elders worden beperkt of vastgelegd in biomassa. De gedachtegang hierachter is dat het voor het effect van $CO_2$ emissies, het klimaateffect, niet uitmaakt waar de emissies plaatsvinden. In plaats van het reduceren van $CO_2$ emissies bij locaties of processen met hoge reductiekosten, zorgt men er voor dat deze emissies elders tegen lager kosten worden vastgelegd of gereduceerd. Het stelsel van emissiehandel moet dit vereenvoudigen. Maar ook initiatieven als 'trees for travel' (bomen planten voor de $CO_2$ emissies gerelateerd aan een vliegreis) gaan van dit principe uit. Binnen het Kyoto Protocol is er beperkt ruimte voor deze wijze van reductie van $CO_2$ emissies. Maar voor het invulling geven aan de ambitie van een $CO_2$ neutraal Drenthe is het wellicht wel een interessante optie.

## 2.4 Wannneer: 2020, 2050 of 2100

De haalbaarheid van een $CO_2$ neutraal Drenthe is afhankelijk van de termijn waarop die bereikt moet worden. Dit lijkt en is een open deur, maar wel een zeer relevante voor de studie naar opties voor het bereiken van de ambitie. Projecten en studies als Duurzame Technologische Ontwikkelingen (www.DTO-kov.nl), Energie-transitie (www.senternovem.nl/energietransitie), en "Doorbraaktechnologieën en het Milieu" (Idenburg en Nagelhout, 2001) laten zien dat er op de lange termijn (tot 2050 en daarna) vele technologische mogelijkheden zijn voor het verduurzamen van vele activiteiten. Veel van die technologische mogelijkheden vragen echter om ingrijpende veranderingen in huidige systemen. De bovenstaande studies bieden prachtige toekomstbeelden, soms ondersteund door zeer inspirerende tekeningen en verhalen. Dergelijke studie zijn tegelijkertijd behoorlijk tijdrovend en kostbaar. Bovendien is het vaak nog vrij complex om van dergelijke toekomstbeelden te komen tot concrete acties voor het hier en nu.
Studies die een kortere (maar nog steeds tien tot twintig jaar) tijdhorizon hebben gaan meer uit van de huidige situatie en wat te bereiken is met beschikbare en bewezen oplossingmogelijkheden. Deze oplossingen vragen minder aanpassingen van het huidige systeem. Maar daarmee zijn de mogelijkheden voor het bereiken van een $CO_2$ neutrale energievoorziening ook beperkter[2]. Daar staat tegenover dat het veel duidelijker is welke acties er ondernomen moeten en kunnen worden om die mogelijkheden te benutten. Voor deze studie is de tweede aanpak gekozen.

# 3 $CO_2$ EMISSIES IN DRENTHE

Hoe groot is de uitdaging van een $CO_2$ neutraal Drenthe? Om deze vraag te kunnen beantwoorden moeten we eerst bepalen wat de $CO_2$ emissie in Drenthe zijn. Voor het jaar 2000 zijn die gegeven in de rapportage Energiek Drenthe. De totale $CO_2$ emissie in Drenthe bedroeg in 2000 5,2 Mton. De grootste bedrage aan deze emissies worden geleverd door de sectoren verkeer en vervoer (26%), huishoudens (20%), en industrie (39%), zie ook figuur 6. Deze drie sectoren representeren ongeveer driekwart van de $CO_2$-emissies. Hierbij is rekening gehouden met de $CO_2$ emissie als gevolg van elektriciteitsgebruik (ook die buiten de provincie Drenthe is opgewekt).

---

[2] De studie "Visie op de Zeeuwse Energievoorziening: Zeeland $CO_2$ neutraal in 2050" van Ecofys ((verschelling, Worrel en Hendriks, 2005) is een interessant tussenvorm. Volgens deze studie is het mogelijk om in 2050 voor Zeeland een $CO_2$ neutrale energievoorziening te bereiken, met name door de inzet van duurzame eneriebronnen. De tijdhorizon van de studie is welliswaar 2050, maar de aanpak komt meer overeen met korte en middellange termijn studies.

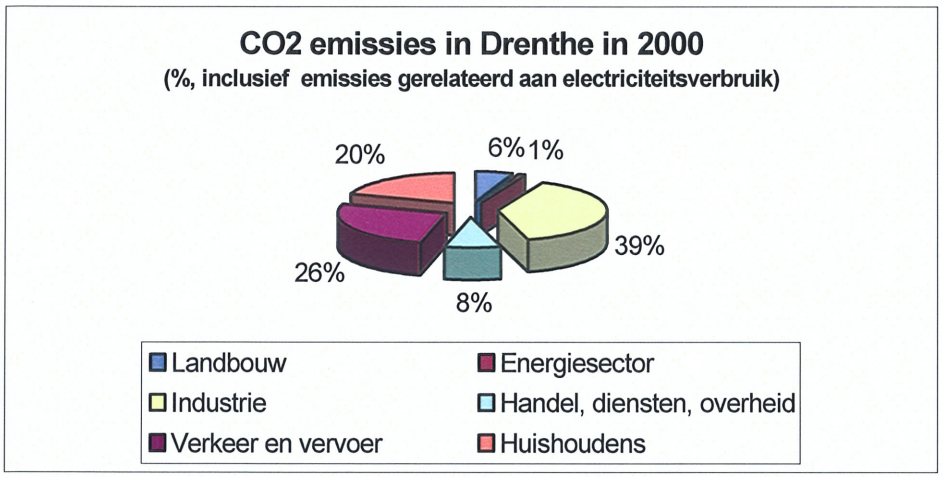


**Figuur 6 Procentuele bijdrage CO2-emissies per sector in Drenthe (bron: Wiersma, G. (2006): Referentieraming en CO2 emissie Drenthe. Scenario ontwikkeling en kennisoverdracht; In voorbereiding. Provincie Drenthe, Assen)**

**N.B.** $CO_2$ emissies gerelateerd aan de opwekking van electriciteit zijn toegekend aan de gebruikers van die electriciteit. Dit verklaard het lage aandeel van de energiesector.

Geven deze emissies de ambitie juist weer? Immers de ontwikkelingen gaan door. Als de ambitie is om in 2020 of 2050 $CO_2$ neutraal te zijn, moet je dan geen rekening houden met de ontwikkelingen in economie, technologie en het nationale beleid in de komende twintig of vijftig jaar? Wat gaat vanzelf en wat vraagt extra inspanning van de provincie? Voor deze studie zijn we uitgegaan van de "Optiedocument energie en emissies 2010/2020" die door het Energieonderzoek Centrum Nederland en het Milieu en Natuurplanbureau in maart van dit jaar is uitgegeven (Daniëls en Farla, 2006). Dit rapport ging uit van een relatief grote economische groei en het beleid zoals dat in maart 2006 was vastgesteld.[3] Voor Drenthe zijn we uitgegaan van een gelijke ontwikkeling per sector als zoals die voor Nederland totaal gegeven was in dit Optiedocument.[4] Het scenario in het Optiedocument diende als referentiepad voor het inschatten van de potentie van een groot aantal opties voor het reduceren van broeikasgasemissies en stoffen die onder de Europese NEC-richtlijn vallen. Zo bevat het optiedocument 96 opties voor het reduceren van $CO_2$ emissies. Van al deze opties is een uitgebreide beschrijving opgenomen met aspecten als kosten, haalbaarheid, draagvlak en onzekerheden. In het optiedocument is ook een inschatting gemaakt van het maximaal te reduceren $CO_2$ emissies in 2020. Deze inschatting is gemaakt op basis van het technische potentieel van de maatregelen, maar ook op basis van inschattingen over de snelheid waarmee sommige maatregelen kunnen worden geïmplementeerd. Maatregelen die ingrijpen op de keuzevrijheid van consumenten zijn niet mee genomen. Er is geen beperking gegeven aan de kosten van de maatregelen. De gemiddelde kosten voor de reductie van CO2 emissies komen voor 2020 op 106 mln € per Mton CO2 reductie. Tabel 1geeft de toerekening van deze berekeningen uit het optiedocument naar Drenthe.

---

[3] Het scenario dat is gebruikt is het Global Economy scenario van de CPB studie Vier Vergezichten (2004). Voor het Optiedocument is dit scenario geactualiseerd wat betreft de beleidsaanpassingen in de MEP van begin 2006 en een hogere olieprijs dan in 2004 werd aangenomen.

[4] Eind september zullen het Centraal Planbureau, het Milieu en Natuurplanbureau en het Ruimtelijk Planbureau een gezamenlijk studie "Welvaart en Leefomgeving" publiceren waarin de landelijke scenario's ruimtelijk zijn uitgewerkt. In deze studie wordt verondersteld dat het grootste deel van de economische groei in Nederland zal plaatsvinden in de Randstad provincies, Gelderland en Noord Brabant.

Daarbij zijn we uitgegaan van dezelfde percentuele groei per sector voor Drenthe als landelijk, en dezelfde emissie-reductiepercentages per sector.

**Tabel 1: CO2 emissies in Drenthe 2020 met en zonder aftrek van maximaal reductiepotentieel volgens Optiedocument**

| Sector[1] | $CO_2$ emissies in Mton | | Maximale reductie volgens Optiedocument Mton | Emissie incl. reductie volgens Optiedocument Mton | Resterend in 2020 t.o.v. 2000 % |
|---|---|---|---|---|---|
| | 2000 | 2020[2] | 2020 | 2020 | |
| Landbouw | 0,2 | 0,2 | 0,1 | 0,1[3] | 39% |
| Industrie | 1,2 | 1,4 | 0,7 | 0,7 | 53% |
| Transport | 1,2 | 1,5 | 0,4 | 1,1 | 94% |
| Energiebedrijven[4] | 1,2 | 1,7 | 0,7 | 1,0 | 83% |
| HDO | 0,7 | 0,6 | 0,3 | 0,3 | 45% |
| Huishoudens | 0,2 | 0,2 | 0,1 | 0,1 | 45% |
| Totaal | 4,7 | 5,6 | 2,3 | 3,3 | 69% |
| 'nationale' kosten[5] voor reductie | | | 276,5 mln € | | |

[1] De $CO_2$ emissiecijfers slaan alleen op de directe $CO_2$ emissies, d.w.z. exclusief de emissies gerelateerd aan het electriciteitsverbruik van een sector.

[2] Deze cijfers voor $CO_2$ emissies in 2020 wijken iets af van de cijfers voor 2020 uit Wiersma, 2006, die de basis zijn voor Energiek Drenthe. De verschillen komen voort uit de verschillende scenario's voor economische ontwikkelingen die zijn gebruikt. Wiersma gaat uit van de scenario's die het MNP en ECN hebben gebruikt in de Referentieraming en heeft daarop voor Drenthe specifieke veronderstellingen gemaakt. Hier gaan we uit het geactualiseerde 'referentiescenario' wat het MNP en ECN hebben opgesteld voor het Optiedocument.

[3] Door afronding kunnen sommen soms op één cijfer achter de komma niet meer kloppen.

[4] Inclusief emissies buiten de provinciale grenzen die gerelateerd zijn aan electriciteits-leveringen aan Drenthe.

[5] De kosten zijn berekend met de 'methodiek Milieukosten'. De methodiek zegt niets over wie de 'lasten' van deze kosten moet dragen of hoe de kosten gefinancierd zullen worden.

(bron: eigen berekening o.b.v. tabel 2.3.en tabel 5.5 Daniëls en Farla, 2006, tabel B,1,1a Milieubalans 2006 en gegevens uit Wiersma, 2006)

Tabel 1 betreft een vertaling van het nationale reductiepotentieel naar Drenthe op basis van de meest recente cijfers van het MNP en ECN. Landelijke cijfers kunnen echter nooit één op één omgezet worden naar Drenthe. In het nationale maatregel pakket zitten maatregelen die niet in Drenthe toepasbaar zijn, zoals "Windenergie op zee". Omdat we niet van alle 96 maatregelen afzonderlijk hebben beoordeeld in welke mate die van toepassing zijn voor Drenthe wordt het reductie effect van maatregelen zoals "windenergie op zee" ook aan Drenthe toe gerekend. Bovenstaande tabel geeft wel aan dat volgens de inschatting van het MNP en ECN de emissie van $CO_2$ in Drenthe met bijna 30% kan worden teruggebracht ten opzichte van het jaar 2000. Er resteert dan nog bijna 70% (t.o.v. het niveau in 2000), ofwel het maximale reductiepotentieel van de verschillende oplossingsrichtingen is onvoldoende om in 2020 al een $CO_2$-neutraal Drenthe te verkrijgen. Toch betekent de tabel ook dat er nog flinke reducties mogelijk zijn in Drenthe zonder dat mensen hun gedrag veel hoeven aan te passen. Met name in de industrie en in de energievoorziening (inclusief energiebesparing bij afnemers van electriciteit) is veel winst te halen.

# 4 OPTIES VOOR $CO_2$ NEUTRAAL DRENTHE

Hoewel het maatregelpakket dat door MNP en ECN is door gerekend zeer ambitieus is (en met 96 maatregelen ook heel breed), zijn er toch nog wel mogelijkheden voor Drenthe om nog ambitieuzer te zijn. Voor een beperkt aantal opties hebben we gekeken wat dit voor Drenthe zou opleveren. Tot 2020 lijken de $CO_2$ reductiemaatregelen met het grootste potentieel de inzet van biomassa voor energieproductie en de opslag van $CO_2$ te zijn. Tabel 2 geeft de reductiepotenties van de beschreven maatregelen.

Tabel 2: Additioneel $CO_2$ Reductiepoteniteel in Drenthe van onderzochte maatregelen

| | Additioneel reductiepotentieel in Drenthe 2020 (t.o.v. optiedocument) | | Resterende emissies |
|---|---|---|---|
| maatregel | Mton $CO_2$ | % totale $CO_2$ emissie in 2020 | % 2020 t.o.v. 2000 |
| **Energiebesparing** | | | ± 60% |
| Na-isolatie bestaande woningen | 0,07 | 2,2% | |
| Passief huis | 0,01 | 0,3% | |
| Afstanden 0-5 kilometer fietsen | 0,09 | 2,8% | |
| Hoge efficiency personen auto's | 0,20 | 6,3% | |
| **Duurzame bronnen** | | | ± 50% |
| Biobrandstoffen voor transport | 0,84 | 25,7% | |
| Geothermi voor electriciteit | 0,01 | 0,3% | |
| **Energiebesparing en duurzame bronnen** | | | ± 45% |
| **Compensatie** | | | ± 60% |
| Biomassa voor energieproductie | 0,44 | 13,5% | |
| **Energiebesparing en duurzame bronnen en compensatie** | | | ± 35 % |
| **Schoon fossiel/$CO_2$ opslag** | | | ± 35% |
| $CO_2$ opslag | > 1,50 | > 46,2% | |
| **Totaal** | | | ± 5% |

Conclusie van de bovenstaande tabel is dat met een extra pakket aan energiebesparingsmaatregelen de $CO_2$ emissies in Drenthe nog verder zouden kunnen zakken tot zo'n 60% van het niveau in 2000. Met de inzet van duurzame bronnen, met name biobrandstoffen voor transport, zouden de $CO_2$ emissies terug gebracht kunnen worden tot ongeveer 45% van het niveau van 2000. Als ook de potentie voor productie van biomassa in Drenthe voor energieproductie benut wordt dan kan het niveau van de $CO_2$ emissies nog verder dalen tot ongeveer 35% van het niveau in 2000. Alleen door $CO_2$ opslag te realiseren zou Drenthe in 2020 ook de resterende emissies kunnen wegwerken en vrijwel $CO_2$ neutraal kunnen worden.

De beschrijving van de maatregelen is gegeven in de onderstaande paragrafen. Bovenstaande reductie potentiëlen zijn gebaseerd op wat momenteel technologisch haalbaar is. Of de maatregelen ook economische, politiek en maatschappelijk haalbaar zijn is, gezien de omvang van de studie, niet onderzocht.

## 4.1 Na-isolatie van bestaande woningbouw.

*Als alle bestaande woningen in Drenthe geïsoleerd worden betekent dit een extra reductie van 2% $CO_2$ emissies in Drenthe in 2020.*

Nog lang niet alle huizen in Nederland zijn optimaal geïsoleerd. In het optiedocument maatregelpakket is verondersteld dat ongeveer 4 miljoen van de 7 miljoen bestaande woningen 'na-geïsoleerd' worden. Dat betekent dat alle bestaande woningen vloer, dak, muur en raamisolatie krijgen. Hiermee kan de warmte vraag door huishoudens nog verder worden beperkt. Als in Drenthe niet ongeveer de helft van de huizen, maar alle bestaande woningen worden geïsoleerd zou dat nog een extra reductie van 0,07 Mton $CO_2$ betekenen.

## 4.2 Passief huis

*Als de geheel woningbouwopgave in Drenthe vanaf nu wordt ingevuld met passieve huizen betekent dat een extra reductie van 6% $CO_2$ emissies gerelateerd aan het energiegebruik van huishoudens in Drenthe. Dit komt overeen met 0,3 % van de totale $CO_2$ emissies in Drenthe in 2020.*

In het Optiedocument wordt er vanuit gegaan dat alle nieuwbouw huizen aan de nieuwe EPC waarden van 0,8 zullen voldoen. De warmte vraag van zo'n huis ligt tussen de 45 en 70 KWH per $m^2$ per jaar. Een passiefhuis heeft een veel lagere warmte vraag. De figuur 7 laat zien wat de invloed is van de bewoners op de uiteindelijke warmtevraag van woningen. Die invloed is zeker in de bestaande woningbouw zeer groot. Deze invloed komt gedeeltelijk door 'techniek' (het rendement van de verwarmingsketel) en door het stookgedrag van de bewoners. Toch laat de figuur ook duidelijk zien de warmtevraag reductie van een passiefhuis groot is.

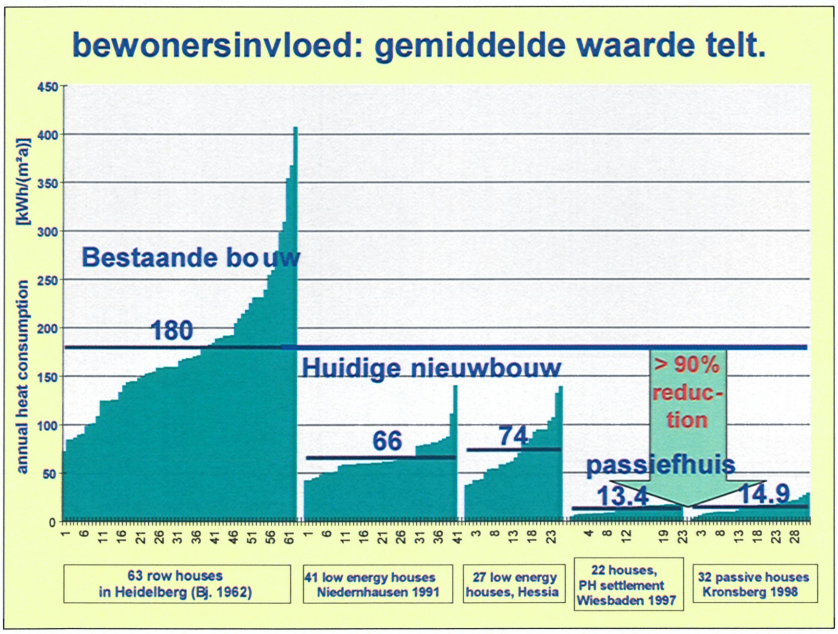


**Figuur 7: invloed bewoners op warmtevraag voor verschillende type woningen (bron: DHV).**

Figuur 8 laat zien dat een passief huis met een warmte vraag van 15 kwh per $m^2$ per jaar wat betreft kosten (bouwkosten en kosten voor verwarming) lager zijn dan die van gewone nieuwbouw huizen.

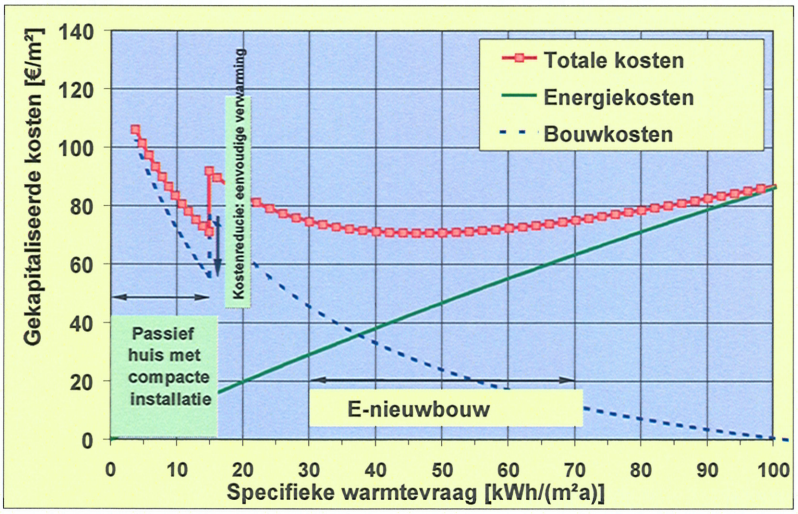


**Figuur 8: kosten gerelateerd aan warmtevraag van nieuwbouwhuizen (bron: DHV)**

Op dit moment zijn er 3500 passief huis projecten in Europa, met name in Duitsland, Oostenrijk, Frankrijk, Zweden en België. Zoals de foto's laten zien zijn er passieve huizen in allerlei soorten en maten; rijtjes huizen, alleen staande huizen, appartementcomplexen.

Passiefhuismaatregelen zijn primair gericht op de verlaging van de ruimteverwarmingsvraag. In de EPC berekeningen is het effect van dergelijke maatregelen dat de EPC waarde ongeveer daalt tot 0,5. Een goede vertaling van passiefhuismaatregelen naar EPC waarden is echter niet echt mogelijk omdat er in een passief huis ook mogelijkheden zijn voor energiebesparingen die niet mee wegen in de EPC berekeningen. Daarnaast zijn er ook in een passief huis nog besparingsopties b.v. voor verlichting die de EPC waarde wel nog verder zouden doen dalen. Deze zijn niet in de hier beschreven optie meegenomen.

Als in Drenthe de gehele bouwopgave, zoals nu bekend, ingevuld word met passieve woningen betekent dit dat in 2020 11% van de woningen volgens dit concept zijn gebouwd. Dit komt neer op een extra reductie van 0,01 Mton $CO_2$ ten opzichte van als alle nieuwbouwhuizen ingevuld worden met huizen met een EPC waarde van 0,8. Hierdoor zullen de bouwkosten stijgen, maar dat verdient zich terug met lagere stookkosten.

**Figuur 9 : Verschillende Passieve huizen in Europa (Bron: Passivhaus Institut)**

## 4.3 Geothermie in Drenthe

*Indien de er gebruik gemaakt wordt van de mogelijkheden in Drenthe om aardwarmte te gebruiken voor electrikiteitsopwekking kunnen in 2020 ongeveer 7% van de woningen in Drenthe van elektriciteit worden voorzien. Dit betekent een extra reductie van 0, 3%van de totale Drenthse $CO_2$ emissies in 2020.*

In opdracht van de Provincie Drenthe heeft TNO een verkenning uitgevoerd naar de mogelijkheden van gebruik van aardwarmte in de provincie Drenthe (van der Krogt e.a., 2006). In Drenthe kan op drie plaatsen geothermische energie worden gewonnen: Roden/Leek, Assen-Noord en Emmen. De geothermische warmte kan goed worden gebruikt voor de warmtevraag van woningen en kantoren. Echter, deze warmtevraag neemt door de jaren heen af. Het is daarom interessant om na te gaan of de warmte gebruikt kan worden voor de productie van elektriciteit. In Duitsland wordt dit gedaan via een techniek, het zogenaamde Organic Rankine Cycle. De kosten voor deze elektriciteit zijn momenteel hoger dan de regulier opgewekte elektriciteit. Deze meerkosten worden in Duitsland ruim gedekt voor een vergoeding van de overheid van € 0,15 per kWh. Als in Drenthe in Messchenveld en Delflanden volgens de berekeningen van TNO geothermi wordt toegepast zou dit betekenen dat ongeveer 7% van de woningen in Drenthe in 2020 op deze wijze van elektriciteit kunnen worden voorzien. Dit zou neer komen op een reductie van 0,01 Mton $CO_2$ in Drenthe. Als er gerekend wordt met het Duitse tarief van €0,15 per kWh komt dat voor Drenthe neer op een bedrag van ruim € 8.000.

## 4.4 Ritten tot 5 kilometer met de fiets

*Als in Drenthe alle ritten tot 5 kilometer met de fiets worden gemaakt betekent dit een reductie van 8% van de $CO_2$ emissies voor transport in 2020.*

Bijna 65% van alle verplaatsingen betrekken een afstand van minder dan 5 kilometer. De meeste ritten (50% van alle verplaatsingen) zijn verplaatsingen in het kader van de vrije tijd besteding (boodschappen doen wordt ook gezien als vrije tijdsbesteding). Toch wordt slechts in 35% van het aantal verplaatsingen binnen de 5 kilometer de fiets genomen (studie Mobiliteitseffecten lokale fietsmaatregelen van Advies dienst voor Verkeer en Vervoer, gegevens uit 2000).

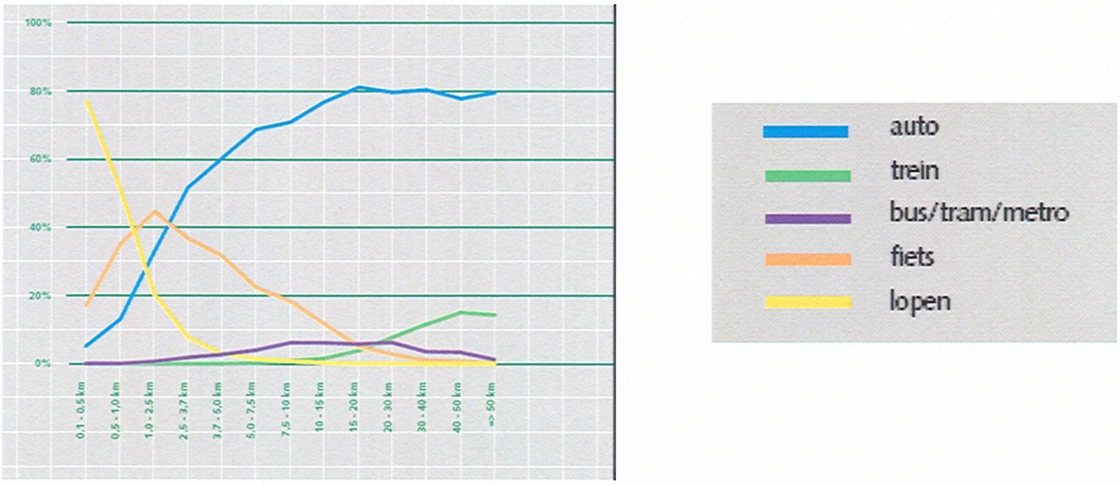


**Figuur 10: Aandeel vervoerstype naar verplaatsingsafstand.**
Bron: Mobiliteit in Cijfers 2004, rijkswaterstaat adviesdienst verkeer en vervoer

Landelijk is er een groot verschil tussen gemeenten in het aandeel van fietskilometers. Dit verschil is niet alleen te verklaren door de samenstelling van de bevolking (in studentensteden mag je meer fietsers verwachten dan in niet studentensteden). Dit suggereert dat een actief fietsbeleid invloed heeft op de fietskilometers. Als alle ritten tot 5 kilometer met de fiets zouden gaan zou dit een reductie van 0,09 Mton $CO_2$ betekenen. Er is geen schatting te maken van de kosten voor deze maatregel.

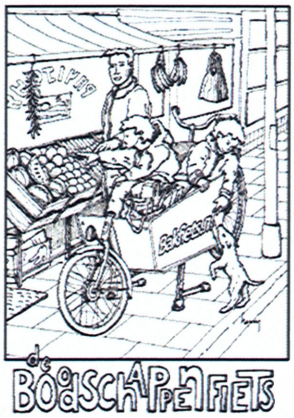

(bronnen: www.bakfiets.nl en www.neatorama.com/images/2006-02/bakfiets.jpg .)

## 4.5 Energiezuinige personenauto's

*Indien in Drenthe in 2020 alle personenauto's het brandstofverbruik hebben van de Toyota Prius nu, levert dit een extra reductie op van 20% $CO_2$ emissies van transport in 2020.*

Zoals gezegd in paragraaf 1.3.1 wordt een groot deel van de energiebesparing bij personen auto's teniet gedaan door dat er groter en zwaardere auto's worden gekocht. Toch zijn er op dit moment al auto's die veel zuiniger zijn dan de gemiddelde nieuwe auto. Greenpeace heeft in 1996 al een auto ontwikkeld die op slechts 3,3 liter benzine per 100 kilometer reed. Deze Twingo Smile is echter nooit in productie genomen.

Figuur 11: Twingo Smile (links), Toyota Prius

De zuinigste auto die momenteel op de markt is, is de Toyota Prius (4,3 liter per 100 kilometer).
In het optiedocument zijn verschillende maatregelen opgenomen voor het verbeteren van de brandstofefficientie van nieuwe auto's. Zo wordt verondersteld dat de $CO_2$ emissie voor nieuwe auto's vanaf 2010 ligt op een niveau van 120 gram per kilometer. De Toyota Prius heeft een emissiecoefficient van 104 gram $CO_2$ per kilometer. Als nieuwe auto's efficiënter zijn duurt het over het algemeen nog vrij lang voordat het effect zichtbaar is in de efficiëntie van het hele wagenpark. Om voor het gehele Drenthse personenwagenpark in 2020 de gemiddelde efficiëntie van de Toyota Prius te bereiken is dus zeer ambitieus. Maar als dit mogelijk zou zijn, levert dat een extra $CO_2$ reductie op van 0,2 Mton $CO_2$ in 2020.

## 4.6 Biobrandstoffen voor transport

*Biobrandstoffen kunnen de directe $CO_2$ transportemissies volledig reduceren.*

Biobrandstoffen kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan het reduceren van $CO_2$ emissies. Immers de CO2 die vrijkomt bij de verbranding van biobrandstoffen is de $CO_2$ die vastgelegd is bij de groei van de brandstoffen. Omdat er echter ook $CO_2$ vrijkomt bij de productie van de biobrandstoffen is de reductie over de hele keten (well-to-wheel) geen honderd procent ten opzichte van de keten van fossiele brandstoffen. Momenteel wordt er in een groot aantal Europese landen biobrandstoffen bijgemengd in de fossiele diesel en benzine. In het optiedocument gaan ze er vanuit dat ook in Nederland zal worden bijgemengd (tot maximaal 10% in 2020).

De huidige generatie biobrandstoffen (op basis van suiker, tarwe of koolzaad) levert een reductie van $CO_2$ emissies (Well-to-Wheel) op van 24 - 40% (t.o.v. benzine) of 30 - 60% (t.o.v. diesel) op. De meerkosten voor deze "eerste generatie biobrandstoffen" zijn echter vrij hoog. In 2020 is waarschijnlijk ook de tweede generatie biobrandstoffen beschikbaar (op basis van houtachtige biomassa) tegen lagere kosten en met hogere reductie percentages (90%).
Hoewel biobrandstoffen dus een grote potentie hebben voor de reductie van $CO_2$ emissies, zijn er ook nadelen aan de biobrandstoffen. Voor grootschalige toepassing van biobrandstoffen zal Nederland afhankelijk zijn van de productie van biobrandstofgewassen buiten Nederland. Grootschalige teelt van biobrandstoffen hebben dezelfde risico's als de reguliere grootschalige landbouw (ontbossing, landdegradatie, aantasting van de biodiversiteit). (zie ook Milieubalans 2006, pg. 69).

## 4.7 Biomassa productie in Drenthe

*De vrijkomende biomassastromen in Drenthe zijn voldoende voor de compensatie van 0,43 Mton $CO_2$ emissies.*
DHV heeft 2003 de potentie van biomassa voor energieproductie in Drenthe onderzocht. Die studie geeft aan dat op middellange termijn biomassateelt en plus vrijkomende afvalstromen voldoende zullen zijn voor de 4,56 PJ energie-opwekking. Er van uitgaande dat deze biomassa gebruikt wordt voor bijstook in kolencentrale komt dit overeen met de reductie van zo'n 0,43 Mton $CO_2$ emissies[5].

## 4.8 $CO_2$ Opslag in Drenthe

*De totale opslagcapaciteit in Drenthe is voldoende om in 2020 alle $CO_2$ emissies in Drenthe te compenseren.*
De potentiële ondergrondse opslag capaciteit van gasvelden in Drenthe en de directe omgeving is ongeveer 450Mton (van der Krogt e.a., 2006). Dit is dus ruim voldoende om gedurende vele jaren de totale $CO_2$ emissies van Drenthe op te vangen. Technische en economisch gezien is opvang alleen mogelijk bij grote bronnen van $CO_2$ emissies. In Drenthe zelf zouden dat kunnen bij de Emmtec centrale in Emmen en bij de Afval Centrale in Wijster, samen ongeveer 0,5Mton per jaar. Om de opslagpotentie te kunnen benutten zouden dus $CO_2$ leveranciers gezocht moeten worden van buiten de provincie. Deze leveranciers moeten dan zorgen voor de $CO_2$ afvang, compressie en transport naar Drenthe. Hoe verder de afstand hoe groter de $CO_2$ bron moet zijn om de maatregel economisch interessant te laten zijn. Volgens de TNO studie en het Optiedocument is $CO_2$ opvang een relatief goedkope $CO_2$ reductie maatregel (MNP, 2006, Nationale Milieuverkenning 6), Zie ook figuur 12.

[5] De op deze manier berekenen van de vermeden $CO_2$ emissies komt overeen met het "Protocol Monitoring Duurzame energie 2004" (SenterNovem, 2004).

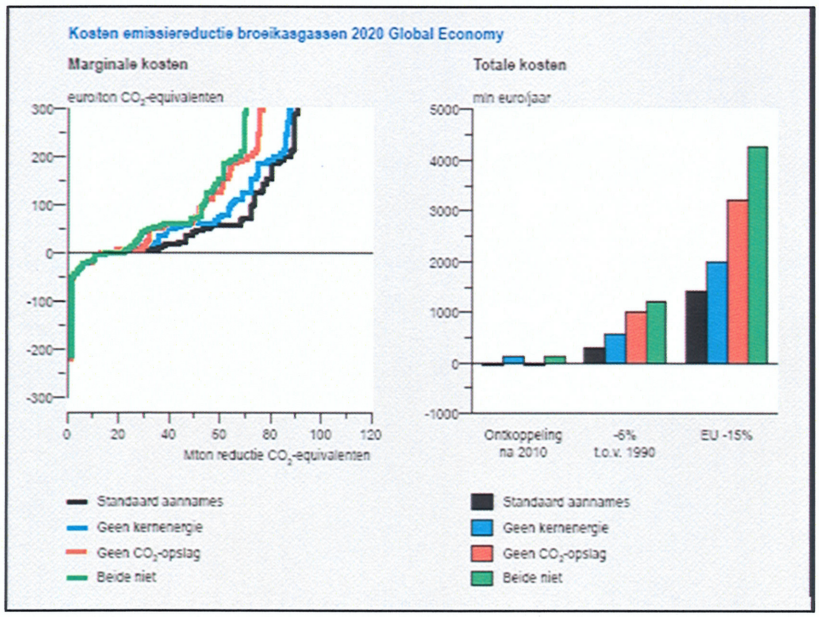


**Figuur 12: Uitsluiten kernenergie of $CO_2$-opslag verhoogt kosten emissiereductie 2020 (MNP, 2006b)**

## 5 HAALBAARHEID VAN $CO_2$ NEUTRAAL DRENTHE

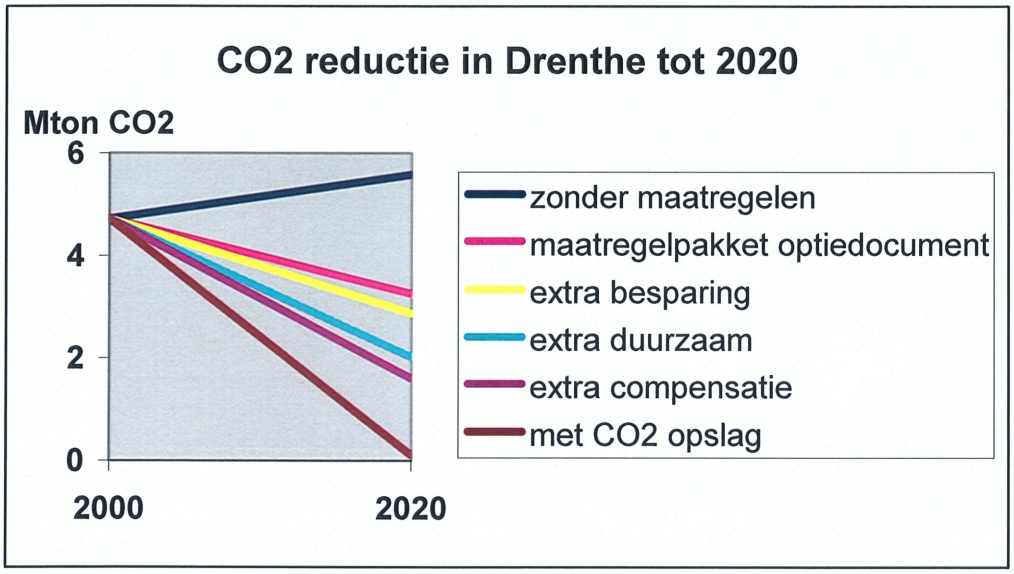


**Figuur 13: Globale inschatting van mogelijkheden voor $CO_2$ reductie tot 2020 in Drenthe**

Bovenstaande figuur 13 is een combinatie van alle reductie maatregelen zoals die in dit document zijn beschreven. Met de maatregelpakket zoals dat in het optiedocument is beschreven is al een aanzienlijke reductie mogelijk. Ook als deze maatregelen landelijk zullen worden ingevoerd zal er van de Provincie en gemeente veel inspanningen verwacht worden voor de implementatie van de maatregelen.

Als Drenthe ambitieuzer is dan wat de onderzoekers van ECN en MNP haalbaar achten, bijvoorbeeld bij de bouw van nieuwbouwhuizen, isolatieprogramma's in de bestaande bouw, de toepassing van biobrandstoffen en geothermi, is het mogelijk om de $CO_2$ emissies nog verder te reduceren. De voorbeelden geven aan dat er technologisch zeker mogelijkheden zijn. Bovendien zijn er nog veel meer maatregelen die niet beschreven zijn. Extra isolatie en passief bouwen hoeven zich niet te beperken tot de woningbouw. Ook bij winkel- en kantoorpanden, scholen en dergelijke in nog veel energiewinst te halen. In de industrie zijn nog vele mogelijkheden voor extra energiebesparing en de inzet van duurzame energiebronnen. Deze mogelijkheden zijn echter over het algemeen zo sector, bedrijf en locatie afhankelijk dat het niet mogelijk is om daar binnen het kader van deze studie in globale termen iets over te zeggen.

De doelstelling om Drenthe, zonder de optie van $CO_2$ opslag, in 2020 $CO_2$ neutraal te krijgen is waarschijnlijk te ambitieus. Op de langere termijn zijn meer mogelijkheden. Voor Zeeland heeft Ecofys berekend dat een $CO_2$ neutrale energievoorziening mogelijk moet zijn. Bijna 40% van de reductie die daar voor nodig is komt uit extra energiebesparing, en 40% komt van de inzet van duurzame energie, met name wind, zon en getijde energie. Toch is ook in de berekening van Ecofys voor Zeeland nog rekening gehouden met een aanzienlijke hoeveelheid van $CO_2$ opslag. Nog ruim 30% de mogelijke emissie-reductie in 2050 is $CO_2$ opslag, maar daarmee kan Zeeland wel meer $CO_2$ reduceren dan dat het emiteert (Verschelling e.a., 2006).

Is de ambitie van een $CO_2$ neutraal Drenthe in 2050 wel haalbaar? Deze vraag is binnen het kader van deze studie niet te beantwoorden. Het antwoord zal voor een belangrijk deel door de Provincie zelf gegeven moeten worden. De voorbeeld opties uit deze studie, en verschillende andere studies geven aan dat het zeker geen onmogelijke opgave is. De jaren 2020 en 2050 liggen nog ver weg. Veel kan bereikt worden in die periode. Tegelijkertijd is de periode kort. Ontwikkelingen in Drenthe op dit moment zijn bepalend voor het energieverbruik in 2020 en 2050. Bedrijventerreinen die nu ontwikkeld worden bepalen voor een deel het energieverbruik op die terreinen en de vervoersstromen naar die terreinen in 2020 en 2050. Ieder nieuwbouw huis dat nu gebouw wordt met een EPC waarde van 0,8 is al een enorme winst voor het energieverbruik van huishoudens, maar een verloren kans voor de optie passiefhuis.

## Literatuur

Adviesdienst Verkeer en Vervoer, 2005, *Mobiliteit in Cijfers 2004,* Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Rijkswaterstaat,

Daniëls B.W. en J.C.M. Farla, 2006, *Optiedocument Energie en Emissies 2010/2020,* Energieonderzoek Centrum Nederland/ Milieu en Natuurplanbureau, Petten/Bilthoven

Idenburg A.M. en D. Nagelhout, 2001, *Doorbraaktechnologieën en het milieu, achtergrondinformatie bij de Vijfde Milieuverkenning* Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, Bilthoven

Krogt van der R.A.A., A. Lokhorst, H.J.M. Pagnier, H.J. Simmeling en A.F.B. Wildenborg, 2006, *Verkenning naar de mogelijkheden voor de opslag van $CO_2$ en het gebruik van aardwarmte in de provincie Drenthe*, TNO-rapport 2006-U-ROO23/B, TNO Bouw en Ondergrond, Utrecht

Milieu en Natuurplanbureau, 2005, *Milieubalans 2005*, Bilthoven

Milieu en Natuurplanbureau, 2006, *Milieubalans 2006*, Bilthoven

Milieu en Natuurplanbureau, 2006b*, Nationale Milieuverkenning 6 2006-2040*, Bilthoven.

Provincie Drenthe, 2006, *Energiek Drenthe, Concept Nota energiebeleid 2 2006 - 2010*

Vringer, K.,2005, *Analysis of the emergy requirement for household consumption* Milieu en Natuur Planburau, Bilthoven. Proefschrift. ISBN: 90-6960-130-3

SenterNovem, 2004, *Protocol Monitoring Duurzame Energie* SenterNovem publicatienr. 2DEN04.35

Verschelling, Worrel en Hendriks, 2005, *Visie op de Zeeuwse Energievoorziening: Zeeland $CO_2$ neutraal in 2050*, Ecofys

Wiersma, G., 2006, *Referentieraming en $CO_2$ emissie Drenthe. Scenario ontwikkeling en kennisoverdracht*; in voorbereiding. Provincie Drenthe Assen

## COLOFON


| | | |
|---|---|---|
| Opdrachtgever | : | Provincie Drenthe |
| Project | : | Beelden van een CO2 neutraal Drenthe |
| Dossier | : | A3499-01-001 |
| Omvang rapport | : | 21 pagina's |
| Auteur | : | Annemarth Idenburg |
| Bijdrage | : | Ronald Eenkhoorn |
| Projectleider | : | Annemarth Idenburg |
| Projectmanager | : | Herman Jan Wijnants |
| Datum | : | 29 november 2006 |
| Naam/Paraaf | : | |

**Ecofys Netherlands BV**
P.O. Box 8408
NL-3503 RK Utrecht
Kanaalweg 16-G
NL-3526 KL Utrecht
The Netherlands
www.ecofys.nl

T +31 (0)30 280 83 00
F +31 (0)30 280 83 01
E info@ecofys.nl

# NOTITIE REVOLVEREND FONDS PROVINCIE DRENTHE

Drs. Y. de Jager

**Oktober 2006**
PEPLNL062456
Copyright Ecofys 2006

in opdracht van: Provincie Drenthe

## Samenvatting

Deze notitie verkent in kort bestek de vraag in hoeverre de provincie een revolverend fonds kan inzetten om burgers te stimuleren energiemaatregelen in hun woning te nemen.

Op nationaal niveau werkt het Platform Energietransitie Gebouwde Omgeving aan een businesscase stimuleren en faciliteren bestaande bouw. Daarin wordt een revolverend fonds voorzien dat gevuld wordt door de markt. De plannen worden naar verwachting eind dit jaar naar buiten gebracht.

Aan de hand van deze nationale ontwikkeling en andere gegevens zijn we tot de volgende conclusies gekomen:

- Op basis van het Uitvoeringsprogramma Energiek Drenthe 2006/2007 heeft de provincie Drenthe bewustwording als speerpunt opgenomen en daarbinnen een actiepunt revolverend fonds benoemd.
- Bij gemeenten is sprake van toenemende aandacht voor het aspect bewustwording. Het BANS uitvoeringsprogramma is hiervan een duidelijk voorbeeld.
- Er zijn diverse instrumenten ontwikkeld die specifiek gericht zijn op burgers, te weten: TELI, Wonen++ en Energieloket.
- Een revolverend fonds heeft als nadeel dat de provincie als bank optreedt. Bovendien is het beheer van een revolverend fonds arbeidsintensief.
- Gezien de plannen van de nationale overheid is het raadzaam het voortouw bij het opzetten van een landelijke regeling aan het Rijk te laten en uitvoering van een revolverend fonds over te laten aan de markt.
- Van het ontwikkelen en uitvoeren van een gezamenlijke aanpak, dat wil zeggen samen met overheden, woningcorporaties, Milieufederatie Drenthe, energiebedrijven ed., gericht op burgers, valt meer effect te verwachten dan een door de provincie op te zetten revolverend fonds.
- Het is zaak om samen met de woningcorporaties goede initiatieven voor energiebesparing te vertalen naar Drenthe en op te nemen in het gezamenlijke uitvoeringsprogramma.
- Met een gezamenlijke en gestructureerde aanpak op het gebied van energiebesparing wordt effectief ingespeeld op de gevolgen voor de Drentse burger van zowel de liberalisering van de energiemarkt als de stijgende energieprijzen (motie Schaap).

## Inhoudsopgave


**1 Inleiding 1**

1.1 Nota Energiebeleid Provincie Drenthe 1
1.2 Idee: een revolving fund 1
1.3 Doel en opzet van deze notitie 2

**2 Financiële constructies: lopende projecten 3**

2.1 TELI: energiebesparing lage inkomens 3
2.2 LED: besparing energie inkoop provincie 3
2.3 Wonen++: energiemaatregelen particuliere huiseigenaren 4
2.4 Frisse scholen 4

**3 Financiële constructies: nieuwe mogelijkheden 6**

3.1 Revolverend fonds 6
3.2 Intracting 6
3.3 De provincie bespaart voor de burgers 7
3.4 Financiële constructie voor woningbouwcorporaties 7
3.5 Bewustwording: meer dan een financiële constructie 9
3.6 Nationale ontwikkelingen: een revolverend fonds 9

**4 Conclusies 10**

# 1 Inleiding

## 1.1 Nota Energiebeleid Provincie Drenthe

De provincie Drenthe wil een duurzame energiehuishouding realiseren, dat is één van de zes grondslagen van het tweede Provinciaal omgevingsplan (POP II). Daarom heeft de provincie in juli 2006 de nota Energiek Drenthe uitgebracht. In deze nota staan de speerpunten voor energiebeleid in de periode 2006-2010 beschreven.
De speerpunten voor het energiebeleid zijn samengevat in de vijf B's:

- Besparing
- Bodem
- Biomassa
- Bedrijven
- Bewustwording

De laatste B, Bewustwording, duidt op de noodzaak burgers bewust te maken van de oorzaken en gevolgen van klimaatverandering. Maar bewustwording betekent ook het informeren van consumenten over mogelijkheden om energie te besparen en de toepassing van duurzame energietechnieken.
Het betrekken van burgers, bewoners van de provincie Drenthe, sluit aan bij het idee van de duurzame energie gemeenschap, een concept dat we ook bij de Europese Commissie terugvinden. Deze gemeenschap is een belangrijke bouwsteen in het transitieproces van een traditionele energievoorziening, naar een nieuw energielandschap.

## 1.2 Idee: een revolverend fonds

De provincie heeft een uitvoeringsprogramma 2006-2007 geschreven bij de Nota Energiek Drenthe. In dit uitvoeringsprogramma heeft de provincie acties geselecteerd die aansluiten bij de vijf B's.
Voor de invulling van het speerpunt Bewustwording, is er op initiatief van de provinciale staten een actie opgenomen die de haalbaarheid van een revolverend fonds wil onderzoeken voor particuliere huisbezitters.

Wat is een revolverend fonds?
Een revolverend fonds (van het Engelse revolving fund), is een fonds waaruit leningen verstrekt kunnen worden, of investeringen als het om de eigen gebouwen gaat. Het doel is om energiemaatregelen te nemen in de bestaande bouw. In de bestaande bouw is veel winst te halen op het gebied van energiebesparing[1]. De leningen kunnen met een lagere

[1] Een vijfde van de Nederlandse $CO_2$-uitstoot wordt veroorzaakt door het energiegebruik in woningen. Maar liefst 70 procent van alle woningen in Nederland komt in aanmerking voor betere isolatie van muren, dak en vloeren en plaatsing van dubbel glas. Investeringen in de bestaande

rente dan de marktrente verleend worden. De fondsbeheerder maakt afspraken met de ontvanger over de terugbetaling van de lening / investering. Deze kan bijvoorbeeld uit de bespaarde kosten voor energieverbruik bestaan. De terugbetaling vloeit weer terug in het fonds, waardoor opnieuw middelen voor leningen/investeringen beschikbaar zijn. Het uitgangspunt is dat op deze wijze steeds gelden beschikbaar zijn die de ontvanger over de streep kunnen trekken om maatregelen te nemen. Het gaat uitdrukkelijk niet om een stilstaand fonds, maar om een financiële stroom in de dynamische betekenis van het woord.

## 1.3 Doel en opzet van deze notitie

Het doel van deze notitie is om in kort bestek te verkennen in hoeverre de provincie een financiële constructie als het revolverende fonds kan inzetten om burgers te stimuleren energiemaatregelen in hun woningen te nemen, en daarmee invulling te geven aan het speerpunt Bewustwording.
Daartoe worden andere acties uit het uitvoeringsprogramma en lopende projecten aan het concept van een revolverend fonds gerelateerd. Ook worden relevante landelijke ontwikkelingen in de verkenning meegenomen.

In de volgende hoofdstukken wordt eerst uiteen gezet welke financiële constructies al worden ingezet of gepland zijn in lopende en geplande projecten.
Vervolgens worden de mogelijkheden van nieuwe constructies of projecten besproken. Hierbij komen de laatste landelijke ontwikkelingen aan bod.
In de conclusie ten slotte, worden de bevindingen uit de eerdere hoofdstukken gebundeld.

bouw kunnen 25% tot 275% meer $CO_2$ reduceren dan verdergaande investeringen in het energiezuiniger maken van nieuwbouw. Bron: Bouwend Nederland, Volkskrant, 30 maart 2006.

# 2 Financiële constructies: lopende projecten

De provincie voert al een paar projecten uit en heeft enkele acties gepland die we willen toelichten in het kader van een revolverend fonds.

## 2.1 TELI: energiebesparing lage inkomens

Het doel van een TELI project is om huishoudens in de provincie met een laag inkomen, bewust te maken van de mogelijkheden om te besparen op hun energiekosten. De provincie Drenthe heeft samen met een aantal Drentse gemeenten een subsidieaanvraag ingediend bij SenterNovem in het kader van het LED-project (zie ook hieronder). Het ingediende project omvat het verstrekken van informatiepakketten, het geven van adviezen en het ter beschikking stellen van materiaal zoals spaarlampen en isolatiefolie, gericht op gezinnen met een laag inkomen. De TELI-doelgroep in Drenthe omvat ongeveer 16.000 huishoudens. De aanvragen zijn door SenterNovem doorgestuurd naar een commissie die in december over de aanvragen zal beslissen. Gezien het aantal aanvragen is het niet zeker of het project in de voorgestelde omvang doorgang zal vinden. De financieringsconstructie is die van een subsidie.
De samenhang met een revolverend fonds voor burgers, is dat ook bij een TELI project de doelgroep uit burgers bestaat, maar niet alle burgers. Meestal zal het gaan om huurders, en niet om particuliere huizenbezitters.

## 2.2 LED: besparing energie inkoop provincie

Het doel van het LED (Liberalisering Energie Drenthe) project is enerzijds om onder gunstige financiële voorwaarden energie in te kopen en anderzijds om duurzame energie projecten uit te voeren. Hierover zijn afspraken gemaakt met de energieleverancier. De intentie van het project was om de duurzame energieprojecten te financieren uit de gerealiseerde financiële besparingen in combinatie met landelijke subsidies. Een interessante formule waarvoor in 2004 de Duurzaam Inkopen Prijs werd verkregen.
De praktijk pakte echter anders uit. De landelijke subsidies werden afgeschaft en gemeenten werden geconfronteerd met aanzienlijke bezuinigingen. Gemeenten waren daarom niet bereid om het verschil tussen de prijs op basis van het LED-contract (5 jarig contract tegen vaste prijzen) en de werkelijke (sterk stijgende) marktprijs te besteden aan duurzaamheidprojecten. Een van de projecten die wel in gang is gezet is het TELI-project, een ander project dat op stapel staat is het realiseren van energiebesparing bij alle deelnemende gebouwen (ca 200).
Inmiddels is ook het LED-gasinkooptraject gegund. Ook in dit geval is sprake van een meerjarig contract (4 jaar) met een zogenaamde duurzaamheidparagraaf. Hierin zijn diverse acties opgenomen gericht op bewustwording van de Drentse burgers met

betrekking tot energiebesparing. Deze acties zullen de komende jaren door een gezamenlijke werkgroep van energieleverancier en gemeenten worden uitgevoerd.
Het was de bedoeling om via de LED-formule ook inhoud te geven aan de motie Schaap. Om uiteenlopende redenen, waaronder de wijze waarop de geliberaliseerde markt zich heeft ontwikkeld, bleek dat niet mogelijk. Daarom is er - in plaats het bedingen van speciale (lagere) prijzen voor Drentse burgers - voor gekozen om via diverse communicatietrajecten de burger aan te zetten tot energiebesparing.
De samenhang met een revolverend fonds is dat de opbrengsten van een geoptimaliseerde energie-inkoop al worden ingezet en daarom niet meer voor een dergelijk fonds aangewend kunnen worden. Wel kunnen de opbrengsten in een revolverend fonds worden gevoegd bij andere besparingen om de organisatie eenvoudig te houden. De duurzame energieprojecten worden vervolgens uit het fonds gefinancierd.

## 2.3 Wonen++: energiemaatregelen particuliere huiseigenaren

Wonen++ is een integrale benadering om particuliere huiseigenaren te stimuleren en faciliteren bij het nemen van energiemaatregelen. Het gaat hierbij om o.a. ventilatie, dubbel glas, isolatie en toepassing van zonne-energie. Belangrijk is dat Wonen++ niet stopt bij informatie en advies maar ook de uitvoering aanbiedt tegen collectieve prijzen. Met een campagne worden bewoners ingelicht. Vervolgens kunnen zij een energieadvies aanvragen. In vervolg op het advies hoeven bewoners slechts eenmaal opdracht te geven om de maatregelen te laten uitvoeren. De helpdesk van Wonen++ regelt alles.
Het project is opgenomen in het uitvoeringsprogramma Energiek Drenthe.
De financiële constructie bestaat eruit dat particuliere eigenaren een speciaal financieel aanbod krijgen. Zij mogen hun investeringskosten tegen hypothecaire voorwaarden financieren, zonder dat dit effect heeft op hun woonquotum. Deze financiering wordt door een bank aangeboden die samenwerkt met Wonen++.
De samenhang met een revolverend fonds is dat er binnen Wonen++ al gunstige leningen aan particuliere eigenaren worden aangeboden, in dit geval door de markt.

## 2.4 Frisse scholen

Het doel van Frisse scholen is om gemeenten te stimuleren dat bij scholen energiebesparende maatregelen aan de gebouwschil worden opgenomen in verbouwingsplannen, waarbij aandacht is voor de relatie van de kwaliteit van het binnenmilieu en gezondheid met isoleren en ventileren. In november heeft de GGD een workshop over dit onderwerp georganiseerd in het provinciehuis.
SenterNovem stimuleert en faciliteert, maar er is geen financiële constructie voorhanden voor het nemen van de energiemaatregelen.
De samenhang met een revolverend fonds is vooral het stimuleren van energiemaatregelen. Om de maatregelen uit te voeren is er overigens het Check it out! programma, dat wordt aangeboden door VOS/ABB, de vereniging voor bestuur en management in het openbaar en algemeen toegankelijk onderwijs. Zie voor meer informatie hun website.

## 2.5 Samenwerking met woningcorporaties

De Nota energiebeleid 2006-2010 Energiek Drenthe richt zich als het om energiebesparing gaat zowel op nieuwbouw als op de bestaande bouw. Samenwerking met woningcorporaties ligt dan ook voor de hand. De noordelijke woningcorporaties hebben in hun Convenant van het Noorden (2005) ook zelf aangegeven te willen samenwerken met overheden en andere partners. De provincie Drenthe wil daarom samen met de woningcorporaties bewerkstelligen dat energiebesparing een belangrijke rol gaat spelen bij het verbeteren van de woonkwaliteit. Uitgangspunt hierbij is dat energiebesparende maatregelen zowel een bijdrage kunnen leveren aan een goede (comfort, levensduur) als een betaalbare (woonlasten) woonkwaliteit. In het kader van de energienota vindt op dit moment bestuurlijk overleg plaats tussen de woningcorporaties uit Drenthe en de provincie Drenthe om de ambities te vertalen in een gezamenlijk uitvoeringsprogramma.

# 3 Financiële constructies: nieuwe mogelijkheden

De provincie kan ter invulling van het speerpunt bewustwording nog meer financiële constructies toepassen. Hieronder worden de mogelijkheden op een rij gezet.

## 3.1 Revolverend fonds

Zoals uitgelegd in de inleiding, heeft het revolverend fonds tot doel leningen of investeringen uit te zetten en weer terug te laten vloeien in het fonds. Als de provincie een revolverend fonds wil opzetten voor burgers, fungeert zij als een soort bank. Een belangrijk vraag is daarom of de provincie als bank wil optreden. Bovendien is het beheer van een revolverend fonds door de provincie arbeidsintensief. De provincie moet contracten maken met de particuliere huisbezitters voor relatief kleine bedragen. Vervolgens zal de provincie de betalingen moeten controleren. Daarom is een revolverend fonds voor particuliere huisbezitters door overheden nog nergens toegepast[2].
Het is echter ook mogelijk om een revolverend fonds binnen de provinciale gebouwen op te zetten. Dit wordt uitgelegd in de volgende paragraaf.

## 3.2 Intracting

De provincie kan een revolverend fonds ook opzetten voor het nemen van energiemaatregelen in de eigen gebouwen. Dat wordt in het buitenland[3] intracting genoemd. Intracting is afgeleid van contracting. Contracting is het volledig uitbesteden van taken aan derden, in dit geval energielevering en energiebeheer. Bij intracting neemt de provincie echter *zelf* de rol van energiedienstverlener op zich.
Energiemaatregelen worden vanuit een revolverend fonds gefinancierd. Het revolverende fonds wordt gevoed door besparingen op de energiekosten als gevolg van uitgevoerde energiemaatregelen. De investering en het beheersvoordeel worden hierdoor gekoppeld. De provincie kan hiermee een voorbeeldfunctie vervullen voor de burgers. Daarnaast geeft zij aan zorgvuldig met het geld van de burgers om te gaan.

[2] Een uitzondering vormt de stichting Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten (SVn). De SVn beheert revolverende fondsen van individuele gemeenten. De middelen die de gemeenten bij SVn hebben ondergebracht zijn 'geoormerkt' voor gebruik binnen het brede werkterrein van wonen en stedelijke vernieuwing. Gemeenten die meedoen aan dit fonds bepalen zelf aan wie zij uit hun fonds leningen toekennen en onder welke voorwaarden. Rente en aflossing op de leningen vloeien weer terug in het revolving fund van de gemeente.

[3] In Duitsland, Oostenrijk en Engeland wordt deze financieringsconstructie met succes toegepast.

## 3.3 De overheid bespaart voor de burgers

De provincie kan samen met de gemeenten een duidelijk punt maken van energiebesparing door de besparing die zij in hun eigen gebouwen en faciliteiten bereiken te gebruiken als subsidiebudget voor burgers. Burgers kunnen uit dit budget een ondersteuning krijgen voor het nemen van energiemaatregelen.
Het subsidiebudget kan op twee wijzen verkregen worden.

1. Van te voren wordt een korting op de energiebudgetten vastgelegd. Deze korting vormt de inleg voor het subsidiebudget. Intracting kan dan niet meer worden toegepast. Eventueel wordt het budget voor de burgers aangevuld om een substantieel bedrag te krijgen.
2. Er wordt een subsidiebudget gevormd dat los staat van de werkelijke besparingen of energiebudgetten.

Nadeel van een dergelijk subsidiebudget is de provincie weinig eigen gebouwen heeft (een provinciehuis en een aantal steunpunten, ondermeer voor wegonderhoud) en dat het verwerken van subsidieaanvragen voor energiemaatregelen arbeidsintensief is. Een aanpak als hierboven beschreven lijkt meer geschikt te zijn voor gemeenten, die over veel meer objecten beschikken dan de provincie.

## 3.4 Energieloket

Energieloket is een aanpak die evenals Wonen++ (zie hierboven) gericht is op het faciliteren en stimuleren van particuliere huiseigenaren. Centraal in de aanpak staat een Energieloket.Het Energieloket begeleidt woningeigenaren persoonlijk in hun stap van onderzoek naar maatregelen, ondersteuning bij het invullen van het energieonderzoek, contact met betrouwbare installateurs, informatie over subsidies en financieringsconstructies. Het energieonderzoek is online en gratis en daarmee laagdrempelig.
In Noord-Brabant heeft de provincie een subsidie verbonden aan het uitvoeren van energiemaatregelen door particuliere huiseigenaren via het Bespaarloket Brabant (de Brabantse variant op het Energieloket). Ook in Zuid Holland is inmiddels een energieloket van start gegaan (zie www.energieloketzuidholland.nl)

## 3.5 Financiële constructies voor woningbouwcorporaties

Een belangrijk deel van de burgers woont in huurwoningen en een belangrijk deel van de huurwoningen is ondergebracht bij woningbouwcorporaties. Het eerder beschreven TELI-project richt zich direct op de huurders en daarmee op de kleinere energiemaatregelen. Woningbouwcorporaties zijn verantwoordelijk voor de grotere maatregelen die betrekking hebben op de gebouwschil en de installaties. Daarom volgt hieronder een korte uiteenzetting van financieringsconstructies voor woningbouwcorporaties.

De barrière voor het nemen van energiemaatregelen, en vooral het terugverdienen van de investeringskosten is kort samengevat de volgende:

- De huurwetgeving stelt dat er een maximaal redelijke huur is, bepaald door een puntenstelsel. Een huur kan dus niet zondermeer verhoogd worden
- Als de huur boven de huursubsidiegrens uitkomt, komen de bewoners niet meer in aanmerking voor de huursubsidie
- 70 procent van de huurders in een complex moet akkoord gaan met de voorgenomen collectieve maatregelen en de huurverhoging.

Om deze barrière te slechten zijn er door de diverse woningbouwcorporaties de volgende constructies toegepast We gaan er van uit dat het om grootschalige toepassing van maatregelen gaat, en niet om uitvoering op natuurlijke momenten[4].

- Als de maximale huur nog niet bereikt is, kan het uitgangspunt verlegd worden van de kale huur naar de woonlasten. De stijgende huur wordt gecompenseerd door de dalende energielasten.
- Woningstichting Etten-Leur heeft de installaties voor warmtelevering uit de huurprijs gehaald. De stichting heeft een afzonderlijke B.V. gevormd voor de warmtelevering.
- Woningstichting Etten-Leur hanteert eveneens de zogenaamde Robin Hood aanpak: in één gebouw worden woningen voor hogere en lagere inkomens gecombineerd, zodat de woningstichting haar investeringen gemiddeld genomen terugverdient.
- Breeburg Wonen (Tilburg / Breda) heeft de huurders een woonlastengarantie op wijkniveau gegeven. Dat wil zeggen een garantie dat in de wijk de energielastenverlaging gemiddeld tegen de huurlastenverhoging opweegt, anders legt de woningbouwcorporatie bij. In de praktijk bleek het overigens niet nodig te zijn om bij te betalen.
- ‘Zonnelease’: een extern bedrijf, bijvoorbeeld het energiebedrijf, biedt huurders duurzame energiemaatregelen aan.
- De Woonplaats Enschede en Woonbron Rotterdam hebben een uitgebreid pakket aan maatregelen waaruit de huurders mogen kiezen, in ruil voor extra betaling. Aan deze maatregelen kan bijvoorbeeld gemakkelijk een subsidie verbonden worden.

Kortom, woningbouwcorporaties zijn druk bezig na te denken over wat ze voor hun huurders kunnen betekenen. Voor de provincie Drenthe en de woningcorporaties is het zaak om de goede initiatieven van elders te vertalen naar Drenthe en op te nemen in het eerdergenoemde gezamenlijke uitvoeringsprogramma.

[4] Een natuurlijk moment is vervanging van de installatie aan het einde van de levensduur.

## 3.6 Bewustwording: meer dan een financiële constructie

De invulling van het speerpunt Bewustzijn bestaat uit meer dan een financiële constructie. Hier moet kort vermeld te worden dat informatie en monitoring twee belangrijk aanvullende aspecten zijn.
De huisbezitter of vrije kavelbouwer heeft behoefte aan goede informatie over energiezuinige maatregelen, materialen en apparaten. Maar ook over installateurs en aannemers die met energiezuinige technieken bekend zijn.
Daarnaast is kennis over het eigen energiegebruik essentieel. Enerzijds is algemene informatie over wat er in de provincie aan energie verbruikt wordt nodig om kwantitatieve doelen te stellen. Anderzijds is het voor de motivatie van burgers, maar ook voor de provincie zelf, belangrijk om het eigen energieverbruik te meten. Meten van het eigen verbruik is overigens een op zich staande energiemaatregel die een besparing van 3 tot 5% oplevert.
Kortom, er zijn veel aspecten die een rol spelen (informatie, gedrag, monitoring) en er zijn veel keuzemogelijkheden (TELI, Wonen++, energieloket, intracting, LED, etc.). De gemeenten in Drenthe, de Milieufederatie Drenthe en de provincie Drenthe hebben besloten gezamenlijk na te gaan hoe deze activiteiten het beste op elkaar kunnen worden afgestemd. Het streven is erop gericht om te komen tot een heldere en werkzame structuur gericht op bewustwording van de Drentse burger.

## 3.7 Nationale ontwikkelingen: een revolverend fonds

Op nationaal niveau zijn er ontwikkelingen die aansluiten bij de gedachtevorming van de Provincie. Het platform Energietransitie gebouwde Omgeving is bezig met een zogeheten businesscase stimuleren en faciliteren bestaande bouw
Het platform, onder voorzitterschap van Jan Terlouw, wordt ondersteund door VROM en EZ en bestaat uit sleutelpersonen uit de bouwwereld zoals projectontwikkelaars, woningbouwcorporaties en consumentenorganisaties. Het platform denkt, evenals de provincie, aan een revolverend fonds, waaruit particulieren leningen kunnen krijgen voor het nemen van energiemaatregelen in de woning. Er staat nog niets vast, maar naar het zich laat aanzien zal de overheid geen deel nemen in een dergelijk fonds. De bedoeling is om het fonds door de markt te laten uitvoeren, bijvoorbeeld door een koppeling met de groenfondsen. Naast een revolverend fonds is het de bedoeling eveneens een goede informatievoorziening aan de particulieren aan te bieden. Een en ander moet de vorm van grote campagnes krijgen.

Naar verwachting komt het Platform aan het einde van dit jaar met een plan naar buiten. Voor meer informatie kan contact worden opgenomen met Ernst Vuyk (SenterNovem), de secretaris van het Platform.

# 4 Conclusies

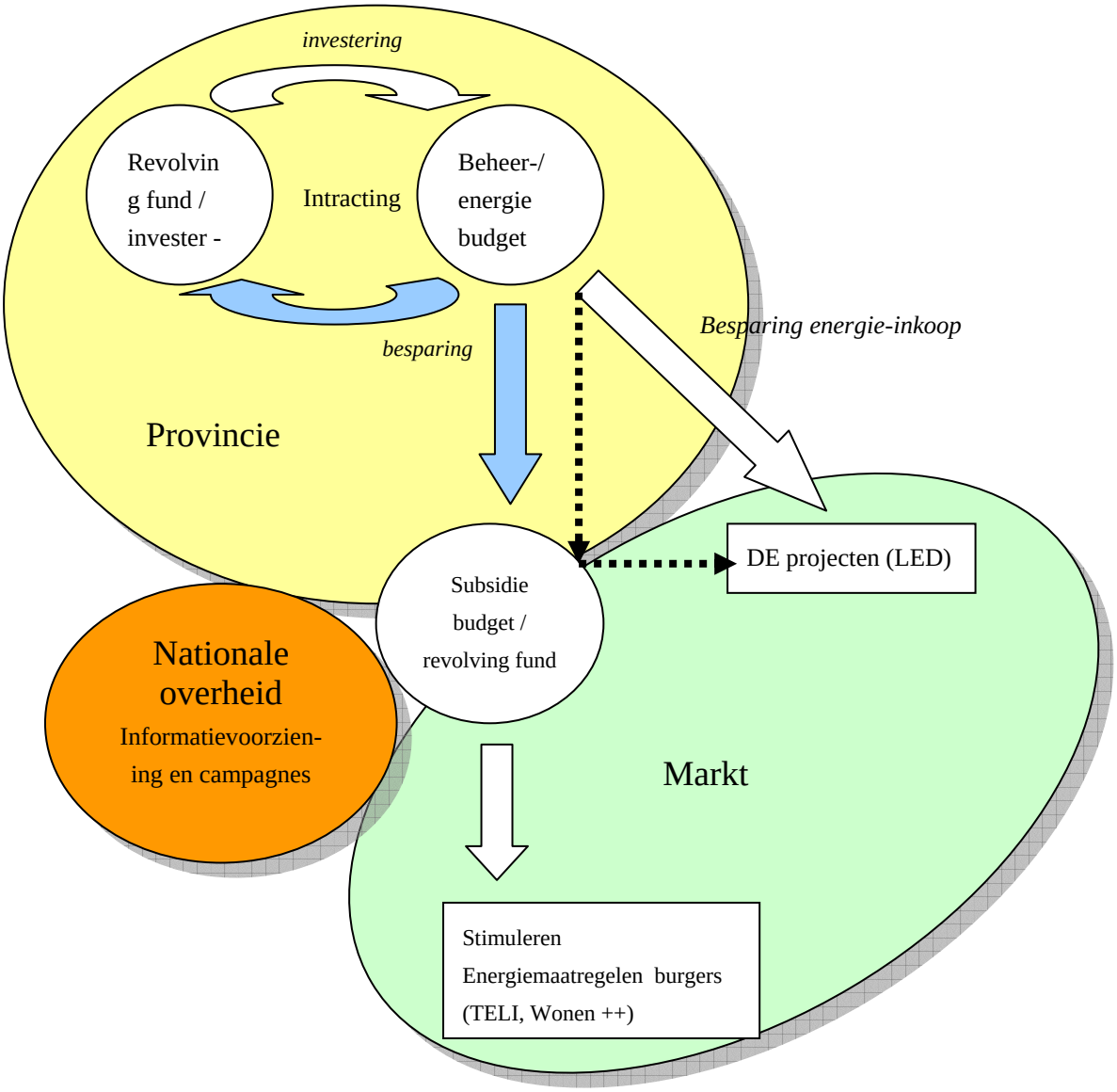


Figuur 1 Overzicht van financiële stromen m.b.t energiemaatregelen

In de bovenstaande figuur is een overzicht gegeven van de acties en financiële constructies die ingezet kunnen worden om de uitvoering van energiebesparende maatregelen te stimuleren. Daarbij is zowel naar energiebesparende maatregelen voor de eigen gebouwen als voor de burgers gekeken.

De blauwe pijlen betekenen dat er gekozen moet worden. Wordt de besparing aangewend voor het revolving fund voor de eigen gebouwen, dan kan het niet meer worden ingezet voor een subsidiebudget voor burgers en vice versa.

Met de informatie uit de vorige hoofdstukken komen we tot de volgende conclusies:

- Op basis van het Uitvoeringsprogramma Energiek Drenthe 2006/2007 heeft de provincie Drenthe bewustwording als speerpunt opgenomen en daarbinnen een actiepunt revolverend fonds benoemd.
- Bij gemeenten is sprake van toenemende aandacht voor het aspect bewustwording. Het BANS uitvoeringsprogramma is hiervan een duidelijk voorbeeld.
- Er zijn diverse instrumenten ontwikkeld die specifiek gericht zijn op burgers, te weten: TELI, Wonen++ en Energieloket.
- Een revolverend fonds heeft als nadeel dat de provincie als bank optreedt. Bovendien is het beheer van een revolverend fonds arbeidsintensief.
- Gezien de plannen van de nationale overheid is het raadzaam het voortouw bij het opzetten van een landelijke regeling aan het Rijk te laten en uitvoering van een revolverend fonds over te laten aan de markt.
- Van het ontwikkelen en uitvoeren van een gezamenlijke aanpak, dat wil zeggen samen met overheden, woningcorporaties, Milieufederatie Drenthe, energiebedrijven ed., gericht op burgers, valt meer effect te verwachten dan een door de provincie op te zetten revolverend fonds.
- Het is zaak om samen met de woningcorporaties goede initiatieven voor energiebesparing te vertalen naar Drenthe en op te nemen in het gezamenlijke uitvoeringsprogramma.
- Met een gezamenlijke en gestructureerde aanpak op het gebied van energiebesparing wordt effectief ingespeeld op de gevolgen voor de Drentse burger van zowel de liberalisering van de energiemarkt als de stijgende energieprijzen (motie Schaap).

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
14 maart 2007

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de commissiegriffier mede te delen.*

# *Verslag*

## van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

gehouden op 14 februari 2007

**INHOUD**


Opening 3
Mededelingen 4
Vaststelling van de agenda 4
Verslag vergadering van 17 januari 2007 en lijst van toezeggingen 4
Ingekomen stukken 5
Rondvraag 5
IPO-aangelegenheden 6
Verslag van de vergadering van de stuurgroep regio Groningen-Assen 2030 van 16 november 2006 6
Brief van 25 januari 2007 van het college van GS over Tussenbalans 2006 van de nota Energiek Drenthe 15
Brief van 24 januari 2007 van het college van GS over Afronding uitvoering Drentse Landbouw-agenda 29
Brief van 18 januari 2007 over het Ontwerp-Provinciaal programma luchtkwaliteit Drenthe 2007-2010 36
Sluiting 39
Toezeggingen 41
Bijlage
Inspraakreactie

STATENCOMMISSIE OMGEVINGSBELEID

Verslag van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid, gehouden op 14 februari 2007 in het provinciehuis te Assen.

**Aanwezig:**

G. Roeles (voorzitter)
H. Baas (ChristenUnie)
N.B. Bossina (VVD)
G. Fonk (Actief Drenthe)
A. Haar (D66)
J. Haikens (VVD)
J. Heetebrij (ChristenUnie)
H.R. Hornstra (PvdA)
mevrouw I.J. Huisman-Holmersma (PvdA)
B. Janssen (CDA)
mevrouw M.J. Kaal (CDA)
W.H. Kuiper (GroenLinks)
K. Kuipers (GroenLinks)
A. Lanting (Actief Drenthe)
A.G.H. Peters (CDA)
B. Popken (OPD)
J. Slagter (PvdA)
K.H. Smidt (VVD)
M.J. Smit (D66)
mevrouw H.G. Stoel-Snater (PvdA)
M.P. Turksma (PvdA)
mevrouw S. van de Vijver-Geitz (PvdA)
G. Wieringa (DrentsBelang)
Th. J. Wijbenga (CDA)

**Voorts aanwezig:**

mevrouw A. Haarsma (PvdA, gedeputeerde)
mevrouw A. Edelenbosch (PvdA, gedeputeerde)
mevrouw T. Klip-Martin (VVD, gedeputeerde)
S.B. Swierstra (VVD, gedeputeerde)
mevrouw J. Stapert (commissiegriffier)

**Met kennisgeving afwezig:**

E. Olij (PvdA)
C.D. de Jong (Fractie De Jong)

## 1. Opening

De VOORZITTER opent de vergadering.

## 2. Mededelingen

De VOORZITTER deelt mee dat bericht van verhindering is ontvangen van de heer Olij.

## 3. Vaststelling van de agenda

De heer BOSSINA verbaast zich dat agendapunt 9, het perspectief Gratis Openbaar Vervoer van GroenLinks, nog op de agenda staat. Vorige week in het provinciehuis is er een toelichting gegeven in het provinciehuis. Toen werden er vraagtekens bij geplaatst in de zin dat de vraag was waarom GroenLinks niet aanklopte bij het OV-bureau, dat al met heel veel zaken bezig is. Gesuggereerd werd om de inbreng van GroenLinks te combineren met die van het OV-bureau en dan terug te komen. Hij stelt dan ook voor om dit onderwerp van de agenda af te halen.

De heer KUIPER merkt op vorige week een presentatie te hebben gegeven en ook contact te hebben gehad met het OV-bureau. Het OV-bureau heeft gezegd geen partijpolitiek te willen bedrijven. GroenLinks heeft overwogen om dit door een onafhankelijk onderzoeksbureau te laten doen of dit te combineren met ruimtelijke ordeningsproblematiek of sociaaleconomische politiek en dit als start te zien voor een verdere discussie. Hij wil dit dan ook graag inbrengen bij punt 9.

De heer JANSSEN kan zich vinden in het voorstel van de VVD. Er is een duidelijke presentatie geweest en de discussie moet eerst met het OV-bureau plaatsvinden alvorens er verder kan worden gesproken.

De heer BAAS had wat moeite met de presentatie van het bureau van vorige week. Hij had het idee dat het bureau zelf niet precies wist wat er moest gebeuren, want van dat bureau hoorde hij niet dat het om gratis openbaar vervoer zou gaan. Hij sluit zich aan bij het voorstel van de VVD en wil eerst wachten op een meer doorwrocht rapport over deze materie alvorens daarover gediscussieerd gaat worden.

De heer SLAGTER houdt er niet van om agendapunten plotsklaps van de agenda te halen. De toelichting van de heer Kuiper verbaast hem wel enigszins, want hij dacht dat de bedoeling was dat er inhoudelijk zou worden gediscussieerd over dit punt, terwijl de heer Kuiper aangeeft dat het OV-bureau zich niet met partijpolitieke punten wilde bemoeien, dus gaat het hier om een verkiezingsitem. Indien dat het geval is dan moet dit agendapunt niet worden behandeld.

De heer HAAR sluit zich hierbij aan.

De heer LANTING wil dit agendapunt ook van de agenda afvoeren.

De heer KUIPER merkt op dat in het verleden vaker zaken van de agenda af zijn gehaald terwijl er wel werd geprobeerd om er een goede discussie over te voeren. Dat was namelijk de bedoeling en hij vindt het spijtig dat die discussie niet kan worden gestart.

De VOORZITTER concludeert dat de overgrote meerderheid van de commissie dit punt van de agenda wil afvoeren, zodat dit punt van de agenda wordt verwijderd.

Met inachtneming van het vorenstaande wordt de agenda goedgekeurd en vastgesteld.

## 4. Verslag vergadering van 17 januari 2007 en lijst van toezeggingen

De heer WIERINGA merkt op dat er op pagina 32 op de veertiende regel staat dat spreker daar heeft gezegd dat de bereikbaarheid van de N33 alleen van belang is voor de regionale bereikbaarheid. Spreker heeft echter gezegd dat de bereikbaarheid van de N33 niet alleen van belang is voor de regionale bereikbaarheid, maar ook voor de nationale en internationale bereikbaarheid. Het woordje "niet" is hier

dus weggevallen. Daarnaast staat iets verderop dat spreker heeft verwezen naar het rapport van Rijkswaterstaat. Dat heeft hij niet zo uitgesproken.

Met inachtneming van deze opmerkingen wordt het verslag goedgekeurd en vastgesteld.

De heer SLAGTER wil ten aanzien van punt 5 van de lijst van toezeggingen met betrekking tot de vraag over de netwerkanalyse weten wat de heer Swierstra precies op dit punt heeft toegezegd, want spreker vindt de toezegging onduidelijk.

De heer SWIERSTRA antwoordt dat deze toezegging ook voor hem algebra is en hij zal in het verslag kijken om te achterhalen welke toezegging hij hier heeft gedaan.

**5. Ingekomen stukken**

De heer HAIKENS merkt ten aanzien van ingekomen stuk B2, de brief over de natuurontwikkeling in het centraal gebied van LOFAR, op dat hij dit stuk voor de volgende vergadering wil agenderen.

De VOORZITTER merkt op dat dit stuk voor de volgende vergadering zal worden geagendeerd.

De heer SLAGTER had hetzelfde voorstel. Wellicht dat hij samen met de VVD iets kan bedenken.

De heer WIERINGA wil ingekomen stuk A2 voor de eerstvolgende vergadering op de agenda zetten.

De VOORZITTER zegt toe dat dit stuk namens DrentsBelang voor de volgende vergadering zal worden geagendeerd.

**6. Rondvraag**

De heer SMIT heeft een vraag over de vuilverbranding in Coevorden. Er ligt op dit moment een bouwvergunning voor het turbinegebouw ter inzage bij de gemeente Coevorden en het gaat over een turbine die zijn warmte ontleent aan de afvalverbranding die aan de Duitse kant staat. Van de gemeente Coevorden heeft hij begrepen dat ten aanzien van de milieuvergunning in overleg met de provincie is besloten dat de gemeente het bevoegd gezag zou zijn en hij vraagt hoe deze activiteit zich verhoudt met de uitspraak van het college dat de afvalverwerkingsverbrandingscapaciteit in Drenthe niet meer zal toenemen. Op grond waarvan is besloten dat de gemeente Coevorden voor wat betreft de milieuvergunning het bevoegd gezag is?

Mevrouw KLIP antwoordt dat zij het antwoord op de tweede vraag van de heer Smit schuldig moet blijven. Dit antwoord zal zij de heer Smit schriftelijk doen toekomen. Het antwoord op de eerste vraag is dat spreekster zich niet kan herinneren dat het college formeel heeft aangegeven dat de verbrandingscapaciteit in de provincie Drenthe voldoende is, want dat mag het college niet eens. Dat mocht vroeger wel, maar dat wordt tegenwoordig via een aantal tussenstapjes door het Rijk in het landelijk afvalplan geregeld. Sinds de grenzen per 1 januari 2007 open zijn is de sturing op die hoeveelheid helemaal weg, dus daar heeft spreekster geen formele afspraken over gemaakt. Iets anders is dat er vanuit het college sprake is van een kritische vraagstelling in de richting van Essent Milieu en de kritische beoordeling van aangevraagde milieuvergunningen.

De heer SMIT merkt op dat volgens zijn informatie mevrouw Klip in de staten heeft gezegd dat de verbrandingscapaciteit in Drenthe niet meer zou toenemen.

Mevrouw KLIP antwoordt dat dit een heel politieke discussie is, maar dat de strijd over de vraag of de provincie gaat over de capaciteit op het grondgebied van de provincie een aantal jaren geleden al is

gevoerd. Vroeger was dat wel zo, maar dat is niet langer het geval. Spreekster kan zich niet herinneren dat zij formeel heeft gezegd dat dit de mening van het bestuur van de provincie Drenthe is. Dat zou formeel ook niet juist zijn, maar iets anders is of de provincie het wenselijk vindt, welke voorwaarden er aan de vergunning worden gekoppeld en hoe dat met bestemmingsplannen zit, maar dat is een ander aspect dan dat de provincie formeel een uitspraak mag doen over de omvang van de verbrandings-capaciteit op het Drents grondgebied.

## 7. IPO-aangelegenheden

Er worden geen vragen gesteld of opmerkingen gemaakt naar aanleiding van IPO-aangelegenheden.

## 8. Verslag van de vergadering van de stuurgroep regio Groningen-Assen 2030 van 16 november 2006

De heer BAAS draagt de regio Groningen-Assen een warm hart toe. Het is een belangrijke ontwikkeling die vooral met kracht moet worden voortgezet. Er moet naar worden gestreefd dat de ambities die daarin zijn vastgelegd worden gerealiseerd. Mede uit zorg daarover heeft hij het verslag van de stuurgroep-vergadering van de regio laten agenderen, vooral met betrekking tot de presentatie die is gehouden over de woningbouwmonitor. Over het verslag wil hij een aantal opmerkingen maken en een zestal vragen stellen. Vijf van die vragen zijn vooral voor het college en één vraag betreft de gehele commissie. Er ontstaat een groot verschil tussen de harde en zachte woningbouwplannen van deelnemende gemeenten. Dat is een verschil dat steeds groter wordt. Veel plannen die volgens de gemeente gerealiseerd gaan worden blijken procedureel nog niet afgerond te zijn. Een reële inschatting geeft kort aan dat het om 7.500 woningen gaat. Een aantal gemeenten en niet de minsten, lopen duidelijk achter de planvorming. Daarentegen zijn er ook enkele gemeenten, zoals Assen en Slochteren, met een overschot aan harde plannen. Het is ook slecht bij te houden hoe de toekomstige ontwikkeling zal zijn en dat wordt in de presentatie als zorgwekkend omschreven. Wat hem betreft rijst hieruit een beeld dat er sprake is van stagnatie in de voortgang van de woningbouwopgave en ook rijst bij hem de vraag of er tussen de betreffende gemeenten wel voldoende afstemming bestaat en of zij niet allemaal min of meer de neiging hebben om hun eigen koers te varen. In de conclusies van de presentatie staat vermeld dat er geen reden tot optimisme is. Weliswaar is er groei maar er zijn onvoldoende zowel zachte als harde plannen. Vervolgens wordt een aantal knelpunten genoemd, zoals stilstand met en zonder reden, het niet altijd nakomen van afspraken, wat zonder sanctie wordt getolereerd en onduidelijkheid over de mate waarin doelstellingen zullen worden gehaald. Ook dit is voor spreker aanleiding tot twijfel over de voortgang, de onderlinge afstemming en coördinatie. Van de te ondermenen acties die moeten worden verricht om de zaak weer goed in de benen te krijgen, werken enkele wel en bij andere acties blijkt twijfel over de effectiviteit. Ten slotte is te lezen dat op de bijeenkomst van de stuurgroep de heer Swierstra opmerkt dat de vraag steeds dichterbij komt of de ambitie van de regiovisie ook werkelijk realiseerbaar is in aantallen, maar ook in kwaliteit. Bij hem rijst het beeld dat er op verschillende fronten sprake is van stagnatie, dat gemeenten min of meer hun eigen gang gaan en dat er sprake is van onvoldoende sturing en coördinatie. Ook valt uit het geheel op te maken dat sommige gemeenten in hun maag zitten met de aan hen gestelde opgave en andere gemeenten best wat meer zouden willen. Op basis van zijn bevindingen komt hij tot de volgende vragen. Is zijn indruk juist dat de regio Assen-Groningen voor wat betreft de woningbouwopgave in een aantal opzichten stagneert? Hoe transparant zijn de deelnemende gemeenten ten aanzien van hun plannen en de realisering daarvan? In hoeverre is de stuurgroep bij machte zijn sturende en coördinerende rol waar te maken? Is/wordt er nagedacht over een eventuele verschuiving in taakstellingen als blijkt dat sommige gemeenten veel meer en anderen veel minder dan hun opgave blijken te kunnen halen? Hoe groot is eigenlijk de flexibiliteit? Kan de gedeputeerde aangeven hoe dichtbij zijn vraag is ten aanzien van de ambities van de regiovisie zoals spreker dit heeft geciteerd? Bij de regiovisie betrokken Drentse burgemeesters maakten recent soms wat schampere opmerkingen over het provinciaal beleid zoals dit is vastgelegd in het POP. Dit mede vanwege hun ambities met betrekking tot hun woningbouwopgave. Dat provinciaal beleid werd onlangs ook ter gelegenheid van het debat met

de Brede Overleggroep Kleine Dorpen (BOKD) onder vuur genomen, niet in het minst door sommige statenleden. In hoeverre houden de staten de rug recht - wat iets anders is dan starheid en onbuigzaamheid - indien blijkt dat gemeentelijke woningbouwambities ook in het kader van de regio Groningen-Assen zouden kunnen leiden tot inbreuken op het vastgestelde beleid?

De heer SLAGTER dankt de heer Baas voor de grondige onderbouwing, die spreker ondersteunt. Zelf heeft hij ook nog een aantal opmerkingen. Tot nu toe heeft hij steeds de algemene lijn en het antwoord van de heer Swierstra gehad dat de provincie zich moet blijven richten op de vastgestelde aantallen, want als deze worden losgelaten is de sturing weg en dan bestaat er een kans dat de productie nog meer gaat zakken. Die lijn is hem steeds voorgehouden en er wordt steeds over gepraat dat er zo'n grote druk zit op de haalbaarheid. Indien hij de verslagen leest ziet hij steeds dat doelstellingen niet worden gehaald. Welke rol spelen de gemeenten in dit proces? Zijn zij in staat om de volumes te halen en zijn zij überhaupt van goede wil om die volumes te halen? Dat is steeds onduidelijk in het proces. Welke rol speelt de omgevingskwaliteit? Zijn gemeenten niet in staat om voldoende ruimte te scheppen omdat de omgeving dat niet toestaat en houdt dat de discussie vast? Varen projectontwikkelaars en bouwondernemers hun eigen koers? Maken zij eigen afwegingen die niet in de lijn van het verhaal passen? Hoe zit het met de doelgroepen die de provincie zo graag wil bedienen, zoals de woonzorggroepen en de huursector? Spreker heeft het idee dat ook deze vraag in de knel komt bij dit proces en dat blijkt ook uit de cijfers die spreker heeft gezien. In hoeverre is deze gang van zaken een onderdeel van de structurele problematiek die er in Drenthe is? In de overzichten is te zien dat tussen 2000 en 2006 maar 30% van de berekende toename is gehaald? In hoeverre maakt dit hele proces daar onderdeel vanuit? Hij stelt de staten voor om zelf een onderzoek in te gaan stellen naar wat er aan de hand is en waarom zaken niet worden gehaald. Hij heeft nu het idee dat staten te maken hebben met deputeerden die heel veel aan windowdressing doen en hem niet alles van de werkelijke problematiek laten zien.

De heer PETERS was heel blij dat de ChristenUnie dit onderwerp heeft geagendeerd, aangezien hij op de informatiebijeenkomst van 30 januari 2007 min of meer werd geconfronteerd met meer vragen dan antwoorden. Dit soort bijeenkomsten voldoet op zich wel omdat statenleden in de gelegenheid zijn om daar meer informatie te krijgen dan alleen op papier. Hij is op zich heel blij met deze bijeenkomst, maar hij merkt ook dat er spanning zat tussen de verschillende partners van de regiovisie. Als spreker het verslag leest is het een soort van omschrijving waarmee heel voorzichtig moet worden omgesprongen omdat er veel verschillende belangen zijn van gemeenten en een grote politieke gevoeligheid. Dat snapt hij ook wel, aangezien zoveel partners in een groot project participeren. In het verslag valt hem de opmerking van de gedeputeerde op dat hij meer signalen heeft gehoord op antwoorden van de burgemeesters en dat hij dacht het goed was om een inventarisatie te gaan maken van alle politieke inschattingen. Wat is het doel daarvan en is dat al gebeurd? Het lijkt spreker namelijk wel heel belangrijk dat inzichtelijk wordt waar nu al die agenda's staan van al die verschillende gemeenten, aangezien hij toch spanning ziet. Afgelopen zaterdag stond in het Dagblad van het Noorden een artikel over Roden/Leek, waarin een collegelid een voortijdige ontboezeming deed. De vraag is of de informatie die in dat krantenartikel staat, juist is en of het inderdaad voortijdig en vroegtijdig is geweest, anders dan de afspraken die er zijn gemaakt.

De heer BOSSINA merkt op dat voor de VVD de afspraken gelden die er zijn gemaakt bij de actualisatie van de regiovisie in 2004. Alle partijen hebben zich daaraan gecommitteerd en spreker heeft geen geluiden gehoord dat partijen willen afhaken op dit moment en de afspraken willen openbreken op welk punt dan ook. Over de uitvoering zal nog wel het nodige gesteggeld worden en dat gesteggel is al begonnen. Er heeft een artikel in het Dagblad van het Noorden gestaan waarin gedeputeerde Haarsma haarscherp aanwijst waar de woningen tussen Roden en Leek gebouwd gaan worden. Even daarna voelde de burgemeester van Noorderveld zich geroepen dat bericht te corrigeren, in die zin dat hij zei dat daar geen grote wijk komt, maar dat er wordt gebouwd rondom de kernen, terwijl de gemeenteraden zwijgplicht is opgelegd over dit onderwerp. Voor bestuurders geldt dit kennelijk niet. Er is dus sprake van twee verschillende lezingen die niet complementair zijn, dus een van tweeën zou waar kunnen zijn.

Welke is dat? Heeft gedeputeerde Haarsma zich uitgesproken namens het gehele college, of was het een slip of the tongue? Hoe zit dat? Dit verschil van inzicht kan in ieder geval weer de nodige vertraging opleveren in de uitvoering van de plannen die iedereen snel gerealiseerd wil zien.

De heer KUIPER wijst erop dat tijdens de bijeenkomst met de BOKD de vraag is gesteld of de rode contouren ook heilig zijn. De provinciale instantie is echter de voorschrijvende instantie en door middel van het statenbreed gedragen POP bepaalt de provincie op dit vlak de kaders. In het POP staat dat de rode contouren uitgangspunt zijn voor verder handelen. Als de gemeente dan bij de provincie komt om daarover te spreken dan is het ook zaak om daar zorgvuldig naar te kijken, maar de provincie blijft de voorschrijvende instantie. Indien gemeenten dan iets te onderhandelen willen hebben moeten zij ook iets te bieden hebben, maar dat hebben zij nauwelijks omdat er goed is nagedacht over de rode contouren en die moeten wat hem betreft eerst maar eens zo op de kaart blijven staan.

De heer SMIT vraagt hoe erg het is dat de woningbouwproductie achterblijft, dit in het licht van de prognose van de bevolkingsontwikkeling en het feit dat een aantal Drentse gemeenten binnenkort met een krimpende bevolking te maken krijgt.

De heer WIERINGA merkt op dat in het verslag van de stuurgroep Groningen-Assen van 16 november 2006 op pagina 3 wordt gesteld dat er een enorme hoeveelheid woningen waarvan verwacht werd dat deze in 2007 zou worden gebouwd, wordt doorgeschoven naar 2008 en deels naar 2009. Het verschil in 2007 tussen harde en zachte plannen is 1.200 woningen en in 2008 is het verschil enorm opgelopen naar 4.600. In de vorm van harde plannen is het aantal 14.500 woningen, terwijl dit er 22.000 zouden moeten zijn. Dit betekent een tekort van te bouwen woningen van 7.500 woningen in totaal in de regio. Op pagina 4 wordt gesteld dat Haren zacht achterloopt, maar zacht achterlopen kan niet. Het betekent dat onbekend is waar de betreffende woningen moeten worden gebouwd. Verder wordt gesteld dat dit probleem voor meerdere gemeenten geldt. Kan de gedeputeerde aangeven welke gemeenten dit zijn en op welke manier de tekorten van de locaties voor 7.500 woningen daadwerkelijk worden opgelost voor 31 december 2009?

De heer LANTING merkt op dat de regiovisie een vrijwillige samenwerking is, dus iets afdwingen kan niemand. Dan is de vraag wat de taken en bevoegdheden van de provincie zijn en wat de provincie daar mee kan. Daaruit voortvloeiend wil hij weten of het aan de provincie ligt dat daar bepaalde zaken niet gebouwd kunnen worden of geeft de provincie daarvoor te strenge aanwijzingen? Over de sociale bouw hoort hij dat in de noordelijke gemeenten buiten Groningen graag de wat beter betaalde mensen willen wonen, terwijl die gemeenten ook graag 30% sociale bouw willen. Zit daar een belemmering?

Mevrouw HAARSMA is aangesproken op het krantenartikel. Zij maakt duidelijk dat het Wijkengebied voor dit college altijd de mogelijkheid heeft geboden om daar woningbouw te realiseren. Dat laat onverlet dat het hele gebied via een milieueffectrapportage (MER) moet worden onderzocht op de vraag of dat inderdaad mogelijk is. De provincie heeft beoordeeld dat het Wijkengebied bij uitstek het gebied is waar een substantieel aantal woningen kan worden gebouwd. Dat heeft spreekster nooit onder stoelen of banken gestoken en dat is dan ook wat zij heeft gezegd. Als het gaat om de vraag van de heer Wieringa naar al die gemeenten, dan kan zij de heer Wieringa op dit punt niet bedienen, want spreekster zit niet in de stuurgroep.

De heer SWIERSTRA antwoordt dat hij vice-voorzitter van de stuurgroep is, maar hij vervult daarin de bestuurlijke rol namens de provincie Drenthe, samen met mevrouw Edelenbosch. De overige collegeleden zijn verantwoordelijk voor de verschillende sectorale onderdelen, waarbij spreker zelf de vooruitgeschoven positie inneemt met betrekking tot alles wat met verkeer en vervoer te maken heeft. Dat zijn allemaal zaken die in hun samenhang van groot belang zijn. Het is heel goed dat de heer Baas de verslagen goed heeft gelezen en zich afvraagt wat er nu eigenlijk aan de hand is, want dat biedt de mogelijkheid om een discussie te voeren, wat minder het geval was tijdens de grote voorlichtingsbijeenkomst

die er is gehouden. Die bijeenkomsten moeten vooral worden gehouden maar zullen in de toekomst nog vaker wat sectoraal ingekleed moeten worden met interactie om te kijken waar het nu precies zit en waar de provincie staat.

De heer BAAS merkt op dat die bijeenkomst als nadeel had dat het onderwerp waar het nu over gaat, daar nauwelijks aan de orde is geweest.

De heer SWIERSTRA antwoordt dat er op zich wel veel mensen waren bij die bijeenkomst, maar er is altijd het probleem van verschillende vormen van informatieniveaus bij de betrokkenen. Er waren mensen bij die bijna helemaal nieuw waren en anderen die er veel dieper in zitten en veel gerichter over dit soort zaken kunnen discussiëren. Het signaal is volstrekt helder en spreker zal dit ook meenemen. De regio Groningen-Assen is niet zomaar een samenwerkingsverband, maar functioneert op basis van vrijwilligheid. Die vrijwilligheid is nadrukkelijk beleden, want indien de problematiek van een grote stad en een samenhangend sociaaleconomisch gebied op een goede manier moet worden opgelost, dan zullen gemeenten en provincie met elkaar moeten samenwerken. Dit afwerken via WGR+-achtige regelingen leidt echter meer tot bestuurlijke Hoekse en Kabeljauwse twisten dan dat het gaat over de inhoud en dat is ook de reden dat dit vooral op basis van vrijwilligheid gebeurt. Dat leidt er wel toe dat er heel erg moet worden gemanoeuvreerd en gestuurd om datgene wat iedereen wil ook voor elkaar te krijgen. Bij woningbouw is dat buitengewoon weerbarstig, want dat is en blijft een primaire verantwoordelijkheid van de gemeenten, hoezeer de staten ook in het POP vaststellen wat de wenselijkheid is, dat vervolgens ook in regioverband bevestigen en taakstellingen afspreken. Het is uiteindelijk de gemeente die daar in de vorm van een ontwerpopgave mee aan de slag moet. Dat is ook te zien in de discussie over Leek en Roden, want daar is een aantal woningen aan toebedeeld, maar vervolgens is de vraag hoe dat nu wordt gedaan. Het college zit dan ook niet zelf persoonlijk in die stuurgroep, want de gemeente en de locale samenleving moet uitmaken hoe die keuzes uitvallen. Het is nog maar sinds kort dat de provincie zich afvraagt of er ook in wordt geslaagd om die ambitie van de regio ook werkelijk waar te maken en die ambitie is inmiddels om het nationaal stedelijk netwerk, de regio Groningen-Assen, een dusdanige ontwikkeling te geven dat daarmee de sociaal-economische ontwikkeling in Drenthe en Noord-Nederland maximaal vormgegeven zal worden en daarmee ook invulling kan worden gegeven aan hoe de eigen provincie in te richten. Dat raakt de discussie over rode contouren, of die rode contouren heilig zijn en hoe voorzieningen en infrastructuur worden geconcentreerd. De vraag die daarbij speelt is waarbij niet en waarbij wel wordt gebouwd en hoe dat zo mooi mogelijk gebeurt. Hoe mooi die afspraak ook wordt gemaakt zit daarin altijd een geweldig spanningsveld. Enerzijds is dat in de gemeenten, want die hebben al een langlopend locaal beleid en lopen aan tegen hun eigen gemeenteraad en belangengroepen die vanuit plaatselijk oogpunt een bepaald belang en opvatting hebben, terwijl deze in strijd zijn met het totaal. Dat zal moeten worden overbrugd en dat is een heel lastige. Dat maakt ook de positie van de gemeenten lastig, want deze blijven autonoom, maar handelen binnen het POP en dergelijke. Een ander lastig punt voor de gemeenten is dat zij de ruimtelijke opgave moeten inpassen in het totaal van ruimtelijke opgaven, waarbij zij ook vaak te maken hebben met de positie van het grondbedrijf in de gemeente en wat zij wel of niet kunnen waarmaken en waar zij tegenaan lopen in allerlei bestemmingsplanprocedures van allerlei aard en soort. Verder is van belang hoe de bouwers hierin staan, want dat zijn de projectontwikkelaars met hun eigen belang en hun eigen posities van lang geleden, want projectontwikkelaars kopen vaak ver van tevoren grond omdat zij inschatten waar er ontwikkelingen zullen komen. Een zelfde positie hebben de woningbouwcorporaties die als grote belangwekkende en machtige partijen een heel zelfstandige positie en rol vervullen op het gebied van ontwikkeling. Weliswaar gebeurt dit uit een wat andere maatschappelijke betrokkenheid dan de commerciële ontwikkelaars, maar als het gaat om de praktijk van het dagelijks handelen zit daar vaak niet zo heel veel verschil tussen. Daar is veel overleg mee, maar het betekent wel dat gemeenten met handen en voeten zijn gebonden en dat het hard en duidelijk maken van plannen uit het oogpunt van tegengaan van speculatie niet altijd even verstandig is, laat staan om daar al te veel lawaai omheen te maken. Dat hele conglomeraat verklaart voor een deel waarom er hier en daar wat onduidelijkheden zitten en dat zit soms allemaal vast op onderdelen van onderhandelingsposities die gemeenten innemen, zowel naar de eigen gemeenteraad

toe als binnen de gemeenteraad en naar buiten toe in de richting van de ontwikkelaars, Er zit ook vaak een financiële kant aan, niet alleen ten aanzien van de exploitatie van het bestemmingsplan op zich, maar ook hoe dit zich verhoudt tot datgene wat er aan voorzieningen moet komen, zoals de infrastructuur, de exploitatie van het openbaar vervoer, waarbij in deze regiovisie een veel nadrukkelijker koppeling tussen al die aspecten is aangebracht en de ruimtelijke keuzes die daarbij moeten worden gemaakt. Dat leidt natuurlijk tot spanningen. Hij vroeg zich op enig moment af of de provincie op de goede weg zat en op dat punt stelt hij vast dat het in deze provincie niet zo heel veel anders is dan in de rest van Nederland. De problematiek van de woningmarkt is al decennialang heel weerbarstig, waarbij de gerealiseerde aantallen vaak sterk afwijken van de doelstelling die ook het rijk zich heeft gesteld. Dat geldt ook hier en dat heeft met al die dingen te maken die hij zojuist schetste. Wanneer vervolgens daarbij ook nog eens de discussie komt over de voortduring van de woningbouwprognoses, dan ziet hij dat in elkaar overlopen. Aan de ene kant heeft de provincie een zware taakstelling op zich genomen in de regio omdat de provincie ook wil groeien. Het gaat dus niet om een oplossing van een probleem dat er nu is, want de provincie heeft de ambitie om met dat gebied vooruitgeschoven iets extra's te doen, dus daarmee worden per definitie niet alleen de woningbouwtrends gevolgd. Aan de andere kant ziet hij dat belanghebbende partijen die trends gebruiken om in hun discussie de uitkomst ervan te beïnvloeden die hen op het microniveau in de eigen gemeente en wijk voor problemen stelt. Die dingen lopen door elkaar. Zo is onlangs voor het Noorden het nieuwe woningbouwprogramma vastgesteld en dat is gebeurd met deskundigen vanuit de gemeenten en beide provincies. Daarbij is bij meerdere gemeenten gebruik gemaakt van demografische ontwikkelingen en gegevens zoals de gemeenten die in huis hebben, maar ook externe deskundigen. Daar komt discussie over en dan wordt er de vraag gesteld of dit nog nodig is omdat de bevolking krimpt. Dan komt daar vervolgens een landelijk rapport van Derksen overheen, waarin staat aangegeven dat de teneur van bevolkingsgroei is dat deze afvlakt en dat er zelfs een daling komt. Daarover is een symposium geweest en een aantal commissieleden is daar geweest om de vraag beantwoord te krijgen wat dit nu betekent voor de regio Groningen-Assen. De analyses van de heer Derksen en die van de provincie zelf hebben ertoe geleid dat voor de middellange termijn de prognoses voor de regio Groningen-Assen moeten blijven gehandhaafd, zowel vanuit de demografische ontwikkeling als vanuit de politieke drijfveer dat partijen iets met deze regio willen. Hier moet inderdaad een aanvulling op worden gegeven en velen herinneren zich nog de discussie van een aantal jaren geleden waarbij werd aangegeven dat inwoners en woningbouw van groot belang zijn voor de economische ontwikkeling van het noorden en natuurlijk ook voor het elders in de provincie op een goede manier gestalte kunnen geven aan de verhouding mal/contramal. Indien de provincie die ambitie wil blijven onderschrijven zal er heel sterk moeten worden gekeken of de provincie dat wel redt en daarom is daarop de woningbouwmonitor gezet en is afgesproken met de gemeenten om dat toch te monitoren, onlangs dat dit een gemeentelijke verantwoordelijkheid is. Dat monitoren gebeurt om de problemen inzichtelijk te maken en te kijken of er wordt uitgekomen in de buurt van de taakstelling. Dat alleen al heeft een belangrijk sturend effect tot gevolg, want de discussies daarover worden gevoerd en voor het eerst ligt er een uitgebreid verslag voor in de vorm van de tweede monitor. Van de eerste monitor was nog helemaal weinig te zeggen. Alle gemeenten krijgen nu scherp in beeld waar hun problemen zitten en worden er scherp op aangesproken om ook al die gegevens te verstrekken. Niet alle gemeenten hebben toegesneden op de vraag die vanuit de regio wordt gesteld hun huishouding helemaal op orde. Daar is ook nooit op die manier om gevraagd want daar speelde een heel andere drive bij. In die zin mag niet per definitie het verwijt naar de gemeenten klinken dat zij niet op ieder gegeven moment alle gegevens op tafel kunnen leggen zoals de provincie dat wil. Dat zal wel steeds beter worden omdat de gemeenten ook wel inzien dat deze wijze van benaderen ook voor de gemeenten van groot belang is. Tussen gemeenten zitten dan ook grote verschillen in de redenen waarom zij wel of niet de aantallen halen. In de stuurgroep heeft spreker gevraagd hoe het met het totaal zit en of de provincie haar ambities nu eigenlijk haalt. Die vraag heeft spreker gesteld om daarmee bevestigd te krijgen dat er inderdaad sprake is van een ambitie en dat wanneer de optelsom van het achterlopen gaat leiden tot de conclusie dat de ambitie niet wordt gehaald, er sprake is van een politiek probleem waar iets op gevonden moet worden. Dat betekent dat er een strakkere sturing op de gemeenten moet worden gezet om de taakstelling te halen, of dat er bijvoorbeeld kan worden geschoven met de aantallen waar de heer Baas zojuist op

doelde. Dat zou een gevolg kunnen zijn en daartoe dient niet lichtvaardig te worden besloten. Die conclusie is op dit moment ook nog niet getrokken en wanneer dat wel gebeurt wordt er wel een dominosteen uit het hele bouwwerk van de verdeling van de aantallen gehaald. Op dit moment is dus nog steeds het uitgangspunt dat de taakstelling gehandhaafd blijft, dat de gemeenten moeten aangeven en zorgen dat zij die halen en dus als de wiedeweerga met hun ontwerpopgaves bezig moeten.

De heer SLAGTER vraagt wanneer het moment van daadwerkelijke afweging of de cijfers moeten worden heroverwogen dan komt.

De heer SWIERSTRA wijst erop dat bij iedere volgende monitor de stuurgroep zich ervan zal moeten vergewissen wat de stand van zaken ten opzichte van de taakstelling op dat moment is en ook met enige regelmaat zullen de ambities moeten worden getoetst aan de algemene demografische gegevens. De ambitie kan immers wel zijn om zoveel duizend woningen in dit gebied erbij te bouwen en daarvoor kan alle aandacht op dit gebied worden gericht ten koste van andere gebieden, maar dit zal wel ieder moment moeten worden herijkt op realiteitswaarde. Dat gebeurt om de twee jaar in ieder geval, maar dat zal bij iedere nieuwe monitor opnieuw moeten worden herijkt. Dit zal moeten worden herijkt op het moment dat de discussies in de onderscheiden gemeenten in een afrondende fase komen. Leek en Roden zijn al even genoemd. Kijkend naar de gesignaleerde problematiek, dan uit deze zich in belangrijke mate in de provincie Groningen en veel minder in de provincie Drenthe. Dat betekent niet dat er in Drenthe niets hoeft te worden gedaan, want er is in Leek/Roden sprake van een forse opgave, maar de vraag daarbij is waar dat dan moet gebeuren. De vraag van waar dit moet gebeuren is aan de ene kant de uitkomst van de werkopgave en de werkateliers die Leek en Roden daar samen hebben en de communicatie daarover met de bevolking en anderzijds het overleg tussen de beide gemeenten en de beide provincies. Dat doen mevrouw Haarsma en spreker samen voor dit verhaal en zo nu en dan mevrouw Edelenbosch ook, want daar zitten allerlei landschapsaspecten aan vast, maar ook hoe omgegaan wordt met het provinciaal omgevingsplan. Daarin brengt de provincie het belang ten aanzien van infrastructuur en openbaar vervoer in, want die spelen een belangrijke rol in die keuzes. Tevens wordt het belang van de omgevingskwaliteit van landschap, water en milieu ingebracht zoals die in het POP zijn vastgelegd. Het zal dus niet zo kunnen zijn dat de gemeente op om zichzelf legitieme redenen andere keuzes maakt dan in het POP verstandig of haalbaar wordt geacht, want anders ontstaat een conflict met de staten en dat is niet de bedoeling. Het is een buitengewoon lastige materie waarmee hij enerzijds heel open om probeert te gaan, maar anderzijds zo voorzichtig probeert op eieren te lopen dat zij niet breken en dat niet in de voorfase al allerlei mogelijke publieke discussies worden gevoerd over wat en waar precies. Hij raadt de commissie dan ook aan om op dit moment niet al uitvoerige discussies te gaan wijden over waar nu exact hoeveel woningen komen tussen Leek en Roden. Het zou erg onverstandig zijn, want daarmee verpolitiseert het in een proces waarbij juist inhoudelijk zorgvuldige afwegingen moeten worden gemaakt en ook de gemeenteraden van de betreffende gemeenten ervan doordrongen moeten zijn dat er een eigen belang vanuit de gemeente is, maar ook een collectieve verantwoordelijkheid. Als die collectieve verantwoordelijkheid niet goed wordt ingevuld, dan zal het resultaat zijn dat er enerzijds geen invulling wordt gegeven aan de ambitie van het stedelijk netwerk en de daaruit voortvloeiende economische groei zoals die is afgesproken en anderzijds zou er dan sprake zijn van een optelsom van allerlei suboptimale beslissingen op allerlei mogelijke onderdelen per bestemmingsplan, per landschapsgebied, per infrastructuur en per openbaar vervoer. Dat moet dus absoluut niet en dan is dit een uitermate subtiel spel dat burgemeester Van der Laan ertoe verleidde uit te spreken dat dit het moeilijkste probleem uit zijn gehele carrière was. Het is een lastig probleem, maar hij wil deze ambitie blijvend onderschrijven en op deze voorzichtige manier doorgaan en via de sturing door de stuurgroep zal ervoor worden gezorgd dat het zelfsturende vermogen van de gemeenten daarmee extra nadruk krijgt. In die zin is hij dan ook optimistisch dat de ambities worden verwezenlijkt, maar zijn vraag tijdens de vergadering van de stuurgroep was erop gericht dat dit scherp op tafel komt, zodat de juiste keuzes kunnen worden gemaakt.

TWEEDE TERMIJN

De heer BAAS had de bedoeling om deze gedachtewisseling uit te lokken en te kijken hoe het ervoor staat. Deze provincie is deze ambitie aangegaan en dan dient de provincie ook alles uit de kast te halen om die ambitie waar te maken. Dat daar heel veel voetangels en klemmen onder liggen is spreker wel duidelijk, maar het gaat hem erom hoe in wijsheid met elkaar, juist als het gaat om sturing, in goed overleg op basis van argumenten verder kan worden gekomen. Het is weliswaar vrijwillig maar een convenant wil toch zeggen dat partijen zich verbonden hebben. Als het dan al niet een bestuurlijke verplichting is, dan is het nog altijd een vrijwilligheid die iets meer inhoudt dan alleen maar vrijblijvendheid. Spreker is blij met het grootste deel van de beantwoording. Spreker heeft de vraag die hij van de heer Swierstra heeft geciteerd uit het verslag ook opgevat als een scherp houden van de partners in het overleg. Er kan een keer een moment komen waarin er moet worden overlegd of het nog wel haalbaar is wat er aan ambitie op papier is gezet. Er blijft nog een aantal dingen over en dat heeft toch te maken met die transparantie. Uit het oogpunt van het financiële aspect en om te voorkomen dat projectontwikkelaars kunnen gaan speculeren, beseft spreker dat de provincie niet altijd het achterste van haar tong kan laten zien, maar hij vindt wel dat gemeenten in vertrouwelijkheid in de richting van de stuurgroep zo transparant als maar enigszins mogelijk is zouden moeten zijn. Daarover mag geen twijfel bestaan, want partijen hebben zich aan elkaar gecommitteerd en dat houdt in dat er zo open mogelijk als maar enigszins kan, moet worden gewerkt. Wat dat betreft wil hij van de gedeputeerde duidelijker horen of die transparantie bij de gemeenten wel aanwezig is. Een tweede vraag heeft te maken met de rode contouren. Van een van de burgemeesters in Drenthe heeft hij gehoord dat deze het convenant een aantal jaren geleden alleen maar heeft ondertekend om zich niet aan de contouren te hoeven houden. Indien dat zo is, dan wordt er al een belangrijk fundament onder het POP vandaan gehaald en als hij statenleden hoort zeggen in een discussie dat rode contouren opgeefbaar zijn indien burgers hard genoeg roepen, dan denkt hij dat niet geloofwaardig is indien de staten van Drenthe zeggen te staan voor hun ambitie, terwijl de staten ten aanzien van overeenkomsten waar de staten zelf ja tegen hebben gezegd, zo snel door de knieën gaan.

De heer SLAGTER heeft in zijn eerste termijn iets gezegd over onduidelijkheden in het proces en de heer Swierstra heeft die onduidelijkheden nog weer eens beschreven, maar spreker vindt nog niet dat daarmee de transparantie is toegenomen, want de provincie bevindt zich ten opzichte van de participanten die opereren in het veld in een afhankelijke positie. De vraag is of gemeenten in staat zijn om dat te realiseren wat de provincie graag wil. Dat geldt voor woningbouw, maar ook voor het Kolibri-project. De provincie blijft daarbij heel erg afhankelijk van het collectieve verantwoordelijkheidsgevoel in het gebied. Hij hoopt dat bestuurders op dat niveau gaan acteren en dat het collectief gevoel gaat prevaleren boven het gemeentelijk belang. Spreker denkt dat dit een van de grootste knelpunten is.

De heer PETERS merkt op dat de heer Slagter zojuist zei dat hij het van de gedeputeerde windowdressing vond. Is dat nog steeds het geval na het antwoord van de gedeputeerde?

De heer SLAGTER kan dat niet handhaven want de heer Swierstra heeft alle knelpunten die er liggen open en bloot beschreven en dat is op zich transparant. Met windowdressing bedoelt hij die bijeenkomsten waarin in krachtige bewoordingen allerlei grote woorden worden gebezigd, waarna die woorden blijvend worden gebezigd ondanks tegenvallende resultaten en problemen die worden gesignaleerd. Dat bedoelt spreker dan met windowdressing en dat is er wat hem betreft wel vanaf gevallen, maar de duidelijkheid of de doelen bereikt gaan worden die zijn gesteld, heeft spreker ook nog niet.

De heer PETERS sluit zich aan bij de woorden van de heer Slagter, want spreker heeft het idee dat nu individuele raadsleden en raadsfracties keuzes moeten gaan maken en dat die nu pas worden geconfronteerd met de gedachte dat zij moeten kiezen, terwijl zij al heel lang hebben zien aankomen wat er gaat gebeuren. Ten aanzien van de vraag van de heer Baas merkt spreker op dat deze provincie zeker

de rug recht moet houden. Dat geldt zowel voor de gedachte achter de regiovisie als de gedachte achter het POP, maar niet vanuit de gedachte dat alles vastligt en afspraak, afspraak is.

De heer BAAS vraagt of de heer Peters dit ook aan zijn fractiegenoten wil meedelen.

De heer SLAGTER merkt op dat mevrouw Mastwijk immers heeft gezegd dat de ronde contouren geheel bespreekbaar zijn. Dat hadden veel andere partijen overigens ook gezegd.

De heer PETERS is daar verbaasd over en kent de opvatting van mevrouw Mastwijk op dat punt niet. De CDA-fractie wil in dit opzicht de rug recht houden en nogmaals niet vanuit de gedachte dat alles in beton is gegoten en dat er niets is te veranderen, want er moet ook worden gekeken naar de kansen en als er echte problemen zijn in bestuurlijke keuzes dan moeten partijen ook meedenken over andere oplossingen.

De heer BOSSINA sluit zich aan bij de vraag van de heer Baas over de contouren. Hij is nieuwsgierig of er afspraken zijn gemaakt tussen een vertegenwoordiger van een Noorddrentse gemeente en de stuurgroep.

De heer KUIPER merkt op dat de provincie in een groot spanningsveld zit en dat er een aantal zaken is geconstateerd dat tot nu toe tot ontwikkeling is gekomen. In de toekomst zal zich dit verder ontwikkelen, maar het is moeilijk om dat te gaan voorspellen. De heer Swierstra noemde daarnet dat hier niet in alle openheid over ontwikkelingen in de woningbouw kan worden gediscussieerd, aangezien dit een proces bij projectontwikkelaars op gang kan brengen en kan beïnvloeden. Spreker vertrouwt er wel op dat wanneer er een discussie moet plaatsvinden over alles wat er in de toekomst gaat gebeuren, deze discussie ook in alle openheid moet en dat er geen dingen moeten worden tegengehouden omdat het een invloed heeft op de markt. Wat dat betreft is er vanuit D66 een opmerking gemaakt over bevolkingsprognoses en op 23 november 2007 wordt een bijeenkomst hierover in Roden belegd, waarin dit aspect ruimschoots mee kan worden genomen. Hij gaat ervan uit dat de teruglopende bevolking wel degelijk grote invloed heeft en in dat verband wijst spreker de heer Swierstra erop dat alles wat met de ontwikkelingen op de huizenmarkt heeft te maken in alle openheid besproken dient te worden. Dat geldt vooral ook voor de cijfers.

De heer WIERINGA merkt op dat in het verslag staat dat Haren v.w.b. de zachte plannen achterloopt en dat daar bij werd verteld dat niet dit niet mag en kan omdat dan niet bekend is waar de woningen gebouwd kunnen worden. Verder wordt vermeld dat er meerdere gemeenten zijn die zacht achterlopen en spreker vraagt welke gemeenten dat zijn.

De heer SWIERSTRA wijst erop dat de regiovisie een goed alternatief is geweest dat heel goed werkt. Als hij kijkt naar de ontwikkelingen die er in Nederland en in Europa zijn, dan is de toekomst aan de regio's. Dat daar goed wordt samengewerkt is dan een belangrijke zaak. Dit moet allemaal op basis van vrijwilligheid, hoewel dat soms wat lastiger is. Daarom vindt spreker dat er opdracht aan het college moet worden gegeven om zoveel mogelijk flexibiliteit te betrachten om de club zo goed mogelijk bij elkaar te houden, aangezien deze regiovisie zo belangrijk is voor de toekomst en voor de ontwikkeling van Noord-Nederland. De provincie dient zich daar maximaal voor in te spannen vanuit het grote belang van de regiovisie.

De heer SWIERSTRA antwoordt dat vrijwilligheid en het redeneren vanuit de inhoud van het allergrootste belang is, want partijen dienen elkaar te overtuigen en ook de bevolking mee te krijgen. Locale autonomie dient dan ook blijvend hoog in het vaandel te staan, want anders ontstaat een volstrekt ander patroon en spreker ziet de discussie nog niet tot een goed einde worden gebracht om er een provinciaal bestemmingsplan of een structuurplan van te maken of andere dwangmiddelen toe te passen. De commissie dient zich te realiseren dat wanneer door de provincie een beroep wordt gedaan op de gemeen-

ten om hun collectieve verantwoordelijkheid te nemen, dat veronderstelt dat aan de locale gemeenteraadsleden en bestuurders wordt gevraagd om over hun eigen drempel heen te stappen en naar andere dingen te kijken dan waar dat gemeenteraadslid in zijn visie wellicht voor is verkozen en waarvoor hij of zij in de verkiezingstijd beloftes heeft gedaan aan de kiezer. Het is gewoon een lastig proces om vast te stellen wat groen moet blijven en waar wel of niet gebouwd mag worden en dergelijke. Op het moment dat het college die oproep doet zullen de staten ook zelf moeten kijken hoe zij hierin staan en dat kan betekenen dat er op enig moment de discussie ontstaat over wat er precies in het POP is vastgelegd. Indien nu is te zien dat een aantal keuzes voorligt om de opgaves te vervullen, dan is de vraag of dat kan zonder ergens op gespannen voet te komen met een uitgangspunt of met een lijntje in het POP. Het zou kunnen dat daar op enig moment eens naar gekeken moet worden, maar daar is geen enkele afspraak over gemaakt want het POP is wat dat betreft volstrekt leidend in al die zaken. In die zin houdt het college bestuurlijk, maar ook de staten, de rug recht en wordt daar geen koehandel mee gedreven. Die indruk wordt echter wel gewekt indien een burgemeester aangeeft dat hij het convenant alleen heeft ondertekend in de vooronderstelling dat daarmee het POP en de rode contouren aan de kant kunnen worden geschoven. Bij een dergelijke afspraak is spreker nooit aanwezig geweest en zo’n afspraak zou ook niet moeten worden gemaakt.

De heer WIJBENGA merkt op dat de uitspraak van mevrouw Mastwijk niet anders was dan wat de staten over het POP hebben afgesproken, namelijk dat de rode contouren zoals die in het POP vast liggen kunnen worden verruimd op het moment dat er goede argumenten voorhanden zijn. Dat is wat er is gezegd en als dat niet is gezegd dan is dat wel bedoeld, maar daar moet ook wat het CDA betreft geen enkel misverstand over bestaan.

De heer SWIERSTRA antwoordt dat daarmee een behoorlijke mate van een eenstemmigheid is bereikt over hoe daarmee omgegaan moet worden, mits er wordt uitgegaan van de eerste opmerking van de heer Baas, namelijk dat de provincie de ambitie met betrekking tot de woningbouw overeind wil houden evenals de keuzes die in dat proces zijn gemaakt en die op dit moment leidend zijn voor de uitvoering. Indien er dan in de praktijk zich zaken voordoen die wellicht wat anders moeten, dan is daar nu juist de monitoring voor, want die maakt het al een stuk transparanter. De ervaring van spreker is dat de gemeentelijke bestuurders die hij aan tafel heeft, bereid zijn om daar transparant mee om te gaan, maar een deel van het probleem komt ook door de verschillende manieren waarop per gemeente de administratie wordt bijgehouden en er beleidsmatig wordt gestuurd. Het is voor een deel ook onvermogen om dat op dit moment op dezelfde manier te doen. Er wordt aan gewerkt, de provincie komt daarbij iedere keer een stuk verder en juist de spiegel van de monitoring en het elkaar confronteren met de consequenties voor het geheel is het beste sturende argument in de richting van al die gemeenten. Met inachtneming van de trends in de demografische ontwikkelingen, het beleid en de doelstellingen ten aanzien van de regio en de aantallen die daarbij horen, wordt er gepland en worden er keuzes gemaakt. De huizenmarkt bepaalt hoe snel die bestemmingsplannen vol lopen en wanneer fase 2 of fase 3 in aanbouw worden genomen. Op dat moment is het volstrekt logisch dat wanneer de huizenmarkt dicteert dat op een gegeven moment iets niet in uitvoering wordt genomen, dit ook eerst niet gebeurt, maar er is dan al wel een keuze gemaakt voor het moment dat de provincie weer op het spoor zit met de aantallen.

De heer KUIPER ging het om de openbaarheid van de discussie. Hoewel er bepaalde ontwikkelingen zijn waarvan de gedeputeerde zegt dat er voorzichtig en discreet mee dient te worden omgesprongen, breekt spreker toch vooral een lans voor het zoveel mogelijk in de openbaarheid voeren van discussies.

De heer SWIERSTRA is het daarmee eens, maar de heer Baas voegde er ook al aan toe dat bepaalde discussies op zijn minst in de vertrouwelijkheid van een stuurgroep gevoerd moeten kunnen worden. Dat is op zich helder en spreker kan zich ook voorstellen dat een statencommissie op enig moment zegt dat zij de deskundige van de woningbouwmonitor eens wil horen. In dat geval komt er dan toch iets meer uit dan weliswaar in een lang maar redelijk beperkt verslag valt te lezen. Het is wel van groot be-

lang om in de dialoog met elkaar te blijven, de knelpunten vast te stellen en van daaruit de dialoog te voeren met gemeentebestuurders waarmee de provincie in aanraking komt.

De VOORZITTER concludeert dat er op dit vlak nog veel te doen is, dat er vele belangen zijn van vele deelnemers in deze regiovisie, maar dat er ook vele kansen zijn. Daarom dienen deze staten actief te ondersteunen wat er in de regiovisie Assen-Groningen staat.

**10. Brief van 25 januari 2007, kenmerk 2/5.1/2007000240 van het college van GS over Tussenbalans 2006 van de nota Energiek Drenthe**

De heer LEEVER spreekt in namens de Raedthuysgroep. De Raedthuysgroep is een keten van bedrijven die zich bezighoudt met de realisatie van duurzame energieprojecten. De Raedthuysgroep is vooral actief op het gebied van biomassa en windenergie. Hij verwelkomt de visie van de provincie om in Drenthe actief te werken aan vermindering van de $CO_2$- uitstoot en duurzame energie moet daarin een zeer belangrijke rol vervullen. De in de Tussenbalans 2006 genoemde ambities voor 2007 op het gebied van biomassa juicht spreker van harte toe. Graag wil hij het komende jaar samen met de provincie en de Drentse gemeenten initiatieven ontwikkelen om te komen tot een aantal rendabele biomassaprojecten om zo de realisatie van de provinciale ambitie om via biomassa de uitstoot van $CO_2$ met 220 kiloton te verminderen, dichterbij te brengen. Om het klimaatprobleem het hoofd te bieden moeten naar de overtuiging van de Raedthuysgroep alle technieken om energie duurzaam op te wekken en waarmee significante besparingen worden bereikt, worden ingezet. Naar zijn mening is er geen ruimte voor keuzes, maar is het een kwestie van dat al die technieken worden gecombineerd. De luxe positie van keuzes kunnen maken is voorbij. Hij vindt het een gemiste kans dat in de Tussenbalans 2006 niet of nauwelijks wordt ingegaan op één van de meest veelbelovende vormen van duurzame energie, namelijk windenergie. Dit is een van de meest effectieve vormen van duurzame energieopwekking. Dat wordt inmiddels in veel landen ingezien en windenergie is een van de sterkst groeiende bedrijfstakken wereldwijd. Het initiatief voor de realisatie van een windpark in Coevorden ligt momenteel stil en het aantal turbines is teruggebracht tot drie. Dit betekent dat met dit windpark de Drente BLOW-taakstelling van 15 megaWatt niet wordt gehaald. Bij de vaststelling van POP II op 7 juli 2004 hebben provinciale staten een motie aangenomen waarin gedeputeerde staten is opgedragen indien de realisering van het windpark op de locatie Coevorden niet mocht lukken voor 1 januari 2006, één of meerdere plaatsen aan te wijzen voor mogelijke alternatieve windmolenlocaties. Spreker is ervan overtuigd dat er in Drenthe prima locaties voorhanden zijn. Als provincie met veel potentieel voor windenergie biedt Drenthe veel meer mogelijkheden dan nodig zijn om 1% van de landelijke BLOW-doelstelling voor haar rekening te nemen. Zo heeft de dichtbevolkte provincie Zuid-Holland een BLOW-taakstelling van 205 megaWatt. Zelf heeft deze provincie zich ten doel gesteld om in 2010 250 megaWatt aan windenergievermogen te hebben gerealiseerd. Hiermee neemt zij ruim 16% van de BLOW-taakstelling voor haar rekening. Bovendien heeft Zuid-Holland in het licht van het post-Kyotobeleid een tweede doelstelling voor windenergie vastgesteld van in totaal minstens 350 megawatt in 2015. Zoals ook blijkt uit de provinciale kaart Zoekrichting plaatsing windmolens behorende bij de notitie Inventarisatie windenergiepotentieel in de provincie Drenthe, biedt in het bijzonder het Veenkoloniale gedeelte van de provincie Drenthe mogelijkheden voor de plaatsing van windturbines. Met haar echte verkavelingsstructuur en grote openheid vormen de Veenkoloniën een landschap dat zich bij uitstek leent voor windenergie. Lange tijd zijn de Veenkoloniën benut als energieleverancier, want dit gebied heeft een belangrijke rol gespeeld in de ontwikkeling van Nederland. Deze geschiedenis kan zich herhalen. De Veenkoloniën hebben de ruimte en de structuur om het landschap te benutten als leverancier van duurzame energie, waarbij spreker denkt aan biomassa en windenergie. De behoefte aan duurzame energie wordt daarbij steeds groter. De behandeling van de Tussenbalans 2006 en de Nota Energiek Drenthe biedt bij uitstek de gelegenheid om zich uit te spreken voor een ambitieuze doelstelling met betrekking tot windenergie. In het nieuwe regeerakkoord staan ook grote ambities ten aanzien van duurzame energie. Hij rekent erop dat de provincie deze ambities aangrijpt en de mogelijkheden van de Veenkoloniën en Drenthe gaat benutten. In het voorwoord van de Tussenbalans 2006 refereert mevrouw Klip aan the film "An unconvenient truth" van Al Gore. In zijn

gelijknamige boek zegt Al Gore over windenergie dat de markt al heeft besloten dat windenergie tot de meest marktrijpe en kosteneffectieve technologieën behoort om ons in de toekomst van energie te voorzien. De Raedthuysgroep rekent er dan ook op dat de provincie in 2007 ambitieus met het thema windenergie in Drenthe om zal gaan en dat de ambities op het gebied van biomassa dit jaar zullen worden gehaald. Een duurzaam Energy Valley ligt in het verschiet. Morgen komt de DVD van de film van Al Gore in Nederland uit en spreker zal ervoor zorgen dat de commissie en het college een exemplaar van deze DVD krijgen toegestuurd.

De heer HAIKENS constateert dat de heer Leever de rechtlijnigheid van de Veenkoloniën één op één vertaalt naar het plaatsen van windmolens. Waar komt dat vandaan? Op veel andere plaatsen ziet hij windmolens, bijvoorbeeld in Duitsland, en daar worden de windmolens ook in een rij geplaatst. Hij begrijpt niet waarom die structuur één op één wordt vertaald naar windmolens. Dat heeft niets met elkaar te maken.

De heer LEEVER antwoordt dat hij de Veenkoloniën zo'n geschikt gebied vindt voor windenergie omdat er sprake is van een rechte verkavelingsstructuur met lintbebouwing en heel grote tussenafstanden tussen het ene lint en het andere. Daar staan vaak weinig of geen woningen, zodat deze beperkingen en belemmeringen er niet zijn. De Veenkoloniën vormen zonder meer een gebied dat daardoor geschikt is voor de plaatsing van windturbines.

De heer KUIPER merkt op dat als er windmolens in de Veenkoloniën worden neergezet, de provincie het landelijke en internationale koppelnet aan het voeden is indien die moelens daarop worden aangesloten. Heeft de Raedthuysgroep ook nagedacht over het koppelen van windenergie aan een bedrijventerrein die daarvoor energie opwekt, zodat de productie van die windenergie direct ten goede komt van het bedrijventerrein?

De heer LEEVER antwoordt dat daarover is nagedacht. Indien het bedrijventerrein zich leent voor de toepassing van windenergie is dat zeker mogelijk. In de gemeente Waddinxveen langs de A12 is een drietal windturbines gebouwd op een bedrijventerrein en als de bedrijven die op dit terrein zijn gevestigd de duurzame stroom van die windturbines willen afnemen dan is dat mogelijk.

De heer HORNSTRA wijst erop dat het onderwerp energie hot is. Iedere dag staan er stukken over in de krant, zoals de film van Al Gore, de eigen klimaatconferenties, Grounds for Change en het werkbezoek aan Seinen. De conclusie van staatsecretaris Van Geel was en is dat vluchten niet meer kan. Het ambitieniveau van het regeerakkoord zegt dat in 2020 Nederland het schoonste land van Europa moet zijn. Daaraan koppelt de PvdA de ambitie vast dat Drenthe de schoonste provincie van Nederland moet zijn, dat wil zeggen $CO_2$-neutraal. Er is een Nota Beelden van een $CO_2$-neutraal Drenthe ontvangen en daaruit trekt spreker de conclusie dat het kan en omdat het kan, denkt spreker ook dat Drenthe in 2015 $CO_2$-neutraal moet zijn. Daarom moet de politiek lef tonen en zeggen dat zij ervoor gaat en spreker zal straks een aantal mogelijkheden noemen om dat doel dichterbij te brengen. In het kort staat spreker stil bij de toegevoegde notitie over het revolving fund. Er staat een aantal goede dingen in, vooral het idee over Wonen++ en het TELI-project. Dat is een prachtig project waarin een aantal zaken wordt gekoppeld, zoals werkgelegenheid, energiebesparing en het bewustwordingsaspect, maar in het stuk kan spreker ook lezen dat het de vraag is of het in de voorgestelde omvang doorgang kan vinden. De PvdA hecht veel aan de inzet om dat toch van de grond te krijgen en dan wel bij alle gemeenten. Graag hoort spreker wat de eventuele knelpunten zijn. Er staat een aantal goede dingen in en de conclusie van het college is dat er van andere constructies meer is te verwachten dan datgene waar hij in eerste instantie om heeft gevraagd en als voorbeeld wordt dan de manier waarop de heer Seinen projecten mogelijk maakt aangegeven. Hij kan zich daarin vinden, maar bij fondsen als dat voor monumentenzorg en startersleningen blijkt dit wel te kunnen. Het gaat spreker echter om het effect en niet de wijze waarop dit wordt gefinancierd, dus op de manier waarop het meest bereikt kan worden, dient het te gebeuren. Over de Nota Beelden van een $CO_2$-neutraal Drenthe geeft spreker aan dat de PvdA daarom heeft gevraagd

en dat het college daar met enige aarzeling aan heeft toegegeven. Spreker maakt het college zijn complimenten over het duidelijke verhaal en de conclusie is dat het technologisch mogelijk is en dat het er alleen maar om gaat of er een wil is om dit te realiseren. De eurocommissaris zegt dat het vooral van de lokale overheden moet komen. Volgens hem zijn lokale initiatieven goed voor de duurzaamheid en kunnen ook nog ter plekke werkgelegenheid opleveren. Op pagina 11 staat samengevat in de tabel dat met biobrandstoffen, biomassa, opslag van $CO_2$ en windenergie een reductie tot 5% is te bereiken en dat is bijna neutraal. Spreker denkt dan ook dat de provincie dat moet willen. Bij de tussenbalans zelf wordt gesuggereerd door het college dat het tijd wordt voor een Club van Drenthe. De PvdA vindt dat dit niet moet gebeuren, want dan wordt het weer praten. Spreker vindt echter dat er vooral gedaan moet worden en niet alleen gepraat. Het doen moet dus centraal staan, want iedereen moet aan de bak en heel veel mensen doen dat ook al. Zo nemen boeren allerlei initiatieven met biovergisting of massaverbranding en dergelijke. Spreker maakt daar wel een kanttekening bij. Iedereen heeft over het initiatief bij Wijster gelezen waarbij het de bedoeling is dat de grond niet meer voor voedselproductie wordt gebruikt, maar voor energie. Wanneer het om restproducten zoals mest gaat is dat prima, maar spreker vindt toch dat er goed moet worden nagedacht over de vraag of dit wel gewenst is, namelijk grootschalig grondverbruik puur en alleen voor energiegewassen. Een nuance daarbij is dat het soms ook vreemd is dat niet meer wordt ingezet op groen gas, temeer daar Nederland al een ijzersterke gasinfrastructuur heeft. Soms moet een land gewoon datgene doen waar het al goed in is en dat moet dan worden versterkt. Als het gaat om het bereiken van $CO_2$-reductie, het nastreven van een duurzame samenleving en een balans tussen economie, sociaal-maatschappelijke en ecologische doelen, dan ziet hij dat allerlei mensen worstelen om producten in de markt te zetten die goed scoren op die doelen. Toch is er dan vaak een probleem met timing, namelijk hoe een product in de markt moet worden gezet, want ook de overheid is niet geheel betrouwbaar en voorspelbaar. Hierbij denkt hij specifiek aan de Milieukwaliteit Elektriciteitsproductie (MEP) en veel van die bedrijven durven ook niet zo goed met uitgewerkte en economisch haalbare producten op de markt te komen. Daarvoor is het nodig dat er een lange termijnvisie bestaat. Dat is een visie die kans geeft aan ideeën. Spreker heeft erover nagedacht en hij wil een aantal voorstellen doen. Om te beginnen moet er een doefonds komen dat vergelijkbaar is met dat van de provincies Friesland en Gelderland, waaruit burgers (consumenten, maar ook groepen van producenten) initiatieven kunnen ontplooien en deze gecofinancierd krijgen. Dit fonds geeft daarmee een extra impuls om zaken van de grond te krijgen die anders niet goed lukken. Daar moeten niet teveel regels voor bestaan, maar er moet wel enige durf worden betoond en er mag ook nog eens iets fout gaan. Het is goed om een provinciale subsidie in het leven te roepen voor de aanschaf van een microwarmtekrachtkoppeling (WKK). Die subsidie moet mede afhankelijk zijn van wat het rijk daarbij wil doen en ook om welke aantallen het gaat. Spreker voelt er niet zoveel voor om daar nu al blanco cheques voor af te geven, maar denkt meer om daar op termijn op terug te komen op het moment dat daar meer duidelijkheid over is. Als het gaat om een micro-WKK is het vooral interessant om woningbouwcorporaties te benaderen om te vragen om daar massaal op over te gaan. Wanneer bedrijven verzekerd zijn van grote productiemogelijkheden dan is de kans veel groter dat de productie in Nederland komt en dan denkt hij ook aan de werkgelegenheid in Drenthe. Als het gaat om de nieuwe Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO) die hier al vaak is besproken en om duurzaamheid, dan geeft het de provincie de mogelijkheid om in een regievorm naar gemeenten toe heel uitdrukkelijk te vragen om op een andere, duurzame manier wijken in te richten. Hij heeft prachtige voorbeelden gezien van Grounds for Change en spreker vraagt om dit als uitgangspunt te nemen. Dan zal dat misschien niet altijd kunnen, maar er kan veel meer dan er tot nu toe is gebeurd. In een van de vorige commissievergaderingen heeft spreker gezegd dat hij het vreemd zou vinden wanneer de NAM olie zou boren en dat daar een geweldige uitstoot van $CO_2$ bij zou vrijkomen. Dan is het dweilen met de kraan open, want wat er aan de ene kant wordt geprobeerd om te bereiken, gaat dan ineens weer verloren. Wanneer het dan vooral gaat om grote bedrijvigheid, moet er een oplossing zijn voor de $CO_2$-uitstoot en dat is iets wat nog niet te gemakkelijk is te regelen. Indien het gaat om windenergie is dat keurig verwoord, want op 1 januari 2006 zou er duidelijkheid moeten zijn wat er met Coevorden gebeurt. Die duidelijkheid is er nog steeds niet en er is een jaar vol geduld en spanning gewacht. Spreker denkt dat er lang genoeg is gewacht en dat nu aan het college moet worden gevraagd een andere plek te zoeken. Spreker heeft een duidelijke voorkeur om dat in het gebied

rondom Coevorden-Emmen te doen. In die omgeving wordt namelijk de meeste energie gebruikt, de gemeente Emmen heeft zelf in haar bestemmingsplan al de mogelijkheid opengelaten en ook in Coevorden liggen de beste mogelijkheden tot inpassing in het landschap. Als uitgangspunt is 35 megaWatt een goede. Dat is namelijk de hoeveelheid stroom die jaarlijks in Emmen wordt gebruikt. De provincie dient dus nu op weg te gaan om een of meerdere locaties aan te wijzen. Ten aanzien van frisse scholen merkt hij op dat uit onderzoek blijkt dat dit een groot probleem is. De provincie gaat er niet over, maar daar zou wel iets aan moeten worden gedaan. Als het gaat om de financiële vertaling en waaruit het moet worden betaald, is dat mede afhankelijk van het verhaal van NUON en Essent, maar wanneer daar geen gelden uit zouden vrijkomen, dan vindt spreker toch dat bij de Voorjaarsnota met een financiële vertaling van deze plannen moet worden gekomen en dat zal de PvdA ook zeker doen. De tijd van nadenken en praten is voorbij en er moet gewoon wordt begonnen. Spreker ziet deze opmerkingen dan ook als een versterking van wat bij de Nota Energiek Drenthe al eerder is afgesproken.

De heer KUIPER wijst erop dat er het een en ander in de begeleidende brief staat, namelijk over de Tussenbalans, het revolving fund en de Nota Beelden van een $CO_2$-neutraal Drenthe. Hij ziet dan ook alle aanleiding om hierover verder te praten. Hij complimenteert het college hiervoor want het is een proces geweest dat anderhalf jaar heeft geduurd en in die periode is er ontzettend veel productie geweest en is een aantal uitgangspunten geformuleerd die hier in de commissie zijn besproken en daarbij is ook een aantal aanscherpingen gedaan. Een daarvan is die $CO_2$-neutrale provincie en daarover gaat zijn compliment ook, want in zeer korte tijd is er op papier gezet welke ambitie de provincie daarin kan leveren. Bij het energiebeleid van deze provincie moet het zo zijn dat de provincie iets kan leveren waar de provincie ook over gaat. In een jaargang van de periodieken van Milieudefensie, de Kleine Aarde en Natuur en Milieu staan allerlei praktische ideeën over hoe bepaalde zaken kunnen worden aangepakt op energiegebied, maar daar gaat het nu niet over want de provincie dient daar verantwoordelijkheid voor te nemen en is daar ook bevoegd toe. Als dat uitgangspunt wordt gehanteerd is er een aantal mogelijkheden die ook de PvdA naar voren heeft gebracht. Spreker gaat zo dadelijk op een paar punten in en heeft nog een aantal aanvullingen. Hij heeft zich erover verbaasd dat in de Nota Energiek Drenthe staat dat de heer Wim Klok, van het parkmanagement bedrijventerrein Noordenveld, voorstander zou zijn van kernenergie. Spreker hoopt niet dat dit het beleid van de provincie wordt, want het is een slag in de lucht als hij beweert dat kernenergie een $CO_2$-loze vorm van energieopwekking is. Dat is niet het geval, want winning van uranium is heel erg $CO_2$-belastend. Het is zelfs zo dat een kerncentrale achttien jaar in productie moet zijn voordat de aanbouw en de eventuele verwerking van afval en de $CO_2$-prodcutie bij de winning van uranium, zijn gecompenseerd. In vergelijking doet een windmolen dit in drie maanden. Het is zelfs zo dat over een jaar of tien de winning van uranium nog meer $CO_2$-uitstoot zal opleveren, aangezien de hoeveelheid uranium dat in de erts zit met nog veel meer energie eruit gehaald zal moeten worden. In het nabije verleden hebben vier gemeenten in Drenthe een uitspraak gedaan over kernenergie in verband met Essent en spreker wil peilen bij de andere commissieleden of eenzelfde soort motie die in de gemeenteraden is aangenomen over kernenergie naar Essent kan worden gestuurd, teneinde hier als staten de zorg over uit te spreken. Er is een mogelijkheid om € 13,6 miljoen te besteden en dat geld kan worden besteed door de provincie. Deze morgen is er een fonds gecreëerd voor de monumenten en ook voor de woningbouw is een revolving fund in het leven geroepen. Waarom zou dat dan bij energie niet kunnen gebeuren? Als dat echt niet kan, zou het ook nog een mogelijkheid zijn om eens te kijken naar de structuur van het Samenwerkingsverband Noord Nederland (SNN). Het SNN heeft een heel goede infrastructuur in het noorden tot ontwikkeling gebracht waarvoor ook de provincie Groningen in aanmerking komt. In SNN-verband zou een dergelijk fonds kunnen worden gestart en de structuur van SNN kan worden gebruikt om die extra miljoenen die beschikbaar komen te gaan gebruiken. Zijn gedachten gaan ernaar uit om die micro-WKK op een goede manier op te starten en het doefonds van de PvdA vindt spreker ook een goed idee. Daar kan ook verder over worden doorgepraat hoe dat praktisch moet worden aangepakt. Vorige week is spreker op excursie in Friesland geweest en heeft een $CO_2$-neutrale woning bezocht. Dat is een prima voorbeeld dat ook uitgevoerd kan worden. Daarvoor kan ook een deel van het fonds worden gebruikt en ook de ervaringen die daarbij in Borger-Odoorn zijn opgedaan. Er is ook nog een idee om in het kader van bewustwording van jongeren om met

budgetteren om te gaan ook de omgang met energie te betrekken, want wie zuinig met energie omgaat, gaat ook zuinig om met het eigen budget. Het vierde punt betreft de roetfilters. De provincie Overijssel heeft een subsidie uitgetrokken voor het aanschaffen van roetfilters. Er wordt zelfs geadverteerd in een advertentieblad waarin staat dat er contact kan worden gezocht met de provincie Overijssel om een extra bedrag van € 200,-- dat wordt gesubsidieerd door de provincie te kunnen krijgen. Daar wil hij dan ook de Essentgelden voor gebruiken, want het betekent dat er geld wordt teruggegeven aan de burger. Aan het einde van pagina 43 wordt de energieparagraaf genoemd. In een ontwerpproces van andere beleidsvelden moet worden nagedacht over de beste manier hoe diverse doelstellingen voor een zo laag mogelijk energiegebruik worden gehaald. Hij heeft er wel vaker aandacht aan besteed bij het behandelen van de verschillende beleidsnota's. Hij heeft begrepen dat het lastig is om de energievoordelen, maar ook de nadelen op het gebied van energie te kwantificeren. Hij suggereert dan ook om het niet te ingewikkeld te maken en het niet te veel te kwantificeren met cijfers achter de komma, maar om het inzichtelijk te maken voor de statencommissie, zodat zichtbaar wordt of er voor- of nadelen aan de energie-inzet zijn. Hier is ook ervaring mee opgedaan bij de discussie over de Zuiderzeelijn waarbij staatjes variërend van ++ tot -- worden gebruikt om aan te geven welke kant het op zou kunnen gaan, zodat de statencommissie een beter inzicht krijgt in wat precies de effecten zijn van het beleid wat er wordt gevoerd.

De heer POPKEN merkt op dat met de vaststelling van de Nota Energiek Drenthe een weg is ingeslagen die op velerlei terreinen een bijdrage kan leveren aan de beperking van de hoeveelheid $CO_2$. Tevens bevat het aanbevelingen voor een ander gebruik van energie en richtlijnen voor het opwekken van duurzame energie. Vooral voor de landbouw liggen hier kansen. Met genoegen heeft spreker deze tussenbalans gelezen en gaat ervan uit dat velerlei projecten in de nabije toekomst kunnen worden gerealiseerd. Misschien dat Drenthe hier een voorbeeldfunctie in kan vervullen in nationaal verband. De heer Kuiper had het nog over kernenergie en uiteraard zijn er ook mogelijkheden tot ontwikkeling van kernenergie, maar spreker is daar tegen. De gevolgen daarvan zijn namelijk niet te meten en er worden beslissingen genomen voor een verder weg gelegen toekomst. Vandaar dat spreker meent dat er best andere mogelijkheden voor energiewinning zijn. Ten aanzien van het in het leven roepen van een fonds, merkt spreker op dat nu de overheid zich toch heeft teruggetrokken als het gaat om subsidieverlening in het kader van de MEP, de provincie toch iets moet ondernemen om de ambitie die er waren bij verschillende partijen toch te kunnen ondersteunen en dan lijkt spreker het in het leven roepen van een fonds een goede zaak. Ten aanzien van windenergie heeft deze provincie verplichtingen en om aan 15 megawatt te kunnen komen zouden er wel drie molens kunnen worden gerealiseerd. Ook die molens kosten echter geld en er moet dan ook worden geïnvesteerd. In de Flevopolders hebben heel veel boeren met behulp van subsidie molens gebouwd, maar het is moeilijk op het moment dat er onvoldoende subsidie wordt verleend en dan is de ambitie op dit terrein ook niet zo groot. Spreker gaat daarbij nog niet eens in op de plaatsing, want het college is er nog druk mee bezig om plaatsen te zoeken waar het beter kan dan bij Coevorden.

De heer HORNSTRA merkt op dat hij bij de inspreker het woord subsidie niet heeft gehoord.

De heer POPKEN antwoordt dat de inspreker een gloedvol betoog heeft gehouden, maar die investeringen moeten wel gebeuren. Wie doet dat dan? Spreker is niet bang dat die drie molens in Coevorden er niet komen, maar als er moet worden uitgebreid dan zou een dergelijk bedrijf meer subsidie moeten krijgen want de ambitie is dan niet zo groot meer. Vandaar dat er nog heel wat beren op de weg van de provincie komen.

De heer HORNSTRA antwoordt dat er in het nieuwe regeerakkoord een heel andere wind gaat waaien en dat er dus weer heel veel mogelijk wordt wat tot nu toe niet mogelijk was, dus spreker heeft goede hoop dat veel wat hij graag wil straks kan worden gerealiseerd.

De heer HAIKENS wijst erop dat de wind precies zo blijft waaien als dat hij gedaan heeft. Hij heeft geen gevoel dat de wind de komende vier jaar anders gaat waaien dan de afgelopen vier jaar.

De heer POPKEN merkt op dat er best gesproken zal zijn over het regeerakkoord, maar die discussie wil hij niet overdoen. Hij is al lang blij indien er straks in het kader van Energiek Drente een aantal projecten kan worden gerealiseerd, zodat de $CO_2$ kan worden teruggedrongen en dat er meer duurzame energie wordt geproduceerd op een goede manier.

De heer SMIT heeft met veel waardering kennis genomen van de toegezonden stukken, vooral de nota die gaat over Beelden van een $CO_2$-neutraal Drenthe. Hij vindt dat in die nota een heel realistisch beeld wordt geschetst en vindt het bijzonder goed dat het college heeft geprobeerd een aantal zaken te kwantificeren. In de nota heeft hij niet gelezen dat een $CO_2$-neutraal Drenthe mogelijk is en daarom vindt hij de nota ook zo realistisch. Wat er wel in de nota staat is dat de indirecte $CO_2$-emissie niet is meegenomen en dat vindt hij heel goed, want hij heeft daar herhaaldelijk op gewezen. Tot nu toe speelde het in de discussie nauwelijks een rol en ook niet in de stukken die hij toegezonden kreeg en hier staat het nu wel heel helder in. Dat betekent dat als het over een $CO_2$-neutraal Drenthe gaat zoals het in deze nota staat, het gaat over de helft van de hoeveelheid $CO_2$ in Drenthe en dan gaat het niet over $CO_2$-neutraliteit. Dat brengt hem meteen bij de opmerking over de definities die worden gehanteerd, want als het gaat om een $CO_2$-neutraal Drenthe hoort daar ook die indirecte $CO_2$-emissie bij. Indien dat niet gebeurt, zoals nu, dan moet er wel een andere definitie worden gehanteerd, want dat is dan ook wel duidelijker naar iedereen toe. Hij maakt een paar opmerkingen over de lijnen waarlangs er tot een uitwerking wordt gekomen van dit energiebeleid. D66 is geen voorstander van $CO_2$-opslag, want hij ziet dit toch als symptoombestrijding, want er wordt iets onder de grond gestopt en het moet altijd in grote hoeveelheden op één plek vrijkomen. Dat is in Drenthe op dit moment niet zo. Het kost ook heel veel energie en er zijn grote installaties voor nodig om het onder de grond te krijgen. Dat moet niet worden gedaan want die energie kan beter direct worden gebruikt om verder te gaan met energiebesparing. Wat D66 betreft zou er moeten worden ingezet op energiebesparing. Verdergaande energiebesparing is namelijk technologisch heel goed mogelijk. Het grote aandeel van de $CO_2$-reductie moet komen uit besparing en in de tweede plaats moet er worden ingezet op zonne-energie. In de derde plaats kan er worden ingezet op biomassa en in de vierde plaats op windenergie, waarbij hij ook nadrukkelijk de kleinschalige windenergie noemt. Hij heeft veel waardering voor hoe de gedeputeerde het duurzaamheidsbeleid op de agenda heeft gezet. Hij vindt dat de gedeputeerde daar goed in is geslaagd. Hij realiseert zich dat het hier gaat om een complexe problematiek en dan moet er ook kunnen worden gezegd dat er sprake is van een zoekproces waarin niet alles precies van tevoren bekend is. Het is een goede benadering om steeds in deze commissie met het college een nieuwe stap in de goede richting te zetten en hij gaat ervan uit dat een aantal zaken die hier zijn aangedragen, mee zal worden genomen in het provinciaal verkiezingsprogramma. Hij heeft zojuist de nadruk gelegd op energiebesparing en wil in dat kader alle commissieleden straks een spaarlamp aanbieden.

De heer BOSSINA merkt op dat in deze tussenbalans de ambities van het college specifieker worden dan een jaar geleden. Aan ambities is er geen gebrek en de gedeputeerde gaat in theorie geen groot probleem tegemoet, maar ziet dit als een uitdaging en heeft daarbij het lef om op een aantal terreinen landelijk een leidende rol te spelen. Hij juicht dat zeker toe. In de Energienota opteert het college voor typisch Drentse oplossingen. De contouren worden in de tussenbalans ook helderder en met toepassing van biobrandstoffen en aardwarmte kan de $CO_2$-uitstoot in Drenthe verder naar beneden. Ook in nieuwbouwprojecten en verdere isolatie in bestaande bouw ziet het college kansen om het energiegebruik terug te dringen, waardoor er minder broeigassen in de lucht komen en een $CO_2$-neutraal Drenthe kan alleen mogelijk worden indien er opslag komt van $CO_2$ in lege gasvelden. Daar wordt onderzoek naar gedaan. Is daar al iets over bekend? Kan het college eraan toevoegen hoeveel energie het kost om die $CO_2$ naar beneden te krijgen en wat het dan per saldo oplevert? Doordat de economie in Drenthe sneller groeit dan het landelijk gemiddelde, stijgt het beleidstekort in Drenthe met 300 kiloton $CO_2$, zo staat in de tussenbalans en de reductiedoelstelling bedroeg 500 kiloton. Hoe gaat de provincie dat gat dich-

ten? Voor een aantal innovatieve kansrijke projecten acht het college een overheidsbijdrage gerechtvaardigd. De investeringen zijn soms hoog en het maatschappelijk rendement enorm en een voorbeeld daarvan is de toepassing van aardwarmte. In de Drentse bodem zit op sommige plaatsen bijna kokend water en onderzoek naar het kunnen benutten daarvan kost veel geld. De eventuele Essentfusiepot zou wat de VVD betreft soelaas kunnen bieden op dit terrein. Het lijkt hem prima, want het gaat immers om een eenmalige subsidie voor een duurzaam project. Het is niet goed om nu geld te claimen, want het college moet met goede plannen komen voor de discussie bij de Voorjaarsnota. Over een paar maanden zullen dan ook de nodige euro's bijgepast moeten worden en als de fondsen van Essent dan niet los komen, zal de provincie daarnaar uit moeten kijken in de eigen fondsen. De VVD vindt dat een duurzaam Drenthe wel geld mag kosten. De nieuwe staten zullen de afweging moeten maken hoeveel geld er voor dit onderwerp beschikbaar komt. Daarbij zullen ook andere onderwerpen uit de tussenbalans worden betrokken en dat gaat ook extra geld kosten. Nieuwe technologieën op het gebied van het bundelen van elektriciteitslijnen, waardoor masten uit het landschap zouden kunnen verdwijnen, vormen een onderwerp waaraan het college ook zit te denken. Kan daar iets over worden verteld? Dat die masten uit het landschap verdwijnen wil niet zeggen dat er onmiddellijk windmolens voor in de plaats kunnen komen. Tenslotte zijn er suggesties gedaan door de PvdA en GroenLinks die straks bij de Voorjaarsnota kunnen worden betrokken en dat zal hij welwillend bekijken.

Mevrouw KAAL merkt op dat de Tussenbalans Energiek Drenthe een goed overzicht is geworden van vele projecten die gestart zijn om de energiebesparende doelstellingen voor Drenthe te halen. Dat vindt het CDA ook. Graag wil zij daarbij ook het initiatief van de Energieparagraaf noemen, die wellicht wordt ingevoerd bij alle provinciale nota's en bestekken. Zoals de gedeputeerde zelf al aangaf na de excursie naar Zwaagwesteinde kan de verbouw van het provinciehuis zelfs nog energiezuiniger en ook de bouw van starterswoningen bleek met goede voorbeelden nog energiezuiniger te kunnen. Het mes snijdt dan aan twee kanten; het bespaart kosten voor de nieuwe bewoner en het is goed voor het milieu. Het is goed om soms wat dieper in zaken te duiken en zaken specifieker te maken, want dan blijkt dat verdere besparing nog mogelijk is. Het stuk leest plezierig maar toen zij de Energienota erbij pakte werd haar niet helemaal duidelijk of de gedeputeerde er zeker van is dat de doelstellingen uit de Energienota ook daadwerkelijk zullen worden gehaald. Misschien kan de gedeputeerde hier nog het een ander op toelichten? Daarbij is spreekster het met de heer Hoekstra eens, die wordt geciteerd in de Tussenbalans, namelijk dat er voorkomen moet worden dat een te grote versnippering plaatsvindt met al die verschillende activiteiten. Het is tijd voor een gezamenlijk offensief zegt hij en daar kan het CDA in meegaan. Iedereen die spreekster heeft gesproken en die de film van Al Gore heeft gezien is diep onder de indruk van alle getoonde en onderbouwde feiten in die film. Er wordt gezegd dat als er nu wordt gestopt met de uitstoot van $CO_2$ de opwarming van de aarde gewoon doorgaat. De aarde is zelfs het punt voorbij dat zaken nog terug zijn te draaien en onherstelbare schade is al aangericht. Daarom is de tijd van praten nu voorbij en moet er nu hard worden gewerkt om te doen wat er gedaan moet worden. De huidige generatie is het verplicht aan degenen die na ons komen. D66 noemde het een zoekproces en dat is natuurlijk ook zo, want er wordt steeds stap voor stap gezet, maar gaandeweg worden richtlijnen aangepast en worden zaken duidelijker. Er wordt al heel veel gedaan maar op dit moment mogen de ambities best hoger. Drenthe is een schone provincie in vergelijking met andere provincies Waarom zou Drenthe dan niet het goede voorbeeld geven als $CO_2$-neutrale provincie? Dat moet niet direct worden gehaald door $CO_2$ als eerste onder de grond te stoppen. Die lat mag hoger worden gelegd. Het nieuwe kabinet heeft aangegeven hier extra geld voor te willen uittrekken, dus zij raadt de gedeputeerde aan om zich op korte termijn in Den Haag te melden. Graag vraagt zij de gedeputeerde naar de bewustwordingscampagne van de Drentse burger te kijken. Het draait hier om de vierde B van bewustwording die is toegevoegd aan de andere drie. Deze komt wel wat mager uit de verf want de vraag is of op deze manier de burgers wel worden bereikt. Op dit vlak is er nog veel te bereiken en te besparen en ook hier mag het wel een onsje meer wat haar betreft. Ten aanzien van de covergisting staat op pagina 33 dat het provinciale beleidskader het bestaande beleid verduidelijkt en de Drentse gemeenten handvatten geeft voor ruimtelijke inpassing van covergistingsinstallaties. Bij werkbezoeken heeft zij echter gemerkt dat enkel boerenbedrijven die daarmee bezig zijn en geen industriële onderneming zijn, dit toch moeilijk van de

grond kunnen krijgen door tegenwerking van de gemeente. Dat heeft dan te maken met de aanvoering van mais, graan en de bouw van silo's op hun terrein. Kan het college hierin een regisserende rol spelen? Het is daarbij aan te raden dat innovatieve projecten die het goed hebben gedaan, door anderen worden overgenomen, bijvoorbeeld de extra warmte bij covergisting die gebruikt kan worden om huizen te verwarmen. Dergelijke projecten zoals in Hooghalen zouden wat haar betreft ook door anderen kunnen worden overgenomen. Is er iets met subsidie te bedenken in een soort van terugkerend iets, zodat projecten baat hebben voor de een en weer doorgegeven worden aan de ander? Wat betreft de windenergie kent het college haar mening en sluit zij zich aan bij de opmerkingen die de heer Hornstra al heeft gemaakt. In haar bijdrage is een aantal punten genoemd, zoals een $CO_2$-neutrale provincie Drenthe, de bewustwording van de Drentse burgers en covergisting in Drenthe. In die punten zou zij graag wat extra inzet van de gedeputeerde willen zien. Zij is benieuwd naar de reactie.

De heer KUIPER heeft gehoord dat het CDA zich aansluit bij de mening van de PvdA over windenergie. Is de inzet van het CDA ook 35 megaWatt?

Mevrouw KAAL antwoordt uit te gaan van het park zoals dat is beloofd. Dat moet nu worden bereikt.

De heer LANTING merkt ten aanzien van de rapporten over het revolving fund en de $CO_2$ op dat de provincie de energie niet moet steken in allerlei rapporten. Het opslaan van $CO_2$ in de bodem ziet spreker in ieder geval niet zitten en hij sluit zich dan ook aan bij de opmerkingen van de heer Smit hierover. Op dit moment moeten er keuzes worden gemaakt, want het geld kan maar één keer worden uitgegeven en in het kader van klimaatbeleid zijn er twee zaken belangrijk, namelijk gewoon aan het werk gaan en energiebesparing. Dat laatste moet vijf keer achter elkaar worden genoemd, want daarin is het meeste te verdienen. Daarom moeten er zo inventief mogelijk allerlei regelingen worden bedacht en allerlei dingen worden ondersteund. In Zwaagwesteinde heeft hij bijvoorbeeld gezien dat er veel meer mogelijk is en ook in de technologie zijn er mogelijkheden. Daar moet de provincie het geld op inzetten. Tweede punt is de opwekking van alternatieve energie. Dat is erg belangrijk en er zijn heel veel initiatieven voor ontwikkeld. Spreker pleit ervoor dat ernaar wordt gekeken hoe dit gebeurt, dat het in een kringloop gebeurt en ook naar de kleinschaligheid. Indien er naar dit soort ontwikkelingen wordt gekeken in Duitsland en Denemarken en naar de VAM in Wijster, dan ontstaat vroeg of laat toch weer een verdringing in de voedselvoorziening. In andere landen wordt daar kleinschaliger en wat voorzichtiger mee omgegaan en dat kan voor de agrariërs best wat meer perspectief bieden. Indien spreker een opmerking maakt over de kringloop, dan betekent dat ook dat dit in de omgeving weer moet worden gebruikt. Hij denkt dat daar veel meer winst in zit en zou het op prijs stellen indien in de rapportage dit soort elementen duidelijk wordt meegenomen, zodat daar wat meer zicht op komt.

De heer HEETEBRIJ geeft aan dat deze tussenbalans een goede indruk geeft van alle activiteiten die gaande zijn en er nog gaan komen om in de richting te komen van een $CO_2$-neutrale provincie. In de tussenbalans is ook te lezen dat in Drenthe de economische groei groter is dan gemiddeld in Nederland. Dat is natuurlijk fijn voor Drenthe, maar het betekent ook een verzwaring van de reductiedoelstelling. Op welke wijze denkt het college die te realiseren? Houdt het ook in dat er meer ruimte komt voor bijvoorbeeld windenergie? Wat dat betreft gaat hij een heel eind mee met de suggestie van de heer Hornstra. Geldt dit ook voor zonne-energie, die nauwelijks wordt genoemd? Op dat punt zou spreker een project willen noemen dat in Duitsland gaande is in samenwerking met energiemaatschappijen waar zonnepanelen worden aangeschaft die gratis worden geleverd en gemonteerd. De energierekening van de klant blijft vervolgens op het niveau als zouden die panelen er niet zijn en zo betaalt de afnemer die collectoren terug en na tien of twaalf jaar zijn de panelen afbetaald en gaat de energierekening omlaag. Dat is een project dat de provincie niets kost, maar dat in de richting van de energiemaatschappijen wel kan worden gestimuleerd om $CO_2$-reductie te realiseren. Overigens denkt hij ook dat er in het nieuwe regeerakkoord best nog een aantal aanknopingspunten zit om dit beleid te intensiveren. Ten slotte kijkt hij met belangstelling uit naar de voortgangsrapportage die in 2008 komt.

(De voorzitter schorst de vergadering tot 16:15 uur)

Mevrouw KLIP merkt op dat dit beleidsonderwerp zowel haar, als haar ambtenaren, maar ook de staten, zeer aan het hart gaat. De staten staan aan de vooravond van een nieuwe statenperiode en heel veel zaken die de commissie nu heeft genoemd zouden hun weerslag kunnen vinden in het nieuwe collegeprogramma en hun vertaling kunnen vinden in de Voorjaarsnota. Ook zonder verkiezingen zou die vertaling bij de Voorjaarsnota moeten plaatsvinden. Zij dankt de commissie voor de geuite steun en lof, los van alle correcties, aanvullingen en kritische noten, waar het ook alleen maar beter van wordt. Zij heeft een aantal commissieleden horen zeggen dat het ook een kwestie is van keuzes maken. Natuurlijk wil iedereen zoveel mogelijk tegelijk doen, maar dat is ook in Drenthe niet mogelijk. De discussie in de staten gaat dan ook over welke keuzes er gemaakt moeten worden. Politiek gaat immers altijd om het maken van keuzes. Een aantal commissieleden heeft gezegd dat er een wat groter initiatief of traject moet worden ingezet op het gebied van communicatie en bewustwording. Het college heeft de Milieufederatie gevraagd in kaart te brengen wat er zoals op het gebied van bewustwordingstrajecten wordt gedaan. Daarin zit het TELI-project, het nieuwe rijden, de micro-WKK en de subsidies die daar in het begin aan vast zitten. Er zijn dus partijen die projecten op dit terrein subsidiëren, zoals de overheden en het MKB en er zijn partijen die hierbij worden bediend. Het gaat hier om een veeltal aan projecten op het gebied van ondersteuning van bewustwording en daardoor raakt zij het overzicht kwijt. Eind januari 2007 is er daarom een bijeenkomst in het provinciehuis geweest, waarbij onder anderen de Milieufederatie en gemeenten aanwezig waren. Deze bijeenkomst ging over de vraag hoe al deze projecten op het gebied van bewustwording in een groter, overkoepelend programma kunnen worden ondergebracht, waardoor deze projecten elkaar versterken. Dat traject zou Marketing van Energiek Drenthe+ kunnen worden genoemd, maar het kan ook een Energieloket worden genoemd. De vorm is dus nog wat onduidelijk, maar aan de oproep van de commissie tot een bundeling van zaken op het gebied van bewustwording is dus al tegemoetgekomen door het college en zij hoopt dat er bij de tussenrapportage die is toegezegd voor 2008 al heel veel duidelijkheid over is, evenals bij de Voorjaarsnota. De efficiency wordt hierdoor enorm vergroot. Het revolverende fonds en het doefonds komen een aantal keren terug in de opmerkingen van commissieleden. Er bestaat al iets van een doefonds in de vorm van de subsidieregeling voor innovatieve projecten. Deze is alleen wel gericht op bedrijven en instanties en niet op individuen. Het is goed om daarnaar te kijken en dan vooral naar de voorwaarden die daaraan verbonden moeten worden, want in de optiek van het college moet er wel iets van innovatie in zitten, aangezien de provinciale overheid niet eindeloos kan blijven subsidiëren wat op enig moment al gangbare praktijk is. Dat is zeker een punt wat meegenomen moet worden in het vervolgproject. Het TELI-project vindt gewoon doorgang en de subsidie die Center Novum daarvoor verstrekt is inmiddels binnen. Het gaat om 20.000 huishoudens in Drenthe en de verwachting is dat er in de eerste twee jaar 10.000 bereikt zullen worden.

De heer HORNSTRA vroeg zich af of dit wel haalbaar was en of alle gemeenten wel met dit project meededen. Hij zou graag willen dat alle gemeenten meedoen, want hij vindt dit erg belangrijk.

Mevrouw KLIP antwoordt dat 11 van de 12 gemeenten op voorhand hadden toegezegd mee te zullen doen. Nu het definitief is en duidelijk is geworden wat elke gemeente eraan mee moet betalen, moest besluitvorming formeel plaatsvinden via alle colleges van burgemeester en wethouders, en volgens spreekster is dat inmiddels bijna gebeurd. Het gaat dus in ieder geval door. De Tussenbalans geeft redelijk weer dat het nu gaat om het principe "geen woorden, maar daden". In principe heeft het ambtelijk apparaat een overzicht van hoeveel er kan worden gesubsidieerd. De interviews heeft zij juist in de tussenbalans laten zetten om het college te laten zien dat deze provincie het alleen maar met anderen kan. Natuurlijk kan de provincie formeel alleen daarover beslissen waar de provincie over gaat, maar daarnaast heeft de provincie alle vrijheid om bewustwording, de aanjaagfunctie en het regisseren ter hand te nemen en de interviews en de wijze waarop die worden gevoerd illustreren dat er op dit moment echt iets begint te werken. Wat er in de interviews staat is overigens per definitie niet de mening van het college. Het college is het eens met de opmerking van de heer Lanting dat kleinschaligheid absoluut werkt op dit gebied en dat geldt zeker bij biomassa. Dat betekent niet dat niet ook een enkel grootschalig pro-

ject moet worden toegelaten De discussie draait terecht om de vraag of grondareaal dat is bedoeld voor voedsel, moet worden gebruikt voor productie van biomassa, want met dat laatste wordt de voedselproductie verlaagd. Het initiatief van de bio-ethanolfabriek in Wijster is geënt op een soort van cascadeopzet. Dat laatste is ook de manier waarop bijvoorbeeld uit maïs eerst de bestanddelen voor medicijnen worden gehaald en vervolgens bestanddelen voor kunststoffen, waarna er uiteindelijk biomassa overblijft dat wordt gebruikt om energie op te wekken. Datzelfde geldt hier ook, aangezien er eerst hoogwaardige eiwitten uitgehaald worden die voor menselijke consumptie worden gebruikt. Uiteindelijk blijven de koolhydraten over waar bio-ethanol van wordt gemaakt. Spreekster deelt de zorg dat daar kritisch naar gekeken moet worden. Er wordt gevraagd om in te zetten op groen gas. Dat gebeurt wel, maar dat is een ongelofelijk moeilijk traject dat niet goed van de grond komt omdat het nog niet goed lukt om het groene gas terug te geven aan het leidingnet. Het college is daar heel actief in bezig en spreekster is al één keer op bedevaart naar de Gasunie geweest. Dat heeft wel iets geholpen, maar nog niet definitief. Uiteindelijk zal dit echter wel goedkomen. Het idee van weinig regels, veel recht, spreekt haar zeer aan. Over provinciale subsidie voor aanschaf van een micro-WKK is een heel verhaal te houden, aangezien die micro-WKK nu in de markt zal worden gezet en met de eigenaren, waaronder woningbouw corporaties, zullen voor de eerste 10.000 micro-WKK's die nu gemaakt worden, afspraken worden gemaakt. Het is de verantwoordelijkheid van de Drentse corporaties om hier direct op in te tekenen en de meerkosten worden betaald door energieproducenten, dus die komen in ieder geval niet aan de consumentenkant van die warmte terecht. Wat wel belangrijk is, is om te zorgen dat bedrijven in Drenthe de productie van die micro-WKK krijgen. In eerste instantie gaat het om een fabriek in Nieuw-Buinen, maar er zal veel meer productiecapaciteit moeten zijn en daar zal het college zich samen met Energy Valley voor inzetten. Sterker nog, het college is daar feitelijk al mee begonnen, om te zorgen dat dan ook bedrijven worden bediend. De oproep om Grounds for Change veel meer het leidend principe te laten zijn voor de ruimtelijke ordening in de provincie, is deze portefeuillehouder uit het hart gegrepen. De provincie biedt de gemeenten op dit moment de werkateliers aan. Tot nu toe zijn dat er twee in Borger-Odoorn en Emmen, maar er hebben zich inmiddels vier andere gemeenten gemeld waar ook afspraken voor zijn gemaakt, te weten Meppel, Assen, Tynaarlo en de Wolden en dat gaat zich verspreiden. Dit zou dan vooral als provinciaal belang moeten worden geformuleerd binnen de nieuwe WRO.

De heer HORNSTRA hecht eraan dit in goed overleg te doen, maar aan het begin heeft de heer Swierstra opgemerkt dat provincies zelfs bestemmingsplannen kunnen vaststellen. Wanneer het niet gaat zoals de provincie het wil, zou de provincie daar zelfs nog wel iets verder in kunnen gaan.

Mevrouw KLIP vraagt of de heer Hornstra het goed vindt wanneer zij dit na de verkiezingen bevestigt. Spreekster is het er helemaal mee eens en die verantwoordelijkheid dient de provincie ook te nemen.

De heer KUIPER merkt op dat het er bij bestemmingsplannen niet alleen om gaat hoe een bestemmingsplan wordt ingericht, maar ook hoe het wordt uitgevoerd. Diverse voorbeelden in de provincie Drenthe wijzen erop dat er in de gemeenteraad een bestemmingsplan met een goede intentie is ingericht en ook is goedgekeurd door de provincie, maar dat in de uitvoering projectontwikkelaars weer hun eigen gang gingen. Hoe kunnen projectontwikkelaars door provincie, of door gemeenten, ertoe worden aangezet om dat te doen wat noodzakelijk is?

Mevrouw KLIP antwoordt dat het ermee begint dat de provincie van het begin af aan, aan tafel zit. Dat geldt voor de provincie of voor de werkateliers, zodat het niet alleen gaat om energie maar ook om water en een aantal andere aspecten. Energie moet echter vanaf het begin een leidend principe bij de inrichting van de openbare ruimte zijn. Ten aanzien van $CO_2$ opslag in de bodem en de grote hoeveelheden $CO_2$ die mogelijk in Zuidoost-Drenthe worden uitgestoten naar aanleiding van de mogelijke herstart van de oliewinning in Schoonebeek, wijst zij erop dat de discussie over de $CO_2$-uitstoot heeft plaatsgevonden met de MER-commissie bij de start van dit initiatief. Het college wilde graag dat dit zou worden opgenomen in de richtlijnen. De MER-commissie heeft in 2004 gezegd dat dit niet kon worden

gevraagd van een bedrijf en dat is dan ook de reden dat dit niet in de richtlijnen voor de MER staat. Het is wel zo dat het college daar bij voortduring met de Nederlandse Aardoliemaatschappij (NAM) over praat. De NAM heeft het afvangen van $CO_2$ niet opgenomen in hun voorstel tot investeringsbeslissing, maar er is wel technisch de mogelijkheid opengelaten om die $CO_2$ af te vangen. De volgende stap is de opslag in de bodem en een enkele partij is daar geen voorstander van. Andere partijen heeft zij er niet over gehoord of zij weet vanuit het verleden dat die partijen onderzoek naar de mogelijkheid wel toejuichen. Dat is de meerderheid in de staten en het college gaat er dan ook mee door. Dit is gekoppeld naar het onderzoek naar aardwarmte op drie locaties en in dat traject is er uitvoerig met de NAM gesproken die daar weinig voor de provincie in kan betekenen, behalve dan het inbrengen van kennis over de ondergrond. Verder heeft spreekster een afspraak gemaakt met Rein Willems, president-directeur van Shell Nederland, om daarover verder te praten. Shell heeft immers wel een tak die daar veel verder in zou kunnen gaan. Het college doet veel met de Friese scholen en er is ook subsidie verstrekt voor de nieuwbouw of verbouw van scholen waarin energiebesparing samen gaat met een heel goed binnenklimaat. Bovendien is geld gereserveerd om de GGD $CO_2$ metingen tussendoor te kunnen laten doen, zodat de GGD aan scholen kan laten zien, wat de situatie momenteel is en adviezen kan geven wat er aantoonbaar nog aan kon worden gedaan. De heer Kuiper heeft gevraagd de energieparagraaf niet te ingewikkeld te maken, maar indien het te simpel wordt gemaakt werkt het ook niet. De heer Kuiper meent dat het gewoon plussen en minnen moeten zijn en dan kunnen de staten zien wat het voor energie-effect heeft en het voorstel vervolgens al dan niet afschieten. De opzet van het college is altijd om voorstellen voor te leggen waarvan zij hoopt en overtuigd is dat de staten het aannemen, terwijl in een veel eerder proces bij beleidsvoorbereiding zou moeten worden gekeken naar de energie in plaats van dat er met plusjes en minnetjes of met vinkjes zou moeten worden gewerkt. Hoewel een behoorlijk aantal ambtenaren met energie bezig is, is er een nog veel groter aantal ambtenaren wat zich met andere beleidsterreinen bezighoudt. Het college denkt aan de voorkant van het traject dat ambtenaren duidelijk moeten maken waar zij dat type informatie kunnen vinden. Hoewel het rapport nog niet klaar is en het dus nog niet aan de commissie kon worden gezonden, is het college op de hoogte van het feit dat dit mogelijk is en dat het effectief kan zijn. Het kan dus wel worden gekwalificeerd in plaats van gedetailleerd gekwantificeerd, maar het gaat pas werken indien er aan het begin van het traject een hulpstructuur is waarbij ambtenaren kunnen worden geholpen om daarnaar te kijken en vooral ook kunnen wijzen op alternatieven.

De heer KUIPER is het ermee eens dat de intentie zoals die anderhalf jaar geleden is ingezet op een goede manier uitwerkt. Het laatste punt is alleen dat het zo lastig was om die kwantificatie aan te brengen. Indien de gedeputeerde dan zegt dat het op een andere manier zal gebeuren, zonder op de laatste komma te kijken, dan gebeurt het op de manier zoals spreker dat bedoelt.
Mevrouw KLIP is blij dat de heer Kuiper het dan met haar eens is en de verwachting is dat na de zomer de zaken zover gevorderd zijn dat het in ieder geval aan de commissie kan worden voorgelegd, waarna het kan worden geïmplementeerd. De suggestie van roetfilters neemt zij mee in het rijtje van voorstellen die bij het nieuwe collegeprogramma zouden kunnen worden uitgewerkt. De heer Smit roept op om de indirecte $CO_2$-emissie ook mee te nemen. Dat is inderdaad een terugkerend onderwerp in de discussie. Er moet in ieder geval worden afgesproken hoe dit wordt geformuleerd, maar haar huiver is alleen dat wanneer dat ook nog heel gedetailleerd wordt uitgewerkt er nog meer wordt geschreven en er minder wordt gedaan. Zij is het ermee eens dat het erbij mee moet worden genomen, maar dan dient voor de volgende ronde te worden afgesproken of die indirecte emissie er gedetailleerd bij moet worden meegenomen, of dat er een bewustzijn is dat bepaalde activiteiten een hoeveelheid indirecte emissie met zich meebrengen. Verder onderschrijft de heer Smit de insteek van het college dat er op energiebesparing de meeste winst te behalen valt en dit ingewikkelde systeem is er dan ook voor bedoeld om dit veel robuuster in te zetten.

De heer SMIT heeft ook gezegd dat veel meer zou moeten worden ingezet op zonne-energie. Dus allereerst komt energiebesparing, dan inzetten op zonne-energie en daarna pas op biomassa en wind. Dat heeft hij gemist in de benadering van de gedeputeerde.

Mevrouw KLIP antwoordt dat dit klopt. Het argument om dit oorspronkelijk niet op te nemen in de Nota Energiek Drenthe was dat de subsidie was weggevallen en dat er bij de start van dit nieuwe beleid keuzes zijn gemaakt. Daarbij werden overigens wel projecten met zonnecollectoren gesubsidieerd en spreekster is het ermee eens dat daar opnieuw naar moet worden gekeken. De ontwikkeling van zonnecollectoren en allerlei manieren om zonne-energie op te vangen, gaan heel ver en ook heel snel. De ontwikkelingen vinden op dit gebied vooral in Japan plaats, waar steeds intelligentere zonnecellen worden ontwikkeld en in Zuid-Limburg komt er nu een fabriek waarbij zonnecollectoren gewoon in ruiten worden verwerkt. Met deze middelen kan in de toekomst zonne-energie worden verkregen, maar dan moet dit wel wat goedkoper worden. Spreekster kan niet aangeven wat de opslag van $CO_2$ in gasvelden kost. De onderzoeken daarnaar lopen nog en dit vormt daar ook een onderdeel van, maar er is op dit moment nog niets over bekend. Door intensivering van het bestaande beleid hoopt de provincie meer mensen te bereiken. Indien het beleid zoals dat nu bestaat gewoon wordt voortgezet, zou de provincie per jaar € 1,5 miljoen nodig hebben en dat zou dan voor de staten betekenen dat er € 650.000,-- extra moet komen. Als er wordt geïntensiveerd, dan gaat het over heel andere bedragen, maar dat is een discussie die de staten bij de Voorjaarsnota moeten voeren. Ten aanzien van de bundeling van elektriciteitskabels waar de heer Bossina het over heeft, merkt spreekster op dat zij dat project in haar positie van gedeputeerde niet kan verdedigen, want dit is een initiatief van de lijsttrekker van de VVD. Ten aanzien van energiearme starterswoningen en ontwikkelingen die bij de verbouwing van het provinciehuis aan de orde zouden kunnen zijn, merkt spreekster dat zij daar gedetailleerder bij de commissie op terugkomt. Dat zou kunnen betekenen dat daar wat vertraging in gaat ontstaan, maar dat zal zij de commissie dan wel duidelijk maken. Op de vraag of de doelstellingen met betrekking tot $CO_2$-uitstoot worden gehaald antwoordt spreekster dat 540 wel gehaald zal worden, maar de vraag is of die 800 wel wordt gehaald. Spreekster zal snel naar Den Haag afreizen, want zij heeft zeer veel waardering voor de milieuparagraaf van dit nieuwe kabinet. Indien boeren problemen hebben met covergisting, dienen zij zich bij de provincie te melden, want covergisting is juist bedoeld om het makkelijker te maken.

Mevrouw KAAL vraagt of het probleem met de covergisting de gedeputeerde bekend voorkomt.

Mevrouw KLIP antwoordt dat het haar niet bekend voorkomt, maar het kan te maken hebben met het feit dat mensen niet direct bij spreekster terecht komen. De gemeenten zijn immers het eerste aanspreekpunt als het om covergisting gaat, want voor alle kleinschalige biovergisters is de provincie niet nodig. Het komt spreekster dan ook niet bekend voor, maar als er problemen zijn dan kunnen zij zeker bij de provincie terecht.

De heer WIJBENGA wijst erop dat ook voor agrarische bedrijven geldt dat als dingen op grotere schaal kunnen, er een directe kostenreductie kan worden gereduceerd. Het zijn juist deze projecten die tegen ruimtelijke ordeningszaken aanlopen, zoals een bouwkavel waarvan in het POP staat dat deze anderhalve hectare groot mag zijn, terwijl het bestemmingsplan nog niet is aangepast. In dat geval dienen mensen zich bij de gemeenten te vervoegen, maar er zitten collectieven van agrariërs in de knel. Kan de provincie daarin een regisserende rol spelen en niet wachten tot deze mensen zich melden? Indien de gedeputeerde aangeeft dat mensen bij haar kunnen komen en dat de provincie hierin een regisserende rol gaat spelen, dan bezorgt de gedeputeerde een aantal mensen een prettige dag.

Mevrouw KLIP antwoordt dat het covergistingskader juist was bedoeld om kleinere en grotere initiatiefnemers een handleiding te geven waaruit blijkt bij welke instantie de initiatiefnemers moeten aankloppen bij een bepaalde grootte van de projecten. De regisserende rol van de provincie kan zij zich in dezen niet goed voor de geest halen, behalve dan dat de provincie gemeenten ertoe moet aanzetten om hun bestemmingsplan te wijzigen als het over grotere biovergistingsinstallaties gaat. Spreekster wil graag hulp bieden als dat vanuit de provincie noodzakelijk is, maar de provincie hoort pas van een grootschalig initiatief als mensen zich tot de provincie richten. Ten aanzien van de opmerking van de heer Heetebrij over zonne-energie en het initiatief dat in Duitsland is genomen, antwoordt spreekster dat het

college die suggestie in de richting van de energiemaatschappijen zou kunnen doen. Zowel via het net-electriciteitsstroomcontract, als via het netgascontract heeft de provincie al heel veel afspraken gemaakt over duurzaamheidsprojecten, maar deze suggestie zal spreekster ook meenemen.

TWEEDE TERMIJN

De heer KUIPER wijst erop dat hij in eerste termijn een vraag aan de andere fracties had gesteld over kernenergie en de motie die hij daarover overweegt in te dienen, parallel aan moties in een viertal Drentse gemeenten, om daarmee een signaal in de richting van Essent te zenden.

De heer LEEVER van de Raedthuysgroep wil nog ingaan op twee punten. Het eerste is investeren in windenergie en het tweede is de $CO_2$-neutrale provincie. Hij proeft enige twijfel of er met het huidige MEP-regime wel kan worden geïnvesteerd in windenergie. De Raedthuysgroep doet dat wel, want het is het vak van de Raedthuysgroep en ook met de beperkte hoeveelheid subsidie die al is aangekondigd in het nieuwe regeerakkoord zal de Raedthuysgroep zeker verder gaan met de realisatie van windturbines, ook in de provincie Drenthe. De mogelijkheid om windenergie te realiseren kost de provincie geen geld en het levert alleen maar geld op, onder meer omdat windenergie ook de locale bedrijvigheid kan stimuleren.
Ten aanzien van de $CO_2$-neutrale provincie Drenthe merkt spreker op dat hij net van de kleine schorsing gebruik heeft gemaakt om snel even wat te rekenen. Uitgaande van een windenergiecapaciteit van 100 megawatt, wat neerkomt op drie lijnopstellingen van ieder tien turbines in de Veenkoloniën of elders in de provincie, kan daarmee ongeveer 150 kiloton $CO_2$ per jaar worden vermeden. De provinciale doelstelling is 550 kiloton $CO_2$-reductie en dat betekent dat met die 30 windturbines meer dan een kwart van de provinciale doelstelling wordt bereikt. Ook kan met een dergelijke beperkte hoeveelheid windenergie een gelijke besparing van $CO_2$ worden bereikt met een realisatie van de biomassadoelstelling en daarom doet hij nogmaals een oproep aan de provincie om door het combineren van verschillende manieren, namelijk biomassa en windenergie, de doelstellingen te halen.

De heer HORNSTRA merkt op dat er in de discussie in eerste termijn veel punten aan de orde zijn geweest. De complimenten aan het adres van het college komen van alle kanten, dus ook van hem. Niet alle zaken die al heel goed gaan, zijn genoemd. Volgens de PvdA moet er worden gewerkt aan win-win-relaties in de zin dat datgene wat voor het milieu goed is, ook goed is voor de werkgelegenheid. Daarom heeft hij de opmerking gemaakt over de micro-WKK en de grootschaligheid in de richting van Nieuw-Buinen, maar dat geldt ook voor boeren die moeilijk hun hoofd boven water kunnen houden. In samenwerking met elkaar hebben zij soms weer wat meer perspectief bij alles wat met biovergisting en de varianten daarop te maken heeft. Ten aanzien van kernenergie zijn de staten vaak al heel duidelijk geweest, dus waar de heer Kuiper naar vraagt is een toevoeging op wat al meerdere keren onder anderen door de PvdA is uitgesproken. Ook deze nota is op dit punt heel duidelijk. De PvdA voelt helemaal niets voor kernenergie, alle argumenten zijn meerdere keren genoemd en die kent iedereen. De motivering waarom de PvdA tegen kernenergie is, zijn legio en vergt veel tijd om naar voren te brengen, maar het standpunt van de PvdA is duidelijk en daar verandert niets in.

De heer KUIPER wijst erop dat Essent erover denkt om op dit moment een investering in kernenergie te doen. De provincie is aandeelhouder en daarom zijn er al meerdere moties door verschillende gemeenten ingediend.

De heer BAAS antwoordt dat er in het nieuwe regeerakkoord staat dat het kabinet niet voornemens is om meer kerncentrales te bouwen. Hij heeft dan ook geen behoefte aan de door de heer Kuiper gevraagde motie, want die centrales komen er niet.

De heer HORNSTRA antwoordt dat zijn opmerking in eerste termijn over windenergie is vergeten. Daarom noemt hij het nu nog eens. Hij heeft 35 megawatt genoemd en gaat ervan uit dat het CDA hem

daarin wel zal steunen en dat dat zo zal blijven. Dat uitgangspunt was puur gebaseerd op het gebruik rondom Emmen. Het is interessant om die andere calculatie te horen die hij trouwens ook wel kent. De provincie heeft twee taken op dit gebied en dat is namelijk het landschap met alle goede waarden en het handen en voeten geven aan dit verhaal. Hij geeft het college mee dat er lang genoeg is gewacht en dat het tijd wordt om ook naar andere plaatsen te kijken. Daar moet het college op reageren.

De heer POPKEN wijst erop dat $CO_2$-emissiereductie als een rode draad door deze nota loopt. Dat het teruggedrongen moet worden is een goede zaak, maar bij $CO_2$ denkt hij ook aan de bossen, want de bomen hebben $CO_2$ nodig om dit te verwerken tot zuurstof. Er moet dan ook niet worden doorgeslagen naar de andere kant, want anders is er helemaal geen $CO_2$ meer en komen de bomen in gevaar.

De heer SMIT merkt ten aanzien van de indirecte $CO_2$-emissie op dat als dit wordt toegevoegd, zoals dat in de nota van DHV is gedaan, het probleem complexer wordt, maar spreker heeft ook aangegeven dat het complexer wordt en dat het zeker geen makkelijk vraagstuk is. Het kan wel voorkomen dat er verkeerde besluiten worden genomen. De gedeputeerde noemt bio-ethanol en als daar goed naar wordt gekeken en geanalyseerd dan is het de vraag of dit een goede techniek is. Er zijn namelijk veel betere technieken om biomassa te ontsluiten. Hetzelfde geldt voor mestvergisting, want als dit wordt geanalyseerd, dan is dat niet eens altijd duurzaam. Hij waarschuwt de gedeputeerde ervoor om niet het verkeerde pad op te gaan met de verkeerde besluiten over duurzaamheid, ondanks de goede intenties van de gedeputeerde. De gedeputeerde noemt ook de micro-WKK. Daar moet ook voorzichtig mee worden omgegaan, want dit wordt gezien als een overgang naar brandstofcellen, dus dan zou spreker daar liever op mikken want dat is dan meer toekomstgericht. Er wordt gezegd dat er $CO_2$ vrijkomt bij de oliewinning in Schoonebeek, maar als er een $CO_2$-neutraal Drenthe bestaat dan is er toch geen oliewinning meer? De gedeputeerde zegt dat daar een politieke meerderheid voor is, maar dat is een politiek argument, maar dat wil niet zeggen dat het inhoudelijk een juist argument is. Er zijn talloze besluiten met een politieke meerderheid genomen, die inhoudelijk onjuist bleken te zijn.

Mevrouw KAAL sluit zich ten aanzien van de kerncentrales aan bij de opmerking van de heer Baas, namelijk dat het huidige kabinet niet het voornemen heeft om er meer centrales bij te bouwen. Zij mist de bijdrage ten aanzien van de vierde B, de bewustwording van de burgers en haar verzoek om daar een wat grotere campagne op te zetten. Mag zij nu innemen dat Drenthe een $CO_2$-neutrale provincie wordt? Kan zij dat met hoofdletters boven de nota zetten?

Mevrouw KLIP verwijst naar de discussie die er is gevoerd op het moment dat er voor het laatst over de Energienota is gesproken. Toen ging het inderdaad over Coevorden, want dat loopt als een rode draad door dit aspect heen. Zij heeft toen namens het college gezegd dat die 15 megawatt niet heilig is en het aantal windmolens ook niet, want als er op die locatie wat meer mogelijk is dan staat het college daar welwillend tegenover. Zij heeft niet gezegd dat het dan om 35 megawatt zou moeten gaan, maar zij heeft niet heel strak vastgehouden aan die 15 megawatt en het aantal molens. De opmerking dat het nu lang genoeg heeft geduurd en dat er naar andere locaties moet worden gekeken, neemt spreekster terug naar het college, want het betreft de portefeuille van een collega-gedeputeerde. Daar zal gezamenlijk naar gekeken moeten worden. De opmerking van de heer Smit dat indirecte $CO_2$-uitstoot moet worden meegenomen, is terecht. Anders ontstaat er een vertekend beeld, maar dan moet er wel worden gekeken hoe grof- of fijnmazig die indirecte $CO_2$-uitstoot dan in beeld moet worden gebracht. Zij kan daar nog geen gedetailleerd antwoord op geven, maar het is wel een aspect dat moet worden meegenomen. Ten aanzien van de $CO_2$-opslag merkt zij op dat politieke besluiten niet altijd inhoudelijk juiste besluiten zijn. In dit land is het echter wel zo georganiseerd dat beslissingen worden genomen met politieke meerderheden, ondanks dat die besluiten later onjuist blijken te zijn. Democratie werkt nu eenmaal zo en biedt geen enkele garantie dat er altijd juiste besluiten worden genomen. Het enige wat de politieke besluitvorming ten goede kan komen is dat de discussie wordt gevoerd met inbreng van wetenschappers en dat zou de overheid veel meer moeten doen dan tot nu toe het geval is geweest. Het bereiken van een $CO_2$-neutrale provincie is enkel mogelijk wanneer er wordt overgegaan op $CO_2$-opslag.

Dat is dan ook een tussentijdse oplossing waarvoor wordt gekozen omdat in die periode de technologische ontwikkelingen doorgaan.

Mevrouw KAAL antwoordt dat er ook een andere keuze gemaakt kan worden en als zij proeft wat hier vanmiddag is gezegd dan gaat die keuze ook een andere kant op en kan de gedeputeerde daar gehoor aan geven.

Mevrouw KLIP wil graag overal gehoor aan geven, maar zij dacht dat mevrouw Kaal refereerde aan het rapport en dat heeft dit verhaal opgeleverd. De provincie streeft dan ook zoveel mogelijk naar $CO_2$-neutraliteit, maar zij kan niet garanderen dat dit in 2020 ook is gerealiseerd. Zij proeft wel dat de staten daar samen met het college op weg naartoe willen. Die ambitie heeft dit college wel en hopelijk het volgende college ook. Ten aanzien van de bewustwording merkt zij op dat er op dit gebied allerlei trajecten zijn die door heel veel verschillende organisaties worden uitgevoerd en dat veel van die projecten afzonderlijk worden gesubsidieerd. De bedoeling van de bijeenkomst van al die partijen en de provincie in januari 2007 was om al die initiatieven op het gebied van bewustwording die elkaar soms zijdelings raken, robuuster, effectiever en efficiënter vorm te geven. Op die manier wilde het college een paraplu geven aan alle initiatieven op het gebied van bewustwording die er zijn, zodat deze elkaar versterken. Daar is het college nu mee bezig.

Mevrouw KAAL bedoelt de campagne die er op is gericht de gewone burger bewust te maken over hoe en op welk gebied er in een simpel huishouden te bezuinigen is.

Mevrouw KLIP antwoordt dat zij dit mee zal nemen, maar dat er op dit gebied in de richting van de burger en de verschillende doelgroepen al heel veel wordt gedaan. Als daar iets tussenuit valt of niet goed genoeg is, dan zal het college daarop blijven inzetten of dat versterken.

De VOORZITTER concludeert dat de commissie een zinvolle bijdrage heeft geleverd aan de tussenbalans, zodat de eindbalans op een zorgvuldige manier kan worden opgemaakt.

## 11. Brief van 24 januari 2007, kenmerk 4/5.5/2007000757 van het college van GS over Afronding uitvoering Drentse Landbouwagenda

De heer HAIKENS constateert dat er in de landbouw aanzienlijk minder geld wordt verdiend dan met energie. De voorliggende nota is wel een goede nota. Uit deze nota haalt hij dat er uitstekend is omgegaan met de initiatieven die zijn opgezet samen met LTO Noord. Wat hier allemaal wordt genoemd in zijn algemeenheid verdient een grote pluim en na drie jaar zijn de resultaten er dan ook echt naar. Dat is niet alles, want er zijn nog een paar punten waar toch naar moet worden gekeken en minimaal over moet worden gesproken. In de agenda staat dat er inplaatsing van melkveehouderijen in de Veenkoloniën plaats moet vinden, maar dat heeft tot nu toe maar één bedrijf opgeleverd en op dit moment is er geen enkel zicht op dat er meerdere zullen volgen. Spreker zou graag willen weten of laten onderzoeken of dit instrument niet toegevoegd kan worden aan de gereedschapskist waarover in de WAV-discussie is gesproken. Met andere woorden, kunnen er met betrekking tot bedrijven die in Drenthe in bepaalde gebieden in de problemen komen, geen initiatieven worden genomen om inplaatsing elders te realiseren? Op initiatief van de VVD is heel nadrukkelijk de subsidie aan de jonge boeren nog eens aan de orde gesteld. Het Ministerie van LNV is daar nog steeds mee bezig als het gaat om de uitvoering en op landelijk niveau gaat dat redelijk. Mede door een aantal provincies die dit hebben ondersteund, zijn er de eerste signalen die heel positief klinken en dat kleine steuntje dat de provincie in de rug kan geven is voor een aantal bedrijven toch zodanig gunstig dat zij daar mee verder kunnen. Het is vreemd dat voordat de staten met de uitkomsten en de effecten hiervan in deze provincie zijn geconfronteerd, het college al zegt dit niet langer te willen doen. Spreker betreurt dat ten zeerste en dat is wat hem betreft dan ook nog geen gelopen koers. Hij heeft geconstateerd dat de WAV is goedgekeurd in de Tweede Kamer en het college kan hier dus mee aan de gang. De commissie die het werk heeft voorbereid kan

nu makkelijk een vervolg krijgen en er is nu een wettelijk kader, dus dat zou veel duidelijkheid kunnen verschaffen voor de landbouw in deze provincie.

De heer WIJBENGA merkt op dat de afronding van zo'n agenda de mogelijkheid biedt om nog eens terug te kijken en toen hij het stuk las had hij hetzelfde gevoel als vorige spreker. In deze zaal is niet heel veel over landbouw in het algemeen gesproken en zeker aan het begin van deze statenperiode werd niet erg positief over landbouw gesproken. Daarin heeft nu een kentering plaatsgevonden, want er wordt weer regelmatig overlegd met LTO en als hij de aanbiedingsbrief leest dan gaat het veelvuldig over nauw overleg, afstemming en samenwerking, dus wat dat betreft complimenteert hij het college dat het allemaal weer goed is gekomen.
In de aanbiedingsbrief gaat het veelvuldig over het Samenwerkingsverband Noord Nederland (SNN) en dan wordt het afgesloten met een nieuw uitvoeringsprogramma. Het CDA heeft een voorkeur voor een nieuwe Drentse landbouwagenda en wil dat niet in SNN-verband doen, want de problematiek van de landbouw in Drenthe is toch van een iets andere orde dan in Groningen en in Friesland. Hierbij kijkt hij naar de Natura2000-gebieden en de WAV-problematiek, dus graag hoort hij van dit college wat het college voor ogen heeft met een nieuw uitvoeringsprogramma. Op pagina 2 wordt er iets gezegd over de schaalvergroting. Gisteravond hoorde hij op een verkiezingsbijeenkomst geluiden dat de provincie weliswaar in het POP het bouwblok van anderhalve hectare heeft vastgesteld, maar dat heel veel gemeenten achterlopen in het aanpassen van hun bestemmingsplannen. Er zijn agrariërs die daar nu tegenaan lopen. Hoe kijkt het college daar tegenaan? Ziet het college er een rol van de provincie in om daar nog eens met gemeenten over te gaan praten, want er zijn agrarische bedrijven die daar nu heel hard tegenaan lopen? Ten aanzien van de subsidieregeling voor jonge agrariërs heeft hij daar zelf wat onderzoek naar gedaan en links en rechts gebeld. Hij heeft gehoord dat door het niet voortzetten van de regeling tussen de twee en vier bedrijfsovernames niet doorgaan. Het besluit van het college heeft dus direct impact. Als hij dan kijkt om hoeveel gevallen het gaat, dan gaat het in Drenthe om ongeveer tien gevallen per jaar die onder deze regeling zouden vallen en met € 20.000,-- per geval en een bedrag van € 200.000,-- zouden deze bedrijven allemaal kunnen worden geholpen. Een andere vraag is wat het LTO hiervan vond toen het college hierover met LTO sprak. Hij kan zich niet voorstellen dat het LTO over het eenmalige karakter van deze regeling erg ingenomen was. Ten aanzien van ammoniak zou het college met voorstellen komen en hij verwacht die dan ook op korte termijn, temeer daar er nog een schone taak ligt voor de staten als het gaat om de gebieden kleiner dan 50 hectare. Daar moeten besluiten over worden genomen en zal het college ook met voorstellen moeten komen. Heeft de gedeputeerde enig idee van de agenda in dat verband? Als het gaat over genetisch gemodificeerde organismen, dan is er in de commissie enige tijd geleden uitvoerig over gesproken. Toen is niet helemaal uitgekomen op wat D66 wilde, maar het compromis wat er toen is gesloten sprak hem wel aan, namelijk dat de staten gerapporteerd zouden worden over de gang van zaken rondom genetische modificatie. Voorzover spreker zich kan herinneren heeft hij daar tot nu toe slechts één keer iets van gehad, terwijl er op Europees niveau op dit gebied veel is gebeurd, namelijk als het gaat om aanwijzing en uitzondering van gebieden. Kan het college uitleggen waarom de commissie daar nooit een tweede of derde rapportage van heeft gehad?

De heer BAAS heeft deze notitie gelezen en complimenteert het college voor de bondigheid en helderheid van de notitie. Dat doet hem in de tijd van campagne voeren deugd. Hij maakt eruit op dat er goed en frequent overleg is geweest met LTO Noord en dat vindt hij een positief punt in relatie tot het begin van deze collegeperiode en ook met het oog op de toekomst als de provincie nog veelvuldig met LTO Noord aan de slag moet als het gaat om de problematiek rondom Natura2000. Een goede verstandhouding is een basisvoorwaarde om daar uit te komen. Niet alle resultaten zoals die zijn benoemd zijn even helder en positief. Hij komt vaak tegen dat bepaalde zaken worden geprobeerd, dat er aandacht voor wordt gevraagd, dat ergens op wordt aangedrongen en dat er geen nieuwe mogelijkheden zijn. Dit wijst nog niet op echte resultaten, maar hij kijkt graag naar het toekomstige uitvoeringsprogramma en hij gaat ervan uit dat punten die in deze agenda nog niet zijn afgerond, in dat programma weer een plaats zullen krijgen.

De heer LANTING stelt vast dat de landbouwagenda goed heeft gewerkt en dat de verhoudingen daardoor zijn verbeterd. Hij werpt dan ook meteen de blik naar voren en geeft aan dat als het goed is bevallen er ook in een nieuwe periode weer met een programma moet worden gekomen. Hij vraagt of er gesproken kan worden met LTO over de schaal waarop er met de energievoorziening wordt omgegaan, evenals over de kleine kringloop. Dat dient hieraan voor de toekomst te worden toegevoegd.

Mevrouw STOEL sluit zich aan bij de complimenten voor het college over dit stuk. Het is uitstekend dat keurig binnen de collegeperiode de agenda is uitgevoerd en zij is heel blij dat zij heeft vernomen dat het frequente overleg met LTO ook tot tevredenheid aan de kant van LTO is verlopen. Wat haar betreft geeft dat dan ook direct aan dat dit voor een volgende collegeperiode een goed instrument is om mee verder te gaan. Dat zou zij dan ook graag zien omdat er nu en zo dadelijk opnieuw grote onderwerpen aan de orde zullen komen, zoals Natura2000, en dan is dit uitstekend om mee door te gaan. Helaas is niet op alle onderdelen een even duidelijk resultaat behaald. Zij had bijvoorbeeld meer verwacht van de inplaatsing van melkveehouderijen in het Veenkoloniale gebied en zij hoopt ook echt dat daar voortvarend mee zal worden doorgegaan in samenhang met de gehele ontwikkeling van dat gebied. Zij denkt dan bijvoorbeeld ook aan ketenboerderijen en meer aandacht aan energieboerderijen. De fracties van de PvdA in de staten van Groningen en Drenthe zijn daar langere tijd mee bezig geweest en sinds vorige week hebben beide fracties daar gezamenlijk een essay over uitgebracht. Wie daarnaar benieuwd is, kan het lezen op de website van de PvdA. Daarin staat een aantal ideeën waar de PvdA de volgende periode mee verder kan. De PvdA is dan ook tevreden met de afwikkeling van deze landbouwagenda en hoopt dat er inderdaad opnieuw een Drentse landbouwagenda wordt opgestart, aangezien deze provincie bepaalde problematiek kent die in beide andere noordelijke provincies anders uitpakt dan in deze provincie.

De heer WIJBENGA heeft mevrouw Stoel niets horen zeggen over de Subsidieregeling jonge agrariërs. Heeft zij daar een opvatting over?

Mevrouw STOEL wil ook graag weten waarom die regeling is gestopt en of er een mogelijkheid is om daar weer mee verder te gaan. Zij sluit zich dan ook aan bij de vragen die daarover zijn gesteld.

De heer WIERINGA merkt op dat het rijk subsidie beschikbaar heeft gesteld voor de start door jonge boeren, die een bedrijf willen overnemen. Hoe ver is de provincie Drenthe hiermee? De provincie dient immers deze regeling uit te voeren. Het geld komt wel van het rijk, maar hoever is de provincie daarmee? Op pagina 2 wordt gesproken over de voorbeeldregeling ruimte voor ruimte. Wat zijn de behaalde resultaten tot op heden? Tijdens een bijeenkomst op 6 februari 2007 in het Van der Valkmotel te Assen, alwaar veel verontruste boeren en recreatieondernemers aanwezig waren in verband met de inspraakmogelijkheden tot en met 19 februari 2007 en de vele onduidelijkheden die er bij de uitvoerders zijn en die pas bekend worden op 1 maart 2007, is zijn vraag wat het college eraan gaat doen om de problemen die spelen voor boeren en recreatieondernemers ten aanzien van Natura2000 op te lossen.

De heer KUIPERS merkt op dat de voorliggende notitie een afronding van een statenperiode behelst en wat hem al lezende opvalt is dat de relatie met LTO aanmerkelijk is verbeterd. In die zin vindt hij het een compliment dat het college in goed overleg met LTO Noord een goede verstandhouding heeft kunnen bereiken. In die zin sluit hij zich aan bij de gedachte om ook in de volgende statenperiode met een soortgelijk nieuw overleg te komen en dit in ieder geval te continueren. Het is duidelijk dat de provincie wat dat betreft een wat andersoortige provincie is dan bijvoorbeeld Groningen of Friesland. In die zin denkt hij dat een provinciale landbouwagenda een goede zaak is. De notitie lezende kwam toch nog een aantal zaken naar voren die hij op wil merken. In de notitie wordt duidelijk aangegeven dat het Europees landbouwbeleid voor de lange termijn voor de landbouw in Drenthe en vooral de melkveehouderij duidelijke gevolgen zal hebben, zeker ook wat het inkomen van de ondernemer betreft. Hier liggen duidelijk kansen ter stimulering van de biologische landbouw, omdat duidelijk blijkt dat daar in de toekomst per-

spectieven liggen voor de melkveehouderij. Het is een goede zaak om daar in de toekomst een actief beleid op te ontwikkelen.

De heer HAIKENS vraagt of de heer Kuipers in dat opzicht over een glazen bol beschikt.

De heer KUIPERS antwoordt dat er op dit moment volop discussies worden gevoerd over duurzaamheid, duurzaam inkopen en consumeren. Kort geleden was er in de media te lezen dat consumenten bereid zijn om meer biologische producten te kopen wanneer het in een grotere mate beschikbaar is en er een acceptabele prijs aan hangt en het aanbod bepaalt in dit opzicht mede de prijs. Dat is gewoon een in elkaar grijpende ketting en hij denkt dat het een het ander kan stimuleren en de biologische landbouw op een hoger plan kan brengen. De inplaatsing van veeteeltbedrijven in de Veenkoloniën schiet niet echt op en hij is benieuwd wat daar nu eigenlijk de oorzaak van is. Hij vindt die inplaatsing op zich prima, maar wat GroenLinks betreft wil hij daar toch altijd graag de vinger aan de pols houden, aangezien het specifieke karakter van de Veenkoloniën niet teveel geweld aangedaan mag worden. Hij heeft gelezen dat er weinig schot in zit. Met betrekking tot de grondbank speelt er hetzelfde, want LTO Noord constateert dat daar weinig of geen mogelijkheden zijn, terwijl zijn fractie al meerdere malen heeft aangegeven warm voorstander te zijn van die grondbank omdat daarmee een sturingsmechanisme bij de provincie kan ontstaan. Hij vindt het jammer dat hij op dit moment constateert dat die grondbank ver weg is. Ook de uitwerking van de verplaatsing en de sanering van de intensieve veehouderij in relatie tot de stank heeft bij de LTO blijkbaar geen prioriteit en daar is tot nu toe dan ook niets mee gebeurd. GroenLinks dringt aan om hierop bij het LTO terug te komen en te kijken of de gang in het proces kan worden herkregen, want het is één van de aspecten die zeker voor de nabije toekomst grote aandacht verdient. Hij vindt het jammer dat er op dit moment weinig duidelijkheid is over de financiering van de herstructurering van de glastuinbouw. Ook daar is nog weinig van bekend en het is een spel van financiering of er nu wel of geen financiële middelen voor aanwezig zijn. Hij denkt dat hier een uitdaging op de korte en/of middellange termijn ligt, zoals er bijvoorbeeld al energieproducerende kassen zijn. Zo kan daarin ook weer heel innovatief worden geopereerd.

De heer POPKEN merkt op dat er in deze agenda veel actiepunten zijn opgenomen. Dientengevolge zijn er diverse projecten aangepakt, meestal met positief resultaat. Hij stelt vast dat op enkele punten de doelstelling niet uitvoerbaar bleek en daarnaast is een aantal punten nog niet volledig afgerond. Inmiddels is het Provinciaal Meerjarenprogramma (PMJP) voor het landelijk gebied vastgesteld en in dit programma zijn weer nieuwe doelstellingen opgenomen. Aldus stelt hij vast dat de landbouwagenda met een positieve gedachte kan worden afgerond.

Mevrouw EDELENBOSCH merkt op dat de secretaris van het bestuurlijk overleg, de heer Hollinga van LTO Noord, bijna de hele middag op de publieke tribune heeft gezeten, maar dat hij inmiddels waarschijnlijk voor campagneactiviteiten werd weggeroepen. Dat zij die mededeling doet geeft al aan hoe tegenwoordig de relatie met LTO is. Zij ziet de vertegenwoordigers van LTO geregeld, de sfeer is prettig en partijen weten elkaar tussendoor ook te vinden als er dingen te bespreken zijn. Niet alles wat er in de agenda is opgenomen, is gerealiseerd, maar het college heeft wel gemeend om, nu per 1 januari 2007 een groot aantal afspraken is gemaakt in het kader van het PMJP zoals de herstructurering, verkaveling en de verbreding van de landbouw, het te moeten afhechten omdat het vervelend is om twee programma’s naast elkaar te laten bestaan. In het bestuurlijk overleg is dan ook gezegd dat er een keurige korte brief zou worden gemaakt. Spreekster heeft in ieder geval nooit de bedoeling gehad om er een uitgebreide nota van te maken, maar wat inhoud betreft is de brief niet anders dan wat de commissie heeft geconstateerd. Meerderen hebben opmerkingen gemaakt over de inplaatsing van de veehouderijen in het Veenkoloniale gebied. Zij is het er aan de ene kant mee eens dat ook zij het liefst 40 bedrijven had ingeplaatst gezien, maar dat is nog niet het geval. Met een tweede bedrijf, dat kansrijk is, wordt er momenteel gesproken. Er is ook een initiatiefnemer geweest die dan net weer buiten het gebied ligt en er wordt dan alsnog gepraat of dat wel of niet moet gebeuren. Spreker kan echter niet zeggen dat er niets is gebeurd, want er was een initiatief met boeren in Buinen, maar dat is afgehecht omdat er naar sub-

sidiecriteria moet worden gekeken of iets past of niet. Die boeren zijn uiteindelijk toch doorgegaan. Er is een tweede onderzoek gedaan naar ontsluiting van een gebied waar zogenaamde twee derde wegen zijn en een deel van de Veenkoloniën is daarvoor benoemd. Dat is het gebied waar de heer Haikens het beste bekend is, namelijk het Veenkoloniale gebied van Borger-Odoorn en zij is nu aan het kijken of er een gebied op voorhand kan worden ingericht. Daarvan heeft zij ook gezegd dat zij er geen probleem in ziet indien andere verplaatsers uit Drenthe van die ruimte gebruik gaan maken. Daarmee heeft zij het hele vragenpakket dat zojuist naar aanleiding van dit onderwerp is gesteld weergegeven en dat loopt nu op dit moment. Toen zij eraan begon wist zij het ook niet precies. Er was sprake van koopmansgeld en strenge criteria en het college wilde ook niet dat er activiteiten werden ontwikkeld enkel omdat deze vanuit de reconstructie in het gebied geplaatst konden worden, want het moest ook leiden tot het oplossen van problemen die in Drenthe speelden. Dat was de eerste stap en daarna heeft het college twee onderzoeken gedaan. Op dit moment wordt er samen met de gemeenten gekeken of er een nieuw deel van het gebied kan worden ontsloten. Een aantal commissieleden hebben het over de goedkeuring van de WAV gehad. Vanmorgen had spreekster het ook op haar bureau liggen en het eerste aarzelende gesprek over wat er nu op tafel ligt en hoe daar nu verder moet worden gegaan, is ambtelijk al gevoerd met vertegenwoordigers van LTO. Dat heeft ook te maken met het toetsingskader waar op dit moment over wordt gesproken in verband met Natura2000 in de overgangsperiode. De dingen kunnen natuurlijk los van elkaar worden gezien, maar spreekster probeert nu juist de boel in samenhang te brengen. Spreekster heeft ook net een notitie binnengekregen over de annotatie van het overleg dat morgen plaats zal vinden. Morgen is er namelijk een overleg tussen provincies en minister om te kijken of er iets is af te spreken, waardoor het ook juridisch handhaafbaar is en of het ecologisch voldoende soelaas biedt voor de afspraken die er onderling moeten worden gemaakt. Indien dat pakket klaar is kan er in de commissie en de staten verder worden gesproken over hoe dat pakket wordt uitgewerkt. Het CDA en de VVD hebben de subsidieregeling voor jonge boeren aangeroerd. Spreekster wijst erop dat de staten vorig jaar het college hebben overgehaald om deze regeling eenmalig in te voeren en daar wil het college in eerste instantie aan vasthouden. Er is echter ook een ander argument te noemen en dat heeft ermee te maken dat de provincie van het rijk veel minder geld heeft gekregen dan vroeger. Dat betekent dat de provincie niet kan cofinancieren, ook niet vanuit Europa, voor deze middelen, maar dat de provincie het hele bedrag zelf moet ophoesten. Dat betekent dus dat het geen optelsom van twee keer een bedrag is, maar dat de provincie het zelf doet. Dan kan de provincie hetzelfde bedrag laten staan als de vorige keer en daarmee tien bedrijven helpen. Voor alles is een voor en een tegen te bedenken, maar in het overleg dat zij vorig jaar hierover heeft gehad met het bestuur van LTO waren zij het met het college eens dat het geld beter op andere bedrijfsontwikkelingen als innovatie en het investeren in de keten gebruikt zou kunnen worden. In het hele ILG-traject voor landbouw is er bovendien al veel minder geld beschikbaar. Op dit moment speelt het eerste deel van het ILG- traject, waarbij het om de verkaveling en dergelijke draait. Daarvoor is het kavelbureau opgericht en op dit moment start het ondernemersprogramma. Op dit moment wordt er geworven om bedrijven daarvoor te interesseren en dan wordt er begeleiding gegeven voor bedrijfsmanagement, advisering voor innovatiemogelijkheden. Zij heeft het idee dat ook jonge boeren daarvan gebruik kunnen maken. Als dan puntje bij paaltje komt dan krijgen zij € 10.000,-- voor bedrijfsverplaatsing en ondernemers vinden dat over het algemeen toch een wat lage bijdrage in verhouding tot wat zij zelf moeten investeren. Dan is het prachtig voor de bühne indien de provincie nog weer een regeling treft door de gelden van het rijk te cofinancieren, maar spreekster vindt dat dit een rijksregeling moet zijn en dat het rijk daarvoor voldoende moet ophoesten en met dezelfde argumenten, maar ook met de ervaring dat het minder effect geeft dan gehoopt voor dat budget, heeft het college dan ook besloten om dit niet te cofinancieren.

De heer WIJBENGA wijst erop dat vorig jaar statenbreed is gezegd dat dit een nuttige regeling is en in de tijd en in de omstandigheden is er sindsdien niet zoveel veranderd. Spreker heeft gesproken met vertegenwoordigers van het Drents Agrarisch Jongeren Kontakt (DAJK) en bij monde van de voorzitter is hem op het hart gedrukt dat er wel degelijk behoefte is aan deze regeling. Ook aan de hand van Drentse cijfers is hem verteld dat een aantal gevallen nu niet meer doorgaat omdat deze regeling niet meer bestaat. De regeling is dus wel zo belangrijk en in sommige gevallen van doorslaggevende bete-

kenis. Dat er veel geld via het PMJP naar de agrarische sector wordt gesluisd, is iets waar hij mee akkoord kan gaan, maar vorig jaar waren die middelen er ook nog niet en toen kon deze regeling wel doorgang vinden. Hij vindt het argument van de gedeputeerde dat er al veel geld via het PMJP naar de agrarische sector gaat op dit moment dan ook gezocht.

Mevrouw EDELENBOSCH wijst erop dat het landbouwgeld dat via het rijk in het PMJP is opgenomen, veel minder is. Het is niet zo dat er veel geld voor landbouw naar het PMJP is gegaan en dat het daarom niet te besteden is, maar er is überhaupt voor landbouw vanuit het rijk nagenoeg geen geld gekomen. Er is een heel klein beetje geld voor landbouw vanuit Europa gekomen en daar zijn de staten heel erg bij betrokken geweest. Dat geld is allemaal besteed aan de zogenaamde wonderbaarlijke vermenigvuldiging; de provincies hebben € 20 miljoen opgehoest, het Ministerie van LNV heeft € 20 miljoen opgebracht en vanuit Europa is er € 40 miljoen bij gedaan. Dat geld gaat naar de landbouwsector en ook dat geld is weg. Dat betekent dat als de provincie de regeling voor jonge boeren wil handhaven, de provincie dit helemaal zelf moet betalen. Van hetzelfde budget kan de provincie maar de helft doen. Natuurlijk wil het DAJK voortzetting van deze regeling, maar dat er nu al twee boeren afhaken lijkt haar erg stug. Vorige week heeft het college de brief pas geretourneerd en twee weken daarvoor kwam de mededeling vanuit het rijk dat de rijksregeling open is en dat de provincies wordt verzocht om daar iets bij te leggen, dus dat er nu al partijen afhaken lijkt haar niet te kloppen, want de rijksregeling staat gewoon open en boeren kunnen dus gewoon bij het rijk aankloppen.

De heer HAIKENS vindt de discussie over het geld eigenlijk niet zo interessant. Het gaat spreker veel meer om het resultaat. Wat zijn de effecten? Vanmiddag communiceert de commissie voor het eerst met de gedeputeerde over de effecten en wat het heeft opgeleverd. Het besluit dat het college deze regeling als eenmalig heeft beschouwd is nooit uitdrukkelijk in deze staten besproken. Het gaat hem erom dat er op basis van de resultaten van de regeling moet worden gediscussieerd. Wat zijn de effecten geweest? Als die effecten er zijn geweest en als een aantal jonge boeren daardoor net dat laatste steuntje heeft gekregen waardoor zij verder kunnen, dan kunnen de staten oordelen of dit waardevol is of niet. Indien zijn informatie op dit moment is dat het voor een aantal boeren waardevol is geweest, dan vindt hij het argument over de financiën eigenlijk van minder belang.

Mevrouw EDELENBOSCH zegt toe dat de commissie van haar een overzicht zal krijgen waar het bedrag van € 90.000,-- dat vorig jaar is uitgetrokken in het kader van de startersregeling voor jonge boeren aan is besteed. De reactie van de heer Haikens verbaast haar overigens wel, want tot nog toe was het college door de staten steeds op het hart gedrukt om toch vooral ieder dubbeltje zeven keer om te draaien alvorens het uit te geven. Na de discussie van vorig jaar heeft het college besloten deze regeling als eenmalig op te vatten en is er € 90.000,-- voor uitgetrokken. Dat besluit heeft het college genomen naar aanleiding van de discussie die daarover met de staten heeft plaatsgevonden. Op dit moment heeft de provincie dit geld niet omdat vanuit het rijk de combinatie met de verdubbeling niet mogelijk is. Vorig jaar kon de provincie voor negen bedrijven het rijksgeld verdubbelen en nu kan de provincie voor hetzelfde bedrag van € 90.000,-- viereneenhalf keer helpen. De vorige keer gaven LTO en jonge ondernemers bovendien aan dat zij het geld liever besteed zagen aan de begeleiding van het management van bedrijven en de innovatie van bedrijven.
Het college heeft naar aanleiding van de begeleidende brief in SNN-verband veel overleg gehad. Het college heeft heel veel samen met de overige noordelijke provincies in SNN-verband opgetrokken om het meeste op de wal te slepen in het kader van het ILG-contract. De noordelijke provincies hebben op dit moment een gezamenlijke strategische agenda voor Noord-Nederland en op dit moment is zij bezig met het EZ-programma waar de agri-business in zit en dat doen de noordelijke provincies allemaal samen. Als er nog losse eindjes van deze agenda liggen, dan zal daarmee een nieuw uitvoeringsprogramma worden gemaakt en deze wordt dan nu ook voorbereid. Er zal geen sprake zijn van een nieuwe beleidsnotitie, want er ligt genoeg op dit terrein, maar er zal een nieuw uitvoeringsprogramma worden gemaakt. Op 19 oktober 2006 heeft een eerste brainstormsessie plaatsgevonden met mensen van het Ministerie van LNV, met mensen uit de noordelijke omgeving en uit Drenthe in het bijzonder en met

mensen afkomstig uit de keten. De noordelijke provincies willen meer samenwerking met organisaties die zich ook buiten de agrarische sector bevinden om te kijken of er over de grenzen kan worden getrokken, maar daarnaast willen zij vooral ook in relatie met innovatie en de productie- en afzetketen nieuwe contacten maken. Spreekster is bij die bijeenkomst heel veel mensen tegengekomen die zij nog niet kende, maar die waren daar wel aanwezig omdat zij op een of andere manier allemaal aanhaakten aan de agrarische bedrijfsvoering en iets konden betekenen voor de agrarische sector. Met elkaar hebben de aanwezigen zich voorgenomen om de discussie voort te zetten en zich te laten informeren over een aantal wervende projecten in de rest van het land. Of dat nog lukt, weet zij niet, want de meeste mensen die moeten worden bezocht zijn op dit moment op campagne en die hebben iets minder tijd. Of dat dus nog lukt terwijl spreekster nog gedeputeerde is, of dat dit een afspraak is voor haar opvolger, kan zij nu niet zeggen. Er wordt echter gewerkt aan een nieuw uitvoeringsprogramma voor de Drentse agrosector. Zij is het ermee eens dat als er een uitvoeringsprogramma wordt gemaakt, de Drentse specialiteiten daarvoor moeten worden gebruikt. Ten aanzien van de schaalvergroting is sprake van een vergelijkbaar verhaal met dat van mevrouw Kaal over de biovergisters. Er wordt een uitgangsnotitie gemaakt als handleiding om het snel voor elkaar te krijgen en in het POP zijn de bouwblokken vergroot, maar de gemeente zal daar zelf wel naar moeten kijken. De meeste ondernemers die vervolgens dan toch hun hoofd stoten bij een gemeentelijk loket, weten de provincie wel te vinden. Spreekster heeft persoonlijk het knelpunt nog niet ervaren dat nog niet alle gemeentelijke bestemmingsplannen op anderhalve hectare zijn aangepast, maar dat dit knelpunt bestaat lijkt haar wel helder. Ten aanzien van genetische modificatie heeft zij door de Drentse bril gekeken en geconstateerd dat er niet veel valt te rapporteren. De staten kunnen via internet allerlei ontwikkelingen op dit gebied bijhouden, maar het college zoomt alleen maar in op datgene wat er in Drenthe neerdaalt en of daar de commissie van op de hoogte gebracht moet worden. Vandaar dat het college niet nader heeft gerapporteerd omdat er zich op dit vlak in Drenthe weinig afspeelt. De heer Baas vraagt naar een uitvoeringsprogramma en daar heeft spreekster voldoende over gezegd. Bij alle onderwerpen waar de landbouwsector aan gerelateerd is, of dit nu in de portefeuille van mevrouw Klip of mevrouw Haarsma past, zitten vertegenwoordigers van LTO op alle niveaus aan tafel. Dat geldt in de gebieden zelf voor afdelingsbestuurders of boeren zelf, dus de provincie heeft inmiddels een redelijk goed netwerk van overleg met LTO-bestuurders en/of vertegenwoordigers. Ten aanzien van het stimuleren van biologische landbouw merkt spreekster op dat zij gisteren een afronding op haar bureau heeft gekregen van het Ministerie van LNV, waarin is onderzocht wat de beste manier is om biologische landbouw te stimuleren en dat zit vooral in bewustwordingsmaatregelen en het stimuleren van een stijgende afname van dergelijke producten. Als de overheid namelijk iets gaat subsidiëren is er € 83 miljoen nodig om een half proces omzet te vermeerderen en dat is erg veel geld. In Drenthe neemt het areaal voor biologische landbouw niet af, het aantal boeren neemt ook niet af en de omzet neemt verder toe. De individuele biologische boer is dan ook redelijk tevreden. De provincie zou het wel anders willen, maar de sector is redelijk stabiel en dat zijn allemaal zaken die deze zomer in het kader van de Taskforce Biologisch Logisch worden geëvalueerd. Er zal in ieder geval een aantal aanpassingen komen in de manier waarop daar verder mee zal worden omgegaan
Ten aanzien van de grondbank was afgesproken dat LTO dit zou gaan trekken en LTO heeft geconstateerd dat dit niet zo nodig was. Het had er ook mee te maken dat de provincie een goed gebiedsgericht beleid heeft, waarin er een kavelruilbureau bestaat en dat het Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL) de mogelijkheid biedt om de Dienst Landelijk Gebied (DLG) grond aan te laten kopen voor alle acties die er voor de landbouw zullen komen. Het werkt dus in Drenthe al zo door de hele provincie en doordat er behoorlijke meevallers zijn geweest heeft zij de grondpot van het BBL ook nagenoeg leeg laten maken. Dat betekent dat er voorzichtig hier en daar strategisch weer wat in de pot wordt gezet en daar kunnen alle goede gebiedsgerichte plannen van worden meebetaald, maar er zal ook worden geprobeerd om de boeren op de allerbeste plekken te krijgen en hun kavel te vergroten, zodat ook zij er goed bij worden betrokken. Eigenlijk is er dan ook tevredenheid over hoe het in Drenthe gaat. Ten aanzien van de glastuinbouw zijn er meerderen geïnteresseerd. In het bestuurlijke overleg met het rijk, waar de provincies heel hard aan hebben getrokken, is het punt met betrekking tot de glastuinbouw niet geëffectueerd. Het ligt spreekster nog steeds zwaar op de maag dat dit niet is gelukt. Er wordt wel geld voor gereserveerd, maar zij zal er alles aan doen om dit ook naar de satellieten te krijgen en niet alleen maar in de

Greenport. De Greenport in Noord Nederland bestaat uit vier hoofdvestigingen en daarbij is Emmen een satelliet. Die plek is dik voor elkaar en staat ook al op de kaart, maar de vraag is of voor de herstructurering van vooral de oude glastuinbouw, ook een deel van de middelen kan worden gekregen. Die middelen heeft Emmen hard nodig en zij is hierover dan ook in gesprek. Zolang zij daarmee bezig kan zijn zal zij dat ook volhouden, want met wethouder Koetje van Emmen is daar intensief contact over. Zij doet haar best om dit nog op tafel te krijgen. De heer Wieringa vraagt wat het college gaat doen aan boeren en recreatieondernemers die niet worden geïnformeerd over Natura2000. Op dit moment doet het college daar even niets aan en wacht af wat straks helderheid gaat geven. Ook het college weet niet precies hoe het gaat werken en in vervolg op antwoorden die zij aan mijnheer Haikens en de heer Smit heeft gegeven, wacht zij eerst het toetsingskader af dat er voor de overgangsperiode van Natura2000 wordt gemaakt.
Ten aanzien van de ruimte voor ruimteregeling antwoordt zij dat het de portefeuille van mevrouw Haarsma betreft en op een aantal vragen over die regeling is de vorige keer door mevrouw Jorritsma van ambtelijke zijde antwoord gegeven. Die antwoorden zijn terug te vinden in het verslag van de vorige vergadering.

**12. Brief van 18 januari 2007, kenmerk 1/5.2/2007000241 over het Ontwerp-Provinciaal programma luchtkwaliteit Drenthe 2007-2010**

Mevrouw KAAL is na lezing van het ontwerpprogramma tevreden over wat er allemaal zal worden ondernomen. Ook hierin zit natuurlijk nog een aantal strengere normen die eraan zit te komen, dus er zitten nog wat onzekerheden in. Over de roetfilters heeft zij al eerder de mening van de gedeputeerde gehoord en zij is blij dat de gedeputeerde dit mee wil nemen.

De heer HORNSTRA merkt op dat er is gemeten en dat alles aan de normen voldoet, maar hij zou zich ook kunnen afvragen waar dan is gemeten en of dat op de goede plek is geweest. In Meppel is er ook gemeten en de vraag is of dat wel de goede plek was. Over een aantal citaten heeft hij wat verder nagedacht. Er staat namelijk dat uit onderzoek is gebleken dat er geen drempelwaarde voor fijn stof is waar beneden geen gezondheidsaspecten optreden. Dat betekent dat er altijd problemen zullen optreden met fijn stof en dat dit wellicht hoort bij de manier waarop de mensen tegenwoordig leven. Er stond echter ook dat elke maatregel die vermindering van blootstelling oplevert, tot gezondheidswinst leidt. Dat betekent dat alles wat er wordt gedaan ook helpt. Een verhaal waarin alleen maar staat dat er goed zal worden gemonitord, vindt spreker niet genoeg. Hij dringt er dan ook op aan om te kijken wat er nog meer mogelijk is om die lucht toch wat schoner te krijgen. In Gelderland zijn er allerlei initiatieven om het provinciaal openbaar vervoer en de voertuigen van de provincie op aardgas te laten rijden. Hetzelfde geldt voor de gemeente Den Bosch en dat is allemaal ver van de noordelijke gasbel af. Zowel in Drenthe als in Groningen zal er vandaag worden gevraagd of het niet merkwaardig is dat de aardgasbel wel erg dichtbij is, maar dat er niet wordt gekeken of er op aardgas kan worden gereden, nu bekend is dat dit geen luchtverontreiniging oplevert. Vervolgens is er een boekje "Tien voor lucht" waarin een aantal nuttige zaken staat en dan vindt spreker het een goede zaak wanneer het college nu eens met een echt actieplan komt waarbij alle punten die in dat verhaal staan tegen het licht worden gehouden en waarin wordt vastgesteld wat daarvan wel of niet kan worden gebruikt. Het zou goed zijn indien het college dan een soort waarde vaststelt waarnaar gestreefd kan worden in plaats van mooie uitkomsten waarbij de provincie op dit moment al aan de normen voldoet.

De heer KUIPERS vindt het ontwerp dat voorligt kort, bondig en duidelijk. Zijn fractie vindt het ambitieus en vindt het een goede zaak dat het college op deze manier deze materie aan wil pakken, temeer omdat twee agendapunten hiervoor de gedeputeerde ook heeft aangegeven na te willen denken omtrent de roetfilters en daar wellicht te zijner tijd met een initiatief over komt. Dat is een van de aspecten die in de brochure "Tien voor lucht" als een van de eersten naar voren is gekomen en waarmee al op korte termijn aan de slag kan worden gegaan. Daarmee wordt iets in werking gezet dat een stimulans kan zijn voor de rest van het programma. Hij sluit zich aan bij de opmerkingen van de PvdA.

De heer HORNSTRA vraagt of GroenLinks dan ook vindt dat de ambitie van het stuk wel wat hoger kan worden gesteld.

De heer KUIPERS merkt op dat de ambitie van deze materie wat hem betreft altijd hoger dan hoog mag zijn. In die zin weet iedereen dat als de lat hoog wordt gelegd, er altijd wat lager wordt uitgekomen. De eerste aanzet en intentie van dit stuk is in de basis een goede en in die zin moet verder worden gekeken dan de notitie die er ligt en daarin ondersteunt hij dan ook de gedachte van de PvdA

De heer SMIT vraagt de gedeputeerde de drie punten die de Milieufederatie heeft aangedragen mee te nemen in het vervolg op dit verhaal. Het tweede punt betreft het vragen van aandacht voor handhaving. De maximumsnelheden worden nog steeds massaal overtreden en dat heeft alles te maken met de luchtvervuiling, want naarmate er harder wordt gereden neemt de luchtvervuiling kwadratisch toe. In overleg met de politie moet dan ook veel meer aandacht worden besteed aan snelheidsovertreders.

De heer HEETEBRIJ vraagt naar aanleiding van een opmerking onderaan de aanbiedingsbrief, namelijk dat de kleine deeltjes (PM 2,5) als meest schadelijk voor de gezondheid moeten worden beschouwd. In het programma staat echter dat over de concentratie van die kleine deeltjes in Drenthe weinig bekend is. In het actieprogramma op de laatste pagina staat dat er sprake zal zijn van intensivering van metingen van de luchtkwaliteit. Wordt er bij de intensivering van metingen van luchtkwaliteit ook al geanticipeerd op de mogelijke strengere eisen voor het gehalte aan kleine deeltjes van PM 2,5?

De heer BOSSINA wijst erop dat de VVD twee jaar geleden met de PvdA een motie heeft ingediend over fijn stof. Daar is het college goed mee aan de slag gegaan, maar nu staat hij op het punt dat er geen maatregelen worden voorgestaan door het college. Is het volgens het college nog niet nodig om maatregelen te nemen?

De heer POPKEN antwoordt dat dit ontwerpprogramma als doel het behoud van de huidige milieukwaliteit heeft en deze waar mogelijk te verbeteren. Het is duidelijk dat er nog overleg zal plaatsvinden met maatschappelijke organisaties alvorens dit definitieve plan vast te stellen Hij vraagt het college rekening te houden met een aantal aanbevelingen in de brochure "Tien voor lucht" van de Milieufederatie die hem per brief hebben bereikt. Verder stemt hij in met het voorgestelde tijdspad om te komen tot een definitief programma.

Mevrouw KLIP antwoordt dat dit de start is van de formulering van dit type beleid. De provincie houdt zich wel aan de rapportageverplichting in de richting van het rijk, maar dit is de eerste keer dat dit type beleid wordt geformuleerd. Daarbij wordt vormgegeven wat de huidige provinciale verantwoordelijkheden zijn en hoe de provincie beter de vinger aan de pols kan houden. Spreekster hoort dat de commissie daarmee breed instemt. Natuurlijk kan de provincie verder gaan. Dat hangt af van het ambitieniveau van deze provincie. Dat geldt voor de vraag in hoeverre de provincie zelf het goede voorbeeld geeft, door te kijken naar het eigen wagenpark. Zij is het ermee eens dat de provincie er zelf nog wel een tandje bij zou kunnen doen, hoewel zij dat nog wel aan het college moet terugkoppelen. Het is echter een constatering dat er nog wel wat meer zou kunnen gebeuren. In het kader van de Energienota wordt er al een hele tijd gesproken over de vraag om de gele auto’s van de provincie zelf op biodiesel of een andere alternatieve brandstof te laten rijden. Dit is een buitengemeen moeizaam proces, want dat heeft iets te maken met onderhoud en met tanken te maken. Met de gemeente Assen heeft de provincie nu afgesproken om gezamenlijk te gaan kijken of er niet ergens zo’n pompstation neer kan worden gezet, want dat hoeft de provincie natuurlijk niet helemaal zelf te doen. Bovendien heeft dit ook iets met de actieradius van die auto’s te maken. Het is dus niet zo simpel dat de provincie het even doet, maar de voorbeeldfunctie van de provincie kan daarbij wel wat steviger worden aangezet. Het college is hiermee bezig en dit zou ook voor meerdere auto’s kunnen gelden. Datzelfde geldt voor de bussen in het openbaar vervoer. Dat is uitbesteed aan het OV-bureau en het ligt er maar net aan welke waarde er aan welk aspect wordt gehecht. In de krant en in de provinciale post die wordt ontvangen, is te lezen dat het niet

in elke provincie even goed gaat, want de vraag is of er alleen maar naar de prijs wordt gekeken, of ook naar milieuvriendelijkheid en dergelijke. Het college zal ook afspraken met de staten moeten maken over waar op dat niveau de ambities worden gelegd. Daar komt uiteraard het tienpuntenplan van de Milieufederatie in naar voren. Niet alle tien punten heeft de provincie overigens in de hand. Ten aanzien van punt 6, het investeren in fietsvriendelijke steden, merkt zij op dat dit college behoorlijk wat heeft gedaan aan de bereikbaarheid van de stad per fiets en het stimuleren hiervan in de richting van de gemeenten. Over schone bussen en een schoon wagenpark heeft zij het net gehad en over een cursus "Het nieuwe rijden", waarbij de nadruk wordt gelegd op een rijstijl die minder vervuiling veroorzaakt, is in de tussenbalans van de Energienota ook het een en ander te lezen. De provincie doet een aantal zaken, maar het college zal in overleg met de staten het ambitieniveau moeten afspreken. Een bijzonder punt vindt zij ook de milieu-eisen die aan het bedrijfsleven kunnen worden gesteld. Dat is een principiële kwestie, want wil de provincie strengere milieu-eisen stellen aan het bedrijfsleven stellen dan het rijk al doet? Dat is iets wat niet zo met ja of neen kan worden beantwoord en daar is natuurlijk nog wel wat te behalen. Zij hoopt dan ook dat de commissie dit wil zien als de start van het beleid en de provincie heeft natuurlijk maar een geringe verantwoordelijkheid op dit gebied, want deze ligt veel meer bij gemeenten. De vraag is alleen hoe partijen, zonder alles drie keer over te doen, elkaar op de hoogte houden, elkaars gegevens gebruiken en elkaar bij de hand houden. Als de heer Hornstra dan vraagt of er wel goed is gemeten, dan beantwoordt spreekster die vraag bevestigend, maar er kunnen nog wel extra meetpunten worden toegevoegd en de provincie gaat daar ook op inzetten. Met de opmerking van de heer Kuipers dat er meer zal moeten worden gehandhaafd als het om de maximumsnelheid gaat is zij het eens, maar de Milieufederatie vraagt ook om de maximumsnelheid te verlagen rondom steden. Dat lijkt spreekster een punt van discussie die in breder verband moet worden gevoerd. Ten aanzien van de fijn stofnormen die het rijk stelt, merkt zij op dat dit het richtsnoer is waarnaar wordt gemeten. Er is nog niet veel bekend over de kleinste deeltjes (PM 2,5) en het is even afhankelijk van wat het rijk daarover aan eisen gaat stellen. Indien dat bekend is, dan zal de provincie aan de hand van die rijksnormen moeten gaan meten. Van de concentratie van kleinste deeltjes weet zij op dit moment dus nog niets en dan gaat het er uiteindelijk om hoe ambitieus de provincie op dit punt wil zijn. Het gaat op dit moment goed in deze provincie en zij wil alles in het werk stellen om dat zo te houden en daar waar mogelijk het verbeteren. De provincie moet echter ook enige bescheidenheid tonen, want provincies als Zuid-Holland en Brabant worden geconfronteerd met veel grotere problemen dan in Drenthe. Het is dus goed om volop in te zetten op ambitie, maar de provincie moet ook enigszins met beide benen op de grond blijven staan. De heer Bossina vindt fijn stofmaatregelen op dit moment niet nodig. Dat klopt, want deze zijn gemeten naar de waarden die landelijk worden gehanteerd en te lezen is dat de verwachting van het Milieu en Natuur Planbureau is dat de concentraties naar beneden zullen gaan. Bovendien heeft de provincie een deel van de concentratie niet in de hand, maar dat geldt voor heel Nederland.

De heer HORNSTRA merkt op dat elk probleem relatief is. Hij snapt dan ook best dat in Drenthe het probleem minder groot is dan in het westen van het land, maar op het moment dat de overheid weet dat beleid, hoe gering ook, invloed kan hebben op gezondheid van mensen, heeft de overheid een verantwoordelijkheid. Binnen de mogelijkheden die er zijn zal de overheid deze optimaal moeten benutten. Dat ontbreekt naar zijn idee wat in de nota, aangezien daarin staat dat de provincie het wel oppakt en kijkt wat er aan de hand is, maar bij elke maatregel die er wordt genomen kan er een stap verder worden gegaan en kunnen gezondheidsrisico’s worden verminderd. Dat is dan een taak voor de overheid.

Mevrouw KLIP is het daarmee eens. Haar relativering was ook niet bedoeld om te zeggen dat de provincie niets moet doen, maar zij vindt dat er in gezamenlijkheid moet worden afgesproken tot hoever de provincie wil gaan, want er zijn veel terreinen waarop de gezondheid van mens en dier verder kan worden verbeterd en daarbij gaat het om de keuzes die er gezamenlijk worden gemaakt.

## 13. Sluiting

De VOORZITTER memoreert dat dit de laatste vergadering van de Commissie Omgevingsbeleid (OGB) van deze statenperiode is. Als hij vier jaar terug kijkt dan is dit een commissie geweest waarin heel veel is gebeurd. Op de eerste plaats is de commissie Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit (RIM) opgegaan in de commissie OGB. Sinds kort is spreker voorzitter van deze commissie en hij is nog altijd lid van de commissie Welzijn. In die commissie is vanmorgen ook aandacht besteed aan het feit dat het daar ook de laatste keer van deze statenperiode was. Daar is gezegd dat de commissie Welzijn toch wel de meest gezellige commissie zou zijn. Die mening deelt spreker niet, want bij die commissie wordt er gelachen, maar er wordt in deze commissie ook gelachen. Wel worden er in de commissie Welzijn onderwerpen behandeld die zo nu en dan wat frivoler zijn en als dat dan als basis voor de gezelligheid wordt gezien, dan zou dat misschien kunnen. Spreker vindt de commissie OGB echter ook een uitermate plezierige commissie en dat bepalen de leden van die commissie met elkaar. De verschillende partijen in de commissie hebben onderling respect voor elkaar en zo hoort dat ook en daardoor heeft deze commissie in de afgelopen vier jaar veel hoogtepunten bereikt. Enkele daarvan zijn de Regiovisie Groningen-Assen, het OV-bureau, de Zuiderzeelijn (ZZL), het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV), het Meerjarenuitvoeringsprogramma (MUP) en de Nota Energiebeleid. Dat zijn alle highlights uit de geschiedenis van deze commissie. Ook heeft deze commissie zo nu en dan eigen initiatieven ontplooid. Zo waren er initiatieven over de weidevogels, het instellen van de klankbordgroep WAV, de Notitie Gentechnologie, de Notitie Verblijfsrecreatie in kwetsbare gebieden en recentelijk de Notitie Landschap van Drenthe en provinciale zorg. Vele stukken zijn op de agenda van de commissie terechtgekomen en diverse fracties hebben met grote regelmaat brieven en notities van het college geagendeerd, zoals die op het gebied van verdroging, de Kaderrichtlijn Water (KRW), de IPO-monitoringsrapportage, het kanaal Almelo-Coevorden, de megabioscoop in Emmen, de muskusrattenbestrijding, het ISA-systeem en de woningbouwmonitor. Daarnaast zijn er heel veel insprekers geweest in deze commissie, bijvoorbeeld naar aanleiding van POP II en ook dat was één van de hoogtepunten. Commissieleden hebben werkbezoeken gebracht en presentaties laten houden. Zo was het bezoek vorige week aan Zwaagwesteinde voor spreker een van de hoogtepunten, want daar is de commissie onder de indruk geraakt van hoe er op een goede manier met bouwen kan worden omgegaan. Zo kan spreker nog veel meer zaken benoemen, maar de commissiegriffier heeft niet meer op papier gezet.
Daarmee geeft hij aan hoe belangrijk de inbreng van de griffie is in deze commissie, maar ook in de andere commissies en de statenvergadering. De commissie is dan ook veel dank verschuldigd aan de griffie, want iedereen kan daar altijd terecht. De griffie is zeer toegankelijk en wordt bevolkt met innemende mensen die het plezierig vinden om met de commissieleden om te gaan. Deze commissie is verder gezegend met vier collegeleden, waarvan er één nog op hete kolen zit en de anderen al weg zijn. Hij dankt het college voor de plezierige manier waarop de samenwerking met deze commissie is verlopen. Weliswaar is er een dualistisch stelsel, maar het dualisme moet niet leiden tot een duel tussen staten en college, maar moet een duet blijven. Dat duet heeft hij steeds in deze commissie kunnen ontdekken. Verder dankt hij de pers voor de rol die zij de afgelopen jaren heeft gespeeld en daarnaast de ambtelijke organisatie, want ook de ambtenaren waren zeer toegankelijk en deskundig en met de ambtgelijke organisatie is dan ook altijd goed samengewerkt.

De heer HORNSTRA dankt de voorzitter voor de uiterst plezierige manier en de humor waarmee hij de laatste vergaderingen van deze commissie heeft voorgezeten.

De VOORZITTER wijst erop dat het dan ook een uitdaging voor velen is om na de verkiezingen voor provinciale staten hier weer terug te komen. Iedereen werkt op dit moment hard om voor zijn of haar partij de meeste zetels binnen te halen en iedereen heeft daar prognoses voor gemaakt. Hij hoopt dat allen die prognoses zullen halen.

De GRIFFIER heeft het voorrecht om bij alle commissies als griffier te kunnen aanschuiven. Uiteraard heeft zij in deze commissie veel humor waargenomen, maar zij ziet dit toch vooral als een commissie

van specialisten. Soms ging het specialisme wel heel erg ver en trok zij haar wenkbrauwen op bij een afkorting die zij niet kende. Het heeft geresulteerd in heel veel initiatiefvoorstellen en dat is prachtig, want dan gaat het om het initiatief van de staten. Zij herhaalt niet datgene wat de voorzitter al heeft gezegd. Voordat zij een ieder een goede thuisreis wenst, wijst zij erop dat zij het genoegen heeft gehad om meerdere voorzitters van commissies te hebben meegemaakt, maar de heer Roeles is wel een heel bijzondere. Deze commissievoorzitter wist namelijk onmiddellijk te vertellen dat hij dit niet met plezier ging doen, maar dat hij het nu eenmaal ging doen omdat hij ervoor was gevraagd en niet kon weigeren. Hij wist ook onmiddellijk te vertellen hoeveel vergaderingen van deze commissie hij maar hoefde voor te zitten, maar hij heeft dit toch met heel veel plezier gedaan. Soms deed hij haar denken aan majoor Kees van Paul van Vliet met zijn gevleugelde uitspraak "Vragen, geen vragen, volgende punt", maar vandaag was dat niet het geval. Iemand die met zoveel plezier dingen doet waarvan hij van tevoren heeft gezegd dat hij die eigenlijk liever niet doet, daar neemt spreekster haar petje voor af en zij biedt de voorzitter dan ook een klein cadeautje aan.

De VOORZITTER dankt iedereen en sluit de vergadering om 18:10 uur.

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 9 mei 2007.

,voorzitter

,commissiegriffier

TOEZEGGINGEN

gedaan in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid, gehouden op 14 februari 2007 in het provinciehuis te Assen.

**Pagina**

5 Mevrouw KLIP zegt toe de commissie te zullen informeren over het waarom van het neerleggen van het bevoegde gezag bij de gemeente Coevorden inzake de milieuvergunning voor de vuilverbranding in Coevorden.

34 Mevrouw EDELENBOSCH zegt toe dat de commissie van haar een overzicht zal krijgen waar het bedrag van € 90.000,--, dat vorig jaar is uitgetrokken voor de startersregeling voor jonge boeren, aan is besteed.

HW

**Lijst van toezeggingen Statencommissie Omgevingsbeleid**
*(tot en met vergadering van 14 februari 2007 bijgewerkt)*

| **Nr** | **Datum toezegging** | **Korte termijn** (binnen 3 maanden) | **Afdoening** | √ |
|---|---|---|---|---|
| 1. | 15-03-2006 SC OGB | Mevrouw HAARSMA zegt toe dat de commissie de cultuurhistorische waardenkaart zal ontvangen en dat zal worden uitgezocht of de cultuurhistorische waardenkaart als uitwerkingsplan van het POP in de commissie dient te worden behandeld. | | |
| 2. | 17-01-2007 SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe ook de Notitie reikwijdte en detailniveau aan de commissie zal toesturen. | | |
| 3. | 17-01-2007 SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe het verschil tussen oppervlakte en grondwatergebonden gebieden in het kader van Nature2000 in een brief nader uiteen te zetten. | | |
| 4. | 14-02-2007 SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe de commissie te zullen informeren over het waarom van het neerleggen van het bevoegde gezag bij de gemeente Coevorden inzake de milieuvergunning voor de vuilverbranding in Coevorden. | | |
| 5. | 01-11-2006 SC OGB | De heer SWIERSTRA zegt toe dat hij de commissie het oordeel van de ruimte over de netwerkanalyse zal sturen. | | √ |
| 6. | 14-02-2007 SC OGB | Mevrouw EDELENBOSCH zegt toe dat de commissie van haar een overzicht zal krijgen waar het bedrag van € 90.000,--, dat vorig jaar is uitgetrokken voor de startersregeling voor jonge boeren, aan is besteed. | | √ |
| | | **Lange termijn** | | |
| 1. | 12-04-2006 SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe dat het college volgend jaar met een uitvoeringsprogramma zal komen dat aan de ene kant een terugblik op het afgelopen jaar en een vooruitblik op datgene waarmee wordt doorgegaan of wat de provincie nog gaat doen, gekoppeld aan de $CO_2$-winsten en het multiplieereffect van het provinciale geld. | | |
| 2. | 12-04-2006 SC OGB | Mevrouw KLIP zal onderzoeken wat nodig is en hoeveel tijd het kost om van Drenthe een energie-neutrale provincie te maken, afhankelijk van de hoeveelheid tijd die het ambtelijk apparaat in een dergelijke exercitie zal moeten steken. | Onderzoek in gang gezet. | |
| 3. | 12-04-2006 SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe dat zij de mogelijkheden voor een revolving fund voor particulieren die | Onderzoek in gang gezet | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | energiebesparende maatregelen willen nemen, zal onderzoeken. | | |
| 4. | 05-12-2006<br>SC OGB | De heer SWIERSTRA zegt toe, zodra er meer informatie over het totaal van ongevallen op de N34 is, dit aan de staten gezonden zal worden. | | |
| | | **Moties** | | |
| 1. | 15-06-2005<br>PS | PS verzoeken het college vóór 1 september 2005 aan provinciale staten van Drenthe een actieplan met betrekking tot de positie van Emmen in de Nota Ruimte als in de overwegingen bedoeld ter kennisneming voor te leggen. | Actieprogramma wordt gemaakt. Begin december in GS. | |
| 2. | 14-06-2006<br>PS | PS dragen het college op af te zien van het voornemen te bezuinigen op de Natuur- en Milieueducatie. | | √ |
| 3. | 14-06-2006<br>PS | PS draagt het college op de mogelijkheden van een starterslening, of andere gelijksoortige instrumenten, te onderzoeken en daarbij als voorbeeld het plan van de provincie Limburg te betrekken. | | |

RAEDTHUYS
Pure energie

# Inspraakreactie

Provincie Drenthe, Statencommissie Omgevingsbeleid, 14 februari 2007

Agendapunt 10: Tussenbalans 2006 van de nota Energiek Drenthe

Geachte leden van de statencommissie,

De Raedthuys Groep is een keten van bedrijven die zich bezighoudt met de realisatie van duurzame energie projecten. Wij zijn met name actief op het gebied van biomassa en windenergie.

Wij verwelkomen de visie van de provincie om in Drenthe actief te werken aan vermindering van de $CO_2$ uitstoot. Duurzame energie moet daarin een zeer belangrijke rol vervullen.

De in de Tussenbalans 2006 genoemde ambities voor 2007 op het gebied van biomassa juichen wij daarom van harte toe. Graag willen wij het komend jaar samen met de provincie en de Drentse gemeenten initiatieven ontwikkelen om te komen tot een aantal rendabele biomassaprojecten om zo de realisatie van uw ambitie om via bio-energie de uitstoot van $CO_2$ met 220 kiloton te verminderen dichterbij te brengen.

Om het klimaatprobleem waar we met z'n allen voor staan het hoofd te bieden moeten naar de overtuiging van de Raedthuys Groep alle technieken om energie duurzaam op te wekken en waarmee significante besparingen worden bereikt, worden ingezet. Naar onze mening is er geen ruimte voor keuzes maar is het een kwestie van en en. De luxe positie van keuzes kunnen maken is voorbij.

Wij betreuren het dan ook en vinden het een gemiste kans dat in de Tussenbalans 2006 niet of nauwelijks wordt ingegaan op één van de meest veelbelovende vormen van duurzame energie: windenergie. Windenergie is een van de meest effectieve vormen van duurzame energieopwekking. Dat wordt inmiddels in veel landen ingezien en windenergie is nu een van de sterkst groeiende bedrijfstakken wereldwijd.

Het initiatief voor de realisatie van een windpark in Coevorden ligt momenteel stil en het aantal turbines is inmiddels teruggebracht tot 3. Dit betekent dat met dit windpark de Drentse BLOW-taakstelling van 15 MW niet wordt gehaald. Bij de vaststelling van POP II op 7 juli 2004 heeft Provinciale Staten een motie aangenomen waarin Gedeputeerde Staten is opgedragen indien de realisering van een windpark op de locatie Coevorden niet mocht lukken voor 1 januari 2006 1 of meerdere plaatsen aan te wijzen voor mogelijke alternatieve windmolenlocaties. Wij zijn er van overtuigd dat er in Drenthe prima locaties voorhanden zijn. Als provincie met veel potentieel voor windenergie biedt Drenthe veel meer mogelijkheden dan nodig zijn om 1% van de landelijke BLOW-doelstelling voor haar rekening te nemen. Zo heeft de dichtbevolkte provincie Zuid-Holland een BLOW taakstelling van 205 MW. Zelf heeft de provincie zich als doel gesteld om in 2010 250 MW aan windenergievermogen te hebben gerealiseerd. Hiermee neemt zij ruim 16% van de BLOW taakstelling voor haar rekening. Bovendien heeft Zuid-Holland in het licht van het post-Kyoto beleid een tweede doelstelling voor windenergie vastgesteld van in totaal tenminste 350 MW in 2015.

Zoals ook blijkt uit de provinciale kaart 'Zoekrichting plaatsing windmolens' behorende bij de notitie Inventarisatie windenergiepotentieel in de provincie Drenthe biedt in het bijzonder het veenkoloniale gedeelte van de provincie Drenthe mogelijkheden voor de plaatsing van windturbines. Met haar rechte verkavelingstructuur en grote openheid vormen de veenkoloniën een landschap dat zich bij uitstek leent voor windenergie.

Lange tijd zijn de veenkoloniën benut als energieleverancier. Dit gebied heeft een belangrijke rol gespeeld bij de ontwikkeling van Nederland. En deze geschiedenis kan zich herhalen. De veenkoloniën hebben de ruimte en de structuur om het landschap te benutten als leverancier van duurzame energie (biomassa, windenergie). En de behoefte aan duurzame energie wordt steeds groter.

De behandeling van de Tussenbalans 2006 van de nota Energiek Drenthe biedt u bij uitstek de gelegenheid om u uit te spreken voor een ambitieuze doelstelling m.b.t. windenergie. In het nieuwe regeerakkoord staan ook grote ambities ten aanzien van duurzame energie. Wij rekenen er op dat u deze ambities aangrijpt en de mogelijkheden van de veenkoloniën (en Drenthe) gaat benutten.

In het voorwoord van de Tussenbalans 2006 refereert mevrouw Klip aan de film 'An inconvenient truth' van Al Gore. In zijn boek 'An inconvenient truth' zegt Al Gore over windenergie dat de markt al heeft besloten dat windenergie tot de meest marktrijpe en kosteneffectieve technologieën behoort om ons in de toekomst van energie te voorzien. De Raedthuys Groep rekent er dan ook op dat u in 2007 ambitieus met het thema windenergie in Drenthe om zult gaan en dat uw ambities op het gebied van biomassa dit jaar gehaald worden.

Een duurzaam Energy Valley ligt in het verschiet!

Aan:
de voorzitter en leden van
provinciale staten van Drenthe

Assen, 11 april 2007
Ons kenmerk 14/5.15/2007004024
Behandeld door mevrouw A. Oldenhuis (0592) 36 58 84
Onderwerp: Jaarverslag 2006 Bestuursovereenkomst landelijke ontwikkeling windenergie (BLOW)

Geachte voorzitter/leden,

Op 10 juli 2001 heeft het Interprovinciaal Overleg de BLOW getekend. Het doel van BLOW is om in Nederland in 2010 1.500 MW aan opgesteld windenergievermogen te realiseren. De taakstelling voor de provincie Drenthe bedraagt 15 MW. Met de realisatie van het windmolenpark in Coevorden kan naar verwachting aan deze taakstelling worden voldaan.

In het Jaarverslag 2006 wordt ingegaan op de voortgang van de werkzaamheden voortvloeiende uit de BLOW. De teksten van de jaarverslagen van alle provincies en het Rijk zijn gebundeld en worden u ter kennisname aangeboden.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris , voorzitter

Bijlage(n):
ga.coll.

Onderbouwing
bij brief van 11 april 2007, kenmerk 14/5.15/2007004024 ‘Jaarverslag 2006 Bestuursovereenkomst landelijke ontwikkeling windenergie (BLOW)’

In de Bestuursovereenkomst landelijke ontwikkeling windenergie (BLOW) is voor Drenthe een taakstelling van 15 MW vastgesteld. Met de keuze voor de ontwikkeling van een windmolenpark bij Coevorden kan aan deze doelstelling worden voldaan.
In moties bij de vaststelling van het POP en later van 18 mei 2005, is door Provinciale Staten aangegeven een ruimere doelstelling dan 15 MW na te willen streven. Toegezegd werd dat het College van GS met een notitie windenergie zou komen . Aan deze toezegging is voldaan in het concept uitwerkingsplan van ‘Energiek Drenthe ‘ Nota Energiebeleid 2006 - 2010.
In dit concept werden voor- en tegenargumenten van windenergie in Drenthe op een rijtje gezet en tevens werd een kaart toegevoegd met zoekrichtingen. Uit deze kaart bleek dat in Drenthe op een beperkt aantal plaatsen het bouwen van windturbines( parken) mogelijk is.
De conclusie op basis van al deze gegevens was dat Provinciale Staten in meerderheid van mening waren dat op beperkte schaal , met als voorkeurgebied Emmen- Coevorden, een uitbreiding van ongeveer 35 MW mogelijk zou moeten zijn.
Duidelijk was en is dat in de discussie niet de noodzaak van overschakeling op duurzame energie het verschil van mening vormt, maar de inpassing in het landschap. Ook is duidelijk, dat alle politieke partijen deze zorg voor het landschap delen. Als het gaat om het plaatsen van windturbines in of dichtbij zones van bedrijvigheid lopen de meningen uiteen. Tot nu toe heeft GS aan het verzoek van een meerderheid in de Staten om nog andere plaatsen aan te wijzen, niet voldaan.
Daarom is het goed een aantal feiten op een rijtje te zetten en daaraan een aantal mogelijke conclusies te koppelen.

- De datum van 1 januari 2006 om te komen tot de realisatie van een windmolenpark bij Coevorden is niet gehaald. De oorzaak is mede(?) gelegen in het stopzetten van de zgn. MEP subsidie. Gedeputeerde Haarsma meldde in de commissievergadering Omgevingsbeleid van 9 mei, dat ondanks dit stopzetten van subsidie Defensie ( de mogelijke eigenaar van het windturbine park) toch haar plannen tot uitvoering zal brengen. Tot op heden een voornemen.
- De gemeenteraad van Emmen heeft in meerderheid ingestemd met de mogelijke komst van (een) windmolenpark(en) op haar grondgebied.
- Plannen voor meer windenergie passen prima in het programma Grounds for Change
- De conclusie uit de recent verschenen IPCC rapporten is dat we een groot klimaatprobleem hebben maar dat met duidelijke politieke keuzes voor een brede inzet van alternatieve energiebronnen we het tij nog tijdig kunnen keren.
- Milieuminister Cramer ( zie o.a. Dagblad van het Noorden 8 mei 2007) pleit nadrukkelijk voor meer inzet (verdubbeling BLOW doelstelling) van windenergie op het land. Ook Drenthe kan daar een bijdrage aan leveren.

Aan bovengenoemde feiten zijn nog vele toe te voegen ( mogelijke energiewinst, $CO_2$ reductie, creatieve inpassing in het landschap, educatieve mogelijkheden voor alternatieve energie etc.)
Naar de mening van de PvdA heeft in de afgelopen tijd de uitwisseling van feiten en meningen voldoende aandacht gekregen en wordt het nu echt tijd om duidelijke afspraken te maken.
Afspraken over: op welke mogelijke plaats(en) (zoekgebied), welk streefvermogen en voorkeuren voor eigenaarconstructies en belangrijk, einddata voor beleidstrajecten en realisatie. Doel is om in de commissie hierover duidelijk uitspraken richtinggevend voor GS te doen.

Namens de PvdA fractie, Hans Hornstra

Interprovinciaal Overleg

VROM

Ministerie van Economische Zaken

Ministerie Defensie

landbouw, natuur en voedselkwaliteit

Ministerie van Verkeer en Waterstaat

VNG
Vereniging van Nederlandse Gemeenten

# Jaarverslag BLOW 2006

Gebundelde jaarverslagen van het Rijk, de provincies en de VNG

Aangeboden door de

**Landelijke Stuurgroep Ontwikkeling Windenergie (LSOW)**

# Van de Stuurgroep

Voor u ligt het zesde jaarverslag BLOW (Bestuursovereenkomst Landelijke Ontwikkeling Windenergie). De deelnemende overheden - vijf ministeries, de twaalf provincies en de VNG - geven hierin zelf een beeld van hun werkzaamheden in 2006 en stand van de ontwikkeling van windenergie in Nederland.

Het jaar 2006 was een ambivalent jaar voor de ontwikkeling van windenergie. Enerzijds viel wederom een forse groei van het windvermogen te noteren. Anderzijds werd de verdere ontwikkeling geremd door aangekondigde wijzigingen in de MEP en later het op nul zetten ervan. Ook bleven projecten kampen met maatschappelijke weerstand.

Het geplaatste windenergievermogen groeide in 2006 van 1278 MW naar 1457 MW. De toename met 179 MW was weer substantiëel; de trend van de voorgaande vier jaren, een groei met rond de 200 MW, werd hiermee doorgezet. Deze toename betekent bovendien dat de BLOW-taakstelling voor het jaar 2010, minimaal 1500 MW, reeds nu bijna gerealiseerd is. Gesteld mag dan ook worden dat BLOW landelijk gezien een succes is.

De verdere ontwikkeling van windenergie kwam echter in onzekerheid te verkeren. In 2005 had de Minister van EZ zich genoodzaakt gezien het MEP-tarief voor offshore windprojecten en grote biomassa-projecten op nul te zetten en wijzigingen in de MEP-regeling (vanaf 2007) in het vooruitzicht te stellen, met name gericht op het beëindigen van de open-einde-regeling. Voorstellen hiervoor leidden tot grote onzekerheid bij marktpartijen, maar ook bij gemeenten en provincies die bezig waren met de voorbereiding van projecten. In verscheidene gevallen leidde dit tot het tijdelijk stop zetten of temporiseren van die voorbereiding.

Die marktonzekerheid werd nog eens versterkt door het besluit van de Minister van EZ op 18 augustus 2006 om voor àlle projecten, en dus ook voor windprojecten op land, het MEP-tarief abrupt op nul te zetten. De MEP-regeling bleek zo succesvol dat veel projecten zich aanmeldden (leidend tot budgetoverschrijdingen) en de doelstelling van 9% duurzame elektriciteit in 2010 reeds haalbaar leek te zijn. Bij marktpartijen en provincies en gemeenten veroorzaakte dit opnieuw veel onrust en onzekerheid. De verdere ontwikkeling van windenergie werd onzeker.

Deze ontwikkelingen hadden ook hun weerslag op de inspanningen van de Stuurgroep. De BLOW is gebaseerd op een gezamenlijke beleidsinspanning van de deelnemende overheden om meer windenergie te realiseren. Die beleidsinspanning van provincies en gemeenten heeft er toe geleid dat inderdaad meer wind gerealiseerd is, en er bovendien veel projecten 'in de pijplijn zitten' (zo'n 1900 MW, zie pagina 9). Deze dreigen nu niet gerealiseerd te kunnen worden. Dat zou de BLOW doorkruisen.
Het beleid van een nieuw Kabinet wordt afgewacht. Medio 2007 zal de LSOW een beleid na BLOW gaan formuleren, vooruitlopend op een beslissing hierover in het volgend bestuurlijk overleg eind 2007.

Voorts vragen nog steeds een aantal hardnekkige knelpunten aandacht. De geluidsproblematiek op bedrijventerreinen is dit jaar gelukkig opgelost. Maar de geluidsverspreiding van hoge windturbines bij stabiele atmosferische omstandigheden leidt nog steeds tot veel discussie. Daarnaast is de mogelijke radarverstoring een obstakel bij de realisering van windparken (zie verslagen provincie Noord-Brabant en Flevoland).

Tenslotte. De Stuurgroep constateert dat het gevoel voor urgentie m.b.t. verduurzaming van de energiehuishouding aanzienlijk toegenomen is. Windenergie is een van de concrete vormen die daar nu reeds gestalte aan kunnen geven. Terecht duidt de Nota Ruimte windenergie aan als een zaak van dwingend maatschappelijk belang. Dit belang houdt niet op bij het in de BLOW afgesproken windvermogen van *minimaal* 1500 MW. Het is te hopen dat snel een nieuw beleid en nieuw perspectief tot stand komen om verder te werken aan de ontwikkeling van windenergie in Nederland.

Landelijke Stuurgroep Ontwikkeling Windenergie (LSOW)
Den Haag, januari 2007

# Inhoudsopgave

Van de Stuurgroep ..... 3
Inhoudsopgave ..... 5
1. Samenvatting ..... 7
2. Verslag van het rijk ..... 11
2.1 Ministerie van VROM ..... 11
2.2 Ministerie van Economische Zaken ..... 13
2.3 Ministerie van LNV ..... 16
2.4 Ministerie van Defensie ..... 17
2.5 Ministerie van V&W ..... 18
3. Provincie Groningen ..... 20
4. Provincie Fryslân ..... 25
5. Provincie Drenthe ..... 28
6. Provincie Overijssel ..... 32
7. Provincie Gelderland ..... 35
8. Provincie Flevoland ..... 39
9. Provincie Utrecht ..... 42
10. Provincie Noord-Holland ..... 45
11. Provincie Zuid-Holland ..... 48
12. Provincie Zeeland ..... 53
13. Provincie Noord-Brabant ..... 58
14. Provincie Limburg ..... 62
15. Verslag Vereniging van Nederlandse Gemeenten ..... 65

# 1. Samenvatting

## Algemene ontwikkelingen

Voor de samenwerking op basis van het BLOW convenant was 2006 weer een jaar waarin het nodige is gebeurd. Het opgestelde windvermogen in Nederland is gestaag gegroeid, zij het iets trager dan in voorgaande jaren. In 2006 kwam er 179 MW bij tot een totaal van circa 1457 MW. Daarnaast zijn reeds vergunningen verleend voor nog eens 545 MW aan vermogen en zit er bovendien minimaal 600 MW in procedure. In het najaar van 2006 is de bouw van een aantal grote projecten van start gegaan. Het BLOW-doel van tenminste 1500 MW zal daarom in 2007 spoedig worden gehaald.

Hoewel dit in principe goed nieuws is, blijven er per provincie grote verschillen bestaan in de mate waarin zij hun taakstelling hebben bereikt. Zuid-Holland heeft in 2006 zijn BLOW-taakstelling gehaald en voegt zich hiermee bij Flevoland en Noord-Holland, terwijl er met name in Groningen en Zeeland duidelijke planologische vorderingen zijn gemaakt. De rest blijft in meer of mindere mate achter.

Voor meerdere provincies was de uitkomst van het onderzoek naar de landschappelijke mogelijkheden voor windturbines nabij de Afsluitdijk en Houtribdijk van belang (Royal Haskoning, maart 2006). Op grond van dit rapport heeft het kabinet in het aangepaste deel 3 van de Derde Nota Waddenzee de uitspraak over de Afsluitdijk gedaan, dat aan de zijde van de Waddenzee - net als in de rest van de Waddenzee - geen windturbines zullen worden toegelaten. Aan de IJsselmeerzijde van de Afsluitdijk wordt de beoordeling van windturbineplannen aan de provincies overgelaten

Windenergie kan alleen goed gedijen bij een gunstig en stabiel investeringsklimaat. Aangaande de MEP was 2006 een roerig jaar. Het wetsvoorstel dat in 2005 naar de Tweede Kamer is gestuurd tot wijziging van de MEP is nog voor de zomer van 2006 door zowel de Tweede als Eerste Kamer aangenomen. Deze wetwijziging maakt onder meer een plafonnering van de MEP mogelijk. De provincies en de VNG werkten constructief mee aan consultaties over de verdere invulling hiervan in AMvB en Ministeriële Regeling. De klap was des te groter toen de minister van Economische Zaken op 18 augustus 2006 besloot om de MEP voor alle opties per direct op nul te stellen. Hoewel er weliswaar voldoende MEP-beschikkingen zijn verleend om het vermogen aan windenergie in Nederland ook in 2007 en 2008 behoorlijk te laten groeien, heeft de abrupte stopzetting tot heftige reacties geleid.

De provincies melden in hun verslagen dat de MEP-stopzetting heeft geleid tot planologische vertraging en het opschorten van diverse projecten. Het roept bij marktpartijen het beeld op van "de onbetrouwbare overheid", terwijl het ook zeer slecht is voor het vaak zo zorgvuldig opgebouwde commitment op lokaal niveau. Het IPO en de VNG hebben zich onder meer tot de Tweede Kamer gewend, maar dit heeft voor windenergie geen verandering gebracht in het besluit van 18 augustus. De toekomst van windenergie in Nederland zal voor een belangrijk deel afhangen van de plannen van het nieuwe kabinet.

## Communicatie

De provincies beschrijven in hun verslagen hoe zij samenwerken met gemeenten om windenergie te realiseren en ook hoe zij zich inspannen voor een goede communicatie hierover, veelal met ondersteuning door de Taskforce Windenergie of SenterNovem. Succes is echter

niet gegarandeerd, want ook in 2006 bleef er de nodige weerstand tegen windenergie. Goede communicatie op basis van *feiten* in plaats van *ficties* is van groot belang. Bij onder meer gemeenten is vaak de kennis niet aanwezig om een goed weerwoord te bieden aan tegenstanders van windenergie, waardoor projecten onnodig dreigen te sneuvelen. Nut en noodzaak van windenergie dienen beter voor het voetlicht te worden gebracht. Het Ministerie van EZ heeft daarom opdracht verstrekt aan SenterNovem om een database in te richten die hierin moet voorzien. Deze database moet in 2007 online gaan op www.windenergie.nl.

## Geluid

In het verslagjaar is het Voorstel tot wijziging Wet geluidhinder (Modernisering instrumentarium geluidsbeleid, eerste fase) door de Eerste Kamer goedgekeurd. Verwachte datum van inwerkingtreding is eerste kwartaal 2007. Op grond van deze wet zullen windturbines zijn vrijgesteld van een toetsing aan de geluidscontour rond een bedrijfsterrein en dat is goed nieuws. Ten aanzien van de geluidsproductie van hoge windturbines baarde het promotie onderzoek van F. van der Berg aan de Rijksuniversiteit Groningen enig opzien. Het Ministerie van VROM heeft aangegeven nader onderzoek te willen ondersteunen.

## Radar

De aanwezigheid van radarinstallaties blijft voor een knelpunt zorgen in veel provincies bij het realiseren van hun taakstelling. De uitkomsten van het door EZ gefinancierde radaronderzoek zijn eind augustus 2006 gepresenteerd. Het onderzoek heeft zowel naar radar als naar bakens gekeken. Uit het onderzoek blijkt dat het instrument landing systeem samen met de radar het meest gevoelig is voor verstoring door windturbines. Grofweg komen er drie oplossingsrichtingen uit het onderzoek naar voren. Dit betreft aanpassingen aan turbinemasten, het plaatsen van extra sensoren en aanpassen van de software van radars. Omdat de tweede oplossingsrichting erg duur lijkt, zou vervolgonderzoek zich moeten richten op het uitwerken van aanpassingen aan turbinemasten en het onderzoeken van de haalbaarheid van software aanpassingen.

## Hoge windturbines in het Nederlandse Landschap

Samen met het Atelier Rijksbouwmeester en de Rijksadviseur voor het Landschap ir. Dirk Sijmons, liet SenterNovem een ontwerpstudie verrichten door vijf gerenommeerde bureaus naar de mogelijke samenhang tussen landschap en grote windturbines. Tot nu toe werd voornamelijk uitgegaan van een esthetisch vraagstuk waarbij windturbines in het bestaande landschap ingepast moesten worden, het liefst in samenhang met, of langs lijnen van infrastructuur. De huidige grote turbines met een masthoogte van minimaal 100 meter vereisen een geheel andere aanpak. De veranderende betekenis van de turbines en het landschap staat centraal. Met windturbines is ontwerptechnisch veel meer mogelijk dan men tot op heden heeft verondersteld zo was de conclusie. Op 23 juni zijn de ontwerpen gepresenteerd in Amsterdam. Mede op basis van de ontwerpen zal de Rijksadviseur voor het Landschap, ir. Dirk Sijmons, een advies opstellen.

## Ontwikkeling in windvermogen sedert 1985

*Grafiek 1 Realisatie totale windvermogen op land*

*Bronnen: CBS (1985-1997), EnergieNed (1998-1999), provincies (2000-2004)*

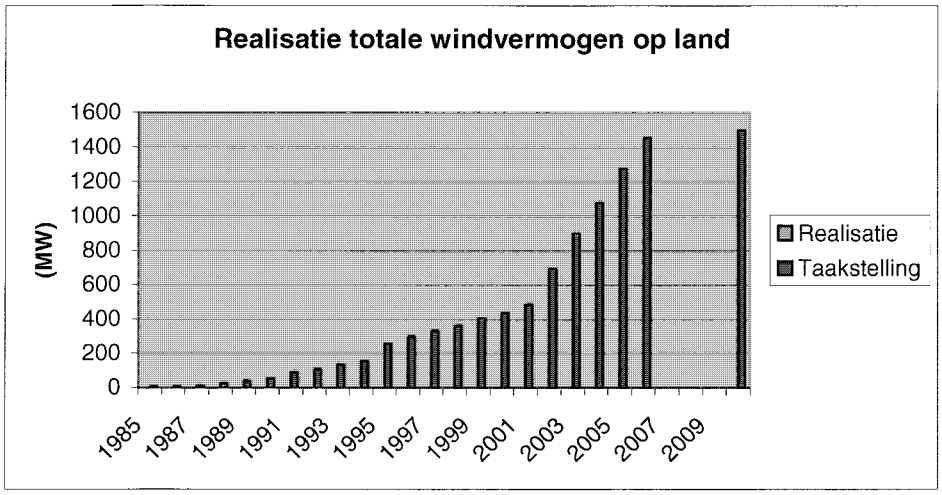


## Toelichting op de onderstaande tabel

Uit de tabel valt af te leiden dat er voldoende planologische ruimte lijkt te zijn voor nog te realiseren plannen. Er sneuvelen echter, zoals steeds weer blijkt, tot aan de vergunningverlening de nodige locaties.

Onderstaande tabel is de optelling van de tabellen die per provincie inzicht geven in de stand van zaken op bij die provincie bekende initiatieven en/of door hen mogelijk geachte locaties. Een en ander is opgesteld volgens hetzelfde stramien van het jaarverslag van 2005. Gedurende de voortgang van een project wordt de omvang steeds exacter bekend. Dat betekent dat men voor die locatie geen minimum of maximum meer noemt, maar het exacte aantal MW's. Verder zijn er weer locaties gesneuveld of nieuwe bijgekomen.

**N.B.:**

Omdat de voetnoten 1 t/m 4 bij alle tabellen in dit jaarverslag dezelfde zijn, zijn deze alleen onder de hierna volgende tabel opgenomen. Bij de provinciale tabellen zullen wij hier steeds naar verwijzen.

## Totalen per provincie per fase

De getallen zijn op 1 cijfer achter de komma afgerond.

| Provincie | Per datum | Project is concreet[1] en past in provinciaal resp. gemeentelijk beleid[2] | | Projecten in de Initiatieffase[3] die nog niet in procedure zijn | Proj./Init. in bouw- en/of milieu vergunningsprocedure | Proj. / Init. waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4] | Gerealiseerd vermogen in MW | Taakstelling 2010 in MW |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | Provincie | Gemeente | | | | | |
| Groningen | 31-12-'05 | 453 | 378 | 87 | 300 | 66 | 77 | 165 |
| | 31-12-'06 | 387 | 382 | 87 | 36 | 264 | 136 | |
| Fryslân | 31-12-'05 | 24,2 | 24,2 | 0 | 9 | 15,2 | 121 | 200 |
| | 31-12-'06 | 24,2 | 24,2 | 0 | 9 | 15,2 | 127 | |
| Drenthe | 31-12-'05 | 15 | 15 | 15 | 0 | 0 | 1 | 15 |
| | 31-12-'06 | 15 | 15 | 0 | 15 | 0 | 1 | |
| Overijssel | 31-12-'05 | 76 | 76 | 62 | 14 | 0 | 6 | 30 |
| | 31-12-'06 | 66 | 66 | 52 | 14 | 0 | 6 | |
| Gelderland | 31-12-'05 | 171 - 237 | 142 - 190 | 111 - 165 | 28 | 32 | 12 | 60 |
| | 31-12-'06 | 208 - 285 | 174 - 234 | 138 - 204 | 34 | 40 | 12 | |
| Flevoland | 31-12-'05 | 395 - 585 | 395 - 585 | 0 | 345 - 535 | 50 | 550 | 220 |
| | 31-12-'06 | 340 - 567 | 340 - 567 | pm | 340 - 535 | 32 | 587 | |
| Utrecht | 31-12-'05 | 71 - 87 | 27 - 33 | 52 - 74 | 12 – 15 | 15 - 18 | 0 | 50 |
| | 31-12-'06 | 71 - 79 | 27 - 33 | 52 - 74 | 19,5 – 22,5 | 18 | 0 | |
| N-Holland | 31-12-'05 | 180,5 | 180,5 | 90 | 35,5 | 55 | 208 | 205 |
| | 31-12-'06 | 238,5 | 158,5 | 34 | 34,5 | 42 | 228 | |
| Z-Holland | 31-12-'05 | 461 | 164 | 379 | 28 | 52,5 | 175 | 205 |
| | 31-12-'06 | 628 | 272 | 369 | 22 | 30 | 210 | |
| Zeeland | 31-12-'05 | 334 | 165,8 | 141 | 113 | 82,1 | 79 | 205 |
| | 31-12-'06 | 308,8 | 139,6 | 141 | 62,2 | 105,6 | 101 | |
| N-Brabant | 31-12-'05 | 181,7 | 157,7 | 134 | 23,7 | 0 | 48 | 115 |
| | 31-12-'06 | 145,5 | 136,5 | 133 | 11,7 | 2 | 48 | |
| Limburg | 31-12-'05 | 95,5 - 163 | 31 - 38 | 91,5 - 159 | 12 | 4 | 0,8 | 30 |
| | 31-12-'06 | 61,5 - 82 | 24 - 26 | 57 - 78 | 10 | 0 | 5,8 | |
| **Totaal afgerond** | 31-12-'05 | **2482,9 - 2822,4** | **1790,4 - 2041,4** | **1184,5 - 1328** | **920,2 - 1113,2** | **371,8 - 374,8** | **1277,8** | **1500** |
| | 31-12-'06 | **2493,5 - 2826** | **1758,8 - 2053,8** | **1063 - 1172** | **607,9 – 805,5** | **548,8** | **1456,8** | |

1) Een project is **concreet**, wanneer de gebiedsgrenzen daarvoor zijn bepaald (door provincie, gemeente of initiatiefnemer) én de locatie expliciet is opgenomen in een officieel raads- of statendocument (een collegevoorstel, een beleidsnota, een initiatiefvoorstel of motie, e.d.).
2) Een project **past in het provinciaal beleid**, wanneer er een daartoe strekkend besluit is van provinciale staten óf wanneer het project niet evident in strijd is met het provinciaal beleid (b.v. gelegen in een toegestaan gebied, zónder dat het provinciaal beleid zich expliciet over het betreffende project uitspreekt). Een project **past in het gemeentelijk beleid**, wanneer er een daartoe strekkend besluit is van de gemeenteraad.
3) Een project is in de **initiatieffase** wanneer er één of meer concreet benoembare marktpartijen mee verbonden zijn en er nog geen bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) in gang zijn gezet of doorlopen. Het gaat hier overigens, evenals in de volgende kolommen, alleen om concrete projecten (*zie noot 1*), passend in tenminste het provinciaal óf gemeentelijk beleid.
4) Ongeacht eventuele bezwaar- of beroepsprocedures.

# 2. Verslag van het rijk

In dit hoofdstuk treft u achtereenvolgens de verslagen van de ministeries van VROM, EZ, LNV, Defensie en V&W.

### Rijksoverheid algemeen

In 2005 is in het bestuurlijk overleg afgesproken de ijking van de doelbereiking medio 2006 uit te voeren. De LSOW heeft besloten de taakstelling per provincie formeel te handhaven. Van provincies die nog niet voldoende planologische mogelijkheden geschapen hebben wordt nu niet aanvullend beleid vereist. Eind 2007 zal in een volgend bestuurlijk overleg een beleid na BLOW worden geformuleerd. Geconstateerd moet worden dat de voorbereiding van dit overleg sterk zal worden beïnvloed door de inhoud van het begin 2007 te verwachten Regeerakkoord, en met name van de daarin opgenomen ambitie over duurzame energie in het algemeen en over windenergie in het bijzonder.

Wederom ging in het verslagjaar veel aandacht uit naar het investeringsklimaat voor windenergie. Het wetsvoorstel dat in 2005 naar de Tweede Kamer is gestuurd tot wijziging van de MEP is nog voor de zomer van 2006 door zowel de Tweede als Eerste Kamer aangenomen. Omdat verwacht wordt dat 9% doelstelling voor duurzame elektriciteit in 2010 zal worden bereikt, zijn met ingang van 18 augustus 2006 geen subsidies meer verstrekt aan nieuwe projecten voor duurzame elektriciteit in het kader van de MEP. Deze abrupte stopzetting leidde tot heftige reacties.

Positief is het bereiken van de nationale doelstelling voor windenergie op land (1500 MW), dat kort na 2006 zal gebeuren. Hierbij zal het niet blijven. Op basis van reeds afgegeven beschikkingen voor de MEP is de verwachting dat het totale vermogen van windenergie op land in 2007 en 2008 zal doorgroeien tot ongeveer 2.000 MW.

## 2.1 Ministerie van VROM

### 2.1.1. Organisatorische invulling BLOW

In de Landelijke Stuurgroep Ontwikkeling Windenergie werd het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) in dit verslagjaar vertegenwoordigd door drs. F. (Frans) Vlieg (lid) en ir. P. (Peter) van Veen (plv. lid; later in 2006 vacature). Voor ondersteuning van het stuurgroeplid en voor inbreng namens VROM in de overige overlegorganen van de BLOW zorgde de heer A. (Ad.) Littel, coördinator windenergiebeleid bij VROM.

### 2.1.2 Algemene beleidsontwikkelingen

*Nieuwe Wet ruimtelijke ordening*

In het verslagjaar rondde de Tweede Kamer de behandeling van het wetsontwerp Wet ruimtelijke ordening (Wro) af met een positieve stemming. De behandeling bij de Eerste Kamer werd eveneens afgerond. Er zal nog een Invoeringswet bij de Tweede Kamer worden ingediend. Verwachte datum van inwerkingtreding van de Wro is 1 januari 2008.

*Toekomstagenda Milieu*

In de door staatssecretaris Van Geel in voorjaar 2006 uitgebrachte Toekomstagenda Milieu wordt onder meer een visie geschetst op de ontwikkeling van duurzame energie. Kort gesteld komt deze erop neer dat andere opties dan duurzame energie voor de korte en middellange

termijn een belangrijke rol zullen vervullen bij de reductie van de $CO_2$-emissies, en dat de meeste opties van duurzame energie, waaronder windenergie, pas op middellange en lange termijn van belang kunnen worden. Hiertoe verwacht het kabinet van de markt, dat eerst een aanzienlijke reductie van kosten zal worden gerealiseerd.

### 2.1.3 Voortgang op BLOW-artikelen

*Nota Ruimte (BLOW-artikel 2.1.1)*
Begin 2006 heeft de Eerste Kamer de behandeling van de Nota Ruimte afgerond met een positieve stemming. Het in deze nota aangekondigde onderzoek naar landschappelijke mogelijkheden voor windturbines nabij de Afsluitdijk en Houtribdijk is in voorjaar 2006 uitgevoerd (Royal Haskoning, maart 2006). Uit dit onderzoek blijkt, dat de beoordeling van aspecten zoals de zichtbaarheid vanaf het vasteland, de landschappelijke impact op de weidsheid van het water en de leesbaarheid van de opstellingswijze sterk afhangt van omvang en locatie van een windturbinepark. Het rapport formuleert hiervoor enkele wetmatigheden. Op grond van dit rapport heeft het kabinet in het aangepaste deel 3 van de Derde Nota Waddenzee de uitspraak over de Afsluitdijk gedaan, dat aan de zijde van de Waddenzee - net als in de rest van de Waddenzee - geen windturbines zullen worden toegelaten. Aan de IJsselmeerzijde van de Afsluitdijk wordt de beoordeling van windturbineplannen aan de provincies overgelaten; deze zal per afzonderlijk plan plaatsvinden.
In de ontwerp-PKB (= deel 1) van het Derde Structuurschema Elektriciteitsvoorziening zal het kabinet in 2007 een beleidsvoorstel formuleren over de mogelijkheden van windturbines nabij de Houtribdijk.

*Interdepartementaal afstemmingsoverleg (BLOW-artikel 2.1.2 en 2.2.1)*
Er heeft periodiek overleg plaatsgevonden met de departementen van Verkeer en Waterstaat en van Defensie over de beperking van de plaatsingsmogelijkheden voor windturbines als gevolg van de functioneringseisen verstoring van radarinstallaties ten behoeve van de luchtvaart en als gevolg van obstakelbeperkingsvlakken obstakelbeheergebieden rond vliegvelden. Dit heeft niet geleid tot vuistregels in het kader van de mogelijkheid van ontheffing van de beperkende bepalingen.

*Aandacht voor knelpunten bij plaatsing vanwege geluidhinder en veiligheid (BLOW-art. 2.2.2)*
Ook in het verslag jaar 2006 ging aandacht uit naar deze knelpunten. Alleen bij de geluidsgezoneerde bedrijfsterreinen is voortgang geboekt (zie par. 2.1.4).

*Planschadeproblematiek (BLOW-art. 2.2.3)*
Er heeft zich geen nieuwe ontwikkeling voorgedaan ten opzichte van 2005.

### 2.1.4 Landelijke knelpunten

*Geluidsproductie van hoge windturbines*
Nieuwe gesprekken over de formulering van een onderzoeksvraag over de precieze kenmerken van de geluidsbelasting op maaiveldniveau door zeer hoge windturbines hebben ook in 2006 nog niet geleid tot een onderzoeksopzet die geschikt was voor aanbesteding.

*Windturbines op geluidsgezoneerde bedrijfsterreinen*
In het verslagjaar is het Voorstel tot wijziging Wet geluidhinder (Modernisering instrumentarium geluidsbeleid, eerste fase) door de Eerste Kamer goedgekeurd. Verwachte datum van inwerkingtreding is eerste kwartaal 2007. Op grond van deze wet zullen windturbines zijn vrijgesteld van een toetsing aan de geluidcontour rond een bedrijfsterrein.

*Luchtvaart: bakens en obstakelvlakken*
Zie verslagen van de departementen van Verkeer en Waterstaat en van Defensie.

### 2.1.5 Actualiteit en vooruitblik

In het bestuurlijk overleg in september 2005 is afgesproken, dat eind 2007 overleg zal plaatsvinden tussen de BLOW-partijen over de wenselijkheid van de voorbereiding van een nieuwe bestuursovereenkomst als opvolger van de BLOW.
Geconstateerd moet worden dat de voorbereiding van dit overleg sterk zal worden beïnvloed door de inhoud van het begin 2007 te verwachten Regeerakkoord, en met name van de daarin opgenomen ambitie over duurzame energie in het algemeen en over windenergie in het bijzonder.

## 2.2 Ministerie van Economische Zaken

### 2.2.1 Organisatorisch

In 2006 werd het ministerie van Economische Zaken (EZ) binnen de LSOW vertegenwoordigd door de plaatsvervangend directeur Energie en Duurzaamheid, de heer E. (Eric) C.R.H. Eijkelberg. De heer B. (Bert) A.Wilbrink verzorgde de ondersteuning en participeerde daarnaast in de kerngroep en het coördinatorenoverleg BLOW.

### 2.2.2 Algemene beleidsontwikkelingen

*IJkpunt eind 2005*
In 2005 heeft de tussenevaluatie plaatsgevonden. Dit leidde tot de conclusie dat de totale taakstelling naar verwachting behaald zal worden. De provincies Flevoland en Noord- en Zuid-Holland hebben hun taakstelling reeds gehaald. Groningen, Zeeland en Noord-Brabant zullen naar verwachting de taakstelling in 2010 halen. Twijfel bestaat over zes provincies. Er is onduidelijkheid hoe de MEP met ingang van 2007 eruit ziet. Op basis hiervan heeft de LSOW medio 2006 besloten de taakstelling per provincie formeel te handhaven. Echter, het afgesproken ijkpunt medio 2006 is uitgesteld. Van provincies die nog niet voldoende planologische mogelijkheden geschapen hebben wordt nu niet aanvullend beleid vereist. Medio 2007 zal de LSOW een beleid na BLOW gaan formuleren, vooruitlopend op een beslissing hierover eind 2007 in een volgend bestuurlijk overleg. Realisatie van de afgesproken taakstelling per provincie zal in dat kader opnieuw aan de orde komen.

*Milieukwaliteit elektriciteitsproductie (MEP)*
De regeling Milieukwaliteit elektriciteitsproductie (MEP) is sinds 1 juli 2003 van kracht. Met de MEP ontvangt de producent voor een periode van ten hoogste tien jaar een vast bedrag per aan het net geleverde kilowattuur (kWh) elektriciteit.

In de MEP is voor wind op land een maximum gesteld aan de te verstrekken MEP-subsidie. Dit maximum is gekoppeld aan een bepaald aantal uren dat een turbine op vol vermogen produceert. Met ingang van 1 juli 2006 is het aantal vollasturen verhoogd van 18.000 naar 20.000 in maximaal 10 jaar. Gelijktijdig is het subsidiebedrag evenredig aangepast van 7,7 naar 6,5 cent per kilowattuur. Het effect is geweest dat een heleboel projecten nog net voor 1 juli een MEP-subsidie hebben aangevraagd. Het gaat om ongeveer 600 MW. Hieronder bevindt zich het grote project in de Eemshaven van 264 MW. Deze projecten zullen grotendeels in de loop van 2007 en 2008 gerealiseerd worden. Het totale vermogen van windenergie op land zal daarmee op ongeveer 2.000 MW uitkomen.

Het wetsvoorstel dat in 2005 naar de Tweede Kamer is gestuurd tot wijziging van de MEP is nog voor de zomer van 2006 door zowel de Tweede als Eerste Kamer aangenomen. De kracht van de MEP, te weten meerjarige zekerheid op projectniveau, is behouden. Er zijn enkele structurele maatregelen tot verbetering genomen. De Elektriciteitswet 1998 is zodanig gewijzigd dat de minister van Economische Zaken de bevoegdheid krijgt om jaarlijks een subsidieplafond vast te stellen. De wet wordt per 1 januari 2007 van kracht. Een en ander dient nader uitgewerkt te worden in een Algemene Maatregel van Bestuur en Ministeriële Regelingen.

Middels een amendement (Tweede Kamer, vergaderjaar 2005–2006, 30 305, nr. 15) van Hessels en De Krom, is geregeld dat exploitanten van grote windparken van de gereguleerde standaardaansluitingen geen oneigenlijk gebruik meer kunnen maken, door een groot windpark op te knippen in kleinere eenheden, teneinde op deze (oneigenlijke) wijze kosten voor netinvesteringen af te wentelen op netbeheerders en afnemers. Door te bepalen dat de windturbines die tot eenzelfde onderneming of instelling behoren en die onderling technische, organisatorische of functionele bindingen hebben en in elkaars onmiddellijke nabijheid zijn gelegen voor de toepassing van de Elektriciteitswet 1998 worden geacht te beschikken over één aansluiting wordt het "opknippen" van deze windparken teneinde te profiteren van de regelingen voor aansluitingen tot 10 MVA voorkomen.

Op 18 augustus 2006 stuurde de minister van Economische Zaken aan de Tweede Kamer een brief (Tweede Kamer, vergaderjaar 2005–2006, 28 665, nr. 69) waarin werd aangegeven dat de 9% doelstelling voor duurzame elektriciteit in 2010 naar verwachting zal worden bereikt. Met ingang van 18 augustus 2006 zijn daarom geen subsidies meer verstrekt aan nieuwe projecten voor duurzame elektriciteit in het kader van de MEP. Deze abrupte stopzetting leidde tot heftige reacties in de sector en de Tweede Kamer. Diverse algemene en plenaire overleggen alsmede een flink aantal moties leidden uiteindelijk tot een regeling voor vergistinginstallaties bij agrarische bedrijven en een tegemoetkomingsregeling voor kosten die noodzakelijkerwijs voor het indienen van een aanvraag voor MEP-subsidie zijn gemaakt. Op 5 december 2006 zijn de Beleidsregels kostenvergoeding MEP en de Subsidieregeling opwekken duurzame elektriciteit in vergistingsinstallaties in de Staatscourant gepubliceerd. Het is aan een volgend Kabinet om te beslissen of en zo ja welke volgende stappen met het oog op hogere doelstellingen worden gezet.

*Bureau Energieprojecten*
Het Bureau energieprojecten is per 1 januari 2006 van start gegaan. Het Bureau Energieprojecten coördineert de vergunningverlening van grote energieprojecten. Het doel is om de doorlooptijd van deze vergunningtrajecten aanzienlijk te bekorten. De Ministers van EZ, VROM, LNV en V&W hebben na overleg in de Ministerraad op 12 mei 2006 besloten de rijksprojectenprocedure van toepassing te verklaren voor windenergie in de Noordoostpolder. Het besluit is op 15 en 22 juni 2006 besproken in de Tweede Kamer. Het Bureau Energieprojecten geeft nu uitvoering aan dit besluit.

*Windturbines in het Nederlandse Landschap*
Samen met het Atelier Rijksbouwmeester en de Rijksadviseur voor het Landschap ir. Dirk Sijmons, liet SenterNovem, een ontwerpstudie verrichten naar de mogelijke samenhang tussen landschap en grote windturbines. Vijf gerenommeerde bureaus: MVRDV, NL Architects, Paul van Beek Landschappen, Matton Office en beeldend kunstenaar Hans van Houwelingen voerden de studie uit.

Tot nu toe werd voornamelijk uitgegaan van een esthetisch vraagstuk waarbij windturbines in het bestaande landschap ingepast moesten worden, het liefst in samenhang met, of langs lijnen van infrastructuur. Mocht deze benadering al geschikt zijn voor kleine turbines uit de laatste decennia van de vorige eeuw, de grote turbines met een masthoogte van minimaal 100 meter die we tegenwoordig bouwen, vereisen een geheel andere aanpak.

De veranderende betekenis van de turbines en het landschap staat centraal. Met windturbines is ontwerptechnisch veel meer mogelijk dan men tot op heden heeft verondersteld zo is de overtuigende conclusie. De tentoonstelling laat zien hoe de ontwerpers proberen met turbines een interessante landschappelijke ervaring te genereren. Zo kan de veel voorkomende mening "liever niet, maar het is noodzakelijk" overstegen worden met een positieve inhoud over wat turbines toevoegen aan het land.

Op 23 juni werden de ontwerpen gepresenteerd in Amsterdam. Mede op basis van de ontwerpen zal Rijksadviseur voor het Landschap, ir. Dirk Sijmons, een advies opstellen.

### 2.2.3 Landelijke knelpunten

*Communicatie*
Communicatie is door SenterNovem opgepakt door te starten met de bouw van een database. Deze database bevat vraaggerichte betrouwbare en objectieve kennis over duurzame energie in het algemeen en windenergie in het bijzonder. De doelgroep zijn de intermediairs zoals Rijk, provincies, gemeenten, energiebedrijven, projectontwikkelaars, windorganisaties en milieuorganisaties.

*Task Force Windenergie*
De Task Force Windenergie (TFW) is eind 1999 door de Minister van Economische Zaken ingesteld om de realisatie van windenergieprojecten te versnellen. De TFW heeft wederom de nodige projecten ondersteund. Grote projecten waar de TFW in 2006 onder andere bij betrokken is geweest waren het project in de Eemshaven en de projecten Noordoostpolder en Zuidlob in Flevoland. Met het op 0 zetten van de MEP werden ook de activiteiten van de TFW minder. Na de evaluatie in 2003 is besloten om de TFW tot eind 2006 te handhaven. Eind 2006 is de Task Force Windenergie opnieuw geëvalueerd. Omdat onzeker is of een faciliteit zoals de TFW ook in de toekomst het juiste instrument is, heeft EZ de eind 2006 aflopende opdrachten voor de secretaris en voorzitter niet verlengd.

*1.500 MW*
In opdracht van EZ heeft SenterNovem proberen in te schatten wanneer de 1.500 MW op land gerealiseerd wordt. Eind 2006 stond er circa 1457 MW opgesteld. In het 4e kwartaal van 2006 is gestart met de bouw van een aantal 'grote' projecten. Dit zijn: Waddinxveen, Amsterdam Westpoort, Zijpe, Reimerswaal en Rotterdam Landtong. In totaal betreft dit 61,5 MW, waardoor het totaal waarschijnlijk in het eerste kwartaal van 2007 boven de 1.500 MW zal uitkomen. Nog bezien moet worden en wanneer het bereiken van deze mijlpaal op gepaste wijze gevierd kan worden.

*Radar*
De uitkomsten van het door EZ gefinancierde radaronderzoek zijn eind augustus 2006 gepresenteerd. Het onderzoek heeft zowel naar radar als naar bakens gekeken. Uit het onderzoek blijkt dat het instrument landing systeem samen met de radar het meest gevoelig is voor verstoring door windturbines. Grofweg komen er drie oplossingsrichtingen uit het onderzoek naar voren. Dit betreft aanpassingen aan turbinemasten, het plaatsen van extra sensoren en

aanpassen van de software van radars. Omdat de tweede oplossingsrichting erg duur lijkt, zou vervolgonderzoek zich moeten richten op het uitwerken van aanpassingen aan turbinemasten en het onderzoeken van de haalbaarheid van software aanpassingen. De provincies hebben aangegeven dat zij Defensie zullen vragen om financiering van het vervolgonderzoek.

*Vleermuizen*
SenterNovem is een onderzoek gestart naar of en zo ja op welke wijze het gedrag van in Nederland voorkomende vleermuizen wordt beïnvloed door windturbines. Deze vraag wordt steeds vaker gesteld bij windenergieprojecten.

*Tentoonstelling*
Het Noord Brabants Museum zet een tentoonstelling op over de geschiedenis van molens, vanuit de traditie naar innovatie. De tentoonstelling wordt in januari 2007 geopend en zal na den Bosch ook Den Haag en Assen aan doen. Een deel van de tentoonstelling zal een presentatie geven van de rol die windenergie nu speelt en naar verwachting in de komende jaren zal spelen.

### 2.2.4 Voortgang op BLOW-artikelen
Art. 2.3.1: Door SenterNovem is de regiobegeleiding afgebouwd. De Task Force Windenergie heeft diverse projecten begeleidt. Op 23 juni werden de ontwerpen voor 'Windturbines in het Nederlandse Landschap' gepresenteerd in Amsterdam hetgeen veel positieve reacties in de media heeft opgeleverd. In 2007 zullen de vruchten geplukt worden van de database die nu wordt opgezet. Daarnaast kunnen de tentoonstelling van het Noord Brabants Museum en de gepaste viering van de mijlpaal van 1.500 MW in 2007 wind in de schijnwerpers zetten.
Art. 2.3.3: Het is aan een volgend Kabinet om te beslissen of en zo ja hoe verder met de MEP of een ander instrument.

## 2.3 Ministerie van LNV

### 2.3.1 Organisatie
Contactpersoon voor BLOW bij het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit was in 2006 de heer A.L. (Arie) Vaandrager, medewerker bij de Directie Platteland.

### 2.3.2 Activiteiten
*Kwaliteitsagenda landschap*
De minister LNV heeft op 21 november een brief naar de Tweede Kamer gestuurd waarin een tussenstand is weergegeven betreffende het tot stand komen van de kwaliteitsagenda Landschap. In de brief wordt aangehaakt bij signalen uit de maatschappij over bezorgdheid omtrent het landschap. Deze bezorgdheid werd ook gesignaleerd in rapportages van het Ruimtelijk Planbureau en het Milieu- en Natuurplanbureau.
In de brief wordt aangegeven dat het Rijk andere overheden wil ondersteunen om het (cultuur)landschap een belangrijk uitgangspunt te laten vormen bij de (her)inrichting van het Nederlandse landschap. Hierin gaat het niet over de bevriezing van ontwikkelingen, maar wel om toepassing van de strategie "Landschap ontwikkelen met kwaliteit". Door bij de afweging van ruimtevragen vroegtijdig, volwaardig en voortdurend rekening te houden met landschap, kan het landschap zorgvuldig worden ontwikkeld en verbeterd.
In opdracht van LNV wordt een onderzoek verricht door Alterra naar windturbines op land waarbij vooral de landschappelijke aspecten worden belicht van de plaatsing van windturbines.

## 2.4 Ministerie van Defensie

### 2.4.1 Organisatorisch

Contactpersoon voor de BLOW bij het ministerie van Defensie was in 2006 tot de maand juni de heer J.H.G. Sennema en vervolgens de heer V.M.J. Gales, medewerkers van de Directie Ruimte, Milieu en Vastgoedbeleid van de Bestuursstaf.

### 2.4.2. Activiteiten

*Windturbines op defensieterreinen*

In de Defensie Milieubeleidsnota 2004 is bij de energiedoelstellingen opgenomen dat Defensie meewerkt aan de plaatsing van 20 MW aan windturbines op defensieterreinen voor 2010. Het ministerie van Defensie heeft haar inspanningen voornamelijk op de voorbereiding van een windturbinepark bij het defensielocatie bij Coevorden in de provincie Drenthe gericht. Het plan is om hier vier windturbines met een gezamenlijk vermogen van ongeveer 15 MW in eigen beheer in gebruik te gaan nemen. In 2006 hebben de inspanningen ertoe geleid dat de Provincie Drenthe de beoogde locatie heeft aangewezen in het Provinciaal Omgevingsplan en de vereiste verklaring van geen bezwaar in het kader van de planologische procedure heeft verleend. Hiermee komt de afronding van de RO-procedure in zicht. Voor de financiële haalbaarheid van het project is het op nul stellen van de MEP-subsidie een tegenvaller waarvan de consequenties nog moeten worden vastgesteld. Een kleinschaliger project waarvan de voorbereiding al enige tijd liep is de realisatie van twee windturbines met een gezamenlijk vermogen van ongeveer 1 MW op het rijopleidingscentrum "Strijpse Kampen" gelegen op de generaal-majoor Ruyter van Steveninckkazerne in Oirschot te Noord-Brabant. Dit project is echter om diverse redenen niet haalbaar gebleken.

*Oplossen knelpunten*

De defensieactiviteiten maken het noodzakelijk dat direct en indirect ruimte in beslag wordt genomen. Met name de radarzones en de obstakelbeheergebieden rondom militaire vliegvelden leveren beperkingen voor windturbines. Het ministerie van Defensie streeft ernaar deze beperkingen te minimaliseren.

TNO heeft in het afgelopen jaar een technische notitie opgesteld met betrekking tot radar en windturbines. Hieruit zijn mitigerende maatregelen naar voren gekomen voor windturbines, maar mogelijk ook voor radars. In 2006 heeft TNO in opdracht van Defensie onderzoek verricht naar verbetering van de toegepaste (berekenings)software voor het bepalen van belemmeringen van het zichtveld van radars. Het advies van TNO wordt in 2007 verwacht.

*In kaart brengen obstakelbeheergebieden*

Defensie heeft de in 2005 gestarte activiteit om kaarten met obstakelbeheergebieden (funnels, inner horizontal and conical surfaces en verstoringgebieden voor het instrument landingssysteem) en radarverstoringszones te maken in 2006 afgerond. In oktober zijn alle betrokken gemeenten en provincies uitgebreid geïnformeerd over het beleid ten aanzien van maximaal toelaatbare hoogte van objecten in de omgeving van luchtvaartterreinen en radars. Vervolgens zijn detailinformatie en kaartmateriaal in afzonderlijke brieven aan de gemeenten en provincies toegezonden. Waar nodig worden bezoeken gebracht om nadere toelichting te geven.

## 2.5 Ministerie van V&W

### 2.5.1 Organisatie

Contactpersonen binnen het ministerie van Verkeer en Waterstaat waren in 2006 de heren drs. Ing. J.E. (Joost) Können van het Directoraat Generaal Transport en Luchtvaart en ir. F.P. (Frank) Hallie, medewerker van de Directoraat Generaal Water.

### 2.5.2 Activiteiten

Door het Nationaal Lucht- en Ruimtevaartlaboratorium (NLR) is onderzocht wat de gevolgen zijn voor de bereikbaarheid van Schiphol enerzijds en de ruimtelijke ordening in de omgeving anderzijds, als de obstakelvlakken worden aangepast. Naar aanleiding van steeds vaker voorkomende bouwplannen van windturbines was de vraag actueel geworden of de obstakelvlakken wel voldeden aan het vrijwaren van de aan en uitvliegroutes van Schiphol. Een voorstel tot aanpassing van die obstakelvlakken is door het NLR getoetst op voor- en nadelen voor zowel de luchthaven als de omgeving. Het onderzoek is eind 2006 afgerond, de resultaten en daarop gebaseerde conclusies worden begin 2007 verwacht.

Binnen Rijkswaterstaat wordt in voorkomende gevallen gewerkt met de in het verleden opgestelde beleidsregel voor het plaatsen van windturbines. Voor zover bekend is geen sprake van knelpunten bij de toepassing hiervan.

# 3. Provincie Groningen

## Inleiding

In het kader van de BLOW van 2001 heeft de provincie Groningen een taakstelling van 165 MW op zich genomen. Deze taakstelling dient voor het jaar 2010 te zijn gerealiseerd.
In het POP 2 zijn de volgende vijf gemeenten genoemd als locatie voor windparken: Delfzijl, Eemsmond, De Marne, Veendam en Menterwolde. De provincie heeft duidelijk gekozen voor concentratie van windturbines in windparken. Het streven is er op gericht om de ruimte die in het POP planologisch is gereserveerd voor windparken, optimaal te benutten.
Op dit moment staat er 136 MW in de provincie. Vooral de bouw van het windpark Delfzijl-zuid heeft er aan bijgedragen dat er in 2006 zo'n 60 MW is bijgekomen. Voor het windpark Eemshaven met 264 MW zijn de bouwvergunningen verleend en is de beschikking voor de MEP subsidie aangevraagd voor 1 juli 2006 bij EnerQ. Met de bouw van dit windpark komt de provincie op een taak realisatie van 400 MW. Het eindresultaat had nog veel hoger kunnen zijn als de minister van Economische Zaken niet eenzijdig op 18 augustus 2006 had besloten om de MEP subsidie voor windenergie op 0 te zetten.

***Organisatorische invulling BLOW***

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | Dhr. M.A.E. Calon, portefeuille RO, VHV en financiën | Dhr J.C. Gerritsen, portefeuille EZ, toerisme en recreatie, cultuur en ICT |
| Ambtelijk | Dhr W.A. ter Horst, Ruimtelijke Plannen | |

Gedeputeerde Calon is voorzitter van de Landelijke Stuurgroep Ontwikkeling Windenergie (LSOW).
Provinciale Staten worden regelmatig op de hoogte gesteld van de ontwikkelingen op windenergiegebied.

*Afstemming met gemeenten, maatschappelijke organisaties en marktpartijen*
De provincie onderhoudt intensieve contacten met initiatiefnemers en de vertegenwoordigers van de betreffende gemeenten waar windturbineparken zijn geprojecteerd. Zo hebben de provincie en de gemeente Eemsmond veel energie gestoken in de vrijstellingsprocedure art. 19 WRO lid 2 voor het windpark Eemshaven. Deze procedure is voor 1 juni 2006 afgerond. Overleg vindt ook plaats met Groningen Seaports die veel gronden in eigendom heeft in de Eemshaven en in Delfzijl. In voorkomende gevallen wordt met maatschappelijke organisaties of met particulieren overleg gevoerd. De provincie Groningen heeft ook regelmatig contact met het buurland Duitsland over windparken in het grensgebied.
In 2006 is op voorstel van de provincie Groningen de voorzitter van de Task Force Windenergie de heer J.Warners, ingeschakeld om te bemiddelen tussen Millenergy en de Emmapolderboeren over de verdeling van een aantal turbines en over financiële vergoedingen in het windpark Eemshaven. De onderhandelingen zijn, medio 2006, naar tevredenheid van de partijen afgerond. Hierdoor werd het mogelijk om de MEP subsidie voor 1 juli 2006 aan te vragen.

## Algemene ontwikkelingen

De provincie wil actief tegemoet komen aan de behoefte aan windenergie zolang dat niet ten koste gaat van de kwaliteit van natuur en landschap. De provincie ziet opwekking van windenergie als een industriële activiteit die thuis hoort op industrieterreinen. De provincie wil daarom kijken naar schaalvergroting of uitbreiding van de bestaande windparken in Lauwers-

oog, Delfzijl en Eemshaven. Daarnaast zijn er mogelijkheden voor grootschalige parken op of in aansluiting op enkele andere industriegebieden in de provincie.
Bij de invulling van deze parken vraagt de provincie aandacht te schenken aan veiligheid, geluid, lichthinder, telecommunicatie, draairichting, kleurstelling, aantal wieken en de verhouding ashoogte en wiekdiameter.

*MEP planning*
Begin augustus 2006 is de MER windpark Delfzijl-noord gereed gekomen. Omdat aanvankelijk gedacht werd dat de minister van EZ. de MEP regeling per 1 januari 2007 wilde wijzigen is in overleg met de initiatiefnemer, de gemeente Delfzijl en de provincie een poging gedaan om de procedures zodanig op elkaar af te stemmen dat die datum gehaald kon worden. Het besluit van de minister heeft dit plan volledig doorkruist.

*MEP overleg*
Het besluit van de minister van EZ. om op 18 augustus 2006 de MEP subsidie voor windenergie op 0 te zetten heeft het overleg over dit onderwerp dat in het kader van de LSOW werd gevoerd onder voorzitterschap van de heer Calon ernstig gefrustreerd. De LSOW staat op het standpunt dat voor projecten in de pijplijn, het gaat daarbij landelijk om 4100 MW, gezien inspanningen van initiatiefnemers, provincies en gemeenten nog in aanmerking komen voor MEP subsidie. In IPO verband is geprobeerd de minister en de leden van de Tweede Kamer op andere gedachten te brengen. Voor windenergie bleef de minister bij zijn standpunt. Een volgend Kabinet mag dit probleem oplossen.

*MEP vergistingsprojecten*
Het besluit van de minister is ook van invloed op andere vormen van duurzame electriciteitsproductie zoals vergistingsprojecten. Onder coördinatie van de provincie Groningen is een reactie mede namens de provincies Fryslân, Drenthe en Noord-Holland gezonden aan de minister. De minister heeft het volgende besloten, er komt een tegemoetkomingsregeling met een plafond van 70 miljoen euro en er komt een overgangsregeling voor kleine projecten tot 2 MW van 270 miljoen euro.

*Opening windpark*
Op 19 mei 2006 heeft gedeputeerde Calon het windpark Delfzijl-zuid in een vliegende storm officieel geopend. De rest van het windpark is in oktober 2006 gereed gekomen. Het windpark heeft een totaal vermogen van 72 MW. Dit windpark staat, op dit moment, als nummer één op de lijst van 25 grootste windparken in Nederland.

*Saneren van turbines die een ashoogte hebben van 30 meter*
Het project om ongeveer 20 turbines met een ashoogte van 30 meter te saneren en elders te vervangen door enkele grotere turbines is door prioriteiten van de initiatiefnemer bij andere projecten, in 2006 niet verder ontwikkeld. De initiatiefnemer wil het project in 2007 weer opstarten.

*Kleine windturbines*
Het project kleine turbines (<15 m) is een proefproject. Het betreft het plaatsen van 22 kleine turbines van zes verschillende fabrikanten, verdeeld over de drie noordelijke provincies. In totaal zijn op dit moment 15 turbines geplaatst op industrieterreinen, in de woonomgeving en in het landelijke gebied.
De 15 turbines hebben een totaalvermogen van 91,5 kW. De resultaten van dit project worden in de loop van 2007 bekend gemaakt. Eind 2007 wordt dit project afgerond.

*Riffgat*
Riffgat is naast Nordergründe een Duits off shore windpark welke als proefpark binnen de 12 mijls zone zal worden gebouwd. Riffgat komt in de Eemsmonding te liggen. Mede naar aanleiding van onze opmerkingen welke wij vanaf 2003 naar voren hebben gebracht zijn de plannen voor dit windpark aangepast. Het windpark is aanzienlijk verkleind, de 44 turbines komen nu op 12 km2 te staan. De afstand van het windpark ten opzichte van Schiermonnikoog bedraagt 25 km. De afvoer van de electriciteit zal via een kabel over het eiland Norderney plaatsvinden. De termijn voor de vergunningverlening van het proefpark loopt tot eind 2010.

*POP 2*
In het door Provinciale Staten in juli 2006 vastgestelde POP 2 zijn de zoekgebieden voor de regionale windparken Eemshaven-zuid en Veendam/Menterwolde gehandhaafd, omdat de locaties blijven voldoen aan de ruimtelijke criteria die zijn gesteld. De raad van de gemeente Eemsmond heeft echter voor glastuinbouw gekozen in het gebied Eemshaven-zuid. De beide raden van Veendam en Menterwolde hebben in 2005 besloten geen medewerking te willen verlenen aan een mogelijke invulling met turbines langs de N33. Ook de locaties voor de andere windparken zijn in POP 2 verder ongewijzigd gebleven.

## Stand van zaken per windpark

*Lauwersoog*
Het huidige windpark betreft een viertal windturbines met een vermogen van 1 MW. Er is een aantal initiatiefnemers dat onderzoekt of er meer turbines geplaatst kunnen worden. De gemeente ontwikkelt plannen voor een duurzaamheidcentrum, horeca en recreatie in de haven van Lauwersoog. In die plannen, die begin 2006 daarvoor ontwikkeld zijn, is tot nu toe geen ruimte open gehouden voor turbines.

*Eemshaven/Emmapolder*
De te bouwen windturbines op de oostlob van de Eemshaven staan in de radar zone voor scheepvaart die over de oostlob loopt. Daarom is intensief overleg gevoerd met Duitse en Nederlandse scheepvaartbegeleiders om een nieuw en veilig systeem te ontwerpen. Eind 2006 is overeenstemming bereikt over de tekst voor een bestuursovereenkomst.
Eind 2006 zijn er in de oostlob van de Eemshaven plannen voor aanlanding van LNG en het bouwen van drie elektriciteitscentrales. Als deze industriële activiteiten doorgaan zullen zij ten koste gaan van enkele nog te bouwen turbines. Er wordt onderzoek gedaan naar de mogelijke effecten voor turbines op de oostlob. Verder zullen de bestaande turbines in de Eemshaven/Emmapolder van 40 meter ashoogte worden vervangen door turbines met een ashoogte van 100 meter met een vermogen van 3 MW. Dit is het eerste project in Groningen waar schaalvergroting gaat plaatsvinden.

*Delfzijl-zuid*
Eind 2006 is dit windpark gereed gekomen, er staan 32 turbines van 2-2,3 MW met een totaal vermogen van 72 MW. De ashoogte is 85 meter en de rotordiameter bedraagt 71 meter.

*Delfzijl-noord*
Zoals hierboven reeds is aangegeven is de MER voor het windpark Delfzijl-noord augustus 2006 gereed gekomen. De nieuwe raad van de gemeente Delfzijl neemt eind 2006 een besluit of zij door wil gaan met het bouwen van windturbines op deze locatie.

*Delfzijl industriegebied*
In de ontwikkelingsschets voor het industriegebied Oosterhorn is opgenomen dat Groningen Seaports als eigenaar van een deel van het gebied, trekker is van het onderzoek waar turbines geplaatst kunnen worden. Groningen Seaports voert tevens overleg met vertegenwoordigers van de bestaande industrie in Oosterhorn. Veiligheid speelt een belangrijke rol in dit gebied.

*Veendam/Menterwolde*
Eind 2005 hebben zowel de raad van Veendam als de raad van Menterwolde besloten geen medewerking te verlenen aan de MER procedure. De initiatiefnemer heeft daarop in 2006 besloten dit project stop te zetten.

## Actualiteiten en vooruitblik

Het streven van de provincie is er op gericht om de ruimte die in het POP 2 planologisch is gereserveerd voor windparken, optimaal te benutten. De uitvoering van het geformuleerde beleid staat voorop. De provincie blijft uitvoering geven aan de BLOW afspraken.

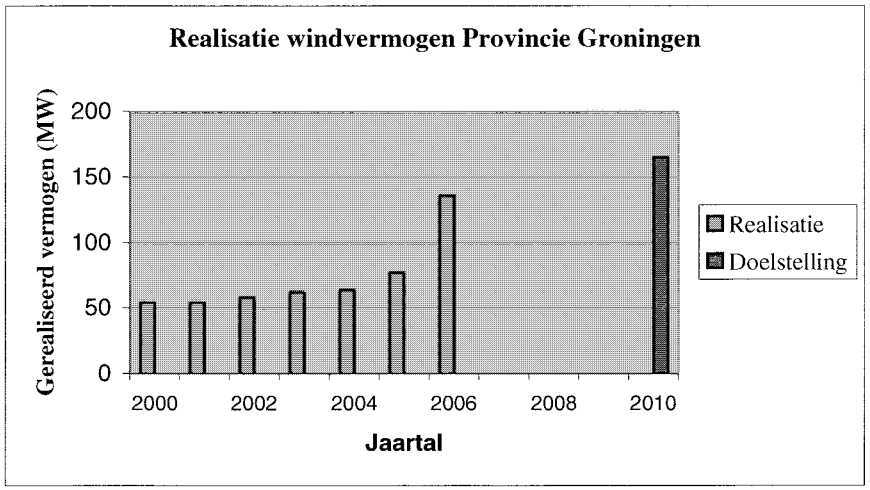

## Tabel met projectgerelateerde gegevens

| Basis gegevens van de projecten | | | | | Status en ontwikkelingsfasen | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn? | Project is concreet[1] en past[2] in provinciaal resp. gemeentelijk beleid. **Ja / nee** | | **Projectfasen** (aangekruist per project per jaar) | | | | | |
| | | | | | | | Project is in de Initiatieffase[3] die nog niet in procedure zijn | | Projecten / Initiatieven in bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | Projecten / Initiatieven waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4] | |
| **Gemeente** | **Projectnaam of locatie** | Min | Max. | **Ja/nee/?** | Prov. | Gem. | 31-12-2005 | 31-12-2006 | 31-12-2005 | 31-12-2006 | 31-12-2005 | 31-12-2006 |
| De Marne | Lauwersoog | | 5 | nee | ja | Nee | | x | | | | |
| Eemsmond | Eemshaven | | 264 | nee | ja | Ja | | | | | | x |
| Delfzijl-noord | Delfzijl | | 36 | nee | ja | Ja | | | | x | | |
| Delfzijl industriegebied | Delfzijl | | 82 | nee | ja | Ja | | x | | | | |
| | | | | | | | | | | | | |
| **Totaal** | | | 387 | | | | | 87 | | 36 | | 264 |

Voor een toelichting op de voetnoten **1 t/m 4** zie de tabel op pagina 10.

# 4. Provincie Fryslân

## Inleiding

In 2006 is waar mogelijk invulling gegeven aan de provinciale rol van coördineren, faciliteren en stimuleren zoals dat in het plan van aanpak BLOW beschreven is.
Eind 2006 (1 december) stond er in Fryslân 127 MW opgesteld (bron: Windservice Holland). Eind 2005 stond er 121 MW opgesteld. Dit betekent dat het opgesteld vermogen in 2006 is toegenomen met 6 MW.

***Organisatorische invulling***

Bestuurlijk valt de uitvoering van BLOW onder de portefeuille Ruimtelijke Ordening.

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | Mevr. A. Andriesen, gedeputeerde Ruimtelijke Ordening | |
| Ambtelijk | Dhr. J.J. Dicke, coördinator wind-energie | |

Voor de ambtelijke coördinatie waren in 2006 hiervoor 375 uur beschikbaar. Hiervan zijn 230 uur besteed.

## Algemene ontwikkelingen

Belangrijkste ontwikkeling is de evaluatie van Windstreek 2000. Eind 2005 hebben Provinciale Staten de kaders voor deze evaluatie vastgesteld.
In 2006 is de uitvoering van de evaluatie uitbesteed aan Grontmij. Begin 2007 zal de evaluatie worden opgeleverd.

## Stand van zaken projecten

Voor het windmolenpark Nijkerkerpolder in de gemeente Ferwerderadiel loopt er nog een laatste bezwaar. Inmiddels worden wel de voorbereidingen voor de uitvoering getroffen. Mogelijk dat het park in het voorjaar van 2007 gebouwd wordt.
Voor het cluster bij Beabuorren in de gemeente Wûnseradiel zijn alle vergunningen verleend en onherroepelijk. Begin 2007 zal met de bouw worden begonnen.
Voor het Opschalingscluster A7 zijn de benodigde vergunningen verleend. Hiertegen is echter bezwaar gemaakt. Het wachten is nog op een uitspraak van de Raad van State.
Tegen de bouwvergunning voor het cluster in Harlingen heeft het ministerie van Defensie bezwaar gemaakt in verband met hinder voor de radar. Inmiddels hebben de initiatiefnemers met Defensie een akkoord bereikt over een turbine die wel kan voldoen aan de eisen. Er zal opnieuw een bouwvergunning worden aangevraagd.

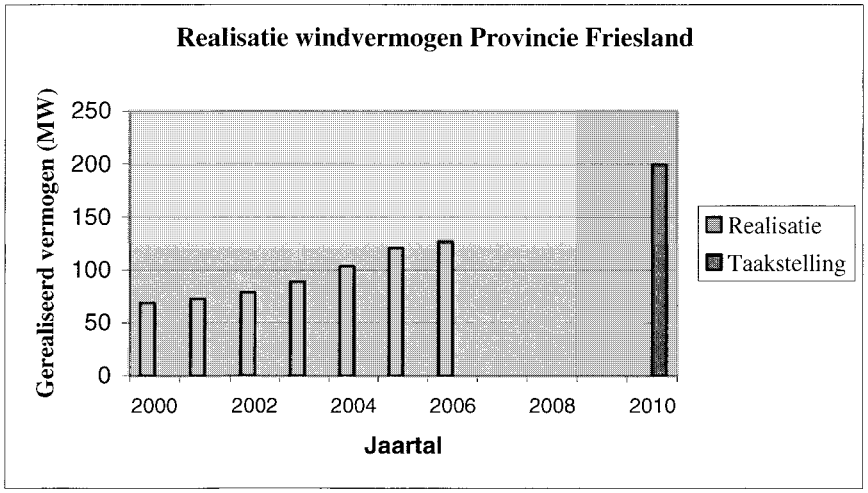
Realisatie windvermogen Provincie Friesland
Gerealiseerd vermogen (MW)
250
200
150
100
50
0
2000
2002
2004
2006
2008
2010
Jaartal
Realisatie
Taakstelling

| Basis gegevens van de projecten | | | | | Status en ontwikkelingsfasen | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn?<br>1. | Project is concreet[1] en past[2] in provinciaal resp. gemeentelijk beleid.<br>**Ja / nee** | | **Projectfasen**<br>(aangekruist per project per jaar) | | | | | |
| | | | | | | | Project is in de Initiatieffase[3] die nog niet in procedure zijn | | Projecten / Initiatieven in bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | Projecten / Initiatieven waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4] | |
| **Gemeente** | **Projectnaam of locatie** | Min | Max. | **Ja/nee/?** | Prov. | Gem. | 31-12-2005 | 31-12-2006 | 31-12-2005 | 31-12-2006 | 31-12-2005 | 31-12-2006 |
| Ferwerderadiel | Nijkerkerpolder | | 4.2 | nee | ja | ja | | | | | x | x |
| Wûnseradiel | Opschalingscluster A7 | | 7 | nee | ja | ja | | | | | x | x |
| Wûnseradiel | Beabuorren | | 4 | nee | ja | ja | | | | | x | x |
| Harlingen | Opschalingscluster Harlingen | | 9 | nee | ja | ja | | | x | x | | |
| | | | | | | | | | | | | |
| **Totaal** | | | 24,2 | | | | | | 9 | 9 | 15,2 | 15,2 |

Voor een toelichting op de voetnoten **1 t/m 4** zie de tabel op pagina 10.

# 5. Provincie Drenthe

## Inleiding

De taakstelling uit de BLOW voor Drenthe bedraagt 15 MW.
In Drenthe staat 1 windmolen van 1 MW bij Meppel, zodat het gerealiseerd vermogen in 2006 1 MW bedraagt.
Voor de realisatie van de taakstelling uit de BLOW is in Drenthe gekozen voor de ontwikkeling van een windpark bij Coevorden (Europark). Met de realisatie van dit windpark kan naar verwachting aan de taakstelling worden voldaan.

De locatie bij het Europark Coevorden is opgenomen in het Provinciaal Omgevingsplan (POP) dat in juli 2004 door de Staten is vastgesteld. Het windpark is passend binnen provinciaal beleid.

Het ministerie van Defensie is de grootste grondeigenaar in het gebied en zij heeft in 2002 het besluit genomen om het project geheel te gaan ontwikkelen. Op deze wijze kan Defensie eveneens voldoen aan haar eigen doelstellingen m.b.t. duurzame energie.
De planologische procedure (vrijstellingsprocedure ex artikel 19 lid 1 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening) is in 2005 door de gemeente gestart. Op 11 juli 2006 hebben Gedeputeerde Staten (GS) de verklaring van geen bezwaar afgegeven.

***Organisatorische invulling BLOW bij provincie***
Vanwege de gerichte aanpak van de BLOW en de koppeling met het ruimtelijk beleid is ervoor gekozen de uitvoering van de BLOW vanuit het ruimtelijk spoor te begeleiden. De gedeputeerde ruimtelijke ordening is tevens de coördinerende gedeputeerde voor het provinciaal omgevingsplan (POP). Voor de uitvoering van de nota energiebeleid en de algehele coördinatie voor energiebesparing en de stimulering van andere vormen van duurzame energiewinning dan uit wind, is de gedeputeerde voor energie en milieu verantwoordelijk.

De organisatie was in 2006 als volgt ingevuld:

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | Mevr. A. Haarsma (portefeuille ruimtelijke ordening) | mw. T. Klip (portefeuille milieu) |
| Ambtelijk | Mevr. A. Oldenhuis (productgroep Ruimte en Water) | Dhr. J. Koops (productgroep Milieubeheer) |

*Invulling BLOW bij gemeenten in provincie Drenthe*
De taakstelling voor Drenthe is 15 MW en met de ontwikkeling van het windpark Coevorden kan deze naar verwachting worden gerealiseerd.

## Stand van zaken ontwikkeling projecten

In 2005 heeft de gemeente Coevorden de vrijstellingsprocedure op basis van artikel 19 lid 1 WRO gestart. Zoals reeds eerder in dit verslag aangegeven is de realisatie van het windpark passend binnen provinciaal beleid. GS hebben dan ook op 11 juli 2006 de gevraagde verklaring van geen bezwaar afgegeven. De verdere afronding van de vrijstellingsprocedure ligt bij het ministerie van Defensie en de gemeente Coevorden.
Het opzeggen van de MEP subsidies heeft echter wel een negatieve invloed op de afronding van genoemde procedure. Het ministerie van Defensie heeft aangegeven dat er een interne herbezinning plaats vindt op de rentabiliteit van het project vanwege het wegvallen van de MEP subsidie. Besluitvorming hierover wordt op korte termijn verwacht.

Provinciale Staten hebben bij de vaststelling van het POP een motie aangenomen met als strekking dat - als vóór 1 januari 2006 niet met de realisatie van het windpark Coevorden is begonnen - het college van Gedeputeerde Staten (GS) naar alternatieve locaties moet gaan zoeken. In de loop van 2005 hebben de Staten ook de wens uitgesproken om in de energienota nadrukkelijk de vraag te betrekken op welke wijze Drenthe kan voldoen aan een substantieel hogere taakstelling op het gebied van windenergie dan in het BLOW-akkoord afgesproken 15 Mw. Dit heeft geleid tot de notitie "Inventarisatie windenergiepotentieel in de provincie Drenthe". De notitie heeft echter niet geleid tot een wijziging van beleid. Tot dusverre worden met de voorgenomen inspanningen de Kyoto doelstellingen gehaald. Het plaatsen van windmolens heeft grote invloed op het landschap. GS hechten aan het behouden en waar mogelijk versterken van de landschappelijke- en cultuurhistorische waarden van Drenthe. De beperkte opbrengst van windenergie vanuit energiedoelstellingen, is onvoldoende om de inbreuk op het landschap te rechtvaardigen. Om die redenen is er voor GS geen aanleiding de in POP geformuleerde standpunten met betrekking tot windenergie te wijzigen.

*Tijdschema BLOW doelstelling*
De verklaring van geen bezwaar is op 11 juli 2006 afgegeven. De afhandeling van de vrijstellingsprocedure, hetgeen zal resulteren in een bouwvergunning, is de verantwoordelijkheid van de gemeente Coevorden i.s.m. het ministerie van Defensie. Redelijkerwijs is de verwachting dat het windpark voor de eindtijd van de BLOW (2010) gerealiseerd kan worden, tenzij het wegvallen van de MEP subsidie zou betekenen dat het plan niet langer financieel uitvoerbaar is.

## Barrières
In de vorige jaarverslagen is reeds aangegeven dat de provincie Drenthe wordt geconfronteerd met de andere aanpak van windenergie in Duitsland. Deze problematiek is onveranderd. Daarnaast is de daadwerkelijke realisatie van het windpark Coevorden nog onzeker, i.v.m. het vervallen van de MEP subsidies.

## Actualiteiten en vooruitblik
Met de realisatie van het windpark Coevorden, kan Drenthe naar verwachting voldoen aan de taakstelling uit de BLOW. Het planologische deel van de procedure is voor de provincie afgerond met de afgifte van de verklaring van geen bezwaar op 11 juli 2006. Het ministerie van Defensie en de gemeente Coevorden zijn verantwoordelijk voor de afronding van de vrijstellingsprocedure. Redelijkerwijs kan realisatie van het windpark plaatsvinden binnen de termijn van de BLOW (2010).
Echter door het opzeggen van de MEP subsidies is het onzeker of realisatie van het plan financieel wel haalbaar is voor het ministerie van Defensie. Defensie heeft aangegeven dat er een interne herbezinning plaats vindt op de rentabiliteit van het project vanwege het wegvallen van de MEP subsidie. Besluitvorming hierover wordt op korte termijn verwacht. De voorbereidingen voor de aanbesteding gaan wel gewoon door.
Wanneer zou blijken dat door het wegvallen van de MEP subsidie het windpark Coevorden niet gerealiseerd kan worden zijn er, gelet op de besluitvorming in het kader van de Energienota, in Drenthe geen alternatieve locaties voor windparken.

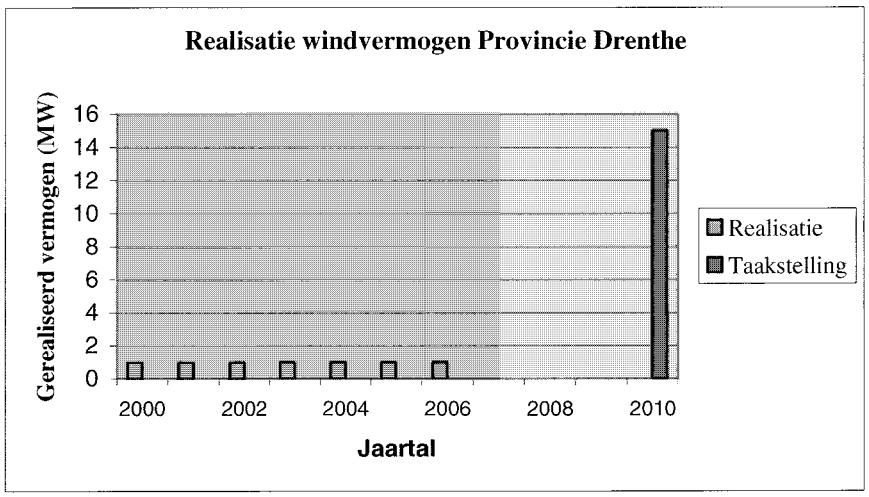
Realisatie windvermogen Provincie Drenthe
Gerealiseerd vermogen (MW)
16
14
12
10
8
6
4
2
0
2000
2002
2004
2006
2008
2010
Jaartal
Realisatie
Taakstelling

| Basis gegevens van de projecten | | | | | Status en ontwikkelingsfasen | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn?<br>2. | Project is concreet[1)] en past[2)] in provinciaal resp. gemeentelijk beleid.<br>**Ja / nee** | | **Projectfasen**<br>(aangekruist per project per jaar) | | | | | |
| | | | | | | | Project is in de Initiatieffase[3)] die nog niet in procedure zijn | | Projecten / Initiatieven in bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | Projecten / Initiatieven waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4)] | |
| **Gemeente** | **Projectnaam of locatie** | Min | Max. | **Ja/nee/?** | Prov. | Gem. | 31-12-2005 | 31-12-2006 | 31-12-2005 | 31-12-2006 | 31-12-2005 | 31-12-2006 |
| Coevorden | Europark | | 15 | Nee | Ja | Ja | | | | X | | |
| | | | | | | | | | | | | |
| | | | | | | | | | | | | |
| | | | | | | | | | | | | |
| | | | | | | | | | | | | |
| **Totaal** | | | | | | | | | | | | |

Voor een toelichting op de voetnoten **1 t/m 4** zie de tabel op pagina 10.

# 6. Provincie Overijssel

## Inleiding

Provinciale Staten van Overijssel hebben in september 2005 de partiële streekplanherziening windenergie vastgesteld. Hierin is vastgelegd dat de provincie zich zal inzetten om tenminste 30 MW windenergie te realiseren, overeenkomstig de BLOW-afspraken. Het streekplan beschrijft de zoekgebieden en de voorwaarden voor het plaatsen van windturbines in het buitengebied. Daarnaast is beleid beschreven voor windturbines op bedrijventerreinen.
In het jaarverslag BLOW 2005 zijn verschillen gemeenten en locaties benoemd met kansrijke initiatieven voor windparken. In het afgelopen jaar echter is gebleken dat de kansen zijn afgenomen.

***Organisatorische invulling***

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | Dhr. T.W. Rietkerk, portefeuille Ruimte en Milieu | Dhr. J.W. Klaasen, portefeuille Bereikbaarheid en Bestuur |
| Ambtelijk | Dhr. B. Veldboom, eenheid Ruimte, Wonen en Bereikbaarheid | Dhr. R.P. Colijn, eenheid Economie, Milieu en Toerisme |

*Afstemming met gemeenten, maatschappelijke organisaties en marktpartijen.*
Met de gemeenten in Noordoost-Overijssel vond periodiek overleg plaats in de Stuurgroep windenergie Noordoost-Overijssel.
Daarnaast is overlegd met de gemeenten waar initiatieven in voorbereiding zijn.
Ook heeft de provincie in verschillende gemeenten een bijdrage gegeven aan voorlichtingsavonden over windenergie. In de meeste situaties gebeurde dit in samenwerking met SenterNovem.

## Algemene ontwikkelingen

In het jaarverslag BLOW 2005 zijn verschillen gemeenten en locaties benoemd met kansrijke initiatieven voor windparken. In het afgelopen jaar echter is gebleken dat de kansen in bepaalde gemeenten sterk zijn afgenomen. Dit heeft voor een deel te maken met gewijzigd beleid in gemeenten. Daarnaast heeft ook de tussentijdse stopzetting van de MEP-bijdrage negatief gewerkt op de planontwikkeling.

*Knelpunten*
De vestigingsmogelijkheden voor windturbines in de zoekgebieden zijn veelal beperkt door het grote aantal verspreid liggende woningen in het buitengebied. De meeste locaties waar plannen voor windturbines worden ontwikkeld zijn tevens aangewezen als weidevogel- of ganzengebied. Daarnaast grenzen enkele zoekgebieden aan gebieden met belangrijke natuur- en landschapswaarden. Ook in het afgelopen jaar is duidelijk geworden dat de maatschappelijke weerstand tegen windenergie toeneemt.

## Stand van zaken ontwikkeling projecten

* In Dedemsvaart-zuid (gemeenten Hardenberg en Ommen) heeft een landschappelijke beoordeling (2005) aangetoond dat hier ruimte is voor een windpark met acht windturbines. Beide gemeenten hebben met deze beoordeling ingestemd, echter de gemeenteraad van Hardenberg heeft, via een amendement, de verdere uitvoering opgeschort tot 2008. De gemeente

Ommen heeft, na de gemeenteraadsverkiezingen, besloten dat windmolens niet worden toegestaan vanwege aantasting van de beeldkwaliteit.

* De gemeente Zwolle werkt aan de voorbereidingen voor windenergie in het gebied Tolhuislanden. Deze voorbereidingen worden afgerond in 2007.

* De gemeente Dalfsen wil windturbines plaatsen in het westelijk deel van het Dalfserveld als voldoende zekerheid is verkregen dat in Tolhuislanden en Staphorst-zuid geen windturbines worden geplaatst. Momenteel vindt afstemming plaats tussen Dalfsen en Zwolle.

* De gemeente Steenwijkerland heeft twee bestemmingsplannen in voorbereiding, die mogelijkheden bieden voor ruim 20 MW.

* In Kampen is een initiatief op een bedrijventerrein in ontwikkeling (ca 14 MW); dit wacht op goedkeuring in het kader van de NB-wet.

* Op enkele andere bedrijventerreinen bestaan plannen voor 1 of enkele windturbines. Gemeenten wachten veelal nog op duidelijkheid omtrent de geluidsruimte.

In 2006 zijn geen plannen bij de provincie ingediend ter toetsing aan het interimbeleid.
Het totale opgestelde vermogen in Overijssel is daarmee ongewijzigd, namelijk 6 MW (3 turbines opgesteld in 2003 in de gemeente Staphorst).

## Actualiteiten en vooruitblik

In het streekplan zijn de kaders vastgesteld voor windenergie in Overijssel. De provincie gaat er van uit dat de taakstelling uit de BLOW hiermee kan worden gehaald. Uit de inventarisatie blijkt dat er een groot aantal initiatieven is. In 2007 moet duidelijk worden in hoeverre de mogelijkheden kunnen worden benut. Een belangrijke factor hierbij is de ondersteuning vanuit de MEP-bijdrage. Het voortouw ligt nu bij de gemeenten en de initiatiefnemers. De provincie wil, met behulp van ondermeer SenterNovem, de gemeenten hierbij ondersteunen.

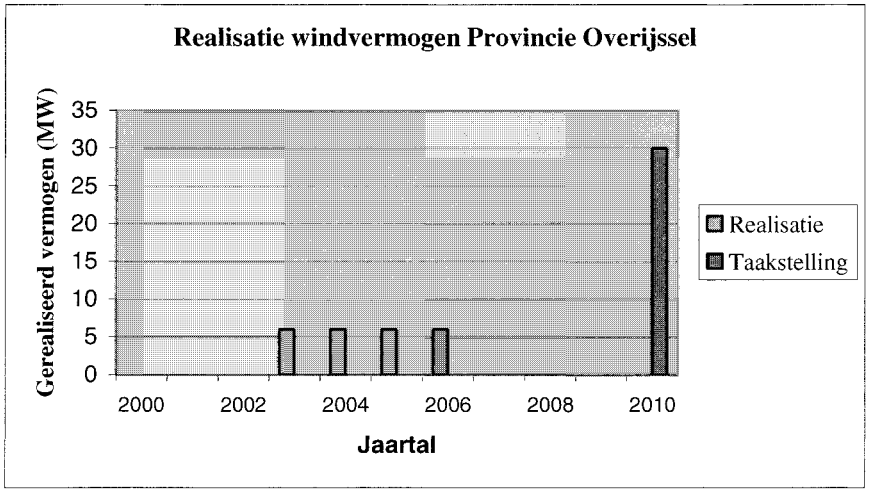

| Basis gegevens van de projecten | | | | | Status en ontwikkelingsfasen | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn?<br>3. | Project is concreet[1] en past[2] in provinciaal resp. gemeentelijk beleid.<br>**Ja / nee / ?** | | **Projectfasen**<br>(aangekruist per project per jaar) | | | | | |
| | | | | | | | Projecten in de Initiatieffase[3] die nog niet in procedure zijn | | Projecten / Initiatieven in bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | Projecten / Initiatieven waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4] | |
| **Gemeente** | **Projectnaam of locatie** | Min | Max. | **Ja/nee/?** | Prov. | Gem. | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** |
| Dalfsen en | Dalfserveld en | | 20 | nee | ja | ja | | x | | | | |
| Zwolle | Tolhuislanden | | 10 | nee | ja | ja | | x | | | | |
| Steenwijkerland | Scheerwolde | | 12 | nee | ja | ja | x | x | | | | |
| Steenwijkerland | Baarlo | | 10 | nee | ja | ja | x | x | | | | |
| Kampen | Haatlandhaven – Zuiderzeehaven | | 14 | nee | ja | ja | | | x | x | | |
| | | | | | | | | | | | | |
| **Totaal** | | | **66** | **66** | **66** | **66** | **22** | **52** | **14** | **14** | | |

**Gerealiseerd:** Staphorst - Spoorwind 6 MW

**Conclusie**: het te verwachten totale vermogen is 6 à 72 MW

Voor een toelichting op de voetnoten **1 t/m 4** zie de tabel op pagina 10.

# 7. Provincie Gelderland

## Inleiding

Provincie Gelderland heeft de ijkpunten van de Bestuursovereenkomst Landelijke Ontwikkeling Windenergie in het provinciale energiebeleid geïntegreerd. De BLOW-taakstelling van 60 megawatt is –als het gaat om het uiteindelijk te realiseren vermogen– sinds de keuzenotitie energiebeleid van 2003 opgevolgd door een doelstelling van 100 megawatt. De BLOW-verplichting, dat eind 2005 voor 60 megawatt aan locaties in planologische procedure moet zijn gebracht, blijft echter van operationele betekenis bij het realiseren van de doelstelling. Deze eerste stap in de richting van het behalen van de einddoelstelling is gehaald.

***Organisatorische invulling***

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | Dhr. Th. Peters, portefeuille Ruimtelijke Ordening | Dhr. R. van Diessen, portefeuille Economische Zaken (coördinatie energiebeleid) |
| Ambtelijk | Dhr. J. Rocks, coördinator windenergie | Dhr. B. Jeroense, coördinator energiebeleid |

## Algemene ontwikkelingen

*Energiebeleid*

Operationele doelstellingen zijn door Provinciale Staten vastgelegd in de provinciale Energienota 2004-2007, een koepelnota voor aspecten van duurzame energievoorziening in de provinciale strategische plannen en voor de integrale aanpak van het stimuleringsbeleid. Vanuit een procesmatige benadering is gesteld dat in 2005 sprake moet zijn van een 'planningsruimte' voor 140 MW op beleidsmatig door gemeenten goedgekeurde locaties. Dit ijkpunt is gehaald. De marge van 40 MW moet voorkomen dat door kleiner uitvallen of afvallen van locaties in planologische procedures de doelstelling van 100 MW niet (tijdig) wordt gerealiseerd. Indicatieve taakstellingen verdelen de planningsruimte over 6 wgr-regio's en zijn de basis voor samenwerking met regio's en het leveren van procesondersteuning aan gemeenten. In het tijdpad van de Energienota moet de 100 MW eind 2007 planologisch zijn vastgelegd.

*Ruimtelijk beleid*

Op 20 september 2005 is het nieuwe Streekplan van de provincie Gelderland van kracht geworden. In dit streekplan zijn zoekzones voor windenergie opgenomen. Deze zoekzones zijn aan de hand van een set van milieutechnische, landschappelijke en natuur-criteria geselecteerd. Iedere zoekzone biedt ruimte voor minimaal 4 windturbines. Het aantal zoekzones is ruim voldoende om de gestelde doelstellingen aan opgesteld vermogen te halen. Het is nu aan de regio's en aan de gemeenten om invulling te geven aan deze zoekzones. Indien zij hierin hun verantwoordelijkheid nemen is de realisatie van 100 MW in 2010 haalbaar.
De (aantallen) zoekzones per regio in het Streekplan en de indicatieve taakstellingen van de Energienota zijn uiteraard aan elkaar gerelateerd en zijn een maat voor het ruimtelijk-economisch potentieel en bestuurlijk draagvlak voor windenergie in de regio's.

In het Streekplan is voor medio 2006 een tweede ijkpunt bepaald. Op dat tijdstip dient er voor 100 MW aan projecten in planologische procedure te zijn gebracht. Dat wil zeggen dat de gemeenteraad een positief besluit heeft genomen over het starten van de planologische procedure. Medio 2006 hebben we echter geconstateerd dat er voor 66 MW aan windenergieprojecten de procedure is gestart of doorlopen.

*Belemmeringen*
In onze contacten met de initiatiefnemers van windturbineparken hebben we geconstateerd dat het stilleggen van de MEP-subsidie tot gevolg heeft dat er geen nieuwe bouwaanvragen komen voor het realiseren van windturbineparken. De initiatiefnemers zijn in afwachting van een nieuwe subsidieregeling. De initiatiefnemers willen wel de ruimtelijke ordeningsprocedure doorlopen, om bij een hernieuwde financieringsregeling gelijk aan de slag te kunnen.

Gelet op het feit dat voorlopig geen nieuwe bouwaanvragen te verwachten zijn zelfs al worden nieuwe locaties planologisch geregeld, heeft het college van Gedeputeerde Staten aan Provinciale Staten bericht dat het op dit moment niet opportuun is om locaties te gaan aanwijzen (zie ijkpunt medio 2006 onder ruimtelijk beleid)

Voor de ruimtelijke ordeningsprocedure zijn de individuele gemeenten de beslissende factor voor het welslagen van een windturbinepark. Er zijn voldoende initiatiefnemers voor het opzetten van een windturbinepark, veel grondeigenaren willen hun grond ter beschikking stellen hiervoor en de provincie heeft door het vaststellen van het streekplan 2005 voldoende ruimte geboden voor het realiseren van windturbineparken. De snelheid waarmee sommige gemeenten de zaak ter hand nemen, baart enige zorgen. Hiervoor zijn een aantal factoren aan te geven:
- Beperkte beschikbare tijd binnen het ambtelijk apparaat om een project voortvarend af te handelen.
- Het steeds opdoemen van nieuwe hindernissen zoals de radarproblematiek en elementen uit de vogel- en habitatrichtlijn. Dit noopt tot steeds meer nieuw onderzoek.
- De weifelende politieke afweging bij gemeentebestuur en raadsleden. Zeker met de tussenkomst van de gemeenteraadsverkiezingen zijn vertragingen bij de broodnodige lokale beslissingen eerder regel dan uitzondering. Windenergie is vaak een maatschappelijk gevoelig onderwerp waar men niet graag de nieuwe bestuursperiode mee wil beginnen.
De provincie probeert zoveel mogelijk op verzoek hierin ondersteuning te bieden aan gemeenten.

## Stand van zaken projecten
Er is op dit moment 12 MW aan windenergie gerealiseerd in de gemeenten Zutphen en Culemborg. Voorts is er 28 MW vergund, waarvan 20 MW nog niet onherroepelijk. In planologische procedure is op dit moment 34 MW. Dit levert een totaal op van 74 MW aan projecten die minimaal in procedure zijn. Van de vele projecten die nog in de initiatieffase zitten ( nog ruim 100 MW) zullen een aantal projecten op korte termijn de planologische procedure opstarten. Deze projecten zullen een belangrijke bijdrage leveren aan het behalen van de provinciale doelstelling van 100 MW. De andere projecten zijn beleidsmatig ondersteund, maar dienen nog versterkt te worden in hun politieke, maatschappelijke en technische onderbouwing. In de regio Achterhoek is nog een regionaal keuzetraject voor twee aanvullende windparken gaande. Het gaat daarbij om een keuze tussen het project Beltrumse Veld of De Laarberg en het project Rha of Bakerwaard. Begin 2007 zal deze keuze aan het regiobestuur worden voorgelegd. Daarmee zullen twee projecten volgend jaar in de Achterhoek uit de lijst afvallen.

## Actualiteiten en vooruitblik
Voor volgend jaar zullen er weer een aantal projecten in planologische procedure worden gebracht. Verder zullen er ook een aantal initiatieven om nog niet nader te benoemen redenen afvallen. Er zullen echter ook nieuwe initiatieven bijkomen, omdat het streekplan van Gelderland hiertoe de ruimte biedt en er voldoende initiatiefnemers actief en bereid zijn om nieuwe projecten te ontwikkelen. De gemeenten (in regioverband) zullen de afweging maken of deze

nieuwe initiatieven planologisch ondersteund gaan worden. Van belang is dat de MEP-subsidieregeling weer door een nieuw kabinet wordt geactiveerd.

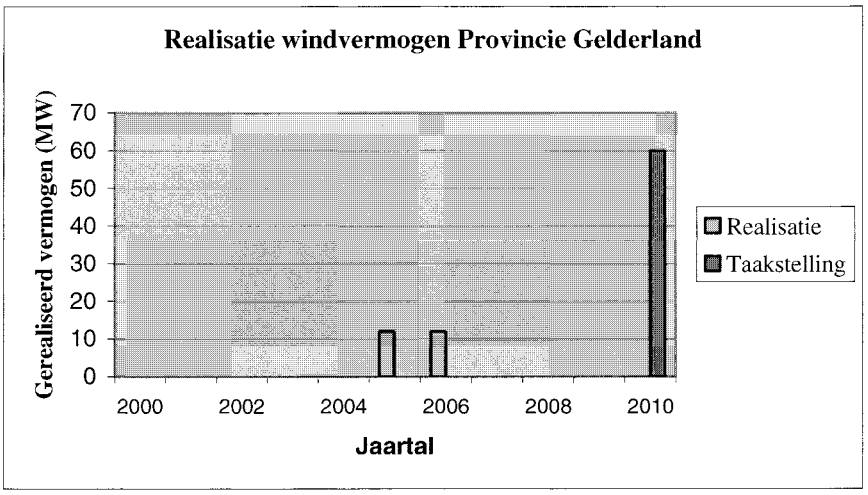

| Basis gegevens van de projecten | | | | | Status en ontwikkelingsfasen | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn? | Project is concreet[1] en past[2] in provinciaal resp. gemeentelijk beleid. **Ja/nee/?** | | Projectfasen | | | | | |
| | | | | | | | Projecten in de Initiatieffase[3] die nog niet in procedure zijn | | Projecten / Initiatieven in bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | Projecten / Initiatieven waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4] | |
| **Gemeente** | **Projectnaam of locatie** | Min | Max. | **Ja/nee/?** | Prov. | Gem. | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** |
| **Achterhoek** | | | | | | | | | | | | |
| Aalten | Het Goor/ Hagenwind | 16 | 20 | | ja | ja | | | | | x | x |
| Oude IJsselstreek/ Montferland | Netterden | 9 | 12 | | ja | ja | x | x | | | | |
| Berkelland/Oost Gelre | Beltrumse Veld | 27 | 33 | | ja | ja | | x | | | | |
| Oost Gelre | De Laarberg | 8 | 24 | | ja | ja | x | x | | | | |
| Bronckhorst | Rha | 9 | 18 | | ja | ? | | x | | | | |
| Bronckhorst | Bakerwaard | 16 | 18 | | ja | ? | | x | | | | |
| **Knooppunt Arnhem-Nijmegen** | | | | | | | | | | | | |
| Duiven | Lathum | 12 | 12 | | ja | ja | | | x | x | | |
| Arnhem | landtong Kleefsche Waard | 12 | 12 | | ja | ja | | x | | | | |
| Nijmegen/Overbetuwe | De Grift/A15 | 10 | 20 | | ja | ja | x | x | | | | |
| Beuningen | A50/ Maas en Waalweg | 10 | 18 | | ja | ja | x | x | | | | |
| **Stedendriehoek** | | | | | | | | | | | | |
| Zutphen | De Mars | 6 | 6 | | ja | ja | | | | | x | x |
| Apeldoorn | Ecofactorij | 6 | 10 | | ja | ja | x | x | | | | |
| **Noordwest-Veluwe** | | | | | | | | | | | | |
| Hattem/Oldebroek | Hattemerbroek | 14 | 21 | | ja | ja | x | | | x | | |
| **De Vallei** | | | | | | | | | | | | |
| Ede | ISEV/A30 | 4 | 6 | | ja | ja | x | x | | | | |
| **Rivierenland** | | | | | | | | | | | | |
| Culemborg | N320/Rietveld | 6 | 6 | | ja | ja | | | | | x | x |
| Nederbetuwe | A15/Hoogbroek | 8 | 8 | | ja | ja | | | x | | | x |
| Buren | A15 | 8 | 8 | | ja | ja | x | | | x | | |
| Geldermalsen/Tiel | AVRI-terrein | 9 | 15 | | ja | ? | x | x | | | | |
| Neerijnen | Molenveld | 18 | 18 | | ja | ja | x | x | | | | |
| **Totaal** | | **208** | **285** | | | | **96-152** | **138-204** | **20** | **34** | **32** | **40** |

Voor een toelichting op de voetnoten **1 t/m 4** zie de tabel op pagina 10.

# 8. Provincie Flevoland

## 1. Inleiding

Provinciale Staten hebben op 2 november 2006 het Omgevingsplan Flevoland 2006 vastgesteld. Daarmee is de per 1 juli 2005 ingestelde tijdelijke stop op de plaatsing van windmolens vervangen door een beleid dat voorziet in het opschalen en saneren van de bestaande windmolens om het aantal bestaande windmolens fors terug te brengen. Zo kan met minder, maar grotere windmolens, meer energie worden geleverd.

***Organisatorische invulling***

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | Dhr. A. Greiner<br>Gedeputeerde Ruimtelijke Ordening en Economische Zaken | |
| Ambtelijk | Dhr. J. van den Berg | |

Alle gemeenten hebben een medewerker die actief het windenergiebeleid verzorgt, contactpersoon is voor initiatiefnemers en participeert in een regulier provinciaal overleg. Voor de belangengroepen en initiatiefnemers worden regelmatig informatieve bijeenkomsten georganiseerd om de beleidsontwikkelingen af te stemmen.

## Algemene beleidsontwikkelingen

In het Omgevingsplan 2006 is het nieuwe windenergiebeleid op hoofdlijnen vastgelegd.
Als windrijke provincie wil Flevoland optimaal gebruik maken van milieuvoordelen en economische potenties van opwekking van windenergie zonder de landschappelijke kwaliteiten van de provincie aan te tasten. Aan nieuw te plaatsen windmolens wordt alleen medewerking verleend als deze molens een equivalent bestaande windmolens vervangen, waarbij de hoeveelheid geleverde energie (kWh) en behoud van de inkomsten uit de bestaande windmolens bepalend zijn. Op deze manier wordt het windenergiepotentieel de komende tien tot vijftien jaar door opschalen en saneren op enkele plekken in Flevoland geconcentreerd om de openheid in het landschap terug te laten keren. Gelet op de huidige omvang en lopende plannen van windenergieprojecten gaat het daarbij om een windenergiepotentieel van 1200 MW en een afname van het aantal windmolens met 45 %.
Uit de opbrengsten van de nieuwe, opgeschaalde windmolenprojecten wordt tevens bijgedragen aan gebiedsgebonden ontwikkelingen, zoals natuurontwikkeling, landschapsbeheer, recreatieve voorzieningen en leefbaarheid.
De nadere uitwerking van het windenergiebeleid is in de beleidsregel windmolens vastgelegd.
Op 12 mei heeft het kabinet besloten om op het windenergieproject Noordoostpolder (465 MW) de rijksprojectenprocedure (RPP) van toepassing te verklaren. Dit betekent dat de coördinerende minister van Economische Zaken de procedure voor alle vereiste vergunningen en besluiten die nodig zijn voor de realisatie van het project in één gelijktijdig te doorlopen traject zal samenbrengen. De MER voor het plan is rond de jaarwisseling uitgebracht, zodat de RPP in 2007 zijn beslag kan krijgen.
Als gevolg van het besluit van de minister van Economische Zaken om de MEP bijdrage op nihil te stellen is de realisatie van de al door de gemeenteraad goedgekeurde pilot projecten opschalen en saneren van windmolens aan de Sternweg (36 MW) en in de Zuidlob Zeewolde (108 MW) opgeschort in afwachting van de besluiten die het nieuwe kabinet over een bijdrage aan duurzame energieprojecten zal nemen. In de reactie op dit besluit over de MEP bepleit Flevoland een bijdrage aan duurzame energieprojecten, die de branche stimuleert om deze

projecten verder te ontwikkelen tot producten die zelfstandig economisch rendabel geëxploiteerd kunnen worden.

## Stand van zaken projecten

Op 31 december 2005 bedroeg het opgestelde windenergievermogen in Flevoland 587 MW.

## Actualiteiten en vooruitblik

Voor de uitvoering van het opschalings- en saneringsbeleid windenergie zullen de huidige eigenaren de slag moeten maken van eigenaar van een windmolen naar deelnemer in een windenergieproject. De provincie zal samen met de gemeenten de uitvoering van dit beleid stimuleren. Naast informatie en kennisoverdracht wordt gedacht aan het faciliteren van initiatieven t.a.v. het samenbrengen van bestaande windmoleneigenaren in een nieuw project, gerichte kennisontwikkeling voor het landschapsontwerp, de ontwikkeling van een rekenformule voor het opschalen en saneren van windmolens en de regeling van de gebiedsgebonden bijdrage.
Op de valreep van het jaar blijkt de mogelijke radarverstoring van de radarposten Soesterberg en Nieuw Millingen een majeur obstakel voor de realisatie van het al goedgekeurde pilot project Zuidlob (108 MW) in Zeewolde. Deze problematiek is besproken met het Ministerie van Defensie en SenterNovem. De provincie Flevoland steunt de ontwikkeling van technische oplossingen om de verstoring op te heffen van harte.

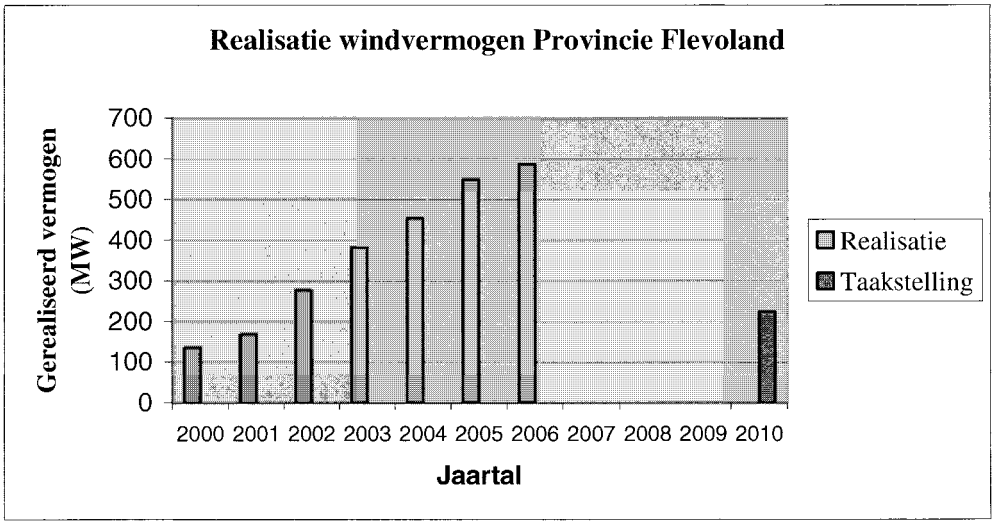

| Basis gegevens van de projecten | | | | | Status en ontwikkelingsfasen | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn?<br>4. | Project is concreet[1] en past[2] in provinciaal resp. gemeentelijk beleid.<br>**Ja / nee** | | **Projectfasen**<br>(aangekruist per project per jaar) | | | | | |
| | | | | | | | Project is in de Initiatieffase[3] die nog niet in procedure zijn | | Projecten / Initiatieven in bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | Projecten / Initiatieven waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4] | |
| **Gemeente** | **Projectnaam of locatie** | Min | Max. | **Ja/nee/?** | Prov. | Gem. | 31-12-2005 | 31-12-2006 | 31-12-2005 | 31-12-2006 | 31-12-2005 | 31-12-2006 |
| Almere | A 27 | | 25 | nee | ja | ja | | | | | | x |
| Dronten | Verlengen Zeebiestocht | | 7 | nee | ja | ja | | | | | | x |
| Noordoostpolder | RPP Windkoepel | 340 | 400 | nee | ja | ja | | | x | x | | |
| Zeewolde | Sternweg | | 27 | nee | ja | ja | | | x | x | | |
| Zeewolde | Zuidlob | | 108 | nee | ja | ja | | | x | x | | |
| Lelystad | opschalen windpark Harrie van den Kroonenberg | | pm | nee | ja | ja | | x | | | | |
| Zeewolde | opschalen windpark Eemmeerdijk | | pm | nee | ja | ja | | x | | | | |
| **Totaal** | | 340 | 567 | | 340/567 | | | pm | 340/535 | | | 32 |

In Flevoland wordt alleen medewerking verleend aan nieuwe opstellingen bij vervanging van bestaande windmolens

Voor een toelichting op de voetnoten **1 t/m 4** zie de tabel op pagina 10.

# 9. Provincie Utrecht

## Inleiding

In het Plan van Aanpak van de Provincie Utrecht is aangegeven dat wij een sturende en regisserende rol willen vervullen bij de totstandkoming van de BLOW-taakstelling en de plaatsing van windturbines. Dat betekent dat wij de realisering van een beperkt aantal (grootschalige) opstellingen willen bevorderen, waarbij we een actieve rol zullen spelen in de ondersteuning van gemeenten en bij het volgen van de benodigde planologische procedures. Wij staan vanuit een oogpunt van ruimtelijke ordening en landschapsbehoud geen ongebreidelde toepassing van windenergie voor. Slechts op die plaatsen die daarvoor vanuit landschappelijk oogpunt geschikt zijn willen wij realisering van windturbines mogelijk te maken. Onze ambitie reikt dan ook niet verder dan realisering van 50 MW.
In het Streekplan, dat Provinciale Staten op 13 december 2004 hebben vastgesteld, zijn een viertal locaties als indicatieve aanduidingen opgenomen, met een gezamenlijke capaciteit van ca. 48,5 MW. Hiernaast biedt het Streekplan ruimte aan kleinschalige bottom-up initiatieven, voor zover deze passen in de randvoorwaarden die daarvoor in het Windplan Utrecht zijn opgenomen.
De vier in het Streekplan aangewezen locaties bieden, samen met de kleinschalige mogelijkheden, voldoende ruimte voor de realisering van de Utrechtse BLOW-taakstelling. Deze realisering kan evenwel door politiek-bestuurlijke en maatschappelijke weerstand op gemeentelijk niveau bemoeilijkt worden.

***Organisatorische invulling BLOW***

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | Dhr. J. Binnenkamp, gedeputeerde voor o.a. Milieu | Dhr. Mr. J.H. Ekkers, gedeputeerde voor o.a. Ruimtelijke Ordening |
| Ambtelijk | Mevr. J. Sellink van de Dienst Ruimte en Groen | |

## Algemene ontwikkelingen.

De gewijzigde vaststelling van het Streekplan (minder locaties en geen concrete beleidsbeslissingen) heeft ons genoodzaakt een iets andere koers te varen. Het voeren van overleg met de betrokken gemeenten heeft een meer prominente rol ingenomen dan was gepland. In 2005 is met de gemeenten waar een indicatieve aanduiding is opgenomen bestuurlijk overleg geweest, om te sonderen in hoeverre zij bereid zijn om deze locaties te ontwikkelen en daarvoor de benodigde planologische procedures te starten. Ook is ambtelijk een aantal maal contact geweest met gemeenten om te kijken of er mogelijk in samenwerking tot realisatie van de beoogde locaties kan worden gekomen. Overleg met zowel de gemeenten met streekplanlocaties als met gemeenten die niet in het streekplan zijn opgenomen maar waarvan bekend is dat er initiatieven zijn. Dit heeft nog niet tot concrete resultaten geleid. Wel is in 2006 het proces voor de streekplanlocatie in de gemeente Loenen opgestart met de ruimtelijke onderbouwing. Wij ondersteunen de gemeente bij deze procedure.

## Stand van zaken projecten

In het streekplan zijn een viertal grootschalige locaties als indicatieve aanduidingen opgenomen. Hiernaast biedt het streekplan ruimte aan kleinschalige bottom-up initiatieven, voor zover deze passen in de randvoorwaarden die daarvoor in het Windplan Utrecht zijn opgenomen. De vier in het streekplan aangewezen locaties bieden, samen met de kleinschalige mogelijkheden, voldoende ruimte voor de realisering van de Utrechtse BLOW-taakstelling van 50 MW.

Er zijn in de Provincie Utrecht nog geen windturbines gerealiseerd. Stand van zaken eind 2006 is dat voor de locaties in de gemeenten Lopik (9 MW) en Houten (9 MW) alle vergunningen zijn verleend en dat voor de locaties in Loenen (7,5 MW) en Nieuwegein (15 MW) de procedures gestart zijn.
De locatie in Loenen is één van de vier in het streekplan opgenomen locaties. Voor de overige grootschalige streekplanlocaties zijn nog geen concrete initiatieven bekend. Wel zijn er daarnaast een aantal andere initiatieven, met name voor kleinschalige opstellingen, waarvoor nog geen procedure gestart is. Op dit moment is onduidelijk bij welke initiatieven daadwerkelijk een procedure zal worden gestart. Dit is enerzijds afhankelijk van de bereidheid van de gemeenten, daarnaast kan de stopzetting van de MEP-regeling (er wordt geen subsidie meer verstrekt aan nieuwe projecten voor duurzame elektriciteit, waaronder windenergie) een rol spelen in de afweging. Of en in hoeverre de stopzetting van de MEP-regeling consequenties heeft voor de verschillende initiatieven is nu nog niet duidelijk.

## Actualiteiten en vooruitblik

Voor 18 MW zijn op dit moment de procedures afgerond; voor nog eens ruim 22 MW zijn de procedures opgestart. Als deze allemaal gerealiseerd worden heeft de provincie 40 MW (van de taakstelling van 50) gerealiseerd. Daarnaast zijn er nog een aantal mogelijke initiatieven; deze zijn echter nog onvoldoende concreet. Mogelijk dat hier in 2007 meer duidelijkheid over komt.
Gezien de recente ontwikkelingen inzake MEP is het echter onduidelijk welke opgestarte initiatieven tot een resultaat zullen leiden.
De koers zal in 2007 worden gecontinueerd.

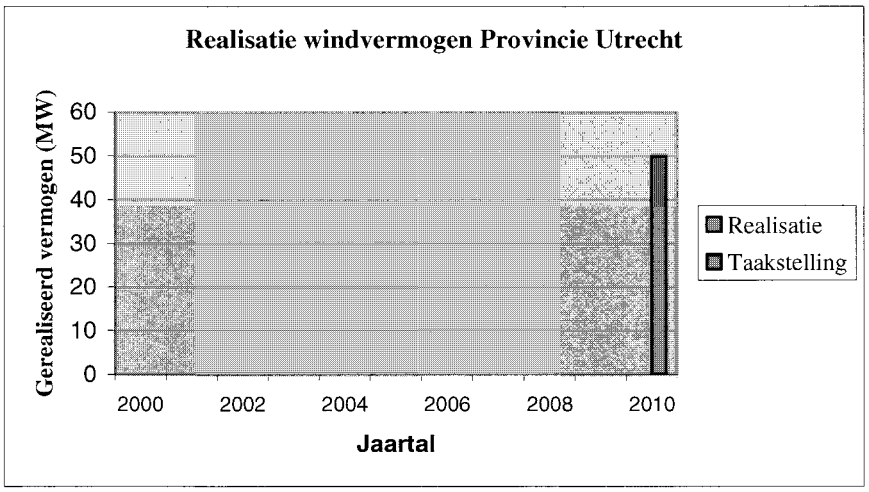

1.

| Basis gegevens van de projecten | | | | | Status en ontwikkelingsfasen | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn? | Project is concreet[1] en past[2] in provinciaal resp. gemeentelijk beleid. **Ja / nee / ?** | | **Projectfasen** (aangekruist per project per jaar) | | | | | |
| | | | | | | | Projecten in de Initiatieffase[3] die nog niet in procedure zijn | | Projecten / Initiatieven in ***best. plan***, bouw- en/of milieu-vergunningprocedure(s) | | Projecten / Initiatieven waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4] | |
| **Gemeente** | **Projectnaam of locatie** | Min | Max. | **Ja/nee/?** | Prov. | Gem. | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** |
| Abcoude | ARK Baambrugge | 12 | 15 | nee | ja | nee | x | x | | | | |
| Loenen | A2 Loenen / Breukelen | 7,5 | 7,5 | nee | ja | ? | | | x | x | | |
| Woerden | A12 Woerden Zuidwest | 6 | 8 | nee | ja | nee | x | x | | | | |
| Houten | ARK Schalkwijk | 20 | 24 | nee | ja | nee | x | x | | | | |
| Houten | De Meerpaal | 9 | 9 | nee | ja | ja | | | | | x | x |
| Nieuwegein | Het Klooster | 12 | 15 | ja, voor 1 turbine | ja | ja | | | x | x | | |
| Lopik | Bedrijventerrein | 9 | 9 | Nee | ja | ja | | | | | x | x |
| De Ronde Venen | N201 | 6 | 9 | ? | ? | ? | x | x | | | | |
| **Totaal** | | 81 | 96 | | 71-79 | 27-33 | 52-74 | 52-74 | 19,5-22,5 | 19,5-22,5 | 18 | 18 |

Voor een toelichting op de voetnoten **1 t/m 4** zie de tabel op pagina 10.

# 10. Provincie Noord-Holland

## Inleiding

Dit jaar heeft voor Noord-Holland in het teken gestaan van herijking van het huidige beleid. De BLOW-doelstelling van 205 MW windvermogen in Noord-Holland is al eind 2005 gehaald. Gedeputeerde Staten hebben vervolgens besloten om de doelstelling te verhogen naar 300 MW in 2010. Voor het huidige beleid is nagegaan of voortzetting leidt tot realisatie van deze doelstelling of dat er aanvullende acties nodig zijn. En wie we daarbij moeten betrekken? De provincie Noord-Holland is zich ervan bewust dat zij deze doelstelling het snelst haalt als wordt samengewerkt met deze partners.
In het veld is het plaatsen en opschalen van turbines door gegaan: de teller staat nu op 228 MW. Dit jaar is er 20 MW bij gekomen, in Anna-Paulowna (een opschaling van 6 MW), in Noorder-Koggenland (5 MW), bij Heemskerk (2 MW), Oudekerk aan de Amstel (2 MW) en bij Den Helder langs het Noord-Hollands kanaal (5 MW).
En voor volgend jaar staat er weer een aantal grote projecten op het programma.

***Organisatorische invulling BLOW***

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | Dhr. A. Moens, gedeputeerde Milieu | Mevr. R. Kruisinga |
| Ambtelijk | Dhr. A.P. Volker, sector Milieu) | Dhr. P. Bakker en mevr. J. van der Pluijm, sector Milieu |

## Algemene ontwikkelingen

Bij de herijking van het beleid is gekeken naar de boodschap van rijksbouwmeesters over de nieuwe maat windturbines in het landschap. Samen met een workshop die in november met ambtenaren, wethouders en initiatiefnemers is gehouden dient deze informatie als input voor het nieuwe beleid, waarvan februari 2007 het concept klaar zal zijn.
Om onze eigen doelstelling van 750 MW duurzame energie in 2030 te realiseren, zal het windbeleid worden opgenomen in het Duurzaam Energiebeleid dat volgend jaar aan het nieuwe college zal worden voorgelegd.
Opvallend is hoe gemeente Wieringermeer, hofleverancier van de provincie, specifiek beleid maakt met als doel solitaire turbines op laten gaan in parken. Hoewel het een gevoelig onderwerp is bij de solitaire eigenaren worden hier behoorlijke vorderingen in gemaakt, getuige o.a. de grote bereidwilligheid van eigenaren van solitaire turbines om in dit plan deel te nemen. Het knelpunt blijkt echter wel het vinden van geschikte locaties waar parken kunnen worden opgericht.

Dit jaar is gebleken dat lokale weerstand groot is, waardoor projecten vertragen of worden afgeblazen. Een concreet voorbeeld hiervan is West Friesland. Hier lag een windplan klaar dat door negen gemeenten is vastgesteld. In dit plan stond voor elke gemeente een taakstelling en ten minste een ontwikkelingslocatie voor windenergie opgenomen. Het uitvoeren blijkt lastig wegens lokale gevoeligheid en het ontbreken van een plan van aanpak. Onder leiding van Milieudienst West-Friesland wordt aan het opstellen van een plan van aanpak gewerkt. Maar ook nieuwe kleinschalige initiatieven krijgen steeds meer te maken met bezwaren.
Daarbij is recent duidelijk geworden dat de restricties ter voorkoming van radarverstoring bij het militaire vliegveld De Kooy forse impact heeft op het plaatsen van turbines in de Kop.

Maar al met al zijn verschillende partijen in Noord-Holland en de provincie zelf hard bezig mogelijkheden voor nieuwe initiatieven te onderzoeken. Dat geldt zowel voor het vinden van locaties, als wel voor bedenken en uitvoeren van mogelijkheden voor participatie.

## Stand van zaken projecten

Dit jaar is er 20 MW bijgeplaatst. Voor volgend jaar staat er ten minste weer 21 MW op het programma. Afhankelijk van de snelheid waarmee een aantal lopende bezwaarprocedures zal worden afgerond, zou ook de dubbele hoeveelheid vermogen kunnen worden neergezet. Een groots project waar de provincie zich intensief mee bezig houdt is de ontwikkeling van een park van 80MW in het IJsselmeer nabij Medemblik. Voor dit project is een vogelonderzoek uitgevoerd en wordt nu uitgezocht wat de cumulatieve effecten zijn als andere initiatieven in en om het IJsselmeer ook in het onderzoek worden betrokken. Het park zelf heeft geen significante effecten op de vogelstand in Noord-Holland. Naast dit grote project zijn ook veel andere initiatieven, waarover het schema nadere informatie zal bieden.

## Actualiteiten en vooruitblik

Het windbeleid zal worden geactualiseerd en worden opgenomen in het Duurzame Energie beleid. Binnen het beleid zal een aantal concrete acties worden opgenomen, gericht op verbreding van draagvlak. Op korte termijn zullen geen grootschalige nieuwe initiatieven worden uitgevoerd volgens het kaliber zoals door Rijksbouwmeester is geëtaleerd.
De windkansenkaart, de kaart die aangeeft waar de kansen voor nieuwe windinititatieven in Noord-Holland liggen, zal worden geactualiseerd. Het is de bedoeling deze digitaal beschikbaar te stellen op het internet. Binnen het nieuwe beleid zal deze kaart nog steeds een belangrijke instrument zijn bij de ontwikkeling van windenergie.
Als groot project zal provincie Noord-Holland haar actieve rol blijven vervullen om het windturbinepark bij Medemblik te realiseren, maar daarnaast ook gemeenten en regionale samenwerkingsverbanden financieel en inhoudelijk ondersteunen bij het maken van plannen voor windenergie.

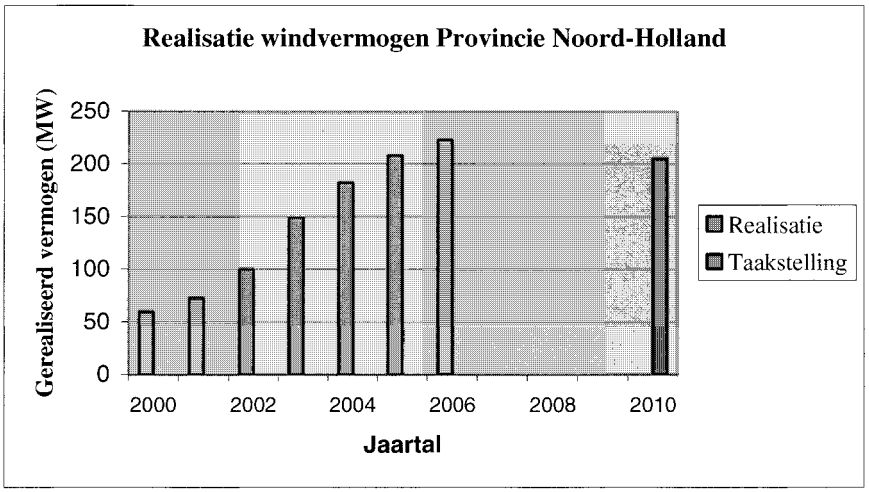

| Basis gegevens van de projecten in Noord-Holland | | | | | Status en ontwikkelingsfasen | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn? 5. | Project is concreet[1] en past in provinciaal resp. gemeentelijk beleid[2] 6. Ja / nee / ? | | Projectfasen (aangekruist per project per jaar) | | | | | |
| | | | | | | | Projecten in de Initiatieffase[3] die nog niet in procedure zijn | | Proj. / Init. in bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | Proj. / Init. waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4] | |
| **Gemeente** | **Projectnaam of locatie** | Min | Max. | **Ja/nee/?** | Prov. | Gem. | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** |
| Andijk | PWN terrein | 8 | 10 | nee | ja | ja | | | x | | | |
| Alkmaar | Boekelermeer | | 8 | nee | ja | ja | | | | | x | |
| Amsterdam | Westpoort 1 | | 27 | nee | ja | ja | | | | | | x |
| Amsterdam | Westpoort 2 | | 15 | nee | ja | ja | | | | | | x |
| Amsterdam | IJ-oever / C. Douwes | | 4 | nee | ja | ja | | | | | x | |
| Amsterdam | Westzanerpolder | 9 | 15 | nee | ja | ja | | x | | | | |
| Anna Paulowna | opschaling (van 4,7 -> 18) | | 13 | nee | ja | ja | | | | x | | |
| Beverwijk | Wijkertunnel | | 2 | ja | ja | ja | | x | | | | |
| Zijpe | N-H kanaal | | 8 | nee | ja | ja | | | | | x | |
| Zijpe | N-H kanaal | | 6 | nee | ja | Ja | | | | x | | |
| West-Friesland | N.Koggeland | | 5 | nee | ja | ja | | | | x | | |
| Heerhugowaard | HAL | | 6 | nee | ja | ja | | | | x | | |
| Heerhugowaard | De Vork | | 6 | nee | ja | ja | x | | | | | |
| Medemblik | Wieringermeerdijk | | 80 | Ja | Ja | Nee | x | | | | | |
| Velsen | Corus | | 15 | nee | ja | ja | | x | | | | |
| Haarlem | Waarderpolder | | 4,5 | nee | ja | ja | | | | x | | |
| *Haarlemmermeer* | A44/A4 | | 8 | nee | ja | ja | | x | | | | |
| Zaanstad | Nauernashe polder | | 4 | nee | ja | ja | | | | | x | |
| Zaanstad | Zaandammerpolder | | 2 | nee | ja | ja | | x | | | | |
| **Totaal** | | | **238,5** | | 238,5 | 158,5 | 86 | **34** | 18 | **34,5** | 24 | **42** |

Voor een toelichting op de voetnoten **1 t/m 4** zie de tabel op pagina 10.

# 11. Provincie Zuid-Holland

## Inleiding

In 2006 heeft - naast de perikelen rond de MEP, zie samenvatting - vooral het vaststellen van een extra doelstelling voor 2015 (tenminste 350 MW) met verwerking van een aantal kleinere wijzigingen in de nota Wervel de aandacht gevraagd. In het licht van het post-Kyoto beleid, de ontwikkeling en de mogelijkheden van windenergie in Zuid-Holland is hiertoe door Provinciale Staten besloten. Daarnaast zijn een aantal locaties geschrapt en een aantal aangescherpt. Ook is er een locatie toegevoegd.

***Organisatorische invulling***

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | Dhr. F.D. van Heijningen,<br>portefeuille Milieu | Mevr. L.M. Huizer,<br>portefeuille Middelen |
| Ambtelijk | Dhr. W.F.J. de Jager,<br>Directie Groen Water Milieu | Dhr. A. Bosma<br>Directie Groen Water Milieu |

## Algemene ontwikkelingen en vooruitblik

In het kader van de streekplanuitwerking Merwedezone zijn de potentiële locaties nader onderzocht en met de gemeenten besproken. Het proces nadert nu de besluitvorming.
In het kader van de lopende streekplanherziening in de Hoeksche Waard staan de windlocaties hernieuwd in de aandacht.
De locaties bij de Dordtsche Kil hebben een positieve besluitvorming door de Dordtse raad opgeleverd. Daar wordt nu gewerkt aan voorbereiding van realisatie.
Bij de belemmeringen rond radars en regionale luchthavens, wat onder meer bij Delft speelt, is geen oplossing bereikt. Daarentegen vordert het onderzoek van de locatie langs de A4 bij Den Haag e.o. gestaag.
Voor 2007 wordt er een groei van 30 MW verwacht.

## Stand van zaken projecten per 31/12/2006

(zie tabel aan het eind van dit hoofdstuk)

Samenvattend levert dit het volgende totaalbeeld op.

*Ontwikkeling windvermogen Provincie Zuid-Holland*

| | Per 31-12-2005 | Per 31-12-2006 |
|---|---|---|
| Initiatieffase | 379 | 369 |
| In procedure | 28 | 22 |
| Vergunningen verleend | 53 | 30 |
| Gerealiseerd | 175 | 210 |

De locatiewijzigingen in de nota Wervel zijn hierin verwerkt. Het aantal MW's 'vergunningen verleend' is afgenomen doordat deze gerealiseerd zijn. De onzekerheden rond de MEP weerhouden ontwikkelaars ervan procedures te starten. Niettemin is er wel vooruitgang geboekt in een aantal projecten in de 'initiatieffase', wat in het overzicht echter niet zichtbaar wordt.

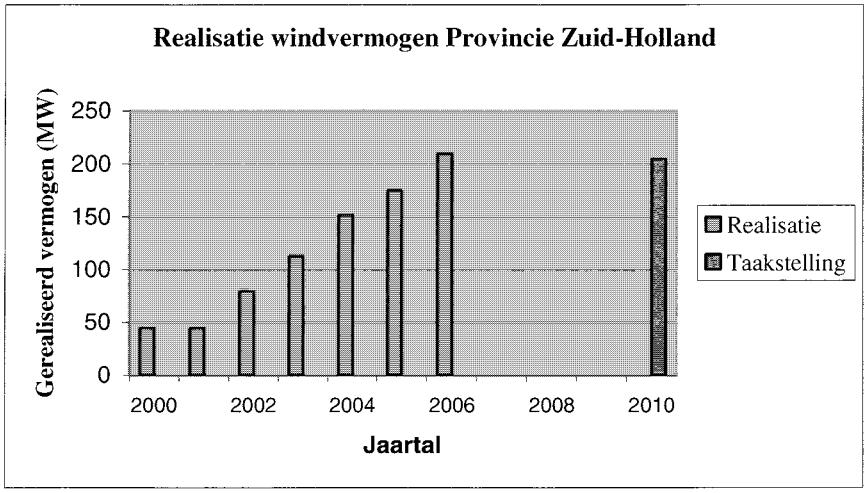
Realisatie windvermogen Provincie Zuid-Holland
Gerealiseerd vermogen (MW)
250
200
150
100
50
0
2000
2002
2004
2006
2008
2010
Jaartal
Realisatie
Taakstelling

| Basis gegevens van de projecten Zuid-Holland | | | | | | | | Status en ontwikkelingsfasen | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | MW's | | Kan grond-positie een belemme-ring zijn? 7. | Project is concreet[1] en past in provinciaal resp. ge-meentelijk beleid[2] **Ja / nee / ?** | | - Aanvullende opmerkin-gen | **Projectfasen** (aangekruist per project per jaar) | | | | | |
| | | | | | | | | | Projecten in de Initiatieffase[3] die nog niet in procedure zijn | | Proj. / Init. in bouw- en/of milieuvergun-ningprocedu-re(s) | | Proj. / Init. waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4] | |
| **Gemeente** | **Nr** | **Projectnaam of locatie** | Min | Max | **Ja/ nee/ ?** | Prov. [5] | Gem. | | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** |
| Sassenheim/Rijnsburg/ Oegstgeest | 2-4 | A44 | 9 | | ? | s/g | | verkennend onderzoek afgerond | x | x | | | | |
| Leiden | 7 | A4 | 4 | | ? | g | | in bestemmingsplanprocedure | | | x | x | | |
| Zoeterwoude | 8 | A4 Papemeer | 4 | | nee | g | ja | gerealiseerd in 2005 | | | | | x | x |
| Rijnwoude | 9 | N11 Spookverlaat | 12 | | nee | g | ja | verwacht in 2007 | | | | | x | x |
| Bodegraven | 10 | A12 west | 3 | | nee | s | ? | wordt uitgewerkt | x | x | | | | |
| Bodegraven | 11 | A12 | 9 | | nee | r | nee | raad Reeuwijk negatief | x | x | | | | |
| Reeuwijk | 12 | A12 bij Woerden | 9 | | nee | r | nee | raad Reeuwijk negatief | x | x | | | | |
| Den Haag | 13 | A4 Pr. Clausplein | 9 | | nee/? | g | | voorstel voor principebesluit | x | x | | | | |
| Den Haag | 14-15 | A12 / A13 Ypenburg | | | ?/nee | s | | A4 voorrang | x | x | | | | |
| Rijswijk en Schipluiden | 16 | A4 | 9 | | nee/? | s | | voorstel voor principebesluit | x | x | | | | |
| Zoetermeer/Bleiswijk | 18,19 | Landsinghage O/Z | 3 | | ja? | g/r | | weinig kansrijk, oude verwijderd | x | x | | | | |
| Bleiswijk | 20 | A12 | 9 | | ? | s | | niet eerste voorkeur gemeente | x | x | | | | |
| Zevenhuizen-Moerkap. | 21 | A12 | 9 | | ? | s | | geen initiatief bekend | x | x | | | | |
| Moordrecht/ Waddinx-veen | 22 | A12/A20 | 22 | | nee/? | g | ja | 3 bij Waddinxveen gerealiseerd in 2006, 4e turbine in aanvraag | x | | | x | | x |
| Westland | 23 | zoekgebied | 9 | | ? | s | | geen initiatief bekend | x | x | | | | |
| Delft | 24 | Schieoevers | | | | | | geen voorkeur meer | | | | | | |
| Pijnacker-Nootdorp | 25-26 | A13 | 9 | | ? | g | | uitwerking door gemeente | x | x | | | | |
| Delft | 27 | stadsrand Zuid | 9 | | nee | s | ja | belemmeringen van V&W e.a. | | x | x | | | |
| Maasland | 28 | A20 | 9 | | ? | g | | geen initiatief bekend | x | x | | | | |
| Rotterdam | 29 | Nwe Waterweg N | 9 | | ? | s | | 2e tranche, uitwerking i.s.m. regio | x | x | | | | |
| Rotterdam | 30 | Zuidwal | 12,5 | | nee | r | ja | gerealiseerd in 2004 | | | | | x | |
| Rotterdam | 31 | 2e Maasvlakte | 45 | | ? | s | | in ontwerpfase | x | x | | | | |

| Basis gegevens van de projecten Zuid-Holland | | | | | | | | Status en ontwikkelingsfasen | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | MW's | | Kan grond-positie een belemmering zijn? 7. | Project is concreet[1] en past in provinciaal resp. gemeentelijk beleid[2] **Ja / nee / ?** | | - Aanvullende opmerkingen | **Projectfasen** (aangekruist per project per jaar) | | | | | |
| | | | | | | | | | Projecten in de Initiatieffase[3] die nog niet in procedure zijn | | Proj. / Init. in bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | Proj. / Init. waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4] | |
| **Gemeente** | **Nr** | **Projectnaam of locatie** | Min | Max | **Ja/ nee/ ?** | Prov. [5] | Gem. | | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** |
| Rotterdam | 32 | Breekwater/ Dobbelsteen | 16 | | nee | r | ja | 11 MW gerealiseerd, 5 MW in ontwikkeling | | | x | x | | |
| Rotterdam | 33 | Landtong | 17,5 | | nee | r | ja | 1e tranche, verwacht in 2007 | | | | | x | x |
| Rotterdam | 34 | Nerefco | 22,5 | | nee | r | ja | gerealiseerd in 2002 | | | | | | |
| Rotterdam | 35 | Distripark Zee | 10 | | nee | r | ja | 1e tranche, afh aansluiting 2e maasvlakte | x | x | | | | |
| Rotterdam | 36 | Slufter Maasvlakte Zeezijde | 13,5 | | nee | r | ja | 1e tranche, gerealiseerd in 2004 | | | | | | |
| Rotterdam | 37 | Slufter Maasvlakte Landzijde | 12 | | nee | r | ja | 1e tranche, gerealiseerd in 2002 | | | | | | |
| Rotterdam | 38 | Hartelkanaal | 37 | | nee | r | ja | 25 MW in 2004, 12 in 2006 | | | | | | |
| Maasluis | 39 | Nwe Waterweg N | 9 | | ? | s | | 2e tranche, uitwerking i.s.m. regio | x | x | | | | |
| Vlaardingen | 40 | Nwe Waterweg N | 9 | | ? | s | | 2e tranche, uitwerking i.s.m. regio | x | x | | | | |
| Schiedam/Vlaardingen | 41 | tunnelmond | 6 | | ? | s | | wordt nader bekeken i.s.m. regio | x | x | | | | |
| Rotterdam | 42 | Hartelbrug | 12 | | nee | r | ja | 1e tranche, gerealiseerd in 2003 | | | | | | |
| Spijkenisse/Rotterdam | 43 | Hartelbrug | 9 | | ? | g | | raad voorshands negatief | x | x | | | | |
| Ridderkerk | 44 | A13/A15 | 9 | | ? | s | | 1e contact initiatiefnemers | x | x | | | | |
| Binnenmaas | 45 | bedrijventerr. Hoeksche Waard | 12 | | ? | s | | geen initiatief bekend | x | x | | | | |
| Zwijndrecht | 46 | Kijfhoek | 12 | | ? | s | | geen initiatief bekend | x | x | | | | |
| Alblasserdam-Gorinchem | 47-1/9 | 9 zoeklocaties Merwedezone | 42 | | ?/nee | s | | wordt uitgewerkt in transformatievisie merwedezone | x | x | | | | |
| Hellevoetsluis | 48-49 | Haringvlietdam + | 11,5 | | nee | g/r | | bij opschaling/uitbreiding | | | | | | |
| Korendijk | 50 | Spui | 15 | | ?/nee | g | | afweging gemeente in kader structuurvisie | x | x | | | | |
| Zwijndrecht | 51 | Oude Maas | 6 | | ? | g | | beperkt tot westelijke deel | x | x | | | | |

| Basis gegevens van de projecten Zuid-Holland | | | | | | | | Status en ontwikkelingsfasen | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | MW's | | Kan grondpositie een belemmering zijn? 7. | Project is concreet[1] en past in provinciaal resp. gemeentelijk beleid[2] **Ja / nee / ?** | | - Aanvullende opmerkingen | **Projectfasen** (aangekruist per project per jaar) | | | | | |
| | | | | | | | | | Projecten in de Initiatieffase[3] die nog niet in procedure zijn | | Proj. / Init. in bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | Proj. / Init. waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4] | |
| **Gemeente** | **Nr** | **Projectnaam of locatie** | Min | Max | **Ja/ nee/ ?** | Prov. 5) | Gem. | | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** |
| Dordrecht | 53 | Dordtsche Kil | 12 | | ?/nee | g | ja | positieve gem. uitspraak | x | x | | | | |
| Strijen | 55 | Mariapolder | 5 | | nee | r | ja | gerealiseerd in 2002 | | | | | | |
| Cromstrijen | 56-57 | Westersepolder + | 8,5 | | nee | r/s | ja | geen opschalingsinitiatief bekend | | | | | | |
| Goedereede/Dirksland | 58 | N215 | 12 | | nee/? | g | | nader onderzoek vogels | x | x | | | | |
| Middelharnis | 59 | Pallandtpolder | 14 | | nee | r | ja | gerealiseerd in 2006 | | | x | | | |
| Middelharnis | 60 | Pallandtpolder+ | 12 | | nee/? | s | | eerst afgewezen door gem. | x | x | | | | |
| Dirksland | 61 | Herkingen | 8 | | nee | r | ja | gerealiseerd in 2005 | | | | | x | |
| Middelharnis | 62 | Battenoord | 3,5 | | nee | r | ja | gerealiseerd voor 2002 | | | | | | |
| Oostflakkee | 63 | Battenoord+ | 6 | | ? | s | | geen initiatief bekend | x | x | | | | |
| - Oostflakkee | 64 | Piet de Wit | 21 | | nee | r | ja | gerealiseerd in 2003 | | | | | | |
| Oostflakkee | 65 | Hellegatsplein | 9 | | ? | s | | initiatiefnemer onderzoekt | x | x | | | | |
| Alphen | 66 | N11 | 9 | | ? | s | | initiatief gestart | | x | | | | |
| Diversen | | solitairen e.d. | 6 | | | r | ja | | | | | | | |
| **Totaal** | | | **628** | | | **628** | **272** | | **379** | **366** | **22** | **28** | **53** | **30** |

Voor een toelichting op de voetnoten **1 t/m 4** zie de tabel op pagina 10.

5) Alle locaties staan in provinciale nota Wervel, waarbij r = te realiseren, g = gewenst, s= studielocatie/zoekgebied.

# 12. Provincie Zeeland

## Inleiding

In 2006 is het beleid voortgezet zoals dat ten behoeve van de taakstelling windenergie al een aantal jaren wordt gevolgd en is door de provincie opnieuw in nauwe samenwerking met de gemeenten verder gewerkt aan de realisatie van windenergie. Zoals in voorgaande jaarverslagen gemeld vindt daartoe overleg en afstemming in het algemeen (met alle gemeenten gelijktijdig) en in bilateraal verband plaats. Het algemeen overleg is bedoeld om door informatie uitwisseling het totale overzicht over de provincie in beeld te krijgen en het bilaterale overleg, om vaak samen met initiatiefnemers concrete projecten van de grond te tillen. De coördinatie van deze processen berust bij de provincie en de uitvoering van de daadwerkelijke procedures bij de gemeenten.

***Organisatorische invulling***

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | Dhr J. Suurmond o.a. portefeuille Milieubeleid | Dhr M. Kramer o.a. portefeuille Natuur en Landschap |
| Ambtelijk | Dhr L. Engelbert afd. Ruimtelijke Ontwikkeling | |

## Algemene beleidsontwikkelingen

De invulling van de taakstelling windenergie vond tot nu toe plaats op basis van de in 1999 vastgestelde streekplanuitwerking windenergie. Inmiddels vormt het eind 2006 van kracht geworden nieuwe Omgevingsplan het planologisch kader op provinciaal niveau.. In principe staat in het Omgevingsplan de concentratiegedachte centraal. Concentratie van windturbines vormde in de streekplanuitwerking eveneens een belangrijk aspect maar er was geen begrenzing aan het aantal locaties opgenomen.
De daadwerkelijke plaatsing van relatief grote turbines in het buitengebied en de weerstand die daar tegen bestaat zijn aanleiding geweest om de concentratiegedachte verder aan te scherpen en hiervoor specifiek vier locaties aan te wijzen. Daarbij is onderkend dat lopende verplichtingen nagekomen moeten worden, wat betekent dat aan projecten die reeds in procedure zijn nog medewerking verleend zal worden. Ook deze locaties zijn in het Omgevingsplan opgenomen.

## Stand van zaken ontwikkeling projecten

*Gerealiseerd en bouw in voorbereiding*
Het totale gerealiseerde vermogen in Zeeland is in 2006 gestegen van 79 tot 101 MW. Deze stijging wordt veroorzaakt door de bouw van 5 turbines in de gemeente Veere (Stormvloedkering fase 1) 3 turbines in de gemeente Noord-Beveland (Jacobahaven) en de realisatie van 2 turbines in de gemeente Borsele (stortplaats OLAZ). Van dit laatste project in de bouw van 1 turbine nog in voorbereiding.
Verder zijn in de gemeente Reimerswaal (Anna Mariapolder) 16 turbines met een gezamenlijk vermogen van 14,4 MW in aanbouw. Als deze turbines begin 2007 in bedrijf gesteld worden loopt het gerealiseerde vermogen in de provincie Zeeland op naar 115,5 MW.

***Plannen in planologische procedure***
*Gemeente Tholen (49 MW)*
Door de gemeenteraad is een beleidsvisie windenergie vastgesteld waarin aan B en W ruimte wordt gegeven voor medewerking aan 4 projecten: Willempolder (15MW), Anna Vosdijkpolder(15 MW), Stavenisse (9 MW) en Gemaalweg (12 MW). Netto kan er met deze projecten, na verwijdering van een 7 tal kleine turbines op deze locaties, 49 MW aan het totale vermogen in Zeeland toegevoegd worden.
De procedure voor het project Anna Vosdijkpolder is inmiddels afgerond. Ingediende beroepschriften bij de Raad van State zijn ingetrokken. De andere projecten bevinden zich nog in de fase van vergunningverlening met inspraak en bezwaar.

*Gemeente Noord-Beveland (20,5 MW)*
De gemeente Noord-Beveland had een drietal projecten in procedure. Deze zijn alle drie succesvol afgerond. Zoals hiervoor aangegeven zijn de turbines van het project Jacobahaven inmiddels gebouwd. Voor de projecten Zeelandbrug (8 MW) en Camperwind is de procedure afgerond en is de bouw van de turbines in voorbereiding. Initiatiefnemers van het project Camperwind hebben bij de keuze van de turbine ( door betere leveringsvoorwaarden) afgezien van toepassing van een 3 MW machine en gekozen voor een turbine met een vermogen van 2,5 MW per turbine. Dit betekent dat in dit project 12,5 MW gerealiseerd zal worden in plaats van 15.

*Gemeenten Middelburg en Borsele (10,8 MW)*
Voor het gezamenlijke project langs de Bernhardweg zijn de bouwvergunningen eind 2005 verleend. De bouw van de turbines is na een vertraging door de lange levertijd van de turbines eind 2006 begonnen.

*Gemeente Veere (21 MW)*
Het plan voor de plaatsing van windturbines op Neeltje Jans (SVK) is gesplitst in verschillende fases. De turbines van fase 1 (13 MW) zijn inmiddels gebouwd. Fase 2 is om planologische reden eveneens gesplitst. De planvorming voor de turbines Mattenhaven (12 MW) vraagt meer tijd en vormt nu fase 3. Voor de resterende turbines uit fase 2 (9 MW) wordt door de gemeente Veere een art 19 WRO procedure gevoerd.

*Gemeente Schouwen-Duiveland (7,2 MW)*
De vergunningverlening voor 4 turbines op het eiland Roggenplaat is in procedure. Na verwijdering van de bestaande turbines wordt 7,2 MW bijgedragen aan de taakstelling.

*Gemeente Terneuzen (44MW)*
Tegenstanders van het project in de Koegorspolder blijven zich verzetten door het voeren van procedures. Tot nu toe is de uitslag steeds positief voor de initiatiefnemers geweest. Zoals het er nu naar uitziet komt het project nog 2 keer bij de Raad van State aan de orde.

***Procedure in voorbereiding***
*Gemeente Reimerswaal*
De mogelijkheden voor opschaling van het huidige plan bij de Kreekraksluizen worden door de exploitant onderzocht. Verder heeft de gemeenteraad van Reimerswaal aangegeven dat aansluitend aan dit park ten zuiden van de A58 een dubbele lijnopstelling langs het Schelde Rijnkanaal geplaatst mag worden. De gezamenlijke planvoorbereiding voor beide initiatieven wordt inmiddels voorbereid. Daarbij is duidelijk geworden dat het park hinder zal veroorza-

ken voor de radar op de vliegbasis Woensdrecht. In overleg met defensie worden de mogelijkheden van een maatwerkoplossing onderzocht.

*Gemeente Borsele en Vlissingen*
Door betrokken gemeenten is in gezamenlijk overleg met provincie en havenschap een voorontwerp bestemmingsplan voor de plaatsing van windturbines in het Sloegebied opgesteld. Dit bestemmingsplan zal binnenkort in procedure gebracht worden.
Inmiddels is door de 1e kamer ingestemd met de wetswijziging waarbij windturbines niet meer van invloed zijn op de geluidszone van dit industriegebied. Deze wetswijziging wordt naar verwachting op 1-1-2007 van kracht.

*Gemeente Schouwen Duiveland*
Door de gemeenteraad is aangegeven dat men in principe positief is over de plaatsing van windturbines nabij de Zeelandbrug ( Gouweveerse Zeedijk). Dit project kan als markeringslocatie in samenhang bezien worden met de plannen van de gemeente Noord Beveland tot opschaling van de turbines aan de zuidzijde van de Zeelandbrug. De landschappelijke inpassing van de turbines is onderzocht en naar verwachting zal hiervoor begin 2007 een procedure gestart kunnen worden.

*Gemeente Sluis*
Op het Technopark in Schoondijke is in samenwerking tussen de gemeente, provincie, Delta en Zeeuwind een proeflocatie voor het testen van kleine windturbines ingericht. Vergunningen en faciliteiten zijn door deze partijen geregeld. Een aantal leveranciers is uitgenodigd hun turbine voor een periode van 2 jaar op de testlocatie te plaatsen. Zij ontvangen hiervoor een startvergoeding en een vergoeding voor de geleverde energie. Het ziet er naar uit dat ca 10 turbines geplaatst zullen worden.

## Actualiteiten en vooruitblik

Zoals in eerdere jaarverslagen gemeld blijkt uit de stand van zaken dat er voldoende "harde" planologische medewerking door gemeenten is toegezegd om de BLOW taakstelling in principe in te vullen. In de komende periode zal getracht moeten worden om deze projecten ook daadwerkelijk gerealiseerd te krijgen. De provincie zelf heeft in haar milieubeleidsplan haar taakstelling op 250 MW gesteld. Wanneer de besluitvorming over de projecten die nog in de pijplijn zitten positief uitpakt mag verwacht worden dat dit vermogen in Zeeland gerealiseerd kan worden.

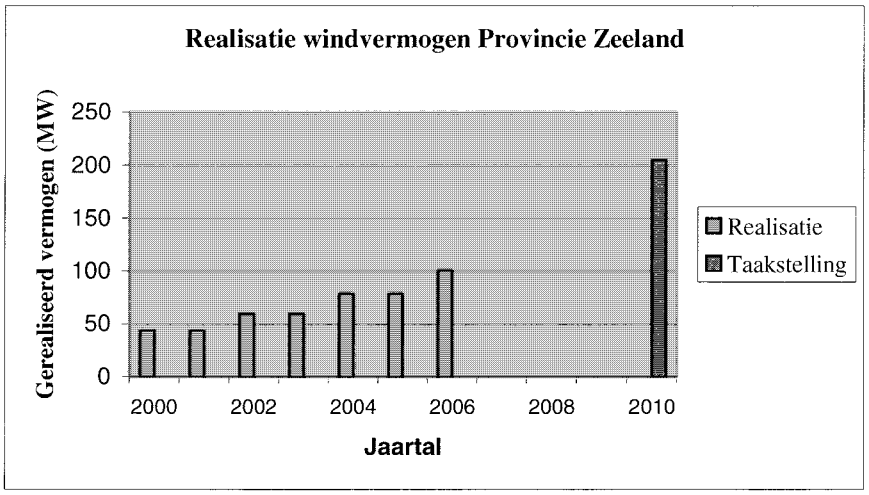
Realisatie windvermogen Provincie Zeeland
Gerealiseerd vermogen (MW)
250
200
150
100
50
0
2000
2002
2004
2006
2008
2010
Jaartal
Realisatie
Taakstelling

| basisgegevens van de projecten | | | | | status en ontwikkelingsfasen (aankruisen wat van toepassing is) | | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| **gemeente** | *projectnaam of* **locatie** | 8. 9. MW's | | | project is concreet[1] en past[2] in het provinciaal resp. gemeentelijk beleid | | **projectfasen** (één mogelijkheid per project per jaar) | | | | | | kan de grondpositie een belemmering zijn? | |
| | | potentieel | | gerealiseerd | | | project is in de initiatieffase[3] | | project is in bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | alle vergunningen voor project zijn verleend [4] | | | |
| | | Min | Max. | | Prov. | gem. | 31-12-2005 | 31-12-2006 | 31-12-2005 | 31-12-2006 | 31-12-2005 | 31-12-2006 | **ja** | **nee** |
| Reimerswaal | Anna-Mariapolder | 14,4 | | | ja | ja | | | | | x | x | | x |
| Borsele | OLAZ | 0,9 | | | ja | ja | | | | | x | x | | x |
| Tholen | Willempolder | 14 | | | ja | ja | | | x | x | | | | x |
| Tholen | Anna-Vosdijkpolder | 15 | | | ja | ja | | | x | | | x | | x |
| Tholen | Stavenisse | 8 | | | ja | ja | | | x | x | | | | x |
| Tholen | Gemaalweg | 12 | | | ja | ja | | | x | x | | | | x |
| Borsele | Bernhardweg | 5,4 | | | ja | ja | | | x | | | x | | x |
| Middelburg | Bernhardweg | 5,4 | | | ja | ja | | | x | | | x | | x |
| Noord-Beveland | Camperwind | 12,5 | | | ja | ja | | | x | | | x | | x |
| | | | | | | | | | | | | | | |
| Noord-Beveland | Zeelandbrug | 8 | | | ja | ja | | | x | | | x | | x |
| Schouwen-Duiveland | SVK | 7,2 | | | ja | nee | | | x | x | | | | x |
| Veere | SVK fase 2 | 9 | | | ja | nee | | | x | x | | | | x |
| Veere | SVK fase 3 | 12 | | | ja | nee | | | x | x | | | | x |
| Terneuzen | Koegorspolder | 44 | | | ja | ja | | | x | | | x | | x |
| Reimerswaal | Kreekrak | 62 | | | ja | nee | | x | | | | | | x |
| Borsele/Vlissingen | Sloegebied | 70 | | | ja | nee | | x | | | | | | x |
| Schouwen-Duiveland | Zeelandbrug | 9 | | | ja | nee | | x | | | | | | x |
| **Totaal** | | 308,8 | | 101 | | 139,6 | | 141 | | 62,2 | | 105,6 | | |

Voor een toelichting op de voetnoten **1 t/m 4** zie de tabel op pagina 10.

# 13. Provincie Noord-Brabant

## Inleiding

De provincie Noord-Brabant voert sinds enkele jaren windenergiebeleid op basis van de Uitvoeringsnota windenergie Noord-Brabant 2003-2006, 'Brabant voor de wind'. Deze nota geeft een eenduidig toetsings- en beoordelingskader voor zowel het bevoegde gezag als voor marktpartijen, maatschappelijke organisaties als ook voor burgers.

De gemeenten zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van het windenergiebeleid. In vijf van de zes Noord-Brabantse regio's wordt in regionaal verband samengewerkt. De fase waarin elke gemeenten zich bevindt is verschillend.

In 2006 is er geen extra vermogen gerealiseerd in Noord-Brabant. Dit betekent dat er op 31 december 2006 circa 48 MW in Noord-Brabant staat opgesteld.

***Organisatorische invulling***

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | Dhr. O. Hoes, portefeuille Economische ontwikkeling en internationale betrekkingen | |
| Ambtelijk | Dhr. E. de Zoeten | |

Windenergie is een van de peilers in het beleid voor het verduurzamen van de energiehuishouding. In juni 2006 is door Provinciale Staten een intensivering van het duurzame energiebeleid vastgesteld. Daarin staat het beleidsvoornemen om in Noord-Brabant te streven naar de realisatie van 2 tot 3 grote windparken (20 à 30 turbines van 3 – 5 MW per park). Deze doelstelling is aanvullend aan de oorspronkelijke BLOW-doelstelling van 115 MW in 2010.

De provincie Noord-Brabant financierde ook in 2006 de regionale energiecoördinatoren voor 50%. De gemeenten dragen de kosten van de andere 50%. In de regio's en de gemeenten biedt dat een belangrijk kader voor succesvolle uitvoering. De provinciale en landelijke organisaties steunen de regionale en lokale medewerkers met inhoudelijke en procesmatige kennis.

In samenwerking met SenterNovem is ook in 2006 een provinciale windenergieconsulent actief geweest.

Binnen de interne directies Ruimtelijke ordening en handhaving, Ecologie, Sociale en culturele ontwikkeling en Economie & mobiliteit, zijn contactpersonen aanwezig.

## Algemene ontwikkelingen

*Beleidsontwikkelingen*

We signaleren een aantal ontwikkelingen dat van invloed is op de realisatie van windenergie. Dit heeft in 2005 geleid tot de volgende verbeteringen en acties.

De verwachting is nog steeds dat het vermogen in 2010 zal uitkomen tussen 107 en 125 MW. Doelstelling voor Brabant in het kader van BLOW is 115 MW.

* Op verzoek van Provinciale Staten is in het najaar van 2005 een nota opgesteld voor het intensiveren van het duurzame energiebeleid. Onderdeel van deze intensivering is windenergie. Door Provinciale Staten is vastgesteld dat zal worden gekeken naar potentiële locaties voor enkele grote windparken met een totaal vermogen van tussen de 120 en 450 MW. Dit

vermogen zou moeten worden gerealiseerd in 2 tot 3 grootschalige windparken. Deze doelstelling heeft betrekking op de periode tot circa 2015.

## Barrières

*Geluid en luchtvaart*
De geluidsproblematiek voor plaatsing van windturbines op bedrijventerreinen is dit jaar gelukkig opgelost. Daardoor bestaat er voor een project als Weststad III in Oosterhout (20 MW) geen belemmering meer. Voor het project Moerdijk is er inmiddels een nieuwe kink in de kabel. Door onduidelijkheid over de eisen uit het Besluit Externe Veiligheid Inrichtingen (BEVI) heeft de gemeente de mogelijkheid om turbines op te richten voorlopig geschrapt uit een herzien bestemmingsplan.

Daarnaast is de mogelijke radarverstoring door plaatsing van windturbines nog steeds een majeur obstakel bij de realisatie van windturbineparken. In de regio West-Brabant geldt dit in ieder geval voor locaties in Woensdrecht en Roosendaal. Ook Halderberge en Etten Leur zullen hier mogelijkerwijze mee geconfronteerd worden.
In Oost-Brabant hebben de initiatieven in Veghel, Sint Oedenrode, Gemert Bakel en Deurne te maken met deze problematiek. Ontwikkelingen rond deze problematiek zijn besproken dit jaar besproken met SenterNovem, het Ministerie van Defensie en TNO. De provincie Noord-Brabant volgt deze ontwikkelingen met grote aandacht.

De nulstelling van de MEP in augustus van dit jaar heft in Brabant nog niet geleid tot het afvallen van initiatieven.

## Stand van zaken ontwikkeling projecten

In 2006 is verder gekoerst op de al ingeslagen weg. Hieronder volgt per regio een korte toelichting.

*Regio West-Brabant*
In totaal zijn vijf gemeentelijke beleidsnota's met zoekgebieden vastgesteld, met een maximaal vermogen van 94 MW. Voor een project van 10 MW is de bestemmingsplanprocedure gestart. Thans staat in West-Brabant 33 MW windenergievermogen opgesteld

*Milieu & Afval Regio Breda (MARB)*
Locaties in de gemeente Breda, Oosterhout en Drimmelen (totaal circa 41 MW) zijn concreet uitgewerkt en gekoppeld aan marktpartijen. In Oosterhout loopt de ruimtelijke procedure. In Drimmelen maken het college en de gemeenteraad een nieuwe overweging over locaties.
De planologische procedures voor het plaatsen van nog eens twee turbines in Breda loopt nog.
Thans staat in MARB 7,35 MW aan windenergievermogen opgesteld.

*Regio Midden-Brabant*
In de regio Midden-Brabant zijn vijf locaties via een aspectenstudie nader onderzocht.
Drie potentiële locaties zijn door de regio als samenhangend initiatief opgepakt. Het samenwerkingsverband heeft een notitie opgesteld waar de afzonderlijke gemeenten zich over uitspreken.
Voor de gemeentegrens(en regiogrens-)overschrijdende locatie in Oisterwijk en Oirschot zullen naar alle waarschijnlijkheid in 2007 de ruimtelijke procedures worden gestart.
Er zijn nog geen windturbines geplaatst in deze regio.

*Regio Den Bosch*
In de regio 's-Hertogenbosch heeft een aantal gemeenten op individuele basis een windscan uit laten voeren. Daaruit blijkt dat er beperkt mogelijkheden voor windenergie aanwezig zijn. De gemeente Den Bosch heeft voor 1 concrete locatie (2 MW) de ruimtelijke procedure afgerond. Voor de realisatie worden nu marktpartijen benaderd.

*Samenwerkingsverband Regio Eindhoven (SRE)*
In 2005 zijn de eerste activiteiten gestart om het regionale plan van aanpak windenergie uit te voeren. Dit jaar zijn er o.a. in het licht van de MEP-nulstelling geen concrete vorderingen gemaakt. In de regio speelt ook de radarproblematiek rond Volkel. De regio heeft nog geen windturbines.

*Regio Noordoost-Brabant*
In de regio Noordoost Brabant is verder gewerkt aan de uitvoering van het lokale windenergiebeleid. Het merendeel van de huidige initiatieven kampt met problemen als gevolg van de radarverstoring of bouwhoogten rond vliegvelden. Er zijn nog geen windturbines in deze regio geplaatst.

In totaal zijn er in Noord-Brabant plannen voor meer dan 163 MW. In tabel 1-1 zijn alleen de meest concrete plannen opgenomen.

## Actualiteiten en vooruitblik

De koers zal in 2007 worden gecontinueerd. Met name de beeldvorming rond windturbines als ook de aandacht voor een nieuwe blik op de ruimtelijke aspecten van windturbines zullen daarbij bijzondere aandacht krijgen.

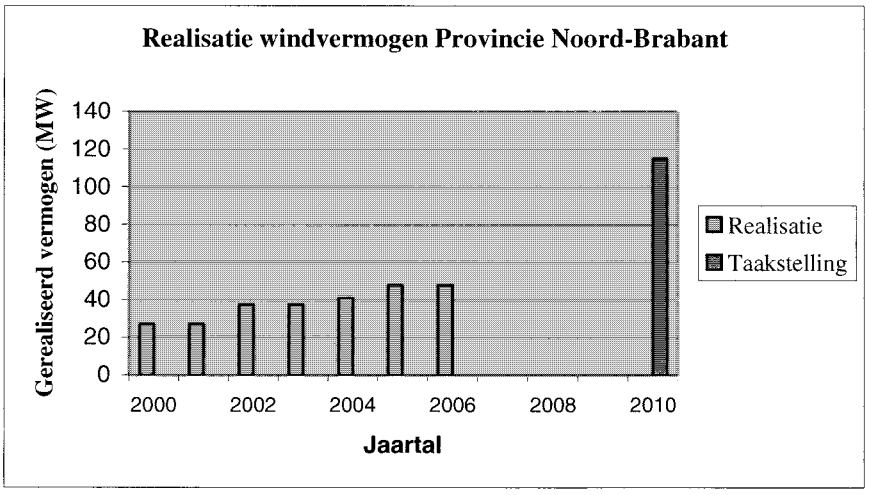

| Basis gegevens van de projecten Noord-Brabant | | | | | Status en ontwikkelingsfasen | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn? | Project is concreet[1] en past in provinciaal resp. gemeentelijk beleid[2] **Ja / nee / ?** | | **Projectfasen** (aangekruist per project per jaar) | | | | | |
| | | | | | | | Project is in de Initiatieffase[3] die nog niet in procedure zijn | | Proj. / Init. in bouw- en/of milieuvergunningprocedure(s) | | Proj. / Init. waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4] | |
| **Gemeente** | **Projectnaam of locatie** | **Min** | **Max.** | **Ja/nee/?** | **Prov.** | **Gem.** | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** |
| Halderberge | St. Antoinedijk | | 10 | nee | ja | ja | | | x | x | | |
| Woensdrecht | Kabeljauwbeek | | 15 | nee | ja | ja | x | x | | | | |
| Tilburg | Locatie A58 West, ter hoogte van waterwingebied | | 15 | nee | nee | ja | x | x | | | | |
| Oosterhout | Weststad (meest noordelijk), op industrieterrein | | 20 | nee | ja | ja | x | x | | | | |
| Moerdijk | Industrieterrein Moerdijk (fase 2 en 3) | | 30 | nee | ja | ja | x | x | | | | |
| Breda | Hazeldonk | | 6 | ja | ja | ? | | | | | | |
| Oisterwijk / Oirschot | Locatie A58-Oost op grens met gemeente Oirschot-Oisterwijk | | 15 | nee | ja | ja | x | x | | | | |
| Tilburg, Hilvarenbeek,Oisterwijk | Locatie A58, ter hoogte van de Baars | | 18 | ja | ja | ? | | | | | | |
| Sint Oedenrode | Veerse heide | | 10 | nee | ja | ja | x | x | | | | |
| Veghel | A50 / de Dubbelen | | 9 | nee | ja | ja | x | x | | | | |
| Moerdijk | Sabinapolder | | 9 | nee | ja | ja | x | x | | | | |
| Breda | Kroeten (langs A16) | | 1,7 | nee | ja | ja | | | x | x | | |
| Den Bosch | Treurenburg | | 2 | nee | ja | ja | x | | | | | x |
| Reusel – De Mierden | Laarakkerdijk | | 32,5 | nee | ? | ? | | | | | | |
| | | | | | | | | | | | | |
| | | | | | | | | | | | | |
| | | | | | | | | | | | | |
| | | | | | | | | | | | | |
| **Totaal** | | | **183,2** | | **145,7** | **136,7** | **125** | **123** | **11,7** | **11,7** | | **2** |

Voor een toelichting op de voetnoten **1 t/m 4** zie de tabel op pagina 10.

# 14. Provincie Limburg

## Inleiding

De taakstelling van Limburg is 30 MW. Realisatie van de taakstelling verloopt projectmatig waarbij een positieve opstelling van de gemeente een voorwaarde is voor actieve bemoeienis door de Provincie.

*Organisatorische invulling*

| | Coördinator | Plaatsvervanger |
|---|---|---|
| Bestuurlijk | Dhr. B. Kersten, gedeputeerde van milieu, water en energie | |
| Ambtelijk | Dhr. A. Brokking, beleidsmedewerker klimaatbeleid | |

Contacten met gemeenten als ook de andere betrokken partijen verlopen projectmatig waarbij zowel bestuurlijke als ambtelijke lijnen bestaan.

## Algemene ontwikkelingen

De gemeenteraadsverkiezingen hebben lichte verschuivingen gegeven in de interesse of prioritering van windenergie. Voor het overige zijn de landelijke ontwikkelingen rond de MEP bepalend voor de bereidheid van intiatiefnemers om in windprojecten te investeren.

## Stand van zaken projecten

Er zijn in de overzichtstabel alleen projecten opgenomen waarvoor serieuze marktbelangstelling bestaat.
In Venray zijn drie projecten gelegen. Er is weerstand in een tweetal kernen waardoor er binnen de gemeente bestuurlijk terughoudendheid is. De gemeente wenst de positie van windenergie te plaatsen in een gemeentelijke visie over duurzame energie. Deze visie is nog niet gereed. Er is daardoor weinig voortgang geboekt.
In de gemeente Horst is belangstelling voor de ontwikkeling van een windpark nabij de Witveldweg. De ontwikkeling daarvan zal moeten passen in een gebiedsvisie die de gemeente voor dit gebied opstelt. Deze visie zal in 2007 worden vastgesteld waarna de gesprekken met de initiatiefnemers kan worden herstart.
In de omgeving Venlo was sprake van een groot samenhangend project met vier initiatiefnemers. Drie van de vier initiatiefnemers hebben aangegeven geen toekomst meer te zien in verdere ontwikkeling. In hun ogen ontbreken de basiscondities hiervoor. Eén intiatiefnemer blijft wel interesse tonen. De drie initiatiefnemers die hebben afgehaakt lopen te hoop tegen het besluitvormingsproces en de tegenstrijdigheden die hierin hun inziens zijn opgetreden. De door initiatiefnemers onderzochte opstellingsvariant is door betrokken partijen niet volledig geaccepteerd. Dit heeft voor de intiatiefnemers de bodem uit het voorstel weggeslagen. Complicerend is tevens de grote dynamiek in de ruimtelijke planvorming vanwege de ontwikkeling van een gebiedsvisie Greenport Venlo. De gebiedsontwikkeling sluit windenergie niet op voorhand uit, betrokken gemeentes blijven bereid naar windlocaties te zoeken. Voor de ontwikkeling van een duurzame energievoorziening rond Trade Port kan windenergie zelfs een noodzakelijke voorwaarde worden. Genoemde ontwikkelingen vertragen echter de definitieve besluitvorming.
Het project in de gemeente Helden is afgevoerd omdat de gemeente een vrijstellingsverzoek eind 2005 heeft afgewezen.

In de gemeente Roggel en Neer is de art. 19 procedure voor windpark Neer daags na het stopzetten van de MEP-subsidie gestart. Het verzoek voor het afgeven van een verklaring van geen bezwaar is eind 2006 bij de Provincie ingediend.
Het project Fortuna in Sittard-Geleen is afgevoerd omdat in deze gemeente de voorkeur uitgaat naar de ontwikkeling van één groter project. Het project Holtum wordt in opdracht van het college momenteel nader uitgewerkt.
Het project Brunssum blijft nog staan, maar er zijn dit jaar geen bewegingen geweest.
In Kerkrade zijn in de zomer twee turbines gerealiseerd en in gebruik genomen met een totaal opgesteld vermogen van 5 MW.
Het college van de gemeente Maastricht heeft twee potentiële locaties voor windenergie aangewezen. Het college heeft ook ingestemd met een nader onderzoek naar geschiktheid van deze locaties. Ook in Nuth is er belangstelling voor het realiseren van een klein windpark op een lokaal industrieterrein. De ontwikkelingen in Maastricht en Nuth hebben nog niet geleid tot concrete initiatieven, dat is de reden waarom deze projecten nog niet zijn opgenomen in het schema.

## Actualiteiten en vooruitblik

De Provincie Limburg zal zich blijven inspannen de taakstelling voor 2010 te realiseren. De uitkomsten van een nieuwe MEP-regeling zullen op de inspanning wel van invloed zijn. Indien de nieuwe regeling grote onzekerheden voor windenergie in Limburg introduceert zal het weinig nut hebben daarop veel inzet te plegen.

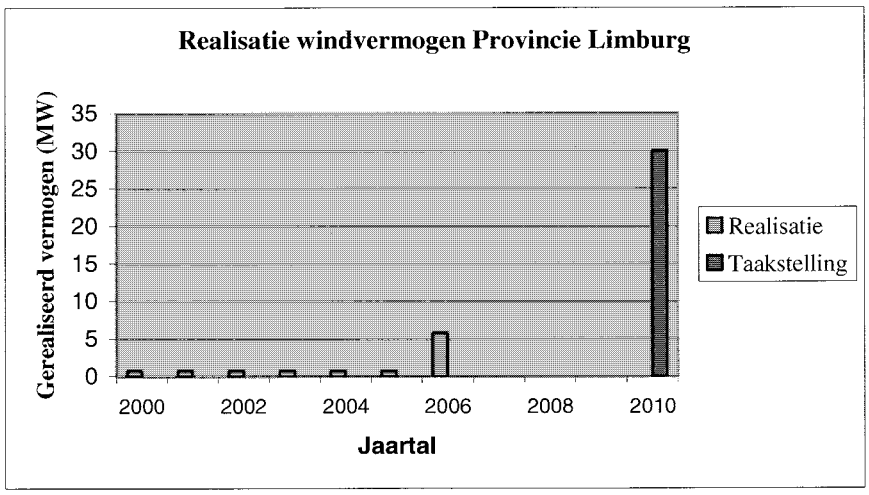

| Basis gegevens van de projecten in Limburg | | | | | Status en ontwikkelingsfasen | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | MW's | | Kan de grondpositie een belemmering zijn? | Project is concreet[1] en past in provinciaal resp. gemeentelijk beleid[2]<br><br>Ja / nee / ? | | **Projectfasen** (aangekruist per project per jaar) | | | | | |
| | | | | | | | Projecten in de Initiatieffase[3] die nog niet in procedure zijn | | Proj. / Init. in bouw- en/of milieuvergunning of art. 19 procedure(s) | | Proj. / Init. waarvoor alle vergunningen zijn verleend[4] | |
| **Gemeente** | **Projectnaam of locatie** | Min | Max. | **Ja/nee/?** | Prov. | Gem. | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** | 31-12-**2005** | 31-12-**2006** |
| Venray | Vredepeel, Vredepeel | 10,5 | 14 | Nee | Ja | | X | X | | | | |
| Venray | De Kempkensberg, Ysselsteyn Noord | 6 | 8 | Nee | Ja | | X | X | | | | |
| Venray | De Kuluut, Ysselsteyn Oost | 9 | 12 | Nee | Ja | | X | X | | | | |
| Horst aan de Maas | Witveldweg | 8 | 15 | ? | Ja | | X | X | | | | |
| Venlo,Sevenum, Maasbree, Horst | Trade Port | 10 | 13 | Nee | Ja | | X | X | | | | |
| Roggel en Neer | Windpark Neer | 10 | 10 | Nee | Ja | Ja | X | | | X | | |
| Sittard-Geleen | Holtum-Noord | 6 | 8 | Nee | | Ja | X | X | | | | |
| Brunssum | Kranenpool, IT Hendrik | 8 | 8 | Nee | Ja | Ja | X | X | | | | |
| Kerkrade | De Locht, Locht-Zuid | 5 | 5 | Nee | Ja | Ja | | | | | X | |
| | | **72** | **93** | | | | | | | | | |
| **Totaal** | | | | | **61,5-82** | **24-26** | | **57-78** | | **10** | **5** | **0** |
| | | | | | | | | | | | | |
| **Afgevoerd** | | | | | | | | | | | | |
| Helden | Echgeseheide | 10 | 15 | Nee | ja | nee | | | | | | |
| Sittard | Fortuna | 3 | 3 | Nee | ja | nee | | | | | | |

Voor een toelichting op de voetnoten **1 t/m 4** zie de tabel op pagina 10.

# 15. Verslag Vereniging van Nederlandse Gemeenten

## Organisatorisch

Tot maart 2006 was mevrouw Hafkamp, wethouder van de gemeente Leeuwarden, de vertegenwoordiger van de VNG in de Landelijke Stuurgroep Ontwikkeling Windenergie (LSOW). De VNG besloot echter geen bestuurlijke vertegenwoordiger meer af te vaardigen naar het LSOW, omdat de VNG alleen bestuurlijke vertegenwoordigers levert als het Rijk dit in een overleg ook doet. Daarom is een nieuwe ambtelijke klimaatvertegenwoordiger gekozen: Rein Boersma, hoofd Duurzaamheid van de Gemeente Nijmegen.
De heer R. van Vliet was tot medio 2006 de VNG-vertegenwoordiger in de ambtelijke kerngroep BLOW; hij is vanaf 1 augustus vervangen door de heer J. Remmers.

## Activiteiten

In het kader van het BLOW-convenant heeft de VNG een inspanningsverplichting om 'windenergie' bij de achterban bekend te maken. Dit gebeurt via nieuwsbrieven en VNG-net. De VNG neemt een belangrijke positie in bij de communicatie naar gemeenten.
Ook heeft de VNG in het kader van het convenant een inspanningsverplichting om op te treden als vertegenwoordiger van de collectieve belangen van gemeenten. In dit kader heeft de VNG een standpunt ingenomen en uitgedragen over het plotseling op nul stellen van de MEP subsidie voor groene stroom vanaf 18 augustus 2006. Van dit besluit zijn met name windenergieprojecten op land gedupeerd. De VNG heeft bij het Ministerie van EZ en de Tweede Kamer een lobby gevoerd het MEP- besluit zoveel mogelijk terug te draaien. Voor kleinschalige biomassa is dit gelukt, maar niet voor windenergie. Verschillende gemeenten die vergevorderde plannen hebben met windenergieprojecten, kunnen deze nu niet meer uitvoeren.

Windenergie blijft op dit moment een van de meest kosteneffectieve vorm van duurzame energie. Het verminderen van de toename van het broeikaseffect is het primaire doel dat voor ogen gehouden moet worden. Gemeenten hebben een belangrijke rol bij de bestrijding van het broeikaseffect.

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
29 mei 2007

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de commissiegriffier mede te delen.*

# *Verslag*

## van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

gehouden op 9 mei 2007

INHOUD


Presentatie van mevrouw D. Bosvelt, directeur van het OV-bureau Groningen-Drenthe, Getiteld "De reiziger staat centraal……." 3

Opening 6

Mededelingen 6

Vaststelling van de agenda 6

Verslag vergadering van 14 februari 2007 en lijst van toezeggingen 7

Ingekomen stukken 7

Rondvraag 7

Brief van het college van GS van 14 maart 2007 over de stand van zaken van de gedane toezeggingen in de vergaderingen van staten en statencommissies 9

Statenstuk 2007-284; Jaarstukken 2006 10

Natuurontwikkeling in het centrale gebied van LOFAR 12

Brief van het college van GS van 21 maart 2007 over subsidieregeling investeringssteun jonge agrariërs; rapportage openstelling 2006 18

Brief van het college van GS van 5 april 2007 over de voortzetting Project planmatige kavelruil 21

Brief van het college van GS van 27 maart 2007 over het Provinciaal uitvoerings-programma verkeer en vervoer 2007 22

Brief van het college van GS van 21 februari 2007 over ontwerp-Provinciaal verkeers- en vervoersplan (PVVP) 2007-2020
Notitie voorontwerp-PVVP; inzake het organiseren van bijeenkomsten in het kader van informatievergaring over het voorontwerp-PVVP 25

Businessplan OV-beleid 2007 32

Brief van het college van GS van 28 maart 2007 over bevolkingsprognose Drenthe 2006 36

Brief van het college van GS van 28 maart 2007 over starters op de koopwoningmarkt 39

Sluiting 42

Toezeggingen 43

**STATENCOMMISSIE OMGEVINGSBELEID**

Verslag van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid, gehouden op woensdag 9 mei 2007 in het provinciehuis te Assen.

**Aanwezig:**

mevrouw. J.M. Pannekoek-van Toor (voorzitter)
J.J. Baltes (VVD)
L. Bomhof (VVD)
mevrouw. K.J. Datema-Klöpping (SP)
H.R. Hornstra (PvdA)
W.H. Kuiper (GroenLinks)
K. Kuipers (GroenLinks)
J.H. Lammers (CDA)
T.S. Medemblik (ChristenUnie)
mevrouw G. Seinen (CDA)
J. Slagter (PvdA)
mevrouw H.G. Stoel-Snater (PvdA)
A. Timmerman (VVD)
mevrouw. S. van de Vijver-Geitz (PvdA)
A. Wendt (ChristenUnie)
R. Westerhof (SP)
Th.J. Wijbenga (CDA)

**Voorts aanwezig:**

H. Baas (ChristenUnie, gedeputeerde)
J.H. Bats (VVD, gedeputeerde)
mevrouw A. Haarsma (PvdA, gedeputeerde)
mevrouw T. Klip-Martin (VVD, gedeputeerde)
R.W. Munniksma (PvdA, gedeputeerde)
mevrouw I.M. Rozema (griffier)
mevrouw J. Stapert (commissiegriffier)

**Met kennisgeving afwezig:**

J.A. van Berkum (ChristenUnie)
A.G.H. Peters (CDA)

**Presentatie van mevrouw D. Bosvelt, directeur van het OV-bureau Groningen-Drenthe, getiteld "De reiziger staat centraal….."**

Mevrouw BOSVELT geeft een presentatie, getiteld "De reiziger staat centraal" (bijlage 1).

De heer SLAGTER vraagt hoe de ontwikkelingen op het gebied van openbaar vervoer en ruimtelijke ordening eruitzien. Er is stadsontwikkeling en er is ontwikkeling van Roden en Leek. Daarnaast was er het vervoer van en naar de nieuwe wijken van Assen en dat was toch een moeilijk verhaal. Wanneer komt het openbaar vervoer aan bod als er ruimtelijke plannen worden ontwikkeld? Zit daar verbetering in? Er wordt in het stuk ook gesproken over de integraliteit van beleid en dat daar meer aandacht aan

moet worden besteed in het kader van het openbaar vervoer. Hoe kijkt mevrouw Bosvelt daar tegenaan?

Mevrouw BOSVELT kijkt daar zeer positief tegenaan. Toen zij bij het OV-bureau kwam was er al sprake van samenwerking, maar werd het OV-bureau daar te laat bij betrokken. Zij heeft zich met een klein groepje mensen wat opgedrongen om ervoor te zorgen dat zij eerder in het proces zou worden betrokken door zich met van alles te bemoeien. Naar openbaar vervoer, infrastructuur en kwesties van ruimtelijke ordening moet integraal worden gekeken vanuit het oogpunt van toekomstige bewoners of nieuwe bewoners. Op dit moment werkt het OV-bureau buitengewoon constructief samen met mensen die ruimtelijkeordeningsplannen maken en het over infrastructuur hebben. Zij is daar zeer tevreden over.

De heer SLAGTER vraagt of het Kolibri-verhaal hier ook bij past. Dit stagneert nog steeds door de financiële situatie, maar ook door de situatie op het gebied van ruimtelijke ordening. Hoe schat mevrouw Bosvelt op dit moment de situatie in?

Mevrouw BOSVELT antwoordt dat Kolibri een veelomvattend verhaal is, maar daar waar Kolibri het openbaar vervoer per bus betreft zit het OV-bureau op schema en doet het OV-bureau wat het moet doen. Dat loopt dus goed.

De heer SLAGTER merkt ten aanzien van de knip in de concessie, waar de afgelopen periode zoveel over te doen was, op dat de voorgestelde plannen in Groningen zijn stilgelegd omdat gemeenten aangaven nog niet zover te zijn.

Mevrouw BOSVELT antwoordt dat het niet stil is gelegd, maar dat het iets meer tijd is gegeven omdat een aantal gemeenten meer tijd nodig had. Het concept wordt breed omarmd en dat kan ook bijna niet anders, want het wordt er beter van. Met hetzelfde geld kan hierdoor meer worden gedaan. Het dagelijks bestuur heeft besloten om die gemeenten iets meer tijd te geven, want er was ruim een jaar de tijd voor, maar tot op het laatste moment moest er nog van alles gebeuren. Er is de gemeenten nu iets meer tijd gegeven, maar het concept wordt nog zeker opgepakt en gaat volgend jaar in de aanbesteding mee. Als er bepaalde dingen worden veranderd, dan vragen bepaalde groepen zich altijd af wat er precies gebeurt. Vooral de vervoerders zeggen dat zij nu weten wat zij hebben, namelijk een concessie. Zij laten grote bussen heen en weer rijden, maar vragen zich af wat er straks gebeurt. Als zij weten dat het beter en anders moet en dat dat kan als het slimmer en anders wordt georganiseerd, zullen zij daar zeker mee aan de slag gaan. Natuurlijk komt er dan wel enige commotie. Een aantal weken geleden heeft het OV-bureau nog buitengewoon positief in de krant gestaan doordat er servicebussen gaan rijden en dan komt er weer commotie vanuit de vervoerders die aangeven dat het opknippen niet deugt. Aan degene die inhoudelijk gaat over het verhaal van het opknippen is uitgelegd wat de bedoeling is en tot op heden is iedereen tevreden doordat er is uitgelegd wat de bedoeling is.

De heer BALTES wijst erop dat het om een gemeenschappelijke regeling gaat, waarbij taken, bevoegdheden en geld zijn overgeheveld. Kan mevrouw Bosvelt in het kort aangeven hoe zelfstandig het OV-bureau is en wat de rol van de provincie is?

Mevrouw BOSVELT antwoordt dat een gemeenschappelijke regeling door een bestuur wordt aangestuurd. In het algemeen bestuur van het OV-bureau zitten drie gedeputeerden van Groningen, drie gedeputeerden van Drenthe en drie wethouders van de stad Groningen. In het dagelijks bestuur van het OV-bureau zitten namens de drie noordelijke provincies de gedeputeerden Bats, Bleker en mevrouw Dekker en mevrouw Dekker namens de stad Groningen. Het dagelijks bestuur bepaalt het beleid van het OV-bureau en ziet erop toe dat de ambtelijke organisatie doet wat er gedaan moet worden om dat beleid gestalte te geven. Het algemeen bestuur keurt dat beleid goed, keurt de begroting goed en keurt de financiële verslaglegging goed. De relatie die er ligt tussen het college en de staten van de provincies is dus de link tussen de drie leden van het algemeen bestuur en het dagelijks bestuurslid, dat één van

die drie leden uit het algemeen bestuur is. Gedeputeerde Bats neemt dus namens de provincie Drenthe deel in het dagelijks bestuur, maar ook in het algemeen bestuur.

De heer KUIPER merkt op dat het verhaal van mevrouw Bosvelt vooral gaat over de toegankelijkheid van het openbaar vervoer in combinatie met het bieden van alternatieven voor particulieren voor het individuele vervoer. De sleutel in het verhaal is tarifering. Deze zijn bij de thema's ook genoemd. Ook is er gratis openbaar vervoer genoemd. In het voorjaar is aan het bureau Bügel-Hajema Adviseurs daartoe opdracht gegeven. Heeft mevrouw Bosvelt dat onderzoek al meegenomen in haar overwegingen om te komen tot een systeem van gratis openbaar vervoer?

Mevrouw BOSVELT antwoordt dat er geen gratis openbaar vervoer bestaat, want er is altijd iemand die betaalt. Zij gaat er dan ook van uit dat de heer Kuiper voor de reiziger gratis openbaar vervoer bedoelt. Het dagelijks bestuur, waarmee zij vaak heeft gediscussieerd over dit thema, is tot op heden van mening geweest dat er natuurlijk kan worden geëxperimenteerd en kan worden gekeken hoe publieksacties werken waarbij vervoer voor minder geld of gratis wordt aangeboden, maar om in algemene zin het beleid te voeren dat openbaar vervoer voor bepaalde doelgroepen, zoals ouderen, gratis wordt, is onbeheersbaar in de zin dat het de vraag is of daarmee het juiste effect wordt bereikt. Uit de onderzoeken die het OV-bureau houdt, ook onder de klantenpanels, blijkt dat gratis vervoer wel een keer wordt genoemd, maar dat de klant toch vooral inzet op de kwaliteit van het vervoer. Er zijn experimenten, zoals in Groningen het experiment met lijn 65, waarbij degenen die een beroep doen op de Wet voorziening gehandicapten (WVG) gratis met die lijn mogen reizen. Dat wordt weer betaald door de gemeenten uit de besparing die zij hebben op de taxikosten van de WVG. Voor één taxirit kunnen namelijk tien mensen met het openbaar vervoer reizen. Er komt dan een georganiseerd project en dan is het OV-bureau altijd bereid om te kijken hoe dat kan worden ondersteund. Het OV-bureau gelooft dan ook in de actiematige aanpak waarbij precies bekend is voor welke doelgroep de actie geldt, op welke manier die actie wordt uitgevoerd en voor hoe lang. Het heeft namelijk geen enkele zin om iets drie maanden te doen, want voordat de reiziger aan een dergelijke actie is gewend, is deze al weer afgelopen. Goedkoper of gratis openbaar vervoer voor bepaalde doelgroepen is dus meer maatwerk, dan dat het een algemene discussie is.

De heer SLAGTER vraagt of er ook wordt gewerkt aan de afstemming tussen trein en bus. Hij hoort namelijk wel eens van bussen die een minuut later komen als de trein weg is.

Mevrouw BOSVELT antwoordt dat zowel de communicatie met de provincie Groningen, die het beheer heeft over de treinconcessie, als met iedereen die bij de bus is betrokken en die wordt gereden door Arriva, goed verloopt. De contacten zijn dus goed en met de trein zijn de afspraken totaal anders dan met de bussen. Daar waar het de afstemming tussen bus en trein betreft, kan het OV-bureau ingrijpen en in de praktijk gebeurt dat ook. Daar waar het de trein betreft, kan zij inhoudelijk en formeel niets zeggen, aangezien dit bij de provincie Groningen ligt.

De heer SLAGTER merkt op dat bij andere treinverbindingen de NS partner is en daar worden de problemen met betrekking tot de aansluiting van de bus op de trein ook niet opgelost.

Mevrouw BOSVELT antwoordt dat het OV-bureau ook vaak contact heeft met de regiodirecteur van de NS als zaken niet goed zijn. Als dat de bus betreft, kan het OV-bureau ingrijpen en dat gebeurt ook. Als er problemen zijn hoort zij die graag. Over het algemeen wordt dit goed opgepakt, maar als er iets blijft liggen is zij altijd bereid om daar nog eens achteraan te gaan.

De VOORZITTER dankt mevrouw Bosvelt voor haar uiteenzetting.

## 1. Opening

De VOORZITTER opent de vergadering. Zij deelt mee dat vandaag de eerste vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid plaatsvindt in de nieuwe statenperiode. Dat is een belangrijk moment, want aan de dikte van de notulen is te zien dat er in deze commissie veel gebeurt. Zij heet de leden van de commissie van harte welkom, evenals de mensen op de publieke tribune, de pers en vandaag ook een aanzienlijke delegatie uit het college van gedeputeerde staten. Daar er vandaag een lange agenda is, vraagt zij de statenleden om hun inbreng op hoofdlijnen te geven. Zij wijst erop dat detailtechnische vragen niet in deze commissie gesteld dienen te worden, maar deze moeten van tevoren via de griffie met het ambtelijk apparaat worden afgestemd. Tweede regel is dat wanneer commissieleden vinden dat zij bij een bepaald onderwerp meer spreektijd nodig hebben dan vooraf door de commissiegriffier is ingeschat, zij dit van tevoren dienen te melden, want dan kan daar bij het opstellen van de agenda rekening mee worden gehouden. Deze twee regels hoopt zij vier jaar lang te kunnen handhaven. Zij wenst eenieder een vruchtbare tijd toe, vooral in het belang van de commissie.

## 2. Mededelingen

De VOORZITTER deelt mee dat bericht van verhindering is ontvangen van de heer Van Berkum. Hij wordt vervangen door de heer Wendt. Daarnaast is de heer Peters afwezig.
Voor de bespreking van punt 9 van de agenda betreffende de Low Frequency Array (LOFAR), zijn ook de leden van de Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie uitgenodigd. Spreekster wijst de commissieleden er nogmaals op dat zij volgende week bij de behandeling van het rapport "Leven en werken in Drenthe, het kon minder" dat gaat over wonen, zijn uitgenodigd aan te schuiven in de Statencommissie Cultuur en Welzijn op 16 mei 2007. Verder hebben de commissieleden van de commissiegriffier een lijst gekregen met voorstellen voor een werkbezoek. Er is voor gekozen om dit zo te doen en niet mondeling ter vergadering, zodat commissieleden alvast kunnen kijken of dit uitkomt of niet. Er zijn al een aantal organisaties die de provincie hebben benaderd voor die werkbezoeken en geprobeerd is om dit zo goed mogelijk aan te laten sluiten bij de commissievergaderingen die er zijn en daar ook de data die in het vergaderschema zijn genoemd als extra woensdagen voor het plannen van werkbezoeken bij mee te nemen. Daar zullen statenleden in het eerste jaar van hun statenlidmaatschap regelmatig mee worden geconfronteerd. Op 10 oktober 2007 zal er misschien een statenvergadering plaatsvinden en daar wordt morgen in het presidium over gesproken. Om de hele dag op excursie te gaan op 10 oktober 2007 kan dus niet, maar zij vraagt om in ieder geval de ochtend vrij te houden, want er wordt overlegd om het programma op die dag aan te passen. Verder vraagt zij de commissieleden om op 12 september 2007 de ochtend te reserveren, want dan vindt er een werkbezoek plaats bij de Brede Overleggroep Kleine Dorpen (BOKD) over landschappelijk bouwen. Dat is dus iets anders dan nu in het schema staat. Zij vraagt de commissie om de data die zijn voorgesteld in het schema te reserveren, zodat deze commissie met een grote delegatie al die organisaties die de commissie graag willen spreken, kan bezoeken.

De COMMISSIE stemt hiermee in.

## 3. Vaststelling van de agenda

De VOORZITTER wijst erop dat het vandaag Europadag is. Gedeputeerde Bats is gevraagd om vanavond in de gemeente Meppel, waar de hele dag aandacht aan Europa wordt besteed, een voordracht te houden. Nu is de agenda uitgeschoven en is de planning wat later. De commissiegriffier heeft de punten die eventueel ook kunnen worden uitgesteld aan het einde van de agenda gezet. Zij stelt voor om agendapunt 17, betreffende de gebundelde doeluitkering (GDU) vooruit te schuiven naar een volgende commissievergadering.

De COMMISSIE stemt hiermee in.

Met inachtneming van het vorenstaande wordt de agenda goedgekeurd en vastgesteld.

## 4. Verslag vergadering van 14 februari 2007 en lijst van toezeggingen

Het verslag wordt conform ontwerp goedgekeurd en vastgesteld.

De lijst van toezeggingen wordt besproken bij agendapunt 7.

## 5. Ingekomen stukken

De heer HORNSTRA vraagt of op de agenda van de volgende commissievergadering het stuk A1 over de Bestuursovereenkomst landelijke ontwikkeling windenergie (BLOW), kan worden geplaatst.

De VOORZITTER merkt op dat dit stuk als agendapunt voor de volgende commissievergadering zal worden opgevoerd.

De heer BOMHOF vraagt of ingekomen stuk A2, het Jaarverslag handhaving, op de agenda van de volgende commissievergadering kan worden geplaatst. Hij wil over dit verslag met de gedeputeerde spreken, maar wil ook bij de discussie het toezicht op de bodemsanering betrekken en daar tevens de vergunningverlening bij betrekken. Een jaar geleden is er een onderzoek geweest van de VROM-inspectie en daarbij zijn allerlei opmerkingen gemaakt over de vergunningverlening. Dat mist hij tot nu toe voor een groot deel en het lijkt hem goed om daar eens wat uitgebreider bij stil te staan in de volgende commissievergadering. Hij zal de vragen die hij hierover heeft van tevoren naar de desbetreffende gedeputeerde en naar de statenleden sturen.

De VOORZITTER stelt vast dat het Jaarverslag handhaving op verzoek van de heer Bomhof op de agenda van de volgende commissievergadering zal worden geplaatst. Zij wijst erop dat eenieder die een ingekomen stuk op de agenda van de commissie wil zetten daarbij een motivatie dient te geven en die naar de Statengriffie te sturen.

## 6. Rondvraag

De heer HORNSTRA vraagt naar de problemen die zich voordoen bij de biodieselfabriek van Sunoil Biodiesel BV. De meeste mensen zullen daarover de berichten in de krant wel hebben gelezen. Er zijn vooral problemen ontstaan door een truc van de Verenigde Staten door het toevoegen van minerale diesel aan palmolie. In Emmen staat nu sinds kort een fabriek en dat is een uniek initiatief en door deze Amerikaanse truc komt deze fabriek in zwaar weer. Nu vraagt spreker de gedeputeerde niet wat zij daar op mondiaal of Europees niveau aan doen kan, want dat kan hij zelf ook wel bedenken. In het kader van de Energienota en de overschakeling van het eigen wagenpark van de provincie en het openbaar vervoer op biodiesel vraagt hij hoe de gedeputeerde daarmee wil omgaan en of zij meer haast wil maken. Wanneer is te verwachten dat er daadwerkelijk iets gaat gebeuren?

Mevrouw KLIP antwoordt dat het moeilijk is om iets op mondiale schaal te veranderen, maar op Europees niveau opereert de European Biodieselboard en deze heeft de kwestie aangekaart bij de Europese commissie. Gedeputeerde Looman en spreekster hebben een brief gestuurd naar de Tweede Kamer om te vragen of de kamer op korte termijn aandacht wil besteden aan deze kwestie en of de kamer daar daadkrachtig en op korte termijn iets aan wil doen. Als het gaat om de voorbeeldrol van de provincie,

dan verwijst spreekster naar de uitwerking van het collegeprogramma die bij de Voorjaarsnota Plus aan het college wordt aangeboden. De provincie gaat versneld werk maken van deze voorbeeldrol, maar zij kan geen antwoord geven op de vraag of dat overmorgen al zo is. Dat zal alleen wel zo snel mogelijk gebeuren.

Mevrouw VAN DE VIJVER heeft een vraag over de nieuwe Waterschapswet die op dit moment in de Eerste Kamer voorligt. De nieuwe Waterschapswet houdt onder andere in dat de omvang en de samenstelling van de waterschapsbesturen zullen veranderen. Uiteindelijk moet de nieuwe samenstelling van de algemene besturen van de waterschappen worden vastgesteld door de provincies. Daarvoor is er een procedure in het leven geroepen die in de wandelgangen de artikel 3 en artikel 4-overleggen inhouden. Zij heeft begrepen dat ondanks dat de wet nog niet helemaal is afgekaart, er overleggen met de huidige waterschapsbesturen plaatsvinden en vooral het artikel 3-overleg vindt plaats, waar bij de waterschappen wordt geïnformeerd hoe zij aankijken tegen deze wijziging. Wat is daarbij precies de stand van zaken? Dan heeft zij het vooral over de totale omvang van de nieuwe algemene besturen en het aantal voorkeurszetels dat daarin zal zijn vervat. Ook wil zij weten wat het standpunt van het college met betrekking tot dit onderwerp en aantal is. In het artikel 4-overleg wordt het standpunt van het college aan het waterschapsbestuur voorgelegd. Vindt er voorafgaande aan dat gesprek nog overleg door de gedeputeerde met deze commissie plaats?

Mevrouw KLIP antwoordt dat in het kader van de nieuwe Waterschapswet door de provinciale besturen een aantal zaken moet worden overlegd met de waterschapsbesturen. Het gaat daarbij om de omvang van het algemeen bestuur, de omvang van het dagelijks bestuur, het aantal geborgde categoriale zetels (vertegenwoordigers van natuur, bedrijfsleven en landbouw) en het gaat over of er wel of geen kiesdistricten moeten komen. Omdat deze provincie te maken heeft met vier grensoverschrijdende waterschappen worden er overlegcommissies samengesteld met bestuurlijk vertegenwoordigers uit beide betreffende provincies. Met Groningen heeft spreekster namens het college zojuist overleg gevoerd met de noordelijke twee waterschappen en de gedeputeerde van Groningen en met Overijssel heeft spreekster overleg gevoerd met de zuidelijke twee waterschappen en de gedeputeerde van Overijssel. Artikel 3-overleggen hebben een heel open karakter waarbij de waterschappen aangeven wat hun ideeën zijn en de provincie zegt wat haar eigen idee is. Op basis daarvan wordt een nota van het college voorbereid die de basis vormt van de artikel 4-overleggen. Die nota van het college is er nog niet, maar is wel in de maak en bijna klaar. Op het moment dat deze op de rol staat bij het college, zal het officiële standpunt van het college naar buiten komen. De artikel 4-overleggen met de vier waterschappen zijn nu gepland op 19 en 20 juni 2007 en spreekster heeft een schema voor zich liggen waarin staat dat het in december en januari aan de statencommissies zal worden voorgelegd en wanneer alle wettelijke termijnen van inspraak enzovoort in acht worden genomen, komt de provincie er net op tijd uit, aangezien in mei de start zal plaatsvinden van de nieuwe waterschapsverkiezingen. In het huidige schema is geen overleg met deze commissie opgenomen dat vooraf gaat aan het artikel 4-overleg. Zij kan nu ook niet zo snel overzien of dat nog mogelijk is.

Mevrouw VAN DE VIJVER vraagt of de staten dan pas in overleg kunnen gaan met de gedeputeerde over dit belangrijke onderwerp op het moment dat alle anderen hun mening al hebben gegeven en er eigenlijk al een voorstel ligt waarbij het met de twee buurprovincies waarschijnlijk niet meer wordt dan "slikken of stikken".

Mevrouw KLIP antwoordt dat dit niet de bedoeling is. Het is nu zo gepland dat het na de officiële inspraakprocedure is voor alle inwoners van deze provincie en die inspraak kan dan ook worden meegenomen in de besluitvorming van de staten. Uiteindelijk beslissen provinciale staten.

De heer KUIPER wijst erop dat de IPO-aangelegenheden niet meer op de agenda staan, terwijl dat in het verleden wel het geval was. Misschien is de reden daarvan dat er nooit vragen werden gesteld. Nu heeft hij net een vraag over windenergie en het Meerjarenenergieprogramma (MEP) van de rijksover-

heid. Het IPO maakt zich daar nogal zorgen over. De komende jaren zou er 1900 megaWatt bijgesteld vermogen moeten komen in heel Nederland en in Drenthe is er ook een doelstelling neergelegd die vooral in Coevorden moet worden behaald. Betrekt het college de ontwikkelingen die landelijk spelen, zoals het wegvallen van het MEP-programma, daarbij? Wat is daarbij een alternatieve financiering? Hoe ver is de planning in Coevorden met betrekking tot de invoering van windenergie?

Mevrouw KLIP wijst erop dat dit een onderwerp betreft die de portefeuilles van haarzelf en mevrouw Haarsma raakt. Bij Coevorden is een en ander ook steeds vanuit de ruimtelijke optiek bekeken. Ten aanzien van het wegvallen van de MEP-subsidie voor Coevorden is er in de provincie nog geen discussie gevoerd over alternatieve financiering. Spreekster heeft ook nog geen geluiden vernomen dat het wegvallen van het MEP-programma in Coevorden een probleem is.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat het bestemmingsplan voor Coevorden is goedgekeurd. De vraag was of het Ministerie van Defensie ermee door wilde gaan naar aanleiding van het wegvallen van de MEP-subsidies. Het antwoord daarop is dat het voortvarend wordt aangepakt en dat er daadwerkelijk mee wordt begonnen, dus het is nog altijd reëel dat er in Coevorden een windmolenpark wordt gevestigd.

De heer BALTES wil van gedeputeerde Bats een reactie horen op het vermeende standpunt van het kabinet betreffende de Zuiderzeelijn (ZZL).

De heer BATS antwoordt dat het vorige college zich hard heeft gemaakt om de ZZL naar deze regio te krijgen. Er ligt een aantal varianten voor en het enige dat hij daar op dit moment over kan zeggen is dat dit in beraad is bij het kabinet. Op dit moment rest de provincie niets anders dan te wachten. Volgende week zal het landsdeeloverleg naar Den Haag gaan om een aantal dossiers te bespreken. Dit zal er een van zijn en hij hoopt dat het kabinet spoedig met een antwoord zal komen. Wat hem betreft is dat een positief antwoord.

## 7. Brief van het college van GS van 14 maart 2007 over de stand van zaken van de gedane toezeggingen in de vergaderingen van staten en statencommissies

De heer LAMMERS vraagt naar aanleiding van de lijst van toezeggingen voor de korte termijn dat de toezeggingen 3 en 4 qua datum al zijn verlopen. Ook bij de griffie was er nog niets binnengekomen. Is er een nieuwe datum wanneer er aan die toezeggingen tegemoet zal worden gekomen?

Mevrouw KLIP antwoordt dat de data die erop staan, de data zijn van de vergadering waarop de toezegging is gedaan, dus dat biedt enig soelaas. De brief over de relatie tussen oppervlakte- en grondwatergebonden gebieden, Natura2000 en de Kaderrichtlijn Water (KRW) heeft spreekster gezien, dus die had al bij de commissie kunnen zijn of is er nu heel snel. Ten aanzien van de brief met betrekking tot het bevoegd gezag voor een gedeelte van de vuilverbranding in Coevorden, antwoordt zij dat toen zij het verslag van de vorige commissievergadering las ter voorbereiding op deze vergadering, zij nog geen conceptantwoord op deze vraag heeft gezien, maar dat komt er wel aan.

De heer KUIPERS wijst erop dat de afhandeling van toezeggingen binnen drie maanden na de datum waarop de toezegging is gedaan zal plaatsvinden. In zijn optiek zijn zowel de punten 1, 4 als 5 op de lijst van toezeggingen, ver over die termijn heen. In die zin sluit hij zich aan bij de vraag van de heer Lammers. Wat is de reden dat die toezeggingen nog geen gestand zijn gedaan? Wanneer gaat dit wel gebeuren?
In de vergadering van 17 januari 2007 heeft hij een vraag aan mevrouw Edelenbosch gesteld over het kappen van een aantal bomen op het Dwingelerveld. Zij heeft toen de toezegging gedaan dat zij in ge-

sprek zou gaan met de terreinbeheerders en dat zij hiermee terug zou komen. Hij mist die toezegging op de lijst van toezeggingen. Wanneer mag hij daar iets van terug verwachten?

Mevrouw KLIP antwoordt dat het ene antwoord onderweg is en dat het andere antwoord zo snel mogelijk door haar zal worden gegeven.

De heer MUNNIKSMA antwoordt dat hij tweeënhalve week geleden nog burgemeester was van een gemeente waar ook werd gekapt. Naar zijn idee is het zo dat de meeste kapvergunningen door de gemeente worden verstrekt en niet door de provincie. Van een toezegging is hem niets bekend en deze staat ook niet op de lijst.

De heer KUIPERS antwoordt nog schriftelijk op de door hem gestelde vraag terug te zullen komen.

**8. Statenstuk 2007-284; Jaarstukken 2006**

De heer SLAGTER heeft onlangs begrepen dat de Begroting 2008 een nieuwe opzet zal krijgen. Opmerkingen over de verslaglegging op deze manier heeft dus niet veel zin. Hij heeft vraagtekens bij de financiële totaaloverzichten per programma, maar dat wordt dus opgelost. Op pagina 37 staat in het programma vervoer dat er sprake is van een vertraagde realisering van een groot aantal projecten. De oorzaak hiervan wordt niet echt aangegeven maar het heeft wel impact op de financiële verantwoording en even later ziet hij dat ook weer terug bij de behandeling van de vaarweg Meppel-De Punt, waaruit blijkt dat in de begroting 2006 de uitgaven van 2007 zijn meegenomen. Nu is er een bedrag van ruim € 1 miljoen over en dat is een rare gang van zaken richting provinciale staten. De vorige keer heeft hij het gehad over de managementcontracten die een looptijd hebben van vier of vijf jaar. Er is toen besproken welke effecten dit heeft en of het enige meerwaarde heeft, aangezien het op afstand van de staten wordt gezet. De gedeputeerde heeft toen een toezegging gedaan en het lijkt spreker goed om daar nu afspraken over te maken. Over ruimtelijke ordening worden op pagina 219 twee constateringen gedaan, namelijk over de goedgekeurde bestemmingsplannen en de toename van de woningvoorraad. Is dat veel of is dat weinig en waar gaat dit heen? Verderop wordt er een opmerking gemaakt over moties die zijn afgehandeld. Er dient eens te worden gesproken over het begrip afhandelen, want het gaat onder anderen over de realisatie van een windmolenpark in Coevorden. Indien het college van mening is dat dit is afgehandeld door dit onderwerp over te dragen naar de heer Hornstra, dan deelt hij die opvatting over afhandelen niet. De andere twee gaan over het bouwen van goedkope huurwoningen en over verouderde bedrijventerreinen. Hij weet dat diverse grotere gemeenten hiermee bezig zijn, maar hoe zit dit met kleinere gemeenten? Het is goed om te bespreken hoe daarmee om te gaan. De interpretatie die spreker hieruit haalt is dat het om processen gaat en dat als er een proces in werking is gesteld, de motie ook is afgehandeld. Spreker gelooft niet dat dit hetzelfde is. Ten aanzien van de ontwikkeling van het stedelijk gebied is er vorig jaar een analyse geweest van het beleid met betrekking tot het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV) en de voornaamste conclusie was dat het een nogal moeizame start was bij veel steden. Hoe is het nu met de stedelijke ontwikkeling gesteld en zit daar een verbetering in?

De heer KUIPER merkt op dat er een nieuw college is gekomen en dat dit college een programma heeft geschreven. Er zit een discrepantie tussen de jaarstukken van vorig jaar en wat er is gemeld in het collegeprogramma. Bij waterhuishouding is de term ruimte voor water helemaal verdwenen. Het betreft een samenwerkingsproces tussen overheden dat door overheidsorganisaties en bedrijven binnen de waterketen wordt versterkt. Dat is voor hem een belangrijk punt. Hoe worden dergelijke zaken die wel in het collegeprogramma zijn gemeld, in het nieuwe programma verwerkt en op welke termijn kan hij dat tegemoet zien? Hoe wordt met dit proces verder gegaan?

De heer BATS merkt op dat hij niet de opvolger van de heer Swierstra is als het gaat om de portefeuille Financiën. Hij zal de gestelde vragen dan ook vanuit de inhoud van het verkeer- en vervoersbeleid be-

handelen. Ten aanzien van de toezegging van de managementcontracten en de verantwoording binnen het jaarverslag zoals dat voorligt, is hierover gisteren door het college uitvoerig gesproken. Het college wil dit op een meer transparante manier aan de staten voorleggen. De vraag en de opvatting daarover worden door het college gedeeld. In de Voorjaarsnota Plus zal het college komen met een voorstel waarin niet alleen de financiële verantwoording een goede plaats zal vinden, maar ook de effecten zullen op een wat transparantere manier worden neergelegd en daarover kunnen de staten het college dan, op het moment dat dit wordt voorgelegd, bevragen. In de nieuwe verslaglegging zal uitdrukkelijker het wel of niet behaalde effect met daarbij de reden en uitleg worden benoemd.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat er 51 bestemmingsplannen zijn goedgekeurd en dat houdt in dat de plancapaciteit aanzienlijk is. Dat betekent dat er dit jaar 200 woningen meer zijn gebrouwd dan het jaar daarvoor. De achterstand wordt dus ingehaald en in het Noorden blijkt Drenthe fors vooruit te lopen op Friesland en Groningen voor wat betreft het realiseren van woningbouw. De provincie zit dus wat dat betreft echt in de lift.

De heer SLAGTER vraagt wat dan precies de doelstellingen zijn. Hoe verhoudt deze waarneming zich ten opzichte van de na te streven doelstellingen?

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat er in het Provinciaal Omgevingsplan (POP) aantallen zijn geformuleerd waar het provinciebestuur in 2014 op uit wil komen. Dat betekent dat als er wordt doorgegaan in deze volgorde en deze trend zich doorzet, de aantallen die gehaald zouden moeten worden in 2014 ook daadwerkelijk worden gehaald. De moties die zijn afgehandeld zijn afgehandeld in de zin dat de definitieve afhandeling in gang is gezet. Indien de heer Slagter niet precies weet wat er met die moties of toezeggingen gebeurt, dan blijft over het algemeen de heer Hornstra heel actief in dat proces. Dat juicht zij ook toe en daar is de heer Slagter ook bij betrokken. Ten aanzien van de motie over het bouwen van goedkope huurwoningen merkt zij op dat dit wel degelijk in gang is gezet, want met de gemeenten zijn de woonplannen besproken en die zijn door de provincie goedgekeurd onder bepaalde condities. Twee woonplannen zijn nog niet goedgekeurd en daarin is uitdrukkelijk opgenomen dat in de totale plancapaciteit, dertig procent sociale huurcapaciteit voorradig moet zijn. In die zin kan dit worden ingevuld. Als het gaat om prestatieafspraken met woningbouwcorporaties en gemeenten zit daar dit onderwerp ook in verdisconteerd. De motie is dus in gang gezet en het proces loopt. Dat geldt ook voor de motie met betrekking tot verouderde bedrijventerreinen. Driekwart jaar geleden hebben de vorige staten een brief ontvangen van het college waarin uitvoerig uiteen is gezet waarom het college daar niet mee aan de slag gaat. Dat heeft onder andere ook te maken met het feit dat de grotere gemeenten druk doende zijn om die verouderde bedrijventerreinen aan te pakken. Het is ook bekend dat daar veel geld uit Kompas van het Noorden in is gestoken en daarnaast wordt er aan parkmanagement gedaan. Dit staat uitvoerig in die brief en deze brief wil zij de commissie best nog eens doen toekomen, zodat deze ook voor de nieuwe staten beschikbaar is. De periode ISV-II is afgerond naar volle tevredenheid. Het geld is weggezet en de processen zijn in gang gezet. De derde periode ISV gaat in 2010 van start en daar wordt nu ook in het kader van de stedelijke ontwikkeling gekeken hoe met de programmagemeenten wordt omgegaan om de nieuwe ISV-gelden weg te zetten. De processen waarvoor geld is gereserveerd, draaien op volle toeren.

De heer SLAGTER wijst erop dat zijn vraag niet zozeer ging over het wegzetten van de gelden, want dat gaat wel. Hij heeft toen geconstateerd dat om tot uitvoering te komen er nogal wat knelpunten lagen, zoals bij gemeentelijke organisaties en procedures. Het was een vrij moeizame gang van zaken en daarbij neemt hij Meppel als voorbeeld. Hoe zit het daarmee? Wordt dit beter? Of is de situatie nog dezelfde?

Mevrouw HAARSMA antwoordt ontkennend. Uiteraard is zij met de gemeenten in gesprek gegaan en zijn er acties opgezet om in ieder geval snelheid te betrachten. Zij heeft ook aangegeven dat het lastig is omdat veel projecten afhankelijk zijn van bepaalde procedures. Het was niet zo eenvoudig als was be-

schreven in het rapport dat de staten hebben gekregen, maar in de provincie is een stadsteam aan de slag gegaan waarmee de projecten konden worden gestart die nog niet vlot waren getrokken. Zo wordt Vledder nu zeer voortvarend ter hand genomen, want dat was één van de projecten waarop nog de nodige kracht en actie gezet moest worden.

De heer SLAGTER merkt op dat de zaak rondom de goedkope huurwoningen een mooi voorbeeld geeft van hoe er met moties wordt omgegaan. Er wordt een motie ingediend, deze wordt aangenomen en dan wordt er vanuit gegaan dat de dingen worden uitgevoerd zoals deze in die motie staan. Voorts ziet hij daar geen concrete zaken van terug. Weliswaar staat het in het woonplan en in de convenanten, maar misschien is het toch goed om af en toe als staten naar de stand van zaken te informeren en te kijken waar de vooruitgang teruggevonden kan worden.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat zij het daar wel mee eens is, maar aan de andere kant zit zij diep in haar geheugen te graven hoe die motie er precies uitzag. Op dit moment weet zij het niet. Er dienen goede afspraken te worden gemaakt hoe een en ander wordt gemonitord. Aan de andere kant zijn de staten daar ook zelf bij betrokken.

De heer SLAGTER antwoordt dat woonplannen voor hem niet transparant zijn.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat zij het nu over moties in algemene zin heeft. Aan het einde van de vergadering zal zij komen te spreken over starterswoningen en dergelijke zaken.

Mevrouw STOEL merkt op dat zij de door de heer Kuiper gestelde vraag een nogal vreemde vindt. Het gaat namelijk over de jaarstukken 2006 en er wordt niet gesproken over zaken die nog dit jaar door het nieuwe college worden uitgevoerd.

De heer KUIPER antwoordt dat hij daarom ook zijn vraag heeft gesteld. Een aantal punten in het nieuwe beleid spreekt hem zeer aan, dus hij is benieuwd wat daarin de procesvolgorde is.

De VOORZITTER antwoordt dat morgen in het presidium de behandeling van de Voorjaarsnota Plus wordt besproken. Spreekster denkt dat 4 en 5 juli 2007 de datum is.

**9. Natuurontwikkeling in het centrale gebied van LOFAR**

De heer BENNEMA spreekt in namens Astron. Het verheugt hem dat dit punt nu op de agenda staat voor deze commissie. In 2003 heeft Astron een locatie gezocht voor het centrale gebied van LOFAR. Astron kwam toen uit in het gebied van het Hunzedal, waar het Achtersediep stroomt. Toen is aan de provincie gevraagd hoe er over deze locatie werd gedacht. Het antwoord was dat het best eens een goede locatie zou kunnen zijn maar dat er rekening moet worden gehouden met het Hunzeproject, namelijk de strook die in het POP is aangegeven als natuurontwikkelingsstrook. Daar hield Astron rekening mee, want in de tijd dat spreker directeur bij de provincie was, is die strook in het POP neergelegd. Later kwam er de begrenzing van Uilenbroeke bij, dat is een extra gebied voor natuurontwikkeling afkomstig uit de landinrichting Borger-Odoorn, en ook daarvan heeft Astron toen aangegeven dat daar rekening mee kon worden gehouden als de antennes daar zouden worden geplaatst. Wel is toen gevraagd aan de provincie om die begrensde gebieden versneld aan te kopen, zodat Astron daar waar de antennes worden neergezet recht op erfpacht kan krijgen. Aankopen van natuurontwikkelingsgebieden gaan op basis van vrijwilligheid en toen heeft de provincie helaas moeten afhaken omdat dit niet kon omdat er voor de komende 5 tot 7 jaar aankopen zouden worden gedaan in andere gebieden en dit gebied op slot zat. Astron was toen genoodzaakt om de grond zelf te kopen, wat in goede harmonie met de omgeving is gedaan. Het draagvlak voor LOFAR is namelijk heel erg groot en daarom is er een natuurontwikkelingsplan ontwikkeld samen met Drents Landschap en ook daarvoor is het draagvlak erg groot. Uitgangspunt is dat de buren geen last van LOFAR zullen hebben. Het grote probleem is dat voor de sub-

sidie waarvoor Astron LOFAR moet bouwen, Astron geen investeringen in natuurontwikkeling kan doen. Voor een deel kan dat voor 150 hectare wel via de geëigende subsidiekanalen en de afgelopen drie jaar heeft Astron met provincie en rijk gesproken over de invulling van de tussengebieden. Daar zijn Astron en de provincie niet uitgekomen en dat is ook de reden dat hij voor de provinciale verkiezingen het dilemma op tafel heeft gelegd van de staten, want het is nu of nooit en alles of niets. Dat wil hij niet gebruiken als chantage, maar de astronomen staan te trappelen om met meer dan 96 antennes de situatie in het heelal te bestuderen en zij willen dolgraag na de vakantie aan de slag. Hij wenst de commissie dan ook veel wijsheid toe en ontzettend veel plezier in het natuurgebied bij LOFAR.

De heer WIJBENGA merkt op dat de heer Bennema een stevige uitspraak deed, namelijk dat de buren van LOFAR geen last zullen hebben. Hij heeft daar wat andere geluiden over en die betreffen vooral de stand van het grondwater. Astron geeft aan dat de antennes op een soort van terp zullen worden gezet omdat deze droge voeten moeten houden. Wat gaat Astron dan doen met het grondwater in dit gebied en in hoeverre kunnen de buren ervan verzekerd zijn dat zij er geen last van krijgen? Het gaat immers om een gebied dat behoort tot zone 1 van het POP, waar het primaat aan de landbouw is.

De heer BENNEMA antwoordt dat bij de opstelling van het natuurontwikkelingsplan, uitgevoerd door Oranjewoud, de mensen van de provincie aanwezig zijn, deskundigen op het gebied van grondwater en natuur, de mensen van het waterschap en die van de gemeente. Als initiatiefnemer en grondeigenaar heeft Astron tegen de buren gezegd dat zij geen last zullen krijgen met LOFAR. De opdracht aan diegenen die het plan moeten opstellen is dan ook dat de buren er geen last van mogen krijgen. De modelberekeningen wijzen uit dat er geen overlast is voor wat betreft het grondwater voor de buren. Er is één zin opgenomen dat het op enkele plaatsen zou kunnen gebeuren dat het grondwater stijgt en dan zal er individueel maatwerk worden geleverd om of te zorgen dat daar geen grondwaterstijging is, of een zodanige oplossing te kiezen dat de productieomstandigheden niet veranderen.

De heer WESTERHOF heeft toevallig vanmorgen een e-mail ontvangen van een agrariër die zich in de knel voelt zitten door de ontwikkeling van dit plan. Wat hem betreft mag er worden doorgegaan met de natuurontwikkeling en LOFAR is temidden van natuur natuurlijk helemaal mooi, maar het mag niet ten koste gaan van agrarische ondernemers in de regio.

De heer BENNEMA is het daar helemaal mee eens.

De VOORZITTER wijst erop dat dit onderwerp op verzoek van de PvdA- en VVD-fractie op de agenda is gezet. Zij geeft dan ook het woord aan de heer Hornstra voor een eerste toelichting.

De heer HORNSTRA wijst erop dat hij aan het einde van de vorige statenperiode een brief heeft ontvangen die de aanleiding vormde voor de VVD en de PvdA om dit punt op de agenda te zetten. De PvdA vindt het een unieke gelegenheid voor een prachtige uitbreiding van de natuur. Hij denkt dat het past bij het project LOFAR en dat het past in de omgeving. Ook past het heel goed in het totaalconcept van het gebied, namelijk de Veenkoloniën. Bovendien loont natuurontwikkeling ook nog eens een keer, want het levert meer op dan het kost. Het levert meer recreatiemogelijkheden op, de huizenprijzen stijgen erdoor en wat nog minstens zo belangrijk is, is dat natuur in de buurt mensen gezonder maakt. Wat wil je dan nog meer? Voor de PvdA betekent dat, dat het ook best wat mag kosten. De vraag is alleen hoeveel en wie dat betaalt, want daar gaat de discussie over. Daar vindt hij de ideeën van LOFAR misschien toch wel wat minder aantrekkelijk, want het lijkt erop dat LOFAR dit hele project voor weinig geld gereed wil krijgen. Hij denkt dat het goed is wanneer het college met alle betrokken partijen eens rond de tafel gaat zitten, want ook het waterschap heeft belangen bij de ontwikkeling van een goede waterhuishouding. Gemeenten kunnen er met betrekking tot recreatie belang bij hebben, maar ook private partijen. Het werd al gememoreerd dat er misschien wel agrariërs zijn die zich bedreigd voelen en als er een totaalplan wordt gemaakt, dan mag daar ook naar worden gekeken. Er is ook nog een landinrichtingscommissie die zich met dit gebied bemoeit en met al die partijen samen moet goed worden nage-

dacht hoe dit gerealiseerd kan worden. Indien het eenmaal is ingericht dan zal de stichting Het Drents Landschap het beheer kunnen voeren en daar zijn wel weer vergoedingen voor. Kortom, hij ziet het als een kans om een aaneengesloten gebied te ontwikkelen en dan gaat het voor zijn gevoel over een combinatie van het kapitaal van het heden, te weten de natuur, met het kapitaal van de toekomst, te weten de kennis en LOFAR. De PvdA is van mening dat die kans gegrepen moet worden en dat het college op pad moet om er iets moois van te maken. Die opdracht geeft hij dan ook aan het college mee.

De heer TIMMERMAN stelt vast dat een voorstel voorligt om heel veel geld, € 5 miljoen, te gaan besteden aan natuurontwikkeling in het LOFAR-gebied. Hij stelt voorop dat wat er ook gebeurt, het LOFAR-project gewoon door kan gaan. Dat moet ook en kan ook. De antennes kunnen worden geplaatst en het systeem kan in werking worden gesteld. De in de notitie genoemde feiten zijn zaken die helder zijn, maar het dilemma is geen dilemma, maar biedt ook mogelijkheden. Het is een particulier initiatief en dat is duidelijk. De VVD wil nog wel graag een aantal dingen weten. Het gaat om weidevogelbeheer met een verhoogde waterstand. Wat voor natuurwaarde wordt hieraan toegekend en wat houden de eventuele nadelige gevolgen en invloed voor de omliggende agrariërs in? Voor 150 hectare is er een toezegging voor subsidie voor particulier natuurbeheer. Dit betreft het door Astron aangekochte aangrenzende gebied. Om hoeveel geld gaat dat? Wat zijn de jaarlijkse kosten van het onderhoud en kan het Drents Landschap die zelf uit de huidige middelen opbrengen? De grond wordt voor 2007 terugverpacht aan boeren voor ongeveer € 270,-- per hectare. Wordt het geld opnieuw geïnvesteerd in het gebied in de zin van onderhoud en is er überhaupt een onderhouds- en beheersplan? Wat en hoeveel is de economische kracht van het gebied in de toeristische ontwikkeling van het Hunzedal, uitgedrukt in euro’s, waarbij de terugloop van de agrarische sector uitgedrukt in geld wordt meegenomen? Is er bereidheid om een deel van het terrein als natuurgebied in te richten en een deel als agrarisch-economische activiteit, zodat een en ander in stand kan worden gehouden en over tien jaar met voortschrijdend inzicht de rest kan worden ingericht, waarbij voorlopig het gebied 4 geld genereert voor gebied 2? Kan de provincie een natuurbank oprichten en knelgebieden die elders in de provincie voorkomen in de landbouw en recreatiesector compenseren in het LOFAR-gebied? Wil de provincie het initiatief nemen om dit idee bij natuurorganisaties, zoals LTO Noord en RECRON en andere betrokken partijen kenbaar en bespreekbaar te maken? Is het waterschap bereid mee te dragen in de kosten voor waterbeheersingsmaatregelen voor het gebied? Het geld kan en mag niet uit de geoormerkte ILG-bestemming komen. Wat zijn wel de mogelijkheden? Het VSB-fonds heeft een toezegging gedaan en daaraan is een bedrag van € 5 miljoen gekoppeld. Hoe royaal is die schatting? Kortom, de VVD vindt particulier initiatief prima, maar voordat er ook maar een oordeel wordt geveld wat voor bedragen dat gaat opleveren, wil hij meer inzicht in het heelal van LOFAR.

De heer WIJBENGA heeft voorafgaand aan deze bijeenkomst in de zaal hiernaast een lunchbijeenkomst gehad over Europa en het op de kaart zetten van Drenthe binnen Europa. Dat lijkt hem een reuze uitdaging, maar als er één ding is wat daarbij kan helpen is het LOFAR. Daar is iedereen het wel over eens. Wat hij hierna ook gaat zeggen, laat er geen misverstand over zijn dat het CDA het project LOFAR en daarmee Astron als instituut binnen de grenzen van deze provincie wil hebben en houden. Dat geldt vooral ook vanwege de spin-off richting het midden- en kleinbedrijf (MKB) en dergelijke zaken. Dat geldt zelfs voor de landbouw. Ondertussen is er al heel veel geld in dit project gestoken en er wordt nu opnieuw gevraagd om een bedrag van € 5 miljoen te steken in een project dat niet direct een relatie met LOFAR heeft. Het gaat dan om natuurontwikkeling. Hij is het eens met wat de heer Hornstra erover heeft gezegd en ziet in dat het ook kansen biedt. Er wordt daarmee een gebied gecreëerd met een heel eigen dynamiek, namelijk een combinatie van hightech en Drentse natuur. Dat komt hij niet op veel plaatsen tegen, dus in de kern staat zijn fractie achter dit verhaal. De vragen die bij hem leven liggen in het verlengde van wat de heer Timmerman zei, want als hier een heel groot natuurgebied wordt ontwikkeld, kan er dan in de provincie nog worden gekeken naar andere gebieden waar problemen zijn met de inrichting? Daarbij kijkt hij naar de zuidkant van de provincie. Zou het daarmee ook kunnen worden gecompenseerd? Dat maakt het project namelijk nog interessanter en dit zou een extra rechtvaardiging

kunnen zijn om een deel van die € 5 miljoen aan provinciale middelen te betalen. In zijn vraag aan de heer Bennema heeft spreker al de zorg vanuit de omgeving proberen te verwoorden. De grondwaterstand kan hierdoor op sommige plekken van -70 cm naar -20 cm gaan, dus dan stijgt de stand met 50 cm. In dat geval kan er geen mest meer worden uitgereden en dat zijn dingen die de provincie ook niet echt wil. Hij bindt het college nog eens op het hart om als er provinciaal geld mee is gemoeid, dat aspect nog eens goed in de gaten te houden, want het gaat om een zone 1-gebied waar het primaat bij de landbouw ligt. Daar moet ernstig rekening mee worden gehouden. Een van de andere mogelijkheden die dit project biedt, is om een schepje bovenop particulier natuurbeheer te doen, zoals weidevogels en dat soort zaken. Dat geldt niet alleen maar voor de aangewezen gebieden, maar voor het hele stuk. Het zou aardig zijn als ook het Drents Landschap samen met LOFAR daar heel goed naar zou gaan kijken om de landbouw in de omgeving in de vorm van natuurbeheer erbij te betrekken. Dat is wat spreker daarover wilde zeggen.

De heer HORNSTRA geeft aan dat de heer Wijbenga een opmerking maakte over de zuidkant van de provincie Drenthe. Kan de heer Wijbenga daar iets specifieker over zijn? Wat bedoelt hij met die opmerking?

De heer WIJBENGA denkt daarbij aan de omgeving van Zuidwolde, waar volgens hem nog wat invullingsperikelen zijn. Die wil hij nu niet aan Zuidwolde koppelen, want dat gaat hem te ver. Het gaat hem meer om het algemene beginsel wat door de heer Timmerman is ingebracht, namelijk dat als hier een aantal honderden extra hectares aan natuur wordt aangelegd, dit mogelijk kan worden gecompenseerd met knelpunten bij de realisatie van natuurgebieden in andere delen van de provincie. Hij denkt dat Zuidwolde een aansprekend voorbeeld is, maar absoluut niet het enige.

De heer HORNSTRA vindt Zuidwolde nu juist geen goed voorbeeld. Als de heer Wijbenga informatie had ingewonnen hoe er in Zuidwolde over dit onderwerp wordt gedacht, zou hij niet de handen op elkaar hebben gekregen. Wanneer de heer Wijbenga deze opmerking in het algemeen maakt, dan is dat voor zijn rekening, maar het voorbeeld Zuidwolde wil hij daarin liever niet genoemd zien.

De heer WIJBENGA wijst erop dat er verschil kan zitten tussen de informatie die hij heeft en die de heer Hornstra heeft.

De heer MEDEMBLIK heeft kennis genomen van de notitie van LOFAR betreffende de ontwikkeling van natuurgebied. Het biedt een mooie kans die volgens de ChristenUnie ook moet worden aangegrepen. Hij sluit zich dan ook aan bij eerdere sprekers, zoals de PvdA die aangeeft dat het college hier ook mee aan de slag moet gaan. Tegelijkertijd zijn er ook nog een aantal punten die hij nu niet uitgebreid zal opnoemen, maar die zijn samen te vatten onder een tweetal kopjes, namelijk de combinatiemogelijkheden die er zijn om de natuurontwikkeling vorm te geven met andere partners. Hij vraagt het college of daar al over is nagedacht en of dit de komende tijd ook zal worden gedaan. Het tweede punt is het tijdsaspect. Het is nog niet bekend welk bedrag het college de komende tijd aan natuurontwikkeling gaat besteden en aan de andere kant is in de brief van Astron te lezen dat er haast bij is om die pootjes van die antennes daar neer te zetten. Dat hangt dan weer samen met de vraag of die antennes wel of niet op terpjes komen te staan en dat hangt dan weer samen met wel of geen natuurontwikkeling. De ChristenUnie is in principe voor, maar hij is wel benieuwd naar de reacties van het college op de haalbaarheid hiervan.

De heer KUIPER sluit zich aan bij de vorige fracties en spreekt hetzelfde enthousiasme hierover uit. De vernieuwingsidee die hierachter zit en de combinatie van techniek met natuur vormen een goed voorbeeld voor de rest van Nederland hoe in het noorden van het land met dergelijke zaken wordt omgegaan. De cruciale vraag is natuurlijk wie dit financiert. Deze vraag is voorgelegd aan de provincie en is gekoppeld aan een vraag over de garantstelling in verband met het VSB-fonds. Wat is het maximale bedrag dat de provincie zou moeten uittrekken voor de realisering van dit verhaal? Dan zit er nog een

traject aan te komen tot aan de volgende statenvergadering, waarbij eventueel een besluit zou kunnen vallen, tenzij er vandaag al helderheid kan komen over de mate waarin dit kan worden gerealiseerd. Tussen de datum van vandaag en die van de eerstvolgende statenvergadering kan dan een voorstel worden gedaan om dit in een motie vast te leggen. Dat kan pas nadat er een overleg heeft plaatsgevonden op basis van datgene wat er vandaag wordt gezegd en waarop financiering door de provincie kan plaatsvinden. De eerste vraag is echter hoe die financiering vanuit de provincie er dan precies uitziet.

De heer HORNSTRA merkt op dat het een voorstel is dat in deze commissie wordt bediscussieerd en in het duale stelsel kunnen commissieleden op elkaar reageren. Er is een aantal vragen gesteld en het is terecht dat de gedeputeerde daarop gaat antwoorden. Hij is echter ook benieuwd naar de reactie van alle partijen hierop en hij heeft nog één partij niet gehoord, en dat bepaalt ook mede wat andere partijen ervan vinden. Hij is dan ook heel benieuwd wat de SP ervan vindt.

De VOORZITTER wil eerst de gedeputeerde het woord geven, omdat VVD en PvdA in hun voorstel aangeven dat zij willen dat het college hiermee naar alle partijen gaat. Misschien is het handig om dan eerst de reactie van de gedeputeerde te horen en vervolgens wil zij de heer Bennema nog vragen of deze in tweede termijn nog iets hieraan heeft toe te voegen en daarna kan in de tweede ronde worden gekeken hoe uiteindelijk het college door de commissie wordt geadviseerd.

De heer MUNNIKSMA heeft een aantal commissieleden horen zeggen dat dit een unieke gelegenheid is om een technisch hoogstaande ontwikkeling te koppelen aan natuurontwikkeling in deze provincie. Dat wordt ook onderschreven door dit college en daar ligt dan ook het probleem niet. Er zijn ook vragen gesteld of het college in de komende tijd na wil gaan of particulier natuurbeheer ook hier op zijn plaats zou zijn. Spreker heeft het idee dat bij wat de afgelopen tijd op dit gebied al is weggezet, particulier beheer ook betrokken gaat worden. Er is ook een aantal vragen gesteld over de wijze waarop de effecten van het natuurbeheer eventueel hun neerslag zouden kunnen hebben in het landbouwgebied. Spreker denkt dat het op zijn plaats is om daar met zorgvuldigheid naar te kijken. Wat de commissieleden ook duidelijk is, is dat Astron graag door wil gaan om op korte termijn antennes te plaatsen. Daardoor ontstaat tijdsdruk, maar ook een financieringsprobleem. Op dit moment is het namelijk duidelijk dat een derde van het gebied is begrensd en daarmee zijn er ook allerlei vergoedingen op van toepassing. Voor twee derde van het gebied is dat niet aan de orde en op het moment dat er buiten deze zaal geen financier voor dit verhaal gevonden kan worden en de provincie wel blijft zeggen dat het een unieke gelegenheid is die met beide handen moet worden aangegrepen, zit er maar één financier, namelijk de provincie, en dan laat hij graag het woord aan de statencommissie om daarop antwoord te geven. Het lijkt spreker dan toch verstandig om binnen de tijdsdruk nog een stap te doen, want een aantal van de commissieleden heeft ook voorgesteld om in overleg te gaan met alle partijen teneinde alsnog te kijken welke financieringsbronnen er zijn, ondanks dat die zoektocht onlangs al eens is uitgevoerd en daar geen optimistische geluiden uit naar voren kwamen. Ook spreker heeft het rapport namelijk gelezen en daarin staat dat natuurontwikkeling loont en dat het zeker ook loont in de directe omgeving en dan is het toch goed om nog eens een keer in en rondom het Astron-gebied te gaan kijken of daar organisaties bereid zijn om wat geld bij te leggen en pas daarna bij de staten terug te komen om te kijken of er een financieringsprobleem overblijft. Dit heeft alleen maar zin op het moment dat de commissie een positieve grondhouding aanneemt ten aanzien van deze koppeling van technologische hoogstand aan natuurontwikkeling.

TWEEDE TERMIJN

De heer BENNEMA heeft behoefte om vanavond al aan de slag te gaan, want hij begrijpt dat er veel mensen zijn die dit niet zomaar voorbij willen laten gaan, maar hun uiterste best willen doen om er iets moois van te maken. Als dat samen met het college en de staten kan, dan doet hij dat graag. Als het niet gaat dan zal er later worden gezegd dat dit jammer was, maar dat het niet anders is.

De heer WIJBENGA begrijpt best dat de wetenschappers van Astron nog liever vandaag dan morgen de schakelaar om willen zetten. Wat gaat er fout wanneer dat pas over een half jaar zou gebeuren?

De heer BENNEMA antwoordt dat dan de financier van het LOFAR-project en alle partners in de wetenschapswereld zich afvragen waarom het zo lang duurt. Partijen hebben namelijk vier jaar lang de kans gehad om dit voor te bereiden en de mogelijkheid gehad om oplossingen te zoeken. Zij kunnen niet langer wachten omdat de zon in de volgende periode minder zonnewinden uitstoot, zodat in 2008 en 2009 de basis van LOFAR kan worden gekalibreerd. Als dat later wordt gedaan, lukt dat niet. Bovendien zijn er verplichtingen aan de financier en subsidiegever om dat in die periode rond te krijgen.

De heer TIMMERMAN wijst erop dat de antennes in een gebied komen te staan en wat is erop tegen om dat gebied wel in te richten en de rest met voortschrijdend inzicht aan te pakken? Dan kan het project toch gewoon doorgaan? Indien het akkerland dat er nu nog ligt wordt ingezaaid met gras, dan is er sprake van een weidevogelgebied.

De heer BENNEMA dacht dit ook. De deskundigen die kennis hebben van grassen en weidevogelgebieden hebben echter aangegeven dat het niet zo eenvoudig is. Er moet iets worden gedaan aan de waterhuishouding. De heer Timmerman vraagt om de terpen aan te leggen, de antennes erop te plaatsen en daarna pas de rest aan te pakken. Het grootste deel van het werk zit alleen in het aanleggen van die terpen en daar heeft Astron geen geld voor. Er wordt dus gezocht naar een financier die dat kan regelen. Het is relatief gezien niet heel veel geld, want als de provincie dit alleen zou moeten doen zou het drie tot vier keer zoveel geld kosten, want er moet dan 400 ha tot natuurgebied worden omgetoverd.

De heer HORNSTRA merkt op dat het hem duidelijk is wat iedereen voor ogen staat. Iedereen ziet een unieke kans en de financiën spelen vaak een rol. De PvdA heeft daar best wat geld voor over, maar zeker niet het bedrag dat daar staat. Indien iedereen die positieve grondhouding heeft, dan moet daar gewoon uit te komen zijn en daar moet dan ook niet te lang mee worden gewacht. De heer Munniksma is er heel duidelijk in en hij zal ook de vragen van de heer Timmerman meenemen in zijn verhaal. Iedereen weet namelijk dat er ook andere belangen spelen en dan vindt spreker dat daar gewoon voortvarend mee aan de slag moet worden gegaan. Dat lijkt spreker heel essentieel. Hij zal geen bedragen noemen, maar het is duidelijk dat het van meerdere kanten moet komen en het waterschap heeft er voor nu en in de toekomst ook heel duidelijk een belang bij en dan denkt spreker dat daar gewoon goed uit te komen moet zijn.

De heer KUIPER heeft gehoord dat de PvdA hier zeker niet het volledige bedrag voor uit wil trekken dat ervoor staat. Dat is eigenlijk een lastig punt, want het gaat om de verhouding tussen de garantstelling en datgene wat daadwerkelijk wordt uitgetrokken door de provincie.

De heer HORNSTRA antwoordt dat er een bedrag van € 5 miljoen staat en als spreker zegt dat er andere partners bij betrokken moeten worden, dan is dat dus niet het bedrag dat de provincie erbij legt.

De heer KUIPER stelt in ieder geval voor om tussen nu en de statenvergadering in overleg te treden over de vorm waarin dat dan kan worden gegoten en daar dan een motie over in te dienen.

De heer HORNSTRA antwoordt dat wat hem betreft de opdracht heel duidelijk is en dat het college met een prachtig voorstel naar de staten komt. Daar wacht hij op, maar hij zou graag zien dat dit voorstel zo snel mogelijk komt.

De VOORZITTER concludeert dat het college positief reageert op de uitnodiging van de heer Hornstra om met een voorstel te komen. Zij stelt vast dat de commissie het college de gelegenheid geeft om eerst met alle partijen te kijken of er een goed voorstel kan komen.

## 10. Brief van het college van GS van 21 maart 2007 over subsidieregeling investeringssteun jonge agrariërs; rapportage openstelling 2006

De heer WIJBENGA attendeert de commissie op een brief die ondertussen is binnengekomen van de jonge boeren. Het gaat om een brief van het Drents Agrarisch Jongeren Kontakt (DAJK) die de commissieleden per e-mail hebben ontvangen. In die brief wordt het belang van de regeling nog eens onderstreept. Er is in het jaar 2006 een regeling geweest en aan de hand van de evaluatie kan worden geconcludeerd dat die regeling succesvol is geweest. Er zijn meer dan twintig jonge boeren mee geholpen, veelal in een situatie van bedrijfsovername. Dan is de vraag waarom de regeling wordt gestopt, nu deze immers succesvol is. Dat is merkwaardig en daar kan hij het college dan ook niet volgen. Er speelt meer, want hij brengt de verkiezingscampagne in herinnering, met bijeenkomsten in Westerbork. Dat waren bijeenkomsten in stallen van boerderijen waar de DAJK een presentatie heeft gehouden en waar toch het merendeel van de partijen die op dat moment om de tafel zaten instemmend heeft geknikt op de vraag of het DAJK weer op de provincie kon rekenen. In dat geval is het voor hem simpel, want daar is door de partijen a gezegd en nu mogen de staten b zeggen. Er is natuurlijk nog iets, want waarom is die regeling in 2006 ingevoerd? In het stuk van het college staat dat het niet in eerste instantie om een financieel argument ging. Het was een sociaal argument en voorop het collegeprogramma staat met grote letters het woord sociaal. Ook vanuit dat aspect hebben de staten in 2006 de regeling opengesteld. De vraag van het CDA richting het college is dan ook om het besluit te heroverwegen en kijken of er voor het jaar 2007 ook een bedrag van € 90.000,-- in de begroting van de provincie kan worden gevonden om dit nuttige doel te dienen.

Mevrouw STOEL merkt op dat de heer Wijbenga er terecht op wijst dat er in de campagneperiode een aantal malen over dit onderwerp is gesproken en heel terecht merkt de heer Wijbenga op dat de meerderheid van de fracties toen heeft aangegeven dat de regeling moest worden voortgezet. De PvdA-fractie heeft daar beide keren dat er over is gesproken enig voorbehoud bij gemaakt en dat voorbehoud heeft absoluut geen betrekking op het feit dat de PvdA vanwege sociale redenen niet zou willen komen tot steun aan de jonge boeren, maar het voorbehoud staat wel in verband met een aantal kanttekeningen bij deze regeling. Waarom is er een landelijke regeling nodig waar per provincie een zeker bedrag bij kan worden gedaan, zodat er provinciale ongelijkheden ontstaan? Indien er een landelijke regeling is, moet het niet uitmaken in welke provincie jonge boeren zich vestigen om van die regeling gebruik te maken. De PvdA zou dan ook veel liever zien dat er een landelijk toereikende regeling voor deze wijze van subsidiëring zou bestaan. Het tweede is dat de heer Wijbenga zegt dat de regeling heel succesvol is geweest en dat er breed gebruik van is gemaakt. Het is prima dat er 21 mensen gebruik van hebben kunnen maken, maar het valt haar wel op dat het heel veel in bepaalde sectoren is gebruikt voor uitbreiding van bijvoorbeeld stallen.

De heer WIJBENGA wijst erop dat de regeling daar ook voor is bedoeld. De regeling was bedoeld om investeringen in de verbetering van de bedrijfsprocessen te stimuleren.

Mevrouw STOEL antwoordt dat dit ook staat boven het stuk waar zij het nu over heeft. Het is echter een vrij eenzijdige invulling en zij vraagt zich af of er geen andere manieren zijn om deze sector zo goed mogelijk te steunen. Zij denkt dat het breder kan worden getrokken als het gaat om het stimuleren van duurzaamheid en verbreding in de landbouw. Zij zou dus veel liever een regeling zien die is toegesneden op de Drentse maat. Zij zou de Drentse voorkeuren daarbij willen gebruiken, dus het verzoek dat zij aan de gedeputeerde zou willen doen is dat zij niet negatief staat tegenover een bepaalde regeling voor deze sector, maar zij vraagt om te kijken of dit nu wel de meest geëigende manier is om een dergelijke regeling te maken. Met de betrokkenen samen moet dus worden bezien of er niet een nog betere regeling zou kunnen worden geboden die specifiek op Drentse maat is gestoeld.

De heer WIJBENGA is daar niet op tegen, want hij had een dergelijke formulering zelf kunnen verzinnen. Het gaat er alleen om dat het niet de afweging is of de staten iets voor de agrarische sector willen,

want daar willen de staten wel iets voor. Daar is uitgebreid in het kader van de discussie over het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) over gesproken. In het ILG-budget zit heel veel geld voor de bevordering van de sector in termen van arbeidsproductiviteit, investeringen en dergelijke. Het gaat hier alleen niet over de sector, maar over een groep ondernemers binnen die sector en de vraag die vandaag op tafel ligt is of de provincie iets over heeft voor die specifieke groep binnen de sector. Indien het antwoord dan ja is, dan dienen de staten die € 90.000,-- beschikbaar te stellen en dan kunnen de andere mensen binnen die sector prima meedoen in de tenders van het ILG en dergelijke zaken. Dat is dan ook niet de discussie.

Mevrouw STOEL heeft al wel aangegeven dat zij vindt dat de manier van subsidiëring zoals die via deze regeling plaatsvindt, geen goede zaak is omdat daarmee ongelijkheid wordt gecreëerd en zij vindt ook nog steeds dat de regeling een vrij eenzijdige invalshoek kent. Ook naar investeringen kan op een andere manier worden gekeken, zodat er een duurzamer invulling kan worden gegeven. De heer Wijbenga geeft aan dat vanuit het DAJK wordt aangegeven dat dit de manier is om hier toe te komen, maar zij hoort ook andere, meer kritische geluiden, namelijk dat dit niet de enige zaligmakende mogelijkheid is. Dat zou zij graag eens willen onderzoeken voordat klip en klaar wordt gezegd dat dit de enige manier is om de jonge boeren tegemoet te komen. Daar is zij niet van overtuigd.

De heer TIMMERMAN vindt het jammer dat deze regeling voor 2007 niet meer van toepassing is. Hij zou wat dat betreft de brief die het DAJK heeft gestuurd met als strekking om toch die € 90.000,-- beschikbaar te stellen, willen steunen, ware het niet dat hij in het kader van duurzaam en innovatief ondernemen bereid is om het oorspronkelijke bedrag beschikbaar te stellen, zijnde € 180.000,-- om de gang er op het platteland goed in te houden. De gelden worden besteed aan productiekosten, kwaliteit, betere variatie in de stallen en een betere leefomgeving. Wat dat betreft denkt hij dat daarmee een goede slag kan worden gemaakt en dat sluit prima aan op het collegeprogramma dat voorligt.

De heer WENDT ziet na de bijdrage van mevrouw Stoel van verdere deelname aan deze bespreking af. Hij onderschrijft de bijdrage van mevrouw Stoel.

De heer WIJBENGA kan het even niet meer volgen. De lijsttrekker van de ChristenUnie was een van degenen die bij de verkiezingsbijeenkomsten vooraan stond met de toezegging dat jonge boeren op de ChristenUnie konden rekenen en dat zij bij deze partij in goede handen waren. Wat is er nu gebeurd met de ChristenUnie?

De heer WENDT heeft niet gezegd dat boeren niet meer bij de ChristenUnie in goede handen zijn. Hij heeft ook niet gezegd dat alle regelingen maar moeten worden afgeschaft. Hij ziet juist uit naar andere mogelijkheden.

De heer WIJBENGA wijst erop dat tijdens de verkiezingsbijeenkomsten de discussie over deze regeling ging en niet over andere mogelijkheden. Er waren ook andere bijeenkomsten waarbij de lijsttrekker van de ChristenUnie aanwezig was. Het ging toen heel specifiek over steun aan jonge boeren en de ChristenUnie was daarin bevestigend. Dat geluid hoort hij nu niet, dus wat is er gebeurd met de ChristenUnie?

De heer WENDT weerspreekt dit. Het gaat nu misschien niet op de manier zoals het CDA dat wil, maar hij zegt niet dat inkomenssteun aan jonge agrariërs moet worden afgeschaft.

Mevrouw STOEL heeft van de heer Wendt gehoord dat hij de woorden van de PvdA ondersteunt. Zij heeft aangegeven dat zij niet tegen een vorm van subsidiëring is, maar zij wil kijken wat de beste manier is voor de boeren in deze provincie.

De heer WIJBENGA heeft aan de woorden van mevrouw Stoel niets af willen doen, maar hij heeft alleen gerefereerd aan de periode van de provinciale verkiezingscampagne, waarin de PvdA een genuanceerd antwoord gaf op de vraag of deze regeling moet worden voortgezet, maar waarbij dat bij de Christen-Unie niet het geval was. Daarin zat het verschil tussen de opstelling van de ChristenUnie in verkiezingstijd en de huidige opstelling van deze partij. Spreker probeert de oorzaak van dat verschil te achterhalen.

De heer KUIPER wijst erop dat hij dezelfde randvoorwaarden aan verstrekking aan jonge agrariërs heeft gesteld als de PvdA. Er moet een kwaliteitsslag komen in de zin van biologische landbouw, het vitaal platteland en verdere ontwikkelingen die de duurzaamheid bevorderen. Dat heeft GroenLinks al voor de verkiezingen gezegd en in die zin is er wel een vergelijk mogelijk. Zijn conclusie is alleen anders, want hij ziet dit als een kans om jonge agrariërs iets te bieden dat ook nog eens een vertaalslag kan hebben voor de duurzaamheidsontwikkeling in het kader van landbouw in de provincie Drenthe. In die zin zal hij ondersteuning geven aan de vertaalslag naar kwaliteit en zoeken naar mogelijkheden om die subsidies te verstrekken en daar een programma voor gereed te maken. Hij pleit er dan ook voor om dit zo snel mogelijk te doen.

De heer MUNNIKSMA heeft destijds ook deelgenomen aan debatten in verkiezingstijd, toen hij alle stukken die onder deze regeling zaten niet kende. Op dat moment had hij ook een verschil met de heer Wijbenga in Borger over onder andere het Europees karakter van deze regeling. Hij komt de heer Wijbenga nu tegemoet door aan te geven dat hij het top-up karakter van deze regeling heeft begrepen, waardoor duidelijk is dat als de provincie hier subsidie aan geeft, dit EU-proof is. Waar spreker als nieuwkomer met verbazing naar kijkt is waar het nu eigenlijk over gaat. Het Rijk moet een goede regeling treffen om ondernemers die bedrijven over willen nemen te ondersteunen. Het voorstel is nu om nog voordat het Rijk in 2007 die regeling heeft vastgesteld, al vast te stellen dat de regeling die het Rijk nog moet vaststellen ontoereikend is en dat de provincies bereid zijn om die ontoereikendheid weg te nemen door deze alvast te financieren. Spreker vindt dat de wereld op zijn kop zetten, want het vorige college heeft ook aan de orde gesteld dat het Rijk ervoor moet zorgen dat als er een regeling in het leven wordt geroepen, deze voldoende moet zijn. Indien partijen zich in dit land druk maken om bestuurlijke drukte, terwijl allerlei overheden zich met dezelfde regeling bezig gaan houden, dan is dat slecht bestuur van de overheid in het algemeen. Naar zijn idee is er maar één ding dat moet worden bepleit door het DAJK en door de provincie, namelijk om ervoor te zorgen dat het Rijk een afdoende regeling heeft. Dat is zijn centrale boodschap.

De heer WIJBENGA denkt dat de heer Munniksma op één punt fout zit, namelijk dat het Rijk voor 2007 nog geen regeling heeft vastgesteld. Er is namelijk een regeling die geldt van 2007 tot 2012/2013. Die regeling is er al en die is niet nieuw. Het gaat spreker erom dat er vanuit de provincie een extra zetje wordt gegeven en dat was wat er in Borger en andere plaatsen te horen was in verkiezingstijd.

De heer MUNNIKSMA antwoordt dat op het moment dat het Rijk regelingen in het leven roept waar niet voldoende middelen bij zitten, ervoor gezorgd moet worden dat minister Verburg met een betere regeling komt. Er moet dan voor worden gepleit om in de nieuwe begroting van het Rijk voldoende geld vrij te maken. In de oude regeling, toen Drenthe daar aan deelnam, werd het geld verdubbeld in het kader van de EU. Dat is op dit moment niet meer het geval en dat betekent dat het effect van een eventuele top-up-benadering van de provincie vermindert. Tegelijkertijd haalt het ministerie nog eens de volgende truc uit, namelijk dat in het verleden het geld netto werd gebruikt voor Drentse boeren, terwijl het nu bruto wordt gebruikt voor Drentse boeren, want nu moet ook nog worden meebetaald aan de uitvoeringsorganisatie die het Ministerie van LNV in het leven heeft geroepen. Ook in het kader van het Uitvoeringsprogramma innovatieve landbouw Noord-Nederland (UILNN) gebeurt in Drenthe het een en ander en wordt er geïnvesteerd in innovatie en duurzaamheid. Ook deze regeling staat onder druk vanuit het Rijk en dan is het veel belangrijker om langs die lijnen in de toekomst het nodige te doen voor de agrarische stand, dan alleen door het subsidiëren van overnames. Spreker denkt dat het te specifiek is

om overnames wel met een regeling tegemoet te komen en dat in het algemeen innovatie in de agrarische sector niet wordt gesubsidieerd. Het is uniek in Nederland om in een sector op deze wijze overnames tegemoet te komen, maar zolang het Rijk dat graag en volmondig doet zal spreker daar geen neen tegen zeggen.

Mevrouw STOEL proeft uit de woorden van de gedeputeerde dat hij zal kijken met de sector wat er op Drentse maat kan worden opgepakt om innovatie en duurzaamheid voor jonge agrariërs te kunnen stimuleren. Klopt dat?

De heer MUNNIKSMA antwoordt dat op het moment dat een aantal regelingen voor de agrarische sector ook voor Drenthe onder druk staan, zoals het UILNN, dan is het belangrijker om daarvoor financiële middelen te houden dan voor deze regeling. Dat slaat ook in de sector neer en is tegelijkertijd duurzaam en innovatief. Daar komt hij zeker op terug.

De heer TIMMERMAN houdt de gedeputeerde aan dat laatste antwoord.

De heer KUIPER heeft niets toe te voegen aan het laatste debat.

De heer WIJBENGA vraagt of de conclusie juist is dat het college vasthoudt aan het standpunt dat het vorige college heeft ingenomen bij brief van 21 maart 2007, namelijk geen nieuwe middelen voor 2007 voor dit specifieke doel.

De heer MUNNIKSMA antwoordt bevestigend en voegt daaraan toe dat er helaas ook een aantal andere regelingen, waaronder UILNN, onder druk staat waarvan hij vindt dat daar wel degelijk financiële ruimte voor moet worden gereserveerd in de voorjaarsnota en in de begroting. Dat slaat ook neer in de agrarische sector en daar komt hij op een positieve manier op terug.

**11. Brief van het college van GS van 5 april 2007 over de voorzetting Project planmatige kavelruil**

Mevrouw STOEL vindt het een uitstekende zaak om deze projecten te stroomlijnen en daar een provinciale commissie voor te maken. Zij hoopt ook dat die ambitieuze verwachting van 5.000 ha eind 2009 zal zijn gerealiseerd. Wat gebeurt er na 2009? Zij denkt namelijk dat die commissie ook na 2009 nog aan het werk zal zijn.

De heer MUNNIKSMA antwoordt dat mevrouw Stoel de stukken zorgvuldiger heeft gelezen dan hij, want hij heeft niets zien staan over een einddatum in 2009. De verschillende commissies die zich op dit moment bezighouden met landinrichting moeten veel slagvaardiger opereren dan in het verleden, want toen waren er ruilverkavelingen die er minstens een generatie over deden en op dit moment wordt geprobeerd om dergelijke zaken op een wat kortere termijn weg te zetten. Daarbij vindt hij het logisch dat rondom 2009 wordt gekeken of nog steeds de goede weg wordt bewandeld en of er moet worden doorgegaan met deze op Drentse schaal en maat werkende kavelcommissie. Als dat het gevoel is, dan wordt daar ook in 2009 mee doorgegaan. Hij denkt dat als er in Drenthe veel dingen worden gedaan, er voldoende ruimte moet blijven voor agrarische structuurversterking. Die twee zaken moeten namelijk hand in hand gaan.

De VOORZITTER concludeert dat de commissie instemt met deze brief.

(De voorzitter schorst de vergadering van 15.19 tot 15.29 uur)

## 12. Brief van het college van GS van 27 maart 2007 over het Provinciaal uitvoeringsprogramma verkeer en vervoer 2007

De heer SLAGTER heeft het wat breder getrokken dan de brief alleen, want er zat ook nog een uitvoeringsprogramma bij. Er wordt gesproken over de N34 en er wordt vermeld dat de uitvoering van de projecten buiten het Provinciaal uitvoeringsprogramma (PUP) zijn gehouden. Hoe gaat het college zich dan verantwoorden naar de staten? Ten aanzien van de gedragsbeïnvloeding merkt hij op dat er heel veel geld voor wordt betaald, maar krijgt de provincie er ook voor terug wat de provincie wil? Dat heeft hij vorig jaar ook al aan de orde gesteld en hij acht het nog steeds zinvol om te kijken wat de effecten zijn. Het gaat namelijk om grote investeringsbedragen. Er wordt gewezen op de rol van de netwerkanalyse Zuid-Drenthe. Het bijzondere van die netwerkanalyse is dat deze op vrijwillige basis is opgesteld. De vraag is of dit bij onderhandelingen met het Rijk ook nog enig gewicht heeft of dat alleen de netwerkanalyse telt die in het noorden van Drenthe en het zuiden van Groningen is gemaakt. Ten aanzien van de Zuiderzeelijn en de spoorvisie Noord-Nederland wijst hij op de situatie in Zuid-Drenthe, die daar een vervolg op de Hanzelijn vormt. De discussie in het zuiden van Drenthe gaat over de doorkruising van het Reestdal. In januari 2007 heeft hij daar vragen over gesteld aan het college en daar heeft hij ook een antwoord op gekregen. Het college geeft aan dat het niet zo'n vaart loopt, maar nu las spreker in de krant dat de gemeente De Wolden een brief heeft gekregen van het ministerie waarin wordt aangegeven dat het onduidelijk is of die trein door het Reestdal zal gaan als er een keuze wordt gemaakt. De minister wil namelijk eerst een besluit nemen over de Zuiderzeelijn en dan doet de minister hier pas uitspraken over. Hoe zit dit nu precies? In het eindstukje wordt nog gesproken over de risico's bij de uitvoering en dan gaat het vooral over de rol van de gemeenten als partner bij de uitvoering van de verkeer- en vervoersplannen. Er wordt gewezen op de vertraging van de planprocedures en de financiële dekkingsplannen binnen de gemeentelijke begroting. Deze worden nu toch opgevoerd als risico's. Hoe groot zijn die risico's in de praktijk bij de uitvoering van dit plan? Als het echte risico's zijn, wat zijn dan de oorzaken dat die risico's steeds aanwezig blijven?

De heer KUIPERS merkt op dat het PUP 2007 een vervolg is op bestaand beleid en in die zin zit er ook een logische opbouw in. Wel vindt hij dat het stuk vooral een collegestuk is en hij vraagt zich af of in de toekomst rond deze materie de rol van provinciale staten niet wat nadrukkelijker aanwezig zou moeten en kunnen zijn. Wat duidelijk wordt is dat het vooral weer asfalt is wat de aandacht krijgt. Daar zit ook direct het dilemma van de provincie Drenthe, want door haar plattelandsstructuur met relatief weinig grote kernen, is het openbaar vervoer in een aantal gebieden tot een minimum teruggebracht, met als gevolg een grotere automobiliteit. Dat vraagt om beleid, want ook voor GroenLinks staat veiligheid buiten kijf en voorop. In die zin vraagt hij ook nu aandacht voor het onderzoeken van de mogelijkheden tot het vergroten van de veiligheid op de N34. Vorige week is helaas weer pijnlijk duidelijk geworden dat deze weg tot een van de onveiligste van deze provincie behoort en eerder in de vorige periode heeft hij al gewezen op een oplossing die in Overijssel op de N50 tussen Hattemerbroek en Kampen is getroffen. Het betreft hier een aanpassing die bovenop al geplande verkeersmaatregelen een wezenlijke bijdrage zou kunnen leveren aan het vergroten van de veiligheid op de N34. Hij vraagt het college of er bereidheid is om mogelijkheden in die zin op bepaalde gedeelten van de N34 te onderzoeken. In hoofdstuk 6.3 wordt aangegeven dat het college van mening is dat een verlengde startbaan op de luchthaven Groningen Airport Eelde (GAE) meer en nieuwe mogelijkheden biedt voor het goederenvervoer. Hij deelt die mening niet, en staat hier volgens hem niet alleen in gezien de discussie die hierover nu ook weer in de media wordt gevoerd. De afgelopen week bleek uit het rapport van luchtvaarteconoom De Wit wederom dat de directie van GAE zich veel te rijk rekent, zowel op het terrein van potentiële klandizie als het effect op de werkgelegenheid, en het zou hem een lief ding waard zijn indien het college de bezorgdheid over de positie van GAE zou willen overnemen. In hoofdstuk 6.4 wordt melding gemaakt van het vervolg op de pilot autodelen uit 2006. Hij vraagt of kan worden aangegeven wanneer de uitgewerkte plannen die genoemd worden, tegemoet gezien kunnen worden. Hetzelfde geldt voor de Noordelijke fietspromotiecampagne.

De heer BATS antwoordt dat het hier uitdrukkelijk gaat om een PUP met staand beleid, waarbij een kleine vooruitblik wordt geboden op een mogelijk toekomstig beleid. De basis is de uitvoering van staand beleid wat de staten hebben ingezet. In alle eerlijkheid geeft hij aan dat toen hij aan het inlezen was en zich afvroeg wat het PUP inhield op het moment dat dit ter tafel wordt gelegd, hij nu de toezegging doet dat daar volgend jaar niet zolang meer mee zal worden gewacht. Het PUP voor 2008 mag de commissie dan ook vroeger ter behandeling verwachten. De staten kunnen dus in een vroegtijdiger stadium bij het PUP worden betrokken, maar dat neemt niet weg dat het PUP een uitvoeringsplan blijft en in principe in de schoot van het college ligt. Er komt vanmiddag ook nog een aantal andere programma's ter tafel, waaronder het PVVP, waar de commissie heel uitdrukkelijk wat van zou kunnen vinden als beleidsrichting.

De heer SLAGTER merkt naar aanleiding van de N34 op dat deze weg er later bij in is gekomen vanwege de overname van de weg door het Rijk. Dat heeft ook een leuk jaarverslag opgeleverd met een plus van € 80 miljoen. Die projecten zijn versneld opgesteld en daar wordt nu al aan gewerkt en in dit PUP stond vermeld dat die projecten niet in dit PUP zijn opgenomen. Aangezien er wel veel geld naartoe gaat dat er ook voor is bestemd, is het goed om daar verantwoording over af te leggen.

De heer BATS geeft op dat laatste een volmondig ja. De details die er worden gevraagd over waarom het op deze manier is gebeurd, hebben vooral te maken met de overname van de N34. Hij stelt zich voor dat het vooral ook daar mee te maken heeft dat de commissie nog een iets gedetailleerder antwoord op papier hierover zal krijgen. Waarbij hij ervan uitgaat dat als de commissie gedetailleerde vragen stelt, deze aan de ambtenaren kunnen worden gesteld. Deze details heeft spreker namelijk niet paraat en het is goed voor de discussie in de commissie om die details hier niet te bespreken. Voor wat betreft de gedragsbeïnvloeding en het kijken naar de effecten, denkt spreker dat dit de rode draad is van wat hij aan het begin van deze middag heeft gezegd in de toezegging dat het college in de breedte op alle portefeuilles wil kijken naar ingezet beleid en de effecten in de toekomst op een zo open mogelijke manier aan de staten doen toekomen. Dit PUP is het uitvoeringsprogramma en dat had ook aan het begin van dit jaar aan de staten kunnen worden voorgelegd, maar dat is nu pas in mei gebeurd. Hij zegt toe dat de beleidscyclus (hoe is beleid ontstaan, hoe wordt het uitgevoerd, wat zijn de effecten daarvan en wat wordt daarmee gedaan) in de toekomst zal zijn gewaarborgd. Zoals hij de stukken heeft gelezen, waarbij het Jaarverslag 2005 is meegenomen, is in die beleidsscyclus rekening gehouden met de aspecten die toen hebben gespeeld. De vraag of dat nog transparanter kan, is iets waar hij naar zal kijken om dit naar de staten op een zo helder mogelijke manier aan te bieden.

De heer SLAGTER heeft dit punt specifiek aangeroerd omdat voor gedragsbeïnvloeding een hoog bedrag wordt opgevoerd en er worden op dat vlak veel maatregelen genomen. Dat is zeer transparant, maar zijn vraag is welke effecten het beleid zelf heeft op verkeersongelukken, verkeersgedrag en dergelijke. Het is zinvol om daar eens een apart onderzoek naar te doen.

De heer BATS zal deze suggestie van de heer Slagter meenemen. De volgende vraag was de rol van de Netwerkanalyse en of dit nog meetelt in wat er met het Rijk en met elkaar wordt besproken. Daarop kan hij een bevestigend antwoord geven. Met de analyses die het Rijk zelf uitvoert en de afwijkingen die daar mogelijk in zouden kunnen zitten, zal de provincie onder andere in het verband van het Samenwerkingsverband Noord Nederland (SNN) aandacht vragen voor de positie van de provincie Drenthe. De netwerkanalyse telt dus wel degelijk mee en is voor de provincie een stuk om naar het Rijk toe aan te tonen hoe er wordt aangekeken tegen bepaalde zaken. Dat laatste is zeker niet in het nadeel van Drenthe.

De heer SLAGTER merkt op dat het Rijk op dit punt zelf nogal na-ijverig is en vooral bij de indeling van de rijksmiddelen in het Meerjarenprogramma infrastructuur en transport (MIT) wil het Rijk een vinger in de pap houden en mag er wel een netwerkanalyse in Groningen worden gemaakt, maar in Zuid-Drenthe

wordt niet geïnvesteerd. Nu heeft de provincie zelf gezegd die analyse wel te willen maken, maar hoe zit de provincie dan aan tafel met het Rijk? Wil het Rijk dan wel serieus over Zuid-Drenthe praten?

De heer BATS antwoordt dat hij dit serieus wil doen vanuit zijn rol en verantwoordelijkheid naar de staten toe. Het Rijk voelde weinig voor een netwerkanalyse en de provincie vond dat een belangrijk punt, dus heeft dat onderzoek wel ingezet. Dat is voor de provincie dan ook een redelijk hard onderhandelingspunt om mee te nemen in de toekomstige ontwikkelingen in het totaalpakket, dus niet alleen over infrastructuur, maar ook over de economische en ruimtelijke ontwikkeling, en dus in de onderhandelingen met het Rijk. Ten aanzien van de brief die aan de gemeente De Wolden is gestuurd, moet hij het antwoord schuldig blijven. Hij kent die brief nog niet en moet daar nog naar kijken. In de ambtelijke organisatie zal hij daar ook navraag naar doen. Het college heeft op 14 mei 2007 in het kader van het landsdeeloverleg, overleg met de minister in Den Haag over een aantal punten in SNN-verband. De Hanzelijn zal er daarvan één zijn en hij zal de uitkomst van dit overleg de dag daarop in het bestuur van het SNN terugkoppelen. Wat hem betreft hoeft hij daarmee niet te wachten tot de volgende plenaire statenvergadering of commissievergadering, maar zal hij proberen om zo snel mogelijk een reactie naar de commissie toe te krijgen, zodat de commissie op de hoogte blijft van wat het Rijk van de Zuiderzeelijn vindt of niet vindt. Ten aanzien van de risico's in de uitvoering merkt hij op dat het college de afgelopen twee dagen vooral over dit soort zaken heeft gesproken en ook over hoe de financiën in de breedste zin van het woord, dus ook de effecten van beleidsvisies en risico's, aan de staten zullen worden voorgelegd. Hij kan niet in detail vertellen wat op dit moment voor alle onderdelen de risico's zijn. Volgens spreker is daar wel achter te komen en mag de vraag aan de ambtelijke organisatie worden gesteld. Waar het college het gisteren heel nadrukkelijk over heeft gehad is dat de koers van dit college zal zijn dat als er afspraken zullen worden gemaakt, die afspraak ook de afspraak is. De open eindjes zullen niet acceptabel zijn. Hij beseft dat dit een wat vaag antwoord is, maar impliciet zit daar ook in dat bij de Voorjaarsnota Plus dit soort aspecten mee zullen worden genomen. Dat heeft spreker een paar keer genoemd, niet om het in een hoek te drukken dat pas bij de behandeling van de Voorjaarsnota het grote antwoord op alle vragen zal worden gegeven, maar het betreft hier de houding die dit college wil aannemen om in overleg met de staten in alle openheid dit soort zaken bij de staten neer te leggen. Als onderhandelaar, dus het college als bestuurder, wil hij de afspraak-is-afspraak-regel zoveel mogelijk handhaven. Als er vragen worden gesteld die te detaillistisch zijn, dan wil hij vragen deze vragen aan de ambtelijke organisatie te stellen. De heer Kuipers geeft aan dat hij het PUP vooral ziet als een stuk van het college en niet van de staten.

De heer KUIPERS antwoordt dat de gedeputeerde al heeft aangegeven dat hij het PUP volgend jaar eerder zal aanbieden. Dan neemt spreker aan dat dit in de vorm van een conceptstuk zou kunnen zijn, waar de commissie en/of de staten nog op zouden kunnen reageren.

De heer BATS antwoordt dat hij kijkt naar de taken, rollen en bevoegdheden van het college. Het PUP ligt in dat kader heel nadrukkelijk in de schoot van het college. Spreker denkt ook dat dit past bij een kortetermijnplan zoals dat voorligt. In die zin is de opmerking van de heer Kuipers terecht. Het PUP is een stuk van het college en in mindere mate van de staten. Dat hoort bij de wederzijdse rollen van college en staten en de staten hebben een aantal instrumenten om daar sturing aan te geven. Het zou niet goed zijn als heel breed het PUP op inhoudelijke merites werd beoordeeld. Hij zal het in een vroegtijdig stadium in de vorm van een concept neerleggen voor de commissie om te kijken of iedereen daar een goed gevoel bij heeft. Dat moet ook de rol zijn en de kadernota moet vooral worden aangepakt door de commissie. Wat spreker betreft mag dat ook robuust, want de staten kunnen daar als hoogste orgaan van de provincie hun macht uitoefenen. Ten aanzien van het asfalt geeft GroenLinks aan dat het openbaar vervoer tot een minimum is teruggebracht. Die opvatting deelt spreker niet vanuit de gedachte dat het OV-bureau is geïnstitutionaliseerd binnen de provincies Groningen en Drente. Als gedeputeerde speelt spreker in het bestuur van het OV-bureau dagelijks een rol en daarin treedt spreker op als de gedeputeerde van Drenthe die verantwoording is verschuldigd aan de eigen staten en daarbij ook een rol speelt in het regelen van het openbaar vervoer in Drenthe. Als hij kijkt naar de situatie zoals deze in

Drenthe is op dit moment, dan is daar wel een aantal zaken vroeg van start gegaan, namelijk iets eerder dan in Groningen. Dat is allemaal in goede harmonie gegaan met de twaalf gemeenten van Drenthe en er is vooral sprake van een kwaliteitsimpuls die blijkt uit de evaluaties van het OV-bureau en van de partijen die inspreken op het openbaar vervoer hier in Drenthe. Het openbaar vervoer is dus wel degelijk naar een hoger plan getild. Het asfalt wordt door het college niet vergeten, want in een breder perspectief van economische en ruimtelijke ontwikkeling en de uitdagingen die het college op die gebieden in Drenthe ziet, speelt het asfalt een rol. Bij de inspraakronde voor het PVVP waren er insprekers die bang waren dat er teveel asfalt zou komen, maar er waren ook insprekers die vroegen aan het college om eraan te denken dat Drenthe wellicht meer in de toekomst over de twee hoofdassen een rol zou kunnen gaan spelen in de economische ontwikkeling daar waar het transit betreft. Dan gaat het vooral over de noordelijke ontwikkelingsas en de uitdagingen die Drenthe daar zou moeten zien. Het college gaat het erom de balans te vinden tussen die ruimtelijke ontwikkeling, de infrastructuur en de uitdagingen van de economische ontwikkeling. Het is belangrijk voor Drenthe om niet helemaal te vergrijzen. Het college denkt het openbaar vervoer flink op peil te gaan brengen en daarbij speelt asfalt een rol, maar die rol is niet belangrijker ten opzichte van het openbaar vervoer. Het onderzoek over de veiligheid van de N34 was hieraan gekoppeld. Spreker is bereid om in overleg met de ambtelijke organisatie te gaan kijken in welke vorm dit soort onderzoeken zouden moeten worden verricht. Wat hem betreft kan ook in de toezeggingen van deze commissie worden opgenomen dat hij daarop op zo kort mogelijke termijn zal terugkomen. Het is verstandig om eerst overleg met de ambtelijke organisatie te voeren alvorens een bod naar de commissie toe uit te brengen. Ten aanzien van GAE merkt hij op dat er gisteren een reguliere zitting is geweest bij de Raad van State. In de afgelopen jaren zijn er door de staten van Drenthe veel opvattingen naar voren gebracht over GAE en vond het college ook dat die baanverlenging van belang is. Kijkend vanuit de verschillende portefeuilles – en daar is in dit college ook geen enkel verschil van inzicht over – volgt dit college de koers van de voorafgaande colleges. Spreker zegt niet toe op korte termijn dat hij de luchtvaarteconoom De Wit zal omarmen en zal kijken of hij iets met zijn voorstellen zou kunnen doen. Wat hij de commissie toezegt is dat hij er de komende tijd niet veel meer van zal zeggen dan nadat de Raad van State uitspraak heeft gedaan. Spreker denkt dat juridisch gezien de provincie op dit moment geen partij is. Uiteraard is de provincie feitelijk wel partij en als spreker zegt dat hij hoopt op een bepaalde uitspraak, dan komt hij daar op dat moment graag op terug in de richting van de staten. Er is een vraag gesteld over mobiliteitsmanagement, wat hij ook wel slim reizen noemt. Het gaat hierbij om punt 6.4. van het PUP. Wat betreft het deel van slim reizen, is het OV-bureau bezig met plannen voor het "slim mobiel zijn". Spreker moet met het OV-bureau overleggen over wat op dit moment de stand van zaken is en wanneer hij dan bij de commissie terug kan komen. Voor wat betreft het tweede deel van de vraag (fietspromotiecampagne) blijft hij het antwoord schuldig, maar daar komt hij zeker nog op terug.

**13. Brief van het college van GS van 21 februari 2007 over ontwerp-Provinciaal verkeers- en vervoersplan (PVVP) 2007-2020**
**Notitie voorontwerp-PVVP; inzake het organiseren van bijeenkomsten in het kader van informatievergaring over het voorontwerp-1PVVP**

Mevrouw SEINEN sluit zich aan bij de heer Kuipers van GroenLinks, die aangaf dat het allemaal wel erg veel over asfalt gaat. Dat was haar ook opgevallen in de uitvoeringsagenda. Zij vraagt aandacht voor de veiligheid van de weggebruikers en dan brengt zij in herinnering de recente publicaties van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Het CBS heeft cijfers gepubliceerd waaruit blijkt dat het aantal verkeersongevallen met dodelijke afloop landelijk gezien afneemt, maar in Drenthe stijgt. Landelijk is er een stijging waarneembaar bij de fietsers. In Drenthe zijn daarvan geen cijfers beschikbaar, maar als zij kijkt naar de uitvoeringsagenda dan is er in het kader van "Duurzaam Veilig" wel degelijk aandacht voor een mensgerichte benadering. De fietsers kwam zij daarbij niet tegen, terwijl dit toch kwetsbare weggebruikers zijn. Is daar wel voldoende aandacht voor? Zij maakt zich daar zorgen over. Zij is benieuwd wat andere fracties daarvan vinden.

De heer KUIPERS wijst erop dat Drenthe een provincie is van plezierige uitersten. Er is sprake van veel landelijk gebied en een enkele concentratie van grote kernen. Hiermee wordt gelijk ook de problematiek van het vervoer gekend. Een eenduidige aanpak van het openbaar vervoer is in Drenthe bijna niet mogelijk. In stedelijke gebieden en op de zogenaamde assen dient een hoge mate van continuïteit van het openbaar vervoer te zijn gewaarborgd. Er zou dan kunnen worden gedacht aan de regio's Meppel-Zwolle, Assen-Groningen en het gebied rondom Emmen. In zijn optiek zouden lightrail en andere vormen van openbaar vervoer hier een wezenlijke bijdrage kunnen leveren aan het oplossen van verkeer- en vervoersproblemen. Voor het overige deel van Drenthe is hij van mening dat er frequent en hoogwaardig openbaar vervoer, bijvoorbeeld in de vorm van Q-liners, aangeboden dient te worden. In de presentatie van het OV-bureau heeft hij inmiddels alle plannen tot zich kunnen nemen en zijn bijdrage was gemaakt voordat hij de presentatie had gehoord. Dit dient niet uitsluitend in de spits aangeboden te worden, maar mogelijk in een lagere frequentie gedurende de gehele dag en daarin kunnen variabelen worden aangebracht. In het PVVP worden drie aandachtspunten genoemd, te weten gedrag, bereikbaarheid en veiligheid. Dat zijn zaken die in de optiek van GroenLinks steeds op hun duurzaamheid getoetst dienen te worden en dat mist hij in het voorliggende voorstel. Voor wat betreft de lichthinder is spreker van mening dat dit concreter moet worden ingevuld. Het is nu te algemeen en te weinig concreet. Met betrekking tot geluidshinder vindt hij dat de aangedragen voorstellen te simpel zijn. Asfalt alleen is niet voldoende en hij stelt voor om duidelijke en meetbare normen vast te leggen. Wat hij in het PVVP en in Drenthe mist is de voorrangsregel voor fietsers op rotondes. In tegenstelling tot andere provincies hebben fietsers op rotondes geen voorrang op het andere verkeer en de praktijk heeft geleerd dat daar waar dat wel het geval is er een duidelijker situatie ontstaat en de veiligheid van fietsers wordt vergroot. Met betrekking tot de verbetering van het milieu wijst hij nogmaals op de subsidieregelingen welke de provincie Overijssel heeft ingevoerd bovenop de landelijke subsidieregeling voor de aanschaf van roetfilters. Dat wil hij ook graag invoeren in Drenthe. In de notitie wordt melding gemaakt van de mogelijkheden om gratis vervoer dan wel openbaar vervoer tegen gereduceerd tarief mogelijk te maken voor de WVG-geïndiceerden. Volgens GroenLinks is dat een begin, maar zoals onlangs was te lezen in de door GroenLinks uitgebrachte brochure over dit thema kan het wat hem betreft breder getrokken worden, zoals naar ouderen of mensen met een inkomen op minimumniveau. Ten aanzien van de uitwerking van de motie Langenkamp, welke hij bij deze behandeling wil betrekken, merkt hij op dat hij in deze motie een goede mogelijkheid ziet om als provincie met de bevolking in gesprek te komen. Het is zeker geen doekje voor het bloeden, maar geeft politiek de mogelijkheden om te horen hoe de samenleving tegen bepaalde voorstellen aankijkt. Het voorstel zoals gedaan door de ingestelde werkgroep kan dan ook zijn steun krijgen, maar hij heeft nog twee opmerkingen. Ten eerste moet het niet bij deze ene keer blijven, maar dient dit een structureel karakter te krijgen. Ten tweede pleit hij ervoor om deze raadpleging zoals voorgesteld in september te houden en niet zoals het stuk zegt in september/oktober. Hij wil de inspraakmogelijkheden dus concreet en zo snel mogelijk naar voren trekken.

De heer BALTES vindt het onderdeel kaders en ambities een compleet en goed leesbaar document. Hij treft een duidelijke visie aan en ambitieuze doelen. Hij onderschrijft de inhoud. Wel ziet hij uit naar het aangekondigde integraal Meerjareninvesteringsprogramma, zodat ook financieel de balans kan worden opgemaakt. Dan zal duidelijk worden of alle ambities in verhouding staan tot de beschikbare middelen. Voor wat betreft de uitvoeringsagenda die een kortere looptijd kent, vindt hij dat deze toch nog behoorlijk wat ruimte laat voor wat betreft de concrete invulling, evenals een eventuele prioritering. Ten behoeve van de hanteerbaarheid van dit laatste document, verzoekt hij de gedeputeerde om een overallplanning te maken in combinatie met een overall financieel overzicht voor wat betreft de deelname van de provincie. In dit stuk staan wel de kosten genoemd bij ieder onderdeel afzonderlijk en is ook niet duidelijk hoe het staat met de dekking. Bij de behandeling van de motie Langenkamp heeft de VVD-fractie erop gewezen dat het wat hem betreft een goede zaak is om de burger op dit punt te horen. Tevens heeft hij gewezen op het feit dat dergelijke bijeenkomsten een duidelijke meerwaarde voor beide partijen zouden moeten hebben, zowel voor de burger als voor provinciale staten. De intenties van de provincie moeten duidelijk zijn en de burger moet zich gekend voelen in zijn bijdrage. Kortom, de verwachtingen moeten van beide kanten kloppen. Wel blijft hij kritisch ten aanzien van die meerwaarde, want horen uitsluitend

om te horen is iets waar hij geen voorstander van is. De resterende tijd tot aan de behandeling in provinciale staten in juli is aan de krappe kant. Bij andere thema's in de toekomst dienen dergelijke raadplegingen meer aan de voorkant van het behandelingstraject plaats te vinden. Het voorstel wat nu voorligt bevat de juiste uitgangspunten en is qua planning beter uitvoerbaar. Op deze wijze kan het goed worden voorbereid en kunnen de staten hun invloed op een later tijdstip alsnog aanwenden. Op basis hiervan is hij bereid mee te werken aan de verdere concrete invulling.

De heer SLAGTER merkt op dat het PVVP 2007-2020 voorligt. Dat programma gaat over dertien jaar. Het uitvoeringsprogramma loopt over vier jaar. Doorlezend is hij positief over de brede benadering, want het gaat van bereikbaarheid naar oog voor de natuur en duurzaamheid. De PvdA kan zich zeker in die brede benadering vinden. Over de accenten valt te discussiëren als hij kijkt naar de brieven die zijn binnengekomen. De basis van dit stuk is de bril waardoor de komende dertien jaar gekeken zal worden. Deze ondersteunt hij. De reiziger wordt centraal gesteld maar wat ook van belang is, is dat de vraagkant van de samenleving centraal komt te staan. Het gaat daarbij om de vraag die de burgers en bedrijven aan de mobiliteitsbehoefte stellen. Hoe wordt de burger dan tegemoet gekomen en hoe wordt er samengewerkt? Dat spreekt vooral bij het openbaar vervoer, maar wat ook zeer belangrijk is, is het innovatieaspect wat heel breed aan de orde komt. De samenwerking bestaat al, dus de verdieping de komende dertien jaar zal toch naar maatwerk en innovatie gaan. Wie al wat langer in de staten zit, constateert dat de structuur en de keuzes in dit plan voortborduren op het vigerende PVVP. Daarop wordt voortgebouwd en er is sprake van verbreding en uitdieping van de thema's. De thema's zijn echter hetzelfde gebleven en gezien de complexiteit, het rijksbeleid, de noordelijke beleidsafspraken en de hardnekkigheid van de verkeersproblemen, is dit niet verwonderlijk. De centrale thema's en highlights worden door spreker ondersteund. De noordelijke ontwikkelingsas blijft van groot belang en de bereikbaarheid van de steden is heel belangrijk, evenals het onderwijs, het werk, de winkels en recreatie. Wel zal extra aandacht moeten worden besteed aan het parkeren, of dat nu met beprijzen gaat of niet. Het openbaar vervoer moet goed functioneren en daar moet hoog op worden ingezet. De fiets zal de komende dertien jaar een bredere plek moeten krijgen, vooral bij de stedelijke bereikbaarheid. Daarbij gaat het om werk en onderwijs. De innovatieve oplossingen zullen daar moeten komen. In de stad is één van de grote knelpunten het fietsverkeer. Bij verkeersveiligheid moet alles uit de kast worden gehaald wat erin zit. Ten aanzien van de duurzaamheid zal er acht moeten worden gegeven op de $CO_2$-uitstoot. Beperking van licht en geluid is van groot belang en spreker zag in de brieven die hij kreeg dat er gesproken werd over de klimaattoets. Spreker kan daar heel weinig mee, maar hij neemt aan dat er door filtering luchtzuivering zal plaatsvinden. Dergelijke zaken zullen zeker moeten gebeuren. De titel van deze notitie luidt "Kaders en ambities". De kaders zijn heel duidelijk als dit stuk goed wordt gelezen en de ambities zijn merendeels heel aantrekkelijk, maar de valkuilen van voorheen zijn er nog steeds. De afhankelijkheid van samenwerking met derden, zoals het Rijk, is zo'n valkuil. Bij Kolibri zit de provincie al tien jaar lang aan te hikken tegen de financiering die niet komt van het Rijk. Tien jaar lang stelt hij daar al vragen over en hetzelfde geldt voor de ontsluiting rondom Groningen, zoals de Bereikbaarheid Assen-Groningen (BAG) en hoe al deze wegen ook worden genoemd. Daar wordt al jaren over gesproken, terwijl bekend is dat het geld er niet komt. Er kunnen dus wel veel ambities zijn, maar dat zegt nog niet dat deze ook kunnen worden verwezenlijkt. Een moeilijke vraag vindt spreker hoe waardevast de financiering via de brede doeluitkering (BDU) is. Bij de vaststelling van het MIT door het Rijk wordt ieder jaar het belang van die middelen weer ter discussie gesteld. Het openbaar vervoer en de cofinanciering door de gemeente hangen hiervan af, dus dit heeft weer te maken met de verwezenlijking van de provinciale ambities. Spreker stoort zich al jaren aan de stroperigheid van dergelijke processen. Het gaat daarbij om de Zuiderzeelijn, Kolibri, de verdubbeling van de N33 die de provincie zelf heeft moeten oplossen en de verbinding Zwolle-Coevorden waarvan het Rijk zegt dat spoor niet eens te kennen en het daarom liever van de hand te doen. Er zijn verkeersproblemen rondom Groningen en daar wordt ook al jaren over gepraat. Als hij nu rondom Groningen rijdt, dan is bekend hoe lang hij moet wachten en er is dus nog niets opgelost. De komende dertien jaar moet de provincie ook serieus werk maken van de koppeling van mobiliteit en ruimtelijke ontwikkelingen. Tot nu toe wordt er wel over gepraat maar wordt er niets gedaan. Het is bijzonder dat er een enorme wijk wordt gebouwd, terwijl het NS-station helemaal

aan de andere kant van de stad ligt. De provincie is hier ruimtelijk niet goed bezig en daar moet het college meer werk van maken. Het gaat om heel veel geld en het huidige investeringsniveau dat nu in de begroting zat ging over € 23 miljoen op jaarbasis extra investeringen in verkeer en vervoer en dat voor een periode van drie jaar. Hij heeft omgerekend dat de provincie dit op moet plussen naar € 25 miljoen en dan komt hij bij het nieuwe college dat mooie dingen wil doen voor Drenthe. Hoe worden de middelen verdeeld en welk effect heeft dat voor al deze mooie plannen die voorliggen? Bij de Voorjaarsnota Plus is hij dus niet alleen belangstellend voor de nieuwe manier van aanpakken van beleid maar ook hoe de middelen worden verdeeld. Het kan tenslotte best zijn dat verkeer en vervoer in de knel komen. Misschien kan er dan eens worden gedacht aan het genereren van extra inkomsten door het rekeningrijden vervroegd in te voeren op knelpunten rondom steden? Misschien kan dat voor een financiële injectie zorgen? Er wordt aangekondigd in het uitvoeringstraject dat er een onderzoek naar de N34 komt. Er is al een onderzoek geweest naar de oorzaak van de verkeersongelukken die daar gebeuren, maar hier wordt aangekondigd dat er in 2010 weer een onderzoek verderop naar de N34 komt. Dat bevreemdt spreker enigszins, want enige tijd geleden heeft hij een motie ingediend om ook een dergelijk onderzoek te doen, maar toen was het college daar op geen enkele manier toe te bewegen. Dat viel hem bijzonder op. Hij mist in de stukken de N381, wat hij de Friesland-route noemt. Dat is een prachtige weg geworden, maar aan de Friese kant wordt over verdubbeling nagedacht. Hij vraagt zich af wat voor druk er dan op die N381 komt. Hoe gaat Drenthe daarmee om? Het vorige college heeft beloofd dat er in 2013 geen verkeersdrempels meer zijn en dat er nieuwe, moderne oplossingen komen. Spreker ziet daar niets van terug in het plan. In het uitvoeringsplan is het voornemen om in 2010 het accent te leggen op de ontwikkelkansen van de luchtvaart op GAE. Het jaar 2013 zit daar vlak achter en dan zou het break-even point zijn bereikt. Dat wil zeggen dat er dan geen geld meer in hoeft te worden gestoken omdat de tekorten zo groot zijn. Als er dan in 2010 pas wordt begonnen met nadenken, dan lijkt spreker dat wat aan de late kant. De baanverlengingsproblematiek speelt er dan ook nog doorheen dus het kan nog heel interessant worden. Het voeren van mobiliteitsmanagement is heel belangrijk. Is het ook zinvol om, met als voorbeeld het OV-bureau, iets te doen wat breder is dan alleen het openbaar vervoer? Zo zou een mobiliteitsmanager kunnen worden aangesteld die dit gaat bewaken. Spreker vindt dat het goederenvervoer dat er aan zit te komen en de 50 procent vermeerdering van intensiteit, wordt onderschat. Zo wordt er wel gesproken over intelligente routes naar de winkels, maar daarin zit het probleem niet. Het probleem is de gigantische rijen vrachtwagens die door deze provincie gaan rijden en die ergens naartoe moeten. Hoe komen deze de stad binnen? Er is ook gevraagd naar overblijfplaatsen en dit ziet hij in deze plannen niet terug. Hij vraagt daar aandacht voor. Ten aanzien van de motie Langenkamp gaat hij akkoord met het voorstel. De instap is te laat en de provincie komt enigszins achter de meet aan. De ruimte die er nog is in het uitvoeringsprogramma, is er gewoon en de plannen moeten nog worden ingevuld. Uit het presidium en uit de werkgroep op de statendag komt het voorstel voort om naar een langetermijnagenda te werken, zodat bekend is wanneer een plan weer in de herziening komt, zodat aan de voorkant van de herziening met een dergelijk plan naar buiten wordt gegaan. Voorkomen moet worden dat de staten nog dikke boekwerken krijgen in de statenloze periode en met de lange termijnagenda kan daar iets aan worden gedaan. De staten zijn laat, maar nog niet zo laat dat er geen echte inspraak kan plaatsvinden.

De heer BATS begint bij de opmerking van de heer Slagter over de langetermijnplanning. Dat is in het algemeen een punt om de staten betrokken te krijgen bij planontwikkeling, effectmeting en dergelijke. Primair is dat ook de rol van de staten, dus zullen de staten ook moeten beschikken over goede informatie. Spreker hoort graag van de commissie waar precies de schoen wringt om het meer structureel op te pakken en in ieder geval ook voor de beleidsterreinen waar spreker verantwoordelijk voor is, maar ook voor het gehele college om te kijken waar het lastig is en waar het mis gaat. Dat is geen impliciete toezegging om te kijken of alles wat hij krijgt aangereikt ook aangeleverd kan worden, maar wel om te kijken hoe er gekomen kan worden tot een zo goed mogelijke verantwoording tussen college en staten. Spreker beseft als geen ander dat meters papier af en toe lastig zijn te doorgronden, waarbij zijn rol die is van uitvoering en die van de staten iets comfortabeler is, namelijk dat de staten niet alle details hoeven te weten. Eén van de opmerkingen is dat goederenvervoer wordt onderschat. Hij deelt die opvatting

vanuit de ambitie die college en staten hebben en de verkenningen die hij in de afgelopen weken heeft gemaakt in het kader van de noordelijke ontwikkelingsas, in het kader van de gesprekken die hij met VNO/NCW heeft gevoerd en ook na een aantal macro-economische verkenningen waarbij hij heeft gekeken hoe goederenstromen zich op dit moment aan het verleggen zijn. Hij heeft dit in het college samen met gedeputeerde Looman gekwalificeerd als een uitdaging voor Drenthe. Hij onderschat dat op dit moment niet en voor hem is het één van de ambities om hieraan op verstandige manier invulling te geven en ook de economische ontwikkeling met de uitdagingen op het gebied van infrastructuur op een positieve manier op te pakken. Een van de voorbeelden die concreet wordt genoemd is de intentieverklaring die spreker morgen met zijn collega in Groningen zal tekenen en die door alle twaalf gemeenten in Drenthe unaniem is onderschreven, namelijk om tot een meer uniform systeem te komen waarbij bevoorrading van steden op die momenten op een schone, stille en toegankelijke manier kan plaatsvinden. Daar wil hij overleg over, zodat dit in Groningen en Drenthe op een fatsoenlijke en goede manier kan gebeuren, maar dat is slechts één van de stappen die worden gezet. Wellicht dat dit wat minder expliciet in het kaderprogramma staat, maar de provincie is daar op dit moment wel mee bezig. Ook is er iets vergelijkbaars met de stad Emmen in ontwikkeling en spreker kan zich voorstellen dat hij dit Drenthebreed verder op zal pakken, aangezien links en rechts meer en meer congestie optreedt. Dit staat helemaal los van de problemen die er al optreden langs de A28 en de zuidelijke ringweg rondom Groningen. Dit heeft dus de aandacht van het college. Ten aanzien van mobiliteitsmanagement en het aanstellen van een mobiliteitsmanager, zit deze provincie op dit moment in een ontwikkeling die spreker als een reorganisatie binnen het ambtelijk apparaat wil typeren. Spreker kan zich wel iets voorstellen bij mobiliteitsmanagement en een mobiliteitsmanager, maar of deze moet worden aangesteld is een andere vraag. Hij neemt dit voorstel in ieder geval mee in de besprekingen die het college daar de komende tijd over zal voeren. Nadrukkelijk heeft hij het dan niet over het aanstellen van een mobiliteitsmanager, maar hij wil kijken of er binnen het huidige ambtelijke apparaat ruimte voor is en hoe dat op een verstandige manier kan worden ingevuld. Op de vraag over de N381 moet hij het antwoord vooralsnog schuldig blijven en deze neemt hij dan ook mee. Hij zal in ieder geval kijken wat Friesland op dit moment aan het doen is en of de provincie Drenthe daarbij aan moet of wil sluiten. Daar komt spreker voor terug bij de commissie en uiteraard staat het de staten vrij om daarover ook zelf met een voorstel te komen als de staten dat belangrijk vinden. Hij zal dat echter eerst zelf goed onderzoeken. De financiële consequenties pakt hij even mee met de vraag van de VVD, die daarover een analoge vraag stelde, namelijk hoe het met het integraal investeringsprogramma zit, hoe daarvoor dekking kan worden gevonden en hoe de staten daar in de toekomst op een transparante manier invloed op kunnen blijven uitoefenen. Wat voorlag bij het vorige punt is het PUP en dat is het uitvoeringsprogramma voor dit jaar. Dat gebeurt jaar op jaar, dus ieder jaar worden de staten weer betrokken bij die ontwikkelingen en ook ieder jaar bij wat de staten wel en niet willen toestaan.

De heer SLAGTER wijst erop dat de wijze van financieren de afgelopen vier jaar zodanig was dat hij er geen zicht op had. De plannen waren namelijk leidend en de financiering volgde. Dat wil zeggen dat gedurende de lopende begroting uit de reserves gelden kwamen als er projecten aan de orde waren. Het was niet te zien of hiervoor toestemming van de staten was of niet en of dat was gebeurd volgens afspraak. Vier jaar lang heeft spreker daartegen geageerd, dus hij zou het heel prettig vinden om niet weer op diezelfde onzichtbare manier te financieren, maar juist heel transparant.

De heer BATS merkt op dat voor het komende jaar het PUP zal worden vastgesteld en in 2008 zal de investeringsnota tot 2020 worden gemaakt. Deze gaat over geld en in juli zitten de staten bij elkaar over de Voorjaarsnota Plus. Daar heeft de commissie vandaag concreet om gevraagd en het college heeft ook uitgesproken dat daartoe een poging zal worden gedaan om een zo helder mogelijk beeld te schetsen van wat het college wil, wat dat kost en hoe daar in de komende tijd mee om zal worden gegaan. Vindt de commissie dat niet, dan moet daar in de staten op worden teruggekomen. Indien spreker statenlid zou zijn, zou hij graag helderheid willen hebben over de grote lijnen en contouren waarbinnen de staten toestemming geven aan het college om te kunnen investeren. Spreker kan zich niet anders voorstellen dat als de staten de kaders en grote lijnen niet helder hebben, zij spreker daarover zullen bevra-

gen. Deze vragen ziet hij graag tegemoet. Dat hoeft overigens niet alleen in de commissie, maar dat mag ook via een mail of een vraag die aan de ambtelijke organisatie wordt gesteld. Waar het college mee zal komen is een iets ander programma dan de afgelopen jaren gebruikelijk is geweest, in de hoop en veronderstelling dat dit transparantie geeft. Met de opmerking dat ruimtelijke ontwikkelingen en infrastructuur aan elkaar dienen te worden gekoppeld, is spreker het eens. De BDU staat vanmiddag niet op de agenda. Dat gebeurt niet omdat spreker niet door de details heen wil gaan, want hij had het wel voorbereid indien de commissie dit wel had willen behandelen. Hierbij dient heel indringend gesproken te worden over een aantal zaken en daarbij moet het onderzoek worden betrokken naar hoe met voorzieningen en reserveringen is omgegaan. De collega-gedeputeerde van spreker is bezig om te kijken of daarin helderheid kan worden verschaft, dus daarbij gaat het om zowel plannen als de effectmeting en de financiering. Het college heeft daar zojuist twee dagen intensief over gesproken en dat zal voor de Voorjaarsnota Plus nog eens gebeuren. Dat betekent dat de concrete invulling, het programma, zal worden doorvertaald naar geld, zodat dit op een transparante manier kan worden verantwoord. In de reserveringen zal spreker zelf ook nog iets meer moeten duiken. Waar spreker wel voor waarschuwt is dat infrastructuur, zoals wegen en kanalen, veelal langetermijnwerk inhoudt. Ook reserveringen en voorzie-ningen betreffen de lange termijn. Zojuist gaf een van de commissieleden aan dat er op een aantal terreinen opgeplust zal moeten worden, want niet alleen bij ambtenaren worden in de komende jaren de salarissen met dertien procent verhoogd, maar dat zal ook in de private sector absoluut aan de orde zijn. Dat betekent dat het consequenties zal hebben voor de kosten binnen deze portefeuille. Dat geeft spreker alvast even mee, zodat daar straks een uitgebalanceerde discussie over kan worden gevoerd. Dat komt in ieder geval terug in de staten. Is de ambitie niet teveel? In de beleving van spreker kan een ambitie nooit te veel zijn. De uitvoering kan wel te uitgebreid zijn en als de provincie daarin gaat zweven of dromen, dan hebben de staten de rol daarbij in te grijpen. Spreker is van mening dat dit college een zware ambitie moet hebben om een aantal uitdagingen in te vullen. Er werd er al één aangegeven, namelijk de onderschatting van het asfalt in de economische ontwikkeling. Spreker is van mening dat Drenthe daarbij een bijzondere impuls kan worden gegeven en hij wil de bescheidenheid van de Saksische taalstreek daarbij pareren door hier een extra impuls aan te geven en daar horen uitstraling en ambitie bij. In de uitvoering past het dan om sober en realistisch te zijn. Bij verkeersveiligheid wordt alles uit de kast gehaald en de fiets krijgt een brede plek. Spreker heeft vanmorgen de eer gehad om de Fietsroute+ officieel te openen. Het was één van de speerpunten om de fiets niet alleen als recreatief en toeristisch vervoermiddel op de kaart te zetten, maar ook als regulier transportmiddel voor school of werk te gebruiken. Vanmorgen zijn de Vries-Assenroute en de Rolde-Assenroute geopend. In de richting van Eelde zal eenzelfde initiatief worden ontwikkeld en hij stelt zich voor dat in de te ondertekenen intentieverklaring met Emmen eenzelfde initiatief wordt ontwikkeld, waarbij uiteraard aan de staten om cofinanciering zal worden gevraagd. Ook daar worden de gemeenten heel nadrukkelijk bij betrokken en dat geldt ook voor de financiering. Dat is voor spreker een belangrijk punt en dat gaat over aantrekkelijkheid en over veiligheid. Primair gaat het er echter om dat de gewone fietser, waaronder ouderen en studenten, op een aantrekkelijke manier de steden kan binnenrijden. De fiets heeft wat hem betreft dan ook een heel belangrijke rol te vervullen.

De heer KUIPER wijst erop dat er in de vorige periode een Fietsplan is bedacht, waarin nog meerdere uitgebreide zaken zijn opgenomen zoals combinaties van openbaar vervoer en fietsgebruik, maar ook veiligheid, verbetering van fietsroutes en voorrang van fietsers op auto’s. Dat is dus een prima plan en hij hoort de gedeputeerde daar alleen zijdelings aan refereren. De gedeputeerde vergeet dat plan toch zeker niet?

Mevrouw SEINEN vraagt of zij uit de woorden van de gedeputeerde kan concluderen dat er bij de uitvoeringsagenda grote prioriteit zal worden gegeven aan de veiligheid van fietsers.

De heer BATS antwoordt bevestigend, want dit staat er ook in. De fietser is voor het college belangrijk. Dat wil alleen niet zeggen dat aan de andere mobiliteitsscenario’s geen prioriteit wordt gegeven. In het begin heeft hij ook gezegd dat het college dit op een slimme manier wil doen, door dit aan elkaar te

koppelen. De Fietsroute+ is daar een heel aardig voorbeeld van, want dat is een lang fietstraject waar veel jongeren overheen gaan. Als er wordt gezegd dat er meer ongelukken gebeuren en dat de ratio stijgt, dan zit dat vooral in de jongerensector en betreft het die jongeren die vanuit de buitengebieden naar de steden komen. Daar heeft spreker veel aandacht voor en vanmorgen heeft hij deze fietsroutes ook met veel plezier geopend omdat alles is ingericht op veiligheid en een combinatie van openbaar vervoer, abri's en fietsenstallingen, dat wil zeggen alles om het niet alleen de fietser prettig te maken, maar ook mensen te enthousiasmeren om op die fiets te gaan.

Mevrouw SEINEN merkt op dat landelijk gezien onder de doelgroep ouderen juist veel verkeersslachtoffers vallen. Wat haar opviel was dat zij geen gegevens over vooral de verkeersslachtoffers in Drenthe kon krijgen. Kunnen die gegevens boven tafel komen?

De heer BATS antwoordt dat hij een rapportage heeft waarin de ongevallenratio's tot 2003 staan vermeld. Indien er cijfers zijn die actueler zijn, dan ontvangt spreker die graag. Dit heeft de aandacht van het college en wordt ook betrokken bij de planvorming en vormt daar onderdeel van. Indien alles integraal wordt ingeschoven in nieuwe plannen, bergt dat het risico in zich dat stukken helemaal niet meer leesbaar worden. Spreker heeft deze rapportage niet voor niets bij zich en hoopt dat dit de commissie voldoende geruststelt.

De heer KUIPER merkt op dat de gedeputeerde hier ongetwijfeld de komende periode aandacht aan zal besteden, maar de vraag is alleen wanneer.

De heer BATS antwoordt dat de commissie zeker nog van hem te horen krijgt wanneer hij daar op detail meer aandacht aan zal gaan besteden.

Mevrouw SEINEN heeft nog niet gereageerd op de motie Langenkamp, hoewel zij daar wel bij betrokken is geweest. Zij kan zich daar helemaal in vinden en vindt het een goede zaak dat direct na de zomervakantie de uitvoeringsagenda wordt behandeld alvorens er afspraken en convenanten met het Rijk worden gesloten. Zij attendeert op het feit dat zij heeft gevraagd naar een langetermijnagenda, zodat zij vroegtijdig naar de burgers kan en deze kan raadplegen.

De VOORZITTER wijst erop dat de lange termijnagenda onderwerp is van de vergadering van het presidium die morgen plaatsvindt. Spreekster vindt die langetermijnagenda een uiterst belangrijk instrument voor de staten. Zij concludeert dat de commissie positief is over het voorliggende stuk, maar het betreft geen statenstuk zodat het in de eerstkomende statenvergadering niet aan de orde zal komen.

De heer SLAGTER merkt op dat dan via een motie zal moeten worden geregeld dat er inspraakmogelijkheden komen. In de motie Langenkamp staat dat er inspraak moet komen, maar het gaat hem erom dat hij een voorbehoud kan maken bij het uitvoeringsprogramma, namelijk dat er in het najaar kan worden ingesproken voordat het uitvoeringsprogramma wordt vastgesteld. Er moet dan ook een nieuwe motie komen waarin dit wordt vastgelegd.

De VOORZITTER wijst erop dat de heer Slagter zijn motie kan voorbereiden en inbrengen in de statenvergadering. De motie Langenkamp heeft, inclusief de beschrijving in de notitie van de wijze waarop deze motie wordt uitgevoerd, algemene instemming van de commissie. Zij verzoekt de werkgroep dan ook om haar werkzaamheden wat dat betreft door te laten gaan.

De heer BATS is het uiteraard eens met de motie Langenkamp. Hij zal niets zeggen over het tijdpad en het momentum, maar in die motie is door de commissie ook aangegeven dat daarbij ambtelijke ondersteuning nodig is voor het PVVP en in de breedte. Het is verstandig om daar bij de begrotingsbehandeling in juli rekening mee te houden, want een aanslag op het ambtelijk apparaat zou

spreker graag gekwantificeerd zien. Ook dienen de staten een beslissing te nemen of de keuze moet worden gemaakt zoals deze nu voorligt.

De heer SLAGTER merkt op dat er binnen de gelden voor de griffie, ook geld zit voor de staten om zaken te ontwikkelen.

De heer BATS antwoordt dat als het kosten zijn die diep in het ambtelijk apparaat snijden, dat begrotingsconsequenties heeft.

De VOORZITTER denkt dat de werkgroep voor het uitvoeren van haar werkzaamheden voldoende inzicht zal hebben om, in het geval te financiën een punt zijn, daar tijdig maatregelen voor te treffen.

De GRIFFIER merkt op dat er een misverstand aan het rijzen is, want het gaat hier nu nog om een voorontwerp van beide stukken. Het ontwerp komt nog wel degelijk in een statenvergadering in juli 2007 aan de orde, dus in die zin hebben de staten voldoende gelegenheid om aan te geven hoe zij met de Kadernotitie en de uitvoeringsagenda willen omgaan.

**14. Businessplan OV-beleid 2007**

De heer SLAGTER merkt op dat de aanleiding tot het opvoeren van dit agendapunt in het onderwerp lag dat zojuist is besproken. Er was nogal wat commotie over het voorgenomen plan van het opknippen van de GGD-concessie in Groningen en spreker werd benaderd door vakbonden en allerlei mensen die onrustig werden. Toen heeft spreker een mail gestuurd naar de partijen en de griffie om er een agendapunt van te maken in de zin dat het OV-bureau de commissie zou informeren waar het over gaat. Ten tweede is het gebruikelijk dat het OV-bureau elk jaar een businessplan opstelt. Misschien dat dit tegelijkertijd in de staten aan de orde komt, zodat dit besproken kan worden. Als hij het rapport van Rijnconsult leest, dan staat daarin dat ervoor moet worden gewaakt dat de politiek te dicht bij het OV-bureau in de buurt blijft en dat het OV-bureau geen organisatie in het luchtledige wordt die heel zelfstandig dingen gaat doen zonder dat de politiek daarover meepraat. Dat is een extra argument om het op de agenda te zetten. Over de inhoud kan hij nog wel iets zeggen, maar dat kan ook in de gewone ronde. Aangezien het businessplan een politiek stuk is, wil spreker daar ook nog graag met de gedeputeerde over praten. Als hij de enige is, is het snel klaar.

Mevrouw DATEMA is bij de presentatie de knip opgevallen die er zal worden gemaakt, met tegelijkertijd het samenvallen van het WVG- en schoolvervoer. Zij maakt zich daar toch zorgen om, want houdt dat in dat kinderen die van deur tot deur moeten worden vervoerd, nu bij een bushalte gedropt moeten worden en dan ook zelfstandig weer uit die bus moeten stappen? Of blijft het vervoer van deur tot deur? Dat is in de presentatie niet helemaal duidelijk geworden. Daarover maakt zij zich zorgen en zij vraagt om hiermee rekening te houden.

De heer KUIPERS kan met het overgrote deel van het plan voor 2007 instemmen. Het is een vervolg op ingezet beleid en daarin zit een duidelijke consistente lijn. Wat GroenLinks betreft kan het zeker geen kwaad om toch ook nog eens kritisch te kijken of een aantal zaken anders kan. Hij wijst op de presentatie van het bureau Bügel-Hajema, die in opdracht van de GroenLinks-fractie heeft gekeken naar een andere wijze van organiseren van het openbaar vervoer. In zijn optiek moeten er in Drenthe mogelijkheden komen om voor bepaalde doelgroepen in de samenleving zonder betaling gebruik te kunnen maken van het openbaar vervoer. Kort geleden werd bekend dat hiertoe inmiddels in Brabant een experimentele start is gemaakt en wat hem betreft nodigt hij het college nogmaals uit om de mogelijkheden wat betreft Drenthe te onderzoeken, desnoods in eerste instantie in een experimenteerfase. In het voorliggende plan wordt melding gemaakt van het combineren van doelgroepenvervoer. In de optiek van GroenLinks is dat zeker in het kader van doelmatigheid en milieueffecten zeer goed uitvoerbaar, maar hij denkt wel dat daar voorzichtig mee moet worden omgesprongen. Er zullen hoe dan ook doelgroepen

zijn die een specifieke aanpak en begeleiding nodig hebben. Het is ook uit berichten in de media duidelijk geworden dat niet alles in die zin kan worden gecombineerd, aangezien er dan problemen worden opgeroepen die niemand wil. Tot slot wordt er ook melding gemaakt van mogelijke combinaties van servicebussen, vrijwilligerswerk en werkgelegenheidsprojecten. Het is hem bekend dat hier een spanningsveld ontstaat tussen hen die beroepsmatig bezig zijn met het personenvervoer, namelijk de chauffeurs, en de vrijwilligers. Hoe denkt het college daarmee om te gaan, zodat wordt voorkomen dat dit tot ongewenste conflicten zal leiden?

De heer SLAGTER neemt het rapport van Rijnconsult gelijk even mee, want dit was opgenomen in de lijst van ingekomen stukken. Hij is zeer content met de vorderingen van het OV-bureau. Destijds is dat ingesteld en had hij behoorlijke bedenkingen om dit op afstand te zetten en zeggenschap te geven, maar de resultaten zijn positief en de basis daarvan, namelijk het maatschappelijk belang zoals dat is beschreven voor het openbaar vervoer, ondersteunt de PvdA van harte. De constatering is terecht dat het OV-bureau ervoor kiest om de aansturing van de vervoersbedrijven stevig in handen te houden, aangezien het doel is het leveren van kwaliteit. Overal kan namelijk wel marktwerking komen, maar die marktwerking moet wel kwaliteit leveren. Hij is blij dat het OV-bureau daar toezicht op houdt. Datzelfde geldt voor de ontwikkelfunctie. Het is goed dat het OV-bureau dat ook in handen houdt, want rondom Emmen was te zien dat een vervoersbedrijf aldaar het behoorlijk heeft laten zitten. Daar is hij zeer content mee en de bevindingen in het rapport van Rijnconsult wezen daar ook op. In dit lopende jaar wordt gewerkt aan het combineren van openbaar vervoer en doelgroepenvervoer en daar is hij een groot voorstander van. Er moet worden gewerkt aan ontschotting, want niemand heeft er iets aan wanneer er naar een school meerdere busjes of taxi’s rijden waarin slechts één kind zit. Daar moet intelligent mee worden omgegaan, dus spreker is daar gewoon voorstander van. Er zitten risico’s in, want bepaalde groepen moeten niet bij elkaar in één busje worden gezet, maar binnen een bestek kan dat best worden geregeld. Over het samenspel met beleid op het gebied van ruimtelijke ontwikkeling heeft hij al een en ander gezegd. Hij is blij dat het OV-bureau dynamische reisinformatie gaat oppakken, samen met die transferia, want dat zal het toch moeten worden om de mensen uit de auto te krijgen. Wat hem opvalt is dat er voornamelijk processen worden beschreven, terwijl hij juist voor 2007 een aantal zaken wil zien die SMART worden beschreven, zodat aan het einde van het jaar kan worden afgevinkt wat er dat jaar is gerealiseerd. Dat mist hij. Het tarievenbeleid is zeer flexibel en bevat een zevental mogelijkheden. Dat moet GroenLinks en de SP veel plezier doen, want gratis openbaar vervoer is mogelijk. Ten aanzien van de evaluatie van het OV-bureau door Rijnconsult heeft hij al een aantal dingen gezegd. Een ding viel hem op en dat was de opstelling van de GGD-overheden, de provincie Groningen en Drenthe en de stad Groningen. Toen hij het doorlas, merkte hij dat het college van GS van Groningen zwaar vertegenwoordigd was bij de ondervraging en dit college wil een veel grotere sturing en bemoeienis met het OV-bureau houden rondom Groningen dan Drenthe. Toen vroeg spreker zich af of dit ten koste ging van het Drentse. Is dit een onderwerp van gesprek binnen het dagelijks bestuur van het OV-bureau? Worden daar ook betere afspraken over gemaakt? Spreker vindt wel dat het OV-bureau de ruimte moet houden om beleid te maken en om keuzes te maken, want zij zijn de technische mensen op dat vlak en overzien alles. Hij is benieuwd hoe de verhoudingen binnen dat GGD-overleg liggen. Hij maakt zich daar zorgen over.

Mevrouw SEINEN wijst erop dat de heer Slagter zich in eerste termijn zorgen maakte over de zelfstandigheid van het OV-bureau en of de staten daar politiek te dicht bovenop zitten en vervolgens geeft de heer Slagter aan dat in het businessplan maar weinig SMART wordt gemaakt. Zij gaat er echter vanuit dat er een soort van raamcontracten met het OV-bureau zijn en dat zij één keer per vier maanden rapporteren over de voortgang, waarbij de resultaten worden weergegeven. Beleidsmatig kan de provincie aansturen op wat de provincie graag gerealiseerd wil zien. De staten bepalen daarbij wat en hoe het gebeurt, maar dat zal onderdeel moeten zijn van de convenanten die de gemeente sluit met het OV-bureau.

De heer SLAGTER antwoordt dat als statenleden nog meer willen worden geïnformeerd en zich nog meer met het beleid willen bemoeien, dan zal het anders moeten worden geregeld. Het is nu zo dat er een gemeenschappelijke regeling is ingesteld en daar zijn bevoegdheden en allerlei andere zaken bij neergelegd. Er zijn afspraken gemaakt over de miljoenen die daar naartoe gaan. Dat is het enige platform waar inhoudelijk over beleid wordt gepraat en anders is er niet, behalve indien er een nieuwe concessie komt en dan zal hij daar over meepraten. Het OV-bureau zal die concessies uitgeven, dus de staten moeten hun eigen democratische invloed op deze wijze benutten of vaker de gedeputeerde erbij roepen als over bepaalde onderwerpen wordt gesproken. In het dagelijks bestuur, waarin de provincie en de stad Groningen zitten naast de provincie Drenthe, heeft de provincie Groningen de neiging zaken te doorkruisen waarover afspraken zijn gemaakt. Is dat ook werkelijk zo?

De heer BATS antwoordt dat de besluitvorming rond het OV-bureau plaatsvindt in het algemeen bestuur. In het dagelijks bestuur van het OV-bureau zitten twee gedeputeerden van de provincies Groningen en Drenthe en een wethouder van de stad Groningen. Heel regelmatig vindt er overleg over een aantal zaken plaats. Een van die punten is hoe spreker als gedeputeerde van Drenthe vanuit zijn verantwoordelijkheid voor Drenthe ervoor kan zorgen dat hij die twee rollen aan elkaar plakt, namelijk en naar de staten toe verantwoording aflegt over het openbaar vervoer en de middelen die daaraan in Drenthe worden besteed en daarnaast in het algemeen verantwoordelijkheid draagt voor het OV-bureau. Ook in het dagelijks bestuur zijn er wel eens forse discussiepunten. Vooralsnog heeft spreker het gevoel dat partijen daar conform de insteek die is gekozen voor het OV-bureau wel uitkomen. Het is ook even wennen aan elkaar want ook Groningen heeft een nieuwe gedeputeerde als DB-lid op het OV-bureau. Dat geldt niet voor de wethouder van Groningen. De rol van spreker is ook die van gedeputeerde van de provincie Drenthe en op het moment dat spreker denkt dat het Drentse belang in het gedrang komt, dan komt hij bij de staten terug. Het gaat hem ook uitdrukkelijk om het openbaar vervoer en alle zorg daaromheen in het Drentse. Op het moment dat wordt gerefereerd aan de concessie die een poos in de tijd is opgeschoven, dan betreft het de concessie die aan het Groninger gebied raakt. In totaal gaat het om drie concessies in het Groninger en Drentse OV-gebied en voor Drenthe is dat voor het grootschalige vervoer met Arriva.

De heer SLAGTER gaat het niet zozeer om wat er in Groningen gebeurt, hoewel dat een relatie heeft met de pilot in Zuidwest-Drenthe, maar hij stoelt zijn mening op het rapport van Rijnconsult en daarin leest hij over de argwaan die er is ten opzichte van het openbaar vervoer en het ingrijpen en de conflicten die er zijn geweest rondom de stad Groningen. Daarin bespeurt hij toch een wat andere houding ten opzichte van het openbaar vervoer dan in het Drentse.

De heer BATS heeft dit ook gelezen en hij heeft in zijn eerste week toen dit dossier op zijn tafel werd gelegd, direct contact gehad met de andere leden van het DB en vervolgens een vergadering belegd. Zelfs vanochtend heeft spreker nog met collega Bleker in Groningen contact gehad dat er naast wat andere inhoudelijke punten, het evaluatierapport snel zal worden opgepakt en zal worden gekeken hoe de provincies Groningen en Drenthe en de stad Groningen elkaar kunnen vinden op een manier zoals deze partijen dat ooit met elkaar hebben afgesproken. Als partijen van die koers dreigen af te raken, komt spreker bij de staten terug.
Ten aanzien van het afvinken van een lijst met SMART geformuleerde zaken om te kijken wat er is bereikt, bekent spreker persoonlijk dat in de startfase waarin hij met het OV-bureau verkeert, de ontwikkelingen die het OV-bureau heeft doorgemaakt en de producten die er door hen op de markt zijn gebracht, er goed wordt geluisterd naar de klant die vervoer wil en daarvoor ook moet betalen. Gratis vervoer bestaat dan ook niet, want links- of rechtsom betalen burgers hier toch echt zelf voor. Daarvan denkt spreker dat het in deze fase niet slim is om een vinklijstje te maken, aangezien dat een soort van schijnwerkelijkheid creëert. Liever komt spreker terug bij de staten met de verslagen en het businessplan in de vorm zoals die er nu ligt. Ook komt spreker graag bij de staten terug met alle reacties die het college heeft gekregen op de kwaliteit van het openbaar vervoer en de ontwikkeling ervan, dan met een lijstje waarop al dan niet vinkjes kunnen worden gezet. Spreker worstelt dus enigszins met het verzoek

om een dergelijk lijstje te maken, tenzij daarvoor de komende tijd een concreet voorbeeld kan worden gegeven waaruit blijkt wat de staten de komende tijd graag geturfd willen zien omdat het het zoekproces van de staten vergemakkelijkt naar de effecten van het OV-bureau. De staten moeten spreker daarbij echter helpen, want anders kan het best zijn dat hij met de verkeerde dingen op pad gaat.

De heer SLAGTER merkt op dat er sprake is van ontwikkelingen en dat snapt hij wel, maar er zijn ook zaken waar concreet afspraken over gemaakt kunnen worden. Dat zal ook integraal moeten als het gaat om transferia, ketenmobiliteit en fietsen. Er kan dus worden gezegd dat het eerst een aantal jaren om Emmen of Assen wordt gedaan. Daar kunnen dan wel concrete afspraken over worden gemaakt en de staten kunnen elkaar in de ogen kijken en vaststellen of de dingen wel worden gedaan die de staten willen doen. Er zullen ontwikkelingen zijn zoals bepaalde projecten, waarbij de staten het eerst een paar jaar moeten aanzien om te kijken hoe dat gaat. Volgens spreker zijn er op het gebied van ICT bijvoorbeeld best afspraken te maken.

De heer BATS legt het bij de commissie terug door te vragen of de staten dan een aantal prioriteiten kunnen benoemen binnen de plannen zoals die er nu liggen, waarvan de staten aangeven dat zij dat de komende tijd nu eens uitgewerkt willen zien. Dan past dat ook in de controlerende rol van de staten om daarover met spreker in debat te gaan.

Mevrouw SEINEN begrijpt het nog niet helemaal. Zij stelt zich voor dat er met een OV-bureau voor meerdere jaren prestatieafspraken worden gemaakt en dat is meer dan alleen maar een afvinklijstje. Zo wordt dat ook gedaan met maatschappelijke organisaties die subsidies krijgen, want die moeten de prestaties die zij leveren ook kunnen verantwoorden. Zij stelt zich voor dat op dezelfde wijze met het OV-bureau een convenant wordt gesloten en uiteindelijk is dan de vraag of het bureau de daaruit voortvloeiende afspraken nakomt. Dat is meer dan een afvinklijstje.

De heer BATS antwoordt dat hij het dan anders heeft begrepen. Op dit moment is spreker in overleg met het OV-bureau om ervoor te zorgen dat de administratieve organisatie en interne controle dermate op gang wordt gebracht dat het OV-bureau straks structureel op de prestatieafspraken die met het OV-bureau worden gemaakt kan worden afgerekend. Dat komt er dus aan, maar spreker moet wel enige ruimte krijgen in het ontwikkelingsproces van het OV-bureau en wil het bureau ook niet alleen maar laten verworden tot een democratisch instituut dat alleen dergelijke zaken regelt. Op lange termijn zal dat wel moeten, want er gaat enorm veel geld in om vanuit de BDU, de provincie en ook richting reizigers vindt hij dat het OV-bureau dat verplicht is. In die vorm komt dat eraan. Ten aanzien van beroepskrachten en vrijwilligers wijst spreker erop dat hij er voorstander van is dat openbaar vervoer wordt aanbesteed. Dat betekent dat in de drie concessies die spreker ziet en waarvan er nu één iets vertraagd is en waarbij er een bespreking is om een tweede concessie te gaan uitgeven, er nog even de vraag ligt of daar op een goede manier uit wordt gekomen en die concessie kan worden aanbesteed. Het is zo dat het college het aan de partij die inschrijft overlaat en dan conform een zwaar pakket aan voorwaarden, uiteindelijk gaat gunnen. Dat is niet zo omdat het college dat graag zo wil, maar omdat het ook zo moet. Voor concessies op aanbestedingen is zware wetgeving van kracht en dat moet worden gecombineerd met de wensen van staten en de minister. Daarnaast is er nog de verantwoordelijkheid voor gemeenten als het om de WMO gaat. In het aanbestedingstraject wordt dus aan de ene kant gekozen voor het aanbestedingstraject en aan de andere kant zal hij kijken wat op dit moment de stand van zaken is. Hij weet dat het OV-bureau in onderhandeling is met veel gemeenten en dat niet alleen de provinciale financiering wordt gekoppeld aan gemeentelijke financiering, maar dat ook WVG- of andersoortig WMO-vervoer slim aan elkaar kunnen worden gekoppeld. Hij heeft op dit moment die stand van zaken zeker niet, maar hij neemt de gemaakte opmerkingen wel mee. Er zit in dit geheel heel duidelijk ook een rol voor de gemeenten en op de vraag van de PvdA waar problemen zouden kunnen ontstaan, dan zou het kunnen dat gemeenten aangeven dat de provincie aan het WMO-beleid raakt en dat dit als onderhandelingspunt wordt meegenomen. De insteek is dat op een slimme en sociale manier naar mobiliteit en openbaar vervoer wordt gekeken, maar spreker moet in overleg met het OV-bureau wat op dit moment de stand

van zaken is en waar gemeenten bereid zijn om daarin samen te werken. Drenthe staat hierbij te popelen, maar hij weet niet hoe de situatie in stad en provincie Groningen is. In dit geval is de aanbesteding een bundeling van het Noord-Drentse en Groninger gebied. Hij moet dit navragen en zal daar nog op terugkomen in de commissie.

De heer KUIPERS reageert naar aanleiding van de inbreng van de heer Slagter. De heer Slagter komt met een aantal zaken aandragen die zonder meer de instemming en sympathie van de fractie van GroenLinks hebben, alleen vindt hij het vreemd dat deze op dit moment door de PvdA worden ingebracht, terwijl een paar maanden geleden de GroenLinks-fractie met dezelfde zaken een discussie wilde voeren, maar dit met steun van de fractie van de PvdA van de agenda is gevoerd. Ook toen wilde de GroenLinks-fractie spreken over slim openbaar vervoer, ICT en dergelijke, maar op dat moment was er geen behoefte aan om daarover te discussiëren en werd het van de agenda afgehaald. Hij is blij dat de PvdA nu dus toch het inzicht heeft dat hier nader over moet worden gesproken, dus wat dat betreft is er mogelijk sprake van voortschrijdend inzicht.

De heer SLAGTER wijst erop dat het voorstel van GroenLinks alleen ging over openbaar vervoer wat gratis is in de ruimste zin van het woord. Spreker heeft al gezegd dat gratis niet bestaat en dat dit ook geen kwaliteit is. Het ging dus om een heel ander gesprek en voor het overige is hij het helemaal met de heer Kuipers eens.

(De voorzitter schorst de vergadering van 17.02 tot 17.33 uur).

**15. Brief van het college van GS van 28 maart 2007 over bevolkingsprognose Drenthe 2006**

De heer BOMHOF wijst erop dat dit rapport over de bevolkingsprognose samenvalt met een aantal andere rapporten, zoals het rapport over de noordelijke arbeidsmarktverkenning en het tussentijds sociaal rapport dat bij de Statencommissie Cultuur en Welzijn op de agenda staat. Als hij die drie rapporten leest en er dan de krant van de Kamer van Koophandel bij pakt van de afgelopen week, dan ziet hij dat er een trend is die nog eens wordt bevestigd in 2006 maar die hij eigenlijk al kent, namelijk dat er een verschuiving optreedt in de leeftijdsopbouw. Er komen onder de 60 jaar steeds minder inwoners en de vergrijzing boven de 60 jaar neemt sterker toe. Drenthe springt er op zich nog redelijk positief uit, maar als hij kijkt naar Groningen en Friesland dan is te zien dat het migratiesaldo in Drenthe behoorlijk positief is, terwijl het zich in Groningen en Friesland in negatieve zin manifesteert. Dan is het de vraag wat er met deze cijfers moet worden gedaan die hij eigenlijk al kent en die een trend aangeven die niet anders is. In dat geval mag ervan worden uitgegaan dat er meer op de vraag van ouderen zal moeten worden ingegaan, zoals de behoefte aan meer wonen met de combinatie van welzijn en zorg, leeftijdsbestendige woningen, recreatiemogelijkheden en meer onderwijsmogelijkheden. Zoiets zal ook zijn vertaling krijgen, maar de nadruk ligt nu nog op een vertaling in de bestaande kaders. Hij denkt daarbij aan de woonplannen, het POP, de Structuurvisie, afspraken met de woningbouwcorporaties, maar ook de provinciale campagne ten aanzien van wonen, werken en recreëren en dat daarbij duidelijk wordt ingegaan op de doelgroepen die kunnen worden benaderd. Gezien het vorenstaande heeft dit rapport voor de VVD-fractie eigenlijk niet zoveel nieuwswaarde, maar het geeft wel aan wat er precies gebeurt, waar de staten attent op willen zijn en wat de staten het college moeten meegeven om de komende jaren te doen.

Mevrouw SEINEN is wakker geschud door het rapport. De conclusies die in het rapport zijn getrokken zijn dat de woonbehoefte in Drenthe licht stijgt. Er is verder behoefte aan herstructurering, verbouw, sloop en herbouw en er is een ander type woning nodig. Vooral is er behoefte aan levensloopbestendige en duurzame woningen. In het rapport worden een aantal aanbevelingen gedaan, namelijk om het provinciaal beleid en gemeentelijk beleid op grond van de prognoses bij te stellen en daarnaast gaat de groep van zestigers en zeventigers enorm groeien. Zij vindt dat daarop moet worden geanticipeerd. Zij heeft dan ook een aantal vragen voor het college. Neemt het college de aanbevelingen over die in het

rapport zijn benoemd? Op welke wijze wordt het provinciaal beleid bijgesteld? Dit is een Drentse prognose maar voor de uitvoering van de woningbouwopgave in het regiovisiegebied Groningen-Assen is het noodzakelijk ook de Groningse bevolkingsprognoses te kennen. Is het college bereid die prognoses aan de commissie aan te bieden? De rapportage is relevant voor verschillende beleidsterreinen, zoals economie, onderwijs, welzijn en zorg. Zij vraagt het presidium om dit in te brengen, zodat het ook in andere Statencommissies kan worden behandeld.

Mevrouw VAN DE VIJVER heeft het rapport op 27 april 2007 gelezen en dat was op de verjaardag van prins Willem Alexander. Ineens dacht zij aan de dag dat hij werd geboren en spreekster zat toen in de vierde klas van de lagere school. Zij weet nog dat zij toen leerde dat Nederland elf miljoen inwoners had. Dat is al snel 16 miljoen inwoners geworden en op enig moment was de voorspelling dat Nederland 25 miljoen inwoners zou hebben. Zij moet er niet aan denken hoe Nederland er dan zou hebben uitgezien. Die mensen zouden zich voornamelijk hebben geconcentreerd in het westen, maar ook in Drenthe zou dat merkbaar zijn geweest. Gelukkig is dat niet uitgekomen, maar een bevolkingsprognose is dan ook te vergelijken met een weersverwachting. Voor één dag klopt de prognose meestal wel, voor de tweede dag is het al niet meer zo geweldig en als wordt gevraagd welk weer het volgende week wordt, is er een zeer beperkte kans dat de prognose ook inderdaad uitkomt. Dat heeft zij de afgelopen tijd ook wel gemerkt, want demografen doen ook verschillende uitspraken en zij voorspellen dat de bevolking nu redelijk snel zal krimpen. Het is dan ook zaak om dit rapport zeer ter harte te nemen en te kijken naar de aanbevelingen, maar dit soort onderzoeken ook zeer regelmatig te laten doen dan wel van anderen ter harte te nemen en daarmee als provincie ook zelf trendwatcher te zijn. In de aanbevelingen kan zij zich volledig vinden, maar zij zou graag zien dat bij allerlei andere voorstellen, besluiten en voornemens die deze provincie neemt steeds een paragraaf wordt gewijd aan de demografische ontwikkelingen. Of er nu een beslissing wordt genomen over een nieuw theater, over snelwegen of over nieuwbouw in welke vorm dan ook, dan zal altijd weer die demografische ontwikkeling een belangrijke input vormen.

De heer KUIPER herhaalt niet wat is gezegd, maar is teleurgesteld over dit rapport. Drie kwart jaar geleden heeft hij een rapport uitgebracht waar in deze commissie ook nog over is gepraat. Er is een afspraak gemaakt om daar een vervolg aan te geven en er is een studiedag geweest die is georganiseerd door het college. Vlak voor de verkiezingen is er ook een studiemiddag geweest in Roden waar het een en ander op een rijtje is gezet en dan staat er in de aanbevelingen dat woningbehoefte, arbeidsmarkt, welzijn, zorg, onderwijs, recreatie en leefbaarheid belangrijk zijn om naar te kijken. Als hij dan het stuk doorleest dan staat er alleen over woningbehoefte een paragraaf, over beroepsbevolking en over welzijnsvoorzieningen. Wat dan is vergeten, is dat er ook invloeden zijn op de mate waarin er openbaar vervoer beschikbaar is, waarin er kan worden gerecreëerd, gezondheidszorg aangeboden kan worden en wegen worden aangelegd. Door de PvdA is er vanmiddag nog betoogd dat openbaar vervoer en ruimtelijke ontwikkelingen met elkaar moeten worden gecombineerd. Dergelijke zaken, namelijk hoe de invloed van het ene beleidsterrein doorwerkt in het andere beleidsterrein, zouden op een goede manier moeten worden beschreven, juist als het om de verdere toekomst gaat en in combinatie met demografische ontwikkelingen moet dat helemaal. Op pagina 22 staat een opmerking over een gewogen gemiddelde. Dat is een techniek om te kijken hoe tot een bevolkingsprognose wordt gekomen. Er is een arbitrair uitgangspunt genomen door de jaren 2004 en 2005 het zwaarst mee te nemen. Het is hem volstrekt onduidelijk waarom dat is gebeurd, met als gevolg dat er in de regiovisie Assen-Groningen een situatie ontstaat dat een extra wijk wordt gebouwd waar maximaal 7.000 woningen moeten komen en dat aantal is gebaseerd op een getal dat naar zijn idee volstrekt uit de lucht is gegrepen en daardoor is op dit moment ook te zien dat er een zich zelf vervullend vooruitzicht ontstaat. De omgeving van Roden-Leek wordt dan ook gebaseerd op een bevolkingsprognose waarbij de provincie aangeeft dat het belangrijk is om die huizen te gaan bouwen. Waar is dat nu precies op gebaseerd? Welke techniek is er gebruikt om tot die aantallen te komen? Voor spreker is die techniek zeer arbitrair.

Mevrouw VAN DE VIJVER heeft een aanvulling die precies aansluit op de laatste vraag van de heer Kuiper. Op pagina 9 staat een tabel die van belang is voor de twee gemeenten in de regiovisie. On-

danks dat daar kennelijk zoveel huizen moeten worden gebouwd, is de prognose voor 2030 dat het bewonertal daalt. Hoe kan het nu dat wanneer daar 7.000 woningen worden gebouwd, het inwonertal daalt?

De heer SLAGTER wijst erop dat de plannen in de regiovisie, waarin de externe instroom staat ingepland, niet is meegenomen in deze berekening.

De heer KUIPER wijst erop dat het hier om een gewenste ontwikkeling gaat die wordt afgezet tegenover de natuurlijke ontwikkeling. Dat zijn dus zaken waar hij het over heeft. Waar worden die cijfers op gebaseerd ? Op pagina 22 staat dat dan de jaren 2005 en 2006 het uitgangspunt zijn en dat is voor spreker een arbitraire insteek. Er zou net zo goed voor een heel andere insteek kunnen worden gekozen en daar komt nog bij dat in Emmen planmatig wordt gekeken naar de bevolkingsontwikkeling en daar worden ook de plannen op gebaseerd om huizen te gaan bouwen en dat is in dit verhaal volstrekt gepasseerd.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat zij het met de heer Kuiper eens is dat hij is teleurgesteld in dit rapport. Het is maar net wat de lezer van het rapport verwacht. Indien dit rapport in ogenschouw wordt genomen dan is het gewoon een klinisch en kwantitatief rapport. Het is niet meer maar ook niet minder. Het rapport pretendeert namelijk ook niet meer te zijn, want er zijn heel veel onderzoeken. Waar zij vooral op zit te wachten is het rapport van het bureau ABF, dat op dit moment druk doende is om een daadwerkelijk kwalitatief-kwantitatief onderzoek te doen, waarbij het niet alleen om bevolkingsprognoses gaat, maar ook over zaken als leefstijl, infrastructuur, recreatie en dergelijke. Het gaat daarbij om de gehele integrale benadering die nodig is om te weten wat er kan worden verwacht. Dit rapport pretendeert ook niets meer en minder.

De heer KUIPER vraagt of het dan geen overbodig rapport is.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat het laatste onderzoek in 2002 is gedaan, dus zij vond op enig moment dat het weer tijd werd om een dergelijk onderzoek uit te voeren, maar met in het achterhoofd dat het bureau ABF heel druk bezig is met dat kwaliteitsonderzoek. Wat haar dan verbaast is de opmerking van de heer Kuiper over de regiovisie, want daarin slaat hij de plank mis, want als geen ander weet de heer Kuiper dat in één van de laatste statenvergaderingen van de vorige periode de heer Swierstra uitvoerig een verhaal naar aanleiding van opmerkingen van de ChristenUnie naar voren heeft gebracht over de betekenis van de cijfers voor de regiovisie richting 2030 en wat het betekent voor de woningbouw in het regiovisiegebied. Er is toen ook heel duidelijk gesteld dat er een onderzoek zou komen, dat er wordt gemonitord in dat gebied en dat ook de ABF-cijfers daarnaast zullen worden gelegd. Indien mocht blijken dat die cijfers van dien aard zijn dat er cijfers bijgesteld moeten zouden worden, dan gaat dat ook gebeuren. Als zodanig is de heer Kuiper nu dan ook veel te vroeg om in het kader van de regiovisie dit rapport te gebruiken en te vragen waar de provincie mee bezig is, want dan slaat hij de plank mis. Dat komt namelijk pas in een later stadium aan de orde en spreker begrijpt best dat hij dit rapport wil aangrijpen om het daar even over te hebben, maar dat staat op dit moment hier even los van. Zij snapt dan ook de opmerking van de heer Bomhof dat dit rapport weinig nieuws bevat omdat daarover dagelijks in de kranten valt te lezen. Mevrouw Seinen vraagt wat het college met de aanbevelingen doet. In de vorige statenperiode is al een bepaald traject in gang gezet als het gaat om wonen, welzijn en zorg. Die trend zet zich door en daar zal het college ook verder mee gaan. Allerlei andere zaken die uit het rapport van ABF zullen komen, zullen worden meegenomen om de Structuurvisie handen en voeten te geven en dan moet er dus wel rekening worden gehouden met de aannames en cijfers die dit rapport en het rapport van ABF zullen bevatten.

Mevrouw SEINEN vraagt of het rapport van ABF verder kijkt dan alleen Drenthe, want Groningen en Drenthe vormen toch enigszins een eenheid. Zij kan zich voorstellen dat dan breder wordt gekeken dan alleen naar de Drentse situatie.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat dit klopt, want ook daar wordt het regiovisiegebied aan gekoppeld. Bureau ABF doet onderzoek voor zowel Groningen als Drenthe.

Mevrouw SEINEN vraagt wanneer het rapport van bureau ABF wordt verwacht.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat het een heel uitvoerig onderzoek is en dat het rapport aan het einde van dit jaar kan worden verwacht.

De VOORZITTER merkt op dat er nog een vraag van mevrouw Seinen was om dit rapport ook in de andere statencommissies te bespreken en dat als voorstel in het presidium aan te kaarten, maar gehoord de discussie concludeert spreekster dat er beter kan worden gewacht op het verschijnen van het rapport van bureau ABF. Zij zal samen met de heer Slagter deze visie in het presidium neerleggen en in de gaten houden dat tegen die tijd het rapport van ABF ook in de andere statencommissies wordt besproken.

**16. Brief van het college van GS van 28 maart 2007 over starters op de koopwoningmarkt**

De heer MEDEMBLIK heeft het rapport met veel genoegen gelezen. Het zat ook degelijk in elkaar. Het rapport is naar aanleiding van een motie die in juni 2006 is ingediend, verschenen. Dat is een helder verhaal en kijkend naar de oorspronkelijke vraagstelling verbaast het hem niet dat er met een neen wordt geantwoord. Hij is benieuwd naar het feit dat het college zegt dat het op een andere manier instrumenten wil gebruiken om vraag en aanbod op het gebied van starterswoningen op elkaar af te stemmen. Welke instrumenten zijn dat en als dat nog niet bekend is, wanneer kan hij daarover meer vernemen?

De heer LAMMERS waardeert dit gedegen rapport dat hij met genoegen heeft gelezen. Uit het rapport blijkt wel hoe gedifferentieerd de problematiek is in de verschillende gemeenten in Drenthe. Hij was verbaasd dat er een knelpuntenpot was van 4.000 woningen en dat nu halverwege de periode dat die knelpuntenpot loopt, er nog maar 5 procent is gebruikt. De constatering wordt wel in het rapport gedaan, maar de verklaring hoe dat komt, mist hij. Kan hij daar nog een toelichting op krijgen? Verder blijkt uit het rapport dat ook van die knelpuntenpot gevarieerd gebruik wordt gemaakt. In sommige gemeenten is dat heel veel, in andere niet of nauwelijks. Het CDA kan zich vinden in het zoeken naar oplossingen op maat.

De heer KUIPER wijst erop dat, zo is tijdens een werkbezoek gebleken, voor een gering bedrag, namelijk voor € 435,-- per maand een duurzaam gebouwd huis beschikbaar is, die met nul energielasten per jaar kon opereren. Dat onderdeel mist hij in dit rapport omdat op het gebied van duurzaam bouwen ook met woningbouwcorporaties en gemeenten een heel duidelijke afspraak kan worden gemaakt, dus zijn aanbeveling zou zijn om daar ook nog wat aandacht aan te besteden.

De heer BOMHOF merkt op dat de gehele starterproblematiek valt en staat met te weinig betaalbare huurwoningen en te weinig betaalbare koopwoningen. Op een of andere manier slagen niet alle gemeenten er in voldoende mate in om die beide aan te bieden voor de starters. Het betreft hier koopwoningen van € 150.000,-- tot € 200.000,--. Daar waar te weinig van dit soort woningen zijn is er een behoefte bij starters om op die markt te komen, maar onvoldoende middelen hebben om dat te doen. Vandaar komt dan de vraag op of er ook een starterlening is te regelen via een revolving fund. Inmiddels zijn er vijf Drentse gemeenten die een dergelijk fonds kennen en dan komt de vraag naar voren of de provincie Drenthe daar ook eens niet over moet gaan nadenken. De VVD-fractie denkt dat er voor de provincie op dat vlak geen rol is weggelegd. Er zijn namelijk al vijf gemeenten in Drenthe die een dergelijke starterlening kennen en dat geld kunnen gemeenten op een goedkope manier lenen bij de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) en vervolgens doorschuiven naar de starters. Dat geld komt vervolgens ook

weer terug via rente en aflossing. Indien vijf gemeenten in Drenthe dat al doen, waarom zouden de andere zeven gemeenten dat dan niet kunnen en zou de provincie Drenthe daarin een rol moeten vervullen? De provincie Limburg doet niet anders dan geld lenen en het vervolgens door een soort trechter naar de gemeenten doorsluizen, die het vervolgens voor startersleningen beschikbaar kunnen stellen. De aandacht van de VVD is dan ook vooral gericht om te kijken hoe gemeenten en corporaties kunnen worden bewogen tot die goedkopere woningen in zowel de huur- als de koopsector. Daar zijn allerlei varianten voor, zoals goedkope grondprijzen en allerlei tussenvormen van woningen. Waarom is het nu zo moeilijk om in een aantal Drentse gemeenten tot dat aantal te komen?

De heer SLAGTER is het duidelijk geworden dat de oorzaken die dit probleem voortbrengen, niet weg te nemen zijn. Dat heeft te maken met het feit dat de overheid al jaren geleden beleid uit handen heeft gegeven en afhankelijk is geraakt van allerlei marktpartijen. De marktpartijen kiezen voor die zaken die direct iets opleveren en dat zijn niet de mensen die moeten starten met heel weinig geld. Een ander probleem dat zich voordoet is dat er onvoldoende doorstroming is en dat is zowel in de huur- als koopsector te zien. De heer Bomhof zegt dat er te weinig betaalbare koopwoningen zijn, maar dat is niet het geval, want die zijn er voldoende maar die komen niet vrij omdat mensen het leuk vinden om lage woonlasten te hebben en veel op vakantie te gaan. De achterblijvende woningproductie speelt ook een rol en al vele jaren loopt de provincie amechtig achter de eigen doelstellingen aan. Er wordt gedacht aan startersleningen, zoals in de provincie Limburg of bij vijf Drentse gemeenten. Het mechanisme van startersleningen is dat de overheid zich aanpast aan de situatie op de markt en dat mensen toch mee kunnen doen met het betalen van hoge prijzen voor een starterswoning. Dat daarmee mensen worden opgezadeld met hoge schulden en lang vast zitten aan deze situatie, is iets waarvan hij zich afvraagt of de overheid dat moet willen. Op provinciaal niveau is het al helemaal een beperkt middel, want het kost veel geld en wat de provincie doet is slechts een plus zetten boven de gemeentelijke regeling. Wat hij heeft gelezen over Limburg is dat het daar ook helemaal niet zo voorspoedig gaat en dat het overleg met de gemeenten en corporaties vast zit omdat de problemen waar spreker het over heeft, daar ook voorkomen. Belangstellende provincies zijn dan ook zeer aarzelend om hieraan te beginnen. Startersleningen zijn ook een tijdelijk instrument, want niet ieder jaar kunnen er miljarden in leningen worden gestoken. De andere kant is het drukken van de kosten, namelijk door goedkoper te bouwen, kleinere kavels te maken en allerlei varianten toe te passen. Daar wordt nu over gesproken en alle varianten die hier worden aangegeven gaan over het drukken van die kosten. Doorstroming in de huursector lukt al helemaal niet en in de koopsector is het ook moeizaam. In convenanten tussen gemeenten en corporaties kan worden gekeken of hierin stappen kunnen worden gemaakt, maar de provincie is erg afhankelijk van de vraag of die partijen hieraan mee willen werken. De rol van de provincie is de problemen in beeld te brengen en daarom is dit rapport heel goed. Wat de provincie moet doen is gemeenten en corporaties activeren en dan zou hij dezelfde strategie volgen als bij welzijn en zorg, namelijk de gemeenten binden aan convenanten. Hij stelt dan ook voor om met corporaties en gemeenten om tafel te gaan zitten en gezamenlijk plannen voor Drenthe te ontwikkelen. Beide partijen dienen dan convenanten af te sluiten, zodat in vier of vijf jaar een stuk of 500 van dergelijke starterswoningen worden gebouwd. Ook zou de provincie jonge mensen beter moeten informeren over welke mogelijkheden zij hebben. Bovendien moet een ding niet worden vergeten en dat is dat niet iedereen een huis hoeft te kopen, want er is ook nog een huursector.

Mevrouw HAARSMA dankt de commissie voor de waardering voor het rapport. Het college is ook blij met het rapport en met de motie die destijds door het CDA is ingediend. Er was eerst wat misverstand over, alsof het college de startersproblematiek niet serieus zou nemen. Op dit moment heeft het college heel goed in kaart en in beeld wat er aan de hand is en er is ook geconstateerd dat het een heel complexe materie is. Spreekster gaat hier geen theoretische verhandeling houden over wat een starter is, want daar kan heel lang over worden gediscussieerd. Het gaat om het drukken van de kosten en om woningaanbod voor een doelgroep die de woningmarkt op wil en carrière kan maken op de woningmarkt. Het huidige college neemt wonen serieus en vooral als het gaat om gedifferentieerd wonen. Het gaat dus niet alleen om het wonen van mensen met een smalle portemonnee, maar ook om mensen

met een dikkere portemonnee, zodat de doorstroming tot stand kan worden gebracht. Wat gaat het college nu doen met dit prachtige rapport? Het gaat de hele vergadering al om de Voorjaarsnota Plus en wat het college al gedaan heeft is dat er in ieder geval ambtelijke capaciteit is ingehuurd. Er is een speciale medewerker aangesteld die dit rapport heeft opgesteld en spreekster zal serieus aan de slag gaan met gemeenten, woningbouwcorporaties en ontwikkelaars om de woonproblematiek aan te pakken. Het is niet eenvoudig en zij pretendeert niet om het probleem dat in heel Nederland speelt even in Drenthe op te lossen, maar het is voor haar te gemakkelijk om met een starterlening te gaan werken en te zeggen dat mensen geld kunnen lenen. In het rapport staat duidelijk dat dit geen soelaas biedt. Spreekster heeft regelmatig contact met de wethouder van Borger-Odoorn en in die gemeente is er ook een starterlening. Van hem hoort zij dat heel weinig gebruik wordt gemaakt van die lening. Mensen met een bepaald inkomen die onvoldoende verdienen om bepaalde hypotheeklasten op te kunnen brengen, durven het niet aan om dit alsnog binnen handbereik te brengen met behulp van een starterlening. Het knelpunt zit hem dus in het prijspeil van een koop woning en er zal ook in de sociale huursector iets moeten gebeuren, want het gaat niet alleen om koopwoningen. Vandaar dat de provincie aan tafel moet met de verschillende spelers in dit veld en om een eerste aanzet te geven is het haar voornemen om na de zomervakantie in het vroege najaar een studiedag te organiseren met alle partijen die zij zojuist heeft genoemd om te kijken hoe aan de hand van de inbreng van de verschillende deskundigen en alle ontwikkelingen die gaande zijn, om die ontwikkelingen ook in Drenthe te beoordelen en te bekijken. Daaraan gekoppeld zal ook een prijsvraag worden uitgeschreven voor een duurzame, uiteraard goedkope en kwalitatief hoogwaardige starterswoning. Dat gebeurt niet vrijblijvend, want de provincie wil met de gemeenten en de corporaties een convenant sluiten en als spreekster het woord duurzaam noemt, dan loopt duurzaamheid als rode draad door alle activiteiten van het collegeprogramma heen.

De heer KUIPER merkt op dat als er dan een rapport over dit soort zaken wordt gemaakt, er een paragraaf in op moet worden genomen waarin wordt beschreven hoe aan het criterium van duurzaamheid wordt voldaan.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat er zojuist een nieuw college is aangetreden dat al druk bezig is met duurzaamheid. Dit rapport is in de vorige statenperiode tot stand gekomen en ging sec om de startersproblematiek. Dat probleem wordt dus echt aangepakt. Dit college neemt wonen voor iedereen volstrekt serieus en dan gaat het om wonen voor verblijfsgerechtigden en sociale huur. Er zal moeten worden gezorgd dat er doorstroming is, want anders zullen knelpunten blijven bestaan. Spreekster heeft ook contacten in de provincie Limburg met collega’s en gemeenten en zij heeft begrepen dat de starterlening daar een heel moeizaam verhaal is. Dit onderwerp is ooit op de agenda gekomen omdat minister Dekker van het Ministerie van VROM extra geld gaf. Indien de provincie dus € 5 miljoen gaat investeren doet het Rijk er eenzelfde bedrag bij, maar gebleken is dat daarmee hoogstens 230 mensen kunnen worden geholpen. Spreekster vindt dat een druppel op een gloeiende plaat en legt zichzelf dan ook liever de taakstelling op dat dit nieuwe college aan de slag gaat met alle partijen en draagt er zorg voor dat er over vier jaar daadwerkelijk kan worden gezegd dat met de gemeenten in ieder geval sociale huur en starterswoningen hoog op de agenda staan en dat er ook vele zijn gebouwd. De provincie bouwt zelf niet, maar spreekster maakt er een serieuze taak van om daarover met gemeenten en corporaties de strijd aan te gaan. Daarnaast zit er nog veel meer aan te komen, maar het voert te ver om daar nu op in te gaan. Het is echter menens als het gaat om wonen voor alle doelgroepen in Drenthe.

## 17. Sluiting

De VOORZITTER dankt iedereen en sluit de vergadering om 18.10 uur.

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 13 juni 2007.

, voorzitter

, commissiegriffier

Toezegging, gedaan in de vergadering van de statencommissie Omgevingsbeleid op woensdag 9 mei 2007 in het provinciehuis te Assen:

Pagina :

23 De heer BATS zegt toe dat het PUP verkeer en vervoer 2008 volgend jaar eerder aan de commissie zal worden voorgelegd dan het PUP verkeer en vervoer 2007 dit jaar aan de commissie is voorgelegd.

25 De heer BATS zegt toe dat hij in overleg met de ambtelijke organisatie zal gaan kijken in welke vorm onderzoeken als die naar de veiligheid van de N34 zouden moeten worden verricht en zal hierop op zo kort mogelijke termijn richting de commissie terugkomen.

**Lijst van toezeggingen Statencommissie Omgevingsbeleid**
*(tot en met vergadering van 9 mei 2007 bijgewerkt)*

| **Nr** | **Datum toezegging** | **Korte termijn** (binnen 3 maanden) | **Afdoening** | √ |
|---|---|---|---|---|
| 1. | 15-03-2006 SC OGB | Mevrouw HAARSMA zegt toe dat de commissie de cultuurhistorische waardenkaart zal ontvangen en dat zal worden uitgezocht of de cultuurhistorische waardenkaart als uitwerkingsplan van het POP in de commissie dient te worden behandeld. | | √ |
| 2. | 17-01-2007 SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe ook de Notitie reikwijdte en detailniveau aan de commissie zal toesturen. | | |
| 3. | 17-01-2007 SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe het verschil tussen oppervlakte en grondwatergebonden gebieden in het kader van Nature2000 in een brief nader uiteen te zetten. | | |
| 4. | 14-02-2007 SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe de commissie te zullen informeren over het waarom van het neerleggen van het bevoegde gezag bij de gemeente Coevorden inzake de milieuvergunning voor de vuilverbranding in Coevorden. | | |
| 5. | 01-11-2006 SC OGB | De heer SWIERSTRA zegt toe dat hij de commissie het oordeel van de ruimte over de netwerkanalyse zal sturen. | | √ |
| 6. | 14-02-2007 SC OGB | Mevrouw EDELENBOSCH zegt toe dat de commissie van haar een overzicht zal krijgen waar het bedrag van € 90.000,--, dat vorig jaar is uitgetrokken voor de startersregeling voor jonge boeren, aan is besteed. | | √ |
| 7. | 09-05-2007 SC OGB | De heer BATS zegt toe dat hij in overleg met de ambtelijke organisatie zal gaan kijken in welke vorm onderzoeken als die naar de veiligheid van de N34 zouden moeten worden verricht en zal hierop op zo kort mogelijke termijn richting de commissie terugkomen. | | |
| | | **Lange termijn** | | |
| 1. | 12-04-2006 SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe dat het college volgend jaar met een uitvoeringsprogramma zal komen dat aan de ene kant een terugblik op het afgelopen jaar en een vooruitblik op datgene waarmee wordt doorgegaan of wat de provincie nog gaat doen, gekoppeld aan de $CO_2$-winsten en het multiplierefect van het provinciale geld. | | √ |
| 2. | 12-04-2006 | Mevrouw KLIP zal onderzoeken wat nodig is en | Onderzoek in gang | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | SC OGB | hoeveel tijd het kost om van Drenthe een energie-neutrale provincie te maken, afhankelijk van de hoeveelheid tijd die het ambtelijk apparaat in een dergelijke exercitie zal moeten steken. | gezet. | |
| 3. | 12-04-2006<br>SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe dat zij de mogelijkheden voor een revolving fund voor particulieren die energiebesparende maatregelen willen nemen, zal onderzoeken. | Onderzoek in gang gezet | |
| 4. | 05-12-2006<br>SC OGB | De heer SWIERSTRA zegt toe, zodra er meer informatie over het totaal van ongevallen op de N34 is, dit aan de staten gezonden zal worden. | | √ |
| 5. | 09-05-2007<br>SC OGB | De heer BATS zegt toe dat het PUP verkeer en vervoer 2008 volgend jaar eerder aan de commissie zal worden voorgelegd dan het PUP verkeer en vervoer 2007 dit jaar aan de commissie is voorgelegd. | | |
| | | **Moties** | | |
| 1. | 15-06-2005<br>PS | PS verzoeken het college vóór 1 september 2005 aan provinciale staten van Drenthe een actieplan met betrekking tot de positie van Emmen in de Nota Ruimte als in de overwegingen bedoeld ter kennisneming voor te leggen. | Actieprogramma wordt gemaakt. Begin december 2005 in GS. | |
| 2. | 14-06-2006<br>PS | PS dragen het college op af te zien van het voornemen te bezuinigen op de Natuur- en Milieueducatie. | | √ |
| 3. | 14-06-2006<br>PS | PS draagt het college op de mogelijkheden van een starterslening, of andere gelijksoortige instrumenten, te onderzoeken en daarbij als voorbeeld het plan van de provincie Limburg te betrekken. | | √ |

Aan:
de voorzitter en leden van
de provinciale staten van Drenthe

Assen, 27 juni 2007
Ons kenmerk 26/5.12/2007008005
Behandeld door mevrouw A. Oldenhuis (0592) 36 58 84
Onderwerp: Windmolens

Geachte voorzitter/leden,

In de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 13 juni jl. is toegezegd dat wij een reactie zullen geven op de discussie die is ontstaan naar aanleiding van het agendapunt over het BLOW-akkoord.

In 2006 zijn wij bij de nota Energiek Drenthe ingegaan op mogelijke zoeklocaties voor windenergie. Vanuit landschappelijke overwegingen en het gegeven dat de Kyoto-doelstelling gehaald kon worden, hebben wij bij de vaststelling van bovengenoemde nota besloten naast Coevorden geen extra mogelijkheden te bieden voor windenergie. Daarbij hebben wij ook aangegeven dat op de locatie Coevorden uiteraard meer dan vijftien MW gerealiseerd kan worden, mits aansluitend bij het initiatief van het Ministerie van Defensie.

Gelet op de discussie in de vergadering van 13 juni jl., zijn wij bereid om gezamenlijk met de gemeenten Emmen en Coevorden te onderzoeken of er op hun grondgebied mogelijkheden zijn voor het plaatsen van extra windmolens. Als basis hiervoor zullen wij de kaart Plaatsing windmolens zoekrichting en de daarbij behorende kaders gebruiken, die in 2006 zijn opgesteld voor de discussie over de Energienota. Dit treft u hierbij aan.

Vorengenoemd onderzoek gaat deel uitmaken van onze programmatische aanpak Klimaat en Energie. Met dit programma gaan wij invulling geven aan onze eigen nieuwe doelstellingen en de nog uit te werken afspraken met het Rijk. De planning is om begin 2008 het programma gereed te hebben.

Wij zullen u op hoogte houden van de voortgang van het proces.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris , voorzitter

Bijlage(n):
gm/coll.

# "Inventarisatie windenergiepotentieel in de provincie Drenthe"

Februari 2006

## 1. Inleiding

Door Provinciale Staten is tijdens de behandeling van de Voorjaarsnota 2005 op 18 mei 2005, een motie aangenomen waarin ons college verzocht is om in de tweede Nota energiebeleid nadrukkelijker de vraag te betrekken op welke wijze Drenthe kan voldoen aan een substantieel hogere taakstelling op het gebied van windenergie dan in de Bestuursovereenkomst Landelijke Ontwikkeling Windenergie (BLOW-akkoord) afgesproken 15 Megawatt. Wij hebben daarop toegezegd om deze mogelijkheden in kaart te brengen en te betrekken bij het opstellen respectievelijk uitvoeren van de tweede Nota energiebeleid. Dit heeft geleid tot deze notitie "Inventarisatie windenergiepotentieel provincie Drenthe". Er is gekozen voor een separate notitie omdat op deze wijze het afwegingsproces inzichtelijk kan worden gemaakt. Deze notitie is als bijlage toegevoegd aan de (concept) Nota energiebeleid.

In deze notitie gaan we eerst in op het beoordelingskader voor de locatiekeuze en –inrichting van een windturbinepark zoals dat in 2000 door ons is vastgesteld en het huidig POP beleid inzake windenergie.
Op basis van de uitgangspunten die in deze beleidsstukken zijn opgenomen, zijn er randvoorwaarden/criteria uitgewerkt die hebben geleid tot een kaart waarop zoekrichtingen zijn aangegeven, voor de mogelijke plaatsing van windmolens. In paragraaf 3 gaan we nader in op deze randvoorwaarden/ criteria.
Bij het bepalen van de zoekrichtingen kunnen niet alle factoren die in een specifiek gebied spelen goed worden afgewogen. De uiteindelijke mogelijkheden hangen mede af van locatiespecifieke factoren. Aspecten als een ongestoorde beleving van een waardevol gebied elders (voorzover dat een kwaliteitsaspect van dat gebied is) en het aansluiten bij gebieden waar reeds een aanzienlijke verstoring van het landschap heeft plaats gevonden, zijn hierbij belangrijke aandachtspunten. Het verder inzoomen op de zoekrichtingen is opgenomen in paragraaf 4.
Als laatste stap is vervolgens in paragraaf 5 in beeld gebracht wat de bijdrage zou kunnen zijn van windenergie aan de doelstellingen op het gebied van duurzame energie en CO2-emissiereductie. Bij de samenstelling van deze notitie volgt het energie- en klimaatbeleid dus de kaders die vanuit de ruimtelijke ordening worden gesteld.

## 2. Boordelingskader 2000 en POP (Provinciaal Omgevingsplan)

In juli 2000 hebben GS het "Beoordelingskader voor de locatiekeuze en –inrichting van een windturbinepark" vastgesteld. Hierin zijn geen concrete locaties opgenomen voor windturbineparken maar is aangegeven hoe om te gaan met de voorwaarden die het POP-I stelde voor landschap, cultuurhistorie, natuur, milieu en aanzienlijke verstoring. Het huidig POP-II beleid is mede gebaseerd op dit beoordelingskader.

In het huidige POP is aangegeven dat met de keuze voor een te realiseren windpark bij Coevorden de BLOW-taakstelling van 15 MW naar verwachting kan worden gerealiseerd. Met betrekking tot nieuwe taakstellingsdiscussies is de provincie van mening dat eerst grootschalige opstellingsmogelijkheden buiten Drenthe benut moeten worden (inclusief zee) dan wel te bouwen in aansluiting daarop. Dit om de ruimtelijke ingreep in het landschap te beperken. De te realiseren 15 MW bij Coevorden is gelet op het bepaalde in het POP te beschouwen als een maximum.
Het Drentse beleid voor windenergie is gestoeld op het besef dat een enkele windturbine verhoudingsgewijs een groot effect heeft op de wijde omgeving. Het gaat dan vooral om masthoogten van meer dan 80 m. Dergelijke hoogten beïnvloeden het landschapsbeeld ingrijpend, vooral als ze her en der, zonder structuur, worden geplaatst.
Wanneer het nodig is om te zoeken naar andere windparken ter realisatie van de BLOW taakstelling dan geldt een aantal voorwaarden die nader worden geconcretiseerd. Deze voorwaarden zijn:

- Windturbines worden gegroepeerd in een windpark (dus geen solitaire molens);

- Opgesteld vermogen van een windpark is 15 MW of meer (rendement staat in verhouding tot de ruimtelijke ingreep);
- Afweging met landschappelijke-, cultuurhistorische-, natuurwaarden en milieuvoorwaarden;
- Windparken worden alleen toegelaten in gebieden waar:
  - reeds een aanzienlijke verstoring van het landschap heeft plaats gevonden;
  - een ongestoorde beleving van een waardevol gebied elders, voorzover dat een kwaliteitsaspect van dat gebied is, niet wordt aangetast.

Het beleid zoals opgenomen in het POP en het beoordelingskader 2000 is gebruikt om criteria/randvoorwaarden uit te werken op basis waarvan zoekrichtingen voor de plaatsing van windmolens aangewezen kunnen worden.

## 3. Criteria voor het bepalen van zoekrichtingen

Het huidige POP beleid in combinatie met het beoordelingskader vormt de basis om te onderzoeken waar in Drenthe zoekrichtingen zijn voor de realisatie van windparken, naast de locatie Coevorden. Hierbij is uitgegaan van de volgende uitgangspunten:

- Op basis van het beoordelingskader 2000 zijn de zone I gebieden inzichtelijk gemaakt. Volgens het beoordelingskader mogen alleen in deze zone nieuwe windturbineparken gerealiseerd worden;
- Aanvullend op het beoordelingskader zijn ook de zone 2 gebieden, die grenzen aan zone 1 gebieden inzichtelijk gemaakt. Hierbij is dezelfde systematiek gevolgd als bij de opslag van gassen in de ondergrond, waarbij sprake is van grootschalige bovengrondse installaties (hoofdstuk C.9.3. POP).
  Bovengenoemde zone 2 gebieden behoren in principe eveneens tot de zoekrichting. Hierbij geldt echter wel als aanvullende voorwaarde dat de waardevolle delen van zone II (essen en beekdalen) worden uitgesloten. De kaarten 1,7 en 9 van het POP bieden inzicht in deze aspecten.
- De bestaande regionale bedrijventerreinen (functiekaart 1 POP) zijn eveneens inzichtelijk gemaakt.

Bufferzones:
Gelet op de cultuurhistorische gaafheid van gebieden en de POP zonering is per zone een buffering opgesteld gerekend vanuit de gebieden met de hoogste cultuurhistorische gaafheid. Op deze manier kan rekening worden gehouden met de cultuurhistorische gaafheid van de landschappen. Op basis van zowel het beoordelingskader als het huidig POP is cultuurhistorie een belangrijk aspect.
Uitgegaan is van een minimale bufferafstand van 2.5 km in zone 2 gebieden t.o.v. gebieden met de hoogste cultuurhistorische gaafheid. Een afstand van minder dan 2.5 km heeft in het algemeen nauwelijks effect op de beleving van 100 meter hoge windmolens in het landschap, aangezien windmolens dan hoog uit torenen boven vrijwel alle bomen en bebouwing.
Per oplopende zone zijn vervolgens stappen van 1 km gehanteerd omdat in het algemeen kleinere stappen voor de menselijke beleving van molens in het landschap nauwelijks effect hebben. Voor zone 6 (bos) gebieden wordt een buffer om landschappelijke redenen niet nodig geacht. De molens zijn immers niet zichtbaar in het bos. In onderstaande tabel zijn de afstanden aangegeven die leiden tot de buffering.

Tabel 1: Cultuurhistorische gaafheidgraden

| **Cultuurhistorische gaafheidsgraad** | **Zone 1** | **Zone 2** | **Zone 3** | **Zone 4** | **Zone 5** | **Zone 6** |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **Hoogste** | - | 2,5 km | 3,5 km | 4,5 km | 5,5 km | - |
| **Middelste** | - | - | - | - | - | - |
| **Laagste** | - | - | - | - | - | - |

Vogel- en habitatrichtlijngebieden en fourageergebieden voor ganzen, zwanen en steltlopers
Vervolgens is gekeken naar de vogelrichtlijngebieden en foerageergebieden voor ganzen, zwanen en steltlopers. Daarnaast moet rekening gehouden worden met de externe werking van Habitatrichtlijngebieden. Bij de gebieden waarvoor een instandhoudingplicht voor soorten geldt, kan dit betekenen dat binnen een afstand van 30 km van een habitatrichtlijngebied rekening gehouden moet worden met aspecten zoals bijvoorbeeld foerageergebieden en slaapplaatsen.
In onderstaande tabel zijn de Drentse vogel- en habitatrichtlijngebieden aangegeven met de relevante

Tabel 2: Habitatrichtlijngebieden en vogelrichtlijngebieden

| **Habitatrichtlijngebied (HR) en/of Vogelrichtlijngebied (VR) en/of Ramsargebied (wetland)** | **Instandhoudingsdoelen voor ganzen en/of zwanen (vet = belangrijkste soorten)** |
|---|---|
| Bargerveen (HR + VR + wetland) | **Taigarietgans** |
| Drents-Friese Wold + Leggelderveld (HR + VR) | Nee |
| Dwingelderveld (HR + VR + wetland) | Kleine zwaan, **Toendrarietgans, Taigarietgans** |
| Fochtelooerveen-Esmeer (HR + VR + wetland) | Kleine zwaan, Wilde zwaan, **Toendrarietgans**, Kolgans |
| Leekstermeer (VR + wetland) | **Kolgans**, Brandgans |
| Zuidlaardermeer (VR + wetland) | **Kolgans, Kleine zwaan** |
| Drentse Aa (HR) | Nee |
| Havelte-Oost (HR) | Nee |
| Drouwenerzand (HR) | Nee |
| Elperstroom (HR) | Nee |
| Mantingerbos (HR) | Nee |
| Mantingerzand (HR) | Nee |
| Norgerholt (HR) | Nee |
| Witterveld (HR) | Nee |
| Wieden (Overijssel) (HR + VR + wetland) | Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kleine rietgans, Kolgans, Grauwe gans |

vogelsoorten. Rond de zes gebieden met instandhoudingdoelen voor ganzen en zwanen moet dus in een cirkel van 30 km aangetoond kunnen worden dat eventuele plaatsing van windmolens de instandhoudingdoelen niet in gevaar brengt. Deze cirkels van 30 km overspannen de gehele provincie Drenthe. In de praktijk zijn de afstanden tussen slaapplaats en foerageergebied vaak kleiner. Het gros van de ganzen en zwanen foerageert binnen een straal van 15 km van de slaapplaats. Buiten deze cirkel komen de instandhoudingdoelen minder snel in gevaar en valt eventuele plaatsing van molens beter te motiveren.

Ook binnen de cirkels van 15 km geldt niet per definitie overal een uitsluiting voor de plaatsing van windmolens. In de rood gearceerde foerageergebieden (POP krt 7) en gebieden waar veel vliegbewegingen zijn te verwachten tussen foerageergebied en slaapplaats, kunnen er meer beperkingen zijn voor het plaatsen van windmolens. Bij concrete initiatieven zal hier onderzoek naar moeten plaatsvinden. In de geel gearceerde gebieden buiten een zone van 15 km van Habitatrichtlijngebieden geldt bovenstaande beperking in mindere mate. Gelet op de externe werking van de Habitatrichlijngebieden zal hier wel rekening mee gehouden moeten worden.
Deze situatie doet zich met name voor het gebied rondom Emmen, hetgeen verband houdt met de externe werking van het Bargerveen.

Botanische waarden
Daarnaast zijn er habitatrichtlijngebieden die zijn aangewezen vanwege botanische waarden of (bos-) vogels die weinig tot geen risico lopen op botsing met windmolens. Het zijn natuurgebieden met een belangrijke landschappelijke waarde, ook als ze in de cultuurhistorisch middelste of laagste gaafheidsgraad vallen. Om de landschappelijke kwaliteit van deze natuurgebieden te waarborgen wordt een buffer van 5,5 km gehanteerd rond rond deze habitatrichtlijngebieden, gelijk aan de bufferafstand voor zone 5 gebieden in de hoogste gaafheidgraad. In het beoordelingskader is ook aangegeven dat er rekening gehouden moet worden met de ongeschonden beleving van de habitatrichtlijngebieden. In het geval van het Bargerveen was dit voor de provincie aanleiding om bezwaar te maken tegen de plaatsing van windmolens bij Twist in de directe nabijheid van het Bargerveen.

Kaart
Op de bijgevoegde kaart zijn de conclusies van de overwegingen vertaald:

- de groene gebieden zijn uitgesloten;
- de lichtgele gebieden in zone I zijn zoekrichting voor de plaatsing van windmolens;
- de donkergele gebieden in zone II zijn eveneens zoekrichting, maar hierbij moet wel rekening gehouden worden met de waardevolle elementen in deze gebieden (o.a. essen en beekdalen);
- de bedrijventerreinen (Coevorden, Emmen en Nieuw-Amsterdam) voor zover aansluitend bij zone I en II zijn eveneens zoekrichting;
- in de gebieden met rode arcering geldt de instandhoudingplicht van de habitatrichtlijngebieden (dit is een zwaar aandachtspunt bij verdere uitwerking);
- in gebieden met blauwe arcering moet eveneens rekening gehouden worden met ganzen, zwanen en steltlopers;
- daarnaast zijn op de kaart een aantal technische beperkingen opgenomen zoals laagvliegroute, straalpaden en LOFAR (binnenste- en buitenste ellips). Voor de buitenste ellips van LOFAR geldt dat windmolens hier niet bij voorbaat zijn uitgesloten, maar wel dat er bij de ontwikkeling van initiatieven afstemming/overleg plaats moet vinden met LOFAR.

## 4. Nader inzoomen op zoekrichtingen

Uit de toegepaste criteria is zoals aangegeven een aantal zoekrichtingen naar voren gekomen. Het woord zoekrichting geeft al aan dat binnen deze gebieden verder onderzocht zal moeten worden of de plaatsing van windmolens mogelijk is. Hierbij gaat het enerzijds om technische randvoorwaarden en anderzijds om landschappelijke randvoorwaarden. Ook aspecten uit een oogpunt van ruimtelijke kwaliteit zijn van belang. Deze aanvulling vloeit voort uit hetgeen in het POP is opgenomen namelijk dat windparken alleen in gebieden worden toegelaten waar:

- reeds een aanzienlijke verstoring van het landschap heeft plaats gevonden;
- een ongestoorde beleving van een waardevol gebied elders, voorzover dat een kwaliteitsaspect van dat gebied is niet wordt aangetast.

Randvoorwaarden:
Bij de verdere uitwerking van de zoekrichtingen zal rekening gehouden moeten worden met de volgende randvoorwaarden:

- Vanwege de beïnvloeding van windmolens op het landschap worden deze geplaatst in een lijnopstelling, gekoppeld aan bestaande structuren (landschappelijk of stedelijk). Afhankelijk van de onderlinge afstand moeten om een lijn te kunnen creëren minimaal 4 molens op een rij geplaatst worden, terwijl de minimale omvang van een windpark 15 MW bedraagt (rendement staat in

verhouding tot ruimtelijke ingreep). Met bestaande structuren in het landschap wordt het volgende bedoeld:
  - Infrastructuur;
  - Hoogspanningsleidingen;
  - Waterlopen;
  - Verkavelingspatronen;
  - Bebouwingslinten.
- Bundeling van initiatieven in gebieden (individuele initiatieven in een gebied kunnen niet onafhankelijk van elkaar ontwikkeld worden);
- Het realiseren van een windpark vraagt altijd om een inpassing in het landschap of bebouwde omgeving. Bij de verdere uitwerking wordt hieraan aandacht besteed door middel van een inpassings/landschapsplan. Hierbij wordt gekeken naar het beïnvloedingsgebied van het windmolenpark.

Naast bovengenoemde landschappelijke randvoorwaarden is ook het volgende van belang:
- Rekening houden met technische aspecten zoals laagvlieggebieden helicopters, LOFAR, radarinstallaties, bakens van vliegvelden, milieutechnische en veiligheidsaspecten, etc. (verdere uitwerking beoordelingskader 2000 en POP)
- Externe werking van de Habitatrichtlijngebieden (zoals ook aangegeven in paragraaf 3).
- Beleidsafstemming met betrokken gemeenten.
- In de Veenkoloniën is een aandachtspunt de beleidsafstemming met de provincie Groningen. In Zuid-Drenthe geldt hetzelfde voor de provincie Overijssel.

Het nader inzoomen in de gebieden met een zoekrichting op basis van de bovengestelde randvoorwaarden kan betekenen dat met name de kleinere gebieden (Beilen, Hoogeveen en bij de provinciegrens met Overijssel) bij nader onderzoek alsnog niet geschikt blijken te zijn voor het plaatsen van windmolens.

## 5. Bijdrage energiebeleid

De Rijksoverheid heeft zich ten doel gesteld om in het jaar 2010 en 2020 vijf respectievelijk tien procent van de energie duurzaam op te wekken. De provincie Drenthe vindt het van belang hieraan een bijdrage te leveren zoals blijkt uit het Provinciaal omgevingsplan (POP) en de Startnotitie energiebeleid 2006-2010. Een andere doelstelling die hiermee samenhangt is de ($CO_2$-emissie-reductie van 6% in de periode 2008-2012 ten opzichte van 1990 (Kyoto-protocol), hetgeen voor Drenthe overeenkomt met 500 kton CO2 (zogenaamd beleidstekort). Windenergie kan daar een bijdrage aan leveren

Windenergiepotentieel

Het uitgangspunt van het POP is dat een windpark een minimale omvang van 15 MW heeft. Volgens de windkaart varieert de gemiddelde windsnelheid op 100 meter ashoogte in Oost-en West-Drenthe tussen 6,5 en 8,0 m/s bedraagt. Uitgaande van windturbines met een rotordiameter van 100 meter en een gemiddelde specifieke productie van ca. 1.000 kWh/$m^2$ (bij 7,0 m/s), is een jaarlijkse opwekking van ongeveer 7.850.000 kWh per windturbine mogelijk. Het gaat dan om windturbines met een vermogen van ca. 3 MW. Bij plaatsing van 5 van deze windturbines, met een opgesteld vermogen van 15 MW, kan ongeveer 39 miljoen kWh (= 39 GWh) opgewekt worden. Dit komt overeen met 0,14 PJ. Inclusief het gemiddelde centralerendement van 42% in Nederland betekent dit een vermeden primair energiegebruik van 0,34 PJ ofwel ruim 10 miljoen $m^3$ gasequivalenten.

Tabel 3: Via windturbines op te wekken hoeveelheid energie

| Locatie | Vermogen (MW) | Elektriciteit (GWh/jaar) | Energie ($PJ_{primair}$/jaar) |
|---|---|---|---|
| 1. Coevorden | 15,0 (max.) | 39 | 0,34 |
| 2. Optie 1 extra windpark | 15,0 (min. ) | 39 | 0,34 |
| Totaal voor Drenthe | 30,0 | 78 | 0,68 |
| Extra naast Coevorden | 15,0 | 39 | 0,34 |

Alles is betrekkelijk!

De bijdrage van windenergie wordt vaak bepaald vanuit verschillende referentiekaders en leidt daardoor tot verschillende (maar elk voor zich juiste) conclusies. Daarom hierna een overzicht gebaseerd op de gegevens uit bijlage 1 van de Startnotitie energiebeleid 2006-2010:

- Bijdrage windenergie aan het totale energieverbruik in Drenthe:
  Het totale energiegebruik (gas, elektriciteit, benzine etc.) van de provincie Drenthe (gebouwde omgeving, verkeer en vervoer, industrie etc.) in de Provincie Drenthe zal volgens prognoses in 2010 ongeveer 75 PJ bedragen. Op basis van bovenstaande is de conclusie dat een extra potentieel van 15 MW windenergie daaraan 0,5% zal bijdragen.
- Bijdrage windenergie aan het huishoudelijk energieverbruik in Drenthe:
  Wanneer uitsluitend over het aandeel van de huishoudens (gas, elektriciteit) wordt gesproken is dit percentage vanzelfsprekend hoger. Uitgaande van een aandeel van de huishoudens in het totale energieverbruik van Drenthe van 22% (16,5 PJ), komt de bijdrage van 15 MW extra (naast Coevorden) overeen met ongeveer 2% van het huishoudelijk energieverbruik.
- Bijdrage windenergie aan het elektriciteitsverbruik door huishoudens:
  Een windmolen levert alleen elektriciteit. Een andere gebruikelijke maatstaf voor de windenergieproductie is het huishoudelijke elektraverbruik. Bij een gemiddeld elektraverbruik van 3.300 kWh per huishouden, kan met de 15 MW extra in het elektraverbruik van ca 12.000 huishoudens worden voorzien. Dat is ruim 6% van de Drentse huishoudens.
- Bijdrage windenergie aan de duurzame energiedoelstelling:
  Volgens het POP moet in 2010 5% van het Drentse energieverbruik duurzaam worden opgewekt. Dat komt overeen met 3,8 PJ (5% van 75 PJ). Op basis van 15 MW extra wordt 9% van de DE-doelstelling voor 2010 gerealiseerd.

Bijdrage aan de CO2-reductie

In de Nota energiebeleid 1 (2002-2005) is vastgesteld dat Drenthe een zogenaamd beleidstekort heeft van 500 kton $CO_2$/jaar. Een dergelijke reductie is noodzakelijk om te kunnen voldoen aan het Kyoto-akkoord. Een deel hiervan, ca 120 kton, moet worden gerealiseerd door vervanging van fossiele brandstoffen door duurzame energie. In de "Nota energiebeleid-1 2002-2005" is deze hoeveelheid verdeeld over de diverse duurzame energiebronnen conform onderstaande tabel.

Tabel 4: Bijdrage duurzame energiebronnen aan $CO_2$-reductie (Bron: Nota energiebeleid-1: 2002-2005)

| Duurzame Energiebron | $CO_2$ reductie (%) | $CO_2$ reductie (kton /jaar) |
|---|---|---|
| Zon | 12,5 | 15 |
| Wind | 12,5 | 15 |
| Omgevingswarmte / WKO | 25,0 | 30 |
| Biomassa | 50,0 | 60 |
| Totaal | 100,0 | 120 |

Een windenergieproductie van 39 GWh (15 MW) betekent 24 kton CO2-reductie per jaar (1 kWh = 0,598 kg $CO_2$, EnergieNed). Dat is 20% van de totale reductiedoelstelling via duurzame energiebronnen.

## 6. Samenvatting

De notitie "Inventarisatie windenergiepotentieel provincie Drenthe" is een uitwerking van de motie van Provinciale Staten van 18 mei 2005 waarin werd verzocht om in de tweede Nota energiebeleid nadrukkelijker de vraag te betrekken op welke wijze Drenthe kan voldoen aan een substantieel hogere taakstelling op het gebied van windenergie dan in de Bestuursovereenkomst Landelijke Ontwikkeling Windenergie (BLOW-akkoord) afgesproken 15 Megawatt. In de notitie wordt inzicht gegeven in de afwegingen die geleid hebben tot de kaart waarop de zoekrichtingen voor de plaatsing van windmolens zijn aangegeven. De afwegingen zijn gebaseerd op het beoordelingskader 2000 en het POP. Daarnaast zijn aanvullende randvoorwaarden ingesteld voor het verder inzoomen op de zoekrichtingen.

Het woord zoekrichting is echter niet voor niets gekozen. Wanneer ervoor gekozen zou worden om in Drenthe meer mogelijkheden te bieden voor de realisatie van windparken naast de locatie Coevorden, zal de zoekrichting verder gespecificeerd moeten worden. Dit kan betekenen dat met name de kleinere gebieden bij nadere onderzoek alsnog niet geschikt blijken te zijn voor het plaatsen van windmolens. Bij een eventuele verdere uitwerking van de inventarisatie zal tevens een SMB (strategische milieubeoordeling) opgesteld moeten worden

Een windpark van 15 MW kan, bij een gemiddeld elektraverbruik van 3.300 kWh per huishouden, in het elektraverbruik van ca. 12.500 huishoudens worden voorzien. Dat is ruim 6% van de Drentse huishoudens.

## Bijlagen:

Bijlage 1: Feiten over windenergie

Bijlage 2: Plaatsing windmolens: zoekrichting (kaart)

## Bijlage 1: Feiten over windenergie

**Ashoogte**
Een ashoogte van 80 of 100 meter maakt in de praktijk (beleving) nauwelijks verschil. Op hogere niveaus is de windsnelheid hoger en levert dan meer windstroom op. Het verschil tussen 80 en 100 meter is ongeveer 10%. Daarnaast wordt de capaciteit en stroomopbrengst voornamelijk bepaald door de wiekdiameter. Een grotere wiekdiameter kan toegepast worden bij hogere asniveaus. In deze notitie is daarom gekozen voor ashoogten van ca. 105 meter (zoals in Coevorden). Windturbines met de voorgestelde omvang nemen veel 'vrije' ruimte in beslag. De onderlinge afstanden bedragen minstens 400 meter.

**Productiefactor**
De productiefactor is de werkelijke jaaropbrengst gedeeld door de maximaal haalbare opbrengst wanneer de wind het hele jaar hoog genoeg zou zijn om altijd op vollast te draaien. Recente turbines hebben een productiefactor van 27%. De eerste windparken in zee geven productiefactoren tussen 40% en 50%.

**Bijdrage windenergie**
Een moderne windturbine van 3 MW levert (in West Nederland) ca. 8 miljoen kWh per jaar, genoeg voor en stroomverbruik van ca. 2.400 Nederlandse huishoudens. In 2010 moet in Nederland 1.500 MW op land geplaatst zijn en in 2020 nog eens 6.000 MW op zee. In totaal zullen deze turbines ca. 27 miljard kWh per jaar opwekken, goed voor 7,6 miljoen huishoudens of ca. 24% van onze totale behoefte aan stroom.

**Energiebalans**
De hoeveelheid primaire energie die nodig is om een windturbine te fabriceren, plaatsen en onderhouden en na 20 jaar te verwijderen en te recyclen, wordt door die windturbine in 4 tot 8 maanden (afhankelijk van de windsnelheid) uit de wind terug gewonnen.

**Kostenvergelijk**
Kostenvergelijk dient plaats te hebben op basis van afschrijvingstermijn van de investering, rente en inflatie, aandeel eigen vermogen versus geleend geld, etc. De OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) en de IEA (International Energy Agency) hebben voor windenergie een opwekprijs vastgesteld van ca. 5 €ct/kWh en voor gas- en kolengestookte centrales op 3 a 4 €ct/kWh. Windenergie is dus nog te duur maar er is sprake van een jaarlijkse daling in de opwekkosten van 5% (trend van de afgelopen jaren). In werkelijkheid is een kilowattuur windenergie nog iets duurder omdat de financieringsvoorwaarden voor windturbineprojecten minder gunstig zijn dan die voor elektriciteits-centrales, bijvoorbeeld door kortere afschrijvingstermijnen en minder eigen vermogen. Anderzijds zal stroom uit fossiele brandstoffen naar verwachting duurder worden gezien de stijgende olieprijs. Op basis van de huidige ontwikkelingen kan windenergie op land binnen 10 jaar concurrerend zijn.

**Externe kosten**
Windturbines dragen bij aan het vermijden van $CO_2$-uitstoot. Er zijn meer milieuaspecten die de duurzaamheid van centrales bepalen, zoals de herbruikbaarheid van materialen, de verwerking tot afval, de gevolgen voor de volksgezondheid en het herstel van de natuur na afloop van de winning van de brandstof. Deze externe kosten zijn onderwerp van een Europese studie geweest, ExternE, en verschillen per land. Voor Nederland worden deze geschat op 3 a 4 €ct/kWh. De externe kosten voor gasverbruik zijn 1 a 2 €ct/kWh. Deze kosten worden niet toegerekend aan de kWh-kosten en komen dus niet via de elektriciteitsrekening maar wel op een andere manier bij de burger terecht. Windenergie veroorzaakt slechts

0,1 €ct/kWh aan externe maatschappelijke kosten. Wanneer deze kosten zouden worden doorberekend in de opwekprijs, is windelektriciteit nu al goedkoper dan conventioneel opgewekte elektriciteit!

**Betrouwbaarheid**

De moderne windturbines beginnen al te produceren bij windkracht 2 a 3 Bf (3 a 4 meter per seconde) en leveren bij windkracht 6 het volle vermogen. De meeste typen schakelen uit als het gedurende 10 minuten gemiddeld harder waait dan 25 m/sec ofwel windkracht 10. Voor dergelijke windsnelheden zijn ze niet ontworpen. Andere typen produceren wel bij hoge windsnelheden door of worden langzaam teruggeregeld. Het harde afschakelen van een windpark wordt daardoor voorkomen zodat de productie geleidelijk gaat afnemen. De technische beschikbaarheid van de huidige windturbines is ruim 98%. Gemiddeld staan moderne windturbines ongeveer één dag per jaar stil wegens te veel wind.

**CO2**

Per miljoen opgewekte kWh bespaart windenergie in Nederland gemiddeld 580 ton $CO_2$ ten opzichte van de bestaande centrales. Ten opzichte van de modernste gasgestookte centrales is deze besparing 370 ton $CO_2$ (bron: EnergieNed).

**Inpassing in het net**

Zo'n 20% windenergie is technisch en tegen relatief lage kosten in te passen in onze stroomvoorziening. Tot 3.000 MW zijn er geen extra kosten, van 3.000-6.000 MW bedragen deze ca. € 300 miljoen. In Noord-Duitsland, Denemarken en Spanje, regio's waar de penetratiegraad aanzienlijk hoger is (30-40% windenergie), treden nauwelijks problemen op bij de netinpassing van windstroom. Met behulp van moderne regeltechnieken en een sterk transportnetwerk is de inpassing van grote hoeveelheden duurzame elektriciteit in Europa goed mogelijk is.

# Plaatsing windmolens: zoekrichting

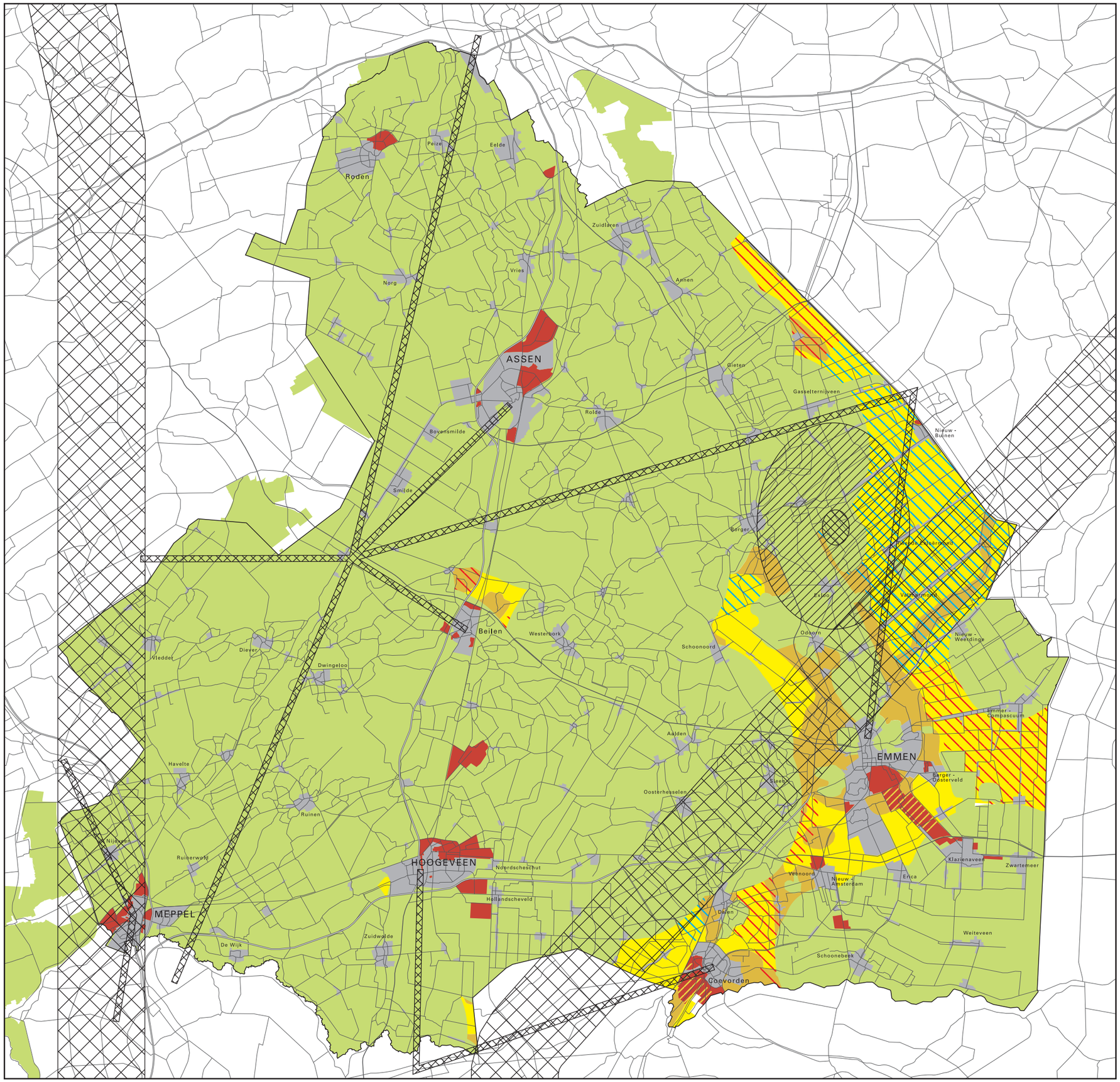


## Legenda

- uitgesloten
- zoekgebied, Zone I
- zoekgebied, Zone II
- zoekgebied, bedrijventerrein
- ganzen, zwanen en steltlopers (POPII, kaart 7)
- externe werking habitat (instandhoudingsplicht)
- LOFAR, straalpaden, laagvliegroute
- aandachtsgebied i.v.m. LOFAR
- woongebied
- bedrijventerrein

**schaal 1 : 250 000**

0 2 4 6 8 10 km

provincie Drenthe

Sectie GIS en Cartografie 9 februari 2006

005RW/GP/plaatsing windmolens: zoekrichting

Unanieme aanvaard

M17

VOLKSPARTIJ VOOR VRIJHEID EN DEMOCRATIE
statenfractie Drenthe

PvdA STATENFRACTIE DRENTHE

Motie

**Provinciale Staten van Drenthe in vergadering bijeen op 4 en 5 juli 2007**

**Overwegende dat:**

- in de Nota Energiebeleid 'Energiek Drenthe' doelstellingen zijn geformuleerd om in 2010 de CO2-emissie terug te dringen (200 Kton in 2007; 880 Kton in 2010) en het Drentse aandeel van duurzame energie te brengen op 5%;
- er sprake is van vertraging bij de realisering van windmolens (Coevorden), van een tekortschietende capaciteit van het Noordelijk stroomnet (verhindert levering van duurzaam opgewekte energie) en van een niet voorziene extra CO2-emissie door inklinkende veengronden;
- ernstig gevreesd moet worden, dat door voornoemde ontwikkelingen de provincie Drenthe in 2010 haar energiedoelstellingen niet zal halen;
- het daarom noodzakelijk is om extra in te zetten op energiebesparing en wel door met financiële bijdragen initiatieven bij gemeenten en particulieren te stimuleren;
- hierbij met name gedacht wordt aan het ontwikkelen van gemeentelijke energievisies (besparingsmogelijkheden door duurzaam te bouwen), van gemeentelijke energie-besparingsprogramma's (energiereductie van gebouwen van de overheid en maat-schappelijke instellingen) en van energiebesparingsprojecten bij woningcorporaties en de bouwsector (K/W-opslag, gebruik aardwarmte, zonne-energie, mini-WKK).
- van gemeenten, woningcorporaties en provincie een extra inspanning mag worden gevraagd als het gaat om ruimtelijke plannen en de uitvoering van duurzaam bouwen of wel meer de integrale uitvoering volgens het 'Ground for Change'-principe;
- gedacht wordt aan een provinciale stimuleringsbijdrage van minimaal 1 miljoen Euro per jaar.

**Dragen het college van Gedeputeerde Staten op:**

- om aan Provinciale Staten bij de najaarsbegroting een plan van aanpak met een financiële onderbouwing voor te leggen voor de realisering van onder meer bovengenoemde initiatieven;
- voor de financiële dekking van deze bijdragen gebruik te maken van het stimuleringsfonds Grote Projecten.

*En gaan over tot de orde van de dag.*

Leo Bomhof

E. Veenstra

Hans Hornstra

provincie Drenthe

# Verslag

**van de vergadering van**
**provinciale staten van Drenthe**

gehouden op 4 en 5 juli 2007

INHOUD


Opening 5
Mededelingen 5
Ingekomen stukken 5
Vaststelling agenda 5
Vaststelling verslag vorige vergadering 5
Mondelinge vragen 5
Algemene beschouwingen 6
*Motie M1 (aangenomen)* 7
*Motie M2 (aangenomen)* 8
*Motie M3 (aangenomen)* 9
*Motie M4 (ingetrokken)* 10
*Motie M5 (verworpen)* 12
*Motie M6 (aangenomen)* 17
*Motie M7 (ingetrokken)* 18
*Motie M8 (aangenomen)* 19
*Motie M9 (aangenomen)* 21
*Motie M10 (ingetrokken)* 24
*Motie M11 (aangenomen)* 25
*Motie M12 (ingetrokken)* 33
*Motie M13 (ingetrokken)* 37
*Motie M14 (ingetrokken)* 38
*Motie M15 (aangenomen)* 39
*Motie M16 (verworpen)* 39
*Motie M17 (aangenomen)* 63
*Motie M18 (verworpen)* 69
*Motie M19 (aangenomen)* 70
Schorsing 82
Heropening 84
Mededelingen 84
Vaarweg Erica-Ter Apel 84
*Amendement A1 (aangenomen)* 89
Museum De Buitenplaats: voorstel voor subsidie per boekjaar 2008 90
Definitief Ontwerp-Provinciaal verkeers- en vervoersplan Drenthe 2007-2020 90
*Amendement A2 (aangenomen)* 91
Wijzigingsverordening Algemene Subsidieverordening Drenthe 2004 91
*Amendement A3 (aangenomen)* 92
*Amendement A4 (verworpen)* 93
Intrekking Regeling erkenning plaatsende instanties Drenthe en Inspraakverordening jeugdhulpverlening 97
Statutenwijziging Stichting Drents Museum 98

Uitwerking statenmotie M1 d.d. 20 december 2007 98
6e wijziging Begroting 2007 98
Bestuursrapportage I 2007 (inclusief 7e wijziging Begroting 2007) 98
Jaarstukken 2006 Samenwerkingsverband Noord-Nederland 98
Werving en selectie bestuurslid Noordelijke rekenkamer 98
Sluiting 98

**PROVINCIALE STATEN VAN DRENTHE**

Verslag van de vergadering van provinciale staten van Drenthe, gehouden op 4 en 5 juli 2007 in het provinciehuis te Assen.

**Op 4 juli zijn tegenwoordig:**

A.L. ter Beek, Commissaris van de Koningin, voorzitter

de leden (41 in getal):

J.J. Baltes (VVD)
H. Beerda (PvdA)
M.A.M. Berends (PvdA)
H.H. van de Boer (VVD)
L. Bomhof (VVD)
mevrouw K.J. Datema-Klöpping (SP)
D.B. Dijkstra (CDA)
K.R. Dijkstra (PvdA)
A.H.J. Dohle (VVD)
mevrouw A.H. Fronczek (SP)
mevrouw W.G. Goudriaan-Visser (PvdA)
E. Hemsteede (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
A. Huizing (PvdA)
S. de Jong (CDA)
mevrouw M.J. Kaal (CDA)
A. Kerstholt (VVD)
H. Klaver (CDA)
J.H. Lammers (CDA)
J. Langenkamp (GroenLinks)
mevrouw W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen (CDA)
T.S. Medemblik (ChristenUnie)
mevrouw A.H. Mulder (CDA)
mevrouw J.H. Mustamu (PvdA)
P.H. Oosterlaak (SP)
mevrouw J.M. Pannekoek-van Toor (VVD)
A.G.H. Peters (CDA)
mevrouw G. Seinen (CDA)
J. Slagter (PvdA)
mevrouw G.H. Smith (GroenLinks)
mevrouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
mevrouw H.G. Stoel-Snater (PvdA)
A. Timmerman (VVD)
A. van der Tuuk (PvdA)
G.J. Udding (VVD)
E.R. Veenstra (PvdA)
J. Vester (SP)
mevrouw S. van de Vijver-Geitz (PvdA)
A. Wendt (ChristenUnie)
R. Westerhof (SP)

Th.J. Wijbenga (CDA)

mevrouw I.M. Rozema, griffier der staten van Drenthe

**Voorts aanwezig:**

H. Baas (gedeputeerde)
J.H. Bats (gedeputeerde)
mevrouw A. Haarsma (gedeputeerde)
mevrouw T. Klip-Martin (gedeputeerde)
H.P.K.M. Looman (gedeputeerde)
R.W. Munniksma (gedeputeerde)

## A. Opening

De VOORZITTER: Ik open de vergadering van provinciale staten (PS) (9.01 uur) en heet u allen hartelijk welkom.

## B. Mededelingen

De VOORZITTER: Ik deel de staten mee dat er geen berichten van verhindering zijn.
De heer De Jong heeft laten weten iets later te zullen komen.

## C. Ingekomen stukken

De VOORZITTER: Ik stel de staten voor de ingekomen stukken A.1 tot en met A.7 en B.1 tot en met B.4 conform de voorgestelde behandeling af te doen.

Daartoe wordt besloten.

## D. Vaststelling agenda

De VOORZITTER: Het college heeft verzocht om in de vergadering van 5 juli agendapunt K.3 het voorstel met betrekking tot de vaarweg Erica-Ter Apel als eerste punt te behandelen.
Ik stel de staten voor aan dit verzoek te voldoen.

Daartoe wordt besloten.

De VOORZITTER: Ik constateer dat hiermee de agenda is vastgesteld.

## E. Vaststelling verslag van de vergadering van 29 mei 2007

Het verslag wordt conform het ontwerp vastgesteld.

## F. Mondelinge vragen

De VOORZITTER: Ik deel de staten mee dat geen mondelinge vragen zijn aangemeld.

## G. Algemene beschouwingen

Hierbij kunnen worden betrokken de statenstukken 2007-285: Voorjaarsnota 2007 (inclusief 5e wijziging Begroting 2007) en 2007-297: Voorjaarsnota PLUS 2007 (inclusief 8e wijziging Begroting 2007)

De VOORZITTER: Ik roep nog even in herinnering dat in het Presidium is overeengekomen dat in eerste termijn de volgende spreektijden zullen gelden: voor de fracties van PvdA, CDA en VVD vijftien minuten en voor de fracties van SP, ChristenUnie en GroenLinks tien minuten.

De heer VEENSTRA: Mijnheer de voorzitter. Voor ons ligt de Voorjaarsnota PLUS 2007 van het college van VVD, ChristenUnie en PvdA, die een nadere uitwerking is van het collegeprogramma. Het zal wel niemand verbazen dat wij goed uit de voeten kunnen met deze Voorjaarsnota als basis voor het beleid in de komende vier jaar.
Het college geeft ambitieus en daadkrachtig aan wat het de komende jaren in Drenthe wil oppakken en die daadkracht bleek gisteren nog maar eens toen duidelijk werd dat het college niet meegaat met Essent Milieu als het gaat om een vergunning voor meer ovens in Wijster. Wij zijn hier hartstikke blij mee, mede gelet op de statenbrede motie die eind vorig jaar over dit onderwerp is aangenomen.
Wij zullen straks de Voorjaarsnota PLUS steunen en wij kunnen ons helemaal vinden in de financieringssystematiek die het college voor ogen heeft: eerst goede plannen en dan pas geld én een fonds voor de grotere projecten in Drenthe. Zo willen wij ook omgaan met moties die worden ingediend.
Ik zal een vijftal moties indienen, die niet zozeer financieel als wel inhoudelijk van aard zijn en daarmee volgen wij de systematiek van het college.
Ik zal niet het hele boekwerkje waaruit onze algemene beschouwing bestaan, voorlezen, maar daar enkele hoogtepunten uithalen en daarnaast zal ik de moties zoveel mogelijk toelichten.
De Voorjaarsnota PLUS 2007 is een perfect verhaal. De nota is ook ambitieus. Wij hadden wel een wat scherpe formulering verwacht van een aantal resultaten en de daarbij horende activiteiten, maar aan de andere kant biedt deze Voorjaarsnota de staten hierdoor ongekend veel mogelijkheden om zelf met ideeën en voorstellen te komen. De PvdA zal volop gebruikmaken van die mogelijkheid en daarbij geldt voor haar altijd dat er sprake moet zijn van oog voor de zwakkeren, solidariteit, als het maar enigszins kan eigen verantwoordelijk en niemand aan de kant in deze maatschappij.
Ik wil het vervolg van mijn bijdrage opbouwen langs een viertal hoofdlijnen: wijken en buurten in Drenthe, de provincie doet ertoe, een rijdende trein en overige Drentse pijlers.
In de aanloop naar de verkiezingen die dit voorjaar zijn gehouden, is de PvdA in verschillende dorpen, steden en buurten op bezoek geweest. Zo waren wij op bezoek in Borger-Odoorn en Nieuw-Buinen. Wij hebben kennisgenomen van zowel de sociale als fysieke problematiek die daar speelt. Enige tijd geleden ontvingen wij van het gemeentebestuur van Borger-Odoorn een plan van aanpak met betrekking tot de buurten in die gemeente die op achterstand staan. Wij waren hiervan onder de indruk. Het gaat om onderwijs, wonen en kinderopvang. Hoe men hiermee denkt om te gaan, verdient een pluim en andere grotere gemeenten kunnen aan hoe die gemeente dit aanpakt een voorbeeld nemen.
Onze vraag aan het college is hoe vanuit de Voorjaarsnota PLUS 2007 die gemeenten het beste ondersteund kunnen worden. Weet het college precies wat er in dergelijke wijken en buurten speelt? Hoe kan bureaucratie worden voorkomen? Weet de provincie precies wat zo'n gemeente nodig heeft? Wij willen wel eens weten wat het college hiervan allemaal vindt.
Voor ons blijft, ook als het om dit soort van wijken en buurten gaat, het uitgangspunt altijd dat wij de boel niet de boel laten, dat wij mensen verder brengen en dat we niet accepteren dat mensen langs de kant blijven.
Wij wachten de reactie van het college af.
Dan De provincie doet ertoe.
Vlak voor de verkiezingen werden de provinciale gemoederen nogal beziggehouden door de bestuurskundige Claartje Peters. Zij stelde de meerwaarde en de positie van provincies ter discussie. Wij kunnen hier heel krampachtig reageren en direct in de verdediging gaan, maar wij kunnen de discussie hierover

ook naar ons toehalen. Want eigenlijk stelt ze de heel simpele vraag of de provincie van alles een beetje of een paar zaken heel goed doet.
Ruimtelijke ordening en natuurbeheer zijn dan onbetwiste taken voor de provincie. Wij zijn ook blij met de door het college inzette lijn met betrekking tot Natura2000. De PvdA vindt het van groot belang dat een goede balans wordt gezocht tussen landbouw en natuurbescherming. Door het project Bedreven bedrijven te continueren, worden meer boeren gestimuleerd om door innovatie bij te dragen aan het terugdringen van de ammoniakuitstoot in kwetsbare gebieden.
Ook steunen wij van harte de voorstellen om de aankoop en inrichting van de ecologisch hoofdstructuur (EHS) te versnellen.
Naar aanleiding van de vraag van mevrouw Peters of de provincie van alles een beetje of een paar dingen goed doet, willen wij wel eens een discussie in de staten hebben over wat de provincie moet doen. Wij willen de discussie dus eigenlijk naar ons toehalen en niet afwachten waar het college mee komt.
In de commissievergadering van verleden week bij voorbeeld zei de heer Bats dat het college wel een rol ziet voor de provincie als het gaat om Europa maar niet zozeer als het gaat om armoede. Over zo'n uitgangspunt kunnen de staten op z'n minst discussiëren.
Ik wil hierover een motie indienen.

***Motie M1***

*PS van Drenthe in vergadering bijeen op 4 juli 2007,*

*kennisgenomen hebbende van de Voorjaarsnota PLUS 2007,*

*overwegende dat:*
- *er de afgelopen maanden regelmatig discussie is geweest over de taken, positie, prioriteiten en taakopvatting van provincies;*
- *het college van gedeputeerde staten (GS) een ambitieuze Voorjaarsnota PLUS heeft gepresenteerd;*
- *het college van GS in deze Voorjaarsnota PLUS keuzes maakt welke taken de provincie Drenthe de komende jaren zou moeten oppakken en haar rol in deze ruim ziet.*

*Van mening zijn dat:*
- *PS zich ook zou moeten buigen over de positie en rolopvatting van de provincie;*
- *PS de discussie over de positie van provincies meer naar zich toe zou moeten halen, in plaats van af te wachten en in de verdediging te worden gedrukt.*

*Verzoeken PS het volgende besluit te nemen:*
*medio 2008 door middel van een gerichte rapportage een discussie over de taken, positie, prioriteiten en taakopvatting van de provincie Drenthe af te ronden. In de rapportage komt naar voren welke taken de provincie wel zou moeten oppakken en welke niet. Ook de gewenste (ver)houding richting burgers, instellingen en gemeenten wordt besproken. PS stellen hiertoe na de zomer van 2007 een werkgroep of commissie in het leven. De griffie bereidt dit voor en begeleidt het traject. Het rapport speelt volgend jaar een rol bij de behandeling van de Voorjaarsnota*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer VEENSTRA: Voorzitter. Ik kom bij het derde onderwerp van mijn verhaal: Een rijdende trein.
In het verleden zijn verschillende besluiten genomen, waarop wij ons handelen van nu baseren. Maar soms duurt het nog wel even voordat besluiten geëffectueerd worden en in de tussentijd kunnen er weer nieuwe feiten zijn.
Twee voorbeelden hiervan zijn de Zuiderzeelijn (ZZL) en de Regiovisie Assen-Groningen. Het kabinet neemt binnenkort een beslissing over de ZZL. Vol verwachting klopt ons hart en wij hopen nog steeds dat het goed komt, maar hoe het besluit ook uitvalt, de PvdA wil in de tweede helft van 2007 het initiatief nemen om weer eens goed en fris naar de bereikbaarheid in Drenthe te kijken. Het openbaar vervoer (OV) valt hier ook nadrukkelijk onder.
In de aanloop naar de verkiezingen is het OV vaak aan de orde geweest, waarbij is gewezen op experimenten in het OV, het OV in relatie tot de fileproblematiek en wel of niet gratis OV.
Ik zal een motie indienen waarin het OV-bureau wordt gevraagd een onderzoek te doen naar een adequate vervoersvorm in Noord-Drenthe en dan met name op de lijn Roden-Groningen.

***Motie M2***

*PS van Drenthe, in vergadering bijeen op 4 juli 2007,*

*kennisgenomen hebbende van de Voorjaarsnota PLUS 2007,*

*overwegende dat:*
- *de toename van de verkeersintensiteit in Drenthe op diverse plaatsen leidt tot stagnerende verkeersstromen en filevorming;*
- *de verbinding Roden-Groningen een van de knelpunten is;*
- *het Provinciaal verkeers- en vervoersplan beleidsvoornemens kent, die moeten leiden tot verbetering van vorenstaande problematiek;*
- *een van die beleidsvoornemens een kwaliteitsslag binnen het openbaar vervoer is.*

*Van mening zijnde dat:*
- *voor het oplossen van fileproblemen het openbaar vervoer een prominentere rol moet krijgen;*
- *het daarom de moeite waard is een onderzoek te doen naar een adequate OV-oplossing voor de fileproblematiek op de verbinding Roden-Groningen (transferium);*
- *de oplossing onderdeel moet uitmaken van de bereikbaarheidsdoelstellingen binnen Kolibri (regiovisieplannen);*
- *voor de financiering van deze extra impuls afstemming moet worden gezocht met belanghebbenden bij een goede oplossing, zoals de betrokken provincies, gemeente en werkgevers.*

*Verzoeken het college:*
- *het OV-bureau de opdracht te geven een onderzoek in te stellen naar een adequate OV-vervoersvorm op de verbinding Roden-Groningen, met als doel het oplossen van de fileproblematie;.*
- *tevens een onderzoek in te stellen naar een andersoortige financiering door betrokken overheden en derden, met als doel onder andere het kunnen toepassen van flexibele tariefstellingen*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ook deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer VEENSTRA: Mijnheer de voorzitter. Een tweede onderdeel van die "rijdende trein" is de Regiovisie Groningen-Assen en dan gaat het om de woningmarkt. Wij zijn nog steeds van mening dat er gebouwd moet worden in Noord-Drenthe. Daarover zijn in het verleden ook afspraken gemaakt. Er is nog steeds een tekort aan sociale huurwoningen, dus daarop moet volop worden ingezet. Maar wij kunnen

natuurlijk niet om toekomstige bevolkingsontwikkelingen heen. Zowel kwalitatief als kwantitatief is er in Nederland sprake van ontwikkelingen op de woningmarkt en die dienen wat ons betreft consequent gevolgd te worden als het gaat om het bouwen van nieuwe woningen in Noord-Drenthe.
Een balans tussen keuzes uit het verleden en openstaan voor nieuwe feiten is wat ons betreft dan ook heel wezenlijk.
In het najaar organiseert de PvdA een openbare fractievergadering over de Regiovisie Groningen-Assen waarop met name dit onderwerp aan de orde zal komen. Alle zeilen zullen bijgezet moeten worden om de financiering van de Regiovisie rond te krijgen.
Ik kom aan mijn vierde punt: een aantal overige Drentse pijlers.
Zowel bij sport als bij cultuur maakt het college de keuze zowel de top als de breedte te ondersteunen. In de praktijk betekent dit dat er de komende periode veel geld gaat naar de top, de top van de cultuur en topsport en de vraag is wat er dan voor de breedtesport en de breedte van de cultuur overblijft.
In een motie willen wij het belang van de breedtesport in relatie tot een eventuele komst van de Vuelta onderstrepen en die motie zal ik nu indienen.

***Motie M3***

*PS van Drenthe, in vergadering bijeen op 4 juli 2007,*
*kennisgenomen hebbende van de Voorjaarsnota PLUS 2007.*

*overwegende dat:*
- *er de afgelopen jaren regelmatig middelen beschikbaar zijn gesteld voor topsportevenementen in Drenthe en dat de komende tijd, bijvoorbeeld bij de Vuelta, weer het geval zal zijn;*
- *die steun er mede op gericht is sportbeoefening in de brede zin te stimuleren;*
- *deze stimulans niet steeds zichtbaar en rechtstreeks te herleiden valt tot het ondersteunde topsportevenement;*
- *sportverenigingen bijna altijd krap in hun middelen, mensen en materialen zitten.*

*Van mening zijnde dat:*
- *juist de brede beoefening van en deelname aan sport optimaal ondersteund moet worden;*
- *ondersteuning van sportverenigingen hiervoor een belangrijk middel kan zijn;*
- *er een goede balans moet zijn tussen topsportondersteuning en ondersteuning van topsportevenementen in Drenthe.*

*Verzoeken PS het volgende besluit te nemen:*
*voor elke provinciale subsidie aan een topsportevenement in Drenthe, wordt eveneens een (in principe het dubbele) bedrag beschikbaar gesteld aan de Drentse sportverenigingen. Dat bedrag kan ook worden vervangen door bijvoorbeeld investeringen in infrastructuur voor het topsportevenement die nadien gebruikt kunnen worden door sportverenigingen.*
*Het college van GS wordt verzocht met SportDrenthe en vertegenwoordigers van de verschillende verenigingen in gesprek te gaan om PS te adviseren over de wijze waarop deze steun het beste kan worden gegeven*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De heer KLAVER: Mijnheer de voorzitter. Mag ik een verduidelijkende vraag stellen aan de heer Veenstra?

De VOORZITTER: Dan moet u even wachten. Ik moet eerst vaststellen dat de motie deel uitmaakt van de beraadslagingen.
Ik constateer dat deze motie deel uitmaakt van de beraadslagingen en ik geef het woord aan de heer Klaver.

De heer KLAVER: Ik dank u hartelijk, voorzitter. Dit was weer een leermoment.

De VOORZITTER: Ik ben altijd beschikbaar.

De heer KLAVER: Ik verzoek de heer Veenstra een toelichting te geven op de financiering. Hij spreekt over een verdubbeling. Heb ik goed begrepen dat wanneer de Vuelta een bedrag x kost, 2x naar de breedtesport moet gaan?

De heer VEENSTRA: Dat klopt. Wij vinden dat er sprake moet zijn van een bepaalde verhouding en daarbij hebben wij voor 1 : 2 gekozen. Er zijn in het verleden budgetten beschikbaar gesteld voor het WK-atletiek voor gehandicapten in Assen en voor het WK-jeugdvoetbal in Emmen en wij hebben ons afgevraagd wat de relatie van die evenementen was met de breedtesport. In het vervolg willen wij die relatie graag leggen en daarom willen wij van een bepaalde verhouding uitgaan.
Mijn volgende onderwerp is klimaat en energiebeleid.
De ontwikkelingen in Wijster passen hier prima in.
Het is prima dat het college duurzaamheid als een van de pijlers van zijn beleid ziet en met een aantal voorstellen op dit terrein komt. Wij denken dat het als het om klimaat, energiebeleid en duurzaamheid gaat, het allemaal nog wel een tandje hoger kan. Wij moeten dat overigens ook wel, want mede naar aanleiding van recente ontwikkelingen als het bekend worden van cijfers over het vrijkomen van $CO_2$ uit veengronden en de capaciteitsproblemen bij TenneT, bestaan er grote twijfels over het halen van de doelstellingen met betrekking tot het terugdringen van de uitstoot van $CO_2$, zoals die zijn verwoord in de Energienota. Er zijn dus aanvullende maatregelen nodig. De provincie moet misschien nog wel meer de boer op om van gemeenten en vooral woningcorporaties een toezegging tot een stevige inspannings-verplichting te krijgen.
Wat ons betreft zit duurzaam bouwen nog steeds onvoldoende tussen de oren. Bij duurzaam bouwen gaat het niet alleen om het gebruik van materialen en energietoepassingen maar ook om de sociale kant. We zullen de komende tijd alles uit de kast moeten halen en misschien moeten we wel creatiever gaan denken.
Wij verwachten van het college dat zodra de zogenaamde mini-WKK (warmtekrachtkoppeling) op de markt komt, het met een stimuleringsplan voor de aanschaf van deze huiscentrales komt. Drenthe kan ook veel meer doen met zonne-energie. Het moet haalbaar zijn om met de woningbouwcorporaties in Drenthe de afspraak te maken dat bij nieuwbouw en woningverbetering zonnepanelen worden aange-bracht. Ook kan worden gedacht aan de toepassing van zonne-energie bij de aanleg van de N33 en bij de ontwikkeling van het bedrijventerrein bij Assen-Zuid.
Om al deze woorden kracht bij te zetten, dien ik de volgende motie in.

***Motie M4***

*PS van Drenthe, in vergadering bijeen op 4 juli 2007,*
*kennisgenomen hebbende van de Voorjaarsnota PLUS 2007,*

*constaterende dat:*
- *de problemen verband houdende met klimaatveranderingen steeds groter lijken te worden;*
- *in Drenthe door inklinking van de veenbodem extra $CO_2$ vrijkomt;*
- *problemen van teruglevering van stroom aan het Net vooralsnog niet zijn opgelost;*
- *initiatieven met betrekking tot verwerking van biomassa te maken krijgen met ruimtelijke beper-kingen (energiegewassen versus voedselteelt);*
- *woonlasten in de toekomst duurder zullen worden door stijgende energieprijzen;*
- *duurzaam bouwen nog steeds niet het uitgangspunt is voor alle initiatieven op het gebied van ruimtelijke ordening.*

*Van mening zijn dat:*

- *oplossingen op de wat kortere termijn moeten worden gezocht in initiatieven die gebaseerd zijn op zonenergie en warmtekrachtkoppeling;*
- *van gemeenten, woningbouwcorporaties en provincie een extra inspanning mag worden gevraagd als het gaat om ruimtelijke plannen en de uitvoering van duurzaam bouwen of wel meer de integrale uitvoering volgens het Grounds for Change-principe.*

*Verzoekt het college:*
*te komen tot een extra duurzaamheidsinspanning: Actie Energie Drenthe PLUS waarin:*

- *duidelijke afspraken met gemeenten en woningbouwcorporaties over ruimtelijke vertaling van duurzaamheid en duurzaam bouwen worden gemaakt. Dit in de vorm van een plan van aanpak;*
- *een extra financiële stimulans voor de aanschaf van mini-WKK, in samenwerking met woningbouwcorporaties, mogelijk wordt gemaakt;*
- *de mogelijkheden worden aangegeven voor het financieel stimuleren van initiatieven met betrekking tot zonenergie in de nieuwe en bestaande bouw, scholenbouw en bij aanleg industrieterreinen en wegen;*
- *in het najaar (begrotingsbehandeling) in de uitwerking van deze 'plusvariant' met concrete financiële voorstellen wordt gekomen en het plan van aanpak wordt gepresenteerd*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ook deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer VEENSTRA: Mijnheer de voorzitter. Ik kom aan de laatste pijler die ik wil noemen in relatie tot de Voorjaarsnota PLUS.
Het bestrijden van armoede en het bieden van kansen is voor de PvdA uitgangspunt van denken. Armoedebestrijding zien wij niet alleen als een inkomenskwestie, maar als een kwestie van sociale uitsluiting die bestreden moet worden. Het hoeft geen betoog dat de kennisontwikkeling, die in de Voorjaarsnota PLUS is genoemd, en een goede aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt op de volledige steun van de PvdA kunnen rekenen. Niemand aan de kant, ook niet in Drenthe, de PvdA blijft er keihard voor knokken, in Den Haag, in de twaalf Drentse gemeenten en ook hier.
Wij zijn wel benieuwd van het college te horen op welke terreinen van de arbeidsmarkt het aanvullende kansen ziet. Mede dankzij gericht noordelijk en provinciaal overheidsbeleid is de werkloosheid in Drenthe fors teruggelopen. Dit pleit nog maar eens voor het voortzetten van het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) en een vorm van Langman-gelden.
Wat ons betreft liggen er in Drenthe nog meer kansen op het terrein van recreatie en toerisme. Hier zit in de toekomst nog veel meer werk. Voorwaarde is wel dat de betrokken organisaties het rollebollen over straat achterwege laten.
Voorzitter. Zoals gezegd ondersteunen wij volmondig de Voorjaarsnota PLUS. Op een aantal terreinen hebben wij duidelijke accenten en verbeterpunten aangegeven, maar wij zijn ervan overtuigd dat met de inzet en ambities van dit college Drenthe de komende jaren een flinke sprong gaat maken.
Dat was tot gisteravond mijn verhaal. Maar toen hebben wij alsnog besloten een motie in te dienen over de waterschapsreglementen na de herziening van de Waterschapswet. Het gaat ons met name om de waterschapsbesturen. Wij zijn van mening dat de provincie zich hard moet maken voor een waterschapsbestuur dat breder van samenstelling is dan tot nu toe het geval was. Wij willen dat in de besturen meer direct gekozen leden zitting krijgen in plaats van allerlei standsorganisaties. De waterschapsbesturen moeten ten minste achttien direct gekozen leden hebben.
Ik zal een motie indienen, die verleden week in de provincie Groningen is aangenomen en waarmee wij het hartstikke eens zijn.

***Motie M5***

*PS van Drenthe, in vergadering bijeen op 4 juli 2007,*
*kennisgenomen hebbende van de Voorjaarsnota PLUS 2007,*

*overwegende:*
- *dat als gevolg van de herziene Waterschapswet de provinciale waterschapsreglementen moeten worden aangepast;*
- *dat het college met de waterschapsbesturen in overleg is getreden over de toekomstige bestuurs-omvang en –samenstelling;*
- *dat het gewenst is dat de staten aan het college vroegtijdig blijk geven van hun opvattingen.*

*Spreken uit:*
- *dat het belang van natuur en landschap beter in waterschapsbesturen moet worden geborgd;*
- *dat een ruim aantal gekozen bestuursleden het democratisch gehalte van waterschapsbesturen ten goede komt.*

*Verzoeken het college:*
- *in overleg met de waterschapsbesturen alsnog te streven naar een bestuursomvang waarin plaats is voor ten minste 18 direct gekozen leden;*
- *voorts te streven naar een verhouding in de geborgde zetels van drie voor de categorie agrariërs/overig ongebouwd, twee voor de categorie Bedrijven en twee voor de categorie Bos- en natuurterreinbeheerders*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer KLAVER: Mijnheer de voorzitter. Goede ideeën krijgen pas waarde als ze worden uitgevoerd. Daarom ook hebben wij waardering voor het Collegeprogramma met typische wat wij dan maar CDA-kansen noemen.
De Voorjaarsnota PLUS is een goed vervolg op het collegeprogramma. De nota bevat vooral geen vage beloften, maar wel realistische en uitvoerbare plannen.
De fractie van het CDA wil graag met het college en de staten aan de slag gaan om kansen te verzilveren voor de Drentse samenleving.
Bij het lezen van de Voorjaarsnota PLUS valt meteen de riante bankrekening op. Een analyse leert snel dat die vooral te danken is aan het superdividend van Essent van meer dan € 13 miljoen. En volgens de Bestuursrapportage zit er nog meer aan te komen.
Voorzitter: Essent heeft dit dividend aan ons kunnen uitkeren dankzij een bijdrage van duizenden Drentse huishoudens. Zij hebben tarieven betaald die werden bepaald in een monopolistische markt. Het CDA wil, vanuit een oogpunt van verdelende rechtvaardigheid, een deel van deze opbrengst teruggeven aan de Drentse huishoudens. Dividend van Essent terug naar de Drent!
De stortingen in het Stimuleringsfonds kunnen wat ons betreft met eenzelfde bedrag worden verlaagd. Ons voorstel tot bevriezing van het tarief van de opcenten op de MRB krijgt geen steun, zo is ons verleden week in tweede termijn gebleken. Over de precieze hoogte van de dividendteruggave willen wij graag met het college en de staten van gedachten wisselen. De vorm waarin die teruggave wordt gegoten kan verschillend zijn, mits die maar past in de categorie Energiebesparing.
Mijnheer de voorzitter: Gaan wij dan nu taart eten, achteroverleunen en potverteren op een mooie woensdag in juli? Nee! Er blijft nog voldoende geld over in de Looman-beurs voor de uitvoering van lopende projecten en nieuwe initiatieven waar de Drentse burger om vraagt. Uit een enquête die de griffie twee jaar geleden hield, bleek dat er best wat meer geld mag worden besteed aan plannen en projecten op het gebied van werkgelegenheid, onderwijs, sport en zorg.

De zorg voor werkgelegenheid en onderwijs komt goed tot uiting in Programma 4: Kennis wérkt.
Het doet ons goed dat gewerkt gaat worden aan een duurzame, dynamische en innovatieve kennis-economie. De werkgelegenheid heeft de voortdurende aandacht van het college, maar juist nu, in een periode van economische opleving, maken we ons vooral zorgen over de omvang van de jeugdwerk-loosheid en over de kansen voor de zogeheten fase 3- en fase 4-werklozen. Volgens de bestuursrap-portage blijven de verbeteringen achter bij de prognoses en de gewenste ontwikkelingen. Daarom zijn wij zeer tevreden met het voornemen om een Taakgroep Jeugdwerkloosheid in te stellen, één van de speerpunten uit het CDA-verkiezingsprogramma.
Voor de sector Recreatie en toerisme is het belangrijk dat er een provinciale beleidsvisie komt, op basis waarvan een actieplan kan worden opgesteld.
Het college wil prioriteit geven aan structuurversterking van deze sector en het doet ons goed dat daar-voor al in 2008 een fietsknooppuntenplan (FKPP) tot ontwikkeling en uitvoering zal worden gebracht. Hiermee kan de concurrentiepositie op de toeristische markt worden vergroot. Wij gaan ervan uit dat daarvoor voldoende middelen beschikbaar komen uit het Stimuleringsfonds. Wij willen wel graag van het college de bevestiging dat dit plan binnen twee jaar gerealiseerd kan zijn. Dan wordt vermeden dat Drenthe op andere provincies gaat achterlopen. En als in dat FKPP de gedachte van GroenLinks voor een JanJan of TomTom kan worden verwerkt, slaan wij verschillende vliegen in een klap.
En nu wij toch in de toeristisch-recreatieve hoek zitten: mijn fractie is blij dat de provincie de schaaps-kuddes blijft ondersteunen in de mate waarin het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit dat deed. De CDA-fractie dankt het college voor de op dit punt geleverde inspanningen.
Ik kom bij de sport. Bartje is nog steeds te dik. Sport is ook waardevol voor sociale verbanden. Wij steu-nen het collegevoorstel om de breedtesport prioriteit te geven en daarvoor extra geld beschikbaar te stellen. Wij hopen dat het verwoorde ambitieniveau gerealiseerd kan worden. En misschien kan via prio-riteit 2.5 over de zogeheten dagarrangementen ook een bijdrage worden geleverd wanneer de Drentse gemeenten daarin ruimte maken voor de sportverenigingen. Wij zijn overigens wel benieuwd naar het antwoord van het college op vragen van de VVD over de werkelijke participatie als wij met ons allen gaan bewegen in Drenthe.
In 2009 start de Vuelta in Assen, een feest voor iedereen.
Voorzitter: Wij kiezen voor een jeugdbeleid dat gericht is op optimale ondersteuning van gezinnen, door, zo nodig in een vroeg stadium begeleiding en opvoedingsondersteuning te bieden. Jeugdzorg vraagt om een zo vroeg mogelijke signalering en een preventieve aanpak. Op die manier kunnen problemen op latere leeftijd voorkomen worden en dat is uiteindelijk kostenbesparend. Daarom ondersteunen wij van harte het speerpunt in het Collegeprogramma Een samenleving waarin niemand aan de kant staat. Prioritaire onderdelen daarbij zijn kansen voor jeugd en gezin, minder instroom en geen wachttijden in de jeugdzorg, ontwikkelingskansen voor jonge kinderen, wegwerken van onderwijsachterstanden en de aanpak van vroegtijdig schoolverlaten.
Ik kom bij het Stimuleringsfonds.
Het college wil de komende jaren samen met bestuurlijke en maatschappelijke partners structuurver-sterkende panklare plannen ontwikkelen en daarvoor stelt het veel geld beschikbaar. Er komt een Stimuleringsfonds en de middelen daaruit zullen vooral als cofinanciering aangewend worden.
Het college wil daarmee een multiplier van de factor 4 realiseren: € 80 miljoen. Je geeft er een, je krijgt er vier. Goeie deal: Da’s nou Drenthe!
Wij willen graag van het college weten met wie het inmiddels heeft gesproken, wat er is besproken en nog liever wat er is afgesproken, want zo’n fonds is ook zomaar weer leeg en wij hebben van de gede-puteerde begrepen dat het "wie het eerst komt, het eerst maalt" zal gelden. Wellicht kan de gedeputeer-de vertellen, wie aan het malen is.
Wij vinden het overigens een goede aanpak, waarmee inhoud kan worden gegeven aan het voor het CDA belangrijke uitgangspunt van de gespreide verantwoordelijkheid. Dus niet alleen je hand ophou-den, ook meedoen!

Het college wil de begroting niet voor de hele periode dichttimmeren en ook dat vinden wij een goede benadering, want daarmee kan flexibel op urgente zaken worden gereageerd. Maar wij vinden het nogal lastig dat de meerjarenbegroting toch een open eind heeft. Wij vinden en blijven vinden dat de meerjarenbegroting gewoon sluitend moet zijn. Wij willen niet voor onverwachte verrassingen komen te staan.
Voorzitter: Ik kom hiermee aan de technische kaderstelling van de begroting, het laatste hoofdstuk van de Voorjaarsnota PLUS.
Belangrijk zijn de te maken afspraken over het autorisatieniveau en de besluitvorming over de begrotingswijzigingen. Wij krijgen te maken met 6 programma's en zo'n 60 prioriteiten. Ook wordt gesproken over het totaalbudget going concern waarin ruim 90% van de provinciale middelen omgaan. Maar wij moeten spelregels maken voor de volgorde en het tempo waarin we vanuit het Stimuleringsfonds budgetten vrijmaken en toewijzen aan de verschillende prioriteiten. En om ervoor te zorgen dat deze helderheid er tijdens de behandeling en de vaststelling van de Begroting 2008 zal zijn, hebben wij daarover een motie opgesteld. Deze motie zal ik aan het eind van mijn bijdrage in eerste termijn indienen.
Voorzitter. In 2006 heeft de provincie Drenthe zich aangesloten bij de landelijke regeling die investeringssteun biedt aan jonge agrariërs. Er is toen € 90.000,-- beschikbaar gesteld uit de reserve Stimulering Vitaal Platteland. Met Europees geld is dat bedrag verdubbeld.
In totaal hebben 21 jonge agrariërs in Drenthe dankzij deze regeling in hun bedrijven kunnen investeren. Nu is besloten voor 2007, dus slechts één jaar later, geen provinciale bijdrage meer beschikbaar te stellen. Maar de situatie in de landbouw is niet wezenlijk veranderd. Daarom pleiten wij ervoor om ook in 2007 de jonge agrariërs investeringssteun van dezelfde omvang te bieden. Daarmee kunnen niet alleen de levens-, arbeids- en productieomstandigheden verbeterd worden, wij kunnen hiermee ook een nieuwe generatie agrarische ondernemers een toekomstperspectief bieden. Zij bepalen mede het aanzien van het landelijk gebied en dragen bij aan het ontwikkelen van een vitaal platteland. Aan het einde van dit jaar kunnen wij bezien of de steunregeling kan worden voortgezet. Om de regeling voor dit jaar nog te realiseren, zal ik ook hierover straks een motie indienen.
Mijn volgende onderwerp is de Drentse landbouwagenda. Ik gaf al aan dat de fractie van het CDA vindt dat er ruimte moet zijn voor nieuwe voorstellen. Wij stellen voor een nieuwe landbouwagenda op te stellen, waarin ook de positie van de glastuinbouw een belangrijke plaats krijgt. Een landbouwagenda heeft in de vorige collegeperiode haar nut bewezen. De oplopende energiekosten, de ammoniakproblematiek, de invulling van de Natura2000-gebieden en de implementatie van de Kaderrichtlijn Water maken de agrarische sector zeer kwetsbaar. Wij zijn overigens zeer tevreden met het voornemen van het college om de komende jaren steeds € 0,5 miljoen te reserveren voor de sociaal-economische ontwikkeling van het platteland. Daarmee wordt uitvoering gegeven aan de motie die onze fractie eind vorig jaar heeft ingediend.
Wij willen ook graag een kansenfonds. Bedrijven zijn bij uitbreiding of nieuw vestiging verplicht om allerlei onderzoeken uit te laten voeren, zoals een watertoets, een ammoniaktoets, archeologisch onderzoek, geluidsonderzoek en onderzoek in het kader van de Habitat- en Vogelrichtlijn. Wij denken dat dit soort onderzoeken drempels kunnen betekenen voor vooral ondernemers in het midden- en kleinbedrijf (MKB) die willen uitbreiden of innoveren. Bovendien zijn de totale onderzoekskosten relatief hoog, al gauw zo'n € 25.000,--. Het CDA wil de mogelijkheid laten verkennen om een kansenfonds te stichten, waaruit kleinere bedrijven een bijdrage in de onderzoekskosten kunnen krijgen. Dit fonds zou op jaarbasis maximaal € 500.000,-- kunnen bevatten, zodat er elk jaar zo'n 40 bedrijven geholpen kunnen worden. Er zou met een tweejarige pilot begonnen kunnen worden, waarna op basis van de opgedane ervaringen een meer definitief plan kan worden ontwikkeld. Het CDA verzoekt het college een en ander binnen Programma 4 mogelijk te maken.
Bij het onderdeel Verkeer en vervoer wordt voor 2008 een actuele Investeringsnota aangekondigd. Dan wordt zichtbaar wat de komende jaren moet gebeuren en welke financiële middelen daarvoor nodig zijn. De jaarrekeningen van de afgelopen jaren laten zien dat jaarlijks minder wordt gerealiseerd dan is begroot. Daarom vinden wij dat er vooralsnog geen extra middelen in de meerjarenbegroting of in de prioriteitenlijst opgenomen moeten worden. Totdat de investeringsnota is vastgesteld kunnen we bij prioriteit 3.11 best even pas op de plaats maken.

Wat minder asfalt en wat meer aandacht voor de andere sectoren. Dan wordt het ook gemakkelijker een sluitende meerjarenbegroting te maken zonder dat hiervoor een beroep moet worden gedaan op de algemene reserves.

De heer VEENSTRA: De heer Klaver zegt "minder asfalt". Kan hij die uitspraak wat verduidelijken? Hoe wil hij daar geld weghalen?

De heer KLAVER: In de begroting is voor de volgende jaren € 2,5 miljoen en € 5 miljoen geprognosticeerd. Als blijkt dat er steeds geld over blijft - het staat op pagina 10 van de Bestuursrapportage - kan in onze beleving het geld beter op een andere manier besteed worden. Heel simpel: minder wegen aanleggen.

De heer VEENSTRA: Maar het gaat niet ten koste van het onderhoud of de verkeersveiligheid?

De heer KLAVER: Dat kan, maar misschien kan voor de dikte van de asfaltlaag wel een andere norm gehanteerd worden, of zijn er wegen die minder prioriteit behoeven. De insteek van het CDA is dat er in Drenthe minder asfalt komt als het gaat om de besteding van de middelen en dat het geld op een andere plek terecht komt.

De heer VEENSTRA: Dus niet zozeer minder asfalt als wel dúnner asfalt.

De heer KLAVER: Dat is een flauw grapje. Het gaat erom dat aan bepaalde Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water en Wegenbouw(CROW)-normen moet worden voldaan en misschien kan een bepaalde norm best een tandje lager. Op die manier zouden wij veel geld kunnen besparen.

De heer VEENSTRA: Maar het is toch duidelijk waar de komende jaren wegen in Drenthe worden aangelegd of uitgebreid. Waar ziet de heer Klaver dan mogelijkheden om minder wegen aan te leggen?

De heer KLAVER: Ik wil best in tweede termijn een aantal wegen noemen, waarvan wij ons afvragen of die onmiddellijk moeten worden aangepakt of dat het niet op een andere manier kan. Maar ik kan niet zo een, twee, drie de rugnummers van die wegen noemen.

De heer VEENSTRA: Ik ben benieuwd naar de tweede termijn van de heer Klaver.

De heer KLAVER: Ik zal de heer Veenstra verrassen.

De heer LANGENKAMP: Door het Dwingelderveld gaat een stuk asfalt verdwijnen. Misschien is dat een leuk begin.

De heer KLAVER: Dat is dan het eerste voorbeeld voor de heer Veenstra.
Mijnheer de voorzitter: Ik zet mijn betoog voort en ga over naar de ruimtelijke ordening.
De nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening (WRO) zal ingevoerd worden en er wordt een nieuwe provinciale structuurvisie opgesteld. Daarmee worden belangrijke ruimtelijke thema’s geactualiseerd.
Belangrijk daarbij is de definitie van het begrip Provinciaal belang. Daarom wil het CDA graag een notitie van het college over de wijze waarop dit begrip in de nieuwe structuurvisie handen en voeten zal krijgen.
En wat moeten ons voorstellen bij de door de gedeputeerde in de Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie (BFE) genoemde vingeroefening in Midden-Drenthe?
Verder zijn wij benieuwd naar de stand van zaken bij de Ruimte voor Ruimteregeling. Hoe ver is men met de evaluatie en is er uitzicht op een regeling die meer geënt is op de Drentse maat? En als het gaat om de aanstaande invoering van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (WABO) is onze mening: geen overbodige provinciale bemoeienis, decentraal wat kan en centraal wat moet.

Mijnheer de voorzitter: Ik kom bij de landelijke Canon van de Nederlandse geschiedenis, de erfgoednota wat ons betreft. Voor onze provincie zou een Drentse canon gemaakt kunnen worden met vensters die een doorkijk geven naar plaatselijke geschiedenissen. Deze canon zou gebaseerd kunnen worden op een erfgoednota waarin visie en beleid rond cultuurhistorie, archeologie, monumentenzorg en archivering in overleg met de Drentse erfgoedspelers worden samengebracht. Daarmee krijgt het "tafelzilver" van Drenthe een extra glans.
Voorzitter: Ik kom tot een afronding van mijn betoog en zal aan het slot daarvan onze twee moties indienen.
Het CDA wil zijn rol van volksvertegenwoordiger op herkenbare wijze invullen. Vanuit een hechte verankering in de samenleving willen wij geluiden en opvattingen uit de samenleving oppakken en daarmee kaderstellend aan de slag gaan richting het provinciaal bestuur. Dan is het interessant te lezen dat het college begin 2008 de verwachtingen over de rolopvatting van de provincie wil afstemmen met medeoverheden en maatschappelijke organisaties. Op grond van de bevindingen wordt de nieuwe bestuursstijl nader ingevuld. Wij zijn benieuwd met welk startdocument dit college deze "beginspraak" ingaat. Wij vinden het wenselijk en noodzakelijk dat PS daarover vooraf een consulterend debat kunnen voeren.

De heer VEENSTRA: In het begin van zijn betoog zegt de heer Klaver dat de financiële positie van de provincie riant is en vervolgens doet hij allerlei voorstellen. Een van die voorstellen is dat het dividend van Essent terug moet naar de burger. Het gaat dan om een aanzienlijk bedrag en kan de heer Klaver aangeven in welke vorm hij dit geld wil teruggeven? Als het dividend als onderlegger voor de Voorjaarsnota PLUS wegvalt, zullen de staten moeten kiezen wat er wel en wat er niet wordt gedaan.

De heer KLAVER: Politiek is keuzes maken en wij willen die keuzes maken. Wij staan er ook om bekend dat wij heel duidelijk willen zijn. Wat ons betreft hoeft niet het hele bedrag van € 13 miljoen dat Drenthe als dividend van Essent krijgt, terug naar de burger, wij zijn alleen van mening dat een substantieel bedrag terug moet naar de Drentse huishoudens. Als dan wordt uitgegaan van een totaalbedrag van € 1 miljoen dan is dat nog maar € 2,-- per gezin en daar zitten de mensen ook niet op te wachten. Wij willen daarom graag dat een deel van het Essent-dividend benut gaat worden voor energiebesparende acties. Het zou kunnen gaan om het verstrekken van energielabels aan woningen. Met woningbouwcorporaties kan worden afgesproken dat energievriendelijke huizen een label krijgen. Hetzelfde kan met de vrijesectorwoningen worden gedaan. Er kan ook gedacht worden aan een educatieprogramma via RTV Drenthe of aan energie-educatie op scholen. Wij hebben daar geen panklare oplossing voor.

De heer VEENSTRA: Als ik de heer Klaver goed heb begrepen, gaat hij mee in de lijn van het college dat er eerst een plan moet zijn voordat er geld komt en betekenen zijn uitspraken een ondersteuning van onze motie over duurzaamheid (motie 4).

De heer KLAVER: Ja, en zo te zien vindt de heer Veenstra dat fijn.

De heer VEENSTRA: Daar ben ik hartstikke blij mee.

De heer KLAVER: Mijnheer de voorzitter. Ik zal dan nu de moties indienen.
Mijn vraag hierbij is of ik ze kan samenvatten of dat ik ze integraal moet voorlezen.

De VOORZITTER: Dit is het derde leermoment: statenleden worden geacht door hen in te dienen moties in hun geheel voor te lezen, waarna de voorzitter pas kan constateren dat ze deel uitmaken van de beraadslaging.

De heer KLAVER: Dan lees ik nu de moties voor.

***Motie M**6*

*PS van Drenthe, in vergadering bijeen op 4 juli 2007,*

*constaterende dat:*
- *in 2006 provinciale middelen beschikbaar zijn gesteld als aanvulling op de landelijke Subsidieregeling investeringssteun jonge agrariërs;*
- *deze middelen geheel zijn benut door Drentse jonge agrariërs voor het verrichten van investeringen in hun bedrijven;*
- *voor 2007 is besloten geen provinciale bijdrage meer beschikbaar te stellen;*
- *in de toelichting op de landelijke regeling onder meer nadruk wordt gelegd op verduurzaming van de productie en/of tot betere producten en daarnaast investeringen met (extra) milieurendement.*

*overwegende dat:*
- *jonge agrariërs behoefte hebben aan de verbetering van de levens-, arbeids- en productieomstandigheden op hun bedrijven;*
- *aan een nieuwe generatie agrarische ondernemers toekomstperspectief moet worden geboden;*
- *agrariërs mede het aanzien van het landelijk gebied bepalen en bijdragen aan het ontwikkelen van een vitaal platteland;*
- *de stijgende energiekosten, de ammoniakproblematiek, de invulling van de Natura2000-gebieden en de implementatie van de Kaderrichtlijn Water de agrarische sector kwetsbaar maken.*

*van mening zijnde dat:*
- *de provincie Drenthe een bijzondere verantwoordelijkheid heeft voor de ontwikkeling van de Drentse landbouw als grootste ruimtegebruiker;*
- *de provincie een actieve betrokkenheid moet tonen aan deze kwetsbare sector die te maken heeft met vaak extern veroorzaakte veranderingsprocessen;*
- *een goed lopende regeling, die zijn nut heeft bewezen, niet al na een jaar kan worden gestopt, temeer omdat de regeling indertijd in het leven is geroepen vanwege sociale motieven en dat hierin wezenlijk geen verandering is opgetreden.*

*Verzoeken het college van GS van Drenthe ook in 2007 onder dezelfde voorwaarden als in 2006, provinciale middelen met een omvang van maximaal € 180.000,-- beschikbaar te stellen als aanvulling op de landelijke Subsidieregeling investeringssteun jonge agrariërs en op basis van een evaluatie te bezien of voortzetting in volgende jaren zinvol is*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ik moet de heer Klaver een compliment maken. Hij is echt een snelle leerling, want met deze motie heeft hij wel extra spreektijd gekregen.

De heer KLAVER: En ik heb er nog een.

De VOORZITTER: De motie maakt deel uit van de beraadslaging.

De heer KLAVER: De volgende motie is mede ondertekend door de fracties van Groenlinks, de VVD, de SP en de ChristenUnie

***Motie M7***

*PS van Drenthe, in vergadering bijeen op 4 juli 2007,*

*gelet op:*
- *de voorstellen van het college van GS van Drenthe in hoofdstuk 3 van de Voorjaarsnota 2007 PLUS over het autorisatieniveau en de begrotingswijzigingen.*

*overwegende dat:*
- *het autoriseren van uitgaven een van de belangrijkste bevoegdheden van PS is;*
- *heldere afspraken tussen PS en het college van GS met betrekking tot het autorisatieniveau en het hanteren daarvan in de beleidspraktijk van belang zijn;*
- *er nog geen duidelijkheid is over het begrip "going concern" en over wat hieronder precies moet worden verstaan;*
- *nadere afspraken gewenst zijn over de prioriteiten in de begroting en over de vraag hoe met de autorisatie daarvan in de beleidspraktijk kan worden omgegaan.*

*constaterende dat:*
- *het college van GS nog doende is met het nader definiëren van het begrip "going concern";*
- *er nog geen spelregels zijn over de wijze waarop en de volgorde en het tempo waarin vanuit het Stimuleringsfonds budgetten worden vrijgemaakt en toegewezen aan de verschillende prioriteiten;*
- *er in de Voorjaarsnota 2007 PLUS sprake is van bijna 60 prioriteiten.*

*verzoeken het college van GS om:*
- *de voorstellen in hoofdstuk 3 van de Voorjaarsnota 2007 PLUS met de Werkgroep Programmabegroting nader te bespreken en uit te werken;*
- *samen met de Werkgroep Programmabegroting spelregels te ontwerpen voor de wijze waarop de uitname van het budget in het Stimuleringsfonds kan plaatsvinden;*
- *daarover vóór de behandeling van de Begroting 2008 voorstellen te doen aan PS*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ook die motie kan bij de beraadslaging worden betrokken.

De heer KLAVER: Mijnheer de voorzitter. Ik kom bij mijn afsluitende opmerking.
Het CDA gaat ervan uit dat wij samen iets kunnen betekenen voor de Drentse burger. Wij hopen dat de burger snapt wat hier gebeurt, dat we mogen verwoorden wat hem of haar bezig houdt, dat wij hier tot besluiten mogen komen waarvoor draagvlak in de samenleving bestaat. Dan wordt dit provinciehuis een huis van en voor alle Drenten.
Wij voelen ons bij dit alles geïnspireerd en gesterkt door waarden en normen die ons vanuit de Bijbel worden voorgehouden.

De heer VAN DE BOER: Mijnheer de voorzitter. Laat ik beginnen met onze verheugenis uit te spreken over het besluit dat GS hebben genomen op de aanvraag van een vergunning door Essent. Wij zijn door dit besluit blij verrast. Er spreekt ambitie uit en wij wachten vol verwachting de volgende stappen in dit proces af.
Ik zeg dit omdat in dit geval het sleutelwoord "ambitie" is. En van die ambitie is ook de hele Voorjaarsnota PLUS doortrokken.
De fractie van de VVD heeft dan ook met genoegen kennisgenomen van de strekking van deze Voorjaarsnota PLUS. Het komt er nu op aan tot uitvoering van die nota te komen, waarbij voor ons geldt: nu geen gepraat, maar aanpakken. Bij de plannen hoort echter een degelijke financiële onderbouwing.

De uitvoering van het ambitieuze Collegeprogramma slaagt alleen dan wanneer de maatschappelijke partners bij de uitvoering betrokken worden. Stimuleer en motiveer hen, beoordeel hun producten en het proces. Zorg ervoor dat de programma's een vlotte doorlooptijd hebben. Houd de langeretermijnvisie scherp in de gaten en informeer de burger en ons over de ontwikkelingen.
Ik ga achtereenvolgens in op de volgende aspecten van de Voorjaarsnota PLUS.

- De positie van de provincie in het bestuurlijke bestel.
- De ondersteuning van subsidieaanvragen.
- Het werken en wonen in de sociale context.
- De jonge agrarische ondernemers.
- Scholing en werk.
- Energiedoelstellingen.
- Vervoerscriminaliteit.

De VVD is er voorstander van om taken die door gemeenten beter kunnen worden opgepakt ook daadwerkelijk door hen te laten uitvoeren. De passages in de Voorjaarsnota PLUS voor meer Drentse inzet in Europa vinden wij prima. Het gaat om veel EU-voorstellen die ons als provincie raken en het gaat ook om veel EU-geld waar wij zoveel mogelijk gebruik van moeten maken.
Wij moeten daarom ook bereid zijn om als service de Drentse gemeenten te ondersteunen. Van breed inspelen op Europa wordt heel Drenthe beter. Service echter als erom gevraagd wordt, de provincie moet dus niet te snel taken van de gemeentelijke overheid overnemen. De gemeenten doen wat zij kunnen, de provincie doet pas wat als het moet binnen haar wettelijke taak of bij een bovenlokaal belang. Gemeenten hebben de kans initiatieven te nemen, maar de uitvoering is wel hún verantwoordelijkheid.

(Voorzitter: mevrouw Stoel.)

Deze discussie speelt straks ook bij de nieuwe WRO en de Wet maatschappelijke ondersteuning (WMO). De kernvraag is steeds: wat doet de provincie. De staten moeten naar ons idee een debat voeren over welke taken aan de gemeenten en welke aan de provincie toebehoren.
Wij horen nog regelmatig geluiden van burgers en instanties over onduidelijkheid en ontoegankelijkheid van informatie en over alle formaliteiten bij het aanvragen van subsidie. De VVD pleit voor een loketgedachte, waarbij een ambtenaar als subsidiemakelaar de aanvrager begeleidt naar het beoogde eindoel. Die ambtenaar oordeelt dus niet, maar stimuleert en wijst de weg.
Om concrete invulling aan deze gedachte te geven, dien ik hierover een motie in.

***Motie M8***

*PS van Drenthe, in vergadering bijeen op 4 juli 2007*

*van mening zijnde dat:*

1. *het belangrijk is dat het voor organisaties en burgers in Drenthe met initiatieven die passen binnen het provinciaal beleid inzichtelijk is hoe een subsidie kan worden aangevraagd;*
2. *een aanspreekpunt bij de provincie in de persoon van de subsidiemakelaar (iemand die op de hoogte is van regelingen en de beleidskaders dan wel de toegang heeft tot de gevraagde informatie) de aanvragers kan helpen hun aanvraag op de juiste wijze en bij de juiste regeling(en) in te dienen;*
3. *de toegankelijkheid van de subsidieregelingen daardoor in hoge mate vergroot wordt;*
4. *het digitaal subsidieloket (zoals aangekondigd in de* Voorjaarsnota PLUS*) daarvoor een handig instrument is maar de functie zal hebben van "wegwijzer", te wijl voor veel burgers en kleine organisaties een "helper" (de subsidiemakelaar) hen sneller op het goede spoor brengt;*
5. *de provincie daarmee een concrete invulling geeft aan externe profilering in het kader van het Programma burger en provincie (Collegeprogramma 2007-2011).*

*dringen er bij het college op aan:*
*Om tegelijk met de digitale loket iemand binnen de bestaande formatie aan te stellen die uitvoering geeft aan de taak van subsidiemakelaar.*

*En gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Deze motie is voldoende ondersteund en maakt daarom deel uit van de beraadslagingen.

De heer KLAVER: Mevrouw de voorzitter. Begrijp ik goed dat de heer Van de Boer een motie indient waarin wordt gevraagd om een omscholingscursus? Hij wil dat binnen de formatie naar een subsidiemakelaar wordt gezocht. Dat betekent dat hij iemand wil om- of bijscholen.

De heer VAN DE BOER: Wij willen aandacht geven aan het verlagen van drempels. In dit huis is de nodige kennis aanwezig en het gaat er nu om die kennis dusdanig te richten dat degene die een aanvrage doet, snel wordt doorgeleid. De obstakels moeten geslecht worden. Dat betekent niet dat een omscholingscursus moet worden gevolgd, het is gewoon het bundelen van de kennis en vanuit het ambtelijk apparaat bepalen wie de een loketfunctie zal vervullen. Vandaar ook dat in de motie sprake is van "binnen de bestaande formatie".

De heer KLAVER: Maar nu krijgen subsidieaanvragers toch ook hulp vanuit de organisatie? Het gebeurt dus toch al?

De heer VAN DE BOER: Ons komt veelvuldig ter ore dat er obstakels zijn, sterker nog, dat sommige initiatieven niet worden ingediend omdat men zo genoeg heeft van de regeldruk dat men het er bij voorbaat al bij laat zitten. Dat vinden wij buitengewoon jammer, omdat daarmee een initiatief niet tot wasdom komt, terwijl bij het tot wasdom komen van zo’n initiatief misschien ook de werkgelegenheid wel gediend is. Daarom willen wij dat obstakel wegnemen. Daarvoor is geen omscholing nodig, maar gewoon het bijeenbrengen van alle informatie bij een persoon.
Voorzitter: Werken, wonen en sociale contacten zijn belangrijke factoren voor het welzijn van eenieder. De VVD is ervan overtuigd dat investeringen in die factoren een samenleving genereren die niet aan de kant blijft. Dat gaat zowel voor de stedelijke als voor de plattelandsomgeving op. Wij dienen ons nu al te bezinnen op de gevolgen van de aankomende vergrijzing van de bevolking. Die ontwikkeling heeft gevolgen die nadrukkelijk ook de zorg raken.
De VVD pleit voor het instellen van een jaarlijks wisselende leerstoel zorgeconomie gedurende een periode van drie jaar. Deze leerstoel kan via een lectoraat verbonden worden aan een van de in Drenthe werkzaam zijnde hbo-instellingen. Dit idee past ook prima binnen de uitvoering van het Programma Onderwijs en Kennisinfrastructuur (WOK), in welk programma ook de dekking kan worden gevonden. Daarnaast roepen wij het college op te bezien of marktpartijen ook in dit initiatief willen participeren en financieel bij willen dragen.
De VVD constateert dat op het gebied van de economie de Voorjaarsnota PLUS de activiteiten van het SNN in grote lijnen volgt. Het inzetten op sensortechnologie, energy valley en agribusiness is goed, omdat het in de lijn ligt van het rijksbeleid en de regionale wensen en behoeften. Maar er is meer, zeker in Drenthe met zijn vele agrarische en MKB-bedrijvigheid.
De VVD nodigt het college dan ook van harte uit met een regeling te komen in de vorm van een Drents microkrediet voor innovatief ondernemen. Zo worden starters gestimuleerd te gaan ondernemen en dat genereert weer nieuwe werkgelegenheid. Dit microkrediet loopt naast het Fonds innovatieve starters, waaraan het SNN jaarlijks € 1 miljoen doteert. Kunnen GS ons over de ervaringen met dat fonds informeren?

(Voorzitter: de heer Ter Beek.)

In de vorige collegeperiode is reeds een duidelijk signaal afgegeven aan jonge agrariërs: zij konden met steun van de provincie investeren. Die regeling lijkt nu beëindigd, waardoor specifiek de jonge agrariërs in de problemen kunnen komen op het moment dat van hen een op innovatie en duurzaamheid gerichte bedrijfsvoering wordt verwacht. De VVD pleit er dan ook voor om gedurende drie jaar een daarop gerichte regeling in het leven te roepen.
Ik heb het genoegen om mede namens de PvdA en de ChristenUnie de volgende motie hierover in te dienen.

***Motie M9***

*PS van Drenthe in vergadering bijeen op 4 en 5 juli 2007*

*overwegende dat:*
1. *PS in 2006 een aanvullend budget beschikbaar heeft gesteld voor de landelijke Subsidieregeling investeringssteun voor jonge agrariërs;*
2. *de regeling een stimulans is geweest voor jonge agrariërs om te investeren;*
3. *jonge agrariërs ook in de toekomst voor Drenthe van economisch en sociaal belang zijn;*
4. *het geen provinciale taak is om onevenwichtige rijksregelingen in stand te houden.*

*van oordeel zijnde dat:*
1. *het in het belang van Drenthe is om jonge agrariërs te stimuleren om maatregelen te nemen die duurzaamheid en innovatie bevorderen;*
2. *bij duurzaamheid gedacht kan worden aan dierenwelzijn, teelttechnische aspecten, energiebesparende maatregelen en milieutechnische eisen;*
3. *het bij innovatie gaat om samenwerking tussen bedrijven zowel in de reguliere als ook de biologisch-dynamische landbouw, waarbij men gebruik maakt van elkaars kennis en kunde.*

*verzoeken GS om:*
1. *in het najaar van 2007 aan PS een subsidieregeling voor te leggen voor investeringen van jonge boeren als hiervoor bedoeld;*
2. *daarvoor in de Begroting 2008-2011 jaarlijks een bedrag op te nemen van € 180.000,--;*
3. *de middelen voor deze regeling te financieren uit de post 37108 – economisch vitaal platteland*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ook deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer VAN DE BOER: Voorzitter. Van belang is voorts de daadwerkelijke uitvoering van kennis- en scholingsprogramma’s die zijn toegesneden op concrete vragen uit de markt. "Niemand aan de kant" kan extra gerealiseerd worden nu de economie aantrekt. Uit berichten van het Centrum voor Wek en Inkomen (CWI) en werkgeversorganisaties blijkt dat de vraag het komende jaar het aanbod aan arbeidskrachten verre zal overstijgen.
De zakelijke dienstverlening is een van de snelst groeiende sectoren in het Noorden, dus daarop moet zeker gefocust worden. Hier ligt een kans om de werkloosheid extra aan te pakken. Wij verwachten van het college een krachtig optreden om werk te maken van scholing en omscholing.
De extra aandacht in de Voorjaarsnota PLUS voor de jeugd tot 12 jaar en daarmee voor het gezin, is volstrekt terecht. Vroegtijdige onderkenning van problemen voorkomt escalatie daarvan. Maar er dient niet alleen aandacht voor die groep te zijn. Wij mogen andere leeftijdsgroepen als de 12- tot 18-jarigen niet vergeten. Recente leefstijlonderzoeken geven alle aanleiding tot het kritisch volgen van ontwikkelingen binnen die leeftijdscategorie.

De beschikbaarheid van adequaat geschoolde arbeidskrachten is essentieel voor de verdere ontwikkeling van de economie. Nu al is duidelijk dat er in bepaalde sectoren – ik noem de zorg, de bouw en de techniek – tekorten aan vaklui zijn of binnenkort zullen ontstaan.
De VVD vraagt aandacht voor een landelijk initiatief dat in Drenthe nog geen navolging heeft, namelijk het opzetten van een technasium. Het doel hiervan is het bevorderen en ontwikkelen van onderwijs in de technische bèta wetenschappen in vwo en havo. Daarbij wordt praktijkgericht gewerkt met inschakeling van het bedrijfsleven. Bekend is dat sommige scholengemeenschappen in Drenthe al stappen in deze denkrichting hebben gezet. Het technasium strekt zich echter uit over de scholengemeenschappen van havo en vwo in de gehele provincie! Zo'n samenwerkingsverband heeft een meer regionale uitstraling.
Naar onze opvatting is het concept van het technasium een waardevol initiatief dat navolging in Drenthe verdient. Wij roepen het college op om met betrokken partijen om de tafel te gaan en te trachten te komen tot de realisatie van het technasium op een aantal scholen voor havo en vwo, verspreid over de gehele provincie. Overigens, de dekking kan door de persoonlijke inzet van de gedeputeerde; de deelnemende scholen leveren hun inhoudelijke bijdrage door het aanpassen van het curriculum.

De heer VEENSTRA: Is er onderzoek gedaan naar de behoefte aan dit soort scholen?

De heer VAN DE BOER: Ja. Ik heb recentelijk gesproken met de directeur van een technasium die de ontwikkeling begeleidt en stimuleert en het blijkt dat het bedrijfsleven zich meer betrokken voelt bij het onderwijs omdat het ook de eigen ideeën kan inbrengen en dat de belangstelling voor de technische vakken, de bètavakken, bij leerlingen op vwo en havo toeneemt. Omdat de tekorten juist in de technische beroepen voorkomen is dit een poging om van onderaf hierop vroegtijdig in te spelen. Dat laat onverlet dat er daarnaast nog een spoor zit via vmbo, mbo en hbo.

De heer VEENSTRA: Er is dus echt onderzoek gedaan naar de behoefte, dus ook bij leerlingen en bij scholen?

De heer VAN DE BROEK: Nee, dat onderzoek is niet gedaan. Er is landelijk een behoeftepeiling gedaan en de uitkomst daarvan heeft geleid tot een landelijk initiatief voor een technasium. Dat initiatief wordt provinciebreed uitgerold en wij constateren dat Drenthe daarbij achterblijft. Groningen is bijvoorbeeld al wel aan het uitrollen.

De heer KLAVER: Mijn vragen zijn eigenlijk al beantwoord in het antwoord op de vragen van de heer Veenstra. Ik begrijp dat de heer Van de Boer geen antwoord kan geven op de vraag naar de kwantiteit. Dat vind ik jammer.

De heer VAN DE BOER: Om eerlijk te zijn heb ik de vraag van de heer Klaver niet gehoord.

De heer KLAVER: De heer Van de Boer spreekt over een landelijke behoefte en over het uitrollen van een landelijk verhaal. Dat zijn landelijke cijfers. Maar in Drenthe hebben we een volstrekt andere samenleving dan in Rotterdam-Zuid. Als de heer Van de Boer het initiatief wil doorvertalen naar Drenthe dan wil ik weten wat de omvang van de behoefte in Drenthe is. Hoeveel jonge mensen staan in de rij voor dit type onderwijs?

De heer VAN DE BOER: Wij pleiten voor een initiatief om met betrokken partijen om de tafel te gaan en te bekijken hoe die behoefte in Drenthe ligt. Wij kijken naar landelijke gegevens en wij kijken naar de recente gegevens van het CWI. Het is de werkgeversorganisatie duidelijk dat er in Drenthe behoefte aan iets dergelijks is. Ik snap heel goed dat de situatie in Rotterdam en Drenthe niet gelijk is, maar het gaat er juist om de leerlingen die belangstelling hebben voor technische vakken in een vroegtijdig

stadium in beeld te hebben. Ik heb nog helemaal geen getallen om op basis daarvan een initiatief voor te leggen, ik roep de gedeputeerde alleen op met betrokken partijen om de tafel te gaan en te bekijken hoe het in Drenthe ligt. Ik ben ervan overtuigd dat het een behoorlijke respons zal krijgen.

De heer HORNSTRA: Ik denk dat het goed is dat de heer Van de Boer dit punt aan de orde stelt, maar de initiatieven zijn er al. Allerlei scholen zijn er al heel concreet mee bezig. Ik begrijp dat de heer Van de Boer van GS vraagt om, wanneer die initiatieven wat concreter zijn, daar geld bij te leggen. De scholen zullen daar zeker blij mee zijn.

De heer VAN DE BOER: De heer Hornstra heeft mij horen zeggen dat het initiatief past binnen de werkzaamheden van de gedeputeerde en dat de scholen hun curriculum aanpassen. Ik heb niet gepleit voor extra geld hierbij. Er moet juist aangesloten worden bij bestaande initiatieven. Ik vraag alleen die te plaatsen in een breder Drents kader omdat men dan van elkaars vruchten de revenuen kan plukken.

De heer HORNSTRA: Ik denk dan dat de heer Van de Boer zich iets beter had moeten laten informeren, want scholen zijn daarover allang in overleg. Dit voorstel is dus een herhaling van zetten.

De heer VAN DE BOER: Ik heb dit afgelopen donderdagavond nog uit zeer betrouwbare bron gehoord. De crux zit 'm in de constatering dat er uiteraard op scholen al initiatieven in deze richting zijn, maar dat die nog niet het stempel van technasium hebben. Het technasium wil juist de wisselwerking met het bedrijfsleven, het relevante bedrijfsleven, versterken. Dat doet niets af aan de initiatieven die er al zijn, die waarderen wij ook zeer, maar wij willen dat die, vanuit de behoefte die wij constateren, in een duidelijke context worden gebracht. En daartoe roepen wij de gedeputeerde op.

De heer VESTER: De heer Van de Boer sprak ook over tekorten die binnen de zorg dreigen te ontstaan. Mag ik er daarom van uitgaan dat er ook initiatieven ontwikkeld worden voor een zorgnasium?

De heer VAN DE BOER: Dat heeft de heer Vester mij niet horen zeggen. Maar hij heeft mij wel horen pleiten voor een leerstoel zorgeconomie voor de komende drie jaar om te onderzoeken hoe de ontwikkeling in de Drentse samenleving is. Wij hebben onlangs de demografische gegevens van Drenthe in meerjarenperspectief ontvangen en wij willen ons tijdig voorbereiden op de vragen die op het gebied van de zorg, en dan in de volle breedte van het woord, op ons af zullen komen.

De VOORZITTER: De heer Van de Boer zet nu zijn betoog voort.

De heer VAN DE BOER: Uiteraard blijft onze aandacht voor het beroepsonderwijs bestaan, gedacht vanuit de ontplooiingskansen voor werknemers als ook vanuit de voorziening van arbeidsplaatsen. De VVD is benieuwd naar recente initiatieven om de traditionele ambachtsschool van 4 jaar vmbo en 2 jaar mbo weer leven in te blazen.
Voorzitter: De capaciteit voor de afgifte van duurzaam geproduceerde elektriciteit blijkt niet toereikend te zijn. De extra $CO_2$-uitstoot vanuit de Drentse veengronden compliceert de situatie extra. Zonder ingrijpen dreigen de doelstellingen uit de Nota energiek Drenthe in 2010 niet gehaald te worden. Naast het vooralsnog in de lucht houden van de elektriciteitslijn Hoogeveen-Zwolle is investeren in energiebesparing de enige remedie. Daar is subsidiegeld voor nodig.
De VVD pleit voor een Drents energiefonds van € 1 miljoen per jaar van waaruit gemeentelijke energievisies en concrete maatregelen in onder meer overheidsgebouwen kunnen worden gesubsidieerd. Dekking van dit bedrag kan gevonden worden in het dividend van Essent.
Om deze wens te ondersteunen, dien ik namens mijn fractie de volgende motie in.

***Motie M10***

*PS van Drenthe in vergadering bijeen op 4 en 5 juli 2007*

*overwegende dat:*

1. *in de Nota energiebeleid Energiek Drenthe doelstellingen zijn geformuleerd om in 2010 de $CO_2$-emissie terug te dringen (200 kTon in 2007; 880 kTon in 2010) en het Drentse aandeel van duurzame energie te brengen op 5%;*
2. *er sprake is van vertraging bij de realisering van windmolens (Coevorden), van een tekortschietende capaciteit van het Noordelijk stroomnet (verhindert levering van duurzaam opgewekte energie) en van een niet-voorziene extra $CO_2$-emissie door inklinkende veengronden;*
3. *ernstig gevreesd moet worden, dat door voornoemde ontwikkelingen de provincie Drenthe in 2010 haar energiedoelstellingen niet zal halen;*
4. *het daarom noodzakelijk is om extra in te zetten op energiebesparing en wel door met financiële bijdragen initiatieven bij gemeenten en particulieren te stimuleren;*
5. *hierbij met name gedacht wordt aan het ontwikkelen van gemeentelijke energievisies (besparingsmogelijkheden door duurzaam te bouwen), van gemeentelijke energiebesparingsprogramma's (energiereductie van gebouwen van de overheid en maatschappelijke instellingen) en van energiebesparingsprojecten bij woningcorporaties en de bouwsector (K/W-opslag, gebruik aardwarmte).*

*Dragen het college van GS op:*

1. *om aan PS in het najaar van 2007 een voorstel voor te leggen voor een provinciale bijdageregeling voor de realisering van bovengenoemde initiatieven;*
2. *voor de bekostiging van deze bijdragen in de Meerjarenbegroting voor 2008-2010 een bedrag op te nemen van € 1 miljoen per jaar;*
3. *voor de financiële dekking van deze bijdragen gebruik te maken van het – aan de provincie Drenthe jaarlijks uit te keren – dividend van Essent*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: De motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer VEENSTRA: De heer Van de Boer noemt een bedrag van € 1 miljoen per jaar. Kan hij aangeven waarop dit bedrag is gebaseerd. In de Voorjaarsnota PLUS wordt uitgegaan van eerst plannen en dan geld en misschien is er dan wel een bedrag van € 2 miljoen per jaar nodig, of is € 0,5 miljoen al voldoende. De door de heer Van de Boer ingediende motie ligt heel erg in het verlengde van onze motie, maar hij noemt een bedrag. Kan hij toelichten waarom hij dit doet?

De heer VAN DE BOER: De keuze voor het bedrag van € 1 miljoen is arbitrair. Wij geven duidelijk een signaal af in de richting van het daadkrachtig aanpakken van een stuk energiebesparing en wij willen dat dit vanuit dit huis wordt gestimuleerd. Uiteraard kan over de breedte van het initiatief gediscussieerd worden. Het bedrag van € 1 miljoen is arbitrair, het zou ook een ander bedrag kunnen zijn, maar het signaal is wat ons betreft het belangrijkste. Wij willen dat er daadwerkelijk wat gebeurt en vandaar ook dat wij het in de breedte trekken en ook de andere betrokkenen, gemeenten, woningbouwcorporaties en dergelijke, noemen.

De heer KLAVER: Ik denk dat het dividend van Essent geen structurele bijdrage is, terwijl de heer Van de Boer wel om een structurele bijdrage vraagt. Over deze gehele bestuursperiode gaat het om € 4 miljoen. Wil hij over deze gehele periode € 4 miljoen uit het Essent-dividend halen?

De heer VAN DE BOER: Dat is correct.
Daarnaast pleit de VVD voor het versneld reduceren en vervangen van de openbare verlichting langs provinciale wegen via de bestaande middelen van het programmaonderdeel Wegennet en –beheer.
De VVD hecht zeer aan de veiligheid en de rust, zoals wij die in Drenthe gewoon zijn. Tot onze spijt bereiken ons berichten dat de vervoerscriminaliteit langs de wegen stijgt en agressievere vormen aanneemt. Juist omdat wij inzetten op grote doorgaande vervoerslijnen naar het achterland, vervult deze ontwikkeling ons met zorg. Dit is voor de VVD de reden om een motie in te dienen, waarin wordt gevraagd een onderzoek te doen naar geschikte locaties voor beveiligde parkeerplaatsen langs de A37.
Ik zal de motie nu voorlezen.

***Motie M11***

*PS van Drenthe, in vergadering bijeen op 4 juli 2007,*

*overwegende dat:*
1. *binnen Europa ons land voor het beroepsgoederenvervoer een hoog risicoprofiel kent als gevolg van een toenemende criminaliteit op en rond parkeerplaatsen bij autosnelwegen;*
2. *de provincie een bijdrage wil leveren aan het terugdringen hiervan;*
3. *er in dat kader bij de brancheorganisaties een duidelijke behoefte is aan uitbreiding van het aantal beveiligde parkeerplaatsen;*
4. *de provincie in het kader van de Noordelijke ontwikkelingsas (NOA) de aantrekkelijkheid van de A37 als verbinding naar de economische kernen in ons achterland wenst te stimuleren.*

*besluiten:*
1. *GS te verzoeken om samen met relevante partners (Rijk, gemeenten, brancheorganisaties, verzekeraars) onderzoek te doen naar geschikte locaties voor beveiligde parkeerplaatsen langs de A37;*
2. *initiatieven op dit terrein te bevorderen*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer LANGENKAMP: Als ik het goed heb gehoord, gaat het in deze motie vooral om de A37. Waarom noemt de heer Van de Boer alleen de A37 en niet ook bijvoorbeeld de A28?

De heer VAN DE BOER: Omdat de berichten die ons hierover bereiken vooral betrekking hebben op de westoost-verbinding en niet op de noordzuid-verbinding. Afhankelijk van de uitkomsten ervan kan het onderzoek naar de situatie langs de A37 leiden tot een breder initiatief.

De heer KLAVER: Kan de heer Van de Boer de omvang van het probleem schetsen?

De heer VAN DE BOER: We gaan af op geluiden van betrokken organisaties en verzekeraars. Het gaat om het leeghalen van geparkeerde vrachtwagens, om bedreiging en om pogingen tot snelkraak. De frequentie hiervan neemt toe.

De heer KLAVER: Mijnheer de voorzitter. Ik zal, als u het goed vindt, mijn vraag nog eens stellen. Kan de heer Van de Boer de omvang, dus niet de aard en de inhoud van de delicten, aangeven?

De heer VAN DE BOER: De criminaliteitsstatistieken waaruit de toename blijkt, heb ik op dit moment niet paraat, maar die vormden wel de grondslag bij het voorbereiden van dit voorstel.
Voorzitter: De fractie van de VVD is tevreden over de strekking van de Voorjaarsnota PLUS en het daaruit sprekende ambitieniveau. De fractie wil graag op een aantal punten aanscherping van het beleid voor de komende jaren. Voorts is duidelijk dat het onderschrijven van de strekking van de Voorjaarsnota PLUS niet inhoudt dat wij nu al akkoord gaan met elk concreet voorstel dat wordt genoemd. Onze instemming zal afhangen van de inhoud van elk statenstuk, dat te zijner tijd naar de staten wordt gestuurd en van onze afwegingen daarover.
Wij zijn vol verwachting naar de realisatie van de plannen en van de uitgesproken ambities. De lat is hoog gelegd en wij wensen het college van GS alle succes.

De heer OOSTERLAAK: Mijnheer de voorzitter. Ik wil beginnen met de opmerking dat wij blij verrast waren te horen dat het college heeft besloten geen vergunning te verlenen aan de uitbreiding van de vuilverbrander in Wijster. Wij complimenteren het college met deze beslissing.
Onze algemene beschouwingen bestaan uit een kleine algemene inleiding, een klein hoofdstukje over de financiën en de bespreking van enkele onderwerpen uit de voorjaarsnota.
Mijnheer de voorzitter. Samen, samen, samen. Samen wonen, samen werken, samen leven. Wij gaan in onze samenleving weer dingen samen aanpakken. Dat is een beetje de boodschap die het nieuwe kabinet-Balkenende de wereld in hielp. En natuurlijk zijn wij blij met die koerswijziging. Want na jaren van individualisme, van ieder voor zich en God voor ons allen, van meer markt en minder overheid, van privatiseringen en van graaien aan de top is de maatschappij anders geworden. Wij zijn veel kwijt geraakt. Nederland heeft de afgelopen jaren veel ingeboet aan het vertrouwen dat mensen hadden in de samenleving. Lange tijd zijn wij met z’n allen vooruitgegaan: samen naar een betere toekomst, een toekomst waarin onze kinderen het beter zouden hebben dan wijzelf.
Maar de afgelopen jaren maakte het onze regering niet uit dat velen het bestaansminimum zagen naderen.
De samenleving is na paars en Balkenende I, II en III gespleten in een laag van de bevolking die het materieel goed gaat en een laag van de bevolking die ook met hard werken de eindjes slechts moeizaam aan elkaar kan knopen. Het flexwerken wordt de norm en in naam van de werkloosheid van langdurig werklozen wil men zelfs de ontslagbescherming afbreken.
Overigens, lange tijd is ons socialisten verweten dat wij te veel geloofden in de maakbaarheid van de samenleving. Dat verwijt hoort je minder, want de wereldorde van Bush is wel degelijk anders en het neoliberalisme heeft wel degelijk veel veranderingen gebracht, ook in Europa en in ons land. Hoe de samenleving in elkaar zit, is zoals wij eigenlijk allemaal wel weten in belangrijke mate een keuze. Wij maken de wereld, net zo goed als dat wij een product zijn van de wereld.
Mijnheer de voorzitter. Toen ik de middelbare school doorlopen had, ging net als zoveel andere jongeren studeren, een beetje idealistisch met de naïeve gedachte dat zodra ik was afgestudeerd, ik mij in zou kunnen zetten voor de verdere vooruitgang van de samenleving. Want de vooruitgang van de wetenschap en de techniek kon toch alleen maar meer mogelijkheden en een betere samenleving voortbrengen?
Mijn grootmoeder hielp me al snel uit de droom, hoewel ik er eerst niet aan wilde. "Jongen", zei ze, "zo gaat het niet, wij hebben keer op keer crisis, economische crisis en ook vaak oorlog. De samenleving wordt niet vanzelf beter".
Een betere samenleving vraagt om inzet van de bevolking, van ons allemaal, onder andere bij het bepalen van de vraag welke politieke partijen het voor het zeggen hebben en vraagt het maken van keuzes door politiek verantwoordelijken om onze samenleving vooruit te helpen.
Balkenende, dezelfde Balkenende die de bezuinigingen van Zalm uitvoerde, heeft het nu over samen, samen, samen. Op zich vraagt dat veel soepelheid van denken, niet alleen van Balkenende maar vooral van ons allen. Want het is toch wel een heel andere boodschap van dezelfde man. En dan ook nog een boodschap die niet erg spoort met het beleid dat wordt ingezet. Want tot nog toe draaien wij lang niet alle verslechteringen terug. Er is nog geen verhoging van het minimumloon en van alle uitkeringen. De

privatiseringen in de zorg brachten meer bureaucratie, maar worden niet afgeschaft en de menselijke maat in het onderwijs is nog geen stap dichterbij.
Dit was een korte schets van de samenleving en de politiek anno 2007.
Voorzitter: Hoe gaan wij als provincie Drenthe met de samenleving om, voor zover de provincie daar een rol in heeft? Waar staan we en waar gaan we naartoe?
Ik kom op de financiën.
Allereerst mag vastgesteld worden dat de provincie ruim in haar financiële jasje zit. Er is een vrije beleidsruimte van € 23,5 miljoen in 2007, terwijl operaties om te bezien waar geld nodeloos op de plank ligt, nog nauwelijks gestart zijn. Toch kent Drenthe een negatieve meerjarenraming. In de Statencommissie BFE is daarover al het nodige gezegd, want het is een merkwaardig fenomeen. De gedeputeerde de heer Looman verzekerde de staten dat het meerjarenperspectief bij de Begroting 2008 weer glad zou lopen, omdat tegen die tijd duidelijk zou zijn of er op andere manieren geld te vinden is dan door uit de reserves te putten. De SP gunnen hem graag de tijd te bekijken waar het wel een tandje minder kan, want een sober beleid is wat ons betreft geen slecht beleid.
Financieel staan wij er goed voor in Drenthe. Toch is ook de maatschappij in Drenthe bepaald niet af. Op diverse terreinen waarop de provincie actief is, zijn de problemen bepaald niet opgelost, hoewel er soms aan verbetering wordt gewerkt. Daarbij gaat het om zaken die rechtstreeks op het bordje van de provincie liggen en soms ook om kwesties waarin de provincie zeker een nuttige rol zou kunnen vervullen. Graag lichten wij er enkele onderwerpen uit.
Het openbaar vervoer.
Van de kwesties die zeker bij de provincie thuishoren, neemt het OV een belangrijke plaats in. In elk onderzoek komt naar voren dat velen in Drenthe vinden dat de bereikbaarheid in onze provincie te wensen overlaat. Op vragen als "wat vindt u aantrekkelijk, of minder aantrekkelijk in Drenthe" is het antwoord vaak: "Het openbaar vervoer". Dat de provincie hiermee aan de slag moet, is dus eigenlijk een open deur.
Bekend is ook dat steeds meer groepen mensen aangewezen zijn op het OV. Dat is niet zo vreemd, want in een dorp of wijk waaruit de voorzieningen langzaam maar zeker verdwijnen, waar families uit elkaar komen te wonen, raken ouderen meer en meer aangewezen op goed OV, willen zij zelfstandig in hun eigen dorp of wijk blijven wonen. Dat vraagt om een veelomvattende aanpak van de provincie en om te beginnen om de wil om onze inwoners een zo maximaal mogelijk pakket aan OV aan te bieden.
De SP juicht uiteraard de initiatieven toe om de lijn Zwolle-Emmen te verbeteren. Als het om de reistijd Amsterdam-Brussel gaat, horen wij regelmatig hoe belangrijk het is dat de reistijd met enkele minuten naar beneden gaat. Welaan, als er ergens tijdwinst te halen is, dan is dat wel op het traject Zwolle-Emmen.
De SP ziet ook mogelijkheden om deze lijn door te trekken naar Oost-Groningen, waarmee de verbinding Zwolle-Emmen-Groningen tot stand komt. De gedeputeerde sprak over een onderzoek dat tien jaar geleden al eens gehouden is in verband met de N34. Dat is mooi, maar het lijkt ons dat de situatie vandaag toch anders is en dat wij ook een bredere afweging moeten maken. Op dit moment mogen wij ervan uitgaan dat het traject Zwolle-Emmen binnen afzienbare tijd verbeterd zal zijn. Er zijn ook plannen om de lijn vanaf de stad Groningen naar Oost-Groningen te verbeteren. Dat biedt andere mogelijkheden voor het lokale vervoer, maar het geeft mensen in Oost-Groningen ook eindelijk de mogelijkheid om binnen afzienbare tijd over het spoor via Emmen naar bijvoorbeeld Zwolle of Amsterdam te reizen.
Nu zitten wij hier natuurlijk als Drentse staten, maar het lijkt mij dat als we de mond vol hebben over de noordelijke samenwerking dat wij dan toch ook wel even mogen kijken naar de belangen van de reizigers uit Oost-Groningen. Bovendien, als wij het van belang vinden dat mensen met een bootje een rondje kunnen varen door Drenthe en Oost-Groningen, is het een beetje vreemd als wij niet over een rondje spoor na willen denken. Bovendien past het verbeteren van de treinverbinding Zwolle-Emmen-Groningen in principe goed binnen het concept van de NOA.
Natuurlijk zijn wij daarbij van mening dat de kosten van het in gebruik stellen van het ontbrekende deel van de spoorverbinding niet uitsluitend voor rekening van Drenthe hoeven te komen. Wij willen zeker ook de provincie Groningen – reizigers uit die provincie zijn het meest gebaat bij deze verbinding – en het Rijk aanspreken.

Een dergelijk project vraagt tijd, maar het vraagt allereerst om onderzoek. Wij willen dan ook de door GroenLinks op dit punt aangekondigde motie graag steunen.
Behalve in treinvervoer wil de SP ook graag dat de provincie investeert in een zo fijnmazig mogelijk OV per bus en dan met een uitgebreide dienstverlening en uiteraard met voertuigen die voldoen aan hoge kwaliteitseisen, zo milieuvriendelijk mogelijk zijn en zijn aangepast voor mensen die niet meer helemaal goed ter been zijn.
Wij zijn voor gratis OV voor doelgroepen. Niet iedereen is het op dit punt met ons eens, maar in de Voorjaarsnota komen wij op wel bijzonder weinig ideeën en initiatieven tegen om het OV te verbeteren. Wat ons betreft moet het echt anders.
Wij zijn ook van mening dat de provincie erover na moet denken of het wel door moet gaan met het aanbesteden van het OV. Praktisch gezien levert het proces grote risico's op, zo blijkt in Brabant en Gelderland. Bovendien leidt geprivatiseerde bedrijfsvoering bepaald niet altijd automatisch tot meer kwaliteit. Het blijkt dat Europese regelgeving aanbesteding niet oplegt. Wij staan nu voor een keuze en die keuze moet doordacht en niet op grond van marktfundamentalisme gemaakt worden.
Een terrein waarop Drenthe ook zeker niet af is, is de gezondheidszorg. De provincie heeft op dit terrein niet altijd automatisch het voortouw, maar heeft op een aantal terreinen wel bevoegdheden. Wat de SP betreft streeft de provincie naar het tot stand brengen van een aanvullend gezondheidsbeleid, aanvullend aan hetgeen instellingen zelf, gemeenten of verzekeraars doen en ook gericht op de toekomst. Ontwikkelingen in de gezondheidszorg als de toegenomen vraag als gevolg van de vergrijzing, zullen in Drenthe, zeker vanwege de geringe bevolkingsdichtheid, de komende jaren zichtbaar worden. De vraag is of Drenthe daarop voldoende voorbereid is. Natuurlijk zijn er ondernemers die een markt zien voor zorgarrangementen, maar de vraag is hoe wij onze inwoners optimale zorg kunnen blijven garanderen. De SP pleit daarom voor het samenbrengen van kennis op dit terrein. Van onze kant willen wij daarvoor de komende maanden graag een voorzet geven. Wat de SP betreft dient de provincie te laten zien dat zij serieus werk wil maken van het gezondheidsbeleid.
Een eerste stap zou het bekostigen van het elektronisch patiëntendossier (EPD) kunnen zijn. De SP heeft de afgelopen maanden de ontwikkeling van het EPD in Drenthe met belangstelling gevolgd. De pilot in Hoogeveen is een groot succes. Het EPD is een belangrijk hulpmiddel voor de huisartsenzorg in onze provincie. Iedereen in Drenthe profiteert er rechtstreeks van.
De afgelopen maanden zijn de fracties in de staten uitgebreid geïnformeerd over het EPD. Naar onze mening is het goed nog voor de zomer duidelijkheid te verschaffen, zodat heel Drenthe zo snel mogelijk kan meeprofiteren van dit systeem. De fractie van de SP heeft hierover een conceptmotie verspreid. We nodigen de staten uit deze motie te steunen en wij vragen de fracties de motie mee te ondertekenen. Wij horen graag de reactie van de fracties en van mevrouw Haarsma horen wij uiteraard graag of zij wellicht nieuws te melden heeft over dit onderwerp.
Een ander onderwerp waar de SP groot belang aan hecht is de armoedebestrijding. Inkomensbeleid is een zaak van het Rijk en de armoedebestrijding is een zaak van de gemeenten, maar toch vindt de SP dat de provincie op dit punt haar verantwoordelijkheid niet uit de weg hoeft te gaan. Het lijkt ons prima om een coördinerende rol op te pakken. Belangrijk is ook om, waar dat mogelijk is, als provincie zelf aan de slag te gaan. Het zo snel mogelijk ontwikkelen van een kortingspas voor sport en cultuur, waardoor mensen goedkoop deel kunnen nemen aan allerlei activiteiten, lijkt ons van groot belang.

De heer BEERDA: De heer Oosterlaak zegt eerst dat de gezondheidszorg en de armoedebestrijding in principe taken van de gemeenten zijn en dat de provincie daarbij hooguit een coördinerende rol kan spelen, maar hij komt vervolgens wel met het voorstel om aanvullend beleid te voeren of toch wel iets te gaan doen. Waar liggen voor de SP de grenzen? Wat is nu de taak van de provincie en wat moet de provincie er extra bij doen? Het is mij niet helemaal helder.

De heer OOSTERLAAK: Wij kijken in de eerste plaats naar wat er in de maatschappij aan de hand is en in hoeverre allerlei instellingen hun verantwoordelijkheid kunnen oppakken en daarna bekijken wij waar de gaten vallen. De volgende vraag is dan wie daar het beste naar kunnen kijken. In veel gevallen zullen dat de gemeenten zijn en kan de provincie volstaan met nagaan of een coördinerende rol bij bijvoorbeeld de armoedebestrijding een verbetering oplevert, maar soms kan een korte klap worden gemaakt, bijvoorbeeld bij het OV. Het is voor ons niet een principiële zaak van hoe het staatsrechtelijk allemaal is geregeld, het is vooral een zaak van effectiviteit.

De heer BEERDA: Ook wij zullen niet altijd volgens het staatsrecht opereren, want ook wij houden rekening met maatschappelijke ontwikkelingen, maar het kan toch niet zo zijn dat de provincie een vangnet is voor alles waar gaten vallen en dat de provincie die gaten dan maar opvult omdat daarmee een maatschappelijk doel gediend is?

Mevrouw MASTWIJK: Voorzitter. Mag ik de heer Oosterlaak ook een vraag stellen?

De VOORZITTER: Zeker, maar dan na het antwoord van de heer Oosterlaak op de vraag van de heer Beerda.

De heer OOSTERLAAK: Ik ben de vraag van de heer Beerda even kwijt.

De heer BEERDA: Mijn vraag was of de provincie als vangnet moet dienen voor alle noden in Drenthe.

De heer OOSTERLAAK: Dat niet, maar als het om in onze ogen belangrijke zaken gaat, gaan wij eerder over een bepaalde lijn heen.

Mevrouw MASTWIJK: De heer Oosterlaak zei iets over effectiviteit in het OV. Maar als het om effectiviteit gaat, is het dan niet verstandiger om met het EPD te wachten op het landelijke verhaal in plaats van dat wij in Drenthe het wiel gaan uitvinden wat ons een hoop geld gaat kosten terwijl het er over enige tijd landelijk toch wel komt? Waarom moet speciaal Drenthe hierin vooroplopen?

De heer OOSTERLAAK: Wij lopen al voorop. In Hoogeveen is een zeer succesvolle pilot gaande. Landelijk zijn er meer pilots, maar die verlopen iets minder succesvol. De verwachting is dat wij in Drenthe alle mogelijkheden hebben om de succesvolle pilot in Hoogeveen, waarvoor ook bij artsen en patiëntenorganisaties al een groot draagvlak bestaat, zo snel mogelijk ten goede te laten komen van alle inwoners. Het lijkt ons onverstandig af te wachten wat er landelijk allemaal gaat gebeuren. Wij weten in ieder geval zeker dat het in Drenthe op korte termijn van de grond kan komen en dat is voor ons de reden om er snel werk van te maken.

Mevrouw MASTWIJK: Maar heeft de centrale huisartsendienst (CHD) ook rekening gehouden met de aanstaande Europese richtlijnen op het gebied van de automatisering?

De heer OOSTERLAAK: Dat is wel een erg specifieke vraag, die beter aan de huisartsen kan worden gesteld.

De heer MEDEMBLIK: Voorzitter. In zijn inleiding noemde de heer Oosterlaak het neoliberalisme en daaraan voegde hij de uitdrukking "God voor ons allen" toe, dus wat dat betreft staat ons een heel mooie maatschappij te wachten. Maar ook ik wilde vragen of het niet verstandiger is de landelijke ontwikkelingen en gedachten hierover te volgen.
Samen, samen, samen is inderdaad heel mooi, maar het is ook wel de vraag of het wel verstandig is alle gegevens elektronisch op te slaan en te verspreiden, want daar zitten wel gevaren aan. Misschien is het goed de discussie daarover af te wachten. Heeft de SP deze kant van de zaak ook betrokken bij het opstellen van de motie?

De VOORZITTER: Ik wens de heer Medemblik geluk met zijn maidenspeech in de vorm van een interruptie.

De heer BEERDA: Over welke motie gaat het in dit geval?

De heer VOORZITTER: De vraag is gesteld naar aanleiding van een opmerking van de heer Oosterlaak in zijn eerste termijn over het enig programmeringsdocument (EPD).

De heer BEERDA: Maar de heer Medemblik verwijst naar een motie.

De heer MEDEMBLIK: Wij zijn snelle denkers.

De VOORZITTER: De heer Oosterlaak heeft gezegd dat de SP over dit onderwerp een conceptmotie heeft verspreid. Die hebben de staten dus in hun bezit.
De heer OOSTERLAAK: Over de privacy is uiteraard nagedacht en daarover heeft ook overleg plaatsgevonden tussen de CHD en de patiëntenorganisaties. Het gaat om een gesloten systeem, waar niet iedereen zomaar bij kan. Bovendien krijgen alle deelnemers aan het systeem van tevoren een brief waarin staat dat zij aan kunnen geven of zij hun gegevens al dan niet opgenomen willen zien in het EPD. In het EPD staan overigens alleen de gegevens van de laatste drie maanden van de patiënten, dus de persoonlijke informatie is beperkt.

De VOORZITTER: De heer Oosterlaak vervolgt zijn betoog.

De heer OOSTERLAAK: Wat ons betreft is het dus belangrijk dat de provincie ook op het punt van de armoedebestrijding aan de slag gaat.
Uiteraard zijn wij ook voor de kortingspas.
Wij willen ook voorstellen de vervoerskosten voor leerlingen die wat verder van hun middelbare school wonen, te vergoeden, voor zover zij niet voor studiefinanciering in aanmerking komen. Het is de kortste klap als de provincie dit regelt.
Het is de minister nog niet gelukt om de schoolboeken gratis te maken en daarom zou het prima zijn wanneer de provincie erin zou slagen wel concrete maatregelen te nemen, in dit geval door de reiskosten te beperken. Naar onze mening is zo’n maatregel vrij simpel uitvoerbaar als de scholen meewerken aan het bekendmaken van de regeling en het innemen van de aanvragen. De regeling moet wat ons betreft zo snel mogelijk ingevoerd worden, maar wij kunnen ons ook voorstellen dat eerst fatsoenlijk uitgerekend moet worden om hoeveel geld het gaat. Ik weet niet hoelang de provincie erover doet om uit te rekenen of het € 1 miljoen of € 3 miljoen gaat kosten, maar in onze motie staat dat er eerst onderzoek moet worden gedaan.

De heer BERENDS: Mag ik uit de woorden van de heer Oosterlaak begrijpen dat hij de stigmatiserende werking van een kortingspas voor lief neemt? Het is in wezen een soort van armoedepas en dat is het grote nadeel dat eraan kleeft. Deelt hij die mening?

De VOORZITTER: Ik wens ook de heer Berends geluk met zijn maidenspeech in de vorm van een interruptie.

De heer OOSTERLAAK: Ik deel de mening dat het zo kan zijn dat zo’n pas stigmatiserend is, maar uiteraard kan de Drentse kortingspas aan iedereen ter beschikking worden gesteld. Dat kan zo geregeld worden dat daar normaliter wordt betaald wordt en de gemeenten voor de minima de kosten voor hun rekening nemen. Als iemand dan met zijn kortingspas zwaait betekent dit niet automatisch dat hij een minimuminkomen heeft.

De heer SLAGTER: Voorzitter. Ik wil de heer Oosterlaak ook graag een vraag stellen.

De VOORZITTER: Dat is dan de laatste interruptie en daarna verzoek ik de heer Oosterlaak zijn betoog af te ronden, want hij is al ruim over zijn spreektijd.

De heer SLAGTER: Ik hoor graag in welk beleidsveld ik nu moet gaan denken, want het OV-bureau is met de schoolbesturen bezig om vervoersstromen en de daarvoor benodigde middelen te regelen. Daar komt de vraag bij dat als wij sociaal beleid willen voeren, welke rol de gemeenten daarin spelen. Ik heb begrepen dat er voor scholieren van wie de ouders minder bemiddeld zijn, extra studietoelages zijn. Hoe moet ik al die dingen plaatsen binnen het initiatief van de SP?

De heer OOSTERLAAK: Wat ons betreft is elke vooruitgang er een. Iedere regeling voor mensen met een lager inkomen is natuurlijk winst. Maar als het gaat om de kosten voor ouders met kinderen op de middelbare school dan zijn wij voor een regeling waarvan álle ouders kunnen profiteren. Als er zo'n regeling kan komen dan is dat wat ons betreft prima.
De VOORZITTER: Nu gaat de heer Oosterlaak zijn betoog afronden.

De heer OOSTERLAAK: Ik wilde nog iets zeggen over toerisme en recreatie, maar dat kunnen de staten en het college ook in mijn schriftelijke bijdrage nalezen.
Wat de SP betreft gaan wij aan de slag met extra aandacht voor een socialer Drenthe, ook op het vlak van het OV, de gezondheidszorg en de armoedebestrijding. De financiële mogelijkheden zijn er en voor zover dat nog nodig is sporen wij het college graag aan om zijn verantwoordelijkheid op te pakken.

De heer WENDT: Mijnheer de voorzitter. Voordat ik begonnen ben, is mijn tijd eigenlijk al verstreken, maar ik zal toch proberen mijn bijdrage binnen de mij toegemeten tijd af te ronden.
Voorzitter: Het college zet de ambities, getoond in het Collegeprogramma met grote voortvarendheid om in vele plannen in de Voorjaarsnota PLUS 2007. Wij zijn daar zeer verheugd over en waarderen de nieuwe insteek. Deze opzet is hier en daar zo daadkrachtig dat wij ons afvragen of er af en toe niet te veel power gebruikt wordt of gaat worden.
Regisseren is aan de orde van de dag, op vele beleidsterreinen. Wij vragen ons af hoe dat zal overkomen bij de gesprekspartners: als dienen, dwingen of dringen. Elk heeft een ander effect op de partners die mogelijk lang niet altijd staan te wachten op zoveel provinciale bemoeienis. Hoe denkt het college daarmee om te gaan? Komt er nog een verduidelijking van wat men in die regierol exact beoogt? Provinciale deskundigheid, akkoord, maar niet tot op de millimeter. Wij zijn benieuwd naar de aanpak en de uitkomsten van het initiatief om het verwachtingspatroon over de rolopvatting in beeld te brengen. Een luisterende houding van de provincie en haar ambtenaren is daarbij een voorwaarde met, waar nodig, een cultuuromslag binnen de organisatie.
Voorzitter: Bij het betrekken van de inwoners dient ons inziens sterk ingezet te worden op bijvoorbeeld polls via de moderne media. Veel andere vormen van participatie genereren in het algemeen alleen de tegenstanders van maatregelen en projecten. Daarnaast zijn via pakkende artikelen en mededelingen in plaatselijke kranten burgers ook goed te bereiken. Wij hebben dat hier al vaker naar voren gebracht. De provincie Overijssel is op dit terrein nog steeds een goed voorbeeld.
Drenthe moet geprofileerd worden, inderdaad en daarbij moet behalve op recreatie en toerisme ook ingezet worden op wonen en werken. Drenthe moet voor mensen van buiten Drenthe meer zijn dan Bartje en Berend Botje.
Van groot belang is ook het SNN. Wij spreken de wens uit dat er geen metaalmoeheid optreedt en dat er van haarscheurtjes geen sprake zal zijn.
Drenthe moet ook sterker in Europa gepositioneerd worden. Daarbij moeten wij bedenken dat een dergelijke investering langetermijndenken vraagt. Er moet eerder in tien dan in vier jaar gedacht worden; het gaat ook niet om politieke scores maar om vruchtbaar beleid.

Wat de profilering naar de inwoners toe betreft: laat zien wie en wat je bent en doe dat door concrete zaken te benoemen. Dít hebben wij voor elkaar gekregen: geen wachtlijsten, geen verrommeling, veilige wegen, droge voeten, een beter op maat gesneden OV en duurzaam wonen om maar wat te noemen. Maak je kracht en daden zichtbaar.
Wat de jeugdzorg betreft zijn we blij met de kleinschaligheid in Drenthe. Profileer je daar maar mee. Wachtlijsten zijn hier niet lang, maar houd de vinger aan de pols!
Jeugd en gezin zijn onlangs in Drenthe opnieuw onder druk gezet. De onrust, enkele weken geleden in Nieuw-Buinen is mogelijk ook mede een gevolg van te weinig aandacht voor de relatie met de politie bij het thema Jeugd en gezinszorg. Ontbreekt het de politie niet aan geld, capaciteit en wettelijke middelen om bewijs boven tafel te krijgen bij misstanden in gezinnen?
Daarnaast willen wij toch ook, evenals vorig jaar, nog expliciet het alcoholprobleem onder de jongeren noemen. Dat probleem lijkt met de week groter te worden en op steeds jongere leeftijd komen er problemen. Onderneemt het college op dit terrein nog specifieke acties? In het collegeprogramma staat er wel iets over, maar in de Voorjaarsnota PLUS 2007 niet.
Kansen voor jeugd en gezin mogen wat de ChristenUnie betreft niet in conflict komen met de 7 tot 7-diensten. Prima dat er bijvoorbeeld in kleinere dorpen allerlei voorzieningen voor de inwoners zijn waardoor de leefbaarheid vergroot wordt. Dat is zonder meer toe te juichen, maar een te groot economisch of emancipatorisch accent bij jonge gezinnen in hun eventueel gebruikmaken van 7 tot 7-diensten doet jongeren tekort en levert dan weer extra zorg en mogelijk langere wachtlijsten op. De Leidse rechtsfilosoof Kinneging schreef een artikel in NRC Handelsblad met als titel Denk eerst aan je kinderen voordat je jezelf wilt ontplooien. Hij stelt onder andere: "Wie echt iets wil doen aan het kinderleed kan niet alleen maar volstaan met onder toezicht stellen. Niet slechts reactief zijn, maar proactief en de oorzaken van slecht functionerende gezinnen waar mogelijk bestrijden en wegnemen. Een goed gezin is een gezin dat een veilige en liefdevolle thuishaven biedt aan een kind, waarin ouders de tijd hebben en nemen hun kind op te voeden tot een verantwoordelijk en sociaal mens, die de zorg kan én wil dragen voor zichzelf en zijn naasten en een steentje kan en wil bijdragen aan het nut van het algemeen".
Wij willen de grote verantwoordelijkheid van de ouders in dezen niet verzwijgen en we waren dan ook tevreden met de woorden van het college, bij monde van mevrouw Haarsma, verleden week, dat er niet gestreefd wordt naar een 24 uurseconomie.
Voorzitter: Sport is zo mooi. Om naar te kijken en vooral om te doen. Sport is gezond, socialiseert en biedt plezier en voldoening. Doen dus. Maar helaas, te vaak is topsport het enige einddoel. Presteren moet men. Dat werkt maar al te vaak als een boemerang. Vraag het maar eens aan de jeugd waarom er niet meer gesport wordt. Afgeknapt op de prestatiedrang van trainers en ouders van wie de sportende kinderen een verlengstuk zijn van het eigen ik. Midas Dekkers schreef: "Men toont aan hoever je kunt gaan, niet hoever je hoort te gaan".
Dat laat onverlet dat wij enthousiast zijn over sportdeelname door jong en oud. Wij zijn voor stimulering van de breedtesport. Maar om het scherp te stellen: is de Vuelta in Drenthe straks nog schoon en eerlijk in economisch en menselijk-biologisch opzicht? Topsport maakt helaas meer kapot dan je lief is.
Wij zijn blij met de serieuze aanpak van de verrommeling van de openbare ruimte. Het gebruik en de inrichting van de ruimte behoort in relatie te staan met de kwaliteit van het leven in zowel de kleine kernen als in de grote steden. Nationaal kunnen wij als Noord-Nederland een bijdrage leveren door beter bereikbaar te zijn voor de rest van het land via de ZZL. Regionaal pakt het college dit op via samenwerking met de gemeenten. Daarbij mag als doel gelden dat wij een duurzame leefomgeving wensen. Wij willen Drenthe beter achterlaten dan wij het aantroffen. Het Milieu- en Natuurplanbureau heeft in een recent rapport aangetoond dat er actie dient te worden ondernomen. Daarbij kunnen wij in een spagaat komen: behoud van het landschap in relatie tot de wensen van de individuele burger, gemeenten en bedrijfsleven. Wat ons betreft geldt hier niet: lokaal wat lokaal kan, maar laat men lokaal doen wat men lokaal beter kan. College, houd de leiding in dezen strak in handen!
De toeristisch-recreatieve sector en de landbouw blijven dragers van onze economie. Ze verdienen dan ook extra aandacht. Zorgen zijn er rond promotie, klimaat en regelgeving. In hoeverre komt er daadwerkelijk steun vanuit het stimuleringsfonds voor vooral de landbouw?
Innovatie is een thema dat steun verdient. Wij kunnen er veel mee winnen.

Ook de budgetten voor landschap buiten de EHS zijn beperkt. Wij hechten groot belang aan het landschap voor de agrarische sector, de recreant en zeker ook voor de planten en de dieren. Juist buiten de natuurgebieden wordt een ontmoeting met bijvoorbeeld een ree, een vos of een minder algemene vogel hoog gewaardeerd. Om dat te bevorderen is er zeker aandacht nodig voor landschapselementen als houtwallen, solitaire bomen of akkerranden.
In onze samenleving geldt snelle vooruitgang als normaal. Zit hier ook geen vorm van illusie in, daarbij de werkelijkheid versmallend? Klimatologisch moet er iets gebeuren aan de opwarming van de aarde. Veel onderzoek is nodig, ook in onze veenrijke provincie.
Polemologen wijzen op gevaren rond de wedren op schaarse grondstoffen en energievoorwaarden en water. Windenergie lijkt ook in ons klimaat steeds meer op te leveren. We willen het bij de ernst van de huidige situatie echter niet laten bij alleen windenergie; ook de toepassing biovergisting en zonne-energie behoeft nader onderzoek. Hebben wij ons in slaap laten sussen door de mooie verleidelijke tonen van altijd mee goederen en geld? Is de eigenlijke vraag die wij samen met de econoom Goudzwaard willen stellen, dan toch niet of wij op tijd willen inzien dat we echt niet meer kunnen ontkomen aan de economie van het genoeg?
Voorzitter: Wij leven in de week van 30 juni 2007 tot 7 juli 2007, de week halverwege 2000 en 2015, een week die centraal staat in het Millenniumproject van de Verenigde Naties (VN).
Afgelopen zaterdag is het Akkoord van Schokland getekend, wij mogen stilstaan bij vele millenniumdoelen als de bestrijding van armoede, hongersnood, watertekorten, onderwijsachterstanden en klimaatsproblemen. Mijn fractie zou het zeer op prijs stellen als we als relatief rijke overheid in Drenthe een bijdrage leverden aan de VN-doelstelling, al dan niet samen met gemeenten in onze provincie. Wij willen via een motie aan het college vragen als Drenthe actie te ondernemen in het kader van het millenniumvraagstuk.
Ik zal de motie even voorlezen.

***Motie M12***

*PS van Drenthe in vergadering bijeen op woensdag 4 juli 2007,*

*constaterende dat:*
- *in 2000 regeringen van 189 landen afgesproken hebben vóór 2015 op belangrijke thema's van de wereldproblematiek concrete doelstellingen te halen;*
- *de provincie Drenthe vanuit deze uitgesproken (overheids)doelstellingen een concrete uitdaging heeft liggen;*
- *de doelstellingen gecategoriseerd zijn in acht millenniumdoelen;*
- *de wereldproblematiek ons allemaal aangaat.*

*van mening zijn dat:*
- *er een verantwoordelijkheid rust op regio's waar ruimte is om een bijdrage te leveren;*
- *er ruimte is op provinciaal niveau om hier invulling aan te geven;*
- *wij de kansen die wij in Drenthe hebben hiervoor in willen zetten als stimulerende rol richting gemeenten maar vooral als concrete doelstelling voor de provincie Drenthe zelf;*
- *het een kwestie is van doen om een bijdrage te leveren aan de millenniumdoelen.*

*verzoekt het college:*
- *vanuit de provincie Drenthe voor de besteding van het geld aansluiting zoekt bij lopende projecten of nieuw te initiëren projecten van Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD);*
- *een doelstelling voor 2015 te formuleren samen met WMD die hier uitvoering aan geeft;*
- *hiervoor jaarlijks een bijdrage te reserveren van € 1,-- per inwoner in Drenthe voor een periode van vier jaren;*
- *financiële ruimte van de Reserve voor algemene doeleinden in te zetten voor dit doel*

*en gaat over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer WESTERHOF: Ik welke hoedanigheid denkt de heer Wendt dat deze ene euro per Drent besteed moet worden. Gaat het geld naar de WMD en kan dat bedrijf dit bedrag in zijn boekhouding opnemen, of moet het bedrag van € 483.000,-- daadwerkelijk in Indonesië terechtkomen?

De VOORZITTER: Ik wens ook de heer Westerhof geluk met zijn maidenspeech in de vorm van een interruptie.

De heer WENDT: De vraag stellen is haar beantwoorden. Het bedrag gaat natuurlijk niet naar de boeken van de WMD, maar de WMD is al met diverse projecten elders in de wereld bezig en daar zouden wij bij aan kunnen sluiten.

De heer WESTERHOF: Sluit de heer Wendt zich dan ook aan bij de opvatting van de heer Doekle Terpstra die, in tegenstelling tot staatssecretaris, zegt dat daarbij ons eigen belang geen rol mag spelen, maar dat het belang van de derde wereld de primaire rol heeft?

De heer WENDT: Natuurlijk is de primaire rol voor de derde wereld, maar uiteindelijk zal die insteek als winst bij ons terugkomen.

De heer WESTERHOF: De staatssecretaris is die mening ook toegedaan, want die zegt dat de regering de Derde Wereld wel wil steunen, maar daar zelf ook wel beter van wil worden, terwijl Doekle Terpstra zegt dat wij als rijke natie niet de onbeschoftheid aan de dag moeten leggen om aan de Derde Wereld eisen te stellen met betrekking tot concessies die zij aan ons moet doen.

De heer WENDT: Daar kan ik mij bij aansluiten, maar dat betekent niet dat wij de ander niet de helpende hand moeten toesteken.

Mevrouw SMITH: In de Statencommissie BFE hebben wij de suggestie gedaan in het Interprovinciaal Overleg (IPO) voor te stellen de Millennium-provincie in het leven te roepen. Hoe denkt de heer Wendt over die suggestie?

De heer WENDT: Als er vervolgens acties volgen, is dat prima, want alleen een naam geven is niet genoeg. Het lijkt ons, ook in de richting van de Drentse samenleving, vruchtbaarder om ook als Drenthe zelf iets te doen, want het IPO is een orgaan dat bij de burger redelijk onbekend is. Wij willen de millenniumdoelen zo dicht mogelijk bij de samenleving laten dalen.

De VOORZITTER: Ik geef de heer Veenstra nog de gelegenheid een interruptie te plaatsen en daarna moet de heer Wendt zijn betoog gaan afronden. GroenLinks moet ook nog spreken en de klok tikt al aardig door.

De heer VEENSTRA: Wat in de motie wordt voorgesteld, is eigenlijk een soort ontwikkelingshulp. Eigenlijk wil de ChristenUnie een bedrag van zo’n € 2 miljoen beschikbaar stellen voor een project in een Derdewereldland. Heb ik het zo goed verwoord?

De heer WENDT: Ja, dat klopt. De VN heeft de overheden opgeroepen 1% van hun budgetten beschikbaar stellen voor het bereiken van de doelen voor 2015. Zoals het er nu voor staat, lijkt het niet te lukken en dus moet er een extra tandje bijgezet worden. 1% is voor Drenthe € 2 miljoen.

De heer VEENSTRA: En dat bedrag komt naast en bovenop alles wat Drenthe al doet?

De heer WENDT: Inderdaad, het komt er naast en bovenop.
Voorzitter; Senatu deliberante, Saguntum perit. De Romeinen bleven maar praten zodat noodzakelijke besluiten uitbleven en Hannibal in 219 voor Christus slechts acht maanden nodig had om de Spaanse stad Saguntum te veroveren.
De politiek die poldert, onderhandelt, hoor en wederhoor toepast, laat die zich verrassen? We praten deze gehele dag weer volop. Het college redeneert vanavond zelfs elders verder onder het genot van... Laat het niet bij praten alleen blijven, maar laten wij aan de slag gaan opdat de kwaliteit van Drenthe versterkt uit de strijd komt.
Sinds de torenbouw van Babel leven wij in verscheidenheid, waarbij wij elkaar nooit echt helemaal verstaan. Maar, geschapen naar Gods beeld aanvaarden wij elkaar en dat houdt ook in dat wij elkaar proberen te begrijpen en te verstaan door overleg.
Ik wens allen in dat overleg en bij de besluitvorming Gods zegen toe.

De heer KLAVER: Ik heb een heel verhaal gehoord van de heer Wendt en nu wil ik nog graag zijn mening horen over de Voorjaarsnota PLUS2007.

De heer WENDT: De mening heb ik in mijn eerste zinnen al gegeven: het is een voortreffelijk verhaal, waar we de komende jaren zeker mee vooruit kunnen.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. Een college dat de ideale lijn zoekt en soms zelfs heel bewust de curbstones gebruikt, het klinkt een sportliefhebber als muziek in de oren. Wij voelen ons virtueel een collegepartij, heb ik al eens gezegd. Maar het komt natuurlijk wel op de uitwerking aan. Verleden week werd gespeeld om het Europees kampioenschap voor voetballers onder de 21 jaar. Wat een verademing! Verrassend spel met in de hoofdrol Royston Drenthe. Kijk, da’s nou Drenthe, dat moeten we hebben: Drenthe in de hoofdrol. Fris en vrolijk over het hele veld, van linksback tot rechtsvoor. Hoezo imagoprobleem in Drenthe? Als je naamsbekendheid, een sterk merk zoekt, dan is dit dé kans om Drenthe op de kaart te zetten.
College, toon lef, geen woorden maar daden. Drenthe wordt kampioen! Regel het zo dat Royston Drenthe wordt benoemd tot ambassadeur van Drenthe. Da’s nou Royston Drenthe.
Natuurlijk heeft ook GroenLinks net als een echte collegepartij wel wensen. Dat hoort ook zo in het duale stelsel. Armoedebeleid is voor ons echt heel, heel belangrijk.
Wij zijn ook heel blij dat de ChristenUnie heeft gepleit voor het instellen van de millenniumprovincie. Wij ondersteunen dit prima idee direct.
In onze schriftelijke bijdrage hebben wij het een en ander opgenomen over het armoedebeleid en ik roep de staten op dit te lezen, want mijn spreektijd nu is nogal beperkt.
Wij willen een motie indienen, die wij vooral zien als een vervolg op motie M13 van verleden jaar. Het gaat over het onderwijskansenbeleid. Daarvoor willen wij als een soort van preprioriteit nu al het geld veiligstellen, want het bedrag van vijf ton van afgelopen jaar is zeer snel gebruikt voor heel goede projecten. Gelukkig staat het onderwijskansenbeleid wel in het lijstje van het Stimuleringsfonds, maar wij willen hierover nu al zekerheid verschaffen. Ik zal de motie straks indienen.
Bij armoede gaat het niet alleen om financiële armoede. Het gaat veel dieper. Armoede beïnvloedt essentiële zaken als gezondheid, sociale contacten en de opvoeding en ontwikkeling van kinderen. In de commissie merkte ik dat de heer Bats nog wel enige informatie mist. Als betrekkelijk nieuw zij hem dit vergeven. Maar ik wil hem straks wel twee brochures aanbieden, waarin het verband tussen die twee zaken wordt uitgelegd: een over gratis OV en een over armoedebeleid.
Kinderen die opgroeien in armoede doen minder mee met sportclubs en leven ongezonder. Wij willen dat iedereen meedoet. Geen sociale uitsluiting, maar sociale "insluiting", erbij willen horen. Daarom is het echt van belang dat kinderen aan sport kunnen doen. Het gaat in Drenthe om circa 10.000 kinderen en voor hen moet wat worden gedaan. Ook hier: college toon lef, geen woorden maar daden!
Er is al een Jeugdsportfonds opgericht. Wij willen dat de provincie een bijdrage levert aan dit fonds en ook daarover dienen wij een motie in.

Daarnaast moeten wij de werkloosheid onder laaggeschoolden niet vergeten. In onze schriftelijke bijdrage doen wij enkele suggesties, waarop wij later dit jaar nog wel terugkomen.
Voorzitter: In de pers is al veel te doen geweest over de spoorlijn tussen Groningen en Emmen. Ik had naar mijn idee een simpele vraag gesteld, want ik vroeg of Drenthe mee kon doen aan het onderzoek dat al in Groningen wordt gedaan. In de commissie ging onze gedeputeerde daar nogal robuust, zoals hij het noemde, op in. Hij vond het niet erg slim van Groningen. De bedragen die de heer Bats toen noemde - hij zei dat die spoorlijn wel € 500 miljoen zou kunnen kosten - zijn inmiddels door anderen, deskundigen, fors naar beneden bijgesteld. Wie was hier nu slim? Of was dit ook jeugdige politieke overmoed?
Voorzitter: Bij de promotie van Drenthe zou ik ook wat meer lef willen zien. Twee jaar geleden deed ik vanaf dit spreekgestoelte al de oproep dat geprobeerd zou moeten worden de Tour de France naar Drenthe te halen. Zet Drenthe op de kaart als dé fietsprovincie.
De werkgroep heeft het inmiddels voor elkaar dat de Ronde van Spanje naar Drenthe komt, maar daar moet het niet bij blijven. Toon lef. Er is maar één Tour en er is maar één fietsprovincie en dat is Drenthe. Dus weer de oproep: ga de Tour halen, ga zaterdag kijken en zie hoe prachtig het is.

De VOORZITTER: Probeer het zelf!

De heer LANGENKAMP: Als dit een serieuze uitnodiging is dan ga ik door waar ik twee jaar geleden stopte.
Voorzitter: Als ik het over fietspromotie heb dan kom ik vanzelf bij het fietsknooppuntensysteem. Ik roep het college op ook op dit punt lef te tonen. Het is al een bestaand iets; het is niet zo erg nieuw en als het college echt innovatief wil zijn, moet het voor de fietsrouteplanner gaan. Of het nu TomTom heet, of henkhenk of janjan, maakt mij niet uit, als het er maar komt.
Bij innovaties in het verkeer hoort het intelligente snelheidsaanpassing(ISA)-systeem; dit systeem maakt het mogelijk van buitenaf de snelheid van auto’s te regelen. Dat betekent dat de drempels weggehaald kunnen worden, want auto’s kunnen dan gewoon niet harder dan bijvoorbeeld 30 km per uur. Stel eens voor dat hiervan met gebruikmaking van de prachtige sensortechnologie van LOFAR een pilot kan worden gemaakt. Dan wordt het Willy Wortel-verhaal ook meteen duidelijk. Da’s ook Drenthe op de kaart zetten als een innovatieve provincie. Zo’n provincie trekt hoogwaardige werkgelegenheid aan en, nog belangrijker, met ISA worden mensenlevens gespaard.
De promotie van Drenthe lijkt, helaas, een beetje te haperen. De PvdA noemde in dit verband al weer de naam Noord-Nederlands Bureau voor Toerisme (NNBT). Ik ga ervan uit dat het college hard met de vuist op tafel slaat om het gehakketak te laten stoppen. Maar, wij moeten ook de hand in eigen boezem steken.
Verleden jaar heb ik herhaaldelijk gevraagd wanneer de site www.drenthe.nl beschikbaar zou komen voor het toerisme. Verleden jaar werd gezegd dat dit voor de zomer zou zijn en nu is het al eind 2007. Dat vind ik echt onacceptabel.
Ik heb hier geen motie voor gemaakt, want ik wil graag eerst van de gedeputeerde horen wat er nu eigenlijk nodig is: prioriteit, techniek, menskracht of gewoon geld? Het moet echt eerder dan eind 2007!
Voorzitter: Ik kom op de burgerinspraak, het betrekken van de inwoners bij het beleid. Dit is een lang gekoesterde wens. Vorig jaar hebben wij voorgesteld er een aparte commissie voor in te stellen; wij proberen het nu weer en vragen nu om een werkgroep. Het is niet alleen een andere naam, de inhoud is ook wel degelijk anders. In andere provincies zijn goede ervaringen opgedaan met het instellen van werkgroepen die zich met een bepaald onderwerp bezig houden en ik verwijs in dit verband ook naar onze eigen werkgroep die zich heeft gebogen over het ammoniakvraagstuk.
Mijn voorstel is een werkgroep in te stellen die zich vooral bezig houdt met de vraag hoe de landschappelijke en cultuurhistorische waarden van Drenthe beter kunnen worden beschermd en als het kan zelfs worden hersteld. De druk op het landschap is groot. Verleden jaar stond er in de krant een heel illustratief verhaal van twee gedeputeerden, waarin zij zich afvroegen hoe het kon gebeuren dat hier zo lelijk is gebouwd. Wij praten er vaak over, maar toch gaat het nog steeds door. Wij willen een aparte staten-

werkgroep die met burgers, bedrijven, instellingen, alle betrokkenen dus, in gesprek gaat en onderzoekt hoe kan worden bereikt dat ons mooie landschap mooi blijft.
Laot Drenthe Drenthe blievn, zong Daniël Lohues vorig jaar in deze zaal.
Zo doe ik deze keer een oproep aan PS: stel zo'n werkgroep in om Drenthe inderdaad mooi Drenthe te laten blijven.

De heer HORNSTRA: Ik wil de heer Langenkamp er aan herinneren dat verleden jaar door enkele statenleden een aanzet is gegeven aan hetgeen waarom hij nu vraagt. Eigenlijk moet hij daarom het college vragen daar daadwerkelijk mee aan de slag te gaan. Maar voor zover ik weet is men bezig alle door de heer Langenkamp genoemde aspecten tot uitvoering te brengen. Ik denk daarom dat het niet zinnig is nog weer een hele discussie te voeren over iets waarover wij de afgelopen periode redelijk uitvoerig hebben gesproken, namelijk onze zorg voor het landschap.

De heer LANGENKAMP: Het verschil is denk ik dat de heer Hornstra het vraagt aan GS, terwijl ik mij richt tot PS. Het lijkt mij goed dat wij als staten in gesprek gaan met alle betrokkenen. PS moeten het naar zich toe halen en niet tegen GS zeggen dat zij er maar wat van moeten maken.

De heer HORNSTRA: De heer Smidt en ik hebben samen een verhaal gemaakt en daarbij hebben wij de oproep gedaan om tot een Agenda van het landschap te komen en daarbij aandacht te besteden aan alle aspecten die nu ook door de heer Langenkamp worden genoemd. Er moet niet alleen gepraat worden, er moet uitvoering komen. Ik denk dat de heer Langenkamp daar ook op uit is.

De heer LANGENKAMP: Dat laatste klopt in ieder geval en misschien dat wij dan toch nog iets samen kunnen doen, maar het lijkt mij vooral van belang dat PS veel meer dingen naar zich toe proberen te trekken.
Kiek op Drenthe is een uitstekende brochure, die als handvat kan dienen.
Voorzitter: Ik kom aan mijn afsluiting. Ik had willen meedelen dat wij van plan waren een breed samengestelde werkgroep op te richten in verband met de plannen van Essent voor uitbreiding van het aantal verbrandingsovens. Maar gelukkig - vele anderen hebben het al gezegd - hebben GS gisteren echt lef getoond door een vergunning te weigeren, waarvoor driewerf hoera. De vraag of die werkgroep nog zal worden opgericht, houd ik daarom voorlopig even aan. En als het college die werkgroep is, vind ik dat ook prima. Dat is snel zaken doen.
College, ga voor de ideale lijn, gebruik de curbstones dus niet per ongeluk maar heel bewust, ga voor een perfecte samenwerking met coalitie en oppositie en vooral ook met GroenLinks.
Voorzitter: Ik zal de moties voorlezen.

***Motie M13***

*PS van Drenthe, in vergadering bijeen op 4 juli 2007,*

*kennisgenomen hebbende van:*
- *het feit dat PS vorig jaar motie 13 heeft aangenomen, die voor een groot deel over onderwijskansenbeleid gaat;*
- *er € 500.00,-- beschikbaar was;*
- *in de Voorjaarsnota PLUS het onderwijskansenplan staat als een plan voor de komende tien jaar voor heel Drenthe;*

*overwegende dat:*
- *de gelden van motie 13 nu zijn gebruikt;*
- *het onderwijskansenplan nog opgesteld en besproken moet worden met het onderwijs veld en de gemeenten;*
- *uit de uitgevoerde projecten via motie 13 al te zien is dat er volop mogelijkheden zijn;*
- *2008 tussen wal en schip dreigt te raken;*
- *het onderwijskansenplan is opgenomen in de lijst van belangrijke projecten die uit het Stimuleringsfonds Drentse projecten worden betaald;*

*spreken uit dat:*
- *de financiën ook voor volgend jaar veiliggesteld moeten worden zodat dit ingezette beleid ook in 2008 doorgaat;*

*verzoeken het college van GS:*
- *e voor zorg te dragen dat in 2008 het onderwijskansen beleid in ieder geval € 1 miljoen uit het Stimuleringsfonds ontvangt;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer LANGENKAMP: Voorzitter. De volgende motie is die over het provinciaal Jeugdsportfonds.

***Motie M14***

*PS van Drenthe, in vergadering bijeen op 4 juli 2007,*

*kenni genomen hebbende van:*
- *het feit dat Bureau Jeugdzorg Drenthe en SportDrenthe samen het Jeugdsportfonds hebben opgericht;*

*overwegende dat:*
- *men nu een beperkt startbudget vanuit de landelijke organisatie heeft voor het opzetten van netwerken;*
- *het in Drenthe gaat om ongeveer 10.000 kinderen die tot deze doelgroep behoren;*
- *de bijdrage per kind € 250,-- per jaar bedraagt;*
- *wil het effect hebben, men moet uitgaan van continuering van minimaal drie jaar;*
- *het in de bedoeling ligt dat 50% wordt gefinancierd uit de twaalf Drentse gemeenten;*
- *25% moet worden gevonden uit het bedrijfsleven en fondsen;*
- *er nog een tekort is van 25%.*

*spreken uit dat:*
- *er zo snel mogelijk een provinciebreed jeugdsportfonds netwerk komt.*

*verzoeken het college van GS:*
- *voor drie jaar 25% vanuit de provincie te financieren, zijnde in totaal € 1.875.000,-- vanuit de algemene reserve;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ook deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer LANGENKAMP: Voorzitter. Dan de motie over de spoorlijn Emmen-Groningen.

***Motie M15***

*PS van Drenthe, in vergadering bijeen op 4 juli 2007,*

*overwegende dat:*
- *het college van GS van Groningen een onderzoek naar de haalbaarheid van de spoorlijn Emmen-Groningen wil laten verrichten;*
- *de provincie Groningen de treindienst naar Veendam en mogelijk Stadskanaal gaat herstellen;*
- *de treinverbinding voor de Veenkoloniën van groot belang is voor zowel de ontsluiting als de leefbaarheid;*
- *de treinverbinding van Zwolle naar Emmen in de toekomst een belangrijkere rol krijgt;*

*spreken als hun mening uit dat:*
- *twee doodlopende lijnen met elkaar verbonden kunnen worden;*
- *het Veenkoloniale gebied daardoor beter ontsloten gaat worden;*
- *het voor Emmen en geheel Zuidoost-Drenthe potentiële kansen biedt;*

*verzoeken het college:*
- *om in goed overleg met de provincie Groningen te komen tot het laten verrichten van een haalbaarheidsonderzoek;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ook deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer LANGENKAMP: En dan, voorzitter, nog de motie over het instellen van een werkgroep tegen de verrommeling.

***Motie M16***

*PS van Drenthe, in vergadering bijeen op 4 juli 2007,*

*overwegende dat:*
- *de landschappelijke en cultuurhistorische waarden van Drenthe belangrijke elementen zijn;*
- *in de Voorjaarsnota PLUS veel aandacht is voor ontwikkelingsplanologie;*
- *het behoud van cultuurhistorische landschappen daar een belangrijk onderdeel van uit moet maken;*
- *er op dit punt een kwaliteitsslag gemaakt moet worden;*

*spreken uit dat:*
- *het gewenst is dat PS hierover in open gesprek gaat met alle betrokkenen;*
- *onderzocht wordt hoe de landschappelijke en cultuurhistorische waarden beter kunnen worden beschermd, bewaard of indien mogelijk worden hersteld;*

*besluiten dat:*
- *hiervoor een werkgroep uit PS wordt ingesteld;*
- *voor deze werkgroep ook leden van buiten PS kunnen worden uitgenodigd;*
- *de uitkomsten van deze werkgroep worden gepresenteerd in commissieverband;*
- *de uitkomsten van deze werkgroep worden gebruikt bij de op te stellen structuurvisie;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ook deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.
Ik schors de vergadering.

(Schorsing van 11.17 tot 11.48 uur.)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.
Het woord is aan het college voor de beantwoording van de eerste termijn van de zijde van de staten.
Ik geef het woord aan de heer Looman.

De heer LOOMAN: Mijnheer de voorzitter. In een nog niet geheel gevulde statenzaal begin ik toch met de constatering dat de cyclus van planning en control bij de staten in goede aarde is gevallen. Het college beoogt de financiële positie, dus de mogelijkheden en onmogelijkheden, transparanter te maken. Het is daarbij goed dat de provincie Drenthe ambities heeft en dat het beschikbare geld niet op de plank blijft liggen maar besteed kan worden aan de verwezenlijking van die ambities.
Wij hebben ook aangegeven de autorisatie graag op een andere wijze te organiseren, waarna in deze zaal de discussies kunnen worden gefocust op de hoofdlijnen van het beleid en op de politieke prioriteiten die staten en college met elkaar afspreken.
Het CDA heeft een motie ingediend waarin erop wordt aangedrongen hierover wat nadere werkafspraken te maken. Gisteren heb ik al met de statengriffier afgesproken dat hierover begin september gesproken zal worden. De motie richt zich overigens tot de eigen werkgroep van de staten.
Mijn idee is dat de staten eind augustus van het college een voorstel krijgen met betrekking tot de organisatie van de autorisatie. Dat voorstel zal aan de werkgroep worden voorgelegd en wij gaan met die werkgroep in overleg. Uiterlijk medio september moeten dan heldere afspraken zijn gemaakt. Wat dat betreft zitten wij inhoudelijk volstrekt op een lijn. De discussie over going concern en het eventueel clusteren van de politieke prioriteiten - het zijn er nu zestig - kan ook bij die discussie betrokken worden.
Het tweede uitgangspunt van het college was: eerst de plannen en dan het geld. De discussie moet gaan over de inhoud en het geld is dan een afgeleide. Wij hebben al aangegeven veel met anderen samen te zullen doen en op de vraag met wie wij dan is gesprek zijn, is het antwoord: Dat is heel gevarieerd". Uiteraard praten wij met het Ministerie van Economische Zaken, met Europa en met gemeenten om projecten tot echt concrete plannen te maken om daarna de cofinancieringsbijdrage te bepalen. Het is dan niet "wie het eerst komt, het eerst maalt", het geld zal naar de beste plannen gaan. Met betrekking tot het in de commissie genoemde risico dat vanwege de tijdsvolgorde het "wie het eerst komt, het eerst maalt" toch gaat gelden, heb ik al aangegeven dat wij bij de begroting zullen komen met een indicatie van welke plannen de staten deze periode voorgelegd zullen krijgen. Staten en college kunnen dan in een gezamenlijke discussie en via het jaarlijks bijstellen van de voorjaarnota bekijken hoe die prioriteiten verlopen. Want ook hierbij geldt dat wij niet voor een periode van vier jaar de financiële ruimte willen dichttimmeren.
In de commissie heb ik ook al aangegeven dat het optimaal aanboren van extern geld noodzakelijk is om alle ambities te verwezenlijken, want anders zouden de ambities wel eens groter kunnen blijken te zijn dan de financiële polsstok reikt. Er is nu het beeld dat er genoeg geld is, maar ik wijs er nogmaals op dat de ambities ook heel erg groot zijn en dat het een hele klus zal worden om de multiplierfactor - van elke euro uit het fonds moet extern drie euro geworven worden - werkelijkheid te laten worden. Maar het externe geld is echt nodig.
Als wij in het meerjarenperspectief niets veranderen, komen wij aan het eind van deze statenperiode negatief uit. Ik meld dit nog maar eens om druk te houden op de discussie over hoe wij omgaan met andere bestemmingsreserves. In de Voorjaarsnota 2008 zullen de resterende bestemmingsreserves, waaronder die van verkeer en vervoer, ontrafeld worden, want ook die reserves moeten zo transparant mogelijk zijn. Misschien levert die operatie geld op. Daarnaast willen wij meer geld uit externe fondsen halen en wij willen ook dat de discussie over "oud voor nieuw" geld oplevert.

Dit is allemaal geen gemakkelijk financieel beleid, zoals mij wel eens voor de voeten wordt geworpen, want het zou heel gemakkelijk zijn om het gat van € 10 miljoen te dichten vanuit de algemene reserve. Ik kies ervoor druk op de discussie te houden.
Het lijkt erop dat het systeem al werkt, want uit de junicirculaire die wij gisteren hebben ontvangen, blijkt dat het financiële beeld over de gehele periode met € 4 miljoen verbetert. Voordat de staten nu in de verleiding komen hiervoor allemaal bestedingsvoorstellen te doen, heb ik al bedacht hoe dit geld kan worden besteed. In de Voorjaarsnota PLUS staat dat wij de huidige systematiek van personeelskosten activeren op projecten om die vervolgens in 20 jaar af te schrijven waarmee wij onze opvolgers belasten met kosten die wij nu maken, willen terugdraaien. Wat nu geactiveerd wordt, is ongeveer € 1 miljoen per jaar en mijn voorstel is het systeem van activering te verlaten het bedrag van € 1 miljoen per jaar te dekken uit deze meevaller uit de junicirculaire.

De heer VEENSTRA: Maar dan nog is er € 4 miljoen extra.

De heer LOOMAN: Met die mededeling ben ik ook begonnen. Wij gaan nu alleen de kosten zuiverder toerekenen aan de periode waarin ze gemaakt worden. Op de langere termijn leidt dit tot een nog degelijker financieel beleid. Wij willen niet onze opvolgers belasten met de kosten die wij nu maken.

De heer VEENSTRA: Ik vind dit allemaal terecht, maar het beeld is dat de provincie er warmpjes bij zit. In de vorige periode werd dat allemaal wat versluierd en ik vind het terecht dat dit nu zo naar voren komt. Dat is een ommekeer en ik vind dat goed. Ik vind het goed dat wanneer er mogelijkheden zijn, die gemeld worden en dat geprobeerd wordt die te benutten.
De heer LOOMAN: Dat is ook precies wat wij gedaan hebben. Dat geld was er altijd al, wij maken het bestaan ervan maken wij nu alleen inzichtelijker. Wij hebben ook ambities genoeg; dus laten wij het geld besteden aan de uitvoering van ambities die de Drentse burger ten goede komen. Daar gaat het uiteindelijk om.
Het uitgangspunt "eerst de plannen, dan het geld" is statenbreed omarmd. Ik roep de staten op dit uitgangspunt ook te laten gelden voor alle ingediende moties. Want in een aantal moties wordt voorgesteld een financiële preprioriteit te leggen en bij dat geld plannen te verzinnen. Laten wij discussiëren over de inhoud van de moties - wat willen wij met elkaar bereiken - en laten we de financiering laten lopen via het cofinancieringsfonds. Als dat gebeurt, hanteren college en staten dezelfde maatstaven. Het is niet zo dat de gedeputeerde Looman een goedgevulde creditcard heeft, het is gewoon geld waarover de staten beslissen. De staten sturen het college op pad om goed met het geld om te gaan, maar dan moeten over en weer eigenlijk wel dezelfde criteria gelden.

De heer VEENSTRA: Maar al volgen wij de systematiek van de Voorjaarsnota PLUS, wij ontkomen er natuurlijk niet aan in de moties bedragen te noemen. Wij kunnen niet iedere motie op voorhand laten uitmonden in een financiële onderbouwing die verderop ligt.

De heer LOOMAN: Nee, maar de keuze van het college is eerst te bekijken wat wij inhoudelijk met elkaar willen, inzichtelijk te maken hoeveel geld er is, en op het moment dat het allemaal wat scherper geformuleerd is, te bepalen welk bedrag wij waaraan willen besteden. De heer Veenstra zegt zelf in zijn eerste termijn dat de doelstellingen versus de middelen wel wat SMART'er geformuleerd hadden kunnen worden. Bij de begroting zullen wij echt proberen de slag te maken dat zowel doelstellingen als middelen SMART'er geformuleerd zijn. Of het voor de Begroting 2008 allemaal lukt, is de vraag, maar het is zeker voor de komende jaren een opgave om het allemaal wat scherper geformuleerd te krijgen.

De heer KLAVER: Voorzitter: Heb ik goed begrepen dat de gedeputeerde zegt - als het niet zo is, hoor ik het graag - dat er eerst plannen moeten zijn, en dan niet maar vaag maar zo concreet mogelijk in de tijd weggezet en omschreven, SMART geformuleerd voor mijn part - en dat daarna fase 2 komt, namelijk het geld en dat beide plaatjes compleet moeten zijn voordat met uitvoering van de plannen wordt begonnen?

De heer LOOMAN: Dat heeft de heer Klaver helemaal correct geformuleerd.
In een van de moties is sprake van financiering uit het dividend van Essent. Die systematiek kan niet. Het dividend van Essent wordt in de begroting ingeboekt aan de inkomstenkant. Dat geld wordt dus al gebruikt voor dekking van de begroting. Als er dan toch dekking voor iets extra's moet komen, dan moet die komen uit het cofinancieringsfonds.

De heer VEENSTRA: Maar er kan toch wel een relatie met dat dividend worden gelegd?

De heer LOOMAN: Ik zeg dat wij het dividend van Essent hebben geraamd en dit bedrag als dekking in de begroting hebben opgenomen. Het is dus niet mogelijk uit dat dividend extra uitgaven te financieren. Voor extra uitgaven die een gat in de begroting veroorzaken, moet dus een andere dekking worden aangegeven. Het dividend kan niet tweemaal worden uitgegeven.

De heer VEENSTRA: Het dividend staat met andere inkomsten aan de inkomstenkant van de begroting en omdat er ruimte in de begroting zit, kan die relatie toch wel gelegd worden?

De heer LOOMAN: Maar in een van de moties wordt concreet het dividend van Essent als dekking genoemd. Dat dividend is als inkomstenbron voor de hele begroting ingeboekt en kan niet nogmaals worden uitgegeven.
Ik zal proberen het nog gemakkelijker uit te leggen. Het structurele dividend is aan de inkomstenkant van de begroting ingeboekt. Het extra dividend dat wij kregen nadat Essent-kabelcom was verkocht, is gebruikt om het stimuleringsfonds te voeden. Er ligt dus wel een relatie, maar als dekking moet dan het stimuleringsfonds worden gebruikt.

De heer KLAVER: Ik snap wel dat de gedeputeerde het dividend heeft gebruikt om de begroting sluitend te krijgen, of een eind in die richting te komen, maar…

De heer LOOMAN: De Begroting 2008 sluit wel, maar de meerjarenraming nog niet helemaal.

De heer KLAVER: De gedeputeerde vergeet dat uit het aantal projecten waarvan de uitvoering uit het Stimuleringsfonds gecofinancierd wordt, nog geen keuze is gemaakt. Er is politiek gezien op dit moment dus wel degelijk ruimte om in dit fonds te graaien, om het maar even populair te zeggen.

De heer LOOMAN: Die ruimte zal ik de staten absoluut niet ontzeggen. Dat doe ik vandaag niet en dat heb ik in de commissievergadering ook niet gedaan. Ik zeg alleen dat de systematiek is dat nu niet meer rechtstreeks uit het dividend kan worden geput, maar dat de dekking moet worden gezocht in het cofinancieringsfonds. Het is het geld van de staten en de staten beslissen erover.

De heer VEENSTRA: We zeggen het dan misschien iets anders, maar er is voldoende ruimte.

De heer LOOMAN: Voor de gedachte dat er ruimte voldoende is, wil ik waarschuwen. Het lijkt of er heel veel geld beschikbaar is, nu er dit jaar € 17 miljoen en volgend jaar € 3 miljoen in dat fonds wordt gestort. Maar de lijst met ambities is al zo lang en waarschijnlijk voegen de staten daar vandaag nog wel enkele aan toe, dat alle meevallers, die mogelijk uit de bestemmingsreserves en de discussie "oud voor nieuw" en het putten uit externe bronnen komen, echt nodig zijn om alle ambities te verwezenlijken. Ik zal de laatste zijn om te zeggen dat de financiële positie van de provincie niet goed is, maar als een degelijk gedeputeerde van financiën waarschuw ik voor het idee dat er een enorme pot geld is waaruit de uitvoering van elk idee dat maar op komt borrelen gefinancierd kan worden.

De heer LANGENKAMP: Maar het gaat er vandaag toch om dat wij de prioriteiten aangeven, waarna het college een begroting kan opstellen waarin bedragen aan ons lijstje zijn toegevoegd? Dat is toch de clou van de discussie van vandaag?

De heer LOOMAN: Dat doen we nu ook al. Maar de grote projecten die via het cofinancieringsfonds moeten lopen, willen wij, zolang die nog niet helemaal uitgewerkt zijn, niet al op geld zetten.
Mogelijk komt er nog wat extra financiële ruimte door een extra dividend van Essent-kabelcom en misschien levert een fusie tussen NUON en Essent ook nog wat op, maar die financiële ruimte zal worden toegevoegd aan het cofinancieringsfonds om over de gehele collegeperiode onze ambities waar te maken.
Op economisch gebied willen wij verder toegroeien naar het Nederlandse gemiddelde. Daarvoor zetten wij de beschikbare middelen uit EFRO, Koers Noord en INTERREG in en uit die fondsen moet ook een belangrijk deel van de cofinanciering komen. In het Dagblad van het Noorden van gisteren stond iets over het cofinancieringsfonds dat vooral door mijn collega's Haarsma en Klip zou mogen worden gebruikt, maar zo simpel is het niet. Zeker ook op het gebied van de economie zal er fors uit dat fonds geput moeten worden, willen wij verder naar het Nederlandse gemiddelde toegroeien. Wij zullen dat ook in SNN-verband blijven doen en voorlopig maak ik mij nog niet veel zorgen over de gemelde haarscheurtjes in het SNN. Vanavond zitten de gezamenlijke colleges bij elkaar en wij zullen ervoor zorgen dat Noord-Nederland ook de komende jaren met een mond spreekt richting Den Haag en Brussel. Dat heeft in het verleden goed gewerkt en dat willen wij ook voor de toekomst blijven borgen.

De heer LANGENKAMP: De heer Looman moet niet alles geloven wat in de krant staat.

De heer LOOMAN: Ik refereerde nu aan een opmerking die in deze statenzaal is gemaakt.

De VOORZITTER: De heer Langenkamp heeft kennelijk een rijke ervaring op dit gebied.

De heer LOOMAN: De heer Langenkamp staat inderdaad heel vaak in de krant.

De heer LANGENKAMP: Daarom zeg ik het ook.

De heer LOOMAN: De conclusie is dus: ik moet de heer Langenkamp niet te veel geloven.
Binnen het economisch beleid zijn meer innovatie en meer transitie naar een kenniseconomie sleutelbegrippen en daarop zetten wij ook in.
Met betrekking tot het MKB, dat voor onze provincie van groot belang is, wordt om het inzetten van een extra instrument gevraagd. Ik wil daarvoor waken. Innovatie van het MKB is en blijft een speerpunt in het collegebeleid. De instrumenten die daarop tot nu toe zijn ingezet, blijven we evalueren en op basis van de uitkomst daarvan bepalen wij welke instrumenten wij in de nieuwe periode moeten inzetten om de innovatie met kracht te blijven bevorderen. Dat doet de provincie niet alleen, daarbij worden intermediairs en standsorganisaties ingezet. Maar ik wil ervoor waken op dit moment daarop heel specifiek instrumentarium in te zetten. Laten we blijven inzetten op de innovatie binnen het MKB. De ICT-tender en de tender Innovatief ondernemen hebben goed gewerkt en voor de tender innovatieve starters die eind 2006 van start is gegaan, is € 1 miljoen beschikbaar. Inmiddels zijn er twintig aanvragen ingediend, waarvan een kwart inhoudelijk is afgewezen en een tweetal inmiddels daadwerkelijk is toegewezen. Bij die twee is sprake van groei van de werkgelegenheid met zeven arbeidsplaatsen Maar ook dit instrument zal gemonitord moeten blijven worden. Met de EFRO-middelen en onze aanvullende cofinanciering moeten wij een goed instrumentarium tot stand brengen om ook in de komende jaren de innovatie van het MKB met kracht voort te zetten.

De heer KLAVER: Voorzitter. Ziet de gedeputeerde ook kans om het door ons voorgestelde kansenfonds onder te brengen in dat dossier van innovatie?

De heer LOOMAN: Ik vind dat wij moeten evalueren hoe de instrumenten die wij tot nu toe hebben gebruikt, gewerkt hebben. Alle suggesties voor verbeteringen zullen wij in die discussie meenemen. In die zin zullen wij zeker bekijken of het voorstel van het CDA bij kan dragen aan de innovatie van het MKB, die wij allen willen.

(Voorzitter: mevrouw Stoel.)

De heer VEENSTRA: Er zijn vanochtend twee moties ingediend over steun aan jonge agrariërs. Nu kan natuurlijk de vraag gesteld worden waarom wel een jonge boer en geen jonge bakker of een innoverende kruidenier gesteund moet worden. Kan het college misschien op de manier zoals de heer Looman het net uitgelegd heeft, ook iets voor die mensen doen?

De heer LOOMAN: Als het om de landbouw gaat, laat ik de beantwoording graag over aan mijn collega Munniksma.
In algemene zin kies ik dat als het om innovatie van het MKB gaat, voor een generiek instrumentarium.

De heer VEENSTRA: Maar zijn er voldoende mogelijkheden om jonge startende ondernemers op andere fronten dan de agrarische sector te steunen?

De heer LOOMAN: De heer Veenstra zal zich herinneren dat we bij de tender innovatief ondernemen met name ook starters de mogelijkheid hebben gegeven daarin te participeren. Zij hebben vaak extra problemen omdat ze van de bank geen leningen krijgen en veel onderzoeken moeten doen. Met het bedrag van € 1 miljoen uit de tender innovatief ondernemen hebben wij twintig bedrijven geholpen om de eerste stap te maken. Dat zal ook de komende jaren het beleid zijn.

De heer VEENSTRA: Dus komen er straks afzonderlijke moties voor agrariërs, of betekent hetgeen de heer Looman nu zegt ook dat er sprake kan zijn van een mogelijke koppeling voor andere startende ondernemers?

De heer LOOMAN: De heer Veenstra moet maar eerst het antwoord van collega Munniksma afwachten.

De heer WIJBENGA: Voorzitter. Via u wil ik proberen de heer Veenstra iets duidelijk te maken. Er is een belangrijk onderscheid tussen de moties die betrekking hebben op jonge agrarische ondernemers en die voor starters in het algemeen. De specifieke problematiek van jonge agrarische ondernemers ligt in de bedrijfsovername. Om een bedrijf over te nemen, moeten zij zich zeer diep in de schulden steken en daarom verdienen zij volgens ons – en er zijn fracties, waaronder die van de PvdA die er net zo over denken – een extra steuntje in de rug. Wij moeten de jonge agrarische ondernemer niet verwarren met de startende ondernemer zoals die bijvoorbeeld door de Kamer van Koophandel of andere instanties wordt bediend.

De heer VEENSTRA: Met alle respect en ik weet dat wij de motie hebben ondertekend: overnames en forse overnamesommen gelden natuurlijk ook voor andere startende ondernemers en dus niet alleen voor agrariërs.

De VOORZITTER: Ik ga ervan uit dat de vakgedeputeerde dit punt ook mee zal nemen in zijn betoog.
Ik verzoek de heer Looman zijn betoog voort te zetten.

De heer LOOMAN: Voorzitter. Mijn laatste onderwerp bespreken wij hier regelmatig, namelijk de marketing en promotie. Wij zijn het met elkaar eens dat het gedonder maar eens afgelopen moet zijn. Ik heb hierover ook heldere afspraken gemaakt met de voorzitters van de raden van toezicht van de twee meest betrokken instellingen. Zij hebben mij gisteren nog weer bevestigd dat wij het met elkaar eens zijn over hoe er in de toekomst gewerkt moet worden. Zij zijn onderling in overleg om de beleidsterreinen waarop zij zich bewegen helder af te bakenen en ervoor te zorgen dat zij samen in dezelfde richting gaan werken. Ik weet dat er op uitvoeringsniveau hier en daar steeds weer iets de kop opsteekt, maar laten wij ons aan de bestuurlijke afspraken vasthouden en laten wij niet elk incident in de statenzaal steeds enorm uitvergroten, want dat is niet goed voor het imago van het hele gebeuren.

Het is, mede op grond van mijn gespreken met de Stichting Marketing en de Stichting VVV, mijn overtuiging dat wij het verleden achter ons kunnen laten en nu naar voren kunnen kijken. Ik denk dat de verenigingen nu ook even de tijd moeten hebben om in alle rust het nieuwe verhaal in te zetten.
De Stichting Marketing waarvoor wij voor de komende tijd per jaar € 1,3 miljoen hebben vrijgemaakt, heeft het eerste halfjaar van 2007 gebruikt om een strategie op te zetten over hoe de marketing en promotie van Drenthe moet plaatsvinden. Wij hebben dat rapport onlangs ontvangen en het is mijn ambitie om de bekostigingverklaring die ik moet afgeven in het kader van de subsidieverordening aan het plan van Marketing Drenthe te linken, nadat wij dat naast onze doelstellingen hebben gelegd. Wij willen de doelen die wij willen bereiken en het geld dat wij hiervoor beschikbaar stellen aan elkaar linken en ligt in onze bedoeling – hierover hebben wij overleg gehad met de stichting – de bekostigingsverklaring voor september te verstrekken.

De heer LANGENKAMP: Ik hoor de heer Looman zeggen dat er gisteren nog weer een gesprek is geweest.

De heer LOOMAN: Ik heb telefonisch contact gehad.

De heer LANGENKAMP: Het valt mij op dat de heer Looman het heel voorzichtig formuleert. Hij zegt dat er onderling indringend wordt gesproken. Dat was volgens mij een maand geleden en in maart ook al zo. Ik hoop net als de heer Looman dat het gedonder nu afgelopen is, maar kan hij iets zeggen over de termijn? Ik heb het idee, omdat de heer Looman het zo voorzichtig formuleert, dat het nog wel eens lang kan gaan duren. Kan hij die angst wegnemen?

De heer LOOMAN: Ik moet afgaan op de toezeggingen die ik van beide instellingen heb. Op dit moment zitten de bestuurders van de verenigingen bij elkaar om de discussie af te maken. Het is bedoeling om in september alles opgelost te hebben, dus ook de kwestie van de URL's. Die toezegging heb ik van beide instellingen gekregen.

De heer LANGENKAMP: Dan hoop ik in september het eindantwoord te horen.

De heer LOOMAN: Ik ook.

Mevrouw HAARSMA: Mevrouw de voorzitter. Ruimtelijke ordening, ruimtelijke ontwikkeling is een belangrijke tak van sport voor de provincie; ik denk dat vriend en vijand het daarover wel eens zijn. Dat betekent dat dit beleidsaspect een belangrijke plaats heeft gekregen in de Voorjaarsnota PLUS 2007.
Het speerpunt voor de komende periode als het om de ruimtelijke ontwikkeling gaat, is het tot stand brengen van een nieuw omgevingsplan. Vanwege de nieuwe WRO vraagt dit een andere werkwijze van de provincie.
Wij zijn bezig dit vorm en inhoud te geven. In de Volkskrant is een artikel verschenen waarin de provincie duidelijk op haar verantwoordelijkheid is gewezen. Wij zullen onze verantwoordelijkheid serieus oppakken.
Over de bemoeienis van het Rijk maak ik mij wel enigszins zorgen. Minister Cramer gaat zeer voortvarend te werk als het om het klimaat en de energie gaat, maar als het daadwerkelijk om de ruimtelijke inrichting gaat, horen wij veel minder.

De heer VEENSTRA: Wat verwacht mevrouw Haarsma dan van het Rijk?

Mevrouw HAARSMA: Ik vind dat het Rijk veel meer de regie moet voeren als het om de ruimtelijke inrichting gaat. Hoe belangrijk klimaat en energie ook zijn, de ruimtelijke inrichting wordt nu toch wel enigszins…

De heer VEENSTRA: Maar hoe moet het Rijk dan de regie voeren op de ruimtelijke ordening?

Mevrouw HAARSMA: Het Rijk heeft met de provincies gesproken over gebiedsontwikkeling, als voorbeeld noem ik het stedelijk netwerk Groningen-Assen. In de Nota ruimte heeft de vorige minister aangegeven dat Rijk en provincies samen aan de slag gaan. Als Rijk en provincies daar daadwerkelijk uitvoering aan moeten geven dan geldt het “boter bij de vis”, dus geld voor die ontwikkelingen. En juist op dat punt zien wij nu een duidelijk terugtrekkende beweging.

De heer VEENSTRA: Bij de rol van het Rijk gaat het dus niet zozeer om de regie, het gaat puur om het geld.

Mevrouw HAARSMA: Het gaat niet alleen om geld. Wij kunnen heel goed de regierol oppakken en dat doen wij ook. Alleen, het Rijk laat het afweten als het gaat om zijn verantwoordelijkheid in het gezamenlijk optrekken, om de financiering en om het meedenken over ontwikkeling. Dat is waar wij als provincies op dit moment tegenaan lopen.

De heer LANGENKAMP: Ik schrik een beetje als mevrouw Haarsma zegt dat de regie meer bij het Rijk moet liggen. Het gaat om decentralisatie en dan moet de regie juist naar de provincie.

(Voorzitter: de heer Ter Beek.)

Mevrouw HAARSMA: Het gaat om decentraal wat kan en centraal wat moet; zo voeren wij het ook uit. Het Rijk heeft zijn Nota ruimte. Wij hebben een stedelijk netwerk en in overleg met het Rijk hebben wij een ontwikkelagenda vastgesteld. Dat is allemaal gebeurd in het kader van de Nota ruimte. Het Rijk moet nu niet plotseling terugtrekkende bewegingen maken als het op de uitvoering aankomt, want dan komt het alleen op de provincie neer en wij vinden dat dat niet moet gebeuren.

De heer VEENSTRA: Maar zegt de gedeputeerde nu eigenlijk dat er meer geld van het Rijk nodig is om hier een goed ruimtelijkeordeningsbeleid te voeren?

Mevrouw HAARSMA: Als het gaat om de financiering van de ontwikkelagenda in het stedelijk netwerk Groningen-Assen moet het Rijk zich aan de afspraken houden. En juist op dit punt zien wij terugtrekkende bewegingen. Daar gaat het om.

De heer VEENSTRA: Het gaat dus om de regiovisie.

Mevrouw HAARSMA: Onder andere. Maar zo zijn er natuurlijk legio projecten in heel Nederland en zo zijn er ook veel meer projecten waar wij het Rijk bij zouden kunnen gebruiken. Ik spreek gewoon mijn zorg uit.

De heer WIJBENGA: De gedeputeerde begon haar verhaal met de mededeling dat zij de regierol van het Rijk mist. Ik denk dat wij even helder moeten stellen dat wij niet vragen om nog meer regie van het Rijk, want die regie is er geweest, de netwerken zijn aangewezen. Wat de gedeputeerde mist - en het is terecht dat zij dit opmerkt, maar laten wij het dan ook duidelijk zo benoemen - is de boter bij de vis. Dus de regeling is er, maar wij missen het geld.

Mevrouw HAARSMA: Ik spreek nu alleen voor Drenthe, want als het om de ruimtelijke inrichting van Nederland gaat, denk ik daar toch nog wel iets anders over. Maar dat voert te ver op dit moment. Wij weten natuurlijk allemaal wat er over tien, twintig jaar aan de hand is. Het Westen groeit helemaal dicht. De heer Veenstra heeft vanochtend zelf gerefereerd aan een plan dat in ontwikkeling is en waarin de Randstad oprukt tot voorbij Amersfoort en de vraag is nu hoe wij daar gezamenlijk mee omgaan. Daar hoor ik het ministerie niet over. Mijn zorg is dus hoe wij omgaan met de verdere ruimtelijke inrichting van Nederland. Ik wil verantwoordelijk zijn voor de regie als het gaat om de ruimtelijke inrichting in onze provincie. Die inrichting doen wij samen met gemeenten en op basis van de nieuwe WRO. Dit houdt in

dat wij niet achteraf, maar vooraf met de gemeenten in gesprek gaan. Wij moeten het provinciaal belang formuleren - en dat is al moeilijk genoeg - en daarbij is de ruimtelijke kwaliteit een heel belangrijk onderdeel.
Wat betreft de verrommeling denk ik dat we in Drenthe nog redelijk goed uit zijn, maar wij moeten naar bestaande situaties en naar de toekomst kijken. Er zijn immers nog wel wat zaken die wat beter georganiseerd kunnen worden dan zij nu zijn.

De heer KLAVER: Ik raak ietwat ongerust nu ik de gedeputeerde hoor spreken over allerlei acties van niet alleen mevrouw Cramer van Ministerie van VROM, maar van het hele kabinet. De gedeputeerde kan wel constateren dat er iets niet goed gaat, maar wat voor actie gaat zij ondernemen? Kan zij mij geruststellen?

Mevrouw HAARSMA: In het IPO, waarin alle provincies samenwerken, zitten twaalf gedeputeerden van ruimtelijke ordening die heel goed van wanten weten. Zij zijn op alle mogelijke manieren bezig gezamenlijk op trekken richting de minister. De minister heeft ook al geluisterd, want wij zijn uitgenodigd om op korte termijn met haar in gesprek te gaan en in dat gesprek kunnen wij onze zorgen kenbaar maken. Er wordt dus wel degelijk aan gewerkt.

De heer VEENSTRA: Om hoeveel geld gaat het voor Drenthe?

Mevrouw HAARSMA: Ik wil nu niet over euro’s praten. Het gaat mij gewoon om de aandacht, want tot nu toe werden de afspraken gewoon weggeduwd. Ik wil niet gelijk met eurotekens in de ogen het gesprek ingaan.

De heer VEENSTRA: Maar aan hoeveel geld moeten wij dan denken?

Mevrouw HAARSMA: Daar heb ik op dit moment geen flauw benul van. Maar dat is op dit moment mijn zorg ook niet. Ik wil dat de minister weer aandacht schenkt aan waarover duidelijk afspraken waren gemaakt. Dáár gaat het in eerste instantie om. Wij willen het weer bij haar op de agenda krijgen.
De heer Klaver vroeg naar de vingeroefening Midden-Drenthe. Ook die heeft te maken met wat ik zojuist heb verteld: een andere werkwijze, vooraf met elkaar in gesprek, dus de gemeente gaat niet achteraf een structuurvisie indienen waar de provincie met het rode potlood langs moet gaan en moet besluiten of het wel of niet kan. De gemeente Midden-Drenthe heeft nadrukkelijk gevraagd om hierover vooraf een overleg te hebben. Die vraag hebben wij met "ja" beantwoord en nu vinden de eerste verkenningen plaats. Wij willen op die manier een goede afstemming krijgen tussen het provinciale belang, de provinciale structuurvisie en de structuurvisie van de gemeente.

De heer VEENSTRA: Ik zit toch een beetje met het ruimtelijkeordeningsbeleid. De gedeputeerde zegt dat er een nieuw omgevingsplan komt en mijn vraag is: hoe komt dat plan er en wanneer? Komt het plan van onderop of begint het met een visie vanuit de provincie?

Mevrouw HAARSMA: De heer Veenstra heeft de Voorjaarsnota PLUS gelezen en daar was hij lovend over. Hij heeft daarin kunnen lezen dat het college het woord "beginspraak" hoog in het vaandel heeft en beginspraak betekent dat wij eerst in gesprek gaan met de gemeenten. Daar zijn wij al heel druk mee doende, zowel ambtelijk als bestuurlijk. Ik heb al gezegd dat het niet vanuit een ivoren toren in Assen als pandoer wordt opgelegd. Nee, we gaan gezamenlijk in gesprek over hoe dat plan er uit moet gaan zien. Wij hopen aan het eind van dit jaar - we hebben nog wel enige respijt, want de invoering van de nieuwe WRO is met een halfjaar uitgesteld - of begin volgend jaar een notitie aan de staten voor te leggen, waarin wij aangeven hoe wij denken het provinciaal belang te waarborgen. Over die notitie kunnen de staten zich uitspreken.
Het is dus absoluut niet van bovenaf. Het begrip bottom-up wordt zo langzamerhand wat sleets, maar wij gaan het echt gezamenlijk aanpakken. De volgende stap zal ook zijn dat we de provincie ingaan om

met de verschillende maatschappelijke organisaties en instellingen te spreken over hoe provincie en gemeenten gezamenlijk tegen te contouren, dus niet het plan, aankijken. Dát is de werkwijze die wij voorstaan, maar de staten worden hierover uiteraard op de hoogte gehouden.

De heer VEENSTRA: Maar het college start niet zelf met een bepaalde visie.

Mevrouw HAARSMA: Intern zijn wij heel druk bezig die visie tot stand te brengen. Maar de verleiding is natuurlijk heel groot om alles provinciaal belang te laten zijn. Ik geef eerlijk toe dat ik daar zelf ook wel een beetje last van heb. Wij moeten er dus op een andere manier, op een ander niveau naar kijken en dat is best lastig, dat mag de heer Veenstra van mij aannemen.
Voorzitter. Ook de volkshuisvesting is een heel belangrijke kerntaak van de provincie. Ik zal niet alle concrete voorstellen noemen, maar wil wel ingaan op de wijken en buurten.
Het zal duidelijk zijn dat de sociale impuls wijk- en buurtvernieuwing in dit huis niet nieuw is: in ons vorig provinciaal omgevingsplan hadden wij immers al een sociale pilot. Wij wisten er toen alleen nog niet zo goed handen en voeten aan te geven. Goede voorbeelden in Drenthe zijn Emmen Revisited en Krakeel, voor welke projecten de provincie een nogal substantieel bedrag heeft vrijgemaakt. De resultaten van die projecten mogen er echter ook zijn. Ik denk dat op dezelfde wijze moet worden gekeken naar een vervolg wijk- en buurtimpuls. Wij moeten de wijk en buurt nog aanwijzen, maar het is in Drenthe dus absoluut geen nieuw fenomeen. In het ISV waren wijken en buurten ook al aandachtsgebieden. Er gaat erom dat een samenhang gecreëerd wordt bij het oplossen van de verschillende problemen die zich in een wijk kunnen voordoen.
Ik hoorde gisteren op de radio dat door een wijkcomité een petitie is aangeboden aan minister Vogelaar, omdat het wijkcomité absoluut niet gehoord was. De staten kunnen verwachten dat zoiets in deze provincie niet gaat gebeuren, want iedereen hoort erbij en de bewoners zijn dan de eerste doelgroep die aan snee komt.

De heer KLAVER: Mijnheer de voorzitter. Wij hebben twaalf gemeenten in Drenthe en wij hebben begrepen dat er twee grotere plaatsen en een plattelandsgemeente worden gescreend als het gaat om aandacht voor een wijk. Wij hebben in Drenthe ook een gemeente, overigens geen stad, die valt onder het grotestedenbeleid. Kan de gedeputeerde aangeven welke parameters leiden tot het aanwijzen van de buurt of wijk waarmee zij in zee wil? Zij hoeft de naam van de wijk niet te noemen, want dat kan of wil zij kennelijk niet, maar wat zijn de parameters. Zijn dat de graad van werkloosheid, de inkomensgrens, het opleidingsniveau of het aantal allochtonen. Hoe denkt zij daarover?

Mevrouw HAARSMA: Ik kan mij er heel gemakkelijk afmaken met de opmerking dat wij dat nog aan het onderzoeken zijn. Dat zijn wij ook. Wij zijn nog in gesprek met de gemeenten en daarbij ligt een hele range aan aandachtsvelden voor. Maar het heeft ook te maken met hoe enthousiast een gemeentebestuur is, want daar zit ook verschil in. De ene gemeente is al druk doende en heeft nog een extra duwtje in de rug nodig en ook dat willen wij meewegen in onze besluitvorming. Het is mij nu nog te vroeg om daarop al gedetailleerd in te gaan.

De heer VEENSTRA: Krijgen PS vooraf die criteria?

Mevrouw HAARSMA: De staten mogen wat mij betreft best de parameters krijgen. Dat vind ik geen enkel probleem.

De heer VEENSTRA: Afgesproken.

De heer KLAVER: Ik deel niet de laatste opmerking van de gedeputeerde, dat als een gemeente maar actief is, dat extra gehonoreerd wordt. Er kunnen ook gemeenten zijn die nu nog niet actief zijn, maar die wij juist actief moeten maken.

Mevrouw HAARSMA: De heer Klaver moet mijn woorden niet omdraaien. Ik heb gezegd dat het ook te maken heeft met het enthousiasme van een gemeente. Ik zeg heel eerlijk, dat als een gemeentebestuur heel enthousiast is en er een wijk in die gemeente is die absoluut aandacht nodig heeft, dat enthousiasme wel heel belangrijk is. Het moet niet zo zijn, dat de provincie de gemeente moet zeggen dat zij wat moet gaan doen. Nee, het moet een gezamenlijk belang zijn en daarvan wil ik uitgaan.

De heer VEENSTRA: Maar we spreken nu dus af dat de staten de criteria krijgen voordat de wijken worden uitgekozen.

Mevrouw HAARSMA: Dat had ik al toegezegd.

De VOORZITTER: De heer Langenkamp mag nog een interruptie plaatsen en daarna vervolgt mevrouw Haarsma haar betoog .
Ik vraag u allen ook even op de tijd te letten.

De heer LANGENKAMP: Waarom gebruikt de gedeputeerde, als zij het zo moeilijk vindt de criteria te bepalen, niet gewoon de criteria die de minister hanteert? Waarom kiest de gedeputeerde niet voor de Drentse wijken op het lijstje van de minister?

Mevrouw HAARSMA: Ik heb niet gezegd dat de criteria zo moeilijk zijn te bepalen. Er is een lijst van criteria, maar wij moeten kijken wat het best scoort en waar de problemen zich voordoen. De criteria zijn dus niet moeilijk: ik kan er zo honderd opnoemen. Het gaat er nu om welke wijk het snelst gediend is bij een aanpak.

De heer OOSTERLAAK: De gedeputeerde heeft twee wijken en een dorp in gedachten, waarom geen twee of vijf. Waarom kiest de gedeputeerde voor drie? Ik kan mij namelijk voorstellen dat toch iets ruimer wordt bekeken wat er in Drenthe nog allemaal te doen is.

Mevrouw HAARSMA: We kunnen natuurlijk heel ruim kijken, maar we moeten ook het budget in de gaten houden. Ik heb net gezegd dat in het kader van ISV de wijken ook al aandacht krijgen en dat in het kader van de stedelijke ontwikkeling al bepaalde trajecten lopen. Wij hebben rekening gehouden met de menselijke maat en wij willen geen te grote broek aantrekken. We beginnen met twee gemeenten in het stedelijk gebied en een plattelandsgemeente; dat is onze eerste keus.

De heer OOSTERLAAK: Ik heb begrepen dat er al enige ervaring is met dit werk en daarom vraag ik mij af waarom het college nu maar een klein stapje en niet meteen een grotere stap voorwaarts wil maken.

Mevrouw HAARSMA: Het lijkt nu alsof er niets gebeurt in de wijken en zo is het absoluut niet. Het gaat nu om een surplus bovenop hetgeen al plaatsvindt en daarom lichten wij er nu drie gemeenten uit. De andere gemeenten worden tekortgedaan met de suggestie dat daar helemaal niets gebeurt, want zo is het volstrekt niet.
Het volgende onderdeel van mijn portefeuille is het welzijn. Ik zal niet de ambities noemen die al in de VJN zijn vermeld. Het gaat om vijf speerpunten. Wij willen samen met de gemeenten bekijken hoe wij bovenregionale belangen, dus belangen voor heel Drenthe, een extra impuls kunnen geven.
We weten allemaal dat als het gaat om de kwaliteit van het basisonderwijs er nog een forse slag gemaakt moet worden. Bovenop de inzet die wij al met de onderwijsagenda hebben gepleegd, gaan wij een meerjarenplan onderwijs opstellen. Dat gaat in september gebeuren en nog voor de begrotingsbehandeling zullen de staten een plan van aanpak voor 2008 ontvangen, waarin concrete plannen zijn verwerkt.
Met betrekking tot motie 13 van verleden jaar wil ik erop wijzen dat een bedrag van € 120.000,-- is vrijgemaakt voor een paar projecten die tot het eind van dit jaar worden uitgevoerd. Daarna is het geld op en zullen de staten weer een nieuw voorstel ontvangen.

De strekking van de vandaag ingediende motie M13 is helder, maar aan het daarin gevraagde wordt al gewerkt.
Ik ben heel blij dat de fractie van GroenLinks in de persoon van de heer Langenkamp zal trachten de Tour naar Drenthe te halen. Het was al een hele toer om de Vuelta naar Drenthe te krijgen, maar ik roep de heer Langenkamp op met de staten in de slag te gaan en ervoor te zorgen dat na 2009 de Tour naar Drenthe komt. Het college heeft nog wel wat handreikingen over hoe dit het beste kan worden aangepakt, maar de heer Langenkamp heeft mijn credits.

De heer LANGENKAMP: Ik dank de gedeputeerde daar zeer hartelijk voor en ik ga ermee aan de slag.

Mevrouw HAARSMA: Heel goed.
Voorzitter. Ik ben heel blij met alle aandacht voor de sport. We constateren allemaal dat de breedtesport heel belangrijk is. Wij zetten in op twee pijlers: Drenthe nog verder profileren als sportprovincie via allerlei sportieve evenementen en de breedtesport, want het een kan niet zonder het ander.
De strekking van motie M3 van de PvdA is prima, maar ik maak een voorbehoud met betrekking tot de verdubbeling van het bedrag dat geïnvesteerd gaat worden in de komst van de Vuelta, mede omdat bepaalde projecten binnen de komst de Vuelta ook al ten goede komen aan de breedtesport en de sport voor mensen met een beperking. Daar moeten wij het evenwicht en de balans nog in zien te vinden.
Met betrekking tot de motie M14 van GroenLinks over een jeugdsportfonds wil ik erop wijzen dat ik in de commissievergadering heb gezegd dat wij met Jeugdzorg Drenthe, Sport Drenthe en de gemeenten bezig zijn te onderzoeken of een jeugdsport- en cultuurpas tot stand kunnen worden gebracht. GroenLinks kiest voor een aparte lijn, maar ik wil het combineren zodat er in Drenthe één pas komt. En er wordt dus al druk aan gewerkt.

Mevrouw SMITH: Dat weet ik, maar het jeugdsportfonds is specifiek bedoeld voor kinderen die bij het minimumniveau leven. Korting via een sport- of cultuurpas is prachtig en moet er ook komen, maar daar hebben die kinderen te weinig aan. Het gaat ons specifiek om zo’n 10.000 kinderen die met zo’n pas drie jaar kunnen sporten.

Mevrouw HAARSMA: Ik weet dat en wij spreken nu juist met de gemeenten en met Jeugdzorg om de doelgroep te verbreden. De doelgroep die mevrouw Smith noemt, moet absoluut bediend worden. Maar ik pleit er niet voor er nog een traject naast te laten lopen.

Mevrouw SMITH: Maar het sportfonds bestaat al, dat is al opgericht door Jeugdzorg en Sport Drenthe.

Mevrouw HAARSMA: Dat weet ik en wij willen het nu samenvoegen; we maken het gewoon breder, dat is eigenlijk het verhaal.

De heer BEERDA: In de algemene beschouwingen van de PvdA is het verhaal breder gemaakt. Het gaat ons niet alleen om de Vuelta. Het gaat ons om de verhouding tussen het subsidiëren en ondersteunen van topevenementen en de breedtesport of de cultuur.

Mevrouw HAARSMA: De heer Beerda weet als geen ander dat in januari 2007 de nota Drenthe beweegt is vastgesteld. In die nota wordt heel uitvoerig ingegaan op alle impulsen die wij voor de breedtesport in Drenthe van belang achten. Wij werken hierbij samen met Sport Drenthe. Het belang van breedtesport in relatie tot de sociale component en in relatie tot "dikke Bartje" - ik gebruik maar even de woorden van de heer Klaver - onderkennen wij zeer zeker. Wij vinden de breedtesport ontzettend belangrijk; dat hebben wij die in nota al uiteengezet.

De heer BEERDA: Hetgeen betekent dat wij op de steun van de gedeputeerde voor onze motie M3 kunnen rekenen?

Mevrouw HAARSMA: Ik heb al gezegd de strekking van die motie fantastisch te vinden.
De heer Van de Boer heeft een vraag gesteld over de leerstoel zorgeconomie. Het college is bezig om samen met de onderwijs- en kennisinstellingen een visie te ontwikkelen met betrekking tot het onderwijs in Drenthe. De heer Van de Boer vindt dit ook passen in mijn reguliere werkzaamheden en ik ben blij dat hij met mij meedenkt. Ik zeg toe dat ik dit voorstel meeneem in de gesprekken.

De heer BERENDS: In de Voorjaarsnota PLUS staat "samen met de gemeenten en de Hogeschool Drenthe". Moet ik uit de woorden van de gedeputeerde begrijpen dat ook andere onderwijsinstellingen, c.q. andere hogescholen voor die leerstoel in aanmerking komen?

Mevrouw HAARSMA: Als het om de leerstoel gaat, gaan wij niet alleen in gesprek met de Hogeschool Drenthe. De Voorjaarsnota PLUS was al gedrukt toen er nog geen sprake was van een fusie met de Christelijke Hogeschool Nederland (CHN) in Leeuwarden. Wij zullen uiteraard ook over de provincie-grenzen heenkijken. Wij willen kijken wat er in Drenthe op het terrein van kennis, innovatie en onderwijs nodig is en wat daarbij een passend aanbod is. Het gaat dus inderdaad breder.

De heer BERENDS: Dus de Hanzehogeschool uit Groningen die al een vestiging in Eelde heeft en binnenkort in Assen komt, wordt niet uitgesloten?

Mevrouw HAARSMA: Ik heb gezegd dat wij ook over de provinciegrenzen heen zullen kijken. Ik denk ook dat wij dit moeten doen. Ik sluit in dezen dus niets uit.

De VOORZITTER: De heer Van de Boer mag nog een vraag stellen en daarna moet mevrouw Haarsma haar betoog afronden, anders komen wij echt met de tijd in de problemen.

De heer VAN DE BOER: Ik hoop op enig tempo omdat anders de vergrijzing nog verder is gevorderd en we dan te laat zijn.

Mevrouw HAARSMA: Ik kan heel goed tempo maken en ik zal dat ook zeker doen.
Voorzitter. De discussie over het technasium heeft mij wat verbaasd. We weten allemaal dat het aantal leerlingen dat bètaonderwijs volgt, afneemt en dat het als het erom gaat de kwaliteit van het onderwijs te behouden, dit onderwijs een forse impuls moet krijgen. De discussie hierover begreep ik dan ook niet helemaal. Want als het gaat om het ontwikkelen van kansen, ambitie en talenten dan verwacht ik toch wat meer ambitie. De heer Klaver vraagt zich bijvoorbeeld af of er in Drenthe wel behoefte aan een technasium is. Mijn mening is dat wij de talenten moeten opzoeken en dat wij onze ambitie moeten uit-stralen. Daar gaat het toch om, dat is Drenthe toch!

De heer KLAVER: Voorzitter. Ik hoop dat u mij toestaat toch nog een interruptie te plegen.

De VOORZITTER: Ja, maar alleen omdat u werd aangesproken.

De heer KLAVER: Ik heb de heer Van de Boer alleen gevraagd de kwantiteit aan te geven. Om hoeveel jongeren gaat het dan? Als mevrouw Haarsma die vraag uitlegt dat ik het niet goed snap, dan heeft zij niet goed geluisterd.

Mevrouw HAARSMA: Misschien heb ik de heer Klaver dan verkeerd begrepen, maar ik heb zijn opmer-king opgevat als een vraag of dit in Drenthe nu wel nodig is. Ik denk dat het bij uitstek nodig is. Er wordt al het nodige aan gedaan en wij moeten er nog veel meer aan doen. Wij moeten aan de onderkant denken, maar ook aan de bovenkant en dat is de ambitie van dit college.

De heer OOSTERLAAK: Voorzitter....

De VOORZITTER: Ik wil nogmaals op de tijd wijzen. Wij hebben om één uur gasten, namelijk het Drents Jeugdorkest. Maar oké en ik hoop dat de gedeputeerden die nog het woord moeten voeren, dat beknopt zullen doen.
De heren Oosterlaak en Wijbenga mogen nog interrumperen en dan is het schluss.

De heer OOSTERLAAK: Voorzitter. Wij hebben mevrouw Haarsma gevraagd of er nog nieuws te melden is over het EPD.

Mevrouw HAARSMA: Ik heb daarover verleden week een gesprek gehad met de zorgverzekeraar. Ik heb het probleem voorgelegd en de zorgverzekeraar heeft mij meegedeeld dat er op dit moment geen financiële ruimte is, maar dan zal worden bekeken of er in het volgende jaar nog wel ruimte is. Dat is wat mij is toegezegd.

De heer WIJBENGA: Ik heb nog een vraag over de Ruimte voor ruimte-regeling, maar neem genoegen met een schriftelijk antwoord, waarna we er in de Statencommissie OGB over kunnen spreken.
Mijn vraag is - het is een bijna jaarlijks terugkerend thema - wat de stand van zaken is en hoe de commissie hierover wordt geïnformeerd.

Mevrouw HAARSMA: De staten krijgen hierover in oktober een vervolgnotitie. Daarover kan dan gedebatteerd worden.

De VOORZITTER: Voor ik mevrouw Klip het woord geef, deel ik mee dat zo-even bekend is geworden dat de staten van Groningen Max van den Berg hebben voorgedragen als de nieuwe Commissaris van de Koningin in Groningen. Uiteraard zal De Kroon zich hierover nog moeten uitspreken.

Mevrouw KLIP: Mijnheer de voorzitter. De staten lezen ongetwijfeld niet alleen de Volkskrant maar ook het Dagblad van het Noorden en dan hebben zij net als ik vanochtend verheugd het dagblad gelezen. Dat was in ieder geval wel mijn begin van de dag en dat begin werd gevolgd door drie zoenen van een van de leden van de fractie van de SP bij het betreden van deze statenzaal. Men zal begrijpen: mijn dag kan niet kapot.
Ik zal, gelet op de tijd, geen vlammend en enthousiast betoog houden over mijn totale portefeuille, in relatie tot de Voorjaarsnota zal ik op slechts een aspect ingaan, namelijk ons energiebeleid en ons voornemen om dat programmatisch vorm te gaan geven. Daarnaast zal ik ingaan op de motie van de PvdA met betrekking tot de waterschapsreglementen. Dat heeft wel niets met de Voorjaarsnota te maken, maar ik zal er toch op ingaan.
Ons energiebeleid kan als volgt kort samengevat worden: bewust en intelligent omgaan met energiebesparing, energiegebruik, het opwekken van duurzame energie, het terugdringen van de $CO_2$-uitstoot enzovoorts. Een dergelijk beleid mag anno 2007 van een overheid verwacht worden. De provincie heeft daarin een dubbele rol: aan de ene kant die van vergunningverlener en aan de andere kant die van aanjager, stimulator, regisseur enz.
Wat betreft onze rol als vergunningverlener: de overheid is geen stempelmachine. Wij kijken met de bril van 2007 naar wet en regelgeving en vergunningaanvrage en doen dit vanzelfsprekend binnen de kaders van de wet. Het besluit dat het college gisteren heeft genomen met betrekking tot de aanvrage van Essent Milieu Wijster is een goed voorbeeld van het feit dat de provincie er echt toe doet. Maar de staten kennen natuurlijk het formele traject dat nog gaat lopen.
Met betrekking tot het aanjagen, stimuleren enzovoorts zijn twee moties ingediend, die in ieder geval ook door het CDA gesteund worden, zo heb ik althans de woorden van de heer Klaver hierover vertaald. In die moties wordt ons gevraagd extra inspanningen te leveren op het gebied van besparing en duurzame energieopwekking.
Ik wil graag een aantal van de in die moties genoemde zaken die al in gang zijn gezet, noemen.

In maart is een prestatieovereenkomst gesloten met een aantal woningcorporaties en wij hebben alle andere in Drenthe werkzame corporaties opgeroepen zich bij die overeenkomst aan te sluiten, om in 2010 aan alle corporatiewoningen minimaal het C-label te kunnen geven.
Gisteren is het college akkoord gegaan met het project Wonen ++ dat volgende week gepresenteerd zal worden. Dat is een heel groot traject, waarbij alle eigenaren van woningen tot aan bouwjaar 1985 gestimuleerd en geholpen worden om allerlei energiebesparende maatregelen te nemen en voorzieningen aan hun woning te treffen tegen een buitengemeen aantrekkelijke financiële regeling.
Wij zijn samen met Groningen en Fryslân op weg naar een Noordelijk energieconvenant met het Rijk.
Het traject dat wij hebben gestart om te kijken wat $CO_2$-opslag op het vasteland betekent, is afgerond en wordt binnenkort gepresenteerd.
Wij zijn inmiddels met twee grote gemeenten in onze provincie in gesprek om te kijken hoe wij hen kunnen helpen bij het opstellen van hun totale gemeentelijke energievisie.
Wij zijn het traject Sterk bouwen gestart, als opvolger van het inmiddels wat sleets geraakte project Duurzaam bouwen, waaraan bouwers, maar ook makelaars, projectontwikkelaars, installateurs, enz., enz., meedoen.
In een van de moties wordt als voorbeeld Assen-Zuid genoemd. Een werkatelier in de systematiek van Grounds for Change heeft inmiddels plaatsgevonden voor Assen-Zuid.
De staten bepleiten die extra inzet en het college is het daarmee eens.
Aanjagen, regisseren en subsidiëren, maar de uitvoering moet door anderen gebeuren.
En dan het Programma klimaat en energie. Wij stellen de staten voor dit programmatisch aan te pakken, omdat wij met heel veel partijen te maken hebben, zowel in dit huis als daarbuiten en omdat bovendien een programmatische aanpak het voordeel biedt dat er een aantal projecten onder gehangen kan worden.
Er zijn inmiddels rondetafelgesprekken met heel veel mensen georganiseerd en het eerste heeft al plaatsgevonden. Ik ga graag ook met de staten op basis van een startnotitie om de tafel om met de benen op tafel hierover verder te praten. Het college zal de staten ook voorstellen om wat in de wandelgangen jonge honden worden genoemd, bij die gesprekken te betrekken. Het lijkt ons uitermate nuttig om voor bijvoorbeeld een jaar net afgestudeerde studenten uit Delft hierbij te betrekken, want zij zullen er met een heel frisse en toch technische blik naar kijken. Natuurlijk betekent dit ook - de wereld gaat heel snel op het gebied van klimaat en energie - dat wij opnieuw zullen bekijken waar de accenten gelegd moeten worden en met welke punten wij uit onze lopende energienota vooral door moeten gaan, want het uitvoeringsprogramma dat de staten hebben goedgekeurd, eindigt dit jaar.
Kortom, ik ervaar de moties van de fracties van de PvdA en de VVD als een steun in de rug. Ik zeg toe dat wij bij de begroting met de eerste ideeën zullen komen. De totale invulling van het programma zal pas begin volgend jaar klaar zijn, omdat wij met een aantal partijen nog om de tafel moeten en ik zeg toe dat de inhoud van de moties in de totaliteit bekeken zullen worden en aandacht zullen krijgen, voor zover dat al niet in gang is gezet en dus ‘meegenomen’ worden, om dat vreselijke woord maar eens te gebruiken.

De heer KLAVER: Voorzitter. Kan de gedeputeerde aangeven of zij haar ambities, die wij zeer waarderen en ook straks wellicht terug kunnen lezen in startnotities, waarin alle gedachten, ideeën en gevoelens van deze staten verwerkt zijn, binnen haar begroting kan regelen of dat zij wellicht toch iets wil putten uit het dividend van Essent dat naar de Drent moet.

Mevrouw KLIP: Voor het verwerkelijken van onze ambities is zeker extra geld nodig. Ik maak graag gebruik van het investeringsfonds, waar dat dividend ook in gestort wordt, maar dat investeringsfonds zal zeker ook gebruikt worden om investeringen van anderen uit te lokken, want de uitvoering moet door anderen plaatsvinden en de provincie helpt in al haar rollen alleen een stevig handje mee. Willen wij onze ambities waarmaken - wij hebben die in opwaartse richting bijgesteld, bijvoorbeeld Kyoto plusplus - dan moet er inderdaad heel veel gebeuren.
Voorzitter. Ik kom op de motie van de PvdA die betrekking heeft op de nieuwe waterschapsreglementen die opgesteld moeten worden nu er inmiddels een nieuwe Waterschapswet is.

Het college ontraadt aanvaarding van die motie en ik wil graag uitleggen waarom.
De wet geeft aan dat het zogenaamde artikel 3- en artikel 4-overleg, overleggen tussen provinciebesturen, de GS'en en de DB's van de betrokken waterschappen, een heel open proces is. Het is bovendien ook een heel subtiel proces, want als het gaat om grensoverschrijdende waterschappen, rolt de mening van een provincie als een domino over het hele land verder. De rol van PS komt tot volle wasdom en volledig tot zijn recht wanneer zij, en met hen de PS'en van de andere elf provincies, na de periode van terinzageligging beslissen over het voorstel dat dan voorligt. PS kunnen in dat proces van besluitvorming ook alle inspraakreacties meenemen. De wet heeft heel duidelijk de verantwoordelijkheid voor de overleggen ex artikel 3 en artikel 4 bij de dagelijkse besturen van de provincies gelegd.

De heer VEENSTRA: Maar het kan toch geen kwaad dat PS vooraf al aangeven hoe zij erover denken?

Mevrouw KLIP: Nee, dat kan ook helemaal geen kwaad, maar het kan ook geen kwaad dat ik aanvaarding van de motie ontraad. Ik wil het nog wat verder uitleggen.
Het voorstel dat de Tweede Kamer heeft goedgekeurd is wat hybride. Unie van Waterschappen, VNG en IPO hebben via het Kabinet een voorstel aan de Tweede Kamer voorgelegd, waarin sprake is van zes geborgde zetels. De Tweede Kamer heeft daar zeven tot negen van gemaakt. De algehele landelijke verwachting is dat de komende waterschapsverkiezingen een tussenfase zijn in de uiteindelijke overstap naar een volledig lijstenstelsel bij de verkiezingen van 2012 wordt gemaakt.
Ons advies - en GS van Drenthe staat hierin niet alleen - is die waterschapsbesturen toch zo lean and mean, zo bescheiden mogelijk te houden.
Inmiddels heeft Drenthe vier artikel 4-overleggen gevoerd op basis van de beredeneerde voorstellen die de Statengriffie de staten heeft toegestuurd. Het zijn vier overleggen, want Drenthe heeft met vier waterschappen te maken. Alle overleggen hebben geresulteerd in de formulering zoals die door GS van Drenthe in samenspraak met de colleges van Groningen en Overijssel is voorgesteld. De heer Bleker heeft, toen de twee artikel 4-overleggen met de twee noordelijke waterschappen werden gevoerd, aangegeven wat de staten van Groningen in meerderheid van mening zijn, maar ook hij heeft gezegd akkoord te zijn met het voorstel dat voor lag.
De staten zijn in december volledig aan zet maar het streven moet er wel op gericht zijn dat wij het als provincies eens worden. Als dat niet gebeurt, neemt de minister het over en die ontwikkeling moeten wij geen van allen willen.
Dus nogmaals: de artikel 4-overleggen voor Drenthe zijn gevoerd. Ik heb motie M5 gelezen en ik ontraad aanvaarding daarvan en de staten zijn eind dit jaar volledig aan de beurt. Bovendien heb ik in overleg met de griffie in de commissievergadering van 12 september tijd gereserveerd om de staten vollediger te informeren en om met de staten in discussie te gaan.

De VOORZITTER: Voordat u gaat interrumperen wil ik de staten erop wijzen dat zij nog een tweede termijn krijgen. De discussie kan eventueel in de tweede termijn voortgezet worden.
Ik geef het woord aan de heer Baas.

De heer BAAS: Mijnheer de voorzitter. De fracties van PvdA, CDA, ChristenUnie en GroenLinks hebben opmerkingen gemaakt over de rolopvatting en taken van de provincie. Hoe breng je de provincie dichter bij de samenleving, welke rol heeft de provincie richting de gemeenten en instellingen, hoe vult de provincie haar regierol in, hoe geeft zij vorm aan en welke visie heeft zij op interactieve beleidsvorming, iets wat wij "beginspraak" hebben genoemd.
Het college heeft het voornemen hierover een startnotitie op te stellen, een startnotitie op basis waarvan het in het najaar met de staten van gedachten wil wisselen. Immers, de beginspraak begint hier. Het consulterende debat waarover de heer Klaver sprak, komt er dus zeker.
Het zal gedeeltelijk ook gaan om een cultuuromslag in dit huis. Hoe worden wij als provincie zichtbaar en herkenbaar, hoe wordt de provincie meer betrouwbaar en transparant en meer bereikbaar.
In dat kader past ook motie M8 van de VVD over de subsidiemakelaar. Het college is het met de strekking van die motie eigenlijk wel eens. Ook het college is van mening dat de toegang tot subsidieregelin-

gen voor elke belanghebbende eenvoudig, eenduidig en laagdrempelig moet zijn. Toch ontraadt het college aanvaarding van de motie, omdat het met de voorgestelde uitvoering, namelijk het aanstellen van een subsidiemakelaar, niet gelukkig is. Het college ziet andere, meer directe mogelijkheden, want de subsidiemakelaar is weer een extra schakel. Voor ons is het daarom de vraag of dat de goede oplossing is. Wij zoeken in eerste instanties naar andere oplossingen die een meer directe toegang geven en die beter aansluiten bij de organisatiestructuur die wij voor ogen hebben, namelijk een waarbij de ambtenaren veel directer toegankelijk zijn.

De heer BERENDS: Kan de heer Baas daar wat concreter over zijn?

De VOORZITTER: Liever niet, want nogmaals, ik doe een beroep op uw medewerking. We kunnen de leden van het Drents Jeugdorkest niet eeuwig op ons laten wachten.

De heer VEENSTRA: Maar we mogen toch wel wat vragen?

De heer KLAVER: Ik begrijp dat u liever niet hebt dat wij nog interrumperen en dat wij met onze reactie wachten tot de tweede termijn.
Ik vraag dit even voor mijn duidelijkheid.

De VOORZITTER: Er is gepland dat de fracties in tweede termijn de helft van hun spreektijd in eerste termijn krijgen. Het debat kan dus in de tweede termijn voortgezet worden.

De heer KLAVER: Dan wacht ik rustig af.

De heer VEENSTRA: Ik wil hier toch nog wel iets aan toevoegen. Interrupties horen er toch gewoon bij? Het zou toch jammer zijn omwille van de tijd anders te moeten werken?

De VOORZITTER: Natuurlijk horen interrupties erbij, maar in de tweede termijn kan ook nog geïnterrumpeerd worden.
We hebben met elkaar afgesproken ernaar te streven om één uur - dat is het inmiddels - de beantwoording in eerste termijn afgerond te hebben. Daarna zou er geschorst worden en na die schorsing zou de tweede termijn plaatsvinden.
Laten wij ons daar nu ook een beetje aan houden.

De heer BAAS: Voorzitter. Ik zal mijn best doen om het verder heel kort te houden.
Motie M1 is een oproep aan de staten zelf en daarover hoeft het college dus geen mening te hebben. Overigens sluit de motie wel mooi aan bij wat ik zojuist heb gezegd over het consulterende debat zoals de heer Klaver het formuleerde.
Rest mij nog een antwoord aan GroenLinks over www.drenthe.nl. Die vraag is al tweemaal eerder beantwoord, maar wellicht geldt ook hier het "driemaal is scheepsrecht". De nota Welkom in digitaal Drenthe die indertijd door de staten is vastgesteld gaf in 2006 /2007 financiële ruimte voor de aanschaf van het al zo vaak genoemde content management systeem. Dat systeem is er nu, daar gaan wij voortvarend mee aan de slag en nog in 2007 zal www.drenthe.nl in ieder geval aan alle overheidsbrede richtlijnen voldoen. Wij gaan voortvarend verder met de uitbouw ervan, ook als het gaat om een portal waarmee heel Drenthe bereikbaar wordt.
Als de staten de Voorjaarsnota PLUS vaststellen, is daarvoor geld beschikbaar.

De VOORZITTER: Ik stel voor om van onze planning af te wijken en nu al de vergadering te schorsen. De consequentie hiervan is wel dat de staten deze schorsing niet kunnen gebruiken om alle antwoorden van het college tot zich door te laten dringen. Daarom zal ik na het antwoord van de heren Bats en Munniksma de vergadering opnieuw schorsen.

De staten doen mij een groot plezier wanneer zij nu al onderling een beetje overleggen over de lengte van die schorsing.
Ik schors de vergadering.

(Schorsing van 13.02 uur tot 14.33 uur.)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering en geef het woord aan de heer Munniksma.

De heer MUNNIKSMA: Mijnheer de voorzitter, dames en heren statenleden. U hebt zonet kunnen genieten van dat deel van mijn portefeuille dat ik uitermate boeiend vind, namelijk de cultuur en daarover wil ik toch in het kort nog even wat over zeggen.
Cultuur is in onze provincie een heel boeiende portefeuille. De noordelijke provincies geven zelf heel veel geld uit aan cultuur en ik vind het een boeiende uitdaging om in het kader van cultuurparticipatie meer geld naar Drenthe toe te halen, want het is eigenlijk gek dat de provincies die veel rijksgeld hiervoor ontvangen, veel minder, vaak minder dan 50 cent per inwoner, aan cultuur besteden en dat de provincies die zelf heel veel bijdragen relatief heel weinig uit de cultuurfondsen krijgen. Daar wil ik wat aan doen.
De fractie van de PvdA heeft in haar algemene beschouwingen aangegeven dat bij cultuurbeleid niet alleen naar de pieken moet worden gekeken, maar ook naar de brede basis die daaronder ligt. Voor ons is die brede basis van groot belang. Dat geldt bijvoorbeeld voor erfgoed en cultuureducatie en zeker ook voor de ondersteuning via de tweede lijn richting amateurkunst. Tegelijkertijd moeten we ook vaststellen dat er in Drenthe een gat ligt en dat wij te weinig het talent stimuleren dat wij toch graag in het Drents Orkest of op andere plekken naar voren laten komen.
Er is ook kort stilgestaan bij een onderwerp dat, voor ik deel uit ging maken van het college, hier al een paar keer aan de orde is geweest, namelijk het Huis van de Taal. Wij gaan ervan uit dat het Huis van de Taal niet alleen maar een huis voor de letteren is, maar dat daar ook andere Drentse tonen gehoord kunnen worden. In het najaar zal in de Statencommissie CW besproken worden wat het Huis van de Taal de komende jaren voor Drenthe moet gaan betekenen.
Ook het erfgoed - het CDA sprak over het "tafelzilver" – vinden wij van groot belang.
Claartje Peters heeft de afgelopen tijd een aantal discussies aangezwengeld over het wel en wee van de provincie en daarbij staat ook voor haar een ding als een paal boven water, namelijk dat de provincie wat te makken heeft in het landelijk gebied. Wij willen de balans tussen natuur en landschap en de dynamiek van recreatie en landbouw goed houden. Dat betekent dat wij doorgaan met het stevig oppakken van de EHS. Daarbij betrekken wij ook LOFAR, zoals in de geschreven bijdrage van de SP werd gevraagd, want dat het gaat om goede projecten waarbij wetenschappelijke ontwikkelingen, de natuur en De Hunze aan elkaar verbonden kunnen worden.
GroenLinks heeft een motie ingediend over de verrommeling. In die motie richt GroenLinks zich tot de staten en in dit verband wil ik erop wijzen dat de uitstekende werkgroep die al werkzaam is, ook dit punt op kan pakken.
Nogal wat partijen zijn ingegaan op de kwestie van investeringssteun aan jonge agrariërs. Toen wij hierover eerder spraken, heb ik niet onder stoelen of banken gestoken dat ik wat problemen had met de focus op dit gebeuren.
Omdat ik een goede interactie met de staten op prijs stel, zal ik nu even stoppen en de heer Langenkamp de gelegenheid geven te interrumperen.

De heer LANGENKAMP: Ik vind het prima dat GS zelf de werkgroep noemen.

De heer MUNNIKSMA: Ik vind het ook prima dat de heer Langenkamp de indruk heeft dat het college werkt.
De motie over investeringssteun voor jonge agrariërs is na vanochtend al driemaal, waarvan tweemaal in de commissie, aan de orde geweest. Ik moet bekennen dat ik aanvankelijk enige aarzeling hierover had, aarzeling die misschien is veroorzaakt door mijn leeftijd. Ik ben van mening dat wanneer wat oudere boeren fors investeren in milieu en innovatie, zij evenveel steun van de overheid zouden moeten krijgen dan een jonge boer die investeert. Maar tegelijkertijd weet ik ook dat wanneer iemand een zaak wil overnemen van zijn voorouders, hij daarvoor moet betalen en dat een goedlopende zaak dan een hoge prijs heeft. Maar waarom moet dan een specifieke uitzondering voor de landbouw worden gemaakt? Het college stelt een goede wisselwerking met de staten op prijs en daarom zal het, ondanks het feit dat het enkele procedurele problemen ziet als het op uitvoering motie M9 aankomt, proberen tot een uitvoeringskader te komen. In de loop van dit najaar zullen de staten van de bevindingen van het college op de hoogte worden gesteld.
Binnenkort komt LNV met een tender rond de problematiek van starters in de agrarische sector. Ik heb al eerder aangegeven van mening te zijn dat LNV hiervoor afdoende maatregelen moet nemen. Het is nu bekend geworden dat er landelijk € 8 miljoen beschikbaar zal zijn en ik zal de ontwikkelingen in Drenthe richting die tender nadrukkelijk volgen.
Ik zie dat de heer Klaver wil interrumperen. Sorry, voorzitter, ik moet nog even wennen aan mijn nieuwe rol.

De VOORZITTER: Ik neem u uw jeugdig enthousiasme niet kwalijk, maar het gaat nu om bij uitstek een taak van de voorzitter, of dat nu de voorzitter is van een college van burgemeester en wethouders of van de staten.

De heer KLAVER: Mijnheer de commissaris, u bent een vriend.
Voorzitter. Wij zijn toch wel nieuwsgierig naar de mening van de gedeputeerde over motie M6. Ik denk dat hij die motie gemakshalve maar even overslaat, maar wij menen toch wel recht te hebben op een motivering van de gedeputeerde voor wat hij met die motie gaat doen.

De heer MUNNIKSMA: Ik heb volgens mij - ik zal het nu wat rustiger zeggen - al aangegeven dat het college er de voorkeur aan geeft deze problematiek langs de lijn van motie M9 op te pakken. Tegelijkertijd kan er in 2007 een probleem ontstaan. Vanaf 1 september tot 1 oktober loopt er een tender, waarbij bedrijven uit geheel Nederland kunnen inschrijven op de startersregeling van LNV. Voor die tender is een bedrag van € 8 miljoen beschikbaar. Ik heb gezegd dat ik graag monitor hoe die ontwikkeling verloopt om daarna te bepalen of het al dan niet nodig is er extra gas bij te geven. Maar in eerste instantie wil ik monitoren wat daar gebeurt.
Een aantal fracties ondersteunt het voornemen van het college om op korte termijn in overleg met de sector een visie te ontwikkelen voor recreatie en toerisme in de komende periode. Wij willen dit overleg gebruiken voor de onderbouwing van een provinciale visie op dit terrein in het kader van de nieuwe WRO.
Het CDA heeft gevraagd hoe wij omgaan met het fietsknooppuntenplan (FKPP). Wij gaan ervan uit dat wij in overleg met het Recreatieschap - dat is de instantie die het gaat uitvoeren - tot een uitrol zullen komen van het FKPP. Wij zullen in dit overleg aangeven dat het verstandig is ook naar de nieuwe technieken te kijken.
Het is leuk te kunnen constateren dat in de sectoren recreatie en toerisme en economie de afgelopen tijd veel aan de orde is geweest. Zo hebben wij bekeken wat de rol van de provincie is bij Plopsaland. Wij willen nadrukkelijk komen tot een evenwicht tussen de belangen van de Drentse bevolking en die van de recreant. Voor de provincie betekent dit dat vooral de insteek zal worden gekozen om via infrastructuur en landschappelijke inpassing een bijdrage te leveren. Ik zal hierover morgen graag wat meer vertellen.
De bijdrage van de SP over recreatie en toerisme kwam op een heel bijzondere manier tot ons en ik zal daar op dezelfde manier op reageren.

De heer WIJBENGA: Voorzitter. Wij hebben iets gezegd over een nieuwe Drentse landbouwagenda. Vanwege het succes van de vorige agenda lijkt het ons vanwege de nieuwe problematieken alleszins redelijk samen met de organisaties tot een nieuwe agenda te komen. Wij horen graag de mening van de gedeputeerde daarover.

De heer MUNNIKSMA: Ik heb wel een mening over landbouwagenda's, want ik heb de afgelopen periode gezien dat alle overheidslagen zich nadrukkelijk met de landbouw hebben bemoeid en ook een aantal agenda's hebben opgesteld. Het Ministerie van LNV heeft er een heel circus voor opgetuigd, het is in provincieland gebeurd en het is in gemeenteland gebeurd. Voor we starten met een nieuwe landbouwagenda wil ik toch eerst even nagaan wat nut en noodzaak daarvan is. Maar als wij tot een nieuwe agenda komen dan doen we het op dezelfde manier als wij van plan zijn het bij recreatie en toerisme te doen. Het lijkt het verstandig hierover nog eens in de Statencommissie OGB te spreken.

De heer BATS: Mijnheer de voorzitter. Ik ga wat doen aan mijn imago. Verleden week werd ik erg ambitieus en een jonge hond genoemd, vandaag werd ik jong en jeugdig genoemd en vandaag kreeg ik door GroenLinks een brochure in handen gedrukt over het OV waarin ik de opdracht krijg sexy te worden. GroenLinks, dank daarvoor.
Ik ben dus een jack russell die een sint-bernardshond moet worden, maar daarbij wel zijn ambitie vast moet houden. Ik zal oefenen.
De komende jaren zal ik aan de onderwerpen binnen de portefeuilles die onder mijn verantwoordelijkheid vallen, met volle ambitie uitvoering geven. Een van de punten daarbij het Provinciaal verkeers- en vervoersplan (PVVP). Ik voel mij hierbij gesterkt en gesteund door de staten, omdat de afgelopen maanden in twee commissievergaderingen hierover zeer positief werd gesproken.
Uiteraard – het staat ook in het PVVP – zal in Drenthe de auto de primaire vervoerswijze blijven, maar wij vinden het ook van belang dat de mogelijkheden voor fiets en OV de komende jaren op een goede en innovatieve manier vorm krijgen. Dus van doemscenario's in het OV en het vergeten van fietspaden, is geen sprake.
Met betrekking tot het OV is het standpunt van dit college dat de aanpak die de afgelopen jaren is ingezet, de komende jaren wordt vervolgd. Het OV is beter gaan renderen. Meer mensen hebben gebruikgemaakt van het OV en zij beoordelen de kwaliteit – de insprekers en degenen met wie wij regelmatig spreken over het OV hebben ons dit ook bevestigd – als goed.
Europa en de Noordelijke Ontwikkelingsas (NOA) zijn voor het college van belang in de ondersteuning van gemeenten en andere instanties die een beroep op de provincie doen.
De PvdA vroeg naar goede voorbeelden van de economische slagkracht van Drenthe. Wat ons betreft is dat in ieder geval het dossier NOA, omdat in dat dossier wordt gezocht naar een verbinding tussen de Randstad en ons achterland in Duitsland, de Baltische staten en Rusland, niet alleen op economisch vlak, maar ook op het terrein van toerisme en culturele uitwisselingen. Ik zie daar wel degelijk grote kansen voor onze provincie.
Alvorens op de moties in te gaan wil ik nog enkele vragen beantwoorden.
De PvdA vroeg in het kader van een bredere discussie over energie hoe de komende jaren wordt omgegaan met de verlichting van de provinciale Drentse wegen. Ik zeg toe dat ik dit jaar nog de staten een voorstel zal voorleggen waarin ik uiteenzet hoe op een verstandige manier de verlichting gereduceerd kan worden en tegelijkertijd tegemoet kan worden gekomen aan de wens van de staten om verlichting en energiebeleid aan elkaar te koppelen. Het is mijn insteek dat waar mogelijk gebruik zal worden gemaakt van led's bij verlichting of bewegwijzering.
Het CDA vroeg of het FKPP na presentatie van het plan binnen een termijn van twee jaar kan worden uitgevoerd. Ik denk dat dit mogelijk is, maar de provincie is hierbij natuurlijk ook afhankelijk van de medewerking van de gemeenten en het Recreatieschap. Maar ik schat de mogelijkheid positief in.
Het verhaal over bezuiniging op het onderhoud vond ik wat bijzonder. Ik heb nagevraagd of de asfaltlaag een paar millimeters dunner zou kunnen worden. Mij is verzekerd dat dit niet aan te bevelen is. Wel zal worden bekeken hoe op een innovatieve manier met verkeer en vervoer en OV kan worden omgegaan.

Het CDA koppelde zijn opmerking aan de financiën, want uiteindelijk was de vraag of het niet een tikkeltje minder zou kunnen. De lijn die dit college voor de komende jaren heeft gekozen is niet het minder te doen, maar om in de komende twee jaar niet verzwaard in te zetten op financiën en toch tot uitvoering van zijn ambities te komen. Voor de jaren daarna zal geld gereserveerd worden om de ambities van het PVVP in het meerjareninvesteringsprogramma (MIP) tot uitvoering te kunnen brengen. Dus we varen de komende twee jaar een rustige koers en we hopen onze ambities de laatste twee jaar van deze bestuursperiode te verwezenlijken.
De fractie van de SP heeft een behoorlijk aantal opmerkingen gemaakt over het OV. De opvatting dat de bereikbaarheid te wensen overlaat, deel ik niet en de statistieken van de afgelopen jaren wijzen dit ook absoluut niet uit.
Ik ben het wel met de fractie van de SP eens dat de verbinding Zwolle-Emmen verbetering behoeft. Het college is daar ook druk mee bezig. Ik heb in een eerder stadium al gemeld dat wat het college betreft de provincie die spoorlijn overneemt, maar dan wel op een financieel fatsoenlijke basis. Ons ultieme doel is – en dit doel geldt het hele OV – de burger optimale mogelijkheden te bieden om door Drenthe te reizen. De staten kunnen erop rekenen dat onze inzet om dit te bereiken groot zal zijn.

De heer LANGENKAMP: Ik neem aan dat de heer Bats bij de onderhandelingen over het overnemen van die spoorlijn dezelfde tactiek toepast als zijn voorganger de heer Swierstra en dat de provincie bij overneming van die lijn uiteindelijk geld ontvangt. Of denkt de gedeputeerde dat Drenthe voor overname van die lijn zal moeten betalen?

De heer BATS: De staten mogen erop rekenen dat de provincie daarvoor geld ontvangt en zij mogen mij aan die uitspraak houden.

De heer LANGENKAMP: Dan is mijn volgende vraag of de gedeputeerde een schatting kan geven van het bedrag. Voor de N34 kreeg Drenthe € 80 miljoen. Gaat het om een bedrag in dezelfde orde van grootte?

De heer BATS: Het zou bijzonder dom zijn nu, staande de onderhandelingen met het Rijk, een bedrag te noemen. Ik neem dan ook aan dat de heer Langenkamp het respecteert dat ik nu geen bedrag noem.

De heer LANGENKAMP: Natuurlijk, vanuit de onderhandelingspositie zeker en daarom sprak ik ook over “de orde van grootte”. Maar ik kreeg uit de woorden van de gedeputeerde even de indruk dat het ons geld zou gaan kosten en ik weet nu dat dit absoluut niet het geval zal zijn.

De heer BATS: Nee, ik zei ook al dat wij er naar alle waarschijnlijkheid geld voor zullen krijgen.

De heer LANGENKAMP: De woorden "naar alle waarschijnlijkheid" moet de heer Bats weglaten.

De heer BATS: Met betrekking tot de vraag van de SP naar gratis OV vraag ik de staten te wachten op de uitkomst van landelijke pilots die op dit moment aan de gang zijn. Gratis OV is op dit moment een populaire discussie, maar het is ook een riskante discussie. Als de pilots zijn afgerond kunnen wij op basis van concrete cijfers en objectieve gegevens opnieuw over dit punt discussiëren. Het lijkt mij niet goed dit hier en nu te doen.
Het staat de SP uiteraard vrij om een mening over de privatisering te hebben, maar het college denkt daar echt anders over en wij hebben de afgelopen jaren gezien dat privatisering vruchten afwerpt.
Voorzitter. Ik kom op de moties en ik begin met motie M2.
In de commissie heb ik uiteengezet dat het OV-bureau een aantal opdrachten heeft. De opdrachten zijn: zorgen voor een goede exploitatie van het OV en zorgen voor een goede innovatie in het OV in Drenthe en Groningen; het is immers een gemeenschappelijke regeling. De regio waarvan in motie M2 sprake is, valt onder het nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen.

Het college kan de motie accepteren en zal bij het uitvoeren ervan ook kijken naar een mogelijk andersoortige financiering.
Ik kom op motie M11, de motie van de VVD over beveiligde parkeerplaatsen langs de A37.
Ook mij is ter ore gekomen dat de EU geschrokken is van de vervoerscriminaliteit in de lidstaten. Er schijnt een rapport te zijn waarin die criminaliteit is beschreven. Ik heb inmiddels ook vernomen dat Nederland de poll position van Italië heeft overgenomen als het om vervoerscriminaliteit gaat, want de afgelopen jaren is die criminaliteit explosief, namelijk met 300%, gestegen.
In die zin is de motie een steun in de rug van het college als het in gesprek gaat met de partners in Drenthe maar ook bij zijn gesprekken met de minister over zijn opdracht van de commissie verkeer en vervoer om een twintigtal hotspots in Nederlands te zoeken die voor een dergelijke parkeerplaatsconstructie in aanmerking komen. Het college staat dus positief tegenover de motie.

De heer KLAVER: Deelt de gedeputeerde onze mening dat het misschien verstandiger is om, voordat wij geld gaan steken in parkeerplaatsen, ons in de commissie eerst bij te praten over de werkelijke narigheid in Drenthe? Wij hebben tussen de middag van de politie gehoord dat het allemaal wel wat meevalt en wij willen voorkomen dat een probleem op tafel wordt gelegd dat helemaal geen probleem is. Wil de gedeputeerde, voordat hij op zoek gaat naar geld, de problematiek eerst eens in de commissie bespreken?

De heer BATS: Ik heb het woord “geld” niet gebruikt. Ik denk de opdracht die mij in de motie wordt gegeven, budgettair neutraal uit te kunnen voeren. Het lijkt mij ook logisch dat ik met deze motie in de hand op onderzoek uitga en in de commissie bespreek wat op dit moment het probleem is, hoe zich dit op langere termijn kan ontwikkelen en wat onze visie hierop is in het kader van de economische ontwikkeling en de slagkracht voor Drenthe. Ik kom daarmee graag bij de commissie terug.
Voorzitter. De volgende motie die ik wil bespreken is M12.
Ik kan de strekking van de motie onderschrijven, maar ik vind het lastig aan het in die motie van de ChristenUnie opgenomen verzoek te voldoen. Ik ben sowieso voornemens om op korte termijn een notitie Buitenland uit te brengen, naar aanleiding waarvan een wat bredere discussie gevoerd kan worden over de ins en outs van ons buitenlandbeleid. Bij de bespreking van die notitie kan de motie ook betrokken worden. Het lastige onderdeel van de motie, namelijk het bedrag van € 1,-- per inwoner kan dan ook aan de orde komen. Het lijkt op het eerste gezicht heel sympathiek om per inwoner € 1,-- beschikbaar te stellen, maar op de begroting gaat het om € 2 miljoen voor buitenlands beleid. Ik vind dat een fors bedrag, vooral om het voorstel in de motie niet heel concreet is.
Daarom stel ik voor deze motie vandaag niet in behandeling te nemen, maar deze te betrekken bij de bespreking van de notitie buitenland.
De laatste motie waarover ik iets wil zeggen is motie M15 van GroenLinks. In de commissievergadering heb ik beargumenteerd waarom ik van mening ben dat de staten het in de motie gevraagde onderzoek niet moeten willen. Ik zal de argumenten nogmaals de revue laten passeren en ik zal daarbij ook ingaan op de vraag waarom Groningen wél en Drenthe niet.
Studies uit het verleden hebben aangetoond dat de verkeersstromen van Emmen via Stadskanaal naar Veendam en vervolgens naar Groningen niet substantieel zullen zijn en ook de verkeersdruk op de N34 niet zullen doen afnemen. Dus dat argument is hiermee meteen ontkracht. Daarnaast heb ik in de commissie gemeld dat de best renderende OV-lijn juist die van Emmen naar Groningen met de Qliner is. Dat is een efficiënte, snelle en vooral relatief goedkope OV-verbinding, goedkoop zeker in verhouding tot een nog aan te leggen spoorverbinding. In de afgelopen week hebben met name de bedragen de hoofdtoon gevoerd, terwijl in de commissie de bedragen bij mij constant als laatste op het lijstje stonden.
Ik wil nog even ingaan op de bereikbaarheid van de Veenkoloniën, een wezenlijk argument in de discussie. Mijn Groningse collega Bleker heeft vooral dat argument opgepakt.
Drenthe wil groei en uitbreiding van de economische kernzones. De Veenkoloniën zijn daarbij op dit moment niet aan de orde. Collega Bleker spreekt ook niet alleen vanuit de Veenkoloniën, hij doelt ook op het stedelijk netwerk Groningen-Assen, waarvan de spoorlijn naar Veendam deel uitmaakt.

Drenthe ziet al met al niets in die verbinding en dan vooral niet gelet op de bedragen die ermee gemoeid zullen zijn. Bij het noemen van de reactie van de hoogleraar van de Rijksuniversiteit Groningen heb ik een fout gemaakt; ik sprak over 20 km en het gaat om 30 km. Maar daarmee komen de uiteindelijke kosten steeds meer in de richting van het door mij genoemde bedrag, sterker nog, de heer Oosterhaven zei dat wanneer een partij goedkope bielzen en spoorstaven op de kop kan worden getikt het wellicht voor het genoemde bedrag kan, maar dat grond moet worden gekocht en stations en kunstwerken moeten worden gebouwd. “Het zou dan best kunnen zijn,” – dit waren zijn letterlijke woorden – “dat de heer Bats in de buurt van de vierhonderd miljoen komt.”
Het bedrag is voor mij in de discussie in de commissie niet maatgevend geweest. Het heeft in het vervolg wel de toon gezet, maar de argumenten waarom wij het niet moeten doen, heb ik als eerste genoemd.

De heer LANGENKAMP: Ik dank de heer Bats voor zijn uitvoerige reactie, maar ik ben toch nog steeds geneigd te zeggen dat uit het onderzoek moet blijken of het bedrag € 100 miljoen of € 500 miljoen zal zijn. De heer Bats begint aan de achterkant van het probleem en dat vind ik jammer. Meten is weten. De heer Bats noemt onderzoeken van lang geleden. We weten dat TenneT begin jaren negentig zei dat de lijn van Zwolle naar Hoogeveen wel kon verdwijnen omdat die niet meer nodig zou zijn, maar nu zitten we om de capaciteit van die lijn te springen. Het lijkt mij goed niet te veel af te gaan op oude rapporten, want de wereld verandert wel degelijk.
Er zijn bovendien plannen om in de Veenkoloniën te bouwen. Zo is er het plan Drentse Horn en ook voor dergelijke plannen is ontsluiting van het gebied nodig en het hangt er dan vanaf aan welke kant Stadskanaal gepasseerd wordt hoe lang die spoorlijn moet worden.

De heer BATS: Voorzitter. Volgens mij begin ik bij het begin en niet aan het eind. Ik begin met de vraag: welk probleem hebben we en welk probleem willen we oplossen. Zelfs met de door de heer Langenkamp genoemde beperkte groei, zie ik nog geen probleem. Ik heb in de commissievergadering gezegd niet de suggestie te willen wekken dat wij die spoorverbinding ergens in de toekomst als optie zien. Ik denk dat we voldoende argumenten hebben om die spoorlijn vooral niet aan te leggen.

De heer VAN DER TUUK: Het mooie van het draadloze netwerk in deze zaal is dat ik even heb kunnen googlen en heb kunnen vinden dat eind jaren tachtig al een onderzoek is gedaan naar die spoorlijn. Verder heb ik geen enkel ander onderzoek kunnen vinden. Ik heb wel een heel korte zin kunnen vinden in dat onderzoek die luidt dat de maatschappelijk relevantie voor het gebied heel groot is, maar dat hetzelfde voor de financiële problemen geldt. Kan de gedeputeerde daar nog wat meer over zeggen?

De heer BATS: Niet vreselijk veel. Het onderzoek waarover ik beschik, dateert van 1995. Het is een corridorstudie, waarin de vervoersbewegingen in verschillende modellen met elkaar zijn vergeleken.

De heer VAN DER TUUK: Maar de gedeputeerde trekt de maatschappelijke relevantie wat in twijfel, terwijl uit het door mij genoemde onderzoek blijkt dat die verbinding een voordelige impact heeft voor het gebied. Mijn vraag is of dit nog steeds zo is.

De heer BATS: Dat is niet meer zo. De innovatieve kracht van het OV-bureau is juist geweest dat het met een slimmer en goedkoper alternatief is gekomen. Er is, met andere woorden, ook op langere termijn simpelweg geen behoefte aan die verbinding.

De heer LANGENKAMP: Ik beschik over het rapport Railvisie 2020 Zwolle-Emmen, dat in juli 2000 is uitgebracht, in welk rapport wordt aanbevolen de planologische reservering tussen Emmen en Groningen in ieder geval wel mogelijk te maken. Dat moet als eerste worden gedaan om later niet klem te komen zitten en nog meer kosten te moeten maken.

De VOORZITTER: We zijn hiermee gekomen aan het eind van de eerste termijn.
De heer Langenkamp bracht de voorganger van de heer Bats, de heer Swierstra ter sprake. Ik kan hem verzekeren dat de heer Bats dagelijks geconfronteerd wordt met zijn voorganger, want zijn hond, een jack russell heet namelijk Sipke.
Ik schors de vergadering.

(Schorsing van 15.09 tot 15.31 uur.)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.

TWEEDE TERMIJN

De heer VEENSTRA: Mijnheer de voorzitter. Ik wil in deze tweede termijn kort ingaan op het antwoord van het college en daarna ons standpunt over de moties kenbaar maken.
Hoe rijk is de provincie, is de vraag die een beetje boven dit debat hangt. Wij kunnen leven met de Voorjaarsnota PLUS en de daarin aangegeven financiering en wij zijn optimistisch over de komende periode. Wij zijn daar heel transparant over en als er afwijkingen optreden, dan worden die meteen duidelijk.
Toerisme en recreatie is een belangrijk terrein, waarop wij voor de komende periode nog heel wat kansen voor Drenthe zien. In september moet het geharrewar over de URL's en daarmee het over straat rollebollen afgelopen zijn en wij gaan er dan ook daadwerkelijk vanuit dat het op 1 oktober allemaal geregeld is en dat wij hierover in de loop van september nadere berichten krijgen.
Het verhaal over de ruimtelijke ordening en over de relatie tussen de provincie en het Rijk op dit punt vonden wij niet zo duidelijk. Wij willen hierover in de commissie graag nog eens verder spreken. Het gaat dan om de vraag hoe het college de rol van de provincie ziet en wat er van het Rijk gemist wordt, om hoeveel geld het daarbij gaat en wat er gedaan wordt om deze kwestie op te lossen.
Wij zijn blij dat wij van tevoren de criteria krijgen op grond waarvan wijken subsidie van de provincie kunnen krijgen. Wij kunnen dan ook meekijken welke wijken het worden, of het tot drie wijken beperkt wordt of dat er nog andere mogelijkheden zijn. De discussie hierover zien wij graag tegemoet.
Ik kom op de moties.
Wij handhaven de door ons ingediende moties, behalve motie M4, de motie over duurzaamheid. Wij trekken die motie in en vervangen haar door een nieuwe motie, een motie die wij samen met de fractie van de VVD hebben gemaakt. Dit zal ook consequenties hebben voor motie M10, maar dat zal de VVD zelf wel aangeven.

De VOORZITTER: Aangezien motie M4 is ingetrokken, wordt zij van de agenda afgevoerd.

De heer VEENSTRA: Voorzitter. Ik wil dan nu de nieuwe motie indienen.

***Motie M17***

*PS van Drenthe in vergadering bijeen op 4 en 5 juli 2007*

*overwegende dat:*

- *in de Nota energiebeleid Energiek Drenthe doelstellingen zijn geformuleerd om in 2010 de $CO_2$-emissie terug te dringen (200 kTon in 2007; 800Kton in 2010) en het Drentse aandeel van duurzame energie te brengen op 5%;*
- *er sprake is van vertraging bij de realisering van windmolens (Coevorden), van een tekortschietende capaciteit van het noordelijk stroomnet (verhindert levering van duurzaam opgewekte energie) en van een niet voorziene extra $CO_2$-emissie door inklinkende veengronden;*
- *ernstig gevreesd moet worden, dat door voornoemde ontwikkelingen de provincie Drenthe in 2010 haar energiedoelstellingen niet zal halen;*
- *het daarom noodzakelijk is om extra in te zetten op energiebesparing en wel door met financiële bijdragen initiatieven bij gemeenten en particulieren te stimuleren;*
- *hierbij met name gedacht wordt aan het ontwikkelen van gemeentelijke energievisies (besparingsmogelijkheden door duurzaam te bouwen), van gemeentelijke energiebesparingsprogramma's (energiereductie van gebouwen van de overheid en maatschappelijke instellingen) en van energiebesparingsprojecten bij woningcorporaties en de bouwsector (K/W-opslag, gebruik aardwarmte, zonne-energie, mini-WKK);*
- *van gemeenten, woningcorporaties en provincie een extra inspanning mag worden gevraagd als het gaat om ruimtelijke plannen en de uitvoering van duurzaam bouwen of wel meer de integrale uitvoering volgens het Ground for Change-principe;*
- *gedacht wordt aan een provinciale stimuleringsbijdrage van minimaal € 1 miljoen per jaar.*

*Dragen het college van GS op:*

- *om aan PS bij de najaarsbegroting een plan van aanpak met een financiële onderbouwing voor te leggen voor de realisering van onder meer bovengenoemde initiatieven;*
- *voor de financiële dekking van deze bijdragen gebruik te maken van het Stimuleringsfonds Grote Projecten*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer VEENSTRA: Voorzitter. Motie M1, de motie over taken, positie, prioriteiten en taakopvatting van de provincies handhaven wij.
Motie M2 over het OV handhaven wij.
Motie M3, die handelt over subsidiëring van de breedtesport in relatie tot topsportevenementen handhaven wij, want wij vinden het belangrijk dat de verhouding tussen topsport en breedtesport en wel in de verhouding 1 : 2 blijft bestaan.
Wij vonden het belangrijk motie M5 nu al in te dienen. Het is van belang dat met name natuurorganisaties en milieuorganisaties een plek in de waterschapsbesturen krijgen. Het staat PS op elk moment geheel vrij om een politiek signaal af te geven, te meer daar PS aan het eind van dit jaar uiteindelijk in moeten stemmen met de waterschapsreglementen. Het is een onderwerp dat PS aan het hart gaat en het zou jammer zijn wanneer GS met een andere uitkomst bij PS terug kwamen dan PS op dit moment wensen. Wij vinden het echt belangrijk bij de samenstelling van de waterschapsbesturen te streven naar een maximale democratische invloed van de burger. Wij vinden het ook belangrijk omdat de burger onder de nieuwe Waterschapswet veel meer gaat betalen dan nu. Dit rechtvaardigt dat er iets wordt gedaan aan de positie van de burger en in het verlengde daarvan aan die van natuur- en milieuorganisaties.
Wij vonden het dus belangrijk met het afgeven van dit signaal niet te wachten tot het eind van het jaar.

Wij zullen motie M6 niet en de moties M7, M8 – met name omdat daarin staat dat de oplossing binnen de bestaande formatie moet worden gezocht - en M9 wel steunen. In de fractie is wel een hele discussie gevoerd over motie M9, waarin de vraag naar voren kwam of ook niet andere startende ondernemers zouden moeten worden gesteund en waarom de steun beperkt zou moeten worden tot de jonge agrariërs en niet ook de wat oudere agrariër hiervan zou mogen profiteren.
Op motie M10 zal de VVD nog terugkomen.
Verder zullen wij motie M11 wel, de moties M12, M13 en M14 niet en motie M15 wel steunen. Over motie M12 is in mijn fractie lang gesproken. Inhoudelijk zijn wij het wel met de motie eens, maar zij komt voor ons toch wat uit de lucht vallen. Wij willen eerst wel eens discussiëren over hoe wij met dit vraagstuk om moeten gaan. Daarom verzoeken wij de ChristenUnie dit punt in een van de vergaderingen na de zomer te agenderen of eens met ons te bekijken hoe wij er samen een goed verhaal onder kunnen leggen. Het is ons nu een stap te ver daar meteen € 2 miljoen voor beschikbaar te stellen.
Van de moties M13 en M14 zit volgens ons al voldoende in de Voorjaarsnota PLUS.
Over motie M15 is in mijn fractie gestemd en de uitkomst van die stemming is dat wij die motie zullen steunen. Wij willen wel een onderzoek naar een spoorlijn Groningen-Emmen.
Ik wil daar wel iets bij zeggen. Degenen die voor de motie waren, waren dit vooral vanuit het belang voor de Veenkoloniën. Zij vinden dat duidelijk aangegeven moet worden waarom het wel of niet lukt een spoorverbinding aan te leggen en dat de onduidelijkheid niet langer moet voortbestaan. Het onderzoek zou ook breder getrokken moeten worden, bijvoorbeeld door de optie van een lightrail te bekijken.
Motie M16 zullen wij niet steunen. Voor onze mening verwijzen wij naar hetgeen in de vorige statenperiode is gebeurd.

De heer KLAVER: Mijnheer de voorzitter. De fractie van het CDA wil de leden van het college danken voor de correcte beantwoording van de vele vragen die zijn gesteld. Het is goed opnieuw te kunnen constateren als oppositiepartij serieus te worden genomen en dat er over je ideeën goed wordt nagedacht. Wij zien dit als een soort van zoektocht naar hetgeen ons allen ten gunste van de Drentse samenleving bindt. Het pad dat nu is ingeslagen, is wat ons betreft zeker geen doodlopende weg. Wij hebben daar waardering voor.
Over wegen gesproken: ik zou de heer Veenstra verrassen, maar ik ga hem teleurstellen en ik geef hem een punt, want het is mij tussen de middag niet gelukt een weg te vinden die niet zou moeten worden aangelegd of verbreed. Ik ben vanochtend wat uit de bocht gevlogen; het zij zo en ik geef dit graag toe. Wat wel overeind blijft, is – en ik hoop dat de heer Veenstra die intentie van mijn wil aannemen; de heer Bats verwoordde het uitstekend – dat wij toch aankoersen op temporiseren van aanleggen bij het verkeers- en vervoersdossier. In de commissie komen wij hierover nog weer ruimschoots met elkaar te spreken.
Terug naar de algemene beschouwingen in eerste termijn.
De fractie van het CDA is tevreden. De uitvoering van de energieplannen zullen voor wellicht een groot deel worden gefinancierd uit het Essent-dividend. En nu ook motie M17 is ingediend, gaat het niet meer om € 1 miljoen van het Essent-dividend naar de Drent naar om € 3 miljoen. Je vraagt er een en je krijgt er drie! Tenminste, ik kan het niet anders uitleggen.
Ik dank de gedeputeerde Looman voor zijn toezegging dat in het najaar de prioritering en de plannen voor besteding van het Stimuleringsfonds met de staten zullen worden besproken.
Wij hebben er alle vertrouwen in dat ook op ons idee van een kansenfonds bij het MKB-plannenfonds zal worden teruggekomen. Wij geven de gedeputeerde graag de ruimte om met goede plannen te komen en te zoeken naar middelen om het voor elkaar te krijgen.
Ik dank de gedeputeerde Haarsma dat de evaluatie van de Ruimte voor ruimte-regeling in oktober zal plaatsvinden. Wij zullen graag met haar de tussenstand opnemen.
Gedeputeerde Baas heeft een consultatieronde over de “beginspraak” toegezegd en ook daar zijn wij ontzettend blij mee.
Ik heb begrepen dat er in deze staten weinig Drents wordt gesproken, maar ik ben er hartstikke bliede met dat het Huus van de Taol ook op de agenda komp.

Ik wil van de gedeputeerde toch wel graag iets meer horen dan de mededeling dat ook hij het tafelzilver belangrijk vindt. Wij vroegen hem juist om nog iets van de synergie tussen de verschillende erfgoedspelers te maken. Misschien wil de gedeputeerde nog een poging wagen om het allemaal nog eens uit te leggen.
Wij handhaven onze motie M6, de motie over investeringssteun voor jonge agrariërs, want onze motie heeft betrekking op 2007. Wij hebben wel waardering voor de monitoring van de gedeputeerde, maar wij willen toch graag een uitspraak van de staten over die investeringssteun.
Met betrekking tot het Recreatieschap dring ik erop aan met de andere gedeputeerden in overleg te gaan om tot komen tot FKPP's, want na realisering daarvan is het voor fietsend Nederland extra mooi om naar Drenthe te komen.
Mijnheer de voorzitter. Ik kom op de moties.
Wij zullen motie M1 steunen. Het daarin gevraagde past in het beleid en past ook in het verhaal van de heer Baas over het consultatiedebat.
Motie M2 zullen wij niet steunen. Wij zijn van mening dat eerst duidelijk moet zijn hoe de hele infrastructuur rond Roden-Leek wordt. Als het daarna nog nodig is, kan altijd nog het in de motie gevraagde worden gedaan.
Motie M3 lijkt heel aardig, maar is wat ons betreft te veel toegespitst op sportverenigingen, terwijl breedtesport meer is dan alleen maar sportverenigingen. Verdubbeling van het bedrag kan bij binnenhalen van een heel duur topsportevenement wel eens zo duur uitvallen dat het resultaat is dat uiteindelijk minder topevenementen naar Drenthe worden gehaald. Wij zijn daarom niet voor die motie.
Wij vinden motie M5 niet verstandig. Wij zijn met de gedeputeerde van mening dat het verstandiger is hierover eind dit jaar in de commissie te spreken. Overigens willen wij artikel 4-overleggen zeker niet voor de voeten lopen. De verantwoordelijkheden moeten daar neergelegd worden waar ze horen te zijn.
Het zal geen verbazing wekken dat wij voor onze eigen motie M6 zijn.
Wij trekken motie M7 in, nu hetgeen daarin wordt gevraagd door de heer Looman is overgenomen. Handhaving van de motie wekt dan alleen maar wantrouwen en dat is, gezien de correcte beantwoording en de toegankelijkheid over en weer, het laatste wat wij willen.

De VOORZITTER: Aangezien motie M7 is ingetrokken, maakt zij geen onderwerp van beraadslaging meer uit.

De heer BERENDS: Voorzitter. Ik wijs erop dat motie M2 ook door het college wordt overgenomen. Ik heb de heer Bats dat horen zeggen. Waarom is het CDA daar dan tegen?

De heer KLAVER: Maar komt die motie alsnog in stemming?

De VOORZITTER: In het dualistische systeem is het niet meer zo dat wanneer het college een motie heeft overgenomen, die daarna niet meer in stemming kan komen. Het staat de staten nog altijd vrij het oordeel van het college wel of niet te volgen. M2 blijft op de agenda staan en zal straks in stemming komen.

De heer KLAVER: Voorzitter. Ik dank u vriendelijk voor uw hulp.
Het in motie M8 voorgestelde, namelijk het aanstellen van een subsidiemakelaar, vinden wij geen goed idee en daarom zullen wij niet voor die motie stemmen. Wij zijn wel van mening dat de mensen goed geholpen moeten worden, maar wij zien dan liever dat de mensen in dit huis – en dat zijn ontzettend goede medewerkers – dat beetje extra kunnen om mensen met vragen goed te helpen.
Motie M9, die voorzien is van het nieuwe logo van de ChristenUnie, zullen wij steunen.
Ik neem aan dat motie M10 wordt ingetrokken – ik zie de heer Van de Boer instemmend knikken – en bij de bespreking van motie M17 kom ik er dan wel weer op terug.
Op dit moment zijn wij niet voor motie M11, de motie over de parkeerplaatsbeveiliging. Met de gedeputeerde willen wij graag discussiëren over de feiten en aan de hand van die feiten een mening vormen.

Hetzelfde geldt voor motie M12. De toezegging van de heer Bats om te komen met een Notitie buitenland vinden wij waardevol. Wij wachten die notitie, waarin hij zijn visie kenbaar maakt af, en daarna zullen wij die notitie bespreken.
Wij denken dat de ambities van het college met betrekking tot het onderwijskansenbeleid uitstekend zijn en dat die prima in allerlei notities zijn verwoord. Wij willen het college daarom het groene licht geven en zullen niet voor motie M13 stemmen.
Wij zijn van mening dat het college met de jeugdsportpas op de goede weg is en dat daaraan op dit moment niets behoeft te worden toegevoegd.
Wij zijn voor een onderzoek naar de spoorlijn (motie M15). Meten is weten, dus wij zullen die motie steunen.
Een werkgroep uit de staten met betrekking tot het behoud van de landschappelijke en cultuurhistorische waarden (motie M16) voegt naar onze beleving niets toe.
Met motie M17 kunnen wij heel goed leven. Wij hadden haar zelfs graag mede willen ondertekenen.

De heer VAN DE BOER: Mijnheer de voorzitter. Ik dank het college voor de beantwoording die plaatsvond vanuit de dualistische gedachte dat PS en GS ieder hun eigen verantwoordelijkheid hebben. Wij waarderen dat.
Ik wil nog een paar opmerkingen maken over de reactie van de gedeputeerden op onze eerste termijn. De heer Baas sprak over de subsidiemakelaar alsof er sprake zou zijn van een extra schakel. Onze bedoeling is juist het hele traject te stroomlijnen en vandaar dat wij geen extra ambtenaar willen, maar een al aanwezige ambtenaar de opdracht willen geven als haarlemmerolie of smeerolie te fungeren, dus ervoor te zorgen dat de procedures snel op elkaar aansluiten en dat de technische verwerking van hetgeen men wil geen vertraging oplevert. Misschien ben ik wat onduidelijk geweest, maar het gaat ons om het versnellen van het proces en het geven van gerichte informatie. Het gaat om serviceverlening aan degenen die een stuk innovatie willen plegen en daarmee mogelijk werkgelegenheid scheppen. Het gaat dus absoluut niet om een extra formatieplaats.
Motie M10 zullen wij intrekken.

De VOORZITTER: Aangezien motie M10 is ingetrokken, maakt zij geen deel meer uit van de beraadslaging.

De heer VAN DE BOER: Voor de argumentatie sluit ik mij aan bij de heer Veenstra, die de vervangende motie M17 heeft ingediend.
Wij hebben gesproken over een leerstoel zorgeconomie, dus niet alleen zorg. Wij beogen een tijdige discussie om ons voor te bereiden op de dingen die als gevolg van de vergrijzing komen gaan. Ik heb gewezen op de demografische ontwikkeling van Drenthe en op de trek van elders naar Drenthe om hier te gaan Drentenieren. Wij willen tijdig weten welke maatregelen in de volle breedte genomen moeten worden om als de vergrijzing verder om zich heen slaat, de benodigde zorg te kunnen verlenen. Het voorstel is dus veel breder dan alleen maar onderwijs, het is een visie op de samenleving in het perspectief van toekomstige ontwikkelingen. Gedurende de drie jaar dat het lectoraat zorgeconomie draait, kan een nadere analyse worden gemaakt en komt scherper voor de bril wat er gedaan moet worden.
Ik dank de gedeputeerde voor het antwoord en het initiatief dat zij zal nemen in de richting van de scholengemeenschappen voor havo/vwo met betrekking tot het technasium. Wij zullen met grote belangstelling maar ook uitermate nauwkeurig de ontwikkelingen volgen en wij hopen van tijd tot tijd op de hoogte te worden gehouden.
Met betrekking tot het microkrediet delen wij de mening van de heer Looman dat het zaak is eerst te evalueren en te bekijken wat het opgeleverd heeft. Wij danken hem voor zijn in beginsel positieve grondhouding. Het gezamenlijke doel is dat wij de zaak op gang brengen en daar waar dat nodig is er extra energie in stoppen.
Voorzitter. Ik kom op de moties.
Wij zullen motie M1 over de taken, positie, prioriteiten en taakopvatting van provincies steunen.

In motie M2 wordt gevraagd om een onderzoek naar een adequate OV-vervoersvorm op de verbinding Roden-Groningen. Wij weten wat er speelt in de kop van Drenthe en hebben daarover al diverse contacten gehad. Wij zijn zeer voor zo'n onderzoek en zullen de motie steunen.
Motie M3, de motie over de breedtesport in relatie tot topsportevenementen steunen wij niet. Wij vinden topsport voor het profileren van belang, maar de breedtesport vinden wij voor geheel Drenthe zeer belangrijk. Door de koppeling ontstaat het risico dat geen grote topsportevenementen meer plaatsvinden, omdat het geld voor de cofinanciering in de breedtesport niet beschikbaar is. Wij vinden het daarom jammer dat beide, op zich belangrijke elementen in deze motie aan elkaar gekoppeld zijn.
Wij zullen tegen motie M5 stemmen. Voor onze argumentatie verwijzen wij naar de woorden van de gedeputeerde.
Motie M6, de motie van het CDA over investeringssteun aan jonge agrariërs, is volledig complementair aan de door PvdA en VVD in eerste termijn ingediende motie. Gelet op het belang en omdat er geen sprake is van een dubbeling maar opeenvolging van gelden, zullen wij motie M6 steunen.
Het zal wel geen verbazing wekken dat wij motie M8, de motie die door onszelf is ingediend, steunen. Voor de moties M9 en M11 geldt hetzelfde.
In de fractie van de VVD is een forse discussie gevoerd over motie M12, de motie over de Drentse millenniumdoelstellingen. Uiteindelijk heeft de fractie besloten de motie niet te steunen, omdat de gedeputeerde heeft aangegeven de discussie over dit probleem in een breder verband en naar aanleiding van zijn Notitie buitenland te willen voeren.
Wat in motie M13 wordt gevraagd, staat in wezen al in de Voorjaarsnota PLUS en daarom zullen wij die motie niet steunen.
Motie M14 zullen wij niet steunen.
Over motie M15 is uitgebreid in mijn fractie gesproken. De op een na grootst mogelijke meerderheid zal tegen de motie stemmen. Dat betekent dat een lid van mijn fractie voor de motie zal stemmen.
Wat in motie M16 wordt gevraagd, gebeurt in wezen al, want is in de vorige statenperiode door de leden Smidt en Hornstra ingezet. Wij willen dat op die lijn wordt doorgegaan en zullen daarom onze steun aan motie M16 onthouden.
De motie M17, die twee andere moties vervangt, zullen wij uiteraard steunen.

De heer OOSTERLAAK: Mijnheer de voorzitter. Ik wil beginnen met enkele opmerkingen over het OV. Het zal duidelijk zijn dat wij het met een groot deel van het verhaal van de gedeputeerde niet eens zijn. Wij denken dat een heel groot deel van de bevolking maar heel matig tevreden is over de kwaliteit van het OV. Regelmatig wordt erop gewezen dat er een fijnmaziger OV-net nodig is. Veel Drenten zijn van mening dat het OV op een andere manier aangepakt moet worden.
Wij zijn van mening dat de gedeputeerde bij het aanbesteden van het OV wat al te gemakkelijk de ogen sluit voor de nadelen van privatisering. Het lijkt ons daarom voor de hand te liggen dat nog eens wordt bekeken hoe het in de toekomst beter aangepakt kan worden.
Wij zijn natuurlijk voor gratis OV, maar de discussie daarover voeren wij graag op het moment dat de resultaten van de landelijke proeven hiermee bekend zijn.
Wij zijn buitengewoon verheugd dat er een onderzoek lijkt te komen naar de spoorverbinding Emmen-Groningen.
Voorzitter. Wij zullen in principe voor alle moties stemmen, met uitzondering van de moties M11 en M12. Met betrekking tot M12 lijkt het ons goed dat daarover nog eens gesproken gaat worden. Het is natuurlijk heel sympathiek om op deze manier iets te doen, maar wij vragen ons af of er geen betere mogelijkheden zijn.
Op dit moment zijn wij er nog niet aan toe om met motie M11 in te stemmen. Wij willen hierover nog wel eens nader discussiëren.
De heer Baas heeft al wel het een en ander over motie M8, de motie over de subsidiemakelaar, gezegd, maar wij horen nog graag welke andere oplossingen hij ziet.
Ik heb in eerste termijn twee moties aangekondigd. Wij hebben daarbij een wat andere werkwijze gevolgd dan de andere fracties, maar ik ga ervan uit dat alle fracties die moties inmiddels wel onder ogen hebben gehad. Ik zal aan het eind van mijn tweede termijn die moties indienen.

Naar aanleiding van de vragen daarover lijkt het mij goed nog even in te gaan op het elektronisch patiëntendossier (EPD).
Onlangs is een rapport van Ernst&Young verschenen waaruit blijkt dat het niet mogelijk zal zijn het landelijke EPD in 2009 in te voeren. Het is zelfs zo dat huisartsen uit Twente zich terug dreigen te trekken uit het koplopersproject EPD omdat de resultaten van het LSP zeer mager zijn. Het zijn allemaal vaktermen, maar het komt erop neer dat het in Drenthe goed gaat en dat dit bij de rest van de projecten nog maar de vraag is.
Het CDA heeft aangegeven te willen wachten op de nieuwe norm voor het uitwisselen van gegevens. Het antwoord hierop zou kunnen zijn dat de Centrale Huisartsendienst Drenthe (CHD) met het OSIS-systeem werkt, een systeem dat prima werkt, terwijl het landelijke schakelpunt werkt met HL7V3, welk systeem gewoon nog niet werkt. De nieuwe Europese norm is nog in ontwikkeling en het ziet er naar uit dat het nog jaren duurt voor men er uit is. Ons idee is daarop niet te gaan wachten.
Op de vraag van de ChristenUnie over het opslaan van patiëntengegevens is het antwoord dat er geen sprake is van het opslaan van gegevens, het is het per computer opvragen en raadplegen van gegevens van de patiënt bij zijn of haar eigen huisarts. Het is dus niet zo dat het EPD een aparte computer is waarin alles wordt opgeslagen; het gaat er gewoon om dat wanneer iemand bij een huisartsenpost komt, zijn of haar gegevens kunnen worden opgevraagd.
Mevrouw Haarsma zei dat er een gesprek is geweest met Achmea en dat er misschien in 2008 een bijdrage komt. Die kennis hebben wij in onze motie meegenomen.
Wij willen de staten voorhouden dat het niet kiezen voor het EPD betekent dat er naar verwachting de eerste vijf jaar geen sprake zal zijn van het raadplegen van patiëntengegevens tijdens avond-, nacht- en weekenddiensten. We laten de inwoners van Drenthe dus gewoon in de steek als wij het nu laten lopen. Er is nu draagvlak bij de huisartsen en het is de vraag of dit bij uitstel in takt blijft en of het dan nog wel allemaal in stand kan komen.

Mevrouw KAAL: Voorzitter. Praten we nu niet over verschillende dingen? Het gaat de heer Oosterlaak dus om het waarneemdossier voor huisartsen, terwijl hij over het EMD (elektronisch medicatie dossier) spreekt. Beide zijn onderdeel van het EPD.
Het waarneemdossier loopt wel goed.

De heer OOSTERLAAK: Dat er een waarneemdossier zal zijn, neem ik meteen aan.

Mevrouw KAAL: Dat loopt hier in Drenthe goed en daar vraagt de SP geld voor.

De heer BEERDA: Ik vind dat de heer Oosterlaak dit allemaal wel wat gemakkelijk af doet. Hij heeft nog geen minuut geleden gezegd dat als wij nu niet akkoord gaan, wij alle Drenten in de steek laten, terwijl er op zijn opmerkingen toch wel het een en ander valt af te dingen. Er zijn twee mogelijkheden: of de heer Oosterlaak zegt niet dat wij alle Drenten in de steek laten – als hij dit zegt, voel ik mij in de kuif gepikt en bovendien vind ik het een onterechte opmerking – of hij doet het dossier goed. Het is van tweeën een.

De heer OOSTERLAAK: Ik neem aan dat de heer Beerda bij de presentaties van het EPD is geweest. Ik ben bij de pilot in Hoogeveen geweest en ik heb in grote lijnen in het hoofd hoe het allemaal in elkaar zit. Mijn mening is dat het EPD voor heel veel Drenten van groot belang is. De meeste Drenten denken overigens dat het EPD al in werking is. Dat is helaas nog niet geval. Als je nu bij een huisartsenpost komt dan is het zo dat de arts die daar zit niet bij de gegevens van de eigen huisarts van de patiënt kan komen. Ik denk dat het zonneklaar is dat dit systeem voor iedereen van groot belang is. Als wij er niet in slagen de invoering van dit systeem voor elkaar te krijgen dan zullen een hoop mensen in Drenthe daar de dupe van zijn.

De heer BEERDA: De heer Oosterlaak zei het zonet toch een tikkeltje anders. Hij zei dat wij mensen in de steek zouden laten en dat vind ik nogal wat. Bovendien, wij hebben al een traject dat aanstaande is en verder is het nog maar de vraag of de provincie het geld moet aanvullen of dat de zorgverzekeraars dat moeten doen. Ik heb in eerste termijn al gevraagd of de provincie dan het vangnet moet zijn voor alles wat in deze provincie niet goed gaat. Wij hebben daar redelijk heldere opvattingen over en bovendien krijgen wij nog een discussie over de kerntaken.
Ik vind dat de heer Oosterlaak wel gemakkelijk over al die zaken heen walst. Nogmaals, een goede discussie op basis van een goed dossier heeft nog niet plaatsgevonden en dan vind ik de uitspraak dat wij alle Drenten in de steek laten, wel erg zwaar.

De heer WESTERHOF: Voorzitter. Ik wil mijn fractievoorzitter een beetje steunen.

De VOORZITTER: Van harte gelukgewenst.

De heer WESTERHOF: Dank u wel.
Het gaat erom dat op dit moment alle huisartsen bereid zijn – het gaat in Drenthe om 220 huisartsen – te participeren in dit project. Dus wat dat betreft is de bereidheid bij de huisartsen volledig aanwezig. Als het nu niet doorgaat, zal het nog een hele tijd duren voor het wel doorgaat en tegen die tijd is de aanhang van de huisartsen volledig verdampt. We weten dat iedere huisarts ongeveer € 2.000,-- moet investeren. Het gaat dus uiteindelijk om € 440.000,-- dat de huisartsen nu aanbieden. Als wij nu niet willen dan moeten wij straks dokken. Het is dus ook een financieringsvraagstuk.

De heer BEERDA: Kan de heer Westerhof uitleggen waarom de provincie dan zou moeten dokken? Ik ken nog wel een aantal beroepsgroepen waarbinnen allerlei zaken verbeterd kunnen worden en waarom zou de provincie in dit unieke geval moeten dokken? Ik zie dat niet.

De heer WESTERHOF: Ik heb er een heel gemakkelijke verklaring voor. Het is van een groot maatschappelijk belang voor de Drentse burger. Het gaat in dit geval om alle Drenten, dus om alle mensen die in Drenthe wonen en eventuele vakantiegangers.
Een aantal jaren geleden is een soortgelijk voorstel gedaan naar aanleiding van het tekort aan huisartsen. Toen heeft de provincie voor een onderzoek € 2,5 ton op tafel gelegd. Het voorstel daartoe is toen met algemene stemmen door de staten aangenomen.

De heer OOSTERLAAK: Voorzitter. Ik wil mijn tweede termijn afronden met het indienen van de moties.

***Motie M18***

*PS van Drenthe, in vergadering bijeen op woensdag 4 juli,*

*van mening zijnde dat,*
- *een elektronisch patiënten dossier (EPD) van groot maatschappelijk belang is voor de inwoners van Drenthe;*
- *een EPD een grote bijdrage is aan nog betere kwaliteit van eerstelijnszorg in Drenthe;*
- *een EPD innovatief project is en past binnen het innovatiebeleid van de provincie Drenthe;*
- *door het uitzicht op het feit dat een landelijk EPD nog jaren op zich laat wachten nu te kiezen voor een provinciale uitrol;*
- *een Drents EPD een opstap is en een basis legt voor het landelijk EPD;*

*hebben geconstateerd dat,*
- *de vraag om een EPD bij organisaties (o.a. zorgbelang) en inwoners van Drenthe groot is;*
- *de resultaten van een pilot project in Hoogeveen door de Centrale Huisartsendienst Drenthe (CHD) zeer goed zijn;*
- *de kennis, ervaring en het draagvlak bij de CHD en de meer dan 220 aangesloten huisartsen door uitstel niet verloren mag gaan;*
- *de zorgverzekeraar tot op heden niet bereid is om geld voor een EPD beschikbaar te stellen;*
- *de huisartsen bereid zijn veel tijd te investeren in scholing, het aanpassen van de systemen, het beschikbaar stellen van hun dossiers en alle vervolg exploitatie kosten op zich te nemen.*

*verzoeken het college van GS*
- *samen met de CHD in gesprek te komen met de zorgverzekeraar om tot een gezamenlijke financiering van dit project (€ 350.000,--) te komen;*
- *garant te staan voor financiering van de uitrol van het EPD project tot een maximum van € 210.000,-- uit de algemene reserve*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer OOSTERLAAK: Voorzitter. Om gelijke kansen op onderwijs voor ieder kind te waarborgen, is het van belang dat kinderen die gebruik maken van het voortgezet onderwijs in staat worden gesteld het onderwijs te volgen waartoe zij in staat zijn. Wij pleiten er dan ook voor om te onderzoeken hoeveel financiële middelen nodig zijn.
Daartoe dien ik de volgende motie in.

***Motie M19***

*PS van Drenthe in vergadering bijeen op 4 juli 2007,*

*kennisgenomen hebbende van:*
- *dat kinderen die gebruikmaken van het voortgezet onderwijs dit veelal moeten doen in een plaats anders dan de woonplaats van het kind;*
- *deze afstanden groter zijn dan 10 km;*
- *dat een aantal van deze kinderen door de financiële gezinssituatie gedwongen wordt om onderwijs te volgen in de nabije omgeving van hun woonplaats;*
- *dit onderwijs niet voldoet aan het niveau van het kind;*
- *het feit dat een groep kinderen een slechtere startsituatie heeft dan kinderen die minder dan 10 km van hun woonplaats voortgezet onderwijs volgen.*

*overwegende dat:*
- *speciaal vervoer voor kinderen in het basisonderwijs vergoed wordt op gemeentelijk niveau;*
- *het openbaar vervoer voor studenten gefinancierd wordt door de studiefinanciering;*
- *er geen dergelijke regeling bestaat voor kinderen in het voortgezet onderwijs;*
- *het mogelijk moet zijn voor kinderen om op ieders niveau onderwijs te genieten;*
- *dit niet beperkt kan worden door de financiële gezinssituatie;*
- *gezinnen met kinderen die meer dan 10 km van hun woonplaats onderwijs volgen voor gemaakte kosten van het openbaar vervoer gecompenseerd dienen te worden.*

*verzoeken het college van GS:*

- *dat er zo snel mogelijk een onderzoek komt naar het aantal kinderen in Drenthe dat meer dan 10 km van hun woonplaats onderwijs volgt;*
- *inzicht wordt verkregen in de kosten van het vergoeden van het openbaar vervoer voor deze groep kinderen;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ook deze motie maakt vanaf nu deel uit van de beraadslagingen.

De heer WENDT: Mijnheer de voorzitter. Ik dank het college voor de antwoorden op de diverse inbrengen. Wij kunnen daar wel verder mee, maar veel van wat vandaag is besproken, zal in een later stadium nog terugkomen.
Dat geldt ook voor onze motie M12 over de millenniumdoelen. We hadden in de wandelgangen al wel begrepen dat de een blij was met de opname van de projecten van de WMD en de ander juist niet. We zijn blij met de opmerking van het college dat de strekking van de motie onderschreven wordt en dat hetgeen wij naar voren hebben gebracht ook een plaats zal krijgt in de Notitie buitenland die op korte termijn zal verschijnen. Wij hebben dan ook meer tijd om met elkaar van gedachten te wisselen over de in de motie geformuleerde doelstellingen.
Nog een opmerking voordat ik de motie intrek.
Een bedrag van € 1,-- per inwoner lijkt wel veel, maar het is al met al maar 0,5% van de begroting, dus zoveel is het nu ook weer niet.
Voorzitter. Ik trek de motie nu in omdat die later dit jaar in een andere vorm verder besproken zal worden.

De VOORZITTER: Aangezien motie M12 is ingetrokken, wordt zij van de agenda afgevoerd.

De heer WENDT: Mijnheer de voorzitter. Wij kunnen instemmen met motie M1, die een opdracht aan onszelf is.
Met de moties M2 en M3 hebben wij ook geen problemen. Wat betreft motie M2 zien wij uit naar de uitkomst van een mogelijk onderzoek en met betrekking tot motie M3 vinden wij het nu juist heel aardig dat niet alleen aan de topsport wordt gedacht, maar daarbij tegelijkertijd ook aan de breedtesport.
Motie M5 betreft een lastig probleem en ik begrijp dat velen nieuwsgierig zijn naar hoe onze fractie hierover gaat stemmen.
In IPO-verband is besproken dat met name de economische waarde van belang is. In de motie wordt om een uitbreiding van het algemeen bestuur gevraagd, terwijl er overal sprake is van inkrimping. Over vier jaar zal er een andere vorm van verkiezingen zijn en zal het bestuur anders worden samengesteld. De procedure is in de artikelen 3 en 4 van het overleg vastgesteld en eigenlijk vinden wij dat wij ons niet meer moeten mengen in wat GS en waterschapsbesturen met elkaar afspreken. Laten zij het overlegtraject in alle rust afmaken. Mogelijk kan het college het signaal dat uit de bespreking van vandaag naar voren komt, nog meenemen, maar misschien is het ook daar al wel te laat voor.

De heer VAN DER TUUK: Is het signaal waarover de heer Wendt nu spreekt de motie? Zo ja, steunt hij die motie dan feitelijk?

De heer WENDT: Men zal straks wel merken hoe wij over de motie denken.

De heer VAN DER TUUK: De heer Wendt vraagt het college het signaal uit dit huis mee te nemen.

De heer WENDT: Ja. Er is vandaag een discussie geweest.

De heer VAN DER TUUK: Maar als de heer Wendt of het college dat signaal wil meenemen, zegt hij in feite dat hij de motie steunt.

De heer WENDT: Nou, ik was nog niet uitgesproken. Ik begrijp dat de heer Van der Tuuk mijn woorden in die richting wil vertalen, maar mijn slotzin is dat wij uiteindelijk deze motie niet zullen steunen. Dit uiteraard tot verdriet van de heer Van der Tuuk en anderen en misschien ook wel tot verdriet van onszelf want het plezierige van de motie is dat natuurorganisaties misschien een extra zetel kunnen krijgen. Maar ja, als je de een wat geeft, zal de ander ook wel komen vragen.
Helaas dus. Het bepalen van ons standpunt over motie M5 is een zware bevalling geweest, maar uiteindelijk zullen wij deze motie dus niet steunen.
Motie M6 steunen wij ook niet, omdat er een andere motie over hetzelfde onderwerp is.

De heer WIJBENGA: Voorzitter. De heer Wendt zegt dat er over dit onderwerp nog een andere motie voorligt. Dat klopt, maar de moties vullen elkaar aan. Is dat de heer Wendt ontgaan? Als dit niet zo is, begrijp ik de opmerking van de heer Wendt niet.
Motie M6 gaat over het jaar 2007 en de door de fractie van de ChristenUnie mede ondertekende motie M9 gaat over de jaren 2008 en verder.

De heer WENDT: Wij sluiten ons op dit punt aan bij de opmerkingen van het college en het college heeft zich voor motie M9 uitgesproken.
Voorzitter. Als ik de heer Baas hoor dan lijkt motie M8 over de subsidiemakelaar wat overbodig omdat het college in de nieuwe structuur een directere weg wil aanwijzen. Ik hoor nog graag een nadere verklaring van het college, want op zich staan wij wel sympathiek tegenover het doel van deze motie.
Ik kom op motie M11. Wij hebben ons afgevraagd of het beveiligen van parkeerplaatsen langs rijkswegen geen taak van de rijksoverheid is. Maar wij zijn zo enthousiast over de motie dat wij haar zullen steunen.
Wat in motie M13 wordt gevraagd, gebeurt al en daarmee is deze motie misschien overbodig, al is het signaal niet verkeerd. Daarom steunen wij motie M13.
Wij zullen tegen motie M14 stemmen.
Het onderzoek naar de spoorlijn Groningen-Emmen (motie M15) komt er, maar wij zitten daar niet direct op te wachten, te meer niet daar in de Regiovisie Groningen-Assen al diverse plannen ontwikkeld worden.
Met wat in motie M16 wordt gevraagd, is men in dit huis al bezig.

De heer KLAVER: Ik snap het even niet. De heer Wendt spreekt over de Regiovisie Groningen-Assen en hij legt een verband met Emmen.

De heer WENDT: Emmen valt daarbuiten, dat geef ik toe, maar het spoor naar Veendam valt daar wel onder.
Met betrekking tot motie M18 – ik heb de letterlijke tekst nog niet onder ogen gehad – vraag ik mij af of Drenthe voorop moet lopen. Wat gebeurt er met patiënten die buiten Drenthe behandeld worden en wat gebeurt er als er straks landelijk een geheel ander systeem komt dan in Drenthe wordt ingevoerd? Misschien hebben we dan wel te vroeg een paar ton over de balk gegooid.

De heer WESTERHOF: Ik wil nog enige correctie aanbrengen. Het lijkt er niet op dat er de komende jaren een landelijk systeem komt. Het kan in ieder geval nog wel vijf jaar duren en dan is het vervolgens de vraag hoelang het nog duurt voor Drenthe zover is. Dus al die tijd blijven de patiënten verstoken van een stukje persoonlijke bescherming bij bijvoorbeeld ongevallen. Het kan nu voorkomen dat een kind op weg naar school een ongevalletje krijgt, bij een huisarts belandt, daar medicijnen krijgt voorgeschreven, waarvoor het allergisch is, als gevolg waarvan het overlijdt. Voor dat soort situaties is het EPD van elementair belang; daar praten we over!

De heer WENDT: Het lijkt mij goed hierover nog eens nader met elkaar te spreken voordat we een besluit nemen.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. Ik wil beginnen met mijn dank uit te spreken – zo beginnen ook gedeputeerden hun antwoord heel vaak - voor de vele aanmoedigingen om door te gaan om de Tour de France naar Drenthe te halen. Het doet mij deugd dat dit zo gewaardeerd wordt; ik zal het persoonlijk oppakken en het wordt dus geen GroenLinks-actie.
Na deze inleiding kom ik gelijk bij motie M3, de motie over subsidiëring van de breedtesport. Mijn fractie zal daarover verdeeld stemmen. Dat heb je bij zo'n grote fractie! Wat in de motie wordt voorgesteld, lijkt heel sympathiek, maar de verhouding 1:2 kan ongelooflijk veel problemen opleveren. Ik ben benieuwd hoe deze motie gaat uitpakken, want het is allemaal ook nog eens heel moeilijk meetbaar. Maar daar komen we vanzelf wel eens op terug.
De Tour is niet duurder dan de Vuelta, want de Tour kostte Valkenburg verleden jaar maar zeven ton en leverde meer dan € 12 miljoen op. Van het tekort waar Groningen na de Giro mee geconfronteerd werd, was in Valkenburg dus geen sprake en dat tekort hoeft dus ook in Drenthe niet te ontstaan.
Voorzitter. Er zijn in het eerste uur van deze vergadering veel lovende woorden gesproken en omdat er desondanks toch nog zoveel moties zijn ingediend, lijkt het alsof we het niet eens zijn. Het lijkt erop alsof, als het erop aankomt, iedereen toch weer wat anders wil.
Ik wil benadrukken dat wij eigenlijk alle moties heel sympathiek vinden, al hebben wij bij sommige moties wel wat vragen en twijfels. Zo hoopte ik over motie M8, de motie over de subsidiemakelaar, morgen bij de behandeling van de wijziging van de ASV verder te kunnen spreken, want die motie is vandaag eigenlijk een beetje een vreemde eend in de bijt. Ik snap ook niet goed wat die makelaar moet doen. De nieuwe ASV moest duidelijker, transparanter en gemakkelijker bruikbaar worden, maar als daarna nog een makelaar nodig is, is de opdracht voor een aanpassing van de ASV mislukt. De VVD heeft denk ik een heel andere insteek met deze makelaar en dan vind ik het jammer dat daarover vandaag beslist moet worden. Als de clou van de motie is dat er meer gebruik gemaakt gaat worden van de ASV dan ben ik het wel met de motie eens. Maar dat zien we morgenvroeg dan wel.

De heer VAN DE BOER: De bedoeling is dat er meer en beter gebruik van wordt gemaakt.

De heer LANGENKAMP: Meer en beter, het is geweldig.
Ik wil nog even terugkomen op de moties die ik, zo heb ik de indruk, niet helemaal goed heb uitgelegd. Hetgeen in motie M13 wordt voorgesteld, wordt door de gedeputeerde fantastisch genoemd en juist daarom willen wij het onderwijskansenbeleid een preprioriteit geven. Wij willen het college meegeven dat het bij het opstellen van de begroting voor dit onderwerp een bedrag van € 1 miljoen reserveert. Wij willen met deze motie dit geld vast claimen.
Hetzelfde geldt voor het jeugdsportfonds (motie M14). De kortingspas geldt voor alle inwoners en die pas geldt ook voor cultuur, terwijl het ons gaat om de kinderen die anders niet aan sport kunnen doen omdat hun ouders onder het minimabeleid vallen. De door ons gevraagde pas is veel gerichter dan de algemene kortingspas en daarom kunnen beide passen naar mijn mening wel degelijk naast elkaar bestaan.

Mevrouw MASTWIJK: De heer Langenkamp zegt dat de sportpas speciaal bedoeld is voor kinderen die onder het minimabeleid vallen. Ik weet dat in Hoogeveen in het minimabeleid geld wordt uitgetrokken om die kinderen te laten sporten. Zij kunnen zowel voor de sportclub als voor hun sportkleding geld krijgen. Heeft de heer Langenkamp onderzocht hoe dit bij andere gemeenten zit?

De heer LANGENKAMP: Dat hebben wij onderzocht. In onze motie staat dat de twaalf Drentse gemeenten hierin voor 50% bijdragen. Maar daarna ontbreekt er nog een bedrag. Wij vragen de provincie dat bedrag – het gaat om 25% van het totaal – drie jaar lang bij te passen. Dat is omdat de gemeenten het niet rond krijgen, ook niet met de bijdragen van de door hen aangeschreven bedrijven. Dát is het verhaal. Misschien stemt dit het CDA nog even tot nadenken.
Ik kom op motie M16. Ik vind het jammer dat een aantal fracties zeggen dat GS het maar moeten doen. Dat GS zelf zeggen de werkgroep te zijn waarom in de motie wordt gevraagd, vind ik een prachtige vondst, maar ik heb het idee dat de staten deze zaak veel meer naar zich toe moeten trekken. De staten zijn de volksvertegenwoordigers en zij moeten daarom in een vroeg stadium de burgers vragen wat zij willen. De werkgroep die uit leden van PS, burgers en instellingen moet worden gevormd, moet met een standpunt komen en met dit standpunt kunnen GS bij het schrijven van hun notitie rekening houden. De werkgroep kan GS dus ondersteunen.
Ik heb de indruk dat de heer Baas mijn opmerking over de site www.drenthe.nl niet goed begrepen heeft. Mijn vraag is waarom het allemaal niet eerder geregeld kan worden. Het geld is er en er is een systeem. Als dat er allemaal is en er zijn bovendien mensen die ermee kunnen werken, waarom moet het dan nog een halfjaar duren? Ik snap dat echt niet. Volgens ons moet het direct ingevoerd kunnen worden. Ik kan mij nog herinneren dat de heer Weggemans hierover zei dat dit wel het meest gemakkelijke onderdeel van recreatie en toerisme was en dat dit morgen al zou kunnen worden ingevoerd. Maar onderhand is het wel zo’n twee jaar geleden dat dit gezegd werd. Overigens hoop ik dat de heer Weggemans aan de beterende hand is.
De heer Bats wil wat aan zijn imago doen. Dat is natuurlijk prima. Ik hoop dat Sipke goed naar hem luistert en ik heb het nu natuurlijk over de hond.
Ik ben blij dat het college motie M2 van de PvdA overneemt. GroenLinks is altijd blij als welke motie over het OV dan ook wordt aangenomen, want wij omarmen elke poging om het OV te verbeteren. Op ons verzoek vindt vandaag een expert meeting plaats, georganiseerd door Bügel Hajema, waarin een aantal instanties, bedrijfsleven en overheden samen praten over hoe het gratis OV betaalbaar kan worden gehouden, want "gratis OV" bestaat niet, zoals de heer Bats terecht opmerkte. Na de zomer zal ik staten en college berichten over wat er uit dit overleg gekomen is.

De heer LOOMAN: Mijnheer de voorzitter. Wat mij betreft wordt dit een heel korte tweede termijn.
Ik hoop dat de volgende keer wanneer wordt gesproken over marketing en promotie, gezegd kan worden dat we alle ellende achter ons hebben gelaten en dat vanaf nu alleen nog vooruit gekeken zal worden.
Ik weet niet of motie M9 wordt aangenomen, maar ik verzoek de indieners alvast wel om in ieder geval punt 3 van het verzoek aan GS te schrappen. De staten hebben vanochtend veel vertrouwen in mijn financiële beleid uitgesproken, maar de in punt 3 voorgestelde financiering is ondeugdelijk. Ik wil eenmalig met de staten afspreken dat ik ermee in kan stemmen dat een voorstel wordt gedaan waarvoor geen dekking is aangegeven, mits de staten de dekking aan het college overlaten.

Mevrouw HAARSMA: Mijnheer de voorzitter. Motie M3 gaat over de breedtesport in relatie tot de topsport. Het college vindt de strekking van de motie uitstekend, maar verzoekt de indieners van de motie wel om uit het verzoek te schrappen dat voor iedere subsidie aan topsport het dubbele bedrag aan de breedtesport moet worden uitgegeven. Als dit niet gebeurt, ontraadt het college aanvaarding van de motie. Wordt deze zinsnede niet geschrapt dan zal de heer Langenkamp de Tour nooit naar Drenthe kunnen halen.
Met betrekking tot motie M13 heb ik al gezegd dat wij op de steigers staan om daarvoor een plan te maken. De systematiek is bekend: eerst de plannen en dan het geld. De fractie van GroenLinks is dit helemaal met ons eens en op grond van deze systematiek ontraad ik aanvaarding van de motie.
Ik kom op motie M14, de motie over het jeugdsportfonds. Wij zijn het erover eens dat de jeugd moet kunnen sporten, ook de jeugd met een smalle beurs. Het college probeert in Drenthe een jeugdsportpas te krijgen. In de motie wordt ingezet op twee sporen en op grond daarvan ontraad ik aanvaarding van de motie.

De heer LANGENKAMP: Mevrouw Haarsma noemt het nu een jeugdsportpas. Dat is iets geheel nieuws.

Mevrouw HAARSMA: De heer Langenkamp weet waarover ik spreek. De motie van GroenLinks heeft betrekking op de jeugd en ons plan ook. Het gaat over een sportpas.

De heer LANGENKAMP: Ja, maar die geldt voor iedereen tot en met 80 jaar.

Mevrouw HAARSMA: Dat moet nog maar blijken. Het gaat om jongeren die aan sport willen doen en die dat op dit moment niet kunnen betalen. Daar gaan wij nu mee aan de slag en dat is dezelfde sportpas waarmee ook Jeugdzorg Drenthe bezig is.

Mevrouw SMITH: Heeft het college daar dan ook de financiering voor?

Mevrouw HAARSMA: Ja, anders gaan wij er natuurlijk niet mee aan de slag. Wij gaan bekijken hoe wij dat tot een goede oplossing kunnen brengen en dan staat er financiering naast.
Voorzitter. Ik ontraad de staten ten sterkste aanvaarding van motie M18 de motie over het EPD. Over dit onderwerp is al het een en ander over tafel gegaan en ik heb al aangegeven een gesprek met de zorgverzekeraar te hebben gehad.
In de motie wordt mij gevraagd een gesprek aan te gaan met de CHD. Ik kan meedelen dat ik regelmatig in gesprek ben met de directeur van de CHD. Het lijkt mij verstandig dat ik rechtstreeks met de directeur van de CHD in gesprek ga en dat ik dat niet via de fractie van de SP doe.
De motie over het onderwijskansbeleid heeft betrekking op de bijzondere bijstand, die allerlei mogelijkheden biedt. Ook aanvaarding van deze motie wordt door het college ontraden.

Mevrouw PANNEKOEK: Voorzitter. Ik wil nog even terugkomen op het waarneemdossier. De gedeputeerde kent ongetwijfeld de pilot-Hoogeveen?

Mevrouw HAARSMA: Die ken ik.

Mevrouw PANNEKOEK: En die loopt goed?

Mevrouw HAARSMA: Die loopt goed, daar is men enthousiast over.

Mevrouw PANNEKOEK: Het is de bedoeling wat daar gebeurt ook in andere plaatsen te realiseren?

Mevrouw HAARSMA: Ik weet waar het over gaat. Misschien moet ik ook nog even aangeven dat wij als provincie altijd hebben gezegd dat dit een innovatief project is. Wij hebben daar middels een tender verleden jaar ook € 25.000,-- voor uitgetrokken. Wij zeggen dus niet dat het geen goed plan is, maar het is mij al te gemakkelijk om plotseling, omdat er een behoorlijk gat is, het gat door de provincie te laten dichten. Daar ben ik vooralsnog nog niet aan toe en ik vind het wel heel simpel om het op deze manier zo even te regelen. Er zijn nog andere mogelijkheden, zo hoor ik ook van andere provincies en ik ben van mening dat de zorgverzekeraar op dit punt een heel belangrijke taak heeft.

Mevrouw PANNEKOEK: Maar mevrouw Haarsma heeft al met de zorgverzekeraar gesproken.

Mevrouw HAARSMA: Dat heb ik en ik heb zojuist aangegeven hoe de zorgverzekeraar tegen deze kwestie aan kijkt.

Mevrouw PANNEKOEK: Maar het idee dat Drenthe hierin een voorloperspositie heeft en dat het een goed plan is, onderschrijft de gedeputeerde?

Mevrouw HAARSMA: Mevrouw Pannekoek weet ongetwijfeld dat ik graag koploper wil zijn, maar dan wel op een goede, verantwoorde manier. De wijze waarop het in de motie wordt voorgesteld, gaat mij iets te kort door de bocht.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. Na dit antwoord van de gedeputeerde trekken wij de moties M13 en M14 in.

De VOORZITTER: Aangezien de moties M13 en M14 zijn ingetrokken, worden zij van de agenda afgevoerd.

Mevrouw KLIP: Mijnheer de voorzitter. Ik kan redelijk kort zijn, want ik moet nog slechts twee moties bespreken.
Ik wil beginnen met motie M17 van de VVD en de PvdA, welke motie door het CDA wordt gesteund, althans zo meen ik te kunnen constateren. Ik omarm deze motie. In de Nota energiebeleid is de ambitie nog wat ambitieuzer geformuleerd, namelijk 30% CO2-reductie in 2020, wat inmiddels neerkomt op 2.200 kTon. Met de 900 kTon van de veenbodems erbij, komt het totaal op 3.100 kTon. Er moeten dus heel wat tandjes bijgezet worden. We zijn er al mee aan de slag en daarbij ervaren wij de motie als een steun in de rug. Ik kom sowieso bij de staten terug met een startnotitie.
De heer Veenstra zei – het staat overigens niet in de motie - graag in het najaar het programma te ontvangen. Ik kan nu wel “ja” zeggen, maar de eerlijkheid gebiedt mij te zeggen dat dit niet gaat lukken. We gaan hierover met externe partijen en vooral met de gemeenten praten, want de gemeenten moeten het doen en ook meebetalen. Maar begin 2008 gaat wel lukken.

De heer WESTERHOF: Mij liggen de nieuwe kolencentrales in Delfzijl zwaar op de maag, want bij noordenwind gaat dan onze hele reductie teniet.

Mevrouw KLIP: Ik ben blij dat de heer Westerhof mij niet vraagt hoe we dat berekenen. Er is een buitengewoon ingewikkeld computerprogramma voor nodig om de uitstoot van $CO_2$ en de effecten van de reductie te berekenen. Wij kunnen overigens inmiddels beide. Er wordt gelet op wat de provincie zelf uitstoot, dus ook bij noordenwind.
Natuurlijk heeft de $CO_2$-uitstoot gevolgen voor het broeikaseffect, maar $CO_2$ is iets anders dan fijnstof, dat met oostenwind vanuit het Ruhrgebied naar ons toekomt. $CO_2$ is niet gezond als een hoge concentratie ervan wordt ingeademd, maar de mens ademt zelf $CO_2$ uit. Wij houden vast aan de berekeningen van onze eigen uitstoot, want zo is het afgesproken.

De heer WESTERHOF: Ik vind dat prima, maar ik bedoelde mijn opmerking meer in de geest van dat het Drenthe nu gelukt is om te voorkomen dat Essent een vergunning krijgt, in ieder geval in eerste aanleg, en dat het nu wellicht tijd is de gedeputeerden van Groningen zover te krijgen dat er geen kolencentrale in Delfzijl komt.

Mevrouw KLIP: De heer Westerhof maakt het met zijn opmerking heel gemakkelijk om een bruggetje naar de volgende motie die ik wil bespreken.
Het is ons gelukt om met de Groninger gedeputeerde op een lijn te komen wat betreft de waterschappen, maar ik ga er niet vanuit dat mij dit als het om de kolencentrale gaat, heel gemakkelijk lukt. Bovendien is het ook zijn eigen verantwoordelijkheid en die van de staten van Groningen. Maar de vakbroeders van de heer Westerhof in Groningen hebben hierin natuurlijk ook nog een rol.
Ik kom op motie M5, de motie over de waterschapsbesturen.
Als ik de indruk heb gewekt dat het de staten niet vrij zou staan om meningen, gevoelens en overtuigingen naar voren te brengen dan heb ik mij verkeerd uitgedrukt, omdat dat niet vanzelfsprekend niet alleen het volste recht van de staten maar dat het college ook naar de staten zal luisteren.

De waterschappen hebben zich de afgelopen jaren ontwikkeld tot heel professioneel opererende volwassen organisaties, die het waterbeheer, zowel qua kwantiteit als kwaliteit voor alle doelgroepen uitstekend regelen en ook zeer betrouwbare partners zijn voor de provincies als het gaat om het waterbeheer in het stedelijk of landelijk gebied.
Zowel de Waterschapswet als in de Waterwet beschrijven uitvoerig dat bij zulke professioneel opererende organisaties besturen van beperkte omvang horen. Dit even als start.
De ontwerpafspraken die inmiddels in de artikel 4-overleggen zijn gemaakt, zijn natuurlijk op basis van geven en nemen tot stand gekomen. Maar hiermee wordt de staten natuurlijk absoluut niet het recht ontzegd om daar wat dan ook maar van te vinden, maar GS van Drenthe blijven tot nu toe bij hun standpunt dat zij zich houden aan de ontwerpafspraken.
In het eerste deel van het verzoek aan het college wordt eigenlijk van het college gevraagd terug te gaan naar de waterschapsbesturen. Ik heb namens GS de artikel 4-overleggen afgerond en ik wil het daar vooralsnog bij laten. Ik begrijp overigens de in de motie verwoorde oproep wel, want de achterliggende gedachte van de indieners van de motie is dat in het waterschapsbestuur de via de algemene democratie gekozen vertegenwoordigers een zo groot mogelijke plaats moeten krijgen.
De fase waarin wij nu verkeren is een tussenfase tussen alleen maar via de functionele democratie en alleen maar via de algemene democratie over vijf jaar, dus in 2012. Op basis daarvan is dit compromis tot stand gekomen. Als dan wordt gezegd dat, omdat de burgers veel meer gaan betalen, zij een grotere plek in het bestuur moeten krijgen, ondergraven de indieners van de motie hun opmerking dat bos en natuur een extra zetel moeten krijgen want bos en natuur gaan aanzienlijk minder betalen.

De heer VAN DER TUUK: Ik zie de gedeputeerde bewegen en ik zie in de literatuur dat iedereen beweegt. Het punt is dat iedereen nu zegt dat het een functionele democratie is, terwijl op basis van de Grondwet voor een algemeen vertegenwoordigend lichaam algemene verkiezingen moeten worden gehouden. Dat is in dit geval een probleem, want iedereen ziet dat de waterschappen het beheer van de hele keten op zich nemen. De waterschappen komen veel breder in de samenleving te staan, ook financieel, maar op de een of andere manier wordt nu nog niet de stap gezet dat het bestuur van de waterschappen gewoon via directe verkiezingen met een evenredige vertegenwoordiging worden gekozen, waarmee de burger eerlijk en open invloed wordt gegeven. Nee, het is nog steeds zo dat de kwaliteitszetels worden gehandhaafd en dat een aantal groepen een voorkeursstemrecht krijgt.
Als het over vijf jaar waarschijnlijk toch allemaal anders is, en als wij nu al zien dat zoals het nu in de praktijk is in feite al geen functionele democratie meer is, waardoor in de Grondwet naar een artikel moet worden gezocht om niet meteen naar algemene verkiezingen over te gaan, dan is het toch veel beter om nu al gewoon de stap te zetten en nu te doen waartoe de wet nu al de mogelijkheden biedt en nu al gewoon open en eerlijke verkiezingen in te voeren?

Mevrouw KLIP: Maar die mogelijkheid biedt de wet nog maar ten dele, omdat de Waterschapswet na eindeloos heen en weer praten tussen onder andere de VNG, het IPO en de Unie van Waterschappen tot stand is gekomen en bovendien de Tweede Kamer ervoor gezorgd heeft dat de oorspronkelijk zes geborgde zetels zijn uitgebreid tot negen. Dat is het kader waarbinnen wij opereren.
Natuurlijk is er een spanningsveld, want ook al nemen de staten in december een beslissing, wij kunnen de waterschapsbesturen natuurlijk niet van alles door de strot duwen, om het onparlementair te zeggen. Het compromis waarop wij nu uitgekomen zijn, is volgens mij een goed compromis. De worsteling tussen algemene democratie en functionele democratie onderken ik.
Ik kan nu van alles gaan roepen en het kan er dan op lijken dat ik de staten onder druk zet om vooral geen eigen visie te hebben, maar op het moment dat we gaan morrelen aan de omvang, komen alle belangengroeperingen weer in actie. Dan gaan we naar negen geborgde zetels en grotere waterschappen, omdat de verhoudingen toch wel een beetje in stand moeten worden gehouden.

De heer VAN DER TUUK: Dat laatste gaan we niet. De inzet van de motie is heel duidelijk: het aantal kwaliteitszetels bepalen tot het wettelijk toegestane minimum. Het was mij een lief ding waard geweest als was gekozen voor 23 direct gekozen zetels. Maar ik probeer in de politiek het haalbare te krijgen. Wat ik nu zie – laat ik dan maar man en paard noemen – is dat bij de kwaliteitszetels een aantal groepen zonder verkiezingen een zetel krijgen toegewezen, dus een stem krijgen in het waterschap en dat de invloed van de andere opvattingen in de samenleving dus op achterstand staan, doordat het aantal direct gekozen zetels wordt beperkt.
Voor de direct gekozen zetels maakt de economische waarde niet uit; dat aspect wordt ingebracht bij de toewijzing van de kwaliteitszetels. De kwaliteitszetels worden toegewezen aan de boerenorganisaties en de bestuurders komen dan veelal direct vanuit de LTO. Daarnaast krijgen de Kamers van Koophandel twee zetels en de natuurorganisaties maar één. Ik vind dat vanuit een oogpunt van democratie heel oneerlijk.

Mevrouw KLIP: In het landelijk IPO is het volgende overeengekomen. Ik zal het even voorlezen. Volgens de wet moet je als het om de geborgde zetels gaat, kijken naar de aard en de omvang van het belang van de categorie. Elke categorie moet in ieder geval een zetel hebben en de rest wordt dan verdeeld op basis van dat criterium.
In IPO-verband is afgesproken – wij komen elkaar natuurlijk voortdurend tegen omdat veel waterschappen grensoverschrijdend zijn – dat voor het bepalen van het belang zal worden uitgegaan van de economische waarde van de onroerende zaak, omdat dat een zo objectief mogelijke weergave is van de aard en omvang van de door het waterschap te beschermen belang. Dat bos en natuur ook nog heel andere waarden hebben, daar ben ik het helemaal mee eens. Dat is overigens precies het punt waarom in de VJN staat dat wij met betrekking tot de Kaderrichtlijn Water een maatschappelijke kosten-baten-analyse – bijna net zo'n eng woord als fietsknooppuntenplan – toepassen. Bij de Kaderrichtlijn Water moet namelijk niet alleen gekeken worden naar de relatie tussen de inspanningen en de kwaliteit van het water, want als er gehermeanderd gaat worden, zijn er bijvoorbeeld in de sfeer van toerisme en recreatie veel meer baten te verdienen.
Ik ben het met de heer Van der Tuuk eens dat bos en natuur meer waarde hebben dan alleen een economische, maar uiteindelijk is gezocht naar een zo objectief mogelijk criterium om uit de discussie over de geborgde zetels te komen. Na een lange discussie in het IPO zijn hierover afspraken gemaakt en ik vind dat Drenthe zich aan die afspraken moet houden, want anders komen we er niet uit.
Nogmaals, ik denk dat wij elkaar een heel eind kunnen vinden en aan de koffietafel of de borrel waarschijnlijk helemaal, maar vanaf deze plaats ontraad ik aanvaarding van de motie, omdat er een zorgvuldig geformuleerde afspraak is en ik het niet verstandig vind om, nu ook de artikel 4-overleggen zijn afgerond, opnieuw naar de waterschappen te gaan. Bovendien staat het bijvoorbeeld vertegenwoordigers van natuur en landschap volledig vrij om zich te organiseren en via een lijst alsnog te proberen een aantal zetels te bemachtigen. Ik weet dat dit landelijk inmiddels ook in gang is gezet.

De heer VAN DER TUUK: Natuurlijk gebeurt dat, maar ze worden op achterstand gezet. Als ze direct al twee zetels krijgen, kunnen ze de rest van hun zetels via lijstverbindingen binnenhalen.
Waarschijnlijk zijn wij het over veel punten wel eens, maar onze inzet is dat een waterschap, een lichaam dat steeds meer midden in de samenleving komt te staan, zo democratisch mogelijk wordt ingericht. Daar moeten wij in dit democratische huis allemaal aan meewerken.

De VOORZITTER: Het lijkt mij dat de argumenten met betrekking tot dit onderwerp nu wel voldoende gewissseld zijn.
Ik verzoek mevrouw Klip haar betoog af te ronden.

Mevrouw KLIP: Ik denk dat ik dat inmiddels heb gedaan.

De heer BAAS: Mijnheer de voorzitter. Mij rest nog slechts het bespreken van twee punten: Motie M8, de motie over de subsidiemakelaar en de opmerking van de heer Langenkamp over de website.
De heer Langenkamp vraagt zich af waarom het allemaal niet sneller kan. Het systeem is er en nu kan met de bouw van de website begonnen worden. Het geld daarvoor is er ook. De website zal in de loop van 2007, dus voor 2008, klaar zijn en daarin worden alle noodzakelijke functionaliteiten opgenomen.
Mijn probleem is niet zozeer de doelstelling van motie M8. Ik heb al gezegd dat ik het daar van harte mee eens ben. Het lijkt mij echter nog mooier een heel klantvriendelijke wegwijzer te hebben, die rechtstreeks naar de goede ambtenaar verwijst, die vervolgens heel klantvriendelijk met de cliënt over een subsidieaanvraag in gesprek gaat. Ik vraag mij af of daarvoor binnen de organisatie wel een persoon moet worden vrijgemaakt die de functie van subsidiemakelaar krijgt. Ik denk dat dit misschien wel helemaal niet nodig is, maar ik beloof de staten dat ik ze van de ontwikkelingen op dit punt op de hoogte zal houden.
Als de staten ermee akkoord gaan dat het nog mooier kan dan in de motie wordt voorgesteld, heb ik met de motie op zich niet zoveel moeite.

De heer VAN DE BOER: Het gaat niet alleen om de klantvriendelijkheid, het gaat om het achter het loket stroomlijnen van processen.
Het is vandaag heel bijzonder: ik kreeg net al informatie over hekwerken voor beveiligde parkeerplaatsen en ik krijg net toegeschoven een folder over het subsidieadviesloket van de provincie Groningen. Misschien kan de heer Baas in een volgend overleg nog eens bij zijn collega informeren hoe het daar is geregeld, maar het zal hem wel duidelijk zijn dat het om meer gaat dan alleen de klantvriendelijkheid.

De heer BAAS: Dat stroomlijnen hoort er uiteraard ook bij. Maar, nogmaals, ik heb met de motie niet zoveel moeite als mij wordt toegestaan het nóg beter, nóg gestroomlijnder en nóg klantvriendelijker te doen dan met een subsidiemakelaar. Daar zijn binnen onze organisatie zeker mogelijkheden voor.

De heer MUNNIKSMA: Mijnheer de voorzitter. Ik wil nog terugkomen op de moties M6 en M9.
In eerste termijn heb ik al aangegeven dat de voorkeur van het college uitgaat naar motie M9. Gelukkig heeft de gedeputeerde van financiën aangegeven dat de in motie M9 voorgestelde financiering wat anders moet. Het is altijd beter dat een collega het zegt dan dat de portefeuillehouder zelf moet meedelen dat de pot al leeg is.
Maar het zal duidelijk zijn dat de voorkeur van het college naar motie M9 uitgaat. Het college zal ook bekijken in hoeverre de uitvoering van die motie nog in de tijd naar voren kan worden gehaald.
Met betrekking tot het proeven van elkaars nieren als het om het erfgoed gaat, ga ik ervan uit dat wij de komende maanden voldoende tijd krijgen om aan te geven wat het erfgoed van Drenthe eigenlijk is. Het is namelijk heel veel en er valt dus nog veel op te poetsen.

De heer BATS: Mijnheer de voorzitter. Ik wil nog een korte reactie geven op motie M15.
Ik heb mijn knopen geteld en ik zie aankomen dat de motie wordt aangenomen. Ik zal de motie loyaal uitvoeren, maar ik zie methodologisch nog een paar kleine problemen. Mijn voorstel is – en ik hoop dat ik die ruimte krijg – dat we in een volgende commissievergadering doorpraten over een heldere probleemstelling, doordachte onderzoeksvragen en de te bereiken doelen en effecten, want op grond van de huidige formulering van de motie kan ik met het onderzoek nog alle kanten op.

De VOORZITTER: Wij zijn hiermee gekomen aan het eind van de beraadslagingen in tweede termijn.

De heer VEENSTRA :Ik verzoek u de vergadering voor een korte tijd te schorsen, want vooral de moties van de SP hebben wij nog niet kunnen bekijken.

De VOORZITTER: Ik schors de vergadering.

(Schorsing van 16.58 tot 17.08 uur.)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.
Naar mij blijkt is er behoefte aan een derde termijn.

De heer VEENSTRA: Mijnheer de voorzitter. Wij hebben nog even van gedachten gewisseld over motie M19.
Wij zijn bereid deze motie te steunen, maar zeggen daarbij dat de probleemstelling en de onderzoeksvragen voor ons nog niet helder zijn. Wij stellen voor de motie in de eerstvolgende Statencommissie CW aan de orde te stellen om die zaken nog even goed met elkaar te bespreken.
Onder die conditie zijn wij bereid de motie te steunen.

De heer VAN DE BOER: Mijnheer de voorzitter. Met betrekking tot motie M9 heeft de gedeputeerde Looman het verzoek gedaan punt 3 van ons verzoek te schrappen. Daartoe zijn wij bereid. Op een dag als vandaag waarop er vele leermomenten zijn, is mij gebleken dat dit de te bewandelen weg is om dit mee te delen.

De VOORZITTER: Dit betekent dat motie M9 gewijzigd wordt. Punt 3 van het dictum dient geschrapt te worden.
Ik neem aan dat iedereen die wijziging zelf heeft kunnen aanbrengen. Er zal geen nieuwe motie van worden gemaakt.

De heer VAN DE BOER: Wij zullen motie M19 van de fractie van de SP steunen, juist om inzicht te krijgen in de problematiek en de mogelijkheden.
Over motie M18 hebben wij wat langer moeten spreken.
Wij zijn er allen van overtuigd zijn dat de ontwikkelingen in de richting van een EPD gaan, zeker in dit digitale tijdperk. Wij hebben kennisgenomen van waar de gedeputeerde mee bezig is en hoe hard zij daarop wil inzetten.
Het heeft ons wel buitengewoon verbaasd dat een medewerker van de CHD, ook zijnde statenlid, de motie mede heeft ondertekend. Dat is voor mijn fractie de reden om onze steun aan deze motie te onthouden. Wij hebben in dit huis geen behoefte aan Amsterdamse toestanden.

De heer KLAVER: Mijnheer de voorzitter. Wij zullen motie M18 niet steunen.
Met betrekking tot motie M19 volgen wij de redenering van de PvdA en wij zullen dus voor die motie stemmen.

De heer WENDT: Mijnheer de voorzitter. Over motie M18 hebben wij ons al uitgelaten.
Wij zullen motie M19 steunen.

De heer OOSTERLAAK: Mijnheer de voorzitter. Ik wil nog even terugkomen op de motie over het EPD.
Wij waren ervan overtuigd het allemaal heel netjes gespeeld te hebben, vooral wat betreft de rol van onze fractiegenoot die ook werkzaam is bij de CHD. Ik neem aan dat iedereen weet om wie het gaat.
In principe had hij natuurlijk ook veel beter het woord hierover kunnen voeren, maar goed, op onze manier hebben wij geprobeerd het zo netjes mogelijk te doen. Dat er dan om deze reden tegen de motie wordt gestemd, valt mij buitengewoon tegen.

De heer VAN DE BOER: Voorzitter. Het gaat erom dat de heer Vester de motie ook heeft ondertekend.
Het was zuiverder geweest wanneer hij dit niet had gedaan en zich van stemming zou onthouden.

De heer OOSTERLAAK: Dat mag de heer Van de Boer allemaal zeggen, maar ik snap niet dat dit voor hem reden is om tegen de motie te stemmen.

De heer VAN DE BOER: Het gaat om de integriteit en zuiverheid in de besluitvorming.

De heer VESTER: We hadden natuurlijk gewoon een andere naam onder de motie kunnen zetten. Dat mijn naam eronder staat, was een slippertje, een onzorgvuldigheid. Ook wij hadden hierover graag een leerschool gevolgd.
Ik maak er wel bezwaar tegen dat de suggestie wordt gedaan van Amsterdamse toestanden. Ik houd mij daar verre van. Ik ben ik alle openheid bezig.
Ik voel mij persoonlijk aangevallen door die opmerking.

De VOORZITTER: Ik wil er als voorzitter van de staten ook graag iets over zeggen.
Het is ook mij bekend dat de heer Vester werkzaam is bij de CHD. Dat betekent dus niet dat alleen al om die reden de SP niet het dossier EPD niet aan de orde mag stellen. Uiteraard niet.
Voorafgaande aan niet alleen de behandeling in de staten maar eerder al in de commissie hebben de heren Oosterlaak en Vester op mijn initiatief met mij een gesprek gehad en daarbij heb ik erop gewezen dat het verstandiger zou zijn de heer Vester niet als woordvoerder te laten optreden, maar iemand anders van de fractie.
Zo is het ook vandaag gebeurd. Het viel mij zelfs op dat ten tijde van de behandeling van dit onderwerp de heer Vester op de publieke tribune ging zitten.
Maar dat de naam van de heer Vester onder de motie staat, vind ik niet verstandig. Maar oké, de heer Vester geeft dit zelf ook aan.
Ik wil hiermee maar aangeven dat dit punt ook de aandacht van uw voorzitter heeft gehad. Wat mij betreft is het nu verder aan de staten.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. Wij zullen motie M18 steunen.
Wij steunen motie M19 niet. Wij zijn verbaasd over de inleiding op de motie waarin sprake is van gelijke kansen voor ieder kind waarborgen. Wij denken dan dat het ook gaat om kinderen van ouders die onder het minimumbeleid vallen, maar dat blijkt niet zo te zijn.
Als het echt om álle kinderen gaat, gaat het ongelooflijk veel geld kosten, geld dat wij op een andere manier willen besteden.

De VOORZITTER: Ik sluit de beraadslaging.
Aan de orde zijn de stemmingen.

De statenstukken 285 en 297 en de daarbij behorende begrotingswijzigingen worden met algemene stemmen aangenomen.

Motie M1 wordt algemene stemmen aangenomen.

Motie M2 wordt met handopsteken aangenomen.

De VOORZITTER: Ik constateer dat de fractie van het CDA tegen aanvaarding van de motie heeft gestemd.

Motie M3 wordt met handopsteken (22 tegen 19 stemmen) aangenomen.

De VOORZITTER: Ik constateer dat de fracties van PvdA, SP, ChristenUnie en de heer Langenkamp voor aanvaarding van de motie hebben gestemd, doch de fracties van CDA, VVD en mevrouw Smith daartegen.

Motie M5 wordt met handopsteken verworpen.

De VOORZITTER: Ik constateer dat de fracties van PvdA, SP en GroenLinks voor aanvaarding van de motie hebben gestemd, doch de overige fracties daartegen.

Motie M6 wordt met handopsteken (23 tegen 18 stemmen) aangenomen.

De VOORZITTER: Ik constateer dat de fracties van GroenLinks, CDA, VVD en SP voor aanvaarding van de motie hebben gestemd, doch de overige fracties daartegen.

Motie M8 wordt met handopsteken aangenomen.

De VOORZITTER: Ik constateer dat de fracties van PvdA, SP, VVD en ChristenUnie voor aanvaarding van de motie hebben gestemd, doch de overige fracties daartegen.

De gewijzigde motie M9 wordt met algemene stemmen aangenomen.

Motie M11 wordt met handopsteken (23 tegen 18 stemmen) aangenomen.

De VOORZITTER: Ik constateer dat de fracties van PvdA, VVD en GroenLinks voor aanvaarding van de motie hebben gestemd doch de overige fracties daartegen.

Motie M15 wordt met handopsteken aangenomen.

De VOORZITTER: Ik constateer dat de fracties van de VVD, minus de heer Bomhof en de ChristenUnie tegen aanvaarding van de motie hebben gestemd, doch de overige fracties daarvoor.

Motie M16 wordt met handopsteken verworpen.

De VOORZITTER: Ik constateer dat de fracties van GroenLinks en de SP voor aanvaarding van de motie hebben gestemd, doch de overige fracties daartegen.

Motie M17 wordt met algemene stemmen aangenomen.

Motie M18 wordt met handopsteken verworpen.

De VOORZITTER: Ik constateer dat de fracties van GroenLinks en de SP, minus de heer Vester, en mevrouw Stijkel van de ChristenUnie voor aanvaarding van de motie hebben gestemd, doch de overige fracties plus de heren Wendt en Medemblik van de ChristenUnie en de heer Vester van de SP daartegen.

Motie M19 wordt met handopsteken aangenomen.

De VOORZITTER: Ik constateer dat alle fracties met uitzondering van die van GroenLinks voor aanvaarding van de motie hebben gestemd.

Wij zijn hiermee gekomen aan het eind van onze beraadslaging.
We zien elkaar morgen weer; ik verheug mij erop.
Ik schors de vergadering tot morgenvroeg, half tien.

(De vergadering wordt om 17.23 uur geschorst.)

**Tegenwoordig zijn op 5 juli:**

A.L. ter Beek, Commissaris van de Koningin, voorzitter

De leden (41 in getal):

J.J. Baltes (VVD)
H. Beerda (PvdA)
M.A.M. Berends (PvdA)
H.H. van de Boer (VVD)
L. Bomhof (VVD)
mevrouw K.J. Datema-Klöpping (SP)
D.B. Dijkstra (CDA)
K.R. Dijkstra (PvdA)
A.H.J. Dohle (VVD)
mevrouw A.H. Fronczek (SP)
mevrouw W.G. Goudriaan-Visser (PvdA)
E. Hemsteede (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
A. Huizing (PvdA)
S. de Jong (CDA)
mevrouw M.J. Kaal (CDA)
A. Kerstholt (VVD)
H. Klaver (CDA)
J.H. Lammers (CDA)
J. Langenkamp (GroenLinks)
mevrouw W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen (CDA)
T.S. Medemblik (ChristenUnie)
mevrouw A.H. Mulder (CDA)
mevrouw J.H. Mustamu (PvdA)
P.H. Oosterlaak (SP)
mevrouw J.M. Pannekoek-van Toor (VVD)
A.G.H. Peters (CDA)
mevrouw G. Seinen (CDA)
J. Slagter (PvdA)
mevrouw G.H. Smith (GroenLinks)
mevrouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
mevrouw H.G. Stoel-Snater (PvdA)
A.Timmerman (VVD)
A. van der Tuuk (PvdA)
G.J. Udding (VVD)
E.R. Veenstra (PvdA)
J. Vester (SP)
mevrouw S. van de Vijver-Geitz (PvdA)
A. Wendt (ChristenUnie)
R. Westerhof (SP)
Th.J. Wijbenga (CDA)

mevrouw I.M. Rozema, griffier der staten van Drenthe

**Verder aanwezig:**

H. Baas (gedeputeerde)
J.H. Bats (gedeputeerde)
mevrouw A. Haarsma (gedeputeerde)
mevrouw T. Klip-Martin (gedeputeerde)
H.P.K.M. Looman (gedeputeerde)
R.W. Munniksma (gedeputeerde)

## I. Heropening

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering (9.33 uur.)

## J. Mededelingen

De VOORZITTER: Ik maak de staten een compliment, want in tegenstelling tot eerdere berichten is iedereen aanwezig. Er zijn dus geen berichten van verhindering en dat vind ik getuigen van toewijding en discipline.

## K. Voorstellen

De VOORZITTER : Zoals gisteren bij de vaststelling van de agenda is afgesproken, komt als eerste punt aan de orde statenstuk 2007-295: het voorstel met betrekking tot de vaarweg Erica-Ter Apel.

3. Het voorstel van gedeputeerde staten van 30 mei 2007, kenmerk 21/5.5/2007006132, Vaarweg Erica-Ter Apel

(statenstuk 2007-295)

met het op dit punt betrekking hebbende verslag van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 13 juni 2007.

Mevrouw VAN DE VIJVER: Mijnheer de voorzitter. Wij hebben gisteravond op de mail nog een hoeveelheid aanvullende informatie gekregen, dit geheel in lijn met afspraken die in de bespreking in de commissie met de gedeputeerde zijn gemaakt. Die informatie, die ons het vertrouwen geeft dat voordat de schop de grond ingaat, er zekerheid is over de begroting en over de manier waarop een en ander uiteindelijk betaald zal worden, is voor ons de reden om met het voorstel in te stemmen.

De heer PETERS: Voorzitter. Mevrouw Van de Vijver spreekt over de financiën die op de een of andere manier afgedekt zijn, maar in het memo van gisteren lees ik dat in vergelijking met de toestand ten tijde van de commissievergadering, het financiële risico voor de provincie groter is geworden.

Mevrouw VAN DE VIJVER: En wat is dan de vraag?

De heer PETERS: Geeft dit hogere risico voor de provincie mevrouw Van de Vijver het vertrouwen dat het goed komt in de toekomst?

Mevrouw VAN DE VIJVER: Dat vertrouwen komt niet voort uit het hogere financiële risico voor de provincie. Wat ons vertrouwen geeft voor de toekomst is de manier waarop de gedeputeerde op dit moment bezig is om de begroting sluitend en de onderbouwing goed te krijgen. In overleg met alle partijen die een bijdrage zullen moeten leveren, probeert hij hierover helderheid te krijgen. Wij gaan er daarom vanuit dat voor de eerste schep de grond ingaat, ook helemaal duidelijk is hoe het zal gaan. Bovendien gaan wij ervan uit dat in de commissievergadering in september de gedeputeerde ons helemaal op de hoogte gaat stellen van elke cent die met dit project gemoeid is.
Onze instemming met dit voorstel is gebaseerd op onze verwachting dat in september duidelijk is dat zal worden voldaan aan alle financiële eisen. Mocht in de commissievergadering van september blijken dat dit niet het geval is dan zal er opnieuw gesproken moeten worden. Wij gaan er dan ook van uit dat voor de eerste schep de grond ingaat, alles duidelijk is. Maar wij geven de gedeputeerde nu de zekerheid dat hij door kan gaan met waarmee hij bezig is en wij gaan er daarbij vanuit dat hij met alle betrokkenen een stevig gesprek aan zal gaan. Het moet iedereen duidelijk zijn dat de provincie niet in haar eentje het laatste gat gaat dichten. De andere partijen zullen daaraan zeker ook een bijdrage moeten leveren.
Dat is de reden waarom wij nu met het voorstel in kunnen stemmen.

De heer PETERS: Mijnheer de voorzitter. Het CDA vindt aanleg van de vaarverbinding Erica-Ter Apel belangrijk, niet alleen belangrijk voor de recreatievaart maar nog veel belangrijker voor de ontwikkeling van het hele gebied. Over het belang bestaat bij ons dus geen enkele twijfel.
De waardering die mevrouw Van de Vijver net uitsprak voor het college, in casu de gedeputeerde, is ook bij ons volop aanwezig. Ook daarover geen misverstand.
Het heikele punt blijft de financiering. Het risico voor de provincie als verantwoordelijke voor het project, is gewoon groot. De gedeputeerde zei in de commissievergadering zelf al dat er aan dit zware stuk nogal wat losse eindjes zitten, maar zo zei hij: "Beter een half ei dan een lege dop".
De gedeputeerde heeft de deelnemende partijen gevraagd actief bij te dragen en waarschijnlijk is het optimisme van de PvdA op die vraag gestoeld. Ik ben echter niet zo gauw geneigd mensen op hun blauwe ogen te geloven.
Het financiële risico voor de provincie, dat in de laatste commissievergadering nog op € 3,8 miljoen werd becijferd, is in de memo van gisteren becijferd op € 3,9 miljoen. Het kan dus snel veranderen. Een van de partners, namelijk de provincie Groningen, is akkoord met het aan haar toegerekende bedrag van € 1,9 miljoen en stemt in met beginnen met de eerste fase, maar daarbij wordt wel de voorwaarde gesteld dat de financiering van het hele project rond moet zijn. En dat is voor ons nu juist de vraag.
De hele procedure is ook wat vreemd. Gisteren kregen wij een memo van een ambtenaar aan de gedeputeerde doorgestuurd, in welk memo staat dat wanneer de staten vandaag met het voorliggende voorstel instemmen, in de commissievergadering van september alsnog kan worden besloten het allemaal niet door te laten gaan. Hoe dat dan kan, weet ik niet.
In de statenvergadering van januari jl. heeft de gedeputeerde gezegd dat het college bij de staten terugkomt als het bedrag van € 5 miljoen waarvoor de andere partijen garant moeten staan, er niet is. Volgens mij moet het college daarom met het hele voorstel terugkomen en niet alleen met de eerste fase.
Ik hoor graag van de gedeputeerde hoe het nu precies zit.
Ik hoor ook graag van de gedeputeerde hoe op dit moment de financiële dekking van het hele project is geregeld en welk risico de provincie Drenthe daarbij loopt.
Wij hebben de afgelopen jaren in andere delen van Nederland gezien dat bij de start van grote projecten de financiële gevolgen niet te overzien zijn. Hoe groot is het bedrag onvoorzien dat in dit project is opgenomen en hoe groot is de kans dat het project financieel uit de hand gaat lopen?
Voorzitter. Dit zijn vooralsnog onze vragen.
Nogmaals, wat ons betreft had gisteren de schop de grond in gemogen, want wij vinden het een heel belangrijk project, maar zoals de gedeputeerde gisteren al zei: er moeten eerst plannen zijn en als het geld er dan is, wordt pas met de uitvoering begonnen. Daar wil ik het college graag aan houden.

De heer TIMMERMAN: Mijnheer de voorzitter. Gisteren hebben wij nog wat stukken gekregen, dit geheel conform de afspraak die daarover in de commissievergadering met de heer Munniksma was gemaakt.
In de statenvergadering van 31 januari 2007 is besloten over te gaan tot de gefaseerde aanleg van de vaarverbinding Erica-Ter Apel, waarmee een totale investering van € 32 miljoen is gemoeid.
De provincie heeft een bedrag van € 10 miljoen opgenomen in de bestemmingsreserve Erica-Ter Apel: € 5 miljoen als investeringsvolume en € 5 miljoen als garantiestelling. Er waren slechts drie voorwaarden:

- de overige partijen stellen hun bijdrage versneld vast
- voor 01-01-2010 moet er dekking zijn voor het tekort van € 10 miljoen voor de tweede fase, namelijk het stuk Klazienaveen-Erica
- op het moment dat alle toegezegde bijdragen zijn vastgelegd in de bestemmingsreserve, kan met de uitvoering worden begonnen

Na de historische dag voor Noordoost-Drenthe die 31 januari 2007 was, was er alom euforie over het doorgaan van die project. Ook de VVD heeft hieraan deelgenomen, want elke in dit project geïnvesteerde euro rendeert, zo blijkt uit het rapport van bureau Pau, opgesteld in opdracht van de gemeente Emmen en deels van de provincie. Het project zorgt voor 255 banen en ruim € 15 miljoen aan bestedingen. Maar deze revenuen komen alleen bij de gemeenten, recreatieschappen, eventuele projectontwikkelaars en bij het bedrijfsleven in de dorpskernen terecht. Op zich is daar niets mis mee.
Maar de provincie is opdrachtgever, projectleider en daarmee ook financieel verantwoordelijk en tevens grootste risicodrager. Wij zijn dan ook teleurgesteld dat sommige partijen hun bijdrage nog steeds niet hebben toegezegd.
Heeft de gedeputeerde nieuwe toezeggingen gekregen van de overige partijen en hoe hard zijn die toezeggingen, nu er met sommige partijen nog overleg gaande is?
De VVD is van mening dat wanneer niet aan de basistoezeggingen is voldaan en het subsidie van EFRO van € 2,4 miljoen of iets minder niet wordt uitgekeerd als het project niet voltooid wordt of te grote wijzigingen bevat, het risico voor de provincie wel erg groot wordt. Als dan ook nog het bedrag van € 4,8 miljoen van de Stichting Recreatietoervaart Nederland niet zeker is, wordt het risico nog veel groter.
Het gehele programma voor de Veenkoloniën komt hiermee op de tocht te staan. Ook de partners zijn verantwoordelijk voor het welslagen van dit project en dienen dus hun verantwoordelijkheid te nemen.
De VVD heeft op 31 januari ook al aangegeven dat wat nu wordt voorgesteld de maximale inspanning is die men van de provincie kan en mag verwachten. De VVD vraagt de gedeputeerde dan ook de tijd te nemen om tot een betere oplossing te komen in plaats van het zelf maar te betalen. De risico’s moeten verkleind en de basisafspraken met de partners moeten gehandhaafd worden, want daarmee kan worden voorkomen dat de gedeputeerde bij elke sluis en brug van het project met een hengel met een klompje eraan moet gaan staan voor de centen.

De VOORZITTER: Ik wens de heer Timmerman van harte geluk met zijn maidenspeech.

Mevrouw DATEMA: Mijnheer de voorzitter. Ik wil beginnen met een vraag. Ook ik heb de memo van 27 juni gisteren in de mailbox gekregen. In de memo wordt een bedrag genoemd van in totaal € 19.200.000,-- als bijdrage van het waterschap. Klopt dit wel?
Volgens de SP is toerisme een van de belangrijkste pijlers van de Drentse economie. Hoewel het moeilijk is exacte cijfers te noemen, zal de vaarverbinding Erica-Ter Apel beslist een positieve invloed hebben op het vaartoerisme in de provincie. Wij zijn dan ook van mening dat het een goede zaak is dat die vaarverbinding er komt. Daarom stemmen wij in met het voorgestelde besluit, zodat een begin kan worden gemaakt met fase 1a: Ter Apel - Emmer-Compascuum. Want wat is er mooier dan fietsen in Drenthe, uitrusten op een bankje aan het water en bootjes voorbij zien komen?

De VOORZITTER: Ik wens ook u geluk van harte geluk met uw maidenspeech.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. Ik ben een beetje verbaasd over de inbreng van de staten tot nu toe. Op 31 januari was GroenLinks volgens mij de enige partij die grote twijfels uitte over de financiering en ik hoor nu van de andere partijen allerlei argumenten die mijn fractie toen al inbracht. Toen ik de inhoud van de memo gisteravond had gelezen, was mijn conclusie dat wij vandaag vlot klaar zouden zijn met dit stuk, omdat er op 12 september verder over gesproken zal worden. Ik wil er vandaag dan ook verder geen woorden aan besteden. Ik vind het prima geregeld en op 12 september praten wij verder.

De heer PETERS: Voorzitter. Als er over het voorliggende stuk gestemd moet worden, wat is dan het standpunt van GroenLinks?

De heer LANGENKAMP: Dat is een vreemde vraag.

De heer PETERS: Het stuk staat nu op de agenda en er zal straks een besluit genomen moeten worden.

De heer LANGENKAMP: GroenLinks staat achter het besluit dat de staten op 31 januari 2007 hebben genomen. Het was de bedoeling dat het college op pad ging om te zorgen voor een beter draagvlak en om de financiering rond te krijgen. De gedeputeerde is daarmee bezig en het is allemaal nog net niet helemaal rond. Het waterschap vergadert nog deze maand en zal waarschijnlijk – zo bleek althans uit de discussie op Cassata – wel meegaan, maar dat is dus nog niet zeker. Maar ik heb, net als de gedeputeerde straks waarschijnlijk wel zal zeggen, een groot vertrouwen dat het allemaal wel rond komt.

De heer PETERS: GroenLinks stemt dus in met dit statenstuk waarin wordt voorgesteld met fase 1 te beginnen.

De heer LANGENKAMP: Als aan de voorwaarden die in het stuk zijn opgenomen wordt voldaan, stemmen wij daarmee in. Een van die voorwaarden is dat wij er op 12 september op terug kunnen komen.

De heer PETERS: Maakt het memo dan nu deel uit van de beraadslagingen?

De heer LANGENKAMP: Allicht.

De VOORZITTER: De memo maakt inderdaad deel uit van de beraadslagingen, maar wat voorligt is het ontwerpbesluit van statenstuk 295. Daarover moeten de staten vandaag hun mening uitspreken.

De heer KLAVER: Voorzitter. Verdient het besluit dan eventueel een amendement?

De VOORZITTER: Dat is aan u om te bepalen. Wat hier voorligt, ligt hier voor en daarover moet een besluit genomen worden. Maar het is aan de staten om het ontwerpbesluit eventueel te veranderen.

De heer MUNNIKSMA: Mijnheer de voorzitter. Ik denk dat het niet zinvol is de discussie van 31 januari te herhalen, want toen is een besluit genomen en op dit moment gaat het erom dat besluit uitgevoerd te krijgen.
Tegelijkertijd worden wij, mede omdat wij extra subsidie binnen kunnen krijgen, in een tijdklem geplaatst, terwijl het besluit van 31 januari nog geruime tijd bood om voldoende zekerheid te krijgen over het bedrag van € 10 miljoen voor tot uitvoering van het project zou worden overgegaan. Op dit moment is het probleem dat wij een bedrag van bijna € 2,5 miljoen aan subsidie kunnen krijgen als enkele partijen die nog enige aarzeling hadden, nu snel een besluit nemen over het beschikbaar stellen van hun bijdrage. Ikzelf heb hierbij het beeld dat zolang die partijen nog niet definitief hebben toegezegd voor hun bijdrage te staan, het verstandig is de beslissing van go or no go door te schuiven naar de volgende vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid.

Die commissie moet dan gemandateerd worden om na overleg met het college te besluiten al dan niet door te gaan. Als de staten vandaag besluiten om ongeacht het besluit van andere partijen, door te gaan, manoeuvreren zij zich in een positie waarin anderen minder geprikkeld worden om snel een besluit te nemen. Ik prikkel graag en ik prikkel andere partijen ook graag om te gaan betalen.
Voorzitter. Ik denk met deze woorden het grootste deel van mijn bijdrage aan de discussie van vandaag al geleverd te hebben.
Ik heb het originele statenstuk er nog even bijgepakt en mijn conclusie is dat in de afgelopen tijd sommige bedragen misschien wel wat zijn verhoogd, maar dat stap voor stap toch wel een enkele zekerheden zijn binnengehaald. Maar we zijn er nog niet.
Uit het staatje dat de staten gisteren hebben ontvangen blijkt dat een bedrag van bijna € 4 miljoen nog onzeker is. Op 31 januari was dat nog € 10 miljoen en mijn conclusie is dan ook dat al veel slagen zijn binnengehaald.
In mijn stukken wordt als bijdrage van het waterschap € 1,9 miljoen genoemd.

Mevrouw DATEMA: Bij het tweede puntje onder bestuurlijk overleg staat dat de bijdrage van het waterschap € 1.9200.000,-- is.

De heer MUNNIKSMA: Ik zie het nu ook. De laatste nul moet worden geschrapt.
Ik hoop op 12 september te kunnen zeggen dat het brugwachterschap – in de zomer lijkt mij dat overigens een plezierige bezigheid – ook nog wat heeft opgeleverd.

De heer KLAVER: Mijnheer de voorzitter. Ik heb een staatsrechtelijke vraag en ik hoop dat u die kunt beantwoorden.
Kan, als de staten akkoord gaan met het voorliggende ontwerpbesluit, dit besluit in de commissievergadering van 12 september nog overruled worden? Is dat staatsrechtelijk mogelijk, of moeten wij het ontwerpbesluit nu toch aanpassen?

De VOORZITTER: Ik geef geen antwoord vanuit het staatsrecht maar gewoon vanuit mijn gezond verstand.
Ik raad de staten aan zich aan de letterlijke tekst van het ontwerpbesluit te houden, waarin wordt voorgesteld in te stemmen met de voorgestelde cofinanciering, het provinciale aandeel vast te stellen en te starten met de uitvoering van de fase als alle betrokken deelnemers hun deel beschikbaar hebben gesteld. En dat allemaal onder het beslag van de gevraagde EFRO-bijdrage. Op dit moment is nog niet duidelijk of alle betrokken deelnemers de bijdrage die het college van ze verlangt, ook daadwerkelijk op tafel zullen leggen. Op 12 september kan daarover waarschijnlijk meer duidelijkheid worden verschaft.
Het besluit dat nu voorligt, is toegesneden op de huidige situatie en op 12 september zal hopelijk duidelijker zijn of aan alle voorwaarden is voldaan.
Dit is mijn antwoord als voorzitter van het college.

De heer KLAVER: Ik dank u hartelijk.

De heer PETERS: Mijnheer de voorzitter. Ik verzoek u de vergadering te schorsen.

De VOORZITTER: Ik schors de vergadering voor een kwartier, want we moeten de lunch wel halen.

De heer MUNNIKSMA: Voorzitter. Ik verzoek u de schorsing zo kort mogelijk te houden, want ik sta onder enorme tijdsdruk. De heer Looman en ik moeten naar het Plopsa-gebeuren.

De VOORZITTER: Maar er is altijd wel een collega-gedeputeerde die de honneurs kan waarnemen en anders doe ik het wel.
De vergadering is geschorst.

(Schorsing van 9.55 tot 10.15 uur.)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.

TWEEDE TERMIJN

De heer PETERS: Mijnheer de voorzitter. Naar aanleiding van de eerste termijn van staten en college wil ik mede namens de fracties van de PvdA en de VVD het volgende amendement indienen.

***Amendement A1***

*PS, in vergadering bijeen op 5 juli 2007,*
*Ter behandeling van statenstuk 2007-205 inzake de vaarweg Erica-Ter Apel,*

*Besluiten:*
*In het besluit wordt onderdeel c gewijzigd, zodat daar gelezen wordt:*
*te starten met de uitvoering van fase 1a wanneer alle betrokken deelnemers hun deel van de gereserveerde middelen voor fase 1a beschikbaar hebben gesteld en waarover in de statencommissievergadering van OGB (aangevuld met de leden van de commissie BFE) op 12 september 2007 een positief advies wordt uitgebracht.*

De VOORZITTER: Dit amendement wordt in meer dan voldoende mate ondersteund en maakt dus deel uit van de beraadslagingen.

De heer PETERS: Voorzitter. Ik heb nog geen antwoord gekregen op mijn vraag hoe groot de kans is dat ook de post Onvoorzien uit de pas gaat lopen.

De heer LANGENKAMP: Voorzitter. Wat wordt in het amendement verstaan onder “hun deel” dat alle betrokken deelnemers beschikbaar moeten hebben gesteld? Dat deel is toch juist de clou van de onderhandelingen die gaande zijn?

De heer PETERS: Daarom is het ook zo opgeschreven.

De heer LANGENKAMP: Het kan dus wat de indieners van het amendement betreft ook veel minder zijn dan het bedrag dat nodig is?

De heer PETERS: Nee. Een paar deelnemers hebben gezegd hun deel van het bedrag pas beschikbaar te stellen als de hele financiering rond is. Als die financiering niet rond is, zullen zij ook hun deel voor fase 1a niet leveren. Als die deelnemers hun deel niet hebben geleverd, zullen wij in de Statencommissie Omgevingsbeleid hierover opnieuw van gedachten kunnen wisselen en daarover een advies kunnen uitbrengen, zoals in het amendement staat.

De heer LANGENKAMP: Dat klopt, maar dat is maar een deel van het probleem.

De heer PETERS: Dat zal in september dan wel blijken.

De heer LANGENKAMP: Ik vind het amendement erg vaag.

De heer PETERS: Dat is de mening van de heer Langenkamp. Ik heb het idee dat de meerderheid van de staten daar anders over denkt.

Mevrouw VAN DE VIJVER: Misschien kan ik enige verheldering brengen. Wat in het amendement staat is precies dezelfde tekst als die van het oorspronkelijke besluit. In het oorspronkelijke besluit is ook sprake van het beschikbaar stellen door alle betrokken deelnemers van hun deel voor fase 1a. Ik heb begrepen dat GroenLinks daarmee in principe al akkoord was.

De heer MUNNIKSMA: Mijnheer de voorzitter. Na overleg met de overige collegeleden kan ik meedelen, dat het college instemt met het amendement.
De vraag over onvoorzien is op 31 januari al aan de orde geweest. Er is een ruime post onvoorzien opgenomen. Het lijkt mij niet verstandig de bedragen in het openbaar te noemen, maar informeel wil ik ze wel meedelen.

De beraadslaging wordt gesloten.

In stemming komt amendement A1.
Amendement A1 wordt met algemene stemmen aangenomen.

Vervolgens besluiten de staten zonder hoofdelijke stemming overeenkomstig het na amendering gewijzigde voorstel van het college.

(De heren Looman en Munniksma verlaten de vergadering.)

1. Het voorstel van gedeputeerde staten van 8 mei 2007, kenmerk 19/5.1/2007004497, Museum De Buitenplaats: voorstel voor subsidie per boekjaar voor 2008

(statenstuk 2007-292 herzien ontwerpbesluit)

met het op dit punt betrekking hebbende verslag van de vergadering van de Statencommissie Cultuur en Welzijn van 20 juni 2007.

De heer VESTER: Mijnheer de voorzitter. Het bericht dat mevrouw Van Groeningen de mede-oprichtster en de drijvende kracht van De Buitenplaats is overleden, heeft ook de SP geraakt.
Wij vinden het nu niet de tijd om onze kritiek over De Buitenplaats te uiten. Wij wachten hiermee tot de nieuwe museumnota wordt besproken.
Ik volsta op dit moment met te verwijzen naar het standpunt dat wij in de Statencommissie CW naar voren hebben gebracht. Wij zullen dit voorstel niet steunen.

De VOORZITTER: Hoewel de heer Vester gisteren ook al even het woord voerde, was dit toch zijn echte maidenspeech. Ik wens hem daarmee van harte geluk.

Mevrouw KLIP: Mijnheer de voorzitter. Ik zou alleen maar kunnen herhalen wat ik in de commissie heb gezegd. Ik denk dat de standpunten wel duidelijk zijn.

Vervolgens besluiten de staten overeenkomstig het voorstel van het college.

De VOORZITTER: De fractie van de SP zal aantekening worden verleend dat zij geacht wenst te worden tegen het voorstel te hebben gestemd.

2. Het voorstel van gedeputeerde staten van 23 mei 2007, kenmerk 21/5.2/2007006350, Definitief ontwerp-Provinciaal verkeers- en vervoersplan Drenthe 2007-2020

(statenstuk 2007-293)

met het op dit punt betrekking hebbende verslag van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 13 juni 2007.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. Dit voorstel heeft de B-status behouden voor de behandeling in de staten om het mogelijk te maken het te amenderen. Ik wil een amendement indienen om te waarborgen dat de burgerraadplegingen die er eind september/begin oktober komen, kunnen leiden tot eventuele veranderingen in de uitvoeringsagenda.
Ik zal het amendement dat door alle fracties in de staten is ondertekend, nu indienen.

***Amendement A2***

*PS van Drenthe;*
*in vergadering bijeen op donderdag 5 juli 2007;*

*gelezen statenstuk 2007-293, Definitief ontwerp-Provinciaal verkeers- en vervoersplan Drenthe 2007-2020.*

*overwegende dat provinciale staten in haar rol als volksvertegenwoordiger de uitvoeringsagenda 2007-2012, behorende bij het ontwerp-Provinciaal verkeers- en vervoersplan Drenthe 2007-2020, voor wil leggen aan de inwoners van Drenthe. Deze consultatie kan leiden tot het stellen van andere prioriteiten binnen deze uitvoeringsagenda;*

*besluiten:*
*het ontwerpbesluit als volgt te amenderen:*

*II. het ontwerp-Provinciaal verkeers- en vervoersplan Drenthe, Uitvoeringsagenda 2007-2012 onder voorbehoud van een mogelijke herschikking van de prioritering voor 1 januari 2008 vast te stellen*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Dit amendement maakt deel uit van de beraadslagingen.

De beraadslaging wordt gesloten.

In stemming komt amendement A2.
Amendement A2 wordt met algemene stemmen aangenomen.

Vervolgens wordt het na amendering gewijzigde voorstel van het college met algemene stemmen aangenomen.

4. Het voorstel van gedeputeerde staten van 23 mei 2007, kenmerk 20/5.0/2007006134, Wijzigingsverordening Algemene subsidieverordening Drenthe 2004

met het op dit punt betrekking hebbende verslag van de vergadering van de Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie van 27 juni 2007.

Mevrouw PANNEKOEK: Mijnheer de voorzitter. De wijziging is een verwerking van de adviezen naar aanleiding van de evaluatie. De ASV wordt na deze wijziging gemakkelijker te hanteren en verschaft meer duidelijkheid over de bevoegdheden van GS en PS.
De fractie van de VVD is daar tevreden over.
Hetzelfde geldt voor de nieuwe indeling, die het allemaal beter hanteerbaar maakt.
Een aantal van de door onze fractie bij de evaluatie in januari ingebrachte punten – met name de vereenvoudiging van de toegankelijkheid van waarderingssubsidies – is in dit stuk verwerkt. Daarnaast heeft de gedeputeerde toegezegd het werken met A-, B- en C-klanten nog eens uit te zoeken. Het amendement over de subsidiemakelaar is in de vergadering van gisteren aangenomen en GS hebben beloofd erop toe te zien dat bij activiteiten die met subsidie van de provincie georganiseerd worden de organisatoren worden gewezen op het toegankelijk maken van de activiteit voor mensen met een handicap.
Daar zijn wij allemaal tevreden over en nu resten ons nog slechts twee punten. Over die punten zal ik amendementen indienen.
Het eerste amendement heeft betrekking op de eenmalige prestatiesubsidies. Het heeft ons enigermate geïrriteerd in de krant te moeten lezen dat grote bedragen waren uitgedeeld. Aan de actieve informatieplicht die GS na invoering van de dualisering hebben, is nu achteraf voldaan, terwijl wij het allemaal graag van tevoren hadden willen horen. De gedeputeerde heeft ook toegegeven dat het zo had gemoeten en heeft gezegd dat het niet weer zal gebeuren, maar het lijkt mij verstandig om dit ook officieel in onze Algemene subsidieverordening Drenthe 2004 op te nemen. Daartoe dien het volgende amendement in.

***Amendement A3***

*PS in vergadering bijeen op 5 juli 2007,*
*ter behandeling van statenstuk 2007-294, inzake de Wijzigingsverordening Algemene subsidieverordening Drenthe 2004;*

*Besluiten in vorengenoemde verordening:*
*aan het nieuwe derde lid van artikel 3 de volgende zinsnede toe te voegen:*
*(...gereserveerd), ..., met dien verstande dat gedeputeerde staten over toekenning van incidentele prestatiesubsidies hoger dan € 150.000,- geen besluit nemen dan nadat provinciale staten hun wensen en bedenkingen terzake ter kennis van gedeputeerde staten hebben kunnen brengen.*

*Toelichting*
*Sinds de Wet dualisering provinciebestuur geldt voor GS een actieve informatieplicht (artikel 167 van de Provinciewet). Bij vaststelling van de nieuwe Algemene subsidieverordening in 2004 is in dat kader aan GS een relatief ruim mandaat verleend voor toekenning van subsidies. Om provinciale staten in de gelegenheid te stellen met betrekking tot omvangrijke incidentele prestatiesubsidies toch op voorhand een oordeel uit te kunnen spreken, wordt voor dergelijke subsidies boven de € 150.000 een voorhangprocedure geïntroduceerd.*

De VOORZITTER: Dit amendement kan bij de beraadslaging worden betrokken.

Mevrouw PANNEKOEK: Een voorhangprocedure betekent, dat wij daar eerst over kunnen spreken. Wij hebben ook nog iets over artikel 21, waarin het gaat om de meerjarige subsidies, vroeger structurele subsidies genoemd. Het gaat daarbij vaak om grote bedragen die preferente instellingen ontvangen. Wij hebben het volste vertrouwen dat het allemaal goed loopt, maar in lid 2 van artikel 21 staat dat GS voorschotten kunnen verlenen tot maximaal 100% van het verleende subsidiebedrag. Het kan dus in een klap om heel grote bedragen gaan. Ik kan mij voorstellen dat het handiger is aan dat artikel toe te voegen dat het bedrag in tranches wordt verstrekt. Wij hebben met het NNBT ervaringen opgedaan – degenen die er toen ook al bij waren, zullen het zich herinneren – die ons hebben doen besluiten het volgende amendement in te dienen.

***Amendement A4***

*PS in vergadering bijeen op 5 juli 2007,*
*ter behandeling van statenstuk 2007-294, inzake de Wijzigingsverordening Algemene subsidieverordening Drenthe 2004;*

*Besluiten in bovengenoemde verordening:*
*Artikel 21, tweede lid, als volgt te wijzigen: Voorschotten worden verleend in tranches (van bijvoorbeeld een kwartaal).*

*Toelichting*
*Het risico wordt vermeden dat bij verlening van een voorschot van een hoog bedrag in één keer bij faillissement of het anderszins in gebreke blijven dan de organisatie aan wie het voorschot is verleend, de provincie het totale bedrag kwijt is.*

De VOORZITTER: Ook dit amendement maakt deel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw PANNEKOEK: Voor incidentele prestatiesubsidies, waarbij het vaak om heel lage bedragen gaat, is in de verordening een aparte regeling opgenomen.

De heer VAN DER TUUK: In de toelichting op artikel 21, tweede lid, van de subsidieverordening staat dat juist de woorden “kunnen voorschotten verlenen” zijn opgenomen, omdat GS daarmee de mogelijkheid krijgen de bevoorschotting af te stemmen op de aard van de activiteiten en de aanvragen. Daarmee is dus lering getrokken uit het verleden, want GS kunnen hiermee maatwerk maken richting de organisaties.
Wij moeten ook het vertrouwen hebben dat onze gedeputeerden lessen trekken uit het verleden en in de toekomst handelen zoals zij dat op dat moment opportuun achten. Wat is dan de reden voor mevrouw Pannekoek om toch te willen ingrijpen in de bedrijfsvoering van GS?

Mevrouw PANNEKOEK: Ook de lessen uit het verleden hebben ons hiertoe gebracht. Natuurlijk kunnen de staten zeggen dat zij dat vertrouwen wel hebben in GS, maar als zij het echt goed willen regelen, kunnen zij het op dit moment bij de wijziging van de ASV doen.

De heer VAN DER TUUK: Mijnheer de voorzitter. Ik verzoek u de vergadering voor vijf minuten te schorsen.

De VOORZITTER: Ik zal de vergadering schorsen na de eerste termijn van de zijde van de staten.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. Dat de ASV nog steeds veel bureaucratie oplevert, hebben wij van veel kleine maar ook grote instellingen gehoord. De gedeputeerde heeft in de commissie toegezegd dat na een jaar bekeken zal worden of de wijziging van de ASV tot het gewenste resultaat heeft geleid. Ik hoop echt dat dit het geval zal zijn.
De grote instellingen hebben nog een ander probleem, in de commissie heb ik hier ook al op gewezen. Zij moeten namelijk bij verschillende overheden jaarverslagen, rekeningen en begrotingen indienen. Voor die instellingen is het nog steeds een zoektocht hoe met de ASV moet worden omgegaan. Waarom is bijvoorbeeld het CBF-keur voor de provincie niet voldoende?
De gedeputeerde draaide het in de commissievergadering om. Hij stelde voor dat de instellingen een verantwoording zouden maken die voldoet aan de eisen van alle subsidiegevers. Dat willen die instellingen wel, maar het lukt ze niet, want iedere subsidiegever stelt zijn eigen eisen. Het lijkt mij goed dat hierover nu eindelijk overeenstemming wordt bereikt. Ik had ook de indruk dat na het evaluatieonderzoek hierover met de grote instellingen gesproken zou worden. Ik heb hiernaar navraag gedaan en mij is gebleken dat niet met alle instellingen over de aanbevelingen is gesproken. Er is dus wel een evaluatie geweest, maar er was geen beginspraak.
Ik heb gehoord dat de heer Munniksma vorige week nog contact heeft gehad met Het Drents Landschap over dit probleem. Weet de gedeputeerde wat toen is besproken?
Wij zullen met de amendementen instemmen. Ook wij hebben in de commissie vragen gesteld over allerlei persberichten waarin bedragen werden genoemd. In reactie daarop heeft de gedeputeerde een boetekleedje aangetrokken, maar wat ons betreft wordt het een echt kleed.
Het voorstel van de VVD om alles nu eens goed vast te leggen, lijkt ons goed.

De VOORZITTER: Ik schors de vergadering. Het college heeft dan ook even tijd om de amendementen te bekijken.

(Schorsing van 10.37 tot 10.52 uur.)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.

De heer BAAS: Mijnheer de voorzitter. Ik wil beginnen met de amendementen die zijn ingediend door de fractie van de VVD.
De VVD heeft er heel veel vertrouwen in dat het college het geld goed uitgeeft en daar ben ik heel blij mee. Maar met de amendementen ben ik iets minder blij.
Ik begin met amendement A3, het amendement over het autorisatieniveau.
Gisteren is besloten de Werkgroep Programmabegroting de opdracht te geven nog eens naar het autorisatieniveau te kijken. Mijn voorstel aan de staten is amendement A3 niet aan te nemen, maar de Werkgroep Programmabegroting het daarin gevraagde ook te laten bekijken, een integraal autorisatieniveau te bepalen, dat daarna ook voor de ASV geldt en daarmee bij de staten terug te komen. Het is dus beter het amendement niet aan te nemen, want daarmee wordt vooruitgelopen op de discussie.
Ik wil er daarnaast op wijzen – dit is een praktisch argument - dat is afgesproken dat er binnen acht weken een besluit genomen moet zijn. Als dan ook de staten nog ingeschakeld moeten worden, wordt het nog lastiger die termijn te halen.
Het college zal het amendement in ieder geval niet overnemen.
In amendement A4 wordt voorgesteld heel grote bedragen in tranches uit te keren. Het argument is dat wanneer zo'n bedrag in zijn geheel wordt uitgekeerd, wanneer het fout gaat – als voorbeeld is het NNBT genoemd – het geld weg is.
Ik kan mevrouw Pannekoek geruststellen, want het is nu ook al zo dat de grote instellingen in januari een voorschot van 25% krijgen en dat de rest van het bedrag in 11 tranches wordt overgemaakt. Alleen als het om heel kleine bedragen gaat, wordt het bedrag in een keer als voorschot uitgekeerd; dat heeft te maken met de zowel door het college als door de staten fel begeerde vermindering van de administratieve druk. Dus amendement A4 is niet nodig en aanvaarding ervan verhoogt de administratieve lastendruk.

GroenLinks heeft er moeite mee dat de grote instellingen bij de provincie meer moeten inleveren dan bij de andere subsidiegevers. Met de grote instellingen is de afspraak gemaakt dat zij de jaarrekening en de productrekening sturen. Ik heb begrepen dat zij daar geen moeite mee hebben. De ASV schrijft voor dat de productrekening moet worden ingeleverd. Als GroenLinks daarvan af wil zien, dan moet de ASV gewijzigd worden. Die productrekening is bedoeld om duidelijk te krijgen wat de instellingen doen met het geld dat zij krijgen. Het geld is immers niet voor de instellingen zelf maar voor hun activiteiten bedoeld. De Milieufederatie is zelfs blij op deze manier te kunnen werken, want die instelling vindt deze manier van werken ook voor de eigen organisatie een grote vooruitgang. Ik vraag GroenLinks zijn bezwaren in te trekken, want de instellingen zelf blijken er dus niet zo mee te zitten én omdat de ASV voorschrijft dat deze extra slag richting provincie moet worden gemaakt.

De heer LANGENKAMP: Ik heb de gedeputeerde gevraagd of hij weet wat de heer Munniksma met Het Drents Landschap heeft besproken.

De heer BAAS: Dat weet ik niet.

De heer LANGENKAMP: Dat is mij inmiddels uit het antwoord wel duidelijk geworden, want anders had de heer Baas nooit kunnen zeggen dat de instellingen er blij mee zijn. Ik zal Het Drents Landschap adviseren om hun bezwaren bij de gedeputeerde kenbaar te maken; dat lijkt mij de kortste klap.

De heer VAN DER TUUK: Mijnheer de voorzitter. Ik dank de gedeputeerde voor zijn antwoord, dat heel verhelderend was. Eigenlijk heeft de gedeputeerde het al gezegd, maar voor alle zekerheid vraag ik het nog maar eens.
De gedeputeerde voert dus een actief beleid richting de instellingen en maakt maatwerk bij de subsidieverstrekking. Dit maatwerk is eerder bedoeld om in beperkende dan in verruimende zin greep op de zaak te houden. Heb ik het zo goed begrepen?

De heer BAAS: Wat de heer Van der Tuuk zegt, is juist.

TWEEDE TERMIJN

Mevrouw PANNEKOEK: Mijnheer de voorzitter. Er moet geen verschil van mening over bestaan dat het vertrouwen in het college er is. De amendementen zijn ook eigenlijk alleen maar een bevestiging van wat de gedeputeerde zelf zegt.
Met betrekking tot artikel 21, tweede lid, zegt de gedeputeerde dat met de grote organisaties al op de door ons voorgestelde wijze wordt gewerkt. Natuurlijk gebeurt het zo, want anders werken zou heel schadelijk zijn. Maar begrijp ik niet waarom er in dat artikel sprake is van een bevoorschotting tot maximaal 100%. Als dan toch al op de door ons voorgestelde manier wordt gewerkt, kan dat ook heel goed in de ASV worden vastgelegd.
Op dit moment – en dat is het punt waar ik mee zit – behandelen wij de wijziging van de ASV. Dat is volgens mij dan ook het moment waarop de staten moeten uitspreken hoe zij in de toekomst de subsidieverstrekkingen wensen te regelen. Als het toch al op de door ons gewenste manier gebeurt, zie ik geen enkele reden om dit niet gewoon in de ASV op te nemen.
Hetzelfde geldt voor het in amendement A3 gevraagde.
Als dit amendement, dat heel subtiel is geformuleerd, wordt aangenomen dan behouden GS in principe hun duale vrijheid, want PS adviseren GS alleen om als het om heel grote bedragen gaat eerst de mening van de statencommissie te horen voordat aan andere partijen toezeggingen worden gedaan. Als de statencommissie iets dan geen goed idee vindt dan moet een gedeputeerde wel van heel goeden huize komen om zijn zin door te zetten en daar wordt hij dan wel op afgerekend, maar als de statencommissie het allemaal perfect vindt dan kan de gedeputeerde naar de organisatie gaan met de mededeling dat het allemaal prima is. En dit dat geval weet hij ook dat hij de steun van de staten heeft.

Nogmaals, onze ideeën zijn gebaseerd op onze ervaringen en wij denken met dit amendement niets aan de vrijheid van het college af te doen; de manier van werken wordt nu alleen officieel vastgelegd. De leden van dit college zeggen con amore volgens deze lijn te werken, maar over vier jaar zit er weer een ander college.
Bij de discussie over de autorisatie gaat het over hoe wij met de controlcyclus willen omgaan. Nu gaat het om de ASV die de ASV gaat over subsidies voor clubs en organisaties in Drenthe.
Voorzitter. Ik handhaaf beide amendementen.

De heer VAN DER TUUK: Het zijn kennelijk de dagen van de leermomenten.
De heer Baas bracht naar mijn gevoel een heel sterk punt in toen hij zei dat toch over de programmabegroting zal worden gesproken. Vindt mevrouw Pannekoek het niet een heel sterk argument dat het wellicht beter is het allemaal eens integraal te bekijken?

Mevrouw PANNEKOEK: Mijn argument blijft dat we op dit moment de ASV behandelen.
Als het voorstel van de heer Baas wordt gevolgd, moet de Werkgroep Programmabegroting dit hele verhaal ook meenemen. Maar dan moet de ASV vervolgens weer gewijzigd worden.
Mijn argument is dat mijn voorstel in lijn is met hoe het college wil werken. De wijziging van de ASV is nú aan de orde en daarom wil ik er op dit moment over beslissen.

De heer KLAVER: Mijnheer de voorzitter. Ik ben het met de heer Van der Tuuk eens, dat we binnenkort – de heer Looman zei het gisteren al en de heer Baas herhaalde het zojuist – een goede discussie kunnen voeren over de autorisatie, welke discussie duidelijkheid moet geven over waar PS over gaan en waarover GS kunnen beslissen. Ik ben er voor dat wij hierover in november met het college gaan discussiëren en in die discussie tot klip en klare afspraken komen.

Mevrouw SMITH: Voorzitter. Ik ben het met mevrouw Pannekoek eens, want we stellen nu de wijziging van de ASV vast en dit nu niet regelen, zou een gemiste kans zijn. Het kan natuurlijk wel in de Werkgroep Programmabegroting aan de orde komen, maar we kunnen de ASV niet blijven wijzigen.

De heer VAN DER TUUK: Met de kans dat ik weer te vroeg ben, maar voordat er besloten moet worden, wil ik graag nog de gelegenheid hebben om even met mijn fractie te overleggen.

De VOORZITTER: Ik zal de vergadering schorsen na de tweede termijn van de gedeputeerde.

De heer BAAS: Mijnheer de voorzitter. Met betrekking tot het amendement over het autorisatieniveau voel ik mij gesterkt door de woorden van de heer Van der Tuuk. Ik denk dat deze kwestie integraal door de Werkgroep Programmabegroting moet worden bekeken. Als het nu bij voorbaat al in de ASV op een bepaalde manier wordt opgenomen en uit de besprekingen in de werkgroep komt een andere mening naar voren, dan moet de ASV ook weer aangepast worden.
Mijn reactie op amendement A4 is dat er nu ook als sprake kan zijn van maatwerk. Het lijkt ons niet goed in artikel 21 voor elke instelling te regelen hoe de bevoorschotting zal zijn. De woorden "tot maximaal 100% geven het college enige vrijheid. Ik blijf dus bij mijn eerder ingenomen standpunt.

De VOORZITTER: Ik schors de vergadering.

(Schorsing van 11.05 tot 11.07 uur.)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering en ik geef de staten de gelegenheid voor een derde termijn.

De heer VAN DER TUUK: Mijnheer de voorzitter. Het lijkt mij goed dat ik even toelicht hoe mijn fractie zal stemmen.
Wij zijn van mening dat de heer Baas goede woorden heeft gesproken.
Wij zullen instemmen met amendement A3.
Wij zullen amendement A4 niet steunen. Wij zijn van mening dat wij GS een bepaalde vrijheid moeten blijven geven en het antwoord van de heer Baas heeft ons in onze mening gesterkt dat die vrijheid op een juiste wijze wordt gebruikt.

De heer OOSTERLAAK: Mijnheer de voorzitter. Met betrekking tot amendement A4 zijn wij van mening dat er weinig verschil is tussen wat er in de verordening staat en wat in het amendement wordt voorgesteld. Daarom denken wij dat het amendement overbodig is.
Omdat de Werkgroep Programmabegroting zich nog moet uitspreken over het autorisatieniveau, zullen wij niet met amendement A3 instemmen.

De heer KLAVER: Mijnheer de voorzitter. Ik constateer dat met betrekking tot het autorisatieniveau de oppositiepartijen CDA en SP meer vertrouwen in het college hebben dan de coalitiepartijen.

Mevrouw PANNEKOEK: Die constatering is volslagen ongegrond, want GS behouden nog steeds hun vrijheid. Wij stellen het wel op prijs van bepaalde zaken – en ik heb expres een hoog bedrag in het amendement opgenomen – van tevoren op de hoogte te worden gesteld.

De heer KLAVER: De fractie van de VVD heeft de motie over het autorisatieniveau die gisteren bij de algemene beschouwingen is ingediend, mede ondertekend. Die motie is aangenomen.
Vanochtend heef de gedeputeerde heel duidelijk gezegd wat hij gaat doen en de heer Looman heeft dat bij eerdere gelegenheden al gedaan. Ik denk daarom dat wij het college het voordeel van de twijfel, nee het vertrouwen moet geven. Mevrouw Pannekoek doet dat op dit moment gewoon niet. Die mening kan zij mij niet ontnemen.

De beraadslaging wordt gesloten.

In stemming komt amendement A3.

Amendement A3 wordt met handopsteken aangenomen.
De VOORZITTER: Ik constateer dat de fracties van de PvdA, de VVD en GroenLinks voor aanvaarding van dit amendement hebben gestemd, doch de overige fracties daartegen.

In stemming komt amendement A4.

Amendement A4 wordt met handopsteken verworpen.
De VOORZITTER: Ik constateer dat de fractie van de VVD voor aanvaarding van het amendement heeft gestemd, doch dat de overige fractie daartegen waren.

Vervolgens besluiten de staten zonder hoofdelijke stemming overeenkomstig het na aanvaarding van amendement A3 gewijzigde voorstel van het college.

5. Het voorstel van gedeputeerde staten van 24 april 2007, kenmerk 17/5.2/2007005144, Intrekking Regeling erkenning plaatsende instanties Drenthe en Inspraakverordening jeugdhulpverlening

(statenstuk 2007-286)

6. Het voorstel van gedeputeerde staten van 16 mei 2007, kenmerk 20/5.7/2007001582, Statutenwijziging Stichting Drents Museum

(statenstuk 2007-289)

7. Het voorstel van gedeputeerde staten van 16 mei 2007, kenmerk 20/5.13/2007006340, Uitwerking statenmotie M1 d.d. 20 december 2007

(statenstuk 2007-290)

8. Het voorstel van gedeputeerde staten van 16 mei 2007, kenmerk 20/5.12/2007006138, 6e wijziging Begroting 2007

(statenstuk 2007-291)

9. Het voorstel van gedeputeerde staten van 6 juni 2007, kenmerk 23/5.2/2007006903, Bestuursrapportage I 2007 (inclusief 7e wijziging Begroting 2007)

(statenstuk 2007-296)

met de op deze punten betrekking hebbende verslagen van de Statencommissies Omgevingsbeleid, Cultuur en Welzijn en Bestuur, Financiën en Economie van respectievelijk 13, 20 en 27 juni 2007

10. Het voorstel van gedeputeerde staten van 16 mei 2007, kenmerk 20/5.11/2007006137, Jaarstukken 2006 Samenwerkingsverband Noord-Nederland

en het op dit punt betrekking hebbende extract uit het conceptverslag van de vergadering van het algemeen bestuur van het Samenwerkingsverband Noord-Nederland van 15 mei 2007

Zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming besluiten de staten telkens overeenkomstig het voorstel van het college.

11. Brief van de Programmaraad Noordelijke Rekenkamer van 26 juni 2007, kenmerk 2007008166, over werving en selectie bestuurslid Noordelijke Rekenkamer.

Zonder beraadslaging of hoofdelijke stemming besluiten de staten overeenkomstig het verzoek van de programmaraad.

**L. Sluiting**

De VOORZITTER: Wij zijn hiermee gekomen aan het eind van onze beraadslagingen.
Ik wens u allen een buitengewoon fijne vakantie toe. Geniet ervan en kom uitgerust weer terug.
Ik nodig u nu uit, niet voor een lunch maar voor een laatste kopje koffie.
Ik sluit de vergadering.

(De vergadering wordt om 11.11 uur gesloten.)

Vastgesteld in de vergadering van provinciale staten van 10 oktober 2007.

, voorzitter

, griffier

**TOEZEGGINGEN,** gedaan in de vergadering van provinciale staten, gehouden op 4 en 5 juli in het provinciehuis te Assen.

**Pagina**

40 De heer LOOMAN zegt toe dat de staten eind augustus een voorstel krijgen over de organisatie van de autorisatie, over welk voorstel overleg zal worden gevoerd met de werkgroep uit de staten, waarna uiterlijk medio september afspraken gemaakt moeten zijn.

48 Mevrouw HAARSMA zegt toe dat de staten de parameters zullen ontvangen die gelden bij het aanwijzen van de wijken en buurten die de provincie een extra sociale impuls wil geven.

49 Mevrouw HAARSMA zegt toe dat de staten nog vóór de behandeling van de begroting een plan van aanpak voor 2008 zullen ontvangen met betrekking tot de verbetering van de kwaliteit van het basisonderwijs.

51 Mevrouw HAARSMA zegt toe het idee van een leerstoel zorgeconomie in haar gesprekken met de onderwijs- en kennisinstellingen te zullen meenemen.

52 Mevrouw HAARSMA zegt toe dat de staten in oktober een vervolgnotitie over de Ruimte voor ruimteregeling zullen ontvangen.

53 Mevrouw KLIP zegt toe dat het college bij de Begroting 2008 met de eerste ideeën zal komen over de uitvoering van energiebesparende maatregelen en dat bij het ontwikkelen van die ideeën rekening zal worden gehouden met de inhoud van de moties die de staten op dit punt hebben ingediend.

57 De heer MUNNIKSMA zegt toe dat de staten in de loop van het najaar van de bevindingen van het college bij de uitvoering van motie M9 op de hoogte worden gesteld.

58 De heer BATS zegt toe dat de staten nog dit jaar een uiteenzetting zullen krijgen over hoe volgens het college op een verstandige manier de openbare verlichting gereduceerd kan worden; in die uiteenzetting zal worden getracht aan de wensen van de staten om verlichting en energiebeleid te koppelen, tegemoet te komen.

76 Mevrouw KLIP zegt toe dat de staten sowieso een startnotitie krijgen over het energiebeleid.

76 Mevrouw KLIP zegt toe dat de staten begin 2008 het programma met betrekking tot het energiebeleid zullen ontvangen.

79 De heer BAAS zegt toe de staten van de ontwikkelingen met betrekking tot de "subsidiemakelaar" op de hoogte te houden.

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
de heer J. Langenkamp

(i.a.a. de overige statenleden)

Assen, 13 juli 2007
Ons kenmerk 2007008003
Onderwerp: Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde windenergie

Geachte heer Langenkamp,

U hebt een aantal vragen gesteld naar aanleiding van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 13 juni 2007 die betrekking hebben op windenergie. Naar aanleiding van deze vergadering is het onderwerp in het college behandeld. Onze reactie is u op 28 juni 2007 toegestuurd.
Wij gaan ervan uit dat uw vragen daarmee beantwoord zijn.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,
namens deze,

mevrouw J.M. Imhof,
directeur-secretaris

Bijlage(n):
gm/coll.

GROENLINKS
drenthe

STATENFRACTIE

PROV. BESTUUR VAN DRENTHE
No.: 2007000003
Ingek.: 22 JUN 2007
AFDELING BDC/RW
TE BEH. DOOR:
DWS: G.AFD.:

Assen, 21 juni 2007

Aan de voorzitter van Provinciale Staten van Drenthe
Postbus 122
9400 AC Assen

Betreft schriftelijke vragen ex art. 41 van het Reglement van Orde inzake windenergie

Geachte heer ter Beek,

Zoals u weet is er in de vergadering van de commissie Omgevingsbeleid van 13 juni 2007 gesproken over windenergie. Nadat alle fracties hadden vastgesteld dat het college met de uitvoering van windenergie zou moeten beginnen, deed gedeputeerde Haarsma de toezegging dat zij dit onderwerp zou meenemen naar de eerstvolgende collegevergadering. Zij zou het statenbreed gedragen standpunt daar inbrengen teneinde uitvoering te geven aan de diepgewortelde wens om haast te maken met de uitvoering.
In de besluitenlijst van de collegevergadering is echter slechts het standpunt over energie opgenomen om verder met de statenleden te discussiëren over de inklinking van veenbodems en de gevolgen voor de CO2 uitstoot. Citaat uit besluitenlijst:
**6. Brief ontwikkelingen energiesector**
Het college van Gedeputeerde staten hebben provinciale staten een brief gestuurd over recente ontwikkelingen in het energiebeleid. De brief wijst op CO2-uitstoot door de inklinking van veenbodems die in de reductiedoelstellingen van de provincie moeten worden meegenomen. Het college wil daarover in gesprek met de statenleden.

Hoe belangrijk ook, dit onderwerp is zelfs aan de orde geweest in dezelfde commissievergadering, windenergie blijft volgens de staten een speerpunt van beleid.

Onze vragen aan het college zijn daarom:

- is het college met GroenLinks van mening dat windenergie bovenaan het lijstje van uitvoeringsprioriteiten hoort te staan?
- Is het college met GroenLinks van mening dat een statenbreed gedragen wens uitvoering moet krijgen?
- Is het college met GroenLinks van mening dat aan een gedane toezegging door een gedeputeerde gedaan in de vergadering van een commissie te allen tijde uitvoering moet worden gegeven.

Met vriendelijke groet,

Jan Langenkamp, namens de GroenLinks fractie.

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
de voorzitter en leden van
de provinciale staten van Drenthe

Assen, 27 juni 2007
Ons kenmerk 26/5.12/2007008005
Behandeld door mevrouw A. Oldenhuis (0592) 36 58 84
Onderwerp: Windmolens

Geachte voorzitter/leden,

In de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 13 juni jl. is toegezegd dat wij een reactie zullen geven op de discussie die is ontstaan naar aanleiding van het agendapunt over het BLOW-akkoord.

In 2006 zijn wij bij de nota Energiek Drenthe ingegaan op mogelijke zoeklocaties voor windenergie. Vanuit landschappelijke overwegingen en het gegeven dat de Kyoto-doelstelling gehaald kon worden, hebben wij bij de vaststelling van bovengenoemde nota besloten naast Coevorden geen extra mogelijkheden te bieden voor windenergie. Daarbij hebben wij ook aangegeven dat op de locatie Coevorden uiteraard meer dan vijftien MW gerealiseerd kan worden, mits aansluitend bij het initiatief van het Ministerie van Defensie.

Gelet op de discussie in de vergadering van 13 juni jl., zijn wij bereid om gezamenlijk met de gemeenten Emmen en Coevorden te onderzoeken of er op hun grondgebied mogelijkheden zijn voor het plaatsen van extra windmolens. Als basis hiervoor zullen wij de kaart Plaatsing windmolens zoekrichting en de daarbij behorende kaders gebruiken, die in 2006 zijn opgesteld voor de discussie over de Energienota. Dit treft u hierbij aan.

Vorengenoemd onderzoek gaat deel uitmaken van onze programmatische aanpak Klimaat en Energie. Met dit programma gaan wij invulling geven aan onze eigen nieuwe doelstellingen en de nog uit te werken afspraken met het Rijk. De planning is om begin 2008 het programma gereed te hebben.

Wij zullen u op hoogte houden van de voortgang van het proces.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris , voorzitter

Bijlage(n):
gm/coll.

provincie Drenthe

# Verslag

**van de vergadering van**
**provinciale staten van Drenthe**

gehouden op 10 oktober 2007

**INHOUD**


| | |
|---|---|
| Opening | 4 |
| Mededelingen | 4 |
| Ingekomen stukken | 4 |
| Vaststelling agenda | 4 |
| Vaststelling verslag | 5 |
| Onderzoek geloofsbrief van de heer B.J. Ziengs te Assen | 5 |
| Installatie van de heer B.J. Ziengs te Assen | 5 |
| Benoeming lid in statencommissie | 6 |
| Benoeming lid in algemeen bestuur en agendacommissie Samenwerkingsverband Noord-Nederland | 6 |
| Mondelinge vragen | 6 |
| Statenstuk 2007-299; (Her)benoeming leden Bestuurscommissie Onderzoeksbureau Cultuur, Welzijn en Zorg | 10 |
| Statenstuk 2007-298; Advisering Commissariaat voor de Media inzake toewijzing zendtijd RTV Drenthe 2008-2013 | 11 |
| Statenstuk 2007-302; Opdracht en benoeming leden ad-hoccommissie Rol en taken provincie Drenthe | 11 |
| Statenstuk 2007-300; Gewijzigde begroting Samenwerkingsverband Noord-Nederland 2007 en begroting Samenwerkingsverband Noord-Nederland 2008 | 11 |
| Afscheid van statenlid de heer A.H.J. Dohle | 11 |
| Sluiting | 14 |
| Toezegging | 15 |

**PROVINCIALE STATEN VAN DRENTHE**

Verslag van de vergadering van provinciale staten van Drenthe, gehouden op 10 oktober in het provinciehuis te Assen.

**Tegenwoordig zijn:**

A.L. ter Beek, Commissaris van de Koningin, voorzitter

de leden (39 in getal):

J.J. Baltes (VVD)
H. Beerda (PvdA)
M.A.M. Berends (PvdA)
H.H. van de Boer (VVD)
L. Bomhof (VVD)
mevrouw K.J. Datema-Klöpping (SP)
D.B. Dijkstra (CDA)
K.R. Dijkstra (PvdA)
mevrouw A.H. Fronczek (SP)
mevrouw W.G. Goudriaan-Visser (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
A. Huizing (PdvA)
S. de Jong (CDA)
mevrouw M.J. Kaal (CDA)
A.Kerstholt (VVD)
H. Klaver (CDA)
J.H. Lammers (CDA)
J. Langenkamp (GroenLinks)
mevrouw W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen (CDA)
mevrouw A.H. Mulder (CDA)
mevrouw J.H. Mustamu (PvdA)
P.H. Oosterlaak (SP)
mevrouw J.M. Pannekoek-van Toor (VVD)
A.G.H. Peters (CDA)
mevrouw G. Seinen (CDA)
J. Slagter (PvdA)
mevrouw G.H. Smith (GroenLinks)
mevrouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
mevrouw H.G. Stoel-Snater (PvdA)
A.Timmerman (VVD)
A. van der Tuuk (PvdA)
G.J. Udding (VVD)
E.R. Veenstra (PvdA)
J. Vester (SP)
mevrouw S. van de Vijver-Geitz (PvdA)
A. Wendt (ChristenUnie)
R. Westerhof (SP)
Th. J. Wijbenga (CDA)
B.J. Ziengs (VVD)

mevrouw I.M. Rozema, griffier der staten van Drenthe

**Voorts aanwezig:**

H. Baas (gedeputeerde)
mevrouw T. Klip-Martin (gedeputeerde)
H.P.K.M. Looman (gedeputeerde)
R.W. Munniksma (gedeputeerde)

**Met kennisgeving afwezig:**

E. Hemsteede (PvdA)
T.S. Medemblik (ChristenUnie)
J.H. Bats (gedeputeerde)
Mevrouw A. Haarsma (gedeputeerde)

## A. Opening

De VOORZITTER: Ik open de vergadering van provinciale staten (PS) (14.03 uur) en heet u allen van harte welkom.
Het is niet mijn gewoonte om bezoekers op de publieke tribune afzonderlijk welkom te heten, maar vanmiddag wil ik toch een uitzondering maken, omdat we maar liefst drie groepen op de publieke tribune hebben: een twintigtal leden van de vereniging Nivon, studenten van de lerarenopleiding maatschappijleer te Amsterdam en zes zogenoemde Drenthe-talenten, jonge afgestudeerden die de komende twee jaar binnen de provincie de kans krijgen in verschillende projecten hun kwaliteiten in te zetten en ervaring op te doen. Ook al deze mensen heet ik van harte welkom.

## B. Mededelingen

De VOORZITTER: Ik deel mee dat bericht van verhindering tot het bijwonen van deze vergadering is ingekomen van de leden Hemsteede en Medemblik en van de gedeputeerden Haarsma en Bats.

## C. Ingekomen stukken

De VOORZITTER: Ik stel de staten voor de ingekomen stukken A.1 tot en met A.10, B.1 tot en met B.5 en C.1 conform de voorgestelde behandeling af te doen.

Mevrouw VAN DE VIJVER: Mijnheer de voorzitter. Ik verzoek om agendering van het onder A.3 ingekomen stuk, de beantwoording van vragen van de PvdA over aangetroffen bestrijdingsmiddelen in grondwater in de provincie Friesland, te agenderen voor een van de volgende vergaderingen van de Statencommissie Omgevingsbeleid. Wij zullen ons verzoek op de voorgeschreven wijze indienen.

De VOORZITTER: Waarvan akte!

Vervolgens wordt overeenkomstig het voorstel van de voorzitter besloten.

## D. Vaststelling agenda

De VOORZITTER: Ik deel mee dat van de zijde van de staten geen voorstellen zijn gedaan ter aanvulling van de agenda. Dit betekent dat de agenda conform het ontwerp is vastgesteld.

## E. **Vaststelling verslag** van de vergadering van 4 en 5 juli 2007

Het verslag wordt conform het ontwerp vastgesteld.

**F. Onderzoek geloofsbrief** van de heer B.J. Ziengs te Assen

De VOORZITTER: De heer Ziengs neemt de plaats in van de heer Dohle, van wie wij vanmiddag afscheid zullen nemen als statenlid.
De heer Ziengs heeft meegedeeld de benoeming tot lid van PS aan te nemen.
Ik benoem in de commissie van onderzoek van de geloofsbrief mevrouw Mulder, de heer Berends en mevrouw Fronczek en ik verzoek mevrouw Mulder als rapporteur op te treden.
Ik schors de vergadering gedurende het onderzoek.

(Schorsing van 14.06 tot 14.10 uur.)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering en geef het woord aan mevrouw Mulder.

Mevrouw MULDER: Mijnheer de voorzitter. De commissie heeft de geloofsbrief en de daarbij overgelegde stukken van het benoemde lid Ziengs onderzocht en in orde bevonden. De commissie adviseert de staten genoemd lid toe te laten als lid van PS van Drenthe.

De VOORZITTER: Ik stel de staten voor overeenkomstig dit advies te besluiten.

Daartoe wordt besloten.

De VOORZITTER: Ik dank de commissieleden voor de door hen verrichte noeste werkzaamheden.

**G. Installatie** van de heer B.J. Ziengs te Assen

De heer KLAVER: Mijnheer de voorzitter. Wellicht dat u mij weer een leermoment toestaat, maar mijn vraag is of er dan straks 42 statenleden zijn. Of kan men wel zitting hebben aan deze tafel en geen lid zijn van de staten?

De VOORZITTER: Er zijn 41 statenleden. De heer Dohle maakt niet langer deel uit van de staten, maar aangezien wij straks afscheid van hem nemen, achtte ik het uit overwegingen van courtoisie toegestaan dat hij aan deze tafel plaatsnam.
Ik dank de heer Klaver voor zijn oplettende gedrag.
Ik verzoek de bode de heer Ziengs naar voren te geleiden en ik verzoek alle in deze zaal aanwezigen om met mij te gaan staan.

Nadat de heer Ziengs voor de voorzitter is verschenen, legt hij in diens handen de verklaring en belofte overeenkomstig artikel 14 van de Provinciewet af.

De VOORZITTER: Ik wens u van harte geluk met uw lidmaatschap van de Drentse volksvertegenwoordiging en ook tegen u zeg ik: “Maar er iets moois van.”
Ik moet mijzelf nu even corrigeren. Toen de heer Klaver zijn vraag stelde, waren er maar 40 statenleden. Nu zijn het er weer 41.
Ik verzoek de heer Ziengs plaats te nemen aan de vergadertafel en de presentielijst te tekenen.
Ik breng hem nog even onder de aandacht dat hij op zijn tafel de verklaring Drentse gedragscode integriteit bestuurders aantreft. Hij heeft inmiddels van deze gedragscode kennis kunnen nemen. Ik wijs hem op het belang van deze code en, uiteraard, op het belang van het daarnaar handelen.
Om dat belang te benadrukken, verzoek ik de heer Ziengs die verklaring te ondertekenen en na afloop van de vergadering bij de statengriffie in te leveren.

## H. Benoeming lid in statencommissie

De VOORZITTER: De fractie van de VVD heeft voorgesteld de heer Van de Boer zitting te laten nemen in de Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie.
Ik stel de staten voor overeenkomstig dit voorstel te besluiten.

Daartoe wordt besloten.

## I. Benoeming lid in algemeen bestuur en agendacommissie Samenwerkingsverband Noord-Nederland

De VOORZITTER: Vanwege het vertrek van de heer Dohle ontstaat in beide gremia een vacature.
De fractie van de VVD stelt voor in de opengevallen plaatsen de heer Kerstholt te benoemen.
Ik stel de staten voor overeenkomstig dit voorstel te besluiten.

Daartoe wordt besloten.

## J. Mondelinge vragen

De VOORZITTER: Ik deel de staten mee dat vragen zijn aangemeld door de heer Langenkamp van GroenLinks over een verbod op nieuwe grootschalige intensieve veehouderijen en door de heer Westerhof van de SP over gratis openbaar vervoer voor 16- en 17-jarigen.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. Op 4 oktober, dierendag, stond in de krant dat Groningen grote veestallen gaat verbieden en volgens gedeputeerde Marc Calon kan Groningen hierdoor de eerste provincie worden die enorme stallen met varkens, de varkensflats, weert.
Ik moest een beetje meewarig glimlachen en dacht: hij doet zijn best maar om een goede tweede te worden, want Drenthe verbiedt dit al jaren en is daarmee dus de onbetwiste nummer een, ook op dit terrein.
Ik had dan ook verwacht dat er de volgende dag wel een reactie van ons college in de krant zou staan, want tenslotte werd verleden week ook de imagocampagne van Drenthe opnieuw gepresenteerd en Da's nou Drente! moet ons een beter imago opleveren.
Ook de inwoners van Drenthe moeten iets aan het imago doen. De Drenten moeten wat trotser worden op zichzelf, wat minder bescheiden. Ik had dan ook verwacht dat het college bij monde van de heer Munniksma meteen in een prachtig mooi verhaal neer zou zetten hoe goed Drenthe dit beleid al jaren voert.
Maar helaas, ik zag zo'n verhaal niet. Ik las de volgende dag in de krant wel een verhaal onder het commentaar van de hoofdredactie waarin stond dat het van Groningen heel moedig was om dit te willen. Het artikel werd afgesloten met de vraag of zo'n beleid wel af te dwingen is. Mijn gedachte was toen: wat een onzin, want ook dat lukt in Drenthe al jaren!
Ik moest niet langer glimlachen, maar begon een beetje te balen en ik had het gevoel dat ik daar toch eens vragen over zou moeten stellen.
Dit college wil ambitieus zijn en wij hebben € 1 miljoen beschikbaar gesteld om het imago te verbeteren. "Verbeter de wereld, begin bij jezelf," is een bekend gezegde.
Daarom mijn eerste vraag: waarom heeft het college niet met veel elan en trots aan Groningen en de rest van de wereld uitgelegd hoe goed we het hier in Drenthe al jaren doen? Het college had gisteren dan misschien zelfs wel het landelijke journaal gehaald, want ook in de Tweede Kamer wordt nu over de varkensflats gesproken. De gedeputeerde had Drenthe dus uitstekend en bovendien gratis kunnen promoten.
Mijn tweede vraag gaat over de toekomst, want dit beleid is in Drenthe nu prima geregeld en dat moet het naar mijn idee ook blijven. De mensen in Den Haag hebben echter in al hun wijsheid een nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening (WRO) bedacht en het gevolg hiervan zou wel eens kunnen zijn dat de

provincie Drenthe haar beleid op dit terrein niet kan voortzetten. Mijn vraag is daarom: wil het college er met heel veel elan en trots voor zorgen dat dit beleid wel wordt erkend als provinciaal belang? Als wij het provinciale belang goed benoemen, mag de provincie dit beleid immers wel voortzetten.
Het imago van Drenthe is niet gebaat bij varkensflats en het provinciaal belang van Drenthe is ook niet gebaat bij varkensflats.
Ik herhaal daarom mijn vraag: wil het college zich met veel trots en met zijn hele ziel en zaligheid voor het huidige beleid inzetten?

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer Munniksma.

De heer MUNNIKSMA: Mijnheer de voorzitter. Ik…

De VOORZITTER: Ik verzoek de gedeputeerde vanaf het spreekgestoelte het woord te voeren.

De heer MUNNIKSMA: Mijnheer de Voorzitter. Ik had mijn buurman gevraagd wat de gewoonte is bij het beantwoorden van vragen: doet een lid van het college dit vanaf zijn zitplaats of vanaf het spreekgestoelte? Zijn antwoord was dat een kort antwoord vanaf de zitplaats kan en dat anders vanaf het spreekgestoelte moet worden gesproken.
Nu ik door u, mijnheer de voorzitter, uitgenodigd ben om vanaf het spreekgestoelte te spreken, zal ik mijn antwoord iets langer maken.

De VOORZITTER: Dat is in het geheel niet aan de orde. Lengte of kortheid telt niet; de staten willen graag een adequaat antwoord.

De heer MUNNIKSMA: Deze woorden leggen een zware last op mijn schouders.
Ik heb het betoog van de heer Langenkamp, dat meer over Drenthe-promotie dan over varkensflats ging en waardoor het antwoord dus eigenlijk het antwoord van de heer Looman zou moeten zijn, met waardering gevolgd. Het lijkt mij echter toch goed over het verhaal van de heer Langenkamp een paar woorden te zeggen.
Ik ben nog maar net gedeputeerde, maar ik ken Marc Calon en ik heb het idee op mijn eigen wijze te moeten reageren op het moment dat Marc Calon op zijn eigen wijze een aantal dingen positioneert.
Mijn indruk is dat als het gaat om Drenthe-promotie het beter is af te wachten tot iemand anders zegt dat je het uitstekend doet, want de beste reclame voor Drenthe is de mond-tot-mondreclame van anderen en niet de reclame die een gedeputeerde zelf maakt. Ik dank de heer Langenkamp daarom voor de goede wijze waarop hij Drenthe zojuist weer heeft neergezet, want daar hebben we met elkaar wat aan.
Het is inderdaad zo dat de provincie Drenthe – ik weet overigens niet of Drenthe daarin de enige provincie is; ik heb het idee dat veel meer provincies dit heel goed geregeld hebben – in haar POP geregeld heeft dat nieuwe vestiging van intensieve veehouderijen, en daarmee ook varkensstallen, in deze provincie niet tot de mogelijkheden behoort.
Op het moment dat de heer Langenkamp aan dit feit de uitspraak koppelt dat een vestigingsverbod af te dwingen is, vraagt hij om een lesje in de huidige WRO. In de huidige WRO is het POP wel richtinggevend voor de wijze waarop gemeentelijke bestemmingsplannen moeten worden gekeurd, maar zolang gemeenten geen nieuwe bestemmingsplannen indienen, gelden de oude nog tot het moment waarop die opnieuw door GS getoetst moeten worden. Deze constructie biedt wel de zekerheid dat het in Drenthe goed geregeld is, maar de huidige WRO kent geen doorwerkingsmacht tot in het bestemmingsplan dat op gemeentelijk niveau een de orde is.
Dit gaat, gelukkig voor de heer Langenkamp en misschien ook wel voor ons, veranderen in de nieuwe WRO, want daarin is die doorwerkingsmacht nadrukkelijk wél opgenomen.
Zodra de nieuwe WRO van kracht wordt, is het huidige POP nog steeds het toetsingskader totdat de staten opnieuw een structuurvisie hebben vastgesteld, in welke structuurvisie de staten vastleggen wat het provinciaal belang is.
Met deze wetenschap kan de heer Langenkamp de zojuist door hem gestelde vraag zelf beantwoorden.

De VOORZITTER: De heer Langenkamp krijgt nu eerst de gelegenheid om een aanvullende vraag te stellen en daarna komen de andere leden van de staten aan de beurt.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. Ik vind het jammer dat de heer Munniksma zo bescheiden antwoordt. Hij stelt dat het beter is af te wachten dan zelf naar buiten te treden en de strekking van mijn opmerking was nu juist dat de provincie naar buiten moet treden.

De heer BOMHOF: Mijnheer de voorzitter. Ik had een aanvullende vraag van de heer Langenkamp verwacht, want hij sprak niet alleen over nieuwe ontwikkelingen maar ook over bestaande kansen voor veehouders.
De heer Munniksma wijst er terecht op dat het huidige POP het moeilijk maakt bouwsels als varkensflats neer te zetten, maar de belangrijkste vraag is of de bestemmingsplannen van de gemeenten sluitend genoeg zijn om “overvallen” tegen te houden. Wij hebben toen het om de asfaltfabriek in Meppel ging, gemerkt dat er nog steeds oude bestemmingsplannen zijn die niet goed in elkaar steken en daarom is mijn vraag of de heer Munniksma zeker weet – en zo niet, of hij dit wil nagaan – of de Drentse bestemmingsplannen sluitend genoeg zijn om de door de heer Langenkamp aan de orde gestelde ontwikkelingen te keren.

De heer WIJBENGA: Mijnheer de voorzitter. Ik ben een beetje van mijn stuk gebracht door de reactie van de heer Munniksma over de doorwerking van het POP in de oude en de nieuwe WRO. Volgens mij heeft hij het spiegelbeeld naar voren gebracht, of ik ben helemaal abuis. Ik meende dat hij zei dat de provincie nu nog geen kans heeft het POP door te laten werken in bestemmingsplannen en straks wel. Maar volgens mij is het juist omgekeerd – wij hebben hierover een schrijven ontvangen, waarover nog een gedachtewisseling zal plaatsvinden – want volgens mij is het nu zo dat het POP het toetsingskader is voor bestemmingsplannen en hebben GS daarin nu een functie, terwijl dit straks niet meer het geval zal zijn. Het wordt dus straks veel moeilijker om provinciaal beleid te laten doorwerken op gemeentelijk ruimtelijkordeningsbeleid.

De heer MUNNIKSMA: Mijnheer de voorzitter. Ik ga eerst nog even op de opmerking over bescheidenheid in. Ik denk dat ik een typische noordelijke bestuurder ben en ik heb enige mate van bescheidenheid. Maar tegelijkertijd wil ik opmerken – het is misschien voor de publieke tribune van belang dit te horen – dat ik weinig bestuurders ken die alleen maar bescheiden zijn. Dus ook die kant heb ik: op een aantal momenten ben ik onbescheiden.
Maar waar gaat het om? Het gaat erom of je zelf iets nieuws te vertellen hebt en of je als college bezig bent nieuw beleid neer te zetten. In dat geval moet je op een onbescheiden maar wel correcte manier je nieuwe beleid wegzetten. In het al enkele jaren geleden vastgestelde POP is een aantal zaken goed geregeld en dan lijkt het mij niet verstandig om iedere keer te reageren als een bestuurder zegt het wiel opnieuw uitgevonden te hebben. Ik zie wel vaker dat ook wij discussies voeren die op andere plekken al eerder gevoerd zijn en ik wil daar niet steeds geschiedkundig in opereren.
Nu de WRO.

De heer LANGENKAMP: Ik ben dan toch heel benieuwd te horen waarom de heer Munniksma ermee heeft ingestemd € 1 miljoen uit te trekken om het imago van Drenthe te verbeteren. Het is de bedoeling dat wij trotser worden en onze mogelijkheden beter naar buiten brengen.

De heer MUNNIKSMA: De heer Langenkamp zal merken dat het heel belangrijk is in de campagne selectief te zijn in de onderwerpen waarop de provincie zich gaat profileren. Als bij ieder onderwerp wordt gezegd dat Drenthe de aap is met de mooiste jongen, wordt de provincie niet op een goede manier gepositioneerd. Het moet duidelijk zijn op welke momenten Drenthe zich moet profileren en dan kan het beter zijn het aan de provincie Groningen over te laten om op een bepaald moment iets over varkensflats te zeggen, omdat die provincie er op dat moment belang bij heeft zich te positioneren. Hiermee wil ik de discussie hierover stoppen.

De staten hebben het huidige POP vastgesteld en het POP is het toetsingskader voor bestemmingsplannen op het moment dat die door de gemeenten veranderd worden. In de situatie waarin er geen sprake is van wijziging van een bestemmingsplan – sommige bestemmingsplannen zijn al wel tien tot dertig jaar oud – wordt er niet getoetst. Er zijn zelfs gebieden in Drenthe waarvoor helemaal geen bestemmingsplan is gemaakt; ook ik weet mij uit overlevering te herinneren dat dergelijke situaties zich voordoen. In dergelijke situaties is er dus ook geen sprake van doorwerking van het POP.
In de nieuwe WRO die vanaf 1 juli 2008 geldt, wordt de provincie veel minder betrokken bij de goedkeuring van een bestemmingsplan, maar kan de provincie wel iets wat zij ontzettend belangrijk vindt, vastleggen in de structuurvisie nieuwe stijl en kan zij, als de gemeente het niet heeft geregeld, een facetbestemmingsplan maken om doorwerking af te dwingen. Dat is een ander instrumentarium. Ik ga ervan uit dat de discussie hierover verder gevoerd gaat worden met de gedeputeerde die ruimtelijke ordening in portefeuille heeft, want bij de discussie over de nieuwe WRO moet duidelijk worden wat de rol van de provincie en wat die van de gemeente wordt. Het is zaak bij die discussie een goed evenwicht te vinden tussen ambitie en bescheidenheid.

De heer BOMHOF: Mijnheer de voorzitter. …

De VOORZITTER: Nee, nee, u hebt uw beurt gehad. Het gaat nu om het vragenhalfuurtje en niet om een debat.
Naar mij blijkt wenst geen van de andere leden nog een vraag te stellen.
Ik wil de heer Langenkamp melden dat, toen hij sprak over bescheidenheid, mij het volgende Duitse gezegde te binnen schoot: “Bescheidenheit ist eine Zier, doch weiter kommt mann ohne Ihr.”
Ik geef het woord aan de heer Westerhof.

De heer WESTERHOF: Mijnheer de voorzitter. Met spijt constateer ik de afwezigheid van de heer Bats, want ik wilde hem een aantal vragen stellen.
Gedeputeerde Bats heeft op 1 oktober voor Radio Drenthe een interview afgegeven over gratis openbaar vervoer voor mbo-studenten van 16 en 17 jaar. Hij heeft daarbij gerefereerd aan een overleg van de colleges van GS van de drie noordelijke provincies met het Rijk. Wij feliciteren het college met het initiatief om over te gaan tot een experiment met gratis openbaar vervoer.
In de op 4 juli door PS aangenomen motie kregen GS de opdracht onderzoek te doen naar het aantal jongeren dat meer dan 10 km moet reizen om bij school te komen. Doel van dit onderzoek is inzicht te krijgen in de kosten van het vergoeden van het openbaar vervoer voor deze groep. De reden om de motie in te dienen was de vaak om financiële redenen gedwongen keuze voor onderwijs dicht in de buurt. Het gelijkheidsbeginsel komt hiermee in het geding.
Een pikant detail uit het vragenuurtje in de Tweede Kamer van afgelopen dinsdag: deze week kwam een onderzoek naar buiten waaruit bleek dat verkeerde keuzes in het onderwijs Nederland jaarlijks € 17 miljard kosten.
Het mag duidelijk zijn dat als er in onze motie sprake is van voortgezet onderwijs, het onderwijs wordt bedoeld voor alle jongeren van 13 tot en met 17 jaar, ongeacht de opleiding die zij, aansluitend aan het lager onderwijs, volgen, dus niet alleen de leerlingen op het mbo.
In het interview met de gedeputeerde ging het echter om 16- en 17-jarigen en daarmee wordt motie nummer 19 uit zijn verband gehaald.
Dit is voor ons reden om de volgende vragen te stellen.

1. Wat was de reden voor het overleg van GS uit de drie noordelijke provincies over gratis openbaar vervoer?
2. Waarom is in dit overleg alleen gesproken over een voorziening voor jongeren van 16 en 17 jaar?
3. Wat zijn de concrete resultaten van dit overleg?
4. Moeten wij dit overleg als aanzet zien van het onderzoek, zoals dat in motie nummer 19 is genoemd?
5. Wanneer denkt het college het onderzoek te kunnen voltooien?

De VOORZITTER: Ik wens de heer Westerhof van harte geluk met zijn “maiden questions”.
Ik geef het woord aan de heer Looman die de gedeputeerde Bats vervangt. De heer Bats, de portefeuillehouder Europa, bevindt zich op dit moment in Brussel.

De heer LOOMAN: Mijnheer de voorzitter. Ik wil beginnen met het antwoord op vraag 4. Wat in die vraag wordt gesteld, is niet aan de orde.
De staten hebben in de op 4 juli aangenomen motie GS gevraagd onderzoek te doen naar de mogelijkheden voor gratis openbaar vervoer voor jongeren van 13 tot en met 17 jaar. Dat onderzoek is volop in gang en nadert zijn voltooiing. De resultaten van dit onderzoek kunnen de staten binnen pakweg drie weken tegemoet zien. Uit die resultaten moet blijken wat gedaan kan worden om de problemen te lijf te gaan.
In Nederland is op het ogenblik een discussie gaande over de Wet tegemoetkoming onderwijsbijdrage en studiekosten, op basis waarvan leerlingen in het mbo een vergoeding kunnen krijgen voor ook hun studiekosten. Die wet voorziet niet in een vergoeding voor studenten die de beroepsbegeleidende leerweg (bbl) volgen, studenten die vooral in de fases 1 en 2 van het mbo aanwezig zijn. Daarbij wordt ervan uitgegaan dat, omdat die leerlingen een leer-werktraject volgen, zij met hun werk zoveel verdienen dat zij de studiekosten wel voor eigen rekening kunnen nemen. Wij zijn het daarmee niet eens. Dus gewoon vanuit de filosofie dat wanneer wij voor deze groep een oplossing kunnen vinden, wij dit zeker moeten doen, is in noordelijk verband door de drie gedeputeerden vervoer tegen staatssecretaris Huizinga gezegd dat Noord-Nederland, waar de afstand tot het onderwijs vaak het grootst is, graag bereid is een pilot uit te voeren. Hiermee werd ingespeeld op een bestaande situatie, die bovendien in het verlengde ligt van wat in de motie staat. Het college heeft niet gemeend te moeten wachten op de uitkomst van het gevraagde onderzoek, maar meende adequaat in te moeten spelen op een zich voordoende ontwikkeling.
De uitkomst van het in de motie gevraagde onderzoek kunnen de staten binnen drie weken verwachten.

De heer WESTERHOF: Mijnheer de voorzitter. Ik ben blij met dit antwoord, waaruit blijkt dat het onderzoek nog loopt en dat, vooruitlopend op de uitkomsten daarvan, voor 16- en 17-jarigen alvast een voorziening wordt getroffen.

De VOORZITTER: Ik constateer dat wij hiermee gekomen zijn aan het eind van ons vragenhalfuurtje.

## K. Voorstellen

1. Het voorstel van het Presidium van provinciale staten van 17 september 2007, kenmerk 2007011169, (Her)benoeming leden Bestuurscommissie Onderzoeksbureau Cultuur, Welzijn en Zorg

(statenstuk 2007-299)

De VOORZITTER: Alvorens het woord te geven aan mevrouw Smith, wil ik van deze gelegenheid gebruikmaken om namens de staten mijn hartelijke dank uit te spreken aan het adres van de vertrekkende bestuurscommissieleden mevrouw Waslander en de heer Eerland, met name voor de door hen aan de staten bewezen diensten.

Mevrouw SMITH: Mijnheer de voorzitter. U haalt mij de woorden uit de mond: het was ook mijn bedoeling om mevrouw Waslander en de heer Eerland te bedanken.
Verder kan ik meedelen dat wij akkoord gaan met het voorstel tot benoeming van de heren Van Dijk en Sluiter en ik wil ze met hun benoeming feliciteren, mits deze benoeming niet betekent dat wij er een virtueel statenlid bij krijgen.

De VOORZITTER: Ik ben geneigd te zeggen: “Daar zit u zelf bij”.

Vervolgens besluiten de staten overeenkomstig het voorstel.

2. Het voorstel van gedeputeerde staten van 27 juni 2007, kenmerk 26/5.6/2007004744, Advisering Commissariaat voor de Media inzake toewijzing zendtijd RTV Drenthe 2008-2013

(statenstuk 2007-298)

met het op dit punt betrekking hebbende verslag van de Statencommissie Cultuur en Welzijn van 19 september 2007

3. Het voorstel van het Presidium van provinciale staten van 27 september 2007, kenmerk 2007012085, Opdracht en benoeming leden ad-hoccommissie rol en taken provincie Drenthe

(statenstuk 2007-302)

4. Het voorstel van gedeputeerde staten van 29 augustus 2007, kenmerk 35/5.8/2007010663, Gewijzigde Begroting Samenwerkingsverband Noord-Nederland 2007 en begroting Samenwerkingsverband Noord-Nederland 2008

(statenstuk 2007-300)

en het op dit punt betrekking hebbende extract uit het verslag van de vergadering van het algemeen bestuur van het Samenwerkingsverband Noord-Nederland van 3 juli 2007.

Zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming wordt telkens overeenkomstig het voorstel besloten.

**L. Afscheid** van statenlid A.H.J. Dohle

(Voorzitter: mevrouw Stoel.)

De VOORZITTER : Ik geef het woord aan de heer Ter Beek.

De heer TER BEEK: Mevrouw de voorzitter. Beste Ton – waar ben je nu gebleven, want na de interventie van de heer Klaver ben ik het zicht op je kwijtgeraakt – het is nog niet zolang geleden dat de verkiezingen van de Drentse staten hebben plaatsgevonden, namelijk maart jongstleden, en nu moeten we alweer afscheid van je nemen. Ik aarzel niet te zeggen dat ik dat jammer vind. Het is jammer dat we maar één statenperiode van je deskundige inzet gebruik hebben kunnen maken.
Vier jaar geleden, in 2003, kwam je nieuw in de staten en je werd meteen voor de leeuwen gegooid, om het zo maar eens te zeggen, want je werd gelijk voorzitter van de fractie van de VVD. Dat was geen gemakkelijke klus, ook al niet omdat je Warrie Nijenbrinks moest doen vergeten.
Maar nieuwe gezichten brengen ook een frisse kijk op de zaak mee en die kijk stak je niet onder stoelen of banken: je manifesteerde je onmiddellijk in deze staten en je speelde je rol met verve. En als voorzitter van een van de twee coalitiefracties - die coalitie kon in deze staten op slechts een betrekkelijk dunne meerderheid bogen - moest je ook nog eens een balans zien te vinden tussen de coalitiebelangen en de eigen koers van je partij, respectievelijk fractie.
We stonden bovendien aan het begin van het dualisme en ook daarin moest je je weg zien te vinden. En naar mijn bescheiden mening is je dat uitstekend afgegaan.

In de loop van de afgelopen statenperiode heb je het ook wel eens lastig gehad, want je eigen fractie vatte zo nu en dan, en dan met name aan het eind van de periode, het begrip “liberalisme” wel erg letterlijk op. Maar ook in die situatie ging jij je eigen verantwoordelijkheid niet uit de weg.
Ook aan de werkzaamheden van de staten heb je je bijdrage geleverd. Je hebt zitting gehad in de werkgroep-statendag en in de klankbordgroep communicatie heb je ideeën en meningen ingebracht die zonder meer waardevol waren. Dat gevoel voor PR kwam bij jou al heel snel tot uitdrukking, want je was een van de eerste statenleden die een eigen weblog op internet in het leven riepen. Daarnaast vond je ook nog tijd om deel uit te maken van het algemeen bestuur van het SNN en van de algemene vergadering van het IPO.
In de aanloop naar de huidige statenperiode had je ervoor gekozen om het stokje van fractievoorzitter over te dragen aan een ander. Je concentreerde je nu als gewoon, modaal statenlid op de onderwerpen van de Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie en je bleef in het algemeen bestuur van het SNN, want de noordelijke economische samenwerking ging en gaat je aan het hart.
Maar toen. Toen kwam de kans om iets te doen waar je al een tijdje je zinnen op had gezet: er kwam een wethouderspost in jouw gemeente Meppel vrij en voor jou was dat een droomplek.
Ton, het is jammer dat de staten je kennis en je ervaring nu al moeten missen, maar we zullen je in bestuurlijke zin en hopelijk ook daarnaast, zo voeg ik daaraan toe, nog regelmatig tegenkomen. In ieder geval ga je voor Drenthe niet verloren. Meppel heeft er een kundige en gedreven wethouder bij.
Ik wens jou namens de staten van Drenthe en ook namens het college van gedeputeerde staten heel veel succes met je werk in Meppel.
Ton, dank je wel.

(Applaus.
De heer Ter Beek overhandigt de heer Dohle een bos bloemen en een “Siemen Dijkstra”. )

(Voorzitter: de heer Ter Beek.)

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer Dohle, oud-statenlid van Drenthe.

De heer DOHLE: Mijnheer de voorzitter. Ja, de laatste keer op deze plek en ik moet zeggen dat dit toch wel enige kriebels over de rug geeft, die ook wel mede veroorzaakt zijn door de mooie woorden van de voorzitter.
Zoals gebruikelijk richt ik mij tot de voorzitter van deze vergadering, maar mijn insteek is toch vooral het even over de staten te hebben en daarbij wil ik ook wel even terugkijken.
Het was wel mooi dat ik na de installatie van de heer Ziengs even op de publieke tribune kon gaan zitten, want dat gaf mij enige tijd om na te denken over wat ik zou gaan zeggen. Maar toen u, mijnheer de voorzitter, begon te spreken, was mijn gedachte dat wij wel dezelfde geest konden hebben gehad. Kennelijk was die geest zo tekenend voor de afgelopen statenperiode dat wij er beiden op zijn gekomen om daarover iets te zeggen.
Het is dan wel de laatste keer dat ik achter dit katheder sta, maar met de woorden die vanaf dit spreekgestoelte zijn gesproken hebben wij de vorige periode met ons allen wel heel wat beleefd.
Het dualisme kwam en er kwam een tweepartijencollege en laat ik zeggen dat er niet overal applaus was op het moment dat die twee partijen samen het Drentse college van GS gingen vormen.
In die sfeer, zo kan ik mij nog herinneren, stond ik op deze plaats te praten over de intensivering van het GS-budget met een miljoen of zestien – de bekende of misschien wel beruchte “septemberbrief” – en ik kan nu wel verklappen dat ik toen amper wist waar het over ging in het felle debat met Hans Engels van D66.
Daarna volgden nog onderwerpen als het NNBT, we hadden volle tribunes en veel druk uit de achterban bij de bespreking van de WAV (Wet ammoniak en veehouderij), we hebben een prettige discussie gehad over POP II, we bespraken voorjaarsnota’s en we beleefden – laat ik niet vergeten dat te vermelden – het terugtreden van Johan Dijks. Het was al met al te veel om nu op te noemen en het was zeker genoeg om ons de afgelopen vier jaar niet te vervelen.

Waar ik vooral naar terugkijk is het proces en de uitkomst van de discussie over al dan niet WK voetbal in Emmen. De discussie daarover heb ik een heel mooie gevonden.
Er was de afgelopen periode dus genoeg te doen en, zoals de voorzitter al zei, daar droeg mijn eigen fractie ook een steentje aan bij.
Ik ga hier verder niet op in. Waarom niet? Omdat er in de politiek altijd maar een is die altijd gelijk heeft; dat ben ik niet, dat is ook niet een andere partij, maar de ene die altijd gelijk heeft, is de kiezer. De kiezer heeft gesproken en daarmee is voor mij het boek dicht.
In de periode waarin ik in de fractie en in het dualisme mijn weg moest vinden, heb ik vaak een uitspraak van Hans Wiegel geparafraseerd. Het kwam er dan op neer dat het kakelen in de staten gebeurt en dat het eieren leggen aan GS is. Ik heb altijd geprobeerd ervoor te waken de uitvoering van het beleid, dus daar waar de mening en de opdracht tot materie moet komen, te laten lijden onder wat voor controverses dan ook en ik ben blij – en ik denk ook dat de kiezer dat heeft gezien – dat dit min of meer goed gelukt is.
Ja, ik werd meteen in het diepe gegooid. Ik had er niet om gevraagd, maar ik leerde snel een beetje zwemmen. Ik heb daarbij veel steun gehad – en dit wil ik toch ook even zeggen – van de beide partijen in GS. Ik heb met de andere partij in GS een heel dierbare relatie gekregen net als met het loyale deel uit mijn eigen fractie. Ik vind het belangrijk dit te zeggen, want we kunnen wel flauw doen over liberalisme en het uiten van de eigen mening, we zitten hier ook allemaal voor onze partij en dat vraagt enig loyalisme en het vermogen om zelf even een stapje opzij te zetten en het grote belang voorrang te geven. Maar dat is, helaas, niet altijd iedereen gelukt.
Ik heb Klaas Smidt zien zitten op de publieke tribune en Klaas was een van de mensen die altijd achter mij stonden. De andere persoon die ik wil noemen is Leo Bomhof. Leo en ik waren het vaak oneens over de politiek, maar als er een is die er altijd voor gezorgd heeft dat je goed op de hoogte was, die je scherp hield en die uiteindelijk als het erom ging, ook achter je stond dan was hij het wel en dat heb ik zeer gewaardeerd.
Ik vond ook de relatie met Eddy Veenstra en de fractie van de PvdA bijzonder. Eddy en ik waren allebei nieuw en we kwamen toevallig ook nog uit dezelfde plaats. We kwamen elkaar nog wel eens in de supermarkt tegen bij het doen van de wekelijkse boodschappen en dan werd het nog wel eens later dan de bedoeling was.
Ik denk dat wij in die periode het dualisme vorm hebben gegeven door elkaar echt los te laten.
Het belangrijkste stuk van de afgelopen vier jaar vind ik nog altijd POP II. Daarin is zoveel vastgelegd terwijl juist op dat moment de partijen over en weer niet wisten hoe met alle ingediende moties om te gaan. Tekenend voor dat moment was, dat duidelijk was dat de partijen op een aantal punten van mening verschilden, maar dat uiteindelijk de staten zouden bepalen. Dat is eigenlijk de basis van onze democratie en misschien komen wij daarbij wel veel dichter bij het staatsrecht dan met het aftimmeren van de hele boel, want uiteindeljik gaat het erom dat de staten hier niet voor niets zitten.
Dat was dus goed en ik kan mij nog herinneren dat Hans Hornstra op een gegeven moment naar mij keek met een blik van “hè, hè, dat had je niet verwacht hè, dat wij met jullie mee zouden stemmen,” en dat had ik toen ook inderdaad niet verwacht. Ik heb met Hans veel gesprekken gevoerd en niet alleen over windmolens, want ik vind Hans toch een beetje de Pietje Bell - en dat in positieve zin - van de fractie van de PvdA. Hans zit allang in de staten, maar hij zoekt nog steeds zijn eigen weg en ook al zit hij in het onderwijs en moet hij daar orde houden, hij mag er zelf graag een pasje buiten zetten. Ik moet zeggen dat het feestelijk is om daarnaar te kijken.
Ik dank de staten voor alle steun die ik ontvangen heb en dan ben ik nu al drieënhalve week wethouder. Ik heb van zowel de oude als de nieuwe staten heel veel felicitaties gekregen en dat is een positief begin. Het is ook leuk om nu vanuit het middenbestuur naar de lokale bestuurslaag, vanuit de burger gezien de eerste bestuurslaag, te stappen en het is ook goed om te zien hoe de partijen naar elkaar kijken. Hoe de provincie naar de gemeenten keek en kijkt, weet ik wel, maar hoe gemeenten naar de provincie kijken, is nieuw voor mij en ik moet zeggen dat ik het verrassend vind. Het is niet altijd een aanbeveling om te zeggen dat je uit provinciale staten komt, laat ik het maar zo zeggen. Maar daar zit natuurlijk ook heel veel wapengekletter tussen. Ik was op een bijeenkomst over water en toen werd een opmerking gemaakt in de trant van: “De provincie, bel ze niet; je maakt ze wakker.”

Ik zeg wel wapengekletter, maar ik heb de afgelopen drie weken al heel veel positieve ervaringen opgedaan. Misschien ligt het aan mijn portefeuille, maar ik merk dat op het gebied van verkeer en vervoer de samenwerking tussen provincie en gemeente al heel goed vorm heeft gekregen. Ook ten aanzien van de nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening is een koers ingezet waarbij het met de samenwerking vast goed gaat komen.
De voorzitter zei het al even: ik ben een voorvechter van PR. Ik vind dat de provincie als bestuurslaag een duidelijk profiel verdient. In de vijf jaar dat ik statenlid was, ben ik te veel mensen tegengekomen die wel stemmen maar absoluut niet weten waar de provincie voor staat en wat ze doet en dat zouden wij eigenlijk niet moeten willen. Ik kan ook vertellen dat ik inmiddels een heleboel gemeentebestuurders ben tegengekomen die ook niet weten wat de taak en rol van de provincie nu eigenlijk is, of zou kunnen zijn. In die zin vind ik het ook een heel goed en positief signaal dat de staten en GS gaan nadenken over hun eigen rol en positie; de zojuist daarvoor benoemde commissie wens ik uiteraard heel veel succes toe. Ik hoop dat die commissie in het achterhoofd houdt dat de provincie zich moet manifesteren. De provincie moet er niet alleen voor zorgen dat zij ertoe doet, maar ook dat zij er herkenbaar toe doet.
We leven in de tijd van de duurzaamheid, een begrip dat door alles wat wij hier doen, heen gaat. Ik heb een boek bij mij, geschreven door Anne-Marie Rakhorst met als titel “Duurzaam ontwikkelen…een wereldkans”. Het boek werd mij in tweevoud toegestuurd, dus de uitgever heeft qua duurzaamheid nog wel wat te leren. Ik wil dit boek graag aan Ard van der Tuuk overhandigen, en dat niet alleen omdat hij het dichtst bij dit spreekgestoelte zit.
Het leuke van dit boek is dat bij lezing ervan in tien minuten duidelijk wordt wat de taken van de overheid op het gebied van duurzaamheid zouden kunnen zijn.
Ik wens de staten veel succes in de toekomst. Ik blijf ze volgen en, geloof me, ook van heel dichtbij, want ik kom hier nu vaker dan ooit.
Ik zal mijn pasje nu in moeten leveren, maar het was tot nu toe gemakkelijk dat ik mij niet als bezoeker hoefde melden.
Nogmaals, hartelijk dank voor vijf geweldige jaren.

(Applaus.)

De VOORZITTER: Hartelijk dank.

**M. Sluiting**

De VOORZITTER: Wij zijn hiermee aan het eind van deze vergadering gekomen. Ik wijs erop dat zo meteen in de ontvangstzaal de gelegenheid bestaat om zowel het nieuwe statenlid de heer Ziengs geluk te wensen als om afscheid te nemen van de heer Dohle.
Ik sluit de vergadering.

(De vergadering wordt om 14.56 uur gesloten.)

Vastgesteld in de vergadering van provinciale staten van 14 november 2007

, voorzitter

, griffier

**TOEZEGGING,** gedaan in de vergadering van provinciale staten van Drenthe, gehouden op 10 oktober 2007 in het provinciehuis te Assen.

**Pagina**

9 De heer LOOMAN zegt toe dat de staten de uitkomst van het in motie nummer 19 gevraagde onderzoek binnen drie weken tegemoet kunnen zien.

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
19 december 2007

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de commissiegriffier mede te delen.*

# *Verslag*

## van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

gehouden op 28 november 2007

**INHOUD**


| | |
|---|---|
| Opening | 3 |
| Mededelingen | 3 |
| Vaststelling van de agenda | 4 |
| Verslag vergadering 24 oktober 2007 en lijst van toezeggingen | 4 |
| Ingekomen stukken | 5 |
| Rondvraag | 5 |
| IPO-aangelegenheden | 6 |
| Subsidieaanvraag voor project Herstructurering groenzones Bargeres te Emmen | 6 |
| Statenstuk 2007-312; Wijziging financiering muskusrattenbestrijding | 7 |
| Uitvoering moties M6 en M9, investeringssteun jonge boeren | 8 |
| Operationalisering aanbevelingen rapport Natuurlijke Recreatie Drenthe | 10 |
| Statenstuk 2007-309; Vaststellen wijzigingen van de Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer Drenthe en de Subsidieregeling natuurbeheer Drenthe | 14 |
| Subsidietoekenning voor het project Regiopark, fietspaden Fochteloërveen/Veenhuizen | 16 |
| Sluiting | 17 |
| Toezeggingen | 19 |

**STATENCOMMISSIE OMGEVINGSBELEID**

Verslag van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid, gehouden op woensdag 28 november 2007 in het provinciehuis te Assen.

**Aanwezig:**

mevrouw J.M. Pannekoek-van Toor (voorzitter)
J.J. Baltes (VVD)
J. A. van Berkum (ChristenUnie)
L. Bomhof (VVD)
H.R. Hornstra (PvdA)
W.H. Kuiper (GroenLinks)
K. Kuipers (GroenLinks)
J.H. Lammers (CDA)
T.S. Medemblik (ChristenUnie)
A.G.H. Peters (CDA)
mevrouw G. Seinen (CDA)
J. Slagter (PvdA)
mevrouw H.G. Stoel-Snater (PvdA)
A. Timmerman (VVD)
A. Wendt (ChristenUnie)
R. Westerhof (SP)
Th.J. Wijbenga (CDA)

**Voorts aanwezig:**

mevrouw A. Haarsma (PvdA), gedeputeerde
R.W. Munniksma (PvdA, gedeputeerde)
mevrouw J. Stapert (commissiegriffier)

**Met kennisgeving afwezig:**

mevrouw K.J. Datema-Klöpping (SP)
mevrouw S. van de Vijver-Geitz (PvdA)
H. Baas (ChristenUnie), gedeputeerde
J.H. Bats (VVD), gedeputeerde
mevrouw T. Klip-Martin (VVD, gedeputeerde)

**1. Opening**

De VOORZITTER opent de vergadering.

**2. Mededelingen**

De VOORZITTER merkt op dat mevrouw Datema in het ziekenhuis ligt en daarom afwezig is. Zij zal mevrouw Datema namens de commissie een bloemetje sturen en haar zodoende veel sterkte wensen. Op 19 november 2007 heeft de commissie een overzicht gekregen van de presentaties en de werkbezoeken. Zij vraagt of de commissie daarmee instemt.

De COMMISSIE stemt daarmee in.

**3. Vaststelling van de agenda**

De VOORZITTER merkt op dat er twee punten op de agenda staan, namelijk de agendapunten 8 en 9, inhoudende de brief van het college over het onderzoek naar de haalbaarheid van de spoorlijn Emmen-Groningen en het vervolgonderzoek “Verbreding vraaggestuurd openbaar vervoer” waar gedeputeerde Bats graag bij aanwezig zou zijn. De heer Bats is op dit moment in Den Haag vanwege de verwikkelingen rondom de Zuiderzeelijn. Zij vraag of de commissie instemt met het feit dat deze agendapunten tijdens een volgende commissievergadering worden behandeld en op dit moment van de agenda worden gehaald.

De heer SLAGTER merkt op dat bij zowel agendapunt 8 als agendapunt 9 de financiën niet zijn gedekt. Hij stelt voor dat de fractie van GroenLinks de volgende keer, wanneer beide punten op de agenda staan, ook de dekking regelt. Dit geldt ook voor het stuk GS.

De heer KUIPER merkt op dat daarin wordt voorzien.

De heer SLAGTER verzoekt GroenLinks om bij de Verbreding vraaggestuurd openbaar vervoer de vraagstelling duidelijk te maken en het vervolgtraject en het experiment dat in dat kader wordt voorgesteld, concreet in te vullen. Het is spreker nu veel te vaag.

De VOORZITTER merkt op dat er twee suggesties zijn gedaan door de heer Slagter die zullen worden meegenomen en in de stukken zullen worden verwerkt. In de vergadering van 16 januari 2008 zullen deze zaken worden behandeld.

Mevrouw SEINEN merkt op dat er bij de Verbreding vraaggestuurd openbaar vervoer van wordt uitgegaan dat er een extern bureau wordt ingeschakeld. Zij vraagt zich af of er geen ruimte binnen het OV-bureau is en stelt voor om dit ook mee te nemen.

De VOORZITTER stelt voor om dat punt in januari 2008 in de discussie in de commissievergadering in te brengen.

De COMMISSIE stemt in met het inbrengen van deze twee agendapunten in de commissievergadering van januari 2008.

Met inachtneming van het vorenstaande wordt de agenda gewijzigd goedgekeurd en vastgesteld.

**4. Verslag vergadering van 24 oktober 2007 en de lijst van toezeggingen**

De VOORZITTER merkt op dat er bij het verslag van 24 oktober 2007 een wijzigingsblad is gevoegd. Zij vraagt of het verslag inclusief het wijzigingsblad en de lijst van toezeggingen, waarvan nummer 4 kan worden afgevinkt, kan worden vastgesteld.

De heer MUNNIKSMA heeft een opmerking bij pagina 19. Het gaat daar om regel 10 van onderen. Zoals het daar staat denkt spreker dat hij het zo niet heeft gezegd. Er moet staan dat “het leuke van dit project is dat de provincie de verantwoordelijkheid heeft voor de gehele planuitvoering. Die verantwoordelijkheid ligt bij ASTRON en het Drents Landschap”.

Met inachtneming van deze aanvulling worden het verslag, het wijzigingsblad en de lijst van toezeggingen goedgekeurd en vastgesteld.

## 5. Ingekomen stukken

De COMMISSIE stemt in met de wijze van afdoening van de ingekomen stukken.

## 6. Rondvraag

De heer BOMHOF vindt dat de vragen over Landschapsbeheer Drenthe uitstekend zijn beantwoord. Het heeft wel enige zorgen gebaard wat de uitkomst is van sommige van die vragen, namelijk die over het grote verlies dat groter is dan verwacht. Per 1 juli 2008 wil hij van het college een rapportage over de financiële situatie, de omzet en de werkvoorraad, om zo goed te kunnen zien hoe de stand van zaken is bij Landschapsbeheer Drenthe.

De heer MUNNIKSMA antwoordt dat het gerechtvaardigd is dat ook de staten op de hoogte worden gesteld van de situatie bij Landschapsbeheer Drenthe en de voortgang in de eerste negen maanden nadat Landschapsbeheer Drenthe in hernieuwde vorm aan de slag is. Hij zegt toe dat hij midden 2008 met een rapportage zal komen waaruit blijkt waar Landschapsbeheer Drenthe op dat moment staat. Hij gaat ervan uit dat Landschapsbeheer Drenthe de draad op een positieve manier heeft opgepakt.

Mevrouw SEINEN wil dat het ingekomen stuk A4 van de aanvullende lijst, de brief met betrekking tot de openbare verlichting langs openbare wegen in Drenthe, de volgende keer op de agenda van de commissie wordt gezet. Het CDA zal daarbij dan ook de onderbouwing geven waarom dit punt op de agenda van de commissie wordt gezet.

De COMMISSIE stemt hiermee in.

De VOORZITTER merkt op dat GroenLinks een vraag heeft aangekondigd over grootschalige varkenshouderij. In het reglement van orde van de commissie is het een en ander opgenomen over de rondvraag. De rondvraag is bedoeld om een actuele situatie die niet op de agenda staat, aan de orde te stellen. Voor de derde keer achter elkaar wordt nu het onderwerp met betrekking tot grootschalige varkenshouderij aan de orde gesteld. Dit is niet de manier waarop er met de rondvraag moet worden omgegaan. Uiteraard ligt de verantwoordelijkheid bij de commissie om dit op een goede manier te doen, maar zij doet dan ook een beroep op de commissie om goed na te denken hoe dergelijke onderwerpen moeten worden behandeld.

De heer KUIPER antwoordt dat hij dit ter harte zal nemen. Er is echter een nieuwe ontwikkeling met betrekking tot grootschalige varkenshouderij. Hij is verheugd over de antwoorden van gedeputeerde Haarsma tijdens de vorige commissievergadering. Intussen is in de gemeente Westerveld tijdens een openbare raadsvergadering een vraag aan het college gesteld en daarop is als antwoord door het college aldaar gegeven dat het bestemmingsplan er niet of weinig toe doet. Nu heeft de gedeputeerde de vorige keer in deze commissie gezegd dat de provincie zicht heeft op de vernieuwing van bestemmingsplannen, maar wat gebeurt er nu wanneer er een vigerend bestemmingsplan is en binnen dat bestemmingsplan een aanvraag wordt ingediend? Heeft de provincie dan de mogelijkheid om er iets aan te doen?

Mevrouw HAARSMA weet precies welke vraag er is gesteld door de fractievoorzitter van Progressief Westerveld in de raadsvergadering in die gemeente. Het ging om een bestaande uitbreiding van een bestaand bedrijf. De fractievoorzitter heeft gevraagd of het mogelijk was dat daar een uitbreiding zou plaatsvinden. Daarop heeft de wethouder geantwoord dat hij dit moest uitzoeken en het op dat moment dus nog niet wist. Niet meer en niet minder is daar gezegd.

## 7. IPO-aangelegenheden

De VOORZITTER merkt op dat op verzoek van de IPO-delegatie van deze provincie het overzicht is gemaakt en ook blijkt wat de reactie van het college op deze stukken is. Binnenkort komt de heer Beukema op 12 december 2007 voorafgaand aan de Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie (BFE) op bezoek en daarom is dit punt op dit moment geagendeerd. Het gaat hier vooral om die zaken die het terrein van deze commissie beslaan.

De heer LAMMERS heeft moeite met de datering van het jaarverslag. Dat is van begin mei 2007 en eind september is er een statenstuk van gemaakt. Nu is het november 2007 en wordt er kennelijk over gepraat. Krijgt hij nog een update binnenkort? Een voortgangsverslag uit de vijfde maand is in de twaalfde maand namelijk redelijk gedateerd. Op pagina 19 wordt in het kader van de nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening (nWro) over het ambassadeursoverleg gesproken. Wat is dat voor overleg en wie zitten daarin?

De heer BOMHOF merkt ook op dat het een gedateerd stuk is. Indien het college dan van de staten de vraag krijgen om er een derde kolom naast te zetten met actualiteiten, dan is het logisch dat er tijd overheen gaat en ontstaat er vertraging. Hij vindt dit op zich een prima stuk, het is heel informatief en de reacties van het college zijn heel helder. Ze zijn alleen wat gedateerd, want als de voorjaarsnota, de begroting en de langetermijnagenda worden gelezen, dan komt hij veel van die zaken al weer tegen. Hoe dat moet veranderen weet hij niet, maar op een of andere manier ontstaat er de situatie dat wat er in dit overzicht staat, elders al te lezen was. Daar moet het college iets slims op bedenken.

De VOORZITTER vindt dit typisch een onderwerp om in de Statencommissie BFE aan te kaarten. Zij adviseert om dit dan ook in deze commissie aan de orde te stellen.

Mevrouw HAARSMA merkt ten aanzien van het ambassadeursoverleg op dat daarin namens de provincie Drenthe een ambtelijke en bestuurlijke afvaardiging participeren. Dat vat zij samen onder de ambassadeurs van Drenthe en op het moment dat de statenleden buiten het provinciehuis zijn, beschouwt spreekster hen ook als ambassadeurs.

## 10. Brief van gedeputeerde staten van 8 november 2007 over subsidieaanvraag voor project Herstructurering groenzones Bargeres te Emmen

De VOORZITTER merkt op dat het feit dat dit stuk nu op de agenda staat, te maken heeft met het aangenomen amendement waarbij in de Algemene subsidieverordening (ASV) wordt bepaald dat beslissingen over subsidietoekenning en die het bedrag van € 150.000,-- overschrijden, eerst aan de staten dienen te worden voorgelegd, zodat zij hun wensen en bedenkingen daarover kenbaar kunnen maken.

De heer MEDEMBLIK merkt op dat een bedrag van € 500.000,-- wordt gevraagd als provinciale bijdrage voor de herstructurering van Bargeres te Emmen. Inhoudelijk heeft hij daar geen problemen mee, ook gezien de rij met overige financiers die daarbij staan. Spreker had lezende dit stuk wel het gevoel dat iemand op het laatste moment had bedacht dat het ook nog even aan de staten diende te worden voorgelegd. Er missen nogal wat stukken in het verhaal. Hij vraagt om de volgende keer iets eerder die stukken te kunnen ontvangen, zodat hij de volgende keer ook iets eerder onderzoek kan doen. Is ook bekend bij de provincie waarom de winkeliers in dat gebied nog niet bereid zijn om daaraan mee te betalen?

De heer PETERS merkt op dat Emmen met Emmen Revisited heeft laten zien dat deze herstructurering op een heel goede manier kan worden doorgevoerd. Dat heeft in het land en zelfs daarbuiten veel aandacht gekregen. Met de aanvraag voor deze individuele prestatiesubsidie rondt Emmen dat deel in de Bargeres af. Hij heeft er alle waardering voor en waardeert ook de wijze waarop dit wordt aangevraagd.

Dat is ook wel eens op een andere manier gebeurd. Alles is nu overzichtelijk en dat komt ook omdat het nu aan de staten wordt voorgelegd. De regels van de ASV zijn toegepast en wat spreker betreft is het een goede afronding van de wijk. Als deze aanpak doorgaat en Bargeres deze facelift krijgt, zullen ook de winkeliers bereid zijn om investeringen te doen.

De heer HORNSTRA waardeert wat er in Emmen gebeurt. Hij heeft daar een paar keer mogen rondkijken en heeft hier grote bewondering voor. Hij complimenteert het gemeentebestuur en iedereen die daaraan meewerkt. Als hij kijkt naar de doelen die er bij dit plan aan de orde komen en welke daadwerkelijk worden vervuld, is dat ook een compliment waard. Indien er nog enige uitvoering aan het Oranjekanaal mogelijk zou zijn, zou het helemaal een mooi verhaal worden. In hoeverre kan gedurende het project het signaal worden afgegeven dat er ook voor jongeren bijvoorbeeld leer-werkplaatsen beschikbaar komen waar gebruik van kan worden gemaakt? De provincie heeft extra zorg voor onderwijs en werk in dat gebied en overal waar dergelijke projecten met veel overheidssteun plaatsvinden, zouden jongeren kunnen worden betrokken om hen op die manier een deel van hun scholing te geven.

De heer BOMHOF vindt dit een uitstekend stuk. Het is een onderdeel van Emmen Revisited en van de afspraken die er in de agenda voor de stedelijke ontwikkeling van Emmen zijn gemaakt. Hij hoopt dat dit project ertoe zal leiden dat ook de ondernemers over de brug zullen komen. Hier is niet alleen de onroerendzaakbelasting (OZB) voor bestemd, want ondernemers zouden ook een eigen bijdrage voor vernieuwingen als deze kunnen doen. Het is een prima stuk dat hij ten zeerste waardeert.

De heer KUIPERS vindt het stuk prima. Dat het stuk voorligt heeft te maken met het feit dat de ASV dit vereist. Het gehele project behoort tot de verantwoordelijkheid van de gemeente Emmen, die dit perfect invult. Het is hem opgevallen dat de middenstand wat afwachtend reageert en dat is jammer. Het is namelijk een gezamenlijke verantwoordelijkheid om in deze wijk de leefbaarheid een nieuwe impuls te geven, maar hij weet ook dat de provincie daar weinig aan kan doen.

Mevrouw HAARSMA is blij met de volle steun met betrekking tot dit grote project. Spreekster weet niet waarom de winkeliers niet meedoen, want zij is geen wethouder in Emmen. Als het gaat om het vliegwieleffect dan wordt dat wel op deze manier in gang gezet en zij is ervan overtuigd dat dit ook gaat gebeuren. Op de vraag van de heer Medemblik of de stukken nog wat uitvoeriger kunnen merkt zij op dat zij er niet voor pleit dat de staten hier nog meer onderzoek in gaan verrichten, want dan gaat het allemaal nog veel langer duren. Het is in het belang van de gemeente Emmen en de provincie dat dit traject zo snel mogelijk zijn beslag krijgt. Spreekster weet niet of de jongeren hierbij worden betrokken door hen de mogelijkheid te geven leer-werktrajecten te volgen. Wel weet zij dat de sociale werkvoorziening in Emmen hierbij is betrokken. Zij zal zeker aandacht vragen voor de jongeren en de mogelijkheid voor leer-werktrajecten navragen, aangezien het een terecht en belangrijk punt is. Volgens spreekster is hier al over gesproken in het kader van dit project, maar zij zal dit navragen.

De heer MEDEMBLIK merkt op dat hij soms tegen vragen aanloopt die hij zou willen stellen aan één van de partijen die in het stuk worden genoemd. Indien de stukken dan wat eerder beschikbaar komen, kan hij die vraag of vragen ook eerder stellen. De stukken hoeven wat spreker betreft niet uitvoeriger, liever zelfs nog beknopter.

**11. Statenstuk 2007-312; Wijziging financiering muskusrattenbestrijding**

De VOORZITTER wijst erop dat mevrouw Klip in China is, maar dat de heer Munniksma in haar plaats zal proberen de vragen te beantwoorden. Dit gaat om een wijziging van het delegatiebesluit. Indien er vragen worden gesteld die financieel van aard zijn, stelt zij voor deze in de Statencommissie BFE aan de orde te stellen.

De heer BALTES merkt op dat de oplossing voor de hand liggend en helder lijkt. In het stuk staat dat de op dit moment gehanteerde financieringsmethode niet voldoet. Hij kan alleen nergens vinden waarom dit niet voldoet. Kan de gedeputeerde dit aangeven?

Mevrouw STOEL stemt in met herziening van het delegatiebesluit, want het is goed dat een andere financiering meer oplevert. Bovendien heeft het als effect dat de waterschappen worden geprikkeld om efficiënter te werken, want het bedrag dat dan wordt overgehouden van de lumpsumfinanciering mag dan in eigen zak worden gestoken. Zij is blij dat de meerpartijenovereenkomst niet meer nodig is en dat komt omdat in het delegatiebesluit nu goed is omschreven waar het om gaat. Zij stemt hier dan ook mee in. Wat haar betreft kan het als A-stuk naar de staten.

De heer WESTERHOF vraagt wat het probleem is, want hij kan dit nergens in het document ontdekken. De financiering voldoet alleen niet.

De heer VAN BERKUM kan zich vinden in het voorstel om de wijziging van de financiering door te voeren. Hij had graag in het stuk explicieter vermeld gezien dat de waterschappen het helemaal eens zijn met deze oplossing. Het levert minder gekissebis op over regels en over geld nu er een meerjarige afspraak wordt gemaakt, en dat is een goede zaak.

De heer KUIPERS stemt in met het voorstel. Het is duidelijk, helder en bevat voldoende waarborgen voor de provincie om dat wat er is bedoeld, uit te voeren. De provincie houdt voldoende grip op de muskusrattenbestrijding en hiermee wordt een duidelijk financieel kader neergezet. Het stuk kan wat hem betreft als A-stuk in de staten worden behandeld.

De heer MUNNIKSMA antwoordt dat dit voorstel de uitvoering betreft van een besluit dat eerder is genomen om de waterschappen te belasten met de muskusrattenbestrijding. Hij constateert dat dit naar wens verloopt en er worden voldoende muskusratten gevangen, zodat het een goede zaak is dat het bij het waterschap is neergelegd. Indertijd is een vrij ingewikkeld systeem afgesproken over de financiering tussen de provincie en de waterschappen. Dat leidde in de afgelopen tijd regelmatig tot discussies tussen provincie en de waterschappen. Daarom is er gezegd dat het meest simpele is om een soort van afkoopsom te bedenken die alleen maar wordt geïndiceerd. Dat had de volledige instemming van de waterschappen en dit past ook in het streven van overheden om onderling de administratieve lasten zo laag mogelijk te houden en vandaar dat het op deze manier is opgelost. Dat had vooral te maken met indicatoren die niet altijd eenduidig waren en met lumpsumfinanciering is dat in één keer opgelost. Het prikkelt bovendien de partijen om er op de meest efficiënte manier mee om te gaan, want soms is er een neiging om het gedrag te richten op de indicatoren en niet op het vangen van ratten.

De VOORZITTER stelt voor om van dit statenstuk een A-stuk te maken.

De COMMISSIE stemt hiermee in.

**12. Brief van gedeputeerde staten van 25 oktober 2007 over informeren over uitvoering moties M6 en M9 d.d. 4 juli 2007, investeringssteun jonge boeren**

De VOORZITTER merkt op dat het vooral gaat om de inbreng van innovatie en duurzaamheid in die regeling en of er zal worden aangesloten bij de regeling van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV). De vraag is of de commissie instemt met de voorstellen zoals deze in de brief worden verwoord.

De heer WIJBENGA stelt twee dingen vast. In de eerste plaats schrijft het college nu zelf in de laatste alinea van het voorstel dat dit thema binnen het beleidsveld van het college past, terwijl het college in eerste instantie van plan was de regeling af te schaffen. Hij is blij met deze wending, maar ook met een andere wending, namelijk dat er in overleg is gegaan met het Drents Agrarisch Jongeren Kontakt (DAJK). Ook wat dat betreft zijn er wel andere tijden geweest. Hij stemt in met de uitvoering en de inhoud van de regeling. Omdat er is aangegeven dat er een soort van voortgangsoverleg zal zijn, vraagt hij of de commissie door middel van een brief kan worden geïnformeerd over de voortgang van de uitvoering van deze regeling en het overleg met het DAJK.

De heer TIMMERMAN stemt in met het voorstel. Dat het via de Dienst Regelingen gaat is hem ook helder, hoewel de werkdruk daar erg hoog is. Er is geen land in Europa waar de uitbetaling van toeslagen zo langzaam gebeurt als in Nederland. Kan de gedeputeerde daar niet eens wat invloed op uitoefenen? Hij vraagt of hij jaarlijks kan worden geïnformeerd over waar het geld aan is besteed.

Mevrouw STOEL merkt op dat de voorzitter begon met aan te geven dat het hier om de invulling van twee moties gaat waarvoor de commissie toestemming moet geven. Spreekster heeft de brief anders gelezen, namelijk dat het meer gaat om het informeren van de staten over hoe de moties worden uitgevoerd. Toch is het prima dat er wel over wordt gesproken en dat het bij de commissie ter tafel ligt, aangezien de invulling die eraan wordt gegeven ietwat anders is dan bij de indiening van de moties was bedoeld. Zij begrijpt dat het niet mogelijk is om voor de tweede motie die is aangenomen een eigenstandige regeling in het leven te roepen, want daar wordt tegen Europese regelgeving aan gelopen. Het is uitstekend dat het geheel voortdurend wordt opgenomen en besproken met het DAJK. In de ene motie van het CDA stond heel duidelijk dat bij de regeling moest worden aangesloten en in de andere motie, die mede door de PvdA is ingediend, is heel nadrukkelijk aan de orde om de duurzaamheid, daar waar het niet gaat om de stallen en dergelijke maar wel waar het gaat om dierenwelzijn, teelttechnische aspecten en het overdragen van kennis aan elkaar, te stimuleren. Als spreekster van de gedeputeerde hoort dat dit iets is wat nadrukkelijk in die uitvoering wordt meegenomen, bijvoorbeeld door het voortzetten van projecten als die ten aanzien van duurzaam bedreven bedrijven, dan kan zij zich vinden in dat wat nu wordt voorgelegd.

De heer MEDEMBLIK stemt in met dit voorstel. Bij eerdere agendering van dit onderwerp heeft hij al aangegeven dat het om een expliciete steun aan één groep in Drenthe gaat. Het zij zo. Zoals het er nu ligt, stemt hij hiermee in.

De heer MUNNIKSMA begrijpt dat de heer Wijbenga sprekers aanvankelijke reserves rondom deze moties deelt. Spreker heeft wel gezegd dat het goed is om te discussiëren over dit onderwerp en dat het goed is om vast te stellen wat er bij het DAJK over dit onderwerp leeft. Hij dankt de commissie voor de uitgesproken waardering voor de wijze waarop het college hierover communiceert. Het college concludeert dat van de regeling die het Rijk tot nu toe uitvoert meer sturing uitgaat dan in eerste instantie het beeld bij spreker was toen hij rondom deze motie met de staten in discussie ging. Op het moment dat het college de andere motie zou uitvoeren, zou daar een te zwaar sturingsmechanisme op moeten worden gezet, wat duurder zou zijn dan het gehele, te subsidiëren bedrag, aangezien het allemaal EU-proof gemaakt zou moeten worden. Vandaar dat het college tot de conclusie is gekomen dat als de vinger aan de pols wordt gehouden aan de zaken waaraan in Drenthe het geld wordt besteed - en dat doet het college samen met het DAJK - dan kan het college beide moties uitvoeren zoals de moties zijn bedoeld. Het lijkt spreker verstandig om de commissie ieder jaar te informeren over wat er met dit geld is gebeurd, zodat dit ook kan worden afgewogen met andere zaken die in de agrarische sector zouden moeten gebeuren. Mevrouw Stoel merkt nog het een en ander op over bedreven bedrijven, innovatie en duurzaamheid. Binnenkort loopt de Uitvoeringsprogramma innovatie landbouw Noord-Nederland (UILNN)-regeling af en daarna zal het college toch nog eens in discussie moeten over of en hoe daar een vervolg aan zal worden gegeven. Het beleid van de provincie is namelijk dat er duurzaamheid en

innovatie plaatsvindt om de landbouw concurrerend te houden op het moment dat het gemeenschappelijk landbouwbeleid in afbouw is.

TWEEDE TERMIJN

De heer WIJBENGA wijst erop dat de Dienst Regelingen inmiddels erg veel dingen doet voor de provincie. Hij suggereert om daar eens een werkbezoek te gaan brengen.

De heer MUNNIKSMA antwoordt dat de Dienst Regelingen ook bezig is met het pMJP. Hij stelt voor om voorafgaand aan de vergadering van deze commissie in maart 2008 eens stil te staan waar de Dienst Regelingen in het kader van het pMJP mee bezig is. Dan wordt een aantal zaken aan elkaar gekoppeld.

De VOORZITTER concludeert dat deze suggestie zal worden meegenomen in de lijst van werkbezoeken.

**13. Brief van gedeputeerde staten van 1 november 2007 over operationalisering aanbevelingen rapport Natuurlijke Recreatie Drenthe**

De heer TIMMERMAN stemt in grote lijnen in met dit voorstel. In het rapport staat een drietal praktijkcases en daaruit wordt geconcludeerd dat een ruimtelijk beleid ontbreekt tussen de gemeenten en de provincies. Het voorstel is dat het initiatief bij de gemeenten komt te liggen. Hij vraagt of het ter beschikking stellen van € 50.000,-- eenmalig en het dekken van de andere kosten uit het meerjarenprogramma voldoende is. Verder wil hij er een wat meer provinciaal sausje overheen gieten, want instrumenten als kavelruil en Drentse maat worden meerdere keren genoemd. Hij wil dit voor de gehele provincie een kans van slagen geven en niet alleen maar in beperkte gebieden. Case 3 heeft laten zien dat er een win-winsituatie is ontstaan. Het was tevens de moeilijkste situatie, maar dat is uiteindelijk wel opgelost doordat er aan de voorkant overlegd is met maatschappelijke organisaties als Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Drents Landschap, de RECRON en NLTO. Er dient een ruimtelijke invulling aan te worden gegeven, maar er wordt ook gesproken over maatwerk. Als dit provinciaal wil gaan slagen, zullen daar ook zaken voor moeten worden gefaciliteerd en dat wil zeggen dat er grond moet zijn. Daarnaast moet er geld worden gegenereerd voor de subsidieregeling en moeten er dingen zijn die kunnen worden uitgewisseld. Is het idee van een natuurgrondbank niet iets om toch eens te overwegen?

De heer KUIPER is blij met de opsomming zoals die in deze brief is verwoord. Het is een mooi voorbeeld van een samenwerkingsverband tussen maatschappelijke organisaties en de provincies. Daar komt tot uitdrukking dat planet, people en profit, zoals hij dat ook altijd bij de behandeling van andere nota’s heeft voorgestaan, op de voorgrond zijn komen te staan en dat blijkt ook weer uit de tekst die in dit stuk is te lezen. Hij is blij dat er aandacht is besteed aan de duurzaamheidsontwikkeling bij op te starten projecten. Hij sluit aan bij de VVD als het gaat om de regiefunctie van de provincie richting de gemeenten. Er staat heel duidelijk dat de overige ontwikkelingsperspectieven door gemeenten zullen moeten worden uitgevoerd, maar de rol van de provincie staat daar dan niet in beschreven, terwijl de provincie daar toch een heel belangrijke bijdrage in heeft. Hij stelt voor om er eens goed naar te kijken hoe de provincie die invloed kan blijven uitoefenen.

Mevrouw STOEL sluit zich aan bij de woorden dat er reden is tot vreugde omdat deze samenwerking een heel goed rapport oplevert met uitstekende aanbevelingen. Ook het college is blij dat een dergelijke samenwerking goed werkt en het is de bedoeling van het college om het instrument van die brede samenwerking te gebruiken bij bijvoorbeeld de uitwerking van de nWro. Het is uitstekend om een dergelijk moeilijk onderwerp met alle betrokken partijen verder uit te diepen. Er zijn goede aanbevelingen gedaan waar het college serieus mee omgaat. Er is al eerder gezegd dat bij die aanbevelingen steeds een bepaald budget is genoemd, maar zij vraagt zich zeer af of dat budget toereikend is als het gaat over de kavelruil. Hoe levert dat werkelijk op wat het zou moeten doen, namelijk voor meer bedrijven

een beter perspectief zonder dat dit financieel een bodemloze put betekent? Bij aanbeveling vier gaat het over een nieuw in het leven te roepen subsidieregeling. Ook daar wordt positief tegenaan gekeken, maar is dat nu bijvoorbeeld wel iets wat de provincie zou kunnen doen zonder door Europa op de vingers te worden getikt?

De heer WIJBENGA is blij met deze regeling. In de brief van het college staat op pagina 1 dat deze hele specifieke problematiek dient te worden betrokken bij de discussie over het provinciale omgevingsbeleid. De suggestie kan worden gedaan om hierbij ook een dwarsverbinding te maken met de werkgroep die inmiddels is opgericht, zodat het daar op enig moment ook als thema op de agenda komt. Het verplaatsen van bedrijven en dergelijke heeft veel met geld te maken. De vraag aan het college is of kan worden ingeschat of de sector deze operatie überhaupt kan dragen in de zin dat er voldoende vermogen is bij de onderneming en of er met de subsidieregeling genoeg middelen worden gegenereerd om het beoogde effect te bereiken. Hij is er dus bang voor dat als dit traject wordt ingegaan en het ook ruimtelijk wordt gefaciliteerd, er een situatie als in Gelderland ontstaat waar ook toeristische bedrijven in de ecologische hoofdstructuur (EHS) werden gefaciliteerd door eerst dat weg te halen wat er niet hoort en vervolgens neer te zetten hoe de provincie het hebben wil. Het eerste deel van het project, namelijk het uitplaatsen en het laten verdwijnen van bedrijven, loopt uitermate goed, maar het opnieuw oprichten en inplaatsen van bedrijven verloopt uitermate moeizaam en er ontstaat op dit moment ook een negatief saldo in die provincie als het gaat om overnachtingsplekken.

De heer WESTERHOF onderschrijft het deelrapport Natuurlijke recreatie Drenthe. Bij de nota die eraan vooraf gaat heeft hij een aantal opmerkingen. Er is sprake van de instelling van een kwaliteitsteam. Hij wil dit team koppelen aan VVV Drenthe+, want dit is een enigszins onafhankelijke organisatie die belang heeft bij een kwalitatief divers aanbod. De oplossingen die zijn gevonden voor de cases zijn treffend voor de betreffende cases. Dat wil zeggen, daar waar maatwerk wordt geleverd leidt dat per saldo bijna automatisch tot succes. Er moet dus worden opgehouden met veralgemeniseren, want daar is geen aanleiding voor. De Kampeerwet wordt opgeheven en in de nWro zijn ook geen beperkingen opgelegd aan het kamperen. Hij ziet dan ook graag dat maatwerk wordt geleverd waar omstandigheden en het gebied dat toelaten. Kamperen bij de boer, dicht bij een dorp, op een kleine camping, moet mogelijk zijn en als het een camping in landelijk gebied is ziet spreker geen bezwaar om daar een stijging te laten plaats vinden, want 15-40 plaatsen moet mogelijk zijn mits het gebied dat toelaat. Samenwerking is dan de leidraad naar succes.

De heer WIJBENGA is praktiserend kampeerder bij de boer, maar het verband met deze subsidieregeling ontgaat spreker. Wil de heer Westerhof dat kamperen bij de boer wordt gesubsidieerd op basis van deze regeling?

De heer WESTERHOF antwoordt dat die subsidieregeling kan worden gebruikt om dit maatwerk realistisch te maken en om het mogelijk te maken. Het lijkt spreker niet verstandig om ondernemers te gaan subsidiëren, maar met de subsidieregeling kan de samenwerking wel mogelijk worden gemaakt om zodoende de voorwaarden te scheppen, zodat er een oplossing komt. Dat is vaak een ambtelijk vraagstuk.

De heer MEDEMBLIK merkt op dat partijen samen sterk staan en dat blijkt duidelijk uit het voorliggende stuk en de reacties die het bij de RECRON en de Milieufederatie oproept. Indien heel Drenthe erbij wordt betrokken schieten kavelruil en de Drentse maat hierin tekort. Of hij nu komt tot een natuurgrondbank weet spreker niet, maar dit staat wel op de lange termijnagenda bij de verkenning actief grondbeleid, dus dit zal later nog wel eens aan de orde komen. Indien dit serieus wordt opgenomen schieten kavelruil en de Drentse maat tekort, aangezien deze niet geheel dekkend zijn voor heel Drenthe. Een ander punt is het instellen van het kwaliteitsteam Natuurlijke recreatie Drenthe. Voor 2008 wordt daar eenmalig € 50.000,-- voor uitgetrokken maar wat gebeurt er daarna? Verdwijnt het team dan of krijgt het team een wat langere levensduur?

De heer MUNNIKSMA stelt vast dat alle fracties verheugd zijn over dit stuk, maar er is ook een tijd geweest dat er diep werd gezucht over het project Westerveld, over pilots en dergelijke zaken. Hij stelt vast dat de periode van het zwarte pieten rondom het recreatiedossier enigszins voorbij is. Het rapport geeft aan dat zolang partijen op een positieve manier naar elkaar luisteren en daar de goede dingen van oppakken, er heel veel mogelijk is. Indien dat ook op maatwerk wordt weggezet, kunnen er meer dingen in Drenthe worden gedaan dan in het verleden mogelijk was. Dat betekent dat niet alleen de private partijen zoals natuur- en landschapsorganisaties en de betrokken ondernemers meer naar elkaar moeten kijken, maar dat ook gemeenten en provincie wordt gevraagd om op een positieve manier met elkaar in gesprek te raken over de ontwikkelingen die beiden in het kader van de recreatieontwikkeling willen. Er is ook een aanleiding om wanneer er wordt gestreefd naar een kwaliteitsteam en er een bijdrage wordt geleverd om dat team van de grond te krijgen, het een belang van alle betrokkenen moet zijn om een dergelijk kwaliteitsteam in stand te houden. Op het moment dat het alleen maar een provinciaal belang is om dat op weg te zetten en de anderen daar het belang niet van zien, dan is de provincie op langere termijn niet goed bezig. Het college ziet dit dus als een impuls die op een goede manier moet landen en dat kan wat spreker betreft ook.
In relatie met de NWro speelt vooral of dit bekeken wordt in het kader van ontwikkelingsplanologie of dat dit bekeken wordt in het kader van toelatingsplanologie. In gesprek met gemeenten heeft spreker het ook aangetroffen dat er gemeenten zijn die het zo snel mogelijk in een bestemmingsplan willen regelen, zodat duidelijk is waar de nieuwe mogelijkheden kunnen worden gerealiseerd. Het college heeft tot nu toe gezegd dat eerst gekeken moet worden waar de knelsituaties zitten, zodat daar goede oplossingen voor kunnen worden aangedragen. Straks is er namelijk een situatie dat er bestemmingsplantechnisch een aantal mogelijkheden is geschapen, maar dat anderen er met de buit vandoor gaan als waarvoor de provincie het in eerste instantie doet. Voor die bedrijven die in deze provincie in een wat moeilijke situatie zitten, gezien de landschappelijke waarden die aan de orde zijn, wordt geprobeerd maatwerk te regelen. Ten aanzien van de natuurgrondbank of iets dergelijks heeft spreker in beeld dat ook het kavelruilinstrumentarium Drenthe breed kan worden ingezet voor dit doel. Voor zover spreker in de afgelopen maanden een goed beeld heeft gekregen van de kavelruilcommissie, is het niet zo dat die commissie alleen maar voor een gedeelte van Drenthe geldt, maar in principe is die commissie op geheel Drenthe van toepassing. Verplaatsing van recreatieve bedrijven kan worden meegenomen in de opdracht aan de kavelruilcommissie en zodra dat gebeurt, dan zijn daar verschillende mogelijkheden voor. In eerste instantie is er in de vorige statenperiode een extra bedrag toegekend voor kavelruil en spreker heeft het idee dat hij met dat extra bedrag best uit de voeten kan. Lukt dat niet, dan komt hij daar graag bij de commissie op terug. Het succes van de kavelruil is dan dermate groot dat daar meer in moet worden geïnvesteerd. Zijn beeld is dat dit vooral zo moet worden weggezet dat die kavelruil ertoe leidt dat het een tijdelijke overbrugging geeft, maar uiteindelijk de kavels wel weer op een andere plek worden weggezet voor een redelijke prijs, dus in die zin kan met een relatief beperkt bedrag heel veel worden bereikt. Het college is gevraagd een subsidieregeling te ontwerpen. Op dit moment kent iedereen de KIDS-regeling en deze loopt af. Deze is overigens wel EU-proof. Op het moment dat de provincie een nieuwe regeling in het leven roept, zal ervoor moeten worden gezorgd dat deze EU-proof is. Daar komt hij dan ook zeker op terug. De heer Westerhof heeft gevraagd naar het kwaliteitsteam en het in handen leggen van VVV-Drenthe+. Nu bestaat VVV-Drenthe+ niet meer, dus kan het daar ook niet in handen worden gelegd. Spreker heeft juist het idee dat het belangrijk is om het kwaliteitsteam zo in te richten dat het op het gebied van kwaliteit het vertrouwen heeft van alle betrokken partijen die bij deze problematiek betrokken zijn. Daarmee legt hij zich niet vooraf vast op één club die het zou moeten doen. De heer Wijbenga kent de situatie zoals die in Gelderland speelt. Overigens heeft Gelderland een constructie gekozen waar enerzijds best veel is bereikt, maar er is van overheidswege nogal wat geld in gestoken en hij stelt dan ook vast dat niet alle gemeenten en/of provincies even arm of Rijk zijn. Het kost de provincie Gelderland namelijk vreselijk veel geld. Zo Rijk is deze provincie niet, maar doordat deze provincie met andere instrumenten werkt, zoals kavelruil, dan kan er met minder geld evenveel worden bereikt. Ten aanzien van de vraag of de sector verplaatsingen altijd zelf zou kunnen betalen, inclusief enige ondersteuning bij kavelruilen en dergelijke, deelt spreker de zorg van de heer Wijbenga. Het bete-

kent soms ook dat bedrijven soms lange tijd blijven voortbestaan omdat er een stuk eigen kapitaal in zit. Op het moment dat er fors zou moeten worden geïnvesteerd in een moderne bedrijfsvoering, dan is het geld niet altijd aanwezig. De realiteit moet de ondernemer soms onder ogen zien en dat betekent niet altijd dat dan de overheid de partij is die er dan automatisch geld insteekt.

De heer KUIPER mist in de bijdrage van de gedeputeerde de rol van de provincie richting de gemeenten met betrekking tot nieuw in te richten plannen en overige ontwikkelingsperspectieven die door de gemeenten zouden moeten worden aangepakt.

De heer TIMMERMAN herkent dat het een moeilijke zaak is voor sommige bedrijven om geld te genereren op het moment dat er een verplaatsing plaats moet vinden. Indien kleine uitbreidingen in kwetsbare gebieden plaats moeten vinden, dan zou daar de natuurgrondbank voor kunnen worden gebruikt. Op het moment dat een bedrijf te koop staat in een kwetsbaar gebied en er vervolgens alles weer nieuw moet worden gesticht, komt hij met zulke grote bedragen te zitten dat er waarschijnlijk weinig kans van slagen is. Hij wil echter dat deze mogelijkheid er wel komt, om voor kleinere bedrijven in kwetsbare gebieden het toch mogelijk te maken dat er een stukje schaalvergroting plaatsvindt, waarop een betere bedrijfsvoering kan worden afgestemd. Daarvoor zou hij dit graag in het leven willen roepen. Hij nodigt de gedeputeerde uit om eens door het gebied te lopen.

De heer WIJBENGA vraagt of de heer Timmerman die grondbank dan als een soort van compensatiemiddel wil inzetten.

De heer TIMMERMAN antwoordt bevestigend.

Mevrouw STOEL wijst erop dat de heer Kuipers zojuist verwees naar de rol van de provincie bij de ontwikkelingsperspectieven. Spreekster vindt dat een belangrijk punt, want ontwikkelingsperspectieven zijn niet vrijblijvend, maar het is provinciebreed van belang dat deze goed worden uitgevoerd. Daar is voor de provincie wel degelijk een rol voor weggelegd. Die rol wil zij dus niet alleen daarbij neerleggen, maar verder doortrekken. Er is hierbij nu een aantal mooie zaken genoemd, maar het moet wel zo zijn dat het ook resultaat gaat opleveren. Daarom is het aanstellen van een programmacoördinator een belangrijk aspect om ervoor te zorgen dat er ook werkelijk iets van de grond komt, zodat er over een jaar ook resultaten zijn. Zij vraagt of ook andere fracties dit één van de belangrijkste draaipunten vindt. Zoals het nu staat in de brief van het college is het afhankelijk van de vervolgstukken, terwijl spreekster zich voor kan stellen dat het inzetten van die coördinator al direct aan het begin gebeurt.

De heer MUNNIKSMA antwoordt dat in het stuk een aantal keren aan het college wordt gevraagd om de regierol op te pakken die nodig is om dit proces goed van de grond te tillen. Als hij het vervolg ziet dat hierop is gepresenteerd, dan is er ook sprake van regie die het college nadrukkelijk wil gaan voeren. Tegelijkertijd is het bij de ontwikkelingsperspectieven van groot belang dat gemeenten ook zelf in beweging komen rondom dit traject en vandaar dat het niet alleen over regie gaat, maar dat ook andere partijen nadrukkelijk in beeld moeten komen. Wanneer daar dan zo nu en dan een trainer/coach bij nodig is, dan zegt hij toe dat de functie van programmacoördinator actief door de provincie wordt opgepakt omdat die ontwikkelingsperspectieven het komende jaar ook echt van de grond moeten komen en de provincie over het dode punt heen blijft ten aanzien van deze ontwikkeling. De heer Timmerman ziet het probleem van kleine uitbreidingen in natuurgebieden en die wil hij met het instrument van een grondbank gaan oppakken. Spreker is in de afgelopen periode ook bij een aantal recreatiebedrijven geweest en hij heeft daar gezien dat soms op een heel laagdrempelige manier voor een aantal recreatiebedrijven in de omgeving van grote natuurwaarden er soms oplossingen zijn gekomen en soms ook niet, aangezien de natuurwaarden zich daar te sterk tegen verzetten. Op het moment dat dit te sterk in een regeling wordt vervat en op een te hoog niveau wordt getild, dan wordt eerder weerstand gecreëerd dan dat er oplossingen worden aangedragen. Hij wil nog best eens met de heer Timmerman door een deel van het gebied heen lopen, want spreker denkt dat dit beter op laagdrempelig niveau kan worden opgelost door

gebruik te maken van de ontwikkelingsperspectieven zoals die in de drie praktijkvoorbeelden zijn aangedragen.

**14. Statenstuk 2007-309; Vaststellen wijzigingen van de Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer Drenthe en de Subsidieregeling natuurbeheer Drenthe**

De heer HORNSTRA had voorafgaand aan deze bijeenkomst de gelegenheid om voor de toekomst een aantal zaken op een rijtje te zetten en toen heeft de PvdA genoemd dat zij graag op de hoogte wil worden gebracht rondom de ontwikkelingen rond het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) en het pMJP. Het is dan aardig dat de gedeputeerde dan een antwoord geeft op een nog niet gestelde vraag en al een toezegging heeft gedaan om daar in maart 2008 op terug te komen. Als het gaat om deze twee subsidieregelingen, lijkt het hem een technische zaak, waar hij moeilijk op tegen kan zijn. Hier is heel veel geld mee gemoeid en er moeten goede doelen mee worden bereikt. De vraag is hoe dat geld wordt besteed en of dat goed wordt besteed. Hij heeft een aantal zaken gelezen in het Provinciaal blad. In eerste instantie wordt daarin aangegeven dat het agrarisch natuurbeheer niet zo goed draaide en dat er sprake was van te veel regelgeving. Daar waren veel mensen ontevreden over. Vervolgens krijgen de provincies de mogelijkheid om met de subsidieregelingen in de hand het beter te doen, maar dan schrikt hij wel dat er in het verleden ruim boven de 2.000 contracten waren, terwijl deze nu inmiddels zijn gedaald tot 200. Dat is het aantal contracten dat boeren sluiten met diverse instanties om aan agrarisch natuurbeheer te doen. Dat brengt het een en ander in gevaar. In hetzelfde stuk leest hij ook dat het Milieu- en Natuurplanbureau zegt dat het steeds beter gaat met de kwaliteit van natuurgebieden, behalve in agrarisch gebied. Dat is ook logisch als die boeren min of meer afhaken. Er zijn ontwikkelingen in de landbouw waardoor de opbrengst per hectare hoger zal zijn en daarbij speelt een rol dat de vergoedingen soms te laag zijn en boeren toch weer kiezen voor reguliere landbouw. Dat geldt niet voor alle boeren, maar er wordt dan toch vaak weer een keuze gemaakt om reguliere landbouw te bedrijven. Een aantal dingen komt dan weer in het geding. Daar komt bij dat de signalen die hij heeft ontvangen met betrekking tot weidevogelbeheer erop wijzen dat dit ook niet de goede kant op gaat. Ondanks alle inspanningen van boeren gaat dat allemaal niet zo goed. Kan hier in het voorjaar eens op worden teruggekomen om te kijken waar de provincie in dit opzicht staat? Hij heeft dus zo zijn twijfels of de mogelijkheden die het ILG biedt de goede kant uitgaan.

De heer TIMMERMAN wijst erop dat er slechts beperkt gebruik is gemaakt van de regeling. Deze wordt geschrapt en er wordt voor ingediende objecten een IPO-oplossing gevonden. Hoe gaat dat en wat houdt dit in? Dit gaat met terugwerkende kracht per 1 januari 2007. Is het niet mogelijk om dit pas in te laten gaan per 1 januari 2008, want dat is al binnenkort.

De heer WIJBENGA brengt bij het college onder de aandacht dat binnen Drenthe er heel veel particulieren zijn die geïnteresseerd zijn in particulier natuurbeheer en dat kan met deze regelingen worden georganiseerd. Nu de provincie hierin zelf een zwaardere vinger in de pap krijgt, grijpt spreker de gelegenheid aan om te kijken of daar iets meer mee kan worden gedaan. De bereidheid aan particuliere kant is zeer groot en dat lijkt spreker een mooie uitdaging. Voor wat betreft het betoog van de heer Hornstra over de agrarische sector die dit soort diensten wenst te doen, maar waar het bijna niet meer uit kan, merkt spreker op dat dit klopt. Dit is een probleem en of dat met deze regeling wordt opgelost, weet spreker niet.

De heer HORNSTRA merkt op dat de heer Wijbenga ongetwijfeld op goede gronden concludeert dat particulieren hier belangstelling voor hebben. Dat zou er zo in meegenomen kunnen worden. Zijn zorg is echter dezelfde als die van de heer Wijbenga, want het gaat niet goed. Hoe kan daar op een betere manier mee om worden gegaan?

De heer WIJBENGA is het daarmee eens. Wat betreft de weidevogelbescherming heeft spreker zich daar ook over laten voorlichten en de geluiden daarover zijn nogal bedroevend. Dat schijnt hem niet

zozeer aan de boeren of de terreinbeheerders te liggen, maar aan de weidevogels zelf. Die laten zich namelijk steeds makkelijker opeten door allerlei roofvogels en wilde dieren. Onlangs bij een bezoek aan een agrarisch bedrijf sprak spreker een vogelwachter die ervan overtuigd was dat het wat Drenthe roei- en tegen de stroom op is om nog iets aan weidevogelbescherming te doen. Ook wat dat betreft heeft spreker de afspraak met de heer Hornstra om op dat vlak nog eens wat te gaan organiseren.

De heer VAN BERKUM heeft dit stuk bekeken en constateert dat de aanpassing van dit stuk vooral technisch van aard is. Daar heeft hij geen bezwaar tegen. Nota's over landschapsbeheer en natuurbeleid staan op de lange termijnagenda, dus hij gaat dit stuk niet gebruiken als kapstok om daarover een discussie te beginnen.

De heer MUNNIKSMA antwoordt dat vorig jaar het Programma beheer, dat op dat moment bij het Ministerie van LNV lag, in een vloek en een zucht is overgedragen aan de provincies. Op dat moment is vastgesteld dat de hoofdlijnen van dat programmabeheer ook gedurende de eerstkomende twee jaar hetzelfde zouden moeten blijven als het Ministerie van LNV dat deed. Binnen die riemen wordt er op dit moment geroeid en heeft ook de Dienst Regelingen het uitermate druk. Er worden op dit moment door of namens de provincie Drenthe formeel vele beschikkingen afgegeven die zijn gebaseerd op het instrumentarium dat het Ministerie van LNV tot nu toe honoreerde. Indien hij een aantal artikelen leest die gaan over inmeten en andere problematieken, heeft dat nadrukkelijk te maken met de wijze waarop het Ministerie van LNV dat tot nu toe deed en waarvan de provincies zeggen dat zij dit graag anders willen doen in de komende tijd. De provincies zijn heel ver om met een nieuw Programma beheer te komen, dat de gezamenlijke provincies zullen uitwerken. Hij zal de commissie van het Programma beheer in de nieuwe stijl voor de vergadering van januari 2008 op de hoogte te stellen. Spreker heeft zich de afgelopen tijd zorgen gemaakt over het Programma beheer, want wat hij voor een deel zag was dat op korte termijn vorig jaar het Programma beheer is overgedragen aan de provincie, maar ook dat de wijze waarop de budgetten in 2007 werden aangevraagd niet direct overeenstemde met het beeld dat hij vanuit 2006 had. Dat is ook weer te zien in de stukken waar de heer Hornstra het over had. In eerste instantie heeft de provincie een aantal delen van het Programma beheer uitgezet op basis van de budgetten waarvan spreker het idee had dat dit vanuit het verleden reële budgetten waren. Hij is tot nu toe tot de conclusie gekomen dat die budgetten op sommige onderdelen ondervraagd werden en op andere onderdelen overvraagd werden. Op dit moment worden die budgetten aangepast aan de hand van de vraag die op dit moment vanuit Drenthe aan de orde is. Dan is te zien dat er voor agrarisch natuurbeheer in eerste instantie € 125.000,-- was opengesteld, terwijl op basis van de vraagstelling dit bedrag € 1,4 miljoen had moeten zijn. Tegelijkertijd wordt er op andere plekken veel minder aangevraagd, zodat er ruimte is ontstaan om die aanvraag van € 1,4 miljoen daadwerkelijk te honoreren. Dat is in overeenstemming met een aantal opmerkingen die ook door de commissieleden zijn gemaakt. Dat dit een vreemde heen en weer beweging is die zich niet overal in Nederland op dezelfde wijze voltrekt, is ook een feit. Spreker blijft daar niet altijd even rustig onder, omdat dit ook onzekerheid geeft. Toch is duidelijk dat hij het tot nu toe met het totale budget voor het Programma beheer heeft kunnen doen. Spreker vindt dat in de komende periode weidevogelbescherming van belang is en hij hoort ook allemaal verhalen wat er met de weidevogels aan de hand is. Doordat landbouwgrond deels is omgezet in natuur, is er ook een ander vogelbestand aan de orde. Hij zal dat soort zaken laten volgen en daar krijgt de commissie te zijner tijd bericht over. De heer Timmerman stelt voor om het 1 januari 2008 in te laten gaan. Juist gelet op de wijze waarop zaken zijn aangevraagd is het van groot belang om die datum naar voren te halen, want dat biedt hem de mogelijkheden om in te schieten op de vraag. Spreker denkt dat het van groot belang is dat de commissie over het Programma beheer het een en ander te horen krijgt hoe dat de komende tijd wordt opgepakt. Daar moet besluitvorming in IPO-verband over plaatsvinden aan het begin van 2008. Hij wil dus informatief van de commissie horen of de goede weg wordt bewandeld en daarom wil hij het Programma beheer in januari informeel aan de orde stellen. Ook de vraag hoe het er nu echt voorstaat met het pMJP en de dingen die daarmee samenhangen kan met de benen op tafel worden besproken in een commissievergadering van maart 2008.

De VOORZITTER heeft de gedeputeerde horen zeggen dat er voor de commissievergadering van januari 2008 er een presentatie zal komen c.q. een informele bijeenkomst zal worden belegd over het Programma beheer en in maart 2008 komt er een informele bijeenkomst van het pMJP.

**15. Brief van gedeputeerde staten van 15 november 2007 over subsidietoekenning voor het project Regiopark, fietspaden Fochteloërveen/Veenhuizen**

De VOORZITTER merkt op dat de kosten van deze subsidie de € 150.000,-- overschrijden en dat dit de reden is dat dit onderwerp in deze commissie wordt besproken.

De heer SLAGTER merkt op dat er aan hem wordt gevraagd of er nog wensen en bedenkingen tegen deze subsidietoekenning zijn. Hij vindt dit een heel mooi plan en wensen heeft hij niet. Voor het gebied is het prima dat de toegankelijkheid wordt bevorderd. Hij is er altijd van uitgegaan dat het regiofonds een zelfstandig fonds was en nu ziet hij dat het wordt gebruikt als een soort van cofinanciering. Er is een groot tekort in het regiopark want de provincie wil de gebieden tussen de stedelijke gebieden graag versterken. Daar zijn te weinig middelen voor. Wordt het fonds nu gebruikt als basis die voortdurend wordt aangevuld met gemeentelijke en provinciale andere gelden? Is het tekort dan nog aanwezig of is het probleem daarmee opgelost?

De heer MEDEMBLIK heeft geen aanvullende wensen en bevindingen. Het is een prachtig gebied en het is goed dat het verder wordt ontsloten. Hij stemt in met het voorstel zoals het er ligt.

De heer KUIPERS heeft naar aanleiding van dit stuk een wens, namelijk dat er per keer beter wordt gelet op de status van zandwegen. In het stuk is te lezen dat deze twee fietspaden - die overigens perfect passen in de ontsluiting van het gebied en een functie krijgen voor zowel bestemmingsverkeer als recreatief verkeer - gaan over 4,2 km en dat deze paden worden gelegd over bestaande zandwegen. Hij ziet een tendens dat zandwegen worden opgeofferd, terwijl de zand-wegen karakteristiek zijn voor deze provincie. Zijn wens is dus om per keer daar heel kritisch naar te kijken en daar waar mogelijk alternatieven aan te wijzen. Voor het overige steunt hij het voorstel.

De heer PETERS merkt op dat daar waar geld is te halen, gemeenten gaan samenwerken. Dat is het positieve effect hiervan, want drie gemeenten gaan hier gezamenlijk voor en het opvallende is dat één van die gemeenten niet in het regiovisiegebied zit. Het project past goed in de definities van het regiopark, dus hij kan zich vinden in het voorstel van het college. Het is belangrijk voor de leefbaarheid en er is samenhang tussen het stedelijk gebied en het landelijk gebied en vormt een bijdrage aan het woonwerklandschap. Hoe verhoudt zich het budget voor het regiopark met het geld dat er nu in dit fonds zit?

De heer MUNNIKSMA antwoordt dat er indertijd is afgesproken dat het regiopark een deel van de groene problematiek zou financieren in de Regiovisie Assen-Groningen. Het geld dat beschikbaar is voor die groene en recreatieve agendapunten zal deels aangevuld moeten worden met andere financieringsstromen. Op dit moment is het zo dat er een tweede inventarisatie is gemaakt van wat de totale omvang van de financieringsbehoefte is in het kader van het regiopark en dan gaat het om € 60 miljoen. Daarvan is € 17 miljoen daadwerkelijk beschikbaar voor dit onderdeel en dan is te zien dat bij deze financiering van deze fietspaden andere partijen extra geld op tafel leggen, waardoor er in dit soort situaties weliswaar een grotere behoefte is aan financiering maar dat met een relatief beperkte financiering toch nog vrij veel kan worden weggezet. Of dat tot op het einde gaat lukken is iets waar hij wel vraagtekens bij zet. Er is ook steeds weer een discussie in de Regiovisie Assen-Groningen of woningbouw niet meer moet worden gekoppeld aan groene doelstellingen in het geheel. De heer Kuipers heeft het een en ander gezegd over de status van zandwegen en daar moet inderdaad kritisch naar worden gekeken. Hij gebruikt het ook meteen als kapstok, want zandwegen zouden moeten worden gebruikt waarvoor zij zijn aangelegd, namelijk door er met een kar overheen te rijden. Toch worden op dit moment die zandwegen voor geheel andere doeleinden gebruikt, zoals het crossen door de natuur, en gelukkig heeft de politie

en Staatsbosbeheer daar het afgelopen weekend tegen opgetreden. De bevinding van de heer Peters dat drie gemeenten zich positief opstellen ten opzichte van de financiering in dezen en dat er ook een gemeente is van buiten de regiovisie, deelt spreker. In voorstellen als het voorliggende kan het college het voortouw nemen en de zaak voor haar rekening nemen en er zouden belangrijke redenen moeten zijn om het zo zwaar te agenderen in de commissievergadering zoals dat nu is gebeurd. Het gaat er niet om dat dergelijke stukken als kapstok worden gebruikt om alle wensen en bevindingen die er zijn rondom dit thema breed naar voren te brengen. Hij pleit ervoor om nog eens in het presidium aan te kaarten of subsidieverleningen van meer dan € 150.000,-- wel op deze manier in de commissie besproken dienen te worden.

De heer SLAGTER antwoordt dat de Statencommissie BFE dit voorstel ooit heeft gedaan om overal over mee te kunnen praten. Nu zit hij ermee.

De VOORZITTER wijst erop dat er voor de vakantie een amendement op de ASV is aangenomen en daarin is dit geregeld. Natuurlijk kan dit in het presidium worden besproken, maar indien partijen er het woord niet over wensen te voeren, kunnen zij in de commissie ook aangeven dat zij er gewoon mee akkoord gaan.

**16. Sluiting**

De VOORZITTER neemt afscheid van de heer Kuiper als lid van deze commissie. Het hart van de heer Kuiper heeft altijd in deze commissie gelegen. Indien spreekster een statenlid van GroenLinks zou moeten beschrijven, dan is de heer Kuiper daarvan het prototype. De heer Kuiper draagt nooit een stropdas, komt altijd op de fiets naar het provinciehuis en de onderwerpen waar hij warm voor loopt zijn windenergie, duurzaamheid, energiegebruikreductie in het provinciehuis, of er niet teveel wordt gebouwd en de bevolkingsprognoses. Daar heeft de heer Kuiper zich altijd druk over gemaakt en het woord over gevoerd namens zijn fractie. De heer Kuiper is ook wel een beetje drammerig, maar dat past ook bij GroenLinks. Daarnaast is de heer Kuiper overtuigd vegetariër en spreekster moet zeggen dat met de ongelooflijk lekkere vegetarische soep die zij bij het laatste werkbezoek heeft gehad, er een wereld voor haar open ging. De heer Kuiper heeft de standpunten van GroenLinks altijd met verve verdedigd. Vanwege het voorzitterschap van de Provinciale welstandscommissie, wat niet verenigbaar is met de functie van statenlid, neemt spreekster afscheid van de heer Kuiper en bedankt hem nogmaals voor zijn inzet en overhandigd hem een passend cadeau.

De heer KUIPER was bezig met zijn derde statenperiode en als hij om zich heen kijkt ziet hij slechts drie mensen die ook met hun derde periode bezig zijn. Dat betekent dat de status van vertegenwoordiger in een openbaar lichaam kennelijk toch niet zo populair is en dat er veel verloop is. Dat is jammer, want statenleden hebben een boeiende rol, namelijk om vanuit hun achterban hun stem te laten horen in de provinciale staten. Hij raadt het anderen aan om dat wel te doen en hij heeft het zelf dan ook altijd met veel plezier gedaan. Hij heeft zich vooral met de door de voorzitter aangehaalde inhoudelijke onderwerpen bezig gehouden en vanuit de procesmatige kant als voorzitter van de Statencommissie Cultuur en Welzijn. Hij houdt ermee op omdat hij in januari 2008 voorzitter wordt van de Provinciale welstandscommissie en van de twaalf gemeenten in Drenthe zijn er tien bij die commissie aangesloten. Dat is onverenigbaar met het statenlidmaatschap en het lidmaatschap met deze commissie. Dat is jammer en het was dan ook moeilijk om een keuze te maken. Terugkijkend heeft hij heel veel contacten opgedaan en hij kan iedereen dan ook aanraden om wat langer dan slechts één periode in de staten zitting te nemen.

De VOORZITTER sluit de vergadering om 15.45 uur.

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 16 januari 2007

, voorzitter

, commissiegriffier

**TOEZEGGINGEN**

gedaan in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid op woensdag 28 november 2007

**Pagina**

5 De heer MUNNIKSMA zegt toe dat hij midden 2008 met een rapportage zal komen waaruit blijkt waar Landschapsbeheer Drenthe op dat moment staat.

7 Mevrouw HAARSMA zal aandacht vragen voor de jongeren en de mogelijkheid voor het volgen van leerwerktrajecten bij het project Herstructurering groenzones Bargeres te Emmen navragen.

13 De heer MUNNIKSMA zegt toe dat de functie van programmacoördinator actief door de provincie wordt opgepakt omdat die ontwikkelingsperspectieven uit het rapport Natuurlijke recreatie Drenthe het komende jaar van de grond moeten komen.

# VERSLAG GEZAMENLIJKE STATENVERGADERING
# 21 NOVEMBER 2007
Post Plaza te Leeuwarden

## 1. Opening en toelichting op de vergaderorde

De VOORZITTER: dames en heren, de vergadering is geopend. Ik wens u allen van harte welkom bij de gezamenlijke vergadering van de Provinciale Staten van Fryslân, Drenthe en Groningen. Er is unaniem naar voren gekomen, dat het klimaatbeleid, het energiebeleid, een prima onderwerp zou zijn om met elkaar over van gedachten te wisselen. Dit voorjaar hebben de drie commissarissen het initiatief genomen het kabinet een energieakkoord te presenteren. Zoals u heeft kunnen vaststellen, is dit inmiddels ook gebeurd. Het energieakkoord heeft uiteraard te maken met de onderwerpen waar wij hier vandaag met elkaar over praten. Het energieakkoord is door de drie colleges al gesloten met het kabinet, maar zal nog moeten worden behandeld in de staten. Deze dag kan, los van het klimaatbeleid, ten aanzien van het energieakkoord een belangrijke input zijn voor onze discussie. De bedoeling is dat wij vandaag in drie delen gaan opereren. Allereerst zal professor Vellinga ons bijpraten over het wereldwijde klimaatbeleid. Vervolgens gaan wij uiteen in een aantal workshops, waarvoor u allen heeft kunnen intekenen. Daarna komt de lunch. De bedoeling is dat u per fractie gaat lunchen. Vervolgens vindt hier het plenaire debat plaats. Hiervoor gelden de regels van de provincie die het voorzittersschap bekleedt en dat zijn strenge regels van Fryslân. Ik verwacht overigens dat wij daar met dit gezelschap nauwelijks gebruik van hoeven te maken. Normaal gesproken hadden wij op het eind van de dag drie afzonderlijke statenvergaderingen. Staatsrechtelijk is het noodzakelijk, dat in de afzonderlijke staten de besluiten worden genomen. Om diverse redenen is besloten die besluitvorming niet vandaag te laten plaatsvinden, maar in de afzonderlijke staten. Er waren een aantal redenen voor. Dat betekent dat in het debat van vanmiddag en ten aanzien van de voorstellen die worden gedaan, gekeken kan worden hoe de verhoudingen liggen, maar dat de besluitvorming in de afzonderlijke staten plaatsvindt. Dat betekent overigens, dat wat de drie colleges van Gedeputeerde Staten betreft, we daar ook een volwaardig debat in de eigen Staten over kunnen krijgen. Het hangt dan af van ieders wijsheid, of het hele debat wordt overgedaan of dat we ons met dat debat concentreren op de belangrijke punten. Dat vergt dus, kijkend naar de besluitvorming vanmiddag, enige evenwichtskunst, maar daar komen wij vanmiddag wel met elkaar uit.
Er is helaas niemand van de zijde van de SER Noord-Nederland, om het advies dat zij hebben uitgebracht toe te lichten. De heer Haerkens is druk bezig met de Zuiderzeelijn en er was op deze korte termijn geen vervanger te vinden die het advies zou kunnen toelichten. Als u daar echter vragen over heeft, denk ik dat wij redelijk in staat zijn om die te beantwoorden. In ieder geval kan het debat met de heer Haerkens niet plaatsvinden. Dat betekent dus dat wij ook wat sneller beginnen aan de workshops. Het lijkt mij goed om, nadat de heer Vellinga het woord heeft gevoerd, gelegenheid te geven vragen te stellen aan de heer Vellinga. Als het gaat om de agenda, hebben wij daar in ieder geval ruim de tijd voor. Tot zover de huishoudelijke mededelingen.

## 2. Noord-Nederland op weg naar een klimaatbestendige regio

De VOORZITTER: dan nu graag iets over de inhoud van waar wij vandaag mee aan de slag gaan. In de eerste plaats, van harte welkom op deze conferentie. Het is eigenlijk een bijeenkomst van de drie Staten, maar het heeft een conferentieachtig karakter. Wij gaan vandaag spreken over het klimaat en wij doen dat vanuit twee gezichtspunten. Enerzijds willen wij ons vandaag door een aantal deskundigen laten informeren over wat er allemaal mogelijk is op dit terrein. Op de tweede plaats willen wij met elkaar praten over de afspraken

die wij zouden kunnen maken in de Staten over het beleid dat wij als provincies zouden kunnen voeren. De basis daarvoor is uiteraard het akkoord, zoals wij dat met het kabinet hebben gesloten. U moet daar als Staten nog een politiek oordeel over geven. Het is ook goed, dat wij vandaag van gedachten wisselen over de insteek die de drie Colleges met elkaar hebben gekozen. Met andere woorden, de bijeenkomst is enerzijds informerend en anderzijds kunnen wij een verdere stoot geven aan het klimaat, cq energiebeleid zoals wij dat in het noorden denken te gaan voeren. Wij hebben als drie provincies het energieakkoord gesloten. Wij zijn tot nu toe de eerste en ook de enige provincies die een dergelijk akkoord hebben gesloten. Dat is op zich bijzonder. Dat hebben de bewindslieden die, namens het kabinet, dit akkoord met ons hebben ondertekend ons ook duidelijk gemaakt. Wij hebben daarmee aangegeven, dat wij onszelf een bijzondere rol toedichten in het klimaat- en energiebeleid. Het is ook geen vrijblijvend verhaal geworden. Als u kijkt naar de criteria en de doelstellingen die wij onszelf opleggen, dan zijn dat tamelijk scherpe doelstellingen. Wij hebben dat heel bewust kwantificeerbaar gemaakt, zodat wij onszelf daar straks op kunnen afrekenen. Wij zullen als provinciale besturen heel goed voor ogen moeten houden, dat de rol die wij spelen, voor een deel initiërend is en soms ook faciliterend. Soms kunnen wij ook in ons eigen beleid een aantal dingen doen. Het is goed om voor ogen te houden, dat klimaatbeleid voor een belangrijk deel gemeentelijk beleid is. Wij zullen moeten oppassen, dat wij in ons enthousiasme niet op de stoel gaan zitten van de gemeentebesturen. Wij mogen ze wel uitdagen en uitlokken, we mogen de woningbouwverenigingen uitlokken, maar wij moeten goed onze rol in de gaten houden. Dat is niet altijd gemakkelijk. Wij hebben gisteravond in Fryslân een discussie gehad met Klaartje Peters, de auteur van het vermaarde boek 'Het opgeblazen bestuur'. Wij hadden haar als Friese staten uitgenodigd en zij heeft ons nog eens duidelijk gemaakt, bijgestaan door Gerard Beukema van het IPO, dat de provincie zich met veel te veel dingen bezig houdt en vaak op gemeentelijk terrein opereert. Het is in ieder geval verstandig, als wij vandaag aan besluitvorming gaan doen, dat wij voor ogen hebben wat des provincies is en wat voor de gemeenten. Wij moeten onze rol exact omschrijven, anders zijn wij straks met drie of vier overheden op een bepaald terrein bezig. Daar is het klimaat- en energiebeleid absoluut niet mee gediend.
Wat is de situatie op dit moment? Kijkend naar het Europese speelveld, afgelopen week vond in Valencia een bijeenkomst plaats van het IPCC. Dat is een panel van de Verenigde Naties, een verzameling van wetenschappers, die met elkaar voortdurend kijkt naar de wetenschappelijke stand van zaken. Het IPCC heeft het afgelopen jaar in een stroom van rapporten duidelijk gemaakt, wat er gebeurt en wat er zou moeten gebeuren. De bijeenkomst in Valencia was ter voorbereiding van de grote ministersconferentie die in december op Bali zal plaatsvinden. Dat is een voortzetting van Kyoto. Op Bali zal de wereld opnieuw afspraken moeten maken, op basis van de nieuwste inzichten. Hier zal de heer Vellinga ongetwijfeld iets over gaan zeggen. In Valencia was de kern van het verhaal, dat de geleerden de bestaande rapporten hebben samengevoegd. Er stond één conclusie centraal. Er zal een reductie van de $CO_2$ uitstoot moeten plaatsvinden in 2050 van 50 tot 80%. Dat zijn nog scherpere getallen dan de getallen die wij tot nu toe hoorden. Het nare van deze getallen is, dat ze zo snel over elkaar heen buitelen en dat ze zo groot zijn. Als het gaat over de aard van de maatregelen die getroffen moeten worden, gaan ze ons bevattingsvermogen dikwijls te boven.
Als gepraat wordt over klimaatbeleid zijn er twee types maatregelen die genomen kunnen worden. Er is enerzijds mitigatie en anderzijds adaptie. Mitigatie is wat wij kunnen doen om de uitstoot te beperken. Adaptie staat voor aanpassen aan de onvermijdelijke gevolgen van het broeikaseffect dat zich nu al voordoet. Met andere woorden, ook als wij maximaal zouden mitigeren, dan nog zal het 10 tot 50 jaar duren voordat er duidelijk resultaat is. Wij zullen dus te maken krijgen met de gevolgen van het broeikaseffect, op het klimaat. Dat betekent, dat wij ons moeten voorbereiden. Dat doen wij in Nederland. Een paar weken geleden heeft het kabinet een akkoord gesloten met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten om naast beperkende, mitigerende maatregelen, ook adaptieve maatregelen te nemen. Wij zijn inmiddels o.a. bezig met een dijkversterkingprogramma. Vroeger was het

'not done' in de politiek om te praten over adaptie. Als je daar over sprak had je je in feite neergelegd bij het feit, dat de strijd was verloren. Gelukkig zijn we niet meer zo dogmatisch en zien zelfs de meest fanate bestrijders van het broeikaseffect de noodzaak in van adaptie, van het treffen van maatregelen. In mijn vrije tijd ben ik voorzitter van het internationale klimaatcentrum van het Rode Kruis. Wij zijn met het Rode Kruis wereldwijd, in 180 landen en met name derde wereld landen, bezig deze landen gereed te maken voor de gevolgen van dat klimaatbeleid. Die landen kunnen zelf weinig doen aan de oorzaak, maar moeten vooral maatregelen nemen, zodat ze niet voortdurend worden verrast door rampen, overstromingen en stormen.
Het kabinet is ambitieus. U kent de doelstellingen. In 2020 moet 20% hernieuwbare brandstof worden gebruikt. Er moet sprake zijn van 30% reductie van de $CO_2$ emissie en er moet 2% energiebesparing per jaar gerealiseerd worden de komende jaren. Dat zijn buitengewoon ambitieuze doelstellingen en wij gaan daar als noorden nog even overheen. Wij hebben dat akkoord met het kabinet gesloten en daarbij vijf punten centraal gesteld. Natuurlijk energiebesparing in de bebouwde omgeving, in de industrie en in de glastuinbouw. Wij hebben ook afspraken gemaakt over de hoeveelheid duurzame energie die wij willen gebruiken. Afspraken zijn gemaakt over biotransportbrandstoffen, over schoonfossiele energie en over kennis en innovatie.
Ik wil daar twee punten uitlichten. Ten eerste energiebesparing. Wij hebben met elkaar afgesproken, dat wij streven naar het terugdringen van de norm die wij gebruiken bij de bouw van woningen, de energie prestatie coëfficiënt EPC, van 0,5 in 2009 naar 0,3 in 2011. Daarmee zijn wij ambitieuzer dan de afspraken die het kabinet met de VNG heeft gemaakt. Deze 0,5 hebben wij afgesproken voor volgend jaar, dat is dus 2008. Het is buitengewoon ambitieus als wij dat in het hele noorden willen realiseren. Op dit moment is de EPC 0,8.
Het andere thema is biotransportbrandstoffen. Wij hebben de ambitie om in 2015, 10% van alle voertuigen in het noorden te laten rijden op biobrandstoffen. Dat zijn dus zo'n 100.000 schone voer- en vaartuigen in 2015. Ook dat is buitengewoon ambitieus. Of dat gaat lukken hebben wij in belangrijke mate zelf in de hand. Natuurlijk kun je klimaatbeleid alleen maar voeren als je het samen doet met alle betrokken partners. Ik hoop in elk geval dat de conferentie van vandaag een hele mooie aanzet mag zijn voor het klimaat- en energiebeleid, zoals wij dat in het akkoord met het kabinet hebben afgesproken.
Ik wil nu graag de eerste spreker introduceren en dat is professor Vellinga. Achttien jaar geleden stonden Pier Vellinga en ik samen in Noordwijk. Ik als minister van VROM en Pier Vellinga als mijn belangrijkste ambtenaar. Inmiddels heeft hij het gebracht tot hoogleraar op het terrein van het klimaatbeleid. Wij hadden toen de eerste wereldwijde ministersconferentie over het broeikaseffect. Tot op dat moment was er nog nooit op ministersniveau over het broeikaseffect gesproken. Wij hebben toen 80 landen bij elkaar gehad in Noordwijk en met elkaar geprobeerd een aanzet te geven voor het klimaatbeleid. Pier Vellinga is vervolgens in dat vak verder gegaan en behoort nu tot de topdeskundigen in de wereld op het gebied van klimaatbeleid. Hij heeft in Nederland een aantal wetenschappelijke functies bekleed en mag op dit terrein in Nederland, maar ook wereldwijd, worden beschouwd als buitengewoon gezaghebbend. Het heeft zo moeten zijn. Op de laatste dag van het kabinet Lubbers 2, dat was gevallen over het milieubeleid, was de grote ministersconferentie. Toen daar 150 journalisten uit de hele wereld bij elkaar waren heb ik verteld, de persconferentie te beginnen als minister en de persconferentie te eindigen als lid van de oppositie. Tijdens de persconferentie werd het derde kabinet Lubbers beëdigd en eindigde mijn loopbaan als minister en mijn bijdrage aan het Nederlands klimaatbeleid. Pier Vellinga gaat u nu iets over het klimaatbeleid vertellen en zal ongetwijfeld ook zijn licht laten schijnen over wat wij als drie noordelijke provincies kunnen bijdragen. Het woord is aan Pier Vellinga.

**Waarom zijn de dijken zo smal? Inleiding van prof. dr. ir. P. Vellinga**

De heer VELLINGA: Geachte aanwezigen. Het is een eer om hier te mogen spreken en om zo ingeleid te mogen worden door Ed Nijpels. Wij waren toen inderdaad misschien wel kwajongens op het wereldtoneel. Om met het broeikaseffect aan de gang te gaan in 1988/89, bracht een schok in de wereld. Lubbers was toen premier en had op de voorpagina van het NRC staan: 'Het CDA wil 20% emissievermindering in 2005. Hetzelfde wat mevrouw Cramer nu ongeveer wil, want die wil 30%. Dan ziet u, het kan wel verkeren. Het kostte toch wat meer tijd, om dit probleem echt op de agenda te krijgen. Op de conferentie in Noordwijk, waren 80 milieuministers. De heer Nijpels moest aftreden en zei tegen mij dat het wel tien jaar zou duren voor men was bijgekomen van de schok die wij daar teweeg brachten. Dat waren hele ware woorden. De heer Nijpels is toen wat anders gaan doen en ik ben hoogleraar geworden. Om als ambtenaar het beleid wat je hebt helpen opbouwen ook weer te zien afbreken is niet echt leuk. Ik heb mij toen wat meer verdiept in de zaak, samen met veel economen. Ik wil straks nog iets zeggen over de reden waarom het zo lang duurt. Enerzijds is toch wel veroorzaakt door de energielobby in de wereld. In 1989 was ik op bezoek bij Bush senior en die zei: 'Meneer Vellinga, ik ben gekozen door de olielobby. U kunt toch niet van mij verwachten, dat ik iets aan $CO_2$ doe.' En dat is met zijn zoon nog precies zo. Het is nu wel op het eind. Ik wil nog een vergelijking maken voordat ik begin. Onze Ed Nijpels is volgens mij een soort mengeling tussen de Al Gore en de Schwarzenegger van het noorden. Ik hoop dat hij zijn Hummers straks ook allemaal op duurzame energie laat lopen of op groene stroom.
Waarom zijn de dijken zo smal? Dit dossier kenmerkt zich doordat mensen soms heel smal en heel beperkt denken. Niet in het noorden overigens. Ik heb al uw stukken gelezen voor de vergadering en ik ben daar toch wel van onder de indruk. Dat hele energieakkoord is toch wel een wereldmijlpaal. Er is nog geen enkele regio in de wereld die daar zo ver mee bezig gaat. Misschien Californië, maar daar mag u dan mee concurreren. Het noorden is lekker bezig, zij het op papier, en er kan nog wat meer. Veel ogen zijn gericht op onze regio. Ik was vorige week in New York uitgenodigd om na te denken over de toekomst van Manhattan. Dat ligt ook voor een deel beneden de zeespiegel. Men kijkt heel erg naar onze regio. Wij zijn gelukkig niet helemaal alleen. In Engeland liggen kwetsbare gebieden, in Noord-Duitsland en in Denemarken. Toch wordt Nederland gezien als het Bangladesh van het noorden. Iedereen kijkt wat wij hier doen. Men weet dat wij energie-intensief zijn, dus daar moeten wij wat mee. Verder zijn wij relatief kwetsbaar qua ligging, voor klimaatverandering en zeespiegelstijging. Dat was niet altijd zo. Er is een kaartje uit 800 en daarop bestond heel Nederland uit veengrond en dreef eigenlijk op de zeespiegel. Daar kon je lopen als het een beetje droog was. De Romeinen durfden dat niet, die zijn bij de Rijn blijven steken. Nederland lag toen boven de zeespiegel. Het is door onze eigen nijverheid, dat we wat zijn gedaald. Enerzijds door een stijgende zeespiegel van een halve tot een hele meter. Anderzijds vooral door de inpoldering en drainage, met inklinking en oxidatie van het veen als gevolg. Dit heeft er voor gezorgd dat wij onszelf een stuk naar beneden hebben gemalen. Verder heeft ook de ontginning van turf in de veengebieden aan de daling bijgedragen. Het noorden van ons land groeide lekker aan door het slib van de Waddenzee. Ook de rivieren produceren minder sediment doordat het land bovenstrooms in het Rijngebied, in cultuur is gebracht.
Door schade en schande wijs hebben wij onze dijken gemaakt. Ik laat u even zien dat het noorden er vaak nog wel goed vandaan kwam. In 1421 ziet het overstromingsgebied er voor het noorden wat dramatischer uit. Bij Staveren is wat inundatie. In 1916 begon men aan de afsluitdijk. Na een ramp ging Nederland altijd bouwen. Eigenlijk nooit vóór een ramp. Dat is toch wel tekenend. Het is heel gebruikelijk, maar natuurlijk niet verstandig. U als politici weet dat als geen ander. In wezen is de taak toch ook om dat voor te zijn. Zeker, als ons vertegenwoordigende, politici. Na 1953 is het Deltaplan gemaakt. Er zijn verschillende veiligheidsnormen gehanteerd. Voor Drenthe is de zee natuurlijk niet zo'n groot probleem, misschien wel lokale droogte en regenval. In het noorden is de kans dat het misgaat 1 op 4.000 en in het westen is de kans 1 op 10.000, ook omdat de mensen daar minder gemakkelijk kunnen wegkomen.

Hoe gaan wij dat nu in de toekomst verder met elkaar doen, nu we dat broeikaseffect krijgen? IPCC heeft daar uitvoerig over gerapporteerd. Het ziet er toch wel heel ernstig uit. Waar ik zelf van geschrokken ben, en ik ben al twintig jaar met die materie bezig, is het smelten van het Noordpoolijs. Dit draagt op zich niet bij aan de zeespiegelstijging, want het drijft al. Het is de laatste tien jaar toch met de helft verminderd, terwijl alle modellen die we gebruiken er van uit gaan, dat dit niet gebeurt. Die modellen zijn dus nog te optimistisch. Dat betekent wel, dat u en ik nog wel wat meer zullen zien van die klimaatverandering. Er zitten nog verrassingen in, die we niet goed in de vingers hebben. Wij weten nu wel dat de menselijke bijdrage zeer groot is, maar er is ook de eigen dynamiek van de planeet. Door het smelten van het ijs, wordt minder zon gereflecteerd. Het zwarte, blauwe water absorbeert warmte. Hierdoor wordt het sneller warm en dit is een positieve terugkoppeling. Het gaat hierdoor sneller. Anderzijds regent het op sommige plaatsen in de wereld, waar het vroeger niet regende. Daar gaan weer bomen groeien, die weer wat $CO_2$ uit de lucht trekken. Deze terugkoppelingen zitten nog niet goed in onze agenda. Dus verrassingen zijn zeker niet uitgesloten. Dit is het lijntje van de toenemende $CO_2$ in de atmosfeer en dat is van fossiele herkomst. Dit kan men met isotopenonderzoek goed aantonen. Een piekje ieder jaar komt voor in de herfst en de winter. Dan oxideren er meer blaadjes van de bomen, dat is de natuurlijke stroom. In het voorjaar trekken de bomen er wat meer uit. De toename komt toch door ons ijverig gebruik van fossiele brandstoffen, wat in wezen opgeslagen koolstof is. Wij halen dit nu in een vrij snel tempo naar boven en dit is een extra bron van $CO_2$, waardoor de aarde wat warmer moet worden om zijn energiebalans in stand te houden.
Uit het IPCC-rapport blijkt dat als alles op alles wordt gezet, wij uitkomen op 1 á 1,5 graad, wereldwijd. Dat betekent voor ons gebied 2 á 3 graden. Als het wat tegenzit met emissies en klimaatgevoeligheid is het model ongunstiger. Dit komt door de snelle ontwikkelingen in China en India, maar ook blijkt de aarde gevoeliger te zijn dan wij de laatste 20 jaar hebben gedacht. Met energiebeleid kunnen deze ontwikkelingen wellicht worden omgebogen.
Van ijstijden kunnen wij ook veel leren. De ontwikkelingen in de wetenschap van de laatste twintig jaar hebben laten zien, dat we veel kunnen leren van de ijstijden. Dat zijn natuurlijke variaties van het klimaat. Er is zo om de 120.000 jaar een ijstijd. Dit komt door kleine schommelingen van de aardas. Dan wordt het wat warmer en ademt de oceaan wat meer $CO_2$ uit en er komen wat meer bosbranden. Daardoor wordt het nog wat warmer. De Milankovic-cycli zelf tillen de temperatuur een klein stukje op, maar doordat de aarde dan gaat ademen wordt het meer. Daarna komt de aarde weer in een iets andere stand. Doordat het warmer is geworden reageert de aarde daar weer op met extra plantengroei en dan ontstaat weer een ijstijd. Zo pendelt dat natuurlijke systeem heen en weer. We zouden anders over 40 of 60 duizend jaar weer richting een ijstijd gaan. Dat zijn 600 generaties en daar mogen wij nu niet op vooruit lopen. Het gaat ons nu om de huidige generatie en de volgende twee á drie. Deze twee tijdspannes moeten we ook niet verwarren. Dat doet Salomon Kronenberg wel eens. Hij zegt dat we weer naar een ijstijd toegaan, dus dat we het broeikaseffect moeten koesteren. Deze man is een beetje in de war met zijn tijdschalen. Hij is geoloog en heeft een heel mooi boek geschreven. Waar het hier om gaat is dat wij mensen, in 100 á 200 jaar heel veel fossiele brandstoffen gebruiken en dat het klimaat daarmee zo´n klap krijgt, dat wij de schok daarvan ook direct zullen voelen. Dat er over 40 of 60 duizend jaar weer een ijstijd komt, daar kunnen wij mensen niet zoveel aan doen. Dan moeten wij maar weer iets anders verzinnen tegen die tijd. Ook om deze reden heeft het wat langer geduurd voordat iedereen, ook de industriëlen en de Bushes van deze wereld, door hebben dat er echt een probleem is. Deze hebben gezegd, dat het klimaat van zichzelf varieert en dat wij ons daar niet te druk om moeten maken. Ik denk dat wij ons daar wel zeer druk om moeten maken. Het is ook dichterbij dan wij wel eens willen geloven.
Ongeveer 122.000 jaar geleden was het warmer op aarde en was het $CO_2$ gehalte ook hoger. Die temperatuur was toen zelfs nog hoger dan nu. Het was op aarde ongeveer twee graden warmer. De zeespiegel was toen ongeveer negen meter hoger dan nu. De aarde zag er toen ongeveer zo uit als nu. De ijskappen waren al weg, er lag alleen nog wat op Groenland en op Antarctica. Het kostte duizenden jaren om de zeespiegel zo hoog te krijgen. Wat vooral interessant is, is hoe snel het toen steeg. Het blijkt dat dit ongeveer 1 á 2 meter

per 100 jaar was. Daarom heeft het MNP is zijn laatste rapport, ook op ons advies, gezegd dat de maximum zeespiegelstijging voor de komende honderd jaar wordt ingeschat op 1,5 meter. Vermoedelijk wordt het wat minder. Voor extreme scenario´s moet in het meest sombere geval rekening worden gehouden met 1,5 meter. Vermoedelijk is het minder.
Even iets over Energie. Bert Metz heeft in Bangkok met IPCC-werkgroep 3, alle energie en $CO_2$ mitigatie-opties op een rijtje gezet. Hij heeft twee berichten. Het goede nieuws is, dat het technisch en economisch goed mogelijk is, haalbaar is, om de meeste klimaatveranderingen te temperen. Hij heeft ook uitgerekend dat dit ongeveer 0,1% BNP groei kost. Dus in plaats van 2,5 % kom je dan op 2,4% uit. Of zoals recent in Nederland kom je in plaats van op 4,2% uit op 4,1%. Er zijn natuurlijk wel winners en verliezers. Er zijn andere bedrijven en andere consumenten die daar goed aan verdienen, dan de huidige. Het goede nieuws is dat wij ons technisch en macro-economisch best kunnen permitteren om snel de $CO_2$ kraan dicht te knijpen. Het slechte nieuws is, dat er erg weinig tijd is. Al Gore spreekt over zijn 'tipping point'. Als we het nog even laten lopen tot 2020, 2030, dan hoeft het waarschijnlijk niet meer. Dan zit er zoveel $CO_2$ in de lucht en is de aarde zo opgewarmd, dat de aarde zijn eigen dynamiek krijgt met bosbranden. Voor een mens is het dan niet meer in de hand te houden. Dan gaat het klimaat vermoedelijk pendelen en hebben wij voor de komende generaties heel wat op ons geweten. Wij moeten echt tussen nu en 2020, 2030 een grote klap maken. Dan is de -/- 20%, -/- 30% die ons kabinet wil inderdaad een zeer ambitieuze, maar vanuit de klimaatwetenschap gezien, absoluut noodzakelijke stap. Of als wetenschapper zou ik moeten zeggen een zeer aan te raden stap.
Waar gaat het om? Het gaat om de transitie naar klimaatneutrale energie. Natuurlijk zit op andere velden ook wel wat. Het hele afvalbeleid en landbouwbeleid. Energie is wel de hoofdzaak. Energie-efficiency, warmte en koudeopslag zag ik ook in uw energieakkoord flink naar voren komen. Renewable energies kent u in het noorden wel, biomassa, wind. Het groeit snel. Solar geothermal (niet te verstaan) is toch nog de grote onbekende. In Limburg zijn ze nu bezig om heet, kokend water, 6 km diep uit de grond te halen. Hiermee worden de kassen verwarmd. Blue Energy is in het noorden natuurlijk populair door Wetsus. Wat kunnen we winnen aan energie op de grens tussen zout en zoet. Daar zit nog wel wat. Bij huizen is een warmtebron van 60 meter diep te creëren, met een watertemperatuur van 10 tot 12 graden. Op 60 km diepte is op sommige plaatsen in Nederland de temperatuur 100 tot 120 graden.
Als laatste de $CO_2$ opslag ondergronds. Daar heeft het noorden een coöperatief voordeel met al zijn lege aardgasvelden. Er liggen nu geweldig interessante voorstellen om in Drachten een proef te beginnen met steun van de overheid. Dit is dan een van de eerste proefprojecten in Europa. Het noorden loopt voorop als het lukt in Drachten. Misschien wordt ook in Barendrecht getracht $CO_2$ ondergronds op te slaan. Er zijn vele opties en nu het klimaat zo zwaar op de agenda staat kent de creativiteit bijna geen grenzen. Het is dan alleen nog een kwestie van doen. In dat laatste is het noorden vaak goed, de handen aan de ploeg slaan. Emissiebeperking en aanpassing zijn allebei nodig. De emissiebeperking doe je voor de volgende generaties. Dat levert ook pas in volgende generaties wat op. Als wij tot emissievermindering komen, dan merkt het klimaat daar de komende 10, 20 jaar niet zo veel van. Dat merk je pas over 40 tot 60 jaar. Emissiebeperking is dus een soort pensioenvoorziening terwijl het aanpassen aan het klimaat gezien kan worden als een brandverzekering. Als je die vandaag koopt heb je voor morgen een verzekering, bent je financieel zeker gesteld. Beide hebben hun eigen rationaliteit. De ene is om te voorkomen dat het echt uit de hand loopt en de ander is om ons zonder kleerscheuren door die klimaatverandering, die onvermijdelijk is, heen te helpen. Dat gaat dan om allerlei aspecten die ik straks even zal doorlopen.
Wij moeten in Nederland toch sterk rekening houden met een temperatuurstijging van twee tot vier graden. Het EU-beleid is om de temperatuurstijging wereldwijd te beperken tot twee graden. In onze streken warmt het wat sneller op dan wereldgemiddeld. Aan deze twee tot vier graden zitten wij de komende honderd jaar al bijna vast. Wij moeten dan sterk rekening houden met mildere, nattere winters en warmere, drogere zomers met heftige regenbuien. In het westen van het land gaat het zo'n 20 tot 40% meer regenen en dat komt in kortere tijd

naar beneden. Dus vandaar al die vragen om waterberging. In het oosten van het land is dat veel minder het geval. Dat zal meer last krijgen van droogte. Dus binnen ons land wordt die grens veel scherper. Althans, dat verwachten wij, met alle slagen om de arm. Die ga ik niet steeds herhalen, maar u mag ze wel noteren.
Voor de statistiek en het patroon van de extreme weersomstandigheden hebben wij aan het verleden niet zoveel steun. Nu weet een boer wanneer hij moet gaan zaaien en oogsten. Dat weet hij van generaties terug. Dat is nu minder duidelijk. Dat geldt ook voor onze dijken. Wij hebben onze dijken gedimensioneerd op het verleden. Wij weten wat er kan komen en dat een eindje doorgetrokken. Dit is echter niet meer betrouwbaar, omdat het weer fors aan het schuiven is. We krijgen wellicht wat waterkwaliteitsproblemen, hogere rivierafvoeren, ook in de winter. In de zomer misschien wat minder. Hier maakt Rotterdam zich dan ook wat zorgen over, ten aanzien van de scheepvaart. Hogere opbrengsten voor de landbouw zien we nu al. Meer $CO_2$ betekent toch dat de plantjes harder groeien. Verlenging van het groeiseizoen met $CO_2$ als een bemester. Wij praten nu erg veel over klimaatverandering als iets met water, maar over 10 jaar hebben wij het bij klimaatverandering vooral over de ecosystemen, die door de klimaatverandering wat in de war raken. De kans op plagen neemt dan toe. Wij hebben nu al de processierups die wat meer naar het noorden komt. De kastanjes hebben te lijden. Dat is niet puur klimaat, maar de temperatuur speelt daar wel een rol in. Ook bij blauwtong speelt de temperatuur een rol, waarschijnlijk niet de hoofdrol, maar is wel aanwezig. Het hele natuurbeleid, en dat geldt voor het natte noorden misschien wat minder dan voor de droge gebieden, komt onder druk te staan en zal fors op de helling moeten. Er moet meer op landschap gericht worden dan op soorten. De soorten wandelen als het goed is. De landschappen moeten zo worden ingericht, dat de soorten kunnen wandelen. Bredere corridors, die zich ook ver uitstrekken, buiten wat wij nu natuurgebied noemen. Ook het agrarisch gebied moet ingezet worden om de natuur te laten wandelen. Dat kan ook best. Er zijn veel boeren die aan de slag willen met agrarisch natuurbeheer. De vergoedingssystemen voor natuurbeleid zullen ook op de helling moeten.
Wij hopen dat herziening van het EU landbouwbeleid ook aan de orde is en dat dit wat klimaatvriendelijker wordt, rekening houdend met biomassa en vergisters en energieopwekking op het platteland. Ook anderzijds, dat er positieve prikkels worden ingebouwd, zowel voor klimaatneutraal als voor klimaat bestendig. Op zich heeft het EU beleid vaak grotere gevolgen voor de landinrichting en de boeren dan het klimaatbeleid. Eigenlijk zou je willen dat die twee veel meer gekoppeld worden.
Dan zijn we weer even thuis. Hoe gaan we nu om met die delta. Ik kom met een aantal ideeën. De innovatie wordt wel heel erg geprikkeld en bij RIKZ, een dienst van Rijkswaterstaat. Hier hebben ze het idee ontwikkeld van de voeding van de kustrivier. Vroeger kwam de rivier met heel veel zand ons land binnen en heeft de zandruggen gemaakt waarachter onze verre voorouders zich, veilig voor de Noordzee, konden vestigen. De Rijn produceert geen sediment meer. Het is heel weinig en dat wordt er onderweg uitgehaald voor constructie. Er is veel minder erosie bovenstrooms. Onze kust heeft dus honger. Waterstaat brengt ongeveer 12 miljoen kuub zand per jaar op de kust als strandsuppletie, vaak op de waddeneilanden. Wat hebben deze mensen bij RIKZ nu bedacht. Je kunt als het zand niet meer van de rivier komt, het zelf van de Noordzee halen en per baggerschip naar Hoek van Holland brengen en het daar, onder water, op de kust laten vallen. De golven en de stromen brengen het dan wel naar het noorden en dan komt het uiteindelijk ook bij de Waddenzee terecht. Als het te lang duurt kun je ook zelf op de Waddenzee wat voeden. Hoewel er nog veel ecologische voetangels aan zitten, is het dus technisch wel mogelijk om Nederland te laten meegroeien met de zee. We moeten dan onze baggervloot inzetten, en het gaat dan maar om drie of vier schepen die hier permanent mee bezig zijn, honderd jaar lang. Een paar grote schepen zouden Nederland een meter kunnen ophogen. De hele duinenrij, de brandingszone, tot een paar kilometer buiten, inclusief de Waddenzee. Dit zijn natuurlijk jongensdromen van de mensen van Waterstaat. Het geeft wel te denken, dat er toch oplossingen zijn. Het is niet hopeloos. Ook het programma dat VROM nu lanceert, het ARK-programma, heeft als onderliggende lijn: 'Wij blijven in Nederland. Wij gaan niet verhuizen. Wij hebben al zolang met de zee gewerkt, dat houden wij ook wel vol

als de zee nog eens één tot drie meter gaat stijgen'. Allerlei slimme oplossingen worden verzonnen. De dijken hoeven niet per sé omhoog. Je kunt ze ook overslagbestendig maken. Je kunt ze ook breder maken. Dat is ook de titel: 'Waarom zijn de dijken zo smal in Nederland'. Het is goedkoper. Er is weinig grond, het kost klei en dat werd vroeger ook nog per wagen en kruiwagen aangevoerd. Je wil zo veel mogelijk land, dus je maakt één klein streepje en daar ga je met z'n allen achter wonen. Het is eigenlijk niet zo verstandig. Nu wij gemakkelijker grond kunnen verzetten, er meer grond beschikbaar is en wij wat grootschaliger kunnen denken, kunnen de dijken wat breder gemaakt worden. Ik kom daar nog op terug. Dit is ook een oplossing die nu bij de Hondsbossche Zeewering wordt bestudeerd. Er is ook een andere oplossing voor de Hondsbossche, ook geen slechte. Maak van die polder maar een mooi waddengebied, dan heeft Noord-Holland ook wat meer wadden. Offshore islands, staan sinds de motie Atsma heel erg in de belangstelling. De hele kust zou zelfs een kilometer of dertig vooruit kunnen. Dit wordt heel spannend in Nederland. Technisch kunnen dit soort dingen, maar willen de bestuurders aan de kust dit voor de deur. Tot nu toe is het allemaal mislukt, plan Waterman enz. Het gaat in elk geval heel moeizaam. Alleen daar waar geen mensen aan de kust wonen lukt het om een beetje strand op te spuiten. Moet je misschien toch naar een eiland voor de kust, dus de andere variant. Buiten de horizon. Dan zit je echter met de verbindingen. Dit zijn lastige puzzels. De Deltacommissie is gevraagd om hier over na te denken. Wij zijn nu ook schetsen aan het maken, maar het is minder gemakkelijk dan onze premier en Atsma doen voorkomen.
Er is ook een alternatieve manier. Om te houden, en dat weet u van relaties, moet je soms wel eens loslaten. Dat wil de natuurbeweging, de Waddenvereniging hier aanwezig, ook. Om de wadden te houden moet je ze misschien loslaten. Moet je misschien wat harde constructies weghalen. Dan kunnen ze op natuurlijke wijze meegroeien met de zee. De Waddenzee is vroeger ook meegegroeid. Dat kan misschien met de kwelders ook wel lukken. Daar liggen nu prachtige ideeën en plannen voor. Kortom, een prachtige speeltuin voor de natuurbeweging en de ingenieurs. Als die het in harmonie kunnen doen, door de natuurlijke krachten veel meer in te zetten voor de bescherming van Nederland, is dat heel erg mooi. Hier wordt veel werk aan besteed en ik hoop dat met het Waddenfonds een aantal van dit soort dingen verwerkelijkt kan worden. Het zal niet allemaal natuur zijn. Ik denk dat er ook zo nu en dan een schop aan te pas moet komen.
Weer andere ingenieurs en architecten zijn met een ander soort oplossingen bezig. De drijvende kas is er al en de drijvende huizen ook. Er wordt nagedacht over broeikassen die zowel klimaatneutraal zijn als klimaatrobuust. Dat zou natuurlijk een prachtig exportproduct zijn. De hele wereld komt hier kijken in Nederland. Russische, Duitse en Amerikaanse televisie. Ze weten van ons idee 'Climatproofing of the Netherlands'. Daar hebben wij ook een Nature publicatie mee gehaald. Men denkt dat het hier gaat gebeuren.
Wij zijn begonnen op terpen en misschien zitten wij over 50 jaar weer op terpen. Op enkele polders langs de rivieren wordt boeren nu aangeboden om, als ze niet willen verkassen, vijf meter opgetild te worden. Dat kan natuurlijk. In Zeeland en op Texel is men met zoute landbouw bezig. Als de zeespiegel gaat stijgen en je wil niet alsmaar naar buiten malen, kun je met het zoute water leren leven. Dan heeft zoute landbouw best perspectieven.
Als we praten over adaptatie moeten wij ook echt praten over co-makership. Samen ontwikkelen. Daarmee bedoel ik bedrijfsleven, overheid en wetenschap. Klimaatkennis is betrekkelijk vaag. Je krijgt verrassingen. De getallen veranderen voortdurend. Wij moeten leren leven met veranderende getallen. Dat betekent dat je elkaar goed moet begrijpen. Niet alles in wetten vast timmeren, maar op regionaal niveau goede netwerken hebben, zodat je verrassingen zelf kan oplossen. Ook zelf aan innovatie doen. Want van die dose (?)/effect relatie van het fysische, het ecologische, het maatschappelijke systeem en klimaatveranderingen, weten wij niet zo veel. Met kansen en bedreigingen moet je met innovatie aan de slag. Dat willen wij ook in Nederland met het programma Kennis voor klimaat en Klimaat voor ruimte. Uw provincies zijn daar behoorlijk bij betrokken en dat zal de komende jaren nog toenemen. Op verzoek van VROM hebben wij bij klimaatverandering niet zo´n wetenschappelijke benadering gekozen, maar een regionale benadering. Wat zijn de klimaatproblemen in de regio. Kom als wetenschappers uit je universiteit en ga met de regio

nadenken over hoe de toekomst er uit zou kunnen zien. Sinds de motie Lemstra gaat het vooral even om Rotterdam en Schiphol. Dat zijn onze economische motoren, zegt men in Den Haag. Misschien is dat straks wel het noorden. Dat moeten wij nog afwachten. De plannen liggen er. Ook de hotspot, de Waddenzee, is heel bewust gekozen omdat het niet alleen voor Nederland, maar ook internationaal een plek is waar wij veel mee kunnen doen en veel van kunnen leren. Wat betekent klimaatverandering voor het Waddengebied? Ook wordt gekeken naar de droge gronden en de ondiepe meren. Ik denk dat voor u vooral het Waddengebeid heel interessant is en voor Drenthe natuurlijk ook de hoge droge gronden. Ik hoop straks in de marge van deze vergadering met een aantal van u te kunnen praten over hoe we dit programma in Waddenzee verband, vorm kunnen geven. Andere hotspots zijn de Zeeuwse delta, die de meest klimaatbestendige delta wil worden. Wat het mooie van het noorden is, is dat u op de energieagenda wereldleider bent. Ik zeg dat niet zomaar, ik mag dat zeggen denk ik, na mijn rondreizen. Ook op adaptatiegebied kunt u wereldleider worden. Daar wordt in ieder geval naar gekeken. Het gaat om het beleid, de maatregelen en de klimaatkennis en dat moet je met zijn allen doen. Ik hoop dat u het idee, dat je het met z'n allen moet doen, overeind kunt houden en door kunt gaan op uw weg als gezamenlijke Staten om met deze twee thema's aan de gang te gaan. Ik dank u voor uw aandacht.

De VOORZITTER: de heer Vellinga zal nu enkele vragen van de aanwezigen beantwoorden.

De heer VELLINGA: in antwoord op vragen uit de zaal kan ik misschien iets meer zeggen over methaan, aardgas, CH4. Dit komt ook uit de kont van de koeien, om het zo maar eens te zeggen, maar ook uit de mond, door het herkauwen. Dat is een behoorlijk belangrijk broeikasgas. Het komt vrij bij afval en bij herkauwers en het draagt voor 16 á 20% bij aan het broeikaseffect. Het is per molecuul heel krachtig, dus het kan beter verbrand worden tot $CO_2$ en dan de lucht ingestuurd worden. Dan moet je echter overal een vlammetje bij houden en dat is ook wat lastig. In Wageningen is men nu bezig met de uitdaging om klimaatneutraal vlees te produceren. Dat zal vrijwel onmogelijk zijn. Wij richten ons nu heel sterk op energie. Als we dat enigszins onder controle hebben, lopen we tegen de volgende horde aan en dat is methaan afkomstig van herkauwers. De groei van beesten in de wereld is veel sneller gegaan dan die van mensen. Wij hebben ons verdubbeld sinds ongeveer 1960/1970. De koeien hebben zich ver-twee á drievoudigd. En daar komen nog de andere beesten bij. Het hele vlees eten komt de komende twintig jaar ter discussie te staan, zeker op de manier waarop wij het nu doen. Daar kun je misschien al aan beginnen. Nu is het noorden geen super vleesproducent, maar de landbouw draagt inderdaad bij. Met de doelstelling van Cramer, -/- 30% heeft de landbouw al vrij veel gedaan, door het ammoniakbeleid. Maar het methaanbeleid gaat er wel aankomen en in de volgende slag zal daar meer nadruk op komen te liggen. Dus daar kan alvast over nagedacht worden en op geanticipeerd worden.

De heer VELLINGA: in antwoord op een vraag uit de zaal: er blijken aan alle opties nadelen verbonden. Aan zonne-energie nog het minste. Ook aan biomassa zijn nadelen verbonden en windmolens vinden wij ook niet allemaal mooi. Zo is het ook met $CO_2$ opslag. Er is behoorlijk op gestudeerd en er zijn forse rapporten over. De risico's zijn betrekkelijk klein en het grootste risico is, dat zo'n oud gasveld een beetje gaat lekken. Als ik nu de specificaties zie, mag de druk beslist niet hoger worden dan die ooit was, toen er nog gas in het gasveld zat. Daarmee mag je verwachten dat de zaak ook goed dicht blijft en niet gaat lekken. Er worden nu in Nederland door de overheid een aantal pilotprojecten voorgesteld en via een tender wordt hieruit een keuze gemaakt. Er is er een in Drachten en er zijn er nog een paar die ook in de competitie meedoen. Het gaat er om, te kijken wat de effecten kunnen zijn. Als ik zelf in Drachten zou wonen, zou ik het prima vinden. Als het al lekt wordt het meteen gedetecteerd en $CO_2$ is niet giftig. Alleen als je een super blow-out hebt, moet je wel de auto pakken, want het kan lokaal de zuurstof wegduwen, waardoor je wat tekort krijgt. Dat is echter niet te verwachten.

De heer VELLINGA: de heer Van de Bles stelt een vraag over de energie die nodig is voor de opslag van $CO_2$. Dit hangt een beetje af van de techniek. Als je het met de huidige techniek doet, en er is nog geen betere, dan kost dat 30% meer fossiele brandstoffen. Dat is wel zonde. Als je het vanuit aardgas doet, kun je meteen waterstof opwekken en de $CO_2$ zo afvangen, dat het niet meer kost. Dat zijn echter nieuwe technieken, die nu voorzichtig worden toegepast. Dat heet Oxyfuel, andere verbrandingstechnieken, waardoor die 30% extra weer tot bijna nul wordt teruggebracht. In de huidige fase kost het erg veel meer energie. Als de $CO_2$ onder de grond wordt gestopt, heeft dat op het klimaat in elk geval geen effect. Als dat gedaan wordt zoals men nu in Drachten wil gaan doen, komt door $CO_2$ in het oude aardgasveld te pompen, ook weer extra aardgas er uit. Al die kleine velden hier zijn maar voor de helft leeg. De andere helft zit er nog. Die kan er uitgedreven worden als je er $CO_2$ bij pompt. Zo maakt het voor de energievoorraad niet zoveel uit dat het wat extra kost. Het zijn aanlooptechnieken en het kan allemaal beter. Ik ben daar vrij positief over. Het is ook bij gebrek aan beter. In Nederland moet je in grote lijnen kiezen tussen een nucleaire reactor of opslaan van $CO_2$ ondergronds. Bij een nucleaire reactor heb je te maken met life-times en wat je daardoor eenmaal in je omgeving hebt raak je niet meer kwijt. $CO_2$ is binnen een paar dagen, of binnen een paar uur, ook weer weg. $CO_2$ is geen giftige stof, de planten ademen het in, u en ik ademen het uit. De manier waarop nu in Nederland geëxperimenteerd gaat worden is volgens mij volstrekt veilig.

De heer VELLINGA: de heer S. de Jong vraagt zich af of voor de burgers inzichtelijk gemaakt kan worden wat het kost, wat zij allemaal doen. Dit is een vraag waar u als politici natuurlijk dagelijks mee te maken heeft. Dit is een probleem dat, zoals al jaren blijkt, heel moeilijk is te communiceren met de burgers. Stel dat wij kunnen vertellen wat het kost. De fingerprint methode kan zo van internet gehaald worden. Op verschillende sites kan iedereen nagaan wat zijn footprint is. Die is gigantisch hoog. Maar dan denk je als burger vervolgens, wat moet ik nu? Gaan we nu met z'n allen in de bus? Bij VROM hadden wij het vaak over life style en dan bedoelden we consuminderen. Maar als je de wereld rondreist en je komt in bijvoorbeeld Rusland, dan wil men daar zo snel mogelijk ons niveau bereiken. Als je nu in China komt, dan wil men ook daar zo snel mogelijk ons niveau bereiken. En ga ik vandaag dan in de bus? Het is een moreel dilemma waar wij elke dag mee te maken hebben. Dan blijkt dus, dat wij als gemiddelde burger moeilijk kunnen omgaan met dat moreel dilemma. Dan is er een taak voor de politicus, om te zorgen dat we goed gedrag van de burger belonen. Dat doen we nu nog niet. Het zoeken naar nieuwe brandstof, experimenteren met de 100.000 bio-energie auto's, is een route die we gemakkelijker naar buitenlanders kunnen uitleggen en exporteren, dan alleen maar consuminderen. We zullen naar andere brandstoffen moeten. We zullen anders met water moeten omgaan. Onze bestuurders en politici zullen dat mogelijk moeten maken. De burgers moeten wel weten dat het mis gaat als we niet iets doen. Die moeten dus goede partijen kiezen, partijen die hun nek durven uit te steken.

De heer VELLINGA: mevrouw Smit, u leest ook de krant, net als ik. Bij het instituut voor milieuvraagstukken is er wel gerekend. Persoonlijk ben ik van mening dat alles een beetje helpt. Het is natuurlijk een soort aflaat, als je kan vliegen naar een ander continent en je betaalt € 100 meer. Ik denk dat de milieubelasting een orde groter is dan die € 100. Maar goed, als die € 100 wordt besteed aan iets goeds, aan bomen of aan nieuwe energie-technologieën, is die in ieder geval beter besteed dan wanneer het een derde Gucci tas wordt. Dus in die zin denk ik dat het goede programma's zijn. Alleen, daarmee redden wij het niet.

De VOORZITTER: Gucci is een mooi merk tassen, voor diegenen die dat niet mochten weten. Ik zag sommige mensen zich afvragen of het om een diersoort ging.

De heer VELLINGA: mijnheer Rijploeg, het veen oxideert. Het zijn in wezen oude plantenresten en zeker als je onderbemaalt, dan warmt dat meer op, is het droger en

oxideert het in de vorm van $CO_2$. Dat is een bijdrage in Nederland van, ik denk 2% aan onze emissie. Dat is toch niet gering. Vooral het droogmaken van laagveen, hoogveen werkt anders, bevordert de uitstoot van $CO_2$. Vernatten helpt dan, maar dat moet ook weer met behoorlijk veel zorg. Voordat je het weet komt er weer moerasgas, CH4, methaan, naar boven. Daar wordt nu wat op gestudeerd en mee geëxperimenteerd. Veel meer kan ik er niet over zeggen. Door te vernatten kun je de bijdrage dus verminderen.

De heer VELLINGA: misschien dat mevrouw Florrie de Pater, hier ook aanwezig, straks iets kan zeggen over de platte daken. Eerst over de golfstroom. Er komen alarmerende berichten dat de golfstroom zou kunnen stagneren, waardoor het hier wat afkoelt. De berichten van het KNMI zijn, dat de golfstroom inderdaad wel eens wat zou kunnen stagneren. Dat komt omdat de temperatuur toeneemt. De temperatuurtoename zou het winnen van de temperatuurafname door stagnatie van de golfstroom. Dus uiteindelijk blijft de temperatuur wel stijgen. Als die stagneert, zou er een wat minder snelle stijging zijn. Of er stagnatie is, of dat dit pas over 100 of 200 jaar gebeurt, daarover zijn nogal wat meningsverschillen. De hoofdstroom in de wetenschap is, dat hij hooguit iets langzamer gaat stromen en dan warmt het iets minder snel op.

Mevrouw DE PATER: op dit moment wordt er voor de daken wel gekeken naar andere normen voor sneeuw. De hoeveelheid sneeuw die op daken kan liggen. Dat is overigens geïnspireerd door de verzekeringsbedrijven. Naar water op platte daken wordt nog niet gekeken. Waar we op dit moment wel mee bezig zijn is een project binnen ons programma Ruimte voor klimaat en Leven met water, genaamd Waterrobuust bouwen. Dat zijn allemaal elementen rond water en bouwen waar we naar kijken. Ik moet ook wel zeggen, dat die 40% extra neerslag niet in één keer gaat vallen. Dat kunnen wij verwachten over 50 tot 100 jaar. Dus zo verschrikkelijk veel zorgen hoeven wij ons daar nú niet over te maken. Sneeuw is dus wel een probleem. De verzekeringsbedrijven hebben ons nog niet aangesproken over regenval op platte daken, waar nu iets aan gedaan zou moeten worden. In het project Waterrobuust bouwen zullen wij dat zeker meenemen.

De heer VELLINGA: differentiëren in Nederland zal wel lastig zijn. Zelfs in Europa is het al lastig. Kan ook in Nederland regionaal gedifferentieerd worden met bouwvoorschriften?

Mevrouw DE PATER: dat denk ik niet. Ik weet ook niet of wij dat nu al moeten doen. Het KNMI rekent op dit moment nog aan de regionale verschillen. Dat is iets wat nu zeer serieus opgepakt wordt. Ik denk dat wij daar pas echt zicht op krijgen over ongeveer een jaar. Dat betekent, dat wij over een jaar kunnen weten of de regionale verschillen heel groot zullen zijn en welke het zullen worden. Vervolgens kunnen wij dan ook kijken wat het op de duur zal betekenen voor het bouwen in Nederland. Als die verschillen heel groot zijn, moeten wij ook wettelijk gaan kijken of wij die verschillen in normen kunnen toepassen. Meer kan er op het moment niet over gezegd worden.

Mevrouw FOKKENS-KELDER: het energieakkoord spreekt over het aanscherpen van de EPC-norm, van 0,8 naar 0,5. In hoeverre denkt u dat het reëel is dat dit, helemaal op zo'n korte termijn, wordt gehaald.

De heer VELLINGA: dit zijn ook best lastige vragen. Als wetenschapper heb ik daar niet zo een antwoord op. Als burger zo langzamerhand wel. Je ziet nu dat al onze huizen mechanische ventilatie krijgen. Ik zelf heb daar dagelijks last van. Ik vind dat niet leuk. Ik zou het veel creatiever gevonden hebben als het noorden had gezegd, we gaan dit anders doen. We gaan dit creatiever doen dan puur de EPC. Misschien kan dat nog wel. Met de EPC zit je vast aan allerlei rigide zaken. Als je per huis minder $CO_2$ belasting wil en op hetzelfde resultaat wil uitkomen als het resultaat van de EPC 0,5 kijk dan hoe je dat wat creatiever kan bereiken. We struikelen wel over de bouwvoorschriften. Ik praat dan even als burger en vindt dat wij het niet goed doen. De huizen worden onleefbaar, er mag geen raam meer open als

de lucht wordt gehercirculeerd. Ik ben geen deskundige. De jongens die de EPC opstellen hebben vast een ander verhaal daarover. Ik zou in dit energieakkoord nog eens kijken of dat ook slimmer gedaan kan worden.

De VOORZITTER: ik spreek nu de burger de heer Vellinga toe, over de EPC normen. Het is natuurlijk altijd een middel, om te komen tot energiebesparing, reductie $CO_2$ uitstoot, en alternatieve vormen van gebruik van energie. Het is het middel. Daar moeten wij ook over gaan praten. Op zich is de 0,5 een norm die in technische zin heel gemakkelijk te halen is. Ik zal een klein voorbeeld geven. Een jaar of acht geleden was ik voorzitter van het Wereld Natuurfonds in Nederland. Toen hebben wij met de vijf grootste projectontwikkelaars in ons land honderd woningen gebouwd. Die waren zelfvoorzienend ten aanzien van energie. Daarmee hebben wij willen aantonen dat die woningen technisch te realiseren zijn en zelfs tot kostenbesparing voor de burger leiden. Alleen moet je dan natuurlijk de nieuwste technieken toepassen. Er zitten technieken bij, waar we nog wat voor moeten uitvinden. De ventilatie is een veel gehoord probleem omdat mensen daar in ons klimaat niet aan gewend zijn. Als je in Azië rondwandelt zie je overal klimaatapparatuur in huizen, maar wij zijn niet gewend aan zo'n stroom. Wij willen graag een raam kunnen openzetten. Door een raam open te zetten vliegt je EPC norm weg. Het is een middel. Dat moeten wij goed voor ogen houden. Je hebt een norm nodig om mee te geven aan de bouwers. In theorie zou je via een footprint van een huis, een norm kunnen vaststellen en zeggen, zoek zelf maar verder uit hoe u de lage EPC verder realiseert. Dat is allemaal nog toekomstmuziek.

De heer VELLINGA: er zijn hele mooie plannen. Er zijn nu drie steden, Tilburg, Heerhugowaard en Apeldoorn, die een klimaatneutrale stad willen worden. Die hebben een plan om dat stapsgewijs te bereiken. Dan pak je de koe ook bij de horens. Het gaat niet om energie per sé. Als je dat op een slimme manier opwekt, zodat er geen $CO_2$ bij vrijkomt heb je geen invloed op het klimaat. Dus klimaatneutraliteit van een wijk, of op stadsniveau, kan leiden tot dezelfde energieprestatie, $CO_2$ prestatie als een EPC achtig iets, of nog beter. Het hangt er van af hoe je het wil bereiken.

De VOORZITTER: een aantal van u heeft van het SER-advies alleen de even pagina's en een aantal alleen de oneven pagina's gekregen. Dat is niet in het kader van besparen van papier. Wij hebben wel kunnen vaststellen wie de stukken gelezen heeft, want slechts één persoon heeft zich gemeld. De rest heeft er overheen gelezen. U kunt de ontbrekende pagina's gratis verkrijgen bij de balie.

De heer DIJKSTRA: ik ben bezig met het oprichten van een stichting, niet zozeer op milieugebied, maar ik heb er wel interesse in. Wij zijn druk bezig met het afkauwen van de noordpool. Ik heb ergens gelezen, dat in 100 jaar tijd Antarctica aangegroeid is met een meter ijs. Is dat reëel of niet reëel?

De heer VELLINGA: een mooie vraag om te besluiten. Daardoor is het ook lastig om de berichten over het klimaat steeds weer te volgen. Een hoop van wat u leest is waar, alleen de context waarin het gepresenteerd wordt is dan niet compleet. Bij klimaatverandering wordt het warmer en gaat het harder regenen. Dat zien wij in Nederland ook al een beetje. Zo regent het ook harder op de zuidpool. Alle regen die daar neervalt wordt meteen sneeuw. Zo zijn er inderdaad plaatsen, ik geloof niet op de pool als geheel, waar de bedekking wat is toegenomen. Het gehele plaatje is voor Groenland en Antarctica negatief. De hele balans is ook, dat er sneeuw en ijs, netto aan het smelten is en dat dit ook al een aantoonbaar effect heeft op de zeespiegelstijging. Er valt dus iets meer sneeuw en het accumuleert ook wat meer, terwijl het netto wereldwijde plaatje wat betreft het smelten, behoorlijk negatief is.

De VOORZITTER: dank u wel. De heer Vellinga zien wij nog in een andere hoedanigheid terug. Hij is ook lid van de commissie van wijzen van het Waddenfonds, die de gelden gaat verdelen..

Dan gaan wij nu over tot de workshops. De koffie wordt geserveerd in de ruimtes van de workshops. U heeft allen een indeling gekregen. Als u nog niet bent ingedeeld staan de dames voor u klaar om u alsnog van een mooie plek te voorzien. Voor alle duidelijkheid. Om 12.20 uur wordt er geluncht in fractieverband en om 13.45 uur beginnen wij weer. Misschien gaan wij dat wel vervroegen. Er is geen enkele reden waarom u één uur en 25 minuten als fracties bij elkaar moet zitten. Dat kan ook veel korter. De vergadering is geschorst.

**Plenaire vergadering, eerste termijn.**

De VOORZITTER: elke fractie mag nu het woord voeren. Daarna zullen de heer Van den Berg en ik, namens het Dagelijks Bestuur een reactie geven. Ik heb vernomen dat niet iedereen behoefte heeft aan een tweede termijn, maar dat men eerst in de eigen Staten wil debatteren. Dat kunnen wij na afloop van de eerste termijn bekijken. Daar waar er moties zijn, meen ik dat wij moeten procederen zoals wij dat altijd doen in deze vergaderingen. Wij stemmen daar in de afzonderlijke staten natuurlijk over, maar wij kunnen hier wel een lichte peiling houden om te kijken hoe er over een motie wordt gedacht. Dus een half informele procedure. Dat zijn wij de afgelopen jaren zo gewend. Voor alle nieuwelingen zeg ik dat maar. Die procedure hebben wij uitgevonden in het verleden. Dan begin ik met de Partij van de Arbeid.

De heer RIJPLOEG: namens de Partij van de Arbeid in het noorden zou ik een paar opmerkingen willen maken bij de ontwikkelingen op dit gebied. Wij willen het noorden voorop brengen. Voorop bij het komen tot een energieneutraal Nederland. Wij willen de eerste stappen zetten en we willen daarbij van de vallei van de energie, Energy Valley, een hoogvlakte maken en van het proces willen wij een feest bouwen. Het is niet alleen kommer en kwel, deze ombouwing naar een andere energiehuishouding, maar wij moeten er ook een feestje van maken. Een feestje voor jong en oud. Een feest voor kinderen en waarom zouden wij bij de geboorte van nieuwe kinderen niet ook een box voor duurzaamheid voor een nieuwe toekomst aanbieden. Zou dat niet een aardig idee zijn voor de overheden, gemeenten, bedrijven misschien ook, om eens over na te denken.
Energie voor het land, werk voor het noorden. Die brochure, die de Partij van de Arbeid een jaar geleden gemaakt heeft, hebben wij hier vanmorgen beneden ook uitgelegd. Werk maken met nieuwe energie. Werk maken met duurzame energie. Een aantal jaren zijn verknoeid met een kabinetsbeleid dat achteruit holde in plaats van vooruit. Onder paars was het al niet helemaal alles, onder het vorige kabinet was het dramatisch slecht. Wij zullen jaren nodig hebben om de schade, de morele schade te herstellen. Daar moet nu hard aan gewerkt worden. Een ander beleid, van deze regering. Het ziet er goed uit. Het moet nog wel gebeuren. Het moet overal worden ingevuld. In de dorpen, in de steden, met de gewone mensen op straat. Ook voor de mensen die een modaal inkomen hebben, daar onder zitten of er misschien iets boven, de gewone hardwerkende mensen. Die moeten meegenomen worden, moeten het leuk gaan vinden. Die moeten zien, dat het niet alleen gaat om het geld, wat het je kan opleveren. Je wint er ook gewoon kwaliteit mee, en als het kan, levert het ook nog wat op. Natuurlijk, dat is mooi. Als het grote investeringen zijn wil je ze terug kunnen verdienen. En dat moet ook en dat kan ook. Zulke dingen gaan gepaard met symboliek, met symbolen. Ik heb er net een genoemd, die box voor kinderen. Het gaat ook gepaard aan allerlei andere symboliek. In Drenthe, gisteren nog, heeft men besloten om wat minder licht te gebruiken, zonder dat je de verkeersveiligheid op de tocht zet. Dat kan dus en dan moet je dat doen. Op zichzelf levert dat natuurlijk niet zo verschrikkelijk veel op. Maar toch, je moet het doen, ook op vele andere plaatsen. Duurzame energie kan en moet. Maar het is niet genoeg. We zullen ook als overheden, en in het bijzonder als provincies, dingen moeten doen die het voor anderen mogelijk maken om stappen te zetten. De nieuwe wet op de Ruimtelijke Ordening moeten wij zien te benutten op een goede manier. Wij moeten zien, dat wij ook in het noorden, op het gebied van zonne-energie voorop komen. Naast de dingen die al gezegd zijn over duurzaam bouwen en energiezuinig bouwen, waarin wij nu al proberen

voorop te gaan, zouden wij kunnen proberen om een of twee jaar vooruit te lopen op de landelijke ontwikkelingen. Misschien kun je als provincies hier of daar wat doen met voorfinanciering, bij processen die gaande zijn. Er komt een nieuwe regeling voor de SDE, (subsidieregeling duurzame energie), volgend jaar maart. Dat is volgend jaar nog een vrij klein bedrag, maar dat loopt vanuit het landelijke beleid hard op in de komende jaren. Misschien kunnen wij daar een kleine bijdrage aan leveren, om iets vooruit te trekken. Maar wij moeten bij het hele proces niet denken dat het alleen de overheid zal zijn en dat het alleen met motiveren kan. Je zult ook veel partijen mee moeten nemen. De installatiebedrijven, de bouwbedrijven, het bedrijfsleven in het algemeen. Wij moeten er een gezamenlijk proces van maken. Het moet anders, het moet beter. Het kan allemaal, maar het moet ook coöperatief. Op weg naar zero emission, dat is het ABC wat de Partij van de Arbeid zou willen voorstellen. Het bedrijfsleven dus meenemen. Waarom gaan wij niet proberen om samen met de installatiesector in het noorden, met de branchevereniging, tot contracten te komen wat een ieder doet. Ook met de opleidingen, want er moet zo veel kennis worden overgedragen. Het is bijna niet te geloven hoeveel er is ingesleten. Niet zo vreemd, maar er moet ontzettend veel aan gebeuren. Een gezamenlijk proces van heel veel partijen. Het bij elkaar brengen van die mensen zou voor de provincies een goede zaak zijn. Voor een kleine gemeente is het geen doen om bijvoorbeeld met deze sectoren een contract af te sluiten. Dat moet op een iets hoger niveau gebeuren. Dat zouden wij als provincies kunnen doen en misschien zouden de provincies dat nog wel beter samen kunnen doen. Dan nog een belangrijk aspect, dat al gedeeltelijk op het terrein ligt van de aanpassing aan nieuwe omstandigheden, de adaptatie. De EPC, is toch vooral gericht op het bestrijden van energieverbruik om de kou te weren in de winter en op koeling in de zomer, omdat je de warmte in de grond bewaart. Ook zullen wij eens moeten kijken naar een norm waarbij ook hittebestendig gebouwd kan worden. Misschien zou die door de gezamenlijke provincies hier gezet kunnen worden en dit is een oproep aan het college of zij dat zou willen toezeggen. Wij willen geen toestanden zoals in Frankrijk, waar bij hittegolven te veel mensen in korte tijd overlijden.
Een andere sector die zich moet aanpassen is de landbouw. De landbouw doet veel op het gebied van bio-energie, waar veel van wordt verwacht. Wij moeten met de biomassa toch wat terughoudend zijn. Het noorden is te klein om dat grootscheeps te doen. Wij willen ook geen concurrent zijn van voedselvoorziening. Wat wij in het noorden wel heel goed kunnen, is technieken ontwikkelen voor een andere energievoorziening, door natuurlijk materiaal te benutten. Het liefst in een cascade van toepassingen. Dus iets verbouwen en het vervolgens in een benzinetank stoppen. Beter is het nog om op langere termijn, zonder de korte hiermee te willen wegschrijven, te gaan naar een tweede generatie en het liefst nog naar een derde. Daarbij wordt eerst het materiaal voor het ene gebruikt, dan voor iets anders enz. Denk aan bouwplaten, pallets, verpakkingsmateriaal. In laatste instantie gaan we het gewoon meestoken in een elektriciteitscentrale. Dus met de landbouw zou ik een overeenkomst willen sluiten om na te streven, dat die over een jaar of 15 energieneutraal is. In een sector, die in het noorden zo geavanceerd is, moet dat toch tot de mogelijkheden horen. Over dit alles en de resultaten van het energieconvenant willen wij graag jaarlijks een gezamenlijke noordelijke rapportage, om te bezien hoever wij nu voor zijn gekomen op de rest van het land. Wij willen voorop komen en jaarlijks verder voorop.
Verder zullen wij ons moeten aanpassen aan de veranderde omstandigheden. Daarbij hebben wij veel te maken met water. Waterberging, maar ook water van buiten de kust, waar wij iets tegen moeten doen. Vanmorgen hebben wij daar over gehoord en ook in workshops is het aan de orde gekomen. Vele ideeën waar wij wat mee kunnen, ook op ander gebied, zijn gepasseerd. We doen in het noorden veel aan waterberging. Er wordt veel gedaan, maar tegelijkertijd zijn wij bezig sloten te dempen, te verharden, tuintjes worden geplaveid, de gemeente plaveit en we doen te weinig met de mogelijkheden die er zijn. Ik zou graag op zijn minst op dat punt, van de provincies een visie willen hebben. Wij gaan natuurlijk niet over de verharding in de gemeenten. Het punt op de agenda plaatsen is iets wat wij wel kunnen en wij gaan wel over sloten dempen. Wat daar bij komt is het bevorderen van verdamping en om verhitting tegen te gaan, zoveel mogelijk groen aanplanten in de bebouwde omgeving.

Goed tegen water, water vasthouden, water verdampen enz. Allemaal van het grootste belang en bovendien brengt dat nog een besparing op energie teweeg.
Ook op het gebied van de kustverdediging denk ik dat wij stevig moeten nadenken hoe wij dat gaan aanpakken. Wat wij gaan doen, zonder dat de ecologische kwaliteit van het waddengebied wordt aangetast. Sterker nog, die moet verbeterd worden. Er is al teveel schade aangericht, o.a. door de gaswinning die, wat de PvdA betreft niet had moeten doorgaan. Gegeven situaties zijn er en daar moet je dan maar mee werken. Wat kunnen we doen aan aanslibbing, hoe kunnen we dat bevorderen, wat gaan we doen op de Noordzee. Hoe gaan we om met slaperdijken. Gaan we die voor de kust leggen, gaan we die achter de kust leggen. Vanmorgen kwam ook de bredere dijk voorbij in de inleiding van de heer Vellinga. Daar moeten ten minste stevige studies over begonnen worden.

De VOORZITTER: er is een vraag van mevrouw Groeneveld. Overigens bent u bijna over uw spreektijd heen.

Mevrouw GROENEVELD: we bespreken vandaag toch voornamelijk het document 'Nederland op weg naar een klimaatbestendige regio'. Wat vindt u dan, los van een aantal memorabele uitspraken, van de uitspraak in de notitie, dat het economisch principe toch leidend blijft bij de keuzes die wij gaan maken op het gebied van klimaat- en energiebeleid. Hoe beoordeelt u de rol van de provincie zoals die in de notitie wordt geschetst? Ik wil het binnen onze Staten nog wel eens hebben over de uitlating van de PvdA dat de gasboringen niet door hadden moeten gaan.

De heer RIJPLOEG: het economisch principe, en daar kun je over twisten wat dat is, is wat mij betreft in ieder geval niet achter de markt aanlopen. Het is het gebruiken van marktelementen voor die dingen die je graag wilt. Het is het rationeel inzetten van middelen om de behoeften van mensen te kunnen vervullen. En daar kunnen wij de markt goed voor gebruiken. Het is echter niet zo dat de markt moet bepalen wat wij met elkaar willen. De markt heeft 50 jaar niets gedaan aan het broeikaseffect en dat kan van een markt per definitie ook niet verwacht worden. Want die is op impulsen van mensen gebaseerd en niet op een rationeel besluit dat democratisch gedragen wordt. Daarom moet de markt volgen. Marktprincipes kun je uitmuntend gebruiken om te sturen en dat moet je op een slimme manier doen. Wij lopen niet achter de markt aan, maar wij spannen hem voor onze kar.
Nog een opmerking over de landbouw. Wij vinden dat in de landbouw stevig moet worden gekeken naar mogelijkheden voor aanpassing aan de veranderde omstandigheden. Dat is de hogere temperatuur, maar dat is ook een wat zoutere omgeving en andere zaken. We moeten niet in de kramp schieten dat het allemaal hetzelfde moet als vroeger. Het moet anders, het moet beter, het moet coöperatief, op weg naar zero emission. Dank u wel.

De heer DORREPAAL: wij voelen ons te beperkt na de lezing die wij vanmorgen gehoord hebben om er inhoudelijk op in te gaan. Wij voelen ons toch al klein als wij de verhalen horen over het wereldwijde en mondiale probleem. Wij staan van harte achter uw beslissing om de tweede termijn zeer waarschijnlijk te laten vervallen. Wij adviseren het presidium, of de verschillende presidia, om na te denken hoe wij dit debat in de afzonderlijke staten kunnen vervolgen en hoe wij deze met z'n drieën weer kunnen verbinden. Nu staat de datum 19 december geagendeerd, maar het is de vraag of het op die dag ook afgesloten zou kunnen worden. Wij willen dat graag overgeven aan de presidia.
De transitie naar een klimaatbestendig beleid, of naar een klimaatbestendig bestel, is een immens grote. Gisteravond waren wij bij de lezing van Maartje Peters: 'Zorg er voor dat je geen te grote broek aantrekt', daar kwam het op neer. Blijf bij je kerntaken. Eigenlijk realiseer je je hierbij, dat je bezig bent met al je ambities, om een te grote broek aan te trekken. Tegelijkertijd mag ons dat niet verlammen. Ik vind dat het mooie van deze dag. O.a. de workshop over Energy Valley, maar ook van de lezing vanmorgen van de hoogleraar. Daar werd een perspectief geschetst en werd aangegeven, dat de drie noordelijke provincies, ook wereldwijd excellent presteren. Dat is heel mooi en goed om vast te houden. Daarom

onderstrepen wij van harte de ambities en vragen ons af of de ambities op sommige punten niet aangescherpt moeten worden. Op dat punt willen wij ook de vinger leggen bij een artikel in het akkoord waar in staat, dat een en ander niet bindend gemaakt kan worden. Dat betekent, dat er een grote mate van vrijheid ingebouwd zou kunnen worden. Dat is tegelijkertijd ook weer een soort escape, om je niet aan allerlei zaken te hoeven houden. Van ons mag dat dwingender zijn. Mooi thema. Ten aanzien van de slotverklaring een aantal algemene opmerkingen.
Er is nu een akkoord gesloten tussen de Commissarissen van de Koningin en de ministers. Wij zouden het mooi vinden als dat akkoord ook gesloten zou worden met de Provinciale Staten. Verder, dat het een akkoord wordt dat gesloten is met de samenleving. Daarmee doelend op de uitdaging waarvoor wij staan om intrinsieke motivatie te genereren bij alle partijen. Dat komt dus ook in de kleinste cel van het gezin terecht. Dus de vraag is wat kunnen wij doen en hoe pakken wij dat aan, om het een akkoord te laten zijn tussen overheid en samenleving.
Het tweede aspect is vanmorgen ook even genoemd in de lezing van de professor over de stakeholders. Daar zijn wij zeer van doordrongen en is in feite een logisch vervolg op stelling één. Wij moeten een netwerk van allerlei stakeholders verwerven rondom deze tour de force waarvoor wij staan. Wij onderschrijven natuurlijk wat de Partij van de Arbeid zegt over een nulzone. Een gebied, een landstreek waar energieneutraal gewerkt kan worden. Die ambitie ondersteunen wij. Wij vinden dat het zinvol is om na te denken of er een bepaald format gemaakt kan worden, een voorwaarde, waarvan gezegd kan worden dat als je dat wil ondertekenen, je bij ons stakeholdersverbond hoort. Als maatschappelijke organisatie, als vmbo, als mbo, als hbo, als wetenschap, als gemeente enz. Als je je hier aan wilt verbinden, willen wij je deze ster geven. Je draagt die ambitie met ons uit, en wilt met ons werken aan die ambitie die wij in een aantal jaren willen gaan halen.
Ten derde, en dat wil ik graag onderstrepen, wanneer wij in deze exercitie gaan zitten vraagt het om persoonlijk leiderschap. Persoonlijk leiderschap is een bepaalde professionaliteit waarbij het in eerste instantie gaat om cultuurinterventies en niet om structuurinterventies. Persoonlijk leiderschap vraagt of je transparant bent en bereid om de doelen te stellen boven je eigen profilering. En ook, wil je perforeren in je eigen beleidsterreinen en die met elkaar verbinden. Wij kunnen deze slag niet winnen als die integratie niet plaatsvindt.
Het vierde punt is dat wij kritisch moeten zijn op cijfers, op analyses. Ook vanmorgen waren er een paar vragen over. Wat is de waarde van dit rapport. Op dat punt denken wij dat het goed is om eens na te denken of het, om de ambities te halen, voor het noorden zinvol zou zijn om een soort lectoraat in te stellen, klimaatbestendige landstreek noord. Of dat op een andere wijze fysiek in te vullen. Dat we een soort centraal punt krijgen van waaruit alle lijnen bij elkaar komen en weer weg gaan. Een punt dat expertise opbouwt, dat rapporten met elkaar verbindt en dat ook op een andere wijze ons, als provinciale Staten en het hele stakeholdersnetwerk, de samenleving, kan bezielen. Daar willen wij met elkaar nog eens graag over spreken.
Tot slot vinden wij het mooi dat vandaag deze dag is gepland. Dat wij dit thema met elkaar bespreken. Het leidt voor ons allen tot meer kennis en inzicht. Het helpt ons om de vervolggesprekken waar wij die ook hebben, te laten voeden en te laten stimuleren door wat vandaag is besproken. Wij hopen op een zeer positief vervolg hiervan. Wij denken, als CDA, dat wij op deze wijze ook inhoud geven aan een kernbegrip van ons, het rentmeesterschap.
Ik heb nog wel een probleem. Dat moet ik even zeggen vanuit Fryslân en ik hoor daar ook tot de commissie AEZ. Wat gebeurt er toch in vredesnaam met de elfstedentocht? Zou het niet zinvol zijn dat wij ons ook druk gaan maken over hoe wij meer kunstijs, gemakkelijker kunnen produceren en hiermee de elf steden met elkaar te verbinden. Die recreatieve trekker en economische impuls van onze provincie gaat zeer waarschijnlijk met de opwarming verdwijnen. Dank u wel.

De heer DE VEY MESTDAGH: heb ik het goed begrepen, dat het CDA pleit voor een soort kenniscentrum klimaatbeleid voor Noord-Nederland?

De heer DORREPAAL: ja, dat klopt. En nogmaals, wij hebben geen strikte beelden van hoe dat ingevuld zou moeten worden. Maar wij willen graag met dat idee verder spreken, om te zien of dat een haalbare mogelijkheid is en of het ons kan helpen de ambities te realiseren.

Mevrouw FOKKENS-KELDER: ik werd net verrast. Of dat aangenaam of onaangenaam is laat ik maar even in het midden. Ik werd zojuist betiteld tot woordvoerder hiervoor, nadat wij het onderwerp welgeteld twee minuten hebben besproken. Ik zal in die zin dan ook iets minder beschouwend zijn dan mijn voorgangers. Misschien wat meer praktisch. Ik zal het ook beperken tot puur het energieakkoord. Wij hebben daar als liberalen een paar praktische vragen bij. Een vraag heb ik vanmorgen al gesteld en dat was, laten wij de EPC norm zoals die is gesteld. Zelf zijn wij een beetje kritisch over de haalbaarheid om te gaan van 0,8 naar 0,5. Heel erg ambitieus. Vooropgesteld, de ambities, waarvoor hulde, kunnen wij erg onderschrijven en waarderen wij ook enorm. Het moet echter wel reëel zijn. De EPC-normen die Nederland heeft gesteld, zijn al hoger dan de Europese normen en wij als noordelingen gaan nog iets hoger zitten dan de landelijke norm. Waarbij wij inderdaad weer het braafste jongetje van de klas gaan worden. Daar hoeft op zich helemaal niets mis mee te zijn. Het is wel iets wat wij in ons achterhoofd moeten houden.

De heer RIJPLOEG: ik wil graag weten waarom mevrouw Fokkens denkt dat 0,5 in Nederland niet haalbaar is. Zelfs in Fryslân is 0,4 al gerealiseerd en dan nog wel tegen een normale prijs.

Mevrouw FOKKENS-KELDER: Ik zeg niet dat wij het niet goed vinden dat zo´n hoge ambitie gesteld wordt. Wat wij wel stellen is dat het haalbaar moet zijn, met name financieel. Als wij die norm willen halen zal dat extra kosten met zich meebrengen. Wie draait daar voor op? Als je een huurwoning beter wil isoleren, gaan daar dan de huurders voor betalen of betalen de corporaties dat. Dat zijn vragen die ons bezig houden.

De VOORZITTER: u wordt uitgenodigd door de heer Rijploeg voor een excursie naar Zwaagwesteinde.

Mevrouw FOKKENS-KELDER: nog een opmerking over de EPC-norm. Onlangs hebben de Nederlandse projectontwikkelaars gesteld dat zij graag willen meewerken aan betere isolatie van woningen. Zij willen dat echter niet onder de noemer van de EPC. Sterker nog de Nederlandse projectontwikkelaars zeggen eigenlijk, weg met die EPC-norm, want die is achterhaald. Eigenlijk is de vraag wie voor de gevolgen opdraait, met name de financiële gevolgen.
Wij vragen ons verder ten aanzien van het akkoord af, hoe de verhouding is geregeld tussen de landelijke en de provinciale gelden en eventueel gelden van derden. Wat komt van het Rijk, wat moeten de provincies bijleggen en wat de derde partijen. Er wordt gesproken over een taakstelling, met name wat betreft het reduceren van de $CO_2$. Welke provincie gaat wat doen. Ik zie het akkoord meer als een soort kader dat nu vervolgens ingevuld moet worden. Hoe gaat het ingevuld worden, wordt PS daar actief bij betrokken of krijgen wij straks iets voorgelegd en mogen wij dan pas gaan schieten. Met andere woorden, het convenant is wel ondertekend, maar de gesprekken met alle partijen moeten nog gaan plaatsvinden. Had dat misschien niet beter andersom gemoeten. De heer Dorrepaal vroeg of het nog scherper geformuleerd kon worden. Op sommige vlakken misschien wel. Een ander punt, wat hij aanvoerde, waar ik het wel erg mee eens ben is het volgende. Er staat in het convenant ergens, dat het niet in rechte afdwingbaar is. Wordt het dan niet een beetje een wassen neus. Op zich prima al die ambities, maar als je het vervolgens niet kan afdwingen, in hoeverre heeft het dan zin. In die zin verbaast het mij ook een beetje dat het er zo staat, terwijl onlangs in de krant heeft gestaan, dat bijvoorbeeld een gemeente die niet meewerkt wordt gestraft doordat dan minder gebouwd mag worden. Dan is het wel een beetje krom, dat je een gemeente zou straffen terwijl je als provincie niet aansprakelijk kan worden gesteld.

De heer VELUWENKAMP: pleit u nu voor de mogelijkheid dat de overheid iets kan afdwingen?

Mevrouw FOKKENS-KELDER: nee, liberalen zijn niet zo voor moeten.

De heer VELUWENKAMP: waar pleit u dan voor?

Mevrouw FOKKENS-KELDER: voor duidelijkheid. Als je een convenant aangaat dat niet in rechte afdwingbaar is, maar als provincie wel gemeenten oplegt wat ze moeten doen omdat anders minder woningen gebouwd mogen worden, vind ik dat niet helemaal consequent.

De heer VELUWENKAMP: ik hoor u pleiten voor afdwingbaar.

Mevrouw FOKKENS-KELDER: nee, dat zeg ik niet. Het is of het één of het ander, dat zeg ik. Het andere is, dat als gemeenten ergens aan gehouden kunnen worden, dat dan ook geldt voor de partijen die het convenant ondertekenen. Dat kan er best in resulteren, dat het afdwingbaar is. In die zin kunnen wij er wel mee akkoord gaan. Je kunt alleen niet zeggen zoals het er nu ligt, dat het niet in rechte afdwingbaar is en vervolgens de gemeenten wel op die manier benaderen. Dat vind ik niet consequent. Het is of het één of het ander. Daar wil ik het bij laten.

Mevrouw GROENEVELD: wat vindt de VVD-fractie nu van het document waar wij het vanmiddag over zouden hebben, de notitie met de slotverklaring met daarin een aantal aandachtspunten. Daar heb ik de VVD-fractie nog niet over gehoord.

Mevrouw FOKKENS-KELDER: een terechte vraag, mevrouw Groeneveld. Ik ben alleen bang, dat ik dat antwoord even schuldig moet blijven, omdat wij dat hebben verzuimd. Dat is niet goed van ons. Dat hebben wij als fractie van te voren niet goed besproken, waarvoor excuses.

De VOORZITTER: dan geef ik het woord aan de SP. Er is niemand van de SP aanwezig. Dan de heer Oostland van de Christen Unie.

De heer OOSTLAND: wij waren van plan om met een aantal moties en amendementen onder onze arm hier te komen. Wij denken dat wij die maar op zak houden. De Staten van Fryslân staat wat dat betreft nog wel wat te wachten. Dit is niet dreigend bedoeld.

De VOORZITTER: waarom zou u ons het geluk van de Christen Unie moties willen onthouden?

De heer OOSTLAND: precies, u zegt het helemaal goed voorzitter. Ik vrees dat het quorum hier niet aanwezig is, dus waar praten we over.

De VOORZITTER: even voor de duidelijkheid. U kunt in deze vergadering moties indienen. Ik heb u ook uitgelegd hoe wij daar mee omgaan. We proberen dan een gevoelen te peilen en we zien wel of die moties ook terug worden vertaald in de Staten van de drie provincies, omdat wij vandaag geen afrondende vergadering hebben.

De heer OOSTLAND: wellicht is onze bijdrage hier zo duidelijk, dat u zegt, natuurlijk, hoe hebben wij dat kunnen vergeten. Het veranderde klimaat en de nog steeds toenemende uitstoot van $CO_2$ vormen voldoende aanleiding om ons als noordelijke provincies uit te spreken over het gewenste klimaat- en energiebeleid. O.a. de opwarming van de aarde en de daarmee gepaard gaande weersveranderingen vragen de komende jaren om concrete milieumaatregelen. In zowel provinciaal, nationaal als internationaal verband. Er is een

omvangrijke reductie van de uitstoot van broeikasgassen nodig om het tempo van de klimaatverandering te temperen. Maar, aangezien binnen afzienbare tijd geen vertraging van de klimaatverandering is te verwachten, zullen wij ook maatregelen moeten nemen om de gevolgen van de klimaatverandering, zoals zeespiegelstijging en verzilting, op te kunnen vangen. Voor de Christen Unie, en ik was blij dat ook bij de CDA te horen, staat daarbij het begrip rentmeester centraal. Hoe gaan wij om met de aarde die ons in bruikleen is gegeven en hoe geven wij die aarde door aan onze kinderen. Daarbij past een actieve houding. Een rentmeester draagt zorg. Draagt zorg voor het hem toevertrouwde en neemt maatregelen als dat nodig is. Bij dit onderwerp kunnen wij spreken van dringende noodzaak. De term klimaatbestendig klinkt in onze oren wat reactief. Wij spreken liever van een deltaplan duurzaamheid. Een pro-actieve, effectieve en efficiënte aanpak om een grote rol van betekenis te spelen in het terugdringen van de broeikasgassen d.m.v. energiebesparing, duurzame energieopwekking en benutting van reststroom. Klimaatverandering is een mondiaal probleem, maar de oplossing begint heel lokaal. Hoe gaat u, hoe ga ik om met energiegebruik in onze eigen omgeving. Dat vraagt een bewuste houding van ons. Een, zeg maar, voorbeeldrol. Fiscalisering vanuit de overheid en bewustwording bij onze inwoners. Een klein voorbeeld. Het aanlichten van gebouwen met LED-verlichting in plaats van met energieverslindende conventionele verlichting. Dat kunnen wij morgen doen. Welke auto kies ik en welke auto kiest het college. Wij zijn blij met alle initiatieven die er op allerlei terreinen al worden ondernomen. De Noord-Nederlandse kennisclusters energie, de bestaande energiesector, de land- en tuinbouw. Innovatieve- en kennisintensieve ontwikkelingen zoals Blue Energy brengen Noord-Nederland in een koplopersspositie met betrekking tot duurzame economische kansen en ontwikkelingen. Wij hebben het vanmorgen nog kunnen horen. De provincies moeten hierin een actieve en regisserende rol vervullen. Deze actieve houding is nodig om de leidende positie van het noorden op het gebied van energiebesparing en duurzame energieontwikkeling ook in de toekomst waar te maken.
Je kunt inderdaad verschillend denken over het energieakkoord. Aan de ene kant forse ambities, 40 tot 50 petajoule duurzame energie, 15 tot 20 megaton $CO_2$ reductie per 2011. Aan de andere kant gaat het om intenties en inspanningen, niet in rechte afdwingbare zaken. Bovendien ontbreekt een financiële paragraaf. De ChristenUnie-fractie pleit voor heldere, meetbare doelstellingen, gekoppeld aan budgettaire kaders en een evaluatiemoment. Desnoods één keer per jaar, daar zouden wij het over kunnen hebben, zodat wij verder komen dan het uitspreken van goede intenties. Het energieakkoord is gesloten door de dagelijkse bestuur van de vier provincies. Wij stellen voor, dat de Provinciale Staten zich ook uitspreken over dit energieakkoord. Daarnaast willen wij een opmerking maken over de netcapaciteit. Het kan niet zo zijn, dat duurzame energie-installaties niet kunnen worden gerealiseerd door gebrek aan netcapaciteit. Wij vragen SNN daarom ook om hier in noordelijk verband werk van te maken. Wij ondersteunen de beleidsontwikkeling om parallel aan de mitigatie een adaptatiebeleid in noordelijk verband vorm te geven. Ten slotte zijn wij van mening, dat de slotverklaring in punt 3 te vrijblijvend is geformuleerd. Als Noord-Nederland willen wij een leidende rol spelen op het gebied van energiebesparing, duurzame energieopwekking en energievoorziening op nationaal en internationaal gebied. Op dat punt waren wij van plan om een motie in te dienen, maar die bewaren wij voor de Statenvergadering.

Mevrouw GROENEVELD: ik wil beginnen met een oprecht gemeend dankjewel aan de organisatie van deze dag. Voor wat wij aan voorbereidend werk thuis hebben gekregen, aan notities over waar men nu precies in de noordelijke provincies mee bezig is. Dit is mooi basismateriaal om als SNN-leden en individuele Statenleden verder mee te werken. Vorig jaar is tijdens de gezamenlijke statenvergadering het idee geopperd om het over dit onderwerp te hebben. Nu zitten wij hier. Vorig jaar werd ook uitgesproken dat juist de gezamenlijke beraadslaging van de drie Staten waardevol is, omdat je dan als drie provincies met elkaar uitwisselt waar je staat en waar je naar toe wilt. Dus in dat opzicht ben ik blij dat deze middageditie wel doorgaat, zij het dan zonder besluitvormend deel. Maar juist

met elkaar als drie provincies van gedachten wisselen is heel goed, denk ik. Dit bewijst ook weer het nut van samenwerken, op wat voor manier dan ook.
De inzet van het document waar wij vanmiddag over spreken is het pakken van positieve kansen en dat spreekt ons aan. Er wordt uitgesproken, dat je beperking van de gevolgen van klimaatverandering en de klimaatverandering zelf, moet zetten naast de voorbereiding op de eventuele consequenties daarvan. Dat spreekt ons ook aan in het energieakkoord wat gesloten is. Ik kan mij heel goed vinden in de opmerking van het CDA en de ChristenUnie, dat wij daar ook als Staten in betrokken moeten worden. Laat ons als Staten maar uitspreken over wat er in staat, dan komt er vanzelf wel aan de orde wat wel of niet goed genoeg is uitgewerkt. In dat opzicht denk ik dat van de slotverklaring punt 1, voldoende aangeeft dat er nog heel wat te doen is.

De heer MOORLAG: dit is de derde partij die vraagt om een uitspraak van de Staten over het energieakkoord. Hoe moet ik dat plaatsen. Staat er dan geen handtekening onder dat energieakkoord. Met andere woorden, is het energieakkoord nog wel te annuleren. De vraag die de PvdA heeft is dan, gelet op de ambities die daar in staan, moet het nog wel tot onderwerp van debat gemaakt worden.

De VOORZITTER: ik ga dat straks uitleggen.

Mevrouw GROENEVELD: wij kunnen ons wel uitspreken over hoe wij vinden dat het verder uitgewerkt moet worden. Wij hebben ook nog wel een vraag, die vanochtend in onze workshop aan bod kwam. Als er aan de ene kant gesteld wordt, dat we het energieverbruik willen minderen, maar aan de andere kant uitbreiding willen van de economie hier in het noorden, hoe verhoudt dat zich dan tot elkaar. Hoe gaan wij daar dan vorm aan geven. Dat zijn vragen waar wij het als Staten over moeten hebben.

De heer MOORLAG: begrijp ik het dan goed, dat het louter gaat om een nadere uitwerking en niet om een debat ten principale.

Mevrouw GROENEVELD: ik kan mij voorstellen, dat er binnen de Staten verschillende opvattingen zijn over waar voorrang aan gegeven moet worden. GroenLinks is niet van mening dat een omschakeling naar een duurzame economie slecht zou zijn voor de economie en voor de werkgelegenheid. In dat opzicht is GroenLinks nooit pessimistisch. Ik dacht dat de PvdA dat toch wel wist. Ik denk dat wij moeten kijken hoe wij dat in de uitwerking gaan doen. Dat is een van de opmerkingen die wij mee willen geven voor de behandeling in de Staten. Wij moeten nu eens de discussie gaan voeren over waar wij onze gelden op in willen gaan zetten. Willen wij inzetten op versnelde ontwikkeling van duurzame alternatieven of willen wij blijven hink-stap-sprongen op het gebied van fossiele energie. Wat ons betreft gaat het bij inzetten op de ontwikkeling van een klimaatbestendige regio, in eerste instantie om besparen en daarna pas om schonere productie. In dat opzicht vonden wij de workshop van vanochtend, waar het ging om de koppeling van ruimtelijke ordening aan energie, heel verhelderend. Daarover zouden wij binnen de Staten wel verder willen praten. De rol van de provincie vinden wij goed geformuleerd. Wij vinden dat de provincie ook een voorbeeldfunctie heeft in dit alles. Wij kunnen van alles roepen en allerhande doelstellingen opschrijven, maar het is net als bij het thuis opvoeden van je kinderen, als je het een zegt tegen je kind en het andere doet kom je niet geloofwaardig over. Dus om maar meteen de daad bij het woord te voegen, willen wij een motie indienen. Wij hebben onderzoek laten doen naar wat deze dag, vandaag, aan $CO_2$ uitstoot op zou leveren. Wij hebben ook een aantal alternatieven laten formuleren, laten uitzoeken hoe wij die $CO_2$ uitstoot zouden kunnen compenseren. Dat rapport wil ik graag aanbieden aan de voorzitter van vandaag, samen met een motie, die uitspreekt dat: deze en de volgende bijeenkomsten van de drie noordelijke provincies in SNN-verband energieneutraal zullen verlopen. Enerzijds door de bijeenkomsten zo energiezuinig mogelijk te organiseren en anderzijds de $CO_2$ uitstoot te compenseren. Wij verzoeken het DB dit voornemen vorm te geven door voor de

bijeenkomst van vandaag een compensatiemogelijkheid te kiezen uit het bijgevoegde rapport en voor komende bijeenkomsten een energiezuinige opzet te maken en de $CO_2$ uitstoot te compenseren. Daar wil ik het bij laten.

De VOORZITTER: door mevrouw Groeneveld is een motie ingediend die voldoet aan de formele vereisten. Deze kan worden vermenigvuldigd en rondgedeeld en kan dan onderwerp uitmaken van de beraadslaging. Ik zit met een gewetensbezwaar. Ik zou het rapport van mevrouw Groeneveld het liefst onmiddellijk onder de kopieermachine rammen. Mevrouw Groeneveld, ik stel voor dat u het zelf uitdeelt. Wij gaan vlug door met de volgende spreker en dat is een vertegenwoordiger van de FNP. Niet aanwezig? Dan D66.

De heer DE VEY MESTDAGH: wij spreken er over, dat wij als Noord-Nederland op weg gaan naar een klimaatbestendige regio. Daar kan ik maar een ding op zeggen en dat is, goed zo, dat moeten wij vooral doen. Er valt over de stukken natuurlijk nog wel meer te zeggen, maar ik zal er vrij kort over zijn. Het energieconvenant is een start, die uiteindelijk pas kan leiden tot iets wat daadwerkelijk zinvol is in dit kader, als we ook de uitvoering daarvan kennen. Aanvullingen zullen wat ons betreft noodzakelijk zijn. Wij hebben het zowel over het voorkomen van klimaatveranderingen als over de adaptatie. Het voorkomen is natuurlijk een wereldwijd probleem, maar wij moeten ons steentje daar in bijdragen. Daarvoor is het energieakkoord dan ook gesloten. Ik heb er één vraag over. Concreet in dat energierapport zijn er doelstellingen, tot aantallen petajoules, duurzame energie en $CO_2$ emissiereductie. Ik heb ook ergens gelezen, dat wij daarmee maar 15% van de nationale doelstellingen invullen. Is dat juist?
Het adaptatieverhaal heeft vooral een lokaal niveau. Voorgesteld wordt om ons beleid daar op af te stemmen en de mogelijkheden te onderzoeken, dat dan in ambtelijk overleg voor te koken en uiteindelijk bestuurlijk te beslissen. De vraag is of dat erg effectief is. Dat moeten wij natuurlijk afwachten. Ik vond de suggestie van het CDA, om eventueel een kenniscentrum in te richten in Noord-Nederland een reële vraag. Het kenniscentrum kan objectief gaan kijken hoe onze maatregelen samenhangen. Of we niet aan de ene kant het klimaat om zeep helpen met allerlei maatregelen terwijl we aan de andere kant wellicht hele dure maatregelen nemen om dat dan weer te voorkomen. Of wij dat in een ambtelijke werkgroep fatsoenlijk kunnen, kun je je afvragen. Misschien is een soort klimaatrekenkamer voor Noord-Nederland dus inderdaad een heel goed idee. Nu ik het toch over andere partijen heb, de Partij van de Arbeid. Geheel met u eens, dat er wel degelijk een rol is voor de provincie in het kader van het gemeentelijke waterbeleid. Wij hebben daar eerder over gediscussieerd in de staten van Groningen. Wat GroenLinks terecht zegt, heb ik ook in mijn eigen stukje staan. Als wij dit gaan uitvoeren kunnen wij ons afvragen in hoeverre we, gezien de stijgende vraag naar energie, inderdaad een bijdrage leveren. Je ziet eigenlijk nu al, dat de hernieuwbare energie nauwelijks de stijgende vraag kan bijbenen. We blijven dan op een soort nulniveau steken. Daar moeten wij echt aandacht aan besteden. Als je er van uit gaat dat het allemaal nog moet blijken vinden wij, met de ChristenUnie, de slotverklaring redelijk vrijblijvend. Maar toch vinden wij het een belangrijke start. Het is wel belangrijk dat wij hier met z'n allen uitspreken, dat wij het klimaatbeleid zo belangrijk vinden.

De VOORZITTER: is er iemand van de Partij van het Noorden? Er is niemand aanwezig. De Partij voor de dieren? Niemand. Dan geef ik mijzelf het woord en draag het voorzitterschap over aan de heer Van den Berg.

De heer NIJPELS: dank u wel voorzitter.

De heer VAN DEN BERG: graag gedaan. U heeft 10 minuten.

De heer NIJPELS: ik wil beginnen met een reactie op hetgeen de heren Rijploeg en Dorrepaal naar voren hebben gebracht. Zij hebben het gehad over het feit, dat je klimaatbeleid niet als een bedreiging moet zien, maar als een uitdaging. Het geeft tal van

kansen. Overal in de wereld blijkt, dat als je aan de slag gaat met energiebesparing, met energievernieuwing, het leidt tot een hele grote impuls voor de economie. Wat dat betreft hebben wij in Nederland gelukkig het stadium bereikt, dat we energiebedreiging niet meer als bedreiging zien. Breed wordt ook gedragen dat het hele klimaat- en energiebeleid een mogelijkheid is om de economie een extra stoot te geven, om innovatie te bevorderen en om fatsoenlijk om te gaan met onze aarde. Ik denk dat het goed is om in de gaten te houden, dat wij niet defensief zijn, niet bang zijn, maar dat wij het ook zien als een grote serie kansen die er in dit geval ook voor het noorden zijn.
De tweede serie opmerkingen die door een aantal sprekers is gemaakt heeft betrekking op hoe wij nu omgaan met de Staten. Hoe gaan wij de voortgang meten, hoe gaat het Dagelijks Bestuur het nu verder aanpakken. Wat is de rol van de Staten in dat geheel. In de eerste plaats zal het energieakkoord als zodanig door de drie Staten moeten worden behandeld. De drie colleges zullen dat doorgeleiden naar de Staten en daar kan dan natuurlijk een debat over plaatsvinden. Het is wel zo, dat de dagelijks besturen van de drie provincies, de colleges van GS, en wat heel bijzonder is samen met dat van Noord-Holland, wel gebonden zijn aan dit akkoord. Dat betekent, dat wij ook staan voor de afspraken die wij hebben gemaakt met het kabinet. De Staten kunnen daar straks natuurlijk een oordeel over geven en wij zullen daar als colleges ook een reactie op geven.
Daarmee kom ik op het probleem, hoe wij nu dit energieakkoord gaan uitvoeren. Dat is natuurlijk de verantwoordelijkheid van de drie, vier afzonderlijke provincies. Wij zullen dat met elkaar moeten waarmaken. Maar uit het feit, dat wij dit akkoord met elkaar hebben voorbereid sterker nog, wij hebben als noorden het initiatief genomen richting het kabinet, spreekt ook vanzelf, dat wij de uitvoering van de afspraken met elkaar zullen coördineren. Wij gaan daar in december over praten in het Dagelijks Bestuur van SNN. Zorgen dat het energiebeleid van de drie provincies zo veel mogelijk op elkaar is afgestemd en dat wij elkaar ook vasthouden als het gaat om het realiseren van de afspraken. Wij zullen daar Noord-Holland overigens ook bij moeten betrekken. Die zitten niet in SNN en dat maakt de structuur dus wat anders. Het accent van de uitvoering zal toch in de provincies afzonderlijk moeten liggen. Wij gaan daar geen nieuwe apparaten voor aantrekken. De vraag is natuurlijk ook, en dat geldt voor het geheel van het akkoord maar ook voor de afzonderlijke provincies, hoe gaan wij dat akkoord samen met de samenleving aanpakken. Degenen die het gezegd hebben, het zijn natuurlijk geen doelstellingen die je als provincie alleen kunt uitvoeren. Het zijn doelstellingen die wij gezamenlijk met gemeenten, met corporaties, maar ook met het bedrijfsleven moeten willen uitvoeren. Wij zullen u ook in een kleine uitvoeringsnotitie laten weten, hoe wij samen met het maatschappelijk leven in het noorden daarmee aan de slag gaan, waarbij ook afspraken zullen moeten worden gemaakt. Er werd over gesproken of het bedrijfsleven in dat opzicht een rol moet vervullen. Wil het bedrijfsleven dat wel? U heeft kunnen zien in het advies van de noordelijke SER, en daar is het bedrijfsleven sterk in vertegenwoordigd, dat die graag bereid is verantwoordelijkheid te dragen. U ziet overigens ook dat het kabinet nog niet zo lang geleden een akkoord heeft gesloten met VNO-NCW en MKB Nederland en daarin zijn een aantal landelijke doelstellingen vastgelegd.
Komen wij terecht op het vraagstuk van de sancties. Het gaat om akkoorden, waarvoor je niet in de gevangenis komt als je ze niet uitvoert. Tegelijkertijd is het natuurlijk wel zo, dat als je als overheden met elkaar dit soort afspraken maakt, je dat natuurlijk niet doet omdat je er graag onderuit wilt komen. Sterker nog, wij hebben zelf het initiatief genomen. Wij weten heel goed wat voor scherpe afspraken wij hebben gemaakt en wij gaan daar ook mee aan de slag. Het is geen convenant zoals dat vroeger met het bedrijfsleven werd gesloten. Het zijn afspraken die overheden met elkaar maken en zij kunnen elkaar daar aan houden. Dat geldt natuurlijk ook voor de partners waarmee wij de afspraken willen gaan invullen. Ik heb u al gezegd dat wij moeten vermijden, en dat is heel verleidelijk, om op de stoel van de gemeentebesturen te gaan zitten. Die hebben hun eigen beleid. Wij willen wel samen met al de gemeenten in de provincies afspraken maken over wie welk deel voor zijn verantwoordelijkheid neemt. Dat zelfde geldt voor belangrijke maatschappelijke groeperingen als bijvoorbeeld de corporaties. Die hebben overigens laten weten, dat zij graag bereid zijn om met de provincies en gemeentebesturen afspraken op dat punt te maken. De heer

Rijploeg vraagt hoe wij een aantal regelingen gaan benutten. Hij noemde subsidieregels. Hoe gaan wij de wet op de ruimtelijke ordening benutten. Het is het individuele beleid van gemeenten, maar ook van provincies, om te kijken hoe je een aantal bestaande wettelijke instrumenten kunt inzetten om de gevolgen op te vangen of om te mitigeren. In het programma dat het kabinet, mevrouw Cramer, heeft gelanceerd, staat een groot aantal ideeën en suggesties, hoe je daar mee aan de slag kunt gaan. Die zullen wij voorzover die op ons terrein liggen ook graag implementeren. In onze specifieke, regelgevende arbeid, zullen wij deze ook benutten, als het gaat om het gebruik maken van de subsidies. Het spreekt natuurlijk voor zich, dat als het Rijk bereid is ons financieel te ondersteunen, wij daar graag aan mee zullen doen. Wij zullen ons ook terdege oriënteren op de financieringsinstrumenten die in de loop van 2008 en daaropvolgende jaren ter beschikking komen. Overigens geldt op dit terrein, dat iedereen zijn eigen broek moet ophouden. Dat betekent ook, dat heel veel maatregelen zichzelf op termijn terugverdienen. Het is dikwijls een kwestie van voorfinanciering of van een zetje als het gaat om innovatie. Heel veel beleid kan zichzelf terugverdienen. Wij zullen dat financiële aspect ook in beeld brengen. Overigens heeft men in iedere provincie weer een andere procedure afgesproken. In onze provincie is in de Staten afgesproken, dat er een nota duurzaamheid komt. Wij zullen het energieakkoord betrekken bij die nota duurzaamheid. Daarmee kom ik bij diegenen die er voor hebben gepleit om dit gehele energieakkoord uit te bouwen tot een duurzaamheidsakkoord. Dat gaan wij niet doen. Ik ga u dat uitleggen ook. Sustaintability, duurzaamheid, is een van de meest verkrachte termen op dit moment in het Nederlandse en wereldwijde milieubeleid. Iedereen die zich van zijn goede kant wil laten zien zegt dat hij met iets duurzaams bezig is en vervolgens zwijgt de goegemeente. Waarom? Omdat het een begrip is, dat buitengewoon aaibaar is, maar dat absoluut niet direct kwantificeerbaar is in directe doelstellingen. Als je het hebt over het klimaatbeleid, over het energiebeleid, dan heb je harde doelstellingen in percentages. Bij duurzaamheid zeg je er naar te streven iets duurzaam te maken. Daarmee bedoel je dan, dat je iets zodanig wil inrichten, dat ook toekomstige generaties op dezelfde manier kunnen blijven leven. Dat kwantificeerbaar maken is buitengewoon lastig. Daarom gebeurt dat ook nergens in de wereld. Daarom moet je duurzaamheid ook gebruiken als een soort morele paraplu, als een inzet. Tegelijkertijd moet je dat specificeren, als het gaat om de afzonderlijke onderdelen van het milieubeleid, van het energiebeleid en van het klimaatbeleid. Wij zijn het dus in principe met elkaar eens. Je moet het alleen niet gebruiken in het kader van het kwantificeren van je beleid.
Kustbeleid. Na afloop hebben wij, enkele leden van de drie colleges van Gedeputeerde Staten, een gesprek gehad met de heer Vellinga, want die heeft ook een andere capaciteit. Hij gaf aan welke regio's het kabinet graag klimaatbestendig wil maken. Een van die regio's is de Wadden. Wij hebben daar met de drie colleges ook over gesproken. Wij zijn dus een van de hotspots die het kabinet heeft gedefinieerd. Wij gaan daar mee aan de slag. Hier speelt de provincie Noord-Holland ook een rol in. In het regionaal coördinatiecollege Waddengebeid, de structuur die wij kennen voor het besturen van het Waddengebied, zijn wij op dit moment bezig met het maken van een beheer- en ontwikkelingsplan. Daar zal ook het klimaatbeleid een onderdeel van gaan vormen. Overigens is de club waar de heer Vellinga uit naar voren komt, een club die uitstekend in staat is, om daar waar wij behoefte hebben aan monitoring, aan het in beeld brengen van de resultaten van ons eigen beleid, om ons daarbij te ondersteunen. Wij hoeven daarvoor dus geen nieuwe instituties te maken. Wij hebben bestaande intelligentsia in het noorden en ook in de rest van het land, die ons daarbij kunnen assisteren. Als de energieakkoorden in de Staten zijn behandeld, zullen wij als drie gezamenlijke provincies ieder jaar de Staten rapporteren over de stand van zaken van het energieakkoord. Een soort state of the environment, maar dan toegespitst op wat wij doen met het energieakkoord. Ik denk dat u terecht behoefte heeft om te kunnen controleren, om te kunnen vaststellen of wij als GS wel goed aan de slag zijn. Of wij het tempo houden en wat er terecht is gekomen van de fraaie afspraken die wij hebben gemaakt met het kabinet. Daarmee heb ik ook gelijkertijd een reactie gegeven op wat de heer Dorrepaal zei. Je moet kritisch zijn op cijfers. Wij zijn er kritisch op en hebben de cijfers nodig om te weten wat wij moeten realiseren. Wij gaan dat doen in overleg met de bestaande instituties en wij gaan

daar ieder jaar de Staten over rapporteren. Mevrouw Fokkens heeft een opmerking gemaakt over wat haalbaar is en wat reëel is. Ik heb geleerd in mijn milieuverleden, dat je als overheid een norm moet durven te stellen. Dat betekent, dat je praat met het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties over die normen. Je pleegt overleg en vroeg of laat komt er een moment waarop je als overheid vaststelt, dit is de norm. Je stelt niet alleen de norm vast, maar ook de tijd die nodig is om die norm te halen. Vervolgens is het aan de maatschappelijke organisatie of aan het bedrijfsleven om er voor te zorgen dat de norm wordt gehaald. Ambtenaren zijn niet geschikt en moeten ook niet geschikt willen zijn om hun maatregelen inhoudelijk bij de bedrijven te implementeren. Daarvoor is het bedrijfsleven, daarvoor zijn de maatschappelijke organisaties. De overheid stelt de normen vast, stelt de tijdsperiode vast en houdt er vervolgens toezicht op of men die normen wel of niet haalt. Als men die norm niet haalt, dan is de overheid degene die corrigerend dient op te treden en mensen op hun vingers moet tikken.
Een paar fracties hebben gezegd nu terughoudend te zijn met moties en dat straks in de Staten wel te doen. U moet zich goed realiseren dat colleges uiteraard zijn gebonden aan alle politieke uitspraken. Tenzij het college zegt geen zin te hebben om die uitspraken uit te voeren. Het zou goed zijn als u, onderling in uw eigen politieke organisatie, overleg pleegt over wat u nog in de diverse Staten wilt gaan doen. Het zou vervelend zijn als wij straks een stortvloed aan verschillende moties krijgen. Ik ga er van uit dat dit mooie samenzijn vandaag, u mag inspireren tot onderling politiek overleg, zodat de behandeling van de energieakkoorden in de Staten enigszins parallel verloopt, volgens dezelfde invalshoeken. Mocht dat niet het geval zijn, dan komen wij daar op terug in het AB SNN. Dit lijkt mij het beste model om met elkaar definitieve afspraken te maken. Ik denk dat ik zo de vragen op hoofdpunten heb behandeld.

De heer DE VEY MESTDAGH: ik had nog een vraag gesteld over het feit, dat wij 15% van de nationale doelstelling invullen met dit energieakkoord. Mijn vraag is of dit percentage juist is.

De heer NIJPELS: het is aardig dat u deze vraag stelt. Ik heb ook aan onze andere deskundige gevraagd uit te rekenen wat die petajoules nu precies zouden betekenen, afgezet tegen het huidige beleid. Wij hebben dat wel globaal voor ogen. Het gaat om een bijdrage voor beide doelstellingen. Voor $CO_2$ reductie en voor de petajoules gaat het om beperking ten opzichte van de huidige uitstoot. Wij denken tussen de 6 en 8% te zitten. Die cijfers willen wij ook voor de behandeling in de Staten wat helderder hebben.

De heer DE VEY MESTDAGH: ik wil graag weten hoeveel wij dan bijdragen aan de nationale doelstelling. Dat vind ik van belang om te bezien in hoeverre wij als Noord-Nederland een substantiële bijdrage leveren.

De heer NIJPELS: daar kan ik u nu direct mee helpen, dan kunt u gerust het weekend in gaan. Wij lopen hier ver voor de troepen uit. Als ik dit akkoord vergelijk met het akkoord tussen Rijk en VNG dan lopen wij ver voor de troepen uit. De heer Vellinga heeft ook gezegd, dat naar zijn deskundig inzicht, wij als regio zelfs wereldwijd voorop lopen als het gaat over dit type afspraken. Met andere woorden, ik heb geen enkele vrees. Uw benadering is, wat ons deel is in de uitstoot van Nederland. Ik vind het heel interessant om te weten, maar dat is meer encyclopedische kennis. Wat ik veel belangrijker vind om te weten is wat wij gaan verminderen. Wat is onze doelstelling, onze concrete opgave. Als die concrete opgave hoog is en in absolute bijdrage leidt tot een geringe bijdrage omdat wij een kleine bevolking hebben, dan zegt mij dat als sturingsinstrument niets.

De heer DE VEY MESTDAGH: nu wij het over klimaatbeleid hebben moeten wij daar aan refereren en niet aan doelstellingen, als wij niet weten in hoeverre die doelstellingen bijdragen aan het totale eindresultaat. Daarom is het wel van belang om te weten.

De heer NIJPELS: wij weten wat wij willen reduceren ten opzichte van de huidige $CO_2$ uitstoot en ten opzichte van het huidige energieverbruik. Dat is helder. Die percentages zijn helder. Wat u dan graag wilt weten, is wat de huidige uitstoot in zijn totaliteit uitmaakt van het grote Nederland. Dat is op zich wel interessant om te weten, maar dat is niet relevant voor onze eigen doelstellingen. Het geeft alleen maar een goed gevoel om te weten wat het uiteindelijke resultaat is. Het gevaar van uw vraag is namelijk, dat uw vijanden het antwoord gaan gebruiken door te zeggen dat wij nauwelijks iets bijdragen, dus dat wij niets hoeven te doen.

De heer VEY MESTDAGH: dat vermoedt u dus.

De heer VAN DEN BERG: het lijkt mij, dat de discussie wel geweest is en dat de een behoefte heeft en dat de ander geen behoefte heeft.

De heer DORREPAAL: is het energieakkoord afgesloten met SNN, of met GS van de provincies Fryslân, Groningen en Drenthe.

De heer NIJPELS: het is afgesloten met de vier provincies, inclusief Noord-Holland. Dus met de dagelijks besturen, want die gaan daar over.

De heer DORREPAAL: het wordt nu opgenomen binnen het SNN. Wat is nu de ruimte binnen de afzonderlijke Staten om hier over te spreken. Is dat kenniscentrum, dat expertisecentrum nu een beslissing die je als Staten neemt of is dat de rechtstreekse beslissingsbevoegdheid van het SNN bestuur.

De heer VAN DEN BERG: dit was een nette vraag, maar als u nog wat verder gaat komen we aan een tweede ronde.

De heer NIJPELS: ik heb u ook uitgelegd dat het een beetje een hybride situatie is. We praten vandaag over een SNN bijeenkomst maar het akkoord is gesloten tussen de dagelijks besturen van de vier provincies, inclusief Noord Holland en het kabinet. Als wij straks de behandeling achter de rug hebben in de vier Staten, is er misschien verschil van inzicht. Wellicht wil de ene provincie wat sneller gaan. Ik denk dat dan de juiste methode is, om daarover binnen het AB van SNN waarin de drie provincies zitten, te overleggen. Dan zullen wij op een soepele manier Noord Holland daar bij moeten betrekken. Wij hebben geen gremium voor deze vier provincies. Wij moeten daar gewoon praktisch mee opereren. Ik zie daar eerlijk gezegd niet veel ellende uit voortvloeien.
Dan nog even de vraag van de heer Rijploeg. De installatiesector en de landbouw. Wij gaan, voor de uitvoering van het akkoord, in overleg met het bedrijfsleven. Als ik kijk naar het landelijk akkoord VNO-NCW en MKB Nederland en de landbouworganisaties, dan hebben de centrale werkgeversorganisaties afspraken gemaakt met het kabinet en daar zijn dus ook de sectoren aan gebonden. Wij zullen allereerst gaan praten met de centrale organisaties. De centrale organisaties moeten dat doorvertalen naar hun afzonderlijke brancheorganisaties. Hoe ze dat precies doen zal wel blijken. Wij kunnen onmogelijk met alle 300 brancheorganisaties afzonderlijk afspraken gaan maken. Ik zou er aan hechten om met de werkgevers MKB Noord, VNO-NCW Noord en LTO Noord, afspraken te maken. Zij moeten dan de verantwoordelijkheid nemen om dat door te vertalen naar hun eigen sectoren. Dat is de werkwijze die wij voor ogen hebben.

De VOORZITTER: ik vind het een schattige motie. Ik moet u eerlijk zeggen, dat het verstandiger is dat u die motie meeneemt naar de Staten van Fryslân. Ik begrijp het gevoel van u, maar ik vind dat we buitengewoon voorzichtig moeten zijn om dit soort bijeenkomsten onmiddellijk te koppelen aan een concrete milieudoelstelling. Iedereen zal het er over eens zijn dat wij op een verstandige manier moeten omgaan met het reisbeleid, met papier, met energie enz. Ik vind het echter lastig om zo'n type bijeenkomst onmiddellijk weer om te

bouwen. Het moet in de toekomst klimaatneutraal of energieneutraal. Hoe goed ik uw bedoelingen ook vind. Wat dat betreft denk ik niet dat wij deze weg op moeten gaan. Dan gaan wij ons straks namelijk bij alle typen activiteiten iedere keer afvragen of het klimaatneutraal zou kunnen. U moet gewoon als opdracht aan de drie colleges van Gedeputeerde Staten willen geven, dat zij hun beleid zo klimaatbestendig mogelijk maken. Dat moet uw algemene opdracht zijn. Wij moeten niet per bijeenkomst of per gebeurtenis of per auto of per gebouw daar iedere keer uitspraken over willen doen. Dan zijn wij niet bezig met de hoofdlijnen van het beleid. Het moet u gaan om de hoofdlijnen van het beleid en die liggen vast in de resolutie die is voorgelegd en wat mij betreft mag u die aanscherpen als u dat wilt of niet.

De heer VAN DEN BERG: dat is prachtig en algemeen specifiek beantwoord. Ik heb geloof ik nog één punt te behandelen. Dat is de elfstedentocht. Voor ik dat doe, eerst nog een opmerking rond het energieakkoord. Wat mij opviel, toen wij het tekenden in de colleges van GS, was dat het buitengewoon specifieke, zeer verplichtend, vergaande doelen bevat. Teruggeredeneerd kun je zeggen dat het niet bindend is. Het verandert op allerlei manieren ook steeds weer. Dat klopt allemaal. Het is echter een intentie, een uitdaging, die wij als noorden aangaan op dit punt. Niet alleen richting de regering, maar ook richting onze eigen bevolking, die ons absoluut wel verplicht. Dat vraagt een uiterste inspanning van alle besturen. Alle middelen, alle overlegmiddelen die je hebt zijn nodig, wil je die doelen halen. Die zijn zwaar om te halen en vergen een consequente en onmiddellijke inzet. Daarbij past geen vrijblijvendheid. Het is dus niet zo dat wij een beetje van dit doen en een beetje van dat. Je moet op al die terreinen systematisch stappen zetten. Dan heb je een kans om de doelen te halen. De klimaatuitdaging en de energie-uitdaging die daar een onderdeel van is, vormt een mondiale uitdaging. Ik vind het een uitdaging om Noord-Nederland, en ik neem nu bewust Noord Holland mee, neer te zetten als de provincies die daarin voorop lopen. Wij moeten beseffen dat wij ook daadwerkelijk met elkaar die uitdaging moeten aangaan en dat het op veel terreinen veel betekent. De ene keer zijn dat kosten, de andere keer moet je stappen vooruit denken. Het is heel gemakkelijk om vandaag het gebied gewoon te laten liggen zoals het is, want het valt nog wel mee. Geen verdergaande oplossingen te nemen om water te bergen. Dan kijk je echter een beetje weg bij de problemen over 50 jaar, die wij vanochtend heel goed van professor Vellinga gehoord hebben. Ik denk aan Groningen waar wij vandaag staan voor een provinciaal omgevingsplan. Dat speelt voor elk van de andere provincies ook, voor allerlei ruimtelijke maatregelen, ook met de waterschappen. Je moet de moed hebben om die extra stap te zetten. En die doet pijn. Dat betekent overleg met belangengroepen, dat betekent inschikken, dat betekent kijken wat het betekent voor de landbouw. Dat is niet voor iedereen gemakkelijk. Dat is niet zomaar een walk over, dat passen wij niet zomaar even aan. Afwegen van belangen, zonder het probleem weg te masseren. Wij moeten het nu benoemen, nu de stappen zetten, nu de maatregelen nemen, dan is er een kans dat je voldoende massa hebt gemaakt. Zoals professor Vellinga vanochtend zei, als je het nu niet doet is het te laat. Ik zou willen oproepen tot het besef, dat dit een heel indringend document is, wat tot veel verplicht. In die zin is het goed dat de uitvoeringsconsequenties ook grondig in begrotingen, meerjarenlang, in de Staten aan de orde komen.
Het tweede punt, de elfstedentocht. Ik zou het toch wel mooi vinden, dat één effect van het klimaat optreedt. Soms wordt het heel erg mild, maar soms wordt het ook heel extreem koud. Ik gun het u, bij uw afscheid nog één keer dat extreme mee te maken, met alsnog die elfstedentocht. Wij zullen met elkaar dan gaarne aanwezig zijn.

De VOORZITTER: dat zou het mooiste afscheidscadeau zijn dat denkbaar is. Wie van u heeft behoefte aan een tweede termijn. Mevrouw Groeneveld één opmerking.

Mevrouw GROENEVELD: even een reactie op uw reactie op onze motie. Wij hebben vandaag het rapportje uitgedeeld over de $CO_2$ uitstoot van deze bijeenkomst. Onze fractie neemt de motie mee naar het eerstvolgende AB van het SNN. Het geeft de aanwezigen de

gelegenheid even te neuzen in het rapportje en even te lezen wat voor maatregelen er eventueel te treffen zijn op het gebied van compensatie van $CO_2$ uitstoot. Dan kunnen wij beter een gefundeerd oordeel uitspreken over de motie.

De VOORZITTER: lijkt mij een prima procedure. Wie nog meer, de heer Rijploeg.

De heer RIJPLOEG: ik ben blij dat de motie is ingetrokken want met zulke moties kun je denk ik niet uit de voeten, omdat ze een te beperkt terrein beslaan. Wij moeten klein handelen, dat is waar, maar wij moeten wel even een grote visie in beeld houden. Daar gaat het om.

Mevrouw GROENEVELD: als, de grote lijnen in de gaten houden betekent, dat we niet concreet handelen, dan zou dat ook een verkeerd signaal zijn. Wij hebben een voorbeeldfunctie als overheden. Dat willen wij ermee aangeven.

De heer RIJPLOEG: helemaal mee eens. Denk groot, handel klein. Dat betreft ook moties, wij brengen grote moties en voeren ze op het laagste niveau uit, wij proberen dat althans. Wat de VVD betreft, die heeft een tamelijk somber beeld geschetst. Ik heb begrepen dat het een maiden speech was en dat ik eigenlijk niet mocht interrumperen, dat wist ik niet, daarvoor excuses. Ik vond het een beetje somber. Een beetje van, de markt vraagt er niet om dus moeten wij ons maar aanpassen. Ik denk dat de markt en het bedrijfsleven zich moeten aanpassen aan de samenleving, producten moet leveren die kunnen, waar om gevraagd wordt. Ook als daar langs democratische weg om gevraagd wordt. De democratie vraagt, op grond van feiten die op ons afkomen, dat we iets gaan doen. Het is dan de taak van de markt om zo te functioneren, dat het ook gerealiseerd wordt. Als dat niet kan dan hebben wij een groot probleem. Het kan in heel veel gevallen wel, dus het moet. De PvdA is al heel lang bezig. Dertig jaar geleden hadden wij een beginselprogramma waarin dit soort zaken al aan de orde is gekomen. Er is nog weinig gerealiseerd, maar we blijven doortrekken. Gelukkig dringt het ook bij andere partijen in het denken door. Wij gaan verder. Gelukkig zijn er meer waar het al wat langer leeft, maar nog lang niet bij iedereen, zoals we vandaag weer hebben kunnen merken. Ik juich het buitengewoon toe, dat er vooruitgang geboekt wordt. Wij komen binnenkort met een vervolg op de nota die wij vorig jaar hebben uitgebracht. Dank u wel.

De VOORZITTER: u moet even blijven wachten mijnheer Rijploeg, want mevrouw Fokkens wil u nu interrumperen en voor u is het niet uw maiden speech.

Mevrouw FOKKENS: het was inderdaad een maiden speech, vandaar dat ik hierdoor onaangenaam verrast was. Dat moge inmiddels duidelijk zijn. Ik zou het jammer vinden dat u nu naar huis gaat met het idee, dat de VVD de doelstellingen helemaal niet zou onderschrijven. Dat is absoluut niet het geval. Het enige wat wij graag duidelijk willen maken is dat wij ook realist willen zijn, dat wij graag willen samenwerken met alle marktpartijen en dat niet op voorhand bepaalde partijen afgeschreven moeten worden. Dat is eigenlijk het enige wat wij naar voren wilden brengen en als ik dat niet duidelijk heb gedaan verschuil ik mij maar achter het feit, dat het de eerste keer was.

De heer RIJPLOEG: het kenmerk van een markteconomie is dat losers verliezen.

De VOORZITTER: dat lijkt wel zo'n waarheid van Fokke en Sukke. Dames en heren, ik denk dat ik kan vaststellen, dat u op hoofdlijnen met de resolutie, zoals die vandaag aan de orde is geweest, kunt instemmen. Dat u zich natuurlijk het recht voorbehoud om in de Staten op sommige onderdelen nog in te gaan of die wellicht nog aan te scherpen. Grosso modo heb ik kunnen vaststellen dat er geen fundamentele bezwaren zijn tegen de resolutie zoals die is voorgelegd. Is dat de juiste conclusie? Ja. Dan heb ik dat vastgesteld.

## 3. Sluiting

De VOORZITTER: wij zijn gekomen aan het einde van deze vergadering. Ik dank u voor uw aanwezigheid en heet u wel thuis. De vergadering is gesloten.

provincie Drenthe

# Statenstuk 2007-304

## Begroting 2008

Voorgestelde behandeling:
- Statencommissie Cultuur en Welzijn op 31 oktober 2007
- Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie op 7 november 2007
- Provinciale Staten op 14 november 2007
- Fatale beslisdatum: 14 november 2007

Voorgestelde status: **B-stuk**

Behandeld door de heren L.C.M. Evers, telefoonnummer (0592) 36 55 59, e-mail l.evers@drenthe.nl
en E. Bos, telefoonnummer (0592) 36 55 16, e-mail e.bos@drenthe.nl
Portefeuillehouder: de heer H.P.K.M. Looman

## Inleiding

Bij deze Nota van aanbieding treft u de Begroting 2008 aan. De stukken maken deel uit van de begroting- en rekeningcyclus van de provincie Drenthe. In dit statenstuk wordt nader ingegaan op een aantal aspecten van de Begroting 2008.
Ten opzichte van het financiële beeld in de Voorjaarsnota 2007 PLUS laat de Begroting 2008 voor het jaar 2008 een positief beeld zien. Nadat eerst de consequenties door uw provinciale staten aangenomen moties zijn verwerkt en financieel vertaald in die gevallen waarin dat nu reeds mogelijk is, heeft dit positief financieel beeld ons in staat gesteld een extra impuls van ruim € 1 miljoen voor te stellen voor de gebiedsgerichte cofinanciering vanuit het Stimuleringsfonds Drentse projecten.
De Begroting 2008 geeft al richtinggevend aan, hoe wij die impuls denken te vertalen naar de Drentse samenleving. Vanuit ons uitgangspunt: "Eerst plannen, dan pas geld" wordt op dit moment hard verder gewerkt aan een gedegen onderbouwing van de plannen voor de uitvoering van het Collegeprogramma en voor de projecten die gefinancierd zullen worden vanuit het Stimuleringsfonds Drentse projecten.

## Advies

1. Kennisnemen van het financiële beeld als geschetst in de Begroting.
2. Met ingang van 2008 een risicoreserve instellen en hierin een initiële storting te doen ten bedrage van € 19.000.000,-- en de benodigde bijdragen te onttrekken aan respectievelijk de saldireserve (€ 12.597.346,--) en de reserve voor algemene doeleinden (€ 6.402.654,--).
3. In het programma Middelen een bedrag van € 450.000,-- opnemen voor onvoorziene uitgaven.
4. De lasten en baten in de Begroting 2008 per programma autoriseren volgens het principe: "per prioriteit de lasten en baten afzonderlijk en voor de overige budgetten de lasten en baten in totalen per programma".
5. Artikel 1 van de Verordening op de heffing van de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting Drenthe wijzigen in: "Op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting worden in de provincie Drenthe voor het tijdvak 1 april 2008 tot en met 31 maart 2009 79,7 opcenten geheven".
6. Het Normenkader 2007 vaststellen en gedeputeerde staten (evenals in 2006) de bevoegdheid geven om wijzigingen in het normenkader goed te keuren indien deze na de datum van uw goedkeuring en vóór 31 december 2007 plaatsvinden.
7. Het Controleprotocol 2007 vaststellen.
8. Kennisnemen van de financieel relevante ontwikkelingen die zich hebben voorgedaan in de periode tussen het verschijnen van de Voorjaarsnota 2007 PLUS en de afronding van de Begroting 2008.
9. De Begroting 2008 vaststellen.

## Meetbaar/Beoogd beleidseffect

Uw staten autoriseren het beleid en de daaraan verbonden baten en lasten conform de Begroting 2008 en voldoen daarbij aan de geldende wet- en regelgeving.

## Argumenten

1.1. *Voor het jaar 2008 geldt, dat er sprake is van een positief financieel beeld; dit maakt een extra dotatie aan het Stimuleringsfonds Drentse projecten van ruim € 1 miljoen mogelijk. De tekorten over de jaren 2009–2011 kunnen telkens beschouwd worden als een eenmalig tekort in het desbetreffende jaar en om die reden is dekking door een beroep op de reserve voor algemene doeleinden verantwoord en geoorloofd.*

De Begroting 2008 sluit voor het jaar 2008 feitelijk met een positief financieel beeld. Dit ten opzichte van de Voorjaarsnota 2007 PLUS gunstiger beeld wordt vooral veroorzaakt door het hanteren van gewijzigde en minder voorzichtige uitgangspunten voor de berekening van de opbrengst van de opcenten uit de motorrijtuigenbelasting. Binnen de minder behoudende financiële koers waarmee u bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2007 PLUS hebt ingestemd past ook, bij de berekening van de opbrengst van de motorrijtuigenbelasting(MRB)-opcenten uit te gaan van aangepaste verwachtingen omtrent de opbouw van het Drentse wagenpark. Er is een trend naar het bezit van meer en vooral zwaardere auto's. Tot dusverre is die trend niet ten volle meegenomen als basis voor de ramingen. Ons college doet dit nu wel en neemt daarmee ook op dit punt afscheid van de behoudende financiële koers die in het verleden bijdroeg aan de telkens optredende rekeningoverschotten. Het is evident, dat hiermee wel een zeker risico gemoeid is.

In meerjarig opzicht is er voor de jaren 2009–2011 jaarlijks sprake van een tekort. Bij de bepaling van het resultaat na bestemming wordt namelijk jaarlijks een bijdrage van de reserve voor algemene doeleinden geraamd om de Begroting uiteindelijk te laten sluiten. In totaal komt het cumulatieve tekort over de jaren 2009–2011 volgens het huidige beeld uit op € 4.997.630,--.

Wij beschouwen de tekorten voor de jaren 2009–2011 in technische zin als incidenteel. Ze worden namelijk feitelijk veroorzaakt door een voor dezelfde jaren doorgevoerde korting van € 5 miljoen per jaar op de algemene uitkering uit het Provinciefonds in het kader van "het inlopen van de vermogensoverschotten". Door nu per saldo in de jaren 2009-2011 elk jaar de begroting technisch sluitend te maken met een bijdrage uit de reserve voor algemene doeleinden wordt ook daadwerkelijk het eigen vermogen van de provincie aangesproken. En aangezien deze exercitie gelijk oploopt met de eveneens tijdelijke korting op de algemene uitkering, zijn wij van mening dat de Begroting over de jaren 2008–2011 geen structurele tekorten vertoont. In 2012 zal het inlopen van de vermogensoverschotten zijn afgerond en er is dan ook geen korting op de algemene uitkering meer voorzien. Er valt dan weer een zonder meer sluitende begroting te verwachten.

Dit alles laat onverlet, dat het voor de realisatie van de ambities zoals deze in de Voorjaarsnota 2007 PLUS zijn gepresenteerd, nog wel noodzakelijk is, dat de bestaande uitgaven nog eens kritisch tegen het licht worden gehouden. Een actie "oud voor nieuw" zoals door het college reeds is aangekondigd, is noodzakelijk en zal in het najaar van 2007 ook worden voorbereid voor de Voorjaarsnota 2008. Tot die tijd kan voor realisatie van plannen die meer inzet van het Stimuleringsfonds Drentse projecten vragen dan reeds aan middelen in dat fonds voorhanden is, de reserve voor algemene doeleinden nog worden ingezet; deze is na de vorming van de risicoreserve vrij besteedbaar.

2.1. *Door de instelling van een risicoreserve wordt de reële bijdrage vanuit de reserves aan het weerstandsvermogen transparant in beeld gebracht en wordt bovendien duidelijk welk deel van de algemene reserves in principe vrij besteedbaar is.*

Om een transparant beeld te kunnen geven van de reële bijdrage uit de algemene reserves aan het weerstandsvermogen, wordt voorgesteld daarvoor een afzonderlijke risicoreserve in te stellen. Voorgesteld wordt deze in te stellen ten bedrage van € 19.000.000,-- en de benodigde bijdragen te onttrekken aan respectievelijk de saldireserve (€ 12.597.346,--) en de reserve voor

algemene doeleinden (€ 6.402.654,--). Een en ander betekent mutaties in de vermogenssfeer en lopen daarom niet via de exploitatie. Vooralsnog maakt de ontwikkeling van de totale weerstandscapaciteit het niet noodzakelijk aan de risicoreserve rente toe te voegen. Voor meer uitgebreide informatie wordt verwezen naar de paragraaf Weerstandsvermogen in de Begroting 2008.

3.1. *Door afzonderlijk te besluiten, in het programma Middelen een bedrag van € 450.000,-- op te nemen voor onvoorziene uitgaven, wordt dit bedrag expliciet beschikbaar gesteld aan het college.*
Het opnemen van een afzonderlijk bedrag voor onvoorziene uitgaven wordt voorgeschreven in artikel 8, zesde lid, van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Hier staat namelijk: "Het bedrag voor onvoorzien wordt geraamd voor de begroting in zijn geheel of per programma". In de Begroting 2008 wordt het bedrag voor onvoorziene uitgaven dan geraamd binnen het programma Middelen ten bedrage van € 450.000,--. Het college kan vervolgens over deze middelen beschikken op basis van artikel 2, zevende lid, van de Financiële verordening Drenthe 2004.

4.1. *Autorisatie van de budgetten in de Begroting 2008 per programma volgens het principe: "Per prioriteit de lasten en baten afzonderlijk en de overige budgetten in totalen per programma" doet het best recht aan de rol van provinciale staten en het principe "besturen op hoofdlijnen".*
In de Voorjaarsnota 2007 PLUS is de suggestie gedaan, dat de staten in de Begroting 2008 de budgetten autoriseren voor elk van de zes nieuwe programma's en dat daarbinnen een specifieke autorisatie geldt voor de afzonderlijke prioriteiten en een meer algemene autorisatie voor de overige budgetten die behoren tot het "going concern". Deze wijze van autorisatie wijkt af van de tot dusverre gebruikelijke wijze, maar biedt ten opzichte daarvan wel grote voordelen, zoals wij ook hebben besproken en afgestemd met uw Werkgroep Programmabegroting.
Tot dusverre autoriseerden provinciale staten de budgetten bij de programma's als geheel per programma. In deze autorisatie ging het evenwel niet altijd om elementaire budgetten, maar voor een belangrijk deel ook om toegerekende kosten. Dit leidde niet tot een transparante presentatie van de toe te kennen budgetten. Bovendien werden allerlei zaken "op één hoop gegooid", waarbij politiek belangrijke zaken die keuzes met zich meebrachten op eenzelfde wijze onder de aandacht werden gebracht als "lopende zaken" waarbij ofwel geen discussie meer gevoerd hoefde te worden ofwel zelfs helemaal niet aan de orde was, omdat het bijvoorbeeld gaat om medebewind en anderszins verplichte zaken.
Bij een autorisatie van de afzonderlijke prioriteiten geven provinciale staten inhoud aan de kaderstelling vanuit de Voorjaarsnota 2007 PLUS. Voor het college geldt dan, dat over de realisatie van de afzonderlijke prioriteiten wordt gerapporteerd en dat afwijkingen in financiële zin zullen leiden tot een wijziging van de begroting door provinciale staten. Voor de prioriteiten vanuit het Stimuleringsfonds Drentse Projecten geldt dan nog, dat de in dit kader uit te voeren projecten door middel van afzonderlijke voorstellen aan provinciale staten worden voorgelegd.
In alle programma's hebben de prioriteiten een prominente inhoud gekregen door het "inschuiven" van de integrale tekst van de Voorjaarsnota 2007 PLUS in de Begroting 2008. Verder worden de financiële gevolgen van de prioriteiten afzonderlijk gepresenteerd in het programmaplan van de Begroting 2008.
Voor de resterende inhoud van de programma's geldt, dat deze geacht wordt te behoren tot het zogenoemde "going concern". Het gaat hier met name om zaken die tot het lopende beleid behoren en waarover geen politieke discussie (meer) aan de orde is. Dit zullen ook vooral zaken zijn die behoren tot de vaste (medebewinds)taken van de provincie. Hier is het uitgangspunt, dat deze zaken zoveel mogelijk aan het college worden overgelaten. Dit is mogelijk, omdat het hier gaat om zaken die politiek minder relevant zijn. Het college zal in dit verband nog wel over

afwijkingen aan provinciale staten rapporteren, als deze een politiek relevante impact hebben. Overigens geldt wel, dat provinciale staten altijd het recht hebben prioriteiten aan te wijzen. Bij een actie "oud voor nieuw" liggen de zaken nog weer anders. In dit geval wordt "going concern" naar de mening van het college prioriteit en over dit soort zaken zal het college dan ook met uw staten op de daarbij passende wijze spreken en afspraken maken.

5.1. *Het besluit, de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting vast te stellen op 79,7 opcenten komt overeen met eerder door provinciale staten genomen besluiten inzake de indexering van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting.*
Het tarief voor de opcenten van de MRB wordt jaarlijks geïndexeerd. Voor Drenthe vindt deze indexering plaats op basis van het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie. Dit houdt in, dat op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting in de provincie Drenthe voor het tijdvak 1 april 2008 tot en met 31 maart 2009 79,7 opcenten geheven worden. Daartoe moet artikel 1 van de "Verordening op de heffing van de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting Drenthe" gewijzigd worden. Voor het overige wordt hier verwezen naar de paragraaf Lokale heffingen in de Begroting 2008.

6.1.
en 7.1. *Voor de vaststelling van het Normenkader 2007 en het Controleprotocol 2007 kan "meegelift" worden met de begrotingsbehandeling, door het Normenkader 2007 en het Controleprotocol 2007 vast te laten stellen als bijlagen bij en daarmee onderdeel van de Begroting 2008.*
Door vaststelling van het controleprotocol en het normenkader, wordt de reikwijdte van de accountantscontrole helder en eenduidig aangegeven. Tevens is in de financiële verordening van de provincie Drenthe artikel 5, vierde lid, bepaald dat gedeputeerde staten jaarlijks een overzicht van wet- en regelgeving ter goedkeuring aan provinciale staten voorleggen. Om praktische redenen wordt aan provinciale staten voorgesteld het Normenkader 2007 nu vast te stellen, maar gedeputeerde staten (evenals in 2006) de bevoegdheid te geven om wijzigingen in het normenkader goed te keuren indien na de datum van uw goedkeuring en vóór 31 december 2007 wijzigingen plaatsvinden. Het Controleprotocol 2007 wordt ter vaststelling aangeboden.

8.1. *Tussen het verschijnen van de Voorjaarsnota 2007 PLUS en de afronding van de Begroting 2008 hebben zich ontwikkelingen voorgedaan met financiële consequenties.*
De financiële cijfers zoals deze in de Begroting 2008 aan provinciale staten worden voorgelegd komen niet op alle onderdelen overeen met de stand zoals deze is gepresenteerd in de Voorjaarsnota 2007 PLUS. Dit wordt veroorzaakt door een aantal ontwikkelingen die zich in de tussenliggende periode hebben voorgedaan en waarvan de financiële gevolgen als onderdeel van de Begroting 2008 aan provinciale staten worden voorgelegd. De aansluiting tussen het financiele beeld in de Voorjaarsnota 2007 PLUS en de Begroting 2008 wordt nader verklaard in het overzicht in bijlage 1 bij deze Nota van aanbieding.

9.1. *De Begroting 2008 is op een aantal onderdelen gewijzigd ten opzichte van de Begroting 2007, waarbij rekening is gehouden met de opvattingen van provinciale staten, zoals onder meer kenbaar gemaakt door de Werkgroep Programmabegroting.*
Met de nu voorliggende Begroting 2008 zijn wij een nieuwe koers ingeslagen op het vlak van het omgaan met de begroting als instrument. Om te beginnen heeft er voorafgaand aan de productie van de Begroting 2008 een versterkte kaderstelling door provinciale staten plaatsgevonden op basis van de Voorjaarsnota 2007 PLUS. De basis voor de kaderstelling wordt gevormd door een nieuwe indeling in de programma's voor de Begroting 2008. Deze indeling sluit aan bij de indeling die gekozen is voor het Collegeprogramma 2007–2011. Dit betekent dat het programmaplan in de nieuwe opzet voor de Begroting 2008 nog bestaat uit zes programma's.

Niet alleen in de werkwijze zijn wij een nieuwe koers ingeslagen, ook in de opzet van de Begroting 2008 zijn ten opzichte van de voorgaande editie de nodige wijzigingen aangebracht. Zoals gezegd is hierbij ook aangesloten bij de opvattingen die vanuit uw staten al kenbaar gemaakt zijn. Wij noemen hier de volgende aanpassingen.

- In de begroting worden bij de programma's niet meer afzonderlijk de toegerekende apparaatskosten gepresenteerd; deze maken nu integraal deel uit van de kosten bij het programma Middelen.
- Op het vlak van de beleidsdoelen zijn de beschrijvingen beperkt tot die doelen waarop ook daadwerkelijk wordt gestuurd en waarbij over de geformuleerde indicatoren ook daadwerkelijk zal worden gerapporteerd. Dit betekent een flinke "snoei" van het aantal doelstellingen en de daarbij geformuleerde indicatoren dat in de Begroting 2007 gepresenteerd was.
- Het meest in het oog lopend is de prominente plaats die voor de beschrijving van de prioriteiten is ingeruimd. Hierbij is feitelijk de integrale tekst van de Voorjaarsnota 2007 PLUS "ingeschoven" in de Begroting 2008.
- De overige activiteiten zijn als onderdeel van het zogenoemde "going concern" samengevat onder de noemer "Wat doen we nog meer?".
- Bij elk programma wordt een financieel overzicht op het niveau van producten gepresenteerd, waarin de prioriteiten afzonderlijk zijn opgenomen; op deze wijze blijft financieel inzichtelijk om welke bedragen het bij het "going concern" gaat.
- Bij elk programma wordt in de vorm van een "beleidsagenda" aandacht besteed aan stukken die op de rol staan en verwachte belangrijke bestuurlijke gebeurtenissen.
- Bij elk programma wordt per saldo het effect van de mutaties in de op het programma betrekking hebbende reserves vermeld. Een meer uitgebreide toelichting is te vinden in de financiële begroting binnen de Begroting 2008.
- Bij elk programma wordt op hoofdlijnen een verklaring gegeven van de belangrijkste verschillen tussen het lopende begrotingsjaar 2007 en het nieuwe begrotingsjaar 2008.

Voor het overige wordt verwezen naar de inleiding bij de Begroting 2008.

## Uitvoering

**Tijdsplanning**
N.v.t.

**Financiën**

| | |
|---|---|
| Totale kosten | |
| Inkomsten van derden | Zie Begroting 2008 |
| Lasten voor de provincie | |

**Monitoring en evaluatie**
N.v.t.

**Extern betrokkenen**
N.v.t.

**Communicatie**
Publicatie van het opcententarief motorrijtuigenbelasting in het Provinciaal blad.

**Bijlagen**
Ontwerp-Begroting 2008.

## Ter inzage in de leeskamer

N.v.t.

Assen, 4 oktober 2007
Kenmerk: 40/5.7/2007012036

Gedeputeerde staten van Drenthe,

A.L. ter Beek, voorzitter
J.M. Imhof, secretaris

mjs/coll.

In deze toelichting gaan wij nader in op een aantal aspecten betreffende de Begroting 2008. Deze aspecten zijn reeds in de Begroting 2008 opgenomen, tenzij het expliciet anders vermeld is. In de Begroting 2008 zijn alle relevante en bekende ontwikkelingen opgenomen die op het moment van productie bekend waren.

*Uitkering Provinciefonds*
In de Begroting 2008 is rekening gehouden met de informatie over de Algemene uitkering van het Provinciefonds zoals deze is berekend in de zogenoemde Junicirculaire 2007. De verdeling van de Algemene uitkering is alleen gegeven voor 2008. Het te sluiten Bestuursakkoord zal de basis zijn voor de jaren 2009-2011. Dat laatste betekent, dat cijfers voor de jaren 2009-2011 in navolgend overzicht voorlopige extrapolaties zijn en voorlopig vrij tentatief van aard.
Op basis van de diverse uitgangspunten in de Junicirculaire ziet de ontwikkeling van de algemene uitkering uit het Provinciefonds er voor Drenthe voor de komende jaren als volgt uit.

**Meerjarenperspectief algemene uitkering provinciefonds Junicirculaire 2007**

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| **Herberekende algemene uitkering** | 66.426.581 | 64.745.938 | 67.255.077 | 69.560.575 | 71.828.279 |
| Volgens Voorjaarsnota/5 wijziging 2007 | 66.173.282 | 64.225.965 | 66.495.008 | 68.442.675 | 69.469.315 |
| **Bijramen algemene uitkering** | **253.299** | **519.973** | **760.069** | **1.117.900** | **2.358.964** |

De accressen die vermeld zijn in de circulaire zijn voor zowel 2007 als 2008-2011 positief. Voor een deel hebben de accressen betrekking op de doorwerking van het Coalitieakkoord. De verdeling van de middelen vindt nu plaats onder voorbehoud van het sluiten van een Bestuursakkoord tussen provincies en Rijk. Hierbij speelt ook de intentie een rol, een deel van de accressen in te zetten voor gezamenlijke prioriteiten op het vlak van de ecologische hoofdstructuur en het regionaal economisch beleid.
In het Coalitieakkoord is verder opgenomen dat de provincies € 200 miljoen van hun vermogensposities bijdragen aan de bekostiging van de investeringsagenda voor de periode 2008-2011. Hierbij is uitgegaan van het verdeelvoorstel dat door het Interprovinciaal Overleg (IPO) zelf ontwikkeld is. In de Junicirculaire 2007 is netto € 200 miljoen uit het Provinciefonds genomen. Bruto gaat het om € 340 miljoen. Op deze wijze is het inlopen van de vermogensoverschotten door het Rijk reeds "ingeboekt". Een en ander is verder wel afhankelijk gemaakt van het nog af te sluiten Bestuursakkoord met het Rijk. Als daardoor de zaak nog weer verandert, wordt dat in de Septembercirculaire opgenomen.
In het voorgaande overzicht is meegenomen, dat een deel van de brutouitname uit het Provinciefonds door middel van een integratie-uitkering weer bij de provincie terugkomt. Daarnaast gaan wij voor de komende jaren niet uit van het tot uitkering komen van de behoedzaamheidsreserve. Dit is mede gebeurd omdat voor deze reserve voor 2008 ook nog geen uitname uit het Provinciefonds geraamd is.

*Opcenten op de MRB*
In de Voorjaarsnota 2007 is ingegaan op de ontwikkelingen in 2007 en volgende jaren met betrekking tot de opcenten op de motorrijtuigenbelasting. Daarbij is uitgegaan van het wagenpark per 31 december 2006, van een groei van het wagenpark van 1% per jaar en met een percentage oninbaar van 1. Deze uitgangspunten zijn bij de Begroting 2008 ongewijzigd.
Het tarief voor de opcenten op de motorrijtuigenbelasting worden jaarlijks geïndexeerd. Voor Drenthe vindt deze indexering plaats op basis van het vierjarige gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie.

Deze cijfers luiden als volgt.

| | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | gemiddeld |
|---|---|---|---|---|---|
| Stijgingspercentage | 1,2 | 1,7 | 1,1 | 1,5 | 1,4 |

Dit stijgingspercentage wordt toegepast op het meerjarenperspectief en leidt tot de volgende ontwikkeling van het opcententarieven per 1 april.

| 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| 78,6 | 79,7 | 80,8 | 81,9 | 83,0 |

Wij stellen u voor het tarief voor de opcenten op de motorrijtuigenbelasting voor het tijdvak 1 april 2008 tot en met 31 maart 2009 vast te stellen op 79,7.
Op grond van de huidige gegevens, het voorstelde tarief en de genoemde aannames is een raming gemaakt van de verwachte ontwikkeling van de opbrengst opcenten op de motorrijtuigenbelasting.
In de navolgende tabellen is de raming voor 2008 en komende jaren uitgaande van de hiervoor genoemde uitgangspunten weergegeven.

| Bedragen x € 1.000 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| | 40.664 | 41.635 | 42.629 | 43.647 |

*Uitgangspunten voor de begroting*
Vertrekpunt voor de opstelling van de Begroting 2008 is de Begroting 2007 na acht wijzigingen.
Bij de opstelling van de begroting worden de volgende algemene uitgangspunten c.q. aannames gehanteerd.

| | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| *Ontwikkeling prijzen* | | | | |
| Prijsmutatie materiële consumptie | 2,00% | 2,00% | 2,00% | 2,00% |
| Index budgetten subsidies per boekjaar | 2,81% | 2,8% | 2,8% | 2,8% |
| *Motorrijtuigenbelasting* | | | | |
| Opcenten tarief | 79,7 | 80,8 | 81,9 | 83,0 |
| *Provinciefonds* | | | | |
| Reëel accres | 2,42% | 1,81% | 1,21% | 0,80% |
| *Renten* | | | | |
| Toegerekende rente | 4,5% | 4,5% | 4,5% | 4,5% |
| Lange rente financiering | 3,5% | 3,5% | 3,5% | 3,5% |
| Korte rente financiering | 2,5% | 2,5% | 2,5% | 2,5% |

In deze uitgangspunten is reeds de nieuwe systematiek meegenomen voor de indexering voor de beschikbare budgetten voor het verlenen van subsidies per boekjaar conform de Algemene subsidieverordening (ASV). Het financiële effect van deze indexering was reeds meegenomen in de Voorjaarsnota 2007 PLUS en maakt dus reeds deel uit van het gepresenteerde financiële beeld. Over de

systematiek bent u geïnformeerd door middel van ons schrijven d.d. 5 juni 2007, kenmerk 23/5.4/2007006905.

*Aansluiting Voorjaarsnota 2007 PLUS en Begroting 2008*
De Begroting 2008 is opgesteld op basis van het kader van de Voorjaarsnota 2007 PLUS. De gevolgen van de Voorjaarsnota 2007 PLUS in de achtste wijziging van de Begroting 2007, zij het slechts als eenmalige lasten. Voor 2008 en latere jaren zijn de gevolgen van de Voorjaarsnota 2007 PLUS verwerkt in de primaire Begroting 2008. Uitgangspunt voor de Begroting 2008 is het financiële beeld zoals dat geschetst is in de Voorjaarsnota 2007 PLUS. Voor zover zich na de vaststelling van de Voorjaarsnota 2007 PLUS nog relevante financiële ontwikkelingen hebben voorgedaan, zijn deze verwerkt in de voorliggende Begroting 2008. De aansluiting tussen het financiële beeld in de Voorjaarsnota 2007 PLUS en de Begroting 2008 wordt nader verklaard in het overzicht in bijlage 1 bij deze Nota van aanbieding.

*EMU-saldo*
In bijlage 2 wordt het verwachte EMU-saldo voor de jaren 2007 tot en met 2009 weergegeven.

Bijlage 1

## Aansluiting Voorjaarsnota 2007 PLUS en Begroting 2008

| Doorwerking na Voorjaarsnota PLUS | V/N | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|
| Effect bestedingsvoorstellen Voorjaarsnota 2007 PLUS | | 6.073.190 | 3.416.536 | 4.558.839 | 6.458.483 |
| Totaal dekkingsvoorstellen Voorjaarsnota 2007 PLUS | | -6.114.566 | -1.109.400 | -1.109.400 | -1.109.400 |
| **Financieel beeld Voorjaarsnota PLUS** | | **-41.376** | **2.307.136** | **3.449.439** | **5.349.083** |
| *Mutaties* | | | | | |
| Mutatie herberekening algemene uitkering | V | -519.973 | -760.069 | -1.117.900 | -2.358.964 |
| Museum De Buitenplaats | N | 100.000 | 250.000 | 250.000 | 250.000 |
| RTV-Drenthe | N | 143.571 | 149.400 | 155.300 | 161.500 |
| Bijdrage aan Reserve Infrastructuur | V | -224.000 | -251.148 | -266.121 | 0 |
| Saldo diverse mutaties in kapitaallasten | V/N | -1.365.186 | -366.861 | 37.299 | 231.037 |
| Diverse budgettair neutrale boekingen | V/N | - | - | - | - |
| Verhoging post onvoorziene uitgaven | N | 19.000 | 19.000 | 19.000 | 19.000 |
| Subsidieregeling jonge agrariërs | N | 180.000 | 180.000 | 180.000 | 180.000 |
| Niet langer activeren apparaatskosten investeringen | N | 1.036.566 | 1.065.099 | 1.089.530 | 1.111.321 |
| Herberekening apparaatskosten | V | -35.528 | -22.187 | -113.977 | -215.521 |
| Herberekening bespaarde rente | V | -2.335.305 | -1.839.411 | -1.764.978 | -1.564.987 |
| Herberekening bijdrage kostenplaats rente | N | 3.475.480 | 2.784.680 | 2.047.428 | 1.556.605 |
| Reeds begrote bijdrage van de Algemene reserve | N | 206.600 | - | - | - |
| Correctie kostenplaats rente (kapitaallasten) | N | 556.157 | | | |
| Stelpost effect nettering specifieke uitkeringen | N | 516.560 | 516.560 | 516.560 | 516.560 |
| Correctie toerekening rente aan Reserve algemene doeleinder | V/N | -128.053 | -129.951 | -36.128 | 723.196 |
| Herberekening motorrijtuigenbelasting | V | -2.044.000 | -2.395.000 | -2.765.000 | -3.154.000 |
| Opheffing stelpost niet kwantificeerbare ontwikkelingen | V | -630.000 | -700.000 | | |
| Huur Drents Museum | V | -75.653 | -75.653 | -75.653 | -75.653 |
| Overige mutaties (o.a. mutaties voorziening bodemsanering) | V/N | 80.320 | 7.280 | 7.302 | -112.523 |
| Kosten klachtencommissie ongewenste omgangsvormen | N | 10.000 | 10.000 | 10.000 | 10.000 |
| Drents Productiefonds | N | 11.000 | | | |
| ***Totaal mutaties*** | | ***-1.022.444*** | ***-1.558.261*** | ***-1.827.338*** | ***-2.722.429*** |
| **Saldo** | | **-1.063.820** | **748.875** | **1.622.101** | **2.626.654** |
| Extra dotatie Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | N | 1.063.820 | | | |
| Bijdrage reserve voor algemene doeleinden | V | | -748.875 | -1.622.101 | -2.626.654 |
| **Saldo** | | **0** | **0** | **0** | **0** |

Bijlage 2

## Berekening EMU-saldo Provincie Drenthe

| | Vraag | 2007 Begroting | 2008 Begroting | 2009 Begroting |
|---|---|---|---|---|
| 1 | Wat is uw exploitatiesaldo **vóór** toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)? | -9.243.308 | -2.567.419 | 2.085.600 |
| 2 | Wat zijn uw afschrijvingen ten laste van de exploitatie? | 2.757.419 | 4.718.540 | 6.742.454 |
| 3 | Wat zijn uw bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie? | 473.829 | 473.829 | 473.829 |
| 4 | Wat zijn uw uitgaven aan investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd? | 23.196.527 | 46.929.449 | 32.470.163 |
| 5 | Wat zijn de in mindering op de onder vraag 4 bedoelde investeringen gebrachte ontvangen bijdragen van het Rijk, de Provincies, de Europese Unie en overigen? | 4.152.236 | 5.891.879 | 10.608.870 |
| 6 | Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: | | | |
| 6a | Wat zijn uw verkoopopbrengsten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs)? | - | - | - |
| 6b | en wat is daarin de te verwachten boekwinst? | - | - | - |
| 7 | Hoeveel bedragen de uitgaven aan aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d.? | - | - | - |
| 8 | Grondverkopen: | | | |
| 8a | Wat zijn de verkoopopbrengsten van grond (tegen verkoopprijs)? | - | - | - |
| 8b | en wat is daarin de te verwachten boekwinst? | - | - | - |
| 9 | Wat zijn uw betalingen ten laste van de voorzieningen? | 339.930 | 914.322 | 1.258.451 |
| 10 | Zijn er voorts betalingen die niet via de onder vraag 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van de bovenstaand vragen? | - | - | - |
| 11 | Bij de berekening van het EMU-saldo wordt gecorrigeerd voor verkoop van deelnemingen en aandelen. | | | |
| 11a | Gaat u deelnemingen en aandelen verkopen? (ja/nee) | nee | nee | nee |
| 11b | Zo ja wat is bij verkoop de te verwachten boekwinst? | - | - | - |
| | *Berekend EMU-saldo* | *-25.396.281* | *-39.326.942* | *-13.817.861* |

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 4 oktober 2007, kenmerk 40/5.7/2007012036;

BESLUITEN:

I. kennis te nemen van het financiële beeld als geschetst in de Begroting 2008;

II. met ingang van 2008 een risicoreserve in te stellen en hierin een initiële storting te doen ten bedrage van € 19.000.000,-- en de benodigde bijdragen te onttrekken aan respectievelijk de saldireserve (€ 12.597.346,--) en de reserve voor algemene doeleinden (€ 6.402.654,--);

III. in het programma Middelen een bedrag van € 450.000,-- op te nemen voor onvoorziene uitgaven;

IV. de lasten en baten in de Begroting 2008 per programma te autoriseren volgens het principe: "Per prioriteit de lasten en baten afzonderlijk en voor de overige budgetten lasten en baten in totalen per programma";

V. artikel 1 van de "Verordening op de heffing van de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting Drenthe" te wijzigen in: "Op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting worden in de provincie Drenthe voor het tijdvak 1 april 2008 tot en met 31 maart 2009 79,7 opcenten geheven";

VI. het Normenkader 2007 vast te stellen, maar gedeputeerde staten (evenals in 2006) de bevoegdheid te geven om wijzigingen in het normenkader goed te keuren indien na de datum van uw goedkeuring en voor 31 december 2007 wijzigingen plaatsvinden;

VII. het Controleprotocol 2007 vast te stellen;

VIII. kennis te nemen van de financieel relevante ontwikkelingen die zich hebben voorgedaan in de periode tussen het verschijnen van de Voorjaarsnota 2007 PLUS en de afronding van de Begroting 2008;

IX. de Begroting 2008 vast te stellen.

Assen, 14 november 2007

Provinciale staten voornoemd,

, griffier , voorzittermjs/coll.

mjs/coll.

Besluit tot instellen van een algemene reserve

| | |
|---|---|
| Naam | Risicoreserve |
| Besluit | Statenstuk 2007-304 |
| Ingesteld | 2008 |

Doel Afscheiden van de reële bijdrage uit de algemene reserves aan het weerstandsvermogen en daarmee een transparant beeld behouden van het wel en niet vrij besteedbare deel van de algemene reserves.

Aard Algemene reserve

Toelichting Om een transparant beeld te kunnen geven van de reële bijdrage uit de algemene reserves aan het weerstandsvermogen, wordt daarvoor een afzonderlijke risicoreserve ingesteld. Deze wordt gevormd ten bedrage van € 19.000.000,-- en de benodigde bijdragen worden in 2008 onttrokken aan respectievelijk de saldireserve (€ 12.597.346,--) en de reserve voor algemene doeleinden (€ 6.402.654,--). Vooralsnog maakt de ontwikkeling van de totale weerstandscapaciteit het niet noodzakelijk aan de risicoreserve rente toe te voegen.

Kop moet zijn: Niet openbaar

provincie Drenthe

# Begroting
# 2008

## Kiezen voor de kracht van Drenthe

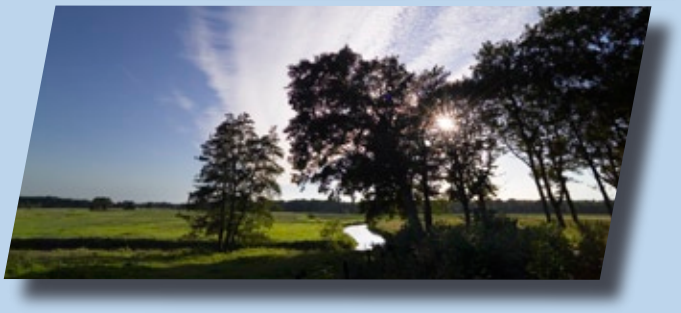

# Begroting
# 2008

*Gedeputeerde staten van Drenthe*
*Augustus 2007*

**Colofon**
Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

SMO0707 1703Begroting2008.indd

# Inhoud


| | | |
|---|---|---|
| | Voorwoord | 5 |
| | Inleiding | 6 |
| | Kerngegevens provincie Drenthe | 9 |
| **I** | **Beleidsbegroting** | |
| | Programma 1. De provincie dóet er toe! | 13 |
| | Programma 2. Samenleving met samenhang | 21 |
| | Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 39 |
| | Programma 4. Kennis wérkt | 55 |
| | Programma 5. Leefomgeving | 64 |
| | Programma 6. Middelen | 96 |
| **I.2** | **Paragrafen** | |
| | Paragraaf 2.1. Lokale heffingen | 107 |
| | Paragraaf 2.2. Weerstandsvermogen | 112 |
| | Paragraaf 2.3. Onderhoud kapitaalgoederen | 125 |
| | Paragraaf 2.4. Financiering | 133 |
| | Paragraaf 2.5. Bedrijfsvoering | 139 |
| | Paragraaf 2.6. Verbonden partijen | 146 |
| | Paragraaf 2.7. Grondbeleid | 151 |
| **II** | **Financiële begroting** | |
| II.1 | Overzicht van lasten en baten, tevens Meerjarenraming 2007-2011 | 155 |
| II.2 | Verklaring aanmerkelijke verschillen | 156 |
| II.3 | Incidentele lasten en baten | 157 |
| II.4 | Financiële positie en toelichting | 160 |
| II.5 | Toelichting op belangrijke ontwikkelingen | 178 |
| | **Bijlagen** | |
| 1 | Controleprotocol | 183 |
| 2 | Normenkader | 188 |
| 3 | Afkortingenwijzer | 195 |

# Voorwoord

Voor u ligt de Begroting 2008. Dit is de eerste begroting van een nieuwe bestuursperiode in Drenthe. Deze begroting staat in het teken van de realisatie van ons Collegeprogramma 2007-2011 Kiezen voor de kracht van Drenthe. Over wat dat inhoudelijk betekent hebben wij al uitgebreid van gedachte gewisseld aan de hand van de Voorjaarsnota 2007 PLUS. Deze gedachtewisseling heeft geleid tot een duidelijke en transparante kaderstelling voor de Begroting 2008. Die kaderstelling is in haar geheel in de Begroting 2008 opgenomen en vormt daarmee de kern voor de planning en control voor de komende jaren.

Met de nu voorliggende Begroting 2008 zijn wij een nieuwe koers ingeslagen met de begroting als beleids- en sturingsinstrument. Dit gebeurt enerzijds door meer op hoofdlijnen te begroten en anderzijds goed en consequent aan te sluiten bij de hoofdpijlers van het Collegeprogramma, de nieuwe programmaindeling. In het programmaplan van de Begroting 2008 wordt de kaderstelling doorgetrokken door het maken van een duidelijk onderscheid in de prioriteiten van het beleid en de "lopende zaken". De inzet is daarbij om het vooral over de prioriteiten te hebben. Daar liggen onze ambities, daar zit de dynamiek in, daar gaat het dus om.

De Begroting 2008 geeft ook ruimte en inhoud aan de wens van ons college om in te zetten op samenwerking. Onze collegiale aanpak uit zich in de verschillende programma's door geen verantwoordelijke portefeuillehouders meer te noemen. Ons college staat als geheel achter de voorgenomen ambities en het geplande beleid. Verder wordt op samenwerking met onze partners buiten de provinciale organisatie ingezet. Een belangrijke rol op dit vlak is de komende jaren weggelegd voor het Stimuleringsfonds Drentse projecten. Dit fonds heeft als doel daadwerkelijk meer omvangrijke en grootschalige projecten van de grond te krijgen.

Ten opzichte van de Voorjaarsnota 2007 PLUS heeft zich een aantal ontwikkelingen voorgedaan die ten tijde van opstelling daarvan nog niet waren voorzien. De belangrijkste wijziging heeft betrekking op de algemene uitkering uit het Provinciefonds. De Junicirculaire 2007 pakt voor de provincie Drenthe gunstig uit, ook al is daarin reeds de Drentse bijdrage aan het Bestuursakkoord met het kabinet verrekend.

Tijdens de behandeling van de Voorjaarsnota PLUS hebt u een aantal moties aanvaard. De uitvoering van deze moties vindt u inhoudelijk terug in deze Begroting 2008. Voor zover dat aan de orde is worden financiële consequenties zo spoedig mogelijk verwerkt in een wijziging van de Begroting 2008.

Wij vertrouwen erop dat de Begroting 2008 met de bijbehorende stukken een goede (door)start zal zijn voor het in goede samenwerking realiseren van onze ambities. En dat alles staat dan in het teken van het motto "Kiezen voor de kracht van Drenthe".

*College van gedeputeerde staten van Drenthe*

# Inleiding

Met de nu voorliggende Begroting 2008 zijn wij een nieuwe koers ingeslagen op het vlak van het omgaan met de begroting als instrument. Om te beginnen heeft er voorafgaand aan de productie van de Begroting 2008 een versterkte kaderstelling door provinciale staten plaatsgevonden op basis van de Voorjaarsnota 2007 PLUS. Die kaderstelling is in haar geheel in de Begroting 2008 opgenomen en vormt daarmee de kern voor de planning en control voor de komende jaren.

De basis voor de kaderstelling wordt gevormd door een nieuwe indeling in de programma's voor de Begroting 2008. Deze indeling sluit aan bij de indeling die gekozen is voor het Collegeprogramma 2007-2011. Door hierin consequent te zijn, wordt de basis voor de sturing versterkt.

In het Programmaplan van de Begroting 2008 wordt de kaderstelling doorgetrokken door het maken van een duidelijk onderscheid in enerzijds de prioriteiten van het beleid en anderzijds de "lopende zaken", waarbij de inzet is het voortaan vooral over de prioriteiten te hebben.
Daar liggen onze ambities, daar zit de dynamiek in, daar gaat het dus om.
En daar wordt door de gewijzigde opzet van de Begroting 2008 zo veel mogelijk op ingespeeld.

Samenvattend is de Begroting 2008 een trendbreuk, omdat:
- er minder programma's zijn, maar meer op hoofdlijnen wordt begroot;
- er goed en consequent wordt aangesloten bij de hoofdpijlers van het Collegeprogramma;
- het beter mogelijk is, de discussie over de politiek relevante issues voor de komende jaren te laten gaan.

Hierna beschrijven wij kort de vier onderdelen van de Begroting 2008.

**Het Programmaplan (beleidsbegroting)**
In het Programmaplan gaan wij per programma in op de maatschappelijke effecten en de wijze waarop ernaar gestreefd wordt die effecten te verwezenlijken. Dit wordt gedaan aan de hand van de volgende drie vragen: Wat willen wij? Wat gaan wij ervoor doen? Wat mag het kosten? Die vragen worden ten principale voor het gehele programma gesteld, maar voor de prioriteiten ook nog eens voor elke prioriteit afzonderlijk. Dit vergemakkelijkt een politiek relevante rapportage en verantwoording. Zoals gezegd wordt bij de indeling van de programma's aangesloten bij de hoofdpijlers van het Collegeprogramma 2007-2011.

**De paragrafen (beleidsbegroting)**
In de paragrafen behandelen wij onderwerpen die van belang zijn voor het inzicht in de financiële positie van de provincie. De paragrafen bevatten de beleidsuitgangspunten van beheersmatige activiteiten en lokale heffingen en vallen daarom onder de Beleidsbegroting. De paragrafen betreffen: Onderhoud kapitaalgoederen, Verbonden partijen, Grondbeleid, Financiering, Bedrijfsvoering, Weerstandsvermogen en Lokale heffingen. De opzet van de paragrafen is voor de Begroting 2008 in essentie niet gewijzigd.

**Het overzicht van lasten en baten (Financiële begroting)**
Via vaststelling van de Begroting autoriseren de staten het college tot het doen van uitgaven. Gezien het belang van een goed inzicht in de baten en lasten worden de baten en lasten per programma weergegeven in een afzonderlijk overzicht. Dit overzicht is integraal, dat wil zeggen dat het alle baten en lasten bevat zoals opgenomen in het Programmaplan.

**De uiteenzetting van de financiële positie (Financiële begroting)**
Inzicht in de financiële positie is van belang, mede met het oog op de continuïteit van de provincie. Daarom besteden wij afzonderlijk aandacht aan de financiële positie. Dit gebeurt ook in een meerjarig perspectief. Speciale aandacht geven wij aan de investeringen, financiering, reserves en voorzieningen. Het in de Begroting 2007 geïntroduceerde investeringsoverzicht komt ook in de Begroting 2008 terug.

Van de verschillende onderdelen behoeft het Programmaplan enige nadere toelichting, mede omdat de opzet van het Programmaplan met ingang van de Begroting 2008 is aangepast. Wij behandelen hierna de afzonderlijke onderdelen:

**Missie**
Per programma wordt beschreven aan welke strategische doelen het programma een bijdrage levert. Er wordt een overzicht van strategische doelen gegeven. Strategische doelen zijn de veranderingen die de overheid in de samenleving of organisatie wil bereiken. Het geeft de koers op hoofdlijnen aan voor de langere termijn. De verbinding tussen Begroting en Collegeprogramma wordt versterkt doordat de missie per programma rechtstreeks wordt ontleend aan het Collegeprogramma 2007-2011.

**Doel (wat willen we bereiken?)**
Uitgaande van de geformuleerde missie worden de doelen gepresenteerd die het provinciebestuur wil bereiken. Dit kunnen zowel maatschappelijke effecten zijn (effecten in de samenleving) of omgevingseffecten (effecten in de leefomgeving). Het zijn met name doelen waaraan de provincie concreet iets kan doen en/of waar de provincie een concrete taak heeft. Het uitgangspunt is de hier gepresenteerde informatie te beperken tot die doelen waarop ook daadwerkelijk wordt gestuurd en waarbij over de geformuleerde indicatoren ook daadwerkelijk zal worden gerapporteerd. Dit betekent een flinke “snoei” van het aantal doelstellingen en de daarbij geformuleerde indicatoren dat in de Begroting 2007 gepresenteerd was. Daarbij is de Begroting 2008 niet meteen meer “SMART” geworden dan de Begroting 2007, maar veel “ballast” is er wel uit. Dit laat ruimte voor verdere doorontwikkeling in de komende jaren aan de hand van het nieuwe Collegeprogramma.

**Baten en lasten**
Aan het begin van de beschrijving van elk programma wordt een beknopt samenvattend overzicht gegeven van de baten en lasten van het programma met een grafische weergave daarvan, waarmee meteen een indicatie wordt gegeven van de (relatieve) omvang van het programma.

**Kaderstellende nota’s, regelingen, wetten etc.**
Beleid komt niet voort uit het niets. Daarom geven wij voor elk programma een overzicht van provinciale documenten waarin de kaders voor het beleid/de doelstellingen zijn vastgelegd. Daarnaast worden kaderstellende beleidsstukken van derden - bijvoorbeeld het Rijk - genoemd. Het is dan duidelijk waar de basis van het beleid te vinden is. Daarnaast kan bij een digitale versie van de begroting vanuit deze trefwoorden worden “doorgeklikt” naar achterliggende documenten.

**Ontwikkelingen**
In de komende tijd kunnen er ontwikkelingen (buiten de provincie zelf) zijn die invloed hebben op het provinciale beleid. Voor zover die invloed reeds duidelijk is, wordt hierover (beleidsrelevante) informatie verstrekt.

**Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij er aan doen?**
Het centrale onderdeel van het Programmaplan bestaat met ingang van de Begroting 2008 uit de behandeling van de prioriteiten, zoals die het resultaat zijn van de kaderstelling door provinciale staten op basis van de Voorjaarsnota 2007 PLUS. Daarmee is feitelijk al een deel van de Begroting 2008 vastgesteld; daarom wordt de tekst waarmee de staten hebben ingestemd integraal opgenomen in de Begroting 2008.

**Samenvattend overzicht prioriteiten**
Zoals ook in de Voorjaarsnota 2007 PLUS is gebeurd, wordt van de gekozen prioriteiten een samenvattend overzicht verstrekt met daarbij een financieel overzicht.

**Wat doen wij nog meer?**
Het uitgangspunt "sturen op hoofdlijnen" wordt onder meer vormgegeven door de informatie over de overige activiteiten ("going concern") verder samen te vatten en deze een minder prominente plaats te geven dan nu het geval is. Het gaat hier met name om zaken die tot het lopende beleid behoren en waarover geen politieke discussie aan de orde is. Dit zullen ook vooral zaken zijn die behoren tot de vaste (medebewinds)taken van de provincie. Waar hier zaken spelen waarover het college bijvoorbeeld nadere afspraken met de staten wil maken of waarvan de staten hebben aangegeven een nadere rapportage te wensen, worden die hier iets verder uitgewerkt; voor het overige wordt puntsgewijs informatie verstrekt.

**Agenda**
In de Begroting wordt in de vorm van een beleidsagenda expliciet aandacht besteed aan de afspraken met provinciale staten over de oplevering van beleidsproducten, zoals specifieke beleidsnota's, uitvoeringsplannen en bestuursopdrachten. Verder wordt aandacht besteed aan bestuurlijke gebeurtenissen die op de rol staan, bijvoorbeeld de ondertekening van bestuursovereenkomsten en het in werking treden van belangrijke wetgeving. Op deze wijze wordt een aanzet gegeven tot een betere planning van de bestuurlijke agenda; deze zal de komende jaren nog verder worden doorontwikkeld.

**Wat mag het kosten?**
Per programma(onderdeel) wordt een totaaloverzicht gegeven van programmakosten. Niet alleen voor de komende jaren tot en met 2011, maar daaraan toegevoegd ook cijfers over 2006 en 2007. Daarbij moet over de apparaatskosten de opmerking worden gemaakt dat deze in de Begroting 2008 niet worden toegerekend aan de programma's, vanwege het tijdstip van besluitvorming over de prioriteiten en de uitwerking van het Collegeprogramma en vanwege consequenties van de organisatieontwikkeling waar het gaat om de invoering van de nieuwe hoofdstructuur en het voornemen, een aantal functies van "intern gericht" te verschuiven naar "extern gericht".

**Toelichting op verschillen**
Waar de financiële totaaloverzichten voor de programma's substantiële verschillen tussen de jaren laten zien, wordt hiervoor een toelichting gegeven. Deze toelichting wordt met ingang van de Begroting 2008 per programma gegeven, indien de verklarende factoren specifiek zijn voor dat programma. Verklaringen van meer algemene aard worden gegeven als onderdeel van de Financiële begroting.

# Kerngegevens provincie Drenthe

| | |
|---|---|
| **A. Sociale structuur*** | |
| Aantal inwoners (per 1 januari 2006) | 484.481 |
| Aantal huishoudens (per 1 januari 2006) | 202.143 |
| | |
| **B. Economische structuur*** | |
| Netto arbeidsparticipatie | 63,4% |
| Beroepsbevolking (x 1.000) | 214 |
| Werkzaam (x 1.000) | 199 |
| Werkloos (x 1.000) | 15 (7,1%) |
| | |
| Bedrijvigheid (in aantallen): | |
| Landbouw | 4.734 |
| Industrie | 1.547 |
| Bouw | 2.542 |
| Handel | 7.057 |
| Horeca | 1.398 |
| Transport | 880 |
| Zakelijke diensten | 5.964 |
| Overige diensten | 5.105 |
| | |
| **C. Fysieke structuur*** | |
| Oppervlakte (in km²) | 268.037 |
| Oppervlakte landbouwgrond (in ha) | 193.157 |
| Woningvoorraad (aantal per 1 januari 2006) | 200.729 |
| | |
| **Financiële kerngegevens Begroting 2008** | |
| Totale lasten voor bestemming resultaat | 251.433.152 |
| Totale baten voor bestemming resultaat | 248.865.733 |
| Onttrekking aan reserves (saldo) | 2.567.419 |
| Opbrengsten opcenten motorrijtuigenbelasting | 42.708.000 |
| Uitkering Provinciefonds | 64.229.378 |
| Omvang algemene reserves per 1 januari 2008 | 76.852.892 |
| Omvang bestemmingsreserves 1 januari per 1 januari 2008 | 69.500.226 |
| Omvang eigen voorzieningen per 1 januari 2008 | 30.594.783 |
| Omvang voorzieningen middelen derden per 1 januari 2008 | 9.391.398 |

* Bronnen: Drenthe in cijfers 2006 en Centraal Bureau voor de Statistiek.

**Middelenverdeling per programma (op basis van lasten 2008)**

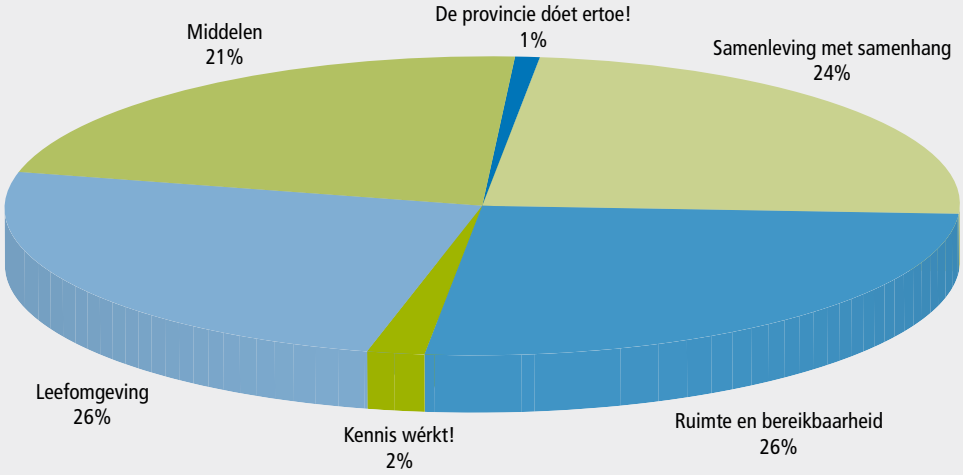

# I Beleidsbegroting

## I.1 Programmaplan

# Programma 1. De provincie dóet er toe!

## Missie

Onze ambitie is de provincie te laten léven door actief te zijn als stimulator, initiatiefnemer en regisseur. Voorop staat een heldere en duidelijke communicatie. Digitale ontsluiting van informatie speelt een belangrijke rol. De dienstverlening aan inwoners, bedrijven, organisaties en medeoverheden wordt verbeterd. Zij worden interactief betrokken bij de opstelling en uitvoering van provinciaal beleid. Samenwerking met gemeenten, waterschappen en buurprovincies is van belang. Drenthe wordt sterker gepositioneerd op nationaal en internationaal niveau. De lobby richting Den Haag en Brussel krijgt meer aandacht. Bij de profilering van Drenthe staan de eigen kernwaarden centraal. Actief wordt ingespeeld op belangrijke (inter)nationale trends als klimaatverandering, duurzame energievoorziening, internationalisering en demografische veranderingen. Gebiedsgerichte aanpak krijgt meer gestalte.

## Doel (wat willen we bereiken?)

**Provinciale staten (PS)**
Grotere zichtbaarheid PS. Indicatoren: 20 werkbezoeken staten(commissies); 75% van de Drentse inwoners weet wie PS zijn en wat ze doen.

**Bestuurlijke aangelegenheden (rechtsbescherming)**
Een goede en adequate rechtsbescherming bieden aan belanghebbenden die betrokken zijn bij provinciale besluitvorming.

| Indicatoren | Nulmeting | Streefwaarde/realisatie | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | 2007 | 2008 | 2009 | Later |
| 1. Kwantitatief: aantallen beroepsprocedures inzake beslissingen op het bezwaarschrift. | Van de 42 zaken in 2006 is in 3 gevallen (7%) beroep ingesteld tegen de beslissing op het bezwaarschrift bij de Rechtbank of de Raad van State. | 15% | 15% | 15% | 15% |
| 2. Kwalitatief: oordeel rechter, tevredenheidsonderzoek belanghebbenden (in- en extern). | Van de 8 uit 2005 en 2006 lopende beroepszaken in 2006 zijn 2 beroepen alsnog ingetrokken.<br>Uitspraken (6 x):<br>■ 2 gegrond (33%)<br>■ 0 gedeeltelijk gegrond (0%)<br>■ 0 niet-ontvankelijk (0%)<br>■ 4 ongegrond (66%) | 10% uitspraken gegrond | 10% | 10% | 10% |
| Tijdigheid van de afdoening van bezwaren en klachten. | Van de 42 zaken in 2006 is 0 keer (0%) buiten de termijn beslist. | 30% | 25% | 25% | 25% |

**Bestuurlijke aangelegenheden (financieel toezicht)**
Voorkomen - binnen de mogelijkheden van de provincie - dat gemeenten in een uitzichtloze financiële positie raken en als gevolg daarvan een beroep moeten doen op de collectieve middelen van gemeenten.

Concreet houdt dit in dat geen enkele Drentse gemeente een beroep doet op de collectieve middelen van de gemeenten

## Openbare orde en veiligheid

Veilige provincie en een goede crisisbeheersingsorganisatie

### 1. Verbetering samenwerking bij hulpverlening

| Subdoelen | Indicator | Nulmeting | Streefwaarde/realisatie | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | 2006 | 2007 | 2008 | Later |
| 1.1. Deelname aan oefencyclus regio en nationaal | Aantal oefeningen | 0 | 1 | 2 | | 2 |
| 1.2. Afstemming/congruentie in planvorming Noorden | ■ Vaststelling coördinatieplan<br>■ Uitgevoerde acties regionaal beheersplan | Niet | Wel | | | |

### 2. Adequate aanpak bij calamiteiten

| Subdoelen | Indicator | Nulmeting | Streefwaarde/realisatie | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | 2006 | 2007 | 2008 | Later |
| 2.1. Operationele rampenplannen (dat wil zeggen goedgekeurd en in uitvoering) c.a. | Aantal goedkeuringen | 0 | | | | |
| 2.2. Integraal oefenbeleid | Vastgesteld plan en uitgevoerde acties | 0/0 | 1/4 | 1/6 | | ¼ |
| 2.3. Transparant rapportage-systeem | Ontwikkelingsfase integrale veilig-heidsscorekaart | Fase 0 | Plan-ontwerp | Imple-mentatie | | |

### 3. Goed crisismanagement

| Subdoelen | Indicator | Nulmeting | Streefwaarde /realisatie | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | 2006 | 2007 | 2008 | Later |
| 3.1. Transparante eenduidige organisatie in Drenthe | Organisatiebeschrijving | ja | Herzien | | | |
| 3.2. Participatie in veiligheidsregio | Deelname, aantal bijeenkomsten | Nee. 0. | Ja, 100% | 100% | | 100% |
| 3.3. Geoefende bemensing | Aantal oefeningen, evaluaties | 4 Vigeb, 1 bestuurlijk | | | | 4 Vigeb, 1 bestuur-lijk |

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 1. De provincie dóet ertoe! | 3.528.496 | 12.000 |
| Overige programma's | 247.904.656 | 248.853.733 |

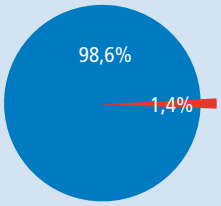


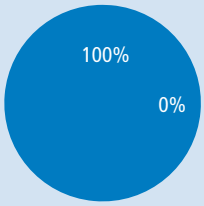


| Programma 1. De provincie dóet ertoe! | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 2.509.013 | 3.291.690 | 3.528.496 | 3.482.908 | 3.323.408 | 3.420.895 |
| Totaal baten | 43.179 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Saldo | 2.465.834 | 3.279.690 | 3.516.496 | 3.470.908 | 3.311.408 | 3.408.895 |

## Kaderstellende nota's, regelingen, wetten etc.

- Wet dualisering provinciebestuur
- Provinciewet
- Gemeentewet
- Wet openbaarheid van bestuur
- Wet rampen en zware ongevallen
- Besluit Begroting en verantwoording voor provincies en gemeenten (BBV)
- Provinciale klachtenregeling
- Verordening onderzoeken doelmatigheids en doeltreffendheid provincie Drenthe
- Verordening Bestuurscommissie Onderzoeksbureau Cultuur, Welzijn en Zorg
- Statuten Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO)
- Gemeenschappelijke regeling Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN)
- Notitie Een Drentse visie op de toekomst van het middenbestuur
- Onderzoeksprogramma 2008
- Beleidskader voor het financieel toezicht op de gemeenten en de gemeenschappelijke regelingen in de provincie Drenthe
- Ambtsinstructie Commissaris van de Koningin (CvdK)
- Beleidsnotitie Integrale veiligheid ( 2007)

## Ontwikkelingen

**Bestuurlijke aangelegenheden (bestuurlijke organisatie)**
In het concept-Bestuursakkoord tussen Rijk en provincies wordt onder andere gesproken over bestuurlijke verhoudingen, decentralisatie van taken en vermindering van administratieve lastendruk. Definitieve afspraken hierover kunnen van invloed zijn op de inrichting van onze bestuurlijke organisatie en contacten met onze partners. Op landelijk niveau speelt de discussie over de rolverdeling tussen gemeenten en provincies, die ook van invloed kan zijn op ons takenpakket.

**Bestuurlijke aangelegenheden (kwaliteit openbaar bestuur)**
In de huidige kabinetsperiode zal de ambtsinstructie voor de CvdK worden aangepast.

**Openbare orde en veiligheid**
De organisatie van de veiligheid wordt in 2008 aangepast door invoering van de veiligheidsregio. Daarmee gaan organisatorische en inhoudelijke verschuivingen optreden op het gebied van doorzettingsmacht en toezicht.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

### Bestuurlijke aangelegenheden

**1.1. Rolopvatting provincie als middenbestuur**
Het provinciaal beleid staat niet op zichzelf. Trends van buitenaf en het beleid van de medeoverheden zijn van grote invloed. De provincie als middenbestuur is interactief. Zij treedt op als stimulator, initiatiefnemer en regisseur, zowel richting medeoverheden, bedrijfsleven als organisaties. In de eerste helft van 2008 wordt het wederzijds verwachtingenpatroon over de rolopvatting van de provincie afgestemd met de medeoverheden en de maatschappelijke organisaties. Wederzijdse herkenning en erkenning van de rollen van de provincie en haar partners zijn hierbij belangrijk. Op grond van de bevindingen wordt nader invulling gegeven aan de nieuwe bestuursstijl en de aanpassing van de ambtelijke organisatie.

**1.2. Impuls samenwerken met medeoverheden**
De contacten met gemeenten, waterschappen en de Vereniging van Drentse Gemeenten (VDG) worden uitgebouwd. Doel is opstelling van gezamenlijke gebiedsgerichte strategische ontwikkelingsagenda's. Daarover vindt periodiek bestuurlijk overleg plaats. Ontwikkelings- en resultaatgerichte allianties staan voorop. Dit zal leiden tot meer samenhang in visie, doelen, strategie, maatregelen, projecten en inzet van middelen (financieel en menskracht). Wij zijn bereid voor de Drentse gemeenten een inhoudelijk ondersteunende rol te vervullen voor EU-aangelegenheden.
Wij zullen een actieve rol vervullen in het Interprovinciaal Overleg (IPO). De samenwerking met de buurprovincies en de aangrenzende Duitse overheden zal resultaatgericht zijn. De intensivering van de SNN-samenwerking met de vier grote noordelijke steden wordt verder uitgelijnd in het najaar van 2007, mede afgestemd op de SNN-organisatie voor de nieuwe statenperiode.

Wij stellen in 2008 een onderzoek ex artikel 217a van de Provinciewet in naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van de verschillende provinciale samenwerkingsverbanden.

**1.3. Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid**
Burgers, bedrijven en organisaties worden in een zo vroeg mogelijk stadium betrokken bij de voorbereiding, besluitvorming en uitvoering van provinciaal beleid. Doel is de creativiteit en deskundigheid van inwoners beter en vooral eerder in het beleid tot hun recht te laten komen. Vergroten van betrokkenheid kan via periodieke, al dan niet themagerichte, discussiebijeenkomsten en via inspraakprocessen rond grote beleidsnota's en grote projecten. Ter nadere uitwerking wordt een procedurenota Beginspraak opgesteld, met daarin aandacht voor de aanpak, spelregels en kaders voor burgerparticipatie en mogelijke beleidsonderwerpen die zich lenen voor "beginspraak". In september 2007 is een pilot gepland; een eerste dialoog met inwoners in het kader van de uitwerking van de uitvoeringsagenda Provinciaal Verkeers- en VervoersPlan. Actieve communicatie is de kern van overheidscommunicatie. Bij het vergroten van de betrokkenheid van de inwoners bij het provinciaal beleid worden naast de traditionele activiteiten ook nieuwe communicatiemedia gehanteerd. Zie hiervoor verder prioriteit 1.4.

Er wordt extra geïnvesteerd om de gebiedsprocessen in de recent ingestelde gebieden van het provinciaal Meerjarenprogramma (pMJP) op gang te krijgen. Dit vraagt om gebiedsspecifieke communicatie. Het versterken van de samenwerking en het ontwikkelen van gebiedskennis sluiten aan bij de aanbevelingen uit het symposium "Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe" (maart 2007). Deze aanpak leidt tot meer initiatieven om de doelstellingen voor het landelijk gebied te realiseren (spin off). De partners in de pMJP-gebieden worden gevraagd actief (ook financieel) bij te dragen aan de uitvoering van het pMJP.

## 1.4. Profilering provincie Drenthe

De provincie als bestuurslaag is relatief onbekend; de burger weet weinig af van haar werkzaamheden. We gaan burgers en maatschappelijke organisaties meer en nadrukkelijker betrekken bij de beleidsontwikkeling. De "provinciekeuken" wordt voor hen opengesteld. Beeldvorming ontstaat veelal bij directe contacten. We introduceren de één-loketfunctie. Ook wordt de interne dienstverlening (beantwoording publieksvragen, afhandeling poststukken) verder verbeterd. Voor een betere profilering van de provincie is een actieve(re) communicatie noodzakelijk. Er wordt een meerjarige campagne ontwikkeld voor een betere profilering van de provincie Drenthe als bestuurs-laag. Aan de hand daarvan wordt de provincie op een (inter)actieve wijze en via uiteenlopende media belicht. De campagne wordt nadrukkelijk ook ingezet op de wenselijke profilering van het totaal beeldmerk Drenthe. Een provincie met unieke kernkwaliteiten en grote kansen voor wonen, werken en recreëren in een hoogwaardige landschappelijke, cultuurhistorische en sociaal veilige omgeving. De positie als grensregio en de ligging in de internationale Noordelijke Ontwikkelingsas krijgen hierbij aandacht. Dit beeldmerk moet een belangrijke wervende factor worden voor nieuwe, bij deze kwaliteiten passende, ruimtelijke en economische ontwikkelingen. De campagne wordt mede afgestemd op de lopende promotiecampagne "Da's nou Drenthe".

Wij willen Drenthe nadrukkelijk positioneren in de Noordelijke Ontwikkelingsas (NOA, zie ook 4.3) en op Europees niveau in het algemeen. Onze ambities op dit punt, inclusief de Drentse lobby in Brussel, zullen wij verwoorden in een nota Drenthe in internationaal perspectief.

## 1.5. Digitale ontsluiting informatie: project Burger en provincie

De (deels wettelijke) verplichtingen en afspraken tussen IPO, rijk, Unie van Waterschappen (UvW) en VNG (Verklaring e-dienstverlening, april 2006) en het voldoen aan de normen van de BurgerServiceCode gelden als uitgangspunten bij het formuleren van de doelen van deze prioriteit (zie 6.2). De doelen hebben wij in juni 2006 vastgesteld in de nota Welkom in Digitaal Drenthe (WiDD). De nota heeft een beleidshorizon van vier jaar. Er is een nieuw Uitvoeringsprogramma e-dienstverlening in voorbereiding. De actualisering is een gevolg van de noodzakelijke forse eenmalige en verder (continue) verbetering van de provinciale Website. De ombouw daarvan tot Portal voor Drentse informatie, het publiceren van (geo-) informatie over leefomgeving en versterken van de interactie met burgers (doorstart en beheer van www.reuring.nl). Ook de dienstverlening via de site, inclusief de mogelijkheid tot transacties, wordt sterk verbeterd. Verdere aanpassingen betreffen de interne herstructurering van de IT-huishouding, die dan is aangesloten op landelijke voorzieningen, zoals de landelijke authentieke registraties (verplicht gebruik) en DigiD. DigiD is het identificatiemiddel voor de burger die digitale overheidsdiensten wil afnemen. In 2007 wordt onderzocht of toetreden tot de vereniging D!MPACT voor Drenthe een versnelling kan betekenen voor toepassing van e-overheid. D!MPACT bestaat uit gemeenten, en binnenkort naar verwachting ook enkele provincies, die gezamenlijk e-overheid toepassingen ontwikkelen en beheren.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
|---|---|---|
| 1.1. Rolopvatting provincie als midden-bestuur | Verdieping rolopvatting als interactief middenbestuur: stimulator, initiatiefnemer en regisseur. | ■ Afstemming wederzijds verwachtingenpatroon rolopvatting provincie met medeoverheden en maatschappelijke organisaties.<br>■ Inpassing gevolgen nieuwe rolopvatting voor bestuurlijk - ambtelijk samenspel in lopend intern traject Organisatieontwikkeling. |
| 1.2. Impuls samenwerken met medeoverheden | ■ Gemeenschappelijke, gebiedsgerichte strategische agenda's.<br>■ Ontwikkelings- en resultaatgerichte allianties.<br>■ Effectieve en efficiënte samenwerking bij uitbouwen van kansen en oplossen van knelpunten.<br>■ Periodiek overleg met medeoverheden. | ■ Per gebied (stad en/of regio) overleg over beleidsinzet samenwerkings-agenda.<br>■ Vastleggen afspraken samenwerking, o.a. welke partijen, beleidsinzet, programmering, organisatie, financiële kaders, monitoring, enz.<br>■ Uitvoeren afspraken in 2009 t/m 2011.<br>■ Uitvoeren onderzoek ex artikel 217a Provinciewet over doelmatigheid en doeltreffendheid provinciale samenwerkingsverbanden.<br>■ Vervullen ondersteunende rol gemeenten voor EU-aangelegenheden. |
| 1.3. Grotere betrokken-heid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid. | ■ Structureel, intensief en interactief contact samenleving - provincie.<br>■ Via "beginspraak" creativiteit en deskundigheid inwoners beter en eerder in beleid tot recht laten komen.<br>■ Impuls ontwikkeling landelijk gebied door vergroten betrokkenheid en samenwerking met bewoners en ondersteunen gebiedsprocessen in pMJP-gebieden. | ■ Periodieke bijeenkomsten (ca. 3 x per jaar) PS en/of GS met inwoners en organisaties over hoofdthema's provinciaal beleid.<br>■ Ontwikkeling procedure "Beginspraak".<br>■ Uitvoering traject "Beginspraak", c.q. Burgerparticipatie (doorstart "reuring.nl").<br>■ Voor pMJP-gebieden:<br>  ■ opstellen plannen van aanpak in 2007<br>  ■ uitvoering in 2008 e.v.<br>  ■ ontwikkelen gebiedsgerichte en beleidsspecifieke communicatie<br>  ■ organiseren beginspraak<br>  ■ beschikbaar stellen toegesneden gebiedsinformatie |
| 1.4. Profilering provin-cie Drenthe | ■ Betere beeldvorming positie en status PS en GS en werkzaamheden provincie.<br>■ Beter vermarkten Drenthe als unieke en veilige omgeving voor wonen, werken en recreëren. | ■ Vaststellen en uitvoeren van Meerjaren Communicatieplan 2007 t/m 2011.<br>■ Intensivering communicatieactiviteiten en permanente proactieve infor-matieoverdracht.<br>■ Impuls nieuwe communicatiemedia.<br>■ Ontwikkelen relatie- en reputatiemanagement.<br>■ Opstellen nota Drenthe in internationaal perspectief. |
| 1.5. Digitale ontsluiting informatie: project Burger en provincie | Voldoen aan afspraken tussen IPO, rijk, UvW en VNG over totstandkoming programma e-overheid. normen Burger-ServiceCode. | Vaststellen en uitvoeren Uitvoeringsprogramma E-dienstverlening:<br>■ verbetering provinciale website: portal, (geo-) informatie, interactie (reuring.nl) en dienstverlening, incl. mogelijkheden tot transacties;<br>■ interne herstructurering IT-huishouding, die is aangesloten op landelijke voorzieningen als DigiD. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 1. De provincie dóet er toe! | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1.1. Rolopvatting provincie als middenbestuur | | | | | |
| 1.2. Impuls samenwerken met medeoverheden | | | | | |
| 1.3. Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid | 40.000 | 225.000 | 225.000 | 225.000 | 265.000 |
| 1.4. Profilering provincie Drenthe | 50.000 | 150.000 | 100.000 | 100.000 | 100.000 |
| 1.5. Digitale ontsluiting informatie: project Burger en provincie | 222.000 | 350.000 | 319.250 | 92.563 | 90.875 |
| Totaal Programma 1. De provincie dóet er toe! | 312.000 | 725.000 | 644.250 | 417.563 | 455.875 |

## Moties

**Motie 1: Taken, positie, prioriteiten en taakopvatting provincie**
Voor het uitvoeren van deze motie is een Commissie ingesteld: Rollen en taken van de provincie.

## Wat doen we nog meer?

**Interprovinciale samenwerking**

- Bevorderen van een goede positionering van de provincie via interprovinciale samenwerking zoals in IPO- en SNN-verband.
- Continuering van de samenwerking met andere provincies.
- In stand houden goede bestuurlijke en ambtelijke verhoudingen met andere provincies.
- Actieve deelname aan bestuursvergaderingen, bestuurlijke adviescommissies en ambtelijke overleggen in IPO- en SNN-verband.

**Bestuurlijke aangelegenheden**

- Bestuurlijke overleggen met gemeenten, provincies en Vereniging van Drentse Gemeenten (VDG).
- Inspelen op actualiteiten binnen het vakgebied en continue positiebepaling van de provincie.
- Nagaan of wij mogelijk via een interprovinciale benchmark onze regeldruk voor gemeenten, waterschappen, maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en burgers verder kunnen beperken.
- Door middel van onderzoek een bijdrage leveren aan de ontwikkeling, uitvoering en evaluatie van beleid op het terrein van cultuur, welzijn en zorg.
- Op grond van de Verordening doelmatigheid en doeltreffendheid provincie Drenthe wordt ieder jaar een onderzoeksprogramma geconcipieerd. Daarin worden 3 tot 4 onderzoeken beschreven die aankomend jaar worden uitgevoerd.
- Monitoren van de financiële positie van gemeenten en gemeenschappelijke regelingen.
- Opstellen verslag Financiële verkenningen 2008.
- Benoeming en herbenoeming burgemeesters, eventueel waarnemingskwesties.
- Werkbezoeken aan gemeenten, waterschappen, operationele diensten, rijksvertegenwoordigers.
- Uitbrengen van een digitaal Burgerjaarverslag.
- Voorzitterschap en secretariaat/uitvoering van het Prins Bernhard Cultuurfonds (jaarbudget ca. € 220.000,--).

**Openbare orde en veiligheid**

- Beheer en actualisering van risicokaart Drenthe.
- Deelname en ontwikkelen van oefeningen crisisbeheersing.
- Toezicht op politieorganisatie en instandhouding netwerken.

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer |
|---|---|
| Verslag Financiële verkenningen 2008 | Oktober 2008 |

## Wat mag het kosten?

| | Product/prioriteiten | Rekening 2006 | Begroting 2007 | Begroting 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | | 312.000 | 725.000 | 644.250 | 417.563 | 455.875 |
| | Provinciale staten | 1.192.359 | 1.050.204 | 946.226 | 966.635 | 988.960 | 1.014.780 |
| | Bestuurlijke aangelegenheden | 197.292 | 523.443 | 435.814 | 443.928 | 454.330 | 462.250 |
| | Interprovinciale samenwerking | 1.100.912 | 1.248.600 | 1.282.000 | 1.326.000 | 1.359.700 | 1.391.600 |
| | Openbare orde en veiligheid | 18.450 | 157.443 | 139.456 | 102.095 | 102.855 | 96.390 |
| | Totaal lasten | 2.509.013 | 3.291.690 | 3.528.496 | 3.482.908 | 3.323.408 | 3.420.895 |
| Baten | Bestuurlijke aangelegenheden | 33.179 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| | Openbare orde en veiligheid | 10.000 | - | - | - | - | - |
| | Totaal baten | 43.179 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Bestemming | Subtotaal voor bestemming | 2.465.834 | 3.279.690 | 3.516.496 | 3.470.908 | 3.311.408 | 3.408.895 |
| resultaat | Saldo reserves | - | - | - | - | - | - |
| | Subtotaal na bestemming | 2.465.834 | 3.279.690 | 3.516.496 | 3.470.908 | 3.311.408 | 3.408.895 |

## Toelichting op de verschillen tussen 2007 en 2008

De totale lasten van het programma De provincie doet ertoe zijn in 2008 per saldo bijna € 237.000,-- hoger dan in 2007.
Het hogere saldo wordt veroorzaakt door:

- een intensivering van de prioriteiten in 2008 ad € 413.000,--
- het verhogen van bestaande budgetten (trendmatig dan wel conform andere afspraken ad € 115.000,--
- het verlagen en beëindigen van budgetten ad € 291.000,--

De belangrijkste specificaties van de bovenstaande bedragen zijn de volgende.

**Prioriteiten**

- Verhoging budget prioriteit Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid met € 185.000,--.
- Verhoging budget prioriteit Profilering provincie Drenthe met € 100.000,--.
- Verhoging budget prioriteit Digitale ontsluiting informatie: project Burger en provincie met € 128.000,--.

**Verhogen bestaande budgetten**

- Eenmalig verhogen budget kosten risicokaart Drenthe met € 38.000,-- voor noodzakelijke investering in apparatuur.
- Restant verhogingen betreft de indexering van bestaande structurele budgetten.

**Verlagen en beëindigen van budgetten**

- In 2007 was een eenmalig budget van € 130.000,-- beschikbaar voor communicatie rondom de verkiezingen van provinciale staten.
- De subsidie aan de Stichting Dametin ad € 7.500,-- is beëindigd.
- Het budget voor het Onderzoeksbureau is in 2007 ruim € 47.000,-- hoger vanwege een overheveling van restant gelden uit 2006.
- In 2007 was nog een eenmalig bedrag van € 58.000,-- beschikbaar voor de kosten van het project Risico-inventarisatie externe veiligheid.

# Programma 2. Samenleving met samenhang

## Missie

In de Drentse samenleving is plaats voor iedereen, van jong tot oud. Met alle mogelijkheden en voorzieningen om te leren genieten van cultuur, kunnen bewegen en (verzorgd) oud worden. Een samenleving gericht op het beginsel van Drents naoberschap, met waar nodig de helpende hand voor de zwakkere en extra aandacht voor zorg aan jongeren en ouderen. Een samenleving waarin welzijn hoog in het vaandel staat en waarbij niemand aan de kant staat. Om een samenleving met samenhang te realiseren zetten wij de komende periode in op de sociale impuls. De impuls beslaat het hele werkveld Welzijn. Op een aantal terreinen hebben wij wettelijke taken. Deze worden optimaal uitgevoerd. Daarnaast vervullen wij een actieve rol op het sociale terrein. De voorgestelde intensiveringen worden gezien als een totaalpakket. Over de concrete invulling worden met gemeenten en maatschappelijke organisaties afspraken gemaakt. Daardoor groeit de impuls uit tot veel meer dan de fragmentarische inzet van de provincie. Accent krijgen de navolgende prioriteiten. Bij de vormgeving van het beleid wordt nauw samengewerkt met de medeoverheden en de maatschappelijke organisaties. De beoogde impuls wordt mede ingezet om extra financiële middelen te genereren en om de rijks- en Europese beleidsdoelen op dit terrein te halen. Zo wordt in SNN-verband via de Kennisinvesteringsagenda (KIA) met het Rijk onderhandeld over extra financiële middelen voor het onderwijskansenbeleid.

## Doel (wat willen we bereiken?)

### Ontwikkeling CWZ-beleid

- Vaststelling van beleids- en uitvoeringskaders voor het gehele programma Samenleving met samenhang. Planning van de vaststelling van beleids- en uitvoeringskaders: vierde kwartaal 2008.
- Periodiek overleg en gesprek met de voor de uitvoering van dit programma relevante partners (zoals gemeenten, gesubsidieerde instellingen en andere maatschappelijke organisaties).
- Realisatie van een sluitend systeem van monitoring en evaluatie over de voortgang van het lopend beleid en van signalering van nieuwe - voor de provincie relevante - trends en ontwikkelingen. Planning realisatie van een sluitend systeem van monitoring en evaluatie vierde kwartaal 2008.

### Opgroeien (jeugdzorg)

- Het ondersteunen van het lokaal jeugdbeleid en het onderwijs vanuit de specifieke kennis van de jeugdzorg.
- Een kwaliteitsverbetering bij de jeugdbescherming en jeugdreclassering in Bureau Jeugdzorg door deelname aan het project Beter beschermd.
- De invoering van één transparant registratiesysteem en signaleringssysteem in iedere gemeente (Jongeren in beeld), wat aansluit bij de landelijke VerwijsIndex. Voorts een aansluiting bij Bureau Jeugdzorg zodat daar de intersectorale cliëntstromen goed gevolgd kunnen worden.
- Het instellen van een provinciaal platform voor cliëntorganisaties.

*Indicatoren*

- In 2008 hebben de 4 kerngemeenten (Emmen, Hoogeveen, Meppel en Assen) hun lokaal jeugdbeleid samenhangend vormgegeven in een Centra voor Jeugd en Gezin-achtige constructie. Deze gemeenten zijn voortrekkers voor de ontwikkeling van Centra voor Jeugd en Gezin voor de overige 8 Drentse gemeenten.
- Alle Drentse gemeenten maken gebruik van het systeem dat aansluit bij landelijke VerwijsIndex (werknaam Jongeren In Beeld +). Hiermee kunnen ze hun risicojongeren goed in beeld krijgen en houden.
- Einde 2008 functioneert er een provinciaal platform van waaruit cliënten (organisaties) en vertegenwoordigers van cliënten de provincie kunnen adviseren over het te voeren jeugdzorgbeleid.

**Werken en leren**

In de Drentse onderwijsagenda Onderwijs werkt! zijn 3 provinciale ambities geformuleerd:

1. de taal- en rekenprestaties in het primair onderwijs zijn sterk verbeterd;
2. alle jongeren volgen een leer-en/of werkroute naar een maximale kwalificatie;
3. de maatschappelijke participatie van specifieke doelgroepen in sociale netwerken, vrijwilligerswerk of werk is toegenomen.

**Wonen en leefomgeving**

Inwoners betrekken bij of zelfs regisseur maken van hun eigen leefomgeving, waardoor er dorps- en wijkontwikkeling op maat ontstaat en diensten en voorzieningen zijn afgestemd op de specifieke behoefte van dit gebied.

*Indicator*

Als indicatie voor succes willen wij in elke gebiedsprojectgroep een afgevaardigde vanuit de bevolking en wordt elke diensten- en voorzieningenafspraak tussen provincie en gemeente getoetst door de gemeentelijke overstijgende dorpsbelangenorganisatie.

**Participatie**

- Het verhogen van deelname aan sportactiviteiten.
- Het verbeteren van de sportinfrastructuur en het ondersteunen van gemeenten bij het ontwikkelen van breedtesportbeleid.
- Het bestrijden en voorkomen van discriminatie in brede zin.
- Het stimuleren van de integratie en emancipatie van allochtonen, nieuwkomers, immigranten en hun nageslacht door het ontwikkelen en uitvoeren van methodieken.
- Het in staat stellen mensen hun krachten te bundelen en zodoende gesprekspartner te zijn bij diverse beleidsvoorbereidende en besluitvormingsprocessen van de overheid en maatschappelijke organisaties.
- Het ondersteunen van een provinciaal netwerk vrijwilligerswerk en verdere ontwikkeling van de methodieken maatschappelijke stage en maatschappelijk betrokken ondernemen.
- Het creëren van meer aandacht en ondersteuning voor de positie van mantelzorgers en een verhoging van inzet van vrijwilligers in de mantelzorg.

*Indicatoren*

- Aantal mensen dat voldoet aan de Nederlandse norm gezond bewegen. Begin 2008 laten wij opnieuw een meting uitvoeren door de Hogeschool Drenthe naar sportdeelname in Drenthe, ter vergelijking met de nulmeting van 2004.
- Aantal klachten discriminatie.
- Aantal leerlingen dat een maatschappelijke stage loopt.

- Aantal samenwerkingsafspraken tussen vrijwilligersorganisaties en het bedrijfsleven.
- Aantal steunpunten vrijwilligerswerk dat ondersteund wordt.
- Aantal contactpunten mantelzorg dat ondersteund wordt.

**Parels van Drenthe**

Het samen met onze culturele, sociale en maatschappelijke partners inhoud geven aan het cultuurbeleid in Drenthe.

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 2. Samenleving met samenhang | 59.596.677 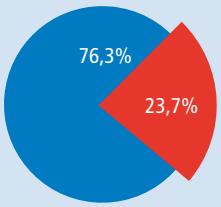  | 31.578.120 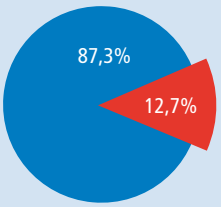  |
| Overige programma's | 191.836.475 | 217.287.613 |

| Programma 2. Samenleving met samenhang | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 55.916.365 | 61.592.951 | 59.596.677 | 59.044.339 | 59.943.417 | 60.501.595 |
| Totaal baten | 31.244.067 | 34.239.485 | 31.578.120 | 29.553.300 | 29.542.426 | 29.548.069 |
| Saldo | 24.672.298 | 27.353.466 | 28.018.557 | 29.491.039 | 30.004.991 | 30.953.526 |

## Kaderstellende nota's, regelingen, wetten etc.

- Contourennota Mensen in het middelpunt (2005-2008)
- Cultuurnota De kunst van het combineren (2005-2008)
- Uitvoeringsprogramma jeugdzorg 2008
- Beleidskader jeugdzorg 2005-2008
- Zorg in perspectief (2005-2008)
- Sociaal rapport 2003
- Algemene subsidieverordening (ASV) Drenthe
- Beleidsregel subsidieverlening Mensen in het middelpunt
- Subsidieverordening jeugdzorg Drenthe
- Wet op de jeugdzorg
- Drentse onderwijsagenda Onderwijs werkt!
- Motie 13, deels gericht op onderwijskansen in (Zuidoost-)Drenthe
- Beleidsregel bij de provinciale agenda Onderwijs en kennisinfrastructuur
- Notitie Multifunctionele dienstencentra 2005-2008
- ½ Miljoen mensen, nota Welzijn, zorg en wonen
- Notitie Drenthe beweegt
- Wat doet u voor Drenthe? Notitie mantelzorg en vrijwillige inzet
- Marsrouteplan bibliotheekvernieuwing 2005-2008
- Beleidskader bibliotheekwerk 2008
- Subsidieregeling Actieplan cultuurbereik Drenthe 2006-2008
- Subsidieregeling stimulering professionalisering Drentse musea 2006-2008
- Subsidieregeling bevordering beeldende kunst en vormgeving Drenthe 2006-2008

- Provinciale Monumentenverordening
- Archiefwet
- Welzijnswet
- Monumentenwet
- Mediawet
- Wet op archeologische monumentenzorg
- Provinciale archiefverordening
- Financieel handboek regionale omroepen
- Uitgangspuntennotitie regionale omroepen
- Actieplan 2007-2010 (Archiefinspectie Noord-Nederland)
- Omroepnota Goed bekeken
- Integraal projectplan cultuurhistorie
- Cultuurconvenant 2005-2008
- Beleidskader archeologie
- Nieuwe Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO)
- Rijkscultuurnota 2005-2008

## Ontwikkelingen

### Ontwikkeling CWZ-beleid

Veranderend of eindigend rijksbeleid zal in 2008 op enkele terreinen binnen dit programma aan de orde zijn. Deze worden in ieder geval verwacht rond jeugdzorg, Actieplan cultuurbereik en het beleid voor beeldende kunst en vormgeving. De richting is thans nog onduidelijk.

### Opgroeien (jeugdzorg)

De rijksoverheid stimuleert de totstandkoming van Centra voor Jeugd en Gezin en de daarbij behorende instrumenten als Elektronisch kinddossier en VerwijsIndex. Gemeenten krijgen hiervoor de komende 4 jaar oplopend extra middelen.
De rijksoverheid voert een aangepaste financieringssystematiek in de jeugdzorg in, waarbij provincies meer ruimte krijgen voor eigen keuzes in beleid.
De rijksoverheid zal naar verwachting de Bureaus Jeugdzorg opdragen om met ingang van 1 januari 2008 ook gaan indiceren voor jeugdigen met een licht verstandelijke handicap.

### Werken en leren

De rijksoverheid bereid nieuwe doelstellingen voor op het gebied van onderwijskansenbeleid. Om bij deze doelstellingen aan te sluiten wordt overleg gevoerd met het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) en worden specifieke doelen en projecten in Noord-Nederland voorbereid.
In het kader van de Noordelijke KIA voert de provincie besprekingen over medefinanciering door het Rijk.

### Participatie

De rijksoverheid heeft in haar Beleidsprogramma 2007-2011 haar inzet toegezegd voor de emancipatie van vrouwen en homoseksuelen. In een emancipatienota zal het Kabinet de plannen nader uitwerken. Om integratie te bevorderen, zal ook discriminatie van allochtonen worden aangepakt.
De rijksoverheid heeft in haar Beleidsprogramma 2007-2011 de ambitie geformuleerd om elke leerling die vanaf 2007-2008 instroomt in het voortgezet onderwijs een maatschappelijke stage van 3 maanden te laten lopen.

Medio 2008 zal de nieuwe wetgeving Antidiscriminatievoorzieningen van het Ministerie van Justitie gereed zijn.

**Parels van Drenthe**

Stelselwijziging Cultuurnota Periode 2009-2012 in recente beleidsbrief rijksoverheid.

1. Instellingen kunnen voortaan bij de cultuurfondsen terecht voor projectsubsidies en vierjarige subsidies, behalve die instellingen die zijn aangewezen voor een langjarig perspectief op subsidie (geen Drentse instellingen).
2. Drentse instellingen als PeerGroup, Jeugdtheatergezelschap De Reus en Kunstenaarsinitiatief in Kolderveen hebben in deze constructie geen plaats en zullen subsidie moeten aanvragen bij de rijksfondsen voor de nieuwe cultuurnotaperiode.
3. De geldstroom beeldende kunst en vormgeving eindigt met ingang van 2009. Bestaande middelen worden voor een deel gedecentraliseerd naar een aantal stedelijke knooppunten (waaronder Groningen). Dit zou betekenen dat Drenthe € 250.000,-- minder te besteden heeft voor beeldendekunstprojecten en kunst in de openbare ruimte.
4. De rijksbijdrage in het Actieplan cultuurbereik vervalt eveneens per 2009.

Om bovenstaande stelselwijzigingen en de daarmee gepaard middelenstop op te vangen wil Drenthe als provincie samen met het veld nieuwe plannen ontwikkelen. Deze zullen in 2008 bij de rijksoverheid worden ingediend. Ook wordt in landsdelig verband over deze infrastructuur gecommuniceerd met de rijksoverheid. Het Noorden pleit voor meer middelen, mede op basis van de onevenwichtige verdeling van rijksgelden. Er is een Noordelijk visiedocument ontwikkeld: Over grenzen. Het Ministerie van OCW beschouwt dit document als een notitie, op basis waarvan plannen ingediend kunnen worden bij de fondsen.

**Decentralisatie steunpunten monumentenzorg en archeologie**

De rijksverantwoordelijkheid voor de steunpunten monumentenzorg en archeologie wordt naar aller waarschijnlijkheid gedecentraliseerd naar de provincies, mogelijk met een efficiency-korting. Ook voor de decentralisatie van de regionale historische centra zullen op korte termijn afspraken met de provincies gemaakt worden. Voor Drenthe kan dit betekenen dat de verantwoordelijkheid voor het Drents Archief wordt gedecentraliseerd. Zonder kostencompensatie van het Rijk is dit niet mogelijk.

**Cultureel Kwartier**

Het Centrum Beeldende Kunst (CBK) en de Provinciale Bibliotheekcentrale (PBc) hebben aangegeven graag in te willen gaan op de uitnodiging van de gemeente Assen om hun organisaties te vestigen in het Cultureel Kwartier. De extra huisvestingslasten die dit met zich meebrengen kunnen hooguit gedeeltelijk door het CBK en de PBc worden gedragen.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

### Jeugdzorg

#### 2.1. Kansen voor jeugd en gezin

Kansen voor 'Jeugd en gezin' is een integraal onderdeel van de sociale impuls. Naast genoemde activiteiten wordt extra geïnvesteerd in het voorkomen van problemen. De Jeugdzorg is een belangrijk beleidsterrein en staat ook voor ons hoog op de agenda. Door structureel te investeren in het eerder signaleren van problemen (w.o. verslavingsproblematiek) verwachten we wachtlijsten te kunnen voorkomen en vaker te kunnen volstaan met het aanbieden van lichtere zorgprogramma's. Ingezet wordt op een toereikend en flexibel jeugdzorgaanbod. In elke

gemeente wordt aansluiting op maat gerealiseerd, middels het inrichten van zogenoemde Centra voor Jeugd en Gezin. Belangrijk is dat actief wordt gesignaleerd welke jongeren en gezinnen problemen hebben. Uitgangspunt is dat kinderen veilig en zonder al te veel zorgen kunnen opgroeien. De provinciale jeugdzorg moet een heldere aansluiting hebben met elk Centrum voor Jeugd en Gezin, onderwijsinstelling of bovenschools samenwerkingsverband. De doeluitkering Jeugdzorg is beschikbaar voor kerntaken van het bureau Jeugdzorg en het Zorgaanbod. De middelen zetten wij in om onze extra ambities te realiseren.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
|---|---|---|
| 2.1. Kansen voor jeugd en gezin | ■ Terugbrengen instroom en geen wachttijden jeugdzorg.<br>■ In elke gemeente aansluiting lokaal jeugdbeleid en jeugdzorg. Aanwezigheid jeugdzorg binnen scholen.<br>■ Versnelde invoering Centra voor Jeugd en Gezin.<br>■ Functies bureau Jeugdzorg zijn goed bereikbaar binnen Centra voor Jeugd en Gezin en onderwijs. | ■ Ondersteunen versnelde invoering Centra voor Jeugd en Gezin. Opstellen vierjarenplan (gereed 2009).<br>■ Bevorderen snelle indicatiestelling bureau Jeugdzorg (gereed 2009).<br>■ Opzetten effectieve zorgprogramma's voor lokaal jeugdbeleid en onderwijs.<br>■ Opzetten kennisnetwerk Centra voor Jeugd en Gezin en onderwijsnetwerken. Uitvoering netwerken t/m 2011. |

## Werken en leren

### 2.2. Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe

Kansen voor onderwijs is een integraal onderdeel van de sociale impuls. De kwaliteitsslag basisonderwijs komt bovenop de inzet in het kader van de lopende Provinciale Onderwijsagenda. Deze agenda loopt af in 2008. Het op te stellen meerjarenplan Onderwijskansen Drenthe richt zich op een brede aanpak. Het actief investeren in het verbeteren van de ontwikkelingskansen van jonge kinderen staat centraal. Wij richten ons op het binden en verbinden van lokale en regionale partijen om samenwerking en samenhang te stimuleren op het terrein van onderwijs, zorg en welzijn. Projectontwikkeling voor talentontwikkeling en het bestrijden van onderwijsachterstanden wordt gestimuleerd. Signalering van problemen bij bovenregionale doelgroepen wordt versterkt: ook hiervoor wordt projectontwikkeling bevorderd. Nadruk krijgt het borgen en verspreiden van behaalde successen. In overleg met gemeenten en schoolbesturen worden afspraken gemaakt over de afstemming tussen lokale en provinciale ontwikkelingsplannen, gezamenlijke doelstellingen en over investeringen.

### 2.3. Kansen voor onderwijs: Aanpak Voortijdig Schoolverlaten (VSV)

Kansen voor onderwijs is een integraal onderdeel van de sociale impuls. De jeugdwerkloosheid in Noord-Nederland is hoog onder jongeren zonder startkwalificatie. Het aantal jongeren dat met een te laag opleidingsniveau de arbeidsmarkt wil betreden is veel te hoog. Het aantal voortijdig schoolverlaters in Noord Nederland neigt naar het landelijk gemiddelde, maar zit daar nog altijd boven. Hierdoor dreigt de sociaal-economische positie van het Noorden te worden verzwakt. Hoofdoorzaken van VSV zijn: gedragsproblematiek bij jongeren, gebrekkige registratie en toeleiding, c.q. begeleiding, onvoldoende structurele inbedding van zorg in- en om scholen en onvoldoende aansluiting tussen beroepsonderwijs en arbeidsmarkt. De aanpak van de VSV-problematiek krijgt een impuls. Nieuwe projecten worden ontwikkeld in het kader van de agenda Onderwijs Werkt (2007-2008) en in nauwe aansluiting op het uitvoeringsprogramma Kennis Werkt, het vervolg op Onderwijs en Kennisinfrastructuur (OKI). Inzet is een uniforme registratie en monitoring in combinatie met het project Sluitende aanpak Noord-Nederland.

De interne en externe zorgstructuren worden beter op elkaar afgestemd. Verdere professionalisering, integrale invoering in 2009 en totale dekking van Zorgadviesteams wordt bevorderd. Integrale deskundigheidsbevordering op het snijvlak van onderwijs en jeugd is uiterlijk in 2011 een feit. Daarnaast worden projecten uitgevoerd in samenwerking met VMBO, MBO en bedrijfsleven om de praktijkgerichtheid van het (voorbereidend) beroepsonderwijs te vergroten. Verwacht wordt dat daarmee voortijdig schoolverlaten wordt tegengegaan. De verschillende projecten moeten niet als losstaand worden beschouwd, maar als aanvullend op elkaar, met diverse raakvlakken op provinciale en noordelijke schaal. Voor de verankering en verbreding van deze processen, methodieken en instrumenten over de noordelijke provincies is het wenselijk om de samenwerkingsinfrastructuur, zoals die is opgebouwd binnen School4Job (80 samenwerkingspartners in de huidige Equalprojecten) opnieuw in te zetten. Zo worden mogelijkheden voor synergie door een overkoepelende en programmatische aanpak maximaal benut.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
|---|---|---|
| 2.2. Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe | ■ Alle (achterstands)kinderen nemen deel aan voorschoolse voorzieningen.<br>■ Ouders zijn maximaal betrokken.<br>■ Scores CITO-toetsen, participatie-graad in voortgezet onderwijs en aantal zwak presterende scholen is gelijk aan landelijk gemiddelde. | ■ Opstellen 10-jarig plan Onderwijskansen in Drenthe.<br>■ In samenspraak met gemeenten en schoolbesturen ontwikkelen van regioplannen primaire onderwijs voor Veenkoloniën, Zuidwest- en Zuidoost-Drenthe (2008: vaststelling, 2009 t/m 2011: uitvoering). |
| 2.3. Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten (VSV) | ■ Terugdringen aantal voortijdige schoolverlaters in (V)MBO met 30% (ca. 800) in 2011.<br>■ Jongeren tot 27 jaar scholen tot op niveau startkwalificatie.<br>■ Volledig sluitende aanpak in 2011 voor terugleiding werkloze jongeren tot 27 jaar naar duale werk- opleiding.<br>■ In 2011 verhogen doorstroom met 5% bij elke overgang ProREC naar VMBO-MBO-HBO. | ■ (Opnieuw) inzetten infrastructuur samenwerking School4Job.<br>■ Opzetten en uitvoeren nieuwe projecten in 2008 t/m 2011. |

## Wonen en leefomgeving

### 2.4. Kansen voor welzijn zorg: sociale samenhang en participatie

In 2007 wordt gestart met de uitvoering van de nota '1/2 miljoen mensen', dé drentse aanpak voor welzijn, zorg en wonen. In de afgelopen periode is er veel aandacht besteed aan de kwantitatieve woonopgave voor specifieke doelgroepen. In de komende periode zorgen we ervoor dat de welzijns- en zorgdiensten (o.a. ouderenzorg) op het niveau komen van de woonkwaliteit. Er wordt intensieve samenwerking gezocht met gemeenten en wooncorporaties. In drie regio's wordt er gezamenlijk een uitvoeringsprogramma gerealiseerd. '1/2 miljoen mensen' gaat over mensen. In de uitvoering wordt slim ingespeeld op demografische ontwikkelingen. Iedereen moet kunnen meedoen, iedereen moet een plaats op maat kunnen vinden. Het gaat hier echt om wonen én leven, ook voor de minder draagkrachtigen. Ons motto is "Niemand aan de kant". Uit onderzoeken (o.a. Regiovisie Groningen-Assen en de analyse Woonplan) blijkt dat er behoefte is aan versterking van de welzijnsdiensten binnen Wonen, welzijn en zorg (WZW). Wij nemen het voortouw in deze ontwikkeling. Vanaf 2009 moet de kwaliteit van het woonaanbod, het welzijnsaanbod en het zorgaanbod op elkaar afgestemd zijn. Er wordt een provincie-

dekkende ondersteuningsstructuur gecreëerd voor mantelzorg en vrijwilligerswerk ('Wat doet u voor Drenthe? Vrijwillige inzet en mantelzorg').

### 2.5. Kansen voor "7-tot-7": diensten- en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten

Inzet is de status van Drenthe als unieke woonprovincie te versterken met uitgekiend tijdenbeleid. Het combineren van zorg- en arbeidstaken moet eenvoudiger worden gemaakt. Het moet voor elke inwoner mogelijk zijn een eigen dagarrangement van 7 uur 's ochtends tot 7 uur 's avonds samen te stellen. Het gaat om een aansluitend aanbod van jeugdvoorzieningen, maar ook om flexibele werktijden, slimme openingstijden en plaatsonafhankelijke dienstverlening. Wij nemen het voortouw, maar deze ambitie kan alleen worden gerealiseerd in samenwerking met gemeenten, instellingen en bedrijfsleven. Voortgang van de regelingen Multifunctionele dienstencentra (MFD), dagarrangementen en brede school ontwikkeling passen binnen het nieuwe "7 tot 7-beleid". Het beleid leidt ook tot versterking van het lokale voorzieningenniveau. Het aansluitend aanbod jeugdvoorzieningen heeft direct gevolg voor de onderwijskansen. Het rijk heeft gezien dat Drenthe voorop loopt in het tijdenbeleid en Drenthe benoemt tot koploper. Dit houdt in dat er extra budget beschikbaar wordt gesteld en dat de minister zich zal inspannen om knelpunten op dit terrein samen met de provincie op te lossen.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
|---|---|---|
| 2.4. Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie | ■ Effectieve samenwerking inwoners, gemeenten, wooncorporaties, welzijns- en zorginstellingen.<br>■ Woon- en leefklimaat beter afgestemd op demografische ontwikkelingen. Streefgetallen waardering: 8.1 in 2009, 8.2 in 2011.<br>■ Mensen wonen zo lang mogelijk zelfstandig thuis.<br>■ Gemiddelde leeftijd overgang extramuraal naar intramuraal stijgt met minimaal 1 jaar. | ■ Vaststelling beleidsnotitie "1/2 miljoen mensen', dé Drentse aanpak welzijn, zorg en wonen". Uitvoering 2009 en 2010.<br>■ Opstellen regionale uitvoeringsprogramma's, aanbesteding "Kwaliteit welzijnssector", werkplaats "Welzijn, zorg en wonen", plan van aanpak Drenthe dekkende ondersteunings- structuur mantelzorg en vrijwilligerswerk, WZW-nota (t/m 1e helft 2008).<br>■ Uitvoering regionale uitvoeringsprogramma's, pilots innovaties WZW, uitreiking innovatie-prijs, invoering ondersteuningsstructuur mantelzorg en vrijwilligerswerk (2e helft 2008).<br>■ Uitvoering meting "Leven en wonen" (OCWZ)<br>■ (2009 en 2011). |
| 2.5. Kansen voor "7-tot-7": diensten- en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten | ■ Diensten- en voorzieningen-<br>■ Programma per gemeenten.<br>■ In alle gemeenten uitvoering lokale initiatieven (MFD / brede school).<br>■ Per gemeente tijdenbeleid op (op maat), als aanzet tot "7-tot-7" economie. | ■ Ontwikkelen integraal actieplan "7-tot-7".<br>■ Inrichten "7-tot 7" netwerk per gemeente.<br>■ Uitbouwen regeling MFD. Ombouwen Expertteam MFD naar "7-tot-7".<br>■ Uitvoeren pilots Dagarrangementen en Combinatiefuncties. |

## Participatie

### 2.6. Kansen voor Sport: Drenthe profileren als sportprovincie

Wij vinden dat Drenthe als sportprovincie nog beter op de kaart kan worden gezet. Naast de bestaande (sport)activiteiten willen wij ruimte geven aan nieuwe initiatieven. Wij richten ons op twee sporen: het versterken van de breedtesport en het jaarlijks organiseren van een topsportevenement (b.v. Eurochamp). Wij werken hierbij nauw samen met de gemeenten en de betrokken sportorganisaties. Sporten is gezond voor lijf en leden. De sociale bindende factor van 'de sport' in Drenthe is erg groot. Topsport en breedtesport zijn communicerende vaten: De breedtesport is de basis voor de topsport en de breedtesport gedijt niet zonder topsport. Sport moet voor iedereen aantrekkelijk zijn. Toegankelijke breedtesportactiviteiten zijn hierbij van vitaal belang. Daarboven geeft topsport

de stimulans om te gaan sporten en meer te bewegen. Topsportevenementen hebben een voorbeeldfunctie. Zij zorgen voor een stevige impuls voor de sportdeelname en het vrijwilligerswerk in de provincie. Belangrijk zijn ook het economisch effect en de promotionele waarde voor Drenthe.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
|---|---|---|
| 2.6. Kansen voor Sport: Drenthe profileren als sportprovincie | ■ Periodiek topsportevenementen in Drenthe: in 2009 Vuelta (Ronde van Spanje).<br>■ Structurele verbetering en nationale status accommodaties voor gehandicaptensport.<br>■ Stimuleren breedtesport en cultuurparticipatie. | ■ Vanuit fonds Sportevenementen bijdragen aan acties profilering sportprovincie Drenthe.<br>■ Meewerken aan voorbereiding Vuelta.<br>■ Haalbaarheidsstudie invoering Drentse sport- en cultuurpas.<br>■ Haalbaarheidsstudie jaarlijkse Kindersportmaand in juni. |

## Cultuur

### 2.7. Versterken culturele infrastructuur Drenthe

De (rijks)geldstroom voor beeldende kunst vervalt mogelijk na 2008. Voortzetting van deze rijksmiddelen is onderdeel van de IPO-inzet voor het bestuursakkoord rijk - provincies. Onze ambitie is om deze bestuursperiode een activerend beleid te voeren, zowel adviserend als dat kunstprojecten daadwerkelijk worden uitgevoerd.

De huidige Cultuurnota eindigt in 2008 en wordt in 2009 herzien. Als onderdeel van de herziening wordt een aparte Museumnota opgesteld. Belangrijk onderdeel in deze nota wordt de verdere professionalisering en financiering van de Drentse musea. Naast het Drents Museum krijgen ook de drie andere grote musea (De Buitenplaats in Eelde, Herinneringscentrum Westerbork en Hunebedcentrum Borger) een belangrijke eigen plaats in de nota. Uitgangspunt is dat de bestaande structuur voor de overige musea blijft bestaan.

Drenthe kent 2 topinstellingen op het gebied van podiumkunsten: PeerGroup en Drents Jeugd Theatergezelschap (DJT) De Reus. Zij vervullen een belangrijke schakel in de Noordelijke basis-infrastructuur op toneelgebied. Verdere ontwikkeling van professioneel toneel wordt ondersteund. De realisatie van deze ambities is mede afhankelijk van de medefinanciering door het rijk. Inzet is vanaf 2008 structurele gelden voor deze twee instellingen te verwerven uit het Noordelijk Convenant met het rijk.

De Stichting De Boei (Behoud, Ontwikkeling en Exploitatie van Industrieel Erfgoed) heeft samen met de deelnemers in de Coöperatie De Venen (eigenaar zuivelfabriek) een plan opgesteld voor de toekomst van het Kunstenaarsinitiatief in Kolderveen (KIK). Dit plan zorgt ervoor dat het KIK (Artist in residence, tentoonstellingen, publieksactiviteiten) haar activiteiten kan voortzetten en uitbouwen. De dekking van het plan is mede afhankelijk van bijdragen van gemeente, provincie en rijk. Wij maken ons sterk in het Noordelijk Overleg Cultuur en in gesprekken met het rijk voor een doorontwikkeling van het KIK.

### 2.8. Vergroten cultuurparticipatie

Zonder brede basis geen top, maar ook andersom. Wij willen onze Drentse talenten stimuleren om zich te ontwikkelen, om boven het maaiveld uit te groeien en als voorbeeld te dienen voor een brede basis. De basis willen we versterken door een optimaal publieksbereik en door het stimuleren van de beoefening van de amateurkunsten. Om dit te bereiken zullen we evenals in

2007 de Drents-brede Culturele uitdag in 2008 mede-organiseren, zullen we een actief festivalbeleid voeren en gaan we voort op de ingeslagen weg om cultuur- en erfgoededucatie op scholen extra te stimuleren.

De dekking in de huidige Cultuurnota voor het Actieplan cultuurbereik en beeldende kunst loopt door tot en met 2008. De dekking voor het festivalbeleid loopt door tot en met 2009 en die voor cultuureducatie tot en met 2008. In 2009 zal een nieuw stimuleringsprogramma worden vastgesteld. Belangrijke randvoorwaarde voor onze ambities is dat de rijksbudgetten beschikbaar blijven.

De provinciale festivals geven jonge theatermakers, muzikanten, kunstenaars van binnen en buiten Drenthe de gelegenheid om zich te presenteren voor honderdduizenden Drenten en toeristen. Binnen de culturele infrastructuur zijn de festivals 'krenten in de pap'. De organisatie wordt vaak gevormd door culturele verenigingen, maatschappelijke instellingen en particulieren. In die zin zijn festivals een schoolvoorbeeld van het motto "Samenleven en Samenhang". Voor een bloeiend en veelzijdig festivalklimaat is provinciale steun noodzakelijk in de vorm van subsidie en advisering. Wij zetten dat beleid voort. De cultuureducatie wordt steviger verankerd binnen de scholen. Leerkrachten worden gestimuleerd deel te nemen aan de cursus Interne Cultuur Coördinator. Wij willen een bijdrage leveren aan de opstelling en invulling van de doorgaande leerlijn cultuureducatie op de Drentse scholen.
Daarbij willen wij het onderscheid tussen de opdrachtgevers (de scholen), de bemiddelaars (de provinciale ondersteuningsinstellingen) en de culturele aanbieders (lokaal en provinciaal) verder verhelderen.

## 2.9. Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed

De provincie laat in dit project haar meerwaarde zien. Het huidige beleidsinstrumentarium erfgoed is relatief top-down en nog te weinig gericht op stimulering van participatie van de bevolking. In het Erfgoeddebat in Borger (februari 2007) zijn aanbevelingen geformuleerd over het beter uitdragen van de betekenis van het erfgoed als het 'tafelzilver' van Drenthe. In samenspraak met de gemeenten en de erfgoedorganisaties wordt het beleid verder gestalte gegeven.

Het Huis voor de Drentse Taol vervult een belangrijke rol voor de stimulering en begeleiding van initiatieven op het terrein van bevordering van taalvaardigheid. Ook de aanpak van streektaal in het onderwijs maakt hier deel van uit, deels gekoppeld aan het project Onderwijskansen in Drenthe. Wij willen op korte termijn de besluitvorming rond het Huis voor de Drentse Taol afronden. Voor 2007 vindt incidentele dekking plaats van (een deel) van de gewenste uitbreiding van de taken van het "Huis". Voor 1 september 2007 moet het Huis voor de Drentse Taol de plannen en subsidieaanvraag voor de komende jaren indienen. In 2008 wordt het meerjarenplan 2008 - 2012 vastgesteld.

## 2.10. Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte

Drenthe verdient een eigentijdser beeld voor zowel de eigen inwoners als de toeristen.
Het imago van Drenthe kan worden verbeterd door te werken aan de beeldkwaliteit in de openbare ruimte. Via een subsidieregeling stimuleren wij particulieren en medeoverheden om bij het vormgeven van openbare ruimtes de kennis en kunde van eigentijdse ontwerpers te gebruiken. Deze prioriteit richt zich op toegepaste kunst. Zij onderscheidt zich daarmee van andere vormen van ondersteuning van kunst in de openbare ruimte (zoals project Kunst en Infrastructuur, Project verbindingen in de regiovisie Groningen-Assen en de geldstroom Beeldende Kunst en Vormgeving).

Door organische verbindingen tussen enerzijds landschap - infrastructuur - gebouwen met kunstzinnige en culturele vormgeving willen wij de kernkwaliteiten van het Drentse landschap en erfgoed uitlichten en optimaal tot hun recht laten komen.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
|---|---|---|
| 2.7. Versterken culturele infrastructuur Drenthe | ■ Stimuleren culturele en beeldende kunst klimaat in Drenthe.<br>■ Versterking kerndoel cultuureducatie<br>■ Doorgroei PeerGroup en Jeugdtheatergezelschap DJT De Reus naar topinstellingen.<br>■ Meer voldoende uitgerust voor uitvoering taken.<br>■ Gezonde exploitatie Kunstenaarsinitiatief in Kolderveen (KIK), met behoud Artist in residencevoorziening. | ■ Financiële ondersteuning CBK.<br>■ Stimuleren CBK-projecten cultuureducatie.<br>■ Voortzetten beleid voor kunstuitleen.<br>■ Subsidiëren PeerGroup en Jeugdtheatergezelschap DJT De Reus.<br>■ In noordelijk verband meer rijksmiddelen bepleiten voor PeerGroup en DJT De Reus.<br>■ Opstellen nieuwe Cultuurnota (vaststelling 2009).<br>■ Opstellen Museumnota (vaststelling 2009), als onderdeel van nieuwe Cultuurnota.<br>■ Bijdrage aan Stichting Boei voortzetting KIK. |
| 2.8. Vergroten cultuurparticipatie | ■ Meer museumbezoek.<br>■ Grotere cultuurparticipatie inwoners en toeristen.<br>■ Divers en veelzijdig aanbod van festivals.<br>■ Cultuureducatie verankeren in scholen.<br>■ Meer professionele toneelvoorstellingen voor alle leeftijdscategorieën. | ■ Stimuleringsprogramma op basis van nieuwe Cultuurnota en in samenspraak met relevante partners (gereed 2009). |
| 2.9. Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | ■ Behoud industrieel erfgoed.<br>■ Meer maatschappelijk draagvlak voor behoud erfgoed.<br>■ Verdubbeling aantal vrijwilligers dat zich inzet voor erfgoed.<br>■ Stevig en herkenbaar Huis voor Drentse Taol. Streektaal als versterking culturele identiteit en taalontwikkeling in basisonderwijs. | ■ Instandhouding KIK.<br>■ Erfgoedproject "Tafelzilver van Drenthe" (opstellen 2008, uitvoeren 2009 t/m 2012).<br>■ Organiseren nieuwe prikkels belangstelling cultureel erfgoed onder brede lagen bevolking.<br>■ Werven vrijwilligers voor ondersteuning PR erfgoed.<br>■ Opstellen en uitvoeren meerjarenplan 2008-2012 Huis voor Drentse Taol. |
| 2.10. Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte | ■ Verbeterd en eigentijds imago van Drenthe.<br>■ Versterking kernkwaliteiten Drents landschap en erfgoed. | ■ Opstellen subsidieregeling in kader herziening Cultuurnota 2009-2012. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 2. Samenleving met samenhang | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|
| 2.1. Kansen voor jeugd en gezin | | 700.000 | 700.000 | 700.000 | 700.000 |
| 2.2. Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe | | | | | |
| 2.3. Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten | | 372.000 | 372.000 | 232.500 | 139.500 |
| 2.4. Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie | 372.000 | 465.000 | 465.000 | 465.000 | 93.000 |
| 2.5. Kansen voor "7 tot 7" diensten- en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten | | 465.000 | 465.000 | 465.000 | 465.000 |
| 2.6. Kansen voor Sport: Drenthe profilering als sportprovincie | | 558.000 | 418.500 | 418.500 | 418.500 |
| 2.7. Versterken culturele infrastructuur Drenthe | 100.000 | 10.000 | 329.000 | 329.000 | 329.000 |
| 2.8. Vergroten cultuurparticipatie | | | 799.800 | 883.500 | 883.500 |
| 2.9. Behoud en ontwikkelen cultureel efgoed | | 195.000 | 295.000 | 295.000 | 295.000 |
| 2.10. Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte | | | 93.000 | 93.000 | 93.000 |
| Totaal Programma 2. Samenleving met samenhang | 472.000 | 2.765.000 | 3.937.300 | 3.881.500 | 3.416.500 |

## Moties

**Motie 3: Subsidiëring breedtesport in relatie met topsportevenementen (PvdA)**
Volgens de motie van de PvdA moet deelname aan sport optimaal worden ondersteund en spelen sportverenigingen hierin een belangrijke rol. De motie beoogd een goede balans tussen top en breedtesport en stelt dat ieder bedrag dat aan topsport wordt besteedt in principe dubbel aan breedtesport wordt uitgegeven. De Provinciale betrokkenheid bij topsportevenement als bv. Vuelta is mede vanuit de visie dat topsport een voorbeeldfunctie en een stimulans kan hebben/ betekenen voor de breedtesport en sportdeelname in de provincie. De komende tijd zullen in Drenthe meerdere topsportevenementen georganiseerd worden waar de provincie bij betrokken is w.o. de Vuelta, Wielerzesdaagse, Superprestige Veldrit en kampioenschappen in de gehandicaptentopsport. Eventuele financiële gevolgen voor investeringen in de breedtesport zijn nog niet in de begroting verwerkt.

**Motie 8: Instellen functie subsidiemakelaar**
Maatschappelijke organisaties en bedrijven hebben soms moeite subsidie te krijgen voor hun projecten. De provinciale subsidiestructuur is daartoe niet helder genoeg. Dit probleem doet zich enerzijds voor bij de voordeur, waar het voor de subsidieaanvrager niet altijd duidelijk is van welke regeling gebruik gemaakt kan worden. Anderzijds moet de interne organisatie zodanig zijn ingericht dat de subsidieaanvraag snel en efficiënt wordt afgehandeld, maar ook dat bij afwijzing in de ene regeling de aanvraag getoetst kan worden aan andere mogelijke subsidieregelingen binnen het Provinciehuis.

Vanuit het project E-dienstverlening worden hiertoe enkele (front-office) processen gestructureerd en geoptimaliseerd . Daarnaast wordt in het project Digitalisering getracht om efficiëntere afhandeling van stukken en uitwisseling van informatie tot stand te brengen. Techniek ondersteunt de subsidieaanvrager echter niet altijd afdoende in zijn zoektocht naar de juiste subsidie. Het op de juiste wijze organiseren van de subsidieafhandeling en de uitwisseling en samenwerking binnen en tussen afdelingen is hierbij van even groot belang.

Kortom: het vraagstuk is bekend, er zijn inmiddels meerdere trajecten in gang gezet om een betere dienstverlening te bieden, maar snelle en gemakkelijke oplossingen zijn er niet.
Ons voorstel is om een Plan van Aanpak te maken voor optimale dienstverlening op dit gebied, waarbij rekening gehouden wordt met de verschillende dimensies van het probleem en waarbij

haalbare oplossingsrichtingen op de kortere en op de langere termijn worden voorgesteld. Dit plan zou kunnen worden uitgetest binnen de afdeling ECWH, waar een groot deel van de subsidieverleningen plaatsvinden.

**Motie 19: Gelijke kansen onderwijsbeleid (SP)**
De door de SP-fractie ingediende motie (aanvaard met de stemmen van GL tegen) vraagt om een onderzoek naar het aantal kinderen in Drenthe die meer dan 10 km van hun woonplaats onderwijs volgen en naar de kosten van het openbaar vervoer voor deze kinderen.
Het verzoek van de motie wordt zo begrepen dat het onderzoek zich zowel richt op (de kosten van openbaar vervoer voor) kinderen die op meer dan 10 km van hun woonplaats voortgezet onderwijs volgen als op kinderen die in of nabij hun woonplaats onderwijs volgen onder hun niveau en eigenlijk op wat grotere afstand van hun woonplaats voortgezet onderwijs zouden moeten volgen op hun niveau.

Uitvoering kan als volgt plaatsvinden:
Als we er van uit gaan dat leerlingen niet altijd kiezen voor de meest gewenste opleiding vanwege de hoge kosten van het openbaar vervoer volstaat een globaal onderzoek naar de totale groep leerlingen van 12 t/m 15 jaar (circa 20.000 leerlingen) zodat in beeld gebracht kan worden wat het kost om het openbaar vervoer gratis te maken. Door het OV-bureau is voor de provincie Groningen in het recente verleden berekend wat het zou kosten om voor leerlingen/studenten van 12 tot 18 jaar het openbaar vervoer gratis te maken. De kosten daarvan in de provincie Groningen zouden € 7,5 à 8 miljoen per jaar bedragen.

Als we nader willen onderzoeken hoeveel leerlingen op grond van financiële motieven dichtbij huis voortgezet onderwijs volgen onder hun niveau, en hoeveel leerlingen ondanks financiële bezwaren voortgezet onderwijs volgen op meer dan 10 km van hun woonplaats, en in beeld willen brengen wat het kost om deze groep te compenseren in de kosten van openbaar vervoer is er meer nodig.
Een onderzoek zal dan relatief duur zijn, omdat (via een significante steekproef) op leerling- c.q. gezinsniveau in beeld moet worden gebracht, wat de kosten van openbaar vervoer zijn c.q. zouden zijn voor deze groep leerlingen. De kosten van zo'n onderzoek belopen ten minste enkele tienduizenden euro's. Pas als de omvang van de groep bekend is, kan worden vastgesteld wat de kosten van gratis openbaar vervoer voor deze groep zouden zijn en dus wat het kost om deze groep in de kosten van openbaar vervoer te compenseren. Overigens dient te worden opgemerkt dat de provincie zelf met de uitkomsten van een dergelijk onderzoek niets kan aanvangen. De provincie mag geen inkomenspolitiek voeren en mag dus niet gericht gezinnen compenseren in de kosten van openbaar vervoer van hun kinderen.

## Wat doen we nog meer?

**Ontwikkeling CWZ beleid**

- Het uitvoeren van de voor 2008 geplande activiteiten uit de nota's Mensen in het middelpunt en de Kunst van het combineren. Het uitvoeren van de in het Uitvoeringsprogramma 2008 aangekondigde maatregelen en beleidsvoornemens.
- Het uitvoeren van de beleidsregel subsidieverlening Mensen in het middelpunt.
- Het voeren van periodiek overleg over de voortgang van het beleid en de uitvoering met onder andere gemeenten (vooral in VDG-verband) en grotere gesubsidieerde instellingen.
- Het aansturen van de evaluatie van resultaten van deze beleidsperiode (uitvoering vooral door het provinciale Onderzoeksbureau OCSW).

**Opgroeien (Jeugdzorg)**

De uitvoering van kerntaken in het kader van de Wet op de Jeugdzorg zijnde:

- het Bureau Jeugdzorg beoordeeld van ca. 3.500 jeugdigen op jaarbasis of zij al dan niet gebruik kunnen, dan wel moeten maken van een jeugdzorgaanbod op indicatie. Het Bureau Jeugdzorg indiceert jeugdigen voor de jeugd-GGZ, jeugd met opgroei- en opvoedproblemen en jeugdigen die besloten moeten worden opgevangen;
- zorgaanbieder Jeugdzorg Drenthe verzorgt voor ca. 1.250 jeugdigen en hun ouders (met opgroei- en opvoedproblematiek) een zorgaanbod op maat. Dit doen zij door jeugdzorg-programma's die flexibel zijn, bewezen effectief en gevolgd worden door resultaatgericht meten waarbij ook de cliënttevredenheid wordt getoetst;
- de uitvoering van een cliëntenbeleid dat minimaal aan de normen van de Wet op de Jeugdzorg voldoet op de terreinen: Klachtrecht, Cliëntvertrouwenspersonen, Medezeggenschap cliënten.

**Werken en leren**

Ten aanzien van de derde ambitie in Onderwijs Werkt! financiert de provincie een aantal instellingen die een actieve bijdrage leveren om kwetsbare groepen actief te laten participeren in de Drents samenleving. Concrete doelstellingen hierbij zijn:

- het stimuleren van ondernemerschap;
- vergroting van de uitstroom naar (vrijwilligers)werk;
- het creëren van een ondersteuningstructuur die de instroom van laaggeletterden naar alfabetiseringsprogramma's bevordert.

**Wonen en leefomgeving**

- Uitbouwen van de succesvolle regeling Multifunctionele dienstencentra naar een diensten- en voorzieningenprogramma.
- Uitvoeren pilots Dagarrangementen en Combinatiefuncties. Deze programma's leiden tot de realisatie van 27 mfd's en 21 dagarrangementen

Stimuleren van zorginnovatie, met name zorgtechnologie. Samen met gemeenten en andere partijen ontwikkelen wij lokale WMO-loketten, afstemmingpilots 1e- en 2e-lijnszorg. Wij faciliteren het Meldpunt Huiselijk Geweld en zijn verantwoordelijk voor de goedkeuring van het spreiding- en paraatheidsplan van de Ambulancedienst.

**Participatie**

1. *Vergroten sportdeelname*

- Stimuleren Buurt-onderwijs-sportprojecten.
- Campagne Drenthe beweegt.
- Ondersteuning sportverenigingen.

2. *Stimuleren integratie*

- Drenthe-dekkend netwerk van Anti-Discriminatievoorzieningen.
- Ontwikkelen provinciale visiediversiteit rondom de thema's Jeugd, Onderwijskansen, Arbeidsmarkt, Wonen en Sport.

3. *Faciliteren belangenbehartiging*

- Faciliteren van collectieve belangenbehartiging voor mensen met een (chronische) ziekte, lichamelijke, zintuiglijke of verstandelijke beperking, ouderen en cliënten GGZ.
- Ondersteunen van de lokale WMO-platforms. Eveneens op basis van jaarlijkse afspraken met Zorgbelang.

- Daarnaast geven wij kleinere, tijdelijke subsidies aan instellingen of organisaties met belangenbehartiging als doelstelling Ondersteunen Jongerenraad.

4. *Versterken vrijwilligerswerk*

- Ondersteunen van KEN-vrijwilligerswerk, een netwerk van gemeenten, lokale steunpunten en provinciale organisaties die met vrijwilligers werken.
- Project Maatschappelijke stages met het doel scholieren te laten kennismaken met vrijwilligerswerk.
- Project BinD met het doel structurele samenwerking tussen bedrijfsleven en vrijwilligerswerk tot stand te brengen. 1 keer per 2 jaar wordt een beursvloer georganiseerd.

5. *Versterken mantelzorg*

- Ondersteunen van Drents Platform Mantelzorg (DPM). Het DPM is de provinciale spreekbuis voor de mantelzorgers, namens alle contactpunten.
- Uitvoering van projecten ter versterking van de positie van jonge mantelzorgers.

**Parels van Drenthe**

- Realiseren van de uitbreiding van het Drents Museum inclusief depot.
- Bevorderen van talentontwikkeling in samenspraak met de 1e- en 2e-lijnsinstellingen en de scholen.
- Opleveren van de Cultuurhistorische waardenkaart.
- Opstellen van de Monumentenlijst en het instellen van een Revolving Fund waaruit leningen kunnen worden verstrekt aan monumenteneigenaren ten behoeve van de instandhouding van Monumenten.
- Verankeren van cultuureducatie in scholen.
- Doorontwikkelen van het erfgoedkwartier in Assen.
- Verzelfstandigen van het Noordelijk Archeologisch Depot in Nuis.
- Ontsluiten van archieven en vergroten bezoekersaantallen archieven door onder andere: digitalisering, archiefnetten, convenanten met gemeenten, samenwerkingsprojecten, deskundigheidsbevordering.
- Uitwerken Beleidskader archeologie.

# Agenda

| Onderwerp | Wanneer |
|---|---|
| Opgroeien | |
| Nota Kansen voor jeugd en gezin | Februari 2008 |
| Meerjarenbeleidskader jeugdzorg 2009-2012 en Uitvoeringsprogramma jeugdzorg 2009 | December 2008 |
| Wonen en leefomgeving | |
| Start uitvoeringsprogramma 7 tot 7 - fase 1 | Januari 2008 |
| Start uitvoering integrale wijkaanpak | Januari 2008 |
| Uitzetten pilots tijdenbeleid | Januari 2008 |
| Half time evaluatie 7 tot 7 | December 2008 |
| Uitvoeringsprogramma 7 tot 7, fase 2 | Januari 2009 |
| Midterm review Provinciaal Meerjarenprogramma landelijk gebied (pMJP) | Januari 2010 |
| Werken en leren | |
| Rapportage onderwijskansenbeleid in het kader van Motie 13 | 1e kwartaal 2008 |
| Participatie | |
| Ter informatie: gereed zijn Antidiscriminatievoorziening in Drenthe | 1e kwartaal 2008 |
| Resultaten haalbaarheidsonderzoek voor de sport/cultuurpas | 3e kwartaal 2008 |
| Resultaten haalbaarheidsonderzoek voor de Kindersportmaand | 3e kwartaal 2008 |
| Ontwikkeling CWZ-beleid | |
| Oplevering eindevaluatie nota's Mensen in het middelpunt en De Kunst van het combineren conform meerjarenevaluatieplan | 1e kwartaal 2008 |
| Geactualiseerd Sociaal rapport Drenthe (Onderzoeksbureau OCSW) | Januari 2008 |
| Concepten nieuwe beleidskaders 2009-2012 | 2e kwartaal 2008 |
| Vaststelling nieuwe beleidskaders | 4e kwartaal 2008 |
| Parels van Drenthe | |
| Vaststellen Provinciale cultuurnota | 4e kwartaal 2008 |
| Vaststellen Museumnota als onderdeel van de Cultuurnota | 4e kwartaal 2008 |
| Vaststellen Monumentenlijst, deel 1 | 1e kwartaal 2008 |
| Oplevering Cultuurhistorische waardenkaart | 3e kwartaal 2008 |

## Wat mag het kosten?

| | Product/prioriteiten | Rekening 2006 | Begroting 2007 | Begroting 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | | 472.000 | 2.765.000 | 3.937.300 | 3.881.500 | 3.416.500 |
| | Ontwikkeling CWZ-beleid | -36.927 | 129.725 | 128.695 | 129.005 | 129.445 | 129.765 |
| | Opgroeien (jeugdzorg) | 29.784.986 | 30.853.380 | 30.322.023 | 28.980.968 | 28.981.645 | 28.982.343 |
| | Werken en leren | 556.362 | 495.904 | 157.000 | 202.000 | 202.000 | 202.000 |
| | Wonen en leefomgeving | 1.217.550 | 1.961.088 | 692.504 | 736.017 | 747.528 | 759.401 |
| | Participatie | 4.819.068 | 5.482.221 | 4.431.479 | 4.545.457 | 4.662.627 | 4.783.503 |
| | Parels van Drenthe | 19.575.326 | 22.198.633 | 21.099.976 | 20.513.592 | 21.338.672 | 22.228.083 |
| | Totaal lasten | 55.916.365 | 61.592.951 | 59.596.677 | 59.044.339 | 59.943.417 | 60.501.595 |
| Baten | Ontwikkeling CWZ beleid | 107.090 | - | - | - | - | - |
| | Opgroeien (jeugdzorg) | 29.264.222 | 29.915.065 | 29.915.065 | 28.573.351 | 28.573.351 | 28.573.351 |
| | Wonen en leefomgeving | -3.600 | 748.253 | 1.800 | 1.800 | 1.800 | 1.800 |
| | Participatie | 148.208 | 369.055 | 258.756 | - | - | - |
| | Parels van Drenthe | 1.728.147 | 3.207.112 | 1.402.499 | 978.149 | 967.275 | 972.918 |
| | Totaal baten | 31.244.067 | 34.239.485 | 31.578.120 | 29.553.300 | 29.542.426 | 29.548.067 |
| Bestemming resultaat | Subtotaal voor bestemming | 24.672.298 | 27.353.466 | 28.018.557 | 29.491.039 | 30.400.991 | 30.953.526 |
| | Saldo reserve sociale en culturele ontwikkeling | 227.580 | - | -267.075 | - | - | - |
| | Saldo reserve bejaardenoorden | -208.545 | - | - | - | - | - |
| | Subtotaal na bestemming | 24.899.878 | 27.353.466 | 27.751.482 | 29.491.039 | 30.400.991 | 30.953.526 |

## Toelichting op de verschillen tussen 2007 en 2008

De begroting van het programma Samenleving met Samenhang valt in 2008 per saldo € 482.669,-- hoger uit dan 2007.
Op hoofdlijnen zijn in de begroting van 2008 ten opzichte van 2007 de volgende budget verschuivingen te melden;

- een intensivering van gelden aan prioriteiten a € 2.293.000,--
- het toekennen van gelden aan nieuwe budgetten € 300.000,--
- een lagere Rijksbijdrage, zover nu in te schatten, valt deze € 2.439.102,-- lager uit dan 2007;
- een lager verwacht bedrag aan inkomsten van derden a € 279.942,--

Hierna worden de belangrijkste in het oog springende verschillen in de Baten & Lasten nader gespecificeerd.

### Verhoging bedragen voor prioriteiten

Er is meer geld toegekend aan prioriteiten, een verhoging van € 2.293.000,-- naar € 2.765.000,--. (zie de paragraaf 'Financieel overzicht prioriteiten' voor de verdere financiële details).

### Verlagen van bestaande budgetten

De volgende budgetten zijn verlaagd t.o.v. het budget van 2007

- het budget van Bureau Jeugdzorg Drenthe (€ 250.000,--);
- het uitvoeringsprogramma Onderwijskennisinfrastructuur (verlaging € 280.904,-- naar € 45.000,--)
- Verlaging Drents plateau met € 178.788,-- (budget 2007 was hoger ivm incidenteel budget uitvoering monumenten beleid)

- Verlaging Drentse producties met € 127.000,-- (budget 2007 was hoger ivm overheveling en incidenteel bijdrage voor uitvoering van een prioriteit)
- Diverse subsidies € 1.377.199,--
- Budget Tijdelijke Stimuleringregeling breedtesport met € 113.455,-- gehalveerd (dit betreft de Rijksbijdrage van 2002 t/m 2007).
- Project Drenthe Beweegt (€ 433.602,--).

Verder zijn activiteiten gestopt, zoals
- Ondersteuning mantelzorgers en vrijwilligers (€ 236.350,--),
- Digitaliseringproject Nuis (€ 151.152,--) Is een gezamenlijk project van de Noordelijke provincies. Betreft een meerjaren budget met uitputting tot met 2008.
- Beleidsontwikkeling en kwaliteitsbevordering musea (€100.000,--). Budget is ondergebracht bij Museum de Buitenplaats.

**Verhoging van budgetten**
- Het budget Sociale en culturele ontwikkeling is verhoogd met € 465.760,--
- Verhoging budget RTV Drenthe met € 307.854,--,
- Museum de Buitenplaats € 200.000,-- (is inclusief 'oorspronkelijk' budget beleidsontwikkeling en kwaliteitsbevordering musea).
- Nieuw: € 200.000,-- Kapitaallasten uitbreiding Drents Museum.

**Verlaging baten**
- Verlaging Rijksbijdrage voor Samenhang jeugdvoorzieningen € 147.937,--.
- In 2007 is een bijdrage van het Rijk ontvangen van € 750.000,-- voor het project dagarrangementen en combinatiefuncties ontvangen. Dit project loopt van april 2006 tot juli 2008. De middelen zijn/worden over deze looptijd verspreid.
- Rijksbijdrage Bibliotheekvernieuwing € 800.000,--. Rijk heeft de beschikking voor 2008 nog niet behandeld.

# Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid

## Missie

De gewijzigde WRO leidt tot nieuwe bestuurlijke verhoudingen op het terrein van de ruimtelijke ordening. Wij zullen die de komende jaren in overleg met de medeoverheden vormgeven in het proces van de provinciale structuurvisie. Deze visie met de planhorizon 2020 biedt de gelegenheid het provinciaal beleid op een aantal belangrijke thema's te actualiseren. Het werken, wonen en recreëren in een cultuurhistorisch en landschappelijk unieke omgeving is een belangrijke kernwaarde van Drenthe. De bescherming en verdere ontwikkeling hiervan vereisen een samenhangende scherpere ruimtelijke en economische profilering van het Drents Plateau, de steden en de "schil" van Drenthe. Verdere verrommelling van het landschap wordt met kracht tegengegaan. Klimaatontwikkeling en ruimtegebruik worden beter op elkaar afgestemd. Duurzaam wonen en het toepassen van energiebesparing en nieuwe energiealternatieven worden gestimuleerd. De steden worden ontwikkeld vanuit hun specifieke kwaliteiten voor wonen en vestiging en hun verbinding met de omliggende groene ruimte. Specifiek wordt ingezet op versterking van de (inter)nationale posities van het Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen en Emmen/Zuidoost-Drenthe. Het Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan (PVVP) wordt geactualiseerd, mede als belangrijke bouwsteen voor de structuurvisie.

## Doel (wat willen we bereiken?)

**Verkeer en vervoer**
De bereikbaarheid voor auto, openbaar vervoer en fiets zodanig organiseren dat de verschillende modaliteiten in combinatie gebruikt gaan worden en elkaar maximaal versterken zodat mensen zich voor sociale ontplooiing, wonen en werken betrouwbaar, veilig en tegen acceptabele reistijden kunnen verplaatsen. Hierbij kiezen we voor een deur-tot-deur benadering. De ambities en kaders worden aan de hand van 6 thema's beschreven in het PVVP Drenthe 2007.

1. *Thema Ruimtelijk economische ontwikkeling*

- De (inter)nationale verbindingen van de stedelijke netwerken versterken.
- De stedelijke ontwikkeling stimuleren door waarborgen samenhang ruimtelijk ordening en mobiliteit.
  *Indicatoren*
  - Infrastructurele knelpunten van spoor-, weg- en waterverbindingen tussen kernzones met betrekking tot capaciteit voor personen en goederen.
  - Ontwikkeling in goederenoverslag en transport.
  - Procesafspraken met gemeenten over ruimtelijke ontwikkeling in relatie tot mobiliteit.

2. *Thema Bereikbaarheid*

- Deur-tot-deur bereikbaarheid op maat realiseren, waarbij de kracht van de verschillende modaliteiten optimaal wordt benut.
  *Indicatoren*
  - Reistijdnormen van de verschillende modaliteiten.
  - Reistijden in het openbaar vervoer.
  - Ontwikkeling reizigerskilometers per modaliteit.
  - Herkomst en bestemmingen in het openbaar vervoer.

- Bezettingsgraad van carpoolplaatsen en fietsparkeervoorzieningen.

3. *Thema Veiligheid*

- De verkeersveiligheid, de externe veiligheid en de sociale veiligheid in het openbaar vervoer waarborgen.
  *Indicatoren*
  - Aantal doden en ziekenhuisgewonden door het verkeer per jaar. In 2010 maximaal 37 verkeersdoden en 318 ziekenhuisopnames en gewonden.
  - Aantal blackspots.
  - Percentage wegennet conform richtlijn Essentiële herkenbaarheidskenmerken. In 2008 90% van de wegen gereed.
  - Aantal aandachtspunten met betrekking tot risico voor externe veiligheid.
  - Klantwaardering sociale veiligheid in het openbaar vervoer en voor de fiets.

4. *Thema Leefomgeving*

- De negatieve invloed van verkeer en vervoer op de omgeving met betrekking tot milieu, natuur en leefbaarheid beperken.
  *Indicatoren*
  - Aantal knelpunten met betrekking tot geluidsoverlast en uitstoot van luchtverontreinigende stoffen als gevolg van het verkeer.
  - Aantal ingepaste erftoegangswegen in het landelijk gebied.
  - Aantal knelpunten ecologische hoofdstructuur.

5. *Thema Innovatie*

- De ontwikkeling en toepassing van product- en procesinnovaties op het terrein van verkeer en vervoer stimuleren.
  *Indicatoren*
  - Aantal gerealiseerde informatiesystemen.
  - Modal split personenvervoer (mobiliteitsmanagement).
  - Aantal bedrijven die mobiliteitsmanagement voeren.
  - Ontwikkeling ICT-toepassing verkeer en vervoer.

6. *Thema Samenwerking*

- Gebiedsgericht samenwerken met overheden, overheidssectoren, marktpartijen en belangengroepen.
  *Indicator*
  - Waardering samenwerkingsverbanden.

De doelstellingen van de verschillende beleidsthema's zijn in het PVVP (Uitvoeringsagenda) uitgewerkt tot prestatiedoelstellingen.

**Beheer en onderhoud wegen en kanalen**

*Wegen*

- Provinciaal wegennet dat kwalitatief van ruim voldoende niveau is met zo weinig mogelijk verkeersoponthoud (behoudens calamiteiten en groot onderhoud/reconstructies) en zo groot mogelijke verkeersveiligheid.
- Reductie van aantal ecologische knelpunten.

*Indicatoren*
- Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw, kwaliteitscijfer van het wegennet.
- Filevorming op provinciale wegen.

*Vaarwegen*
- Integraal veilige bereikbaarheid over provinciale vaarwegen.
  *Indicatoren*
  - Scheepvaartstremmingen/-belemmeringen en ongevallen.

**Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting**
- Een interactief proces voor het opstellen van een structuurvisie.
- Voldoende bedrijventerreinen en woongebieden, geconcentreerd in stedelijke gebieden.
  *Indicatoren*
  - Procentuele toename woningvoorraad naar verschillende soorten kernen.
  - Toename aantal inwoners in verschillende soorten kernen.
  - Procentuele toename woningvoorraad naar verschillende soorten kernen.
  - Arbeidsplaatsen in streekcentra of stedelijk gebied.

- Participatie in gebiedsontwikkeling.
  *Indicator*
  - Aantal gebiedsontwikkelingsprojecten.

- Economische groei in regiovisiegebied
  *Indicatoren*
  - Bruto regionaal product.
  - Bedrijvendynamiek.
  - Aantal arbeidsplaatsen.
  - Werkloosheidsontwikkeling.

- Bevolkingsgroei in regiovisiegebied
  *Indicatoren*
  - Inwonertal.
  - Aantal woningen toegevoegd aan de woningvoorraad.

**Stedelijke ontwikkeling**
- Verbeteren sociale en fysieke woon- en leefomgeving.

*Indicatoren*
- Aantal projecten waarbij herstructurering van woningen, sanering van vervuilde grond, beperking van geluidshinder en inrichting van veilige openbare ruimte gerealiseerd worden.
  a. Aantal lopende projecten.
  b. Aantal gerealiseerde projecten.

- Uitvoering van de door de gemeenten in 2005 ingediende woonplannen.
  *Indicatoren*
  - Aantal woningen dat geschikt is voor wonen met zorg.
  - Aantal woningen toegekend uit de knelpuntenpot per doelgroep.

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 64.509.972 | 44.659.712 |
| Overige programma's | 186.923.180 | 204.206.021 |

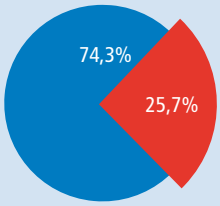


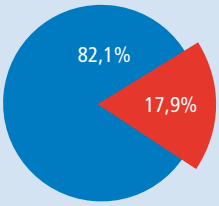


| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 94.020.408 | 74.622.283 | 64.509.972 | 54.641.006 | 63.508.022 | 74.880.518 |
| Totaal baten | 120.459.666 | 49.632.821 | 44.659.712 | 32.960.589 | 34.340.084 | 42.690.440 |
| Saldo | -26.439.258 | 24.989.462 | 19.850.260 | 21.680.417 | 29.167.938 | 32.190.078 |

## Kaderstellende nota's, regelingen, wetten etc.

- Beleidskader Investeringsbudget stedelijke vernieuwing 2 (ISV-2)
- Beleidsplan vaarwegenbeheer
- Beleidsplan wegenbeheer
- Fietsbeleidsplan Drenthe
- Investeringsnota verkeer en vervoer
- Kwaliteitsnetwerk goederenvervoer
- Netwerkanalyse nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen
- Netwerkanalyse stedelijk netwerk
- Nota Mobiliteit
- Nota Pieken in de Delta
- Nota Ruimte
- OV netwerkvisie
- Planwet verkeer en vervoer
- Provinciaal omgevingsplan Drenthe (POP II)
- PVVP
- Provinciale uitwerking stimulering stedelijke vernieuwing 2005-2009 Drenthe
- Regiovisie Groningen-Assen
- Strategische agenda Noord-Nederland
- Visie op de stedelijke ontwikkeling in Drenthe
- WRO
- Wet stedelijke vernieuwing (ISV)

## Ontwikkelingen

### Verkeer en vervoer

*Noordelijke ontwikkelingsas (NOA)*
Het nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen en het stedelijk netwerk Zuidoost-Drenthe zijn schakels in de NOA. De kwaliteit van de verbinding tussen de schakels is bepalend voor de verdere ontwikkeling van Drenthe in deze corridor.

*Spoor*
Hoogwaardige spoorverbindingen zoals Zuiderzeelijn en Hanzelijn (+) betekenen een economische impuls voor de regio. De regio moet hier tijdig op inspelen door verbetering van stationsvoorzieningen en verkenningen naar capaciteitsuitbreiding en frequenties.

*Samenwerkingsagenda met het Rijk*
Belangrijk instrument om afspraken met het Rijk te maken over knelpunten in de hoofdwegen, vaarwegen en spoor. Dit kan tot opname in het Meerjarenprogramma infrastructuur ruimte en transport leiden.
De netwerkanalyses in het kader van de Nota Mobiliteit voor Groningen-Assen en Zuid-Drenthe zijn hierbij richting gevend.

*Luchtvaart*
In 2008 worden de bevoegdheden en taken voor de regionale luchtvaart overgedragen aan de provincie. Hiervoor wordt onder meer een beleidsvisie opgesteld en moet onderzoek plaatsvinden naar de ontwikkelingsmogelijkheden van Groningen Airport Eelde (GAE) met betrekking tot personen- en goederenvervoer.

*Convenanten met gemeenten*
Met de gemeenten in Drenthe zijn afspraken gemaakt over een gezamenlijk programma van maatregelen gericht op bereikbaarheid en verkeersveiligheid voor de periode 2006-2008. Voortgang wordt geëvalueerd en moet leiden tot nieuwe afspraken voor de periode 2009-2012.

*Mobiliteitsmanagement*
De ontwikkelingen in de ICT-sector bieden mogelijkheden de deur-tot-deur bereikbaarheid te verbeteren en de ketenmobiliteit te stimuleren. Hiervoor is dynamische actuele informatie noodzakelijk. De landelijke invoering van rekeningrijden biedt wellicht kansen aan te haken met meer specifiek toegespitste systemen gericht op routeinformatie, reisinformatie bij haltes en parkeren.

## Beheer en onderhoud wegen en kanalen

*Samenwerking Rijkswaterstaat*
Er wordt onderzocht of er vormen van samenwerking zijn die leiden tot synergie en efficiency van de beheer- en onderhoudsorganisaties van Rijkswaterstaat en de provincie.

## Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

*Nieuwe WRO*
Naar verwachting treedt op 1 juli 2008 te nieuwe WRO in werking. Dit leidt tot nieuwe bestuurlijke verhoudingen op het terrein van de ruimtelijke ordening, selectieve aanwijzingen op grond van provinciaal beleid en belang, verantwoordelijkheid nemen voor uitvoering van projecten en ruimte geven aan ontwikkelingen in de samenleving.

*Stedelijke ontwikkeling*
Bij de stedelijke vernieuwing wordt gewerkt in periodes van 5 jaar, hetgeen betekent dat in 2010 de volgende ISV-periode (2010-2014) aanbreekt. De komende jaren wordt duidelijk welk budget hiervoor beschikbaar wordt gesteld door het Rijk en wat de nieuwe aandachtspunten zijn voor deze periode.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

### Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

**3.1. Regie ruimtelijke opgaven en verkenning actief provinciaal grondbeleid**

Meer provinciale regie in een vroeg stadium, in nauwe samenwerking met de decentrale overheden, levert kwaliteitswinst op voor de ruimtelijke processen, gebiedsgerichte ontwikkelingsprojecten en de realisatie van de (rijks)doelen in het landelijk gebied (Investeringsbudget Landelijk Gebied en pMJP). Een effectief instrument hiervoor kan ook zijn een actief grondbeleid van de overheden. De nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening en de grondexploitatiewet bieden kansen. Wij verkennen de mogelijkheden van een actief provinciaal grondbeleid. De verkenning richt zich onder meer op de juridische en organisatorische aspecten van samenwerkingsvormen met publieke en/of private partijen. Een actief provinciaal grondbeleid vereist een eigen kapitaal als garantstelling en om vreemd vermogen aan te trekken. De bevindingen van de verkenning naar de optie actief provinciaal grondbeleid worden in de 1e helft 2008 voorgelegd aan de staten.

**3.2. Tegengaan (verdere) verrommeling landschap**

Tegengaan van verrommeling wordt een speerpunt in de voorgestane interactieve ontwikkelingsplanologie en het beleid om de kernkwaliteiten in het landelijk gebied te versterken. De provincie zal samen met de gemeenten de rol van kennismakelaar vervullen en zorgdragen voor gebundelde inzet van specifieke kennis. Dit vereist een analyse van de huidige situatie en formulering van een gezamenlijke aanpak. De provinciale structuurvisie, gebaseerd op de nieuwe Wro, wordt daarvoor het nieuwe kader.

**3.3. Verbeteren kwaliteit woningvoorraad. Bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven**

Wij willen samen met een gemeente (en/of corporatie) en een ontwikkelaar participeren in de realisering van een extreem duurzame woonwijk. De bijdrage betreft de proceskosten om te komen tot een goed ontwerp voor een (voorbeeld)wijk. De realisatie gebeurt door marktpartijen. Beoogde financiële partijen in de ontwerpfase zijn naast de gemeente/corporatie een ontwikkelaar en leveranciers van innovatieve systemen. De meerwaarde zit in het combineren van verschillende concepten en technieken, die samen voor een duurzame wijk zorgen.

**3.4. Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt**

Toename van starterswoningen en ontwikkeling van zorg-woonvormen zorgen voor meer diversiteit in woonmilieus in Drenthe. Inzet is samen met gemeenten en woningbouw-corporaties voor € 100.000 bouwkosten via een prijsvraag een voorbeeldproject te realiseren voor een starterswoning. Het voorbeeldproject moet de katalysator zijn om genoemde partijen de genoemde streefaantallen te laten bouwen.

Wij nemen het initiatief om met een gemeente een zorg-woonconcept te ontwikkelen in de vorm van een nieuwe woonwijk, waar de zorg voor ouderen een prominente rol speelt. Zorg-woonconcepten (sun-city) kunnen ook in (clusters van) vrijkomende boerderijen worden ondergebracht. Met het project willen we Drenthe profileren als een provincie die, mede kijkend naar de kernwaarden van de leefomgeving, ideaal is voor dit type wonen. Van het voorbeeldproject moet een stimulans uitgaan voor zorgaanbieders en zorgontwikkelaars van verdere projectontwikkeling. Er kan beleidsmatig een link worden gelegd met het thema “Zorgtoerisme”.

### 3.5. Impuls aan wijk- en buurtvernieuwing in steden

Ook Drenthe kent probleemwijken. Voor de (sociaal) meest prominente aandachtswijken (2 in de steden en 1 in een plattelandsgemeente) worden actieprogramma's opgesteld en uitgevoerd. De selectie van de wijken, de opstelling en uitvoering van actieprogramma's vinden plaats in samenwerking met de gemeenten en woningbouwcorporaties. De actieprogramma's gaan zich richten op een brede aanpak. Zij moeten mede de aanpak in het kader van welzijn en zorg versterken.

### 3.6. Ruimte voor experimentele architectuur en wonen op en aan water

Wij nemen het initiatief voor de uitwerking van 3 uitvoerbare (voorbeeld)projecten van experimentele en vernieuwende architectuur en woningbouw. De landschappelijke inpassing en compensatie als maatschappelijke tegenprestatie voor het wonen op een "bijzondere" plek krijgen nadrukkelijk aandacht. De inzet is gericht op planvorming en het mobiliseren van partijen (gemeenten, particulieren, corporaties en projectontwikkelaars) voor de uitvoering.

### 3.7. Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid

De integrale aanpak voorziet in een versterking van de ruimtelijk-economische structuur van Assen, c.q. het Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen, verbetering van de (OV-)bereikbaarheid van het gebied (o.a. Kolibri, vervoersmanagement en evenementen gerelateerde productinnovatie OV) en een hoogwaardige landschappelijke inpassing van de verschillende projectonderdelen. Het project is een samenwerkingsverband met de gemeente, het rijk en diverse marktpartijen. De financiële verkenning voorziet in een totale investeringsomvang van ca. € 160 mln.

### 3.8. Uitbouw positie Beilen als substreekcentrum

Samen met de gemeente Midden-Drenthe wordt een visie opgesteld voor de ontwikkeling van Beilen als "hart" van het Drents Plateau en uitvalsbasis voor het recreatieve midden van Drenthe. In de visie komen aan de orde o.a. groeistrategie en keuze woningbouwlocaties Beilen, status en relatie NS-station, versterking centrum van Beilen, verbindingen met Westerbork en omliggende natuur (Dwingelerveld enz.). De visie dient als kader voor investeringen in woningbouw, infrastructuur, recreatie en toerisme, landschapsbouw, enz.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
|---|---|---|
| 3.1. Regie ruimtelijke opgaven en verkenning actief provinciaal grondbeleid | Meer provinciale regie op ruimtelijke processen, gebiedsgerichte ontwikkelingsprojecten en realisatie (rijks)doelen in landelijk gebied. | ■ Afstemming intensivering regiefunctie met decentrale overheden.<br>■ Verkenning mogelijkheden actief provinciaal grondbeleid. |
| 3.2. Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | ■ Meer op kwaliteit gerichte ruimtelijke en landschappelijke planvorming.<br>■ Invulling geven aan uitkomsten campagne "Kiek op Drenthe (2006) en aanbevelingen symposium "Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe" (2007). | ■ Evaluatie Nota Landschap en effectiviteit omgevingsbeleid, introductie planvorming nieuwe stijl, opstellen nieuw beleidskader en uitvoeren pilot met nieuw instrumentarium.<br>■ Jaarlijks aanpak 2 à 3 verrommelde situaties.<br>■ Concretiseren kwaliteitsplatform, landschapsfonds en landschapsdesk.<br>■ In kader omgevingsbalans proefopzet maken voor landschapsmonitoring. |
| 3.3. Verbeteren kwaliteit woningvoorraad. Bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven. | Duurzame wijk van minimaal 100 woningen, die vanuit duurzaam bouwen, woonkwaliteit, stedenbouwkundige opzet, waterhuishouding, mobiliteit, gezonde leefomgeving en milieutechniek het meest vergaand is in Nederland. | Planvorming i.s.m. gemeente en/of woningbouwcorporatie en ontwikkelaar. |
| 3.4. Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt | ■ Realisatie 100 woningen per jaar voor starters.<br>■ Ontwikkelen nieuwe woonwijk, gericht op ouderenzorg. | ■ Uitschrijven van prijsvraag om starterswoning voor € 100.000 bouwkosten te ontwerpen.<br>■ Samen met gemeente (en/of woningbouwcorporatie) en zorgontwikkelaar ontwikkelen van woon-zorgconcept. |
| 3.5. Impuls wijk- en buurtvernieuwing N.B.: Raakvlak met prioriteit 3.10: Programma Stad. | Functionele, fysieke en sociale kwaliteitsslag voor 3 aandachtswijken: 2 in steden en 1 in plattelandsgemeente. | Selectie meest (sociale) aandachtswijken en opstellen actieprogramma's. |
| 3.6. Ruimte voor experimentele architectuur en wonen op en aan water | ■ Introductie van aantal aansprekende vormen van woningbouw in/op/aan water, met aandacht voor architectuur, duurzaamheid en inpassing in landschap.<br>■ Onderzoek naar vormen van compensatie (natuur, landschap, sociaal-economisch, recreatief en waterhuishoudkundig) als maatschappelijke tegenprestatie | Deelname aan 3 initiatieven (w.o. gebiedsontwikkeling vaarweg Erica - Ter Apel), waarbij gehele spectrum van architectuur, inpassing en compensatie aan orde komt. |
| 3.7. Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid | ■ Versterking ruimtelijke en economische structuur Nationaal stedelijk netwerk Groningen - Assen.<br>■ Verbetering bereikbaarheid Assen. | Uitwerken in deelplannen van in Masterplan Assen-Zuid vastgelegde visie:<br>■ ontwikkeling toeristisch-recreatieve westrand in aansluiting op TT-circuit en TT-world;<br>■ aanleg hoogwaardig bedrijvenpark bij knooppunt A28/N33, gericht op concept Energy Valley, Sensor Universe en zorgsector;<br>■ integraal ontsluitingsprofiel, met aansluitingen op hoofdwegennet en nieuw NS-station/OV-knooppunt (concept Kolibri). |
| 3.8. Uitbouw positie Beilen als substreekcentrum | Versterken positie Beilen als substreekcentrum met goede verbindingen (bereikbaarheid, landschappelijk en recreatief) naar Drents Plateau. | Opstellen lange termijn visie en maatregelenprogramma, inclusief woonopgave. |

## Stedelijke ontwikkeling

### 3.9. Attractieve steden

Uitgangspunt is voortzetting van het beleid van concentratie van wonen en werken in en om de steden. Het leidt tot betere benutting van de (OV-)infrastructuur en stedelijke voorzieningen en meer onderlinge synergie tussen economische activiteiten. Belangrijk bijkomend effect is de afnemende ruimtedruk op het kwetsbare Drents Plateau en betere kansen voor behoud en versterking van de Drentse kernwaarden. Samen met de steden wordt een algemene agenda voor stedelijke ontwikkeling opgesteld. Op basis daarvan worden ontwikkelagenda's per stad ontworpen. Deze richten zich op de belangrijke projecten voor de korte en middellange termijn, zoals specifieke woonprojecten, bereikbaarheid, centrumvoorzieningen, (revitalisering) bedrijventerreinen, clustervorming bedrijven, (integrale) gebiedsontwikkeling (b.v. centrumplannen en vaarweg Erica-Ter Apel). Begin 2008 worden met de steden afspraken gemaakt over de agenda's, de gezamenlijke uitvoeringsorganisatie en de uitwerkingsplannen. De uitvoering van de maatregelen en projecten vindt plaats in de periode 2008 t/m 2011. Besluitvorming over eventuele provinciale bijdragen in maatregelen en projecten loop via het Stimuleringsfonds Drentse projecten. Wij voeren periodiek overleg met de steden over de voortgang van de ontwikkelagenda's.

### 3.10. Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres

Verplaatsing van de dierentuin in combinatie met nieuwbouw van het theater en herontwikkeling van de vrijkomende centrumlocaties vormt een centraal onderdeel van de stadsagenda van Emmen. Wij staan in beginsel positief tegenover dit grootschalige en samenhangende ontwikkelproject. Het kan een belangrijke impuls betekenen voor de verdere economische en toeristische ontwikkeling van de stad Emmen. De gemeente is leidend bij de verdere planvorming. De stadsagenda is ook onderwerp van overleg met het ministerie van VROM, om rijksmiddelen beschikbaar te krijgen voor de ontwikkeling van de regio. De periode 2007 t/m 2009 wordt gebruikt voor gezamenlijke planontwikkeling, ruimtelijke ordeningstraject, financieringsplan en mobiliseren van derden. De investeringen zijn voorzien vanaf 2010.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
|---|---|---|
| 3.9. Attractieve Steden | ■ Algemene ontwikkelagenda:<br>■ beter profileren Drenthe en Drentse steden;<br>■ groene ruimte beter gebruiken bij stedelijke ontwikkeling: toegankelijkheid en woonkwaliteit;<br>■ investeren in kwaliteit woonmilieu's;<br>■ wijkontwikkeling vanuit Drentse waarden;<br>■ revitaliseren en ontwikkelen bedrijventerreinen;<br>■ stedelijke ontwikkeling afstemmen op beleid klimaat- en energie;<br>■ stedelijke voorzieningen meer benutten.<br>■ Specifiek:<br>■ Per stad samenwerken bij planvorming en realisatie speerpunten ontwikkeling. | ■ Uitvoeren algemene ontwikkelagenda.<br>■ Uitvoeren agenda per stad. |
| 3.10. Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres | ■ Impuls kwaliteit stedelijke en toeristisch-recreatieve voorzieningen door<br>■ geïntegreerde planvorming en uitvoering nieuwbouw.<br>■ Verplaatsing maakt ook belangrijke impuls mogelijk herontwikkeling stadscentrum. | Samenwerkingsverband met Emmen voor planvorming (2008), planuitwerking (2008-2009) en realisatie project (2010 e.v.). |

## Verkeer en Vervoer

### 3.11. Investeringsnota Verkeer en Vervoer

Onze ambitie is het verder verbeteren van de aansluiting van Drenthe op de (inter)nationale kerngebieden en de verbindingen tussen de noordelijke kernzones. Verbetering van de stedelijke bereikbaarheid krijgt prioriteit. Samen met het OV-bureau Groningen - Drenthe wordt ingezet op verdere productinnovatie binnen het openbaar vervoer. Waar mogelijk en wenselijk worden in de verkeers- en vervoersector innovatieve en energiebesparende maatregelen toegepast.
De staten stellen in de 2e helft van 2007 het nieuwe Provinciaal Verkeers- en Vervoers-plan (PVVP) 2007-2012 vast. De huidige Investeringsnota Verkeer en Vervoer loopt tot en met 2010. Op basis van het PVVP wordt de staten in het 1e halfjaar van 2008 een geactualiseerde en aanvullende Investeringsnota voorgelegd voor de periode 2011 t/m 2016, resp. 2016 t/m 2020. In de Investeringsnota wordt het PVVP-beleid geoperationaliseerd in, samen met de overige VV-partijen te realiseren, maatregelen en projecten. Prioriteit hebben de in het collegeprogramma genoemde grote projecten en thema's als stedelijke bereikbaarheid, ketenmobiliteit, mobiliteitsmanagement, productinnovatie openbaar vervoer, fietsverkeer en Duurzaam Veilig. Daarnaast wordt een Meerjarenprogramma exploitatie openbaar vervoer opgesteld. De inzet voor partiële verdubbeling van de spoorlijn Zwolle-Emmen maakt onderdeel uit van de onderhandelingen met het rijk over de overdracht van de exploitatie van de lijn aan de betrokken provincies. De financiële afspraken met het rijk worden zo mogelijk geïntegreerd in de Investeringsnota. De nota zal een dekkingsvoorstel bevatten voor de periode na 2010, inclusief beoogde externe bijdragen, afrekenbare prestatiedoelen en bijbehorende indicatoren. Uit de Financiële verkenning verkeer en vervoer 2007 blijkt dat voor de periode 2007-2011 een aanvullende provinciale bijdrage nodig is om de doelstellingen te bereiken.

### 3.12. Stimuleren goederenvervoer over water

Wij verkennen de mogelijkheden voor verdere ontwikkeling van Meppel als "natte" multimodale toegangspoort van Drenthe. Het onderzoek richt zich op de behoefte aan flankerend beleid, c.q. investeringen in de logistieke keten en/of de ruimtelijke-economische ontwikkeling van Meppel. Het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) voorziet in 2008 in de afronding van de planstudie voor het project Verbetering hoofdvaarweg Meppel-Ramspol. Belangrijkste projectonderdeel daarvan is de vervanging van de keersluis Zwartsluis door een schutsluis.

### 3.13. Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen

Om het beheer en onderhoud op het vastgestelde kwaliteitsniveau te houden is in het managementcontract vastgelegd dat het budget jaarlijks wordt geïndexeerd. Naast deze standaardindexering wordt het budget groot onderhoud geïndexeerd middels een marktsituatie indicator. De marktontwikkelingen kunnen leiden tot niet voorziene extra kostenstijgingen. De voorbeeldfunctie van de provincie bij de toepassing van duurzame energiemaatregelen bij het beheer en onderhoud van wegen en kanalen en het gebruik van het eigen wagenpark wordt actief gestalte gegeven. Vooralsnog worden de kosten opgevangen binnen het meerjarig managementcontract Wegen en Kanalen. Een uitzondering geldt de nader te bepalen kosten voor een mogelijk te plaatsen windmolen bij de sluis Rogat. Die kosten worden gedekt binnen de beschikbare budgetten Milieu.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
|---|---|---|
| 3.11. Investeringsnota Verkeer en Vervoer | Optimaliseren infrastructuur en mobiliteit als belangrijke drager voor duurzame ruimtelijke en economische ontwikkeling van Drenthe en goede en veilige bereikbaarheid van voorzieningen. | ■ Opstelling Meerjaren exploitatieprogramma openbaar vervoer.<br>■ Afronden onderhandelingen met rijk over overdracht exploitatie en verbeterings-maatregelen spoorlijn Zwolle-Emmen.<br>■ Vaststelling nieuwe Investeringsnota Verkeer en Vervoer. |
| 3.12. Stimuleren goederenvervoer over water | Ontwikkeling Meppel als multimodaal knooppunt goederenvervoer. | ■ Onderzoek verdere ontwikkeling "nat" knooppunt Meppel.<br>■ Afronden MIRT-planstudie verbetering hoofdvaarweg Meppel-Ramspol. |
| 3.13. Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen | ■ Handhaven goede kwaliteit aanleg, beheer en onderhoud wegen en vaarwegen.<br>■ Risico's provincie verminderen bij aanbesteden van werken.<br>■ Voorbeeldfunctie provincie duurzaam bouwen en beheren wegen- en vaarwegenzorg | ■ Aanpassen indexering managementcontract voor aandeel groot onderhoud.<br>■ Het bij pilots uitgevoerde innovatief en geïntegreerd aanbesteden verder doorontwikkelen en meer toepassen.<br>■ Verminderen milieubelasting door aanpassing auto's kantonniers.<br>■ Verminderen energiegebruik door aanpassing wegverlichting en toepassing alternatieve energiebronnen. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|
| 3.1. Regie ruimtelijke opgaven en verkenning actief provinciaal grondbeleid | | | | | |
| 3.2. Tegengaan (verdere) verromeling landschap | 46.500 | 604.500 | 604.500 | 604.500 | 511.500 |
| 3.3. Verbeteren kwaliteit woningvoorraad. Bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven | | | | | |
| 3.4. Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt | | | | | |
| 3.5. Impuls wijk- en buurtvernieuwing | | | | | |
| 3.6. Experimentele architectuur en wonen op en aan het water | | | 100.000 | 100.000 | |
| 3.7. Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid | | | | | |
| 3.8. Uitbouw positie Beilen als substreekcentrum | | | | | |
| 3.9. Attractieve steden | | | | | |
| 3.10. Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres | | | | | |
| 3.11. Investeringsnota Verkeer en Vervoer | | | | 2.500.000 | 5.000.000 |
| 3.12. Stimuleren goederenvervoer over water | | | | p.m. | |
| 3.13. Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen | | p.m | p.m | p.m | p.m |
| Totaal Programma 3. Ruimte en Bereikbaarheid | 46.500 | 604.500 | 704.500 | 3.204.500 | 5.511.500 |

## Moties

**Motie 2: Adequate OV-vervoersverbinding Roden-Groningen**

Er heeft een onderzoek naar een adequate OV-vervoersvorm plaatsgevonden in het kader van de Regiovisie. Op basis hiervan is een verbetering van de OV-voorziening gepland voor onder andere busbaan en transferium. De uitvoering hiervan start in 2008.

**Motie 11: Beveiligde parkeerplaatsen langs A37**
Ten aanzien van beveiligde parkeerplaatsen langs de A37 heeft de provincie in 2007 overleg gepleegd met Rijkswaterstaat. Op basis van dit overleg is besloten dat waarschijnlijk tenminste één beveiligde parkeerplaats langs de A37 gerealiseerd gaat worden.

**Motie 15: Haalbaarheidsonderzoek Spoorlijn Emmen – Groningen**
Met de Staten zal overleg plaatsvinden over de scope van het onderzoek. Onderwerpen hierbij zijn het baanvak en de uitvoeringsvorm (light-rail of een geëlektrificeerde spoorweg). De kosten voor het uitvoeren van dit onderzoek zijn nog onvoldoende inzichtelijk, dit is nog niet opgenomen in de begroting 2008.

## Wat doen we nog meer?

**Verkeer en vervoer**
In de Uitvoeringsagenda 2007-2012 zijn de ambities uit het PVVP uitgewerkt naar concrete activiteiten en zijn de mogelijke financiële consequenties van deze activiteiten nader vastgelegd. De Uitvoeringsagenda heeft een dynamisch karakter en dient als raamwerk voor verdere onderhandeling met partners over de realisatie van de ambities. De uitwerking van de Uitvoeringsagenda vormt daarmee de basis voor de uitvoeringsafspraken tussen provincie, Rijk en gemeenten.
De meerjarige financiële afweging vindt plaats in het kader van het Investeringsprogramma verkeer en vervoer. Afhankelijk van het beschikbare investeringsvolume en de kosteneffectiviteit van de maatregelen wordt een nadere prioritering in de uitvoering aangebracht. Deze prioritering vormt de basis voor nadere financieringsafspraken met partners, die voor een periode van 4 jaar worden vastgelegd in de vorm van convenanten.
Op grond van de beschikbare middelen binnen de Reserve investeringen verkeer en vervoer en de brede doeluitkering wordt jaarlijks een Provinciaal uitvoeringsprogramma (PUP) opgesteld. De maatregelen en activiteiten richten zich op beleid, infrastructuur, verkeersgedrag, verkeershandhaving en openbaar- en goederenvervoer.
Het programma voor 2008 betreft deels de gezamenlijke uitvoering van de convenanten met gemeenten. Het totale programma richt zich op de stedelijk bereikbaarheid en de invoering van Duurzaam Veilig, met specifieke aandacht voor de invoering van de Essentiële herkenbaarheidskenmerken.

**Beheer en onderhoud wegen en kanalen**

*Overname N34*
Na de overname van de N34 van Rijkswaterstaat per 1 januari 2007 is er een aanvang gemaakt met het project Reconstructie N34, gedeelte Ees-Gieten. De oplevering hiervan staat voor eind 2008 gepland. Vervolgens zal daarna het zuidelijk gedeelte van deze weg worden aangepakt en aangepast aan de huidige normen. Deze reconstructies moeten de weg veiliger maken en de doorstroming verbeteren.

*Vaarverbinding Erica-Ter Apel*
In 2007 wordt gestart met de eerste fase van het herstel van de vaarverbinding Erica-Ter Apel. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar programma 4, Kennis werkt, onderdeel Toerisme.

Naast deze specifieke projecten worden in het algemeen de wegen en vaarwegen in voldoende conditie gehouden.

**Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting**

De ruimtelijke ordening is volop is beweging. In plaats van de nadruk op de toetsing achteraf, zijn wij betrokken bij plannen en processen in een vroegtijdig stadium en heeft de provincie een ontwikkelingsgerichte benadering. In 2008 is dit zichtbaar op drie fronten, te weten het proces van de structuurvisie, de toepassing van het wettelijk instrumentarium van de nieuwe WRO en gebiedsontwikkelingsprojecten.

*Structuurvisie*

In 2004 is het POP Drenthe vastgesteld. Onder invloed van diverse ontwikkelingen, maatschappelijke thema's (onder andere klimaatverandering, energiebesparing en verrommeling van het landschap) en nieuwe wet- en regelgeving (onder andere nieuwe WRO en Kaderrichtlijn water) zijn wij in 2007 gestart met de voorbereiding van een nieuw omgevingsplan dan wel provinciale structuurvisie. Onderdeel daarvan is dat wij aangeven welke onderdelen van het geldende omgevingsplan als provinciaal belang zijn aan te merken, zoals bedoeld in de nieuwe WRO. Daarnaast stellen wij de procesarchitectuur op om tot een nieuwe provinciale structuurvisie te komen volgens de uitgangspunten van het Collegeprogramma over beginspraak, interactie en samenwerking.

*Gebiedsontwikkeling*

Wat betreft de toepassing van het wettelijk instrumentarium wordt in 2008 zowel de "oude" als de "nieuwe" WRO toegepast. Dit betekent dat ruimtelijke plannen van gemeenten die gestart zijn in de eerste helft van het jaar, door de provincie al dan niet goedgekeurd worden. Voor processen die daarna gestart zijn, geldt dat de provincie op basis van haar belang instrumenten op basis van de nieuwe WRO kan toepassen. Dit betekent een selectievere toepassing van het instrumentarium. Los van het instrumentarium worden, indachtig de nieuwe verhoudingen in de WRO, de inspanningen van de provincie veel meer gericht op overleg met gemeenten. Doel daarvan is om vroegtijdig te onderkennen in welke processen wij samen moeten/willen/kunnen optrekken en waar het puur een gemeentelijke aangelegenheid is. Doel daarbij is ook te komen tot gezamenlijke gebiedsontwikkeling.

Deze gebiedsontwikkeling gaan wij ook in 2008 verder invullen om samen met gemeenten te komen tot ontwikkelingen op die plekken waar (mede) bovenlokale aspecten aan de orde zijn. Voorbeelden van lopende projecten zijn:

- Roden-Leek (uitwerking regiovisie)
- Frederiksoord
- het gebied rond de vaarverbinding Erica-Ter Apel (woonmilieus en recreatie gekoppeld aan de vaarverbinding)

Naast deze 3 projecten wordt in 2007 het Meerjareninvesteringsprogramma van de Regiovisie 2030 Groningen-Assen geactualiseerd. Voor de periode 2008-2015 ligt daarmee een nieuw financieel beleidskader waaraan raden en staten hun instemming hebben gegeven om de regionale ambities te kunnen uitvoeren. Dit vertaalt zich naar een jaarlijkse cyclus van Begroting en uitvoeringsprogramma's waarmee de uitvoering is te volgen. Voor de projecten in het Drentse deel van het regiovisiegebied die in 2008 tot uitvoering komen, ligt er de relatie met het jaarlijks Uitvoeringsprogramma verkeer en vervoer en de Convenanten Bereikbaarheid met de Drentse gemeenten.

**Stedelijke ontwikkeling**
Er is hernieuwde aandacht voor stedelijke vernieuwing, mede ingegeven door de 40 wijken-aanpak van het Rijk. Wij werken aan stedelijke vernieuwing met het ISV en door acties in het kader van stedelijke ontwikkeling.
In 2008 werken de gemeenten verder aan de uitvoering van hun meerjarenontwikkelings-programma's. Hierin ondersteunen en stimuleren wij de gemeenten. In 2008 werken wij samen met de 4 programmagemeenten aan een agenda voor ISV 3 (looptijd 2010 tot en met 2014).

Voor het ontwikkelen van regionaal beleid Wonen, welzijn en zorg ondersteunen wij de regio-platforms Zuidoost- en Zuidwest-Drenthe. In de regio Groningen-Assen loopt eenzelfde traject. De regio's werken aan een breed en bestuurlijk gedragen uitvoeringsprogramma, waarin de gemeenten, woningcorporaties en zorg- en welzijnsinstellingen hun fiat geven aan onderlinge afspraken. Het gaat dan bijvoorbeeld over:

- de concrete invulling van de preventieve rol van welzijn en de betere afstemming van welzijnsaanbod op de vraag van mensen;
- de opgave in de bestaande woningvoorraad voor het beter kunnen bieden van zorg aan bewoners thuis;
- de druk op het aanbod van zorg bij mensen thuis op het platteland dat relatief duur is.

In 2008 zal ook de nodige aandacht uitgaan naar de uitvoering van de woonplannen door gemeenten. De provincie richt zich daarbij met name op het bevorderen van prestatieafspraken tussen gemeenten en corporaties, het maken van afspraken over de huisvesting van doelgroepen op regionaal niveau en het verbeteren en onderling afstemmen van monitoring van de woning-bouw in het algemeen en van de doelgroepen in het bijzonder.
Een van de doelgroepen die bijzondere aandacht vraagt zijn de statushouders. Naast de reguliere taakstelling voor de Drentse gemeenten moeten in 2008 ook de mensen die een verblijfsstatus hebben gekregen naar aanleiding van het generaal pardon gehuisvest worden. De provincie heeft op dit gebied een toezichtrelatie met de gemeenten, waarbij wij de gemeenten ook ondersteunen in hun taak.

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer |
|---|---|
| Verkeer en Vervoer | |
| Jaarverslag PUP verkeer en vervoer | 2e kwartaal 2008 |
| Jaarrapport verkeersintensiteiten | 2e kwartaal 2008 |
| Analyse verkeersveiligheid | 2e kwartaal 2008 |
| SNN-monitor verkeer en vervoer | 4e kwartaal 2008 |
| Evaluatie Convenanten veilige bereikbaarheid 2006-2008 | 3e kwartaal 2008 |
| Convenanten 2009-2012 | 4e kwartaal 2008 |
| Investeringsprogramma verkeer en vervoer | 2e kwartaal 2008 |
| Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | |
| Notitie over provinciaal belang | 2e kwartaal 2008 |
| Opstellen uitgangspunten en thema's van de provinciale structuurvisie in een interactief proces | 2e kwartaal 2008 |
| Besluitvorming over Meerjareninvesteringsprogramma regiovisie 2008-2015 Groningen-Assen en definitieve Begroting 2008 | 1e kwartaal 2008 |
| Bespreking Begroting 2009 Regiovisie Groningen-Assen | 2e kwartaal 2008 |

## Wat mag het kosten?

| | Product/prioriteiten | Rekening 2006 | Begroting 2007 | Begroting 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | | 46.500 | 604.500 | 704.500 | 3.204.500 | 5.511.500 |
| | Verkeer | 44.965.001 | 23.029.820 | 24.704.920 | 15.018.987 | 18.614.274 | 28.086.939 |
| | Beheer en onderhoud wegen | 13.757.665 | 11.932.137 | 9.860.410 | 10.045.292 | 10.226.032 | 10.334.434 |
| | Beheer en onderhoud vaarwegen | 6.087.212 | 10.637.909 | 5.955.623 | 4.992.239 | 5.029.636 | 4.876.975 |
| | Vervoer | 21.152.115 | 21.359.885 | 18.775.112 | 18.781.270 | 18.787.457 | 18.788.886 |
| | Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | 648.143 | 1.496.303 | 1.521.613 | 1.521.933 | 3.959.493 | 3.959.813 |
| | Stedelijke ontwikkeling | 7.410.272 | 6.119.729 | 3.087.794 | 3.576.785 | 3.686.630 | 3.321.971 |
| | Totaal lasten | 94.020.408 | 74.622.283 | 64.509.972 | 54.641.006 | 63.508.002 | 74.880.518 |
| Baten | Verkeer | 85.904.716 | 19.109.035 | 18.323.558 | 6.081.725 | 7.293.725 | 15.997.429 |
| | Beheer en onderhoud wegen | 5.334.471 | 1.193.318 | 48.720 | 48.720 | 48.720 | 48.720 |
| | Beheer en onderhoud vaarwegen | 5.004.269 | 5.081.542 | 4.752.256 | 4.798.375 | 4.844.959 | 4.865.362 |
| | Vervoer | 20.628.637 | 21.055.402 | 18.480.000 | 18.480.000 | 18.480.000 | 18.480.000 |
| | Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | 10.000 | - | - | - | - | - |
| | Stedelijke ontwikkeling | 3.577.573 | 3.193.524 | 3.055.178 | 3.551.769 | 3.672.680 | 3.298.929 |
| | Totaal baten | 120.459.666 | 49.632.821 | 44.659.712 | 32.960.589 | 34.340.084 | 42.690.440 |
| Bestemming resultaat | Subtotaal voor bestemming | -26.439.258 | 24.989.462 | 19.850.260 | 21.680.417 | 29.167.938 | 32.190.078 |
| | Saldo reserve wegenbeheer | -119.959 | -514.696 | 152.352 | 250.257 | 356.787 | - |
| | Saldo reserve infrastructuur | -1.129.203 | -3.553 | - | - | - | - |
| | Saldo reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt | 713.304 | -1.526.474 | -458.051 | -483.955 | -511.227 | - |
| | Saldo reserve beheer vaarwegen Zuid0ost-Drenthe | -1.094.647 | -3.124.583 | -970.425 | 33.873 | 37.783 | - |
| | Saldo reserve investeringen verkeer en vervoer | 9.092.084 | 7.962.509 | 5.776.855 | 3.388.094 | -1.466.031 | -2.528.459 |
| | Saldo reserve verdubbeling N33 | - | 11.500.000 | - | - | - | - |
| | Saldo reserve Erica-Ter Apel | - | 10.000.000 | - | - | - | - |
| | Saldo reserve exploitatie provinciale zandwinplaatsen | -95.459 | - | - | - | - | - |
| | Saldo reserve stedelijke ontwikkeling | -1.212.970 | -481.030 | - | - | - | - |
| | Saldo reserve stads- en dorpsvernieu-wingsgelden | 371.077 | - | - | - | - | - |
| | Subtotaal na bestemming | -19.915.031 | 48.801.635 | 24.350.991 | 24.868.686 | 27.585.250 | 29.661.619 |

## Toelichting op de verschillen tussen 2007 en 2008

Per saldo wordt in 2008 ongeveer € 5 miljoen minder begroot op het programma Ruimte en bereikbaarheid. Dit is als volgt te verklaren.
De totale lasten van het programma Ruimte en bereikbaarheid zijn in 2008 per saldo ca. € 10,1 miljoen lager dan in 2007.
Het saldoverschil wordt veroorzaakt door een aantal verhogingen van de uitgaven:

- een intensivering van de prioriteit tegengaan verrommeling landschap in 2008 met ruim € 550.000,--
- kosten bevordering mobiliteit € 135.000,--
- kosten projecten infrastructuur € 530.000,--
- de programmakosten VVB € 125.000,--

- afschrijvingen op investeringen verkeer en vervoer € 1.250.000,--
- rentelasten op investeringen verkeer en vervoer € 600.000,--
- de bijdrage in het kader van het ISV 2-programma € 500.000,--

Het saldoverschil wordt veroorzaakt door de volgende verlagingen van de uitgaven:
- de lasten van het onderhoud en verbeteringswerken aan de N34 € 850.000,--
- het onderhoud van het wegenbeheer € 2.100.000,--
- het onderhoud en beheer van de kanalen € 3.525.000,--
- de bijdrage aan de voorziening kapitaallasten kunstwerken € 1.100.000,--
- bijdrage aan het OV bureau Groningen–Drenthe € 2.200.000,--
- bijdrage aan de voorziening openbaar vervoer € 380.000,--
- kosten stedelijke ontwikkelingen, woonplannen en proceskosten € 200.000,--
- uitgaven aan Vinex-locaties € 450.000,--
- bijdragen aan het besluit locatiegebonden subsidies € 150.000,--
- bijdragen in het kader van stedelijke ontwikkeling € 2.750.000,--

De totale baten van het programma ruimte en bereikbaarheid zijn in 2008 per saldo ca. € 5 miljoen lager dan in 2007.
Het saldoverschil wordt veroorzaakt door lagere baten in 2008 ten opzichte van 2007:
- het onderhoud en verbeteringswerken aan de N34 € 850.000,--
- opbrengst oude zandwinplaatsen € 50.000,--
- overige opbrengsten beheer en onderhoud kanalen € 275.000,--
- bijdrage in de voorziening Vinex-locaties € 450.000,--
- bijdrage in de voorziening locatiegebonden subsidies € 150.000,--
- rijksbijdrage BDU € 2.575.000,--
- overige opbrengsten beheer en onderhoud wegen € 1.185.000,--

Daarnaast wordt het saldoverschil wordt veroorzaakt door hogere baten in 2008 ten opzichte van 2007:
- rijksbijdrage vaarweg Meppel–De Punt € 50.000,--
- bijdrage Rijk in het kader van ISV-2 € 500.000,--

# Programma 4. Kennis wérkt

## Missie

Niemand aan de kant! Zeker niet bij opleiding en werk. Alle talenten in Drenthe worden benut, zodat iedereen deelneemt aan onderwijs, arbeidsmarkt of samenleving. De provincie Drenthe zet zich in voor een integrale ketenbenadering met koppelingen tussen onderwijs, arbeidsmarkt en innovatie, waarbij de Drentse economie zich ontwikkelt tot een duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie, met kansrijke sectoren die passen bij het profiel van Drenthe. Maar ook met aandacht voor de internationale context waarin Drenthe opereert, voor welvaart én welzijn van alle inwoners van deze provincie.

## Doel (wat willen we bereiken?)

### Economie

Een duurzame economische ontwikkeling die zich manifesteert in een relatieve werkgelegenheidsgroei die minimaal gelijk is aan de nationale stijging en een verkleining van de inkomensachterstand van de Drentse burger.

*Indicatoren*

- Aantal arbeidsplaatsen (streefwaarde: procentuele groei in Drenthe > dan de nationale groei).
- Werkloosheidspercentage (streefwaarde: verkleining van het verschil met het nationale werkloosheidspercentage, het verschil is 1,7%-punt, het werkloosheidspercentage in Drenthe is 10,5% (gemiddelde 2003-2006)).
- Besteedbaar inkomen per hoofd van de bevolking (streefwaarde: het terugbrengen van de achterstand, deze achterstand bedraagt 5,5%, het besteedbaar inkomen per hoofd van de bevolking in Drenthe is € 11.600,-- (gemiddelde 2003-2004)).

### Toerisme

Kwaliteitsverbetering en verbreding van het toeristische aanbod en een bevordering van het gebruik daarvan. Dit om een bovengemiddelde ontwikkeling van de toeristische bestedingen in Drenthe te realiseren.

*Indicator*

- Toeristische bestedingen/marktaandeel in verblijfstoerisme (streefwaarde: vergroting van het marktaandeel toeristische overnachtingen, bedroeg 6,4% tijdens afgelopen collegeperiode).

### Landbouw

- Vernieuwing en versterking van een maatschappelijk verantwoord, markt- en ketengericht agrocluster in Drenthe met behoud of toename van de werkgelegenheid.
- Verbetering economisch perspectief agro cluster.

*Indicator*

- Bruto regionaal product landbouw (streefwaarde: Drents groeipercentage > dan het nationale groeipercentage in de sector landbouw).

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 4. Kennis wérkt | 5.993.506 | 7.328.670 |
| Overige programma's | 245.439.646 | 241.537.063 |

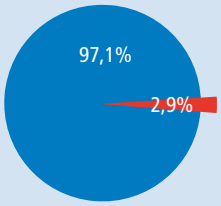


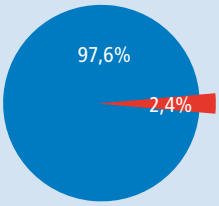


| Programma 4. Kennis wérkt | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 9.094.859 | 9.321.094 | 5.993.506 | 4.527.283 | 4.554.673 | 4.418.243 |
| Totaal baten | 7.076.739 | 23.780.670 | 7.328.670 | 6.731.970 | 6.732.570 | 6.733.180 |
| Saldo | 2.018.120 | -14.459.576 | -1.335.164 | -2.204.687 | -2.177.897 | -2.314.937 |

## Kaderstellende nota's, regelingen, wetten etc.

- Koers Noord
- Operationeel programma Europees Fonds voor regionale ontwikkeling (EFRO) Noord-Nederland 2007-2013.
- pMJP 2007-2013.
- Collegeprogramma 2007-2011.
- Strategische agenda voor Noord-Nederland 2007-2013.
- POP II, met name hoofdstuk C.4, Ontwikkeling landelijk gebied en C.8.7, Land- en tuinbouw.
- Pieken in de delta.
- Operationele programma's Europese territoriale samenwerking (ETS).

## Ontwikkelingen

### Economie

In 2007 worden 3 nieuwe programma's gestart.

1. Koers Noord (dit is een uitwerking van het Pieken in de delta-programma voor Noord-Nederland 2007-2010 en is samen met het Ministerie van Economische Zaken ontwikkeld).
2. Operationeel programma EFRO Noord-Nederland 2007-2013.
3. Operationeel programma ETS (Europees programma, ook bekend als INTERREG).

Deze programma's vormen het beleidskader voor de komende jaren voor een groot deel van de economische ontwikkeling van Noord-Nederland. De focus van de nieuwe programma's is duidelijk een andere dan in het verleden die van ISP en Kompas. In het bijzonder staat centraal de bevordering van innovatie in het bedrijfsleven en de daarvoor benodigde versterking van het onderwijs en de kennisinfrastructuur. In tegenstelling tot vroeger zijn voorwaardenscheppend beleid (denk bijvoorbeeld aan de aanleg van nieuwe bedrijventerreinen) en investeringsbevordering in de nieuwe programma's slechts (zeer) beperkt mogelijk. Ook de doelgroep van de nieuwe programma's is van gemeenten en intermediairs (Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij (NOM), Syntens en Kamer van Koophandel) meer verschoven naar bedrijfsleven en onderwijs- en kennisinstellingen. De focus ligt op thema's zoals Energie, Sensor Universe, Water en Agribusiness.

**Landbouw**
Door de hervorming van het Europese landbouwbeleid staan onze belangrijkste agroclusters (zuivel, suiker en zetmeel) onder druk.
De agrarische productie zal moeten voldoen aan tal van maatschappelijke eisen op het gebied van voedselveiligheid en -kwaliteit, dierenwelzijn en milieu. De verwachting is dat ook het EU-beleid ten aanzien van natuur (Natura 2000), bodem en de uitwerking van de Kaderrichtlijn water gevolgen zullen hebben voor de bedrijfsvoering op primaire bedrijven.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

### Economie

**4.1. Omvorming economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie**
Drenthe kent een aantal kansrijke sectoren zoals sensortechnologie, energie en de agribusiness. Zij vormen de kern van de economische inzet in de ontwikkeling naar een kenniseconomie. Op het gebied van de sensortechnologie staan we voor een grote opgave en uitdaging om de economische potenties van een topinstituut als Astron verder te ontwikkelen en uit te bouwen in marktpotenties. In samenspraak met het bedrijfsleven worden initiatieven ontwikkeld om het ondernemersschap te bevorderen. Kennisontwikkeling, innovatie en internationale oriëntatie zijn daarbij belangrijke opgaven. Met het Drents Uitvoeringskader SNN-programma's 2007-2013 (Operationeel Programma EFRO, Interreg IV-a en Koers Noord) en het Drents Innovatief Actieprogramma (IAP) wordt nadere invulling gegeven aan voorgaande. Gelet op de doelstellingen en de hoge ambities houden wij rekening met een substantiële financiële bijdrage gedurende de gehele looptijd van genoemde programma's. De besluitvorming hierover loopt via het Stimuleringsfonds Drentse projecten. Bij de ontwikkeling van bedrijventerreinen heeft duurzame revitalisering van bestaande terreinen en parkmanagement de hoogste prioriteit. De nota Bedrijventerreinen wordt geactualiseerd. De transitie van de Drentse economie naar een dynamische en innovatieve kenniseconomie krijgt verder vooral gestalte in samenhang met prioriteit 4.2.

**4.2. Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt**
Een goede kwantitatieve en kwalitatieve aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt is een basisvoorwaarde voor de transitie van de Drentse economie naar een internationaal georiënteerde kenniseconomie. Ontwikkelkansen worden gestimuleerd voor alle lagen van de bevolking, vooral in Zuidoost-Drenthe (inclusief regio Hoogeveen). De ketenaanpak (jeugdzorg - onderwijs - arbeidsmarkt - kennis) staat centraal. Deze aanpak wordt uitgewerkt in een nieuw meerjaren uitvoeringsprogramma "Kennis wérkt". Hiermee wordt voortgebouwd op het onderdeel Onderwijs en Kennisinfrastructuur (OKI) van het project Werk, Onderwijs en Kennisinfrastructuur (WOK),). Deze prioriteit moet worden beoordeeld in directe samenhang met de prioriteiten 2.2 en 2.3.

Samen met de gemeente Emmen en de Hogeschool Drenthe wordt een visie op het beroepsonderwijs in Drenthe opgesteld. Een nieuw project is het opzetten van vier Leer-werk-loketten. Een in te stellen Taakgroep Jeugdwerkloosheid brengt binnen een jaar advies uit over de aanpak van dit belangrijke thema. Technische beroepen en ambachtelijke opleidingen worden gestimuleerd via o.a. stageplaatsen. De provincie participeert in een Drents - Groningse website over arbeidsmarkt- en onderwijsgegevens.

Sociale innovatie op de werkvloer wordt gestimuleerd. Hierbij wordt gedacht aan bijvoorbeeld: flexibele werktijden, thuiswerken, arbeidsdeelname van gehandicapten en gedeeltelijk arbeidsongeschikten. Deze aanpak krijgt ook aandacht op het schaalniveau van een bedrijventerrein, omdat de schaal van individuele ondernemingen soms te klein blijkt om sociale innovatie vorm te geven. Hiervoor werken wij samen met de verantwoordelijke partijen.

De beleidsinspanningen sluiten aan bij de Kennis investeringsagenda Noord-Nederland (KIA) van het SNN. De rijksfinanciering hierin is nog onduidelijk. Een provinciale bijdrage is gewenst en zal qua besluitvorming lopen via het Stimuleringsfonds Drentse projecten.

### 4.3. Profileren Drenthe in Noordelijke Ontwikkelingsas (NOA).

Inzet is dat Drenthe op basis van haar eigen kernkwaliteiten internationaal herkenbaar wordt als aantrekkelijke regio voor wonen, werken en recreëren. Vanuit deze basisgedachte willen wij Drenthe nadrukkelijk profileren in de uitwerking van de NOA-visie en de uitvoering van het Actieplan NOA (2008 t/m 2010). Wij zijn bereid binnen NOA een actieve medecoördinerende en initiërende rol te vervullen. Onze NOA-ambities zijn sterk verbonden met onder meer onze economische en culturele uitgangspunten en speerpunten. In voorkomende gevallen zal Drenthe actief "meeliften" met promotionele NOA-activiteiten, congressen, beurzen, culturele manifestaties en creatieve "broedkamer" initiatieven in binnen- en buitenland en promotiematerialen.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
|---|---|---|
| 4.1. Omvorming Drentse economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kennis-economie | ■ Impuls transitie Drentse economie naar "kenniseconomie", met internationale component.<br>■ Versterkte innovatiekracht en ondernemersschap Drenthe, waarbij excelleren mogelijk is!<br>■ Investeringsimpuls kansrijke economische sectoren en speerpunten provinciaal beleid.<br>■ Gerevitaliseerde bedrijventerreinen met parkmanagement. | ■ Projectontwikkeling, samen met externe partijen en binnen Drents uitvoeringskader SNN-programma's Koers Noord, OP-EFRO, en EU-interregionale fondsen (2007 t/m 2013).<br>■ Actualiseren beleidsnota Bedrijventerreinen.<br>■ Opstellen en uitvoeren Drents Innovatief Actieprogramma (IAP). |
| 4.2. Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt. | ■ Groter aantal structurele samenwerkingsverbanden bedrijven - onderwijs.<br>■ Verder uitbouwen van economische potenties van kennisen sensortechnologie.<br>■ Doorstroom MBO naar HBO is 50% in 2011. Grotere instroom in kraptesectoren, o.a. zorg.<br>■ Beroepsbevolking: opleiding minimaal op landelijk gemiddelde.<br>■ Voldoende (gekwalificeerd)<br>■ personeel voor economische speerpunten, technische sector en zorg.<br>■ Minder jeugdwerkloosheid; participatie en zelfstandigheid jongeren onder 27 jaar.<br>■ Sociale innovatie op werkvloer. | ■ Nieuw meerjarig uitvoeringsprogramma "Kennis wérkt" (gereed 2007, uitvoering 2008-2011).<br>■ Stimuleren samenwerking onderwijs en bedrijfsleven.<br>■ Met Emmen en Hogeschool Drenthe visie en masterplan ontwikkelen voor Beroepsonderwijs in Drenthe.<br>■ In 2008 minimaal 1 project sociale innovatie bedrijventerreinaanpak.<br>■ Versterken bestaande kenniscentra met o.a. uitbouw Kenniscampus, verbeteren opleidingsinfrastructuur en impuls economische spin-off.<br>■ Instellen Taakgroep Jeugdwerkloosheid. |
| 4.3. Profileren Drenthe in Noordelijke Ontwikkelingsas (NOA). | Drenthe op basis van eigen kernkwaliteiten internationaal herkenbaar als aantrekkelijke regio voor wonen, werken en recreëren. | Bijdragen aan uitvoering Actieplan NOA (2007-2010) |

## Toerisme en recreatie

### 4.4. Structuurversterking recreatie en toerisme.

In samenspraak met de medeoverheden, het onderwijs, brancheorganisaties en ondernemers wordt voor de periode 2008-2013 een gezamenlijk actieplan opgesteld voor de totale toeristische sector (incl. de zorgcomponent). Beleidsmatige ontwikkelingen en beeldvorming voor de planhorizon 2013 worden meegenomen in de ontwikkeling van de provinciale structuurvisie. Projectontwikkeling vindt plaats in overleg met ondernemers, betrokkenen uit onderwijs, onderzoek en overheid (4 O's), onder andere gestimuleerd door het vormen van een Coalitie Toerisme Drenthe. Onze inzet is structurele versterking van recreatie en toerisme met toekomstperspectief. Wij richten ons op het verder versterken van de kennis, het organiserend vermogen en de grensoverschrijdende netwerken in de sector. Belangrijk is een kwaliteitsverbetering via de toepassing van nieuwe technologieën, ontwikkeling van nieuwe producten, marktconcepten en publieksattracties. Wij willen Drenthe ontwikkelen en promoten als provincie voor actieve recreatie. Realisatie van het fietsknooppuntenplan vinden wij belangrijk. Toeristische knelpunten in waardevolle gebieden (o.a. door Natura 2000) worden opgelost. Daarbij gaan wij de aanbevelingen uitwerken en de uitkomsten gebruiken van het project Natuurlijke Recreatie Drenthe van Milieufederatie en de Recron om kwalitatief goede oplossingen te bereiken in samenwerking met de gemeenten, betrokken maatschappelijke organisaties en toeristische ondernemingen. Ontwikkeldoel is verder toename van de lengte van de verblijfsduur en het aantal toeristen, van de toeristische bestedingen en de investeringen in sector, met als uiteindelijk effect toename van de (in)directe werkgelegenheid. Onze bijdrage aan de uitvoering van maatregelen en projecten is een aanvulling op de cofinanciering voor de uitvoering van de noordelijke economische programma's.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
|---|---|---|
| 4.4. Structuurversterking sector recreatie en toerisme. | ■ Kwaliteits- en vernieuwingsslag totale sector.<br>■ Versterking concurrentiekracht en groei marktaandeel toeristische sector | ■ Opstellen Actieplan toeristische sector 2008 t/m 2013.<br>■ Bijdragen aan maatregelen en projecten (2008 t/m 2013).<br>■ Vormen Coalitie Toerisme Drenthe 2020.<br>■ Uitvoeren van fietsknooppuntenplan. |

## Landbouw

### 4.5. Structuurversterking land- en tuinbouw

Het agrocluster is voor Drenthe een belangrijke economische drager. Door de hervorming van het Europese landbouwbeleid staan belangrijke clusters als zuivel, suiker en zetmeel onder druk. In Drenthe zijn volop kansen om de noodzakelijke omslag te maken. Inzet is ontwikkeling van nieuwe, marktgerichte ketenactiviteiten. Kennisinfrastructurele voorzieningen worden ontwikkeld en/of verbeterd. Innovaties in o.a. agrologistiek, ICT, agrificatie, bioraffinage en levenswetenschappen (groene life sciences) worden gestimuleerd. De concurrentiekracht van de traditionele productieketens binnen het regionale agrofoodcomplex moet worden versterkt. Verbetering van productkwaliteit, productiewijze en - omgeving en voedselveiligheid wordt bevorderd. Ondernemerschap (ook maatschappelijk verantwoord) wordt versterkt, incl. de ondersteuning van innovatieve tendensen via voorbeeldprojecten, voorlichting en toekomststudies. De beoogde activiteiten passen binnen de Strategische Agenda van het SNN. De haalbaarheid van de hoge ambities is mede afhankelijk van de voor de komende periode beschikbare middelen van het ministerie van LNV. Ondanks de afbouw van de UILNN-regeling (Uitvoeringsprogramma Innovatieve Landbouw Noord-Nederland) gaan wij investeren in structuurversterkende en/of innovatieve maatregelen en projecten in de landbouwsector. Onze bijdragen zijn een aanvulling op medefinanciering van de nieuwe nationale en EU-programma's voor regionale ontwikkeling (zie prioriteit 4.1).

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
|---|---|---|
| 4.5. Duurzame structuurversterking land- en tuinbouw (volledige keten) | ■ Impuls samenwerking en verbeterde systeem-, product- en procesinnovaties in primaire bedrijven en keten.<br>■ Versterking concurrentiekracht, vergroten toegevoegde waarde agrosector en verbeteren financiële positie landbouwbedrijfsleven.<br>■ Maatschappelijk verantwoorde en duurzame markt- en ketengerichte productieprocessen.<br>■ Behoud of toename van werkgelegenheid. | ■ Meewerken aan projectontwikkeling op basis van vraag-gerichte benadering.<br>■ Creëren platform waar ondernemers, onderwijs, onderzoek en overheid<br>■ (zgn. 4 O's) elkaar ontmoeten en waaraan innovatieve ideeën en projecten hun basis aan ontlenen. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 4. Kennis wérkt | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|
| 4.1. Omvorming Drentse economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kennis-economie (ook financiering uit Stimuleringsfonds Drentse projecten) | | - | - | - | - |
| 4.2. Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | | 1.210.000 | 1.210.000 | 1.210.000 | 1.210.000 |
| 4.3. Profileren Drenthe in Noordelijke Ontwikkelingsas | | 176.000 | 176.000 | 176.000 | |
| 4.4. Structuurversterking recreatie en (zorg)toerisme (ook financiering uit Stimulerings-fonds Drentse projecten) | | 120.000 | 120.000 | 120.000 | 120.000 |
| 4.5. Structuurversterking land- en tuinbouw | | | | | |
| Totaal Programma 4. Kennis wérkt | 0 | 1.506.000 | 1.506.000 | 1.506.000 | 1.330.000 |

## Moties

**Motie 9: Subsidieregeling investeringssteun jonge agrariërs (m.i.v. 2008)**
Provinciale staten hebben het college van GS via een motie verzocht met ingang van 2007 provinciale middelen beschikbaar te stellen voor de ondersteuning van jonge agrariërs. In 2007 zal daarom een bedrag van maximaal € 180.000,- beschikbaar worden gesteld als aanvulling op de landelijke 'Subsidieregeling investeringssteun jonge agrariërs' van het ministerie van LNV. Voor de jaren 2008 – 2011 wordt eenzelfde bedrag beschikbaar gesteld om jonge Drentse agrariërs te stimuleren om maatregelen te nemen die duurzaamheid en innovatie bevorderen. Dit is in de begroting 2008 verwerkt.

## Wat doen we nog meer?

### Economie

*Deelnemingen nutsfuncties*
De provincie Drenthe bezit 2,28% van de aandelen van Essent. Via de aandeelhoudersvergaderingen wordt erop gelet dat de consument tegen niet te hoge prijzen continu gas en elektriciteit kan betrekken.
11 Drentse gemeenten en de provincie zijn aandeelhouder van de Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD). Er wordt op toegezien dat de WMD deze taak, het drinkwater te leveren zonder onderbreking en tegen maatschappelijk aanvaardbare prijzen, op de juiste wijze blijft vervullen.

*Overige deelnemingen*
De provincie is aandeelhouder van de NOM, samen met de provincies Groningen en Friesland en meerderheidsaandeelhouder Ministerie van Economische Zaken. Provinciale inzet is een bijdrage leveren aan de verbetering van de sociaal-economische structuur en de werkgelegenheid in Noord-Nederland en specifiek Drenthe. Het gaat om vestiging van nieuwe bedrijven en behoud van bestaande bedrijven, in samenwerking met provincie, gemeenten en NOM.
De luchthaven GAE is een instrument van regionaal-economische ontwikkeling. De provincie is een van de 5 aandeelhouders en in die rol zal zij erop toezien dat het bedrijf binnen de maatschappelijke randvoorwaarden blijft opereren.

*Kennis en innovatie/versterking economische structuur*
Naast de inzet op de nieuwe nationale en Europese economische programma's werken wij aan projecten en initiatieven die bijdragen aan de versterking van de economische structuur en/of de transitie naar de kenniseconomie, maar die buiten de reikwijdte van de nieuwe programma's vallen.
De succesvolle tenderaanpak, die eerder toegepast is voor zowel versterking ICT-gebruik als voor vergroting Innovatief ondernemerschap, wordt voortgezet. Het gaat om stimuleren van het bedrijfsleven (midden- en kleinbedrijf (MKB)) op het gebied van innovatie, ondernemerschap en kenniseconomie.
Een en ander kan in samenhang met het Innovatieve actieprogramma worden vormgegeven.
Voor parkmanagement in Drenthe zal geen structurele financiering door de provincie meer mogelijk zijn. Indien door de parkmanagementorganisaties in Drenthe projecten worden ontwikkeld op het gebied van kennis en innovatie, zal door de provincie wel worden gezocht naar financiering via SNN-programma's. Ook kan dan de mogelijkheid van provinciale cofinanciering worden onderzocht.
Het ICT-beleid is gericht op stimulering van het gebruik van de aanwezige open glasvezelinfrastructuur. Een belangrijke doelgroep is het MKB.

*Marketing en promotie*
2008 vormt het tweede jaar van de brede marketing- en promotiecampagne in Drenthe.
De campagne, die wordt uitgevoerd door de Stichting Marketing Drenthe, richt zich op werken, wonen en toerisme. Aan het einde van het jaar zullen op basis van de eerste resultaten van de campagne met de stichting vervolgafspraken worden gemaakt over de jaren 2009 en 2010.

*Economische ontwikkeling Veenhuizen*
Op basis van de Belvedère-studie en andere documenten over Veenhuizen wordt er een uitvoeringskader opgesteld die bedrijven moet inspireren om in Veenhuizen te gaan investeren. Rijk, provincie en gemeente trekken gezamenlijk op om deze ontwikkeling te faciliteren.

**Toerisme**
In de statencommissie Omgevingsbeleid (aangevuld met leden van de commissie BFE) van 12 september jl. is besloten in 2007 te starten met de eerste fase van het herstel van de vaarverbinding Erica - Ter Apel. De eerste fase bestaat uit het bevaarbaar maken van 7 km vaarweg tussen Ter Apel en Emmer-Compascuum. De uitvoering van de eerste fase loopt door in 2008. Daarna zullen de voorbereidingen van de tweede fase (het traject Emmer-Compascuum - Erica) starten.
Daarnaast zal uitvoering worden gegeven aan de uitvoeringsopgaven in het pMJP LG 2007-2013. Samen met de toeristische sector, de natuurbeschermingsorganisatie, Land- en Tuinbouworganisatie Noord en de gemeenten zal verdere invulling gegeven worden aan de aanbevelingen

die voortkomen uit het project Natuurlijke Recreatie Drenthe van de Milieufederatie Drenthe en de Recron.

- Voor het stimuleren van innovatie, milieumaatregelen en ruimtelijke inpassingsmaatregelen op de verblijfsrecreatieve bedrijven wordt een subsidieregeling ontwikkeld, waarvoor eigen en EU middelen worden ingezet.
- Verblijfsrecreatiebedrijven die knel zitten in kwetsbare gebieden kunnen worden gefaciliteerd met de instrumenten kavelruil en Drentse maat om te verplaatsen naar gebieden waar ontwikkelingsmogelijkheden zijn.

**Landbouw**

Naast de activiteiten vanuit het Drents uitvoeringskader SNN-programma's 2007-2013, betreffende het onderdeel Agribusiness, zal uitvoering worden gegeven aan de uitvoeringsopgaven in het pMJP LG 2007-2013.
Stimulering van een duurzaam producerende land- en tuinbouw blijft onderdeel van het provinciaal beleid.
Versterking van de glastuinbouw door bevordering van de herstructurering en nieuwvestiging blijft eveneens deel uitmaken van provinciaal beleid. Verdere ontwikkeling van de glastuinbouw rond Emmen vindt plaats binnen de kaders van het Masterplan glastuinbouw Emmen.
Verbreding van de economische basis van agrarische bedrijven door ontwikkeling van inkomsten uit niet-agrarische activiteiten blijft eveneens punt van aandacht, maar met een meer gebiedsgerichte focus.

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer |
|---|---|
| Nota bedrijventerreinen | 1e kwartaal 2008 |
| Meerjarig uitvoeringsprogramma Kennis werkt! | 1e kwartaal 2008 |
| Actieplan toeristische sector 2008-2013 | 2e kwartaal 2008 |
| Coalitie Toerisme Drenthe | 2e kwartaal 2008 |

## Wat mag het kosten?

| | Product/prioriteiten | Rekening 2006 | Begroting 2007 | Begroting 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | | - | 1.506.000 | 1.506.000 | 1.506.000 | 1.330.000 |
| | Economie | 5.814.108 | 7.370.440 | 2.791.646 | 1.311.393 | 1.324.413 | 1.333.133 |
| | Toerisme en recreatie | 3.249.715 | 1.950.654 | 1.515.860 | 1.529.890 | 1.544.260 | 1.575.110 |
| | Landbouw | 31.036 | - | 180.000 | 180.000 | 180.000 | 180.000 |
| | Totaal lasten | 9.094.859 | 9.321.094 | 5.993.506 | 4.527.283 | 4.554.673 | 4.418.243 |
| Baten | Economie | 6.885.346 | 23.780.670 | 7.328.670 | 6.731.970 | 6.732.570 | 6.733.180 |
| | Toerisme en recreatie | 162.958 | - | - | - | - | - |
| | Landbouw | 28.435 | - | - | - | - | - |
| | Totaal baten | 7.076.739 | 23.780.670 | 7.328.670 | 6.731.970 | 6.732.570 | 6.733.180 |
| Bestemming resultaat | Subtotaal voor bestemming | 2.018.120 | -14.459.576 | -1.335.164 | -2.204.687 | -2.177.897 | -2.314.937 |
| | Saldo reserve versterking economische structuur | -870.699 | -1.198.388 | - | - | - | - |
| | Subtotaal na bestemming | 1.147.421 | -15.657.964 | -1.335.164 | -2.204.687 | -2.177.897 | -2.314.937 |

## Toelichting op de verschillen tussen 2007 en 2008

Binnen het programma Kennis wérkt! is er ten opzichte van de Begroting 2007 in de Begroting 2008 een verlaging van het totaal budget te constateren van € 3.327.588,--.
Aan dit lagere budget liggen de volgende redenen ten grondslag:

- een intensivering van gelden aan prioriteiten à € 1.506.000,--
- het toekennen van meer of minder gelden aan bestaande budgetten. Aan sommige budgetten is voor een totaalbedrag van € 6.933.318,-- minder toegekend en aan diverse andere budgetten is voor een totaalbedrag van € 597.400,-- meer toegekend
- het toekennen van gelden aan nieuwe budgetten € 225.953,--
- het stopzetten van budgetten € 448.324,--
- een lagere Europese bijdrage, zover nu in te schatten, valt deze € 797.200,-- lager uit dan in 2007
- een lager bedrag aan inkomsten van dividend à € 15.655.400,--

Hierna worden de belangrijkste in het oog springende verschillen in de baten en lasten nader gespecificeerd.

### Verlaging van budgetten

- Er wordt voor een bedrag van € 3.309.838,-- minder geïnvesteerd in ES-projecten.
- Het budget van innovatieve acties Drenthe is teruggebracht met € 797.200,--.
- Er zijn geen gelden uitgetrokken voor het in 2007 bestaande budget Uitvoering aan de provinciale agenda Onderwijs en Kennisinfrastructuur. Dit is een verlaging van € 740.213,--.
- De bijdrage voor renovatie bedrijventerreinen/parkmanagement is met € 90.886,-- verlaagd.
- Het budget herstel vaarverbinding Zuidlaardermeer - Oost-Groningen € 427.904,-- (Begroting 2007) staat niet meer op de Begroting voor 2008.

### Verhoging van budgetten

- De bijdrage aan het Actieprogramma ICT is verhoogd met € 340.077,--.
- Er zijn gelden vrijgemaakt voor ondersteuning van jonge agrariërs ad € 180.000,--.

### Verlaging van baten

- De bijdrage Europese Commissie Innovatieve Acties is verlaagd met € 797.200,--.
- Naar verwachting valt de dividend Elektriciteitsvoorziening € 15.655.400,-- lager uit ten opzichte van 2007 (schatting dividend € 6.700.000,-- voor 2008).

# Programma 5. Leefomgeving

## Missie

Wij willen de voorsprong van Drenthe als aantrekkelijke vestigingsregio voor wonen, werken en recreëren in een mooie, schone en sociaal veilige leefomgeving verder uitbouwen. De provincie zal (inter)nationaal worden geprofileerd op basis van deze kwalitatief hoogwaardige kernmerken. Projectontwikkeling is gebaseerd op het beginsel van versterking van de onderlinge synergie van de in het Collegeprogramma genoemde kernwaarden (onder andere samenhangende benadering "groenblauwe diensten"). Wij willen een voortrekkersrol vervullen bij de ontwikkeling van kennis en innovatie rond klimaat en energie. Wij nemen het voortouw bij de afstemming van ruimtelijke vraagstukken rond klimaat en energie. Milieugezondheid en duurzaamheid worden belangrijke wegingsfactoren in het provinciaal beleid. Ook worden een integraal beleidsplan voor de ondergrond en een innovatieve visie op het grondwater opgesteld.

## Doel (wat willen we bereiken?)

### Waterhuishouding

- Een veilig en bewoonbaar Drenthe. Geen ernstige bedreigingen van grote hoeveelheden water. De norm van overstromingsfrequentie voor kaden is 1 x 100 jaar, om zo de stedelijke gebieden te beschermen tegen het water. De grote maatregelen ter bescherming tegen waterovertast in de vorm van bergingsgebieden zijn uiterlijk 2015 gerealiseerd. Daarmee is het gewenste veiligheidsniveau bereikt.
- De verdroging in een achttal gebieden in Drenthe (de zogenaamde TOP-gebieden) aanpakken. Het gaat hierbij om de volgende gebieden: Drentsche Aa, Peizerdiep, Bargerveen, Elperstroom, Fochteloërveen, Dwingelderveld, Drents Friese Wold en Reest (zie hiervoor de in het pMJP geformuleerde doelstellingen).
- Optimale waterpeilen op de Drentse kanalen.

### Waterkwaliteit

- Ter verbetering van de waterkwaliteit van de Drentse beken worden ecologische doelen van de Drentse wateren nader geformuleerd tegen de achtergrond van de Europese kaderrichtlijn water.
- Realisatie duurzaam waterbeheer in de stedelijke omgeving door onder andere stimulering, bijdrage in innovatieve projecten ten aanzien van afkoppelen regenwater van riool, sanitatieprojecten en bewustwordingsprojecten.

### Milieubeleid

*Klimaat en energie*

- Een reductie van 30% $CO_2$ uitstoot in 2020 te realiseren ten opzichte van 1990. Dit staat gelijk aan een reductie van 3.100 Kton $CO_2$ in 2020. Voor deze collegeperiode houdt dit een reductie in van 800 Kton.

*Externe Veiligheid*

- Streven naar een situatie in de samenleving waarin risico's van zware ongevallen met gevaarlijke stoffen zoveel mogelijk beperkt en maatschappelijk en bestuurlijk geaccepteerd zijn

en waarbij een bepaald basisveiligheidsniveau niet overschreden wordt. Dit wordt bereikt in 2010. In het PUP externe veiligheid 2006-2010 en in de Drentse structuurvisie EV-beleid worden de stappen daartoe gedetailleerd beschreven en uitgewerkt.

## Bodem

*Bodemsanering*

- Met betrekking tot landbodems dienen voor 2015 alle spoedeisende locaties en voor 2030 alle niet spoedeisende locaties te zijn gesaneerd/beheerst, zodanig dat zij voldoen aan de eisen gesteld aan de specifieke functie van deze locaties. De totale werkvoorraad in de provincie Drenthe bestaat uit ca. 40.000 verdachte locaties. Al deze locaties moeten worden bekeken. De verwachting is dat ca. 6% (landelijk percentage) daadwerkelijk gesaneerd/beheerst dient te worden. Dit moet ertoe leiden dat er geen stagnatie in de ruimtelijke ontwikkelingen en de economische groei van bedrijven optreedt en er geen onaanvaardbare risico's voor het milieu en de volksgezondheid ontstaan als gevolg van bodemverontreiniging.
- Met betrekking tot waterbodems worden de verontreinigde waterbodems conform het landelijk opgestelde Tienjarenscenario (TJS) gesaneerd. Dit betekent dat in 2025 de provincie, in samenwerking met waterschappen en gemeenten, de gestelde saneringsopgave (raming 2005: 2,0 miljoen m3) gerealiseerd heeft. Hierbij hoort ook het zorgdragen voor voldoende depotcapaciteit voor be-/verwerking van baggerslib zonder directe bestemming (voor verwerking van in totaal 0,8 miljoen m3 Drentse baggerspecie). Dit moet bijdragen aan het opheffen van knelpunten in de waterhuishouding en de scheepvaart.

*Planning doelrealisatie*

| Indicator | Nulmeting | 2007 | 2008 | Later |
|---|---|---|---|---|
| Aantal afgeronde saneringen landbodems | 512 | 31 | 40 | Zie doelstelling |
| $m^3$ verwijderde verontreinigde waterbodem | | | | ca. 2.000.000 $m^3$ in 2025 |
| $m^3$ verwerkingscapaciteit baggerspecie | | | | ca. 800.000 $m^3$ in 2025 |

*Bodembescherming*

- Het voorkomen van vermijdbare verontreiniging en aantasting van de bodem (inclusief grondwater).
- Het duurzaam beschermen van aardkundige waarden en het Drentse bodemarchief door het voorkomen van vermijdbare verontreiniging, alsmede de fysische en biologische aantasting van de bodem; het faciliteren van maatschappelijk nuttige en gewenste ontwikkelingen en het veilig stellen van niet of nauwelijks te vervangen bodemgerelateerde waarden.
- Bij maatschappelijk gebruik van de (diepe) ondergrond moeten aantasting van de bodem zoveel mogelijk worden beperkt.
- Geen opslag van (gevaarlijk en radioactief) afval in de diepe ondergrond. Om dit te bereiken dient de provincie te beschikken over het wettelijk instrumentarium (3D Omgevingsvergunning).

*Planning doelrealisatie 2008*

- Reductie bestrijdingsmiddelen leliebollenteelt met 75%.
- Beleidskader en uitvoeringsprogramma bescherming aardkundige waarden.
- Naar aanleiding van onderzoek milieutekorten een nieuw beleidskader ten behoeve van de doorwerking van milieutekorten in de ecologische hoofdstructuur ( EHS) en de landbouw.
- Actueel bodembeleid als gevolg van Europese en nationale wetgeving.
- Structuurvisie voor de ondergrond als bouwsteen voor de integrale structuurvisie MER of SMB voor een opslaglocatie van $CO_2$ in Drenthe.

- Pilot bodemenergie als onderdeel van grootstedelijk energieplan en (bodem)energieplan voor Zuidoost-Drenthe.

*Lange termijn*
- 2010: het gehalte aan bestrijdingsmiddelen in grond(water) neemt niet toe en de nitraatconcentratie bovenste grondwater voldoet aan de Europese normen.
- 2010: bodeminformatie is actueel.
- 2015: 75% van het Aardkundigewaarden)gebied is duurzaam beschermd (veiliggesteld, hersteld).
- Bijdrage aan klimaatdoelstelling
- 2020: 500 kton $CO_2$-opslag in ondergrond
- 2020: structureel 900 kton $CO_2$-reductie per jaar (behoud van de veengronden)

*Grondwaterbescherming*
- Een zodanige kwaliteit van het (grond-)water dat het water zonder ingrijpende en kostbare zuivering geschikt is voor de bereiding van drinkwater. Daarnaast voldoet het grondwater in de gehele provincie aan de door EU gestelde eisen van de drinkwaterkwaliteit. Aanvullend voldoet het bovenste grondwater in de grondwaterbeschermingsgebieden en natuurgebieden op termijn aan de EU-voorkeursnorm voor drinkwater van 25 mg nitraat/l.

*Planning doelrealisatie*
- Kwaliteit oppervlaktewater in Drentsche Aa voldoet aan wettelijke normen voor bereiding van drinkwater nabij innamepunt.
- 2008: 1 integraal grondwaterplan en beleidskader voor uitvoeringsprogramma grondwaterbescherming.
- 2010: kwaliteit grondwater bestemd voor drinkwater voldoet aan de EG-drinkwaterrichtlijn en is zonder ingrijpende en kostbare zuivering geschikt als drinkwater. Nitraatconcentratie bovenste grondwater in grondwaterbeschermingsgebieden en natuurgebieden voldoet op termijn aan de EU-voorkeursnorm van 25 mg/l en concentratie bestrijdingsmiddelen in grondwater zijn niet hoger dan 0,1 µg/l voor individuele stoffen en 0,5 µg/l voor de som van alle stoffen en hun omzettingsproducten.

*Bestuurlijke doorwerking*
- Gemeenten hebben in hun bestemmingsplannen de waterwingebieden en de gebieden met grondwaterbescherming opgenomen en de bestemmingen hierop afgestemd.
- Waterbedrijven voeren bescherming uit in waterwingebieden conform opgestelde beheerplannen.
- Terreinbeheerders en overige bodemgebruikers stemmen hun gebruik af op de functie van het gebied.

*Maatschappelijke doorwerking*
- Burgers zijn zich bewust van risico's van het gebruik van bestrijdingsmiddelen en zijn bereid de maatschappelijke gevolgen te accepteren.
- Binnen de grondwaterbeschermingsgebieden vinden geen activiteiten plaats die negatieve invloed hebben op de kwaliteit van het grondwater.
- 2010: Landbouwsector heeft gebruik van mest en bestrijdingsmiddelen verminderd en maakt geen gebruik van verontreinigde reststoffen als meststof.

**Vergunningverlening**
Het sturen van bedrijven in de richting van duurzame milieuprestaties door het vervullen van de wettelijke taak middels een eenduidig uitvoerbaar beleid.

**Handhaving**
Het doel van handhaving is dat wetten, besluiten en regels goed worden nageleefd. Om de naleving van de voorschriften te verbeteren - wat leidt tot minder milieubelasting - worden de controles op professionele wijze uitgevoerd en wordt goed overleg gepleegd met ondernemers. Hierdoor zijn wij op de landelijke evaluatie in 2008 van het Besluit kwaliteitseisen handhaving milieubeheer goed voorbereid.

In deze collegeperiode zullen op de volgende beleidsdoelen accenten worden gelegd.
- Een voortdurende verbetering van de kwaliteit, mede gericht op de uitvoeringstaak in het kader van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (WABO). De aandacht voor kwaliteit zal vooral gericht zijn op een ketengerichte aanpak, bijvoorbeeld grondstromen en afval.
- De samenwerking (Samenwerking Handhaving Drenthe) moet worden gestimuleerd en gefacilieerd, gericht op efficiënter en effectiever toezicht door de afzonderlijke samenwerkingspartners. Een en ander moet leiden tot 3 handhavingsregio's.
- In samenwerking met de handhavingpartners meer gebruikmaken van intelligente ICT-toepassingen.

**Natuur en landschap**
- Bescherming van bossen, natuurgebieden, planten en dieren door het adequaat uitvoeren van wettelijke en door het Rijk aan de provincie gemandateerde taken (de Flora- en Faunawet (FFW), de Natuurbeschermingswet (NBW) 1998, de Boswet).
- Behoud en versterking van de landschappelijke kwaliteit en ontwikkeling van nieuwe bossen en landgoederen op daarvoor geëigende locaties door uitvoering van de Boswet en de Natuurschoonwet.
- Monitoren van natuurwaarden door opnames ten behoeve van het landelijk weidevogelmeetnet, het landelijk meetnet flora milieu- en natuurkwaliteit in natuurgebieden en het meetnet flora milieu- en natuurkwaliteit lijnvormige elementen.
- Actualisering en modernisering van de natuurinformatie door inventarisatie flora en vegetaties en broedvogels en door het verwerken en stimuleren van inventarisaties van derden en vrijwilligers voor overige flora en fauna. Daarnaast het verbeteren van het basisbestand en de toegankelijkheid ervan.
- Behoud en versterking van natuur en landschappelijke kwaliteit en creëren van draagvlak (door middel van financiële bijdragen aan maatschappelijke partners).
- Beleidsontwikkeling en overleg voor natuur, bos, landschap en door interactieve plantoetsing.
- Uitvoeren van de internationale projecten TEN, SPARC, Water4all en Waterline Economy.
- Jaarlijkse actualisatie van het Integraal groen gebiedsplan Drenthe (IGGD) als basis van Subsidieregeling natuurbeheer (SN) en Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer (SAN).

*Ontgrondingen*
- Het beëindigen van zandwinning in de Ecologische Hoofdstructuur (EHS )door het realiseren van één nieuwe zandwinning
- (40 ha) voor beton- en metselzand buiten EHS waarvoor afwijkingsprocedure POP is toegepast. 2007: behandeling beroepsprocedure inzake POP II bestemmingsplan; 2008 1e jaar winning ophoogzand 3,6 miljoen m3

- Op een verantwoorde wijze voldoen aan de behoefte aan oppervlaktedelfstoffen en aan verbetering van landbouwgronden door het meewerken aan ontgrondingsaanvragen conform beleid in POP II (verlenen 5 tot 10 vergunningen).
- Meewerken aan één nieuwe zandwinning voor beton- en metselzand in Zuidwest-Drenthe.
- Geen tweede zandwinning voor beton- en metselzand in Zuidwest-Drenthe.

**pMJP**

Uitvoering van het pMJP (Provinciaal Meerjaren Programma) in 2007-2013, initiëren van aansprekende projecten en impuls geven aan prioritaire projecten. Dit is nader uitgewerkt in de volgende doelen. Het programma voor 2008 werken wij nog nader uit.

| Doel | 2007-2013 |
|---|---|
| Natuur | |
| Realisatie natuur in EHS | |
| ■ Functieverandering ten behoeve van de EHS door te verwerven | 875 ha |
| ■ Grondverwerving op Drentse maat | 1.050 ha |
| ■ Functieverandering ten behoeve van robuuste verbinding | 707 ha |
| ■ Inrichting EHS | 2.068 ha |
| ■ Inrichting robuuste verbinding | 880 ha |
| ■ Opheffen aantal knelpunten rijksinfrastructuur | 5 |
| Soortenbeleid | |
| Uitvoeren aantal jaarplannen soortenbescherming | 7 |
| Behoud en beheer nationale parken | 3 |
| Milieukwaliteit EHS/VHR/NBW | |
| ■ Gewenste milieucondities | 3.130 ha |
| ■ Gewenste milieucondities, verplicht monitoringsdeel (aantal) | 1 |
| Hersteld verdroogd gebied (GGOR) | 10168 ha |
| Beheersovereenkomsten | |
| ■ SN (Programma beheer) | 12.822 ha |
| ■ SN-f (Programma beheer) | 3.086 ha |
| ■ SAN (Programma beheer) | 5.158 ha |
| Natuurbeheer buiten de EHS | |
| ■ Beheersovereenkomsten SN (Programma beheer, landschap) | 2.518 ha |
| ■ Beheersovereenkomsten SAN (Programma beheer, landschap) | 1.153 ha |
| ■ Natuurlijk platteland Nederland | 1 |
| ■ Besluit natuurbeheer schaapskuddes | 6 |
| Landbouw | |
| Grondgebonden landbouw | |
| ■ Inrichting ruimtelijke structuur (taskforce) | 1 |
| ■ Landinrichtingsafspraken met minister van landbouw, natuur en voedselkwaliteit (LNV) | 13.004 ha |
| Glastuinbouw | |
| ■ Inrichten vestigingsgebied | 200 ha |
| ■ Herstructurering gebied | 25 ha |
| Duurzaam ondernemen | |
| ■ Aantal projecten agrobiodiversiteit | 1 |
| ■ Aantal kennis en samenwerkingsprojecten innovatie agrocluster | 50 |

| Doel | 2007-2013 |
|---|---|
| Recreatie en toerisme | |
| ■ Oplossen knelpunten landelijke wandelroutes | 1 |
| ■ Oplossen knelpunten landelijke fietsroutes | 5 |
| ■ Vaarroutes knelpuntvrij (Erica-Ter Apel 23 km + Assen 2 km) | 25 km |
| ■ Beheer recreatie (Programma beheer) | 12.615 ha |
| ■ Aantal toeristische voorzieningen, aanleg ontbrekende schakels in (provinciale) routes, bewegwijzering en productontwikkeling | 50 |
| Landschap | |
| ■ Lopende verplichtingen bos/landschap, ruimtelijke structuren | 1 ha |
| ■ Aantal provinciale stichtingen | 1 |
| Nationaal landschap | |
| ■ Realiseren van uitvoeringsprogramma Drentsche Aa | 1 |
| Aantal Belvedere-projecten | 20 |
| Aantal SOL-beschikkingen (onderhoud landschap) | 484 |
| Landschapsontwikkeling | 700 ha |
| Aanleg bos | 250 ha |
| Plan van aanpak voor terugdringen verstoring in landelijk gebied met betrekking tot stank, geluid en licht | 3 |
| Aantal landgoederen | 20 |
| Actualiseren, digitaliseren en vaststellen CHW-kaart | 1 |
| Aantal projecten waarin vanaf de start disciplinair wordt samengewerkt voor beeldkwaliteit | 10 |
| Aantal pilots kennisoverdracht aardkundige waarden | 2 |
| Bodem | |
| Duurzaam gebruik bodem | |
| ■ Opstellen bodemvisie | 1 |
| ■ Aantal projecten duurzaam bodemgebruik | 4 |
| Bodemsanering | |
| ■ Gesaneerde bodem (2007 tot en met 2009) | 569.382 BPE |
| ■ Gesaneerde bodem (2010 tot en met 2013) | 511.000 BPE |
| Water | |
| Waterbodemsanering | |
| ■ Gesaneerde waterbodem (2007 tot en met 2009) | 127.500 BPE |
| ■ Gesaneerde waterbodem (2010 tot en met 2013) | 129.000 BPE |
| Regionale waterberging buiten bestaande afspraken | 5.070 ha |
| Gebied met een inrichting volgens waternood (zonder landinrichting) | 5.300 ha |
| Sociaal-economische vitalisering | |
| Stimulering en verbreding van de plattelandseconomie | |
| ■ Aantal MKB-bedrijven (agrariërs) | 1 |
| ■ Aantal MKB-bedrijven (microbedrijven) | 1 |
| Verbetering van de leefbaarheid in plattelandsgebieden | |
| ■ Dorpsontwikkeling en behoud erfgoed | 1 |
| LEADER | |
| ■ Aantal innovatieve acties | 1 |
| ■ Aantal samenwerkingsprojecten | 1 |
| ■ Aantal technische hulp | 1 |

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 5. Leefomgeving | 64.228.118 | 49.844.996 |
| Overige programma's | 187.205.034 | 199.020.737 |

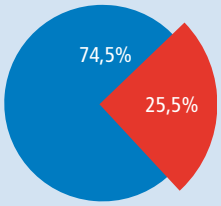


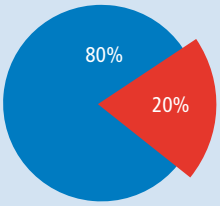


| Programma 5. Leefomgeving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 19.531.181 | 67.237.888 | 64.228.118 | 64.096.761 | 85.544.203 | 85.861.019 |
| Totaal baten | 8.138.222 | 52.185.528 | 49.844.996 | 49.157.836 | 70.038.575 | 70.038.575 |
| Saldo | 11.392.959 | 15.052.360 | 14.383.122 | 14.938.925 | 15.505.628 | 15.822.444 |

## Kaderstellende nota's, regelingen, wetten etc.

- POP II
- Nationaal bestuursakkoord water
- Regionaal bestuursakkoord water
- Vierde Nota waterhuishouding (Rijk)
- Europese kaderrichtlijn water
- Grondwaterrichtlijn
- Vogel- en habitatrichtlijn (Natura 2000)
- Stroomgebiedvisie Vecht - Zwarte Water
- Decembernota water 2006 (Rijk)
- Waterschapswet/Waterstaatwet/Waterwet (concept)
- Provinciale omgevingsverordening (POV)
- Waterakkoorden met de waterschappen en het Rijk
- Waterkwantiteitsbeheerplan provinciale kanalen
- Wet bodembescherming (WBB)
- Meerjarenprogramma WBB 2005-2009 provincie Drenthe, november 2004
- Wet Kwaliteitsborging bodemintermediairs (Kwalibo)
- Bestuurlijk advies TJS waterbodems (februari 2002) en kabinetsstandpunt TJS waterbodems (23 april 2002; TK, vergaderjaar 2001 2002, 26 401, nummer 28)
- Besluit financiële bepalingen bodemsanering (15 december 2005)
- EU-bodemstrategie
- Verdrag van Malta (Relatie bodem en archeologisch erfgoed)
- Vierde Nota ruimtelijke ordening
- Wet ammoniak en veehouderij
- Wet milieubeheer (WM)
- Wet investeringsbudget landelijk gebied (WILG)
- NBW 1998
- Meststoffenwet
- Wet gewasbescherming en biociden
- Rijk: Beleidsbrief bodem; Beleidsbrief ruimtelijke ordening en ondergrond
- Landelijk afvalbeheerplan
- Mijnbouwwet

- POV
- Wet geluidhinder
- Wet vervoer gevaarlijke stoffen
- Ontgrondingenwet
- Grondwaterwet
- Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden (WHVBZ)
- FFW
- Boswet
- Natuurschoonwet
- NBW
- Beleidsregel ligplaatsen
- Wet handhavingstructuur
- Luchtvaartwet
- Vuurwerkbesluit
- Wet milieugevaarlijke stoffen
- Toekomstagenda Milieu: schoon, slim, sterk (Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM))
- NMP4: Een wereld en een wil: werken aan duurzaamheid
- PUEV 2006-2010 Drenthe (inclusief jaarprogramma's)
- ASV
- Structuurvisie EV-beleid provincie Drenthe Notitie provinciale aandachtspunten natuur en milieu 2005-2008
- Provinciaal natuurbeleidsplan (1992)
- Provinciaal bosbeleidsplan (1996)
- Provinciale nota landschap (1998)
- Provinciale nota flora en fauna (november 2002)
- Gebiedsvisies natuur, bos en landschap (december 1995-juni 2001)
- IGGD, herziening 2006
- Ontgrondingennota Drenthe
- Provinciale omgevingsvergunning
- Agenda voor de Veenkoloniën, Strategische agenda Noord-Nederland
- Plan van aanpak task force landinrichting
- Op Drentse Maat en Hunze Maat, voorfinanciering grondverwerving
- Rijksnota's: Nota ruimte en Agenda voor vitaal platteland
- EU-programma's gericht op het gemeenschappelijk landbouwbeleid en plattelandsontwikkeling
- Subsidieregeling natuurgebiedaankopen
- Contourennota ILG
- Rijksmeerjarenprogramma 2007-2013
- pMJP 2007-2013
- Beheers- en inrichtingsplan Dwingelderveld
- Beheers- en inrichtingsplan Drents-Friese Wold
- Beheers-, inrichtings- en ontwikkelingsplan Drentsche Aa
- Decentralisatieakkoord IPO/LNV
- Gebiedsopgaven pMJP-gebieden
- EU-programma's gericht op het gemeenschappelijk landbouwbeleid en plattelands-ontwikkeling
- LEADER+-ontwikkelingsstrategieën voor Oost-Drenthe en het Drents-Friese LEADER-gebied
- Strategisch beleidskader Noord-Nederland
- Europees Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP 2)

## Ontwikkelingen

### Waterhuishouding

*Klimaat*
Drenthe dient de komende jaren in te spelen op klimaatontwikkelingen. Samen met de interprovinciale waterschappen en buurprovincies worden de opgaven voor wateroverlast en watertekorten, i.c. "ruimte voor water", in beeld gebracht.

*Wet- en regelgeving*
De Europese kaderrichtlijn water geeft onder andere aan dat planprocessen geharmoniseerd dienen te worden. Rijks-, provinciale, waterschaps- en gemeenteplannen dienen voor wat betreft het onderdeel water eind 2009 gereed te zijn.

*Optimale waterpeilen*
Door de extremer wordende weersomstandigheden is het mogelijk dat handhaving van de gewenste waterpeilen meer inzet vraagt dan normaliter. Het reguliere peilbeheer is volledig geautomatiseerd.

### Milieubeleid
Het wordt steeds duidelijker (onder andere IPCC-rapporten) dat de klimaatverandering van grote invloed is op de inrichting en kwaliteit van onze leefomgeving.
De inwerkingtreding van de nieuwe WRO dwingt tot een herbezinning over de rol van het milieu- en energiebeleid in het POP in het kader van de vaststelling van een nieuwe omgevingsplan. Vanuit Europa is sprake van een duidelijke intensivering op het gebied van klimaat en energie. Dit heeft zich vertaald in tal van Europese programma's en projecten.

### Bodem

*Bodemsanering*
De provincie geeft momenteel uitvoering aan het Bodemsaneringprogramma 2005-2009.
De projecten worden uit 3 financieringsbronnen gerealiseerd. De eerste en belangrijkste bron is het budget dat het Rijk ter beschikking stelt, € 12 miljoen voor de programmaperiode 2005-2009. Wat de tweede bron betreft: per 1 januari 2006 is de verplichte eigen bijdrage van de gemeenten (7,5%) en die van de provincie (2,5%) komen te vervallen. De provincie draagt in de overgangsfase nog wel bij aan financiële verplichtingen die aangegaan zijn voor 1 januari 2006. De voortgang van de bodemsaneringsoperatie is wel afhankelijk van de beschikbaarheid van financiële middelen door derden (de derde bron). De activiteiten en de benodigde financiële bijdragen van derden worden sterk bepaald door de economische ontwikkelingen. Er wordt vaak alleen gesaneerd bij verbouw of nieuwbouw en eigendomsoverdracht (onder andere bij vererving). De provincie en de gemeenten dragen nu eigen geld bij op basis van het belang dat zij aan bepaalde ontwikkelingen hechten.

*Waterbodemsanering*
Vanaf 2009 ligt de verantwoordelijkheid voor de sanering van waterbodems bij de waterschappen en is het geen provinciale taak meer. Wel blijft de provincie verantwoordelijk voor het beleid rondom verwerking en definitieve berging van baggerspecie in depots.

*Bodembescherming*
De doorwerking van Europees en landelijk bodembeleid benadrukt een bodemsysteemgerichte benadering. Dat heeft geleid tot actualisatie van bodeminformatie en aanvullende inventarisaties. De doorwerking van deze nieuwe bodeminformatie voor het (eigen) beleid, alsmede dat van andere organisaties en sectoren, vindt op interactieve wijze plaats en leidt naar verwachting tot beleidswijzigingen en bijstelling van provinciale doelstellingen.

*Bodemenergie en opslag $CO_2$*
Gebruik van aardwarmte voor onder meer stadsverwarming en $CO_2$-opslag wordt gestimuleerd en maken deel uit van een integraal energieplan voor Zuidoost-Drenthe. Dit Energieplan is een vervolg op de Stromenstudie die nog in 2007 gereed komt en het grondgebied van de gemeenten Coevorden en Emmen bestrijkt.
Bij wijze van voorbeeld voor een grootstedelijke aanpak van het energiebeleid zal in 2007 voor Assen een Plan van aanpak opgesteld worden en zullen maatregelen ontwikkeld en uitgevoerd worden die bijdragen aan Assen $CO_2$-neutraal in 2020.

**Vergunningverlening**
Gelet op het maatschappelijk belang willen wij per 1 januari 2008 voldoen aan de WABO. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar prioriteit 5.16, Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving.

Naar verwachting wordt op zijn vroegst in de eerste helft van 2008 het wetsvoorstel Regelgeving burgerluchthavens en militaire luchthavens vastgesteld, waardoor de taken en bevoegdheden voor de regionale en kleine burgerluchtvaart van het Rijk naar de provincies wordt geregeld. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar prioriteit 5.16, Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving.

De ontwikkelingen op het gebied van de Europese en nationale wet- en regelgeving bieden mogelijkheden de belasting door bedrijven verder te verminderen. Bij de actualisatie van milieuvergunningen kan na aandacht worden besteed aan de energie-efficiency uit oogpunt van $CO_2$-doelstellingen, emissies uit oogpunt van luchtkwaliteit en nationale emissieplafonds (NEC-doelstellingen EU) en verruimde reikwijdte WM (afvalpreventie, vervoersmanagement) uit oogpunt van duurzaamheid. In 2011 worden de effecten van de geïntensiveerde actualisatie van de milieuvergunningen geëvalueerd.

**Handhaving**

*WABO*
De invoering van de WABO zal ingrijpende gevolgen hebben voor de provinciale handhaving. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar prioriteit 5.16, Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving.

*Luchtvaartterreinen*
Medio 2008 zal de provincie het bevoegd gezag worden met betrekking tot regionale en kleine luchtvaartterreinen. Zie voor een nadere toelichting prioriteit 5.16, Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving.

*Samenwerking handhaving Drenthe*
In Drenthe zijn 12 gemeenten, 4 waterschappen, de politie, de Algemene Inspectiedienst, het Ministerie van VROM en het Openbaar Ministerie actief op het terrein van de handhaving. Om

niet versnipperd op te treden heeft de provincie de regierol opgedragen gekregen om samenwerking te initiëren, te stimuleren en te coördineren. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar prioriteit 5.17 adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen.

## Natuur en landschap

*Landschapsbeheer*
De taken van stichting Landschapsbeheer Drenthe die in 2007 failliet is gegaan, zullen in 2008 met nieuw elan en door een frisse en afgeslankte nieuwe organisatie uitgevoerd worden. Dit in het belang van het landschap van Drenthe en de vele vrijwilligers die op dit terrein actief zijn.

*Flora- en faunawet (FFW)*
Er zal een start worden gemaakt met het evalueren van het Faunabeheerplan en de provinciale FFW-beleidsnota .

*Natuurbeschermingswet (NBW) 1998/Natura 2000*
In Drenthe liggen 14 Natura 2000-gebieden, die zijn aangewezen op grond van de NBW 1998. Voor deze gebieden worden beheerplannen opgesteld, die uiterlijk in 2011 gereed moeten zijn. De provincie is verantwoordelijk voor 8 beheerplannen en is nauw betrokken bij de opstelling van de overige beheerplannen. In het najaar van 2007 wordt gestart met de voorbereiding: "De voorbereiding zal via een zorgvuldig proces plaats vinden. De beheerplannen moeten uiteindelijk leiden tot het realiseren van de Natura 2000 instandhoudingsdoelen. Dit is geen gemakkelijke taak, maar in overleg met alle betrokken partijen moet het lukken." De verwachting is dat na vaststelling van beheerplannen het aantal vooroverleggen en/of vergunningen licht zal afnemen. Dit komt doordat maatregelen die in het beheerplan staan niet meer apart vergunningplichtig zijn.

*Natuur, bos en landschap*
Beleidswijzigingen door het Rijk, zoals vastgelegd in de Nota ruimte: minder aandacht en geen rijksmiddelen voor natuur en landschap (bosuitbreiding, inrichting en beheer van landschapselementen) buiten de door het Rijk erkende onderdelen van Ecologische Hoofdstructuur (EHS) en nationale landschappen.

Meer armslag voor beleidskeuzes en het benutten van kansen door decentralisatie van taken en afspraken in het kader van het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG).

*Informatiesysteem*
Door het Ministerie van LNV wordt gewerkt aan de oprichting van een zogenaamde gegevensautoriteit. Dit kan ook gevolgen hebben voor de werkwijze bij de provincies.

De behoefte aan gegevens over flora en fauna is sterk toegenomen onder invloed van de FFW. Om het grote aantal aanvragen goed te kunnen verwerken, wordt systematisch doorgewerkt aan verbetering van de toegankelijkheid van het informatiesysteem.

*Ontgrondingen*
Procedures van al ingediende en nog in te dienen ontgrondingsaanvragen en de daartegen ingebrachte of nog in te brengen bedenkingen en eventuele beroepen, lopen door.

## Provinciaal Meerjarenprogramma 2007-2013 (pMJP)

*ILG/pMJP*
Met het pMJP 2007-2013 is gekozen voor een integrale aanpak om de ambities in het landelijk gebied te verwezenlijken. Met het van kracht worden van de Wet Inrichting Landelijk Gebied (WILG) is de provincie met ingang van 1 januari 2007 verantwoordelijk voor de realisatie van verschillende rijksdoelen in het landelijk gebied. Het gaat hierbij om rijksdoelen op het gebied van natuur, landschap (alleen voor nationale landschappen), bodem, water, landbouw, recreatie en toerisme en de sociaal-economische vitalisering. De budgetten die voor het realiseren van de rijksdoelstellingen beschikbaar zijn, zijn ondergebracht in één ILG. De middelen die het Rijk hiervoor in de periode 2007-2013 beschikbaar stelt, zijn onderdeel van de provinciale Programmabegroting en worden op basis van de provinciale beschikkingen in projecten ingezet.

*Natuur*
- Grondverwerving is noodzakelijk om de EHS in 2018 voltooid te hebben, maar ook onmisbaar om gebiedsgerichte processen te kunnen faciliteren.
- Omslag van verwerving naar beheer biedt kansen voor particulier natuurbeheer, maar kan tegelijkertijd ook voor stagnatie in functieverandering en de realisatie van de inrichting van EHS zorgen.
- Met het Rijk zijn afspraken gemaakt rondom de financiering van ecologische verbindingszone, zodat hier kansen op een versnelling van de uitvoering aanwezig zijn.

*Landbouw*
Door schaalvergroting verdwijnen in de primaire sector steeds meer agrarische bedrijven. Dit leidt tot veel gronddynamiek met gevolgen voor de aankoop van gronden ten behoeve van EHS en voor landinrichting/kavelruil.
Onlangs hebben wij besloten een doorstart te maken met het instrument “Op Drentse maat”. Daarmee wordt het mogelijk om ruilgrond te verwerven en ondersteunende financiering te geven bij bedrijfsverplaatsing.
Wij ondersteunen al een aantal jaren met het project ‘bloemrijke akkers’ de aanleg van bloemrijke akkers door agrariërs. Wij bekijken of we dit succesvolle initiatief verder voorzetten en verbreden met het accent op agrotoerisme, biodiversiteit en verbrede landbouw.
In het kader van het project Amerdiep onderzoeken we de mogelijkheden van het gebruik van traditionele en nieuwe instrumenten voor een combinatie van groenblauwe diensten, (agrarisch) natuur- en landschapsbeheer, waterbeheer en duurzame landbouw.

*Landschap*
Het Rijk beperkt zijn inzet voor het landschap tot de nationale landschappen, waarvan Drenthe er één bezit, het Drentsche Aa-gebied.

*Milieukwaliteit*
De belasting van het oppervlaktewater, de bodem en het grondwater nemen af. Dit moet doorgezet worden om de gewenste kwaliteit overal in Drenthe te kunnen halen. De belasting van het milieu in de bodem spitst zich in Drenthe toe op verzuring en vermesting. Verder is de verdroging een knelpunt waarop extra inzet plaats moet vinden. Mede door de verdroging neemt de kwaliteit van de natuur buiten de EHS nog steeds af.

*Water*
Knelpunt voor het realiseren van de doelstellingen is het gebrek aan rijksmiddelen voor de waterdoelen. Uitvoering moet gebeuren met inzet van middelen door de regionale partijen en combinatie van maatregelen op het gebied van bijvoorbeeld EHS.

*Sociaal-economische ontwikkeling*
De inzet van aanvullende Europese middelen boven op de regionale middelen biedt kansen om de sociaal-economische vitalisering van het Drentse platteland verder vorm te geven.

*Leefbaarheid*
Op basis van het ILG en het pMJP is in 2007 een start gemaakt met de nieuwe opzet van de uitvoering van het plattelandsbeleid. Het nieuwe Europese POP 2 biedt mogelijkheden voor de regionale stimulering van diversificatie van de plattelandseconomie (onder andere LEADER).

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

### Water

**5.1. Opgaven voor wateroverlast en watertekort en combineren "groenblauwe diensten"**
Provincies hebben een regisserende rol richting waterschappen voor de uitvoering van maatregelen op het terrein van waterbeheersing. Een belangrijk thema in de samenwerking met onze waterschappen zijn de opgaven voor het tegengaan van wateroverlast en watertekort. Het proces tot aanwijzing van de gebieden voor waterberging in Drenthe loopt. De gebieden worden planologisch vastgelegd in een POP, c.q. de nieuwe structuurvisie. Met de inrichting van bergingsgebieden is reeds begonnen in Noord-Drenthe (Eelder- en Peizerdiep, Lappenvoort en Tusschenwater ten zuiden van het Zuidlaardermeer). Met deze prioriteit wordt tijdig ingespeeld op de klimaatontwikkelingen. Uiterlijk in 2015 is het gewenste veiligheidsniveau bereikt. Bij het treffen van maatregelen voor waterbeheersing wordt waar mogelijk gestreefd naar het combineren van "groenblauwe diensten". "Groenblauwe diensten" zijn projecten en activiteiten op het gebied van water, landschap, natuur, cultuurhistorie en recreatie die de kwaliteit en toegankelijkheid van het landelijk gebied verhogen en die verder gaan dan de wettelijke plicht hiertoe. Ze worden uitgevoerd door particuliere grondgebruikers. Bij "groenblauwe diensten" gaat het ook om waterberging, waterconservering en verbetering van de kwaliteit van grond- en oppervlaktewater. Het gaat om actief beheer en betreft geen schaderegeling. Waar mogelijk wordt aansluiting gezocht bij doelen op het terrein van natuur en recreatie. In de op te stellen nota Groenblauwe diensten worden in samenspraak met de waterschappen visie en doelstellingen geformuleerd.

**5.2. Bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit**
In het PMJP is voor de gebieden met de hoogste prioriteit (zgn. TOP-gebieden) een begroting opgenomen van € 34,7 mln. voor de periode 2007 t/m 2013. Hierbij is rekening gehouden met bijdragen van de provincie van 7% en de waterschappen van 40%. De rest wordt gefinancierd uit de programma's ILG en POP. Sommige maatregelen betreffen gebieden van terreinbeheerders. Zij beschikken vaak niet over voldoende eigen middelen om een substantiële bijdrage te kunnen leveren aan de maatregelen antiverdroging. Om de doelstelling voor antiverdroging toch te kunnen halen wordt voorgesteld de provinciale bijdrage voor de uitvoering van maatregelen te verdubbelen.

## 5.3. Verbeteren waterkwaliteit Drentse beken

In het kader van de Europese Kaderrichtlijn Water worden de ambitieuze doelen en normen voor de waterkwaliteit van de Drentse beken afgewogen volgens het principe van "praktisch en (financieel) haalbaar". Per hoofdstroomgebied wordt een Maatschappelijke Kosten Baten Analyse (MKBA) uitgevoerd voor de te nemen maatregelen. In de analyses wordt inzichtelijk gemaakt welke maatschappelijke baten worden bereikt, naast de baten voor de waterkwaliteit. Op basis van de resultaten gaan wij na of een extra provinciale investering in water en gebiedsontwikkeling aanbeveling verdient. Bij het treffen van maatregelen ligt een relatie met het beleidskader Blauwe Diensten (zie 5.1).

## 5.4. Opstellen Innovatieve visie grondwater

De voorraad zoet grondwater onder het Drents Plateau is van strategische betekenis voor meerdere gebruiksfuncties voor mens en natuur, o.a. koude- en warmteopslag, energiewinning warm grondwater, enz. Het beheer vraagt een integrale visie, met betrekking tot de afstemming van gebruiksfuncties en het nemen van beschermingsmaatregelen. De visie wordt ontwikkeld samen met bedrijfsleven, wetenschap en medeoverheden. Centraal in de aanpak staat de instelling van een grondwaterplatform Drenthe. Het platform moet samen met de provincie vormgeven aan beleidsdoelen en het ontwikkelen van projecten. Het project Risicogericht grondwaterbeschermingsbeleid is een bouwsteen voor deze visieontwikkeling.

## 5.5. Versterken proces samenwerking alle partijen binnen waterketen

De provincies hebben wettelijke bevoegdheden in de waterketen. Het wetsvoorstel "Verankering en bekostiging gemeentelijke watertaken" onderstreept de provinciale bevoegdheden voor het toezicht op gemeenten voor (verbrede) rioleringsplannen (afstemming en normering) en de provinciale rol als bevoegd gezag voor grondwater. De nieuwe Waterwet voorziet in het maken van bestuurlijke afspraken (waterakkoorden) tussen gemeenten en waterschappen over de aanpak van waterproblemen, met een toezichthoudende, c.q. arbitrerende rol voor de provincies. Naast de wettelijke taken zien wij een stimulerende en faciliterende rol voor de provincie ter versterking van de "bottom up" samenwerking in de waterketen tussen waterbedrijf, waterschappen en gemeenten. De samenwerking moet leiden tot een grotere doelmatigheid en transparantie in de keten en een verantwoorde kostenbeheersing voor de Drentse burger.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
|---|---|---|
| 5.1. Opgaven voor wateroverlast en watertekort en "groenblauwe diensten" | ■ Veilig en bewoonbaar Drenthe. Geen ernstige bedreigingen van wateroverlast. Stedelijke gebieden beschermen tegen water volgens norm overstromingsfrequentie kaden 1 x 100 jaar.<br>■ Waterberginggebieden zijn uiterlijk 2015 gerealiseerd. | ■ Afronden proces aanwijzing bergingsgebieden en start uitwerking in Structuurvisie.<br>■ Inrichting gebieden waterberging.<br>■ Opstellen beleidsnota Groenblauwe diensten. |
| 5.2. Bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | Verdroging aanpakken in 8 zgn. TOP-gebieden en hiervoor in pMJP geformuleerde doelstellingen uiterlijk in 2013 bereiken. | ■ Per gebied globale klimaattoets uitvoeren.<br>■ Stimulering project-ontwikkeling door grotere provinciale bijdrage<br>■ Uitvoering maatregelen in gebieden Bargerveen, Dwingelerveld, Elperstroom, Peizerdiep en Reest.<br>P.M.: Start uitvoering gebieden Drentsche Aa, Drents-Friese Wold en Fochteloërveen. |
| 5.3. Verbeteren waterkwaliteit Drentse beken | ■ Formuleren ecologische doelstellingen (kwalitatief en kwantitatief) voor Drentse wateren, waarbij zoveel mogelijk ook maatschappelijke nevendoelen worden gehaald.<br>■ Herstellen beken in combinatie met realiseren doelen natuur en recreatie geeft meerwaarde voor leefomgeving. | Uitvoeren maatschappelijke kosten-batenanalyses (MKBA) 4 hoofdstroomgebieden. |
| 5.4. Opstellen Innovatieve visie grondwater | Formuleren beleid voor integraal beheer strategische voorraad zoet grondwater. | ■ Instelling grondwaterplatform Drenthe.<br>■ Opstellen innovatieve visie Grondwater. |
| 5.5. Versterken proces samenwerking alle partijen binnen waterketen | ■ Kostenreductie voor bedrijven en burgers van beheer voorzieningen in integrale waterketen.<br>■ Bevorderen waterkwaliteit in Drenthe. | ■ Start samenwerkingsproces provincie, gemeenten, waterleidingmaatschappijen en waterschappen.<br>■ Uitvoeren benchmark en vaststellen referentieniveau rioleringszorg 12 gemeenten.<br>■ Zowel in Noord-Drenthe als Zuid-Drenthe starten van pilot samenwerking tussen gemeenten, waterbedrijf en waterschap(pen). |

## Bodem

### 5.6. Opstellen integraal beleidsplan ondergrond

VROM heeft een landelijke verkenning uitgevoerd voor de ondergrond. Een plan van aanpak wordt in overleg met de provincies opgesteld om de conclusies van de beleidsverkenning uit te werken. De provincies willen bevoegd gezag worden voor omgevingsvergunningen en mijnbouwwerken, gezien hun rol en het regionale strategische belang bij de ondergrond. Drenthe heeft VROM voorgesteld om als pilot-provincie deel te nemen aan de beleidsuitwerking. Er wordt op interactieve wijze een integraal beleidskader voor de Drentse ondergrond ontwikkeld. Het is een driedimensionale visie op de ondergrondse activiteiten (exploratie, winning en gebruik van water, radioactief afval, aardwarmte, opslag $CO_2$, enz.) en de gevolgen hiervan voor de bovengrondse ruimtelijke ontwikkeling. Het beleidskader dient mede als bouwsteen voor de provinciale structuurvisie. Het beleidskader wordt eind 2008 vastgesteld door de staten. Het kader zal ook eventuele uitvoeringsmaatregelen en projecten benoemen, inclusief bijbehorende financiële gevolgen.

## 5.7. Actualisering bodemkaart

Bodemkundige waarden bepalen in belangrijke mate de potenties van watersystemen, bodemgebruik en ontwikkeling van natuur- en landschap. Een geactualiseerde bodemkaart is nodig als afwegingskader voor het maken van economische, ecologische en ruimtelijke keuzes voor de ontwikkeling van het landelijk gebied. De duurzame ontwikkeling van landbouw en natuur in vooral de veengebieden staat onder druk als gevolg van vermindering van de bodemvruchtbaarheid. Onderzoek in een deel van de veengebieden heeft aangetoond dat de afgelopen 30 jaar een groot deel van de veenbodems en moerige gronden is verdwenen. Hierbij zijn grote hoeveelheden $CO_2$ vrijgekomen. Ook heeft dit grote gevolgen voor het landbouwkundig bodemgebruik en de kwaliteit van de natuur en leefomgeving. Een vervolgonderzoek door het rijk moet de situatie voor de rest van Drenthe in beeld brengen. Gelet op de samenhang met het beleid voor de Drentse kernwaarden is een versnelling van het onderzoek gewenst. De versnelling van de actualisatie van de bodemkaart kost eenmalig 125.000 voor extern onderzoek. Op basis van de kaart kan vanaf 2009 meer gericht worden gekeken waar de kansen liggen voor de diverse functies, zoals landbouw (verplaatsing, uitbreiding en verbreding) en natuur (ontwikkeling EHS en typen natuurdoelen). Vanaf 2009 moet rekening worden gehouden met eventueel aanvullend budget voor extra beheersmaatregelen.

## 5.8. Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige omgeving

Herontwikkeling van kleine vervuilde terreinen in binnenstedelijke gebieden wordt regelmatig geblokkeerd, doordat grondeigenaren niet beschikken over voldoende financiële middelen voor de vereiste sanering. Wij nemen daarom het initiatief tot instelling van een Stimuleringsregeling sanering door particulieren en kleine (voormalige) zelfstandigen. De regeling beoogt jaarlijkse provinciale medefinanciering van 2-5 saneringen. De maatregel moet leiden tot extra investeringen van de eigenaar.

## 5.9. Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS

Om in de buurt van Natura 200-gebieden en de gebieden Wet Ammoniak en Veehouderij de landbouw een kans te laten behouden moeten bedrijven voldoen aan criteria voor de uitstoot van ammoniak. Het project “Bedreven Bedrijven” heeft de afgelopen jaren aangetoond dat de uitstoot kan worden teruggedrongen met 25%. Daardoor kan de EU-norm voor schoon grondwater worden gehaald doordat de bedrijven volgens dit principe werken. Voorgesteld wordt de regeling voort te zetten en opnieuw 100 bedrijven voor deze werkwijze te winnen. Dat vergt jaarlijks een provinciale bijdrage, naast andere instrumenten als uitplaatsing en aanpassing van bedrijfsgebouwen.

Daarnaast wordt voorgesteld eenmalig een bedrag beschikbaar te stellen voor een stimuleringsregeling voor aanpassing van de bedrijfsgebouwen van ca. 50 boeren in de omgeving van Natura 200-gebieden. De beoogde aanpassingen betreffen bouwkundige, werktuigbouwkundige of bedrijfsmatige maatregelen. De maatregelen zijn aanvullend op de instrumenten van het rijk, zoals uitplaatsing en luchtwasinstallaties. Door de aanpassingen kan de emissie verder worden gereduceerd. Voor de intensieve tak van veehouderij wordt een relatie gelegd met de uitkomsten van de provinciale klankbordgroep Wet Ammoniak en Veehouderij. Het niet nemen van deze maatregelen leidt tot verzuring van bodem en grondwater, waardoor natuurdoelen niet worden gerealiseerd.

## 5.10. Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater

De Kaderrichtlijn Water verplicht de provincies te rapporteren over de kwaliteit van het grondwater, de maatregelen die worden getroffen om de gewenste kwaliteit te bereiken en de risico’s weg te nemen. In het POP staat als beleidsdoel dat het grondwater moet voldoen aan de EU-

normen voor drinkwater. Tot nu toe is er geen budget beschikbaar om de POP-doelstelling te realiseren. Met ingang van 2008 wordt een bedrag beschikbaar gesteld voor aanvullend onderzoek en monitoring van de indicator bestrijdingsmiddelen. Voor de opzet en externe begeleiding van een gedegen voorlichtingscampagne is in 2008 een eenmalig bedrag vereist. In het kader van "Leren voor duurzaamheid" wordt een projectvoorstel ingediend voor de uitwerking van dit thema voor het basisonderwijs.

### 5.11. Taakstelling waterbedrijven

In de vorige collegeperiode is de taakstelling van € 500.000 aan de waterbedrijven niet gerealiseerd. Momenteel loopt het project naar een meer risicogericht beleid grondwaterbescherming. Daarbij wordt ingezet op het nemen van maatschappelijke verantwoordelijkheid en financiële deelname van alle waterbedrijven in Drenthe in risicoreducerende maatregelen in grondwaterbeschermingsgebieden. In dit project wordt duidelijk op welke wijze de bijdragen van de waterbedrijven de provinciale begroting gaan ontlasten. Ook de WMD heeft haar bijdrage gekoppeld aan de uitkomsten van het onderzoek.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
|---|---|---|
| 5.6. Opstellen integraal beleidsplan ondergrond | Provinciale regie en stimulering duurzame ontwikkeling ondergrond. | Opstellen integraal beleidsplan voor ondergrond. |
| 5.7. Actualiseren bodemkaart | Behoud en ontwikkeling van kernkwaliteiten vergen zorgvuldige, maar scherpe beleidskeuzes. Keuzes werken door in onderscheid ruimtelijke en economische ontwikkelopgaven voor verschillende deelgebieden van Drenthe. | Actualisering bodemkaart. |
| 5.8. Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving | Stimuleren ruimtelijke en economische ontwikkeling steden door wegnemen blokkades veroorzaakt door bodemvervuiling | ■ Sanering terrein gasfabriek Assen.<br>■ Vaststellen stimuleringsregeling sanering door particulieren en kleine voormalige zelfstandigen |
| 5.9. Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | ■ Versterking "kroonjuwelen" natuur en landschap.<br>■ Verminderen belasting van grond- en oppervlaktewater met nitraat (behalen EU-norm 50 mg/l in bovenste grondwater) | ■ Project "Bedreven bedrijven" opnieuw opstarten voor 100 andere melkveebedrijven.<br>■ 50 Bedrijven stimuleren tot aanpassen van stallen (bouwkundig, werktuigbouwkundig en bedrijfsmatig). |
| 5.10. Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater | ■ Verbetering kwaliteit grond- en oppervlaktewater.<br>■ Beter monitoren effecten genomen maatregelen. | ■ Uitbreiden analysepakket grond- en oppervlaktewater met indicator bestrijdingsmiddelen.<br>■ Risicoanalyse gebruik bestrijdingsmiddelen.<br>■ Terugdringen gebruik middelen gewasbescherming, niet zijnde Agrosector. |
| 5.11. Taakstelling waterbedrijven | Actieve bijdrage waterbedrijven aan risicoreducerende maatregelen in beschermingsgebieden grondwater | Op basis uitkomsten project "Risicogericht grondwater-beschermingsbeleid" afspraken maken met waterbedrijven over hun (financiële) bijdrage aan risicoreducerende projecten in grondwaterbeschermingsgebieden. |

## Milieubeleid

### 5.12. Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving

Samen met de externe partijen wordt een impuls gegeven aan een duurzame verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving. Hierbij worden in ieder geval betrokken nieuwe thema's zoals

de gevolgen van klimaatverandering, energie, verrommeling van het landschap en duurzaam stedelijk waterbeheer. Het beleid leidt tot een extra impuls voor thema's en gebieden, die in het bijzonder kenmerkend zijn voor Drenthe: behoud en ontwikkeling van de in het collegeprogramma genoemde kernwaarden en herstel bij achterstand. Prioriteiten en keuzes kunnen regionaal verschillend zijn. Dit kan leiden tot meer selectiviteit en scherpte in keuzes. Er wordt samen met de externe partijen een integraal uitvoeringsprogramma opgesteld. Inzet daarbij is dat betrokkenen die acties voor hun rekening nemen, die passen bij hun positie en rol.

### 5.13. Uitwerking klimaat en energiebeleid

Het klimaat- en energievraagstuk heeft een uitermate strategisch, multidisciplinair en complex karakter. Wij zullen een stevige programmastructuur inrichten om de doelen voor $CO_2$-reductie te realiseren. De aanpak is gebaseerd op de nota Energiek Drenthe. Uitgangspunt voor het uitvoeringsprogramma is: beperken energievraag, gebruik duurzame bronnen en efficiënt gebruik eindige bronnen (zgn. Trias Energetica). Maximaal wordt ingezet op maatregelen met een "no regret" karakter. Belangrijk worden de interne interdisciplinaire samenwerking en de externe samenwerking met gemeenten, corporaties, bedrijfsleven en kennisinstellingen. Strategische allianties, mede als onderdeel van Energy Valley, en gebiedsgerichte aanpak hebben de voorkeur. Wij willen dat Drenthe geldt als proeftuin voor innovatie en kennisontwikkeling, gericht op het realiseren van een evenwichtige bio-based economy en de toepassing van duurzame transportbrandstoffen en groen gas. Bewustwording wordt versterkt. Bij het externe spoor krijgt de provinciale voorbeeldfunctie (in brede zin) extra aandacht. Het uitvoeringsprogramma kent een lange doorlooptijd en de verplichtingen en uitgaven strekken zich uit over meerdere jaren.

### 5.14. Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit

Het ontwerpprogramma Luchtkwaliteit is in nauwe samenwerking met vele externe partijen tot stand gekomen. De vaststelling door de staten is gepland in het najaar van 2007. De uitvoering van het programma is voorzien in 2008 t/m 2010. Het programma voorziet in de volgende acties:

- uitwerking onderzoek luchtkwaliteit tot een toetsingskader voor de gemeenten;
- opstellen en uitvoeren van een programma monitoring;
- uitvoeren van een programma emissiereductie voor industriële bronnen;
- samenwerking en kennisuitwisseling met gemeenten en andere belanghebbenden;
- beoordeling luchtkwaliteit bij alle projectprocedures (ruimtelijke ordening en verkeer en vervoer);
- opstellen en uitvoeren van een communicatieplan;
- volgen van (inter)nationale ontwikkelingen.

Eind 2010 vindt een evaluatie plaats met het oog op een eventueel vervolg na 2010.

### 5.15. Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid

De externe veiligheid betreft de onveiligheid die direct of indirect het gevolg is van risico's voor mensen in de woon-, werk- of leefomgeving als gevolg van het gebruik, de opslag, de productie of transport van gevaarlijke stoffen. Het Provinciaal Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid 2006-2010 is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van het rijk (VROM), de 12 gemeenten en de Regionale Brandweer Drenthe. Voor de uitvoering van het gezamenlijke programma is begin 2007 door alle partijen het Convenant "Aanpak Externe Veiligheid" ondertekend. Geplande activiteiten zijn:

- op peil brengen van kennis en informatie bij betrokken overheden (o.a. instelling Coördinatiepunt Opleidingen);
- structurele en adequate uitvoering van de minimaal wettelijke EV-taken (vergunningverlening, handhaving en afweging risico's in plannen / procedures ruimtelijke ordening);

- samenwerking bevorderen en inrichten op effectief en efficiënt schaalniveau;
- oplossen van bestaande en voorkomen van nieuwe niet-aanvaardbare risicovolle situaties;
- vroegtijdig, gebiedsgericht en geïntegreerd betrekken van milieu- en veiligheidsaspecten bij planvorming ruimtelijke ordening.

Het uitvoeringsprogramma loopt t/m 2010. Vervolgactiviteiten voor 2011 e.v. zijn afhankelijk van medefinanciering door het rijk. De bijdrage van het rijk t/m 2010 is ontoereikend om de doelstellingen te halen. Wij stellen voor 2008 t/m 2010 daarom een jaarlijkse aanvullende provinciale bijdrage voor.

## 5.16. Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving

*Verminderen belasting kwaliteit leefomgeving*

Het collegeprogramma kent als sleutelbegrip een goede kwaliteit van de leefomgeving. Om dit doel te realiseren is een minimale belasting door de bedrijven van de omgeving nodig. Inzet is intensiveren van de actualisering van de milieuvergunningen. De ontwikkelingen op het gebied van de Europese en nationale wet- en regelgeving bieden mogelijkheden de belasting door bedrijven verder te verminderen. Bij de actualisering van milieuvergunningen wordt aandacht besteed aan:

- energie-efficiency uit oogpunt van $CO_2$-doelstellingen;
- emissies uit oogpunt van luchtkwaliteit en nationale emissieplafonds (NEC-doelstellingen EU);
- verruimde reikwijdte Wet Milieubeheer (afvalpreventie, vervoersmanagement) uit oogpunt van duurzaamheid.

In 2011 worden de effecten van de geïntensiveerde actualisatie van de milieuvergunningen geëvalueerd.

*Implementatie Wet algemen bepalingen omgevingsrecht (Wabo)*

Gelet op het maatschappelijk belang willen wij per 1 januari 2008 voldoen aan de Wabo. De voorbereiding en implementatie van de Wabo en de plannen van aanpak voor de pilots Proeftuin(en) en Bedrijvenloket zijn rond 1 juli 2008 gereed. De invoering van de Wabo leidt tot een kwaliteitsslag voor vergunningverlening (o.a. integratie aantal vergunningen op gebied van fysieke leefomgeving), versterking van de samenwerking bij de handhaving van het omgevingsbeleid, snelle digitalisering van het vergunningproces en versterking van de vaardigheden in het kader van “Samen Sterker”. Wabo verbetert de klantgerichtheid van de overheid richting burger en bedrijf. Het gehele proces vindt plaats samen met de externe partijen. In 2009 vindt een tussenevaluatie plaats. Het project wordt uiterlijk eind 2010 afgerond.

*Wijziging Luchtvaartwet*

De minister van Verkeer en Waterstaat heeft in juni 2007 een heroverweging aangekondigd van de decentralisatie van Luchtvaarttaken en bevoegdheden. Dit betekent een opschorting van de overdracht van taken en bevoegdheden voor de regionale en kleine burgerluchtvaart van rijk naar provincies. Naar verwachting wordt op zijn vroegst in de eerste helft van 2008 het wetsvoorstel “Regelgeving Burgerluchthavens en Militaire Luchthavens” vastgesteld. De provinciale bevoegdheden betreffen in hoofdzaak de vaststelling van de milieuruimte voor luchthavens (o.a. groeitaakstelling), de vaststelling van het fysieke ruimtegebruik rond luchthavens (ruimtelijk beleid), de handhaving van de vastgestelde kaders en het instellen van Commissies Regionaal Overleg voor de Luchthavens Groningen Airport Eelde en Hoogeveen. De decentralisatie van de luchtvaarttaken leidt tot een jaarlijkse structurele ophoging van het Provinciefonds.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
|---|---|---|
| 5.12. Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving. | ■ Duurzaam behoud en herstel kwaliteit Drentse leefomgeving.<br>■ Integrale aanpak met beleid klimaatverandering, energie, verrommeling landschap en duurzaam stedelijk waterbeheer.<br>■ Realiseren van wervende woon-, werk- en recreatieomgeving. | ■ Met externe partijen regionaal specifieke kenmerken, kwaliteiten en waarden in beeld brengen, die bepalend zijn voor goede kwaliteit leefomgeving.<br>■ Vaststellen integraal uitvoeringsprogramma en prioritering.<br>■ Afweging milieugezondheid via procesgerichte benaderingen en koppeling met gebiedsgerichte ruimtelijke kwaliteitsafweging. |
| 5.13. Uitwerking klimaat en energiebeleid | ■ In 2020 reductie van 30% uitstoot CO2 t.o.v. 1990.<br>■ Drenthe als proeftuin voor innovatie en kennisontwikkeling, gericht op evenwichtige bio-based economy en toepassing van duurzame transportbrandstoffen en groen gras.<br>■ Belangrijkste thema: grootschalige inzet op energiebesparing. Versterking bewustwording en duurzaam energie-gebruik.<br>■ Versterking bodem als bron van duurzame energie en opslagplaats CO2. | ■ Heroriëntatie rol provincie, strategie, prioriteiten en uitvoering.<br>■ Vaststelling programma Energie(k) Drenthe 2008-2009.<br>■ Aansluiting bij Convenant voor het Noorden, Noordelijk actieprogramma energiebesparing in bebouwde omgeving en Samenwerkingsverband Bouwen met Kwaliteit. |
| 5.14. Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit | ■ Versterken duurzaamheid in ruimtelijke ordening en in economische ontwikkelingen.<br>■ Geen verslechtering huidige milieukwaliteit, luchtkwaliteit binnen wettelijke grenswaarden en waarborgen gezondheid van mensen. | ■ Vaststellen uitvoeringsprogramma.<br>■ Uitvoering programma in samenspraak met externe partijen t/m 2010. |
| 5.15. Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid | Verbeteren kennis en beperken risico's van zware ongevallen met gevaarlijke stoffen. | In samenspraak met externe partijen realisatie van Provinciaal Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid 2006-2010. |
| 5.16. Inpassen veranderende EU- en nationale wetgeving | ■ Belasting kwaliteit leefomgeving verminderen, door terugdringen emissies CO2, SO2, NOx, fijn stof en vluchtige stoffen.<br>■ Actualisatie milieuvergunningen en extra aandacht afvalpreventie, vervoersmanagement en duurzame bedrijfsvoering.<br>■ Aanpassen provinciale organisatie aan eisen Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo).<br>■ In 2008 ISO-certificering van nieuwe processen vergunningverlening en handhaving.<br>■ Aanpassen organisatie aan nieuwe rol provincie als bevoegd gezag voor luchthaven Groningen Airport Eelde, vliegveld Hoogeveen en activiteiten kleine luchtvaart, c.q. luchtvaartbedrijven (wijziging Luchtvaartwet). | ■ Intensivering van screening actualisatie en eventuele aanpassingen.<br>■ milieuvergunningen.<br>■ Uitvoeren projectplan Implementatie Wabo.<br>■ Speerpunt Wabo in kader van "Welkom in Digitaal Drenthe".<br>■ Instellen bedrijvenloket Wabo.<br>■ Pilot implementatie Wabo.<br>■ In samenspraak met externe partijen:<br>  ■ verdere ontwikkeling professionalisering vergunningverlening;<br>  ■ intensivering samenwerking handhaving.<br>■ Concrete implementatie "Samen Sterker" (proeftuin + follow up).<br>■ Effectuering decentralisatie taken en bevoegdheden Regelgeving Burgerluchthavens en Militaire Luchthavens, w.o.:<br>  ■ vergunningverlening en handhaving;<br>  ■ verantwoordelijkheid voor Commissies Regionaal Overleg voor de luchthavens Groningen Airport Eelde en Hoogeveen. |

## Vergunningverlening en handhaving

**5.17. Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen**

Effectieve handhaving van de regelgeving en vergunningen is een onmisbare factor voor de realisatie van de ambitieuze milieudoelstellingen. De provincie vervult hierbij een belangrijke regierol. Inzet is verbetering van het inzicht in de verschillende stof- en productiestromen en de samenwerking tussen de verschillende partijen bij de handhaving. Op basis van de door het Landelijk Overleg Milieuhandhaving vastgestelde methodiek ketenhandhaving worden ketens en interventiemomenten in beeld gebracht. Deze taak vereist jaarlijks onderzoek, analyses en projectondersteuning.

Inzet bij de samenwerking is drie regionale samenwerkingsverbanden, met als coördinerend platform Samenwerking Handhaving Drenthe (SHD). De samenwerking wordt vastgelegd in bestuursovereen-komsten en geborgd voor een periode van 5 jaar. De SHD stelt jaarprogramma's op. Wij zetten hiervoor eind 2007 een mediacampagne op, o.a. voor het bewustwordingsproces voor burgers en bedrijven. De kosten van het platform SHD komen voor rekening van de gemeenten, waterschappen en de provincie.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
|---|---|---|
| 5.17. Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen | ■ Actuele naleving geluidsvoorschriften.<br>■ Verbeteren samenwerking organisaties handhaving en ketentoezicht in stof- en productstromen.<br>■ Versterken provinciale regietaak handhaving . | ■ Onderzoek monitoring bestaande en nieuwe activiteiten.<br>■ In kader ketentoezicht:<br>  ■ inventarisatie van: relevante ketens, daarin actief zijnde actoren, van toepassing zijnde wet- en regelgeving en verdeling bevoegdheden;<br>  ■ vaststelling uitvoeringsstrategie;<br>  ■ gerichte handhavingacties;<br>  ■ bewustwordingscampagne nakomen milieuregels richting burgers en bedrijven.<br>■ Vaststellen bestuursovereenkomst samenwerking handhaving.<br>■ Jaarlijkse uitvoering van 8 externe audits. |

## Natuur en landschap

**5.18. Uitwerken aanbevelingen symposium "Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe"**

Biodiversiteit is de centrale opgave in het natuurbeleid. Recent onderzoek heeft aangetoond dat een belangrijk deel van de biodiversiteit wordt gerealiseerd buiten de EHS en dus in samenhang met andere functies. Natuurinformaties weegt steeds zwaarder in de planvormingen en wordt steeds meer gebruikt door externe partijen. De informatie is ook nodig voor het uitvoeren van gebiedsgerichte projecten en voor integrale planvorming. De voorstellen leiden tot een effectievere (financiële) inzet van het provinciale natuurbeleid en meer samenwerking en inzet van de andere partijen. Onze bijdrage is bestemd voor: samenwerking met derden, verdere operationalisering natuurinformatiesysteem, evaluatie en analyse natuurbeleid en verkenning naar gebieden met hoge graad natuurlijkheid.

**5.19. Versnelde aankoop en inrichting van Ecologische Hoofdstructuur (EHS)**

Realisatie van de EHS maakt onderdeel uit van POP-2. De mogelijkheden van aankoop van gronden zijn in Drenthe groter dan het door het ministerie van LNV gefaseerd beschikbaar gestelde budget. Door het extra provinciale budget wordt het tempo van realisatie van de EHS aanzienlijk versneld en wordt effectief gebruik gemaakt van gebiedsgerichte processen en mogelijkheden in het landelijk gebied. Waar mogelijk worden bij de EHS ook andere doelstel-

lingen gerealiseerd, zoals waterberging, recreatief medegebruik, vastleggen $CO_2$ en versterking van het landschap. De beoogde provinciale bijdrage maakt onderdeel uit van het investeringsaanbod van het IPO aan het Rijk (Bestuursakkoord IPO-kabinet). Mocht het bestuursakkoord niet worden gesloten, dan wordt voorgesteld de bijdrage te benutten voor versnelde realisering van de EHS via voorfinanciering van de rijksgelden .

### 5.20. Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid

Bosuitbreiding draagt bij aan een duurzame ontwikkeling en sterkere kernwaarden van Drenthe. Het leidt tot versterking van de EHS, het landschap, recreatieve structuren, een aantrekkelijke woon- en werkomgeving en verbetering van het klimaat door vastlegging van $CO_2$. In het POP-2 is als ambitie geformuleerd dat in de periode 2004-2014 in milieubeschermingsgebieden en grenzend aan bestaande bos-, natuur- en recreatiegebieden en woonkernen 1500 ha bosuitbreiding wordt gerealiseerd. Hiervan is ca. 1000 ha gerealiseerd of in voorbereiding. Onze jaarlijkse bijdrage is bedoeld voor medefinanciering van 50% van de waardevermindering van de resterende ha's. De andere 50% komt ten laste van het EU-budget. Het pMJP voorziet in een bijdrage voor alleen de aanlegkosten van bos. Zonder provinciale bijdrage wordt de doelstelling van versnelde aanleg van de EHS niet gerealiseerd.

### 5.21. Ontwikkeling natuurgebied LOFAR

Het LOFAR-gebied biedt mogelijkheden om extra natuur te ontwikkelen. Het project is een extra stimulans voor de natuurontwikkeling in dit deel van het Hunzegebied en versterkt de kernwaarden van Drenthe. Het verbetert de landschappelijke en recreatieve structuren en een aantrekkelijke woon- en werkomgeving. De verschillende belanghebbende partijen (zoals Astron, waterschap Hunze en Aa's, het Drentse Landschap) dragen financieel bij aan deze ontwikkeling. De provinciale bijdrage maakt onderdeel uit van het investeringsaanbod richting rijk rondom het bestuursakkoord IPO-kabinet. Het betalingsritme is afhankelijk van de te maken financieringsafspraken.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
|---|---|---|
| 5.18. Uitwerken aanbevelingen symposium "Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe" (2007) | ■ Invulling geven aan aanbevelingen onderdeel NATUUR.<br>■ Nauwere samenwerking op gebied van natuur.<br>■ Behoud en vergroting biodiversiteit en meer zicht op effectiviteit van specifiek natuurbeleid in Drenthe.<br>■ Drenthe profileren door unieke natuurkwaliteit te realiseren in gebieden waar natuurlijke processen leidend zijn. | ■ Intensiveren samenwerking voor behoud en vergroting biodiversiteit in landelijk gebied buiten EHS, in samenhang met invullen "groenblauwe diensten" en uitwerking van benadering leefgebieden soortenbeleid.<br>■ Verder operationaliseren van natuurinformatiesysteem.<br>■ Uitvoeren evaluatie en analyse van natuurbeleid "De staat van de natuur in Drenthe".<br>■ Verkenning naar gebieden met hoge graad van natuurlijkheid. |
| 5.19. Versnelde aankoop en inrichting van EHS | ■ Realisatie EHS-Drenthe in 2015. | ■ Met jaarlijkse provinciale bijdrage<br>■ EHS-gronden versneld aankopen en inrichten. |
| 5.20. Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | ■ 50 ha bosuitbreiding per jaar. | ■ Opstellen subsidieregeling Compensatie waardevermindering bij omzetting landbouwgrond naar bosgrond. |
| 5.21. Ontwikkeling natuurgebied LOFAR | ■ Kwaliteitsimpuls natuur en landschap doorontwikkelen ca. 400 ha aaneengesloten natuurgebied in LOFAR-gebied (Achterste Diep), in combinatie met waterberging. | ■ Gezamenlijke financiering totaalplan met belanghebbende partijen.<br>■ Start inrichting van het gebied. |

## Landelijk gebied en plattelandsontwikkeling

**5.22. Ontwikkeling Regiopark Groningen - Assen**

Het project Regiopark heeft als wezenlijk onderdeel van de Regiovisie Groningen-Assen voor de periode 2008-2015 een totale investeringsbehoefte van ca. € 60 mln. Realisatie van ambities uit de regiovisie worden voor maximaal 45% per project meegefinancierd uit het Regiofonds, i.c. ca. € 27 mln. Op grond van de afspraken rond de instelling en voeding van het Regiofonds is voor de periode 2008-2015 ca. € 10 mln. beschikbaar voor het project Regiopark. De extra Drentse bijdrage is bedoeld als medefinanciering van het tekort van € 17 mln.

**5.23. Vitaal Platteland**

Ter uitvoering van de statenmotie van 20 december 2006 worden bottom up processen voor versterking van de leefbaarheid van het platteland gefaciliteerd via 4 projecten Vitale Dorpen. Met deze eenvoudige, maar doeltreffende aanpak is eerder ervaring opgedaan in het Leader+programma voor Oost-Drenthe en het Drents-Friese Leadergebied. Wij ondersteunen via medefinanciering locale initiatieven om de dorpen economisch en sociaal sterker te maken. De gemeenten zijn bij voorkeur uitvoerder van de projecten.

**5.24. Herijking ontwikkelingsperspectief Veenkoloniën**

In samenspraak met de betrokken medeoverheden wordt  het ontw ikkelingsperspectief voor de Veenkoloniën herijkt. Een nieuw meerjarig maatregelenprogramma wordt opgesteld. Inzet is een structurele verbetering van het toekomstperspectief van het gebied via een brede aanpak. Belangrijke ontwikkelopgaven zijn: het creëren van aantrekkelijke woonmilieus, (b.v. in samenhang met vaarverbindingen), agribusiness (diversificatie, kennis, bio-massa), informatie- en communicatie-technologie (ICT / LOFAR), toerisme (o.a. ontwikkeling spin-off van vaarverbindingen), het wegwerken van de achterstand in onderwijs en werkgelegenheid, innovatie en infrastructuur. Beleidsmatig is tot nu toe vooral noord-zuid naar de Veenkoloniën gekeken. Het nieuwe initiatief focust zich op de mogelijkheden van de oost-west oriëntatie. Het verbindt de recreatief aantrekkelijke gebieden Hondsrug en Westerwolde met elkaar. Het realiseren van een robuuste recreatieve, landschappelijke, ecologische en infrastructurele verbinding vergroot de toeristische potenties van beide gebieden. Ook de afgeleide ruimtelijke en economische ontwikkelingen profiteren daarvan. Wonen, (dag)recreatie, nieuwe vormen van landbouw en landschapsbouw kunnen onderdeel uitmaken van dit schakelgebied. De planvorming vindt plaats in samenspraak met de betrokken partijen. Besluitvorming over bijdragen aan maatregelen en projecten loopt via het Stimuleringsfonds Drentse projecten.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
|---|---|---|
| 5.22. Ontwikkeling Regiopark Groningen - Assen | Binnen Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen realiseren van mooiste woon- en werklandschap van Nederland door:<br>■ versterken landschaps-ecologische samenhang;<br>■ vergroten belevings-waarde en recreatieve toegankelijkheid;<br>■ creëren van goede balans "rood-groen" voor stedelijke<br>■ ontwerp-opgaven van Groningen, Assen, Leek - Roden en Hoogezand;<br>■ ontsluiten en aansluiten landelijk gebied (stedelijke uitloop) in stads-randen en beïnvloedingsfeer stedelijke kernen;<br>■ goede zonering recreatie en natuur in 4 "parels": Reitdiep-gebied, Eelder- en Peizermaden en Leeksterdiep, Zuidlaardermeer en Hunze en Fochteloërveen en Norg. | ■ Uitwerken concrete projecten.<br>■ Cofinanciering projecten, in aanvulling op bijdrage Regiofonds.<br>■ Verkennen mogelijkheden samenwerking derden voor verdere financiering "blauwe en groene opgave", gerelateerd aan pMJP-gebied Noordwest-Drenthe. |
| 5.23. Vitaal Platteland | In alle pMJP-gebieden positieve bijdrage leveren aan versterking econo-mische structuur en leefbaarheid van dorpen en plattelandsregio's. | Met gemeenten en gebiedscommissies initia-tieven nemen voor verbetering voorzieningen en bereikbaarheid en stimuleren nieuwe ondernemingen op terrein van zorg, recreatie en toerisme en samenwerkings-verbanden. |
| 5.24. Herijking ontwik-kelingsperspectief Veenkoloniën | Structurele verbetering ruimtelijke en sociaal-economische structuur:<br>■ landbouw minder afhankelijk van aardappelzetmeel en suikerbieten;<br>■ aantrekkelijke woonmilieus;<br>■ regelruime zone voor ondernemers;<br>■ impuls waardevolle cultuur-historische elementen;<br>■ achterstand in onderwijs en werkgelegenheid weggewerkt;<br>■ realisatie recreatieve, landschappelijke, ecologische en infrastructurele verbinding tussen Hondsrug en gebied Stadskanaal/ Veendam, mede als onderdeel verbinding met Westerwolde | ■ Planvorming in 2008 - 2009.<br>■ Uitvoeren Actieprogramma 2009 e.v.<br>■ Faciliteren projectbureau en stuurgroep. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 5. Leefomgeving | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|
| 5.1. Opgaven voor wateroverlast en watertekort, realisatie waterwinbergingsgebieden en "groenblauwe diensten" | | 50.000 | 500.000 | 750.000 | 1.000.000 |
| 5.2. Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | | 93.000 | 232.500 | 465.000 | 697.500 |
| 5.3. Verbetering waterkwaliteit Drentse beken en 'Groenblauwe diensten' | | | | | |
| 5.4. Opstellen innovatieve visie grondwater | | | | | |
| 5.5. Versterken proces samenwerking alle partijen binnen waterketen | | | | | |
| 5.6. Opstellen integraal beleidsplan ondergrond | | | | | |
| 5.7. Actualisering bodemkaart | | 125.000 | | | |
| 5.8. Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving | | 100.000 | 100.000 | 100.000 | 100.000 |
| 5.9. Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | | 569.000 | 69.000 | 69.000 | 69.000 |
| 5.10. Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater | 25.000 | 25.000 | 25.000 | 25.000 | 25.000 |
| 5.11. Taakstelling waterbedrijven | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 |
| 5.12. Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving | 50.000 | 230.000 | 430.000 | 430.000 | 430.000 |
| 5.13. Uitwerking klimaat en energiebeleid | | | | | |
| 5.14. Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit | | 75.000 | 75.000 | 75.000 | |
| 5.15. Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid | | 150.000 | 150.000 | 150.000 | |
| 5.16. Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving | 50.000 | 50.000 | | | |
| 5.17. Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen | | | | | |
| 5.18. Uitwerken aanbevelingen symposium "Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe" | 46.500 | 186.000 | 139.500 | | |
| 5.19. Versnelde aankoop en inrichting van Ecologische Hoofdstructuur | | 112.500 | 112.500 | 112.500 | 112.500 |
| 5.20. Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | | 350.000 | 350.000 | 350.000 | 350.000 |
| 5.21. Ontwikkeling natuurgebied LOFAR | | | | | |
| 5.22. Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen | | | | | |
| 5.23. Vitaal Platteland | | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 |
| 5.24. Herijking ontwkkelingsperspectief Veenkoloniën | | 150.000 | 150.000 | 150.000 | 150.000 |
| Totaal Programma 5. Leefomgeving | 671.500 | 3.265.500 | 3.333.500 | 3.676.500 | 3.934.000 |

## Moties

**Motie 17: Energiebesparing**

De staten hebben, vooruitlopend op het Klimaat en Energieprogramma, aangeven jaarlijks 1 mln. voor projecten en maatregelen ten aanzien van energiebesparing uit te willen geven. Deze motie houdt verband met prioriteit 5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid. De vertaling van deze motie naar het fonds Drentse projecten is in deze begroting nog niet gemaakt. Bij het voorleggen van het definitieve programma begin 2008 zal in het statenvoorstel de financiële vertaling worden gemaakt.

Mede als gevolg van gewijzigde inzichten en met inbegrip van de $CO_2$ emissie voortkomend uit de oxidatie van het Drentse veen, worden onze doelstellingen naar boven moet bijgesteld. Daarnaast hebben we gekozen voor een andere, sterk geïntensiveerde werkwijze. De afgelopen periode is gewerkt aan het vormgeven van een provinciebreed programma "Klimaat en Energie". Eind 2007 willen we hierover informeel met de staten van gedachten wisselen.

## Wat doen we nog meer?

### Waterhuishouding

- Afronding POP uitwerking bergingsgebieden voor Zuid-Drenthe begin 2008. Voor Noord-Drenthe is dit reeds in POP II uitgewerkt.
- Vaststelling normering veiligheid boezemkaden.
- Vaststelling normering wateroverlast overige gebieden met functie natuur, landbouw (grasland, akkers, glastuinbouw), stedelijk gebied.
- Uitvoering projecten Stedelijk waterbeheer in het kader van het Programma stad. Het betreft het initiëren en stimuleren van duurzame innovatieve waterbeheersingsprojecten.
- POP-uitwerking strategische grondwaterwinningen.
- In 2008 wordt een notitie opgesteld hoe wij de sturing en regie op de waterschappen in de toekomst gaan invullen.
- Aanpassing van de waterschapsreglementen zal in noordelijk verband opgepakt worden vanwege invoering van de nieuwe Waterschapswet. Met name de bestuurssamenstelling en de financieringsstructuur zijn daarbij de belangrijkste onderwerpen. Begin 2008 moeten bij de inwerkingtreding van de Waterschapswet de reglementen gereed zijn.
- Onderzoek naar de mogelijkheden en eventuele invoering van een Lump-sumregeling muskusrattenbestrijding.
- Beschikbare middelen inzetten voor optimaal peilbeheer.

### Waterkwaliteit

- Uitvoeren monitoring grondwater conform in 2006 opgesteld monitoringsplan dat voldoet aan Europese richtlijnen.
- Heroverweging grondwaterbeschermingsbeleid in relatie tot de conceptdoelen vanuit de Europese kaderrichtlijn water.
- Bijdragen aan het opstellen van regionale zomernota's voor de 3 deelstroomgebieden (Rijn-Noord, Rijn-Oost, Nedereems) als input voor de landelijke Decembernota.
- Opnemen van de waterdoelen en opgaven in het op te stellen stroomgebiedbeheersplan en het regionaal waterplan (voorheen het provinciaal Waterhuishoudingsplan in het POP) en de POV.

### Milieubeleid

- Een impuls geven aan een duurzaam behoud en herstel van de Drentse leefomgevingskwaliteit in de vorm van een uitvoeringsprogramma waarin een integrale aanpak voorop zal staan en dat tezamen met onze externe partners wordt opgesteld en uitgevoerd.
- Ontwikkelen en implementeren binnen de kaders van Milieu en Gezondheid het beleid op de thema's Lucht, Geluid, Externe veiligheid en Geur.
- Operationaliseren duurzame kwaliteit binnen het provinciaal Programma sterk bouwen en binnen de projecten in het kader van de Regiovisie Groningen-Assen.

### Bodem

*Bodemsanering*

- Informeren en stimuleren van gemeenten, bedrijven en particulieren om over te gaan tot sanering/beheersing van risico's voor volksgezondheid en milieu.
- Uitvoeren van saneringen waar geen derden aansprakelijk voor te stellen zijn.
- Stimuleren van gemeenten tot het ontwikkelen van een eigen bodembeleid en het formuleren van kwaliteitsdoelstellingen, vastgelegd in een bodembeheerplan.

- Actief stimuleren van samenloop tussen bodemsanering en uitvoeringsprojecten zoals landinrichting, infrastructurele werken, revitalisering bedrijventerreinen en stads-/dorpsvernieuwing.

*Bodembescherming*
- Drenthe levert dossiertrekker EU-bodembeleid.
- Internationale samenwerking NW Europese landen ondersteunen en vanwege overeenkomsten in geologische ontstaanswijze(tijden) bevorderen van kennisuitwisseling en geotoerisme en de ontwikkeling van Geoparken (Unesco) door actieve deelname in de IUGS Pro-GEO Nordic Group.
- In IPO-verband actieve rol vervullen (trekker) met betrekking tot de onderwerpen Milieutekorten, Aardkundige waarden en Ondergrond.
- Stimuleren van integraal werken en afstemming van sectorale ontwikkelingen, onder andere op het gebied van aardkundige waarden, archeologie en cultuurhistorie.
- Ontwikkelen Bodemloket en website.
- Werken aan kennisontsluiting met betrekking tot gebruiksmogelijkheden van de ondergrond bodem- en grondwater (website; publicaties/artikelen/persberichten).
- Inzetten en verder ontwikkelen van ervaring op het gebied van participatieve werkvormen als beleids(ontwikkelings)instrument.
- Monitoren en evalueren bodemkwaliteit; meetnet verzuring.

*Grondwaterbescherming*
In de loop van 2007 is het systeem van het risicogeörienteerde grondwaterbeschermingsbeleid operationeel. Als onderdeel daarvan wordt een inventarisatie uitgevoerd naar de reeds bestaande risico's. De maatregelen die hieruit naar voren komen, worden verwoord in een uitvoeringsprogramma dat samen met belanghebbenden opgesteld wordt. Vitens, het Waterbedrijf Groningen en de WMD zijn, samen met de provincie Drenthe, de beoogde financiers van dit uitvoeringsprogramma. Verdere acties zijn:
- Actief deelnemen in IPO-trajecten gericht op grondwaterbescherming.
- Stimuleren van integraal werken en afstemming van sectorale ontwikkelingen.
- Monitoren en evalueren grondwaterkwaliteit.
- Monitoring en kennisontsluiting: zie bij Bodembescherming.

**Vergunningverlening**
- Coördinatie zonebewaking industrieterreinen.
- Voorbereiden en uitvoeren van de nieuwe wettelijke taken voor de provincie, waaronder de WABO.
- Voortdurende verbetering van het vergunningverleningproces (onder andere ISO 9001:2000).
- Beoordelen van de bedrijfsenergie- en/of milieuplannen industrie ten behoeve van de sturing op milieuprestaties van bedrijven.
- Milieueffectrapportage.
- Door middel van samenwerkingsconvenant met de gemeenten en de Regionale Brandweer Drenthe sturing geven aan de verbetering van de externe veiligheid in Drenthe.

**Handhaving**

*Toezicht WM*
- De provincie heeft aan ca. 160 inrichtingen een milieuvergunning verstrekt. De provincie voert het toezicht op deze vergunningen uit. Op basis van kengetallen en prioriteit zal veelal

meerdere keren per jaar een preventief bedrijfsbezoek worden uitgevoerd. Hiervoor zullen ca. 410 preventieve handhavingsbezoeken worden afgelegd.

*Geluidmetingen*

- De wet geluidhinder is ter voorkoming, beheersing en bestrijding van geluidshinder. De provincie controleert de milieuvergunningen op het aspect geluidsproductie. Er zullen 14 akoestische geluidmetingen worden verricht en 50 nachtmetingen bij volcontinubedrijven.

*Vuurwerk*

- Op grond van het Vuurwerkbesluit is de provincie bevoegd gezag ten aanzien van vuurwerkevenementen. In principe wordt elk evenement bezocht. Tevens verzorgt de provincie de vuurwerkcoördinatie in Drenthe.

*Bodemsaneringen*

- In het kader van de WBB wordt toezicht gehouden op bodem- en grondsaneringen. In 2008 zullen alle saneringen minimaal een of meerdere keren worden bezocht. Op jaarbasis betreft het ca. 75 saneringen. Nieuwe bodemsaneringen worden getoetst op handhaafbaarheid. Van voltooide bodemsaneringen worden de evaluatierapporten beoordeeld.

*Ontgrondingen*

- Op grond van de Wet ontgrondingen wordt toezicht gehouden op het uitvoeren van ontgrondingen waarvoor gedeputeerde staten (GS) een vergunning hebben verleend. De in uitvoering zijnde ontgrondingen worden intensief gecontroleerd. In 2008 zullen alle ontgrondingen minimaal een of meerdere keren worden bezocht. Op jaarbasis betreft het ca. 55 ontgrondingen.

*Boswet*

- De Boswet beschermt het aanwezige areaal bos voor de huidige en toekomstige generaties. De provincie heeft buitengewoon opsporingsambtenaren in dienst, die processen verbaal op maken indien er sprake is van een overtreding van de Boswet. De werkzaamheden bestaan grotendeels uit het controleren van kapmeldingen, vellingen van bomen en herplantingsplicht.

*NBW*

- Sinds 2005 is de nieuwe NBW in werking getreden. In 2008 zal de naleving van de voorwaarden zoals gesteld in beheersplannen, vergunningen en ontheffingen strikt worden gecontroleerd. Het betreft 16 terreinen die minimaal eenmaal per jaar worden gecontroleerd. Hiervan wordt een verslag van bevindingen gemaakt.

*FFW*

- De FFW beschermt dier- en plantensoorten tegen uitsterven. Vooral de regulering van de ontheffingen van het jachtverbod ten behoeve van het beheer en schadebestrijding voor bepaalde diersoorten is een toezichttaak. Illegale jacht en stroperij wordt tegengegaan. In 2008 zullen alle ontheffingen minimaal een of meerdere keren worden gecontroleerd. Op jaarbasis betreft het ca. 60 ontheffingen. Daarnaast zullen er ca. 35 klachten worden afgehandeld.

*Meldpunt Milieuklachten*

- Het Centraal Meldpunt Milieuklachten vormt het centraal punt dat burgers en bedrijven de mogelijkheid biedt meldingen over milieuklachten te doen. Op jaarbasis zullen ca. 300 meldingen worden ontvangen en behandeld.

*Piketdienst*

- De Piketdienst handhaving van de provincie Drenthe is een 24-uurbereikbaarheidsdienst om in geval van een calamiteit waarbij milieuschade kan optreden snel en adequaat te kunnen handelen. Gedurende het hele jaar wordt de piketdienst door ca. 17 toezichthouders ingevuld.

*WHVBZ*

- De provincie Drenthe is belast met het toezicht op de naleving van de WHVBZ. Hierdoor heeft de provincie de wettelijke taak om ervoor te zorgen dat bezoekers en zwemgelegenheden hygiënisch en veilig kunnen zwemmen. Onder de WHVBZ vallen naast zwemplaatsen in oppervlaktewater ook openbare zwembaden. In 2008 zullen alle inrichtingen 1 keer worden bezocht. Op jaarbasis betreft het ca. 200 inrichtingen. Ook wordt in samenwerking met de waterschappen een jaarlijkse zwembadfolder uitgegeven.

**Natuur en landschap**

- Afhandelen van ca. 10 ontheffingaanvragen door provincie.
- Verlenen ca. 500 machtigingen door de FBE.
- Afhandelen ca. 500 vragen/verzoeken tot informatie over uitvoering FFW door provincie en FBE.
- Voeren (ca. 100) vooroverleggen over beoordeling NBW-vergunningplicht projecten.
- Afhandelen (ca. 40) NBW-vergunningaanvragen.
- 5 beheerplannen (NBW) vaststellen.
- IVN: kadercursussen, vrijwilligers/gidsen, netwerken scholen basisonderwijs, scholen voortgezet onderwijs. (Jaarlijks 5% van de Drentse inwoners en 30% van de schoolgaande jongeren bereiken met NME-activiteiten.)
- Subsidiëren van projecten die passen binnen de notitie Provinciale aandachtspunten natuur en milieu 2005-2008.
- Stichting “Het Drentse Landschap”: Begeleiden/behandelen subsidieaanvragen grondverwerving, verstrekken beheersvergoedingen, Overige projecten.
- BoerEnNatuur: Realiseren netwerk agrarische natuurverenigingen (begeleiden 7 verenigingen, opstart 2), bevorderen ANB (3 intekendagen voor SAN/SN: 700 ha mozaïekbeheer), bevorderen reservaat en particulier beheer door agrariërs (250 ha reservaatbeheer; 1 voorbeeldproject particulier beheer)
- Vrijwilligersorganisatie met een waarderingssubsidie ondersteunen (ca. 10).
- Afstemming met en uitvoering van rijksbeleid voor natuur, bos en landschap.
- Realiseren van: EHS, robuuste verbindingen, ecologische verbindingen, landgoederen, bosuitbreiding, landschapsinrichting en het opheffen van barrières voor fauna bij infrastructuur via integrale uitvoering en financiering (via MJP).

- Wat betreft het informatiesysteem geldt het volgende.
  - Uitvoeren monitoringsprogramma.
  - Actualiseren eigen ruimtelijke gegevens.
  - Uitwisseling gegevens met andere overheden, instellingen en werkgroepen.
  - Rapportage in kader POP-monitoring en Drenthe in cijfers.
  - Overzicht van alle beschikbare natuurgegevens in Drenthe.

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer |
|---|---|
| Beleidsnota bodem | 2008 |
| De staten (of Statencommissie Omgevingsbeleid) zullen door middel van toelichtingen en/of excursies worden geïnformeerd over het bodembeleid en de concrete maatregelen die zijn en nog worden genomen. | 2008 |
| Actualisatie WKBP | 2008 |
| Provinciaal programma luchtkwaliteit | najaar 2007 |
| Uitvoeringsprogramma impuls duurzaamheid in de Drentse leefomgeving | 2008 |
| Actieplan in het kader van geluidbelastingkaarten provinciale wegen | 2008 |
| Gezondheidskundige rangschikking van milieuproblemen in de provincie Drenthe | 2008 |
| Beleidsuitwerking "Het juiste bedrijf op de juiste plek" | 2e helft 2008 |
| Programma energiek Drenthe en het bijbehorende uitwerkingsprogramma | Voorjaar 2008 |
| Beheerplannen natuur en landschap ter kennisgeving | Eind 2008/begin 2009 |
| Gewijzigde FFW-beleidsnota ter kennisgeving | Eind 2008/begin 2009 |
| Evaluatie en nieuw kader Nota Landschap | zomer 2008 |
| Evaluatie en nieuw kader natuurbeleid | zomer 2008 |

## Wat mag het kosten?

| | Product/prioriteiten | Rekening 2006 | Begroting 2007 | Begroting 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | | 671.500 | 3.265.500 | 3.333.500 | 3.676.500 | 3.934.000 |
| | Waterhuishouding | 2.018.890 | 1.885.887 | 1.839.406 | 1.825.963 | 1.707.924 | 1.726.733 |
| | Milieubeleid | 957.244 | 2.403.159 | 1.294.250 | 1.313.660 | 1.333.473 | 1.353.487 |
| | Bodem | 3.371.903 | 8.662.316 | 4.114.464 | 4.900.206 | 4.646.63 | 4.657.503 |
| | Vergunningverlening | 451.909 | 1.916.425 | 515.920 | 366.930 | 368.040 | 369.150 |
| | Handhaving | 193.889 | 238.120 | 220.450 | 222.970 | 225.630 | 228.550 |
| | Natuur en landschap | 3.839.442 | 4.157.885 | 2.497.433 | 2.439.647 | 2.419.182 | 2.480.918 |
| | Plattelandsontwikkeling (pMJP) | 8.697.904 | 47.302.596 | 50.480.695 | 49.693.885 | 71.166.781 | 71.110.678 |
| | Totaal lasten | 19.531.181 | 67.237.888 | 64.228.118 | 64.096.761 | 85.544.203 | 85.861.019 |
| Baten | Waterhuishouding | 767.884 | 746.135 | 746.135 | 746.135 | 746.135 | 746.135 |
| | Milieubeleid | 291.578 | - | - | - | - | - |
| | Bodem | 3.227.549 | 8.412.664 | 4.367.177 | 4.642.956 | 4.223.177 | 4.223.177 |
| | Vergunningverlening | 584.277 | 1.052.378 | 358.378 | 358.378 | 358.378 | 358.378 |
| | Handhaving | 57.380 | - | - | - | - | - |
| | Natuur en landschap | 2.210.270 | 716.393 | 43.650 | 43.650 | 43.650 | 43.650 |
| | Plattelandsontwikkeling (pMJP) | 999.284 | 41.257.958 | 44.329.656 | 43.366.717 | 64.667.235 | 64.667.235 |
| | Totaal baten | 8.138.222 | 52.185.528 | 49.844.996 | 49.157.836 | 70.038.575 | 70.038.575 |
| Bestemming resultaat | Subtotaal voor bestemming | 11.392.959 | 15.052.360 | 14.383.121 | 14.938.925 | 15.505.628 | 15.822.444 |
| | Saldo reserve monitoring voormalige stortplaatsen | 19.383 | - | - | - | - | - |
| | Saldo reserve ontgrondenheffing | 412.007 | -11.345 | -11.345 | -11.345 | -11.345 | -11.345 |
| | Saldo reserve uitoefenen bestuursdwang | -243.774 | - | - | - | - | - |
| | Saldo reserve stimulering gebiedsgericht beleid | -460.382 | - | - | - | - | - |
| | Reserve Nationaal Milieubeleidsplan | -41.007 | -407.000 | - | - | - | - |
| | Reserve uitvoering 2e fase Relatienota en natuur-ontwikkelingsbeleid | -512.680 | -231.159 | - | - | - | - |
| | Reserve uitvoering SOL Drenthe | -56.331 | - | - | - | - | - |
| | Reserve grondwaterheffing | -134.182 | -150.000 | -100.000 | -61.048 | - | - |
| | Reserve vitaal platteland | -726.718 | 231.313 | - | - | - | - |
| | Subtotaal na bestemming | 9.649.275 | 14.484.169 | 14.271.777 | 14.866.532 | 15.494.283 | 15.811.099 |

## Toelichting op de verschillen tussen 2007 en 2008

De totale lasten van het programma Leefomgeving zijn in 2008 per saldo € 3.009.770,-- lager dan in 2007.
Het hogere/lagere saldo wordt onder meer veroorzaakt door:

- een intensivering van de prioriteiten in 2008 ad € 2.594.000,--
- het verhogen van bestaande budgetten (trendmatig dan wel conform andere afspraken voor een totaalbedrag van € 4.741.703,--
- het verlagen en beëindigen van budgetten ad € 10.345.473,--

De belangrijkste specificaties (boven € 100.000,--) van de vorenstaande bedragen zijn de volgende.

**Prioriteiten**
In 2008 wordt een bedrag van € 2.594.000,-- meer geraamd voor prioriteiten; dit is € 2.594.000,-- per saldo meer dan het bedrag van € 671.500,-- dat in 2007 reeds beschikbaar was.

**Verhogen bestaande budgetten**
- Projecten milieu en energie: € 100.000,--
- Diverse budgetten binnen ILG/Plattelandsontwikkeling: € 4.064.750,--

**Verlagen en beëindigen van budgetten**
- Lagere kosten uitvoering Grondwaterwet: € 120.000,--
- Lagere kosten uitvoering NMP+: € 361.000,--
- Lagere kosten uitvoering Nota energiebeleid: € 367.795,--
- Afloop projecten klimaatverandering: € 303.789,--
- Afloop regeling sanering gasfabriekterreinen: € 476.455,--
- Afloop diverse regelingen milieubeleid en vergunningverlening: € 1.341.515,--
- Aflopen subsidies voor gebiedsgericht milieubeleid: € 311.282,--
- Aflopen programma Leren voor Duurzaamheid: € 320.348,--
- Diverse budgetten binnen ILG/Plattelandsontwikkeling: € 886.737,--

De totale baten van het programma Leefomgeving zijn in 2008 per saldo bijna € 2.340.532,-- lager dan in 2007.
Het hogere/lagere saldo wordt veroorzaakt door:
- het verhogen van bestaande budgetten (trendmatig dan wel conform andere afspraken) voor een totaalbedrag van € 3.896.471,--;
- het verlagen en beëindigen van budgetten voor een bedrag van € 6.237.003,--.

De belangrijkste specificaties van de vorenstaande bedragen zijn de volgende.

**Verhogen bestaande baten**
De verhoging van de baten komt binnen dit programma vrijwel geheel voor rekening van het ILG; het gaat daarbij om in totaal € 3.803.318,--.

**Verlagen en beëindigen van baten**
- Minder bijdragen van derden en gemeenten in kosten bodemsanering: € 4.095.640,--.
- Bijdrage voorziening saneringsmaatregelen industrielawaai: € 694.000,--.
- Aflopen regelingen natuur (waaronder Leren voor Duurzaamheid): € 569.343,--.
- Diverse budgetten binnen het ILG: € 731.620,--.

Ter toelichting moet hier worden opgemerkt dat budgettaire fluctuaties bij dit programma voor een groot deel te maken hebben met budgettaire patroon van rijksregelingen. Er is dan ook een sterke samenhang tussen het patroon in de lasten en het patroon in de baten.

# Programma 6. Middelen

## Missie

De provincie Drenthe is een solide partner, hetgeen onder meer geborgd wordt door een gezonde financiële positie - in meerjarig perspectief - en meer in het algemeen het "in control" zijn van de organisatie.
De provincie Drenthe is daarbij een aantrekkelijke werkgever waar mensen in een prettige en gezonde werkomgeving op een interactieve, doelgerichte en toekomstgerichte wijze samenwerken en waarbij op een professionele wijze voorzien wordt in de behoeften van bestuur, management en medewerkers aan advies en ondersteuning op het gebied van personeel, informatietechnologie, financiën en overige voorzieningen.

## Doel (wat willen we bereiken?)

**Planning en control**
Een financieel gezonde organisatie, blijkend uit toepassing van repressief toezicht door de toezichthouder en een goedkeurende verklaring van de accountant, ook op het gebied van de rechtmatigheid.

**Personeel en organisatie**
Een lerende organisatie met een attractief HRM-beleid en arbeidsvoorwaardenpakket met een strategische personeelsbezetting waarbij:
- een slagvaardige, compacte en flexibele organisatie(structuur) gericht is op de primaire taakstelling van de provincie Drente;
- tijdig jonge medewerkers instromen, de flexibele inzet wordt vergroot en de door- en uitstroom in meerjarenperspectief in evenwicht is: "De juiste medewerker op de juiste plek op het juiste moment";
- herallocatie plaatsvindt van formatie en personeel (20%) ten behoeve van de primaire taakstelling.

**ICT**
Effectieve, planmatige en efficiënte inzet van ICT-toepassingen bij organisatieonderdelen op basis van procesverbetering. Tevens stimuleren van samenwerking met gemeenten en provincies.

**Facilitaire voorzieningen**
Een goede kwalitatieve facilitaire ondersteuning van het primaire proces door:
- een efficiënt gebruik van een goed functionerend en veilig gebouw met een bijpassende infrastructuur en groenvoorziening;
- goede bereikbaarheid van de facilitaire ondersteuning (reserveren vergaderruimte, catering, storingen, drukwerk en dergelijke);
- een kwalitatief, ergonomisch en arbotechnisch verantwoorde inrichting;
- kwalitatief goede documentaire informatie voorziening.

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 6. Middelen | 53.576.383 | 115.442.235 |
| Overige programma's | 197.856.769 | 133.423.498 |

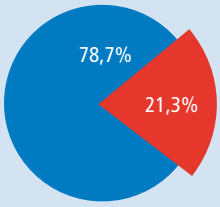


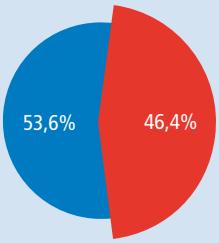


| Programma 6. Middelen | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 43.139.660 | 52.321.277 | 53.576.383 | 50.651.060 | 50.270.868 | 52.319.259 |
| Totaal baten | 109.263.950 | 117.779.987 | 115.442.235 | 120.113.262 | 123.970.476 | 127.936.008 |
| Saldo | -66.124.290 | -65.458.710 | -61.865.852 | -69.462.202 | -73.699.608 | -75.616.744 |

## Kaderstellende nota's, regelingen, wetten etc.

- Provinciewet
- Wet financiering decentrale overheden
- BBV
- Regeling budgethouders provincie Drenthe
- Financiële verordening provincie Drenthe
- Controleverordening provincie Drenthe 2004
- Financieringsstatuut 2004
- Collectieve Arbeidsvoorwaarden Provincies
- Nota strategisch HRM
- Nota Loopbaan Scholing en Mobiliteit
- Nota Beoordelen en belonen
- Nota Werving en selectie
- Regeling jaargesprekken
- Mandaatbesluit
- Organisatieverordening
- Belastingwetgeving
- Regelgeving van het ABP
- (arbo)normen en (brandweer)voorschriften voor de huisvesting, inrichting en meubilair
- Milieuhygiënenormen (HACCP) en kwaliteitsnormen omtrent catering
- Archiefwet en Archiefbesluit
- Provinciale inkoopvoorwaarden
- Nota Welkom in digitaal Drenthe 2.0 (juni 2006)
- Wet op de authentieke basisregistraties (exacte naam p.m.)
- Verklaring e-dienstverlening tussen IPO, Rijk, UvW en VNG
- BurgerServiceCode (door PS vastgesteld als normenkader voor e-dienstverlening)

## Ontwikkelingen

### Motorrijtuigenbelasting

Uit de door de belastingdienst verstrekte gegevens per 1 juli 2007 blijkt dat de groei van het wagenpark in het eerste half jaar van 2007 1,3% bedraagt. Op basis daarvan is de groeiverwachting over het gehele jaar 2007 bijgesteld tot 1,75%. Ook doet zich een ontwikkeling voor in het wagenpark van een verschuiving naar zwaardere gewichtsklassen. Naar verwachting (volgens een scherp scenario) zal de groeitrend van het wagenpark alsmede de verschuiving naar zwaardere gewichtsklassen zich de komende jaren continueren. De structurele doorwerking van de meevaller in 2007 is voor de jaren 2008 t/m 2011: 2.044.000, 2.395.000, 2.765.000 en 3.154.000.

### Personeels- en organisatiebeleid

Het provinciale personeels- en organisatiebeleid wordt beïnvloed door onder meer:

- de uitkomsten van onderhandelingen omtrent de Collectieve Arbeidsvoorwaarden Provincies 2007;
- de krapper wordende arbeidsmarkt en intensivering van Noord-Nederlandse samenwerkingsverbanden voor in-, door- en uitstroom;
- vergrijzing van het personeelsbestand en uitstroom van zeer ervaren medewerkers.

### E-overheid

De planning van landelijke voorzieningen op het gebied van e-overheid wordt vertraagd door een matige voortgang van de wetgeving (onder andere privacyproblematiek). De ontwikkelingen worden voornamelijk bepaald door de interbestuurlijk beleid en de voortgang in het programma e-overheid. Drenthe sluit daar door middel van haar nota Welkom in Digitaal Drenthe op aan.
Verder onderzoeken meerdere provincies, waaronder Drenthe, of aansluiting bij de Vereniging D!mpact (zie ook www.dimpact.nl) kan leiden tot versnelling van het aanbod van e-diensten door het gezamenlijk ontwikkelen en beheren binnen deze vereniging.

De Begroting 2008 is in overleg met PS opgesteld met een geringer aantal programma's. De uitwerking van de prioriteiten uit het Collegeprogramma nemen daarin een prominente plek in. Over de voortgang van deze prioriteiten zal via de bestuursrapportages worden gecommuniceerd met PS.
Om financieel slagvaardiger, efficiënter (lagere rekeningoverschotten) en transparanter te kunnen handelen zijn nieuwe afspraken met PS gemaakt over het niveau van autorisatie, de systematiek van begrotingswijzigingen, de verdeling van apparaatskosten.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

### 6.1. Organisatieontwikkeling

Om de ambities van het college waar te maken hebben we een organisatie nodig die daarbij past. Dat is een organisatie waarin collegialiteit, initiatief en uitvoeringsgerichtheid centraal staan. Daarvoor is noodzakelijk dat in de organisatie – budgettair neutraal – een verschuiving van beheer naar beleid ook intern vorm krijgt. Daar zetten wij ook op in bij de reorganisatie, waarbij we willen bereiken dat de organisatie zich weer op de primaire processen – wat bereiken we in de Drentse samenleving – gaat richten in plaats van met zichzelf bezig te zijn. Voortbouwend op de aanpassingen die in de organisatie al aangebracht zijn gaan we door het verbeteren en vereenvoudigen van bedrijfsvoeringprocessen een verschuiving realiseren van

– taakstellend – 20% van huidige inzet voor ondersteunende werkzaamheden naar inzet voor het primaire proces.
De nieuwe wijze van werken betekent ook, dat er meer van de medewerkers kan en mag worden verwacht op het vlak van hun professionaliteit. En ook dat er minder vanzelfsprekendheden kunnen en zullen zijn. Ook de organisatie moet dynamiek laten zien. In dit verband zal worden geïnvesteerd in het versnellen van strategische personeelsplanning, het oplossen van complexe personele dossiers en in instroom,- doorstroom en uitstroomactiviteiten ten behoeve van personeelsplanning.
Voor het realiseren van de voorgestelde beleidsdoelen en prioriteiten wordt het uitgangspunt gehanteerd dat de personele omvang van de organisatie niet zal worden uitgebreid. In samenhang met de organisatie-ontwikkeling zal worden bezien in welke mate de geraamde proceskosten kunnen worden ingewisseld met de inverdieneffecten van de organisatie-ontwikkeling.

## 6.2. Digitalisering

Ook onze eigen organisatie is in ontwikkeling. Wij zijn altijd op zoek naar effectieve en efficiëntere werkwijzen, die aansluiten op onze ambities als provincie. Een nieuw in te voeren huisvestingsconcept neemt digitalisering als uitgangspunt. Maar ook de toenemende dienstverlening via de Website (zie programma De provincie dóet er toe!) maken dat de 'backoffice' steeds meer digitaal moet werken.

Digitaal vastgelegde kennis, digitale processen en digitale archieven zijn nodig en onvermijdelijk. Informatie: any time, any place. Nog een ander feit speelt een belangrijke rol: na 2008 stromen veel oudere medewerkers uit. En de arbeidsmarkt is dan naar verwachting krap. Met gerichte inzet van IT kunnen wij intern kennisverlies voorkomen, efficiënter werken en wij geven jongere medewerkers een instrument waar ze mee zijn opgegroeid. Zo blijven wij ook een interessante, moderne werkgever.

In de komende periode zullen wij vooral inzetten op de brede invoering van digitale stukkenstroom, werkprocessen en de digitalisering van het archief (op basis van een in 2007 afgeronde pilot). Ook vervangen we het verouderde personeelssysteem. Op de interne Website (huisnet) worden kennissystemen beschikbaar gesteld.

Vanwege de grotere afhankelijkheid van IT wordt omwille van de continuïteit een externe uitwijkvoorziening voorzien. Samen met de gemeente Assen onderzoeken we de mogelijkheid tot een gezamenlijke investering voor een externe locatie, aangesloten op het locale glasvezelnetwerk.

## 6.3. Stimuleringsfonds Drentse projecten

Wij stellen uw Staten voor een Stimuleringsfonds Drentse projecten in te stellen. Dit Stimuleringsfonds Drentse projecten betreft een fonds voor gebiedsgerichte cofinanciering voor relatief grote projecten. Voorgesteld wordt om in 2007 ten laste van de vrije bestedingsruimte € 17 miljoen aan dit fonds te doteren en in 2008 een dotatie van ruim € 4 miljoen. Wij doen uw Staten deze collegeperiode op verschillende terreinen voorstellen toekomen, die bedoeld zijn om als cofinanciering voor Europese programma's te dienen of als bijdrage aan relatief grootschalige projecten om zodoende financiering mogelijk te maken. De verschillende ambities staan vermeld onder de programma's in hoofdstuk 2.
Vanwege de gebiedsgerichte aanpak en het samenbrengen van verschillende ambities op de diverse beleidsterreinen worden de intensiveringen integraal gewogen. De komende periode zullen concreet uitgewerkte voorstellen worden gedaan op het gebied van:

- Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe

- Uitwerking klimaat en energiebeleid
- Omvorming Drentse economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie
- Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt
- Structuurversterking recreatie en toerisme
- Structuurversterking land- en tuinbouw
- Ontwikkeling Regiopark Groningen Assen
- Attractieve steden
- Ontwikkeling natuurgebied LOFAR
- Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid
- Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres
- Verdubbeling van de spoorlijn Zwolle-Emmen

De mogelijkheid bestaat, het nog vrij besteedbare restant van de algemene reserve in te zetten voor dotatie aan het Stimuleringsfonds Drentse projecten.

## 6.4. Proceskosten

Voor het realiseren van de voorgestelde beleidsdoelen en prioriteiten wordt het uitgangspunt gehanteerd dat de personele omvang van de organisatie niet zal worden uitgebreid. In samenhang met de organisatie-ontwikkeling zal worden bezien in welke mate de geraamde proceskosten kunnen worden ingewisseld met de inverdieneffecten van de organisatie-ontwikkeling. Proceskosten zullen zich met name waar wordt samengewerkt met partners voordoen. Voor de overige voorstellen geldt, dat aangenomen is dat zich in de praktijk toch nog bijkomende kosten zullen voordoen.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
|---|---|---|
| 6.1. Organisatie-ontwikkeling | ■ Een slagvaardige, compacte en flexibele organisatie, gericht op de primaire taakstelling van de provincie.<br>■ Op termijn inverdieneffecten vanwege minder managementfuncties.<br>■ Formatiereallocatie voor nieuw beleid | ■ Verder implementeren reorganisatie.<br>■ Investeren in en versnellen van strategische personeelsplanning.<br>■ Oplossen van complexe P-dossiers.<br>■ Instroom-, doorstroom en uitstroomactiviteiten ten behoeve van personeelsplanning. |
| 6.2. Digitalisering | ■ Voldoen aan de doelen rond interne bedrijfsvoering die de Statennota Welkom in Digitaal Drenthe 2.0 vastgesteld<br>■ Digitaal werken is daarbij een voorwaarde voor het slagen van het nieuwe huisvestingsconcept en het voeden en verwerken van digitale diensten via de interne en externe sites. | Een nieuw Uitvoeringsprogramma Bedrijfsvoering is in de maak. Het gaat dan om:<br>■ digitalisering van post, stukkenstroom en archieven en<br>■ de stroomlijning van bedrijfsvoeringsystemen, alsmede de vervanging van het personeelssysteem<br>■ bouw van kennissystemen<br>■ uitwijkvoorzieningen |
| 6.3. Stimuleringsfonds Drentse projecten | Vanuit een gebiedsgerichte aanpak worden meer omvangrijke en grootschalige projecten van de grond getrokken. | Instellen Stimuleringsfonds Drentse projecten en uitwerken diverse concrete projectvoorstellen |
| 6.4. Proceskosten | Inzet in samenwerking met partners wordt gepleegd zonder dat daarvoor direct een uitbreiding van de organisatie noodzakelijk is. | Diverse beleidsinitiatieven worden eerst uitgewerkt naar uitvoeringsplannen die na besluitvorming met de samenleving worden gecommuniceerd |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 6. Middelen | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|
| 6.1. Organisatieontwikkeling | 3.500.000 | 2.500.000 | 0 | -650.000 | -650.000 |
| 6.2. Digitalisering | 668.000 | 1.050.000 | 882.750 | 299.813 | 293.906 |
| 6.3. Stimuleringsfonds Drentse projecten (storting € 17 mln in 2007 en ruim € 4 mln in 2008, zie dekkingsplan) | | | | | |
| 6.4. Proceskosten | 405.355 | 1.850.000 | | | |
| Totaal Programma 6. Middelen | 4.573.355 | 5.400.000 | 882.750 | -350.187 | -356.094 |

## Wat doen we nog meer?

### Planning en control

- Uitvoering geven aan P&C-cyclus (Voorjaarsnota begroting, rapportages, jaarverslag).
- Verder uitbouwen treasuryfunctie (waaronder Liquiditeitenbegroting, aanpassing financieringsstatuut).
- Uitvoeren verdere SISA-regelingen.
- Uitvoeren Controleplan.
- Het actueel houden van de financiële administratie.
- Applicatiebeheer van het bedrijfsvoeringsysteem.
- Verstrekken financiële adviezen aan directie en management.
- Uitzetten en aantrekken van geldmiddelen.
- Kaderstelling bedrijfsvoering.

### Informatievoorziening en automatisering

Binnen dit programma worden ook activiteiten ontwikkeld in het kader van de verbetering van de informatiebeveiliging (op basis van de landelijke Code voor Informatiebeveiliging), opleidingen en financiering van de deelname in het programma e-provincies (IPO). Verder lopen er diverse migratieprojecten.

- Aanbesteding en uitrol van 700 nieuwe werkplekken.
- Aanbesteding en vervanging van netwerkbekabeling (in relatie met renovatie).
- Realisatie van een externe computerlocatie voor opslag, remote backup en uitwijk.
- Vervanging van centrale server systemen, inclusief sanering van besturingssystemen.
- Vervanging van het personeelsinformatiesysteem Beaufort.

Voor het onderdeel digitalisering van de bedrijfsvoering spelen de volgende zaken.

- Ingevoerd een documentsysteem en een beschikbaar dynamische digitaal archief.
- Gunning van een nieuw personeelsinformatiesysteem.
- Digitalisering van personeelsdossiers.
- Invoeren van een kennissysteem op Huisnet.
- Subsidie volgsysteem 2.0 (verbeterde versie op basis van het nieuwe documentsysteem).
- Bouw van basisregistraties om aan te sluiten op landelijke voorzieningen (als DigiD).
- Als onderdeel van het Uitvoeringsprogramma Welkom in digitaal Drenthe 2007-2008 wordt erop ingezet dat www.drenthe.nl qua dienstverlening voldoet aan de normen van advies. overheid.nl (staat op minimaal de vierde plaats in de provinciemonitor).

### Communicatie

- Communicatieadvisering in alle fasen van het beleidsproces.
- Communicatieadvisering GS.

- Interne communicatie: advisering directie en afdelingshoofden; daarnaast uitvoeringsactiviteiten: onder andere berichtgeving Huisnet en samenstelling/eindredactie personeelsblad.
- Nieuwe media: verantwoordelijk voor actualisatie en eindredactie website.
- Relatiemanagement: activiteiten representatie en evenementen.

**Facilitaire voorzieningen**

De Afdeling Service Facilitair verzorgt producten en diensten op het gebied van huishoudelijke diensten en documentaire informatie voorziening. Het energie- en milieumanagementsysteem wordt verder ontwikkeld en onderhouden.

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer |
|---|---|
| Statennota Welkom in digitaal Drenthe 2.1:<br>■ voortgangsrapportage<br>■ Uitvoeringsprogramma e-dienstverlening 2007-2008<br>■ Uitvoeringsprogramma digitalisering bedrijfsvoering 2007-2008 | Oktober 2007 |
| Jaarrekening 2007 | Juni 2008 |
| Voorjaarsnota 2008 | Mei 2008 |
| Begroting 2009 | September 2008 |
| Bestuursrapportages 2008 | Juni en september 2008 |
| Onderzoek instandhouding reserves en voorzieningen | 2008 |

## Wat mag het kosten?

| | Product/prioriteiten | Rekening 2006 | Begroting 2007 | Begroting 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | | 4.573.355 | 5.400.000 | 882.750 | -350.187 | -356.094 |
| | Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 43.139.660 | 47.747.922 | 48.176.383 | 49.768.310 | 50.621.055 | 52.675.353 |
| | Totaal lasten | 43.139.660 | 52.321.277 | 53.576.383 | 50.651.060 | 50.270.868 | 52.319.259 |
| Baten | Totaal baten | 109.263.950 | 117.779.987 | 115.442.235 | 120.113.262 | 123.970.476 | 127.936.003 |
| Bestemming resultaat | Subtotaal voor bestemming | -66.124.290 | -65.458.710 | -61.865.852 | -69.462.202 | -73.699.608 | -75.616.744 |
| | Saldo reserve voor algemene doeleinden | 49.246.263 | -20.699.795 | 726.451 | -7.895 | -881.279 | -1.903.458 |
| | Saldo saldireserve | -9.334.261 | -7.193.952 | -1.739.642 | -1.022.381 | -33.148 | - |
| | Saldo reserve flexibel beleid | -3.710.401 | -333.539 | -160.193 | - | - | - |
| | Saldo egalisatiereserve uitvoering college-programma | -1.575.000 | -1.575.000 | -1.575.000 | - | - | - |
| | Saldo risicoreserve BTW-Compensatiefonds | -2.751.747 | - | -2.458.166 | - | - | - |
| | Saldo Stimuleringsfonds Drentse projecten | - | 17.000.000 | 4.063.820 | - | - | - |
| | Saldo van de reserve kunstwerken | - | - | -5.547.000 | - | - | - |
| | Saldo reserve grote projecten | -70.429 | - | - | - | - | - |
| | Saldo reserve flankerend beleid | -554.000 | - | - | - | - | - |
| | Saldo reserve frictiekosten ombuigingen | -547.488 | - | - | - | - | - |
| | Subtotaal na bestemming | -35.421.353 | -78.260.996 | -68.555.582 | -70.492.478 | -74.614.035 | -77.520.202 |
| Eindtotaal | Totaal saldo voor bestemming | -52.014.337 | -9.243.308 | +2.567.419 | -2.085.600 | +2.508.460 | +4.443.262 |
| | Totaal saldo mutaties reserves | 34.631.816 | 9.243.308 | -2.567.419 | +2.085.600 | -2.508.460 | -4.443.262 |
| | Totaal saldo na bestemming | -17.382.521 | - | - | - | - | - |

## Toelichting op de verschillen

De totale lasten van het programma Middelen zijn in 2008 per saldo ca. € 1,2 miljoen hoger dan in 2007.
Het hogere saldo wordt veroorzaakt door:

- een intensivering van de prioriteiten in 2008 met ruim € 800.000,--
- het vervallen van de post Vrij bestedingsruimte van ruim € 330.000,--; met ingang van deze begroting worden (extra) middelen voor nieuwe prioriteiten gedekt door bijdragen uit de nieuw ingestelde reserve Sstimuleringsfonds Drentse projecten of de algemene reserve
- het vervallen van de stelpost Nog niet kwantificeerbare ontwikkelingen ad € 200.000,--
- de verhoging van de post Onvoorziene uitgaven met € 120.000,-- naar € 450.000,-
- de stijging van de apparaatskosten met ruim € 800.000,-- als gevolg van de salarisstijging conform de cao (zie ook Voorjaarsnota 2007)

De totale baten van het programma Middelen zijn in 2008 per saldo ca. € 2,3 miljoen lager dan in 2007.
Het lagere saldo wordt veroorzaakt door:

- lagere inkomsten van rente-opbrengsten van bijna € 1,3 miljoen voor uitgezet kasgeld; deze zijn lager geraamd omdat de omvang van de reserves zal dalen
- de post Verwacht achterblijven van de uitgaven ad ruim € 1 miljoen vervalt met ingang van 2008
- de BNG heeft in 2007 eenmalig een extra dividend van ca. € 800.000,-- uitgekeerd
- de opbrengst van de motorrijtuigenbelasting is ruim € 3,0 miljoen hoger geraamd
- een lagere uitkering uit het Provinciefonds van per saldo ca. € 2,1 miljoen. In deze lagere uitkering is met ingang van 2008 de korting voor het inleveren van vermogensoverschotten begrepen
- een lagere bijdrage van de kostenplaats rente van € 100.000,--

# I Beleidsbegroting

# I.2 Paragrafen

# Paragraaf 2.1. Lokale heffingen

## 1. Grondwaterheffing

Op grond van het bepaalde in artikel 48 van de Grondwaterwet hebben PS bij wijze van belasting een heffing ingesteld op het onttrekken van grondwater. De regels die de provincie hanteert bij de grondwaterheffing zijn neergelegd in de Verordening op de heffing en de invordering van de grondwaterbelasting.
De regels die de provincie hanteert voor het onttrekken van grondwater zijn vastgelegd in de POV. De POV bevat regels voor onttrekkingen met het oog op bronbemaling, beregening of bevloeiing, noodvoorzieningen en grondwatersaneringen.
De bestedingsmogelijkheden voor de provincie van de grondwaterheffing zijn limitatief in de Grondwaterwet opgenomen.

Kosten die onder de heffing kunnen worden gebracht zijn:
a. maatregelen direct verband houdende met het voorkomen en tegengaan van de nadelige effecten van onttrekking en infiltraties, voor zover die niet voor rekening kunnen worden gebracht van de vergunninghouder;
b. voor grondwaterbeheer noodzakelijke kosten;
c. onderzoek en advies door een commissie van deskundigen;
d. bijhouden openbaar register;
e. schade-uitkering als gevolg van wijziging vergunning en in situaties waar veroorzaker moeilijk aanwijsbaar is.

**Inkomsten**
De belasting wordt geheven naar de onttrokken hoeveelheid grondwater, gemeten in kubieke meters.
Indien op grond van de vergunningvoorschriften water wordt geïnfiltreerd wordt op aanvraag van belastingplichtige het aantal kubieke meters geïnfiltreerd water in mindering gebracht op de voor de belasting te hanteren onttrokken hoeveelheid grondwater.
De hoogte van de heffing wordt vastgesteld door PS door middel van de notitie Kostenopzet Reserve grondwaterheffing. Jaarlijks wordt het tarief verhoogd met de gemiddelde prijsindex voor gezinsconsumptie. Voor 2007 geldt een tarief van € 1,025 per 100 m3 onttrokken hoeveelheid grondwater. De te betalen heffing mag naar beneden afgerond worden op hele euro's.
De belasting wordt verschuldigd op het moment waarop het grondwater wordt onttrokken en moet op aangifte worden voldaan.
De geraamde inkomsten voor 2008 zijn € 720.000,--.

**Kwijtscheldingsbeleid**
Bij invordering van de grondwaterbelasting wordt geen kwijtschelding verleend.

**Toekomstige ontwikkelingen**
Het Ministerie van Financiën is momenteel bezig met een onderzoek naar de mogelijkheden voor de overheveling van de (rijks)grondwaterbelasting naar een provinciale bestemmingsheffing.

## 2. Heffing ontgrondingen

Op grond van artikel 21f van de Ontgrondingenwet hebben PS bij wijze van belasting een heffing ingesteld op het ontgronden van stoffen. De regels die de provincie hanteert bij de ontgrondingenheffing zijn vastgelegd in de Heffingsverordening ontgrondingen Drenthe 2000. De regels die de provincie hanteert bij een ontgronding staan vermeld in de Ontgrondingenwet en in hoofdstuk 8 van de POV.
De bestedingsmogelijkheden voor de provincie van de ontgrondingenheffing zijn limitatief in de Ontgrondingenwet opgenomen.

Kosten die onder de heffing kunnen worden gebracht zijn:
a. ten hoogste 50% van de ten laste van de provincie komende kosten van werkzaamheden in verband met onderzoek en planning met betrekking tot ontgrondingen;
b. kosten van maatregelen, gericht op het bieden van compensatie in verband met de gevolgen van ingrijpende ontgrondingen ten behoeve van de grondstofvoorziening aan gebieden waar zodanige ontgrondingen plaatsvinden of plaatsgevonden hebben;
c. kosten met betrekking tot schadevergoedingen ingevolge artikel 26 van de Ontgrondingenwet.

**Inkomsten**
De heffingsplicht rust op alle houders van vergunningen en machtigingen, behalve als het vergunningen en machtigingen betreft die gelden voor minder dan 10.000 m3 vaste stoffen.
De heffing heeft betrekking op de hoeveelheden bodemmateriaal, gemeten in profiel van ontgraving (zogenaamde vaste kubieke meters). Het gaat daarbij om de bruto hoeveelheden, los van de vraag of het al dan niet verhandelbare specie betreft.
Het tarief bedraagt € 6,75 per 100 m3 hoeveelheid stoffen. € 1,80 per 100 m3 wordt gebruikt voor de kosten onder punt a, € 4,50 per 100 m3 wordt gebruikt voor de kosten onder punt b en € 0,45 per 100 m3 wordt gebruikt voor de kosten onder punt c.
De belastingschuld ontstaat op het tijdstip dat de vergunning of machtiging is verleend en wordt door middel van aanslag opgelegd.
De geraamde inkomsten voor 2008 zijn € 10.000,--.

**Teruggaaf**
Indien een vergunning of machtiging wordt vernietigd of ingetrokken dan wel wordt gewijzigd, vindt teruggaaf van de heffing plaats.
Geen teruggaaf vindt plaats over de hoeveelheid stoffen die reeds is gewonnen. Teruggaaf blijft ook achterwege indien het bedrag dat moet worden teruggegeven minder bedraagt dan het in artikel 21f van de Ontgrondingenwet genoemde bedrag van € 227,--.

**Kwijtscheldingsbeleid**
Bij de invordering van de ontgrondingenheffing wordt geen kwijtschelding verleend.

**Toekomstige ontwikkelingen**
Een voorstel tot wijziging van de Ontgrondingenwet is behandeld en aangenomen door de Eerste Kamer, waarbij de onder b genoemde heffing met ingang van 1 januari 2007 vervalt en de onder a genoemde heffing met ingang van 1 januari 2009.

## 3. Leges

Onder de naam leges worden rechten geheven ter zake van het genot van de door of vanwege het provinciaal bestuur verstrekte diensten. De leges worden geheven van de aanvrager van de dienst dan wel degene ten behoeve van wie de dienst is verleend. De tarieventabel voor 2008 zal in het najaar van 2007 ter beschikking komen.

**Toekomstige ontwikkelingen**
Naar verwachting treedt in de tweede helft van 2008 de WABO in werking. De wet vloeit voort uit het streven van het Kabinet Balkenende om het aantal regels te verminderen en de administratieve lasten voor burger en bedrijfsleven te verlichten. Bij de definitieve invoering zal naar alle waarschijnlijkheid de Legesverordening dienen te worden aangepast.

**Inkomsten**
De geraamde inkomsten voor 2008 zijn € 57.000,--.

| Prestatie | Budgetomschrijving | Rubrieknummer Legesverordening | Begroting 2007 in € | Begroting 2008 in € |
|---|---|---|---|---|
| 3300303 | Leges e.a. rechten VR/RVV | B.2 | 6.725 | 13.000 |
| 3310401 | Leges e.a. rechten wegenbeheer POV | B.7.a | 4.060 | 3.500 |
| 3330401 | Leges e.a. rechten | B.7.a | 6.925 | 500 |
| 3330501 | Leges e.a. rechten Zuid-Oost-Drentse varwegen | B.3 | 1.270 | 500 |
| 3440104 | Leges e.a. rechten vergunningverlening Grondwaterwet | B.8.a | 26.135 | 10.000 |
| 3560105 | Leges e.a. rechten vergunning van ontgronding | B.5 | 27.650 | 30.000 |
| | | | 71.495 | 57.000 |

Bij de raming van de legesinkomsten is uitgegaan van de bestaande wet- en regelgeving. Er is nog geen rekening gehouden met de invloed die de WABO hierop zou kunnen hebben, omdat daar nog geen duidelijkheid over bestaat.

**Kwijtscheldingsbeleid**
Bij de invordering van leges wordt geen kwijtschelding verleend.

## 4. Nazorgheffing stortplaatsen

Op grond van de Wet milieubeheer hebben PS bij wijze van een belasting een heffing ingesteld op het drijven van stortplaatsen, met uitzondering voor stortplaatsen waar baggerspecie is gestort en die (mede) worden gedreven door de minister van verkeer en waterstaat.

Kosten die onder de heffing kunnen worden gebracht zijn:
a. kosten in verband met de zorg voor de in de provincie gelegen stortplaatsen:
   - maatregelen strekkende tot het in stand houden, alsmede het herstellen, verbeteren of vervangen van voorzieningen ter bescherming van de bodem;
   - het regelmatig inspecteren van voorzieningen ter bescherming van de bodem;
   - het regelmatig onderzoeken van de bodem onder de stortplaatsen;
b. de afdracht van gelden aan het fonds als bedoeld in artikel 15.48 van de WM (claims van derden);
c. de door de provincie Drenthe uitgevoerde inventarisatie van plaatsen waar in de provincie Drenthe afvalstoffen zijn gestort en waar dat storten vóór 1 september 1996 is beëindigd en

het onderzoek naar en systematische controle van de aanwezigheid, de aard en de omvang van eventuele verontreiniging aldaar;

d. de dekking van de aansprakelijkheid, bedoeld in artikel 6:176 van het Burgerlijk Wetboek (een risicoaansprakelijkheid voor eventuele schade als gevolg van het verspreiden van verontreinigingen naar buiten de stortplaats).

De kosten voortvloeiende uit b zijn vooralsnog niet meegenomen in de berekening van de nazorgheffing. Voor risico's is een opslag van 5% in de berekening van de nazorgheffing verdisconteerd.

In 2004 hebben GS zowel de Checklist nazorgplannen als de Checklist nazorg baggerdepots voor het beoordelen van nazorgplannen vastgesteld. Op basis hiervan zijn de door de exploitanten geactualiseerde nazorgplannen in 2006 door het college van GS goedgekeurd.

**Beleid**

Het provinciaal beleid is erop gericht de heffing zodanig te doen zijn dat de doelvermogens, nodig om de eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen uit te bekostigen, worden bereikt.

**Inkomsten**

De nazorgheffing wordt geheven per stortplaats. De hoogte van de jaarlijkse heffing is afgeleid van het doelvermogen per stortplaats. Door de actualisatie van de nazorgplannen is het tarief van de nazorgheffing voor Meisner (SITA-stortplaats) met ingang van het jaar 2007 gewijzigd in € 201.577,--. Voor Essent Milieu te Wijster is het tarief teruggebracht naar € 0,--.
Het tarief voor 2008 kan uiterlijk in december 2007 worden vastgesteld. Voor de provinciale Exploitatiebegroting is een eventuele tariefwijziging overigens neutraal, omdat de totale nazorgheffing in het Nazorgfonds wordt gestort.

**Kwijtscheldingsbeleid**

Bij de invordering van de heffing wordt geen kwijtschelding verleend.

## 5. Opcenten motorrijtuigenbelasting

Op grond van artikel 222 van de Provinciewet worden provinciale opcenten geheven. De opcenten zijn een opslag op een andere belasting, namelijk de motorrijtuigenbelasting (MRB). Deze belasting wordt geïnd door de Rijksbelastingdienst. De opbrengst opcenten MRB is qua opbrengst de belangrijkste provinciale heffing.

**Beleid**

Het tarief voor de opcenten van de MRB wordt jaarlijks geïndexeerd. Voor Drenthe vindt deze indexering plaats op basis van het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie.

De tariefsontwikkeling geeft het volgende beeld.

| 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|
| 79,7 | 80,8 | 81,9 | 83,0 |

**De inkomsten**
Op basis van de huidige gegevens en aannames is een raming gemaakt van de verwachte ontwikkeling van de opbrengst opcenten MRB.

In navolgende tabel is de raming voor 2008 en volgende jaren weergegeven.

| 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|
| 42.708 | 44.030 | 45.394 | 46.801 |

Bedragen x € 1.000,--

**Kwijtscheldingsbeleid**
Voor bezwaar, beroep en eventuele vrijstellingen of heffingen is de Rijksbelastingdienst verantwoordelijk.

# Paragraaf 2.2. Weerstandsvermogen

## Inleiding

In deze paragraaf wordt het weerstandvermogen van de provincie Drenthe weergegeven. Het weerstandsvermogen is de relatie tussen de weerstandscapaciteit en de risico's. De weerstandscapaciteit omvat de middelen en mogelijkheden waarover de provincie kan beschikken om niet-begrote kosten te dekken. Voor het kunnen beoordelen van het weerstandsvermogen is het noodzakelijk de aanwezige weerstandscapaciteit te analyseren in samenhang met de omvang en de achtergronden van de risico's.

## Provinciaal beleid

In de Voorjaarsnota 2007 PLUS is de nieuwe koers van het college gepresenteerd. Om de vele ambities van de provincie Drenthe te realiseren is het van belang dat de provinciale middelen zo scherp mogelijk ingezet worden. Hier past een wat minder behoudende financiële koers bij. Het is niet de bedoeling dat er geld blijft liggen. Deze koers houdt ook in dat er meer dan voorheen risico's genomen worden. Deze risicovollere koers kan gevolgd worden indien er sprake is van voldoende weerstandscapaciteit, zodat de eventuele financiële tegenvallers opgevangen kunnen worden.

Hierna gaan wij in op het beleid met betrekking tot weerstandscapaciteit en de risico's. Op basis van de conclusie uit het rapport over weerstandsvermogen van onze huisaccountant uit 2005 werd een noodzakelijke weerstandscapaciteit geacht ongeveer € 25 miljoen te zijn.

De weerstandscapaciteit als percentage van de totale lasten (10%) is eveneens een goed meetpunt. Immers, naarmate de lasten in de Begroting toenemen zijn de risico's vaak ook groter. De totale begrote lasten 2008 bedragen € 251 miljoen; 10% hiervan is € 25,1 miljoen.

## Weerstandscapaciteit

Onder weerstandscapaciteit verstaat het BBV de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt om niet-begrote kosten te dekken. Hierbij kan een onderscheid worden gemaakt tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit.
Vanwege de nieuwe koers die het college voorstaat en die door middel van de Voorjaarsnota PLUS door de staten is bekrachtigd, wordt er ten aanzien van de incidentele en structurele weerstandscapaciteit een ander uitgangspunt gehanteerd. Niet alle vrije reserves worden gerekend tot de weerstandscapaciteit. Immers, de intentie is uitgesproken concrete en uitgewerkte plannen aan de staten voor te leggen ten laste van reserves. Dit uit zich met name in de (vrij aanwendbare) reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten. Binnen de definitie van de BBV valt een dergelijke reserve te rekenen tot de weerstandscapaciteit. Omdat de komende collegeperiode een aantal projecten uit deze reserve gefinancierd gaat worden is het niet reëel om deze reserve mee te tellen voor de weerstandscapaciteit. Dit geldt gedeeltelijk ook voor de reserve voor algemene doeleinden.
Om scherper het onderscheid te krijgen tussen een reserve die nodig is om te voldoen aan de weerstandscapaciteit en de vrij aanwendbare reserves wordt voorgesteld een risicoreserve in te stellen.

Deze risicoreserve wordt gevormd ten laste van de reserve voor algemene doeleinden en de saldireserve. Na deze mutatie is er een vrij besteedbare reserve voor algemene doeleinden naast een risicoreserve als buffer ten behoeve van de weerstandscapaciteit. De saldireserve is niet in z'n geheel naar de reserve voor algemene doeleinden gebracht vanwege uitgaven die nog gemaakt worden voor zaken uit het Collegeprogramma 2003-2007. Uiteindelijk zal de saldireserve medio 2010 op € 0,00 uitkomen. Daarmee vormt de reserve voor algemene doeleinden de incidenteel vrij besteedbare ruimte.

## 1. Incidentele weerstandscapaciteit

De incidentele weerstandscapaciteit is het vermogen dat ingezet kan worden om eenmalige tegenvallers op te vangen. Na doorvoering van vorenstaande voorstellen wordt hiervoor de risicoreserve gebruikt. Voorgesteld wordt de risicoreserve per 1 januari 2008 in te stellen ter grootte van € 19 miljoen. Samen met de onbenutte belastingcapaciteit (structurele weerstandscapaciteit) van ruim € 10 miljoen voldoet de provincie daarmee ruimschoots aan de norm.

De huidige Meerjarenbegroting (zie ook Nota van aanbieding) sluit op basis van onttrekkingen aan de reserve voor algemene doeleinden. Op voorhand zijn er geen resultaten uit de "oud voor nieuw"-discussie en de vernieuwde discussie over de reserves ingeboekt. Het volgende beeld is daarmee het uitgangspunt voor de primaire Begroting 2008:

| Verloop Reserve voor algemene doeleinden | |
|---|---|
| Stand per 1 januari 2008 | 36.322.529 |
| Rentetoerekening 2008 | 726.451 |
| Onttrekking 2008 | 0 |
| Stand per 1 januari 2009 | 37.048.979 |
| Rentetoerekening 2009 | 740.980 |
| Onttrekking 2009 | 748.875 |
| Stand per 1 januari 2010 | 37.041.084 |
| Rentetoerekening 2010 | 740.822 |
| Onttrekking 2010 | 1.622.101 |
| Stand per 1 januari 2011 | 36.159.805 |
| Rentetoerekening 2011 | 723.196 |
| Onttrekking 2011 | 2.626.654 |
| Stand per 1 januari 2012 | 34.256.347 |

Het saldo van de saldireserve is daarmee per 1 januari 2008 overgeheveld naar de reserve voor algemene doeleinden en er is een risicoreserve ingesteld ter hoogte van € 19 miljoen.
Incidenteel vrij besteedbaar is daarmee € 34,3 miljoen.
Verschil met het gepresenteerde overzicht in de voorjaarsnota (oud) is het inlopen van vermogensoverschotten. Dit gebeurt nu jaarlijks (€ 5 miljoen) door middel van een korting op de algemene uitkering. Deze korting is meegenomen in de begrote bedragen algemene uitkering.

De daarmee ingestelde reserves hebben de volgende functie.

*Risicoreserve*
Deze reserve wordt ingesteld om incidentele tegenvallers op te vangen, welke niet door een specifieke voorziening worden afgedekt. Voorgesteld wordt deze reserve € 19 miljoen groot te laten zijn de komende jaren. Jaarlijks zal aan de hand van een risico inventarisatie worden bekeken in hoeverre het weerstandsvermogen in de toekomst bijgesteld dient te worden.

*Saldireserve*
Deze reserve zal worden gebruikt als algemeen dekkingsmiddel voor resterende uitgaven uit het collegeprogramma 2003-2007. In PS is besloten hier de saldireserve voor te gebruiken, met het overhevelen van een groot gedeelte van het saldo zal de reserve medio 2010 op € 0,00 uitkomen.

De eventuele resultaten van de oud voor nieuw discussie zullen leiden tot lagere onttrekkingen en daarmee een hogere incidenteel besteedbare vrije reserve.

*Bestemmingsreserves*
Alle bestemmingsreserves zijn door PS bestemd voor een bepaald doel. Alleen voor het afgesproken doel mogen bestedingen plaatsvinden. Zoals in de Voorjaarsnota 2007 PLUS aangekondigd is, worden de komende periode voorstellen gedaan hoe in 2008 met reserves omgegaan zal worden. Als uitwerking van dit voorstel zal per individuele reserve worden bekeken welke consequenties dit met zich meebrengt. Uitgangspunt hierbij is het verbeteren van de transparantie en het jaarlijks integraal afwegen van middelen. In de Voorjaarsnota 2008 zullen voorstellen gedaan worden betreffende de inzet van reserves, nadien kan een inschatting gemaakt worden welk deel hiervan vrij aanwendbaar is en toegevoegd kan worden aan de algemene reserves. Daarna kan bepaald worden welk deel hiervan als incidentele weerstandscapaciteit aangemerkt zou kunnen worden.

## 2. Structurele weerstandscapaciteit

Met de structurele weerstandscapaciteit worden de middelen bedoeld die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van bestaande taken. Dit betreft in de beginsel de optelsom van de ruimte op de Begroting en de onbenutte belastingcapaciteit.

*Ruimte op de Begroting*
De post Onvoorziene uitgaven binnen het begrotingsprogramma Financiering en algemene dekkingsmiddelen, ten bedrage van structureel € 450.000,--, kan worden aangemerkt als onderdeel van de structurele weerstandscapaciteit. In de Voorjaarsnota 2007 PLUS is voorgesteld deze post voor onvoorziene omstandigheden te blijven gebruiken, maar om deze post ook te gebruiken voor dekking van voorbereidingskosten. Hieronder worden kosten verstaan die gemaakt worden om een project (investering) uit te werken tot een concreet statenvoorstel. Indien de staten besluiten tot een dergelijke investering of project, zullen deze kosten worden toegevoegd aan de investering/het project. Als het project niet doorgaat, zullen de voorbereidingskosten ten laste van de post Onvoorzien worden gebracht.

*Onbenutte belastingcapaciteit*
De onbenutte belastingcapaciteit van de provincie Drenthe bestaat uit het verschil tussen de opbrengst bij het maximaal aantal te heffen opcenten MRB en de opbrengst bij het werkelijke tarief. De raming in de begroting 2008 is uitgegaan van een tarief per 1 april 2008 van 79,7. Het maximumtarief dat door het ministerie van Financiën is vastgesteld voor de periode 1 april 2008 tot en met 31 maart 2009 bedraagt 107,9. Gebaseerd op deze uitgangspunten is de onbenutte belastingcapaciteit als volgt (afgerond x € 1.000,--).

| | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| Voorgesteld tarief | 40.664 | 41.635 | 42.629 | 43.647 |
| Maximaal tarief | 50.906 | 56.381 | 57.727 | 59.106 |
| Onbenutte belastingcapaciteit | 10.242 | 14.746 | 15.098 | 15.459 |

## De weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe

Uit het vorenstaande blijkt dat de weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe als volgt kan worden weergegeven (afgerond, x € 1.000,--).

| Omschrijving | 2008 | | 2009 | | 2010 | | 2011 | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. |
| Risicoreserve | 19.000 | | 19.000 | | 19.000 | | 19.000 | |
| Ruimte binnen begroting | | 450 | | 450 | | 450 | | 450 |
| Onbenutte belastingcapaciteit | | 10.242 | | 14.746 | | 15.098 | | 15.459 |
| Totaal (inc. + struct) | | 29.692 | | 34.196 | | 34.548 | | 34.909 |

Vanzelfsprekend geldt dat de componenten van de weerstandscapaciteit verschillen in hun mate van inzetbaarheid. Zo is de risicoreserve direct aanwendbaar tot het maximum. Het verhogen van het opcententarief in het kader van het opvangen van risico's zal daarentegen niet lichtvaardig worden besloten.

## Inventarisatie van de aanwezige risico's

Van de risico's die de provincie loopt, is een aantal afgedekt door de gebruikelijke verzekeringen of door het instellen van voorzieningen. In deze paragraaf gaat het om risico's die niet zijn afgedekt of niet kunnen worden afgedekt. Provincies hebben te maken met een diversiteit aan lastig in te schatten risico's die bovendien soms onderling afhankelijk zijn. De provincie onderkent de volgende risico's.

## Renteontwikkeling

Het vreemd vermogen bedraagt 44% van het totale vermogen. De risico's bij de renteontwikkeling van het vreemd vermogen zijn beperkt, omdat het hier vooral om langlopende geldmiddelen gaat met een vast rentepercentage. Voor de uitgezette gelden werd in 2007 uitgegaan van een kortetermijnrente van 2,5%. De gerealiseerde kortetermijnrente over de uitgezette gelden bedroeg per 1 mei 2007 3,64%. Gezien de stijgende rentepercentages voor de korte termijn wordt voor de Begroting van 2008 uitgegaan van een kortetermijnrente voor de uitgezette gelden van 4%. Wij hebben in 2007 geen nieuw lang vreemd vermogen aangetrokken en zijn voor 2008 niet voornemens dit te gaan doen.

**Renterisico ILG**

De provincie Drenthe loopt een renterisico bij de uitvoering van het ILG 2007-2013. De hoogte van het risico is afhankelijk van de snelheid in de uitvoering van het pMJP Drenthe landelijk gebied.
Het risico is ontstaan, omdat GS hebben uitgesproken de ambities die in het pMJP staan en voor wat betreft de rijksmiddelen (uitvoering rijksdoelen door provincie) over 7 jaar verspreid worden uitbetaald.
Concreet betekent dit dat als wij de rijksdoelen snel uitvoeren om op termijn kans te maken op extra middelen door bijstelling van de te behalen prestaties aan rijksdoelen, de provincie gebruik zal moeten maken van de leenfaciliteit bij het Groenfonds. Elk kwartaal stort het Rijk bij het Groenfonds middelen, waaruit de provincie de Dienst Landelijk Gebied (DLG) en de Dienst Regelingen (DR) bevoorschot.

Naast het risico van betalen staat natuurlijk ook het voordeel van rentevergoeding ontvangen. Op dit moment heeft de provincie een batig saldo op de rekening bij het Groenfonds staan (eerste storting ontvangen, eerste betalingen aan DR en DLG gedaan).

**Overige risico's ILG**

Met ingang van 2007 voert de provincie de regie inzake het ILG. De feitelijke (financiële) uitvoering vindt plaats door DLG en DR. Ten tijde van opmaken van deze begroting zijn er risico's te onderkennen, omdat de procedures nog niet volledig uitgekristalliseerd zijn:

- onduidelijkheid over de accountantsverklaringen die de provincie van DLG en DR gaat ontvangen;
- nog geen volledige afstemming tussen door DLG en DR verstrekte verantwoordingsinformatie en de wijze van verantwoording in de provinciale administratie;
- DLG en DR verantwoorden op kasbasis (dus exclusief verplichtingen) en registeren daarnaast apart verplichtingen. De provinciale boekhouding kent een stelsel van baten en lasten. Dit betekent dat de provincie (mogelijk) een deel van de verplichtingen in de provinciale jaarrekening moeten opnemen.

Verder kent het ILG een lange looptijd, namelijk tot en met 31 december 2013.
Het financieel risico dat in dit verband gelopen wordt is niet te kwantificeren.

## Financiële risico's

Over de verstrekte leningen loopt de provincie een kredietrisico. Voor het merendeel van de verstrekte geldleningen is echter sprake van hypothecaire zekerheidstelling. Over de verstrekte leningen aan RTV Drenthe van € 4,4 miljoen per 31 december 2007 loopt de provincie een kredietrisico.

## Begrotingsrisico's

Aan veel ramingen in de Begroting zijn onzekerheden verbonden. Bovendien zijn de te realiseren baten en lasten soms niet goed te beïnvloeden.

## Risico's op gegarandeerde geldleningen

Het totaal van de gegarandeerde geldleningen bedraagt per 31 december 2007 € 14 miljoen (2006: € 21 miljoen). De meeste hiervan zijn verstrekt ten behoeve van instellingen in de gezondheidszorg. Er worden in deze sector geen nieuwe garanties afgegeven. Het risico is in 2007 door aflossingen afgenomen met € 7 miljoen en zal in de toekomst verder afnemen.

## BTW-compensatiefonds

Er zijn (landelijk) nog enkele onduidelijkheden betreffende de verwerking van de compensatie van de btw. De definitieve uitname uit het Provinciefonds is nog niet bekend. Wel is bekend dat dit geen negatieve gevolgen voor de provincie Drenthe heeft. De reserve BTW-compensatiefonds wordt per 1 januari 2008 opgeheven.

## Kosten bestuursdwang

Bij de geïntensiveerde handhavingactiviteiten kan het noodzakelijk zijn dat de provincie bestuursdwang moet toepassen. Het is niet altijd zeker dat verhaal van de kosten hiervan mogelijk is.

## Claims van derden

Hierbij gaat het om de aansprakelijkheid van de provincie bij (vermeend) onrechtmatig handelen. In de afgelopen jaren is "de lagere overheid" regelmatig geconfronteerd met gebeurtenissen die haar imago geen goed hebben gedaan. Deze gebeurtenissen hebben geleid tot een kritischer houding van burgers en bedrijven ten opzichte van de lagere overheid. Deze kritische houding leidt ertoe dat de lagere overheid vaker wordt aangesproken op de kwaliteit van de door haar geleverde prestaties. De nasleep van de recente gebeurtenissen bij de lagere overheid, waaronder de gebrekkige handhaving van veiligheidsvoorschriften, bevestigen dit. Hoewel zich in de afgelopen jaren bij de provincie Drenthe geen claims van belang hebben voorgedaan die het noodzakelijk maakten de hiertoe aangehouden buffer in het weerstandsvermogen aan te spreken, achten wij het, gezien de maatschappelijke ontwikkelingen ter zake, toch blijvend nodig hiervoor een risicoreserve binnen het eigen vermogen aan te houden. De accountant heeft daarom aanbevolen een risicobandbreedte aan te houden van minimaal € 1,5 miljoen tot maximaal € 2,5 miljoen. Deze inschatting is gemaakt door uit te gaan van 5 tot 10 gebeurtenissen, waarbij claimrisico's zouden kunnen ontstaan en een maximaal risico per gebeurtenis van circa € 250.000,--. Er lopen 2 schadeclaims inzake de vorming van slijmalg in de Grote Rietplas. De provincie is naast de gemeente en het waterschap aansprakelijk gesteld. De gemeente is de hoofdaansprakelijke.

## Decentralisatie van rijkstaken

Naast de overdracht van bevoegdheden en middelen vindt ook overdracht van risico's plaats waarbij geen compensatie in geld plaatsvindt. Ook herverdeeleffecten dragen in geval van overdracht van rijkstaken naar de lagere overheden bij tot een verhoging van de risico's. De verwachting is dat het risico toeneemt door de verdergaande bezuinigingen en ombuigingen van het Rijk.

## Bodemsanering en -bescherming

Verontreinigde bodemlocaties worden steeds vaker vanuit een maatschappelijk oogpunt gesaneerd, waarbij de provincie een stimulerende en een regierol vervult. Met het afromen van de Voorziening bodemsanering is het risico groot dat, bij onvoldoende rijksmiddelen, de ruimtelijke stedelijke ontwikkeling stagneert door het ontbreken van middelen voor voorfinanciering of cofinanciering. In de programmaperiode 2005-2009 is met de genoemde risico's rekening gehouden.

**Locatiespecifiek**
In 2005 is een aanvullend onderzoek gestart naar de risico's van de vervuilde locatie VanWijk & Boerma te Vries. Dit in verband met een afgegeven beschikking "ernst en urgentie".

De beschikking geeft aan dat er op een bepaald tijdstip gestart moet zijn met het saneren van de locatie.
De saneringskosten voor het gehele project, dat veel jaren zal doorlopen zijn in eerdere rapporten geschat op circa € 19 miljoen. Wegens het ontbreken van een aansprakelijke private partij en afhankelijk van de uitkomsten kan de provincie verantwoordelijk gesteld worden om te saneren. De kosten van deze sanering zijn niet voorzien in het huidige budget dat door VROM tot 2010 beschikbaar gesteld is. De provincie zal in dit geval voor een deel de kosten moeten tot 2010 voorfinancieren.

## Onderhoud wegen en kanalen

De provincie loopt het risico dat door derden veroorzaakte schades niet of niet geheel verhaald kunnen worden. Met name schades aan wegen veroorzaakt, anders dan door een ongeval, zijn veelal niet op de eigenaar te verhalen. De provincie wordt verder met enige regelmaat aansprakelijk gesteld voor ongevallen die vaarweggebruikers overkomen. De provincie is hiervoor verzekerd. Daarnaast kunnen ook natuurlijke calamiteiten als extreme regen- of sneeuwval of aardschokken aanzienlijke schades tot gevolg hebben. De risico's blijven structureel aanwezig.

### Vergoeding btw op schades

Er is een landelijke btw-discussie met de verzekeringsmaatschappijen. De verzekeringsmaatschappijen willen de btw van de schades niet vergoeden omdat de provincies en gemeenten deze btw vervolgens kunnen compenseren. Over de te volgen koers inzake uitkering van compensabele btw op schadeclaims heeft een overleg plaatsgevonden tussen vertegenwoordigers van onder meer het Verbond van Verzekeraars, de VNG en het IPO. Het overleg heeft niet geresulteerd in een definitieve standpuntinname van het Verbond van Verzekeraars, maar wel in het besluit van de vertegenwoordigende overheden om de rechter een bindende uitspraak te laten doen.

### Marktsituatie bij aanbestedingen

De (aanbestedings)marktsituatie in de jaren 2001-2006 kenmerkt zicht door verlaagde aanneemsommen, mede door de Bouwaffaire en lagere omzetvolumina bij opdrachtgevers. Deze gunstige marktsituatie heeft in het verleden geleid tot kortingen in de aanneemsommen. Naar verwachting zal de vraag op de aannemersmarkt naar onderhoudswerken toenemen. Deze toenemende vraag heeft als gevolg dat er bij de aannemers leveringsproblemen met betrekking tot grondstoffen kunnen ontstaan en dat er een gebrek aan gekwalificeerd personeel kan zijn. Bij een gelijkblijvend aanbod en een toenemende vraag loopt de provincie het risico dat de aanneemsommen hoger worden, boven de inflatie uit. Om de risico's te beperken probeert de provincie Drenthe wel op het "juiste moment" de markt te betreden.

### Openbare verlichting

Het voornemen is om in het kader van het energiebeleid de openbare verlichting te gaan verminderen. De provincie loopt het risico dat er verschil in inzicht is met betrekking tot openbare verlichting tussen de burgers en de provincie. Om de risico's te beperken hecht de provincie waarde aan de communicatie hieromtrent met de burgers. Uit onderzoek is gebleken dat door het uitvoeren van deze energiebesparende maatregel de verkeersveiligheid niet in het geding komt.

## Financiële risico's ten aanzien van Drentse Maat en Verplaatsingsregeling bedrijven

De provincie heeft één fonds opgericht bij het Nationaal Groenfonds ten behoeve van de 2 vorengenoemde regelingen. Daarnaast wordt geld geleend bij het Nationaal Groenfonds ten behoeve van de aankoop dan grond door DLG ter realisatie van de doelen waarvoor deze fondsen zijn opgericht. Wanneer de doelen bereikt zijn, worden deze gronden weer vervreemd. Vanuit de fondsen worden de kosten die het Nationaal Groenfonds hiervoor maakt betaald en komen de pachtinkomsten binnen. Aangezien een deel van de gronden meerjarig in eigendom is van DLG, hebben fluctuaties in de prijsontwikkeling van gronden invloed op de het vermogen in de fondsen. De langjarige ontwikkeling is dat de grondprijzen stijgen. De kortetermijnhandel laat wel eens fluctuaties zien, waardoor de laatste jaren zowel gronden met winst als met verlies verhandeld zijn. De fondsen worden zodanig beheerd dat er een ruime buffer is om dergelijke fluctuaties op te vangen.

## Risico's in het kader van het Kompas

De provincie Drenthe is bij de Gemeenschappelijke regeling SNN mede risicodragend voor de risico's bij de uitvoering van het Kompas-programma, zoals onrechtmatigheden bij de uitvoering van projecten, interpretatieverschillen en verandering van regelgeving. Voor oude en huidige programma's en regelingen is geraamd hoe groot de risico's zijn. De risico's zijn vervolgens afgezet tegen de beschikbare reserves. Voor de oude programma's en regelingen is er binnen SNN ruim voldoende weerstandsvermogen om de resterende risico's op te vangen.
De omvang van de reserves bij de huidige programma's en regelingen is voldoende om inhoudelijke en budgettaire risico's op te vangen. Procedurele risico's kunnen nog niet worden geraamd. Indien deze in de toekomst optreden, is het niet waarschijnlijk dat de reserves op de huidige programma's kunnen worden aangewend ter dekking van de risico's.
Bij de uitvoeringskosten voor de huidige programma's (vooral EZ/Kompas) wordt een tekort verwacht dat niet kan worden gedekt uit reserves op het programma. Nader onderzoek is nodig om te bepalen of reserves op oude programma's en regelingen voor dit doel kunnen worden aangewend.

## Dividend Essent

Het dividend van Essent is voor 2008 geraamd op € 6,7 miljoen. De winst is per definitie echter onzeker. Het risico kan zowel positief als negatief zijn. Wel is het zo dat Essent er naar streeft het dividend niet minder te laten zijn dan over het voorgaande jaar. Het uitgangspunt hierbij is dat het dividend is gebaseerd op de winst uit normale bedrijfsactiviteiten.

## Nazorg stortplaatsen

Op grond van de wettelijke nazorgregeling in de WM wordt de provincie, na overdracht van de nu operationele stortplaatsen, verantwoordelijk voor de bestuurlijke, organisatorische en financiële aspecten van de nazorg van deze stortplaatsen. Er worden in dit kader risico's genomen, vooral als het doelvermogen niet wordt bereikt als gevolg van tegenvallende rendementen, een snellere sluiting van de stortplaats dan voorzien of door wanbetaling, evenals door niet-voorziene omstandigheden nadat overdracht van de stortplaatsen aan de provincie heeft plaatsgevonden. Nadat de stortplaatsen zijn gesloten, kan geen verrekening met de exploitant

meer plaatsvinden. Met behulp van een protocol sluitingsverklaring en een risicomodel wordt het risico beperkt.

## Uitvoering MUP verkeer en vervoer

Het gaat hierbij om diverse risico's, waaronder:

- planschade. Met name bij de grotere nieuwbouwprojecten (zoals de aanleg van rondwegen) kan het risico van planschade ex artikel 49 van de WRO niet geheel worden uitgesloten. Van belang is dat dit risico al tijdens de bestemmingsplanprocedure wordt geïnventariseerd;
- vertraging planprocedures als gevolg van de advies- en beroepsprocedures bij het voldoen aan planologische regelingen en/of diverse vergunningen;
- draagvlak planontwikkeling. Kenmerk voor het huidige provinciale beleid is het streven naar een verkeers- en vervoersvisie per corridor of gebied en een daarop gericht integraal maatregelenpakket. Met name het draagvlak voor de conclusies en aanbevelingen van de verschillende corridorstudies bepaalt de haalbaarheid van meerjarenuitvoeringsconvenanten. In financiële zin kunnen deze risico's positief en negatief zijn;
- onteigening. Veelal worden de gronden langs minnelijke weg verworven. In een aantal situaties is echter een onteigeningsprocedure nodig. Deze procedures zijn tijdrovend, dus vertragend en kostenverhogend;
- bodemsaneringen. In incidentele gevallen zal tijdens de uitvoering van het werk verontreiniging van het grondwater of van de bodem worden aangetroffen. Bodemsaneringen kunnen aanzienlijk kostenverhogend werken en zullen vaak tot grote vertragingen van het project leiden. Bij wegconstructies moet rekening worden gehouden met de mogelijkheid van het moeten afvoeren en verwerken van teerhoudend asfalt;
- geluidhinder. Sinds een aantal jaren moet bij reconstructies een akoestisch geluidonderzoek worden uitgevoerd naar de effecten van de maatregelen op de omgeving (bijvoorbeeld de woningen langs een weg). Voor het geval de berekende geluidbelasting 1,5 dB hoger is dan de waarde in de oude situatie, moet de overheid maatregelen treffen. Daarbij kan gedacht worden aan maatregelen aan de bron (bijvoorbeeld geluidreducerend asfalt) dan wel aan maatregelen op de plaats waar het effect optreedt (bijvoorbeeld maatregelen aan de woningen). Indien er maatregelen moeten worden getroffen, zijn deze van invloed op de kosten van het project;
- kabels en leidingen. Het moeten verleggen van kabels en leidingen kan in sommige gevallen aanzienlijk kostenverhogend werken en in de tijd gezien vertragingen opleveren;
- aanbestedingen. De op het moment van aanbesteden heersende marktsituatie kan een risico vormen. Een mee- of tegenvallende aanbesteding kan wel 30% verschil maken;
- water-, archeologie-, flora- en faunatoets. Voordat een bestemmingsplan gewijzigd kan worden moet de water-, archeologie-, flora en faunatoets met een positief resultaat worden doorlopen. Bij negatief resultaat kan het leiden tot een wijziging dan wel vertraging van het project;
- financiële dekkingsplannen. De uitwerking van het provinciale beleid wordt in nauwe samenwerking met derden (onder andere Rijk en gemeenten) in een Meerjarig regionaal investeringsprogramma opgenomen. Per project wordt aangegeven welke overheden en instanties als financieel medeverantwoordelijke partner worden gezien. De afspraken daarover worden sinds 2005 jaarlijks in het PUP vastgelegd. Het dekkingsplan moet als een risico worden gezien in geval over de financieringsopzet nog geen overeenstemming is bereikt. In die gevallen waar een project in eerste aanleg een provinciale verantwoordelijkheid betreft, zal de provincie zelf moeten zorg dragen voor een financieel vangnet voor het eventueel (gedeelte-

lijk) mislukken van de nagestreefde financieringsopzet. Dat vangnet zal in beginsel worden gevonden binnen de provinciale budgetten.

## Motorrijtuigenbelasting

Het Centraal Bureau Motorrijtuigenbelasting (CBM) int de provinciale opcenten en draagt deze aan de provincies af. De provincies hebben geen controlemogelijkheden op deze afdrachten en zijn daarmee informatieafhankelijk van het CBM. Er blijft onzekerheid bestaan over de juistheid en de volledigheid van de ontvangen opcenten. Overigens is inmiddels door het IPO het initiatief genomen om een convenant met de Belastingdienst op te stellen waarin de controle- en informatiemogelijkheden afdoende worden geregeld.

## Overige aanwezige risico's

Ten slotte vermelden wij nog de volgende aanwezige risico's.

- Oninbare debiteuren.
- Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen.
- Kosten Sociaal statuut.
- Subsidieafrekeningen richting het Rijk.
- Ontoereikende verzekeringen.
- Beleidsrisico's.

### Oninbare debiteuren

Bij de uitvoering van risicovolle projecten vraagt de provincie Drenthe bankgaranties aan, maar er is wel sprake van oninbaarheid op debiteuren. Het debiteurensaldo van de provincie bedroeg per 31 december 2006 € 2,9 miljoen. Van dit bedrag had € 1 miljoen betrekking op openbare lichamen. Van het debiteurensaldo per 31 december 2006 resteert per 23 februari 2007 een bedrag van € 2,3 miljoen. Op de vorderingen op debiteuren is een voorziening voor mogelijke oninbaarheid in mindering gebracht van € 0,9 miljoen.

### Specifieke uitkeringen

De provincie ontvangt uit vele subsidieregelingen gelden van het Rijk. Over de besteding ervan moet in veel gevallen verantwoording worden afgelegd. Hierbij dient meestal een accountantsverklaring te worden afgegeven. Met ingang van 2006 worden in de Jaarrekening (SISA-bijlage) een aantal specifieke uitkeringen opgenomen, waardoor een specifieke accountantsverklaring niet meer vereist is. De verwachting is dat dit voor steeds meer specifieke uitkeringen zal gaan gelden. Indien de subsidievoorwaarden niet adequaat worden nageleefd, bestaat het risico dat gelden dienen te worden terugbetaald aan het Rijk, terwijl de kosten wel zijn gemaakt of bedragen wel zijn doorgegeven naar andere instellingen. Het genoemde risico leidt daarom niet tot een kwantificering van een aanwezig financieel effect.

### Ontoereikende verzekeringen

Een groot deel van de risico's is te verzekeren. De provincie heeft de normaal gebruikelijke risico's behorende bij hun taken dan ook verzekerd. Daarnaast zijn diverse aansprakelijkheidsverzekeringen afgesloten.

**Beleidsrisico's**
De provincie loopt ook ten aanzien van wijziging van beleid en/of van (financiële) herprioritering risico's. Met name bij langjarige projecten is dit risico reëel, omdat het Rijk hier een grote invloed op heeft. Verder loopt de provincie risico ten aanzien van draagvlak bij externe partijen. Veel provinciale ambities zijn qua haalbaarheid afhankelijk van de medewerking van derden: bestuurlijk - politiek, beleidsmatig, financieel, prioriteit en procedureel. Dit risico kan zich in het bijzonder voordoen bij deelname van de provincie aan bijvoorbeeld de ontwikkeling van het gebied Leek-Roden of aan het Masterplan Assen-Zuid.

## Verbonden partijen en overige samenwerkingsverbanden

Onder een verbonden partij wordt verstaan: een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft. Vooral het financiële belang impliceert een risico voor de provincie. Immers, de middelen die door de provincie ter beschikking zijn gesteld, kunnen een verlies zijn in geval van faillissement. Verder heeft de provincie een financieel belang indien financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de provincie.
In deze Begroting is een afzonderlijke paragraaf besteed aan verbonden partijen (paragraaf I.2.6). De jaarlijkse bijdragen van de provincie Drenthe aan de verbonden partijen zijn opgenomen in de Begroting van de provincie. De gerealiseerde bijdragen staan in de Productenrealisatie vermeld en in de paragraaf Verbonden partijen. De risico's van de samenwerkingsverbanden worden niet in alle gevallen gekwantificeerd. De accountant geeft in zijn rapport aan dat hij inschat dat de provincie hierbij specifiek risico loopt bij het SNN en GAE. Het gaat hierbij globaal geschat om een risico van vijfmaal de jaarlijkse bijdrage. Dit is omgerekend op basis van de Begroting 2008 ongeveer € 4,3 miljoen.

De volgende verbonden partijen en overige samenwerkingsverbanden zijn te onderscheiden.

**Deelnemingen**
- NOM. Het betreft een symbolische deelname; de provincie Drenthe is voor 0,01% aandeelhouder.
- WMD. De provincie bezit 50% van het aandelenkapitaal.
- GAE. De provincie bezig 30% van de aandelen. De jaarlijkse bijdrage bedraagt voor Drenthe € 308.062,--.
- Europark Coevorden/Emlichheim Entwicklungsgesellschaft mbH. De provincie zal, gelet op de omvorming van het Europark naar een risicodragende onderneming, alleen indirect (via lening NOM) bijdragen aan het stamkapitaal van het Europark.
- NV Essent. In het "oude" nutsbedrijf Essent heeft de provincie Drenthe 2,28% van de aandelen. Drenthe ontvangt dividend en heeft een stem in de aandeelhoudersvergadering.

**Gemeenschappelijke regelingen**
- SNN. De bijdrage in de uitvoeringskosten bedroeg over 2006 € 526.745,--. Bij SNN is voor de risico's van de lopende projecten een ruime voorziening gevormd. Door deelname in het bestuur en het bestuderen en bijhouden van alle bestuursstukken houdt de provincie Drenthe greep op de eventueel aanwezige risico's bij het SNN. Daarnaast vindt toezicht plaats door het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
- BANN. Het bestuursonderwijs is geprivatiseerd. De gemeenschappelijke regeling is in stand gebleven om de eventuele verplichtingen ten opzichte van voormalig personeel na te kunnen komen. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.

- Noordelijke Rekenkamer. De gemeenschappelijke regeling, waaraan de 3 noordelijke provincies deelnemen, is in werking getreden op 1 januari 2005. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.
- OV-bureau. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.

**Stichtingen en andere privaatrechtelijke rechtspersonen**

- Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.
- Stichting Drentse Bedrijfslokaties (DBL). De provinciale bijdrage bedroeg over 2006 € 60.889,--.
- Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA). De bijdrage over 2006 bedroeg € 174.168,--.
- Stichting Drents Plateau. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.
- Vereniging IPO. De bijdrage over 2006 van de provincie bedroeg € 574.136,--.

**Bestuursrechtelijke rechtspersonen**

- Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe. Het fonds beheert de gesloten stortplaatsen uit de opbrengsten van de nazorgheffing verkregen middelen. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.

De jaarlijkse bijdragen van de provincie Drenthe aan de verbonden partijen zijn opgenomen in de begroting van de provincie. De risico's van de samenwerkingsverbanden worden in de rapportages van de provincie niet gekwantificeerd. Bestudering van de stukken levert het volgende beeld op.

| Nr. | Verbonden partij | Kwantificering (x € 1.000,--) |
|---|---|---|
| 1. | NOM | 0 |
| 2. | WMD | 0 |
| 3. | GAE (5x de begrote bijdrage 2008) | 1.500 |
| 4. | Europark Coevorden/Emlichheim Entwicklungsgesellschaft mbH | 0 |
| 5. | NV Essent | 0 |
| 6. | SNN (5x de begrote bijdrage 2008) | 2.800 |
| 7. | IPO | 0 |
| 8. | Bestuursacademie Noord-Nederland | 0 |
| 9. | Noordelijke Rekenkamer | 0 |
| 10. | OV-bureau | 0 |
| 11. | Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie | 0 |
| 12. | Stichting DBL | 0 |
| 13. | Stichting LMA | 0 |
| 14. | Stichting Drents Plateau | 0 |
| 15. | Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe | 0 |
| | Totaal | 4.300 |

## Conclusie financieel effect van de risico's

Uit het vorenstaande blijkt dat de risico's als volgt gekwantificeerd kunnen worden weergegeven (afgerond x € 1.000,--).

| | Financieel effect | |
|---|---|---|
| | Minimum | Maximum |
| Risico's vermeld in deze paragraaf | | |
| - Claims van derden | 1.500 | 2.500 |
| Inschatting p.m.-posten risico's vermeld in deze paragraaf en een aan te houden buffer voor algemene bedrijfsvoeringrisico's (5%-8% van de begrote lasten 2008) | 12.650 | 20.250 |
| Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen, inschatting | 5.000 | 5.000 |
| Verbonden partijen | 4.300 | 4.300 |
| Totaal financieel effect van de risico's | 23.450 | 32.050 |

De financiële effecten van de aangegeven risico's worden gezien het vorenstaande ingeschat tussen de € 23,5 en € 32 miljoen.

## Omvang van het weerstandsvermogen

Op basis van diverse kengetallen is getracht een oordeel te geven over het weerstandsvermogen. De volgende kengetallen zijn hiertoe aangegeven (afgerond, x € 1.000,--).

| Weerstandsvermogen | Totaal |
|---|---|
| Omvang risico's | 23.450 - 32.050 |
| Weerstandscapaciteit | |
| Totaal lasten begroting 2008 | 251.433 |
| 10% van de totale lasten | 25.143 |
| Aanbevolen weerstandscapaciteit accountant | 25.000 |

In het rapport over het weerstandsvermogen van de huisaccountant van 2005 wordt een omvang van de weerstandscapaciteit aanbevolen van € 25 miljoen. Wij achten deze norm ook voor 2008 juist.
De totale weerstandscapaciteit bedraagt per 1 januari 2008 € 29,7 miljoen. Feitelijk zijn er wel meer vrije reserves. Zoals aangegeven in de Voorjaarsnota worden voor een gedeelte van de "vrije" reserves plannen en daarmee ook uitgaven ontwikkeld.
Geconcludeerd kan worden dat het huidige weerstandsvermogen van de provincie ruim voldoende is. De omvang van de weerstandscapaciteit is toereikend om de aanwezige risico's op te vangen.

# Paragraaf 2.3. Onderhoud kapitaal-goederen

Op grond van artikel 9 van het BBV is bepaald dat in de Begroting de beleidslijnen (moeten) worden vastgelegd met betrekking tot relevante beheersmatige aspecten, waaronder het onderhoud van kapitaalgoederen. De paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen geeft een dwarsdoorsnede van de Begroting. Lasten van onderhoud kunnen op diverse programma's voorkomen. Met onderhoud van kapitaalgoederen is een substantieel deel van de Begroting gemoeid.

In deze paragraaf gaan wij in op het onderhoud van de volgende kapitaalgoederen.
- Wegen
- Kanalen
- Gebouwen

## Beleidskader

PS hebben het beleidskader voor het onderhoud van de provinciale wegen en vaarwegen vastgesteld in statenbesluiten. Dit betreft de besluiten voor de vaarweg Meppel-De Punt, de Zuidoost-Drentse vaarwegen, de wegen en voor de kapitaallasten kunstwerken (bruggen, viaducten, sluizen etc.). Die 4 besluiten vormen het feitelijk beleidskader voor het wegen- en vaarwegenonderhoud en zijn dus de koppeling van doelen aan beschikbaar gestelde middelen. In feite is het ook de opdracht van de staten aan de organisatie om een taak binnen de gestelde kaders uit te voeren.

In 1994/1995 hebben de staten van Drenthe het volgende besloten.
- Tot invoering van contractmanagement voor het beheer, waarbij GS een contract hierover sluiten met de Productgroep Wegen en Kanalen. Dit beheer moet efficiënt en slagvaardig georganiseerd worden. Hiermee hebben de staten uitgesproken dat ze het weg- en vaarwegbeheer voortaan op afstand sturen en het budgetrecht alleen uitoefenen op het niveau van het totale budget per begrotingsprogramma.
- Tot het beschikbaar stellen van totaalbudgetten, zowel voor de wegen, voor de vaarweg Meppel-De Punt als voor de Zuidoost-Drentse vaarwegen, als financiële kaders, uitgaande van medefinanciering door het Rijk (voor de vaarweg Meppel-De Punt) als de Zuidoost-Drentse waterschappen. Binnen deze kaders moet het beheer gerealiseerd worden en mogen geen claims richting algemene middelen gelegd worden, behoudens de invloed van nieuwe wet- en regelgeving en behoudens oorlog, molest, natuurrampen/calamiteiten (waaronder hoog water) en schade veroorzaakt door derden.
- Tot instelling van Bestemmingsreserves: voor het beheer van de vaarweg Meppel-De Punt en de Zuidoost-Drentse vaarwegen en voor het wegenbeheer.
- Tot het streven deze vaarwegen voor de scheepvaart open te houden en tot het stimuleren van vervoer te water, zowel beroeps als recreatief.
- Tot het vertalen van dat streven voor openstelling in een CEMT- en BRTN-klasse-indeling van de vaarwegen, met daarbij horende maatgevende scheepstypen. De binnen- of rivierscheepvaart is in Europa opgedeeld in CEMT-klasses om de afmetingen van vaarwegen in West-Europa op elkaar af te stemmen. De klasse-indeling is bepaald door de Conférence Européenne des Ministres de Transport. Daarnaast zijn er de BRTN-klasses van de Stichting Recreatietoervaart Nederland voor de recreatievaart.

- Tot het garanderen van de bereikbaarheid van bestemmingen via de Drentse provinciale wegen en vaarwegen, behoudens oorlog, molest, natuurrampen/calamiteiten (waaronder hoog water), schade veroorzaakt door derden, ijsgang, hevige sneeuwval, bijzondere transporten, evenementen of stremmingen wegens groot onderhoud/werk in uitvoering.
- Dat het beheer sober moet zijn en knelpunten sober worden opgelost. Slechts in enkele uitzonderingen is besloten tot "boven het minimum uitgaan".
- Dat areaaluitbreiding zal leiden tot evenredige uitbreiding van het budget.

## Wegen

Voor het onderhoud van de provinciale wegen is een Managementraamcontract (beheer) wegen en kanalen 2004-2014 opgesteld. Het contract houdt in dat het hoofd van de Productgroep Wegen en Kanalen zich tegenover het college van GS verbindt het beheer en onderhoud van de Drentse provinciale wegen en vaarwegen tegen een afgesproken kwaliteit en kosten op zich te nemen. Het contract geeft de beschikbare budgetten, de te leveren prestaties en de bevoegdheden en regels in de mandatering weer en heeft betrekking op het hoofdwegennet van totaal 468,5 km, met daarnaast nog 15,7 km parallelwegen, 261,2 km fietspaden, 29 km op- en afritten, 8,2 km dubbele rijbanen en ruim 4 km voetpaden.

Naast het raamcontract wordt elk jaar de specifieke jaartranche van de desbetreffende beheersonderdelen aan het college van GS voorgelegd. Hierin worden de actuele gegevens voor het uitvoeringsjaar vermeld die onder meer zijn gebaseerd op een jaarlijkse inspectie van de wegen. Bij deze inspecties wordt de zogenaamde CROW-methode (Stichting Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw en de verkeerstechniek) gehanteerd om zo objectief mogelijk de verhardingen van het wegennet in kaart te brengen. De jaartranches passen in het financieel meerjarenkader van het raamcontract.

Voor de wegen bestaat in Nederland een landelijke systematiek voor het vaststellen van onderhoudsniveaus: de CROW-methode. Wegeninspecteurs van de wegbeheerders zijn in deze systematiek geschoold en worden elk jaar daarin "geijkt" door de landelijke Wegmeetdienst. Het is mogelijk via de CROW-methode een rapportcijfer voor het onderhoudsniveau te berekenen. Het nagestreefde onderhoudsniveau is "ruim voldoende", dus rapportcijfer 7. Sinds ca. 1997 verkeert ons wegennet ongeveer op dat niveau. Het streven is boven het minimumniveau van de 6 te blijven, omdat het cijfer het gemiddelde van een heel wegennet betreft. Het is de bedoeling dat geen enkel wegvak onvoldoende scoort en dat moet gerealiseerd worden bij een cyclus van groot onderhoud van gemiddeld 15-20 jaar. Ontstaan er echte knelpunten ("onvoldoendes"), dan zal dat leiden tot aansprakelijkheid voor schade van weggebruikers.
De Technische Universiteit Delft heeft een globaal model in de jaren zeventig ontwikkeld waarin een relatie kan worden gelegd tussen beschikbare middelen en daaraan gerelateerd onderhoudsniveau. Dat model ziet er als volgt uit: Het onderhoudsniveau van een wegennet, grotendeels bestaande uit asfaltverhardingen wordt bij een goed opgebouwde evenwichtige Begroting nagenoeg geheel bepaald door het deelbudget voor groot onderhoud, dat wil zeggen voor het aanbrengen van dek- en slijtlagen. Bij de in Nederland gerealiseerde onderhoudsniveau's geldt globaal dat er een lineaire relatie bestaat tussen gewenste niveauverbetering en budget. Met andere woorden: ons onderhoudsniveau van een 7 opkrikken naar een 8 vergt 14% meer budget voor groot onderhoud, het laten afglijden naar een 6 leidt tot een financiële besparing van 14%. Voor de Drentse situatie is die 14% een bedrag van afgerond € 0,5 miljoen per jaar.

Voor de dekking van de uit het onderhoud voortvloeiende kosten is een Reserve wegenbeheer ingesteld. De werkelijke onderhoudsuitgaven met uitzondering van de per 2008 niet meer doorberekende apparaatskosten worden ten laste van deze reserve gebracht. Door deze systematiek komen in de provinciale Begroting geen pieken en dalen voor, maar worden de onvermijdelijke schokken in de onderhoudsuitgaven opgevangen binnen deze reserve.
Het beschikbare budget voor onderhoud in de provinciale Begroting wordt berekend op basis van een normbedrag, waarbij de apparaatskosten niet meer meegenomen worden (norm per 1 januari 2008: € 9.849.483). Dit bedrag wordt jaarlijks met een (inflatie)percentage verhoogd.

Per 1 januari 2007 is de (voormalige) Rijksweg N34 (Overijsselse grens bij Ane-Coevorden-Holsloot-De Punt/A28) in beheer en onderhoud door de provincie overgenomen van het Rijk. Deze N34 is in de gepresenteerde gegevens verwerkt. Gedurende de eerstkomende jaren wordt deze weg gereconstrueerd en aangepast aan de huidige normen. Het Rijk heeft hiervoor de financiële bijdrage geleverd. Hierdoor is er de eerste 6 jaar minder onderhoudsgeld nodig dan volgens de norm benodigd is (€ 1.217.000,-- in 2007 en vanaf 2013 € 1.900.000,--; prijspeil 2007).

Voor de kosten van onderhoud van de wegen zijn in de Begroting 2008 en volgende jaren, exclusief de apparaatskosten die niet meer worden toegerekend, de volgende bedragen opgenomen.

| | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| Programma beheer en onderhoud | 9.697.131 | 9.882.013 | 10.062.753 | 10.171.155 |

(Bedragen in €)

Het saldo van de Reserve wegenbeheer is per 1 januari 2008 € 850.139,--. Het saldo is benodigd om pieken en dalen in het onderhoud op te vangen en om onvoorziene tegenvallers te kunnen bekostigen.

De N381 met de groene middelstreep als onderdeel van de herkenbaarheidskenmerken

## Kanalen

Wat is vermeld ten aanzien van de wegen, is in algemene zin ook van toepassing op de bij de provincie in beheer en onderhoud zijnde kanalen.

Voor het beheer en onderhoud van de provinciale kanalen is een tweetal raamcontracten vastgesteld die voorzien in een behoorlijk beheer en onderhoud van:

- de vaarweg Meppel-De Punt, met een totale lengte van 64 km en waarin zijn opgenomen het Noord-Willemskanaal, de Drentsche Hoofdvaart en het Meppelerdiep;
- de Zuidoost-Drentse vaarwegen, met een totale lengte van 90 km en waarin zijn opgenomen alle vaarwegen die in het beheer en onderhoud zijn van de provincie Drenthe en die niet vallen onder de vaarweg Meppel-De Punt.

## Vaarweg Meppel-De Punt

De vaarweg Meppel-De Punt is in 1994 overgenomen van het Rijk, in het kader van de toenmalige "natte sanering", een decentralisatie impuls onder het regime van het Convenant "Brokx-Nat". Bij die overname verplichtte het Rijk zich contractueel tot 2024 de volledige kosten van sober beheer aan de provincie te vergoeden. Met ingang van 2024 vervalt een bedrag van € 1,5 miljoen structureel (op een totale rijksbijdrage van € 3,3 miljoen per jaar, prijspeil 2007). De rijksbijdrage is bij de onderhandelingen in 1993 ontstaan door op het bedrag van het beheer, zoals destijds uitgevoerd door het Rijk zelf, een "efficiencykorting" toe te passen. Tussen 1993 en 1999 is de Productgroep Wegen en Kanalen afgeslankt, teneinde balans te vinden tussen de beschikbare en de benodigde middelen. Sindsdien bevindt het nagestreefde en gerealiseerde onderhoudsniveau zich op voldoende niveau.
Het niveau "voldoende": In tegenstelling tot de wegen, is er geen landelijke uniforme systematiek om het onderhoudsniveau van vaarwegen exact te kwantificeren. Verschillende vaarwegbeheerders overleggen hierover en inspecteren hun vaarwegen jaarlijks, inclusief dieptepeiling. Op grond van het geringe niveau van klachten over de onderhoudstoestand is het plausibel het niveau "voldoende" vast te stellen. Wel geldt voor al onze vaarwegen, dat de marge tussen vaarwegdiepte en diepgangen van de toegelaten "maatgevende" scheepstypes, in Drenthe heel beperkt is.

Het beschikbare budget voor onderhoud, exclusief de apparaatskosten die niet meer worden toegerekend, naast een jaarlijks geïndexeerd normbedrag, waarbij de apparaatskosten niet meer meegenomen worden (norm aandeel provincie Drenthe per 1 januari 2008: € 2.132.124,--) voornamelijk uit bijdragen van derden (Rijk en waterschappen). Zoals al opgemerkt komt een deel van de Rijksvergoeding met ingang van 2024 te vervallen.

| | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| Programma beheer en onderhoud | 2.590.175 | 2.611.979 | 2.634.218 | 2.394.382 |

(Bedragen in €)

Het saldo van de Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt bedraagt per 1 januari 2008 € 6.225.240,--.
De provincie "spaart" voor een groot onderhoudspiek in de jaren 2010-2015. Daarnaast is er enig saldo nodig op pieken en dalen in het onderhoud te kunnen "gladstrijken".

Aangelegde poel met een aangebrachte wand voor oeverzwaluwen

## Zuidoost-Drentse vaarwegen

De Zuidoost-Drentse vaarwegen zijn al in provinciaal beheer sinds de jaren zestig van de twintigste eeuw. In die tijd ging de NV Drentsche Kanaalmaatschappij failliet en liet haar vaarwegen "achter" met een grote onderhoudsachterstand. De provincie heeft die failliete boedel overgenomen. Beleidsstreven was die vaarwegen voor de scheepvaart open te houden. Dat lukte, maar de onderhoudsachterstand bestond in de jaren negentig nog steeds. Ten tijde van de invoering van contractmanagement werd een driesporenbeleid geformuleerd.

Het provinciaal bestuur stelde extra budget voor vaarwegbeheer beschikbaar, de onderhoudsdienst (sinds 1997 de Productgroep Wegen en Kanalen) kreeg de opdracht via afslanking van de formatie efficiencywinst te bereiken en de betrokken waterschappen moesten gaan meebetalen in het vaarwegbeheer. Anno 1999 bleken deze beleidsvelden grotendeels gerealiseerd. Sindsdien is het onderhoudsniveau van de vaarwegen juist voldoende, afgezien van een relatief geringe achterstand die in 2008 zal zijn weggewerkt. In termen van een rapportcijfer is het gewenste onderhoudsniveau een 6 en het aanwezige niveau een 6-. Daarnaast zijn in sommige kanalen ten opzichte van de vaarwegklasse diepgangbeperkingen afgekondigd ten opzichte van de Europese CEMT-normen (Commission Européenne des Ministres de Transport). Er zijn wensen de Hoogeveense Vaart te verdiepen naar echt 600-tons-kanaal. Ook voor het Coevorden-Vechtkanaal, in 2000/2001 uitgebreid tot 400-tonskanaal, bestaan wensen tot uitbouw, in principe tot 1.000-tons vaarweg. Tot op heden ontbreken hiervoor de budgetten. Tevens is gestart met het herstel van de vaarverbinding Erica-Ter Apel.

In de jaarcontracten worden de budgetten die beschikbaar zijn voor het dagelijks onderhoud aangegeven. De te verwachten uitgaven zijn gebaseerd op monitoringscijfers en worden uitgedrukt in kosten per km vaarweg infrastructuur in beheer. Voor de grootonderhoudsprojecten wordt de meerjarenplanning jaarlijks geactualiseerd.

Het voor het onderhoud beschikbaar budget bestaat naast een jaarlijks geïndexeerd normbedrag, waarbij de apparaatskosten niet meer meegenomen worden (norm aandeel provincie Drenthe per 1 januari 2008: € 2.292.801,--) uit bijdragen die van derden (met name waterschappen) worden ontvangen.

Voor de kosten van onderhoud van de overige vaarwegen, exclusief de apparaatskosten die niet meer worden toegerekend, zijn in de Begroting 2008 en volgende jaren de volgende bedragen opgenomen.

| | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| Programma beheer en onderhoud | 3.263.226 | 2.280.491 | 2.298.101 | 2.390.729 |

(Bedragen in €)

Het saldo van de Reserve beheer vaarwegen Zuidoost-Drenthe bedraagt per 1 januari 2008 € 850.378. Dit saldo is voornamelijk bestemd voor het wegwerken van het nog bestaande achterstallig onderhoud. De inhaalslag op het achterstallig onderhoud zal in 2008 voltooid worden. Daarnaast is er nog een saldo nodig voor het opvangen van pieken en dalen in het onderhoud en voor onvoorziene tegenvallers.

Verbreding en met milieuvriendelijke oevers afwerken van het Coevorden-Vechtkanaal.

## Gebouwen

Naast de in de Managementcontracten wegen en kanalen begrepen steunpunten en dienstwoningen kent de provincie Drenthe nog een tweetal gebouwen waarvan zij het onderhoud heeft. Dit betreft:

- het provinciehuis
- het Drents Museum

### Provinciehuis

Om op een zo planmatige wijze het onderhoud aan het provinciehuis uit te voeren en de financiële middelen daarvoor beschikbaar te hebben is door een gespecialiseerd bureau in 2000 een onderhoudsplan opgesteld. Daarbij is gebruikgemaakt van standaard geaccepteerde prijs- en kwaliteitsnormen die gelden in de bouw. Het plan geeft inzicht in de staat van onderhoud, de te verwachten toekomstige onderhoudsbehoefte voor een termijn van 10 jaar en de daarvoor benodigde financiële middelen. Er is daarbij rekening gehouden met onder meer het feit dat het provinciehuis geen onderhoudsvriendelijk gebouw is, omdat er veel hout- en ijzerconstructies zijn toegepast. Verder is in het meerjarenonderhoudsplan rekening gehouden met het onderhoud aan het buitenterrein.

Omdat het huidige onderhoudsplan in 2000 is opgesteld en het provinciehuis in de komende periode gerevitaliseerd gaat worden, zal het onderhoudsplan tijdens de revitalisering geactualiseerd worden. Dit ook weer voor een periode van 10 jaar. Na de afronding van de revitalisering zal dan duidelijk worden wat na afronding voor onderhoud jaarlijks nodig is.

Voor de uitvoering van het onderhoudsplan is in de Meerjarenbegroting 2008 en volgende jaren rekening gehouden met een structurele uitgaaf van € 524.972,-- (2008). Van dit bedrag wordt jaarlijks € 351.930,-- gestort in de Voorziening groot onderhoud provinciehuis. Voor het dagelijks onderhoud is jaarlijks een exploitatiebudget in de Begroting opgenomen ter hoogte van het verschil tussen de structurele uitgaf en de storting in de voorziening.

| | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| Programma beheer en onderhoud | 524.972 | 528.425 | 531.939 | 535.539 |

Bedragen in €

Het saldo van de Voorziening groot onderhoud provinciehuis bedraagt per 1 januari 2008 naar verwachting € 1.374.130,--.

### Drents Museum

In 2001 heeft een daartoe gespecialiseerd bureau een rapport uitgebracht over het onderhoud van het Drents Museum. Op grond van de uitkomsten van het daarbij behorende 10-jarig onderhoudsplan, alsmede een uitgewerkte heldere taakafbakening van verantwoordelijkheden tussen huurder en verhuurder is het budget vastgesteld dat nodig is om de kwaliteit van het onderhoud van de gebouwen op een goed niveau te houden.

Omdat het huidige onderhoudsplan in 2001 is opgesteld en het Drents Museum in de komende periode uitgebreid gaat worden, zal het onderhoudsplan tijdens de verbouwing geactualiseerd worden. Dit ook weer voor een periode van 10 jaar. Na de afronding van de verbouwing zal dan duidelijk worden wat na afronding voor onderhoud jaarlijks nodig is.

Voor de uitvoering van het onderhoudsplan is in de Meerjarenbegroting 2008 en volgende jaren rekening gehouden met een structurele uitgaaf van € 192.785,-- (2008). Van dit bedrag wordt jaarlijks € 121.899,-- gestort in de Voorziening groot onderhoud Drents Museum. Voor het dagelijks onderhoud is jaarlijks een exploitatiebudget in de Begroting opgenomen ter hoogte van het verschil tussen de structurele uitgaf en de storting in de voorziening.

| | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| Programma beheer en onderhoud | 192.785 | 194.202 | 195.629 | 197.124 |

(Bedragen in €)

Het saldo van de Voorziening groot onderhoud Drents Museum bedraagt per 1 januari 2008 naar verwachting € 304.116,--.

Hoofdingang Drents Museum

# Paragraaf 2.4. Financiering

In deze paragraaf geven wij een toelichting op het financieringssaldo. Een aantal elementen van het financieringssaldo wordt nader toegelicht, te weten de investeringen in vaste activa en het vermogen.
Vervolgens wordt nader ingegaan op de treasury-activiteiten van de provincie.
Uitgangspunt voor de financieringsfunctie van de provincie Drenthe is dat deze uitsluitend de publieke taak dient.

In deze paragraaf komen aan de orde:
- Algemene ontwikkelingen en rentevisie
- Ontwikkelingen bij de provincie Drenthe
- Risicoprofiel en rendement
- Financiële risico's
- Rendement
- Leningenportefeuille
- Meerjarige financieringspositie

## Algemene ontwikkelingen en rentevisie

De economische vooruitzichten voor 2007 en 2008 zijn gunstig. De wereldeconomie presteerde vorig jaar opnieuw uitstekend en houdt naar verwachting volgend jaar aan, ook al zullen in de Verenigde Staten de problemen op de huizenmarkt leiden tot een minder hoge economische groei (2,25% in 2007 en 2,75% in 2008). In het eurogebied loopt de economische groei dit jaar wat terug tot 2,25%, als gevolg van restrictief (afremmen van bestedingen) begrotingsbeleid en de waardering van de euro. Desondanks blijft ook hier de ontwikkeling gunstig, met een boven-trendmatige economische groei, een verdere daling van de werkloosheid en gematigde inflatie. Naar verwachting groeit de Nederlandse economie in de periode 2006-2008 ieder jaar harder dan die van het eurogebied. De inflatie in de raming voor dit en volgend jaar tamelijk laag, namelijk 1,25%. Dit is vooral te danken aan de verwachte daling van de olieprijs en de appreciatie van de euro ten opzichte van de dollar. De koopkracht van huishoudens verbetert dit jaar in doorsnee met 1,75% en volgend jaar met 0,75%. De verbetering van de koopkracht is vooral te danken aan de reële inkomensstijging. De verwachting is dat de korte rente zal oplopen naar 3,9% en de lange rente naar een niveau van ongeveer 4,3% zal stijgen (Bron: Centraal Plan Bureau).

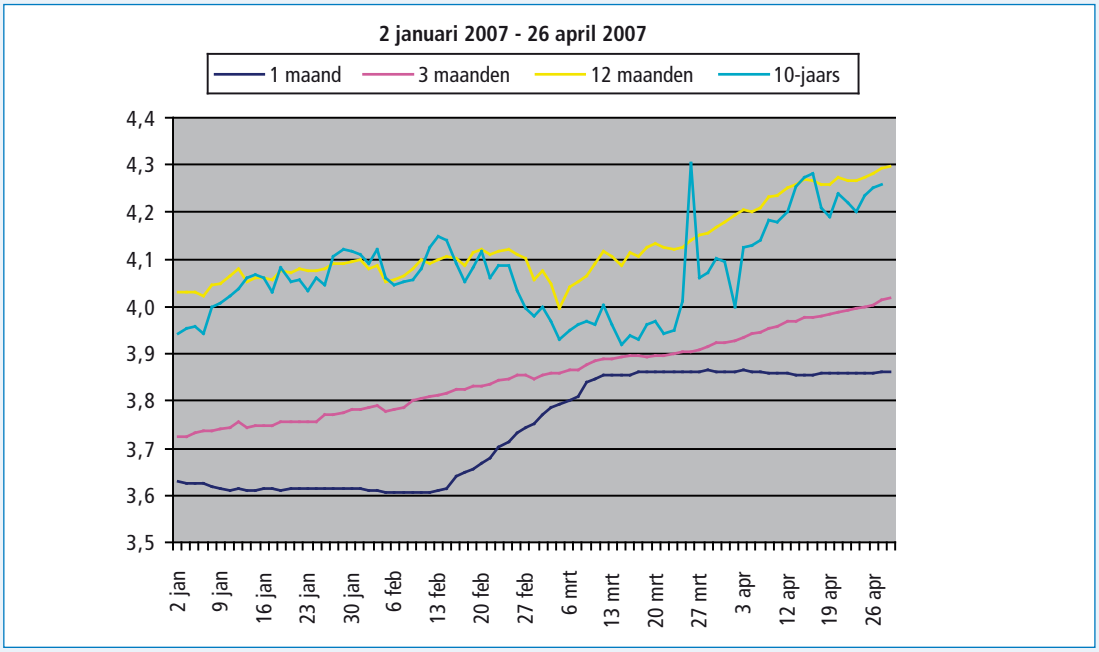


Als uitgangspunt voor de Begroting hanteren wij een korte rente van 4%. In bovenstaande grafiek is de renteontwikkeling van 2 januari 2007 tot en met 26 april 2007 weergegeven. Voor de lange termijn houden wij rekening met een rente van 4%.

## Ontwikkelingen bij de provincie Drenthe

- Met betrekking tot het offertetraject Aantrekken nieuwe vermogensbeheerder en de te volgen stappen in de procedure is het volgende te melden. De nieuwe nazorgplannen zijn vastgesteld en met de nieuwe cijfers is naar voren gekomen dat er ruim € 5,4 miljoen te veel in de huidige portefeuille zit om het doelvermogen van € 89,4 miljoen te behalen in 2075. Het offertetraject is weer ingezet en medio juni 2007 zullen de brieven naar de financiële instanties worden verzonden met het verzoek een offerte uit te brengen. Tevens zal een brief richting Essent opgesteld worden over de negatieve heffing en hoe de provincie deze zal gaan afwikkelen. Over de treasury van het Fonds nazorg gesloten stortplaatsen wordt afzonderlijk gerapporteerd in de begroting van het fonds.
- Technisch gezien is de basis voor de liquiditeitenprognose gereed. De input voor de prognose komt uit de Begroting. Om van de liquiditeitenprognose een beheersbaar en transparant financieel proces te maken zijn echter meer en actuele gegevens nodig die aangeleverd moeten worden door product- en stafgroepen. Het verkrijgen van deze gegevens verloopt moeizaam. In eerste instantie wordt met 2 productgroepen een verbetertraject gestart. Het verloop van inkomsten en uitgaven in de meerjarige verplichtingen en investeringen is voor de groepen moeilijk te achterhalen. Dat komt omdat er bij de groepen geen aandacht is voor de tijdplanning en er onduidelijkheid bestaat over de organisatie van het beleid rondom de verplichtingenadministratie. Als mogelijke oplossingen worden gezien een voorlichtingstraject met als doel het verschaffen van inzicht in wederzijdse belangen en het doorlichten van het verplichtingenbeleid, zodat alle onduidelijkheden betreffende dit beleid weggenomen kunnen worden.

## Risicoprofiel

In verband met het risicoprofiel wordt een drietal analyses opgesteld, te weten de kasgeldlimiet, de renterisiconorm en het kredietrisico op uitgezette liquide middelen.
De financiële risico's, te weten koersrisico en valutarisico, worden nader toegelicht.

### Kasgeldlimiet

Een belangrijk uitgangspunt in de Wet Fido is het vermijden van grote fluctuaties in de rentelasten.
Vooral bij korte financieringen is het renterisico aanzienlijk zijn. Fluctuaties in de korte rente hebben een directe invloed op de rentelasten. De kasgeldlimiet, die bedoeld is om de hoeveelheid kort aangetrokken leningen te begrenzen, zal naar verwachting ruim worden onderschreden.

| Omschrijving | Per 1 januari 2008 |
|---|---|
| Omvang totale begroting per 1 januari (= grondslag) | 190.743.704 |
| 1. Berekening toegestane kasgeldlimiet | |
| ■ in procenten van de grondslag (ministerieel vastgelegd) | 7,0 |
| ■ in bedrag | 13.352.059 |
| 2. Vlottende kortlopende schulden | 0 |
| ■ opgenomen gelden korter dan 1 jaar | 0 |
| ■ schuld in rekening-courant | 0 |
| ■ gestorte gelden door derden korter dan 1 jaar | 0 |
| ■ overige geldleningen, geen vaste schulden | 0 |
| 3. Vlottende middelen korter dan 1 jaar | 92.578.621 |
| ■ contant geld in kas | 1.547 |
| ■ tegoed in rekening-courant | 44.299.788 |
| ■ overige uitstaande gelden korter dan 1 jaar | 48.277.286 |
| 4. Toets kasgeldlimiet | |
| ■ totaal vlottende schuld (=2-3) | 92.578.621 |
| ■ toegestane kasgeldlimiet (=1) | 13.352.059 |
| Ruimte (+) of overschrijding (-) = (1+4) | 105.930.680 |

### Renterisiconorm

Het doel van de renterisiconorm is, net als bij de kasgeldlimiet, het inkaderen van grote fluctuaties in de rentelasten. Als grondslag wordt aangehouden dat de provincie niet meer dan 20% van haar vaste schuld, met een volgens ministeriële regeling vastgesteld minimum van € 2.500.000,--, in aanmerking mag laten komen voor herfinanciering. De provincie Drenthe maakt momenteel geen gebruik van herfinanciering of renteherziening, omdat dit geen voordeel oplevert.
De norm zal naar verwachting niet worden overschreden. De in de specificaties van verstrekte hypotheken aan ambtenaren en overige uitgegeven langlopende leningen opgenomen verstrekte leningen zijn niet vermeld onder punt 3b van de renterisiconorm, omdat van doorverstrekking geen sprake is.

| Omschrijving | | Per 1 januari 2008 |
|---|---|---|
| 1a Renteherziening op vaste schuld o/g | | 0 |
| 1b Renteherziening op vaste schuld u/g | | 0 |
| 2 Netto renteherziening op vaste schuld 1a-1b | | 0 |
| 3a Nieuw aangetrokken vaste schuld | | 0 |
| 3b Nieuw verstrekte lange leningen | | 0 |
| 4 Netto nieuw aangetrokken vaste schuld 3a-3b | | 0 |
| 5 Betaalde aflossingen | | 567.225 |
| 6 Herfinanciering (laagste van 4 en 5) | | 0 |
| 7 Renterisico op vaste schuld 2 + 6 | | 0 |
| 8 Stand van de vaste schuld per 1 januari 2008 | | 907.560 |
| 9 Normpercentage volgens ministeriële regeling | 20% | |
| met een vast minimumbedrag | 2.500.000 | |
| 10 Renterisiconorm | | 2.500.000 |
| 11 Ruimte ( + ) of overschrijding ( - ) (10-7) | | 2.500.000 |

### Kredietrisico

Het kredietrisico geeft de mate aan waarin de provincie een risico loopt over haar uitgezette gelden, vanwege het niet (kunnen) voldoen aan de betalingsverplichtingen door de tegenpartij. De diverse tegenpartijen zijn onderverdeeld in risicogroepen naar financiële zekerheid en variëren van extreem kredietwaardig tot twijfelachtig. De provincie Drenthe zet haar liquiditeitsoverschot uit bij financiële instellingen met minimaal een A-rating (conform de Wet Fido en het Financieringsstatuut) en beperkt daarmee haar risico.

### Koersrisico

Koersrisico wordt gelopen bij uitzettingen in de vorm van vastrentende waarden, zoals bij obligaties en onderhandse leningen, waarbij voor het einde van de looptijd tot verkoop wordt overgegaan.
Dit risico is aan de orde bij een tweetal rentefondsen waarin wij deelnemen.
Deze rentefondsen worden beheerd door een vermogensbeheerder. Doel van deze rentefondsen is om met een aantal investeerders tot een collectieve belegging van vermogen te komen.
Door een grote spreiding van de aangetrokken vastrentende waarden kan het koersrisico bij onttrekking tot een minimum worden beperkt.

### Valutarisico

De provincie kent geen valutarisico, omdat het sluiten van transacties en het verlenen van garanties uitsluitend in euro's plaatsvinden.

### Derivaten

Derivaten zijn producten die geen directe contante waarde vertegenwoordigen. Met derivaten kan risico worden verkocht of gekocht of een portefeuille tijdelijk van samenstelling worden veranderd tegen lage transactiekosten. De provincie kent geen derivaten en is niet voornemens hier in te stappen.

## Rendement

Op onze uitzettingen ramen wij voor 2008 een rendement van 4%, uitgaande van kortdurende uitzettingen. Op grond van het Financieringsstatuut, waarbij het streven naar voldoende

liquiditeiten bij de financieringsfunctie vooropstaat, wordt relatief kort uitgezet. Het rendement bij uitzettingen voor de korte termijn is het rendement veelal lager dan bij uitzettingen voor de langere termijn. Er is er op dit moment echter sprake van een inverse rentestructuur, wat inhoudt dat het rentepercentage voor de korte termijn hoger is dan voor de lange termijn. Het rendement zal dan ook niet lager zijn dan wanneer voor een langere termijn wordt uitgezet. Indien langere termijnuitzettingen op grond van de liquiditeitenprognoses mogelijk zijn en tevens beter renderen, zullen wij uitzettingen voor langere termijn nastreven.

## Leningenportefeuille

### Verstrekte langlopende geldleningen

Het verwachte verloop van de langlopende geldleningen in 2008 is als volgt.

| Per 1 januari 2008 | Saldo aflossingen | Per 31 december 2008 |
|---|---|---|
| 39.343.027 | 836.092 | 38.506.935 |

De verstrekte langlopende leningen bestaat voor ongeveer 70% uit hypotheken verstrekt aan het personeel. De overige 30% zijn geldleningen die om bestuurlijke redenen verstrekt zijn aan instellingen zoals RTV Drenthe en de PME-groep (Essent).

### Opgenomen langlopende geldleningen

De verwachte mutaties gedurende 2008 in de leningenportefeuille zijn weergegeven in onderstaande tabel.

| Omschrijving | Bedrag | Gemiddelde rente | Invloed op gemiddelde rente |
|---|---|---|---|
| Stand per 1 januari 2008 | 907.560,44 | 4,66 | |
| Nieuwe leningen | 0,00 | 0,00 | |
| Reguliere aflossingen | 567.225,27 | 5,83 | -0,20 |
| Vervroegde aflossingen | 0,00 | 0,00 | |
| Renteaanpassingen (oud percentage) | 0,00 | 0,00 | |
| Renteaanpassingen (nieuw percentage) | 0,00 | 0,00 | |
| Stand per 31 december 2008 | 340.335,17 | 4,46 | |

### Gewaarborgde geldleningen

De gewaarborgde geldleningen betreffen geldleningen verstrekt ten behoeve van instellingen in de gezondheidszorg. In deze sector worden geen nieuwe garanties afgegeven.
Het totaal van de gegarandeerde geldleningen bedraagt naar verwachting per 1 januari 2008 € 14,1 miljoen en zal in de toekomst verder afnemen.

## Meerjarige financieringspositie

Om een beeld te krijgen van de ontwikkelingen van de meerjarige financieringspositie hebben wij een meerjarige investerings- en financieringsstaat opgesteld.
De meerjarige investerings- en financieringsstaat is in het navolgende per aanvang van het jaar opgesteld.

| | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| Investeringen | | | | |
| A1. Materiële activa (maatschappelijk nut) | 51.824.250 | 80.309.938 | 89.355.031 | 88.870.008 |
| A2. Materiële activa (economisch nut) | 11.209.464 | 18.623.782 | 24.374.254 | 32.774.398 |
| B. Financiële activa | | | | |
| 1. Deelnemingen (economisch nut) | 854.605 | 854.605 | 854.605 | 854.605 |
| 2. Bijdrage aan ative in eigendom derden (maatschappelijk nut) | 2.510.905 | 2.929.927 | 3.253.204 | 3.479.890 |
| 3. Verstrekte langlopende geldleningen | 39.343.027 | 38.506.935 | 38.151.600 | 37.831.430 |
| Totaal investeringen | 105.742.251 | 141.225.187 | 155.988.694 | 163.810.331 |
| Financieringsmiddelen | | | | |
| A. Reserves/voorzieningen | | | | |
| 1. Algemene reserves | 76.852.891 | 78.168.328 | 77.138.052 | 76.223.625 |
| 2. Bestemmingsreserves | 69.500.225 | 71.164.370 | 74.280.245 | 72.686.212 |
| 3. Voorzieningen (middelen derden) | 9.391.398 | 8.945.867 | 8.248.368 | 7.825.326 |
| 4. Voorzieningen | 30.594.783 | 12.365.457 | 11.580.835 | 10.117.019 |
| B. Opgenomen langlopende geldleningen | 907.560 | 340.335 | - | - |
| C. Incidentele financieringsmiddelen | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 |
| Totaal financieringsmiddelen | 197.246.857 | 180.984.357 | 181.247.500 | 176.852.182 |
| Saldo financieringsmiddelen (overschot) | 91.504.606 | 39.759.170 | 25.258.806 | 13.041.851 |

# Paragraaf 2.5. Bedrijfsvoering

## Inleiding

In de Voorjaarsnota 2007 PLUS is aangegeven dat voor het waarmaken van de ambities van het college een organisatie nodig is die daarbij past. Dat is een organisatie die van buiten naar binnen kijkt, die interactief in de samenleving staat en waarin mensen vanuit hun kennis en kunde effectief en efficiënt werken aan de doelen van het beleid. Dat is een organisatie waarin collegialiteit, initiatief en uitvoeringsgerichtheid centraal staan. Daarvoor is noodzakelijk dat in de organisatie - budgettair neutraal - een verschuiving van beheer naar beleid ook intern vorm krijgt. Daar zetten wij ook op in bij de organisatieontwikkeling, waarbij wij willen bereiken dat de organisatie zich weer op de primaire processen - wat willen we bereiken in de Drentse samenleving - gaat richten.

## Een nieuwe organisatie

Het jaar 2008 staat in het teken van de praktische implementatie van de nieuwe organisatie. Hoe die nieuwe organisatie er concreet uit gaat zien, wordt in het najaar van 2007 duidelijk wanneer de diverse ontwikkelopdrachten aan het management tot resultaten zullen leiden. De komende jaren zal de doorontwikkeling van de organisatie plaatsvinden op basis van een strategisch plan dat begin 2008 in uitvoering wordt genomen. Op een aantal zaken die in dat plan hun plek zullen krijgen wordt in deze paragraaf vooruitgelopen.

> Nog in 2007 wordt voor de organisatie de nieuwe structuur ingevoerd, waarbij de hoofdstructuur bestaat uit zes afdelingen, waarbij er vier een beleidsterrein tot hun verantwoordelijkheid rekenen en waarbij twee afdelingen de diverse onderdelen van de ondersteuning van de organisatie voor hun rekening nemen. Daarbij wordt dan duidelijk hoe de bevoegdheden in de nieuwe organisatie verdeeld zijn met een directie die "in positie" is, management dat vanuit een versterkte managementcultuur integraal leiding geeft en een in meerdere opzichten in proportie opererende staf.

In de nieuwe organisatie staan de teams centraal als elementaire organisatorische eenheid. De concrete invulling zal rond de jaarwisseling gebeuren op basis van de plannen die dan gereed gekomen zijn, zodat met ingang van januari 2008 de nieuwe organisatie volledig operationeel is.
Daarmee is de doorontwikkeling van de organisatie echter niet afgerond. Om te komen tot een extern gerichte, responsieve en effectieve organisatie is een heroriëntatie noodzakelijk op de totstandkoming van beleid (het slimmer organiseren van beleidsprocessen) en het versterken van het strategische vermogen van de provincie, aansluitend op de rol van de provincie als bestuurlijke en maatschappelijke partner. Met een ontwikkeling naar een grotere responsiviteit is met de inrichting van de nieuwe organisatie een begin gemaakt, maar daarmee is het gewenste ontwikkelingsniveau van de organisatie nog niet bereikt.

## Een centrale plaats voor risico's

Een belangrijk onderdeel in de doorontwikkeling van de organisatie in de richting van meer externe gerichtheid, beleidsgevoeligheid en responsiviteit is het (systematisch) denken in termen van doelen die bereikt moeten worden en de risico's die er zijn dat doelen niet behaald worden. Dit past bij een meer ondernemende aanpak waarbij de doelen wel doelmatig en rechtmatig

worden nagestreefd, maar waarbij ook wel de nodige flexibiliteit voorop staat. Het kennen van de risico's die de realisatie van de beleidsdoelstellingen in de weg kunnen staan en het vervolgens sturen en beheersen ervan dragen bij aan succesvol management. Niet alle risico's zullen beheerst kunnen worden via de bedrijfsvoering. Een deel van de risico's zal via het beleid zelf ondervangen moeten worden. Daarbij geldt echter dat fouten tot op zekere hoogte acceptabel kunnen zijn, als er maar van geleerd wordt, bijvoorbeeld door middel van een evaluatie van de ingezette instrumenten.
Bij deze benadering past dat bij de sturing en beheersing van de organisatie vertrouwen de plaats inneemt van een fijnmazig netwerk van controles. In plaats van papieren rapportages wordt dan meer gebruikgemaakt van "soft controls" (het gesprek is belangrijker dan het rapport). Daarmee wordt in 2008 reeds een aanvang gemaakt. De tot dusverre geproduceerde rapportages worden in aantal en omvang teruggebracht en in de plaats daarvan wordt er in de organisatie meer gemanaged op basis van gesprekken en standaard managementinformatie. Een goed gesprek met goede afspraken neemt dan de plaats in van een dik rapport dat wellicht niet gelezen wordt.

## Een toekomstgericht personeelsbeleid

De Drentse organisatie zal de komende jaren stevig opgeschud worden. Voor de interne organisatie van de provincie geldt dat er een actief personeelsbeleid gevoerd zal worden om te komen tot een transitie naar een nieuwe organisatie die gekenmerkt zal moeten worden door de kernwoorden ondernemend, ambitieus en competent. Daarbij wordt ook gestreefd naar de inzet van medewerkers die het gehele beleidsproces voor hun rekening nemen en zich vanuit een meer externe oriëntatie ook verantwoordelijk voelen voor de effecten van het provinciale beleid. Dit geldt zowel voor het externe beleid als de het beleid op het vlak van de middelen en de interne bedrijfsvoering.
De komende jaren wordt stevig geïnvesteerd in het versnellen van strategische personeelsplanning en HRM-control, het oplossen van complexe personele dossiers en de instroom, doorstroom en uitstroom van personeel. Jonge mensen worden aangetrokken, zittende mensen worden meer naar hun wensen en talenten, maar ook naar de behoefte van de organisatie ingezet en de toenemende uitstroom van oudere medewerkers wordt tijdig begeleid door het in kaart brengen van de mogelijke uitstroomscenario's en het inwerken van vervangende krachten. Ter stimulering van de doorstroom zijn al in 2007 organisatiebreed de mobiliteitswensen van de medewerkers in kaart gebracht en daaruit is afgeleid wat de organisatie kan doen om ondersteuning te bieden. In oktober 2007 is de loopbaantrein gestart. Onder het motto Kijk buiten je eigen grenzen worden medewerkers uitgedaagd om hun talenten te ontdekken en voorstellen te doen hoe zij die in gaan zetten.

Op het vlak van de ontwikkeling van het provinciale personeel moet opgemerkt worden, dat de komende jaren het accent minder zal komen te liggen op de ontwikkeling van vakinhoudelijke kennis en persoonlijke ontwikkeling, maar dat zonder deze aspecten te verwaarlozen de aandacht expliciet uit zal gaan naar ontwikkeling van de vaardigheden in het werk. In de provinciale organisatie van morgen gaat het er vooral om, dingen voor elkaar te krijgen. In de opleidingsplannen voor 2008 zal dit aspect extra aandacht krijgen.

Inmiddels is onder de naam Drentalent een traject gestart waarin 6 talentvolle starters de kans krijgen 2 jaar lang hun talenten in te zetten bij de provincie. Zodat ze op termijn mogelijk kunnen bijdragen aan de opvang van het kennisverlies dat ontstaat bij uitstroom van senioren.
Vanuit bedrijfseconomische optiek geldt het uitgangspunt dat de personele omvang van de organisatie niet zal worden uitgebreid voor het realiseren van de beleidsdoelen en prioriteiten. In samenhang met de organisatieontwikkeling zal worden uitgewerkt in welke

mate de proceskosten die gemoeid zijn met de uitvoering van met name de genoemde prioriteiten kunnen worden gedekt vanuit de inverdieneffecten van de organisatieontwikkeling. In dit verband moet ook het realiseren van de taakstelling van 20% formatieverschuiving van de staf naar de lijn gezien worden; het gaat hierbij weliswaar om een meerjarenplan, maar even goed mag het momentum dat de invoering van de nieuwe organisatie met zich meebrengt niet gemist worden.

## Planning en control, uitgangspunten

Op het gebied van planning en control wordt op bestuurlijk niveau voortgegaan op de door het nieuwe college ingeslagen weg. Centraal staat de uitvoering van het Collegeprogramma Kiezen voor de kracht van Drenthe en de realisatie van de daarin geformuleerde ambities. Vanuit deze ambities willen wij nu werken onder het motto "Eerst een goed uitvoeringsplan, dan pas geld beschikbaar stellen". Daarbij wordt de ontwikkeling van goede projecten ook gestimuleerd door deze tot op zekere hoogte met elkaar te laten concurreren, opdat de effectiefste, meest efficiënte en best uitvoerbare ideeën komen bovendrijven. Binnen deze benadering past ook een discussie "oud beleid inleveren voor nieuw beleid", waarbij ook het bestaande beleid wordt langs de ambities van het college wordt gelegd. Een discussie "oud beleid inleveren voor nieuw beleid" wordt in 2007 al opgestart en wij zullen resultaten in de Voorjaarsnota 2008 presenteren. Uiteindelijk gaat het om de aanwending van schaarse middelen.
Bij de ontwikkeling van projecten staat een integrale, gebiedsgerichte aanpak voorop. Mede hiervoor streven wij ernaar in 2008 vorm gegeven te hebben aan methodisch opgezet programmamanagement.
Mede ter ondersteuning van het functioneren van de organisatie wordt ingezet op de ontwikkeling van een brede controlfunctie, waarbij doelen en middelen centraal staan. Als onderdeel van de reorganisatie wordt dit in 2007 reeds geregeld op het vlak van de organisatiestructuur en de personele invulling; in 2008 zal de brede control ook als zodanig moeten gaan functioneren.

## Instrumentarium van planning en control

Planning en control vindt voortaan plaats vanuit de doelen van het provinciale beleid en dan met name vanuit het Collegeprogramma Kiezen voor de kracht van Drenthe. Dit betekent wel een vermindering van het huidige aantal rapportages, uiteraard zonder dat de goedkeuring door de accountant in het geding komt. Uiteindelijk moet er een enkelvoudig en zo veel mogelijk uniform systeem overblijven dat voldoet aan de (informatie)behoefte van de gebruikers en daarbij zo min mogelijk administratieve last met zich meebrengt. Daarbij zijn de invalshoek en rode draad bij de nieuwe opzet dat planning en control nog nadrukkelijker gericht zijn op afwijkingen en risico's, zodat bestuur en directie tijdig op de hoogte worden gesteld en zo nodig bijsturing kan plaatsvinden.
Voor de organisatie zal het startpunt van de vernieuwde cyclus voor planning en control gaan bestaan uit de plannen die de verschillende managers in het najaar van 2007 voor hun afdelingen hebben opgesteld. Daarbij zal de uitwerking van de prioriteiten opnieuw centraal staan, naast de concrete invoering van de nieuwe organisatie. Uitgangspunt daarbij is dat de afdelingsplannen zo dicht mogelijk bij het beleid staan dat de groepen en teams moeten uitvoeren en dat ze de basis geven voor de sturing van die uitvoering.
Het ligt voor de hand om voor de afdelingsplannen een vernieuwde opzet te ontwikkelen die meer in de lijn van de uitvoering van het Collegeprogramma en de Begroting ligt en die het voor de directie mogelijk maakt op basis van het door het college verstrekte mandaat invul-

ling te geven aan de productenraming. Dit betekent dat het afdelingsplan met ingang van 2008 een uitgewerkte productenraming per groep zal zijn, met daarbij ook een afzonderlijk deel voor de bedrijfsvoering. Daarbij zal in 2008 een extra impuls worden gegeven aan voortgaande harmonisatie en - op den duur - integratie in de concerncyclus van bedrijfsvoeringsdocumenten en beheersdocumenten in het kader van programmamanagement (uitvoeringsprogramma's en dergelijke).

## Werkwijzen en processen

Op het gebied van het samenwerken wordt in 2008 vooral een impuls gegeven aan de professionalisering van het methodisch werken in programma's en projecten binnen de organisatie via het nieuwe programma- en projectenbureau. Het gaat hierbij om complexe afdelings- en portefeuilleoverstijgende (buitenlijnse) programma's en projecten, gekoppeld aan het Collegeprogramma of aan het programma van de directie. Tot de taken behoren onder andere "portfoliobeheer", kennisontwikkeling (kenniscentrum) rond projectmatig- en programmatisch werken, het doorontwikkelen van de WerkWIJzer voor projecten (in instrumentele zin en in de toepassing daarvan) en het opzetten van de WerkWIJzer voor programma's. De werkwijze van de organisatie zal naast programmatisch en projectmatig ook in het bijzonder gericht moeten zijn op samenwerking, niet alleen intern, maar ook met de externe partners. In dit verband speelt vooral het gebiedsgerichte karakter van vele programma's en projecten een rol. Het gebied zal een "kristallisatiepunt" voor samenwerking moeten zijn.
Eind 2004 is een start gemaakt met het vastleggen van processen binnen de organisatie volgens standaard conventies. Deze processen zijn via Huisnet raadpleegbaar. Nu is een systematische doorlichting van de provinciale processen aan de orde; deze moeten niet alleen beschreven worden, maar ook waar nodig herontworpen, als ze efficiënter kunnen. Dat zal naar verwachting vaak het geval zijn.

### Informatievoorziening en huisvesting

De doorontwikkeling van de organisatie zal in 2008 ook een impuls krijgen door de plannen die wij hebben met de fysieke werkomgeving voor onze medewerkers. Die werkomgeving moet uitnodigen tot communicatie en samenwerking en de daarbij benodigde informatie moet eenvoudig benaderbaar zijn. Digitaal vastgelegde kennis, digitale processen en digitale archieven zijn nodig en onvermijdelijk. Informatie: any time, any place. Nog een ander feit speelt een belangrijke rol: na 2008 stromen veel oudere medewerkers uit. En de arbeidsmarkt is dan naar verwachting krap. Met gerichte inzet van IT kunnen wij intern kennisverlies voorkomen, efficiënter werken en wij geven jongere medewerkers een instrument waar ze mee zijn opgegroeid. Zo blijven wij ook een interessante, moderne werkgever.
In de komende periode zullen wij vooral inzetten op de brede invoering van digitale stukkenstroom, werkprocessen en de digitalisering van het archief (op basis van een in 2007 afgeronde pilot). Ook vervangen wij het verouderde personeelssysteem. Op (de interne website) Huisnet worden kennissystemen beschikbaar gesteld.
Een en ander betekent ook dat de bestaande infrastructuur aan vernieuwing toe is. In 2008 zal nader uitgewerkt worden wat er nodig is om te borgen dat de provinciale organisatie in de toekomst mee kan komen. Op basis van een vernieuwde basisinfrastructuur zullen dan ook nieuwe systemen kunnen worden gerealiseerd en ingericht. Daarbij is intern een doorontwikkeling van het planning en controlportaal en met name de beleidsinformatie aan de orde. Steeds meer zal gebruikgemaakt gaan worden van "dashboards" en andere gebruikersvriendelijke informatiesystemen, maar die zullen dan wel eerst gedefinieerd en ontworpen moeten worden. Achter zo'n dashboard ligt dan vervolgens een digitaal dossier, waarin op een inzichtelijke en

transparante wijze alle achterliggende informatie is vervat. Daarvoor is onvermijdelijk dat een zekere standaardisatie van (hoofd)processen plaatsvindt, opdat daarbij aangehaakt kan worden. Tot slot staat voor 2008 een verdere ontwikkeling van de digitale loketfunctie op de rol. Het is de bedoeling dat informatievoorziening over producten en diensten digitaal aan burgers, bedrijven en instellingen beschikbaar wordt gesteld. Deze toenemende dienstverlening via de Website (zie programma De provincie dóet er toe!) maken vervolgens weer dat de "backoffice" steeds meer digitaal moet werken.

### Bijzondere onderwerpen

*Doelmatigheid*
Artikel 217a van de Provinciewet verplicht GS tot periodiek onderzoek naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van het door het college gevoerde bestuur. Het college van GS stelt jaarlijks een onderzoeksprogramma ex artikel 217a van de Provinciewet vast van de in het erop volgende jaar te verrichten interne onderzoeken naar de doelmatigheid, de doeltreffendheid en de rechtmatigheid.
Het Onderzoeksprogramma 2008 zal dit najaar ter vaststelling aan het college worden aangeboden. Bij de Begroting 2008 zullen PS hierover nader worden geïnformeerd.

*Rechtmatigheid*
Sinds 2004 moet de accountant zich bij de controle van de Jaarrekening expliciet uitspreken over de financiële rechtmatigheid. Over de Jaarrekening 2006 hebben wij - evenals in 2005 - een goedkeurende verklaring op het gebied van getrouwheid en rechtmatigheid ontvangen. Jaarlijks wordt een actualisatie van de risicoanalyse en de controleprogramma's verricht. Op basis hiervan vinden interne controles plaats. Om voor het jaar 2007 een goedkeurende rechtmatigheidverklaring te kunnen verkrijgen is het onder meer noodzakelijk dat PS het Normenkader en het Controleprotocol 2007 ten behoeve van de accountant vaststellen. Om aan te sluiten bij de reguliere planning & controlcyclus wordt dit onderdeel toegevoegd aan de Begroting 2008. Dit betekent dat door het vaststellen van de begroting uw staten het Normenkader en Controleprotocol voor 2007 tegelijkertijd vaststellen. Voorgesteld wordt om GS gelijktijdig te mandateren om wijzigingen in het Normenkader goed te keuren indien na de datum van goedkeuring door PS en voor 31 december 2007 wijzigingen plaatsvinden.

## Normenkader en Controleprotocol

Het afleggen van verantwoording start met het opstellen van een normenkader. Het normenkader bestaat uit een overzicht van de geldende externe en eigen regelgeving met betrekking tot financiële beheershandelingen.
Het Normenkader en Controleprotocol 2007 zijn opgenomen als bijlage van de Begroting. De belangrijkste elementen uit het controleprotocol zijn:

- de accountant accepteert bij de controle bepaalde toleranties en richt de controle daarop in. In het hierna opgenomen schema zijn de goedkeuringstolerantie en de rapporteringstolerantie(s) opgenomen voor het controlejaar 2007 (conform wettelijke richtlijnen);

| Goedkeuringstolerantie | Goedkeurend | Beperking | Oordeelonthouding | Afkeurend |
|---|---|---|---|---|
| Fouten in de Jaarrekening (% lasten) | ≤ 1% | >1%<3% | - | ≥ 3% |
| Onzekerheden in de controle (% lasten) | ≤ 3% | >3%<10% | ≥ 10% | - |

- voor de rapporteringstolerantie stellen PS als maatstaf dat de accountant op het niveau van programma's/producten in de Begroting elke fout of onzekerheid ≥ € 200.000,-- rapporteert;
- de accountantscontrole op rechtmatigheid voor het kalenderjaar 2007 is limitatief gericht op:

- de naleving van wettelijke kaders, zoals opgenomen in het Normenkader in het kader van de rechtmatigheidcontrole bij de provincie. Dit uitsluitend voor zover deze directe financiële beheershandelingen betreffen of kan betreffen;
- indien en voor zover bij de accountantscontrole materiële financiële onrechtmatige handelingen worden geconstateerd, worden deze in de rapportage en oordeelsweging uitsluitend betrokken indien en voor zover het door de staten of hogere overheden vastgestelde regels betreft.

## Overzicht personeelssterkte

| Organisatie-eenheid/afdeling (zoals opgenomen in de kostenverdeelstaat) | Sterkte bij de begroting van 2006 | Sterkte ultimo 2006 (werkelijk) | Sterkte bij de begroting van het vorige begrotingsjaar 2007 | Sterkte bij de huidige begroting berekende kosten 2008 |
|---|---|---|---|---|
| Hulpkostenplaatsen | | | | |
| Concerndirectie | 2,0 | 2,0 | 2,0 | 2,0 |
| Facilitaire Groep | 52,3 | 52,4 | 52,4 | 53,2 |
| Stafgroep Kabinet | 11,3 | 10,8 | 11,2 | 11,4 |
| Stafgroep Financiën en Control | 20,6 | 18,7 | 21,2 | 22,2 |
| Stafgroep Personeel en Organisatie | 16,1 | 13,6 | 19,0 | 17,2 |
| Stafgroep Automatisering | 19,5 | 17,9 | 20,0 | 21,0 |
| Stafgroep Bestuurs-, Juridische en Concernzaken | 23,2 | 23,1 | 23,5 | 25,2 |
| Stafgroep Communicatie | 12,6 | 10,0 | 12,4 | 12,4 |
| Statengriffie | 5,8 | 5,7 | 5,7 | 6,3 |
| Onderzoeksbureau | 5,0 | 4,3 | 5,0 | 5,1 |
| Totaal hulpkostenplaatsen | 168,3 | 158,5 | 172,4 | 176,0 |
| Hoofdkostenplaatsen | | | | |
| Productgroep Economie | 25,1 | 22,7 | 25,4 | 25,3 |
| Productgroep Verkeer en Vervoer | 23,7 | 21,3 | 23,1 | 22,9 |
| Productgroep Cultuur en Welzijn | 31,3 | 35,0 | 33,4 | 33,8 |
| Productgroep Wegen en Kanalen - Beheerafdeling (vh Wegen en Kanalen) | 59,5 | 57,6 | 60,1 | 61,5 |
| Productgroep Wegen en Kanalen - Bouwafdeling (vh Civiele Techniek) | 36,9 | 35,7 | 34,9 | 35,7 |
| Productgroep Landelijk Gebied | 33,9 | 37,1 | 35,4 | 35,5 |
| Productgroep Ruimte en Water | 44,8 | 41,8 | 45,9 | 43,3 |
| Productgroep Bodem | 31,7 | 31,6 | 33,1 | 33,1 |
| Productgroep Milieubeheer | 30,3 | 34,7 | 30,8 | 35,6 |
| Handhaving | 25,9 | 25,7 | 27,0 | 27,6 |
| Programma Land | 1,0 | 1,0 | 1,0 | 1,0 |
| Programma Stad | 1,0 | 1,0 | 1,0 | 1,0 |
| Kompas | 4,0 | 2,9 | 3,0 | 1,9 |
| Totaal hoofdkostenplaatsen | 349,1 | 348,1 | 353,9 | 358,1 |
| Totaal organisatieschema | 517,4 | 506,6 | 526,3 | 534,1 |
| Overig | | | | |
| Provinciale staten | 51,0 | 51,0 | 51,0 | 41,0 |
| Gedeputeerde staten | 5,0 | 5,0 | 5,0 | 5,4 |
| Oud-leden gedeputeerde staten en provinciale staten | 30,2 | 19,0 | 27,5 | 45,5 |

| Organisatie-eenheid/afdeling (zoals opgenomen in de kostenverdeelstaat) | Sterkte bij de begroting van 2006 | Sterkte ultimo 2006 (werkelijk) | Sterkte bij de begroting van het vorige begrotings-jaar 2007 | Sterkte bij de huidige begroting berekende kosten 2008 |
|---|---|---|---|---|
| Commissaris van de Koningin | 1,0 | 1,0 | 1,0 | 1,0 |
| 55+-regeling | 5,4 | 1,6 | 1,6 | 0,0 |
| SNN/NHI/SEAN | 0,4 | 0,0 | 0,0 | 0,0 |
| Flexibel en elders werkzaam personeel | 8,6 | 15,5 | 11,1 | 8,4 |
| Totaal overig | 101,7 | 93,1 | 97,2 | 101,3 |
| Totaal generaal | 619,0 | 599,7 | 623,5 | 635,4 |

**Toelichting bij overzicht personeelssterkte**

Het vorenstaande overzicht geeft inzicht in de formatieontwikkeling binnen het provinciale apparaat. Deze informatie is op verzoek van PS aan de paragraaf Bedrijfsvoering toegevoegd. In het overzicht is voor respectievelijk de begrotingsjaren 2006, 2007 en 2008 de verwachte personeelssterkte - gebaseerd op de werkelijke bezetting - opgenomen die aan de basis heeft gelegen voor de berekening van de apparaatskosten. Dit is gedaan om een relatie te behouden met de cijfers in de begrotingsstukken. Voor het jaar 2006 wordt ook een overzicht verstrekt van de werkelijke sterkte.
De informatie is nog niet ingedeeld aan de hand van de nieuwe organisatiestructuur. Dit zal pas mogelijk zijn als de beschikbare formatie in de nieuwe structuur is ingepast. Dit was op het moment dat het overzicht is opgesteld nog niet gebeurd.
Voor de volledigheid is aan het overzicht nog een weergave toegevoegd van de resterende onderdelen die in de personeelskosten worden meegenomen. Uit het overzicht komt naar voren dat de ontwikkeling van de begrote personeelskosten behalve door enige fluctuatie in de feitelijke bezetting de komende tijd sterk wordt beïnvloed door aan oud PS- en GS-leden te betalen wachtgelden.

**Verdeling van apparaatskosten**

Tot dusverre vond toerekening van de apparaatskosten aan de programma's plaats op basis van een inschatting door het management van de ureninzet van het provinciale personeel. Voor de Begroting 2008 kan de gebruikelijke methode niet worden toegepast. Dit heeft onder meer te maken met het moment waarop besluitvorming heeft plaatsgevonden over de prioriteiten van de uitwerking van het nieuwe Collegeprogramma op basis van de Voorjaarsnota 2007 PLUS. Daarnaast zal het voornemen om in het reorganisatietraject een aantal functies van "intern gericht" te verschuiven naar "extern gericht" van invloed zijn op de wijze van waarop de medewerkers worden ingezet.
In de Begroting 2008 zijn daarom in het programma Middelen alle onderdelen van de kosten die behoren tot de apparaatskosten gepresenteerd. De tot dusverre gebruikelijke kostenverdeelstaat wordt in de Begroting 2008 niet gepresenteerd. Deze handelwijze betekent dat in de Begroting 2008 geen apparaatskosten op de verschillende programma's worden geraamd. Het voordeel van deze werkwijze is dat een transparant beeld wordt gegeven van alle indirecte kosten (de "overhead") in de Begroting. Daarnaast wordt voorkomen dat een schijnnauwkeurige toedeling van de apparaatskosten wordt gepresenteerd.

# Paragraaf 2.6. Verbonden partijen

## Algemeen

Deze paragraaf schenkt aandacht aan de verbonden partijen van de provincie Drenthe, conform het BBV. In het BBV wordt onder "verbonden partijen" verstaan: een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft. Voor wat betreft het financieel belang wordt verwezen naar de paragraaf Weerstandsvermogen.

Een bestuurlijk belang betekent dat de provincie op enigerlei wijze zeggenschap heeft, hetzij omdat de provincie een zetel in het bestuur heeft, hetzij omdat ze mee kan stemmen. Een financieel belang houdt in dat de provincie middelen ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in geval van faillissement. Voorts heeft de provincie een financieel belang indien financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de provincie.

De verbonden partijen voeren beleid uit dat de provincie ook (gedeeltelijk) zelf had kunnen uitvoeren. Daarom blijft de provincie verantwoordelijkheid dragen voor het bereiken van de doelstellingen die door de verbonden partijen worden beoogd en die veelal onderdeel vormen van de elders in deze Begroting gepresenteerde programma's. Deze verantwoordelijkheid uit zich zowel op het beleidsmatige als het budgettaire vlak en is de ratio achter het voortaan opnemen van deze paragraaf in Begroting en Jaarverslag.

Om PS in staat te stellen hun kaderstellende en controlerende taken uit te voeren, wordt hierna aangegeven in welke verbonden partijen de provincie bestuurlijk én financieel participeert en van welke vorm van verbondenheid er sprake is (rechtspersoon, gemeenschappelijke regeling en dergelijke). Per verbonden partij is voorts vermeld onder welk programma de beleidsmatige doelstellingen vallen die door de deelname in deze partij worden nagestreefd.
Indien ervoor is gekozen om samen te werken in een privaat- in plaats van een publiekrechtelijke vorm, liggen hieraan in de regel redenen van risicomijding ten grondslag. In geval van privaatrechtelijk samenwerkingsverband is het financiële risico dat de provincie loopt namelijk beperkt tot de geldelijke inbreng.

Het begrip "verbonden partijen" houdt in dat participaties in NV's, BV's, v.o.f.'s, commanditaire vennootschappen en gemeenschappelijke regelingen hieronder vallen. Ook stichtingen en verenigingen kunnen onder de verbonden partijen vallen, indien de provincie een zetel in het bestuur heeft en financiële risico's loopt. Een stichting of vereniging die jaarlijks subsidie krijgt, maar waaraan geen andere financiële verplichtingen zitten met een juridische afdwingbaarheid door derden, is geen verbonden partij. Een eventuele morele verplichting tot betaling in geval van problemen kan het wel verstandig maken de stichting of vereniging in de paragraaf Weerstandsvermogen op te nemen. Indien de provincie een aanzienlijk bestuurlijk, maar geen financieel belang heeft, kan dit belang in het desbetreffende programma genoemd worden. Naast de hiervoor genoemde participaties maken ook deelnemingen, waarbij de provincie aandelen heeft in een NV of BV, deel uit van de verbonden partijen.

In het BBV wordt over de verbonden partijen voorgeschreven dat in de Begroting in een aparte paragraaf ten minste aandacht moet worden geschonken aan:

- de visie op verbonden partijen in relatie tot de realisatie van de doelstellingen van de programma's die zijn opgenomen in de Begroting;
- de beleidsvoornemens omtrent de verbonden partijen.

Met andere woorden: Wat willen wij met deze partijen? Hoe past de uitvoering van de taken binnen onze provinciale programma's ? Hoe dragen zij bij aan het uitvoeren van het door de provincie gewenste beleid?

## Nota bestuursfuncties

In oktober 2001 is de Nota bestuursfuncties uit 1992 herijkt. In de nota wordt vooral ingegaan op de bestuurlijke functies die door GS of leden van PS (of in hun opdracht door provinciale ambtenaren of op hun verzoek of aanbeveling door derden) kunnen worden vervuld bij de verschillende rechtsvormen, zoals vennootschappen, gemeenschappelijke regelingen en stichtingen. Voor wat de vervulling van deze bestuursfuncties in navolgende organisaties betreft wordt verwezen naar deze nota.

## Verbonden partijen

## I. Programma 1. De provincie dóet ertoe

### Privaatrechtelijke rechtspersoon

*Vereniging IPO*
Het IPO is omgezet van een gemeenschappelijke regeling naar een vereniging. De vereniging behartigt onder andere het belang van het uitwisselen van kennis en ervaring en het bundelen van deskundigheid van de deelnemende provincies.

### Gemeenschappelijke regelingen

*1. SNN*
De provincies Groningen, Fryslân en Drenthe hebben hun bestuurlijke krachten sinds 1992 gebundeld in het SNN. In SNN-verband ontwikkelt het Noorden gezamenlijk beleid en onderhandelt met het Kabinet over zaken die het hele Noorden aangaan. Kerntaak is het versterken van de ruimtelijk-economische structuur van Noord-Nederland.
Het gezamenlijke beleid van het Noorden is omschreven in de Strategische agenda voor Noord-Nederland 2007-2013.
De gezamenlijke uitvoering heeft plaats op basis van Pieken in de delta/Koers Noord en het Operationeel Programma EFRO.

*2. BANN*
De gemeenschappelijke regeling had, voordat deze is aangepast, tot doel de behartiging van het bestuursdienstonderwijs in Noord-Nederland. Het bestuursonderwijs is geprivatiseerd. De gemeenschappelijke regeling is in stand gebleven om de eventuele verplichtingen ten opzichte van voormalig personeel na te kunnen komen.

*3. De Noordelijke Rekenkamer*
De Provinciewet verplicht elke provincie tot het instellen van een Rekenkamer of het organiseren van een rekenkamerfunctie. Ook bestaat de mogelijkheid tot een gemeenschappelijke

Rekenkamer, waar alle provincies, met uitzondering van Zeeland, voor gekozen hebben. Drenthe, Fryslân en Groningen hebben de Noordelijke Rekenkamer ingesteld.
Naast de Provinciewet, waarin een aantal voorwaarden is geformuleerd, is er ook een Gemeenschappelijke regeling Noordelijke Rekenkamer, waarin nadere bepalingen zijn opgenomen. Niet alleen zijn deze meer toegespitst op de concrete feitelijke situatie, maar er is ook een aantal voorzieningen getroffen waardoor de Rekenkamer haar taken in een onafhankelijke positie kan uitoefenen.

Het doel van de Rekenkamer is om vanuit een onafhankelijke positie PS te ondersteunen in de kaderstellende en controlerende rol. Dit gebeurt door onderzoek te doen naar het gevoerde bestuur waarbij de vraag naar doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid centraal staat.

## II. Programma 2. Samenleving met samenhang

### Privaatrechtelijke rechtspersoon

*Stichting Drents Plateau*
De Stichting Drents Plateau is opgericht om de activiteiten te bundelen op het gebied van behoud van culturele waarden, met name op het gebied van landschaps-, dorps- en stadsschoon, monumenten, archeologie, musea, regionale geschiedenis, cultuurtoerisme en (moderne) architectuur. De provincie Drenthe is naast de VDG en de Stichting Het Drentse Welstandstoezicht medeoprichter van de stichting.
Drents Plateau is een belangrijk instrument voor de uitvoering van provinciaal beleid. Het geeft uitvoering aan een aantal wettelijke taken van de provincie (en gemeente) op het gebied van monumentenzorg en archeologie. In het provinciaal beleid heeft cultuurhistorie een belangrijke plek. Drents Plateau zet zich in voor een goede infrastructuur op het gebied van erfgoed en architectuur in Drenthe. De stichting ondersteunt en stimuleert overheden en instellingen in Drenthe om in hun beleid rekening te houden met cultuurhistorie en architectuur. Instrumenten hiervoor zijn:
- onderzoek en advies
- uitvoering (provinciale monumentenlijst, provinciale archeologietaken en gemeentelijke archeologie- en monumententaken)
- voorlichting en educatie

## III. Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid

### Privaatrechtelijke rechtspersoon

*GAE*
Het doel van de vennootschap is de uitoefening van het luchthavenbedrijf, waaronder met name de aanleg, het onderhoud, de ontwikkeling en de exploitatie van het luchthaventerrein. Op dit moment zijn er geen private aandeelhouders. De statuten sluiten de mogelijkheid daartoe echter niet uit.
Bij GAE is minder sprake van een openbaar taakkarakter. Het in stand houden van de luchthaven is van grote betekenis voor de infrastructuur. Uit het doel van de vennootschap, zoals in de statuten omschreven, komt dit aspect niet of nauwelijks naar voren.

De provincie heeft een aanmerkelijk financieel belang in GAE. De uitoefening van de rechten als aandeelhouder en verstrekker van financiële middelen kan voldoende mogelijkheden bieden voor beïnvloeding en toezicht. Het commissariaat wordt vervuld door een derde.

### Gemeenschappelijke regeling

*OV-bureau Groningen-Drenthe*
Het OV-bureau Groningen-Drenthe is een samenwerkingsverband van de provincie Groningen, de provincie Drenthe en de gemeente Groningen. Het is een openbaar lichaam, dat wordt aangestuurd door een dagelijks en een algemeen bestuur, bestaande uit gedeputeerden en wethouders van de betrokken geledingen. Doel van de gemeenschappelijke regeling is het ontwikkelen, organiseren en beheren het openbaar vervoer in geheel Groningen en Drenthe.

## IV. Programma 4. Kennis wérkt

### Privaatrechtelijke rechtspersonen

*1. NOM*
De vennootschap heeft tot doel een bijdrage te leveren aan de verbetering van de sociaal-economische structuur en de werkgelegenheid in de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe.
Dit wordt gestalte gegeven door acquisitie, financiering van bedrijven door middel van het verwerven van aandelen en het verstrekken van achtergestelde leningen. Dit gebeurt bij zowel nieuwe bedrijven als bestaande bedrijven. De provincie is aandeelhouder van de NOM.

*2. Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie*
Een van de doelen van de Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie is het vergroten van de aandacht voor de economische problematiek van Noord-Nederland. Door het verrichten van voor Noord-Nederland belangrijke onderzoeken, de organisatie van symposia en de samenwerking met provinciale Afdelingen Economie geeft zij invulling hieraan.
Er is een nauwe aansluiting met de programmalijn uit het Collegeprogramma werk, onderwijs en kennisinfrastructuur. Centraal in deze lijn staat de Drentse ambitie om een werkgelegenheids- en werkloosheidsontwikkeling te realiseren die gunstig afsteekt ten opzichte van het nationale beeld. De activiteiten van de Stichting Regionale Leerstoel sluiten nauw aan.

*3. Stichting DBL*
De Stichting DBL heeft tot doel het stimuleren van economische activiteiten, werkgelegenheid en bedrijvigheid in de provincie Drenthe. De uitvoering hiervan wordt door de NOM verricht.

*4. NV Essent*
In het bedrijf Essent heeft de provincie Drenthe 2,28% van de aandelen. Sinds de vorming van Essent uit EDON en PNEM/MEGA heeft Drenthe geen commissaris meer in het bedrijf. Wel ontvangt de provincie dividend en heeft zij een stem in de aandeelhoudersvergadering. De financiering van de Zuiderzeelijn zou door Drenthe (en andere aandeelhouders) moeten worden gefinancierd uit een deel van de opbrengst uit de verkoop van aandelen. De rol van de aandeelhouders is in de afgelopen jaren beperkt als gevolg van sterk regulerende wetgeving.

*5. WMD*
Het betreft hier een vennootschap die tot doel heeft de zorg voor en de instandhouding van de (drink)watervoorziening in haar verzorgingsgebied. Alleen de provincie Drenthe en de

gemeenten in deze provincie kunnen aandeelhouder zijn. Statutair bezit de provincie 50% van de aandelen en draagt voor de voorzitter van de Raad van Commissarissen.
De WMD is een vennootschap die vooral een publiek belang dient. Evenals met andere nutsbedrijven het geval is geweest, ontwikkelt ook de WMD zich in de richting van een bedrijf dat, niet alleen zelf maar ook via dochterondernemingen, marktgericht werkt. Deze ontwikkeling zal kritisch worden gevolgd.

## V. Programma 5. Leefomgeving

### Privaatrechtelijke rechtspersoon

*LMA*
Het doel van de Stichting LMA is om alle relevante meldingen te registreren van binnenlandse transporten van gevaarlijk afval, bedrijfsafval en scheepsafval. De Stichting LMA stelt deze gegevens beschikbaar aan de overheid ten behoeve van de handhaving, beleid en vergunningverlening. Deze taken worden ten behoeve van de provincies en het Rijk (Ministerie van VROM) uitgevoerd. Een deel van deze taken geschiedt op grond van het bepaalde in de WM. Het doel en de taken van de stichting betreffen een stuk verlengd rijks- en provinciaal bestuur.

### Bestuursrechtelijke rechtspersoon

*Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe*
Het fonds heeft tot doel de werkzaamheden en taken te vervullen die de WM in artikel 15.47 voorschrijft of mogelijk maakt. Het fonds beheert de uit de opbrengsten van de nazorgheffing verkregen middelen, dat nodig is om de eeuwigdurende nazorg van de onder de wet vallende gesloten stortplaatsen te waarborgen.

# Paragraaf 2.7. Grondbeleid

Op grond van artikel 9 van het BBV dient de Begroting een uiteenzetting te bevatten over het grondbeleid. De provincie Drenthe voert nog geen substantieel (actief) grondbeleid. Van het verwerven, afstoten en het exploiteren van gronden is derhalve geen sprake, maar er zijn wel ontwikkelingen in die richting. Wij willen meer provinciale regie, in nauwe samenwerking met de decentrale overheden, omdat dit kwaliteitswinst oplevert voor de ruimtelijke processen, gebiedsgerichte ontwikkelingsprojecten en de realisatie van de (rijks)doelen in het landelijk gebied (Investeringsbudget Landelijk Gebied en pMJP). Een effectief instrument hiervoor kan ook zijn een actief grondbeleid van de overheden. De nieuwe WRO en de Grondexploitatiewet bieden hiervoor kansen.

Enkele jaren geleden is de provincie voor het realiseren van de beleidsdoelen natuur (EHS), milieu en het verbeteren van de agrarische structuur gestart met beperkt grondbeleid. Wij gaan de mogelijkheden van een actief provinciaal grondbeleid verder verkennen. De verkenning richt zich onder meer op de juridische en organisatorische aspecten van samenwerkingsvormen met publieke en/of private partijen. Een actief provinciaal grondbeleid vereist een eigen kapitaal als garantstelling en om vreemd vermogen aan te trekken en kan dan variëren van garant staan voor tekorten (risicoafdekking) in processen waar andere partijen de gronden verwerven tot zelf gronden verwerven met de daaraan gebonden risico's. De bevindingen van de verkenning naar de optie actief provinciaal grondbeleid worden in de eerste helft 2008 voorgelegd aan de staten.

Een voorbeeld waarbij grondbeleid mogelijk een rol gaat spelen is de Regionale ontwerpopgave Leek-Roden als uitvloeisel van de actualisatie regiovisie Groningen-Assen. De gemeenten Noordenveld en Leek hebben de provincies Drenthe en Groningen en de DLG in een eerder stadium gevraagd deel te nemen in een Stuurgroep Leek-Roden. Deze stuurgroep heeft voorstellen gedaan met betrekking tot het opstellen van sluitende gebiedsexploitatie, onderzoek te doen naar een samenwerkingsmodel en uitvoeringsorganisatie en samenwerking met (semi-)private partijen en actieve betrokkenheid van raden en staten.

Op kleinere schaal worden naar behoefte, in verband met de realisatie van de infrastructurele werken, soms stukjes grond aangekocht.

De grondaankopen ten behoeve van de EHS worden vanaf 1 januari 2007 gefinancierd uit het ILG. Vanaf 1 januari is de aansturing van grondaankopen door DLG en Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL) verschoven van het Rijk naar provincie. De provincie is hoofd-opdrachtgever voor de grondverwerving door BBL en krijgt de beschikking over de budgetten voor grondverwerving (EHS) via het ILG. Hiervoor hebben wij voor 1 januari 2007 een handelingskader grondverwerving vastgesteld. Hierin is onder andere opgenomen het grond-prijsbeleid en de spelregels daarvan, afspraken over aan- en verkopen, inzet van instrumentarium. Het handelingkader is een uitwerking van het aansturingprotocol DLG/BBL. Dit regelt de aansturing van DLG/BBL. In 2007 is een aanzet gegeven om te komen tot een beleidskader ontwikkelingsgericht werken, waarin de spelregels voor anticiperend grondaankopen door BBL voor provinciale doelen worden onderzocht. De provincie heeft vanaf nu meer vrijheid voor

handelen met grond. We krijgen de lusten, maar ook de lasten. Daarnaast bestaat de mogelijkheid te schuiven met budgetten binnen de ILG-doelen, zodat de realisatie van de EHS goed voortgang blijft houden.

Voorts merken wij op dat de financiële verplichtingen die voortvloeien uit het eerder afgesloten convenant IPO-LNV voor de realisering van de EHS nog enige jaren voortduren.
Tevens zal de provincie grondaankopen financieren voor de realisatie van LOFAR door Astron. LOFAR is een radiotelescoop die signalen opvangt in het lage frequentiegebied. Hiervoor wordt een aantal velden aangelegd met antennes die de signalen moeten vangen. Astron heeft hiervoor de DLG gronden laten aankopen bij Exloo rond het Achterste Diep. Er is onderzoek gedaan naar de mogelijkheden voor natuurtechnische inrichting van het Achterste Diep. Dit heeft geleid tot een inrichtingsplan, waarbij in samenhang met de LOFAR-doelstelling een uniek natuurgebied wordt gevormd en ruimte wordt geschapen voor regionale waterberging.

# II Financiële begroting

# II.1 Overzicht van lasten en baten, tevens Meerjarenraming 2007-2011

| Programma 1. De provincie dóet ertoe! | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 2.509.013 | 3.291.690 | 3.528.496 | 3.482.908 | 3.323.408 | 3.420.895 |
| Totaal baten | 43.179 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Saldo | 2.465.834 | 3.279.690 | 3.516.496 | 3.470.908 | 3.311.408 | 3.408.895 |

| Programma 2. Samenleving met samenhang | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 55.916.365 | 61.592.951 | 59.596.677 | 59.044.339 | 59.943.417 | 60.501.595 |
| Totaal baten | 31.244.067 | 34.239.485 | 31.578.120 | 29.553.300 | 29.542.426 | 29.548.069 |
| Saldo | 24.672.298 | 27.353.466 | 28.018.557 | 29.491.039 | 30.400.991 | 30.953.526 |

| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 94.020.408 | 74.622.283 | 64.509.972 | 54.641.006 | 63.508.022 | 74.880.518 |
| Totaal baten | 120.459.666 | 49.632.821 | 44.659.712 | 32.960.589 | 34.340.084 | 42.690.440 |
| Saldo | -26.439.258 | 24.989.462 | 19.850.260 | 21.680.417 | 29.167.938 | 32.190.078 |

| Programma 4. Kennis wérkt | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 9.094.859 | 9.321.094 | 5.993.506 | 4.527.283 | 4.554.673 | 4.418.243 |
| Totaal baten | 7.076.739 | 23.780.670 | 7.328.670 | 6.731.970 | 6.732.570 | 6.733.180 |
| Saldo | 2.018.120 | -14.459.576 | -1.335.164 | -2.204.687 | -2.177.897 | -2.314.937 |

| Programma 5. Leefomgeving | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 19.531.181 | 67.237.888 | 64.228.118 | 64.096.761 | 85.544.203 | 85.861.019 |
| Totaal baten | 8.138.222 | 52.185.528 | 49.844.996 | 49.157.836 | 70.038.575 | 70.038.575 |
| Saldo | 11.392.959 | 15.052.360 | 14.383.122 | 14.938.925 | 15.505.628 | 15.822.444 |

| Programma 6. Middelen | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 43.139.660 | 52.321.277 | 53.576.383 | 50.651.060 | 50.270.868 | 52.319.259 |
| Totaal baten | 109.263.950 | 117.779.987 | 115.442.235 | 120.113.262 | 123.970.476 | 127.936.003 |
| Saldo | -66.124.290 | -65.458.710 | -61.865.852 | -69.462.202 | -73.669.608 | -75.616.744 |

| Saldi programma's | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De provincie doét ertoe! | 2.465.834 | 3.279.690 | 3.516.496 | 3.470.908 | 3.311.408 | 3.408.895 |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | 24.672.298 | 27.353.466 | 28.018.557 | 29.491.038 | 30.400.991 | 30.953.526 |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | -26.439.258 | 24.989.462 | 19.850.260 | 21.680.417 | 29.167.938 | 32.190.078 |
| Programma 4. Kennis wérkt | 2.018.120 | -14.459.576 | -1.335.164 | -2.204.687 | -2.177.897 | -2.314.937 |
| Programma 5. Leefomgeving | 11.392.959 | 15.052.360 | 14.383.122 | 14.938.925 | 15.505.628 | 15.822.444 |
| Programma 6. Middelen | -66.124.290 | -65.458.710 | -61.865.852 | -69.462.202 | -73.699.608 | -75.616.744 |
| Saldo voor bestemming | -52.014.337 | -9.243.308 | 2.567.419 | -2.085.600 | 2.508.480 | 4.443.262 |
| Bijdragen aan reserves | 67.233.883 | 48.161.959 | 10.719.478 | 5.209.155 | 2.836.006 | 2.190.650 |
| Bijdragen van reserves | 32.602.067 | 38.918.651 | 13.286.897 | 3.123.555 | 5.344.466 | 6.633.912 |
| Saldo ontrekking reserves | 34.631.816 | 9.243.308 | -2.567.419 | 2.085.600 | -2.508.460 | -4.443.262 |
| Saldo na bestemming | -17.382.521 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |

# II.2 Verklaring aanmerkelijke verschillen

De bedragen opgenomen in het overzicht van baten en lasten, tevens Meerjarenraming 2008-2011, geven in sommige gevallen aanmerkelijke verschillen te zien. Hiervoor is een aantal oorzaken aan te wijzen, waarvan wij hier de voornaamste noemen.

- Bepaalde begrotingsjaren bevatten incidentele uitgaven.
- Met name in de sfeer van de specifieke uitkeringen komt het voor dat programma's aflopen; in de regel levert dat zowel aan de kant van de lasten als aan de kant van de baten verschillen tussen jaren op.
- Elk jaar worden de boekwaarden van de financieel nog niet afgesloten investeringen geactualiseerd. Samen met de in de Voorjaarsnota vastgestelde en ten opzichte van de vorige meerjarenraming gewijzigde uitgangspunten, in casu de te hanteren rentepercentages, leidt dit tot geactualiseerde kapitaallasten van deze investeringen.
- In de Meerjarenraming 2008–2011 zijn de besluiten verwerkt die zijn genomen naar aanleiding van de Voorjaarsnota 2007 en de Voorjaarsnota 2007 PLUS. De gevolgen hiervan zijn onder meer opgenomen in het hierna volgende hoofdstuk II.4, Nieuw beleid en ombuigingen/verhoging inkomsten per programma.

Een toelichting op de verschillen tussen de dienstjaren 2007 en 2008 wordt met ingang van deze Begroting 2008 gegeven in het programmaplan, bij de desbetreffende programma's. Waar de financiële totaaloverzichten voor de programma's substantiële verschillen tussen de jaren 2007 en 2008 laten zien, wordt hiervoor een toelichting gegeven. Wij verwijzen naar de toelichting per programma.

# II.3 Incidentele lasten en baten

In de Meerjarenraming 2008-2011 zijn incidentele lasten en baten opgenomen. Onder incidentele lasten en baten worden in dit geval verstaan de in de jaren 2008, 2009 en 2010 geraamde lasten en baten. In tegenstelling tot voorgaande jaren zijn in onderstaande overzichten alle eenmalige lasten en baten opgenomen, dus ook de eenmalige lasten die worden gedekt door bijdragen van derden (veelal Rijk) en door bijdragen van reserves en voorzieningen. Ook deze bijdragen zijn in het overzicht van eenmalige baten verwerkt. Voor het overige moet worden opgemerkt dat in het overzicht niet alle prioriteiten zijn opgenomen, hoewel het uitgangspunt bij het honoreren van de prioriteiten is geweest dat elk jaar opnieuw een integrale afweging plaatsvindt. Dit betekent dat eigenlijk alle prioriteiten met de eerstvolgende jaarschijf in het overzicht van incidentele lasten opgenomen hadden moeten zijn, maar daarvoor is om praktische redenen niet gekozen.

Met inachtneming van het vorenstaande ziet het overzicht van de eenmalige lasten er als volgt uit.

**Overzicht incidentele lasten Begroting 2008**

| Programma/product | Omschrijving | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De provincie dóet er toe | | | | |
| Openbare orde en veiligheid | Afschrijvingen onderkomen provinciehuis | 8.005 | 8.005 | 8.005 |
| | Rentelasten | 1.081 | 720 | 360 |
| | | 9.086 | 8.725 | 8.365 |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | | | | |
| Opgroeien | Bijdr.zorgaanbod civ.rechtelijk gepl.jeugdigen | 1.341.714 | - | - |
| Werken en leren | Uitvoeringsprogramma Onderwijskennis-infrastructuur | 45.000- | - | - |
| Parels van Drenthe | Bevordering beeldende kunst en vormgeving | 249.245 | - | - |
| Parels van Drenthe | Beleidsontwikkeling en kwaliteitsbevordering musea | 75.000 | - | - |
| Parels van Drenthe | Nationaal Hunebed Informatiecentrum | 75.000 | - | - |
| Parels van Drenthe | Kosten Cultuurhistorische Waardenkaart | 64.630 | - | - |
| Parels van Drenthe | Actieplan cultuurbereik 2005-2008 | 559.404 | - | - |
| Parels van Drenthe | Projecten cultuureducatie | 250.000 | - | - |
| Parels van Drenthe | Culturele uitmarkten | 50.000 | 50.000 | - |
| Parels van Drenthe | Subsidiëring festivals | 100.262 | 90.751 | - |
| Parels van Drenthe | Kosten culturele prijzen | - | - | 6.300 |
| Parels van Drenthe | Culturele prijzen | - | - | 10.000 |
| | | 2.720.255 | 140.751 | 16.300 |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | | | | |
| Prioriteiten | Exp.achitectuur. Wonen op en aan het water | - | 100.000 | 100.000 |
| Prioriteiten | Investeringsnota verkeer en vervoer | - | - | 2.500.000 |
| Verkeer | Onderhoud en verbeteringswerken N34 | 12.241.833 | - | 1.212.000 |
| Stedelijke ontwikkeling | Bijdragen Besluit locatiegebonden subsidies | 252.840 | 252.840 | 373.751 |
| | | 12.494.673 | 352.840 | 4.185.751 |
| Programma 4. Kennis werkt | | | | |
| Prioriteiten | Profilering Drenthe in NOA | 176.000 | 176.000 | 176.000 |
| Economie | Bijdragen revitalisering bedrijventerreinen/ parkmanagement | 100.000 | - | - |

| Programma/product | Omschrijving | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|
| Economie | Bijdragen Actieprogramma ICT | 750.000 | - | - |
| Economie | Bijdragen Innovatieve acties Drenthe | 597.200 | - | - |
| Economie | Stelpost uitgaven flexibel beleid | 45.953 | - | - |
| | | 1.669.153 | 176.000 | 176.000 |
| Programma 5. Leefomgeving | | | | |
| Prioriteiten | Actualisering bodemkaart | 125.000 | - | - |
| Prioriteiten | Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit | 75.000 | 75.000 | 75.000 |
| Prioriteiten | Uitvoeringsprogramma externe veiligheid | 150.000 | 150.000 | 150.000 |
| Prioriteiten | Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving | 50.000 | - | - |
| Prioriteiten | Uitwerking aanbev.symposium natuur en landschap | 186.000 | 139.500 | - |
| Bodem | Voorz. bodemsaneringen | 1.001.703 | - | - |
| Vergunningverlening | Kosten implementatie WABO | 150.000 | - | - |
| Natuur en landschap | Kosten monitoring gebiedenbeleid | 36.100 | - | - |
| Plattelandsontwikkeling (pMJP) | Bijdragen pilot inplaatsing melkveehouderij | 712.853 | - | - |
| | | 2.486.656 | 364.500 | 225.000 |
| Programma 6. Middelen | | | | |
| Prioriteiten | Organisatieontwikkeling | 2.500.000 | - | - |
| Prioriteiten | Bijdrage aan Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | 4.063.820 | - | - |
| Prioriteiten | Proceskosten | 1.850.000 | - | - |
| Financiering en alg. dekkingsmiddelen | Frictiekosten ombuigingen | 150.000 | - | - |
| Financiering en alg. dekkingsmiddelen | Bijdrage aan Reserve investeringen verkeer en vervoer | 1.676.954 | - | - |
| Financiering en alg. dekkingsmiddelen | Bijdrage aan Reserve IVV; regiovisie Groningen Assen | 2.437.240 | 2.437.240 | - |
| Financiering en alg. dekkingsmiddelen | Bijdrage aan Reserve wegenbeheer | 152.352 | 250.257 | 356.787 |
| Financiering en alg. dekkingsmiddelen | Bijdrage aan Reserve Zuidoost-Drentse vaarwegen | - | 33.873 | 37.783 |
| | | 12.830.366 | 2.721.370 | 394.570 |

Het overzicht van de eenmalige baten ziet er als volgt uit.

**Overzicht incidentele baten Begroting 2008**

| Programma/product | Omschrijving | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|
| Programma 2. Samenleving met samenhang | | | | |
| Opgroeien | Bijdrage Rijk zorgaanbod civielrechtelijk. geplaatste jeugd | 1.341.714 | - | - |
| Participatie | Bijdrage Rijk beeldende kunst en vormgeving | 255.600 | - | - |
| Participatie | Bijdrage Voorziening beeldende kunst | 3.156 | - | - |
| Parels van Drenthe | Bijdrage Voorziening noordelijk archeologisch depot | 52.245 | 10.862 | - |
| Parels van Drenthe | Bijdrage provincie Groningen WSF-taken | 94.440 | - | - |
| Parels van Drenthe | Bijdr. Rijk in kader Actieplan cultuurbereik | 295.389 | - | - |
| | | 2.042.544 | 10.862 | 0 |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | | | | |
| Verkeer | Bijdrage van de Voorziening N34 | 12.241.833 | - | 1.212.000 |
| Stedelijke ontwikkeling | Bijdrage Rijk locatiegebonden subsidies | 252.840 | 207.494 | - |
| Stedelijke ontwikkeling | Bijdrage Voorziening locatiegebonden subsidies | - | 45.346 | 373.751 |
| | | 12.494.673 | 252.840 | 1.585.751 |
| Programma 4. Kennis werkt | | | | |
| Economie | Bijdrage Europese Commissie innovatieve acties | 597.200 | - | - |
| | | 597.200 | 0 | 0 |
| Programma 5. Leefomgeving | | | | |
| Plattelandsontwikkeling (pMJP) | Bijdrage Rijk pilot inplaatsing melkveehouderij | 712.853 | - | - |
| | | 712.853 | 0 | 0 |
| Programma 6. Middelen | | | | |
| Financiering en alg. dekkingsmiddelen | Bijdrage van de Saldireserve | 1.739.642 | 1.022.381 | 33.148 |
| Financiering en alg. dekkingsmiddelen | Bijdrage van Egalisatiereserve uitvoering College-programma | 1.575.000 | - | - |
| Financiering en alg. dekkingsmiddelen | Bijdrage van Reserve flexibel beleid | 160.193 | - | - |
| Financiering en alg. dekkingsmiddelen | Bijdrage van Reserve investeringen verkeer en vervoer | - | 795.951 | 3.166.645 |
| Financiering en alg. dekkingsmiddelen | Bijdrage van Reserve wegenbeheer | - | - | - |
| Financiering en alg. dekkingsmiddelen | Bijdrage van Reserve vaarweg Meppel-De Punt | 458.051 | 483.955 | 511.227 |
| Financiering en alg. dekkingsmiddelen | Bijdarge van Reserve Zuidoost-Drentse vaarwegen | 970.425 | - | - |
| Financiering en alg. dekkingsmiddelen | Bijdrage van Reserve grondwaterheffing | 100.000 | 61.048 | - |
| Financiering en alg. dekkingsmiddelen | Bijdrage van de Reserve sociaal-culturele ontwik-keling | 267.075 | - | - |
| Financiering en alg. dekkingsmiddelen | Bijdrage van Reserve BTW-compensatiefonds | 2.458.166 | - | - |
| Financiering en alg. dekkingsmiddelen | Bijdrage van Reserve kunstwerken | 5.547.000 | - | - |
| | | 13.275.552 | 2.363.335 | 3.711.020 |

# II.4 Financiële positie en toelichting

## 4.1 Intensiveringen

In het onderstaande overzicht zijn de intensiveringen, zoals die voortvloeien uit de Voorjaarsnota 2007 PLUS, per programma weergegeven.
De nog doorlopende intensiveringen uit voorgaande jaren zijn beschouwd als onderdeel van het "going concern" en niet verder gespecificeerd.

| Programma 1. De provincie dóet er toe! | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|
| 1.3 Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid | 40.000 | 225.000 | 225.000 | 225.000 | 265.000 |
| 1.4 Profilering provincie Drenthe | 50.000 | 150.000 | 100.000 | 100.000 | 100.000 |
| 1.5 Digitale ontsluiting informatie: project Burger en provincie | 222.000 | 350.000 | 319.250 | 92.563 | 90.875 |
| Totaal Programma 1. De provincie dóet er toe! | 312.000 | 725.000 | 644.250 | 417.563 | 455.875 |

| Programma 2. Samenleving met samenhang | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|
| 2.1 Kansen voor jeugd en gezin | | 700.000 | 700.000 | 700.000 | 700.000 |
| 2.3 Kansen voor onderwijs: aanpak voortijdig schoolverlaten | | 372.000 | 372.000 | 232.500 | 139.500 |
| 2.4 Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie | 372.000 | 465.000 | 465.000 | 465.000 | 93.000 |
| 2.5 Kansen voor "7 tot 7"-diensten- en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten | | 465.000 | 465.000 | 465.000 | 465.000 |
| 2.6 Kansen voor Sport: Drenthe profilering als sportprovincie | | 558.000 | 418.500 | 418.500 | 418.500 |
| 2.7 Versterken culturele infrastructuur Drenthe | 100.000 | 10.000 | 329.000 | 329.000 | 329.000 |
| 2.8 Vergroten cultuurparticipatie | | | 799.800 | 883.500 | 883.500 |
| 2.9 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | | 195.000 | 295.000 | 295.000 | 295.000 |
| 2.10 Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte | | | 93.000 | 93.000 | 93.000 |
| Totaal Programma 2. Samenleving met samenhang | 472.000 | 2.765.000 | 3.937.300 | 3.881.500 | 3.416.500 |

| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|
| 3.2 Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | 46.500 | 604.500 | 604.500 | 604.500 | 511.500 |
| 3.6 Experimentele architectuur en wonen op en aan het water | | | 100.000 | 100.000 | |
| 3.11 Investeringsnota verkeer en vervoer | | | | 2.500.000 | 5.000.000 |
| Totaal Programma 3. Ruimte en Bereikbaarheid | 46.500 | 604.500 | 704.500 | 3.204.500 | 5.511.500 |

| Programma 4. Kennis wérkt | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|
| 4.1 Omvorming Drentse economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kennis-economie (ook financiering uit Stimuleringsfonds Drentse projecten) | | 1.210.000 | 1.210.000 | 1.210.000 | 1.210.000 |
| 4.3 Profileren Drenthe in NOA | | 176.000 | 176.000 | 176.000 | |
| 4.4 Structuurversterking recreatie en (zorg)toerisme (ook financiering uit Stimulerings-fonds Drentse projecten) | | 120.000 | 120.000 | 120.000 | 120.000 |
| Totaal Programma 4. Kennis wérkt | 0 | 1.506.000 | 1.506.000 | 1.506.000 | 1.330.000 |

| Programma 5. Leefomgeving | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|
| 5.1 Opgaven voor wateroverlast en watertekort, realisatie waterwinbergingsgebieden en combineren "groenblauwe diensten" | | 50.000 | 500.000 | 750.000 | 1.000.000 |
| 5.2 Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | | 93.000 | 232.500 | 465.000 | 697.500 |
| 5.7 Actualisering bodemkaart | | 125.000 | | | |
| 5.8 Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving | | 100.000 | 100.000 | 100.000 | 100.000 |
| 5.9 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | | 569.000 | 69.000 | 69.000 | 69.000 |
| 5.10 Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater | 25.000 | 25.000 | 25.000 | 25.000 | 25.000 |
| 5.11 Taakstelling waterbedrijven | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 |
| 5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving | 50.000 | 230.000 | 430.000 | 430.000 | 430.000 |
| 5.14 Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit | | 75.000 | 75.000 | 75.000 | |
| 5.15 Uitvoeringsprogramma externe veiligheid | | 150.000 | 150.000 | 150.000 | |
| 5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving | 50.000 | 50.000 | | | |
| 5.18 Uitwerken aanbevelingen symposium "Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe" | 46.500 | 186.000 | 139.500 | | |
| 5.19 Versnelde aankoop en inrichting van EHS | | 112.500 | 112.500 | 112.500 | 112.500 |
| 5.20 Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | | 350.000 | 350.000 | 350.000 | 350.000 |
| 5.23 Vitaal platteland | | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 |
| 5.24 Herijking ontwkkelingsperspectief Veenkoloniën | | 150.000 | 150.000 | 150.000 | 150.000 |
| Totaal Programma 5. Leefomgeving | 671.500 | 3.265.500 | 3.333.500 | 3.676.500 | 3.934.000 |

| Programma 6. Middelen | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|
| 6.1 Organisatieontwikkeling | 3.500.000 | 2.500.000 | 0 | -650.000 | -650.000 |
| 6.2 Digitalisering | 668.000 | 1.050.000 | 882.750 | 299.813 | 293.906 |
| 6.3 Stimuleringsfonds Drentse projecten (storting € 17 miljoen in 2007 en ruim € 4 miljoen in 2008, zie dekkingsplan) | 17.000.000 | 4.063.820 | | | |
| 6.4 Proceskosten | 405.355 | 1.850.000 | | | |
| Totaal Programma 6. Middelen | 21.575.362 | 8.400.000 | 882.750 | -350.187 | -356.094 |

## 4.2 Ombuigingen volgens Voorjaarsnota 2007 PLUS

In het onderstaande overzicht zijn de ombuigingen weergegeven zoals die volgens de Voorjaarsnota 2007 PLUS zijn vastgesteld.

| | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|
| Niet langer doteren aan Reserve kunstwerken | | 1.109.400 | 1.109.400 | 1.109.400 | 1.109.400 |
| Opheffen Reserve invoering BTW-compensatiefonds per 1 januari 2008 | | 2.458.166 | | | |
| Opheffen Reserve kunstwerken per 1 januari 2008 | | 5.547.000 | | | |
| Totaal aan dekkingsvoorstellen | 0 | 9.114.566 | 1.109.400 | 1.109.400 | 1.109.400 |

## 4.3 Investeringen naar nut

Artikel 20 van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) bepaalt dat bij de raming voor het begrotingsjaar van de financiële gevolgen van het bestaande en nieuwe beleid afzonderlijk aandacht moet worden besteed aan de investeringen. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt in vervangings- en uitbreidingsinvesteringen met een economisch nut en met een maatschappelijk nut. Investeringen hebben een economisch nut indien ze verhandelbaar zijn en/of indien ze kunnen bijdragen aan het genereren van middelen.
De investeringen zien er de komende jaren op begrotingsbasis als volgt uit.

| | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| 1. Vervangingsinvesteringen met een economisch nut: | | | | |
| ■ Hard- en software automatisering | 2.212.800 | 460.000 | 64.000 | 157.000 |
| ■ Huisvestingsbeleidsplan/revitalisering provinciehuis | 2.310.500 | 5.531.500 | 4.140.000 | - |
| | 4.523.300 | 5.991.500 | 4.204.000 | 157.000 |
| 2. Uitbreidingsinvesteringen met een economisch nut: | | | | |
| ■ Huisvestingsbeleidsplan/Drents Museum | 4.400.000 | 1.953.000 | 6.472.000 | 1.466.000 |
| | 4.400.000 | 1.953.000 | 6.472.000 | 1.466.000 |
| 3. Uitbreidingsinvesteringen met een maatschappelijk nut: | | | | |
| ■ Investeringen verkeer en vervoer | 31.297.466 | 13.099.989 | 5.500.627 | - |
| ■ Relatienotagebieden | 816.804 | 816.804 | 816.804 | 816.804 |
| | 32.114.270 | 13.916.793 | 6.317.431 | 816.804 |
| Totaal | 41.037.570 | 21.861.293 | 16.993.431 | 2.439.804 |

De kapitaallasten van de investeringen verkeer en vervoer komen ten laste van de Reserve Investeringen verkeer en vervoer.

**Investeringsprogramma begroting 2008-2011**

| Programma/ Product | Investeringen | Omschrijving | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 2. Samenleving met samenhang | | | | | | |
| | | Depot Drents Museum overige | 155.000 | | | |
| | | Depot Drents Museum installaties | 1.600.000 | | | |
| | | Depot Drents Museum gebouw | 2.000.000 | | | |
| | | Uitbreiding Drents Museum | 645.000 | 1.953.000 | 6.472.000 | 1.466.000 |
| Parels van Drenthe | Uitbreiding Drents Museum | | 4.400.000 | 1.953.000 | 6.472.000 | 1.466.000 |
| Totaal Programma 2. Samenleving met samenhang | | | 4.400.000 | 1.953.000 | 6.472.000 | 1.466.000 |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | | | | | | |
| | | (N851) Oostelijke op- en afritten A32/N851 X-VVI | 50.000 | | | |
| | | Knooppunten stedelijk centra 2003 FVV | 180.000 | 180.000 | 203.152 | |
| | | N377 aansluiting N34 aanleg rotondes FVV | 10.000 | 965.000 | | |
| | | N853 ontsluiting Vierslagen FVV | 2.500.000 | 1.128.308 | | |
| | | N371 aanpassingen herinrichting FVV | 690.000 | 329.791 | | |
| | | Kleinschalige Maat.Wegv. FVV | 50.000 | | | |
| | | TRO6 N353 Herinr.wegvak dmv Mark. FVV | 10.000 | | | |
| | | N372 Transferium/aansl/A7 FVV | 500.000 | 574.690 | | |
| | | Bijdrage prov. Bereikbaarheid Assen FVV | 1.000.000 | 1.000.000 | | |

| Programma/ Product | Investeringen | Omschrijving | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | | Bijdrage prov. Bereikbaarheid Emmen FVV | | 1.500.000 | | |
| | | Bijdrage prov. Bereikbaarheid Meppel FVV | 500.000 | | | |
| | | UCSA6 Verbeteringensmaatregelen OV | 125.000 | | | |
| | | UCA6 Opwaardering fietsroute Assen-Vries en aanpassing OV-voorzieningen | 666.666 | | | |
| | | TRO6 N863 Herinrichting wegvak dmv markering | 150.000 | 50.000 | | |
| | | UCSC6 Herinrichting stationsomgeving Coevorden | 500.000 | | | |
| | | TRO6 N371 Maatregelen omgeving Boskampsbrug | 500.000 | | | |
| | | TRO6 N375 Aanleg rotonde westelijke aansluiting A28 | 25.000 | 250.000 | | |
| | | TRO6 N862 Reconstructie kp. Ellenbeek | 150.000 | | | |
| | | N371 Aansluiting N371/N373 | 1.260.000 | 1.040.000 | | |
| | | N372 Roden-Peizermade richtlijn EHK | 890.000 | -200.000 | | |
| | | N386 aansluiting Peize-Zuid | 490.000 | 250.000 | | |
| | | A28/N386 Versnelling Q-liner Assen-Groningen+ verbetering halte A28/N386 | 190.000 | | | |
| | | N386 wegvak Tynaarlo-Peize (hm 16.5-28.7) richtlijn EHK | 1.400.000 | | | |
| | | Q-liner Zuidlaren-Groningen | 200.000 | | | |
| | | N386 Toegankelijkheid NP Drentse Aa | 250.000 | | | |
| | | OV-vriendelijke ontsluiting | 250.000 | | | |
| | | Ontsluiting woonwijken Nw. Amsterdamsestraat | 328.000 | | | |
| | | Verdubbeling Nw. Amsterdamsestraat + Rotonde | 300.000 | | | |
| | | 2e fase ontsluiting Delftlanden | 150.000 | 150.000 | | |
| | | Dynamisch informatiesysteem Assen | 375.000 | | | |
| | | N379 Bargercompascuum microrotonde | 200.000 | | | |
| | | N863 Coevorden Schoonebeek-Nw. Schoonebeek(hm 1.6-9.5 en 11.6-17.5 Ri. EHK | 150.000 | | | |
| | | Gieten Multimodaal knooppunt | 200.000 | | | |
| | | N374 Dynamisch informatiesysteem Borger | 100.000 | | | |
| | | N371 Wegvak Norgerbrug-Witytelerbrug (hm 5.1-27.5) richtlijn EHK. | 110.000 | | | |
| | | Upgrading station Beilen | -115.000 | | | |
| | | Aanpassen aansluiting VAM-weg | 290.000 | | | |
| Verkeer | Pup 2007 en eerder | | 14.624.666 | 7.217.789 | 203.152 | |
| | | N34 Afrekening WK voor werkzaamheden wegvak Zuidlaren-De Punt | 330.000 | | | |
| | | N34 Pilot LED-verlichting | 100.000 | | | |
| | | Verdubbeling De Haar | 800.000 | | | |
| | | N374/N857 Reconstructie aansluiting | 630.000 | 70.000 | | |
| | | N374 Herinrichting wegvak hm. 3.2-15.5 volgens de Richtlijn EHK | 186.300 | 20.700 | | |
| | | Fietsenstalling Coevorden | 125.000 | | | |
| | | Maatregelen Nw. Amsterdamsestraat | 3.800.000 | | | |
| | | Schutstraat Hoogeveen | 810.000 | | | |
| | | Fietsbrug Hoogeveenschevaart | 1.000.000 | | | |
| | | N375/A32 Rotondes aansluiting | 900.000 | -567.000 | | |
| | | Vormgeving Verbindingsweg | 250.000 | | | |
| | | Parkeerverwijssysteem | 200.000 | | | |
| | | N374 Reconstructie Hamweg/Wijsterseweg | 180.000 | 20.000 | | |

| Programma/ Product | Investeringen | Omschrijving | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | | N371 DRIS Smilde | 360.000 | -160.000 | | |
| | | N372/N386Vervanging VRI | 1.033.000 | -33.000 | | |
| | | N372 Busbaan Peizermade-Peize | 3.200.000 | -2.400.000 | | |
| | | N919 DRIS Veenhuizen | 135.000 | -35.000 | | |
| | | N919 Traverse Veenhuizen: aansluiting Bankenbosch | 360.000 | 40.000 | | |
| | | N919 Herinrichting wegvakken hm. 3.0-6.9 enNorgerha-ven-Laan Weldadigheid | 1.036.000 | 64.000 | 122.475 | |
| | | N386 DRIS Vries-Zuidlaren | 202.500 | 22.500 | | |
| | | N386 DRIS Tynaarlo | 135.000 | -35.000 | | |
| | | N374 Aanpassen wegvak hm. 33.0-48.7 aan de Richtlijn EHK | 900.000 | 100.000 | | |
| Verkeer | Pup 2008 | | 16.672.800 | -2.892.800 | 122.475 | |
| | | Uitvoering programma bereikbaarheid FVV 2009 | | 3.825.000 | 425.000 | |
| | | Programma bereikbaarheid (Kolibri-projecten) | | 4.950.000 | 550.000 | |
| Verkeer | Pup 2009 | | | 8.775.000 | 975.000 | |
| | | Uitvoering programma bereikbaarheid FVV 2010 | | | 4.200.000 | |
| Verkeer | Pup 2010 | | | | 4.200.000 | |
| Totaal Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | | | 31.297.466 | 13.099.989 | 5.500.627 | |
| Programma 5. Leefomgeving | | | | | | |
| | | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2008 | 816.804 | | | |
| | | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2009 | | 816.804 | | |
| | | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2010 | | | 816.804 | |
| | | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2011 | | | | 816.804 |
| Plattelandsont-wikkeling | Relatienota gebieden | | 816.804 | 816.804 | 816.804 | 816.804 |
| Totaal Programma 5. Leefomgeving | | | 816.804 | 816.804 | 816.804 | 816.804 |
| Programma 6. Middelen | | | | | | |
| | | Vervangen werkplekken 2007 | 890.000 | | | |
| | | Migratie Office XP 2007 | 186.800 | | | |
| bedrijfsvoering | automatisering informatieplan 2007 | | 1.076.800 | | | |
| | | Basisvoorzieningen statenleden 2008 | 65.000 | | | |
| | | Info- en comm. Basisvoorzieningen 2008 | 81.000 | | | |
| | | Probisdoc (e-government) 2008 | 492.000 | | | |
| | | Hardware ERP 2008 | 277.000 | | | |
| | | Subsidievolgsysteem 2008 | 96.000 | | | |
| | | Bekabeling netwerk 2008 | 125.000 | 125.000 | | |
| bedrijfsvoering | automatisering informatieplan 2008 | | 1.136.000 | 125.000 | | |
| | | Info- en comm. Basisvoorzieningen 2009 | | 335.000 | | |
| bedrijfsvoering | automatisering informatieplan 2009 | | | 335.000 | | |
| | | Vervanging lokaal netwerk 2010 | | | | 157.000 |
| | | Vervanging randapparatuur 2010 | | | 44.000 | |
| | | E-architectuur 2010 | | | 20.000 | |
| bedrijfsvoering | automatisering informatieplan 2010 | | | | 64.000 | 157.000 |
| | | Revitalisering provinciehuis BWK | 800.000 | 3.115.500 | 2.340.000 | |
| | | Revitalisering provinciehuis installaties | 350.000 | 1.366.000 | 1.000.000 | |
| | | Huisvestingsbeleidsplan (bouwkundig en installaties) | 248.000 | 500.000 | 500.000 | |

| Programma/ Product | Investeringen | Omschrijving | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | | Revitalisering provinciehuis bestuursruimte BWK | 500.000 | | | |
| | | Revitalisering provinciehuis Warmte-koude opslag | | 250.000 | | |
| | | Revitalisering provinciehuis isolatieglas | | 300.000 | 300.000 | |
| bedrijfsvoering | facilitaire zaken revitalisering Provinciehuis | | 1.898.000 | 5.531.500 | 4.140.000 | |
| | | Huisvestingsbeleidsplan (ICT-voorzieningen) | 412.500 | | | |
| bedrijfsvoering | facilitaire zaken huisvestingsbeleidsplan ICT voorzieningen | | 412.500 | | | |
| Totaal Programma 6. Middelen | | | 4.523.300 | 5.991.500 | 4.204.000 | 157.000 |
| | | | 41.037.570 | 21.861.293 | 16.993.431 | 2.439.804 |

De kolommen betreffen het saldo van uitgaven en inkomsten. Wanneer in een bepaald jaar een negatief bedrag wordt weergegeven houdt dat in dat in dat jaar meer inkomsten worden verwacht dat uitgaven die veelal in eerdere jaren hebben plaats gevonden.

## 4.4. Meerjarige financieringspositie

Om een beeld te krijgen van de ontwikkelingen van de meerjarige financieringspositie hebben wij een meerjarige investerings- en financieringsstaat opgesteld.
De meerjarige investerings- en financieringsstaat is in het navolgende per aanvang van het jaar opgesteld.

| | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| Investeringen | | | | |
| A1. Materiële activa (maatschappelijk nut) | 51.824.250 | 80.309.938 | 89.355.031 | 88.870.008 |
| A2. Materiële activa (economisch nut) | 11.209.464 | 18.623.782 | 24.374.254 | 32.774.398 |
| B. Financiële activa | | | | |
| 1. Deelnemingen (economisch nut) | 854.605 | 854.605 | 854.605 | 854.605 |
| 2. Bijdrage aan ative in eigendom derden (maatschappelijk nut) | 2.510.905 | 2.929.927 | 3.253.204 | 3.479.890 |
| 3. Verstrekte langlopende geldleningen | 39.343.027 | 38.506.935 | 38.151.600 | 37.831.430 |
| Totaal investeringen | 105.742.251 | 141.225.187 | 155.988.694 | 163.810.331 |
| Financieringsmiddelen | | | | |
| A. Reserves/voorzieningen | | | | |
| 1. Algemene reserves | 76.853.891 | 78.168.328 | 77.138.052 | 76.223.625 |
| 2. Bestemmingsreserves | 69.500.225 | 71.164.370 | 74.280.245 | 72.686.212 |
| 3. Voorzieningen (middelen derden) | 9.391.398 | 8.945.867 | 8.248.368 | 7.825.326 |
| 4. Voorzieningen | 30.594.783 | 12.365.457 | 11.580.835 | 10.117.019 |
| B. Opgenomen langlopende geldleningen | 907.560 | 340.335 | - | - |
| C. Incidentele financieringsmiddelen | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 |
| Totaal financieringsmiddelen | 197.246.857 | 180.984.357 | 181.247.500 | 176.852.182 |
| Saldo financieringsmiddelen (overschot) | 91.504.606 | 39.759.170 | 25.258.806 | 13.041.851 |

## 4.5. Stand en verloop van reserves en voorzieningen

In dit overzicht wordt per reserve een toelichting gegeven op de vermeerderingen en verminderingen. Hierbij is aangesloten bij de bedragen zoals die in de exploitatie zijn vermeld. Daarbij zijn, conform de aanbevelingen van de Onderzoekscommissie Reserves en Voorzieningen, de brutovermeerderingen en -verminderingen in kaart gebracht. De brutovermeerdering is

het normbedrag (in de exploitatie). Wanneer in de exploitatie niets wordt uitgegeven van het budget, wordt dit bedrag toegevoegd aan de reserve. De brutovermindering is het bedrag dat van het totaal in de reserve/voorziening beschikbaar bedrag in enig jaar wordt uitgegeven (de verwachte last in dat jaar). Bij de opstelling van de Begroting wordt door uw staten vastgesteld welk bedrag u jaarlijks beschikbaar stelt voor het behalen van de doelstellingen. In sommige gevallen bestaan de vermeerderingen uit inkomsten ten gevolge van een heffing zoals bij de ontgrondingenheffing en de grondwaterheffing. Uw staten stellen dan indirect het normbedrag vast door de hoogte van de heffing vast te stellen. De vermindering is dit jaar nog strikter dan eerdere jaren door de budgethouder aangegeven verwachting van de verminderingen. De saldi aanvang jaar 2007 zijn dezelfde als de eindsaldi in de Jaarrekening 2006. In navolgend overzicht worden de stand en het verloop van de reserves en voorzieningen weergegeven, waarbij onderscheid is gemaakt in:

1. algemene reserves
2. bestemmingsreserves
3. voorzieningen
4. voorzieningen middelen derden

Overigens zal, zoals in de Voorjaarsnota 2007 PLUS is aangegeven, worden nagegaan hoe in 2008 en volgende jaren met de verschillende reserves zal worden omgegaan. Daarbij worden nu reeds voorstellen gedaan omtrent het omgaan met de benodigde weerstandscapaciteit.

## Algemene reserves

### 1.01. Saldireserve

| Verloop | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 8.762.102 | 5.203.930 | 2.795.171 | 1.055.529 | 33.148 | - |
| Exploitatiebudget | 5.926.089 | 17.382.539 | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 14.688.191 | 22.586.469 | 2.795.171 | 1.055.529 | 33.148 | - |
| Verwachte last | 9.484.261 | 7.193.952 | 1.739.642 | 1.022.381 | 33.148 | - |
| Einde jaar | 5.203.930 | 15.392.517 | 1.055.529 | 33.148 | - | - |

Deze reserve is ingesteld om de rekeningsoverschotten en rekeningstekorten op te vangen. Bij de totstandkoming van het Collegeprogramma 2003-2007 zijn, ter realisatie van het Collegeprogramma 2003-2007, de in de rij “verwachte last” genoemde bedragen als dekkingsmiddelen aangewend.
Het verschil van € 12.597.346,-- tussen de eindstand van 2007 en de beginstand van 2008 betreft een bijdrage van de Saldireserve aan de nieuw in te stellen Risicoreserve.

### 1.02. Reserve voor algemene doeleinden

| Verloop | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 14.178.715 | 63.424.978 | 36.322.529 | 37.048.979 | 37.041.084 | 36.159.805 |
| Vermeerdering wegens rente | 283.574 | 1.268.500 | 726.451 | 740.980 | 740.822 | 723.196 |
| Exploitatiebudget | 48.962.689 | 48.705 | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 63.424.978 | 64.742.183 | 37.048.980 | 37.789.959 | 37.781.906 | 36.885.001 |
| Verwachte last | - | 22.017.000 | - | 748.875 | 1.622.101 | 2.626.654 |
| Einde jaar | 63.424.978 | 42.725.183 | 37.048.979 | 37.041.084 | 36.159.805 | 34.256.347 |

Ten behoeve van de waardevastheid wordt aan de Reserve voor algemene doeleinden rente toegevoegd. Het verschil van € 6.402.654,-- tussen de eindstand van 2007 en de beginstand van 2008 betreft een bijdrage van de saldireserve aan de nieuw in te stellen Risicoreserve.

De onttrekkingen betreffen de bedragen om tot een sluitende meerjarenraming te komen tot en met het jaar 2011.

**1.02a. Risicoreserve**

| Verloop | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | - | - | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 |
| Exploitatiebudget | - | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | - | - | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 |
| Verwachte last | - | - | - | - | - | - |
| Einde jaar | - | - | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 |

Om een transparant beeld te kunnen geven van de reële bijdrage uit de algemene reserves aan het weerstandsvermogen, wordt voorgesteld daarvoor een afzonderlijke Risicoreserve in te stellen. Voorgesteld wordt deze in te stellen ten bedrage van € 19.000.000,-- en de benodigde bijdragen te onttrekken aan respectievelijk de Saldireserve (€ 12.597.346,--) en de Reserve voor algemene doeleinden (€ 6.402.654,--). Vooralsnog maakt de ontwikkeling van de totale weerstandscapaciteit het niet noodzakelijk aan de Risicoreserve rente toe te voegen.

**1.03. Reserve flexibel beleid**

| Verloop | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 4.204.132 | 493.731 | 160.192 | - | - | - |
| Exploitatiebudget | - | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 4.204.132 | 493.731 | 160.192 | - | - | - |
| Verwachte last | 3.710.401 | 333.539 | 160.192 | - | | |
| Einde jaar | 493.731 | 160.192 | - | - | - | - |

De Reserve flexibel beleid is gebruikt ten behoeve van twee hoofdlijnen uit het Collegeprogramma 2003-2007. In de Voorjaarsnota 2005 is besloten de reserve in 2008 op te heffen.

**1.04. Egalisatie reserve uitvoering Collegeprogramma**

| Verloop | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 4.725.000 | 3.150.000 | 1.575.000 | - | - | - |
| Exploitatiebudget | - | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 4.725.000 | 3.150.000 | 1.575.000 | - | - | - |
| Verwachte last | 1.575.000 | 1.575.000 | 1.575.000 | - | - | - |
| Einde jaar | 3.150.000 | 1.575.000 | - | - | - | - |

Bij de totstandkoming van het Collegeprogramma 2003-2007 is afgesproken dat ter realisatie van het Collegeprogramma voornoemde verminderingen in de jaren 2003 tot en met 2008 ter beschikking te stellen als algemeen dekkingsmiddel.

**1.05. Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten**

| Verloop | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | - | - | 17.000.000 | 21.063.820 | 21.063.820 | 21.063.820 |
| Exploitatiebudget | - | 17.000.000 | 4.063.820 | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | - | 17.000.000 | 21.063.820 | 21.063.820 | 21.063.820 | 21.063.820 |
| Verwachte last | - | | - | - | - | - |
| Einde jaar | - | 17.000.000 | 21.063.820 | 21.063.820 | 21.063.820 | 21.063.820 |

Bij de vaststelling van de Voorjaarsnota 2007 PLUS is besloten deze reserve in te stellen en daarin in de jaren 2007 en 2008 een storting te doen van respectievelijk € 17.000,000,-- en € 3.000.000,-- + begrotingsruimte 2008 € 1.063.820,--. Beschikking over de middelen van deze reserve kan alleen wanneer daarvoor een afzonderlijk voorstel aan de staten is voorgelegd.

## Bestemmingsreserves

### 2.01. Reserve monitoring voormalige stortplaatsen

| Verloop | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 800.564 | 819.947 | 819.947 | 819.947 | 819.947 | 819.947 |
| Exploitatiebudget | 19.383 | - | - | - | - | |
| Totaal beschikbaar | 819.947 | 819.947 | 819.947 | 819.947 | 819.947 | 819.947 |
| Verwachte last | - | - | - | - | - | |
| Einde jaar | 819.947 | 819.947 | 819.947 | 819.947 | 819.947 | 819.947 |

De middelen in deze reserve zijn via een heffing geïnd. Deze middelen zijn gelabeld. Dit is vastgelegd in de zogenoemde Leemtewet. Momenteel vindt er geen heffing meer plaats. Verwacht wordt dat nog in 2007 de kosten voor de herstelwerkzaamheden, het opheffen van eventuele risico's en het herstel van de afdeklaag bekend worden en kan de meerjarenraming hierop worden aangepast.

### 2.02. Reserve wegenbeheer

| Verloop | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 1.484.794 | 1.364.835 | 850.139 | 1.002.491 | 1.252.748 | 1.609.535 |
| Exploitatiebudget | 16.998.074 | 13.390.279 | 13.707.422 | 14.107.409 | 14.515.395 | 14.863.764 |
| Totaal beschikbaar | 18.482.868 | 14.755.114 | 14.557.561 | 15.109.900 | 15.768.143 | 16.473.299 |
| Verwachte last | 17.118.033 | 13.904.975 | 13.555.070 | 13.857.152 | 14.158.608 | 14.863.764 |
| Einde jaar | 1.364.835 | 850.139 | 1.002.491 | 1.252.748 | 1.609.535 | 1.609.535 |

De vermeerderingen zijn de jaarlijks geïndexeerde normbedragen. De middelen benodigd voor een adequaat wegenbeheer zijn berekend op basis van het Meerjaren(groot)onderhoudsplan tot 2020. Uit dat plan blijkt dat in de periode 2003-2018 negatieve saldi zullen optreden. Momenteel is het door de huidige aanbestedingsmarkt mogelijk met het huidige budget aan de normen te voldoen, zonder dat in de reserve negatieve saldi ontstaan. Indien de markt weer aantrekt, moeten de inhoud van de reserve en de geplande activiteiten die hieruit gedekt moeten worden in relatie tot het budget Wegenbeheer opnieuw bekeken worden. De verwachte uitgaven op de exploitatie (onderdeel 33104) worden jaarlijks geactualiseerd. Wat extra of minder wordt uitgegeven dan in een raming is aangegeven, wordt aan het einde van het jaar uit de reserve aangevuld of in de reserve gestort. De Reserve wegenbeheer heeft ook een functie als buffer om een bovengemiddeld aantal strooibeurten te kunnen uitvoeren. Het streven is elk jaar halverwege december een buffer van ten minste 10 strooibeurten in reserve te hebben, dus minimaal € 140.000,--.

### 2.03. Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt

| Verloop | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 7.074.410 | 7.787.714 | 6.225.240 | 5.767.189 | 5.283.234 | 4.772.007 |
| Exploitatiebudget | 3.614.426 | 3.663.787 | 3.700.890 | 3.738.302 | 3.776.029 | 3.837.076 |
| Totaal beschikbaar | 10.688.839 | 11.451.501 | 9.926.130 | 9.505.491 | 9.059.263 | 8.609.083 |
| Verwachte last | 2.901.122 | 5.226.261 | 4.158.941 | 4.222.257 | 4.287.256 | 3.837.076 |
| Einde jaar | 7.787.714 | 6.225.240 | 5.767.189 | 5.283.234 | 4.772.007 | 4.772.007 |

Met behulp van de Brokx-Nat-systematiek wordt jaarlijks het Meerjaren(groot)onderhouds plan bijgesteld, waarin de verwachte uitgaven vastgesteld worden voor het onderhoud aan de vaarweg. Deze verwachte uitgaven vormen de verminderingen die aan programmaonderdeel 33304 worden toegevoegd. In 2009 zal een herziene berekening verschijnen, wat mogelijk effect heeft op de hoogte van de vermeerdering van het budget in 2010 en verdere jaren. Het saldo van de reserve moet tot 2024 toereikend zijn om het totale onderhoud uit te kunnen voeren. Na deze periode stopt de bijdrage voor groot onderhoud van het Rijk en zal de grondslag van de reserve heroverwogen moeten worden. Evenals bij het wegenbeheer worden over- of onderschrijdingen op de kosten van beheer en onderhoud van deze vaarweg met de reserve vereffend.

**2.04. Reserve beheer Zuidoost-Drentse vaarwegen**

| Verloop | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 5.069.608 | 3.974.961 | 850.378 | -120.047 | -86.174 | -48.391 |
| Exploitatiebudget | 3.742.588 | 3.462.993 | 3.520.341 | 3.578.730 | 3.683.179 | 3.745.793 |
| Totaal beschikbaar | 8.812.196 | 7.437.954 | 4.370.719 | 3.458.683 | 3.597.005 | 3.697.402 |
| Verwachte last | 4.837.235 | 6.587.576 | 4.490.766 | 3.544.857 | 3.645.396 | 3.745.793 |
| Einde jaar | 3.974.961 | 850.378 | -120.047 | -86.174 | -48.391 | -48.391 |

De vermeerdering is het jaarlijks geïndexeerd normbedrag. Jaarlijks wordt bepaald wat de verwachte last is. Dat bedrag is het jaarbudget dat in de exploitatie (programmaonderdeel 33305) is opgenomen. De verwachte last voor de aankomende jaren is meer dan het normbedrag om de inhaalslag te realiseren zoals aan uw staten is toegezegd. De huidige raming is op basis van het Meerjaren(groot)onderhoudsplan 2006-2009. Een van de aanbevelingen is een actualisatie van deze reserve. Jaarlijks vind een actualisatie plaats van het (Groot)onderhoudsplan. Evenals bij het wegenbeheer en de vaarweg Meppel-De Punt worden over- of onderschrijdingen op deze vaarwegen met de reserve vereffend. Vooralsnog is het beeld, dat de reserve in 2008 negatief komt te staan; dit is weliswaar niet is toegestaan, maar deze ontwikkeling zal meegenomen worden in nadere voorstellen over het in de toekomst omgaan met de reserves en het principe van het egaliseren van kosten.

**2.05. Reserve ontgrondingenheffing**

| Verloop | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 117.037 | 529.044 | 587.699 | 576.354 | 565.009 | 553.664 |
| Exploitatiebudget | 423.630 | 80.000 | 10.000 | 10.000 | 10.000 | 10.000 |
| Totaal beschikbaar | 540.667 | 609.044 | 597.699 | 586.354 | 575.009 | 563.664 |
| Verwachte last | 11.623 | 21.345 | 21.345 | 21.345 | 21.345 | 21.345 |
| Einde jaar | 529.044 | 587.699 | 576.354 | 565.009 | 553.664 | 542.319 |

Op grond van artikel 21f van de Ontgrondingenwet hebben uw staten een heffing ingesteld op het ontgronden van bouwgrondstoffen. Dit jaar wordt de wet gewijzigd, waardoor de inkomsten jaarlijks sterk zullen dalen. De te verwachten inkomsten zijn dan jaarlijks € 10.000,--. De verwachting is dat er vanwege compensatie naar de omgeving in verband met de nieuwe zandwinning in Zuidwest-Drenthe voor € 80.000,-- een beroep op deze reserve zal worden gedaan. In welk jaar dit zal plaatsvinden is nog niet exact aan te geven.

**2.06. Reserve Nationaal Milieubeleidsplan**

| Verloop | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 649.829 | 608.822 | 201.822 | 201.822 | 201.822 | 201.822 |
| Exploitatiebudget | 61.750 | 365.000 | 377.000 | 385.000 | 393.000 | 400.900 |
| Totaal beschikbaar | 711.579 | 973.822 | 578.822 | 586.822 | 594.822 | 602.722 |
| Verwachte last | 102.757 | 772.000 | 377.000 | 385.000 | 393.000 | 400.900 |
| Einde jaar | 608.822 | 201.822 | 201.822 | 201.822 | 201.822 | 201.822 |

De meerjarige vermindering is gelijkgesteld aan de meerjarige vermeerdering. De meerjarige vermeerdering is een normbudget. Dit budget wordt besteed aan projecten op programma-onderdeel 35003.

**2.07. Reserve uitvoering tweede fase Relatienota en natuurontwikkelingsbeleid**

| Verloop | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 743.839 | 231.159 | - | - | - | - |
| Exploitatiebudget | - | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 743.839 | 231.159 | | | | |
| Verwachte last | 512.680 | 231.159 | - | - | - | - |
| Einde jaar | 231.159 | - | - | - | - | - |

De geplande fasering loopt min of meer volgens planning. De realisatie per 1 juni 2006 is meer dan de realisatie over geheel 2005. De realisatie vindt plaats in de exploitatie op onderdeel 36211. De verwachting is dat eind 2007 de reserve is uitgeput.

**2.08. Reserve versterking economische structuur**

| Verloop | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 3.586.566 | 2.715.867 | 1.517.479 | 1.517.479 | 1.517.479 | 1.517.479 |
| Exploitatiebudget | 2.085.100 | 2.101.612 | 385.712 | 389.912 | 394.212 | 394.212 |
| Totaal beschikbaar | 5.671.666 | 4.817.479 | 1.903.191 | 1.907.391 | 1.911.691 | 1.911.691 |
| Verwachte last | 2.955.799 | 3.300.000 | 385.712 | 389.912 | 394.212 | 394.212 |
| Einde jaar | 2.715.867 | 1.517.479 | 1.517.479 | 1.517.479 | 1.517.479 | 1.517.479 |

De vermeerdering van de reserve voor 2007 bestaat uit de € 1,72 miljoen die in de Voorjaarsnota 2005 beschikbaar is gesteld en de structurele toevoeging van € 381.612,--. De verwachte vermindering is een van de dekkingsmiddelen van de Programmalijn WOK en het noordelijk Kompas-programma. In het kader van de WOK, het huidige Kompas-programma en het nieuwe Europese en rijksprogramma zijn projecten onderhanden.

**2.09. Reserve grondwaterheffing**

| Verloop | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 515.230 | 381.048 | 161.048 | 61.048 | - | - |
| Exploitatiebudget | 724.557 | 720.000 | 720.000 | 720.000 | 720.000 | 720.000 |
| Totaal beschikbaar | 1.239.787 | 1.101.048 | 881.048 | 781.048 | 720.000 | 720.000 |
| Verwachte last | 858.739 | 940.000 | 820.000 | 781.048 | 720.000 | 720.000 |
| Einde jaar | 381.048 | 161.048 | 61.048 | - | - | - |

De vermeerdering van de reserve komt tot stand door inning van de grondwaterheffing. De vermindering is op de lange termijn gelijk aan de geïnde heffing. Wat de exacte jaarlijkse verminderingen zijn, is moeilijk in te schatten. Jaarlijks worden de verminderingen aan programmaonderdeel 34401 toegevoegd. Op basis van projectaanvragen worden er middelen

uitgegeven. Vooraf is niet in te schatten wat de aanvangsdatum van deze projecten is. Verder kan een beroep op deze reserve worden gedaan als schade ontstaan is ten gevolge van het wijzigen van een vergunning of als de veroorzaker van de schade niet bekend is. De grondwaterbrief die uw staten jaarlijks ontvangen geeft naast een indicatie van het tarief voor het aankomende jaar ook een verantwoording van de projecten die het afgelopen jaar zijn uitgevoerd.

**2.10. Reserve investeringen verkeer en vervoer**

| Verloop | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 16.181.492 | 25.273.576 | 33.236.085 | 39.012.940 | 42.401.033 | 40.935.002 |
| Vermeerdering wegens rente | 970.890 | 1.516.415 | 1.662.661 | 1.746.805 | 1.700.614 | 1.467.454 |
| Exploitatiebudget | 9.158.860 | 8.420.880 | 8.420.880 | 8.420.880 | 5.983.640 | 5.983.640 |
| Totaal beschikbaar | 26.311.242 | 35.210.871 | 43.319.625 | 49.180.625 | 50.085.287 | 48.386.096 |
| Verwachte last | 1.037.666 | 1.974.786 | 4.306.686 | 6.779.592 | 9.150.285 | 9.979.553 |
| Einde jaar | 25.273.576 | 33.236.085 | 39.012.940 | 42.401.033 | 40.935.002 | 38.406.543 |

Bij deze reserve zijn de vermeerderingen van de door uw staten vastgestelde normbedragen waaraan tot en met 2009 een bedrag ad € 2,437 miljoen is toegevoegd. De verwachte verminderingen betreffen de kapitaallasten van de op basis van een geactualiseerde investeringsstaat (onderdeel Investeringen verkeer en vervoer). De stijging van het saldo van deze reserve ten opzichte van het laatste verstrekte overzicht is een gevolg van het niet doorgaan van projecten dan wel het verschuiven van de uitvoering van projecten naar een later tijdstip.

**2.11. Risicoreserve BTW-compensatiefonds**

| Verloop | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 5.209.913 | 2.458.166 | 2.458.166 | - | - | - |
| Exploitatiebudget | - | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 5.209.913 | 2.458.166 | 2.458.166 | - | - | - |
| Verwachte last | 2.751.747 | - | 2.458.166 | - | - | - |
| Einde jaar | 2.458.166 | 2.458.166 | - | - | - | - |

In de Voorjaarsnota 2007 PLUS is aangegeven dat deze reserve per 1 januari 2008 zal worden opgeheven. De daarmee vrijkomende middelen zijn ingezet als dekking van de kosten de voostellen genoemd in dezelfde Voorjaarsnota.

**2.12. Reserve stimulering vitaal platteland**

| Verloop | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 949.476 | 222.758 | 454.071 | 454.071 | 454.071 | 454.071 |
| Exploitatiebudget | 5.808.393 | 1.245.835 | 93.813 | 47.681 | 1.623 | - |
| Totaal beschikbaar | 6.757.869 | 1.468.593 | 547.884 | 501.752 | 455.694 | 454.071 |
| Verwachte last | 6.535.111 | 1.014.522 | 93.813 | 47.681 | 1.623 | - |
| Einde jaar | 222.758 | 454.071 | 454.071 | 454.071 | 454.071 | 454.071 |

De Reserve stimulering vitaal platteland maakt vanaf 2007 deel uit van de ILG-middelen (ontschotting). De nog vermelde bedragen vormen het verschil tussen de van het Rijk ontvangen middelen en de budgetten zoals die op de verschillende onderdelen van het ILG in de Begroting 2007 en volgende jaren is opgenomen.

**2.13. Reserve sociale en culturele ontwikkeling**

| Verloop | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 39.495 | 267.075 | 267.075 | - | - | - |
| Exploitatiebudget | 1.190.367 | 1.239.000 | 1.505.000 | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 1.129.862 | 1.506.075 | 1.772.075 | | | |
| Verwachte last | 962.787 | 1.239.000 | 1.772.075 | - | - | - |
| Einde jaar | 267.075 | 267.075 | - | - | - | - |

De reserve is gekoppeld aan de budgetten van de Contourennota Mensen in het middelpunt voor de periode 2005-2008. Uw staten hebben vastgesteld dat de middelen sociaal-culturele ontwikkeling van de Contourennota Mensen in het middelpunt worden besteed aan de 5 programmalijnen Opgroeien, Werken en Leren, Wonen en Leefomgeving, Participatie en Parels van Drenthe. De programmaonderdelen zijn benoemd bij Welzijn; programma 8. Hierbij moet worden opgemerkt dat de vermeerderingen niet automatisch in de reserve worden gestort, maar in principe in het desbetreffende jaar worden besteed. Alleen die middelen die niet in de exploitatie worden besteed, worden toegevoegd aan de reserve. Door de koppeling met de reserve zijn de middelen zonder jaarbegrenzing (ontschotting) in te zetten in de periode 2005-2008. In 2008 wordt een nieuwe kadernota door uw staten vastgesteld.

**2.14. Reserve stedelijke ontwikkeling**

| Verloop | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 1.694.000 | 481.030 | - | - | - | - |
| Exploitatiebudget | 2.271.734 | 2.244.000 | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | | 2.725.030 | | | | |
| Verwachte last | 3.484.704 | 2.725.030 | - | - | - | - |
| Einde jaar | 481.030 | - | - | - | - | - |

De Reserve stedelijke ontwikkeling is ingesteld is ter ondersteuning van de Programmalijn Stad. De toevoeging aan de reserve is het jaarlijks budget dat in de Voorjaarsnota 2005 ter beschikking is gesteld. De verwachting is dat in 2007 de laatste middelen worden besteed.

**2.15. Reserve stads- en dorpsvernieuwing**

| Verloop | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | | 371.077 | 371.077 | 371.077 | 371.077 | 371.077 |
| Exploitatiebudget | 371.077 | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 371.077 | 371.077 | 371.077 | 371.077 | 371.077 | 371.077 |
| Verwachte last | - | - | - | - | - | - |
| Einde jaar | 371.077 | 371.077 | 371.077 | 371.077 | 371.077 | 371.077 |

Het saldo van deze reserve is ontstaan door afrekening van subsidies die zijn verleend in het kader van de (provinciale) Verordening stads- en dorpsvernieuwing. Aan het totaal aan terugontvangen bedragen is nog geen nieuwe bestemming gegeven.

**2.16. Reserve verdubbeling N33**

| Verloop | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | - | - | 11.500.000 | 11.500.000 | 11.500.000 | 11.500.000 |
| Exploitatiebudget | - | 11.500.000 | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | | 11.500.000 | 11.500.000 | 11.500.000 | 11.500.000 | 11.500.000 |
| Verwachte last | - | - | - | - | - | - |
| Einde jaar | - | 11.500.000 | 11.500.000 | 11.500.000 | 11.500.000 | 11.500.000 |

Bij besluit van 31 januari 2007 is door uw staten de Bestemmingsreserve verdubbeling N33 ingesteld en is daarin een storting gedaan van € 11,5 miljoen. Dit bedrag is bedoeld als aandeel van de provincie Drenthe de regionale bijdrage voor de verdubbeling van de N33.

**2.17. Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel**

| Verloop | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | - | - | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 |
| Exploitatiebudget | - | 10.000.000 | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 |
| Verwachte last | - | - | - | - | - | - |
| Einde jaar | - | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 |

Bij besluit van 31 januari 2007 is door uw staten de Bestemmingsreserve Erica-Ter Apel ingesteld en is daarin een storting gedaan van € 10,0 miljoen.
Van dit bedrag is € 5,0 miljoen bedoeld als aandeel van de provincie Drenthe in de investering en een bedrag van eveneens € 5,0 miljoen voor de dekking van eventuele risico's van het herstel van de vaarverbinding Erica-Ter Apel.

## Voorzieningen middelen derden

**3.01. Voorziening spaarhypotheken**

| Verloop | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 1.553.962 | 1.699.889 | 1.778.255 | 1.865.415 | 1.961.908 | 2.068.196 |
| Vermeerdering wegens rente | 90.928 | 78.336 | 87.190 | 96.493 | 106.288 | 116.678 |
| Exploitatiebudget | 54.999 | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 1.699.889 | 1.778.225 | 1.865.415 | 1.961.908 | 2.068.196 | 2.184.874 |
| Verwachte last | - | - | - | - | - | - |
| Einde jaar | 1.699.889 | 1.778.225 | 1.865.415 | 1.961.908 | 2.068.196 | 2.184.874 |

De voorziening is in het leven geroepen om de gespaarde middelen van medewerkers met een spaarhypotheek te beheren. De afgelopen jaren zijn er veel spaarhypotheken verstrekt. De aflossing vindt pas aan het einde van de looptijd plaats. Verwachting is dat de aankomende jaren de onttrekking aan de reserve miniem is en de hoogte van de voorziening blijft toenemen.

**3.02. Voorziening noordelijk archeologisch depot**

| Verloop | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 163.513 | 233.524 | 182.650 | 130.405 | 119.543 | 119.543 |
| Exploitatiebudget | 152.291 | 346.602 | 105.760 | 107.870 | 102.972 | 105.030 |
| Totaal beschikbaar | 315.804 | 580.126 | 288.410 | 238.275 | 222.515 | 224.573 |
| Verwachte last | 82.280 | 397.476 | 158.005 | 118.732 | 102.972 | 105.030 |
| Einde jaar | 233.524 | 182.650 | 130.405 | 119.543 | 119.543 | 119.543 |

De vermeerdering van deze voorziening komt tot stand door een jaarlijkse bijdrage van de 3 noordelijke provincies. De structurele kosten die het onderhoud van het noordelijk archeologisch depot met zich meebrengt, laat een stijgende lijn zien. De kosten worden opgevangen door de opgebouwde voorziening.

### 3.03. Voorziening BDU

| Verloop | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 751.407 | 1.090.465 | 682.894 | 522.341 | 383.725 | 267.594 |
| Vermeerdering wegens rente | 256.475 | 18.045 | 39.447 | 61.384 | 83.869 | 27.797 |
| Exploitatiebudget | 4.133.172 | 5.591.338 | 5.875.000 | 5.875.000 | 5.875.000 | 5.875.000 |
| Totaal beschikbaar | 5.141.054 | 6.699.848 | 6.597.341 | 6.458.725 | 6.342.594 | 6.170.391 |
| Verwachte last | 4.050.589 | 6.016.954 | 6.075.000 | 6.075.000 | 6.075.000 | 6.075.000 |
| Einde jaar | 1.090.465 | 682.894 | 522.341 | 383.725 | 267.594 | 95.391 |

Van het Rijk wordt met ingang van 2008 een totaalbijdrage ontvangen inzake de BDU van jaarlijks ca. € 24.3 miljoen. Deze bijdrage wordt besteed aan openbaar vervoer € 18.480.000,--, gedrag € 643.216,--, vervoersmanagement € 35.000,-- en infrastructurele werken € 5.196.784,--. Bijdragen die terug worden ontvangen omdat projecten niet zijn doorgegaan of goedkoper uitvallen, worden gestort in de voorziening, om zo bij een volgende bestedingsronde weer ingezet te worden. Het Rijk geeft jaarlijks aan hoeveel rente er toegerekend moet worden aan deze voorziening. De bijdrage ten behoeve van het openbaar vervoer is hierna verder uitgewekt.

### 3.04. Voorziening grondkosten VINEX-locaties

| Verloop | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 615.193 | 449.327 | - | - | - | - |
| Exploitatiebudget | - | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 615.193 | 449.327 | - | - | - | - |
| Verwachte last | 165.866 | 449.327 | - | - | - | - |
| Einde jaar | 449.327 | - | - | - | - | - |

Eind 2004 is de periode 1995-2004, VINEX 1, afgesloten met een accountantscontrole. Het saldo van deze periode is € 449.327,-- positief. Dit positieve saldo is in 2007 toegevoegd aan de nieuwe Voorziening locatiegebonden subsidies.

### 3.05. Voorziening jeugdhulpverlening

| Verloop | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 831.086 | 244.412 | 397.427 | 304.442 | 211.457 | 118.472 |
| Vermeerdering wegens rente | 30.359 | 28.457 | 28.457 | 28.457 | 28.457 | 28.457 |
| Exploitatiebudget | 26.734.207 | 28.451.909 | 28.451.909 | 28.451.909 | 28.451.909 | 28.451.909 |
| Totaal beschikbaar | 27.595.652 | 28.724.778 | 28.877.793 | 28.784.808 | 28.691.823 | 28.598.838 |
| Verwachte last | 27.351.240 | 28.327.351 | 28.573.351 | 28.573.351 | 28.573.351 | 28.573.351 |
| Einde jaar | 244.412 | 397.427 | 304.442 | 211.457 | 118.472 | 25.487 |

De voorziening Jeugdhulpverlening wordt gevoed door middelen van het Rijk. In het jaarlijkse uitvoeringsprogramma worden uw staten over de besteding van de middelen geïnformeerd.

### 3.06. Voorziening bodemsaneringen

| Verloop | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 574.266 | 772.368 | 1.272.808 | 978.808 | 409.029 | 409.029 |
| Exploitatiebudget | 2.515.550 | 7.317.900 | 3.121.600 | 3.121.600 | 3.121.600 | 3.121.600 |
| Totaal beschikbaar | 3.089.816 | 8.090.268 | 4.394.408 | 4.100.408 | 3.530.629 | 3.530.629 |
| Verwachte last | 2.317.448 | 6.817.460 | 3.415.600 | 3.691.379 | 3.121.600 | 3.121.600 |
| Einde jaar | 772.368 | 1.272.808 | 978.808 | 409.029 | 409.029 | 409.029 |

De vermeerderingen van de Voorziening bodemsanering bestaan uit verwachte bijdragen van derden. De verwachte vermeerderingen en verminderingen zijn de bedragen zoals die medio 2007 in de meerjarenraming zijn opgenomen.

**3.07. Voorziening stedelijke vernieuwing**

| Verloop | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 322.742 | - | 31.635 | 55.541 | 71.667 | 76.547 |
| Vermeerdering wegens rente | 65.077 | 31.635 | 23.906 | 16.126 | 4.880 | 13.792 |
| Exploitatiebudget | 2.278.479 | 2.294.702 | 3.298.929 | 3.298.929 | 3.298.929 | 3.298.929 |
| Totaal beschikbaar | 2.666.298 | 2.326.337 | 3.354.470 | 3.370.596 | 3.375.476 | 3.389.268 |
| Verwachte last | 2.666.298 | 2.294.702 | 3.298.929 | 3.298.929 | 3.298.929 | 3.298.929 |
| Einde jaar | - | 31.635 | 55.541 | 71.667 | 76.547 | 90.339 |

Voor de uitvoering van het IVS II-programma stellen de gemeenten een MOP op. Deze MOP's vormen het programma van de stedelijke ontwikkeling voor de desbetreffende steden. Verder wordt in deze MOP's bepaald hoe het ISV-geld over een periode van 4 jaar wordt besteed. Het overige gedeelte van het budget is bestemd bij de overige gemeenten in Drenthe (zogenaamde projectgemeenten). Voor deze gemeenten is de uitkering van het ISV gebaseerd op individuele projecten in plaats van een programma.

**3.08. Voorziening openbaar vervoer**

| Verloop | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 2.622.984 | 3.373.314 | 3.418.497 | 3.464.809 | 3.512.279 | 3.560.936 |
| Vermeerdering wegens rente | 134.218 | 45.183 | 46.312 | 47.470 | 48.657 | 44.886 |
| Exploitatiebudget | 18.000.000 | 20.673.800 | 18.480.000 | 18.480.000 | 18.480.000 | 18.480.000 |
| Totaal beschikbaar | 20.757.202 | 24.092.297 | 21.944.809 | 21.992.279 | 22.040.936 | 22.085.822 |
| Verwachte last | 17.383.888 | 20.673.800 | 18.480.000 | 18.480.000 | 18.480.000 | 18.480.000 |
| Einde jaar | 3.373.314 | 3.418.497 | 3.464.809 | 3.512.279 | 3.560.936 | 3.605.822 |

De vermeerdering bestaat uit ontvangsten vanuit de BDU, zijnde de gelden die bestemd zijn voor het openbaar vervoer. Aangenomen wordt dat de uitgaven hetzelfde zullen zijn dan de inkomsten. Zodra het saldo van de voorziening wordt ingezet voor projecten, zal de meerjarenraming worden aangepast.

**3.09. Voorziening saneringsmaatregelen industrielawaai**

| Verloop | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 1.540.968 | 1.526.818 | 832.818 | 832.818 | 832.818 | 832.818 |
| Exploitatiebudget | - | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 1.540.968 | 1.526.818 | 832.818 | 832.818 | 832.818 | 832.818 |
| Verwachte last | 14.150 | 694.000 | - | - | - | - |
| Einde jaar | 1.526.818 | 832.818 | 832.818 | 832.818 | 832.818 | 832.818 |

Zodra het saldo van de voorziening wordt ingezet, zal de meerjarenraming worden aangepast.

### 3.10. Voorziening beeldende kunst

| Verloop | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 134.484 | 3.156 | 3.156 | - | - | - |
| Exploitatiebudget | 246.395 | 255.600 | 255.600 | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 380.879 | 258.756 | 258.756 | - | - | - |
| Verwachte last | 377.723 | 255.600 | 258.756 | - | - | - |
| Einde jaar | 3.156 | 3.156 | - | - | - | - |

Het Ministerie van OCW stelt voor de periode 2005-2008 jaarlijks een bedrag van € 255.600,-- beschikbaar voor de beeldende kunst en vormgeving. Wanneer de middelen in 2008 niet zijn besteed, moeten ze worden terugbetaald aan het Ministerie van OCW.

### 3.11. Voorziening Interimregeling Duurzaam Veilig

| Verloop | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 27.793 | 372.190 | 372.190 | 372.190 | 372.190 | 372.190 |
| Exploitatiebudget | 345.492 | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 373.285 | 372.190 | 372.190 | 372.190 | 372.190 | 372.190 |
| Verwachte last | 1.095 | - | - | - | - | - |
| Einde jaar | 372.190 | 372.190 | 372.190 | 372.190 | 372.190 | 372.190 |

Zodra de laatste projecten die ten laste van deze voorziening zijn uitgevoerd kan met het Rijk wordt afgerekend. Daarna kan de voorziening worden opgeheven.

### 3.12. Voorziening locatiegebonden subsidies

| Verloop | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | - | 576.927 | 419.097 | 419.097 | 373.751 | - |
| Exploitatiebudget | 576.927 | 249.165 | 252.840 | 207.494 | - | - |
| Totaal beschikbaar | 576.927 | 826.092 | 671.937 | 626.591 | 373.751 | - |
| Verwachte last | - | 406.995 | 252.840 | 252.840 | 373.751 | - |
| Einde jaar | 576.927 | 419.097 | 419.097 | 373.751 | - | - |

Voor de periode 2005-2009 heeft het ministerie van VROM bijdragen toegekend. Verwacht wordt dat het laatste bedrag in 2010 aan de gemeente Emmen kan worden uitgekeerd.

### 3.13. Reserve kapitaallasten kunstwerken

| Verloop | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 3.328.200 | 4.437.600 | 5.547.000 | - | - | - |
| Exploitatiebudget | 1.109.400 | 1.109.400 | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 4.437.600 | 5.547.000 | 5.547.000 | - | - | - |
| Verwachte last | - | - | 5.547.000 | - | - | - |
| Einde jaar | 4.437.600 | 5.547.000 | - | - | - | - |

Bij de vaststelling van de Voorjaarsnota 2007 PLUS is besloten deze voorziening per 1 januari 2008 op te heffen en de daarmee vrijkomende middelen aan te wenden als dekkingsmiddel voor de uitvoeringskosten van in de Voorjaarsnota 2007 PLUS genoemde projecten.

## Voorzieningen

### 4.01. Voorziening achterstallig onderhoud en verbeteringswerken N34

| Verloop | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | - | 36.454.893 | 23.369.537 | 11.127.704 | 11.127.704 | 9.915.704 |
| Exploitatiebudget | 36.454.893 | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 36.454.893 | 36.454.893 | 23.369.537 | 11.127.704 | 11.127.704 | 9.915.704 |
| Verwachte last | - | 13.085.356 | 12.241.833 | - | 1.212.000 | 9.915.704 |
| Einde jaar | 36.454.893 | 23.369.537 | 11.127.704 | 11.127.704 | 9.915.704 | - |

Per 1 januari 2007 is het beheer en onderhoud van de weg N34 overgedragen van het Rijk aan de provincie. In de hiervoor ontvangen afkoopsom is een bedrag van € 36.454.893,-- begrepen voor het wegwerken van achterstallig onderhoud en het treffen van verbeteringswerkzaamheden. Bij statenbesluit van 20 december 2006 is hiervoor een Voorziening achterstallig onderhoud en verbeteringswerken N34 ingesteld en is in deze voorziening een genoemd bedrag gestort. In de komende jaren zal het bedrag aan de geplande werkzaamheden worden besteed.

### 4.02. Voorziening groot onderhoud provinciehuis

| Verloop | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 958.077 | 1.242.130 | 1.374.130 | 931.738 | 175.217 | 31.502 |
| Exploitatiebudget | 351.930 | 351.930 | 351.930 | 351.930 | 351.930 | 351.930 |
| Totaal beschikbaar | 1.310.007 | 1.594.060 | 1.726.060 | 1.283.668 | 527.147 | 383.432 |
| Verwachte last | 67.877 | 219.930 | 794.322 | 1.108.451 | 495.645 | 351.930 |
| Einde jaar | 1.242.130 | 1.374.130 | 931.738 | 175.217 | 31.502 | 31.502 |

De vermeerderingen aan deze reserve zijn vastgesteld op basis van een meerjarig onderhoudsplan voor de periode 2001-2010. Destijds heeft een extern bureau alle verwachte onderhoudskosten in kaart gebracht. Momenteel worden er verschillende onderhoudswerkzaamheden met het oog op het huisvestingsplan uitgesteld. De komende jaren zullen deze middelen worden ingezet als onderdeel van de revitalisering van het provinciehuis.

### 4.03. Voorziening groot onderhoud Museum

| Verloop | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 190.843 | 302.217 | 304.116 | 306.015 | 277.914 | 169.813 |
| Exploitatiebudget | 121.899 | 121.899 | 121.899 | 121.899 | 121.899 | 121.899 |
| Totaal beschikbaar | 312.742 | 424.116 | 426.015 | 427.914 | 399.813 | 291.712 |
| Verwachte last | 10.525 | 120.000 | 120.000 | 150.000 | 230.000 | 121.899 |
| Einde jaar | 302.217 | 304.116 | 306.015 | 277.914 | 169.813 | 169.813 |

Evenals het provinciehuis wordt bij het Drents Museum sinds 2002 gewerkt met een meerjarenonderhoudsplan voor de gebouwen van het Drents Museum. De planning beslaat een periode van 10 jaar. Voor de aankomende jaren is het niet ondenkbaar dat de planning zal worden gewijzigd waardoor de voorziening zal stijgen of dalen. Momenteel is een wijziging nog niet te voorzien, waardoor er is gekozen de hoogte van de voorziening op het huidige niveau te handhaven.

# II.5 Toelichting op belangrijke ontwikkelingen

**Uitkering Provinciefonds**

In de Begroting 2008 is rekening gehouden met de informatie over de algemene uitkering van het Provinciefonds zoals deze is berekend in de zogenaamde Junicirculaire 2007. De verdeling van de algemene uitkering is alleen gegeven voor 2008. Het te sluiten Bestuursakkoord zal de basis zijn voor de jaren 2009-2011. Dat laatste betekent dat cijfers voor de jaren 2009-2011 in navolgend overzicht voorlopige extrapolaties zijn en voorlopig vrij tentatief van aard.
Op basis van de diverse uitgangspunten in de Junicirculaire ziet de ontwikkeling van de algemene uitkering uit het Provinciefonds er voor Drenthe voor de komende jaren gespecificeerd als volgt uit.

**Meerjarenperspectief algemene uitkering provinciefonds junicirculaire**

| | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|
| **Verdeling algemene uitkering** | | | | | |
| Uitkeringsfactor | 1,627694 | 1,418612 | 1,485 | 1,546 | 1,606 |
| | | | | | |
| Inwoners | 9.889.247 | 9.699.630 | 9.699.630 | 9.699.630 | 9.699.630 |
| Inwoners met minimum van 640.000 | 7.040.000 | 7.577.600 | 7.577.600 | 7.577.600 | 7.577.600 |
| Inwoners stedelijke gebieden | 537.944 | 555.172 | 555.172 | 555.172 | 555.172 |
| Inwoners landelijke gebieden | 6.147.456 | 6.274.385 | 6.274.385 | 6.274.385 | 6.274.385 |
| Hectaren land | 11.536.281 | 12.043.370 | 12.043.370 | 12.043.370 | 12.043.370 |
| Hectaren water | 125.028 | 127.739 | 127.739 | 127.739 | 127.739 |
| Hectaren groen | 4.047.528 | 3.955.377 | 3.955.377 | 3.955.377 | 3.955.377 |
| Gewogen kilometers weglengte | 7.480.725 | 7.581.567 | 7.581.567 | 7.581.567 | 7.581.567 |
| Warmte kracht koppeling | 603.861 | 668.612 | 668.612 | 668.612 | 668.612 |
| Vast Bedrag | 6.675.372 | 7.492.361 | 7.492.361 | 7.492.361 | 7.492.361 |
| BRUTO algemene uitkering | 54.083.442 | 55.975.813 | 55.975.813 | 55.975.813 | 55.975.813 |
| Af: opbrengst MRB | 15.764.283 | 19.204.050 | 19.204.050 | 19.204.050 | 19.204.050 |
| NETTO algemene uitkering | 38.319.159 | 36.771.763 | 36.771.763 | 36.771.763 | 36.771.763 |
| NETTO algemene uitkering x uf | 62.371.865 | 52.164.864 | 54.606.068 | 56.849.146 | 59.055.451 |
| Correctie bedragen (1997) | 1.665.618 | 1.451.665 | 1.519.600 | 1.582.021 | 1.643.419 |
| TOTAAL algemene uitkering | 64.037.483 | 53.616.529 | 56.125.668 | 58.431.166 | 60.698.870 |
| | | | | | |
| **Integratieuitkeringen** | | | | | |
| Afschaffing opslag omroepbijdrage | 2.332.911 | - | - | - | - |
| Anti-discriminatievoorzieningen | 56.187 | pm | pm | pm | pm |
| Vermogensoverschotten | | 11.129.409 | 11.129.409 | 11.129.409 | 11.129.409 |
| TOTAAL integratieuitkeringen | 2.389.098 | 11.129.409 | 11.129.409 | 11.129.409 | 11.129.409 |
| | | | | | |
| TOTAAL algemene uitkering/integratieuitkeringen | 66.426.581 | 64.745.938 | 67.255.077 | 69.560.575 | 71.828.279 |
| Uitkering behoedzaamheidsreserve | - | - | - | - | - |
| Op te nemen in provinciale begroting | 66.426.581 | 64.745.938 | 67.255.077 | 69.560.575 | 71.828.279 |
| Volgens Voorjaarsnota/5 wijziging 2007 | 66.173.282 | 64.225.965 | 66.495.008 | 68.442.675 | 69.469.315 |
| Bijramen algemene uitkering | 253.299 | 519.973 | 760.069 | 1.117.900 | 2.358.964 |

De accressen die vermeld zijn in de circulaire zijn zowel voor 2007 als 2008-2011 positief. Voor een deel hebben de accressen betrekking op de doorwerking van het Coalitieakkoord.

De verdeling van de middelen vindt nu plaats onder voorbehoud van het sluiten van een Bestuursakkoord tussen provincies en Rijk. Hierbij spelen ook de intenties een rol, een deel van de accressen in te zetten voor gezamenlijke prioriteiten op het vlak van de EHS en het regionaal economisch beleid.
In het Coalitieakkoord is verder opgenomen dat de provincies € 200 miljoen van hun vermogensposities bijdragen aan de bekostiging van de investeringsagenda voor de periode 2008-2011. Hierbij is uitgegaan van het verdeelvoorstel dat door het IPO zelf ontwikkeld is.
In de Junicirculaire 2007 is netto € 200 miljoen uit het Provinciefonds genomen. Bruto gaat het om € 340 miljoen. Op deze wijze is het inlopen van de vermogensoverschotten door het Rijk reeds "ingeboekt". Een en ander is verder wel afhankelijk gemaakt van het nog af te sluiten Bestuursakkoord met het Rijk. Als daardoor de zaak nog weer verandert, wordt dat in de Septembercirculaire opgenomen.
In het voorgaande overzicht is te zien dat een deel van de bruto-uitname uit het Provinciefonds door middel van een integratie-uitkering weer bij de provincie terugkomt. Daarnaast is te zien dat wij voor de komende jaren niet uitgaan van het tot uitkering komen van de behoedzaamheidsreserve. Dit is mede gebeurd omdat voor deze reserve voor 2008 ook nog geen uitname uit het Provinciefonds geraamd is.

**Opcenten op de MRB**
In de Voorjaarsnota 2007 is ingegaan op de ontwikkelingen in 2007 en volgende jaren met betrekking tot de opcenten op de MRB. Daarbij is uitgegaan van het wagenpark per 31 december 2006, van een groei van het wagenpark van 1% per jaar en met een percentage oninbaar van 1%. Deze uitgangspunten zijn bij de Begroting 2008 ongewijzigd.

Het tarief voor de opcenten op de MRB worden jaarlijks geïndexeerd. Voor Drenthe vindt deze indexering plaats op basis van het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie. Deze cijfers luiden als volgt.

| | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | Gemiddeld |
|---|---|---|---|---|---|
| Stijgingspercentage | 1,2 | 1,7 | 1,1 | 1,5 | 1,4 |

Dit stijgingspercentage wordt toegepast op het meerjarenperspectief en leidt tot de volgende ontwikkeling van het opcententarieven per 1 april.

| 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| 78,6 | 79,7 | 80,8 | 81,9 | 83,0 |

Wij stellen u voor het tarief voor de opcenten op de MRB voor het tijdvak 1 april 2008 tot en met 31 maart 2009 vast te stellen op: 79,4.

Op grond van de huidige gegevens, het voorstelde tarief en de genoemde aannames is een raming gemaakt van de verwachte ontwikkeling van de opbrengst opcenten op de MRB.

In de navolgende tabellen is de raming voor 2008 en komende jaren uitgaande van de hiervoor genoemde uitgangspunten weergegeven.

| Bedragen x € 1.000 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| | 42.708 | 44.030 | 45.394 | 46.801 |

**Overige ontwikkelingen**

Voor de verdere toelichting op belangrijke ontwikkelingen geldt dat deze aan de orde is in de bij deze Begroting behorende Nota van aanbieding, voor zover de ontwikkelingen niet reeds aan de orde zijn geweest bij de desbetreffende programma's in het Programmaplan van deze Begroting.

# Bijlagen

# 1 Controleprotocol

## Controleprotocol voor de accountantscontrole van de Jaarrekening 2007 van de provincie Drenthe

### 1. INLEIDING

PS hebben aan PriceWaterhouseCoopers Accountants opdracht verstrekt de accountantscontrole, als bedoeld in artikel 217 van de Provinciewet, voor de provincie Drenthe uit te voeren. Ter voorbereiding en ondersteuning van de uitvoering van deze accountantscontrole moeten PS echter nog een aantal zaken nader regelen, hetgeen op hoofdlijnen in dit Controleprotocol plaatsvindt.

Object van controle is de Jaarrekening 2007 en daarmee tevens het financieel beheer over het jaar 2007, zoals uitgeoefend door of namens GS van Drenthe.

### 1.1. Doelstelling

Dit Controleprotocol heeft als doel nadere aanwijzingen te geven aan de accountant over de reikwijdte van de accountantscontrole, de daarvoor geldende normstellingen en de daarbij verder te hanteren goedkeurings- en rapporteringstoleranties voor de controle van de Jaarrekening 2007 van de provincie Drenthe.

### 1.2. Wettelijk kader

De Provinciewet, artikel 217, schrijft voor dat PS een of meer accountants aanwijzen als bedoeld in artikel 393, eerste lid, Boek 2, van het Burgerlijk Wetboek voor de controle van de in artikel 201 van de Provinciewet bedoelde Jaarrekening en het daarbij verstrekken van een accountantsverklaring en het uitbrengen van een verslag van bevindingen.

In het kader van deze opdrachtverstrekking aan de accountant kunnen PS nadere aanwijzingen geven voor te hanteren goedkeurings- en rapporteringstoleranties. Tevens zal in de opdrachtverstrekking duidelijk aangegeven moeten worden welke wet- en regelgeving in het kader van het financieel beheer onderwerp van rechtmatigheidcontrole zal zijn.

PS hebben op 17 maart 2004 de Verordening ex artikel 217 van de Provinciewet voor de controle op het financieel beheer en op de inrichting van de financiële organisatie van de provincie Drenthe vastgesteld.

Dit Controleprotocol, alsmede het door de accountant te hanteren Normenkader van wet- en regelgeving, zullen in hun vergadering van 14 november 2007 ter goedkeuring/vaststelling aan PS worden voorgelegd. Met dit Controleprotocol (waarin onder andere opgenomen de goedkeurings- en rapporteringstolerantie) stellen PS nadere aanwijzingen vast die specifiek van toepassing zijn voor het controlejaar 2006.

## 2. ALGEMENE UITGANGSPUNTEN VOOR DE CONTROLE (GETROUWHEID ÉN RECHTMATIGHEID)

Zoals in artikel 217 van de Provinciewet is voorgeschreven, zal de controle van de in artikel 201 van de Provinciewet bedoelde Jaarrekening uitgevoerd door de door PS benoemde accountant gericht zijn op het afgeven van een oordeel over:

- de getrouwe weergave van de in de Jaarrekening gepresenteerde baten en lasten en de activa en passiva;
- het rechtmatig tot stand komen van de baten en lasten en balansmutaties in overeenstemming met de Begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen, waaronder de provinciale verordeningen;
- de inrichting van het financieel beheer en de financiële organisatie gericht op de vraag of deze een getrouwe en rechtmatige verantwoording mogelijk maken;
- het in overeenstemming zijn van de door het college van GS opgestelde Jaarrekening met de bij of krachtens Algemene maatregel van bestuur te stellen regels bedoeld in artikel 186 van de Provinciewet (BBV);
- de verenigbaarheid van het Jaarverslag met de Jaarrekening.

Bij de controle zullen de nadere regels die bij of krachtens Algemene maatregel van bestuur worden gesteld op grond van artikel 217, zesde lid, van de Provinciewet (Besluit accountantscontrole provincies en gemeenten (BAPG)), alsmede de Richtlijnen voor de Accountantscontrole (NIVRA) bepalend zijn voor de uit te voeren werkzaamheden.
Onder rechtmatigheid wordt begrepen de definitie volgens het BAPG dat de in de rekening verantwoorde lasten, baten en balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen, dat wil zeggen “in overeenstemming zijn met de begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen, waaronder provinciale verordeningen”.

## 3. TE HANTEREN GOEDKEURINGS- EN RAPPORTERINGSTOLERANTIES

De accountant accepteert bij de controle bepaalde toleranties en richt de controle daarop in. De accountant controleert niet ieder document of iedere financiële handeling, maar richt de controle zodanig in dat voldoende zekerheid wordt verkregen over het getrouwe beeld van de Jaarrekening en de rechtmatigheid van de verantwoorde baten en lasten en balansmutaties en financiële beheershandelingen met een belang groter dan de vastgestelde goedkeuringstolerantie**. De accountant richt de controle in op het ontdekken van belangrijke fouten en baseert zich daarbij op risicoanalyse, vastgestelde toleranties en statische deelwaarnemingen en extrapolaties.

In het BAPG zijn minimumeisen voor de in de controle te hanteren goedkeuringstoleranties voorgeschreven. PS mogen de goedkeuringstoleranties scherper vaststellen dan deze minimumeisen. Dit moet dan wel worden toegelicht in de accountantsverklaring.

** Door de toepassing van een risicoanalyse kan het zo zijn dat niet alle transacties die groter zijn dan de vastgestelde goedkeuringstolerantie individueel worden gecontroleerd. Ook kunnen andere gegevensgerichte werkzaamheden dan deelwaarnemingen worden toegepast. Met name door toepassing van cijferanalyse (verbandcontroles) kan het aantal deelwaarnemingen worden beperkt.

De minimumeisen zijn de volgende.

| Goedkeuringstolerantie | Strekking accountantsverklaring: | | | |
|---|---|---|---|---|
| | Goedkeurend | Beperking | Oordeelonthouding | Afkeurend |
| Fouten in de jaarrekening (% lasten) | ≤ 1% | >1%<3% | - | ≥ 3% |
| Onzekerheden in de controle (% lasten) | ≤ 3% | >3%<10% | ≥ 10% | - |

Naast deze kwantitatieve benadering zal de accountant ook een kwalitatieve beoordeling hanteren (professional judgement). De weging van fouten en onzekerheden vindt ook plaats op basis van professional judgement.

De definitie van de goedkeuringstolerantie is als volgt. Het bedrag dat de som van fouten in de Jaarrekening of onzekerheden in de controle aangeeft, die in een Jaarrekening maximaal mogen voorkomen, zonder dat de bruikbaarheid van de Jaarrekening voor de oordeelsvorming door de gebruikers kan worden beïnvloed.

De goedkeuringstolerantie is bepalend voor de oordeelsvorming, de strekking van de af te geven accountantsverklaring.

Naast de goedkeuringstoleranties wordt onderkend de rapporteringtolerantie. Deze kan als volgt worden gedefinieerd. Een bedrag dat gelijk is aan of lager is dan de bedragen voortvloeiend uit de goedkeuringstolerantie. Bij overschrijding van dit bedrag vindt rapportering plaats in het verslag van bevindingen. Een lagere rapporteringtolerantie leidt in beginsel niet tot aanvullende controlewerkzaamheden, maar wel tot een uitgebreidere rapportage van bevindingen. De rapporteringtolerantie kan worden vastgesteld op een percentage, bijvoorbeeld 10, van de goedkeuringstolerantie of op een maatschappelijk relevant geacht absoluut bedrag zoals € 150.000,--.

De rapporteringtolerantie wordt door PS vastgesteld, met inachtneming van vorengenoemde minimumeisen. De accountant richt de controle in, rekening houdend met de rapporteringtolerantie om te kunnen waarborgen dat alle gesignaleerde onrechtmatigheden die dit bedrag overschrijden ook daadwerkelijk in het verslag van bevindingen worden opgenomen.

In het hierna opgenomen schema zijn de goedkeuringstolerantie en de rapporteringstolerantie(s) opgenomen zoals door PS vastgesteld voor het controlejaar 2007.

| Goedkeuringstolerantie | Goedkeurend | Beperking | Oordeelonthouding | Afkeurend |
|---|---|---|---|---|
| Fouten in de jaarrekening (% lasten) | ≤ 1% | >1%<3% | - | ≥ 3% |
| Onzekerheden in de controle (% lasten) | ≤ 3% | >3%<10% | ≥ 10% | - |

Fouten spreken voor zich. Onzekerheden zijn minder hard kwantificeerbaar. Voor zover het totaal van de individuele fouten kleiner dan of gelijk is aan ca. € 2,2 miljoen en de onzekerheden kleiner of gelijk zijn aan ca. € 6,6 miljoen, wordt de Jaarrekening goedgekeurd. Als het totaal van de fouten tussen ca. € 2,2 miljoen en maximaal ca. € 6,6 miljoen blijven, komt een verklaring met beperking bij de Jaarrekening. Als het totaal van de fouten groter of gelijk is dan ca. € 6,6 miljoen, komt een afkeurende verklaring bij de Jaarrekening.

Hetzelfde geldt voor de onzekerheden:

- totaal van de geconstateerde onzekerheden tussen ca. € 6,6 miljoen en maximaal € 22 miljoen: verklaring met beperking;

- onzekerheden groter dan of gelijk aan ca. € 22 miljoen; verklaring van oordeelonthouding

Een verklaring met beperking is een goedkeurende verklaring, waarvan een deel van de baten en lasten wordt uitgezonderd op grond van geconstateerde fouten of onzekerheden.

De gehanteerde tolerantiegrenzen zijn gebaseerd op de Jaarrekening 2006. Op basis van de Jaarrekening 2007 zal de definitieve goedkeuringstolerantie (voor 2007) worden bepaald.

Voor de rapporteringtolerantie stellen PS als maatstaf dat de accountant op het niveau van programma's/producten in de Begroting elke fout of onzekerheid ≥ € 200.000,-- rapporteert.

## 4. REIKWIJDTE ACCOUNTANTSCONTROLE RECHTMATIGHEIDTOETSING

De accountantscontrole op rechtmatigheid voor het kalenderjaar 2007 is limitatief gericht op het volgende.

- De naleving van wettelijke kaders, zoals opgenomen in het Normenkader in het kader van de rechtmatigheidcontrole bij de provincie. Dit uitsluitend voor zover deze directe financiële beheershandelingen betreffen of kan betreffen.
- Indien en voor zover bij de accountantscontrole materiële financiële onrechtmatige handelingen worden geconstateerd, worden deze in de rapportage en oordeelsweging uitsluitend betrokken indien en voor zover het door de staten of hogere overheden vastgestelde regels betreft.

Met andere woorden: interne regels van het college naar de ambtelijke organisatie c.q. besluiten van GS vallen daar buiten. Wel worden in de accountantscontrole betrokken GS-besluiten voor zover zij een nadere uitwerking zijn van hogere wet- en regelgeving en betrekking hebben op financiële rechtmatigheid (kaderstellende besluiten).
Een afwijking van deze lagere regelgeving kan passend zijn binnen de uitvoering van "hogere" besluiten. Het is (over het algemeen) aan GS om een oordeel te vellen over de geconstateerde afwijkingen van lagere interne regels.

## 5. RAPPORTERING ACCOUNTANT

Tijdens en na afronding van de controlewerkzaamheden rapporteert de accountant hierna in het kort weergegeven als volgt.

### Interim-controles

In de tweede helft van het jaar wordt door de accountant een zogenaamde interim-controle uitgevoerd. Over de uitkomsten van die tussentijdse controle wordt een verslag uitgebracht. Bestuurlijk relevante zaken worden - op grond van de overeengekomen rapportagewensen - ook aan PS gerapporteerd.

### Verslag van bevindingen

Overeenkomstig de Provinciewet wordt omtrent de controle een Verslag van bevindingen uitgebracht aan PS en in afschrift aan GS.
In het Verslag van bevindingen wordt gerapporteerd over de opzet en uitvoering van het financiële beheer en of de beheersorganisatie een getrouw en rechtmatig financieel beheer en een rechtmatige verantwoording daarover waarborgen.

**Uitgangspunten voor de rapportagevorm**
Gesignaleerde onrechtmatigheden worden toegelicht gespecificeerd naar de aard van het criterium (begrotingscriterium, voorwaardencriterium etc.).
Fouten of onzekerheden die de rapporteringtolerantie als bedoeld in hoofdstuk 3 van dit Controleprotocol overschrijden, worden weergegeven in een apart overzicht bij het Verslag van bevindingen. De accountant rapporteert ook over eventuele bevindingen met betrekking tot de betrouwbaarheid en de continuïteit van de door de provincie Drenthe gehanteerde geautomatiseerde informatieverzorging.

**Accountantsverklaring**
In de accountantsverklaring wordt op een gestandaardiseerde wijze, zoals wettelijk voorgeschreven, de uitkomst van de accountantscontrole weergegeven, zowel ten aanzien van de getrouwheid als de rechtmatigheid. Deze accountantsverklaring is bestemd voor PS, zodat deze de door het college van GS opgestelde Jaarrekening kan vaststellen.

# 2 Normenkader

## Kader interne regelgeving met financiële beheershandelingen 2007 d.d. 8 augustus 2007

**1. ALGEMEEN BESTUUR**

**1.1. Het organisme**

| | | |
|---|---|---|
| 1.0. | 1.1.3. | Verordening rechtspositie staten- en commissieleden (5/10/04) |
| 1.0. | 1.1.4. | Regeling vergoedingen statenfracties (17/05/05) |
| 1.0. | 1.1.5. | Verordening inzake tegemoetkoming in en vergoeding van kosten die verband houden met de vervulling van het ambt van lid van gedeputeerde staten (04/03/98) |
| 1.1. | 1.1.6. | Uitkerings- en pensioenverordening gedeputeerden (02/05/02) |

**1.2. Organisatie**

| | |
|---|---|
| 1.2.4. | Regeling budgethouders provincie Drenthe |
| 1.2.5. | Verordening betreffende de organisatie van de financiële administratie |
| 1.2.6. | Financiële verordening Drenthe |
| 1.2.6.1. | Controleverordening provincie Drenthe |
| 1.2.6.3. | Financieringsstatuut provincie Drenthe 2004 (03/11/05) |
| 1.2.8. | Belegging van gelden |
| 1.2.10. | Besluit mandaat, volmacht en machtiging gedeputeerde staten 2004 |

**2. BELASTINGEN, RETRIBUTIES EN HEFFINGEN**

| | | |
|---|---|---|
| Alg. | 2.1. | Legesverordening provincie Drenthe 1998 (21/10/05) |
| 4.0. | 2.2. | Verordening op de heffing en de invordering van grondwaterbelasting 1994 (01/01/06) |
| 6.0. | 2.3. | Heffingverordening ontgrondingen Drenthe 2000 (11/12/02) |
| 5.1. | 2.4. | Verordening nazorgheffing stortplaatsen provincie Drenthe (17/10/01) |
| Alg. | 2.5. | Verordening op de heffing van opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting Drenthe (01/04/06) |

**3. SUBSIDIEREGELINGEN**

**3.1. Algemeen**

| | | |
|---|---|---|
| Alg. | 3.1.1. | Algemene subsidieverordening Drenthe 2004 (22/09/04, gewijzigd 23/03/06) |

**3.2. Water, (water)wegen, verkeer en vervoer**

| | | |
|---|---|---|
| 3.0. | 3.2.1. | Regeling gelden stimulering regionaal en lokaal verkeersveiligheidsbeleid Drenthe |
| 3.0. | 3.2.3. | Subsidieregeling PPS-2 beleggen in verkeersveiligheid (17/10/01) |

**3.3. Natuur en milieu**

| | | |
|---|---|---|
| 6.1. | 3.3.0. | Subsidieregeling inrichting landelijk gebied |
| 6.1. | 3.3.1. | Subsidieregeling natuur- en milieueducatie Drenthe (17/10/01) |

| | | |
|---|---|---|
| 6.1. | 3.5.3. | Subsidieregeling reserve stimulering vitaal platteland (per 27/04/07 ingetrokken) |
| 6.1. | 3.3.4. | Regeling subsidiecriteria en -voorwaarden natuurgebiedaankopen c.a. (21/12/97) (per 27/04/07 ingetrokken) |
| 6.1. | 3.3.5. | Subsidieregeling nationale parken (22/04/03) (per 27/04/07 ingetrokken) |
| 5.2. | 3.3.8. | Beleidslijn inzake bijdragen uitvoeringskosten sanering industrielawaai provincie Drenthe (22/07/98) |
| 6.1. | 3.3.10. | Subsidieregeling Leren voor Duurzame ontwikkeling |
| 6.1. | 3.3.11. | Subsidieverordening onderhoud landschapselementen Drenthe (22/04/03) (per 27/04/07 ingetrokken) |
| | 3.3.13. | Subsidieregeling energieprojecten (01/01/06) |

**3.4. Volkshuisvesting en ruimtelijke ordening**

| | | |
|---|---|---|
| 9.1. | 3.4.1. | Verdelingsverordening provinciaal Stads- en dorpsvernieuwingsfonds 1994 (17/10/01) (alleen nog van toepassing voor afrekening) |
| | 3.4.4. | Subsidieverordening stedelijke ontwikkeling Drenthe |

**3.5. Economie, recreatie/toerisme en landbouw**

| | | |
|---|---|---|
| 7.0. | 3.5.2. | Subsidieregeling Economisch structuurfonds (21/11/97) |
| | 3.5.3. | Subsidieregeling reserve stimulering vitaal platteland Drenthe (per 27/04/07 ingetrokken) |
| 7.1. | 3.5.8. | Subsidieregeling Ontwikkeling recreatie en toerisme (17/10/01) |
| | 3.5.22. | Subsidieregeling tender Innovatief ondernemerschap Drenthe 2006-2007(15/11/2006) |

**3.6. Cultuur en welzijn**

| | | |
|---|---|---|
| | 3.6.2a. | Subsidieregeling Actieplan cultuurbereik Drenthe 2006) |
| | 3.6.3a. | Subsidieregeling stimulering professionalisering Drentse musea 2006-2008. |
| | 3.6.4a. | Subsidieregeling bevordering beeldende kunst en vormgeving Drenthe 2006-2008 |
| | 3.6.5. | Subsidieverordening jeugdzorg Drenthe |

*Welzijn, educatie en sport*

*3.6.A. 1 t/m 7 zijn per 01/01/06 ingetrokken (alleen nog van belang voor afrekening)*

| | | |
|---|---|---|
| 8.0. | 3.6.A.1. | Subsidieregeling Welzijn (22/04/03) |
| 8.1. | 3.6.A.2. | Subsidieregeling Provinciaal onderwijs (17/10/01) |
| 8.0. | 3.6.A.4. | Subsidieregeling deskundigheidsbevordering vrijwilligers (10/06/98) |
| 8.0. | 3.6.A.5. | Subsidieregeling vrijwilligerswerk en mantelzorg 2002 (10/10/02) |
| 8.1. | 3.6.A.6. | Subsidieregeling sportstimulering (17/10/02) |
| 8.1. | 3.6.A.7. | Stimuleringsregeling topamateursportevenementen (20/05/03) |

*Cultuur*

*3.6.B.1. t/m 3.6.B.14. zijn per 01/01/06 ingetrokken (alleen nog van belang voor afrekening)*

| | | |
|---|---|---|
| 8.2. | 3.6.B.1. | Subsidieregeling culturele infrastructuur (17/10/01) |
| 8.2. | 3.6.B.2. | Subsidieregeling bevordering beeldende kunst en vormgeving (26/02/03) |
| 8.2. | 3.6.B.3. | Subsidieregeling theater, muziek en voordrachtskunst (17/10/01) |
| 8.2. | 3.6.B.4. | Subsidieregeling activiteiten op het gebied van kunst en cultuur (17/10/01) |

| | | |
|---|---|---|
| 8.2. | 3.6.B.5. | Subsidieregeling Drentse publicaties (17/10/01) |
| 8.2. | 3.6.B.6. | Subsidieregeling activiteiten Drentse musea (17/10/01) |
| 8.2. | 3.6.B.7. | Subsidieregeling provinciale monumenten (17/10/01) |
| 8.2. | 3.6.B.8. | Subsidieregeling onderhoud monumenten (17/10/01) |
| 8.2. | 3.6.B.9. | Subsidieregeling restauratie monumenten (17/10/01) |
| 8.2. | 3.6.B.10. | Subsidieregeling rieten daken (17/10/01) |
| 8.2. | 3.6.B.11. | Subsidieregeling aankoop molens (17/10/01) |
| 8.2. | 3.6.B.12. | Draaipremieregeling molens Drenthe (17/10/01) |
| 8.2. | 3.6.B.13. | Subsidieregeling festivals (25/06/02) |
| 8.0. | 3.6.B.14. | Reglement hét compliment voor Drentse vrijwilligers 2003 (17/09/03) |

*Maatschappelijke zorg*

*3.6.C.1. t/m 3.6.C.9. zijn per 01/01/06 ingetrokken (alleen nog van belang voor afrekening)*

| | | |
|---|---|---|
| 8.3. | 3.6.C.1. | Subsidieregeling zorg (22/04/03) |
| 8.3. | 3.6.C.2. | Subsidieregeling activiteiten zorg (17/10/01) |
| 8.0. | 3.6.C.3. | Subsidieregeling activiteiten jeugdhulpverlening |
| | 3.6.C.4. | Tijdelijke regeling bekostiging jeugdhulpverlening |
| 8.0. | 3.6.C.5. | Subsidieregeling activiteiten jeugd en samenleving (17/10/01) |
| 8.0. | 3.6.C.6. | Subsidieregeling activiteiten vrouwenemancipatie (17/10/01) |
| 8.0. | 3.6.C.7. | Subsidieregeling kinderopvang ten behoeve van personeel bij provinciale instellingen |
| 8.0. | 3.6.C.8. | Subsidieregeling activiteiten minderheden (17/10/01) |
| 8.3. | 3.6.C.9. | Subsidieregeling Fonds integraal ouderenbeleid (17/10/01) |

**4. WATER, (WATER)WEGEN, VERKEER EN VERVOER**

| | | |
|---|---|---|
| 3.0. | 4.22. | Verordening Provinciale Commissie Verkeer- en Vervoerberaad Drenthe (06/06/01) |
| | | Besluit tot delegatie muskusrattenbestrijding |
| | | Meerpartijenovereenkomst muskusrattenbestrijding 12 juni 2002 |

**5. NATUUR EN MILIEU**

| | | |
|---|---|---|
| 5.2. | 5.3. | Reglement Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe (02/02/99) |
| 5.2. | 5.4.(a.) | Beleidsregel voor nazorgplannen ex artikel 8.49 Wet milieubeheer (22/06/04), inclusief rekenmodule |
| 5.2. | | Richtlijn beleggingen nazorgfonds ( besluit AB nazorgfonds = GS, 21/08/01) |

**9. OMGEVING**

| | | |
|---|---|---|
| 6.0. | 9.1. | Provinciale omgevingsverordening (februari 05) (hoofdstuk 13) |

**PERSONEELSHANDBOEK (alle personele regelingen (bevoegdheid GS) maken geen deel meer uit van het normenkader)**

## Kader externe regelgeving met financiële beheershandelingen 2007 d.d. 8 augustus 2007

**0.0. Financiering en algemene dekkingsmiddelen**

- Wet Fido
- Financiële verhoudingswet (provinciefonds)
- Provinciewet
- Invorderingswet
- Besluit begroting en verantwoording
- Regeling van de minister van binnenlandse zaken en koninkrijkrelaties van 7 juli 2006, houdende regels met betrekking tot de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen in de jaarrekening van provincies en gemeenten (Regeling verantwoordingsinformatie specifieke uitkeringen)
- Informatie voor derden (IV3)
- Wet op het BTW-compensatiefonds
- Wet omzetbelasting
- Algemene Wet inzake rijksbelastingen

**1.1. Bestuurlijke aangelegenheden**

- Burgerlijk Wetboek
- Wet gemeenschappelijke regelingen
- Staatssteunregeling artikelen 87 en 88 EG-verdrag
- Algemene wet bestuursrecht

**3.1. Beheer en onderhoud**

- Aanbestedingsreglement werken 2004 (ARW) (vanaf 07/06/05 tot 21/03/06)
- Aanbestedingsreglement werken 2005 (vanaf 21/03/06)
- Europese aanbestedingsrichtlijnen voor werken, diensten en leveringen
- Besluit aanbestedingsregels voor overheidsopdrachten (01/12/05)
- Wegenwet
- Waterstaatswet

**3.2. Verkeer**

- BDU
- Besluit BDU verkeer en vervoer
- Uitvoeringsregeling en beleidsregel BDU verkeer en vervoer
- *Onderstaande regelingen zijn alleen nog van belang voor afrekening van lopende projecten.*
- *GDU*
- *Besluit Duurzaam Veilig*
- *Interim-besluit Duurzaam veilig*
- *Besluit gelden regionaal verkeersveiligheidsbeleid*
- *Regeling overdracht personele middelen convenant VERDI en ophoging GDU 2004*

**Vervoer**

- Wet personenvervoer
- Besluit infrastructuurfonds

**4.0. Waterhuishouding**

- Grondwaterwet
- Wet op de waterhuishouding (planstructuur)
- Waterstaatswet
- Wet voorziening voor inzet en bekostiging muskusrattenvangers
- Waterschapswet

**5.0. Milieu Algemeen**

- Wet milieubeheer
- Subsidieregeling BANS klimaatconvenant
- Wet sanering industrielawaai
- Subsidieregeling programmafinanciering Externe Veiligheid

**5.1. Bodem**

- Wet bodembescherming
- Wet stedelijke vernieuwing
- Regeling financiële bepalingen bodemsanering

**5.2. Vergunningverlening en handhaving milieubeheer**

- Ontgrondingenwet

**6.1. Natuur**

- Kaderwet LNV subsidies
- Subsidieregeling natuurbeheer
- Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer
- Flora- en Faunawet
- Boswet: schadevergoeding
- Natuurbeschermingswet

**6.2. Plattelandsbeleid**

- Landinrichtingswet
- Wet inrichting Landelijk gebied

**7.0. Economie**

- EG-verdrag 70/2001
- EG-verdrag, artikelen 87, 88; minimissteun
- Kaderwet EZ-subsidies
- Wet toezicht Europese subsidies
- D2/EZ-Kompas en Leader

Onderstaande regelgeving is van belang voor zover de provincie Drenthe cofinanciering verstrekt aan projecten die tevens financiering uit hoofde van deze regelingen ontvangen, omdat dan de ASV niet van toepassing is.

- Standaardvoorwaarden voor projecten uitgevoerd in het kader van het KOMPAS-programma, voor EFRO en EZ/KOMPAS
- Standaardvoorwaarden voor projecten uitgevoerd in het kader van het LEADER+-programma voor Noord-Nederland 2000-2006, bestemd voor EOGFL

Normenkader omvat tevens:
- Plattelandsontwikkelingsprogramma Nederland
- Regeling projectsubsidies Belvedere 2005 (per 1 sept. 2006 afgesloten)
- Europees programma Innovatieve Acties CCI 2005 NL 16 0 PP 002

**7.1. Toerisme en recreatie**
- EG-verdrag 70/2001

**7.2. Landbouw**
- EG-verdrag, artikelen 87, 88; minimisssteun

**8.0. Welzijn**
- Welzijnswet
- Bekostigingsbesluit welzijnsbeleid
- Subsidieregeling welzijnsbeleid

**8.1. Onderwijs en sport**
- Stimulering breedtesport

**8.2. Cultuur**
- Welzijnswet
- Bekostigingsbesluit welzijnsbeleid
- Stimuleringsregeling breedtesport
- Wet op specifiek cultuurbeleid
- Bekostigingsbesluit cultuuruitingen
- Regeling subsidie en uitkeringen cultuuruitingen
- Regeling specifieke uitkeringen cultuureducatie
- Regeling specifieke uitkeringen stedelijk en provinciale programma's cultuurbereik
- Monumentenwet
- Mediawet
- Koepelconvenant herstructurering openbaar bibliotheekwerk
- Aanvulling op het koepelconvenant bibliotheekvernieuwing
- Beleidskader Actieplan cultuurbereik 2005-2008
- Regeling uitkeringen cultuurbereik 2005-2008
- Beleidskader geldstroom beeldende kunst en vormgeving 2005-2008

**8.4. Jeugdzorg**
- Wet op de jeugdzorg
- Tijdelijk besluit uitkeringen jeugdzorg (gaat per 01/01/08 vervallen)
- Uitvoeringsbesluit Wet op de jeugdzorg
- Besluit van de minister van volksgezondheid, welzijn en sport van 22 december 2004, nr. DJB/JZ-2540278, houdende regels met betrekking tot de uitkeringen jeugdzorg en aan de provincies en eisen ten aanzien van het provinciaal subsidiebeleid (Regeling bekostiging jeugdzorg)
- Besluit van de staatssecretaris van volksgezondheid, welzijn en sport en de minister van justitie van 22 augustus 2006, nr. DJB/JZ 270.2202, houdende vaststelling van de herziene bijlagen 2 en 3, behorende bij de Regeling bekostiging jeugdzorg
- Regeling van de staatssecretaris van volksgezondheid, welzijn en sport van 22 december 2004, nr. DJB/JZ-2540276, houdende regels met betrekking tot het

verlenen van subsidies op het terrein van jeugdzorg met betrekking tot de steunfunctie, experimenten en het stimuleren van nieuw beleid (Rijkssubsidieregeling Jeugdzorg)
- Regeling van de staatssecretaris van volksgezondheid, welzijn en sport van 22 december 2004, nr. DJB/JZ-2540275, houdende vaststelling van normbedragen ten behoeve van de vaststelling van de uitkering Bureau Jeugdzorg (Regeling normbedragen jeugdzorg)

**9.0. Ruimtelijke ordening**
- Wet op de ruimtelijke ordening

**9.1. Volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing**
- Wet op de ruimtelijke ordening
- Wet stedelijke vernieuwing
- Invoeringswet stedelijke vernieuwing

**Inkopen**
- Europese aanbestedingsrichtlijnen levering
- Europese aanbestedingsrichtlijnen werken
- Europese aanbestedingsrichtlijnen diensten
- Besluit aanbestedingsregels voor overheidsopdrachten (01/12/05)

**Personeel**
- Ambtenarenwet
- Fiscale wetgeving
- Sociale verzekeringswetten
- Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers
- Rechtspositiebesluit Commissarissen van de Koningin
- Rechtspositiebesluit gedeputeerden
- Rechtspositiebesluit staten- en commissieleden

# 3 Afkortingenwijzer

| | |
|---|---|
| ARW | Aanbestedingsreglement werken |
| ASV | Algemene subsidieverordening |
| BAPG | Besluit accountantscontrole provincies en gemeenten |
| BBL | Bureau Beheer Landbouwgronden |
| BBV | Besluit Begroting en verantwoording |
| BDU | brede doeluitkering |
| CBK | Centrum Beeldende Kunst |
| CBM | Centraal Bureau Motorrijtuigenbelasting |
| CROW | Stichting Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw en de verkeerstechniek |
| CvdK | Commissaris van de Koningin |
| DBL | Drentse Bedrijfslokaties (Stichting) |
| DLG | Dienst Landelijk Gebied |
| DPM | Drents Platform Mantelzorg |
| DR | Dienst Regelingen |
| EFRO | Europees Fonds voor regionale ontwikkeling |
| EHS | ecologische hoofdstructuur |
| ETS | Europese territoriale samenwerking |
| FBE | faunabeheereenheid |
| FFW | Flora- en Faunawet |
| GAE | Groningen Airport Eelde |
| GDU | gebundelde doeluitkering |
| GS | gedeputeerde staten |
| ILG | Investeringsbudget Landelijk Gebied |
| IGGD | Integraal groen gebiedsplan Drenthe |
| IPO | Interprovinciaal Overleg |
| ISV | Investeringsbudget stedelijke vernieuwing |
| IV3 | informatie voor derden |
| KIA | Kennisinvesteringsagenda |
| LMA | Landelijk Meldpunt Afvalstoffen |
| LNV | Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit |
| MKB | midden- en kleinbedrijf |
| MRB | Motorrijtuigenbelasting |
| NBW | Natuurbeschermingswet |
| NOA | Noordelijke ontwikkelingsas |
| NOM | Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij |
| OCW | Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (Ministerie van) |
| PBc | Provinciale Bibliotheekcentrale |
| pMJP | Provinciaal Meerjarenprogramma |
| POP | Provinciaal omgevingsplan |
| POV | Provinciale omgevingsverordening |
| PS | provinciale staten |
| PUP | Provinciaal uitvoeringsprogramma |
| PVVP | Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan |
| SAN | Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer |
| SN | Subsidieregeling natuurbeheer |

| | |
|---|---|
| SNN | Samenwerkingsverband Noord-Nederland |
| TJS | Tienjarenscenario |
| VDG | Vereniging van Drentse gemeenten |
| VROM | Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (Ministerie van) |
| WABO | Wet algemene bepalingen omgevingsrecht |
| WBB | Wet bodembescherming |
| WHVBZ | Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden |
| WILG | Wet investeringsbudget landelijk gebied |
| WM | Wet milieubeheer |
| WMD | Waterleidingmaatschappij Drenthe |
| WRO | Wet op de Ruimtelijke Ordening |

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
6 februari 2008

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de commissiegriffier mede te delen.*

# *Verslag*

## van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

gehouden op 16 januari 2008

**INHOUD**


| | |
|---|---|
| Opening | 4 |
| Mededelingen | 4 |
| Vaststelling van de agenda | 5 |
| Vaststelling verslag vergadering 28 november 2007 | 5 |
| Ingekomen stukken | 5 |
| Rondvraag | 6 |
| Onderzoek haalbaarheid spoorlijn Emmen-Groningen | 6 |
| Vervolgonderzoek verbreding vraaggestuurd openbaar vervoer | 10 |
| Beleidseffectrapportage verkeer en vervoer Noord-Nederland 2000-2005 | 15 |
| Aanbevelingen Statencommissie OGB naar aanleiding van PVVP-avonden | 17 |
| Nota openbare verlichting langs provinciale wegen | 17 |
| Woningmarktverkenning Drenthe | 23 |
| Statenstuk 2008-314; vaststelling gewijzigde Reglementen voor de waterschappen Hunze en Aa's, Noorderzijlvest, Reest en Wieden en Velt en Vecht | 32 |
| Vervoerscapaciteit hoogspanningsnet | 40 |
| Sluiting | 46 |
| Toezeggingen | 47 |

**STATENCOMMISSIE OMGEVINGSBELEID**

Verslag van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid, gehouden op 16 januari 2008 in het provinciehuis te Assen.

**Aanwezig:**
mevrouw. J.M. Pannekoek-van Toor (voorzitter)
J.J. Baltes (VVD)
J. A. van Berkum (ChristenUnie)
L. Bomhof (VVD)
mevrouw. K.J. Datema-Klöpping (SP)
H.R. Hornstra (PvdA)
J. Langenkamp (GroenLinks)
K. Kuipers (GroenLinks)
J.H. Lammers (CDA)
T.S. Medemblik (ChristenUnie)
A.G.H. Peters (CDA)
mevrouw. G. Seinen (CDA)
J. Slagter (PvdA)
mw. H.G. Stoel-Snater (PvdA)
A. Timmerman (VVD)
mevrouw. S. van de Vijver-Geitz (PvdA)
A. Wendt (ChristenUnie)
R. Westerhof (SP)
Th.J. Wijbenga (CDA)

**Verder aanwezig:**
J.H. Bats (VVD), gedeputeerde
mevrouw A. Haarsma (PvdA, gedeputeerde)
mevrouw T. Klip-Martin (VVD, gedeputeerde)
R.W. Munniksma (PvdA, gedeputeerde)
mevrouw J. Stapert (commissiegriffier)

De VOORZITTER merkt op dat de heer Van Dalen van de Stichting Bollenboos aanwezig is. Hij wil het onderzoeksrapport dat deze stichting heeft gemaakt aanbieden aan de voorzitter van deze commissie.

De heer VAN DALEN is voorzitter van de Stichting Bollenboos, een organisatie uit de gemeente Westerveld. Hij heeft vanmorgen het rapport Een teelt op drift aangeboden aan de burgemeester van Westerveld en de wethouder aldaar en volgende maand staat dit stuk op de agenda van deze commissie. Alle commissieleden krijgen een exemplaar van dit rapport dat een helder overzicht geeft van de zichtbare gevolgen van de intensieve teelt van lelies in de gemeente Westerveld. Het rapport is een resultaat van zeven jaar onderzoek van alles wat er gebeurd is met de lelieteelt, hoeveel lelieakkers er nabij burgerwoningen zijn gelegen, hoe dicht lelies worden geteeld op de natuurparken en dicht bij waterlopen. Dat is allemaal zichtbaar in beeld gebracht door middel van kaarten, waarbij voor beleidsmakers duidelijk is hoe het zit met de lelieteelt in de praktijk. Hij vindt dat het beleid ten aanzien van deze teelt in Drenthe sterk achter is gebleven. Er zijn veel goede woorden uitgesproken, er is een platform opgericht, maar er is nog steeds geen sprake van een duurzame teelt. Hij hoopt dat dit rapport ertoe zal bijdragen dat de commissie inzicht krijgt hoe die teelt in de omgeving wordt ervaren. Op gemeentelijk en provinciaal niveau heeft hij aangedrongen op bufferzones en wil op korte termijn maat-

regelen zien waardoor de lelieteelt daadwerkelijk duurzaam wordt gemaakt en dus minder milieubelastend. Hij overhandigt het rapport aan de voorzitter.

## 1. Opening

De VOORZITTER opent de vergadering.

## 2. Mededelingen

De heer WIJBENGA merkt op dat de Werkgroep Omgevingsbeleid inmiddels van start is gegaan. De commissie is zeer ruimhartig bedeeld met een groot aantal onderwerpen die op de lange termijnagenda stonden. De werkgroep heeft nog eens goed naar die lijst van onderwerpen gekeken en als uitgangspunt gekozen die onderwerpen waarmee deze statencommissie zich wil profileren. Het nieuw omgevingsbeleid is daar zeker een onderdeel van, maar er zijn ook zaken ingeslopen die geen raakvalk hebben met de activiteiten van de werkgroep. Hij wil samen met de voorzitter overleggen, de boel op een rij zetten en dan kijken hoe daar verder mee wordt omgegaan.
Inmiddels wordt hard gewerkt aan het nieuwe omgevingsbeleid en de Commissaris van de Koningin heeft daar tijdens de nieuwjaarsreceptie een warm pleidooi voor gehouden. Het proces om het nieuw omgevingsbeleid tot stand te laten komen bestaat uit drie fasen. In de eerste fase wordt het gezicht van Drenthe geformuleerd. Dat moet een abstract beeld opleveren van hoe Drenthe zich zou moeten ontwikkelen. In de tweede fase wordt de inbreng verwerkt tot een ontwerpomgevingsbeleid en in de derde fase wordt samengevat het definitieve besluit genomen. Er wordt met de eerste fase begonnen en het is van groot belang dat het nieuw omgevingsbeleid interactief tot stand komt. Er moet niet alleen gebruik worden gemaakt van kennis en kunde binnen het provinciehuis, maar zeker ook van daarbuiten. De eerste fase, het gezicht van Drenthe, wordt samengesteld op basis van het resultaat van creatieve sessies met diverse partijen. De staten vormen ook één van die partijen. Die sessies voor de staten vinden plaats op drie avonden. Het is de bedoeling dat alle statenleden daaraan meedoen en de data zijn 11, 12 en 14 februari, telkens van 17.30 uur tot 21.00 uur. De statenleden worden verdeeld over deze drie avonden en de sessies staan onder leiding van een externe deskundige. Nog deze week ontvangen commissieleden een lijst met de indeling wie op welke avond wordt verwacht. Hierbij is een document gevoegd waarin het een en ander nog eens wordt uitgelegd. Willen de statenleden ruimte in hun agenda houden op de drie genoemde data? De werkgroep rekent op de inbreng van statenleden, maar zal daar zelf niet bij zijn. Op een later moment na deze drie avonden wordt de werkgroep weer ingeschakeld.

Mevrouw KLIP merkt ten aanzien van de ontwikkeling van de Europark Verbrennungs Installation (EVI) op het Europark bij Coevorden op dat zij de suggestie heeft gewekt dat daarvoor een extra bijeenkomst zou worden gehouden. Daar wat op doordenkend lijkt haar dit iets te grootscheeps en zij stelt dan ook voor de commissie eerst een brief met gedetailleerder informatie toe te sturen en indien een van de commissieleden dan nog vragen heeft, kan alsnog een bijeenkomst worden belegd waarin nog weer nadere informatie kan worden bekendgemaakt. Het wordt dan wel steeds gespecialiseerdere, technische informatie.

De COMMISSIE stemt hiermee in.

Mevrouw KLIP merkt op dat ook op het gebied van grondwateronttrekking er van alles aan de hand is en zal zijn naar aanleiding van die afvalverbrandingsovens. Aan Duitse kant wordt nauwgezet de vinger aan de pols gehouden, omdat wat er met grondwater aan Duitse kant gebeurt, gevolgen kan hebben aan Nederlandse kant. Daar zal zij in ieder geval nog bij de commissie op terugkomen.

De VOORZITTER vraagt of de commissie instemt met het overzicht van werkbezoeken en presentaties.

De COMMISSIE stemt met het schema voor werkbezoeken en presentaties in.

## 3. Vaststelling van de agenda

Mevrouw VAN DE VIJVER stelt voor het rapport van de Stichting Bollenboos op de agenda van de volgende commissievergadering te zetten en dit samen te doen met de beantwoording van vragen die haar fractie eerder heeft gesteld over bestrijdingsmiddelen in het grondwater. Zij zal dit nog op de gebruikelijke manier onderbouwen.

De COMMISSIE stemt hiermee in.

De agenda wordt ongewijzigd goedgekeurd en vastgesteld.

## 4. Verslag vergadering van 28 november 2007 en de lijst van toezeggingen

De heer MUNNIKSMA merkt op dat hij in de op een na laatste alinea van pagina 4 een tekst heeft proberen te corrigeren die de vorige keer aan de orde was. Zoals het er nu staat, lijkt het erop dat zowel de provincie, als ASTRON en de Stichting "Het Drentse Landschap" de verantwoordelijkheid dragen, maar er moet staan dat "het leuke van dit project is dat de provincie niet de verantwoordelijkheid heeft voor de gehele planuitvoering. Die verantwoordelijkheid ligt bij ASTRON en de Stichting "Het Drentse Landschap".
Op pagina 12 wordt gesproken over de KIDS-regeling, maar dat moet zijn de KITS-regeling. Verder wordt in het verslag het woord “rijk” steeds met een hoofdletter geschreven, maar hij zou in dit kader het woord “arm” liever met een hoofdletter willen schrijven. Op diezelfde pagina heeft spreker een misverstand in het leven geroepen door te zeggen dat VVV Drenthe Plus niet meer bestaat, maar dat is een feitelijke onjuistheid, want VVV Drenthe Plus bestaat nog steeds als gemeentelijke organisatie in plaats van provinciale organisatie. Hoewel hij het verslag op dit punt niet kan aanpassen, omdat hij dit wel degelijk zo gezegd heeft, wil hij deze opmerking toch uit de wereld helpen.

De heer SLAGTER vraagt hoe het met de voortgang van toezeggingen 2, 3 en 6 zit.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat vorige week vrijdag het Meerjareninvesteringsprogramma (MIP) is vastgesteld. Dat zal de commissie worden toegezonden en daaraan wordt het toegezegde A4'tje toegevoegd. Ten aanzien van de probleemwijken die er in Drenthe niet zijn, wordt volgende week een stuk in het college behandeld en dat komt op de gebruikelijke wijze naar de commissie. Ten aanzien van de leer-werktrajecten merkt zij op dat zij daar op dit moment mee bezig is, maar daar kan zij nu nog geen duidelijkheid over geven.

Met inachtneming van de voorgestelde correcties en de aanvulling op een onjuiste uitspraak van de gedeputeerde worden het verslag en de lijst van toezeggingen goedgekeurd en vastgesteld.

## 5. Ingekomen stukken

De heer BOMHOF wil punt A7, het Jaarverslag regietaak 2006 op de agenda van deze commissie zetten. Hij zal schriftelijk toelichten waarom hij dat wenst.

De COMMISSIE stemt hiermee in.

De COMMISSIE stemt in met de wijze van afdoening van de ingekomen stukken.

## 6. Rondvraag

Hiervan wordt geen gebruik gemaakt.

## 7. Brief van gedeputeerde staten van 26 oktober 2007 over onderzoek haalbaarheid spoorlijn Emmen-Groningen

De heer BALTES kan zich vinden in dit voorstel. Het is een bredere studie over een groot gebied en dat is prima. Dat mag van hem in de vorm van een maatschappelijke kosten-batenanalyse. Wat betreft de kosten, deze kunnen worden gedekt uit de post Algemene middelen onvoorzien.

De heer SLAGTER wijst erop dat in de begeleidende tekst wordt gesproken over de brede insteek. Hij kan zich dat goed voorstellen en diverse varianten worden bekeken. Er wordt gerefereerd aan bestaande studies, vooral over het aanleggen van nieuwe lijnen. Welk gewicht hebben die studies in deze studie, want zaken dubbel op doen lijkt hem niet goed? Het realiteitsgehalte van de plannen dient vooral in het oog te worden gehouden. Hij mist de bredere context van het Kolibri-verhaal, vooral omdat de spoorbaan Emmen-Stadskanaal-Groningen in het Kolibri-gebied wordt gelegd. Hij mist ook de discussie over de ontwikkeling van de baan Zwolle-Emmen, waarop ook een zwaar accent wordt gelegd. Daarvoor is een vervoersplan opgesteld en hij mist de verbinding daarmee. Als derde punt verwijst hij naar de nieuwe situatie die is ontstaan, namelijk het regiospecifieke pakket dat er ligt naar aanleiding van het niet doorgaan van de Zuiderzeelijn. Er moet dan ook gekeken worden welke projecten er in Noord-Nederland allemaal op stapel staan. Over welke tijd gaat het dan? Moet er dan weer een bedrag van € 100.000,-- worden gestoken in een project waarvan de uitvoering nog wel tien jaar op zich kan laten wachten? In een mail van mevrouw Seinen staat dat de financiële dekking geregeld is door het Rijk. Hij vraagt of mevrouw Seinen dit kan toelichten. Ook heeft hij in het radioprogramma Cassata van de heer Oosterhaven uit Groningen gehoord dat de provincie Drenthe aan dit onderzoek niets hoeft te betalen.

Mevrouw SEINEN kan zich vinden in het onderzoeksvoorstel. Het is goed dat het onderzoek wordt uitgebreid in de richting van Meppen. Over de mogelijke dekking merkt zij op dat zij zich kan voorstellen dat er subsidiemogelijkheden zijn. Dit onderzoek past namelijk prima in doelstelling 1 van de middelen uit het Europees Fonds Regionale Ontwikkeling (EFRO). Ook zou er in het kader van de Eems Dollard Regio (EDR) middelen ter beschikking moeten kunnen komen voor grensoverschrijdende activiteiten. Impliciet wordt er dan ook samengewerkt op het deel Emmen-Meppen, samen met de Duitse partners. Dat vond zij overigens niet terug in het voorstel. Er is in december een debat geweest en op initiatief van de ChristenUnie zijn er twee moties ingediend, de een gaat over Emmen-Groningen en de ander over Emmen-Meppen. De eerste motie is in stemming gebracht en daar was een meerderheid voor te vinden en als het gaat om de tweede, dan is deze niet in stemming gebracht maar er was wel draagvlak voor bij de minister. Zij kan zich voorstellen dat er van de kant van het rijk ook nog mogelijkheden zijn.

De heer MEDEMBLIK stemt met dit onderzoeksvoorstel in. De tijd haalt de provincie wel wat in vanwege een aantal andere grote projecten, zoals die ook door de PvdA zijn genoemd. Het is goed om dit in samenhang te bezien. Er wordt ook best een pittig bedrag voor uitgegeven. Misschien is het goed wanneer de staten een stap terug doen en kijken of de onderzoeken die er al liggen met betrekking tot dit traject nog actueel zijn. Dat kan dan worden meegenomen in een integrale afweging richting de lijn Zwolle-Emmen. Dat komt er namelijk wel allemaal aan de komende tijd en als dit pas over een flink aantal jaren kan worden gerealiseerd, is het de vraag of de besteding van het geld op dit moment wel helemaal op zijn plaats is.

De heer LANGENKAMP is blij dat deze motie wordt uitgevoerd. Hij is niet blij met het voorstel van de heer Medemblik om het op de lange baan te schuiven. Dat zou jammer zijn. Het gaat ook eerst slechts om een onderzoek en de provincie is nog lang niet aan uitvoering toe, want dat moet blijken uit het onderzoek. Hij is blij dat het onderzoek wat breder wordt opgezet en dat er naar Meppen wordt gekeken kan hij zich ook voorstellen. Hij stelt voor om niet alleen naar het oosten te kijken maar ook naar het zuiden richting Twente en Overijssel. Hij denkt dan ook aan toevoegingen op het spoornet van de ver-

binding Coevorden-Hoogeveen. In de motie die is aangenomen stond ook dat in goed overleg met Groningen het onderzoek zou worden gestart. Dat mist spreker in dit verhaal. Hoe zit het nu met de inspanningen van Groningen om naar Veendam en Stadskanaal te gaan? Dat is voor het Drentse onderzoek wel van belang. Als deze € 100.000,-- alleen door Drenthe moet worden gedragen, is dat wat anders dan dat Groningen ook meedoet.

De heer BATS wijst erop dat de motie die vorig jaar is aangenomen de uitdrukkelijke wil van de staten weergeeft om onderzoek te doen naar de verbinding Emmen-Stadskanaal. Spreker heeft voordat deze motie in stemming kwam, deze afgeraden op basis van gegevens die aanwezig waren en waar vandaag vragen over zijn gesteld, namelijk of de voorliggende oude onderzoeken nog actueel waren. Hij heeft toen aangegeven dat de onderzoeken die er nu zijn aantonen dat het niet is rechtvaardigen om een spoorverbinding te overwegen tussen Emmen en Stadskanaal. Qua aanleg en exploitatie is daar geen rechtvaardiging voor. De staten hebben gekozen om wel onderzoek te doen. Hij heeft vervolgens de wens uitgesproken het onderzoek zo snel mogelijk op te pakken en een voorstel in de richting van de staten te doen. Hij heeft toen ook verzocht aan de commissie om aan te geven binnen welke kaders dat onderzoek plaats dient te vinden. Die kaders heeft hij niet ontvangen en daarom is spreker met een concreet voorstel gekomen. Nog steeds had spreker cijfers voor zich die een onderzoek, laat staan de aanleg überhaupt niet rechtvaardigen en heeft toen gedacht om de wens van de commissie te koppelen aan een meer gebiedsgericht onderzoek naar de spoorlijn Emmen-Meppen en pakt daarmee het gebied Zuidoost-Drenthe in zijn totaliteit. Dat is in beginsel wat nu voorligt. Een aantal zaken is niet opgenomen in het stuk, zoals de dekking en een aantal andere zaken. Dit is een motie van de staten en de staten moeten zelf met een dekkingsvoorstel komen. Als de staten conform zijn voorstel met dit onderzoek akkoord gaan, zou een dekking uit de post Onvoorzien uit de algemene middelen daarbij passen. Op de vragen van het CDA of dit onderzoek mede kan worden gefinancierd uit het EFRO of middelen voor de EDR, antwoordt hij dat hij er niet van overtuigd is of dat wel kan. Hij wil navraag doen of er cofinancie-ring vanuit deze middelen mogelijk is, maar ook kijken of cofinanciering door het Rijk en/of de provincie Groningen tot de mogelijkheden behoort.
Zaterdag is door de heer Oosterhaven gezegd dat de provincie Drenthe geen cent zal meebetalen aan de spoorlijn of het onderzoek naar de spoorlijn Groningen-Veendam-Stadskanaal. Dat klopt ook, want daar betaalt de provincie Drenthe ook niet aan mee. Er zal dan ook moeten worden gekeken bij een onderzoek waar dit onderzoek matcht en hoe er inverdieneffecten mee kunnen worden gehaald, maar het voorstel ziet op een onderzoekstraject Emmen-Stadskanaal en ziet ook op een onderzoekstraject Emmen-Meppen. Hij heeft dit met opzet niet in dit stuk opgenomen om de voortgang van het onderzoek niet te remmen. Hij wil graag dit onderzoek doen en vraagt de commissie een dekkingspost te zoeken. Dan gaat spreker aan de slag en belooft hij in de tussentijd te kijken waar meer geld is te halen.
Ten aanzien van het regiospecifiek pakket en de moties van de ChristenUnie die in de Tweede Kamer zijn neergelegd over onderzoek naar regionale spoorlijnen merkt hij op dat dit aan de staten is. In het bestuurlijk overleg met de minister heeft spreker aangegeven onderzoek te willen doen naar hoe zich dit verhoudt met de spoorlijn Zwolle-Emmen en het regiospecifiek pakket. Het zou inderdaad verstandig kunnen zijn om te wachten op die andere ontwikkelingen. Aan de andere kant gaat het om een onder-zoek c.q. studie en marktverkenning die eerst kan worden gedaan, maar dit type onderzoeken kunnen niet voor € 5000,-- worden gedaan. Immers, op basis van dit onderzoek moeten daarna verstandige beslissingen worden genomen. Deze begroting hangt daar dus aan vast. Spreker wil dat onderzoek met toestemming van de staten voor de financiering, zo snel mogelijk oppakken. Indien de commissie vindt dat het toch verstandig is om eerst op de uitkomst van andere discussies en processen te wachten en even te kijken naar de relatie met Kolibri, wat een marginale relatie is omdat dit gebied in de marge ligt van het mogelijk op langere termijn te ontwikkelen Kolibri-gebied, zou dat een argument kunnen zijn. De ontwikkelingen rondom Zwolle-Emmen hebben te maken met de bruidsschat die de staatssecretaris heeft meegegeven, maar zij hebben ook te maken met wat hij in december heeft geschetst en waar hij op 30 januari 2008 nadrukkelijker op wil ingaan, namelijk de plaats die de spoorlijn heeft gekregen in het regiospecifiek pakket voor Drenthe. Daar zou het ook mee te maken kunnen hebben, maar hij sluit niet uit dat dit het onderzoek niet hoeft te bijten en juist zal aanvullen. Daar is dan ook voldoende tijd voor.

Over het onderzoek en de motie van de ChristenUnie heeft de staatssecretaris spreker al per brief aangegeven dat zij voornemens is het komende jaar een landelijke markt- en capaciteitsanalyse te verrichten op de regionale sporen, ook omdat in het debat over het Meerjarenprogramma infrastructuur ruimte en transport (MIRT) in december de kamer heeft aangegeven dat naast de kernnetten de regionale sporen pregnanter op de agenda moeten in de komende periode. Bij deze analyse is de spoorlijn Emmen-Zwolle aan de orde, maar niet een mogelijk onderzoek naar een spoorlijn Emmen-Stadskanaal. Dat onderzoek zit niet in deze motie. In het bestuurlijk overleg in mei 2008 wil spreker de staatssecretaris wel zeggen dat de provincie Drenthe deze visie heeft en dat de staatssecretaris daar nog naartoe moet, maar dat hoort bij zijn toezegging om te kijken of het Rijk dit onderzoek wil cofinancieren.

TWEEDE TERMIJN

De VOORZITTER wijst erop dat er een duidelijke vraag van de gedeputeerde ligt. Het onderzoek kan gebeuren zoals de commissie wenst. Op 30 januari 2008 wordt er uitgebreider over het regiospecifiek pakket gesproken. De gedeputeerde vraagt of het handig is om even te wachten en te kijken of er wellicht nog meer ontwikkelingen zijn.

De heer WESTERHOF wil het onderzoek zo snel mogelijk in gang zetten, ook in het kader van de financiering die is voorgesteld. Hij wil daar wel de opmerking van de heer Langenkamp over het delen van de kosten met Groningen in meenemen en eventuele EDR-subsidiemogelijkheden.

De heer SLAGTER vindt dat de situatie nu anders is en bijstelling van het traject kan hij zich wel voorstellen. Zijn fractie heeft voor dit onderzoek gestemd. Bij de financiering hoeft er niet op Groningen te worden gerekend, want Groningen betaalt enkel tot aan Stadskanaal. De vraag is of de commissie bereid is het onderzoek uit de algemene middelen te financieren.

De heer LANGENKAMP wijst erop dat Groningen en Drenthe gezamenlijk het traject Stadskanaal-Emmen kunnen financieren.

De heer SLAGTER is zojuist begonnen te zeggen dat het voor een deel, deel uitmaakt van het Kolibriverhaal. De provincie Groningen werkt binnen dat traject, dus als het vervolg bij Emmen komt zal dit in hetzelfde project moeten gebeuren en dan komt de provincie Drenthe bij Groningen aan tafel te zitten. Het is maar een klein deel van het traject dat van Emmen tot de Drentse grens bij Stadskanaal gaat. Nu de staten de motie hebben aanvaard, moet het onderzoek worden gefinancierd. Indien de commissie van mening is dat eerst het gesprek met Groningen moet worden aangegaan over de financiering van het onderzoek, moet besluitvorming over financiering van het onderzoek eerst worden aangehouden.

De heer LANGENKAMP heeft het zo niet bedoeld of gezegd.

De heer BALTES merkt op dat wie een onderzoek wil, ook de financiële dekking daarvoor moet geven. Of er mogelijkheden zijn om medefinanciers te vinden is iets wat onderzocht moet worden. Hij is voorstander van het onderzoek.

Mevrouw SEINEN is tevreden met de toezegging van de heer Bats dat hij wil kijken of er mogelijkheden zijn om gelden vanuit EFRO of EDR te krijgen. Zij is voorstander van een onderzoek dat zo snel mogelijk wordt uitgevoerd, want er kan wel worden gewacht op allerlei andere onderzoeken, maar daardoor komt er steeds meer informatie. Spreekster denkt dat het prima past in de noordelijke ontwikkelingsas. Bovendien moet er bij het traject Emmen-Groningen niet alleen worden gekeken naar personenvervoer, maar ook naar goederenvervoer en daar liggen wellicht mogelijkheden. Wat haar betreft wordt het onderzoek dus zo snel mogelijk opgepakt.

De heer MEDEMBLIK heeft de motie ondersteund en mede aangenomen. Voortschrijdend inzicht kan echter betekenen dat de noodzaak van het onderzoek ter discussie komt te staan. Gezien de ontwikkelingen die de laatste maanden hebben plaatsgevonden, stelt hij de commissie voor om een pas op de plaats te maken. Er is discussie over de financiering en hij heeft nog eens duidelijk gehoord van de gedeputeerde dat uit vorige onderzoeken heel duidelijk blijkt dat het niet haalbaar is. Als hij daarnaast kijkt wat er allemaal bij komt aan ontwikkelingen in het kader van het regiospecifieke pakket, dan vraagt hij om het onderzoek aan te houden.

Mevrouw SEINEN is verbaasd door de draaiing die de ChristenUnie nu maakt. Destijds waren dezelfde feiten bekend en nu maakt de ChristenUnie een heel andere beweging.

De heer MEDEMBLIK antwoordt dat de feiten anders zijn. Op dat moment was een aanzienlijk lager bedrag genoemd voor de onderzoekskosten. Destijds werden enkele duizenden euro's genoemd en nu gaat het om een bedrag van € 100.000,--. Indien het onderzoek wordt geplaatst tegen alle ontwikkelingen die er al zijn in het kader van grote projecten die eraan komen, is het beter om het onderzoek nog even aan te houden om te kijken of het echt wel nodig is.

De heer LANGENKAMP antwoordt dat de heer Bats zojuist heeft aangegeven dat het traject Emmen-Stadskanaal niet in het regiospecifieke pakket zit. Het onderzoek zou juist allerlei mogelijkheden kunnen bieden om dit traject er op den duur wel in te krijgen. Dat moet dan zo snel mogelijk gebeuren, want dat is alleen maar gunstig voor Drenthe. Wat betreft het voorstel tot dekking vindt hij het voorstel van de heer Baltes om het uit de post Onvoorzien te financieren prima. Daarnaast zal de heer Bats namens het college bij diverse partners de mogelijkheden tot cofinanciering onderzoeken.

De heer MEDEMBLIK vraagt of de heer Langenkamp de lijn Emmen-Stadskanaal wil opnemen in het regiospecifieke pakket.

De heer LANGENKAMP refereerde aan wat de heer Bats zojuist zei, namelijk dat Emmen-Stadskanaal niet in het regiospecifiek pakket zit. Heel misschien lukt het om het traject er wel in te krijgen, maar dan moeten er heel veel gegevens zijn en helaas heeft de provincie die waarschijnlijk niet op tijd. Dat is reden te meer om zo snel mogelijk te beginnen met het onderzoek. Spreker heeft te horen gekregen dat de staten alle ruimte hebben om de mogelijkheden te verkennen om dit traject in het regiospecifiek pakket te laten opnemen. Er is dus niets dichtgetimmerd, dus spreker kan nu niet zeggen dat hiervoor geen ruimte is.

De heer BATS antwoordt dat hij niet bedoeld heeft te zeggen dat de staatssecretaris heeft gezegd dat het traject Emmen-Stadskanaal niet in het regiospecifiek pakket zit. Hij heeft bedoeld te zeggen dat de motie die de ChristenUnie in het overleg in het kader van het MIRT in december 2007 in de Tweede Kamer heeft ingebracht, ziet op onderzoek naar regionale sporen. Dat onderzoek ziet op bestaande regionale sporen en een onderzoek naar Emmen-Stadskanaal, een nog niet bestaand spoor, kan daar dus niet binnen passen. Dat heeft spreker bedoeld met zijn opmerking dat de staatssecretaris dat traject geen onderdeel vindt van de Landelijke Markt- en Capaciteitsanalyse Spoor (LMCA). Het is niet de bedoeling dat de discussie in de openbaarheid verwordt tot een discussie over een discussie over het regiospecifiek pakket, maar dat is niet aan de orde geweest.

De VOORZITTER concludeert dat de commissie in meerderheid adviseert om het onderzoek door te laten gaan en dat dit wordt gefinancierd uit de post Onvoorzien van de algemene middelen. De heer Bats zal daarnaast de staatssecretaris er nog eens op aanspreken dat zij niet alleen over bestaande trajecten, maar ook over nieuwe spoorlijnen moet nadenken.

## 8. Vervolgonderzoek verbreding vraaggestuurd openbaar vervoer

De heer LANGENKAMP merkt op dat over dit onderzoek in november een aantal vragen is gesteld die hij zal beantwoorden. Wat er in november speelde was wat het experiment nu echt ging inhouden. Dat is een moeilijke vraag om te beantwoorden, want de clou van de opzet van dit verhaal is nu juist dat vijftien organisaties worden bevraagd door het OV-bureau en door het bureau BügelHajema over hoe het openbaar vervoer in de toekomst eruit moet zien. Die vijftien organisaties zijn bedrijven of instellingen die of heel veel mensen in dienst hebben, of bedrijven of instellingen waar heel veel mensen naar toe gaan. Wat er uiteindelijk uit dat onderzoek zal rollen kan spreker niet zeggen. Wat wel zo is, is dat wat uit die expertmeeting naar voren komt, in de commissie ter beoordeling zal worden voorgelegd met de vraag of dit een goede manier is om een experiment op te zetten. Van de heer Bats heeft spreker begrepen dat hij voor een groot deel in dezelfde richting denkt en dan is het ook niet meer iets wat door GroenLinks wordt georganiseerd, maar is het iets wat gewoon in het reguliere beleid van de heer Bats gaat vallen en dan zal de verantwoording op een normale manier in de staten terug komen. De bedoeling is dus dat er een reëel, haalbaar en innovatief verhaal uitrolt dat wel degelijk past binnen het beleid en de visie die de staten en het OV-bureau hebben. Het OV-bureau heeft in dit verhaal dan ook een regiefunctie. Indien halverwege blijkt dat dit een kant opgaat die helemaal niet past, heeft het OV-bureau het recht aan te geven dat dit niet de bedoeling is en dat hier iets anders uit moet rollen. Dit experiment komt dus terug ter behandeling in de commissie. Ten aanzien van de financiering wordt gevraagd om akkoord te gaan met een bedrag van € 44.000,--. Een deel van dat geld is bestemd voor evaluatie, aangezien er is gezegd dat er na een experiment ook een beleidsmatige opzet moet komen van wat er uit dat experiment rolt. Dat laatste dient goed onderbouwd te zijn en van tevoren dienen de vragen goed te zijn, zodat het antwoord dat ook kan zijn. Ook dat gaat samen met het OV-bureau. De kosten van de interviewronde komen voort uit het feit dat gedurende bijna acht dagen door het onderzoeksbureau en het OV-bureau op directeursniveau wordt gevraagd hoe het eruit moet zien en dat moet worden verwerkt. Daar worden een powerpointpresentatie van gemaakt en een verslag. Dat kost bijna acht dagen en dat heeft het bureau daar echt voor nodig. Alles bij elkaar komt daarmee de eerste kostenpost op € 14.000,--. De dekking was ook hier een vraag en spreker heeft begrepen dat het OV-bureau daar ruimte voor zou kunnen maken. Indien de staten dat willen dan valt het onder beleidsontwikkeling van het openbaar vervoer of de ontwikkelfunctie die het OV-bureau heeft, want bij een aantal aanbestedingsconcessies liggen deze bij de staten en bij een aantal liggen deze bij de vervoerder. Er is dus een degelijke ontwikkelingsfunctie van de staten en daar kunnen experimenten in onder worden gebracht. Er is ook nog een mogelijkheid om dit bij de post Onvoorzien onder te brengen, aangezien dit een niet-voorziene uitgave is.

Mevrouw SEINEN heeft in oktober aangegeven aandacht te willen geven aan de aanbodkolom. Dat vindt spreekster niet terug in het voorstel, terwijl slechts drie procent van de Drentse burgers gebruik maakt van het bestaande openbaar vervoer. Dat is een gemiste kans. Zij is verbaasd nu een offerte voorgelegd te krijgen van het bureau BügelHajema. Zij vindt het raar om op deze manier een offerte voorgelegd te krijgen. Als zij hiermee instemt, vindt zij het van belang de offerte in twee fasen op te knippen. Indien er duidelijkheid is over het experiment, zal er vervolgens pas over moeten worden gegaan op uitvoering. Tussendoor dienen dan eerst de staten te worden geconsulteerd. Deze week was spreekster te gast bij de directie van Groningen Airport Eelde (GAE) en daar bleek dat de luchthaven Eelde slecht bereikbaar is met openbaar vervoer, dus daar dient aandacht aan te worden besteed.

De heer SLAGTER is blij dat het OV-bureau de regie houdt, maar het is bijzonder dat de provincie een OV-bureau financiert om daar de ontwikkelfunctie neer te leggen en zodra er iets ontwikkeld moet worden, wordt voorgesteld een extern bureau in te schakelen. Daar heeft hij nog altijd veel moeite mee. Waar gaat het eigenlijk over? Spreker slaat iedere dag de krant open of er is wel een experiment. Het OV-bureau is constant met experimenten bezig om te kijken hoe het openbaar vervoer van de grond te krijgen. Hij vindt het goed om vijftien grotere organisaties die met openbaar vervoer te maken hebben bij elkaar te zetten om te kijken wat daaruit voort komt. Indien daar echt iets nieuws uit komt waar het

OV-bureau nog nooit aan heeft gedacht, kan dit in de staten worden ingebracht en dan kan alsnog worden besloten om het OV-bureau de opdracht te geven het onderzoek door bureau BügelHajema te laten uitvoeren. Immers, op die manier zijn er alleen de kosten van het bij elkaar roepen van die organisaties. Hij adviseert dan ook dat er een heel goed plan moet liggen en als het OV-bureau dit hele onderzoek gaat betalen, dan kan het OV-bureau dat onderzoek zelf ook uitvoeren. Hij steunt het voorstel van GroenLinks dan ook slechts als het gaat om het onder leiding van Bugel-Hajema bijeen roepen van de vijftien grotere organisaties die met het openbaar vervoer te maken hebben en een vervoersvraag hebben. Indien uit dat overleg levensvatbare nieuwe ideeën voortkomen, is zijn voorstel om het OV-bureau onderzoek te laten doen naar de uitvoering van die ideeën en geen extern bureau.

De heer WESTERHOF staat achter de visie van mevrouw Seinen dat tussentijdse rapportages belangrijk zijn. Daarnaast mist hij in het onderzoeksvoorstel de belangrijkste partij en dat is de reiziger zelf. Bij vraaggestuurd vervoer is het belangrijk te weten wat de reiziger ervan vindt. In het experiment wil hij de reizigers nadrukkelijk betrekken. Hij steunt het voorstel.

De heer BALTES was in de veronderstelling dat er op dit moment een concreet onderzoeksvoorstel zou liggen en dat het experiment ook al beschreven zou zijn. Dat is niet het geval. Wat nu voorligt is een procesvoorstel hoe te komen tot een onderzoeksvoorstel. Zo leest spreker dit en wat hij aantreft is een traditionele, gedegen aanpak, namelijk dat partijen eerst kunnen aangeven aan welke voorwaarden moet worden voldaan willen zij meewerken aan een dergelijk onderzoek. Een en ander is erg gericht op het creëren van draagvlak. Als al die partijen vooraf kunnen inbrengen welke voorwaarden ingevuld moeten zijn alvorens zij meedoen, is er straks nog geen experiment of creatief idee, maar wel een hele batterij aan voorwaarden. Waar zit dan nog de ruimte om te komen tot iets vernieuwends? Hij stelt dus vraagtekens bij deze aanpak. Is het gebrek aan draagvlak de hoofdoorzaak van het uitblijven van echt succes tot nu toe? Is het niet handiger om vooraf iets creatiefs te bedenken en daarmee de verschillende partijen te bestoken? Nu wordt er vooraf geïnventariseerd en hij vraagt zich af of dat leidt tot succes. Afhankelijk van de reactie hierop, zal hij bepalen of zijn fractie voor of tegen is.

De heer VAN BERKUM vindt dit op zich een sympathiek initiatief. Hij is voorstander van goed openbaar vervoer en het ontdekken van meer potentieel in die markt. In een brief van BügelHajema staat dat de staten zouden hebben ingestemd met het voorstel tot een vervolgonderzoek. Spreker ziet het resultaat van de discussie toch wat anders, namelijk dat GroenLinks het voorstel verder zou uitwerken. Dat betekent nog lang geen instemming met het onderzoek. Stelt dat de commissie instemt met een onderzoek, hoe weet de commissie dan dat BügelHajema het meest geschikte bureau is? Het enige wat hij weet van dit bureau is wat het bureau over zichzelf vermeldt en dat er een relatie bestaat met GroenLinks. Volgens het aanbestedingsbeleid dienen meerdere bureaus om offerte te worden gevraagd. In de presentatie van 24 oktober 2007 is bij hem de indruk ontstaat dat GroenLinks zelf een onderzoek zou doen of zou laten doen, maar nu blijkt dat de provincie het onderzoek moet betalen. Het lijkt erop dat GroenLinks de staten een sigaar uit eigen doos wil presenteren en dan ook nog bepaalt welk merk die sigaar moet hebben.
Als het echt zo is dat er meer potentieel in het openbaar vervoer zit dan er nu uit wordt gehaald, zou de markt of het OV-bureau dit zelf hebben ontdekt en zouden ideeën en initiatieven er al zijn geweest. Hij is op dit moment dan ook geen voorstander van dit onderzoek.

De heer BATS is eigenlijk geen partij in deze discussie. Hij heeft de vorige keer aangegeven dat hij hier wel graag partij in wil zijn en de uitgave van belastinggeld zo goed mogelijk in het oog wil houden. Er is geen enkel misverstand bij college en staten waar het met het openbaar vervoer naar toe moet, namelijk dat er een beter openbaar vervoer voor de reiziger in Drenthe moet komen. In het afgelopen jaar is het geprobeerd met marktwerking in een imperfecte markt, waarin de overheid een belangrijke rol houdt. Een aantal zaken is daarbij op de rails gezet, waarbij nu de fase is bereikt dat die zaken verfijning behoeven en dat er meer innovatie moet worden opgeplust. Die discussie wordt op dit moment ten volle in het dagelijks bestuur van het OV-bureau gevoerd. Dat is precies de plaats waar die discussie thuis

hoort. In dat dagelijks bestuur zitten spreker en gedeputeerde Bleker van Groningen, evenals wethouder Dekker van de stad Groningen. Het OV-bureau heeft de regiefunctie en wat er eventueel wordt onderzocht gebeurt dan ook onder verantwoordelijkheid van het dagelijks bestuur van het OV-bureau. Daar mogen de staten spreker als provinciaal bestuurder op afrekenen. Hij had gehoopt dat er met betrekking tot dit voorstel een aanvullend stuk was gekomen waarin wat meer visie en kaders zouden zijn meegegeven, zodat spreker had kunnen kijken of dit ook overeenkomt met de kant waar het OV-bureau naartoe wil. Hij is wel positief over het voorstel en denkt dat deze richting wel bevaren kan worden. Op het moment dat de commissie dit in zijn schoot legt, dan valt dit ook binnen de verantwoordelijkheid van spreker en wordt dat ook binnen de begroting van het OV-bureau gedaan. Dat betekent dat hij ook overeenstemming over die koers zal moeten hebben met de overige leden van het dagelijks bestuur van het OV-bureau. Op het moment dat er een voorstel van BügelHajema komt, dan is dat de verantwoordelijkheid van de staten. Spreker kan daar zelf niet eens voor kiezen omdat hij gebonden is aan procedures en niet één op één kan zeggen dat dit er wel leuk uit ziet zonder dat er in dit stuk is te zien waar het überhaupt met het openbaar vervoer naar toe moet en wat dan de toegevoegde waarde daarvan is. Zojuist is door de heer Baltes heel terecht opgemerkt dat dit nog slechts een procesvoorstel is om te komen tot een voorstel. Volgens spreker zijn er daar al heel veel van, dus hij had dan ook gehoopt dat er vandaag iets concreets zou liggen waarmee de commissie aan de slag zou kunnen gaan. Hij huldigt nog steeds het standpunt dat wat de staten willen met het openbaar vervoer, in zijn hand gegeven moet worden, zodat hij dit in overleg met het dagelijks bestuur van het OV-bureau kan uitvoeren. Op ieder moment dat dit leidt tot voorstellen tot veranderingen in het openbaar vervoer en plannen van aanpak voor nieuwe bestekken en programma’s van eisen, dan komt hij daar niet onverplicht mee terug bij de staten. Nogmaals, dat was zijn voorstel en is nu ook zijn voorstel. Uiteraard is de commissie vrij om een onderzoek te doen, analoog aan de stukken die nu op de agenda staan.

De heer SLAGTER vraagt of de heer Bats van mening is dat er nu ontwikkelingen en innovaties zijn die niet door het OV-bureau worden gedaan, zodat het onderzoek een gewenste aanvulling kan zijn. Of is de gedeputeerde van mening dat dit onderzoek geen toegevoegde waarde heeft, maar uiteraard wel kan worden uitgevoerd omdat de staten het willen?

De heer BATS antwoordt dat de afgelopen maanden de discussie is gevoerd over hoe grootschalig openbaar vervoer kan worden gekoppeld aan doelgroepenvervoer. Er is ook een categorie die nu nog gebruik maakt van doelgroepenvervoer, die heel graag gebruik wil maken van regulier vervoer, met een aantal nuttige aanpassingen. Die wil het OV-bureau graag faciliteren om te kijken hoe regulier vervoer kan worden gekoppeld aan kleinschalig doelgroepenvervoer. Die discussie wordt op dit moment in het dagelijks bestuur van het OV-bureau gevoerd en de bedoeling is om ook met de vervoerders te komen tot een zinvolle verknoping van beide vormen van vervoer. Waarom gebeurt dat nu nog niet? Er zijn nu concessies waar een bepaald bedrag van de brede doeluitkering (BDU) tegenover staat. Indien het OV-bureau meer wil van een vervoerder, moet het veelvoudige worden betaald van datgene wat wordt betaald bij de aanbesteding van een concessie. Spreker heeft in het dagelijks bestuur gezegd daarvan af te willen, want spreker wil dat ook vervoerders zich gedragen als maatschappelijk ondernemers en met het OV-bureau kijken hoe dit kan worden gerealiseerd. Spreker denkt dat dit niet naïef is, omdat de vervoerders ARRIVA en Connexxion al hebben uitgesproken daarin mee te willen denken. Dat betekent wel dat er innovatief moet worden gekeken om de bestaande contracten en gebruikelijke procedures met elkaar te doorbreken. Dat vergt innovatie en het kan niet anders zijn dat er moet worden gekeken op welk punt het nu niet goed gaat en waar het beter kan. De verknoping van regulier met doelgroepenvervoer is een voorbeeld van waar op dit moment druk over gediscussieerd wordt. Bij iedere majeure stap die het OV-bureau hierin kan zetten en die leidt tot ontwikkelingen in de markt, zal spreker bij de staten terugkomen. Zo heeft spreker zojuist contact gehad met wethouders in Aa en Hunze en Borger-Odoorn over de bestuurlijke en politieke gevoeligheid van het kleinschalige doelgroepenvervoer. Hij antwoordt dan ook bevestigend op de vraag van de heer Slagter.

De heer SLAGTER vraagt of de verknoping van doelgroepenvervoer met regulier openbaar vervoer (de GGD-concessie) dan hoofdmoot van gesprek kan zijn als die organisaties en instellingen bij elkaar komen.

De heer BATS antwoordt dat dit niet anders dan de ultieme wens van de staten zou moeten zijn. In de afgelopen jaren is het rijksbudget voor openbaar vervoer verlaagd, terwijl het openbaar vervoer in Drenthe wel op niveau is gebleven, ondanks de verwijten die hij in november van de zijde van de SP-fractie heeft gekregen. Dat vindt spreker echter niet genoeg, want hij wil met het beschikbare geld naar een hoger plan zien te komen. De verknoping van regulier met doelgroepenvervoer is één van de punten waarover de staten ook autonoom zouden kunnen discussiëren, maar hij nodigt de staten uit dat met hem te doen, want spreker is op dit moment in diezelfde discussie verwikkeld. Hij doet dat voor de reiziger in het openbaar vervoer in Drenthe.

TWEEDE TERMIJN

De heer LANGENKAMP zou heel blij zijn wanneer dit onderzoek onder regie van het college wordt uitgevoerd. Alleen de weg ernaar toe is misschien wat verwarrend. Hij heeft uitgebreid gesproken met het OV-bureau en heeft daarvan vernomen dat wat hij wil, het OV-bureau dat niet kan. Daarom is bureau BügelHajema er ook bij gekomen, hoewel hij daar al eerder mee in gesprek was. De combinatie waar zojuist over werd gesproken, namelijk regulier vervoer en doelgroepenvervoer en de experimenten die er op dat gebied zijn, is feitelijk hapsnapbeleid. Het zijn experimenten die vaak zo zijn opgezet, dat er bij voorbaat geen goede evaluatie uit kan rollen. Spreker maar ook het OV-bureau willen af van het idee dat er steeds weer een experiment ontstaat, waar het de vraag is wat eruit gaat rollen. Al eerder is er een expertmeeting geweest, georganiseerd en gefinancierd door GroenLinks en daar kwam uit dat er geprobeerd zou moeten worden om het nog breder te halen. Zo is de pakketbezorgdienst van TNT hier ook bij betrokken. Dan gaat het dus niet over de bussen die veel efficiënter achter elkaar aan kunnen rijden, maar over een pakketbezorgdienst die mogelijk ook iets meer personenvervoer zou kunnen gaan doen. Dit is zo’n innovatief idee dat al uit die expertmeeting is gekomen. Het midden- en kleinbedrijf (MKB) is hier dus ook bij uitgenodigd, evenals de NS en het OV-bureau heeft daarnaast altijd zijn contacten met het consumentenplatform. Zo is de reiziger er al bij betrokken, maar ook het MKB. Binnen het toerisme is het uitgangspunt dat mensen van de ene toeristische trekpleister naar de andere kunnen worden vervoerd ook een manier om het openbaar vervoer te promoten en iets voor de economie in Drenthe te betekenen. Dat het in fasen moet, is ook zijn bedoeling. Al in het begin heeft spreker gezegd dat wat er aan ideeën uit de expertmeeting rolt, een tussenstap zal zijn. De staten moeten neen of ja kunnen zeggen tegen het voorstel en daar hangt een kostenplaatje aan vast. Overigens is het zo dat de mensen die door GroenLinks zijn benaderd, ook aan de opzet van het experiment mee willen betalen. Een deel van de instellingen en bedrijven wil hier dus aan meefinancieren. Dat het net lijkt alsof het OV-bureau en BügelHajema een en dezelfde club is, of dat GroenLinks vindt dat dit moet worden uitgevoerd door BügelHajema, is iets wat spreker ontkent. Het mag namelijk net zo goed worden uitgevoerd door een ander bureau, alleen heeft het bureau BügelHajema als voordeel dat dit traject door BügelHajema met GroenLinks en het OV-bureau al is doorlopen. Uiteraard mag er een openbare inschrijving van worden gemaakt, maar dat lijkt spreker jammer gezien de opgebouwde expertise van BügelHajema. Indien het OV-bureau aangeeft dat zij de opzet van het experiment niet zelf tot stand kan brengen, maar dat een extern bureau dat moet doen – en dat gaat dus meer kosten dan € 14.000,00--, kan spreker zich voorstellen dat de commissie aangeeft dat dit een ander bureau moet worden. In dat geval moet daar ruimte voor worden gezocht en zullen er mensen moeten worden aangetrokken. In eerste instantie lijkt het spreker dat BügelHajema nu zoveel met het OV-bureau heeft overlegd dat het verstandig lijkt om dit met elkaar af te maken.

De VOORZITTER geeft aan dat dit een officieel statenvoorstel zou moeten worden, teneinde dit aan de staten voor te kunnen leggen. Zij merkt dat de heer Langenkamp kijkt of voor zo’n statenvoorstel draagvlak bestaat in de commissie. Zij vraagt of de commissie voorstander is van een dergelijk voorstel.

De heer LANGENKAMP merkt op dat dit statenstuk niet wordt geschreven door GroenLinks. Dat stuk zal vanuit de griffie met medewerking van het college moeten komen.

De VOORZITTER merkt op dat de ideeën zoals die zijn verwoord door de heer Langenkamp wel in dat statenvoorstel moeten komen, want meer is er niet.

TWEEDE TERMIJN

Voor de heer SLAGTER wordt het steeds onduidelijker. Hij heeft vraagtekens bij het verhaal van de heer Bats, want wat is nu de kwaliteit van het OV-bureau als de discussie in deze commissie wordt neergelegd? Spreker verwacht juist dat het OV-bureau met oplossingen op dit gebied komt. Het uitgangspunt van GroenLinks is dat er in het maatschappelijk veld bij instellingen en organisaties onbewuste innovaties leven die boven water moeten komen. Hij staat daar best open voor, maar tot nu toe heeft hij daar nog niet van gehoord. Indien daar iets uitkomt wat bruikbaar is, kan worden gekeken of er verder moet worden gegaan of niet. Voor hij hierop ja of neen zegt, verzoekt hij om een schorsing, zodat hij kan overleggen wat met dit voorstel te doen.

De VOORZITTER stelt vast dat de heer Slagter ook in eerste termijn het voorstel heeft gedaan om eerst dat overleg te voeren met een aantal instellingen, bedrijven en organisaties en pas op het moment wanneer daaruit innovatieve ideeën naar voren komen te kijken of deze verder kunnen worden uitgewerkt. Dat zou het uiteindelijke statenvoorstel kunnen zijn.

De heer BALTES heeft in eerste termijn gevraagd om een reactie op zijn bezwaren tegen het proces, namelijk dat er allerlei voorwaarden kunnen worden gesteld alvorens er sowieso creatieve ideeën kunnen worden ingebracht. Daar heeft hij nog geen reactie op gehad. Op dit moment zal hij niet meewerken aan dit voorstel, zolang het proces zo blijft zoals dat nu is beschreven.

De heer VAN BERKUM is niet van gedachten veranderd. Dit onderwerp is prima op zijn plaats bij de gedeputeerde en het OV-bureau en hij wil het daar laten in plaats van als staten met een apart voorstel te komen.

Mevrouw SEINEN heeft de heer Bats horen zeggen dat hij de reiziger tegemoet wil komen en dat er op dit moment in het dagelijks bestuur van het OV-bureau wordt gesproken over hoe innovaties opgepakt kunnen worden. Wat haar betreft is dat een prima aanbod van de gedeputeerde waarvan zij gebruikmaakt. Zij gaat dan ook niet mee met het voorstel.

(De voorzitter schorst de vergadering op verzoek van de PvdA van 15.22 uur tot 15.27 uur.)

De VOORZITTER stelt vast dat wat nu nog rest de vraag is of het zin heeft voor GroenLinks om samen met de griffie een statenvoorstel voor te bereiden voor het voorstel zoals dat door de heer Langenkamp gedaan is.

De heer SLAGTER wil het voorstel van GroenLinks niet verder uitwerken. De heer Bats heeft de problematiek aangegeven en hij legt aan de heer Bats voor dat als deze met de staten in discussie wil over de problematiek, hij van die kant de uitnodiging verwacht om een interactieve bijeenkomst te houden waarbij over deze problematiek wordt gesproken. Indien daar deskundigheid bij dient te worden ingehuurd, kan dat apart worden bekeken. Welk bureau dat dan moet gaan doen, laat spreker aan het OV-bureau over. Er is ook geen sprake van een blanco situatie, want de experimenten in Oost-Groningen gaan hierover.

De heren WESTERHOF, BALTES en VAN BERKUM en mevrouw SEINEN sluiten zich aan bij de opmerkingen van de heer Slagter.

De heer LANGENKAMP legt zich bij de mening van de commissie neer. Hij hoopt dat de heer Bats gebruikmaakt van het voorwerk dat is gedaan door het OV-bureau en bureau BügelHajema bij het organiseren van de eerste fase en dat er daarna over door zal worden gesproken. Er zal dus geen statenstuk worden voorbereid voor de volgende statenvergadering.

De heer BATS zal zijn rol als bestuurder van het OV-bureau en verantwoordingsplichtige aan de staten weer oppakken, indachtig de discussies die de afgelopen maanden zijn gevoerd. Hij zal uiteraard die zaken die in het stuk van BügelHajema staan gebruiken bij de doorontwikkeling van het openbaar vervoer in Drenthe.

**9. Brief van 29 november 2007 van gedeputeerde statten over Beleidseffectrapportage (BER) verkeer en vervoer Noord-Nederland 2000-2005**

De heer KUIPERS is voor wat betreft Drenthe content dat het aantal doden en gewonden in de afgelopen periode aanzienlijk is afgenomen. Het ingezette beleid moet dan ook zeker worden doorgezet, temeer omdat er in de kwetsbare groep van 18- tot 24-jarigen nog geen zichtbare daling is opgetreden. Met betrekking tot de weerstanden tegen de inzet van fysieke maatregelen, zoals drempels en rotondes, merkt hij op dat hij dergelijke fysieke maatregelen niet op voorhand wil afserveren. Het is wel van belang dat hierover door provincie en lokaal bestuur duidelijker wordt gecommuniceerd, om zo ook aan te geven waarom er juist voor dergelijke maatregelen wordt gekozen, wat de effecten zijn van die maatregelen, maar vooral ook wat de gevolgen zijn indien die maatregelen niet worden genomen. Op die manier ontstaat er maatschappelijk draagvlak voor de genomen maatregelen. In Drenthe en Groningen is er sprake van een groei van het gebruik van de bus, maar dat is vooral in de Qliners. Hij vraagt zich af of het systeem van Qliners breder kan worden ingezet, aangezien dat blijkbaar een systeem is dat aanspreekt en aantrekt. Datzelfde geldt voor de fietsplannen, waarin een duidelijke progressie zit. Ook dat beleid moet worden doorgezet en verbreed. Uit het rapport maakt hij op dat terugdringing van verlichting in het buitengebied niet leidt tot vergroting van onveiligheid. Dat is een juiste constatering en daar waar het kan moet in het buitengebied de openbare verlichting worden teruggedrongen.

De heer BALTES is in het algemeen blij met de conclusies uit dit rapport. Hij vraagt zich af wat nu echt de toegevoegde waarde van deze rapportage is, want alles wat hierin staat heeft hem al langs andere weg bereikt. Het had dus ook een ingekomen stuk mogen zijn.

Mevrouw SEINEN sluit zich aan bij de woorden van de heer Baltes.

De heer WESTERHOF moest op Oudejaarsavond met de Qliner 300 van Groningen naar Gieten. De bus van 18.41 uur reed net weg en dus wachtte hij op de volgende bus. Om 21.18 uur kwam de volgende bus, waar buitendienst op stond en die hem zonder pardon voorbij reed. Dat is geen compliment. Hierop heeft hij de volgende buschauffeur die vanuit Emmen kwam, aangeklampt om 21.51 uur en zijn verbazing uitgesproken over de bus die zomaar weg reed. Zij vertelde dat de laatste volle bus die passagiers zou vervoeren om 18.51 uur was vertrokken. Hij was daar verbaasd over, want op 9292 OV stond dat de laatste bus om 19.51 uur zou gaan. De vrouwelijke buschauffeur belde daarop spontaan met de centrale en vroeg toestemming of spreker en de overige wachtenden mochten worden meegenomen. Die toestemming kreeg zij en voor een lange rij wachtende passagiers maakte zij er een groot feest van door ook wachtende passagiers die naar Zuidlaren moesten onderweg op te pikken omdat zij anders ook niet op de plek van bestemming konden komen. Dankzij deze buschauffeur is iedereen op de plek van bestemming gekomen en werd een mooi oud en nieuw gevierd. Complimenten voor deze lieve en assertieve chauffeuse. In de brief over de BER staat dat de klanttevredenheid gelijk is gebleven en dat er zelfs moderner materieel rondrijdt. Daarnet werd gezegd dat de SP commentaar had over het

openbaar vervoer, maar dit is weer zo'n voorbeeld. Hij twijfelt aan de kwaliteit van het OV-bureau en het openbaar vervoer in Drenthe. Hij maakt zich daar nogmaals zorgen over.

De heer SLAGTER stelt vast dat het Provinciaal verkeers- en vervoersplan net is vastgesteld. Voorheen is er eens gesproken over het element van gedragsbeïnvloeding. Waar speelt bij het terugdringen van het aantal verkeersongevallen het element van gedragsbeïnvloeding mee? Daar moet eens naar worden gekeken. Het opruimen van de zogenaamde black spots helpt aantoonbaar en misschien is het goed om eens te kijken of dit op de juiste manier wordt gedaan. Ten aanzien van de verkeersdrempels merkt hij op dat gedeputeerde Swierstra in de vorige bestuursperiode heeft aangegeven dat in 2011 de verkeersdrempels verdwenen zouden zijn en dat problemen dan op een heel andere manier zullen zijn opgelost. Daar heeft spreker weinig van teruggezien.

De heer VAN BERKUM kan in dit stuk maar heel moeilijk het effect van het Drents provinciaal beleid uit dit stuk halen, hoe goed hij het ook leest. Wat is dan de toegevoegde waarde van dit verhaal? Er wordt uiteengezet welk beleid is gevoerd en wat de provincie daaraan heeft toegevoegd. Ook is aangegeven wat de ontwikkelingen in het verkeer en vervoer zijn. Nergens leest hij welke effecten de provinciale toevoegingen aan het beleid hebben. Wat is te danken aan provinciaal beleid en wat aan een autonome ontwikkeling als bijvoorbeeld de toegenomen veiligheid van auto's of maatregelen van andere overheden, zoals snelheidscontroles van de provincie. Ook kan hij niet vinden of het geld wel goed is besteed. Sterker nog, in dit stuk worden nergens kosten genoemd. Hoe moet dan worden gemeten of het beleid goed en effectief is? Dit stuk is dus een aardige samenvatting van ontwikkelingen, maar het is geen echte beleidseffectanalyse. Wat gaat het college met dit stuk doen?

De heer BATS probeert de moraal uit het verhaal van de heer Westerhof te halen en komt niet verder dan dat vrouwen aardiger zijn dan mannen. Hij kan niet zo heel veel met de opmerkingen van de heer Westerhof, aangezien de heer Westerhof een link legt met opmerkingen die spreker het afgelopen jaar heeft gemaakt ten aanzien van de kwaliteit van het openbaar vervoer. Dit betreft een vage analyse van de periode 2000-2005, een periode waarin het openbaar vervoer in Drenthe flink is gekanteld en de kwaliteit is in die kanteling en dat reorganisatieproces gelijk gebleven. Nu is er sprake van een stijgende lijn, dus nog steeds benadrukt spreker dat het openbaar vervoer in Drenthe goed is geregeld en verder opwaarts gaat. In het algemeen is de opmerking gevraagd wat de commissie nu met dit stuk moet. Afgelopen vrijdag zat spreker in de Bestuurscommissie Stedelijke Ontwikkeling en Mobiliteit (SOM) van het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) en daar heeft spreker gemeld dat als er over vijf jaar weer een dergelijk stuk op tafel ligt, hij daar geen minuut zijn energie in wil steken, want alles wat hierin staat is de afgelopen periode al uitvoerig voorbijgekomen in alle stukken die op provinciaal niveau zijn gepasseerd. In alle evaluaties in het rapport van de Noordelijke Rekenkamer heeft de commissie, nog actueler dan in dit rapport, voor de periode 2006 en 2007 veel actuelere gegevens voorhanden om in de komende periode te kunnen sturen. Spreker is het dus helemaal met de sprekers eens. De voorzitter van de Bestuurscommissie SOM heeft daarop aangegeven dat indien er geen wettelijke taak is die verplicht tot het maken van dit soort rapportages, hier zo snel mogelijk vanaf moet worden gekomen. Ten aanzien van de verkeersdrempels merkt spreker op dat hij in de periode 2000-2005 nog amper van het bestaan van de provincie wist. Gedragsbeïnvloeding is wel een belangrijk punt. Hoever wil de provincie gaan in de meting van het effect en daarmee de afrekenbaarheid van het nemen van gedragsbeïnvloedende maatregelen? Spreker denkt dat gedragswetenschappelijke studies aantonen dat er invloed is en dat is ook voldoende onderbouwd. Om nu in de politieke arena vooral op dit onderdeel ratio's te plakken, gaat hem te ver en is ook riskant, want daarmee wordt een onderwerp als dit tot een ogenschijnlijk afrekenbaar instrument. Daar heeft spreker geen goede argumenten voor.

De heer SLAGTER merkt op dat hij bij maatregelen voor gedragsbeïnvloeding veel automatisme bespeurt, zoals het geven van onderwijs en uitdelen van folders. Er wordt van uitgegaan dat mensen daardoor worden beïnvloed. Moet er niet eens goed naar dat automatisme worden gekeken? Is dat ook werkelijk zo en gebeurt het ook op die manier?

De heer BATS antwoordt ten aanzien van het automatisme van gedragsbeïnvloedende maatregelen op dat in het PVVP is uitgesproken dat de staten in de kern ook vergroting van de verkeersveiligheid door gedragsbeïnvloeding belangrijk vinden Met de wethouder van de gemeenten wordt daarover in het verband van het verkeer- en vervoersberaad gesproken en daar wordt ook beleid op ontwikkeld. Dat mag dus zeker niet leiden tot automatismen, maar dat moet ergens leiden tot effecten. Wat hij wil voorkomen is dat die effecten ook nog eens op ratio worden gezet, want die discussie is in het verkeer- en vervoersberaad gevoerd. Er zijn dan ook scholen die overal cijfers op willen zetten. Bij dit onderwerp moet de provincie dat niet willen, maar hij wil dit wel goed blijven volgen om te kijken of de goede dingen worden gedaan. Ten aanzien van de verkeersdrempels moet hij het antwoord schuldig blijven. Daar zal hij nog eens op terug komen. Wel is ergens een minirotonde gebouwd ter vervanging van dit soort drempels en ter vervanging ervan worden er zogenaamde “chicanes” gebouwd. Hij zal een en ander zowel ambtelijk als bestuurlijk bij de gemeenten nog eens nagaan wat er wordt gedaan aan het terugdringen van het aantal verkeersdrempels en daarop in een later stadium nog eens terugkomen.

De VOORZITTER sluit de beraadslagingen.

**10. Brief van 13 december 2007 van gedeputeerde staten over aanbevelingen Statencommissie OGB naar aanleiding van PVVP-avonden**
**Bijlage van het verslag van 23 oktober 2007 van de Werkgroep PVVP over de evaluatie van de PVVP-avonden**

Mevrouw SEINEN kan zich vinden in de wijze waarop het college uitvoering geeft aan de voorstellen die er zijn gedaan in de werkgroep PVVP.

De heer LANGENKAMP had iets meer verwacht van de antwoorden van het college op de voorstellen van de werkgroep. Er staat dat er naar oplossingen wordt gezocht en dat er nadrukkelijk wordt gekeken. Dergelijke antwoorden zijn bijna dooddoeners en er wordt dan ook niet veel meer gezegd dan dat de voorstellen door het college worden meegenomen. Spreker had bij deze aanbevelingen wel graag het effect gezien, bijvoorbeeld over de klachtenlijnen en dergelijke. Daarover staat ook hier dat dit beter moet, maar dan zou het college moeten aangeven hoe dat beter kan. Daar is hij in teleurgesteld.

De heer BATS antwoordt dat hij eind december met de voorzitter van het consumentenplatform heeft overlegd hoe slimmer bepaalde inspraakmomenten kunnen worden georganiseerd en dat deze ook een interactiever karakter krijgen, zodat het niet steeds dezelfde club is die bevestigt hoe goed het allemaal gaat. Daarover heeft spreker voldoende overleg. Naast de commissie willen ook de leden van het platform graag meepraten over de manier waarop er vorm kan worden gegeven aan een betere klachtafhandeling. Overigens staat de commissie niets in de weg om op alle punten die in deze brief staan met hele goede en concrete voorstellen te komen hoe dat kan worden opgepakt. Dat kan heel lastig zijn.

De VOORZITTER verleent de werkgroep vanuit deze commissie die de PVVP-avonden heeft georganiseerd decharge, want dit deel is afgehandeld. Zij dankt de werkgroep voor de verrichte werkzaamheden en komt er de volgende keer weer een nieuw onderwerp dan kan een werkgroep worden geformeerd.

**11. Brief van 21 november 2007 van het college van gedeputeerde staten over de nota Openbare verlichting langs provinciale wegen**

De heer GEERTSEMA spreekt namens de Gezamenlijke Belangenverenigingen OverleggroepTynaarlo (GBOT) en namens belangenvereniging De Groeve (bijlage 1).

Mevrouw SEINEN heeft een onderbouwing gezonden waarom dit punt is geagendeerd. Ook in het verhaal van de heer Geertsema komt naar voren dat er slecht wordt gecommuniceerd over deze maatregelen. Zij is het ermee eens dat het milieu niet meer dan nodig mag worden belast. Hier is alleen wel ver-

zuimd om goed te communiceren en dat bleek vooral uit de reacties, want bij RTV Drenthe stond de telefoon roodgloeiend. Gemeenten treffen zelfs maatregelen om extra verlichting aan te brengen, dus burgers zijn het spoor bijster en dat is een gemiste kans. Bovendien is het jammer dat de staten niet zijn geconsulteerd, want zij kan zich voorstellen dat er andere mogelijkheden waren, zoals LED-verlichting of simpelweg een lampje uitdraaien. Het is dan wel erg drastisch om lantaarnpalen te gaan verwijderen.

De heer HORNSTRA was verrast toen hij in de krant zag staan dat twee gedeputeerden al bezig waren om lantaarnpalen te verwijderen. Natuurlijk is het een prima initiatief, want gemeenten zijn de helft van hun energielasten kwijt aan straatverlichting en landelijk betekent dit het energiegebruik van 200.000 gezinnen. Vanuit die invalshoek en uiteraard de lichthinder is het een heel goed idee. Bovendien biedt die nota die in de stukken staat vermeld de ruimte voor dit voorstel. Ongetwijfeld heeft het college toen gedacht dat iedereen naast de kant zou staan te juichen, maar dat bleek toch niet helemaal het geval te zijn. Bij RTV Drenthe kwamen veel opmerkingen en klachten binnen en de conclusie is dan dat al zou er sprake zijn van een goed voorstel, er in ieder geval niet goed is gecommuniceerd. Dat is heel belangrijk als het gaat om verkeersveiligheid en sociale veiligheid. Dat zit diep bij mensen en daar moet goed rekening mee worden gehouden. De scoringsdrift lijkt bij het college dus iets groter dan dat er is nagedacht over het effect van deze maatregelen. Het college gaat natuurlijk niet rücksichtlos alle lantaarnpalen uit het buitengebied weghalen, want er was slechts sprake van dat 30% werd verwijderd en dus bleef er 70% staan. Het college houdt dus wel degelijk rekening met sociale veiligheid en verkeersveiligheid. De situatie is dus wel degelijk wat anders dan de inspreker suggereerde. Hij is er dan ook van overtuigd dat hij niet zal meemaken dat de laatste lamp in Drenthe uit de fitting zal worden gedraaid. Het college moet wel goed naar de geluiden van bezorgdheid luisteren en soms zijn er ook alternatieven aanwezig. Er zijn allerlei ontwikkelingen met nieuwe typen verlichting. Het milieudoel is weliswaar erg belangrijk, maar het college kan niet om het gevoel van de mensen heen en daar moet goed rekening mee worden gehouden.

De heer BALTES hecht bij een zaak als deze aan goede communicatie, want dat voorkomt dat er ten onrechte allerlei beelden ontstaan. Hij heeft echter wel begrepen dat er selectief wordt gekeken waar die verwijdering plaats kan vinden en dat er heel goed wordt gekeken naar het aspect van sociale veiligheid. Uit de mond van de heer Bats heeft hij opgetekend dat daar waar de sociale veiligheid in het geding is, het verwijderen van verlichting zeker niet gebeurt. Daar gaat spreker vooralsnog vanuit en hij zal de ontwikkelingen op dit terrein blijven volgen. Hoe reageert het college op wat de heer Geertsema zojuist heeft ingebracht?

De heer KUIPERS merkt op dat het hier gaat om twee vormen van veiligheidsbeleving, namelijk om sociale veiligheid en verkeersveiligheid. Met betrekking tot dit laatste punt, heeft hij twee onderwerpen hiervoor in een rapportage heel duidelijk kunnen lezen dat het verwijderen van verlichting niet heeft geleid tot vergroting van een onveilige situatie en nergens blijkt ook dat dit het geval is. Blijft staan dat er onder de bevolking een beleving is dat de sociale veiligheid onder druk komt te staan indien het donker wordt. Zijn fractie vraagt zich af of die onveiligheid ook daadwerkelijk zo is. Het is natuurlijk een stuk beleving van mensen waarin hij niet kan doordringen en aan de andere kant zijn er in deze provincie ook volop gebieden waar het donker is. Hij attendeert in dit verband op de acties die de milieufederaties al een aantal jaren voeren in het kader van Laat het ’s nachts weer donker zijn. Daar past natuurlijk het verwijderen van openbare verlichting in buitengebieden daar waar het mogelijk is en kan, uitstekend in. Als dat zou kunnen betekenen dat 30% van de verlichting kan worden verwijderd, wordt al een grote bijdrage geleverd aan het weer donker laten zijn van de nacht. Hij heeft dan ook niet zo’n probleem met de door de gedeputeerde ingezette actie, namelijk het verwijderen van openbare verlichting. Enerzijds zal blijken dat de sociale veiligheid en verkeersveiligheid niet in het geding zijn en aan de andere kant zal er door een geleidelijk proces een duidelijke gewenning optreden bij de burgers. In die zin deelt hij de bezorgdheid van de CDA-fractie niet.

De heer VAN BERKUM vraagt hoeveel reacties van burgers het CDA heeft gehad. In het provinciehuis zijn vijftien reacties van burgers terechtgekomen, waarvan er vijf ronduit verheugde reacties waren en tien bezorgde reacties. De bezorgde reacties betroffen vooral de sociale veiligheid. Ambtelijk wordt dan aangegeven dat bij verdere uitwerking van het besluit terdege rekening wordt gehouden met dit aspect door enerzijds goed te kijken waar lantaarnpalen moeten blijven staan, maar ook waar andere betere oplossingen voorhanden zijn, zoals het verwijderen van bepaalde bosjes en struiken. Hij ziet nu dan ook geen noodzaak het beleid ter discussie te stellen. Integendeel, hij is blij met deze stap en hoopt dat gemeenten en Rijkswaterstaat deze stap zullen volgen. De statencommissie moet het bovendien hebben over beleid en moet niet verworden tot een bezwarencommissie waar de fracties of RTV Drenthe fungeren als postbus voor bezwaarde burgers.

Mevrouw SEINEN vraagt of de heer Van Berkum dan vindt dat er goed is gecommuniceerd in dezen.

De heer VAN BERKUM antwoordt dat de CDA-fractie misschien wel een punt heeft als het gaat om de communicatie. Het besluit heeft ook hem verrast, terwijl provinciale politici toch dicht bij het vuur zitten. Het consulteren van de staten vindt hij op voorhand niet nodig, maar wel is het plezierig om eerder geïnformeerd te worden. De CDA-fractie vraagt naar het rendement van deze maatregel en daarbij wordt uitgegaan van de energiebesparing. Voor spreker is het aspect van meer duisternis en donker Drenthe veel belangrijker dan de energie- of kostenbesparing. Spreker kan in ieder geval erg genieten van een duisternis waarbij de hemelse lichten niet overstraald worden door een aardse lichtzee die wordt waargenomen bij kassen of bij verkeersknooppunten.

De heer WESTERHOF gaat het te kort door de bocht om te zeggen dat er is verzuimd om goed te communiceren. Hoe is er feitelijk gecommuniceerd?

De heer BATS antwoordt ten aanzien van de verontruste burgers op dat de heer Van Berkum aangaf dat er tien bezorgde en vijf verheugde burgers hebben gereageerd richting de provincie. In zijn beleving waren er zeven verheugde reacties, namelijk ook twee verheugde reacties van leden van de CDA-fractie. Dat heeft hem gesterkt in het gevoel dat hij met dit beleid op de goede weg is. Hij is benieuwd naar hoeveel reacties er van verontruste burgers zijn binnen gekomen.

Mevrouw SEINEN vraagt of de gedeputeerde de reactie van de heer Geertsema had meegerekend. Wellicht dat er veel meer verontruste reacties zijn.

De heer BATS antwoordt dat wat hem betreft iedere verontruste reactie er één teveel is. Of het er nu vijf, zeven of 25 zijn, wat hij aangeeft is dat er in de politieke reacties die hij heeft gekregen er vlak na het moment van invoering van de maatregelen ook positieve reacties zijn binnengekomen. Hij snapt best dat er wordt gereageerd op het moment dat er in de samenleving onrust ontstaat. Die onrust wil hij wegnemen. Ten aanzien van de communicatie zijn twee fasen te onderscheiden. Ten tijde van het moment van besluit van het college medio 2005 dat het in Drenthe ’s nachts een tikkeltje donkerder moest worden, is er veelvuldig overleg geweest van gedeputeerde Klip met de Milieufederatie Drenthe en er is een aantal conferenties in het provinciehuis georganiseerd. Er is toen ook kennis gegeven van het feit dat er een nota over licht en lichtvervuiling zou verschijnen. Toen is besloten om in Drenthe minder energie te gebruiken, met daarbij als randvoorwaarde dat de sociale- en verkeersveiligheid hierdoor niet in het gedrang mochten komen. Tot het moment van de feitelijke besluitvorming van het college is er, uitgefaseerd in de tijd, op enig moment met elkaar gesproken over de voornemens van het vorige college. In de vervolgperiode is eind vorig jaar de beslissing genomen en dat is gecommuniceerd. Dat is heel nadrukkelijk gebeurd met de gedachte dat op het moment dat het plan in de uitvoering zou worden opgepakt, dit goed zou worden gecommuniceerd met gemeenten en burgers en ter informatie bij de commissie. Hij kan zich dan ook voorstellen dat er van de 3.000 lichtmasten er 1.200 worden weggehaald en er weer 200 zullen worden herplaatst. Het college gaat er dan ook gemiddeld 1.000 weghalen omdat het college van mening is dat het buitengebied in Drenthe al donker is, dus langs de meeste pro-

vinciale wegen zijn er al erg weinig lichtmasten. Van die 1.200 die er dus worden weggehaald, worden er 200 weer neergezet op plaatsen waar het er meer toe doet vanuit het oogpunt van verkeers- en/of sociale veiligheid. Los van de beslissing die eind vorig jaar is genomen heeft het college dat in de afgelopen periode ook al gedaan. Concrete voorbeelden zijn de N855 tussen Frederiksoord en Vledder, waar langs de openbare weg lichtmasten zijn verwijderd, maar ze bij fietspaden hebben laten staan en bij kruisingen een aantal is herplaatst. Dat betekent dus extra lichtmasten in gebieden waar het noodzakelijk is. Het energieaspect was dus geweldig belangrijk, maar de fysieke en sociale veiligheid waren evenzo belangrijk. De communicatie naar de burger en de daarin door de provincie Drenthe te nemen stappen zullen in het voorjaar van start gaan, aangezien het op dit moment nog winter is. Het derde punt betreft de alternatieven en dat is een lastig punt, want als het gaat om directe verlichting van wegen dan is LED-verlichting op dit moment nog geen goed alternatief. Een van de ideeën bij aanleg van de N34 is wel om in de geleiding van verkeersstromen en in het alert maken op een gevaarlijk punt, zoals een gevaarlijk bocht, LEDS in het wegdek aan te brengen, zodat een automobilist of fietser kan zien dat daar een gevaarlijk punt aan kan komen. Dat geeft optimale veiligheid in het wegbeeld en leidt, grofweg tussen 80% en 90%, tot energiebesparing. Het simpelweg eruit draaien van een lampje is dus niet aan de orde en ook niet de gedachte aan het laten staan van de masten, want het college heeft gekozen voor beleid waar het college in gelooft in de zin dat het leidt tot energiebesparing, minder lichtvervuiling en verbetering van de veiligheid. Het is de komende tijd aan het college om richting de burgers op een adequate manier te communiceren over het aspect van de sociale veiligheid.

TWEEDE TERMIJN

De heer GEERTSEMA merkt op dat er in oktober vorig jaar lantaarnpalen zijn weggehaald. Toen was er nog niets bij hem bekend over het verdwijnen van straatverlichting. Communicatie was dan ook totaal niet aan de orde. Verder spreekt hij namens de GBOT die heel veel burgers representeert. In die zin zijn er dus meer verontruste reacties geweest dan dat de gedeputeerde zojuist aanhaalde. Hij heeft nog steeds niets gehoord over de alternatieven. Waarom wordt er niet voor gekozen om de verlichting van 17.00 uur tot 22.00 uur te laten branden? Op die manier wordt er enorm bezuinigd, want de rest van de nacht hoeft er geen verlichting te branden. 's Ochtends om 6.00 uur kan de verlichting dan weer aan, want dan gaan velen weer naar school of werk. Hij wil graag met de uitvoerders praten over hoe dit zo creatief mogelijk kan worden opgelost.

Mevrouw STOEL merkt op dat de heer Geertsema aanhaalde dat er lantaarnpalen zijn weggehaald op een traject dat in de provincie Groningen ligt. Dat is dus hier niet van toepassing. Zij hoorde de gedeputeerde zeggen dat dit in Drenthe nog niet is gebeurd, maar dat dit een voornemen is waarover nadrukkelijk in overleg zal worden gegaan met betrokkenen.

De heer GEERTSEMA antwoordt dat dit niet het geval is. Deze weg ligt namelijk half in de provincie Groningen en half in de provincie Drenthe. Op dat stukje weg staan vijf lantaarnpalen en dat is niet veel, maar er gaan veel kinderen van Zuidlaarderveen naar De Groeve en vice versa en op het moment dat die lantaarnpalen weg waren moesten ouders hun kinderen gaan brengen. Daarnaast kunnen mensen hun eigen inrit bij huis niet meer vinden. Het gaat dus om het traject De Groeve-Zuidlaren en dat is wel degelijk de provincie Drenthe.

De heer WESTERHOF vraagt of er van de kant van het college voordat deze maatregel is genomen, wel is gecommuniceerd met de vertegenwoordigers van de dorpen. Overal zijn verenigingen van dorpsbelangen en is daar wel contact mee geweest?

De heer BALTES vraagt of de heer Bats een reactie op de inbreng van de heer Geertsema kan geven.

De heer HORNSTRA heeft vertrouwen in het college dat hier zorgvuldig mee zal worden omgegaan, maar het begin van de beantwoording van de gedeputeerde vond hij niet sterk. Het is niet goed om met

getallen van klachten te gaan werken, want spreker woont ook in een klein dorp en verenigingen van dorpsbelangen en dergelijke hechten er veel aan om goed geïnformeerd te worden over de zaken die er plaats vinden. Het begrip Sociale veiligheid zit heel erg diep bij mensen en daar moet het college niet lichtvaardig mee omgaan. Het is dan belangrijker om die zorg serieus te nemen en dan rekent hij erop dat er juist meer lantaarnpalen worden neergezet op een plek die sociaal echt onveilig is. Die boodschap moet heel helder vanuit het college naar de Brede Overleggroep Kleine Dorpen (BOKD) gaan.

De heer KUIPERS merkt als inwoner van de gemeente Tynaarlo op dat het traject waar de heer Geertsema op duidt, misschien wel een van de meest veilige fietsverbindingen is die er in Drenthe zijn. Waar het om gaat is enerzijds een stuk duisternis dat terug moet komen op het platteland. De gedeputeerde heeft heel helder aangegeven dat er niet zonder meer 30% van de lantaarnpalen wordt weggehaald, want het gaat om een herschikking. Natuurlijk moet het zo zijn dat op plaatsen waar de verkeers- en sociale veiligheid in het geding komt, er geen verlichting moet worden weggehaald, maar dat dit wel gebeurd op plaatsen waar het kan. De beantwoording van de gedeputeerde is zodanig dat hij het beleid van de gedeputeerde hierin steunt.

Mevrouw SEINEN is niet tegen milieumaatregelen. Zij vindt alleen dat er goed moet worden gecommuniceerd met burgers, gemeenten en belangenverenigingen en zij heeft de indruk dat dit in dit geval niet is gebeurd. Het is dan wat flauw om te gaan discussiëren over hoeveel verontruste reacties er zijn geweest. Natuurlijk is het zo dat het aantal mensen die reageren niet zo groot is, maar indien degenen worden meegeteld die worden vertegenwoordigd door de BOKD, dan gaat het om veel meer mensen. Verontruste burgers moeten serieus worden genomen en dat is een belangrijke zaak. Dat is in dit geval te weinig gebeurd en dat is onzorgvuldig. In het TNO-rapport, waarop het college zich baseert, wordt vooral op de verkeersveiligheid gelet. Vooral de koersvastheid, de plaats op de rijbaan en de snelheid spelen daarbij een rol, maar dat zegt niets over sociale veiligheid. Hier is vooral ingezoomd op de verkeersveiligheid en dat is jammer, want het gaat hier terdege om sociale veiligheid. Vervolgens moet de provincie kunnen uitleggen waarom er verlichting wordt weggehaald, terwijl gemeenten als Tynaarlo en De Wolden juist meer verlichting plaatsen.

De heer BATS antwoordt dat dit in het Provinciaal omgevingsplan (POP) één van de vastgestelde doelen is geweest. Dit hebben de staten dus op enig moment met elkaar afgesproken en dit is ook op enig moment bediscussieerd. Het college is op basis van het POP uitvoeringsbeleid gaan maken. Dit sluit daar naadloos op aan. Met de communicatie gaat het college prudent om op het moment dat de uitvoering daadwerkelijk ter hand wordt genomen. In maart of april 2008 zal het college daar voor het eerst werk met werk gaan oppakken. Daarover zal op een zorgvuldige manier worden gecommuniceerd, omdat ook het college de sociale veiligheid en de emotie die daarachter zit, wel degelijk ziet en onderkent.

Mevrouw SEINEN vraagt of de heer Bats vindt dat er in het verleden over dit punt goed is gecommuniceerd met burgers, gelet op de ontvangen reacties.

De heer BATS antwoordt dat zolang de staten dat in meerderheid vinden, het college dat ook vindt. Op het moment dat de staten daar iets anders van vinden, dan zal het college daar ook iets anders van moeten vinden. Spreker vindt dat er op dit punt goed met de burgers is gecommuniceerd, want dat is precies gebeurd langs de lijn die hij zojuist heeft genoemd. Immers, door middel van het POP zijn gezamenlijke doelen vastgesteld. Met iedere individuele gemeente is overleg gevoerd over dit traject en met verantwoordelijk wethouders is afgestemd of dit binnen het beleid van de betreffende gemeente paste. Het antwoord daarop is steeds ja geweest en daar is ook binnen de gemeenten over gecommuniceerd. Of mensen het daar dan wel of niet mee eens zijn, zou best wel eens een andere discussie kunnen zijn, maar de provincie heeft daarover met de gemeenten heel zorgvuldig gecommuniceerd. Bij de twee cases die daarnet met betrekking tot Tynaarlo zijn genoemd is ook met de verantwoordelijk wethouder gecommuniceerd. In het eerste geval is langs een weg een aantal lichtmasten weggehaald en bestond het voornemen tussen De Groeve en Zuidlaren er een aantal weg te halen. In dat geval

heeft het college besloten even pas op de plaats te maken, want kennelijk was er toch tijd nodig om in overleg met de gemeente Tynaarlo de gemeente Tynaarlo wat duidelijker haar rol van bewaker van de sociale veiligheid richting de burgers van Tynaarlo te laten spelen. Het voornemen voor het komend jaar is om wanneer dit echt tot uitvoering wordt gebracht, de communicatie richting de burgers zonder meer goed zal zijn. Die toezegging ligt er, dus indachtig de beleidsdoelen die zijn afgesproken heeft het college gecommuniceerd met gemeenten, organisaties en burgers. Wat nu voorligt is het collegebesluit zoals dat vandaag is geagendeerd. Alles wat daarin wordt gedaan zal op het moment van uitvoering worden gecommuniceerd. Het college zal dit niet communiceren met alle verenigingen van dorpsbelangen, want dit beleid is vastgesteld op basis van de doelen zoals die ooit al eens zijn ingezet. Spreker kent niet alle details van de casuïstiek zoals deze hier door de heer Geertsema is ingebracht, maar hij gelooft niet dat over de maatregelen waar de heer Geertsema het heeft, is gecommuniceerd met de BOKD. Dat is uitdrukkelijk wel met de gemeente Tynaarlo gebeurd. Ten aanzien van het overleg dat plaats moet vinden met de dorpen waar de maatregelen zullen worden uitgevoerd, geeft spreker aan dat er goed overleg is met de gemeenten en tussen Frederiksoord en Vledder is bijvoorbeeld vastgesteld dat de verlichting daar zal worden weggehaald omdat het niet noodzakelijk is, maar een deel van wat wordt weggehaald zal langs fietspaden worden geplaatst. Dat is vooral om die sociale veiligheid een goede plek te geven. Voor wat De Wolden betreft heeft het college wel contact gehad met deze gemeente. De beleidsinzet heeft ook uitdrukkelijk de instemming van de gemeente De Wolden, aangezien deze gemeente ook erkent en herkent dat een donker buitengebied bij Drenthe past. Daar waar op de gemeentelijke en provinciale wegen in deze gemeente vanuit oogpunt van sociale en verkeersveiligheid extra verlichting nodig is, zal deze er komen. Er zit dus geen enkel licht tussen De Wolden en de provincie.

De heer WESTERHOF wijst erop dat er in het verleden vanuit de politiek initiatieven zijn geweest om verenigingen dorpsbelangen op te richten. Dit onderwerp raakt de burger heel direct en als er dan geen overleg plaatsvindt met verenigingen van dorpsbelangen, dan doet de provincie het niet goed. Dit is geen goed voorbeeld van hoe de provincie dichter bij de burger kan worden gebracht. Hij dringt op directe communicatie met de burger aan.

De heer HORNSTRA merkt op dat niet de provincie rechtstreeks met de verenigingen dorpsbelangen moet communiceren, want dat is de taak van de gemeenten. Het enige wat er van het college mag worden verwacht is dat het in goed overleg met de gemeenten treedt.

Mevrouw SEINEN kan zich voorstellen dat het college de zaak in ieder geval aan het BOKD had uitgelegd.

De heer KUIPERS heeft begrepen dat het niet gaat om het BOKD, maar om de GBOT. Namens wie spreekt de heer Geertsema nu, want anders wordt de suggestie gewekt dat de heer Geertsema spreekt namens de BOKD?

De VOORZITTER merkt op dat de heer Geertsema is aangemeld als spreker namens de GBOT.

De heer BATS antwoordt dat communicatie ook voor het college belangrijk is. In het uitvoeringstraject met betrekking tot het verwijderen van bepaalde lichtpunten, wat voortvloeit uit beleid zoals dat is vastgelegd in het POP en zoals dat interactief met de burgers van Drenthe is vastgesteld, zal er door de provincie zorgvuldig worden gecommuniceerd met de gemeenten. Het college neemt dit echter in uitvoering en op het moment dat er zwaarwegende problemen zijn, zal de provincie deze met de gemeenten overleggen. Uiteraard mogen de staten ook daar hun rol in spelen als volksvertegenwoordiger en roept hij ook de staten op om hun contacten te onderhouden met gemeenten, verenigingen van dorpsbelangen en burgers.

## 12. Brief van 29 november 2007 van gedeputeerde staten over Woningmarktverkenning Drenthe

De heer KOEKKOEK spreekt in namens de Vereniging Groen Noordenveld (bijlage 2).

De heer LANGENKAMP is het ermee eens dat er onzekerheid is over diverse prognoses. De heer Koekkoek zei op een gegeven moment dat als er een half jaar langer zou worden gewacht, het aantal woningen dat nodig is gehalveerd zou worden. Wat bedoelt de heer Koekkoek daarmee?

De heer KOEKKOEK antwoordt dat de onderzoekers die het rapport hebben geschreven, dit hebben bedacht. Dit is gepubliceerd in de NRC van 4 augustus 2007 en dat gaat over het feit dat de woningproblemen vooral zitten bij starters op de woningmarkt. Zij kunnen niet zo makkelijk een betaalbare woning vinden en dat zijn vooral jongeren die nog thuis of op kamers wonen. Als zij een half jaar langer wachten met het zoeken naar een woning en thuis blijven wonen, halveert het tekort aan woningen.

De heer WIJBENGA merkt op dat als iets een half jaar wordt uitgesteld, het nog niet weg is, komt het gewoon een half jaar later, dus neemt de kwantiteit niet af.

De heer KOEKKOEK antwoordt dat het inderdaad dan een half jaar wordt uitgesteld. Overigens zou deze vraag aan degenen moeten worden gesteld die dit onderzoek hebben uitgevoerd.

De heer SLAGTER heeft begrepen dat in Noordenveld een bijstelling heeft plaatsgevonden op basis van het rapport dat is gepresenteerd. Er is teruggegaan naar 5.800 woningen en de verdeling tussen Roden en Leek is ook fiftyfifty geworden, dus de teruggang van Roden is veel meer dan 20%. Roden bouwt op dit moment ongeveer 126 woningen per jaar en dat is alleen voor eigen behoefte en volgens de cijfers waar nu over wordt gesproken zijn dat 150 woningen op jaarbasis, want er zit nog een kleine plus op. Er kan toch niet worden gezegd dat Noordenveld geen conclusies heeft getrokken uit het rapport dat is gepubliceerd?

De heer KOEKKOEK antwoordt dat hem is meegedeeld dat de verdeling van woningen tussen Roden en Leek nog helemaal open is. Er waren op maandag tijdens de voorlichtingsavond alleen maar twijfels over de cijfers, maar het staat ook in de tekst dat het nog niet duidelijk is hoe de verdeling zal worden. Als er in Leek veel wordt gebouwd geeft dat ook druk op Roden, dus maakt dat de problematiek niet anders.

Mevrouw STOEL merkt op dat het nu gaat om de woningmarktverkenning voor geheel Drenthe en op een eerder tijdstip is de woningmarktverkenning voor de regio Groningen-Assen gepubliceerd door hetzelfde bureau. Zij wil dan ook wel spreken over wat er over de regio Groningen-Assen in het stuk staat, maar wil het toch breder trekken en ook spreken over geheel Drenthe. Haar fractie is van mening dat het voorliggende rapport helder en goed leesbaar is en waarin belangwekkende cijfers en resultaten staan. De cijfers zijn belangwekkend omdat de provincie op dit moment staat voor het uitbouwen van de woningbehoefte in Drenthe. Het college heeft een verstandige reactie op het rapport gegeven, want het college stelt namelijk dat de uitkomst van het rapport een gegeven is. Dat vindt spreekster ook en verder zal het college met gemeenten, corporaties en marktpartijen de beleidsimplicaties die hieruit voortvloeien op een rij gaat zetten. Daar komt een belangrijk aspect om de hoek kijken en dat is goede communicatie. De uitkomst van het rapport zegt dat de groei tot het jaar 2020 gelijk zal moeten zijn aan de bouwproductie zoals die in de loop van de afgelopen jaren is gegeven en ook dat is belangrijk. Dat betekent dat er niet te hard van stapel moet worden gelopen, maar gekeken moet worden wat er in de afgelopen vijf jaren is gerealiseerd. Datzelfde wordt ook aangegeven voor het gebied van de Regiovisie Groningen-Assen. Op basis van die cijfers die ook al in dat aparte rapport naar voren zijn gebracht, zegt de stuurgroep dat de ambitie van de te bouwen woningen in dat gebied wordt bijgesteld en spreekster gaat uit van dat aantal procenten dat door de stuurgroep wordt genoemd, namelijk een teruggang met

25 procent. Daarbij moet heel goed worden gekeken hoe die verdeling wordt gemaakt. De PvdA vindt dat het voorliggende rapport de gelegenheid biedt om heel nadrukkelijk beter gericht te kunnen bouwen en dat betekent dat de provincie zich meer kan richten op bepaalde sectoren, zoals starters, de huursector en ook de zorgsector. Zij vindt het een uitdaging om nu ook te zorgen dat deze provincie meer en serieuzer werk kan gaan maken van landschappelijk bouwen. Daar wordt vaak over gesproken, maar er wordt te weinig aan gedaan. Het college zou dan ook moeten aangeven hoe daar handen en voeten aan kan worden gegeven. Voor het regiovisiegebied Groningen-Assen, maar ook voor de andere gebieden die hierin worden beschreven geldt dat de tijd genomen moet worden voor goede communicatie, dat met partijen om tafel moet worden gegaan en dat met gemeenten dient te worden opgetrokken. Er dient daarnaast vooral draagvlak te worden gekweekt. Dit rapport wat nu voorligt biedt de mogelijkheid om vanuit die bijgestelde cijfers te kunnen zorgen voor een kwalitatief hoogwaardiger en meer reële invulling van de woningbouwopgave dan die zij tot voor pakweg een jaar nog voor ogen kreeg.

De heer PETERS merkt op dat met deze woningmarktverkenning de vermoedens en aannames van de afgelopen tijd worden bevestigd, namelijk dat de komende jaren minder woningen nodig zijn dan aanvankelijk werd gedacht en zoals het is opgenomen in het POP. Er staan cijfers, redeneringen en aannames in en die zijn alle te interpreteren. Er kunnen conclusies aan worden verbonden en die hoeven niet allemaal dezelfde te zijn. Het is gelukkig niet het enige document, want er zijn er meer die worden gebruikt om het woningbouwbeleid voor de komende jaren vast te stellen. Er staan opmerkelijke observaties in, want op dit moment is er een tekort aan eengezinswoningen en er is wisselende belangstelling voor koop en huur. Op dit moment is er een stijgende vraag naar goedkope koopwoningen, maar er wordt niet gekeken naar welk type woningen er de meeste vraag is. Hoe zit het bijvoorbeeld met de ouderen en starters? Er staat ook in dat er een beperkt aantal respondenten is en dat daardoor geen goede analyse kan worden gemaakt over meerdere jaren. Er wordt een zestal prognoses gemaakt en tussen die beide uitersten ligt een verschil van 40.000 woningen. Voor welke prognose wordt dan gekozen? Ook in het aantal te verwachten huishouden in 2030 zit een behoorlijk verschil, namelijk van 12.000. Anders bij de berekeningen zoals die zijn gemaakt voor de regiovisie, wordt niet uitgegaan van extra woningbouw om het woningtekort in te halen. Onderzoekers zeggen dat dat niet nodig is. De algemene gedachte is namelijk dat het tekort op de woningmarkt niet al te groot is en dat er geen extra inspanning hoeft te worden geleverd. Is het college het daar mee eens? Hoe verhoudt die tekst zich dan met de tekst zoals deze in het persbericht staat? Kijkend naar de verwachtingen voor de eerstkomende jaren, dan lijkt het erop dat er meer gebouwd gaat worden dan wat nodig is om de verwachte groei van het aantal huishoudens op te vangen. Vooral in Noord-Drenthe en Emmen zijn die verwachtingen hoger dan de becijferde groei van de woningbehoefte. Afgelopen vrijdag is een persbericht verschenen waarin hij werd geïnformeerd over de regiovisie en de woningaantallen en daar waar mevrouw Stoel net zei de tijd te nemen en rustig te kijken hoe dit gaat uitwerken, heeft de stuurgroep kennelijk gemeend heel snel conclusies te moeten trekken en aantallen te moeten vaststellen en die bij Noordenveld neer te leggen. Vervolgens komt die gemeente heel snel met een procedure om het in het bestuur af te tikken. Hij onderschrijft de grondgedachte van het regiovisiegebied en dat heeft hij altijd kenbaar gemaakt. Het CDA staat achter de filosofie van het regiovisiegebied als het gaat om het samen optrekken. Wel heeft hij altijd aandacht gevraagd voor een goede doortimmerde communicatie, aangezien daar steeds weer irritatie over ontstaat. De afgelopen periode is er vooral irritatie ontstaan in Noordenveld, vooral omdat de gevolgen van de geplande woningbouwopgave de benodigde infrastructuur vraagt, waar door belangrijke natuur wordt aangetast. Overigens staat in die documentatie waar in dat persbericht naar wordt verwezen op internet dat het concentreren van de woningbouw er mede voor zorgt dat waardevolle en kwetsbare landschappen worden gespaard. Dat is wel een aardige. Eerder hebben verschillende fracties gezegd dat voor het regiovisiegebied oplossingen worden gevonden als het wat meer wordt gefaseerd en eerst wordt gekeken naar wat op korte termijn nodig is. In dat geval kan er allereerst worden gebouwd op locaties waar geen waardevolle natuur wordt aangetast, legt niemand zich voor hele lange periodes helemaal vast en wordt daarmee de nodige flexibiliteit ingebouwd. Het valt op dat de korting die voor Noordenveld en Roden/Leek wordt toegepast een andere is dan die provinciaal geldt. Er staat dat de provincie de komende periode met gemeenten, corporaties en marktpartijen de beleidsimplicaties

voor de korte en lange termijn op een rij gaat zetten. Kan het college aangeven op welke termijn dit te verwachten is? Wanneer zijn deze per gemeente te verwachten? Andere gemeenten zullen namelijk in navolging van Noordenveld heel nieuwsgierig zijn wat dit voor hen te betekenen heeft. In deze verkenning wordt gezegd dat een inhaalslag niet nodig is. Waarom wordt die inhaalslag wel in het regiovisiegebied gemaakt?

De heer BOMHOF maakt eerst een aantal opmerkingen over de inhoud van het rapport en daarna over de gevolgen die dit heeft. Dit rapport geldt voor geheel Drenthe en hij kan zich op hoofdlijnen goed vinden in het rapport. Zaken als woningbehoefte, gewenste woningen, omvang van de herstructurering, demografische factoren en dergelijke worden goed uitgewerkt. Het is een gedegen en samenhangend verhaal. Hij mist twee onderwerpen. Het eerste zijn de mogelijke rijksmaatregelen die de provincie in 2011 boven het hoofd kunnen hangen om de doorstroming te verbeteren. Mensen wonen vaak met een te lage huur en al met al zal het toch eens gebeuren dat verhuisbewegingen zullen worden gestimuleerd. Verder is er een stagnatie op de woningmarkt en zal er sprake zijn van dalende prijzen en het is de vraag of mensen daardoor langer blijven zitten of juist eerder gaan verhuizen. Dat zegt hij omdat de provincie met de keuze in het rapport voor de meest waarschijnlijke middenvariant een variant te pakken heeft met brede marges. Als de PvdA dan zegt dat dat een gegeven is, is de vraag of dat wel zo is of dat het eerder een indicator is waarop kan worden gekoerst en waarbij de provincie bedacht moet zijn dat het kompas uitslaat naar boven, dan wel naar beneden. Monitoring is een belangrijk gegeven in de komende jaren om goed in de gaten te houden hoe die bandbreedte zich gaat ontwikkelen. Hij mist in het rapport ook de toenemende trek van ouderen naar de hoofdkernen en vooral waar kan worden gewoond in of nabij zorgcentra. Dat zal de vraag naar woningen in de kleine kernen niet doen afnemen, aangezien daar een behoorlijke druk is op de woningmarkt. Dat betekent dat de lage woningbehoefte in de drie regio’s in Drenthe niet zal mogen lijden tot een korting op de toch al beperkte contingenten voor de kleine kernen. Daarnaast ziet hij nog meer consequenties in dit rapport, waaruit blijkt dat Drenthe minder moet gaan bouwen dan in 2004 in het eerste rapport was bedacht. De vraag is echter hoe dit wordt vertaald naar de drie regio’s. Hij heeft het al over één regio gehad, maar er zijn er nog twee. Dat betekent dat ook de bouwplannen in de twee regio’s in Zuid-Drenthe zullen moeten worden bijgesteld. Neemt de provincie daarin het voortouw en zullen er gesprekken worden gevoerd met de regio’s en gemeenten om tot een goede verdeling te komen? Zo ja, komen er dan bindende afspraken? Hij is benieuwd hoe de provincie daar de komende periode mee om zal gaan. Het kan ook zijn dat het college denkt dat het vanzelf wel goed komt, want als de bouwproductie achterblijft zoals deze nu is, komt de provincie gelijk op de in het Rapport voorziene vermindering uit en dan hoeft er misschien wel niets te worden gedaan. De vrije markt redt zich dan vanzelf. Hij is benieuwd hoe het college daarop reageert. Over de regio Assen-Groningen is in het najaar van 2007 gesproken en toen kwam het specifieke rapport voor deze regio aan de orde. Er zijn twee nieuwe ontwikkelingen geweest, namelijk dat het standpunt van zowel de Stuurgroep voor het intergemeentelijke structuurplan naar is voren gekomen, als die van de Stuurgroep voor de regio en dat rechtvaardigt de staten om hier toch wel wat over te gaan zeggen. Deze ontwikkelingen vragen namelijk wel enige aandacht voor deze regio. Het valt op dat de Regio Assen-Groningen al een flink voorschot neemt op de manier waarop met de cijfers die in dit rapport staan moet worden omgegaan, al voordat de discussie in de staten is gevoerd. Dat geldt zowel voor de stuurgroep van de Regio Assen-Groningen als de Stuurgroep voor de intergemeentelijke structuurschets. De Stuurgroep van de regio laat namelijk bij persbericht van 11 januari 2008 weten dat er in de hele regio 2.900 woningen per jaar moeten worden gebouwd en als dat wordt omgerekend naar 2020 komt hij uit op een verlaging van 24%. Daar zal ook nog wat monitoring bij plaatsvinden, zo geeft de regio aan en daarmee kunnen de marktontwikkelingen goed worden gevolgd. Als het dan niet goed gaat, kan het bouwtempo worden bijgesteld. De VVD kan met deze keuze van de stuurgroep leven. Het regiobestuur blijft daarmee binnen de marges van de woningbouwvermindering volgens het ABF-rapport en geeft daarvoor 24% aan, exclusief Assen en Groningen, want daarvoor gelden andere percentages. De vastgestelde woningvoorraad past ook binnen de contingenten van het huidige POP. Dat kan natuurlijk ook omdat er minder is gebouwd in het verleden, dus het past daar gewoon in. Bij de vaststelling van POP III zal hij over een of twee jaar terugkomen om daarin de nieuwe inzichten en aantallen zoals die

nu in het ABF-rapport staan te vertalen. Als hij dan kijkt naar wat de stuurgroep van de regiovisie wil aan verlaging van het bebouwingspercentage, is het merkwaardig dat de stuurgroep van het intergemeentelijke structuurplan van Noordenveld tot een eigen verlaging komt. Immers, er vindt een verlaging van 7.000 naar 5.800 woningen plaats. Dat is een vermindering van 18% en niet van 24%, want dat geeft juist de stuurgroep van de regio als gemiddelde aan. Dat betekent dat als de gemeente Roden-Leek meer gaat bouwen dan de bedoeling is volgens het rapport, er elders in de regio meer zal moeten worden bezuinigd om het meerdere in Roden-Leek goed te maken. Dat zou ook nog kunnen, want als het gaat om de percentages in het regiogebied dan zit Groningen op 29% en Assen zit daar ook flink boven, dus elders zou er best wat meer kunnen worden bezuinigd om Roden-Leek meer woningen te geven. Het is voor hem alleen onduidelijk waarop het gebaseerd is dat Roden-Leek toch wat meer denkt te gaan bouwen dan de regio vaststelt. Hij heeft het inzicht niet en heeft ook niet de verdelingen gezien van het regiobestuur en de stuurgroep hoe nu die teruggang zou worden verdeeld over de aangesloten gemeenten. Wanneer dat wel voorhanden zou zijn, kan hij zich pas een goed beeld vormen en een oordeel geven op de vraag of Roden-Leek niet teveel bouwt of dat het wel verantwoord is wat Roden-Leek doet. Een geruststellende gedachte is er wel, namelijk dat de gewijzigde plannen voor de gemeenten er bij Noordenveld toe leiden dat kwetsbare locaties worden gespaard omdat er meer wordt ingebreid, een omstreden verbindingsweg wordt geschrapt en wellicht zal een aantal van 1.700 woningen uit Roden worden doorgeschoven naar Leek. De aantallen voor Roden en voor Leek staan dus nog steeds niet definitief vast. Hij wil van het college zo spoedig mogelijk inzicht in de verdeling van de woningaantallen die nu voor het regiovisiegebied zijn vastgesteld, want de stuurgroep komt niet voor niets met een gemiddeld getal. Daarbij geeft hij aan dat de VVD achter de schragende functie van Roden en Leek blijft staan, wat inhoudt dat Roden en Leek samen met Hogezand-Sappemeer aanvullende woon- en werkmilieus bieden voor de stad Groningen. Dat mag best leiden tot relatief meer woningen indien andere gemeenten relatief minder bouwen. De staten dienen zich niet te bemoeien met de bouwlocaties, met een rondweg, de aantasting van kernwaarden, locale inspraak en met locale besluitvorming, want daarvoor is primair de gemeenteraad aan zet. Die gemeenteraad kent de randvoorwaarden uit POP II, althans dat hoopt hij en gaat er dan ook vanuit dat daar bij de besluitvorming voldoende rekening mee wordt gehouden. Gebeurt dat niet, dan merkt hij dat wel bij de MER voor de intergemeentelijke structuurschets en daarna ook nog eens bij de provinciale toetsing van het bestemmingsplan, maar dan zijn er vele jaren verstreken.

De heer WESTERHOF was afgelopen maandag in Havelte bij een bijeenkomst die was georganiseerd door de gemeente Westerveld en dat ging over het meerjarenplan voor de Wet maatschappelijke ondersteuning (WMO). Er waren zo’n 40 mensen in de zaal en uit de discussie kwam naar voren dat wonen en welzijn een belangrijke rol spelen in de discussie over de WMO. Hij sluit zich in navolging daarvan aan bij de opmerkingen van de heer Bomhof dat het woningcontingent in de kleine kernen absoluut overeind moet worden gehouden en dat die kleine kernen niet de rekening betalen voor het feit dat er in Noordenveld meer woningen worden neergezet dan was voorzien. De leefbaarheid van de kleine dorpen wordt dan namelijk ernstig aangetast door sluiting van scholen en buurthuizen en dat is het paard achter de wagen spannen. Op pagina 52 staat dat er ongeveer 40% meer woningen dienen te worden gesloopt. Sloop van een woning is alleen aan de orde indien daar een dwingende noodzaak toe is en er geen alternatieven zijn. Te vaak maken projectontwikkelaars gebruik van de sloop van betaalbare woningen om daar woningen voor terug te plaatsen die minder betaalbaar zijn. De beurs speelt hier een belangrijke rol, dus er moet zo min mogelijk worden gesloopt.

De heer MEDEMBLIK merkt op dat het rapport veel cijfers bevat en het wordt duidelijk wat er aan wensen leeft. Tegelijkertijd zit er een enorme bandbreedte in. Hoe gaat de provincie de regierol hierin oppakken? Het is van groot belang om hierover met de gemeenten in Drenthe goed in gesprek te blijven. Elke gemeente heeft haar eigen ambitie qua getallen en de invulling daarvan, hoewel die invulling bij de provincie thuis hoort. Het is belangrijk voor de provincie om het voor Drenthe integrale overleg in de benen te krijgen en te houden om te voorkomen dat er een scheefgroei ontstaat in wat gemeenten willen en wat eigenlijk op integraal niveau nodig is aan woningbouw. Er zitten enorme marges in en het is

lastig om daar getalsmatig richting in te kiezen, maar die getallen heeft hij wel nodig. Aan de ene kant is een woonwensbehoefte in kaart gebracht, maar aan de andere kant is het belangrijk boven tafel te krijgen wat de gemeenten de komende jaren aan doelstellingen hebben. Die kunnen dan tegen elkaar worden afgezet en dan kan hij daar een politiek oordeel over formuleren. Is het mogelijk om daar meer inzicht in te krijgen?

De heer LANGENKAMP stelt vast dat het college de cijfers uit dit rapport als een gegeven beschouwt en daar is hij blij mee, want hij roept dit al jaren. Hij hoopt dat de discussie nu eindelijk zal gaan over de kwaliteit en niet zozeer over de aantallen die toch nooit worden gehaald. Naar zijn idee zal er nog meer dan in het verleden met de gemeentelijke woonplannen worden uitgezocht per gemeente wat die gemeente nu echt wil, namelijk meer huurwoningen, eengezins- of meergezinswoningen of starterswoningen. Dat moet nog concreter in beeld worden gebracht. Terecht wordt gezegd dat wordt overgenomen uit het rapport dat de wensen van de woonconsument centraal staan. Toch zal er vooral moeten worden gebouwd in de grote kernen en dat staat haaks op elkaar, want het zou kunnen dat die consumenten graag in de kleine kernen willen gaan wonen. Dat vergt dus enige toelichting, want plattelandsgemeenten worstelen al veel langer met allerlei voorzieningenniveaus. Als voorbeeld kwam de gemeente Borger-Odoorn in het nieuws omdat er in drie jaar tijd 25% minder kinderen naar de basisscholen gaan. Dat speelt in heel veel plattelandsgemeenten en de plaats waar wordt gebouwd heeft ermee te maken of er meer of minder kinderen naar school toe gaan. Dit zijn de gevolgen van de verminderde bevolkingsgroei en nu wordt vooral in dit rapport gesproken over de consequenties die die verminderde bevolkingsgroei voor de woningbouw heeft, maar de provincie zou heel goed moeten kijken waar dit nog meer tot verandering van beleid zou moeten leiden, want het geldt ook voor sport, recreatie en openbaar vervoer. De regie en coördinerende taak hierin zou bij de provincie moeten worden neergelegd, ook om te voorkomen dat de gemeenten weer heel ouderwets met elkaar gaan concurreren in de strijd om extra inwoners aan te trekken. Ten aanzien van Roden-Leek heeft hij het persbericht gelezen en een tijd geleden was hij heel blij dat die 7.200 woningen in Roden-Leek van tafel waren. In het persbericht van de Stuurgroep van de regiovisie staat nu dat er juist meer moet worden gebouwd dan in het verleden, weliswaar omdat de taak niet werd gehaald, maar er moet dan toch weer meer worden gebouwd. Waarom is dat nu eigenlijk? Roden-Leek is zo’n beschermd gebied en de schragende functie van Groningen ligt ook bij Hoogezand-Sappemeer. In die gemeente bestaat er ook een grote wens om te bouwen, dus de Stuurgroep van de regiovisie zou de woningbouw meer in de richting van Hoogezand-Sappemeer moeten leiden en wat minder naar Roden-Leek, aangezien daar de weerstand groot is. De 5.800 woningen die nu worden genoemd in het rapport van de gemeente Noordenveld lijkt hem te hoog, zeker in zo’n waardevol gebied. Spreker heeft in Roden-Leek ook wel eens bebouwde locaties gezien die buiten de rode contour lagen. Hoe kijkt de gedeputeerde daar nu tegenaan?

Mevrouw HAARSMA is verheugd dat de commissie dit een duidelijk en helder rapport vindt, net als het college. De commissie heeft het gehad over de bandbreedte in de cijfers en daar ligt de crux, want iedereen weet dat het voorspellen van de woningbehoefte een complex fenomeen is. Een half jaar geleden buitelden de hooggeleerden over elkaar heen als het ging over krimp- en groeiscenario’s en wat dies meer zij. Zij beluistert bij de commissie de vraag hoe het college met die onzekerheid omgaat. Indien de commissie het collegeprogramma goed leest, dan staat daarin dat Drenthe de woonprovincie van Nederland is en nog veel meer wil worden. Dat betekent dat het college meer wil inzetten op diversiteit in de woningbouw. Met diversiteit wordt dan ook bedoeld diversiteit in de woonmilieus. In 2007 is een woningbehoeftenonderzoek gedaan en daarin zijn de woonwensen van de consument duidelijk naar voren gekomen. Daarin komt naar voren dat er veel goedkopere koopwoningen voor onder anderen starters op de woningmarkt moeten komen, maar ook meer huurwoningen. Verder is er ook behoefte aan woningen waarbij de combinatie wonen, welzijn en zorg wordt gemaakt, gezien de toenemende vergrijzing van de bevolking. Dat zit het college goed tussen de oren. Nu moet dus worden gekeken hoe deze provincie deze kwaliteitsvraag in Drenthe kan realiseren. Daar zijn partners in de vorm van corporaties en gemeenten voor nodig, maar ook de woonconsumenten. Hoe willen de gemeenten dat doen? Twee jaar geleden hebben de gemeenten een woonplan overgelegd aan de provincie. Het is

duidelijk dat die gemeentelijke woonplannen worden gemonitord en dat betekent ook dat iedere gemeente bezig moet naar aanleiding van dit ABF-onderzoek om te kijken wat dit gegeven betekent op termijn voor het woonplan van de betreffende gemeente. Het is namelijk des gemeentes dat iedere burger een goed en ordentelijk dak boven het hoofd heeft en iedere gemeente dient daar een visie op te hebben. Het college gaat daarover met de gemeenten in gesprek, maar niet moet worden vergeten dat dit rapport een bouwsteen vormt voor het nieuwe omgevingsbeleid. Zij daagt de staten dan ook uit om tijdens de creatieve sessies over dit nieuwe omgevingsbeleid met ideeën te komen. Ondertussen staat het college niet stil, want spreekster wil af van een permanent gesprek met de gemeenten over aantallen woningen. Zij wil het namelijk over de kwaliteit hebben en als het aan dit college ligt, wil het naar voorbeeld van de regiovisie Assen-Groningen geheel Drenthe in regio's opdelen om op die manier de woningen te gaan verdelen. Dat betekent dat het bundelingsbeleid dat in noordelijk verband is afgesproken moet worden gehandhaafd, aangezien niemand wil dat het hele buitengebied wordt volgebouwd. Naast het bundelingsbeleid zijn er ook plattelandsgemeenten en ook daar moet de leefbaarheid overeind blijven. Bouwen voor eigen bevolking bij een migratiesaldo van nul, moet overeind blijven en daar wordt op geen enkele manier aan getornd. Iedere gemeente kan dus voor de eigen bevolking bouwen. Als het gaat om de grotere voorraden, moet er regionaal worden gekeken hoe er wordt omgegaan met de locaties in verhouding tot de aandachtsgebieden wonen en mobiliteit, conform de sturingsfilosofie van de regiovisie. Dat is een heel goed samenwerkingsverband, want gemeenten worden daarmee gedwongen om over de schutting van de eigen gemeente te kijken. Op die manier zal zij daarover in de komende periode met gemeenten in gesprek gaan. Dat betekent een andere aanpak waarbij de contingenten los worden gelaten. Het gaat immers om kwaliteit, diversiteit en voor iedereen een juiste woning op een juiste plek. In het landelijk gebied aan de dorpsranden zijn er dus mogelijkheden om op een goede manier woningbouw te realiseren. Spreekster spreekt wethouders die geen behoefte hebben aan nieuwe uitleg, maar die wel op de plek van vrijkomende boerderijen die op dit moment fors in aantal toenemen, woningbouwplannen willen realiseren. Dat zijn goede gedachten die passen in de lijn van dit rapport.

De heer SLAGTER merkt op dat een van de problemen in Drenthe wordt gevormd door het feit dat die bundelingsgedachte niet van de grond komt. Zo heeft Hoogeveen gekozen voor inbreiding en Meppel zet vervolgens gewoon in de krant dat er 5.000 woningen zullen worden gebouwd. Op dit moment werken gemeenten niet samen om te kijken in welke gemeenten er nu welke woningen moeten worden gebouwd. Het is immers de bedoeling dat niet alle gemeenten meer hetzelfde gaan bouwen, maar dat er in plattelandsgebieden meer landelijk wordt gebouwd, terwijl er in Hoogeveen meer huurwoningen kunnen worden gebouwd op inbreidingslocaties en in Meppel wellicht enige nieuwbouw kan worden gerealiseerd. Het gesprek en de onderlinge afstemming tussen gemeenten is er echter nog niet. Kan de provincie dat afdwingen?

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat er in Drenthe een bepaalde overleg- en bestuurscultuur bestaat. Langzamerhand krijgt spreekster het gevoel dat bestuurlijk Drenthe in de gaten heeft dat er niet meer op deze manier kan worden gewerkt. De wereld is aan het veranderen, er vindt een trek plaats van mensen naar de hoofdkernen en gezien die gegevens kunnen gemeentebesturen hun ogen daar niet meer voor sluiten. Spreekster vindt dat de provincie daarin een regisserende en sturende rol in moet hebben en dat wil het college realiseren. Iedereen kent de oude discussie over contingenten en dat er wethouders op de stoep komen die graag nog contingenten willen realiseren, terwijl zij deze niet hebben. Die discussie wil spreekster niet langer, want zij wil dat er kwaliteit in iedere gemeente wordt gerealiseerd en dat er diverse soorten woningen in Drenthe worden gerealiseerd.

De heer LANGENKAMP is het hier wel mee eens, maar het is nu juist zo moeilijk omdat gemeenten niet bij elkaar over de schutting kijken. De provincie zal de regierol dus moeten afdwingen, aangezien de gemeenten daar uit zichzelf niet toe komen. Nu gebeurt het niet.

De heer BOMHOF stelt vast dat de heer Slagter zojuist verwees naar het spanningsveld tussen kwaliteit van woningen en aantallen. De gemeenten vragen altijd om aantallen, maar dit moet worden gekoppeld aan kwaliteit. Indien de gemeenten dus niet in de aantallen, de kwaliteit van de woningen kunnen aangeven, krijgen gemeenten minder of andere aantallen woningen. Is dat een goede benadering?

Mevrouw HAARSMA antwoordt ontkennend. Natuurlijk komt allereerst de kwantiteit, want er is een bepaalde voorraad nodig. De provincie kan in drie of vier regio's worden opgedeeld en vervolgens zal het college met de desbetreffende gemeenten in de verschillende regio's om tafel gaan, zoals dat tijdens de laatste sessie bij de woonplannen is gebeurd. Daarbij is de vraag gesteld of de gemeenten ook contact hebben gehad met buurgemeenten of andere gemeenten in dezelfde regio. Indien gemeenten dat niet hebben gedaan, zullen zij dat alsnog moeten doen, want het kan niet zo zijn dat bijvoorbeeld De Wolden en Westerveld voor dezelfde categorie consumenten woningen gaan bouwen door middel van nieuwe uitleg, terwijl die woningbouwbehoefte eigenlijk gebundeld in Meppel zou moeten worden gerealiseerd. Dat wil de provincie dus niet meer en daar gaat het college op sturen.

De heer LANGENKAMP vraagt nogmaals hoe het college dit dan wil afdwingen. De gedeputeerde onderschrijft het adagium dat de wens van de woonconsument centraal staat, maar de provincie kan vervolgens wel aangeven dat woonwensen niet in Westerveld of De Wolden kunnen worden gerealiseerd, maar wel in Meppel, terwijl de consument dat juist niet wil.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat de woonconsument naar Meppel, De Wolden, Westerveld of Midden-Drenthe moet. Meppel heeft een regionale functie en dat is stedelijk gebied. Het kan toch niet zo zijn dat in De Wolden of Westerveld een prachtig kwetsbaar gebied wordt opgeofferd, terwijl er in Meppel niet kan worden gebouwd omdat het in de dorpse milieus van De Wolden en Westerveld gaat gebeuren? Daar moet naar worden gekeken en daar zullen gemeenten onderling afspraken over moeten maken. Dat is niet simpel, maar zij heeft er vertrouwen in dat zij daar in de toekomst op een goede manier met hen uit zal komen. Het ABF-rapport van de provincie Groningen is eerder uitgekomen en daarin is de Regiovisie Assen-Groningen meegenomen. De filosofie van de regiovisie is bekend en toen het ABF-rapport uitkwam heeft de stuurgroep regiovisie gezegd dat de cijfers daarin nader moesten worden geanalyseerd omdat de gevolgen van dit rapport voor het regiovisiegebied (de twaalf gemeenten in twee provincies) in kaart moesten worden gebracht. Daar is met flinke voortvarendheid aan gewerkt en daar hebben verschillende mensen aan gerekend en er hebben heel veel sessies plaatsgevonden. Uiteindelijk is afgelopen vrijdag een duidelijk antwoord gekomen hoe de doorvertaling van het ABF-rapport in relatie tot het regiovisiegebied moet worden geduid. Er is een afspraak gemaakt over nieuwe cijfers, en deze liggen gemiddeld 25% lager dan aanvankelijk was opgenomen. Dat is totstandgekomen door te kijken wat er aan harde en zachte plancapaciteit in de desbetreffende gemeenten is, wat er is gebouwd in de afgelopen jaren in diezelfde gemeenten vanaf 1999 en wat de harde afspraken zijn die er al met ontwikkelaars zijn gemaakt. Dat zijn vier heel belangrijke categorieën waar een analyse op los is gelaten en dat heeft ertoe geleid dat de cijfers neerwaarts zijn bijgesteld. De planhorizon is tot het jaar 2020, waarbij de sturingsfilosofie van de regiovisie recht overeind blijft staan. Het was ook af en toe best spannend met bepaalde gemeenten, want de ene gemeente wilde meer bouwen maar mocht dat niet, terwijl de ander veel moest bouwen maar juist minder wilde bouwen. Het is echter fantastisch dat de regiovisie overeind is gebleven en dat gemeenten het eens zijn geworden. Dat heeft ertoe geleid dat in Noordenveld 5.800 woningen worden gebouwd, terwijl de eerdere opgave 7.000 was. Die 5.800 woningen worden gebouwd in het gebied Roden-Leek. Spreekster heeft niet gezegd dat dit een must is en helemaal is afgekaart, want wat er nu gaat gebeuren is dat de gemeenten nu gaan kijken wat dit voor hun betekent door middel van het maken van een analyse. De gemeente zal moeten kijken hoe er moet worden omgegaan met de inspraak die er al tijdens de inspraakronde is gegeven, dus ook daar ligt een verhaal aan ten grondslag. Vervolgens moeten de gemeenten plannen maken waar zij daadwerkelijk die woningen gaan realiseren. Dat is de opdracht die de gemeenten nu hebben en voor de gemeente Noordenveld betekent dat dat de substantiële aantallen in ieder geval in het wijkengebied en op inbreidingsplaatsen moeten worden gerealiseerd. Kwetsbare locaties hoeven niet te worden opgeof-

ferd als dat niet nodig is. Dat is waar zij op wil sturen, maar zover is het nog lang niet. In het persbericht wordt gesproken over de plannen tot 2020 en verder zijn deze plannen nog niet afgerond.

De heer SLAGTER vraagt of de 5.800 woningen in Noordenveld zijn gerelateerd aan 2020 of 2030.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat dit is gerelateerd aan het jaar 2030. Tot 2020 gaat het om 4.000 woningen. De verdeling tussen Roden en Leek is ongeveer fifty-fifty. De heer Peters heeft gevraagd waarom er in het regiovisiegebied versneld moet worden gebouwd en dat in de rest van de provincie niet hoeft te gebeuren. Het is heel duidelijk, want de afspraken die de provincie met het Rijk heeft gemaakt zijn bekend. De afspraak is namelijk dat er voor 2010 een substantieel aantal woningen zal zijn opgeleverd, zodat de provincie daar de locatiegebonden subsidie voor krijgt. Als die woningen niet zijn gerealiseerd, is maar de vraag of de subsidie ook wordt verkregen. De subsidie is zo belangrijk omdat dit vervolgens weer kan worden geïnvesteerd in het gebied waar de woningen zijn gerealiseerd. Datzelfde geldt ook voor Emmen en daarom moet de provincie nog een tandje erbij zetten in het regiovisiegebied. Spreekster heeft vanmiddag in de nieuwe TT-hal de woonbeurs in Assen toegesproken en daar was ook iemand van de bouwmarkt en deze liet feilloos zien dat het regiovisiegebied Assen-Groningen en Emmen nog achter lopen ten opzichte van de afspraken met het rijk en er moet nu met gezwinde spoed vaart worden gemaakt om dat in te halen.

De heer PETERS begrijpt dat ook in andere delen van het regiovisiegebied een nog veel grotere achterstand is dan in het Drentse gedeelte.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat het bij het regiovisiegebied niet alleen over het Drentse gedeelte gaat, maar over de twaalf gemeenten in de twee provincies Groningen en Drenthe.

De heer PETERS wijst erop dat dus niet alleen Drenthe zijn best moet doen om die aantallen te halen, maar ook andere delen van het regiovisiegebied.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat dit ook haar grote zorg is. Zojuist vroeg de heer Langenkamp waarom er niet meer woningen in Hoogezand-Sappemeer werden gebouwd. Spreekster vraagt de heer Langenkamp of hij dan in Hoogezand wil wonen. Immers, het is op dit moment heel realistisch dat er op dit moment veel mensen niet in Hoogezand willen wonen en uitgaande van de wensen van de woonconsument is het dan ook niet reëel om daar een groot aantal woningen te realiseren. Overigens is Hoogezand bezig om in Hoogezand-Zuid daadwerkelijk waar te maken wat er in regiovisieverband is afgesproken, namelijk om een voorinvestering te doen in het landschap. Spreekster heeft een prachtige presentatie gehad van Jan Kleine en de plannen zijn vergevorderd om te kijken hoe prachtige woonmilieus in Hoogezand-Zuid kunnen worden gerealiseerd. Dit wordt na de zomervakantie afgehamerd door de gemeenteraad van Hoogezand en dan zal daar binnen nu en tien jaar een prachtig woongebied worden gerealiseerd. Dat kost alleen wel tijd, want een dergelijk milieu kan niet in één keer worden gerealiseerd. Daar wordt voortvarend aan gewerkt en dat betekent dat Hoogezand-Sappemeer op dit moment een tandje lager moet.

TWEEDE TERMIJN

De heer KOEKKOEK wijst erop dat de gemeente Noordenveld geen tijd neemt voor communicatie en het creëren van draagvlak, want deze gemeente wil haar plannen er even snel doorheen jassen. Aandacht voor ouderen op de woningmarkt en starters is heel goed. Deze mensen hebben juist geen behoefte om aan de rand van een dorp neergezet te worden, maar zij hebben behoefte aan woningen in de nabijheid van zorg, winkels en horeca. Van de VVD begreep spreker dat kwetsbare locaties worden gespaard en dat de verbindingsweg van Roden naar Boerakker wordt geschrapt. Hij zou heel blij zijn als dat het geval was, maar vreest dat dit toch anders in de stukken staat. Dit wordt onderzocht en de provincie mag daarover een beslissing nemen. Er is ook gezegd dat de verdeling tussen het aantal wonin-

gen tussen Roden en Leek vast zou staan, maar in de sheets van de inspraakbijeenkomst staat dat er geen afspraak is over de verdeling van aantallen tussen Leek en Roden. Dat is meegedeeld door één van de projectleiders. De randvoorwaarden van het POP worden absoluut niet in acht genomen, want in alle kanten wil de gemeente bij Roden om de rode contouren heen gaan. Dat is uiterst jammer, want het zijn prachtige gebieden. De regierol van de provincie is heel belangrijk. Er zijn kleine kernen die met hun voorzieningen in stand willen blijven en daarnaast zijn er twee grote plaatsen die hun woningen kwijt willen. Indien daar de woningbouw wordt gerealiseerd, hoeven andere plaatsen niet meer zo hard te groeien, want dan worden er tot 2025 al meer dan genoeg woningen gebouwd. Daarna zijn er alleen maar minder woningen nodig. Het is heel goed dat er niet permanent met gemeenten over aantallen wordt gesproken en dat gemeenten dat niet opgedragen krijgen. Van de gemeente Noordenveld heeft hij wel de indruk dat deze gemeente van alles opgedragen krijgt. Bouwen voor eigen behoefte staat voorop en dat is heel goed. In eerste instantie bedroegen de cijfers 5.800 woningen tot 2020, maar dat werd gecorrigeerd tot 4.000 woningen tot 2020. Maandag hoorde hij weer iets anders, namelijk 3.200 woningen tot 2020. Hij is benieuwd wat het uiteindelijk gaat worden, hoewel de gedeputeerde de cijfers wat los wenst te laten. Hij hoort graag van de provincie of het idee is dat Roden moet gaan verstedelijken, naast de bestaande stedelijke gebieden in Drenthe, of dat Roden een dorp blijft. Hij is vooral voorstander van het laatste.

De heer PETERS kan meegaan met de uitleg en toelichting van de gedeputeerde. Wanneer zijn de beleidsimplicaties te verwachten voor de korte en lange termijn? Ook de inspreker de heer Koekkoek hoort voortdurend andere verhalen en getallen en deze gaan allemaal een eigen leven leiden. Het is hem een lief ding waard indien de provincie iets steviger de regie in handen neemt dan nu het geval is.

De heer LANGENKAMP heeft gehoord dat Hoogezand druk bezig is het woonmilieu aldaar te verbeteren. Dan is dat een reden te meer om daar geen stilstand in de woningbouwopgave aan te brengen, want dan zou daar juist meer woningbouw kunnen worden gerealiseerd. Wordt er nu in Roden wel of niet over die rode contouren gebouwd? Hoe gaat de provincie het bundelingsbeleid en de onderlinge afstemming tussen gemeenten meer afdwingen?

De heer MEDEMBLIK voelt zich als statenlid buitenspel gezet als het gaat om het vellen van een politiek oordeel over dit rapport en de vraag waar en welke woningen er in Drenthe zullen worden gebouwd. Aan de ene kant gaat het om kwaliteit en om leefbaarheid, maar dat wat nu voorligt zijn slechts cijfers en getallen over wat er aan woonwensen in de komende jaren leeft. Als daarin een afweging wordt gemaakt, moet dat met cijfers worden onderbouwd. Het liefst moet dat gebeuren met aantallen per gemeente, verdeeld in categorieën. Nu komt hij niet veel verder dan dat er algemene uitgangspunten voor beleid zijn, namelijk het idee van Drenthe woonprovincie, waarin de kwaliteit centraal staat, maar hij kan dit voor zichzelf niet gaan meten.

De heer BOMHOF heeft het college gevraagd duidelijk te maken waarom Roden-Leek zou moeten groeien, want daar is de korting op de aantallen woningen geen 24%, maar 18% van het gemiddelde. Er is al overleg geweest in de stuurgroep en per gemeente is bekeken op basis van de huidige productie van woningen in die gemeente en de bestaande afspraken met ontwikkelaars hoe groot de woonbehoefte op dit moment is. Per gemeente zullen er dus andere kortingspercentages uit de mouw rollen voor de vermindering van de productie zoals deze in 2004 nog was gepland. De VVD wil weten hoe de onderbouwing en argumentatie heeft plaatsgevonden binnen de stuurgroep, zodat de VVD precies kan zien waar de onderbouwing zit om in Roden-Leek meer te kunnen realiseren. Dat kan nu nog niet en hij verzoekt het college om de gegevens hierover in versneld tempo aan de commissie toe te zenden.

Mevrouw STOEL merkt op dat de vraag over de cijfers van Roden-Leek nog eens wordt beantwoord door de gedeputeerde. De PvdA is van mening dat de bundelingsgedachte uitstekend is. Waar zij niet helemaal duidelijkheid over krijgt is in hoeverre er binnen die bundelingsgedachte wel of niet rekening wordt gehouden met de wensen van de consumenten. De gedeputeerde geeft duidelijk aan dat de

meeste woningen in verstedelijkte gebieden moeten worden gebouwd, maar er is ook een tendens dat veel mensen juist graag in de kleine kernen willen wonen. Kan de gedeputeerde daar verduidelijking over geven?

Mevrouw HAARSMA wil goed luisteren naar de wensen van de woonconsument en daar luisteren de gemeenten ook naar. Uiteraard kan niet iedereen op dezelfde plaats wonen, dus zal er gedifferentieerd met de woningbouw moeten worden omgegaan. Als het gaat om ouderen die dichter bij voorzieningen willen wonen, zouden de gemeenten daarop in kunnen spelen. Dat is in het stedelijk gebied in Hoogeveen anders dan in de gemeente De Wolden in Zuidwolde. Daar zal de provincie samen met de gemeente afspraken over moeten maken. Het is nu eenmaal zo dat Hoogeveen meer kan verdragen dan De Wolden. Zo is dat nu georganiseerd en zo wil zij dat houden. De heer Bomhof wil graag weten hoe het college tot de cijfers is gekomen, maar spreekster heeft een ander voorstel. Zij stelt voor dat de commissie een toelichting zal krijgen op enig moment als het gaat om de vertaalslag naar de gemeenten van de bijgestelde woningbouwcijfers en het college zal daarover op enig moment een voorlichtingsbijeenkomst organiseren.

De heer BOMHOF merkt op dat de besluitvorming in Noordenveld en Leek in snel tempo door gaat. Daarom heeft hij graag snel die cijfers voor dit bijzondere geval.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat de afspraak was dat de commissie vorige week vrijdag de woningbouwprogrammering van de Regio Assen-Groningen in de mailbox zou krijgen. Spreekster ging ervan uit dat de commissie dit al zou hebben ontvangen en zegt toe dat dit morgenochtend alsnog per e-mail zal worden verzonden. Daarnaast houdt zij overeind dat zij nog eens een nadere toelichting zal geven over de cijfers. Verder adviseert zij de heer Medemblik om raadslid of wethouder te worden, want de provincie bouwt geen woningen maar de gemeente. De provincie is wel verantwoordelijk voor wat er in de provincie gebeurt met betrekking tot wonen en dat vindt zij een belangrijk fenomeen. Als het gaat om Hoogezand-Sappemeer, moeten daar per jaar 235 woningen per jaar worden gerealiseerd, dus daar is absoluut geen sprake van stilstand. Ook daar wordt per jaar gewoon doorgebouwd. Spreekster heeft zojuist aangegeven dat de provincie aan de vooravond van nieuw omgevingsbeleid staat. Zij is heel druk met gemeenten in gesprek over de nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening en is druk bezig met het woonbeleid. Zij kan niet nu al zeggen wanneer dat is afgerond, want het gaat om een proces dat in gang is gezet. Spreekster denkt aan het einde van het jaar al een heel eind te zijn opgeschoten.

(De voorzitter schorst de vergadering van 18.00 uur tot 18.25 uur.)

## 13. Statenstuk 2008-314; vaststelling gewijzigde Reglementen voor de waterschappen Hunze en Aa' s, Noorderzijlvest, Reest en Wieden en Velt en Vecht

De heer HOEKSTRA spreekt namens de Milieufederatie Drenthe en de terreinbeherende natuurbeschermingsorganisaties in Drenthe (bijlage 3).

De heer LAMMERS merkt op dat met het vaststellen van het nieuwe reglement in de staten een proces wordt beëindigd dat voortvloeit uit de nieuwe waterschapswet. Over het algemeen is het CDA tevreden met de resultaten. Er is een kleiner algemeen bestuur en een beperking van het dagelijks bestuur tot vier leden. De vertaling van belang naar economische waarde is iets waarover gediscussieerd kan worden, maar hij kan zich er wel in vinden. Het is in ieder geval redelijk objectief en transparant. Het is een breed gedragen voorstel dat in overleg met het IPO en de Unie van Waterschappen tot stand is gekomen. Het betreft een samengaan van algemene en functionele democratie en er is in ieder geval een vertaling van het begrip Belang gekomen, want dit staat erg centraal. Verder is hij tevreden met de aanwijzing van het LTO als aanwijzende organisatie voor de categorie ongebouwd. In ieder geval is de manier waarop zaken zijn opgezet niet onnodig duur, want uiteindelijk belandt de rekening bij de burger. Het is goed dat er binnen de waterschappen niet met kiesdistricten wordt gewerkt, want de gekozen

benadering is toch wel wat beter. Hij heeft geen problemen met de verdeling van de geborgde zetels. Uit de zienswijze blijkt inderdaad dat er een strijd is met de oude trits van belang-betaling-zeggenschap die nu gedeeltelijk is opgeknipt. Hij heeft waardering voor de zienswijzen die zijn ingebracht en is blij met de afhandeling daarvan door het college. Het CDA hoopt dat ook de aanpalende provincies tot een zelfde vaststelling van de reglementen zullen komen. Daarnaast hoopt hij dat de waterschapsverkiezingen een feest voor de democratie zullen zijn.

De heer WESTERHOF sluit zich aan bij het verzoek van de inspreker en gaat ook voor Twee voor groen. Dat doet hij alleen al vanwege het feit dat ten opzichte van tien jaar geleden sprake is van intensieve samenwerking tussen de groene organisaties en de boeren. Dat moet ook terug te vinden zijn in de weerspiegeling en de samenstelling van de geborgde zetels.

De heer BALTES gaat akkoord met de manier waarop uitvoering wordt gegeven aan de noodzakelijke gevolgen van de nieuwe waterschapswet. Ook in de uitkomsten kan hij zich grotendeels vinden. Dat niet is gekozen voor kiesdistricten juicht spreker toe. Dit is een belangrijke stap op weg naar democratische waterschappen. Er vindt een verschuiving plaats van functioneel bestuur naar meer algemeen bestuur. Als het aan de eerste kamer had gelegen, was dit de laatste keer geweest dat sprake is van geborgde zetels. Op advies van de Eerste Kamer heeft staatssecretaris Huizinga aangekondigd dat er een commissie komt die de verkiezingen zal evalueren en die zich zal buigen over de positie van waterschappen in het openbaar bestuur in Nederland. Deze commissie zal ook advies uitbrengen over de vraag of de volledige omslag richting een algemeen bestuur kan worden gemaakt over een aantal jaren. De komende jaren zal er nog wel sprake zijn van geborgde zetels en daar wil hij toch nog even bij stilstaan. Het gaat daarbij vooral om de wijze waarop het aantal is vastgesteld en de manier waarop zij zijn verdeeld. Bij de verdeling is volgens de toelichting steeds uitgegaan van de economische waarde als objectieve verdeelsleutel. Deze keuze op zich stelt hij niet ter discussie, maar wel is hij van mening dat dit criterium nogal eenzijdig is toegepast. In de toelichting geeft het college aan dat "de aard en omvang van het belang of de belangen die een categorie heeft bij de uitoefening van de taken van het waterschap moet op grond van de wet in aanmerking worden genomen bij de bepaling van het aantal vertegenwoordigers van elk van de geborgde categorieën. De omvang van de betaling door een categorie is volgens de memorie van toelichting als zelfstandig criterium uit het wetsartikel geschrapt omdat het geen direct afwegingscriterium meer is voor de mate van zeggenschap. Het accent ligt tegenwoordig op enerzijds de relatie tussen belang en betaling en anderzijds op de relatie tussen belang en zeggenschap en minder op de relatie tussen betaling en zeggenschap Met het verdwijnen van de symmetrie in de categorieën bij betaling en zeggenschap is een directe relatie immers niet meer mogelijk. Volgens de memorie van toelichting op pagina 16 bij het wetsvoorstel, kan de omvang van de betaling slechts een rol spelen als controlefactor". Ook in de reactie van het college op de verschillende zienswijzen komt deze redenering steeds terug en het gaat dus om de aard en omvang van het belang en dat wordt volgens het college uitsluitend bepaald op grond van de economische waarde. Vooral de Kamer van Koophandel heeft een zienswijze ingebracht die een beroep doet op een bredere toepassing en interpretatie van het begrip Belang. De Kamer van Koophandel stelt dat bij de verdeling van er niet alleen moet worden gekeken naar het totaal van de economische waarde, maar ook het aandeel in de betaling dient een rol te spelen. Hij vraagt een reactie van de gedeputeerde. Het aantal geborgde zetels is bij Reest en Wieden hoger dan bij de rest, namelijk acht in plaats van zeven, terwijl dit waterschap zeker niet het grootste is. Wat is de reactie van het college daarop?

De heer KUIPERS merkt op dat het landschap de parel van deze provincie is. Er zijn vele organisaties die zich dat aantrekken en zich daar hard voor maken. Dat zijn verschillende organisaties als de landbouw, de groene organisaties en zo zijn er nog meer te noemen. Juist daar zit bij dit voorstel een knelpunt. Als hij het voorstel leest en de antwoorden op de zienswijzen, wordt geen recht gedaan aan de toegevoegde waarde die de groene organisaties kunnen leveren aan het bestuur van het waterschap. Hij ziet niet in wat het verschil is tussen één geborgde zetel bij de groene organisaties en vier bij de landbouw. In zijn optiek geven beide groeperingen een even zinvolle bijdrage aan het geheel en de ver-

houding is dan ook zoek. Zijn fractie is er voorstander van dat de groene organisaties één zetel extra krijgen, zodat zij er in plaats van één, twee hebben. Hiermee wordt enerzijds recht gedaan aan het belang van de inbreng van de groene organisaties en zit er volgens spreker meer evenwicht. Ook hij is blij dat er niet met kiesstelsels wordt gewerkt, omdat daarmee het democratische gehalte nog verder wordt uitgehold.

Mevrouw VAN DE VIJVER stemt niet in met ten minste één artikel uit het voorliggende reglement en dat is het artikel waarin is vastgelegd uit hoeveel zetels het bestuur van het waterschap zal bestaan en hoe de verdeling zal zijn. Zij begrijpt daar niets van. Het is een dik stuk waarin veel woorden zijn besteed om uit te leggen hoe de gezamenlijke colleges zijn gekomen tot een voorstel om een verdeling tem aken die er in alle gevallen op neer komt dat de natuur één zetel krijgt. Van de geborgde zetels, minimaal zeven en maximaal negen is vastgesteld dat er in iedere categorie in ieder geval één moet zijn en dat in de verdeling moet zijn aangegeven het belang dat een bepaalde categorie heeft bij de uitvoering van de werkzaamheden door het waterschap. Zij wil in dat geval op zijn minst weten wat de economische aarde is van natuur? De prijs per vierkante meter of per hectare van ongebouwde grond, zoals landbouwgebied, ligt vast. Dat wordt in de vrije markt bepaald en is informatie die te verkrijgen is bij iedere willekeurige agrarische makelaar. Wat de prijs van een bedrijfsgebouw is, kan ook worden opgevraagd en daar wordt de economische waarde aan gerelateerd. Wat is nu de waarde van een hectare natuurgebied? Kan de provincie daar wel een waarde aan hangen? Er zijn dan veel verschillende waarden. Hoe moet dat dan zijn plek vinden in de verdeling zoals die nu wordt gemaakt en waarom kiest de provincie er dan voor dit alleen op de economische waarde vast te pinnen en alle andere dingen, zoals de maatschappelijke waarde, terzijde te schuiven? Bij die economische waarde wordt ook heel sterk vastgehouden aan wat het zou opbrengen als het wordt verkocht. Economische waarde kan ook heel goed worden vertaald in de bijdrage aan het bruto nationaal product en dan bedoelt spreekster dat natuur juist voor Drenthe, de provincie die vooral haar economische ontwikkeling wil zoeken in toerisme en recreatie, een enorme waarde. Zij vindt daar helemaal niets van terug. Het belang van de natuur en daar waar het gaat om de werkzaamheden van het waterschap, is nergens terug te vinden. Zij vraagt op welke manier de verdeling tot stand is gekomen. Zij wil het sommetje graag zien.

De heer MEDEMBLIK geeft aan dat een van de hoofdredenen van de nieuwe wetgeving de vergroting van het democratisch gehalte is. Indien er op die manier naar het stuk wordt gekeken, is daar een weg ingeslagen en dan moet dat proces niet worden verstoord. Spreker heeft het gevoel dat uit de niet geborgde zetels moet blijken hoe groot het belang daarvan is. Dat kan niet worden afgedwongen door de borging van de zetels. Naast de geborgde zetels is het ook mogelijk om via vrije verkiezingen zetels te krijgen. Spreker zit daarom met hetzelfde dilemma als de andere sprekers, namelijk dat de economische waarde als grondslag voor de toekenning van geborgde zetels voor natuurhectares niet is te bepalen, aangezien er voor natuurhectares geen markt is. Dat wordt wel gedaan, maar is niet onderbouwd met courante marktcijfers. Een uitleg van het college zou dus welkom zijn.

Mevrouw KLIP antwoordt dat deze discussie de discussies illustreert die spreekster ook heeft gehad in de artikel 3-overleggen. Spreekster probeert om uit de welles-nietesdiscussie te blijven, want alle argumenten die in die artikel 3- en artikel 4-overleggen zijn genoemd, dus met de waterschappen, en ook alle argumenten van de commissie, bevatten enige mate van redelijkheid, maar indien er aan één draadje van dit broze compromis wordt getrokken, gaat er aan de andere kant weer iets scheef. Onparlementair geformuleerd is de manier waarop nu de waterschapsbesturen tot stand komen een gedrocht. Dat vinden heel veel mensen en de achterliggende gedachte van de nieuwe waterschapswet is dat er een zo’n groot mogelijke vorm van algemene democratie toegepast moet worden om die waterschapsbesturen samen te stellen. De manier waarop het nu gebeurt, hinkt op twee gedachten. Aan de ene kant zijn er bepaalde vastgestelde categorieën die belang hebben bij het werk van het waterschap die een zetel krijgen in het bestuur en aan de andere kant wordt erkend dat met de wens tot een grotere democratiseringsslag de waterwereld veranderd is en er dus op een andere manier moet worden gekeken wie er allemaal belang heeft bij het werk van een waterschap. Immers, vroeger werd het gehele

bestuur samengesteld uit mensen afkomstig uit vastgestelde categorieën. Nu worden bijvoorbeeld de natuurorganisaties in ieder geval toegevoegd, terwijl deze geen zetels hadden in het waterschapsbestuur. De wereld is alleen zo veranderd dat er met de problematiek van de verdroging wel degelijk een belang bestaat bij de terreinbeherende instanties, maar ook alle inwoners hebben steeds meer belang bij het werk van het waterschap. Het overleg met de waterschappen heeft langs de koninklijke weg plaatsgevonden. Er is gesproken met vier interprovinciale waterschappen, wat tegenwoordig grote professionele organisaties zijn, evenals met de provincies Groningen en Overijssel. De provincie Drenthe heeft het dus niet alleen voor het zeggen en ook de waterschappen verdienen in haar optiek ruimte in de discussie over hoe hun bestuur wordt samengesteld, waarbij spreekster wel aangeeft dat de staten bepalen hoe de waterschapsbesturen eruit zien. Er zijn dus heel veel verschillende belangen en de discussie die hier nu wordt gevoerd toont dat ook aan. Er is een aantal uitgangspunten, namelijk een kleiner algemeen bestuur, geen kiesdistricten en het zo klein mogelijk houden van het aantal geborgde zetels tot maximaal acht. Dat heeft ertoe geleid dat in de overleggen met de waterschappen is geschoven door de provincie, vanwege het feit dat rekening moest worden gehouden met alle belangen. Zo hebben in het waterschapsbestuur van Velt en Vecht de bedrijven een zetel extra gekregen ten koste van het voorstel van Velt en Vecht om de natuur daar twee zetels te geven. In Reest en Wieden is helemaal veel geschoven, want daar komt geen 25-koppig algemeen bestuur, maar een 23-koppig algemeen bestuur. Reest en Wieden wilde ook graag kiesdistricten en iedereen is het met spreekster eens dat dit niet de bedoeling was. Ook het dagelijks bestuur is daar lager uitgevallen dan Reest en Wieden aanvankelijk wilde, terwijl in Hunze en Aa het dagelijks bestuur juist twee zetels groter is geworden. Waarom is gekozen voor economische waarde als basisprincipe? De nieuwe waterschapswet zegt dat het heel duidelijk moet zijn voor de burger en dat er een transparante manier van kostenberekening moet zijn, evenals hoe een dergelijk bestuur in elkaar moet worden gezet en wat de criteria daarvoor zijn. Het IPO heeft ook aangegeven dat economische waarde een goed criterium is om tot een verdeling van de geborgde zetels te komen. Alle twaalf provincies hebben dat ook gedaan. De heer Baltes haalt de memorie van toelichting aan, waarin staat dat als bijstellende factor ook het element van de betaling kan worden gebruikt. Daar is wel naar gekeken. Bedrijven worden bijvoorbeeld aangeslagen naar vervuilingseenheden en daar zitten zoveel gradaties in dat het niet mogelijk is om dit één op één door te vertalen. Er zijn ook allerlei niet financiële argumenten die kunnen worden gebruikt bij het toerekenen van de geborgde zetels, zoals de waarde van groen. Ook kan er worden gekeken welke categorie nu direct betrokken is bij de gigantische opdrachten die er voor de komende jaren op watergebied op stapel staan, zoals de Kaderrichtlijn water (KRW), het Nationaal Bestuursakkoord Water en het Regionaal Bestuursakkoord Water. Dan komt zij weer bij een andere categorie uit die daar in de bedrijfsvoering mee te maken krijgt. Als zij kijkt wat die opdrachten betekenden, gebeuren er juist ontzettend veel goede dingen in de natuurgebieden. Er zijn dus veel meer bijstellende factoren dan alleen de betaling vanuit het bedrijfsleven waar de heer Baltes over spreekt. Dat betekent dat alle argumenten die een zekere redelijkheid maar ook een zekere tegenstrijdigheid hebben, naast elkaar en op elkaar zijn gelegd. Met de desbetreffende provincies is afgesproken dat na veel discussie is gekozen voor het voorliggende voorstel. Overigens, voor degenen die weten hoe de samenstelling van de waterschapsbesturen tot stand is gekomen, lijkt het hoogstwaarschijnlijk dat de evaluatie van de staatssecretaris ertoe zal leiden dat het over vier jaar anders gaat. Iedereen is er namelijk van overtuigd dat dit een tijdelijke fase is, wat niet betekent dat dit niet zorgvuldig moet worden gedaan.
Dat de groene organisaties hun verantwoordelijkheid willen nemen in de waterschapsbesturen is iets waar spreekster niet aan twijfelt. Zij kent alle groene organisaties als prettige en meedenkende partijen. Deze organisaties hebben in ieder geval één zetel in de besturen en zij sluit zich aan bij de heer Medemblik dat een groot aantal zetels via vrije verkiezingen tot stand komen. Zo is Natuurmonumenten landelijk bezig om een lijst op te stellen en zo zijn er meer organisaties die dat doen. Spreekster heeft een wat andere manier van besturen dan gedeputeerde Bleker en gebruikt meestal niet haar collega's van de provincie om de eigen staten te woord te staan, maar misschien is het goed om te melden dat spreekster naar aanleiding van alle zienswijzen en discussies in de staten van Groningen en Drenthe toen zij het concept aan de staten heeft voorgelegd, een extra overleg heeft gehad met de heer Bleker, waarvan een verslag is gemaakt. In dat verslag staat dat "gezamenlijk tot de conclusie is gekomen dat

gezien de inhoud van de reacties en de verschillende aard en tegenstrijdigheid van die reacties, evenals de opstelling van de waterschappen in het artikel-4-overleg, er geen aanleiding is het totale aantal zetels en de zetelverdeling anders vorm te geven". De heer Bleker is mogelijk tussen dit gesprek en zijn brief aan de staten van Groningen anders gaan denken, maar dit zijn de letterlijke afspraken die zij met hem heeft gemaakt. De heer Westerhof gebruikt als argument dat er een goede samenwerking met de boeren is en dat er daarom twee zetels voor de groene organisaties zouden moeten zijn. Het een is niet strijdig met het ander, want er wordt goed met boerenorganisaties samengewerkt, maar dat gebeurt op een groot aantal terreinen en dat hoeft niet per se via een geborgde zetel in het waterschapsbestuur. Spreekster heeft al uitgelegd aan de heer Baltes dat over de reden waarom de betaling niet als argument wordt genomen, er in de stukken voldoende staat waarom dat niet is gedaan. Als dat wel zou zijn gedaan, zou daar ook weer een controlefactor op moeten worden losgelaten terwijl de betaling enkel een bijstellend aspect is. Daarnaast zouden ook boerenorganisaties en groene organisaties allerlei niet financiële aspecten kunnen aanvoeren die mee kunnen worden genomen in het bijstellen van de basis waar de twaalf provincies gezamenlijk voor hebben gekozen. Zoals gezegd is in de overleggen met de waterschappen ook gewoon geluisterd naar wat de waterschappen wilden. Er is dus een aantal zaken bij Reest en Wieden aangepast, namelijk zowel de omvang van het dagelijks bestuur als het algemeen bestuur. De acht geborgde zetels zijn bij Reest en Wieden op basis van argumenten die ook in de stukken staan, zo gelaten. De groene organisaties kunnen een goede bijdrage leveren aan de waterschappen, maar er moesten een keuze en een verdeling worden gemaakt. Groene organisaties bewijzen dagelijks in allerlei overleggen die de provincie met hen voert, wat hun toegevoegde waarde is. Uiteindelijk is er voor een criterium gekozen en zij vindt dan ook niet dat de vertegenwoordiging van de groene organisaties in de waterschapsbesturen geen recht doet aan de waarde van deze organisaties. Er is een som gemaakt op basis van de economische waarde en aan de hand van de percentages die dit met zich meebrengt kan worden bepaald hoe de zetelverdeling tot stand is gekomen. Die rekensom zal spreekster mevrouw Van de Vijver toesturen. Hierbij zou het bruto nationaal product of het bruto Drents product tot uitgangspunt kunnen worden genomen, maar dat is zo niet gedaan omdat de waterschapswet vereist dat de rekensom heel transparant is en het IPO heeft besloten om het zo te doen.

Mevrouw VAN DE VIJVER vraagt hoe de gedeputeerde dan komt aan de economische waarde van een hectare natuurgebied.

Mevrouw KLIP zegt toe dat zij de berekening van de economische waarde van een hectare natuurgebied met de rekensom aan de commissie zal toesturen.

De heer TIMMERMAN merkt op dat de gemiddelde landbouwgrond € 4,00 per $m^2$ kost en de gemiddelde bosgrond kost € 1,00 per $m^2$.

De heer HORNSTRA merkt op dat het niet om die gegevens gaat. Bosgrond heeft een recreatieve functie en levert aan het bruto Drents product een hogere bijdragen dan de landbouwgrond waar de heer Timmerman op doelt.

Mevrouw KLIP wijst erop dat in de stukken de argumentatie staat die is opgesteld op basis van de brief die namens de milieufederatie en een aantal organisaties is gestuurd. Het is in ieder geval nieuw dat de groene organisaties als categorie voor de geborgde zetels worden genoemd in de waterschapsbesturen. Bovendien is het zo dat de belangen van de groene organisaties in deze provincie zeer worden gekoesterd en dat komt vooral door al die waterprojecten die plaatsvinden in Drenthe, wat ten koste van agrarische grond gaat.

Mevrouw VAN DE VIJVER vraagt of het landbouwgebied niet ook wordt gekoesterd? Waarom wordt dit als argument gebruikt om aan te geven dat één zetel voor de groene organisaties wel voldoende is, terwijl spreekster dat de gedeputeerde niet hoort zeggen bij de andere organisaties? Indien de groene

organisaties echt worden gekoesterd, is dat een argument om deze organisaties juist een grotere stem te laten hebben in de waterschapsbesturen.

Mevrouw KLIP antwoordt dat er is gekozen voor de economische waarde zoals deze is afgesproken in IPO-verband en daarnaast is gekeken naar een aantal niet-materiële aspecten. Zij probeert dan ook alleen nog een nadere invulling van die niet-materiële aspecten te geven. Het is niet zo dat in deze provincie de ene organisatie meer wordt gekoesterd dan de andere, want dat zegt spreekster niet. Bij het vinden van een compromis met zoveel partijen, zijn er altijd partijen die het niet helemaal naar de zin is. Toch is daar uitermate zorgvuldig mee omgegaan.

TWEEDE TERMIJN

De heer HOEKSTRA merkt op dat het huidige voorstel voor het waterschapsbestel inderdaad iets van een gedrocht heeft. Hij voelt wel iets voor die uitspraak, maar zijn betoog was om er niet nog meer een gedrocht van te maken. Door de verdeling van de geborgde zetels ontstaat er namelijk meer onevenwichtigheid. Feit blijft dat er in Reest en Wieden 30% van de zetels naar de bedrijfseconomische belangen gaat, dan is er gezien vanuit het democratische gehalte minder sprake van evenwichtigheid. Hij vraagt om een soort correctie. Met economische waarde wordt dan ook niet uitgekomen. In de beantwoording van de gedeputeerde voelt spreker heel veel ruimte om met niet-materiële aspecten rekening te houden en de staatssecretaris zegt nadrukkelijk dat er ruimte is voor provincies met meer of minder natuur om dat ook te doen. In de Randstad zou dat er dus anders uit kunnen zien dan in Drenthe. Als tweede is er gezegd dat het om een broos compromis gaat, maar hij voelt dat niet zo als het gaat om de belangen van natuur, landbouw en bedrijfsleven. Hij voelt het eerder zo dat hoe constructiever een partij zich opstelt, hoe minder zetels deze partij in het waterschapsbestuur krijgt. Hij vindt dit dus een onevenwichtig voorstel, want de groene organisaties krijgen niet als enige een geborgde zetel in het waterschapsbestuur. Ook landbouw en bedrijfsleven hebben onder het huidige bestel geen geborgde zetel en krijgen het straks wel. Er is zelfs een aantal partijen met veel meer geborgde zetels. Hij hoort dat er in Velt en Vecht wel sprake is geweest van twee geborgde zetels voor natuurbescherming en dat doet hem deugd. Het is hem bekend dat de colleges dit standpunt hebben, maar in Groningen ligt nog steeds een motie voor waarin de politiek aangeeft dat het toch anders moet. Duidelijk is dus dat de colleges dit standpunt hebben, maar in Groningen is er nog wat beweging. Hij blijft dus bij zijn aansporing om de geborgde zetels voor natuur naar twee te brengen. Op het totaal aantal zetels zal dit ten goede komen aan het gehele proces, inclusief de verkiezing voor gekozen zetels.

Mevrouw KLIP vraagt hoe die commissieleden die in eerste termijn hebben aangegeven voor twee zetels voor de groene organisaties te zijn, dat vertaald willen zien. Moet er dan bij iemand anders iets af, zodat de economische waarde helemaal los wordt gelaten? Of moet het algemeen bestuur groter worden?

De heer KUIPERS heeft een schrijven voor zich liggen van de staten van de provincie Groningen waarin wordt gerefereerd aan de motie die zij op 27 juni 2007 hebben aangenomen, waarin wordt aangegeven dat de staten in meerderheid kiezen voor de verdeling 3-2-2 en dat zijn er samen 7, net zoals Drenthe 4-2-1 had. In datzelfde schrijven staat aan het eind dat wanneer de staten van Drenthe een afwijkend standpunt hebben ten opzichte van de staten van Groningen, de minister van verkeer en waterstaat gaat beslissen. Er moet worden voorkomen dat een besluit hierover in handen wordt gegeven van het ministerie. Het stuk is nu nog een A-stuk, maar spreker stelt voor om er een B-stuk van te maken dat in de staten zal worden besproken. Hij is er in ieder geval voor om de groene organisaties twee zetels te geven en om een conflict te voorkomen kan hij zich voorstellen dat ook deze staten besluit nemen tot een verdeling van 3-2-2. Daarmee wordt het algemeen bestuur niet uitgebreid en wordt recht gedaan aan de visie van zijn fractie en van meerdere fracties. Zijn fractie zal in de eerstkomende statenvergadering met een initiatiefvoorstel komen.

De heer BALTES hoort niet in de groep die per definitie wil dat de natuurorganisaties twee zetels zullen krijgen. Overigens zegt hij ook niet dat het uitgesloten is. De betaling meenemen als controlefactor is niet iets waar spreker het zonder meer mee eens is. Hij heeft geciteerd uit de toelichting en dat is dus de mening van het college, namelijk dat dit element hooguit kan worden gebruikt als controlefactor. Daarbij wordt gerefereerd aan de memorie van toelichting. Spreker heeft die memorie ook doorgenomen en citeert een ander stuk, namelijk dat "de omvang van de betaling door een categorie als zelfstandig criterium uit het wetsartikel is geschrapt omdat het met de huidige invulling van de trits geen direct afwegingscriterium meer is voor de mate van zeggenschap." Daar is spreker het over eens. Verder staat er dat "met het verdwijnen van de symmetrie in de categorieën bij betaling en zeggenschap een directe relatie immers niet meer mogelijk is". Daar is spreker het ook al mee eens. In diezelfde memorie van toelichting staat echter ook dat "dat niet wil zeggen dat het buiten beschouwing zal blijven in de afweging. De omvang van de betaling is immers ook afgeleid van de mate van belang van de categorie en kan als zodanig nog steeds worden gezien als een, zij het globale, indicator." Hier wordt een handreiking in de memorie gedaan om de betaling wel degelijk mee te wegen. Hier staat niet dat het één op één moet worden doorvertaald, maar wel dat het als beoordelingscriterium kan worden meegenomen. Spreker begrijpt uit de motivatie van de gedeputeerde dat deze handreiking bewust niet is gebruikt.

De heer LANGENKAMP vraagt wat de VVD nu zelf wil.

De heer BALTES zou dit niet inbrengen als hij hier geen kern van waarheid in zou zien. Als het komt tot een andere verdeling van de geborgde zetels, is voor hem ook bespreekbaar dat voor de categorie Bedrijven er een zetel bij komt in Noorderzijlvest en Hunze en Aa’s.

De heer LAMMERS merkt op dat er over extra zetels voor groene organisaties voor de zomer van 2007 een motie in stemming is gebracht en een meerderheid in de staten van Drenthe was toen niet voor een extra groene zetel. Het CDA zal dat standpunt niet veranderen. Spreker heeft namelijk geen antwoord op de vraag van mevrouw Klip over hoe de verdeling er dan moet uitzien als de groene organisaties twee zetels krijgen. Daarnaast voorziet spreker met gedeputeerde dat het mogelijk over vier jaar allemaal weer heel anders is, want die evaluatie zal beslist wat gaan opleveren. Hij heeft wel enige sympathie voor het betoog van de heer Baltes, maar wil eigenlijk niet tornen aan de voorgestelde zetelverdeling, want als dat wel gebeurt, wordt er een steen uit een bouwwerk gehaald waardoor het hele gebouw wankelt.

De heer MEDEMBLIK vindt dat er best meer vertrouwen zou mogen zijn in de democratie. Indien de keizers natuur belangrijk vinden, komt dit in de diverse programma’s en de verkiezingslijsten terug. Wat nu voorligt is voor zijn gevoel ook geen eindproduct, want dat is de volledige ontborging van de zetels. Wat nu is bereikt is het hoogst haalbare en als daaraan wordt gepeuterd, dan blijft er van het bouwwerk niets over. Hij kan zich voorstellen dat er in de discussie die plaatsvindt wordt vastgehouden aan iets wat meetbaar is en dan komt hij bij waarden in het economisch verkeer uit, ook al is dat in alle gevallen niet altijd volledig te onderbouwen. Er is geen andere methodiek, want als het maatschappelijk belang moet worden gemeten, dan is dat moeilijk meetbaar. Hij stemt dus in met het voorliggende voorstel.

Mevrouw VAN DE VIJVER merkt op dat het op dit moment kan gebeuren dat de provincie Groningen een ander besluit neemt dan de provincie Drenthe. Beide provincies hebben moties van gelijke strekking behandeld, maar daar is verschillend over besloten, want Groningen heeft de motie aangenomen en Drenthe heeft de motie afgewezen. Het is goed denkbaar dat straks de staatssecretaris de knoop doorhakt. Is dat wat de heer Medemblik bedoelt met dat het nu maar moet gebeuren?

De heer MEDEMBLIK antwoordt ontkennend. De manier waarop de drie belangen plaats krijgen in een waterschapsbestuur is iets waarvan hij heeft gezegd dat dit maar moet gebeuren, namelijk dat dit via verkiezingen tot uiting moet komen.

Mevrouw VAN DE VIJVER merkt op dat geborgde zetels niet via verkiezingen worden vergeven.

De heer MEDEMBLIK bedoelt dat bij de verkiezingslijsten straks tot uiting kan komen welk belang welke partij het hoogst acht. Dat gaat wel degelijk via verkiezingen.

De heer WIJBENGA vraagt wat de ChristenUnie vindt van één of twee zetels voor de groene organisaties.

De heer MEDEMBLIK antwoordt dat de kans dat zijn fractie afwijkt van de eerder ingenomen stelling over de ingediende motie, niet zo groot is.

De heer WESTERHOF sluit zich in grote lijnen aan bij de opmerkingen van de heer Kuipers, met dien verstande dat er binnen het wettelijk kader ruimte is voor een extra zetel. Indien bij een blijvend verschil tussen Drenthe en Groningen de staatssecretaris de knoop doorhakt, is de kans groot dat dit ten koste van de landbouw zal gaan, nu de landbouw op dit moment het grootst aantal zetels bezet. De kans dat daar wat afgaat is vele malen groter dan dat er een zetel voor de groene organisaties bij komt.

Mevrouw VAN DE VIJVER heeft de gedeputeerde gehoord over het koesteren van de natuurbeschermingsorganisaties. Spreekster wil de extra belangen die zij vertegenwoordigen meenemen en heeft waardering voor de bijdrage die deze organisaties leveren bij zaken als waterberging. Toch krijgen die organisaties maar één zetel, en dat is de zetel die wettelijk is vastgelegd en niets meer. Van de heer Hoekstra heeft spreekster begrepen dat de organisaties dit zelf niet zien als koestering en waardering. Spreekster heeft in haar motie bij de algemene beschouwingen neergelegd hoe zij de zetelverdeling zou willen zien en dat hield een herschikking in van de zeven of acht zetels die er zijn. De grootste categorie levert dan wat in ten behoeve van de kleine categorie. Er is ook een andere optie, namelijk de uitbreiding van het totaal aantal zetels van 23 naar 24, en die ene kan dan binnen het aantal geborgde zetels aan de natuur worden gegeven. Dan hoeft niemand van de andere categorie iets in te leveren en het totaal aantal zetels van het algemeen bestuur wordt daarmee maar met één vergroot. Op die manier wordt nog altijd 20% beneden het maximum toegestane aantal van 30 gebleven. Dat is toch een mooie verkleining? Iedereen is dan tevreden.

De heer KUIPERS merkt op dat hij hierin mee zou kunnen gaan, maar dit voorstel staat wel op gespannen voet met de motie die in de staten van Groningen is aangenomen, waardoor de kans aanwezig blijft dat de staatssecretaris gaat ingrijpen.

Mevrouw VAN DE VIJVER antwoordt dat de Groninger commissie vandaag ook vergadert en ook deze provincie moet nog een beslissing nemen. Er ligt een schone taak voor de staten om te kijken in hoeverre ook Groningen gevoelig zou zijn voor een dergelijk voorstel.

De heer MEDEMBLIK meent zich te herinneren dat het aantal zetels een oneven aantal moet zijn.

Mevrouw VAN DE VIJVER antwoordt dat het maximum 30 mag zijn en dat is ook een even getal.

Mevrouw KLIP antwoordt dat zij de commissie ontraadt om al deze acties te ondernemen. Zij is blij met de steun van het CDA en de ChristenUnie. Wat zij zojuist zij over een extra zetel voor de groene organisaties, geldt zeker ook voor de categorie bedrijven, want ook hen staat het vrij om via een eigen lijst een behoorlijk aantal van die andere zetels binnen te halen. Zo is de nieuwe waterschapswet ook bedoeld. Verder spreekt de commissie steeds over de provincie Groningen, maar een gewijzigd voorstel heeft ook gevolgen voor de twee waterschappen waarvan het grondgebied deels in Overijssel ligt. Nogmaals, indien de staten aan één draadje gaan trekken, valt het hele haakwerkje uit elkaar en dan zal de staatssecretaris bij alle vier waterschappen gaan ingrijpen. Toevoeging van een extra zetel voor de groene organisaties heeft dus effecten in zowel Groningen als Overijssel en vergroot de kans dat de staats-

secretaris uiteindelijk de knoop zal doorhakken. In de memorie van toelichting staat ook dat de "provincie de mate van diversiteit van belangen binnen de categorieën kan betrekken bij de bepaling van het zetelaantal". Dat is niet alleen de betaling, maar betreft ook al de niet-materiële aspecten. Wellicht dat spreekster dan de verkeerde accenten heeft gelegd dat de nadruk zo op het koesteren van de groene organisaties is komen te liggen, maar wat zij bedoelt te zeggen is dat voor alle organisaties ook een aantal niet materiële aspecten een rol speelt. Niet alles kan in een vakje worden gestopt en om tot een compromis te kunnen komen is het nodig dat er wordt uitgegaan van een aantal meetbare criteria. Na heel veel heen en weer gepraat is voor dit compromis gekozen, waarbij recht is gedaan aan alle belangen van iedereen. Zij roept met klem op om niet aan het haakwerkje te gaan trekken.

De heer MEDEMBLIK kan aan zijn woorden in tweede termijn niet de conclusie verbinden dat hij de gedeputeerde onvoorwaardelijk steunt.

De VOORZITTER concludeert dat dit stuk niet als A-stuk, maar als B-stuk zal worden besproken in de eerstvolgende vergadering van de staten. Acties van de kant van de commissie worden met belangstelling afgewacht.

**14. Brief van 19 december 2007 over de vervoerscapaciteit hoogspanningsnet**

De heer BUREMA spreekt in namens de Milieufederatie Drenthe en de Stichting "Het Drentse Landschap". Hij vraagt aandacht voor de grote maatschappelijke waarden in het Reestdal en in het Oude Diep. In het nu geldende POP heeft een afweging plaatsgevonden tussen de economische belangen aan de ene kant en de belangen van natuur en landschap aan de andere kant. Daarin is toen de keuze gemaakt dat de waarden van natuur en landschap zo zwaar zouden moeten wegen dat de bestaande hoogspanningslijn door het Reestdal zou moeten verdwijnen. Hij constateert dat nu een keuze voorligt deze lijn te handhaven. Hij snapt dat er op dit moment zware maatschappelijke belangen spelen op het gebied van energievoorziening. Hij kan zich ook voorstellen dat de provincie in deze belangenafweging het onderspit heeft gedolven ten opzichte van de belangen die op landelijk niveau spelen. Hij kan begrip opbrengen voor de keuze die nu is gemaakt voor de korte termijn. Hij heeft alleen problemen met het feit dat nu dreigt dat ook op lange termijn de lijn blijft gehandhaafd en dat het belang van landschap en natuur van deze gebieden ondergeschikt wordt gemaakt aan het economisch belang. In het kader van het POP is het een afweging geweest en als hij kijkt naar de huidige situatie, dan is het natuurwetenschappelijk en landschappelijk belang van dit gebied alleen maar zwaarder gaan wegen, want het gebied is aangewezen als onderdeel van de ecologische hoofdstructuur (EHS) en er is veel geld in de waarden van die gebieden geïnvesteerd. Hij pleit ervoor om op lange termijn - en hij denkt hierbij ook op de discussies die er nog gaan komen op energiegebied, bijvoorbeeld over de 380kV-lijn - de oplossing overeind te houden dat de lijn in het Reestdal en het Oude Diep op termijn verdwijnt. Of dat dan een oplossing wordt van een alternatief tracé of een gedeeltelijk ondergrondse oplossing, is iets wat hij nu nog in het midden laat. Hij pleit ervoor dat die opties op de lange termijn duidelijk in beeld blijven. Als onderdeel van de nu voorliggende oplossing is een bedrag beschikbaar van € 10 miljoen aan compensatiegelden. Hij pleit ervoor dit nadrukkelijk als compensatiegeld in te zetten en dat betekent dat daarmee extra investeringen in natuur en landschap moeten worden gedaan. Dat mag niet betekenen dat daarmee regulier beleid gefinancierd wordt. In dat opzicht pleit hij voor een zorgvuldig proces om die middelen goed in te zetten, ook al zal er van de kant van TenneT tijdsdruk zitten om op korte termijn beslissingen te nemen.

De heer HORNSTRA dacht toen hij dit stuk las dat er een keuze kon worden gemaakt uit groen of groen en dan is de uitkomst altijd groen. In het POP staat dat de lijn Zwolle-Hoogeveen zou verdwijnen en nu wordt een afwijking van het POP voorgesteld waar de staten misschien ook wel iets over te vertellen hebben. Op pagina 252 staat alleen dat bij een afwijking het college daarover gaat. Eigenlijk is dit dus een verhaal waar de commissie wel iets van mag vinden en hopelijk luistert het college ook naar die inbreng, maar uiteindelijk beslist het college. Als het gaat om het resultaat dan is er knap onderhandeld

door het college. Natuurorganisaties zijn daar op zich wel blij mee, maar het is wel de goedkoopste structurele oplossing. Is daarmee de mogelijkheid van een ondergrondse netverbinding geheel opgegeven? Wat is structureel? In 2010 zou die lijn worden ontmanteld en definitief verdwijnen, maar nu leest spreker in het stuk dat de lijn structureel blijft. Dan kan hij in lengte van dagen tegen dit prachtige verschijnsel aankijken en dan is de vraag wat er voor ruimte is voor veranderende politieke inzichten. De verwachting was niet alleen bij het Reestdal en het Oude Diep dat de lijn zou verdwijnen, maar ook voor de gemeente Hoogeveen. Ook in Hoogeveen waren plannen om naast het stadscentrum iets te doen en wanneer deze lijn blijft bestaan zijn die oplossingen niet mogelijk. De vraag is of het college daaraan gedacht heeft en of het college daar nog iets mee wil doen. In het stuk is iets te lezen over run back-scenario's en een aantal commissieleden heeft wel eens gesproken met tuinders en gehoord over problemen met teruglevering aan het net. Als spreker het goed leest mogen tuinders nu leveren, maar wel onder bepaalde voorwaarden die in de kleine letters staan en dat betekent dat levering maar voor een bepaalde periode is gegarandeerd, binnen een bepaalde bandbreedte. Dan bestaat het gevaar dat de kleine jongens een speelbal worden van TenneT en de grote jongens. Als het zo uitkomt mogen zij dus meespelen en anders staan zij aan de kant. Als de kleine producenten van groene stroom echt een kans krijgen, is het de vraag of dit op deze manier moet gebeuren. Spreker denkt dat dit anders moet kunnen. Als het gaat over de toekomst is het voor de hand liggend dat er niet meer kabels over Drenthe moeten gaan en ook Friesland wenst spreker niet direct toe dat er nog meer van die kabels komen. Als hij de brief leest van mevrouw Van der Hoeven, is de toezegging dat het niet over Drenthe zal gaan, niet echt hard. Terugkomend op de kansen voor kleine producenten, ontstond de discussie over het capaciteitentekort in de commissie nadat spreker was gebleken dat de ontwikkeling van het windmolenpark in Coevorden stagneerde door dit capaciteitsprobleem. Toen had het ook geen zin om te vragen hoe het staat met de uitwerking van een commissiebrede uitspraak. Iedereen heeft toen gezegd dat er een uitbreiding van windenergie moest komen tot ongeveer 35 mW in het gebied Coevorden-Emmen. Nu heeft het dus weer zin om die vraag te stellen en spreker is dan ook benieuwd wat het college heeft gedaan in die tussentijd en wanneer het college met concrete voorstellen komt. Het lijkt spreker goed om bij de Energienota heel concreet aan te geven hoe het college daarover denkt. Indien het college net zo slagvaardig handelt als bij dit capaciteitsprobleem is gedaan, dan komt het vast goed met de windmolens en duurzame energie in Drenthe.

De heer BOMHOF merkt op dat het opwaarderen van de bestaande lijn Zwolle-Eemshaven een prima zaak is. Verder wil hij dat het deel van Zwolle naar Hoogeveen zo lang dit nodig is, blijft bestaan, zeker indien alternatieve vormen van energieopwekking, zoals windmolens, enorm veel extra stroom opleveren. Indien het economisch en energetisch niet langer nodig is dat dit traject blijft voortbestaan, kan daar natuurlijk opnieuw over worden gesproken. Hij complimenteert het college voor het onderhandelingsresultaat. Het is heel knap om in de richting van de minister aan te geven dat wordt toegestaan dat de bestaande hoogspanningslijn niet wordt afgebroken, als zou het een belang van de minister zijn. Het is namelijk puur een belang van de drie noordelijke provincies en als de minister dan ook nog zover komt dat € 10 miljoen over de tafel wordt geschoven, dan is dat een mooi resultaat. Hij heeft zich ook afgevraagd waarom de minister en TenneT nu zo snel met een bedrag gingen schuiven. Dat is niet zo moeilijk te bedenken, want de consument betaalt dit gewoon in de netwerkkosten. Iedereen heeft de jaarlijkse afrekening gehad van gas en elektra en duidelijk was te zien hoe hoog de kosten zijn die TenneT in rekening brengt. De provincie kan er wat mee doen en dat staat onderaan pagina 2. De inspreker had het al over nieuw beleid en compensatie. Dat is ook terecht. Er staan twee onderwerpen waarvan hij dacht dat er misschien wel geld voor was omdat het al in uitvoering is. Dat geldt voor het beekdal van het Oude Diep en het Uitvoeringsprogramma landschap De Wolden. Hoe zit dat nu? Zijn die gelden al door de provincie gereserveerd en is het dan nodig om daar € 10 miljoen in te stoppen? Kunnen voor dat bedrag geen andere projecten worden bedacht.? Hoe zit dat precies?

De heer LAMMERS is blij dat er een oplossing is gevonden voor het totale gebrek aan nog beschikbare capaciteit op het hoogspanningsnet, want dat is in de eerste plaats slecht voor de economie en in de tweede plaats heel slecht voor initiatieven om duurzaam opgewekte elektriciteit af te leveren. Het CDA

is het volkomen duidelijk dat het handhaven van de lijn Hoogeveen-Zwolle soelaas biedt voor de gerezen problemen. Een definitieve oplossing is een nieuwe 380 kV-lijn vanaf de Noordoostpolder naar Eemshaven. Hij hoopt dat die lijn niet over Drents gebied zal lopen. Het CDA heeft druk meegedaan aan die discussie en via de partij kamerleden bewerkt en gezegd dat die lijn Hoogeveen-Zwolle even gehandhaafd moet blijven. Dat is de enige oplossing voor de korte termijn. Het is nu niet alleen gebleven bij het tijdelijk handhaven van die lijn, maar het gaat om het structureel handhaven van de lijn, evenals het opwaarderen ervan. Op de website van TenneT staat dat € 100 miljoen in de opwaardering wordt gestoken en dan kan er ook nog € 10 miljoen af voor het Reestdal en het Oude Diep, maar de ontsiering van het landschap blijft natuurlijk wel bestaan. Het zij zo, want er is een groot belang, maar het is wel jammer dat er niet is ingegaan op andere opties, zoals het ondergronds leggen van die kabel, want nu moeten er toch nieuwe kabels in. Er is ook nog een mogelijkheid om eventueel op gelijkspanning over te gaan. In dat geval zijn de magnetische velden nog beperkten en gezondheidsrisico's zijn er dan niet. Niet vergeten moet worden dat de oplossing die TenneT is geboden, maakt dat de bestaande 220 kV-lijn niet hoeft te worden opgewaardeerd door Friesland heen. Dat had TenneT wel gemoeten vanwege de RWE-centrale in Eemshaven. Hij vraagt waarom die ondergrondse optie met gelijkspanning zo weinig aandacht heeft gekregen, want er zijn interessante ontwikkelingen in de industrie gaande op dit moment. Hij sluit zich aan bij de opmerkingen van de heer Hornstra over het run backscenario, want het is technisch niet mogelijk om zonder die scenario's te werken. Het is interessant om een becijfering te krijgen van wat zo'n kleine energieleverancier het aan omzet gaat kosten als onder een run backscenario moet worden geleverd. Zit deze dan op 95% op jaarbasis of op 90%, of kan het nog lager zijn? De opmerkingen over de windmolens ondersteunt hij evenzeer en neemt het petje af voor de heer Hornstra dat hij het capaciteitsprobleem heeft aangeslingerd. Het is merkwaardig als wegen vollopen en kanalen verstopt raken met schepen, want dan is iedereen erbij om daarop te wijzen. Als filevorming op het hoogspanningsnet ontstaat, wat minstens net zo erg is, blijft dat onzichtbaar totdat het ineens onder de aandacht komt. In de toekomst moet daarom scherp worden opgelet. De uitnodiging van het Ministerie van Economische Zaken om in 2010 opnieuw te praten, lijkt spreker een prima idee, want nu er weer groei zit in de energietransporten over het net zal scherper moeten worden gekeken hoe de eerstkomende jaren doorgekomen moeten worden totdat die nieuwe definitieve oplossing er is. Het is erg goed dat er voorlichtingsbijeenkomsten worden gehouden. Ook de bewoners van het Reestdal krijgen eind januari nog een voorlichtingssessie. Spreker heeft niet gehoord dat er veel weerstand is, maar deze is toch wel geventileerd door een inspreker en spreker denkt dat het goed is dat de zaken daar goed worden uiteengezet.

De heer VAN BERKUM is blij met het gegeven dat de capaciteit van het hoogspanningsnet niet langer een blokkade vormt voor de toepassing van kleinschalige energieopwekking in de regio's. Dat er nog andere belemmeringen zijn voor de kleine producenten, dat zij zo, maar dat hoeft deze oplossing niet in de weg te staan. Natuurlijk is het voor degenen die onder het tracé wonen en voor de natuurgebieden die er liggen jammer dat het voorlopig blijft staan, maar in dit geval weegt het algemeen belang zwaarder dan het particulier belang. Dat is echter niet voor altijd, want voor spreker kan dit altijd weer ter discussie komen, zodat hoogspanningslijnen daar op termijn toch verdwijnen. Hij complimenteert het college met het pakket van compensatiemaatregelen van € 10 miljoen dat er bij het rijk is uitgesleept. Ook daar de opmerking dat dit moet worden ingezet als extra middelen om extra dingen te doen en niet om al bestaande plannen te financieren. Hij benadrukt dat het college nu daadkrachtig met windturbines aan de slag moet.

De heer KUIPERS vindt dit een vreemde situatie, want er is ruimte op het net maar deze is al verkocht en daardoor is er geen ruimte meer. Daarom moet nu een besluit worden genomen dat hij eigenlijk niet wil, maar om verschillende redenen moet nu wel goedkeuring worden gegeven aan het voorstel zoals het voorligt. Het betekent alleen niet dat GroenLinks daarmee nu zegt dat op de lange termijn de leiding die door het Reestdal loopt zal blijven bestaan, want er moet worden ingezet op de aanleg van de lijn Eemshaven-Ens. Dat zal nog tientallen jaren duren, maar toch zal die lijn door het Reestdal moeten verdwijnen.

De heer LAMMERS wijst erop dat op de website van TenneT staat dat de lijn Hoogeveen-Zwolle nu structureel wordt meegepland en de definitieve lijn die er komt levert extra capaciteit op. Daar komt niet uit naar voren dat deze lijn wordt afgebroken.

De heer KUIPERS is van mening dat op de lange termijn deze lijn wel moet verdwijnen. Dat zal moeten worden meegenomen in de onderhandelingen met TenneT, dan wel met de dan aanwezig zijnde transporteurs in dezen. Wat wel van belang is dat wanneer het voorstel zoals dat voorligt, uitgevoerd gaat worden, de kleinere participanten geen speelbal worden en naar believen van TenneT naar believen wel en niet mogen leveren. Die levering dient structureel te zijn en te blijven. De discussie zoals de heer Hornstra voorstelt over windenergie vindt hij interessant en wat hem betreft kan die discussie worden gestart. GroenLinks vindt verder dat de compensatie prima is, maar wel een duidelijke extra moet opleveren en geen uitvoering mogelijk maakt van reeds gepland of bestaand beleid.

De heer WESTERHOF merkt op dat binnen de Europese Unie afspraken zijn gemaakt over de berekening van netwerkkosten. Deze worden omgeslagen over de energierekeningen van consumenten, zowel voor bedrijven als particulieren. De afgelopen vijf jaar is jaarlijks gemiddeld € 33 miljard binnengehaald voor netwerkonderhoud, terwijl er gemiddeld maar € 3 miljard is geïnvesteerd. Dat betekent dat energiebedrijven en/of netwerkbeheerders de afgelopen vijf jaar zo'n € 150 miljard in portefeuille hebben. Wie heeft er een probleem met overbelasting van de netwerken? Dat zijn volgens hem de netwerkbeheerders en energieleveranciers die nog steeds hun netwerk hebben, die het geld onder de pet houden en daarmee de consument bedriegen en ook deze staten, evenals de bestuurders van nationale en regionale overheden die toezicht moeten houden op een gedegen netwerk van voldoende capaciteit. Als volksvertegenwoordigers mag worden geëist dat met deze voorzieningen een goed netwerk gegarandeerd wordt. Zijn er met TenneT afspraken gemaakt over de afbouw van de lijn Zwolle-Hoogkerk in 2020, als de nieuwe 380 kV-lijn Eemshaven-Ens gereed is? Het lijkt overbodig maar een afbouwafspraak op dit moment bij wijziging van het netwerk is verstandiger dan over tien jaar een volledig nieuwe procedure in gang te zetten. Daarmee is de voorspelbaarheid van de provincie op zijn minst onderbouwd. De normale energiebehoefte groeit jaarlijks met 2% à 3% per jaar. Er komen met stijging van de energieprijs steeds meer particuliere initiatieven voor de particuliere energiemarkt door middel van bijvoorbeeld zonnecellen. Dat levert ook een stijging van 2% à 3% per jaar op. Het windmolenpark in Coevorden van 15 mW moet nog worden gebouwd. De toenemende behoefte aan groene stroom onder de gebruikers van 5% per jaar veroorzaakt een verschuiving van de verdeling van energieleveranciers met 5% per jaar op ten opzichte van de grijze elektriciteit. Er zijn overeenkomsten over Europese doorlevering van energie en daar bovenop komt de levering van twee nieuwe kolengestookte centrales in Eemshaven. De fluctuaties in leveringen zijn niet alleen afhankelijk van de maximale capaciteit, maar ook van de energiebeurs en de energieprijzen, pulsinvloeden door consumentengedrag en de afname van landen binnen de EU en daarbuiten. Vervolgens zijn er nog de weersinvloeden, politieke spanningen en onrust. Wat betekenen deze ontwikkelingen voor de belastbaarheid van het netwerk? Kan de burger worden gegarandeerd dat het niet zo krap wordt berekend dat daarmee particulier initiatief en gebruik van zonnecellen door private personen onmogelijk worden? Het is voor hem onacceptabel als private personen een eigen energievoorziening onmogelijk wordt gemaakt. De afhankelijkheid van inwoners van dit land van multinationale energieleveranciers is in strijd met de grondwet, ook al is deze afhankelijkheid er een van administratieve aard. Op 14 juli 2004 is een amendement Samson in het Staatsblad gepubliceerd, waarin staat dat particulieren die via zonnecellen energie willen leveren aan een netwerk, moeten worden toegelaten. Hij is er bang voor dat ondanks dit amendement de energieleveranciers zeggen dat de lijn op slot gaat. Dan is er echt een probleem, want dan maakt niet de politiek uit hoe de energielevering in Nederland plaatsvindt, maar de grote jongens.

De heer HORNSTRA vraagt wat de heer Westerhof vindt van het voorliggende verhaal van het college om de lijn Zwolle-Hoogeveen open te houden.

De heer WESTERHOF is niet voor niets begonnen met die ontluistering. Hij vindt het meer dan schandalig dat er nu € 150 miljard in allerlei aardige portefeuilles is belegd, terwijl het geld had moeten worden besteed aan een goede infrastructuur op het gebied van energievoorziening binnen Europa. Dat de lijn overbelast is, wijst erop dat is nagelaten om op tijd in te grijpen door nationale en regionale overheden op deze ontwikkeling. Dit had TenneT zelf moeten zien aankomen en maatregelen moeten nemen.

De heer LAMMERS wijst erop dat daar de discussie nu niet over gaat.

De heer HORNSTRA vraagt of de heer Westerhof nu vindt dat het college is afgescheept met een fooi van € 10 miljoen, aangezien de netwerkbeheerders best nog meer hiervoor hadden kunnen neerleggen. Spreker wijst erop dat de zaken toch wat anders in elkaar zitten, want de plannen aan de Eemshaven zijn nog niet heel oud, terwijl vooral door die plannen het capaciteitsprobleem is ontstaan. Daarvoor moet nu een oplossing worden gevonden. Het financiële verhaal staat er toch enigszins buiten.

De heer WESTERHOF wijst erop dat het elektriciteitsnetwerk in Drenthe heel oud is. Het is goed dat er periodieke inspecties worden uitgevoerd op de dikte van de leiding en de stroomgeleidingscapaciteit. Het netwerk had dus al veel eerder onderhoud moeten krijgen. Dit probleem bestaat dus al veel langer, dus daar had deze gedeputeerde niet veel aan kunnen doen. Van een gedeputeerde uit een van de vorige colleges die dit in portefeuille had, had al veel eerder een signaal moeten uitgaan naar de minister van economische zaken dat vanwege bepaalde ontwikkelingen tegen de grenzen van de capaciteit van de leiding zou worden aangelopen.

Mevrouw KLIP antwoordt dat zij met TenneT het gesprek is aangegaan teneinde ervoor te kunnen zorgen dat de capaciteit van de leiding voor de komende jaren gegarandeerd zou zijn. TenneT heeft spreekster daarbij overtuigd van het feit dat de problemen die nu met de capaciteit zijn ontstaan, niet waren te voorzien. Overigens gaat de provincie ook niet over TenneT, maar het Ministerie van Economische Zaken. De elektriciteitswereld is in korte tijd heel erg veranderd en op nationaal niveau is afgesproken dat Nederland van een energie-importerend land binnenkort als de grote centrale in Eemshaven zijn gerealiseerd, een energie-exporterend land zal worden. Daarbij is de door iedereen gewenste maar onverwachte groei van alle groene initiatieven reden geweest dat vrij snel die problemen op dat hoogspanningsnet naar voren zijn gekomen. Dat geldt voor de provincies Drenthe en Zuid-Holland. Zij dankt de meerderheid van de commissie voor de complimenten, want dit punt is door de heer Hornstra aangekaart en op bestuurlijk niveau heeft de heer Alders het initiatief genomen. Verder hebben ambtenaren en bestuurders van de provincie Drenthe dit hele traject getrokken en hebben dit samen met Overijssel en Groningen gedaan. Dat was wel een bijzonder traject om inderdaad met de minister en TenneT zo snel tot zaken te komen. Dat was voor iedereen gunstig en niet in het minst voor de minister, die ook de hete adem van de Tweede Kamer in de nek voelt. Twee dagen voor het kerstreces heeft spreekster deze oplossing ten overstaan van de minister een onvermijdelijke deeloplossing genoemd. Ook heeft zij gezegd dat overheden het zich niet kunnen veroorloven om de ontwikkeling van groene initiatieven af te remmen door capaciteitsproblemen. Spreekster is trots op wat er is bereikt en onderschrijft het feit dat het niet de wens was om de lijn Hoogeveen-Zwolle te handhaven, want verwijdering daarvan is niet voor niets in het POP terecht gekomen. Het algemeen belang heeft daar alleen voorrang gekregen. Bovendien is bereikt dat meteen met de minister om tafel kan worden gegaan over een nieuwe 380 kV-leiding. Het college heeft duidelijk in haar brief aangegeven dat Drenthe op dat gebied haar portie wel gehad heeft, maar de minister heeft daar nog niets over toegezegd. Wel is de toezegging verkregen dat zodra dit college het besluit heeft genomen om het POP te wijzigen, op dat moment het traject in werking gaat waarbij al die kleinschalige groene initiatieven die nu bekend zijn, zullen worden toegelaten op het net. Verder is samen met Zuid-Holland bereikt dat er een wetsvoorstel in voorbereiding is dat een inmiddels geaccordeerde Europese richtlijn ook in Nederlandse wetgeving wordt opgenomen, namelijk dat duurzame initiatieven altijd voorrang op het net krijgen. Dat moet bij wet geregeld worden. Nu is het nog zo dat er ruimte wordt gereserveerd op het net voor bepaalde energieleveranciers en dan is ook TenneT gehouden aan die afspraken. Het bedrag van € 10 miljoen is er om

een extra impuls te geven aan projecten die al wel waren gepland, maar die zijn niet in plaats gekomen van de gelden die via het Investeringsbudget landelijk gebied (ILG) of andere regelingen al waren gereserveerd. Het bedrag is dus bedoeld als extra impuls voor dat gebied, wat op een ander terrein een ader moet laten. Zij is blij dat de heer Burema begrip heeft voor de gemaakte keuze. Er is geen overleg gepleegd, maar de milieufederatie is gedurende het traject wel op de hoogte gehouden. Zowel de heer Burema als GroenLinks pleiten voor het op lange termijn verdwijnen van de lijn. Natuurlijk heeft zij geen glazen bol, maar het is niet zo dat zij nu al kan zeggen dat de lijn over twintig jaar weg zal zijn. Deel van de totale afspraak is dus dat die lijn blijft staan en dat is ook de reden dat TenneT investeert in die lijn en die 380kV-extra lijn die zij niet door Drenthe wil hebben, komt bovenop het structureel handhaven van de lijn Groningen-Hoogeveen-Zwolle. De heer Burema pleit voor een zorgvuldig proces als het gaat om de besteding van compensatiegelden. TenneT is nu bezig met het investeringsplan voor dit traject en daar zit die € 10 miljoen in. Dit hoeft niet tot achter de komma te zijn geregeld met allerlei organisaties en Overijssel, maar het is wel zo dat daar globaal voor 1 april afspraken over moeten zijn gemaakt, aangezien het deel is van het investeringsbesluit dat TenneT op korte termijn naar het Ministerie van Economische Zaken moet sturen. Zij belooft daarin de grootst mogelijke zorgvuldigheid te zullen betrachten. Er is aangegeven dat de optie om ondergrond te gaan met de lijn, niet of nauwelijks besproken is, maar dat is wel zo. Het ging hierbij alleen om een onwaarschijnlijk hoog bedrag en bovendien is dit niet helemaal neutraal voor het milieu, want het betekent dat er in een strook van honderd meter helemaal niets mag gebeuren. De palen zijn dan weg, maar er gaat dan wel een soort van “desertstorm” door het gebied. De gemeenten Hoogeveen en De Wolden zijn in de planbesprekingen betrokken en deze gemeenten hebben geen bezwaren tegen deze besluitvorming ingebracht, hoewel zij kan begrijpen dat niemand er echt gelukkig mee was. Ten aanzien van het run backscenario en het risico dat de kleine jongens voortdurend van het net worden gewipt, geeft spreekster aan dat het nu een wettelijke regeling is. De minister heeft hier iets op gevonden door na de persconferentie een brief naar de Tweede Kamer te sturen. Spreekster zal deze brief ook nog aan de commissie doen toekomen. In die brief staat dat een wat andere vorm van dat run backscenario georganiseerd zal worden. Nu is het zo dat wie het laatste op het netwerk komt, er als eerste weer af moet. De minister wil een soort van veilingsysteem in het leven roepen, zodat op het moment dat er een run backsituatie is, er overleg plaatsvindt met alle partijen die op het net zitten en er kan worden geloofd en geboden met TenneT wie er van het net af gaat. Vertaald naar financiën zullen dan juist de grote RWE’s eraf gaan aangezien hen dat iets oplevert, terwijl het voor kleine groene producenten aantrekkelijker is om op het net te blijven. Bovendien zegt TenneT dat, als dadelijk duurzame energie voorrang krijgt vanwege de implementatie van nieuwe wetgeving, zij niet de organisatie willen zijn die moeten bepalen wat het meest duurzame initiatief is. Er komt dan ook een soort veilingsysteem waarbij de gebruikers van het net zelf kunnen bepalen of het het wel of niet waard is om er even af te gaan. Dit systeem treedt per 1 juli 2008 in werking. Spreekster vindt, samen met de andere portefeuillehouder, windenergie een belangwekkend onderwerp. De discussie over windenergie zal ook in het kader van de Energienota naar voren komen. Het laatste signaal dat de staten daarover hebben afgegeven is door het college ontvangen en binnengekomen. Het college komt daarover bij de staten met een voorstel.

TWEEDE TERMIJN

De heer BUREMA begrijpt dat de leiding tussen Hoogeveen en Zwolle ook op lange termijn gehandhaafd zal moeten blijven. Uit de discussie die er aankomt over de 380 kV-lijn maakt hij voorts op dat die lijn buiten Drenthe wordt aangelegd.

Mevrouw KLIP antwoordt dat alle provincies weten dat de provincie Drenthe die lijn buiten Drenthe wil hebben. Dat zal spreekster ook handhaven. De minister heeft dit goed begrepen.

De heer VAN BERKUM heeft een vraag over de extra impuls voor geplande project en. Het is hem niet duidelijk wat daarmee wordt bedoeld. Betekent dit dat het geld wordt gebruikt voor geplande projecten en dat het andere geld vrijkomt voor nieuwe projecten?

Mevrouw KLIP antwoordt dat gedeputeerde Munniksma meer kan zeggen over de gedetailleerde invulling van de besteding van dit geld aan de projecten. Het enige wat zij heeft gezegd is dat dit extra geld is voor de gebieden van het Reestdal en het Oude Diep. Als het gaat over de ecologische verbindingszone tussen de Sallandse heuvelrug en het Drents plateau, dan komt daar gewoon versnelling in en dan kunnen dingen makkelijker. Daar moet nog met percelen worden geschoven en zaken worden veranderd en daar is heel veel geld voor nodig. Dat betekent dat die zaken sneller kunnen worden gerealiseerd.

De VOORZITTER sluit de beraadslagingen. Zij wijst erop dat de commissie is uitgenodigd voor de vergadering van de Statencommissie BFE op 30 januari 2008 om daar vooraf een presentatie over het regiospecifiek pakket bij te wonen.

**15. Sluiting**

De VOORZITTER sluit de vergadering om 20.16 uur.

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 20 februari 2008

, voorzitter

, commissiegriffier

**TOEZEGGINGEN**

gedaan in de vergadering van de statencommissie Omgevingsbeleid op woensdag 16 januari 2008

Pagina

7 De heer BATS zegt toe te zullen navragen of cofinanciering van een onderzoek naar de haalbaarheid van de spoorlijn Emmen-Groningen uit het EFRO, de EDR of door het Rijk en/of de provincie Groningen mogelijk is.

32 Mevrouw HAARSMA zegt toe dat de commissie via de mail de woningbouwprogrammering van de regio Assen-Groningen zal ontvangen.

39 Mevrouw KLIP zegt toe dat zij de commissie zal voorleggen hoe de economische waarde van een hectare natuurgebied tot stand is gekomen, tegelijk met de rekensom met betrekking tot de zetelverdeling in de waterschapsbesturen .

49 Mevrouw KLIP zegt toe dat zij de brief van de minister van Economische Zaken over run back-scenario's in het kader van de vervoerscapaciteit hoogspanningsnet aan de commissie zal doen toekomen.

## Lijst van toezeggingen Statencommissie Omgevingsbeleid

*(tot en met vergadering van 16 januari 2008 bijgewerkt)*

| **Nr** | **Datum toezegging** | **Korte termijn** (binnen 3 maanden) | **Afdoening** | √ |
|---|---|---|---|---|
| 1. | 29-05-07<br>PS | De heer LOOMAN zegt toe dat het geld uit de bestemmingsreserve stads- en dorpsvernieuwing in 2008 wordt uitgegeven en dat die reserve daarna wordt opgeheven. | | |
| 2. | 13-06-2007<br>SC OGB | Mevrouw HAARSMA zegt toe i.k.v. de Regiovisie een A-4tje met de hoofdlijnen, de opbouw en de bijbehorende financiën. | | |
| 3. | 04-07-07<br>PS | Mevrouw HAARSMA zegt toe de staten de parameters te geven die bepalend zijn geweest voor de keuze van drie probleemwijken (VJN-PLUS). | | |
| 4. | 13-06-2007<br>SC OGB | De heer BATS zegt toe op de vraag van mevrouw Seinen of de provincie bijdraagt aan de E233 Meppen-Kloppenburg nog terug te zullen komen. | | |
| 5. | 28-11-2007<br>SC OGB | Mevrouw HAARSMA zal aandacht vragen voor de jongeren en de mogelijkheid voor het volgen van leerwerktrajecten bij het project Herstructurering groenzones Bargeres te Emmen navragen. | | |
| 6. | 19-12-2007<br>PS | Mevrouw KLIP zegt toe dat zij de staten meer gedetailleerde informatie zal doen toekomen over de installatie van Westo op het Duitse deel van het Coevordense Europark. | | |
| 7. | 19-12-2007<br>PS | De heer BATS zegt toe dat het college na de commissievergadering waarin het stuk van de Stuurgroep Zuiderzeelijn wordt besproken, een stuk zal produceren dat voor een vergadering van provinciale staten zal worden geagendeerd. | | |
| 8. | 16-01-2008<br>OGB | De heer BATS zegt toe te zullen navragen of cofinanciering van een onderzoek naar de haalbaarheid van de spoorlijn Emmen-Groningen uit het EFRO, de EDR of door het Rijk en/of de provincie Groningen mogelijk is. | | |
| 9. | 16-01-2008<br>OGB | Mevrouw HAARSMA zegt toe dat de commissie via de mail de woningbouwprogrammering van de regio Assen-Groningen zal ontvangen. | | |
| 10. | 16-01-2008<br>OGB | Mevrouw KLIP zegt toe dat zij de commissie zal voorleggen hoe de economische waarde van een hectare natuurgebied tot stand is gekomen, tegelijk met de rekensom met betrekking tot de zetelverdeling in de waterschapsbesturen . | | √ |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 11. | 16-01-2008 OGB | Mevrouw KLIP zegt toe dat zij de brief van de minister van Economische Zaken over run back-scenario's in het kader van de vervoerscapaciteit hoogspanningsnet aan de commissie zal doen toekomen. | | √ |
| | | **Lange termijn** | | |
| 1. | 4 juli 2007 (PS) | Mevrouw KLIP zegt toe dat de staten begin 2008 het programma met betrekking tot het energiebeleid zullen ontvangen | | |
| 2. | 4 juli 2007 (PS) | Mevrouw KLIP zegt toe dat het college bij de Begroting 2008 met de eerste ideeën zal komen over de uitvoering van energiebesparende maatregelen en dat bij het ontwikkelen van die ideeën rekening zal worden gehouden met de inhoud van de moties die de staten op dit punt hebben ingediend. | | |
| 3. | 14-11-2007 PS | De heer MUNNIKSMA zegt toe dat het college in een volgende commissievergadering met een voortel komt voor een meer frequente monitoring van de vuilstort. | | |
| 4. | 28-11-2007 SC OGB | De heer MUNNIKSMA zegt toe dat hij midden 2008 met een rapportage zal komen waaruit blijkt waar Landschapsbeheer Drenthe op dat moment staat. | | |
| 5. | 28-11-2007 SC OGB | De heer MUNNIKSMA zegt toe dat de functie van programmacoördinator actief door de provincie wordt opgepakt omdat die ontwikkelings-perspectieven uit het rapport Natuurlijke recreatie Drenthe het komende jaar van de grond moeten komen. | | |
| | | **Moties** | | |
| M2 PvdA | 4 juli 2007 | Adequate OV-vervoersverbinding Roden-Groningen (opdracht aan OV-bureau) met andere financieringsvormen (tariefstelling). | Opdracht is verstrekt aan het Ov-bureau | |
| M3 PvdA, CU en VVD | 14 november 2007 | Ruimte voor Ruimteregeling; voor 1 februari 2008 komen met voorstellen voor toepasbare criteria waarop de beoordeling van de resultaten kan plaatsvinden. | | |

Geachte Commissie en aanwezigen

Namens het Gemeentelijk overleg kleine dorpen Tynaarlo(GBOT) en namens de belangenvereniging De Groeve wil ik u toespreken. Ik heb ook zitting in de deelgebiedcommissie van het Hunze project waardoor de informatie stromen goed op elkaar aansluiten.
Wij zijn in De Groeve geschokt toen afgelopen herfst tijdens de renovatie van de provinciale weg naar Kielwinneweer/Veendam zonder enige kennisgeving de straat/fietspad-verlichting werd verwijderd. We waren des temeer verbaasd omdat in het dorp De Groeve een verkeersproject(Goed zo Veilig zo) loopt, waar alle verkeersveiligheidsaspecten behandeld worden. Er was geen informatie beschikbaar en het is niet genoemd.
Actueel is nu, dat ook de wegverlichting tussen De Groeve en Zuidlaren, binnen afzienbare tijd gaat verdwijnen.
Inmiddels heb ik ook berichten gehoord dat er op andere plaatsen in de gemeente Tynaarlo de verlichting wordt "aangepast".

Ik sta hier om onze verontrusting en verontwaardiging kenbaar te maken. Eerder heb ik dat in een brief gedaan en nu mondeling.
Verbazing en verontwaardiging omdat ik in het Hunzeproject en bij de WMO/plattelandsdiscussie steeds hoor dat de leefbaarheid van het platteland zo belangrijk is. Dat de bevolking mag meedenken en meepraten in een bottom-up gedachte. Hier worden we geconfronteerd met maatregelen die kennelijk reeds genomen zijn.

Verontrusting is er al duidelijk binnen onze gemeenschap. Waar al jaren geleden na uitgebreid overleg met de provincie en met de gemeente verlichting is aangebracht, omwille van veiligheid en leefbaarheid van de zogenaamde "buitengebieden", wordt nu op papier alles veranderd op basis van nieuwe richtlijnen die kennelijk niet bedacht zijn door mensen die daar wonen of feeling mee hebben. Er wordt slechts gekeken naar bezuiniging.
We spreken over gemeenschapsgeld gemeente of provincie is in dit geval om het even. Het streven lijkt te zijn verduistering platteland maar dat geloof ik maar ten dele. Assen is hel verlicht op het grote, bijna nog onbebouwde, industrieterrein Noord. Zo kan iedereen voorbeelden noemen.

Onze kinderen, wandelaars, fietsers, toeristen en meer groepen moeten in de wintermaanden in het donker kilometers bewegen, fietsen naar school, werk, sport, bijeenkomsten,etc. langs overigens spaarzaam verlichte wegen. Geen verlichting betekent dat ze gebracht moeten worden per auto dus meer milieu vervuiling, meer kosten, of dat ze niet gaan.
Een voorstel is hier op zijn plaats.
Commissie kunt u niet bewerkstellingen dat de ambtenaren, ook bewoners van deze mooie provincie, samen met de inwoners die het betreft overleggen of er geen alternatieven zijn.
De verlichting handhaven, maar beperkt laten branden. Verlichting in dorpen waar mogelijk iets verminderen. Er is van alles in goed overleg mogelijk maar domweg voorzieningen laten verdwijnen, die functioneel zijn en waar in het verleden voor "geknokt" is, is een slechte zaak.

De dooddoener is dat er onderscheid gemaakt wordt tussen provincie en gemeente. We spreken over gemeenschapsgeld en de leefbaarheid van het platteland!
We hoeven geen heftig verlichte wegen maar ook geen duisternis op verkeerde momenten.
Geachte commissie ik wens u wijsheid in dezen.

E.J. Geertsema
De Steeg 3 De Groeve
06-46330008

GROEN NOORDENVELD®

**Vergadering commissie Omgevingsbeleid Provinciale Staten Drenthe, 16 januari 2008**

**Agendapunt Woningmarktverkenning Drenthe**

Geachte voorzitter, geachte leden van de commissie,

Graag gebruik ik deze gelegenheid om namens de vereniging Groen Noordenveld in te spreken over de geschatte woonwensen voor onze mooie provincie.

Waarom spreek ik hier in?
Onze vereniging stelt zich ten doel om de rust, ruimte, natuur en mooie woon- en leefomgeving in en om de dorpen van de gemeente Noordenveld te behouden. Zij wil met alle legale, democratische middelen de aantasting van de waardevolle kenmerken van het groene karakter van de gemeente Noordenveld, veroorzaakt door grootschalige woningbouw, wegenaanleg en aanleg van bedrijventerreinen tegengaan. Onderwerpen waarmee u zich als provinciaal bestuur ook intensief bezig houdt voor Drenthe, waar Noordenveld gelukkig bij hoort.

Zoals u ongetwijfeld weet, wil de stuurgroep voor de regiovisie Groningen-Assen, in en om Leek en Roden duizenden extra woningen, vele hectares bedrijventerrein en nieuwe wegen aanleggen. Groen Noordenveld voert hiertegen actie. Zij wil politici erop wijzen dat dergelijke plannen niet nodig zijn, onherstelbare schade zullen aanrichten en grote financiële risico's opleveren.
Pas is bekend geworden dat de stuurgroep deze plannen in grote lijnen handhaaft op basis van het rapport waarover u vanavond spreekt. Groen Noordenveld is van mening dat dit rapport onjuist gebruikt is en hoopt en verwacht dat u daar anders mee om zult gaan.

Het landelijk onderzoek genaamd "Woon 2006", waarop de nieuwe gegevens gebaseerd zijn, geeft zelf al aan dat het om woon<u>wensen</u> gaat. Die moeten afgezet worden tegen de ruimtelijk-fysieke en financiële mogelijkheden. Oftewel: de gewenste woningbouw moet wel kunnen in een bepaald gebied en de gewenste woningen moeten betaalbaar zijn.

Dat laatste geldt voor zowel de toekomstige bewoners als voor de overheden die de voorzieningen eromheen moeten betalen.
Een andere reden waarom cijfers niet alles mogen bepalen, is dat er geen woningnood is. De onderzoekers van ABF geven dat zelf in een artikel in NRC van 4 augustus 2007 aan: vooral jongeren die nog thuis of op kamers wonen, kunnen pas na gemiddeld een jaar een zelfstandige woning vinden. Als deze groep een half jaar langer zou wachten met zoeken, zou het tekort aan woningen gehalveerd zijn. Hiermee wordt de massale woningbehoefte die de regiovisie Groningen-Assen ons voorhoudt voldoende gerelativeerd. Het gaat niet over woningnood, maar om wensen van burgers die in het algemeen al een goede woning hebben.

De onderzoekers hebben verschillende varianten berekend. Daarbij gaan de onderzoekers er nog vanuit dat voor ieder extra huishouden één woning moet worden gebouwd. Voor het hele gebied van de regiovisie Groningen-Assen was de toename in 2002-2006 echter 4.950 woningen en 7.000 huishoudens. Dat is veel minder dan één extra woning voor ieder extra huishouden, maar dit heeft geen problemen op de woningmarkt gegeven. Er staan zelfs veel huizen lang te koop in Roden en omgeving.
Uitgaande van de woonwensen zouden er 50% huurwoningen (blz. 52, 53), met name huurappartementen in een centrumdorps woonmilieu, gebouwd moeten worden, in plaats van de 20-30% huurwoningen die tot nu toe gerealiseerd en gepland worden. Verder bestaan de woonwensen vooral uit een vraag naar goedkope koopwoningen (blz. 47). Bovendien verwachten de onderzoekers dat woningbouw niet veel mensen van buiten de regio zal trekken. De in Roden en omgeving geplande, vooral dure, woningen aan de randen van de dorpen, zijn dus niet nodig. Er is meer behoefte aan huurwoningen en goedkope koopwoningen in en rond het centrum.

ABF geeft aan dat er een grote mate van onzekerheid is wat de prognoses betreft (zie blz. 63 en 64). Er zijn verschillende varianten voor de regiovisie tot 2020 volgens het ABF-rapport voor de provincie Groningen van september 2007: van 15.500 tot 30.000 extra woningen in plaats van de eerder geplande 42.800 (blz. VI rapport Groningen). Het rapport voor Drenthe kiest voor een variant van 26.250 woningen. Gezien de onzekerheid zou het beter zijn om van de laagste variant uit te gaan en die af te zetten tegen andere belangrijke factoren, zoals rust, ruimte, natuur, leegstand elders in het Noorden en financiële risico's van grote projecten.

De onderzoekers verwachten niet dat woningbouw mensen van buiten de regio zal trekken. Bouwen voor eigen behoefte is dus voldoende.

Een aantal bestuurders heeft al conclusies getrokken uit de nieuwe informatie. Op 4 januari 2008 maakten burgemeester en wethouders van Noordenveld bekend dat het streefaantal woningen tot 2030 voor Leek en Roden is niet meer 7.000 maar 5.800 is. Verder wordt onderzocht of er meer binnen de dorpen gebouwd kan worden en of er alternatieven zijn voor de geplande wegen. Dat laatste gaat u doen.
Het is positief dat er minder woningen gepland worden, er wat meer binnen dorpen gebouwd moet worden en alternatieven worden onderzocht. Groen Noordenveld is echter zeer teleurgesteld over de verlaging van het geplande aantal woningen met maar 18%.
De stuurgroep voor de regiovisie goochelt weer anders met de cijfers en komt uit op 25% minder gewenste woningen.
De varianten van de onderzoeksrapporten van ABF, met een vermindering van 27% tot 74%, zijn nergens terug te vinden. Ook is het teleurstellend dat er nog steeds geen rekening mee gehouden wordt dat voor de plannen gebieden aangewezen zijn die belangrijk zijn voor natuur, rust en ruimte. Er wordt niets gedaan met de verwachte bevolkingsdaling na 2025 en de leegstand die elders in Groningen en Drenthe zal ontstaan. Een variant om alleen nog vlakbij Assen Groningen te bouwen, zoals de milieufederaties hebben voorgesteld, is daarom heel reëel.
Nog een variant, uw eigen bevolkingsprognose van maart 2007, zou ook serieus genomen moeten worden. De daarin genoemde groei van 1.500 huishoudens (dus zo'n 1.400 woningen) in Noordenveld past heel goed bij een voorzichtige aanpak in verband met de onzekerheden van prognoses op basis van onderzoeken als die van ABF.

Op de manier waarop B&W van Noordenveld en de stuurgroep van de regiovisie met het rapport omgaan, worden de nieuwste gegevens over de wensen op de woningmarkt echter onjuist gebruikt met alle risico's van dien. Wij hopen dat u het anders doet en blijkt zult geven van echte Drentse nuchterheid. En dat u net als Groen Noordenveld voorzichtig om wilt gaan met de mooie provincie waarin wij wonen. Het rapport van ABF, met de herhaalde waarschuwingen voor de onzekerheid van de prognoses, geeft daartoe alle aanleiding

Henk Koekkoek

Voor meer informatie: www.groennoordenveld.nl

Secretariaat: Groenestein 23, 9301 TP Roden

**Inspraak Statencommissie Omgevingsbeleid**
**Onderwerp: Waterschapsreglementen**
**Milieufederatie Drenthe, mede namens de terreinbeherende natuurorganisaties.**

**Geachte leden van de Statencommissie,**

**Ik wil op u een dringend appèl doen om in het voorliggende voorstel een wijziging aan te brengen. Dit betreft de verdeling van de geborgde zetels over de verschillende categorieën.**

**Wij hebben u hierover een aantal brieven gestuurd waarin wij onze argumentatie toelichten. Wij gaan ervan uit dat die duidelijk zijn. Toch leek het ons goed om vandaag nog enige toelichting te geven.**
**Want een brief maakt soms onvoldoende duidelijk welke lading er achter schuil gaat.**

**De Drentse natuurbeschermingsorganisaties zijn het niet alleen oneens met de inhoudelijke argumentatie die onder deze verdeling is gezet. Zij maken zich in het bijzonder zorgen over de bestuurlijke keuze die hierin ligt verborgen.**
**Ik zeg zorgen omdat dat zo hoort, maar eigenlijk zijn verontwaardigd en boos als trefwoorden hier veel beter op zijn plaats.**

**Ik zal beide punten kort toelichten:**

**GS heeft als uitgangpunt gehanteerd, dat de economische waarde van gronden en gebouwen de goede weergave is van de grootte van de belangen die door het waterschap moeten worden beschermd. Dit heeft tot gevolg dat in alle waterschappen het grootste deel van de geborgde zetels naar vertegenwoordigers van het bedrijfsleven en landbouw gaat.**
**Dit heeft bijvoorbeeld tot gevolg dat in het waterschap Reest en Wieden, dat voor meer dat één derde uit natuur en bos bestaat, 7 van de 8 geborgde zetels naar het bedrijfsleven gaat. Wat maar liefst neerkomt op 30 % van het totaal aantal zetels**

**Wij zijn het volstrekt niet met dit gehanteerde uitgangpunt eens. De omvang van het belang van de natuur kan namelijk niet worden bepaald op basis van de waarde van hun gronden in het financieel economische verkeer. Als je zo'n uitgangpunt hanteert in tijden dat gesproken wordt over democratisering van de waterschappen, moet je toch ook oog hebben voor scheve en onevenwichtige verhoudingen die daardoor ontstaan. Alleen al het uitgangspunt zelf is reden genoeg voor een correctie.**

**De mogelijkheid tot corrigeren is u als Staten nadrukkelijk geboden. Gedeputeerde mevrouw Klip heeft eerder aangegeven dat de komende statenvergadering daarvoor het aangewezen moment is. In die zin vinden wij het vreemd dat gedeputeerde Bleker de Staten van Groningen al eerder heeft meegedeeld dat Drenthe geen correctie wil, terwijl de Groninger Staten in meerderheid wel een correctie willen aanbrengen. En ook in Overijssel is er enige beweging.**

**Daar pleit het waterschap Groot Salland ook voor een meer evenwichtige verdeling van de geborgde zetels.**

**Tot zover de kern van ons inhoudelijke punt. Dan het bestuurlijke aspect.**
**De Drentse natuurbeschermingsorganisaties zetten zich in voor een integraal waterbestuur en waterschapsbestuurders met een brede kijk. In onze ogen hebben we juist afgelopen jaren daar veel inzet op gepleegd. In waterschapsbesturen kijken we niet alleen naar ons eigen smalle natuurbelang, maar naar de veel bredere wateropgave en wij zijn ook bereid daar onze verantwoordelijkheid te nemen. De waterberging Eelder en Peizermaden, nota bene midden in de EHS, is daar een voorbeeld van.**

**Het feit dat bedrijfseconomische belangen zo domineren in de verdeling van de geborgde zetels vinden wij een volstrekt onevenwichtige afspiegeling van de maatschappelijke belangen en verhoudingen. Denkt u eens hoeveel bedrijfsvertegenwoordigers hier aan tafel zouden zitten als u dit zou doortrekken naar het provinciaal bestuur.**

**Uit de ontstaansgeschiedenis van de Wet Modernisering Waterschapsbestel blijkt dat de geborgde zetels bedoeld zijn om te garanderen dat alle belangen die zijn betrokken bij het waterbeheer, in het bestuur vertegenwoordigd zijn.**

**Belangen dienen dus de kern te zijn van de vertegenwoordiging. Vanuit de integrale kijk op het waterschapsbestuur, de wateropgave en de maatschappelijke verhoudingen zou er juist bij de geborgde zetels sprake moeten zijn van een <u>evenwichtige afspiegeling.</u>**
**Naar onze mening zou elke categorie daarom <u>in ongeveer dezelfde mate vertegenwoordigd moeten zijn.</u>**
**Tegen deze achtergrond pleiten wij hier nogmaals voor minstens 2 geborgde zetels voor natuur- en bosbeherende organisaties in alle waterschappen.**

**Ik dank u voor uw aandacht.**

**Assen, 16 januari 2008**

provincie Drenthe

# Verslag

**van de vergadering van**
**provinciale staten van Drenthe**

gehouden op 6 februari 2008

**INHOUD**


| | |
|---|---|
| Opening | 4 |
| Mededelingen | 4 |
| Ingekomen stukken | 4 |
| Vaststelling agenda | 4 |
| Vaststelling verslag van de vergadering van 19 december 2007 | 4 |
| Mondelinge vragen | 4 |
| Statenstuk 2008-314, Vaststelling gewijzigde Reglementen voor de waterschappen Hunze en Aa's, Noorderzijlvest, Reest en Wieden en Velt en Vecht | 9 |
| - *Amendement A1 (verworpen)* | 10 |
| Sluiting | 22 |
| Toezegging | 23 |

**PROVINCIALE STATEN VAN DRENTHE**

Verslag van de vergadering van provinciale staten van Drenthe, gehouden op 6 februari 2008 in het provinciehuis te Assen.

**Tegenwoordig zijn:**

A.L. ter Beek, Commissaris van de Koningin, voorzitter

de leden (37 in getal):

J.J. Baltes (VVD)
M.A.M. Berends (PvdA)
H.H. van de Boer (VVD)
L. Bomhof (VVD)
mevrouw K.J. Datema-Klöpping (SP)
D.B. Dijkstra (CDA)
K.R. Dijkstra (PvdA)
mevrouw A.H. Fronczek (SP)
E. Hemsteede (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
A. Huizing (PvdA)
S. de Jong (CDA)
mevrouw M.J. Kaal (CDA)
A. Kerstholt (VVD)
H. Klaver (CDA)
J.H. Lammers (CDA)
J. Langenkamp (GroenLinks)
mevrouw W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen (CDA)
T.S. Medemblik (ChristenUnie)
mevrouw A.H. Mulder (CDA)
mevrouw J.H. Mustamu (PvdA)
P.H. Oosterlaak (SP)
mevrouw J.M. Pannekoek-van Toor (VVD)
A.G.H. Peters (CDA)
mevrouw G. Seinen (CDA)
J. Slagter (PvdA)
mevrouw G.H. Smith (GroenLinks)
mevrouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
mevrouw H.G. Stoel-Snater (PvdA)
G.J. Udding (VVD)
E.R. Veenstra (PvdA)
J. Vester (SP)
mevrouw S. van de Vijver-Geitz (PvdA)
A. Wendt (ChristenUnie)
R. Westerhof (SP)
Th.J. Wijbenga (CDA)
B.J. Ziengs (VVD)

mevrouw I.M. Rozema, griffier der staten van Drenthe

**Verder aanwezig:**

H. Baas (gedeputeerde)
J.H. Bats (gedeputeerde)
mevrouw A. Haarsma (gedeputeerde)
mevrouw T. Klip-Martin (gedeputeerde)
R.W. Munniksma (gedeputeerde)

**Met kennisgeving afwezig:**

H. Beerda (PvdA)
mevrouw W.G. Goudriaan-Visser (PvdA)
A. Timmerman (VVD)
A. van der Tuuk (PvdA)
H.P.K.M. Looman (gedeputeerde)

## A. Opening

De VOORZITTER: Ik open de vergadering van provinciale staten (PS) (15.04 uur) en heet u hartelijk welkom.

## B. Mededelingen

De VOORZITTER: Ik deel de staten mee dat er een aantal berichten van verhindering is. Het betreft mevrouw Goudriaan, de heren Beerda, Timmerman en Van der Tuuk en gedeputeerde Looman.
De gedeputeerden Bats en mevrouw Haarsma zullen de vergadering eerst later kunnen komen bijwonen.
Ik constateer tot mijn vreugde dat mevrouw Klip op tijd aanwezig kon zijn.

## C. Ingekomen stukken

De VOORZITTER: Ik stel de staten voor de ingekomen stukken A.1 tot en met A.3 en B.1 conform de voorgestelde behandeling af te doen.

Daartoe wordt besloten.

## D. Vaststelling agenda

De agenda wordt conform het ontwerp vastgesteld.

## E. **Vaststelling verslag** van de vergadering van 19 december 2007

Het verslag wordt conform het ontwerp vastgesteld.

## F. Mondelinge vragen

De VOORZITTER: Ik deel mee dat mondelinge vragen zijn aangemeld door de heer Langenkamp, die het college wil bevragen over de vervoerscapaciteit van de hoogspanningslijn Hoogkerk-Zwolle.
Ik geef het woord aan de heer Langenkamp.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. Ondanks het verhaal dat vanochtend in het Dagblad van het Noorden stond, handhaaft de fractie van GroenLinks haar vragen over de vervoerscapaciteit van de hoogspanningslijn.

In de Statencommissie Omgevingsbeleid is uitgebreid over dit onderwerp gesproken en uiteindelijk is besloten onder een aantal voorwaarden mee te werken aan het structureel in stand houden van die hoogspanningslijn. De belangrijkste voorwaarde was dat álle aangemelde duurzame en kleinschalige energie-initiatieven vanaf 1 februari 2008 de opgewekte elektriciteit kunnen afvoeren. Het ministerie zou daarop dan toezien.
GroenLinks had van betrokkenen al gehoord dat het helemaal anders was en in de pers werd verleden week gemeld dat bestuurders en landbouwers onaangenaam verrast zijn door de mededeling van Essent dat nog zeker twee à drie jaar geen groene stroom kan worden doorgesluisd en dat de gedeputeerde indruk heeft dat Essent op deze wijze zijn gram wil halen. In het Dagblad van het Noorden van vandaag staat dat het netwerk van Essent toch meer groene stroom gaat doorsturen, maar dit betekent nog steeds niet dat duurzaam opgewekte stroom altijd voorrang op het net krijgt. Er komt alleen wat meer, maar wat is die capaciteit nu dan? In het bericht staat dat in Groningen, Drenthe en Overijssel tezamen 50 bedrijven de kans krijgen groene stroom te leveren, maar om hoeveel Drentse bedrijven gaat het daarbij, hoe worden die bedrijven geselecteerd en wat wordt er met die andere bedrijven gedaan, blijven die in de kou staan?
Voorzitter. Ik wil dan nu de vragen die ik in mijn brief van 4 februari heb opgenomen, voorlezen.

1. Kloppen deze berichten? Bij het beantwoorden van deze vraag kan het college ook uitgebreid op de laatste stand van zaken ingaan.
2. Voelt het college zich in deze problematiek nog serieus genomen?
3. Is inmiddels het formele besluit tot afwijking van het Provinciaal omgevingsplan in dezen in gang gezet?
4. Wat vindt het college ervan dat, zo snel na de brief van 13 december van het Ministerie van Economische Zaken (EZ), Essent Netwerk met deze mededeling komt?
5. Welke middelen heeft het college om de toegezegde aansluitplicht na te komen, of op welke manier kan het college het ministerie hierop aanspreken?
6. Wat zijn de gevolgen voor de ambities die de provincie zelf heeft op het gebied van duurzame energie?
7. Betekent dit bijvoorbeeld ook uitstel van de uitbreiding van het windmolenpark in Coevorden en omgeving? Als er 35 MW geleverd wordt, gaat dit dan ten koste van andere, kleine energieleveranciers?
8. Heeft het college nagedacht over mogelijkheden om de betrokken tuinders en landbouwers tijdelijk financieel te ondersteunen?

Mevrouw KLIP: Mijnheer de voorzitter. Laat ik beginnen met de opmerking dat het voor alle partijen, dus voor consumenten, producenten, overheden enzovoorts, langzamerhand een ongelooflijk verwarrende informatiestroom is geworden. Ik zal proberen aan de hand van de opmerkingen van de heer Langenkamp zo goed mogelijk duidelijkheid te verschaffen.
Naar aanleiding van berichten van boeren die al een hele tijd wachten op mogelijkheden om de door hen opgewekte groene stroom aan het net te leveren, en allerlei andere signalen hebben wij vanzelfsprekend contact opgenomen met Essent, TenneT en het Ministerie van EZ. Gisteren nog is er aan het eind van de middag en begin van de avond een heel breed ambtelijk overleg geweest tussen Essent, TenneT en vertegenwoordigers van de drie noordelijke provincies, in dit geval de provincies Groningen, Drenthe en Overijssel. De berichten die verleden week in de krant stonden dat het nog zeker twee tot drie jaar duurt voor er überhaupt stroom aan het net kan worden geleverd, kloppen niet.
Ongeveer de helft van de producenten in Noord-Nederland die nu bekend zijn bij Essent Netbeheer en TenneT kunnen op relatief korte termijn worden aangesloten en hun stroom leveren aan het net onder het zogenaamde roundbackscenario. Dat scenario komt erop neer dat wanneer je als laatste in de rij bent aangesloten - de Nederlandse wetgeving is nog steeds last come, first out – je op het moment dat er op het net storing is, onderhoud moet worden gepleegd of er sprake is van overcapaciteit, je als eerste van het net wordt afgegooid.
Dat in de noordelijke provincies nu toch leveranciers van groene stroom volgens dat scenario worden toegelaten, is omdat er nu, zoals dat formeel heet "zicht is op capaciteitsuitbreiding" omdat Drenthe en Overijssel het voornemen hebben uitgesproken - in de commissie is dit verleden week ter sprake geweest - om de lijn Hoogeveen-Zwolle te laten staan en akkoord te gaan met de opwaardering van het totale traject vanuit de provincie Groningen naar de Noordoostpolder. Zicht op capaciteitsverruiming betekent dat ook de Directie Toezicht Energie (DTE) toestemming geeft voor het toepassen van dat roundback scenario, wat weer betekent dat TenneT Essent meer ruimte geeft op zijn netwerk.

Wat dit allemaal precies betekent, is nog niet duidelijk. Zo is niet duidelijk wat "ongeveer de helft van alle bekende initiatieven" betekent. Gisteren is afgesproken dat er per deelgebied - het heeft te maken met technische infrastructuur - voor 1 april duidelijkheid zal zijn over vanuit welk deelgebied aan het net van Essent en vervolgens doorgestroomd aan TenneT kan worden geleverd en wat dit concreet voor alle individuele initiatieven betekent. Wanneer dit per deelgebied duidelijk is, is ook duidelijk of, wanneer de techniek daarvoor binnen dat gebied er is, nog nieuwe initiatieven mogelijk zijn. Voor 1 april is dus duidelijk of er niet alleen plek is voor een deel van de bekende initiatieven, maar mogelijkerwijs ook voor nieuwe initiatieven.
Wij hebben gisteren overigens ook begrepen dat ook dit betekent dat een aantal initiatieven niet zal kunnen worden toegelaten op het net; en dat is, zoals de heer Langenkamp zegt, in tegenspraak met een de voorwaarden die wij in de overeenkomst met het Ministerie van EZ en de twee andere partijen hebben gesteld.
In haar brief van 20 december aan de Tweede Kamer, welke brief de staten begin dit jaar is toegestuurd, heeft de minister kenbaar gemaakt dat zij voornemens is congestiemanagement toe te passen. Dat betekent dat niet langer het systeem zal zijn dat als je als laatste op het transportnet bent toegevoegd, je er ook als eerste vanaf gegooid wordt, maar dat op het moment van storing of overcapaciteit er een soort van veilingsysteem in werking treedt. Dit zal in de praktijk betekenen dat dan juist de kleinere stroomleveranciers op het net zullen blijven en de heel grote zullen afhaken.
Het feit dat het roundbackscenario de voorwaarde is om aan het net mogen te leveren, is daarmee waarschijnlijk al achterhaald, want tegen de tijd dat er geleverd gaat worden, zal het congestiemanagement gelden. Immers, iedereen die van plan is te leveren, zal nog alle apparatuur daarvoor moeten aanschaffen.
Het antwoord op de vraag of wij ons nog steeds serieus genomen voelen, is ja. Wij voelen ons zeker door het Ministerie van EZ serieus genomen en ook wel door TenneT en Essent Netbeheer, maar er is wel veel verwarring gezaaid en er is duidelijk sprake van grote miscommunicatie tussen TenneT en Essent Netbeheer.
Ik ben blij dat het door de heer Langenkamp voorgelezen stukje uit de krant waaruit zou moeten blijken dat mijn indruk is dat Essent zijn gram aan het halen is, niet tussen aanhalingstekens stond, want op dit punt zijn mijn woorden wat anders in de krant gekomen dan ze in het gesprek met de journalist zijn uitgesproken. Overigens vindt het college van gedeputeerde staten (GS) het nog wel steeds heel onacceptabel dat twee nutsbedrijven rollebollend over straat gaan en niet van tevoren afspraken maken over zaken waarbij ook het Ministerie EZ betrokken is. Het is zelfs zo dat de minister van EZ, mevrouw Van der Hoeven, inmiddels een onderzoek heeft ingesteld naar hoe het toch kan dat afspraken worden gemaakt en dat vervolgens een volgende partij de vinger opsteekt en zegt: "Ja, je kunt die afspraak wel maken, maar het lukt niet." Dus ook de minister van EZ bemoeit zich er op dit moment tegenaan.
Wij hebben gisteren een heel constructief gesprek gehad met TenneT en Essent om op heel korte termijn duidelijkheid te krijgen.
Is het formele besluit tot afwijking van het POP al genomen? Nee, nog niet. Naar aanleiding van de huidige ontwikkelingen zou ik willen voorstellen om dat ook nog maar even niet te doen en dat besluit aan te houden tot er daadwerkelijk duidelijkheid is over wie er op het net kan worden aangesloten.
Aan de andere kant betekent het niet nemen van een besluit dat de capaciteitsuitbreiding weer weg is en überhaupt niemand kan worden aangesloten. Wij zitten dus wel tussen twee kwaden, maar ik denk dat het verstandig is dat we het definitieve besluit over het POP even aanhouden en daarmee wat druk op de ketel houden tot we werkelijk heel concreet weten wat er aan de hand is.
Dat wij onaangenaam verrast waren, heb ik inmiddels al verteld.
Over de mogelijkheden die wij hebben, heb ik het eigenlijk ook al een beetje gehad. Een van die mogelijkheden is het besluit tot afwijking van het POP even aan te houden. Bovendien zijn wij nog in afwachting van het advies van de Adviescommissie Fysieke Leefomgeving dat waarschijnlijk eind februari zal verschijnen en verder heeft de overheid natuurlijk de mogelijkheid te communiceren, te overleggen, te regisseren en partijen bij elkaar te brengen.
Wat dit betekent voor onze initiatieven en ambities op het gebied van duurzame energie, is pas te zeggen op het moment dat wij duidelijkheid hebben van Essent en TenneT en die duidelijkheid moet er uiterlijk 1 april zijn. Dat niet iedereen direct aangesloten zal kunnen worden, betekent een deuk in onze ambities, maar aan de andere kant heb ik begrepen - maar, nogmaals, dat zal uiterlijk 1 april duidelijk zijn - dat dit misschien voor nieuwe initiatieven in die specifieke gebieden, waar wel kan worden aangesloten, weer mogelijkheden biedt.

De minister van EZ heeft inmiddels definitief besloten een wetsvoorstel voor te bereiden, waarbij duurzame energie, groot of klein, altijd voorrang krijgt op het transportnetwerk.
Het windmolenpark in Coevorden kan in principe direct worden aangesloten op het netwerk van Essent en vervolgens op dat van TenneT. Er ligt een offerte bij Defensie en de meest recente informatie, namelijk die van een uur geleden, is dat Defensie nog geen aanvraag heeft ingediend, maar dat dit geen probleem zal zijn voor het windmolenpark.
De laatste vraag van de heer Langenkamp ging over mogelijkheden voor financiële ondersteuning. Het college van GS heeft niet de intentie tuinders en landbouwers tijdelijk financieel te ondersteunen. Wij zetten ons ongelooflijk in voor het realiseren van goede aansluit- en invoermogelijkheden, maar de verantwoordelijkheid voor een goed functionerend transportnetwerk ligt echt heel duidelijk bij de netbeheerders en niet bij de provincie.
Er zijn gisteren in vertrouwelijkheid en ook met de afspraak van vertrouwelijkheid cijfers genoemd, waarbij het ging om de vraag om hoeveel het gaat bij "de helft van de aansluitingen". Essent moet het nog exact uitzoeken, maar heeft zo'n beetje door de oogharen gekeken om welke aantallen het dan gaat. De afspraak was dat deze cijfers niet naar buiten zouden gaan, maar nu die vanochtend al globaal in de krant stonden, voel ik mij minder gehinderd die cijfers te noemen.
In totaal noordelijk verband, dus Groningen, Drenthe en Overijssel/Flevoland, gaat het om 107 plannen, waarvan 52 meteen aan te sluiten zijn en 55 niet. In Drenthe gaat om in totaal 35 tot nu toe bekende initiatieven, waarvan er - nogmaals: met de blik door de oogharen, dus het college kan niet op het exacte aantal vastgepind worden - slechts 11 direct kunnen worden aangesloten en 24 langer zullen moeten wachten. Dat zal dan niet meteen twee of drie jaar zijn, maar aansluiting zal niet op heel korte termijn kunnen plaatsvinden.
Voorzitter. Ik meen hiermee ongeveer wel alles te hebben verteld wat ik over dit onderwerp weet.

De VOORZITTER: Ik geef de heer Langenkamp de gelegenheid tot het stellen van een aanvullende vraag.

De heer LANGENKAMP: Het moeilijke is dat het om een aanvullende vraag moet gaan, terwijl mijn vragen in eerste termijn juist heel algemeen waren gesteld.
De gedeputeerde geeft aan dat het allemaal niet alleen verwarrend, maar ook nog heel onduidelijk is. Vooral dat 24 bedrijven nu al te horen krijgen dat zij nog lang moeten wachten, vind ik erg teleurstellend. Nieuwe initiatieven worden hiermee afgeschrikt. Mijn concrete vraag is daarom de volgende: wat gaat de provincie doen of met welke voorstellen komt de provincie richting die 24 initiatieven en hoe probeert het college het eigen beleid van Drenthe met betrekking tot duurzame energie zodanig vorm te geven dat niet iedereen gaat zeggen dat er de eerste drie jaar niets gedaan kan worden?

Mevrouw KLIP: Een heel gedetailleerd voorstel kan op dit moment niet van mij worden verwacht, want ook voor het college is deze informatie behoorlijk vers.
Wanneer wij op 1 april duidelijk hebben waar "de rode en groene gebieden" liggen, weten wij waar de technische infrastructuur aanwezig is, gecombineerd met de grotere capaciteit die TenneT biedt en de DTE toestaat voor levering aan het net. Op dat moment weten wij welke mogelijkheden er zijn voor bestaande, maar ook voor nieuwe initiatieven in dat gebied. Binnen de "rode gebieden" zal het allemaal wat langer duren voor er geleverd kan worden en dat heeft te maken met het bouwen van transformatoren.
Aan onze voorwaarde dat wij bereid zijn die hoogspanningslijn te laten staan mits alle bekende initiatieven kunnen worden aangesloten, zal waarschijnlijk niet voldaan worden. Dat is een van de redenen om de afwijking van het POP in ieder geval tot na 1 april aan te houden. GS hebben dan de tijd om na te denken over wat de provincie te doen staat.
Op het moment dat Drenthe besluit niet akkoord te gaan met het laten voortbestaan en het opwaarderen van de hoogspanningslijn, komt Groningen in de problemen en zal de DTE geen toestemming geven voor het roundbackscenario, waarna helemaal niemand meer kan worden aangesloten. Het is dus een keuze tussen the devil and the deep blue sea. En daarom stel ik voor pas op de plaats te maken tot wij werkelijk weten wat er aan de hand is. In de tussentijd kunnen wij een paar scenario's uitwerken.

De VOORZITTER: Dan geef ik nu de andere leden de gelegenheid tot het stellen van een vraag.

De heer LAMMERS: Mijnheer de voorzitter. Ik dank de gedeputeerde voor haar antwoord. Ik ben naar de voorlichtingsbijeenkomst van TenneT in Nieuw-Amsterdam geweest en ik ben, helaas, de heer Langenkamp daar niet tegengekomen.
De presentatie door Essent en TenneT op die bijeenkomst was een wat gênante vertoning, waarbij die instellingen elkaar voor de ogen van de aanwezigen vliegen zaten af te vangen. Ik ben daarom blij te horen dat de gedeputeerde wat meer de regierol op zich wil nemen.
Tijdens het verzwaren van de lijn tussen Zwolle en Hoogeveen en verder zullen delen van het netwerk uit bedrijf worden genomen en ook dat zal gedurende vele maanden voor problemen zorgen bij mensen die stroom willen leveren.
Voor het roundbackscenario is toestemming van de DTE en de NMa essentieel, maar de vraag is hoeveel procent van de tijd iemand die als eerste van het net af moet, geleverd heeft: is dat 10% of 90%? Voor die vraag kreeg ik tijdens de presentatie wel complimenten, maar er kwam geen antwoord. Er zijn dus nog heel wat hobbels te nemen.
Het veilen van capaciteit lijkt prachtig, maar het kan wel eens zo blijken te zijn dat het geld dat grote leveranciers, die moeten afschakelen en dus niet leveren, krijgen, door de kleine leveranciers moet worden opgebracht, tenzij de kosten gesocialiseerd worden en de burger daar dus voor betaalt. Al met al is de euforie wel een klein beetje voorbij.

Mevrouw KLIP: Mijnheer de voorzitter. Op de vraag over het roundbackscenario kan ik ook geen antwoord geven. Ook het congestiemanagement, dus het veilingsysteem, is in die zin een tijdelijke maatregel, dat op het moment dat de lijn is verzwaard tot 380 KV er niet meer geveild behoeft te worden. Ik heb ook begrepen dat met name initiatiefnemers - in Zuidoost-Drenthe zijn dit vooral boeren, maar bijvoorbeeld ook Defensie - betrokken zullen worden bij de definitieve vormgeving van het congestiemanagement. Alle door de heer Lammers genoemde problemen komen daarbij vanzelfsprekend ook aan de orde.

De heer BOMHOF: Mijnheer de voorzitter. Het heeft mij wat verbaasd dat de heer Langenkamp, ondanks de doorbraak die gisteren is bereikt, zijn vragen handhaaft.
Mevrouw Klip heeft mij niet verbaasd, want zij gaf een voortreffelijk antwoord en uit haar reactie op de opmerkingen van de heer Lammers blijkt wel dat de discussie nog zeker niet ten einde is. De discussie moet bovendien niet in PS maar in de statencommissie worden gevoerd en daarom vraag ik mevrouw Klip ons een notitie te sturen, waarin de nu door haar gegeven informatie en alle informatie die de komende dagen ongetwijfeld nog zal volgen, zal zijn opgenomen. Het verslag van de vergadering van vandaag is dus niet voldoende, maar de notitie hoeft ook niet al de volgende week klaar te zijn. In de commissie kan dan verder op deze kwestie worden teruggekomen.

Mevrouw KLIP: Voorzitter. Ik wil er zo ongeveer wel dag en nacht met de staten over spreken, maar het is pas zinnig een notitie te sturen op het moment dat het college zelf ook meer duidelijkheid heeft. Die duidelijkheid moet er uiterlijk 1 april zijn.
Zodra er wat meer gedetailleerde informatie is over aantallen en dergelijke, of zoveel eerder als zich belangwekkende ontwikkelingen hebben voorgedaan, zal ik de staten een notitie toesturen.

De heer HORNSTRA: Voorzitter. Ik wil de communicatie voorlopig wel tot de dag beperken.
Ik werd niet vrolijk van het verhaal. Ik zit met name met de groep van 24 die al initiatieven heeft ontwikkeld en met al die mensen die al voorbereidingen in gedachten hebben en misschien al hebben getroffen en daarvoor kosten hebben gemaakt, die nu in de kou staan. Wie communiceert met die mensen en welk verhaal krijgen zij dan te horen? Als je als overheid bepaalde maatschappelijke doelen stelt en met de uitvoering zo de mist ingaat, hebben wij toch wel een probleem met elkaar.

Mevrouw KLIP: Ik denk dat de heer Hornstra en het college het volledig eens zijn. Wat ik heel vreemd vind, is dat wanneer voor alle partijen duidelijk is dat wanneer TenneT, het Ministerie van EZ en provincies met elkaar in overleg zijn, Essent zijn vinger niet opsteekt en aan de andere kant vind ik het even vreemd dat wanneer TenneT met ons overlegt, die organisatie niet van tevoren even checkt of wat er allemaal wordt toegezegd, wel kan.

De provincie neemt haar verantwoordelijk wel, maar het blijft echt de verantwoordelijkheid van de rijksoverheid en de netbeheerders om te zorgen voor voldoende capaciteit op het hoogspanningsnet. De provincie heeft al wel aangegeven in ieder geval als intermediair te willen blijven fungeren tussen alle initiatiefnemers en de grote netbeheerders, want de provincie realiseert zich heel goed dat het voor een individu heel moeilijk is meteen de juiste mijnheer of mevrouw aan de telefoon te krijgen.

De VOORZITTER: Ik constateer dat we hiermee gekomen zijn aan het eind van ons mondelinge vragenhalfuurtje.

**G. Voorstellen**

1. Het voorstel van gedeputeerde staten van 6 december 2007, kenmerk 49/5.5/2007015259, Vaststelling gewijzigde Reglementen voor de waterschappen Hunze en Aa's, Noorderzijlvest, Reest en Wieden en Velt en Vecht

(Statenstuk 2008-314)

met het op dit agendapunt punt betrekking hebbende ongecorrigeerde verslag van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 16 januari 2008.

De VOORZITTER: Omdat het mij bekend is dat de heer Langenkamp een amendement wenst in te dienen, geef ik hem als eerste spreker het woord.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. Wij hebben te maken met een gedrocht van een voorstel, zoals de gedeputeerde het zo mooi in de commissie zei. Het is een poging de waterschapsverkiezingen democratischer te laten verlopen, maar het is de vraag of dat lukt. In ieder geval moeten de Drentse staten er nu voor zorgen dat het voor de komende jaren zo goed mogelijk geregeld is.
Het college heeft onderhandeld en er ligt nu een voorstel voor, waarover de laatste tijd al vaak is gezegd: "Pas op, wees u ervan bewust dat als de staten er iets aan veranderen het hele bouwwerk kan instorten." De Groningse gedeputeerde Bleker ging nog een stap verder met zijn oproep aan de Drentse staten zich er niet mee te bemoeien. Ik baal een beetje van dergelijke adviezen.
Het is wel van belang dat de staten van Groningen zich vandaag hebben uitgesproken voor de verdeling 3/2/2, waarbij mij niet helder is hoe de twee zetels voor natuur worden ingevuld.
De Drentse staten hebben echter een aparte verantwoordelijkheid.
Het nu voorliggende voorstel is naar onze mening geen goed compromis. Onze natuur, de rust en de ruimte, ons werkelijke kapitaal is in de voorgestelde verdeling niet goed vertegenwoordigd. Een verhouding van vier zetels voor de landbouw en één voor de natuur, is niet goed, want betekent een ondervertegenwoordiging van ons echte kapitaal.
De voorgestelde verdeling is gebaseerd op economische belangen en een onderwaardering van de natuur.
In een aantal andere provincies is nog geprobeerd tot een andere systematiek te komen, maar daar is het nu te laat voor.
De nieuwe wet was wel degelijk bedoeld om verandering te brengen in de trits belang-betaling-zeggenschap. In de nieuwe wet vindt de verdeling plaats aan de hand van aard en omvang, maar uiteindelijk wordt toch ook nu de economische waarde gebruikt om tot een zetelverdeling te komen. Daarmee verandert de nieuwe wet niet veel aan de bestaande situatie, terwijl dat toch wel de bedoeling was.
Via Overijssel kreeg ik een treffend citaat doorgemaild van de voorzitter van de Unie van Waterschappen. Ik citeer: "Het stelsel van geborgde zetels is volgens de wetsgeschiedenis bedoeld om te garanderen dat alle belangengroepen daadwerkelijk vertegenwoordigd zijn. Een verdeling van de geborgde zetels op basis van waardeverhoudingen strookt niet met dit uitgangspunt. Het heeft bovendien als resultaat dat de categorie natuur slechts één geborgde zetel krijgt toegekend, hetgeen niet kan worden aangemerkt als garantie voor een voldoende en continue vertegenwoordiging van het belang van deze categorie. Alles overziend bepleiten wij daarom een verdeling van drie zetels ongebouwd, twee zetels natuur en drie zetels bedrijfsgebouwd".

Dit is, voor alle duidelijkheid, dus niet de mening van een natuurorganisatie, maar de mening van de voorzitter van de Unie van Waterschappen; en dat zegt naar ons idee toch wel iets.
Is het nu reëel dat in Drenthe de verhouding 4:1 is? Voor ons is dat geen vraag en dat is de reden dat wij dit punt uit het hele verhaal dat natuurlijk over veel meer gaat dan alleen de geborgde zetels, lichten.
Met heel veel natuurorganisaties maken wij ons zorgen dat uit de bestuurlijke afwegingen die aan de voorgestelde verdeling ten grondslag liggen, heel weinig waardering voor de natuur spreekt.
GroenLinks heeft altijd en laatstelijk nog in de statencommissie gezegd voor de verdeling 3/2/2 te gaan. Dat is voor ons de beste keus, mede omdat er dan slechts seven geborgde zetels nodig zijn. Bij meer geborgde zetels wordt het verhaal al iets minder democratisch.
Ik doe een oproep aan de VVD. Die partij heeft zich in de verkiezingstijd heel nadrukkelijk geprofileerd als een groene partij. Laat dat groen nu dan ook zien door de natuur niet af te schepen met een kwart van het aantal zetels dat de landbouw is toebedacht. Het zojuist door mij voorgelezen citaat was van een lid van de fractie van de VVD in de Eerste Kamer, tevens dijkgraaf en voorzitter van de Unie van Waterschappen. Als een dergelijk groot VVD-lid zegt dat de voorgestelde verdeling geen garantie biedt voor een voldoende en continue vertegenwoordiging van het belang van de natuur moet de statenfractie van de VVD in Drenthe zich nog eens heel goed achter de oren krabben.
Ik doe ook een oproep aan de ChristenUnie. Die fractie steunde de door de PvdA bij de algemene beschouwingen ingediende motie om te komen tot een verdeling van 3/2/2 niet. "Tot verdriet van anderen", zo werd erbij gezegd, "maar misschien ook wel tot verdriet van onszelf, want het plezierige van de motie is dat natuurorganisaties misschien een extra zetel kunnen krijgen". Mijn oproep aan de ChristenUnie is daarom het amendement dat ik zal indienen, wel te steunen. Hiermee kan het verdriet misschien omslaan en natuurplezier, want de ChristenUnie wil de natuurorganisaties er kennelijk wel een zetel bij geven. Dat kan nu. Nu Groningen voor de verdeling 3/2/2/1 heeft gekozen, waarbij de invulling van de tweede 2 nog niet helemaal duidelijk is, is er alle reden om ook in Drenthe voor die verdeling te kiezen.
Mijnheer de voorzitter. Ik zal dan nu een amendement indienen, dat is medeondertekend door de fracties van de PvdA en de SP.

***Amendement A1***

*Provinciale staten van Drenthe in vergadering bijeen op 6 februari 2008,*
*ter behandeling van statenstuk 2008-314*
*inzake: Vaststelling gewijzigde reglementen voor de waterschappen Hunze en Aa's, Noorderzijlvest, Reest en Wieden en Velt en Vecht.*

*Besluiten:*
*Aan het eind van de volgende zinsneden toe te voegen:*
*(...vast te stellen), met dien verstande dat*

- *in het reglement voor het Waterschap Reest en Wieden in artikel 6 het getal 23 wordt vervangen door 22;*
  *en de onderdelen b, c en d als volgt luiden:*
  *b. drie leden de categorie Ongebouwd;*
  *c. twee leden de categorie Natuurterreinen*
  *d. twee leden de categorie Bedrijven.*

*in artikel 7, eerste lid, het getal 2 wordt vervangen door 1;*
*en in artikel 7, tweede lid, het getal 4 wordt vervangen door 3.*

- *in de reglementen voor het waterschap Hunze en Aa's resp. het waterschap Noorderzijlvest,*
  *in artikel 6 de onderdelen b en c als volgt luiden:*
  *b. drie leden de categorie Ongebouwd;*
  *c. twee2 leden de categorie Natuurterreinen;*

*in artikel 7, tweede lid, het getal 4 wordt vervangen door 3.*

- *in het reglement voor het waterschap Velt en Vecht,*
  *in artikel 6, de onderdelen c en d als volgt luiden:*
  *c. twee leden de categorie Natuurterreinen;*
  *d. twee2 leden de categorie Bedrijven;*

*in artikel 7, eerste lid, het getal wordt vervangen door 1.*

- *de bijbehorende artikelsgewijze toelichtingen dienovereenkomstig worden aangepast.*

*Toelichting*
*Dit amendement strekt ertoe om in alle vier de reglementen de verhouding in de geborgde zetels aan te passen conform de verdeling 3/2/2 (dat wil zeggen ongebouwd, respectievelijk natuurterreinen, respectievelijk bedrijven). Dat leidt bij het waterschap Reest en Wieden tot 1 zetel minder in het algemeen bestuur.*

De VOORZITTER: Dit amendement maakt deel uit van de beraadslagingen.

(Mevrouw Haarsma en de heer Bats verschijnen ter vergadering.)

Mevrouw VAN DE VIJVER: Mijnheer de voorzitter. De vraag van vanmiddag is of de staten van Drenthe de moed hebben - ik had eerst opgeschreven "het lef" - om bij het vaststellen van de reglementen van de waterschappen te laten zien dat de natuur in Drenthe echt belangrijk is. Wij praten al heel lang en zeer regelmatig over de waarde van de natuur voor onze provincie en daarbij vliegen dan getallen, bedragen en aantallen over tafel. We hebben geprobeerd hoeveelheden groen te vangen in vierkante meters en euro’s; ik heb mij daar ook aan bezondigd. Maar waar gaat het nu eigenlijk om?
Het college van de provincie Drenthe, de provincie waar het goed wonen is, waar de natuur het groene kapitaal wordt genoemd en de provincie die haar economische ontwikkeling vooral wil halen uit recreatie en toerisme, bedrijfstakken die afhankelijk zijn van landschap en natuur, de provincie die met een hunebed op een bus het hele land doortrekt om alle andere Nederlanders en buurlanders ervan te overtuigen dat het goed toeven is in deze provincie dat college meent te kunnen volstaan met niet meer dan een geborgde zetel voor de natuur in de besturen van de waterschappen. Dat college meent dat met 1 van de 23 zetels in het algemeen bestuur, als het om kwalitatief en kwantitatief waterbeheer gaat, de groene belangen voldoende geborgd zijn.
De fractie van de PvdA is van mening dat met die verdeling de Drentse natuur, maar vooral de inwoners van deze provincie die elke dag het belang van natuur voor het dagelijks welzijn aan den lijve ondervinden, ernstig tekort worden gedaan. De vraag is of wij, de PS van Drenthe, hier vandaag wél een factor van betekenis vormen.
Tegen het college van GS durf ik zeggen: "U hebt een goed stuk werk verricht, wij kunnen op twee artikelen na instemmen met deze reglementen".
Wij menen niet te kunnen volstaan met het bewijzen van enkel lippendienst aan de belangen van natuur en landschap in Drenthe als het gaat om de medezeggenschap over het waterbeheer. Dan zijn 2 zetels het minimum, al was het maar om de continuïteit te bewaken.
In het waterschapsysteem kent men niet het systeem van burgervervanging of commissieleden/niet bestuursleden, een lid van het algemeen bestuur moet het echt helemaal zelf doen en kan pas worden vervangen als hij langer dan twee maanden ziek is. Met andere woorden: één zetel is geen zetel.
De kaders van de nieuwe waterschapswet bieden ons de ruimte en de mogelijkheden. Het is aan ons, de staten van Drenthe, om invulling te geven aan een van de overwegingen die aan de wet ten grondslag lagen, namelijk de categorieën die meer belang hebben bij goed waterbeheer een échte stem te geven in het bestuur van het waterschap.
Er is volgens mij in deze statenzaal geen enkele partij die van mening is dat natuur en landschap voor Drenthe niet van groot belang zijn. Het moet dan ook niet zo moeilijk zijn het eens te worden.
Intussen is vanochtend in Groningen een besluit genomen dat wat ons betreft een opening biedt. Die opening is gevonden in het aanwijzen van een geborgde zetel die door de agrarische natuurvereniging in overeenstemming met de Milieufederatie wordt bezet. Dat is een heel interessante optie, wel zo interessant dat het amendement dat door de heer Langenkamp is gecomponeerd en dat dezelfde strekking heeft, door ons is ondertekend.

Ik ben dan ook heel nieuwsgierig naar de reactie van de andere partijen en de gedeputeerde op dit wijzigingsvoorstel.

De heer LAMMERS: Mijnheer de voorzitter. Onze aloude Nederlandse waterdemocratie lijkt langzaam te veranderen in een algemene democratie. De gedeputeerde heeft in de afgelopen vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid al aangegeven dat er in de redelijk nabije toekomst een evaluatie komt van hoe het nieuwe systeem met lijsten en een beperkt aantal geborgde zetels werkt en hoe het dan weer verder zal moeten. Het CDA is erg benieuwd hoe een en ander zich in de nabije toekomst zal ontwikkelen.
Op dit moment buigen de staten van Drenthe zich over een wijziging van de waterschapsreglementen als gevolg van de nieuwe waterschapswet. Er zijn ontwikkelingen die het CDA tevreden stellen, zoals de keuze voor LTO als aanwijzende organisatie voor de ongebouwde zetels. Verder zijn wij blij dat er geen kiesdistricten komen en dat de algemene besturen enigszins beperkt van omvang blijven, want uiteindelijk is het toch altijd weer de burger die alles moet betalen.
De waterschapswet stelt dat het belang dat een categorie heeft bij de taken die de waterschappen uitvoeren bepalend is voor de zeggenschap, in dit geval het aantal geborgde zetels.
Het IPO heeft na consultatie van de Unie van Waterschappen de economische waarde van het te beschermen belang als basis voor de mate van zeggenschap in het voorbeeldreglement opgenomen. En hoewel er in het leven ook andere waarden zijn, is het CDA het volstrekt met het college eens dat de economische waarde een objectieve en transparante maatstaf is. De wet verbreekt nu de traditionele trits belang-betaling-zeggenschap, waarbij vooral het vervallen van de relatie tussen betaling en belang nieuw is en nog wat onwennig aanvoelt. Het zij zo.
Echter, zowel de nationale democratie als de waterdemocratie heeft gesproken en het CDA acht het niet goed om via als het ware een achterdeur de relatie tussen betaling en zeggenschap weer te herstellen, al heeft het CDA zeker sympathie voor de categorie bedrijven die inderdaad veel betaalt, zij het dan voor de zuivering.

Mevrouw VAN DE VIJVER: Als er ook andere waarden in het leven zijn, wat is voor het CDA dan de waarde van de natuur. Het gaat bij natuur toch niet alleen om waarde in euro’s?

De heer LAMMERS: Die andere waarden zijn er zeker, maar in dit geval hebben wij ervoor gekozen de economische waarde de maatstaf te laten zijn. Wij hebben de sommetjes van de gedeputeerde gekregen en daar doen we het mee.

Mevrouw VAN DE VIJVER: Maar waarom moet het dat de economische waarde zijn? Het is toch niet zo dat je altijd alles in euro’s, in economische waarde kunt vertalen? Er moet toch meer zijn dan alleen de pecunia?

De heer LAMMERS: O, daarover kunnen wij heel lang filosoferen, maar mevrouw Van de Vijver kan die vraag ook aan de gedeputeerde stellen, want ook zij noemt de economische waarde.

Mevrouw VAN DE VIJVER: Maar ik stel de vraag aan de heer Lammers.

De heer LAMMERS: Ik vind het een heel goede keuze, want die waarde is objectief en transparant. Daarom zijn wij voor het hanteren van die waarde.

De heer LANGENKAMP: Ik ben bewust de vraag over functionele en algemene democratie uit de weg gegaan, maar de heer Lammers introduceerde daarnaast nog het begrip nationale democratie. Wat bedoelt hij daarmee?

De heer LAMMERS: Daarmee bedoel ik het proces in de Tweede Kamer. De waterschapswet is in overleg tussen regering en Tweede Kamer totstandgekomen.

De heer LANGENKAMP: Het is dus gewoon algemene democratie.

De heer LAMMERS: Ja. Het was niet mijn bedoeling verwarring te stichten.

Wij achten de afhandeling door het college van door de Kamer van Koophandel ingediende zienswijze voldoende. Het CDA is blij dat natuur nu ook voor het eerst een kwaliteitszetel krijgt in de waterschapsbesturen en dat de boeren recht is gedaan, zoals blijkt uit de door LTO ingediende zienswijze.
En zo hebben wij dan een broos bouwwerk, zoals de gedeputeerde zei, een bouwwerk dat weliswaar niet ideaal is, maar waaraan het CDA, mede vanwege de bestuurlijke complexiteit omdat waterschappen nu eenmaal stroomgebied gericht zijn, niet wil morrelen.
Het voorstel van het college kan rekenen op de volledige instemming van de oppositiepartij CDA.

De heer BALTES: Mijnheer de voorzitter. Vandaag worden wij geacht de gewijzigde reglementen voor de waterschappen vast te stellen. Dit is de volgende stap in het implementatietraject van de nieuwe waterschapswet.
Deze nieuwe wet beoogt te komen tot modernisering van het waterschapsbestel: all-inwaterschappen met als taak watersysteembeheer en waterzuivering. Kleinere, meer slagvaardige besturen, landelijke verkiezingen over de totale waterschapsgebieden op basis van kieslijsten, dus geen kiesdistricten, en uitgebreide campagnemogelijkheden in combinatie met de mogelijkheid van schriftelijk stemmen, eventueel via internet, moeten de belangstelling voor deze verkiezingen verhogen. Daarnaast is er nog de vereenvoudiging van de financiering. De fractie van de VVD stemt van harte in met deze uitgangspunten.
Het huidige voorstel is volgens de gedeputeerde een broos compromis dat moeizaam tot stand is gekomen.
In de commissie is uitgebreid gesproken over de geborgde zetels, waarbij het met name ging om de aantallen en de wijze van verdeling over de categorieën agrarisch, bedrijven en natuur.
Wat ons betreft doen wij de discussie daarover nu niet over, want als het aan de Eerste Kamer ligt, is het sowieso de laatste keer dat er nog sprake is van geborgde zetels. Op advies van de Eerste Kamer heeft staatssecretaris Huizinga al aangekondigd dat er een commissie komt die de verkiezingen zal evalueren en advies zal uitbrengen over de vraag of in 2012 de volledige omslag richting een algemeen bestuur zonder geborgde zetels kan worden gemaakt.
Wat wij graag willen is dat er in de betrokken provincies eensluidende uitkomsten komen. Of dat gaat lukken, weten wij op dit moment nog niet. Groningen heeft al een besluit genomen, maar hoe dat er precies uitziet, is op dit moment nog onzeker en in Overijssel moet het allemaal nog gebeuren. Kan de gedeputeerde ons inzicht verschaffen in de meeste actuele stand van zaken en kan zij ook schetsen hoe het proces verloopt als er onverhoopt geen sprake zal zijn van eensluidende uitkomsten?
Ik kom op het amendement van GroenLinks.
De VVD een groene partij? Het is een kwestie van interpretatie.

De heer LANGENKAMP: Neemt de heer Baltes dan de woorden die zijn partij hierover in verkiezingstijd heeft gesproken, terug?

De heer BALTES: Nee.

De heer LANGENKAMP: Gelukkig. Dus de VVD blijft een groene partij.

De heer BALTES: Nou ja, wij dragen de natuur een warm hart toe.

De heer LANGENKAMP: Niks “nou ja”, het is ja of nee. Het is toch een andere partij dan de VVD die nooit “ja” of “nee” zegt?

De heer BALTES: Dan zeg ik: “Ja.”

Mevrouw VAN DE VIJVER: Deze discussie doet mij denken aan het voorbeeld dat dan altijd wordt genoemd: een beetje zwanger kan niet. Een beetje groen is dan ook heel erg lastig; het is groen of niet groen.

De heer BALTES: Ik heb het al gezegd: wij doen van alles, wij zijn ook voor van alles en wij zijn dus ook voor groen.

Natuurlijk vinden wij natuur van belang; alleen gaat het nu ook om de definitie en de waardering van dat belang en daarover verschillen wij wel van mening. Als de economische waarde wordt gebruikt als verdeelsleutel voor de bepaling van dat belang, zouden de natuurorganisaties niet een zetel krijgen, ook geen halve, hooguit 0,2 of 0,3 zetel. Wij hebben er geen probleem mee dat de natuur een zodanig belang krijgt toebedeeld dat daar via een soort van correctie een zetel voor beschikbaar komt. Met die verdeelsleutel hebben wij geen moeite.
Gaat het dan altijd om geld? Nou nee, want in dat geval zouden de natuurorganisaties helemaal geen vertegenwoordiging krijgen.
Mevrouw Van de Vijver vraagt zich af of de natuur wel recht wordt gedaan wanneer zij een van de 23 zetels krijgt toegewezen. Als het om de geborgde zetels gaat, is dat wat ons betreft wel het geval. Maar dat betekent nog niet dat diezelfde natuurorganisaties niet hun eigen verantwoordelijkheid kunnen nemen en met een eigen lijst de verkiezingen in kunnen gaan om op die manier hun positie te verbeteren. Natuurlijk zullen wij alle door de heer Langenkamp in zijn amendement opgenomen cijfers wel serieus bekijken.
Ons is op dit ogenblik nog niet duidelijk of in Groningen is gekozen voor de verdeling 3/2/2, 4/2/1 of 3/2/1/1. Ik weet ook niet of het überhaupt mogelijk is nog een nieuwe categorie te introduceren, of nieuwe aanwijzende organisaties in categorieën. Ik krijg, zo mogelijk, graag een antwoord op die vragen.

De heer WESTERHOF: Wellicht is het goed straks om een schorsing te vragen om die informatie boven tafel te krijgen. Die informatie kan het debat alleen maar verhelderen.

De heer BALTES: Dat komt straks dan wel.

De heer KLAVER: Is het niet veel verstandiger om te spreken over hoe Drenthe het wil doen en niet over hoe Groningen het wil regelen?

De heer BALTES: En dat vraagt de heer Klaver aan mij?

De heer KLAVER: Ik vraag het aan de heer Westerhof en aan mevrouw Van de Vijver en aan al die anderen die steeds verwijzen naar Groningen. Er gaat niets boven Groningen, maar wij spreken vanmiddag over Drenthe.

De heer BALTES: Dat klopt.

De heer WESTERHOF: Mijnheer de voorzitter. Het standpunt van de SP is helder: wat ons betreft geen waterschappen, hun taken moeten gewoon aan de provincie worden overgedragen. C’est tout.
Morgen is vandaag gisteren geworden. De wijsheid van vandaag moet de juiste keuze opleveren. Vandaag bepalen wij hoe het wordt met de geborgde zetels. Ik vind dat vandaag de wijsheid een hoger niveau moet hebben dan de onderlinge belangen.
De volgende verkiezingen zijn slechts van belang voor de komende vier jaar. Toch is de discussie over de geborgde zetels meer dan interessant en belangrijk.
Drenthe is natuur, rust en ruimte, ik refereer nu aan de woorden van mevrouw Van de Vijver.
Er is sprake van een jarenlange, soms moeizame samenwerking van natuurorganisaties en boerenorganisaties. Soms was er strijd, soms een genoeglijk overleg. Het resultaat hiervan is nu op de publieke tribune te zien: de Milieufederatie zit pal naast de LTO. Wie had dat kunnen denken.
De noodzaak voor een evenwichtige verdeling van de zetels is hiermee voorspelbaar geworden. De SP pleit daarom voor een extra geborgde zetel voor natuur. Zo’n geborgde zetel is praktisch voor de mensen die deze functie moeten uitvoeren. Het blijft immers mensenwerk, en alweer refereer ik aan de woorden van mevrouw Van de Vijver.
Ook wij hebben over de hele kwestie overleg gehad met LTO en onze conclusie is dat de extra zetel voor natuur gerechtvaardigd is.

De heer MEDEMBLIK: Mijnheer de voorzitter. Er moet mij eerst even iets van het hart. Ik ben nog nooit zoveel gebeld over de statenagenda als de afgelopen vijf dagen over dit onderwerp. Helaas was er geen enkel telefoontje bij van een inwoner van Drenthe.

Mevrouw VAN DE VIJVER: Maar volgens mij woon ik wel in Drenthe.

De heer MEDEMBLIK: Voorzitter. Aan de orde zijn de reglementen voor de vier waterschappen die werkzaam zijn op het grondgebied van Drenthe. De regelgeving wordt in het voorliggende voorstel op een aantal punten gewijzigd. De achterliggende gedachte hierbij is vereenvoudiging en vergroting van de transparantie van het waterschapsbestel en verbetering van de democratische legitimiteit van de waterschappen.
Vanuit deze doelstelling hebben wij naar dit voorstel gekeken. Samengebundeld in een vijftal rubrieken worden de wijzigingen voorgesteld. Met name de verdeling van de geborgde zetels speelt een belangrijke rol, althans voor de gebundelde belangen van bedrijven, natuur, landbouw en overig ongebouwd.
Op het voorstel van het college zijn zienswijzen ingebracht, die wij bestudeerd hebben. Daar waar nodig is door de gebundelde belangen in onze fractie een mondelinge toelichting gegeven.
Het voorliggende voorstel is een stap in het proces naar volledige democratie bij de waterschappen, althans zo ziet het er nu naar uit. De aangekondigde evaluatie moet uiteraard nog plaatsvinden. Wij mogen ons hierbij ook terecht afvragen of algemene democratie past bij een functionele organisatie als een waterschap is. Maar die vraag mogen wij later beantwoorden.
Kan de ChristenUnie instemmen met het collegevoorstel?
Met name de verdeling van de geborgde zetels is ook voor de ChristenUnie een punt voor een stevige discussie. Ik wil eerst iets zeggen over de economische waarde als onderbouwing voor de zetelverdeling.
De door het college aangebrachte fundering onder de toekenning van de geborgde zetels is de economische waarde. Maar dit is niet het enige en unieke criterium. De betaling bijvoorbeeld zou volgens de memorie van toelichting ook meegewogen kunnen worden. En zo zijn er verschillende manieren om naar de zetelverdeling te kijken.
De wetgever echter noemt als basis aard en omvang van het belang. Aard en omvang moeten ergens aan afgemeten kunnen worden, wil er sprake zijn van een objectieve maatstaf. In een aantal zienswijzen wordt erop gewezen dat het algemeen nut van bijvoorbeeld natuurterrein niet voldoende uit de verf komt. De andere fracties in deze staten hebben hier ook op gewezen. Mijn vraag is dan: maar hoe bepaal je dat algemeen nut? De beleving van een stuk natuur is immers subjectief. Kortom, wij begrijpen de objectivering van de aard en omvang in de vorm van economische waarde. Maar waarde in het economisch verkeer, ofwel courantheid in verhandelbaarheid, is en blijft een objectieve factor. Het toepassen van die economische waarde leidt tot een zetelverdeling zoals nu is voorgesteld. De onderbouwing hiervoor hebben wij de afgelopen week van het college gekregen. Echter, de wijze van verdeling van de geborgde zetels alleen kan voor onze fractie niet doorslaggevend zijn als het erom gaat het voorstel te steunen. Er is meer dan economische waarde. Ik heb van mijn fractiegenoten geleerd dat er meer is dan ratio alleen en dat het ook mogelijk is bewust voor een andere weg te kiezen. Laten wij daarom eens kijken wat er nog verder aan afwegingen ligt.
Men kan zich voorstellen dat natuur nadrukkelijker in de verdeling van de geborgde zetels tot uiting komt. Op zich is dat een prima gedachte, die ons als ChristenUnie ook past. Een nadrukkelijke invulling van het begrip rentmeesterschap is van toepassing op natuurbeheer. Maar dat geldt dan toch ook voor landbouw en uiteindelijk toch ook voor bedrijven die met grond en water omgaan? Dus een voorkeursbehandeling op dat begrip baseren, doet recht aan de natuurvertegenwoordigende organisaties, maar schiet richting landbouw en bedrijven tekort.
Iets anders. Een zetelverdeling van 2/2/2 waarna de zevende zetel in de grabbelton gaat, kan ook en klinkt logisch, maar is onzes inziens niet haalbaar. In de historische ontwikkeling van het waterschapsbestuur, waarin natuur nu eindelijk een eigen zetel krijgt, zou dat een te hoog gegrepen ideaal zijn.

De heer LANGENKAMP: De heer Medemblik hield een verhaal over natuur dat mij aansprak. Hij zei dat de waarden van de natuur op de een of andere manier gehonoreerd moeten worden en ook daarmee was ik het eens. Maar daarna zei hij dat dit ook geldt voor bedrijven en landbouw. Die categorieën worden echter via hun economische waarde gehonoreerd. Dan kan de heer Medemblik toch niet zeggen dat voor deze drie categorieën dezelfde maatstaven gehanteerd moeten worden?

De heer MEDEMBLIK: Een vierkante meter natuurterrein heeft ook een WOZ-waarde.

De heer LANGENKAMP: Het verhaal dat de waarde van natuur moeilijk in geld is uit te drukken, is juist. De toegevoegde waarde van landbouw en ongebouwd is echter, in tegenstelling tot die van natuur, wel meetbaar en staat ook in dit stuk. Daarom heeft de natuur toch een plusje extra nodig?

De heer MEDEMBLIK: Dat geldt dan toch ook voor landbouw en bedrijven? Als ik een subjectief element inbouw door uit te spreken dat ik natuur zo belangrijk vind dat die bovenop de WOZ-waarde een extra waarde moet krijgen dan kan ik dit ook zeggen als het om landbouw en bedrijven gaat. Van het grondgebied van Drenthe heeft 70% een landbouwbestemming, dus dat is nogal wat.
De door de heer Langenkamp bepleite weg is de weg van subjectiviteit en via die weg komen wij er nooit uit.

De heer LANGENKAMP: Ik heb een fractiegenoot van de heer Medemblik wel eens horen zeggen dat hij met plezier over een bedrijventerrein wandelt en toen dacht ik dat er een grapje werd gemaakt.

De heer MEDEMBLIK: Die fractiegenoot was ikzelf. Hieruit blijkt wel dat het subjectief is: de een gaat naar een bos en de ander maakt een wandeling over een industrieterrein.

De heer LANGENKAMP: Meent de heer Medemblik dat echt?

De heer MEDEMBLIK: Nee.

De heer LANGENKAMP: Nou, doe het dan ook niet!

De heer MEDEMBLIK: Ik geef hiermee aan dat de waardering…

De heer LANGENKAMP: De heer Medemblik moet hier wel zeggen wat hij echt meent, anders schieten wij er niets mee op.

De heer MEDEMBLIK: Ik geef hiermee aan dat zonder het hanteren van objectieve maatstaven het ondoenlijk is natuur, landbouw en bedrijven te waarderen.

De heer LANGENKAMP: En dus moet de natuur er een plusje bij krijgen.

De heer MEDEMBLIK: Dat is de mening van de heer Langenkamp. Maar waarom bedrijven en landbouw dan niet? De heer Langenkamp vindt die categorieën blijkbaar minder belangrijk.
Voorzitter. Ik maak mijn betoog af.

Mevrouw VAN DE VIJVER: Voorzitter. De heer Medemblik zegt dat die toegekende waarde dan subjectief bepaald is. Maar is dat nu niet precies waarvoor wij hier zitten, voor het maken van een keuze op het moment dat niet allemaal meer uit te rekenen is? Als het allemaal uit te rekenen zou zijn, konden wij het maken van keuzes wel overlaten aan de accountants in dit huis en konden wij naar huis gaan. Maar het is ónze verantwoordelijkheid om op het goede moment de goede keuze te maken, soms los van cijfers en euro’s.

De heer MEDEMBLIK: Ik wil als statenlid kunnen uitleggen waarom en op welke wijze 7, 8 of 9 geborgde zetels worden verdeeld. Ik vind het dan belangrijk een objectieve maatstaf te hebben, waarop ik terug kan vallen wanneer ik moet uitleggen waarom de landbouw 4, de bedrijven 2 en de natuur 1 zetel krijgen in de twee noordelijke waterschappen.

Mevrouw VAN DE VIJVER: Dus de heer Medemblik heeft altijd getallen en bedragen nodig om uit te leggen waarom hij voor iets gekozen heeft?

De heer MEDEMBLIK: Nee. Maar als ik de gelegenheid krijg mijn betoog af te maken, zal duidelijk worden waarom het niet alleen om economische waarde gaat.

De VOORZITTER: Maar eerst wil de heer Lammers nog een interruptie plaatsen.

De heer LAMMERS: Voorzitter. Ik wil de heer Medemblik een handje helpen. De waarde van natuurterreinen is moeilijk te bepalen en op grond van de economische waarde zou natuur dan niet meer dan 0,2 of 0,3 zetel krijgen. Natuur krijgt nu een zetel omdat de wet voorschrijft dat elke categorie minimaal 1 zetel moet hebben. Dat is een rechttoe rechtaanredenering die het mogelijk maakt die verdeling aan iedereen uit te leggen.

De heer MEDEMBLIK: Ik krijg dus steun van het CDA.
Voorzitter. Ik begin even opnieuw. Een zetelverdeling van 2/2/2 en de laatste zetel in de grabbelton is ook mogelijk. Die verdeling klinkt ook logisch, maar is onzes inziens niet haalbaar. In de historische ontwikkeling van het waterschapsbestuur, waarin natuur nu eindelijk een eigen zetel krijgt, zou dat een te hoog gegrepen ideaal zijn. Wij moeten nuchter en reëel zijn. Wij weten dat het huidige compromis niet altijd onder lofzangen tot stand is gekomen, wat overigens niet wil zeggen dat het college opnieuw aan de slag moet gaan omdat er politiek sterke argumenten zijn om met een andere zetelverdeling te komen. Het gaat uiteindelijk om de politiek-inhoudelijke argumenten.
Wat blijft er dan over? Dat is toch een verdeling op basis van aard en omvang. Mijn fractie wil een eerlijke en rechtvaardige beslissing nemen. Ik wil uit kunnen leggen waarom de nu voorgestelde verdeling van de geborgde zetels juist is. Op basis van subjectieve argumenten als “ik gun het de natuur zo graag”, “landbouw doet toch ook zo zijn best”, of “bedrijven leveren ook hun bijdrage” kom ik er niet uit. De aard en omvang, weergegeven door de economische waarde, is voor ons verdedigbaar. Niet volmaakt, maar wel voldoende. En vergeef mij mijn opmerking hierover, maar geen van de belangenorganisaties en geen van de partijen in deze zaal heeft een andere objectieve maatstaf neer kunnen leggen.
Ten slotte. De ChristenUnie hecht aan het slagen van de verkiezingen in november. Laten wij als partijen met lijsten komen waaruit af te leiden valt welke belangen we belangrijk vinden: landbouw, natuur of bedrijven. Elke politieke partij kan zich prima profileren en een van sectoren, desgewenst, meer steunen dan de andere. Daar energie in steken zal echte winst in het algemeen bestuur van de waterschappen opleveren. En dat lijkt ons beter dan nu de primaire zetelverdeling via borging te forceren.
Concluderend: wij stemmen in met het voorliggende statenstuk.

Mevrouw KLIP: Mijnheer de voorzitter. Ik wil eerst even wat verwarring uit de weg ruimen. Hier staat een liberale, groene gedeputeerde.
Voorzitter. Met de heer Medemblik ben ik bang dat de inwoners van Drenthe vanavond niet gekluisterd aan de buis of de radio zullen zitten om te horen wat over dit onderwerp is besloten, maar dat betekent niet dat het onderwerp geen aandacht verdient. Want - en ik ben het alweer met de heer Medemblik eens - natuurlijk moeten wij inzetten op algemene verkiezingen. Dat is ook de essentie van de nieuwe waterschapswet en het aantal geborgde zetels is daarbij slechts een overgangssituatie.
Wij moeten proberen tot een objectieve maatstaf te komen en de discussie is dan of dit tegenover de sector natuur wel helemaal eerlijk is. Natuurlijk heeft de natuur naast economische ook maatschappelijke waarden, maar dat geldt ook voor de andere categorieën. Maar wij zeggen toch ook niet dat bijvoorbeeld een melkfabriek een grotere maatschappelijke waarde vertegenwoordigt dan bijvoorbeeld een tabaksfabriek?
De betaling is natuurlijk ook een behoorlijk objectief element. Maar bedrijven betalen heel veel, omdat zij relatief voor veel vervuiling zorgen. Maar moeten bedrijven dus meer geborgde zetels krijgen omdat zij meer vervuilen?
De bijdrage van natuurbeherende organisaties gaat landelijk terug van € 12 miljoen naar € 2 miljoen. En op basis van dit bedrag zou de zetelverdeling ook heel anders kunnen zijn.
Maar voor de komende vier jaar is voor een objectief argument gekozen.
Voorzitter. Uit de bijdragen van de fracties maak ik op dat een meerderheid van de staten voor het door het college voorgelegde voorstel is.

De heer WESTERHOF: De woorden van mevrouw Klip betekenen dat als er ooit een regering komt die de WOZ-waarde van natuurterreinen op nul stelt, de natuurorganisaties uit het bestuur van de waterschappen verdwijnen.

Mevrouw KLIP: Nee, dat betekent het niet, want de heer Lammers merkte zojuist al terecht op dat de wetgever ook heeft bepaald dat de drie vastgestelde categorieën elk minimaal een zetel krijgen. Dat is in de wet vastgelegd.

De heer MEDEMBLIK: De WOZ-waarde wordt niet door de overheid vastgesteld, die waarde wordt bepaald door de markt. Die waarde is dus objectief.

De heer WESTERHOF: Maar € 5.000,-- voor een hectare bosgrond is als handelswaarde toch wel wat laag. Als de heer Medemblik mij zo'n stukje kan aanwijzen, zal ik de eerste zijn om het te kopen.

De heer MEDEMBLIK: De heer Westerhof spreekt nu over de marktprijs. Overigens denk ik dat er wel mensen zijn die hun grond voor die prijs willen verkopen.

Mevrouw KLIP: Voorzitter. Mevrouw Van de Vijver en de heer Baltes vroegen naar het besluit van Groningen. Ik kom daar straks nog wel even op terug, want het gaat in de discussie in deze staten in de eerste plaats om Drenthe, zoals de heer Klaver al terecht opmerkte, hoewel er natuurlijk een duidelijke relatie is met niet alleen Groningen maar ook met Overijssel.
De heer Baltes vroeg wat er gebeurt als er met betrekking tot de grensoverschrijdende waterschappen door de daarbij betrokken provincies geen eensluidend besluit wordt genomen. Gisteren is hierover nog contact geweest met het Ministerie van Verkeer en Waterstaat, maar er kon geen eensluidend antwoord worden gegeven. De wet zegt, dat in de 26 waterschappen de verkiezingen op een en dezelfde dag moeten plaatsvinden. Maar als alleen Groningen en Drenthe het niet eens worden, weet ik niet of wel besloten zal worden de landelijke verkiezingen op te schorten.
Voorzitter. Ik wil ten slotte nog ingaan op wat in Groningen is besloten. In de staten van Groningen is een amendement ingediend en na een aantal schorsingen hebben de staten van Groningen besloten in de twee noordelijke waterschappen van de vier geborgde zetels voor agrarisch van een de bezetting niet te laten aanwijzen door LTO maar door BoerenNatuur, een koepelorganisatie van agrarische natuurverenigingen, in overeenstemming met de visie van de Milieufederatie Groningen en de Milieufederatie Drenthe.

De heer KLAVER: Voorzitter. Is dan in Groningen wel vastgehouden aan de verdeling 4/2/1 of is de verdeling veranderd in 3/2/1/1?

Mevrouw KLIP: Ik heb de tekst net gekregen en ik moet er nog even een exegese op loslaten. Voor zover ik heb begrepen gaat het om vier zetels voor ongebouwd, dus agrarisch, waarvan drie aan te wijzen door LTO en één door BoerenNatuur. De tekst is daadwerkelijk veranderd omdat de aanwijzende organisatie een andere is, maar het blijven vier zetels voor ongebouwd. Ik zal de tekst die ik heb ontvangen, laten kopiëren en verspreiden. Hiermee wordt in mijn optiek de politieke discussie binnengehaald en wordt het economisch belang als grondslag voor de zetelverdeling losgelaten.
Drenthe heeft met vier waterschappen te maken en met de provincies Groningen en Overijssel. Ik heb een kaartje ontvangen waarop is aangegeven hoe de organisatie BoerenNatuur verspreid is over de provincies. Die organisatie blijkt vooral actief te zijn in Friesland en Groningen volgt dan met enige tussenruimte, Drenthe telt een zevental kleinere organisaties en in Overijssel is deze organisatie überhaupt niet actief. Ik heb vlak voor de statenvergadering ook gehoord dat LTO Noord verleden week een overeenkomst heeft getekend met BoerenNatuur, waarbij is afgesproken dat als het om agrarische gronden gaat de beleidsbelangen worden behartigd door LTO Noord en de uitvoeringsbelangen door BoerenNatuur. Ik maak hieruit op dat er al duidelijke links zijn tussen LTO en BoerenNatuur.
Dan nog iets over het aanwijzen door LTO. LTO heeft gemiddeld een dekkingsgraad van zo'n 60%. Wij hebben in alle overleggen duidelijk aangegeven dat wanneer LTO de aanwijzende organisatie is voor de vier agrarische zetels, zij zich vanzelfsprekend ook moet verstaan met die boeren die geen lid zijn van LTO. BoerenNatuur is in Drenthe veel dunner gezaaid dan in Groningen.

De heer BALTES: Kan mevrouw Klip ook aangeven of laten uitzoeken of het in Groningen aangenomen amendement een wijziging van het reglement betekent of een wijziging van de toelichting?

Mevrouw KLIP: Het aangenomen amendement betekent een wijziging van het reglement.

De heer LANGENKAMP: Voorzitter. Ik verzoek om schorsing van de vergadering.

De VOORZITTER: Ik schors de vergadering.

(Schorsing van 16.23 uur tot 16.38 uur.)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.

TWEEDE TERMIJN

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. Ik vind dat het debat erg teleurstellend verloopt.
Wat zijn meetbare waarden, wat zijn politieke idealen? Ik denk dat ik er niet te ver op door moet gaan. In Groningen is het op de een of andere manier gelukt een compromis tot stand te brengen, waarvan ik de clou niet helemaal snap, want in het oorspronkelijke amendement was sprake van de verdeling 3/2/2. De heer Bleker heeft toen de constructie bedacht die is opgenomen in het gewijzigde besluit bij voordrachtnummer 33207 en ik heb begrepen dat de heer Bleker vandaag in de staten van Groningen heeft gezegd zijn uiterste best te zullen doen bij het college van Drenthe om het in Groningen bereikte compromis ook daar doorgevoerd te krijgen. Op de achtergrond speelt hierbij natuurlijk het verhaal dat wanneer de staten van Groningen en Drenthe verschillend besluiten, de minister de knoop zal doorhakken en de verkiezingen eventueel worden uitgesteld.
Mijn vraag is of het college contact heeft gehad met de heer Bleker en in hoeverre het college van mening is dat zijn voorstel ook in Drenthe haalbaar is.

De heer KLAVER: Voorzitter. Op de een of andere manier heeft de heer Langenkamp een vooruitziende blik in deze discussie. Maar volgens mij trekt hij zijn conclusies te vroeg. Hij doet in ieder geval niet zijn best om de fracties over de streep te trekken om voor zijn amendement te stemmen. Hij heeft politiek gezien zijn biezen bijna gepakt.

Mevrouw VAN DE VIJVER: Betekent deze opmerking dat het CDA nog nadenkt en nog om te praten is?

De heer KLAVER: Wij denken altijd na en dat doen wij ook nu nog.

De heer LANGENKAMP: Ik vind het interessant dat het CDA nog nadenkt. Ik heb begrepen dat de fractie van het CDA in Groningen met het voorstel van de heer Bleker heeft ingestemd. De heer Klaver zei eerder deze vergadering dat wij puur naar Drenthe moeten kijken, maar wij moeten in dit geval toch inzetten om een gemeenschappelijk standpunt en niet op twee verschillende dingen? Het CDA mag natuurlijk net zo lang nadenken als het wil, maar in de politiek is het soms ook tijd om de knopen te tellen.

De heer KLAVER: De woordvoerder van mijn fractie zal de heer Langenkamp wel uit de droom helpen.

Mevrouw VAN DE VIJVER: Mijnheer de voorzitter. Net als de heer Langenkamp kan ook ik alleen maar mijn teleurstelling uiten over de richting die het debat uitgaat. Velen van ons hebben zich de afgelopen tijd bezighouden met dit onderwerp en iedereen heeft zijn uiterste best gedaan tot een standpunt te komen, dat hij naar eer en geweten tegenover zijn achterban kan verdedigen. Het vreemde is nu dat wij over waterschappen die wij delen met Groningen tot zo totaal verschillende standpunten lijken te komen.

Het opvallendst is in dit verband de mening van het CDA. De heer Lammers laat weten dat de fractie van het CDA in de Drentse staten - een fractie die toch in de oppositie zit - het college steunt, terwijl in Groningen de collegepartij CDA het amendement steunt. Dat vind ik bijzonder. Maar zoals gezegd, ieder heeft zijn eigen verantwoordelijkheid en in deze staten gaat het over hoe het hier in Drenthe moet gaan, maar…

De heer KLAVER: Ik moest even nadenken over een reactie, maar nu heb ik er een. Wat nu gebeurt, heet misschien wel genuanceerde politiek; en ik heb eerder deze middag al begrepen dat zoiets bij de PvdA niet mogelijk is. Je bent zwanger of niet en je bent links of je bent niet links.

Mevrouw VAN DE VIJVER: Kan de heer Klaver mij uitleggen hoe iemand genuanceerd zwanger kan zijn? Bij mij was het altijd wel of niet.
Willen wij richting Den Haag en de rest van het land een beetje goed figuur slaan dan doen wij er goed gaan met de Groningers een eensluidend besluit te nemen. Het zou toch heel raar zijn wanneer wij in dit kleine deel van ons toch al niet zo grote land het niet eens konden worden.
Daarom wil ik de gedeputeerde rechtstreeks vragen of zij mogelijkheden ziet om op de een of andere manier uitvoering te geven aan het amendement dat in Groningen is aangenomen. Ziet zij bijvoorbeeld kans om in overleg te gaan met LTO over de vraag of die organisatie bereid is de 40% van de boeren die niet bij haar is aangesloten wel bij hun voordracht te betrekken, opdat hier de facto wordt aangesloten bij wat in Groningen de jure is vastgelegd? Als de gedeputeerde daartoe mogelijkheden ziet, kunnen de staten van Drenthe misschien toch nog tot een gezamenlijk standpunt komen.

De heer LAMMERS: Mijnheer de voorzitter. Ik hoop dat mevrouw Van de Vijver niet allerlei moeilijke vragen over zwangerschap gaat stellen, want dat is niet mijn specialiteit.
Voorzitter. Op basis van de al eerder door mij genoemde argumenten blijven wij het collegevoorstel steunen. Wij vonden dat de gedeputeerde een goed verhaal hield en dat een goede discussie heeft plaatsgevonden. Onze motieven zijn echter niet veranderd.
De heer Langenkamp heeft in eerste termijn wat vragen gesteld aan andere fracties en daarbij viel het mij op dat hij het CDA oversloeg. Daarom ben ik zelf nu maar even zo brutaal om mee te delen dat wij het door hem ingediende amendement niet zullen steunen. Dat even voor de duidelijkheid.

De heer BALTES: Mijnheer de voorzitter. Wij vinden het collegevoorstel een goed verdedigbaar compromis en wij zullen dat voorstel steunen. Wij zullen tegen het amendement stemmen.

De heer MEDEMBLIK: Mijnheer de voorzitter. Ik heb niets toe te voegen aan mijn betoog in eerste termijn. Ik merk dat de discussie toch weer gaat over dat een van de sectoren graag iets extra's wordt gegund. Ik begrijp dat wel, maar wij willen gewoon een eerlijke en rechtvaardige afweging maken en dat kan alleen op basis van objectieve maatstaven, in dit geval de economische waarden. Nogmaals, dat is niet volmaakt, maar wel voldoende en daarom blijven wij het collegevoorstel steunen en zullen wij tegen het amendement stemmen.

Mevrouw KLIP: Mijnheer de voorzitter. De heer Langenkamp vraagt of ik contact heb gehad met de heer Bleker. De heer Bleker heeft mij vanmorgen in alle vroegte, namelijk nog voor het ontbijt, gebeld en mij het wijzigingsvoorstel voorgelegd. Ik heb tegen hem gezegd het wel een slim geconstrueerd compromis te vinden, maar dat met het loslaten van de economische grondslag een niet objectief criterium wordt ingebracht.
Ik ben met het met de heer Langenkamp en mevrouw Van de Vijver eens dat het te gek voor woorden zou zijn wanneer de provincie niet haar eigen boontje zou kunnen doppen. Wij roepen voortdurend dat wij het Rijk niet nodig hebben, maar als het erop aankomt lijkt het ons niet te lukken. Maar dit betekent natuurlijk niet dat degene die toevallig als eerste een besluit neemt, bepaalt hoe het verder gaat, want als dat wel het geval is, bepaalt Groningen straks wat er in Zeeuws-Vlaanderen gebeurt, omdat besluitvorming altijd een soort van domino-effect heeft.

De vraag is of het college mogelijkheden ziet uitvoering te geven aan het amendement. Rekening houdend met alles wat in deze staten is gezegd - en ik weet dat een meerderheid van de staten voor het voorstel van het college is - kan ik mij voorstellen - ik leg deze optie maar even voor - dat wij in de toelichting op het reglement een aantal zinnen opnemen, waarin wij LTO vragen bij het aanwijzen van hun vertegenwoordigers ook in gesprek te gaan met agrarische natuurbeheerders. In mijn eerste termijn heb ik al meegedeeld dat LTO Noord daarover verleden week al afspraken heeft gemaakt en op basis van die afspraken zou dergelijk overleg vanzelfsprekend moeten zijn. Het college is er echter geen voorstander van dit op te nemen in het reglement.

De heer KLAVER: Mijnheer de voorzitter. De laatste opmerking van mevrouw Klip brengt mij op een dwaalspoor. Wij stellen nu iets vast waar teksten in staan die alleen bij meerderheid van stemmen kunnen worden gewijzigd. Ik ga ervan uit dat de door de meerderheid van de staten aangenomen tekst naar de staatssecretaris gaat en dat mevrouw Klip niet morgen naar aanleiding van de discussie in de staten nog een paar toelichtingen schrijft.

Mevrouw KLIP: Ik geef antwoord op de vraag van mevrouw Van de Vijver wat mogelijk zou zijn en mijn antwoord is dat dit een aanvullende zin in de toelichting zou kunnen zijn, maar dat er geen wijziging wordt aangebracht in het reglement.

De heer KLAVER: Maar de toelichting hoort daarbij.

De VOORZITTER: Ik grijp nu even in. Het gaat om een amendement en de vraag of een amendement kan worden uitgevoerd, is irrelevant. Het voorliggende amendement strekt tot wijziging van de voorliggende verordening en aanvaarding van het amendement betekent dat de verordening wordt gewijzigd. Wanneer het amendement wordt afgewezen, blijft de tekst van de verordening ongewijzigd.

Mevrouw VAN DE VIJVER: Voorzitter. Dat betekent dus dat wat mevrouw Klip vandaag ook toezegt over afspraken die zij zal maken of al heeft gemaakt, dus ook de afspraken die al met LTO zijn gemaakt over de manier waarop die organisatie met de volledige ongebouwde achterban omgaat, er allemaal niet toe doet, omdat het reglement zal luiden zoals dat vandaag door de staten van Drenthe wordt vastgesteld. Groningen heeft dan een ander reglement en de minister zal uiteindelijk beslissen welk reglement het reglement zal zijn. Maar alle afspraken die gemaakt zijn, doen er dan dus niet meer toe, en geldt dit dan ook voor de afspraken die met LTO zijn gemaakt over de 40% van de eigenaren ongebouwd die geen lid zijn van hun organisatie?

De VOORZITTER: Mevrouw Klip heeft natuurlijk alle vrijheid om te praten met wie zij maar wil, dat is haar beleidsvrijheid. Maar de staten van Drenthe stellen een reglement vast.
Het voorliggende amendement A1 heeft als strekking het reglement te wijzigen. Als de staten dat amendement aanvaarden, wordt het aldus gewijzigde reglement vastgesteld. Wordt het amendement verworpen, dan wordt het reglement conform het voorliggende ontwerp vastgesteld. Zo simpel is het.

De beraadslaging wordt gesloten.

In stemming komt amendement A1.

Amendement A1 wordt met handopsteken verworpen.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de aanwezige leden van de fracties van PvdA, SP en GroenLinks, tezamen 17 leden, voor aanvaarding van het amendement hebben gestemd, doch de aanwezige leden van de fracties van CDA, VVD en ChristenUnie, tezamen 20 leden, daartegen.

Vervolgens besluiten de staten met handopsteken (20 voor en 17 tegen) overeenkomstig het voorstel van het college.

## H. Sluiting

De VOORZITTER: Wij zijn hiermee gekomen aan het einde van onze vergadering. De jonkies onder u begroet ik vrijdagmiddag graag op mijn kamer.
Ik sluit de vergadering.

(De vergadering wordt om 16.54 uur gesloten.)

Vastgesteld in de vergadering van provinciale staten van 19 maart 2008.

, voorzitter

, griffier

**TOEZEGGING,** gedaan in de vergadering van provinciale staten van 6 februari 2008, gehouden in het provinciehuis te Assen.

**Pagina**

8. Mevrouw KLIP zegt ten aanzien van de vervoerscapaciteit van het hoogspanningsnet toe dat zodra er belangrijke informatie beschikbaar komt of wanneer zich belangrijke ontwikkelingen voordoen, zij de staten daarover via een notitie zal informeren.

Aan:
de heer J. Langenkamp

(i.a.a. de overige statenleden)

Assen, 13 maart 2008
Ons kenmerk 11/5.10/2008002040
Onderwerp: Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde over de nieuwe landelijke regeling Stimulering duurzame energieproductie (SDE)

Geachte heer Langenkamp,

Op 13 februari hebt u schriftelijke vragen gesteld over de regeling SDE die de minister van economische zaken aan de Tweede Kamer heeft aangeboden. Deze regeling is intussen besproken met de kamer en de minister heeft antwoord gegeven op de gestelde vragen (kamerstukken 31 239, nummer 9). Deze regeling zal per 1 april a.s. in werking treden.

Vraag 1
Is gedeputeerde staten (GS) met GroenLinks van mening dat deze brief van de minister het voor Drenthe moeilijker maakt de doelstelling (BLOW) te halen?

> *Antwoord 1*
> *In antwoord op vragen van de Tweede Kamer geeft de minister aan dat getracht is met de regeling SDE en de keuze voor 2.200 vollasturen beter aan te sluiten bij de praktijk van de laatste jaren waarin het werkelijk aantal vollasturen van windmolens is toegenomen. Daarom verwachten wij niet dat de SDE de realisatie van de BLOW-doelstelling moeilijker maakt.*

Vraag 2
Is GS van plan bij de minister aan te dringen een lagere berekeningsgrondslag te hanteren?

*Antwoord 2*
*Daarvoor bestaat geen aanleiding, omdat de minister aangegeven heeft dat met moderne windmolens op binnenlandlocaties het aantal van 2.200 vollasturen haalbaar is, mits gekozen wordt voor molens met een voldoende grote rotor en er geen beperkingen zijn aan de bouwhoogte. De praktijk zal moeten uitwijzen of deze en andere uitgangspunten van de regeling zijn vol te houden.*

Vraag 3
Initiatiefnemers en investeerders hebben volgens de NWEA geen enkele duidelijkheid voor projecten waarvan de vergunningen in 2009 en latere jaren verkregen worden; hoe denkt GS hiermee om te gaan?

*Antwoord 3*
*De minister heeft bewust gekozen voor een regeling met jaarlijkse budgetplafonds uit een oogpunt van budgettaire beheersbaarheid. Deze constructie wordt vaker toegepast om zogeheten openeinderegelingen te voorkomen. Initiatiefnemers en investeerders dienen hiermee rekening te houden.*

Vraag 4
Ziet GS, als deze regeling zo wordt vastgesteld nog mogelijkheden voor windenergie in Drenthe en zo ja op welke locaties?

*Antwoord 4*
*Het doel van de SDE is duurzame energieproductie uit onder meer wind te stimuleren. Dit betekent dat ook windenergieprojecten in Drenthe kunnen worden ondersteund, maar het is de afweging die een initiatiefnemer of investeerder maakt die bepaalt of een project daadwerkelijk wordt gerealiseerd. Het Provinciaal omgevingsplan Drenthe geeft daarvoor de beleidsmatige ruimte. Wij hebben provinciale staten toegezegd in overleg te gaan met de gemeenten Emmen en Coevorden om te onderzoeken of plaatsing van extra windmolens op hun grondgebied mogelijk is.*

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris , voorzitter

Bijlage(n):
gm/coll.

PROV. BESTUUR VAN DRENTHE
No.: 2008002040
Ingek.: 13 FEB 2008
AFDELING: BC
TE BEH. DOOR:
DWS: G.AFD.:

Aan de voorzitter van provinciale staten,
de heer A.L. ter Beek
Postbus 122
9400 AC Assen

Dwingeloo
13-02-2008.
Onderwerp: schriftelijke vragen ex artikel 41 RvO.

Geachte voorzitter,

Hierbij dien ik op grond van artikel 41 van het Reglement van Orde vragen in over de nieuwe landelijke stimuleringsregeling voor duurzame energie.

Het kabinet heeft op 31-01-2008 een brief verstuurd: Aanbieding concept Ministeriele Regelingen Stimulering Duurzame Energieproductie (SDE).
Deze nieuwe regeling biedt, volgens GroenLinks, voor windenergie op land kansen, maar dan wel enkel voor projecten op windrijke locaties. Locaties die meer landinwaarts gelegen zijn zouden wel eens kunnen afvallen. Het eindadvies en de berekeningsgrondslag voor de regeling gaat er namelijk vanuit dat het gemiddelde project 2.200 vollasturen per jaar haalt. Hiermee kiest de minister voor de meer windrijke locaties en hogere ashoogte. Locaties die meer landinwaarts gelegen zijn zullen volgens de Nederlandse Wind Energie Associatie ( NWEA) afvallen.

De vragen luiden als volgt:

- Is GS met GroenLinks van mening dat deze brief van de Minister het voor Drenthe moeilijker maakt de doelstelling ( BLOW) te halen?
- Is GS van plan bij de minister aan te dringen een lagere berekeningsgrondslag te hanteren?
- Initiatiefnemers en investeerders hebben volgens NWEA geen enkele duidelijkheid voor projecten waarvan de vergunningen in 2009 en latere jaren verkregen worden; hoe denkt GS hiermee om te gaan?
- Ziet GS, als deze regeling zo wordt vastgesteld nog mogelijkheden voor windenergie in Drenthe en zo ja op welke locaties?

Met vriendelijke groet,
namens de GroenLinks fractie,
Jan Langenkamp

provincie Drenthe

# Verslag

**van de vergadering van**
**provinciale staten van Drenthe**

gehouden op 19 maart 2008

**INHOUD**


| | |
|---|---|
| Opening | 4 |
| Mededelingen | 4 |
| Ingekomen stukken | 4 |
| Vaststelling agenda | 4 |
| Vaststelling verslag van de vergadering van 6 februari 2008 | 4 |
| Mondelinge vragen | 4 |
| Statenstuk 2008-315 (herzien); Kennis werkt | 12 |
| *- Amendement A1, verworpen* | *12* |
| *- Motie M1, aangenomen* | *17* |
| Statenstuk 2008-316; Slotverklaring klimaat- en energiebeleid Noord-Nederland | 26 |
| *- Motie GroenLinks, verworpen* | *31* |
| Sluiting | 32 |
| Toezegging | 33 |

**PROVINCIALE STATEN VAN DRENTHE**

Verslag van de vergadering van provinciale staten van Drenthe, gehouden op 19 maart 2008 in het provinciehuis te Assen.

**Tegenwoordig zijn:**

A.L. ter Beek, Commissaris van de Koningin, voorzitter

de leden (36 in getal):

J.J. Baltes (VVD)
H. Beerda (PvdA)
M.A.M. Berends (PvdA)
H.H. van de Boer (VVD)
mevrouw K.J. Datema-Klöpping (SP)
D.B. Dijkstra (CDA)
K.R. Dijkstra (PvdA)
mevrouw A.H. Fronczek (SP)
mevrouw W.G. Goudriaan-Visser (PvdA)
E. Hemsteede (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
A. Huizing (PvdA)
S. de Jong (CDA)
mevrouw M.J. Kaal (CDA)
A. Kerstholt (VVD)
H. Klaver (CDA)
J.H. Lammers (CDA)
J. Langenkamp (GroenLinks)
mevrouw W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen (CDA)
T.S. Medemblik (ChristenUnie)
mevrouw A.H. Mulder (CDA)
mevrouw J.H. Mustamu (PvdA)
P.H. Oosterlaak (SP)
mevrouw J.M. Pannekoek-van Toor (VVD)
A.G.H. Peters (CDA)
mevrouw G.H. Smith (GroenLinks)
mevrouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
A. Timmerman (VVD)
A. van der Tuuk (PvdA)
G.J. Udding (VVD)
E.R. Veenstra (PvdA)
J. Vester (SP)
A. Wendt (ChristenUnie)
R. Westerhof (SP)
Th.J. Wijbenga (CDA)
B.J. Ziengs (VVD)

mevrouw I.M. Rozema, griffier der staten van Drenthe

**Verder aanwezig:**

H. Baas (gedeputeerde)
J.H. Bats (gedeputeerde)
mevrouw A. Haarsma (gedeputeerde)
R.W. Munniksma (gedeputeerde)

**Met kennisgeving afwezig:**

L. Bomhof (VVD)
mevrouw G. Seinen (CDA)
J. Slagter (PvdA)
mevrouw H.G. Stoel-Snater (PvdA)
mevrouw S. van de Vijver-Geitz (PvdA)
mevrouw T. Klip-Martin (gedeputeerde)
H.P.K.M. Looman (gedeputeerde)

## A. Opening

De VOORZITTER: Ik open de vergadering van provinciale staten (14.04 uur) en heet u allen van harte welkom.

## B. Mededelingen

De VOORZITTER: Ik deel de staten mee dat berichten van verhindering tot het bijwonen van de vergadering zijn ontvangen van de dames Stoel – daarmee is de aanwezigheid van de tweede vicevoorzitter, de heer Langenkamp, op de stoel naast mij verklaard - Van de Vijver en Seinen, van de heren Bomhof en Slagter en van de gedeputeerden Klip en Looman.

## C. Ingekomen stukken

De VOORZITTER: Ik stel de staten voor het ingekomen stuk onder A.1 conform de voorgestelde behandeling af te doen.

Daartoe wordt besloten.

## D. Vaststelling agenda

De agenda wordt conform het ontwerp vastgesteld.

## E. **Vaststelling verslag** van de vergadering van 6 februari 2008

Het verslag wordt conform het ontwerp vastgesteld.

## F. Mondelinge vragen

De VOORZITTER: Er is een drietal series vragen aangekondigd, namelijk door de heren Vester, Westerhof en D.B. Dijkstra. Ik heb begrepen dat in de communicatie via de e-mail richting de staten her en der wat fout is gegaan, maar aangezien wel is voldaan aan de voorwaarde dat de vragen 24 uur voor aanvang van de vergadering bij de voorzitter moeten zijn aangemeld, kunnen de vragensessies doorgang vinden.
Ik geef het woord aan de heer Vester.

De heer VESTER: Mijnheer de voorzitter. Ons internet. Ik zeg óns internet, omdat ik de site www.drenthe.nl het visitekaartje vind van niet alleen GS, maar ook van de staten en alle mensen die in dit gebouw werken. Het is óns visitekaartje.
Op 12 februari is de vernieuwde site gepresenteerd. De dag daarop heb ik al een e-mail gestuurd naar de gedeputeerde, waarin ik melding maakte van de vele fouten in de site. Ik ben in contact geweest met degene die de site beheert en hij heeft een groot aantal fouten verwijderd, maar nog niet alle.
Op 4 maart heb ik de gedeputeerde uitgenodigd om samen met mij de site eens door te lopen; ik wilde hem wijzen op de vele fouten die er nog steeds inzitten. Ik heb wederom contact gehad met de webmaster en hem weer op alle fouten gewezen. Echter, tot op de dag van vandaag is de site niet goed. Ik zal niet alle fouten noemen, maar slechts enkele voorbeelden geven.
Er zijn links die niet werken, printfuncties waarbij bladzijden over elkaar heen worden afgedrukt, er is een onduidelijk besturingssyteem, een e-mailfunctie die niet goed werkt, in de agenda staat de nieuwe datum onderaan in plaats van bovenaan en de site werkt ontzettend traag als het gaat om de snelheid waarmee de bladzijden tevoorschijn komen. Het is zelfs zo ernstig dat op het moment dat je er een controleprogramma overheen zet, er veertig bladzijden met time-outs volgen, waarin staat dat de site niet op tijd te vinden is.
Ook qua taalgebruik is de site onduidelijk. Mijnheer de voorzitter, weet u wat een “captcha” is? Het is een completly automatic public turning test to tell computers and human apart.
Het is al met al erg onduidelijk en daarom heb ik hierover de volgende vragen.

1. Is de site voor het vrijgeven gecontroleerd door een controleteam? Zo ja, is daar een rapportage van? Zo nee, kan er alsnog een controle plaatsvinden, eventueel door een extern bureau of externe mensen?
2. Haastige spoed is zelden goed. Was het niet beter geweest om het vrijgeven van de site uit te stellen? Ik heb begrepen dat er nogal druk is uitgeoefend om de site vrij te geven, terwijl bekend was dat de site nog niet helemaal klaar was.
3. Wanneer is de prestatie van de server op niveau, zodat de bezoeker binnen redelijke tijd de gevraagde pagina’s op het scherm krijgt?
4. Zijn er nog aanpassingen in besturingssysteem en layout mogelijk?
5. Is de site getoetst op toegankelijkheid voor blinden, anders gezegd: wanneer komt er een text-to-speech functie in? Is de site ook geschikt voor kleurenblinden?
6. Kunnen de staten de beschikking krijgen over de bezoekcijfers van en de reacties op de site?

Voorzitter. Deze vragen zijn mij ingegeven door niet alleen mijn eigen bezoeken aan de site, maar ook door inwoners van Drenthe die mij hebben gevraagd of ik niet eens wat aan de site zou kunnen doen. Ik heb begrepen dat de site van PS en de site Reuring onder een andere redactie vallen. Maar die sites zijn wel een wezenlijk onder deel van www.drenthe.nl en ook in deze sites zitten nog fouten.

De heer BAAS: Mijnheer de voorzitter. De heer Vester heeft mij inderdaad al een paar keer gevraagd eens goed naar de site te kijken. Ik heb dat regelmatig gedaan, sowieso al omdat een gedeputeerde informatie van die site regelmatig nodig heeft en ik heb contact gehad met de webmaster. Wat mij betreft voldoet die site heel goed. Ik heb ook niet expres naar fouten gezocht, ik heb gewoon gekeken of die site goed werkt en of ik er goed gebruik van kan maken, dus of ik alles wat ik wil weten, erop kan vinden. En dat was het geval.
De website is voor het vrijgeven ervan door een kleine groep potentiële gebruikers op functionaliteit en gebruik beoordeeld. De opmerkingen uit die groep zijn in het basisontwerp meegenomen. Daarnaast is de website, voor die online ging, door 450 ambtenaren bekeken en zij konden hun reactie op die site geven. De site is 175 keer bezocht en er zijn 1.066 pagina’s opgeroepen. Er is dus druk gebruikgemaakt van de gelegenheid om fouten op te sporen en opmerkingen te maken.
De provincie heeft de website op technische functionaliteit en vooraf gestelde eisen, zoals de richtlijnen van de overheid voor websites, evenals het basisontwerp laten testen door een gecertificeerd tester. De test is gedaan volgens de t-map methodiek. De uitgebreide testsheets zijn voor kennisneming beschikbaar. Met deze mededeling is de vraag of er een rapportage van de controle is, beantwoord.

Als alle functionaliteiten geïmplementeerd zijn – een PDA-versie, forums en weblogs - komt er nog een controle. Hiervoor is inmiddels al een offerte binnen.
De heer Vester stelt verder dat haastige spoed zelden goed is en dat dus beter nog even met het vrijgeven van de site gewacht had kunnen worden. Er zijn twee argumenten voor het op dat moment live laten gaan van de site. Het eerste is dat de staten graag wilden dat er een goede, moderne eigentijdse actuele website zou komen, overigens een website die nog wordt opgehangen aan het prachtige portal met een heel mooie layout, dat er in april komt, en het andere argument is dat het onderhouden van de oude website heel veel tijd en menskracht kostte. Het was lastig om die website actueel te houden en vandaar de haast om de nieuwe website, die veel gemakkelijker te onderhouden is, op het net te zetten. De oude en de nieuwe website zijn enige tijd naast elkaar in de lucht geweest, maar vanwege de grote organisatorische en personele inspanningen die dat vergde, is die periode zo kort mogelijk gehouden.
De prestatie van de server is al enige tijd helemaal op niveau. Er zijn wat problemen met de reactietijd geweest, maar die zijn verholpen. Er wordt wel voortdurend gemonitord. Inmiddels is de site vergelijkbaar met andere publieke websites, dus ook met die van andere provincies.
Aanpassingen in het besturingssysteem vindt het college daarom absoluut niet noodzakelijk. Bovendien zijn die eigenlijk ook onmogelijk aan te brengen, want het zou betekenen dat het nu gekozen besturingssysteem door een ander vervangen zou moeten worden. Dat is niet aan de orde.
Er kunnen wel aanpassingen in de layout aangebracht worden, maar dan moet daar wel een aanleiding voor zijn. Die aanleiding kan zijn dat er heel veel vraag naar is, maar er zijn op de layout slechts twee reacties gekomen. Dat aantal is te weinig om kosten te gaan maken om de layout te veranderen.
De site is op toegankelijkheid voor blinden getoetst, want op dit punt moet voldaan worden aan web-richtlijnen. De site is ook kleurenblindproof. De text-to-speech functie wordt later geïmplementeerd. Er gelden een paar honderd web-richtlijnen en die kunnen niet allemaal tegelijk ingevoerd worden. Wij beginnen met wat wij het belangrijkst vinden en gaan langzaam maar zeker verder tot ook aan de laatste richtlijn is voldaan. Een van die laatste richtlijnen is de text-to-speech functie.
Als het om websites van de overheid gaat, staan wij bij het voldoen aan de richtlijnen op de vijfde plaats en dat is, gelet op de korte tijd dat de site nog maar in de lucht is, een hele prestatie.
De laatste vraag van de heer Vester betrof de bezoekersaantallen. Op werkdagen gaat het om 900 tot 1.100 bezoekers.
De reacties op de site kunnen alleen ter inzage worden gelegd als die worden geanonimiseerd, want dat moet volgens de privacyregels. Maar dat vergt tijd en menskracht en dus geld.
Voorzitter. Ik verzoek de heer Vester zijn opmerking over Reuring te herhalen, want die heb ik, omdat op dat moment de koffiejuffrouw langs kwam, niet goed gehoord.

De heer VESTER: Over Reuring heb ik inmiddels schriftelijke vragen gesteld en het antwoord daarop komt dan wel.
Voorzitter. Ik heb wat velletjes met fouten en…

De VOORZITTER: Nee, nee, nee. Bij het vragenhalfuurtje hoort geen debat. Als de heer Baas is uitgesproken, heeft de heer Vester nog wel het recht om aanvullende vragen te stellen.

De heer VESTER: Mijnheer de voorzitter. Ik dank de heer Baas voor zijn antwoorden, maar de inhoud ervan onderschrijf ik niet. Gisteren is de prestatie van de site nog eens gemeten en de conclusie was dat die nog ver onder de maat is. Ik zal de gesignaleerde fouten aan de heer Baas doorgeven en ik neem aan dat daar wat mee gedaan wordt.

De heer BAAS: Ik zal die vragen in de organisatie uitzetten.

De VOORZITTER: Naar mij blijkt wenst geen der andere leden over dit onderwerp een aanvullende vraag te stellen.
Ik geef daarom het woord aan de heer Westerhof, die vragen wil stellen over de VVV Drenthe Plus.

De heer WESTERHOF: Mijnheer de voorzitter. De Meppeler Courant van woensdag 12 maart 2008 schreef op de voorpagina “Nu of nooit voor VVV Drenthe Plus”. Deze kop spreekt boekdelen. Kennelijk gaat het niet goed met de VVV Drenthe Plus.
Zoals bekend verkeert de VVV Drenthe Plus in financiële nood. Zo zou er een tekort zijn van twee ton, ligt er een reorganisatieplan om het aantal kantoren terug te brengen van 32 naar 16 en is de directeur de laan uitgestuurd. Hoog tijd dus om mondelinge vragen te stellen.
Denken GS dat toeristisch Drenthe goed kan werken zonder de VVV Drenthe Plus? Ik memoreer even dat de VVV meer dan zestig jaar ervaring heeft, over een ongelooflijk netwerk beschikt en een webpagina had, die meer dan een miljoen bezoekers trok, toch geen dingen die je zomaar even weggooit.
Mijn volgende vraag is of het niet wenselijk is zodanig terug te komen op de motie uit 2006, dat de provincie de centrale organisatie van de VVV Drenthe Plus tijdelijk, bijvoorbeeld voor een periode van twee jaar, weer gaat financieren.
Is het niet wijs dat de provincie samen met de gemeenten gaat onderzoeken hoe de VVV-organisatie getransformeerd kan worden naar een levensvatbare organisatie met een grote toegevoegde waarde voor de toeristische economie in Drenthe? Ik vraag dit met name omdat er veel klachten zijn over de oubolligheid en het niet voldoende gebruikmaken van internet.
Is het niet voor de hand liggend dat het gemeenschappelijk probleem in dit geval door gemeenten en provincie gemeenschappelijk gedragen wordt?
Is het niet tijd dat kwaliteit meer ruimte krijgt dan zestig jaar spaarzaamheid, als die zestig jaren spaarzaamheid tot het huidige resultaat hebben geleid? Ik heb hierover met verschillende mensen gesproken en over het algemeen klaagt men over de kwaliteit van de bediening op de VVV-kantoren. Mijn reactie daarop is dat wanneer er voor goed gekwalificeerd personeel wordt betaald, er ook goede informatie wordt verstrekt. Als de VVV-kantoren het moeten doen met mensen zonder enige vorm van opleiding, die daar tegen een extreem laag salaris werken, zal de daarbij behorende kwaliteit worden geleverd.
Zijn GS ook bereid te kijken naar een mogelijke koppeling van diensten van het Recreatieschap, Marketing Drenthe en de VVV Drenthe Plus, zodanig dat er een complementerende structuur ontstaat waarbij de verschillende delen elkaar ondersteunen en versterken?
Vinden GS niet dat er door de provincie sturend opgetreden moet worden in de organisaties van het toerisme, dit mede vanwege het proces van de nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening?

De heer MUNNIKSMA: Mijnheer de voorzitter. Enige tijd geleden heb ik mij in deze zaal versproken. Ik heb toen de indruk gewekt van mening te zijn dat de VVV Drenthe Plus niet meer bestond. Toen ik de vragen van de SP onder ogen kreeg, was mijn gedachte dat die fractie mij eraan wil herinneren dat ik nooit meer moet zeggen dat de VVV Drenthe Plus niet meer bestaat. Maar omdat de heer Westerhof zijn verhaal begon met de mededeling dat de VVV Drenthe Plus in zwaar weer verkeert, was mijn verspreking van enkele maanden geleden wel een kwestie van politieke vooruitziendheid.
De eerste vraag van de heer Westerhof is of GS denken dat toeristisch Drenthe goed kan werken zonder de VVV Drenthe Plus. De toelichting van de heer Westerhof doet bij mij de vraag rijzen, wat hij nu eigenlijk vraagt. Ik ben opgevoed met de gedachte dat niemand onmisbaar is. Dat geldt dus ook voor de VVV Drenthe Plus, maar waar het in essentie om gaat is onze relatie tot die organisatie.
Naar mijn mening hebben de staten een aantal jaren geleden met het aannemen van een motie het goede besluit genomen om de VVV Drenthe Plus een verantwoordelijkheid te laten zijn van de gemeenten en het bedrijfsleven en de provincie hiervoor geen verantwoordelijkheid meer te laten hebben. Die lijn wil ik voortzetten, tenzij het rapport-Van der Tuuk of het rapport-Lodders aanleiding zijn om op dit standpunt terug te komen. Ik stipuleer nogmaals dat het een verantwoordelijkheid is van gemeenten en bedrijfsleven. En zeker nu de organisatie is zwaar weer verkeert, zie ik geen reden voor de provincie om het probleem naar zich toe te trekken. Het is geen gemeenschappelijk probleem van de provincie en de andere partners, maar het is wel een probleem dat zich in Drenthe voordoet. Ik zeg op dit moment dus ook niet dat het wijs is dat de provincie het voortouw neemt om samen met de gemeenten te gaan onderzoeken hoe de VVV Drenthe Plus getransformeerd kan worden naar, zoals de heer Westerhof dat noemt, een levensvatbare organisatie. De verantwoordelijkheid daarvoor ligt bij degenen die ook nu verantwoordelijk zijn.

De constatering van de heer Westerhof dat zestig jaar spaarzaamheid niet heeft geleid tot kwaliteit, is voor mij een extra reden om keurig afstand te houden. Ik wil de komende tijd wel kijken hoe de provincie met de instrumenten waarover zij de beschikking heeft het product Drenthe op een goede manier kan wegzetten, al dan niet met een flitsende website erbij.
De provincie treedt mede sturend op als het erom gaat het gezicht van Drenthe goed naar voren te brengen, maar heeft daar in principe de VVV Drenthe Plus niet bij nodig. De provincie doet dit met voldoende partners vanuit het recreatieveld.

De heer WESTERHOF: Mijnheer de voorzitter. Is het niet zo dat de VVV Drenthe Plus het resultaat is van provinciale inmenging? Ik refereer hierbij even aan de debatten over het faillissement van het Noord-Nederlands Bureau voor Toerisme (NNBT). Maakt dit de provincie dan ook niet medeverantwoordelijk voor de situatie waarin de VVV Drenthe Plus nu verkeert? Van de interne organisatie van de provincie heb ik gehoord dat de organisatie VVV Drenthe Plus al met een ton verlies is gestart. Dat roept een vergelijking op met het NNBT, een organisatie die destijds ook met verliezen is gestart.

De heer MUNNIKSMA: Mijnheer de voorzitter. Ik denk dat het bijzonder wijs is dat de provincie op dit moment geen partner is in de VVV Drenthe Plus. De heer Westerhof zet het beeld neer dat de provincie toen de boedelscheiding aan de orde was, de VVV Drenthe Plus geen hulp heeft geboden. In reactie daarop wijs ik erop dat de provincie in de afgelopen vier jaar in verschillende tranches ruim € 0,5 miljoen heeft besteed om de VVV Drenthe Plus op een hoger niveau te laten functioneren. Maar op een gegeven moment is het ook goed te constateren dat de verantwoordelijkheid voor het goed functioneren van de organisatie ligt bij het bedrijfsleven en de gemeenten. En net zo goed als de provincie geld beschikbaar kan stellen uit de uitkering uit het Provinciefonds en de opbrengst van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting, hebben de gemeenten ook bepaalde bronnen waaruit zij geld kunnen halen.

De heer KLAVER: Mijnheer de voorzitter. Heb ik goed begrepen dat de gedeputeerde de problematiek rond de VVV zoals wij die uit de media vernemen – meer weten we ook niet – meer ziet als een probleem dan als een kans?

De heer MUNNIKSMA: Voorzitter. Ik ken het probleem ook alleen maar uit de media. Mijn insteek is dat het probleem dat zich nu voordoet, nadrukkelijk een probleem is van de VVV Drenthe Plus zelf. Vanuit mijn politieke levenservaring weet ik dat de VVV een organisatie is die in het leven geroepen is met steun van gemeenten en bedrijfsleven. Ik zie geen kans om nu de organisatie kennelijk in zwaar weer verkeert, nog een extra bijdrage verstrekken, te meer niet daar de provincie al veel heeft bijgedragen om de organisatie beter te kunnen laten functioneren.

De heer VEENSTRA: Voorzitter. Ik weet dat de VVV in Meppel niet meedoet in de VVV Drenthe Plus. De VVV in Meppel zit in een samenwerkingsverband met de VVV's van enkele gemeenten in Noordwest-Overijssel. Maar daar spelen vergelijkbare problemen en ook die VVV's verkeren in zwaar weer. Onderschrijft de gedeputeerde de stelling dat de VVV, heel zwart-wit gezegd, iets is uit het verleden en dat de Drenthe-promotie op een heel andere leest geschoeid moet worden?

De heer MUNNIKSMA: Ik heb het idee dat hier qua beeldvorming een aardige coalitie wordt gevormd tussen de PvdA en de SP, want de heer Westerhof zei in feite hetzelfde, zij het in andere bewoordingen. Maar als regiepartner – dat is vaak ook de rol van de provinciale overheid – wil ik op dit moment geen waardeoordeel over het product VVV Drenthe Plus uitspreken. Ik zeg alleen dat de verantwoordelijkheid voor de aansturing en voor het toekomstige product in eerste instantie ligt bij de partners die de VVV's in stand houden.

De heer LANGENKAMP: Voorzitter. Ik heb nog een aanvullende vraag, omdat de heer Munniksma zo gemakkelijk zegt dat de verantwoordelijkheden in het verleden gescheiden zijn. Daarover is indertijd inderdaad een motie ingediend, maar bij de discussie over dit onderwerp is er ook uitgebreid op gewe-

zen dat het geld - het bedrag van € 0,5 miljoen dat de gedeputeerde nu noemt, maar volgens mij was het meer – eigenlijk weggegooid geld is. Daarom heb ik destijds gezegd dat overwogen zou kunnen worden om toch nog een keer steun te verlenen om in ieder geval de organisatie in de benen te houden.

De heer MUNNIKSMA: Ik hoor de heer Langenkamp twee dingen zeggen. Hij zegt dat toen het bedrag van € 0,5 miljoen – ik erken dat het uiteindelijk meer is geworden, namelijk ongeveer € 0,7 miljoen – beschikbaar werd gesteld, hij zichzelf de vraag stelde of dit geen weggegooid geld zou zijn. In deze fase zeg ik nadrukkelijk dat het mij onverstandig lijkt om via subsidies extra bij te dragen aan producten van de VVV Drenthe Plus. Laat Drenthe Plus eerst zelf maar met een toekomstgericht plan komen, waarmee de kwaliteitsproblemen worden opgelost. Daarna zien wij wel weer. Ik hoop dat de gemeenten en het bedrijfsleven hun inspirerende verantwoordelijkheid nemen.

De heer WIJBENGA: Mijnheer de voorzitter. De discussie gaat nu heel erg richting geld. De staten zeggen dat er in Drenthe enkele organisaties zijn die staan voor het verkopen van het product Drenthe. Die organisaties hebben verschillende financieringsbronnen, maar het product dat men over de toonbank probeert te krijgen, is hetzelfde. Zou dat niet de noemer kunnen zijn die de gedeputeerde triggert zich er toch een beetje mee te gaan bemoeien, zonder dat hij nu een blanco cheque meeneemt? Op dit punt mag van de provincie toch wel een zekere regie verwacht worden?

De heer MUNNIKSMA: Voorzitter. Een tijdje geleden hebben wij gesproken over een feitelijk bestaand faillissement en op dat moment hebben wij er nadrukkelijk voor gekozen geen onderdeel van dat spel te worden.
Ik zeg nu dat wij ervoor moeten waken geen onderdeel te worden van het financiële spel dat op dit moment door andere partijen dan de provincie op de wagen wordt gezet.
Het meest wezenlijke onderdeel van mijn verhaal was dat, als het gaat om de beleidsvormen waarbij de provincie betrokken is, wordt samengewerkt met de toeristische sector en eventueel met de gemeenten, die daar ook een visie op hebben. De inhoud staat centraal en die inhoud moet toekomstgericht zijn.

De heer UDDING: Mijnheer de voorzitter. De provincie moet wel bedenken wat zij in financiële zin doet voor zij besluit in deze kwestie te springen. Allereerst zal dan een enorm financieel gat, dat is ontstaat door de cumulatie van tekorten, gedicht moeten worden en verder moet worden bedacht dat op korte termijn wellicht de grootste bedreiging voor het voortbestaan de VVV Drenthe Plus bestaat uit een mogelijke terugtrekking van de gemeenten en uit de geluiden dat ook het bedrijfsleven uitermate ontevreden is.
Als die belangrijke primaire stakeholders al zo tegen deze organisatie aankijken dan spreekt dat boekdelen.

De heer MUNNIKSMA: Voorzitter. Ik heb op dit moment geen andere visie op de door de heer Udding genoemde punten. Zijn woorden onderstrepen mijn argument dat de verantwoordelijkheid voor deze organisatie in eerste instantie ligt bij gemeenten en ondernemers. Als die verantwoordelijken de ambitie hebben de kar eerst inhoudelijk en vervolgens ook financieel te trekken dan kan een heel ander gesprek ontstaan. De provincie zal dan niet gaan deelnemen in de VVV Drenthe Plus, maar zal dan wel uitspreken dat goede activiteiten van die organisatie misschien wel gesubsidieerd kunnen worden, omdat die passen in haar bedrijfsfilosofie om een aantal zaken in de toeristische sector van de grond te krijgen. Maar dat is op dit moment niet aan de orde. Wij moeten voorzichtig zijn met het naar ons toehalen van verantwoordelijkheid als wij op dit moment geen verantwoordelijkheid hebben voor deze organisatie.

De VOORZITTER: Voor de laatste serie vragen geef ik het woord aan de heer D.B. Dijkstra.

De heer D.B. DIJKSTRA: Mijnheer de voorzitter. Motie M3, die op 4 juli 2007 door deze staten is aangenomen, is al een aantal malen onderwerp van gesprek geweest, ook in deze zaal. De motie ging over topsportevenementen in relatie tot de breedtesport: iedere euro die aan topsport wordt uitgegeven betekent in principe twee euro voor de breedtesport.
Optisch was het een allervriendelijkste motie, maar het CDA staat in deze kwestie toch iets anders.
Ook in de statenvergadering van 14 november 2007 stond het onderwerp topsport in relatie tot de breedtesport weer eens in de spotlights. Gedeputeerde Haarsma heeft in die vergadering toegezegd zo mogelijk al in januari 2008 met een notitie te komen waarin puntsgewijs zou worden aangegeven wat nodig is om topsportevenementen naar Drenthe te halen en welke criteria het college hierbij hanteert.
In de commissievergadering van 23 januari 2008 heb ik mevrouw Haarsma gevraagd – ik was inderdaad een week te vroeg, want het was toen nog steeds januari – hoe het met deze toezegging stond.
Het antwoord was dat de nota begin februari de deur uit zou gaan, de nota lag als het ware al klaar in de postkamer voor verzending. Wij blij, want nu zouden wij tijdens de eerstvolgende vergadering van de Statencommissie Cultuur en Welzijn over deze nota kunnen debatteren. De sportverenigingen met al hun vrijwilligers zouden nu horen hoeveel geld er extra zou kunnen komen, het zou duidelijk worden welke nieuwe criteria voor topsportevenementen zouden gaan gelden en hoe het extra geld verdeeld zou gaan worden.
Tot onze verrassing ontvingen wij afgelopen woensdag een brief waarin de titel van het onderwerp ineens was veranderd in “breedtesport in relatie tot topsportevenementen”. In die brief werd gemeld dat een nadere uitwerking pas bij de herijking van het sociale beleid 2009-2012 volgt en dat tot dan de oude criteria gehandhaafd blijven.
Waar is motie M3 gebleven? Het jaar 2008 doet er schijnbaar al helemaal niet meer toe.
De fractie van het CDA wil daarom over deze kwestie een aantal vragen stellen.
Onze eerste vraag is wat er gebeurd is tussen 23 januari, toen gedeputeerde Haarsma opgewekt verklaarde dat de notitie als het ware al verzendklaar was, en 13 maart. Waardoor is de gedeputeerde op de gedachte gekomen dat topsport in relatie tot breedtesport niet een eigen notitie verdient, maar verweven moet worden in de sociale agenda?
Wat betekent deze koerswijziging voor de toezegging van gedeputeerde Haarsma dat de provincie Drenthe dit jaar de Ronde van Drenthe financieel zal steunen? Wij hebben het dan wel over topsport.
Hoe wordt in samenhang hiermee de extra bijdrage aan de breedtesport zichtbaar gemaakt, of wordt 2008 voor de breedtesport een verloren jaar?
Hoe en wanneer wordt motie M3 tot uitvoering gebracht en in de begroting zichtbaar gemaakt?

De VOORZITTER: Ik wens u van harte geluk met uw maidenspeech.

Mevrouw HAARSMA: Mijnheer de voorzitter. Als het gaat om de toezegging die is gedaan met betrekking tot de breedtesport en motie M3, vraagt de heer Dijkstra zich af wat er de afgelopen maanden is gebeurd dat de toegezegde notitie niet al op de mat ligt. Er is heel veel gebeurd.
Begin februari is het startschot gegeven voor de sociale agenda. Dat heeft ertoe geleid dat wij in gesprek zijn gegaan met organisaties, instellingen en verenigingen en in het bijzonder met de gemeenten. In al die gesprekken is heel duidelijk naar voren gekomen dat de gemeenten over de sport in zijn algemeenheid een uitgesproken opvatting hebben.
De heer Dijkstra heeft ongetwijfeld het rapport met de titel “In communi” gelezen en hij heeft ongetwijfeld ook het rapport-Lodders en het rapport van de commissie-Van der Tuuk gezien. Die rapporten hebben mij tot het inzicht gebracht de uitkomsten van de gesprekken met de diverse partijen in relatie te brengen met de sociale agenda en daarna met de gemeenten afspraken te maken om te komen tot een nadere uitwerking van ons sportbeleid. Wij gaan die afspraken vastleggen in allianties met de gemeenten. Gemeenten zijn ook van mening dat de breedtesport sec hun verantwoordelijkheid is. De staten mogen daar van alles van vinden en ik vind daar ook wel iets van, maar ik heb besloten op deze wijze met de gemeenten om te gaan.
De uitwerking van motie M3 komt aan de orde in de Voorjaarsnota 2008. De Ronde van Drenthe zal een prestatiesubsidie krijgen en de staten zullen in de Voorjaarsnota 2008 gevraagd worden voor de

Vuelta 2009 geld beschikbaar te stellen. Op dit moment is nog niet duidelijk wat de diverse gemeenten zullen bijdragen en het bedrag dat wij de staten zullen vragen is afhankelijk van die bijdragen. In het voorstel dat de staten voorgelegd krijgen, zal heel nadrukkelijk meegenomen worden hoe de “verdubbelaar” voor activiteiten van de breedtesport wordt ingezet. In de Voorjaarsnota 2009 zal hierover dus van alles te lezen zijn, maar het college verwacht hierover ook het nodige van de staten te horen.

De heer D.B. DIJKSTRA: Voorzitter. Mag ik concluderen dat de gedeputeerde eigenlijk zegt dat de provincie niet specifiek een eigen koers gaat varen, maar gaat kijken wat samen met de gemeenten kan worden gedaan? Daarmee laat het college de wens van de staten wel ondersneeuwen.

Mevrouw HAARSMA: Ik denk dat de heer Dijkstra nu niet alleen de staten maar ook het college onderschat. Wij willen samenwerken met de gemeenten, maar wij hebben wel een eigen koers. Onze koers is vastgelegd in de sportnota. Maar op basis van de uitkomst van de gesprekken met de gemeenten willen wij een verdiepingsslag maken in het sportbeleid. Ik spreek dan over topsport én breedtesport. Er gebeurt de laatste tijd heel veel op sportgebied. Zo heb ik afgelopen maandag nog een hele dag bijgewoond over de sportontwikkeling in Nederland, georganiseerd door het Ministerie van VWS en NOC*NSF. Mij is duidelijk geworden dat de ontwikkelingen razendsnel gaan. Topsport en breedtesport worden ontkoppeld; het gaat nu nog gewoon om het stimuleren van bewegen en daartussen bewegen topsport en breedtesport zich.
Op die manier wil ik hierover met de gemeenten in gesprek. Gemeenten hebben ambities en wij hebben ambities. Die ambities worden nader uitgewerkt en de staten ontvangen hiervan nog voor de zomervakantie het eerste concept.

De heer KLAVER: Mijnheer de voorzitter. Het verbaast mij dat de gedeputeerde mevrouw Haarsma meer weet van de inhoud van het rapport van de commissie-Van der Tuuk dan sommige leden van die commissie. Ik vind dat knap.
Mijn vraag – ik mag eigenlijk maar één vraag stellen – is waarom de gedeputeerde motie M3 niet uitvoert, want daarop komt het uiteindelijk wel neer.

Mevrouw HAARSMA: Voorzitter. Ik weet helemaal niets van het werk van de commissie-Van der Tuuk, maar ik lees wel van alles. Iedereen is bezig met de rol en de taken van de provincie en na lezing van het rapport “In communi” kan ik mij wel ongeveer voorstellen wat de aanbevelingen zullen zijn. Wat ik hierover zei, is dus puur mijn eigen gedachtespinsel.
Ik voer de motie M3 niet uit, omdat ik in 2008 nog geen geld aan topsport heb uitgegeven. Het geld voor de Ronde van Drenthe is onderweg en er zullen nu plannen gemaakt worden voor besteding van geld in de breedtesport. Rond de Ronde van Drenthe worden ook breedtesportactiviteiten opgezet en daaraan zal het geld besteed worden. Er zijn verder nog geen topsportevenementen geweest, waaraan de provincie geld heeft moeten uitgeven. De kwestie wordt pas bij de Voorjaarsnota 2008 actueel.

De heer VEENSTRA: Toch is het goed dat motie M3, waarin een aantal partijen zich hard heeft gemaakt voor de breedtesport, verleden jaar is aangenomen.
Maar eigenlijk daagt mevrouw Haarsma de staten nu uit zelf met criteria te komen voor hoe de verdubbelaar in werking kan worden gesteld voor de Voorjaarsnota 2008.

Mevrouw HAARSMA: Wie ben ik om te zeggen dat ik de staten daar geen ruimte voor geef. Dat zou toch al te dol zijn. Ik daag de staten inderdaad uit, maar ik wil daarbij wel een kritische opmerking maken. Geld is niet het hoofddoel. Het hoofddoel is stimulering van sport en beweging. Wat mij betreft is dat ook de inzet als het gaat om de verdubbelaar.

De VOORZITTER: Wij zijn hiermee gekomen aan het eind van ons vragenhalfuurtje.
Omdat een hele serie microfoons niet blijken te werken, is het nodig enig technisch onderhoud te plegen. Daartoe is het nodig de vergadering voor enige tijd te schorsen.

Ik schors de vergadering.

(Schorsing van 14.46 tot 14.52 uur.)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.

**G. Voorstellen**

1. Het voorstel van gedeputeerde staten van 21 februari 2008, kenmerk 8/5.3/2008002078, Kennis werkt

(Statenstuk 2008-315, herzien)

De VOORZITTER: Omdat het mij bekend is dat de heer Langenkamp een amendement wenst in te dienen, lijkt het mij efficiënt hem als eerste het woord te geven.
Het woord is aan de heer Langenkamp.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. De inbreng van GroenLinks bestaat uit twee delen en zal beginnen met het deel waarop het amendement dat ik zal indienen, slaat. Het betreft de overheveling van gelden uit het Stimuleringsfonds Drentse projecten naar reserve Versterking economische structuur. In het tweede deel van mijn betoog komen de meer inhoudelijke kanten van het voorstel aan de orde.
Voorzitter. In de commissie is al uitgebreid gesproken over de vraag waarom er geld van het fonds in een reserve moet worden gestort. Ik wil niet de commissievergadering overdoen, maar de brief van 18 maart die wij op onze tafel aantroffen, maakt het allemaal niet veel duidelijker. In die brief is zelfs sprake van “de reserve Stimuleringsfonds”.
De uitkomst van het werk van de commissie-Looman was dat de begroting transparant zou moeten zijn met zo min mogelijk reserves. Wat nu wordt voorgesteld, komt op niet veel anders neer dan het verschuiven van geld van het ene naar het andere potje en dat vanwege de administratieve inzichtelijkheid. Maar daarvoor lijkt het mij niet nodig het zo moeilijk te doen. Het levert geen transparantie op, het omgekeerde is eerder het geval. Het is misschien wel gemakkelijk voor het college, maar niet voor staten, want die kunnen niet goed vinden hoe het zit met diverse afrekeningen.
Voorzitter. Ik zal het amendement voorlezen, het amendement dat is mede ondertekend door de fractie van de SP.

***Amendement A1***

*Provinciale staten van Drenthe in vergadering bijeen op 19 maart 2008,*
*ter behandeling van statenstuk 2008-315, herzien*
*inzake: Kennis werkt.*

*Besluiten:*

*In het besluit onder punt III de zinsnede “...en dit te storten in de reserve Versterking economische structuur” te schrappen.*

*Toelichting:*
*De strekking van het amendement is dat hiermee voorkomen wordt dat gelden uit het Stimuleringsfonds eerst gestort moeten worden in deze reserve. Het college kiest voor het gebruiken van deze reserve om begrotingstechnische redenen. Middelen die in een bepaald jaar overblijven, blijven dan binnen de reserve beschikbaar voor volgende jaren.*

*Hiermee wordt niet voldaan aan de uitkomsten van de "Onderzoekscommissie Reserves en Voorzieningen", die juist een transparante begroting wenst en zo min mogelijk gelden in diverse reserves.*

De VOORZITTER: Dit amendement maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. Dan de meer inhoudelijke kant van het voorstel.
In de commissievergadering heeft GroenLinks al laten weten het geen duidelijk stuk te vinden. Nu het compensatiepakket voor het uitblijven van de Zuiderzeelijn bekend geworden is, is ook het maken van een integrale afweging heel erg moeilijk geworden. Eigenlijk wordt pas bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2008 een integrale afweging gemaakt. GroenLinks maakt daarom een voorbehoud bij de beslissing die vandaag genomen moet worden om € 6,5 miljoen uit te trekken, want ten tijde van de behandeling van de Voorjaarsnota 2008 kan het best zijn dat de fractie dit bedrag met een miljoen wil verlagen of verhogen. Wij willen ons vandaag dus niet vastleggen.
In zijn brief van 18 maart zegt het college weer dat de volgorde is: eerst plannen, dan geld. Maar zowel de plannen als de daarmee gemoeide bedragen vinden wij niet erg duidelijk.
Het college zegt dat het eigenlijk niet duidelijker kan, omdat de nota Kennis werkt een beleidsvisiedocument is, op basis waarvan de discussie wordt aangegaan. Daarmee brengen GS dit statenstuk eigenlijk terug tot de vraag of PS het college al dan niet het mandaat willen geven om aan de slag te gaan. Als de staten "nee" tegen het stuk zeggen, krijgen zij misschien wel het verwijt dat Drenthe honderden miljoenen misloopt, omdat het niet meedeelt in de noordelijke pot. De staten worden dus op de een of andere manier onder druk gezet en dit belemmert de wezenlijke discussie over de voorstellen in het statenstuk.
Waarover ik graag zou willen discussiëren, wil ik toelichten aan de hand van het voorbeeld van een van de grote projecten die in het stuk worden genoemd, namelijk het instellen van de nieuwe subsidieregeling Duurzame economische innovatie aanpassing toeristische sector. In het stuk staan hierover heel interessante dingen, maar wat daar stond, snapte ik eigenlijk niet. Daarom belde ik een ambtenaar, die mij vervolgens uitlegde waarom het zo moet. De KITS-regeling (kleine investeringen in de toeristische sector) loopt af en daar moet wat anders voor in de plaats komen. Maar GroenLinks heeft al veel vaker gevraagd waarom hiervoor de KITS-regeling wordt gebruikt en niet de NORT-consulent, die zich bezighoudt met de ondersteuning van ondernemers in de sector recreatie en toerisme bij het maken van een kwaliteitsslag. Die consulenten werken in alle provincies heel goed, maar niet in de noordelijke drie en dat komt door het NNBT.
Een andere reden waarom deze nieuwe subsidieregeling nodig is, is om het verhaal van de natuurlijke recreatie in Drenthe handen en voeten te geven. Maar ook daarbij gaat het vooral om het maken van een kwaliteitsslag.
Naar aanleiding van de zinsnede op pagina 8: "Voor nieuwe innovatieve initiatieven/ontwikkelingen zal in het ruimtelijk kader ruimte worden geboden" heb ik in de commissie gevraagd of dit een verandering van POP II betekent. De gedeputeerde heeft toen gezegd dat ik nog een antwoord zou krijgen. Uit zijn knikken maak ik op dat dit antwoord nu wel komt.
In de commissie zijn nog meer vragen gesteld, waarop nog geen antwoord is gekomen, maar goed, ik heb er nu een paar uitgehaald.
De nieuwe subsidieregeling gaat alleen gelden voor ondernemers die hun hoofdinkomen uit het toerisme verkrijgen. Maar bij doorvragen is het antwoord van weer een andere ambtenaar dat er een andere regeling is die vooral voor de kleine ondernemers geldt, namelijk de STIPO. Statenleden moeten dus steeds maar doorvragen om erachter te komen hoe het allemaal zit. Maar eigenlijk zouden zij dat niet moeten hoeven doen, alle informatie moet in het stuk staan.
Voor deze sector is in het voorliggende voorstel € 2,5 miljoen uitgetrokken, terwijl dit in de oude KITS-regeling nog € 4,5 miljoen per jaar was. De Europese gelden heb ik er in dit geval bijgeteld om een goede vergelijking te kunnen maken. Op mijn vraag waarom het dit bedrag is geworden, zegt de ambtenaar: "Dat is een politieke keus." Maar die keus zouden de staten vandaag moeten kunnen maken, maar zij kunnen dat niet omdat er geen onderbouwing is. Daarom mijn vraag aan het college waarom het bedrag is teruggebracht tot € 2,5 miljoen, terwijl het deze sector toch heel belangrijk vindt.

De heer BERENDS: Mijnheer de voorzitter. Aan de orde is de zwaar herziene versie van de nota Kennis werkt. Het enig overgebleven doel is nu nog het veiligstellen van de cofinanciering van de SNN-programma's.
De PvdA juicht het vrijmaken van € 6,5 miljoen uit het Stimuleringsfonds Drentse projecten, als benodigd voor de cofinanciering in 2008, zeer toe. Wij zijn enthousiast dat deze middelen worden vrijgemaakt, omdat zij een aanzet betekenen voor ontwikkelingen die goed zijn voor Drenthe, ontwikkelingen die wij bijzonder waardevol achten.
Voorzitter. Wij hebben via een telefoontje aan de ambtenaren ook helderheid gekregen over de indicatoren en of 2005 nog geldt als jaartal voor de nulwaarde. Het college gaat uit van de meest recente gegevens. Onze vragen hierover achten wij daarmee voldoende beantwoord.
In de commissie heeft mijn fractie ook aangegeven een inhoudelijke benadering van het onderwerp voor te staan, want volgens ons gaat het om een aantal kansrijke ontwikkelingen waarin de provincie een rol kan spelen, sterker nog, feitelijk al speelt. In dat kader hebben wij de ontwikkeling van een visie voor geheel Drenthe op het beroepsonderwijs genoemd. De ontwikkeling van een opleiding vervoer en logistiek op het Europark in Coevorden en het oprichten van filialen van de seniorenacademie en de volksuniversiteit in de grotere gemeenten behoren volgens ons wellicht ook tot de mogelijkheden. Het college reageerde daar positief op, want de gedeputeerde zei samen met zijn collega mevrouw Haarsma in overleg te zullen gaan met de twee hogescholen die tegenwoordig in Drenthe onderwijs verzorgen en ons hierover nog voor de zomer een notitie ter bespreking aan te zullen bieden.
Ten slotte de projecten. Het college wil de projecten cofinancieren om ze een extra duwtje in de rug te geven, bijvoorbeeld omdat er sprake is van een onrendabele top. Dat vinden wij een prima zaak, want dat betekent constructief beleid.
Wij hebben ervoor gepleit de staten een meetbaar geformuleerde lijst met projecten aan te bieden. Wij zijn erg benieuwd of er sprake is van overintekening.
Voorzitter. Het zal daarom wel geen verbazing wekken dat de fractie van de PvdA samen met die van de VVD en de ChristenUnie een motie heeft opgesteld, die de woordvoerder van de ChristenUnie aanstonds zal indienen.

De VOORZITTER: Ik wens u geluk met uw maidenspeech.

Mevrouw MULDER: Mijnheer de voorzitter. Tijdens de behandeling van dit stuk in de Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie heeft onze fractie aangegeven sterk te hechten aan het kunnen maken van een integrale afweging van de besteding van de middelen uit het Stimuleringsfonds Drentse projecten. Deze insteek sluit overigens aan bij die van het college, want op pagina 99 van de Begroting 2008 schrijft het college: "Vanwege de gebiedsgerichte aanpak en het samenbrengen van verschillende ambities op de diverse beleidsterreinen worden de intensiveringen integraal gewogen."
Gisteren, aan het eind van de middag – nota bene wel erg laat voor iemand die de discussie goed en gedegen wil voorbereiden – hebben wij nog een schrijven van het college mogen ontvangen, waarin het aangeeft dat de brief van 13 november 2007 van gedeputeerde Looman, met daarin een lijst van projecten niet meer actueel is. Een en ander hangt samen met de afspraken die Rijk en regio hebben gemaakt over het Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn. Dit akkoord met het Rijk zal financiële consequenties hebben, die uiteraard meegewogen worden bij de integrale afweging van de projecten.
Op dit moment is niet bekend wat het provinciale aandeel zal zijn in de cofinanciering van de projecten tot 2020, die zijn opgenomen in de lijst transitie-ZZL. Nota bene in het stuk zelf staat dat er een behoorlijk stuk cofinanciering is. Daarover nemen wij nu nog geen beslissing, het staat onder het besluit om nu € 6,5 miljoen ter beschikking te stellen.
In de brief van gisteren schrijft het college: "Het spreekt vanzelf dat het gelet op het voorgaande onmogelijk is u in dit stadium, een integrale afweging voor te leggen". Deze uitspraak is in contrast met de uitspraak van verleden week dat het college een en ander wel integraal had afgewogen en dat de staten de gelegenheid daarvoor zouden krijgen bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2008. De commissie is hiermee niet akkoord gegaan en daarop heeft de gedeputeerde Baas toegezegd zo spoedig

mogelijk, in ieder geval eerder dan bij de voorjaarsnota, te zullen aangeven welke projecten wat gaan kosten. Daarnaast zou hij er zorg voor dragen, dat voor de PS-vergadering van 19 maart de staten voldoende informatie zouden ontvangen om een goede afweging te kunnen maken. Dat was dus de korte brief van gisteren.
Wij constateren dat het op dit moment niet mogelijk is een integrale afweging te maken, het college zegt dit met zoveel woorden zelf ook eigenlijk al. Ik vraag mij af hoe de andere statenfracties hierover denken en hoe het college hier zelf tegenaan kijkt.
Het college schrijft in zijn brief dat het handig is een storting van € 6,5 miljoen in de reserve Versterking economische structuur te doen, omdat deze reserve wordt verantwoord in de bestuursrapportages, dat de staten daarmee beter gefaciliteerd zijn dan wanneer de verantwoording plaatsvindt via de bestedingsruimte van het Stimuleringfonds Drentse projecten en dat bovendien dit stimuleringsfonds op deze manier beter inzichtelijk en actueel te houden is. Dit soort uitspraken valt onder de categorie “dat is begrotingstechnisch” en verleden week hebben wij al geconstateerd dat zo’n uitspraak erop neerkomt dat wij met een kluitje in het riet worden gestuurd. Dit argument van het college is dus flauwekul.
Gezien het belang van de integrale afweging vinden wij het niet erg om tot het moment van behandeling van de Voorjaarsnota 2008 op zichzelf staande begrotingswijzigingen te ontvangen. Omdat ook het college uitgaat van “eerst plannen en daarna geld” blijft er ruimte om in te spelen op veranderende omstandigheden. Daarbij komt nog dat er nog geld in de reserve Versterking economische structuur zit. Dat geld kan natuurlijk eerst nog wel gebruikt worden.
Hoe gaan we om met de reserves? De uitwerking van het standpunt hierover ontvangen we bij de voorjaarsnota. De uitwerking zal recht moeten doen aan de uitkomsten van het werk van de Commissie reserves en voorzieningen.
In het ontwerpbesluit wordt onder punt II voorgesteld gedeputeerde staten te machtigen middelen hiervoor in te zetten. Dat is wel heel royaal geformuleerd, het is bijna een blanco cheque. Hoe moeten we deze zin lezen, over welke middelen gaat het dan precies?
Voorzitter. Ik kom even terug op de vragen die verleden week zijn gesteld. Net als de VVD willen wij graag inzicht in de prioriteiten zoals die zijn opgenomen op de pagina’s 99 en 100 van de Begroting 2008. Hoe zijn die prioriteiten op geld te waarderen?
Wij vinden het belangrijk om bij de besluitvorming over het voorliggende statenstuk te weten wat de stand van zaken is van de in de brief van 13 november 2007 genoemde projecten. De korte brief van gistermiddag geeft daar volstrekt geen duidelijkheid over, maar wellicht kan de gedeputeerde dit nu alsnog doen.
Graag horen wij van de gedeputeerde welke bedragen naar cofinanciering en welke bedragen precies naar het Drents Innovatief Actieprogramma (IAP) en het Drents Economisch Innovatie Programma (DEIP) gaan.
Met de SP krijgen wij graag een antwoord op de vraag naar de percentages ten aanzien van meetbare beoogde beleidseffecten.

De heer KERSTHOLT: Mijnheer de voorzitter. De fractie van de VVD is op hoofdlijnen akkoord met de nota Kennis werkt. Die nota kan op onze instemming rekenen.
De uitvoeringsnota sluit ook goed aan bij hoofdstuk 4 van het collegeprogramma Kennis werkt.
In de uitbreide discussie in de afgelopen vergadering van de Statencommissie BFE over dit onderwerpen hebben wij vooral aspecten als meetbaarheid, afrekenbaarheid – SMART heet het dan – zwaar meegewogen. Actualisering van deze meetcriteria is voortdurend nodig, met name ook om het verwachtingspatroon bij alle betrokken reëel te maken en te houden.
De inhoudelijke toezeggingen die de gedeputeerde in de commissievergadering deed, hebben ons grotendeels tevreden gesteld. Op het vlak van de toegankelijkheid van de regeling hebben wij aangedrongen op laagdrempeligheid en zo weinig mogelijk bureaucratie en papierwerk. Er moet nu vooral aan de slag gegaan worden met het opbouwen van de kenniseconomie, de kansrijke sectoren recreatie en toerisme en zorgeconomie, land- en tuinbouw en bedrijventerreinen moeten in een internationale context geplaatst worden, er moet gebiedsgericht beleid en aansluiting zijn van onderwijs van hoog tot laag

op de arbeidsmarkt en daarnaast verdienen her- en bijscholing van het huidige arbeidspotentieel meer aandacht. Het gaat om aanjagen en stimuleren.
Kenniseconomie en innovatie en vernieuwing van processen en producten worden vaak in een adem genoemd met nieuwe en moderne media en hulpmiddelen en dat is voor een groot deel terecht. Wij willen echter behalve voor de wetenschappelijke en hoog technologische elementen ook aandacht vragen voor de processen en vernieuwingen in de bestaande techniek en het ambacht. Het MKB verdient zeer zeker veel steun bij zijn innovatieve plannen. Het MKB kan die steun zeer goed gebruiken, soms nog beter dan de grote bedrijven en soms is ook de output in het MKB zelfs nog groter. Dit is dus een pleidooi voor het MKB.
Tot zover het inhoudelijke deel.
De gedeputeerde heeft dit statenstuk de onderlegger genoemd voor de cofinanciering van de noordelijke programma's. Daar kunnen wij het wel mee eens zijn. Echter, de argumentatie van de gedeputeerde Baas ten aanzien van het overboeken vanuit het fonds naar de reserve Versterking economische structuur – in de brief van 18 maart is sprake van de reserve Versterking economische infrastructuur, maar dat zal wel een vergissing zijn – kunnen wij alleen accepteren dat er in de staten voldoende steun is voor de motie, die de fracties van de PvdA, de VVD en de ChristenUnie zullen indienen. Alleen dan kunnen wij met deze overboeking akkoord gaan.

De VOORZITTER: Ik wens ook u van harte geluk met uw maidenspeech.

Mevrouw FRONCZEK: Mijnheer de voorzitter. De vorige week heeft de Statencommissie BFE gesproken over de herziene versie van de nota Kennis werkt. In die vergadering hebben wij aangegeven het herziene stuk een verbetering te vinden ten opzichte van de eerdere versie, maar hebben wij ook gezegd de meetbare beoogde beleidseffecten concreter te willen hebben. Wij kunnen nu namelijk nog steeds niet zien of de doelstellingen in 2015 gehaald zullen zijn. Dat is niet SMART.
De gedeputeerde Bats heeft in de commissie gezegd om, waar dit mogelijk is, voor de statenvergadering met een actualisatie te zullen komen. Ik heb die niet gezien. Mijn vraag is daarom: zijn er actuelere gegevens en zo ja, waarom hebben wij deze dan niet gekregen?
De SP is het er niet mee eens dat het benodigde geld in de reserve Versterking economische structuur wordt gestort. De argumenten die de gedeputeerde in zijn brief van 18 maart geeft, verschillen eigenlijk niet van de al eerder genoemde. Wij zijn dan ook nog steeds niet van standpunt veranderd.
En dan ons laatste pijnpunt: het kunnen maken van een integrale afweging. De gedeputeerde heeft aangegeven dat die, gezien de huidige omstandigheden, niet gegeven kan worden. Wij willen echter niet dat het principe "wie het eerst komt, het eerst maalt" gehanteerd gaat worden. Wij willen een weloverwogen keuze kunnen maken.

De VOORZITTER: En ten derde male bij dit onderwerp: ook u van harte gelukgewenst met uw maidenspeech.

De heer WENDT: Mijnheer de voorzitter. Gisteravond was ik aanwezig bij de start van het door provinciale staten geïnitieerde project Investeren in ervaring. De staten hebben geld vrijgemaakt voor 150 extra stageplaatsen voor leerlingen in de niveaus 1 en 2 van het mbo. De voorzitter van het MKB-Emmen zei dat het goed gaat in Zuidoost-Drenthe en dat juist in die omstandigheid doorgegaan moet worden met stimuleren en initiëren, met samenwerken tussen provincie, onderwijs, gemeenten en bedrijven.
Voorzitter. Wat ons betreft zijn wij daar vandaag mee bezig. Vandaag maken wij een stap in die richting. Wij werken samen met verschillende partners in de provincie.
In de nota Kennis werkt gaat het om cofinanciering van SNN-programma's: SNN, bedrijfsleven, kennisinstellingen, kleinere gemeenten, naast de vier grote gemeenten en de provincies doet iedereen mee. Fryslân en Groningen hebben al met de nota ingestemd, nu Drenthe nog. En dit alles mede in het kader van hoofdstuk 4 van het collegeprogramma, Kennis werkt, waarbij als uitgangspunt geldt dat iedereen participeert.

Het voorliggende voorstel is een eerste aanzet, er volgen nog verdere stappen rond bijvoorbeeld de zorgeconomie, het onderwijs en de innovatie, land- en tuinbouw en het kansenfonds.
Voorzitter. Er is verleden week langdurig en breedsprakig over gesproken en wij hebben gisteren nog aanvullende informatie ontvangen. Als we op dit moment alles integraal willen kunnen overzien, lopen we straks achter de feiten en de SNN-subsidies aan en kunnen wij de titel van het stuk wijzigen in "Kennis staat stil".
Jaarlijks volgen een evaluatie en actualisatie. Doelen als de verhoging van het opleidingsniveau, de toeristische impulsen, de revitalisering van bedrijventerreinen en de internationale positionering van de sensor technologie verdienen nadere uitwerking en stimulering. Aan het werk dus, maar dan wel starten.
Voorzitter. Ook over de financiering is al langdurig gesproken. Wij willen hierover een motie indienen, want wij willen in het kader van onze controlerende en kaderstellende rol wel een vinger aan de pols houden. Ik dien de motie mede namens de fracties van de PvdA en de VVD in.

***Motie M1***

*Provinciale staten van Drenthe;*
*in vergadering bijeen op woensdag 19 maart 2008 ter behandeling van statenstuk 2008-315, Kennis werkt, herzien*

*overwegende dat de herziene nota Kennis werkt een belangrijke impuls is voor de Drentse economie en dat belang wordt gesteld in de doelen die in de nota worden verwoord en daartoe voor GS een werkbare en voor PS een controleerbare werkwijze wordt gevonden.*

*BESLUITEN: dat provinciale staten hierna steeds vooraf worden geïnformeerd over de toedeling van middelen uit het Drents Stimuleringsfonds. Daarbij dient door GS te worden aangegeven voor welke projecten binnen een jaar opnieuw financiering uit het Stimuleringsfonds zal worden gevraagd, waarbij de prioritering van de projecten een keuze van provinciale staten is.*

*En gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer BATS: Mijnheer de voorzitter. Ik denk dat mijn antwoord kort kan zijn.
De afgelopen commissievergadering is een groot aantal vragen gesteld over het stuk, dat een herzien stuk is, dus ook daarvoor is er over dit onderwerp al de nodige discussie geweest. Ik zal proberen de vragen die in de commissie al zijn beantwoord, niet opnieuw ten tonele te voeren.
GroenLinks is consistent in zijn oordeel over het stuk: het is niet duidelijk. Maar hierover verschillen die fractie en ik wel van opvatting.
De fractie van GroenLinks wenst nog een antwoord op drie specifieke vragen.
Het antwoord op de vraag over de Ruimte-voor-ruimteregeling is dat wat hierover op pagina 8 staat een basiszin was in het oorspronkelijke stuk. In het herziene stuk hebben wij rekening willen houden met de nieuwe WRO en de ontwikkelingen die in die wet zouden kunnen plaatsvinden in relatie tot financiering en cofinanciering. Het is niet meer en niet minder. Wij hebben dus rekening willen houden met wat in de nieuwe WRO kan komen te staan.
Wij hebben niet gekozen voor een NORT-consulent omdat wij van mening zijn dat uiteindelijk het bedrijfsleven zelf het moet doen. In de aanpassing van het beleid en van de beleidsdoelen past een dergelijke consulent volgens ons niet, hetgeen niet wegneemt dat de door de heer Langenkamp genoemde activiteiten rond de toeristische sector onze volle steun hebben.
De heer Langenkamp heeft verder gevraagd waarom in de oude KITS-regeling een bedrag van € 4,5 miljoen gold, terwijl het in de nieuwe regeling – die dus geen KITS meer heet - € 2,5 miljoen is. Het bedrag van € 4,5 miljoen was gekoppeld aan de programma's van de drie noordelijke provincies, terwijl

het nu genoemde bedrag alleen voor het Drentse programma is. Wij hebben onze ambitie nu op geld gezet. Als de ambitie van het college straks nog verder gaat dan komen wij daarmee bij de staten terug en als de staten zelf nog wensen hebben dan staat niets hun in de weg een eigen afweging te maken en te proberen voor die wensen geld vrij te maken en het bedrag voor Drenthe op € 4,5 miljoen te krijgen. Maar het college heeft op dit moment die keuze niet gemaakt.
Ik dank de fractie van de PvdA voor haar steun.
De meer technisch-financiële vragen die mevrouw Mulder namens de fractie van het CDA stelde, zullen door de heer Baas beantwoord worden, maar ik hecht er toch aan te verklaren dat het belangrijk is dat de staten vandaag het college mandateren om € 6,5 miljoen uit te geven, al was het alleen maar omdat – en nu beantwoord ik tevens de vraag van mevrouw Fronczek – in het SNN het molenaarsprincipe geldt. Als wij dan de komende maanden nog moeten gebruiken voor het voeren van een fundamentele afwegingsdiscussie dan heeft het college al die maanden niet het mandaat om projecten in te dienen, hetgeen betekent dat de projecten de komende maanden naar Groningen en Fryslân zullen gaan, omdat de staten van die provincies hun colleges wel gemandateerd hebben. In die zin is het geweldig belangrijk dat de staten van Drenthe vandaag het college het gevraagde mandaat geven. De drie onderdelen van het ontwerpbesluit zijn alle van even groot belang en met elkaar verbonden. Het moet dus een integraal mandaat zijn, wil Drenthe de komende maanden geen gelden mislopen.
De fracties van CDA en SP hebben net als in de commissie vragen gesteld over de meetbare doelen en effecten, dus de percentages ven de programma's die nu voorliggen. Het gaat in dit geval ook niet om projecten maar om programma's. De meetbare effecten zijn – ik heb dit verleden week ook al gezegd – heel eenvoudig op te vragen bij het SNN. Alle programma's kennen hun eigen strakke en strenge doelen, kennen hun te behalen resultaten, en die zijn bepalend voor het feit of subsidies deels of helemaal gaande een project of pas aan het eind van een project worden uitgekeerd. In die zin is het niet geweldig lastig de gevraagde gegevens te achterhalen. Probleem is wel dat op het moment dat wij geld vrijmaken – de heer Kerstholt gaf terecht aan dat wij aan het werk moeten – dit geld over het algemeen gaat naar projecten die over een aantal jaren lopen en waarvan de afrekening dus ook over een aantal jaren loopt. Uiteraard zullen wij – ik heb ook dit al eerder toegezegd – de staten niet eens per jaar maar minimaal tweemaal per jaar op de hoogte houden van de resultaten van de programma's die in gang zijn gezet.
De SP wil nog graag horen waarom geen actuelere CBS-cijfers zijn verstrekt, terwijl dat toch is toegezegd. Ik heb toegezegd uit te zullen zoeken of die meer actuele cijfers er zijn. Die zijn er niet. De systematiek van het CBS gaat over het algemeen per cluster van jaren; de cijfers in het document zijn dus de meest actuele en pas begin 2009 zal de eerste trits met nieuwe cijfers van het CBS komen.
In reactie op de opmerking van de SP dat die fractie niet wil meewerken aan het systeem van "wie het eerst komt, het eerst maalt" wijs ik er expliciet op dat als Drenthe niet in dit systeem meegaat, het geen partij is in de cofinanciering en het binnenhalen van de noordelijke programma's van zowel Koers Noord als OP-EFRO.
Ik dank de fractie van de ChristenUnie voor haar steun aan dit voorstel.
Tot slot wil ik aanvaarding van het door GroenLinks ingediende amendement ontraden. Aanvaarding van dat amendement maakt ons in ieder geval de komende periode richting de noordelijke programma's vleugellam.

De heer KLAVER: Mijnheer de voorzitter. Wanneer mogen wij een reactie van het college op de motie verwachten? Komt die reactie pas na het antwoord van de heer Baas?

De VOORZITTER: De beantwoording door het college is nog niet volledig, aangezien de heer Baas ook nog het woord gaat voeren.

De heer BAAS: Mijnheer de voorzitter. Na de woorden van de heer Bats hoef ik niet zoveel meer te zeggen. Ik moet nog reageren op twee zaken, die de financieel-technische kant betreffen.

Ik wil beginnen met het amendement dat de heer Langenkamp heeft ingediend, waarin ervoor wordt gepleit geen gelden uit het Stimuleringsfonds Drentse projecten in de reserve Versterking economische structuur te storten.
Het college ontraadt ook om financieel-technische redenen aanvaarding van dit amendement. De door het college gekozen oplossing is niet alleen financieel-administratief inzichtelijker, zoals de heer Langenkamp zelf ook al terecht opmerkte, maar ook transparanter. Deze oplossing voorkomt begrotingswijzigingen en een ingewikkelde boekhouding. Ook voor de staten zijn er aan deze systematiek voordelen verbonden, want in de bestuursrapportages zal precies te zien zijn hoeveel geld uit de reserve Versterking economische structuur is opgenomen. Voor de staten wordt de controle dus veel gemakkelijker. Dus ook om die reden ontraadt het college aanvaarding van het amendement.

Mevrouw MULDER: De gedeputeerde zegt dat het allemaal voor de staten minder goed te volgen is wanneer de gelden uit het Stimuleringsfonds Drentse projecten komen dan wanneer de bedragen uit de reserve Versterking economische structuur worden gehaald. Volgens mij maakt dat begrotingstechnisch gezien niet uit, want geld ergens uithalen moet altijd verantwoord worden, of dat nu uit de ene of uit de andere reserve komt. Ik ben daarom benieuwd te horen hoe de gedeputeerde dit ziet.

De heer BAAS: Ik kan eigenlijk alleen maar herhalen wat ik al gezegd heb. Het is gewoon een kwestie van techniek en heeft verder helemaal niets te maken met het op de een of andere manier wegwerken van zaken. Met het Stimuleringsfonds is het anders werken dan met een reserve en vandaar dat wij ervoor pleiten het toch op de door ons voorgestelde manier te doen, waarbij in de bestuursrapportages telkens precies te zien zal zijn hoeveel geld is uitgegeven en niet telkens begrotingswijzigingen nodig zijn. Ik blijf dus gewoon herhalen wat ik daarover al heb gezegd.

Mevrouw MULDER: Voorzitter. Ik stel vast dat ik van deze gedeputeerde geen antwoord op mijn vraag krijg.

De heer LANGENKAMP: Er is inderdaad sprake van een soort van patstelling.
Ik wil nog even terugkomen op de opmerking van de heer Bats dat dit amendement het college vleugellam maakt. Kan de heer Baas als financiële man die uitspraak wat nader toelichten?

De heer BAAS: Ik sluit mij bij de heer Bats aan, want het wordt voor ons veel ingewikkelder – er is veel meer administratie nodig – om het op de door de heer Langenkamp voorgestelde wijze te doen. Het zou betekenen dat wij niet slagvaardig kunnen opereren. Het heeft dus puur met de slagvaardigheid te maken.

De heer LANGENKAMP: Maar het maakt voor het college toch helemaal niets uit of het geld in het Stimuleringsfonds Drentse projecten zit of in de reserve Versterking economische structuur? Dat is toch lood om oud ijzer?

De heer BAAS: Nee, het maakt wel uit.

Mevrouw MULDER: Wat dan?

De heer LANGENKAMP: Probeer dat dan nog eens uit te leggen.

De heer BAAS: De heer Langenkamp stelt nu een heel technische financiële vraag. Puur boekhoudkundig gezien is het beter het geld in de reserve Versterking economische structuur te parkeren, want dan kunnen de staten in elke bestuursrapportage zien welke bedragen zijn opgenomen.

Mevrouw MULDER: Voorzitter. Als ik het goed heb, is de heer Baas de gedeputeerde van financiën. Hij moet het ons dan toch zo kunnen uitleggen dat wij het begrijpen? Tot nu toe is het antwoord dat het

begrotingstechnisch beter is, maar volgens mij gaat het er gewoon om dat het college het op de door hem voorgestelde manier wil doen, waarna uiteindelijk uit de bestuursrapportages blijkt hoeveel geld is uitgegeven en hoe dit verantwoord kan worden. Als wat wij wensen tot het verschijnen van de Voorjaarsnota 2008, op basis waarvan een echt integrale afweging kan worden gemaakt, iets meer administratieve rompslomp met zich brengt dan heb ik daar totaal geen problemen mee en dan lost de gedeputeerde het allemaal maar mooi intern op.

De heer BAAS: Ik kan alleen maar zeggen dat het college een voorkeur heeft voor de in het stuk vermelde gang van zaken, omdat die hem de meest adequate lijkt. Het is puur financieel-technisch.
Als de staten willen dat het gaat op de manier zoals in het amendement is verwoord dan kunnen zij dat bij de stemming over het amendement duidelijk maken. Het college blijft vasthouden aan zijn voorstel.

De VOORZITTER: Mevrouw Smith mag nog een interruptie plegen en daarna vervolgt de heer Baas zijn betoog.

Mevrouw SMITH: Voorzitter. Ik heb nog een vraag, want de heer Baas verwisselt de namen ook steeds. Het is de reserve Versterking economische structuur en Stimuleringsfonds Drentse projecten. Waarom past deze uitgave niet in de doelstellingen van het stimuleringsfonds en moet het per se via een reserve lopen?

De heer BAAS: Ik haal inderdaad de twee begrippen wel eens door elkaar.
Ik kan eigenlijk alleen maar blijven herhalen wat ik al heb gezegd. Het college kiest om redenen van effectieve financiële verantwoording voor de weg die in het stuk is verwoord. Als het via het Stimuleringsfonds gaat, moeten er begrotingswijzigingen komen en eventuele overhevelingen.
Mevrouw Mulder wijst erop dat bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2008 een integrale afweging wordt gemaakt en dat daarna geen begrotingswijzigingen meer nodig zijn. Als het inderdaad om een zo korte periode gaat, kan het college daarmee leven.

De VOORZITTER: De argumenten zijn nu wel voldoende gewisseld.

De heer BAAS: In de commissievergadering van verleden week heb ik toegezegd de staten zo volledig mogelijk te informeren. Ik heb inderdaad nog eens heel goed gekeken of het mogelijk is een integrale afweging te maken. In de brief van 18 maart staat dat dit niet mogelijk is omdat het Stimuleringsfonds Drentse projecten nog niet op geld gezet kan worden. De projecten verkeren in een nog veel te prematuur stadium om er iets verstandigs over te kunnen zeggen . Ik kan daarom slechts herhalen wat de heer Bats heeft gezegd. Als wij wachten tot wel een integrale afweging kan worden gemaakt dan vissen wij wat de cofinanciering betreft achter het net.

Mevrouw MULDER: Voorzitter. Verleden week zei de heer Baas dat hij het allemaal heel integraal had afgewogen. Ik ben benieuwd te horen op welke basis hij dat toen had gedaan, terwijl zijn conclusie nu is dat het helemaal niet kan.

De heer BAAS: Ik heb het deze week nagegaan en vandaar de brief. Het kan niet, omdat wij de projecten niet op geld kunnen zetten. Een aantal van de projecten uit de brief van 13 november is, gezien de discussie over de ZZL-gelden, al niet meer actueel. Het lijstje is dus niet meer actueel en er kunnen, omdat de projecten nog heel prematuur zijn, ook nog geen bedragen bij gezet worden. En dus kan nu de integrale afweging niet gemaakt worden. Daarop wachten betekent het verspelen van cofinancieringsgelden.

De VOORZITTER: Er mag natuurlijk nog wel geïnterrumpeerd worden, maar ik wijs erop dat er ook nog een tweede termijn komt.

Mevrouw MULDER: En daar maakt mijn fractie ook vast wel gebruik van.
De gedeputeerde erkent dus nu ook zelf dat zijn uitspraak van verleden week gewoon niet correct was.

De heer BAAS: Mijn uitspraak van de vorige week was in die zin correct dat ik heb toegezegd een maximale inspanning te zullen leveren om de staten te geven waarom zij vroegen. Ik ben alleen niet zover gekomen als de staten wilden.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de heer Baas zijn beantwoording heeft afgerond.
Ik geef de staten nu de gelegenheid voor een tweede termijn.

Mevrouw MULDER: Mijnheer de voorzitter. Wij verzoeken u de vergadering te schorsen.

De heer KLAVER: Mijnheer de voorzitter. Nu het college klaar is met zijn eerste termijn, hoor ik toch graag wat het denkt te doen met de motie van de coalitiepartijen.

De heer BATS: Mijnheer de voorzitter. Indachtig de discussie die in de vorige commissievergadering is gevoerd, lijkt het indienen van deze motie een heel logische stap. In de motie wordt het college opgeroepen bij het invullen van de witte vlekken met aanvullende informatie te komen. Als er uit het Stimuleringsfonds Drentse projecten geput moet worden, zullen de staten een afweging moeten kunnen maken. Er zal de komende jaren zowel op witte vlekken, cofinanciering als programma 4 moeten worden ingezet.
Het college kan leven met de motie.

De VOORZITTER: Het college heeft nu zijn oordeel over de motie gegeven en het is vervolgens aan de staten om erover te besluiten.
Ik schors de vergadering.

(Schorsing van 15.38 tot 15.59 uur.)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.

TWEEDE TERMIJN

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. Ik wil even terugkomen op de zeer interessante discussie over het verschil tussen een fonds en een reserve. Volgens mij snapt een gewone burger hier helemaal niets van en spreken wij hier al een hele tijd over iets dat helemaal niets voorstelt. Maar ergens op de achtergrond – ik lees dit ook in de motie van PvdA, VVD en CU – is dit verschil toch degelijk belangrijk, want wij willen zien wat er gebeurt. Om dat te bereiken heb ik mijn amendement ingediend. Het college houdt aan zijn standpunt vast, maar kan eigenlijk niet duidelijk maken waarom. Ik begrijp uit het stuk dat wanneer geld uit het Stimuleringsfonds in een bepaald jaar niet wordt gebruikt, het terug moet naar de algemene middelen. Is dat de angst van het college en wil het daarom dat het geld in een reserve wordt gestort? Als dat de clou is van het verhaal dan handhaaf ik mijn amendement.
Voorzitter. Ik heb niet voor niets verwezen naar de commissie-Looman. De bedoeling van het instellen van die commissie was het allemaal transparanter te laten worden. Geld dat eenmaal in een reserve is gestort en waarvan de staten niet horen dat het niet is uitgegeven, kan jaren in die reserve blijven zitten. Behalve uit de overzichten bij de jaarrekeningen enzovoorts is dan nergens meer uit op te maken, dat er nog steeds geld in die reserve zit. Ik heb daarom nog steeds het idee dat het voor de staten transparanter wordt wanneer het geld niet in een reserve wordt gestort.
Voorzitter. Ik heb aan de hand van een aantal voorbeelden aangegeven waarom naar mijn mening het stuk onduidelijk is. Een van die voorbeelden was de zin op pagina 8 over ruimte in het ruimtelijk kader. Het antwoord van de heer Bats was dat in die zin vooruitgelopen wordt op de nieuwe WRO. Die zin had

er dus net zo goed niet in kunnen staan, want na invoering van de nieuwe wet zal er van alles moeten gebeuren.
Op mijn vraag waarom het werk niet door een NORT-consulent kan worden gedaan, gaat de gedeputeerde eigenlijk niet in. Ik kan mij dat wel een beetje voorstellen, maar in een tussenzin liet de heer Bats weten eigenlijk een beleidswijziging te hebben doorgevoerd, want hij zei dat de sector het zelf moet gaan doen. Dat heb ik nog niet eerder gehoord. Volgens mij was het juist de bedoeling de ondernemers in de toeristische sector te helpen met het maken van een kwaliteitsslag, want de kleine papa-en-mama-bedrijfjes kunnen het allemaal niet zelf. Ik ben echt benieuwd wat er nu werkelijk uitrolt.
Voorzitter. Ik heb het idee dat GS de door de fracties van PvdA, VVD en CU ingediende motie gemakkelijk kan overnemen, omdat wat daarin wordt gevraagd gewoon bestaand beleid is. De heer Bats heeft in de commissie zelfs al gezegd de staten vier keer per jaar te zullen informeren, terwijl hij dit aantal nu tot tweemaal per jaar terugbrengt.
In de motie staat dat GS dienen aan te geven voor welke projecten binnen een jaar opnieuw financiering uit het Stimuleringsfonds zal worden gevraagd. Maar het is toch staand beleid dat iedere uitname uit het fonds met de staten besproken moet worden?
Ik wijs er ten slotte op dat wanneer mijn amendement niet wordt aanvaard, in de motie ook de reserve Versterking economische structuur moet worden genoemd. Hoe denkt het college hierover?

De heer BERENDS: Mijnheer de voorzitter. Het zal duidelijk zijn dat mijn fractie de motie handhaaft. Wij zijn ook content dat GS de motie overneemt, maar toch willen wij graag dat over de motie wordt gestemd. De motie drukt precies uit wat wij willen. Ik wijs de heer Langenkamp erop dat in de laatste zin van de motie staat dat de “prioritering van de projecten een keuze van Provinciale Staten is”. Dat betekent dat niet met een melding kan worden volstaan, neen, PS beslissen.
Wij kunnen instemmen met de door GS gevraagde speelruimte. PS kunnen ook bij aanvaarding van deze motie hun rol vervullen.
Een en ander betekent dat mijn fractie niet met het amendement instemt.
De Voorjaarnota 2007 PLUS ging vergezeld van een persbericht. In dat persbericht wordt gesproken van “eerst plannen, dan geld” en van “eerst een goed uitvoeringsplan en dan geld beschikbaar stellen”. Volgens mijn fractie strookt dit met de motie.
Wij moeten nu gewoon aan de slag, anders lopen wij geld mis.

Mevrouw MULDER: Mijnheer de voorzitter. Ik merk dat er nog wel wat vragen zijn over of het nu om een fonds gaat of om een reserve. Op pagina 167 van de Begroting 2008 staat duidelijk dat er een reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten is en op pagina 170 wordt melding gemaakt van de reserve Versterking economische structuur. Het gaat dus in beide gevallen om een reserve, maar in het ene geval wordt het een fonds genoemd. Het lijkt mij goed dit nog even te verduidelijken.
Wij zullen het door de fracties van GroenLinks en SP ingediende amendement steunen. Wij vinden dat amendement volstrekt helder. Bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2008, als de integrale afweging van alle reserves en voorzieningen wordt gemaakt, kunnen wij altijd nog bekijken of het eventueel anders moet worden geregeld.
Net als de fracties van GroenLinks en SP willen wij in dit verband verwijzen naar het werk van de commissie-Looman.
De heer Bats heeft duidelijk gemaakt dat wij eigenlijk wel met het voorstel mee moeten gaan, willen wij meedelen in de miljoenen. Natuurlijk willen wij ook gebruikmaken van de gelden, maar het is dan wel zaak af te spreken hoe dit gaat gebeuren en hoe blijkt of het voldoende is.
De hele discussie heeft binnen mijn fractie voor verschillende reacties gezorgd, die straks bij de stemming wel zullen blijken.
Het college steunt de door de collegepartijen ingediende motie. Ik hoop dan wel dat het college, dat het in dit stadium onmogelijk vindt een integrale afweging te maken, dat straks wel kan. Is dat niet het geval dan komen wij nog niet veel verder.
Wij zien deze motie eigenlijk als het door de collegepartijen onder curatele stellen van het college.

Maar omdat deze motie nu eenmaal is ingediend en ook wij veel meer controle willen hebben op de besteding van de middelen, zal een deel van mijn fractie uiteindelijk met het collegevoorstel instemmen.

De heer KERSTHOLT: Mijnheer de voorzitter. Het gaat nog steeds om de nota Kennis werkt. De kennis over het verschil tussen een fonds en een reserve moet dan misschien wel wat bijgewerkt worden, maar ik beperk mij tot de nota.
In de richting van mevrouw Mulder wil ik opmerken dat ondercuratelestellingen hier niet worden uitgesproken. Het amendement van GroenLinks en SP, waarvan aanvaarding door het college wordt afgeraden, zullen wij ook niet steunen. Maar wij zullen vanzelfsprekend wel voor de mede namens ons ingediende motie stemmen.
Tot slot: het gaat erom dat aan de slag wordt gegaan. Het college moet de ruimte krijgen om stimulerings- en aanjaagmiddelen ten bedrage van € 6,5 miljoen vier maal zo snel en adequaat mogelijk ten behoeve van Drenthe aan te wenden.

Mevrouw FRONCZEK: Mijnheer de voorzitter. De heer Bats gaf aan dat de door ons gevraagde indicatoren gemakkelijk te achterhalen zijn. Als dat zo gemakkelijk is, dan hadden die ook gemakkelijk in de beleidsbrief opgenomen kunnen worden.
Met betrekking tot het al dan niet akkoord gaan door de staten met deze beleidsbrief hanteert de heer Bats de mes-op-de-keeltechniek door aan te geven dat wij gelden mislopen op het moment dat wij niet akkoord gaan. Naar onze mening ziet de gedeputeerde veel beren op de weg. De heer Baas heeft namelijk de oplossing al gegeven: hij zei namelijk dat er een begrotingswijziging kan worden gemaakt, waarmee de staten al dan niet akkoord kunnen gaan.
De SP zal de motie niet steunen, omdat die naar haar mening niet ver genoeg gaat.
Natuurlijk steunen wij het amendement wel.

De heer WENDT: Mijnheer de voorzitter. Ik kan vrij kort zijn, omdat wij in eerste termijn al onze steun aan dit statenstuk hebben gegeven. Wij hebben een motie ingediend, die verduidelijkt hoezeer wij als staten betrokken willen zijn bij de besteding van gelden uit het Stimuleringsfonds. Wij hadden gehoopt met deze motie enkele andere fracties over de streep te kunnen trekken, maar dat lijkt slechts gedeeltelijk gelukt te zijn. Er is in het geheel geen sprake van onder curatele stellen, integendeel, maar het is alleen wel goed de afspraken met het college nog eens zwart op wit te zetten. Ik kan mij een lid van een gemeenteraad in deze provincie herinneren, die te weinig zwart op wit kreeg en die daarom zijn raadslidmaatschap opzegde. En van welke partij was hij ook alweer lid…ja, het CDA.

Mevrouw SMITH: Als ik de heer Wendt zo hoor is er geen sprake van onder curatele stellen, maar van het geven van een vrijbrief voor storting van € 6,5 miljoen in een reserve.

De heer WENDT: Maar gelukkig gaat het college iets doen met dit geld.

Mevrouw SMITH: Maar daarin hebben de staten dan geen inzicht meer of zeggenschap over.

De heer WENDT: Het gaat om SNN-programma's.

De heer KLAVER: Voorzitter. De heer Wendt zegt eigenlijk – het grapje over het CDA waardeer ik overigens, ik kan heel goed tegen dergelijke grapjes – dat een partij die het college vertrouwt die motie eigenlijk helemaal niet nodig heeft. Kennelijk klopt er dus iets niet helemaal in de coalitie en daarom moet er kennelijk toch even iets worden opgeschreven om te voorkomen dat… En daar gaat het ons nu net om. Maar de heren Wendt, Berends en Kerstholt vliegen daar overheen met opmerkingen als dat er niets aan de hand is, dat het allemaal wel goed komt en niks curatele. Maar als het niet nodig was, zou de motie niet zijn gemaakt.

De heer WENDT: De motie is niet ter voorkoming van, maar ter bevestiging van.

De heer KLAVER: Dan is het nog erger.

De heer WENDT: Mijnheer de voorzitter. Mijn fractie zal het amendement niet steunen.

De heer BATS: Mijnheer de voorzitter. Het gaat in dit stuk om het mandaat dat de staten aan het college moeten geven om geld uit geld uit het Stimuleringsfonds over te hevelen naar de reserve en met dit geld binnen de noordelijke programma's goede dingen voor Drenthe te doen. Het voorstel is niet gedaan uit angst dat het geld dat van de reserves overblijft teruggestort moet worden. Het college zal transparant opereren. De staten zullen tweemaal per jaar geïnformeerd worden over de projecten en ik voeg daaraan nog de toezegging toe dat ieder moment dat GS besluiten een voorstel richting SNN te doen, de staten op de hoogte worden gebracht. Er is dan de mogelijkheid over zo'n voorstel van gedachten te wisselen. In Groningen heet dat het "piepsysteem". Ik bied de staten vandaag dus een "piepsysteem" aan dat ervoor zorgt dat zij optimaal geïnformeerd zijn over besluiten van GS.
Deze gang van zaken past helemaal in de lijn van de commissie-Looman om tot transparanter beleid en transparantere financiële verantwoording te komen.

De VOORZITTER: Nu moet de heer Bats even stoppen, want de heer Langenkamp wil piepen.

De heer LANGENKAMP: De gedeputeerde zegt nu eigenlijk met zoveel woorden dat deze motie overbodig is. Het college doet al wat in de motie wordt gevraagd en zelfs nog iets eerder dan in de motie wordt gevraagd. Is de gedeputeerde dat met mij eens?

De heer BATS: Dat ben ik na het indienen van de motie met de heer Langenkamp eens. Ik bevestig nu alleen het uitgangspunt van dit college dat wij daar volop aan mee willen werken. Ik doe zelfs nog een extra aanbod, namelijk het "piepsysteem" en dit allemaal om transparant richting de staten te zijn. Wij willen met elkaar leren. Want, hoe het ook gewend of gekeerd wordt, het gaat vandaag niet over projecten maar over programma's. De komende jaren zullen wij met elkaar bediscussiëren of de goede dingen zijn gedaan en aan de hand van die discussie zullen wij proberen de politieke afwegingen nog helderder te laten zijn. Het is dan niet alleen het feestje van het college, maar ook het feestje van de staten.
De heer Langenkamp blijft het stuk onduidelijk vinden. Ik vind dat jammer. Gelukkig wordt zijn mening niet in volle breedte gedeeld, want andere partijen kwalificeren het voorstel wel als een duidelijk stuk. Met betrekking tot de NORT-consulent heb ik, denk ik, voldoende gezegd. Het past volgens mij ook niet dergelijke details in dit stuk mee te nemen.
Volgens dit college is het feit dat de prioritering van de projecten een keuze van PS is, volstrekt in lijn met de discussie die in de commissie heeft plaatsgevonden. In de motie wordt gevraagd om in de toekomst en zelfs buiten de nota Kennis werkt om, voor alle claims die het college wil leggen op geld uit het Stimuleringsfonds Drentse projecten, of het nu programma 4 is, de in het eerdere stuk genoemde witte vlekken, of nieuwe aanvullende cofinanciering bovenop het bedrag van € 6,5 miljoen, op projectniveau naar de staten terug te gaan. Dat maakt het voor het college wel wat ingewikkelder en daarom ontvangen wij de motie niet in blijheid, maar achten wij haar wel heel goed uitvoerbaar.
Het CDA refereert nog even aan de lastige discussie over reserves, fondsen of hoe het ook maar genoemd wordt. In mijn beleving heb ik helder geschetst dat er vandaag een mandaatbesluit voorligt. De staten geven het college het mandaat om met een bedrag van € 6,5 miljoen op programma's in te steken. Het college moet vervolgens met projecten komen en hierover blijvend met de staten in discussie gaan.
Ik wil ten slotte nog even ingaan op de opmerking van de SP. We hadden inderdaad alle SNN-programma's, alle controleprogramma's en alle auditsystemen in de beleidsbrief kunnen opnemen. Het college heeft daar niet voor gekozen. Het vond dit ook niet voor de hand liggen bij dit kaderdocument. In de commissie zijn hierover vragen gesteld en in het herziene stuk is een aantal aanvullingen opgeno-

men. De basisindicatoren zijn tot op detailniveau opvraagbaar en het leek ons niet wenselijk al die informatie in dit document vast te leggen.
Het mes op de keel? Nee, er ligt een programma voor dat is gebaseerd op een collegeakkoord, een coalitieakkoord en de discussie naar aanleiding van de Voorjaarsnota 2007 PLUS. Indachtig de discussie van het afgelopen jaar gaan wij ervan uit dat de staten instemmen met de koers die dit college vaart. En wat ons betreft absoluut niet met het mes op de keel.

De heer KLAVER: Voorzitter. Kan de heer Bats een schatting geven van wanneer hij voor het eerst van het bedrag van € 6,5 miljoen geld gaat inzetten voor cofinanciering? Is dat binnen nu en twaalf weken?

De heer BATS: Ik snap die vraag. De inschatting van het college is dat dit inderdaad zo zal zijn. Ik zou mijn eigen verhaal ook onderuitgehaald hebben wanneer dit niet zo was. Mijn inschatting is dat wij in april met de eerste programma's komen en dat ik op het moment dat het college hierover een besluit heeft genomen op grond van het "piepsysteem" hiermee terugkom bij de staten.

De heer KLAVER: Maar de heer Bats verwacht binnen nu en vier weken het eerste geld uit te geven als cofinanciering van een project?

De heer BATS: De heer Klaver noemde eerst een termijn van twaalf weken. Mijn antwoord is dat wij binnen nu en twaalf weken verwachten de eerste uitgaven te doen.

De heer KLAVER: Ik weet niet of de heer Bats de achtergrond kent van de termijn van twaalf weken. Over twaalf weken behandelen we de Voorjaarsnota 2008.

De heer BATS: Vandaar mijn opmerking dat ik begrijp waar de heer Klaver naartoe wil. Ik heb mijn verwachting uitgesproken dat het tussen nu en twaalf weken is en de heer Klaver kennende ga ik mij niet op het noemen van een exact aantal weken vastleggen.

De heer BAAS: Mijnheer de voorzitter. Volgens mij zijn er in tweede termijn geen vragen over mijn inbreng gesteld.

De beraadslaging wordt gesloten.

In stemming komt amendement A.1.

Amendement A.1 wordt met handopsteken verworpen.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de fracties van de SP, het CDA en GroenLinks voor aanvaarding van het amendement hebben gestemd, doch de overige fracties daartegen.

De heer DE JONG: Mijnheer de voorzitter. Ik wil graag een stemverklaring afleggen over het statenstuk en de motie.

De VOORZITTER: Ik geef u daartoe graag de gelegenheid.

De heer DE JONG: Mijnheer de voorzitter. Enkele leden van de fractie van het CDA willen een signaal afgeven en zullen daarom zowel tegen het statenstuk als tegen de motie stemmen. De reden hiervoor is dat er eigenlijk met het mes op tafel een besluit moet worden genomen. Wij hebben gisteren aan het eind van de middag nog een stuk ontvangen. Zo moet het niet weer. Het moet een volgende keer anders en dat willen enkele leden van mijn fractie op deze manier laten blijken.

In stemming komt statenstuk 2008-315, herzien.

De staten beslissen met handopsteken overeenkomstig het voorstel van het college.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de leden De Jong, Klaver en Peters en de fractie van de SP tegen aanvaarding van het statenstuk hebben gestemd, doch de overige leden daarvoor.

In stemming komt motie M.1.

Motie M.1 wordt met handopsteken aangenomen.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de heren Klaver, Peters en De Jong en de fracties van de SP en GroenLinks tegen de motie hebben gestemd, doch de overige leden daarvoor.

2. Het voorstel van het Presidium van 5 maart 2008, kenmerk 10/SG/2008002885, Slotverklaring klimaat- en energiebeleid Noord-Nederland

(statenstuk 2008-316)

en het op dit agendapunt betrekking hebbende verslag van de gezamenlijke vergadering van provinciale staten van Groningen, Fryslân en Drenthe van 21 november 2007.

De heer HORNSTRA: Mijnheer de voorzitter. Van piepsysteem naar Energieakkoord.
Op 21 november 2007 kwamen de gezamenlijke staten van Groningen, Fryslân en Drenthe in Leeuwarden in vergadering bijeen om het Energieakkoord te bespreken dat op 8 oktober 2007 door vier provincies en het Rijk was gesloten. Er was op dat moment heel veel lof voor het akkoord, want drie provincies gingen hun krachten bundelen, elk met hun eigen inbreng en onder het motto “Samen zijn we sterker”. De inzet was niet elkaar te beconcurreren maar elkaar te versterken.
Kritiek werd er in die vergadering nauwelijks gehoord. Er werden wel enige aanvullingen voorgesteld en de formele besluitvorming werd – een beetje vreemd – uitgesteld tot de statenvergaderingen.
In de provincie Fryslân is de slotverklaring zonder enige noemenswaardige discussie aangenomen en in Groningen komt het stuk binnenkort nog aan de orde.
De tekst is boordevol ambitie en het komt nu aan op de uitvoering. In Fryslân wordt met smart gewacht op een duurzaamheidsnotitie en in Groningen komt het POP binnenkort aan de orde. Ik heb begrepen dat de staten van Groningen onlangs al concrete voorstellen met betrekking tot energie hebben bereikt. En wij wachten vol spanning op de Energienota, die – ik citeer nu even – “begin 2008 zal komen”. Hoelang dit begin duurt, weet ik niet.
Mijn fractie stemt in, om het maar zo duidelijk te zeggen, met het bekrachtigen van de slotverklaring Noord-Nederland op weg naar een klimaatbestendige regio. Dit had iedereen waarschijnlijk ook wel verwacht.
Toch heb ik er behoefte aan nog even bij een aantal punten stil te staan.
In de discussie over de klimaatproblematiek raakt vrijwel iedereen er steeds meer van overtuigd dat handelen, en wel snel handelen, gewenst is. Op heel veel terreinen vinden innovatieprojecten plaats en de ontwikkelingen zijn bijna niet bij te houden. Dat is mooi, maar er schuilt ook een heel groot gevaar in.
In artikel 2 van het akkoord wordt als een van de strategische thema’s biotransportbrandstoffen en duurzame mobiliteit genoemd. Op basis van inzichten en wetgeving van de overheid zijn allerlei initiatieven van de grond gekomen om biobrandstoffen te produceren. Er komt echter steeds meer discussie over de zogenaamde eerste generatie, vooral nu er steeds meer zicht komt op de mogelijke indirecte gevolgen voor de voedselproductie. En er zijn nog wel meer ongewenste gevolgen.
Initiatiefnemers hebben grote problemen om hun investeringen terug te verdienen en vragen zich af hoe betrouwbaar de overheid is. Hoe betrouwbaar, zou ik in het algemeen willen vragen, zijn overheden die doelstellingen formuleren voor 2020 en soms nog verder en convenanten afsluiten, maar zich niet via

wetgeving voor de korte termijn willen binden? SMART formuleren is er met andere woorden vaak niet bij en daarmee wordt nieuwe initiatiefnemers zekerheid ontzegd. Ik denk dat wij daar eens goed met elkaar over moeten nadenken.
Een ander punt is de opslag van $CO_2$ in de noordelijke bodem. Het lijkt goed om in de besluitvorming en vooral bij de voorlichting hierover uitermate zorgvuldig te werk te gaan - communicatie is daarbij het sleutelwoord – en experimenten moeten bepalen hoe we hiermee verder gaan, waarbij ik wel wil opmerken dat op andere plaatsen in de wereld allang van deze techniek gebruikgemaakt wordt.
Het derde en laatst punt dat ik wil noemen is duurzame energie in relatie tot het kunnen terugleveren aan het net. Dat punt is hier al meermalen aan de orde geweest.
President Bush heeft in een van zijn States of the Union gezegd – ik zal het maar heel ruim opvatten, namelijk in de zin van “Think global, act local” – dat het voor Amerika heel goed zou zijn als het voor zijn energievoorziening minder afhankelijk was van de Arabische staten. Wij als PvdA denken dat we in Drenthe eens zouden moeten nadenken over minder afhankelijkheid van energiereuzen als Essent. Waarom niet eens op een heel andere manier gekeken naar de afstemming van het energieaanbod op de energievraag?
Op meer fronten, zo heb ik begrepen, en dan zowel politiek als technisch, wordt nagedacht over lokale netwerken, waarbij soms gebruik wordt gemaakt van geheel nieuwe infrastructuur en waarbij soms bestaande laagvoltage netwerken volstaan. Het zou goed zijn om de aansluitingsproblemen eens van een geheel andere kant te bekijken. Dit biedt bovendien mogelijkheden om de mensen meer bij het energievraagstuk te betrekken. Ze kunnen bijvoorbeeld zelf participeren door financiële deelname.
De PvdA stelt voor om bij de behandeling van de Energienota met een uitgewerkt plan hiervoor te komen. Wij zien hierbij ook graag reacties uit het veld tegemoet. Wij denken dat hiermee een wereld te winnen is.
Ik wil ten slotte nog even ingaan op de bij de stukken gevoegde motie van GroenLinks. Het is een sympathieke motie, die toch wel wat gemengde gevoelens oproept. Ervan uitgaande dat de genoemde gegevens en aannames kloppen geeft de motie een aardige inkijk in de footprint van een dergelijk congres. Maar wij denken dat de energie die in de motie is gestoken, beter had kunnen besteed aan het zoeken naar échte oplossingen. In de motie worden namelijk wel oplossingen genoemd, maar daar worden tegelijkertijd vraagtekens bij gezet. Als voorbeeld noem ik het planten van bomen voor de compensatie van $CO_2$-uitstoot. Ook wordt gewezen op het gevaar van compensatie als een soort van afkoopmechanisme.
Dat voor dergelijke bijeenkomsten gekozen moet worden voor een energiezuinige opzet lijkt mij iets dat voor álle bijeenkomsten moet gelden.
De energie die nodig was om deze motie te produceren kan in het vervolg beter worden ingezet om te zoeken naar goede oplossingen in het kader van besparing en andere vormen van energiegebruik.

De heer LAMMERS: Mijnheer de voorzitter. Tja, dan komt er maanden na de gezamenlijke statenvergadering in Leeuwarden een statenstuk over de slotverklaring in de bus. De verklaring was al op 21 november besproken en moet nu alleen nog door de individuele staten worden goedgekeurd. Waar is dit verhaal al die tijd geweest, zo vraag ik mij af.
Uiteraard is het CDA op zich blij met deze slotverklaring. De fractie steunt de voor de jaren 2008-2010 gekozen aandachtspunten. Dat is overigens een periode van nog slechts 2,5 jaar. Het is dus tijd om de zaken voortvarend aan te pakken, wil het in deze statenperiode nog wat worden.
Heeft het college intussen al nagedacht over het aanwijzen van een coördinerend portefeuillehouder voor klimaat- en energiebeleid? Het CDA zou dit graag snel en liefst direct zien gebeuren. Dit is belangrijk want het mitigatiebeleid, het afzwakken van verdere opwarming van het klimaat, uit zich sterk in beleid op het gebied van energie en $CO_2$-uitstoot, terwijl het adaptatiebeleid, het zich aanpassen aan het gewijzigde klimaat, zich nog wat meer in de beginfase bevindt en bovendien heel wat raakvlakken met de ruimtelijke ordening zal hebben. Daar heeft dus meer dan een gedeputeerde mee te maken en daarom is voor een goede focus op het integrale klimaat- en energiebeleid een coördinerend portefeuillehouder nog niet zo’n gek idee. Ik krijg graag een reactie van het college op dit punt.

Voorzitter. In de brief van GS betreffende het bereikte Energieakkoord tussen het Rijk en Noord-Nederland van 2 oktober 2007 staat dat begin 2008 een Drents klimaat- en energieprogramma, dat op dit akkoord is gebaseerd, aan PS zal worden voorgelegd. We naderen inmiddels met rasse schreden het einde van het begin van 2008 en wij worden een beetje onrustig. Wanneer komt dat programma nu naar de staten?
Hoe verloopt de samenwerking met de andere provincies? Komt men in de praktijk al tot een goede onderlinge afstemming en synchronisatie, zodat men enigszins in fase met elkaar is? Ik krijg graag wat informatie van de gedeputeerde over de huidige stand van zaken.
Er zijn volop ambities en volop kansen, daar mankeert het niet aan. Het is nu zaak om de bedreigingen die er ook zijn, goed in ogenschouw te nemen en te pareren. Belangrijke bedreigingen zijn te trage besluitvorming door het lang uitblijven van stukken en capaciteitsproblemen op het hoogspanningsnet. Wij willen graag regelmatig goed geïnformeerd worden over de voortgang bij het oplossen van de problemen. Wij vertrouwen er overigens op dat de gedeputeerde daar wel bovenop zit. Wij wachten af.
Het CDA zal de motie van GroenLinks niet steunen, al oogt de motie – ik zeg het met nadruk - sympathiek. Wij zijn meer gericht op een vermindering van de $CO_2$-uitstoot en dan is zo'n incidentele motie om $CO_2$-treurwilgen te planten ter compensatie van uitgestoten $CO_2$ niet helemaal het juiste signaal.
De hoofdzaak blijft voortgang te maken op de nu ingeslagen weg.

De heer VAN DE BOER: Mijnheer de voorzitter. Op 8 oktober 2007 hebben wij in Oranjewoud getuige kunnen zijn van de ondertekening van de slotverklaring aangaande het klimaat- en energiebeleid.

De VOORZITTER: Wat in Oranjewoud werd ondertekend was niet de slotverklaring maar het Energieakkoord.

De heer VAN DE BOER: Inderdaad, excuus.
Op 21 november 2007 hebben we in Leeuwarden 's ochtends kennis kunnen nemen van een discussie en workshops en konden wij 's middags debatteren over de uitvoering van het programma. Ik kan mij die bijeenkomst nog goed herinneren; met name herinner ik mij hoe wij trachtten concretiseringen die 's ochtends waren genoemd naar voren te brengen.
De VVD is gelukkig met de strekking van het Energieakkoord en ondersteunt het dan ook van harte. Wij willen de initiatiefnemers een compliment maken, met name ook omdat er in noordelijk verband gekeken is naar onderlinge samenwerking en daarmee naar een versterking van ieders eigen initiatief. Het komt nu aan op de uitvoering.
Wij hebben met genoegen geconstateerd dat bij de ingang van ons provinciehuis op een groot paneel wordt aangegeven dat in dit huis een energiebesparingsprogamma wordt uitgevoerd. Wij ondersteunen dit van harte, omdat hiermee zichtbaar wordt, dat ook in dit huis geprobeerd wordt concreet inhoud te geven aan de bedoelingen. Immers, het bewustzijn van het energiegebruik en -verbruik begint bij onszelf. Wij zullen de effecten van de uitvoering van het klimaat- en energiebeleid dan ook met belangstelling volgen. De bij de stukken gevoegde motie van GroenLinks zullen wij niet steunen, niet omdat die motie voorbijgaat aan onze doelstellingen, maar wij willen het graag breder trekken.

De heer LANGENKAMP: Voorzitter. De heer Van de Boer zegt het graag breder te willen trekken, maar heeft hij daar dan ook een voorstel voor?

De heer VAN DE BOER: Wij willen het breder trekken in de discussie over de uitvoering van het klimaat- en energieprogramma. Bij die discussie komen wij er vanzelf op terug.

Mevrouw DATEMA: Mijnheer de voorzitter. Ook de SP wil een visie over deze slotverklaring geven. Het heet slotverklaring, terwijl deze verklaring juist het begin inluidt van een nieuwe periode, waarin zowel de mitigatie als de adaptatie van groot belang is; de betekenis van die woorden is net keurig netjes uitgelegd.

De SP heeft milieu al lang op haar agenda staan. In het begin van onze landelijk bestuurstaken, toen er slechts twee leden van de SP zitting hadden in de Tweede Kamer – waar blijft de tijd – was de heer Poppe onze milieuactivist en milieukenner bij uitstek. En sinds die tijd zijn milieu en klimaat op onze politieke agenda blijven staan. Wij willen bijvoorbeeld geen kerncentrales zolang die restafval opleveren en ook geen kolencentrales, want de techniek die daarvoor gebruikt moet gaan worden, heeft zich nog niet bewezen. Maar wij zijn wel voor windenergie en energiezuinig bouwen voor zowel woningen, bedrijfspanden als glastuinbouw.
We kennen, denk ik, allemaal wel het verhaal dat drinken uit een beker van plastic minder belastend is voor het milieu dan drinken uit een glas of een kopje, omdat het produceren van een plastic bekertje veel minder energie kost dan dat van een stenen mok of een glas, waarbij het telkens reinigen van mok of glas ook belastend voor het milieu is. Persoonlijk doe ik het licht uit als ik een kamer uitga en doe ik de kraan dicht als ik mijn tanden aan het poetsen ben. Ik hoop dat al die beetjes aan het eind van de rit een groot verschil maken.
Het zal nog moeten blijken of alle doelstellingen uit het voorliggende programma hard gemaakt kunnen worden met concrete maatregelen zoals een uitgebreider plan, misschien wel de nota waarin in punt 2 op pagina 3 sprake is.
Met deze Slotverklaring klimaat- en energiebeleid Noord-Nederland spreken wij de intentie uit om meer in afstemming en meer in gezamenlijkheid het beleid vorm en nadrukkelijk aandacht te geven. Met betrekking tot de vormgeving is het jammer dat ik wel de extra aandachtspunten tegenkom, maar geen vorm waarin een en ander gegoten gaat worden. Ik hoor graag van de gedeputeerde dat vervolgstappen op dit stuk in deze staten besproken gaan worden, zodat wij als staten ons daarover uit kunnen spreken.
Zo kunnen afspraken over biotransportbrandstoffen haalbaar gemaakt worden door bijvoorbeeld het heffen van lagere belastingen. Goede plannen zullen hoogstwaarschijnlijk steun vinden in de staten en zeker ook binnen de SP. Met betrekking tot de nadrukkelijke aandacht hiervoor, bijvoorbeeld door er eens in de zoveel tijd over spreken, mis ik een concrete planning. Kan er vanuit de provincie een organisatie komen die zich bezighoudt met het klimaat en de milieutaken?
De SP beraadt zich op het eventueel indienen van enkele moties bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2008.
De samenwerking die met Energy Valley is aangegaan, lijkt ons in eerste instantie een goede zet. Het is een toonaangevende versterkende factor in deze.
Tot slot: wij rekenen erop dat de gezamenlijke partijen in deze samenwerking duurzame en milieuvriendelijke vormen van energie gaan en blijven stimuleren.

De heer MEDEMBLIK: Mijnheer de voorzitter. De ChristenUnie kan en wil van harte instemmen met de Slotverklaring klimaat- en energiebeleid Noord-Nederland.
We leven in een tijd waarin er veel aandacht is voor klimaat en energie en dat is goed. Een goed beheer van onze aarde, die we in bruikleen hebben, is niet alleen maar een wetenschappelijke uitdaging, nee eigenlijk helemaal niet, het is een taak waar we allemaal serieuze aandacht aan moeten blijven geven. De aandacht die er nu voor is op bijna elk vlak van de samenleving – ik bedoel burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties, wetenschappers et cetera – is dan ook terecht. We consumeren veel, heel veel en produceren nog meer om die consumptie vooral te stimuleren. De restproducten van die productie en de daarvoor gebruikte energie stonden en staan wel eens niet in verhouding tot wat die productie oplevert. Vooral bewustwording daarvan is voor ons de grote winst.
Klimaat is in.
Ik ben erg blij met de opmerking in het stuk dat de achtergronden voor de klimaatveranderingen niet vaststaan. Is het de mens, of het natuurlijk verloop zoals het periodiek opzwellen en inkrimpen van de zon? Een eenzijdige focus op de vermeende invloed van ons mensen op het klimaat schiet tekort, alhoewel sommige grote en vooraanstaande organisaties ons graag anders willen doen geloven. Het gevaar van die eenzijdige problematisering, dus dat de mens de oorzaak is, is dat wanneer het over vijf jaar toch niet zo schijnt te zijn de gedane investeringen in roetfilters, milieuontlastende duurdere producten en vooral aan de burgers opgelegde afvalscheidingsprocedures een bittere nasmaak krijgen.

De heer HORNSTRA: Voorzitter. Als ik de heer Medemblik zo beluister moet ik constateren dat hij hoort tot de zogenaamde klimaatsceptici, mensen die eigenlijk geloven dat het om een natuurlijk proces gaat en dat de mens in zijn gedrag eigenlijk helemaal geen rekening behoeft te houden met wat concreet en feitelijk te bewijzen is, namelijk dat er een verandering optreedt.

De heer MEDEMBLIK: Zo is het zeer zeker niet. Maar de eenzijdige focus op dat het alleen aan de mens ligt, wil ik graag nuanceren. Vandaar ook dat het stuk onze instemming heeft.
Dus, blijft vooral helder en eerlijk communiceren.

De heer WESTERHOF: Dus de heer Medemblik denkt dat de toegevoegde $CO_2$-uitstoot van een kolencentrale in Delfzijl nihil is?

De heer MEDEMBLIK: Ik heb dergelijke woorden niet gebruikt en ik weet dan ook niet hoe de heer Westerhof op die uitspraak komt.

De heer WESTERHOF: De heer Medemblik betwijfelt de invloed van de mens op het klimaat.

De heer MEDEMBLIK: Nee, ik ben het niet eens met de eenzijdige focus dat de oorzaken voor de verandering van het klimaat alleen bij de mens liggen.
Wij weten de oorzaak niet, maar willen er allemaal graag wat aan doen. Waarom? Omdat het eenieders verantwoordelijkheid is.
Maar dan nu ook aan de slag, als college, als staten en vooral iedereen als individu. Wees alert, waakzaam, spaarzaam en kijk vooral op een nuchtere wijze om je heen.
Binnenkort kan in het kader van dit onderwerp met betrekking tot onze eigen provinciale huishouding een voorstel van GroenLinks en ChristenUnie verwacht worden.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. Het gaat vandaag alleen over de slotverklaring. Ik had mij voorgenomen echt niet op het Energieakkoord in te gaan. Het was heel verleidelijk dit wel te doen en een aantal partijen heeft dit ook gedaan, maar ik heb mijzelf beloofd het niet te doen en ik doe het dan ook niet. Was ik voorzitter van deze vergadering geweest, ik zou de andere sprekers dan ook allang hebben afgehamerd.
In de slotverklaring wordt eigenlijk alleen maar gezegd dat getracht zal worden om in afstemming met elkaar en in gezamenlijkheid meer met elkaar te doen. Maar dat doen we al en daar moeten we gewoon mee doorgaan.
Dat dit stuk op een wat vreemde manier moet worden behandeld, komt waarschijnlijk omdat de noordelijke bestuurders op 8 oktober 2007 een Energieakkoord hebben gesloten waarmee zij de staten buiten spel hebben gezet. Ik heb daarom verleden jaar al gezegd dat de staten ervoor op moeten passen zich buiten spel te laten zetten. Ik herhaal die waarschuwing nu.
In dit verband is het erg jammer – de heer Hornstra wees er ook al op - dat de klimaat- en energienota van de provincie Drenthe er nog steeds niet is, want in die nota moeten de zaken handen en voeten krijgen. Ik roep het college op niet met een dichtgetimmerd verhaal te komen, maar met alternatieven.
In de nota moet staan welke invloed bepaalde maatregelen hebben op de uitstoot van $CO_2$. Het college moet met een verhaal komen waarin keuzes staan, waaruit de staten kunnen kiezen.
Uit die nota moet ook blijken wat de inwoners van Drenthe merken van de in het Energieakkoord genoemde maatregelen en wat zij zelf kunnen doen.
De vraag wat wij er allemaal zelf aan kunnen doen, heeft GroenLinks ertoe gebracht op 21 november de motie in te dienen. De strekking van die motie is dat de provincies laten zien dat zij een voorbeeldfunctie hebben en daarom de daad bij het woord voegen. In het dictum van de motie wordt het DB verzocht de $CO_2$-uitstoot van de komende bijeenkomsten van de gezamenlijke staten te compenseren. Het gaat dus niet om een incidentele bijeenkomst maar om alle volgende en wat mij betreft tot in de eeuwigheid.

De VOORZITTER: Ik denk dat het antwoord van het college heel kort kan zijn, vooral ook omdat het geen voorstel van het college is, maar een slotverklaring van de drie provinciale staten.
Ikzelf wil wel even reageren op de vraag van de heer Lammers over een coördinerend portefeuillehouder. Het was mij niet helemaal duidelijk of hij voor Drenthe sprak of voor het gehele Noorden, maar in beide gevallen kan ik wel een antwoord geven. De coördinerend portefeuillehouder energie in SNN-verband is een partijgenoot van de heer Lammers, namelijk de heer Bleker. De coördinerend portefeuillehouder klimaat en energie in de provincie Drenthe is zijn niet-partijgenoot mevrouw Klip. Omdat mevrouw Klip afwezig is, zal de heer Munniksma namens het college reageren op de inbreng van de staten.

De heer MUNNIKSMA: Mijnheer de voorzitter. Ik had mijzelf voorgenomen en beloofd hierover vandaag niet het woord te voeren, omdat het om een document gaat dat in het kader van het dualisme door de staten zelf is opgesteld. De staten moeten daar dus over discussiëren.

De VOORZITTER: Maar in het kader van het dualisme is de gedeputeerde wel verplicht antwoord te geven op vragen van de staten.

De heer MUNNIKSMA: Precies. Het bestuur gaat vanaf morgen de kaders die de staten vandaag vaststellen met veel enthousiasme invullen. Het college is druk bezig met de voorbereiding van de energienota. In die energienota zullen veel vragen beantwoord worden.
Hiermee besluit ik mijn korte bijdrage als plaatsvervangend bestuurder.

De VOORZITTER: Niet als plaatsvervangend bestuurder, want u bent en blijft bestuurder. U trad slechts op als plaatsvervangend portefeuillehouder. Ja, ja, ik moet de gedeputeerden bij de les houden.

De heer LAMMERS: Voorzitter. Misschien heb ik het niet helemaal goed begrepen, maar staat de toezegging dat de energienota begin 2008 verschijnt nog, of staat die niet meer?

De heer MUNNIKSMA: Mijnheer de voorzitter. Het college zal de staten op korte termijn laten weten wanneer zij de energienota kunnen verwachten.

De heer LAMMERS: Dus die toezegging staat niet meer.

De heer MUNNIKSMA: Ik ben ervan uitgegaan dat de staten vandaag zouden discussiëren en dat het bestuur vanaf morgen de zaak weer oppakt. Ik vervang op dit moment mevrouw Klip en ik wil niet in haar tijdsplanning treden.

De heer LAMMERS: Het is mij duidelijk.

De beraadslaging wordt gesloten.

Vervolgens besluiten de staten zonder hoofdelijke stemming overeenkomstig het voorstel van het presidium.

In stemming komt de motie van GroenLinks.

De motie wordt met handopsteken verworpen.

De VOORZITTER: Ik constateer dat de fracties van GroenLinks en de SP voor aanvaarding van de motie hebben gestemd, doch de overige fracties daartegen.

## H. Sluiting

De VOORZITTER: Wij zijn hiermee aan het eind van onze vergadering gekomen.
Ik sluit de vergadering.

(De vergadering wordt om 16.52 uur gesloten.)

Vastgesteld in de vergadering van provinciale staten van 23 april 2008

, voorzitter

, griffier

**TOEZEGGING,** gedaan in de vergadering van provinciale staten van Drenthe, gehouden op 19 maart 2008 in het provinciehuis te Assen.

**Pagina**

24 De heer BATS zegt in het kader van het statenstuk Kennis werkt toe dat de staten van ieder voorstel van GS in de richting van het SNN op de hoogte worden gebracht.

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
4 juni 2008

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de commissiegriffier mede te delen.*

# *Verslag*

**van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid**

gehouden op 21 mei 2008

**INHOUD**


| | |
|---|---|
| Opening | 3 |
| Vaststelling van de agenda | 3 |
| Verslag vergadering 2 april 2008 en de lijst van toezeggingen | 4 |
| Ingekomen stukken | 4 |
| Rondvraag | 4 |
| Statenstuk 2008-326, Jaarstukken 2007 | 6 |
| Programma van eisen openbaar vervoer | 15 |
| Mededelingen | 29 |
| Sluiting | 29 |
| Lijst van toezeggingen | 30 |

**STATENCOMMISSIE OMGEVINGSBELEID**

Verslag van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid, gehouden op 21 mei 2008 in het provinciehuis te Assen

**Aanwezig:**
mevrouw J.M. Pannekoek-van Toor (voorzitter)
J.J. Baltes (VVD)
J.A. van Berkum (ChristenUnie)
L.Bomhof (VVD)
mevrouw K.J. Datema-Klöpping (SP)
K.R. Dijkstra (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
J. Langenkamp (GroenLinks)
K. Kuipers (GroenLinks)
J.H. Lammers (CDA)
A.G.H. Peters (CDA)
mevrouw G. Seinen (CDA)
J. Slagter (PvdA)
A. Timmerman (VVD)
A. Wendt (ChristenUnie)
R. Westerhof (SP)

**Voorts aanwezig:**
H. Baas (ChristenUnie, gedeputeerde)
J.H. Bats (VVD, gedeputeerde)
mevrouw A. Haarsma (PvdA, gedeputeerde)
mevrouw T. Klip-Martin (VVD, gedeputeerde)
R.W. Munniksma (PvdA, gedeputeerde)
mevrouw J. Stapert (commissiegriffier)

**Met kennisgeving afwezig:**
Th.J. Wijbenga (CDA)
Mevrouw H. Stoel-Snater (PvdA)

## 1. Opening

De VOORZITTER opent de vergadering. Zij deelt mee dat zij om 11:00 uur de vergadering zal schorsen, want dan bevindt zich op het plein voor het provinciehuis een groot aantal boze buschauffeurs en deze willen de voorzitter van deze commissie en de heer Bats graag een petitie aanbieden. Daartoe stelt zij hen om 11:00 uur in de gelegenheid. Er zullen twee leden van FNV Bondgenoten het gezelschap toespreken en daarna komt de heer Van Eibergen van de FNV inspreken bij agendapunt 9 in de commissie. Hij zal dat doen vergezeld van een kleine delegatie van mensen die buiten staan.

## 2. Vaststelling van de agenda

De agenda wordt conform ontwerp goedgekeurd en vastgesteld.

## 3. Verslag vergadering 2 april 2008 en de lijst van toezeggingen

De heer WESTERHOF merkt op dat op pagina 29 op de een na laatste regel het woordje “ieder” geplaatst moet worden. Er dient namelijk te staan dat de kolencentrales ieder een uitstoot hebben van twee miljoen auto’s.

De VOORZITTER vraagt de heer Westerhof om tekstuele aanpassingen van tevoren per mail door te geven. De tekst van het verslag wordt op dit punt overigens aangepast. (*Noot Statengriffie: 8 dagen na het verschijnen van het verslag)*.

Mevrouw SEINEN merkt op dat door de heer Bats aan de bewoners van Ees een toezegging is gedaan dat hij terug naar de bevolking zou gaan over de verschillende scenario’s. Dat is nummer 9 op de lijst van toezeggingen. Is daar al meer duidelijkheid over?

De heer BATS antwoordt dat die duidelijkheid er nog niet is. Hij heeft daarover contact met Borger-Odoorn en probeert een moment te zoeken dat het hen uitkomt. Het zit er aan te komen, maar het kan net voor de vakantie zijn, maar ook net daarna. De scenario’s liggen klaar, maar hij wil ook graag de regie door Borger-Odoorn zelf laten bepalen. Daar komt spreker op terug.

Het verslag van de vergadering van 2 april 2008 wordt met inachtneming van het vorenstaande goedgekeurd en vastgesteld.

Mevrouw KLIP merkt op dat er op de lijst van toezeggingen een aantal toezeggingen staat waar zij inmiddels aan heeft voldaan, dus deze lijst kan worden gecorrigeerd bij de volgende vergadering.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat dit ook voor haar beleidsterrein geldt.

De VOORZITTER concludeert dat de lijst van toezeggingen de volgende keer zal worden aangepast met inachtneming van de zojuist door mevrouw Klip en mevrouw Haarsma gemaakte opmerkingen.

## 4. Ingekomen stukken

Er worden geen opmerkingen gemaakt naar aanleiding van de ingekomen stukken.

## 5. Rondvraag

De heer SLAGTER heeft 4 juli 2007 een motie ingediend in het kader van het OV-beleid die is aangenomen. Dat ging over het zoeken naar creatieve oplossingen tussen Groningen en Roden. Wat is er sindsdien gebeurd?

De heer BATS merkt op dat invulling is gegeven aan de motie, ware het niet dat rond de discussie Leek-Roden en het feit dat de lokale politiek een heroverweging wenste van de ontwerpopgave Leek-Roden, er een aantal aanpassingen moet gebeuren. Hij wil de lokale heroverwegingen afwachten om het product van het OV-bureau dat er ligt en dat is uitgezet bij een extern bureau, aan te kunnen passen aan de lokale wensen. Daarmee is dan nog geen invulling gegeven aan de motie dat de commissie van hem de tussentijdse informatie krijgt die er nu ligt, maar aan de andere kant tekent hij aan dat hij van mening is dat de conclusies die daaruit kunnen worden getrokken, niet zouden hoeven sporen met wat de lokale politiek wil. Spreker zat enigszins in een spagaat, want hij heeft eind dat jaar dat rapport binnengekregen en is met Noorderveld aan de slag gegaan hoe dat praktisch gezien kan worden ingevuld, maar op dit moment kan spreker niet verder omdat ook Noorderveld en Leek mee zouden moeten werken aan die intergemeentelijke samenwerking en ontwerpopgave. Hij zal de commissie de rapportage toezenden

die is gemaakt op basis van de stand van zaken van vorig jaar en wil graag de motie afmaken op basis van de meest recente wensen van de locale politiek ter plaatse, maar zover is hij nog niet.

De heer SLAGTER heeft begrepen dat de provincies het op zich hebben genomen om een studie te doen naar de ontsluiting aldaar. Maakt deze motie daar een onderdeel van uit?

De heer BATS antwoordt dat dit in beginsel niet zo hoeft te zijn, want er ligt een heldere motie voor waarin een aantal onderzoeksvragen staat. Die onderzoeksvragen heeft hij ook neergelegd, maar wat hem heel praktisch lijkt is dat het gekoppeld wordt aan de actuele situatie. Op het moment dat er nieuwe lokale wensen zijn of dat de lokale wensen kantelen of veranderen, dan krijgt de praktische invulling van de motie ook een andere wending. De tussentijdse informatie op basis van de vragen die in de motie zijn gesteld, kan ter beschikking worden gesteld, maar spreker wil graag de motie concreet en actueel maken op basis van wat er op dat moment speelt in de regio.

De heer SLAGTER is benieuwd naar de stand van zaken en welke stappen er zijn ondernomen in het kader van de motie over zandwinning in Gasselte.

De heer MUNNIKSMA antwoordt dat er gisteren of vandaag een brief zal worden verstuurd naar Staatsbosbeheer, waarin wordt meegedeeld wat de gevoelens van de staten en spreker zijn in relatie tot de houding van Staatsbosbeheer. Spreker heeft de hoofddirectie van Staatsbosbeheer uitgenodigd om daarover op korte termijn overleg met spreker te voeren.

De heer SLAGTER begreep dat de gemeente ook in gesprek is met Staatsbosbeheer. Maakt dit onderwerp daar deel van uit?

De heer MUNNIKSMA antwoordt dat de gemeente in gesprek is met Staatsbosbeheer om op basis van de bestaande plas die wordt gerealiseerd nadat de bestaande vergunning was afgelopen een aantal recreatieve dingen in dat gebied te doen. Dat staat los van de uitwerkingsproblematiek. Op het moment dat de zaak daar uitgebreid moet worden, conform de gevoelens die daarover de vorige keer aan de orde waren, is het logisch dat dit ook bij die andere ontwikkeling wordt betrokken. Hij zal de commissie keurig op de hoogte stellen van de vervolgstappen, want de motie is niet voor niets aangenomen.

De heer WESTERHOF merkt op dat afgelopen zaterdag een vacature directeur van Marketing Drenthe in de krant stond. Gisteren stond in hetzelfde dagblad een artikel van parlementair journalist Martin de Bruin, onder de titel “Leiding van promotieclub stapt op: Marketing Drenthe zoekt nieuwe directeur”. In hetzelfde artikel wordt melding gemaakt van het vertrek van de heer Ooms. Was het college op de hoogte van het vertrek van de heer Ooms en langs welke weg is het college op de hoogte gesteld? Wat wordt verwacht van de continuïteit van de bedrijfsvoering door dit vertrek? Wat is de stand van zaken van de campagne “Da’s nou Drenthe”? Wat wordt verwacht van de ingezette campagne qua inwonertal en werkgelegenheid? Wordt er over informatie beschikt dat de televisiespot per juli 2008 gaat starten? Is dat, gelet op het seizoen, geen mosterd na de maaltijd? Hoe lang en hoe frequent worden er televisiespotjes uitgezonden? Wat mag hij in het vervolg verwachten aan advertenties, free publicity en nieuwsmeldingen? Vanmorgen was er op radio Drenthe het bericht dat de site van VVV Drenthe uit de lucht is gehaald en daarmee alle lokale sites. Mensen uit de Randstad kunnen daarom nu ook niet zoeken naar iets over Drenthe. Dat is heel vreemd, want de site van VVV Drenthe is van de provincie. Ook zou er een site zo snel mogelijk de lucht ingaan, getiteld "Da’s nou Drenthe", maar die site kan niet worden gevonden. Er zat dus een heel goede site in de lucht die er nu is uitgehaald en er is een site voor in de plaats gekomen die niemand kan vinden. Wat wordt daaraan gedaan?

De heer BATS zal de eerste twee vragen concreet beantwoorden en op de overige vragen krijgt de heer Westerhof te zijner tijd antwoord toegestuurd via de vaste rapportages, conform de afspraken die er zijn gemaakt voor de invulling van de algemene subsidieverordening. Spreker was op de hoogte van het

vertrek van de top van Marketing Drenthe en daar heeft hij regelmatig contact over gehad via de raad van toezicht en de voorzitter van de raad van toezicht. Met betrekking tot de continuïteit van de bedrijfsvervoering verwacht hij niets vervelends en de vacature is nu opengesteld. Gedurende de periode dat de huidige directeur nog directeur is van Marketing Drenthe zal hij proberen een tweetal functies die parttime worden ingevuld te combineren met een zware nadruk op de marketeerachtige aspecten van die functie. Hij verwacht daar binnen afzienbare tijd invulling aan te kunnen geven. Over de stand van zaken met betrekking tot de campagne " Da's nou Drenthe" en over wat er van het vervolg kan worden verwacht in de sfeer van advertenties en free publicity zal hij op de geijkte momenten bij de commissie terug komen en de commissie daarover informeren.

De heer BAAS antwoordt dat hij de heer Westerhof nader schriftelijk zal informeren met betrekking tot de vraag hoe de stand van zaken met betrekking tot de websites is.

De heer WESTERHOF werd geattendeerd op het fenomeen van ontwikkelingen van genetisch gemanipuleerde gewassen. In het verleden zijn in 2004/2005 op initiatief van commissielid Smit van D66 afspraken gemaakt over de monitoring van ontwikkelingen van gentechnologie in Drenthe. Op 1 februari 2006 is daar door gedeputeerde Edelenbosch gevolg aan gegeven. Na die tijd heeft er geen rapportage door een gedeputeerde meer plaatsgevonden. Is het college alsnog bereid de commissie de rapportage over de monitoring in 2007 te doen toekomen? Wil het college de commissie ook in 2008 berichten over de monitoring gentechnologie? Wil het college jaarlijks gevolg geven aan deze afspraak met provinciale staten van Drenthe?

De heer MUNNIKSMA heeft vanmorgen pas vernomen dat deze vraag zou worden gesteld en hij heeft zich dan ook nog niet in de monitoring van gentechnologie kunnen verdiepen. Hij zal de vraag van de heer Westerhof dan ook schriftelijk beantwoorden.

**6. Statenstuk 2008-326, Jaarstukken 2007, Accountantsverslag "Dynamisch investeren", rapport van bevindingen 2007 voor provinciale staten van Drenthe**

De heer LAMMERS zal iets zeggen over programma 5 en mevrouw Seinen over programma 3. Hij heeft enkele opmerkingen inzake de groene wetgeving zoals die in de verantwoording van programma 5 aan de orde komt. Betreffende de Natuurbeschermingswet bestond de hoofdmoot uit vergunningverlening en daarbij was vermeldenswaardig dat het beleidskader ammoniak vooral van toepassing is bij vergunningverlening aan veehouderijen. Dat begint mooi te lopen, zo lijkt het althans. Het is een betrekkelijk eenvoudig toetsingskader ammoniak en dat helpt ook redelijk eenvoudig om vast te stellen of een vergunning ten aanzien van het ammoniakaspect kan worden verleend. Wat niet wordt vermeld is echter dat de Raad van State het toetsingskader ammoniak van tafel heeft geveegd en dat de minister een commissie Trojan heeft ingesteld die zal moeten adviseren over de weg vooruit. Wat betekent dit in de Drentse situatie? Hoeveel vergunningen zijn er al verleend op basis van het toetsingskader ammoniak? Tegen hoeveel van deze vergunningen kunnen nog zienswijzen worden ingediend? Zijn de overige vergunningen in veilige haven beland? Op welke wijze is de provincie betrokken bij het vinden van een uitweg uit deze impasse? Wat betekent de nu ontstane situatie voor de agrariërs in de nabijheid van Natura2000-gebied die bedrijven willen uitbreiden? Gaat het hun nu meer geld kosten om aan te tonen dat geen significante schade door beoogde bedrijfsuitbreiding wordt aangebracht? Het CDA had graag een melding gekregen dat het toetsingskader ammoniak geschorst is, want dat maakt de jaarstukken wat dit punt van de toelichting betreft wat gedateerd. Wat gaat het college ondernemen met betrekking tot dit dossier? Het CDA zou graag vernemen hoe het op dit moment verder gaat met het doorgestarte Landschapsbeheer Drenthe. Is er weer voldoende continuïteit en zijn de zaken onder controle? Ook neemt hij graag kennis van de Startnotitie beheersplannen die door het college eind 2007 is opgesteld. Kan deze notitie aan provinciale staten worden toegezonden? Het CDA staat graag stil bij de resultaten van het provinciaal meerjarenplan (pMJP) betreffende het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) voor de periode van 2007 tot 2013. Met enige teleurstelling neemt hij kennis van de onderbesteding die

hier aan de hand is, het beschikbare budget voor de planperiode is in zeven gelijke porties opgedeeld en dan lukt het niet om het eerste jaar voldoende werk weg te zetten en te realiseren, want er zijn aanloopperikelen. Vindt het college het niet enigszins naïef om te veronderstellen dat een dergelijke omvangrijke operatie in één keer gladjes gaat verlopen? De niet gerealiseerde doelen worden nu in 2008 en toekomende jaren gerealiseerd, zo wordt gesteld. Gaat dat wel lukken? Wil het college bij de midterm review in 2010 een goede positie hebben om nog meer geld te vragen, dan zal er tenminste voor op het schema moeten worden gelopen, terwijl er nu al een achterstand is. Dat vraagt om topprestaties in 2008 en 2009. Hoe kan er om meer budget worden gevraagd als de capaciteit om het huidige budget doeltreffend te besteden niet aantoonbaar aanwezig is en er miljoenen worden overgehouden? Het CDA heeft de volgende vragen. Is er bij de Dienst Landelijk Gebied (DLG) en de Dienst Regelingen (DR) voldoende capaciteit om een inhaalslag te maken en zelfs een hoger provinciaal ambitieniveau te realiseren? Kunnen cofinancierende organisaties en overheden meekomen met dit tempo van inhaalslag en ambitieverhogingen? Kan hij een kopie krijgen van de jaarlijkse rapportage van het college aan Den Haag? Ten aanzien van de sociaaleconomische revitalisering van het platteland, wordt het ontbreken van rijksmiddelen als een knelpunt aangemerkt. Het CDA heeft in het recente verleden met succes door middel van een motie ervoor gezorgd dat provinciale middelen beschikbaar zijn gesteld voor dit doel. Zijn de in de begroting opgenomen bedragen ontoereikend naar het oordeel van het college?

Mevrouw SEINEN merkt op dat het rekeningresultaat over 2007 een kleine € 34 miljoen positief is. Er is in 2007 bijna € 34 miljoen minder besteed dan was gepland. Hiervan wordt € 15,5 miljoen veroorzaakt door vertraging van projecten, namelijk € 11,4 miljoen, plus € 4,1 miljoen overheveling naar volgend jaar. In de commissie BFE wordt daarover gesproken, maar € 3,3 miljoen is toe te schrijven aan het project N34. Als toelichting wordt in de jaarstukken gegeven dat vanwege het feit dat het hier gaat om een meerjarenproject, het lastig is om de kosten per jaar inzichtelijk te maken. De provincie is dan ook blijkbaar afhankelijk van de interne planning van de aannemer. In december 2006 heeft de overdracht van de N34 van het rijk aan de provincie plaatsgevonden. Doel van de overdracht is om tot een versnelling te komen in de uitvoering van noodzakelijke verkeersveiligheidsmaatregelen aan de N34. Het is een groot en omvangrijk project en de totale kosten worden op € 85 miljoen geraamd. In de commissie OGB van 9 mei 2007 is nadrukkelijk gevraagd om de staten op de hoogte te stellen van de voortgang van dit project. Uit aanvullende informatie van 7 juni 2007 van de gedeputeerde blijkt dat hij middels de jaarverslagen van het Provinciaal uitvoeringsprogramma (PUP) verantwoording wil afleggen aan de staten. Dat lijkt op het eerste gezicht prima, maar is het niet. Het laatste PUP-verslag dat zij heeft ontvangen is van het jaar 2005. Zij heeft begrepen dat het PUP-verslag 2007 binnenkort komt, dus actuele sturingsinformatie is er wat spreekster betreft niet. Mogelijkheden om het college te controleren zijn er dus niet en op zijn minst had het college in de bestuursrapportage de voordelen op het gebied van het overhevelen van het overgehevelde krediet N34 kunnen melden. Volgens de accountant had dit kunnen worden voorzien, maar heeft het college dit nagelaten. Dat vindt spreekster ernstig. Heeft de gedeputeerde het project N34 daadwerkelijk onder controle, zoals gesteld wordt in de jaarstukken of giert het met volle vaart uit de bocht? Het CDA wil actuele sturingsinformatie om zowel de voortgang te bewaken als de kosten in de hand te houden. Separaat en halfjaarlijks wil zij over de voortgang van dit omvangrijke project worden geïnformeerd.

De heer BOMHOF heeft acht vragen bedacht over de jaarrekening, waarvan één vraag over het beleidskader ammoniak al door het CDA is gesteld. Op pagina 65 gaat het over de windturbines in Coevorden. Daar wordt iets gezegd over de afronding van de bouwvergunningprocedure. Hoe staat het met de bereidheid van het ministerie van Defensie om daar snel gebruik van te maken? Hij heeft eerder wel eens een mededeling gehad van het college dat Defensie nog steeds bereid is om daar een windturbine neer te zetten, maar hij twijfelt toch of dat op redelijke termijn zal gebeuren. Op diezelfde pagina staat iets over extra ruimte voor windenergie. Overleggen met Coevorden en Emmen worden aangekondigd en ook dat er in het voorjaar van 2008 meer duidelijkheid kan worden gegeven. Graag hoort hij hoe duidelijk de situatie nu is. Op de pagina's 118 en 119 gaat het over handhaving en is te zien dat het aantal geplande bedrijfscontroles nog steeds fors achterblijft. Dat wordt dan gerechtvaardigd door effici-

entere inzet bij de ketencontrole, wat hem een vreemde redenering lijkt. Immers, er blijven minder bedrijven die zijn bezocht en als er efficiënter wordt gewerkt komt er toch tijd vrij om meer controles te kunnen doen? Hoe zit dat nu precies, want het voortdurend achterblijven van geplande controles is een zorgelijke zaak. Op pagina 120 gaat het over de stijging van de milieuklachten. Waarom is er geen onderzoek gedaan naar de reden van die stijging? Gemakshalve wordt gezegd dat het wel aan de bekendheid zal liggen van het Centraal Meldpunt Milieuklachten. Daar moet onderzoek naar worden gedaan en duidelijk moet worden gemaakt of dat nu de echte oorzaak is. Op pagina 121 gaat het over ongewone voorvallen buiten kantooruren. De vraag is of er dan een piketdienst is van oproepbare provinciale ambtenaren die in het weekend kunnen uitrukken. Dat kunnen zij wel binnen de kantooruren, maar hoe gaat het in het weekend? Worden er dan ook daadwerkelijk bedrijven bezocht waar zich het voorval zou hebben voorgedaan?

De heer LANGENKAMP wijst erop dat deze vragen van tevoren aan een ambtenaar hadden kunnen worden gesteld. Dit agendapunt betreft de behandeling van jaarstukken en geen algemene beschouwingen.

De heer BOMHOF merkt op dat op pagina 183 de bodemsanering bij Van Wijk en Boerema in Tynaarlo wordt besproken. Daar wordt van gezegd dat er eventueel voorfinanciering moet plaatsvinden van € 19 miljoen en de vraag is of de gemeente alleen moet voorfinancieren of zelf die kosten moet betalen. Het staat er wat verscholen in en volgens de VVD-fractie zou VROM die € 19 miljoen niet betalen, aangezien de derde fase van de bijdrage in de saneringskosten voor de Wet bodembescherming is bereikt. In de eerste fase betaalde de gemeente een bijdrage die inmiddels is afgelopen en in de tweede fase betalen provincie en gemeente samen tien procent en die is dan ook afgelopen. In de derde fase heeft hij het gevoel dat de provincie het maar zelf moet gaan betalen. Daar wil hij graag wat meer duidelijkheid over.

De heer LANGENKAMP merkt op dat deze vraag van de heer Bomhof weliswaar een inhoudelijke vraag behelst, maar dat deze zo gedetailleerd is dat het hem stug lijkt dat de gedeputeerde zich zonder voor te bereiden, antwoord kan geven. Dat kan worden voorkomen door het eerst aan de ambtenaar te vragen.

De heer BOMHOF merkt op dat hij het heeft nagevraagd en dat de gedeputeerde als het goed is heel goed is voorbereid. Op pagina 295 gaat het over de rapportage Verordening dwangsom. Spreker is als indiener van die verordening zeer tevreden met wat daarover is gerapporteerd. Het blijkt dat er behoorlijke termijnoverschrijdingen zijn, maar geen ingebrekestellingen en ook geen betaalde dwangsommen. Toch is hij bezorgd over het grote aantal termijnoverschrijdingen, vooral bij het onderdeel cultuur, welzijn en zorg. Uiteraard is de ratio achter de verordening niet om dwangsommen binnen te krijgen, maar om te zorgen dat die termijnoverschrijdingen fors worden teruggebracht. Hoe is de aanpak op dit moment om te kunnen bewerkstelligen dat de termijnoverschrijdingen verder worden teruggedrongen?

De heer TIMMERMAN begint bij de financiën van programmaonderdeel 5. Het is gebleken dat er ruim € 23 miljoen is onderbesteed en het zal nog de nodige inspanning kosten om daar tussen nu en 2013 een behoorlijke inhaalslag in te maken. Indien er op hoofdlijnen wordt gestuurd, zal toch een enkele detailvraag moeten worden gesteld. Op pagina 112 gaat het over verzuringsbestrijding en daar staat dat de doelstelling van POP II niet wordt gehaald zonder extra maatregelen. Wanneer de doelstellingen niet worden gehaald, kan dan de norm niet worden aangepast of kan dit worden meegenomen in het uitwerkingsplan? De vorige keer is een hele discussie gevoerd over lelieteelt en nu is er het bestemmingsplan voor het buitengebied van Westerveld dat wordt voorbereid, maar ook over het gebruik van duurzame onkruidbestrijdingsmiddelen buiten de landbouw ontvangt hij verslagen van gemeenten en andere overheden . Aanvullend daarop vraagt hij zich af wanneer het rapport van Hilbrands Laboratorium voor Bodemziekten (HLB) wordt gepubliceerd, zodat gemeenten daar rekening mee kunnen houden. Waarom wordt er in Drenthe geen extra vrijstelling gegeven voor het gebruik van biomassa in de landbouw, vooral op stuifgevoelige, veenkoloniale gebieden en andere armere zandgronden? Waarom wordt het

landbouwbodemverbeteringsvoorstel doorgeschoven tot 2009 en wordt er geen begin gemaakt in 2008? Over de uitvoering van de Boswet bereiken hem veel klachten over het zagen van bomen in het Drents-Friese Woud. Is daarover een rapportage te vinden? Hij is bezig met het kijken naar hoe Drenthe in de toekomst wordt ingericht, waarbij een milieueffectrapportage wordt gedaan, maar er kan ook een toeristische effectrapportage worden uitgevoerd, evenals een landbouweffectrapportage en het ongrijpbare begrip vitaliseringseffectrapportage. Wordt per 1 januari 2008 voldaan aan de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo)?

De heer BALTES wijst erop dat 2007 voor velen een nieuwe start betekende. Er werden nieuwe staten gekozen, een nieuw college en een nieuw collegeprogramma, getiteld “Kiezen voor de kracht van Drenthe”. In de voorliggende stukken met dezelfde titel wordt verantwoording afgelegd over wat er allemaal is bereikt en hoe de provincie het er financieel vanaf heeft gebracht. Spreker beperkt zich in zijn bijdrage tot de onderdelen verkeer en vervoer en waterhuishouding. De jaarstukken zijn qua leesbaarheid sterk verbeterd. Ten aanzien van verkeer en vervoer was te lezen dat er veel is gedaan. Zo is de spoorlijn Emmen-Zwolle overgenomen, is het Provinciaal verkeer- en vervoersplan (PVVP) vastgesteld, de samenwerkingsagenda Noord-Nederland als aanvulling op het Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte en Transport (MIRT), dagelijks beheer en onderhoud aan wegen en onderhoud aan vaarwegen is volgens planning uitgevoerd, groei van het aantal reizigers in het openbaar vervoer is gerealiseerd en nieuwe impulsen voor de recreatietoervaart en realisatie van het bevaarbaar maken van de vaarweg Zuidlaardermeer en Oost-Groningen en Erica-Ter Apel. Het zou mooi zijn op termijn het Oranjekanaal hieraan toe te kunnen voegen. In financiële zin kan worden vastgesteld dat de beschikbare middelen toereikend waren, maar er is ook redelijk veel geld overgehouden, onder anderen vanwege het niet uitvoeren van een aantal groot onderhoudsprojecten welke zijn doorgeschoven naar volgend jaar. Het fenomeen dat de provincie niet in staat is om alles te doen wat wordt voorgenomen, lijkt een trend met een structureel karakter te zijn. Welke maatregelen treft de gedeputeerde om deze trend te doorbreken? Op het gebied van de waterhuishouding komt spreker tot een vergelijkbare conclusie en ook hier is de uitvoering van het collegeprogramma stevig ter hand genomen en is er in 2007 veel werk gedaan. Zaken die er voor spreker uitspringen zijn het opstellen van de conceptdoelen en het maatregelenpakket in het kader van de Kaderrichtlijn Water (KRW), optimalisatie van het grondwatermeetnet en de afstemming van dezelfde KRW, vaststelling van de toplist verdroogde gebieden als onderdeel van het pMJP en het daarbijbehorende plan van aanpak, preselectie van de waterbergingsgebieden en de voorbereiding van de wijziging van de waterschapsreglementen. Ook hier waren financieel de beschikbare middelen toereikend, maar opnieuw is er redelijk veel geld overgehouden. Ook hier lijkt het dat de provincie niet in staat was om alles te doen wat was voorgenomen. Welke maatregelen denkt mevrouw Klip te nemen om dit te doorbreken? In de toelichting bij waterbeheer wordt aangekondigd dat er een heroverweging komt van de rol en taak van de provincie Drenthe op het gebied van de waterhuishouding, dit als gevolg van een veranderende maatschappij en een veranderende organisatie. Welke nieuwe waterrol ziet mevrouw Klip voor de provincie weggelegd?

De heer WESTERHOF heeft al een gesprek gehad met enkele ambtenaren over de cijfers en zal vrijdag nog een finaal gesprek met deze ambtenaren voeren.

De heer SLAGTER heeft naar de jaarstukken gekeken en zich afgevraagd of op bepaalde onderdelen genoeg informatie beschikbaar is om iets te zeggen van de toekomst. Het eerste punt is dat de jaarstukken transparanter zijn en die ontwikkeling zet zich in positieve zin voort. Er is veel in gang gezet door dit college en daar geeft hij complimenten voor. Bij programma 3 over ruimte en bereikbaarheid worden fietspaden genoemd en wat eraan is gedaan. Wat is de kwaliteit van de fietspaden? Er is een landelijk onderzoek geweest dat het onderhoud aan fietspaden veel te wensen overlaat. Hoe is de situatie in Drenthe en gaat dit meespelen in toekomstig beleid? In de jaarstukken is te zien dat de invoering van de essentiële herkenbaarheidskenmerken bij verkeerswegen vordert. Is er echter voldoende kennis aanwezig bij de weggebruikers? De provincie Overijssel heeft plannen om daar iets mee te doen. Spreker stelt voor dat de provincie Drenthe zich bij die plannen aansluit. Bij waterrecreatie wordt gesproken over

behoorlijke investeringen in de buurt van Dieverbrug. Hoe zien die doelstellingen er in Drenthe in totaal eigenlijk uit qua intensiteit van het gebruik van de routes en de economische effecten? Hij vraagt meer aandacht voor metingen op dat gebied en een regelmatige toetsing aan de doelen, aan de mate van de economische uitstraling in die gebieden en in het totale Drenthe. Er kunnen namelijk wel veel plannen zijn, maar de investeringsomvang zal wel een relatie moeten houden met de te behalen successen. Bij goederenvervoer en vrachtverkeer stonden in de begroting 2007 diverse doelen genoemd. Wat hij mist is een integrale benadering op dat punt. Welke doelen moeten worden bereikt en waar zit dan de samenhang? Indien vervoer op water en spoor wordt gestimuleerd, welke effecten moet het dan hebben op het wegvervoer? Dat mist hij en daar zou hij graag wat meer duidelijkheid over willen hebben. Een ander punt is de uitgave van bedrijventerreinen. Er wordt gemeld dat het 75 hectare is en dat wordt in de context gezet voor wat betreft de aantallen. Hij mist daarbij toch het referentiekader. Hoe zit het in relatie tot de totale opgave in Drenthe en in de toekomst? Hoe zit het in verhouding tot de revitalisering die het college wil realiseren? Hoe is de relatie tot de totale economische ontwikkeling van Drenthe? Ten aanzien van de regiovisie Groningen-Assen is spreker voor de integrale benadering en het fraaier maken van de omgeving, maar in het jaarverslag staat dat de economische groei die moest worden gerealiseerd, niet waar is gemaakt. Er ontbreekt een nadere analyse, want wat relevant is in deze discussie is wat nu eigenlijk precies leidend is. Tussen het wonen en de economische ontwikkelingen moet een verband zitten, maar wat is nu leidend? De economische ontwikkeling of het investeren op wonen? Die gegevens mist hij ook. Bij stedelijke ontwikkeling staat vermeld dat de uitvoering stopt. De afgelopen vier jaar ging het heel vaak over stedelijke ontwikkeling en in dit gezelschap is daar veel over gesproken. Hij stelt voor om daar een apart programma van te maken, want daarin zit in tegenstelling tot een pilot een cyclisch proces. Dat mist hij, dus wat is nu het verschil met dit programma stedelijke ontwikkeling? Als het de lijn in gaat ziet spreker het niet terug en hij hoort hier graag de visie van het college op. In weg- en waterbeheer wordt gepronkt met contractmanagement. Van 2004 tot 2014 wil hij graag een tussentijdse rapportage over de beleidseffectiviteit. Bij programma 4, getiteld “Kennis werkt” staat een onderdeel over glastuinbouw en het beleid dienaangaande is niet erg positief beschreven. Hij weet dat er een masterplan is opgesteld, maar wat zijn de verwachtingen daarvan en welke rol gaat de provincie daarin rondom Emmen spelen? Met betrekking tot programma 5, leefomgeving en milieubeleid, wacht hij met spanning op de Energienota en hij wil daar een concrete toezegging op krijgen. Ten aanzien van duurzaam bodemgebruik in de landbouw worden zaken opgesomd die bij de behandeling van de KRW aan de orde zijn gekomen. Zijn verontrusting op dit punt is nog steeds aanwezig. Met betrekking tot het ILG en het pMJP merkt spreker op dat dit een prachtige regeling is. Er worden 38 regelingen onder één noemer gebracht en het is voortvarend beleid, maar in de jaarstukken staat dat het opstarten van het programma veel voeten in de aarde heeft. Vooral sociaaleconomische vitalisering en recreatie komt slecht op gang, maar maakt ook weer deel uit van het grotere beleid. Binnen het ILG is het verschuiven van doelen mogelijk, maar dat moet ook wel gezien de stagnatie die optreedt. Hoe vindt hij de doelstellingen die er zijn, terug in de nieuwe prioritering? Daar zal toch opnieuw naar moeten worden gekeken. Bij natuur staat er dat er kansen zijn voor particulier grondbeheer, maar dat dit ook tegelijkertijd stagnatie in de functieverandering en realisatie van de ecologische hoofdstructuur (EHS) kan zorgen. Op welke gedachten hinkt het college op dit punt? Het zou wenselijk zijn voor statenleden indien er wat meer evenwicht in begroting en realisering zou zijn.

De heer LANGENKAMP is in grote lijnen akkoord met dit verhaal. Het is goed leesbaar en er is een goede toelichting bij van de hand van de ambtenaren. De provincie staat er financieel goed voor, hoewel er nogal veel geld overblijft omdat er weinig vaart in lijkt te zitten. Daar komt hij bij de algemene beschouwingen op terug. Er wordt voorgesteld om een bedrag van € 13 miljoen toe te voegen aan de reserve stimuleringsfonds Drentse projecten. Daar wil hij een voorbehoud bij maken, want hij weet niet wat er in dat fonds nog allemaal aan projecten zit en wat er nog uit dat fonds kan worden gehaald.

De heer WENDT zal volgende week in de commissie BFE nader op deze stukken ingaan.

Mevrouw KLIP antwoordt dat de locatie van Van Wijk en Boerma een van de eerste grote vervuilde locaties is die in Drenthe voorkomen. Dit dateert van 1985 en dat is een ongelooflijk gecompliceerd verhaal, waarbij allerlei onderzoeken en wet- en regelgeving een rol spelen. Die wet- en regelgeving is namelijk niet alleen op financieel vlak veranderd, maar ook op het gebied van de wijze van sanering. Er lopen allerlei juridische procedures doorheen en het hoger beroep loopt op dit moment nog steeds. Al jaren geleden heeft de staat de vervuiler aansprakelijk gesteld en gezien die verschillende regelgeving was het ook zo dat oorspronkelijk helemaal niet functiegericht mocht worden gesaneerd, maar multifunctioneel. Gezien de complexiteit van de vervuiling en de bodemopbouw ter plaatse, kon er eigenlijk helemaal niet worden gesaneerd, maar enkel geconcentreerd. Er is gekeken of er risico's waren voor de volksgezondheid en dat onderzoek is in 2005 opnieuw gedaan. Daar is absoluut geen sprake van en in de periode dat het rijk dit soort grote saneringen betaalde heeft het rijk andere keuzes gemaakt en daar zat deze locatie niet bij, hoewel daar toen wel uitvoerig over is gesproken. Moet de provincie dat nu betalen? Dat is nog maar de vraag, want de rechtszaak loopt nog. Het college houdt dit goed in de gaten en inmiddels is een aantal kleinere acties ondernomen en nu er functioneel mag worden gesaneerd is er ook een uitvoerige discussie met de desbetreffende gemeente Tynaarlo om te kijken wat de wensen zijn voor dit terrein, om zodoende heel slim geldstromen met elkaar te combineren. Hier wordt dus dagelijks aan gewerkt en het is nog absoluut geen uitgemaakte zaak wie die € 19 miljoen gaat betalen. Per 1 januari 2008 voldeed deze provincie voor wat betreft de ICT niet aan de Wabo, want de Wabo is nog niet ingevoerd. Deze zal per 1 januari 2009 worden ingevoerd, hoewel het de vraag is of dat wel wordt gehaald. De provincie is op dit gebied erg afhankelijk van ICT-voorzieningen van het rijk en deze zijn nog steeds niet klaar. Daarbij heeft het rijk ook vertraging en de provincie heeft oorspronkelijk aan het rijk gevraagd om een half jaar als proefperiode te nemen om te kijken of er met de ICT-voorziening van het rijk kan worden gewerkt. Spreekster weet niet precies wanneer het rijk denkt dat deze voorziening klaar zal zijn, maar dat is na medio dit jaar. De twaalf provincies zijn dus via het IPO in overleg met het rijk om te kijken of het reëel is om 1 januari 2009 te halen. In het provinciehuis wordt wel hard gewerkt om in het kader van de totale digitaliseringsslag met voorrang de Wabo en alle benodigde ICT-voorzieningen daarin te integreren, maar of deze provincie daadwerkelijk klaar is hangt ook af van hoe er kan worden aangesloten op de voorziening van het rijk.
De heer Baltes constateert terecht dat er afgelopen jaar veel is bereikt op het gebied van waterhuishouding. Het is de plicht van het college en de staten om heel kritisch te kijken of er wel scherp genoeg wordt begroot. Het college als geheel neemt in dit kader de maatregelen en spreekster niet apart, maar iedere portefeuillehouder heeft een eigen verantwoordelijkheid om nog veel kritischer te begroten en daar heeft het college in de Voorjaarsnota zijn uiterste best voor gedaan. Wat zijn de rol en de taken van de provincie? Daarin zit een directe verwijzing naar de commissie Lodders maar ook naar de eigen provinciale commissie. Op watergebied is dit college in samenwerking met de waterschappen voortdurend aan het kijken in hoeverre de provinciale haar rol integraal, kaderstellend, programmerend en regievoerend kan oppakken en daar nog een aantal slagen in kan maken. De waterschappen rapporteren daartoe ook aan de provincie. De Waterwet treedt binnenkort in werking en vooruitlopend op die Waterwet heeft de provincie Drenthe, de muskusrattenbestrijding en het grondwaterbeheer tot een bepaald aantal kubieke meters overgedragen aan de waterschappen. Dat loopt uitstekend en één van de onderwerpen waarnaar wordt gekeken op verzoek van de waterschappen is of ook het peilbeheer in provinciale kanalen kan worden overgedragen aan de waterschappen. De Energienota is gisteren in het college besproken en die wordt vrijdag naar de commissie gestuurd.

De heer BATS antwoordt dat hij de N34 daadwerkelijk onder controle heeft en hij hoopt dat hij daar hulp bij krijgt van de staten door de discussies die worden gevoerd over afslagen en fly-overs op de juiste manier in het juiste perspectief te voeren, want dat vertraagt dan ook niet de uitvoering. Het aanleggen van de weg is dan ook niet het bakken van een koekje, want het is iets anders dan een koekjesfabriek. De vraag om de commissie halfjaarlijks separaat te informeren over de voortgang is iets wat het college inmiddels doet en daar is een beleidscyclus voor. Indien het PUP 2007 er binnenkort aan komt, dan wil hij die beleidscyclus niet doorbreken door met nieuwe voorstellen binnen die cyclus te komen, maar hij **zal de voortgangsrapportage van de weg, die Rijkswaterstaat periodiek naar het college stuurt,**

**integraal aan de commissie doorsturen ter kennisname.** De heer Baltes vindt dat er erg veel geld wordt doorgeschoven en dat zegt ook de heer Langenkamp. Over de afgelopen jaren heeft het college geworsteld met de vraag hoe de plannen op het geld werden gezet en andersom. De planning die daarvoor staat is zo concreet mogelijk gemaakt en daar is hij ook nu nog mee bezig, Hij probeert zoveel mopgelijk in de convenanten met gemeenten te sturen op de uitvoering van de projecten en als vroegtijdig kan worden ingeschat dat plannen die vermeld staan, niet tot uitvoering zullen komen, dan zal in het verkeer- en vervoersberaad worden geprobeerd andere plannen in dat jaar die al op de lijst van uitvoering stonden maar nog waren doorgeschoven naar de komende jaren, in dat jaar uit te voeren. Dat heeft dus zijn aandacht en daar stuurt hij ook op resultaat. Voor wat betreft het openbaar vervoer is vorig jaar de discussie gevoerd over de weerstandscapaciteit, dus de reserves van het openbaar vervoer. Daar wordt nu fors op ingelopen en de plannen die er de afgelopen jaren zijn gecreëerd worden nu daadwerkelijk uitgevoerd. Spreker weet niet hoe de kwaliteit van de fietspaden is, maar hij weet dat de Fietsersbond daar onderzoek naar heeft gedaan. Hij zegt toe de resultaten van het onderzoek naar de kwaliteit van de fietspaden van de ENFB aan te zullen opvragen en daar bij de commissie op terug te komen. Het verzoek om aan te sluiten bij de provincie Overijssel voor wat betreft de eenduidige herkenningskenmerken, heeft spreker in de commissie IPO Mobiliteit van april 2008 niet gedaan omdat hij op dat moment vond dat de brochure die voorlag in Overijssel juist de verwarring wekte die nu wordt gesuggereerd door helemaal niets te presenteren. Drenthe nam daar een unieke positie bij in, die had te maken met de wegen waar je maar 60 respectievelijk 80 kilometer per uur mag rijden. Hij heeft zijn inbreng daar geleverd en er heeft ambtelijk overleg plaatsgevonden. Hij meldt dat de brochure van Overijssel nu een IPO-brochure wordt die is aangevuld met de opmerkingen van de provincie Drenthe. Deze zal binnenkort openbaar worden gemaakt en dan is er de duidelijkheid over de 60 en 80 kilometerwegen. De brochure en de voorlichting komen eraan. Meten, toetsen en het zoeken van de successen in de doelen die worden gedefinieerd, is voor wat betreft de portefeuille verkeer en vervoer al voor wat betreft de economie en de financiën gebeurd in de commissie BFE in de vorm van “Kennis werkt”. In de beleidscyclus voor verkeer en vervoer bij het PUP zitten vanuit het PVVP de investeringsnota, het PUP en de jaarverslagen. Dat heeft vorig jaar voor het eerst plaatsgevonden en die meting en toetsing komt ieder jaar weer terug. Het college heeft daarvan ook gezegd dat die dingen moeten worden gedaan die college en commissie hebben afgesproken en dat wil het college ook graag uitvoeren.

De heer LANGENKAMP vraagt wie de gezamenlijke brochure van Overijssel en Drenthe over 60 en 80 kilometerwegen betaalt.

De heer BATS weet niet precies wie voor welk deel verantwoordelijk is. Hij zegt toe dat de provincie daar een deel van de financiering van mee zal geven Dat is echter een marginaal bedrag en hij zal daar te zijner tijd op verzoek op terug komen indien commissieleden daar echt in geïnteresseerd zijn. Het is een klein bedrag wat van de provincies wordt gevraagd en het rijk zal substantieel deze campagne financieren. De heer Slagter mist de integrale benadering bij het goederen- en vrachtverkeer in relatie tot de verkeersmodaliteiten, bijvoorbeeld bij verkeer over water. Hij heeft vorig jaar een aantal onderzoeksvragen neergelegd, vooral om die integraliteit op het gebied van de hoofdpijlers Ruimtelijke Ordening, Verkeer en Vervoer, Milieu en nog een aantal pijlers te bevorderen. Deze pijlers zijn er dus wel degelijk en die zijn ook uitgebreid te vinden in de regiovisie Assen-Groningen. Op het gebied van goederen- en vrachtverkeer in relatie tot verkeer en waterwegen is op dit moment een onderzoek uitgezet of de recreatieve manier van gebruiken van de kanalen en ook anderzijds het peilbeheer als onderdeel van de provinciale rol voor wat betreft de kanalen voldoende is en of er niet meer uitdaging zou moeten liggen in de kanalen die er in Drenthe zijn. De provinciale ambitie richting het Meppelerdiep, de keersluis in Overijssel en alles wat daarmee samenhangt en de economische activiteiten voor Drenthe en de poort naar het noorden, staan zwaar op de agenda van dit college. Daar zet dit college zwaar op in en hij zal daar in ieder geval bij de Voorjaarsnota op terugkomen.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat het programma met betrekking tot de stedelijke ontwikkeling door het college als specifiek programma is gestopt. Dat betekent niet dat er definitief is gestopt met de in-

houd. Eind 2008 worden vijf convenanten gesloten en de uitvoering vindt in de lijn plaats. Daarom is er ook gestopt met het specifieke programma, maar wordt doorgegaan met de uitvoering. Op dit moment is de vacature bijna afgerond en wordt een nieuwe persoon aangesteld. Er is een basis gelegd met het programma stedelijke ontwikkeling en dat wordt verder uitgewerkt. Op dit moment staan nieuwe convenanten in de steigers die worden afgesloten met de steden. In het kader van het RSP-pakket zal binnenkort intensief overleg plaatsvinden met de vijf steden die hierbij nauw zijn betrokken. De basis van het oude programma wordt gebruikt voor het nieuwe programma, dus daar wordt flink aan gewerkt. Het streven is erop gericht om eind van dit jaar convenanten te kunnen afsluiten met de vijf steden. De heer Bomhof vroeg naar de stand van zaken met betrekking tot windenergie. Mevrouw Klip en spreker zijn bezig in de hoek Coevorden-Emmen te kijken wat de mogelijkheden zijn voor extra windenergie. Ambtelijk hebben er verkennende gesprekken plaatsgevonden en collega Klip en spreekster hebben op korte termijn een vergadering met de desbetreffende colleges om te kijken wat de ruimte daar kan bieden. Als het gaat om de rol van Defensie met betrekking tot Coevorden, dan is het spreker nog niet bekend dat Defensie niet door zal gaan om gebruik te maken van de ruimte aldaar. Zij gaat hiermee met gezwinde spoed verder.

De heer MUNNIKSMA is er niet vrolijk van geworden dat het toetsingskader ammoniak is vernietigd door de Raad van State nadat overigens deze stukken al waren vastgesteld. Dit geeft op dit moment heel veel onduidelijkheid voor veeteeltbedrijven die hiermee te maken hebben in de omgeving van natuurgebieden. Dat is heel slecht. Ten aanzien van de vraag over de rapportage van Landschapsbeheer Drenthe merkt hij op dat er medio 2008 een rapportage zal verschijnen over landschapsbeheer. Dit is toezegging 5 op de lijst van toezeggingen van deze vergadering. Ten aanzien van de Startnotitie beheersplannen Natura2000 heeft het college eerder voorlichting gegeven over de aanpak van Natura2000 op basis van die startnotitie. Als dat niet het geval is, zal hij de commissie alsnog de startnotitie toesturen. Rondom het ILG is er inderdaad in het eerste jaar sprake van onderbesteding. Dat was ook één van de redenen waarom er zeven jaar over dit programma mag worden gedaan. Drenthe is niet uniek in die onderbesteding, want alle provincies zitten met hetzelfde probleem en het is te hopen dat dit kan worden opgelost in de komende periode tot aan de midterm review. De inzet is om rondom de midterm review op spoor te zitten, zodat het geld dan op is of er zelfs meer geld nodig is. Datzelfde geldt ook voor de sociale vitalisering, want daar zijn externe partrijen voor nodig, zoals de gemeenten, om dat de komende tijd weg te kunnen zetten. In 2008 kan hij daarover een ander beeld tonen dan in 2007. Rondom de lelieteelt heeft spreker ook het beeld dat daar eerder over is gesproken, evenals over het HLB-rapport dat aanstaande is en dat aan de orde zal komen zodra dit rapport binnen is. Rondom glastuinbouw hebben de gemeente Emmen en de provincie de afgelopen jaren heel veel gedaan om goede dingen te doen, maar dat moet worden opgepakt door de markt en de Drentse overheden zijn regelmatig hierover in gesprek, ook op het landelijk niveau. De kansen voor particulier natuurbeheer liggen wat de provincie betreft in de gehele provincie, want daar is het college vrij ruimhartig in. Doelstelling daarvoor is gebaseerd op basis van het rijk dat zegt dat in de toekomst veertig procent van de nieuwe natuur mee moet worden gerealiseerd door particulieren. Dat wordt op rijksniveau voor geen meter gehaald en ook provinciaal niet, hoewel er wel een aantal grote particuliere natuurbeheerders zijn gekomen.

De heer BAAS antwoordt dat het aantal bedrijfscontroles is gepland op 500 en daar zijn er 425 van uitgevoerd. Er waren 39 hercontroles omdat was gebleken dat bij de integrale controle iets niet in de haak was. Er wordt naar gestreefd om die planning te halen en belangrijke reden voor het feit dat het niet is gehaald, heeft te maken met het feit dat de aandacht wat wordt verlegd van het handhaven per bedrijf naar het integrale handhaven en ketenhandhaving is daarbij vooral belangrijk. Daar is relatief veel tijd in gestoken. Er zal elk jaar weer naar worden gestreefd het geplande aantal te halen. De problematiek met betrekking tot termijnoverschrijdingen zou in de commissie BFE moeten worden gesproken. Daar wil hij bij die commissie wel wat meer over zeggen, maar in het algemeen is het het streven van het college de termijnoverschrijdingen zoveel mogelijk te beperken, al was het alleen maar omdat vanuit hoofdstuk 1 van het collegeprogramma de relatie met de burger en de toegankelijkheid van de burger tot deze organisatie zo optimaal mogelijk dient te zijn. Ten aanzien van de opmerking dat de realisering achterblijft op

de begroting en er dus geld overblijft, merkt spreker op dat hij deze vraag volgende week in de commissie BFE wat breder zal bespreken. Deze zorg is ook de zorg van het college en in de Voorjaarsnota staat ook dat het college daar krachtig probeert iets aan te doen. Bij de behandeling van de Voorjaarsnota zal dan ook blijken hoe groot het stimuleringsfonds is waar de heer Langenkamp over spreekt, zodat hij kan bepalen of het terecht is dat die € 13 miljoen daaraan wordt toegevoegd.

TWEEDE TERMIJN

De heer LAMMERS merkt op dat de heer Munniksma in bloemrijke taal heeft aangegeven niet geamuseerd te zijn van de juridische verwikkelingen rondom het toetsingskader ammoniak. Wat betekent dit voor de verleende vergunningen, zoals de vergunningen die al wat langer geleden zijn verleend en de vergunningen tegen welke eventueel nog zienswijzen in kunnen worden gediend? Kan hij daar nog antwoord op krijgen? De toon met betrekking tot het ILG is volgens spreker wel erg optimistisch. Hij begrijpt dat het in andere provincies ook problemen geeft, maar dat is op zich geen garantie voor succes in de toekomst.

Mevrouw SEINEN begrijpt dat het feit dat de gedeputeerde in gesprek moet met de bevolking in Ees op gespannen voet staat met de planning, maar uiteindelijk kan dit wel leiden tot een beter resultaat, dus dan moet de gedeputeerde dat voor lief nemen. Zij is op zich tevreden dat de provincie de voortgangscontroles van Rijkswaterstaat over de N34 zal ontvangen, maar zij gaat ervan uit dat het in die rapportages meer om de uitvoering van de werkzaamheden gaat, evenals de planning en de controle daarop maar als het gaat om de financiële controle dan is dat iets wat zij naar voren heeft willen brengen, omdat er bij de N34 sprake is van een onderuitputting van bijna € 4 miljoen. Op dit moment wordt er nog informatie verstrekt over 2007 terwijl er wel sprake is van een onderuitputting. Als de staten de vinger aan de pols moeten houden, dan is de informatieverstrekking in ieder geval veel te laat. In januari 2007 is een besluit genomen over 2005 en als zij dan nu nog eens informatie over 2007 krijgt, dan kunnen de staten de vinger niet aan de pols houden. Zij vraagt dan ook om halfjaarlijks gegevens te ontvangen over de voortgang hiervan.

De heer BOMHOF vindt dat de heer Baas niet goed op de vragen ingaat. Spreker heeft over handhaving gevraagd en als er dan toch efficiënter wordt gewerkt met ketencontrole, dan wordt er tijd over gehouden. Hoe kan het bestaan dat er dan toch nog minder controle dan gepland plaatsvindt? Hij heeft ook gevraagd hoe het precies zit met het Centraal Meldpunt Milieuklachten. Is dat nu de oorzaak dat er meer klachten komen? Daar heeft hij ook geen antwoord op gehad. Over de ambtelijke piketdienst zal spreker navraag doen bij een ambtenaar.

De heer SLAGTER heeft twee vragen gesteld waar hij geen antwoord op heeft gekregen, maar deze vragen zal spreker doorsturen naar de commissie BFE. Het gaat over de economische ontwikkeling met betrekking tot bedrijventerreinen en over de economische ontwikkeling in het regiogebied Groningen-Assen. Verder had hij een vraag gesteld over weg- en waterbeheer en contractmanagement. Met betrekking tot het duiden van wegen en de brochure van Overijssel kan spreker zich voorstellen die brochure wat actiever in het veld neer te zetten, zodat het ook opgemerkt wordt door de mensen, dus hij stelt voor om daar een soort van actieplan aan te koppelen.

De heer LANGENKAMP merkt op dat zolang hij geen gegevens heeft die hij nodig heeft om te kunnen beslissen over punt 5 van het dictum van dit voorstel, hij hier niet mee kan instemmen. Gedeputeerde Baas geeft wel aan dat die gegevens in de Voorjaarsnota staan, maar die is volgende maand pas beschikbaar.

De heer BATS antwoordt dat hij het CDA vraagt om de vraag over een actuelere stand van zaken voor wat betreft de financiën voor verkeer en vervoer de volgende week in de commissie BFE te stellen aan de portefeuillehouder. Hij is niet voornemens om extra informatie buiten de beleidscyclus om bij de sta-

ten aan te leveren, behoudens wat hij heeft toegezegd in deze commissie. Het bedrag van de € 4 miljoen overschrijding, waar mevrouw Seinen over spreekt, heeft vooral te maken met de planning van de uitvoering van de wegwerkzaamheden. Die zijn terug te vinden in de rapportages, maar die vindt mevrouw Seinen te laat. Spreker heeft toegezegd dat de commissie van spreker de rapportages van Rijkswaterstaat kan krijgen. Daarin ligt de uitleg waarom bepaalde projecten niet in dezelfde tempi zijn uitgevoerd als gepland en daar kan ook de politieke conclusie in liggen of het college dingen wel of niet goed doet. De bedragen zijn geoormerkt en het bedrag van € 4 miljoen dat nu doorschuift naar 2008 heeft dan ook vooral en boven alles daarmee te maken. Hij ziet dan ook geen reden om met extra financiële rapportages te komen, want de informatie die mevrouw Seinen zoekt zit in de rapportage van Rijkswaterstaat.

De heer SLAGTER merkt op dat in het weg- en waterbeheer de systematiek van het contractmanagement wordt gehanteerd van 2004 tot 2014. Hoe loopt het eigenlijk en heeft dat de beoogde effecten?

De heer BATS zegt toe hier te zijner tijd op terug te zullen komen.

De heer MUNNIKSMA merkt op dat de heer Lammers heeft gevraagd wat de gevolgen van het vernietigen van het toetsingskader Ammoniak betekent voor de vergunningverlening. Dit betekent dat het draagvlak voor een aantal zaken enorm is verminderd door de uitspraak van de Raad van State en dat betekent dat een aantal vergunningsaanvragen die juridisch nog niet helemaal rond zijn, allemaal op de tocht staan. Dat betekent ook dat er op dit moment geen vergunningen worden verleend in afwachting van de taskforce die over zes weken met een rapport zal komen. Spreker hoopt dat, want hij denkt dat dit een hele hoge ambitie is. Ten aanzien van het ILG moeten de staten zich niet in de put praten en vooral de portefeuillehouder, maar ook deze commissie moet op dit moment zeggen dat er stevig aan getrokken moet worden om rondom de midterm review met een goed verhaal te blijven komen dat hier in Drenthe op het gebied van het platteland veel kan worden weggezet, zowel voor de natuur, als voor de recreatie en de boeren.

De heer BAAS antwoordt dat er door ketenhandhaving geen tijd wordt gewonnen. Ketenhandhavingsprocessen zijn juist ingewikkeld en langdurig, maar hebben meer kans op succes omdat er wanneer er bij een bedrijf wordt gecontroleerd, het probleem al weer bij een ander bedrijf wordt neergelegd. Dat is dit jaar voor het eerst goed opgepakt, maar daar gaat wel veel tijd in zitten. Het is een andere manier van werken die meer tijd vraagt, maar waardoor de kans op resultaten groter wordt. Voor een deel is daar de rechtvaardiging in te vinden dat er iets onder het maximum aantal geplande bedrijfscontroles is uitgekomen. De vraag van de heer Bomhof over het Centraal Meldpunt Milieuklachten zal spreker schriftelijk beantwoorden. Verder geeft spreker aan dat de heer Langenkamp dit weekend al over de Voorjaarsnota kan beschikken, want hij wordt deze week verzonden. Het programma Klimaat en energie staat daarin, evenals de dierentuin Emmen en het cultureel kwartier Assen. Dat lijstje heeft de heer Langenkamp aanstaande zaterdag. Weliswaar vindt de heer Langenkamp dat de volgorde waarin de gegevens worden verstrekt niet juist is, maar in de jaarrekening kon dit nog niet worden opgenomen omdat een aantal zaken nog niet was afgerond en er nog een beslissing moest worden genomen over een aantal zaken, namelijk wat er met het stimuleringsfonds wordt gedaan en wat er allemaal in komt te zitten.

**8. Programma van eisen (PvE) openbaar vervoer (OV)**

De heer VAN EIBERGEN spreekt in namens FNV Bondgenoten. Hij wil graag tot één concessie komen, zodat het totale openbaar vervoer binnen één concessie tot stand komt. Hij wil eigenlijk dat de provincies zelfstandig het werk weer zullen opnemen, zodat medewerkers van de vervoerbedrijven niet iedere zoveel jaar weer worden geconfronteerd met een wisseling en het opknippen van concessies, want daar zitten de grote problemen. Hij weet ook niet of dit wel of niet kan, want van Europa mag het wel, maar van Den Haag mag het niet op grond van de Wet personenvervoer en er zal dan ook initiatief vanuit de

provincie moeten komen om ervoor te zorgen dat de wetgeving wordt aangepast, net zoals de wetgeving vorig jaar juli bij motie in de Tweede Kamer werd aangepast voor de drie grote steden. Dat is het perspectief. Nu de dag van vandaag en de concrete concessie. Gedeputeerde Bats heeft een duidelijk antwoord gegeven en vindt de voorstellen een verbetering. Hij kan dat niet helemaal overzien, maar bekijkt het vanuit het perspectief van de medewerkers van de vervoerbedrijven. Wat gebeurt er met het werk en waar gaat dat naartoe? Ondanks dat er minder concessies zullen komen en minder onderaanneming op dit moment, wat hij niet uit de stukken kan halen, gaat het er spreker om dat ervoor wordt gezorgd dat geen mensen overgaan van openbaar vervoerbedrijven Arriva en Connexxion naar taxi- of touringcarbedrijven. Hij heeft echter informatie gekregen van het OV-bureau dat het wel degelijk de bedoeling is van de zes kleinere gecombineerde OV-aanbestedingen dat, samen met gehandicapten- en leerlingenvervoer en met de touringcarbedrijven, zoals de HOV-lijnen, taxi- en touringcarbedrijven daarop zullen inschrijven. Die plannen gaan dus in ieder geval door en dat betekent vervolgens dat een aantal chauffeurs en ook mensen op het hoofdkantoor van Arriva en Connexxion zullen moeten overstappen naar bedrijven met enkele honderden werknemers. Er zal dan een zak geld op tafel komen en er zal dan afscheid worden genomen van deze mensen, die terug op de arbeidsmarkt zullen komen. Spreker voorziet problemen als het over het openbaar vervoer gaat. Taxi- en touringcarbedrijven kunnen op een gegeven moment zeggen dat zij iedereen onder het regime van deze bedrijven zullen gaan leggen. Er is een aantal voorwaarden in de wet die dat gedeeltelijk beperken, maar het betekent plat gezegd het bevriezen van loon voor vele jaren en daar is hij mordicus op tegen. Deze aspecten zijn nog niet door het college beantwoord, maar daar draait het volgens hem wel primair om, namelijk zorgen dat er geen mensen hoeven over te stappen naar de kleinschalige of touringcarsector en dat kan worden voorkomen door één grote OV-concessie, waarbinnen ook taxi's kunnen rijden (binnen de cao komt immers een apart hoofdstuk over taxivervoer), wat efficiency betekent in communicatie, bijvoorbeeld tussen de ene chauffeur en de andere chauffeur binnen één bedrijf, want buiten de bedrijven lukt het beslist niet. Hij kan zijn betoog larderen met veel voorbeelden, maar hij gaat uiteindelijk voor één concessie.

De heer SLAGTER vraagt met hoeveel procent de werkgelegenheid van chauffeurs is toegenomen binnen de huidige concessie.

De heer VAN EIBERGEN kent het percentage niet, maar het is wel toegenomen.

De heer SLAGTER vraagt of er op dit moment genoeg gekwalificeerde chauffeurs voorhanden zijn om aan de vraag naar chauffeurs te voldoen.

De heer VAN EIBERGEN antwoordt dat er op dat punt een belangrijk knelpunt in de markt zit.

De heer SLAGTER wil de angst voor verlies aan werk relativeren, want er is zoveel werk dat er op dit moment wordt gezocht naar goede chauffeurs die op dit moment al kunnen worden ingezet voor de grote concessies. Indien er één grote concessie komt, zal het kleinschalige openbaar vervoer en het doelgroepenvervoer daar ook in worden opgenomen. Dan voorziet spreker nog dat chauffeurs binnen die grote concessie van plaats kunnen verwisselen en dan zullen ook taxi's en busjes moeten worden bemand. Eén concessie geeft nog geen garantie dat er niet moet worden geschoven met functies. Klopt dat?

De heer VAN EIBERGEN merkt op dat de provincie bevoegd is betreffende het openbaar vervoer. De gemeenten gaan over WMO en leerlingenvervoer. Daarin is door de provincie een samenwerking aangebracht en vandaar dat die combinaties er komen. Hij wil allereerst naar één OV-gebied en als dat wordt gecombineerd met WMO- of leerlingenvervoer, dan is dat zijn probleem op zich niet. Eén groot bedrijf betekent ook dat er loopbaanpaden kunnen komen. Weliswaar is er behoefte aan chauffeurs, maar het zou ook verplicht kunnen worden gesteld om naar een taxibedrijf te gaan of naar een touringcarbedrijf. Daarbij gaat het niet alleen om de chauffeurs, maar ook om het indirecte personeel. Bedrijven met vele duizenden werknemers en vele afdelingen komen vervolgens bij een touringcarbedrijf terecht

en dat gaat niet lukken omdat dit werk er niet is. Daarbij gaat het niet over de chauffeurs, maar om het indirecte personeel. Eén grote concessie heeft dus een aantal voordelen, ook in termen van efficiency, want er moet altijd iets van reserve aanwezig zijn om bij ziekte en uitval anderen te laten rijden, want als er ergens de afgelopen jaren op is bezuinigd dan is het wel daarop. Daar hebben passagiers en chauffeurs last van.

De heer LANGENKAMP hoort wel eens van het OV-bureau dat dit gebied te groot is voor één concessie. Zijn er elders in dit land ook dergelijke grote concessies en hoe werkt het daar?

De heer VAN EIBERGEN antwoordt dat er in Limburg in ieder geval zo'n grote concessie is. De huidige concessie die in Groningen en Drenthe speelt is € 95 miljoen waard per jaar. Dat betekent dat de kaartverkoop aan het OV-bedrijf wordt overgedragen en dat daar een kapitaal terugkomt. In Limburg is er ook een aanbesteding geweest en Veolia Transport Nederland heeft daar de concessie verkregen. De totale waarde daarvan is € 110 miljoen, dus dat is een veel grotere concessie en de inkomsten zijn daar voor het desbetreffende bedrijf. Voor Drenthe is de concessie dus niet te groot en kan het wel degelijk.

Mevrouw DATEMA merkt op dat in Groningen is gesproken over het onderbrengen van het personeel in een BV. Zou dat een oplossing kunnen zijn voor de buschauffeurs?

De heer VAN EIBERGEN antwoordt dat dit zou kunnen. In dit geval wordt gesproken van een concessie omdat dit nu eenmaal het taalgebruik is, maar een rechtspersoon als een BV kan wel degelijk worden opgericht door de overheid om daarin het voltallige personeel onder te brengen.
Binnen dezelfde Europese regelgeving worden op dit moment in Frankrijk in regionale bedrijven het personeel en materiaal ondergebracht. Alleen de top van het bedrijf wordt daar aanbesteed en het personeel is zeker van zijn baan en heeft hoogstens met reorganisaties in die nieuwe top te maken. Die zekerheid is er in ieder geval, dus het kan wel degelijk.

Na beantwoording van de vragen door de heer Van Eibergen volgt de beraadslaging.

De heer LANGENKAMP heeft veel nieuws van de heer Van Eibergen gehoord en dat er zoveel buschauffeurs zijn meegekomen toont aan hoe belangrijk het onderwerp is. Er is zeker samenhang tussen de landelijke staking en dit PvE en GroenLinks steunt de eis van één concessie en behoudt van de cao. In het PvE wordt veel geregeld, bedrijven krijgen veel voorgeschreven en de speelruimte om toch nog te ondernemen en winst te maken komt snel te liggen bij de loonkosten en de arbeidstijden. De provincie stelt zich niet als opdrachtgever op die maatschappelijk verantwoord bezig is. Dat is vreemd, want vaak vraagt de provincie dat wel aan andere ondernemers. Door de constructie zoals die er nu is middels een concessieverlening via de provincie en een gedetailleerd PvE, vindt spreker het niet vreemd dat de provincie als het ware in de rol van een ondernemer komt, mede ook vanwege het feit dat de provincie verantwoordelijk is voor de opbrengst en de ontwikkelfunctie. In wezen zijn de bedrijven alleen maar uitvoerder; de busjes schuiven heen en weer en verder doen de bedrijven niet zoveel. In de drie grote steden was dit ook de reden om zelf onderhands te blijven aanbesteden. Degenen die bekend zijn met Europese regelgeving weten dat dit mag en hij neemt aan dat iedereen het jammer vindt dat dit in Nederland niet zo is geregeld. Immers, dan was weer het idee van een Drents of Gronings vervoerbedrijf herleefd, net zoals het in de drie grote steden is geregeld. Dat was naar zijn idee vele malen efficiënter en goedkoper geweest en dan waren de toestanden waarbij partijen elkaar aan het controleren zijn niet nodig geweest. Wil het college er onderzoek naar doen om in de toekomst door de provincie zelf het openbaar vervoer weer te laten organiseren? Indien de provincie ondernemer is, moet de provincie zich ook gedragen als maatschappelijk verantwoord ondernemer, maar dat gebeurt niet. Uit de verhalen van de chauffeurs is gebleken dat veel chauffeurs beginnen met een groot salaris op een grote bus, maar zij eindigen met een klein salaris op een kleine bus. Het is logisch dat de chauffeurs dat niet willen en ook de provincie zou dit niet moeten willen. Toch is dit niet goed geregeld, want het is wel de praktijk. Als dit voorstel wordt aangenomen, wat inhoudt dat er acht concessiegebieden komen in plaats van één, is het

logisch dat de problemen op dat gebied groter worden. In die zin ondersteunt spreker de eis van het FNV. Dat is niet alleen in het belang van de chauffeurs, want het is ook goed voor de reiziger. De reiziger merkt het immers altijd als er tussen twee concessiegebieden problemen zijn met het overstappen. Vroeger konden controleurs met elkaar via het "bakkie" onderling communiceren, nu is dat via de centrale die een andere centrale moet bellen om het contact te maken. Op het moment dat de bus dan binnenrijdt, vertrekt de volgende bus die je moet halen precies op dat tijdstip, waardoor je die bus mist. Dat zou niet mogen, want dat heeft met kwaliteit te maken.
Dit is iets waar het OV-bureau mee bezig is om het op te lossen, maar dat is heel lastig omdat er tussen de diverse bedrijven een stuk concurrentie zit. Het grootste punt is voor hem dus die acht concessies, die hij graag teruggebracht ziet tot één.
In het PvE mist hij verder het sociale aspect, zoals gratis openbaar vervoer voor doelgroepen. Natuurlijk is dat niet gratis, want de provinciale overheid zal dit moeten compenseren door dit te financieren. De vraag is hoe dat moet gebeuren. GroenLinks heeft daartoe voorstellen gedaan waarvan hij niets terug ziet. Of valt dat onder de businesscase-benadering?
Ten aanzien van het milieu heeft GroenLinks gevraagd dienstauto’s aan te schaffen met label A of B. Uit dit stuk spreekt een heel laag ambitieniveau, want dertig procent van de auto’s en bussen moet na één jaar voldoen aan de norm. Dat is niet erg ambitieus. Wat betekent dit uiteindelijk voor de gunning? Een bedrijf dat een hybride autobus aanbiedt, maakt veel meer kosten dan bedrijven met gewone bussen. De gunning gaat voor het grootste deel op economische gronden, dus prijst zo’n bedrijf met dergelijke bussen zich niet automatisch uit de markt? Het college wil de ontwikkelfunctie behouden, maar wil het college daarbij een robuuste relatie? Het is terecht dat de provincie de ontwikkelfunctie wil behouden en in elk concessiegebied twee vervoerkundigen wil aanstellen om de provincie te helpen bij het ontwikkelen. Betekent dat, dat er dan in totaal zestien vervoerkundigen in acht concessiegebieden worden aangesteld in Drenthe en Groningen, naast de formatie van het OV-bureau? Dat lijkt spreker een onzinnig werkgelegenheidsproject. Bovendien werkt dit niet goed, want van het bedrijf heeft de provincie de ontwikkelfunctie afgenomen en dan verplicht de provincie de bedrijven twee werknemers in dienst te nemen die dan van alles en nog wat moeten verzinnen, wat het OV-bureau vervolgens goedkeurt. Deze constructie levert waarschijnlijk alleen maar meer boventalligen op.

De heer DIJKSTRA constateert dat de insteek van beleid op grote lijnen hetzelfde blijft en dat ondersteunt hij. De verdere uitbouw van het OV-bureau naar kwalitatief goed mobiliteitsmanagement juicht hij toe. Het gaat om hoogwaardig openbaar vervoer en het indammen van de negatieve effecten van de marktwerking. De concessieduur is zes jaar met een mogelijke verlenging met twee jaar. Dat stelt de vervoerder in staat om te laten zien wat hij kan, namelijk het leveren van kwaliteit en service. Bovendien kan de overheid daarmee het personeel meer zekerheid bieden. Een tweejaarlijkse evaluatie stemt hem tevreden, omdat op deze manier de vervoerder continu wordt geprikkeld om goed werk te leveren. Ook is het mogelijk dat de vervoerder op die manier een grote investering kan doen in nieuw materieel. Dit is een harde voorwaarde, want het huidige materieel is aan vervanging toe. Waarom wordt het materieel niet apart aanbesteed? Hoe denkt het college over het laten rijden van nieuwe bussen op biogas of aardgas? Gas is milieuvriendelijker en goedkoper dan andere brandstoffen. Hij ziet dit liever als voorwaarde. Hij is voorstander van het aanpakken van zwartrijders. Dat de handhaving door middel van een aanbesteding geschiedt, vindt spreker prima. Hoe kijkt de gedeputeerde aan tegen het openen van een informatieloket in Assen en andere steden, waar informatie kan worden verkregen en waar abonnementen en strippenkaarten kunnen worden gekocht, zoals het servicepunt in Emmen? Uit cijfers blijkt dat het gebruik en de bezoekers van dit servicepunt enorm stijgen. Waarom zou dit niet voor andere plaatsen gelden? Het is positief dat de ontwikkelfunctie bij de vervoerder en het OV-bureau ligt. Toch ziet hij graag dat meer gebruik wordt gemaakt van de kennis van de buschauffeurs. Zij beschikken over veel kennis met betrekking tot knelpunten in tijden en routes. Zo kan er een plek op de website van het OV-bureau komen waar chauffeurs hun ideeën en tips kwijt kunnen. Bij het OV-meldpunt dat zijn partij heeft geopend, komen heel interessante meldingen binnen. Deze zal de PvdA overdragen aan het OV-bureau, zodat het netwerk kan worden verbeterd. Toezeggingen ter verbetering van de klachtafhandeling juicht hij erg toe. Naast de inspraak is het goed om te zorgen voor de scholing van de chauffeur. Het

nieuwe PvE, waarin wordt gevraagd om meer efficiency en een gecombineerde aanbesteding van het kleinschalige openbaar vervoer en doelgroepenvervoer, roept vragen op over eventuele gevolgen voor de werkgelegenheid van de chauffeurs. Binnen de gekozen systematiek is het niet mogelijk allerlei garanties af te geven. Maar bij uitwerking van de aanbesteding moet dat wel een zware rol spelen. Niet alleen moeten mensen zoveel mogelijk hun baan houden, maar moet de omvang van tijdelijke krachten in de juiste verhouding blijven. Het is goed om in de staten na afloop van de procedure te informeren naar de uitwerking van de personele paragraaf.
Hij gaat ervan uit dat er ook overleg is geweest met de chauffeurs en FNV Bondgenoten over de voorgenomen aanbestedingsstructuur. Hoe zijn de ingebrachte punten gewogen? De afweging heeft er in ieder geval toe geleid dat de voorstellen afwijken van de insteek die gekozen was door FNV Bondgenoten. Met een gecombineerde aanbesteding van het kleine openbaar en doelgroepenvervoer is het goed extra rekening te houden met de kwetsbare groepen binnen deze provincie. Niet iedereen kan willekeurig in gecombineerde groepen worden vervoerd.

De heer LANGENKAMP vraagt waarom de PvdA na afloop pas wil weten hoe het gaat met de cao. Aan de andere kant zal de PvdA niet willen dat chauffeurs er tijdens een concessie in salaris op achteruitgaan. Waarom wil de PvdA dan niet vooraf weten hoe een en ander met de cao gaat aflopen?

De heer DIJKSTRA antwoordt dat dit ook eerder kan. Tijdens een concessie mogen buschauffeurs er niet in salaris op achteruit gaan. Apart nog worden de businesscases aangehaald en hierbinnen zullen de innovaties ruimte krijgen, zoals een proef om in de weekenden bussen te laten rijden tijdens nachtelijke uren. Jongeren die in het weekend uitgaan in Groningen, kunnen zo veilig terugkomen. Daar hecht hij veel waarde aan, ook gezien de door GroenLinks aangezwengelde discussie. Hoe kijkt het college aan tegen het mbo-vervoer? Het is veel in de media geweest en hier mag best eens actie in worden genomen.

De heer PETERS heeft deze stukken afgelopen zaterdag in de bus gekregen zonder een briefje erbij. In het Presidium is al eens afgesproken dat statenleden tijdig stukken toegezonden krijgen om zich goed te kunnen voorbereiden.

De heer SLAGTER merkt op dat deze stukken bij uitstel in juni op de agenda van de commissie zouden komen. De agenda van april was behoorlijk vol en om toch een goede discussie plaats te laten vinden is dit op de commissieagenda van mei gezet. Bovendien was de voorbereidingstijd niet heel erg kort.

De heer VAN BERKUM had graag gezien dat bij deze stukken, gezien de korte voorbereidingstijd, een beleidsbrief was gevoegd. Indien ambtenaren tijd hebben om deze gedetailleerde notitie te schrijven, moet er ook tijd zijn om een beleidsbrief met de bestuurlijk relevante punten toe te voegen.

De heer BATS onderschrijft de stelling van de heer Van Berkum en heeft daarom het Presidium gevraagd om het PvE voor de agenda van juni te agenderen, opdat spreker er een managementsamenvatting bij zou kunnen voegen. Het Presidium heeft ervoor gekozen het in mei te agenderen en daardoor had hij geen mogelijkheid meer om die samenvatting toe te voegen.

Mevrouw DATEMA wijst erop dat op het PvE staat dat het de versie 1.1 is en die is gemaakt op 24 april 2008 en de ander dateert van 9 april 2008. Dat had de commissie dan toch wel wat eerder kunnen hebben?

De heer PETERS had gezien de geringe voorbereidingstijd ook graag gezien dat er een toelichting bij de stukken had gezeten. Spreker heeft hierover in ieder geval geen fractieoverleg kunnen hebben en dat beperkt hem enorm. Hij krijgt de indruk dat de commissie doet voorkomen dat de concessieverlening en de gehele systematiek daarvan door de commissie op de kop kan worden gezet, maar dat is geenszins het geval. In het verleden hebben de staten met het volle verstand de concessieverlening overge-

dragen aan het OV-bureau. De staten kunnen de gedeputeerde dan ook slechts een boodschap en een zienswijze meegeven. Dat stelt de bijdragen die net zijn geleverd in een wat ander daglicht. De commissie moet mensen niet de indruk geven dat op een woensdagmiddag bepaalde zaken ineens kunnen worden veranderd.

De heer LANGENKAMP vindt dit een minachting voor de mensen die op de publieke tribune zitten.

De heer PETERS wijst erop dat de heer Langenkamp doet voorkomen alsof hij aan de eisen van de mensen op de publieke tribune kan voldoen in deze commissievergadering. Dat is niet aan de orde.

De heer LANGENKAMP merkt op dat dat wel kan. In Groningen is dit al eerder besproken en zijn er diverse moties ingediend in de statenvergadering. Die moties kunnen de Drentse staten ook indienen op 4 juni in de statenvergadering. GroenLinks overweegt dat ook.

De heer PETERS denkt dat de heer Langenkamp dan te laat is. De staten hebben het een en ander opgedragen aan het OV-bureau en gezien de besluitvorming van dat bureau vraagt spreker zich af of het indienen van moties op 4 juni 2008 nog wel veel zin heeft.

De heer VAN BERKUM had deze punten graag in een beleidsbrief verwoord gezien. Welke ruimte heeft de commissie en hebben de staten nu nog?

De heer PETERS vraagt waarom er aparte PvE’s zijn voor het stads- en streekvervoer. Zijn de gemeenten betrokken geweest bij het opstellen van het programma of worden zij ook gevraagd om enkel een zienswijze in te brengen? Dit is van belang omdat het OV-bureau op onderdelen samen met de gemeenten gaat aanbesteden.

De heer BALTES vindt dat deze PvE's een behoorlijk complexe materie bevatten, waarbij de commissie wordt gevraagd een zienswijze te formuleren. Het vaststellen van deze programma’s is een bevoegdheid van het dagelijks bestuur van het OV-bureau. Hij heeft zich verbaasd over het tijdstip van agendering van dit stuk in relatie tot het tijdstip van aanlevering, omvang en inhoud van de stukken. Het openbaar vervoer is een zaak van groot maatschappelijk belang en hij had graag iets meer tijd gehad en een beleidsbrief gezien, zodat hij zich beter op deze discussie had kunnen voorbereiden. Op dit moment stelt de commissie niets vast, maar formuleert slechts een zienswijze. Indien de zienswijze in de vorm van moties wordt vastgelegd, dan heeft dat misschien wat meer kracht. Deze aanbesteding zal het kussen wel flink opschudden. Hoe weegt het college de door de staten geformuleerde zienswijze mee? De VVD is voorstander van bevordering van marktwerking en het gezamenlijk bevorderen van de ontwikkelfunctie bij aanbieders. Uit de evaluatie van vorig jaar is ook gebleken dat door het bevorderen van de marktwerking, de resultaten verbeteren. Het OV-bureau scoort op dat gebied goed en de reizigersgroei bevestigt dat. Hij juicht toe dat er mogelijkheden komen voor nieuwe toetreders. De concessieduur van zes tot acht jaar biedt voldoende gelegenheid om investeringen te laten renderen en dat dit ook voor een langere periode duidelijkheid geeft voor het personeel. Bij stads- en streekvervoer ontstaat één grote kavel die negentig procent van het gebied afdekt. Dat is een positieve ontwikkeling. De kavel met de HOV-lijnen en de Qliners is mooi afgebakend en is vooral geschikt voor nieuwe toetreders. Ook daar is hij positief over. Bij kleinschalig openbaar en doelgroepenvervoer is het aantal kavels zes. Dat is op dit moment veel meer, dus in de toekomst wordt het goed beheersbaar, wordt de huidige versnippering teruggedrongen en leidt dit straks tot interessante kavels die opnieuw geschikt zijn voor eventuele nieuwe toetreders. Bij doelgroepenvervoer is sprake van een nieuw vervoerconcept, dat door integratie moet leiden tot een beter product voor de reiziger en een efficiëntere inzet van het materiaal. Het kleinschalig OV-concept zal leiden tot uitbreiding van het aantal lijnen en ook uitbreiding van de periode waarover bussen beschikbaar zijn. Dat is een positieve ontwikkeling. Er is voldoende aandacht voor de onderdelen milieu, sociale veiligheid, marketing en communicatie, de relatie met de reiziger, de klachtenafhandeling, monitoring en handhaving. De tijd is te kort geweest om alle ins en outs te kennen, maar op het

eerste gezicht ziet het geheel er goed uit. Er ligt nog een aantal uitdagingen en graag hoort hij van de gedeputeerde hoe hij aankijkt tegen de genoemde bezwaren op het gebied van de onderlinge communicatie, eventuele personele gevolgen en de kwaliteit van dienstverlening.

De heer LANGENKAMP vraagt de heer Baltes wat er in de milieuparagraaf staat, waar hij tevreden over is.

De heer BALTES heeft niet gezegd dat hij daar tevreden over was, maar wel dat daar veel aandacht voor was.

De heer LANGENKAMP merkt op dat milieu van de stukken slechts één A'4 tje beslaat. Verder dient er na één jaar te worden voldaan aan dertig procent van de milieunorm.

De heer BALTES antwoordt dat de heer Bats die vraag zo zal beantwoorden

Mevrouw DATEMA wijst erop dat Europa vorig jaar heeft besloten de aanbesteding van het PvE niet verplicht te stellen. Daar sluit zij zich graag bij aan. De marktwerking heeft niet het gewenste effect op het openbaar vervoer gehad. Dit is een taak die wat haar betreft thuishoort bij het rijk en aangezien het rijk dit niet uitvoert, pleit zij voor uitvoering door de provincie. Het is ook één van de kerntaken van de provincie. Alle commissieleden hebben het boekwerkje van de SP over de aanbesteding van het openbaar vervoer gehad. Spreekster neemt vaak de bus, heeft geen auto en is afhankelijk van het openbaar vervoer. Zij doet er twee uur over om met het openbaar vervoer van haar huis naar het provinciehuis te komen. Na 18:00 uur is er op de weg terug soms een wachttijd van meer dan een uur omdat er ritten tussenuit worden gehaald. Indien zij een enkele keer aan het einde van de middag naar het provinciehuis moet, staat deze helemaal vol met scholieren en als zij met de kinderen naar de bioscoop in Klazienaveen wil, dan kan zij daar wel komen maar kan zij na afloop niet meer naar huis, ten minste niet dezelfde avond. Op dit moment wordt in Emmen het gemeentehuis verbouwd en de raadsvergaderingen zijn tijdelijk in Schoonebeek. Spreekster kan er met de bus heen, maar om thuis te komen moet zij om 20:20 uur de publieke tribune verlaten en krijgt zij de vergadering nauwelijks mee. Omdat zij weet dat het dus niet altijd goed is geregeld, ondersteunt zij het PvE niet. Bij het opknippen van de concessie worden rendabele lijnen apart gezet. Bij het doelgroepenvervoer worden de ritten aangepast, zodat er niet door de dorpen zelf maar achterlangs wordt gereden en dezelfde chauffeur binnen een uur weer terug kan. Zij heeft er geen vertrouwen in dat dit goed gaat werken. Er wordt gekeken naar mogelijkheden om rendabel vervoer te creëren, maar daarbij lijken de passagiers te worden vergeten. Die willen misschien ook goed en betaalbaar openbaar vervoer en daar is het toch ook voor? De komende tijd zullen veranderingen en verbeteringen in dienstregelingen noodzakelijk zijn. Zij denkt daarbij aan de OV-kaart voor scholieren, maar ook aan andere zaken. Biedt het PvE voldoende ruimte om dergelijke veranderingen alsnog door te voeren?

De heer VAN BERKUM vindt het op hoofdlijnen een goed stuk. Het lagere aantal concessies is een stap vooruit. Is ook overwogen om het in één concessie te stoppen en waarom is dat niet gebeurd? In zijn achterban zitten nogal wat kinderen die naar school gaan in een andere plaats dan hun woonplaats. Kan worden gegarandeerd dat die kinderen ook met deze vormen van openbaar vervoer grensoverschrijdend binnen en buiten de regio's kunnen worden bediend? Van het openbaar vervoer wordt niet geëist dat het toegankelijk wordt voor een rolstoel. Waarom kan dat wel in New York en Parijs en niet in Assen? Hij vindt de bonus-malusregeling een interessante ontwikkeling, maar de restitutie moet wel aantrekkelijk en simpel worden gehouden, want als voor twee strippen restitutie moet worden gevraagd, zal dat niet snel gebeuren, hoewel het wel erg lastig is als de bus een keer niet komt. Hij ondersteunt de vragen van GroenLinks en de PvdA over de milieuaspecten. Is dit wel ambitieus genoeg?

De heer BATS merkt op dat zijn broer buschauffeur is en dat hij regelmatig met hem overlegt wat wel en niet verstandig is op het terrein van openbaar vervoer. Wat verstandig is, ligt hier voor in het PvE. Daar

heeft hij lang over nagedacht in relatie tot alle onderwerpen die nu op tafel liggen en in relatie tot marktwerking en de imperfecte markt. Er moet niet worden gesuggereerd dat marktwerking in het openbaar vervoer op dit moment marktwerking is zoals die bekend is bij de aankoop van een auto of een fiets. Dit is een ander type markt met andere spelers en betreft een onderwerp dat sociaal-maatschappelijk van grote importantie is. Dat geldt niet alleen voor de chauffeurs en werknemers van de vervoerbedrijven, maar ook voor al diegenen die in dat ijle concessiegebied van Drenthe en Groningen wonen.
Hierbij heeft niet alleen de efficiency vooraan gestaan, maar vooral ook de sociaal-maatschappelijke rol die het openbaar vervoer heeft.
De milieuparagraaf is in de Voorjaarsnota pregnanter aanwezig dan nu in dit PvE. Hij had dit stuk heel graag met een beleidsbrief begeleid om de staten mee te nemen in de ambities van het college in relatie tot de ambities van het dagelijks en algemeen bestuur van het OV-bureau. Heel terecht wordt opgemerkt dat het OV-bureau deze PvE's voor inspraak heeft toegestuurd aan de commissie. Spreker gaat ervan uit dat de commissie naar het OV-bureau zal reageren met het geven van de reacties op de programma's van eisen. Spreker zegt toe dat hij alles wat hij vandaag heeft gehoord in deze commissievergadering, mee zal nemen naar het dagelijks bestuur van het OV-bureau en het daar zal inbrengen en daar zijn visie op zal loslaten. Dit is het gevolg van de gemeenschappelijke regeling die in het verleden is vastgesteld en voor 1 juli 2008 zullen dan de PvE's worden vastgesteld. Dit is de opmaat naar de bestekken en in 2010 zullen dan de nieuwe concessies worden uitgegeven. Die periode heeft het OV-bureau simpelweg nodig om een en ander uit te vragen bij bestuurders.
Het moet spreker van het hart dat de heer Langenkamp een karikatuur maakt van de hele discussie die hier voorligt. Het is het goed recht van de heer Langenkamp om insprekers en demonstranten te vragen te reageren op de programma's die in deze commissie worden behandeld, maar spreker vindt het wel wenselijk dat de heer Langenkamp dan de goede conclusies aan de juiste suggesties verbindt. Wat de heer Langenkamp vanmiddag in de commissie suggereert, is niet wat in het PvE staat. Dat neemt hij de heer Langenkamp overigens niet kwalijk, want de tijd is wel erg kort geweest om die twee programma's te lezen en goed op inhoud te kunnen bespreken. Hij staat dan ook open om hierover in juni 2008 verder te discussiëren.

De heer LANGENKAMP vraagt wat de heer Bats nu eigenlijk zegt.

De heer BATS vindt dat de heer Langenkamp de stukken niet goed heeft gelezen en heel rare conclusies trekt bij deze stukken. Dat betreft vooral het deel waar de heer Langenkamp het heeft over het opknippen van de concessies.
De vragen die zijn gesteld en de antwoorden van spreker hebben vooral te maken met de emotie rond het ene concessiegebied. Het doelgroepenvervoer is een extra ambitie die hier in het provinciehuis met de commissie is besproken. Op dit moment zijn er drie grote percelen in het noorden die spreker wil terugbrengen naar één perceel, waarin grofweg negentig procent van het openbaar vervoer in Noord-Nederland plaatsvindt. De andere twee procent betreft de HOV-lijnen en de Qliners en acht procent betreft de gezamenlijke ambitie om het doelgroepenvervoer, het gehandicaptenvervoer en het leerlingenvervoer een plaats te geven die het verdient in de samenleving, namelijk zoveel mogelijk doelgroepen in de reguliere bus te krijgen en daar waar dit niet kan, ervoor te zorgen dat deze mensen 's morgens dezelfde chauffeur met dezelfde kleur bus voor de deur krijgen. Dat betekent dat er feitelijk wordt voldaan aan een concessiegebied die bijna het hele gebied dekt voor de volle honderd procent. Die acht procent doelgroepenvervoer is namelijk een verantwoordelijkheid van de gemeenten.
In de voorstellen is dan ook neergelegd dat wanneer het niet wordt bereikt het regiovervoer en stadsvervoer worden gekoppeld aan het doelgroepenvervoer, dan brengt hij dat andere vervoer binnen het reguliere bestek en dan worden de zes concessies verlaten waar deze zijn gekoppeld aan doelgroepenvervoer. Op dit moment zijn er twaalf regio's alleen al in Drenthe die voor doelgroepenvervoer verantwoordelijk zijn. Wat de partijen met elkaar vanuit een sociaal-maatschappelijke rol hebben gewild, is dat mensen die gebruik moeten maken van een aangepaste bus (bijvoorbeeld mensen in een rolstoel), daar straks ook gebruik van kunnen maken en dat wordt uitgewerkt in het PvE in het doelgroepenvervoer.
Een aantal weken geleden klaagde de broer van spreker, die buschauffeur is, dat hij ook mensen in een

rolstoel in zijn bus moet zien te krijgen, terwijl er verder niemand is die hem daarbij begeleidt en hij bovendien tegelijkertijd zijn geldlade moet afsluiten. Spreker heeft aangegeven dat dit iets is wat hij niet wil. Openbaar vervoer voor gehandicapten en andere doelgroepen moet op een fatsoenlijke manier worden gefaciliteerd. Dat wordt dan ook uitgevraagd in het tweede PvE en die nuance is wel degelijk van belang om de emotie uit de discussie over dat ene concessiegebied te halen en over te stappen op drie concessiegebieden.
Er is dus geen sprake van toestanden, maar van heel genuanceerd voortborduren op een discussie die de afgelopen jaren rond de imperfecte markt van het openbaar vervoer heeft gewoed. Vanaf 2006 tot op heden zijn 113 extra arbeidsplaatsen ontstaan door de groei van het openbaar vervoer in Groningen en Drenthe. Het dagelijks bestuur van het OV-bureau vindt dat een korte concessietermijn niet goed is voor het openbaar vervoer en dus is besloten om de termijn op te rekken naar zes jaar, met een mogelijke verlenging met twee jaar naar acht jaar, aangezien de ontwikkelfunctie van het openbaar vervoer in deze regio en het vereenzelvigen van het openbaar vervoer met deze regio belangrijk zijn. Dat betekent daarmee automatisch continuïteit voor de werknemers in deze sector. Er is dus wel degelijk nagedacht over maatschappelijk ondernemerschap. Dat de onderhandelingen over de CAO's tussen vervoerders en bonden plaatsvinden en dat de onderhandelingen met de vervoerders zijn gebonden aan rijksnormen, is iets waar spreker geen enkele invloed op heeft. Daar speelt de provincie geen enkele rol in en is daarin ook niet gemachtigd, want dan zou de provincie interveniëren in de CAO's en dat is geen taak van de provincie. De provincie is verantwoordelijk voor goed openbaar vervoer dat breed maatschappelijk wordt gedragen en zo efficiënt mogelijk functioneert in een steeds groeiende markt. In de afgelopen jaren heeft het rijk de BDU-bijdrage in het openbaar vervoer doen afnemen. In Drenthe heeft de provincie die tanende BDU-uitkeringen aangevuld en ingezet op beter kwalitatief openbaar vervoer. In de begroting van het openbaar vervoer is te zien dat de provincie zich daarvoor inzet en dat er extra wordt geïnvesteerd in het openbaar vervoer in de concessiegebieden die de provincie voorstaat. Spreker is geen voorstander van een Drents OV-bureau, want spreker zou niet graag het ambtelijk apparaat verder uitbreiden door een bepaald aantal chauffeurs bij de provincie in dienst te nemen en daarmee vervolgens de bussen zelf aan te schaffen. Hij wil dat ook niet doen in een apart bestek. De chauffeurs en de bedrijven moeten datgene blijven doen waar zij goed in zijn en de minachting die
mevrouw Datema uitspreekt over het openbaar vervoer en de chauffeurs in de avond- en nachtelijke uren, vindt hij dan ook volstrekt onder de maat. De vervoerder en de vervoerbedrijven bepalen dan ook niet alleen wat er met het openbaar vervoer gebeurd, maar dit gebeurt in gezamenlijkheid, wat tot uiting komt in de manier waarop de ontwikkelfunctie van het openbaar vervoer gestalte wordt gegeven. Die ontwikkelfunctie is dan ook goed voor het openbaar vervoer en alle reizigers in het gebied en dat is dan ook de robuustere relatie die wordt gelegd met de vervoerders. Het is dan ook niet gewenst om, indien de chauffeurs eens een aantal minuten te laat zijn, direct een boete op te leggen, maar met elkaar moet het gesprek worden aangegaan hoe het heeft kunnen ontstaan dat dit consequent gebeurt.

De heer WESTERHOF merkt op dat mevrouw Datema zojuist gewoon de realiteit heeft weergegeven over een aantal aspecten van de dienstregeling. Dat heeft niets met minachting voor de chauffeurs te maken.

De heer BATS heeft in de milieuparagraaf een aantal ambities opgenomen die eigenlijk de minimale milieueisen bevatten die bij deze tijd passen. Indien de laatste paragraaf wordt bekeken, is daar te zien dat daar extra wordt uitgevraagd op het terrein van aardgas. Bij de behandeling van de Voorjaarsnota zal de ambitie naar voren komen die Drenthe neerlegt voor dit concessiegebied, want Groningen onderschrijft die ambitie niet, om substantieel aardgasbussen uit te vragen die omzetbaar zijn naar biogas en waarbij op termijn vanaf de ingang van het nieuwe concessiemoment zoveel mogelijk op aardgas wordt gereden. Indien dit wordt gerealiseerd, is Drenthe op dit terrein koploper. Hiertoe zullen vulpunten voor aardgas en levering van biogas worden gesubsidieerd indien de staten dit voorstel bij de Voorjaarsnota dragen. Er zal dan ook voor worden gezorgd dat er voldoende groen gas en biogas wordt geproduceerd, want die garantie moet er binnen het nieuwe bestek zijn. De impuls die daarmee aan het milieu en de vervoerders wordt gegeven is één kant en de impuls aan de andere kant is dat daarmee de pro-

ducenten ook een afnamegebied krijgen. De landbouw die zich bezighoudt met biogas, kan daarmee deze brandstof ook echt in de markt zetten. Hij noemt nu nog geen bedragen, want de aanbesteding moet nog worden gedaan, maar de claim die in de Voorjaarsnota wordt gelegd zal substantieel zijn en de ambitie is groot. Het was zijn ambitie om dit in het hele concessiegebied te doen, maar daarvoor krijgt hij de handen nog niet op elkaar. Daarom zet de provincie Drenthe deze ambitie wel door en daar zal in ieder geval bij de Voorjaarsnota op worden teruggekomen.
Dit kon nu nog niet worden opgenomen in de milieuparagraaf omdat een aantal gegevens bij het schrijven van de stukken in maart en april 2008 nog niet bekend waren. Daar komt spreker dus separaat mee terug bij de commissie en daarin zal Drenthe dus een unieke positie, los van de andere partijen, in het OV-bureau innemen.

De heer WESTERHOF merkt op dat de besluitvorming kennelijk al voor de datum van 24 april 2008 heeft plaatsgevonden, want anders zou er een andere versie van dit stuk zijn geweest. Er is kennelijk niets gebeurd na 24 april 2008 wat de versies van de stukken heeft doen veranderen.

De heer BATS antwoordt dat het klopt dat er na 24 april 2008 door het OV-bureau niets meer is veranderd aan de stukken. Spreker heeft het ook over het bestuurlijke besluitvormingstraject. Spreker heeft bij het aanreiken van de stukken door het OV-bureau aan de commissie dan ook de opmerking gemaakt binnen de ambtelijke organisatie dat hij het bijzonder op prijs zou stellen dat het in juni geagendeerd had kunnen worden. Dat zou hem de mogelijkheid hebben gegeven om meer informatie te geven. Hij dankt de PvdA voor de steun in de breedte voor het PvE dat voorligt. De PvdA geeft exact die nuances aan die ook in dit stuk liggen, onder andere ten opzichte van de huidige concessie en de huidige concessieperiode in relatie tot het nieuwe bestek. De concessieduur heeft vooral te maken met het geven van meer ruimte aan vervoerders en daarmee wordt meer tijd gegeven aan de continuïteit in het sociale proces van een werkgever over maatschappelijk ondernemerschap. De wens is er om met nieuw materieel te gaan rijden en ook deze week heeft spreker bij de opening van de treinverbinding Zwolle-Emmen gezegd dat er vanaf 2010 nieuwe treinen op deze verbinding moeten komen en dat er in Drenthe nieuwe aardgasbussen moeten komen. Op de opmerking dat aardgas en biogas goedkoper zouden zijn, zal mevrouw Klip nog terugkomen, want daarin zou de commissie wel eens beangstigend teleurgesteld kunnen worden in de claim die daar wordt neergelegd. Het gaat namelijk niet alleen om het gas, maar het gaat ook om de opmerking in de risicoparagraaf over hoe de rijksoverheid in de toekomst zal omgaan met accijnzen, de aanleg van vulpunten en de continuïteit in het openbaar vervoer. Voorop staat naast het milieu, de continuïteit en de massiviteit waarmee er gereden moet blijven worden. Zeer tot ongenoegen van spreker lijkt het erop dat de OV-chipkaart enigszins wordt vertraagd. Daar baalt iedereen van, inclusief de chauffeurs, want daarmee is een uniek betaalmiddel voorhanden zodat chauffeurs niet langer met contant geld hoeven te werken. Gekoppeld aan de uitgifte van de OV-chipkaart is een plan van aanpak van distributie van die kaarten, waar zij kunnen worden gekocht en worden geüpload, opgesteld. Indien spreker wat meer zekerheid heeft over het moment van invoering van de chipkaart, kan hij deze vraag dan ook goed beantwoorden. Terecht wordt gevraagd naar de gevolgen voor het openbaar vervoer in relatie tot het doelgroepenvervoer. Spreker vertaalt dit naar de gevolgen voor die categorie reizigers in het doelgroepenvervoer die straks in het min of meer reguliere openbaar vervoer worden gebracht. Is daarover contact met de gemeenten? Dat is zeker het geval en sterker nog, er is instemming verkregen van alle twaalf gemeenten voor het plan van aanpak om die categorie reizigers die nu nog met de taxi reizen te integreren in het openbaar vervoer door een poging te doen om dit bij het uitvragen van de bestekken mee te nemen bij het grootschalige openbaar vervoer. Hij hoopt dat dit vervoer zo massief wordt dat dit het resultaat oplevert dat een categorie die nu nog individueel wordt vervoerd, straks met aanpassingen in het reguliere openbaar vervoer kan worden vervoerd. Dat is pakweg die acht procent van het totale concessiepakket dat hier op tafel ligt. Gemeenten hebben ook nadrukkelijk aangegeven dat er een categorie is waar met gemeenten niet over te praten is en dat is de groep die door de gemeenten WMO-vervoer aangeboden krijgt. Gemeenten hebben ook gezegd dat niet de efficiency de reden is om dit te doen, maar om meer veertienuursverbindingen in de dunne gebieden neer te leggen en meer regulier openbaar vervoer aan te bieden, gekoppeld aan de

categorie die daar dan ook in kan reizen. Gemeenten zullen daar in de PvE's zoals die er nu liggen ook nog iets van moeten vinden en er is een ontsnappingsmogelijkheid in het PvE neergelegd om als het niet lukt om het zo te organiseren dat het weer wordt ondergebracht bij het reguliere stads- en streekvervoer. Mevrouw Haarsma en spreker hebben hun verkenning over het mbo-vervoer afgerond. Dat was niet makkelijk. Hoewel gratis openbaar vervoer niet bestaat, wil hij heel graag gratis openbaar vervoer realiseren voor mbo'ers van categorie I en II en dat dus op de agenda zetten.
Hij doet een poging om in de commissievergadering van september 2008 daartoe een aantal scenario's voor te leggen, waarin de financiële implicaties voor gratis vervoer voor mbo'ers in de categorieën I en II in relatie worden gebracht met het totale mbo-pakket tot achttien jaar. Dat zal ook in relatie worden gebracht tot een aantal afstanden, want hij wil geen van deur tot deur-benadering. Mevrouw Haarsma en spreker willen dit aan de staten voorleggen voor het politieke debat en een aantal keuzes over afstanden en welke mbo-categorie in aanmerking kan komen voor gratis openbaar vervoer aan de staten voorleggen. Vervolgens wordt dit gekwantificeerd naar geld en vervolgens zal worden gekeken welke categorieën die gratis OV-kaarten krijgen.
Ten aanzien van het tijdstip van aanlevering van de stukken deelt spreker mee dat hij volgend jaar het verzoek zal doen aan het OV-bureau om deze stukken wel via het college aan te leveren en niet rechtstreeks aan de commissie, want dat geeft spreker iets eerder de mogelijkheid om er bijvoorbeeld een beleidsbrief aan toe te voegen.

De heer LANGENKAMP vraagt waarom er niet bij de algemene beschouwingen kan worden gesproken over gratis mbo-vervoer. Dit zal aardig wat geld gaan kosten en dat kan dan bij de algemene beschouwingen in een integrale beschouwing worden meegenomen.

De heer BATS antwoordt dat er verschil zat in de interpretatie van cijfers. In juni 2008 is er geen ruimte meer om hierover te kunnen discussiëren, dus zijn voorstel is om het in september 2008 in de commissie te behandelen, aangezien dit stuk nog langs het college moet. Uiteraard kunnen de staten besluiten daar een andere weg in te begaan. Het is de ambitie om te komen tot aparte PvE's voor stads- en streekvervoer. Dat was een lastige discussie voor gemeenten, die hiertegen unaniem ja hebben gezegd, maar ook met het gevoelige onderwerp van WMO- en leerlingenvervoer in de maag zitten en dit op de agenda willen zetten. Wie heeft er nu op welk terrein een mandaat? Deze bespreking in de commissie betreft de inspraakronde en de commissie moet hierin dan ook haar eigen rol claimen op het moment dat een standpunt wordt ingenomen dat afwijkt van wat de commissie en de staten in het verleden hebben ingenomen over openbaar vervoer. Natuurlijk is door de staten al een aantal kaders aangegeven in het verleden en natuurlijk is ook de controlerende rol van de staten achteraf aan de orde. De eerste inspraak van de commissie vindt dus vandaag plaats, die zal spreker zeker meenemen en deze zal ook separaat aan het OV-bureau worden gezonden. De ontwikkelfunctie van het openbaar vervoer was voor spreker enigszins een manier om onder het bonus-malussysteem uit te komen. Dit systeem wordt wel in stand gehouden en de vervoerder zal blijven worden gedwongen om met elkaar die afspraken na te komen die zijn aangegaan met elkaar. Toch kunnen er gerechtvaardigde redenen zijn om iets te ontwikkelen, want de staten kunnen bepaalde politieke wensen hebben die zij na het bestek ingewilligd willen zien. Op het moment dat die wensen komen, waren die niet onderdeel van de bestekken en zullen die verzoeken worden neergelegd bij de vervoerder. Over het algemeen is dan de marktwerking niet meer aan de orde, omdat het niet wordt meegenomen in dat ene unieke bestek, maar achteraf. Wat hij niet wil is drie keer dezelfde prijs betalen op het moment dat er geen concurrentie meer is in de markt. Hij wil dan ook graag een robuuste relatie aangaan met de vervoerders om te kijken wat, los van de winstverwachting, de brede maatschappelijke verantwoordelijkheid is voor goed openbaar vervoer, ook voor de vervoerder. Dat is wat bedoeld wordt met de ontwikkelfunctie. In de afgelopen periodes is de communicatie een zorgpunt geweest en op dat terrein ligt er dan ook een uitdaging. Vooral de nieuwe directeur van het OV-bureau heeft ernstig in de communicatie met gemeenten geïnvesteerd. Dat is gebleken uit de discussie die bijvoorbeeld onlangs in de media over regiotaxi's is gevoerd, maar ook over het imago van het busvervoer en hoe potentiële reizigers tegen dat vervoer aankijken.

De SP verzoekt om het inrichten van een provinciaal busbedrijf, net als de vroegere Provinciale Waterstaat, maar dat is niet wat dit college voorstaat en ook niet wat het Groninger college voorstaat. Dat is ook niet wat wordt toegestaan in de Wet op de Gemeenschappelijke Regelingen (WGR) en de Wet op personenvervoer. Marktwerking is in de komende periode in het openbaar vervoer niet vergelijkbaar met de aankoop van bijvoorbeeld een auto, maar is marktwerking in een sociaal-maatschappelijk segment waarbij de overheid, zowel provincies als gemeenten, als opdrachtgever binnen het OV-bureau verantwoordelijk is voor goed openbaar vervoer.
Dat het slecht zou gaan in het openbaar vervoer is iets wat spreker dan ook bestrijdt en waarover hij kennelijk van mening verschilt met de SP-fractie. De vervoersbehoeften van het brede pakket van verschillende passagiers, de klant van het openbaar vervoer, is de reden waarom dit allemaal gebeurt. Ook het vervoer van passagiers afkomstig uit de ijle gebieden, wat volstrekt onrendabele lijnen oplevert, wordt belangrijk gevonden en ook deze mensen moeten dus over kunnen komen. Dat geldt ook voor het gehandicapten- en leerlingenvervoer. Het PvE heeft dan ook alle waarborgen in zich voor een kwalitatief goed openbaar vervoer met verregaande ambities in de toekomst.
Het is niet mogelijk om alles in één concessie te stoppen, indien dat al zou worden overwogen. Vanuit de provinciale ambitie wordt alles al in één concessie gestopt, behalve de twee procent HOV-lijnen en Qliners, aangezien daarmee wordt geëxperimenteerd. Snelheid, efficiency en kwaliteit is daarbij van belang en dat moet dan ook door middel van wat andere bestekken op de markt worden gebracht. De facto wordt het dus voor negentig procent in één grote concessie gestopt. Is er dan een garantie voor goed openbaar vervoer buiten de regio's voor groepen leerlingen die bijzonder onderwijs volgen? Wat in het algemeen wordt geprobeerd is het bieden van goed openbaar vervoer in de volle breedte. In die zin wordt het algemeen openbaar vervoer niet doelgroepengericht. Wat in het doelgroepenvervoer wordt geprobeerd met gemeenten is kijken of er vervoer kan worden geregeld wanneer een bepaalde groep leerlingen in een gemeente collectief naar bijvoorbeeld 't Harde naar school wil. Gekeken wordt of gemeenten bereid zijn daar geld voor vrij te maken en als die gemeenten dan nu al doen zal dat integraal deel uitmaken van dat pakket. Het college in Drenthe heeft daar geen specifieke aandacht voor, want dat moet bij de gemeenten weg komen. Het is evident dat het openbaar vervoer toegankelijk moet zijn voor rolstoelers en dat is precies wat wordt beoogd in het tweede PvE dat nu voorligt en op het moment dat de rolstoeler niet in die bus kan komen om welke reden dan ook, moet vooral dat individuele taxivervoer aangeboden blijven. Het is immers belangrijk dat die categorie mobiel kan blijven.

TWEEDE TERMIJN

De heer VAN EIBERGEN heeft gehoord dat gedeputeerde Bats heeft aangegeven dat twee procent wordt gebruikt voor de HOV-lijnen. Dat kan ongeveer kloppen met wat spreker bij het OV-bureau heeft gehoord en dat ging over enkele miljoenen. Vanaf € 95 miljoen wordt er inderdaad op dat percentage uitgekomen. Andere cijfers die zijn gebruikt zijn niet waar, maar van het OV-bureau heeft spreker uitdrukkelijk gehoord dat tien tot vijftien procent van het openbaarvervoerbudget - en dat was € 95 miljoen - overgaat naar het kleinschalig vervoer. Spreker weet het ook niet meer, maar constateert alleen dat daar kennelijk een behoorlijk gat zit. Het tweede punt betreft het feit dat hij nota heeft genomen van wat de PvdA-fractie bij interruptie van GroenLinks heeft gezegd, namelijk dat de chauffeurs er niet in salaris op achteruit moeten gaan. Dat is een belangrijke, want dat betekent gewoon dat de nieuwe cao moet worden gevolgd voor de mensen die het betreft, dus ook in de concessie. Dat betekent dat daar waar hij vandaag voor is gekomen, namelijk één concessie, met de argumenten van de heer Bats heeft afgewezen. Gelukkig heeft spreker wel steun ondervonden van een aantal fracties om dat wel uit te voeren. Verder is hij gekomen voor het handhaven van de cao's en spreker heeft daar slechts iets van de PvdA van gehoord. Als het gaat om het eindperspectief van chauffeurs dat wanneer zij in een kleinschalige concessie of op een touringcar zitten, zij ook weer meegaan met de volgende concessie, merkt hij op dat dit niet bij wet is geregeld en daar heeft hij niets over gehoord. Als het gaat over functiebehoud, namelijk oppassen dat mensen andersoortige functies dan buschauffeur bij een vervoerder kunnen gaan doen en de teruggang van enkele duizenden personeelsleden naar enkele honderden, daar heeft spreker niets over gehoord. Met die lege handen gaat hij terug naar zijn mensen en hij doet nog-

maals een beroep op de commissie om uit te kijken waar de provincie mee bezig is. Spreker zit niet op acties te wachten, het was leuk om hier eens aanwezig te zijn, maar het is niet de doelstelling. De doelstelling is werkzekerheid, baanzekerheid en perspectiefzekerheid voor buschauffeurs en dat is waar hij voor ging. Het liefst zou dit binnen één concessie moeten plaatsvinden en op termijn binnen één provinciale vervoerdienst. Dat hoeft geen ambtelijke dienst te zijn, maar is gewoon een provinciaal vervoerbedrijf met een cao zoals die van toepassing is. Het wordt dan ook niets duurder, maar de communicatie gaat veel beter.

De heer WESTERHOF snapt dat de heer Bats het moeilijk heeft. Hij constateert dat wat de heer Bats en het OV-bureau willen, niet wordt gewenst door heel veel Drenten. Marktwerking werkt niet, vanwege de simpele reden dat kosten plus marge het eindbedrag vormen, terwijl een eigen OV-bedrijf betekent dat alleen de kosten het eindbedrag vormen. De marge voor Arriva op het Europees vasteland is € 94 miljoen. Dat zijn kosten die burgers allemaal voor het openbaar vervoer betalen. Hij sluit zich dan ook zonder meer aan bij de eisen die het FNV heeft gesteld en de reacties die de heer Langenkamp daarop heeft gegeven. Buschauffeurs zijn geen marionetten en de EU heeft daarbij de vrijheid gegeven, zodat de nationale overheid eigen richtlijnen kan stellen. Moet deze provincie wel het braafste jongentje in de klas zijn in het grote Europa? Acht concessies betekent ook acht pakketten met reservechauffeurs voor ziekte, verzuim en uitval. Het nadeel voor het doelgroepenvervoer is dat de mensen nu nog een weg hebben te gaan naar de gemeenten, die zij redelijk goed kunnen vinden. Welke weg hebben zij straks te gaan? Het OV-bureau, dat erg onbereikbaar is? Destijds - in november 2007 - heeft de gedeputeerde naar aanleiding van het onderzoek van mevrouw De Zeeuw betoogt dat hij hiermee naar het OV-bureau zou gaan en dat hij het tot de bodem zou uitzoeken. Inmiddels zijn zes maanden verstreken en is het nog steeds stil.

De heer VAN BERKUM begrijpt dat de heer Westerhof tegen privatisering is, maar het gaat nu om de inspraak van deze commissie op de voorliggende notitie. Het gaat niet om besluitvorming en er zijn geen achterliggende stukken, dus de heer Westerhof schiet er ver langs.

De heer WESTERHOF merkt op dat hij ook een klacht bij het OV-bureau heeft ingediend, maar geen reactie heeft gekregen. Hij zal over twee weken tijdens de statenvergadering een aantal moties indienen.

De heer DIJKSTRA is erg blij dat de bussen in Drenthe op aardgas of biogas gaan rijden. Hij is benieuwd hoe daarop wordt teruggekomen bij de Voorjaarsnota. Het is belangrijk dat zorgvuldig wordt omgegaan met personeel. Hij hoort graag hoe dit zal verlopen. Hij is erg blij dat er voorstellen komen voor openbaar vervoer voor mbo-scholieren. Hij wacht het voorstel af.

De heer PETERS vraagt wat er gebeurt met de conclusies die de voorzitter zo dadelijk gaat trekken. Is dat de zienswijze aan het OV-bureau of gebeurt er iets anders?

De VOORZITTER merkt op dat het verslag van deze discussie naar het OV-bureau gaat en dat de heer Bats datgene wat er is gezegd in de commissie ook opslaat en meeneemt naar het dagelijks bestuur van het OV-bureau.

De heer BALTES vraagt of de gedeputeerde voor de communicatie straks ook een goede oplossing heeft, zodat dit straks geen probleem meer is.

De heer LANGENKAMP vindt het beneden peil dat de heer Bats heeft aangegeven dat hij er een karikatuur van maakt. GroenLinks is hier al jaren mee bezig en spreekt al jaren met de buschauffeurs. Dat de heer Bats het niet met spreker eens is kan zijn, maar hij vindt deze woorden niet gepast. Ten aanzien van de zes kleine concessies merkt hij op dat deze volgens de gedeputeerde acht procent vormen, terwijl de heer Van Eibergen het over tien tot vijftien procent heeft. Het is de bedoeling dat zoveel mogelijk

van die reizigers (leerlingen, mensen die onder de WMO vallen) in een reguliere bus gaan rijden. Als dat zo is, kan er toch één concessie van worden gemaakt? Tegelijkertijd is er ook gezegd dat gemeenten hiermee bezig zijn en dat zij verantwoordelijkheid hiervoor willen houden. Waar blijft dan die samenvoeging indien die gemeenten daaraan vasthouden in die zes kleine concessiegebieden? Dan lukt het immers nog steeds niet om het in één concessie onder te brengen. Hij is er erg blij mee dat er wordt gestreefd om bussen te laten rijden op aardgas en biogas. Het is jammer dat het hier niet in staat. Wanneer wordt hiermee begonnen? Het is toch niet de bedoeling om met één bus te beginnen? Dat moet immers groots worden opgezet. De PvdA wil niet dat chauffeurs in salaris achteruit gaan, maar de heer Bats gaf daar niet het groene signaal voor. Dat zou hij toch graag willen horen, want dan kan daar in de komende statenvergadering wellicht een motie over worden ingediend.

De heer VAN BERKUM pleit voor een betere integratie van gehandicapten in het openbaar vervoer.

De heer BATS antwoordt dat de heer Westerhof die acht concessie geen begaanbare weg vindt en de heer Westerhof pleit ervoor om niet tot marktwerking over te gaan. Daarbij is een aantal voorbeelden genoemd, waar spreker met de heer Westerhof over van mening verschilt, namelijk over de bereikbaarheid van het OV-bureau en over het openbaar vervoer in het algemeen. Daar zal hij het met de heer Westerhof niet snel over eens worden, dus verder reageren daarop heeft eigenlijk weinig zin. In het PvE zal straks te zien zijn dat er ten opzichte van personeel en personeelsontwikkeling een paragraaf is opgenomen.

De heer WESTERHOF antwoordt dat als de gedeputeerde toezegt iets uit te zullen zoeken, hij dat ook moet doen en daarmee bij de commissie terugkomt. Hij krijgt de indruk dat de gedeputeerde te vaak zegt iets uit te zullen zoeken, maar dat hij daar door drukke werkzaamheden niet aan toekomt. Dan heeft hij liever dat de gedeputeerde het niet uitzoekt.

De heer BATS antwoordt dat bij de verslagen een lijst van toezeggingen zit en deze lijst worden iedere week afgevinkt. Daar staan de toezeggingen in en daarvoor wordt hij ook door het ambtelijk apparaat wakker geschud. Op het moment dat spreker een toezegging doet die daar niet in staat, verzoekt hij om hem daaraan te herinneren bij de vaststelling van het verslag tijdens de volgende beraadslagingen. Indien het in het verslag staat, houdt spreker zich daaraan en kan hij daarop worden aangesproken. Indien spreker toezeggingen doet die hier niet in staan, dan kan de commissie dat bij de Statengriffie kenbaar maken en dan geeft hij er uitvoering aan. Afspraak is afspraak en als spreker iets toezegt, komt hij daarop terug.
In het PvE is aandacht voor de positie van het personeel. In de onderhandelingen voor de cao’s zijn de provincie en het OV-bureau echter geen partij. Van Eibergen merkt terecht op dat hij daar geen reactie van de gedeputeerde over heeft gehoord als het gaat om vragen en opmerkingen met betrekking tot de cao. Dat klopt inderdaad, maar spreker is er wel voor dat hier aandacht voor wordt gevraagd in de PvE's dat op bepaalde terreinen rekening wordt gehouden met personeelsontwikkeling en dergelijke. Uiteraard zal, indien een vervoerder openbaar vervoer volgens die regels levert, het OV-bureau op het moment dat het daar kennis van heeft daarin optreden. De VVD vraagt wel heel stellig of in de toekomst communicatie geen probleem meer vormt. Die toezegging doet spreker niet; het heeft heel veel aandacht en er wordt hard aan gewerkt, maar daar waar mensen met elkaar leven en werken zou communicatie en hoe mensen met elkaar communiceren anders worden uitgelegd. Het college streeft naar honderd procent tevredenheid, maar ook dat is een semantische discussie. GroenLinks komt met een motie waarin iets moet worden geregeld over salarissen. Hij ziet die motie dus met vertrouwen tegemoet. De contractpartners zijn tenslotte de vervoerders en die sluiten cao’s af. Spreker hoopt dan ook dat er uitvoerbare moties worden ingediend. Stel dat er voor Drenthe op alle locaties slechts één concessie kan rijden. Dan is het maar de vraag of gemeenten dat willen binnen dit verband. Vooral is er voor de zes bestekken gekozen om als één regio het toch niet bereikt om mee te doen, er wel verder kan worden gegaan met andere regio’s die het wel willen. Het wordt alleen wel regionaal gebonden en dat is de reden geweest om het in overleg met gemeenten op te knippen tot zes gebieden die regionaal zijn gebonden,

zoals Emmen. Borger-Odoorn en Coevorden. Als dit wordt bereikt is er zekerheid over stads- en streekvervoer en doelgroepenvervoer. De dertien Drentse overheden kunnen de ambities waarmaken en leggen niet de hele tent plat als er slechts één niet wil. Het rijden van bussen op aardgas gebeurt niet voor de bühne. Hij werkt dan ook niet mee met slechts twee aardgasbussen die met veel misbaar reclame maken voor deze bussen. Het moet dus substantieel zijn. Er is een aantal grote gebieden afgebakend, maar het was voor hem bijzonder lastig dat in het concessiegebied niet alle partijen deze conclusie dezen. Het had zijn voorkeur gehad om in het hele gebied op aardgas te gaan rijden, maar dan wordt het lastig om vanuit Noord-Drenthe naar Groningen te reizen. Immers, er moet met gas vaker worden getankt. De stedelijke en dichte gebieden zijn dus afgebakend en de milieuwinst is daar het grootst. In die gebieden is de provincie verantwoordelijk voor het eigen vervoer en is de provincie zo min mogelijk grensoverschrijdend bezig. Daar wordt nu inhoudelijk tot in detail naar gekeken, de focus is positief en als de staten dat ook willen kan dit in een behoorlijk groot gebied in Drenthe.

De VOORZITTER stelt voor het verslag van dit agendapunt naar het OV-bureau te zenden en de heer Bats neemt de inbreng van de commissie mee naar het dagelijks bestuur van het OV-bureau.

**9. Mededelingen**

De VOORZITTER stelt voor om agendapunt 7, de Subsidieregeling toerisme natuurlijk! En agendapunt 8, de brief van 29 april 2008 van OV-bureau Groningen-Drenthe; ontwerpbegroting 2009, niet tijdens deze commissievergadering te behandelen, maar op de agenda van 11 juni 2008 te plaatsen.

De heer HORNSTRA stelt voor om agendapunt 7, de Subsidieregeling toerisme natuurlijk! in de commissie BFE van 28 mei a.s. te behandelen en agendapunt 8 dan op de agenda van deze commissie van 11 juni te zetten.

De COMMISSIE stemt hiermee in.

De VOORZITTER merkt op dat er een voorstel is om een presentatie plaats te laten vinden van de Veenkoloniën op 11 juni om 13:30 uur, voorafgaand aan de commissievergadering èn een bezoek op uitnodiging van het DAJK aan de leliekwekerij in Westerbork op 11 juni 2008 om 8:30 uur.

De heer PETERS merkt op dat kennelijk de commissievergadering die dag ook al van ’s middags tot ’s avonds laat gaat duren. Hij voelt er dan ook niet voor om ’s morgens al een werkbezoek te plannen.

De VOORZITTER stelt voor om dan alleen de presentatie van de Veenkoloniën voorafgaand aan de statenvergadering te laten plaatsvinden.

De COMMISSIE stemt hiermee in.

## 10. Sluiting

De VOORZITTER sluit de vergadering om 13:30 uur.

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 11 juni 2008

, voorzitter

, commissiegriffier

**TOEZEGGINGEN**

gedaan in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid op woensdag 21 mei 2008

Pagina

6 De heer BAAS zegt toe dat hij de heer Westerhof schriftelijk zal informeren over de stand van zaken met betrekking tot de websites “Da’s nou Drenthe” en VVV Drenthe.

6 De heer MUNNIKSMA zal de vraag van de heer Westerhof over monitoring van gentechnologie schriftelijk beantwoorden.

11 De heer BATS zegt toe dat hij de voortgangsrapportages van de N34, die Rijkswaterstaat periodiek naar het college stuurt, integraal aan de commissie zal doorsturen ter kennisname.

12 De heer BATS zegt toe de resultaten van het onderzoek naar de kwaliteit van de fietspaden in Drenthe van de ENFB te zullen opvragen en daar bij de commissie op terug te komen.

15 De heer BATS zegt toe te zijner tijd terug te zullen komen op de vraag van de heer Slagter naar contractmanagement in het weg- en waterbeheer en de beoogde effecten daarvan in de periode tot 2014.

15 De heer BAAS zegt toe de vraag van de heer Bomhof over het Centraal Meldpunt Milieuklachten schriftelijk te beantwoorden.

22 De heer BATS zegt toe dat hij alles wat hij heeft gehoord over het Programma van Eisen in de commissievergadering van 21 mei 2008 over het programma van eisen openbaar vervoer, mee zal nemen naar het dagelijks bestuur van het OV-bureau en het daar zal inbrengen en daar zijn visie op zal loslaten.

## Lijst van toezeggingen Statencommissie Omgevingsbeleid

*(tot en met vergadering van 21 mei 2008 bijgewerkt)*

| **Nr** | **Datum toezegging** | **Korte termijn** (binnen 3 maanden) | **Afdoening** | √ |
|---|---|---|---|---|
| 1. | 28-11-2007 SC OGB | Mevrouw HAARSMA zal aandacht vragen voor de jongeren en de mogelijkheid voor het volgen van leerwerktrajecten bij het project Herstructurering groenzones Bargeres te Emmen navragen. | | |
| 2. | 20-02-2008 SC OGB | De heer BATS zegt toe dat bij de daadwerkelijke behandeling van de varianten van de N34, waarover de commissie zich moet uitspreken, alle details en elementen zullen worden meegenomen. | | |
| 3. | 20-02-2008 SC OGB | De heer BATS zegt toe deze varianten ook terug te koppelen aan de bevolking van Ees. | | |
| 4. | 02-04-2008 SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe informatie over bodemsaneringslocaties toe te zenden, hetzij in de definitieve nota hetzij separaat. | | |
| 5. | 02-04-2008 SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe het onderzoeksrapport over $CO^2$-opslag toe te zenden. | | |
| 6. | 23-04-2008 PS | De heer BATS kondigt aan dat de Voorjaarsnota 2008 cofinancieringsvoorstellen zal bevatten en dat het college in de periode september/oktober stap voor stap terugkomt bij de staten met de projecten. | | |
| 7. | 21-05-2008 OGB | De heer BAAS zegt toe dat hij de heer Westerhof schriftelijk zal informeren over de stand van zaken met betrekking tot de websites “Da’s nou Drenthe” en VVV Drenthe. | | |
| 8. | 21-05-2008 OGB | De heer MUNNIKSMA zal de vraag van de heer Westerhof over monitoring van gentechnologie schriftelijk beantwoorden. | | |
| 9. | 21-05-2008 OGB | De heer BATS zegt toe de resultaten van het onderzoek naar de kwaliteit van de fietspaden in Drenthe van de ENFB te zullen opvragen en daar bij de commissie op terug te komen. | | |
| 10. | 21-05-2008 OGB | De heer BAAS zegt toe de vraag van de heer Bomhof over het Centraal Meldpunt Milieuklachten schriftelijk te beantwoorden. | | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 11. | 21-05-208<br>OGB | De heer Bats zegt toe dat hij alles wat hij heeft gehoord over het Programma van Eisen (PvE) in de commissievergadering van 21 mei 2008 mee zal nemen naar het dagelijks bestuur van het OV-bureau en het daar zal inbrengen en daar zijn visie op zal loslaten. | | |
| | | **Lange termijn** | | |
| 1. | 29-05-07<br>PS | De heer LOOMAN zegt toe dat het geld uit de bestemmingsreserve stads- en dorpsvernieuwing in 2008 wordt uitgegeven en dat die reserve daarna wordt opgeheven. | | |
| 2. | 4 juli 2007<br>(PS) | Mevrouw KLIP zegt toe dat de staten begin 2008 het programma met betrekking tot het energiebeleid zullen ontvangen | | √ |
| 4. | 14-11-2007<br>(PS) | De heer MUNNIKSMA zegt toe dat het college in een volgende commissievergadering met een voortel komt voor een meer frequente monitoring van de vuilstort. | | |
| 5. | 28-11-2007<br>SC OGB | De heer MUNNIKSMA zegt toe dat hij midden 2008 met een rapportage zal komen waaruit blijkt waar Landschapsbeheer Drenthe op dat moment staat. | | |
| 6. | 28-11-2007<br>SC OGB | De heer MUNNIKSMA zegt toe dat de functie van programmacoördinator actief door de provincie wordt opgepakt omdat die ontwikkelings-perspectieven uit het rapport Natuurlijke recreatie Drenthe het komende jaar van de grond moeten komen. | | |
| 7. | 23-04-2008<br>PS | De heer BATS herhaalt zijn toezegging, gedaan in de vergadering van de Statencommissie BFE van 16 april 2008 dat het college aan het eind van het jaar komt met een visie op de mogelijkheden van een stedelijk netwerk Meppel-Zwolle. | | |
| 8. | 23-04-2008<br>PS | De heer BATS zegt toe de heer Langenkamp te zijner tijd te zullen informeren over de opvattingen van de stuurgroep ZZL over het verzoek zichzelf niet op te heffen maar in de “slaapstand” te gaan. | | |
| 9. | 21-05-2008<br>OGB | De heer BATS zegt toe dat hij de voortgangsrapportages van de N34, die Rijkswaterstaat periodiek naar het college stuurt, integraal aan de commissie zal doorsturen ter kennisname. | | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 10. | 21-05-2008 OGB | De heer BATS zegt toe te zijner tijd terug te zullen komen op de vraag van de heer Slagter naar contractmanagement in het weg- en waterbeheer en de beoogde effecten daarvan in de periode tot 2014. | | |
| | | **Moties** | | |
| M2 PvdA | 4 juli 2007 | Adequate OV-vervoersverbinding Roden-Groningen (opdracht aan OV-bureau) met andere financieringsvormen (tariefstelling). | Opdracht is verstrekt aan het Ov-bureau | |
| M4 VVD | 14 november 2007 (PS) | Verzoeken GS<br>1. Een Maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) uit te voeren naar de haalbaarheid van het opnieuw bevaarbaar maken van het Oranjekanaal.<br>2. Te bevorderen dat het Oranjekanaal onder voorbehoud wordt geplaatst op de projectenlijst voor de Beleidsvisie Recreatietoervaart 2007-2013. | | √ |
| M1 PvdA | 23 april 2008 (PS) | PS verzoeken GS te bewerkstelligen dat de laatste fase van het zogenaamde Kolibri-project, de sneltram tussen Groningen en Assen, wordt opgenomen in MIRT vanaf 2020, dan wel anderszins te onderzoeken of het laatste gedeelte van Kolibri-project op een andere wijze kan worden gefinancierd naast het RSP, en Provinciale Staten in het najaar van 2008 hierover te berichten. | | |
| M5 CU CDA PvdA VVD | 23 april 2008 (PS) | PS verzoeken GS Staatsbosbeheer expliciet te wijzen op haar verantwoordelijkheid om in deze omstandigheden medewerking te verlenen aan de totstandkoming van de uitbreiding van de zandwinning Gasselterveld, met gebruikmaking van de beschikbare middelen om dit te realiseren. | | |

provincie Drenthe

# Verslag

**van de vergadering van**
**provinciale staten van Drenthe**

gehouden op 6 februari 2008

**INHOUD**


| | |
|---|---|
| Opening | 4 |
| Mededelingen | 4 |
| Ingekomen stukken | 4 |
| Vaststelling agenda | 4 |
| Vaststelling verslag van de vergadering van 19 december 2007 | 4 |
| Mondelinge vragen | 4 |
| Statenstuk 2008-314, Vaststelling gewijzigde Reglementen voor de waterschappen Hunze en Aa's, Noorderzijlvest, Reest en Wieden en Velt en Vecht | 9 |
| - *Amendement A1 (verworpen)* | 10 |
| Sluiting | 22 |
| Toezegging | 23 |

**PROVINCIALE STATEN VAN DRENTHE**

Verslag van de vergadering van provinciale staten van Drenthe, gehouden op 6 februari 2008 in het provinciehuis te Assen.

**Tegenwoordig zijn:**

A.L. ter Beek, Commissaris van de Koningin, voorzitter

de leden (37 in getal):

J.J. Baltes (VVD)
M.A.M. Berends (PvdA)
H.H. van de Boer (VVD)
L. Bomhof (VVD)
mevrouw K.J. Datema-Klöpping (SP)
D.B. Dijkstra (CDA)
K.R. Dijkstra (PvdA)
mevrouw A.H. Fronczek (SP)
E. Hemsteede (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
A. Huizing (PvdA)
S. de Jong (CDA)
mevrouw M.J. Kaal (CDA)
A. Kerstholt (VVD)
H. Klaver (CDA)
J.H. Lammers (CDA)
J. Langenkamp (GroenLinks)
mevrouw W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen (CDA)
T.S. Medemblik (ChristenUnie)
mevrouw A.H. Mulder (CDA)
mevrouw J.H. Mustamu (PvdA)
P.H. Oosterlaak (SP)
mevrouw J.M. Pannekoek-van Toor (VVD)
A.G.H. Peters (CDA)
mevrouw G. Seinen (CDA)
J. Slagter (PvdA)
mevrouw G.H. Smith (GroenLinks)
mevrouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
mevrouw H.G. Stoel-Snater (PvdA)
G.J. Udding (VVD)
E.R. Veenstra (PvdA)
J. Vester (SP)
mevrouw S. van de Vijver-Geitz (PvdA)
A. Wendt (ChristenUnie)
R. Westerhof (SP)
Th.J. Wijbenga (CDA)
B.J. Ziengs (VVD)

mevrouw I.M. Rozema, griffier der staten van Drenthe

**Verder aanwezig:**

H. Baas (gedeputeerde)
J.H. Bats (gedeputeerde)
mevrouw A. Haarsma (gedeputeerde)
mevrouw T. Klip-Martin (gedeputeerde)
R.W. Munniksma (gedeputeerde)

**Met kennisgeving afwezig:**

H. Beerda (PvdA)
mevrouw W.G. Goudriaan-Visser (PvdA)
A. Timmerman (VVD)
A. van der Tuuk (PvdA)
H.P.K.M. Looman (gedeputeerde)

## A. Opening

De VOORZITTER: Ik open de vergadering van provinciale staten (PS) (15.04 uur) en heet u hartelijk welkom.

## B. Mededelingen

De VOORZITTER: Ik deel de staten mee dat er een aantal berichten van verhindering is. Het betreft mevrouw Goudriaan, de heren Beerda, Timmerman en Van der Tuuk en gedeputeerde Looman.
De gedeputeerden Bats en mevrouw Haarsma zullen de vergadering eerst later kunnen komen bijwonen.
Ik constateer tot mijn vreugde dat mevrouw Klip op tijd aanwezig kon zijn.

## C. Ingekomen stukken

De VOORZITTER: Ik stel de staten voor de ingekomen stukken A.1 tot en met A.3 en B.1 conform de voorgestelde behandeling af te doen.

Daartoe wordt besloten.

## D. Vaststelling agenda

De agenda wordt conform het ontwerp vastgesteld.

## E. **Vaststelling verslag** van de vergadering van 19 december 2007

Het verslag wordt conform het ontwerp vastgesteld.

## F. Mondelinge vragen

De VOORZITTER: Ik deel mee dat mondelinge vragen zijn aangemeld door de heer Langenkamp, die het college wil bevragen over de vervoerscapaciteit van de hoogspanningslijn Hoogkerk-Zwolle.
Ik geef het woord aan de heer Langenkamp.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. Ondanks het verhaal dat vanochtend in het Dagblad van het Noorden stond, handhaaft de fractie van GroenLinks haar vragen over de vervoerscapaciteit van de hoogspanningslijn.

In de Statencommissie Omgevingsbeleid is uitgebreid over dit onderwerp gesproken en uiteindelijk is besloten onder een aantal voorwaarden mee te werken aan het structureel in stand houden van die hoogspanningslijn. De belangrijkste voorwaarde was dat álle aangemelde duurzame en kleinschalige energie-initiatieven vanaf 1 februari 2008 de opgewekte elektriciteit kunnen afvoeren. Het ministerie zou daarop dan toezien.
GroenLinks had van betrokkenen al gehoord dat het helemaal anders was en in de pers werd verleden week gemeld dat bestuurders en landbouwers onaangenaam verrast zijn door de mededeling van Essent dat nog zeker twee à drie jaar geen groene stroom kan worden doorgesluisd en dat de gedeputeerde indruk heeft dat Essent op deze wijze zijn gram wil halen. In het Dagblad van het Noorden van vandaag staat dat het netwerk van Essent toch meer groene stroom gaat doorsturen, maar dit betekent nog steeds niet dat duurzaam opgewekte stroom altijd voorrang op het net krijgt. Er komt alleen wat meer, maar wat is die capaciteit nu dan? In het bericht staat dat in Groningen, Drenthe en Overijssel tezamen 50 bedrijven de kans krijgen groene stroom te leveren, maar om hoeveel Drentse bedrijven gaat het daarbij, hoe worden die bedrijven geselecteerd en wat wordt er met die andere bedrijven gedaan, blijven die in de kou staan?
Voorzitter. Ik wil dan nu de vragen die ik in mijn brief van 4 februari heb opgenomen, voorlezen.

1. Kloppen deze berichten? Bij het beantwoorden van deze vraag kan het college ook uitgebreid op de laatste stand van zaken ingaan.
2. Voelt het college zich in deze problematiek nog serieus genomen?
3. Is inmiddels het formele besluit tot afwijking van het Provinciaal omgevingsplan in dezen in gang gezet?
4. Wat vindt het college ervan dat, zo snel na de brief van 13 december van het Ministerie van Economische Zaken (EZ), Essent Netwerk met deze mededeling komt?
5. Welke middelen heeft het college om de toegezegde aansluitplicht na te komen, of op welke manier kan het college het ministerie hierop aanspreken?
6. Wat zijn de gevolgen voor de ambities die de provincie zelf heeft op het gebied van duurzame energie?
7. Betekent dit bijvoorbeeld ook uitstel van de uitbreiding van het windmolenpark in Coevorden en omgeving? Als er 35 MW geleverd wordt, gaat dit dan ten koste van andere, kleine energieleveranciers?
8. Heeft het college nagedacht over mogelijkheden om de betrokken tuinders en landbouwers tijdelijk financieel te ondersteunen?

Mevrouw KLIP: Mijnheer de voorzitter. Laat ik beginnen met de opmerking dat het voor alle partijen, dus voor consumenten, producenten, overheden enzovoorts, langzamerhand een ongelooflijk verwarrende informatiestroom is geworden. Ik zal proberen aan de hand van de opmerkingen van de heer Langenkamp zo goed mogelijk duidelijkheid te verschaffen.
Naar aanleiding van berichten van boeren die al een hele tijd wachten op mogelijkheden om de door hen opgewekte groene stroom aan het net te leveren, en allerlei andere signalen hebben wij vanzelfsprekend contact opgenomen met Essent, TenneT en het Ministerie van EZ. Gisteren nog is er aan het eind van de middag en begin van de avond een heel breed ambtelijk overleg geweest tussen Essent, TenneT en vertegenwoordigers van de drie noordelijke provincies, in dit geval de provincies Groningen, Drenthe en Overijssel. De berichten die verleden week in de krant stonden dat het nog zeker twee tot drie jaar duurt voor er überhaupt stroom aan het net kan worden geleverd, kloppen niet.
Ongeveer de helft van de producenten in Noord-Nederland die nu bekend zijn bij Essent Netbeheer en TenneT kunnen op relatief korte termijn worden aangesloten en hun stroom leveren aan het net onder het zogenaamde roundbackscenario. Dat scenario komt erop neer dat wanneer je als laatste in de rij bent aangesloten - de Nederlandse wetgeving is nog steeds last come, first out – je op het moment dat er op het net storing is, onderhoud moet worden gepleegd of er sprake is van overcapaciteit, je als eerste van het net wordt afgegooid.
Dat in de noordelijke provincies nu toch leveranciers van groene stroom volgens dat scenario worden toegelaten, is omdat er nu, zoals dat formeel heet "zicht is op capaciteitsuitbreiding" omdat Drenthe en Overijssel het voornemen hebben uitgesproken - in de commissie is dit verleden week ter sprake geweest - om de lijn Hoogeveen-Zwolle te laten staan en akkoord te gaan met de opwaardering van het totale traject vanuit de provincie Groningen naar de Noordoostpolder. Zicht op capaciteitsverruiming betekent dat ook de Directie Toezicht Energie (DTE) toestemming geeft voor het toepassen van dat roundback scenario, wat weer betekent dat TenneT Essent meer ruimte geeft op zijn netwerk.

Wat dit allemaal precies betekent, is nog niet duidelijk. Zo is niet duidelijk wat "ongeveer de helft van alle bekende initiatieven" betekent. Gisteren is afgesproken dat er per deelgebied - het heeft te maken met technische infrastructuur - voor 1 april duidelijkheid zal zijn over vanuit welk deelgebied aan het net van Essent en vervolgens doorgestroomd aan TenneT kan worden geleverd en wat dit concreet voor alle individuele initiatieven betekent. Wanneer dit per deelgebied duidelijk is, is ook duidelijk of, wanneer de techniek daarvoor binnen dat gebied er is, nog nieuwe initiatieven mogelijk zijn. Voor 1 april is dus duidelijk of er niet alleen plek is voor een deel van de bekende initiatieven, maar mogelijkerwijs ook voor nieuwe initiatieven.
Wij hebben gisteren overigens ook begrepen dat ook dit betekent dat een aantal initiatieven niet zal kunnen worden toegelaten op het net; en dat is, zoals de heer Langenkamp zegt, in tegenspraak met een de voorwaarden die wij in de overeenkomst met het Ministerie van EZ en de twee andere partijen hebben gesteld.
In haar brief van 20 december aan de Tweede Kamer, welke brief de staten begin dit jaar is toegestuurd, heeft de minister kenbaar gemaakt dat zij voornemens is congestiemanagement toe te passen. Dat betekent dat niet langer het systeem zal zijn dat als je als laatste op het transportnet bent toegevoegd, je er ook als eerste vanaf gegooid wordt, maar dat op het moment van storing of overcapaciteit er een soort van veilingsysteem in werking treedt. Dit zal in de praktijk betekenen dat dan juist de kleinere stroomleveranciers op het net zullen blijven en de heel grote zullen afhaken.
Het feit dat het roundbackscenario de voorwaarde is om aan het net mogen te leveren, is daarmee waarschijnlijk al achterhaald, want tegen de tijd dat er geleverd gaat worden, zal het congestiemanagement gelden. Immers, iedereen die van plan is te leveren, zal nog alle apparatuur daarvoor moeten aanschaffen.
Het antwoord op de vraag of wij ons nog steeds serieus genomen voelen, is ja. Wij voelen ons zeker door het Ministerie van EZ serieus genomen en ook wel door TenneT en Essent Netbeheer, maar er is wel veel verwarring gezaaid en er is duidelijk sprake van grote miscommunicatie tussen TenneT en Essent Netbeheer.
Ik ben blij dat het door de heer Langenkamp voorgelezen stukje uit de krant waaruit zou moeten blijken dat mijn indruk is dat Essent zijn gram aan het halen is, niet tussen aanhalingstekens stond, want op dit punt zijn mijn woorden wat anders in de krant gekomen dan ze in het gesprek met de journalist zijn uitgesproken. Overigens vindt het college van gedeputeerde staten (GS) het nog wel steeds heel onacceptabel dat twee nutsbedrijven rollebollend over straat gaan en niet van tevoren afspraken maken over zaken waarbij ook het Ministerie EZ betrokken is. Het is zelfs zo dat de minister van EZ, mevrouw Van der Hoeven, inmiddels een onderzoek heeft ingesteld naar hoe het toch kan dat afspraken worden gemaakt en dat vervolgens een volgende partij de vinger opsteekt en zegt: "Ja, je kunt die afspraak wel maken, maar het lukt niet." Dus ook de minister van EZ bemoeit zich er op dit moment tegenaan.
Wij hebben gisteren een heel constructief gesprek gehad met TenneT en Essent om op heel korte termijn duidelijkheid te krijgen.
Is het formele besluit tot afwijking van het POP al genomen? Nee, nog niet. Naar aanleiding van de huidige ontwikkelingen zou ik willen voorstellen om dat ook nog maar even niet te doen en dat besluit aan te houden tot er daadwerkelijk duidelijkheid is over wie er op het net kan worden aangesloten.
Aan de andere kant betekent het niet nemen van een besluit dat de capaciteitsuitbreiding weer weg is en überhaupt niemand kan worden aangesloten. Wij zitten dus wel tussen twee kwaden, maar ik denk dat het verstandig is dat we het definitieve besluit over het POP even aanhouden en daarmee wat druk op de ketel houden tot we werkelijk heel concreet weten wat er aan de hand is.
Dat wij onaangenaam verrast waren, heb ik inmiddels al verteld.
Over de mogelijkheden die wij hebben, heb ik het eigenlijk ook al een beetje gehad. Een van die mogelijkheden is het besluit tot afwijking van het POP even aan te houden. Bovendien zijn wij nog in afwachting van het advies van de Adviescommissie Fysieke Leefomgeving dat waarschijnlijk eind februari zal verschijnen en verder heeft de overheid natuurlijk de mogelijkheid te communiceren, te overleggen, te regisseren en partijen bij elkaar te brengen.
Wat dit betekent voor onze initiatieven en ambities op het gebied van duurzame energie, is pas te zeggen op het moment dat wij duidelijkheid hebben van Essent en TenneT en die duidelijkheid moet er uiterlijk 1 april zijn. Dat niet iedereen direct aangesloten zal kunnen worden, betekent een deuk in onze ambities, maar aan de andere kant heb ik begrepen - maar, nogmaals, dat zal uiterlijk 1 april duidelijk zijn - dat dit misschien voor nieuwe initiatieven in die specifieke gebieden, waar wel kan worden aangesloten, weer mogelijkheden biedt.

De minister van EZ heeft inmiddels definitief besloten een wetsvoorstel voor te bereiden, waarbij duurzame energie, groot of klein, altijd voorrang krijgt op het transportnetwerk.
Het windmolenpark in Coevorden kan in principe direct worden aangesloten op het netwerk van Essent en vervolgens op dat van TenneT. Er ligt een offerte bij Defensie en de meest recente informatie, namelijk die van een uur geleden, is dat Defensie nog geen aanvraag heeft ingediend, maar dat dit geen probleem zal zijn voor het windmolenpark.
De laatste vraag van de heer Langenkamp ging over mogelijkheden voor financiële ondersteuning. Het college van GS heeft niet de intentie tuinders en landbouwers tijdelijk financieel te ondersteunen. Wij zetten ons ongelooflijk in voor het realiseren van goede aansluit- en invoermogelijkheden, maar de verantwoordelijkheid voor een goed functionerend transportnetwerk ligt echt heel duidelijk bij de netbeheerders en niet bij de provincie.
Er zijn gisteren in vertrouwelijkheid en ook met de afspraak van vertrouwelijkheid cijfers genoemd, waarbij het ging om de vraag om hoeveel het gaat bij "de helft van de aansluitingen". Essent moet het nog exact uitzoeken, maar heeft zo'n beetje door de oogharen gekeken om welke aantallen het dan gaat. De afspraak was dat deze cijfers niet naar buiten zouden gaan, maar nu die vanochtend al globaal in de krant stonden, voel ik mij minder gehinderd die cijfers te noemen.
In totaal noordelijk verband, dus Groningen, Drenthe en Overijssel/Flevoland, gaat het om 107 plannen, waarvan 52 meteen aan te sluiten zijn en 55 niet. In Drenthe gaat om in totaal 35 tot nu toe bekende initiatieven, waarvan er - nogmaals: met de blik door de oogharen, dus het college kan niet op het exacte aantal vastgepind worden - slechts 11 direct kunnen worden aangesloten en 24 langer zullen moeten wachten. Dat zal dan niet meteen twee of drie jaar zijn, maar aansluiting zal niet op heel korte termijn kunnen plaatsvinden.
Voorzitter. Ik meen hiermee ongeveer wel alles te hebben verteld wat ik over dit onderwerp weet.

De VOORZITTER: Ik geef de heer Langenkamp de gelegenheid tot het stellen van een aanvullende vraag.

De heer LANGENKAMP: Het moeilijke is dat het om een aanvullende vraag moet gaan, terwijl mijn vragen in eerste termijn juist heel algemeen waren gesteld.
De gedeputeerde geeft aan dat het allemaal niet alleen verwarrend, maar ook nog heel onduidelijk is. Vooral dat 24 bedrijven nu al te horen krijgen dat zij nog lang moeten wachten, vind ik erg teleurstellend. Nieuwe initiatieven worden hiermee afgeschrikt. Mijn concrete vraag is daarom de volgende: wat gaat de provincie doen of met welke voorstellen komt de provincie richting die 24 initiatieven en hoe probeert het college het eigen beleid van Drenthe met betrekking tot duurzame energie zodanig vorm te geven dat niet iedereen gaat zeggen dat er de eerste drie jaar niets gedaan kan worden?

Mevrouw KLIP: Een heel gedetailleerd voorstel kan op dit moment niet van mij worden verwacht, want ook voor het college is deze informatie behoorlijk vers.
Wanneer wij op 1 april duidelijk hebben waar "de rode en groene gebieden" liggen, weten wij waar de technische infrastructuur aanwezig is, gecombineerd met de grotere capaciteit die TenneT biedt en de DTE toestaat voor levering aan het net. Op dat moment weten wij welke mogelijkheden er zijn voor bestaande, maar ook voor nieuwe initiatieven in dat gebied. Binnen de "rode gebieden" zal het allemaal wat langer duren voor er geleverd kan worden en dat heeft te maken met het bouwen van transformatoren.
Aan onze voorwaarde dat wij bereid zijn die hoogspanningslijn te laten staan mits alle bekende initiatieven kunnen worden aangesloten, zal waarschijnlijk niet voldaan worden. Dat is een van de redenen om de afwijking van het POP in ieder geval tot na 1 april aan te houden. GS hebben dan de tijd om na te denken over wat de provincie te doen staat.
Op het moment dat Drenthe besluit niet akkoord te gaan met het laten voortbestaan en het opwaarderen van de hoogspanningslijn, komt Groningen in de problemen en zal de DTE geen toestemming geven voor het roundbackscenario, waarna helemaal niemand meer kan worden aangesloten. Het is dus een keuze tussen the devil and the deep blue sea. En daarom stel ik voor pas op de plaats te maken tot wij werkelijk weten wat er aan de hand is. In de tussentijd kunnen wij een paar scenario's uitwerken.

De VOORZITTER: Dan geef ik nu de andere leden de gelegenheid tot het stellen van een vraag.

De heer LAMMERS: Mijnheer de voorzitter. Ik dank de gedeputeerde voor haar antwoord. Ik ben naar de voorlichtingsbijeenkomst van TenneT in Nieuw-Amsterdam geweest en ik ben, helaas, de heer Langenkamp daar niet tegengekomen.
De presentatie door Essent en TenneT op die bijeenkomst was een wat gênante vertoning, waarbij die instellingen elkaar voor de ogen van de aanwezigen vliegen zaten af te vangen. Ik ben daarom blij te horen dat de gedeputeerde wat meer de regierol op zich wil nemen.
Tijdens het verzwaren van de lijn tussen Zwolle en Hoogeveen en verder zullen delen van het netwerk uit bedrijf worden genomen en ook dat zal gedurende vele maanden voor problemen zorgen bij mensen die stroom willen leveren.
Voor het roundbackscenario is toestemming van de DTE en de NMa essentieel, maar de vraag is hoeveel procent van de tijd iemand die als eerste van het net af moet, geleverd heeft: is dat 10% of 90%? Voor die vraag kreeg ik tijdens de presentatie wel complimenten, maar er kwam geen antwoord. Er zijn dus nog heel wat hobbels te nemen.
Het veilen van capaciteit lijkt prachtig, maar het kan wel eens zo blijken te zijn dat het geld dat grote leveranciers, die moeten afschakelen en dus niet leveren, krijgen, door de kleine leveranciers moet worden opgebracht, tenzij de kosten gesocialiseerd worden en de burger daar dus voor betaalt. Al met al is de euforie wel een klein beetje voorbij.

Mevrouw KLIP: Mijnheer de voorzitter. Op de vraag over het roundbackscenario kan ik ook geen antwoord geven. Ook het congestiemanagement, dus het veilingsysteem, is in die zin een tijdelijke maatregel, dat op het moment dat de lijn is verzwaard tot 380 KV er niet meer geveild behoeft te worden. Ik heb ook begrepen dat met name initiatiefnemers - in Zuidoost-Drenthe zijn dit vooral boeren, maar bijvoorbeeld ook Defensie - betrokken zullen worden bij de definitieve vormgeving van het congestiemanagement. Alle door de heer Lammers genoemde problemen komen daarbij vanzelfsprekend ook aan de orde.

De heer BOMHOF: Mijnheer de voorzitter. Het heeft mij wat verbaasd dat de heer Langenkamp, ondanks de doorbraak die gisteren is bereikt, zijn vragen handhaaft.
Mevrouw Klip heeft mij niet verbaasd, want zij gaf een voortreffelijk antwoord en uit haar reactie op de opmerkingen van de heer Lammers blijkt wel dat de discussie nog zeker niet ten einde is. De discussie moet bovendien niet in PS maar in de statencommissie worden gevoerd en daarom vraag ik mevrouw Klip ons een notitie te sturen, waarin de nu door haar gegeven informatie en alle informatie die de komende dagen ongetwijfeld nog zal volgen, zal zijn opgenomen. Het verslag van de vergadering van vandaag is dus niet voldoende, maar de notitie hoeft ook niet al de volgende week klaar te zijn. In de commissie kan dan verder op deze kwestie worden teruggekomen.

Mevrouw KLIP: Voorzitter. Ik wil er zo ongeveer wel dag en nacht met de staten over spreken, maar het is pas zinnig een notitie te sturen op het moment dat het college zelf ook meer duidelijkheid heeft. Die duidelijkheid moet er uiterlijk 1 april zijn.
Zodra er wat meer gedetailleerde informatie is over aantallen en dergelijke, of zoveel eerder als zich belangwekkende ontwikkelingen hebben voorgedaan, zal ik de staten een notitie toesturen.

De heer HORNSTRA: Voorzitter. Ik wil de communicatie voorlopig wel tot de dag beperken.
Ik werd niet vrolijk van het verhaal. Ik zit met name met de groep van 24 die al initiatieven heeft ontwikkeld en met al die mensen die al voorbereidingen in gedachten hebben en misschien al hebben getroffen en daarvoor kosten hebben gemaakt, die nu in de kou staan. Wie communiceert met die mensen en welk verhaal krijgen zij dan te horen? Als je als overheid bepaalde maatschappelijke doelen stelt en met de uitvoering zo de mist ingaat, hebben wij toch wel een probleem met elkaar.

Mevrouw KLIP: Ik denk dat de heer Hornstra en het college het volledig eens zijn. Wat ik heel vreemd vind, is dat wanneer voor alle partijen duidelijk is dat wanneer TenneT, het Ministerie van EZ en provincies met elkaar in overleg zijn, Essent zijn vinger niet opsteekt en aan de andere kant vind ik het even vreemd dat wanneer TenneT met ons overlegt, die organisatie niet van tevoren even checkt of wat er allemaal wordt toegezegd, wel kan.

De provincie neemt haar verantwoordelijk wel, maar het blijft echt de verantwoordelijkheid van de rijksoverheid en de netbeheerders om te zorgen voor voldoende capaciteit op het hoogspanningsnet. De provincie heeft al wel aangegeven in ieder geval als intermediair te willen blijven fungeren tussen alle initiatiefnemers en de grote netbeheerders, want de provincie realiseert zich heel goed dat het voor een individu heel moeilijk is meteen de juiste mijnheer of mevrouw aan de telefoon te krijgen.

De VOORZITTER: Ik constateer dat we hiermee gekomen zijn aan het eind van ons mondelinge vragenhalfuurtje.

**G. Voorstellen**

1. Het voorstel van gedeputeerde staten van 6 december 2007, kenmerk 49/5.5/2007015259, Vaststelling gewijzigde Reglementen voor de waterschappen Hunze en Aa's, Noorderzijlvest, Reest en Wieden en Velt en Vecht

(Statenstuk 2008-314)

met het op dit agendapunt punt betrekking hebbende ongecorrigeerde verslag van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 16 januari 2008.

De VOORZITTER: Omdat het mij bekend is dat de heer Langenkamp een amendement wenst in te dienen, geef ik hem als eerste spreker het woord.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. Wij hebben te maken met een gedrocht van een voorstel, zoals de gedeputeerde het zo mooi in de commissie zei. Het is een poging de waterschapsverkiezingen democratischer te laten verlopen, maar het is de vraag of dat lukt. In ieder geval moeten de Drentse staten er nu voor zorgen dat het voor de komende jaren zo goed mogelijk geregeld is.
Het college heeft onderhandeld en er ligt nu een voorstel voor, waarover de laatste tijd al vaak is gezegd: "Pas op, wees u ervan bewust dat als de staten er iets aan veranderen het hele bouwwerk kan instorten." De Groningse gedeputeerde Bleker ging nog een stap verder met zijn oproep aan de Drentse staten zich er niet mee te bemoeien. Ik baal een beetje van dergelijke adviezen.
Het is wel van belang dat de staten van Groningen zich vandaag hebben uitgesproken voor de verdeling 3/2/2, waarbij mij niet helder is hoe de twee zetels voor natuur worden ingevuld.
De Drentse staten hebben echter een aparte verantwoordelijkheid.
Het nu voorliggende voorstel is naar onze mening geen goed compromis. Onze natuur, de rust en de ruimte, ons werkelijke kapitaal is in de voorgestelde verdeling niet goed vertegenwoordigd. Een verhouding van vier zetels voor de landbouw en één voor de natuur, is niet goed, want betekent een ondervertegenwoordiging van ons echte kapitaal.
De voorgestelde verdeling is gebaseerd op economische belangen en een onderwaardering van de natuur.
In een aantal andere provincies is nog geprobeerd tot een andere systematiek te komen, maar daar is het nu te laat voor.
De nieuwe wet was wel degelijk bedoeld om verandering te brengen in de trits belang-betaling-zeggenschap. In de nieuwe wet vindt de verdeling plaats aan de hand van aard en omvang, maar uiteindelijk wordt toch ook nu de economische waarde gebruikt om tot een zetelverdeling te komen. Daarmee verandert de nieuwe wet niet veel aan de bestaande situatie, terwijl dat toch wel de bedoeling was.
Via Overijssel kreeg ik een treffend citaat doorgemaild van de voorzitter van de Unie van Waterschappen. Ik citeer: "Het stelsel van geborgde zetels is volgens de wetsgeschiedenis bedoeld om te garanderen dat alle belangengroepen daadwerkelijk vertegenwoordigd zijn. Een verdeling van de geborgde zetels op basis van waardeverhoudingen strookt niet met dit uitgangspunt. Het heeft bovendien als resultaat dat de categorie natuur slechts één geborgde zetel krijgt toegekend, hetgeen niet kan worden aangemerkt als garantie voor een voldoende en continue vertegenwoordiging van het belang van deze categorie. Alles overziend bepleiten wij daarom een verdeling van drie zetels ongebouwd, twee zetels natuur en drie zetels bedrijfsgebouwd".

Dit is, voor alle duidelijkheid, dus niet de mening van een natuurorganisatie, maar de mening van de voorzitter van de Unie van Waterschappen; en dat zegt naar ons idee toch wel iets.
Is het nu reëel dat in Drenthe de verhouding 4:1 is? Voor ons is dat geen vraag en dat is de reden dat wij dit punt uit het hele verhaal dat natuurlijk over veel meer gaat dan alleen de geborgde zetels, lichten.
Met heel veel natuurorganisaties maken wij ons zorgen dat uit de bestuurlijke afwegingen die aan de voorgestelde verdeling ten grondslag liggen, heel weinig waardering voor de natuur spreekt.
GroenLinks heeft altijd en laatstelijk nog in de statencommissie gezegd voor de verdeling 3/2/2 te gaan. Dat is voor ons de beste keus, mede omdat er dan slechts seven geborgde zetels nodig zijn. Bij meer geborgde zetels wordt het verhaal al iets minder democratisch.
Ik doe een oproep aan de VVD. Die partij heeft zich in de verkiezingstijd heel nadrukkelijk geprofileerd als een groene partij. Laat dat groen nu dan ook zien door de natuur niet af te schepen met een kwart van het aantal zetels dat de landbouw is toebedacht. Het zojuist door mij voorgelezen citaat was van een lid van de fractie van de VVD in de Eerste Kamer, tevens dijkgraaf en voorzitter van de Unie van Waterschappen. Als een dergelijk groot VVD-lid zegt dat de voorgestelde verdeling geen garantie biedt voor een voldoende en continue vertegenwoordiging van het belang van de natuur moet de statenfractie van de VVD in Drenthe zich nog eens heel goed achter de oren krabben.
Ik doe ook een oproep aan de ChristenUnie. Die fractie steunde de door de PvdA bij de algemene beschouwingen ingediende motie om te komen tot een verdeling van 3/2/2 niet. "Tot verdriet van anderen", zo werd erbij gezegd, "maar misschien ook wel tot verdriet van onszelf, want het plezierige van de motie is dat natuurorganisaties misschien een extra zetel kunnen krijgen". Mijn oproep aan de ChristenUnie is daarom het amendement dat ik zal indienen, wel te steunen. Hiermee kan het verdriet misschien omslaan en natuurplezier, want de ChristenUnie wil de natuurorganisaties er kennelijk wel een zetel bij geven. Dat kan nu. Nu Groningen voor de verdeling 3/2/2/1 heeft gekozen, waarbij de invulling van de tweede 2 nog niet helemaal duidelijk is, is er alle reden om ook in Drenthe voor die verdeling te kiezen.
Mijnheer de voorzitter. Ik zal dan nu een amendement indienen, dat is medeondertekend door de fracties van de PvdA en de SP.

***Amendement A1***

*Provinciale staten van Drenthe in vergadering bijeen op 6 februari 2008,*
*ter behandeling van statenstuk 2008-314*
*inzake: Vaststelling gewijzigde reglementen voor de waterschappen Hunze en Aa's, Noorderzijlvest, Reest en Wieden en Velt en Vecht.*

*Besluiten:*
*Aan het eind van de volgende zinsneden toe te voegen:*
*(...vast te stellen), met dien verstande dat*

- *in het reglement voor het Waterschap Reest en Wieden in artikel 6 het getal 23 wordt vervangen door 22;*
  *en de onderdelen b, c en d als volgt luiden:*
  *b. drie leden de categorie Ongebouwd;*
  *c. twee leden de categorie Natuurterreinen*
  *d. twee leden de categorie Bedrijven.*

*in artikel 7, eerste lid, het getal 2 wordt vervangen door 1;*
*en in artikel 7, tweede lid, het getal 4 wordt vervangen door 3.*

- *in de reglementen voor het waterschap Hunze en Aa's resp. het waterschap Noorderzijlvest,*
  *in artikel 6 de onderdelen b en c als volgt luiden:*
  *b. drie leden de categorie Ongebouwd;*
  *c. twee2 leden de categorie Natuurterreinen;*

*in artikel 7, tweede lid, het getal 4 wordt vervangen door 3.*

- *in het reglement voor het waterschap Velt en Vecht,*
  *in artikel 6, de onderdelen c en d als volgt luiden:*
  *c. twee leden de categorie Natuurterreinen;*
  *d. twee2 leden de categorie Bedrijven;*

*in artikel 7, eerste lid, het getal wordt vervangen door 1.*

- *de bijbehorende artikelsgewijze toelichtingen dienovereenkomstig worden aangepast.*

*Toelichting*
*Dit amendement strekt ertoe om in alle vier de reglementen de verhouding in de geborgde zetels aan te passen conform de verdeling 3/2/2 (dat wil zeggen ongebouwd, respectievelijk natuurterreinen, respectievelijk bedrijven). Dat leidt bij het waterschap Reest en Wieden tot 1 zetel minder in het algemeen bestuur.*

De VOORZITTER: Dit amendement maakt deel uit van de beraadslagingen.

(Mevrouw Haarsma en de heer Bats verschijnen ter vergadering.)

Mevrouw VAN DE VIJVER: Mijnheer de voorzitter. De vraag van vanmiddag is of de staten van Drenthe de moed hebben - ik had eerst opgeschreven "het lef" - om bij het vaststellen van de reglementen van de waterschappen te laten zien dat de natuur in Drenthe echt belangrijk is. Wij praten al heel lang en zeer regelmatig over de waarde van de natuur voor onze provincie en daarbij vliegen dan getallen, bedragen en aantallen over tafel. We hebben geprobeerd hoeveelheden groen te vangen in vierkante meters en euro’s; ik heb mij daar ook aan bezondigd. Maar waar gaat het nu eigenlijk om?
Het college van de provincie Drenthe, de provincie waar het goed wonen is, waar de natuur het groene kapitaal wordt genoemd en de provincie die haar economische ontwikkeling vooral wil halen uit recreatie en toerisme, bedrijfstakken die afhankelijk zijn van landschap en natuur, de provincie die met een hunebed op een bus het hele land doortrekt om alle andere Nederlanders en buurlanders ervan te overtuigen dat het goed toeven is in deze provincie dat college meent te kunnen volstaan met niet meer dan een geborgde zetel voor de natuur in de besturen van de waterschappen. Dat college meent dat met 1 van de 23 zetels in het algemeen bestuur, als het om kwalitatief en kwantitatief waterbeheer gaat, de groene belangen voldoende geborgd zijn.
De fractie van de PvdA is van mening dat met die verdeling de Drentse natuur, maar vooral de inwoners van deze provincie die elke dag het belang van natuur voor het dagelijks welzijn aan den lijve ondervinden, ernstig tekort worden gedaan. De vraag is of wij, de PS van Drenthe, hier vandaag wél een factor van betekenis vormen.
Tegen het college van GS durf ik zeggen: "U hebt een goed stuk werk verricht, wij kunnen op twee artikelen na instemmen met deze reglementen".
Wij menen niet te kunnen volstaan met het bewijzen van enkel lippendienst aan de belangen van natuur en landschap in Drenthe als het gaat om de medezeggenschap over het waterbeheer. Dan zijn 2 zetels het minimum, al was het maar om de continuïteit te bewaken.
In het waterschapsysteem kent men niet het systeem van burgervervanging of commissieleden/niet bestuursleden, een lid van het algemeen bestuur moet het echt helemaal zelf doen en kan pas worden vervangen als hij langer dan twee maanden ziek is. Met andere woorden: één zetel is geen zetel.
De kaders van de nieuwe waterschapswet bieden ons de ruimte en de mogelijkheden. Het is aan ons, de staten van Drenthe, om invulling te geven aan een van de overwegingen die aan de wet ten grondslag lagen, namelijk de categorieën die meer belang hebben bij goed waterbeheer een échte stem te geven in het bestuur van het waterschap.
Er is volgens mij in deze statenzaal geen enkele partij die van mening is dat natuur en landschap voor Drenthe niet van groot belang zijn. Het moet dan ook niet zo moeilijk zijn het eens te worden.
Intussen is vanochtend in Groningen een besluit genomen dat wat ons betreft een opening biedt. Die opening is gevonden in het aanwijzen van een geborgde zetel die door de agrarische natuurvereniging in overeenstemming met de Milieufederatie wordt bezet. Dat is een heel interessante optie, wel zo interessant dat het amendement dat door de heer Langenkamp is gecomponeerd en dat dezelfde strekking heeft, door ons is ondertekend.

Ik ben dan ook heel nieuwsgierig naar de reactie van de andere partijen en de gedeputeerde op dit wijzigingsvoorstel.

De heer LAMMERS: Mijnheer de voorzitter. Onze aloude Nederlandse waterdemocratie lijkt langzaam te veranderen in een algemene democratie. De gedeputeerde heeft in de afgelopen vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid al aangegeven dat er in de redelijk nabije toekomst een evaluatie komt van hoe het nieuwe systeem met lijsten en een beperkt aantal geborgde zetels werkt en hoe het dan weer verder zal moeten. Het CDA is erg benieuwd hoe een en ander zich in de nabije toekomst zal ontwikkelen.
Op dit moment buigen de staten van Drenthe zich over een wijziging van de waterschapsreglementen als gevolg van de nieuwe waterschapswet. Er zijn ontwikkelingen die het CDA tevreden stellen, zoals de keuze voor LTO als aanwijzende organisatie voor de ongebouwde zetels. Verder zijn wij blij dat er geen kiesdistricten komen en dat de algemene besturen enigszins beperkt van omvang blijven, want uiteindelijk is het toch altijd weer de burger die alles moet betalen.
De waterschapswet stelt dat het belang dat een categorie heeft bij de taken die de waterschappen uitvoeren bepalend is voor de zeggenschap, in dit geval het aantal geborgde zetels.
Het IPO heeft na consultatie van de Unie van Waterschappen de economische waarde van het te beschermen belang als basis voor de mate van zeggenschap in het voorbeeldreglement opgenomen. En hoewel er in het leven ook andere waarden zijn, is het CDA het volstrekt met het college eens dat de economische waarde een objectieve en transparante maatstaf is. De wet verbreekt nu de traditionele trits belang-betaling-zeggenschap, waarbij vooral het vervallen van de relatie tussen betaling en belang nieuw is en nog wat onwennig aanvoelt. Het zij zo.
Echter, zowel de nationale democratie als de waterdemocratie heeft gesproken en het CDA acht het niet goed om via als het ware een achterdeur de relatie tussen betaling en zeggenschap weer te herstellen, al heeft het CDA zeker sympathie voor de categorie bedrijven die inderdaad veel betaalt, zij het dan voor de zuivering.

Mevrouw VAN DE VIJVER: Als er ook andere waarden in het leven zijn, wat is voor het CDA dan de waarde van de natuur. Het gaat bij natuur toch niet alleen om waarde in euro’s?

De heer LAMMERS: Die andere waarden zijn er zeker, maar in dit geval hebben wij ervoor gekozen de economische waarde de maatstaf te laten zijn. Wij hebben de sommetjes van de gedeputeerde gekregen en daar doen we het mee.

Mevrouw VAN DE VIJVER: Maar waarom moet het dat de economische waarde zijn? Het is toch niet zo dat je altijd alles in euro’s, in economische waarde kunt vertalen? Er moet toch meer zijn dan alleen de pecunia?

De heer LAMMERS: O, daarover kunnen wij heel lang filosoferen, maar mevrouw Van de Vijver kan die vraag ook aan de gedeputeerde stellen, want ook zij noemt de economische waarde.

Mevrouw VAN DE VIJVER: Maar ik stel de vraag aan de heer Lammers.

De heer LAMMERS: Ik vind het een heel goede keuze, want die waarde is objectief en transparant. Daarom zijn wij voor het hanteren van die waarde.

De heer LANGENKAMP: Ik ben bewust de vraag over functionele en algemene democratie uit de weg gegaan, maar de heer Lammers introduceerde daarnaast nog het begrip nationale democratie. Wat bedoelt hij daarmee?

De heer LAMMERS: Daarmee bedoel ik het proces in de Tweede Kamer. De waterschapswet is in overleg tussen regering en Tweede Kamer totstandgekomen.

De heer LANGENKAMP: Het is dus gewoon algemene democratie.

De heer LAMMERS: Ja. Het was niet mijn bedoeling verwarring te stichten.

Wij achten de afhandeling door het college van door de Kamer van Koophandel ingediende zienswijze voldoende. Het CDA is blij dat natuur nu ook voor het eerst een kwaliteitszetel krijgt in de waterschapsbesturen en dat de boeren recht is gedaan, zoals blijkt uit de door LTO ingediende zienswijze.
En zo hebben wij dan een broos bouwwerk, zoals de gedeputeerde zei, een bouwwerk dat weliswaar niet ideaal is, maar waaraan het CDA, mede vanwege de bestuurlijke complexiteit omdat waterschappen nu eenmaal stroomgebied gericht zijn, niet wil morrelen.
Het voorstel van het college kan rekenen op de volledige instemming van de oppositiepartij CDA.

De heer BALTES: Mijnheer de voorzitter. Vandaag worden wij geacht de gewijzigde reglementen voor de waterschappen vast te stellen. Dit is de volgende stap in het implementatietraject van de nieuwe waterschapswet.
Deze nieuwe wet beoogt te komen tot modernisering van het waterschapsbestel: all-inwaterschappen met als taak watersysteembeheer en waterzuivering. Kleinere, meer slagvaardige besturen, landelijke verkiezingen over de totale waterschapsgebieden op basis van kieslijsten, dus geen kiesdistricten, en uitgebreide campagnemogelijkheden in combinatie met de mogelijkheid van schriftelijk stemmen, eventueel via internet, moeten de belangstelling voor deze verkiezingen verhogen. Daarnaast is er nog de vereenvoudiging van de financiering. De fractie van de VVD stemt van harte in met deze uitgangspunten.
Het huidige voorstel is volgens de gedeputeerde een broos compromis dat moeizaam tot stand is gekomen.
In de commissie is uitgebreid gesproken over de geborgde zetels, waarbij het met name ging om de aantallen en de wijze van verdeling over de categorieën agrarisch, bedrijven en natuur.
Wat ons betreft doen wij de discussie daarover nu niet over, want als het aan de Eerste Kamer ligt, is het sowieso de laatste keer dat er nog sprake is van geborgde zetels. Op advies van de Eerste Kamer heeft staatssecretaris Huizinga al aangekondigd dat er een commissie komt die de verkiezingen zal evalueren en advies zal uitbrengen over de vraag of in 2012 de volledige omslag richting een algemeen bestuur zonder geborgde zetels kan worden gemaakt.
Wat wij graag willen is dat er in de betrokken provincies eensluidende uitkomsten komen. Of dat gaat lukken, weten wij op dit moment nog niet. Groningen heeft al een besluit genomen, maar hoe dat er precies uitziet, is op dit moment nog onzeker en in Overijssel moet het allemaal nog gebeuren. Kan de gedeputeerde ons inzicht verschaffen in de meeste actuele stand van zaken en kan zij ook schetsen hoe het proces verloopt als er onverhoopt geen sprake zal zijn van eensluidende uitkomsten?
Ik kom op het amendement van GroenLinks.
De VVD een groene partij? Het is een kwestie van interpretatie.

De heer LANGENKAMP: Neemt de heer Baltes dan de woorden die zijn partij hierover in verkiezingstijd heeft gesproken, terug?

De heer BALTES: Nee.

De heer LANGENKAMP: Gelukkig. Dus de VVD blijft een groene partij.

De heer BALTES: Nou ja, wij dragen de natuur een warm hart toe.

De heer LANGENKAMP: Niks “nou ja”, het is ja of nee. Het is toch een andere partij dan de VVD die nooit “ja” of “nee” zegt?

De heer BALTES: Dan zeg ik: “Ja.”

Mevrouw VAN DE VIJVER: Deze discussie doet mij denken aan het voorbeeld dat dan altijd wordt genoemd: een beetje zwanger kan niet. Een beetje groen is dan ook heel erg lastig; het is groen of niet groen.

De heer BALTES: Ik heb het al gezegd: wij doen van alles, wij zijn ook voor van alles en wij zijn dus ook voor groen.

Natuurlijk vinden wij natuur van belang; alleen gaat het nu ook om de definitie en de waardering van dat belang en daarover verschillen wij wel van mening. Als de economische waarde wordt gebruikt als verdeelsleutel voor de bepaling van dat belang, zouden de natuurorganisaties niet een zetel krijgen, ook geen halve, hooguit 0,2 of 0,3 zetel. Wij hebben er geen probleem mee dat de natuur een zodanig belang krijgt toebedeeld dat daar via een soort van correctie een zetel voor beschikbaar komt. Met die verdeelsleutel hebben wij geen moeite.
Gaat het dan altijd om geld? Nou nee, want in dat geval zouden de natuurorganisaties helemaal geen vertegenwoordiging krijgen.
Mevrouw Van de Vijver vraagt zich af of de natuur wel recht wordt gedaan wanneer zij een van de 23 zetels krijgt toegewezen. Als het om de geborgde zetels gaat, is dat wat ons betreft wel het geval. Maar dat betekent nog niet dat diezelfde natuurorganisaties niet hun eigen verantwoordelijkheid kunnen nemen en met een eigen lijst de verkiezingen in kunnen gaan om op die manier hun positie te verbeteren. Natuurlijk zullen wij alle door de heer Langenkamp in zijn amendement opgenomen cijfers wel serieus bekijken.
Ons is op dit ogenblik nog niet duidelijk of in Groningen is gekozen voor de verdeling 3/2/2, 4/2/1 of 3/2/1/1. Ik weet ook niet of het überhaupt mogelijk is nog een nieuwe categorie te introduceren, of nieuwe aanwijzende organisaties in categorieën. Ik krijg, zo mogelijk, graag een antwoord op die vragen.

De heer WESTERHOF: Wellicht is het goed straks om een schorsing te vragen om die informatie boven tafel te krijgen. Die informatie kan het debat alleen maar verhelderen.

De heer BALTES: Dat komt straks dan wel.

De heer KLAVER: Is het niet veel verstandiger om te spreken over hoe Drenthe het wil doen en niet over hoe Groningen het wil regelen?

De heer BALTES: En dat vraagt de heer Klaver aan mij?

De heer KLAVER: Ik vraag het aan de heer Westerhof en aan mevrouw Van de Vijver en aan al die anderen die steeds verwijzen naar Groningen. Er gaat niets boven Groningen, maar wij spreken vanmiddag over Drenthe.

De heer BALTES: Dat klopt.

De heer WESTERHOF: Mijnheer de voorzitter. Het standpunt van de SP is helder: wat ons betreft geen waterschappen, hun taken moeten gewoon aan de provincie worden overgedragen. C’est tout.
Morgen is vandaag gisteren geworden. De wijsheid van vandaag moet de juiste keuze opleveren. Vandaag bepalen wij hoe het wordt met de geborgde zetels. Ik vind dat vandaag de wijsheid een hoger niveau moet hebben dan de onderlinge belangen.
De volgende verkiezingen zijn slechts van belang voor de komende vier jaar. Toch is de discussie over de geborgde zetels meer dan interessant en belangrijk.
Drenthe is natuur, rust en ruimte, ik refereer nu aan de woorden van mevrouw Van de Vijver.
Er is sprake van een jarenlange, soms moeizame samenwerking van natuurorganisaties en boerenorganisaties. Soms was er strijd, soms een genoeglijk overleg. Het resultaat hiervan is nu op de publieke tribune te zien: de Milieufederatie zit pal naast de LTO. Wie had dat kunnen denken.
De noodzaak voor een evenwichtige verdeling van de zetels is hiermee voorspelbaar geworden. De SP pleit daarom voor een extra geborgde zetel voor natuur. Zo’n geborgde zetel is praktisch voor de mensen die deze functie moeten uitvoeren. Het blijft immers mensenwerk, en alweer refereer ik aan de woorden van mevrouw Van de Vijver.
Ook wij hebben over de hele kwestie overleg gehad met LTO en onze conclusie is dat de extra zetel voor natuur gerechtvaardigd is.

De heer MEDEMBLIK: Mijnheer de voorzitter. Er moet mij eerst even iets van het hart. Ik ben nog nooit zoveel gebeld over de statenagenda als de afgelopen vijf dagen over dit onderwerp. Helaas was er geen enkel telefoontje bij van een inwoner van Drenthe.

Mevrouw VAN DE VIJVER: Maar volgens mij woon ik wel in Drenthe.

De heer MEDEMBLIK: Voorzitter. Aan de orde zijn de reglementen voor de vier waterschappen die werkzaam zijn op het grondgebied van Drenthe. De regelgeving wordt in het voorliggende voorstel op een aantal punten gewijzigd. De achterliggende gedachte hierbij is vereenvoudiging en vergroting van de transparantie van het waterschapsbestel en verbetering van de democratische legitimiteit van de waterschappen.
Vanuit deze doelstelling hebben wij naar dit voorstel gekeken. Samengebundeld in een vijftal rubrieken worden de wijzigingen voorgesteld. Met name de verdeling van de geborgde zetels speelt een belangrijke rol, althans voor de gebundelde belangen van bedrijven, natuur, landbouw en overig ongebouwd.
Op het voorstel van het college zijn zienswijzen ingebracht, die wij bestudeerd hebben. Daar waar nodig is door de gebundelde belangen in onze fractie een mondelinge toelichting gegeven.
Het voorliggende voorstel is een stap in het proces naar volledige democratie bij de waterschappen, althans zo ziet het er nu naar uit. De aangekondigde evaluatie moet uiteraard nog plaatsvinden. Wij mogen ons hierbij ook terecht afvragen of algemene democratie past bij een functionele organisatie als een waterschap is. Maar die vraag mogen wij later beantwoorden.
Kan de ChristenUnie instemmen met het collegevoorstel?
Met name de verdeling van de geborgde zetels is ook voor de ChristenUnie een punt voor een stevige discussie. Ik wil eerst iets zeggen over de economische waarde als onderbouwing voor de zetelverdeling.
De door het college aangebrachte fundering onder de toekenning van de geborgde zetels is de economische waarde. Maar dit is niet het enige en unieke criterium. De betaling bijvoorbeeld zou volgens de memorie van toelichting ook meegewogen kunnen worden. En zo zijn er verschillende manieren om naar de zetelverdeling te kijken.
De wetgever echter noemt als basis aard en omvang van het belang. Aard en omvang moeten ergens aan afgemeten kunnen worden, wil er sprake zijn van een objectieve maatstaf. In een aantal zienswijzen wordt erop gewezen dat het algemeen nut van bijvoorbeeld natuurterrein niet voldoende uit de verf komt. De andere fracties in deze staten hebben hier ook op gewezen. Mijn vraag is dan: maar hoe bepaal je dat algemeen nut? De beleving van een stuk natuur is immers subjectief. Kortom, wij begrijpen de objectivering van de aard en omvang in de vorm van economische waarde. Maar waarde in het economisch verkeer, ofwel courantheid in verhandelbaarheid, is en blijft een objectieve factor. Het toepassen van die economische waarde leidt tot een zetelverdeling zoals nu is voorgesteld. De onderbouwing hiervoor hebben wij de afgelopen week van het college gekregen. Echter, de wijze van verdeling van de geborgde zetels alleen kan voor onze fractie niet doorslaggevend zijn als het erom gaat het voorstel te steunen. Er is meer dan economische waarde. Ik heb van mijn fractiegenoten geleerd dat er meer is dan ratio alleen en dat het ook mogelijk is bewust voor een andere weg te kiezen. Laten wij daarom eens kijken wat er nog verder aan afwegingen ligt.
Men kan zich voorstellen dat natuur nadrukkelijker in de verdeling van de geborgde zetels tot uiting komt. Op zich is dat een prima gedachte, die ons als ChristenUnie ook past. Een nadrukkelijke invulling van het begrip rentmeesterschap is van toepassing op natuurbeheer. Maar dat geldt dan toch ook voor landbouw en uiteindelijk toch ook voor bedrijven die met grond en water omgaan? Dus een voorkeursbehandeling op dat begrip baseren, doet recht aan de natuurvertegenwoordigende organisaties, maar schiet richting landbouw en bedrijven tekort.
Iets anders. Een zetelverdeling van 2/2/2 waarna de zevende zetel in de grabbelton gaat, kan ook en klinkt logisch, maar is onzes inziens niet haalbaar. In de historische ontwikkeling van het waterschapsbestuur, waarin natuur nu eindelijk een eigen zetel krijgt, zou dat een te hoog gegrepen ideaal zijn.

De heer LANGENKAMP: De heer Medemblik hield een verhaal over natuur dat mij aansprak. Hij zei dat de waarden van de natuur op de een of andere manier gehonoreerd moeten worden en ook daarmee was ik het eens. Maar daarna zei hij dat dit ook geldt voor bedrijven en landbouw. Die categorieën worden echter via hun economische waarde gehonoreerd. Dan kan de heer Medemblik toch niet zeggen dat voor deze drie categorieën dezelfde maatstaven gehanteerd moeten worden?

De heer MEDEMBLIK: Een vierkante meter natuurterrein heeft ook een WOZ-waarde.

De heer LANGENKAMP: Het verhaal dat de waarde van natuur moeilijk in geld is uit te drukken, is juist. De toegevoegde waarde van landbouw en ongebouwd is echter, in tegenstelling tot die van natuur, wel meetbaar en staat ook in dit stuk. Daarom heeft de natuur toch een plusje extra nodig?

De heer MEDEMBLIK: Dat geldt dan toch ook voor landbouw en bedrijven? Als ik een subjectief element inbouw door uit te spreken dat ik natuur zo belangrijk vind dat die bovenop de WOZ-waarde een extra waarde moet krijgen dan kan ik dit ook zeggen als het om landbouw en bedrijven gaat. Van het grondgebied van Drenthe heeft 70% een landbouwbestemming, dus dat is nogal wat.
De door de heer Langenkamp bepleite weg is de weg van subjectiviteit en via die weg komen wij er nooit uit.

De heer LANGENKAMP: Ik heb een fractiegenoot van de heer Medemblik wel eens horen zeggen dat hij met plezier over een bedrijventerrein wandelt en toen dacht ik dat er een grapje werd gemaakt.

De heer MEDEMBLIK: Die fractiegenoot was ikzelf. Hieruit blijkt wel dat het subjectief is: de een gaat naar een bos en de ander maakt een wandeling over een industrieterrein.

De heer LANGENKAMP: Meent de heer Medemblik dat echt?

De heer MEDEMBLIK: Nee.

De heer LANGENKAMP: Nou, doe het dan ook niet!

De heer MEDEMBLIK: Ik geef hiermee aan dat de waardering…

De heer LANGENKAMP: De heer Medemblik moet hier wel zeggen wat hij echt meent, anders schieten wij er niets mee op.

De heer MEDEMBLIK: Ik geef hiermee aan dat zonder het hanteren van objectieve maatstaven het ondoenlijk is natuur, landbouw en bedrijven te waarderen.

De heer LANGENKAMP: En dus moet de natuur er een plusje bij krijgen.

De heer MEDEMBLIK: Dat is de mening van de heer Langenkamp. Maar waarom bedrijven en landbouw dan niet? De heer Langenkamp vindt die categorieën blijkbaar minder belangrijk.
Voorzitter. Ik maak mijn betoog af.

Mevrouw VAN DE VIJVER: Voorzitter. De heer Medemblik zegt dat die toegekende waarde dan subjectief bepaald is. Maar is dat nu niet precies waarvoor wij hier zitten, voor het maken van een keuze op het moment dat niet allemaal meer uit te rekenen is? Als het allemaal uit te rekenen zou zijn, konden wij het maken van keuzes wel overlaten aan de accountants in dit huis en konden wij naar huis gaan. Maar het is ónze verantwoordelijkheid om op het goede moment de goede keuze te maken, soms los van cijfers en euro’s.

De heer MEDEMBLIK: Ik wil als statenlid kunnen uitleggen waarom en op welke wijze 7, 8 of 9 geborgde zetels worden verdeeld. Ik vind het dan belangrijk een objectieve maatstaf te hebben, waarop ik terug kan vallen wanneer ik moet uitleggen waarom de landbouw 4, de bedrijven 2 en de natuur 1 zetel krijgen in de twee noordelijke waterschappen.

Mevrouw VAN DE VIJVER: Dus de heer Medemblik heeft altijd getallen en bedragen nodig om uit te leggen waarom hij voor iets gekozen heeft?

De heer MEDEMBLIK: Nee. Maar als ik de gelegenheid krijg mijn betoog af te maken, zal duidelijk worden waarom het niet alleen om economische waarde gaat.

De VOORZITTER: Maar eerst wil de heer Lammers nog een interruptie plaatsen.

De heer LAMMERS: Voorzitter. Ik wil de heer Medemblik een handje helpen. De waarde van natuurterreinen is moeilijk te bepalen en op grond van de economische waarde zou natuur dan niet meer dan 0,2 of 0,3 zetel krijgen. Natuur krijgt nu een zetel omdat de wet voorschrijft dat elke categorie minimaal 1 zetel moet hebben. Dat is een rechttoe rechtaanredenering die het mogelijk maakt die verdeling aan iedereen uit te leggen.

De heer MEDEMBLIK: Ik krijg dus steun van het CDA.
Voorzitter. Ik begin even opnieuw. Een zetelverdeling van 2/2/2 en de laatste zetel in de grabbelton is ook mogelijk. Die verdeling klinkt ook logisch, maar is onzes inziens niet haalbaar. In de historische ontwikkeling van het waterschapsbestuur, waarin natuur nu eindelijk een eigen zetel krijgt, zou dat een te hoog gegrepen ideaal zijn. Wij moeten nuchter en reëel zijn. Wij weten dat het huidige compromis niet altijd onder lofzangen tot stand is gekomen, wat overigens niet wil zeggen dat het college opnieuw aan de slag moet gaan omdat er politiek sterke argumenten zijn om met een andere zetelverdeling te komen. Het gaat uiteindelijk om de politiek-inhoudelijke argumenten.
Wat blijft er dan over? Dat is toch een verdeling op basis van aard en omvang. Mijn fractie wil een eerlijke en rechtvaardige beslissing nemen. Ik wil uit kunnen leggen waarom de nu voorgestelde verdeling van de geborgde zetels juist is. Op basis van subjectieve argumenten als “ik gun het de natuur zo graag”, “landbouw doet toch ook zo zijn best”, of “bedrijven leveren ook hun bijdrage” kom ik er niet uit. De aard en omvang, weergegeven door de economische waarde, is voor ons verdedigbaar. Niet volmaakt, maar wel voldoende. En vergeef mij mijn opmerking hierover, maar geen van de belangenorganisaties en geen van de partijen in deze zaal heeft een andere objectieve maatstaf neer kunnen leggen.
Ten slotte. De ChristenUnie hecht aan het slagen van de verkiezingen in november. Laten wij als partijen met lijsten komen waaruit af te leiden valt welke belangen we belangrijk vinden: landbouw, natuur of bedrijven. Elke politieke partij kan zich prima profileren en een van sectoren, desgewenst, meer steunen dan de andere. Daar energie in steken zal echte winst in het algemeen bestuur van de waterschappen opleveren. En dat lijkt ons beter dan nu de primaire zetelverdeling via borging te forceren.
Concluderend: wij stemmen in met het voorliggende statenstuk.

Mevrouw KLIP: Mijnheer de voorzitter. Ik wil eerst even wat verwarring uit de weg ruimen. Hier staat een liberale, groene gedeputeerde.
Voorzitter. Met de heer Medemblik ben ik bang dat de inwoners van Drenthe vanavond niet gekluisterd aan de buis of de radio zullen zitten om te horen wat over dit onderwerp is besloten, maar dat betekent niet dat het onderwerp geen aandacht verdient. Want - en ik ben het alweer met de heer Medemblik eens - natuurlijk moeten wij inzetten op algemene verkiezingen. Dat is ook de essentie van de nieuwe waterschapswet en het aantal geborgde zetels is daarbij slechts een overgangssituatie.
Wij moeten proberen tot een objectieve maatstaf te komen en de discussie is dan of dit tegenover de sector natuur wel helemaal eerlijk is. Natuurlijk heeft de natuur naast economische ook maatschappelijke waarden, maar dat geldt ook voor de andere categorieën. Maar wij zeggen toch ook niet dat bijvoorbeeld een melkfabriek een grotere maatschappelijke waarde vertegenwoordigt dan bijvoorbeeld een tabaksfabriek?
De betaling is natuurlijk ook een behoorlijk objectief element. Maar bedrijven betalen heel veel, omdat zij relatief voor veel vervuiling zorgen. Maar moeten bedrijven dus meer geborgde zetels krijgen omdat zij meer vervuilen?
De bijdrage van natuurbeherende organisaties gaat landelijk terug van € 12 miljoen naar € 2 miljoen. En op basis van dit bedrag zou de zetelverdeling ook heel anders kunnen zijn.
Maar voor de komende vier jaar is voor een objectief argument gekozen.
Voorzitter. Uit de bijdragen van de fracties maak ik op dat een meerderheid van de staten voor het door het college voorgelegde voorstel is.

De heer WESTERHOF: De woorden van mevrouw Klip betekenen dat als er ooit een regering komt die de WOZ-waarde van natuurterreinen op nul stelt, de natuurorganisaties uit het bestuur van de waterschappen verdwijnen.

Mevrouw KLIP: Nee, dat betekent het niet, want de heer Lammers merkte zojuist al terecht op dat de wetgever ook heeft bepaald dat de drie vastgestelde categorieën elk minimaal een zetel krijgen. Dat is in de wet vastgelegd.

De heer MEDEMBLIK: De WOZ-waarde wordt niet door de overheid vastgesteld, die waarde wordt bepaald door de markt. Die waarde is dus objectief.

De heer WESTERHOF: Maar € 5.000,-- voor een hectare bosgrond is als handelswaarde toch wel wat laag. Als de heer Medemblik mij zo'n stukje kan aanwijzen, zal ik de eerste zijn om het te kopen.

De heer MEDEMBLIK: De heer Westerhof spreekt nu over de marktprijs. Overigens denk ik dat er wel mensen zijn die hun grond voor die prijs willen verkopen.

Mevrouw KLIP: Voorzitter. Mevrouw Van de Vijver en de heer Baltes vroegen naar het besluit van Groningen. Ik kom daar straks nog wel even op terug, want het gaat in de discussie in deze staten in de eerste plaats om Drenthe, zoals de heer Klaver al terecht opmerkte, hoewel er natuurlijk een duidelijke relatie is met niet alleen Groningen maar ook met Overijssel.
De heer Baltes vroeg wat er gebeurt als er met betrekking tot de grensoverschrijdende waterschappen door de daarbij betrokken provincies geen eensluidend besluit wordt genomen. Gisteren is hierover nog contact geweest met het Ministerie van Verkeer en Waterstaat, maar er kon geen eensluidend antwoord worden gegeven. De wet zegt, dat in de 26 waterschappen de verkiezingen op een en dezelfde dag moeten plaatsvinden. Maar als alleen Groningen en Drenthe het niet eens worden, weet ik niet of wel besloten zal worden de landelijke verkiezingen op te schorten.
Voorzitter. Ik wil ten slotte nog ingaan op wat in Groningen is besloten. In de staten van Groningen is een amendement ingediend en na een aantal schorsingen hebben de staten van Groningen besloten in de twee noordelijke waterschappen van de vier geborgde zetels voor agrarisch van een de bezetting niet te laten aanwijzen door LTO maar door BoerenNatuur, een koepelorganisatie van agrarische natuurverenigingen, in overeenstemming met de visie van de Milieufederatie Groningen en de Milieufederatie Drenthe.

De heer KLAVER: Voorzitter. Is dan in Groningen wel vastgehouden aan de verdeling 4/2/1 of is de verdeling veranderd in 3/2/1/1?

Mevrouw KLIP: Ik heb de tekst net gekregen en ik moet er nog even een exegese op loslaten. Voor zover ik heb begrepen gaat het om vier zetels voor ongebouwd, dus agrarisch, waarvan drie aan te wijzen door LTO en één door BoerenNatuur. De tekst is daadwerkelijk veranderd omdat de aanwijzende organisatie een andere is, maar het blijven vier zetels voor ongebouwd. Ik zal de tekst die ik heb ontvangen, laten kopiëren en verspreiden. Hiermee wordt in mijn optiek de politieke discussie binnengehaald en wordt het economisch belang als grondslag voor de zetelverdeling losgelaten.
Drenthe heeft met vier waterschappen te maken en met de provincies Groningen en Overijssel. Ik heb een kaartje ontvangen waarop is aangegeven hoe de organisatie BoerenNatuur verspreid is over de provincies. Die organisatie blijkt vooral actief te zijn in Friesland en Groningen volgt dan met enige tussenruimte, Drenthe telt een zevental kleinere organisaties en in Overijssel is deze organisatie überhaupt niet actief. Ik heb vlak voor de statenvergadering ook gehoord dat LTO Noord verleden week een overeenkomst heeft getekend met BoerenNatuur, waarbij is afgesproken dat als het om agrarische gronden gaat de beleidsbelangen worden behartigd door LTO Noord en de uitvoeringsbelangen door BoerenNatuur. Ik maak hieruit op dat er al duidelijke links zijn tussen LTO en BoerenNatuur.
Dan nog iets over het aanwijzen door LTO. LTO heeft gemiddeld een dekkingsgraad van zo'n 60%. Wij hebben in alle overleggen duidelijk aangegeven dat wanneer LTO de aanwijzende organisatie is voor de vier agrarische zetels, zij zich vanzelfsprekend ook moet verstaan met die boeren die geen lid zijn van LTO. BoerenNatuur is in Drenthe veel dunner gezaaid dan in Groningen.

De heer BALTES: Kan mevrouw Klip ook aangeven of laten uitzoeken of het in Groningen aangenomen amendement een wijziging van het reglement betekent of een wijziging van de toelichting?

Mevrouw KLIP: Het aangenomen amendement betekent een wijziging van het reglement.

De heer LANGENKAMP: Voorzitter. Ik verzoek om schorsing van de vergadering.

De VOORZITTER: Ik schors de vergadering.

(Schorsing van 16.23 uur tot 16.38 uur.)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.

TWEEDE TERMIJN

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. Ik vind dat het debat erg teleurstellend verloopt.
Wat zijn meetbare waarden, wat zijn politieke idealen? Ik denk dat ik er niet te ver op door moet gaan. In Groningen is het op de een of andere manier gelukt een compromis tot stand te brengen, waarvan ik de clou niet helemaal snap, want in het oorspronkelijke amendement was sprake van de verdeling 3/2/2. De heer Bleker heeft toen de constructie bedacht die is opgenomen in het gewijzigde besluit bij voordrachtnummer 33207 en ik heb begrepen dat de heer Bleker vandaag in de staten van Groningen heeft gezegd zijn uiterste best te zullen doen bij het college van Drenthe om het in Groningen bereikte compromis ook daar doorgevoerd te krijgen. Op de achtergrond speelt hierbij natuurlijk het verhaal dat wanneer de staten van Groningen en Drenthe verschillend besluiten, de minister de knoop zal doorhakken en de verkiezingen eventueel worden uitgesteld.
Mijn vraag is of het college contact heeft gehad met de heer Bleker en in hoeverre het college van mening is dat zijn voorstel ook in Drenthe haalbaar is.

De heer KLAVER: Voorzitter. Op de een of andere manier heeft de heer Langenkamp een vooruitziende blik in deze discussie. Maar volgens mij trekt hij zijn conclusies te vroeg. Hij doet in ieder geval niet zijn best om de fracties over de streep te trekken om voor zijn amendement te stemmen. Hij heeft politiek gezien zijn biezen bijna gepakt.

Mevrouw VAN DE VIJVER: Betekent deze opmerking dat het CDA nog nadenkt en nog om te praten is?

De heer KLAVER: Wij denken altijd na en dat doen wij ook nu nog.

De heer LANGENKAMP: Ik vind het interessant dat het CDA nog nadenkt. Ik heb begrepen dat de fractie van het CDA in Groningen met het voorstel van de heer Bleker heeft ingestemd. De heer Klaver zei eerder deze vergadering dat wij puur naar Drenthe moeten kijken, maar wij moeten in dit geval toch inzetten om een gemeenschappelijk standpunt en niet op twee verschillende dingen? Het CDA mag natuurlijk net zo lang nadenken als het wil, maar in de politiek is het soms ook tijd om de knopen te tellen.

De heer KLAVER: De woordvoerder van mijn fractie zal de heer Langenkamp wel uit de droom helpen.

Mevrouw VAN DE VIJVER: Mijnheer de voorzitter. Net als de heer Langenkamp kan ook ik alleen maar mijn teleurstelling uiten over de richting die het debat uitgaat. Velen van ons hebben zich de afgelopen tijd bezighouden met dit onderwerp en iedereen heeft zijn uiterste best gedaan tot een standpunt te komen, dat hij naar eer en geweten tegenover zijn achterban kan verdedigen. Het vreemde is nu dat wij over waterschappen die wij delen met Groningen tot zo totaal verschillende standpunten lijken te komen.

Het opvallendst is in dit verband de mening van het CDA. De heer Lammers laat weten dat de fractie van het CDA in de Drentse staten - een fractie die toch in de oppositie zit - het college steunt, terwijl in Groningen de collegepartij CDA het amendement steunt. Dat vind ik bijzonder. Maar zoals gezegd, ieder heeft zijn eigen verantwoordelijkheid en in deze staten gaat het over hoe het hier in Drenthe moet gaan, maar…

De heer KLAVER: Ik moest even nadenken over een reactie, maar nu heb ik er een. Wat nu gebeurt, heet misschien wel genuanceerde politiek; en ik heb eerder deze middag al begrepen dat zoiets bij de PvdA niet mogelijk is. Je bent zwanger of niet en je bent links of je bent niet links.

Mevrouw VAN DE VIJVER: Kan de heer Klaver mij uitleggen hoe iemand genuanceerd zwanger kan zijn? Bij mij was het altijd wel of niet.
Willen wij richting Den Haag en de rest van het land een beetje goed figuur slaan dan doen wij er goed gaan met de Groningers een eensluidend besluit te nemen. Het zou toch heel raar zijn wanneer wij in dit kleine deel van ons toch al niet zo grote land het niet eens konden worden.
Daarom wil ik de gedeputeerde rechtstreeks vragen of zij mogelijkheden ziet om op de een of andere manier uitvoering te geven aan het amendement dat in Groningen is aangenomen. Ziet zij bijvoorbeeld kans om in overleg te gaan met LTO over de vraag of die organisatie bereid is de 40% van de boeren die niet bij haar is aangesloten wel bij hun voordracht te betrekken, opdat hier de facto wordt aangesloten bij wat in Groningen de jure is vastgelegd? Als de gedeputeerde daartoe mogelijkheden ziet, kunnen de staten van Drenthe misschien toch nog tot een gezamenlijk standpunt komen.

De heer LAMMERS: Mijnheer de voorzitter. Ik hoop dat mevrouw Van de Vijver niet allerlei moeilijke vragen over zwangerschap gaat stellen, want dat is niet mijn specialiteit.
Voorzitter. Op basis van de al eerder door mij genoemde argumenten blijven wij het collegevoorstel steunen. Wij vonden dat de gedeputeerde een goed verhaal hield en dat een goede discussie heeft plaatsgevonden. Onze motieven zijn echter niet veranderd.
De heer Langenkamp heeft in eerste termijn wat vragen gesteld aan andere fracties en daarbij viel het mij op dat hij het CDA oversloeg. Daarom ben ik zelf nu maar even zo brutaal om mee te delen dat wij het door hem ingediende amendement niet zullen steunen. Dat even voor de duidelijkheid.

De heer BALTES: Mijnheer de voorzitter. Wij vinden het collegevoorstel een goed verdedigbaar compromis en wij zullen dat voorstel steunen. Wij zullen tegen het amendement stemmen.

De heer MEDEMBLIK: Mijnheer de voorzitter. Ik heb niets toe te voegen aan mijn betoog in eerste termijn. Ik merk dat de discussie toch weer gaat over dat een van de sectoren graag iets extra's wordt gegund. Ik begrijp dat wel, maar wij willen gewoon een eerlijke en rechtvaardige afweging maken en dat kan alleen op basis van objectieve maatstaven, in dit geval de economische waarden. Nogmaals, dat is niet volmaakt, maar wel voldoende en daarom blijven wij het collegevoorstel steunen en zullen wij tegen het amendement stemmen.

Mevrouw KLIP: Mijnheer de voorzitter. De heer Langenkamp vraagt of ik contact heb gehad met de heer Bleker. De heer Bleker heeft mij vanmorgen in alle vroegte, namelijk nog voor het ontbijt, gebeld en mij het wijzigingsvoorstel voorgelegd. Ik heb tegen hem gezegd het wel een slim geconstrueerd compromis te vinden, maar dat met het loslaten van de economische grondslag een niet objectief criterium wordt ingebracht.
Ik ben met het met de heer Langenkamp en mevrouw Van de Vijver eens dat het te gek voor woorden zou zijn wanneer de provincie niet haar eigen boontje zou kunnen doppen. Wij roepen voortdurend dat wij het Rijk niet nodig hebben, maar als het erop aankomt lijkt het ons niet te lukken. Maar dit betekent natuurlijk niet dat degene die toevallig als eerste een besluit neemt, bepaalt hoe het verder gaat, want als dat wel het geval is, bepaalt Groningen straks wat er in Zeeuws-Vlaanderen gebeurt, omdat besluitvorming altijd een soort van domino-effect heeft.

De vraag is of het college mogelijkheden ziet uitvoering te geven aan het amendement. Rekening houdend met alles wat in deze staten is gezegd - en ik weet dat een meerderheid van de staten voor het voorstel van het college is - kan ik mij voorstellen - ik leg deze optie maar even voor - dat wij in de toelichting op het reglement een aantal zinnen opnemen, waarin wij LTO vragen bij het aanwijzen van hun vertegenwoordigers ook in gesprek te gaan met agrarische natuurbeheerders. In mijn eerste termijn heb ik al meegedeeld dat LTO Noord daarover verleden week al afspraken heeft gemaakt en op basis van die afspraken zou dergelijk overleg vanzelfsprekend moeten zijn. Het college is er echter geen voorstander van dit op te nemen in het reglement.

De heer KLAVER: Mijnheer de voorzitter. De laatste opmerking van mevrouw Klip brengt mij op een dwaalspoor. Wij stellen nu iets vast waar teksten in staan die alleen bij meerderheid van stemmen kunnen worden gewijzigd. Ik ga ervan uit dat de door de meerderheid van de staten aangenomen tekst naar de staatssecretaris gaat en dat mevrouw Klip niet morgen naar aanleiding van de discussie in de staten nog een paar toelichtingen schrijft.

Mevrouw KLIP: Ik geef antwoord op de vraag van mevrouw Van de Vijver wat mogelijk zou zijn en mijn antwoord is dat dit een aanvullende zin in de toelichting zou kunnen zijn, maar dat er geen wijziging wordt aangebracht in het reglement.

De heer KLAVER: Maar de toelichting hoort daarbij.

De VOORZITTER: Ik grijp nu even in. Het gaat om een amendement en de vraag of een amendement kan worden uitgevoerd, is irrelevant. Het voorliggende amendement strekt tot wijziging van de voorliggende verordening en aanvaarding van het amendement betekent dat de verordening wordt gewijzigd. Wanneer het amendement wordt afgewezen, blijft de tekst van de verordening ongewijzigd.

Mevrouw VAN DE VIJVER: Voorzitter. Dat betekent dus dat wat mevrouw Klip vandaag ook toezegt over afspraken die zij zal maken of al heeft gemaakt, dus ook de afspraken die al met LTO zijn gemaakt over de manier waarop die organisatie met de volledige ongebouwde achterban omgaat, er allemaal niet toe doet, omdat het reglement zal luiden zoals dat vandaag door de staten van Drenthe wordt vastgesteld. Groningen heeft dan een ander reglement en de minister zal uiteindelijk beslissen welk reglement het reglement zal zijn. Maar alle afspraken die gemaakt zijn, doen er dan dus niet meer toe, en geldt dit dan ook voor de afspraken die met LTO zijn gemaakt over de 40% van de eigenaren ongebouwd die geen lid zijn van hun organisatie?

De VOORZITTER: Mevrouw Klip heeft natuurlijk alle vrijheid om te praten met wie zij maar wil, dat is haar beleidsvrijheid. Maar de staten van Drenthe stellen een reglement vast.
Het voorliggende amendement A1 heeft als strekking het reglement te wijzigen. Als de staten dat amendement aanvaarden, wordt het aldus gewijzigde reglement vastgesteld. Wordt het amendement verworpen, dan wordt het reglement conform het voorliggende ontwerp vastgesteld. Zo simpel is het.

De beraadslaging wordt gesloten.

In stemming komt amendement A1.

Amendement A1 wordt met handopsteken verworpen.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de aanwezige leden van de fracties van PvdA, SP en GroenLinks, tezamen 17 leden, voor aanvaarding van het amendement hebben gestemd, doch de aanwezige leden van de fracties van CDA, VVD en ChristenUnie, tezamen 20 leden, daartegen.

Vervolgens besluiten de staten met handopsteken (20 voor en 17 tegen) overeenkomstig het voorstel van het college.

## H. Sluiting

De VOORZITTER: Wij zijn hiermee gekomen aan het einde van onze vergadering. De jonkies onder u begroet ik vrijdagmiddag graag op mijn kamer.
Ik sluit de vergadering.

(De vergadering wordt om 16.54 uur gesloten.)

Vastgesteld in de vergadering van provinciale staten van 19 maart 2008.

, voorzitter

, griffier

**TOEZEGGING,** gedaan in de vergadering van provinciale staten van 6 februari 2008, gehouden in het provinciehuis te Assen.

**Pagina**

8. Mevrouw KLIP zegt ten aanzien van de vervoerscapaciteit van het hoogspanningsnet toe dat zodra er belangrijke informatie beschikbaar komt of wanneer zich belangrijke ontwikkelingen voordoen, zij de staten daarover via een notitie zal informeren.

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
25 en 26 juni 2008

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de commissiegriffier mede te delen.*

# *Verslag*

## van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

gehouden op 11 juni 2008

**INHOUD**


| | |
|---|---|
| Opening | 3 |
| Vaststelling van de agenda | 3 |
| Verslag vergadering 21 mei 2008 en lijst van toezeggingen | 3 |
| Ingekomen stukken | 4 |
| Rondvraag | 5 |
| Statenstuk 2008-332, Voorjaarsnota 2008 | 10 |
| Haalbaarheidsstudie bevaarbaar maken Oranjekanaal | 22 |
| Statenstuk 2008-330, Meerjareninvesteringsprogramma 2008-2015 Regio Groningen-Assen | 25 |
| Statenstuk 2008-335, Programma klimaat en energie | 29 |
| Statenstuk 2008-334, Provinciehuis als voorbeeldproject Programma klimaat en energie | 40 |
| Mededelingen | 43 |
| Sluiting | 43 |
| Toezeggingen | 44 |

Verslag van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid, gehouden op 11 juni 2008 in het provinciehuis te Assen:

**Aanwezig:**
mevrouw J.M. Pannekoek-van Toor (voorzitter)
J.J. Baltes (VVD)
J.A. van Berkum (ChristenUnie)
W.A.R. Boer (PvdA)
L.Bomhof (VVD)
mevrouw K.J. Datema-Klöpping (SP)
H.R. Hornstra (PvdA)
K. Kuipers (GroenLinks)
J.H. Lammers (CDA)
J. Langenkamp (GroenLinks)
T.S. Medemblik (ChristenUnie)
A.G.H. Peters (CDA)
mevrouw G. Seinen (CDA)
J. Slagter (PvdA)
A. Timmerman (VVD)
R. Westerhof (SP)

**Voorts aanwezig:**
H. Baas (ChristenUnie, gedeputeerde)
J.H. Bats (VVD, gedeputeerde)
mevrouw A. Haarsma (PvdA, gedeputeerde)
mevrouw T. Klip-Martin (VVD, gedeputeerde)
R.W. Munniksma (PvdA, gedeputeerde)
mevrouw J. Stapert (commissiegriffier)

**Met kennisgeving afwezig:**

K.R. Dijkstra
mevrouw H. Stoel-Snater
Th. J. Wijbenga

## 1. Opening

De VOORZITTER opent de vergadering en deelt mee dat mevrouw Stoel en de heren Dijkstra en Wijbenga afwezig zijn. Zij heet tevens de heer Boer, die mevrouw Van de Vijver vervangt, welkom in deze commissie.

## 2. Vaststelling van de agenda

De agenda wordt conform het ontwerp goedgekeurd en vastgesteld.

## 3. Verslag vergadering 21 mei 2008 en de lijst van toezeggingen

De heer BAAS merkt op dat toezegging nummer 7 over VVV Drenthe en de website “Da’s nou Drenthe“ van de lijst met kortetermijntoezeggingen kan worden afgevinkt. De discussie hierover is namelijk al afgerond.

Het verslag van de vergadering van 2 april 2008 wordt met inachtneming van het bovenstaande goedgekeurd en vastgesteld en de lijst van toezeggingen zal worden aangepast met inachtneming van de door de heer Baas gemaakte opmerking.

**4. Ingekomen stukken**

De heer TIMMERMAN merkt ten aanzien van ingekomen stuk B1, de brief van de heer Nieuwenhuis te Uffelte, over zienswijze Integraal gebiedsplan 2008, op dat hij in de geschiedenis van de heer Nieuwenhuis is gedoken en daarbij kwam spreker ammoniakkaarten tegen. Hij vraagt, mede namens de heer Slagter (PvdA), wanneer dit op de agenda kan worden geplaatst. Het betreft hier twee onderwerpen, namelijk de WAV-kaart en het gebied Havelte-Oost. Beide onderwerpen lopen nog, maar hij wil niet dat dit wordt vergeten. Hij vraagt dan ook om beide onderwerpen op het juiste moment op de agenda te plaatsen.

De heer SLAGTER wijst erop dat er geen podium is om dit beleid op de agenda te krijgen. Hij zoekt naar een gelegenheid om dit te gaan bespreken. Hij wil over Havelte-Oost en de boer die daar zit, de heer Nieuwenhuis, in de commissie spreken. Hij zal samen met de heer Timmerman zoeken naar een moment om het op de agenda te plaatsen. Deze brief wil hij daarbij meenemen.

De VOORZITTER wijst erop dat de heer Slagter in overleg kan gaan met de Griffie wat daarvoor een geschikt moment is.

Er worden verder geen opmerkingen gemaakt naar aanleiding van de ingekomen stukken, zodat de lijst van ingekomen stukken wordt goedgekeurd, inclusief de voorgestelde afdoening van de ingekomen stukken.

De VOORZITTER geeft de heer Bats de gelegenheid de commissie bij te praten over de OV-staking.

De heer BATS merkt op dat de rechter op 10 juni 2008 uitspraak heeft gedaan in een kort geding dat was aangespannen in verband met de staking in het streekvervoer. Toen de staking in het streekvervoer zich aandiende, hebben de provincies Groningen en Drenthe afgesproken dat een paar dagen staking zou worden afgewacht, maar die staking duurde al een week en aan het einde van vorige week leek er een einde aan de staking te komen. Spreker had de indruk dat vanaf maandag de bussen in deze provincies weer zouden gaan rijden. Dat bleek niet het geval en daar is in het weekend veelvuldig contact over geweest met het rijk, de vervoerders en de vakbonden. Voor beide provincies was het onaanvaardbaar dat die staking nog langer zou duren. Argumenten daarvoor zijn ook door de voorzieningenrechter in kort geding overgenomen en deze hadden te maken met de maatschappelijke ontwrichting jegens ouderen die geïsoleerd zouden raken, mbo-leerlingen die geen examen zouden kunnen doen en dergelijke. Gisteren is in het college besproken dat een kort geding zou worden ingeroepen en dat heeft gelijk gistermiddag gediend van 15.00 uur tot 18.00 uur. De voorzieningenrechter heeft om 18.15 uur uitspraak gedaan. De eis van de provincies was primair dat bussen weer onconditioneel zouden gaan rijden en secundair dat de bussen de komende vier weken in ieder geval in de spitstijden zouden moeten gaan rijden. De eisende partij heeft dus niet het stakingsrecht ter discussie gesteld, maar de urgentie om in de ijle gebieden in Groningen en Drenthe weer te gaan rijden. In de tussentijd heeft een aantal partijen zich bij de twee provincies gevoegd als eisers. ROVER was al mede-eiser, maar ook de provincie Fryslân, het IPO en een aantal andere partijen waaronder belangenverenigingen voor studenten, mbo-scholieren en dergelijke hebben zich als eiser gevoegd. De rechter heeft uitgesproken dat vanaf 12 juni tot en met 12 augustus een afkoelingsperiode wordt ingelast, dat bussen weer gaan rijden tijdens de spits vanaf ’s ochtends 7.00 uur tot 9.00 uur en ’s middags van 16.00 uur tot 19.00 uur. Die uitspraak is niet gedaan om in het conflict te interveniëren, want dat was niet de rol van de eisende partijen. Dat heeft de rechter ook erkend, maar de uitspraak is gedaan om partijen de ruimte te geven om hun onderhandelingen voort te zetten en tegelijkertijd de bussen tijdens de spits weer te laten rijden.

Hij is benieuwd wat er 12 augustus 2008 gaat gebeuren, maar hij hoopt dat de bussen al eerder weer volop kunnen rijden.

De heer WESTERHOF vraagt in hoeverre de heer Bats mogelijkheden ziet om het conflict tussen werkgevers en werknemers de komende twee maanden op te lossen. Ziet de gedeputeerde daar echt kansen toe?

De heer BATS antwoordt dat in dat conflict werkgevers, werknemers en de rijksoverheid een belangrijke rol spelen. Vanmiddag is er een spoedoverleg in de Tweede Kamer over de stakingen in het openbaar vervoer. Spreker is van mening dat ook het rijk over de brug moet komen met extra gelden uit de brede doeluitkering (BDU) om het openbaar vervoer een pregnantere plaats te geven dan het rijk in de afgelopen jaren heeft gewild. Spreker is daar gisteren in de richting van de pers niet geheimzinnig over geweest. In dit conflict zijn werkgevers en werknemers echter partij. De provincie was partij omdat in de afgelopen jaren bovenop de BDU-gelden van het rijk de provincie ook het provinciaal deel hierop heeft ingezet en zal blijven inzetten. Dat is dus de bevoegdheid en verdienste van de staten, maar dat neemt niet weg dat spreker hoopt dat vanmiddag de staatssecretaris met een gebaar zal komen richting het openbaar vervoer en de decentrale overheden, namelijk dat er de komende jaren niet van het budget zal worden afgesnoept, maar dat er geld bij komt. In die zin heeft spreker toegezegd dat daarmee ook het openbaar vervoer kan blijven groeien.

De heer SLAGTER vindt het vreemd dat de rijksoverheid dit probleem nu moet oplossen. Moet hij dan concluderen dat er binnen het verlenen van concessies aan OV-bedrijven geen enkele ruimte is voor loonsverhogingen? Moet het rijk dan bijpassen?

De heer BATS heeft dat ook niet bedoeld te zeggen. In dit conflict kan spreker niet in de glazen bol van werkgevers en werknemers kijken. Dat is hun conflict en vanuit de provinciale verantwoordelijkheid hoopt hij dat conflict snel op te lossen. Los van de concessies is er een rijksbudget dat is verdeeld over de provincies, te weten de BDU, en dat vertegenwoordigt een bepaald bedrag. Met de ambities die de provincie heeft op het terrein van openbaar vervoer is dat bedrag simpelweg onder de maat, dus daarom vraagt hij aan de staatssecretaris meer geld. Over de concessies - en de aanbestedingen daarvoor komen eraan - geldt een ander regime en heeft ook de markt een eigen verantwoordelijkheid.

De heer BALTES vraagt of zolang de bussen niet rijden, de busondernemingen ook niets verdienen. Indien de bussen straks alleen in de spits rijden, neemt spreker aan dat voor het deel dat niet is gereden, zij gekort zullen worden.

De heer BATS antwoordt dat dit te maken heeft met de gemeenschappelijke regeling, de toewijzing van BDU-middelen door de provincie aan de vervoerder, de opbrengstverantwoordelijkheid van de provincie en het bonus-malussysteem dat de provincie hanteert richting vervoerders. Daar waar de vervoerders niet rijden, krijgen zij niet betaald, maar zijn er ook geen opbrengsten en dat is niet handig.

## 5. Rondvraag

De heer LANGENKAMP merkt op dat hij vorige week het bericht heeft ontvangen dat de Raad van State uitspraak heeft gedaan dat er ten onrechte een vergunning is verleend voor de Champ Car Race op het TT-circuit te Assen. Hoe is dit mogelijk? Over dit onderwerp is namelijk uitgebreid gediscussieerd en nu blijkt dat er niet onderling mag worden uitgeruild tussen evenementen, wat ook onderdeel was van de zienswijze van de Milieufederatie en Het Drentse Landschap. Was niet van tevoren te voorzien dat de Raad van State dit zou afkeuren?

Mevrouw KLIP antwoordt dat het college op korte termijn kennis in huis heeft gehaald en kennis heeft ontwikkeld en op basis van die kennis heeft het college een vergunning afgegeven. Het verschil van inzicht tussen de provincie en de Raad van State is dat daar waar in de vigerende vergunning tussen haakjes staat "TT, Historic-TT en Superbike" de provincie dat altijd heeft gelezen als evenementen die bijvoorbeeld zouden kunnen worden gehouden op het circuit, terwijl de Raad van State dat leest als duidelijk omschreven activiteiten waarvoor een vergunning kan worden afgegeven en iets anders is dan niet mogelijk. Op basis van alle kennis die de provincie intern en extern kon vergaren is de vergunning afgegeven en die was in haar ogen goed. De Raad van State was helaas een andere mening toegedaan en heeft er een streep doorheen gehaald.

De heer LANGENKAMP merkt op dat het college interne en externe kennis in huis heeft gehaald, waarna de vergunning is afgegeven. Heeft het college dit ook overlegd met de Milieufederatie en Het Drentse Landschap, aangezien zij deze zienswijze hebben ingediend en hebben gezegd dat in 2003 al duidelijk was dat die evenementen niet voor elkaar konden worden ingewisseld?

Mevrouw KLIP antwoordt dat de provincie erg haar best heeft gedaan om een goede vergunning af te geven en daarbij externe kennis heeft ingehuurd. Natuurlijk zijn er ook twijfelgevallen en de provincie heeft daarbij voor de ene interpretatie gekozen, terwijl de Raad van State voor een andere interpretatie kiest en feitelijk aangeeft dat de vergunning alleen voor de tussen haakjes aangegeven drie evenementen kon worden verleend. Het is niet de gewoonte van de provincie om te overleggen met partijen die eventueel een zienswijze gaan indienen tegen een mogelijke vergunningverlening, want vergunningverlening is een formeel juridisch traject, maar spreekster kent de visie van de Milieufederatie en kent ook die van Het Drentse Landschap en omwonenden en heeft regelmatig contact met alle groeperingen daarover. Het kan natuurlijk wel dat partijen daarover van mening blijven verschillen en dat was in deze situatie het geval.

De heer BOMHOF merkt op dat dit ook een experimenteervergunning was om te kijken wat de precieze geluidsbelasting van die Champ Cars was. Deze vergunning is daarom met opzet tijdelijk verleend, waarbij er ook risico’s zijn dat daarover anders kan worden geoordeeld. Dat is ook een zaak geweest die door velen in Drenthe positief is beoordeeld en waarbij de ruimte werd gegund om gedurende een proefperiode beter te kunnen beoordelen hoe het in de toekomst zou gaan indien zou worden doorgegaan met vergunningverlening. Het is jammer dat de Raad van State zo heeft geoordeeld over deze vergunning. Wat gaat de gedeputeerde nu doen om de uitleg van de Raad van State anders te doen worden? Wordt de vergunning gewijzigd of gaat het college proberen om in de richting van het rijk iets aan de wet te veranderen?

Mevrouw KLIP heeft aanstaande dinsdag in het college een uitvoerig stuk aan de orde over wat de mogelijke opties kunnen zijn. Daarna zal het college met Het Drentse Landschap, de Milieufederatie en met het TT-circuit om de tafel gaan. Er is op dit moment een redelijk beeld van wat in alle details de uitspraak van de Raad van State betekent. Er liepen al twee andere trajecten met betrekking tot het TT-circuit en op verzoek van Milieufederatie en Het Drentse Landschap is er een visiedocument op lange termijn gemaakt, waarin staat welke ontwikkelingen zich er in de komende jaren in dat gebied voor zullen doen. Er is discussie met Het Drentse Landschap, de Milieufederatie en het TT-circuit over een revisie van de vergunning en er zijn twee mogelijkheden. Dat doet de provincie bij iedere vergunning, want om de tien jaar wordt de zaak opgeschud en wordt gekeken of de vergunning nog handig is en nog steeds zo is zoals hij was bedoeld. Daarbij zijn twee mogelijkheden. Aan de ene kant vraagt het TT-circuit een revisievergunning aan, maar aan de andere kant kan de provincie ambtelijk de vergunning moderniseren c.q. wijzigen. Er wordt gekeken wat de uitspraak van de Raad van State op dat punt betekent en die aspecten zullen worden meegenomen. Ook wordt gekeken wat de relatie is tussen de ontwikkeling bij het TT-circuit en het circuit in Zandvoort. Er ligt inmiddels bij het Ministerie van VROM een verzoek om te kijken of de regelgeving verruimd zou kunnen worden en of dat via een algemene maatregel van bestuur (AmvB) kan of iets anders. Dat traject is al langer geleden ingezet en VROM studeert

op dit moment daarop. Een hele andere mogelijkheid is om bijvoorbeeld voor twaalf dagen een status aparte te realiseren, zoals Schiphol heeft. Gekeken wordt of deze systematiek kan worden doorgetrokken, maar dat is nog erg onzeker. Het wachten was alleen op de uitspraak van de Raad van State voordat überhaupt een stap kon worden gezet. Al deze trajecten worden nu ingegaan en de provincie communiceert heel zorgvuldig met iedereen in de omgeving die hierbij betrokken is en vanzelfsprekend ook met de staten.

De heer PETERS is erg blij dat het college het TT-circuit een warm hart toedraagt. Hij is het eens dat de formele vergunningprocedure een zaak van de provincie is, maar er is al heel lang gedoe tussen verschillende partners, zoals omwonenden, natuurorganisaties en de provincie. Wordt het niet eens tijd dat de provincie van die formele opstelling afstapt en gaat kijken of zij een regisserende en bemiddelende rol tussen deze partijen kan gaan spelen?

De VOORZITTER vindt dat deze vraag buiten de orde is van de vraag die de heer Langenkamp heeft gesteld. Zij sluit dan ook dit onderdeel van de rondvraag af.

De heer WESTERHOF merkt op dat de bevolking van Ees boos en teleurgesteld is in de provinciale politiek. Met veel woorden spreekt het college over de betrokkenheid van de burgers bij de plannen van de provincie. Deze woorden lijken een farce te worden, want in februari beloofde de gedeputeerde de bewoners nog dat hij met hen in overleg zou gaan en met alternatieven zou komen. Op 2 juni 2008 hoorden 150 bewoners in Ees de resultaten van de werkzaamheden van de klankbordgroep aan. De klankbordgroep heeft viermaal met provinciale ambtenaren en gemeente overlegd, maar de klankbordgroep heeft geen antwoord gekregen op alle vragen. Wel konden burgers alternatieven op tafel leggen. Daarop kwam telkens weer de reactie dat deze zouden worden bestudeerd, maar er was geen inhoudelijke reactie en geen inhoudelijk overleg. Ook is de gedeputeerde nooit in gesprek gegaan met de klankbordgroep of de bewoners. Hoe komt dat? Heeft de gedeputeerde wel opdracht gegeven aan de ambtenaren om alternatieven uit te werken? Zo ja, waarom zijn die alternatieven dan niet met de bevolking besproken? Gelet op het zomerreces wil spreker dit punt op de commissievergadering van 10 september 2008 plaatsen en hij is benieuwd wat het overleg in Ees op 8 september 2008 dan heeft opgeleverd.

De heer BATS begrijpt dat de heer Westerhof met heel veel haast telkenmale probeert om, wanneer de N34 aan de orde is, op de stoel van de gedeputeerde te gaan zitten. Spreker wil echter iets meer tijd. De heer Westerhof had de vragen overigens ook rechtstreeks aan spreker kunnen richten, maar heeft dat nu in de commissie gedaan.
Op 8 september 2008 heeft spreker samen met zijn collega Meedendorp (wethouder gemeente Borger-Odoorn) overleg in Ees met de klankbordgroep, alle verantwoordelijke betrokkenen, alle geïnteresseerden en alle partijleden van welke partij dan ook die daarbij aanwezig willen zijn. Hij bespreekt dan alle varianten die in vraag 2 van de heer Westerhof zijn neergelegd, namelijk de varianten die ook in de ambtelijke organisatie zijn uitgezet, maar de ambtelijke organisatie heeft ook tijd nodig om te kunnen sonderen wat er leeft bij de bevolking. Er zijn op dat moment zonder meer drie varianten voorhanden. De variant die niet voorhanden is, en daar heeft spreker in de vergadering van februari ook geen enkel misverstand over laten bestaan, is de variant die de heer Westerhof ambieert. Van die variant is gezegd dat de afslag bij Ees er gewoon niet komt. Daar heeft spreker destijds een aantal argumenten voor genoemd en die hadden ook in meerderheid de instemming van deze commissie. Op 8 september 2008 zullen minimaal drie varianten worden besproken met de klankbordgroep, de bevolking en andere geïnteresseerden rond Ees.

De heer LANGENKAMP merkt op dat de provincie op 27 mei 2008 een dwangsom van het Ermerstrand heeft ingetrokken. Die dwangsom was in oktober 2007 opgelegd omdat het idee was dat er illegale sportevenementen plaatsvonden en de provincie wil dat voorkomen. Het gaat hier om crossen in bossen en dergelijke. Dat is begrijpelijk, maar dat de provincie de dwangsom nu heeft ingetrokken is hem niet duidelijk. In het persbericht staat dat dit is omdat de gemeente bevoegd gezag is. De overgang van be-

voegd gezag van provincie naar gemeente komt omdat de Ermerstrand BV een milieuvergunning heeft aangevraagd. Die is nog niet verleend en omdat het minder is dan acht uur is de gemeente nu aan zet en niet de provincie. Het is vreemd dat als er nu een overtreding wordt geconstateerd, er niks kan gebeuren. Er volgt geen enkele sanctie want de provincie is niet langer bevoegd gezag, maar de gemeente. Op deze manier heeft spreker het idee dat Ermerstrand BV heel makkelijk onder een dwangsom uitkomt en hij heeft het idee dat de overheid daardoor in de maling wordt genomen. Spreker vindt dit een vreemde gang van zaken.

De heer BAAS antwoordt dat de provincie altijd betrokken is geweest als toezichthouder bij het Ermerstrand op twee terreinen, namelijk de kwaliteit van het zwemwater en de Ontgrondingenwet. Dat gold niet op het punt van de Wet milieubeheer, want er was helemaal nooit een vergunning op het Ermerstrand gegeven op dat punt. Vorig jaar zijn er verzoeken om handhaving geweest omdat er op het Ermerstrand allerlei gemotoriseerde sportevenementen plaatsvonden. Dat gaf een aantal klachten en dan komt er een verzoek om handhaving en toen is geconstateerd dat op basis van de duur van die activiteiten de provincie daar de handhavende instantie was. Er wordt dan een dwangsom aangekondigd en opgelegd en dan heeft een dergelijke instelling de gelegenheid ervoor te zorgen dat het niet meer gebeurt en daarmee kan worden voorkomen dat die dwangsom ook wordt verbeurd. Op het moment dat die dwangsom is opgelegd, is er contact geweest met deze instelling en die heeft ook inderhaast de op de rol staande motorsportactiviteiten afgelast en in plaats daarvan hebben zij netjes een verzoek om een vergunning gedaan. Op basis van hun vergunningsvraag - een aantal keren per jaar voor een maximum aantal uren - was dat geen vergunning die door de provincie zou moeten worden afgegeven, maar door de gemeente. Dat was gewoon volgens de wettelijke criteria. De vergunningsaanvraag ligt nu bij de gemeente Coevorden en mochten die activiteiten er toch weer worden georganiseerd zonder dat de vergunning is afgegeven, dan moeten wel degelijk sancties worden ingesteld, maar alleen niet meer door de provincie, maar door de gemeente Coevorden. De provincie heeft uiteraard naast de zojuist door hem geschilderde rol ook nog in algemene zin de rol van regievoerder en in dien hoofde heeft hij vrij intensief overleg met de gemeente Coevorden en de grondinspectie over het Ermerstrand. De dwangsom is niet zozeer ingetrokken, maar is niet verbeurd omdat het Ermerstrand zich aan de regels is gaan houden omdat zij met die dreiging werden geconfronteerd en omdat een vergunning is aangevraagd die binnen de mogelijkheden valt waarbij de gemeente die vergunning kan afgeven. De gemeente is dan ook de partij die daar de toezichthoudende rol moet vervullen.

De heer LANGENKAMP antwoordt dat het college zelf een persbericht heeft uitgegeven waarin staat dat de provincie de dwangsom intrekt. De eerste zin gaat daar ook over en nu zegt de gedeputeerde dat dit eigenlijk niet zo is en dat het gaat om het al dan niet verbeurd verklaren van de dwangsom. Indien er nu een overtreding wordt geconstateerd, kan de provincie dan nog iets opleggen?

De heer BAAS antwoordt dat de gemeente dan iets moet opleggen. Zolang de vergunning niet is verleend, maar Ermerstrand wel dingen doet die niet mogen, komt er alsnog een procedure waarin een dwangsom wordt opgelegd. Als Ermerstrand die activiteiten dan toch voortzet, dan legt de gemeente een dwangsom op. Vanaf het moment echter dat de provincie de dwangsom feitelijk had opgelegd, is Ermerstrand zich keurig netjes aan de regels gaan houden. Zo zijn de motorsportevenementen voor de tijd daarna afgelast, dus er was voor de provincie geen reden meer om die dwangsom daadwerkelijk te gaan verbeuren.

De heer BOMHOF is verbaasd over dit persbericht. Is de gedeputeerde er zeker van dat op het Ermerstrand niet meer gecrost wordt? Als er wel gecrost wordt, zal dat minder dan acht uur in de week zijn, en dan is de gemeente bevoegd gezag en moet optreden. Dat is gevaarlijk, want de provincie heeft dwangsommen liggen die zo verbeurd kunnen worden verklaard, want deze provinciale dwangsom is dan van kracht. Als er dingen gebeuren die de gemeenten aangaan, dan moeten zij eerst een waarschuwing laten uitgaan, vervolgens een dwangsom opleggen, waarna er bezwaar en beroep volgt en eventueel ook nog in Hoog Beroep kan worden gegaan. Het is geen gelukkige beslissing geweest van de provincie

om, voorafgaande aan de vergunningverlening, die dwangsom in te trekken. Dat is helaas gebeurd, want het intrekken van de dwangsom betekent dat deze weg is.

De heer PETERS merkt op dat de uitspraak van de Raad van State over Groningen Airport Eelde (GAE) bekend is geworden. Via via heeft spreker begrepen dat er op het punt van de financiën een probleem is, namelijk dat de steun als staatssteun wordt gezien en dat op het punt van milieu en natuur de bezwaren niet zijn gehonoreerd. Kan de gedeputeerde zeggen wat dit op korte termijn betekent voor GAE? Wat betekent dit voor verlenging van de baan?

De heer BATS antwoordt dat hij uit de uitspraak heeft opgemaakt dat alle bezwaren die op basis van de milieuwetgeving zijn ingediend, niet-ontvankelijk zijn verklaard. Daarmee zijn alle negatieve gronden voor verlenging van de baan niet meer aanwezig, ware het niet zo dat indien er geen staatssteun zou zijn verleend, de schop zo in de grond zou hebben gekund. Echter, de Raad van State is van mening dat het bedrag dat het rijk aan de luchthaven heeft overgemaakt, destijds onder de Staatssteunregeling viel. Er is daarbij nog niets gezegd over of die steun ongeoorloofd of geoorloofd is en daar heeft de Raad van State zich ook niet over uitgesproken, bovendien ligt dat ook niet op haar terrein. De Raad van State is van mening dat de steun had moeten worden gemeld. De luchthaven, alsook het rijk hebben in de procedure aangegeven dat dit, kijkend naar de vigerende wetgeving, destijds niet had gehoeven. Dat is exact wat nu voorligt. Al met al zijn alle ingrediënten voor baanverlenging op de luchthaven voorhanden en daaraan is voldaan. Hij is hier overigens wel voorzichtig mee, want er heeft zich een batterij juristen van de luchthaven, het Ministerie van Verkeer en Waterstaat, alsook de provincie gebogen over wat er nu echt in de uitspraak van de Raad van State staat. Wat hij nu zegt is een voorlopige conclusie. Vanochtend heeft het Ministerie van Verkeer en Waterstaat spreker meegedeeld dat er met de uitspraak van de Raad van State naar de Europese Commissie zal worden gegaan en in een persverklaring is al neergelegd dat zij vinden dat dit niet de bevoegdheid is van de Raad van State maar van de Europese Commissie. Deze uitspraak ziet namelijk niet op het milieu maar op de processuele gang van zaken en heeft gevolgen voor meer dan één vliegveld of vliegveldje in Europa, dus daar wil de Europese commissie iets van vinden. Hoe lang dat traject gaat duren, weet spreker niet, want er zijn vandaag allerlei varianten de revue gepasseerd. Wat daarvan de gevolgen zijn op korte en lange termijn weet hij ook nog niet. Wat hij wel weet is dat de provincie vandaag heeft verklaard dat de steun wordt uitgesproken aan luchthaven en rijk, want zij zijn particuliere partij in dit debacle. Het is voor Drenthe namelijk ook belangrijk dat die baanvakverlenging er simpelweg komt.

De heer PETERS vraagt of de schop de grond in kan.

De heer BATS antwoordt dat dit niet kan.

De heer BOMHOF vraagt of de staatssteun in Europees verband had moeten worden genotificeerd. Als dat wel zo had moeten zijn, volgt er dan alsnog een beoordeling of die staatssteun is geoorloofd of niet?

De heer BATS antwoordt dat dit juridisch helemaal correct is, maar het twistpunt bevindt zich in een Europese verordening. De vraag is of de staatssteun, die is verleend voordat de vigerende wetgeving aan de orde was, het twistpunt is of mag de Raad van State vinden dat vorige wetgeving nu van toepassing is of nieuwe wetgeving van toepassing is op het verleden? Dat laatste zou spreker heel vreemd vinden. Hij kan geen antwoord geven op de juridische merites en uitkomsten, maar daar lijkt het wel enigszins op.

De heer LANGENKAMP heeft gehoord dat het niet aan de Raad van State is om te oordelen of er wel of niet geoorloofde staatssteun is verleend. Volgens spreker is in de laatste zitting van de Raad van State aangekondigd dat het juist over de al dan niet geoorloofde staatssteun zou gaan. Er is nu een paar keer om uitstel gevraagd omdat het zeer ingewikkeld was en dan is het toch nu niet meer relevant om te zeggen dat de Raad van State daar niet over gaat?

De heer BATS heeft niet gezegd dat het college vindt dat er sprake is van een zaak die bij de Europese commissie hoort, maar dat heeft het rijk gezegd. Ten tweede staat niet de discussie centraal over geoorloofde of ongeoorloofde staatssteun, want de discussie die centraal staat is de discussie rond de procesgang. Had deze staatssteun moeten worden gemeld? Wat wordt aangegeven als geoorloofde of ongeoorloofde staatssteun, zou een consequentie kunnen zijn van de discussie die daaraan voorafgaand plaatsvindt.

Mevrouw SEINEN vraagt waarom de schop niet in de grond mag. Weliswaar mogen de middelen niet worden aangewend, maar dat is toch geen belemmering om daadwerkelijk met het werk aan te vangen?

De heer BATS antwoordt dat de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft bepaald dat datgene wat het rijk heeft toegewezen richting GAE vernietigd wordt en dat betekent dat de schop niet de grond in kan. Een aantal elementen van de uitspraak duidt op schorsing, maar de ruimtelijke ordeningsaanwijzing voor de luchthaven is vernietigd.

**6. Statenstuk 2008-332, Voorjaarsnota 2008**

De heer WESTERHOF merkt ten aanzien van pagina 7 op wat de motivatie is om de personele lasten aan te sturen op basis van budgetten in plaats van taken. Betekent dat er flexibele arbeidsplaatsen komen? Voor hoeveel mensen is er dan plaats naar de hoeveelheid werk dat er is? Liever gaat hij uit van de zekerheid voor ambtenaren boven flexibiliteit. Op pagina 13 staat dat de provincie zich wil profileren als krachtig middenbestuur, dat actief is betrokken bij wat er onder de mensen in Drenthe leeft. Burgers en politiek moeten tot elkaar worden gebracht en daarom moet de waarde van de provincie worden getoond. Is het niet verstandig om hier eerst inhoud aan te geven door de prestaties en het gedrag van de provincie zelf? De gang van zaken rondom Ees is nu niet bepaald representatief te noemen voor deze zinsnede. De provincie moet zorgvuldig zijn met haar teksten. Mensen lezen deze en krijgen er verwachtingen bij. Komen die niet uit, dan maakt de provincie zich ongeloofwaardig. Hetzelfde geldt voor de passage over Maatwerk onderaan pagina 14.

De heer BOMHOF merkt op dat de heer Westerhof vragen stelt die passen in de Statencommissie BFE en die vergadering is pas volgende week.

De VOORZITTER merkt op dat in deze commissie alleen die onderdelen worden besproken die inhoudelijk op de desbetreffende commissie slaan. Zij vraagt de heer Westerhof zich te beperken tot de vragen die voor deze commissie van belang zijn.

De heer WESTERHOF doet een poging om zich aan deze regel te houden, maar kennelijk zijn er interpretatieverschillen met collega-statenleden over wat er in deze commissie besproken dient te worden of niet. Op pagina 22 gaat het over actualisering van thema’s. Met betrekking tot duurzaam wonen en het toepassen van energiebesparing en nieuwe energievormen, zal meer gedaan moeten worden dan alleen adviseren. Immers, de daad gaat gepaard met investeringen van mensen. De grootst mogelijke besparing is alleen mogelijk door het volume van de massa. Het is mooi dat de provincie een nagenoeg gasloos huis nastreeft, maar nog mooier is het als een brede laag van de bevolking in staat wordt gesteld om soortgelijke initiatieven mogelijk te maken. Een mooi voorbeeld is de subsidie van de nationale overheid voor investeringen in zonnecellen. Na afloop van de denktanksessie van 23 april jongstleden in het kader van het "Gezicht van Drenthe" sprak hij met Ron van Gent, regiodirecteur van MKB Noord. Hij vertelde dat in Leeuwarden onlangs de eerste paal is geslagen voor een vestiging van het Bleiswijkse bedrijf APA, dat zonnecellen fabriceert. Dit bedrijf maakt zonnecellen die een terugverdientijd hebben van vijf jaar en dat is heel uitzonderlijk. Hij adviseert het college en de provinciale ambtenaren om daar eens te gaan kijken. Misschien zou dat iets zijn voor de bewoners van Drenthe, want waarom zouden huurwoningen en koophuizen niet worden uitgerust met dergelijke voorzieningen? Op pagina 30 gaat

het over de verwachtingen die bij de bewoners van Drenthe worden gewekt. Ditmaal gaat het om de internationale context waarin Drenthe opereert voor welvaart en welzijn voor alle inwoners van Drenthe. Dit is een dergelijke ruime omschrijving, dat mensen daar wel eens rechten aan kunnen ontlenen en verwachtingen op kunnen gaan bouwen. Als daar niet aan kan worden voldaan, dient de provincie zich te onthouden van dergelijke zinnen. Op pagina 31 gaat het over structuurversterking van recreatie en toerisme. Het valt op dat het college het toerisme nog steeds niet ziet als een kansrijke groei voor de economie. Kennis en agricultuur worden wel als economische targets gezien, maar toerisme bungelt er voor zijn gevoel een beetje bij. Het fietsknooppunt wordt belangrijk geacht, maar hij hoopt dat dit niet zo is vanwege de nieuwe technologie, want het systeem bestaat in Limburg al minstens tien jaar en is inmiddels al aan vervanging toe. Wat wel nieuw is, is de toevoeging van doelen aan het fietsknooppunt. Fietste Nederland tien jaar geleden nog prettig doelloos rond, nu is beleving een toeristisch hot item. Er moet bij de ontwikkeling van routes dan ook worden gezorgd voor beleving van eten, drinken, verhalen, mythes, gidsen en monumenten op de tocht. Vanaf 2001 is geïnvesteerd in cultuurhistorisch Drenthe met zeer interessante projecten en de vruchten moeten dan ook uit dit langlopende project worden gehaald en worden geplaatst in toekomstige fietsontwikkelingen. Verblijfstoerisme kan nauwelijks worden gestimuleerd en is trendafhankelijk. Het is beter de trend te beïnvloeden door flitsende thema's en ideeën te brengen waar trendy Nederland op valt, zoals samenwerking met vakantieprogramma's van RTL4. Deze hebben een groot effect en datzelfde geldt voor de samenwerking met weekblad Libelle. Spreker spreekt uit ervaring. Actieve recreatie is tenslotte helemaal uit. Actief zijn is momenteel meer verbonden met werken en topsport. Het thema Actieve vakanties had Drenthe nog in 1999 en 2000. Op pagina 32 mist hij bij de resultaten de ontwikkeling en de organisatie van culturele evenementen. Recreanten en toeristen willen worden vermaakt met verhalen en belevingen, zodat ook na de vakantie verhalen kunnen worden verteld over die belevingen. Hij heeft het dan over de kleine culturele activiteiten in de dorpen. Op pad met een gids, wichelroede-activiteiten in Schoonoord, schilderactiviteiten in Zweeloo en kleine musea en markten die nog echt authentiek zijn. Het bedrag van € 180.000,-- dat daarvoor is gereserveerd is dan ook veel te laag voor de gestelde doelen. Het zou minstens € 1,8 miljoen moeten zijn. Op pagina 32 onderaan gaat het over het Actieplan vrijkomende agrarische bedrijven. Er wordt gewag gemaakt van een actieplan en wanneer is dat gereed? Hoe denkt het college over de bestemming van vrijkomende agrarische bedrijven? Ten aanzien van het Beleidsplan ondergrond wordt de opmerking gemaakt dat er een European Geopark in Drenthe is ontwikkeld. Die opmerking vindt hij een beetje vaag en graag ziet hij een schetsontwerp van de gedachte van een dergelijk park. Is het mogelijk dit te combineren met de archeologische waarden van Drenthe? Directeur Klompenmaker van het Hunebedden Informatiecentrum te Borger heeft in 2001 een Nota archeologisch landschap gemaakt en dat is een uitstekend uitgangspunt voor de herkenbaarheid van de Drentse herkomst. De nota geeft een informatieve invulling van het eerste beeldmerk van de landelijke canon van de Drentse geschiedenis, namelijk het hunebed. Op pagina 39 gaat het over asbest en hij is blij met de aandacht daarvoor. De SP heeft hier veel onderzoek naar gedaan en heeft meegedaan aan een documentaire van RTV Drenthe. Hij stelt voor een inventarisatie te maken van alle asbestdaken in Drenthe, om te beginnen met boerenschuren en boerderijen. Asbest is in de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw veelvuldig verwerkt en dat gaat nu eroderen en komt daardoor als vrije deeltjes in de lucht.

De heer HORNSTRA vraagt of de SP dan ook gaat zorgen of het asbest wordt weggehaald. Dat kost namelijk nogal wat.

De heer WESTERHOF wil eerst de asbestdaken inventariseren, zodat de omvang van het probleem bekend wordt. Dat asbest na dertig of veertig jaar gaat eroderen en dan als vrije deeltjes in de lucht voorkomt, is een feit. Na de inventarisatie kan dan worden gekeken hoe en met welke middelen dit asbest kan worden verwerkt tot onschadelijke stof. Er zou een nieuwe technologie kunnen worden ontwikkeld om daarmee de asbest permanent te binden in een nieuw product. Op pagina 43 gaat het over digitalisering. Toen de computer in de samenleving verscheen was de boodschap dat alle papier uit de samenleving zou verdwijnen. Niets minder is waar en toch is het een optie om meer inhoud te geven. In het bijzonder de invoering van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) geeft mogelijkhe-

den de hoeveelheid papier te verminderen, maar ook het statennet zou minder papier moeten genereren. Hij stelt voor om de besparing van papier door digitalisering te visualiseren door het berekenen van de hoeveelheid bomen die hiermee bespaard kan worden. Dit kan een drijfveer zijn om minder papier te produceren en het digitaliseren te ondersteunen.

De heer SLAGTER merkt ten aanzien van programma drie, Ruimte en bereikbaarheid, op dat hij het college complimenteert omdat er veel nieuwe beleidsontwikkelingen in staan. Er wordt gewerkt aan de Structuurvisie, het Provinciaal verkeers- en vervoersplan (PVVP) is onlangs aangenomen en het OV-beleid loopt. Het regiospecifieke pakket (RSP) is ook gaande, dus het is heel moeilijk om daar als partij nog weer nieuwe ideeën aan toe te voegen, dus hij houdt het hierbij. Er wordt gesproken over de N34. Concrete vraag voor volgend jaar is of het schema nog steeds accuraat is, gezien de ontwikkelingen in Ees die toch wat zijn vertraagd. Met betrekking tot het RSP vraagt hij aandacht voor Zuidoost-Drenthe, aangezien dat een blanco gebied is in de RSP-plannen en dan gaat het over de verbinding Meppel-Zwolle, maar ook over de economische verbinding tussen die plaatsen. Met betrekking tot Hoogeveen komt deze plaats er in allerlei onderzoeken wat solitair uit en hij begrijpt van het college van de gemeente Hoogeveen dat het zich daarover zorgen maakt. Er wordt gesproken over de corridorstudies van de N34 en de A37 en over de brede benadering van de omgeving van snelwegen. Dat lijkt hem een heel goed initiatief, maar volgens hem is dat niet helemaal nieuw. Om het wiel niet helemaal opnieuw uit te vinden, zou de A15 tussen Arnhem en Den Haag als voorbeeld kunnen worden genomen, want volgens spreker is daar al een dergelijke studie uitgevoerd. Er dient naar de resultaten van die studie te worden gekeken. In Fryslân speelt de discussie over landbouwverkeer, maar dat is in Drenthe ook een onderwerp. Hij verzoekt om de situatie op dit punt in Drenthe in beeld te brengen en welke problemen daar liggen. Het heeft ook een relatie met het Haagse beleid, waar een of andere motie de zaak ook blokkeert, maar het is goed om daar ook in Drenthe naar te gaan kijken voordat het via Fryslân overwaait via de pers en het dan wordt gedropt in de provincie. Het lijkt hem goed dat de provincie daar zelf het initiatief toe neemt. In de jaarstukken had spreker onderwerpen aangedragen die zouden kunnen worden meegenomen naar de Statencommissie BFE, maar spreker heeft begrepen dat de discussie in die commissie ook een heel andere wending heeft genomen. Daarom vraagt hij om aandacht voor waterrecreatie en de economische spin-off daarvan in het algemeen in Drenthe. Er wordt behoorlijk wat geïnvesteerd in die waterrecreatie en daarom moet dat in zijn geheel worden bekeken. Ook moet het goederenvervoer in deze provincie steviger op de agenda worden gezet Ten aanzien van de regiovisie en de economische ontwikkeling geven de cijfers aan dat als de integrale benadering en de doelstellingen worden gehandhaafd, de economische exponent hiervan heel moeilijk van de grond komt. Dat zou hij graag wat hoger op de agenda willen hebben in het regiogebied.

De heer HORNSTRA complimenteert het college. Het is een ambitieus verhaal en hij beperkt zich tot programma vijf, Leefomgeving. Het sluit goed aan bij het Collegeprogramma en hij legt daar wat accenten bij en koppelt daar vragen aan vast. Hij begint met de blauwgroene diensten. In deze commissie heeft hij al een aantal keren zijn twijfels geuit of dat de oplossing is voor agrarisch natuurbeheer en alles wat daarmee samenhangt. Nu ziet hij voor het Amerdiep dat er voor dertig jaar beleid wordt vastgelegd en hij weet niet of dat de goede manier is. Het mes snijdt aan twee kanten en het is zowel voor de natuur een stuk zekerheid als voor de boeren die het betreft. Vervolgens wordt een opmerking gemaakt over Natura2000 en beheersplannen die versneld worden ingevoerd. Hij vraagt de gedeputeerde daar de nodige zorgvuldigheid bij te betrachten. Snelheid is mooi, maar zorgvuldigheid is minstens net zo belangrijk en de provincie moet oppassen niet haar eigen verzet te organiseren. In goed overleg met alle betrokken partijen kan er vast iets heel moois uit groeien. Bij 5.24 gaat het over de Veenkoloniën en bij de presentatie zojuist heeft hij een aardige inkijk gekregen wat daar de afgelopen jaren is gebeurd en wat er in 2008 op het programma staat. Wat hem inviel was dat aandacht voor krimp, vergrijzing en werkeloosheid daarin niet voorkwam. De sociale component heeft spreker niet gehoord. De PvdA heeft ooit een nota uitgebracht om van deze bedreigingen een kans te maken en hij vraagt het college daar nog eens nota van te nemen en om eens te kijken in hoeverre samen met andere partners juist dat positieve uit die bedreigende elementen kan worden gehaald. Ten aanzien van de natuur maakt hij mede

namens het CDA een opmerking over het symposium over de weidevogels. Dat was een heel goed symposium en daar zijn heel veel conclusies uit gekomen. Die wil hij samen gebruiken voor bouwstenen voor een beter beleid. CDA en PvdA hebben zich voorgenomen het college daar na de vakantie over te informeren, maar kondigen nu al aan dat het zeer op prijs wordt gesteld dat de inhoudelijke ondersteuning van het vrijwilligerswerk wordt voortgezet. Het feit dat er mensen zijn die vrijwillig bezig zijn met scholing, educatie en alles wat daarmee samenhangt, mag niet verloren gaan. Over programma 4.5 merkt hij op dat ook de Veenkoloniën worden genoemd. Het is ongelofelijk belangrijk dat er wordt meegedacht in plaats van tegengedacht. De Veenkoloniën bieden ontzettend veel kansen en daaraan gekoppeld is de glastuinbouw. Iedereen weet dat wat daarmee samenhangt wellicht een kans vormt voor de tuinbouw in plaats van de bedrijven en daar komt hij straks nog op terug.

De heer PETERS merkt op dat de Voorjaarsnota een groot aantal ambities kent en hij heeft dan ook alle waardering voor een college met durf. Hij houdt ervan als er goede ambities worden neergezet, maar tegelijkertijd vraagt hij zich af hoe realistisch die ambities zijn. Bijvoorbeeld als wordt gezegd dat de provincie zich nationaal en internationaal moet profileren, de provincie een voortrekkersrol wil vervullen bij de ontwikkeling van kennis en innovatie rond klimaat en energie en de provincie het initiatief wil nemen bij de ontwikkeling van ruimtelijke vraagstukken rond klimaat en energie, dan zijn dat heel goede ambities en hij steunt het college daarin, maar kan het college deze ook waarmaken? Bij nieuwe beleidsvoornemens wil hij zijn zorg uitspreken. Er staat namelijk dat burgers, organisaties en medeoverheden in een zo vroeg mogelijk stadium moeten worden betrokken bij de voorbereiding en uitvoering van de beleidsprocessen. In de rondvraag heeft spreker al geprobeerd een antwoord te krijgen op de problematiek rondom het TT-circuit. Het college moet dit oppakken, want als deze mensen en organisaties erbij moeten worden betrokken, moet de provincie ook die rol pakken. Bij de intensivering van prioriteiten bij 1.4 staat ook dat er sprake zal zijn van verbetering van communicatie van de provincie in de richting van externe doelgroepen. Dat is wel erg gericht op de zender van informatie, want communicatie is vooral tweerichtingsverkeer. De communicatie speelt ook een rol als het gaat over milieu en klimaat en energie, want behalve mitigatie en adaptatie stelt het college ook participatie voor. Daar staat spreker helemaal achter, maar daarvoor is een grotere bewustwording noodzakelijk. De praktijk is een stuk weerbarstiger dan de theorie en volgens spreker komt de provincie er met communicatie-instrumenten alleen niet. Er zal meer moeten gebeuren en welk budget heeft het college daarvoor? Enkele communicatie-instrumenten bedenken is volgens spreker niet genoeg om die bewustwording op gang te brengen. Hetzelfde geldt voor die bewustwordingscampagne als het gaat om milieuregels richting burgers en bedrijven. Graag ziet hij enige samenhang als het college gedrag van de burgers van Drenthe wil beïnvloeden bij de verschillende onderdelen uit deze programma’s. Bij teveel onderwerpen leest spreker dat burgers van de provincie te horen krijgen dat hun gedrag moet veranderen, maar mensen moeten niet op vijf dagen in de week vijf verschillende boodschappen krijgen, want daar moet wel enige samenhang in zitten. Hoe wordt Energiek Drenthe afgerond nu het Programma klimaat en energie er is? Ten aanzien van wegen en kanalen betrekt hij toch de bestuursagenda erbij die in het college aan de orde komt. Daarin leest hij een aantal dingen. Het CDA wil graag een update zien van de stand van zaken met betrekking tot de vaarweg Erica-Ter Apel. Wat zijn op dit moment de kosten die de provincie voor haar kiezen krijgt? In de bestuursrapportage leest hij ook iets over de fietstunnel Anloo onder de A34 met een behoorlijk bedrag, evenals over wegen en kanalen. Hoe goed of hoe slecht wil de provincie deze hebben? Zou het niet iets zijn om een aantal scenario’s te bedenken, variërend van een uitstekende kwaliteit tot een redelijke kwaliteit, met daaraan gekoppeld een budget, omdat nu wel heel erg inzichtelijk wordt hoeveel geld het gaat kosten, maar waarbij geen rol speelt wat de criteria zijn waaraan een goede weg moet voldoen? Vanmiddag heeft hij een goede presentatie gehad over de Veenkoloniën. Er gebeurt veel in dat gebied en ook hier laat hij een waarschuwing horen, want het is een van de weinige gebieden waarin landbouw op grote schaal mogelijk is. Natuurlijk heeft ook natuur zijn plek nodig, maar hij wil niet dit hele gebied aan natuur en ecologie prijsgeven, maar ook de mensen die het bestaan moeten vinden in de landbouw of andere bedrijven die daaraan annex zijn ook een kans te geven.

De heer HORNSTRA vraagt of de heer Peters kan onderbouwen dat in de Veenkoloniën landbouwgebied verandert in natuurgebied. Gezien de grondprijzen op dit moment kan spreker zich daar niet zoveel bij voorstellen.

De heer PETERS merkt op dat grondprijzen door de markt worden bepaald en niks is meer flexibel dan de markt. Hij sluit aan op datgene wat in de Voorjaarsnota staat en daarin staat het ontwikkelingsperspectief. Daarin worden verschillende onderdelen genoemd, maar het is de afgelopen decennia vaak gebeurt dat er veel naar natuur toe gaat. Dat kan heel goed zijn, maar de afgelopen tijd wordt duidelijk wat de grote waarde van landbouw en de voedselketen is, dus de landbouwgrond moet worden gekoesterd.

De heer HORNSTRA merkt op dat hij hier niet echt van mening over verschilt met de heer Peters. In de Veenkoloniën ligt het primaat bij de landbouw en daar is iedereen het over eens, maar aan de randen van het gebied zal wellicht een deel van de grond naar natuur en recreatie gaan. Er is niemand die ooit heeft beweerd dat van de Veenkoloniën één groot natuurgebied moet worden gemaakt. Spreker denkt dat de heer Peters op dit gebied last heeft van koudwatervrees.

De heer BOMHOF merkt op dat hij de heer Peters bijvalt, want het gaat niet alleen over de Veenkoloniën, maar over Drenthe in zijn geheel, want door bedrijfsgebouwen, woningbouw en robuuste verbindingszones gaat deze provincie steeds meer agrarische grond missen en gezien de mondiale voedselcrisis en de behoefte aan productiegrond is het niet zo vreemd om te suggereren dat er in de Voorjaarsnota best een Drentse visie op dit probleem geformuleerd kan worden. Er kan dan worden gekeken of er in Drenthe, gezien de voedselschaarste, meer kan worden geproduceerd en of de ruime beschikbaarheid van landbouwgronden een onderwerp is voor deze provincie.

De heer HORNSTRA vindt dat geen slecht idee, maar 71% van de grond in Drenthe is landbouwgrond en 3 tot 4% van de bevolking werkt in de landbouw en dit draagt zo’n 5 tot 6% bij aan het brutobinnenlands product van Nederland. Discussie is altijd nodig, maar dat er op dit moment iets bedreigd wordt gaat spreker niet zeggen.

De heer PETERS heeft slechts zijn zorg uitgesproken en deze wordt gevoed doordat in Europa na 2013 de subsidies voor de landbouw zullen wegvallen, dus die ontwikkeling is nodig. Ten aanzien van de corridorstudie heeft hij de vraag wat het college met een dergelijke studie beoogt. Dat is hem niet duidelijk geworden. Die studie gaat veel geld kosten en als niet duidelijk is waarvoor het nodig is, is het moeilijk om daar geld bij te zetten. Hij complimenteert over de voortgang als het gaat over de conceptbeheersplannen Natura2000.

De heer BOMHOF merkt ten aanzien van de corridorstudie op dat het niet duidelijk is wat de meerwaarde ten aanzien van een dergelijke integrale visie is en wat er met de afgeronde corridorstudie wordt gedaan. Hij roept de gedeputeerde op hier het een en ander over te verduidelijken. Op pagina 24 komt spreker het actief provinciaal grondbeleid tegen. Wat wordt hiermee bedoeld? Het thema als zodanig komt in de toelichting niet terug. Waar wordt dan het bedrag van € 100.000,-- aan besteed? In de Begroting 2008 wordt ook iets gezegd over provinciaal grondbeleid en er wordt ook gezegd dat in de eerste helft van 2008 een eerste verkenning wordt voorgelegd aan provinciale staten, maar die hebben de staten nog niet. Wanneer kan hij deze tegemoet zien? Dan is de vraag of het bedrag van € 100.000,-- is bedoeld voor menskracht of voor onderzoeksbudget. Waarom zit deze post de komende jaren niet in het financieel overzicht? Op pagina 24 gaat het over de nieuwe Investeringsnota met betrekking tot verkeers- en vervoersbeleid. Dat is een prima voornemen en hij verzoekt om de diverse geldstromen die voor verkeer en vervoer worden benut helder in beeld te brengen. Het is lastig om dit te onderkennen, zoals de bedragen voor het meerjareninvesteringsprogramma (MIP) en de regiovisie Assen-Groningen. Wat gaat daar nu precies heen en is dat straks terug te vinden in deze nieuwe investeringsnota?

Op pagina 26/27 gaat het over de ombouw van het Meppelerdiep en bij de kosten daarvoor ziet hij een p.m.-bijdrage staan in het Stimuleringsfonds voor de Drentse projecten. Daar blijft het bij. Voor de regionale cofinanciering bereikbaarheid worden geen bedragen genoemd en zelfs geen p.m.-posten. Op pagina 9 van de Voorjaarsnota wordt dit keurig vermeld, maar straks wordt gesproken over het MIP voor de regiovisie en dan wordt er los uit de pols gezegd dat projecten voor het regiopark worden gefinancierd vanuit het Stimuleringsfonds voor Drentse projecten. Op pagina 9 van de Voorjaarsnota staat dit helemaal niet en er staat daar zelfs geen p.m.-post. Het MIP en de regiovisie worden wel genoemd, maar dat wordt niet doorvertaald naar het fonds waar het geld uit zou moeten komen. Dat zou eigenlijk wel moeten, want daarmee krijgt ook het tekort van het Stimuleringsfonds een realistische omvang en daarmee bedoelt hij dat als een aantal posten wel wordt benoemd waaruit zal worden geput, maar dit niet verder wordt aangegeven in de Voorjaarsnota, hij het gevoel krijgt dat het tekort straks een fors stuk groter zal zijn. Op pagina 32 gaat het over het actieplan voor vrijkomende agrarische bedrijven. Moet daar nu weer een actieplan voor komen? Wat is daar de provinciale bemoeienis mee? Waarom gewoon niet simpelweg de vestigingsvoorwaarden verruimen en de gemeenten daarin veel meer vrijheid geven? Daar komt spreker volgende week op terug bij de bespreking van het tussentijds beleid dat wordt gehanteerd door de provincie vanaf het moment dat de nieuwe Wet ruimtelijke ordening (Wro) ingang vindt tot aan de totstandkoming van de Structuurvisie. Op pagina 344 gaat het over waterkwantiteit en waterkwaliteit. Hij vraagt het college wanneer hij het voorstel voor een definitieve aanwijzing van de waterbergingsgebieden tegemoet kan zien.

De heer LANGENKAMP merkt met betrekking tot de Investeringsnota verkeer en vervoer op dat vorig jaar bij de begrotingsvergadering werd aangekondigd dat er een heel andere planningssystematiek zou worden geïntroduceerd omdat het huidige systeem geen prikkel gaf om het probleem op te lossen. Spreker leest nu iets over een nieuwe investeringsnota en zijn vraag is of dit is wat toen werd toegezegd of dat dit heel iets anders is. Als dit wel hetzelfde is, waarom is dit dan uitgesteld? Ten aanzien van de opdracht die wordt gegeven om de spoorlijn van Stadskanaal naar Groningen door te trekken, merkt hij op dat de provincie samen met andere partijen daartoe opdracht zal geven. Spreker heeft ook wel eens gehoord dat de minister de opdracht voor dit onderzoek zou doen. Hoe zit dat? In verband met de aangenomen motie brengt dat aardig wat kosten met zich mee. Spreker vraagt wat de afnemende bevolkingsgroei en mogelijke krimp zal betekenen voor Drenthe in het algemeen. Dit mist hij in het hele verhaal van de Voorjaarsnota. Bij vervoer over water mist hij het kanaal Almelo-Coevorden. Daar was de provincie in de vorige periode heel druk mee en dit stond ook in het Meerjarenprogramma infrastructuur en transport (MIT). Hoe staat het daar nu mee? Bij recreatie en toerisme had spreker gedacht dat er, nu er bij de Stichting Marketing Drenthe een nieuwe directeur en meer nieuwe mensen komen, ook vanuit het college een voorstel zou komen om de kosten die gepaard gaan met de organisatie zelf op te hogen of de € 300.000,-- die er nu voor staat op te hogen tot € 450.000,--. Denkt het college daaraan of verwacht het college daartoe suggesties vanuit de staten?

De heer MEDEMBLIK merkt op dat omgevingsbeleid kernbeleid van een provincie is. Het gaat om de inrichting van Drenthe en het beheer van de infrastructuur. Het nadenken over landbouw, natuur en wonen staat volgens hem centraal. Het is wel opvallend dat in de inleiding omgevingsbeleid als laatste onderwerp van aandacht wordt genoemd. Vanuit verschillende taakdiscussies, uitmondend in diverse rapporten, ziet hij een sterkere focus op omgevingsbeleid in de loop van de jaren. De vragen en opmerkingen van spreker richten zich vooral op programma 3 over ruimte en bereikbaarheid en voor een klein deel op de programma's 4 en 5 over leefomgeving. Binnen de programma’s gaat veel gebeuren, er is veel nieuw beleid en de nieuwe Wro staat volgende week op de agenda van deze commissie. Dit zal gevolgen hebben voor de wijze waarop de staten invloed hebben op omgevingsbeleid in Drenthe. De opmerkingen daarover parkeert spreker voor de vergadering van volgende week. Qua taakinvulling geeft hij een aantal onderwerpen aan die wat hem betreft de aandacht verdienen, zoals de rol en taken van de provincie, het peilbeheer en het beheer van wegen en kanalen. De vraag is of die uitvoeringstaken echt bij de provincie horen of dat de provincie een beleid moet neerzetten waarbij de uitvoering ook door een ander kan worden gedaan.

Ten aanzien van de snelwegpanorama's hoopt hij dat dit vanuit het perspectief van veiligheid wordt onderzocht. Zo niet, dan kan hij het resultaat van het onderzoek al geven, want dit wordt significant anders beleefd en dat is zo verschillend dat hiervoor uiteindelijk geen beleid kan worden ontwikkeld. Bij 3.1 bij het kadertje staat de term Actie provinciaal grondbeleid en dat komt eigenlijk uit het niets naar voren. Het kan zijn dat hij bij vorige discussies daar iets over heeft gemist, maar in de tekst daaraan voorafgaand vindt spreker geen onderbouwing of aanleiding daarvoor. Als met grondbeleid wordt bedoeld dat de provincie een integrale kijk heeft op taken die te maken hebben met functietoekenning aan grond en de provincie daarin vanuit een overkoepelende kijk mee acteert, dan vindt spreker dat erg belangrijk. Door breder naar functietoekenning te kijken, wordt het flexibeler en kunnen er sneller besluiten worden genomen. Wat wordt nu precies met grondbeleid bedoeld? Op dezelfde pagina staat onder het kopje Regie op en betrokkenheid bij ruimtelijke ontwikkelingen een tekst die hem uit het hart is gegrepen. Een proactieve houding vraagt om een bepaald type medewerkers. Het is nodig om een gezonde dosis ondernemingsgeest te bezitten en een vastbijtende houding te hebben om samen met anderen de visie tot een prachtresultaat om te zetten. Hij is ervan overtuigd dat juist binnen het provinciehuis die kennis en kunde aanwezig is, maar het moet ook daadwerkelijk worden doorgezet. Draagvlak vanuit management en organisatie is onmisbaar en hij hoopt dan ook dat het bedrag van € 100.000,-- voor die elementen wordt ingezet. Waarom gebeurt dit vanuit de verkeers- en vervoersmiddelen? Spreker gaat ervan uit dat dit voor het totale omgevingsbeleid geldt. Ten aanzien van het regiospecifieke pakket (RSP) zit er in de Voorjaarsnota een beginnende concretisering van de RSP-gelden. Hij heeft al eerder zijn tevredenheid uitgesproken over dat wat er uit de onderhandelingen is gekomen. Het is mooi om te zien dat er nu ook concreet een begin van invulling aan wordt gegeven. Er gaat echt wat gebeuren. Zo zijn er vier hoofdthema's, zoals het verbeteren van de bereikbaarheid van Groningen en Assen, het verbeteren van de bereikbaarheid van Coevorden en Emmen en de integrale gebiedsontwikkeling Assen en het centrum. De cofinancieringsgelden noemt hij maar even niet, maar het zijn wel indrukwekkende bedragen. Hij ziet de uitwerking van de gezamenlijke opgaven dan ook graag tegemoet. Zoals aangegeven ontvangt hij die mogelijk voor het zomerreces. Ten aanzien van het Programma klimaat en energie worden ambitieuze doelstellingen in dit programma opgenomen. Dit programma staat later op de agenda van deze commissie en zijn collega Van Berkum zal daar dan opmerkingen over maken en voorstellen voor doen. Regie gaat hand in hand met handhaving. Dat is een populair en belangrijk onderwerp. Hij is daar thuis na een aantal jaren ook achter gekomen. De ketenbenadering spreekt hem aan. Sporadische interventies of individuele behandeling/benadeling wordt dan beter voorkomen. Een bewustwordingscampagne hierin is onmisbaar. Spreker weet niet of notoire wetsovertreders hierdoor worden bekeerd, maar de overheid moet wel duidelijke signalen afgeven qua normstelling. De Agenda van de Veenkoloniën en de oriëntatie die daarin voorkomt, namelijk van oost naar west, heeft zijns inziens gevolgen voor de agenda. Zal daar een nieuwe agenda voor ontstaan? Toerisme, wonen en landbouw blijven volgens hem dan ook belangrijk, maar het gebied waar het over gaat zal gevolgen hebben voor de agenda. Komt er dan een hernieuwde en actuele Agenda voor de Veenkoloniën?

De heer BAAS beantwoordt de vragen van de heren Westerhof en Peters met betrekking tot communicatie. Dat is een buitengewoon belangrijk onderwerp, waarbij inderdaad geen vijf verschillende signalen naar de samenleving toe moeten. Op dat onderwerp komt spreker op 18 juni 2008 terug, omdat het dan op de agenda staat.

De heer BOMHOF heeft gevraagd waarom de heer Baas de vraag waarom de bijdragen voor de ombouw van het Meppelerdiep, regio, cofinanciering, bereikbaarheid en de projecten die in het regiopark zitten en die mede uit het Stimuleringsfonds zullen worden bekostigd, niet in het Stimuleringsfonds Drentse projecten is aangegeven. Dat was toch een duidelijke vraag met betrekking tot financiële aspecten?

De heer BAAS antwoordt dat bij de keersluis Meppelerdiep staat aangegeven dat het een p.m.-post is en dat moet een p.m.-post blijven. Op dit moment kan hij nog niet alle kaarten op tafel leggen, want dat zou heel onverstandig zijn. De heer Bats zal deze vraag verder beantwoorden.

De heer MUNNIKSMA antwoordt dat de heer Westerhof heeft vastgesteld dat in deze nota het toerisme bungelt. Als hij terugkijkt naar wat de afgelopen tijd in de statenzaal aan de orde is geweest en ook de positieve opmerkingen die de heer Westerhof toen voor de aanpak van recreatie en toerisme had, dan weet spreker zeker dat de toeristische sector er in Drenthe niet bij bungelt. Een ander punt dat ook door anderen naar voren is gebracht is dat er de komende tijd zal worden gewerkt aan agrarische structuurversterking, maar ook wat er gedaan gaat worden met vrijkomende agrarische bedrijven. Het is bijvoorbeeld relevant op het moment dat er wordt gepraat over de robuuste ecologische verbindingszone. Hoe speelt de provincie daarop in? Het college wil goed kijken welke Europese subsidies daarbij betrokken worden en wat er gedaan kan worden met ILG-middelen, maar wat moet de provincie eventueel ook zelf cofinancieren. Over dat laatste komt de provincie met nadere plannen. De heer Slagter heeft een aantal opmerkingen gemaakt over de spin-off van waterrecreatie. Het lijkt spreker heel goed om de komende tijd te volgen wat er gebeurt in de omgeving van Erica-Ter Apel rondom turfvaart en toervaart, om dan te zien welke spin-off dat heeft naar de omgeving, al was dat alleen maar om een nadere discussie over een Oranjekanaal nog beter te kunnen voeren. De heer Hornstra heeft een voorzet genomen op groenblauwe diensten en de relatie naar het Amerdiep. De provincie zoekt inderdaad naar oplossingen om over een langere termijn afspraken met boeren te kunnen maken over het goed beheren van het blauw en groen in het gebied. Daar zullen goede afspraken over moeten worden gemaakt die ook voor boeren in een marktconforme omgeving goed zijn en die aansluiten bij de investeringsbehoeften van ondernemers ter plekke. In dat geval kunnen niet te korte afspraken worden gemaakt. Spreker vindt het leuk te constateren dat de heer Peters positief was over de aanpak rondom Natura2000 en dat de heer Hornstra zei dat daar zorgvuldig mee moet worden omgegaan. Spreker hoopt deze beide vragen in de komende tijd in positieve zin te kunnen beantwoorden. Over de Veenkoloniën is er net een presentatie geweest en hij beseft zich dat toen dat project is gestart, de Veenkoloniën een gebied was waar een aantal problemen aan de orde was. Toen kromp het daar al en tegelijkertijd is geprobeerd om daar perspectief voor te geven. Krimp is daar altijd al een thema geweest. Kennelijk is de presentatie niet 100% goed geweest, maar spreker meent wel te hebben gezien dat sociale elementen ook bij de Veenkoloniën een rol gaan spelen. Er werden zelfs twee portefeuillehouders op een aantal momenten genoemd en deze hebben voor een deel ook te maken met sociale en educatieve elementen in de Veenkoloniën. Er is door de heer Medemblik ook gevraagd of de agenda bijgewerkt wordt. Het boekje dat na afloop van de presentatie is uitgereikt is de bijgewerkte Agenda voor de Veenkoloniën.

De heer HORNSTRA wijst erop dat er in het schema het begrip Sociale structuur stond en dat heeft spreker verfijnd tot een aantal andere dingen. Spreker heeft het begrip Krimp en de begrippen Zorg en Vergrijzing genoemd. Deze elementen zijn rondom de discussie over de Veenkoloniën nog niet heel expliciet naar voren gekomen. Dat heeft spreker met een brochure van de PvdA wel in kaart gebracht en daar ook wat voorstellen over gedaan hoe daarnaar gekeken kan worden. Dat element zat niet in deze presentatie en voor zover spreker weet is dat nog nooit expliciet in andere voorstellen naar voren gekomen. Kan op een of andere manier over die vraag, en natuurlijk ook de oplossing, worden nagedacht?

De heer MUNNIKSMA heeft goede nota genomen van de toelichting van de heer Hornstra op dit punt. De landbouw zal in de Veenkoloniën hét perspectief moeten krijgen. Er was enige discussie over andere claims in dat gebied. Natuurlijk blijft er ook enige claim in dat gebied rondom recreatie in en rondom de stedelijke gebieden, maar de Veenkoloniën zijn voor spreker toch het gebied waar de landbouw volop vooruit zou moeten kunnen gaan op een ruimtelijk verantwoorde manier. De heer Hornstra heeft mede namens het CDA al een voorzet gegeven op een vervolg op het symposium over weidevogels. Aan de ene kant moet er meer worden gefocust op waar echt de problemen liggen rondom de weidevogels en aan de andere kant is tegelijkertijd het netwerk van vrijwilligers ook voor spreker uitermate belangrijk, want zij nemen de provincie heel veel werk uit handen en stralen betrokkenheid van de samenleving bij de natuur uit.

De heer PETERS merkt op dat de heer Hornstra ook een voorschot heeft genomen op de financiën. Zegt de heer Munniksma ook toe dat hij van plan is om daaraan zijn steun te geven?

De heer MUNNIKSMA heeft alleen maar gehoord dat de heer Hornstra een aantal positieve opmerkingen wil wijden aan weidevogels en als dit eventueel met een financiële claim gepaard gaat, dan zal spreker daar op dat moment een passend antwoord op geven.

De heer HORNSTRA antwoordt dat de PvdA dat langs formele weg kan doen door een motie in te dienen bij de Voorjaarsnota. Het gaat er spreker om dat er een bedrag in de Begroting komt alleen voor dat onderdeel van ondersteuning van vrijwilligers en niet het hele beleid, want daar komt spreker nog uitvoerig op terug en dan gaat het om heel andere bedragen.

De heer MUNNIKSMA antwoordt dat de middelen die in het kader van het Provinciaal meerjarenprogramma (pMJP) beschikbaar zijn, zodanig zijn dat er ook vrijwilligersclubs ondersteund kunnen worden voor dit werk. Dat kan alleen niet onbeperkt, dus in de meeste gevallen zullen dit soort subsidieverzoeken positief worden opgepakt, maar omdat de heer Hornstra waarschijnlijk extra geld claimt, kan spreker daar geen antwoord op geven. De Voorjaarsnota gaat vooral om intensiveringen van bestaand beleid en in het kader van het bestaande beleid is het mogelijk om vrijwilligersprojecten te financieren op dit terrein. In de afgelopen minuten heeft spreker zitten worstelen met betrekking tot de vragen over grondbeleid. Ten aanzien van vrijwillige kavelruil en het gehele Kavelruilproject voert deze provincie een zo flexibel mogelijk en actief grondbeleid. Daarbij wordt geprobeerd om zo flexibel mogelijk met de middelen om te springen, zodat dit handen en voeten kan krijgen. Over snelwegpanorama’s kan verschillend worden gedacht, maar spreker weet dat het rijk nogal aandacht schenkt aan mooie panorama’s, soms richting het stedelijk gebied en soms richting het hele mooie landelijke gebied.

De heer BATS antwoordt dat de provincie met betrekking tot de N34 nog op schema ligt. In de reguliere rapportages zal het college daarop terugkomen en dan kan de heer Slagter het college en Rijkswaterstaat volgen om te kijken of de dingen goed worden gedaan. Ten aanzien van Ees merkt spreker op dat voor degenen die denken dat met veel haast een aantal beslissingen moet worden genomen, de provincie nog steeds voorop loopt in de planvorming. Ten aanzien van Zuidwest-Drenthe merkt hij op dat de corridorstudies vooral te maken hebben met de kansen en de uitdagingen die er in de zuidelijke regio liggen. Voor Zuidwest-Drenthe heeft het college in de afgelopen periode ook heel specifiek aandacht gevraagd, niet alleen met betrekking tot de A28, maar ook ten aanzien van de diepkeersluizen. Collega Baas zei terecht dat de p.m.-post voor de diepkeersluis in het Meppelerdiep vooral heeft te maken met de onderhandelingspositie die de provincie richting rijk, provincie Overijssel en de dorpen en steden in de omgeving van die sluis heeft. Vorige week is een motie aangenomen door de staten met betrekking tot die diepkeersluis en deze heeft het college als steun in de rug ervaren. Eigenlijk zou spreker nog een stapje verder willen gaan dan die motie en alleen binnen eigen regio willen kijken of die gelden beschikbaar zijn voor de meest optimale variant. Dat zit in die p.m.-post, maar spreker gaat er nog geen bedragen bij noemen, want anders gaan andere partners comfortabel achterover leunen. Spreker is als regio van mening dat de staatssecretaris de toegezegde € 42 miljoen vrij moet maken voor de meest optimale variant en dan wordt de discussie over de gelden zoals in de motie verwoord, een tikkeltje makkelijker. Daarmee geeft spreker aan dat de ambitie zoals die in de motie is neergelegd nog wat verder gaat dan zoals deze hier is verwoord.

Mevrouw SEINEN merkt op dat die motie de vorige keer ook zo is besproken, want het is namelijk de bedoeling dat de verschillende partijen ook in hun partijlijn proberen te bewerkstelligen dat de staatssecretaris in beweging komt en daadwerkelijk de middelen, een bedrag van € 42 miljoen, daarvoor beschikbaar stelt.

De heer BATS antwoordt dat die lobby op dit moment reeds in gang is gezet, dus dat op het meest optimale model zal worden ingezet. De aandacht voor Zuidwest-Drenthe is er dus. Ten aanzien van de A37, de A7 en de situatie van Hoogeveen merkt spreker op dat wat het college wil, is inzicht krijgen in de kansen van die regio op het terrein van verkeer en vervoer, de economische slagkracht en de ruimtelijke ordening. Ten aanzien van de vraag wat er zich qua verkeersveiligheid in de landbouw afspeelt en wat de consequenties daarvan zouden kunnen zijn, antwoordt spreker dat het college daar op dit moment mee bezig is. In maart 2008 heeft spreker een bijeenkomst bijgewoond van een koepelorganisatie die zich vooral met dat grote verkeer bezighoudt. Daar is ook een aantal dilemma's gedeeld en de vraag is gesteld wat er moet gebeuren, want het wordt steeds gevaarlijker op die smalle wegen. Moeten er rijbewijzen worden ingelast of certificering en bekentekening? Ambtelijk is op dit moment een aantal onderzoeken in voorbereiding en daar heeft het rijk ook een eigen visie op. In de achterban hebben ook niet alle partijen daar eenzelfde beeld bij, maar het college zal met een visie daarop komen, want de zorg wordt door het college met de staten gedeeld. Hij is blij met de opmerking over de steun voor het regiovisiegebied als economisch te ontwikkelen regio. Dat vindt het college erg belangrijk en vooral het nationaal stedelijk netwerk Assen-Groningen kan een economische impuls krijgen. Daarvoor heeft het college meer instrumenten nodig dan alleen wegen, trams, treinen en vliegtuigen. Het CDA vraagt of het college kan waarmaken wat er in dit programma wordt neergelegd. Dat is de Saksische insteek en de vraag is of heel goed is doordacht of alles één op één aan zijn eind is te brengen. Het Amsterdams model kijkt naar vergaande visies en pakt aan en begint. Dit college heeft gekozen voor een middenweg. Er zijn flinke ambities met betrekking tot verkeer en vervoer en economie, maar ook Europees wil dit college zeker de slag maken en heeft gekeken of het haalbaar blijft. Altijd zal het risico blijven bestaan dat er om welke reden dan ook stijging van dieselprijzen is en kunnen er ook andere dingen gebeuren. Toch is er bewust voor gekozen om in Drenthe het Amsterdamse model te introduceren. Op pagina 23 is te lezen dat er ten aanzien van wegen en kanalen een nieuwe investeringsnota wordt aangekondigd en daarin zal de update van meer praktische projecten worden opgenomen. Deze nota is onderweg en wordt opgesteld volgens dezelfde systematiek, maar de ambities in de beleidscyclus zijn wel ietwat aangepast. Het college wil dit afrekenbaarder maken, maar de investeringsnota is een nieuwe investeringsnota voor een nieuwe periode op basis van de oude financierings- en processuele criteria.

De heer LANGENKAMP vraagt op de planningssystematiek hetzelfde blijft. Vorig jaar zei de gedeputeerde namelijk dat het te weinig prikkels gaf om daadwerkelijk de problemen op te lossen. Hoe gaat het college dit dan op een andere manier plannen?

De heer BATS antwoordt dat in het voorliggende stuk de nieuwe prikkels staan verwoord. In de tussentijd moet er vooral voor worden gezorgd dat alle ambities die in de afgelopen jaren door de voorgaande colleges zijn neergelegd, beheerd blijven worden. In de vorige vergadering vroeg het CDA dan ook terecht om inzichtelijk te houden wat er gebeurt. Met die nieuwe investeringsnota zijn de ambities voor de komende jaren neergelegd, maar wordt ook geprobeerd om alle zaken die goed beheerd en beheerst moeten worden inzichtelijk te houden. De prikkels liggen in dit type documenten. De VVD vroeg wat de meerwaarde is van een corridorstudie. De meerwaarde is om een brede focus te krijgen op een regio waar meer uitdagingen liggen dan dat er nu worden gebruikt, namelijk op het terrein van economie, verkeer en vervoer en op het terrein van ruimtelijke ordening. In die investeringsnota wordt helder in beeld gebracht wat waar naartoe gaat en dat is absoluut de bedoeling van het college. Het is ook de plicht van het college om de staten hun controlerende taken goed te kunnen laten uitoefenen. Net als het regiospecifiek pakket met betrekking tot de Zuiderzeelijn, heeft de p.m.-post voor de keersluis in het Meppelerdiep simpelweg te maken met de onderhandelingspositie die de provincie nog niet weg wil geven. De relatie met het MIP is niet al te moeilijk te leggen.

De heer BOMHOF merkt op dat als dit als projecten in het Stimuleringsfonds als p.m.-posten wordt opgenomen, net als de regionale cofinanciering bereikbaarheid, er een beeld zal ontstaan aan wat er nog aan bedragen uit zal gaan. Dit staat er nu niet in, er is al een redelijk tekort en als de prognose doorgaat zal het duidelijk zijn dat dit tekort groter wordt.

De heer BATS antwoordt ten aanzien van de spoorlijn Emmen-Groningen dat de staatssecretaris voornemens is een netwerkanalyse te laten verrichten op die regio. In de tussentijds heeft hij een voorlopige conclusie gezien van professor Oosterhaven, die zich ook tegen de spoorlijn aan bemoeit, en met goede gronden omdat dit namelijk de doorverbinding is naar Groningen en met dat onderzoek is de professor al bezig. Zijn eerste conclusies waren niet onverdeeld positief over de haalbaarheid van een dergelijke spoorlijn. Spreker moet die conclusies nog zorgvuldiger bestuderen. Voordat spreker het document naar de staatssecretaris doorstuurt als onderlegger voor haar onderzoek, denkt spreker dat het verstandig is dit eerst ook met de staten te delen. Met betrekking tot de betalingskwestie houdt het college een deel binnen het budget voor de doorverbinding Emmen-Duitsland en een deel heeft spreker in reserve nodig omdat hij niet exact weet wat de staatssecretaris echt zal bijdragen. Als de netwerkanalyse een beperkte scan is, dan zou dat wel eens onvoldoende kunnen zijn om uitvoering te kunnen geven aan de motie en dat wil spreker goed helder zien te krijgen. Waar is het kanaal Almelo-Coevorden gebleven? Kennelijk is deze door de staten in de vorige periode weggegeven aan stedelijke bereikbaarheid, maar niets staat de staten in de weg om het voor de komende jaren te agenderen. Het college heeft alleen afgesproken dat er op alle dossiers geprobeerd wordt om te focussen en speerpunten te bepalen, ambities neer te leggen en niet alles tegelijk te doen.

Mevrouw KLIP antwoordt ten aanzien van milieuvriendelijk bouwen en de zonnecellenfabriek, dat het antwoord op die vraag in de Milieu-, klimaat- en energienota staat. Wat betreft de ondergrond gekoppeld aan een Geopark, begrijpt spreekster dat dit wellicht abracadabra is. De heer Westerhof wil een schets van een dergelijk park, maar zover zijn deze plannen nog niet gevorderd. Een bekend voorbeeld van een dergelijk Geopark is de Eiffel en zo’n Geopark is eigenlijk alleen maar een marketingconcept waarbij aandacht wordt gevraagd voor alle bijzondere geologische en archeologische waarden in de hoop op die titel toeristische en recreatieve ontwikkeling een extra steun in de rug te geven. Dat kan niet zomaar van bovenop worden opgelegd en is geen stempel met allerlei beperkingen. Alle inwoners van een dergelijk gebied zullen het ermee eens moeten zijn en het een meerwaarde moeten vinden, dus dit wordt onderzocht en of het zover komt is iets waar zij bij de staten mee zal terugkomen. De heer Peters stelt een aantal vragen over het Klimaat- en energieprogramma en of deze provincie de voortrekkersrol gaat waarmaken. Spreekster antwoordt daarop bevestigend en kan een aantal voorbeelden noemen waarin deze provincie zich duidelijk onderscheidt. Dat het een ambitieuze nota is en dat het college daarbij samen met de staten de vinger aan de pols moeten houden, is iets waar zij het mee eens is. Een portefeuillehouder zonder ambities is echter ook niet goed. Ten aanzien van de regierol van de provincie met betrekking tot het TT-circuit heeft de provincie die rol al een tijd, waarbij de provincie probeert partijen gezamenlijk aan tafel te krijgen. Dat lukt niet altijd even goed, maar daar gaat de provincie mee door. Aan de andere kant is het wel zo dat hoe teleurstellend de uitspraak van de Raad van State ook is, er wel een scheiding van machten is in dit land en de wetgevende en rechtsprekende macht moeten niet via zo’n traject met elkaar worden verbonden. Spreekster twijfelt er niet aan dat dit ook niet de bedoeling is, maar de regierol pakt de provincie met gepaste mate op. Communicatie wordt door de heer Peters aan een aantal aspecten van klimaat en energie gekoppeld. Spreekster is het ermee eens dat samenhang moet worden bewerkstelligd en is het er ook mee eens dat communicatie tweerichtingsverkeer is en als dit wordt gekoppeld aan de Energienota dan is te zien dat daarvoor allerlei verschillende middelen worden ontwikkeld. De provincie is dus niet alleen maar op pad met het opgeheven vingertje, maar wil partijen ook verleiden om hier iets mee te gaan doen. De afronding van Energiek Drenthe hoort thuis bij agendapunt 9. Dat treft de commissie dan ook aan in de nota, het college is ermee bezig en aan het einde van dit jaar is dat klaar. Voorzichtigheidshalve geeft spreekster aan dat dit begin volgend jaar bij de commissie op tafel ligt. De bergingsgebieden zijn nog niet gereed, het college werkt op dit moment

aan de plan-MER en direct na de vakantie ligt dit voorstel bij het college op tafel. Het peilbeheer is in Drenthe gekoppeld aan de bevaarbaarheid van de kanalen en in het kader van de nieuwe Waterwet vindt op dit moment een discussie plaats over waar dat peilbeheer thuishoort. Moet dat naar de waterschappen? Er zitten voor- en nadelen aan vast. In het licht van de nieuwe Waterwet en het provinciaal belang zal spreekster daarop terugkomen wanneer de besluitvorming er rijp voor is.

Mevrouw HAARSMA antwoordt ten aanzien van de corridorstudie dat daar al het nodige over is gezegd door de heren Munniksma en Bats. Als het gaat over de corridorstudie, dan is dit bij uitstek een doel van de provincie om haar bovenlokale rol vorm te geven. Iedereen kent de A37 en de verbinding en het gebied ligt er nog maagdelijk bij. De dynamiek van deze weg is groot en er komen dagelijks aanvragen bij van gemeenten om ontwikkelingen mogelijk te maken. Als het gaat over snelwegpanorama's en over verrommeling van snelwegen, dan is dit een kans en mogelijkheid om hier niet de ontwikkeling te laten plaatsvinden die de provincie liever niet ziet. Als zodanig moet de commissie deze corridorstudies zien, namelijk in het kader van de nieuwe Wro. Daar moet proactief mee worden omgegaan en het is wel degelijk een provinciaal belang. De heer Bomhof heeft gevraagd naar het bedrag van € 100.000,-- als het gaat om de intensivering van de Wro. Ook dat heeft nadrukkelijk te maken met rol en taak van de provincie als regisseur. Die komt nadrukkelijker in beeld en het betekent gewoon dat de provincie wat handgeld nodig heeft. De afdeling Ruimtelijke Ontwikkeling is de armste afdeling in dit huis en heeft geen enkel budget. Als de provincie onderzoek wil doen en snel en proactief wil handelen, dan is er wel wat handgeld nodig en de knip is nu leeg. Daarom is dit bedrag van € 100.000,-- nodig. Ten aanzien van het grondbeleid is in de Voorjaarsnota PLUS de opmerking gemaakt dat medio 2008 een studie zou verschijnen aangaande het grondbeleid. Ambtelijk wordt er op dit moment erg op gestudeerd of er wel of geen actief grondbeleid in Drenthe moet worden gevoerd. Er wordt ook nadrukkelijk bij andere provincies gekeken wat de voor- en nadelen zijn. De vraag is ook of provincies wel of niet bereid zijn risico's te nemen. Spreekster verwacht dat in september/oktober deze ambtelijke studie zal zijn afgerond.

TWEEDE TERMIJN

De heer MEDEMBLIK snapt dat de heer Bats bereid was het bedrag van € 100.000,-- beschikbaar te stellen vanuit verkeers- en vervoersmiddelen. Hij heeft voldoende materiaal om zich voor te bereiden op de algemene behandeling van de Voorjaarsnota waar het gaat om omgevingsbeleid.

De heer PETERS merkt ten aanzien van de Investeringsnota wegen en kanalen de vraag op of de provincie om een 6 of om een 9 gaat. Wat voor kwaliteit weg wil het college nu eigenlijk? Het is jammer dat de gedeputeerde hier pas volgende week op terugkomt. Daarmee wordt versnippering kenbaar, want de portefeuillehouder is verantwoordelijk voor zijn of haar beleid en dat betekent ook verantwoordelijkheid voor de communicatie met de burgers. Het is jammer dat ineens communicatie als containerbegrip naar een gedeputeerde gaat en vragen daarover pas volgende week in een commissie worden beantwoord.

De heer WESTERHOF merkt op dat toen mevrouw Klip het Eiffelpark noemde, hij ineens snapte waar dit over ging. Het kwartje is dus bij spreker gevallen. Op zijn vraag over asbest heeft hij nog geen reactie, evenals de digitalisering in relatie tot de hoeveelheid papier die de provincie produceert. Hij steunt de opmerking van de heer Peters over communicatie, want daar dient iets over te worden gezegd.

De heer LANGENKAMP heeft een vraag gesteld over de kosten van het bureau van de Stichting Marketing Drenthe en hij had een vraag over de krimp van de bevolking en waarom daarover in de Voorjaarsnota niets wordt gezegd.

De heer BAAS antwoordt dat communicatie als één hoofdstuk op de agenda is gezet, hoewel dat voor meerdere portefeuillehouders geldt. Dat het een min of meer procesmatig verhaal is, is duidelijk en de vragen die daarover zijn gesteld komen volgende week zeker aan de orde.

De heer BATS antwoordt dat het college gaat voor een 9, maar er is rekening te houden met landelijke normen voor de aanleg van wegen. Eenduidige herkenningskenmerken (EHK) en de kwaliteit van de wegen worden landelijk geregeld en die norm zal het college strak blijven hanteren.

De heer MUNNIKSMA antwoordt dat de meerkosten van Marketing Drenthe in het kader van de organisatieopbouw in de Begroting van de provincie worden gedekt. Er wordt de staten dus niet om meer geld gevraagd.

Mevrouw KLIP is het eens met de heer Peters dat communicatie onderdeel is van alle verschillende programma's en projecten en dat het geen sticker is die er op moet worden geplakt, maar dat het integraal onderdeel is van beleid dat op een bepaald terrein wordt gevoerd. Aan de andere kant is er heel specifiek programma 1 en dat is zo overkoepelend dat de heer Baas daar volgende week op terugkomt, maar spreekster heeft in haar beantwoording in ieder geval geprobeerd recht te doen aan de visie van de heer Peters en daar is zij het mee eens.

De heer BAAS merkt met betrekking tot de vraag van de heer Westerhof over inventarisatie van asbestdaken op dat in de Voorjaarsnota een programma zit om asbestdaken die er nog zijn veilig te verwijderen. Die daken moeten dus zo spoedig mogelijk verdwijnen en daar is budget voor.

Mevrouw HAARSMA antwoordt ten aanzien van het woord "krimp" dat door de heer Langenkamp wordt gemist, dat volgende week het omgevingsbeleid aan de orde is en daarin komt de krimp volledig aan snee.

De VOORZITTER concludeert dat de Voorjaarsnota als B-stuk in de vergadering van de staten zal worden behandeld.

**7. Brief van gedeputeerde staten van 29 mei 2008 over haalbaarheidsstudie bevaarbaar maken Oranjekanaal**

De heer BALTES merkt op dat op 14 november 2007 de motie om onderzoek te doen naar het opnieuw bevaarbaar maken van het Oranjekanaal is aangenomen. Het onderwerp leeft en is de afgelopen tijd weer in de publiciteit geweest. Er bereiken hem veel reacties, veel positieve en een aantal kritische. Het lijkt hem goed deze discussie in het juiste perspectief te plaatsen. Hoe zat dit ook al weer in november? Het was voor de VVD duidelijk dat dit onderwerp geen gelopen koers was. De sterren stonden niet onverdeeld gunstig en de kosten waren hoog. Een eerste schatting van de Grontmij bedroeg € 65 miljoen. Ook in november was bekend dat er diverse andere projecten waren waar het Oranjekanaal eventueel mee zou moeten wedijveren. Eventuele beschikbare middelen vanuit ILG of pMJP zijn beperkt voor dit doel vanwege het enorme aanbod aan projecten dat ook al een beroep doet op deze fondsen. Heel nadrukkelijk heeft spreker in zijn bijdrage toen gesteld dat naast de kosten ook de maatschappelijke baten in beeld moesten worden gebracht. Hij wilde een afgewogen besluit kunnen nemen en hij was zich ervan bewust dat indien uitsluitend op de investeringskant en mogelijke knelpunten zou worden gefocust, de uitkomst bij voorbaat vast zou staan. Vanuit die overweging heeft spreker de motie ingediend en aangedrongen op een maatschappelijke kosten-batenanalyse. Hij wilde antwoord op de vraag welke impact het opnieuw bevaarbaar maken heeft en welke impulsen er mogen worden verwacht op het gebied van recreatie en toerisme, regionale economische ontwikkeling, werkgelegenheid, waterkwaliteit, waterberging, wonen aan het water en de aantrekkelijkheid van de provincie als geheel. In ieder geval een serieuze poging om te kijken of deze zogenaamde Parel van Drenthe verder tot ontwikkeling zou kunnen worden gebracht. Voor de goede orde merkt hij op dat deze motie destijds statenbreed is aangenomen. Aan de orde is wat hem betreft niet de vraag of op dit moment € 65 of € 70 miljoen zal worden geïnvesteerd in het Oranjekanaal, maar aan de orde is het uitvoeren van een onderzoek dat duidelijk moet maken of er inderdaad kansen liggen. Alleen dan kan er daarna discussie plaatsvinden of tot uitvoering of nader onderzoek wordt overgegaan. Pas dan vindt er discussie plaats over de vraag

wanneer dat wordt gedaan en in welk tempo. Overigens, ook als mocht blijken dat het een kansloze missie betreft is er in ieder geval op dat front duidelijkheid, maar dan moet het onderzoek wel worden uitgevoerd. Naar nu blijkt is dat niet gebeurd. De gedeputeerde heeft nu besloten tot een quick scan, die naar zijn mening een halve quick scan behelst. Zoals hij uit de beleidsbrief kan opmaken, ligt de focus op de kosten en het ontbreken van rijkssubsidie, maar over maatschappelijke baten wordt met geen woord gerept. Argumenten om iets niet te doen zijn op zich juist, maar incompleet en zeer eenzijdig. Spreker heeft de volgende vragen aan de heer Munniksma. Waarom heeft de gedeputeerde eigenhandig besloten een quick scan in plaats van een maatschappelijke kosten-batenanalyse uit te voeren? Daarmee legt de gedeputeerde een duidelijke wens van de staten naast zich neer. Waarom heeft de gedeputeerde in diezelfde quick scan op geen enkele wijze de maatschappelijke baten in beeld gebracht? Heeft de gedeputeerde onderzocht of er Europese middelen beschikbaar zijn? Heeft de gedeputeerde naar aanleiding van de aanwezigheid van de drijvende waterweegbree de mogelijkheden van ontheffing onderzocht? Graag hoort spreker het standpunt van de overige fracties ten aanzien van het voorstel van de gedeputeerde.

De heer PETERS volgt de lijn van de VVD. In het verslag van de toenmalige statenvergadering in december 2007 is te lezen dat de gedeputeerde zich niet zal verzetten tegen een maatschappelijke kosten-batenanalyse en kennelijk is de gedeputeerde nu van mening veranderd. Spreker is nieuwsgierig waarom en hij vindt ook dat de gedeputeerde zich er met een quick scan gemakkelijk vanaf lijkt te maken. Spreker heeft de indruk dat de staten met een bedrag van € 70 miljoen worden afgeschrikt. Wat spreker betreft ligt er gewoon een motie die moet worden uitgevoerd.

De heer WESTERHOF merkt op dat hij vorig jaar november is geïnformeerd door de Milieufederatie over een onderzoek in opdracht van de provincie naar vervolginvesteringen waardetoename door provinciale investeringen in water. Daaruit bleek dat de investeringen van de provincie van jaarlijks € 29 miljoen een bedrag van € 140 miljoen vervolginvesteringen en waardetoename betekenen. Nog nooit was ondernemen zo aantrekkelijk in Nederland en wie niet investeert in water is een dief van eigen portemonnee. Het Oranjekanaal is vele malen langer dan het kanaal Erica-Ter Apel, zodat de investering per kilometer vaarweg vele malen goedkoper is dan de genoemde route. Het bedrag van € 70 miljoen moet dus wel in de goede context worden gezien. In de Drentsche Hoofdvaart komen sinds enkele jaren weer rivierkreeften, de prik, jachtwinde en roodblei voor. Ook treft hij vele planten aan die lange tijd waren verdwenen of daar nooit voorkwamen. De natuur heeft zich ontwikkeld door de cultuurontwikkeling van de mens. Bijzondere soorten hoeven daarom geen gevaar te lopen door een bevaarbaar Oranjekanaal. Sterker nog, er zullen nieuwe soorten bijkomen en bepaalde soorten kunnen zich verder ontwikkelen omdat er steeds nieuw water beschikbaar is. In de praktijk zal blijken dat bevaarbaar maken van het Oranjekanaal een grote waarde toevoegt aan de bestaande routes. Drenthe zal dan ook echt een pleziervaartprovincie worden. De kunstwerken in het kanaal zijn al heel erg oud en hebben achterstallig onderhoud; dat deel zal uitmaken van het gehele project. Eigenlijk kan het achterstallig onderhoud in mindering worden gebracht op de totale kosten. Daarom pleit spreker ervoor om bij aanpak van achterstallig onderhoud van kunstwerken rekening te houden met het op termijn opengaan van het gehele kanaal. Verder ondersteunt hij het verzoek om een haalbaarheidsonderzoek door de VVD.

De heer LANGENKAMP ondersteunt het betoog van de VVD zonder mitsen en maren.

De heer MUNNIKSMA antwoordt dat er een brief ligt waarin spreker aangeeft dat er een korte quick scan is gemaakt en op basis daarvan komt spreker tot de conclusie dat op dit moment een maatschappelijke kosten-batenanalyse niets toevoegt aan dat wat op dit moment al bekend is. Op het moment dat de staten toch een dergelijke analyse willen, is het verstandig om zoiets uit te besteden, maar spreker kan op de achterkant van een sigarendoos berekenen dat het simpelweg niet aan de orde is dat hier een haalbare investering wordt gedaan die leidt tot een voorzienbare conclusie, maar dat is niet de meest effectieve manier om hier oud voor nieuw neer te zetten. Dat zijn de overwegingen die spreker hier heel simpel in een briefje heeft neergelegd.

Het betekent overigens niet dat er misschien geen baten zijn, maar die baten staan in geen verhouding tot de investeringen die op dit moment voorzienbaar zijn en het is voorzienbaar dat er in ieder geval tot 2013 geen grote subsidiestromen zijn te verwachten rondom dit terrein omdat die zaak al vastligt. Spreker heeft ook in de afgelopen tijd gekeken of grote recreatiecomplexen of grote woonwijken impulsen zouden kunnen krijgen op het moment dat het Oranjekanaal open wordt gemaakt, maar ook daarvan is bekend dat het niet aan de orde is. Een ding weet spreker heel zeker. In de afgelopen tijd heeft hij een aantal keren geworsteld met het vraagstuk Erica-Ter Apel en daar is op een gegeven moment aan de orde geweest dat er mogelijk een gebiedsontwikkeling op gang wordt gebracht die miljoenen op zou kunnen leveren. Spreker is nog steeds met andere overheden op zoek naar dat zicht.

De heer BALTES constateert dat de heer Munniksma herhaalt wat in de brief staat. Hij heeft al kennis genomen van die inhoud en op zijn eigen wijze gereageerd. Hij is dus nog steeds voorstander van het uitvoeren van de analyse en wil graag een afgewogen oordeel hebben en een genuanceerd besluit kunnen nemen. Natuurlijk neemt spreker kennis van wat er wordt gezegd, maar dat neemt niet weg dat daarmee wordt afgezien van het onderzoek.

De heer BOER vraagt of daarbij niet in overweging kan worden genomen het onderzoek naar de vaarweg Erica-Ter Apel. Er is nog geen zicht wat daarvan de opbrengsten kunnen zijn. Is het dan niet beter om dat moment af te wachten en dan te gaan kijken wat de investering van € 32 miljoen van destijds heeft opgebracht? De gedeputeerde geeft zelf aan dat daar nog geen zicht op is en antwoordt dat er weinig perspectief is voor wat betreft het weer bevaarbaar maken van het Oranjekanaal. Misschien dat dit moment kan worden afgewacht en onderzoek kan worden gedaan naar Erica-Ter Apel?

De heer PETERS antwoordt dat de gedeputeerde doet voorkomen dat een quick scan hetzelfde is als een maatschappelijke kosten-batenanalyse en daarin verschilt hij met hem van mening. Als er een goed afgewogen oordeel moet komen om iets wel of niet te doen, dan dient er goed naar gekeken te zijn en opties moeten goed zijn onderzocht. Nu blijft er iets in de lucht hangen dat er een quick scan is gebeurd en dat op basis daarvan het niet doorgaat. Hij is daarvan niet overtuigd.

De heer LANGENKAMP steunt de VVD. De kosten zijn hoog en of de baten laag zijn is nog niet erg duidelijk. Kan de heer Munniksma op korte termijn vertellen hoe het precies zit met de vaarweg Erica-Ter Apel? Is er geen zicht op investeringen? Dat was een groot onderdeel van het verhaal om het geheel sluitend te krijgen.

De heer MEDEMBLIK pleit ervoor om de ervaringen met de vaarweg Erica-Ter Apel af te wachten, want dat zou een leermoment betekenen om te kijken of hiermee verder moet worden gegaan.

De heer WESTERHOF merkt op dat het kanaal Erica-Ter Apel pas in 2012 klaar is, dus het is voorbarig om nu al te kijken welke vervolginvesteringen en waardetoename dat voor dit kanaal betekent, maar dat dit gaat gebeuren is iets waarvan hij overtuigd is. Dat bleek wel uit het onderzoek van vorig jaar november, dus het moet haalbaar zijn.

De heer MUNNIKSMA antwoordt dat als de commissie de brief leest zoals hij er ligt, er op basis van een goede quick scan hij niet de illusie heeft dat een maatschappelijke kosten-batenanalyse zoveel meer bijdraagt dat daarmee het project kan worden gerealiseerd. Het is veel belangrijker om met de uitgezette lijn om met de Stichting Recreatietoervaart Nederland door te blijven praten over wat deze verbinding eventueel kan toevoegen als hij ontwikkeld wordt, door te gaan. Wat kan er verder nog worden verkend in het kader van Europese subsidies? Dat lijkt spreker relevant en die lijn wil hij graag uit blijven zetten. Alleen een kosten-batenanalyse zonder dat er ook maar enig zicht is op externe financiering leidt er alleen maar toe dat er vandaag geldt wordt uitgegeven, maar spreker is niet degene die dat bepaalt. De staten bepalen of er naast de quick scan nog een vervolgonderzoek moet plaatsvinden. Spreker verzet zich er alleen tegen dat het college zich er daarmee op een gemakkelijke manier vanaf heeft gemaakt.

Door de quick scan uit te voeren heeft het college namelijk wel iets anders gedaan dan de maatschappelijke kosten-batenanalyse te doen, maar dat heeft hij gedaan tegen het licht dat er naar zijn idee zorgvuldig met overheidsmiddelen moet worden omgesprongen. Als de politiek naar de organisatie, maar ook extern wil uitstralen dat oud voor nieuw belangrijk is, dan denkt spreker ook dat er op dit moment goed moet worden nagedacht of het zinvol is om hiervoor extern geld uit te geven.

De heer PETERS merkt op dat deze commissie ook zorgvuldig wil omgaan met overheidsgeld, maar alleen op basis van een goed onderzoek kan deze commissie tot een besluit komen. Dat heeft niets te maken met niet goed om kunnen gaan met gemeenschapsgeld.

De heer SLAGTER merkt op dat een kosten-batenanalyse niets anders is dan het uitrekenen van aannames. Ten aanzien van Erica-Ter Apel zijn er ook aannames uitgerekend en in de praktijk worden die aannames niet ingevuld. Dan denkt spreker dat er moet worden gekeken of daar de boel op orde kan worden gesteld alvorens er een nieuw project wordt uitgezocht, berekend en er geld in een nieuw project wordt gestopt. Daar zou hij wel tien keer over nadenken, alvorens daar ja op te zeggen.

De heer BALTES vraagt of de gedeputeerde de motie nu gaat uitvoeren of dat er toch in de staten nog iets moet gebeuren.

De heer MUNNIKSMA zegt een voorstel aan de commissie te hebben gedaan om geen maatschappelijke kosten-batenanalyse te doen. Op het moment dat er een meerderheid ligt om toch die kosten-batenanalyse te doen, dan zal spreker dat uitvoeren.

De VOORZITTER merkt op dat het college heeft gereageerd op de motie. Indien de staten niet met die reactie kunnen leven, zal er een nieuw beslismoment moeten zijn, waarbij de staten dienen te bepalen of de gedeputeerde de motie uit moet voeren of niet. Zij concludeert in ieder geval dat de commissie in meerderheid van mening is dat de motie dient te worden uitgevoerd.

**8. Statenstuk 2008-330, Meerjareninvesteringsprogramma 2008-2015 Regio Groningen-Assen**

De heer KOEKOEK spreekt in namens Groen Noordenveld (zie bijlage 1). Op 16 januari 2008 sprak hij namens de vereniging Groen Noordenveld in tijdens de vergadering die onder meer ging over de naar beneden bijgestelde prognoses voor de woonwensen in de regio Groningen-Assen. Zijn vereniging was en is bezorgd over de aanslag op rust, ruimte en natuur die nog steeds voor Roden en omgeving staat gepland. De gemeenteraad van Noordenveld heeft hierover op 27 maart 2008 besluiten genomen en in de kern is het voorontwerp van april 2007 gewoon gehandhaafd, met 18% minder woningen en bescherming van het Maatlandengebied. De zienswijzen zijn nog steeds niet van een reactie voorzien en er is nu informele inspraak gaande waarin de burgerdeelnemers hun vrije dagen en veel leestijd mogen steken. Wat er met hun inbreng gedaan gaat worden is nog niet duidelijk. De mooie omgeving en de leefbaarheid in de dorpen in Noordenveld staan nog steeds onder grote druk. Dat blijkt ook maar weer uit het programma uit de regio dat loopt tot 2015 waaraan nu € 1,3 miljoen per jaar en vanaf 2010 ruim € 3.754.000,-- financieel wordt bijgedragen. Daarnaast gaat de provincie ook mogelijk nog meebetalen aan een hoofdontsluiting van Leek en Roden. Hoewel de keuze wordt gemaakt om alleen nog projecten voor de fiets en het openbaar vervoer uit te voeren en vanuit het Regiofonds te financieren en geen autoprojecten, worden die autoprojecten wel in de toelichting genoemd. Zo denkt hij aan de corridor en aan de N372, de weg Roden-Hoogkerk, de hoofdontsluiting Leek-Roden, de weginrichting N371, de verknoping van de N371 en de N373 en als hij een toelichting op het Meerjareninvesteringsprogramma van de stuurgroepregio Groningen-Assen van 11 januari 2008 van het internet bekijkt, dan staat daar dat autoprojecten alleen maar naar achteren zijn verschoven en dus blijkbaar wel vanuit het Regiofonds betaald blijven worden. Het lijkt erop alsof de provinciale bijdrage niet omhoog gaat, maar al dan niet via betalingen buiten het fonds om is de provincie toch extra geld kwijt. Bij deze programmapunten, waar het intergemeentelijke structuurplan Leek-Roden en de woningbouwlocatie ontwikkelingen Roden wor-

den genoemd, valt het nodige op te merken. Het is allereerst zeer de vraag of zij ooit kunnen, mogen of hoeven gerealiseerd te worden. Voor het gebied Leek-Roden is er nog steeds geen volwaardig milieu-effectrapport. Het eerste rapport is eind 2007 door de landelijke commissie voor de milieueffectrapportage min of meer afgekraakt en de vele reacties uit de bevolking waarop nog steeds niet inhoudelijk is gereageerd, maken duidelijk dat het om waardevol gebied gaat waar investeringen in woningen en wegen worden gepland. De in september en november 2007 verschenen, sterk verlaagde, algemene prognoses voor de woonwensen van burgers geven aan dat de voorgestelde investeringen ook niet nodig zijn. Professor Derks van de Universiteit van Maastricht heeft speciaal naar de cijfers van Noordenveld gekeken en stelt vast dat de gemeente uitzonderlijk veel woningen voor mensen van buiten wil bouwen, namelijk vier keer zoveel als de bevolkingsprognose van het CBS aangeeft. Als bijlage bij zijn inspraakbijlage heeft spreker een overzicht gedaan van de gegevens die het Ministerie van VROM hanteert en daaruit blijkt dat behalve in de steden Groningen en Assen in de regio geen groei maar een krimp van het aantal inwoners te verwachten is in de komende jaren. Daar zal deze commissie het volgende week over hebben dus kunnen die cijfers daar mooi bij worden betrokken. Dat betekent gewoon minder woningen en minder autoverkeer in deze regio. De Raad voor de Financiële Verhoudingen heeft daar in een rapport over bevolkingsdaling en de gevolgen voor bestuur en financiën van maart 2008 duidelijk op gewezen. Vanuit dat gezichtspunt kunnen de volgende vragen worden gesteld die in het programma worden genoemd. Is een investering in een busbaan tussen Peize en Peizermade dan niet overbodig? Er doet zich nu buiten de vakanties op werkdagen gedurende hooguit vier dagen per week een probleem voor en over een aantal jaren kan de bus ook zonder busbaan daar de hele dag doorrijden, zeker als het Julianaplein bij Groningen grondig wordt aangepakt. Is een groot transferium bij Hoogkerk met een grenscorrectie - een stukje Drenthe gaat naar Groningen - dan wel nodig? Een kleinere versie op Gronings grondgebied is goedkoper en omgevingsvriendelijker. Worden kosten als voor een communicatieplan in Leek en Roden van € 60.000,-- en een onderzoek naar een hoofdontsluiting van twee provincies van € 90.000,-- dan niet onnodig gemaakt? Bestaande woningbouwplannen en bestaande wegen zijn dan mogelijk al voldoende in de komende jaren. Het geld voor al deze projecten zou ook kunnen worden gebruikt om het gebied aantrekkelijker te maken voor toerisme en recreatie, wat goed is voor de werkgelegenheid die zeker in Roden sterk onder druk staat. Van bevordering van toerisme en recreatie in Noordenveld vanuit het Regiofonds is nog niet veel terecht gekomen. Hoe het met de bevolkingsgroei, de werkgelegenheid, de ruimte, de natuur en de landbouw in de regio gaat is helaas niet in de beschouwingen bij het MIP betrokken, want dat blijft beperkt tot wegenaanleg, woningbouw en projecten voor veel later. Voordat er plannen en investeringen worden gedaan, kan beter worden afgewacht of er wel behoefte aan is. De regiovisie zou prioriteiten moeten stellen bij uitbreiding van de OV-dienstregeling, verbeteringen van fietsverbindingen naar werk, winkels en recreatie en andere kleinschalige projecten. Daar heeft de regio het meeste baat bij.

De heer SLAGTER merkt op dat dit concept vorig jaar juni is besproken en wat hier voorligt is niet veel veranderd. Het is jammer voor de inspreker, maar het gaat nu niet over woningbouw. Het Regiofonds is een dusdanig klein fonds dat het alleen maar over bereikbaarheid gaat. Er blijven slechts een paar elementen over en dat zijn het fietsverkeer en het OV-vervoer en het regiopark. De vorige keer heeft spreker geconstateerd dat het fonds zo minimaal is gevuld dat de ambities die in het gebied worden gekoesterd, niet kunnen worden waargemaakt. Spreker heeft in de reacties vanuit de andere deelnemers in het gebied, zoals de provincie en de stad Groningen, gezien dat er niet gesproken werd over het wel invullen van de ambities. De provincie Groningen heeft helemaal niet gereageerd, dus hetzelfde probleem als vorig jaar doet zich voor, namelijk dat er wel ambities zijn maar te weinig geld. Er is een prettige bijkomstigheid, namelijk het RSP-pakket, waarmee er in ieder geval middelen zijn voor het autoverkeer en de infrastructuur rondom Groningen en Assen. Er blijven dus over de OV-taak, fietspaden en het regiopark. Hij is het er niet mee eens dat de busbaan Peize-Peizermade niet van groot belang zou zijn, want als de provincie een schoon milieu in het Noorden wil, moet zeker het OV-plan niet worden doorgestreept. Spreker heeft begrepen dat het hele Kolibri-verhaal mogelijk naar een landelijk niveau kan worden getild en dat daar dan de financiën voor kunnen worden verkregen. Voor de fietspaden en het regiopark zijn er veel te weinig middelen en daarom is het voorstel om voor het Drentse

deel van Noord-Drenthe de verantwoordelijkheid naar de provincie Drenthe toe te trekken. Op die manier kunnen via de Investeringsnota verkeer en vervoer de middelen worden vrijgemaakt om het fietspadenprogramma in ieder geval in dit gebied te realiseren en dat geldt ook voor het regiopark. Indien er woningbouw in Roden-Leek plaatsvindt, wat daar vooral nodig is, dient het verhaal van het regiopark daarin ook mee te worden genomen. Natuur- en landschapsontwikkeling kunnen daar worden gerealiseerd via het Investeringsbudget landelijk gebied (ILG) op Drentse schaal en mocht dat meer geld kosten voor de provincie Drenthe, dan wil de PvdA op zijn merites gaan bekijken of er vanuit het Stimuleringsfonds geen extra middelen naar dat gebied kunnen gaan. Om dit concept nu weer opnieuw te bekijken, dit te accorderen zonder daar de eigen verplichtingen in ogenschouw te nemen, vindt de PvdA niet correct.

De heer BOMHOF onderschrijft het verhaal van de heer Slagter in hoofdlijnen. Alle deelnemers van de regiovisie gaan akkoord met dit definitieve voorstel en zij geven daar ook argumenten voor die niet alle even uitbundig zijn, maar toch wel duidelijk. Daarnaast is het blijvende spanningsveld te zien tussen een hoog ambitieniveau en het tekort aan middelen. Het gaat om een tekort, maar soms zijn er wel potentiële middelen aan de horizon aanwezig, zoals Europese middelen, GDU of ILG. Dat zijn gelden die eventueel kunnen worden aangewend zodat binnen de eigen fondsen de prioriteiten zodanig kunnen worden aangewend dat er ook ruimte is om dat geld in de richting van de regiovisie te besteden. Deze nota legt een aantal financieringsbronnen vast en geeft deze ook aan, maar in welke mate deze worden benut en wat daar nu de prioriteit voor is, dat blijft onduidelijk. Als die projecten worden opgestart, dan wordt dat soms bepaald door toeval of bijkomende omstandigheden. Het hangt vaak ook af van planologische procedures en het meelopen met andere werkzaamheden of een bepaald project naar voren wordt gehaald. Daar heeft spreker best begrip voor en daardoor is het ook moeilijk om met een hard uitvoeringsschema te komen en worden er af en toe zaken vertraagd. Hij gaat akkoord met dit statenstuk.

Mevrouw SEINEN merkt op dat dit stuk vorig jaar in concept al in deze commissie aan de orde is geweest. De belangrijkste conclusies waren toen dat de financieringsstromen en ramingen niet helder waren. Daar heeft spreker ook naar gekeken en het is een complexe materie, want deze projecten zijn terug te vinden in verschillende beleidsdocumenten. De financieringsbronnen zijn divers, evenals de communicatiestromen. Met de nu voorliggende stukken die zij aantreft, stemt zij in. Zij vindt dat ze voldoende helder zijn, daar waar dat mogelijk is.

De heer LANGENKAMP merkt op dat er weinig middelen en veel ambities zijn. De ambities van GroenLinks bij de regiovisie was eigenlijk altijd het Kolibri-project als sturend element. Dat zit niet in het compensatiepakket en dat vindt hij jammer. Hij heeft de Commissaris van de Koningin in Groningen horen zeggen dat de regiotram in Groningen nog niet vanzelfsprekend is. Wat betekent dat? Indien dat het Kolibri-project nog verder ondermijnt, dan is dat heel erg jammer. In het regiopark waren er van 2005-2009 weinig projecten en nu staat er tot 2015 nog steeds niets, althans geen projecten. Er dienen dus meer ambities voor het regiopark te worden neergelegd. Hij onderschrijft de gedachte om naar het Drentse deel eens goed te kijken en daar eventueel eigen Drents geld naast te leggen, hoewel dat in tegenspraak is met het verhaal om samen iets te gaan doen en er dan ineens alleen voor het eigen deel wordt gezorgd. Dat moet niet ten koste gaan van anderen, maar hij vindt de gedachte van de PvdA interessant en steunt hen daarin.

Mevrouw DATEMA heeft het concept al eerder behandeld en er toen niet zoveel over gezegd. Dat hoeft nu ook niet, maar alleen de overheden stemmen hun investeringen af, terwijl derden worden uitgenodigd om ook hierin te participeren. Zij neemt aan dat met derden het bedrijfsleven wordt bedoeld? Zij mist hierin de terugkoppeling naar de inwoners van Drenthe. Weliswaar werkt de provincie niet met overlegstructuren, zoals dat in een gemeente gebruikelijk is, maar zij dringt erop aan om dat wel te doen. Desnoods kunnen de gemeenten dit oppakken en kan de provincie er zelf bij gaan zitten. Als de plannen worden uitgevoerd en de provincie betaalt, dan is dat een fantastische manier om burgers dichter bij de provincie te betrekken en dat is een van de dingen die zij graag wil.

De heer MEDEMBLIK stemt in met dit voorstel. De intensiteit van het verkeer neemt toe, dus dat verdient wel alle aandacht. Het zou mooi zijn indien de problemen in gezamenlijkheid worden opgelost, maar in de gedachte van de PvdA kan hij zich ook wel enigszins vinden.

De heer BATS antwoordt dat daar waar zorg over wordt uitgesproken, dit college die zorg ook deelt. Dat zijn namelijk de ambities en de slagkracht. Toen spreker vorig jaar het voorzitterschap van het portefeuillehouderoverleg verkeer en vervoer van de regiovisie ter hand nam, is dat als een van de speerpunten verklaard, namelijk om los van de middelen en mogelijkheden dit op te pakken en het te doen. Dat is geen makkelijk traject, omdat met veel partners in dit concept wordt geprobeerd om eensluidend en bijna unaniem de dingen gedaan te krijgen. Het gezamenlijk doen is iets waarvan dit college zegt dat het moet blijven worden gedaan. Het een op een verantwoordelijk zijn voor de Drentse projecten is eigenlijk evident als het gaat om de convenantafspraken die in het kader van verkeer en vervoer met gemeenten worden gemaakt. Daar wordt fors in geïnvesteerd, daar worden afspraken over gemaakt en dat is financieel vele malen groter dan wat er überhaupt in de regiovisie wordt geïnvesteerd. Er is wel een zekere mate van integraliteit en er wordt geprobeerd om datgene af te stemmen wat er in de convenantafspraken wordt gedaan, wat er met gemeenten wordt gedaan en wat er in de regiovisie wordt gedaan om deze op een hoger plan te tillen. Spreker wil heel graag vanuit die regiovisie doorgaan en de ruimte krijgen om ook dat tempo erin te houden en even te gaan voor de filosofie van de gezamenlijkheid van die regiovisie. De spanning die ook de heer Bomhof aangaf tussen een hoge ambitie en de beschikbare middelen blijft er enigszins, maar geld is nu eenmaal schaars en dat heeft ook te maken met het feit dat de provincie één op één nog veel dingen wil blijven doen. De grootste uitdaging daarbij is dan ook dat wat er wordt gepland ook gedaan wordt en op die uitdaging mag spreker ook worden aangesproken. Over financieringsstromen waar vorig jaar het nodige over is gezegd en is gevraagd of deze helder waren, merkt spreker op dat deze ook voldoende helder zijn, op voorwaarde dat het detail van het MIP-projectenboek van de regiovisie wordt doorgeakkerd. In dat geval zijn zij helemaal helder en kan tot achter de komma worden gezien wat de provincie waarin bijdraagt en welke project vanuit de regiovisie wordt betaald en welke projecten individuele gemeenten betalen en bij welk project de provincie een bijdrage verwacht van de markt. Die helderheid in financieringsstromen is er en spreker raadt het niet aan om dit op te zoeken, maar om het college het vertrouwen te geven dat het goed komt. Kolibri is een wezenlijke onderlegger onder het hele project. Spreker vond de uitspraak van de Commissaris van de Koningin in Groningen een beetje stout en ook geheel voor diens eigen rekening en het is dan ook volgens de verkeersgedeputeerde uit Groningen niet de opvatting van het college aldaar. Ook in Groningen is gezegd dat dit niet meer moet gebeuren en het college staat daar dan ook volledig achter die regiotram. Daarom vond spreker dat ook zo belangrijk, omdat dit ook de ambitie is van dit college en het college dit met verve probeert uit te dragen. Het past dan ook heel erg in het onderwerp dat nu ter tafel ligt, namelijk de regio Groningen-Assen als toekomstig drager voor de ontsluiting en ontwikkeling van dit stedelijk netwerk. Ook de commissie worstelt met het dilemma samen of alleen, maar spreker hoort de commissie meer samen zeggen dan alleen en spreker wil die kans de komende tijd dan ook krijgen om onderdeel te blijven van de regiovisie, want als de staten alleen op Drentse schaal de dingen willen doen, dan wordt feitelijk afscheid genomen van de regiovisie en dat zou doodzonde zijn, aangezien er verantwoorde investeringen worden gedaan en er in gezamenlijkheid veel meer kan worden bereikt in de richting van het rijk. Dat laatste blijkt al uit de overleggen die met de minister over deze regio worden gevoerd, want op die manier kan veel meer worden bereikt dan als provincie of gemeenten alleen.

TWEEDE TERMIJN

De heer KOEKOEK merkt op dat er sinds vorig jaar nogal wat veranderd is in de prognoses met betrekking tot de ontwikkeling van de bevolking en dat mist zijn doorwerking in het programma. Waar hij blij mee is, is dat de suggestie om iets te doen met het openbaar vervoer en het fietsverkeer wordt opgepakt. In het kader van het Regiofonds gebeurt er namelijk nog niet zoveel. Van de ChristenUnie hoorde spreker dat de intensiteit van het verkeer toeneemt, maar het bijzondere is dat er voor Leek en Roden

een werkatelier over de hoofdontsluiting Leek-Roden is, dat door de provincies georganiseerd wordt. Daar is de eerste twee keren vastgesteld dat er de afgelopen jaren eigenlijk geen verkeerstoename is in Leek en Roden. Die gegevens worden nog verder onderzocht, maar op basis van die gegevens zijn eigenlijk geen extra wegen nodig. Ten aanzien van de busbaan Peize-Peizermade zijn daar in de gemeenteraad Noordenveld ook de nodige vragen over gesteld en het probleem doet zich bij Peizermade alleen op sommige dagen voor tussen 7.00 uur en 9.00 uur 's ochtends en verder niet en dat komt vooral door het Julianaplein. Als dat probleem is opgelost kan de bus over de gewone weg in één keer doorrijden.

De heer SLAGTER wil helemaal niet uit de regiovisie stappen. Het regiovisieverhaal is voornamelijk een Gronings verhaal en dat Groningen dan ook zwijgt, kan spreker zich voorstellen want daar vindt het plaats. Waar spreker het over heeft is dat in het Drentse deel dingen blijven liggen omdat het fonds niet goed is gevuld en dan kan dat natuurlijk onder de paraplu van de regiovisie vandaan worden gehaald, maar als in dit groene deel extra wordt geïnvesteerd, dan hoeft dat niet via de regiovisie, maar kunnen via het ILG die doelen wel worden opgepakt. Indien de provincie de fietspaden wil aanpakken of bij Roden-Leek het landschap wil aanpakken, dan kan dit het beste via het ILG. Op basis van de gezamenlijkheid hoeft niet alles via de regiovisie te worden gedaan.

De heer MUNNIKSMA merkt op dat de heer Slagter een aantal terechte opmerkingen maakte over de problematiek van het regiopark. Spreker is er net als de heer Bats groot voorstander van dat wordt doorgegaan met de regiovisie Groningen-Assen op het groene terrein, omdat deze provincie er belang bij heeft dat niet alleen in Drenthe maar ook elders groene investeringen worden gedaan. In het verleden is vastgesteld dat ook al is er een relatief klein bedrag in het regiopark gestoken, dit toch als vliegwiel fungeert om op een aantal plekken groene investeringen te doen. Die groene investeringen worden ook in Drenthe in belangrijke mate meebetaald door gelden die in het kader van het ILG en de voormalige landinrichting aanwezig zijn, dus dan is er een vliegwiel. De afgelopen tijd is er dan ook best het een en ander gerealiseerd en dat gebeurt ook de komende tijd nog. Hij wijst op dat wat er rond het Leekstermeer in Noordenveld is gebeurd, want het wordt daar steeds groener en blauwer. Tegelijkertijd ziet spreker ook dat er rondom Assen een aantal zaken op stapel staat waarvan hij aan de ene kant zegt dat het gefinancierd moet worden met gelden die de gemeente Assen ook zou kunnen genereren in het kader van de woningbouw. Daar kunnen ook de regioparkgelden bij worden gebruikt en vanuit het ILG kunnen ook gelden worden aangewend en als de provincie er echt niet uit komt, kan er alsnog uit het Stimuleringsfonds worden geput.

De heer BATS neemt de suggestie van de heer Slager mee. De nieuwe convenanten met de gemeenten in Noord-Drenthe worden nu voorbereid voor de periode 2009-2011 en spreker denkt dat de suggestie om die projecten die de komende jaren niet worden opgepakt maar die toch urgent worden bevonden in de convenantafspraken moeten worden meegenomen, een goede is. Daartoe is spreker graag bereid.

De VOORZITTER concludeert dat dit stuk als A-stuk in de vergadering van de staten kan worden behandeld.

**9. Statenstuk 2008-335, Programma klimaat en energie**

De heer VAN BERKUM heeft het Programma klimaat en energie gelezen en het is een klassiek, degelijk en ambtelijk stuk met een uitvoerige en duidelijke beschrijving van de beleidsvelden. Over details in het stuk maakt hij geen opmerkingen. Spreker lanceert een idee waarvan hij zich afvraagt wat de andere fracties en de gedeputeerde daarvan vinden. In de acties en resultaten zitten veel beleidsnota's, onderzoek, diverse stimuleringsregelingen en veelal gericht op en beperkt tot bepaalde doelgroepen, middelen en methoden. Het is een manier van denken die klassiek, bestuurlijk en ambtelijk is. Albert Einstein heeft gezegd dat een probleem niet kan worden opgelost met hetzelfde soort denken dat het probleem heeft veroorzaakt. Er is een klimaatprobleem en dat is veroorzaakt door een manier van denken.

In de Commissie Rollen en Taken is een van de conclusies dat de provincie zich meer moet concentreren op regie en minder op uitvoering. In de aannemerswereld ziet spreker een trend waarbij aanbestedingen gedetailleerd beschrijven hoe of wat er moet worden geleverd. Een weg moest in het verleden een bepaalde breedte hebben en de klinkers werden tot in detail beschreven. Tegenwoordig wordt volstaan met de mededeling dat een weg van A naar B is gewenst die dertig jaar lang voor een bepaald type verkeer moet functioneren en de aannemer heeft dan maar aan te geven hoe hij dat kan realiseren. Hij trekt een parallel naar vergunningverlening; in het verleden werden vergunningen verleend met middelvoorschriften, dat een olieafscheider moet worden geplaatst die een bepaalde breedte moet hebben en tegenwoordig wordt gewoon gezegd dat er geen olie in mag zitten en dat er maar gekeken moet worden hoe dit kan worden gerealiseerd. Dat kan ook ten aanzien van de $CO_2$-uitstoot worden gedaan, want dat is uiteindelijk het enige wat hij wil. Daarop gebaseerd heeft hij een idee voor een andere aanpak. Kan er geen substantieel deel van de middelen die beschikbaar zijn voor dit programma op een innovatieve manier in de markt of de maatschappij worden gezet? De contouren van een dergelijke regeling zouden kunnen zijn dat jaarlijks of tweejaarlijks een uitvraag wordt gedaan aan marktpartijen of overheden die met projectideeën kunnen komen. Er kan een subsidie worden verkregen voor een project dat substantieel en duurzaam bijdraagt aan het terugdringen van $CO_2$-uitstoot en klimaatgassen in Drenthe. Ingediende projecten worden op een objectieve wijze met elkaar vergeleken. Dat betekent dat de $CO_2$-uitstoot op een gestandaardiseerde manier in beeld kan worden gebracht en naarmate er meer $CO_2$-wordt gereduceerd, scoort het project hoger of krijgt meer subsidie. Als er naast $CO_2$-reductie ook andere doelen worden gerealiseerd, dan scoort het project hoger. Daarbij denkt spreker aan economische ontwikkelingen, werkgelegenheid, sociale doelen en landschapsdoelen. Naarmate de reductie duurzamer is, scoort het ook hoger. Op deze wijze kan een beperkt aantal criteria worden ontworpen en bedacht, waarmee de projecten kunnen worden geprioriteerd en beoordeeld. De hoogst scorende projecten die passen binnen de beschikbare budgetten, krijgen het geld. De overheid hoeft dan minder onderzoek te doen en minder na te gaan hoe het allemaal zou kunnen. Er is minder beleid nodig en er is meer geld beschikbaar voor het uiteindelijke doel, de $CO_2$-reductie. Het sluit goed aan bij de conclusies uit de rollen- en takendiscussie, het werkt deregulerend, de creativiteit in de maatschappij wordt aangeboord, de kans op succes is groter, de focus komt echt op klimaatverbetering te liggen en de reductie van de $CO_2$. Spreker is benieuwd naar wat andere fracties en de gedeputeerde van dit idee vinden.

De heer LAMMERS vindt dit een ambitieuze nota. Er zijn zoveel ambities dat hij bijna bang is dat de focus niet voldoende scherp is om alles waar te maken. Soms bekruipt hem het gevoel dat de provincie Drenthe de gehele planeet aarde op de rug meent te moeten dragen. Ten aanzien van het aanpassingsbeleid aan de klimaatverandering merkt spreker op dat hij dat beleid in grote lijnen steunt. De zorg gaat vooral uit naar de uitvoering omdat de uitvoering van de ILG-budgetten op achterstand staat. Het mitigatiebeleid, dat wil zeggen de energiebesparing en $CO_2$-emissiebeperking, is nieuw en zeker interessant. Wat hij zich afvraagt is op welke manier het college op resultaten kan worden afgerekend. Wanneer is een doel bereikt? Moeten succes- en faalcriteria niet nog wat helderder worden gesteld? Misschien is het goed als het college eens wat meer helderheid verschafte over de $CO_2$-reductie ten opzichte van het referentiejaar 1990. Hij wijst erop dat Energiek Drenthe van het jaar 2000 uitgaat en meent dat dit een omissie is. Wat was de uitstoot van Drenthe in 1990? Wat was de uitstoot bij het aantreden van het college, met andere woorden waar wordt er begonnen? Welke $CO_2$-emissiereductie moet er in de rest van deze statenperiode worden gerealiseerd? Hoe wordt dat gerapporteerd? Is het misschien een idee om een $CO_2$-monitor in te stellen op een schaal van 1990 tot 2020? Op die schaal kan een wenslijn en een voortschrijdende gerealiseerde lijn worden getoond en dan kan het college op het einde van deze statenperiode worden afgerekend op behaalde resultaten per 2011. Wel denkt hij dat er in het Energieakkoord Noord-Nederland doelen staan die voor heel Noord-Nederland gelden en wat is nu het specifieke deel voor Drenthe daarin? Hij pleit ervoor om ook voor energie-efficiency een monitor in te stellen. Hij is het met de ChristenUnie eens dat creativiteit bij marktpartijen moet worden uitgelokt en dat zal niet lukken als alles precies tot in detail wordt voorgeschreven wat de wensen zijn. Ook is het heel erg belangrijk om met beperkte middelen een zo groot mogelijk effect te bereiken en dan is het van belang om de projecten met veel $CO_2$-reductie tegen lage kosten per ton gereduceerde $CO_2$ voorrang te

verlenen. Hij vraagt meer duidelijkheid over de ondergrondse $CO_2$-opslag. Vorig jaar is er bij de beraadslagingen over de Nota Energiek Drenthe door de gedeputeerde gesteld dat de $CO_2$-opslag vitaal is voor een $CO_2$-neutrale provincie, maar in hoeverre is de provincie Drenthe nu afhankelijk van die opslag voor de gewenste reductie van 30% in 2020? Wanneer komt die fundamentele discussie? Hij begrijpt dat er een Visie diepe ondergrond aankomt en wanneer ligt die op tafel? Hoe worden dan zaken vergeleken, zoals de resultaten van het demonstratieproject in Fryslân en in de Randstad, economische haalbaarheid van reële projecten enzovoort? Wanneer wordt daarover gesproken? Ten aanzien van de financiering denkt het college met cofinanciering een multiplier van vier te bereiken. Dat lijkt hem een gezonde benadering, maar zit er misschien nog een addertje onder het gras? Met de bijna € 17 miljoen die over de beleidsperiode is toegerekend aan de mitigatieprojecten zou theoretisch € 68 miljoen aan investeringen kunnen worden uitgelokt. Hoe zit dat dan met het provinciehuis van € 4,3 miljoen? Zit dat ook in dat bedrag? Daar zal wel geen cofinancieringsmogelijkheid voor zijn, althans dat blijkt niet uit de stukken. Rentmeesterschap is voor het CDA een kernwaarde en het is hem een oprechte zorg dat met de beschikbare middelen een optimale $CO_2$-reductie kan worden bereikt. Wat hij mist in het stuk is hoe alle initiatieven die er nog komen ten opzichte van elkaar worden gezien. Hoe gaat het college organiseren dat de beste projecten het eerst worden gedaan? Op pagina 17 staat een heel verhaal over productieprocessen en daarbij wordt een zodanige hoeveelheid genoemd dat hij zich afvraagt of de provincie daar wel focus op krijgt. Ook heeft spreker nog een opmerking over de bedragen. Per soort wordt gefaseerd aangegeven hoeveel geld er nodig is, maar wat verschillende onderdelen kosten daar tast hij over in het duister, want er zijn weinig gelden ingevuld. Stroomgebiedbeheersplannen worden ook nog genoemd en dat zijn activiteiten die passen bij de Kaderrichtlijn water (KRW) en die worden hier ook weer genoemd. Er wordt een bedrag van € 22,6 miljoen genoemd, er worden veel activiteiten genoemd en veel zaken zijn lopende, maar wat wordt er nu voor het bedrag van € 22,6 miljoen gedaan? Wat komt uit andere gelden? Hij zou daar graag van de gedeputeerde wat meer toelichting op willen horen.

De heer WESTERHOF vindt het Programma klimaat en energie op zich een goed verhaal en hij is blij dat er zoveel samenwerkingsverbanden worden gerealiseerd. Toch zit hij er ook om grote energieprojecten terug te brengen tot iets waar de gewone man ook iets aan heeft. Hij refereert dan aan het voorstel dat hij tijdens de Voorjaarsnota heeft gedaan met betrekking tot de zonnecellen. Verder onderschrijft hij het betoog van de heer Van Berkum, die zegt dat creativiteit van het bedrijfsleven moet worden gekoppeld aan criteria en hij vindt het een goed idee om die creativiteit uit te nutten. Tegelijkertijd ondersteunt spreker het CDA dat voorstellen doet over monitoring, want het ontbreekt in zijn visie aan concrete doelen en resultaten. Waar gaat het over bij $CO_2$-reductie en energiebesparing? Hij heeft één probleem met het rapport en dat is de genoemde CCS-alliantie voor de $CO_2$-opslag en het opstellen van de beleidsvisie voor de diepe ondergrond, onder anderen $CO_2$-opslag. Hij zal blijven hameren op de risico's van dergelijke gedachten. Zolang energiebedrijven geen aanstalten maken met onderzoek en zolang de risico's voor de bevolking niet goed in kaart zijn gebracht, moet dit avontuur niet worden opgezocht.

De heer BOMHOF ondersteunt het argument van het CDA dat dit stuk meer resultaatgericht dient te zijn. Er moet worden gekeken in hoeverre $CO_2$-reductie en energiebesparing goed te meten zijn, zodat ook inzichtelijk is hoe kosteneffectief de investeringen van de provincie zijn geweest. Vervolgens ondersteunt hij ook het voorstel van de ChristenUnie over de reductie van $CO_2$. Energiebesparing is iets wat de hoofdmoot zou moeten zijn van deze inzet en het moet gaan om innovatie en activiteiten die de provincie verder brengen naar het reduceren van $CO_2$-emissie en energiegebruik en dat kan via een tender, maar ook via een aanbesteding, maar wel zodanig dat het merendeel van de gelden wordt besteed aan die concrete resultaten voor de teruggang van $CO_2$ en energie. Dat zijn de twee hoofdlijnen van zijn betoog. Ten aanzien van de drie sporen in de nota, te weten mitigatie, adaptatie en participatie, merkt hij op dat het bij mitigatie gaat over het beperken en voorkomen van energiegebruik en $CO_2$-emissie door aandacht voor nieuwe kansen door innovatie van huidige productiemethoden en mobiliteit. Het is prima om daar het accent op te leggen. Zo gaat het over bussen die rijden op aardgas, ondersteuning van productie van duurzame energie, projecten als het Europark, de opslag van warmte en koude en geotechnologie. Vervolgens ziet hij in dit onderdeel, wat ook bij adaptatie terugkomt, dat een flink aantal

onderzoeken wordt aangekondigd en nu vreest spreker dat hij straks heel veel papier en onderzoeksrapporten onder ogen krijgt en daar wordt het milieu vaak niet beter van en het leidt ook niet direct tot reductie van $CO_2$-emissie en energiegebruik. Dat is nog niet het ergste, maar hij vraagt zich ook af of het allemaal wel zo nodig in Drenthe moet gebeuren. Als het gaat om het inklinken van veen en veenoxidatie, dan is dat niet alleen in Drenthe een punt want dit speelt ook in Noord- en Zuid-Holland en Utrecht. Als hij verder kijkt naar voorbeelden als de gevolgen van klimaatverandering voor landbouw, recreatie en natuur, dan vraagt hij zich af of dat niet landelijk moet worden opgepakt, bijvoorbeeld door in IPO-verband via directe verantwoordelijken die in de recreatie zitten of bij het Ministerie van LNV onderzoek te laten doen. Hij heeft het idee dat Drenthe te veel naar zich toetrekt en hij vindt het jammer van de gelden, die beter kunnen worden gestoken in het direct terugdringen van energiegebruik en $CO_2$-emissie. Soms komt hij ook onderzoeken tegen die betrekking hebben op zaken die al zijn aangekondigd of op oud beleid, zoals de Visie diepe ondergrond. Daar heeft hij al veel eerder van gehoord en ook worden er onderzoeken aangekondigd die prima door marktpartijen kunnen worden gedaan. Dan heeft spreker het over waterstof en bio-energie, sensortechnologie en energielandschappen. Wat moest spreker zich overigens bij dat laatste voorstellen? Ten aanzien van de versnelde aanscherping van de EPC-norm, merkt spreker op dat dit hem heeft verbaasd. In het Energieakkoord staat dat in overleg met marktpartijen, zoals makelaars, gemeenten en woningbouwverenigingen, wordt gestreefd om daartoe te komen. Het is dan de vraag of dat lukt, maar het staat allemaal vrij stellig geformuleerd. Zou dat niet wat relatiever moeten worden weergegeven? Verderop bij adaptatie wordt gesproken over het verbieden van akkerbouw in de beekdalen. Dat lijkt spreker wat prematuur, maar daar komt hij bij de bespreking van de Structuurvisie volgende week zeker nog op terug en dat zal hij ook doen voor het opwaarderen van robuuste verbindingen, de zogenaamde klimaatcorridors. Gisteren heeft hij het besluit van het college kunnen lezen op de mail dat het college nog maar net notitiereikwijdte en detailniveau voor die robuuste verbinding heeft vastgesteld en de MER moet er nog komen. Om dus nu al weer te gaan spreken over de opwaardering van de robuuste verbindingen vindt hij te vroeg, want hij wil eerst afwachten of de bestaande verbindingen in kannen en kruiken zijn. Ten aanzien van participatie merkt hij op dat een netwerk en het stimuleren van activiteiten prima is, maar hij wil dat de uitvoering aan anderen wordt overgelaten als het gaat om de adaptatiescan, het klimaatpanel, het klimaatspel en het virtueel klimaatcentrum, indachtig de rollen- en takendiscussie. Kan dit nu niet door de stakeholders worden gedaan in plaats van dat de provincie dit naar zich toetrekt? Conclusie is dat dit een goed stuk is, waarin de accenten toch wat verkeerd liggen. Er zou sprake moeten zijn van minder studie en het meer investeren van geld. Dan is nog even de vraag dat er niet alleen substantieel, maar in hoofdzaak moet worden gegaan voor resultaten die direct leiden tot vermindering van energiegebruik en $CO_2$-emissie.

De heer HORNSTRA complimenteert de gedeputeerde met het resultaat dat in Drenthe het hoogspanningsnet niet wordt verbreed met nog een heel zware voltagekabel maar dat deze in Fryslân komt. Hij hoopt dat er een goede oplossing voor wordt gevonden. Het verhaal dat nu voorligt, is een inspirerend verhaal en er staan mooie intenties in waar hij niets tegen heeft. Het idee is dat Drenthe de koploper in energiebeleid moet worden. Het is ook een oproep om anders te gaan denken en energie- en klimaatbeleid als leidend principe te hanteren. In de benadering via mitigatie, adaptatie en participatie (MAP) kan hij zich goed vinden. De ambitie sluit aan het bij het noordelijk Energieakkoord en de lat ligt hoger dan landelijk. Of deze gezien de problematiek hoog genoeg ligt, is de vraag, maar als hij alles doorleest is het de vraag of het allemaal haalbaar is. Het gaat om heel veel geld en daar mag de burger iets goeds van verwachten. Waar is nu de hoogte van het bedrag op gebaseerd? Had het ook een ander bedrag kunnen zijn? Dat wordt hem niet duidelijk. In de economie is er de wet van het grensnut, die draait om de vraag wat de laatste euro aan, in dit geval $CO_2$-reductie, oplevert. Spreker kan dat niet terugvinden en in cijfers zien wat het verhaal is. Vervolgens is iedereen het erover eens dat de klimaatdiscussie heel erg hot is en er wordt op allerlei plaatsen veel onderzoek verricht. De ideeën veranderen ook, zoals bij de discussie over biomassa en voedsel. Vanuit het bedrijfsleven en allerlei andere partijen komt een geweldige innovatieve kracht en dat heeft deels ook te maken met geld, want het gaat om veel geld. Onlangs las hij dat een aantal grote autoproducenten nu ook gaat inzien dat elektriciteit de toekomst van de auto wordt. Een collega-statenlid uit Groningen opperde dat er op het TT-circuit ruimte komt om dan

een race te houden voor auto's op elektriciteit. Dat is schoon en deze maken ook geen lawaai. Door meerdere mensen is al gezegd dat er veel in dit stuk staat dat moet worden onderzocht. Allerlei onderzoeken worden genoemd, maar dat is de Achilleshiel van deze nota. De vraag is of deze provincie alles zelf moet onderzoeken. Het wensverhaal, waar hij zich voor een groot deel in kan vinden, hoe hard is dat eigenlijk? Iedereen vindt energiegebruik en $CO_2$-emissie een probleem waar iets aan gedaan kan worden. Burgers, marktpartijen en overheden moeten daarvoor een inspanning verrichten en de provincie trekt daarbij een regierol naar zich toe. Dat moet ook wel, want voor het landelijk gebied moet de provincie een aantal zaken doen, maar de provincie moet wel met andere partijen samenwerken. Gemeenten hebben het Energieakkoord ondertekend, maar hoe kan de provincie nu andere partijen verleiden hieraan mee te werken? Of moet de provincie zaken gebieden en verbieden? Dat heeft ook met de nieuwe wet Wro te maken. Als hij leest dat alle nieuwbouw energieneutraal moet worden, dan is dat een prachtig idee, maar hoe realistisch is dat gezien de praktische problemen met ventilatie? Het leidende principe van dit verhaal is het verhaal van Grounds for Change, waarbij het vooral om de ruimtelijke inpassing en de rol van het water gaat. Als het gaat om adaptatie, dan moet er een aanpassing aan veranderde omstandigheden komen. Hij leest daarbij een passage waarin staat dat in het verleden het peil de functie volgde en straks de functie het peil. Betekent dit concreet dat voor het hele ruimtelijk beleid, dus ook de nieuwe Wro, het klimaatverhaal leidend is? Of is dit alleen maar een bouwsteen voor het ruimtelijk beleid? Indien hij het verhaal over veenoxidatie leest, waarbij het waterpeil omhoog moet, dan zou dat volgens spreker ongelofelijk veel kunnen betekenen, maar realiseert iedereen zich wat dit kan betekenen? Dit verhaal betreft een beleidsvoornemen en betreft nog niet de uitvoering. Deze komt straks en daar tussenin zit nog een actieplan. De heer Van Berkum vraagt wie die volgende stap gaat doen en hoe dat wordt gedaan. Daarbij denkt hij aan het inschakelen van marktpartijen en dat zou niet onlogisch zijn, maar daar gaat het nu nog niet over. Dit is hoogstens iets wat bij de volgende stap aan de orde zou kunnen komen. Hij kan zich voorstellen dat de heer Van Berkum daar toch al eens over wil denken. In een eerder stadium heeft hij al eens een opmerking gemaakt over regionale energieopwekking en dat ging dan om het probleem van het aansluiten op het net voor teruglevering van stroom door allerlei kleine producenten. Toen heeft hij gezegd dat hij wilde proberen daar verder mee te komen om te kijken of er geen andere oplossingen zijn dan de gebruikelijke. Daarover heeft hij contact opgenomen met een aantal lokale ondernemers en die heeft hij in contact gebracht met een producent van lokale energienetwerken. Hij wil kijken of het in sommige plaatsen in Drenthe haalbaar is om de vraag naar energie en het aanbod dichterbij elkaar te brengen en daarin anders dan tot nu toe partijen in te laten participeren, zodat duurzame autarkische netwerken kunnen worden opgebouwd. Daar zit best toekomst in, want op meerdere plaatsen wordt dit in Nederland gedaan. Ten aanzien van isolatie en woningbouw kan de meeste winst uit besparing worden gehaald en dan vooral uit energiemaatregelen uit bestaande bouw. Er is inmiddels Wonen Plus Plus, maar wat is nu het effect daarvan? Er bestaat ook nog een categorie mensen met een laag inkomen die wel een eigen huis heeft, dat niet heel erg duur is of zelfs goedkoop. Daarvoor is het een barrière om energiebesparende maatregelen te nemen omdat zij het geld er niet voor hebben en ook niet in de rij staan om geld daarvoor te lenen. In Groningen wordt gedacht aan een extra stimuleringsbijdrage voor bepaalde categorieën mensen. Daar krijgen mensen de mogelijkheid om maatregelen te nemen in combinatie met een revolving fund. Overigens heeft hij dat ooit al eens voorgesteld, maar toen antwoordde de gedeputeerde daar niet aan te willen beginnen. Nu komt het weer terug en dan is het heel aardig om tegen lage voorwaarden geld te lenen voor deze doelstellingen. Kan de provincie dar zelf geen bijdrage aan leveren? De provincie kan dan een aardige regeling bedenken om een aantal mensen over de drempel te trekken, zodat zij toch iets gaan doen. Het andere punt is de micro-WKK. Daar heeft spreker het al vaak over gehad en hij heeft ook al eens gezegd dat daar een stimuleringsbijdrage voor beschikbaar moet zijn. Spreker heeft in de krant gelezen dat het rijk overweegt om iets van € 1.000,-- beschikbaar te stellen. Hierop dient terug te worden gekomen om te kijken hoe de provincie daarmee omgaat. Hetzelfde geldt voor zonnepanelen, want de energie die het makkelijkst is te bereiken is de zonne-energie. Ten aanzien van de discussie over biomassa en voedselvoorziening heeft iedereen de neiging om te zeggen dat dit niet goed gebeurt. Het is echter goed om oog te blijven houden voor de ontwikkelingen en vooral voor de derde generatie afval, dat nu nog niet goed gebruikt kan worden maar wel in de toekomst. Qua kennisontwikkeling moet ervoor wor-

den gezorgd dat goed wordt bijgebleven. Wat kennis betreft denkt spreker dat het voorstel naar gemeenten toe dat er een kenniscentrum komt, heel belangrijk is. In allerlei gesprekken die spreker met mensen heeft, blijkt dat kennis die nodig is om allerlei ontwikkelingen tot uitvoering te laten komen bij veel gemeenten niet aanwezig is. De provincie zou daarin haar regierol serieus moeten nemen en de samenwerking met Hanzehogeschool en RUG moeten zoeken. Dan staat er nog een verhaal over geothermie, wat heel belangrijk is. In Sneek heeft men gedacht die warmte zo uit de grond te kunnen halen, maar dat schijnt toch tegen te vallen, dus daar moet eens goed over worden nagedacht. Het is goed dat er wordt aangegeven dat jongeren hierbij moeten worden betrokken, want het is hun toekomst.
Het Europark is een prachtig voorbeeld, maar het is een voorbeeld waarbij vanuit een heel andere gedachte om iets te gaan doen, toch heel mooie resultaten kunnen worden bereikt met betrekking tot energiegebruik en $CO_2$-reductie. Ten aanzien van windenergie is statenbreed afgesproken dat in een beperkt gebied aan windenergie moet worden gewerkt. Toch zit er weinig schot in deze zaak en het lijkt erop dat een groot deel van de bevolking er niet op tegen is om in een beperkt deel van de provincie aan windenergie te doen. Het past ook in het kader van het denken van mevrouw Cramer, die voortdurend roept dat daarop moet worden ingezet. Hij vraagt het college om bij de volgende stap met een concreet actieprogramma te komen waarin precies in de tijd staat wanneer de provincie wat gaat doen met betrekking tot windenergie. Hij vindt het erg vervelend dat hij hier steeds op terug moet komen. Het idee van de monitor, die het CDA lanceert, vindt hij ook wel aardig. Met allerlei visuele manieren kan inzichtelijk worden gemaakt wat het energiegebruik is en hoe het ervoor staat. Hij wil daarin graag met het CDA meedenken. Hij is benieuwd naar de opmerkingen van het college over de mogelijke inzet van marktpartijen. Uiteindelijk dient er een goed beleid te worden uitgevoerd en wie dat doet, vindt spreker iets minder belangrijk. Dat bepaalde doelstellingen moeten worden gehaald en er minder op papier hoeft te worden gezet, is iets waar hij zich ook in kan vinden.

De heer LANGENKAMP sluit zich aan bij de opmerkingen van vorige sprekers.

Mevrouw KLIP antwoordt dat tweeënhalf jaar geleden, toen het college zich voornamelijk richtte op energie, de Nota Energiek Drenthe is verschenen. Deze was vooral gericht op mitigatie en dat is het eerste gedeelte van deze nota, die vooral gericht was op energiebesparing. Iedereen is het daar al jaren over eens en daarnaast wordt gewerkt aan het zoveel mogelijk duurzaam opwekken van energie. In het Collegeprogramma staat dat de focus op energiegebruik toch te eng is, want klimaatverandering betekent veel meer dan alleen het terugbrengen van de uitstoot van gas dat het broeikaseffect veroorzaakt. Klimaatverandering heeft namelijk ook aantoonbaar effect op de omgeving. Ten aanzien van het derde punt met betrekking tot participatie, dat in de nota bewustwording heet, merkt zij op dat participatie geen doel op zich is maar een essentieel middel om die andere twee te bereiken. Het is dus niet langer een project, maar een programma. Ook een programma is een ambtelijke benaming en een vorm die wordt gekozen om doelen te bereiken en die doelen worden bereikt door bepaalde projecten en trajecten. Die doelen en resultaten liggen op het terrein van $CO_2$-reductie, maar ook op het gebied van hoe de ruimte kan worden ingericht. Wat er in deze nota is te zien met betrekking tot mitigatie merkt zij op dat er heel veel projecten in dit stuk staan die al lopen in het kader van de Nota Energiek Drenthe. Het gaat daarbij om allerlei dingen waar de provincie al twee jaar of langer mee bezig is. De gedetailleerde uitwerking van dit programma is dus voor het grootste deel overloop van zaken die al langer in het kader van het uitvoeringsprogramma en het project Energiek Drenthe zijn toegezegd, aangekondigd en met brede steun van de staten zijn gedaan. Daar waar het adaptatie betreft zijn het eigenlijk alleen maar vragen en de heer Hornstra noemt een aantal punten die, als deze allemaal worden uitgevoerd, nogal wat inhouden. Daarom zijn het ook vragen, want het college zou onverstandig bezig zijn om die vragen niet te stellen. Dat betekent niet dat op elke vierkante centimeter van deze provincie altijd klimaataspecten voorrang moeten krijgen. De overheid moet alleen wel de kritische vragen blijven stellen. De discussie over de beekdalen en het omdraaien van functie volgt peil in peil volgt functie, is een landelijk gevoerde discussie en de provincie dient daarbij in ieder geval de vraag te stellen. Ten aanzien van de veenoxidatie in de Veenkoloniën dient de provincie in ieder geval te weten dat het speelt dat er wordt gemeten en vastgesteld hoe groot dit probleem is en vervolgens zal er moeten worden gekeken wat er mee moet

worden gedaan. Nogmaals, adaptatie kent voornamelijk nog vragen, maar dit zijn vragen op basis van feitelijke gegevens die de provincie overigens niet zelf heeft uitgezocht, maar die door anderen zijn aangeleverd. De heer Van Berkum merkte als laatste op dat hij benieuwd is wat spreekster ervan vindt en zij is het helemaal met de heer Van Berkum eens. Dat is namelijk de essentie van het programma en als de heer Van Berkum dat er niet uit heeft gehaald, is dat misschien niet helemaal helder opgeschreven. Een aantal keren komt zij de begrippen allianties en consortia tegen en zij kan een aantal voorbeelden noemen waar dat al speelt. Alleen, het is niet zo dat het allemaal spontaan ontstaat, dus voor sommige trajecten is een tender een uitermate goed middel en de heer Hornstra heeft zelfs gezegd dat dit de volgende stap is. Daar is zij het mee eens, want natuurlijk moet die markt het doen. Daar waar het in de Nota Energiek Drenthe alleen ging over mitigatie en de provincie nog heel veel zelf deed, gaat het er bij het voorliggende stuk om dat als de provincie echt iets wil bereiken, de provincie ook andere partijen moet aanjagen, regisseren en andere overheden moet zien te verleiden om dat met elkaar te doen. In de uitwerking van trajecten als deze komen er wellicht ook nieuwe ideeën op en het is niet zo dat dit een wet van Meden en Perzen is. Iemand vroeg wat nu eigenlijk het programma is. Het programma is in principe niets anders dan dat iemand van hier naar bijvoorbeeld Kaapstad wil en weet hoe lang hij erover mag doen, maar dat hij niet precies mag weten hoe zijn weg zal zijn. Dat laatste ontwikkelt zich gaandeweg en dat is ook precies de manier waarop de commissie dit programma moet zien, namelijk dat er vooral andere partijen worden verleid en uitgenodigd om via allerlei instrumenten die er al zijn of die moeten worden ontwikkeld, de doelstellingen te kunnen bereiken. Op een aantal punten is alleen te zien dat dit nog niet zo makkelijk gaat. Mitigatie is daarbij voor een groot deel uitvoering van de Nota Energiek Drenthe, waarvan de commissie uiterlijk begin volgend jaar de evaluatie tegemoet kan zien. Adaptatie betreft vooral het stellen van veel vragen en qua uitvoering gaat de provincie niet veel dingen zelf doen. De provincie zal projecten niet zelf doen en ook onderzoeken niet zelf verrichten. De visie zoals deze door de commissie is geformuleerd, past dus goed bij de regierol van de provincie. Een prachtig voorbeeld is Zuidoost-Drenthe, waarbij de provincie de aanjager en regisseur is en partijen bij elkaar aan tafel worden gezet, aangezien er in Zuidoost-Drenthe zo ongelofelijk veel mogelijkheden zijn dat ook met innovatieve technieken heel veel energie-initiatieven aan elkaar kunnen worden gekoppeld. Het bedrijfsleven gaat hierin een hoofdrol spelen en is er inmiddels bij betrokken en de provincie is regisseur. Volgende week dinsdag zal spreekster daar de aftrap voor geven. Daar zijn inmiddels ook andere gemeenten bij betrokken en dan gaat het over de hele intelligente stromenstudie van energie van het Europark, tot een vergelijkbare visie met betrekking tot Emtec in Emmen en mogelijke stadsverwarming in Emmen en dan gaat het over geothermie en tuinbouw. Dat moet het bedrijfsleven gaan doen, maar als overheid kunnen partijen hiertoe worden uitgenodigd en een verbaal of financieel zetje worden gegeven. Voor wat betreft de eerste poot is reductie van $CO_2$-uitstoot het eerste wat deze provincie wil en dat is geen bedreiging, want hiermee worden economische, toeristische en maatschappelijke kansen vergroot. Dat de provinciale overheid dus een rol heeft op een iets hoger abstractieniveau is iets waar zij het mee eens is, maar dat zal niet meteen kunnen. Ten aanzien van de suggestie van een $CO_2$-monitor, merkt spreekster op dat deze inmiddels beschikbaar is en dat is ook een uitvloeisel van het Programma Energiek Drenthe. Dat is ontzettend ingewikkeld, want het is natuurlijk een computerprogramma en dat is niet alleen door deze provincie ontwikkeld. Daarbij heeft de provincie alleen maar de markt ertoe aangezet door te zeggen dat de provincie dat heel gedetailleerd wilde hebben, dus daar kan de provincie mee aan de slag. Dit gaat alleen werken als iedereen de provincie informatie aanlevert, dus als gemeenten, woningbouwcorporaties en bedrijven die gegevens aanleveren. Sterker nog, de bedoeling is om dit via de website van de provincie in kaart te brengen en op die manier aan te kijken wat er aan de hand is. Zelfs is het de bedoeling dat projecten ook op voorhand kunnen worden gescreend, dus dat inderdaad kan worden gekeken welk effect het heeft als ergens tien windmolens worden neergezet ten opzichte van de situatie waarin half Zuidoost-Drenthe wordt vol geplant met biomassa. Daar waar in de stukken is te lezen dat er een soort van touchtable of digitale ontwerptafel wordt aangeschaft, merkt zij op dat dit is om in Drenthe driedimensionaal allerlei ontwikkelingen op elkaar te kunnen leggen. Zo kan bijvoorbeeld in beeld worden gebracht wat er gebeurt wanneer de zeespiegel zoveel meter stijgt en welke invloed dat heeft. Datzelfde kan tweedimensionaal met dat monitoringsprogramma worden gedaan. Dat is een heel eind en dat zal worden gekoppeld aan de website "Drenthe bespaart!", die afgelo-

pen maandag is opgezet en die ook een uitvloeisel is van de Nota Energiek Drenthe, waarbij voor individuele huishoudens wordt aangegeven wat er kan worden gedaan. Het wiel is dus niet opnieuw uitgevonden, maar er wordt een link gemaakt met een andere website waarop relatief makkelijk voor iemands eigen huis een advies op maat kan worden verkregen. Het is dus bijna klaar en het is goed om daarin ook de verdere reductie van $CO_2$-uitstoot duidelijk te maken. Zover kon zij alleen op dit moment nog niet zijn. Ten aanzien van de doelen van het Energieakkoord en het Drentse deel daarvan, merkt zij op dat het college zich heeft geconformeerd aan nationale en Europese doelen, waarbij uit wordt gegaan van een reductie van 30% emissie van $CO_2$ ten opzichte van 1990. Dat staat ook in het Energieakkoord Noord-Nederland dat voor de drie noordelijke provincies geldt, maar omdat Drenthe de kleinste provincie is komt zij voor deze provincie op een iets lager percentage uit. Drenthe wil echter graag voor die 30% gaan. Over de Visie diepe ondergrond is al vaker gesproken. Deze visie is bijna klaar en in noordelijk verband is deze provincie daar voortrekker in. $CO_2$-opslag is daar een onderdeel van, maar dat heeft met veel meer aspecten te maken. Voor de ondergrond geldt nog meer dan voor de bovengrond, namelijk dat wat daar wordt gedaan voor langere tijd geldt, maar soms ook voor even. Daarbij heeft zij het niet alleen over opslag in lege gasvelden, maar ook over warmte- en koudeopslag binnen bepaalde schalen. Ten aanzien van de $CO_2$-opslag vinden er enkel nog onderzoeken plaats en $CO_2$-opslag is geen doel op zich. Er kan ook voor worden gekozen om aardgas in die lege gasvelden te doen, maar er kan ook groen gas worden opgeslagen op het moment dat de noordelijke provincies daarin ongelofelijk succesvol zouden kunnen zijn. Er vindt dus een onderzoek plaats en dat onderzoek wordt steeds gedetailleerder, maar het is nog niet zover. De succesvolle projecten in Fryslân en Zuid-Holland werden genoemd, maar Fryslân is niet succesvol en het project is daar inmiddels gestopt. Barendrecht kent heel veel maatschappelijke weerstand en wordt ook technisch nog niet uitgevoerd. Het volgende oog van de NAM ligt dan in Noord-Holland bij ECN in Petten Zij gaat niet mee met de paniekverhalen van de heer Westerhof, want deze zijn onterecht. Het is namelijk zo dat nog niet alles bekend is over $CO_2$-opslag en de provincie is dan ook nog niet zover. Ook Europa gaat regels opstellen en richting geven over opslag, transport en veiligheidsaspecten bij $CO_2$-opslag. Bij de hele discussie over de ondergrond is het ontzettend belangrijk dat de provincies de zeggenschap krijgen voor de milieuvergunningen voor die ondergrond. Dat is een ontzettend moeilijk traject dat al een paar jaar loopt. De provincie Drenthe is trekker namens de twaalf provincies en zij heeft daar gisteren weer met minister Cramer over gepraat. Minister Cramer en minister Van der Hoeven delen niet dezelfde mening en dat is iets waar zij vanmorgen tussen de bedrijven door nog achteraan is gegaan, want het is ongelofelijk ingewikkeld en belangrijk voor deze provincie. Het provinciehuis zit niet in het mitigatiebedrag, dus niet in het bedrag dat in de Nota klimaat en energie wordt aangetroffen. Met de monitor kunnen initiatieven op het gebied van mitigatie tegen elkaar worden afgemeten. Ten aanzien van stroomgebiedbeheersplannen is het niet zo dat gelden in het kader van de KRW worden aangetrokken in deze nota, maar wat wel wordt geprobeerd door de provincie is een aantal dingen aan elkaar te koppelen. Het is namelijk niet een op zichzelf staand iets en of het nu een onderlegger of bouwsteen voor de Structuurvisie is, de provincie dient er in ieder geval een mening over te hebben in de richting van de Structuurvisie en dat is wat deze nota wil bereiken. Als het gaat over het klimaat, dan gaat het niet alleen over kwaliteit maar ook over kwantiteit en over te veel en te weinig. Op dit moment staat zij op het punt een convenant te ondertekenen over het Meppelerdiep. Dat heeft te maken met de veiligheid van het Meppelerdiep en daar heeft de keersluis mee te maken. Dat wordt gekoppeld aan bijvoorbeeld de verdroging in het topgebied Dwingelerveld en dat koppelt zij ook aan de klimaat- en wateraspecten van de nieuwbouwwijk Nieuwveense landen in Meppel. Dat kan heel slim worden gekoppeld aan elkaar en dat is een project waar allerlei overheden, de terreinbeherende instanties, het bedrijfsleven en de gemeente Meppel bij worden betrokken. De reden waarom dan ook ineens een dergelijk Stroomgebiedbeheersplan wordt aangetroffen, is dat wordt geprobeerd om al die aspecten met elkaar te vermengen. Wat wordt precies gedaan met die € 22,6 miljoen? Aan dit bedrag liggen natuurlijk berekeningen ten grondslag en de bedoeling is dat de staten per jaar een actieplan van het college krijgen en daaraan worden gedetailleerde bedragen gekoppeld. Het voorstel is dan ook om dit te betalen uit het Stimuleringsfonds grote projecten. Dat is een cofinancieringsfonds en er zijn met andere portefeuillehouders ook al afspraken gemaakt dat wanneer er definitieve projecten zijn, het college bij de staten daarop terugkomt. De bedoeling is dat

daar via allerlei Europese fondsen sprake is van cofinanciering en voor projecten op het gebied van klimaat en energie is op dit moment ongelofelijk veel geld beschikbaar, waar dus ook iets mee in het noorden kan worden bereikt, maar zij is nog niet zover dat dit per project gedetailleerd kan worden aangegeven, aangezien er inderdaad tenders en allerlei andere ontwikkelingen plaats zullen vinden. Wat de staten doen met dit bedrag wanneer zij hiermee akkoord gaan, is het reserveren van dit bedrag binnen het Stimuleringsfonds en voor de daadwerkelijke uitgave van dat geld komt het college per jaar bij de staten terug met een financieel onderbouwd actieplan. Deze commissie hinkt op twee gedachten, want aan de ene kant pleit een deel van de commissie voor de paraplu waarmee de programmatische aanpak van het college wordt onderschreven en de provincie de rol van regisseur heeft en anderen de uitvoering ter hand moeten nemen en aan de andere kant pleit de heer Westerhof voor de gewone man die zonnecellen op zijn dak wil hebben. Dat is een van de redenen dat de website "Drenthe bespaart!" In de lucht is gekomen, waarop iedereen kan zien wat hij of zij in zijn eigen huis kan doen. Ook de heer Hornstra vraagt wat dit betekent en hoe mensen hierin kunnen worden geholpen en dan moet er dus wel worden afgesproken wat nu precies de rol is van de provincie en wat niet, want het gaat in de commissie van heel klein naar heel groot. Als die globale rol past bij de provincie dan kan niettemin best als uitvoering van de Nota Energiek Drenthe heel gedetailleerd een aantal dingen worden gedaan, maar de staten dienen dan wel scherp voor ogen te houden hoe daarmee door moet worden gegaan. Ten aanzien van inklinking en veenoxidatie merkt zij op dat er geen onnodige onderzoeken in dit programma staan, maar zij is het er wel mee eens dat Drenthe dit niet allemaal zelf moet doen. Natuurlijk doet de provincie dit in samenspraak met andere partijen, maar daar waar gebiedsgerichte uitwerkingen zijn zal moeten worden gekeken wat dit algemene aspect dan betekent voor het grondgebied van Drenthe. Ten aanzien van landbouw en natuur is de provincie met een aantal andere organisaties bezig en in samenwerking met de Landbouwuniversiteit Wageningen, dus ook dat doet de provincie niet helemaal zelf. Ook is zij het eens met de opmerking van de heer Bomhof over waterstof bij marktpartijen. Ten aanzien van energielandschappen merkt zij op dat het KNMI een aantal scenario's heeft, waar een aantal andere dingen aan kan worden gekoppeld. Daarna kan een aantal andere dingen worden gekoppeld. Wat betekenen die verschillende scenario's voor bijvoorbeeld de waterbehoefte, voor landbouw en voor natuur? Wat betekent het voor de noodzaak om te bergen? De voorzichtige mening die zij in het land hoort is dat de doelstelling van WB21 al lang voldoende is voor de toekomstscenario's. Ten aanzien van de vragen bij al die adaptatiepunten, merkt zij op dat die vragen gewoon moeten worden gesteld zonder dat ineens het provinciale beleid omver gegooid wordt. De klimaatlandschappen zijn in principe gewoon tekeningen waarbij de klimaateffecten en de verschillende bovengrondse en ondergrondse mitigatiemogelijkheden in één tekening digitaal op elkaar worden gelegd en bij de presentatie van Grounds for Change heeft de commissie daar een aantal voorbeelden van gezien, Een klimaatlandschap is dus een gebiedsgerichte gedetailleerde uitwerking van adaptatie- en mitigatieaspecten. Spreekster kan zich nog als de dag van gisteren herinneren dat een aantal commissieleden, waaronder de heer Hornstra, van mening was dat de Grounds for Change-gedachte een goed idee zou zijn om het klimaat- en energiebeleid en de nieuwe Structuurvisie vorm te geven. De regionale energieopwekking is een onderdeel van deze nota, waar het onder meer gaat over autarkische en klimaatneutrale wijken. Het bereiken van $CO_2$-neutraliteit is gewoon onzin, want dat kan helemaal niet. Hooguit gaat het dus om reductie van $CO_2$-emissie. Over het revolving fund heeft zij oorspronkelijk gezegd dat dit revolving fund niet wordt ingesteld, maar inmiddels zijn er landelijke ontwikkelingen. Er zal bijvoorbeeld voor dat revolving fund een tender worden uitgeschreven van wie dat kan gaan regelen en daar zullen ook andere partijen geld in moeten stoppen. Ten aanzien van de stimuleringsbijdrage voor een micro-WKK of zonnepanelen vraagt zij zich af of dat toch niet in een groter geheel als een revolving fund dient te worden ondergebracht. Ten aanzien van het beleid van biomassa en voedselvoorziening zegt zij helemaal niet dat alles verkeerd gaat. In het Energieakkoord staat dat in 2015 100.000 voertuigen op biobrandstof zullen rijden. Er wordt wel iets anders aangekeken tegen het verbouwen van landbouwgewassen voor de productie van biobrandstof, maar haar stelling is dat in een transitieperiode fouten mogen worden gemaakt waarvan wordt geleerd, maar als de provincie zich halverwege de transitieperiode bewust wordt van die fouten, moet daarin niet worden volhard. Dat is de lijn van dit college en daarover zal nog een discussie worden gevoerd. Ten aanzien van geothermie en de Visie op de diepe ondergrond is Sneek mislukt. TNO heeft

een globale scan gedaan en de provincie kijkt nu waar dit in Zuidoost-Drenthe kan. Dat is een onderdeel van de proeftuin in Zuidoost-Drenthe. Ten aanzien van de versnelde aanscherping van de EPC-norm en de relatie met het Energieakkoord merkt zij op dat dit inderdaad samen met marktpartijen gebeurt. In het Energieakkoord staat dat de EPC versneld omlaag wordt gebracht en dat werkt alleen als het befaamde level playingfield wordt georganiseerd. Dat moet dus in Noord-Nederlands verband in het Energy Valley-gebied in de drie noordelijke provincies. Dat mag volgens het huidige Bouwbesluit niet worden afgedwongen, dus er zal nu moeten worden gekeken hoe partijen kunnen worden gestimuleerd om in te zetten op veel meer energiebesparing. De EPC-norm en het daaraan gekoppelde puntensysteem is grotendeels gebaseerd op installatietechniek terwijl het veel zinniger is om het in isolatie van de woning te zoeken. Daarover is zij met het Ministerie van VROM in gesprek, om te kijken of daarin stappen kunnen worden gezet. Het is aardig om te zien dat gemeenten zich hebben aangesloten bij het Energieakkoord en de gemeente Meppel is bijvoorbeeld erg blij met dit traject, want het is een steun in de rug voor wat de provincie graag met nieuwbouw wil. Dat hoort spreekster van veel meer gemeenten, dus dit wordt samen met gemeenten, makelaars en bouwers opgepakt. Het gebeurt dus met alle partijen, hoewel partijen er nog niet helemaal uit zijn. Er worden echter wel razendsnelle vorderingen gemaakt en het Ministerie van VROM ziet hier van alles in. Onlangs hebben allerlei bouwkoepels en het rijk een soort lenteakkoord gesloten en daarin wordt over tien proefgebieden gesproken waarin extra streng op die EPC-norm kan worden gestuurd. Met al deze partijen zullen daar in Noord-Nederland grote stappen in worden gezet. Zij is het er niet mee eens dat er weinig schot zit in windenergie. Daarover is inmiddels met de gemeente Emmen gesproken en een vervolggesprek is voor september gepland. Minister Cramer heeft aan de ene kant een ambitieus plan om nu 1.500 megaWatt capaciteit te realiseren, in 2011 er nog eens 2.000 megaWatt bij te realiseren en er vervolgens in 2020 nog eens 2.000 megaWatt aan toe te voegen. De provincies staan op het punt met de minister een klimaatakkoord te sluiten, wat overigens volledig aansluit bij deze nota en het Energieakkoord Noord-Nederland, waarin zij zegt dat de provincies moeten kiezen voor een mix van duurzaamheidsmaatregelen waarin zij goed zijn. Daarnaast zegt de minister dat zij BLOW II niet wenst, maar wel herenakkoorden met de provincies wil afsluiten over de te realiseren capaciteit aan windenergie en misschien gaat de minister daar wel een structuurvisie over maken. Dat staat haaks op allerlei andere zaken. Dit ligt dus niet helemaal simpel, gecombineerd met het feit dat de minister de vulling van die structuurvisie ziet in de aanwijzing van vides waar geen windmolens worden gerealiseerd en concentratiegebieden waar dit wel mag en waarbij de Gronings-Drentse Veenkoloniën worden genoemd. Er is echter meer dan alleen maar landschappelijk uitzicht, want er zijn ganzen, Natura2000, radargebieden en laagvliegende vliegtuigen en die zitten alle in het kaartje dat zij de commissie al twee jaar geleden heeft doen toekomen. De ontwikkelingen met betrekking tot windenergie zijn dus gaande, het rijk helpt niet echt en zij kent de urgentie van deze commissie.

TWEEDE TERMIJN

De heer LAMMERS gaat het niet zozeer om nu de inhoudelijke discussie over $CO_2$-opslag te voeren, maar welk proces de gedeputeerde voor ogen heeft bij het ontstaan van die discussie. Hij is blij met het antwoord van de gedeputeerde daarop. De reductie van $CO_2$-uitstoot versus de tonnen besparing die het Energieakkoord Noord-Nederland geeft, probeert spreker op elkaar af te stemmen maar dat lukt niet zolang onbekend is wat het Drentse aandeel hierin is. Hij weet ook niet wat in 1990 de uitstoot in Drenthe was en komt niet achter de tonnen. Kan de gedeputeerde hem daarbij helpen? Hij is blij dat de totale afkeer van windenergie aan het bijdraaien is. Hij ziet veel in de micro-WKK en ziet veel in een stimuleringsbijdrage daarvoor. Wat voedsel en energie betreft is dit een actuele discussie die de komende tijd heen en weer zal gaan. Als hij de heer Hornstra goed heeft begrepen, denkt spreker er net zo over als de heer Hornstra. Daar moet mee worden doorgegaan op een manier dat de ontwikkeling van de technologie een kans krijgt en dan kunnen de keuzes nog in een iets latere fase komen. Hij is erg blij met de $CO_2$-monitor. Als hij kijkt naar het bedrag van meer dan € 22 miljoen en een heel verhaal aan projecten die er eventueel komen, dan kan spreker daar niet zomaar mee instemmen. Hij kiest ervoor om elk project op zich goed te beoordelen. Belangrijke criteria zijn de kosten per ton gereduceeer-

de $CO_2$ en wat de kosten per ton gereduceerde $CO_2$ zijn. Op pagina 23 staat dat de aanpak van het college procesgericht is en daar staat € 3,7 miljoen tegenover. Wat moet het resultaat van die investering nu eigenlijk precies zijn?

De heer BOMHOF merkt op dat zijn insteek was dat de monitoring van de $CO_2$-reductie goed moet worden bijgehouden om straks te kunnen vaststellen wat er is gedaan, wat het heeft gekost en wat het resultaat is geweest. Alle gelden die er staan op de laatste pagina van de nota moeten in hoofdzaak worden ingezet voor innovatie dan wel activiteiten met een direct positief effect op de reductie van $CO_2$-emissie en energiegebruik. De gedeputeerde heeft zojuist toegezegd dat dit gaat gebeuren en ondanks dat er verschillend kan worden gedacht over de vraag of onderzoek nodig is of dat dit verder moet worden uitgewerkt, lijkt het hem dat de provincie weinig gaat onderzoeken en meer gaat stimuleren en entameren en daardoor komt er in hoofdzaak geld vrij voor de directe afname van $CO_2$-uitstoot en energiegebruik. Wat nu wordt besloten is dat er wordt gezegd dat door moet worden gegaan en dat wordt ingestemd met de reserve van € 22,6 miljoen die uit het Stimuleringsfonds Drentse projecten wordt gehaald. Dat bedrag kan dan over vier jaar worden uitgegeven. Er komt dan een jaarlijks actieplan, waaruit de staten kunnen opmaken waaraan die gelden worden besteed. De VVD wil dat actieplan per jaar goed controleren of ook in hoofdzaak die gelden in dat jaarplan worden besteed aan de directe vermindering van $CO_2$-uitstoot en energiegebruik. Wat spreker betreft mag dit een A-stuk worden.

De heer HORNSTRA dankt de gedeputeerde voor haar uitvoerige antwoord, waar hij goed verder mee kan. De gedeputeerde heeft gezegd dat het verhaal van adaptatie vooral te maken heeft met vragen stellen. Wanneer worden de antwoorden daarop gegeven? Terecht merkt de gedeputeerde op dat spreker het verhaal van Grounds for Change volledig heeft onderschreven, maar daar worden keuzes in gemaakt die voor het adaptatieverhaal richtinggevend kunnen zijn voor wat er in de provincie wordt gedaan, dus er zal een moment moeten komen waarop daar antwoorden op worden gegeven. De gedeputeerde heeft aangegeven dat WB21 wellicht niet genoeg is, maar de gedeputeerde was destijds zelf aanwezig bij een conferentie waarbij werd gesproken over wat te doen wanneer het water omhoog komt. In het vervolg daarop moet de provincie in het denken een voorsprong houden en niet te lang wachten op het geven van een antwoord op de gestelde vragen. Vervolgens wijst de gedeputeerde erop dat de commissie op twee gedachten hinkt, namelijk om enerzijds de provincie op een hoog abstractieniveau beleid uit te laten zetten en anderzijds de provincie een bemiddelende rol of financieel ondersteunende rol te laten spelen, zodat bepaalde maatregelen worden uitgevoerd. Een revolving fund kan dan de mogelijkheid geven aan welke organisatie dan ook om gebruik te maken van bepaalde financiële faciliteiten om dingen te kunnen doen. De discussie kan best worden gevoerd of de provincie dat wel of niet moet doen, maar die rol zou de provincie met alle betrokken partijen al kunnen spelen. De provincie moet namelijk zichtbaar zijn voor de burger. Op het moment dat de provincie iets vindt en een bepaald denkpatroon heeft, zal er concreet ook geld zijn of kunnen bepaalde regelingen worden bedacht zodat mensen maatregelen kunnen nemen. Spreker sluit dat niet uit, hoewel hij heel goed beseft dat er dan op twee niveaus tegelijk wordt gedacht.

De heer VAN BERKUM krijgt aan de ene kant gelijk van mevrouw Klip, maar heeft aan de andere kant het gevoel dat zij er maar weinig mee doet. Het verhaal van de gedeputeerde illustreert nu juist heel erg wat spreker bedoelt, want zij geeft aan te overleggen met aannemers, energiepartijen en met Jan en alleman. De gedeputeerde probeert iedereen te bewegen om te bereiken wat de gedeputeerde wil. Als de gedeputeerde op een andere manier insteekt door bijvoorbeeld een prijsvraag, dan kan het college achterover leunen en hoeft er niet te worden onderzocht wat de ander voor de provincie kan betekenen. Immers, dan komen de mensen bij de gedeputeerde en geven dan aan welk idee zij hebben en waarmee zij aan de slag kunnen. Dan krijgt de gedeputeerde het veel rustiger en dan kan het nog effectiever zijn. Het gaat hierbij overigens over het adaptatiedeel en niet over de mitigatie. De gedeputeerde geeft ook aan dat het meeste wel loopt maar als hij dan in figuur 10 die tabel bekijkt, dan loopt er heel veel nog niet, zoals het Plan van aanpak 2008. Er moet nog heel veel worden gestart en voor die op te starten dingen zou een andere invalshoek zeker een optie zijn.

Mevrouw KLIP antwoordt ten aanzien van het geld dat dit nu niet wordt uitgegeven, maar dat het er alleen om gaat dat wordt aangegeven dat er in principe met dit stuk akkoord wordt gegaan en dat binnen het Stimuleringsfonds het geld wordt gereserveerd voor het Klimaat- en energieprogramma. De heer Bomhof formuleert dat ook zo en zij zal daarop per jaar terugkomen met een actieplan, waarop is te zien wat de provincie zelf doet en wat door anderen wordt gedaan, met daarbij de opmerking welk bedrag uit het Stimuleringsfonds eraan op gaat en wie eraan meebetaalt, want het is puur bedoeld als cofinanciering. Spreekster denkt dat zij aan de wensen van de commissie beantwoordt wanneer de wens wordt uitgesproken om elk project op de eigen merites te beoordelen, want dit staat ook in de nota en zo gaat het ook gebeuren, want dat is de systematiek van het fonds. Zij pleit ervoor om een stimuleringsbijdrage voor een micro-WKK en zonnepanelen te koppelen aan het revolving fund en dat ook weer in de markt te zetten via de website "Drenthe bespaart!", want dit is een directe link tussen de individuele burger en de overheid. Adaptatie is voornamelijk onderzoek en er is een aantal vraagstellingen waarop gewoon antwoord moet komen en dat antwoord moet leiden tot een beslissing, namelijk of er A, B of C wordt gedaan of helemaal niets. Daarover moet het college met de staten in discussie. Wanneer is zij dan tevreden? Daar is geen eindtermijn voor, want zij wil al die verschillende aspecten onderzoeken en het geld is gereserveerd, vooral voor mitigatie en de uitvoering van het Energieakkoord. Zij is dus tevreden zodra er duidelijke antwoorden zijn en keuzemogelijkheden met de gevolgen daarvan. Na de zomervakantie krijgt de commissie voor 2008-2009 het actieplan, gecombineerd met cijfers, en daarop is te zien wat er voor het komende jaar wordt gepland en kan worden gekeken of het wel of niet een reëel bedrag is. Ten aanzien van de heer Van Berkum antwoordt zij dat zij allereerst moet weten of de staten het eens zijn met de gestelde doelen, want een programma is vooral de formulering van doelen en welke inspanningen daarbij worden geleverd. Dat is bij mitigatie voor een groot deel uitvoering van de Nota Energiek Drenthe. Daar staan veel dingen in die nog moeten en daar waar mogelijk zal dit worden gerealiseerd middels het stimuleren en aansturen van andere partijen. Dat gaat de provincie dus niet allemaal zelf doen.

De VOORZITTER concludeert dat dit stuk als B-stuk in de vergadering van de staten zal worden behandeld.

**10. Statenstuk 2008-334, Provinciehuis als voorbeeldproject Programma klimaat en energie**

De heer HORNSTRA las dit stuk met een dubbel gevoel. Het is goed om een voorbeeldfunctie neer te zetten en als hij kijkt naar de reductie met 86%, dan is dat heel goed. Euro’s worden alleen uitgegeven en dan wil hij daar iets voor terug hebben. De vraag is wat voor elke euro die hierin wordt gestopt het bereik is aan $CO_2$-reductie. Spreker heeft het idee dat met hetzelfde geld op een andere manier meer had kunnen worden bereikt. Wat is dan die voorbeeldfunctie precies waard in de richting van wie? Toen hij het las zag hij het gebouw voor zich en hij ziet ook wel eens voorbeelden waarbij het heel anders is ingevuld, zoals het milieugebouw in Groningen, waarbij om het hele gebouw een soort van glaswand is gezet met een luchtlaag ertussen en daar kan van alles mee worden gedaan. Er kan warme en koude lucht doorheen worden geblazen en dan zijn ook gelijk al die koudebruggen weg. Wordt daar breed naar gekeken of is het het verhaal zoals het in het statenstuk staat? Zijn conclusie is dat de gedeputeerde hem maar eens moet overtuigen dat dit echt moet gebeuren en dat dit goed is voor het Drentse imago en de voorbeeldfunctie van de provincie.

De heer BOMHOF heeft vorige keer de Subsidieregeling voor recreatiebedrijven aan de orde gehad en daarvan is toen gezegd dat dit eigenlijk in BFE thuis hoorde, want dit ging over financiën. Dat kon toen wel en nu mag er niet over financiële aspecten worden gesproken en wordt er een tweedeling aangebracht. Hij zal dus toch iets zeggen over de kosten, zonder in getalletjes te gaan vervallen. Bij een ambitieus Programma klimaat en energie past als sluitstuk een voorbeeldig provinciehuis. Voorbeeld betekent ook navolgen en dan moet het gaan om een kosteneffectief maatregelenpakket, plus eventueel enige marge daarbinnen. De afschrijvingstermijn is 42 jaar, maar is dat een reële afschrijvingstermijn als

de provincie echt een voorbeeldfunctie voor burgers en partijen wil hebben? Voor het bedrijfsleven is dat bijvoorbeeld 5 jaar en de overheid 10 jaar, maar geen 42 jaar. Binnen 5 jaar kan de gasprijs maar zo met 100% stijgen en dan gaan er heel andere mechanismen werken en dit zou een lagere afschrijvingstermijn rechtvaardigen. Die afschrijving wordt dan geen 21 jaar, maar 28 jaar, ook al stijgt de prijs met 100%, en dat is gewoon teveel. Met een dergelijke investering kan niet worden gesproken van een voorbeeldfunctie voor bedrijven, instellingen en burgers, want niet kan worden verwacht dat zij dit soort investeringen zelf ook doen. Er moet ook verantwoord worden omgegaan met gemeenschapsgeld en dan mag worden verwacht dat er een verantwoorde investering wordt gedaan. Is dat wel zo? Daarom is hij sceptisch over het voorstel. Is het lage temperaturensysteem, met aanvullende energiebronnen, in combinatie met de WKO-installatie wel een goed bewezen techniek? Of staan hem bij het experiment nog verrassingen te wachten? Zie de diverse mislukkingen in den lande, zoals het gemeentehuis in De Wolden, waar de WKO-installatie inmiddels ter ziele is. Dat heeft tonnen gekost. De technologische ontwikkelingen gaan heel snel en apparatuur en voorzieningen worden de komende tijd alleen maar beter en goedkoper. Is het niet verstandiger om dan eerst even te wachten met een project van deze grootte en deze onzekerheden? Spreker komt tot de conclusie dat hij alles overziend sceptisch staat tegenover dit voorstel.

De heer LAMMERS merkt op dat het CDA van mening is dat het allemaal best wat mag kosten, maar vraagt zich af of met dit voorstel het geld van de burger wel goed wordt besteed. De investering verdient zich in 42 jaar terug en dat is een absurd lange termijn. Waarom accepteert het college dat? Hoe verhoudt zich dat tot een afschrijvingstermijn van 15 jaar? De € 100.000,-- aan jaarlijkse besparingen op gas is minder dan de rente op het geïnvesteerde kapitaal, maar toch levert het geld op. Hij snapt dit niet. Als hij van de jaarlijkse kapitaalslasten van € 480.000,-- de besparing van € 100.000,-- aftrekt, dan resteert een bedrag van € 380.000,-- voor de reductie van de $CO_2$-emissie ter waarde van 430 ton en dat is € 900,-- per ton. Voor veel lagere bedragen per ton kan de $CO_2$-emissie in de provincie worden beperkt. De rijksoverheid heeft ECN en het Milieu- en Natuurplanbureau modellen laten maken met verschillende reductieopties. Deze kunnen vrij worden geraadpleegd door een ieder die het ook maar iets interesseert. Heeft het college naar mogelijk effectievere compensatie-investeringen gekeken? Het college geeft in het begeleidende stuk aan dat dit project past in de doelstelling om 30% $CO_2$-reductie te bereiken per 2020. Het noordelijk Energieakkoord gaat uit van € 4 á € 5 miljoen ton in 2011 voor heel Noord-Nederland. Indien het bedrag van € 900,-- per ton de parameter wordt, dan gaat dit voor Drenthe misschien wel een miljard kosten. Dat is ook veel. De middelen dienen niet verspild te worden aan projecten met te hoge specifieke kosten per ton en welke garanties zijn er dat de doelstellingen van het project worden gehaald in technische zin? Welke risico's zijn er? Hij verwijst naar het gemeentehuis van De Wolden waar een investering van bijna € 400.000,-- moest worden gedaan om alsnog een conventioneel systeem te installeren. Het CDA is van mening dat de provincie zich op glad ijs begeeft als er wordt gespeculeerd op toekomstige energieprijzen. Een verdubbeling in vijf jaar is gewoon uit de lucht gegrepen en wordt alleen maar gebruikt om het project acceptabeler te maken. De wetenschap die het college zegt te hebben is in ieder geval veel geld waard op de termijnmarkt, maar niet iedereen die zich daarop begeeft wordt schatrijk en met sommigen loopt het slecht af. Volgens hem is het beter een laag, middel en hoog prijsscenario te hanteren en bij de lage prijs mag er dan nog geen geld worden verloren. Dat is een robuust project. De vier argumenten die het college geeft bij het stuk, deelt hij niet. Spreker denkt dat het geen goed voorbeeld is en dat er wordt gesmeten met middelen, waardoor het meer een prestigeproject dreigt te worden. De reductie van $CO_2$-emissie gebeurt ineffectief en niet doeltreffend. Beter is het naar andere aanwendingen te kijken. Het CDA is het er wel mee eens dat de gelegenheid van de revitalisering van het provinciehuis het moment is om naar klimaat en energie te kijken. Als dan blijkt dat er € 4,3 miljoen nodig is om de zaak voor elkaar te krijgen dan zou hij, gezien de matige effectiviteit van deze investeringen, compensatie-investeringen doen met cofinanciering, om bijvoorbeeld slecht geïsoleerde huurhuizen te isoleren. Dat is ook nog een sociale maatregel. Deze investering levert zoals gezegd geen geld op en als de provincie 30% $CO_2$-reductie wil halen in 2020, moeten effectievere stappen worden gezet. Dat betekent dat dit plan moet worden aangepast en op een andere manier SMART moet worden gemaakt. Ook het CDA heeft wat extra's over voor klimaat en energie, maar dat

moet wel doelmatig en doeltreffend zijn. Het lijkt erop dat de provincie dit voor zichzelf doet en niet voor de Drentse burger en die uitstraling bevalt hem niet.

De heer VAN BERKUM leek het in eerste instantie een goed plan, maar toen hij ging nadenken over de kosten, was € 4,3 miljoen wel veel geld. Is dit nu rendabel en kosteneffectief? De terugverdientijd zou over de levensduur van de investering moeten zijn, want dan kost het nog niets en wordt het terugverdiend. Natuurlijk mag het best iets extra's kosten, want er wordt aan de klimaatdoelstelling gewerkt, maar of dat nu € 4,3 miljoen moet worden? Kan het college daarvoor een onderbouwing leveren? In welke mate is hier sprake van innovatieve technieken die nog uitgetest moeten worden?

De heer WESTERHOF merkt op dat het bedrag wel hoog lijkt, maar het moet ook worden gerelateerd aan de leeftijd van dit gebouw, waar in de tussentijd niet is gedaan aan energiebesparende maatregelen en dat moet worden opgeteld bij de toekomstvisie over de komende 15 tot 25 jaar. Spreker heeft ook gekeken naar de onderliggende onderdelen van dit project en dat is niet het bedrag van € 4,3 miljoen, maar betreft een aantal trajecten die ieder op zich een eigen kostenplaatje hebben en dan verandert het beeld toch aanzienlijk. Dan gaat het niet meer over een dergelijk groot bedrag, maar dan gaat het over per traject een bepaald bedrag en dan valt spreker niet van zijn stoel. Indien enerzijds een Nota klimaat en energiebeleid wordt aangenomen, dient anderzijds ook de provincie zelf te laten zien wat het klimaat haar waard is.

Mevrouw KLIP antwoordt dat dit het moment is om erover te praten. Zij geeft toe dat dit een dure $CO_2$-reductie is, dus als er wordt gezegd dat er te weinig $CO_2$-reductie wordt gerealiseerd voor dit geld, dan is zij het daarmee eens. Die verhouding is vreemd, maar zij is wel overtuigd van het feit dat het goede voorbeeld moet worden gegeven. Indien er dan wordt gezegd dat dit niet het goede voorbeeld is omdat dit een dergelijke dure maatregel is dat deze niet wordt terugverdiend, dan gaat het niet over de afschrijftijd maar over de terugverdientijd. Natuurlijk moet verantwoord met gemeenschapsgeld worden omgegaan, maar dat geldt voor alle provinciale besluiten die gemeenschapsgeld kosten. De conclusie van de heer Lammers dat de provincie dit voor zichzelf lijkt te doen en niet voor de Drentse burger, deelt zij geenszins want zo zit het college niet in elkaar. Het geld wordt dus niet in een reële termijn terugverdiend, maar het gaat haar er puur om dat het goede voorbeeld wordt gegeven in een groot gebouw dat 35 jaar oud is. Indien er voor nieuwbouw zou zijn gegaan had veel effectiever en volledig klimaatneutraal kunnen worden gebouwd. Dat doet het college niet en er is gekozen voor een duurzame oplossing, dat is namelijk dit gebouw, want volgens architecten is dit gewoon een gebouw van uitzonderlijk goede kwaliteit, behalve op het gebied van energieverlies. Het effect ontstaat alleen als al die maatregelen in samenhang worden genomen. Op de vraag of het wel bewezen technologie is, kent spreekster ook het effect van de WKO-installatie in het gemeentehuis van De Wolden, maar er zijn honderden voorbeelden van het succes van warmte- en koudeopslag waar de techniek inmiddels vergevorderd is. Het is dus een daadwerkelijk meer dan bewezen techniek. Wat nieuw is, is dat de warmte onder de bestaande zonnepanelen ook teruggewonnen kan worden. Dat lijkt spreekster geen risicovol traject en dat betekent dat nog optimaler gebruik wordt gemaakt van de zonnepanelen die er zijn. Zij is in contact met de afdeling Philips Lightning om te kijken hoe heel innovatief met verlichting kan worden omgegaan. Er is dus een aantal zaken nieuw, maar WKO rekent zij daar zeker niet toe. Wat zij wil doen is het zo inrichten dat er op enig moment kan worden overgegaan op geothermie, want ook in de ondergrond in Assen zit ongelofelijk veel kokend water, net als in Zuidoost-Drenthe. Dit gebied leent zich daar goed voor in combinatie met de ontwikkelingen rondom De Smelt, waar ongelofelijk veel energie nodig is, maar zover is de provincie nog niet. Op de ingewikkelde berekeningen van de heer Lammers gaat zij niet in, want als hij daar gedetailleerd antwoord op wil hebben moet hij dat bij de ambtenaren navragen. Vanzelfsprekend heeft het college dit niet zelf bedacht, maar zijn hier ook anderen bij betrokken en één van de mensen die daarbij zijn betrokken is Henk Seinen. Op zijn uitnodiging is de commissie vorig jaar op excursie geweest naar de volledig klimaatneutrale woonwijk in Zwaagwesteinde. De heer Seinen is iemand die zich al heel lang richt op volledig energieneutrale woningen gecombineerd met een slimme financiële aanpak. Ten aanzien van de opmerking van de heer Bomhof om maar even te wachten op het voort-

schrijden van de techniek, antwoordt spreekster dat dit tien jaar geleden ook het geval was en dat is over tien jaar ook nog zo. Als er iets moet gebeuren, dan moet dat nu. Van dit project wordt dus geen proef gemaakt en er worden ook niet allerlei risicovolle dingen gedaan en spreekster deelt de mening dat de dure $CO_2$-reductie in dit oude gebouw zeker nuttig is en dat de provincie op dat vlak een voorbeeldfunctie heeft. Het is aan de staten om die voorbeeldrol daadwerkelijk mogelijk te maken. Het bedrag van € 4,3 miljoen is het huidige kader dat wordt aangehouden, maar als vanzelfsprekend komt zij bij de staten terug op het moment dat er uit de aanbestedingen actuele bedragen voortvloeien.

De heer LAMMERS blijft zeggen dat goed voorbeeld, goed doet volgen, maar het ondoelmatig besteden van middelen is voor hem geen goed voorbeeld en daarom steunt hij dit niet. Hij is blij dat in ieder geval de risico's overzichtelijk zijn, maar spreker heeft de schrik van het gemeentehuis van De Wolden nog in de benen. Spreker is vrij scherp over de uitstraling die een dergelijk project heeft. Natuurlijk doet de provincie het voor de Drentse burger, maar zal dat ook de opvatting van de burger zijn als er zo ondoelmatig met middelen wordt omgegaan, terwijl er alternatieven zijn waarvan spreker er enkele heeft genoemd? De terugverdientijd heeft ook wat fysieke gevolgen, want over 42 jaar is het al na 2050 en spreker gelooft niet dat Drenthe zal worden opgedeeld in onafhankelijke republieken, maar wellicht dat dit gebeurt. Ook dat is een risico, want dit is een geweldig lange termijn.

De heer HORNSTRA vraagt aan de heer Lammers of hij zich kan voorstellen dat ook sommige burgers maatregelen op dit terrein nemen, zoals het plaatsen van zonnepanelen, terwijl zij weten dat de investering niet wordt terugverdiend?

De heer LAMMERS weet dat dergelijke mensen bestaan, maar persoonlijk steunt hij van harte de benadering om te kijken wat wel of geen zoden aan de dijk zet. Het is beter om dan eerst het laaghangende fruit te plukken in plaats van de ladder tegen de appelboom te zetten en daar de hoogst hangende appels te plukken, terwijl de laagst hangende appels op de grond vallen.

Mevrouw KLIP antwoordt dat het een dure $CO_2$-reducite is. Dat is zij eens met de heer Lammers. Moet die investering volledig worden terugverdiend of doet de provincie dit om heel andere redenen? Daar draait het hierbij wel om en zij stelt vast daarin met de heer Lammers van mening te verschillen.

De VOORZITTER concludeert dat dit punt zal worden meegenomen in de statenvergadering van deze maand, alwaar de discussie kan worden voortgezet en eventuele aanvullende vragen kunnen worden gesteld. Ook kunnen vragen nog ambtelijk of volgende week in de Statencommissie BFE worden gesteld. Zij stelt vast dat dit statenstuk een B-stuk blijft.

## 11. Mededelingen

Er zijn geen mededelingen.

## 12. Sluiting

De VOORZITTER sluit de vergadering om 18.50 uur.

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 10 september 2008

, voorzitter

, commissiegriffier

**TOEZEGGINGEN** gedaan in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 11 juni 2008

Geen.

## Lijst van toezeggingen Statencommissie Omgevingsbeleid

*(tot en met vergadering van Provinciale Staten van 4 juni 2008 bijgewerkt)*

| **Nr** | **Datum toezegging** | **Korte termijn** (binnen 3 maanden) | **Afdoening** | √ |
|---|---|---|---|---|
| 1. | 28-11-2007 SC OGB | Mevrouw HAARSMA zal aandacht vragen voor de jongeren en de mogelijkheid voor het volgen van leerwerktrajecten bij het project Herstructurering groenzones Bargeres te Emmen navragen. | | √ |
| 2. | 20-02-2008 SC OGB | De heer BATS zegt toe dat bij de daadwerkelijke behandeling van de varianten van de N34, waarover de commissie zich moet uitspreken, alle details en elementen zullen worden meegenomen. | | |
| 3. | 20-02-2008 SC OGB | De heer BATS zegt toe deze varianten ook terug te koppelen aan de bevolking van Ees. | | |
| 4. | 02-04-2008 SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe informatie over bodemsaneringslocaties toe te zenden, hetzij in de definitieve nota hetzij separaat. | | |
| 5. | 02-04-2008 SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe het onderzoeksrapport over $CO_2$-opslag toe te zenden. | | |
| 6. | 23-04-2008 PS | De heer BATS kondigt aan dat de Voorjaarsnota 2008 cofinancieringsvoorstellen zal bevatten en dat het college in de periode september/oktober stap voor stap terugkomt bij de staten met de projecten. | | √ |
| 7. | 21-05-2008 SC OGB | De heer BAAS zegt toe dat hij de heer Westerhof schriftelijk zal informeren over de stand van zaken met betrekking tot de websites “Da’s nou Drenthe” en VVV Drenthe. | | |
| 8. | 21-05-2008 SC OGB | De heer MUNNIKSMA zal de vraag van de heer Westerhof over monitoring van gentechnologie schriftelijk beantwoorden. | | √ |
| 9. | 21-05-2008 SC OGB | De heer BATS zegt toe de resultaten van het onderzoek naar de kwaliteit van de fietspaden in Drenthe van de ENFB te zullen opvragen en daar bij de commissie op terug te komen. | | |
| 10. | 21-05-2008 SC OGB | De heer BAAS zegt toe de vraag van de heer Bomhof over het Centraal Meldpunt Milieuklachten schriftelijk te beantwoorden. | | |
| 11. | 21-05-208 SC OGB | De heer Bats zegt toe dat hij alles wat hij heeft gehoord over het Programma van Eisen (PvE) in de commissievergadering van 21 mei 2008 mee zal nemen naar het dagelijks bestuur van het OV-bureau en het daar zal inbrengen en daar zijn visie op zal loslaten. | | √ |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | **Lange termijn** | | |
| 1. | 29-05-07<br>PS | De heer LOOMAN zegt toe dat het geld uit de bestemmingsreserve stads- en dorpsvernieuwing in 2008 wordt uitgegeven en dat die reserve daarna wordt opgeheven. | | |
| 2. | 14-11-2007<br>PS | De heer MUNNIKSMA zegt toe dat het college in een volgende commissievergadering met een voortel komt voor een meer frequente monitoring van de vuilstort. | | |
| 3. | 28-11-2007<br>SC OGB | De heer MUNNIKSMA zegt toe dat hij midden 2008 met een rapportage zal komen waaruit blijkt waar Landschapsbeheer Drenthe op dat moment staat. | | |
| 4. | 28-11-2007<br>SC OGB | De heer MUNNIKSMA zegt toe dat de functie van programmacoördinator actief door de provincie wordt opgepakt omdat die ontwikkelingsperspectieven uit het rapport Natuurlijke recreatie Drenthe het komende jaar van de grond moeten komen. | | √ |
| 5. | 23-04-2008<br>PS | De heer BATS herhaalt zijn toezegging, gedaan in de vergadering van de Statencommissie BFE van 16 april 2008 dat het college aan het eind van het jaar komt met een visie op de mogelijkheden van een stedelijk netwerk Meppel-Zwolle. | | |
| 6. | 23-04-2008<br>PS | De heer BATS zegt toe de heer Langenkamp te zijner tijd te zullen informeren over de opvattingen van de stuurgroep ZZL over het verzoek zichzelf niet op te heffen maar in de “slaapstand” te gaan. | | |
| 7. | 21-05-2008<br>SC OGB | De heer BATS zegt toe dat hij de voortgangsrapportages van de N34, die Rijkswaterstaat periodiek naar het college stuurt, integraal aan de commissie zal doorsturen ter kennisname. | | |
| 8. | 21-05-2008<br>OGB | De heer BATS zegt toe te zijner tijd terug te zullen komen op de vraag van de heer Slagter naar contractmanagement in het weg- en waterbeheer en de beoogde effecten daarvan in de periode tot 2014. | | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | **Moties** | | |
| M2<br>PvdA | 04-07-2007 | Adequate OV-vervoersverbinding Roden-Groningen (opdracht aan OV-bureau) met andere financieringsvormen (tariefstelling). | Opdracht is verstrekt aan het OV-bureau | √ |
| M1<br>PvdA | 23-04-2008<br>(PS) | PS verzoeken GS te bewerkstelligen dat de laatste fase van het zogenaamde Kolibri-project, de sneltram tussen Groningen en Assen, wordt opgenomen in MIRT vanaf 2020, dan wel anderszins te onderzoeken of het laatste gedeelte van Kolibri-project op een andere wijze kan worden gefinancierd naast het RSP, en Provinciale Staten in het najaar van 2008 hierover te berichten. | | |
| M5<br>CU<br>CDA<br>PvdA<br>VVD | 23-04-2008<br>(PS) | PS verzoeken GS Staatsbosbeheer expliciet te wijzen op haar verantwoordelijkheid om in deze omstandigheden medewerking te verlenen aan de totstandkoming van de uitbreiding van de zandwinning Gasselterveld, met gebruikmaking van de beschikbare middelen om dit te realiseren. | | |
| M1<br>CDA<br>VVD<br>PvdA<br>GL | 04-06-2008<br>(PS) | GS wordt verzocht om inzake de ombouw van de keersluis te Zwartsluis in een schutsluis te bevorderen dat de regionale partijen met het rijk een oplossing vinden voor de financiering van de meerkosten van de voorkeursvariant. Provinciale staten zullen via hun fracties in de Tweede Kamer bevorderen dat de in het MIRT geraamde € 42 miljoen wordt aangewend voor deze variant. | | |

bijlage 1 bij het verslag van OGB cie. 11.06.2008

GROEN NOORDENVELD®

**Vergadering commissie Omgevingsbeleid Provinciale Staten Drenthe, 11 juni 2008**

**Agendapunt 8, Meerjareninvesteringsprogramma 2008-2015, Regio Groningen-Assen**

Geachte voorzitter, geachte leden van de commissie, geachte toehoorders,

Op 16 januari 2008 sprak ik namens de vereniging Groen Noordenveld in tijdens uw vergadering over onder de naar beneden bijgestelde prognoses voor de woonwensen in de regio Groningen-Assen. Onze vereniging was en is bezorgd over de aanslag op rust, ruimte en natuur die nog steeds voor Roden en omgeving gepland staat. De gemeenteraad van Noordenveld heeft hierover op 27 maart 2008 besluiten genomen. In de kern is het voorontwerp van april 2007 gewoon gehandhaafd met 18% minder woningen en bescherming van het Maatlandengebied. De zienswijzen zijn nog steeds niet van een reactie voorzien. Er is nu informele inspraak, waarin de burgerdeelnemers hun vrije dagen en veel leestijd mogen steken. Wat er met hun inbreng gedaan wordt, is nog niet duidelijk. De mooie omgeving en de leefbaarheid in de dorpen staan nog steeds onder grote druk.

Dat blijkt maar weer uit het programma van de regio tot 2015, waaraan u nu ruim €1.300.000,00 per jaar, en vanaf 2010 ruim € 3.754.0000,00 financieel bijdraagt. Daarnaast gaat u mogelijk nog meebetalen aan een hoofdontsluiting Leek-Roden.

Hoewel de keuze wordt gemaakt alleen nog fiets- en OV-projecten en geen auto projecten meer te betalen vanuit het regiofonds, worden ze in de toelichting wel genoemd. Denk aan de corridor N372, toch de hoofdontsluiting Leek-Roden, de weginrichting N373 en de verknoping N371/N373. Als ik de toelichting op het MIP van de stuurgroep Groningen-Assen d.d. 11 januari 2008 (www.regiogroningenassen.nl) bekijk, staat er dat de autoprojecten alleen naar achteren zijn geschoven, en dus blijkbaar wel vanuit het regiofonds betaald blijven worden. Het lijkt zo of uw bijdrage niet omhoog gaat, maar al dan niet via betalingen buiten het fonds om, bent u toch extra geld kwijt.

Bij deze programmapunten, waar het intergemeentelijk structuurplan Leek-Roden en de woningbouwlocatie ontwikkeling Roden genoemd worden, valt het nodige op te merken.

Allereerst is het maar zeer de vraag of ze wel ooit gerealiseerd kunnen, mogen of hoeven worden. Voor het gebied Leek-Roden is nog steeds geen volwaardig Milieu Effect Rapport. Het eerste rapport is eind 2007 door de landelijke commissie MER min of meer afgekraakt. De vele reacties uit de bevolking, waarop nog steeds niet inhoudelijk gereageerd is, maken duidelijk dat het om waardevolle gebieden gaat waar de investeringen in woningen en wegen gepland worden.

De in september en november 2007 verschenen, sterk verlaagde, algemene prognoses voor de woonwensen van burgers, geven aan dat deze investeringen ook niet nodig zijn. Prof. W. Derks, van de Universiteit van Maastricht, heeft speciaal naar de cijfers van Noordenveld gekeken. Hij constateert dat de gemeente uitzonderlijk veel woningen voor mensen van buiten wil bouwen, vier keer zoveel als de bevolkingsprognose van het Centraal Bureau voor de Statistiek aangeeft. Als bijlage geef ik u een overzicht van de gegevens die het ministerie van VROM hanteert. Daaruit blijkt dat behalve in de steden Groningen en Assen, in de regio geen groei maar een krimp van het aantal inwoners in de komende jaren te verwachten is. Dat betekent minder woningen en minder autoverkeer.
De Raad voor het Openbaar Bestuur en de Raad voor de Financiële Verhoudingen hebben in hun rapport "Bevolkingsdaling, gevolgen voor bestuur en financiën" van maart 2008, daarop duidelijk gewezen.

Vanuit dat gezichtspunt kunt u zich de volgende vragen stellen bij projecten die in het programma genoemd worden.

Is een investering in bijvoorbeeld een busbaan tussen Peize en Peizermade dan niet overbodig? Het gaat nu al slechts om problemen voor enkele bussen in de ochtendspits op hoogstens vier werkdagen per week buiten de vakanties. Over een aantal jaren kan de bus waarschijnlijk ook zonder busbaan de hele dag zo doorrijden. Zeker als het Julianaplein bij Groningen grondig wordt aangepakt.

Is een groot transferium bij Hoogkerk met een grenscorrectie dan nog nodig? Een kleinere versie op Gronings grondgebied is goedkoper en omgevingsvriendelijker.

Worden kosten als voor een communicatieplan in Leek-Roden (€ 60.000,00) en een onderzoek naar een hoofdontsluiting (€ 90.000,00) in dit gebied, dan niet onnodig gemaakt? Bestaande woningbouwplannen en bestaande wegen zijn mogelijk al voldoende voor de komende jaren.

Het geld voor al deze projecten zou ook gebruikt kunnen worden om het gebied aantrekkelijker te maken voor toerisme en recreatie, wat goed is voor de werkgelegenheid. Behalve het haventje in Roderwolde en een fietspad bij Veenhuizen, is er in Noordenveld van bevordering van toerisme en recreatie vanuit het regiofonds nog niets terecht gekomen.

Hoe het met de bevolkingsgroei, de werkgelegenheid, de ruimte, de natuur en de landbouw in de regio gaat, is helaas niet in de beschouwingen bij het MIP betrokken. Dat blijft beperkt tot wegenaanleg, woningbouw en projecten voor veel later. Voordat er plannen gemaakt en investeringen gedaan worden kan beter afgewacht worden of er wel behoefte aan is. De regiovisie zou prioriteiten moeten stellen bij uitbreiding van de OV-dienstregeling, verbetering van fietsverbindingen naar werk, winkels en recreatie, en andere kleinschalige projecten. Daar heeft de regio het meeste baat bij.

Henk Koekkoek

Voor meer informatie: www.groennoordenveld.nl
Secretariaat: Groenestein 23, 9301 TP Roden

| | 2006 | 2010 | 2015 | 2020 |
|---|---|---|---|---|
| Noord | 1.700.753 | 1.699.723 | 1.699.429 | 1.696.013 |
| Oost | 3.089.233 | 3.113.400 | 3.141.587 | 3.163.468 |
| West | 7.616.154 | 7.695.966 | 7.822.432 | 7.952.902 |
| Zuid | 3.928.070 | 3.923.517 | 3.932.095 | 3.935.702 |
| Totaal | 16.334.210 | 16.432.606 | 16.595.543 | 16.748.085 |

Bron:
ABF Research - Primos prognose 2007

Bevolking 1 januari [personen], 2006, 2010, 2015, 2020 - Provincies

| | 2006 | 2010 | 2015 | 2020 |
|---|---|---|---|---|
| Groningen | 574.042 | 571.135 | 567.870 | 563.430 |
| Friesland | 642.230 | 641.757 | 641.825 | 641.151 |
| Drenthe | 484.481 | 486.831 | 489.734 | 491.432 |
| Overijssel | 1.113.529 | 1.124.793 | 1.137.414 | 1.146.530 |
| Flevoland | 370.656 | 391.445 | 418.840 | 448.077 |
| Gelderland | 1.975.704 | 1.988.607 | 2.004.173 | 2.016.938 |
| Utrecht | 1.180.039 | 1.208.596 | 1.244.856 | 1.281.000 |
| Noord-Holland | 2.606.584 | 2.636.827 | 2.686.122 | 2.738.734 |
| Zuid-Holland | 3.458.875 | 3.459.098 | 3.472.614 | 3.485.091 |
| Zeeland | 380.186 | 380.564 | 382.011 | 382.884 |
| Noord-Brabant | 2.415.946 | 2.429.012 | 2.454.034 | 2.476.608 |
| Limburg | 1.131.938 | 1.113.941 | 1.096.050 | 1.076.210 |
| Totaal | 16.334.210 | 16.432.606 | 16.595.543 | 16.748.085 |

Bron:
ABF Research - Primos prognose 2007

[personen], 2006, 2010, 2015, 2020 - COROP-gebieden

| | 2006 | 2010 | 2015 | 2020 |
|---|---|---|---|---|
| Oost-Groningen | 154.302 | 152.363 | 150.096 | 147.402 |
| Delfzijl en omgeving | 51.206 | 48.647 | 45.677 | 42.736 |
| Overig Groningen | 368.534 | 370.125 | 372.097 | 373.292 |
| Noord-Friesland | 331.136 | 330.004 | 329.426 | 329.383 |
| Zuidwest-Friesland | 105.214 | 105.684 | 106.145 | 105.991 |
| Zuidoost-Friesland | 205.880 | 206.069 | 206.254 | 205.777 |
| Noord-Drenthe | 185.722 | 186.799 | 187.914 | 188.998 |
| Zuidoost-Drenthe | 171.027 | 171.075 | 171.261 | 170.831 |
| Zuidwest-Drenthe | 127.732 | 128.957 | 130.559 | 131.603 |
| Assen | 63.383 | 66.780 | 71.353 | 75.620 |
| Groningen | 180.729 | 182.020 | 184.970 | 188.047 |
| Leek | 18.936 | 18.786 | 18.541 | 18.333 |
| Haren | 19.107 | 18.832 | 18.719 | 18.792 |
| Noordenveld | 31.573 | 30.069 | 28.408 | 27.200 |
| Ooststellingwerf | 26.125 | 25.576 | 25.093 | 24.606 |
| Midden-Drenthe | 33.282 | 33.261 | 32.945 | 32.352 |
| Tynaarlo | 31.977 | 31.593 | 30.734 | 29.991 |

provincie Drenthe

# Statenstuk 2008-335

## Programma klimaat en energie

Voorgestelde behandeling:
- Statencommissie Omgevingsbeleid op 11 juni 2008
- provinciale staten op 25 juni 2008
- fatale beslisdatum: 25 juni 2008

Behandeld door de heer W. Huizing, telefoonnummer (0592) 36 58 07, e-mail W.Huizing@drenthe.nl
Portefeuillehouder: mevrouw T. Klip-Martin

## Inleiding

Het Collegeprogramma geeft aan dat de provincie Drenthe een voortrekkersrol wil vervullen op het gebied van klimaat en energie, op basis van een programmatische aanpak.
Overeenkomstig de aan de Statencommissie Omgevingsbeleid gedane toezegging wordt met bijgevoegd Programma klimaat en energie een nadere invulling gepresenteerd van de in het Collegeprogramma opgenomen ambities. Het programma is een uitwerking van de op 20 februari 2008 gegeven presentatie voor de Statencommissie Omgevingsbeleid.

Het doel van het programma is enerzijds een kader te scheppen voor de uitvoering van een aantal maatregelen op het gebied van klimaatverandering en energie en anderzijds mede richting te geven aan de ruimtelijke inrichting van de provincie Drenthe.

Het Programma klimaat en energie geeft ook uitvoering aan het in 2007 gesloten Energieakkoord Noord-Nederland. In dit akkoord hebben de provincies Fryslân, Groningen, Drenthe en Noord-Holland en de Ministeries van Economische Zaken en Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu vastgelegd welke doelstellingen de partijen in gezamenlijkheid in 2011 respectievelijk 2020 willen realiseren.

Bij de vaststelling van de Nota energiek Drenthe 2006-2010 en het bijbehorende Uitvoeringsprogramma 2006-2007 is uitgegaan van een tweejaarlijkse evaluatie. Aan deze evaluatie wordt op dit moment gewerkt.

## Advies

1. Instemmen met de opzet en de hoofdlijnen van het Programma klimaat en energie.
2. De financiële claim van de beleidsvoornemens ten laste brengen van het Stimuleringsfonds Drentse projecten, conform de afspraken in het kader van de Voorjaarsnota 2007 PLUS en mede ter uitvoering van statenmotie M17 van 4 juli 2007.

## Meetbaar/Beoogd beleidseffect

1. Het realiseren van de doelstellingen voor klimaat en energie als uitwerking van de in het Collegeprogramma en het Energieakkoord Noord-Nederland neergelegde ambities.
2. Doorwerking van klimaatverandering en energie in het nieuw op te stellen Omgevingsplan.
3. Het nakomen van toezeggingen aan de Statencommissie Omgevingsbeleid over de invulling van het Programma klimaat en energie.

## Argumenten

Voor de argumentatie wordt verwezen naar bijgevoegd programma.

## Uitvoering

**Tijdsplanning**
20 mei 2008: Bespreking in GS.
11 juni 2008: Bespreking in de Statencommissie Omgevingsbeleid.
25 juni 2008: Bespreking in provinciale staten.
Het programma is voor advies voorgelegd aan de AFLO.

Het programma start in deze collegeperiode, heeft een doorloop tot en met 2011 en is indicatief richting 2020. Jaarlijks stellen wij een actieplan vast voor het jaar daarna, met een doorkijk naar de daaropvolgende jaren en een terugblik op de voorgaande jaren. Dit actieplan wordt voor advies aan de statencommissie voorgelegd. Het Actieplan 2008-2009 maakt deels deel uit van het programma.
De financiële cijfers van het eerste actieplan worden opgenomen in een separaat stuk, dat in de loop van 2008 wordt opgesteld.

**Financiën**
De financiële claim van de beleidsvoornemens is als volgt in de Voorjaarsnota 2008 aangegeven.

| Jaar | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | Totaal |
|---|---|---|---|---|---|
| Mitigatie | 1,2 | 4,7 | 5,0 | 6,0 | 16,9 |
| Adaptatie | 0,7 | 1,6 | 1,3 | 0,1 | 3,7 |
| Participatie | 0,1 | 0,4 | 0,5 | 1,0 | 2,0 |
| **Totaal** | **2,0** | **6,7** | **6,8** | **7,1** | **22,6** |

**Monitoring en evaluatie**
Het Programma klimaat en energie wordt in 2011 geëvalueerd. De voortgang wordt jaarlijks gerapporteerd via de Jaarstukken.

De monitoring en het beheer van het programma wordt in hoofdstuk 8 beschreven.

**Extern betrokkenen**
Andere overheden en marktpartijen zijn betrokken bij de implementatie van de beoogde projecten. Deze partijen zullen worden benaderd voor cofinanciering en participatie. In het programma wordt hier specifiek op ingegaan.

**Communicatie**
In 2008 wordt een Communicatieplan opgesteld.

## Bijlagen

1. Programma klimaat en energie

## Ter inzage in de leeskamer

1. Brief AFLO

Assen, 20 mei 2008
Kenmerk: 21/5.4/2008005996

Gedeputeerde staten van Drenthe,

A.L. ter Beek, voorzitter
mevrouw J.M. Imhof, secretaris

In het Collegeprogramma staat aangegeven dat de provincie Drenthe zich sterk maakt voor een substantiële vermindering van de uitstoot van $CO_2$. Tevens vervult zij op het gebied van klimaatverandering en energie een voortrekkersrol bij het ontwikkelen van kennis en innovatie.

Overeenkomstig de aan de Statencommissie Omgevingsbeleid gedane toezegging wordt met bijgevoegd Programma klimaat en energie een nadere invulling gepresenteerd van de in het Collegeprogramma opgenomen ambities. Het programma is een verdere uitwerking van de presentatie voor de leden van de Statencommissie Omgevingsbeleid op 20 februari 2008.

In noordelijk verband zijn recentelijk enkele belangrijke bestuurlijke stappen gezet. De belangrijkste exponenten daarvan zijn de ondertekening van het Energieakkoord Noord-Nederland en de slotverklaring van provinciale staten naar aanleiding van een gezamenlijke vergadering van provinciale staten van de drie noordelijke provincies over klimaatverandering en energie.

Met het uitbrengen van het Programma klimaat en energie gaat de provincie Drenthe de uitdaging aan en geeft zij invulling aan de ambities in het Collegeprogramma. Het programma is ook bedoeld ter uitvoering van het Noordelijk Energieakkoord en er is rekening gehouden met de slotverklaring van provinciale staten. Dit betekent dat hiermee een belangrijke stap wordt gezet in de ontwikkeling naar een klimaatbestendig Drenthe.

**Vervolg op Energiek Drenthe**
In het programma wordt de aanpak uit de eerder uitgebrachte nota Energiek Drenthe 2006-2010 voortvarend doorgezet. Aan een evaluatie wordt op dit moment gewerkt. Nieuw ten opzichte van Energiek Drenthe zijn de hernieuwde ambities, nieuwe ontwikkelingen en de verbreding van energie met klimaatverandering. Dit heeft ertoe geleid dat dit programma anders is gestructureerd dan Energiek Drenthe. In het programma leggen wij sterker dan voorheen het accent op het aanjagen van initiatieven, het samenbrengen van betrokken partijen, het verwerven van financiële fondsen en het aanreiken en ontwikkelen van het benodigde instrumentarium. Op deze wijze zijn wij meer voorwaardenscheppend dan kaderstellend en sluiten daarmee aan op de wijzigingen in het ruimtelijk instrumentarium in het kader van de nieuwe Wet ruimtelijke ordening.

**Programmatische aanpak**
Wij hebben gekozen voor een programmatische aanpak, omdat sprake is van veel met elkaar samenhangende doelen, waarbij verschillende beleidsvelden zijn betrokken. Een programma is dan een hulpmiddel om verschillende afdelingen, organisaties en financieringsstromen op een doelgerichte manier samen te brengen voor het realiseren van deze doelen. Dit programma geeft primair de provinciale ambitie aan. Voor de uitvoering zijn wij in hoge mate afhankelijk van onze externe partners. Het betrekken van deze externe partijen, met name door het vormen van vitale coalities en het oprichten van consortia, en voor verkrijgen van voldoende financiering, is dan ook van groot belang. Dit wordt ingevuld na de vaststelling van het programma en bij de uitvoering van de verschillende projecten die onder het programma vallen.

**Financiering en Actieplan**
De financiering van de beleidsvoornemens is overeenkomstig de afspraken in het kader van de Voorjaarsnota 2007 PLUS en is in lijn met de statenmotie M17 van 4 juli 2007. In bedoelde motie werd ons opgedragen een plan van aanpak op te stellen met maatregelen in het kader van energiebesparing. Voor de financiering kan volgens de motie gebruik worden gemaakt van het Stimuleringsfonds Drentse projecten, waarbij werd gedacht aan een bedrag van ten minste € 1 miljoen.

Jaarlijks stellen wij een aActieplan vast voor het jaar daarna, met een doorkijk naar de daaropvolgende jaren en een terugblik op de voorgaande jaren. Wij zullen daarvoor een programmamonitor ontwikkelen. Het actieplan leggen wij voor advies voor aan de Statencommissie Omgevingsbeleid. De projecten die een substantiële bijdrage van de provincie vergen, leggen wij separaat aan u voor.
Het actieplan voor 2008-2009 maakt deels deel uit van het programma. De financiële cijfers van het eerste actieplan worden opgenomen in een separaat stuk, dat in de loop van 2008 wordt opgesteld. De financiering van maatregelen voor het realiseren van een energiezuinig provinciehuis, in het kader van de revitalisering, wordt aan u voorgelegd in een separaat voorstel.

Wij stellen voor de uitvoering van het programma om de twee jaar te evalueren. De eerste evaluatie zal in 2011 plaatshebben; dit omdat in dat jaar ook het Noordelijk Energieakkoord zal worden geëvalueerd. De evaluaties zullen worden uitgevoerd door een externe evaluator.

**Opzet van het Programma klimaat en energie**
Het doel van het programma is enerzijds een kader te scheppen voor de uitvoering van een aantal maatregelen op het gebied van klimaatverandering en energie en anderzijds mede richting te geven aan de ruimtelijke inrichting van de provincie Drenthe. Vanwege de belangrijke relaties met de ruimtelijke inrichting, is voor ons het uitgangspunt de sturingsfilosofie die op hoofdlijnen is ontwikkeld in het project Grounds for change. Daarbij leggen wij een relatie met de verandergebieden die zijn geïntroduceerd door het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC).

Grounds for change en de verandergebieden worden nader uitgewerkt in hoofdstuk 3. Het programma is gestructureerd volgens de MAP-aanpak; Migitatie (vermindering), Adaptatie (aanpassing) en Participatie (deelneming) zijn de pijlers in dit programma (zie hierna voor een korte toelichting). Dit wordt nader uitgewerkt in de hoofdstukken 4, 5 en 6. In de hoofdstukken 7 en 8 wordt kort ingegaan op de provinciale rollen en instrumenten en de programmering.

<u>Migitatie</u>: minder uitstoot broeikasgassen door een brongerichte aanpak
Bij migitatie gaat het over het beperken van de uitstoot van broeikasgassen om daarmee het tempo van de klimaatveranderingen te verlagen en zo mogelijk tot stilstand te brengen. Het gaat daarbij om het terugdringen van de emissies van broeikasgassen, met name koolstofdioxide ($CO_2$).
Het centrale doel voor migitatie is het realiseren van energiebesparingen en een duurzame energievoorziening met een zo gering mogelijke uitstoot van broeikasgassen.

<u>Adaptatie</u>: beter aanpassen op veranderingen door een gebiedsgerichte aanpak
Adaptatie richt zich op aanpassingen in onze leefomgeving met het oog op klimaatveranderingen. Het gaat daarbij zowel over het beperken van risico's als over het benutten van kansen vanwege een veranderend klimaat. Het is nog een betrekkelijk jong beleidsveld.
Het centrale doel van adaptatie is het benutten van kansen voor een duurzame ontwikkeling, waaronder een goede sociaaleconomische ontwikkeling en een optimale (driedimensionale) ruimtelijke ontwikkeling.

<u>Participatie</u>: meer gezamenlijke verantwoordelijkheid door een actorgerichte aanpak
Participatie gaat over het betrekken van andere partijen bij klimaatverandering en energie: netwerksturing in een netwerksamenleving. Het is geen doel op zich, maar ondersteunend aan de inspanningen binnen migitatie en adaptatie.
Het centrale doel voor participatie is het realiseren van een maximale betrokkenheid van andere overheden, maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en publieke en private belanghebbenden.
Hiermee wordt bewustwording bereikt, maar vooral het delen van gezamenlijke verantwoordelijkheid en cofinanciering.

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 22 mei 2008, kenmerk 21/5.4/2008005996;

BESLUITEN:

I. in te stemmen met de opzet en de hoofdlijnen van het Programma klimaat en energie;

II. de financiële claim van de beleidsvoornemens ten laste te brengen van het Stimuleringsfonds Drentse projecten, conform de afspraken in het kader van de Voorjaarsnota 2007 Plus en mede ter uitvoering van statenmotie M17 van 4 juli 2007.

Assen, 25/26 juni 2008

Provinciale staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

ga.coll.

provincie Drenthe

# Programma Klimaat en Energie

# Programma
# Klimaat en Energie

*Mei 2008*

**Colofon**
Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

D008051502-Rapp Klimaat Energie.indd

# Inhoud


| | | |
|---|---|---|
| **1.** | **Inleiding** | 4 |
| 1.1 | Context | 4 |
| 1.2 | Doel | 5 |
| 1.3 | Leeswijzer | 5 |
| **2.** | **Ambitie** | 6 |
| 2.1 | Collegeprogramma 2007-2011 | 6 |
| 2.2 | Verklaring Provinciale Staten | 6 |
| 2.3 | Noordelijk Energieakkoord | 7 |
| **3.** | **Grounds for change** | 8 |
| 3.1 | Inleiding | 8 |
| 3.2 | Missie en strategische doelen | 8 |
| 3.3 | Grounds for change als sturingsfilosofie | 9 |
| 3.4 | De MAP-aanpak: Mitigatie, Adaptatie en Participatie | 10 |
| 3.5 | Verandergebieden van het IPCC | 11 |
| **4.** | **Mitigatie** | 12 |
| 4.1 | Inleiding | 12 |
| 4.2 | Doelen en strategie | 12 |
| 4.3 | Specifiek Drentse aandachtspunten in het licht van mitigatie | 13 |
| 4.4 | Verandergebieden mitigatie | 14 |
| 4.5 | Onderzoeksopdrachten | 18 |
| **5** | **Adaptatie** | 20 |
| 5.1 | Inleiding | 20 |
| 5.2 | Doelen en strategie | 20 |
| 5.3 | De verwachte verandering van het klimaat | 21 |
| 5.4 | Specifiek Drentse aandachtspunten in het licht van adaptatie | 23 |
| 5.5 | Verandergebieden adaptatie | 23 |
| **6.** | **Participatie** | 28 |
| 6.1 | Inleiding | 28 |
| 6.2 | Wat is Participatie? | 28 |
| 6.3 | Doelen en strategie | 28 |
| 6.4 | Verandergebieden participatie | 29 |
| **7** | **Rollen en instrumenten en lopende programma's** | 32 |
| 7.1 | Inleiding | 32 |
| 7.2 | Doel en strategie | 32 |
| 7.3 | Instrumenten | 33 |
| 7.4 | Lopende uitvoeringsprogramma's bieden mogelijkheden | 35 |
| **8** | **Programmering** | 37 |
| | **Bijlagen** | 43 |
| A | Financieel overzicht | 44 |
| B | Afkortingenwijzer | 45 |

# 1. Inleiding

## 1.1 Context

De klimaatveranderingen van vele eeuwen geleden zijn nog steeds zichtbaar in het Drentse landschap. Voorbeelden hiervan zijn de Hondsrug, de Havelterberg en de aanwezige pingoruïnes. Klimaatverandering is van alle dag. Alleen het tempo waarin en de gevolgen zijn verschillend. Niet voor niets krijgt klimaatverandering wereldwijd grote aandacht. Veel regio's worden geconfronteerd met de nadelige gevolgen daarvan. De inzichten over oorzaak en gevolg komen steeds beter in beeld en bieden overheidsbesturen steeds meer mogelijkheden hierop in te spelen[1]. Er zijn aanzienlijke investeringen nodig om de nadelige gevolgen van klimaatverandering het hoofd te bieden en aanwezige kansen te benutten. Hier ligt een grote uitdaging en tegelijk een opgave.

In het collegeprogramma staat aangegeven dat de provincie Drenthe zich sterk maakt voor een substantiële vermindering van de uitstoot van $CO_2$ .Tevens vervult zij op het gebied van klimaatverandering en energie een voortrekkersrol bij het ontwikkelen van kennis en innovatie. Het collegeprogramma komt verder aan bod in hoofdstuk 2.
Bestuurlijk zijn, in noordelijk verband, recentelijk enkele belangrijke stappen gezet. De belangrijkste exponenten daarvan zijn de ondertekening van het Noordelijk Energieakkoord en de bekrachtiging door Provinciale Staten van Drenthe van de slotverklaring van de gezamenlijke vergadering van de drie Provinciale staten over klimaatverandering en energie. Deze verklaring komt, evenals het Noordelijk Energieakkoord, ook aan de orde in hoofdstuk 2.

Met het uitbrengen van het programma Klimaat en Energie gaat de provincie Drenthe de uitdaging aan en geeft ze invulling aan de ambities in het collegeprogramma. Het programma is ook bedoeld ter uitvoering van het Noordelijk Energieakkoord en er is rekening is gehouden met de slotverklaring van de gezamenlijke Provinciale Staten. Dit betekent dat hiermee een belangrijke stap wordt gezet in de ontwikkeling naar een klimaatbestendig Drenthe.

In het programma wordt de aanpak uit de eerder uitgebrachte nota "Energiek Drenthe 2006-2010" voortvarend doorgezet. Nieuw ten opzichte van Energiek Drenthe zijn de hernieuwde ambities, nieuwe ontwikkelingen en de verbreding van energie met klimaatverandering. Dit heeft er toe geleid dat dit programma anders is gestructureerd dan Energiek Drenthe. Wij hebben gekozen voor een programmatische aanpak, omdat er sprake is van veel met elkaar samenhangende doelen, waarbij verschillende beleidsvelden zijn betrokken. Een programma is dan een hulpmiddel om verschillende afdelingen, organisaties en financieringsstromen op een doelgerichte manier samen te brengen voor het realiseren van deze doelen. Dit programma geeft primair de provinciale ambitie aan.

In de Strategische Agenda Noord-Nederland 2007 – 2013 heeft het Samenwerkingsverband Noord-Nederland zijn visie gepresenteerd op de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Noord-Nederland. Noord-Nederland zet in op een dynamische kenniseconomie, sterke steden en een vitaal landelijk gebied. Innovatie is daarbij een kernbegrip. De dynamische kenniseconomie krijgt in de agenda vorm via drie sleutelgebieden: energie, water en sensortechnologie. Dit concept heeft een vertaling gekregen in het in samenwerking met het Ministerie van Economische

1 Zie ondermeer de publicaties "De staat van het klimaat van 2007" van het PCCC en "Nederland later" van het MNP.

Zaken opgestelde programma Koers Noord/Pieken in de Delta, het (Europese) Operationeel Programma EFRO en het grensoverschrijdende programma Interreg IVa. Daarnaast heeft nog een aantal andere Europese programma's betrekking op medefinanciering van energieprojecten. Op deze wijze wordt invulling gegeven aan de Lissabon-doelstelling. Met deze doelstelling wordt beoogd Europa te transformeren tot de meest kennisintensieve regio ter wereld. De Europese Commissie heeft bij de discussie over het cohesiebeleid na 2013 aangegeven dat deze doelstelling onverkort van kracht blijft. Bij de uitvoering van het programma Klimaat en Energie maken wij maximaal gebruik van voornoemde programma's.
De verantwoordelijkheid van de beleidsuitvoering in het landelijk gebied ligt met ingang van 2007 vooral bij de provincies. De basis daarvoor vormen de bestuursovereenkomst die voor het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) tussen het rijk en de provincie is gesloten en het provinciaal Meerjarenprogramma Landelijk Gebied 2007-2013 (pMJP).
In het pMJP is een aantal doelen geformuleerd dat in relatie moet worden gezien tot klimaat en energie. Te noemen zijn hier doelen op het gebied van natuur, water en landbouw.

Voor de uitvoering zijn wij in hoge mate afhankelijk van onze externe partners. Het betrekken van deze externe partijen, met name door het vormen van vitale coalities en het oprichten van consortia en voor het verkrijgen van voldoende financiering, is dan ook van groot belang. Dit wordt ingevuld na de vaststelling van het programma en bij de uitvoering van de verschillende projecten die onder het programma vallen.

## 1.2 Doel

Het doel van het programma is enerzijds een kader te scheppen voor de uitvoering van een aantal maatregelen op het gebied van klimaatverandering en energie en anderzijds mede richting te geven aan de ruimtelijke ontwikkeling van de provincie Drenthe. Vanwege de belangrijke relaties met ruimtelijke inrichting, is voor ons het uitgangspunt de sturingsfilosofie die op hoofdlijnen is ontwikkeld in het project Grounds for change. Daarbij leggen wij een relatie met de verandergebieden die zijn geïntroduceerd door het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC).

In onze strategie leggen wij sterker dan voorheen het accent op het aanjagen van initiatieven, het samenbrengen van betrokken partijen, het verwerven van financiële fondsen en het aanreiken en ontwikkelen van het benodigde instrumentarium. Op deze wijze zijn wij meer voorwaardenscheppend dan kaderstellend en sluiten daarmee aan op de wijzigingen in het ruimtelijk instrumentarium in het kader van de nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening.

Het programma loopt door tot en met 2011 en is indicatief richting 2020. Jaarlijks stellen wij een actieplan vast voor het jaar daarna, met een doorkijk naar de daarop volgende jaren en een terugblik op de voorgaande jaren.

## 1.3 Leeswijzer

De ambitie van de provincie Drenthe, de sturingsfilosofie Grounds for change en de verandergebieden, worden uitgewerkt in respectievelijk hoofdstuk 2 en 3. Het programma is gestructureerd volgens de MAP-aanpak: Mitigatie (vermindering), Adaptatie (aanpassing) en Participatie (deelneming). Deze integrale MAP-aanpak wordt nader beschreven in de hoofdstukken 4, 5 en 6. In de hoofdstukken 7 en 8 gaan we kort in op de provinciale rollen, instrumenten, andere programma's, de monitoring en het beheer van het programma. In bijlage A is de financiële reservering van de beleidsvoornemens aangegeven, zoals opgenomen in de Voorjaarsnota 2008.

# 2. Ambitie

In dit hoofdstuk noemen we de belangrijkste documenten waarin we onze ambities hebben vastgelegd. Deze documenten liggen daarmee ten grondslag aan dit programma. Primair is het een uitwerking van het collegeprogramma 2007-2011 voor het onderdeel Klimaatverandering en Energie. Daarnaast is het een uitwerking van het Energieakkoord Noord-Nederland. Tevens hebben we rekening gehouden met de slotverklaring van de gezamenlijke Provinciale Staten over dit onderwerp. Hieronder staat een summiere toelichting op deze drie onderdelen.

## 2.1 Collegeprogramma 2007-2011

In het collegeprogramma zijn de belangrijkste ambities voor klimaatverandering en energie als volgt geformuleerd.

**Wij achten in Drenthe tot 2020 een reductie haalbaar van 30% van de CO2-uitstoot ten opzichte van 1990.[2] (…..) Inzet is een betere afstemming van vraag en aanbod van energie. Ontwikkeling van alternatieve energiebronnen en innovatieve besparingsmogelijkheden worden verkend in overleg met het rijk, gemeenten en marktpartijen. De provincie zal daarbij een voorbeeldfunctie vervullen voor de toepassing in eigen gebouwen en CO2 in de bodem. (…….) De gevolgen van de klimaatverandering voor het waterbeheer, landbouw, natuurontwikkeling en biodiversiteit, worden onderzocht…(…..) Wij nemen het voortouw voor de afstemming van de ruimtelijke vraagstukken rond klimaat en energie. Wij maken middelen vrij voor de stimulering van de bewustwording van het klimaat- en energievraagstuk. Voor de realisatie van onze ambities rond klimaat en energie wordt nauw samengewerkt met kenniscentra, bedrijfsleven, MKB en maatschappelijke organisaties. Inzet is de nodige kennisontwikkeling te binden aan Drenthe .**

## 2.2 Verklaring Provinciale Staten

Op 19 maart 2008 hebben Provinciale Staten van Drenthe een verklaring bekrachtigd die was opgesteld naar aanleiding van de vergadering van de gezamenlijke Provinciale Staten op 21 november 2007. Deze verklaring draagt als titel “Noord-Nederland op weg naar een klimaatbestendige regio”.
Daarin is opgenomen dat Provinciale Staten in de jaren 2008 – 2010 zich onder andere willen inzetten voor de volgende punten:

- Versterking van de uitvoering van de eigen beleidsopgaven, daarbij betrekkend de beleidsgebieden natuur, ruimte en economie.
- Naast mitigatiebeleid een effectief adaptatiebeleid ontwikkelen.
- Het aanjagen van initiatieven, het samenbrengen van partijen en het beleidsmatig ondersteunen van klimaat- en energie-initiatieven.

De slotverklaring legt de nadruk op het belang van een adaptatiebeleid en onderstreept daarmee impliciet het belang van participatie.

2 In het collegeprogramma staat abusievelijk 2000

In het collegeprogramma is ook aangegeven dat de vijf B's (Besparing, Biomassa, Bedrijven, Bewustwording en Bodem) uit de nota Energiek Drenthe de leidraad zijn bij de uitvoering. Nieuwe ontwikkelingen, hernieuwde ambities en de verbreding van energie met klimaatverandering hebben geleid tot de aanpak die in het volgende hoofdstuk wordt toegelicht.

## 2.3 Noordelijk Energieakkoord[3]

Het Energieakkoord Noord-Nederland (2007) houdt in dat de provincies Fryslân, Groningen, Drenthe en Noord Holland, tezamen met de ministeries van Economische Zaken en Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, zich verbinden tot een gezamenlijke inzet op het gebied van energie. Het Energieakkoord is onderschreven door een groot aantal gemeenten in Noord-Nederland. Alle Drentse gemeenten hebben zich aan het Energieakkoord gecommitteerd.

Het gaat in het Energieakkoord over energiebeleid en –projecten en de gebundelde inzet van rijksmiddelen en regionale middelen. Het doel is om een belangrijke bijdrage te leveren aan de klimaat- en energiedoelstellingen van het kabinet, zoals verwoord in het rijksprogramma "Schoon en Zuinig". Daarnaast heeft het Energieakkoord als doel het versterken van de energiegerelateerde en energie-innovatieve activiteiten en het leveren van een bijdrage aan de economische ontwikkeling van Noord-Nederland.
Het Energieakkoord is uitgewerkt in de volgende vijf thema's.
- Energiebesparing in de gebouwde omgeving, glastuinbouw en industrie.
- Duurzame energie: biomassa, wind- en zonne-energie, geothermie en warmte/koude opslag.
- Biotransportbrandstoffen en duurzame mobiliteit.
- Schoonfossiele energie (waaronder $CO_2$-opslag).
- Kennis en innovatie.

In deze vijf thema's is de 'trias energetica'[4] (besparing, duurzame energie en effectief gebruik van fossiele energie) terug te vinden.

In het Energieakkoord wordt een belangrijke rol toegekend aan Energy Valley. Dit is een publiek-privaat samenwerkingsverband op energiegebied dat als aanjager en facilitator fungeert voor energie-activiteiten en innovatieve ontwikkeling. Het doel daarvan is Noord-Nederland te laten uitgroeien tot een belangrijke energieregio binnen Nederland en Noordwest Europa. Energy Valley kent drie pijlers: transitie (omschakeling) naar duurzame energie, versterking van de kennisinfrastructuur en het stimuleren van innovatieve bedrijfsactiviteiten.

---

3 De termen Noordelijk Energieakkoord, Energieakkoord Noord-Nederland en Energieakkoord worden in dit programma door elkaar gebruikt.

4 Trias Energetica is een drie-stappen-strategie, bedoeld voor bedrijven, huishoudens en overheden, om stap voor stap klimaatneutraal te worden. De drie stappen zijn:

1. terugdringen van onnodig energieverbruik, bijvoorbeeld energiebesparing in de vorm van goede warmte isolatie;
2. voor de resterende behoefte zoveel mogelijk duurzame energie inzetten, bijvoorbeeld aardwarmte en zon;
3. zuinig en efficiënt gebruik maken van fossiele bronnen, als duurzame energie niet volstaat, bijvoorbeeld door optimaal gebruik te maken van de $CO_2$-arme elektriciteit van een afvalenergiecentrale.

# 3. Grounds for change

## 3.1 Inleiding

In paragraaf 3.2 worden de missie van het programma en de strategische doelen benoemd. De rode draad in de uitwerking van het programma is de sturingsfilosofie, zoals deze op hoofdlijnen is uitgewerkt in het kader van het in Noord-Nederland uitgevoerde project Grounds for change. Zie hiervoor de nadere beschrijving in paragraaf 3.3. Het programma kent vervolgens een indeling in een drietal hoofdlijnen: Mitigatie, Adaptatie en Participatie. Dit noemen we de MAP-aanpak die is uitgewerkt in paragraaf 3.4. Binnen deze lijnen sluiten we aan op de zeven beleidsterreinen die het IPCC heeft aangemerkt als verandergebieden. Zie hiervoor paragraaf 3.5.

## 3.2 Missie en strategische doelen

De missie is geformuleerd als "Het streven naar een klimaatbestendig Drenthe". Daaruit zijn de volgende drie strategische doelen afgeleid.

- Minder uitstoot van broeikasgassen door een brongerichte aanpak.
- Beter aanpassen op veranderingen in het klimaat door een gebiedsgerichte aanpak.
- Meer gezamenlijke verantwoordelijkheid door een actorgerichte aanpak.

Een en ander is uitgewerkt in figuur 1.

**Figuur 1: Verband tussen missie, strategische doelen, MAP-aanpak en verandergebieden**

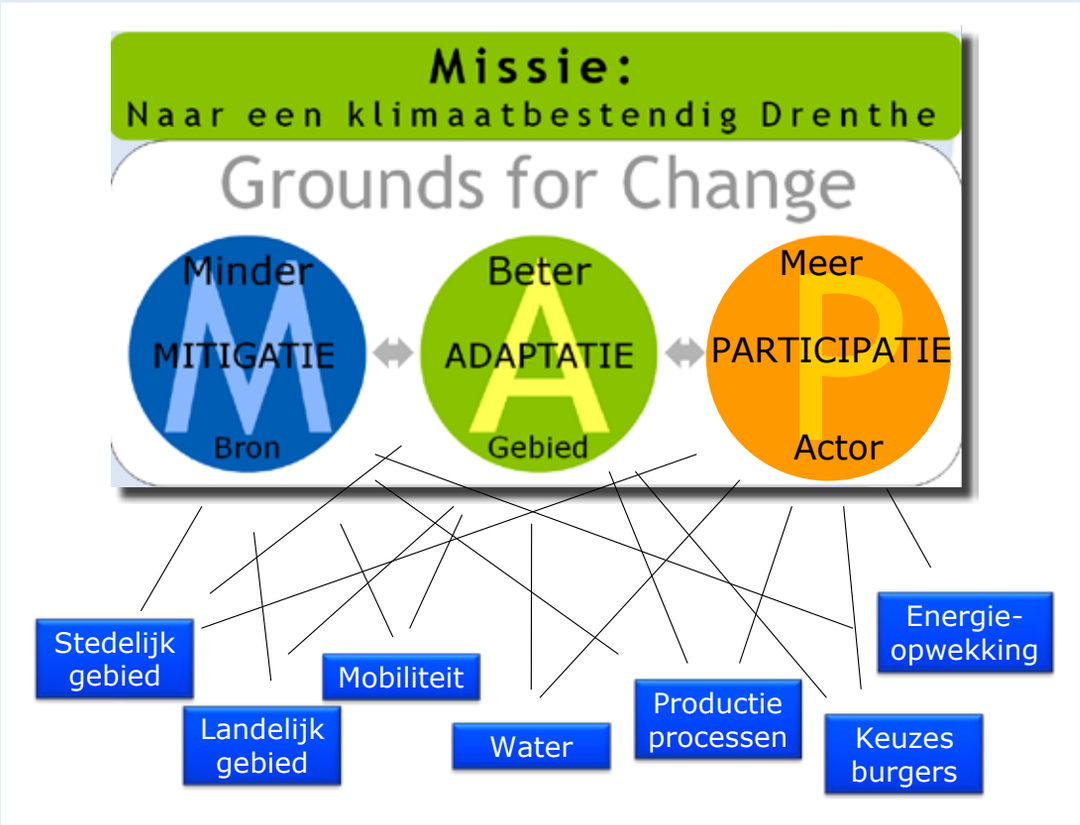

## 3.3 Grounds for change als sturingsfilosofie

Energie speelt een sleutelrol in onze samenleving. Er is nauwelijks een activiteit denkbaar waarvoor geen energie nodig is. De ontwikkeling van Drenthe is sterk verbonden met het thema energie. Drenthe is al eeuwen een belangrijke energieleverancier in Nederland. Eerst met turf, later met olie en gas en binnenkort wordt opnieuw olie gewonnen in Schoonebeek. Inmiddels zijn ook hernieuwbare energiebronnen zichtbaar geworden in het landschap. De productie, de distributie van en de kennis over energie zijn een belangrijke motor achter de ontwikkeling van Drenthe.

De invloed van energie op het ruimtegebruik en het landschap is groot. Deze gedachte heeft aan de basis gestaan van het project Grounds for change.

**Figuur 2: Ondergrondse (intensieve) energie**

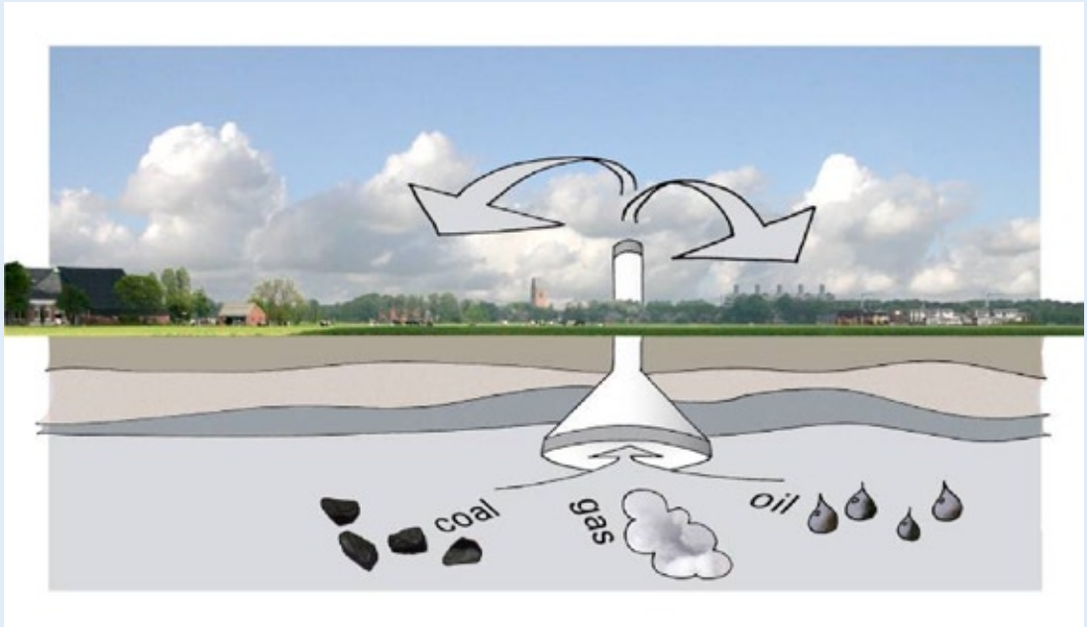


**Figuur 3: Bovengrondse (extensieve) energie**

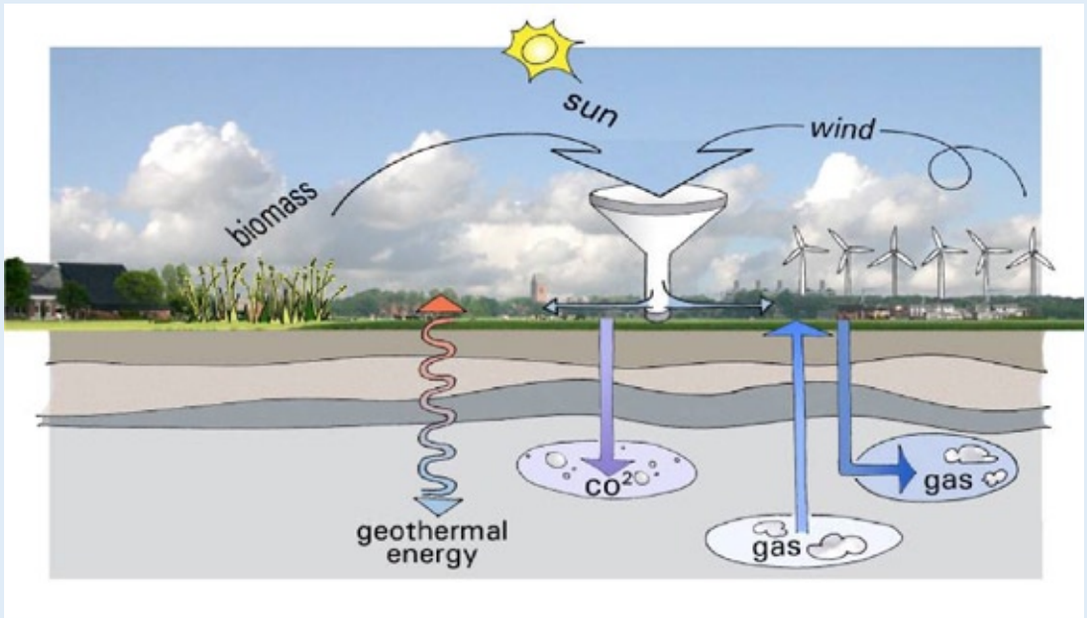

Fossiele energie komt vooral uit de ondergrond (aardgas en aardolie) met een daarmee samenhangend beperkt ruimtebeslag bovengronds. Hernieuwbare energie wordt vooral boven het maaiveld gewonnen in ruimtevragende, extensieve vormen, zoals windenergie, geothermie, zonnepanelen en biomassa.

De transitie naar een duurzame energiehuishouding heeft haar weerslag op onze ruimte. Omgekeerd is de ruimte - in ons geval de specifiek Drentse fysieke leefomgeving - mede bepalend voor de mogelijkheden voor en de wijze waarop de energietransitie vorm kan krijgen. Energie als mede ordenend principe van de ruimte en, omgekeerd, ruimte als mede bepalende factor voor de uitwerking van de energietransitie. Daarom willen we vanaf nu nadrukkelijk stilstaan bij de specifiek Drentse omstandigheden die van invloed zijn op de kansen en bedreigingen rond klimaatverandering en energie.

Het gedachtegoed, zoals dat op hoofdlijnen is ontwikkeld in het kader van het project Grounds for change, is overgenomen als sturingsfilosofie voor dit programma. Dat betekent onder meer dat de uitwerking van dit programma nauw gekoppeld is aan het lopende project voor het opstellen van een nieuw omgevingsplan. Het gemeenschappelijk doel daarbij is het realiseren van een aantrekkelijke leefomgeving met een duurzame energiehuishouding. Het betekent ook dat voor de hierna te onderscheiden onderdelen Mitigatie en Adaptatie, Grounds for change de gemeenschappelijke noemer is, voorzover het gaat over de invloed op onze ruimte en de leefomgeving.

## 3.4 De MAP-aanpak: Mitigatie, Adaptatie en Participatie

In deze paragraaf lichten we de begrippen mitigatie, adaptatie en participatie kort toe met voor elk het centrale doel. In de volgende hoofdstukken gaan we daar verder op in.

**Mitigatie: minder uitstoot broeikasgassen door een brongerichte aanpak**
Bij mitigatie gaat het om het beperken van de uitstoot van broeikasgassen om zodoende het tempo van de klimaatveranderingen te verlagen en zo mogelijk tot stilstand te brengen. Het betekent het terugdringen van de emissies van broeikasgassen, met name van koolstofdioxide ($CO_2$).
Het centrale doel van mitigatie is het realiseren van energiebesparing en een duurzame energievoorziening met een zo gering mogelijke uitstoot van broeikasgassen.

**Adaptatie: beter aanpassen aan veranderingen door een gebiedsgerichte aanpak**
Adaptatie richt zich op aanpassingen in onze leefomgeving met het oog op klimaatveranderingen. Het gaat daarbij zowel om het beperken van risico's als over het benutten van kansen vanwege een veranderend klimaat. Het is een nog betrekkelijk jong beleidsveld.
Het centrale doel van adaptatie is het benutten van kansen voor een duurzame ontwikkeling, waaronder een goede sociaal-economische ontwikkeling en een optimale (driedimensionale) ruimtelijke ontwikkeling.

**Participatie: meer gezamenlijke verantwoordelijkheid door een actorgerichte aanpak**
Participatie betekent het betrekken van andere partijen bij klimaatverandering en energie: netwerksturing in een netwerksamenleving. Participatie ondersteunt de inspanningen binnen mitigatie en adaptatie en is van invloed op de kwaliteit van de prestaties die worden geleverd.
Het centrale doel van participatie is het realiseren van een maximale betrokkenheid - door het vormen van vitale coalities en het oprichten van consortia - van andere overheden, maatschap-

pelijke organisaties, bedrijfsleven en publieke en private belanghebbenden. Hiermee wordt bewustwording bereikt, maar vooral het delen van gezamenlijke verantwoordelijkheid en cofinanciering.

## 3.5 Verandergebieden van het IPCC

Bij de uitwerking van elk van de hiervoor geïntroduceerde drie parallelle MAP-lijnen van dit programma zijn steeds verschillende beleidsterreinen betrokken. Het IPCC heeft onderzoek gedaan naar de relatie tussen klimaatverandering en beleidsterreinen. Het heeft zeven terreinen onderscheiden waarvoor klimaatverandering en energie relevant zijn. Dit worden de verandergebieden genoemd. Het gaat achtereenvolgens om: Landelijk gebied, Stedelijk gebied, Mobiliteit, Water, Productieprocessen, Energieopwekking en Keuzes van burgers. Wij hebben ons in dit programma laten inspireren door het IPCC. Bij de concrete uitvoering zullen we altijd streven naar een integrale aanpak. In de nadere uitwerking zijn daarvoor voldoende aanknopingspunten te vinden.

Wanneer het overzicht van het IPCC wordt doorvertaald naar de specifieke Drentse situatie constateren wij dat al deze verandergebieden relevant zijn. De mate waarin verschilt echter. In de volgende twee hoofdstukken, waarin een verband wordt gelegd tussen de MAP-aanpak en de verandergebieden, lichten we dit nader toe.

# 4. Mitigatie

## 4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op mitigatie. Daarbij gaat het vooral over een brongerichte benadering. Eerst worden de doelen en de strategie beschreven. Vervolgens analyseren we kort de specifiek Drentse situatie. Daarna vindt de uitwerking plaats aan de hand van de eerder geïntroduceerde verandergebieden. Tot slot worden de beleidsprestaties en de verandergebieden in tabelvorm samengevat.

## 4.2 Doelen en strategie

De doelen van het programma vloeien rechtstreeks voort uit het Noordelijk Energieakkoord. Het zijn uitwerkingen en aanscherpingen van de reductiedoelstellingen van de rijksoverheid:

1. De emissie van $CO_2$ moet in 2020 met 30% zijn verminderd ten opzichte van 1990.
2. De energie-efficiëntie wordt verhoogd met 2% per jaar (nu 1%).
3. Het aandeel hernieuwbare energiebronnen bedraagt 20% in 2020 (nu 2 tot 3%).

De inzet is primair brongericht en overeenkomstig de drie stappen in de trias energetica. Bij de onder 1 genoemde $CO_2$-emissie gaat het om emissie van koolstofdioxide en de emissie van de andere broeikasgassen, omgerekend naar $CO_2$-equivalenten.
Concreet noemt het akkoord een doelstelling voor 2011 van 40-50 PJ duurzame energie en 4-5 Mton $CO_2$ emissiereductie en voor de volgende jaren 15-20 Mton reductie, waar mogelijk via CCS (Carbon Capture and Storage).
Aangezien deze doelen door meerdere provincies zijn onderschreven gaat het voor Drenthe om een proportioneel aandeel.
Het collegeakkoord heeft als verdergaande doelstelling om 30% $CO_2$-reductie te verwezenlijken in 2020 ten opzichte van het niveau van 1990.

Het Noordelijk Energieakkoord (zie ook de toelichting in paragraaf 2.3) gaat niet alleen over reductie. Een belangrijk doel is ook het versterken van de energiegerelateerde en energie-innovatieve activiteiten en het leveren van een bijdrage aan de economische ontwikkeling van Noord-Nederland. Dit door de vijf in het akkoord opgenomen strategische thema's uit te werken. Hierbij wordt ook gebruikt gemaakt van de in paragraaf 7.4 genoemde programma's.

Wij benadrukken nogmaals dat in onze strategie het accent ligt op het aanjagen van initiatieven, het samenbrengen van betrokken partijen, het verwerven van financiële fondsen en het aanreiken en ontwikkelen van het benodigde instrumentarium. Op deze wijze zijn wij meer voorwaardenscheppend dan kaderstellend en sluiten aan op de wijzigingen in het ruimtelijk instrumentarium in het kader van de nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening (Wro).

Bestaande beleidstrajecten, programma's en uitgangspunten houden we tegen het licht en we stellen ons bij nieuwe beleidsontwikkelingen de vraag of voldoende rekening wordt gehouden met de mitigatiedoelstellingen. Hierin verdisconteren wij de uitkomsten van een inmiddels afgerond onderzoek naar een energieparagraaf, in het kader van de nota Energiek Drenthe. Omdat wij bij het onderdeel Adaptatie een vergelijkbare benadering voorstaan, is in feite sprake

van een 'klimaat- en energie-inclusieve' wijze van werken. Deze nieuwe manier van werken brengen wij in verband met de discussie over provinciaal belang in het kader van de Wro/ Structuurvisie.

## 4.3 Specifiek Drentse aandachtspunten in het licht van mitigatie

Kijken naar specifieke kenmerken van Drenthe, vanuit het perspectief van mitigatie, levert het volgende (grove) beeld op.

Drenthe is een relatief dunbevolkte provincie met een aantal middelgrote steden en veel dorpen en platteland. De steden hebben een taakstelling op basis van het POP voor woningbouw en zijn bezig met een herstructurering van het huidige bestand aan bestaande woningen. Inbreiding in bestaand stedelijk gebied heeft de voorkeur boven nieuwe bouwlocaties buiten de stad.

Drenthe kent relatief veel MKB-bedrijven. De belangrijkste industrieterreinen liggen bij de steden, met name in Zuidoost Drenthe. Nabij Wijster bevindt zich een grote vuilverwerkings- / energie- opwekkingsinstallatie. In Emmen wordt biodiesel geproduceerd. Vanwege de relatief geringe bevolkingsdichtheid vindt veel vervoer plaats over de weg. De belangrijkste autoroutes zijn de A28, A37, N33 en N34.

Het hogere Drents Plateau wordt voornamelijk benut voor agrarische activiteiten en natuur. De landschappelijke aankleding, een schakering van functies en de samenhang met de beekdalen maakt het gebied tot een belangrijke aanjager van het toerisme in Drenthe. Daarmee is het ook kwetsbaar voor landschappelijke verstoring, zoals hoogbouw en hoge windmolens. In Zuidoost Drenthe worden beperkte mogelijkheden geboden voor windenergie. De Drentse zandbodems zijn goed doorlatend en kwetsbaar voor indringing van gebiedsvreemde stoffen. Veenoxidatie zorgt voor een bodemdaling en leidt tot extra emissies van broeikasgassen. De combinatie van landbouw met natuur/groen biedt mogelijkheden voor energieopwekking uit biomassa.

In de lagere randgebieden liggen, naast biomassa, ook andere mogelijkheden voor extensieve vormen van hernieuwbare energie. Nabij Erica en Klazienaveen liggen belangrijke gebieden voor de glastuinbouw. Duurzame vormen van energieopwekking, met name warmtekrachtkoppeling, is in die sector van belang om de energiekosten te kunnen verlagen. Wij hebben onlangs enkele belangrijke stappen gezet om het invoeden van duurzaam geproduceerde elektriciteit op het net te verbeteren, met het oog op optredende capaciteitsproblemen op het hoogspannings- en middenspanningsnet.

Over de provincie verspreid komen aardgasvelden voor. Over circa 10 jaar zijn alle velden volgens de huidige normen uitgeput en kunnen ze worden gebruikt voor de opslag van aardgas van elders of van $CO_2$ In Schoonebeek wordt binnenkort weer aardolie gewonnen. De mogelijkheden die de Drentse bodem biedt voor warmte/koude opslag zijn in kaart gebracht. In Noordwest en Zuidoost Drenthe zijn goede mogelijkheden voor de winning van aardwarmte (geothermie).

Op korte afstand van de provinciegrens liggen de grotere steden Groningen en Zwolle met veel onderwijsinstellingen en kennisinstituten. Drenthe kent één Hogeschool, in Emmen, met een kenniscampus. Assen beschikt over een opleiding in de sensortechnologie op het Hanse Intistute for Technology.

## 4.4 Verandergebieden mitigatie

De eerder aangehaalde zeven verandergebieden (Stedelijk gebied, Landelijk gebied, Mobiliteit, Water, Productieprocessen, Energieopwekking en Keuzes burgers) zijn in verband gebracht met de Drentse situatie. Daaruit kan worden opgemaakt dat voor Drenthe vooral de verandergebieden Landelijk gebied, Stedelijk gebied, Mobiliteit, Productieprocessen en Energieopwekking van belang zijn. Een belangrijk thema in Drenthe betreft de bodem. Dit komt aan de orde bij het Landelijk gebied.

**Landelijk gebied**

*Zuidoost Drenthe*

Een belangrijk voorbeeld is Zuidoost Drenthe. Vooral omdat daar de meeste kansen aanwezig zijn, boven- en ondergronds (3D). Wij maken ons hier sterk voor een gebiedsgerichte aanpak: "Proeftuin Zuidoost Drenthe".

Het gaat daarbij vooral over de aanwezige tuinbouwgebieden (280 ha bestaand, 170 ha beschikbaar) met als achterland de Veenkoloniën met een groot areaal aan akkerbouwgebied. Hierdoor zijn verschillende vormen van uitwisseling en samenwerking mogelijk. Van belang zijn vooral het toepassen van biomassa en geothermie. Er zijn goede mogelijkheden voor regionale energieopwekking, bijvoorbeeld aardwarmte voor de glastuinbouw en/of woningbouw, de opwekking van bio-energie, $CO_2$-opslag en warmte/koude opslag. Tezamen met de gemeenten Emmen en Coevorden onderzoeken wij de mogelijkheden voor het plaatsen van extra windmolens, naast de reeds geplande nabij de plaats Coevorden. Het moge duidelijk zijn dat het gedachtegoed van Grounds for change met name in gebieden als Zuidoost Drenthe van toepassing is.

Diverse partijen, waaronder de glastuinbouwsector, zijn in Zuidoost Drenthe bezig om kansrijke opties op het gebied van energievraag en energieopwekking te identificeren. Hiervoor is de zogeheten Stromenstudie Zuidoost Drenthe opgesteld. Het uitwerken van kansrijke opties op het gebied van energievraag en energieopwekking wordt nu ingebracht en biedt kansen voor concrete business-cases. De uitvoering komt steeds dichterbij en daarmee het realiseren van een daadwerkelijk duurzaam ingericht gebied.
Zoveel mogelijk wordt hierbij aansluiting gezocht bij de uitvoering van de ILG-bestuursovereenkomst en het pMJP, waar het gaat om maatregelen die tot doel hebben energie te besparen of alternatieve grondstoffen te ontwikkelen.

*De bodem*

Het verband tussen de bodem en mitigatie is duidelijk. De Drentse bodem biedt goede mogelijkheden voor warmte/koude opslag en geothermie. Wij stimuleren het gebruik van deze duurzame energiebronnen. Dit kan alleen met inachtneming van de specifieke kenmerken en kwetsbaarheden van de bodem ter plekke. Daarom zijn genoemde mogelijkheden niet overal in Drenthe te verwezenlijken of kansrijk. De concrete mogelijkheden voor warmte/koude opslag zijn in kaart gebracht. In Noordwest en Zuidoost Drenthe zijn goede mogelijkheden voor de winning van aardwarmte (geothermie). Voor de toepassing van bodemenergie hebben wij een plan van aanpak opgesteld. Wij werken nog aan een stimuleringsprogramma. De opslag van $CO_2$ komt hierna aan de orde.

*Veenoxidatie*

Een bijzonder punt in het landelijk gebied, in relatie tot de bodem, zijn de veenbodems. Omdat er, mede onder invloed van klimaatverandering, sprake is van verdroging c.q. verlaagde grondwaterstanden, oxideert de organische stof waaraan de veenbodem rijk is. Dit leidt tot

het inklinken van veenbodems en veroorzaakt een forse $CO_2$-uitstoot. Wij hebben opdracht gegeven een onderzoek in te stellen naar het verdwijnen van veenbodems in Drenthe en de gevolgen daarvan. Het onderzoek moet oplossingen en aanbevelingen opleveren voor een verantwoorde manier van omgaan met veenbodems, zowel voor de landbouw als voor de natuur. Een deel van de $CO_2$-reductie in Drenthe kan worden gerealiseerd door dit probleem aan te pakken. De mate waarin en de plaatsen waar dit het beste kan plaats vinden, weten we nog niet. Het gestarte onderzoek moet daar meer zicht op geven en duidelijk maken hoe de aanpak van veenoxidatie zich verhoudt tot de verschillende ruimtelijke functies. Ook de mogelijkheden voor bijvoorbeeld groen/blauwe diensten en een rieteconomie, met kansen voor recreatie, toerisme en wonen, worden nagegaan en met betrokkenen verder uitgewerkt.

*$CO_2$ -opslag*
In het kader van het thema "schoon fossiele energie" is de CCS-alliantie opgericht. Het doel van deze alliantie is Noord-Nederland op de kaart te zetten als proeftuin voor de afvang, transport, opslag en hergebruik van $CO_2$. Het gaat hier om het uitwerken van kansen voor opslag, wet- en regelgeving, monitoring, creëren van draagvlak, hergebruik van $CO_2$ en het transport van $CO_2$ ("$CO_2$-rotonde").

Om een en ander goed vorm te kunnen geven wordt een visie voor de diepe ondergrond opgesteld. De provincie Drenthe heeft hierbij in noordelijk verband een trekkersrol. Voorzover het de Drentse situatie betreft gebeurt dit in het kader van het nieuwe omgevingsplan dat daarmee een derde dimensie krijgt.

*De recreatiesector*
De provincie streeft naar een energieneutrale en duurzame recreatiesector. Om dit te bereiken werken wij aan het formeren van een 'kopgroep', die met verschillende soorten energie- en duurzaamheidsmaatregelen als voorbeeld ('etalage') kan fungeren voor de gehele sector. Met het oog op versterking van de recreatiesector in de provincie Drenthe hebben wij een subsidieregeling (Subsidieregeling Toerisme *Natuurlijk!* Drenthe 2008- 2010) opgesteld. Deze regeling, die wij aan het SNN hebben aangeboden ter cofinanciering met EFRG-middelen, heeft tot doel het subsidiëren van strategische activiteiten van bepaalde toeristische ondernemingen uit het Midden– en Kleinbedrijf op het gebied van onder andere (economische) kwaliteitsverbetering, innovatie en duurzaamheid (energie, milieu en landschap). Tot de kwaliteitsverbeteringen behoren besparingstechnieken en energie-arme installaties. Voor de uitvoering van dit programma maken wij gebruik van deze regeling.

**Stedelijk gebied**
Energiebesparing in de bestaande bouw staat bij ons voorop. Voor energiebesparing in de bestaande gebouwde omgeving is de provincie bij uitstek het orgaan dat hierin de regie kan voeren omdat het vaak gaat om complexe opgaven waarbij veel partijen zijn betrokken: woningcorporaties, onderwijsinstellingen, recreatiebedrijven, zorginstellingen, bedrijvenparken, verschillende MKB-branches, de kantoorsector en uiteraard particuliere woningeigenaren. Onze inspanningen hebben een interactief karakter. Dat wil zeggen dat partijen in vergaande mate worden betrokken bij het beleid en de uitvoeringsprogramma's. Bij de te betrekken partijen horen vanzelfsprekend ook de gebruikers van de woningen, de burgers. Mitigatie in de bestaande bouw kan niet worden bereikt zonder hun participatie.

In het kader van energiebesparing is het Actieplan Gebouwde Omgeving (AGO) belangrijk. Dit is een uitvloeisel van het Noordelijk Energieakkoord. Op basis daarvan worden met de bouwsector projecten opgezet en uitgevoerd die zich richten op energiebesparing en duurzame

energieopties in de bestaande gebouwde omgeving. In 2008 worden met de woningcorporaties die in Drenthe werkzaam zijn nadere afspraken gemaakt over het definitieve percentage te realiseren energiebesparing en het aandeel duurzame energie. Dit gebeurt op basis van een inventarisatie van de aanwezige woningvoorraad.
Eén van de instrumenten die wordt ingezet in de nieuwbouw, betreft een versnelde aanscherping van de EPC-norm in Noord-Nederland.

Dit is echter slechts een eerste stap. Wij richten ons daarnaast ook op duurzaam bouwen, zoals het realiseren van zogeheten passieve woningen, $CO_2$-neutrale dorpen en woonwijken en andere innovatieve toepassingen, onder meer met zonne-energie. Opgewekte energie wordt ter plekke gebruikt. Ons streven is om in de toekomst alle nieuwbouw energieneutraal te maken.

In het stedelijk gebied van Emmen liggen kansen op het gebied van het benutten van restwarmte van het Emmtec Services and Businesspark. Bijvoorbeeld in de binnenstad van Emmen en/of in de nieuw aan te leggen dierentuin.

Bij de keuze van nieuwe woonlocaties spelen de regiospecifieke kenmerken en de opgaven voor adaptatie een rol. Soms met beperkingen in de beekdalen, in andere gevallen met nieuwe kansen, zoals wonen in de omgeving van waterbergingen. Op dit punt is de afstemming met het omgevingsbeleid nadrukkelijk aan de orde.

*Revitalisering provinciehuis*
Met het oog op onze voorbeeldrol zetten wij in op een revitalisering van het provinciehuis tot een zeer energiezuinig gebouw met een minimale $CO_2$-belasting, middels een breed pakket aan maatregelen. Bij de samenstelling van het pakket is uitgegaan van een integraal concept. Het is een zeer ambitieus concept omdat er een combinatie plaatsvindt van duurzame maatregelen met zowel nieuwe als bestaande technieken en omdat er sprake is van een optimalisering van het binnenklimaat. Wat de gekozen aanpak ook bijzonder maakt, is dat de maatregelen op alle schalen zijn toe te passen, van woonhuis tot kantoor. Hierdoor kan de voorbeeldfunctie breed worden uitgedragen. De maatregelen betreffen onder meer de volgende thema's: isolatie, laagtemperatuursysteem met warmte/koude-opslag en zonnewarmte. Bij de verschillende maatregelen wordt gebruik gemaakt van domotica, zoals aanwezigheidssensoren voor verlichting, sensoren bij de kranen en voor het meten van de kwaliteit van de lucht.

De verwachting, op basis van voorlopige berekeningen, is dat de totale vermindering van de $CO_2$-uitstoot 430 ton per jaar zal zijn, op een huidige uitstoot van 500 ton per jaar. Dat is een besparing van maar liefst 86%. Daarmee wordt de doelstelling ruimschoots gehaald. Verder zal het gasverbruik afnemen van 279.000 $m^3$ naar 40.000 $m^3$ per jaar. Dat is een besparing van 239.000 $m^3$ per jaar, oftewel 90%.

Met het oog op onze voorbeeldrol noemen wij ook veranderingen in ons wagenpark en het plaatsen van (zo weinig als verantwoord) energiezuinige lantaarnpalen.

**Mobiliteit**
De ambitie in het kader van het Noordelijk Energieakkoord is om in 2015 in Noord-Nederland 100.000 voertuigen op alternatieve brandstoffen te laten rijden. In Pesse, Assen, Emmen en Coevorden zijn de eerste vulstations gepland. We lichten één onderdeel eruit. Wij willen het busvervoer in de provincie verduurzamen. Een optie op dit moment is het laten rijden van een groot gedeelte van de bussen op aardgas. Dit draagt bij aan een betere luchtkwaliteit (NOx en

fijn stof), met name in de stedelijke gebieden. Het betekent ook dat in Drenthe de productie en afzet van groengas op het aardgasnetwerk worden gestimuleerd.
Hierdoor wordt het op termijn mogelijk, mede door de aankoop van "groengasrechten", de Drentse bussen grotendeels $CO_2$-neutraal te laten rijden. Door het creëren van een substantiële vraag naar groengas wordt bovendien de markt gestimuleerd waardoor het mogelijk wordt potentiële initiatieven voor de productie van groengas over de streep te trekken. Voor de productie van groengas is de inzet van biomassa belangrijk. Die zal plaats vinden binnen de randvoorwaarden van een duurzame ontwikkeling. De provincie Drenthe en de andere noordelijke provincies hebben de keuze gemaakt om alleen met behulp van regionaal aanwezige biomassa, (gebiedseigen) energie op te wekken.

**Productieprocessen**
Als voorbeeld noemen wij het Europark. Dit is een van de grotere industrieterreinen in Drenthe op de Nederlands-Duitse grens nabij Coevorden. Het kent onder meer multimodale transportfaciliteiten vanwege de aanwezige haven en een railterminal. Op het Europark proberen diverse bedrijven de productieprocessen zodanig op elkaar af te stemmen dat een optimaal energieverbruik wordt gerealiseerd. Hierbij wordt onder meer gebruik gemaakt van het in Grounds for change toegepaste cascadeprincipe: het trapsgewijs benutten van energie, van hoogwaardig naar laagwaardig. De activiteiten die de huidige en toekomstige bedrijven, zoals biocoalproductie door het bedrijf E-clair-E, op het Europark ontwikkelen, geven invulling aan een 'biobased economy'. Hierbij gaat het over de inzet van biomassa, als alternatief voor fossiele grondstoffen, voor de productie van chemicaliën, materialen en producten, alsmede voor een duurzame energievoorziening. Momenteel is er een Energy Valley project gaande met als onderwerp "Bouwen aan de Biobased Economy". De doelstelling hiervan is het profileren van de activiteiten die onder deze vlag in het Noorden plaats vinden, het agenderen op nationaal niveau en het stimuleren van ondernemers in de regio om dit op te pakken.

Het Europark biedt ook goede kansen voor de opwekking van biogas[5] en de opwerking hiervan tot groengas. Dit groengas kan vervolgens weer ingezet worden in het transport en de logistiek (zie ook hiervoor onder mobiliteit). Het Europark wil ook zelf energie gaan opwekken. Verschillende marktpartijen onderzoeken samen de mogelijkheid om op het Europark een lokaal energienetwerk te realiseren. De voeding zal grotendeels bestaan uit groene energie vanuit wind en biomassa. Hierdoor wordt een belangrijke bijdrage geleverd aan de mitigatiedoelstellingen.
Ten slotte bestaat de mogelijkheid om vanuit het industriepark de stad Coevorden te voorzien van restwarmte en groene energie. Dit biedt het stedelijke gebied allerlei mogelijkheden tot reductie van de $CO_2$-uitstoot. Voor ons is het Europark een prioritair project dat we gebiedsgericht aanpakken.

Een ander in dit opzicht belangwekkend gebied is het bedrijventerrein MERA, naast de afvalverbrandingsinstallatie van Essent Milieu Noord te Wijster. De bij de bestaande afvalverbranding vrijkomende warmte biedt mogelijkheden voor andere bedrijven om deze warmte voor hun bedrijfsprocessen te gebruiken. Hierdoor kan de energie-efficiency van de afvalverbrandingsinstallatie aanzienlijk toenemen. Onder 'stedelijk gebied' zijn met betrekking tot het gebruik van restwarmte ook kansen in Emmen genoemd.

5 Er is verschil tussen 'biogas' en 'groengas': 'groengas' is 'biogas' dat is opgewerkt tot en vergelijkbaar met aardgas van 'Slochterenkwaliteit".

**Energieopwekking**
In Drenthe is alleen sprake van kleinschalige opwekking van energie. Soms als nevenactiviteit, zoals door Essent Milieu Noord, soms in de vorm van warmtekrachtkoppelingen, met name in de glastuinbouw, en ook bij het gebruik maken van biomassa door land- en tuinbouw. Wij zien kansrijke mogelijkheden voor deze vormen van kleinschalige duurzame energieproductie. De relatie met de ruimtelijke omgeving is essentieel, zowel voor de installaties als voor de benodigde brandstoffen. Daarom ligt hier een belangrijke taak om deze nieuwe, kleinschalige vormen van energieopwekking in te passen in onze omgeving.

## 4.5 Onderzoeksopdrachten

De ontwikkelingen op het gebied van energiebesparing en duurzame energie zijn voortdurend in beweging. Enerzijds brengen innovatieve ontwikkelingen nieuwe mogelijkheden in beeld zoals micro-WKK, gasgestookte warmtepompen enzovoorts. Anderzijds brengt onderzoek ook beperkingen aan het licht. Wij laten de meest relevante vragen onderzoeken, waarbij een maximaal gebruik wordt gemaakt van regionaal aanwezige kennisinstituten. Enkele voorbeelden staan hieronder.

a. Waterstof: een schone brandstof. Hoe komen we echter aan waterstof? En kunnen we dit ook energieneutraal (‘groene waterstof’) produceren? Wij starten een pilot naar de toepassingsmogelijkheden van waterstof in Drenthe.
b. Bio-energie: wereldwijd worden steeds meer vragen gesteld. Wat betekent dit voor de inzet van deze energiebron in Drenthe? Waar liggen de grenzen? Welke criteria zijn te formuleren voor een goede inzet van biomassa? Wij doen onderzoek naar de mogelijkheid om alleen met behulp van regionaal aanwezige biomassa (gebiedseigen) energie op te wekken.
c. Sensortechnologie: wij onderzoeken hoe de specialistische kennis, die in Drenthe op dit gebied aanwezig is (LOFAR, WaterSense), kan worden ingezet bij de aanpak van klimaatverandering en energie.
d. Energielandschappen: welke ruimtelijke voorwaarden gelden daarvoor?

**Figuur 4: Samenhang Verandergebieden, Beleidsprestaties en Planning (formele start van de acitiviteiten).**

| Verandergebieden | Beleidsprestaties | 2008/ 2009 | Vanaf 2010 |
|---|---|---|---|
| Landelijk gebied | · "Proeftuin Zuidoost Drenthe" (3 D): uitwisseling en samenwerking land- en tuinbouw, regionale energieopwekking, regionale economische ontwikkeling, kennis en innovatie, biomassa, veenoxidatie, CCS en geothermie | | |
| | · Onderzoek windenergie Emmen en Coevorden* | | |
| | · Uitvoeren Stromenstudie Zuidoost Drenthe* | | |
| | · Stimuleren energiebesparing en energieop-wekking bij rioolwater zuiveringsinstallaties* | | |
| | · Onderzoek / aanpak veenoxidatie* | | |
| | · Oprichten CCS-alliantie voor $CO_2$-opslag* | | |
| | · Opstellen beleidsvisie Diepe ondergrond (oa. $CO_2$-opslag)* | | |
| | · Kopgroep formeren in de recreatiesector | | |
| Stedelijk gebied | · Stimuleren energiebesparing en verduurzaming bestaande bouw (AGO) en versnelde aanscherping EPC-norm* | | |
| | · Benutten restwarmte van Emmtec Services en Businesspark in Emmen* | | |
| | · Benutten restwarmte en groene energie van Europark in Coevorden* | | |
| | · Stimuleren warmte/koude opslag* | | |
| | · Uitvoeren projecten Wonen ++ en Scholen ++* | | |
| | · Onderzoek en uitvoering klimaatmaatregelen renovatie provinciehuis* | | |
| Mobiliteit | · Dienstbussen op aardgas laten rijden* | | |
| | · Stimuleren vraag naar groengas* | | |
| | · Weghalen en energiezuinig maken lantaarnpalen* | | |
| | · Stimuleren gebruik alternatieve brandstoffen voor voertuigen | | |
| Productieprocessen | · Afstemmen productieprocessen op Europark en benutten kansen biogas en groengas* | | |
| | · Stimuleren gebruik restwarmte van bestaande afvalverbrandingsinstallatie op MERA-terrein | | |
| | · Verkenning mogelijkheden 'biobased economy'* | | |
| Energieopwekking | · Stimuleren en inpassen kleinschalige vormen van energieopwekking* | | |

Van de beleidsprestaties met een '*' loopt de ontwikkeling al.

# 5 Adaptatie

## 5.1 Inleiding

Het klimaat is het gemiddelde weer in een bepaald gebied over een langere periode (30 jaar). Klimaatverandering is van alle tijden en kan worden veroorzaakt door natuurlijke factoren en door menselijk handelen. Door de exponentiële toename van de hoeveelheid broeikasgassen in de atmosfeer, vooral veroorzaakt door menselijk handelen, wordt het natuurlijke broeikaseffect versterkt. Het grootste deel van de toename van de mondiale temperatuurstijging sinds het midden van de 19e eeuw is zeer waarschijnlijk het gevolg van de toename van de hoeveelheid broeikasgassen in de atmosfeer.

In dit hoofdstuk gaat het over de uitwerking van de MAP-lijn Adaptatie: het aanpassen van onze leefomgeving aan veranderingen in het klimaat. Hierna gaan we eerst in op de doelen en de hoofdlijnen van de aanpak. Vervolgens geven we een overzicht van de verwachte klimaatverandering op basis van scenario's van het KNMI. De vanuit adaptatie relevante aandachtspunten van Drenthe komen daarna aan de orde. Aanpassing aan klimaatverandering is een betrekkelijk nieuw onderwerp. Dit betekent dat er veel aandacht nodig is voor agendavorming en het formuleren en beantwoorden van relevante vragen. De stand van zaken en onze beoogde beleidsprestaties op dit gebied beschrijven wij volgens de eerder geïntroduceerde verandergebieden. Tot slot worden de belangrijkste beleidsprestaties in tabelvorm samengevat.

## 5.2 Doelen en strategie

Bij adaptatie gaat het in essentie om de klimaatinclusieve ruimtelijke ontwikkeling van Drenthe. Daarbij proberen we naar de lange termijn te kijken, zoals ook gebeurt in de klimaatscenario's van het KNMI en de rapporten van het IPCC. Het streven is om aanpassingen aan klimaatverandering in 2015 een integraal onderdeel te laten zijn van ons beleid.

Om dit te bereiken houden we bestaande beleidstrajecten, programma's en uitgangspunten tegen het licht en stellen we ons bij nieuwe beleidsontwikkelingen de vraag of er voldoende rekening wordt gehouden met een veranderend klimaat ('klimaatinclusief denken': bijvoorbeeld bij het opstellen van het nieuwe omgevingsplan en bij het realiseren van de EHS). Bovendien versterken we de actieve betrokkenheid van andere overheden, het bedrijfsleven en van maatschappelijke organisaties. Dit betekent dat onze inzet vooralsnog is gericht op het identificeren van kansen met aandacht voor agendavorming en onderzoek.
Waar mogelijk sluiten we aan op andere trajecten, zoals de Kaderrichtlijn Water (KRW), de TOP-gebieden in het kader van droogtebestrijding en Natura 2000, zodat er synergie-effecten kunnen ontstaan.

De aard van adaptatie brengt met zich mee dat sprake is van een nauwe relatie met het provinciale omgevingsbeleid. Daarom is adaptatie ook benoemd als een van de bouwstenen voor een nieuw omgevingsplan en zorgen we voor sterke inhoudelijke en procesmatige dwarsverbanden.

## 5.3 De verwachte verandering van het klimaat

De kennis over klimaatverandering in Nederland is vooral aanwezig bij het KNMI. Op ons verzoek heeft het KNMI, in het kader van het project "Klimaateffectenschetsboeken", de aanwezige kennis van het klimaat over de periode 1976-2005 in beeld gebracht voor Drenthe, alsmede twee scenario's voor 2050 (W en W+). Het scenario W gaat uit van een stijging van de wereldtemperatuur van 2°C in 2050 en 4°C in 2100 en een ongewijzigd luchtstromingspatroon. Het scenario W+ gaat ook uit van een zelfde stijging van de wereldtemperatuur, maar dan met een gewijzigd luchtstromingspatroon. Dit heeft kaarten met informatie opgeleverd over de volgende klimaatvariabelen:

- het aantal ijsdagen per jaar (afname);
- het aantal vorstdagen per jaar (afname);
- het aantal warme dagen per jaar (toename);
- het aantal zomerse dagen per jaar (toename);
- het aantal tropische dagen per jaar (toename), zie hieronder ter illustratie;

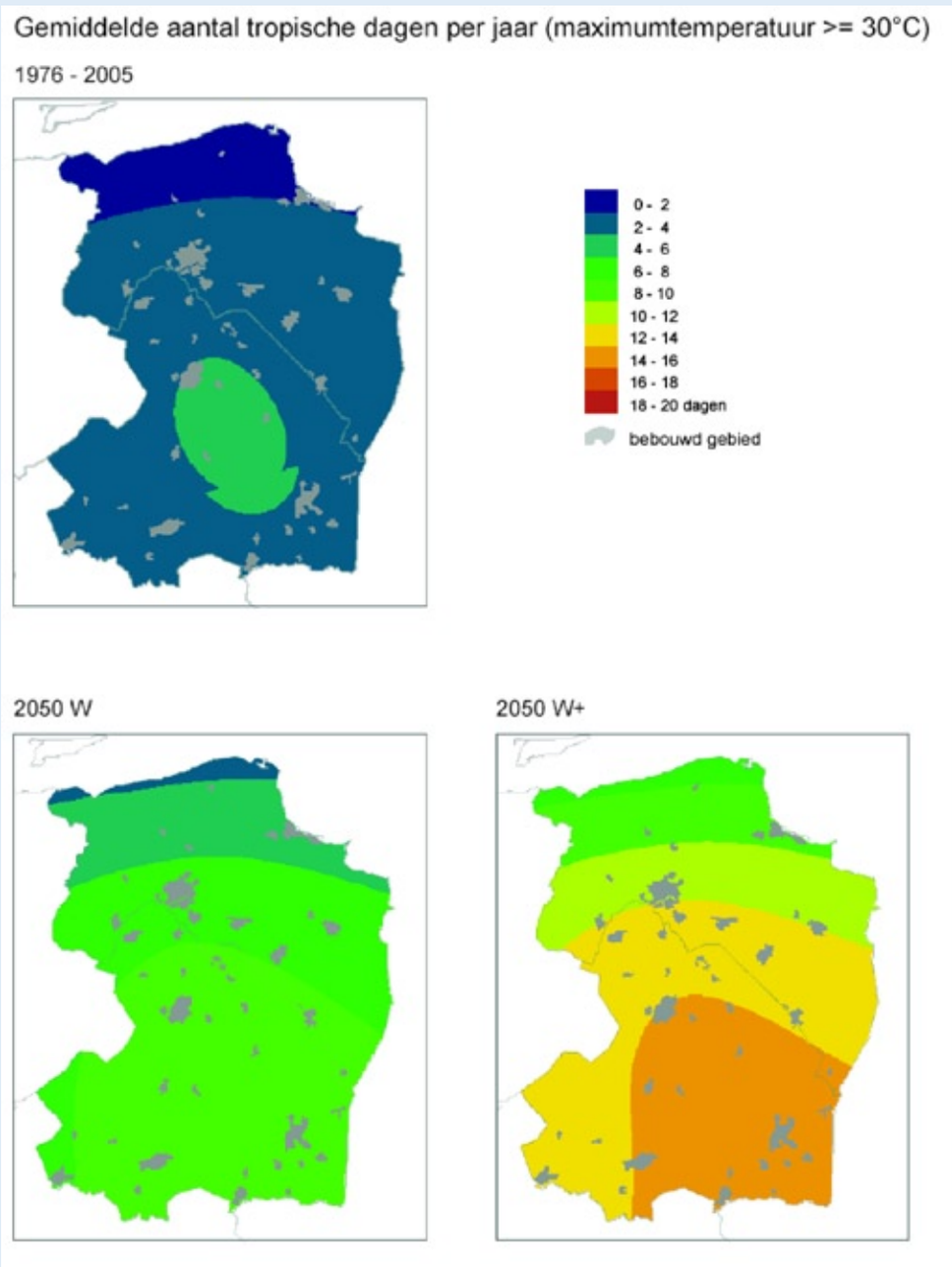

- de gemiddelde neerslag per jaar (afhankelijk van scenario toename en afname);
- de gemiddelde neerslag per winterhalfjaar (toename);
- de gemiddelde neerslag per zomerhalfjaar (afhankelijk van scenario toename en afname);
- het aantal dagen met meer dan 15 mm neerslag per jaar (toename), zie hieronder ter illustratie;

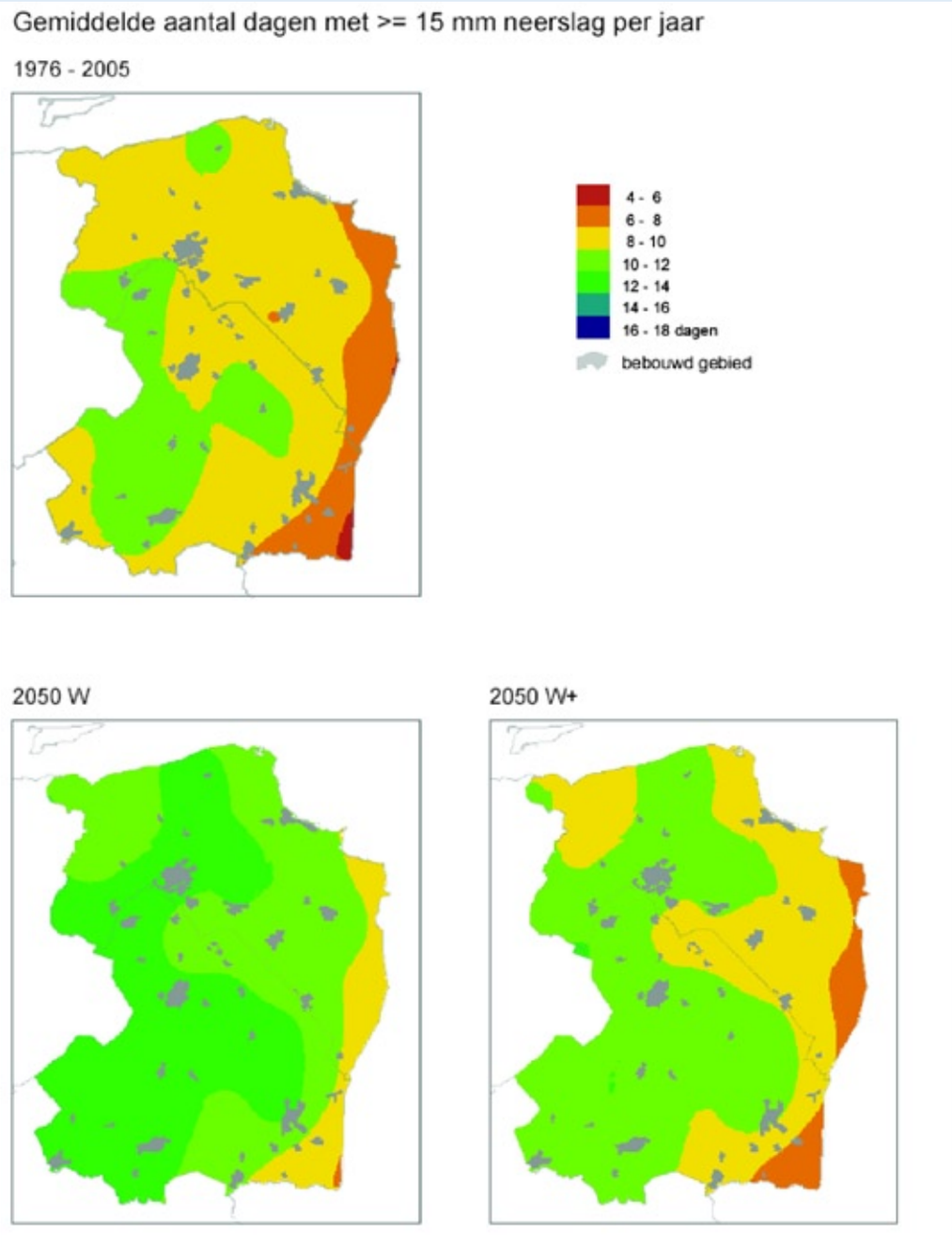


- het aantal dagen met minimaal 1 mm neerslag per jaar (afname);
- het neerslagtekort in het zomerhalfjaar (toename);
- de gemiddelde zonnestraling (toename);
- de maximale daggemiddelde windsterkte eens per jaar (geringe verandering).

Al deze informatie wordt gebruikt bij het benutten van kansen vanwege de verwachte klimaatverandering in Drenthe in de periode tot 2050.

## 5.4 Specifiek Drentse aandachtspunten in het licht van adaptatie

Kijken naar specifieke kenmerken in Drenthe, vanuit het perspectief van de klimaatvariabelen die het KNMI in beeld heeft gebracht, levert het volgende beeld op.

Drenthe lijkt grofweg op een omgekeerd soepbord. Het hoge midden, het Drents Plateau, bestaat voornamelijk uit droge, doorlatende zandgronden met leemlagen. Van daaruit ontspringen beken die afwateren naar de lage randen, waar ook enkele steden liggen (Meppel en Coevorden), soms kort over de provinciegrens (zoals de stad Groningen en Steenwijk). Het Drents Plateau wordt voornamelijk benut voor agrarische activiteiten en natuur. De landschappelijke aankleding, een schakering van functies en de samenhang met de beekdalen, maakt het gebied tot een belangrijke aanjager van het toerisme in Drenthe. Grote delen van de EHS liggen hier.

De beekdalen hebben gedeeltelijk een natuurfunctie gekregen, maar de landbouw is nog steeds een belangrijke gebruiker. Veenoxidatie zorgt voor een bodemdaling en leidt tot extra emissies van broeikasgassen. In de lage randgebieden worden mogelijkheden gerealiseerd voor waterberging en liggen er mogelijkheden voor vormen van hernieuwbare energie die veel ruimte vergen. De steden zijn relatief beperkt van omvang, kennen veel groen en zijn nog tamelijk ruim van opzet. Dit laatste komt onder druk te staan door de wens compacter te bouwen door middel van inbreiding in het bestaande stedelijk gebied. Over de provincie verspreid komen aardgasvelden voor. Een deel daarvan is volgens de huidige normen uitgeput.

Uit het voorgaande valt op te maken dat klimaatverandering vooral van invloed is op de functies landbouw, natuur, recreatie/toerisme en (duurzame) energievoorziening, met in het bijzonder aandacht voor de hoge zandgronden en de daar ontspringende beekdalen, alsmede het stedelijke gebied, vooral de steden in het lage deel. Het thema water (waterhuishouding) speelt in al de genoemde functies en gebieden een rol, zowel kwantitatief (te nat of te droog), kwalitatief als vanuit het aspect veiligheid. Tussen de genoemde functies en gebieden is sprake van een wisselwerking.

Andere thema's, zoals mobiliteit en gezondheid (voorkomen van nieuwe ziekten en plagen) worden niet in het bijzonder beïnvloed vanwege de specifiek Drentse situatie. Daarom gaan wij er vooralsnog van uit dat deze onderwerpen voldoende aandacht krijgen in landelijke programma's, zoals het programma Adaptatie Ruimte en Klimaat (ARK). Hiervoor ontwikkelen wij dus geen specifiek Drentse aanpak. Dit sluit overigens niet uit dat wij actief, met menskracht en financiële middelen, gaan participeren in gezamenlijke projecten in het kader van ARK.

## 5.5 Verandergebieden adaptatie

In de vorige paragraaf is al geconcludeerd dat vanuit Adaptatie bezien vooral de verandergebieden Landelijk gebied, Stedelijk gebied, Energieopwekking en Water relevant zijn. Eerder hebben we aangegeven dat onze aanpak vooralsnog procesgericht is. Daarom is ook het verandergebied Keuze burgers relevant. Hierna gaan we in op deze verandergebieden. Daarbij wordt steeds de vraag gesteld wat de verandering van het klimaat betekent voor een relevant onderwerp. Omdat er nog zo veel onzekerheden zijn, zijn vooral vragen geformuleerd, die worden uitgewerkt in deelvragen. Tevens beschrijven we onze voornemens en de lopende zaken.

## Landelijk gebied

*Wat zijn de gevolgen van klimaatverandering voor de huidige functies op de hoge zandgronden en de beken die daar ontspringen?*
Een toenemende kans op droogteperioden leidt op de hoge zandgronden tot een bedreiging van de functies landbouw en natuur. De aanvoermogelijkheden voor gebiedsvreemd water zijn beperkt (minder IJsselmeerwater vanwege een geringere aanvoer vanuit de Rijn in droge zomers en kleinere gletsjers in het brongebied (hoe verdelen we het water?)). Korte perioden met veel neerslag bedreigen de landbouw in de beekdalen. Veenoxidatie zorgt voor een verdere inklinking en eutrofiëring (vermesting) van de bodem (zie ook onder mitigatie). Wij gaan onderzoeken wat er technisch mogelijk is aan maatregelen in de beekdalen en of er alternatieve functies te vinden zijn. Daarbij sluiten wij aan op de aanpak van de zogenaamde TOP-gebieden in het kader van de bestrijding van de verdroging, als onderdeel van de KRW. Deze aanpak wordt uitgewerkt in de stroomgebiedbeheersplannen. Voor de korte termijn is een beleidswijziging gewenst in het omgevingsplan zodat akkerbouw geen beleidsdoel meer is in het waterbeleid voor de beekdalen, maar alleen nog grasland. Moeten we het adagium “Peil volgt functie” niet omdraaien tot “Functie volgt peil”?

Wij doen mee aan een pilot in het kader van een hotspot voor de hoge zandgronden en beekdalen vanuit het programma Kennis voor klimaat. Twee steden (Meppel en Coevorden, maar in feite ook Groningen en Steenwijk) liggen in de ‘afvoerputjes’ van de beken. Daar doet zich de vraag voor wat dit betekent voor de woningbouwopgaven die behoren bij hun functie. Deze vraag komt ook aan de orde in het op te stellen nieuwe omgevingsplan. In het kader van het realiseren van de waterbergingsopgave volgens WB21 (Waterbeheer 21$^{e}$ eeuw) worden de risico’s voor wateroverlast overigens al beperkt. Een te onderzoeken vraag is in hoeverre de nieuwe scenario’s van het KNMI zich verhouden tot de scenario’s waarop WB 21 is gebaseerd. Verder zijn er vragen over veenoxidatie en bodemdaling (zie ook hiervoor onder mitigatie).

Binnen de ILG-bestuursovereenkomst is er ook ruime aandacht voor verdroging, waarbij de nadruk ligt op activiteiten die betrekking hebben op de TOP-gebieden.

*Wat zijn de gevolgen van klimaatverandering voor de landbouw?*
Wij nemen actief deel aan de hotspot Klimaat en landbouw, in het kader van het programma Klimaat en Ruimte, samen met de drie noordelijke provincies, LTO, WUR, het agro-bedrijfsleven en de waterschappen. De eerste fase (scenariostudie) is inmiddels afgerond en besproken met de agrarische achterban. De hotspot Klimaat en Landbouw probeert antwoord te geven op de volgende vragen: wat zijn de invloeden van markt en klimaat, wat zijn de mogelijkheden van nieuwe rassen en gewassen, wat zijn de mogelijkheden van nieuwe bedrijfssystemen, heeft de sector in Noord-Nederland voldoende veerkracht en welke maatregelen kunnen/moeten we treffen? Tevens wordt onderzocht wat de gevolgen zijn van aanpassingen voor de uitstoot van broeikasgassen.

De eerste uitkomsten van de hotspot geven aan dat voor de concurrentiekracht van een regio, de economische productiefactoren vooralsnog belangrijker zijn dan de verwachte klimaatveranderingen. Hierbij is overigens nog geen rekening gehouden met extreme weersomstandigheden. Noord-Nederland blijkt dan over een prima uitgangspositie te beschikken. Vanuit het aspect droogteschade kan een stevig pleidooi worden gehouden voor het (meer) vasthouden van water in de hoge gebieden. Hiervoor is al aandacht besteed aan landbouw in de beekdalen.

Voor de landbouw is ook het project WaterSense van belang. Het doel van dit project is het ontwikkelen van een beslissingsondersteunend systeem voor agrariërs, waterschappen en drinkwaterleveranciers. Met behulp van sensortechnologie worden gegevens verkregen, waarmee beslissingen, gericht op een duurzaam waterbeheer, kunnen worden ondersteund. Het project wordt uitgevoerd in een samenwerkingsverband waarin naast de provincie Drenthe, het waterschap Hunze en Aa's, de Waterleidingmaatschappij Drenthe, Dysi, Dacon Plant Service, Hydrologic en enkele agrarische bedrijven deelnemen. Een aantal vragen en oplossingsrichtingen uit het WaterSense project die nauw samenhangen met klimaatverandering en landbouw (toegespitst op de Veenkoloniën en de waterhuishouding) wordt ingebracht in het nieuw op te zetten internationaal project COBRA (Climate change Opportunities and Business viability for Regional Agriculture) dat wordt ingediend bij één van de Interreg programma's.

*Wat zijn de gevolgen van klimaatverandering voor de natuur?*
Een van de belangrijkste doelen uit de ILG-bestuursovereenkomst is het verwerven, inrichten en beheren van de EHS. Daarop wordt op dit moment grote inzet gepleegd. Vanwege klimaatverandering bestaat een grotere behoefte voor soorten om zich te verplaatsen. Dit proces is al volop gaande. De vraag is nu of onze EHS (Ecologische Hoofdstructuur), inclusief de (robuuste) verbindingen, wel voldoende migratie- en aanpassingsmogelijkheden biedt voor de aanwezige soorten. Voor koudeminnende soorten die naar het noorden willen en voor warmteminnende soorten die vanuit het zuiden komen. Vragen die zich ondermeer voordoen: moeten we ons sterk maken voor klimaatcorridors (het opwaarderen van robuuste verbindingen), voor klimaatzones rond de aangewezen EHS of voor meer aaneengesloten natuur en wat is de invloed van meer droge perioden in de zomer op de kwelsystemen in de beekdalen en de daarmee samenhangende natuur?

Gebieden met natte heide en hoogvenen zijn kenmerkend voor Drenthe, zoals het Fochteloërveen, delen van de Dwingelose heide, het Witterveld en het Bargerveen. De aanwezige kenmerkende soorten zijn in het algemeen koudeminnend en daarmee vanuit klimaatoptiek kwetsbaar. Dit geldt ook voor de bossen op de hoge zandgronden. Deze kwetsbaarheid kan alleen worden verminderd door andere stressfactoren, zoals verdroging en verzuring, zoveel mogelijk te elimineren. In de beekdalen komen meer warmteminnende soorten voor, vooral vlinders. Dit kan betekenen dat nieuwe natuur en robuuste verbindingen bij voorkeur in de beekdalen worden aangelegd. Echter, voordat een dergelijk conclusie kan worden getrokken is meer onderzoek nodig. Wij maken daarbij vooral gebruik van studies die elders al worden uitgevoerd.

*Wat zijn de gevolgen en mogelijkheden van klimaatverandering voor de recreatieve en toeristische functie van Drenthe?*
Drenthe heeft een belangrijke toeristische functie, die zich vooral richt op waarden als natuur, landschap en rust en daarmee samenhangende functies. Toenemende hittestress in de zomermaanden maakt dat Drenthe mogelijk kan concurreren met vakantievluchten naar een dan in het algemeen heet Zuid-Europa. Dit kan gepaard gaan met extra inzet op wellness, sport en een kwaliteitsimpuls, vooral in de verblijfssector. Nieuwbouw en uitbreidingen in de verblijfsrecreatie koppelen we aan onze inzet in het verandergebied Stedelijk gebied van de Mitigatielijn (energiezuinig en klimaatbestendig bouwen).

Recreatie (zwem)water komt meer onder druk te staan: kwalitatief (onder andere blauwalg) en kwantitatief (stijgende behoefte). Het is interessant de mogelijkheden te verkennen van een groter aanbod (oude zandwinplassen?) en een kwaliteitsverbetering (bereikbaarheid, parkeren en waterkwaliteit).

## Stedelijk gebied

*Wat zijn de gevolgen van klimaatverandering voor onze steden?*
Hittestress doet zich voor in dicht bebouwde stedelijke gebieden en kan gepaard gaan met smogvorming. Vooral ouderen en chronisch zieken zijn hiervoor kwetsbaar. Toenemende hitteperioden kunnen er toe leiden dat het omslagpunt voor het wel/niet aanschaffen van een airconditioning op grote schaal wordt gepasseerd. Dit kan leiden tot een aanmerkelijke toename van het energieverbruik en past niet in onze mitigatielijn. Zijn er reële alternatieven denkbaar, bijvoorbeeld door meer groen/blauwe diensten of dooradering van de stad aan te bieden (bijvoorbeeld 'elke nieuwe wijk een plataan met fontein') en/of warmte/koude opslag? Stedelijke inbreiding vergroot de kans op hittestress, al zijn de Drentse steden in landelijk opzicht relatief open en met veel groen. Gegevens ontbreken echter nog. In het stedelijk gebied zullen meer riooloverstorten nodig zijn vanwege een toename van hevige buien. Stedelijk waterbeheer wordt al actief door ons gestimuleerd.

## Water

*Wat zijn de gevolgen voor de waterhuishouding en de daarmee samenhangende gebruiksfuncties?*
Klimaatscenario's laten zien dat ook voor Drenthe de komende decennia de winterperiode steeds natter zal zijn. De zomers zullen daarentegen steeds langere perioden kennen waarin het droog is, afgewisseld met hevige intensieve neerslag tijdens buien. Wat de effecten hiervan zullen zijn op de afzonderlijke functies gaan wij onderzoeken via de in de andere verandergebieden geformuleerde onderzoeksvragen. Daarbij maken wij gebruik van de kansen die WB21, de KRW en de aanpak van de verdroging (TOP-gebieden, zie hierboven) ons bieden. Voorbeelden hiervan zijn het vergroten van de capaciteit voor het vasthouden van water in het Dwingelderveld (mede met het oog op de waterveiligheid in Meppel) en het Bargerveen. Vanuit de onderzoeksvraag voor water wordt een samenhang gecreëerd, waaruit moet blijken in hoeverre de bedreiging vanuit klimaatverandering voor één functie een kans kan bieden voor een andere functie en omgekeerd. Een voorbeeld hiervan is wijziging van een agrarische functie in een functie waterberging, in combinatie met recreatie.

## Energieopwekking

*Wat zijn de gevolgen van de onderlinge wisselwerking tussen energiesystemen en ruimtelijke ontwikkeling (geïntegreerde energielandschappen)?*
Het klimaat- en energiebeleid is via de Ground for change filosofie van grote invloed op onze ruimtelijke inrichting. De centrale vraag hoe een 'Drents klimaat- en energielandschap' er kan uitzien en welke mechanismen daarbij een rol spelen (bijvoorbeeld duurdere landbouwgrond en bevolkingskrimp). Mitigatie en adaptatie versterken daarbij elkaar. Zo kan waterberging via adaptie veenoxidatie tegengaan en kunnen er groen/blauwe diensten worden geleverd door de agrarische sector, bijvoorbeeld door de levering van biomassa (riet/wilgenhout). Tevens ontstaan er ook weer nieuwe woonmilieus, immers wonen aan water is een kwaliteit. Het is evident dat de beantwoording van deze vraag nauw samenhangt met het opstellen van ons nieuwe omgevingsplan.

**Figuur 5: Samenhang Verandergebieden, Beleidsprestaties en Planning (formele start van de activiteiten)**

| Verandergebieden | Beleidsprestaties | 2008/2009 | Vanaf 2010 |
|---|---|---|---|
| Landelijk gebied | · Realisatie waterbergingsgebieden* | | |
| | · Stimuleren maatregelen vasthouden water, waaronder Dwingelderveld en Bargerveen* | | |
| | · Deelname Hotspot Klimaat en Landbouw* | | |
| | · Uitvoeren project WaterSense* | | |
| | · Opzetten project COBRA* | | |
| | · Implementeren studies naar klimaatgevolgen natuur | | |
| | · Onderzoek klimaateffectenschetsboek* | | |
| | · Stimuleren 'groen/blauwe' diensten* | | |
| | · Deelname Hotspot hoge zandgronden en beekdalen* | | |
| | · Verkennend onderzoek naar klimaatgevolgen specifieke Drentse natuur (oa. hoogveen) | | |
| | · Opzetten onderzoek naar kansen klimaat voor Toerisme en Recreatie, w.o. verbetering openlucht zwemmogelijkheden | | |
| Stedelijk gebied | · Stimuleren 'groen/blauwe' diensten* | | |
| | · Stimuleren stedelijk waterbeheer* | | |
| Water | · Stimuleren Integraal waterbeheer, w.o. vasthouden en bergen* | | |
| Energieopwekking | · Verdieping Grounds for change in nieuw omgevingsplan* | | |

Van de beleidsprestaties met een '*' loopt de ontwikkeling al.

# 6. Participatie

## 6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk gaan we nader in op de laatste MAP-lijn: Participatie. Hieronder beschrijven we eerst wat participatie is. Vervolgens onze doelen en strategie op hoofdlijnen. Per verandergebied zijn de groepen participanten (relevante doelgroepen) verschillend. Voor de afzonderlijke verandergebieden worden de belangrijkste prestaties genoemd en samengevat.

## 6.2 Wat is Participatie?

Participatie betekent volgens Van Dale letterlijk deelgenoot maken of medeverantwoordelijk maken. Participatie[6] gaat vooraf aan formele inspraakprocedures. Participatie is inherent aan een netwerksamenleving als de onze. Het betekent dat burgers, andere overheden, bedrijven en maatschappelijke organisaties medeverantwoordelijk zijn voor te bereiken doelen. Participatie betekent dus ook dat belanghebbenden vanaf de start actief betrokken moeten zijn bij het beleidsproces. Via participatie streven wij naar veranderingen op een aantal gebieden. Veranderingen die ook het handelen van tal van publieke en private belanghebbenden raken. In andere woorden: participatie is onmisbaar voor de verdere vermaatschappelijking van het provinciaal klimaat- en energiebeleid en de uiteindelijke realisatie van de provinciale opgaven die onder Mitigatie en Adaptatie zijn geformuleerd.

## 6.3 Doelen en strategie

Het doel van participatie is dat door actieve betrokkenheid van belanghebbenden zich gezamenlijk verantwoordelijk voelen voor de uitkomsten van het klimaat- en energiebeleid in de verschillende verandergebieden. Veranderingen gaan meestal gepaard met een grote mate van onzekerheid. Participatie verschaft inzicht in de diversiteit van de betrokken organisaties en hun belangen en bevordert inzicht van de participanten in de problematiek, maar vooral ook in de oplossingen. Via participatie leren belanghebbenden omgaan met onzekerheden. Van belang is dat participatie vroegtijdig wordt georganiseerd, immers de keuzevrijheid aan duurzame oplossingen is dan nog groot.

Een participatiestrategie past bij het besef dat de provincies niet alleen willen en kunnen werken aan prominente belangrijke opgaven zoals klimaat en energie. Via participatie werkt het provinciaal belang door naar lagere schaalniveaus. Daar hebben wij als provincie een belangrijke ontwikkelgerichte regierol. In nauwe samenwerking scheppen wij de voorwaarden waarbinnen tal van ontwikkelingen mogelijk zijn. Dit kan alleen door op het juiste moment, de juiste partijen in het netwerk in te schakelen en te zoeken naar kansen en kansrijke combinaties. Kansen die vervolgens benut worden door vitale coalities te vormen en consortia op te richten, bijvoorbeeld daar waar bijvoorbeeld ruimtelijke ontwikkelingen binnen de provincie plaats gaan hebben (o.a. Emmen, Assen, Meppel). Kansen die ook worden opgenomen in de politieke agenda's van gemeenten en waterschappen en waarover financiële afspraken worden gemaakt.

6 Als formule: participatie = doelgerichte communicatie x direct interactie.

## 6.4 Verandergebieden participatie

Vanzelfsprekend zijn er veel belanghebbenden die, afhankelijk van het verandergebied en het soort project, participeren. Grofweg zijn dit publieke (bestuurlijk/ambtelijk) en private belanghebbenden (profit en non profit). Dit zijn bijvoorbeeld de natuur- en milieuorganisaties bij de relatie tussen de natuur en klimaatverandering, de LTO wanneer het gaat over de relatie tussen landbouw en klimaatverandering (groen/blauwe diensten), de waterschappen wanneer het veiligheid en het maximaal vasthouden van water betreft, maar ook als het gaat over energiebesparing en energieopwekking van rioolwaterzuiveringsinstallaties, het MKB wanneer het innovaties op duurzame energie betreft of de gemeenten en woningcorporaties bij de verlaging van de energie prestatie norm en vanzelfsprekend de kennisinstellingen voor het ontwikkelen en verbinden van nieuwe kennis en ervaring.

Het voert te ver hier per verandergebied uitvoerige stakeholderanalyses te maken. Op het niveau van de verschillende beleidsprestaties wordt dit uiteraard wel gedaan. Voor de belangrijkste verandergebieden worden de meest in het oog springende participanten en de verschillende beleidsprestaties vanuit participatie, hierna kort genoemd.

**Stedelijk gebied**
Op het gebied van klimaatverandering wordt een adaptatiescan ontwikkeld. Daarin worden gezamenlijk, op hoofdlijnen, de kansen en bedreigingen van een gemeente in beeld gebracht op het gebied van adaptatie en wordt inzicht gegeven in praktische maatregelen.

Op 25 maart 2008 hebben de Drentse gemeenten het Noordelijk Energieakkoord meeondertekend. Een uitvloeisel hiervan is het gezamenlijk formuleren en uitvoeren van klimaat- en energiebeleid zoals de verlaging van de energieprestatienorm.

Bij participatie staat voorop dat we zelf het goede voorbeeld geven ('walk as you talk'). Dit komt onder meer tot uiting in ons streven naar een klimaatneutraal provinciehuis, in de samenstelling van ons wagenpark, het verwijderen van lantaarnpalen en het plaatsen van energiezuinige lantaarnpalen (zie ook paragraaf 4.4).

**Landelijk gebied**
De Rijks Universiteit Groningen (RUG) doet onderzoek naar de ruimtelijke voorwaarden voor klimaat- en energielandschappen. Wij werken nauw samen met de RUG en wisselen mensen, kennis en ervaring uit ten behoeve van de door ons geformuleerde MAP-aanpak. Gezamenlijk worden presentaties verzorgd en wordt (inter)nationaal de Ground for change filosofie en de uniciteit van Drenthe op de agenda en op de kaart gezet, waardoor wij makkelijker nieuwe financieringsbronnen kunnen aanboren. In 2008 wordt in het provinciehuis een werkconferentie over dit onderwerp georganiseerd.

Hierbij spelen de kennisinstituten een belangrijke rol. In Drenthe valt te denken aan de Kenniscampus Emmen en het Hanse Institute for Technology. Daarnaast is een sterke MBO-sector van belang.
Een voorbeeld betreft het Drents Gilde voor Duurzaamheid dat in de startblokken staat. Hierin worden talentvolle studenten van hogescholen en universiteiten, in de eindfase van hun opleiding, gekoppeld aan een expert uit het bedrijfsleven, de overheid of een kennisinstelling. De bedoeling hiervan is om de studenten praktische ervaringen aan te bieden en de organisaties kennis laten maken met nieuwe ontwikkelingen en technieken.

Binnen het provinciehuis is ook veel kennis aanwezig. Onze provinciale website gaat daarom steeds meer functioneren als een bron van informatie voor instanties en burgers. Dat kan onder meer door allerlei kaarten en onderzoeksresultaten aan te bieden. Aangezien dit punt ook op andere beleidsterreinen speelt, bijvoorbeeld rond het omgevingsplan, gaan wij hiervoor één gezamenlijke lijn uitzetten.

Wij gaan in 2009 de behoefte en de haalbaarheid onderzoeken voor de oprichting van een virtueel klimaatcentrum in noordelijk verband: het KlimAtelier. Daarin wordt digitaal de kennis en kunde over klimaatverandering gebundeld en beschikbaar gesteld voor alle doelgroepen. Dit initiatief past in ons streven om de kennis- en innovatiekant van klimaatverandering en energie maximaal te benutten.

De samenwerking met partners in het landelijk gebied hebben wij al vorm gegeven en wel via een aantal gebiedscommissies, waarin verschillen partijen (waaronder gemeenten en waterschappen zitting hebben). De taak van de gebiedscommissies is met name de ILG-doelen van de betreffende gebieden te realiseren.

**Water**
Het klimaat- en energiebeleid geeft een extra impuls aan een verbetering van de samenwerking met waterschappen en andere belanghebbenden. Voorbeeld hiervan is de gebiedsgerichte aanpak van de verdrogingsbestrijding en de versnelde aanpak van waterveiligheid in combinatie met de KRW. In 2008 wordt bijvoorbeeld het convenant Meppelerdiep ondertekend waarin gebiedsgericht afspraken worden gemaakt over de intensivering van de samenwerking met waterschap Reest en Wieden. Dit betekent concreet dat de afspraken uitkomsten worden meegenomen in ons nieuwe omgevingsplan.

**Productieprocessen**
Energy Valley is een bestaand samenwerkingsverband van veertien noordelijke instanties, waaronder de noordelijke provincies. Energy Valley richt zich op het bevorderen van energiegerelateerde werkgelegenheid. Samen met het bedrijfsleven werken wij aan de ontwikkeling van het Noorden als energieregio binnen Nederland en Europa.
Rondom Energy Valley is een Participantenplatform georganiseerd, waarvan ruim 100 bedrijven en instellingen lid zijn. Het coördinatiebureau van Energy Valley organiseert regelmatig netwerk- en themabijeenkomsten voor het Participantenplatform, in samenwerking met de provincies.

Innovatie ligt aan de basis van vele industriële ontwikkelingen. Drenthe is vooral sterk op het gebied van meet- en regeltechniek. Om de toepassing van innovaties ingang te doen vinden bij het MKB, is de samenwerking met parkmanagementorganisaties, de KvK, de milieufederatie Drenthe en vertegenwoordigers van het bedrijfsleven versterkt. In deze samenwerking zijn energiescans en het aanwijzen van voorbeeldbedrijven de eerste prestaties.

**Keuzes burgers**
Klimaatpanel: per gemeente worden in 2009 twee jongeren van 13 jaar geselecteerd. Tot en met 2012 wordt per jaar aan dezelfde groep van 24 jongeren over de voortgang verantwoording afgelegd door GS.

Eerder hebben wij het project Klimaatverandering 2050 uitgevoerd, waarin scholieren uit het voortgezet onderwijs hebben nagedacht over het Drenthe van 2050, rekening houdend met

klimaatverandering. In aansluiting daarop onderzoeken wij de mogelijkheden van een vervolgproject in het basisonderwijs.

De provincie Limburg heeft het klimaatspel 'Climate Quest' laten ontwikkelen. Dit spel laat jongeren tussen 12 en 18 jaar, op een wijze die hen aanspreekt, ontdekken wat de gevolgen zijn van hun eigen handelen (bewustwording) en kan hun verantwoordelijkheidsgevoel ten aanzien van het klimaat doen groeien. Wij verkennen de mogelijkheden om dit spel ook in Drenthe te introduceren.

Door middel van het instellen van een digitaal loket "Drenthe bespaart!" willen wij duurzaam gedrag aanmoedigen. De introductie in juni 2008 gaat gepaard met een campagne voor burgers. Hierin participeren, naast de provincie, onder andere gemeenten, (energie)bedrijven en de Milieufederatie Drenthe.

In 2008 wordt de nationale conferentie "de week van de Bodem" in het provinciehuis georganiseerd. Een dag zal in het teken staan van ons klimaat- en energiebeleid en in het bijzonder de relatie met het waterbeheer. Doel hiervan is met het oog op de aanstaande waterschapsverkiezingen de vermaatschappelijking van het klimaatvraagstuk op de politieke agenda's te krijgen van de deelnemende verkiezingslijsten.

**Figuur 6: Samenhang Verandergebieden, Beleidsprestaties en Planning (formele start van de activiteiten)**

| Verandergebieden | Beleidsprestaties | 2008/2009 | Vanaf 2010 |
|---|---|---|---|
| Stedelijk gebied | · Samenwerking rond de toepassing van innovaties bevorderen* | | |
| | · Aanbieden adaptatiescan aan gemeenten | | |
| | · Stimuleren en organiseren Charrettes* | | |
| | · Stimuleren kennisoverdracht en introduceren innovatieve voorbeelden* | | |
| | · Voorbeeldrol provincie bij revitalisering provinciehuis, wagenpark en lantaarnpalen* | | |
| | · Uitwerking Noordelijk Energieakkoord met gemeenten* | | |
| Landelijk gebied | · Werkconferentie Grounds for Change* | | |
| | · Samenwerking RUG* | | |
| | · Verkennen mogelijkheden KlimAtelier* | | |
| Water | · Gebiedsgerichte aanpak verdroging c.a*. | | |
| | · Convenant Meppelerdiep* | | |
| Productieprocessen | · Netwerk- en participantenbijeenkomsten met Enery Valley* | | |
| Keuze 'burgers' | · Instellen klimaatpanel voor jongeren | | |
| | · Instellen digitaal loket "Drenthe bespaart"* | | |
| | · Nationale conferentie 'Week van de bodem'* | | |
| | · Aanschaf klimaatspel 'Climate Quest' | | |
| | · Klimaatproject basisonderwijs | | |

Van de beleidsprestaties met een '*' loopt de ontwikkeling al.

# 7 Rollen en instrumenten en lopende programma's

## 7.1 Inleiding

Het klimaat- en energiebeleid is complex, dynamisch en gaat gepaard met een bepaalde mate van onzekerheid. Tegelijkertijd is het klimaat- en energievraagstuk niet gebaat bij vrijblijvendheid en passiviteit. De sense of urgency is hoog. Dit programma heeft daarom een pro-actief, ontwikkelgericht karakter. De provincie Drenthe heeft daarbij een regisserende, faciliterende en stimulerende rol, waarbij een passend instrumentarium wordt ingezet. In dit hoofdstuk wordt allereerst stilgestaan bij het doel en de strategie van deze instrumenten, waarna de verschillende instrumenten kort worden toegelicht.

## 7.2 Doel en strategie

Voorliggend programma is dus geen blauwdruk voor de komende jaren dat via 'command' and 'control' voorwaarden stelt aan de uitvoering. Deze nota schept wel voorwaarden voor ontwikkelingen op lagere schaalniveaus. Daar ligt het provinciaal belang. Voorwaarden die het ontwikkelingskader aangeven.

Met Grounds for change als sturingsfilosofie zetten wij hoog in op de samenwerking met tal van participanten in ons netwerk. Wij doen een groot beroep op de maatschappelijke verantwoordelijkheid van alle betrokken belanghebbenden. Wij nemen daarbij graag de regie op grote majeure beleidsinitiatieven, zoals deze nota voorstaat, en geven de regie ook weer uit handen daar waar andere partijen verantwoordelijk zijn. Wij faciliteren wanneer het provinciaal belang daar aanleiding toe geeft. Wij reguleren daar waar het niet anders meer kan. Het doel van de inzet van de juiste mix van instrumenten is, om deze rollen en, uiteindelijk, het klimaat- en energiebeleid met succes te volbrengen.

De rollen van de provincie zijn op hoofdlijnen in drie groepen in te delen (overeenkomstig het advies van de Commissie Lodders).

1. Integrale kaderstelling.
   De provincie is verantwoordelijk voor het bepalen van de omvang, kwaliteit en ruimtelijke vastlegging van eerder vermelde doelen voor mitigatie, adaptatie en participatie.
2. Programmeren en contracteren.
   De provincie speelt een essentiële rol bij het formeren van bovenlokale klimaat- en energieconsortia. Ook op lokaal niveau kan de provincie een rol spelen.
3. Regisseren van de uitvoering.
   Onderdeel van de regierol is het bestuurlijk toezicht op gemeenten en waterschappen (bijvoorbeeld in het kader van de handhaving of het nakomen van afspraken).

De rol van de provincie bij de doorwerking van dit klimaat- en energiebeleid kan dus verschillen. Het accent ligt nadrukkelijk op de regierol. De instrumenten die worden ingezet verschillen per rol. In onderstaande figuur 7 is de beleidscyclus gerelateerd aan de verschillende rollen en de inzet van instrumenten.

Figuur 7: Verband tussen beleidscyclus, rollen en instrumentarium

## 7.3 Instrumenten

Figuur 7 illustreert de inzet van een breed scala aan instrumenten. In feite is er sprake van een soort gereedschapskist; een toolkit. Deze toolkit is niet volledig. De komende jaren worden nieuwe instrumenten toegevoegd. Instrumenten die niet goed blijken te werken worden verbeterd. Er worden globaal vier categorieën instrumenten onderscheiden: financieel, juridisch, ruimtelijk en communicatief. Zoals gezegd streven wij naar de inzet van een optimale mix van instrumenten, waarbij we ons concentreren op de provinciale regierol. Enkele belangrijke instrumenten worden hierna per categorie weergegeven. Nieuw te ontwikkelen instrumenten zijn samengevat in figuur 8. De hiervoor benodigde financiële middelen maken deel uit van de budgetten in het kader van mitigatie, adaptatie en participatie. Immers, de instrumenten zijn ondersteunend bij de realisatie van de daar geformuleerde doelen.

**Financiële instrumenten**

In 2009 wordt een maatschappelijke kosten en baten analyse (MKBA) gemaakt van het klimaat en energiebeleid in Drenthe. De ervaring leert bijvoorbeeld dat de directe baten van energiebesparing steeds groter worden. De ervaring in bijvoorbeeld de Zuidplaspolder in Zuid Holland leert eveneens dat klimaatinclusieve ruimtelijke ontwikkelingen met water, aanzienlijke baten opleveren. Te denken valt aan een hogere woonkwaliteit door wonen aan het water en een groter zelfreinigend vermogen van het water door een toename van de omvang van het water. Voor de financiering van het programma maken wij maximaal gebruik van lopende Europese programma's (zie ook paragraaf 7.4). Wij verkennen daarnaast de mogelijkheden van financieren door middel van een Revolving Fund. Dit is een beproefde manier van duurzaam financieren en is een goed alternatief voor het traditionele subsidiëren met bijdragen.

**Juridische instrumenten**
In 2008 en 2009 wordt een Duurzaamheidseffect rapportage (DER) gemaakt voor het provinciaal omgevingsplan. Klimaat- en energiebeleid vormt daarin een prominent beoordelingscriterium. In dergelijke structuurvisies, in ieder geval in de provinciale, wordt via een klimaatparagraaf, aan de voorkant van de planvorming, verantwoording afgelegd over waarom welke ontwerpkeuzes worden gemaakt, en in welke mate rekening wordt gehouden met het provinciaal belang. Klimaat en energie zijn een belangrijke basis voor het planMER van regionale structuurvisies en structuurvisies van gemeenten en waterschappen.

**Ruimtelijke instrumenten**
In 2009 wordt een klimaatatlas opgesteld. In deze digitale atlas worden de resultaten van het reeds ontwikkelde klimaateffectenschetsboek, de klimaatpotentiekaarten, de warmte koude opslag (WKO) kansenkaarten en de adaptatiescan geïntegreerd.

In 2008 en 2009 wordt via een 3 dimensionale ontwerpstrategie (3D) invulling gegeven aan het klimaatinclusief denken en doen. Ruimtelijke concepten, zoals de lagenbenadering en de strategie van de twee netwerken (water en verkeersnetwerken), komen hierin samen. In 2008 wordt de zogenoemde 'touch table' aangeschaft. De touch table is een digitale ontwerptafel waar ontwerpers en niet-ontwerpers elkaars taal leren spreken door interdisciplinair en 3D te ontwerpen aan een klimaatbestendig Drenthe.

**Communicatie instrumenten**
Dit instrumentarium betreft communicatie in de brede betekenis. Dat wil zeggen, het gaat over een communicatieplan, kennisontwikkeling, informatieoverdracht en nieuwe samenwerkingsvormen en technieken.

In 2008 wordt een communicatieplan (2008-2012) opgesteld. Daarin wordt planmatig opgenomen welke resultaten wij wanneer, op welke wijze, en voor welke doelgroep gaan communiceren. Hierin staan ook het opstarten van een interactieve Drentse Grounds for change website, de evaluatiemomenten, de haardvuursessies met statenleden etc.

In essentie is een charrette een nieuwe workshopmethode. In diverse gemeenten zijn inmiddels charrettes georganiseerd. Het instrument is ontwikkeld binnen het project Grounds for change. De ervaring leert dat dit een goede manier van werken is om binnen korte tijd, met verschillende disciplines, een integraal plan te ontwerpen. Daarin worden klimaatverandering en energie in verband gebracht met de ruimtelijke inrichting. Afhankelijk van het project willen wij de komende jaren de inzet van dit succesvol instrument blijven stimuleren. Voorbeelden hiervan betreffen de ontwikkeling van een nieuwe dierentuin in Emmen (al geweest) en aan een charrette op Drentse schaal (in het kader van klimaatpotentiekaarten).

Wij gaan in 2009 de behoefte en de haalbaarheid onderzoeken voor de oprichting van een virtueel klimaatcentrum in noordelijk verband (zie ook paragraaf 6.4).

**Figuur 8: Nieuw te ontwikkelen instrumenten**

| Type Instrument | Instrument/Beleidsprestaties | 2008/ 2009 | Vanaf 2010 |
|---|---|---|---|
| Financieel | · Opstellen en uitvoeren Maatschappelijke kosten en baten analyse (MKBA)<br>· Onderzoek Revolving Fund* | | |
| Juridisch | · Ontwikkelen en uitvoeren Duurzaamheids- effectrapportage (DER) voor nieuw provinciaal omgevingsplan* | | |
| Ruimtelijk | · Verbreden Klimaateffectenschetsboek tot Klimaatatlas<br>· Aanschaf 'Touch Table' * | | |
| Communicatie | · Opstellen Communicatieplan | | |

Van de instrumenten met een '*' loopt de ontwikkeling al

## 7.4 Lopende uitvoeringsprogramma's bieden mogelijkheden

*Koers Noord en Operationeel Programma EFRO*
In Koers Noord zijn vier[7] pieken (sleutelgebieden) van nationaal belang gedefinieerd. Deze pieken zijn Energie, Water, Sensor(systeem)technologie en Agribusiness (Groene Life Sciences). De ambitie bij energie is om Noord-Nederland uit te bouwen tot een belangrijke energy-mainport op Europees en mondiaal niveau. Verder is de ambitie om Noord-Nederland een sleutelpositie te laten innemen op het terrein van duurzame energie en nummer één te laten worden op het gebied van handel, transport en opslag van gas en $CO_2$.

Uiteraard komt in het direct met Koers Noord samenhangende Operationeel Programma EFRO het onderwerp energie als sleutelgebied ook nadrukkelijk aan de orde. Als voorbeelden van projectcategorieën worden genoemd ontwikkeling technologie en innovatie in sleutelgebieden (waaronder energie) en de ontwikkeling en stimulering van eco-innovaties, zoals (duurzame) toepassing van energie. In de provincie Drenthe hebben de ambities ten aanzien van de genoemde programma's vorm gekregen in het programma Kennis Werkt.

Ook in het Innovatieve Actieprogramma Drenthe (IAD), waarvan het primaire doel is de innovatiekracht en de kenniseconomie in de provincie Drenthe te versterken, wordt energie als mogelijkheid voor innovatie genoemd. Energie is immers een sleutelgebied.
De gedachtegang die bij het IAD is gevolgd is, dat innovatie overal gebeurt en dat kan dus ook zijn in sectoren buiten de sleutelgebieden en speerpuntsectoren, bijvoorbeeld in de klimaattechnologie. Relaties met andere sleutelgebieden zoals water en sensortechnologie liggen voor de hand.

*Europese Territoriale Samenwerking (ETS): Interreg IVa*
Binnen het grensoverschrijdende Operationeel Programma Interreg IVa, Deutschland – Nederland wordt onder de noemer duurzame regionale ontwikkeling prioriteit toegekend aan het bevorderen van hernieuwbare energieën en de ontwikkeling van energiebesparende technologieën. Milieubescherming, en met name klimaatbescherming, worden als steeds belangrijkere voorwaarden aangemerkt voor economische groei. Een zorgvuldige omgang met natuurlijke

7 In de strategische agenda Noord-Nederland 2007-2013 was nog sprake van drie sleutelgebieden (zie ook hoofdstuk 1). In Koers Noord is Agrobusiness als vierde piek gedefinieerd.

hulpbronnen, nieuwe uitgangspunten en methoden op het gebied van energie-efficiëntie, transport, natuur en landschap of waterbeheer zijn van belang.

***Andere Europese programma's***
Tot de Europese instrumenten behoren naast de cohesieprogramma's ook het 7th Framework Programme (FP7; 7e Kaderprogramma) en het Competitiveness & Innovation Framework Programme (CIP). Zowel binnen het FP7 (met energie als thematische prioriteit) als het CIP (deelprogramma Intelligent Energy Europe (IEE)) is er specifieke aandacht voor energie.

***Provinciaal Meerjarenprogramma Landelijke Gebied 2007 - 2013 (pMJP)***
In het pMJP wordt aangegeven welke doelen in het landelijk gebied in de periode 2007 – 2013 zullen worden gerealiseerd. Het gaat om doelen op het gebied van natuur, landbouw, recreatie, landschap (+cultuurhistorie en archeologie), bodem, water en sociaal-economische vitalisering. De meeste van deze thema's zijn in de MAP-aanpak gedefinieerd als verandergebieden. Kortom: doelen op het gebied van Klimaat en Energie kunnen mede worden gerealiseerd via de uitvoering van het pMJP. Specifiek zijn hier te noemen: landbouw (duurzaam, veilig, concurrerend), water (gezond, veilig, duurzaam) en bodem (voorkomen aantasting, beheer). Bij het thema Duurzaam Ondernemen is binnen de maatregel kennis- en samenwerkingsprojecten specifieke aandacht voor het bevorderen van innovaties en het stimuleren van nieuwe diensten en niet-landbouwkundige producten zoals energiewinning uit biomassa.

Het pMJP wordt gefinancierd uit rijksmiddelen (ILG), Europese middelen via het Plattelandsontwikkelingsprogramma 2 (POP2) en regionale middelen (provincie, gemeenten, waterschappen, natuurbeheerorganisatie en private partijen). Via het pMJP wordt dus ook uitvoering gegeven aan POP2. Dit programma biedt ook mogelijkheden voor duurzaamheidsmaatregelen.

***Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn***
Binnen het deel Regionaal Economisch Pakket (REP) van het (alternatieve) Regiospecifiek Pakket (RSP) van de Zuiderzeelijn zijn 13 programmalijnen gedefinieerd, waarlangs invulling zou kunnen plaatshebben. Een en ander moet leiden tot een versterking van de ruimtelijk-economische structuur van Noord-Nederland. Een van de programmalijnen is Energie. Als mogelijke projectcategorieën zijn in de Structuurvisie Zuiderzeelijn vastgelegd energiewinning en –besparing, alsmede milieubesparende processen en kennisontwikkeling ten behoeve van energie-, sensor- en watertechnologie.

# 8 Programmering

De uitvoering van het programma Klimaat en Energie heeft primair als doel de doelstellingen in het collegeprogramma te realiseren en een bijdrage te leveren aan de voor de langere termijn geformuleerde doelstellingen. Secundair heeft het tevens tot doel afspraken uit te voeren die met andere overheden en partijen zijn gemaakt, bijvoorbeeld in het kader van het Noordelijk Energieakkoord. De doelstellingen zijn met name wat betreft mitigatie concreet (SMART) vastgelegd. Waar het gaat om adaptatie zijn deze meer als zogenaamde "–er" doelstelling (meer, beter, groter, duidelijker) geformuleerd. De verschillende programma-onderdelen verkeren dus niet in dezelfde fase van de beleidscyclus.

In figuur 8 is het verband aangegeven tussen missie, strategische doelen, mitigatie/adaptatie/participatie, verandergebieden en instrumenten. De uitwerking voor de jaren 2008-2009, met de te leveren beleidsprestaties, de startmomenten en (deels) tussenproducten is te vinden in de figuren 9, 10 en 11. Deze figuren zijn uitwerkingen van de figuren 4, 5 en 6. Hierin is aangegeven aan welke beleidsprestaties al werd gewerkt op het moment van vaststelling van het programma.

De beleidsprestaties kunnen worden onderscheiden in prestaties, waarvan de doelstellingen kwantitatief van aard zijn en doelstellingen, die meer kwalitatief zijn geformuleerd. Bij de kwantitatieve doelstellingen gaat het om feitelijke realisaties. Deze zijn in het collegeprogramma en het Energieakkoord geformuleerd voor de lange termijn 2020 en hebben met name betrekking op mitigatie. Bij de kwalitatieve doelstellingen gaat het meer om definiëren van momenten waarop beleidsprestaties worden gestart dan wel afgesloten. Het gaat hierbij om het uitvoeren van verkenningen en onderzoeken, het verrichten van haalbaarheidsstudies, het sluiten van contracten, het aangaan van coalities en dergelijke.
Het onderscheid komt bij de monitoring ook terug. De realisatie van de kwantitatieve doelstellingen is de provincie afhankelijk van andere (externe) actoren; bij de realisatie van kwalitatieve doelstellingen heeft de provincie in het algemeen een meer direct regisserende rol.

Om te bewaken dat de doelstellingen feitelijk worden gehaald met de daarbij behorende budgetten, wordt het programma permanent gemonitord en met een zekere frequentie (on-going) geëvalueerd. Wij stellen voor de uitvoering van het programma om de twee jaar te evalueren. Wij kiezen er voor deze evaluatie door een externe evaluator te laten uitvoeren. Jaarlijks zal over de voortgang aan Provinciale Staten worden gerapporteerd.
In de verschillende bestuursrapportages zal uiteraard de voortgang aan de orde komen. De eerste echte evaluatie zal in 2011 plaatshebben. Op dat moment heeft ook een review van het Noordelijk Energieakkoord en het collegeprogramma plaats. Dan zal ook moeten worden vastgesteld of de bereikte resultaten zicht bieden op het halen van de doelstellingen voor de lange termijn (bijvoorbeeld voor 2020). Als dat niet het geval blijkt te zijn zal een heroriëntatie op de aanpak of – in het uiterste geval – een bijstelling van de doelstellingen moeten plaatshebben. Een heroriëntatie op de aanpak kan betekenen dat programmaonderdelen, die dan blijken een geringe bijdrage te leveren aan de doelstellingen (een lage "value for money"), niet meer worden uitgevoerd en dat het zwaartepunt verschuift naar onderdelen waar dat wel het geval is.
Om flexibel te kunnen omgaan met de budgetten dienen, daar waar nodig en mogelijk, accentverschuivingen te kunnen worden aangebracht.

Voor de monitoring stellen wij een specifieke programmamonitor op. Daarbij wordt, waar mogelijk, aangesloten op het monitoringssysteem van het Noordelijk Energieakkoord. De structuur van het Energieakkoord voorziet in een vijftal thema's: energiebesparing, duurzame energie, biobrandstoffen en duurzame mobilteit, schoonfossiele energie en kennis en innovatie (zie ook paragraaf 2.3). Het monitoringssysteem wordt op dit moment ontwikkeld. De eerste fase, te weten het vaststellen van de uitgangspositie, is in uitvoering. Van het ontwerp van het monitoringssysteem zijn het ontwikkelen van kentallen en het definieren van indicatoren belangrijke onderdelen. Op deze wijze kan worden bepaald in hoeverre de hoofddoelen ($CO_2$-reductie, energie-efficiëntie, aandeel hernieuwbare energiebronnen en opbouw kennisinfrastructuur) worden gehaald. Daarbij is het nodig te beschikken over input om met behulp van rekenregels en modellen de afzonderlijke bijdragen aan de hoofddoelen te kunnen bepalen. Op basis hiervan kan dan ook worden geprognotiseerd hoe groot de kans is dat de geformuleerde doelen voor de lange termijn worden gehaald.

Daarnaast kennen wij de Referentieraming $CO_2$ – emissie Drenthe, waarbij modelmatig aanpassingen worden vertaald naar de emissie van $CO_2$. Hierbij wordt aangesloten bij de monitoring van het AGO.

**Figuur 9: Missie, strategische doelen, verandergebieden en instrumenten**

| strategische doelen | | | |
|---|---|---|---|
| Operationele doelen→ | | | |
| verandergebieden↓ | Zie paragraaf 4.2 | Zie paragraaf 5.2 | Zie paragraaf 6.2 |
| **stedelijk gebied** | Uitwerking 2008/2009: zie figuur 10 | Uitwerking 2008/2009: zie figuur 11 | |
| **landelijk gebied** | Uitwerking 2008/2009: zie figuur 10 | Uitwerking 2008/2009: zie figuur 11 | |
| **mobiliteit** | Uitwerking 2008/2009: zie figuur 10 | | |
| **water** | | Uitwerking 2008/2009: zie figuur 11 | |
| **productieprocessen** | Uitwerking 2008/2009: zie figuur 10 | | |
| **keuzes burgers** | | | Uitwerking zie figuur 12 |
| **energie-opwekking** | Uitwerking 2008/2009: zie figuur 10 | Uitwerking 2008/2009: zie figuur 11 | |
| **Instrumenten** | Zie hoofdstuk 7 | Zie hoofdstuk 7 | Zie hoofdstuk 7 |

**Figuur 10: Overzicht beleidsprestaties Mitigatie in 2008 en 2009**

| Verandergebieden | Beleidsprestaties | 2008/2009<br>Prestatie |
|---|---|---|
| Landelijk gebied | · "Proeftuin Zuidoost Drenthe" (3 D): uitwisseling en samenwerking land- en tuinbouw, regionale energieopwekking, regionale economische ontwikkeling, kennis en innovatie, biomassa, veenoxidatie, CCS en geothermie | Start 2008<br>Consortium juni 2009 |
| | · Onderzoek windenergie Emmen en Coevorden | Afgerond 2008 |
| | · Uitvoeren Stromenstudie Zuidoost Drenthe | Studie Afgerond 2008<br>Stuurgroep mei 2009 |
| | · Stimuleren energiebesparing en energieop-wekking bij rioolwaterzuiveringsinstallaties | PvA 2008<br>Afgerond 2009 |
| | · Onderzoek / aanpak veenoxidatie | Onderzoek 2008<br>Aanpak 2009 |
| | · Oprichten CCS-alliantie voor $CO_2$-opslag | Start 2008<br>Alliantie 2009 |
| | · Opstellen beleidsvisie Diepe ondergrond (oa. $CO_2$-opslag) | Afgerond juni 2008 |
| Stedelijk gebied | · Stimuleren energiebesparing en verduurzaming bestaande bouw (AGO) en versnelde aanscherping EPC-norm | PvA 2008 |
| | · Benutten restwarmte van Emmtec Services en Businesspark in Emmen | Haalbaarheidsstudie 2009 |
| | · Benutten restwarmte en groene energie van Europark in Coevorden | Haalbaarheidsstudie 2009 |
| | · Stimuleren warmte/koude opslag | Afgerond 2008 |
| | · Uitvoeren projecten Wonen ++ en Scholen ++ | Afgerond 2008/2009 |
| | · Onderzoek en uitvoering klimaatmaatregelen renovatie provinciehuis | Afgerond 2008 |
| | | |
| Mobiliteit | · Dienstbussen op aardgas laten rijden | Start 2008, invoering 2009 |
| | · Stimuleren vraag naar groengas | Start 2008 |
| | · Weghalen en energiezuinig maken lantaarnpalen | Start 2008 |
| | · Stimuleren gebruik alternatieve brandstoffen voor voertuigen | Start 2008 |
| Productieprocessen | · Afstemmen productieprocessen op Europark en benutten kansen biogas en groengas. | Samenloop met bussen op aardgas |
| | · Stimuleren gebruik restwarmte van bestaande afvalverbrandingsinstallatie op MERA-terrein. | Start 2008 |
| | · Verkenning mogelijkheden 'biobased economy' | Congres mei 2008<br>Start 2008 |
| Energieopwekking | · Stimuleren en inpassen kleinschalige vormen van energieopwekking | Start 2008 |

**Figuur 11: Overzicht beleidsprestaties Adaptatie in 2008 en 2009**

| Verandergebieden | Beleidsprestaties | 2008/2009 prestaties |
|---|---|---|
| Landelijk gebied | · Realisatie waterbergingsgebieden | Is in uitvoering |
| | · Stimuleren maatregelen vasthouden water, waaronder Dwingelderveld en Bargerveen | Is in uitvoering |
| | · Deelname Hotspot Klimaat en Landbouw | Is in uitvoering |
| | · Uitvoeren project WaterSense | Project start in 2008 |
| | · Opzetten project COBRA | Haalbaarheid eind 2008 bekend |
| | · Implementeren studies naar klimaatgevolgen natuur | Verkenning in 2008 |
| | · Onderzoek klimaateffectenschetsboek | Wordt medio 2008 afgerond |
| | · Stimuleren 'groen/blauwe' diensten | Is in uitvoering |
| | · Deelname Hotspot hoge zandgronden en beekdalen | Aangemeld, start begin 2009 |
| | · Opzetten onderzoek naar kansen klimaat voor Toerisme en Recreatie, w.o. verbetering openlucht zwemmogelijkheden | Start tweede helft 2008 |
| Stedelijk gebied | · Stimuleren 'groen/blauwe' diensten | Is in uitvoering |
| | · Stimuleren stedelijk waterbeheer | Is in uitvoering |
| Water | · Stimuleren Integraal waterbeheer, w.o. vasthouden en bergen | Is in uitvoering |
| Energieopwekking | · Verdieping Grounds for change in nieuw omgevingsplan | Is in uitvoering |

**Figuur 12: Overzicht beleidsprestaties Participatie 2008 en 2009**

| Verandergebieden | Beleidsprestaties | 2008/2009 prestaties |
|---|---|---|
| Stedelijk gebied | · Samenwerking rond de toepassing van innovaties bevorderen | Loopt al |
| | · Aanbieden adaptatiescan aan gemeenten | Start in 2009 |
| | · Stimuleren en organiseren Charrettes | Al in uitvoering |
| | · Stimuleren kennisoverdracht | Loopt al |
| | · Stimuleren en in de kijker plaatsen innovatieve pareltjes | Loopt al |
| | · Voorbeeldrol provincie bij revitalisering provinciehuis, wagenpark en lantaarnpalen | Onderzoek is gaande |
| | · Uitwerking Noordelijk Energieakkoord met gemeenten | Ondertekening april 2008 |
| Landelijk gebied | · Werkconferentie Grounds for Change | Najaar 2008 |
| | · Samenwerking RUG | Contacten zijn gelegd |
| | · Verkennen mogelijkheden KlimAtelier | Begin 2009 afgerond |
| Water | · Gebiedsgerichte aanpak verdroging c.a. | Loopt al |
| | · Convenant Meppelerdiep | In 2008 tekenen |
| Productieprocessen | · Netwerk- en participantenbijeenkomsten met Enery Valley | Loopt al |
| Keuze 'burgers' | · Instellen klimaatpanel voor jongeren | Start in 2009 |
| | · Instellen digitaal loket "Drenthe bespaart" | Start in 2009 |
| | · Nationale conferentie 'Week van de bodem' | Wordt in 2008 gehouden |
| | · Aanschaf klimaatspel 'Climate Quest' | Onderzoek in 2008 |
| | · Klimaatproject basisonderwijs | Gepland voor 2009 |

# Bijlagen

## A Financieel overzicht[8]

| MITIGATIE | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | Totaal |
|---|---|---|---|---|---|
| Totale investering | 4,8 | 18,8 | 20,0 | 24,0 | 67,6 |
| Landelijk gebied | | | | | |
| Stedelijk gebied | | | | | |
| Mobiliteit | | | | | |
| Productieprocessen | | | | | |
| Energieopwekking | | | | | |
| **Provinciale cofinanciering** | **1,2** | **4,7** | **5,0** | **6,0** | **16,9** |

| ADAPTATIE | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | Totaal |
|---|---|---|---|---|---|
| Totale investering | 2,8 | 6,4 | 5,2 | 0,4 | 14,6 |
| Landelijk gebied | | | | | |
| Stedelijk gebied | | | | | |
| Water | | | | | |
| Energieopwekking | | | | | |
| **Provinciale cofinanciering** | **0,7** | **1,6** | **1,3** | **0,1** | **3,7** |

| PARTICIPATIE | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | Totaal |
|---|---|---|---|---|---|
| Totale investering | 0,4 | 1,6 | 2,0 | 4,0 | 8,0 |
| Stedelijk gebied | | | | | |
| Landelijk gebied | | | | | |
| Water | | | | | |
| Productieprocessen | | | | | |
| Keuze "burgers" | | | | | |
| **Provinciale cofinanciering** | **0,1** | **0,4** | **0,5** | **1,0** | **2,0** |

Als richtsnoer voor de provinciale cofinanciering geldt (gemiddeld) een getal van 25%. Dit betekent dat de inzet is om met provinciale cofinanciering een multiplyer van 4 te realiseren. De totale investering wordt dan 4x zo groot als de provinciale bijdrage.

8 Bedragen in miljoenen euro's

## B Afkortingenwijzer

| | |
|---|---|
| AGO | Actieplan Gebouwde Omgeving (onderdeel Noordelijk Energieakkoord) |
| ARK | Adaptatie Ruimte en Klimaat |
| CCS | Carbon Capture and Storage |
| CIP | Competitiveness & Innovation Framework Programme |
| COBRA | Climate change Opportunities and Business viability for Regional Agriculture |
| DER | Duurzaamheidseffectrapportage |
| EFRO | Europees Fonds Regionale Ontwikkeling |
| EPC | Energie Prestatiecoëfficiënt |
| EHS | Ecologische Hoofdstructuur |
| FP7 | Framework Programme 7 |
| IEE | Intelligent Energy Europe |
| IAD | Innovatief Actiepgramma Drenthe |
| IPCC | Intergovernmental Panel on Climate Change |
| ILG | Investeringsbudget Landelijk Gebied |
| KNMI | Koninklijk Meteorologisch Instituut |
| KRW | Kaderrichtlijn Water |
| LOFAR | Low Frequency Array |
| KvK | Kamer van Koophandel |
| LTO | Land- en Tuinbouworganisatie |
| MAP | Mitigatie, Adaptatie en Participatie |
| MER | Milieueffectrapportage |
| MERA | Milieu, Energie, Recycling en Afvalstoffenverwerking |
| MKB | Midden- en Kleinbedrijf |
| MKBA | Maatschappelijke Kosten en Baten Analyse |
| MNP | Milieu- en Natuurplanbureau |
| OP EFRO | Operationeel Programma EFRO |
| PCCC | Platform Communication on Climate Change |
| pMJP | provinciaal Meerjarenprogramma Landelijk Gebied 2007-2013 |
| POP2 | Plattelandsontwikkelingsprogramma 2 |
| POP | Provinciaal Omgevingsplan |
| RUG | Rijksuniversiteit Groningen |
| SNN | Samenwerkingsverband Noord-Nederland |
| WB21 | Waterbeheer 21e eeuw |
| Wro | Wet Ruimtelijke Ordening |
| WKK | Warmtekrachtkoppeling |
| WKO | Warmte Koude Opslag |
| WUR | Wageningen Universiteit en Researchcentrum |

c

provincie Drenthe

# Statenstuk 2008-335

## Programma klimaat en energie

Voorgestelde behandeling:
- Statencommissie Omgevingsbeleid op 11 juni 2008
- provinciale staten op 25 juni 2008
- fatale beslisdatum: 25 juni 2008

Behandeld door de heer W. Huizing, telefoonnummer (0592) 36 58 07, e-mail W.Huizing@drenthe.nl
Portefeuillehouder: mevrouw T. Klip-Martin

## Inleiding

Het Collegeprogramma geeft aan dat de provincie Drenthe een voortrekkersrol wil vervullen op het gebied van klimaat en energie, op basis van een programmatische aanpak.
Overeenkomstig de aan de Statencommissie Omgevingsbeleid gedane toezegging wordt met bijgevoegd Programma klimaat en energie een nadere invulling gepresenteerd van de in het Collegeprogramma opgenomen ambities. Het programma is een uitwerking van de op 20 februari 2008 gegeven presentatie voor de Statencommissie Omgevingsbeleid.

Het doel van het programma is enerzijds een kader te scheppen voor de uitvoering van een aantal maatregelen op het gebied van klimaatverandering en energie en anderzijds mede richting te geven aan de ruimtelijke inrichting van de provincie Drenthe.

Het Programma klimaat en energie geeft ook uitvoering aan het in 2007 gesloten Energieakkoord Noord-Nederland. In dit akkoord hebben de provincies Fryslân, Groningen, Drenthe en Noord-Holland en de Ministeries van Economische Zaken en Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu vastgelegd welke doelstellingen de partijen in gezamenlijkheid in 2011 respectievelijk 2020 willen realiseren.

Bij de vaststelling van de Nota energiek Drenthe 2006-2010 en het bijbehorende Uitvoeringsprogramma 2006-2007 is uitgegaan van een tweejaarlijkse evaluatie. Aan deze evaluatie wordt op dit moment gewerkt.

## Advies

1. Instemmen met de opzet en de hoofdlijnen van het Programma klimaat en energie.
2. De financiële claim van de beleidsvoornemens ten laste brengen van het Stimuleringsfonds Drentse projecten, conform de afspraken in het kader van de Voorjaarsnota 2007 PLUS en mede ter uitvoering van statenmotie M17 van 4 juli 2007.

## Meetbaar/Beoogd beleidseffect

1. Het realiseren van de doelstellingen voor klimaat en energie als uitwerking van de in het Collegeprogramma en het Energieakkoord Noord-Nederland neergelegde ambities.
2. Doorwerking van klimaatverandering en energie in het nieuw op te stellen Omgevingsplan.
3. Het nakomen van toezeggingen aan de Statencommissie Omgevingsbeleid over de invulling van het Programma klimaat en energie.

## Argumenten

Voor de argumentatie wordt verwezen naar bijgevoegd programma.

## Uitvoering

**Tijdsplanning**
20 mei 2008: Bespreking in GS.
11 juni 2008: Bespreking in de Statencommissie Omgevingsbeleid.
25 juni 2008: Bespreking in provinciale staten.
Het programma is voor advies voorgelegd aan de AFLO.

Het programma start in deze collegeperiode, heeft een doorloop tot en met 2011 en is indicatief richting 2020. Jaarlijks stellen wij een actieplan vast voor het jaar daarna, met een doorkijk naar de daaropvolgende jaren en een terugblik op de voorgaande jaren. Dit actieplan wordt voor advies aan de statencommissie voorgelegd. Het Actieplan 2008-2009 maakt deels deel uit van het programma.
De financiële cijfers van het eerste actieplan worden opgenomen in een separaat stuk, dat in de loop van 2008 wordt opgesteld.

**Financiën**
De financiële claim van de beleidsvoornemens is als volgt in de Voorjaarsnota 2008 aangegeven.

| Jaar | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | Totaal |
|---|---|---|---|---|---|
| Mitigatie | 1,2 | 4,7 | 5,0 | 6,0 | 16,9 |
| Adaptatie | 0,7 | 1,6 | 1,3 | 0,1 | 3,7 |
| Participatie | 0,1 | 0,4 | 0,5 | 1,0 | 2,0 |
| **Totaal** | **2,0** | **6,7** | **6,8** | **7,1** | **22,6** |

**Monitoring en evaluatie**
Het Programma klimaat en energie wordt in 2011 geëvalueerd. De voortgang wordt jaarlijks gerapporteerd via de Jaarstukken.

De monitoring en het beheer van het programma wordt in hoofdstuk 8 beschreven.

**Extern betrokkenen**
Andere overheden en marktpartijen zijn betrokken bij de implementatie van de beoogde projecten. Deze partijen zullen worden benaderd voor cofinanciering en participatie. In het programma wordt hier specifiek op ingegaan.

**Communicatie**
In 2008 wordt een Communicatieplan opgesteld.

## Bijlagen

1. Programma klimaat en energie

## Ter inzage in de leeskamer

1. Brief AFLO

Assen, 20 mei 2008
Kenmerk: 21/5.4/2008005996

Gedeputeerde staten van Drenthe,

A.L. ter Beek, voorzitter
mevrouw J.M. Imhof, secretaris

In het Collegeprogramma staat aangegeven dat de provincie Drenthe zich sterk maakt voor een substantiële vermindering van de uitstoot van $CO_2$. Tevens vervult zij op het gebied van klimaatverandering en energie een voortrekkersrol bij het ontwikkelen van kennis en innovatie.

Overeenkomstig de aan de Statencommissie Omgevingsbeleid gedane toezegging wordt met bijgevoegd Programma klimaat en energie een nadere invulling gepresenteerd van de in het Collegeprogramma opgenomen ambities. Het programma is een verdere uitwerking van de presentatie voor de leden van de Statencommissie Omgevingsbeleid op 20 februari 2008.

In noordelijk verband zijn recentelijk enkele belangrijke bestuurlijke stappen gezet. De belangrijkste exponenten daarvan zijn de ondertekening van het Energieakkoord Noord-Nederland en de slotverklaring van provinciale staten naar aanleiding van een gezamenlijke vergadering van provinciale staten van de drie noordelijke provincies over klimaatverandering en energie.

Met het uitbrengen van het Programma klimaat en energie gaat de provincie Drenthe de uitdaging aan en geeft zij invulling aan de ambities in het Collegeprogramma. Het programma is ook bedoeld ter uitvoering van het Noordelijk Energieakkoord en er is rekening gehouden met de slotverklaring van provinciale staten. Dit betekent dat hiermee een belangrijke stap wordt gezet in de ontwikkeling naar een klimaatbestendig Drenthe.

**Vervolg op Energiek Drenthe**
In het programma wordt de aanpak uit de eerder uitgebrachte nota Energiek Drenthe 2006-2010 voortvarend doorgezet. Aan een evaluatie wordt op dit moment gewerkt. Nieuw ten opzichte van Energiek Drenthe zijn de hernieuwde ambities, nieuwe ontwikkelingen en de verbreding van energie met klimaatverandering. Dit heeft ertoe geleid dat dit programma anders is gestructureerd dan Energiek Drenthe. In het programma leggen wij sterker dan voorheen het accent op het aanjagen van initiatieven, het samenbrengen van betrokken partijen, het verwerven van financiële fondsen en het aanreiken en ontwikkelen van het benodigde instrumentarium. Op deze wijze zijn wij meer voorwaardenscheppend dan kaderstellend en sluiten daarmee aan op de wijzigingen in het ruimtelijk instrumentarium in het kader van de nieuwe Wet ruimtelijke ordening.

**Programmatische aanpak**
Wij hebben gekozen voor een programmatische aanpak, omdat sprake is van veel met elkaar samenhangende doelen, waarbij verschillende beleidsvelden zijn betrokken. Een programma is dan een hulpmiddel om verschillende afdelingen, organisaties en financieringsstromen op een doelgerichte manier samen te brengen voor het realiseren van deze doelen. Dit programma geeft primair de provinciale ambitie aan. Voor de uitvoering zijn wij in hoge mate afhankelijk van onze externe partners. Het betrekken van deze externe partijen, met name door het vormen van vitale coalities en het oprichten van consortia, en voor verkrijgen van voldoende financiering, is dan ook van groot belang. Dit wordt ingevuld na de vaststelling van het programma en bij de uitvoering van de verschillende projecten die onder het programma vallen.

**Financiering en Actieplan**
De financiering van de beleidsvoornemens is overeenkomstig de afspraken in het kader van de Voorjaarsnota 2007 PLUS en is in lijn met de statenmotie M17 van 4 juli 2007. In bedoelde motie werd ons opgedragen een plan van aanpak op te stellen met maatregelen in het kader van energiebesparing. Voor de financiering kan volgens de motie gebruik worden gemaakt van het Stimuleringsfonds Drentse projecten, waarbij werd gedacht aan een bedrag van ten minste € 1 miljoen.

Jaarlijks stellen wij een aActieplan vast voor het jaar daarna, met een doorkijk naar de daaropvolgende jaren en een terugblik op de voorgaande jaren. Wij zullen daarvoor een programmamonitor ontwikkelen. Het actieplan leggen wij voor advies voor aan de Statencommissie Omgevingsbeleid. De projecten die een substantiële bijdrage van de provincie vergen, leggen wij separaat aan u voor.
Het actieplan voor 2008-2009 maakt deels deel uit van het programma. De financiële cijfers van het eerste actieplan worden opgenomen in een separaat stuk, dat in de loop van 2008 wordt opgesteld. De financiering van maatregelen voor het realiseren van een energiezuinig provinciehuis, in het kader van de revitalisering, wordt aan u voorgelegd in een separaat voorstel.

Wij stellen voor de uitvoering van het programma om de twee jaar te evalueren. De eerste evaluatie zal in 2011 plaatshebben; dit omdat in dat jaar ook het Noordelijk Energieakkoord zal worden geëvalueerd. De evaluaties zullen worden uitgevoerd door een externe evaluator.

**Opzet van het Programma klimaat en energie**
Het doel van het programma is enerzijds een kader te scheppen voor de uitvoering van een aantal maatregelen op het gebied van klimaatverandering en energie en anderzijds mede richting te geven aan de ruimtelijke inrichting van de provincie Drenthe. Vanwege de belangrijke relaties met de ruimtelijke inrichting, is voor ons het uitgangspunt de sturingsfilosofie die op hoofdlijnen is ontwikkeld in het project Grounds for change. Daarbij leggen wij een relatie met de verandergebieden die zijn geïntroduceerd door het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC).

Grounds for change en de verandergebieden worden nader uitgewerkt in hoofdstuk 3. Het programma is gestructureerd volgens de MAP-aanpak; Migitatie (vermindering), Adaptatie (aanpassing) en Participatie (deelneming) zijn de pijlers in dit programma (zie hierna voor een korte toelichting). Dit wordt nader uitgewerkt in de hoofdstukken 4, 5 en 6. In de hoofdstukken 7 en 8 wordt kort ingegaan op de provinciale rollen en instrumenten en de programmering.

<u>Migitatie</u>: minder uitstoot broeikasgassen door een brongerichte aanpak
Bij migitatie gaat het over het beperken van de uitstoot van broeikasgassen om daarmee het tempo van de klimaatveranderingen te verlagen en zo mogelijk tot stilstand te brengen. Het gaat daarbij om het terugdringen van de emissies van broeikasgassen, met name koolstofdioxide ($CO_2$).
Het centrale doel voor migitatie is het realiseren van energiebesparingen en een duurzame energievoorziening met een zo gering mogelijke uitstoot van broeikasgassen.

<u>Adaptatie</u>: beter aanpassen op veranderingen door een gebiedsgerichte aanpak
Adaptatie richt zich op aanpassingen in onze leefomgeving met het oog op klimaatveranderingen. Het gaat daarbij zowel over het beperken van risico's als over het benutten van kansen vanwege een veranderend klimaat. Het is nog een betrekkelijk jong beleidsveld.
Het centrale doel van adaptatie is het benutten van kansen voor een duurzame ontwikkeling, waaronder een goede sociaaleconomische ontwikkeling en een optimale (driedimensionale) ruimtelijke ontwikkeling.

<u>Participatie</u>: meer gezamenlijke verantwoordelijkheid door een actorgerichte aanpak
Participatie gaat over het betrekken van andere partijen bij klimaatverandering en energie: netwerksturing in een netwerksamenleving. Het is geen doel op zich, maar ondersteunend aan de inspanningen binnen migitatie en adaptatie.
Het centrale doel voor participatie is het realiseren van een maximale betrokkenheid van andere overheden, maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en publieke en private belanghebbenden.
Hiermee wordt bewustwording bereikt, maar vooral het delen van gezamenlijke verantwoordelijkheid en cofinanciering.

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 22 mei 2008, kenmerk 21/5.4/2008005996;

BESLUITEN:

I. in te stemmen met de opzet en de hoofdlijnen van het Programma klimaat en energie;

II. de financiële claim van de beleidsvoornemens ten laste te brengen van het Stimuleringsfonds Drentse projecten, conform de afspraken in het kader van de Voorjaarsnota 2007 Plus en mede ter uitvoering van statenmotie M17 van 4 juli 2007.

Assen, 25/26 juni 2008

Provinciale staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

ga.coll.

provincie Drenthe

# Programma Klimaat en Energie

# Programma
# Klimaat en Energie

*Mei 2008*

**Colofon**
Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

D008051502-Rapp Klimaat Energie.indd

# Inhoud


| | | |
|---|---|---|
| **1.** | **Inleiding** | 4 |
| 1.1 | Context | 4 |
| 1.2 | Doel | 5 |
| 1.3 | Leeswijzer | 5 |
| **2.** | **Ambitie** | 6 |
| 2.1 | Collegeprogramma 2007-2011 | 6 |
| 2.2 | Verklaring Provinciale Staten | 6 |
| 2.3 | Noordelijk Energieakkoord | 7 |
| **3.** | **Grounds for change** | 8 |
| 3.1 | Inleiding | 8 |
| 3.2 | Missie en strategische doelen | 8 |
| 3.3 | Grounds for change als sturingsfilosofie | 9 |
| 3.4 | De MAP-aanpak: Mitigatie, Adaptatie en Participatie | 10 |
| 3.5 | Verandergebieden van het IPCC | 11 |
| **4.** | **Mitigatie** | 12 |
| 4.1 | Inleiding | 12 |
| 4.2 | Doelen en strategie | 12 |
| 4.3 | Specifiek Drentse aandachtspunten in het licht van mitigatie | 13 |
| 4.4 | Verandergebieden mitigatie | 14 |
| 4.5 | Onderzoeksopdrachten | 18 |
| **5** | **Adaptatie** | 20 |
| 5.1 | Inleiding | 20 |
| 5.2 | Doelen en strategie | 20 |
| 5.3 | De verwachte verandering van het klimaat | 21 |
| 5.4 | Specifiek Drentse aandachtspunten in het licht van adaptatie | 23 |
| 5.5 | Verandergebieden adaptatie | 23 |
| **6.** | **Participatie** | 28 |
| 6.1 | Inleiding | 28 |
| 6.2 | Wat is Participatie? | 28 |
| 6.3 | Doelen en strategie | 28 |
| 6.4 | Verandergebieden participatie | 29 |
| **7** | **Rollen en instrumenten en lopende programma's** | 32 |
| 7.1 | Inleiding | 32 |
| 7.2 | Doel en strategie | 32 |
| 7.3 | Instrumenten | 33 |
| 7.4 | Lopende uitvoeringsprogramma's bieden mogelijkheden | 35 |
| **8** | **Programmering** | 37 |
| | **Bijlagen** | 43 |
| A | Financieel overzicht | 44 |
| B | Afkortingenwijzer | 45 |

# 1. Inleiding

## 1.1 Context

De klimaatveranderingen van vele eeuwen geleden zijn nog steeds zichtbaar in het Drentse landschap. Voorbeelden hiervan zijn de Hondsrug, de Havelterberg en de aanwezige pingoruïnes. Klimaatverandering is van alle dag. Alleen het tempo waarin en de gevolgen zijn verschillend. Niet voor niets krijgt klimaatverandering wereldwijd grote aandacht. Veel regio's worden geconfronteerd met de nadelige gevolgen daarvan. De inzichten over oorzaak en gevolg komen steeds beter in beeld en bieden overheidsbesturen steeds meer mogelijkheden hierop in te spelen[1]. Er zijn aanzienlijke investeringen nodig om de nadelige gevolgen van klimaatverandering het hoofd te bieden en aanwezige kansen te benutten. Hier ligt een grote uitdaging en tegelijk een opgave.

In het collegeprogramma staat aangegeven dat de provincie Drenthe zich sterk maakt voor een substantiële vermindering van de uitstoot van $CO_2$ .Tevens vervult zij op het gebied van klimaatverandering en energie een voortrekkersrol bij het ontwikkelen van kennis en innovatie. Het collegeprogramma komt verder aan bod in hoofdstuk 2.
Bestuurlijk zijn, in noordelijk verband, recentelijk enkele belangrijke stappen gezet. De belangrijkste exponenten daarvan zijn de ondertekening van het Noordelijk Energieakkoord en de bekrachtiging door Provinciale Staten van Drenthe van de slotverklaring van de gezamenlijke vergadering van de drie Provinciale staten over klimaatverandering en energie. Deze verklaring komt, evenals het Noordelijk Energieakkoord, ook aan de orde in hoofdstuk 2.

Met het uitbrengen van het programma Klimaat en Energie gaat de provincie Drenthe de uitdaging aan en geeft ze invulling aan de ambities in het collegeprogramma. Het programma is ook bedoeld ter uitvoering van het Noordelijk Energieakkoord en er is rekening is gehouden met de slotverklaring van de gezamenlijke Provinciale Staten. Dit betekent dat hiermee een belangrijke stap wordt gezet in de ontwikkeling naar een klimaatbestendig Drenthe.

In het programma wordt de aanpak uit de eerder uitgebrachte nota "Energiek Drenthe 2006-2010" voortvarend doorgezet. Nieuw ten opzichte van Energiek Drenthe zijn de hernieuwde ambities, nieuwe ontwikkelingen en de verbreding van energie met klimaatverandering. Dit heeft er toe geleid dat dit programma anders is gestructureerd dan Energiek Drenthe. Wij hebben gekozen voor een programmatische aanpak, omdat er sprake is van veel met elkaar samenhangende doelen, waarbij verschillende beleidsvelden zijn betrokken. Een programma is dan een hulpmiddel om verschillende afdelingen, organisaties en financieringsstromen op een doelgerichte manier samen te brengen voor het realiseren van deze doelen. Dit programma geeft primair de provinciale ambitie aan.

In de Strategische Agenda Noord-Nederland 2007 – 2013 heeft het Samenwerkingsverband Noord-Nederland zijn visie gepresenteerd op de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Noord-Nederland. Noord-Nederland zet in op een dynamische kenniseconomie, sterke steden en een vitaal landelijk gebied. Innovatie is daarbij een kernbegrip. De dynamische kenniseconomie krijgt in de agenda vorm via drie sleutelgebieden: energie, water en sensortechnologie. Dit concept heeft een vertaling gekregen in het in samenwerking met het Ministerie van Economische

1 Zie ondermeer de publicaties "De staat van het klimaat van 2007" van het PCCC en "Nederland later" van het MNP.

Zaken opgestelde programma Koers Noord/Pieken in de Delta, het (Europese) Operationeel Programma EFRO en het grensoverschrijdende programma Interreg IVa. Daarnaast heeft nog een aantal andere Europese programma's betrekking op medefinanciering van energieprojecten. Op deze wijze wordt invulling gegeven aan de Lissabon-doelstelling. Met deze doelstelling wordt beoogd Europa te transformeren tot de meest kennisintensieve regio ter wereld. De Europese Commissie heeft bij de discussie over het cohesiebeleid na 2013 aangegeven dat deze doelstelling onverkort van kracht blijft. Bij de uitvoering van het programma Klimaat en Energie maken wij maximaal gebruik van voornoemde programma's.
De verantwoordelijkheid van de beleidsuitvoering in het landelijk gebied ligt met ingang van 2007 vooral bij de provincies. De basis daarvoor vormen de bestuursovereenkomst die voor het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) tussen het rijk en de provincie is gesloten en het provinciaal Meerjarenprogramma Landelijk Gebied 2007-2013 (pMJP).
In het pMJP is een aantal doelen geformuleerd dat in relatie moet worden gezien tot klimaat en energie. Te noemen zijn hier doelen op het gebied van natuur, water en landbouw.

Voor de uitvoering zijn wij in hoge mate afhankelijk van onze externe partners. Het betrekken van deze externe partijen, met name door het vormen van vitale coalities en het oprichten van consortia en voor het verkrijgen van voldoende financiering, is dan ook van groot belang. Dit wordt ingevuld na de vaststelling van het programma en bij de uitvoering van de verschillende projecten die onder het programma vallen.

## 1.2 Doel

Het doel van het programma is enerzijds een kader te scheppen voor de uitvoering van een aantal maatregelen op het gebied van klimaatverandering en energie en anderzijds mede richting te geven aan de ruimtelijke ontwikkeling van de provincie Drenthe. Vanwege de belangrijke relaties met ruimtelijke inrichting, is voor ons het uitgangspunt de sturingsfilosofie die op hoofdlijnen is ontwikkeld in het project Grounds for change. Daarbij leggen wij een relatie met de verandergebieden die zijn geïntroduceerd door het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC).

In onze strategie leggen wij sterker dan voorheen het accent op het aanjagen van initiatieven, het samenbrengen van betrokken partijen, het verwerven van financiële fondsen en het aanreiken en ontwikkelen van het benodigde instrumentarium. Op deze wijze zijn wij meer voorwaardenscheppend dan kaderstellend en sluiten daarmee aan op de wijzigingen in het ruimtelijk instrumentarium in het kader van de nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening.

Het programma loopt door tot en met 2011 en is indicatief richting 2020. Jaarlijks stellen wij een actieplan vast voor het jaar daarna, met een doorkijk naar de daarop volgende jaren en een terugblik op de voorgaande jaren.

## 1.3 Leeswijzer

De ambitie van de provincie Drenthe, de sturingsfilosofie Grounds for change en de verandergebieden, worden uitgewerkt in respectievelijk hoofdstuk 2 en 3. Het programma is gestructureerd volgens de MAP-aanpak: Mitigatie (vermindering), Adaptatie (aanpassing) en Participatie (deelneming). Deze integrale MAP-aanpak wordt nader beschreven in de hoofdstukken 4, 5 en 6. In de hoofdstukken 7 en 8 gaan we kort in op de provinciale rollen, instrumenten, andere programma's, de monitoring en het beheer van het programma. In bijlage A is de financiële reservering van de beleidsvoornemens aangegeven, zoals opgenomen in de Voorjaarsnota 2008.

# 2. Ambitie

In dit hoofdstuk noemen we de belangrijkste documenten waarin we onze ambities hebben vastgelegd. Deze documenten liggen daarmee ten grondslag aan dit programma. Primair is het een uitwerking van het collegeprogramma 2007-2011 voor het onderdeel Klimaatverandering en Energie. Daarnaast is het een uitwerking van het Energieakkoord Noord-Nederland. Tevens hebben we rekening gehouden met de slotverklaring van de gezamenlijke Provinciale Staten over dit onderwerp. Hieronder staat een summiere toelichting op deze drie onderdelen.

## 2.1 Collegeprogramma 2007-2011

In het collegeprogramma zijn de belangrijkste ambities voor klimaatverandering en energie als volgt geformuleerd.

**Wij achten in Drenthe tot 2020 een reductie haalbaar van 30% van de CO2-uitstoot ten opzichte van 1990.[2] (…..) Inzet is een betere afstemming van vraag en aanbod van energie. Ontwikkeling van alternatieve energiebronnen en innovatieve besparingsmogelijkheden worden verkend in overleg met het rijk, gemeenten en marktpartijen. De provincie zal daarbij een voorbeeldfunctie vervullen voor de toepassing in eigen gebouwen en CO2 in de bodem. (…….) De gevolgen van de klimaatverandering voor het waterbeheer, landbouw, natuurontwikkeling en biodiversiteit, worden onderzocht…(…..) Wij nemen het voortouw voor de afstemming van de ruimtelijke vraagstukken rond klimaat en energie. Wij maken middelen vrij voor de stimulering van de bewustwording van het klimaat- en energievraagstuk. Voor de realisatie van onze ambities rond klimaat en energie wordt nauw samengewerkt met kenniscentra, bedrijfsleven, MKB en maatschappelijke organisaties. Inzet is de nodige kennisontwikkeling te binden aan Drenthe .**

## 2.2 Verklaring Provinciale Staten

Op 19 maart 2008 hebben Provinciale Staten van Drenthe een verklaring bekrachtigd die was opgesteld naar aanleiding van de vergadering van de gezamenlijke Provinciale Staten op 21 november 2007. Deze verklaring draagt als titel “Noord-Nederland op weg naar een klimaatbestendige regio”.
Daarin is opgenomen dat Provinciale Staten in de jaren 2008 – 2010 zich onder andere willen inzetten voor de volgende punten:

- Versterking van de uitvoering van de eigen beleidsopgaven, daarbij betrekkend de beleidsgebieden natuur, ruimte en economie.
- Naast mitigatiebeleid een effectief adaptatiebeleid ontwikkelen.
- Het aanjagen van initiatieven, het samenbrengen van partijen en het beleidsmatig ondersteunen van klimaat- en energie-initiatieven.

De slotverklaring legt de nadruk op het belang van een adaptatiebeleid en onderstreept daarmee impliciet het belang van participatie.

2 In het collegeprogramma staat abusievelijk 2000

In het collegeprogramma is ook aangegeven dat de vijf B's (Besparing, Biomassa, Bedrijven, Bewustwording en Bodem) uit de nota Energiek Drenthe de leidraad zijn bij de uitvoering. Nieuwe ontwikkelingen, hernieuwde ambities en de verbreding van energie met klimaatverandering hebben geleid tot de aanpak die in het volgende hoofdstuk wordt toegelicht.

## 2.3 Noordelijk Energieakkoord[3]

Het Energieakkoord Noord-Nederland (2007) houdt in dat de provincies Fryslân, Groningen, Drenthe en Noord Holland, tezamen met de ministeries van Economische Zaken en Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, zich verbinden tot een gezamenlijke inzet op het gebied van energie. Het Energieakkoord is onderschreven door een groot aantal gemeenten in Noord-Nederland. Alle Drentse gemeenten hebben zich aan het Energieakkoord gecommitteerd.

Het gaat in het Energieakkoord over energiebeleid en –projecten en de gebundelde inzet van rijksmiddelen en regionale middelen. Het doel is om een belangrijke bijdrage te leveren aan de klimaat- en energiedoelstellingen van het kabinet, zoals verwoord in het rijksprogramma "Schoon en Zuinig". Daarnaast heeft het Energieakkoord als doel het versterken van de energiegerelateerde en energie-innovatieve activiteiten en het leveren van een bijdrage aan de economische ontwikkeling van Noord-Nederland.
Het Energieakkoord is uitgewerkt in de volgende vijf thema's.
- Energiebesparing in de gebouwde omgeving, glastuinbouw en industrie.
- Duurzame energie: biomassa, wind- en zonne-energie, geothermie en warmte/koude opslag.
- Biotransportbrandstoffen en duurzame mobiliteit.
- Schoonfossiele energie (waaronder $CO_2$-opslag).
- Kennis en innovatie.

In deze vijf thema's is de 'trias energetica'[4] (besparing, duurzame energie en effectief gebruik van fossiele energie) terug te vinden.

In het Energieakkoord wordt een belangrijke rol toegekend aan Energy Valley. Dit is een publiek-privaat samenwerkingsverband op energiegebied dat als aanjager en facilitator fungeert voor energie-activiteiten en innovatieve ontwikkeling. Het doel daarvan is Noord-Nederland te laten uitgroeien tot een belangrijke energieregio binnen Nederland en Noordwest Europa. Energy Valley kent drie pijlers: transitie (omschakeling) naar duurzame energie, versterking van de kennisinfrastructuur en het stimuleren van innovatieve bedrijfsactiviteiten.

---

3 De termen Noordelijk Energieakkoord, Energieakkoord Noord-Nederland en Energieakkoord worden in dit programma door elkaar gebruikt.

4 Trias Energetica is een drie-stappen-strategie, bedoeld voor bedrijven, huishoudens en overheden, om stap voor stap klimaatneutraal te worden. De drie stappen zijn:

1. terugdringen van onnodig energieverbruik, bijvoorbeeld energiebesparing in de vorm van goede warmte isolatie;
2. voor de resterende behoefte zoveel mogelijk duurzame energie inzetten, bijvoorbeeld aardwarmte en zon;
3. zuinig en efficiënt gebruik maken van fossiele bronnen, als duurzame energie niet volstaat, bijvoorbeeld door optimaal gebruik te maken van de $CO_2$-arme elektriciteit van een afvalenergiecentrale.

# 3. Grounds for change

## 3.1 Inleiding

In paragraaf 3.2 worden de missie van het programma en de strategische doelen benoemd. De rode draad in de uitwerking van het programma is de sturingsfilosofie, zoals deze op hoofdlijnen is uitgewerkt in het kader van het in Noord-Nederland uitgevoerde project Grounds for change. Zie hiervoor de nadere beschrijving in paragraaf 3.3. Het programma kent vervolgens een indeling in een drietal hoofdlijnen: Mitigatie, Adaptatie en Participatie. Dit noemen we de MAP-aanpak die is uitgewerkt in paragraaf 3.4. Binnen deze lijnen sluiten we aan op de zeven beleidsterreinen die het IPCC heeft aangemerkt als verandergebieden. Zie hiervoor paragraaf 3.5.

## 3.2 Missie en strategische doelen

De missie is geformuleerd als "Het streven naar een klimaatbestendig Drenthe". Daaruit zijn de volgende drie strategische doelen afgeleid.

- Minder uitstoot van broeikasgassen door een brongerichte aanpak.
- Beter aanpassen op veranderingen in het klimaat door een gebiedsgerichte aanpak.
- Meer gezamenlijke verantwoordelijkheid door een actorgerichte aanpak.

Een en ander is uitgewerkt in figuur 1.

**Figuur 1: Verband tussen missie, strategische doelen, MAP-aanpak en verandergebieden**

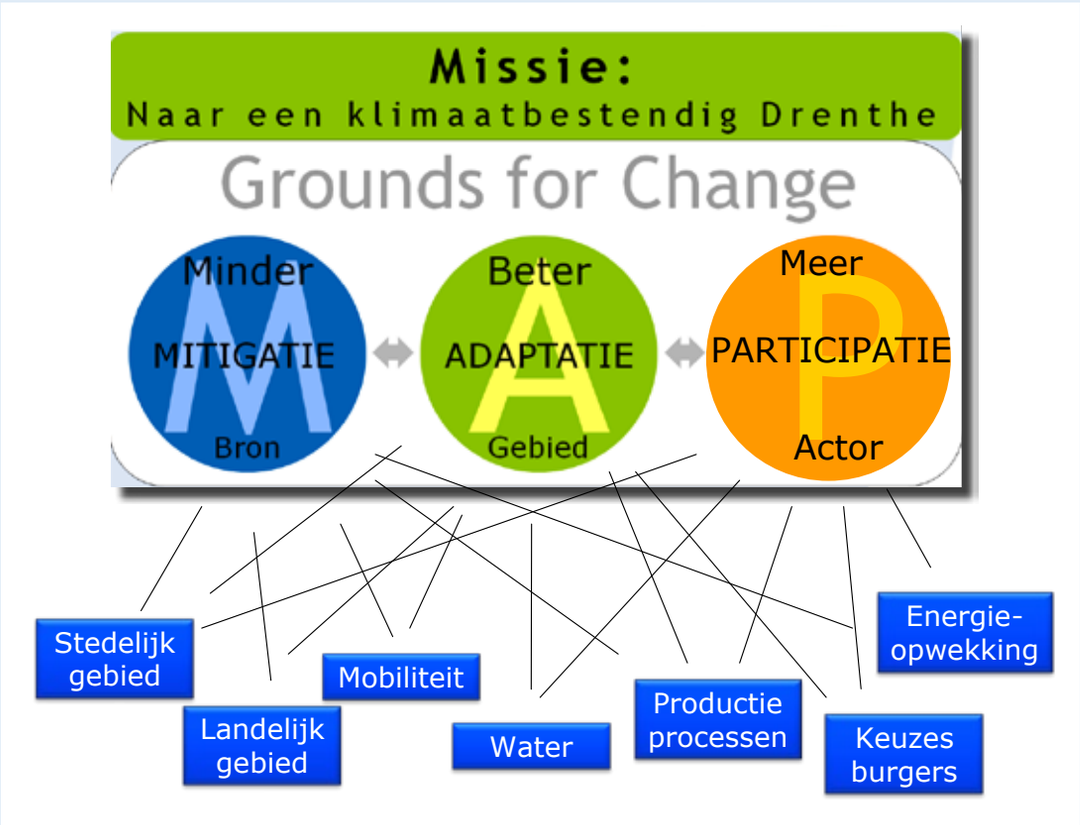

## 3.3 Grounds for change als sturingsfilosofie

Energie speelt een sleutelrol in onze samenleving. Er is nauwelijks een activiteit denkbaar waarvoor geen energie nodig is. De ontwikkeling van Drenthe is sterk verbonden met het thema energie. Drenthe is al eeuwen een belangrijke energieleverancier in Nederland. Eerst met turf, later met olie en gas en binnenkort wordt opnieuw olie gewonnen in Schoonebeek. Inmiddels zijn ook hernieuwbare energiebronnen zichtbaar geworden in het landschap. De productie, de distributie van en de kennis over energie zijn een belangrijke motor achter de ontwikkeling van Drenthe.

De invloed van energie op het ruimtegebruik en het landschap is groot. Deze gedachte heeft aan de basis gestaan van het project Grounds for change.

**Figuur 2: Ondergrondse (intensieve) energie**

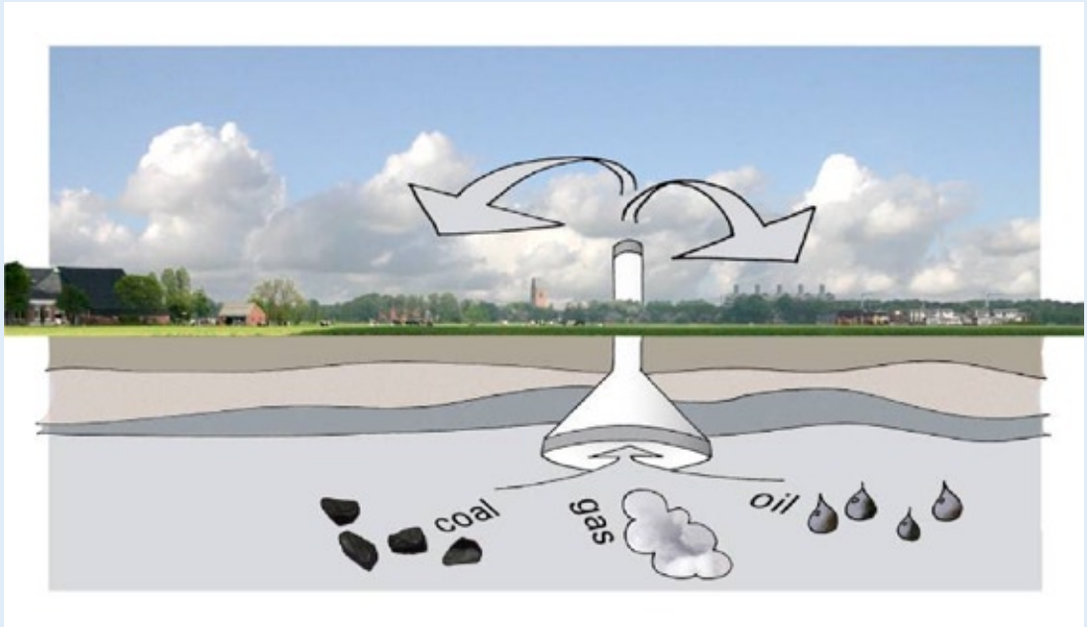


**Figuur 3: Bovengrondse (extensieve) energie**

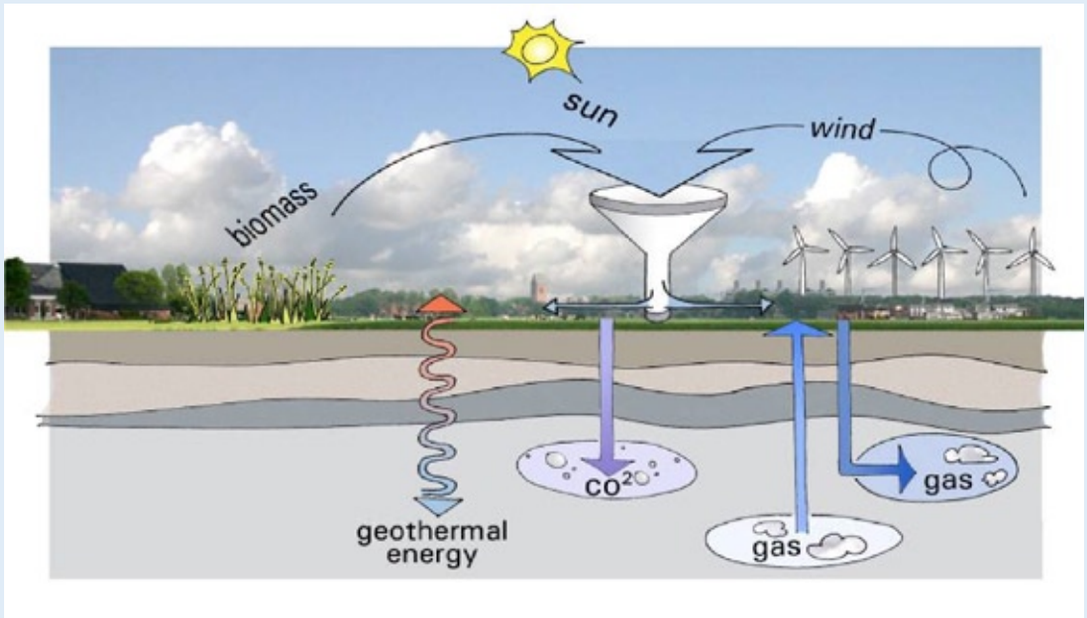

Fossiele energie komt vooral uit de ondergrond (aardgas en aardolie) met een daarmee samenhangend beperkt ruimtebeslag bovengronds. Hernieuwbare energie wordt vooral boven het maaiveld gewonnen in ruimtevragende, extensieve vormen, zoals windenergie, geothermie, zonnepanelen en biomassa.

De transitie naar een duurzame energiehuishouding heeft haar weerslag op onze ruimte. Omgekeerd is de ruimte - in ons geval de specifiek Drentse fysieke leefomgeving - mede bepalend voor de mogelijkheden voor en de wijze waarop de energietransitie vorm kan krijgen. Energie als mede ordenend principe van de ruimte en, omgekeerd, ruimte als mede bepalende factor voor de uitwerking van de energietransitie. Daarom willen we vanaf nu nadrukkelijk stilstaan bij de specifiek Drentse omstandigheden die van invloed zijn op de kansen en bedreigingen rond klimaatverandering en energie.

Het gedachtegoed, zoals dat op hoofdlijnen is ontwikkeld in het kader van het project Grounds for change, is overgenomen als sturingsfilosofie voor dit programma. Dat betekent onder meer dat de uitwerking van dit programma nauw gekoppeld is aan het lopende project voor het opstellen van een nieuw omgevingsplan. Het gemeenschappelijk doel daarbij is het realiseren van een aantrekkelijke leefomgeving met een duurzame energiehuishouding. Het betekent ook dat voor de hierna te onderscheiden onderdelen Mitigatie en Adaptatie, Grounds for change de gemeenschappelijke noemer is, voorzover het gaat over de invloed op onze ruimte en de leefomgeving.

## 3.4 De MAP-aanpak: Mitigatie, Adaptatie en Participatie

In deze paragraaf lichten we de begrippen mitigatie, adaptatie en participatie kort toe met voor elk het centrale doel. In de volgende hoofdstukken gaan we daar verder op in.

**Mitigatie: minder uitstoot broeikasgassen door een brongerichte aanpak**
Bij mitigatie gaat het om het beperken van de uitstoot van broeikasgassen om zodoende het tempo van de klimaatveranderingen te verlagen en zo mogelijk tot stilstand te brengen. Het betekent het terugdringen van de emissies van broeikasgassen, met name van koolstofdioxide ($CO_2$).
Het centrale doel van mitigatie is het realiseren van energiebesparing en een duurzame energievoorziening met een zo gering mogelijke uitstoot van broeikasgassen.

**Adaptatie: beter aanpassen aan veranderingen door een gebiedsgerichte aanpak**
Adaptatie richt zich op aanpassingen in onze leefomgeving met het oog op klimaatveranderingen. Het gaat daarbij zowel om het beperken van risico's als over het benutten van kansen vanwege een veranderend klimaat. Het is een nog betrekkelijk jong beleidsveld.
Het centrale doel van adaptatie is het benutten van kansen voor een duurzame ontwikkeling, waaronder een goede sociaal-economische ontwikkeling en een optimale (driedimensionale) ruimtelijke ontwikkeling.

**Participatie: meer gezamenlijke verantwoordelijkheid door een actorgerichte aanpak**
Participatie betekent het betrekken van andere partijen bij klimaatverandering en energie: netwerksturing in een netwerksamenleving. Participatie ondersteunt de inspanningen binnen mitigatie en adaptatie en is van invloed op de kwaliteit van de prestaties die worden geleverd.
Het centrale doel van participatie is het realiseren van een maximale betrokkenheid - door het vormen van vitale coalities en het oprichten van consortia - van andere overheden, maatschap-

pelijke organisaties, bedrijfsleven en publieke en private belanghebbenden. Hiermee wordt bewustwording bereikt, maar vooral het delen van gezamenlijke verantwoordelijkheid en cofinanciering.

## 3.5 Verandergebieden van het IPCC

Bij de uitwerking van elk van de hiervoor geïntroduceerde drie parallelle MAP-lijnen van dit programma zijn steeds verschillende beleidsterreinen betrokken. Het IPCC heeft onderzoek gedaan naar de relatie tussen klimaatverandering en beleidsterreinen. Het heeft zeven terreinen onderscheiden waarvoor klimaatverandering en energie relevant zijn. Dit worden de verandergebieden genoemd. Het gaat achtereenvolgens om: Landelijk gebied, Stedelijk gebied, Mobiliteit, Water, Productieprocessen, Energieopwekking en Keuzes van burgers. Wij hebben ons in dit programma laten inspireren door het IPCC. Bij de concrete uitvoering zullen we altijd streven naar een integrale aanpak. In de nadere uitwerking zijn daarvoor voldoende aanknopingspunten te vinden.

Wanneer het overzicht van het IPCC wordt doorvertaald naar de specifieke Drentse situatie constateren wij dat al deze verandergebieden relevant zijn. De mate waarin verschilt echter. In de volgende twee hoofdstukken, waarin een verband wordt gelegd tussen de MAP-aanpak en de verandergebieden, lichten we dit nader toe.

# 4. Mitigatie

## 4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op mitigatie. Daarbij gaat het vooral over een brongerichte benadering. Eerst worden de doelen en de strategie beschreven. Vervolgens analyseren we kort de specifiek Drentse situatie. Daarna vindt de uitwerking plaats aan de hand van de eerder geïntroduceerde verandergebieden. Tot slot worden de beleidsprestaties en de verandergebieden in tabelvorm samengevat.

## 4.2 Doelen en strategie

De doelen van het programma vloeien rechtstreeks voort uit het Noordelijk Energieakkoord. Het zijn uitwerkingen en aanscherpingen van de reductiedoelstellingen van de rijksoverheid:

1. De emissie van $CO_2$ moet in 2020 met 30% zijn verminderd ten opzichte van 1990.
2. De energie-efficiëntie wordt verhoogd met 2% per jaar (nu 1%).
3. Het aandeel hernieuwbare energiebronnen bedraagt 20% in 2020 (nu 2 tot 3%).

De inzet is primair brongericht en overeenkomstig de drie stappen in de trias energetica. Bij de onder 1 genoemde $CO_2$-emissie gaat het om emissie van koolstofdioxide en de emissie van de andere broeikasgassen, omgerekend naar $CO_2$-equivalenten.
Concreet noemt het akkoord een doelstelling voor 2011 van 40-50 PJ duurzame energie en 4-5 Mton $CO_2$ emissiereductie en voor de volgende jaren 15-20 Mton reductie, waar mogelijk via CCS (Carbon Capture and Storage).
Aangezien deze doelen door meerdere provincies zijn onderschreven gaat het voor Drenthe om een proportioneel aandeel.
Het collegeakkoord heeft als verdergaande doelstelling om 30% $CO_2$-reductie te verwezenlijken in 2020 ten opzichte van het niveau van 1990.

Het Noordelijk Energieakkoord (zie ook de toelichting in paragraaf 2.3) gaat niet alleen over reductie. Een belangrijk doel is ook het versterken van de energiegerelateerde en energie-innovatieve activiteiten en het leveren van een bijdrage aan de economische ontwikkeling van Noord-Nederland. Dit door de vijf in het akkoord opgenomen strategische thema's uit te werken. Hierbij wordt ook gebruikt gemaakt van de in paragraaf 7.4 genoemde programma's.

Wij benadrukken nogmaals dat in onze strategie het accent ligt op het aanjagen van initiatieven, het samenbrengen van betrokken partijen, het verwerven van financiële fondsen en het aanreiken en ontwikkelen van het benodigde instrumentarium. Op deze wijze zijn wij meer voorwaardenscheppend dan kaderstellend en sluiten aan op de wijzigingen in het ruimtelijk instrumentarium in het kader van de nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening (Wro).

Bestaande beleidstrajecten, programma's en uitgangspunten houden we tegen het licht en we stellen ons bij nieuwe beleidsontwikkelingen de vraag of voldoende rekening wordt gehouden met de mitigatiedoelstellingen. Hierin verdisconteren wij de uitkomsten van een inmiddels afgerond onderzoek naar een energieparagraaf, in het kader van de nota Energiek Drenthe. Omdat wij bij het onderdeel Adaptatie een vergelijkbare benadering voorstaan, is in feite sprake

van een 'klimaat- en energie-inclusieve' wijze van werken. Deze nieuwe manier van werken brengen wij in verband met de discussie over provinciaal belang in het kader van de Wro/ Structuurvisie.

## 4.3 Specifiek Drentse aandachtspunten in het licht van mitigatie

Kijken naar specifieke kenmerken van Drenthe, vanuit het perspectief van mitigatie, levert het volgende (grove) beeld op.

Drenthe is een relatief dunbevolkte provincie met een aantal middelgrote steden en veel dorpen en platteland. De steden hebben een taakstelling op basis van het POP voor woningbouw en zijn bezig met een herstructurering van het huidige bestand aan bestaande woningen. Inbreiding in bestaand stedelijk gebied heeft de voorkeur boven nieuwe bouwlocaties buiten de stad.

Drenthe kent relatief veel MKB-bedrijven. De belangrijkste industrieterreinen liggen bij de steden, met name in Zuidoost Drenthe. Nabij Wijster bevindt zich een grote vuilverwerkings- / energie- opwekkingsinstallatie. In Emmen wordt biodiesel geproduceerd. Vanwege de relatief geringe bevolkingsdichtheid vindt veel vervoer plaats over de weg. De belangrijkste autoroutes zijn de A28, A37, N33 en N34.

Het hogere Drents Plateau wordt voornamelijk benut voor agrarische activiteiten en natuur. De landschappelijke aankleding, een schakering van functies en de samenhang met de beekdalen maakt het gebied tot een belangrijke aanjager van het toerisme in Drenthe. Daarmee is het ook kwetsbaar voor landschappelijke verstoring, zoals hoogbouw en hoge windmolens. In Zuidoost Drenthe worden beperkte mogelijkheden geboden voor windenergie. De Drentse zandbodems zijn goed doorlatend en kwetsbaar voor indringing van gebiedsvreemde stoffen. Veenoxidatie zorgt voor een bodemdaling en leidt tot extra emissies van broeikasgassen. De combinatie van landbouw met natuur/groen biedt mogelijkheden voor energieopwekking uit biomassa.

In de lagere randgebieden liggen, naast biomassa, ook andere mogelijkheden voor extensieve vormen van hernieuwbare energie. Nabij Erica en Klazienaveen liggen belangrijke gebieden voor de glastuinbouw. Duurzame vormen van energieopwekking, met name warmtekrachtkoppeling, is in die sector van belang om de energiekosten te kunnen verlagen. Wij hebben onlangs enkele belangrijke stappen gezet om het invoeden van duurzaam geproduceerde elektriciteit op het net te verbeteren, met het oog op optredende capaciteitsproblemen op het hoogspannings- en middenspanningsnet.

Over de provincie verspreid komen aardgasvelden voor. Over circa 10 jaar zijn alle velden volgens de huidige normen uitgeput en kunnen ze worden gebruikt voor de opslag van aardgas van elders of van $CO_2$ In Schoonebeek wordt binnenkort weer aardolie gewonnen. De mogelijkheden die de Drentse bodem biedt voor warmte/koude opslag zijn in kaart gebracht. In Noordwest en Zuidoost Drenthe zijn goede mogelijkheden voor de winning van aardwarmte (geothermie).

Op korte afstand van de provinciegrens liggen de grotere steden Groningen en Zwolle met veel onderwijsinstellingen en kennisinstituten. Drenthe kent één Hogeschool, in Emmen, met een kenniscampus. Assen beschikt over een opleiding in de sensortechnologie op het Hanse Intistute for Technology.

## 4.4 Verandergebieden mitigatie

De eerder aangehaalde zeven verandergebieden (Stedelijk gebied, Landelijk gebied, Mobiliteit, Water, Productieprocessen, Energieopwekking en Keuzes burgers) zijn in verband gebracht met de Drentse situatie. Daaruit kan worden opgemaakt dat voor Drenthe vooral de verandergebieden Landelijk gebied, Stedelijk gebied, Mobiliteit, Productieprocessen en Energieopwekking van belang zijn. Een belangrijk thema in Drenthe betreft de bodem. Dit komt aan de orde bij het Landelijk gebied.

**Landelijk gebied**

*Zuidoost Drenthe*

Een belangrijk voorbeeld is Zuidoost Drenthe. Vooral omdat daar de meeste kansen aanwezig zijn, boven- en ondergronds (3D). Wij maken ons hier sterk voor een gebiedsgerichte aanpak: "Proeftuin Zuidoost Drenthe".

Het gaat daarbij vooral over de aanwezige tuinbouwgebieden (280 ha bestaand, 170 ha beschikbaar) met als achterland de Veenkoloniën met een groot areaal aan akkerbouwgebied. Hierdoor zijn verschillende vormen van uitwisseling en samenwerking mogelijk. Van belang zijn vooral het toepassen van biomassa en geothermie. Er zijn goede mogelijkheden voor regionale energieopwekking, bijvoorbeeld aardwarmte voor de glastuinbouw en/of woningbouw, de opwekking van bio-energie, $CO_2$-opslag en warmte/koude opslag. Tezamen met de gemeenten Emmen en Coevorden onderzoeken wij de mogelijkheden voor het plaatsen van extra windmolens, naast de reeds geplande nabij de plaats Coevorden. Het moge duidelijk zijn dat het gedachtegoed van Grounds for change met name in gebieden als Zuidoost Drenthe van toepassing is.

Diverse partijen, waaronder de glastuinbouwsector, zijn in Zuidoost Drenthe bezig om kansrijke opties op het gebied van energievraag en energieopwekking te identificeren. Hiervoor is de zogeheten Stromenstudie Zuidoost Drenthe opgesteld. Het uitwerken van kansrijke opties op het gebied van energievraag en energieopwekking wordt nu ingebracht en biedt kansen voor concrete business-cases. De uitvoering komt steeds dichterbij en daarmee het realiseren van een daadwerkelijk duurzaam ingericht gebied.
Zoveel mogelijk wordt hierbij aansluiting gezocht bij de uitvoering van de ILG-bestuursovereenkomst en het pMJP, waar het gaat om maatregelen die tot doel hebben energie te besparen of alternatieve grondstoffen te ontwikkelen.

*De bodem*

Het verband tussen de bodem en mitigatie is duidelijk. De Drentse bodem biedt goede mogelijkheden voor warmte/koude opslag en geothermie. Wij stimuleren het gebruik van deze duurzame energiebronnen. Dit kan alleen met inachtneming van de specifieke kenmerken en kwetsbaarheden van de bodem ter plekke. Daarom zijn genoemde mogelijkheden niet overal in Drenthe te verwezenlijken of kansrijk. De concrete mogelijkheden voor warmte/koude opslag zijn in kaart gebracht. In Noordwest en Zuidoost Drenthe zijn goede mogelijkheden voor de winning van aardwarmte (geothermie). Voor de toepassing van bodemenergie hebben wij een plan van aanpak opgesteld. Wij werken nog aan een stimuleringsprogramma. De opslag van $CO_2$ komt hierna aan de orde.

*Veenoxidatie*

Een bijzonder punt in het landelijk gebied, in relatie tot de bodem, zijn de veenbodems. Omdat er, mede onder invloed van klimaatverandering, sprake is van verdroging c.q. verlaagde grondwaterstanden, oxideert de organische stof waaraan de veenbodem rijk is. Dit leidt tot

het inklinken van veenbodems en veroorzaakt een forse $CO_2$-uitstoot. Wij hebben opdracht gegeven een onderzoek in te stellen naar het verdwijnen van veenbodems in Drenthe en de gevolgen daarvan. Het onderzoek moet oplossingen en aanbevelingen opleveren voor een verantwoorde manier van omgaan met veenbodems, zowel voor de landbouw als voor de natuur. Een deel van de $CO_2$-reductie in Drenthe kan worden gerealiseerd door dit probleem aan te pakken. De mate waarin en de plaatsen waar dit het beste kan plaats vinden, weten we nog niet. Het gestarte onderzoek moet daar meer zicht op geven en duidelijk maken hoe de aanpak van veenoxidatie zich verhoudt tot de verschillende ruimtelijke functies. Ook de mogelijkheden voor bijvoorbeeld groen/blauwe diensten en een rieteconomie, met kansen voor recreatie, toerisme en wonen, worden nagegaan en met betrokkenen verder uitgewerkt.

*$CO_2$ -opslag*
In het kader van het thema "schoon fossiele energie" is de CCS-alliantie opgericht. Het doel van deze alliantie is Noord-Nederland op de kaart te zetten als proeftuin voor de afvang, transport, opslag en hergebruik van $CO_2$. Het gaat hier om het uitwerken van kansen voor opslag, wet- en regelgeving, monitoring, creëren van draagvlak, hergebruik van $CO_2$ en het transport van $CO_2$ ("$CO_2$-rotonde").

Om een en ander goed vorm te kunnen geven wordt een visie voor de diepe ondergrond opgesteld. De provincie Drenthe heeft hierbij in noordelijk verband een trekkersrol. Voorzover het de Drentse situatie betreft gebeurt dit in het kader van het nieuwe omgevingsplan dat daarmee een derde dimensie krijgt.

*De recreatiesector*
De provincie streeft naar een energieneutrale en duurzame recreatiesector. Om dit te bereiken werken wij aan het formeren van een 'kopgroep', die met verschillende soorten energie- en duurzaamheidsmaatregelen als voorbeeld ('etalage') kan fungeren voor de gehele sector. Met het oog op versterking van de recreatiesector in de provincie Drenthe hebben wij een subsidieregeling (Subsidieregeling Toerisme *Natuurlijk!* Drenthe 2008- 2010) opgesteld. Deze regeling, die wij aan het SNN hebben aangeboden ter cofinanciering met EFRG-middelen, heeft tot doel het subsidiëren van strategische activiteiten van bepaalde toeristische ondernemingen uit het Midden– en Kleinbedrijf op het gebied van onder andere (economische) kwaliteitsverbetering, innovatie en duurzaamheid (energie, milieu en landschap). Tot de kwaliteitsverbeteringen behoren besparingstechnieken en energie-arme installaties. Voor de uitvoering van dit programma maken wij gebruik van deze regeling.

**Stedelijk gebied**
Energiebesparing in de bestaande bouw staat bij ons voorop. Voor energiebesparing in de bestaande gebouwde omgeving is de provincie bij uitstek het orgaan dat hierin de regie kan voeren omdat het vaak gaat om complexe opgaven waarbij veel partijen zijn betrokken: woningcorporaties, onderwijsinstellingen, recreatiebedrijven, zorginstellingen, bedrijvenparken, verschillende MKB-branches, de kantoorsector en uiteraard particuliere woningeigenaren. Onze inspanningen hebben een interactief karakter. Dat wil zeggen dat partijen in vergaande mate worden betrokken bij het beleid en de uitvoeringsprogramma's. Bij de te betrekken partijen horen vanzelfsprekend ook de gebruikers van de woningen, de burgers. Mitigatie in de bestaande bouw kan niet worden bereikt zonder hun participatie.

In het kader van energiebesparing is het Actieplan Gebouwde Omgeving (AGO) belangrijk. Dit is een uitvloeisel van het Noordelijk Energieakkoord. Op basis daarvan worden met de bouwsector projecten opgezet en uitgevoerd die zich richten op energiebesparing en duurzame

energieopties in de bestaande gebouwde omgeving. In 2008 worden met de woningcorporaties die in Drenthe werkzaam zijn nadere afspraken gemaakt over het definitieve percentage te realiseren energiebesparing en het aandeel duurzame energie. Dit gebeurt op basis van een inventarisatie van de aanwezige woningvoorraad.
Eén van de instrumenten die wordt ingezet in de nieuwbouw, betreft een versnelde aanscherping van de EPC-norm in Noord-Nederland.

Dit is echter slechts een eerste stap. Wij richten ons daarnaast ook op duurzaam bouwen, zoals het realiseren van zogeheten passieve woningen, $CO_2$-neutrale dorpen en woonwijken en andere innovatieve toepassingen, onder meer met zonne-energie. Opgewekte energie wordt ter plekke gebruikt. Ons streven is om in de toekomst alle nieuwbouw energieneutraal te maken.

In het stedelijk gebied van Emmen liggen kansen op het gebied van het benutten van restwarmte van het Emmtec Services and Businesspark. Bijvoorbeeld in de binnenstad van Emmen en/of in de nieuw aan te leggen dierentuin.

Bij de keuze van nieuwe woonlocaties spelen de regiospecifieke kenmerken en de opgaven voor adaptatie een rol. Soms met beperkingen in de beekdalen, in andere gevallen met nieuwe kansen, zoals wonen in de omgeving van waterbergingen. Op dit punt is de afstemming met het omgevingsbeleid nadrukkelijk aan de orde.

*Revitalisering provinciehuis*
Met het oog op onze voorbeeldrol zetten wij in op een revitalisering van het provinciehuis tot een zeer energiezuinig gebouw met een minimale $CO_2$-belasting, middels een breed pakket aan maatregelen. Bij de samenstelling van het pakket is uitgegaan van een integraal concept. Het is een zeer ambitieus concept omdat er een combinatie plaatsvindt van duurzame maatregelen met zowel nieuwe als bestaande technieken en omdat er sprake is van een optimalisering van het binnenklimaat. Wat de gekozen aanpak ook bijzonder maakt, is dat de maatregelen op alle schalen zijn toe te passen, van woonhuis tot kantoor. Hierdoor kan de voorbeeldfunctie breed worden uitgedragen. De maatregelen betreffen onder meer de volgende thema's: isolatie, laagtemperatuursysteem met warmte/koude-opslag en zonnewarmte. Bij de verschillende maatregelen wordt gebruik gemaakt van domotica, zoals aanwezigheidssensoren voor verlichting, sensoren bij de kranen en voor het meten van de kwaliteit van de lucht.

De verwachting, op basis van voorlopige berekeningen, is dat de totale vermindering van de $CO_2$-uitstoot 430 ton per jaar zal zijn, op een huidige uitstoot van 500 ton per jaar. Dat is een besparing van maar liefst 86%. Daarmee wordt de doelstelling ruimschoots gehaald. Verder zal het gasverbruik afnemen van 279.000 $m^3$ naar 40.000 $m^3$ per jaar. Dat is een besparing van 239.000 $m^3$ per jaar, oftewel 90%.

Met het oog op onze voorbeeldrol noemen wij ook veranderingen in ons wagenpark en het plaatsen van (zo weinig als verantwoord) energiezuinige lantaarnpalen.

**Mobiliteit**
De ambitie in het kader van het Noordelijk Energieakkoord is om in 2015 in Noord-Nederland 100.000 voertuigen op alternatieve brandstoffen te laten rijden. In Pesse, Assen, Emmen en Coevorden zijn de eerste vulstations gepland. We lichten één onderdeel eruit. Wij willen het busvervoer in de provincie verduurzamen. Een optie op dit moment is het laten rijden van een groot gedeelte van de bussen op aardgas. Dit draagt bij aan een betere luchtkwaliteit (NOx en

fijn stof), met name in de stedelijke gebieden. Het betekent ook dat in Drenthe de productie en afzet van groengas op het aardgasnetwerk worden gestimuleerd.
Hierdoor wordt het op termijn mogelijk, mede door de aankoop van "groengasrechten", de Drentse bussen grotendeels $CO_2$-neutraal te laten rijden. Door het creëren van een substantiële vraag naar groengas wordt bovendien de markt gestimuleerd waardoor het mogelijk wordt potentiële initiatieven voor de productie van groengas over de streep te trekken. Voor de productie van groengas is de inzet van biomassa belangrijk. Die zal plaats vinden binnen de randvoorwaarden van een duurzame ontwikkeling. De provincie Drenthe en de andere noordelijke provincies hebben de keuze gemaakt om alleen met behulp van regionaal aanwezige biomassa, (gebiedseigen) energie op te wekken.

**Productieprocessen**
Als voorbeeld noemen wij het Europark. Dit is een van de grotere industrieterreinen in Drenthe op de Nederlands-Duitse grens nabij Coevorden. Het kent onder meer multimodale transportfaciliteiten vanwege de aanwezige haven en een railterminal. Op het Europark proberen diverse bedrijven de productieprocessen zodanig op elkaar af te stemmen dat een optimaal energieverbruik wordt gerealiseerd. Hierbij wordt onder meer gebruik gemaakt van het in Grounds for change toegepaste cascadeprincipe: het trapsgewijs benutten van energie, van hoogwaardig naar laagwaardig. De activiteiten die de huidige en toekomstige bedrijven, zoals biocoalproductie door het bedrijf E-clair-E, op het Europark ontwikkelen, geven invulling aan een 'biobased economy'. Hierbij gaat het over de inzet van biomassa, als alternatief voor fossiele grondstoffen, voor de productie van chemicaliën, materialen en producten, alsmede voor een duurzame energievoorziening. Momenteel is er een Energy Valley project gaande met als onderwerp "Bouwen aan de Biobased Economy". De doelstelling hiervan is het profileren van de activiteiten die onder deze vlag in het Noorden plaats vinden, het agenderen op nationaal niveau en het stimuleren van ondernemers in de regio om dit op te pakken.

Het Europark biedt ook goede kansen voor de opwekking van biogas[5] en de opwerking hiervan tot groengas. Dit groengas kan vervolgens weer ingezet worden in het transport en de logistiek (zie ook hiervoor onder mobiliteit). Het Europark wil ook zelf energie gaan opwekken. Verschillende marktpartijen onderzoeken samen de mogelijkheid om op het Europark een lokaal energienetwerk te realiseren. De voeding zal grotendeels bestaan uit groene energie vanuit wind en biomassa. Hierdoor wordt een belangrijke bijdrage geleverd aan de mitigatiedoelstellingen.
Ten slotte bestaat de mogelijkheid om vanuit het industriepark de stad Coevorden te voorzien van restwarmte en groene energie. Dit biedt het stedelijke gebied allerlei mogelijkheden tot reductie van de $CO_2$-uitstoot. Voor ons is het Europark een prioritair project dat we gebiedsgericht aanpakken.

Een ander in dit opzicht belangwekkend gebied is het bedrijventerrein MERA, naast de afvalverbrandingsinstallatie van Essent Milieu Noord te Wijster. De bij de bestaande afvalverbranding vrijkomende warmte biedt mogelijkheden voor andere bedrijven om deze warmte voor hun bedrijfsprocessen te gebruiken. Hierdoor kan de energie-efficiency van de afvalverbrandingsinstallatie aanzienlijk toenemen. Onder 'stedelijk gebied' zijn met betrekking tot het gebruik van restwarmte ook kansen in Emmen genoemd.

5 Er is verschil tussen 'biogas' en 'groengas': 'groengas' is 'biogas' dat is opgewerkt tot en vergelijkbaar met aardgas van 'Slochterenkwaliteit".

**Energieopwekking**
In Drenthe is alleen sprake van kleinschalige opwekking van energie. Soms als nevenactiviteit, zoals door Essent Milieu Noord, soms in de vorm van warmtekrachtkoppelingen, met name in de glastuinbouw, en ook bij het gebruik maken van biomassa door land- en tuinbouw. Wij zien kansrijke mogelijkheden voor deze vormen van kleinschalige duurzame energieproductie. De relatie met de ruimtelijke omgeving is essentieel, zowel voor de installaties als voor de benodigde brandstoffen. Daarom ligt hier een belangrijke taak om deze nieuwe, kleinschalige vormen van energieopwekking in te passen in onze omgeving.

## 4.5 Onderzoeksopdrachten

De ontwikkelingen op het gebied van energiebesparing en duurzame energie zijn voortdurend in beweging. Enerzijds brengen innovatieve ontwikkelingen nieuwe mogelijkheden in beeld zoals micro-WKK, gasgestookte warmtepompen enzovoorts. Anderzijds brengt onderzoek ook beperkingen aan het licht. Wij laten de meest relevante vragen onderzoeken, waarbij een maximaal gebruik wordt gemaakt van regionaal aanwezige kennisinstituten. Enkele voorbeelden staan hieronder.

a. Waterstof: een schone brandstof. Hoe komen we echter aan waterstof? En kunnen we dit ook energieneutraal (‘groene waterstof’) produceren? Wij starten een pilot naar de toepassingsmogelijkheden van waterstof in Drenthe.
b. Bio-energie: wereldwijd worden steeds meer vragen gesteld. Wat betekent dit voor de inzet van deze energiebron in Drenthe? Waar liggen de grenzen? Welke criteria zijn te formuleren voor een goede inzet van biomassa? Wij doen onderzoek naar de mogelijkheid om alleen met behulp van regionaal aanwezige biomassa (gebiedseigen) energie op te wekken.
c. Sensortechnologie: wij onderzoeken hoe de specialistische kennis, die in Drenthe op dit gebied aanwezig is (LOFAR, WaterSense), kan worden ingezet bij de aanpak van klimaatverandering en energie.
d. Energielandschappen: welke ruimtelijke voorwaarden gelden daarvoor?

**Figuur 4: Samenhang Verandergebieden, Beleidsprestaties en Planning (formele start van de acitiviteiten).**

| Verandergebieden | Beleidsprestaties | 2008/ 2009 | Vanaf 2010 |
|---|---|---|---|
| Landelijk gebied | · "Proeftuin Zuidoost Drenthe" (3 D): uitwisseling en samenwerking land- en tuinbouw, regionale energieopwekking, regionale economische ontwikkeling, kennis en innovatie, biomassa, veenoxidatie, CCS en geothermie | | |
| | · Onderzoek windenergie Emmen en Coevorden* | | |
| | · Uitvoeren Stromenstudie Zuidoost Drenthe* | | |
| | · Stimuleren energiebesparing en energieop-wekking bij rioolwater zuiveringsinstallaties* | | |
| | · Onderzoek / aanpak veenoxidatie* | | |
| | · Oprichten CCS-alliantie voor $CO_2$-opslag* | | |
| | · Opstellen beleidsvisie Diepe ondergrond (oa. $CO_2$-opslag)* | | |
| | · Kopgroep formeren in de recreatiesector | | |
| Stedelijk gebied | · Stimuleren energiebesparing en verduurzaming bestaande bouw (AGO) en versnelde aanscherping EPC-norm* | | |
| | · Benutten restwarmte van Emmtec Services en Businesspark in Emmen* | | |
| | · Benutten restwarmte en groene energie van Europark in Coevorden* | | |
| | · Stimuleren warmte/koude opslag* | | |
| | · Uitvoeren projecten Wonen ++ en Scholen ++* | | |
| | · Onderzoek en uitvoering klimaatmaatregelen renovatie provinciehuis* | | |
| Mobiliteit | · Dienstbussen op aardgas laten rijden* | | |
| | · Stimuleren vraag naar groengas* | | |
| | · Weghalen en energiezuinig maken lantaarnpalen* | | |
| | · Stimuleren gebruik alternatieve brandstoffen voor voertuigen | | |
| Productieprocessen | · Afstemmen productieprocessen op Europark en benutten kansen biogas en groengas* | | |
| | · Stimuleren gebruik restwarmte van bestaande afvalverbrandingsinstallatie op MERA-terrein | | |
| | · Verkenning mogelijkheden 'biobased economy'* | | |
| Energieopwekking | · Stimuleren en inpassen kleinschalige vormen van energieopwekking* | | |

Van de beleidsprestaties met een '*' loopt de ontwikkeling al.

# 5 Adaptatie

## 5.1 Inleiding

Het klimaat is het gemiddelde weer in een bepaald gebied over een langere periode (30 jaar). Klimaatverandering is van alle tijden en kan worden veroorzaakt door natuurlijke factoren en door menselijk handelen. Door de exponentiële toename van de hoeveelheid broeikasgassen in de atmosfeer, vooral veroorzaakt door menselijk handelen, wordt het natuurlijke broeikaseffect versterkt. Het grootste deel van de toename van de mondiale temperatuurstijging sinds het midden van de 19e eeuw is zeer waarschijnlijk het gevolg van de toename van de hoeveelheid broeikasgassen in de atmosfeer.

In dit hoofdstuk gaat het over de uitwerking van de MAP-lijn Adaptatie: het aanpassen van onze leefomgeving aan veranderingen in het klimaat. Hierna gaan we eerst in op de doelen en de hoofdlijnen van de aanpak. Vervolgens geven we een overzicht van de verwachte klimaatverandering op basis van scenario's van het KNMI. De vanuit adaptatie relevante aandachtspunten van Drenthe komen daarna aan de orde. Aanpassing aan klimaatverandering is een betrekkelijk nieuw onderwerp. Dit betekent dat er veel aandacht nodig is voor agendavorming en het formuleren en beantwoorden van relevante vragen. De stand van zaken en onze beoogde beleidsprestaties op dit gebied beschrijven wij volgens de eerder geïntroduceerde verandergebieden. Tot slot worden de belangrijkste beleidsprestaties in tabelvorm samengevat.

## 5.2 Doelen en strategie

Bij adaptatie gaat het in essentie om de klimaatinclusieve ruimtelijke ontwikkeling van Drenthe. Daarbij proberen we naar de lange termijn te kijken, zoals ook gebeurt in de klimaatscenario's van het KNMI en de rapporten van het IPCC. Het streven is om aanpassingen aan klimaatverandering in 2015 een integraal onderdeel te laten zijn van ons beleid.

Om dit te bereiken houden we bestaande beleidstrajecten, programma's en uitgangspunten tegen het licht en stellen we ons bij nieuwe beleidsontwikkelingen de vraag of er voldoende rekening wordt gehouden met een veranderend klimaat ('klimaatinclusief denken': bijvoorbeeld bij het opstellen van het nieuwe omgevingsplan en bij het realiseren van de EHS). Bovendien versterken we de actieve betrokkenheid van andere overheden, het bedrijfsleven en van maatschappelijke organisaties. Dit betekent dat onze inzet vooralsnog is gericht op het identificeren van kansen met aandacht voor agendavorming en onderzoek.
Waar mogelijk sluiten we aan op andere trajecten, zoals de Kaderrichtlijn Water (KRW), de TOP-gebieden in het kader van droogtebestrijding en Natura 2000, zodat er synergie-effecten kunnen ontstaan.

De aard van adaptatie brengt met zich mee dat sprake is van een nauwe relatie met het provinciale omgevingsbeleid. Daarom is adaptatie ook benoemd als een van de bouwstenen voor een nieuw omgevingsplan en zorgen we voor sterke inhoudelijke en procesmatige dwarsverbanden.

## 5.3 De verwachte verandering van het klimaat

De kennis over klimaatverandering in Nederland is vooral aanwezig bij het KNMI. Op ons verzoek heeft het KNMI, in het kader van het project "Klimaateffectenschetsboeken", de aanwezige kennis van het klimaat over de periode 1976-2005 in beeld gebracht voor Drenthe, alsmede twee scenario's voor 2050 (W en W+). Het scenario W gaat uit van een stijging van de wereldtemperatuur van 2°C in 2050 en 4°C in 2100 en een ongewijzigd luchtstromingspatroon. Het scenario W+ gaat ook uit van een zelfde stijging van de wereldtemperatuur, maar dan met een gewijzigd luchtstromingspatroon. Dit heeft kaarten met informatie opgeleverd over de volgende klimaatvariabelen:

- het aantal ijsdagen per jaar (afname);
- het aantal vorstdagen per jaar (afname);
- het aantal warme dagen per jaar (toename);
- het aantal zomerse dagen per jaar (toename);
- het aantal tropische dagen per jaar (toename), zie hieronder ter illustratie;

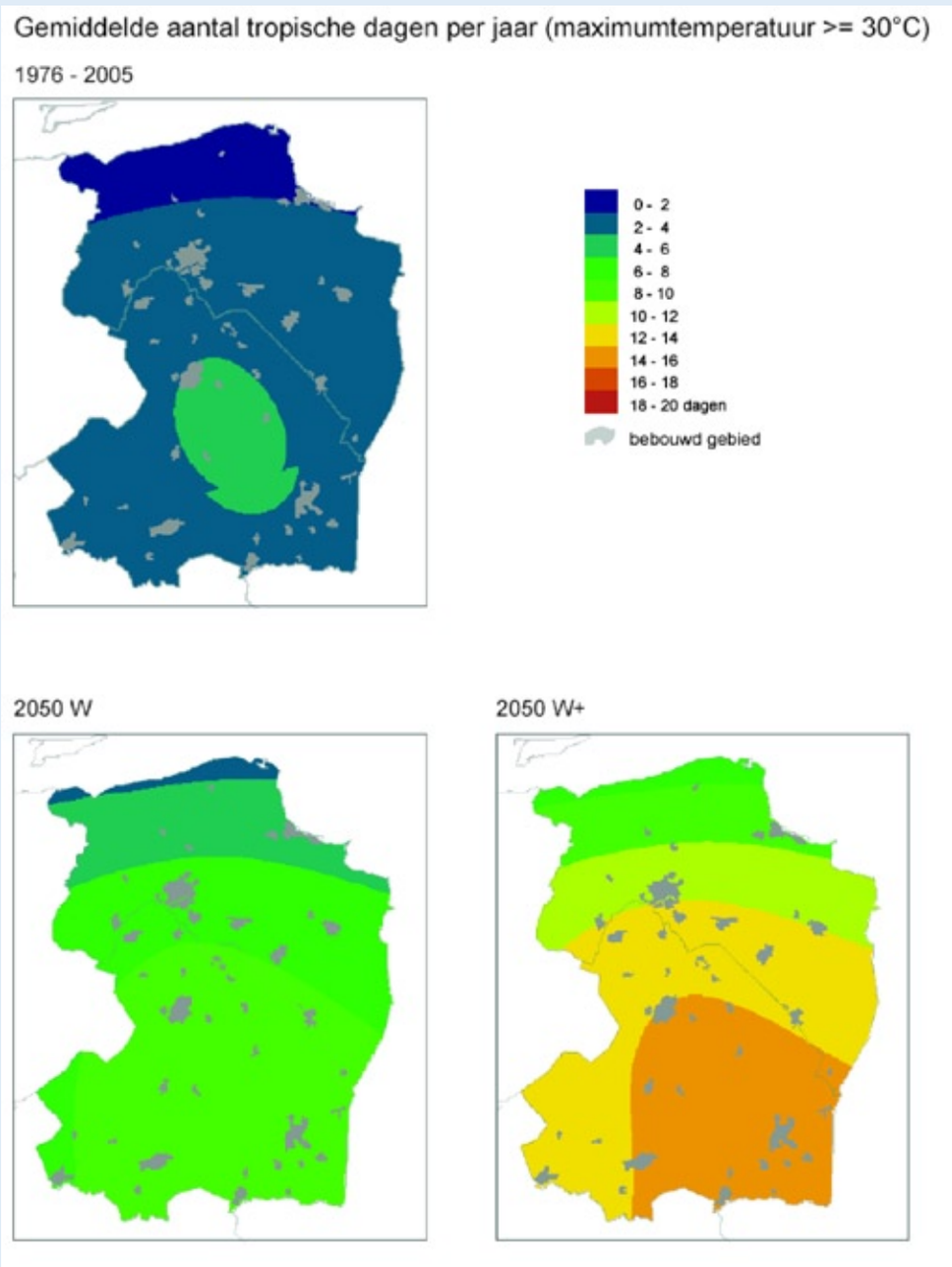

- de gemiddelde neerslag per jaar (afhankelijk van scenario toename en afname);
- de gemiddelde neerslag per winterhalfjaar (toename);
- de gemiddelde neerslag per zomerhalfjaar (afhankelijk van scenario toename en afname);
- het aantal dagen met meer dan 15 mm neerslag per jaar (toename), zie hieronder ter illustratie;

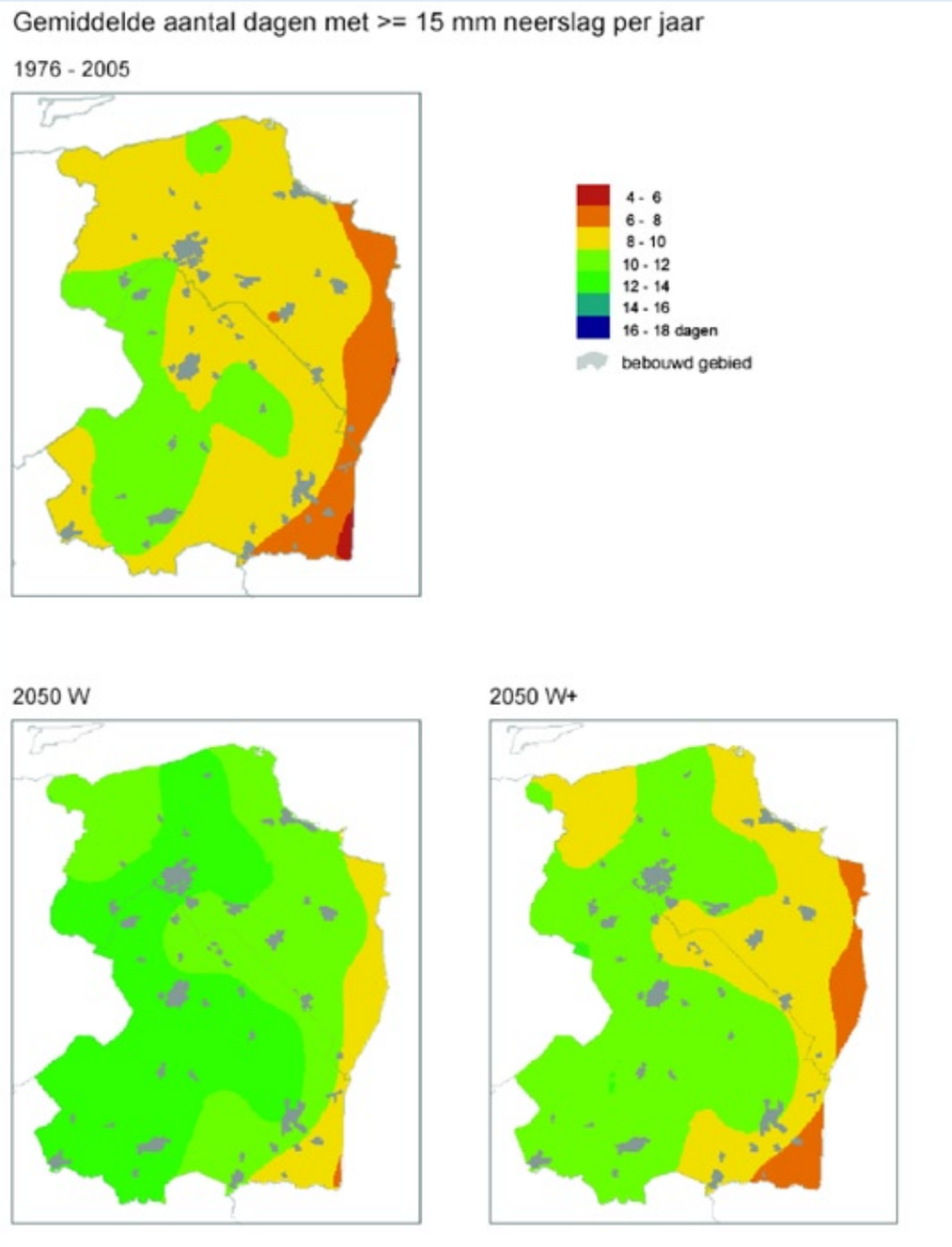


- het aantal dagen met minimaal 1 mm neerslag per jaar (afname);
- het neerslagtekort in het zomerhalfjaar (toename);
- de gemiddelde zonnestraling (toename);
- de maximale daggemiddelde windsterkte eens per jaar (geringe verandering).

Al deze informatie wordt gebruikt bij het benutten van kansen vanwege de verwachte klimaatverandering in Drenthe in de periode tot 2050.

## 5.4 Specifiek Drentse aandachtspunten in het licht van adaptatie

Kijken naar specifieke kenmerken in Drenthe, vanuit het perspectief van de klimaatvariabelen die het KNMI in beeld heeft gebracht, levert het volgende beeld op.

Drenthe lijkt grofweg op een omgekeerd soepbord. Het hoge midden, het Drents Plateau, bestaat voornamelijk uit droge, doorlatende zandgronden met leemlagen. Van daaruit ontspringen beken die afwateren naar de lage randen, waar ook enkele steden liggen (Meppel en Coevorden), soms kort over de provinciegrens (zoals de stad Groningen en Steenwijk). Het Drents Plateau wordt voornamelijk benut voor agrarische activiteiten en natuur. De landschappelijke aankleding, een schakering van functies en de samenhang met de beekdalen, maakt het gebied tot een belangrijke aanjager van het toerisme in Drenthe. Grote delen van de EHS liggen hier.

De beekdalen hebben gedeeltelijk een natuurfunctie gekregen, maar de landbouw is nog steeds een belangrijke gebruiker. Veenoxidatie zorgt voor een bodemdaling en leidt tot extra emissies van broeikasgassen. In de lage randgebieden worden mogelijkheden gerealiseerd voor waterberging en liggen er mogelijkheden voor vormen van hernieuwbare energie die veel ruimte vergen. De steden zijn relatief beperkt van omvang, kennen veel groen en zijn nog tamelijk ruim van opzet. Dit laatste komt onder druk te staan door de wens compacter te bouwen door middel van inbreiding in het bestaande stedelijk gebied. Over de provincie verspreid komen aardgasvelden voor. Een deel daarvan is volgens de huidige normen uitgeput.

Uit het voorgaande valt op te maken dat klimaatverandering vooral van invloed is op de functies landbouw, natuur, recreatie/toerisme en (duurzame) energievoorziening, met in het bijzonder aandacht voor de hoge zandgronden en de daar ontspringende beekdalen, alsmede het stedelijke gebied, vooral de steden in het lage deel. Het thema water (waterhuishouding) speelt in al de genoemde functies en gebieden een rol, zowel kwantitatief (te nat of te droog), kwalitatief als vanuit het aspect veiligheid. Tussen de genoemde functies en gebieden is sprake van een wisselwerking.

Andere thema's, zoals mobiliteit en gezondheid (voorkomen van nieuwe ziekten en plagen) worden niet in het bijzonder beïnvloed vanwege de specifiek Drentse situatie. Daarom gaan wij er vooralsnog van uit dat deze onderwerpen voldoende aandacht krijgen in landelijke programma's, zoals het programma Adaptatie Ruimte en Klimaat (ARK). Hiervoor ontwikkelen wij dus geen specifiek Drentse aanpak. Dit sluit overigens niet uit dat wij actief, met menskracht en financiële middelen, gaan participeren in gezamenlijke projecten in het kader van ARK.

## 5.5 Verandergebieden adaptatie

In de vorige paragraaf is al geconcludeerd dat vanuit Adaptatie bezien vooral de verandergebieden Landelijk gebied, Stedelijk gebied, Energieopwekking en Water relevant zijn. Eerder hebben we aangegeven dat onze aanpak vooralsnog procesgericht is. Daarom is ook het verandergebied Keuze burgers relevant. Hierna gaan we in op deze verandergebieden. Daarbij wordt steeds de vraag gesteld wat de verandering van het klimaat betekent voor een relevant onderwerp. Omdat er nog zo veel onzekerheden zijn, zijn vooral vragen geformuleerd, die worden uitgewerkt in deelvragen. Tevens beschrijven we onze voornemens en de lopende zaken.

## Landelijk gebied

*Wat zijn de gevolgen van klimaatverandering voor de huidige functies op de hoge zandgronden en de beken die daar ontspringen?*
Een toenemende kans op droogteperioden leidt op de hoge zandgronden tot een bedreiging van de functies landbouw en natuur. De aanvoermogelijkheden voor gebiedsvreemd water zijn beperkt (minder IJsselmeerwater vanwege een geringere aanvoer vanuit de Rijn in droge zomers en kleinere gletsjers in het brongebied (hoe verdelen we het water?)). Korte perioden met veel neerslag bedreigen de landbouw in de beekdalen. Veenoxidatie zorgt voor een verdere inklinking en eutrofiëring (vermesting) van de bodem (zie ook onder mitigatie). Wij gaan onderzoeken wat er technisch mogelijk is aan maatregelen in de beekdalen en of er alternatieve functies te vinden zijn. Daarbij sluiten wij aan op de aanpak van de zogenaamde TOP-gebieden in het kader van de bestrijding van de verdroging, als onderdeel van de KRW. Deze aanpak wordt uitgewerkt in de stroomgebiedbeheersplannen. Voor de korte termijn is een beleidswijziging gewenst in het omgevingsplan zodat akkerbouw geen beleidsdoel meer is in het waterbeleid voor de beekdalen, maar alleen nog grasland. Moeten we het adagium “Peil volgt functie” niet omdraaien tot “Functie volgt peil”?

Wij doen mee aan een pilot in het kader van een hotspot voor de hoge zandgronden en beekdalen vanuit het programma Kennis voor klimaat. Twee steden (Meppel en Coevorden, maar in feite ook Groningen en Steenwijk) liggen in de ‘afvoerputjes’ van de beken. Daar doet zich de vraag voor wat dit betekent voor de woningbouwopgaven die behoren bij hun functie. Deze vraag komt ook aan de orde in het op te stellen nieuwe omgevingsplan. In het kader van het realiseren van de waterbergingsopgave volgens WB21 (Waterbeheer 21$^{e}$ eeuw) worden de risico’s voor wateroverlast overigens al beperkt. Een te onderzoeken vraag is in hoeverre de nieuwe scenario’s van het KNMI zich verhouden tot de scenario’s waarop WB 21 is gebaseerd. Verder zijn er vragen over veenoxidatie en bodemdaling (zie ook hiervoor onder mitigatie).

Binnen de ILG-bestuursovereenkomst is er ook ruime aandacht voor verdroging, waarbij de nadruk ligt op activiteiten die betrekking hebben op de TOP-gebieden.

*Wat zijn de gevolgen van klimaatverandering voor de landbouw?*
Wij nemen actief deel aan de hotspot Klimaat en landbouw, in het kader van het programma Klimaat en Ruimte, samen met de drie noordelijke provincies, LTO, WUR, het agro-bedrijfsleven en de waterschappen. De eerste fase (scenariostudie) is inmiddels afgerond en besproken met de agrarische achterban. De hotspot Klimaat en Landbouw probeert antwoord te geven op de volgende vragen: wat zijn de invloeden van markt en klimaat, wat zijn de mogelijkheden van nieuwe rassen en gewassen, wat zijn de mogelijkheden van nieuwe bedrijfssystemen, heeft de sector in Noord-Nederland voldoende veerkracht en welke maatregelen kunnen/moeten we treffen? Tevens wordt onderzocht wat de gevolgen zijn van aanpassingen voor de uitstoot van broeikasgassen.

De eerste uitkomsten van de hotspot geven aan dat voor de concurrentiekracht van een regio, de economische productiefactoren vooralsnog belangrijker zijn dan de verwachte klimaatveranderingen. Hierbij is overigens nog geen rekening gehouden met extreme weersomstandigheden. Noord-Nederland blijkt dan over een prima uitgangspositie te beschikken. Vanuit het aspect droogteschade kan een stevig pleidooi worden gehouden voor het (meer) vasthouden van water in de hoge gebieden. Hiervoor is al aandacht besteed aan landbouw in de beekdalen.

Voor de landbouw is ook het project WaterSense van belang. Het doel van dit project is het ontwikkelen van een beslissingsondersteunend systeem voor agrariërs, waterschappen en drinkwaterleveranciers. Met behulp van sensortechnologie worden gegevens verkregen, waarmee beslissingen, gericht op een duurzaam waterbeheer, kunnen worden ondersteund. Het project wordt uitgevoerd in een samenwerkingsverband waarin naast de provincie Drenthe, het waterschap Hunze en Aa's, de Waterleidingmaatschappij Drenthe, Dysi, Dacon Plant Service, Hydrologic en enkele agrarische bedrijven deelnemen. Een aantal vragen en oplossingsrichtingen uit het WaterSense project die nauw samenhangen met klimaatverandering en landbouw (toegespitst op de Veenkoloniën en de waterhuishouding) wordt ingebracht in het nieuw op te zetten internationaal project COBRA (Climate change Opportunities and Business viability for Regional Agriculture) dat wordt ingediend bij één van de Interreg programma's.

*Wat zijn de gevolgen van klimaatverandering voor de natuur?*
Een van de belangrijkste doelen uit de ILG-bestuursovereenkomst is het verwerven, inrichten en beheren van de EHS. Daarop wordt op dit moment grote inzet gepleegd. Vanwege klimaatverandering bestaat een grotere behoefte voor soorten om zich te verplaatsen. Dit proces is al volop gaande. De vraag is nu of onze EHS (Ecologische Hoofdstructuur), inclusief de (robuuste) verbindingen, wel voldoende migratie- en aanpassingsmogelijkheden biedt voor de aanwezige soorten. Voor koudeminnende soorten die naar het noorden willen en voor warmteminnende soorten die vanuit het zuiden komen. Vragen die zich ondermeer voordoen: moeten we ons sterk maken voor klimaatcorridors (het opwaarderen van robuuste verbindingen), voor klimaatzones rond de aangewezen EHS of voor meer aaneengesloten natuur en wat is de invloed van meer droge perioden in de zomer op de kwelsystemen in de beekdalen en de daarmee samenhangende natuur?

Gebieden met natte heide en hoogvenen zijn kenmerkend voor Drenthe, zoals het Fochteloërveen, delen van de Dwingelose heide, het Witterveld en het Bargerveen. De aanwezige kenmerkende soorten zijn in het algemeen koudeminnend en daarmee vanuit klimaatoptiek kwetsbaar. Dit geldt ook voor de bossen op de hoge zandgronden. Deze kwetsbaarheid kan alleen worden verminderd door andere stressfactoren, zoals verdroging en verzuring, zoveel mogelijk te elimineren. In de beekdalen komen meer warmteminnende soorten voor, vooral vlinders. Dit kan betekenen dat nieuwe natuur en robuuste verbindingen bij voorkeur in de beekdalen worden aangelegd. Echter, voordat een dergelijk conclusie kan worden getrokken is meer onderzoek nodig. Wij maken daarbij vooral gebruik van studies die elders al worden uitgevoerd.

*Wat zijn de gevolgen en mogelijkheden van klimaatverandering voor de recreatieve en toeristische functie van Drenthe?*
Drenthe heeft een belangrijke toeristische functie, die zich vooral richt op waarden als natuur, landschap en rust en daarmee samenhangende functies. Toenemende hittestress in de zomermaanden maakt dat Drenthe mogelijk kan concurreren met vakantievluchten naar een dan in het algemeen heet Zuid-Europa. Dit kan gepaard gaan met extra inzet op wellness, sport en een kwaliteitsimpuls, vooral in de verblijfssector. Nieuwbouw en uitbreidingen in de verblijfsrecreatie koppelen we aan onze inzet in het verandergebied Stedelijk gebied van de Mitigatielijn (energiezuinig en klimaatbestendig bouwen).

Recreatie (zwem)water komt meer onder druk te staan: kwalitatief (onder andere blauwalg) en kwantitatief (stijgende behoefte). Het is interessant de mogelijkheden te verkennen van een groter aanbod (oude zandwinplassen?) en een kwaliteitsverbetering (bereikbaarheid, parkeren en waterkwaliteit).

## Stedelijk gebied

*Wat zijn de gevolgen van klimaatverandering voor onze steden?*
Hittestress doet zich voor in dicht bebouwde stedelijke gebieden en kan gepaard gaan met smogvorming. Vooral ouderen en chronisch zieken zijn hiervoor kwetsbaar. Toenemende hitteperioden kunnen er toe leiden dat het omslagpunt voor het wel/niet aanschaffen van een airconditioning op grote schaal wordt gepasseerd. Dit kan leiden tot een aanmerkelijke toename van het energieverbruik en past niet in onze mitigatielijn. Zijn er reële alternatieven denkbaar, bijvoorbeeld door meer groen/blauwe diensten of dooradering van de stad aan te bieden (bijvoorbeeld 'elke nieuwe wijk een plataan met fontein') en/of warmte/koude opslag? Stedelijke inbreiding vergroot de kans op hittestress, al zijn de Drentse steden in landelijk opzicht relatief open en met veel groen. Gegevens ontbreken echter nog. In het stedelijk gebied zullen meer riooloverstorten nodig zijn vanwege een toename van hevige buien. Stedelijk waterbeheer wordt al actief door ons gestimuleerd.

## Water

*Wat zijn de gevolgen voor de waterhuishouding en de daarmee samenhangende gebruiksfuncties?*
Klimaatscenario's laten zien dat ook voor Drenthe de komende decennia de winterperiode steeds natter zal zijn. De zomers zullen daarentegen steeds langere perioden kennen waarin het droog is, afgewisseld met hevige intensieve neerslag tijdens buien. Wat de effecten hiervan zullen zijn op de afzonderlijke functies gaan wij onderzoeken via de in de andere verandergebieden geformuleerde onderzoeksvragen. Daarbij maken wij gebruik van de kansen die WB21, de KRW en de aanpak van de verdroging (TOP-gebieden, zie hierboven) ons bieden. Voorbeelden hiervan zijn het vergroten van de capaciteit voor het vasthouden van water in het Dwingelderveld (mede met het oog op de waterveiligheid in Meppel) en het Bargerveen. Vanuit de onderzoeksvraag voor water wordt een samenhang gecreëerd, waaruit moet blijken in hoeverre de bedreiging vanuit klimaatverandering voor één functie een kans kan bieden voor een andere functie en omgekeerd. Een voorbeeld hiervan is wijziging van een agrarische functie in een functie waterberging, in combinatie met recreatie.

## Energieopwekking

*Wat zijn de gevolgen van de onderlinge wisselwerking tussen energiesystemen en ruimtelijke ontwikkeling (geïntegreerde energielandschappen)?*
Het klimaat- en energiebeleid is via de Ground for change filosofie van grote invloed op onze ruimtelijke inrichting. De centrale vraag hoe een 'Drents klimaat- en energielandschap' er kan uitzien en welke mechanismen daarbij een rol spelen (bijvoorbeeld duurdere landbouwgrond en bevolkingskrimp). Mitigatie en adaptatie versterken daarbij elkaar. Zo kan waterberging via adaptie veenoxidatie tegengaan en kunnen er groen/blauwe diensten worden geleverd door de agrarische sector, bijvoorbeeld door de levering van biomassa (riet/wilgenhout). Tevens ontstaan er ook weer nieuwe woonmilieus, immers wonen aan water is een kwaliteit. Het is evident dat de beantwoording van deze vraag nauw samenhangt met het opstellen van ons nieuwe omgevingsplan.

**Figuur 5: Samenhang Verandergebieden, Beleidsprestaties en Planning (formele start van de activiteiten)**

| Verandergebieden | Beleidsprestaties | 2008/2009 | Vanaf 2010 |
|---|---|---|---|
| Landelijk gebied | · Realisatie waterbergingsgebieden* | | |
| | · Stimuleren maatregelen vasthouden water, waaronder Dwingelderveld en Bargerveen* | | |
| | · Deelname Hotspot Klimaat en Landbouw* | | |
| | · Uitvoeren project WaterSense* | | |
| | · Opzetten project COBRA* | | |
| | · Implementeren studies naar klimaatgevolgen natuur | | |
| | · Onderzoek klimaateffectenschetsboek* | | |
| | · Stimuleren 'groen/blauwe' diensten* | | |
| | · Deelname Hotspot hoge zandgronden en beekdalen* | | |
| | · Verkennend onderzoek naar klimaatgevolgen specifieke Drentse natuur (oa. hoogveen) | | |
| | · Opzetten onderzoek naar kansen klimaat voor Toerisme en Recreatie, w.o. verbetering openlucht zwemmogelijkheden | | |
| Stedelijk gebied | · Stimuleren 'groen/blauwe' diensten* | | |
| | · Stimuleren stedelijk waterbeheer* | | |
| Water | · Stimuleren Integraal waterbeheer, w.o. vasthouden en bergen* | | |
| Energieopwekking | · Verdieping Grounds for change in nieuw omgevingsplan* | | |

Van de beleidsprestaties met een '*' loopt de ontwikkeling al.

# 6. Participatie

## 6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk gaan we nader in op de laatste MAP-lijn: Participatie. Hieronder beschrijven we eerst wat participatie is. Vervolgens onze doelen en strategie op hoofdlijnen. Per verandergebied zijn de groepen participanten (relevante doelgroepen) verschillend. Voor de afzonderlijke verandergebieden worden de belangrijkste prestaties genoemd en samengevat.

## 6.2 Wat is Participatie?

Participatie betekent volgens Van Dale letterlijk deelgenoot maken of medeverantwoordelijk maken. Participatie[6] gaat vooraf aan formele inspraakprocedures. Participatie is inherent aan een netwerksamenleving als de onze. Het betekent dat burgers, andere overheden, bedrijven en maatschappelijke organisaties medeverantwoordelijk zijn voor te bereiken doelen. Participatie betekent dus ook dat belanghebbenden vanaf de start actief betrokken moeten zijn bij het beleidsproces. Via participatie streven wij naar veranderingen op een aantal gebieden. Veranderingen die ook het handelen van tal van publieke en private belanghebbenden raken. In andere woorden: participatie is onmisbaar voor de verdere vermaatschappelijking van het provinciaal klimaat- en energiebeleid en de uiteindelijke realisatie van de provinciale opgaven die onder Mitigatie en Adaptatie zijn geformuleerd.

## 6.3 Doelen en strategie

Het doel van participatie is dat door actieve betrokkenheid van belanghebbenden zich gezamenlijk verantwoordelijk voelen voor de uitkomsten van het klimaat- en energiebeleid in de verschillende verandergebieden. Veranderingen gaan meestal gepaard met een grote mate van onzekerheid. Participatie verschaft inzicht in de diversiteit van de betrokken organisaties en hun belangen en bevordert inzicht van de participanten in de problematiek, maar vooral ook in de oplossingen. Via participatie leren belanghebbenden omgaan met onzekerheden. Van belang is dat participatie vroegtijdig wordt georganiseerd, immers de keuzevrijheid aan duurzame oplossingen is dan nog groot.

Een participatiestrategie past bij het besef dat de provincies niet alleen willen en kunnen werken aan prominente belangrijke opgaven zoals klimaat en energie. Via participatie werkt het provinciaal belang door naar lagere schaalniveaus. Daar hebben wij als provincie een belangrijke ontwikkelgerichte regierol. In nauwe samenwerking scheppen wij de voorwaarden waarbinnen tal van ontwikkelingen mogelijk zijn. Dit kan alleen door op het juiste moment, de juiste partijen in het netwerk in te schakelen en te zoeken naar kansen en kansrijke combinaties. Kansen die vervolgens benut worden door vitale coalities te vormen en consortia op te richten, bijvoorbeeld daar waar bijvoorbeeld ruimtelijke ontwikkelingen binnen de provincie plaats gaan hebben (o.a. Emmen, Assen, Meppel). Kansen die ook worden opgenomen in de politieke agenda's van gemeenten en waterschappen en waarover financiële afspraken worden gemaakt.

6 Als formule: participatie = doelgerichte communicatie x direct interactie.

## 6.4 Verandergebieden participatie

Vanzelfsprekend zijn er veel belanghebbenden die, afhankelijk van het verandergebied en het soort project, participeren. Grofweg zijn dit publieke (bestuurlijk/ambtelijk) en private belanghebbenden (profit en non profit). Dit zijn bijvoorbeeld de natuur- en milieuorganisaties bij de relatie tussen de natuur en klimaatverandering, de LTO wanneer het gaat over de relatie tussen landbouw en klimaatverandering (groen/blauwe diensten), de waterschappen wanneer het veiligheid en het maximaal vasthouden van water betreft, maar ook als het gaat over energiebesparing en energieopwekking van rioolwaterzuiveringsinstallaties, het MKB wanneer het innovaties op duurzame energie betreft of de gemeenten en woningcorporaties bij de verlaging van de energie prestatie norm en vanzelfsprekend de kennisinstellingen voor het ontwikkelen en verbinden van nieuwe kennis en ervaring.

Het voert te ver hier per verandergebied uitvoerige stakeholderanalyses te maken. Op het niveau van de verschillende beleidsprestaties wordt dit uiteraard wel gedaan. Voor de belangrijkste verandergebieden worden de meest in het oog springende participanten en de verschillende beleidsprestaties vanuit participatie, hierna kort genoemd.

**Stedelijk gebied**
Op het gebied van klimaatverandering wordt een adaptatiescan ontwikkeld. Daarin worden gezamenlijk, op hoofdlijnen, de kansen en bedreigingen van een gemeente in beeld gebracht op het gebied van adaptatie en wordt inzicht gegeven in praktische maatregelen.

Op 25 maart 2008 hebben de Drentse gemeenten het Noordelijk Energieakkoord meeondertekend. Een uitvloeisel hiervan is het gezamenlijk formuleren en uitvoeren van klimaat- en energiebeleid zoals de verlaging van de energieprestatienorm.

Bij participatie staat voorop dat we zelf het goede voorbeeld geven ('walk as you talk'). Dit komt onder meer tot uiting in ons streven naar een klimaatneutraal provinciehuis, in de samenstelling van ons wagenpark, het verwijderen van lantaarnpalen en het plaatsen van energiezuinige lantaarnpalen (zie ook paragraaf 4.4).

**Landelijk gebied**
De Rijks Universiteit Groningen (RUG) doet onderzoek naar de ruimtelijke voorwaarden voor klimaat- en energielandschappen. Wij werken nauw samen met de RUG en wisselen mensen, kennis en ervaring uit ten behoeve van de door ons geformuleerde MAP-aanpak. Gezamenlijk worden presentaties verzorgd en wordt (inter)nationaal de Ground for change filosofie en de uniciteit van Drenthe op de agenda en op de kaart gezet, waardoor wij makkelijker nieuwe financieringsbronnen kunnen aanboren. In 2008 wordt in het provinciehuis een werkconferentie over dit onderwerp georganiseerd.

Hierbij spelen de kennisinstituten een belangrijke rol. In Drenthe valt te denken aan de Kenniscampus Emmen en het Hanse Institute for Technology. Daarnaast is een sterke MBO-sector van belang.
Een voorbeeld betreft het Drents Gilde voor Duurzaamheid dat in de startblokken staat. Hierin worden talentvolle studenten van hogescholen en universiteiten, in de eindfase van hun opleiding, gekoppeld aan een expert uit het bedrijfsleven, de overheid of een kennisinstelling. De bedoeling hiervan is om de studenten praktische ervaringen aan te bieden en de organisaties kennis laten maken met nieuwe ontwikkelingen en technieken.

Binnen het provinciehuis is ook veel kennis aanwezig. Onze provinciale website gaat daarom steeds meer functioneren als een bron van informatie voor instanties en burgers. Dat kan onder meer door allerlei kaarten en onderzoeksresultaten aan te bieden. Aangezien dit punt ook op andere beleidsterreinen speelt, bijvoorbeeld rond het omgevingsplan, gaan wij hiervoor één gezamenlijke lijn uitzetten.

Wij gaan in 2009 de behoefte en de haalbaarheid onderzoeken voor de oprichting van een virtueel klimaatcentrum in noordelijk verband: het KlimAtelier. Daarin wordt digitaal de kennis en kunde over klimaatverandering gebundeld en beschikbaar gesteld voor alle doelgroepen. Dit initiatief past in ons streven om de kennis- en innovatiekant van klimaatverandering en energie maximaal te benutten.

De samenwerking met partners in het landelijk gebied hebben wij al vorm gegeven en wel via een aantal gebiedscommissies, waarin verschillen partijen (waaronder gemeenten en waterschappen zitting hebben). De taak van de gebiedscommissies is met name de ILG-doelen van de betreffende gebieden te realiseren.

**Water**
Het klimaat- en energiebeleid geeft een extra impuls aan een verbetering van de samenwerking met waterschappen en andere belanghebbenden. Voorbeeld hiervan is de gebiedsgerichte aanpak van de verdrogingsbestrijding en de versnelde aanpak van waterveiligheid in combinatie met de KRW. In 2008 wordt bijvoorbeeld het convenant Meppelerdiep ondertekend waarin gebiedsgericht afspraken worden gemaakt over de intensivering van de samenwerking met waterschap Reest en Wieden. Dit betekent concreet dat de afspraken uitkomsten worden meegenomen in ons nieuwe omgevingsplan.

**Productieprocessen**
Energy Valley is een bestaand samenwerkingsverband van veertien noordelijke instanties, waaronder de noordelijke provincies. Energy Valley richt zich op het bevorderen van energiegerelateerde werkgelegenheid. Samen met het bedrijfsleven werken wij aan de ontwikkeling van het Noorden als energieregio binnen Nederland en Europa.
Rondom Energy Valley is een Participantenplatform georganiseerd, waarvan ruim 100 bedrijven en instellingen lid zijn. Het coördinatiebureau van Energy Valley organiseert regelmatig netwerk- en themabijeenkomsten voor het Participantenplatform, in samenwerking met de provincies.

Innovatie ligt aan de basis van vele industriële ontwikkelingen. Drenthe is vooral sterk op het gebied van meet- en regeltechniek. Om de toepassing van innovaties ingang te doen vinden bij het MKB, is de samenwerking met parkmanagementorganisaties, de KvK, de milieufederatie Drenthe en vertegenwoordigers van het bedrijfsleven versterkt. In deze samenwerking zijn energiescans en het aanwijzen van voorbeeldbedrijven de eerste prestaties.

**Keuzes burgers**
Klimaatpanel: per gemeente worden in 2009 twee jongeren van 13 jaar geselecteerd. Tot en met 2012 wordt per jaar aan dezelfde groep van 24 jongeren over de voortgang verantwoording afgelegd door GS.

Eerder hebben wij het project Klimaatverandering 2050 uitgevoerd, waarin scholieren uit het voortgezet onderwijs hebben nagedacht over het Drenthe van 2050, rekening houdend met

klimaatverandering. In aansluiting daarop onderzoeken wij de mogelijkheden van een vervolgproject in het basisonderwijs.

De provincie Limburg heeft het klimaatspel 'Climate Quest' laten ontwikkelen. Dit spel laat jongeren tussen 12 en 18 jaar, op een wijze die hen aanspreekt, ontdekken wat de gevolgen zijn van hun eigen handelen (bewustwording) en kan hun verantwoordelijkheidsgevoel ten aanzien van het klimaat doen groeien. Wij verkennen de mogelijkheden om dit spel ook in Drenthe te introduceren.

Door middel van het instellen van een digitaal loket "Drenthe bespaart!" willen wij duurzaam gedrag aanmoedigen. De introductie in juni 2008 gaat gepaard met een campagne voor burgers. Hierin participeren, naast de provincie, onder andere gemeenten, (energie)bedrijven en de Milieufederatie Drenthe.

In 2008 wordt de nationale conferentie "de week van de Bodem" in het provinciehuis georganiseerd. Een dag zal in het teken staan van ons klimaat- en energiebeleid en in het bijzonder de relatie met het waterbeheer. Doel hiervan is met het oog op de aanstaande waterschapsverkiezingen de vermaatschappelijking van het klimaatvraagstuk op de politieke agenda's te krijgen van de deelnemende verkiezingslijsten.

**Figuur 6: Samenhang Verandergebieden, Beleidsprestaties en Planning (formele start van de activiteiten)**

| Verandergebieden | Beleidsprestaties | 2008/2009 | Vanaf 2010 |
|---|---|---|---|
| Stedelijk gebied | · Samenwerking rond de toepassing van innovaties bevorderen* | | |
| | · Aanbieden adaptatiescan aan gemeenten | | |
| | · Stimuleren en organiseren Charrettes* | | |
| | · Stimuleren kennisoverdracht en introduceren innovatieve voorbeelden* | | |
| | · Voorbeeldrol provincie bij revitalisering provinciehuis, wagenpark en lantaarnpalen* | | |
| | · Uitwerking Noordelijk Energieakkoord met gemeenten* | | |
| Landelijk gebied | · Werkconferentie Grounds for Change* | | |
| | · Samenwerking RUG* | | |
| | · Verkennen mogelijkheden KlimAtelier* | | |
| Water | · Gebiedsgerichte aanpak verdroging c.a*. | | |
| | · Convenant Meppelerdiep* | | |
| Productieprocessen | · Netwerk- en participantenbijeenkomsten met Enery Valley* | | |
| Keuze 'burgers' | · Instellen klimaatpanel voor jongeren | | |
| | · Instellen digitaal loket "Drenthe bespaart"* | | |
| | · Nationale conferentie 'Week van de bodem'* | | |
| | · Aanschaf klimaatspel 'Climate Quest' | | |
| | · Klimaatproject basisonderwijs | | |

Van de beleidsprestaties met een '*' loopt de ontwikkeling al.

# 7 Rollen en instrumenten en lopende programma's

## 7.1 Inleiding

Het klimaat- en energiebeleid is complex, dynamisch en gaat gepaard met een bepaalde mate van onzekerheid. Tegelijkertijd is het klimaat- en energievraagstuk niet gebaat bij vrijblijvendheid en passiviteit. De sense of urgency is hoog. Dit programma heeft daarom een pro-actief, ontwikkelgericht karakter. De provincie Drenthe heeft daarbij een regisserende, faciliterende en stimulerende rol, waarbij een passend instrumentarium wordt ingezet. In dit hoofdstuk wordt allereerst stilgestaan bij het doel en de strategie van deze instrumenten, waarna de verschillende instrumenten kort worden toegelicht.

## 7.2 Doel en strategie

Voorliggend programma is dus geen blauwdruk voor de komende jaren dat via 'command' and 'control' voorwaarden stelt aan de uitvoering. Deze nota schept wel voorwaarden voor ontwikkelingen op lagere schaalniveaus. Daar ligt het provinciaal belang. Voorwaarden die het ontwikkelingskader aangeven.

Met Grounds for change als sturingsfilosofie zetten wij hoog in op de samenwerking met tal van participanten in ons netwerk. Wij doen een groot beroep op de maatschappelijke verantwoordelijkheid van alle betrokken belanghebbenden. Wij nemen daarbij graag de regie op grote majeure beleidsinitiatieven, zoals deze nota voorstaat, en geven de regie ook weer uit handen daar waar andere partijen verantwoordelijk zijn. Wij faciliteren wanneer het provinciaal belang daar aanleiding toe geeft. Wij reguleren daar waar het niet anders meer kan. Het doel van de inzet van de juiste mix van instrumenten is, om deze rollen en, uiteindelijk, het klimaat- en energiebeleid met succes te volbrengen.

De rollen van de provincie zijn op hoofdlijnen in drie groepen in te delen (overeenkomstig het advies van de Commissie Lodders).

1. Integrale kaderstelling.
   De provincie is verantwoordelijk voor het bepalen van de omvang, kwaliteit en ruimtelijke vastlegging van eerder vermelde doelen voor mitigatie, adaptatie en participatie.
2. Programmeren en contracteren.
   De provincie speelt een essentiële rol bij het formeren van bovenlokale klimaat- en energieconsortia. Ook op lokaal niveau kan de provincie een rol spelen.
3. Regisseren van de uitvoering.
   Onderdeel van de regierol is het bestuurlijk toezicht op gemeenten en waterschappen (bijvoorbeeld in het kader van de handhaving of het nakomen van afspraken).

De rol van de provincie bij de doorwerking van dit klimaat- en energiebeleid kan dus verschillen. Het accent ligt nadrukkelijk op de regierol. De instrumenten die worden ingezet verschillen per rol. In onderstaande figuur 7 is de beleidscyclus gerelateerd aan de verschillende rollen en de inzet van instrumenten.

Figuur 7: Verband tussen beleidscyclus, rollen en instrumentarium

## 7.3 Instrumenten

Figuur 7 illustreert de inzet van een breed scala aan instrumenten. In feite is er sprake van een soort gereedschapskist; een toolkit. Deze toolkit is niet volledig. De komende jaren worden nieuwe instrumenten toegevoegd. Instrumenten die niet goed blijken te werken worden verbeterd. Er worden globaal vier categorieën instrumenten onderscheiden: financieel, juridisch, ruimtelijk en communicatief. Zoals gezegd streven wij naar de inzet van een optimale mix van instrumenten, waarbij we ons concentreren op de provinciale regierol. Enkele belangrijke instrumenten worden hierna per categorie weergegeven. Nieuw te ontwikkelen instrumenten zijn samengevat in figuur 8. De hiervoor benodigde financiële middelen maken deel uit van de budgetten in het kader van mitigatie, adaptatie en participatie. Immers, de instrumenten zijn ondersteunend bij de realisatie van de daar geformuleerde doelen.

**Financiële instrumenten**

In 2009 wordt een maatschappelijke kosten en baten analyse (MKBA) gemaakt van het klimaat en energiebeleid in Drenthe. De ervaring leert bijvoorbeeld dat de directe baten van energiebesparing steeds groter worden. De ervaring in bijvoorbeeld de Zuidplaspolder in Zuid Holland leert eveneens dat klimaatinclusieve ruimtelijke ontwikkelingen met water, aanzienlijke baten opleveren. Te denken valt aan een hogere woonkwaliteit door wonen aan het water en een groter zelfreinigend vermogen van het water door een toename van de omvang van het water. Voor de financiering van het programma maken wij maximaal gebruik van lopende Europese programma's (zie ook paragraaf 7.4). Wij verkennen daarnaast de mogelijkheden van financieren door middel van een Revolving Fund. Dit is een beproefde manier van duurzaam financieren en is een goed alternatief voor het traditionele subsidiëren met bijdragen.

**Juridische instrumenten**
In 2008 en 2009 wordt een Duurzaamheidseffect rapportage (DER) gemaakt voor het provinciaal omgevingsplan. Klimaat- en energiebeleid vormt daarin een prominent beoordelingscriterium. In dergelijke structuurvisies, in ieder geval in de provinciale, wordt via een klimaatparagraaf, aan de voorkant van de planvorming, verantwoording afgelegd over waarom welke ontwerpkeuzes worden gemaakt, en in welke mate rekening wordt gehouden met het provinciaal belang. Klimaat en energie zijn een belangrijke basis voor het planMER van regionale structuurvisies en structuurvisies van gemeenten en waterschappen.

**Ruimtelijke instrumenten**
In 2009 wordt een klimaatatlas opgesteld. In deze digitale atlas worden de resultaten van het reeds ontwikkelde klimaateffectenschetsboek, de klimaatpotentiekaarten, de warmte koude opslag (WKO) kansenkaarten en de adaptatiescan geïntegreerd.

In 2008 en 2009 wordt via een 3 dimensionale ontwerpstrategie (3D) invulling gegeven aan het klimaatinclusief denken en doen. Ruimtelijke concepten, zoals de lagenbenadering en de strategie van de twee netwerken (water en verkeersnetwerken), komen hierin samen. In 2008 wordt de zogenoemde 'touch table' aangeschaft. De touch table is een digitale ontwerptafel waar ontwerpers en niet-ontwerpers elkaars taal leren spreken door interdisciplinair en 3D te ontwerpen aan een klimaatbestendig Drenthe.

**Communicatie instrumenten**
Dit instrumentarium betreft communicatie in de brede betekenis. Dat wil zeggen, het gaat over een communicatieplan, kennisontwikkeling, informatieoverdracht en nieuwe samenwerkingsvormen en technieken.

In 2008 wordt een communicatieplan (2008-2012) opgesteld. Daarin wordt planmatig opgenomen welke resultaten wij wanneer, op welke wijze, en voor welke doelgroep gaan communiceren. Hierin staan ook het opstarten van een interactieve Drentse Grounds for change website, de evaluatiemomenten, de haardvuursessies met statenleden etc.

In essentie is een charrette een nieuwe workshopmethode. In diverse gemeenten zijn inmiddels charrettes georganiseerd. Het instrument is ontwikkeld binnen het project Grounds for change. De ervaring leert dat dit een goede manier van werken is om binnen korte tijd, met verschillende disciplines, een integraal plan te ontwerpen. Daarin worden klimaatverandering en energie in verband gebracht met de ruimtelijke inrichting. Afhankelijk van het project willen wij de komende jaren de inzet van dit succesvol instrument blijven stimuleren. Voorbeelden hiervan betreffen de ontwikkeling van een nieuwe dierentuin in Emmen (al geweest) en aan een charrette op Drentse schaal (in het kader van klimaatpotentiekaarten).

Wij gaan in 2009 de behoefte en de haalbaarheid onderzoeken voor de oprichting van een virtueel klimaatcentrum in noordelijk verband (zie ook paragraaf 6.4).

**Figuur 8: Nieuw te ontwikkelen instrumenten**

| Type Instrument | Instrument/Beleidsprestaties | 2008/ 2009 | Vanaf 2010 |
|---|---|---|---|
| Financieel | · Opstellen en uitvoeren Maatschappelijke kosten en baten analyse (MKBA)<br>· Onderzoek Revolving Fund* | | |
| Juridisch | · Ontwikkelen en uitvoeren Duurzaamheids- effectrapportage (DER) voor nieuw provinciaal omgevingsplan* | | |
| Ruimtelijk | · Verbreden Klimaateffectenschetsboek tot Klimaatatlas<br>· Aanschaf 'Touch Table' * | | |
| Communicatie | · Opstellen Communicatieplan | | |

Van de instrumenten met een '*' loopt de ontwikkeling al

## 7.4 Lopende uitvoeringsprogramma's bieden mogelijkheden

*Koers Noord en Operationeel Programma EFRO*
In Koers Noord zijn vier[7] pieken (sleutelgebieden) van nationaal belang gedefinieerd. Deze pieken zijn Energie, Water, Sensor(systeem)technologie en Agribusiness (Groene Life Sciences). De ambitie bij energie is om Noord-Nederland uit te bouwen tot een belangrijke energy-mainport op Europees en mondiaal niveau. Verder is de ambitie om Noord-Nederland een sleutelpositie te laten innemen op het terrein van duurzame energie en nummer één te laten worden op het gebied van handel, transport en opslag van gas en $CO_2$.

Uiteraard komt in het direct met Koers Noord samenhangende Operationeel Programma EFRO het onderwerp energie als sleutelgebied ook nadrukkelijk aan de orde. Als voorbeelden van projectcategorieën worden genoemd ontwikkeling technologie en innovatie in sleutelgebieden (waaronder energie) en de ontwikkeling en stimulering van eco-innovaties, zoals (duurzame) toepassing van energie. In de provincie Drenthe hebben de ambities ten aanzien van de genoemde programma's vorm gekregen in het programma Kennis Werkt.

Ook in het Innovatieve Actieprogramma Drenthe (IAD), waarvan het primaire doel is de innovatiekracht en de kenniseconomie in de provincie Drenthe te versterken, wordt energie als mogelijkheid voor innovatie genoemd. Energie is immers een sleutelgebied.
De gedachtegang die bij het IAD is gevolgd is, dat innovatie overal gebeurt en dat kan dus ook zijn in sectoren buiten de sleutelgebieden en speerpuntsectoren, bijvoorbeeld in de klimaattechnologie. Relaties met andere sleutelgebieden zoals water en sensortechnologie liggen voor de hand.

*Europese Territoriale Samenwerking (ETS): Interreg IVa*
Binnen het grensoverschrijdende Operationeel Programma Interreg IVa, Deutschland – Nederland wordt onder de noemer duurzame regionale ontwikkeling prioriteit toegekend aan het bevorderen van hernieuwbare energieën en de ontwikkeling van energiebesparende technologieën. Milieubescherming, en met name klimaatbescherming, worden als steeds belangrijkere voorwaarden aangemerkt voor economische groei. Een zorgvuldige omgang met natuurlijke

7 In de strategische agenda Noord-Nederland 2007-2013 was nog sprake van drie sleutelgebieden (zie ook hoofdstuk 1). In Koers Noord is Agrobusiness als vierde piek gedefinieerd.

hulpbronnen, nieuwe uitgangspunten en methoden op het gebied van energie-efficiëntie, transport, natuur en landschap of waterbeheer zijn van belang.

***Andere Europese programma's***
Tot de Europese instrumenten behoren naast de cohesieprogramma's ook het 7th Framework Programme (FP7; 7e Kaderprogramma) en het Competitiveness & Innovation Framework Programme (CIP). Zowel binnen het FP7 (met energie als thematische prioriteit) als het CIP (deelprogramma Intelligent Energy Europe (IEE)) is er specifieke aandacht voor energie.

***Provinciaal Meerjarenprogramma Landelijke Gebied 2007 - 2013 (pMJP)***
In het pMJP wordt aangegeven welke doelen in het landelijk gebied in de periode 2007 – 2013 zullen worden gerealiseerd. Het gaat om doelen op het gebied van natuur, landbouw, recreatie, landschap (+cultuurhistorie en archeologie), bodem, water en sociaal-economische vitalisering. De meeste van deze thema's zijn in de MAP-aanpak gedefinieerd als verandergebieden. Kortom: doelen op het gebied van Klimaat en Energie kunnen mede worden gerealiseerd via de uitvoering van het pMJP. Specifiek zijn hier te noemen: landbouw (duurzaam, veilig, concurrerend), water (gezond, veilig, duurzaam) en bodem (voorkomen aantasting, beheer). Bij het thema Duurzaam Ondernemen is binnen de maatregel kennis- en samenwerkingsprojecten specifieke aandacht voor het bevorderen van innovaties en het stimuleren van nieuwe diensten en niet-landbouwkundige producten zoals energiewinning uit biomassa.

Het pMJP wordt gefinancierd uit rijksmiddelen (ILG), Europese middelen via het Plattelandsontwikkelingsprogramma 2 (POP2) en regionale middelen (provincie, gemeenten, waterschappen, natuurbeheerorganisatie en private partijen). Via het pMJP wordt dus ook uitvoering gegeven aan POP2. Dit programma biedt ook mogelijkheden voor duurzaamheidsmaatregelen.

***Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn***
Binnen het deel Regionaal Economisch Pakket (REP) van het (alternatieve) Regiospecifiek Pakket (RSP) van de Zuiderzeelijn zijn 13 programmalijnen gedefinieerd, waarlangs invulling zou kunnen plaatshebben. Een en ander moet leiden tot een versterking van de ruimtelijk-economische structuur van Noord-Nederland. Een van de programmalijnen is Energie. Als mogelijke projectcategorieën zijn in de Structuurvisie Zuiderzeelijn vastgelegd energiewinning en –besparing, alsmede milieubesparende processen en kennisontwikkeling ten behoeve van energie-, sensor- en watertechnologie.

# 8 Programmering

De uitvoering van het programma Klimaat en Energie heeft primair als doel de doelstellingen in het collegeprogramma te realiseren en een bijdrage te leveren aan de voor de langere termijn geformuleerde doelstellingen. Secundair heeft het tevens tot doel afspraken uit te voeren die met andere overheden en partijen zijn gemaakt, bijvoorbeeld in het kader van het Noordelijk Energieakkoord. De doelstellingen zijn met name wat betreft mitigatie concreet (SMART) vastgelegd. Waar het gaat om adaptatie zijn deze meer als zogenaamde "–er" doelstelling (meer, beter, groter, duidelijker) geformuleerd. De verschillende programma-onderdelen verkeren dus niet in dezelfde fase van de beleidscyclus.

In figuur 8 is het verband aangegeven tussen missie, strategische doelen, mitigatie/adaptatie/participatie, verandergebieden en instrumenten. De uitwerking voor de jaren 2008-2009, met de te leveren beleidsprestaties, de startmomenten en (deels) tussenproducten is te vinden in de figuren 9, 10 en 11. Deze figuren zijn uitwerkingen van de figuren 4, 5 en 6. Hierin is aangegeven aan welke beleidsprestaties al werd gewerkt op het moment van vaststelling van het programma.

De beleidsprestaties kunnen worden onderscheiden in prestaties, waarvan de doelstellingen kwantitatief van aard zijn en doelstellingen, die meer kwalitatief zijn geformuleerd. Bij de kwantitatieve doelstellingen gaat het om feitelijke realisaties. Deze zijn in het collegeprogramma en het Energieakkoord geformuleerd voor de lange termijn 2020 en hebben met name betrekking op mitigatie. Bij de kwalitatieve doelstellingen gaat het meer om definiëren van momenten waarop beleidsprestaties worden gestart dan wel afgesloten. Het gaat hierbij om het uitvoeren van verkenningen en onderzoeken, het verrichten van haalbaarheidsstudies, het sluiten van contracten, het aangaan van coalities en dergelijke.
Het onderscheid komt bij de monitoring ook terug. De realisatie van de kwantitatieve doelstellingen is de provincie afhankelijk van andere (externe) actoren; bij de realisatie van kwalitatieve doelstellingen heeft de provincie in het algemeen een meer direct regisserende rol.

Om te bewaken dat de doelstellingen feitelijk worden gehaald met de daarbij behorende budgetten, wordt het programma permanent gemonitord en met een zekere frequentie (on-going) geëvalueerd. Wij stellen voor de uitvoering van het programma om de twee jaar te evalueren. Wij kiezen er voor deze evaluatie door een externe evaluator te laten uitvoeren. Jaarlijks zal over de voortgang aan Provinciale Staten worden gerapporteerd.
In de verschillende bestuursrapportages zal uiteraard de voortgang aan de orde komen. De eerste echte evaluatie zal in 2011 plaatshebben. Op dat moment heeft ook een review van het Noordelijk Energieakkoord en het collegeprogramma plaats. Dan zal ook moeten worden vastgesteld of de bereikte resultaten zicht bieden op het halen van de doelstellingen voor de lange termijn (bijvoorbeeld voor 2020). Als dat niet het geval blijkt te zijn zal een heroriëntatie op de aanpak of – in het uiterste geval – een bijstelling van de doelstellingen moeten plaatshebben. Een heroriëntatie op de aanpak kan betekenen dat programmaonderdelen, die dan blijken een geringe bijdrage te leveren aan de doelstellingen (een lage "value for money"), niet meer worden uitgevoerd en dat het zwaartepunt verschuift naar onderdelen waar dat wel het geval is.
Om flexibel te kunnen omgaan met de budgetten dienen, daar waar nodig en mogelijk, accentverschuivingen te kunnen worden aangebracht.

Voor de monitoring stellen wij een specifieke programmamonitor op. Daarbij wordt, waar mogelijk, aangesloten op het monitoringssysteem van het Noordelijk Energieakkoord. De structuur van het Energieakkoord voorziet in een vijftal thema's: energiebesparing, duurzame energie, biobrandstoffen en duurzame mobilteit, schoonfossiele energie en kennis en innovatie (zie ook paragraaf 2.3). Het monitoringssysteem wordt op dit moment ontwikkeld. De eerste fase, te weten het vaststellen van de uitgangspositie, is in uitvoering. Van het ontwerp van het monitoringssysteem zijn het ontwikkelen van kentallen en het definieren van indicatoren belangrijke onderdelen. Op deze wijze kan worden bepaald in hoeverre de hoofddoelen ($CO_2$-reductie, energie-efficiëntie, aandeel hernieuwbare energiebronnen en opbouw kennisinfrastructuur) worden gehaald. Daarbij is het nodig te beschikken over input om met behulp van rekenregels en modellen de afzonderlijke bijdragen aan de hoofddoelen te kunnen bepalen. Op basis hiervan kan dan ook worden geprognotiseerd hoe groot de kans is dat de geformuleerde doelen voor de lange termijn worden gehaald.

Daarnaast kennen wij de Referentieraming $CO_2$ – emissie Drenthe, waarbij modelmatig aanpassingen worden vertaald naar de emissie van $CO_2$. Hierbij wordt aangesloten bij de monitoring van het AGO.

**Figuur 9: Missie, strategische doelen, verandergebieden en instrumenten**

| strategische doelen | | | |
|---|---|---|---|
| Operationele doelen→ | | | |
| verandergebieden↓ | Zie paragraaf 4.2 | Zie paragraaf 5.2 | Zie paragraaf 6.2 |
| **stedelijk gebied** | Uitwerking 2008/2009: zie figuur 10 | Uitwerking 2008/2009: zie figuur 11 | |
| **landelijk gebied** | Uitwerking 2008/2009: zie figuur 10 | Uitwerking 2008/2009: zie figuur 11 | |
| **mobiliteit** | Uitwerking 2008/2009: zie figuur 10 | | |
| **water** | | Uitwerking 2008/2009: zie figuur 11 | |
| **productieprocessen** | Uitwerking 2008/2009: zie figuur 10 | | |
| **keuzes burgers** | | | Uitwerking zie figuur 12 |
| **energie-opwekking** | Uitwerking 2008/2009: zie figuur 10 | Uitwerking 2008/2009: zie figuur 11 | |
| **Instrumenten** | Zie hoofdstuk 7 | Zie hoofdstuk 7 | Zie hoofdstuk 7 |

**Figuur 10: Overzicht beleidsprestaties Mitigatie in 2008 en 2009**

| Verandergebieden | Beleidsprestaties | 2008/2009<br>Prestatie |
|---|---|---|
| Landelijk gebied | · "Proeftuin Zuidoost Drenthe" (3 D): uitwisseling en samenwerking land- en tuinbouw, regionale energieopwekking, regionale economische ontwikkeling, kennis en innovatie, biomassa, veenoxidatie, CCS en geothermie | Start 2008<br>Consortium juni 2009 |
| | · Onderzoek windenergie Emmen en Coevorden | Afgerond 2008 |
| | · Uitvoeren Stromenstudie Zuidoost Drenthe | Studie Afgerond 2008<br>Stuurgroep mei 2009 |
| | · Stimuleren energiebesparing en energieop-wekking bij rioolwaterzuiveringsinstallaties | PvA 2008<br>Afgerond 2009 |
| | · Onderzoek / aanpak veenoxidatie | Onderzoek 2008<br>Aanpak 2009 |
| | · Oprichten CCS-alliantie voor $CO_2$-opslag | Start 2008<br>Alliantie 2009 |
| | · Opstellen beleidsvisie Diepe ondergrond (oa. $CO_2$-opslag) | Afgerond juni 2008 |
| Stedelijk gebied | · Stimuleren energiebesparing en verduurzaming bestaande bouw (AGO) en versnelde aanscherping EPC-norm | PvA 2008 |
| | · Benutten restwarmte van Emmtec Services en Businesspark in Emmen | Haalbaarheidsstudie 2009 |
| | · Benutten restwarmte en groene energie van Europark in Coevorden | Haalbaarheidsstudie 2009 |
| | · Stimuleren warmte/koude opslag | Afgerond 2008 |
| | · Uitvoeren projecten Wonen ++ en Scholen ++ | Afgerond 2008/2009 |
| | · Onderzoek en uitvoering klimaatmaatregelen renovatie provinciehuis | Afgerond 2008 |
| | | |
| Mobiliteit | · Dienstbussen op aardgas laten rijden | Start 2008, invoering 2009 |
| | · Stimuleren vraag naar groengas | Start 2008 |
| | · Weghalen en energiezuinig maken lantaarnpalen | Start 2008 |
| | · Stimuleren gebruik alternatieve brandstoffen voor voertuigen | Start 2008 |
| Productieprocessen | · Afstemmen productieprocessen op Europark en benutten kansen biogas en groengas. | Samenloop met bussen op aardgas |
| | · Stimuleren gebruik restwarmte van bestaande afvalverbrandingsinstallatie op MERA-terrein. | Start 2008 |
| | · Verkenning mogelijkheden 'biobased economy' | Congres mei 2008<br>Start 2008 |
| Energieopwekking | · Stimuleren en inpassen kleinschalige vormen van energieopwekking | Start 2008 |

**Figuur 11: Overzicht beleidsprestaties Adaptatie in 2008 en 2009**

| Verandergebieden | Beleidsprestaties | 2008/2009 prestaties |
|---|---|---|
| Landelijk gebied | · Realisatie waterbergingsgebieden | Is in uitvoering |
| | · Stimuleren maatregelen vasthouden water, waaronder Dwingelderveld en Bargerveen | Is in uitvoering |
| | · Deelname Hotspot Klimaat en Landbouw | Is in uitvoering |
| | · Uitvoeren project WaterSense | Project start in 2008 |
| | · Opzetten project COBRA | Haalbaarheid eind 2008 bekend |
| | · Implementeren studies naar klimaatgevolgen natuur | Verkenning in 2008 |
| | · Onderzoek klimaateffectenschetsboek | Wordt medio 2008 afgerond |
| | · Stimuleren 'groen/blauwe' diensten | Is in uitvoering |
| | · Deelname Hotspot hoge zandgronden en beekdalen | Aangemeld, start begin 2009 |
| | · Opzetten onderzoek naar kansen klimaat voor Toerisme en Recreatie, w.o. verbetering openlucht zwemmogelijkheden | Start tweede helft 2008 |
| Stedelijk gebied | · Stimuleren 'groen/blauwe' diensten | Is in uitvoering |
| | · Stimuleren stedelijk waterbeheer | Is in uitvoering |
| Water | · Stimuleren Integraal waterbeheer, w.o. vasthouden en bergen | Is in uitvoering |
| Energieopwekking | · Verdieping Grounds for change in nieuw omgevingsplan | Is in uitvoering |

**Figuur 12: Overzicht beleidsprestaties Participatie 2008 en 2009**

| Verandergebieden | Beleidsprestaties | 2008/2009 prestaties |
|---|---|---|
| Stedelijk gebied | · Samenwerking rond de toepassing van innovaties bevorderen | Loopt al |
| | · Aanbieden adaptatiescan aan gemeenten | Start in 2009 |
| | · Stimuleren en organiseren Charrettes | Al in uitvoering |
| | · Stimuleren kennisoverdracht | Loopt al |
| | · Stimuleren en in de kijker plaatsen innovatieve pareltjes | Loopt al |
| | · Voorbeeldrol provincie bij revitalisering provinciehuis, wagenpark en lantaarnpalen | Onderzoek is gaande |
| | · Uitwerking Noordelijk Energieakkoord met gemeenten | Ondertekening april 2008 |
| Landelijk gebied | · Werkconferentie Grounds for Change | Najaar 2008 |
| | · Samenwerking RUG | Contacten zijn gelegd |
| | · Verkennen mogelijkheden KlimAtelier | Begin 2009 afgerond |
| Water | · Gebiedsgerichte aanpak verdroging c.a. | Loopt al |
| | · Convenant Meppelerdiep | In 2008 tekenen |
| Productieprocessen | · Netwerk- en participantenbijeenkomsten met Enery Valley | Loopt al |
| Keuze 'burgers' | · Instellen klimaatpanel voor jongeren | Start in 2009 |
| | · Instellen digitaal loket "Drenthe bespaart" | Start in 2009 |
| | · Nationale conferentie 'Week van de bodem' | Wordt in 2008 gehouden |
| | · Aanschaf klimaatspel 'Climate Quest' | Onderzoek in 2008 |
| | · Klimaatproject basisonderwijs | Gepland voor 2009 |

# Bijlagen

## A Financieel overzicht[8]

| MITIGATIE | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | Totaal |
|---|---|---|---|---|---|
| Totale investering | 4,8 | 18,8 | 20,0 | 24,0 | 67,6 |
| Landelijk gebied | | | | | |
| Stedelijk gebied | | | | | |
| Mobiliteit | | | | | |
| Productieprocessen | | | | | |
| Energieopwekking | | | | | |
| **Provinciale cofinanciering** | **1,2** | **4,7** | **5,0** | **6,0** | **16,9** |

| ADAPTATIE | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | Totaal |
|---|---|---|---|---|---|
| Totale investering | 2,8 | 6,4 | 5,2 | 0,4 | 14,6 |
| Landelijk gebied | | | | | |
| Stedelijk gebied | | | | | |
| Water | | | | | |
| Energieopwekking | | | | | |
| **Provinciale cofinanciering** | **0,7** | **1,6** | **1,3** | **0,1** | **3,7** |

| PARTICIPATIE | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | Totaal |
|---|---|---|---|---|---|
| Totale investering | 0,4 | 1,6 | 2,0 | 4,0 | 8,0 |
| Stedelijk gebied | | | | | |
| Landelijk gebied | | | | | |
| Water | | | | | |
| Productieprocessen | | | | | |
| Keuze "burgers" | | | | | |
| **Provinciale cofinanciering** | **0,1** | **0,4** | **0,5** | **1,0** | **2,0** |

Als richtsnoer voor de provinciale cofinanciering geldt (gemiddeld) een getal van 25%. Dit betekent dat de inzet is om met provinciale cofinanciering een multiplyer van 4 te realiseren. De totale investering wordt dan 4x zo groot als de provinciale bijdrage.

8 Bedragen in miljoenen euro's

## B Afkortingenwijzer

| | |
|---|---|
| AGO | Actieplan Gebouwde Omgeving (onderdeel Noordelijk Energieakkoord) |
| ARK | Adaptatie Ruimte en Klimaat |
| CCS | Carbon Capture and Storage |
| CIP | Competitiveness & Innovation Framework Programme |
| COBRA | Climate change Opportunities and Business viability for Regional Agriculture |
| DER | Duurzaamheidseffectrapportage |
| EFRO | Europees Fonds Regionale Ontwikkeling |
| EPC | Energie Prestatiecoëfficiënt |
| EHS | Ecologische Hoofdstructuur |
| FP7 | Framework Programme 7 |
| IEE | Intelligent Energy Europe |
| IAD | Innovatief Actiepgramma Drenthe |
| IPCC | Intergovernmental Panel on Climate Change |
| ILG | Investeringsbudget Landelijk Gebied |
| KNMI | Koninklijk Meteorologisch Instituut |
| KRW | Kaderrichtlijn Water |
| LOFAR | Low Frequency Array |
| KvK | Kamer van Koophandel |
| LTO | Land- en Tuinbouworganisatie |
| MAP | Mitigatie, Adaptatie en Participatie |
| MER | Milieueffectrapportage |
| MERA | Milieu, Energie, Recycling en Afvalstoffenverwerking |
| MKB | Midden- en Kleinbedrijf |
| MKBA | Maatschappelijke Kosten en Baten Analyse |
| MNP | Milieu- en Natuurplanbureau |
| OP EFRO | Operationeel Programma EFRO |
| PCCC | Platform Communication on Climate Change |
| pMJP | provinciaal Meerjarenprogramma Landelijk Gebied 2007-2013 |
| POP2 | Plattelandsontwikkelingsprogramma 2 |
| POP | Provinciaal Omgevingsplan |
| RUG | Rijksuniversiteit Groningen |
| SNN | Samenwerkingsverband Noord-Nederland |
| WB21 | Waterbeheer 21e eeuw |
| Wro | Wet Ruimtelijke Ordening |
| WKK | Warmtekrachtkoppeling |
| WKO | Warmte Koude Opslag |
| WUR | Wageningen Universiteit en Researchcentrum |

c

provincie Drenthe

# Verslag

**van de vergadering van**
**provinciale staten van Drenthe**

gehouden op 25 en 26 juni 2008

**INHOUD**


| | |
|---|---|
| Opening | 5 |
| Mededelingen | 5 |
| Ingekomen stukken | 5 |
| Vaststelling agenda | 5 |
| Onderzoek geloofsbrief van de heer R. Fokkens te Assen | 5 |
| Installatie van de heer R. Fokkens te Assen | 6 |
| Benoeming vicevoorzitter van provinciale staten | 6 |
| Benoeming lid in statencommissie | 7 |
| Mondelinge vragen | 7 |
| Algemene beschouwingen | 7 |
| *Motie M1 (ingetrokken)* | 11 |
| *Motie M2 (ingetrokken)* | 12 |
| *Motie M3 (verworpen)* | 14 |
| *Motie M4 (aanvaard)* | 15 |
| *Motie M5 (herzien) (aanvaard)* | 17/136 |
| *Motie M6 (aanvaard)* | 18 |
| *Motie M7 (verworpen)* | 23 |
| *Motie M8 (aanvaard)* | 24 |
| *Motie M9 (ingetrokken)* | 25 |
| *Motie M10 (ingetrokken)* | 26 |
| *Motie M11 (ingetrokken)* | 26 |
| *Motie M12 (verworpen)* | 27 |
| *Motie M13 (herzien) (aanvaard)* | 27/137 |
| *Motie M14 (aanvaard)* | 33 |
| *Motie M15 (aanvaard)* | 34 |
| *Motie M16 (aanvaard)* | 36 |
| *Motie M17 (aanvaard)* | 37 |
| *Motie M18 (herzien) (aanvaard)* | 40/138 |
| *Motie M19 (verworpen)* | 42 |
| *Motie M20 (verworpen)* | 42 |
| *Motie M21 (verworpen)* | 44 |
| *Motie M22 (herzien) (aanvaard)* | 45/138 |
| *Motie M23 (herzien) (aanvaard)* | 49/139 |
| *Motie M24 (ingetrokken)* | 50 |
| *Amendement A1 (aanvaard)* | 77 |

Heropening 87

Mededelingen 87

Mondelinge vragen 87

Benoeming leden in statencommissies 88

Benoeming lid in Begeleidingscommissie Accountant 88

Statenstuk 2008-333, Herziening kredieten Programma Provinciehuis van Morgen 89
*Amendement A2 (verworpen)* 91

Statenstuk 2008-334 (herzien), Provinciehuis als voorbeeldproject Programma klimaat en energie 89

Statenstuk 2008-328, Herziening krediet Uitbreiding Drents Museum 113

Statenstuk 2008-329, Herziening krediet Nieuwbouw Drents Museum 113

Statenstuk 2008-331, Invoering Wet ruimtelijke ordening 115
*Motie M25 (verworpen)* 115

Statenstuk 2008-335, Programma klimaat en energie 119

Afscheid van statenlid mevrouw H.G. Stoel-Snater 124

Statenstuk 2008-337, Nota Europastrategie Drenthe 130

Statenstuk 2008-339, Bestuursakkoord 2008-2011 rijk-provincies 134

Stemmingen Algemene Beschouwingen en Voorjaarsnota c.a. 136

Statenstuk 2008-330, Regio Groningen-Assen; Meerjareninvesteringsprogramma 2008-2015 142

Statenstuk 2008-338, Wijziging Kaderverordening subsidies Samenwerkingsverband Noord-Nederland 2000 143

Sluiting 143

Toezeggingen 144

**PROVINCIALE STATEN VAN DRENTHE**

Verslag van de vergadering van provinciale staten van Drenthe, gehouden op 25 en 26 juni 2008 in het provinciehuis te Assen.

**Tegenwoordig zijn op 25 juni:**

A.L. ter Beek, Commissaris van de Koningin, voorzitter

de leden (37 in getal):

H. Beerda (PvdA)
M.A.M. Berends (PvdA)
W.A.R. Boer (PvdA)
H.H. van de Boer (VVD)
L. Bomhof (VVD)
mevrouw K.J. Datema-Klöpping (SP)
D.B. Dijkstra (CDA)
K.R. Dijkstra (PvdA)
R.D. Esseveld (SP)
R. Fokkens (PvdA)
mevrouw W.G. Goudriaan-Visser (PvdA)
E. Hemsteede (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
A. Huizing (PvdA)
S. de Jong (CDA)
mevrouw M.J. Kaal (CDA)
A. Kerstholt (VVD)
H. Klaver (CDA)
J.H. Lammers (CDA)
J. Langenkamp (GroenLinks)
mevrouw W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen (CDA)
T.S. Medemblik (ChristenUnie)
mevrouw A.H. Mulder (CDA)
mevrouw J.H. Mustamu (PvdA)
P.H. Oosterlaak (SP)
mevrouw J.M. Pannekoek-van Toor (VVD)
A.G.H. Peters (CDA)
mevrouw G. Seinen (CDA)
J. Slagter (PvdA)
mevrouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
A.Timmerman (VVD)
A. van der Tuuk (PvdA)
G.J. Udding (VVD)
E.R. Veenstra (PvdA)
J. Vester (SP
R. Westerhof (SP
B.J. Ziengs (VVD)

mevrouw I.M. Rozema, griffier der staten van Drenthe

**Verder aanwezig:**

H. Baas (gedeputeerde)
J.H. Bats (gedeputeerde)
mevrouw A. Haarsma (gedeputeerde)
mevrouw T. Klip-Martin (gedeputeerde)
R.W. Munniksma (gedeputeerde)

**Met kennisgeving afwezig:**

J.J. Baltes (VVD)
mevrouw G.H. Smith (GroenLinks)
A. Wendt (ChristenUnie)
Th.J. Wijbenga (CDA)
H.P.K.M. Looman (gedeputeerde)

## A. Opening

De VOORZITTER: Ik open de vergadering van provinciale staten (9.33 uur) en heet u allen welkom.

## B. Mededelingen

De VOORZITTER: Ik deel de staten mee dat bericht van verhindering tot het bijwonen van de vergadering is ontvangen van de heer Baltes, mevrouw Smith en de heren Wendt, Wijbenga en Looman en dat de heer Ziengs heeft laten weten de vergadering eerst vanmiddag te kunnen komen bijwonen.

## C. Ingekomen stukken

De VOORZITTER: Ik stel de staten voor de ingekomen stukken B.1 en C.1 en C.2 conform de voorgestelde behandeling af te doen.

Daartoe wordt besloten.

## D. Vaststelling agenda

De agenda wordt conform het ontwerp vasgesteld.

## E. Onderzoek geloofsbrief van de heer R. Fokkens te Assen

De VOORZITTER: De heer Fokkens is voornemens de plaats in te nemen van mevrouw Stoel, van wie wij morgen afscheid zullen nemen.
De heer Fokkens heeft mij meegedeeld de benoeming tot lid van provinciale staten aan te nemen.
In de commissie van onderzoek van de geloofsbrief benoem ik mevrouw Seinen en de heren Kerstholt en Vester en ik verzoek mevrouw Seinen als rapporteur op te treden.
Ik schors de vergadering gedurende het onderzoek.

(Schorsing van 9.34 tot 9.38 uur.)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering en geef het woord aan mevrouw Seinen.

Mevrouw SEINEN: Mijnheer de voorzitter. De commissie heeft de geloofsbrief en de daarbij overgelegde stukken van het benoemde lid Fokkens onderzocht en in orde bevonden. De commissie adviseert de staten de heer Fokkens toe te laten als lid van provinciale staten van Drenthe.

De VOORZITTER: Ik stel de staten voor overeenkomstig dit advies te besluiten.

Daartoe wordt besloten.

De VOORZITTER: Namens de staten zeg ik u, mevrouw de voorzitter en de andere leden van de commissie dank voor de verrichte noeste werkzaamheden.

**F. Installatie van de heer R. Fokkens te Assen**

De VOORZITTER: Ik verzoek de bode de heer Fokkens naar voren te brengen en ik verzoek u allen met mij te gaan staan.

Nadat de heer Fokkens voor de voorzitter is verschenen, legt hij in diens handen de bij wet vereiste verklaring en belofte af.

De VOORZITTER: Ik wens u van harte geluk met uw benoeming. Ik weet niet hoe ze het in Fryslân doen, maar hier in Drenthe zeg ik altijd tegen nieuwe statenleden: “Maak er wat moois van.”

(Applaus.)

Ik schors de vergadering om u allen in de gelegenheid te stellen uw nieuwe collega geluk te wensen.

(Schorsing van 09.41 tot 09.51 uur.)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.
Ik verzoek de heer Fokkens zijn plaats in te nemen en de presentielijst te tekenen.

De heer FOKKENS: Dat heb ik reeds gedaan, mijnheer de voorzitter.

De VOORZITTER: Van harte gelukgewenst met uw maidenspeech.
Op uw tafel treft u aan de Verklaring Drentse gedragscode integriteit bestuurders. U hebt inmiddels van die gedragscode kennis kunnen nemen en ik wijs u op het belang van deze code en het belang van het daarnaar handelen.
Om dat te benadrukken verzoek ik u de verklaring te ondertekenen en deze na afloop van de vergadering in te leveren bij de Statengriffie.

**G. Benoeming vicevoorzitter van provinciale staten**

De VOORZITTER: De staten hebben uit de brief van het Presidium hierover kunnen opmaken, dat de fractie van de PvdA de heer Van der Tuuk voordraagt als opvolger van mevrouw Stoel en dat daartegen bij de overige fracties geen bezwaren zijn gerezen.
Ik stel daarom voor niet te stemmen, maar in te stemmen met de benoeming van de heer Van der Tuuk.

Daartoe wordt besloten.

De VOORZITTER: Dan wens ik de heer Van der Tuuk van harte geluk met zijn benoeming en nodig ik hem uit de plaats naast mij in te nemen.

(Applaus.)

## H. Benoeming lid in statencommissie

De VOORZITTER: De fractie van de PvdA stelt voor de heer Fokkens zitting te laten nemen in de Statencommissie Omgevingsbeleid. Ik stel de staten voor overeenkomstig dit voorstel te besluiten.

Daartoe wordt besloten.

## I. Mondelinge vragen

De VOORZITTER: Ik deel mee dat van de zijde van de staten geen mondelinge vragen zijn aangekondigd.

## J. Algemene beschouwingen

Hierbij worden de volgende statenstukken betrokken:
- statenstuk 2008-336, 1e Bestuursrapportage 2008 (inclusief 1e wijziging Begroting 2008)
- statenstuk 2008-332, Voorjaarsnota 2008 (inclusief 2e wijziging Begroting 2008)

De VOORZITTER: In het Presidium is afgesproken in eerste termijn de volgende spreektijden te hanteren: de fracties van PvdA, CDA en VVD ieder 20 minuten en de fracties van SP, ChristenUnie en GroenLinks ieder 15 minuten.
Wat de sprekersvolgorde betreft wil ik het om en om doen: dus eerst een partij in de oppositie en daarna een in de coalitie.
Daarom geef ik nu het woord aan de heer Klaver.

De heer KLAVER: Mijnheer de voorzitter. Ik heb mijn verhaal langs drie lijnen opgebouwd:
- enige zelfreflectie met betrekking tot ons eigen functioneren, en dat als PS richting GS en omgekeerd;
- Drenthe op de wat langere termijn beschouwd;
- enkele politieke oefeningen aan de rekstok.

Wat drijft mensen om in de politiek te gaan? Deze vraag kwam bij mij op, toen ik de laatste maanden van ons politieke doen en laten de revue liet passeren. Waarom wordt iemand eigenlijk statenlid of gedeputeerde?
Het antwoord geven is even simpel als de vraag stellen. Je wilt vanuit je idealen iets doen voor de mensen in Drenthe, de samenleving. Ik denk dat we allemaal die gedrevenheid in ons hebben. De een komt op voor de zwakkere vanuit de opvatting vanuit de sociaal-democratie, de ander vindt zijn motivatie in bijvoorbeeld de christen-democratie.
Als ik naar het politieke bedrijf in Drenthe kijk, zie ik toch wel wat rimpels in de vijver. Is er voldoende respect voor elkaar en gaan we op dit moment wel goed met elkaar om? En dan doel ik op de politieke relatie tussen GS en PS. Hebben we dezelfde houding om politieke doelen te bereiken? Ik vraag me dat af.
Steeds vaker zien we dat leden van GS bij vergaderingen afwezig zijn, terwijl dat toch dé momenten zijn waarop het debat wordt gevoerd, argumenten worden gewisseld en goede, afgewogen besluiten worden genomen. Het getuigt van respect voor ons Drents parlement wanneer een gedeputeerde adequaat aan die besluitvorming meedoet.
Een jaar heeft 365 dagen, soms zelfs eentje meer en in de agenda's van de GS-leden staan naar de opvatting van het CDA alle commissievergaderingen en alle statenvergaderingen voor de rest van de bestuursperiode gewoon geblokt en met stip genoteerd: geen afspraken, want ik mag deelnemen aan de Drentse politieke beraadslagingen.
Mijnheer de voorzitter. Wie geen tijd heeft, gaat er verkeerd mee om.

Het CDA verwacht vanaf nu een betere houding van GS-leden waar het gaat om het nakomen van toezeggingen. De lijsten worden steeds langer. Gelukkig krijgen wij met onze kritiek op dit punt de PvdA aan onze zijde. Het is heel simpel: wij verwachten gewoon op tijd antwoorden en vooral adequate antwoorden op schriftelijke en mondelinge vragen.
Wat het nakomen van toezeggingen betreft: hoe staat het met het onderzoek naar de organisatie van en het toezicht op de Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD)? Wij vinden nog steeds dat een lid van GS geen lid moet willen zijn van de Raad van Commissarissen (RvC). Weg met die knellende pet!
En hoe gaat het college om met de mensen die betrokken zijn bij het TT-circuit? Geen regie willen voeren, hoe kun je dat als bestuurder verzinnen! Dat was het credo vanuit GS. Maar gelukkig lijkt er nu een kentering gaande, nu wij als CDA onze invloed hebben kunnen aanwenden om het vergunnen van grote sportevenementen gemakkelijker te maken. Leden van GS, houdt deze CDA-lijn vast!
Tot slot nog een waarschuwing voor het zogeheten ODO-effect, een verschijnsel dat zijn naam ontleent aan het Drentse muziekkorps ODO, Oefening Doet Overwinnen, uit Odoorn. De tambour-maître van het korps naderde in Emmen de spoorwegovergang. Hij liep stevig door want de bellen klonken al. Volstrekt niet denkend aan de muzikanten achter hem, zette hij de pas er stevig in en, inderdaad, hij haalde ongeschonden de overkant. De bomen ging dicht en zijn hele korps stond nog aan de andere kant van de overgang. Daar stond een tambour-maître, werkelijk waar, zonder zijn belangrijkste basismateriaal. Laat GS dit niet overkomen. Kies een verantwoord tempo, let op adequate informatievoorziening aan PS. PS zijn de belangrijkste orkestleden voor dat prachtige muziekstuk.
Mijnheer de voorzitter. Voor ons, statenleden, staat ook het nodige te gebeuren. We hebben de commissie Rol en Taken onder de goede leiding van collega Van der Tuuk gehad. Dat was “A” zeggen en nu komt “B”. Het CDA wenst dat er na het zomerreces een werkgroep komt die met ondersteuning van de griffie de aanbevelingen uit het rapport “Amen is geen Amsterdam” uitwerkt. Dan kunnen we tijdens de campagne voor de verkiezingen in 2011 de burgers met droge ogen aankijken en zeggen dat we daadwerkelijk aan de slag zijn gegaan in eigen huis. Wij verwachten dat de fractie van de PvdA, als vervolg op haar motie M1 van verleden jaar, met een goed voorstel komt.
Met de komst van het dualisme had het zo mooi kunnen zijn: meer discussies tussen GS en PS en dit ongeacht of een fractie nu wel of niet deelneemt in een college. Maar daarvan is in de Drentse staten nog maar bar weinig te merken. Zijn er in de commissievergaderingen nog flinke schermutselingen tussen de coalitiefracties en de eigen gedeputeerden, als puntje bij paaltje komt, worden na innige bilateraaltjes zonder slag of stoot de rijen gesloten. Ik zou zeggen: “Mijnheer Veenstra, mijnheer Van de Boer en mijnheer Medemblik, kom uit uw politieke kast, durf uw eigen GS-leden eens aan de veren te zitten, gooi dat krampachtige coalitiegevoel van u af, want soms zijn de ideeën van de staten gewoon beter dan die van GS”. Een beetje coalitie zit ook in het dualistische systeem de rit gewoon uit. Het CDA zal er echt geen misbruik van maken.
Mijnheer de voorzitter. Bij ons thuis werd wel eens gesproken over de vleespotten van Egypte, wat betekent dat het goed gaat. Welaan, we hebben ook de vleespotten van Drenthe. Wat leven wij hier in weelde! We hebben een flinke spaarrekening en zeggen nu te gemakkelijk: “Het is iets meer, mag dat?” Een vraag, waarop geen enkele klant bij de slager ook maar de euvele moed heeft te zeggen: “Nee, dat doen we niet.”
Wie kijkt naar de overschrijdingen bij verschillende bouwactiviteiten, zal zich op zijn minst verbazen over het feit dat er in de stukken niet een zin is gewijd aan de gedachte of het niet ook een onsje minder zou kunnen. Was het dan misschien beter geweest dat wij krap bij kas zouden zitten, dat we onze euro’s een voor een zouden moeten omdraaien voor we ze uitgaven? Daarom vinden wij het goed dat, zoals op voorstel van de fractie van het CDA in de Statencommissie BFE is afgesproken, de Werkgroep Programmabegroting weer geactiveerd wordt. Daarmee krijgen PS de gelegenheid om dichter op het provinciale begrotingsproces te zitten. In deze werkgroep kan aandacht worden besteed aan onderbestedingen, aan begrotingsoverschrijdingen, prioritering, going concern wel of niet, oud-voor-nieuw, Stimuleringsfonds Drentse projecten en reserves en voorzieningen.
De fractie van het CDA – en ik denk dat dit voor de gehele staten geldt – wil echt het gevoel hebben volstrekt in control te zijn. Dat gevoel is nu niet of onvoldoende aanwezig.
Het lijstje met aandachtspunten is zo lang, dat GS er toch echt van zouden moeten schrikken.

In de komende jaren zal voor de voorgenomen besteding van de rijksmiddelen uit het Regiospecifiek Pakket (RSP) een groot beroep worden gedaan op regionale cofinancieringsmiddelen. Wij zijn er nog niet gerust op dat we daarvoor op het goede moment en op de juiste plaats wel genoeg regionale middelen beschikbaar hebben of kunnen krijgen. De mening van het college hierover horen wij straks graag.

De heer VEENSTRA: De heer Klaver maakt zich zorgen over de cofinanciering van het RSP. Heeft hij er zorgen over of de projecten wel kunnen worden uitgevoerd, of wil hij misschien de uitvoering van bepaalde projecten naar voren halen en andere naar achteren schuiven?

De heer KLAVER: Wij maken ons zorgen of wij onze afspraken wel kunnen nakomen, of wij de middelen die wij als cofinanciering hebben toegezegd, wel kunnen genereren.

De heer VEENSTRA: De heer Klaver maakt zich dus zorgen over de financiële positie van de provincie op de wat langere termijn.

De heer KLAVER: Wij hebben zorgen of we het geld dan wel hebben, of er voldoende geld gereserveerd wordt en of voldoende middelen geoormerkt worden om straks als betrouwbare overheid onze afspraken met het kabinet kunnen nakomen Dát is onze zorg en wij horen graag van GS of wij dit goed zien, of dat wij er helemaal naast zitten.

De heer VEENSTRA: Dat is een heldere lijn.

De heer KLAVER: Mijnheer de voorzitter. Ik noemde zo-even al de vleespotten van Drenthe.
Opnieuw wordt het aantal opcenten op de motorrijtuigenbelasting verhoogd. Verleden jaar hebben de Drentse burgers als gevolg van de tariefstijging ruim € 1 miljoen meer aan de provincie betaald. Dat was onnodig, blijkt nu. Drenthe staat in de top 3 van Nederland als het gaat om de duurste provincies.
Het CDA wil het tarief voor de opcenten net zo lang bevriezen tot Drenthe bij de goedkoopste drie van Nederland hoort. Wij willen de Drenten op dit vlak de komende jaren een miljoenenkorting geven. Daarover zal ik straks een motie indienen.

De heer VEENSTRA: De heer Klaver had een helder verhaal toen hij zei zich zorgen te maken over de financiële positie van de provincie op termijn en nu stelt hij voor de opcenten te bevriezen. Heeft de provincie straks niet juist het geld van die opcenten nodig om de voor Drenthe zeer gewenste projecten uitgevoerd te krijgen? Bij het gedurende vier of vijf jaar bevriezen van de provinciale opcenten gaat het om een bedrag met zeker zes nullen.

De heer KLAVER: Dat heeft de heer Veenstra goed uitgerekend, want dat klopt.

De heer VEENSTRA: Het is heel goed te kijken naar de lasten voor de burgers en het autorijden, maar de kosten van het autorijden hebben op dit moment vooral te maken met de olieprijs. De bedragen die de provincie via de opcenten ontvangt, zijn hartstikke hard nodig voor de cofinanciering van alle plannen die wij de komende jaren in Drenthe uitgevoerd willen hebben. Het zou jammer zijn dat nu stop te zetten.

De heer KLAVER: Deze opmerkingen maken mijn zorgen alleen maar groter. De situatie is nog ernstiger dan ik vijf minuten geleden dacht. Kennelijk is het zo dat, wanneer geen gebruik kan worden gemaakt van de opcenten, wij inderdaad geld tekortkomen. Wij hebben de verhoging van de btw en de olieprijs niet in de hand en wij menen de verhoging van de opcenten niet nodig te hebben om de eindjes aan elkaar te knopen.

De heer VEENSTRA: Maar met het niet verhogen van de opcenten wordt de financiële positie van de provincie op de wat langere termijn nog meer onder druk gezet en kan de cofinanciering van projecten in gevaar komen.

De heer KLAVER: Maar er kunnen ook andere keuzes worden gemaakt. Zo kan bekeken worden of kredietoverschrijdingen wel echt nodig zijn, of we de bouwprocessen wel in de hand hebben en of daarop niet enkele miljoenen kunnen worden bespaard. We kunnen ook besluiten aan andere dingen minder geld uit te geven; dat is gewoon een politieke keuze.

De heer VEENSTRA: Met die kredietoverschrijdingen doelt de heer Klaver waarschijnlijk op het Drents Museum en het Drents depot?

De heer KLAVER: Dat soort zaken moet ook ernstig onder de loep worden genomen. Inverdienen is prima, maar eerst moeten we zorgen de boel in eigen huis op orde te hebben; het moet bekend zijn dat we, wat we willen uitgeven, ook werkelijk gáán uitgeven. Morgen zal er nog wel flink gedebatteerd worden over enkele statenstukken, waarin het om flink wat geld gaat. Die statenstukken zullen wel een meerderheid krijgen, maar dat is wat anders.

De heer VEENSTRA: Er zit een tegenstrijdigheid in het enerzijds wijzen op de vraag of er wel voldoende cofinanciering zal zijn om alle projecten uit te voeren en anderzijds het op slot zetten van de provinciale opcenten, wat ons over een periode van vier of vijf jaar zo'n € 5 miljoen zal kosten.

De heer KLAVER: Ik maak er bezwaar tegen dat de heer Veenstra alleen die koppeling ziet. Hij zegt dat ik best zorgen mag hebben over de cofinanciering, maar dat ik dan geen bevriezing van de opcenten mag voorstellen, omdat ik daarmee meewerk aan het tekort. Mijn mening is dat er in de begroting veel meer posten zitten waarop bezuinigd kan worden. Wij vinden dat de opcenten niet moeten worden verhoogd en dat er voor de cofinanciering van het RSP – en daarin staan goede plannen – andere keuzes gemaakt moeten worden.

De VOORZITTER: De heer Klaver zet nu zijn betoog voort.

De heer KLAVER: Ik weet niet of de moties die ik zal indienen in hun aanhef de datum van 25 of 26 juni moeten hebben, want het hangt af van wanneer over de Voorjaarsnota wordt besloten, maar onze moties dragen de datum 25 juni 2008.
Mijnheer de voorzitter. Het CDA vraagt zich af of het college wel voldoende anticipeert op de prognose over de bevolkingsontwikkeling in onze provincie. Hoe ziet Drenthe er in 2030 uit? Hoewel de bevolking tot 2030 nog zal groeien, is er na 2012, dus over vier jaar al, een geboortetekort. In 2030 zal 50% van de bevolking van Drenthe ouder zijn dan 45 jaar. Het CDA wil daarom nog meer aandacht voor ouderen, voor krimp van de beroepsbevolking, voor leefbaarheid in dorpen, voor effecten op mobiliteit, op mantelzorg en op huisvesting van bijvoorbeeld migranten. Het lijkt ons goed dat GS eens laten onderzoeken welke effecten deze toekomstbeelden hebben, opdat wij vroegtijdig de juiste beleidsbeslissingen kunnen nemen. Ik verneem op dit punt graag een reactie van het college.
Ik wil vervolgens nog eens aandacht vragen voor de Drentse canon. Deze kan gebaseerd worden op een erfgoednota, waarin visie en beleid rond cultuurhistorie, archeologie, monumentenzorg en archivering in overleg met de Drentse "erfgoedspelers" worden samengebracht. Daarmee krijgt het "tafelzilver" van Drenthe een extra glans. Laat gedeputeerde Munniksma nu als een echte Dora de binnenboel eens doen. Wij hebben de indruk dat hij de poetsdoek is kwijtgeraakt. Welnu, wij hebben in dit huis gezocht en jawel, de poetsdoek is gevonden, inclusief het busje zilverpoets en ik wil hem dit straks graag overhandigen.
Mijnheer de voorzitter. Dan nog even aan de rekstok.
Door de komst van de Vuelta kan een positieve flow, ook een mooi nieuw woord, ontstaan om mensen in beweging te krijgen. Die flow moeten wij zien vast te houden. Door de verdubbelaar van de gelden

voor de topsport – daarover is een meerderheidsbesluit genomen – wordt door GS de komende jaren veel geld besteed aan de breedtesport, namelijk € 1,2 miljoen. GS willen dit bedrag over verschillende jaren uitsmeren, maar het CDA wil dit bedrag eigenlijk al in 2009 uitgeven. Wij willen dat dit bedrag in dat jaar wordt besteed aan de bekostiging van zogeheten lokale breedtesportconsulenten ten behoeve van scholen en sportverenigingen. Op die manier kan tijdig begonnen worden met het professionaliseren van de verenigingen, want vanaf 2010 worden die consulenten voor een belangrijk deel als combifunctionarissen gefinancierd door het rijk en de gemeenten. Dit geldt overigens niet voor Emmen, want dat krijgt als grote stad daar volgend jaar de middelen al voor.
Ook over dit onderwerp zal ik straks een motie indienen.
Voorzitter. Ik wil ook nog iets zeggen over de Vuelta, waarvan de proloog volgend jaar in Assen zal plaatsvinden. De fractie van het CDA wil het college opnieuw feliciteren met het binnenhalen van dit evenement, want het organiseren van een topsportevenement kan een goede impuls betekenen voor de sportdeelname in het algemeen. Daarom nodigen wij het college nogmaals uit het zo te organiseren dat dit een groot feest wordt voor alle mensen in Drenthe. Trouwens, over topsport gesproken, aan welk evenement denkt het college voor 2010? Wij willen graag weten welke troefkaart het college daarvoor nog in handen heeft. Hier lijkt ons een rol weggelegd voor de voorzitter van PS en GS, onze commissaris van de Koningin. Hij beschikt over een goed en groot sporthart en beheert een uitstekend netwerk. Dat kan alleen maar goed aflopen en wij zijn benieuwd wat hij hiervan vindt.
Het zal verder niemand verbazen dat de fractie van het CDA de Ronde van Drenthe als bovenregionaal topsportevenement voor de toekomst veilig wil stellen. Wij willen hierover geen jaarlijks gebakkelei meer. En natuurlijk zullen de organisatoren het merendeel van de financiën zelf bij elkaar moeten halen, maar een Drentse ruggensteuntje – wij denken aan 10% van de begroting met een maximum van € 75.000,-- - bij de komende etappes zal welkom zijn. Dit evenement is goed voor Drenthe, voor de economie en voor de beleving van de sport. Laat het college nu eens laten zien dat het werkelijk, net zoals wij zo vaak zeggen en zingen, de handen aan het stuur heeft en stevig in het zadel zit.
Tot slot, mijnheer de voorzitter. Bij het VNG-congres is het gebruikelijk om namens alle aanwezigen Hare Majesteit de Koningin een warm telegram te sturen, waarna de Koningin er de volgende dag eentje terugstuurt.
Telegrammen zijn hier en daar wat vervangen door sms'jes en ik stel voor dat wij als Drentse staten de hartelijke groeten overbrengen aan onze zieke collega's Looman en Wijbenga. Ik neem aan, dat u, mijnheer de voorzitter, de nodige technieken daartoe beheerst.

De VOORZITTER: Als vooruitstrevend sociaal-democraat geef ik er toch de voorkeur aan een klassiek transportmiddel te hanteren: het worden dus telegrammen.

De heer KLAVER: Dank u wel, fantastisch.
Mijnheer de voorzitter. Ik zal dan nu de twee moties indienen.

***Motie M1***

*Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 26 juni 2008,*

*constaterende dat:*
- *de provincie Drenthe een tarief voor de opcenten voor de motorrijtuigenbelasting hanteert, dat tot de hoogste van Nederland behoort;*
- *de provincie Drenthe de laatste jaren een overschot op de jaarrekening heeft;*

*overwegende dat:*
- *de 1e Bestuursrapportage 2008 de inschatting geeft dat ook het jaar 2008 een voordelig rekeningresultaat oplevert;*
- *de Drentse autobezitter geen hogere belasting hoeft te betalen dan nodig is voor een sluitende jaarrekening;*

*Van mening zijnde dat:*
- *ook de Drentse burger iets mag terugzien van het voordelige rekeningresultaat;*
- *dat het tarief van de provinciale opcenten voor de motorrijtuigenbelasting daaraan een bijdrage kan leveren;*
- *Drenthe met het tarief voor de provinciale opcenten voor de motorrijtuigenbelasting op den duur tot de drie laagste provincies moet behoren;*

*verzoeken het college van GS van Drenthe bij de voorbereiding van de begroting 2009 uit te gaan van eenzelfde tarief voor de provinciale opcenten voor de motorrijtuigenbelasting als in 2008 en dit tarief ook voor de jaren na 2009 te hanteren totdat Drenthe tot de drie goedkoopste provincies behoort.*

*En gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Deze motie maakt deel uit van de beraadslaging.

De heer KLAVER: Mijnheer de voorzitter. Dan de motie over de sportstimulering.

***Motie M2***

*Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 26 juni 2008,*

*constaterende dat:*
- *de provincie Drenthe zich wil profileren als sportprovincie;*

*overwegende dat:*
- *het realiseren van topsportevenementen daaraan een bijdrage levert;*
- *tegelijkertijd en in samenhang daarmee ook de bevordering en versterking van de breedtesport aandacht verdient;*
- *de provincie Drenthe daartoe een aanjaagfunctie kan vervullen;*
- *de gemeenten met de inzet van combifunctionarissen de sportdeelname kunnen bevorderen;*

*van mening zijnde dat:*
- *sportdeelname een stevige impuls behoeft;*
- *sportstimuleringsprojecten een stevige impuls kunnen geven aan de breedtesport en aan de sportdeelname;*
- *sportstimuleringsprojecten samen met gemeenten en andere partners door de vorming van sociale allianties tot stand moeten komen;*
- *tijdig begonnen moet worden met de professionalisering van sportverenigingen en met het ontwikkelen van sportstimuleringsprojecten;*

*verzoeken het college van GS van Drenthe in de begroting voor 2009 een bedrag van 1,2 miljoen euro op te nemen voor de bekostiging van lokale sportconsulenten ten behoeve van scholen en sportverenigingen vooruitlopend op de rijksbijdragen aan gemeenten voor combifuncties.*

*En gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ook deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer VEENSTRA: Mijnheer de voorzitter. De tekst van onze bijdrage blijft een beetje in de sporttermen, want de titel ervan is “Van hekkensluiter naar koploper”. Ons verhaal gaat verder nagenoeg alleen over de inhoud.

Het gaat goed met Drenthe! Dat lezen we in het Sociaal Rapport Drenthe 2008 en in de begeleidingsbrief van de provincie. Leefbaarheid, veiligheid, sociale contacten, gemiddelde inkomens, sportbeoefening, het is in Drenthe ten opzichte van het vorige en daaraan voorafgaande jaren allemaal beter geworden. Uiteraard zijn er aandachtspunten, maar het rapport ademt een bijzonder positieve sfeer uit. De vaart zit er goed in!
De eerste zin van de Voorjaarsnota 2008 luidt: “We” - bedoeld zijn hier GS – “hebben ervoor gezorgd dat de initiatieven, die we daarin – bedoeld is het collegeprogramma – met elkaar afgesproken hebben, gepland en geprogrammeerd werden en dat ze ‘in de markt werden gezet’…..”Kortom, we” – en weer zijn GS bedoeld – liggen op koers.”
Het bijzondere is, dat deze positieve sfeer haaks staat op wat in de rest van het land speelt. Bijna dagelijks confronteren de media ons met sombere berichten over onverschilligheid, egoïsme en verharding van de Nederlandse maatschappij. Politieke partijen met uiterste standpunten of slimme mediabespelers doen het goed tot zeer goed in de peilingen. Solidariteit, en een hierop gebaseerde inrichting van de publieke en semi-publieke sector, lijkt iets van de vorige eeuw.
Is Drenthe zo verschillend van de rest van Nederland? Moeten we Drenthe zo langzamerhand op een geheel andere manier positioneren? Is onze provincie nu op vele fronten koploper? Kortom, is Drenthe nu van hekkensluiter koploper geworden?
Ik wil aan de hand van een aantal voorbeelden enkele aandachtspunten nalopen.
Uit het al eerder genoemde Sociaal Rapport Drenthe 2008 blijkt dat er in onze provincie sprake is van een toename van het aantal huishoudens met een laag inkomen, terwijl het gemiddelde inkomen is gestegen. Het mag dus duidelijk zijn dat het velen in Drenthe goed gaat en dat de afstand tot degenen die het moeilijk hebben om maandelijks de eindjes aan elkaar te knopen, steeds groter wordt. Voor die laatste groep moeten wij ons als politici toch vooral druk maken. En in het bijzonder hierop wil de fractie van de PvdA over drie jaar worden afgerekend.
Het is ook vooral deze groep geweest die de afgelopen weken en maanden last heeft gehad van de stakingen in het openbaar vervoer. Wij hebben verhalen gehoord dat sommige mensen in dorpen geruime tijd verstoken zijn gebleven van huishoudelijke en andere hulp, omdat zogenaamde alfahulpen, die vaak afhankelijk zijn van het openbaar vervoer, niet konden komen. Is het een idee Icare te bewegen om ingeval van calamiteiten, zoals een staking, een eigen vervoerssysteem op te zetten?
Principieel is de PvdA van mening dat ook een provincie, in wat voor rol dan ook, niet weg moet lopen voor vervelende maatschappelijke ontwikkelingen en desgewenst het voortouw moet nemen om het tij te keren, zeker als de provincie hiervoor de middelen en positie heeft.
Enkele weken geleden is het rapport “Amen is geen Amsterdam” gepresenteerd. Wij zijn voor een adequaat vervolg na de zomer en kunnen ons vinden in de conclusies en op een na alle aanbevelingen. Bij aanbeveling 5 – meer focus op minder taken – willen wij een aanvulling voorstellen. In die aanbeveling staat nu dat de provincie slechts een taak heeft als er vraag is vanuit de gemeenten. Wij vinden principieel dat de provincie ook proactief een rol kan pakken als er sprake is van ongewenste maatschappelijke, sociale of economische ontwikkelingen in Drenthe. Dat is de meerwaarde van de provincie.

De heer KLAVER: Bedoelt de heer Veenstra hiermee dat hij zich wil gaan bemoeien met het lokale bestuur?

De heer VEENSTRA: De heer Klaver is zelf lid geweest van die commissie. Er is veel lof geweest voor het rapport en wij staan daar voor 99% achter. Wij hebben moeite met aanbeveling 5, die luidt dat de provincie straks een taak heeft als er een vraag komt vanuit de gemeenten. Dat vinden wij te gemakkelijk. Wij zijn van mening dat als er ongewenste maatschappelijke, sociale en economische ontwikkelingen zijn, de provincie proactief moet reageren en niet moet afwachten. Dat is namelijk de meerwaarde van de provincie. Dit betekent niet dat de provincie op de stoel van de gemeenten moet gaan zitten, nee, het betekent dat de provincie zich druk maakt om ongewenste maatschappelijke ontwikkelingen.
Mijnheer de voorzitter. Enkele maanden geleden waren we met een gedeelte van de fractie op bezoek bij het Europark op de grens van Duitsland en Coevorden. Daar blijkt duidelijk dat Drenthe van hekkensluiter inderdaad koploper kan worden en is geworden. De regio Zuidoost-Drenthe is bepaald niet meer

zielig. Het grootste probleem op het Europark is straks het vinden van voldoende en gekwalificeerd personeel.
Ook in Emmen zien we dat de werkgelegenheid zich moderniseert. Traditionele productiebedrijven verdwijnen en moderne bedrijvigheid komt daarvoor terug, bedrijven die kiezen voor een nieuwe benadering en zich volop bewegen op het terrein van innovatie en ontwikkeling. De nieuwe snelweg A37 naar Duitsland vervult hierin een belangrijke rol. Ook betaalt het zich nu uit dat de provincie zich in de afgelopen periode heeft ingezet voor onderwijs dat is toegesneden op een betere aansluiting op vragen vanuit het bedrijfsleven. Het hoger onderwijs in Emmen is een vestigingsfactor van belang gebleken.
Voor de provincie, de gemeenten Emmen en Coevorden en het bedrijfsleven is de komende jaren de grootste opgave het verder verbeteren van het imago van Zuidoost-Drenthe en dit gebied sprankelend te positioneren. Een tv-serie op RTL4 en de brede campagne Da's nou Drenthe! Hebben daartoe al een positieve aanzet gegeven. Als we willen dat die aanzet doorwerkt dan moeten we verder gaan met het onder de aandacht brengen van dit gebied. De PvdA pleit dan ook voor een gerichte, inspirerende, ambitieuze en structurele imagocampagne voor Zuidoost-Drenthe en heeft daar ook geld voor over. Onze eerste motie gaat hierover.

***Motie M3***

*Provinciale Staten van Drenthe in vergadering bijeen op 25 juni 2008,*

*kennisgenomen hebbende van de Voorjaarsnota 2008,*

*constaterende dat:*
- *de regio Zuidoost-Drenthe, afgezien van bepaalde hardnekkige achterstandssituaties die ook de aandacht behoeven, zich in velerlei opzicht in positieve zin gaat ontwikkelen;*
- *vastgesteld kan worden dat publiciteitscampagnes die de specifieke aandacht op deze regio hebben gevestigd daaraan een bijdrage hebben geleverd;*
- *teneinde blijvend effect te kunnen bewerkstelligen deze vorm van publiciteit zal moeten worden gecontinueerd en verder verstevigd;*
- *daartoe een doelgerichte, ambitieuze imagocampagne met een structureel karakter moet worden opgezet.*

*Spreken als hun mening uit dat:*
- *de provincie Drenthe in samenspraak met de betrokken gemeenten in zuidoost Drenthe en een vertegenwoordiging vanuit het bedrijfsleven daartoe een plan van aanpak, waaronder inzet van middelen (geld en personeel), opstellen;*
- *het plan van aanpak op een zodanig tijdstip aan Provinciale Staten moet worden aangeboden dat deze kan worden besproken tijdens de behandeling van de begroting 2009.*

*En gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer KLAVER: Je zult toch maar in Emmen wonen! Het imago is niet geweldig en er moet flink aan de weg getimmerd worden via onder andere televisieseries. Ik zou er niet blij mee zijn als ik daar woonde! Maar goed, in de ogen van de heer Veenstra moet daar flink aan de weg getimmerd worden.
Mijnheer de voorzitter. Ik mis in de motie een beetje de onderbouwing van Marketing Drenthe. Krijgen we straks twee campagnes en krijgen we als het in het Noordenveld eens wat minder gaat, ook voor dat gebied een aparte campagne? In het Dagblad van het Noorden stond dat er ook in Zuidwest-Drenthe wat meer moet gebeuren. Hoe moet ik dat nou zien?

De heer VEENSTRA: Er is een brede campagne Da's nou Drenthe! en de gemeente Emmen heeft een serie gehad op RTL4. Ik kan de heer Klaver die inwoner is van de gemeente Emmen geruststellen: wij vinden de regio Zuidoost-Drenthe bepaald niet meer zielig. Wij vragen ons alleen af of het niet goed zou zijn bovenop de wat algemene campagne Da's nou Drenthe! een specifieke campagne te ontwikkelen, waarin wordt gewezen op de kracht van dat gebied. De toekomstige vragen in Zuidoost-Drenthe verschillen nogal van de vragen van zo'n 25 jaar geleden. Zo wil het Europark gekwalificeerd personeel aantrekken en mensen moeten er dus toe overgehaald worden daar te gaan wonen. Daarom vinden wij dat op basis van de algemene campagne er best een campagne kan komen waarin specifiek die regio centraal wordt gesteld. Dat is heel goed voor de mensen die nu in dit gebied wonen en zeker ook voor de mensen die zich daar willen vestigen.

De heer KLAVER: Maar de heer Veenstra ziet die campagne dus los van Marketing Drenthe? Er moet gewoon een stand alone komen tussen Life and Cooking en het journaal door?

De heer VEENSTRA: Ik wil graag dat het college nagaat hoe daar een goede, ambitieuze campagne opgezet kan worden. Marketing Drenthe kan daar best een rol in spelen, maar laten provincie, gemeenten, bedrijven en vakbonden daarin een rol spelen, want de vragen zijn nu anders dan een aantal jaren geleden.
Mijnheer de voorzitter. Ik ga over naar Zuidwest-Drenthe.
Een aantal maanden geleden is het RSP vastgesteld, een pakket dat de komende decennia, samen met zorgvuldig landschaps- en natuurbeheer, basis zal zijn voor de inrichting van Drenthe. We hebben de aanleg van de ZZL, helaas, moeten vergeten en we kunnen ons nu richten op de economische effecten van alle vervangende en goed beargumenteerde projecten in bijvoorbeeld Emmen en Assen, projecten die vanwege de cofinanciering een stevig beslag leggen op het vermogen van de provincie. Het zijn projecten die ons tot keuzes hebben gedwongen en nog steeds dwingen en waarin naar onze mening, ondanks het oranjegevoel van de afgelopen weken, geen plaats is voor een investering van ruim € 70 miljoen voor het opengraven van een kanaal.
Bij de behandeling van het RSP in de staten hebben wij aangegeven bij de algemene beschouwingen terug te zullen komen op de positie van Zuidwest-Drenthe en dat zal ik nu dus doen.
Wij vinden dat er meer te halen is uit de samenwerking tussen Zwolle, Kampen en Meppel en dat daar hetzelfde kan gebeuren als in het Noorden van de provincie via de samenwerking tussen Groningen en Assen. In Meppel doen zich ontwikkelingen voor – onder andere een nieuw onderwijspark – waarbij de provincie een beetje aan de zijlijn staat. Het blijkt dat het voor de gemeente heel lastig is om alleen iets voor elkaar te krijgen. Wij willen graag dat het college zich buigt over de vraag hoe Zuidwest-Drenthe het beste gepositioneerd kan worden en hoe de provincie een aanjagende en stimulerende rol kan spelen bij het realiseren van het onderwijspark in Meppel, want dat project is absoluut regio-overstijgend en het niet lukken ervan heeft voor dat gebied grote gevolgen. Vandaar dat ik hierover een motie wil indienen.

***Motie M4***

*Provinciale Staten van Drenthe in vergadering bijeen op 25 juni 2008,*

*kennisgenomen hebbende van de Voorjaarsnota 2008,*

*overwegende dat:*
- *bij de besluitvorming over het Regiospecifiek Pakket in de Staten de positie van Zuidwest-Drenthe aan de orde is gekomen;*
- *de economische positie van zuidwest Drenthe extra aandacht verdient;*

*van mening zijnde dat:*

- *het waard is om te beoordelen of een specifieke regio Zwolle, Kampen en Meppel economische voordelen oplevert;*
- *de provincie een meer aanjagende en stimulerende rol zou kunnen spelen bij de realisatie van het onderwijspark Ezinge in Meppel, gezien de gemeenteoverstijgende belangen van dit project.*

*Dragen het college van Gedeputeerde Staten op om:*
*Het voortouw te nemen in het komen tot een regiospecifiek sociaaleconomisch beleid in Zuidwest-Drenthe, waarbij Noordwest-Overijssel wordt betrokken en waarbij door de provincie, in overleg met de gemeente Meppel en overige betrokkenen, een nader te bepalen aanjagende en stimulerende rol wordt gepakt bij de realisatie van het onderwijspark Ezinge in Meppel, en Provinciale Staten hieromtrent in het najaar van 2008 nader te berichten,*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer VEENSTRA: Mijnheer de voorzitter. Wij zijn teleurgesteld dat de verbreding van de A28 tussen Meppel en Zwolle naar zesbaans op de lange baan is geschoven.

De heer LANGENKAMP: Ik wil even teruggaan naar de motie. Ik mis in de vraag van de heer Veenstra een beetje het perspectief. Er was in het verleden een samenwerkingsverband tussen de regio's Zuidwest-Drenthe en Noord-Overijssel en dat samenwerkingsverband is een langzame dood gestorven. Waarom denkt de heer Veenstra dat het nu wel lukt?

De heer VEENSTRA: Het feit dat in het verleden iets is mislukt, betekent niet dat wij nu niets moeten doen.

De heer LANGENKAMP: Er is wel een paar keer geprobeerd er iets in te veranderen.

De heer VEENSTRA: De vorige regiovisie had betrekking op het gebied van Emmen naar Steenwijk en alles wat daartussen lag in Drenthe en in de kop van Overijssel. Dat gebied was veel te breed.

De heer LANGENKAMP: Daarom is het gebied tussentijds doormidden gedaan en bleef alleen het gebied tussen Meppel en Zwolle over.

De heer VEENSTRA: Als je ziet wat er rondom Zwolle gebeurt, welke plannen Meppel heeft en als nu geconstateerd moet worden dat grote woningbouwlocaties vlak bij elkaar komen te liggen, dan is duidelijk dat afstemming nodig is. De provinciegrens bij Staphorst is een barrière. Ik vindt het jammer wanneer aan beide kanten van die grens zaken ad hoc en zonder enige afstemming worden opgepakt. Dat gebeurt in mijn optiek op dit moment te veel. Er liggen kansen voor dat gebied en het zou zonde zijn die te laten liggen.

De heer LANGENKAMP: Ik zal de vraag anders stellen. Heeft de heer Veenstra het idee dat deze wens ook bij de provincie Overijssel bestaat, of bestaat die wens alleen in Drenthe?

De heer VEENSTRA: Wij vinden in ieder geval dat GS van Drenthe het voortouw zouden kunnen nemen, maar ook uit Overijssel komen geluiden dat er meer mogelijk is, zeker langs de A28 en op het gebied van wonen en bedrijventerreinen. En als het om het onderwijspark in Meppel gaat, zal zeker ook naar Zwolle moeten worden gekeken.

Mijnheer de voorzitter. Wij zijn teleurgesteld dat de verbreding van de A28 tussen Zwolle en Meppel op de lange baan is geschoven. De gevolgen hiervan voor de noordelijke economie zijn groot. De fijnstofproblematiek in de Randstad is er debet aan dat de weg niet nu al wordt aangepakt.
Wat moeten wij nu doen: moeten we braaf afwachten of proberen wij nogmaals om iets in beweging te brengen? De PvdA in Drenthe kiest voor het laatste, want wij brengen graag iets in beweging. Wij hebben overwogen over de A28 een motie in te dienen, maar wij willen eerst wel eens van GS horen of het een optie is de hele weg nu niet op de kop te zetten, maar alvast wel een spitsstrook te creëren. Komen wij dan onder de fijnstofproblematiek uit en is zo'n spitsstrook voor de komende jaren – het zal inderdaad wel om jaren gaan – een interessante optie?
Mijnheer de voorzitter. De derde motie die ik wil indienen, heeft betrekking op het herinneringscentrum Kamp Westerbork. Deze plek en dit centrum hebben een bijzondere en waardevolle functie en positie binnen onze provincie en hebben een uitstraling tot ver over de provinciegrenzen heen. Het gaat om een plek en een herinnering die wij tot in lengte van jaren willen bewaren. De PvdA vindt dan ook dat de ondersteuning door de provincie van het herinneringscentrum en de samenwerking met het Kamp Westerbork de komende jaren uitgebreid moeten worden. Dit is verwoord in een motie, die ik nu zal indienen.

***Motie M5***

*Provinciale Staten van Drenthe in vergadering bijeen op 25 juni 2008,*

*kennisgenomen hebbende van de Voorjaarsnota 2008,*

*overwegende dat:*
- *het herinneringscentrum Kamp Westerbork een belangrijke plek inneemt bij het zichtbaar maken van de Drentse en Nederlandse geschiedenis;*
- *dat de provincie tot dusverre in verhouding weinig bijdraagt aan het centrum;*
- *er een mogelijkheid is om de woning van de voormalig kampcommandant in beheer te verkrijgen;*
- *en daarmee de plannen om het historische landschap van kamp Westerbork tot een meer sprekende getuige te maken versterkt worden ;*
- *dat er goede plannen zijn om in het centrum te komen tot een aanvullende en andere wijze van het laten zien van de geschiedenis van deze plek, die vooral ook de jeugd meer zal aanspreken;*
- *dat er steeds meer belangstelling komt voor de geschiedenis in het algemeen en die van de periode van de tweede wereldoorlog en het menselijk drama daarbij in het bijzonder;*

*van mening zijnde dat:*
- *het meer dan de moeite waard is om de plannen voor een wijziging van het historische landschap, waaronder het beheer van de woning van de voormalige kampcommandant, en voor een wijziging van het herinneringscentrum te helpen realiseren;*
- *dat juist het herinneringscentrum een goede plek is om aan de ene kant in sereniteit en stilte te kunnen herdenken en aan de andere kant, vooral voor de jongeren, de geschiedenis en menselijke ellende zichtbaarder vorm te geven, een plek om te gedenken én om te leren;*
- *de provincie daarin een belangrijke rol moet spelen;*

*besluiten:*
- *het college van GS op te dragen met het herinneringscentrum en het rijk in gesprek te gaan over de vernieuwende invulling van het historische landschap, waaronder de woning van de voormalig kampcommandant, en van het herinneringscentrum;*
- *voor deze invulling een jaarlijkse bedrag van € 100.000,-- beschikbaar te stellen, gedurende de periode van de looptijd van de nieuwe culturele agenda;*

- *een eventuele incidentele bijdrage om de plannen te realiseren te bespreken na terugkoppeling van de gesprekken door GS en bij vaststelling van de nieuwe culturele agenda.*

*En gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ook deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw PANNEKOEK: Is de heer Veenstra ermee op de hoogte dat wij een nieuwe culturele agenda aan het ontwikkelen zijn en dat daarin een museumpassage wordt opgenomen, waarin onder andere herinneringscentrum Kamp Westerbork wordt voorgesteld als een van de musea waarvoor extra aandacht moet zijn, dat daarbij ongetwijfeld budgetten zullen komen en dat het de bedoeling dat die plannen tot Europese subsidies leiden? Is deze motie dan niet erg voorbarig?

De heer VEENSTRA: Bij de voorbereiding van deze motie hebben wij contact gehad met het herinneringscentrum. Wij weten dat er een nota komt, dat er andere lijnen liggen en dat er ook andere geldgevers zullen zijn. In overleg met het herinneringscentrum zijn wij tot de conclusie gekomen dat onze motie hierin past en dat ook het bedrag past binnen de lijnen die richting Europa lopen. Het bedrag dat nu genoemd wordt, is met name bedoeld voor het beheer van de woning. Wij denken daarom dat de motie een welkome aanvulling is op de aanstaande nota.
Mijnheer de voorzitter. Ook op het terrein van energiebesparing en duurzaamheid wil Drenthe koploper zijn. In de Voorjaarsnota besteden GS hier, terecht, veel aandacht aan. Er worden substantieel middelen ter beschikking gesteld en dat is, wat ons betreft, volstrekt terecht, noodzakelijk en vereist. Op sommige onderdelen mag het wat ons betreft nog wel wat dwingender en concreter. Onlangs gaf de gemeente Amsterdam aan dat er vanaf 2015 in onze hoofdstad nog slechts energieneutrale of nul-energie woningen mogen worden gebouwd. Dat is een prachtig initiatief dat wat ons betreft navolging verdient. Voldoende en kwalitatief goede huisvesting is voor de PvdA uitgangspunt voor beleid. Onder kwalitatief goede huisvesting verstaan we ook woningen die zo energiezuinig mogelijk zijn. In het programma Klimaat en Energie worden diverse voorstellen gedaan op het terrein van mitigatie (besparing) en daarbij worden ook mogelijkheden voor energiebesparende maatregelen in de woningbouw genoemd. Het is terecht dat hier aandacht aan wordt besteed.
In alle maatregelen komt echter vooral een bepaalde groep huizenbezitters er bekaaid af, namelijk de groep met een laag inkomen en een slecht geïsoleerd eigen huis. Wij stellen dan ook voor om binnen de financiële ruimte van het programma Klimaat en Energie te komen tot een financiële regeling die het mogelijk maakt aan genoemde groep leningen te verstrekken tegen zeer gunstige voorwaarden. Een zogenaamd revolverend fonds, met een jaarlijkse input van provinciale middelen zou hiertoe in het leven moeten worden geroepen.
Ook hierover hebben wij een motie gemaakt, die ik nu zal indienen.

***Motie M6***

*Provinciale Staten van Drenthe in vergadering bijeen op 25 juni 2008,*

*kennisgenomen hebbende van de Voorjaarsnota 2008,*

*overwegende dat:*
- *Drenthe de beste plek om te wonen wil zijn;*
- *kwaliteit van woningbouw mede wordt bepaald door de mate van isolatie van woningen;*
- *in veel, vooral oudere, woningen hiervoor nog weinig energiebesparende maatregelen zijn getroffen;*
- *energiebesparing de meeste winst oplevert in $CO_2$-reductie;*
- *het ontbreken van financiën vaak een belemmering vormt voor het nemen van energiebesparende maatregelen;*

- *een revolverend fonds de mogelijkheid kan bieden om tegen zeer aantrekkelijke financiële voorwaarden geld te kunnen lenen voor het treffen van bovengenoemde maatregelen;*
- *de uitvoering van een revolverend fonds in nauwe samenwerking met andere partners, gemeenten en rijk, tot stand kan komen.*

*Van mening zijnde dat:*
- *een grotere groep mensen dan tot nu toe financieel in staat moet worden gesteld om energiebesparende maatregelen te kunnen nemen;*
- *de provincie daartoe een revolverend fonds moet instellen;*
- *de provincie een aantal jaren aan dit fonds bijdraagt;*
- *grote aandacht moet worden gegeven aan de communicatie naar de burgers.*

*Verzoekt het College:*
- *een financiële regeling in te stellen die het voor een grotere groep woningbezitters mogelijk maakt energiebesparende maatregelen te treffen.*

*En gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: De motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer BOMHOF: Voorzitter. De heer Veenstra noemt in zijn motie woningbezitters. Gaat het daarbij om eigenaren van woningen, of gaat het om ook om huurwoningen, waarin woningbouwverenigingen energiebesparende voorzieningen kunnen aanbrengen die zij kunnen doorberekenen in de huur?

De heer VEENSTRA: Ik vind principieel dat de woningcorporaties het zelf wel voor hun huurwoningen kunnen regelen. In de motie gaat het alleen om bezitters van een eigen woning die een laag inkomen hebben.

De heer MEDEMBLIK: Vindt de heer Veenstra dan ook dat het programma Klimaat en Energie wel wat anders neergezet mag worden? Het is nu een lijst van verkenningen, proeftuinen en stimuleringen, maar allemaal redelijk afgebakend, terwijl het best zo kan zijn dat ideeën vanuit bijvoorbeeld de markt ook een goede plek in dat programma verdienen.

De heer VEENSTRA: De door ons voorgestelde maatregelen moeten in het programma Klimaat en Energie passen. Het programma biedt ook wel mogelijkheden om zelf met aanvullende voorstellen te komen, die dan ook in het programma moeten passen.

De heer MEDEMBLIK: Dus wat de PvdA betreft kunnen heel goede mitigerende maatregelen waarmee de markt komt, ook een plek in dat programma krijgen?

De heer VEENSTRA: Ieder voorstel dat leidt tot energiebesparing en bewustwording is welkom en als zo’n voorstel uit de markt komt, is het goed dat de markt aan de uitvoering daarvan ook zelf een steentje bijdraagt.
Het gegeven van de driedubbele vergrijzing en de krimp die Drenthe gaat doormaken, maakt het van belang de kansen die er liggen op het gebied van de zorgeconomie en het gezonder ouder worden, te benutten. In concreto komt het erop neer dat de babyboomers langzamerhand ouder worden. Ziekenhuizen kunnen de gevraagde medische zorg niet allemaal leveren en dus moet dat veel meer gebeuren door de eerste lijn: huisartsen, thuiszorg en WMO. Ook het arbeidsmarktbeleid in Drenthe zal hierop moeten worden afgestemd. Hiermee komen nieuwe opleidingen in beeld, bijvoorbeeld een zorgopleiding bij de Hogeschool Stenden. Ook kan een relatie worden gelegd met sensortechnologie en domotica, waarmee ouderen zo lang mogelijk uit het ziekenhuis kunnen blijven. ICT-toepassingen bieden eveneens perspectief. Het project Telebrink in het kader van leefbaar platteland van de gemeente Aa en

Hunze, verdient naar onze mening bredere uitwerking. Door gebruik te maken van internet kunnen mensen betrokken blijven bij de samenleving. Ook kan er direct contact zijn met de dienstverleners op het gebied van vervoer, maaltijden, scholing en zorg en ook met de banken en de politie.

De heer KLAVER: Is de heer Veenstra het met de fractie van het CDA eens dat, om het allemaal nader in beeld te krijgen, het goed is een onderzoek te doen op basis waarvan een analyse kan worden gemaakt van wat er allemaal op ons afkomt en dat wij op basis van die analyse vervolgens besluiten nemen? Het kan best zijn dat de voorstellen die de heer Veenstra nu noemt, daar allemaal heel zinvol in passen, maar is het niet goed om het college te vragen het allemaal eens in beeld te brengen?

De heer VEENSTRA: Volgens mij is er de afgelopen jaren op dit terrein al veel onderzocht en is precies bekend hoe de demografische ontwikkeling in Drenthe verloopt en waar in de provincie er sprake is van krimp. Op een bepaald moment moet het onderzoeken afgelopen zijn en is het tijd om maatregelen te nemen; en volgens mij zitten we nu in die fase.

De heer KLAVER: Maar dan kan het antwoord toch gewoon zijn: “Ja, tenzij”, of “Ja, mits.”

De heer VEENSTRA: Ik wil eerst op een rij hebben welke onderzoeken de afgelopen jaren al zijn uitgevoerd. We moeten geen energie steken in een weer onderzoek terwijl het allemaal al is uitgezocht.
Met steun van de provincie kunnen dit soort projecten over de gehele provincie worden uitgerold. Zorgondernemingen en zorgboerderijen bieden ook perspectief. Kortom, wonen en zorg op maat met de nodige innovaties.
We zijn benieuwd naar de reactie van het college op dit soort projecten en ontwikkelingen en vragen ons ook af in hoeverre subsidies van Europa uitkomst kunnen bieden.
Voorzitter. Mijn algemene beschouwingen kan in de volgende vijf punten worden samengevat.

- Drenthe van hekkensluiter naar koploper.
- Nog wel een aantal nadrukkelijke aandachtspunten en zaken die we moeten uitwerken.
- De provincie zet al vijf jaar het juiste beleid in; zie de resultaten in het Sociaal Rapport Drenthe 2008.
- De PvdA staat volmondig achter voorlopig 99% van de Voorjaarsnota.
- Een uitzondering hierop is de inmiddels beroemde pagina 11, waarin het gaat om extra budgetten voor de verbouwing van het Drents Museum, het Drents archief en het provinciehuis. De daarop betrekking hebbende voorstellen komen morgen aan de orde en die zullen wij amenderen.

De heer KLAVER: Ik had graag een antwoord gehad op de suggestie dat wij de heer Veenstra de eer laten iets te doen met de commissie Rol en Taken, omdat die commissie is ingesteld na aanvaarding van motie M1 van de PvdA. Wij hadden er met gemak iets van kunnen maken, maar vinden dat politiek not done omdat het om een initiatief van de PvdA ging.
En, mijnheer de voorzitter, wat kan politiek toch mooi zijn: wij geven een miljoen aan de Drenten terug en de heer Veenstra geeft ook ongeveer een miljoen weg, maar besteedt het geld anders. Dat is heel plezierig van een discussie als die van vandaag.

De heer VEENSTRA: Maar waar geef ik dat miljoen dan aan uit?

De heer KLAVER: Het gaat in de politiek om keuzes maken en wij geven een miljoen als korting op de motorrijtuigenbelasting en de heer Veenstra geeft met zijn voorstel voor Westerbork en de televisiecampagne ook ongeveer een miljoen uit.

De heer VEENSTRA: Maar daarbij gaat het om investeringen in de toekomst, die straks ook weer geld gaan opleveren.

De heer KLAVER: Dat geloof ik onmiddellijk. Het gaat mij om het principe van het hebben van het debat over wat wij uiteindelijk kiezen. Ik geef nu aan dat CDA en PvdA ongeveer hetzelfde bedrag willen uitgeven.

De heer VEENSTRA: Wat de heer Klaver voorstelt, kost uiteindelijk over vier jaar ongeveer € 6 miljoen en daarmee betekent dat voorstel een nadrukkelijk gevaar voor de cofinanciering.

De heer KLAVER: Maar dan is het gevaar bij de voorstellen van de heer Veenstra nog groter dan bij het voorstel van ons.

De heer VEENSTRA: Met betrekking tot het rapport van de commissie Rol en Taken heb ik al gezegd dat wij voor een adequaat vervolg zijn na de zomer. Wij zullen het voortouw nemen in het bijeenroepen van de staten om daarmee aan de slag te gaan.

De heer OOSTERLAAK: Mijnheer de voorzitter. Mijn algemene beschouwingen hebben als titel “Een tandje erbij”.
Drenthe ligt op koers laat het college van GS weten in zijn inleiding op de Voorjaarsnota. De vaart zit erin en het wordt alleen nog maar mooier. Het college zal, in wielertermen gesproken, niet aarzelen er een tandje bij te zetten als dat nodig is.

(Voorzitter: de heer Van der Tuuk.)

Welaan, wij denken dat dat zeker nodig is, dat tandje erbij. En wij zullen dat tandje erbij met vreugde begroeten, net zoals de ouders van een peuter blij zijn als er weer een tandje doorkomt.
De SP is van mening dat een democratische bestuurslaag als de provincie meer bestaansrecht heeft naarmate de provincie er beter in slaagt om niet alleen wat zaken te regelen rond de taken die in het bestuursmodel aan haar toebedeeld zijn, maar zich ook ten dienste stelt van de samenleving en dat op een zo goed mogelijke manier en met een maximaal resultaat. Maar dat niet alleen, het moet ook op een manier die de mensen maximaal de gelegenheid geeft mee te denken, mee te praten, mee te doen en mee te beslissen. Niet boven de mensen, niet tegenover de mensen, maar samen mét de mensen.
Wat dat betreft denken wij dat het beter kan. Wat ons betreft moet de provincie beter inspelen op momenten die zich daarvoor lenen, bijvoorbeeld wanneer bewoners ideeën in willen brengen over een afslag bij Ees met op- en afritten of bijvoorbeeld wanneer ...

De heer BATS: Mijnheer de voorzitter. Ik zou het op prijs stellen te kunnen verstaan wat de heer Oosterlaak allemaal zegt. Ik vind dat heel moeilijk.

De VOORZITTER: Misschien kan de technische dienst er iets aan doen. Ik had zonet toen ik mij even achterin de zaal bevond, ook moeite met het verstaan van de spreker.

De heer OOSTERLAAK: Een ander moment is dat wanneer chauffeurs willen aangeven dat hun cao te wensen over laat en dat dit iets te maken heeft met de manier waarop het busvervoer wordt aanbesteed. Zeg dan niet meteen: “Dat kan niet”, denk niet: “Wat weten die mensen er nou van”, of: “Ze praten alleen vanuit hun eigen belang”.
Wat ons betreft geldt in het algemeen dat niet alleen gekeken moet worden naar wat instellingen en overheden aandragen, maar ook naar wat dit betekent voor de mensen. Kijk wat zij ervan vinden en zoek de inwoners op.
Deze opmerking geldt wat mijn fractie betreft ook voor de nota “Amen is geen Amsterdam”. Naar onze mening is een middenbestuur dat genoeg denkt te hebben aan uitsluitend contacten met instellingen een aanfluiting voor de democratie. Democratie betekent dat het volk regeert. Het kan niet zo zijn dat een overheidslaag maar wat bestuurt en dat uitsluitend doet op basis van een mandaat dat volksvertegenwoordigers ooit eens van de kiezer hebben gekregen.

Dit laat onverlet dat wij vinden dat de provincie ook goed moet overleggen met de veelheid aan instellingen die in Drenthe uitvoerende taken verricht. Wat ons betreft is er geen zaligmakend bestuursmodel. Soms werkt het goed als zelfstandige instellingen subsidie ontvangen op basis van een toegekend budget, soms is het goed om taken door de provincie zelf te laten uitvoeren en soms is het aardig om als het om bepaalde projecten gaat na te gaan of partijen die uit kunnen voeren. Wij hebben bijvoorbeeld niets tegen een prijsvraag om originele ideeën een kans te geven.
Belangrijk is wel ervoor te zorgen dat er voldoende continuïteit zit in een bestuursmodel, dus niet nu weer dit, dan weer dat. En verder dient de invoering van veranderingen zorgvuldig te gebeuren. Neem hiervoor gewoon de tijd. Evalueer eerst de resultaten. Het gaat erom dat niet het management en de bureaucratie gestimuleerd worden, maar dat de mensen die de uitvoering doen verantwoording krijgen voor het werk dat zij vaak met hart en ziel doen en daarbij niet gehinderd worden door een enorme administratieve last.
Mijnheer de voorzitter. De provincie kan op allerlei vlakken veel voor haar inwoners betekenen, bijvoorbeeld als het gaat om de verzorgingshuizen. De financiering van verzorgingshuizen in Drenthe is ook dit jaar weer een probleem. Het is de taak van staatssecretaris Bussemaker om die financiering te regelen en de taak van de Tweede Kamer om haar, zo nodig, de weg te wijzen. Maar het is onze taak als Drentse politiek om hier een duidelijk signaal af te geven. Mijn vraag aan mevrouw Haarsma is dan ook of zij namens de provincie de staatssecretaris er nogmaals duidelijk op wil wijzen dat het zo niet langer kan en dat het in Drenthe niet gepikt wordt dat er vanwege bezuinigingen en vanwege gekozen bestuursmodellen opnieuw opnamestops ontstaan.
De staten hebben er verleden jaar mee ingestemd dat wordt onderzocht hoe de reiskosten van leerlingen die naar de middelbare school moeten, gecompenseerd kunnen worden. Van gedeputeerde Bats hebben wij vernomen dat het college na de zomer met voorstellen hiervoor komt. Wij zullen die afwachten, maar dringen wel aan op enige spoed. Lukt het om een voorstel op dit punt in september al in de staten besproken te krijgen? Het gaat er immers om dat de leerlingen geholpen worden en die moeten na de aanstaande vakantie weer naar school.
Wij vinden het verder van belang om bij het thema genetisch gemanipuleerde gewassen de vinger aan de pols te houden. Onze fractie hecht eraan dit onderwerp in de staten te bespreken. Wij hebben over dit onderwerp verleden maand samen met anders organisaties een avond georganiseerd en het lijkt ons goed daar een vervolg aan te geven. Wij stellen het op prijs wanneer daar binnen het programma van de staten ruimte voor gevonden wordt.

De heer KLAVER: Hoe stelt de heer Oosterlaak het zich voor dat de staten iets aan gemanipuleerde gewassen gaan doen? Kunnen wij daarnaar kijken, kunnen wij iets verbieden, of kunnen wij iets stimuleren of ontmoedigen? Wat voor agenda heeft de heer Oosterlaak daarbij?

De heer OOSTERLAAK: Er zijn allerlei ontwikkelingen gaande, ontwikkelingen ten goede, maar misschien ook wel ontwikkelingen ten kwade. Er zitten allerlei risico’s aan het gebruik van genetisch gemanipuleerde gewassen. Het is in ieder geval goed wanneer wij er met ons allen over nadenken wat de provincie zou kunnen doen. Er worden nu links en rechts proefveldjes toegestaan, maar hoe gaan we daarmee verder en willen wij die proefveldjes eigenlijk wel? Naar onze mening biedt de ruimtelijke ordening een mogelijkheid te bekijken of de provincie überhaupt toe moet staan dat er in Drenthe genetisch gemanipuleerde gewassen geteeld worden.

De heer KLAVER: De heer Oosterlaak wil een verbod.

De heer OOSTERLAAK: Wij willen daar een discussie over, maar onze insteek is dat het goed zou zijn in ieder geval een aantal ontwikkelingen te verbieden.

De heer KLAVER: Ik ben benieuwd van de gedeputeerde te horen of dat ook kan.

De heer MEDEMBLIK: Ik deel de zorg van de heer Oosterlaak over de risico's, maar volgens mij kunnen wij op provinciaal niveau niet zoveel doen en moet het rijk dit doen. Met name het Ministerie van LNV kan op dit gebied maatregelen nemen. Als dus de SP op dit punt iets wil betekenen, zal zij op een andere manier haar invloed moeten uitoefenen dan via een bespreking in de staten.

De heer OOSTERLAAK: Dat is een mening en misschien heeft de heer Medemblik uiteindelijk wel gelijk dat wij niet de middelen hebben om er iets aan te doen, maar ik denk dat het in het kader van de ruimtelijke ordening wel kan, net zoals wij over de teelt van bijvoorbeeld lelies een mening kunnen hebben.

De VOORZITTER: Ik verzoek de heer Oosterlaak zijn betoog voort te zetten.

De heer OOSTERLAAK: Mijnheer de voorzitter. De SP heeft gezien dat het college aan de slag wil met de aanpak van de asbestproblematiek, maar wij vinden dat daar, gezien de omvang van het probleem, wel een tandje bij moet. Jaarlijks sterven ongeveer 900 Nederlanders aan asbestziekten. Voor Drenthe betekent dit enkele tientallen slachtoffers per jaar.
Inmiddels zijn er maatregelen genomen om het werken met asbest veiliger te maken, maar de weg van het verwijderen van asbest uit het leefmilieu is nog lang. De SP pleit ervoor een begin te maken met de inventarisatie van waar asbest is toegepast en om het urgente probleem van het vrijkomen van asbestdeeltjes uit asbestbetonnen golfplaten nu aan te pakken. Over dit onderwerp wil ik twee moties indienen. Voorzitter. Zal ik de moties aan het eind van mijn betoog indienen of nu tijdens mijn verhaal?

De VOORZITTER: U kunt de moties heel goed in uw verhaal opnemen.

De heer OOSTERLAAK: Dan zal ik het nu doen.

***Motie M7***

*Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 25 juni 2008.*

*Kennisgenomen van het rapport "Asbest in Kaart" van het Ministerie van VROM en het SP-rapport "Help Asbest het Dak Af".*

*Overwegende, dat jaarlijks 900 doden door asbestziekten te betreuren zijn in Nederland, waarvan meer dan de helft niet arbeid-gerelateerd.*

*Overwegende, dat in Drenthe veel daken van boerderijen en schuren bedekt zijn met asbestbeton golfplaten. Dat deze daken over het algemeen gelegd zijn in de periode van 1960 tot 1993.*

*Overwegende, dat in toenemende mate vrije asbestdeeltjes in de atmosfeer terechtkomen door erosie van deze asbestbetonplaten en dat die erosie een direct gevaar vormt voor de bewoners in de omgeving van die asbestdaken.*

*Verzoeken het college, in samenspraak met gemeentelijke overheden, een inventarisatie te maken van de in Drenthe aanwezige agrarische gebouwen waarbij asbestbeton golfplaten toegepast zijn, het aantal vierkante meters, de datum dat deze gelegd zijn, de aard van het gebruikte materiaal, de (vermoedelijke) staat van de erosie van de gebruikte platen, enz. bijvoorbeeld aan de hand van verstrekte bouwvergunningen.*

(Voorzitter: de heer Ter Beek.)

De VOORZITTER: De motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer OOSTERLAAK: Mijn volgende motie gaat over asbest en energie.

De heer VEENSTRA: Asbest is inderdaad een groot probleem omdat het heel gevaarlijk kan zijn. De heer Oosterlaak stelt voor alle asbest te inventariseren. Maar dan?

De heer OOSTERLAAK: Vroeg of laat zal alle asbest op een veilige manier verwijderd moeten worden om de gezondheid van de mensen in Drenthe geen schade te laten oplopen. Wij stellen dus voor eerst een inventarisatie te doen en daarna een plan te maken hoe het asbest kan worden verwijderd en wie dat moet betalen. Het kan in ieder geval niet zo zijn dat het asbest er maar ligt te liggen. Op enig moment moet er een begin gemaakt worden met de verwijdering van asbest en dat begin begint met een inventarisatie van waar het voorkomt.

De heer VEENSTRA: Maar betekent dit ook dat de provincie een rol krijgt in allerlei financiële regelingen die er zijn om het asbest te verwijderen?

De heer OOSTERLAAK: Op zich zijn de eigenaren van met asbest gedekte gebouwen ook aansprakelijk te stellen, maar wij kunnen ons voorstellen dat er een subsidieregeling aan komt te hangen. Maar het begin is de inventarisatie. Er kan natuurlijk ook een verplichting komen voor eigenaren om in gevaarlijke situaties het asbest te verwijderen en dan zijn de kosten voor de eigenaar. In de motie doen wij daarover nog geen uitspraak. Het gaat ons erom dat het probleem, dat naar onze mening urgent is, wordt aangepakt.

De heer VAN DE BOER: Mij is bekend, onder meer vanwege het saneren van asbest uit mijn garage, dat zolang je maar niets aan dat asbest doet, het ook geen gevaar oplevert. Dus wat wil de heer Oosterlaak nu inventariseren?

De heer WESTERHOF: De heer Van de Boer maakt een fundamentele denkfout. Asbest blijft alleen gebonden gedurende de levensduur van de plaat. Asbesthoudende platen hebben een bepaalde levensduur en die wordt ook door de fabrikant aangegeven. Van veel platen is de levensduur inmiddels al lang overschreden en nu treedt erosie op. Via verstuiving komen er nu vrij asbestdeeltjes in de lucht. Asbest zorgt in Nederland, dus ook in Drenthe, voor meer doden dan het verkeer. Het is dus echt een urgent probleem waar daadwerkelijk iets aan moet gebeuren. Het wordt tijd dat wij ophouden met de rug naar dit probleem te gaan staan, omdat het probleem elk jaar stukken en stukken groter wordt.

De heer VAN DE BOER: Ik constateer dat dan tenminste eerst door deskundigen uitgelegd moet worden wat de werkelijke dreiging is.

De heer OOSTERLAAK: Mijnheer de voorzitter. Ik wil nu mijn tweede motie over asbest indienen, een motie die als titel heeft asbest en energie en die in de staten van Overijssel door de fractie van het CDA is ingediend. Het gaat er om dat asbest van loodsen en boerderijen wordt verwijderd en dat die asbestdaken worden vervangen door daken waarbij rekening wordt gehouden met zonne-energie.

***Motie M8***

*Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 25 juni 2008.*

*Overwegende dat:*

- *het thema Energie volop in de belangstelling staat nu het kabinet en GS fors doelstellingen voor de productie van duurzame energie willen halen,*
- *de nota “Klimaat en Energie” wordt gezien al een belangrijke impuls voor een energiezuiniger en duurzamer Drenthe’*

- *de komende jaren nieuwe initiatieven worden opgestart voor een duurzamer energievoorziening.*

*Van mening zijnde dat;*
- *projecten in Noord- en Zuid-Holland hebben geleid tot vermindering van de oppervlakte asbestdaken van 1 tot 4%,*
- *door de combinatie van asbestverwijdering en stimulering van zonne-energie ontstaat er energiebesparing uit fossiele bronnen op agrarische bedrijven in Drenthe en vermindert de $CO_2$-emissie in de sector,*
- *het verwijderen van asbestdaken een kans biedt om te investeren in een energiedak.*

*Dragen het college van Gedeputeerde Staten op;*
- *te onderzoeken of er mogelijkheden zijn om in het najaar van 2008 versneld te starten met projectpartijen, waaronder LTO-Noord,*
- *het onderzoek te verbreden naar andere sectoren,*
- *bij de begroting te komen met een planopzet en een financieringsvoorstel.*

De VOORZITTER: Deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer OOSTERLAAK: Mijnheer de voorzitter. De provincie denkt mee over de opslag van $CO_2$ in de Drentse bodem. Wat de SP betreft moet de provincie hierbij niet te hard van stapel lopen. Natuurlijk is het van belang te voorkomen dat de hoeveelheid $CO_2$ in de atmosfeer toeneemt, maar naar ons idee is de vraag of ondergrondse opslag wel veilig kan en of het überhaupt iets oplevert nog onvoldoende beantwoord. Wij willen hierover dan ook een motie indienen.

***Motie M9***

*Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 25/26 juni 2008.*

*Kennisgenomen hebbende van;*
*het ontbreken van een draagvlak onder de plannen tot $CO_2$-opslag in de Drentse bodem.*

*Van oordeel zijn dat;*
*de provincie geen risico's mag lopen bij de opslag van $CO_2$ als niet zeer duidelijk is dat deze risico's acceptabel zijn.*

*Dringen er bij Gedeputeerde Staten van Drenthe op aan dat zij onderzoek laten verrichten naar;*
- *de technische mogelijkheden van $CO_2$-opslag,*
- *de hoeveelheid extra energie die dit vergt,*
- *een risicoanalyse van mogelijke gevaren gelet op de bodemstructuur,*
- *de risico's van calamiteiten bij mogelijke lekkages.*

De VOORZITTER: Deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer HORNSTRA: Is de heer Oosterlaak van mening dat ons college mogelijkerwijze iets gaat doen op het gebied van de opslag van $CO_2$ dat niet verantwoord is?

De heer OOSTERLAAK: Die vraag wordt mij gesteld?

De heer HORNSTRA: Ja, mijn vraag is of de heer Oosterlaak denkt dat het college in staat is maatregelen te nemen die gevaarlijk zijn, dus niet eerst de benodigde kennis vergaart voordat het met plannen komt. Dat wordt namelijk in deze motie gesuggereerd en dat vind ik uiterst vreemd.

De heer OOSTERLAAK: Ik vind het wel een beetje erg ver doorgedacht dat de heer Hornstra de indruk heeft dat wij denken dat het college onverantwoorde maatregelen zal nemen. Wij constateren wel dat er in bepaalde kringen bijzonder veel enthousiasme is voor ondergrondse opslag van $CO_2$, terwijl er ook geluiden zijn die wijzen op het gevaar van vermenging van het aardgas met $CO_2$. Voor alle zekerheid lijkt het ons handig dat PS aandringen op onderzoek voordat er echt dingen gaan gebeuren.
Voorzitter. Een concreet voorstel om de provincie bij te laten dragen aan een beter milieu betreft het papiergebruik in het provinciehuis. Daarover wil ik de volgende motie indienen.

***Motie M10***

*Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 25/26 juni 2008.*

*Constaterende dat;*
*de hoeveelheid papier mogelijk met 25% gereduceerd kan worden als papier van een lichtere kwaliteit gebruikt worden.*

*Verzoeken het college te onderzoeken of het mogelijk is voor de bestaande print- en kopieersystemen papier te gebruiken van 60 gram in plaats van 80 gram.*

De VOORZITTER: Deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer OOSTERLAAK: Mijnheer de voorzitter. Voor het stimuleren van energiebesparende maatregelen heeft het college een programma opgezet, waarbij huiseigenaren advies hiervoor kunnen krijgen. Het lijkt ons goed om daar een financieringsregeling aan te koppelen. Momenteel valt geld vrij door de afbouw van de hypotheekregeling voor ambtenaren. Ik wil een motie indienen, die aardig aansluit bij de motie die al door de fractie van de PvdA is ingediend.

***Motie M11***

*Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 25/26 juni 2008.*

*Kennisgenomen hebbende van;*
*de provinciale doelstellingen over de reductie van $CO_2$-uitstoot en energiebesparing.*

*Constaterende dat:*
*de post Hypotheken ambtenaren de komende 30 jaar zal worden afgebouwd tot nul euro. Dat er (voor zo ver PS bekend) geen bestemmingen liggen op die vrijkomende gelden.*

*Van mening zijn dat;*
*er met gebruikmaking van de vrijkomende gelden uit de post Hypotheken een energiefonds voor renteloze leningen moet komen, om het voor kleine zelfstandigen en particulieren aantrekkelijk te maken investeringen te doen op het vlak van energiebesparing en energieopwekking.*

*Verzoeken het college een nota/verordening op te stellen die het jaarlijks mogelijk maakt dat renteloze leningen beschikbaar gesteld worden van ten hoogste 50% van het te investeringen bedrag met een maximum van 2.500 euro per aanvraag voor ten hoogste een totaal bedrag van 1 miljoen euro.*
*Dat de minikredieten jaarlijks op index CBS worden herzien.*

De VOORZITTER: Ook deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer OOSTERLAAK: Mijnheer de voorzitter. Het college heeft zich voorgenomen om de Vuelta in 2009 in Drenthe van start te laten gaan. Of de doelstellingen rond meer sportdeelname, positieve effecten op de volksgezondheid en een stimulans van de leefbaarheid gehaald gaan worden, vragen wij ons ernstig af. Maar we kunnen in ieder geval proberen te voorkomen dat de karavaan aan volgwagens ervoor zorgt dat het netto resultaat van de Vuelta een toename van de $CO_2$-productie zal zijn. Ook op dit punt wil ik een motie indienen.

***Motie M12***

*Provinciale Staten van Drenthe,*
*In vergadering bijeen op 25/26 juni 2008*

*Kennis genomen hebbende dat,*
- *de start en de 1e etappe van de Vuelta in Drenthe plaats lijkt te vinden*
- *dit sportevenement mogelijk mede door de provincie wordt gefinancierd*

*overwegende dat,*
- *de provincie haar voorbeeldfunctie ten aanzien van $CO_2$-uitstoot gestand moet houden*

*verzoeken het college van Gedeputeerde Staten*
- *de start en de 1e etappe van de Vuelta in Drenthe klimaatneutraal te organiseren.*
- *en het geld beschikbaar te stellen voor energiebesparende projecten.*

*En gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer OOSTERLAAK: Mijnheer de voorzitter; Regelmatig horen wij dat de provincie op een aantal vlakken graag koploper wil zijn en het goede voorbeeld wil geven. Wat ons betreft zou het goed zijn dat in ieder geval na te streven als het gaat om het beleid om mensen met een handicap tegemoet te komen. De parkeervoorzieningen zijn in ieder geval voor verbetering vatbaar. Ook hierover hebben wij een motie gemaakt.

***Motie M13***

*Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 25/26 juni 2008.*

*Kennis genomen hebbende van;*
*de beperkte beschikbaarheid van gehandicaptenparkeerplaatsen bij het provinciehuis en de afstand van het parkeerterrein tot de ingang van het gebouw.*

*Van mening zijnde dat;*
*in het plan van het nieuwe provinciehuis ook een betere voorziening parkeren gehandicapten past.*

*Zijn van oordeel dat zo dicht mogelijk bij de ingang van het provinciehuis op de huidige parkeerplaats van de gedeputeerden minstens vier extra parkeerplaatsen gerealiseerd dienen te worden voor gehandicapten.*

De VOORZITTER: De motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer KLAVER: Mijnheer de voorzitter. De heer Oosterlaak kennende komt hij alleen met voorstellen waaraan goed onderzoek en een goede onderbouwing ten grondslag ligt. Ik vraag hem daarom uit te leggen wat een klimaat neutrale Vuelta is. Ik heb op dat punt achterstand in informatie.

De heer OOSTERLAAK: Het is misschien wat ingewikkeld allemaal, maar iedereen begrijpt de strekking van de motie wel. Waar het om gaat is dat de Vuelta met alle volgwagens, vliegtuigbewegingen en karavanen in eerste instantie een hoop extra energie verbruikt en zorgt voor een hoop extra $CO_2$ in de atmosfeer. Het gaat erom dat die extra hoeveelheid verbruikte energie en de extra hoeveelheid $CO_2$ die daar het gevolg van is – die hoeveelheden moeten nog uitgerekend worden – op enig moment gecompenseerd wordt. Daarvoor moeten kosten gemaakt worden, bijvoorbeeld als er extra bomen aangeplant moeten worden. Afijn, de heer Klaver kent het hele verhaal wel en hij laat mij nu iets uitleggen wat hij eigenlijk al weet. Maar dat is het zo'n beetje.

De heer KLAVER: Voorzitter. Ik denk dat ik toch een herhalingscursus moet volgen. Ik kon het allemaal niet bijbenen, maar dat ligt, denk ik, aan mij.

De heer VAN DE BOER: Voorzitter. Ik wil de heer Oosterlaak in herinnering roepen dat tijdens een vergadering van het SNN toen het ging over de ZZL de gezamenlijke fracties van GroenLinks meldden een onderzoek te hebben gedaan naar de kosten en de $CO_2$-uitstoot van het met de auto naar Leeuwarden komen van de deelnemers aan de vergadering. Over dat onderwerp is toen uitgebreid gediscussieerd en ik kan mij herinneren dat de SP niet bij die discussie aanwezig was. Die discussie heeft geleid tot een motie, die niet is aangenomen en een van de redenen daarvoor was dat de genoemde effecten moeilijk aan te tonen waren en de uitvoerbaarheid van het geheel zeer discutabel was. Misschien kan de heer Oosterlaak dat onderzoek, dat ter beschikking van alle statenleden is gesteld, nog eens bekijken.

De heer VESTER: Het gaat bij de Vuelta niet om één auto. Ik weet niet of de heer Van de Boer enig idee heeft van de grootte van de gemotoriseerde wereld van een wielerronde van een omvang als de Vuelta. Voor de renners uit rijdt een karavaan met vrachtwagens die eerst vanuit Spanje naar Drenthe moet komen. Dan vliegen er boven de karavaan zeker zes helikopters en dan zijn er nog de rennersbussen. Het aantal auto's en motoren is niet te vergelijken met het aantal auto's van de leden van het AB-SNN. Ik heb hierover contact gehad met de Milieufederatie en mij is gezegd dat wanneer het aantal auto's en de af te leggen afstand bekend zijn, prima is uit te rekenen wat de extra $CO_2$-uitstoot is.

De heer VAN DE BOER: Uiteraard wil ik de activiteiten rond de Vuelta niet vergelijken met een SNN-bijeenkomst waar statenleden van de drie noordelijke provincies bijeenkomen, al was het alleen maar vanwege het ontbreken van de reclamekaravaan. Ik heb de SP een handreiking willen geven door te verwijzen naar het onderzoek van GroenLinks. En het antwoord op de vraag of ik wel eens gezien heb hoe groot de omvang van de hele karavaan bij een grote wielerronde is, is "ja".

De heer KERSTHOLT: Mijnheer de voorzitter. Als rechtgeaard wielerliefhebber moet mij iets van het hart. Met de komst van de Vuelta wordt in Drenthe een geweldig evenement georganiseerd. Het ene jaar combineren we dat met de factor een-op-een voor de breedtesport en nu ineens met de $CO_2$-uitstoot. Ik denk dat we de heer Indurain moeten vragen dan ook de uitstoot van de energie van de renners en de hoeveelheid zweet te gaan meten. Ik vind de discussie zo langzamerhand belachelijk worden, want nu wordt een schitterend evenement gebruikt om er allerlei oneigenlijke dingen aan te plakken.

De heer VESTER: We stimuleren onze inwoners wel om energiezuinige lampen te gaan gebruiken en dergelijke kleine dingen helpen ook. Wij zijn van mening dat de provincie een voorbeeldfunctie heeft en zich ook verantwoordelijk moet voelen voor de gevolgen van zo'n groot evenement.

De heer KERSTHOLT: Bij de Vuelta gaat het niet om een regionaal of nationaal, maar om een internationaal evenement. Het Drentse parlement gaat over een heleboel dingen, maar laten we zo'n groot evenement nu maar zijn gang laten gaan.

De heer VESTER: Wij willen de komst van de Vuelta niet op het spel zetten. Wij hebben een andere mening over die komst, maar die ronde zal heus wel doorgaan. Maar als die dan doorgaat, probeer dan...

De heer KERSTHOLT: In dat geval zou het de SP sieren zich er verder niet mee te bemoeien.

De VOORZITTER: De heer Klaver mag nog een interruptie plaatsen en daarna vervolgt de heer Oosterlaak zijn betoog.

De heer KLAVER: Mijnheer de voorzitter. Ik wil mij er nog wel even mee bemoeien. Ik kan enig begrip opbrengen voor deze actie van de SP op het moment dat die fractie consequent gedrag gaat vertonen. Als het voor de Vuelta geldt, moet ook de TT klimaatneutraal georganiseerd worden. Ik heb echt waardering voor topsportevenementen, maar laten we dan de burger uitleggen dat als wij het vandaag doen, wij het morgen ook doen, of vandaag niet en morgen ook niet. Het is dus van tweeën een. Ik kan met de SP meegaan als het gaat om een structurele lijn. In het andere geval is het een speeltje.

De heer VESTER: Wij richten ons speciaal op de Vuelta omdat de komst hiervan een initiatief was van de provincie, terwijl dat niet voor de TT geldt. De staten moeten nog besluiten zes ton voor de Vuelta beschikbaar te stellen. Dit gebeuren is dus van een iets andere orde dan de TT of andere grote sportevenementen.

De VOORZITTER: De heer Langenkamp mag nog wat zeggen en dan gaan we echt verder.

De heer LANGENKAMP: Voorzitter. Ik vond het voorstel van de heer Klaver om al dit soort evenementen en dan te beginnen bij de TT energieneutraal te maken uiterst interessant. Ik wacht zijn motie af.

De heer KLAVER: Ik dank de heer Langenkamp. Dit keer is er dus geen sprake van verwarring maar van opheldering.

De heer OOSTERLAAK: Mijnheer de voorzitter. Met onze moties denken wij belangrijke terreinen te hebben aangegeven waarop er zeker nog een tandje bij kan.
Deze algemene beschouwingen zouden we ook gebruiken om nog wat verder in te gaan op het rapport van de commissie Rol en Taken "Amen is geen Amsterdam". In de commissie BFE heb ik daarop al een voorschot genomen.
Misschien is het goed nog in te gaan op "het kader" waarbij beantwoording van diverse vragen leidt tot een antwoord op de vraag of bepaalde zaken wel of niet onder de taken van de provincie vallen. Dat is op zich een mooi model, maar ook dit model kan door eenieder verschillend ingevuld worden. Als het bijvoorbeeld gaat om de vraag of de provincie überhaupt iets zou moeten hebben met een topsportevenement als de Vuelta, leidt het kader tot een duidelijk "nee". Immers, topsport is een zaak van de rijksoverheid, NOC*NSF, de nationale bonden en wie al niet, maar in ieder geval niet van de provincie. Toch zullen er in dit huis mensen zijn die met dit kader in de hand de vraag wel of geen Vuelta met "ja" beantwoorden. Met andere woorden: zo'n kader is prima, maar het is geen objectief instrument.
Wij vinden het prima dat een werkgroep uit de staten de uitwerking van het rapport verder oppakt. Wij willen er hierbij wel op wijzen dat de landelijke ontwikkelingen niet op ons wachten. Sterker nog, toen we gedeputeerde Klip de ruimte gaven om, nog voordat het rapport in deze staten is uitgediscussieerd, in IPO-verband al mee te doen met onderhandelingen met het rijk, was de boodschap eigenlijk al "Let niet op ons". Hier in Drenthe doet de provincie er toe, maar nu even niet. Het is betrekkelijk zinloos om hier

ons eigen “Rol en Taken”-wiel uit te vinden, terwijl elders in het land besloten wordt welke rollen en taken de provincies toebedeeld krijgen.
Voordat we opnieuw een commissie instellen lijkt het ons zinnig om de planning van de besluitvorming op landelijk niveau te kennen.
Mijnheer de voorzitter. Tot slot. Wat ons betreft kan er hier en daar een tandje bij. Een gezond en compleet bestuurlijk gebit is immers op een veelheid aan taken berekend.
Graag vernemen wij de reactie van het college op de gestelde vragen en of het de voorstellen die wij in onze moties hebben verwoord, steunt. Datzelfde vernemen wij uiteraard ook graag van de andere fracties.

De heer VAN DE BOER: Mijnheer de voorzitter. De VVD maakt zich zorgen over toenemend populisme en verruwing in de samenleving, dat zich uit in quasi gemakkelijke keuzes die een grote groep mensen kennelijk snel aanspreken. Ook worden overheden steeds aangesproken op hún taken in plaats dat men primair zichzelf de vraag stelt wat de eigen bijdrage aan deze situatie is en welke oplossing men zelf kan stimuleren.
Het is de opvatting van de VVD dat men zelf eerst verantwoordelijk is. Dat is voor ons het kader van bestuurlijke afweging en persoonlijke keuzes die je maakt: wat doe je zelf, wat doen de overheden en welke afbakening in verantwoordelijkheid is er tussen de gemeentelijke, de provinciale en de rijksoverheid. De VVD is steeds bereid haar bestuurlijke verantwoordelijkheid te nemen, ook in dit college.
Wij werken op basis van onze visie en overtuiging en maken op grond daarvan onze inhoudelijke afwegingen. We doen dat niet op basis van opiniepeilingen.
De VVD neemt, uitgaande van de inhoud van het collegeprogramma, deel aan dit college en, nogmaals, zij doet dit van harte. De ambities van dit college spreken ons aan; de herkenbaarheid van ons collegeprogramma 2007-2011 is daarin een belangrijke factor.
Met grote belangstelling heeft de VVD de rapporten van de commissies Rol en Taken, Lodders en D’Hondt bestudeerd. Het gaat ons daarbij steeds om de vraag wat doe je zelf en wat doet de overheid wel of juist niet. Naar onze opvatting moet de provincie gewenste ontwikkelingen stimuleren, is zij toegankelijk en laagdrempelig naar de burger en maatschappelijke organisaties en bekrachtigt zij bovenlokale initiatieven.
De provinciale overheid is daarmee een factor van belang. Om het in de termen van het collegeprogramma te zeggen: “De provincie doet ertoe”, maar dan wel met mate uitgevoerd. Dus: zij neemt afstand waar dat kan en neemt haar verantwoordelijkheid waar dat moet.
De fractie van de VVD onderschrijft op hoofdlijnen de conclusies en aanbevelingen van de commissie Rol en Taken. Het toetsingskader is een instrument dat we serieus in de praktijk moeten uittesten. De VVD herkent haar uitgangspunten in het rapport van die commissie; het is voor ons net of Thorbecke soms over de schouder van de commissie heeft meegekeken.
In deze algemene beschouwingen over de Voorjaarsnota 2008 willen we ons richten op een aantal onderwerpen, waarbij wij de vraag stellen of en in welke mate de provincie een rol heeft.
De uitwerking van Hoofdstuk 1 van het Collegeprogramma is algemeen geformuleerd. Het kernbegrip is samenwerken. Daar kun je niet op tegen zijn, want het geeft een band tussen burgers en van de burger naar de provinciale overheid. Maar hoe geef je nu concreet invulling aan dat voornemen? Welke ideeën hebben GS over de verdere uitvoering? Wij nemen graag kennis van concrete plannen op dit stuk. En hoe verhouden deze plannen zich ten opzichte van de uitkomsten van de commissie Rol en Taken? We moeten wel realistisch en concreet in de invulling van deze programmalijn zijn, anders dreigt wat Klaartje Peters ons onlangs voorhield: een opgeblazen bestuur!
De VVD ziet de nieuwe aanbesteding van het openbaar vervoer met vertrouwen tegemoet. Mijn fractie steunt daarin het college. De afgelopen jaren is gebleken dat het bevorderen van marktwerking leidt tot een beter product, meer reizigers en meer banen.
De VVD maakt zich, met ondernemers en andere partijen in dit huis, grote zorgen over het uitblijven van de verbreding van de A28 met twee rijstroken. Het traject Meppel-Zwolle vice versa slibt in hoog tempo dicht en dat belemmert de verdere doorstroming van het verkeer in het gehele Noorden. Wetend wat er

al gebeurt, verneemt de VVD graag van de gedeputeerde wat op dit moment de stand van zaken is en welk wenkend perspectief hij al dan niet op een bepaalde termijn ziet.
Voorzitter. De VVD pleit voor het stimuleren en intensiveren van het goederenvervoer over water. Inzetten op het opwaarderen van de sluis in het Meppelerdiep vinden wij noodzakelijk voor de economische impuls rond onze andere trimodale stad naast Coevorden, namelijk Meppel.
Met betrekking tot de aanvaarde motie inzake een kosten-batenanalyse naar het weer bevaarbaar maken van het Oranjekanaal moeten wij constateren dat de motie niet volledig is uitgevoerd. In de Statencommissie OGB bleek een meerderheid van de staten voor het alsnog uitvoeren van de oorspronkelijke strekking van de motie-Baltes. Wij horen graag of het CDA deze zienswijze nog steunt. Zo ja dan willen we de politieke situatie nader bezien, zo niet dan trekken wij onze conclusies.
Voorzitter. Ik wil een enkel woorden wijden aan de baanverlenging van Groningen Airport Eelde.

De heer LANGENKAMP: Voorzitter. Waarom legt de VVD haar lot in handen van het CDA?

De heer KLAVER: Dat is gewoon een goede partij!

De heer VAN DE BOER: Dat is niet vanwege de oproep om uit de kast te komen, maar dat is omdat als er voor de oorspronkelijke strekking van die motie geen meerderheid is, wij onze knopen tellen. Is die meerderheid er wel dan zullen wij nader bekijken wat er politiek gezien te realiseren is. Het gaat natuurlijk om onze eigen afweging, maar er moet wel een meerderheid voor zijn.
Voorzitter. Een enkel woord over de baanverlening van Groningen Airport Eelde. De VVD hecht aan een versterking van de positie van deze luchthaven in de vervoerssector. Wij hebben echter ook kennisgenomen van de uitspraak van de Raad van State en zien dat op het traject van realisatie van die baanverlenging steeds nieuwe hindernissen opdoemen. Hoe kan dat nou? Is hier sprake van onvoorziene omstandigheden, veranderde inzichten in binnenlands vliegverkeer, verder aangescherpte milieueisen, explosief gedrag van sommige diersoorten of juridische trajecten die ons overstijgen? Wij raken het overzicht wat kwijt. Ondertussen zien we een toenemende gang van noordelingen naar Duitse luchthavens, die gestaag blijven groeien. Wij zijn dan ook zeer benieuwd naar de brief van GS over de positie van GAE, die ons volgens de toezegging voor 1 juli moet bereiken.
Er is sprake van corridorstudies om de invloed van bedrijfsterreinen op het Drentse landschap in kaart te brengen. Verdere verrommeling langs de snelwegen moet vermeden worden en vervolgens moet er ruimtelijk beleid ontwikkeld worden. Minister Cramer heeft dergelijke studies voor het Westen van het land aangekondigd. Onze vraag aan GS is wat zij met deze studies willen doen. Het komt immers aan op het maken van keuzes en het geven van uitvoering daaraan. Naar ons idee bieden de huidige mogelijkheden in de voorschriften in de bestemmingsplannen en het komend planologisch beleid dat is vervat in de Structuurvisie al genoeg mogelijkheden tot verdere regulering.
Voorzitter. Uit de reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten wordt een fors bedrag gehaald voor de uitvoering van het milieubeleid. Dat is voor de VVD acceptabel vanwege het grote belang van duurzame ontwikkeling en vooral de energiebesparing en $CO_2$-reductie. Drenthe heeft hierin ook haar verantwoordelijkheid te nemen en moet haar aandeel leveren. Wij zien graag dat het college zich richt op innovatie en investeringen met een snel milieuresultaat, in samenwerking met het bedrijfsleven.
Het planologisch beleid raakt direct de strekking van de discussie over rol en taken: meer ruimte voor gemeenten en een provincie, die zich meer richt op hoofdzaken en minder op details. De VVD zal de ontwikkelingen binnen de nieuwe Wet op de Ruimtelijke Ordening dan ook kritisch volgen. Juist om de nieuwe positionering van de provincie te markeren, is een cultuurverandering op dit beleidsterrein te verwachten.
In de Voorjaarsnota is sprake van sportstimuleringsprojecten. Onze vraag is ook hier weer: passen deze binnen de rol en taken en de positionering van de provincie? Om alvast een voorschot hierop te nemen, citeer ik uit het rapport van de commissie Rol en Taken.
“Kritiek schuilt in eigengereidheid van de provincie als het gaat om sportstimulering, bijvoorbeeld Drenthe Beweegt, waarbij de afstemming met de gemeente niet altijd optimaal is. Wethouders voelen zich uitgenodigd op een feestje van de provincie, terwijl het eigenlijk hún feestje zou moeten zijn.”

Er loopt nu nog een onderzoek naar de effectiviteit van het project, gekoppeld aan vragen van de gemeenten. Het is jammer dat de evaluatie van Drenthe Beweegt pas in het najaar komt, de uitkomsten daarvan kunnen wij nu niet in onze beoordeling meenemen. Misschien geeft die evaluatie nog een opening, waar we straks enthousiast van worden.

De heer KLAVER: Voorzitter. Ik kan niet anders doen dan concluderen dat ik steun vind bij de VVD voor onze motie. Heb ik dat goed geconcludeerd?

De heer VAN DE BOER: Welke motie bedoelt de heer Klaver?

De heer KLAVER: De motie over sportstimulering, motie M2.

De heer VAN DE BOER: De heer Klaver weet dat wij kritisch zijn over de rol van de provincie als het gaat om het stimuleren van breedtesport en topsport. De tussen beide onderdelen gemaakte koppeling hebben wij dan ook niet tot de onze gemaakt en wij hebben indertijd tegen de motie gestemd, waarin daarom werd gevraagd. Wij willen nadrukkelijk de evaluatie van Drenthe Beweegt afwachten – wij hebben eerder al naar de voorgang hiermee gevraagd - om te kunnen beoordelen wat het effect is van de stimulerende activiteiten van de provincie op zowel top- als breedtesport. Over de conclusie van de heer Klaver dat wij motie M2 zullen steunen, laat ik mij op dit moment nog niet uit.

De heer KLAVER: Maar het kan toch niet zo zijn dat de VVD eerst de evaluatie van Drenthe Beweegt afwacht voor zij een mening uitspreekt? In de Voorjaarsnota 2008 is viermaal het bedrag van ruim € 300.000.,-- als verdubbelaar voor de komende jaren verwerkt. Daar vindt de VVD dus even niks van, omdat zij de evaluatie afwacht? Maar dan zijn wij een jaar verder en is de eerste portie van ruim drie ton besteed.

De heer VAN DE BOER: De volgorde is: nu de Voorjaarsnota en in het najaar de evaluatie van Drenthe Beweegt. Ik zeg alleen dat wij het jammer vinden dat de gegevens uit die evaluatie ons nu niet ter beschikking staan, zodat wij er nu ook uit kunnen putten. Maar dit laat onverlet dat wij ons vandaag en morgen over de Voorjaarsnota 2008 uitspreken.

De heer KLAVER: En wij hopen allebei dat die evaluatie er in het najaar komt.

De heer VAN DE BOER: Als de heer Klaver goed heeft geluisterd, heeft hij mij nu voor de derde keer horen zeggen dat die evaluatie in het najaar te verwachten is. Wij spreken nu over de Voorjaarsnota.

De heer KLAVER: Wij uiten wel eens meer verwachtingen en hopen dan dat die uitkomen, maar wij wachten ook nog steeds op een topsportnota. Het hebben van verwachtingen is wat anders dan de realiteit en daarom vind ik het terecht dat zowel de heer Van de Boer als ik GS vraag of die evaluatie ook werkelijk dit najaar verschijnt.

De heer VAN DE BOER: Mijnheer de voorzitter. Ik heb sommige stukken van wat de heer Klaver zei niet meegekregen, want het geluid is erg slecht. Ik hoop dat bij de revitalisering van het provinciehuis ook aan het geluid wordt gedacht. Het kan ook aan mijn afnemende gehoorvermogen liggen, maar ik heb de laatste opmerking van de heer Klaver volstrekt niet verstaan.

De heer KLAVER: Waar het mij om gaat is dat ik wel begrijp dat de heer Van de Boer nu al driemaal heeft gezegd te verwachten dat de evaluatienota over Drenthe Beweegt aan het eind van dit jaar er is, want wij verwachten die nota ook. Maar belangrijker is dat er nu een toezegging van GS komt dat die nota er dan ook werkelijk ís. Op het uitspreken van verwachtingen baseren wij namelijk geen bestuur en ook geen beleid.

De heer VAN DE BOER: Dat ben ik volstrekt met de heer Klaver eens.
Mijnheer de voorzitter. In de laatstgehouden vergadering van de Statencommissie CW heeft de gedeputeerde op een vraag van ons over de voortgang van het technasium in Drenthe geantwoord dat er voorspoedige ontwikkelingen zijn en dat de vijf scholen die volgend jaar starten geen financiële verzoeken hebben ingediend. Navraag levert echter een ander beeld op. Is de gedeputeerde op de hoogte van de subsidieaanvraag, getiteld “Een werkplaats voor het Technasium” en hoe beoordeelt zij deze aanvrage, gelet op de stimulerende activiteiten die zij heeft ondernomen en het belang van het promoten van technische beroepen en de feeling met techniek?
Mijnheer de voorzitter. De laatste tijd ontvangen we berichten dat er behoefte is aan het organiseren van een Drentse veteranendag. Nu doen onder meer Noordenveld en De Wolden dat voor hun gemeenten. Enige tijd geleden is daar ook in dit huis over gesproken. Gesprekken met veteranen en met het herinneringscentrum Kamp Westerbork onderstrepen die behoefte en zeker ook de behoefte om die dagen dichter bij huis dan in Den Haag te hebben. Uit persoonlijke beleving ken ik deze gevoelens. Staat u mij toe, voorzitter, dat ik daar een enkel woord aan wijd.
Mijn vader was tijdens de Tweede Wereldoorlog gelegerd op de Grebbeberg en hij heeft daarna nooit willen weten van enige onderscheiding in welke zin dan ook. Die onderscheiding wenste hij niet te aanvaarden, omdat er naar zijn oordeel te veel was misgegaan voor en rond de capitulatie. Er werd door hem niet publiekelijk over gesproken en ook niet met mijn broer en mij. Wel ging hij jaarlijks naar een reünie. Die reünie was besloten, want de dames hadden een damesprogramma en de oude strijdmakkers spraken met elkaar, twee uur, tweeënhalf uur, drie uur. In die gesprekken vonden zij begrip en steun bij elkaar voor de verwerking van wat zij hadden meegemaakt.
Op kerstavond 1996 gaf ik mijn vader een cadeau, het boek – u, mijnheer de voorzitter, zult het kennen – “Manoeuvreren, de belevenissen van een minister van defensie”. Ik heb de heer Ter Beek toen gevraagd daar een opdracht in te schrijven en de commissaris schreef daarin: “Voor Henk sr., een echte veteraan”.
De reactie van mijn vader was: “Eindelijk gerechtigheid.” Drie dagen later overleed hij op 89-jarige leeftijd.
Ik probeer met dit verhaal aan te geven hoe in de loop der tijd gevoelens kunnen veranderen.
Is het college bereid het initiatief te nemen om belangstellende organisaties om de tafel te vragen en te stimuleren dat er een Drentse veteranendag komt? Ik denk daarbij met name aan de portefeuillehouder, maar ook, gelet op het persoonlijke dat ik net zei, aan onze CvdK, die als oud-minister van defensie een bijzondere positie inneemt.
Voorzitter. De discussie over de positie van Nederland en de Euregio’s in de Europese Unie laait steeds weer op. Ook onze DrEUn levert bijdragen aan de concretisering daarvan. De VVD wil duidelijk stellen dat zij voor de Europese gedachte is en de Europese schaalgrootte van denken. Toch kunnen we ons niet aan de indruk onttrekken dat de regelgeving vanuit Brussel, of is het Straatsburg, soms wat knelt, zeker als de Nederlandse regering de Europese normen op bijvoorbeeld de uitstoot van fijne roetdeeltjes zwaarder hanteert dan de norm bedoeld is. Hierdoor kunnen belangrijke infrastructurele werken forse vertraging oplopen.
Voorzitter. Er blijkt geregeld sprake te zijn van een onderbesteding van uitgaven; andere provincies blijken hetzelfde verschijnsel te kennen. De Rekenkamer Oost-Nederland heeft naar het fenomeen onderbesteding onderzoek gedaan en komt met aanbevelingen waar wij in Drenthe ons voordeel mee kunnen doen. Wij moeten scherper in beeld krijgen wanneer onderbestedingen zich voordoen. Op dit punt wil ik namens de fracties van de VVD en het CDA een motie indienen.

***Motie M14***

*Provinciale Staten van Drenthe in vergadering bijeen op 25 en 26 juni 2008,*

*Constaterende dat:*
- *bij de provincie Drenthe veelvuldig sprake is van zogenaamde onderbesteding, hier te definiëren als “het verschil in begroot resultaat en werkelijk resultaat voor mutaties in de reserves”;*

- *ditzelfde verschijnsel zich voordoet bij een aantal andere provincies, waaronder Overijssel en Gelderland, naar aanleiding waarvan door de Rekenkamer Oost-Nederland een onderzoek is gedaan naar de oorzaken en beïnvloedingsmogelijkheden van onderbesteding;*
- *de rapportage naar aanleiding van genoemd onderzoek waardevolle conclusies en aanbevelingen bevat, die wellicht ook voor de provincie Drenthe zeer relevant en bruikbaar zijn.*

*Verzoeken het college van GS:*
- *de aanbevelingen vanuit de genoemde rapportage van de Rekenkamer Oost-Nederland van april 2008 over te nemen;*
- *(verwachte) onderbestedingen van meer dan € 500.000,-- danwel 10% van het totaal der lasten per programma in de diverse rapportages (bestuursrapportages, jaarcijfers) toe te lichten conform het in hoofdstuk 3 van de rapportage aanbevolen model.*

*En gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: De motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer VAN DE BOER: Mijnheer de voorzitter. De Algemene subsidieverordening (ASV) is regelmatig onderwerp van gesprek in de staten. De VVD wil heldere regelingen, die toepasbaar zijn en voor PS controleerbaar. Daarom pleiten wij voor handhaving van de huidige regeling.
De VVD is van nature tegen toenemende bureaucratie en het verbaast ons dan ook in stukken van het college te lezen dat de bureaucratie toeneemt. Kan de gedeputeerde aangeven waar die toenemende bureaucratie uit bestaat? Immers, het blijkt dat na plaatsing op de lijst van ingekomen stukken, dat op zich al een vereenvoudiging van de procedure betekent, nog nooit is verzocht een stuk in de commissie te bespreken. Is de gedeputeerde het met ons eens dat overschrijdingen van beslisdata gemakkelijk voorkomen kunnen worden door in de subsidieverlening als slotzin op te nemen: "...afhankelijk van geen bezwaar vanuit Provinciale Staten in de eerstvolgende commissievergadering"? Wij pleiten dan ook voor het handhaven van artikel 3, derde lid, van de ASV. Afhankelijk van het antwoord van het college zullen wij overwegen op dit punt een amendement in te dienen.
Mijnheer de voorzitter. De staten hebben eerder een motie van de VVD aangenomen om te komen tot het instellen van een subsidiemakelaar. In het verlengde hiervan pleiten wij nu voor een onderzoek om te komen tot het in het leven roepen van een Drents Europaloket. Voor de helderheid: het kan een virtueel loket zijn, maar ook gezien worden in combinatie met een mens van vlees en bloed. Op dit punt wil ik een motie indienen, die is mede ondertekend door de fracties van het CDA, GroenLinks en de ChristenUnie.

***Motie M15***

*Provinciale Staten in vergadering bijeen op woensdag 25 juni en donderdag 26 juni 2008,*

*Constaterende dat:*
- *in het rapport In Communi door gemeenten wordt aangegeven dat de provincie een rol kan vervullen in de toegang tot rijks- en Europese subsidies;*
- *in de bijeenkomsten met provinciale organisaties datzelfde naar voren kwam;*
- *het voor kleinere organisaties moeilijk en te arbeidsintensief is om Europese subsidie aan te vragen en toegekend te krijgen;*
- *dat de provincie de deskundigheid in huis kan halen om gemeenten en organisaties daarbij te adviseren en te helpen.*

*Dringen er bij GS op aan;*
*de inrichting van een Drents Europaloket te verkennen en met een voorstel naar de staten te komen voor de realisatie daarvan. De benodigde middelen te reserveren in de begroting 2009, vanuit hoofdstuk 1 van het collegeprogramma, De Provincie doet ertoe.*

*En gaat over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ook deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer VAN DE BOER: Mijnheer de voorzitter. De VVD heeft kennisgenomen van de aanvullende informatie van GS over de bouwprojecten Drents Museum, Depot Drents Museum en provinciehuis, ook in relatie tot het programma Klimaat en Energie. Voor het Drents Museum en het depot zijn wij overtuigd van de noodzaak om de gevraagde kredieten te verhogen als gevolg van de ontwikkelingen op de bouwmarkt. De VVD vindt dat als de benodigde bedragen lager uitvallen dan nu is begroot het overschot terug moet gaan naar de provincie, er is immers sprake van een doelbestemming. Wij willen dat de uitvoering van deze projecten krachtig kan worden uitgevoerd, maar vragen, juist gelet op de marktontwikkeling, om een scherpe bewaking van de bouwkredieten. Daar hoort een voortschrijdende risicoanalyse bij.
Ten aanzien de argumentatie voor de verhoging van het krediet voor de renovatie van het provinciehuis is de VVD sceptischer.

De VOORZITTER; Ik wil u even onderbreken. Ik zie tot mijn grote vreugde Theun Wijbenga op de publieke tribune zitten.
Van harte welkom. Er is net een telegram naar je onderweg.

De heer VAN DE BOER: Ik heb alle begrip voor deze onderbreking en ik zal de heer Wijbenga straks de hand drukken.
Ik gaf aan dat wij ten aanzien van de verhoging van de kredieten voor de renovatie van het provinciehuis sceptischer zijn. Er worden substantiële extra bijdragen gevraagd die wel aan de burger uitgelegd moeten kunnen worden. Bij deze verbouwing geldt dat soberheid en doelmatigheid voorop moeten staan. De bijdragen die de provincie wil leveren vanuit het programma Klimaat en Energie spreken ons sterk aan, de provincie mag op dit terrein absoluut een voorbeeldfunctie vervullen! Op de uitwerking hiervan komen wij morgen bij de behandeling van het betreffende agendapunt terug.
De VVD heeft in een eerder stadium al concrete suggesties gedaan voor de optimaliseren van het provinciehuis. Er moeten werkplekken gecreëerd worden die aansluiten bij de nieuwe manier van werken, het hemelwater kan gebruikt worden voor het doorspoelen van de toiletten, urine kan gescheiden worden opgevangen en er kan sensortechnologie worden gebruikt om het beheer van het provinciehuis te ondersteunen.
In de brief van het college van 20 juni jl. wordt een bedrag van € 700.000,-- genoemd voor milieumaatregelen in het provinciehuis, terwijl dit bedrag in de oorspronkelijke opzet nog € 4,3 miljoen was. Is het bedrag van € 700.000,-- onderdeel van het bedrag van € 4,3 miljoen, of komt dit bedrag daar nog bovenop? De VVD wil graag weten of actuele en bewezen technologieën als norm worden gehanteerd. Wij willen ook graag meer inzicht in de hardheid van de volgende passage op pagina 5 in de brief van 20 juni. “Binnen het programma bestaat nadrukkelijk aandacht voor bouwkostenmanagement en financiële controlling.” Wat betekent dit? Aandacht hebben is prima, maar dit is naar ons oordeel wel een erg zachte toevoeging. De VVD nodigt het college uit deze uitspraken krachtiger te onderbouwen.
Voorzitter. Ik sprak reeds eerder over de relatie van de provincie ten opzichte van gemeenten en organisaties en over de subsidieverstrekking. Provincie, gemeenten en instellingen moeten tijdig anticiperen op de veranderende manier van werken binnen de sociale en culturele agenda. Door een gedeelte van de subsidiebijdragen aan aangewezen preferente instellingen te geven, maar tegelijkertijd een ander deel van het totale budget vrij in de markt te zetten, wordt de kwaliteit van het aanbod leidend en ontstaan prikkelender en transparantere verhoudingen. Daarbij kan gedifferentieerd worden naar instellin-

gen op de uitvoering van activiteiten: niet een vast kortingspercentage op het totale budget maar per instelling bezien wat de basissubsidie is en welk deel variabel in de markt verworven moet worden.
Wij hebben begrepen dat het hierbij niet gaat om een bezuiniging maar om een andere verdeling van gelden. De VVD is voor dat principe; van preferente instellingen verwachten wij een zakelijke opstelling en werkwijze.
Tegelijkertijd horen we uit het veld dat er op het provinciehuis nog het nodige schort aan de wijze van behandeling van aanvragen en het op tijd beantwoorden daarvan. Om PS in staat te stellen in december een verantwoorde beslissing te nemen, moet vooraf duidelijk zijn of de provinciale organisatie in voldoende mate voor deze taak is toegerust. Ook wordt de aanbestedingsprocedure niet altijd als transparant ervaren. Het is om die reden dat de VVD een motie wil indienen.

***Motie M16***

*Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 25 en 26 juni 2008,*

*Overwegende dat:*
- *de provincie op een andere manier gaat werken met haar partners: gemeenten en organisaties;*
- *er meer een rolverdeling opdrachtgever/opdrachtnemer moet ontstaan met de preferente organisaties;*
- *dat een andere rol van organisaties vraagt, maar ook van de provincie.*

*Constaterende dat:*
*er uit het veld signalen komen dat de provinciale ambities op uitvoeringsniveau niet worden waargemaakt.*

*Van mening zijnde dat:*
*bij besluitvorming over de verdere flexibilisering van de budgetten (december 2008) PS inzicht moet hebben of de provincie deze taak op een goede manier kan vervullen*

*Dringen er bij GS op aan:*
*Een onderzoeksopdracht te formuleren voor een onderzoek waaruit moet blijken of de ambtelijke organisatie in staat is hun nieuwe rol te vervullen, onder andere voor wat betreft de afhandeling van subsidies en aanbesteding.*
*Onafhankelijk onderzoek in te laten stellen (onderzoeksbureau of extern) zodat PS bij de besluitvorming over de verdere flexibilisering van budgetten van preferente organisaties inzicht heeft of de provinciale organisatie daarvoor voldoende is toegerust.*

*En gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer BEERDA: Mijnheer de voorzitter. De strekking van de motie snap ik, maar stel nu dat uit het onderzoek blijkt dat de provincie nog niet in staat is om dat te doen. Dan kan uit twee dingen worden gekozen: het niet doorvoeren van de flexibilisering of het de provincie dit wel laten doen, maar daar hangt dan een kostenplaatje aan. Zet de VVD die stap dan ook?

De heer VAN DE BOER: Als zou blijken dat de voorwaarden voor het nieuwe subsidiebeleid onvoldoende gewaarborgd zijn dan betekent dit voor ons uitstel van de nieuwe manier van aanbesteden en financieren. Gelet op alle kritiek op de behandeling en uitvoering van de aanvragen is het niet terecht aan instellingen allerlei eisen te stellen met betrekking tot de vorm en het tijdig indienen van subsidieverzoeken, terwijl tegelijkertijd in het provinciehuis de afhandeling niet volgens dezelfde norm kan plaatsvinden.

Mijnheer de voorzitter. Ik wil nog een motie indienen over de Drentse kerkgebouwen. De toelichting daarop zal ik kort houden.
Wij maken ons zorgen over het behoud van ons cultureel erfgoed en wij hebben daarover contact gehad met het Drents Plateau en het Drents Landschap. Wij willen een poging ondernemen om, geselecteerd, een aantal kerkgebouwen te bewaren.
Ik zal de motie, die is mede ondertekend door het CDA, nu indienen.

***Motie M17***

*Provinciale Staten van Drenthe in vergadering bijeen op 25 en 26 juni 2008;*

*Constaterende dat:*
- *door ontkerkelijking en vergrijzing vele tientallen kerkgebouwen in Drenthe in hun voortbestaan worden bedreigd;*
- *het kerkgebouw voor de (ook niet kerkelijke) bevolking van een dorp dikwijls een emotionele waarde heeft;*
- *bij steeds meer kerkeigenaren en –beheerders de kennis om het eigen kerkgebouw letterlijk overeind te houden in een omgeving die steeds complexer wordt ontbreekt;*
- *er steeds vaker een beroep gedaan wordt op de Stichting Oude Drentse kerken om kerkbesturen hierbij te adviseren;*
- *de provincie een rol heeft in het behoud van erfgoed, waaronder religieus erfgoed.*

*Dringen er bij GS op aan:*
*om in overleg met Drents Landschap en Drents Plateau te komen tot een vangnetconstructie en de benodigde middelen daarvoor op te nemen in de begroting 2009.*

*En gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer VEENSTRA: Het is helder waar de motie voor bedoeld is, maar zij is wel heel erg beperkt tot kerkgebouwen. Waarom deze inperking? Er zijn toch ook wel andere gebouwen die voor behoud in aanmerking komen?

De heer VAN DE BOER: Wij hebben inderdaad primair gefocust op kerkgebouwen, omdat dat markante punten zijn. Ik ben het overigens met de heer Veenstra eens dat het niet exclusief alleen maar kerkgebouwen zouden behoeven te zijn. Maar vanwege onze contacten ligt nu de focus op kerkgebouwen.
Voorzitter. Ik kom tot een afronding.
Het Collegeprogramma 2007-2011 staat vol ambities, de Voorjaarsnota getuigt daar ook van. De VVD wil graag haar bijdrage aan de realisatie van die ambities leveren, maar kan daarbij niet om de conclusies van de statencommissie Rol en Taken heen. De inhoudelijke discussie daarover moet nog in de staten gevoerd worden en laten we als PS dat dan ook met ambitie doen! Bij het beoordelen van de plannen van GS zal de VVD zich alvast laten leiden tot het toetsingskader dat die commissie de staten heeft aangereikt.
Wij doen dit, juist om invulling te geven aan programmalijn 1 “De provincie doet ertoe”, dat voor ons als basis dient voor de keuzes die in de navolgende hoofdstukken worden gemaakt op de terreinen samenleving, ruimte en bereikbaarheid, kennis, leefomgeving en uiteraard ook middelen. Want ook hier geldt: wij zijn er niet onszelf, maar voor de inwoners van Drenthe, die samen met gemeenten en organisaties werken aan het welzijn en de welvaart van eenieder.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. Bij de installatie van dit college heeft GroenLinks gezegd dat het collegeprogramma er goed uitziet. We hadden er wel een paar kanttekeningen bij: het aan-

tal gedeputeerden was te hoog en GS moesten niet op de stoel van PS gaan zitten. Het college wilde, zo staat in hoofdstuk 1 van het collegeprogramma, meer de dialoog aangaan met de burger, beginspraak was de term.
In het rapport van de statencommissie Rol en Taken – ik kom later nog op dit rapport terug – staat dat dit leidt tot krampachtige situaties en naar mijn mening moeten wij die niet willen.
Bij de behandeling van de Begroting 2008 in november 2007 was GroenLinks al iets minder juichend. We vonden het tempo na de flitsende start wat tegenvallen - het lijkt het Nederlands elftal wel – en ook werd niet waargemaakt waarom het college moest groeien van vijf nar zes personen. Wij steunden het idee van de heer Weggemans die juist van vijf naar vier gedeputeerden wilde.
Wij vinden deze Voorjaarsnota nog steeds niet echt ambitieus, dynamisch en sociaal.
Er zijn wel excuses. Twee daarvan zijn de ziekte van de heer Looman en het kabinetsbeleid – het debacle rond de Zuiderzeelijn – maar we hadden op andere terreinen wel wat meer vaart verwacht. Een voorbeeld hiervan is het beroemde Portaal van Drenthe. Het heeft lang geduurd voor het er eindelijk was, maar het is allemaal niet erg flitsend. Andere voorbeelden zijn het ontbreken van de visie op het krimpscenario, het niet tijdig informeren over het vliegveld Eelde, de nota Klimaat en Energie, windmolens, oud-voor-nieuw-discussie en de revitalisering van het provinciehuis. Het laatste project heeft zelfs officieel stilgelegen. En nu moet het ineens – met stoom en kokend water, heet dat tegenwoordig bij het college – heel snel. Wij kregen hierover zelfs afgelopen zaterdag nog aanvullende stukken. In het voorjaar moesten we via de pers vernemen dat het allemaal miljoenen duurder zou worden. De PvdA sprak zelfs over “een winstwaarschuwing”, een mooie vondst, maar het hoort natuurlijk niet zo.
Het heeft allemaal veel te maken met het informeren van de staten. Te vaak moeten we iets via de pers horen. En vaak is er al zo lang onderhandeld dat de staten alleen maar “ja” kunnen zeggen. Ik heb toen het ging om de compensatiemaatregelen voor het uitblijven van de ZZL al gezegd dat wij onszelf buiten spel laten zetten.
In de onlangs gehouden vergadering van de Statencommissie BFE is toegezegd dat de staten na de zomer in beslotenheid worden geïnformeerd over het al dan niet verkopen van de Essent-aandelen. Wij hebben hier in het verleden al eens naar gevraagd, maar het is dan wel erg vreemd dat vandaag in de staten van Groningen wordt besproken welk standpunt op de aandeelhoudersvergadering van volgende week moet worden ingenomen. Het schijnt dat de toekomststrategie aan de orde komt, ofwel het wel of niet verkopen onder welke voorwaarden dan ook. Mijn vraag aan het college is: waarom moet Drenthe daarover geen standpunt innemen?
Onze conclusie is dat PS op deze manier hun werk niet goed kunnen doen, dit nog los van het feit dat aangenomen moties soms niet en soms half worden uitgevoerd en toegezegde brieven soms niet of heel erg laat komen. Hoe denken GS dit te gaan veranderen?

De heer VEENSTRA: Volgens mij doet de heer Langenkamp de staten tekort. Hij zegt dat in Groningen over de aandelen wordt gesproken en dat daarover een besluit wordt genomen, maar de heer Langenkamp had nu zelf een motie in kunnen dienen waarin hij de staten een standpunt voorlegt over het al dan niet verkopen van die aandelen, waarna de staten daarover hadden kunnen discussiëren.

De heer LANGENKAMP: Ik vind die opmerking, eerlijk gezegd, een beetje flauw. De heer Veenstra weet dat ik in de vorige statenperiode al heb gevraagd om een principiële discussie en hij weet ook dat ik een maand geleden in BFE heb gevraagd, toen allerlei brieven richting de minister gingen, hoe het zit met het standpunt van Drenthe over de verkoop van de aandelen.

(Voorzitter: de heer Van der Tuuk.)

De heer VEENSTRA: Ik vind dat PS zichzelf moeten positioneren en niet te veel naar GS moeten kijken. Als de staten vandaag of morgen over de aandelen Essent willen spreken dan hadden zij daartoe een besluit moeten nemen en dan moeten zij niet naar GS kijken en afwachten of er uit die richting wat komt.

De heer LANGENKAMP: Ik blijf die opmerking vreemd vinden. In de commissie stelde het college voor er na de zomer over te spreken en daar heeft eigenlijk niemand wat over gezegd. Er zijn alleen opmerkingen gemaakt over de beslotenheid, want dat het in een besloten vergadering zou moeten, vonden we allemaal raar. Maar als dit de mening van de commissie is dan heeft het voor een klein oppositiepartij als GroenLinks toch weinig zin daarover een motie in te dienen?

De heer VEENSTRA: Ik noem dit voorbeeld om aan te geven dat de staten wel zelf aan zet zijn. Als de staten meenden dat vandaag over Essent zou moeten worden gesproken dan hadden zij ervoor moeten zorgen dat dit onderwerp op de agenda stond. De staten kunnen daarom nu niet naar GS kijken met een blik van “er komt maar niks”.

De heer LANGENKAMP: Ik ben het direct met de heer Veenstra eens wanneer hij zegt dat wij de kaders moeten stellen. Maar dan had ik in de commissie wel wat meer hulp van hem verwacht.
Mijnheer de voorzitter. Ik was toe aan de commissie Rol en Taken. Doen we er als provincie nog toe? Het antwoord op die vraag is een volmondig “ja”. En dat is ook de eerste en belangrijkste conclusie van de commissie. Voor het overige kunnen wij het voor een groot deel eens zijn met de conclusies en aanbevelingen. Jammer is ook hier weer dat de samenwerking tussen GS en de commissie over de oud-voor-nieuw-discussie helemaal is mislukt.
Onze zorgen betreffen het sociale domein: wij zijn van mening dat de provincie, zeker Drenthe, nog wel degelijk een taak heeft bij zorg en welzijn en niet alleen wanneer er vanuit de gemeenten een vraag komt. Drenthe heeft wel degelijk een eigenheid, is klein en overzichtelijk en heel veel zaken beslaan meer gemeenten. Wij zullen graag meewerken aan een commissie die de aanbevelingen verder moet uitwerken.
Voorzitter. We zijn allemaal nog een beetje treurig over de afloop van het EK voetbal. Het Nederlands elftal is weer thuis. Verleden jaar hield ik ook een verhaal over het gebruik maken van sport om Drenthe op de kaart te zetten. Ik stelde toen voor Royston Drenthe, die weergaloos voetbalde, te benoemen tot ambassadeur van Drenthe. Het idee sloeg aan en haalde zelfs de landelijke pers. Maar toen ik later de mensen van Marketing Drenthe vroeg wat zij met dit idee gingen doen, zeiden zij aanvankelijk dat het ingepast zou moeten worden, maar uiteindelijk is er niets mee gedaan.
Dit EK voetbal eindigde dan wat treurig, maar volgende maand speelt het Olympisch elftal en het is waarschijnlijk dat Royston Drenthe daarin weer een glansrol zal vervullen. Ik herhaal daarom mijn oproep van verleden jaar: maak Royston Drenthe ambassadeur van Drenthe, maak gebruik van zijn naam, zeker nu de man ook nog in Spanje speelt, waarmee gemakkelijk een link naar de Vuelta is te leggen.

De heer VEENSTRA: Zouden we Martin Drent geen kans moeten geven?

De heer LANGENKAMP: Volgens mij vroeg de heer Veenstra dit een jaar geleden ook al, maar Martin Drent zit bij Veendam en dat is wel iets anders.
Voorzitter. Grote evenementen zijn naar ons idee dus heel goed bruikbaar om Drenthe op de kaart te zetten. Ik sprak net over de Olympische Spelen die in augustus in China worden gehouden, maar in Nederland is een discussie gaande over het hierheen halen van de Olympische Spelen van 2028. Dat lijkt nog heel ver weg, maar mijn oproep aan het college is zich daar nu al mee te bemoeien. Stel voor om alles wat met wielrennen te maken heeft – op de baan, op de weg, in het veld – in Drenthe te laten plaatsvinden. Zet Drenthe op die manier ook weer op de kaart als bruisende fietsprovincie.
Voorzitter. Ik ga over naar de kortere termijn. Wat wil GroenLinks dit jaar. We hebben ons beperkt tot een naar ons idee heel belangrijk onderwerp, namelijk jeugd en jeugdzorg. Wij zullen hierover een aantal moties indienen en wij hebben een brochure uitgebracht die na afloop van mijn bijdrage zal worden verspreid. In die brochure kan alles nog eens rustig nagelezen worden.
De jeugdzorg in Drenthe is helemaal niet slecht, maar er zijn altijd verbeteringen mogelijk en daar hebben wij naar gekeken. Een van die verbeteringen is volgens GroenLinks de jeugdzorg ook te laten gelden voor de groep van 18 tot 23 jaar, de groep die nu per definitie buiten de boot valt. Ook de dagzorg zou voor die groep moeten gelden. Het gaat in Drenthe om zo’n 50 jongeren die in de knel zitten met

hun woon- en leefsituatie, onvoldoende kansen hebben op werk, psycho-sociale problemen hebben of zwerven. Deze jongeren horen niet in de doelgroep volwassenen, maar zij hebben wel degelijk maatschappelijke opvang en begeleiding nodig. Ik wil hierover een motie indienen.

***Motie M18***

*Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 25/26 juni 2008,*

*kennisgenomen hebbende van:*
- *het feit dat jongeren van 18-23 jaar geen recht meer hebben op jeugdzorg;*
- *het feit dat er jongeren in de knel zitten en de aansluiting op de maatschappij door problemen met hun woon- en leefsituatie, voortijdige schoolverlating, persoonlijke problemen en onvoldoende kansen op de arbeidsmarkt;*
- *het feit dat het in Drenthe om zo'n 50 jongeren gaat;*

*overwegende dat:*
- *dit in eerste instantie de verantwoordelijkheid van gemeenten is;*
- *het op Drentse schaal aangepakt moet worden in verband met het aantal jongeren;*
- *deze jongeren begeleiding van Jeugdzorg nodig hebben, omdat 80% van de jongeren die zwerven uit de jeugdzorg komt of er mee te maken heeft gehad;*
- *hier dus wel duidelijk een provinciale verantwoordelijkheid ligt;*

*spreken uit dat:*
- *voor deze jongeren een speciale jongerenopvang kansen biedt;*
- *dit met of zonder woongelegenheid kan;*
- *in zo'n opvang jongeren die tussen de wal en het schip dreigen te raken een intensief programma kunnen volgen waarin wonen gecombineerd kan worden met leren en werken;*

*verzoeken het college van Gedeputeerde Staten:*
- *in overleg te gaan met gemeenten en ROC's om deze groep jongeren in Drenthe te inventariseren;*
- *samen met gemeenten te onderzoeken of een speciale jongerenopvang tot de mogelijkheden behoort;*
- *ervoor zorg te dragen dat een provinciale bijdrage van maximaal 500.000 euro uit het Stimuleringsfonds Drentse projecten beschikbaar is;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer BEERDA: Ik wil de heer Langenkamp naar aanleiding van deze motie graag twee vragen stellen. Wat vinden die vijftig jongeren hier zelf van en op grond waarvan zegt de heer Langenkamp dat een aantal van vijftig betekent dat er sprake is van "op Drentse schaal"? Het lijkt mij dat dit aantal nog prima door de gemeenten behapt kan worden en ik zie daar weinig Drents aan.

De heer LANGENKAMP: Het gaat om in totaal vijftig jongeren, verspreid over Drenthe. Het kan dus zijn in Westerveld een en in Assen zes. Het lijkt mij dat de provincie dan een coördinerende taak kan hebben. Als het in een gemeente om maar een jongere gaat, kan die gemeente toch niet echt iets doen? Moet er dan voor een jongere een heel opvanghuis georganiseerd worden?

De heer BEERDA: Nee, maar ik vraag mij überhaupt af waarom de heer Langenkamp zich op deze manier hierover uitspreekt. Hij breidt de leeftijdscategorie uit tot 23 jaar en dat is heel willekeurig en

bovendien kunnen de desbetreffende jongeren daar wel heel anders over denken en daarnaast vindt hij dat een aantal van vijftig vraagt om een oplossing op Drentse schaal. Dat vind ik niet. Ik denk dat de gemeenten in Drenthe voldoende in staat zijn om als het per gemeente om slechts enkele jongeren gaat, het probleem zelf op te lossen.

De heer LANGENKAMP: Daarover verschillen wij dan van mening. Het gaat mij om een opvanghuis, misschien ook nog gecombineerd met wonen en ik kan mij niet voorstellen dat de heer Beerda wil dat er voor één jongere een opvanghuis wordt georganiseerd. Het is dan toch beter te zorgen voor misschien twee opvanghuizen voor geheel Drenthe? Twaalf opvanghuizen lijkt mij erg vreemd.
Ik heb gezegd dat wij een brochure hebben gemaakt en daarin staan wat meer achtergronden. Het lijkt mij goed dat de heer Beerda die brochure vanavond of anders morgen eens rustig leest.
Mijnheer de voorzitter. Ik kom bij het onderwerp schoolverlaters. Het percentage vroegtijdig schoolverlaters in Drenthe ligt op 5,5 en dat percentage moet naar onze mening echt omlaag. Om te voorkomen dat die schoolverlaters jeugdige werklozen worden zouden job coaches aangesteld kunnen worden, vooral bij ROC's. Die job coaches kunnen jongeren een-op-een begeleiden in het beroepsonderwijs en bij het zoeken naar stageplaatsen. In Zuidoost-Drenthe wordt al geëxperimenteerd met stagebegeleiders, maar wij willen een uitbreiding met begeleiding op de school zelf. Daartoe zouden bij scholen voor mbo twee- tot driejarige projecten ontwikkeld moeten worden, waarin de begeleiding van leerlingen met een zorgvuldige voorbereiding en voortgangsgesprekken vorm krijgt. Op die manier krijgt de jeugd naar onze mening een betere kans.

De heer KLAVER: Is de heer Langenkamp op de hoogte met de ontwikkelingen in het mbo en de fase daarna met betrekking tot het competentiegericht onderwijs? De heer Langenkamp wil volgens mij iets optuigen dat inmiddels vanuit OCW en LNV, afhankelijk van het onderwijs waarom het gaat, al gaande is. Het gaat om een kwalificatiestructuur die geënt is op de relatie tussen leren en werken. De heer Langenkamp wil daar nu iets aan toevoegen, dat volgens mij overbodig is.

De heer LANGENKAMP: Naar ons idee is het dat niet. Wij hebben uitgebreide gesprekken gehad met ROC's en instellingen voor mbo over of en hoe het zou moeten gebeuren en ons is gebleken dat dit een mogelijkheid is om ervoor te zorgen dat de uitval afneemt. Ik weet dat er al dingen spelen, maar vanuit de scholen zijn wij bevestigd in ons idee dat het goed zou zijn wanneer wat wij nu voorstellen er ook kwam.

De heer KLAVER: Maar wij moeten er wel voor oppassen niet op de stoel van de ROC's en AOC's te gaan zitten, omdat de leerlingloopbaanbegeleiding nu juist onderdeel is van de kwalificatiestructuur. Wat de heer Langenkamp voorstelt komt erop neer dat dingen dubbel worden gedaan. Maar wellicht heeft hij ook hier een brochure over.

De heer LANGENKAMP: Het is natuurlijk de bedoeling dat een en ander in afstemming gaat met de ROC's en het is zeker niet de bedoeling dat iets dubbel gebeurt.

De heer VAN DE BOER: Ik sluit mij aan bij de vragen van de heer Klaver. Ik heb ook nog wel eens contact met ROC's en juist die ROC's geven aan dat het instituut job coach een prima middel is, dat verder in ontwikkeling is en nog moet worden uitgebouwd, in het makelen en schakelen tussen de opleiding en de arbeidsmarkt en om hiaten weg te nemen. Bij de bespreking van het statenstuk Kennis wérkt hebben wij al op het belang hiervan gewezen.
Ik krijg van de ROC's berichten dat de ontwikkelingen heel gunstig zijn. Is het college op de hoogte van de rapportages van de ROC's over de job coaches? Die rapportages geven mij de indruk dat wat de ROC's rapporteren op gespannen voet staat met de opmerking van de heer Langenkamp dat de ROC's op dit punt te weinig doen of te weinig resultaat boeken.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. Ik wil over het onderwerp job coaches de volgende motie indienen.

***Motie M19***

*Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 25/26 juni 2008,*

*kennisgenomen hebbende van het feit dat:*
- *er in Drenthe nog steeds te veel voortijdig schoolverlaters zijn zonder startkwalificatie;*
- *het aantal voortijdig schoolverlaters in Drenthe 5,5% is van het aantal jongeren;*
- *er teveel jongeren voor het tweede opéénvolgende jaar geregistreerd staan als voortijdig schoolverlater, omdat het dossier niet is afgesloten naar school/werk/project;*
- *er binnen de ROC's sprake is van onvoldoende intensieve begeleiding;*

*overwegende dat:*
- *om voortijdig schoolverlaten te voorkomen en jongeren een kans te geven niet terecht te komen in de jeugdwerkloosheid zouden er coaches aangesteld kunnen worden bij de ROC's;*
- *deze jongeren daardoor een-op-een begeleid worden in het beroepsonderwijs en het zoeken naar stageplaatsen;*

*verzoeken het college van Gedeputeerde Staten:*
- *extra budget vanuit de provincie vrij te maken voor aanvullende projecten job en stage coaches;*
- *met deze projecten actief mee te werken aan het terugdringen van het aantal schoolverlaters;*
- *er voor zorg te dragen dat een provinciale bijdrage van maximaal 500.000 euro uit het Stimuleringsfonds Drentse projecten komt;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. Ik wil het vervolgens hebben over een andere coach, namelijk de gezinscoach. Een gezinscoach is niet weer een hulpverlener in een gezin, hij moet gewoon alle hulpverlening beter op elkaar afstemmen. Het klinkt misschien vreemd, maar er zijn gezinnen met zoveel verschillende problemen en zoveel verschillende hulpverleners dat het nodig is daarin afstemming aan te brengen.
Er is een proefproject mee geweest in Coevorden en Hoogeveen, dat project is goed afgesloten en het is nu de bedoeling de daar opgedane ervaring in alle gemeenten toe te passen. Wij stellen daarom voor in Drenthe een poule van gezinscoaches op te zetten. Een coach werkt namelijk hooguit een halfjaar in een gezin en wordt daarna ergens anders ingezet. De gemeenten betalen het project en de provincie zou de financiering van de deskundigheidsbevordering op zich kunnen nemen, dit alles in het kader van vroege signalering, preventie en stimulering.
Ook hierover wil ik een motie indienen.

***Motie M20***

*Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 25/26 juni 2008,*

*kennisgenomen hebbende van:*
- *het feit dat er een project gezinscoaching in Drenthe is geweest dat in Coevorden en Hoogeveen heeft proefgedraaid met goed resultaat;*
- *het project is afgesloten en het nu de bedoeling is dat het in de 12 gemeenten wordt toegepast;*

*overwegende dat:*
- *een gezinscoach multiprobleemgezinnen helpt, niet zelf één van de vele hulpverleners is, maar in feite alle hulpverlening beter op elkaar en op het gezin afstemt;*
- *het een methode is waar het gezin allereerst baat bij heeft;*
- *de provincie een taak heeft in het kader van vroegsignalering, preventie en stimulering;*

*spreken uit dat:*
- *het wenselijk is als er een poule in Drenthe komt van een aantal gezinscoaches;*
- *deskundigheidsbevordering voor deze coaches van belang is;*

*verzoeken het college van Gedeputeerde Staten:*
- *in overleg met de gemeenten te gaan om gezamenlijk een poule van gezinscoaches op te zetten voor 4 jaar;*
- *extra budget vanuit de provincie vrij te maken voor deskundigheidsbevordering voor de gezinscoaches;*
- *er zorg voor te dragen dat hiervoor een provinciale bijdrage van maximaal 25.000 euro uit de algemene reserve komt;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer VEENSTRA: Bij het horen van de motie komen twee gedachten in mij op.
De eerste gedachte is dat het vreemd is om, als het niet goed gaat, niet de hulpverlening aan te pakken, maar er nog iemand bovenop te zetten.
De tweede gedachte is dat de heer Langenkamp zelf lid was van de commissie Rol en Taken die een rapport heeft uitgebracht over hoe wij ons als provincie moeten positioneren. Een van de aanbevelingen van die commissie is dat de provincie zich meer moet focussen. Hoe plaatst de heer Langenkamp al deze moties in dat kader? Er zijn verschillende gesprekken geweest met het veld, waarin is aangegeven welke rol en welke meerwaarde van de provincie wordt verwacht. Gaat de heer Langenkamp aan dat rapport voorbij?

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. GroenLinks gaat zeker niet aan dat rapport voorbij. Ik heb zojuist ook al gezegd dat wij in het algemeen de aanbevelingen en conclusies uit dat rapport overnemen, behalve die op het sociale domein, maar op dat terrein heeft ook de heer Veenstra in zijn eerste termijn een voorbehoud gemaakt.
Jeugdzorg, jeugdwerkloosheid, de overgang tussen school en bedrijven, het voorkomen dat kinderen in de jeugdzorg terechtkomen, dus de instroom proberen te beperken, het zijn terreinen waarop de provincie werkzaam moet zijn. Wij vinden jeugdzorg heel belangrijk en wij vinden dat dit terrein wel degelijk bij de provincie moet blijven. Wij willen hierover niet weer een structuurdiscussie. Het is mooi dat de jeugdzorg in Drenthe goed werkt, maar wij hebben een aantal voorbeelden waarop het nog beter zou kunnen.

De heer VEENSTRA: Maar dit zijn toch allemaal trajecten die ook heel goed door de gemeenten kunnen worden opgepakt?

De heer LANGENKAMP: De financiering van de gezinscoaches moet ook door de gemeenten gebeuren. De deskundigheidsbevordering van de coaches zou door de provincie kunnen gebeuren en vandaar ook dat het in de motie genoemde bedrag vrij laag is. Er zouden vijf of zes mensen opgeleid moeten worden, die het werk in de gemeenten gaan doen. De gemeenten zorgen dan verder voor de uitvoering.

De heer VEENSTRA: Ik vind dat de heer Langenkamp het allemaal wel heel ingewikkeld maakt. Het gaat om een taak die best door de gemeenten kan worden uitgevoerd en de heer Langenkamp wil dat de provincie het opleiden van de coaches claimt. Maar dat kunnen de gemeenten toch prima zelf regelen en financieren? Wat is dan de meerwaarde van de provincie?

De heer LANGENKAMP: Er is een proefproject geweest in Coevorden en Hoogeveen en het blijkt dat de manier van werken die daar is toegepast, goed werkt. De conclusie is nu dat het dan ook in alle gemeenten zo moet gebeuren.

De heer VEENSTRA: Maar dat is dan toch een taak van de gemeenten? Als het in bijvoorbeeld Emmen goed werkt, kan die gemeente heus zelf wel besluiten er wel of niet meer door te gaan. Voor Coevorden geldt hetzelfde en als Meppel het dan ook op die manier wil gaan doen, kan die gemeente dat zelf wel regelen. Dit is nu een voorbeeld van een onderwerp, waarom de commissie Rol en Taken juist in het leven is geroepen. Ik ben bang dat wij nu weer enorm gaan afglijden.

(Voorzitter: de heer Ter Beek.)

De heer LANGENKAMP: Dat de gemeente Emmen het zelf zou kunnen regelen, kan ik mij goed voorstellen, maar de provincie moet juist ondersteunend zijn aan de kleinere gemeenten.
Voorzitter. Ik kom op een ander en misschien nog wel moeilijker zorgprogramma, namelijk dat voor ex-jeugddelinquenten.
Gebleken is dat er voor een groep van jeugdige ex-delinquenten in Drenthe goede behandelmethoden zijn, maar dat de financiering daarvan een probleem is. Voor de behandeling van deze groep komen twee therapieën in aanmerking, waarvan ene wel en de andere niet door het rijk wordt betaald. Ons voorstel is om ook voor die therapie volgend jaar geld beschikbaar te stellen. Ik dien hiertoe de volgende motie in.

***Motie M21***

*Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 25/26 juni 2008,*

*kennisgenomen hebbende van het feit dat:*
- *het is gebleken dat voor jeugdige ex-delinquenten goede behandel methodieken beschikbaar zijn in Drenthe ter voorkoming van recidive;*
- *het rapport van “Van Montfoort” duidelijk maakt welke programma’s gebruikt kunnen worden voor de behandeling van jongeren met een criminele achtergrond;*
- *er twee therapieën in aanmerking komen, dat zijn functionele gezinstherapie afgekort (FFT) en multisysteemtherapie (MST);*

*overwegende dat:*
- *deze programma’s al gebruikt worden voor civielrechtelijke jongeren in “Doen wat werkt”;*
- *deze programma’s zeer goed, bijvoorbeeld als nazorgprogramma, bij strafrechtelijk geplaatste jeugdigen gebruikt kunnen worden;*
- *de financiering van MST voor 2009 een probleem is;*
- *MST een besloten opvang verkort;*
- *FFT per 2009 verder uitgevoerd wordt door de Kinder- en Jeugd Psychiatrie (Accare); gefinancierd vanuit de AWBZ;*

*spreken uit dat:*
- *deze programma’s van belang zijn ter voorkoming van recidive;*
- *deze behandelprogramma’s bij de straf-jongeren door Het Poortje (Veenpoort) opgepakt zouden kunnen worden;*

- *Justitie dit zou moeten financieren;*
- *MST voor civielrechtelijke jongeren gecontinueerd moet worden;*

*verzoeken het college van Gedeputeerde Staten:*
- *dit onder de aandacht te brengen bij de juiste instanties en het bij het ministerie van Justitie aan te kaarten;*
- *ervoor zorg te dragen dat de financiering van MST, op dezelfde wijze als in 2008 geregeld wordt, of uit de algemene reserve;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ook deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. De laatste motie die ik zal indienen, gaat over het proberen voorkomen van alle zojuist door mij genoemde toestanden. Dat is het doel van het project Klasse!kas.
Het is een feit dat jongeren – en het gaat in dit geval over kinderen op de basisschool – op steeds grotere schaal en op steeds jongere leeftijd in financiële problemen komen. Een verklaring hiervoor is dat de kinderen op steeds jongere leeftijd worden blootgesteld aan de verleidingen van de consumptiemaatschappij. Ze groeien op in een cultuur van “Koop nu en betaal later”. De oorsprong van schulden bij kinderen is vaak in het gebrek aan financiële weerbaarheid. De toekomst voor deze kinderen is niet goed, zeker niet als ze door hun problemen vroegtijdig afhaken in het onderwijs.
Uit recent onderzoek blijkt dat deze kinderen gebaat zijn bij een gericht programma over leren omgaan met geld. De Gemeenschappelijke Kredietbank Drenthe en het Bureau Levend Leren hebben daarom een project ontwikkeld voor preventieve voorlichting op basisscholen in Drenthe. Dit project is als bijlage toegevoegd aan onze schriftelijke inbreng.
Ik wil de volgende motie indienen.

***Motie M22***

*Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 25/26 juni 2008,*

*kennisgenomen hebbende van:*
- *het feit dat de blootstelling aan de verleidingen van de consumptiemaatschappij leidt tot een toename van financiële problemen bij kinderen;*
- *kinderen op steeds jongere leeftijd, en op steeds grotere schaal, in financiële problemen komen;*
- *het toekomstperspectief van deze kinderen niet goed is;*
- *in Drenthe de schuldenproblematiek boven het landelijk gemiddelde ligt;*

*overwegende dat:*
- *de oorsprong van de schulden van kinderen vaak in het gebrek aan financiële opvoeding ligt;*
- *het onderwijs in Drente daardoor in toenemende mate geconfronteerd wordt met kinderen met financiële problemen;*
- *de onderwijsloopbaan van deze kinderen hierdoor verstoord wordt;*

*spreken uit dat:*
- *de financiële weerbaarheid van kinderen in Drenthe moet worden vergroot;*
- *het belangrijk is dat kinderen al op de basisschool leren verantwoord om te gaan met geld;*
- *schuldproblematiek bij jongeren kan worden voorkomen met preventieve programma’s op basisscholen;*
- *het project Klasse!kas hier een goede oplossing voor biedt;*

*verzoeken het college van Gedeputeerde Staten:*

- *te stimuleren dat de basisscholen in Drenthe gebruikmaken van het project Klasse!kas, door een bedrag van € 200.000,-- uit het Stimuleringsfonds Drentse projecten hiervoor beschikbaar te stellen;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. Ik wil ten slotte nog een opmerking maken over de 1e Bestuursrapportage, waarover wij gisteren nog een brief ontvingen. GroenLinks heeft daar toch wel problemen mee.

Mevrouw PANNEKOEK: Voorzitter. Ik heb precies dezelfde reactie als de heer Veenstra op de moties die de heer Langenkamp heeft ingediend, vooral omdat de heer Langenkamp lid is geweest van de commissie Rol en Taken.
Hoe sympathiek die moties ook zijn, de heer Langenkamp weet dat wij bezig zijn aan een meerjarenprogramma voor het jeugdbeleid en dat het college heeft gezegd op een andere manier te willen werken en meer samen met de gemeenten wil gaan doen. Maar de heer Langenkamp schrijft nu zelfs scholen voor wat zij moeten doen. Eerlijk gezegd, ik ben de draad nu een beetje kwijt.
De staten hebben nog niet officieel gediscussieerd over het rapport van de commissie Rol en Taken, maar in mijn beleving zijn deze moties het voorbeeld van hoe wij het in het vervolg niet meer willen doen.

De heer LANGENKAMP: Dat is dan jammer.
Op bladzijde 1 van de 1e bestuursrapportage staat: “De Bestuursrapportage beperkt zich tot het vermelden van afwijkingen en knelpunten ten opzichte van de gestelde resultaten en activiteiten zoals die zijn vermeld in de Begroting 2008”. Volgens ons betekent dit dat via de bestuursrapportage geen nieuwe voorstellen mogen worden gedaan. Nieuwe voorstellen behoren de staten via de Voorjaarsnota voorgelegd te worden. Daarom zien wij graag dat de bestuursrapportage alleen inzicht geeft in afwijkingen en daarmee het probleem van de onderbesteding duidelijk maakt.
Wij zijn daarom tegen het voorstel om onderwerpen vanwege hun aard en omvang, zoals dat in de brief wordt genoemd, via de bestuursrapportage financieel af te wikkelen.

De heer MEDEMBLIK: Mijnheer de voorzitter. De ambities, verwoord in “Kiezen voor de kracht van Drenthe”, worden verder verstevigd in de Voorjaarsnota 2008. De mooie woorden zijn omgezet in concrete daden. Er staat veel te gebeuren: profilering van het middenbestuur, het opstellen van een nieuwe integrale en veel omvattende structuurvisie, het mede uitvoeren van grote, vooral economieversterkende projecten, onder ander mogelijk gemaakt vanwege de regiospecifieke gelden, het blijven investeren in technisch hoogwaardige en actuele bereikbaarheid, het stimuleren en helpen bij de sterk in de ontwikkeling zijnde landbouw, het in stand houden van een goede waterkwaliteit, het bewust kiezen voor duurzaamheid, het aanjagen van cultuuruitingen enzovoorts. Mooie opgaven voor een provinciale overheid en ook uitdagingen die vragen om een scherp politiek debat op ijkpunten in de beleidscyclus. Het zijn opgaven die vragen om nauwgezette controle op uitvoering en resultaat, maar vooral opgaven die Drenthe ten goede komen, wanneer ze op de juiste wijze worden uitgevoerd.
Allereerst past daarbij dankbaarheid dat dit allemaal mogelijk is. Tegelijk en daaraan gekoppeld is er de opdracht om hiermee voortvarend aan de slag te gaan. Deze oproep doen wij richting elkaar, richting het college en vooral ook richting de Drentse samenleving in al haar geledingen.
Hoe houden we onze inzet op koers? Voor de provinciale overheid, het middenbestuur, is regie een kernbegrip. Regie betekent het hebben van overzicht, het initiëren en beheren van samenwerking en het controleren van de oorspronkelijke bedoeling. Het is een rol die vraagt om een deskundige en professionele houding.

Maar al te vaak heeft een regisseur de neiging echt mee te willen doen. Betrokkenheid bij de taak en inhoudelijke kennis daarover uit zich vaak in de wil om mee te doen bij de uitvoering. En dat moet nu juist niet, althans niet bij de meeste beleidsvelden. Ik kom hier later nog op terug.
Definieer de provinciale rol, denk mee in de voorbereiding, maar houd afstand bij de uitvoering, dat is de rolopvatting die uit verschillende onderzoeken uit 2007 en 2008 expliciet naar voren komt. Onze eigen statencommissie Rol en Taken heeft dit ook zo verwoord. En juist het rapport van die commissie wordt wat ons betreft de komende drie jaar de blauwdruk onder de agenda's. En laten we elkaar daar dan ook op aanspreken. Met elkaar bedoel ik de zes partijen in de staten onderling en de staten richting college. Op een aantal beleidsterreinen zal er dan best sprake zijn van botsingen tussen de beoogde en de feitelijke rol van de provincie. Maar bewuste keuzes moeten voortkomen uit een duidelijke politieke wil, hier in de staten, over wat we wel en wat we niet moeten doen als provincie. Een commissie die hiermee concreet aan de slag gaat, heeft onze voorkeur en wij leveren daar ook graag onze bijdrage aan.
Drenthe moet bekend zijn in Europa en Europa in Drenthe! Zowel de staten als het college zijn overtuigd van de Europese stempels op ons dagelijks leven. Het Verdrag van Lissabon betekent een verdere verdieping van het integratieproces. Een "nee" van Ierland verandert daar echt niets aan, en dat moet ook niet. Over meer zaken, belangrijke zaken als politiële en justitiële samenwerking aangaande veiligheid, gaat binnenkort met gekwalificeerde meerderheid worden besloten in plaats van met unanimiteit. Ik noem dit als een voorbeeld van een verdere ontwikkeling van het instituut Europa. Efficiëntie, transparantie en democratie zijn kernbegrippen die het verdrag tekenen. Wij merken dat zowel PS als GS hier meer dan gemiddelde aandacht voor hebben. Wij willen hier de komende tijd extra aandacht voor vragen. Een gevoel van transparantie moet gepaard gaan met informatie over hoe het werkt in Brussel en welke gevolgen dat heeft voor Drenthe. De open en welwillende houding ten opzichte van Europa, die wij nu in de staten en bij het college waarnemen, willen wij dan ook graag positief uitbuiten. Maar de verwachte inzet, zoals die in de bestuursrapportage is verwoord, mag wat ons betreft best wat uitbundiger worden neergezet.
Mijnheer de voorzitter. Drenthe is mooi. Samengevat kun je zeggen: "Rust en ruimte!"
Het inrichten van Drenthe vraagt om visie en om duidelijke keuzes. Met de nieuwe Wet Ruimtelijke Ordening ligt er een belangrijke taak in de komende jaren. De wijze waarop daar nu in de beleidsvoorbereiding invulling aan wordt gegeven, onderschrijft dit grote belang. De uitdaging is dan ook te komen tot gebiedsspecifieke functietoekenning en wat ons betreft is dat: woningen, hoog en laag, vooral bouwen bij de steden en zowel uitbreiding als vernieuwing van bestaande wijken.
Belangrijke vraag hierbij is: gaan we het platteland plat en groen houden of plat met groen en net een beetje te veel rood?
We moeten het recreëren stimuleren voor zowel de gevulde als de wat minder gevulde portemonnee en de initiatieven om ruimte aan werkgelegenheid te geven volgens de Drentse maat heeft onze volledige instemming.
De dorpen hoeven echt niet op slot, maar er ligt wel een uitdaging, een uitdaging waarbij de provincie als regisseur de gemeenten kan vragen spitsvondige uitbreidingen in de bestaande structuur te laten plaatsvinden, zonder de kernwaarde van het dorp geweld aan te doen en juist wel de overgang van rood naar groen mooi te laten verlopen. Dit vraagt meer energie dan een klein uitbreidingsplan in de vorm van een woonwijkje, maar levert onzes inziens een veel prachtiger resultaat op. Kortom, laten we ons opwerpen als hoeder van de Drentse identiteit en vooral vanuit een integrale kijk op Drenthe de ontwikkelingen binnen het provinciale gebied kritisch sturen en volgen. Wat ons betreft mag het debat daarover nog wel wat steviger gevoerd worden.
In Drenthe is het goed recreëren. De overweldigende aandacht in het voorjaar voor onze provincie belooft nog steeds veel goeds voor de rest van het jaar. De markt richt zich vooral op de mogelijkheden die er zijn. Het benutten van kansen is leidraad voor de gezonde ondernemer. Wij zien de recreant graag komen, want recreatie is een belangrijke sector voor onze provinciale economie, laat daar geen misverstand over bestaan. In de nieuwe structuurvisie willen we daar ook duidelijke keuzes in maken.

De heer LANGENKAMP: De heer Medemblik zegt dat er in het voorjaar enorm veel belangstelling was voor Drenthe, maar de cijfers wijzen uit dat de stijging in andere delen van Nederland groter was dan in Drenthe. Hoe verklaart de heer Medemblik dat dan?

De heer MEDEMBLIK: Dat laatste is mij niet helder. Maar ten opzichte van voorgaande jaren was er in Drenthe sprake van een flinke stijging van het aantal recreanten.

De heer LANGENKAMP: Ja, dat klopt, maar in andere provincies, bijvoorbeeld op de Veluwe of in Zuid-Limburg, was de stijging nog groter. Het is dus niet zo dat wij inlopen, wij blijven nog steeds zakken.

De heer MEDEMBLIK: Die cijfers zijn mij niet bekend, dus daarop kan ik zo geen reactie geven.

De heer LANGENKAMP: Maar de heer Medemblik is wel bekend met internet en daarop worden de cijfers maandelijks vermeld.

De heer MEDEMBLIK: Bedankt voor de tip!
In de nieuwe structuurvisie willen we duidelijke keuzes maken. Daar waar ruimte is voor ontwikkeling, moeten we die vooral ook ruimhartig mogelijk maken. Waar het niet kan of waar we het niet willen, moeten we dat vooraf helder en onvoorwaardelijk vastleggen.
Mijnheer de voorzitter. De landbouw is in ontwikkeling. Tegen eerdere verwachtingen in zit de sector over het algemeen weer in de lift. In Drenthe speelt de landbouw een rol naast de natuur. Belangen botsen als het gaat om het gebruik van water, functies van nabijgelegen gebieden en gebruik van allerlei stoffen ter bevordering van de oogsten. De provincie moet op dit gebied een rol spelen en wat ons betreft een stevige rol als het gaat om de verdere bevordering van een gezond landbouwklimaat en een prettige natuur.
Een van de primaire dossiers van Europa betreft landbouw en natuurontwikkeling. Niet langer, zo is althans het plan, is productie- en prijssubsidie het adagium maar financiële compensatie voor degene die zich toelegt op het algemeen belang, dus natuurontwikkeling. Het laatste woord hierover is in Brussel nog niet gesproken, maar het samenspel tussen landbouw en natuur gaat wel een rol spelen. De regionale taak van het middenbestuur zal hierin een rol gaan spelen.
Ik wil de Veenkoloniën apart noemen. Dit gebied verdient blijvende aandacht om de mogelijkheden en onmogelijkheden helder te krijgen en helder te houden. Alleen op deze manier is met de juiste inzichten verdere concretisering van doelen mogelijk. De Agenda voor de Veenkoloniën verdient dan ook de stimulerende upgrade en het vervolg daarop.
Voorzitter. Wij zien expliciet kansen voor de zorgeconomie. Wij zien daar zelfs al specifieke gebieden voor in Drenthe. Ik zal die nu niet noemen, maar wij zien wel dat geografische concentratie ervan een stimulerende werking heeft en de kansen aanzienlijk vergroot. Zorg die zich richt op een deskundige inzet, een technisch hoogwaardige toepassing en toegankelijke openheid biedt veel kansen. Onderzoeken op dit terrein bieden voldoende onderbouwing om deze uitspraak waar te maken. Een ook hier geldt weer de eerder genoemde rolopvatting. Wees als regisseur sterk in het neerzetten van een beleid, combineer de mogelijkheden en stimuleer de betrokkenen. De eerste aanzet vraagt extra energie en die kan de provincie leveren. Care, Cure and Welness zijn booming! En net zoals bij de kenniseconomie zien wij bij de zorgeconomie echte kansen.
Voorzitter. Duurzaamheid staat hoog op ons aller agenda en dat is goed. Een correct beheer van de ons gegeven aarde is de sleutel tot een goede duurzaamheid. Dit is eenieders verantwoordelijkheid en die verantwoordelijkheid begint vooral bij onszelf. Laten we daarbij niet de pretentie hebben de grote klimatologische ontwikkelingen te kunnen beheersen, maar vooral de intentie hebben om spaarzaam en vindingrijk om te gaan met afval, nieuwe technieken in bijvoorbeeld de bouw toe te passen en goed te kijken naar concurrerende en schonere methodes van vervoer. Daar ligt onzes inziens de winst.
Als overheid willen we en moeten we een voorbeeld zijn voor onze omgeving. De kansen die er liggen, grijpen we dan ook graag. Er is geld, veel geld beschikbaar voor duurzaamheidsbevorderende maatre-

gelen en investeringen. En dat moet ook. Als de technieken er zijn en de mogelijkheden geïntensiveerd kunnen worden, moeten wij dat doen en ja, een goed voorbeeld daarin zijn.
Tegelijkertijd is het belangrijk dat het besef van de noodzaak breed gedragen wordt. Samen met partners gaat invulling gegeven worden aan de talloze mogelijkheden die er zijn. Wij zien veel heil in een wat andere manier van aanpak. Het expliciet uitdagen van anderen om te komen met plannen op het gebied van de reductie van $CO_2$-uitstoot, lijkt ons een mooie weg voor een professionele regisseur zoals de provincie Drenthe er een is. Kansrijke en haalbare ideeën komen zo naar ons toe. Wij pleiten voor deze opzet – ik zal hierover een motie indienen – in combinatie met de lijst van onderzoeken en verkenningen waar partners bij gezocht moeten worden. Wij hebben hiervoor de volgende motie opgesteld.

***Motie M23***

*Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op woensdag 25 juni 2008 en donderdag 26 juni 2008,*

*Constaterende dat;*
- *er met het Programma klimaat en energie een goede basis ligt voor het daadwerkelijk uitvoeren van maatregelen op dit terrein;*
- *het programma een rol vervult in het stimuleren van iedereen om mee te denken en te doen in het beheren van ons klimaat;*
- *in de plannen voor de komende jaren een substantieel bedrag wordt ingezet voor stimuleringsonderzoeken, proeftuinen en verkenningen bij voorgenomen mitigerende beleidsprestaties;*

*Van mening zijn dat;*
- *het stimuleren van onderzoek naar klimaatbestendige maatregelen bij voorkeur ook vanuit de markt dient te komen;*
- *de provincie maximaal gebruik dient te maken van de innovatiekracht en de creativiteit uit de markt en zodoende de stimuleringsmaatregelen op die manier kan wegzetten in de markt;*
- *in het Programma klimaat en energie meer ruimte moet zijn om initiatieven vanuit de markt 'uit te dagen'.*

*Verzoekt het college;*
- *op het gebied van mitigatie een innovatieve vorm van subsidie te organiseren, waarbij initiatieven vanuit de markt een extra stimulans krijgen.*

*En gaat over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer HORNSTRA: Over wat de heer Medemblik nu voorstelt, is in de commissie ook al gesproken en ook toen al heb ik gevraagd waaruit hij nu concreet afleidt dat de markt haar weg niet kan vinden naar oplossingen voor de problemen en dus ook niet naar het programma dat het college voorstelt. Ik begrijp de intentie van de heer Medemblik wel, maar ik kan niet vatten waaruit hij afleidt dat het nu niet goed gaat.

De heer MEDEMBLIK: Ik heb niet gezegd dat het nu niet goed gaat. Het college heeft een tabel met mitigatievoorstellen opgesteld, maar wij vinden het belangrijk dat ook de markt wordt gevraagd met voorstellen te komen om de uitstoot van $CO_2$ te reduceren. Wij willen de markt uitdagen met voorstellen te komen en het is dan niet de markt in plaats van de overheid, maar ik zie daar een wisselwerking tussen.

De heer HORNSTRA: Maar de provincie wil strategische verbindingen aangaan met allerlei organisaties en zegt daarbij niet dat dit overheidsinstanties moeten zijn, het gaat ook om marktpartijen. De heer Medemblik weet waarschijnlijk ook net zo goed als ik dat wanneer de markt ruikt dat ergens iets te verdienen valt, zij best haar weg vindt, ook naar de provincie. In die zin deel ik de mening van de heer Medemblik niet.

De heer MEDEMBLIK: Mijnheer de voorzitter. In de beleidsinstrumenten van de sociale en culturele agenda is sprake van flexibiliteit. Wij kunnen ons vinden in de behoefte om ruimte te houden om in te kunnen spelen op maatschappelijke ontwikkelingen. Van het effect dat van het sluiten van allianties uit zal gaan, verwachten wij veel. Wij zien een meerwaarde wanneer voor dit proces gebruik gemaakt wordt van de kennis en kunde van een preferente instelling als Enova. We vinden het een goede zaak dat de bestuurscommissie een ontwerponderzoeksprogramma opstelt om het beleid zo goed mogelijk door onderzoek te laten onderbouwen. Wij zien tevens graag dat wordt onderzocht in hoeverre de meerwaarde van de inbreng van de provincie wordt erkend en herkend. Wat betreft de subsidiëring stemmen wij in met de voorkeur van de meeste preferente instellingen voor hun rol als strategische partner. De provincie is er voor de “wat-vraag” en de instelling is er voor de “hoe-invulling”. Het zou goed zijn wanneer de instellingen een projectmatige subsidie ontvingen om het proces van strategische instelling naar preferente partner te kunnen verwezenlijken. Over de voorgestelde vermindering met 40% in 2010 komen wij in dit huis nog wel met elkaar te spreken.
Onze rijkdom verplicht ook tot steun aan anderen die het minder goed hebben, of zeg maar gewoon: het slecht hebben. Men mag het noemen wat men wil: naastenliefde, omzien naar elkaar of zelfs een aflaat, maar uiteindelijk gaat het onzes inziens om een verplichting die gerechtigheid als basis heeft. Vanuit de gerechtigheidsgedachte “wij hebben veel gekregen om weg te geven” roepen wij iedereen op de millenniumdoelstellingen te steunen. Als organisatorische eenheid geldt de in 2007 door het Rijk gedane oproep aan eenieder om verantwoordelijkheid te nemen, ook voor ons. Niet verschuilen achter een ander, maar zelf actie ondernemen! Met een motie willen wij deze gedachtegang concretiseren. Deze motie is mede ondertekend door de fracties van GroenLInks en de SP.

***Motie M24***

*Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op woensdag 25 juni 2008 en donderdag 26 juni 2008,*

*Constaterende dat;*
- *in 2000 regeringen van 189 landen afgesproken hebben vóór 2015 op belangrijke thema’s van de wereldproblematiek concrete doelstellingen te halen;*
- *de doelstellingen gecategoriseerd zijn in acht millenniumdoelen;*
- *in Drenthe het onderwerp ook op gemeentelijk niveau aandacht krijgt;*
- *de wereldproblematiek ons allemaal aangaat.*

*Van mening zijn dat;*
- *er een verantwoordelijkheid rust op de schouders van alle overheden om een bijdrage te leveren;*
- *er ruimte is op provinciaal niveau om hier invulling aan te geven;*
- *het een kwestie is van doen om een bijdrage te leveren aan de millenniumdoelen.*

*Verzoeken het college;*
- *vanuit de provincie Drenthe een ‘eigen’ project te kiezen in het kader van de millenniumdoelen;*
- *een doelstelling te formuleren samen met de gekozen organisatie die hier uitvoering aan geeft;*
- *hiervoor een bijdrage te reserveren van € 1,- per inwoner van Drenthe voor de periode tot de volgende verkiezingen;*
- *financiële ruimte van de “Reserve voor algemene doeleinden’ in te zetten voor dit doel,*

*En gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Ook deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer KLAVER: Voorzitter. De heer Medemblik was lid van de commissie Rol en Taken. Als hij nu een pleidooi houdt voor het iets doen met de millenniumdoelen raakt hij toch al heel snel aan mondiaal beleid. Vindt hij dit niet op gespannen voet staan met wat hij als lid van de commissie Rol en Taken de staten heeft aanbevolen?

De heer MEDEMBLIK: Het Akkoord van Schokland dat in 2007 is getekend, roept alle overheden op, dus ook lokale overheden, het middenbestuur en de rijksoverheid, om de millenniumdoelen echt serieus te nemen en van de uitvoering daarvan echt werk te maken. Het IPO heeft het Akkoord van Schokland ondertekend, dus ook van die kant worden de provincies opgeroepen daaraan mee te doen. Dat element hebben wij afgezet tegen het toetsingsschema van de commissie Rol en Taken, maar uiteindelijk hebben wij er toch voor gekozen dit voorstel te doen.
Mijnheer de voorzitter. Dit college heeft echte plannen. Het wil bij de tijd opereren en inzetten op hedendaagse ontwikkelingen. Het stimuleren van de Drentse economische samenleving past bij de rol van regisseur. Terecht is gekozen voor een stimuleringsfonds; daarmee wordt namelijk het echte signaal afgegeven. Het “wat” staat beschreven in de visiedocumenten, het signaal wordt afgegeven door het instellen van het fonds. En ja, er moet wat ons betreft nog een stevige discussie worden gevoerd over de wenselijkheid van verschillende projecten, maar de specifieke, op Drenthe gerichte intentie die ervan uitgaat, spreekt ons aan. Het fonds laat zien dat we serieus werk gaan maken van de grote ambities die zijn uitgesproken bij de start. Voeg daarbij de verplichtingen van cofinanciering in relatie tot het Regiospecifiek Pakket en weet dan dat er veel gaat gebeuren.
De reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten is geen geldbuidel waaruit naar believen genomen kan worden. Het is bestemd voor de uitvoering van grote projecten die de instemming van de staten nodig hebben. Die regel ligt vast. Het stimuleringsfonds geeft echter wel duidelijk aan dat het geld besteed moet gaan worden ten behoeve van de Drentse samenleving, dus ter versterking van de economie, de verbetering van de bereikbaarheid en het oplossen van infrastructurele knelpunten.
De ChristenUnie ziet een reële kans op realisatie van de eerder geformuleerde doelstellingen, doelstellingen zoals die eerder door het college zijn verwoord in “Kiezen voor de kracht van Drenthe”.
Als collegepartij zijn wij nu mede verantwoordelijk voor de realisering daarvan. Dit is een mooie kans, die nieuw is voor ons en dat valt niet altijd mee. We hebben een duidelijke mening vanuit een uniforme grondslag, maar wel een levensvisie die anders is dan andere. Het is een levensvisie waarin niet de macht of het gelijk krijgen centraal staat. Dat is niet onze stijl. Wel willen wij gaan voor gerechtigheid voor iedereen. Die gerechtigheid vinden wij terug in Gods Woord, de Bijbel. Dat woord bindt ons samen en maakt ons sterk in de focus daarop.
Vanuit die levensvisie mag ik de vergadering ook iets meegeven, onvoorwaardelijk en richtinggevend voor iedereen, namelijk Gods Zegen voor allen, Drentse burgers, collega-statenleden en college.

De VOORZITTER: Wij zijn hiermee gekomen aan het eind van de eerste termijn van de zijde van de staten.
Ik schors de vergadering.

(Schorsing van 12.44 tot 14.04 uur.)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.
Ter vermijding van mogelijke misverstanden herhaal ik nog even dat de stemmingen over de Voorjaarsnota morgen zullen plaatsvinden, na de behandeling van de stukken die betrekking hebben op extra kredieten voor het Drents Museum en ons eigen provinciehuis. Het zal duidelijk zijn dat er een verband bestaat tussen de stukken die op de agenda van morgenochtend staan en de Voorjaarsnota.

Dit betekent dat de stemmingen over de moties die vandaag zijn ingediend, ook pas morgen plaatsvinden, na de stemming over de Voorjaarsnota, aangezien ons Reglement van orde nu eenmaal voorschrijft dat eerst over amendementen wordt gestemd, dan over het statenstuk en pas daarna over moties.
Dit betekent wel dat de inhoudelijke beraadslaging over de moties hedenmiddag dient plaats te vinden, omdat het niet in mijn voornemen ligt morgen, na de stemming over de Voorjaarsnota, nog een soort van derde termijn te openen. De inhoudelijke beraadslaging vindt in twee termijnen plaats en voordat de moties in stemming komen, zal er nog wel gelegenheid zijn om een stemverklaring af te leggen.
Het woord is nu aan het college en ik geef het woord aan de heer Baas.

De heer BAAS: Mijnheer de voorzitter. Ik dank alle fracties hartelijk voor hun inbreng bij de algemene beschouwingen.
Ik zal eerst een paar algemene opmerkingen maken, vervolgens op de moties die op mijn portefeuille betrekking hebben reageren en ten slotte zal ik nog een paar opmerkingen maken over hoofdstuk 1 van het collegeprogramma, waaraan enkele sprekers, zeer tot mijn vreugde, ook aandacht hebben geschonken.
Staten en college hebben met elkaar afgesproken dat er scherper begroot zal worden, dat de curbstones meer zullen worden opgezocht en dat geprobeerd zal worden onderbesteding tegen te gaan en geld te reserveren voor het cofinancieren van projecten onder het motto: eerst de plannen dan het geld. Kortom, het plan is een meer dynamisch financieel beleid te gaan voeren.
Een van de markante zaken hierin is het RSP, dat voortvloeit uit het ZZL-akkoord. Wij hebben ons gecommitteerd aan de cofinanciering van projecten die als resultaat van dat akkoord ten behoeve van en in Drenthe worden uitgevoerd. Dat leidt de komende jaren tot grote financiële inspanningen en met het oog daarop moet wat het college betreft alles op alles worden gezet om de reserve Stimuleringsfonds grote Drentse projecten maximaal te vullen. Dat vraag grote inspanningen. Het stimuleringsfonds is bedoeld voor gebiedsgerichte cofinancieringsprojecten van aanzienlijke omvang.
Met deze uitspraak reageer ik al meteen op een paar moties van GroenLinks waarop mevrouw Haarsma nog nader in zal gaan. Het gaat om de moties waarin wordt gevraagd om uit het stimuleringsfonds aanzienlijke bedragen te halen, in totaal € 1,2 miljoen, voor zaken op het gebied van de jeugdzorg. Maar daar is, nog even afgezien van de inhoud van die moties, het stimuleringsfonds niet voor bedoeld. Voor besteding uit dit fonds gelden spelregels en daar voldoen de door de heer Langenkamp bedoelde bestemmingen niet aan.

De heer LANGENKAMP: Volgens mij was bij de Voorjaarsnota 2007 PLUS een lijstje gevoegd met projecten die uit dit fonds gefinancierd kunnen worden. Het eerste project was kansen voor onderwijs, kwaliteitsslag basisonderwijs en het vierde project was kennisontwikkeling en goede aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt. Als ik dan voor uitvoering van de door mij ingediende moties uit dat fonds wil putten, kan de heer Baas toch niet zeggen dat dit niet kan?

De heer BAAS: Voor het programma Kennis wérkt, waaronder sommige projecten vallen, is al geld geoormerkt uit het stimuleringsfonds naar de daarvoor bestemde reserve gegaan. Maar de door de heer Langenkamp genoemde projecten vallen niet onder het stimuleringsfonds. Op de inhoud van de moties komt mevrouw Haarsma nog terug.

De heer LANGENKAMP: Dus de invuling die ik in mijn moties geef aan Kansen voor onderwijs, dat als nummer een staat op het lijstje voor besteding van het Stimuleringsfonds grote Drentse projecten, past niet binnen dit fonds? Maar over de invulling hebben we toch nooit gesproken?

De heer BAAS: Met invulling bedoel ik de inhoudelijke kant van de moties. Ik zeg alleen nu al dat het geld voor de door de heer Langenkamp genoemde bestedingen niet uit het stimuleringsfonds kan komen.

Mevrouw MULDER: Ik wil het pleidooi van de heer Langenkamp ondersteunen. Volgens mij gaan de staten zelf over de bestedingen uit het stimuleringsfonds. Het moet alleen wel gaan om substantiële bedragen die liggen in de lijn van de criteria.
Ongeacht de inhoud van de moties, de staten gaan over de goedkeuring van de uitnames uit het fonds.

De heer BAAS: Een ander belangrijk punt in de algemene beschouwingen was de discussie over het Bestuursakkoord en het rapport van de commissie Rol en Taken. Het college wil hierover ergens in september in de vorm van een symposium met de staten van gedachten wisselen. Dan zullen vragen aan de orde komen als: wat betekent het Bestuursakkoord voor ons, wat zijn de gevolgen voor de provincie Drenthe en wat willen we bereiken. Over die vragen zal dan gediscussieerd worden en die discussie moet ertoe leiden dat de staten in de Begroting 2009 een eerste resultaat zien van de gevolgen van dit akkoord voor de oud-voor-nieuw-discussie, die hier heel nauw mee samenhangt.
Met betrekking tot het stimuleringsfonds is een andere belangrijke vraag hoe gegarandeerd kan worden dat dit fonds ook op termijn genoeg geld bevat. Wij willen alle begrotingsoverschotten in dat fonds storten plus de dividenden van Essent.
Met betrekking tot die dividenden is gevraagd hoe het daarmee verder gaat en daarbij is vooral verwezen naar de discussie die hierover in Groningen heeft plaatsgevonden. Het college zal, met argumenten onderbouwd, de staten zo spoedig mogelijk na het zomerreces een stuk aanbieden waarin ook de mening van het college van Drenthe zal zijn verwoord. De staten zullen hun oordeel over dit stuk kunnen geven.
Voorzitter. Het CDA stelt in motie M1 voor de opcenten op de motorrijtuigenbelasting niet te verhogen. Om het meteen maar heel duidelijk te zeggen: het college ontraadt met kracht aanvaarding van die motie.
Het eerste argument van het college is dat juist voor indexering van de opcenten gekozen is om daarmee een stabiel beleid te creëren. Wij willen niet elke keer naar de waan van de dag aan de opcenten gaan rommelen, nee, wij hanteren de consistente lijn dat wij het aantal opcenten niet verhogen, maar alleen de jaarlijkse indexering toepassen. Alleen al om die reden voelen wij er niets voor om de indexering te bevriezen. Bovendien zou die bevriezing de provincie tot 2012 zo'n € 6 miljoen kosten, terwijl de provincie dat geld heel goed kan gebruiken ten dienste van de inwoners van Drenthe door hiermee projecten via het stimuleringsfonds te financieren. Op basis van de indexering kost een gemiddeld autootje de Drent nu ongeveer een biertje extra en zo'n kostenstijging vind ik nog wel te overzien.

De heer KLAVER: Het beeld van het biertje riep bij mij een associatie op met een televisiereclame, maar ik zal mij op dit punt niet laten verleiden tot creatieve gedachten.
Is de gedeputeerde het wel met mij eens dat ook onze lijn consistent is?

De heer BAAS: Op basis van mijn allereerste argument vind ik de lijn van de heer Klaver niet consistent. De consistente lijn is dat wij er stabiel mee om moeten gaan.

De heer KLAVER: De heer Baas gebruikt een politiek argument en wil mij daarmee overtuigen dat hij een consistente lijn volgt als er geïndexeerd blijft worden. Maar het ieder jaar handhaven van de nullijn is in mijn beleving ook een consistente lijn.

De heer BAAS: Jawel, maar dat is dus niet de lijn van het college.

De heer KLAVER: Dat heb ik wel begrepen.

De heer BAAS: Een ander argument op basis waarvan ik aanvaarding van de motie krachtig ontraad, is dat met deze motie een verkeerd signaal wordt afgegeven. In IPO-verband wordt gediscussieerd over het provinciaal belastinggebied. De MRB gaat verdwijnen en ons is toegezegd dat daar iets anders voor in de plaats komt. Als wij nu laten blijken op dit punt niet zoveel ambitie te hebben door nu al de indexe-

ring weg te laten dan kan dit gevolgen hebben voor de omvang van het nieuwe provinciale belastinggebied. Wij willen op dit punt geen verkeerd signaal afgeven.

De heer KLAVER: Voorzitter. Maar het belangrijkste argument – ik denk dit goed begrepen te hebben, maar als het anders is, corrigeert de gedeputeerde mij wel – is dat het college van mening is dat Drenthe dit geld niet kan missen.

De heer BAAS: Ik heb drie argumenten genoemd en de volgorde bepaalt niet de belangrijkheid. Wat mij betreft zijn alle drie argumenten even belangrijk.

De heer KLAVER: Dus de veranderende wetgeving, het biertje en het geld niet kunnen missen?

De heer BAAS: Die drie argumenten, ja.

De heer KLAVER: En die argumenten vindt de heer Baas allemaal even belangrijk?

De heer BAAS: Die vind ik allemaal even belangrijk, als dat biertje dan maar in de zin zoals ik het bedoeld heb, wordt uitgelegd.

De heer KLAVER: Maar wij gaan voor een kratje.

De heer BAAS: Mijnheer de voorzitter. De volgende motie die ik wil bespreken is M7 van de SP over het asbest.
Die motie is wat het college betreft volstrekt overbodig. In de Voorjaarsnota staat al iets over “De pest aan asbest” en dat programma is bedoeld om samen met LTO en andere partners de komende twee jaar met grote voortvarendheid alle asbestdaken in Drenthe te vervangen door andere daken. Wat dat betreft – in de commissievergadering is hier ook al op gewezen – geven wij allang uitvoering aan wat in de motie wordt gevraagd. Motie M7 is dus overbodig.

De heer WESTERHOF: En dat wil het college doen voor € 95.000,-- per jaar? Dat lijkt mij toch een schamel bedrag in vergelijking tot de maatregelen voor verkeersveiligheid. Asbest zorgt jaarlijks voor meer slachtoffers dan het verkeer.

De heer BAAS: De provincie doet dit project samen met partners als gemeenten, LTO en de eigenaren. Er zit dus veel meer geld in de pot.
Motie M7 is wat het college betreft dus overbodig.

De heer WESTERHOF: Dan ben ik wel zeer benieuwd naar het totale budget. Als de bijdrage van € 95.000,-- van de provincie daarbij in het niet valt, maakt de gedeputeerde mij blij, maar als die € 95.000,-- het belangrijkste bedrag is in het totale budget dan maakt de gedeputeerde mij verdrietig.

De heer BAAS: Ik heb deze opmerking gehoord.
Voorzitter. Ik kom op motie M10, ook een motie van de SP, de motie over de reductie van het papiergebruik. Ook die motie wil ik ontraden. Het belangrijkste middel om papiergebruik te reduceren is – en dit aspect moet de SP dan meenemen bij de bespreking van het statenstuk over de revitalisering van het provinciehuis – digitalisering. Digitalisering zorgt voor een veel grotere reductie van het papiergebruik dan een lichtere kwaliteit papier. Bovendien geeft een lichtere kwaliteit papier op de in gebruik zijnde apparatuur geen goede kopieën.
In haar motie M13 vraagt de SP om meer parkeerplaatsen bij het provinciehuis voor gehandicapten. Iedere gehandicapte die het provinciehuis wil bezoeken, kan pal voor de deur worden afgezet. Daarvoor is het alleen nodig dat de slagboom wordt geopend. De parkeerplaatsen voor de gedeputeerden zijn voor een gehandicapte bovendien ook nog te ver weg van de ingang. Een gehandicapte behoort keurig

netjes pal voor de draaideur te worden afgezet. Daarvoor behoeven dus geen extra parkeerplaatsen te worden gereserveerd. Daarmee is ook deze motie overbodig.

De heer OOSTERLAAK: En als die gehandicapte zelf rijdt, mag hij dan zijn auto voor de deur neerzetten?

De heer BAAS: Dan wordt ervoor gezorgd dat de auto ergens anders wordt geparkeerd en dat die auto, als de gehandicapte weer weg wil, weer voor de deur wordt neergezet.

De heer WESTERHOF: Wordt deze regeling ook bekendgemaakt bij de gehandicapten, of blijft die een onderonsje?

De heer BAAS: Het is nu al bekend, want wij bespreken dit nu publiekelijk.
Voorzitter. Ik kom op motie M14, de motie over onderbesteding, die is ingediend door de fracties van de VVD en het CDA. Het college wil ook deze motie ontraden. Verleden week is in de Statencommissie BFE afgesproken dat dit punt door de werkgroep programmabegroting wordt opgepakt. Als de werkgroep erom vraagt wil het college best in haar bijeenkomsten zaken verhelderen en toelichten.
Aan de ene kant is de onderbesteding een punt van zorg en wij werken dan ook keihard aan de oplossing daarvan, maar vergeleken met de cijfers in Overijssel en Gelderland, valt het in Drenthe nog wel mee. Het is ook in het belang van onze organisatie om de onderbesteding zo goed mogelijk weg te werken. Er moet scherper gestuurd worden, daartoe zijn al maatregelen genomen en dit jaar wordt het onderdeel risicomanagement nog actiever aangepakt.

Mevrouw MULDER: Voorzitter. Die houding van het college verrast mij, eerlijk gezegd, wel. De gedeputeerde heeft verleden week in de commissie gezegd dat hij hier serieus naar wilde kijken en nu wordt de motie ontraden, omdat het daarin genoemde onderwerp al in de commissie-programmabegroting zal worden behandeld. Ik ben lid van de commissie-programmabegroting en ik hoopte dat de gedeputeerde aan de discussie in die commissie een extra boost geven zou geven. Maar wat doet de gedeputeerde? Hij maakt een terugtrekkende beweging.
Ik snap hier helemaal niets van, maar misschien kan de gedeputeerde het mij uitleggen.

De heer BAAS: Ik begrijp niet hoe mevrouw Mulder kan spreken over een terugtrekkende beweging. Ik herhaal nogmaals wat ik al eerder heb gezegd, namelijk dat het ook ons een zorg is en dat er in dit huis alles aan wordt gedaan om dit probleem te tackelen. Het staat heel hoog op de prioriteitenlijst. Maar aan de andere kant kan ook gezegd worden, dat in Drenthe de situatie toch wel enigszins anders in dan in de provincies, die op dit punt aanbevelingen hebben gekregen van hun rekenkamer, Het college wil de aanbevelingen van de Rekenkamer Oost-Nederland overnemen voor zover ze voor Drenthe van belang zijn. Wij moeten wel steeds letten op onze eigen situatie.
Er is dus geen sprake van een terugtrekkende beweging maar van het geven van een passende invulling.

De heer LANGENKAMP: De heer Baas zegt dat, simpel gezegd, de situatie hier wel meevalt, maar uit de 1e Bestuursrapportage blijkt dat er in de eerste drie maanden van dit jaar sprake was van een onderbesteding van € 5 miljoen. Vindt hij dit “meevallen”?

De heer BAAS: Ik heb gezegd dat het meevalt in verhouding tot de onderbestedingen in de provincies Overijssel en Gelderland. Dat wil niet zeggen dat de onderbesteding voor ons geen punt van zorg is. Wij willen daar ook zeker aandacht aan besteden.
Het bedrag dat in de bestuursrapportage is genoemd, is voor het overgrote deel bepaald door externe factoren die los staan van het punt onderbesteding.

De heer LANGENKAMP: Maar juist uit het rapport van de Rekenkamer Oost-Nederland blijkt dat de externe factoren wel te beïnvloeden zijn en dus wel degelijk ook de aandacht moeten hebben.

De heer BAAS: Onderbesteding is geen externe factor. Onderbesteding is dat minder geld wordt uitgegeven omdat projecten niet goed van de grond komen of niet goed kunnen worden afgemaakt. Dát is het ernstige ervan. Dat wij een hoger dividend krijgen van Essent dan in eerste instantie was begroot, is een externe factor die wij niet kunnen beïnvloeden. Hetzelfde geldt voor extra rente-inkomsten, waar wij overigens alleen maar blij mee kunnen zijn.

De heer UDDING: Ik vind het erg jammer dat de heer Baas het ontraden van de motie niet onderbouwt. Ik hoop overigens dat hij het in de motie genoemde rapport ook heeft gelezen.
Als de gedeputeerde zo intensief met deze materie bezig is en hij in zijn missie slaagt, heeft hij in principe helemaal geen last van deze motie.

De heer BAAS: Dat ben ik helemaal met de heer Udding eens en daarom zeg ik ook dat de staten zich met het tweede deel van het dictum, waarin het bedrag van € 500.000,-- wordt genoemd, grandioos tekort doen, omdat dit nu al geldt voor bedragen vanaf € 50.000,--.

De heer UDDING: Wij wilden gewoon niet te krenterig zijn.

De heer BAAS: Het college blijft de motie ontraden. Als de missie van het college slaagt, zal het van de motie verder geen last hebben, maar de motie is gewoon niet nodig.

De heer UDDING: Voorzitter. Wij helpen de heer Baas alleen maar.

De heer BAAS: Voorzitter. Ik kom op motie M16, de motie van de VVD over de relatie tussen de provincie en de preferente partners sociale en culturele agenda. In die motie wordt erop aangedrongen een onderzoeksopdracht te formuleren waaruit moet blijken of de ambtelijke organisatie haar nieuwe rol en taak wel kan oppakken en een extern onderzoeksbureau op te dragen te onderzoeken of PS er wel voldoende inzicht in hebben of de provinciale organisatie voldoende is toegerust voor verder flexibilisering van budgetten van preferente organisaties.
Ook die motie wil het college de staten ontraden. Dergelijke onderzoeken zijn niet nodig.
In de Sociale en Culturele Agenda wordt in het hoofdstuk Beleidsinstrumenten een nieuw en vereenvoudigd subsidiebeleid voorgesteld, dat in overleg met de preferente instellingen tot stand is gekomen. De medewerkers zijn inmiddels voldoende toegerust om met deze beleidsinstrumenten te gaan werken en subsidieaanvragen en, waar nodig, aanbestedingstrajecten goed en tijdig af te handelen. In twee sessies met zowel de preferente als niet-preferente instellingen zijn alle knelpunten inzake de afhandeling van subsidies besproken en in het hoofdstuk Beleidsinstrumenten is geanticipeerd op de klachten en op de onnodige bureaucratie. Er is veel eenvoudiger instrumentarium tot stand gekomen. Het zal altijd zo blijven dat instellingen wel eens ontevreden zijn, maar voor deze nieuwe beleidsinstrumenten is ook bij de instellingen een heel breed draagvlak. Een extern onderzoek achten wij op dit moment dan ook niet nodig. Laat wij eerst die nieuwe, vereenvoudigde systematiek de kans geven.

De heer VAN DE BOER: De heer Baas stelt dat de ambtenaren inmiddels voldoende toegerust zijn voor het uitvoeren van deze taken. Maar hoe kan het dan dat wij hier zeer onlangs nog een litanie van klaagzangen hebben gehoord over de begeleiding en de uitvoering van de aanvragen?

De heer BAAS: Het antwoord op die vraag moet ik de heer Van de Boer op dit moment schuldig blijven. Ik heb zelf die litanie niet gehoord. Ik herhaal dat met de instellingen zelf uitvoerig over het nieuwe instrumentarium is gesproken en dat zij er op dat moment heel tevreden mee waren.

De heer VAN DE BOER: Maar als de heer Baas die litanie dan zelf niet gehoord heeft dan zal hij toch ongetwijfeld wel kennis hebben genomen van de recente inspreekreacties?

De heer BAAS: Maar ik neem aan dat die waren gebaseerd op het verleden, waarin de oude systematiek nog gold.

De heer VAN DE BOER: Ik ben bijna geneigd om in de richting van de historische canon te gaan denken, want in mijn beleving was het zeer recente geschiedenis.

Mevrouw PANNEKOEK: Als de heer Baas ervan overtuigd is dat het allemaal goed geregeld is dan zal het onderzoek ons het inzicht verschaffen dat dit inderdaad het geval is. Wij roepen het college op dit onderzoek te doen.

De heer BAAS: Ik ben er toch een voorstander van om de nieuwe, vereenvoudigde systematiek de kans te geven. Aan de hand van de ervaringen daarmee kunnen de staten later alsnog besluiten of zij al dan niet een onderzoek willen. Het is nu, denk ik, veel te vroeg daarvoor, áls het al nodig is.

De heer VEENSTRA: Wij vonden het juist een heel interessante motie. De heer Baas ontraadt aanvaarding daarvan, maar als hij van mening is dat de ambtelijke organisatie op orde is en dit werk heel goed aan kan, dan is dat een reden om deze motie juist te omarmen. Dat vind ik kracht!

De heer BAAS: Wij kunnen natuurlijk moties omarmen omdat wij van mening zijn dat wij het daarin gevraagde al geweldig goed doen en het altijd fijn is van een externe partij te horen hoe goed je het doet. Maar naar mijn mening is het beter eerst te kijken of het nieuwe systeem echt goed werkt en pas daarna door een extern bureau te laten bekijken of de zaken wel of niet goed lopen. Om daar nu al een extern bureau op los te laten, vind ik gewoon te vroeg.

Mevrouw PANNEKOEK: Dat onderzoek is juist bedoeld om op het moment dat wij besluiten allerlei organisaties op hun subsidie te korten, inzicht te hebben in de gevolgen. Wij nemen graag de verantwoordelijkheid voor dergelijke ingrijpende beslissingen, want wij steunen de lijn van het college op dit punt, maar waar twee partijen een bepaalde werkwijze moeten hebben, moeten zij beide voldoen aan de goede dingen, dus ook de provincie. De motie is bedoeld om ons een goed inzicht te verschaffen, op basis waarvan wij in december een goed besluit kunnen nemen.

De heer BAAS: Ik heb kennisgenomen van deze woorden.

De heer KLAVER: Voorzitter. Ik wil het nu even niet hebben over de inhoud van de motie, maar over het gevoel van de gedeputeerde. Is de discussie die nu is gevoerd voor hem reden om zijn standpunt te heroverwegen of om zijn hakken in het zand te zetten?

De heer BAAS: Met de hakken in het zand zetten, kom ik niet verder. Ik wacht de tweede termijn van de staten af en intussen kan ik er nog even rustig over nadenken. Op dit moment heb ik nog onvoldoende gehoord om te zeggen dat de huidige situatie zo'n onderzoek rechtvaardigt, maar als de staten met nog meer argumenten komen, zal ik de kwestie nog eens rustig bekijken. Ik vraag de staten mij daarvoor de ruimte te geven.
Mijnheer de voorzitter. De fracties van de VVD en GroenLinks zijn beide geïnteresseerd in hoofdstuk 1 van het collegeprogramma.
Het college heeft in een brief aan de staten op hoofdlijnen uiteengezet waar het op dit moment mee bezig is. Dat is een procesmatig traject dat met alle hoofdstukken van het collegeprogramma te maken heeft. Voor alle hoofdstukken geldt dat er goed gecommuniceerd moet worden en omdat het beleid samen met de samenleving – en of dat nu de burgers zijn of instellingen doet er in dit geval even niet toe – moet worden uitgevoerd, zal dus goed met alle betrokkenen, dus gemeenten, instellingen, waterschap-

pen enzovoort, moet worden samengewerkt. Er is ook veel aandacht voor de digitale informatie en het interactief communiceren. Inmiddels is het portal gereed en de overeenkomst wordt nog deze week getekend. Veel van het geld gaat in het digitale traject zitten.
Dit tekent Drenthe! vind ik een schoolvoorbeeld van de manier waarop de provincie interactief met de samenleving wil omgaan. Ik heb zelf een paar sessies bijgewoond en ik vond die allesbehalve krampachtig. Zo'n driehonderd burgers hebben heel enthousiast geparticipeerd, zijn heel nauw betrokken geweest bij het voorstadium van beleid en zullen daarbij ook betrokken blijven.
Een aantal andere thema's kan op dezelfde manier opgepakt worden. Elk onderwerp vraagt een eigen aanpak en dus moet er steeds sprake zijn van maatwerk.

De heer LANGENKAMP: Ik heb de term "krampachtig" niet zelf bedacht, die term wordt gebruikt in het rapport van de commissie Rol en Taken.
De heer Baas zei zojuist dat het er even niet toe deed of het gaat om contact met de burgers of met instellingen, maar voor GroenLinks bepaalt dat juist het grote verschil. PS en GS hebben elk een andere functie en GS moeten niet het werk van PS willen gaan doen.

De heer BAAS: Ik zei dat in algemene zin, want natuurlijk doet het er wel toe. Het hangt van het onderwerp af. De heer Langenkamp zal mij echter moeten toestemmen dat wij met ons interactief proces bij Dat tekent Drenthe! PS op geen enkele manier in de wielen hebben gereden. Als dat wel zo is, hoor ik dat graag.

De heer LANGENKAMP: Dat was ook een proces dat GS en PS samen hebben getrokken.

De heer BAAS: Maar waarvan GS de initiators waren.

De heer LANGENKAMP: En PS een werkgroep hebben ingesteld om Dat tekent Drenthe! procesmatig te begeleiden.

De heer BAAS: Natuurlijk betrekken wij PS daarbij. Ik heb alleen willen aangeven dat in het hele traject van krampachtigheid geen sprake was. Wij gaan in de toekomst verder op dit traject en verder insteken op de samenwerking. Wij zijn druk bezig om met instellingen en andere overheden samenwerkingsakkoorden te sluiten. Met de VDG zijn wij al overeengekomen een strategische agenda te maken en wij gaat dit ook met alle afzonderlijke gemeenten doen.

De heer LANGENKAMP: Voorzitter. Ik wil even inbreken in dit betoog, want dat was mijn punt totaal niet. Het is logisch dat een middenbestuur overlegt met gemeenten en instellingen, maar voor contact met de burger zijn volksvertegenwoordigers nodig en die zitten in de staten. Maar nogmaals, de term "krampachtig" komt uit de commissie Rol en Taken. Die commissie heeft krampachtigheid geconstateerd.

De heer BAAS: Maar de heer Langenkamp heeft dat woord eruit gelicht. Natuurlijk doen wij het samen met PS en dus hoeft er helemaal geen sprake te zijn van krampachtigheid. De staten zijn betrokken geweest bij Dat tekent Drenthe! en dat proces is voortreffelijk verlopen. Het was voor iedereen ook een leerproces, want er was nog niet eerder op deze manier gewerkt.

De heer LANGENKAMP: Ik doe een laatste poging. Ik zal het omdraaien: vindt de heer Baas dan dat in het proces rond de nieuwe Wro na de zomer de trajecten van GS en PS uiteen gaan lopen?

De heer BAAS: Neen, dat blijven PS en GS gezamenlijk doen. PS in hun rol en wij in de onze.

De heer LANGENKAMP: Ja, maar dat zijn gescheiden rollen.

De VOORZITTER: U zei dat het uw laatste poging was!

De heer BAAS: Ik kan wat dit betreft toezeggen dat wij rond de Begroting 2009 met een nadere concretisering komen van een aantal onderdelen uit hoofdstuk 1. Het zal dan vooral gaan om wat wij concreet in 2008, 2009 en 2010 gaan doen. Het tijdpad is nagenoeg rond; met name als het gaat om het communicatietraject moet nog een aantal dingen worden uitgewerkt, maar het zit er dus allemaal aan te komen. Mijnheer de voorzitter. Mij rest nog een punt, namelijk de vraag of het college elke keer voor het verstrekken van subsidies boven het bedrag van € 150.000,-- de toestemming van PS moet hebben. Het antwoord op die vraag is dat het college blijft bij zijn voorstel zoals het in de Voorjaarsnota 2008 is opgenomen. Juist een partij als de VVD die – en terecht – wars is van een teveel aan bureaucratie moet inzien dat voor het blijven volgen van het in de ASV opgenomen traject veel bureaucratie nodig is. Het vergt in dit huis een vrij uitvoerig administratief traject. Er moeten allerlei extra handelingen worden verricht die eigenlijk niet nodig zijn, ook al niet omdat in de Voorjaarsnota staat dat het college de staten hierover proactief zal informeren.

De heer VAN DE BOER: De gedeputeerde schetst een tegenstelling, terwijl ik juist heb willen benadrukken dat het gaat om het vermijden van bureaucratie. Dat geldt zowel voor de controlerende taak van PS als voor de uitvoerende taak van GS.
De tegenstelling die de heer Baas in zijn beantwoording schetst, wil ik verre van de VVD houden. Het gaat erom dat we stimuleren. Hoofdstuk 1 is funderend voor de andere programmalijnen van dit college. Ik ben er vanochtend mijn bijdrage mee begonnen en mee geëindigd. De heer Baas is verantwoordelijk voor programmalijn 1 “De provincie doet ertoe” en ik heb het college nadrukkelijk uitgenodigd te laten zien wat hij doet. Door dit te doen, kan het college zijn ambities laten zien. Dat is ook de reden waarom wij in het geweer komen tegen de bureaucratie.
Als er dan in sommige teksten staat dat er sprake is van enige vorm van bureaucratie dan is onze mening dat geprobeerd moet worden die bureaucratie te tackelen. Meer of minder zit er niet achter onze woorden.

De heer BAAS: Daar neem ik kennis van. Maar blijft staan dat het handhaven van die bewuste paragraaf in de ASV meer bureaucratie in dit huis veroorzaakt die wij liever niet hebben. Wij willen de subsidieaanvragen op een adequate manier afhandelen.

De heer KLAVER: Ik neem aan dat de gedeputeerde ook kennisgenomen heeft van onze bijdrage over de bestuurscultuur. Wij willen met zelfreflectie bezig zijn en ik ga ervan uit dat de gedeputeerde dan wel een van zijn collega’s daarover in eerste of tweede termijn toch wel iets zal zeggen.

De heer BAAS: Het college is van mening dat er bijna voortdurend aan zelfreflectie moet worden gedaan. Het is een proces dat nooit ophoudt. Er vallen altijd zaken te verbeteren en daarom moeten wij goed naar onszelf kijken.

De heer KLAVER: Vindt de gedeputeerde bijvoorbeeld dat de antwoorden van het college altijd adequaat en op tijd zijn en dat de leden van GS altijd in vergaderingen van de staten aanwezig moeten zijn? Daar gaat het natuurlijk om. Van ons standpunt hierover kennisnemen, wil niet zeggen dat …

De heer BAAS: De heer Klaver nodigt mij nu uit op dat punt in te gaan.

De heer KLAVER: Dit lijkt mij daarvoor ook wel het moment, ja.

De heer BAAS: Ik weet alleen niet of ik daarvoor de goede gedeputeerde ben.

De heer KLAVER: Dat weet ik ook niet.

De heer BAAS: Maar ik wil graag een antwoord geven. Ik vond de bijdrage van de heer Klaver op dit punt wat “provinciaals”.

De heer KLAVER: Voor een lid van provinciale staten klopt dat wel ongeveer.

De heer BAAS: In onze belangenafweging of wij hier moeten zijn, of dat wij de belangen van de provincie Drenthe in Den Haag, Brussel of elders op deze aardbol moeten verdedigen, is de uitkomst, helaas, wel eens dat elders in Europa en elders in Nederland geen rekening wordt gehouden met de agenda van Drenthe. Dat komt voor en dat zal misschien nog wel meer gaan voorkomen, omdat wij steeds vaker naar Brussel en Den Haag moeten om onze Drentse belangen goed te verdedigen. En daarom vind ik het gerechtvaardigd dat een gedeputeerde eens niet aanwezig is in deze zaal. Bovendien kan de afwezige gedeputeerde zich ook nog eens adequaat laten vervangen door een collega.

De heer KLAVER: Mijnheer de voorzitter. De fractie van het CDA kiest voor het provinciale model .

De heer BAAS: En dat vind ik nu net een beetje provinciaals.

Mevrouw HAARSMA: Mijnheer de voorzitter. Voor ik overga tot het beantwoorden van de vragen die vanochtend door de verschillende fracties zijn gesteld, wil ik graag eerst een mededeling doen.

De VOORZITTER: Ga uw gang.

Mevrouw HAARSMA: Voorzitter. Ik werd afgelopen vrijdagochtend onaangenaam verrast door de berichten die ik ontving van EuroChamp over mogelijke onrechtmatigheden in de bedrijfsvoering. Ik heb direct maatregelen genomen. Ik heb het bestuur ontboden. Ik heb een gesprek gehad met het bestuur en ik heb het bestuur gewezen op zijn verantwoordelijkheden. Dat heeft geleid tot het volgende persbericht dat, nadat ik dit de staten heb gemeld, zal worden uitgegeven.
“Onderzoek naar bedrijfsvoering EuroChamp.
Het bestuur van de EuroChamp Foundation heeft besloten om een onderzoek te verrichten naar eventuele onregelmatigheden in de bedrijfsvoering. Hierover is op 23 juni jl. overleg gevoerd met gedeputeerde mevrouw Haarsma van de provincie Drenthe.
In dit overleg is besloten om een extern bureau de opdracht te geven om op korte termijn een onderzoek te starten.
Het bestuur heeft vandaag de medewerkers van de boven beschreven situatie op de hoogte gesteld. Ook zijn de relaties, vrijwilligers en sponsoren hiervan in kennis gesteld.
Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Peter van Aanholt, voorzitter van EuroChamp Foundation.”
Dat is wat ik de staten graag wilde meedelen.
Hieruit blijkt dat het college snel leert, want in het kader van proactief informeren leek mij dit het moment om dit aan de staten mee te delen.
Voorzitter. Ik ga over tot de algemene beschouwingen die vanochtend zijn gehouden en ik zal in mijn reactie de volgorde van de sprekers volgen.
De eerste fractie die aan het woord kwam, was het CDA en ik wil beginnen met een reactie op motie M2 de motie over sportstimulering.
Die motie is mij uit het hart gegrepen. Wij zijn heel druk bezig met de sociale agenda en het is bekend dat wij in het kader van die agenda afspraken maken met de gemeenten. Het college heeft de gemeenten voorgesteld – en daar worden nu allianties aan verbonden – om de combinatiefunctionaris helemaal over Drenthe uit te rollen, wat betekent dat in ieder gemeenten combinatiefunctionarissen tewerk worden gesteld.
Het probleem dat ik met de motie heb, is dat daarin wordt voorgesteld dit in eenmaal in 2009 te bewerkstelligen. In onze optiek is dat onmogelijk. Dat is ook de reden waarom wij voor een andere planning hebben gekozen. Het gaat om het invoeren in de gemeenten en de gemeenten moeten er dan klaar

voor zijn, de desbetreffende functionarissen moeten nog opgeleid worden, want het gaat niet om mensen met een mbo maar met een hbo-diploma. Met de gemeenten, die hier heel erg achter staan, is afgesproken te proberen het allemaal zo spoedig mogelijk te verwezenlijken, maar omdat wij hierbij afhankelijk zijn van de gemeenten, wil ik ten aanzien van de termijn een slag om de arm houden.
Met betrekking tot de topsportprofilering ben ik heel blij met de suggestie van de heer Klaver ervoor te zorgen dat ook in het jaar na de start van de Vuelta veel topsportevenementen naar Drenthe worden gehaald. Wij zijn daar ook heel druk mee doende, maar het maken van een topsportnota lijkt mij niet de juiste lijn. Wij zijn in gesprek met allerlei externe partijen en wij zijn bezig met een denktank. Verder gaan wij op korte termijn – en met korte termijn bedoel ik uiteraard wel na de zomervakantie – brainstormsessies beleggen, waarbij de staten uiteraard ook worden uitgenodigd, om strategisch te bekijken hoe de topsport in Drenthe op de rit kan worden gezet. Het heeft namelijk geen zin allerlei evenementen te bedenken waar ook andere steden al mee bezig zijn. Wij zullen het strategisch moeten bekijken.
Het is bekend dat de Special Olympics, helaas, aan onze neus voorbijgaan in 2010. Wij zullen dus alle zeilen bij moeten zetten en daarin zullen onze voorzitter, zo heeft hij mij verzekerd, en deze gedeputeerde een heel belangrijke rol spelen.

(Voorzitter: de heer Van der Tuuk.)

De bevolkingsontwikkeling was in de sessies rond het omgevingsbeleid een steeds terugkerend thema. Wat betekenen de krimpscenario's voor het voorzieningenniveau, wat betekenen ze voor Drenthe en wat betekenen ze voor ouderen? In die sessies is afgesproken dat in de tweede fase een nader onderzoek zal worden gedaan naar welke rol de krimp en de bevolkingsontwikkeling kunnen krijgen in het nieuwe omgevingsbeleid.
Op sportief gebied ben ik nog een belangrijk item vergeten en dat is natuurlijk de Ronde van Drenthe. Wij zijn allen begaan met de Ronde van Drenthe. Ik heb een uitvoerig constructief gesprek gehad met mevrouw Van Issum en de overige leden van het bestuur en daarin gezegd dat, wil er sprake zijn van een structurele sponsoring van de zijde van de provincie, de organisatie professioneel moet worden. Men is het met mij eens dat er, alleen al vanwege de financiën, meer professionaliteit gewenst is. Mij is verzekerd dat men hiermee bezig is. In september zullen wij een volgend gesprek hebben en dan moet duidelijk worden welke vorderingen op dit punt zijn gemaakt.
Uit dit antwoord kan worden geproefd dat ik zeker positief sta tegenover het permanent financieren van de Ronde van Drenthe.
Voorzitter. Ik kom op moties van de PvdA. Het college steunt de gedachte voor het opstellen van een gebiedsvisie voor de kernzone Zuidwest-/Zuidoost-Drenthe. Wij willen daar komen tot een profilering van de steden Meppel, Emmen, Coevorden en Hoogeveen en daarbij uiteraard ook richting Zwolle gaan. Gekoppeld aan de veranderde dynamiek rond de A37 biedt dit een uitgelezen kans.
De VVD vindt dat de nieuwe Wro voldoende mogelijkheden biedt voor regulering. Het gaat in dit geval niet bij uitstek om regulering maar om ontwikkeling. Bij de snelwegpanorama's gaat het meer om de visualisering van de wegen dan om de ontwikkelingen langs die wegen. Wij denken dat de moties van de PvdA heel goed passen in onze corridorstudies voor hele de regio Zuidwest/Zuidoost met daarin uiteraard ook Zwolle en Kampen.

De heer VEENSTRA: Hoor ik goed dat de gedeputeerde nu toch weer het heel brede gebied van Emmen tot Zwolle bij elkaar pakt? In onze motie M4 hebben wij ook de ontwikkeling van het onderwijspark in Meppel genoemd.

Mevrouw HAARSMA: Daar kom ik nog op, maar ik heb eerst de corridorstudie willen bespreken.
In de Voorjaarsnota hebben wij aangegeven een corridorstudie te willen doen inzake de dynamiek van de A37. Er moet een gebiedsontwikkeling plaatsvinden, het is bovenregionaal en willen het daarom samen met de gemeenten gaan doen. Als de PvdA Zuidwest ook een heel belangrijke range vindt dan gaan wij dat gebied daaraan koppelen. Daarbij zal ook worden gelet op de aansluiting van de A31 op Duitsland en de Noordelijke Ontwikkelingsas.

De heer VEENSTRA: In onze motie M4 wordt gevraagd om een regiospecifiek pakket voor Zuid-west-Denthe, dus het gebied van Meppel tot Zwolle.

Mevrouw HAARSMA: Dat is ons volstrekt duidelijk. Maar omdat wij in een ander gebied al bezig zijn, gaan wij wel bekijken hoe wij beide zaken aan elkaar kunnen verbinden.

De heer VEENSTRA: Ik vind de koppeling tussen Emmen en Zwolle een heel lastige.

Mevrouw HAARSMA: De heer Veenstra kan die koppeling lastig vinden, maar we gaan de mogelijkheden wel onderzoeken. Vooralsnog vind ik de benadering van het college heel logisch.

De heer VEENSTRA: Maar in de motie wordt wat anders gevraagd.

Mevrouw HAARSMA: In de motie wordt de regio Meppel-Kampen-Zwolle genoemd, maar wij denken dat het provinciegrens overschrijdend zeker mogelijk is de door ons genoemde koppeling te maken. De motie zal morgen pas in stemming komen en voor die tijd kunnen wij nog nader discussiëren over de uitvoering ervan.
De realisatie van het onderwijspark is in eerste instantie een verantwoordelijkheid van de gemeente, maar gelet op de andere ontwikkelingen die in de regio Meppel gaande zijn, waarbij de provincie wel betrokken is, wil ik de handschoen oppakken om ook over het onderwijspark met de gemeente in gesprek te gaan. Ik stel mij zo voor dat de gemeente daar ook wel blij mee zal zijn.
De zorgeconomie is een telkens weerkerend thema in het RO-beleid. Wij gaan onderzoeken wat de mogelijkheden zijn in het nieuwe omgevingsbeleid en dan gaat het vooral om wellness en gezondheid, waarover het UMCG in deze zaal een uitvoerige presentatie heeft verzorgd. Dat er kansen liggen, lijkt mij evident.
De fractie van de SP heeft weer aandacht gevraagd voor de verzorgingshuizen. Ik heb daar verleden jaar veel aandacht en energie in gestoken en dat was niet eenmalig, want als je eenmaal ergens mee bezig bent dan doe je dat permanent. Deze tehuizen hebben onze permanente aandacht, want ik zie de dreigingen alweer op ons afkomen. Wat dat betreft is er ook in politiek verband veel aandacht voor deze kwestie.

De heer OOSTERLAAK: Kan mevrouw Haarsma hier iets concreter over zijn? Zij zegt dat zij er de nodige aandacht aan gaat geven, maar wat betekent dat?

Mevrouw HAARSMA: Ik heb het al eerder in dit huis gezegd: over lobbyen spreek je niet, dat doe je. De heer Oosterlaak mag van mij aannemen dat dat ook heel intensief gebeurt.
De fractie van de SP heeft vervolgens een vraag gesteld over de reiskostenvergoeding voor scholieren van het mbo. Collega Bats heeft al eerder toegezegd daar in september op terug te zullen komen. De staten zullen hierover in september dus voorstellen ontvangen.
Voorzitter. In mijn reactie op de inbreng van de heer Klaver ben ik al ingegaan op de sportstimulering. Met sportstimulering bedoelen wij de allianties met de gemeenten. De combinatiefunctionaris moet ingezet kunnen worden op scholen en in sportverenigingen. Op dit punt sluiten de gedachten van de gemeenten en van de provincie naadloos op elkaar aan. Het doel is dat veel jongeren in de sport gaan participeren.
De fractie van de VVD heeft vervolgens aandacht gevraagd voor de technasia. Het is mij bekend dat een subsidieverzoek is ingediend. Dat verzoek is door het college gehonoreerd. Het gaat om € 30.000,-- per school voor de verdere planontwikkeling.
Voorzitter. Ik kom op de inbreng van de fractie van GroenLinks. Ik heb de door die fractie ingediende moties gelezen en ik heb gehoord hoe de andere fracties in de staten daarop gereageerd hebben. Ik sta achter die reacties, waarin is verwezen naar de rol en taken van de provincie en naar het scherper aan de wind varen. De provincie is verantwoordelijk voor de jeugdzorg en ik denk dat wij alle zeilen moeten

bijzetten om die jeugdzorg goed en zorgvuldig te blijven uitvoeren. Maar in de moties van GroenLinks zie ik heel weinig om mee aan de gang te gaan, hoe belangrijk ik de daarin aan de orde zijnde onderwerpen ook vind.
Misschien kan ik de heer Langenkamp toch nog enige genoegdoening verschaffen met de mededeling dat van de door hem genoemde zaken al veel wordt opgenomen in de sociale allianties, zeker als het gaat om de rol van het provinciaal jeugdbeleid in de centra voor jeugd en gezin en het probleem van de voortijdige schoolverlaters. Wat de heer Langenkamp vraagt, voeren wij dus eigenlijk al min of meer uit.

(Voorzitter: de heer Ter Beek.)

Voorzitter. Ik heb een vraag aan GroenLinks. De heer Langenkamp draagt de topsport een warm hart toe en hij vraagt de provincie te gaan lobbyen voor het naar Nederland halen van de Olympische Spelen van 2028. Dat lijkt mij fantastisch, maar inmiddels hebben Utrecht, Amsterdam, Flevoland en Rotterdam besloten naar Peking af te reizen om te gaan lobbyen. Draagt de heer Langenkamp het college van Drenthe nu op om zo spoedig mogelijk naar Peking te vertrekken en daar mee te gaan doen aan die lobby?

De VOORZITTER: Ik bied mij aan als voorzitter van een delegatie.

De heer VAN DE BOER: Dit is wel een erg letterlijke vertaling van Go China!

De heer LANGENKAMP: Het is een heel verleidelijk aanbod maar…

Mevrouw HAARSMA: De heer Langenkamp moet het maar zeggen; hij kan hiervoor vanavond nog een motie maken.

De heer LANGENKAMP: Ik zal er eens goed over nadenken. En mevrouw Haarsma zegt bij voorbaat dat zij die motie gaat uitvoeren?

Mevrouw HAARSMA: Die motie ga ik onmiddellijk uitvoeren. Er zijn vele getuigen in de zaal die dit hebben gehoord.

De heer LANGENKAMP: Goed zo, want dan heb ik de staten niet meer nodig.

De heer VAN DE BOER: Maar we willen wel vanaf Eelde vliegen.

Mevrouw KLIP: Mijnheer de voorzitter. Ter illustratie van de goede samenwerking binnen dit college spreekt de gedeputeerde van de PvdA vanuit de staten gezien rechts van u en die van de VVD vanaf de linkerkant.
Voorzitter. De staten hebben zich ingespannen om voor GS 24 moties te componeren en om aan die inspanning recht te doen, zal ik eerst ingaan op de moties die betrekking hebben op mijn portefeuille.
De eerste motie die ik wil bespreken is motie M5 van de PvdA over het herinneringscentrum Kamp Westerbork. Het college vindt die motie sympathiek en onderschrijft de overwegingen, maar vindt wat gevraagd wordt prematuur. Het college verzoekt de PvdA dan ook deze motie terug te nemen en opnieuw in te brengen bij de besluitvorming over de culturele en museale agenda.
Kamp Westerbork is een rijksmuseum en de directie van dit museum heeft veel contacten met het Ministerie van VWS. De discussie van VWS heeft invloed gehad op de enscenering van herinneringscentrum Kamp Westerbork, zowel buiten als binnen. De staatssecretaris van VWS heeft inmiddels € 150.000,-- extra subsidie toegezegd, waarmee het subsidiebedrag is verhoogd tot structureel € 500.000,-- per jaar.
Op basis van de Voorjaarsnota 2007 PLUS heeft het college € 100.000,-- gereserveerd om vanaf 2009 binnen het bredere kader van de museale agenda Westerbork vier jaar een extra bijdrage te geven. Alle

plannen moeten zowel inhoudelijk als financieel nog verder worden uitgewerkt en nader worden bekeken. Dus nogmaals, wij delen de in de motie genoemde overwegingen, maar stellen voor om, indien het nodig mocht blijken, bijvoorbeeld omdat de voorstellen van het college de fractie van de PvdA niet ver genoeg gaan, de motie opnieuw in te dienen in het kader van de totale museale agenda.
De tweede motie van de PvdA die ik wil bespreken is motie M6, die over het wat ik maar even noem revolving fund. In onze nota Klimaat en Energie hebben wij hierover iets opgenomen. Wij zijn niet tegen de motie, maar eigenlijk moet die wel iets breder geformuleerd worden. In de motie wordt het college onder andere verzocht een financiële regeling in te stellen. De mogelijkheden daartoe zijn wij aan het onderzoeken, want wij weten wel dat wij niet zelf als bank moeten gaan fungeren. Wij moeten daarom bekijken of bijvoorbeeld de Stichting stimuleringsfonds volkshuisvesting Nederlandse gemeenten, zoiets kan uitvoeren, maar natuurlijk is ook uitvoering door andere partijen denkbaar. Bovendien willen wij het zeker niet alleen doen, maar samen met gemeenten; en zelfs marktpartijen lijken zich al aan te dienen voor zo'n regeling. Dit is een prima onderwerp voor een tender.
Wij zijn dus niet tegen de motie, maar willen haar graag breder zien. Wij zullen bekijken op welke manier zo maximaal mogelijk geld uit de nota Klimaat en Energie hiervoor ingezet kan worden. Wij zullen hier zeker gedetailleerd bij de staten op terugkomen.
Ik kom dan meteen op de daarmee verband houdende motie M8 van de SP die betrekking heeft op de combinatie van de asbestverwijdering van agrarische bedrijven en het aanbrengen van zonnepanelen. Het college ontraadt aanvaarding van die motie, omdat het van mening is dat er geen specifieke op agrarische bedrijven gerichte maatregelen voor energiebesparing moeten komen. Alle agrarische ondernemers kunnen prima meedoen in het revolving fund.
Motie M11 van de SP heeft ook betrekking op energiebesparing. In die motie wordt voorgesteld de vrijkomende gelden uit de hypotheekregeling voor ambtenaren te gebruiken voor het opzetten van een fonds voor renteloze leningen voor kleine zelfstandigen en particulieren. Die motie berust op een denkfout, want de vrijval van die leningen levert geen inkomsten op. Het is slechts een balanspost. Maar ook deze wens kan gehonoreerd worden via het revolving fund, waarvoor wij nu de mogelijkheden aan het onderzoeken zijn.
Motie M9 gaat over de opslag van $CO_2$ in de Drentse bodem. Het college ontraadt deze motie ook. De onderzoeken 1, 3 en 4 die de SP vraagt zijn al uitgevoerd in het kader van het AMESCO-project (algemene milieueffectstudie naar $CO_2$-opslag). Het gaat daarbij om de mogelijke geschiktheid van gasvelden, over het gevaar en de mogelijke effecten. Het hele onderzoek is te lezen door via www.drenthe.nl door te linken naar bodem en bodembescherming. Het gaat om een onderzoek van TNO.
Het onderzoek naar de extra energie die de opslag van $CO_2$ vergt, moet nog gebeuren, maar het lijkt ons niet goed om dit als Drenthe in ons eentje te gaan onderzoeken. Er is natuurlijk energie nodig voor de pompen en dergelijk. De kosten voor afvang en transport zijn op het ogenblik nog zo ongelooflijk hoog dat zij in geen verhouding staan tot de kosten van de emissierechten. Natuurlijk maken wij wel voortdurend gebruik van de internationale en landelijke kennis en blijven wij in breder verband uitzoeken hoe het verder moet met de $CO_2$. Wij zijn nog niet helemaal niet zo ver dat wij $CO_2$ kunnen opslaan, maar wij gaan wel door met het onderzoek of dit kan in de Drentse bodem.
In motie M23 van de ChristenUnie staat dat gebruikgemaakt moet worden van de kennis die in de samenleving en met name bij marktpartijen aanwezig is. Wij hebben goede ervaringen met tenderregelingen, zowel op het gebied van ICT als op het gebied van innovatief ondernemerschap. Overijssel heeft onlangs een tenderregeling op het gebied van klimaat en energie opgezet. Wij denken dat er goede mogelijkheden om zo'n tender ook te gebruiken voor de uitvoering van een aantal punten uit de nota Klimaat en Energie. Wij ervaren deze motie dus wel als een steuntje in de rug, maar het is onderdeel van het instrumentarium dat ontwikkeld wordt en wij gaan niet opnieuw ontwikkelen wat anderen al voor ons bedacht hebben.
Voorzitter. Ik dank de fracties van de PvdA, de VVD en de ChristenUnie voor hun steun aan de nota Klimaat en Energie. Ik dank de PvdA ook voor haar al eerder uitgesproken steun – dit punt komt overigens morgen nog uitvoerig aan bod – voor het voorstel met betrekking tot de klimaatmaatregelen in het provinciehuis.

De heer KLAVER: Mijnheer de voorzitter. Mag ik de heer Veenstra een vraag stellen? Heeft mevrouw Klip hem goed begrepen?

De heer VEENSTRA: Voor de beraadslagingen zijn twee dagen uitgetrokken, dus ga ik dat mooi voor morgen bewaren.

De heer KLAVER: Ik wil wel.

Mevrouw KLIP: Mijnheer de voorzitter. Misschien kan ik de vraag van de heer Klaver beantwoorden. Het antwoord is: ja de gedeputeerde heeft het goed begrepen. Maar we gaan daar morgen verder over praten. Hier is overigens geen sprake van voorkennis, ik baseer mij op een duidelijke uitspraak in de commissievergadering van verleden week, voor welke uitspraak ik de PvdA dank.
Het college gaat ervan uit dat motie M12 van de SP over een klimaatneutrale Vuelta, wat humoristisch bedoeld is. Wij zullen die motie dan ook met een knipoog beantwoorden. Wij zullen in overleg treden met Spanje om alle ploegleidersauto's te vervangen door ploegleidersfietsen en ik ga in conclaaf met collega Munniksma over de mogelijkheid om op de nationale boomplantdag in maart 2009 een Vueltabos aan te planten.

De heer VESTER: Mijnheer de voorzitter. De motie is echt serieus bedoeld. Het is geen grap. Ik wil graag even met de gedeputeerde meespelen, maar het is allemaal serieus bedoeld. Als er een draaiboek is waaruit precies kan worden opgemaakt hoeveel voertuigen er komen, hoe groot het is, dan kan het allemaal uitgerekend worden. Het is geen grap. Er hoeven geen bomen als compensatie te worden geplant, wij willen dat het bedrag dat voor de totale $CO_2$-uitstoot staat wordt gestoken in energiebesparende maatregelen. Het is echt serieus bedoeld.

Mevrouw KLIP: Ik heb de heer Vester goed gehoord.

De heer KERSTHOLT: Mijnheer de voorzitter. Als mevrouw Klip toch in overleg treedt met Spanje, biedt begin december misschien de mogelijkheid de heer Vester in de zak mee te nemen naar Spanje.

Mevrouw KLIP: Wat mijn portefeuille betreft moet ik nog ingaan op wat de heer Oosterlaak heeft gezegd over de commissie Rol en Taken in relatie tot de landelijke discussie over het rapport van de commissie-Lodders en over het akkoord tussen het rijk en de provincies. Het lijkt mij vreemd dat de SP niet bekend is met het tijdpad, want morgen ligt het bestuursakkoord tussen rijk en provincies ter behandeling in de staten voor.
De SP ziet een discrepantie tussen het bestuursakkoord tussen rijk en provincies en het rapport van de commissie-Van der Tuuk, maar volgens mij biedt het rapport van de commissie-Van der Tuuk alle mogelijkheden voor een gedetailleerde provinciale invulling van het veel bredere kader van het akkoord tussen rijk en provincies.
Mijnheer de voorzitter. Ik meen te zijn in mijn antwoord ook te zijn ingegaan op de inbreng van de VVD en de ChristenUnie. Op de gedetailleerde vraag van de VVD over de verbouwing van het provinciehuis zal ik morgen gedetailleerd terugkomen.

De heer MUNNIKSMA: Mijnheer de voorzitter. Na de aansporing van een van mijn collega's om toch vooral links voor u te gaan staan en van een andere college dat ik het goede voorbeeld kan geven door veel te bewegen, ben ik naar dit spreekgestoelte gelopen. Ik was dat overigens niet van plan, want soms ben ik wel wat lui.
Voorzitter. Ik heb slechts een paar vragen te beantwoorden, namelijk die welke betrekking hebben op de portefeuille landbouw en gedeeltelijk over cultuur.
De SP heeft vragen gesteld over genetisch gemodificeerde gewassen en over de stand van zaken daarbij. Het college zal de staten hierover op korte termijn een brief doen toekomen. Die brief was overigens al toegezegd en de vraag had dus wel achterwege gelaten kunnen worden. In die brief zal staan

dat het college in dit proces geen actieve rol heeft omdat de sturing op dit punt bij het Rijk ligt. Om hierin verandering te brengen, zal het gebouw van Thorbecke gemodificeerd moeten worden, al dan niet genetisch, om tot een andere verdeling van bevoegdheden te komen.
De ChristenUnie heeft een aantal vragen gesteld over de update van de Veenkoloniën en opmerkingen gemaakt over veranderingen in het landbouwbeleid, waaronder de landbouwmarkt en over het in sommige gevallen botsen van belangen van landbouw en recreatie met belangen van natuur.
In de voorlichting die onlangs over de Veenkoloniën is gegeven, is die update nadrukkelijk aan de orde geweest.
Vanuit mijn achtergrond van doorbraak-socialist wil ik erop wijzen dat wij goed oog moeten hebben voor de opbrengstcapaciteit van de landbouw, maar dat wij daarnaast als rentmeester een verantwoordelijkheid hebben voor de toekomst.

De heer TIMMERMAN: Ik wil de heer Munniksma dan toch feliciteren met de inhoud van het persbericht van gisteren. In dat persbericht, dat overigens betrekking had op het bosbeleid, bepleit hij een provinciebrede compensatieregeling. Ik zie dat toch eigenlijk meer als een soort van natuurgrondbank.

De heer MUNNIKSMA: Nu we het toch over genetica hebben: soms doet het er niet toe wie precies de vader is, als het kind er maar goed uitziet.

De heer TIMMERMAN: Akkoord!

De heer MEDEMBLIK: Vandaar dat wij niet zo’n voorstander zijn van dat hele verhaal.

De heer MUNNIKSMA: De fractie van de VVD heeft een motie ingediend over religieus erfgoed. Het college staat sympathiek tegenover deze motie. Wij denken dat het zinvol is dat er in ieder geval een vangnet komt op het gebied van de kennis die nodig is om cultuurhistorisch waardevol religieus erfgoed ook op langere termijn te bewaren voor de Drentse samenleving . De provincie is overigens niet de enige die daar een rol in kan vervullen, want het zijn met name de eigenaren van die panden die het voortouw moeten nemen. Er zijn in den lande, en met name in Groningen, enkele goede constructies uitgewerkt, waarop het Drents Landschap in wil spelen. Laten wij die constructies vooral oppoetsen.
Nu ik het toch over oppoetsen heb: het CDA heeft mij zilverpoets gegeven om het cultuurhistorisch erfgoed op te poetsen. Kennisneming van de Culturele Agenda kan het CDA leren dat hiermee al was begonnen; ter aansporing had ik dit cadeau dus niet nodig en daarom mag ik, met de integriteitsclausule in gedachten, dit cadeau wel accepteren.

De heer BATS: Mijnheer de voorzitter. Ook ik heb maar een paar punten te bespreken.
Ik wil beginnen met motie M3 van de PvdA over Zuidoost-Drenthe, de motie waarvan mevrouw Haarsma al een paar elementen heeft besproken. Ik hecht eraan te melden dat met name in de onderhandelingen over het Regiospecifiek pakket in het bijzonder de regio Zuidoost-Drenthe aan snee is geweest, om het in de woorden van mevrouw Haarsma te zeggen. Er gaat behoorlijk wat geld en ondersteuning naar die regio. Alle plannen waarmee de staten hebben ingestemd, hebben eigenlijk ook betrekking op die regio.
Ik kan de staten dan ook verzekeren dat dit college de afgelopen tijd bijzonder veel aandacht heeft gehad voor die regio; dit wordt ook bevestigd door de gemeenten daar.

De heer KLAVER: Betekenen deze woorden van de heer Bats dat hij zo’n campagne nu wel of niet ziet zitten? Hij zegt wel goede dingen, maar hij geeft mij niet het goede gevoel dat een keuze is gemaakt.

De heer BATS: Als de heer Klaver mij mijn verhaal af laat maken, kan hij straks wellicht met een heel goed gevoel dit punt als afgerond beschouwen.
Het college is namelijk niet alleen op grond van het RSP en de corridorstudie maar ook om marketing technische redenen – juist daarom hebben wij met Marketing Drenthe een Drenthe-brede campagne

opgezet - van oordeel aanvaarding van de motie te moeten ontraden. Wij zijn van mening dat er al voldoende zorg is voor die regio en dat het op termijn wel eens op eigen kracht een booming regio zou kunnen worden.
De PvdA heeft, net als de VVD dat in iets andere bewoordingen deed, heel expliciet gevraagd naar de stand van zaken rond de A28. De PvdA vraag of er misschien geen spitsstroken moeten komen en de VVD vroeg naar de stand van zaken.
Ik heb de staten een aantal weken geleden de stand van zaken rond de A28 meegedeeld en sindsdien is er niet vreselijk veel veranderd. In die zin snap ik het ongeduld van de PvdA. Ik ben zelf ook nogal ongeduldig van aard en ik weet dat met die weg heel snel iets moet gebeuren en dat wij niet stil mogen blijven zitten. Dat doen wij dan ook niet. In de landsdelige en in de een-op-een bestuurlijke overleggen, zoals de afgelopen maandag nog met de minister bij de ondertekening van het akkoord, komt de A28 steeds met nadruk op de agenda.
De PvdA doet de suggestie te bekijken of spitsstroken op de korte termijn een oplossing zijn, maar ik blijf liever inzetten op een duurzame oplossing. Ik zou het bijzonder vervelend vinden wanneer spitsstroken, die overigens ook niet binnen veertien dagen aan te leggen zijn, omdat daaraan ook planstudie en mogelijk nog een MER-studie vooraf moeten gaan, als een oplossing voor de lange termijn werden beschouwd, terwijl ze eigenlijk als noodoplossing waren bedoeld. Onze insteek in de onderhandelingen met het rijk is een volwaardige tweemaal driebaansweg. De staten kunnen langs de politieke weg ervoor zorgen dat de A28 op de agenda blijft en wij zullen dat langs de bestuurlijke weg doen. Het college gaat vooralsnog voor de meest duurzame oplossing en zal in de tussentijd samen met Rijkswaterstaat zoeken naar mogelijkheden om de verbetering van de A28 naar voren te halen. Maar voorlopig is het een wat lastig pakket, hoe vervelend dat voor ons ook is.

De heer VEENSTRA: Natuurlijk willen wij allemaal het liefst een duurzame oplossing. Kan de heer Bats een termijn noemen waarop die oplossing, dus een zesbaansweg, echt in zicht komt? Als dit het geval is dan kunnen wij de eventuele alternatieven daartegen afwegen.

De heer BATS: Het gaat om een rijksweg en dus draagt het rijk daar de verantwoording voor.
Het lijkt erop dat de OTB-MER in het vierde kwartaal 2008 ter visie wordt gelegd; dat is overigens een jaar later dan de oorspronkelijke planning en dat heb ik verleden jaar ook al in de commissie gemeld. In beginsel wordt uitgegaan van een proceduretijd van een jaar. Ik hoop dat niet alsnog veel gebruik wordt gemaakt van de mogelijkheid om bezwaren in te dienen en eigenlijk zou de minister dan eind 2009 het tracébesluit kunnen nemen. Eind 2009/begin 2010 zou dan met de uitvoering kunnen worden gestart. In beginsel is voor de werkzaamheden twee jaar uitgetrokken, hetgeen in concreto betekent dat de tweemaal driebaansweg in 2012 in gebruik zou kunnen worden genomen. Dit is de informatie die ik van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat heb gekregen.

De heer LANGENKAMP: Ik wil de gedeputeerde een vraag stellen over het begrip dynamische rijbaansignalering en –gebruik. Wanneer aan de ene kant van de weg een file staat, is er over het algemeen veel minder verkeer de andere kant op. Een van de rijstroken op die weghelft zou dan voor het verkeer in de file gebruikt kunnen worden. Een paar jaar geleden is die mogelijkheid onderzocht. Is die oplossing nu helemaal uit beeld? Het zou naar mijn idee een prachtige tussenoplossing zijn.

De heer BATS: Ik moet de heer Langenkamp het antwoord op die vraag schuldig blijven. Ik zal dit punt meenemen in die zin dat ik navraag zal doen naar de stand van zaken.

De heer LANGENKAMP: Die oplossing past ook helemaal in het verhaal van de gedeputeerde over duurzaamheid. Er is niet meer asfalt voor nodig, het asfalt dat er al ligt, wordt alleen helemaal gebruikt.

De heer BATS: Maar in dat geval hebben we wel een verschil van mening. Als de heer Langenkamp dit beschouwt als een tijdelijke oplossing tot 2012 dan wil ik ernaar kijken, maar ik zie het niet als een vervanging voor de zesbaansweg.

De heer LANGENKAMP: Het is bedoeld als tussenoplossing voor de komende vier, vijf jaren.

De heer VEENSTRA: De termijn tot 2012 is wel vier jaar, maar is te overzien. Of die termijn wordt gehaald hangt natuurlijk wel af van allerlei procedures, maar is dan ook het fijnstofprobleem getackeld?

De heer BATS: In beginsel is het zo dat de A28 bestudeerd is op de fijnstofproblematiek in relatie tot de uitspraak van de Raad van State over de A4. In het landsdeeloverleg heb ik ook gezegd dat de uitkomsten van die studie positief waren. Met andere woorden: niets staat een begin van de uitvoering van de werkzaamheden in de weg. Toch wil de minister al deze dossiers landsbreed, dus al dit soort trajecten bij elkaar, afgewogen zien, waarna hij ze in een pakket in een soort van prejudiciële vraag aan de Raad van State wil aanbieden. De Raad van State moet dan zijn goedkeuring geven.
De eerlijkheid gebiedt mij daarom te zeggen dat we in beginsel met een weg die fijnstof-technisch positief scoort zitten te wachten op de rest van Nederland.
Ik houd mij voorlopig aan de genoemde termijnen en de staten kunnen van mij aannemen dat het college niet stilzit en deze weg via de politieke kanalen op de agenda houdt.
Voorzitter. De fracties van de VVD, het CDA, GroenLinks en de ChristenUnie hebben een motie ingediend over het Europaloket. Het college is positief over deze motie. In de motie wordt ook niet gevraagd om vandaag al dat Europaloket in te richten, maar geeft het college de opdracht uit te zoeken wat de meest adequate vorm is om hieraan invulling te geven. Dat gaan we doen en daar komen we ook zo spoedig mogelijk mee bij de staten terug. Ik acht de kans groot dat geprobeerd zal worden een combinatie te maken met het subsidieloket, waarmee wij al volop aan de gang zijn. Die combinatie wordt niet alleen gezocht om zo efficiënt mogelijk te werken, maar ook omdat het subsidieloket een plaats krijgt bij dezelfde afdeling. Het college zal op niet al te lange termijn met een voorstel komen voor de nadere vormgeving van het Europaloket. Het college aanvaardt deze motie dus.
De laatste motie die ik moet bespreken is motie M24, de motie over de Drentse millenniumdoelen. Op de vraag van het CDA hoe deze motie zich verhoudt tot het rapport van de commissie Rol en taken, is het unanieme antwoord van het college dat wat in deze motie wordt gevraagd niet bij de rol van de provincie hoort. Op basis van de huidige beleidsnotities en de komende notitie over de Europastrategie is het bovendien onze mening dat wat in de motie wordt gevraagd niet past in de internationale beleidsvisie van dit college. Het college vindt het ook niet passen in de sociale agenda. In de Europanotitie is een aantal uitzonderingen opgenomen en een daarvan is dat de staten zelf de agenda bepalen.
Het college ontraadt aanvaarding van de motie.

De heer MEDEMBLIK: In het Akkoord van Schokland worden alle overheidslagen expliciet opgeroepen zelf invulling te geven aan de realisering van de millenniumdoelstellingen. Dit akkoord is ook door het IPO ondertekend. Wat is hierop de reactie van de gedeputeerde?

De heer BATS: Volgens mij ben ik helder geweest. Wij willen geen invulling geven aan die oproep. Het Akkoord van Schokland is een van de vele akkoorden die ons wekelijks bereiken om iets in de wereld te doen. Dit akkoord is dus niet uniek. Zo heeft de heer Langenkamp in de commissie al een paar suggesties gedaan om het Europabeleid buitenlandbeleid te laten zijn. Dit college is van mening dit niet te moeten doen. Er moet een heldere lijn worden getrokken op de agenda internationalisering. Dat is de reden waarom wij de motie afraden.

(Voorzitter: de heer Van der Tuuk.)

De heer TER BEEK: Mijnheer de voorzitter. U weet dat ik zeer terughoudend ben om hier namens het college het woord te voeren, omdat ik in deze vergadering in de eerste plaats de voorzitter van de staten ben.
Ik ben echter op een tweetal punten rechtstreeks aangesproken door de heer Klaver en de heer Van de Boer en daarom wil ik toch even reageren.

Mevrouw Haarsma heeft al laten blijken dat het college de handschoen oppakt – een koninkrijk voor idee – om wat creatieve mensen bij elkaar te brengen en ze na te laten denken over een topsportevenement na 2009. Ik kan alleen maar bevestigen wat mevrouw Haarsma al heeft gezegd: op mij kan daarbij gerekend worden. Bovendien heb ik al laten weten dat ik, al word ik volgend jaar 65 jaar, toch nog even door blijf gaan en dus zal ik er in 2010 ook nog wel bij zijn.
Ik ben persoonlijk geraakt door de manier waarop de heer Van de Boer zijn verhaal over de veteranen bracht. De veteranen gaan mij zeer ter harte. Ik was een van degenen, die een paar jaar geleden door de toenmalige minister van Defensie Kamp werd gevraagd advies uit te brengen over een nationale veteranendag. Dat advies is er gekomen en sindsdien is er jaarlijks op 28 juni een veteranendag. Dat is dan niet een dag ván de veteranen, maar een dag vóór de veteranen, als eerbetoon aan hen.
In het advies van een aantal jaren geleden werd ook melding gemaakt van de wenselijkheid om onder de paraplu van de nationale veteranendag activiteiten op lokaal en regionaal niveau te organiseren, waarbij heel nadrukkelijk in de richting van de gemeenten werd gekeken.
Vanuit het organiserend comité van de veteranendag is via de VNG al eens een brief naar de Nederlandse gemeenten gestuurd en ik heb verleden jaar al in een brief aan de Drentse gemeenten de inhoud van die brief onderschreven. Ik ben ook van mening dat de organisatie van zo'n dag vooral ook op gemeentelijk niveau moet gebeuren. In een aantal gemeenten worden dit jaar, gelukkig, al activiteiten ondernomen. Het lijkt mij het meest praktisch om wanneer wij weer een regulier bestuurlijk overleg hebben met de VDG, dit punt opnieuw aan de orde te stellen.

(Voorzitter: de heer Ter Beek.)

De VOORZITTER: Ik schors de vergadering.

(Schorsing van 15.34 tot 16.05 uur.)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.
Ik wil graag de raad van de staten met betrekking tot de agenda van morgen. Ik heb net vernomen dat de fractie van de VVD morgen mondelinge vragen wil stellen over de zandwinning in het Gasselterveld. De procedure is dat dergelijke vragen minimaal 24 uur van tevoren moeten worden aangemeld, maar als de staten ermee in kunnen stemmen dat die vragen worden gesteld, stel ik voor die door te laten gaan.
Naar mijn blijkt stemmen de staten hiermee in.
Ik dank de staten voor hun coulance.

TWEEDE TERMIJN

De heer KLAVER: Mijnheer de voorzitter. Wij begonnen ons betoog vanochtend met een wat beschouwend verhaal over het naar binnen kijken, de zelfreflectie van de staten, en op de relatie die wij hebben met GS. In dat licht vind ik de beantwoording wat aan de magere kant. Of wij hebben het niet goed uitgelegd, of GS hadden het tussen de middag zo druk met alles en nog wat – en dat kan gebeuren – dat onze inbreng er wat bij ingeschoten is, maar ik had toch wel graag een debat gewild over hoe we nu met elkaar omgaan. Ik heb dat gemist, maar wellicht komt er nog een herkansing.
Na het kwartje van Kok hebben we in Drenthe sinds vanmiddag het biertje van Baas. In relatie met de MRB is dat wat lastig, want bier en motorrijtuigen gaan niet samen. Wat ons betreft is de heer Baas, niet als persoon maar wel als politicus, dan ook de weg kwijt. Jammer, jammer.
Wat ons betreft is het een politieke keuze en de uitkomst daarvan kan zijn dat al het geld nodig is en dus ook deze verhoging van de opcenten, maar dat is wel een kwestie van kiezen. Als je weet dat je op jaarbasis een bedrag van € 1 miljoen gaat missen dan kan binnen de begroting wellicht zo'n keuze worden gemaakt, dat dit bedrag helemaal niet meer gemist wordt.
Het college wil alles op alles zetten als het gaat om de cofinanciering van het RSP. Het klonk een beetje alsof Drenthe er nog lang niet is en dat bevestigt onze angst dat er nog flink moet worden gewerkt om

het allemaal voor elkaar te krijgen. Ook wij hebben hierover wel onze zorgen, maar het is de taak van het college én de staten om het allemaal wél voor elkaar te krijgen, want afspraak is afspraak.

De heer MEDEMBLIK: Weet de heer Klaver waarom Drenthe in de top drie staat van provincies met de hoogste motorrijtuigenbelasting?

De heer KLAVER: Ik zou het niet weten.

De heer MEDEMBLIK: Het heeft ook te maken met ons kleinere pakket aandelen Essent, waardoor wij uit die hoek minder geld krijgen. Mijn vraag is dan ook of het wel verstandig en tactisch verantwoord is bij de MRB een bevriezing door te voeren, zeker gelet op de overgang naar een andere manier van belastingheffing, waarbij getoetst wordt aan wat dan aan absolute geldsom binnenkomt.

De heer KLAVER: Wij vinden dat wel verantwoord. De automatische indexering zou een poosje 0% moeten zijn. Dan missen we wat en dat daar consequenties aan verbonden zijn, snappen wij ook wel. Maar op de achterkant van een sigarendoos kan wel uitgerekend worden, welk bedrag Drenthe dan mist en het is dan zaak dat bedrag elders in de begroting te zoeken.

De heer MEDEMBLIK: Over een paar jaar wordt een andere manier van belasting heffen ingevoerd en wij moeten een enorme bijdrage leveren als cofinanciering van het RSP. Deze dingen in aanmerking genomen, wil ik het als politicus niet voor mijn verantwoording nemen om een dergelijke actie als de heer Klaver nu voorstelt door te voeren.

De heer KLAVER: Als die lijn consequent wordt doorgevoerd dan moeten we de tent op slot doen, want we moeten dan niets meer uitgeven. Ik denk dat wij niet te krampachtig moeten reageren. Wij moeten vertrouwen hebben in onze eigen organisatie en wij moeten het vertrouwen hebben dat het de provincie Drenthe allemaal gaat lukken. Daarnaast moeten wij de souplesse hebben om te besluiten de burgers gedurende een aantal jaren niet met een verhoging van de opcenten te confronteren. Dit betekent wel dat we misschien ook moeten kiezen tussen iets anders wel of niet te doen.

De heer MEDEMBLIK: Ik wil het juist omdraaien. Gelet op alles wat op ons afkomt, kan ik deze actie niet verantwoorden en ik wil die dus afraden.

De heer KLAVER: Maar ik kan die actie morgen vanaf mijn zeepkist heel goed verantwoorden. Dat is politiek.
Voorzitter. Ik denk dat de gedeputeerde het activeren van de commissie-programmabegroting niet als het plaatsen van een boze diender achter de deur moet zien, maar als een hulp. Het gaat er ook niet om elkaar dwars te zitten, te pesten of elkaar vlooien af te vangen. Integendeel, het gaat erom dat we gezamenlijk na een goed debat en een goede besluitvorming dat doen waarbij iedereen zegt dat de zaak onder controle is. In de bijlagen die nu bij de stukken zitten, kloppen zelfs de optelsommen soms niet en dat is toch wel het meest simpele dat er is.
Ik zou daarvan wel een voorbeeld kunnen geven, maar daarvoor zou ik eerst terug moeten naar mijn plaats, maar die voorbeelden houdt de heer Medemblik van mij te goed.
De fractie van het CDA is er gelukkig mee dat zij op een lijn zit met gedeputeerde Haarsma. De gedeputeerde verzoekt ons het bedrag van € 1,2 niet al in 2009 te hoeven uitgeven, maar eerst af te wachten met welke goede plannen, waaraan nu al hard wordt gewerkt, het college komt. Op grond hiervan trekken wij motie M2 graag in. Wij hebben vertrouwen in de toezegging van mevrouw Haarsma dat zij ons op de hoogte zal houden van hoe dit tempo zich verder ontwikkelt.

De VOORZITTER: Aangezien motie M2 is ingetrokken, maakt zij geen deel meer uit van de beraadslaging en wordt zij van de agenda afgevoerd.

De heer KLAVER: Voorzitter, chapeau voor uw bijdrage met betrekking tot de topsport en uw inzet om samen met het college hier iets aan te doen. Wij hebben er alle vertrouwen in en zullen, als dat wordt gevraagd, zeker ook ons steentje bijdragen.
Ik beschouw de uitspraak van mevrouw Haarsma over het nadere onderzoek met betrekking tot de ontwikkelingen van Drenthe 2030, de tweede fase van het POP als een toezegging en ik ga ervan uit dat wij, zonder dat wij ernaar hoeven vragen, op de hoogte worden gehouden.
Ik had opgeschreven dat mevrouw Haarsma de rondemiss van Drenthe zou mogen worden, maar van mijn fractie moest ik dat schrappen, omdat de staten daar niet over gaan. Wij zijn wel blij dat ook het college van mening is dat de Ronde van Drenthe echt van belang is en de betrokkenheid van de provincie daarbij lijkt mij bij GS in goede handen. Laten wij hopen dat die ronde ongeschonden gereden kan blijven worden.
Voorzitter. Ik had van mevrouw Klip graag het tijdpad gehoord met betrekking tot de betrokkenheid van de provincie bij de WMD. Ik geloof dat wij daar verschillend over denken. De staten zijn er steeds vanuit gegaan dat zij voor juli 2008 iets zouden horen over organisatiestructuur van de WMD op het punt van de positie van de gedeputeerde versus die van president-commissaris. De gedeputeerde heeft een andere tijdlijn en daar moeten wij toch nog eens over spreken - wat ons betreft mag dat ook in de commissievergadering – want we moeten het wel eens zijn over hoe dit opgepakt gaat worden.
De heer Van de Boer heeft een vraag gesteld over het Oranjekanaal. Het zal bekend zijn – wij hebben het ook in de media geuit - dat wij niet staan te trappelen bij het weer bevaarbaar maken van het Oranjekanaal. Drenthe is geen Fryslân en wij vinden de vaarverbinding Erica-Ter Apel al een hele worsteling. Maar niettemin zijn wij wel van mening dat aangenomen moties – en dat was de essentie van de vraag van de heer Van de Boer – ordentelijk dienen te worden uitgevoerd. Dus wanneer de motie in de beleving van de Statencommissie OGB niet goed is uitgevoerd dan heeft de gedeputeerde de taak dit alsnog wel te doen.

De heer VAN DE BOER: Ik constateer dat tussen het tijdstip van de commissievergadering en nu het CDA van standpunt is veranderd.

De heer KLAVER: Dat ziet de heer Van de Boer niet goed. Wij hebben aarzelingen met betrekking tot het bevaarbaar maken van het Oranjekanaal, maar wij hebben de eerste motie hierover waarin om een onderzoek daarnaar werd gevraagd, gesteund. Op basis van een quick scan, die toch een eerste indicatie geeft, zijn wij buitengewoon twijfelachtig over het weer bevaarbaar maken. Maar er is wel een motie aangenomen waarin is gevraagd om alle ins en outs tegen het licht te houden. In de commissie is enige twijfel ontstaan, daarover is discussie ontstaan en wij steunen de fractie van de VVD in die zin dat wij van mening zijn dat een aangenomen motie ordentelijk dient te worden uitgevoerd. Wij weten dat dit consequenties kan hebben voor de middelen, maar dit neemt niet weg dat wij blijven aarzelen over de juistheid van het project. Maar die afweging willen wij graag maken als de motie helemaal is uitgevoerd en het rapport op tafel ligt.

De heer SLAGTER: Moet ik er nu in het vervolg van uitgaan dat het CDA met twee stemmen praat: in de krant lees ik ’s ochtends voordat ik naar de commissievergadering ga dat het geld naar de keersluis in Zwartsluis moet gaan, terwijl de heer Peters ’s middags in de commissie een heel ander geluid laat horen. Is dat de tactiek van het CDA?

De heer KLAVER: Nee, dat is niet onze tactiek, maar het kan wel gebeuren.

De heer SLAGTER: Het is gebeurd, maar het lijkt mij een vreemde gewoonte.

De heer KLAVER: Waarvoor ik een uitstekende verklaring heb gegeven. De heer Slagter is daar misschien niet tevreden mee, maar ook dat mag. Wij hebben nog steeds enige aarzelingen, dus wat daarover in de krant stond, klopte gewoon. Maar vervolgens hebben wij nog wel steeds de vraag of de motie correct is uitgevoerd. Dat is een staatsrechtelijke vraag. De motie moet netjes uitgevoerd worden, maar

dat wil niet zeggen dat wij morgen fluitend achter het voorstel staan om het Oranjekanaal weer bevaarbaar te maken.

De heer SLAGTER: Het CDA kiest wel voor een duur onderzoek, maar weet nog niet of het de uitkomsten daarvan wel gaat uitvoeren.

De heer KLAVER: De heer Slagter weet kennelijk meer dan ik. Wat kost dat onderzoek dan?

De heer SLAGTER: Ik denk niet dat het goedkoop zal zijn.

De heer KLAVER: Dat denkt de heer Slagter, maar hij verwijt mij dat ik kies voor een duur onderzoek. Dan is mijn reactie dat de heer Slagter kennelijk al weet wat dat onderzoek kost.

De heer SLAGTER: De gang van zaken was dat de gedeputeerde aangaf dat op voorhand de ruwe kosten wel te berekenen zijn. Dat moeten wij dan toch voor waarheid aannemen?

De heer KLAVER: Altijd.

De heer SLAGTER: Dan moet vervolgens de vraag gesteld worden of wel zo'n duur onderzoek om te bekijken of een project, waarvan van tevoren bekend is dat de uitvoering niet betaald kan worden, uitgevoerd moet worden. Het gaat om geld van de gemeenschap. In de krant staat dat de heer Klaver die uitgave niet verantwoord vindt en het geld liever besteedt aan de keersluis. Nu vertelt de heer Klaver een heel ander verhaal om het standpunt dat de heer Peters in de commissie innam weer goed te praten.

De heer KLAVER: De heer Peters is er vanwege dringende andere werkzaamheden, op dit moment even niet.

De heer SLAGTER: Maar hij vertolkte het standpunt van het CDA.

De heer KLAVER: Ja, alle tien leden van mijn fractie zijn spreekbevoegd.
Ik kan het nog wel een keer uitleggen, maar omdat ik dan in herhaling val, zal ik dat niet doen.
Voorzitter. Ik kom op de moties.
Wij vinden motie M3 van de PvdA te stigmatiserend en bovendien zijn wij van mening dat als er al een campagne moet worden gevoerd, die via Da's nou Drenthe! moet lopen. Wij zullen die motie niet steunen.
Wij zullen motie M4, waarin het gaat om de ontwikkeling van Zuidwest-Drenthe, steunen, maar wij willen daarbij wel de kanttekening maken dat wij ons afvragen of de ontwikkeling van het onderwijspark Ezinge een taak voor de provincie is.
Over motie M5 willen nog graag een nachtje slapen.

De heer VEENSTRA: Dan zet ik daar een ± bij.

De heer KLAVER: Dat vind ik goed. Men kan met ons alle kanten op, zelfs de goede.
Wat in motie M6 wordt voorgesteld vinden wij een goed idee, hoewel wij de financiering wel wat vaag vinden, maar misschien horen wij daarover straks meer.
Wij zijn tegen motie M7 en voor motie M8.
Wij gaan nog even nadenken over motie M9 en over de uitslag daarvan zal ik de staten morgen informeren.
Wij zijn niet voor motie M10, ook al niet omdat de financiële onderbouwing ontbreekt.
Over motie M11 zullen wij morgen onze mening bekendmaken.
Van motie M12 zijn wij geen voorstander.

Ik kom op motie M13. Wij vinden het een prima idee om een paar parkeerplaatsen aan te leggen voor gehandicapten.
Wij omarmen motie M14, dat zal iedereen wel snappen. Hetzelfde geldt voor motie M15 over het Europaloket.
Wij zullen motie M16, die door de VVD is ingediend, van harte steunen.
Wij steunen ook motie M17 over het erfgoed van Drenthe.
Wij zijn tegen motie M18 van GroenLinks.
Wat in motie M19 wordt gevraagd, vinden wij vooral een taak voor de scholen en wij zullen die motie dan ook niet steunen.
Wij willen nog even nadenken over motie M20.
Wij zijn tegen motie M21.
Wat wij met motie M22 over Klasse!kas doen, weten wij nog niet. Enkelen van ons vonden het een prachtig idee en anderen vroegen zich af of dit wel een taak van de provincie was.
Wij willen nog nadenken over motie M23 en wij zijn tegen motie M24.

De heer VEENSTRA: Mijnheer de voorzitter. Op het verhaal over de A28 en wel of niet een spitsstrook op dit moment is volgens mij een goed antwoord gekomen. Laten wij er maar van uitgaan dat in 2010 kan worden gestart met de realisering van een zesbaansweg. Het lijkt mij daarom niet goed nu nog allerlei alternatieven in beeld te brengen. Zowel politiek als bestuurlijk moet alles er nu op gericht zijn dat het werk werkelijk in 2010 van start gaat.
De rest van mijn tweede termijn wil ik wijden aan de moties.
Wij hebben goed over motie M1, de motie van het CDA over de provinciale opcenten, nagedacht en ik heb al een beetje laten doorklinken hoe wij daarover denken. Natuurlijk moet heel goed gelet worden op de lasten voor de burgers, maar die moeten wel afgezet worden tegen de mogelijkheden van de provincie. Het niet indexeren van de opcenten scheelt tot 2011/2012 ongeveer € 6 miljoen aan inkomsten. Dat vinden wij, afgezet tegen de daadwerkelijke opbrengst voor de burger per jaar, veel te veel. Het scheelt de burger tussen de zeven en negen euro per jaar, terwijl de provincie bij het missen van die inkomsten veel moet laten. Volgens ons is de verhouding tussen beide zaken zoek.
Ook al heeft het college aanvaarding van motie M3, de motie over een imagocampagne voor Zuidoost-Drenthe ontraden, wij handhaven die motie toch. De kracht van Zuidoost-Drenthe rechtvaardigt een ambitieuze, separate imagocampagne.
Wij zijn blij dat het CDA motie M4 steunt. Natuurlijk moet, als het om het onderwijspark Ezinge gaat, heel goed op de rol van de provincie worden gelet, maar gelet op wat er in die regio en richting Zwolle gebeurt, denken wij dat het een gemeenteoverstijgend verhaal is en dat de provincie daarom daarin een rol heeft.
Wij waren niet zo blij met het antwoord van de gedeputeerde op deze motie, want die maakte er een verhaal van Steenwijk tot Emmen van, terwijl de motie betrekking heeft op de regio Zwolle/Kampen/Meppel en dus niet op de hele corridor. Deze motie heeft dus sec betrekking op deze specifieke regio en niet op heel Zuid-Drenthe plus de kop van Overijssel.
Bij motie M5 is de vraag gesteld of het daarin genoemde bedrag wel gehandhaafd moet worden. Wij hebben gisteren en eergisteren nog contact gehad met het herinneringscentrum en dit bedrag is passend bij de lijn die het centrum wil oppakken. Misschien is het richting de andere overheden strategisch beter om het bedrag eruit te halen, maar de PvdA van Drenthe vindt het belangrijk dat er een substantieel bedrag gaat naar het herinneringscentrum voor het in de motie omschreven doel. Wij handhaven deze motie.
Het in motie M6 gevraagde kan binnen de lijn van Klimaat en Energie wel wat breder opgepakt worden, maar het lijkt ons goed voor een grotere groep woningbezitters mogelijkheden ter creëren en daarom handhaven wij deze motie.
Wij zijn het met de SP eens dat de kwestie van alle asbest best heel ingewikkeld is. Wij zullen motie M7 echter niet steunen, want wij zijn niet zo deskundig dat wij kunnen bepalen of wat daarin wordt voorgesteld nu echt de lijn is die wij moeten volgen.
Motie M8 zullen wij wel steunen, want de link met Klimaat en Energie vinden wij heel interessant.

De moties M9 en M10 zullen wij niet steunen.
In motie M11 zit een overlap met onze eigen motie over het revolving fund en wij houden vast aan onze eigen motie M6.
Wij zullen de moties M12 en M13 niet steunen. Ik ga ervan uit dat ook het college natuurlijk parkeerplaatsen voor invaliden voor parkeerplaatsen voor zichzelf laat gaan.
Wij zullen voor motie M14 stemmen, omdat wat in die motie wordt gevraagd, past binnen wat wij willen met de werkgroep-programmabegroting.
Wij zullen verder voor de moties M15, M16 en M17 stemmen, al hadden wij motie M17 liever wat breder gezien, want naast kerken zijn er nog wel andere oude gebouwen.

De heer MEDEMBLIK: Wij zitten wat te worstelen met motie M16. Wij zijn helemaal niet tegen een onderzoek, want het is goed aan te tonen als iets goed werkt, maar de andere wijze van werken gaat toch pas over anderhalf jaar in?

De heer VEENSTRA: Het is beter dat die vraag door een lid van de fractie van de VVD wordt beantwoord. Wij staan in ieder geval achter deze motie.

Mevrouw PANNEKOEK: Ik wil er wel iets over zeggen.
De eerste bezuinigingsronde is voor 2010 voorzien, maar we besluiten in december 2008 hierover.

De heer MEDEMBLIK: Maar de nieuwe werkwijze is dan nog niet actueel.

Mevrouw PANNEKOEK: Daarom vragen wij ook om het formuleren van een onderzoeksopdracht en een onderzoek. Ieder zichzelf respecterend onderzoeksbureau kan waarschijnlijk adviseren hoe wij, als wij een bepaald iets willen onderzoeken, dit moeten doen. En als dan bijvoorbeeld blijkt dat er gemonitord moet worden over volgend jaar dan gaan we daarover praten en dan zeggen wij waarschijnlijk: “Dat gaan wij doen maar dan willen we wel dat de besluitvorming over de korting op de subsidie wordt uitgesteld.”

De heer MEDEMBLIK: Maar hoe kun je de wijze waarop de provincie haar nieuwe rol gaat vervullen nu onderzoeken als die nieuwe rol nog niet actueel is? Dat is mijn vraag.

Mevrouw PANNEKOEK: Ik heb net gezegd dat ik het graag aan een deskundig onderzoeksbureau overlaat uit te zoeken hoe wij dat kunnen doen en dan natuurlijk met perspectief naar de komende jaren.

De heer MEDEMBLIK: Maar zo’n bureau heeft mijn inziens nog niets om te onderzoeken.

De VOORZITTER: Het woord is weer aan de heer Veenstra.

De heer VEENSTRA: Wij vinden zo’n proactief onderzoek in relatie tot onze nieuwe rol juist goed.
Over motie M18 hebben wij nog wat overleg gehad. Wij willen de motie wel steunen, maar niet het achter het laatste gedachtestreepje genoemde grote bedrag.

De heer LANGENKAMP: Voorzitter. Mag ik hier meteen op reageren?
Wij wijzigen de motie. Het derde deel van het dictum halen wij weg. Daarmee is het bedrag van tafel.

De VOORZITTER: De heer Langenkamp moet in zijn tweede termijn wel deze wijziging nadrukkelijk meenemen. Maar wij weten nu tenminste welke kant het opgaat.

De heer VEENSTRA: Voorzitter. De moties M19, M20 en M21 zullen wij niet steunen.

Over motie M22 is mijn fractie verdeeld. Er is nog wat overleg over het in de motie genoemde bedrag van € 200.000,-- en waarschijnlijk wordt dit bedrag wel geschrapt, maar daarna is het nog de vraag of het in de motie gevraagde wel een rol is voor de provincie.
Wij zullen motie M23 steunen.
Op zich zijn wij het hartstikke eens met wat in motie M24 staat, maar het komt nu allemaal wel een beetje uit de lucht vallen. Wij willen hierover graag met de partijen die deze motie hebben ingediend, verder spreken, want het is ons bijvoorbeeld ook niet duidelijk waar het bedrag van € 1,-- vandaan komt. Wij steunen deze motie op dit moment dus niet, maar willen wel graag met de indieners ervan komen tot een verhaal dat meer ingekapseld is in het beleid.

De heer OOSTERLAAK: Mijnheer de voorzitter. Wij willen de fractie van GroenLinks complimenteren met de brochure “Geen toekomst zonder heden, het zal me een zorg zijn”. Die fractie heeft daar veel tijd en werk in gestoken en heeft over dit onderwerp enkele moties ingediend, waarmee wij heel goed kunnen leven. Alleen motie M19, de motie over de jobcoach, willen wij nog wel even goed bekijken.
Het lijkt ons een goede zaak dat Drenthe een Europaloket instelt, omdat veel bedrijven en burgers daarvan profijt kunnen hebben, maar in het kader van de rol en taken van de provincie vragen wij ons wel af, waarom Europa zelf niet voor zo’n loket kan zorgen als het meent iets over de subsidies die Drenthe verstrekt, te mogen zeggen. Zuiver geredeneerd past het inrichten van zo’n loket dus niet helemaal bij de rol van de provincie. Maar af en toe is de SP wel pragmatisch en daarom zullen wij voor motie M15 stemmen.
Op zich vinden wij het prima dat een onderzoekje wordt gedaan naar de relatie tussen de provincie en de preferente partners (motie M16), maar wij hebben wat moeite met de eerste overweging, waarin staat dat de provincie op een andere manier gaat werken met haar partners, dus gemeenten en organisaties. De discussie of de kortingen van 30 tot 40% wel voor alle partners moeten gelden, is nog niet afgerond. Als de overwegingen van de motie wat anders worden geformuleerd, kunnen wij wel met het gevraagde onderzoek instemmen.
Met betrekking tot motie M1 hebben wij wat problemen met de eindeloosheid van het voorstel, maar ik heb begrepen dat daar ook iets gedaan zal worden. Er worden wel erg veel claims op de toekomst gelegd als Drenthe tot de drie goedkoopste provincies moet gaan behoren. Maar het idee om de opcenten maar eens te bevriezen, vinden wij niet verkeerd. Ons principe dat het beter is het gebruik van de auto te belasten en niet zozeer het bezit, past redelijk in dit verhaal.
Als het om motie M5 gaan, zijn wij het met mevrouw Pannekoek eens dat het misschien handiger is op een ander moment een beslissing te nemen, maar wij staan in principe sympathiek tegenover het idee dat Drenthe het herinneringscentrum Kamp Westerbork meer moet steunen.
Wij horen allemaal positieve geluiden van het college dat de asbestproblematiek voortvarend opgepakt gaat worden. Het is goed dat het college al voortvarend aan de slag is met in de in motie M7 gevraagde inventarisatie. Wij zullen nog bekijken of wij die motie in zullen trekken.
Het is prettig dat de fracties van CDA en PvdA motie M8, de motie over asbest en energie, zullen steunen.
Op motie M9 komen wij morgen nog terug net als op motie M10. Wij overwegen M10 in te trekken, nu het college zegt dat de apparatuur geen lichtere kwaliteit papier kan verwerken.
Wij zullen met de fractie van de PvdA overleggen of wij onze motie M11 zullen intrekken ten gunste van hun motie.
Er is wat lacherig gereageerd op onze motie M12, maar voor ons gaat het om een serieuze zaak. Wij willen dan ook graag een serieuze reactie van het college.
Naar aanleiding van motie M13 zegt het college dat taxichauffeurs wel weten dat zij mensen voor de deur van het provinciehuis mogen laten uitstappen. Dat is natuurlijk prettig, maar het gaat erom dat het voor gehandicapten die met hun eigen auto komen, prettig is wanneer zij hun auto bij de ingang kunnen parkeren. Daarom handhaven wij de motie.
Mevrouw Haarsma zegt dat zij bezig is met stille diplomatie rond verzorgingshuizen. Als zij denkt dat dit op dit moment de juiste aanpak is dan geven wij haar graag de gelegenheid het op deze wijze te doen. Maar op zeker moment houdt de stille diplomatie natuurlijk wel op.

Wij horen nog graag van de heer Bats op welke termijn de ov-vergoedingen voor scholieren in de staten besproken kunnen worden.
Omdat er inmiddels een akkoord is gesloten tussen het IPO en het rijk kan Drenthe volgens mevrouw Klip verder gaan met de invuloefeningen. Maar als de staten zich nog bezighouden met de rol en taken van de provincie terwijl er in IPO-verband al afspraken zijn gemaakt, is niet duidelijk over wel rol en taken het nog kan gaan. Er is dan wel een akkoord, maar wat is het vervolgtraject in de besluitvorming over de bevoegdheden van de provincie?

De heer VAN DE BOER: Mijnheer de voorzitter. Mij is gevraagd om aan het begin van mijn tweede termijn namens mijn fractie de staten te danken voor de gelegenheid om morgen mondelinge vragen te stellen over de zandwinning. Dat doe ik dan bij dezen.
Ik dank het college voor alle antwoorden. Ik zal mij in mijn tweede termijn beperken tot het noemen van de punten waarvoor wij nog wat extra aandacht willen hebben, maar ik wil een uitzondering maken voor de toezegging van mevrouw Haarsma ten aanzien van het technasium. Wij zijn verheugd dat de vijf scholen die voorbereidingen treffen om in het komende cursusjaar met een technasium te beginnen elk € 30.000,-- krijgen. Dit geld moet wel besteed worden aan de werkplaats, dus puur aan het ontwikkelen van het concepttechnasium en zeker niet aan stenen of andere harde materialen.
Ik dank de commissaris voor de wijze waarop hij heeft gereageerd op onze inbreng ten aanzien van de veteranen. Die reactie was heel ingetogen en gewetensvol en wij hebben er alle vertrouwen in dat er in overleg met de VDG uiteindelijk een Drents initiatief zal komen.
In de tekst van motie M14 wordt de Rekenkamer Oost-Nederland genoemd en daarbij wordt vermeld dat de uitkomsten van het onderzoek van die rekenkamer een-op-een naar Drenthe kunnen worden vertaald. Dat is uiteraard niet het geval. Wij bedoelen dat de uitkomsten kunnen worden gebruikt waar zij ook van toepassing zijn op de Drentse situatie. Ik vermeld dit even om ieder misverstand hierover weg te nemen.
Het zal duidelijk zijn dat wij deze motie handhaven.
De reacties van gedeputeerde Baas op onze inbreng met betrekking tot de Voorjaarsnota 2008 brengen ons ertoe op statenstuk 2008-332 het volgende amendement in te dienen.

***Amendement A1***

*Provinciale Staten van Drenthe in vergadering bijeen op 25 en 26 juni;*

*Besluiten:*

*besluit V (artikel 3, derde lid, van de ASV te schrappen) te schrappen.*

De VOORZITTER: Dit amendement maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer VAN DE BOER: Ik wil nog een enkele opmerking maken over de preferente instellingen en de wijze van werken. Het gaat ons erom dat in dit huis aan de basisvoorwaarden is voldaan voordat subsidieaanvragen beoordeeld gaan worden. Met andere woorden: stel dat het apparaat niet voldoende is toegerust dan willen wij dat de tijd tot de nieuwe manier van werken operationeel wordt, benut gaat worden om de benodigde kennisslag alsnog te maken. Ik spreek op dit moment geen waardeoordeel uit, ik vraag alleen om, ter vermijding van klachten van instellingen over de wijze en de tijdigheid van afhandeling, aan alle basisvoorwaarden te voldoen.
Het college dient motie M16 dan ook te beschouwen als een ondersteuning van hetgeen het al doet en niet als een negatief signaal. Wij willen het beste en wij willen ervoor zorgen dat de initiatieven en ambities gerealiseerd kunnen worden.
Over een aantal moties zal ik de mening van de VVD nog niet geven. Wij hebben niet voor niets gevraagd om na de beraadslaging van vandaag nog de gelegenheid te hebben om vanavond overleg te

plegen. Dit overleg zal plaatsvinden in de fractie, maar ook met andere fracties. Als er dan morgen gestemd moet worden, zullen wij onze standpunten zeer grondig op een rij hebben.
Dit geldt zeker voor motie M1, de motie over de provinciale opcenten op de MRB.
De fractie van GroenLinks heeft een heel pakket aan moties ingediend. Wij beschouwen die moties als onderdeel van het meerjarenbeleidsplan en de daarbij horende begroting voor de jeugdzorg. Door die moties daarvan los te koppelen, worden ze wat ons betreft zwakker.
De mededeling die de heer Langenkamp bij interruptie deed dat hij in zijn tweede termijn zal voorstellen een deel van de tekst van motie M18 te schrappen, zal voor ons aanleiding zijn die motie nogmaals te bekijken. De overige moties willen wij onderdeel laten zijn van het meerjarenprogramma voor de jeugdzorg. Overigens zijn de door de heer Langenkamp genoemde onderwerpen belangrijk genoeg om ze bij de kop te houden.
Wat in motie M24 van de ChristenUnie wordt gevraagd acht de VVD geen provinciale taak. Om die reden zullen wij tegen die motie stemmen.
Wij hebben gevraagd om een maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) voor het weer bevaarbaar maken van het Oranjekanaal. Op grond van een dergelijke analyse kunnen wij bepalen of dat een reëel project is. Ik herinner mij dat een journalist van RTV Drenthe mij er enige tijd geleden op wees dat het tien jaar geleden was dat de toenmalig voorzitter van de fractie van de VVD, de heer Schrotenboer, in dit huis pleitte voor een dergelijk onderzoek. Het gaat ons niet om een onderzoek ter wille van het onderzoek, maar om een beeld te krijgen van het realiteitsgehalte. Dat is de reden waarom ik de heer Klaver nadrukkelijk vroeg naar het standpunt van het CDA. Wij weten inmiddels hoe de stemverhouding in de staten is en wij zijn geen Don Quichotes, laat staan dat wij de strijd met windmolens aan willen gaan. Wij tellen ons knopen en weten dat er op dit moment in dit huis geen meerderheid is om op dit moment verder te gaan met dit project. De gedachte aan het weer bevaarbaar maken van het Oranjekanaal houden wij gewoon in ons achterhoofd en misschien doet zich op enig moment weer de gelegenheid voor hierop terug te komen.

De heer KLAVER: Dit betekent dus dat de fractie van de VVD op dit moment van mening is dat het college de motie niet meer hoeft uit te voeren, dus dat het standpunt van de VVD is gewijzigd?

De heer VAN DE BOER: Dat is correct. Ik deel de mening van de heer Klaver dat een eenmaal aangenomen motie door het college dient te worden uitgevoerd en in de commissie hebben wij opgemerkt dat die ten aanzien van de MKBA niet volledig is uitgevoerd. Aanvullend onderzoek zou nog heel veel geld kosten en wij vinden het niet zinvol dat onderzoek nog te doen, nu de uitkomst daarvan al bekend is. Dat is het verschil tussen de commissievergadering en de statenvergadering en dat bedoelde ik met mijn opmerking dat wij onze knopen hebben geteld.

De heer WESTERHOF: Ik wil toch wel graag van de heer Van de Boer weten of hij hierover in zijn fractie overleg heeft gehad. Ik herinner mij nog met hoeveel verve de heer Baltes destijds de motie waarin om een onderzoek werd gevraagd, heeft ingediend en in de commissievergadering is heel duidelijk naar voren gekomen dat er een absolute meerderheid was voor een gedegen onderzoek. Ik val dan ook werkelijk van mijn stoel als ik de heer Van de Boer nu hoor zeggen dat hij de motie intrekt. Ik zie ook bij de fractie van de VVD verbaasde gezichten en ik denk dan ook dat de heer Van de Boer vanavond iets heeft uit te leggen.

De heer VAN DE BOER: De heer Westerhof hoeft zich geen zorgen te maken over mijn fractie. Ik wijs hem op zijn eigen verantwoordelijkheid in dezen. In mijn fractie is het de gewoonte een dergelijke zaak goed door te discussiëren. De heer Westerhof zit vlak bij de fractie van de VVD en misschien wordt hij, als hij van zijn stoel valt, wel door een lid van die fractie opgevangen.
De gedeputeerde heeft verklaard dat dit zijn uitvoering van de motie is en het is voor mij zelfs de vraag of het doorzetten van een onderzoek nog wel op basis van de oude motie kan, of dat daarvoor een nieuwe motie moet worden ingediend. Ik dank de heer Westerhof buitengewoon voor zijn invoelend

vermogen en ik garandeer hem dat wij over een aantal moties vanavond nog wel een forse discussie zullen hebben, maar niet over de motie over het Oranjekanaal.
Voorzitter. Omdat wij over een aantal moties nog een grondig overleg in de fractie willen hebben, zal ik nu niet al over alle moties ons standpunt kunnen geven.
Een van die moties is motie M1, de motie over de provinciale opcenten.
Motie M3 zullen wij vanavond nog bespreken.
Wij staan sympathiek tegenover motie M4, zeker na de aanvullende informatie van de heer Veenstra.
Wij hebben ook zeer veel sympathie voor motie M5, maar zitten nog wel aan te hikken tegen het bedrag van € 100.000,-- gedurende de looptijd van de nieuwe culturele agenda.
Hetzelfde geldt voor motie M6 en alle andere moties die betrekking hebben op het thema klimaat en energie.
Wij zullen tegen de moties M7, M8, M9, M10 en M11 stemmen, al had de heer Westerhof misschien anders verwacht.
Vanwege de principiële stellingname van haar fractiegenoot de heer Kerstholt, zal de VVD tegen motie M12 stemmen.
Motie M13 vinden wij eigenlijk overbodig, omdat het college al heeft aangegeven dat als de bereikbaarheid in het geding is, gezorgd zal worden voor een oplossing tot bij de draaideur.
Wij hebben met belangstelling en genoegen kennisgenomen van de reacties van de collega-fracties op de moties M14, M15, M16 en M17.
Over de moties M18 tot en met M22 heb ik al iets gezegd.
Motie M23 zullen wij vanavond nog bespreken en wij zullen tegen motie M24 stemmen, omdat het daarin gevraagde naar onze mening geen provinciale taak is.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. De antwoorden van het college van GS vinden wij niet alle even bevredigend. Met betrekking tot de onderbesteding zien wij graag dat aan de mening van de commissie wordt vastgehouden, namelijk dat de commissie-programmabegroting daarbij betrokken wordt.
Het college zegt in zijn antwoord op mijn opmerkingen over Essent, dat de staten na de zomer geïnformeerd worden, maar ik heb heel specifiek gevraagd of op 27 juni ja of nee een standpunt van de aandeelhouders wordt gevraagd. Ik zie de gedeputeerde met het hoofd schudden, maar ik hoor het toch graag officieel , want van mijn collega's van de fractie van GroenLinks in Groningen heb ik gehoord dat vandaag in de staten van Groningen wel degelijk gediscussieerd wordt over de toekomststrategie. Maar ik benieuwd naar het antwoord.
Mevrouw Haarsma zegt dat in de nieuwe Wro op de krimpscenario's wordt ingegaan. Ik vind die reactie jammer, want bij de behandeling van de begroting 2008 heeft de heer Looman heel duidelijk gezegd dat het gaat om een probleem waar Drenthe op velerlei gebied mee te maken zal krijgen en dat in de Voorjaarsnota 2008 daarover iets zal worden geschreven. Ik vind het jammer dat dit nu weer wordt doorgeschoven.
Ik heb ook gevraagd wat het college denkt te doen om te voorkomen dat de staten allerlei stukken te laat of via de pers krijgen. Gelukkig gaf mevrouw Haarsma direct het goede voorbeeld door eerst hier te vertellen wat er bij EuroChamp aan de hand is geweest en pas daarna de pers in te lichten, maar ik krijg toch graag nog een structureel antwoord op mijn vraag.
Hetzelfde geldt voor mijn suggestie om Royston Drenthe ambassadeur van Drenthe te maken. Gaat het college die suggestie ja of nee oppakken?
Het is heel verleidelijk om in te gaan op de vraag om, los van de mensenrechten problematiek, morgen een motie in te dienen over het naar Drenthe halen van de Olympische Spelen. Door die vraag meteen met "ja" te beantwoorden, zou ik mijzelf tekortdoen. Ik heb die vraag namelijk serieus ingebracht en ik krijg dan ook graag een serieuze reactie. Ik denk dat het wel mogelijk is om heel snel een delegatie samen te stellen, maar het opstellen van een hecht doortimmerd plan vraagt heel wat meer tijd. Maar mocht het zijn dat het college hierover al heeft nagedacht en al een en ander op papier heeft staan, dan zou dat heel mooi zijn, maar als dit niet het geval is dan zal ik hierover morgen geen motie indienen,

want zo'n motie zou alleen maar een gebaar zijn. Maar het plan is natuurlijk wel te betrekken bij het hele verhaal over topsportevenementen.
Ik ben blij dat de heer Bats de suggestie voor dynamische rijbaansignalering op de A28 bij Zwolle wil uitzoeken. Ik neem niet aan, dat hij hierover morgen al zoveel weet, dat het kan verschijnen op de lijst van toezeggingen, maar mij lijkt het een heel leuke tijdelijke oplossing.
Ik heb in mijn eerste termijn een opmerking gemaakt over de 1e Bestuursrapportage 2008 en het heeft mij wel verwonderd dat geen van de andere fracties daarover heeft gesproken. Wij hebben gisteren een brief ontvangen, waarin het college meldt dat het bij een aantal van in de bestuursrapportage genoemde punten gewoon om nieuwe voorstellen gaat en dat het goed is dat die in de bestuursrapportage staan en niet in de voorjaarsnota. Maar is dat wel de bedoeling van een bestuursrapportage? Naar mijn idee moeten daarin afwijkingen van de begroting worden gemeld en geen nieuwe voorstellen. Wat nu is gebeurd, vind ik het oprekken van de bestuursrapportage. Ik ben benieuwd hoe het college hierover denkt.
Voorzitter. Ik kom op de moties.
Wij zijn tegen de moties M1 en M3.
Wij zijn er nog niet uit wat wij met motie M4 gaan doen, omdat, wanneer het gaat om hetzelfde als in het verleden is geprobeerd met de regio Zuidwest-Drenthe/Noordwest-Overijssel het alleen maar het trekken aan de dood paard wordt. Maar als een beperking tot de driehoek Meppel/Zwolle/Kampen voordelen heeft en de realisatie van het onderwijspark erbij betrokken wordt dan kunnen wij de motie wel steunen. Het moet dus niet weer een corridorstudie worden.

De heer VEENSTRA: Ik heb nadrukkelijk aangegeven dat het om het beperkte gebied van Zuidwest-Drenthe, dus het gebied tussen Zwolle en Meppel, gaat en niet om de brede corridor.

De heer LANGENKAMP: Als dit de inzet van de motie is dan zullen wij de motie steunen. Ik wijs er wel op dat het college de motie anders uitlegt.

De heer VEENSTRA: Wij houden aan deze inzet van de motie vast.

De heer LANGENKAMP: Voorzitter. Wij zullen de moties M5, M6 en M7, ook al gaat het daarin voor een groot deel om bestaand beleid, steunen.
Hetzelfde geldt voor M8.
Wij zullen tegen M9 stemmen.
Als motie M10 wordt gehandhaafd, zullen wij voor aanvaarding daarvan stemmen.
Wij zijn tegen motie M11, omdat mevrouw Klip zei dat er helemaal geen geld vrij komt.
Ik had motie M12, waarin wordt gevraagd de start van de Vuelta klimaat neutraal te organiseren, ook als grap opgevat. Ik vond het wel een geinig idee, maar met deze motie wordt de Vuelta onrecht gedaan. Het zou dan bijvoorbeeld ook voor de TT moeten gelden. Dus als het breder wordt getrokken, zijn wij ervoor, maar wij zijn het er niet mee eens dat het alleen voor de Vuelta moet gelden.
Wij zijn voor motie M13, hoewel het dictum niet helemaal klopt. Immers, de huidige parkeerplaatsen voor de auto's van de gedeputeerden zijn tegen de bosrand gesitueerd en niet vlak bij de ingang, terwijl de clou van het verhaal is dat een aantal statenleden wel eens vraagtekens zet bij de vlak voor de draaideur geparkeerde mooi glanzende auto's. Die auto's zouden naar de parkeerplekken elders op het terrein moeten. Het is ook goed voor de uitstraling wanneer niet eerst allerlei auto's moeten worden omzeild voor de ingang kan worden bereikt.
Wij zijn voor de moties M14, M15, M16 en M17.
Voorzitter. Ik motie M18 wil ik een wijziging aanbrengen.
De passage na het derde gedachtestreepje in het dictum moet geschrapt worden.
In motie M22 komt in het dictum de rest van de zin na het woord Klasse!kas te vervallen.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de moties M18 en M22 zijn gewijzigd. De staten zullen de gewijzigde moties nog ontvangen, want de gewijzigde moties moeten in de bundel terechtkomen.

De heer LANGENKAMP: Wij zullen verder voor de door onszelf ingediende moties stemmen, maar dat lijkt mij vrij normaal.
Wij zullen voor motie M23 stemmen.
Over motie M24 zal de heer Medemblik zo dadelijk een mededeling doen.

De heer MEDEMBLIK: Mijnheer de voorzitter. Ik dank het college voor zijn reactie op onze algemene beschouwingen. Het was ook goed te horen hoe de andere partijen de plannen zien. Ik constateer over het algemeen een positieve toonzetting.
Een van de punten die mij in de beschouwingen van de andere fracties opvielen betrof de aanwezigheid van de leden van het college in onze vergaderingen. De ChristenUnie heeft hier bij een vorige gelegenheid al haar mening over gegeven. Wij vinden het uiteraard belangrijk voor de relatie tussen PS en GS dat het college aanwezig is, maar wij vragen van de gedeputeerden ook wel heel veel inzet in Europa, in Den Haag of in Duitsland. Ik vraag mij dan ook af in hoeverre de analyse dat het slechts gaat om het markeren van de data van alle staten- en commissievergadering in de agenda's, juist is.
Als er op een voorstel of uitspraak gereageerd wordt, ontstaat soms verwarring over de vraag of het nu om een reactie van een hele fractie of slechts van een lid van die fractie gaat. Wij moeten niet vergeten dat ieder statenlid hier zit zonder last of ruggespraak en dat er in een fractie dus verschillende standpunten mógen zijn.
Wij zijn blij met de aandacht van alle partijen voor het werk van de commissie Rol en Taken. We verwachten dat die aandacht consequenties zal hebben.
En van die consequenties is dat mijn fractie op dit moment motie M24 intrekt. In een later stadium zullen wij bekijken of het door ons gevraagde binnen een ander beleid vorm kan krijgen.

De VOORZITTER: Aangezien motie M24 is ingetrokken, kan zij niet meer in de beraadslagingen worden betrokken.

De heer MEDEMBLIK: Wij hebben nog niet over alle moties ons standpunt bepaald, maar ik wil de moties toch even langslopen.
Wij zijn niet voor motie M1, waarin wordt voorgesteld het tarief van de opcenten te bevriezen.
Over de imagocampagne waarvan in motie M3 sprake is, willen wij nog even nadenken.
Motie M4 vinden wij een spitsvondige motie en wij zullen die motie steunen.
Mijn fractie wil liever wachten op de museumnota en twijfelt daarom over wat zij met motie M5 moet doen.
Ten aanzien van motie M6 neigen wij naar een "neen". Wij willen niet als bank fungeren. Wij willen er nog even over nadenken, omdat wij op dit moment alle consequenties nog niet kunnen overzien.
Wat in motie M7 wordt gevraagd, staat naar onze mening al in de Voorjaarsnota en daarom zullen wij die motie niet steunen.
Als blijkt dat wat in motie M8 wordt gevaagd goed terugkomt in de nota Klimaat en Energie, zullen wij tegen die motie stemmen.
Motie M9 vinden wij voorbarig. De wijze waarop het college nu met de $CO_2$-opslag bezig is, vinden wij van voldoende niveau. Wij achten een extra inzet niet nodig.
Het lijkt ons vanwege de komende digitalisering niet nodig kopieerapparaten aan te schaffen die een lichtere kwaliteit papier kunnen verwerken. Wij zijn tegen motie M10.
De in motie M11 gesuggereerde koppeling tussen de afbouw van de hypotheken van de ambtenaren en het vrijkomen van geld, klopt niet. Dat is een reden om tegen motie M11 te stemmen.
Motie M12 is ook niet onze motie, maar toch wil ik er nog wel een opmerking bij maken. De geest van het voorstel vinden wij wel belangrijk. Bij klimaatneutraal werken wordt altijd gedacht aan maatregelen om de uitstoot van $CO_2$ te verminderen. Ik vind het ook belangrijk dat college en staten serieus op de motie reageren, want dat verdient het daarin verwoorde voorstel wel.
Wat in motie M13 wordt gevraagd is voldoende geregeld, zo hebben wij gehoord. De gehandicapte kan met zijn voertuig tot voor de draaideur komen en chauffeur of bewaking zal zich daarna over de auto ontfermen.

Met betrekking tot motie M14 heeft de VVD al aangegeven dat alleen de aanbevelingen die op Drenthe betrekking hebben, overgenomen moeten worden. Wij houden die motie nog even in beraad.
Omdat mijn fractie mede-indiener is van motie M15, kom ik er niet onderuit daar voor te zijn.
Over motie M16 is mijn fractie positief, maar ik moet hierover nog wel een gesprek hebben met mevrouw Pannekoek.
Eigenlijk vind ik het behoud van de oude Drentse kerken een verantwoordelijkheid van de gemeenten. Maar ja, ik hoor nu al de kritiek als ik zeg dat naar de mening van de ChristenUnie die oude Drentse kerken wel mogen verdwijnen. Ik kan daar natuurlijk wel tegenover zetten dat het ons gaat om wat er in die kerk gebeurt. Maar goed, hoeveel lef hebben wij morgen?
De jongerenopvang waarvan in motie M18 sprake is, is eigenlijk een taak van de gemeenten. Maar gelet op de heel specifieke problematiek denken wij dat het best ook wel eens een provinciale taak zou kunnen zijn. Wij zijn dus niet zeer negatief over die motie en het zou best eens kunnen zijn dat wij haar gaan steunen. Ik zal met mijn fractie overleggen.
Het aanstellen van een jobcoach (motie M19) vinden wij een taak voor de ROC's.
Over motie M20 twijfelen wij nog. Het project in Hoogeveen vonden wij heel goed. In die zin zijn wij er heel positief over. Maar aan de andere kant is er de commissie Rol en Taken die zegt dat niet alles op ons bordje ligt. Wij zullen een afweging moeten maken en omdat wij deze dagen maar met ons tweeën in de fractie zijn, is dat wat lastig.
Wij zijn niet voor motie M21, omdat de financiering voor latere jaren niet in de motie is geregeld.
Wat in motie M22 staat hoort naar onze mening bij de gemeenten thuis.
Ik dank voor de steun vanuit verschillende hoeken voor de door ons ingediende motie M23. Wij zijn benieuwd hoe die steun morgen tot uiting komt.

De VOORZITTER: Ik schors de vergadering voor een kort moment.

(Schorsing van 17.12 tot 17.24 uur.)

(Voorzitter: de heer Van der Tuuk.)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.
Alvorens het college het woord te geven, geef ik het woord aan de heer Van de Boer, die hierom al eerder had gevraagd.

De heer VAN DE BOER: Mijnheer de voorzitter. Ik had nog voor de schorsing mijn hand opgestoken om het woord te vragen, maar de voorzitter zag dat waarschijnlijk niet. Ik dank u, voorzitter, voor de gelegenheid alsnog iets te mogen zeggen.
Ik wil even terugkomen op het Oranjekanaal. Ik heb daarover een stuk informatie gemist, ik zeg dit maar eerlijk in plaats van allerlei omtrekkende bewegingen te maken.
Ik ging ervan uit dat het CDA de motie van de VVD met betrekking tot het Oranjekanaal op het punt van de uitvoering niet meer ondersteunde, maar in de discussie van vandaag bleek mij dat beide fracties nog steeds van mening zijn dat een aangenomen motie gewoon moet worden uitgevoerd en dat, als de staten van mening zijn dat zo'n motie niet ten volle is uitgevoerd, zij dat gewoon moeten kunnen zeggen. Het is in de democratie een staatsrechtelijk groot goed dat moties die bij meerderheid van stemmen door een parlement zijn aangenomen, worden uitgevoerd.
In onze motie hadden wij om een maatschappelijke kosten-batenanalyse gevraagd. De kostenkant is wel goed in beeld gebracht, maar de batenkant is naar onze mening wat mager neergezet.
Wij willen graag dat de motie alsnog ten volle wordt uitgevoerd en ik neem aan dat de fracties van het CDA en de SP mijn verzoek steunen. Ik maak mijn excuses aan de heer Westerhof, want hij had het goed begrepen, ik niet.

De heer SLAGTER: Zo recht als het Oranjekanaal is, zo scheef is nu de gang van zaken. Blijkbaar had de heer Van de Boer verkeerd geteld – ik had dat al in de gaten – maar hij bracht het argument in dat

het onderzoek eigenlijk te duur zou zijn. Laat hij dit argument nu los en houdt hij weer vast aan het getal? Waar gaat het nu eigenlijk om?

De heer VAN DE BOER: Ik heb volstrekt geen koppen geteld. Ik heb alleen aangegeven dat als er geen meerderheid voor zo'n onderzoek is, wij daar niet als een Don Quichote voor blijven pleiten. En dat is wat anders dan de heer Slagter nu suggereert.

De heer WESTERHOF: Voorzitter. Ik dank de heer Van de Boer dat hij mij weer op de stoel geholpen heeft en ik vind het groots dat hij op deze wijze terugkomt op zijn eerdere uitspraak.

De VOORZITTER: Dan geef ik nu het woord aan het college voor zijn tweede termijn.

De heer BAAS: Mijnheer de voorzitter. Ik zal proberen mijn tweede termijn zo kort mogelijk te houden, want ik heb wel trek in een biertje-van-Baas.
Ik wil eerst ingaan op de vraag van de heer Klaver hoe het college nu met de staten omgaat. Het college is als het maar enigszins mogelijk is altijd aanwezig in commissie- en statenvergaderingen. Dat wil het college ook graag zo houden, want zo hoort het ook te zijn. Maar een enkele keer komt het door een samenloop van omstandigheden voor, dat er te weinig gedeputeerden aanwezig zijn. Ik kan mij herinneren dat dit in een commissievergadering het geval was. Maar de afwezigen hadden allen een buitengewoon geldige reden om niet in deze zaal, maar elders aanwezig te zijn, want het ging om voor Drenthe heel belangrijke zaken. Ik wil benadrukken dat het geen kwestie was van minachting van de staten, het was omdat het echt niet anders kon en omdat de belangen van Drenthe soms ook in Den Haag zo zwaar wegen dat het college niet van vergaderingen daar weg kan blijven. Dus nogmaals, het is dan een kwestie van overmacht. De staten kunnen ervan overtuigd zijn dat het echt dat is en anders niets.
De heer Klaver is van mening dat hij met betrekking tot de opcenten op de MRB een consistente lijn volgt: hij wil die opcenten nu bevriezen en die de komende jaren bevroren houden. Het college volgt een andere consistente lijn en op dit punt blijf ik dus met de heer Klaver van mening verschillen. Het gaat het college om de stabiliteit en de signaalfunctie, want in de discussie over wat de provincies na de MRB voor belastinggebied krijgen, is het goed niet nu al het signaal af te geven, dat het voor de provincies misschien wel een onsje minder kan. Elke indicatie op dat punt is voor Den Haag aanleiding genoeg om te proberen het belastinggebied van de provincie te beperken en dat kan voor Drenthe alleen maar nadelig uitpakken.
Het derde argument is dat wij het geld beter kunnen besteden door de indexering te blijven toepassen en het geld vast te houden en het te gebruiken voor de cofinanciering van de projecten in het kader van het RSP dan iedere Drent een pilsje extra te gunnen. Het stimuleringsfonds heeft de komende jaren veel vulling nodig en veel van dat geld komt uit de overschotten en het dividend van Essent.
Ik maak even een zijsprong naar aanleiding van de opmerking van de heer Langenkamp. In de provincie Groningen wordt vandaag niets besloten. Er wordt wel gesproken over het pad dat het college van Groningen wil volgen, maar definitieve besluiten worden niet genomen. Ook de vergadering van 27 juni is niet besluitvormend maar alleen opiniërend. De besluitvorming zal waarschijnlijk in december plaatsvinden.

De heer KERSTHOLT: Ik wil erop wijzen dat er nog een consistentie zit in de indexering van de opcenten, namelijk de jaarlijkse meeropbrengst van ongeveer € 1 miljoen. Mijn vraag aan de gedeputeerde is wanneer hij verwacht dat het rekeningrijden wordt ingevoerd.

De heer BAAS: Dat zal, verwacht ik, in 2011 of 2012 zijn. Maar nogmaals, de discussie over het belastinggebied wordt op dit moment gevoerd. De discussie over welke provinciale belasting er voor de MRB in de plaats komt, loopt nu. Het is zaak in die discussie een zo sterk mogelijke positie in te nemen, ook als het gaat om de vraag wat het nieuwe belastinggebied Drenthe gaat opleveren. Als wij nu het signaal afgeven dat het misschien wel een onsje minder kan, lopen wij het risico van tevoren al kwijt te raken wat wij helemaal niet kwijt willen.

De heer KERSTHOLT: In de hele discussie gaat het steeds om minder meer.

De heer BAAS: Maar wij willen gewoon maximaal, dus zoveel mogelijk en niet minder meer.

De heer WESTERHOF: Pleit de heer Baas nu voor een forse verhoging van de opcenten?

De heer BAAS: Nee, ik pleit alleen maar voor het behoud van de indexering. Want nogmaals, wij hebben de komende jaren dat geld heel hard nodig. Wij willen graag alle projecten die wij vanuit het RSP moeten cofinancieren, uitgevoerd hebben. Daarvoor gebruiken wij het dividend van Essent, de rentebaten en de opbrengst van de oud-voor-nieuw-discussie. In de Begroting 2009 zal inzicht worden gegeven in wat de oud-voor-nieuw-discussie heeft opgeleverd. Wat wij verder gaan doen, hangt mede af van het Bestuursakkoord en van de uitkomst van de discussie over de rol en taken van de provincie. Het laatste zal nog niet direct een financiële vertaling krijgen, want de overdracht van taken moet op een zorgvuldige manier gebeuren en vergt dus tijd. Maar een eerste inzicht komt, zoals al eerder toegezegd, bij de Begroting 2009.
Het college wil de opcenten op de MRB dus gewoon blijven indexeren, omdat het geld gewoon hard nodig is.
De heer Klaver heeft zelf zijn zorg uitgesproken of er straks wel voldoende geld is om alle grote projecten te financieren. Ik denk dat die zorgen voor een deel kunnen worden weggenomen door ons voornemen op alle zojuist door mij genoemde punten maximaal in te zetten en het fonds zoveel mogelijk vullen.

De heer KLAVER: De heer Baas mag steun bij mij zoeken, maar dan moet hij mij wel goed citeren. Ik heb namelijk ook gezegd dat de zorgen over het niet voldoende aanwezig zijn van cofinancieringsmiddelen voor het RSP voor mij los staat van de politieke keuze met betrekking tot de indexering van de opcenten op de MRB. Het missen van de opbrengst uit die indexering betekent dat er elders iets moet bewegen. En dat is wat anders dan de conclusie van de heer Baas dat ook de heer Klaver van mening is dat die opbrengst niet gemist kan worden. De heer Baas mag wel steun bij mij zoeken, maar dan moet hij mij helemaal citeren.

De heer BAAS: Akkoord. Maar blijft staan dat het college van mening is dat de indexering gewoon doorgezet moet worden. Daarover blijven wij van mening verschillen.
Met betrekking tot motie M14 heb ik nu gehoord dat het overnemen van de aanbevelingen van de Rekenkamer Oost-Nederland alleen slaat op die aanbevelingen die voor Drenthe van toepassing zijn. Met die uitleg erbij heeft het college niet veel moeite met de motie.
Ten aanzien van motie M16 ging het mij er vooral om of dit wel het goede moment is om het onderzoek te starten. Na de nadere toelichting hierop heb ik tegen die motie geen overwegende bezwaren meer.
In aanvulling op wat ik al heb gezegd over motie M13 wijs ik erop dat er al parkeerplaatsen voor invaliden op het terrein zijn en dat die plaatsen nog dichter bij de ingang zijn gesitueerd dan de parkeerplaatsen voor het college. Het scheelt weliswaar maar 10 m, maar er is een heel rijtje parkeerplaatsen voor invaliden. Die plaatsen zijn netjes met borden aangegeven. Deze opmerking laat overigens onverlet dat mensen, zo nodig, tot bij de draaideur kunnen worden gebracht.

De heer OOSTERLAAK: Het gaat ons om de niet-officiële parkeerplaatsen, waar de dienstauto’s van het college staan. Die auto’s staan vlak voor de draaideur.
Als ik invalide was, zou ik graag zelfstandig mijn auto zo dicht mogelijk bij de ingang willen zetten. Ik zou niet afhankelijk willen zijn van een al dan niet aanwezige portier, die mijn auto naar de parkeerplaats brengt. Het gaat om de zelfstandigheid van invaliden. Het lijkt ons daarom het beste die parkeerplekken vlak voor de ingang te realiseren.
De parkeerplaatsen voor invaliden op het grote terrein kunnen alleen via een trapje bereikt worden en zijn dus niet voor iedereen geschikt.

Wij houden vast aan ons pleidooi parkeerplaatsen te maken op de plek waar nu regelmatig de glanzende bolides van het college geparkeerd staan.

De heer BAAS: Maar dan is het in de motie niet goed geformuleerd.

De heer OOSTERLAAK: De plek vlak bij de draaideur is misschien geen officiële parkeergelegenheid, maar die auto's staan er wel.

Mevrouw KLIP: Mijnheer de voorzitter. Ik heb niet gereageerd op de opmerking van de heer Klaver over de WMD, omdat ik in de commissievergadering van verleden week al ben ingegaan op zijn vraag. Als de heer Klaver hierover verder wil spreken, is deze vergadering niet de goede plaats; dat zal in de commissie moeten gebeuren.

De heer KLAVER: Spreken we dan nu af dat in de eerstvolgende vergadering van de Statencommissie BFE over dit onderwerp wordt gesproken?

Mevrouw KLIP: Als het onderwerp geagendeerd wordt, lijkt mij dat prima.

De heer KLAVER: Ik wil er wel voor zorgen dat dit punt op de agenda komt, waarna wij dit dossier uitputtend kunnen bespreken.

Mevrouw KLIP: Dat lijkt mij goed, want wij hebben er allebei wel wat over te zeggen.

De heer KLAVER: En ik heb nog wat kanttekeningen voor de gedeputeerde, dus het wordt een mooie tekening.

Mevrouw KLIP: De heer Veenstra heeft aangegeven zijn motie M5 over het herinneringscentrum Kamp Westerbork te handhaven.
Namens het college heb ik sympathie voor deze motie uitgesproken, maar heb ik er ook op gewezen dat het adagium van dit college is: eerst uitgewerkte plannen en dan pas geld. Dat geldt ook hiervoor. Wij hebben een ton voor Westerbork gereserveerd, maar de plannen zijn nog niet uitgewerkt. Het college vindt de motie dus heel sympathiek, maar wil, voordat het geld beschikbaar stelt, graag eerst de plannen zien.
Met betrekking tot motie M6, de motie over het revolving fund, heb ik gevraagd het breed te trekken. Toen de heer Veenstra in zijn tweede termijn over "deze groep" sprak, schrok ik even, want het lijkt mij niet goed als de provincie er een inkomenstoets aan koppelt. Als bedoeld wordt inclusief de groep die een steuntje in de rug verdient, dan zijn wij het eens en neem ik de uitwerking van dit voorstel mee in het kader van de Energienota.
De heer Oosterlaak zei in zijn eerste termijn dat met betrekking tot het akkoord tussen het Rijk en het IPO, het traject hem niet helemaal duidelijk was. In mijn antwoord heb ik geprobeerd duidelijk te maken hoe het gegaan is. Een overgrote meerderheid van de staten van Drenthe was akkoord met het onderhandelingsmandaat van het college en het akkoord dat er nu ligt, valt binnen dat mandaat. Er is dus wel degelijk contact over geweest met de staten.

De heer MUNNIKSMA: Mijnheer de voorzitter. Tijdens de schorsing had ik het idee in tweede termijn niet meer het woord te hoeven voeren. Maar dit idee veranderde toen ik moest constateren dat met betrekking tot het Oranjekanaal het weermannetje en weervrouwtje zich steeds verplaatsen.
Het is niet zo dat het college de motie niet wil uitvoeren. Het college heeft op basis van zijn bevindingen op een gegeven moment aan de staten kenbaar gemaakt dat wanneer na enig hoofdrekenen blijkt dat het weer bevaarbaar maken nauwelijks haalbaar is, het weinig zin heeft een dure zakjapanner aan te schaffen om het allemaal nog eens na te rekenen.

Ik constateer nu dat een meerderheid van de staten van mening is dat het college op basis van de uitkomst van de hoofdrekensommen gelijk heeft, maar dat het toch goed is om een zakjapanner aan te schaffen. Als de meerderheid van de staten die mening is toegedaan dan zullen wij die opdracht loyaal uitvoeren.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat het college hiermee zijn beantwoording in tweede termijn heeft voltooid.

De heer VESTER: Mijnheer de voorzitter. De heer Oosterlaak heeft om een serieus antwoord op zijn inbreng over de Vuelta gevraagd. Op dat antwoord zitten wij nog te wachten.

De VOORZITTER: Als het college deze handschoen wenst op te pakken, kan het dit nu doen. Ik wil er wel op wijzen dat de staten het in het algemeen hebben te doen met de antwoorden die gegeven worden. Zij kunnen dat al dan niet prettig vinden, maar zo is het wel.

Mevrouw KLIP: Ik wil graag een serieuze reactie geven: GS ontraden aanvaarding van motie M12.

De VOORZITTER: Dat was heel serieus.
Ik schors de vergadering tot morgenvroeg half tien.

(De vergadering wordt om 17.43 geschorst.)

**Tegenwoordig zijn op 26 juni:**

A.L. ter Beek, Commissaris van de Koningin, voorzitter

De leden (37 in getal)

H. Beerda (PvdA)
M.A.M. Berends (PvdA)
W.A.R. Boer (PvdA)
H.H. van de Boer (VVD)
L. Bomhof (VVD)
mevrouw K.J. Datema-Klöpping (SP)
D.B. Dijkstra (CDA)
K.R. Dijkstra (PvdA)
R.D. Esseveld (SP)
R. Fokkens (PvdA)
mevrouw W.G. Goudriaan-Visser (PvdA)
E. Hemsteede (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
A. Huizing (PvdA)
S. de Jong (CDA)
mevrouw M.J. Kaal (CDA)
A. Kerstholt (VVD)
H. Klaver (CDA)
J.H. Lammers (CDA)
J. Langenkamp (GroenLinks)
mevrouw W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen (CDA)
T.S. Medemblik (ChristenUnie)
mevrouw A.H. Mulder (CDA)
mevrouw J.H. Mustamu (PvdA)
P.H. Oosterlaak (SP)
mevrouw J.M. Pannekoek-van Toor (VVD)
A.G.H. Peters (CDA)
mevrouw G. Seinen (CDA)
J. Slagter (PvdA)
mevrouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
A.Timmerman (VVD)
A. van der Tuuk (PvdA)
G.J. Udding (VVD)
E.R. Veenstra (PvdA)
J. Vester (SP)
R. Westerhof (SP)
B.J. Ziengs (VVD)

mevrouw I.M. Rozema, griffier der staten van Drenthe

**Verder aanwezig**:

H. Baas (gedeputeerde)
J.H. Bats (gedeputeerde)
mevrouw A. Haarsma (gedeputeerde)
mevrouw T. Klip-Martin (gedeputeerde)

R.W. Munniksma (gedeputeerde)

**Met kennisgeving afwezig:**
J.J. Baltes (VVD)
mevrouw G.H. Smith (GroenLinks)
A. Wendt (ChristenUnie)
Th.J. Wijbenga (CDA)
H.P.K.M. Looman (gedeputeerde)

## L. Heropening

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering (9.34 uur) en heet u allen hartelijk welkom.

## M. Mededelingen

De VOORZITTER: Ik deel mee dat berichten van verhindering tot het bijwonen van de vergadering zijn binnengekomen van mevrouw Smith en van de heren Baltes, Wendt, Wijbenga en Looman.
Ik wil beginnen met een waarschuwend woord.
Het tijdschema voor deze vergadering noemt als eindtijd 13.20 uur. Dat lijkt mij, eerlijk gezegd, een beetje aan de optimistische kant. Er komen nog mondelinge vragen en verder staan er nogal wat stukken op de agenda.
Ikzelf houd er rekening mee dat ik straks zal voorstellen toch een lunchpauze in te lassen. Het ligt natuurlijk aan de staten, maar ik wil het alvast gezegd hebben, want regeren is vooruitzien.
Zoals gisteren is besloten, stel ik nu de fractie van de VVD in de gelegenheid mondelinge vragen te stellen over de zandwinning Gasselterveld.
Ik geef het woord aan de heer Udding.

**Mondelinge vragen**

De heer UDDING: Mijnheer de voorzitter. Ik dank voor de geboden gelegenheid om nog iets te vragen over zandwinning Gasselterveld.
Op 23 april 2008 is in deze staten een motie aangenomen in verband met de verdere uitvoering van die zandwinning. In die motie werd het college in de persoon van de heer Munniksma gevraagd al het mogelijke te doen om een en ander te bevorderen en te bespoedigen.
Mijn vraag is hoe het staat met de uitvoering van deze motie en wat de tot dusverre geboekte resultaten zijn. Ik vraag dit mede, omdat hierover de volgende week door de Tweede Kamer gesproken zal worden. Wij willen nog enig overleg hebben met onze fractie in de Tweede Kamer om samen te bekijken wat nu wijsheid is. Daarvoor is het erg handig te weten wat op dit moment de stand van zaken is.

De heer MUNNIKSMA: Mijnheer de voorzitter. De staten hebben inderdaad een motie aangenomen over de zandwinning Gasselterveld. Ik ben op dit moment bezig met het voeren van een aantal gesprekken om aan die motie uitvoering te geven. Ik was van plan de staten voor de volgende vergadering van de Statencommissie OGB per brief in te lichten over wat het college de afgelopen tijd heeft gedaan.
De heer Udding vraagt mij wat op dit moment wijs is. Ik had ervoor gekozen – ik weet niet of dit wijs was – om op dit moment niets te zeggen, vooral omdat het er in deze kwestie voor een deel om gaat of een zelfstandig orgaan als Staatsbosbeheer in principe in een juridisch spel een bepaalde positie in mag nemen. Het is mij de afgelopen weken en dagen opgevallen dat het niet meer gaat over het Gasselterveld en ook niet om een bepaalde thematieken die in Nederland spelen, maar dat het vooral gaat om de kwestie of een orgaan dat door het rijk op afstand is gezet juridisch een aantal posities in mag nemen.

Ik heb het gevoel dat het verstandig is het antwoord dat de minister op 3 juli zal geven, af te wachten en daarna opnieuw te bekijken wat dan verstandig is.

De heer UDDING: In de desbetreffende motie wordt de herbegrenzing van de EHS heel nadrukkelijk als mogelijk middel genoemd. Ik hoor hierop graag een reactie van het college.
Ik wijs er verder op dat wij te maken hebben met een ondernemer die al tien jaar bezig is om een uitbreiding van de zandwinning te realiseren. In april hebben de staten een motie aangenomen en de ondernemer weet dat er begin juni een gesprek is geweest met Staatsbosbeheer. Hij probeert uiteraard contact op te nemen om dan te horen wat de voortgang is. Het blijkt nu dat deze ondernemer in dit huis van het kastje naar de muur wordt gestuurd en niets te horen krijgt. Dat roept bij mij de reactie op dat die man toch op zijn minst iets van een antwoord moet krijgen, ook al omdat dat goed is voor het imago van dit huis.

De heer MUNNIKSMA: Ik heb ter uitvoering van de motie een aantal gesprekken gevoerd en ik ben van plan er nog een aantal te voeren. Ik ben er over het algemeen voor vrij open aan te geven wat er in een aantal gesprekken aan de orde komt, ook naar betrokkenen toe. Maar op het moment dat ik merk dat met wat ik mensen informeel vertel over wat er in gesprekken aan de orde is geweest, aan de loop wordt gegaan, terwijl die gesprekken nog niet zijn afgerond, kies ik ervoor een antwoord te geven, waaruit niet al te veel valt op te maken. Deze les heb ik getrokken uit wat ik de afgelopen tijd heb meegemaakt.

De VOORZITTER: Naar mij blijkt wenst geen van de andere leden een aanvullende vraag te stellen.
Ik constateer dat wij hiermee aan het slot zijn gekomen van ons ingelaste mondelinge vragenhalfuurtje.

De heer VEENSTRA: Voorzitter. Ik heb nog een vraag.
Wij willen nog graag de door ons ingediende motie M5 aanpassen. Is daarvoor nog een gelegenheid?

De VOORZITTER: Dit betekent dat voor de stemmingen de beraadslagingen moeten worden heropend. Als dat eenmaal is gebeurd, kan de wijziging worden voorgesteld.

**N. Benoeming leden in statencommissies**

De VOORZITTER: De fractie van de PvdA stelt voor de heer Van der Tuuk te benoemen in de Statencommissie Cultuur en Welzijn en hem geen deel meer te laten uitmaken van de Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie.
Ik stel voor overeenkomstig dit voorstel te besluiten.

Daartoe wordt besloten.

De VOORZITTER: De fractie van de SP stelt voor mevrouw A. Dekker-van ’t Hof te benoemen tot commissielid, niet zijnde statenlid in de Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie.
Mij is gebleken dat mevrouw Dekker aan de vereisten voor benoeming voldoet en ik stel de staten derhalve voor overeenkomstig het voorstel te besluiten.

Daartoe wordt besloten.

**O. Benoeming lid in de Begeleidingscommissie Accountant**

De VOORZITTER: De fractie van de PvdA stelt voor, ter vervanging van de heer Van der Tuuk, de heer Berends in deze commissie te benoemen.
Ik stel de staten voor overeenkomstig dit voorstel te besluiten.

Daartoe wordt besloten.

**P. Voorstellen**

De VOORZITTER: Gelet op de samenhang tussen beide statenstukken, stel ik de staten voor de agendapunten P.1 en P.2 gezamenlijk te behandelen.

Daartoe wordt besloten.

1. Het voorstel van gedeputeerde staten van 21 mei 2008, kenmerk 21/4.5/2008005912, Herziening kredieten Programma Provinciehuis van Morgen (met herzien ontwerpbesluit)

(Statenstuk 2008-333)

2. Het voorstel van gedeputeerde staten van 22 mei 2008, kenmerk 21/4.6/2008006236, Provinciehuis als voorbeeldproject Programma klimaat en energie

(Statenstuk 2008-334, herzien)

met de op deze punten betrekking hebbende brief van het college d.d. 20 juni 2008 met aanvullende informatie en het op deze punten betrekking hebbende verslag van de vergadering van de Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie van 18 juni 2008.

De heer VEENSTRA: Mijnheer de voorzitter. De twee aan de orde zijnde voorstellen hebben betrekking op de verbouwing van het provinciehuis. Het ene voorstel betreft het bouwplan en het andere het Voorbeeldproject klimaat en energie.
In de commissievergadering van verleden week zijn beide stukken uitgebreid besproken en daarbij hebben wij aangegeven ons zorgen te maken over de grip op het proces en over de risico's. Wij hebben ons ook afgevraagd of de alternatieven wel goed zijn bekeken en wat de hele discussie betekent voor de aanbesteding, nu allerlei budgetten in de openbaarheid zijn gekomen.
Wij hebben het afgelopen weekend nog aanvullende informatie ontvangen, die wij in ons verhaal van vandaag kunnen betrekken.
Eigenlijk wordt vandaag van de staten gevraagd een bedrag van ongeveer € 7 miljoen te reserveren en over de besteding ervan pas in een later stadium een definitief besluit te nemen. Eigenlijk kunnen wij nu dus heel gemakkelijk "ja" tegen de voorstellen zeggen, omdat wij pas op een later tijdstip ons definitieve standpunt kenbaar hoeven maken.
De statenstukken die nu aan de orde zijn, zijn verwerkt in de Voorjaarsnota en, dit in tegenstelling tot de stukken met betrekking tot de uitbreiding van het Drents Museum en de nieuwbouw van het Drents depot, vragen niet om een spoedeisende beslissing. Het college heeft zelf besloten wat langer de tijd te nemen voor de uitvoering van deze projecten. Weliswaar zijn de bouwkosten de laatste tijd gestegen – en daarom is het terecht dat om enige verhoging van het krediet wordt gevraagd – maar wat moeten wij nu? Verleden week heeft mijn fractie kritische vragen gesteld over de grip op het proces, afgelopen weekend zijn stukken beschikbaar gekomen, waaruit wel bleek dat er in ieder geval een zorgvuldig proces wordt gevolgd, maar nu al bedragen reserveren en pas in een later stadium een besluit nemen, klinkt wat gek, vooral ook omdat het om een bedrag van € 7 miljoen gaat.
Wij willen daarom het besluit veranderen.

De heer DE JONG: In 2006 hebben de staten het besluit genomen tot revitalisering van het provinciehuis en wij verwachtten dan ook dat de renovatie conform dat besluit uitgevoerd zou worden. Volgens mij ligt er vandaag wel degelijk een besluit voor, terwijl de heer Veenstra spreekt over reserveren van het geld en later beslissen.

De heer VEENSTRA: Zo staat het in het stuk.

De heer DE JONG: Kan de heer Veenstra aangeven wanneer wij wat besloten hebben? Hebben wij niet in 2006 afgesproken dat er wat zou gebeuren?

De heer VEENSTRA: Wij hebben toen als taakstellend budget een krediet beschikbaar gesteld. Nu ligt het voorstel voor om een extra krediet te reserveren en daarover pas later een definitief besluit te nemen.
Wij hikken vrij zwaar tegen dit extra krediet aan, maar aan de andere kant vinden wij dat er in dit huis wel wat moet gebeuren. In hoeverre is de datum van 1 juli bepalend? Moet voor die datum per se alles rond zijn?
Dat de bouwkosten zijn gestegen is helder, maar ons verhaal van verleden week had twee lijnen: wij vroegen ons enerzijds af of het college voldoende naar alternatieven had gekeken en anderzijds vroegen wij ons af of het college wel voldoende grip had op het geheel. Wat mij betreft zijn die grip en het uitsluiten van risico's wezenlijker dan de alternatieven, want wij kunnen nu niet meer zeggen dat wij het provinciehuis niet meer gaan verbouwen.

De heer DE JONG: Ik zal proberen mijn vraag helderder voor het voetlicht te brengen.
In 2006 hebben de staten een besluit genomen en ik denk dat de staten ervan uit zijn gegaan dat met de uitvoering van dat besluit aan de slag is gegaan. Nu wordt van de staten gevraagd wat extra geld te reserveren. De beslissing van destijds en de reservering van nu betekenen volgens mij dat het hele plan opnieuw ter discussie staat. Ik ben namelijk zeer benieuwd wat er met de beslissing uit 2006 de komende periode gebeurt wanneer de reservering wordt uitgesteld. Die beslissing uit 2006 staat toch nog steeds?

De heer VEENSTRA: In onderdeel II van het ontwerpbesluit is sprake van het reserveren van een extra krediet en begin 2009 definitief te besluiten op basis van een uitgewerkt verbouwplan met bijbehorende stukken. Begin 2009 zullen wij daarom ongetwijfeld het totaal aan stukken voorgelegd krijgen.
Wat ons betreft zijn de belangrijkste vragen of het college voldoende grip heeft op het proces en of er wel goed naar alle alternatieven is gekeken. Wij willen niet meemaken wat er in Fryslân aan de hand is met de verbouwing van het provinciehuis of in Amsterdam met het Rijksmuseum. Wij willen daarom een amendement op het ontwerpbesluit indienen. Maar voordat ik het amendement indien, wil ik het eerst toelichten.
Wij zijn van mening dat de verdere uitvoering van het proces wel moet doorgaan. Ondanks het feit dat het college nu al heel veel tijd heeft genomen, zou het heel slecht zijn op dit moment de voorbereiding voor de verbouwing van het provinciehuis stop te zetten. Verder uitstel krijgen wij later als een boemerang terug.
Wij stellen voor op dit moment geen bedrag te reserveren maar alleen kennis te nemen van het feit dat het college een extra krediet vraagt en dat daarmee kapitaallasten gemoeid zijn. Wij willen pas in maart 2009 een besluit nemen over dit extra krediet op basis van een uitgewerkt verbouwplan met bijbehorende stukken, waarin wij expliciete aandacht willen zien voor een gerichte analyse en verantwoording van het risicomanagement van het project, nadrukkelijk willen zien aangegeven in hoeverre er duidelijk grip is op het proces van uitvoering en aanbesteding, dat een verdere verhoging van het krediet wordt uitgesloten en dat de staten volgens de systematiek van de bestuursrapportages bij het proces worden betrokken en te allen tijde de gelegenheid hebben om deskundige derden aan te wijzen.
Volgens mij past dit allemaal in de lijn van wat wij verleden week hebben aangegeven. Een alternatief is het voorliggende voorstel niet te steunen, maar dan ligt alles stil en krijgen wij het op een later moment nog weer eens terug. De tweede lijn van grip en risico's die wij verleden week naar voren hebben gebracht, komt goed in het amendement naar voren.
Ik zal dan nu het amendement indienen.

De heer MEDEMBLIK: Mijnheer de voorzitter. Als…

De VOORZITTER: De heer Medemblik wil op de toelichting interrumperen? Het amendement zelf is nog niet ingediend.

De heer MEDEMBLIK: Inderdaad.
In de vergadering van de Statencommissie BFE heeft de PvdA het element van grip hebben op het hele proces ingebracht. Ik ben benieuwd te horen wat de aanleiding was om dit te doen. Heeft de fractie van de PvdA informatie waaruit blijkt dat die grip er niet is?
Mijn tweede vraag is of het verhaal van het college waarin het hele proces beschreven is, voldoende antwoord heeft gegeven op de vragen.

De heer VEENSTRA: Het amendement wordt niet ingediend vanwege wantrouwen, maar vanwege onze zorg over de rol van de overheid als opdrachtgever en aanbesteder. De overheid heeft een bestuurlijke maar ook een parlementaire verantwoordelijkheid en als dan ook nog de budgetten op straat liggen, kan die overheid als snel in een spagaat terechtkomen. Dat brengt risico's met zich. Wij willen dat die risico's ondervangen worden en vandaar dat wij wel willen dat met het proces wordt doorgegaan, maar dat wij pas in een later stadium een definitief besluit willen nemen. Als het om de verbouwing van het provinciehuis gaat, kan dat ook best. Wanneer de staten een definitief besluit nemen moet helder zijn dat er risicomanagement is en dat het bedrag vaststaat. Het gaat erom dat een overheid in haar rol van opdrachtgever heel zorgvuldig tewerk moet gaan.

De heer MEDEMBLIK: En heeft de brief van het college nog voor een beter beeld op die grip gezorgd?

De heer VEENSTRA: Wij hebben die brief betrokken bij onze oordeelsvorming.
Ik zal dan nu het amendement voorlezen.

*Amendement A2*

*Provinciale staten van Drenthe,*
*in vergadering bijeen op donderdag 26 juni 2008,*

*gelezen statenstuk 2008-333,*

*stellen voor:*
*het gevraagde besluit te wijzigen in:*

*I. het doorgaan van de verdere uitvoering van het proces;*

*II. kennis te nemen van de vraag van GS voor een extra krediet van € 2.600.000,-- en de daarmee gemoeide extra kapitaallasten van € 290.333,-- per jaar en de exploitatiebudgetten voor de Tijdelijke huisvesting provinciehuis en voor Digitalisering incidenteel in 2011 te verhogen met € 100.000,--, respectievelijk € 250.000,--.*

*III. Voor 1 maart 2009 definitief te besluiten over dit extra krediet, op basis van een uitgewerkt verbouwplan met bijbehorende stukken en hierin op te nemen:*
*- een gerichte analyse/verantwoording inzake het risicomanagement van het project;*
*- dat GS grip heeft op het proces van uitvoering en aanbesteding;*
*- dat verdere verhoging van dit krediet wordt uitgesloten;*
*- hoe PS volgens de systematiek van de bestuursrapportage bij het proces wordt betrokken;*
*- dat PS de mogelijkheid heeft om deskundige derden aan te wijzen.*

De VOORZITTER: Dit amendement, dat alleen betrekking heeft op statenstuk 2008-333, maakt deel uit van de beraadslaging.

De heer DE JONG: In het amendement staan bij onderdeel III vijf aandachtsstreepjes. Ik hoor graag van de heer Veenstra wat hij in bijvoorbeeld de na het eerste aandachtsstreepje genoemde analyse/verantwoording anders wil zien dan in de brief die wij afgelopen weekend hebben ontvangen, is verwoord. In die brief wordt al meer dan een A4'tje aan het afdekken van die risico's gewijd. Vindt de heer Veenstra niet voldoende wat in die brief staat?
Na het vierde aandachtsstreepje wordt de systematiek van de bestuursrapportage opgevoerd. Die systematiek is toch standaard en daar hoeft toch niet om gevraagd te worden?
Als laatste wil ik noemen dat PS altijd de mogelijkheid hebben om deskundige derden in te schakelen. Ook dat punt hoeft dus niet in het amendement te worden opgenomen. Maar waarom vraagt de PvdA wel om die dingen?

De heer VEENSTRA: De verbouwing van het provinciehuis is niet alleen een zaak van GS of de ambtelijke organisatie, ik vind dat ook de staten daar nadrukkelijk bij betrokken behoren te zijn. Het is ook óns provinciehuis. Wij hebben gezocht naar een manier waarbij wij goed op de hoogte worden gehouden van de voortgang. Daarom hebben wij aansluiting gezocht bij de bestuursrapportage.
Natuurlijk hebben PS te allen tijde de gelegenheid om derden in te schakelen, maar wij hebben deze mogelijkheid opgevoerd omdat dat een moment is waarop alle stukken worden voorgelegd en PS kunnen beoordelen of bepaalde onderdelen van het proces nog eens aan de orde moeten komen.
De risico's zijn vooral een gevolg van het feit dat de overheid als opdrachtgever optreedt. Wij willen uitsluiten dat de overheid in risicovolle situaties terechtkomt. Daarom willen wij, wanneer het hele verbouwplan wordt voorgelegd, de risico's expliciet benoemd hebben. Dat is dus in maart 2009.

De heer DE JONG: Heb ik dan goed begrepen dat toen de PvdA in 2006 met het statenstuk instemde, zij dacht dat het stuk compleet was en dat zij nu het idee heeft dat de stukken nog steeds niet compleet zijn en dat het daarom nog eens een half jaar, namelijk tot maart 2009, moet duren voor de fractie een definitief besluit neemt?

De heer VEENSTRA: In onderdeel II van het ontwerpbesluit staat ook dat pas begin 2009 een definitief besluit wordt genomen.
De staten moeten nu een krediet reserveren en daarover pas in 2009 een definitief besluit nemen.
We kunnen nu besluiten ermee te kappen omdat het college niet binnen het in 2006 beschikbaar gestelde budget blijft. Maar dan moet wel een alternatief plan worden gemaakt, waarin ook rekening moet worden gehouden met stijgende bouwkosten. Een alternatief betekent vertraging en uitvoering ervan zal uiteindelijk minstens zoveel geld kosten.
De andere mogelijkheid is dat wij nu besluiten wel met het oorspronkelijke plan door te gaan, omdat er echt wat in het provinciehuis moet gebeuren. Maar wij willen alles eerst helemaal uitgewerkt hebben en dan pas een besluit nemen, want wij willen een goede borging van alle risico's. En vandaar dit amendement.

De heer KLAVER: Mijn fractie zal na de eerste termijn van staten en college vragen om een schorsing. Om in die schorsing een goede afweging te kunnen maken hoor ik graag van de heer Veenstra, die met het door hem ingediende amendement het college onder curatele stelt, of hij van mening is dat hij in maart alsnog "nee" kan zeggen tegen deze kredietaanvraag, of dat er ook volgens hem dan geen weg terug meer is. Met andere woorden: vindt de heer Veenstra dat hij op 1 maart 2009 alsnog kan zeggen dat zijn fractie het niet doet, of denkt hij dat hij dan die vrijheid niet meer heeft?

De heer VEENSTRA: Er is geen sprake van curatele, wij vullen gewoon onze controlerende taak op een goede manier in. En verder staat in punt I van ons amendement dat doorgegaan moet worden met de verdere uitvoering van het proces. Wij vinden het belangrijk dat het provinciehuis wordt verbouwd. Extra

krediet zorgt voor extra kapitaallasten en daarom is het goed dat vanaf nu alle risico's worden ingeperkt en dat de nu genoemde bedragen worden geborgd. En eigenlijk vind ik het laatste van groter belang dan de extra lasten vanwege het hogere krediet. Als wij in maart 2009 de stukken voorgelegd krijgen, zullen wij die met name beoordelen op de in onderdeel III van het amendement genoemde punten.

De heer KLAVER: Maar dan heeft de PvdA nog steeds de vrijheid om het niet te doen? Die vraag kan toch gewoon met "ja" of "nee" beantwoord worden? Behoudt de PvdA zich de vrijheid voor om de extra kredieten dan alsnog af te wijzen of vindt die fractie vooral het proces en de grip daarop belangrijk?

De heer VEENSTRA: In ons amendement is sprake van een definitief besluit voor 1 maart 2009. Bij het nemen van zo'n besluit kan altijd "ja" of "nee" gezegd worden. Ik heb aangegeven op welke onderdelen wij de dan voorliggende stukken met name zullen toetsen.

De heer KLAVER: Het is mij nu duidelijk: de heer Veenstra zegt gewoon dat hij straks alsnog "nee" kan zeggen.

De heer VEENSTRA: Het gaat erom dat wij een aantal onderdelen heel scherp in beeld willen hebben om aan de hand daarvan ons oordeel te bepalen.

De heer KLAVER: Maar dan klopt het amendement niet. In het amendement staat dat de PvdA kennis neemt van het verzoek van het college voor een extra krediet en daarover in maart 2009 een besluit wil nemen. Het vooruitschuiven van de beslissing – de heer Veenstra draagt daar goede redenen voor aan en misschien delen wij die wel, maar dat zal straks wel blijken – betekent dat de keuze voor het beschikbaar stellen van een extra krediet dan wordt gemaakt en dat op dat moment niet kan worden gezegd dat er geen weg terug is.

De heer VEENSTRA: De heer Klaver heeft volledig gelijk. Onderdeel III van het amendement begint met de woorden: "Voor 1 maart 2009 definitief te besluiten…", terwijl het college voorstelt het definitieve besluit begin 2009 te nemen. Wij komen het college dus ook nog een stukje tegemoet door het twee maanden op te schuiven.
Voor het provinciehuis als voorbeeldproject Programma klimaat en energie wordt een bedrag van € 4,3 miljoen gevraagd, maar ook hierbij staat dat het bedrag nu gereserveerd moet worden en dat het definitieve besluit pas begin 2009 wordt genomen op basis van uitgewerkte bouwplannen en bijbehorende stukken. Dit plan loopt dus mee in het traject van de verbouwing.
Wij vinden het belangrijk dat wanneer het provinciehuis wordt verbouwd, ook wordt gelet op klimaat en energie en dat het provinciehuis op die manier wordt gepositioneerd; wij hebben dit verleden week ook al gezegd. Het gaat om veel geld, maar volgens ons is het wel een belangrijk onderdeel van de verbouwing. De verbouwing van het provinciehuis moet als inspiratiebron werken en daarom moeten wij het lef hebben iets op te pakken waarvan de meerwaarde nog niet helemaal duidelijk is. Wij zijn wel van mening dat dit voorbeeldproject in de verbouwing geïntegreerd moet worden. Wij wachten af hoe de plannen verder uitgewerkt worden en wij zien in maart dan wel hoe dit project past in het definitieve stuk. Wij stemmen in met het ontwerpbesluit van statenstuk 2008-334.

De VOORZITTER: Van de fractie van het CDA hebben zich twee sprekers bij deze statenstukken gemeld. Ik laat het aan die fractie over wie de eerste spreker zal zijn. Ik stel vast dat de eerste spreker de heer De Jong is en dat na hem de heer Lammers het woord zal voeren.

De heer DE JONG: Mijnheer de voorzitter. Mijn fractie komt met twee woordvoerders, omdat het volgens ons om twee heel verschillende stukken gaat, die wel heel veel met elkaar te maken hebben. Daarom kunnen wij de gecombineerde behandeling ervan wel begrijpen.
In 2006 is er in deze statenzaal heel veel tijd aan de revitalisering van het provinciehuis besteed. We dachten toen dat er meteen aan de slag zou worden gegaan, maar we moeten nu, twee jaar later, jam-

mer genoeg constateren dat er wel iets is gebeurd, maar dat we nog lang niet zijn waar we hadden willen wezen.
In 2006 – ik weet niet of iedereen het nog weet – lagen nog twee statenstukken voor, namelijk de statenstukken 2006-256 en 2006-259, die dienden als aanvulling op het project en die gingen over HR++-glas en warmte-/koudeopslag (WKO). Die stukken werden toen gecombineerd met de revitalisering van het provinciehuis en mijn fractie vindt het niet duidelijk waar die stukken overlopen in statenstuk 2008-334.
Het CDA is van mening dat er echt iets in dit huis moet gebeuren en daarom hebben wij twee jaar geleden ook met revitalisering ingestemd. Wij hebben toen veel kritische vragen gesteld en dachten daarmee ons werk als statenlid goed te hebben gedaan en de uitwerking gerust aan GS te kunnen overlaten. Maar blijkbaar is er tussen de vaststelling van die statenstukken en nu heel wat gebeurd.
De afgelopen week, dus tussen de vergadering van de Statencommissie BFE en nu, is er zeker wat gebeurd, want de ontwerpbesluiten zijn herzien en er is aanvullende informatie gekomen. Aan alles is te merken dat de stukken nog eens heel goed zijn bekeken.
Wij vinden het wel van belang dat het project doorgaat, maar beslist niet nu en op de voorgestelde manier. Wij hebben in BFE het college voorgesteld de voorliggende stukken terug te nemen en met nieuwe stukken te komen. Nu kan gezegd worden dat dit is gebeurd, omdat er dit weekend brieven zijn gekomen en de statenstukken zijn herzien, maar wij blijven van mening dat het allemaal veel te snel gaat en dat wij als staten niet moeten willen dat het op deze manier gaat. Wij blijven daarom bij ons voorstel aan het college om de stukken terug te nemen, er nog eens goed over na te denken en na de zomer met een nieuw en goed stuk te komen, dat dan kan worden afgekaart. Het is ons volstrekt niet duidelijk wat wij in maart volgend jaar nog zouden kunnen, maar daarover moeten wij, als alle fracties hebben gesproken, misschien nog maar eens met de heer Veenstra in debat.
Wij blijven zitten met de vraag in hoeverre de zojuist door mij genoemde statenstukken 2006-256 en 2006-259 deels in het voorbeeldproject klimaat en energie zijn geschoven en voor het andere deel in het Programma Provinciehuis van Morgen zijn verwerkt.
Maar een ander punt vinden wij nog veel belangrijker. Wij hebben de notulen van de vergadering uit 2006 er nog eens bijgehaald toen het ging om een taakstellende budget. Toen werd de vraag gesteld of alles wel goed was bekeken en of het voor het in dat stuk genoemde bedrag allemaal zou kunnen. In 2006 hebben wij de kritische vraag gesteld of het wel verstandig was bij zo'n groot project geen post onvoorzien op te nemen. Daarover is toen gesproken en als ik de notulen goed heb gelezen, heeft gedeputeerde Klip toen aangegeven dat de post Onvoorzien geschrapt was, omdat alles zo goed was bekeken, dat die post niet meer nodig was.
Maar op pagina 6 van de brief die wij dit weekend van het college ontvingen, staat tot onze grote verbazing dat in de raming een post onvoorzien van 8% is opgenomen. In het voorliggende statenstuk worden als reden voor verhoging van het krediet twee zaken genoemd: er is indertijd een post van € 468.000,-- vergeten en de stijging van de bouwkosten vanwege de overspannen markt. Waarschijnlijk missen wij iets, maar wellicht kan de gedeputeerde ons het allemaal uitleggen.
Eigenlijk gaat het ons allemaal veel te snel. Wij willen dat het allemaal nog eens rustig wordt bekeken en dat hoeft geen acht maanden te duren, zoals in het amendement van de PvdA wordt voorgesteld, maar neem twee maanden de tijd en doe het na de zomer in een keer goed.

De heer VEENSTRA: De heer De Jong wil er na de zomer op terugkomen, maar wat is er in september dan anders dan nu? Het is dan toch beter tot maart de tijd te nemen om alles écht goed uit te zoeken?

De heer DE JONG: De meeste mensen hebben drie weken vakantie en ik denk dat dit ook in dit huis zo is. In september zijn wij drie maanden verder en als de vakantie ervan afgetrokken wordt, blijven twee werkmaanden over. In twee maanden tijd kan een deskundige ploeg heel veel doen.

De heer VEENSTRA: Maar we kunnen toch beter wachten tot er uitgewerkte bouwplannen zijn en heel goed gekeken is welke aanbestedingsvormen mogelijk zijn? Het is nu zaak alles goed te borgen en daar is meer tijd voor nodig. September is dan veel te vroeg.

De heer DE JONG: Als het college denkt meer tijd nodig te hebben om het echt goed te doen, moet het dit zeggen. Maar verleden week zei het college nog dat nu best een besluit kan worden genomen, omdat alles goed op orde is, duidelijk is waarom het gaat en de vragen van de staten voor het weekend beantwoord zouden worden. Maar nog geen week later ligt een herzien statenstuk voor, waarin het college aangeeft de beslissing tot maart 2009 te willen opschuiven.

De heer VEENSTRA: Dat laatste staat in het amendement. Het college zegt iets anders en wij stellen voor de beslissing tot maart uit te stellen.

De heer DE JONG: In het herziene statenstuk is sprake van begin 2009 en inderdaad zitten er enkele weken tussen begin 2009 en 1 maart. Maar wij denken dat het verstandiger is het stuk nu terug te nemen en er vandaag dus geen beslissing over te nemen. Als het college het stuk nog eens goed bekeken heeft en besluit dat het in september of oktober toch weer in de staten kan worden behandeld, dan kan het dit dan op de agenda zetten. Maar als het college nog tot maart de tijd nodig heeft, kan het besluit pas in maart genomen worden en als het eventueel nog een jaar nodig heeft, moet het nemen van een besluit met een jaar worden uitgesteld. Gelet op de discussie in 2006 vinden wij het heel jammer dat het zo loopt en dat het allemaal zo verschrikkelijk veel energie kost. Daarom stellen wij, net als de fractie van de PvdA, de vraag of het college wel grip heeft op dit dossier.
Er bereiken ons steeds meer signalen dat de bouwmarkt over haar top heen gaat. Daarom lijkt ons de uitspraak in het amendement van de PvdA dat een verdere verhoging van het krediet wordt uitgesloten, overdone. Ik hoop dat het college het nu allemaal zo goed heeft bekeken dat het nu gevraagde extra krediet echt het maximum is. Wij denken overigens dat het goedkoper kan en dat, wanneer de aanbesteding een halfjaar wordt uitgesteld, het nog minder gaat kosten. Naar onze mening wordt dit in het derde kwartaal wel duidelijk. Het lijkt ons daarom goed dat het college het stuk nu terugneemt.

De heer VEENSTRA: Maar de heer De Jong kan nu toch niet zeggen dat de bouwkosten in het derde kwartaal lager zullen zijn? Dat is toch koffiedik kijken?

De heer DE JONG: Zeker.

De heer VEENSTRA: Het is toch nagenoeg onmogelijk dat tussen nu en september de bouwkosten dalen? Het is dan toch beter meer tijd te nemen om de dingen echt goed uit te zoeken?

De heer DE JONG: Dan is de heer Veenstra het dus met ons eens dat het op dit moment allemaal beslist niet goed is uitgezocht, dat er een aantal heel grote onduidelijkheden is, waaronder de post onvoorzien.

De heer VEENSTRA: Vandaar ons amendement.

De heer DE JONG: Jawel, maar dan kom ik terug op de terechte vraag van de heer Klaver wat wij in maart 2009 dan nog kunnen. Wij moeten wel druk op het dossier houden, want er moet in dit huis wel wat gebeuren. Het college stelt nu voor begin 2009 een definitieve beslissing te nemen en dit voorstel maakt dat wij ernstige vraagtekens zetten bij de grip op dit dossier. Wij stellen daarom voor dat er nu met man en macht aan gewerkt gaat worden en dat snel wordt doorgepakt.
De heer Veenstra heeft gelijk dat het met de bouwmarkt in september ook wel tegen kan vallen, maar wij horen van verschillende kanten dat die markt nu op haar top zit en begint te dalen. Uitstel moet beslist niet betekenen dat het allemaal nog meer gaat kosten.

De heer LAMMERS: Mijnheer de voorzitter. Voor ons ligt een herzien statenstuk, betreffende het voorbeeldproject Programma klimaat en energie in het provinciehuis, een project, als je het zo leest, om van te likkebaarden.

Wat hetzelfde is gebleven ten opzichte van het oorspronkelijke statenstuk, zijn het gevraagde budget, de grote kosten per gereduceerde ton uitgestoten $CO_2$, de lange terugverdientijd van 42 jaar en de afschrijvingstermijn die veel korter is dan de terugverdientijd.
Er bestond overigens geen verschil van mening tussen het college en de commissie over deze relatief zeer hoge kosten.
Het college vult de $CO_2$-doelstelling onder meer in door slim en zuinig om te gaan met openbare verlichting en het provinciaal wagenpark. Ook het nu voorliggende voorstel past daarbinnen.
Maar wat is er nu zo slim en zo zuinig aan dit project? Dat we misschien wat subsidie krijgen, alhoewel dit absoluut nog niet zeker is? En als we dan subsidie krijgen, wat draagt dat dan bij aan de zinnigheid van dit project? Het rendement wordt er niet beter van en het blijft smijten met gemeenschapsgeld.
SenterNovem is opgericht om bijna rijpe technologie een zetje te geven richting de markt, maar de subsidieverstrekker is niet gek. Er zitten dus gewoon technische risico's aan dit project. Wat als een en ander niet goed lukt? Denk aan De Wolden en denk aan de ambtenaren van wie het college een hogere productiviteit verwacht.
Als engineer meet- en regeltechniek met wat kilometers op de teller, zoals aan mijn grijzende haardos is te zien, begrijp ik de volgende zinsnede uit het statenstuk niet. "Door toepassing van een zone regelsysteem is het mogelijk om per vertrek de verwarming, de koeling, de zonwering, de verlichting en externe metingen en sturingen te regelen". Technisch gesproken staat daar boude onzin en zelfs al zou ik het willen, ik begrijp niet wat met die zin bedoeld kan zijn. Het is bombastische reclamefoldertaal.
De argwaan van het CDA tegen dit herziene statenstuk is eigenlijk nog groter dan die tegen het oorspronkelijke stuk, waarin ten minste nog de lange terugverdientijd van 42 jaar werd toegegeven. Het is mij dan ook nog steeds niet duidelijk welk voorbeeld het college wil geven en wie daarvan zodanig onder de indruk moet geraken dat de onderhandelingspositie van de provincie er beter door wordt.
Het CDA staat ook sceptisch tegenover het stapelen van allerlei maatregelen. Een HR-ketel in een slecht geïsoleerd huis levert een veel grote besparing aan gasverbruik op dan een HR-ketel in een goed geïsoleerde woning.
Voorzitter. In de Statencommissie OGB heb ik ervoor gepleit als provincie wel een verantwoordelijkheid te nemen en het budget van € 4,3 miljoen ter compensatie bijvoorbeeld beschikbaar te stellen voor het isoleren van koop- en huurwoningen. Zoveel mogelijk energie-neutraal wonen door bijvoorbeeld betere isolatie is vanwege het kostenaspect zeer doeltreffend. Ik vraag de sociaaldemocraten, die gepassioneerd als altijd van mening zijn dat de provincie met kracht initiatieven in de huursector moet stimuleren, dan ook om socialere en effectievere alternatieven te bedenken. Ik vraag de liberalen hoe het zit met hun weerzin tegen het verkwisten van gemeenschapsgeld en ik vraag de christelijk-socialen …

De heer HORNSTRA: Dit kunnen we natuurlijk niet over onze kant laten gaan.

De heer VAN DE BOER: De heer Hornstra bedoelt die vraag aan de liberalen?

De heer HORNSTRA: Als dat goed uitkomt, wil ik daar ook wel op ingaan.
Het is natuurlijk het goed recht van de heer Lammers om het zo neer te zetten, maar ik kan daar niets mee. Als ik het goed begrijp zegt hij eigenlijk dat zijn fractie het hele voorstel van het college om aan klimaat- en energiemaatregelen te doen, afwijst, omdat in verhouding tot de opbrengst het daarin geïnvesteerde geld veel beter aan iets anders kan worden besteed. Dat vind ik een uiterst merkwaardige redenering.
Stel dat mevrouw Klip en de heer Baas, omdat het college niet met het budget uitkomt, hadden besloten om als eerste stap een streep te zetten door het verhaal over klimaat en energie. Dan had ik het CDA wel eens willen horen! Die fractie had het college dan vast gevraagd hoe het dit nu had kunnen doen. Die fractie was dan ongetwijfeld gekomen met een verhaal over rentmeesterschap en dat voor toekomstige generaties iets moet worden nagelaten. Dan hadden wij met elkaar moeten zeggen dat het CDA helemaal gelijk had. Ik vind het daarom de manier waarop de heer Lammers het hele verhaal nu neerzet, onbegrijpelijk. Ik denk dat dit voorstel van het college een voorbeeld is van maatschappelijk ondernemen. De provincie laat met dit project zien dat het kan. Het kost dan wel geld, maar in een maat-

schappelijke kosten-batenanalyse gaat het niet alleen om geld maar ook om andere zaken. Ik vind dat de heer Lammers een karikatuur neerzet van hetgeen door het college is bedoeld en ik neem daar ver afstand van.
Het verhaal over de corporaties begrijp ik, maar dat verhaal is niet nieuw.

De heer LAMMERS: Wat dit een vraag aan mij, of was dit de eerste termijn van de heer Hornstra?

De heer HORNSTRA: Ik kan mij deze reactie voorstellen. Ik had mij niet voorgenomen te spreken, maar omdat de heer Lammers van mening is dat er eigenlijk niets gedaan moet worden, heb ik gezegd wat ik heb gezegd. De heer Lammers kan nu reageren op mijn vraag wat het CDA zou hebben gedaan als dit voorstel van het college met betrekking er niet was geweest.

De heer LAMMERS: Wij verwachten uiteraard realistische voorstellen, maar dit voorstel is niet realistisch. Als het college dit voorstel intrekt en later terugkomt met een realistisch voorstel, waarvan de uitvoering minder kost en waarmee net zoveel $CO_2$ wordt gereduceerd, dus waarin de verhouding tussen de uitgaven en wat er voor terugkomt beter is, dan sta ik daar helemaal voor open.
De liberalen vraag ik of zij wat in het voorliggende statenstuk wordt voorgesteld geen verkwisting van gemeenschapsgeld vinden en de christelijk-socialen vraag ik hoe het zit met het rentmeesterschap. Gaan wij zo met overheidsgeld, dus geld van de burger, om?
Voorzitter. Ik voel verder geen aandrang om mij uit te spreken over het nieuwe plassen, maar ik wil mijn verhaal wel afsluiten met een kleine waarschuwing. De consequenties van het gebruik van hemelwater als spoelwater voor de toiletten moeten niet onderschat worden.
Kort samengevat: stop dit prestigeproject en verzin iets beters.
Een $CO_2$-reductie van 4,3 miljoen kilo kan al voor enkele tonnen bereikt worden als het geld op een andere manier wordt geïnvesteerd.

De heer VAN DE BOER: Mijnheer de voorzitter. De voorliggende statenstukken over het provinciehuis van morgen en het provinciehuis als voorbeeldproject staan al gedurende een fors aantal vergaderingen op de rol. Ook de VVD heeft zich gebogen over de hardheid van de in die stuken gegeven informatie en de getallen daaronder. In het memo dat vanochtend op de tafels lag, wordt duidelijkheid gegeven over de verhouding tussen de bedragen van € 4,3 miljoen en € 700.000,--, het laatste bedrag komt bovenop het eerste.
De ontwikkelingen op de bouwmarkt, de prijzen van de bouwmaterialen en het nagaan van de kritische momenten in de in de afgelopen tijd voltooide projecten hebben de fractie van de VVD tot het standpunt geleid dat het nu de tijd is om duidelijkheid te scheppen en de koers voorwaarts te zetten. Wij hebben begrip voor alle aarzelingen, maar als er grondige afspraken worden gemaakt over rapportages en risicoanalyses moet het mogelijk zijn de voorliggende bouwprojecten onder een heel streng regie van start te laten gaan.
Het antwoord op de vraag van de heer Lammers of het in statenstuk 2008-334 niet gaat om verkwisting van gemeenschapsgeld is: absoluut niet. Wij hebben vanaf het eerste moment gesproken over soberheid en doelmatigheid en dat duidt er al op dat wij zeer bewust omgaan met gemeenschapsgeld. Tegelijkertijd realiseren wij ons ook dat als wij innovatief bezig willen zijn en een voorbeeld willen stellen als het gaat om de reductie van de uitstoot van $CO_2$ en energiebeheer, wij op een bepaald moment een afweging moeten maken. Volgens ons is het vandaag het moment om de balans op te maken en is het nu het moment om duidelijkheid te scheppen.

De heer LAMMERS: Ik hoor de heer Van de Boer zeggen dat wat het college voorstelt geen verkwisting van gemeenschapsgeld is. Realiseert hij zich dat er voor een grote hoeveelheid euro's een zo kleine $CO_2$-reductie wordt bereikt dat om de geplande reductie van 30% te halen het budget voor klimaat en energie minstens vertienvoudigd moet worden? Daarom vind ik het jammer dat er zoveel geld tegenaan gegooid wordt.

De heer VAN DE BOER: Dat is dan de opvatting van de heer Lammers. Maar in dit stuk gaat het ook om de voorbeeldfunctie die in dit provinciehuis zichtbaar gemaakt gaat worden.

De heer LAMMERS: Wil de heer Van de Boer anderen dan ook uitnodigen om geld over de balk te gooien?

De heer VAN DE BOER: De heer Lammers geeft nu een heel persoonlijke invulling aan mijn woorden, een invulling die ik overigens verre van mij houd.

De heer LAMMERS: Dan moet de heer Van de Boer maar op de inhoud ingaan.

De heer VAN DE BOER: Ik houd die opmerking verre van mij, omdat de provincie in dit voorbeeldproject laat zien wat er met het huidige energieprogramma allemaal mogelijk is.
Juist ook vanwege de voorbeeldfunctie stemt de VVD in met de warmte-/koudeopslag.
De VVD gaat akkoord met het nu reserveren van het gevraagde bedrag en het op basis van concrete bouwplannen straks beschikbaar stellen ervan. Reserveren betekent dat verder gewerkt kan worden, dat de vinger aan de pols wordt gehouden, de risicoanalyse heel scherp wordt beheerst en dat de staten op grond van degelijke, inzichtelijk en vooral ook tijdige rapportages hun controlerende functie goed kunnen invullen.
De externe financiering, waarvan sprake is, moet in onze optiek wel substantieel zijn. De besprekingen hierover lopen nog, maar wij willen het belang van die externe financiering graag onderstrepen.
De toelichting die wij dit weekend hebben ontvangen, is een antwoord op onze vragen over de bewezen techniek. Dit antwoord heeft ons overtuigd.
Wat wordt er nog gedaan om het beeld van toepassing van sensortechnologie in dit huis scherp te maken?
De rapportages, de inzichtelijkheid en het feit dat de vinger aan de pols wordt gehouden om de risico's tijdig te signaleren en daarop te sturen brengen de VVD tot de uitspraak dat zij graag ziet dat de staten vandaag een besluit nemen.

De heer DE JONG: Hoe kijkt de heer Van de Boer aan tegen het amendement van de PvdA in relatie tot het voorliggende statenstuk? Het "de vinger aan de pols houden" waarover hij sprak, sloeg volgens mij met name op het voorbeeldproject, waarover wij nu wel beslissen, terwijl in het amendement wordt voorgesteld de beslissing over het krediet voor de verbouwing van het provinciehuis uit te stellen tot maart 2009.

De heer VAN DE BOER: Het CDA heeft wat moeite met de verbinding tussen beide statenstukken, maar wij hebben ze als een voorstel behandeld. Mijn uitspraak dat wij voor een beslissing op dit moment zijn, had dus ook betrekking op statenstuk 2008-333. Hiermee is tevens ons standpunt over het amendement duidelijk.

De heer DE JONG: Maar dan is mijn conclusie dat de heer Van de Boer de komende negen maanden niet de vinger aan de pols kan houden als het gaat om het extra krediet voor het provinciehuis, want daarvoor moet hij wachten op de definitieve stukken van het college die wij begin 2009 ontvangen. Vanaf dat moment kan hij de vinger aan de pols houden.

De heer VAN DE BOER: Ik heb gezegd dat wij in kunnen stemmen met de reserveringen op dit moment en met het beschikbaar stellen van de kredieten op het moment dat er concrete plannen aan ten grondslag liggen.

De heer KLAVER: Vindt de heer Van de Boer ook dat het dit krediet, dus het nu genoemde bedrag, het moet zijn en geen cent meer, of is zijn standpunt dat nu verder gewerkt gaat worden en dat er een vol-

gend moment wel andere getallen voorbij kunnen komen? Het is wel essentieel dit standpunt op schrift te hebben. Is het: dit is het en niets meer?

De heer VAN DE BOER: Ik herhaal onze uitspraak in de commissievergadering dat dit een taakstellend bedrag is.

De heer KLAVER: Dat is duidelijk. Ik dank de heer Van de Boer voor zijn helderheid.

De heer OOSTERLAAK: Mijnheer de voorzitter. Wij constateren dat er de afgelopen jaren een redelijk chaotische besluitvorming heeft plaatsgevonden rond de verbouwing van het provinciehuis. In 2006 is een besluit genomen, vervolgens blijkt het project stilgelegd te zijn en de staten hadden dit moeten weten, daarna zegt het college zonder al te veel toelichting dat er een schep geld bij moet en nu zegt het college dat die schep geld niet direct hoeft en dat het voldoende is het geld te reserveren. En als reactie op dit alles dient de PvdA een amendement in, waarin wordt uitgesproken dat de staten er kennis van nemen dat er een tekort is.
Ten opzichte van het voorstel het geld te reserveren vind ik het voorstel van de PvdA een verbetering. Het amendement komt ons in elk geval goed uit, want het geeft ons de kans definitief mee te besluiten over de verbouwing van het provinciehuis, terwijl wij die kans in 2006 niet hadden, omdat wij toen nog niet in de staten zaten.
Wij behouden ons het recht voor uiteindelijk “nee” tegen het voorstel te zeggen.
Ik kan mij overigens de irritatie van het CDA levendig voorstellen, want die fractie had de indruk dat er in 2006 een besluit was genomen en zag na die tijd de boel alle kanten opgaan.

De heer VAN DE BOER: De heer Oosterlaak toont begrip voor de irritatie van het CDA en beschouwt het als een voorrecht pas in 2009 een besluit over de statenstukken te hoeven nemen. Maar als hij begrip toont voor de irritatie over het uitstel, waarom trekt de heer Oosterlaak dan niet de conclusie dat hij nu duidelijkheid wil hebben. Hij kan bijvoorbeeld zeggen dat zijn fractie onder nader door hem te formuleren voorwaarden akkoord gaat.

De heer OOSTERLAAK: Wij geven er de voorkeur aan een compleet verhaal te hebben in 2009. Dat geeft ons de gelegenheid alle voors en tegens nog eens op een rij te zetten en dan kunnen wij ook zien hoe het college in de herkansing is gegaan. Wij hebben de afgelopen tijd niet het gevoel gekregen dat het college echt grip op de zaak had; als dit wel het geval was, heeft het college dit gevoel niet met de staten gedeeld.
Wij kunnen heel goed leven met het idee dat wij in 2009 een besluit moeten nemen. Wij dringen er bij het college op aan om, voor zover dat nog niet uit het amendement van de PvdA blijkt, de staten tussentijds rapportages te verschaffen over de voortgang van het project.

De heer KLAVER: Ik begrijp dat de heer Oosterlaak meegaat met het amendement van de heer Veenstra.

De heer OOSTERLAAK: Ja, dat is juist.

De heer KLAVER: Heeft de heer Oosterlaak het gevoel dat als hij het college nu verder laat werken, hij in maart nog terug kan als wat hij dan voorgelegd krijgt, hem niet smaakt. Of zegt hij dan dat hij wat hij voorgezet krijgt maar opeet, omdat hij eigenlijk geen andere kant meer op kan.

De heer OOSTERLAAK: Op het moment dat wij dan nog “nee” zeggen is een hoop geld aan onderzoek verspild. Ook dat punt moet dan meegenomen worden in de besluitvorming, net als dat wel heel duidelijk is dat er iets met het provinciehuis moet gebeuren.

De heer KLAVER: Ik doe een beroep op het anticiperend vermogen van de heer Oosterlaak. Hij moet zich verplaatsen in de situatie op 1 maart 2009. Dan ligt hier een stuk voor. Stemt de SP daar dan mee in, omdat zij het gevoel heeft dan niet meer terug te kunnen, of denkt zij dan alsnog te kunnen zeggen: “Nou nee, doe maar niet.”

De heer OOSTERLAAK: Wat mij betreft kunnen wij dat laatste dan gemakkelijk zeggen.
Het spreekt ons wel aan dat het provinciehuis in het programma klimaat en energie een voorbeeldfunctie vervult. Het lijkt ons overigens wel goed het realiteitsgehalte van alle in het statenstuk genoemde projecten nog eens tegen het licht te houden. Het gaat ons te ver om elk project dat op het gebied van energiebesparing mogelijk is, zomaar toe te passen. Die projecten moeten natuurlijk wel enig effect hebben.

De heer LAMMERS: Om even dicht bij de heer Oosterlaak te blijven, betekent deze uitspraak nu dat hij voor of tegen het voorbeeldproject is. Hij wil niet zomaar elk project goedkeuren, maar wat in het statenstuk wordt voorgesteld, is een typisch voorbeeld van een project met een heel slechte opbrengst. Is de SP daar wel voor, of is zij daar tegen?

De heer OOSTERLAAK: In het ontwerpbesluit staat dat wij het geld daarvoor reserveren. En op grond van het amendement van de PvdA – het staat trouwens ook in het voorstel van het college – zal er begin 2009 pas definitief over besloten worden. Als wij dan besluiten het verhaal van de verbouwing van het provinciehuis niet door te laten gaan, gaan de voorgestelde energiebesparende maatregelen ook niet door.

De heer LAMMERS: De heer Oosterlaak zegt in feite dat het college nog wel een tijdje door mag gaan met rekenen, maar dat de SP zich het recht voorbehoudt om uiteindelijk alsnog het hele plan van tafel te vegen.

De heer OOSTERLAAK: Dat klopt.

De heer MEDEMBLIK: Mijnheer de voorzitter. Onze bijdrage van vandaag zal niet zoveel afwijken van die in de commissievergadering van verleden week.
De herziening van het Programma Provinciehuis van Morgen is noodzakelijk als gevolg van prijsstijgingen op de bouwmarkt; het is niet meer en niet minder. Het gaat gelukkig om autonome ontwikkelingen, die ons, ongelukkigerwijs, nu wel noodzaken tot extra investeringen.
Wij hebben hier ook geen grip op. Ik kan niet met argumenten als te weinig grip op het proces komen. Wij hadden al het idee dat het allemaal redelijk verliep en de aanvullende informatie die wij afgelopen weekend ontvingen, bevestigen onze mening. Vanwege organisatieontwikkelingen is in 2007 een stapje terug gedaan.
Aan het argument dat het in 2006 om een taakstellend budget ging terwijl dat budget nu ontoereikend blijkt te zijn, is ook niet vast te houden, want daarvoor zijn de prijzen te explosief en te onvoorspelbaar gestegen. Dit argument willen wij nu dan ook niet aanvoeren.
Kan het dan allemaal soberder ter compensatie van de prijsstijging? Wij wisten al dat in het oorspronkelijke plan van de Drentse maat was uitgegaan. Bovendien vinden wij het fout nu verder te versoberen. Alleen als in het oorspronkelijke plan sprake was van exceptionele kwaliteiten of kwantiteiten zou enige versobering mogelijk zijn. Maar helaas is ook hier geen sprake van.
Het is daarom dat de ChristenUnie zo vrijmoedig is om nu, evenals vorige week, aan te geven met de voorstellen in te stemmen.
Wij kunnen niet met het amendement instemmen, want naar onze mening moet nu het signaal afgegeven worden dat doorgegaan moet worden.
Wij krijgen, net als het CDA, nog wel graag een toelichting op de post onvoorzien, die nu ineens weer in het stuk staat.

Met betrekking tot het provinciehuis als voorbeeldproject zal mijn bijdrage dezelfde zijn als die in de Statencommissie BFE.
Of wij al dan niet met dit stuk instemmen, hangt af van twee factoren: de levensduur van de investeringen en de ontwikkeling van de energieprijzen. Wanneer de extra kosten voor energiebesparende maatregelen terugverdiend kunnen worden over de levensduur van die investeringen, kost het de provincie nog steeds niets. Een groot deel van de investeringen in het provinciehuis hebben een levensduur die minstens even groot is als de levensduur van het gebouw. Immers, isolatiemaatregelen, leidingwerk voor verwarming en koeling, radiatoren en diepgeboorde grondwaterputten voor WKO gaan in de regel niet kapot, ofwel die gaan zomaar dertig jaar mee.
Een ander deel van de investeringen heeft een kortere levensduur. Voor elektrotechnische en mechanische installaties geldt veelal een afschrijvingstermijn van vijftien jaar, dus wat ons betreft mag gerekend worden met een gemiddelde levensduur van de investeringen van twintig jaar.
Volgens gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) hebben de energieprijzen zich de afgelopen tijd elke tien jaar verdubbeld, hetgeen wil zeggen dat energie nu viermaal zoveel kost als twintig jaar geleden. Hoe sterk de energieprijzen de komende decennia gaan stijgen, is natuurlijk koffiedik kijken. Het afgelopen halfjaar stegen ze erg hard: zo verdubbelde de prijs van een vat olie de afgelopen zes maanden. Het is echter niet aannemelijk dat die prijs de komende twintig jaar elk halfjaar of heel jaar verdubbelt. Wat ons betreft mag worden uitgegaan van de historische trend van de afgelopen twintig jaar.
Dat betekent dat de terugverdientijd van de investeringen ergens ligt tussen die in het sombere scenario van 42 jaar en het optimistische scenario van 20 jaar, ik denk dichter bij de 20 dan bij de 42 jaar. Maar nogmaals, als die investeringen worden terugverdiend, zelfs al is het in twintig jaar, dan kosten ze ons niets.
Dat brengt mij bij de vraag wat het dan mag kosten.
Wat ons betreft zijn er twee redenen waarom het wel wat meer mag kosten dan in de afschrijvingstijd wordt terugverdiend. Het gaat om rentmeesterschap: het klimaat en de fossiele grondstoffen en wat we nalaten voor volgende generaties. Rentmeesterschap gaat niet over rente en rentmeesterschap gaat niet over geld. Je kijkt niet alleen in je portemonnee, terwijl dat nu net de fout is van de degenen die economisch redeneren. Want wat maakt het uit of het klimaat warmer wordt en wat maakt het uit dat de biodiversiteit met sprongen terugloopt, als wij onze investeringen maar in vijf jaar terugverdienen?

De heer LAMMERS: Ik wil een beetje afstand nemen van de suggestie dat ik er alleen vanuit de economische hoek naar kijk. Ik kijk hoe wij met de beschikbare middelen zoveel mogelijk uitstoot van $CO_2$ kunnen reduceren. En dan is dit een zeer slecht project, dat heb ik gezegd. Dat je met dezelfde middelen veel meer kunt doen, is ook rentmeesterschap. Mijn vraag aan de heer Medemblik is waarom hij dat dan niet doet.

De heer MEDEMBLIK: De vraag is waarom ik wat niet doe?

De heer LAMMERS: Met het bedrag van € 4,3 miljoen kan, als het anders wordt aangepakt, de reductie van de uitstoot van $CO_2$ nog veel groter zijn. Waarom doen wij dat dan niet, dat is mijn vraag.

De heer MEDEMBLIK: En die vraag stelt de heer Lammers specifiek aan mij, of in het algemeen?

De heer LAMMERS: Nu even specifiek aan de heer Medemblik.

De heer MEDEMBLIK: We hebben nu de kans om met de revitalisering van het provinciehuis een voorbeeld te stellen. We hebben het er allemaal over, heel vaak en heel veel en dan moeten wij op een gegeven moment ook de keuze maken en de wil tonen om te laten zien dat wij deze zaak serieus nemen. Wij moeten het provinciehuis revitaliseren en als aan die revitalisatie een voorbeeld van klimaatbestendige maatregelen kan worden gekoppeld, ook al kost het daardoor wat meer dan vinden wij toch dat wij dit moeten doen.

Waar gaat het ons nageslacht meer om, om een gevulde bankrekening of om aan een aarde die wij zo goed mogelijk hebben beheerd?
Daarnaast is er ook nog de voorbeeldrol van de overheid. Wij hebben met elkaar afgesproken dat het energieverbruik jaarlijks met 2% moet dalen ten opzichte van het verbruik in 1990. Op dit moment komt daar nog niets van terecht, het verbruik stijgt alleen maar. Wat zijn dat dan voor afspraken? Gaan we er nou voor, willen we het nou, of willen we het niet? Wil Drenthe bekend worden als een provincie die het goede voorbeeld geeft, of als een provincie die alleen maar op de centjes past?

Mevrouw MULDER: Volgens mij herhaalt de heer Medemblik nu het hele betoog dat hij ook al in de commissie hield. Ik vind dat een beetje jammer.

De heer MEDEMBLIK: Dat heb ik ook in mijn eerste zin aangegeven. Het is ook een teken van consistentie dat ik nu hetzelfde verhaal houd als in BFE.

Mevrouw MULDER: Dan kunnen we een volgende keer wel de band afluisteren en hoeft de heer Medemblik daarvoor niet apart op het spreekgestoelte te gaan staan.

De heer MEDEMBLIK: Dat lijkt mij raar. Ik weet ook niet of het mevrouw Mulder wel is opgevallen dat de Statencommissie BFE in een kleinere samenstelling vergadert dan de staten. Ik had van tevoren gezegd dat ik mijn betoog zou herhalen, dus ik vind het een beetje een rare vraag.
De provincie verdient veel geld met haar aandelen in energiebedrijven en waarom zouden wij dit geld niet laten toekomen aan een stukje klimaatverbetering?

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. Ik heb nog een paar vragen over de aanvullende brief. In die brief lees ik dat GS de marktwerking de schuld van de stijgende kosten geven. Dat vind ik echt een gotspe van de bovenste plank. Het college had de ontwikkelingen in de markt of groeiscenario's als redenen kunnen aanvoeren, maar dat marktwerking zorgt voor kostenstijging is voor mij een nieuwtje. GroenLinks is vaak tegen marktwerking en als het college werkelijk meent wat in de brief staat, zal het vanaf nu ook wel tegen marktwerking zijn.
Om bekende en onbekende risico's af te dekken zijn vele soortgelijke projecten in het land bekeken om goede ideeën op te doen. Deze oriëntatie heeft veel informatie opgeleverd, die in de plannen is verwerkt en onder andere aan de hand hiervan heeft een herijking van het projectdossier van 2006 plaatsgevonden, aldus het college.
Ik wil erop wijzen dat er in 2003 al met het project is begonnen en dat het toen het moment was voor de provincie om zich te oriënteren. Dat gebeurt toch niet pas in 2008, als duidelijk wordt dat het allemaal veel meer gaat kosten? Ik vind dit vreemd.
Ik wil hier niet de hele discussie uit de commissie overdoen, want ik wil de commissievergaderingen, vooraf aan de statenvergaderingen in stand houden.
Wij hebben in het verleden al aangegeven de toen genoemde bedragen al als taakstellend te zien. Toen er in het begin een bedrag werd genoemd van € 11,5 miljoen, hebben wij meteen gezegd dat dat te veel was en dat het college maar moest proberen er € 10 miljoen van te maken. Wij blijven dat zeggen en zijn daarom tegen dit stuk en vooralsnog ook tegen het amendement, omdat dit eigenlijk alleen is ingediend om te voorkomen dat de kosten nog hoger worden. Wij willen graag dat de kosten lager worden.
Het dictum van het amendement begint met de woorden "voor 1 maart 2009 definitief te besluiten over dit extra krediet,…" en daarmee gaat de PvdA er gewoon van uit dat dit het bedrag is en dat het niet bijvoorbeeld een miljoen lager kan zijn. De PvdA wil alleen voorkomen dat het meer wordt. GroenLinks vindt het genoemde bedrag al te hoog, dat is het probleem.
Met het statenstuk over het provinciehuis als voorbeeldproject hebben wij aardig zitten worstelen, heb ik in de commissie al gezegd. De herziening van het statenstuk maakt het ons wel gemakkelijker om toch "ja" te zeggen. Ik ben net als de heer Lammers ervan overtuigd dat het op een andere manier beter kan, maar hoe in dit huis, zou ik echt niet precies weten. Er worden nog allerlei projecten uitgewerkt waar-

over wij nog een mening kunnen hebben. Zo kan onderzocht worden of het wel nodig is dat er zoveel lampen branden in de statenzaal en of niet gewoon bij daglicht kan worden vergaderd als allerlei kokerconstructies met spiegels worden aangebracht. Maar over dergelijke dingen komen wij later nog wel te spreken.
Voorzitter. Wij zijn voor het voorbeeldproject, maar tegen het extra krediet voor de revitalisering.

De VOORZITTER: Ik schors de vergadering om staten en college de gelegenheid te geven zich op het amendement te beraden.

(Schorsing van 10.44 tot 11.05 uur.)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering en geef het woord aan de heer Baas.

De heer BAAS: Mijnheer de voorzitter. Voor ons ligt het statenstuk 2008-333: Herziening kredieten Programma Provinciehuis van Morgen met de aanvullende brief van 20 juni. Over dit stuk zijn enkele vragen gesteld die ik nu zal beantwoorden.
De heer De Jong vroeg hoe het zit met de statenstukken over het HR++-glas en de WKO. Die twee statenstukken maken deel uit van het Programma Provinciehuis van Morgen en dus niet van statenstuk 2008-334 dat gaat over het provinciehuis als voorbeeldproject.

De heer DE JONG: Kan de gedeputeerde dan uitleggen wat nu precies het verschil is tussen het deel over WKO dat nu in statenstuk 2008-333 zit en het deel over WKO dat in statenstuk 2008-334 is opgenomen? In beide statenstukken wordt de WKO genoemd en in beide statenstukken zijn daarvoor bedragen opgenomen. WKO is vanwege het rentmeesterschap een goed idee omdat het een energiezuinig systeem is, maar waarom wordt het nu in twee statenstukken genoemd?

De heer BAAS: In statenstuk 2008-334 gaat het om aanvullingen op de oorspronkelijke WKO zoals die in het vorige statenstuk was genoemd, want sinds die tijd zijn de technieken verbeterd. Hoe het precies zit, zal mevrouw Klip straks uitleggen. Het gaat er nu om dat de basis WKO en HR++ glas zijn opgenomen in het Programma Provinciehuis van Morgen.
De heer De Jong heeft verder gevraagd hoe het zit met de post Onvoorzien. Zowel in het statenstuk uit 2006 als in het voorliggende statenstuk is een post Onvoorzien opgenomen. Misschien heeft de heer De Jong het niet helemaal goed gelezen. Indertijd is gevraagd of de post Onvoorzien voldoende was en toen was het antwoord dat dit het geval was. De post zat er dus in, zit er nu ook in en blijf erin.

De heer DE JONG: Ik heb het verslag van de vergadering van 4 oktober 2006 voor mij liggen. Uit wat op pagina 15 van dat verslag staat, blijkt dat ik de gedeputeerde zelfs de suggestie heb gedaan een post Onvoorzien op te nemen, omdat het CDA er toen al van overtuigd was dat het voor het in dat stuk genoemde bedrag never nooit niet zou lukken. Bij herhaling bevestigde de gedeputeerde toen dat een post onvoorzien niet nodig was, omdat het allemaal perfect was geraamd. Maar nu lezen wij in de brief van 20 juni 2008 dat er een post Onvoorzien van 8% in zit. Wij kunnen dat niet met elkaar rijmen.

De heer BAAS: Maar in het projectdossier dat de staten toen allemaal hebben gekregen – het was in de vorm van een DVD – was ook een post Onvoorzien opgenomen. Die post heeft er echt altijd in gezeten. Hoe het misverstand hierover is ontstaan, is op dit moment niet zo relevant, maar er was en er is een post Onvoorzien.

De heer DE JONG: Voorzitter. Ik denk dat wij straks een heel lange schorsing nodig hebben.

De heer BAAS: De heer Langenkamp vroeg hoe het zit met de oriëntatie. In 2007 is een programmateam gevormd, dat zich bij heel veel verschillende projecten heeft georiënteerd. Daarbij richtte dat team zich vooral op de vraag hoe in de andere projecten met het flexibele kantoorconcept is omgegaan - op

dit terrein zijn er veel voorbeelden van successen maar ook van falen – en heeft het er ook op gelet of in die projecten wel steeds binnen de budgetten is gebleven. Dat is een heel uitgebreide sessie geworden, waarin veel energie is gestoken en waarvan ook heel veel is geleerd.

De heer LANGENKAMP: Mijn vraag was waarom dit nu pas is gebeurd en niet al in 2006.

De heer BAAS: Hiermee is in 2007 gestart, omdat toen het programmateam is gevormd. In dat team is alle deskundigheid die op dit terrein nodig is, samengebracht. Het besluit is eind 2006 genomen en het team is in 2007 gevormd.
Ik kom op het cruciale punt in de discussie van vanochtend, namelijk het amendement dat door de PvdA is ingediend.
Ik ben op 18 april 2007 geïnstalleerd in mijn huidige functie, op 19 april lag het projectdossier op mijn bureau en sindsdien heeft het voortdurend niet alleen mijn aandacht gehad, maar ook die van de organisatie. Om het programmateam is een complete organisatie gebouwd met maximale kennis over alles wat met financieel en bouwkundig management te maken heeft. Ik ben er voortdurend bij betrokken en er gaat geen week voorbij of ik word uitvoerig over dit dossier bijgepraat. Het oude dossier is heel minutieus, ik mag echt wel zeggen tot op de letter, gescreend en daar zijn enkele fouten uitgehaald. Alle risico's – het staat op de pagina's 5 en 6 van de brief van 20 juni 2008 – worden onderkend en uitvoerig bekeken en waar mogelijk ook ondervangen.

De heer KLAVER: Als de heer Baas dan sinds het moment dat hij als bestuurder van deze mooie provincie aantrad zoveel informatie heeft gekregen – hij is bijna van dag tot dag op de hoogte gesteld en hij weet van komma tot komma hoe het zit – dan verbaast het ons bijzonder dat wij dit allemaal last minute horen en dan nog op vragen vanuit de commissie. Ik denk dat daarom de vraag gerechtvaardigd is hoe de heer Baas als bestuurder gestuurd heeft. Wat heeft de heer Baas nu gedaan om te voorkomen dat hij met dit statenstuk moest komen?

De heer BAAS: Ik heb in eerste instantie het projectdossier gescreend, dat heb ik zojuist al gezegd. De fouten zijn uit het dossier gehaald en in de loop der tijd kwam daar het probleem bij van de marktontwikkelingen, die ervoor zorgden dat het allemaal duurder zou worden en die het wellicht noodzakelijk zouden kunnen maken de staten om een aanvullend budget te vragen. Maar dat is niet iets dat je van de ene op de andere dag weet. En in de tweede plaats is het dan ook nog zo dat je niet van de ene op de andere dag weet hoeveel dat precies is. Dat is iets wat zich later in het traject heeft voorgedaan.
Toen de heer Van de Boer hierover een vraag stelde, was het voor ons nog net iets te vroeg om de staten concrete informatie te geven. Wij kunnen wel op grond van nattevingerwerk iets gaan roepen, maar daar kiest dit college niet voor. Als wij de staten nader informeren dat willen wij dat op basis van concrete gegevens doen en dat kon nog niet toen de heer Van de Boer zijn vraag stelde. Het college heeft de staten kort daarna, toen het wel alle gegevens binnen had, wel concrete informatie verstrekt. Het college heeft niets achtergehouden en de staten ook niet te laat geïnformeerd, die suggestie werp ik verre van mij.

De heer KLAVER: Voorzitter. Dit is een volstrekt verkeerde interpretatie van mijn interruptie. Ik heb niet gezegd dat ik niet goed ben geïnformeerd en ook niet dat ik te laat ben geïnformeerd, al is dit nog wel een punt van discussie, mijn punt is dat ik ben bij de keurslager die vraagt: "Mag het iets meer zijn?" waarop mijn reactie is: "Mag het iets minder zijn?".
Mijn vraag is hoe de heer Baas sinds zijn aantreden als gedeputeerde in dit college als medeverantwoordelijke voor het collegiale bestuur heeft gehandeld om te voorkomen dat wij hier vanochtend dit stuk moeten bespreken. Daar gaat het mij om. De heer Baas kan wel allerlei omhalen maken en zeggen dat hij de stukken heeft gelezen en wel weet dat het lang duurt en dat het lastig is, dat is prima, maar ik wil weten wat hij als bestuurder van Drenthe heeft gedaan om te voorkomen dat de staten bij moeten lappen.

De heer BAAS: Ik heb als bestuurder van Drenthe heel goed gekeken naar het dossier. In 2006 zei het college dat het toen genoemde bedrag het minimum was en dat het niet voor minder zou kunnen. Het zou om een sober en doelmatig gebouw gaan. Toch heeft dit college gekeken of er hier en daar niet toch niet nog wat af zou kunnen, of het hier niet ook zus en daar zo zou kunnen. Daar is bij alle onderdelen van het programma op gelet. Maar het college is tot de conclusie gekomen dat het niet kan en dat blijf ik hier met grote stelligheid volhouden: het kan niet voor minder. Dit budget is – en ik citeer nu de woorden die de heer Berends in de commissievergadering gebruikte – the bloody limit. Dat was toen zo en dat is nu zo.

De heer OOSTERLAAK: Ik wil naar aanleiding van een opmerking van de heer Baas nog een vraag stellen.
De heer Baas zegt dat hij vanaf zijn aantreden minutieus en doorlopend het hele project heeft gevolgd. Maar wij hebben ook gehoord dat het project was stilgelegd. Nu zegt de heer Baas dat hij vanaf dag een de vinger aan de pols heeft gehouden. Als dit waar is, hoe kon het dan zo lang duren voor hij enig inzicht kreeg in de kosten en ons daarover informeerde?

De heer BAAS: Ik wil dat de heer Oosterlaak met alle plezier uitleggen, maar dat wordt dan wel een lang verhaal en daar heb ik helemaal geen zin in.
Toen ik aantrad, heb ik het dossier onmiddellijk opgevraagd en bekeken. Er was toen in dit huis een reorganisatie aan de gang, dus het kostte enige tijd om het programmamanagement op te zetten en om de externe projectleider te werven. Er moest eerst een organisatie gebouwd worden die met grote voortvarendheid de zaak weer op zou kunnen pakken. Dat is gebeurd en vervolgens heb ik wekelijks contact gehad met de programmamanager, waarin alle zaken op hun merites werden bekeken en waarin wij steeds verder vorderden met het dossier. Op een bepaald moment waren wij zover dat wij constateerden dat het, gezien de situatie op de markt, een probleem zou worden om met het budget dat in 2006 was vastgesteld, hetzelfde programma – dus geen onsje en zelfs geen grammetje meer – uit te voeren.

De heer KLAVER: Voorzitter. Ik ga ervan uit dat de tekst “geen zin in” door de gedeputeerde wordt ervaren als een verkeerde woordkeuze.

De heer BAAS: Ik hoop dat de staten mij die woorden niet kwalijk nemen.
Maar zo is de stand van zaken.

De heer OOSTERLAAK: Maar hoelang heeft de gedeputeerde er dan over gedaan om de zaken op te starten? Hoe moet ik dat in de tijd zien?

De heer BAAS: Dat was, als ik mij goed herinner, kort na de zomervakantie van 2007, dus in september/oktober.

De heer OOSTERLAAK: Dus toen had de gedeputeerde de zaak zelf opgestart en toen had hij…

De heer BAAS: Toen stond de projectorganisatie er.

De heer OOSTERLAAK: Toen stond de projectorganisatie er en toen had hij ook inzicht in de financiële zaken?

De heer BAAS: Nee, want toen moest de projectorganisatie nog beginnen met het screenen van het hele dossier en toen kwam naar verloop van tijd het financiële aspect naar boven.

De heer DE JONG: Ik wil even teruggaan naar oktober 2006, toen de staten het oorspronkelijke statenstuk behandelden. Toen werd door het college gezegd dat het over drie jaar allemaal klaar zou zijn. Dat is dus het najaar van 2009.
In het herziene statenstuk en het amendement wordt begin 2009 als beslisdatum genoemd. Kan de gedeputeerde aangeven wanneer het project klaar kan zijn? Hoeveel jaren duurt dat nog en hoe lopen de tijdlijnen als het amendement van de PvdA wordt aangenomen? Ik heb dat zelf nog niet eens kunnen bekijken, zo snel gaan de stukken. Maar volgens mij wordt de afronding van dit project never nooit meer binnen de in 2006 genoemde tijdspanne gerealiseerd.

De heer BAAS: Als het gaat zoals het in het statenstuk is beschreven – het heeft daar de hele tijd al ingestaan, dus de heer De Jong had dit kunnen weten – zal het in het voorjaar van 2011 klaar zijn.

De heer DE JONG: Geldt dit ook in het geval wij pas begin 2009 beslissen over de extra kredieten? Kan het ook dan twee jaar later helemaal klaar zijn?

De heer BAAS: Wij gaan ervan uit dat in het voorjaar 2009 daadwerkelijk met de verbouwing aan de slag kan worden gegaan. Dat is het uitgangspunt van het college. Als pas later aan de slag kan worden gegaan, is het werk ook later klaar en zal langer tijdelijke huisvesting gehuurd moeten worden en dergelijke.

De heer DE JONG: Volgens mij bestaat zo'n project uit een heleboel stappen. De gedeputeerde zegt nu dat begin 2009 aan de slag wordt gegaan, terwijl wij in de veronderstelling verkeerden dat dit al in 2006 was gebeurd. Maar waarschijnlijk doelt de heer Baas op het tijdstip waarop de eerste steen wordt gelegd, want het project afronden lukt nooit in de door hem genoemde tijd. De gedeputeerde denkt nog steeds dat het werk in 2011 helemaal klaar kan zijn als er begin 2009 pas een definitief besluit over de kredieten wordt genomen?

De heer BAAS: Als in het voorjaar van 2009 met de werkzaamheden wordt begonnen, moet het in 2011 allemaal klaar kunnen zijn, ja.

De heer WESTERHOF: Ik wil graag iets over de status van het project weten. Is er al een bestek? Wanneer er een bestek is, kunnen de bouwkosten exact worden uitgerekend. Wanneer er geen bestek is, is er niet meer dan een lijstje met wensen, die gekapitaliseerd worden.

De heer BAAS: Het hangt van de besluitvorming van vandaag af, maar wij zijn in het stadium van de aanbesteding van de architect.

De heer WESTERHOF: Dus ik begrijp goed dat er nog geen bestek is?

De heer BAAS: Er is nog geen bestek.

De heer WESTERHOF: Dan zijn de bedragen die nu genoemd zijn, dus niet hard. Want aan de hand van een bestek kan uitgerekend worden hoeveel materiaal en manuren er nodig zijn. Als er geen bestek is, blijft er een onzekerheidsfactor in zitten. Die kan dan wel op 8% worden bepaald, maar die kan net zo goed lager zijn.

De heer BAAS: Precies. Maar het team dat in dit huis gevormd is, is wel zo deskundig dat het allemaal redelijk goed kan worden ingeschat.

De heer KLAVER: Is het nu genoemde budget taakstellend? Verbindt de gedeputeerde zijn lot aan dit budget? Gaat hij de eerste steen leggen?

De heer BAAS: Het college vraagt nu om dit extra budget. Dat budget is bepaald aan de hand van heel nauwkeurige berekeningen. Wij streven ernaar binnen dat budget te blijven en dat moet op zaken die wij zélf kunnen beïnvloeden, ook kunnen. Maar als er ergens in de wereld iets groots gebeurd, of als de economie in elkaar zakt, dus als dingen gebeuren die wij niet in de hand hebben, dan kan dat gevolgen hebben. Wij zullen dan dus niet doen of er niets aan de hand is. Maar als het gaat om zaken die door ons kunnen worden beïnvloed, is er sprake van een taakstellend budget.

De heer KLAVER: Ik ben dan reuze benieuwd te horen wat de heer Van de Boer van deze reactie van de gedeputeerde vindt, want ik heb hem op een eerder moment gevraagd of het naar de mening van de VVD om een taakstellend budget ging en het antwoord op die vragen hebben wij allemaal genotuleerd.

De heer VAN DE BOER: De heer Klaver vraagt mij te herhalen wat ik in eerste termijn heb gezegd? Ik wil dat nu wel bevestigen.
Het is duidelijk dat wij in onze financiële afweging alle plussen en minnen meenemen en daarbij ook nog de risico's inschatten. Niemand in dit huis kan voorzien wat er over drie of vier jaar gebeurt. Wie had een jaar geleden voorzien dat de olieprijs vandaag de dag zo hoog zou zijn? Zoiets realiseer je je pas op het moment dat je tankt.
De geluiden op de bouwmarkt zijn gebaseerd op de veronderstelling dat de prijzen gaan dalen. Maar vanochtend nog hoorde ik geluiden die erop wijzen dat de prijzen stijgen. De vraag is daarom waarop wij sturen.
Als wij nu beslissen over wat nu voorligt dan doen wij dat met een redelijke inschatting van alle risico's. Wij willen die risico's afgrendelen omdat wij willen voorkomen dat het project een open eind gaat krijgen.
Taakstellend wil in dit geval zeggen: op basis van het voorliggende materiaal, dus alle onderbouwing en de mening van de externe adviseurs. Op basis hiervan vinden wij dat het project nu verder moet gaan, want nog verder uitstel betekent nog meer risico's.
Op het moment dat zich calamiteiten voordoen, zal de situatie opnieuw moeten worden overzien. Ik heb op dit moment een duidelijk signaal willen afgeven. Het moet sober en doelmatig, er moeten periodieke rapportages komen en de risicoanalyse moet scherp in de gaten worden gehouden. De gedeputeerde zegt dat hij daar vanaf het moment van zijn aantreden dagelijks mee bezig is, dus hij heeft het kompas ongetwijfeld wel scherp. Dat is onze invulling van taakstellend. Het taakstellende bedrag dat nu beschikbaar komt, is gebaseerd op de gegevens van nu, maar als er bij de aanbesteding inverdieneffecten zijn, moet het geld dat niet nodig is, terug naar de algemene reserve. Dat is onze financiële afgrendeling.

De heer KLAVER: Het is dus een taakstellend budget met een nooddeur.

De heer VAN DE BOER: Ja.

De heer BAAS: Nooddeuren zijn altijd nodig als zich een calamiteit voordoet.
Voorzitter. Ik kom op het amendement dat door de PvdA is ingediend.
Ik krijg een enkele keer wel eens het verwijt te horen dat ik ten opzichte van de staten te vriendelijk en te aardig ben. Op dit moment wil ik en moet ik heel duidelijk zijn: het college ontraadt de staten ernstig dit amendement aan te nemen. Het gaat dan niet om onderdeel I, want daarover hebben wij geen verschil van mening. Wat onderdeel II betreft kiest het college een wat andere weg, maar vooral op grond van onderdeel III wil het college aanvaarding van dit amendement ernstig ontraden. In het statenstuk en de aanvullende brief is duidelijk aangetoond dat er een uitgebreide risicoanalyse is gemaakt. Er is geen sprake van dat zaken ons uit de vingers glippen. Het college zit bovenop dit dossier en heeft er geen enkele behoefte aan om op de een of andere manier – ik doel dan met name op wat na het laatste gedachtestreepje onder onderdeel III staat – onder curatele te worden gesteld. Maar het college zal de staten vanzelfsprekend altijd graag op de goede momenten informatie verstrekken over de voortgang

van het proces. Maar dat zou het college ook zonder dit amendement wel gedaan hebben, want het college vindt dit niet meer dan normaal.
Het college vindt wat in het amendement bij onderdeel III staat volstrekt overbodig of niet acceptabel. Nogmaals, het college ontraadt dit amendement ernstig.

Mevrouw KLIP: Mijnheer de voorzitter. Ik denk dat mijn bijdrage bij dit agendapunt heel kort kan zijn. Ik dank de PvdA, de VVD, de ChristenUnie en GroenLinks voor hun steun aan ons voorstel om te investeren in klimaatmaatregelen in dit provinciehuis.
De heer Veenstra zegt dat het nodig is lef te hebben en hij hecht absoluut geloof aan het door het college voorgelegde traject. Ik dank hem daarvoor.
De heren Van de Boer en Medemblik gebruikten vergelijkbare woorden.
Ik ben blij dat wij de heer Langenkamp, ondanks misschien een enkele verschrijving, geholpen hebben in zijn worsteling om het uiteindelijk eens te worden met deze klimaatvoorstellen van het college.
De fractie van de SP bracht mij even in verwarring. De heer Oosterlaak zei de opmerkingen van zijn fractie uit de Statencommissie BFE te herhalen, terwijl de heer Westerhof zich in de commissievergadering uitermate positief over de klimaatmaatregelen heeft uitgelaten.
En dan ten slotte de fractie van het CDA. Ik wil beginnen met die fractie dank te zeggen voor het meer dan zomerse cadeautje. Ik heb mij even afgevraagd of het een zonnebril of een veiligheidsbril was, maar ik kies voor het eerste. Hartelijk dank hiervoor, ik zal de bril deze zomer met veel plezier gebruiken.

De heer KLAVER: Die bril staat de gedeputeerde ook goed!

Mevrouw KLIP: Complimenten van de oppositie tellen altijd dubbel.
De heer Lammers sprak over achterdocht en een prestigeproject. Ik heb van mevrouw Mulder begrepen dat het CDA geen prijs stelt op een herhaling in de staten van wat al in de commissie is gezegd. De heer Lammers en ik hebben in de commissie uitvoerig gediscussieerd op basis van dezelfde argumentatie als die welke hij nu inbrengt en ik neem zijn opmerkingen daarom nu verder voor kennisgeving aan.
De heer De Jong heeft vandaag zijn vraag uit de commissie hoe het nu met de WKO zit, herhaald. Ik wil beginnen met de vraag of er sprake is van een dubbeltelling. Daar is geen sprake van, het antwoord op die vraag is dus driewerf “nee”. De WKO waarvan in het oorspronkelijke statenstuk sprake was, bestond uit het slaan van een simpele put en daar de verwarming op aansluiten, terwijl het nu – we zijn inmiddels twee jaar verder – is gecombineerd met een veel eigentijdsere vorm van WKO, namelijk de lagetemperatuurverwarming, waarmee pas echt stappen kunnen worden gemaakt in het terugdringen van het gasverbruik, en allerlei extra aanvullende maatregelen, die alle in het stuk genoemd zijn. Dus geen dubbeltelling, maar wel een combinatie met een aantal nieuwe maatregelen.

De VOORZITTER: De heer De Jong sprak net al over een schorsing van een uur. Hoe lang moet de schorsing duren?

De heer DE JONG: Twintig minuten.

De VOORZITTER: Ik schors de vergadering tot tien voor twaalf.

(Schorsing van 11.30 tot 11.55 uur.)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.

TWEEDE TERMIJN

De heer VEENSTRA: Mijnheer de voorzitter. Wat een enerverende ochtend!

Wij hebben een amendement ingediend, dat naar onze mening recht doet aan de punten waarvoor wij de afgelopen weken en met name in de Statencommissie BFE aandacht hebben gevraagd en waarop het college in zijn brief van 20 juni ook is ingegaan.
Heel veel aspecten die ook door de andere fracties zijn ingebracht, zijn ook in ons amendement te herkennen. En bovendien overlappen het in het statenstuk opgenomen ontwerpbesluit en het dictum van het amendement elkaar voor een groot deel.
Wij hebben in het dictum van ons amendement specifiek de punten genoemd die wij belangrijk achten. In die punten is verwoord hoe wij tegen het statenstuk aankijken en bovendien doen zij recht aan onze controlerende taak. Dat heeft niets met curatele te maken, het geeft gewoon aan op welke manier wij als fractie in provinciale staten bij deze zaak betrokken willen zijn.
Eigenlijk voegen wij in het amendement aan het ontwerpbesluit van het college alleen een scherpere termijn toe en vragen wij om een gerichte analyse/verantwoording van het risicomanagement, grip op het proces van aanbesteding en uitvoering, het uitsluiten van een verdere verhoging van het krediet, spreken wij uit goed op de hoogte gehouden te willen worden en vragen wij om de mogelijkheid om deskundige derden in te schakelen.
Wij hebben dus eigenlijk geheel in de lijn van de discussie zoals wij die de afgelopen tijd hebben gevoerd, het door het college voorgestelde besluit alleen maar aangescherpt.
Volgens mij kan het college als het amendement wordt aangenomen, heel goed verder met de voorbereiding van de verbouwing van het provinciehuis en kan de termijn van 2011 heel gemakkelijk gehaald worden.
Het college zegt heel veel dingen die in het amendement worden gevraagd, gewoon te zullen doen.

De heer KLAVER: Ik proef in het betoog van de heer Veenstra dan toch iets van: er ligt een stuk, wij hebben als coalitiepartij uiteraard het volste vertrouwen in het college van GS, maar toch willen wij het iets aanscherpen. Daarin zit iets van dat de PvdA toch niet helemaal het goede gevoel heeft bij het college als het om dit stuk gaat. Zie ik dat goed?

De heer VEENSTRA: Wij hebben verleden week vooral de kant van risico's en grip op het proces naar voren willen brengen. Dat vinden wij ook een belangrijke taak voor een fractie in provinciale staten. Wij hebben er vertrouwen in dat het college het allemaal op een goede manier gaat uitvoeren en ik heb vanochtend al gezegd dat het amendement niet is gebaseerd op wantrouwen. Wij willen alleen een aantal elementen nadrukkelijk naar voren laten komen en die elementen hebben wij in het amendement verwoord.

De heer KLAVER: Maar dan is dat vertrouwen niet een 100% vertrouwen.

De heer VEENSTRA: Er is 100% vertrouwen, het vertrouwen kan niet hoger zijn, bij wijze van spreken.

De heer KLAVER: Dan wordt het alleen nog duurder.

De heer VEENSTRA: Het gaat over de verbouwing van het provinciehuis en daarvoor heeft het college de staten een voorstel voorgelegd. Wij doen recht aan onze eigen rol door het door het college voorgelegde besluit aan te scherpen. Ik schat in – daar hoeven helemaal geen grote woorden voor gebruikt te worden – dat het college heel goed met dit amendement uit de voeten kan. In onderdeel I van ons amendement spreken wij uit dat moet worden doorgegaan met het verdere proces en in onderdeel II nemen wij kennis van het benodigde krediet.
Ons voorstel is om dit amendement straks in stemming te brengen, wij handhaven het dus.

De heer DE JONG: Mijnheer de voorzitter. De kracht van een fractie van tien mensen is dat alles samen wordt gedaan, ook de volledige voorbereiding van de bespreking van een statenstuk. Het voordeel daarvan is dat met een mening naar buiten kan worden gekomen, dit in tegenstelling tot fracties die na

de voorbereiding toch nog met een verdeeld standpunt naar buiten komen. In de fractie van het CDA doen wij het samen en namens die fractie mag ik nu het woord voeren.
Wij bekijken het leven door een zonnige bril, vandaag zelfs een zonnebril.
Ik dank de andere fracties voor hun inbreng en ik dank het college van GS voor zijn reactie daarop. Wij weten nu dat de fractie van de PvdA het amendement handhaaft en dat verbaast ons zeer na de reactie van het college. Wij zullen tegen het amendement en tegen de voorliggende statenstukken stemmen.
Wij denken dat het niet verstandig is het op de voorgestelde manier te doen en wij herhalen dan ook ons advies aan het college om de stukken terug te nemen. Er is inmiddels al heel lang over beide voorstellen gesproken en ook wij zijn ervan overtuigd dat er nu verder moet worden gegaan. Ik herinner aan het voorbeeld dat mijn fractievoorzitter gisteren naar voren bracht, dat van de muziekvereniging ODO, waarvan de tambour-maître de overweg overstak terwijl de spoorbomen al dicht gingen, waarna hij aan de ene kant van de overgang stond en de rest van het muziekkorps aan de andere kant. Wij hebben het gevoel dat wij het spoor al overgestoken zijn en dat wanneer GS naderen de bomen steeds naar beneden gaan.
In het herziene statenstuk wordt voorgesteld de definitieve beslissing uit te stellen tot begin 2009, waarbij niet duidelijk is of dat betekent de eerste week van januari, waarin overigens geen vergadering is gepland, of de laatste week van juni, terwijl de fractie van de PvdA voorstelt voor 1 maart te besluiten. Wij vinden dit allemaal niet verstandig.
Wij stellen het college voor de stukken terug te nemen en in het najaar van 2008 – en wij denken dat dit kan bij de begroting – met een nieuw voorstel te komen. Wij hebben van de gedeputeerden en de betrokken ambtenaren gehoord dat in deze stukken zoveel energie is gestoken, dat het niet waar kan zijn dat een definitief besluit nog een halfjaar of acht maanden moet worden uitgesteld. Als dan bovendien de grootste collegepartijen, namelijk PvdA en VVD zeggen zich nog alle rechten voor te behouden en pas in maart 2009 definitief te beslissen dan vragen wij ons af waar zij mee bezig zijn. Wij gaan ervan uit dat het college elke dag met deze stukken doorgaat en dus ook morgen en overmorgen.
Zolang de staten nog niet hebben besloten dat de revitalisering van het provinciehuis niet doorgaat, begrijpen wij er niets van waarom het nog acht maanden moet duren voor een definitieve beslissing wordt genomen.
Mits GS met goede stukken komen, kunnen de staten in september, oktober en desnoods december een definitief besluit nemen. Dus college, kap het nu af en doe het vervolgens in een keer goed.

De heer VEENSTRA: Als in het amendement in plaats van 1 maart 2009 de datum van 1 december 2008 had gestaan, zou het CDA het dus wel hebben gesteund?

De heer DE JONG: Nee. Onderdeel III van het amendement bestaat uit vijf aandachtsstreepjes. Als de staten vandaag denken dat het verstandig is een deskundige aan te wijzen, dan moeten zij dat vandaag doen. Dat hoeft dus niet in een amendement te staan.
Een verdere verhoging van de olieprijs kan niet worden uitgesloten en als die prijs stijgt, kan het college een prijsverhoging uitleggen. Maar tussen vandaag, 26 juni, en september, november of uiterlijk december moet een besluit worden genomen. Laten wij de beslissing alsjeblief niet opschuiven naar volgend jaar.
Wij stellen voor dat het college na de zomer met een goed voorstel bij de staten terugkomt, waarna die er nog een keer over spreken. Als dan eenmaal de beslissing is genomen, moet de volgende dag met de uitvoering ervan worden begonnen. Als dit dan niet gebeurt, kijken wij het college erop aan.
Wij gunnen de heer Baas heel graag in het voorjaar van 2011, voor een nieuw college aantreedt, een feestje – het was de bedoeling om in februari 2011 met veel vlagvertoon het verbouwde provinciehuis in gebruik te nemen – maar wij denken dat de heer Baas na de zomervakantie bij de staten terug moet komen met de mededeling dat het een jaar later wordt.
Dat is op dit moment ons standpunt. Wij zullen dan ook tegen het statenstuk Programma Provinciehuis van Morgen stemmen.
Voor het voorbeeldproject klimaat en energie geldt eigenlijk hetzelfde. Wij hebben geen argumenten gehoord waarom het verstandig is vandaag, terwijl nog niet bekend is hoe het provinciehuis er uit gaat

zien, een extra krediet van € 4,3 miljoen beschikbaar te stellen. Ons voorstel is daarover ook dit najaar pas te beslissen. Dan gebeurt alles in een keer goed.
Wij hopen dat GS begrip hebben voor onze argumenten en daarover ook nog eens na willen denken.

De heer VAN DE BOER: Mijnheer de voorzitter. Naar aanleiding van een interruptie van de heer Klaver heb ik het standpunt van fractie nog eens verduidelijkt. Ik heb daarom geen behoefte aan een tweede termijn.

De heer OOSTERLAAK: Mijnheer de voorzitter. In de Statencommissie BFE heb ik – de heer Westerhof is namelijk geen lid van die commissie – aangegeven dat wij in principe achter het statenstuk over het provinciehuis als voorbeeldproject staan. Wij hebben het college wel gevraagd nog eens na te gaan of alles wat in dit statenstuk staat, wel realistisch is. Het geld hoeft immers niet allemaal op.
Ik maak deze opmerking omdat ik wat verbaasd was dat mevrouw Klip ons niet noemde in het rijtje fracties dat zij bedankte.

Mevrouw PANNEKOEK: Ik wil de heer Oosterlaak wel even helpen. Ik ben voorzitter van de Statencommissie OGB en in de vergadering van die commissie zei de heer Westerhof richting het college het milieuprogramma top te vinden.

De heer OOSTERLAAK: Als er goede voorbeeldprojecten uit voortkomen, is het ook top, ik zeg alleen dat het geld niet op hoeft.
Met betrekking tot het amendement heb ik gezegd dat wat ons betreft het college in de herkansing gaat. Het verbaast mij dan ook dat het college het amendement niet gewoon omarmt.
Wij hadden ook verwacht dat het college het boetekleed zou aantrekken, want het afgelopen jaar had het de zaak financieel niet in de klauwen.
Wij kunnen met het amendement leven, maar als het wordt afgewezen dan zullen wij gewoon tegen statenstuk 2008-333 stemmen.

De heer MEDEMBLIK: Mijnheer de voorzitter. Mijn tweede termijn verschilt niet van mijn eerste termijn. De aanscherping waarom in het amendement wordt gevraagd, is wat ons betreft niet nodig. Het instrumentarium dat er nu is, vinden wij voldoende voor een goede controle op de uitvoering.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. Ook ik heb geen aanvullende opmerkingen. Het verbaast mij alleen dat het college niet terugkomt op de stelling dat de verhoging van de kosten is veroorzaakt door de marktwerking.

De heer BAAS: Mijnheer de voorzitter. Er zijn eigenlijk geen concrete vragen meer gesteld. Het college blijft gewoon bij zijn standpunt over het amendement: het ontraadt met kracht aanvaarding ervan.

De heer DE JONG: Ik zou het fijn vinden wanneer de heer Baas een reactie gaf op ons voorstel het statenstuk dit jaar helemaal af te kaarten, dus de beslissing erover niet op te schuiven tot een nader te bepalen datum begin 2009. Wanneer het amendement niet wordt aangenomen – en ik heb de indruk dat dit niet gebeurt – dan moeten de staten volgens het voorstel van het college tussen 1 januari en 1 juli 2009 opnieuw over de voorstellen spreken.

De heer BAAS: Wij zijn van plan gewoon door te gaan.

De heer DE JONG: Dus er komt begin 2009 een nieuwe discussie over dit dossier?

De heer BAAS: Wat ons betreft hoeft dat niet.

De heer DE JONG: Nu moet de voorzitter mij even helpen. Er ligt een stuk voor waarin de staten wordt gevraagd te besluiten geld te reserveren en later over het uitgeven ervan te beslissen. Ik heb dat de andere sprekers ook horen zeggen. Maar misschien mis ik wat.

De heer BAAS: In die zin heeft de heer De Jong gelijk. Het college houdt vast aan het voorstel zoals dat nu voorligt.

De heer LANGENKAMP: Ik wil de heer Baas mijn vraag dan nogmaals en wel heel direct stellen. Is hij werkelijk van mening dat de hoge kosten veroorzaakt worden door marktwerking?

De heer BAAS: Ik weet niet wat onder die term moet worden verstaan. De prijzen van grondstoffen zijn op de wereldmarkt dermate gestegen dat daardoor een stijging van de bouwkosten is ontstaan.

De heer LANGENKAMP: Gisteren zei een van de andere statenleden bijna zijn stoel te vallen van verbazing, maar die woorden kan ik nu herhalen. Als de gedeputeerde niet weet wat marktwerking betekent in dit huis dan…

De heer BAAS: Het wordt nu een semantische discussie en daar heb ik helemaal geen zin in. De heer Langenkamp weet zelf wat er op de internationale grondstoffenmarkt aan de hand is en dat de bouwkosten de afgelopen jaren heel sterk gestegen zijn. Op grond daarvan hebben wij moeten constateren dat het voor de verbouwing gereserveerde budget onvoldoende was.

De heer LANGENKAMP: Ik heb de heer Baas de oplossing in de mond gelegd. Als er had gestaan marktontwikkelingen of ontwikkelingen in China zou ik het allemaal goedgevonden hebben. Als de heer Baas nu gewoon “sorry” zegt, is het klaar.

De VOORZITTER: De staten kennen mijn gewoonte om mij niet inhoudelijk met de discussie te bemoeien. Als nu gewoon het deel “werking” wordt geschrapt, staat er precies wat er wordt bedoeld, namelijk dat de prijzen beïnvloed worden door ontwikkelingen op de markt.

De heer VAN DE BOER: In aanvulling op hetgeen de heer De Jong net zei over de reservering, wil ik erop wijzen dat het nu reserveren van bedragen betekent dat op het moment dat het geld beschikbaar moet worden gesteld, daarover opnieuw gediscussieerd kan worden, maar dan wel binnen het kader van wat bij de reservering is bepaald. Het wordt dus geen nieuwe discussie, maar een discussie binnen die kaders.

De heer KLAVER: Voorzitter. Ik vind dat wij in deze staten fundamenteel van mening met elkaar kunnen verschillen en dat argumenten kunnen worden gewisseld om daarna tot een goed besluit te komen. Maar deze gedeputeerde heeft andermaal gezegd hierin geen zin te hebben. Ik vind dit geen goede houding van een bestuurder in de discussie en het debat dat wij met elkaar voeren. De gedeputeerde mag het met ons oneens zijn en wij kunnen elkaar politiek fileren, dat is allemaal prima, maar in de statenzaal heb je altijd zin in het debat; dat geldt ook voor een gedeputeerde.

De heer BAAS: Voorzitter. Ik wil wel meteen reageren. De heer Klaver heeft volkomen gelijk. Ik zal die term niet meer gebruiken. Maar in het tweede geval ging het niet om het politieke debat maar om de uitleg van een woord en daarvoor voelde ik vanaf deze plaats wat minder.

De beraadslaging wordt gesloten.

In stemming komt amendement A2.

Amendement A2 wordt met handopsteken verworpen.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de fracties van de PvdA en de SP voor aanvaarding van het amendement hebben gestemd, doch de overige fracties daartegen.

Aan de orde is de stemming over statenstuk 2008-333.

De VOORZITTER Ik geef het woord aan de heer Veenstra voor het afleggen van een stemverklaring.

De heer VEENSTRA: Mijnheer de voorzitter. Het is jammer dat het door ons ingediende amendement niet is aanvaard. De fractie van de PvdA heeft de afgelopen weken wel nadrukkelijk haar punt gemaakt. Nu moeten wij besluiten voor of tegen het statenstuk te stemmen, dus of op de ingeslagen weg mag worden voortgaan of het hele proces stopgezet moet worden..
Nu het amendement er niet meer is, kiezen wij nadrukkelijk voor de eerste weg: wij gaan vol achter het voorstel van het college staan en zullen het ook volmondig steunen.

Statenstuk 2008-333 wordt met handopsteken aangenomen.

De VOORZITTER: Ik constateer dat de fracties van het CDA, de SP en GroenLinks tegen aanvaarding van het statenstuk hebben gestemd, doch de overige fracties daarvóór.

Aan de orde is de stemming over statenstuk 2008-334.

Statenstuk 2008-334 wordt met handopsteken aangenomen.

De VOORZITTER: Ik constateer dat de fractie van het CDA tegen aanvaarding van het statenstuk heeft gestemd, doch dat de overige fracties daarvóór zijn.
Ik neem aan dat de staten inmiddels al wel hebben begrepen dat er een lunchpauze komt en dat de vergadering tot in de middag voortduurt.
Ik was van plan aan het eind van deze ochtendvergadering namens de staten afscheid te nemen van Heily Stoel, maar aangezien haar familie nog niet aanwezig is en het niet leuk is zonder hen te beginnen, gaan we verder met de afhandeling van de agenda.
Mij is inmiddels bekend dat in ieder geval een aantal leden van de fractie van de PvdA vanwege werkzaamheden, problemen heeft om vanmiddag aanwezig te zijn. Ik probeer het nu zo te doen dat nog voor de lunchpauze in ieder geval de statenstukken die betrekking hebben op het Drents Museum en het Drents depot worden afgehandeld en, afhankelijk van de tijd, ook nog de stemmingen over de voorjaarsnota. Ik bind mij daar nog niet aan, want ik ben hierbij ook afhankelijk van wat de staten doen.
Ik probeer de staten ter wille te zijn, maar tot het onmogelijke is niemand gehouden.

De heer KLAVER: Wij stellen voor om de volgorde van de agenda gewoon te handhaven.

De VOORZITTER: Ik kan die volgorde alleen wijzigen met instemming van alle fracties en als die instemming er niet is, blijft de volgorde van de agenda gewoon gehandhaafd.

3. Het voorstel van gedeputeerde staten van 15 mei 2008, kenmerk 20/4.2/2008005919, Herziening krediet Uitbreiding Drents Museum

(Statenstuk 2008-328, met herzien ontwerpbesluit)

4. Het voorstel van gedeputeerde staten van 15 mei 2008, kenmerk 20/4.3/2008005921, Herziening krediet Nieuwbouw depot Drents Museum

(Statenstuk 2008-329, met herzien ontwerpbesluit)

de op vorenstaande punten betrekking hebbende brief van het college d.d. 20 juni 2008 met aanvullende informatie en het op deze punten betrekking hebbende verslag van de vergadering van de Statencommissie Cultuur en Welzijn van 11 juni 2008.

De heer VEENSTRA: Mijnheer de voorzitter. Wij moeten nu beslissen over de herziening van de kredieten voor de uitbreiding van het Drents Museum en de nieuwbouw van het depot van het Drents Museum.
Wij hebben ook bij deze statenstukken een amendement gemaakt, maar omdat ook wij wel knopen kunnen tellen, kiezen wij er, mede naar aanleiding van de besluitvorming over de voorgaande statenstukken, voor deze amendementen niet in te dienen.
Onze opmerkingen passen in de lijn van onze inbreng in de commissievergadering en in de lijn van onze inbreng bij het statenstuk over de verbouwing van het provinciehuis.
Gelet op wat er tot nu toe in deze vergadering is gebeurd, gaan wij akkoord met de aan de orde zijnde statenstukken.

De heer DE JONG: Mijnheer de voorzitter. Namens de fractie van het CDA kan ik meedelen dat wij met zowel statenstuk 2008-328 als met statenstuk 2008-329 instemmen.
Waarom stemmen wij met deze stukken in? Wij hebben het oude statenstuk 2006-251 erbij gepakt en ons is gebleken dat in dat statenstuk – dit in tegenstelling tot bij het oude stuk over de verbouwing van het provinciehuis – sprake was een raming. Op grond van de argumenten die in de voorliggende statenstukken naar voren worden gebracht, vinden wij het verantwoord om met deze stukken in te stemmen.
Wij wensen het Drents Museum veel succes met zijn verdere uitbreiding.

De heer VAN DE BOER: Mijnheer de voorzitter. De aanvullende informatie vinden wij voldoende overtuigend om met volle kracht en energie voor beide stukken te stemmen. De inhoudelijke argumentatie is tijdens de commissievergadering al gegeven.
Wij hopen op een goede en snelle realisering van het werk.

De heer OOSTERLAAK: Mijnheer de voorzitter. Het bezwaar dat wij aanvankelijk tegen dit stuk hadden, betrof het businessplan en het moment van beslissen. Nu het businessplan tegelijk met het uitgewerkte bouwplan zal worden voorgelegd, stemmen wij in met de stukken.

De heer MEDEMBLIK: Mijnheer de voorzitter. Ook wij stemmen in met beide stukken. Wij roepen ook op de vaart er goed in te houden.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. Ook GroenLinks is akkoord met beide stukken.

Mevrouw KLIP: Mijnheer de voorzitter. Hier staat een gelukkige gedeputeerde. Ik ben blij dat de heftige discussie die wij verleden week in de commissie hebben gehad – daar zijn commissievergaderingen en overigens ook statenvergadering voor – heeft geleid tot steun van de staten voor deze stukken. Ik dank de staten daar zeer voor.
Wij gaan voortvarend door op de ingeslagen weg.
Het was sinds 2006 al de planning dat het businessplan gelijktijdig met het uitgewerkte bouwplan zou voorliggen. Daar is dus geen verandering in gekomen.
Ik moet ik nog wel een kleine omissie rechtzetten. In de commissievergadering heb ik gezegd dat de uiterste datum voor de SNN-subsidie 1 januari 2011 is, dat is 1 april 2011, maar omdat wij in al onze planningen de datum van 1 januari 2011 hebben staan om nog drie maanden speling te hebben, heb ik de vorige keer de datum van 1 januari genoemd.
Wij gaan voortvarend aan de slag en wij zullen de staten, vanzelfsprekend, tussentijds over de vorderingen informeren.

Vervolgens besluiten de staten zonder hoofdelijke stemming telkens overeenkomstig het voorstel van het college.

5. Het voorstel van gedeputeerde staten van 21 mei 2008, kenmerk 21/5.3/2008005992, Invoering nieuwe Wet ruimtelijke ordening

(Statenstuk 2008-331)

met het op dit punt betrekking hebbende verslag van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 11 juni 2008.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. Wij kunnen met dit statenstuk instemmen.

De heer MEDEMBLIK: Mijnheer de voorzitter. Omdat wij met ons tweeën de af gelopen weken zo hard hebben gewerkt aan alle punten die op de agenda staan, wil ik onze mening over het voorliggende stuk toch even vanaf het spreekgestoelte voordragen.
Voorzitter. Vooruitlopend op de structuurvisie van Drenthe wordt het huidige beleid WRO-proof gemaakt. Hierbij is verder gekeken dan alleen naar het zorgdragen voor een zo klein mogelijk risico als het gaat om hetgeen waarvoor de provincie beleidsmatig verantwoordelijk is. Nee, er is voor gekozen om in de geest van de toekomstige werkwijze te werken, dus proactief handelen, dat gefundeerd is op goed overleg en goed relatiebeheer.
Die kernaspecten van de nieuwe WRO kunnen wij als vertrekpunt terugvinden in dit statenstuk. Dat is een werkwijze die ons aanspreekt en een werkwijze die, hoop ik, ook uitmondt in een gebiedsgerichte handelwijze naar aanleiding van ondernomen initiatieven. Een aanvullende verordening is onzes inziens niet nodig om de werking ervan te garanderen.

De heer WESTERHOF: Mijnheer de voorzitter. Wij hebben eigenlijk al vanaf het prille begin onze kanttekeningen gezet bij de invoering van de nieuwe wet en met name bij hoe het college van GS hiermee omgaat. Ik heb hierover twee weken geleden in de commissievergadering al een heel betoog gehouden en daarom wil ik mij nu beperken tot het citeren uit een tweetal documenten.
Eerst een artikel in het Brabants Dagblad van 8 december 2007.
“De provincie staat straks bij de rechter met lege handen als zij de belangrijkste onderdelen van haar ruimtelijke beleid niet heeft voorgeschreven via een verordening. Zij kan alleen nog achteraf en per geval in actie komen als blijkt dat een gemeente via een bestemmingsplan de provinciale regels aan haar laars lapt.”
Het andere document waaruit ik wil citeren, is van het Ministerie van VROM.
“De provinciale goedkeuring van bestemmingsplannen vervalt. Indien ten behoeve van de verwezenlijking van de eigen belangen toch verticale juridische doorwerking nodig is, moet in principe gebruik worden gemaakt van de proactieve instrumenten die de Wet ruimtelijke ordening hiervoor aanreikt.”
Die instrumenten staan dus keihard in de wet en die staan er niet voor de flauwe Jan met de korte achternaam.
“Voor het rijk zijn dit de algemene maatregelen van bestuur, de proactieve aanwijzing en het rijksinpassingsplan. Voor de provincie is dat de verordening, de proactieve aanwijzing en het provinciale inpassingsplan. Hiernaast blijft het communicatieve en financiële instrumentarium uiteraard onverminderd van belang, vooral voor de ontwikkelingsgerichte opgave.”
Wij begrijpen niet waarom de instrumenten die de wet zelf aanreikt, niet benut worden om een veiligheid in te bouwen voor bevoegdheden van de provincie zelf.
Daarom willen wij graag de volgende motie indienen.

***Motie M25***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 26 juni 2008.*

*Kennisgenomen hebbende van;*
*De inwerkingtreding van de nieuwe Wet ruimtelijke ordening per 1 juli 2008.*

*Constaterende dat;*
*Er duidelijke juridische risico's kleven aan de voorstellen die GS gedaan hebben over de wijze waarop de provincie deze wet ingaat.*

*Van mening zijnde dat;*
*Deskundigen duidelijk en nadrukkelijk waarschuwen voor het niet gebruiken van het instrument verordening.*

*Dragen GS op een noodverordening aan PS voor te leggen waaruit blijkt dat de bepalingen in het POP II en de rol van de provincie als genoemd in statenstuk 2008-331 geldend is voor de bevoegdheden van de provincie.*

De VOORZITTER: Deze motie maakt deel uit van de beraadslagingen.

De heer SLAGTER: Ik ben het begrip "noodverordening" niet in de wet tegengekomen, dus daar krijg ik wel graag een specificatie van.
Uit de motie spreekt het wantrouwen dat partijen in het veld beleid gaan volgen dat kan leiden tot een gang naar de Raad van State. Wij hebben inmiddels POP I en POP II gehad en ik vraag de heer Westerhof voorbeelden te geven van beleid dat heeft geleid tot het door hem gevreesde gedrag. In het andere geval is de motie bangmakerij voor iets wat zich in de praktijk niet voordoet. Bangmakerij zou jammer zijn, want wij willen graag op basis van gelijkwaardigheid met de gemeenten samenwerken. Dus graag een toelichting daarop.

De heer WESTERHOF: Die voorbeelden zijn er niet, omdat op dit moment nog de hiërarchische structuur aanwezig is, waarbij de provincie conform de oude Wet ruimtelijke ordening over heel veel zaken gaat. De nieuwe Wet ruimtelijke ordening betekent een totale herstructurering van de bevoegdheden van de verschillende overheden. Er zijn nu dus nog geen voorbeelden te noemen.

(Voorzitter: de heer Van der Tuuk.)

De heer SLAGTER: De nieuwe wet gaat uit van gelijkwaardigheid en eigenlijk is de rol van de gemeenten daarin zelfs primair. Het gaat er nu om hoe de maatschappelijke organisaties zich gaan gedragen. Maar als er van tevoren al wantrouwen bij de provincie is over het gedrag van maatschappelijke organisaties en gemeenten, hoe kan deze nieuwe wet dan op de juiste manier geïnterpreteerd worden?

De heer WESTERHOF: Wantrouwen is geen uitgangspunt voor deze motie. Het uitgangspunt is met name het brede veld van bestemmingsplannen en de rol die derden kunnen spelen, waarbij zij eventueel als wig kunnen dienen in de relatie van de provincie met de gemeenten. Het gaat dus puur om de veiligheid. Ik wil nogmaals benadrukken dat het instrument een onderdeel is van de wet. Wij verbazen ons erover dat een door de wet aangereikt instrument niet goed benut wordt. Dáár richt ons bezwaar zich op.

De heer SLAGTER: De wet schrijft niet de verplichting voor om van de verordening gebruik te maken.

De heer WESTERHOF: Maar als je naar Amsterdam wilt en je kunt kiezen tussen de fiets en de trein als vervoermiddel…

De heer SLAGTER: Maar de heer Westerhof zegt: “Het staat in de wet en dus moet je het gebruiken”. Maar daartoe verplicht de wet niet.

De heer WESTERHOF: Als er geen mogelijkheden in de wet waren, zou iedereen roepen dat er instrumenten moesten komen.

De heer BOMHOF: Mijnheer de voorzitter. Het gaat om een voorstel dat breed in het Drentse gedragen wordt. De VDG en het adviesorgaan AFLO zijn voor het voorstel, zij het dat de laatste wel enige kanttekeningen zet bij het betrekken van het maatschappelijk veld in de interimperiode tot het gereedkomen van de structuurvisie.
In de Statencommissie OGB heeft de VVD ervoor gepleit in de aanloopperiode naar de nieuwe situatie in te zetten op ruimte voor de gemeenten. Laat de gemeenten hun afwegingen maken en laat de provincie zich vooral tot de hoofdlijnen beperken. Laat de gemeenten vrij in het toelaten van een enkel nieuw bedrijf op een bedrijfsterrein of van een enkele woning over de rode contour en laat, als vrijkomende agrarische bebouwing een nieuwe functie moet krijgen, gemeenten de ruimte voor het toestaan van bijvoorbeeld milieuvriendelijke activiteiten in de zorgsector, de dienstverlening of administratie. Benut deze periode als aanloop naar de nieuwe tijd om gemeenten die ruimte te bieden. Dat kan ook gemakkelijk, want in de nieuwe WRO is ook de gemeentelijke afweging onderhevig aan rechtstreeks bezwaar en beroep bij de rechter en daarnaast heeft de provincie uiteindelijk nog de mogelijkheid om met andere instrumenten het beleid vorm te geven.
Met betrekking tot de verordening heeft de SP wel een punt. Of dit punt in de motie goed is uitgewerkt, is een tweede, maar die fractie heeft een punt. Ook in andere provincies worden hierover felle discussies gevoerd. Het merendeel van de provincies kiest ook voor de verordening. De hoogleraar Peter van Buren zegt dat dit ook echt moet, maar zonder juridische basis is het interimbeleid dat de provincie nu moet maken, wel een heel wankel beleid.
Diezelfde Peter van Buren is ook voorzitter van de Kamer ruimtelijke ordening van de Raad van State, de kamer die gaat over alle bestemmingsplannen die in beroep worden voorgelegd. Het is dus niet zomaar iemand.
In de commissie is gevraagd of er een verordening moet komen en het stellige antwoord van het college was dat dit niet hoeft, omdat de provincie een goed overleg heeft met de gemeenten en de gemeenten het verhaal onderschrijven. In Drenthe is sprake van een goede consensus cultuur, en dus is er volgens het college geen noodzaak voor een verordening, die niet verplicht is.
De fractie van de VVD heeft hierbij haar bedenkingen, maar gunt het college het voordeel van de twijfel. Wij beseffen ook dat, wanneer het misgaat, er wel heel snel een verordening zal komen en ook, dat wanneer het niet misgaat, het rijk volgend jaar de opdracht zal geven om de nationale ruimtelijke belangen goed te borgen in de provinciale regelgeving. Wij verwachten dat er over een jaar zeker een verordening zal zijn, omdat minister Cramer dat wil.
Ik resumeer mijn betoog. Wij bepleiten bij het college de nodige ruimte voor de gemeenten en wij doen een appel op de gemeenten deze periode echt eigen keuzes te maken.
Wij zullen de motie van de SP niet steunen, omdat wij het college het voordeel van de twijfel gunnen.

De heer LANGENKAMP: De heer Bomhof sprak aan het begin en het einde van zijn verhaal over de ruimte die er zou zijn. Ik wil erop wijzen dat het om een beleidsarm stuk gaat. Er is dus geen nieuwe ruimte. Het stuk is een vertaling maar bevat geen enkele vorm van nieuw beleid.

De heer BOMHOF: Maar er is gelukkig wel een nieuwe wet die die ruimte wel biedt.

De heer LANGENKAMP: Maar POP III is nu niet aan de orde.

De heer BOMHOF: Wij gaan het interimbeleid vormgeven binnen de kaders van de nieuwe Wet ruimtelijke ordening. Die nieuwe wet geeft meer ruimte aan de gemeenten en geeft de provincie een meer afstandelijke rol. Dat is de achtergrond van de nieuwe wet.

Wij pleiten er nu voor om al in het bestaande beleid de soepelheid te betrachten die de wetgever met de nieuwe wet voor ogen heeft. De structuurvisie die over anderhalf jaar aan de orde is, biedt nog veel meer ruimte.

De heer LANGENKAMP: Ik ben het met de heer Bomhof eens dat we dan de fundamentele discussie hebben. Wat nu voorligt, is een beleidsarm stuk en daarom kan nu niet aan GS worden gevraagd, welke ruimte dit stuk biedt.

De heer BOMHOF: Jawel, want ik stel die vraag op basis van de nieuwe Wet ruimtelijke ordening, die op 1 juli ingaat.

(Voorzitter: de heer Ter Beek.)

De heer LAMMERS: Mijnheer de voorzitter. Ik had bijna mijn zonnebril opgezet, want deze keer ben ik blij.
De nieuwe Wet ruimtelijke ordening treedt volgende week in werking en tegelijkertijd moet de provincie Drenthe hard lopen om de nieuwe structuurvisie eind 2009 gereed te hebben, vooral aangedreven door de Kaderrichtlijn water die daarin tijd-kritisch is.
Tot eind 2009 blijft POP II ongewijzigd van kracht, maar dit omgevingsplan voldoet niet aan de Wet ruimtelijke ordening. Om dit alsnog te bewerkstelligen, moet de provincie het provinciaal belang vastleggen.
Voorzitter. Het zal op onderling vertrouwen aankomen in de relatie tussen provincie en gemeenten: zij moeten naast elkaar en niet boven elkaar staan. Oude reflexen moeten verdwijnen. Rijk en provincie hebben de nodige instrumenten ter beschikking om eventueel wat dwingender te kunnen optreden, maar van bovenaf opleggen is wel wat moeilijker geworden. Het zal nu veel meer op relatiebeheer aankomen, op overtuigen in plaats van overrulen en op overleggen en communiceren vooraf in plaats van goedkeuring en correctie achteraf.
Ik heb diverse bijeenkomsten over de nieuwe Wet ruimtelijke ordening bezocht, zowel van de staten van als mijn eigen partij en daarbij mensen uit alle bestuurslagen gesproken. Het zal aan de wet niet liggen en ook niet aan de instrumenten. Het zal gaan om communicatie en onderling vertrouwen.
Het CDA wil gemeenten royaal hun nieuwe rol gunnen. Door al direct met een verordening te komen als dat nog niet nodig is, speelt de provincie de zaak te scherp, te on-Drents.
Het CDA complimenteert de gedeputeerde dan ook met dit onvervalste stukje subsidiariteit, oftewel: decentraal wat kan, centraal wat moet. Echte CDA-politiek.
Het zal dan ook wel geen verbazing wekken dat wij de motie van de SP niet zullen steunen.

De heer SLAGTER: Mijnheer de voorzitter. Ik heb geen spreektijd aangevraagd, want het is niet mijn bedoeling de commissievergadering over te doen.
Wij staan achter het statenstuk en dat houdt ook in dat wij tegen de motie van de SP zullen stemmen.

Mevrouw HAARSMA: Mijnheer de voorzitter. Ook ik zal de commissievergadering niet overdoen.
Ik dank het CDA voor zijn steun en voor het compliment. Hier staat een blije gedeputeerde – dit is al de tweede vandaag en dit is een mooie voorbode richting de vakantie - …

De heer KLAVER: Nog drie te gaan en dan zijn wij allemaal blij.

Mevrouw HAARSMA: Dat zal vast lukken.
Ik wil nog even duidelijk markeren waarom ik de motie van de SP ontraadt.
Ik heb in de commissievergadering aangegeven dat dit college niet tegen een verordening is, maar gedurende de overgangsfase tot het nieuwe omgevingsbeleid al werkende weg wil bekijken of ja dan nee van instrumentaria gebruik moet worden gemaakt. Ik denk dat wij dit gedurende deze overgangsfase op een perfecte manier kunnen organiseren.

Het CDA zegt dat op basis van vertrouwen samengewerkt zal moeten worden met de gemeenten en dat is precies zoals wij met onze gemeenten willen omgaan. Ik ben ervan overtuigd dat wij de komende anderhalf jaar die samenwerking op een perfecte manier vorm kunnen geven. Bij de vaststelling van het nieuwe omgevingsbeleid zal worden bepaald of er al dan niet met instrumentaria gewerkt gaat worden.

De beraadslaging wordt gesloten.

Vervolgens besluiten de staten zonder hoofdelijke stemming overeenkomstig het voorstel van het college.

Aan de orde is de stemming over motie M25.

Motie M25 wordt met handopsteken verworpen.

De VOORZITTER: Ik constateer dat de fractie van de SP voor aanvaarding van de motie heeft gestemd, doch dat de andere fracties daartegen zijn.

6. Het voorstel van gedeputeerde staten van 20 mei 2008, kenmerk 21/5.4/2008005996, Programma klimaat en energie

(Statenstuk 2008-335)

en het op dit punt betrekking hebbende verslag van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 11 juni 2008.

De heer HORNSTRA: Mijnheer de voorzitter. Ik wil beginnen met het college dank te zeggen voor de aanvullende informatie. Ik heb die informatie naast het statenstuk gelegd en aanvankelijk ontdekte ik geen enkel verschil, maar na goed kijken blijkt er toch wel verschil te zijn. Dat verschil begint bij windenergie, maar dat zal wel toevallig zijn.
In de commissie heeft mijn fractie dit een inspirerend statenstuk genoemd. Ik wil dat nu herhalen. Het is een nota waarin de provincie aangeeft een voorbeeldfunctie te willen vervullen, ik zou kunnen zeggen: Drenthe als innovatiekampioen op energiegebied. Wij denken dat dit een heel goed streven is.
De in het stuk verwoorde heel goede intenties moeten leiden tot heel goede plannen. Er wordt gesuggereerd dat dit moet door het vormen van coalities met marktpartijen en strategische allianties. Ik denk dat dit een heel goed idee is. Bovendien sluit dit idee aan bij de motie die de ChristenUnie vanmiddag nog in stemming wil brengen.
Wij vinden het ook een goed idee dat wij jaarlijks worden betrokken bij de uitvoering, want dat geeft ons mogelijkheden om bij te sturen. De door ons ingediende motie M6 is daar een voorbeeld van. Wij willen een brede groep, met name de groep van mensen die tot nu toe eigenlijk niet in het zicht was, betrekken bij energiebesparing.
Over de uitvoering van de motie hebben wij ons niet rechtstreeks uitgesproken, want er zijn partijen, ook buiten dit huis, die die uitvoering heel goed voor hun rekening kunnen nemen.
Wat we ook constateren - en ik wil dit toch nog een keer herhalen – is dat als het gaat om adaptie, hoe pas je je aan, er interessante politieke keuzes moeten worden gemaakt. Wij hebben een brief gekregen van de AFLO, waarin daarop wordt aangesloten. In die brief staan aanbevelingen, waarvan sommige heel goed zijn, en ik neem dat het college daar kennis van neemt en ook daarnaar gaat handelen. Met name het verhaal over de bureaucratie, de transparante regelgeving en de goede communicatie naar de burger vinden wij heel belangrijk. Ik reken erop dat het college wat daar staat ook allemaal keurig uit gaat voeren.
De in de financiële onderbouwing opgenomen bedragen zijn voor ons niet te controleren. Ik vertrouw erop dat als de uitvoering aan de orde is, die bedragen ingevuld worden en wij ons commentaar daarop

kunnen geven. Zo is mij nu niet duidelijk waarom het uiteindelijke bedrag € 22 miljoen is en waarom niet meer of minder. Wat is de uiteindelijke motivatie voor dit bedrag?
In de commissie heeft het college al op deze vraag gereageerd, maar ik stel de vraag nogmaals.
Wij zullen met enthousiasme voor het voorstel stemmen, maar blijven het daarin genoemde bedrag wat arbitrair vinden.

De heer LAMMERS: Mijnheer de voorzitter. Zoals ik reeds tijdens de discussie in de Statencommissie OGB heb opgemerkt, is het CDA van mening dat er een zeer ambitieus programma klimaat en energie voorligt. Het college van GS wil in deze statenperiode ruim € 22 miljoen aan dit beleid besteden en dat bedrag is dan nog exclusief het voorbeeldproject van € 4,3 miljoen van het provinciehuis en de gelden die nog via het ILG lopen.
Het gaat in totaal om een forse inspanning voor klimaat en energie.
Als goed rentmeester is het CDA natuurlijk voorstander van realistische projecten die helpen energie te besparen, de uitstoot van $CO_2$ te verminderen en de opwekking van nieuwe energie te stimuleren.
Het CDA is dan ook blij met de toezegging van de gedeputeerde met betrekking tot een $CO_2$-monitor. Wij waren verheugd dat andere partijen ons in deze wens volgden. We willen de geleverde prestaties in beeld brengen. Is het mogelijk dat ook voor energiebesparing en voor duurzame opwekking van energie te doen, dus dat we een soort van live prestatie-indicatoren krijgen?
Ik herhaal onze wens om de afgesproken klimaat- en energiedoelen als een prestatieverplichting neer te zetten. Dat betekent dat wij niet zomaar elk project omarmen. Als de beperking van de $CO_2$-uitstoot in verhouding tot de investering te gering is, moet het project worden verbeterd of moeten alternatieve projecten worden bedacht. Screeningscriteria vooraf ten aanzien van efficiency, multiplieereffect door cofinanciering en risico's kunnen helpen vooral verstandige keuzes te maken. Wellicht is het een goed idee om de marktpartijen waarmee samengewerkt wordt, ruim de kans te geven hun inventiviteit in te zetten; de ChristenUnie heeft hier ook al voor gepleit.
Als het om commerciële partijen gaat, is de wijze van marktbenadering cruciaal voor de resultaten. Meer functioneel specificeren in plaats van detailvoorschriften te geven, kan hierbij helpen. Het inbouwen van een financiële stimulans kan voor commerciële marktpartijen, die immers aan de tucht van de verlies- en winstrekening zijn onderworpen, heel goed uitpakken. Wat dat betreft is motie M23, die door de ChristenUnie is ingediend, ons sympathiek; in die motie is sprake van een vorm van subsidie maar misschien wil die fractie wel overwegen ook andere financiële instrumenten als mogelijkheid op te nemen. Maar wat ons betreft is dat een kwestie van verdere uitwerking.
Het CDA wil verantwoord omgaan met gemeenschapsgeld en wat ons betreft zou iedereen dat moeten willen. Het gaat uiteindelijk om de burger.
Ik citeer uit de Voorjaarsnota 2007 PLUS: "Er wordt scherp gekoerst met zo min mogelijk gewicht, opdat de vaart er stevig in blijft. In bestuurlijke zin betekent dit dat het van belang is de provinciale middelen zo scherp mogelijk in te zetten".
Voorzitter. Ik verwijs nog even naar de Voorjaarsnota 2007 PLUS waarin werd voorgesteld het Stimuleringsfonds Drentse projecten in te stellen. Het college gaf daarbij aan dat de doelstellingen ten aanzien van klimaat en energie via uit het stimuleringsfonds betaalde projecten zouden lopen. "Het gaat om een andere wijze van omgaan met het beschikbaar stellen van budgetten, in die zin dat voortaan geldt dat er eerst een goed uitvoeringsplan moet komen en dat dan pas het geld daarvoor beschikbaar wordt gesteld. Hieruit vloeit de keuze van het college voort nog niet alle projecten reeds nu van dekking te voorzien. Het eerdergenoemde stimuleringsfonds speelt hierbij een cruciale rol."
Dus eerst de plannen dan het geld. Het CDA is van mening dat ook het Programma klimaat en energie in deze lijn dient te worden bezien. Er zijn weliswaar al veel ambities, maar nog weinig uitgewerkte plannen. Het is daarom voor het CDA nu nog te vroeg om al in te stemmen met de reservering van ruim € 22 miljoen. Ondanks de inzet van het college om wat meer van de financiële onderbouwing van dit programma te laten zien, is de mate van definitie en effectiviteit nog onvoldoende. Op zijn minst moet niet alleen bekend zijn wat een project kost, maar ook wat het oplevert en wat de risico's zijn. Motie M17 uit de algemene beschouwingen van verleden jaar, waar het CDA voor heeft gestemd, is inder-

daad ambitieus. Dat bekent meer dan alleen de boodschappenkar volladen met aaibare projecten, het betekent scherp aan de wind zeilen en presteren.
Het CDA ziet ernaar uit om goede projecten in deze zin van steun te voorzien. Wij willen daarbij elk jaar graag een goed gedefinieerd actiejaarplan separaat beoordelen.
Dan de terminologie, want het is ook zaak dat de burgers betrokken raken. Mitigatie, adaptatie en participatie zijn geen termen waarvan het gebruik op bruiloften en partijen gegarandeerd tot succes leidt, dus doe eens wat minder ambtelijk en minder duur. De voorgenomen projecten dienen ook wat begrijpelijker te worden omschreven, het gaat immers wel om de burger.
Voorzitter. Het CDA heeft om een financiële onderbouwing van het programma gevraagd. Na veel aandringen heeft het college er een slag naar geslagen. Voor het mitigatiebeleid is € 16,9 miljoen bestemd. Echter, na controle van de optelling van de nagestuurde sommetjes, blijkt dit bedrag € 20,4 miljoen te zijn. Wij voelen ons daarmee niet serieus genomen. Wij zijn verbijsterd door deze slordigheid en het gebrek aan besef dat de staten een deugdelijke onderbouwing nodig hebben om met dermate grote bedragen in te kunnen stemmen.
Voorzitter. Het CDA denkt na over motie M6 van de PvdA waarin gepleit wordt voor ondersteuning van eigenaren van huizen in de goedkopere sector. Want alleen als het financieel allemaal kan, is er energetisch qua uitstoot van $CO_2$ en sociaal met woningisolatie veel op de wal te halen. Maar vergeet de huurder niet! Het pleidooi van de fracties van de PvdA in Leeuwarden, dat in een pamflet is verwoord, was dat de provincies zich met kracht gaan inzetten voor de isolatie van huurwoningen. Mijn vraag aan de PvdA is daarom of zij ook wel oog voor de huurder heeft. Als ik de motie lees, krijg ik de indruk dat de huurder niet is uitgesloten, maar in de eerste termijn van de algemene beschouwingen is de indruk gewekt dat het alleen om eigenaren gaat.

De heer HORNSTRA: Voorzitter. Ik wil graag even reageren. De nota bestrijkt een breed terrein en als het om de huurders gaat, gaat het met name om de woningbouwcorporaties. Met de heer Lammers ben ik van mening dat het college alle moeite moet doen om samen met die corporaties voor zowel bestaande bouw als nieuwbouw energiemaatregelen te nemen. De motie is bedoeld voor de groep die tot dusverre niet zo in de picture kwam, de motie is dus eigenlijk een aanvulling op wonen++. Wij willen nu juist voor die groep – en het gaat dan niet alleen om mensen die het helemaal niet kunnen betalen – een revolverend fonds instellen. Wij geven het college in deze motie dus een heel ruime opdracht. Alle deskundigheid op dit terrein samen kan tot een goed resultaat leiden. Huurders vinden wij belangrijk, maar zij zijn in deze motie niet apart genoemd.

De heer LAMMERS: In het in Leeuwarden uitgedeelde pamflet staat dat de provincies met kracht initiatieven op het gebied van energiebesparing in de huursector dienen te stimuleren. Gaan we daar dan alleen liedjes voor zingen, of hoort daar ook geld bij?

De heer HORNSTRA: Ik heb zojuist al aangegeven dat hierover in de voorliggende nota al voldoende staat. De PvdA maakt zich altijd sterk voor huurders en bovendien lopen er al enkele projecten. Het gaat nu alleen om de groep van huiseigenaren. Het is een aanvulling. Het spreekt vanzelf dat wij het pamflet steunen, maar dat staat ook al in de nota.

De heer LAMMERS: Het doel van motie M6 is mij duidelijk geworden.

De heer BOMHOF: Mijnheer de voorzitter. De fractie van de VVD sluit zich, net als in de Statencommissie OGB, aan bij de woorden van waardering voor de nota. In de commissie hebben wij ervoor gewaarschuwd niet te veel onderzoek te laten verrichten en indien toch onderzoek nodig is, dit vooral door anderen en wel direct belanghebbenden te laten doen. De provincie moet zich vooral richten op de maatregelen en voorzieningen die zo snel mogelijk een aantoonbaar resultaat hebben op de gebieden van energiebesparing en $CO_2$-uitstoot.
De brief van 20 juni geeft wat meer informatie over de posten en de bedragen die daarbij horen. Net als wij heeft het CDA ontdekt dat er door een foutieve optelling ineens € 4 miljoen extra nodig is, maar wij

gaan ervan uit dat er uiteindelijk toch maar ruim € 16 nodig is. Het is aan het college om op het onderdeel mitigatie uiteindelijk op dat bedrag uit te komen.

Mevrouw MULDER: Wat vindt de fractie van de VVD van het feit dat er zomaar even een bedrag van € 4 miljoen bij geplust is?

De heer BOMHOF: Wij vinden dat een foutje en ik neem aan dat het college ons niet in de waan laat voor € 16,9 miljoen te gaan en uiteindelijk met ruim € 20 miljoen uit de hoek komt. Ik neem aan dat een correctie plaatsvindt, want wij houden vast aan het bedrag van € 16,9 miljoen.

Mevrouw MULDER: Welke projecten moeten er dan naar de mening van de VVD uit het lijstje geschrapt worden?

De heer BOMHOF: Een attente collega heeft mij tien minuten geleden op de onjuiste uitkomst van de optelling gewezen. Ik leg dit nu aan het college voor en wacht de reactie af.
Wij stellen nu het bedrag vast en krijgen vervolgens jaarplannen. In elk jaarplan staan de maatregelen voor mitigatie, adaptie en participatie.
Wij reserveren nu het bedrag en bij de jaarplannen bekijken wij de voorstellen waarmee het college komt en dan kunnen wij altijd nog zeggen welke wij wel en welke wij niet uitgevoerd willen hebben en of de daarvoor uitgetrokken bedragen te hoog of te laag zijn.

Mevrouw MULDER: Dus de VVD heeft nog wel steeds alle vertrouwen in de onderbouwing van dit stuk?

De heer BOMHOF: Net zoals de eerste spreker bij dit agendapunt, gaan ook wij uit van het bedrag van € 16,9 miljoen voor de programmalijn mitigatie. Wij wachten af hoe de ophoging wordt gecorrigeerd. Wij hebben vertrouwen in het programma, maar wij zullen - en ik herhaal opnieuw wat ik al in de commissie heb gezegd - de nadruk leggen op voorzieningen die zo snel mogelijk resultaat hebben op het terrein van energiebesparing en $CO_2$-uitstoot.
In motie M6, waarin het gaat om energiebesparende maatregelen in woningen, vinden wij zo'n voorbeeld van een heel snel resultaat. Het geld voor het revolving fund moet uit het Programma klimaat en energie komen.
Een ander voorbeeld zijn de bussen die op aardgas rijden. Ook die maatregel kan snel doorgevoerd worden.
In motie M23 wordt voorgesteld initiatieven uit de markt te stimuleren. Daarbij moet het resultaat van die stimulering bepalend zijn voor de toewijzing van gelden. Wij willen de marktwerking graag terugvertaald zien in dit programma.
Voorzitter. Ik hoop hiermee de vraag van mevrouw Mulder voldoende beantwoord te hebben.

Mevrouw MULDER: Wij komen er nog op terug.

De heer BOMHOF: Mijnheer de voorzitter. De bekostiging van deze energiebesparende maatregelen betekenen een flinke hap uit de reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten, maar wij vinden dat terecht. Minister Cramer trekt € 7 miljard uit voor energiebesparende maatregelen en daarom mag Drenthe best een steen bijdragen want het gaat ook om de duurzaamheid in Drenthe. Wij vinden wel dat het bedrag niet hoger moet worden.
De nadruk ligt voor ons op maatregelen met een direct of in ieder geval zo snel mogelijk resultaat op het terrein van energiebesparing en reductie van de uitstoot van $CO_2$. Wij stemmen in met het voorgestelde bedrag en zullen jaarlijks bekijken in hoeverre de gedane bestedingen in de lijn liggen van onze prioriteiten.

De heer WESTERHOF: Mijnheer de voorzitter. Ook wij hebben waardering voor de nota en net als de andere fracties zijn ook wij natuurlijk benieuwd naar het cijfermatige optel- en eventueel aftrekwerk en de reactie van GS daarop.
De Nota klimaat en energie is zeer belangrijk. Zij beoogt voorwaarden te scheppen voor een beter klimaat. Natuurlijk is de SP voor een beter klimaat en voor een beter Nederland.
De nota begint ook goed: allerlei gebieden worden bij het thema betrokken. Hoe meer hoe liever, want des te grondiger gebeurt het. Nog even worden de grandioze doelstellingen er bijgehaald. Ik noem een belangrijke: tot 2020 in Drenthe 30% $CO_2$-reductie ten opzichte van 1990. Wij moeten hierbij wel tot ons laten doordringen dat er de afgelopen twintig jaar nog elk jaar per hoofd van de bevolking meer energie is verbruikt. De te zetten stap wordt dus elk jaar groter.
Dan is er het model Grounds for change. Het is jammer dat er een Engelse titel voor is gebruikt, maar het model is veelbelovend.
Vervolgens wordt nog eens benadrukt dat een klimaatverandering pas werkelijk bereikt wordt als de emissies van broeikasgassen teruggedrongen kunnen worden. Dat is een elementaire zin.
Het is voor onze fractie na al die goede voornemens zuur te moeten constateren dat er in het Eemshavengebied toch een smerige kolencentrale wordt gebouwd. Betekent die bouw dat wij er met de uitvoering van deze nota helemaal niets op vooruitgaan? Wij kunnen toch niet met een stalen gezicht zeggen dat wij iets aan het klimaat doen, terwijl 50 km verderop geweldige rookgaspijpen aan de horizon verschijnen, die al het goede dat wij nu vastleggen, tenietdoen?
Niets ten nadele van een auto, maar toch, het is niet aan de gewone Drentse burgers uit te leggen. Politici zijn gek, kijk maar, zullen ze zeggen.
Als het gaat om participatie botst de nota met zichzelf. Want met participatie wordt onder andere bedoeld het teweegbrengen van bewustwording, het delen van gezamenlijke verantwoordelijkheid en cofinanciering.
Als ik gedeputeerde was, zou ik met die bewustwording toch wel wat problemen hebben als ik het plan spiegel aan het nationale energieprogramma.
Gezamenlijke verantwoordelijkheid lijkt mij ook moeilijk uit te leggen als de overheid vergunningen verleent voor de bouw van nieuwe kolencentrales. Het gaat dan niet alleen om de centrale in de Eemshaven, want in totaal worden er vijf van die centrales binnen de nationale grenzen van Nederland gebouwd.
Hoezo is het bedrijfsleven gemeenschappelijk verantwoordelijk? Wij betwijfelen dit simplisme.
Ten slotte de cofinanciering. Als ik enig kapitaal had, zou ik eerder geld storten in watervoorzieningen en zonne-energie in de Sahel-landen dan in een ambitieus energieplan in Nederland. Maar so be it.
Ik wil gedeputeerde Klip hartelijk danken voor het huiswerk dat zij ons gisteren heeft meegegeven. Het waren 215 pagina's en ik was er tot ongeveer 2 uur vannacht mee bezig; ik heb het dan over het onderzoek van AMESCO over de opslag van $CO_2$.
Onze vermoedens worden door dit rapport alleen maar bevestigd. Er zijn nog te weinig antwoorden op de mogelijke risico's bij de opslag van $CO_2$. Dus wat dat betreft heeft mevrouw Klip ons eerder geholpen dan verlichting gebracht. Maar toch zullen wij onze motie over de opslag van $CO_2$ intrekken, omdat er op dit moment nog geen grond is voor besluitvorming hierover. Het is voor ons wel de vraag hoe bij zich ontwikkelende wetgeving de provincie straks nog de bevoegdheid heeft daar überhaupt over te beslissen. Enige discussie in de wandelgang van de Tweede Kamer wijzen er al op dat een meerderheid van mening is dat de centrale overheid deze bevoegdheid naar zich toe wil halen.
Kortom, het is een heel goed plan, maar gelet op de parallel lopende ontwikkelingen van hogere overheden, waarop wij minder goed invloed hebben, lijkt het allemaal een beetje overbodig. Toch zullen wij, hoewel wij bedenkingen blijven houden bij het werkelijke effect van de maatregelen, het statenstuk steunen. Veel liever hadden wij natuurlijk een netto resultaat dat positief is voor het hele noorden van het land.

De heer MEDEMBLIK: Mijnheer de voorzitter. De gedachte waarvan in het voorliggende statenstuk wordt uitgegaan, valt goed bij ons. In eerste instantie waren wij wel sceptisch, maar die sceptische houding betrof meer de wijze waarop het allemaal wordt uitgevoerd.

Klimaat en energie zijn onderwerpen die bij deze tijd passen en het is goed dat met die onderwerpen aan de slag wordt gegaan. Maar klimaat en energie moeten – en wat ik nu ga zeggen, klinkt wat negatiever dan ik het bedoel – geen speeltje van de provincie worden, terwijl er vanuit de markt ook heel veel initiatieven komen. Dat was het ene argument waarom wij wat sceptisch waren.
Het tweede argument is dat wanneer de provincie de regierol op zich wil nemen, het goed is enige afstand te nemen en een ander met goede ideeën laat komen. Vandaar ook dat wij motie M23 nogmaals van harte bij de staten aanbevelen. Ik dank de partijen die al hebben laten weten de motie te steunen. Het gaat ons erom dat de uitwerking breder wordt ingezet.
Er is ontzettend veel geld mee gemoeid en daarom steunen wij de oproep van het CDA om eerst met plannen te komen en daarna pas het geld beschikbaar te stellen.
Net als de andere fracties krijgen wij graag de verschillen uitgelegd tussen de bedragen die in het stuk dat wij dit weekend ontvingen worden genoemd en die in de oorspronkelijke nota.

Mevrouw MULDER: Mag ik uit de woorden van de heer Medemblik opmaken dat hij tegen het reserveren van het geld is, dus tegen het voorsorteren binnen het Stimuleringsfonds Drentse projecten?

De heer MEDEMBLIK: Nee, we vinden het goed dat met het oormerken van het geld een signaal wordt afgegeven. In die zin stemmen wij in met de nota. De door ons ingediende motie heeft betrekking op de wijze waarop invulling aan het beleid wordt gegeven.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. Dit stuk is uitgebreid in de commissie besproken en ik hoor, eerlijk gezegd, niet zoveel nieuwe dingen. Het is een belangrijk en echt ambitieus stuk. In de aanvullende brief staat dat de staten er doorlopend bij betrokken blijven en dat er geen dichtgetimmerde projecten komen. Wij zijn de komende tijd dus nog uitgebreid aan zet.
Het motto “eerst plannen, dan geld” is in dit stuk een beetje vreemd doorgevoerd, maar goed, ik kan mij voorstellen dat het college wel iets moet reserveren.
Is het bedrag van € 6,75 miljoen voor de stimulering van het gebruik van alternatieve brandstoffen bedoeld voor de vulstations of voor, zoals de VVD meent, voor het op aardgas rijden van bussen in het ov?

De VOORZITTER: Ik schors de beraadslaging over dit statenstuk. Het college zal na de lunchpauze met zijn reactie komen.
Ik verzoek mijn vicevoorzitter even een plekje op te schuiven en zijn stoel beschikbaar te stellen aan mevrouw Stoel.
Aangezien mevrouw Stoel geen lid meer is van deze staten, kan zij mij het woord niet meer geven, dus daarom geef ik mijzelf maar het woord.

**S. Afscheid** van statenlid mevrouw H.G. Stoel-Snater

De VOORZITTER: Je man is erbij en dus durf ik het wel te zeggen: lieve Heily. De familie is compleet. Dat is een heuglijk feit, maar de aanleiding is wat minder heuglijk, want ik moet nu iets gaan doen wat ik eigenlijk helemaal niet zo leuk vindt en dat is afscheid van jou nemen als lid van de staten, maar ook als mijn vicevoorzitter, mijn steun en toeverlaat aan mijn rechterzijde.
Heily, je bent inmiddels een van de veteranen in deze staten en dat heeft niets met leeftijd te maken - natuurlijk, zeg ik – maar alles met jouw ervaring als politica en statenlid. Overigens, je hebt me wel met trots verteld dat je kortgeleden voor het eerst oma bent geworden en zoveel jeugdige oma’s als jij ken ik niet, met uitzondering natuurlijk van mijn vrouw.
Maar toch een veterane dus, en dat niet alleen in de provinciale politiek.
Je bent al in 1981 als gemeenteraadslid begonnen in de toenmalige gemeente Bierum en vanaf 1990 in Delfzijl. Ten slotte belandde je dan in 1999 in de Drentse staten en heb je inmiddels twee volle periodes achter de rug. Een ervaren volksvertegenwoordiger dus, serieus in je aanpak en vrolijk in de omgang.

Je staat niet steeds met je mond vooraan, maar weet wel op de juiste momenten de vinger zo nodig op de zere plek te leggen en, als het erop aankomt, onverholen te zeggen waar het op staat.
Je bent zeer betrokken bij de politiek en bij je eigen partij.
In die negen jaar statenlidmaatschap zijn vele dossiers door jouw handen gegaan en aan je kritische blik onderworpen. Jouw portefeuille bevatte vooral de groene en de blauwe dossiers, bijvoorbeeld het voorstel om de muskusrattenvangers over te hevelen van de provincie naar de waterschappen. Dat was een vuurproef voor jou en enkele van je fractiegenoten: vele boze rattenvangers op de publieke tribune en de camera's van TV Drenthe in de aanslag terwijl jij met je collega Hans Hornstra druk stond te overleggen tijdens de schorsing.
Een ander wapenfeit dat ik wil noemen is je voorzitterschap van de statenwerkgroep-WAV, de Wet ammoniak en veehouderij. Het ging om een lastig dossier met bijna in beton gegoten standpunten van diverse belangengroepen. Het was ook een heel bewerkelijk dossier en jullie werkgroep trachtte de vastgelopen discussie weer open te breken. En dat is, in alle bescheidenheid, toch aardig gelukt. Ik heb begrepen dat je dit traject zelf ook als heel bijzonder hebt ervaren.
Heily, je zingt graag, je neemt nu zelfs zanglessen, heb ik begrepen. En wat ooit begonnen is als een aardigheidje dreigt op een heuse carrière uit te lopen. Niet iedereen zal het zich herinneren, maar Heily heeft een zangduo gevormd, het roemruchte, illustere duo Timeless, met oud-statenlid Jan Mastwijk, nu lid van de Tweede Kamer. Hun eerste optreden was op de nieuwjaarsreceptie van 2001 hier in het provinciehuis. Ik weet zelfs nog het nummer dat jullie zongen, namelijk It takes two, van Marvin Gay en Kim Weston.
Echter, ik heb toen de onvoorzichtigheid begaan om mij een volstrekt misplaatste grap te permitteren door jullie aan te kondigen als het duo Hepie en Hepie. Maar dat heeft jullie goed gedaan, heb ik begrepen van Jan Mastwijk, want jullie hebben het wel een heel belangrijk wapenfeit gevonden dat ik anderhalf jaar later – wel een beetje laat, maar toch – publiekelijk mijn excuses heb aangeboden voor de microfoon van Radio Drenthe door te zeggen dat jullie écht konden zingen.
En nu zijn jullie al internationaal doorgebroken, jullie hebben al een optreden verzorgd in Rheede in Duitsland, de partnergemeente van Bellingwedde. Overigens, Jan Mastwijk heeft mij laten weten het buitengewoon spijtig te vinden dat hij er vandaag niet bij kan zijn.
Zoals de meeste statenleden, Heily, heb jij ook een werkzaam leven naast het statenlidmaatschap. De komst van het dualisme heeft niet alleen je werk als volksvertegenwoordiger veranderd, maar bood je ook de kans op een functie, die met het dualisme werd geïntroduceerd, namelijk die van raadsgriffier van de gemeente Bellingwedde. In feite is dit een prima combinatie, omdat je je ervaringen als politica goed kan gebruiken in je functie als griffier, en andersom.
Eigenlijk was het vanuit die achtergrond en op grond van je statenervaring niet meer dan logisch dat je door de staten werd gevraagd om wederom als hun vicevoorzitter op te treden.
Maar daarnaast had je ook nog een eigen bedrijf dat notuleerdiensten aanbood. Alles bij elkaar opgeteld, was dat echt wel een beetje veel en dat moest jij op een gegeven moment ook zelf erkennen. Een paar geleden kon je het even niet meer bolwerken en ben je een tijdje uit de running geweest. Dat dwong je om keuzes te maken. Je hebt toen je bedrijf op een laag pitje gezet. Maar nu heeft zich weer diezelfde fysieke waarschuwing voorgedaan en die heeft je ditmaal voor een verdergaande keuze geplaatst. Je bent niet over een nacht ijs gegaan en ik begrijp ook heel goed dat het voor jou een vreselijk moeilijke keuze is geweest, maar het statenlidmaatschap, zo heb je mij ook persoonlijk uitgelegd, moest uiteindelijk toch wijken. Dat vind jij heel erg jammer, maar dat vinden wij het ook.
Heily, het Presidium zal je missen, de staten zullen je missen, je fractie zal je missen en ik zal je missen. Wij zijn je zeer erkentelijk voor je inzet en collegialiteit in de afgelopen negen jaren.
En ook tegen die achtergrond doet het mij buitengewoon veel deugd dat ik je mag meedelen, dat het Hare Majesteit heeft behaagd om jou te benoemen tot Lid in de Orde van Oranje-Nassau. Het is mij een voorrecht dat ik jou de daarbij horende versierselen mag opspelden.

(Applaus.
De voorzitter speldt mevrouw Stoel de versierselen op en overhandigt haar een ets van Siemen Dijkstra en een bos bloemen.)

De VOORZITTER: Ik geef het woord aan vicevoorzitter Heily Stoel, niet zijnde statenlid.

Mevrouw STOEL: Mijnheer de voorzitter, echte voorzitter, leden van de staten, van mijn staten, mag ik nog even zeggen.
Dank voorzitter, dank Relus voor je fijne woorden en dank namens mij de Koningin voor de onderscheiding die zij mij heeft toegekend. Ik beschouw die onderscheiding als een sluitstuk van mijn werkzaamheden als raads- en statenlid, want zo kan het zo langzamerhand wel gezien worden.
Ik vind het fijn dat ik in de gelegenheid ben gesteld om nog een keer vanachter deze microfoon het woord tot u te richten. Ik zou nu natuurlijk kunnen besluiten met de woorden: “Dank allemaal en tot ziens”, maar ik heb toch de behoefte om even terug te blikken. Want daar sta je dan na negeneneenhalf jaar, afscheid nemend van een functie die je zo na aan het hart ligt.
Toen mij in 1998 werd gevraagd of ik mij niet wilde laten kandideren voor de lijst van de PvdA voor de statenverkiezingen in 1999, heb ik daar toch behoorlijk lang over moeten nadenken. Want wat moest nou een echte Grunningse in de staten van Drenthe? Maar omdat het bezig zijn in en met de politiek nu eenmaal aan mij bleef trekken – dat ging ook na mijn vertrek uit de gemeenteraad van Delfzijl vanwege onze verhuizing naar Drenthe door – heb ik “ja” gezegd. En toen ik bij de verkiezingen gekozen werd als statenlid, vond ik dat een eer en vond ik het erg leuk.
Al gauw voelde ik mij zeer op mijn gemak in de fractie en in de staten. De Drentse manier van politiek bedrijven bleek mij namelijk wel te liggen. In de Groninger politiek was ik gewend – en let nu op wat ik zeg – aan heel lange vergaderingen, waarbij het vaak erg lastig was om tot een bepaald besluit te komen. Mijn ervaring in deze staten is inmiddels dat het meestal niet zo lang duurt voor men elkaar vindt op een bepaald besluit; soms duurt het wel lang, maar het kan dan natuurlijk ook zijn dat bij de planning van de agenda een inschattingsfout is gemaakt. Nou, dan vinden wij daar weer wat op en zo kon het zijn dat de voorzitter u, staten, vroeg de agenda van vandaag enigszins aan te passen.
Ik heb ervaren dat men in de Drentse politiek goed naar elkaar luistert, niet erg bezig is met het afvangen van vliegen en bereid is tot consensus te komen. Het met elkaar zoeken naar draagvlak vind ik in de politiek een belangrijk uitgangspunt. Je krijgt er besluitvorming door die stevig staat.
In de verschillende statenperiodes was ik lid van de Statencommissie MWG (Milieu, Water en Groen), welke commissie later samen met de Statencommissie Ruimte, Infrastructuur en Mobiliteit (RIM) opging in de Statencommissie Omgevingsbeleid (OGB). Ik heb het werk in die commissie altijd zeer boeiend gevonden. Het bezig zijn met, zoals de voorzitter al aanhaalde, landschap, landbouw en natuur in Drenthe, ligt mij zeer na aan het hart, want het gaat om drie pijlers van onze mooie provincie.
Terugkijkend op negeneneenhalf jaar Drentse politiek zie ik een aantal rode draden door mijn woordvoerderschappen lopen: het provinciale beleid met betrekking tot de ammoniakreductie, de realisering van de EHS en het beleid rond Natura 2000 en de voorgangers daarvan, drie onderwerpen die voor een provincie als de onze, een provincie met zoveel groen en natuur, van heel veel betekenis zijn en waar veel mensen en organisaties mee te maken hebben, zowel op economisch als op recreatief gebied. Het zijn drie onderwerpen ook, waarbij de provincie voor een groot deel van haar besluitvorming afhankelijk is van besluitvorming op landelijk niveau. Het zijn stroperige dossiers, die al in 1999 bij mijn aantreden speelden en die nu, bijna tien jaar later, nog niet zijn afgerond, maar waar nog steeds serieus over gesproken moet worden.
Zoals de voorzitter al even aanhaalde, zelf heb ik het als heel waardevol ervaren dat er uit de staten gedurende twee periodes een klankbordgroep met betrekking tot de ammoniakproblematiek heeft gefunctioneerd, met welke groep alle betrokken partijen bijeen kwamen om te zoeken naar beleidsmogelijkheden voor de provincie met betrekking tot dat dossier.
Als de wil, zo heb ik ervaren, en het vertrouwen er zijn om naar elkaar te luisteren en met elkaar te overleggen dan is het ook mogelijk ogenschijnlijke tegenstellingen te overbruggen. En als voorzitter van die klankbordgroep heb ik getracht dat onderlinge vertrouwen te stimuleren. Een beetje polderen, blijkt dan weer, is zo gek nog niet.
Voorzitter. Graag had ik deze statenperiode uitgediend als vicevoorzitter van de staten. Ik heb aan het begin van deze periode die taak met veel plezier op mij genomen. En al was het niet zo lang, het was

mij wel een groot genoegen. Ik ben er trouwens van overtuigd dat u, staten, in Ard van der Tuuk een waardig opvolger hebt benoemd en ik wens hem veel succes in deze functie.
Ik zal dit alles gaan missen, ik zal u, de voorzitter, ik zal de leden van de staten, de gedeputeerden, dit huis en zijn bewoners en ik zal mijn PvdA-fractie missen. Maar bovenal zal ik het missen dat ik niet meer mee kan discussiëren en besluiten over de grote onderwerpen die de staten de komende tijd zullen behandelen. Ik noem er een paar: het nieuwe gezicht van Drenthe, volop in beweging op een heel boeiende manier, Natura 2000 en de sociale agenda. Ik zou er zo nog veel meer kunnen opnoemen.
Ik wens u allen daarbij heel veel wijsheid om datgene te beslissen wat goed is voor ons aller provincie Drenthe. Tot ziens!

(Applaus.)

De VOORZITTER: Heily bedankt en het zal jou net zoveel vreugde verschaffen als mij en ik denk iedereen, dat Huub Looman in deze zaal aanwezig is.

(Applaus.)

Ik schors de vergadering.

(Schorsing van 13.37 tot 14.19 uur.
De heer Beerda verlaat de vergadering.)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van statenstuk 2008-335.

Mevrouw KLIP: Mijnheer de voorzitter. Ook dit statenstuk, het Programma klimaat en energie, is twee weken geleden uitvoerig in de commissie besproken.
Ik wil beginnen met de staten hartelijk dank te zeggen voor de brede steun voor dit programma. Het is ambitieus, dat klopt. We volgen de ambities van het Rijk en daarvoor moeten we inderdaad aan de bak en moeten we voortdurend tandjes bij zetten, zeg ik even in de richting van de SP.
Ik wil eerst even in het algemeen ingaan op wat het college nu voorstelt en wat precies het programma is.
Het college kiest voor een programma, omdat daar allerlei verschillende dingen onder geschaard kunnen worden: deelprojecten maar ook processen. Bovendien is de clou van een programma dat je in A begint en weet dat je naar B moet, dat je weet hoe lang je daarover mag doen en hoeveel geld je hebt, maar dat je niet precies weet welk traject je gaat volgen, want gaandeweg de rit moet je ook kunnen inspelen op actuele ontwikkelingen of de resultaten van tenders, wat de gedachte is achter de motie van de ChristenUnie. Het is goed de vorm van een programma te kiezen op een beleidsterrein waarop zoveel ontwikkelingen plaatsvinden.
Het college vraagt de staten het bedrag van € 22,6 miljoen te reserveren binnen het Stimuleringsfonds grote projecten. Het college betrekt de staten bij het uitgeven van het geld door per jaar een actieprogramma voor te leggen, waarin ook de beoogde cofinanciering zo goed mogelijk zal worden aangegeven, want het stimuleringsfonds is immers uitsluitend bedoeld om samen met anderen wat tot stand te brengen.
Ik hoor ook nu een aantal fracties, waaronder het CDA, zeggen dat het adagium van het college is eerst goed plannen en dan geld. Dat is ook exact de visie achter de vormgeving van dit programma en achter het voorstel van het college.
Los van het actieprogramma wil het college de staten ook graag inhoudelijk bij het beleid betrekken, het college wil het begrip participatie dus ook op de staten van toepassing laten zijn. Wij willen namelijk ook graag gebruik maken van de goede ideeën van de staten en van hun connecties in de wijde wereld.

Ik dank de heer Hornstra voor zijn inspirerende ondersteuning van dit, zoals hij het noemde, inspirerende programma.
De heer Lammers was wat negatief, of beter gezegd kritisch over de manier waarop wij het geld reserveren. Ik hoop dat ik nu zijn zorg heb kunnen wegnemen dat we zomaar wat gaat uitgeven. Dat waren wij niet van plan en dat gaan we ook niet doen.
De heer Lammers vraagt een onderbouwing van de heel globale bedragen die in de nota zijn genoemd. De berekening die de staten nu hebben ontvangen, ligt ten grondslag aan de globale bedragen. Maar het kan nog best zijn dat wij lopende de rit moeten inspelen op een heel mooi project waarmee heel veel $CO_2$-reductie te behalen is en daarvoor moeten wij dan misschien wel een project dat wij van plan waren te doen, inruilen.
De optelsom klopt wel – het college heeft dus niet zomaar een gooi naar het eindbedrag gedaan – want de na de gedachtestreepjes geplaatste bedragen zijn een onderverdeling van het vetgedrukte getal dat daarboven staat. Het eindbedrag voor de programmalijn Mitigatie is dus wel degelijk € 16,9 miljoen. In de pogrammalijn Participatie zit het college € 0,5 miljoen mis, maar die fout zal hersteld worden.
Met betrekking tot de vraag of het revolving fund ook voor huurders is bedoeld, heeft de heer Hornstra al voldoende gezegd en het college is het met zijn uitleg eens.
De heer Bomhof is ook op een aantal zaken ingegaan, maar heeft in ieder geval waardering voor de nota en zijn instemming ermee betuigd. Ik dank hem daarvoor.
Ik denk dat het verstandig is dat de SP haar motie over de opslag van $CO_2$ intrekt, omdat zij daarmee te vroeg is. We zijn nog lang niet zover en we doen ook niet alles zelf, we gebruiken heel veel internationale kennis en wij zoeken niets alleen uit. Als wij als iets uitzoeken dan doen wij dat gezamenlijk met anderen. Mochten er in de toekomst in Drenthe plannen zijn voor de opslag van $CO_2$ dan zal daarover eerst in staten van Drenthe gesproken worden.
Ik begrijp de ergernis van de SP over de Eemscentrale, maar Drenthe heeft daar niets over te zeggen.
De heer Westerhof heeft een opmerking gemaakt over de bevoegdheid van de provincie over de ondergrond. De heer Westerhof legde een verband met de opslag van $CO_2$, maar er zijn nog veel meer dingen voorstelbaar.
Namens de twaalf provincies voer ik een steeds verbetener wordende strijd met het rijk, omdat de provincies van mening zijn dat zij gaan over de milieuvergunning bovengronds en ondergronds voor dit soort van activiteiten, terwijl het rijk vanzelfsprekend de economische vergunning houdt in het kader van het nationaal belang. Ik heb de staten verleden week opgeroepen hun partijpolitieke kanalen te gebruiken als het gaat om de lobby voor het TT-circuit en wat de ondergrond betreft doe ik nu graag hetzelfde beroep op de staten. Een extra ondersteuning op dit voor de provincies werkelijk heel essentiële punt kunnen de colleges heel goed gebruiken,
Het college begrijpt heel goed de redenen waarom de ChristenUnie motie M23 heeft ingediend en die zijn ook geheel in lijn met het hoofdstukje over het instrumentarium dat wij zouden willen ontwikkelen. Wij zullen vanzelfsprekend gebruikmaken van de innovatieve denkkracht van de markt om onze doelstellingen te realiseren.
Bij het bedrag van € 6,75 miljoen voor alternatieve brandstoffen gaat het inderdaad om het in de nieuwe ov-concessie laten rijden van een groot aantal bussen op aardgas en om daarna zo snel mogelijk de overstap te maken naar het gebruik van groen gas.

De heer LANGENKAMP: Mijn vraag was hoeveel van het geld naar de vulstations gaat en hoeveel werkelijk naar de bus.

Mevrouw KLIP: Op de vraag naar de gedetailleerde verhouding kan ik geen antwoord geven. Het bedrag betreft de meerkosten ten opzichte van de reguliere aanbesteding. Het geld gaat voor een groot deel naar het zo snel mogelijk opzetten van het groengastraject; het overgrote deel van het geld is bestemd voor alternatieve brandstof.

TWEEDE TERMIJN

De heer HORNSTRA: Mijnheer de voorzitter. Ik heb bewust de commissievergadering niet over willen doen en dat ga ik ook nu niet doen. Ik dank mevrouw Klip voor haar antwoord. Wij vinden het een positief verhaal en wij begrijpen heel goed hoe deze materie in elkaar zit: nu het geld indicatief beschikbaar stellen en daarna de uitvoering.
Wij vinden het een zonnig en ook zoet verhaal en ik wil dat zoete gedachtegoed toch ook een beetje meegeven aan de fractie van het CDA, want ik vond dat in het verhaal van het CDA vandaag zo nu en dan ook wel iets anders dan zoet door klonk. Ik hoop dat wij na de zomervakantie met ook de inspirerende hulp van de fractie van het CDA tot uitvoering van dit programma kan worden overgegaan.

De heer LAMMERS: Mijnheer de voorzitter. De $CO_2$-monitor is mij de vorige keer in de schoot geworpen, maar ik had ook graag gezien dat duidelijk was gemaakt hoe de ambities voor energiebesparing en het opwekken van duurzame energie bereikt worden.
Ik ben op zich wel blij met de flexibiliteit die in het programma zit, wat betekent dat bestaande ideeën uitgeruild kunnen worden voor betere.
De financiering blijf ik een moeilijk verhaal vinden. Het zal best zo zijn dat de optelsom wel klopt, maar volgens een aantal toch redelijk opgeleide mensen is de uitkomst nog steeds € 20,9 miljoen. Het college had daarom meer aandacht moeten besteden aan een goede presentatie van de onderbouwing van de bedragen.
Ik vind het jammer dat de gedeputeerde met betrekking tot onze fractie het woord “negatief” heeft gebruikt en ik hoop dat zij dit wil terugnemen.

De heer MEDEMBLIK: Mijnheer de voorzitter. Wij hadden al aangegeven met name ook de uitdaging richting de markt goed vorm te willen geven. Wij willen onze motie M23 wijzigen en het dictum ervan nu laten luiden: “Verzoekt het college…”.

De VOORZITTER: De moties komen aan de orde bij de stemming over de Voorjaarsnota.

De heer MEDEMBLIK: Maar wij hebben de motie gewijzigd.

De VOORZITTER: Er zijn al meer wijzigingen van moties aangekondigd, dus ik zal straks de beraadslagingen heropenen.

Mevrouw KLIP: Mijnheer de voorzitter. Ik denk dat er sprake is van enig misverstand tussen de heer Lammers en mij. Ik heb gezegd dat de fractie van het CDA negatief was, maar dit direct gecorrigeerd in “kritisch”. Ik had de foute formulering dus zelf al teruggenomen.
Wat de $CO_2$-monitor betreft hebben wij niet alleen proactief met de fractie van het CDA maar met iedereen meegedacht. Wij gaan die monitoring op drie manieren doen. Wij gaan het reductiedoel tot 2020 berekenen, dat is een papieren verhaal, verder monitoren wij de prestaties, dus de projecten en daarnaast monitoren wij de resultaten daarvan. Het is te ingewikkeld om nu uit te leggen hoe het precies gaat. Het is een systeem dat voor een deel al werkt en dat voor een deel onderdeel is van het Energieakkoord Noord-Nederland, dat op het ogenblik nog wordt ontwikkeld. Het lijkt mij goed om wanneer wij dit allemaal op een rij hebben, de staten op een informatiebijeenkomst wat gedetailleerder uit te leggen hoe het precies werkt. Maar het antwoord op de vraag of wij verschillende dingen gaan monitoren is “ja”.

De heer LAMMERS: Is de gedeputeerde het met mij eens dat wanneer projecten met een slechte $CO_2$-performance uit het Programma klimaat en energie gefinancierd worden, de geplande $CO_2$-reductie met het bedrag dat daar nu voor staat, never bereikbaar is? Daarom vind ik het zo belangrijk dat wij goed in de gaten houden dat met de projecten ook de beoogde doelen worden bereikt. Wat gaat de gedeputeerde daaraan doen?

Mevrouw KLIP: We beginnen pas aan een project als we redelijk hard kunnen maken welke $CO_2$-reductie daarmee gerealiseerd kan worden. Natuurlijk gaan we voor de grote klappers en dat is ook de reden waarom wij het in een programma hebben gegoten. Wij gaan inderdaad niet dingen zelf uitvoeren, we gaan wel aanjagen, partijen bij elkaar brengen, de markt uitdagen, enzovoorts. En nogmaals, daar zullen wij de staten per jaar bij betrekken.
Het is niet zo dat ik nu al kan zeggen dat zoveel euro minimaal zoveel $CO_2$-reductie moet opleveren, maar het college komt met dit punt bij de staten terug.

Vervolgens besluiten de staten bij handopsteken overeenkomstig het voorstel van het college.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de fractie van het CDA tegen aanvaarding van het statenstuk heeft gestemd.

7. Het voorstel van gedeputeerde staten van 28 mei 2008, kenmerk 22/5.4/2008006321, Nota Europastrategie Drenthe

(Statenstuk 2008-337)

met het op dit punt betrekking hebbende verslag van de vergadering van de Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie van 18 juni 2008.

De heer BERENDS: Mijnheer de voorzitter. Namens mijn fractie wil ik, alvorens wij de Nota Europastrategie Drenthe vaststellen een tweetal punten naar voren brengen.
De Nieuwe Hanze Interregio (NHI) gaat over de vier noordelijke provincies en de Duitse deelstaten Bremen en Niedersachsen. Het is ons nog niet duidelijk – in de commissie is er namelijk niet over gesproken – in hoeverre deze organisatie geconsulteerd is over deze Drentse nota. Kortom, is er sprake van een goede afstemming? Ik krijg hierop graag een reactie van het college.
In de commissie heeft de heer Bats aangegeven de millenniumdoelstellingen niet te omarmen. Dat klonk wat kil en ik weet niet of het zo bedoeld is, of dat wij deze opmerking moeten zien in relatie tot het al dan niet maken van beleid op dat punt.
Naar aanleiding van de motie van de ChristenUnie en GroenLinks over de millenniumdoelstellingen hebben wij gisteren een aantal opmerkingen gemaakt. Die motie is inmiddels ingetrokken, maar wij hebben wel aangegeven dat de PvdA nog een discussie over dit onderwerp wil voeren. Bij de behandeling van de Sociale agenda zullen wij op dit punt terugkomen, want voor ons houdt de wereld niet op bij Europa.
Wij zullen bij die bespreking ook de kille brief van de provincie aan het bestuur van het Mondiaal Centraal in het achterhoofd houden.
De afwijzing van subsidie voor een dertiental producten komt bij ons wat prematuur over, want het college heeft dit besluit op basis van de voorliggende nota genomen, terwijl de staten die nog niet hadden vastgesteld. Dat is niet chic.

Mevrouw KAAL: Mijnheer de voorzitter. Ten opzichte van andere provincies is Drenthe – ik hoorde het de voorzitter van de fractie van de PvdA gisteren ook al zeggen – koploper in hoe wordt omgegaan met Europa. Wij hebben een gedeputeerde die Europa hoog in het vaandel heeft en lid is van het Comité van de Regio's. Daarnaast hebben wij een werkgroep Drents Europees Netwerk (DrEUn) bestaande uit leden van alle fracties. Verder hebben wij alle burgemeesters in Drenthe een Europese vlag gegeven toen wij op 9 mei van dit jaar in dit provinciehuis de Dag van Europa vierden met een goed bezocht symposium.
Vandaag ligt ter goedkeuring voor een heuse Drentse Europanotitie en als het vandaag een beetje meezit, komt er vandaag ook nog een Drents Europaloket.
Als voorzitter van de werkgroep maar ook als lid van de fractie van het CDA ben ik daar heel erg mee. Ik roep de gedeputeerde en tegelijkertijd ook alle statenleden op een progressieve discussie over Euro-

pa te blijven voeren. Binnen de fracties en in de staten moet Europa een vaste plek op de agenda krijgen. De werkgroep DrEUn zal er alles aan doen om de fracties te voeden met informatie en ideeën vanuit Brussel.
De suggestie van de gedeputeerde in de Statencommissie BFE om de best practices uit de andere Europese regio's te bekijken, juich ik toe.
Tijdens ons bezoek aan Brussel in het kader van de NOA werd een aantal projecten uit andere regio's in Europa gepresenteerd en wij merkten toen hoeveel je van elkaar kunt leren en dat het als regio helemaal niet nodig is om het wiel zelf uit te vinden. Zo valt te denken aan de mogelijkheid om een afvaardiging van statenleden naar Denemarken of Zweden te sturen en te kijken hoe daar de zorg, bijvoorbeeld voor ouderen, georganiseerd is.
Regelmatig spreken wij onze SNN-lobbyist in Brussel en van hem kregen we te horen – het staat ook in de nota – dat Europa na het jaar 2013 alleen nog interregionale projecten financieel zal ondersteunen. De structuurfondsen op regionaal niveau verdwijnen. Grensoverschrijdende samenwerkingsverbanden worden daarom nog belangrijker. Daarom roepen wij GS - ik zeg speciaal GS omdat Europa door al het sectorale beleid heenloopt – op om zich hier maximaal voor in te zetten en hierbij ook de adviezen van de Raad van het openbaar bestuur te betrekken.
Het overleg met de Duits-Nederlandse subcommissie voor ruimtelijke ordening moet een vaste structuur krijgen, zeker ook als het gaat om de afstemming van het ruimtelijk beleid in het kader van de nWRO en de eerste overdenkingen om te komen tot een provinciale structuurvisie. Deze samenwerkingsverbanden zijn er niet alleen voor de afstemming van allerlei sectoraal beleid, maar ook voor allerlei gemeenschappelijke projecten in het kader van de Interreg-programma's. Limburg kan als voorbeeld dienen, want daar zijn ze al heel ver in het realiseren van territoriale samenwerking. Ze hebben daar bijvoorbeeld al een gezamenlijk ecologisch plan.
Kortom, alle lof voor de manier waarop Europa een plaats in het provinciale beleid heeft gekregen. Ik denk dat we ernaar moeten streven een en ander nog wat concreter te maken – die boodschap werd ons ook meegegeven op het symposium – zodat Europa voor burgers en bestuurders niet langer een ver-van-mijn-bed-show is.
Ik kondig nu alvast aan dat na de zomer, namelijk van 6 tot 10 oktober, de European week of the Regions plaatsvindt, met als thema Innovation Regions. In de noordelijke provincies zullen wij zelf ook activiteiten rond dit thema organiseren. Men hoort nog van ons!

De heer KERSTHOLT: Mijnheer de voorzitter. De fractie van de VVD is erg blij met de voorliggende nota. Alhoewel al veel gras voor mijn voeten is weggemaaid – ik zal niet zeggen dat het kaal gemaaid is – wil ik er toch nog iets over zeggen.
De nota vindt een inbedding in de toch wel grote bestuurlijke drukte die rondom Europa heerst. Ook hier, in onze eigen regio, strijden instanties als de Drentse gemeenten, SNN, IPO en ook de provincies om aandacht voor Europa. De aanbevelingen van de Commissie Rol & Taken spelen ook hier een rol. Onze Europawerkgroep, onder voorzitterschap van mevrouw Kaal, is druk bezig om projecten te zoeken, te vinden en ook wel uit te voeren. De reeds genoemde Europadag van 9 mei is daarvan een goed en succesvol voorbeeld. Op die dag is aan vele burgemeesters in onze regio een vlag uitgereikt. Ik geef het college van GS in overweging de Europese vlag ook wat vaker te laten wapperen op het voorterrein van het provinciehuis.
De focus in de nota Europastrategie Drenthe, die is ingebed in de programma's van het SNN als Nordconnect, voorheen NOA, bestrijkt een heel groot gebied, misschien zelfs wel een beetje te groot voor onze Drentse schaal, waardoor wij keuzes moeten maken om de samenwerking op gang te krijgen.
De PvdA heeft ook de regio die het dichtste bij ons ligt Niedersachsen en Bremen – ik zou daar de Euregio aan toe kunnen toevoegen – aangewezen als gebied waarmee samenwerking goed, voordelig en efficiënt in te vullen is. Ook andere instellingen die ons benaderen om mee te doen, komen waarschijnlijk wel in aanmerking voor onze aandacht voor hun initiatieven en ideeën. Maar initiatieven en ideeën vragen om uitvoering en uitvoering vraagt om geld.
De gedeputeerde heeft bij de presentatie van de nota aangegeven € 50.000,-- beschikbaar te stellen. Wij vinden dit wat aan de karige – na alle miljoenen waarover wij deze dagen spreken durf ik het woord

krenteriger niet te noemen – kant en wij geven hem in overweging samen met zijn college van financiën te kijken of in het programma “De provincie doet ertoe” nog middelen beschikbaar zijn voor DrEUn en de Europese acties.
In het kader van de subsidieloketten willen wij ook de motie over het Europaloket van harte in de aandacht van de staten aanbevelen. Het moet een loket worden waarin niet alleen alles elektronisch wordt verwerkt, maar ook iemand aanwezig is die de toetsen bedient en de formulieren en documenten op een niet bureaucratische manier op de juiste plekken weet laten te landen. Europa heeft de naam moeilijk, ver en ingewikkeld te zijn en juist daarom noemde ik het programma “De provincie doet ertoe” omdat dat programma gebruikt kan worden om de burger het nut van Europa voor veel meer mensen dan die welke er nu gebruik van maken, duidelijk te maken. Het Europaloket kan hierbij helpen. En zoals mijn collega van het CDA zojuist heeft verwezen naar het loket in Limburg, wil ik verwijzen naar het loket in Overijssel, dat op een heel goede en efficiënte manier degenen die het nodig hebben, van informatie voorziet.
Wij zijn heel tevreden over de nota, maar als het wat de financiën betreft nog een tandje meer kan zijn, dan graag.

De heer MEDEMBLIK: Mijnheer de voorzitter. Ik kan het niet beter zeggen dan de fractie van het CDA het bij monde van mevrouw Kaal al heeft gedaan. Ik wil hieraan nog wel toevoegen dat wij het bedrag dat voor dit werk is uitgetrokken wat karig vinden en dat wat ons betreft het signaal ook nog wel wat steviger mag. Maar wij stemmen van harte in met deze nota.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. Wij gaan akkoord met de voorliggende nota, dat wil ik vooraf verklaren.
Ik heb in de commissie vragen gesteld over het feit dat het college zich heel bewust terugtrekt uit de rest van de wereld. Dat voor het college alleen Europa nog telt, vindt GroenLinks echt jammer.
In de vorige Nota buitenland stond onder thema II dat contacten elders per geval worden bekeken en dat daarvoor geen specifiek beleidskader gewenst is. Geldt dit nog steeds, is dit dus ook het toekomstige beleid?
Ook wij waren wat verbaasd over de manier waarop het Mondiaal Centrum is behandeld; de heer Berends sprak in dit verband over “niet chic”. Kan de gedeputeerde de gang van zaken daarbij nog wat toelichten?

De VOORZITTER: Dan is nu het woord aan onze gedeputeerde van buitenlandse zaken, de heer Bats.

De heer BATS: Mijnheer de voorzitter. Ik ben vereerd met die titel, maar dat zegt waarschijnlijk ook iets over mijn ego.
Heel veel dank voor de steun voor deze nota, die na een jaar van moeizaam werken, veel discussie maar ook bijzonder veel inbreng van de kant van de staten, in het bijzonder van de werkgroep DrEUn, tot stand is gekomen. Wat mij betreft is deze nota ook het product van de staten. Het heet dan wel een nota van GS, maar deze nota is nadrukkelijk in gezamenlijkheid gemaakt, en ik hoop dan ook dat deze nota vandaag wordt vastgesteld.
Verleden week is in de Statencomissie Bestuur, Financiën en Economie - of is het Europa? – al een aantal punten besproken en ik heb toen de meeste vragen ook beantwoord. Maar er zijn toen inderdaad een paar vragen niet beantwoord, zoals de vraag over het Mondiaal Centrum. Ik zal die vraag zeker nog beantwoorden, maar ik wil beginnen met een reactie op de inbreng van de PvdA.
De heer Berends stelde een vraag over de NHI. De samenwerking in de NHI is vooral gebaseerd op het SNN. Toen dit college verleden jaar de vraag werd gesteld het poject NHI I te vervangen door NHI II heeft het daarmee ingestemd. Het college staat erg positief ten opzichte van de NHI, maar heeft wel aangedrongen op een fatsoenlijke evaluatie van programma I. Ik heb in augustus een afspraak met de programmaleider van de NHI. Wij zijn dus in overleg met de NHI en de NHI is ook zeker bij de nota die op SNN-niveau is vastgesteld, betrokken geweest. Bij het schrijven van de Drentse nota zijn niet alle partners betrokken. Wij hebben vooral gebruikgemaakt van de resultaten van de discussie in het veld

en met DrEUn om vanuit een bepaalde beleidsvisie te bekijken welk beleid vormgegeven moet worden. Maar nogmaals – ik hecht eraan dit nogmaals te melden – ik heb op korte termijn een gesprek met de heer Van Esch over hoe wij in de toekomst met elkaar verder willen gaan en hoe wij de evaluatie vorm willen geven.
Ik heb gisteren aangegeven dat dit college van mening is dat het op basis van dit conceptdocument - het document is immers nog niet vastgesteld – de millenniumdoelstellingen niet kan ondersteunen, maar ik heb gisteren ook gezegd dat wij ook hebben gekeken of dit project in een andere agenda kan worden ondergebracht. Ik heb gemeld dat de commissie Rol & Taken daarbij is betrokken. Het is dus niet zo dat wij ons alleen op de Europanotitie hebben gebaseerd, er is een bredere afweging gemaakt. Het Mondiaal Centrum heeft eind 2007 een verzoek ingediend voor steun voor een flink aantal projecten. Vooruitlopend op de discussie hierover in de Statencommissie BFE – misschien moet de naam worden uitgebreid met nog een E, de E van Europa – en na het gesprek het DrEUn heeft het college besloten die millenniumdoelstellingen niet te steunen.
Het antwoord op de vraag van de heer Langenkamp of dit college zich dan uit de rest van de wereld terugtrekt, is “ja”. Het college heeft in zijn buitenlandbeleid een heel duidelijke focus aangegeven, namelijk Europa en daar waar het niet om Brussel gaat, NordConnect, de Noordelijke ontwikkelingsas, die wij overigens op vele terreinen als pijler gebruiken. Maar in heb verleden week ook in de commissie aangegeven dat wij nog wel zoiets hebben als buitenlandbeleid à la carte. Het kan zomaar zijn dat individuele collegeleden, ergens in het buitenland vertoevend – ik noem Indonesië, Canada, Letland en China – tot de conclusie komen dat daar à la carte wel iets moet worden gedaan, maar daar heeft het college in deze nota geen beleid voor geformuleerd. Op basis daarvan – wij hebben dit ook zo opgeschreven in onze brief aan het Mondiaal Centrum – hebben wij gemeend dat dit beleid niet bij onze primaire rol past, maar uiteraard staat het de staten als hoogste orgaan in deze provincie vrij anders te besluiten. Maar het dus niet het beleid van dit college om daar invulling aan te geven.

De heer LANGENKAMP: Ik geloof dat ik de heer Bats wel goed begrijp, maar voor alle duidelijkheid wil ik toch nog graag horen dat een lid van het college bij een of andere gelegenheid in het buitenland niet zegt: “Het kan niet want het ligt buiten Europa”.

De heer BATS: Dat is een heel boeiende vraag. Zoals ik ook gisteren al heb gezegd, kijken wij dan naar onze andere beleidsterreinen en dan kijken wij ook naar Drenthe in de breedte. China is een prachtig voorbeeld, want Go China! Is succesvol. In een dergelijk geval zeg ik inderdaad niet “nee” en dan hoop ik ook dat wij daar hier in alle openheid voor de burgers van Drenthe, voor de pers en voor onszelf een fatsoenlijke discussie over kunnen voeren. Wat mij betreft is het dus niet “njet”, maar op basis van het voorliggende beleidsdocument is er wat mij betreft niet a priori een geldige titel.
Ik wil vanaf deze plaats mevrouw Kaal bijzonder veel dankzeggen. Zij is voorzitter van DrEUn, welke werkgroep werkelijk heel actief bijgedragen aan de totstandkoming van de voorliggende nota. Ik heb beloofd dat ik niet vanachter dit katheder zou zeggen dat de werkgroep akkoord was met de nota en dat daarom geen politiek debat meer nodig is. Ik ben ook heel blij dat dit statenstuk de B-status heeft. Ik zeg mevrouw Kaal nogmaals dank voor haar werk als voorzitter van DrEUn, maar ook voor de steun die zij namens de fractie van het CDA voor deze nota heeft uitgesproken. Het jaar 2013 is voor Noord-Nederland van geweldig groot belang. De begrotingsherziening van de Europese Unie heeft nogal wat consequenties – kan die in ieder geval hebben – voor onze landbouwsector en in de voorliggende nota wordt daar al een voorschot op genomen. Wij willen voorbereid zijn op de discussie die de Europese Commissie al heel voorzichtig heeft gelanceerd en waar wij in onze regio rekening mee moeten houden. Wij willen niet achteraan lopen, wij willen erbij zijn, niet alleen voor de prettige contacten in het buitenland en niet alleen voor de sociaal-culturele en economische agenda, maar ook om in Brussel op korte en middellange termijn te kunnen blijven meepraten over de structuurfondsen en de interregionale samenwerking.
Ik dank ook de heer Kerstholt voor de door hem namens zijn fractie uitgesproken steun aan deze nota. Hij noemde heel kort de bestuurlijke drukte rond Europa.

De SP heeft in de commissie gezegd dat Europa het rondpompen van geld is. Dat hoort er inderdaad bij, want dat is economie.
De nota bedoelt een strategische nota te zijn met een operationele agenda. Het college heeft een strategie verwoord op basis van de visie van het SNN en daar een heel nadrukkelijke operationele agenda aan gekoppeld. Ik heb goed geluisterd en wij zullen het de komende tijd allemaal nog concreter maken en ik heb zojuist al beloofd dat ik de staten daarmee lastig zal blijven vallen.
Voor een reactie op de suggestie om de Europese vlag te laten wapperen voor het provinciehuis, verwijs ik naar de voorzitter, want ik ken het protocol niet. Ik weet dus niet of dat kan, maar ik vind het wel een heel aanlokkelijke gedachte om Europa op die manier dagelijks op de kaart te zetten. Maar nogmaals, of het protocollair kan, weet ik niet.
De heer Kerstholt en ook enkele andere sprekers vinden het college wel wat krenterig met een bedrag van € 50.000,-- per jaar voor Europa. Dit bedrag past in het adagium van het college “Eerst plannen dan geld”. Aan de nota is een operationele agenda verbonden en er zit een aantal focuspunten in. Voorlopig denken wij het met dit bedrag te kunnen doen, maar de staten kunnen natuurlijk op basis van de ingediende motie anders besluiten.
Als het college terugkomt met een programma voor het Europaloket, waarvoor ik in de commissie al een aantal mogelijke contouren heb geschetst, dan zal dat voorzien zijn van een prijskaartje. Voorafgaand aan de bespreking van dat programma zal ik met de gedeputeerde van financiën bespreken of er nog ruimte is en zo ja, dan zal ik de staten een concreet voorstellen voorleggen.
Voorzitter. Ik meen hiermee tevens de opmerking van de ChristenUnie over het geld en de opmerkingen van GroenLinks te hebben beantwoord.

Vervolgens besluiten de staten zonder hoofdelijke stemming overeenkomstig het voorstel van het college.

8. Het voorstel van gedeputeerde staten van 12 juni 2008, kenmerk 24/5.6/2008006950, Bestuursakkoord 2008-2011 rijk-provincies

(Statenstuk 2008-339)

met het op dit punt betrekking hebbende verslag van de vergadering van de Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie van 18 juni 2008.

De heer MEDEMBLIK: Mijnheer de voorzitter. In de begeleidende brief bij het Bestuursakkoord wordt gerept van een versterking voor het regionale omgevingsbeleid. Het zou echt verrassend zijn geweest als dit een andere richting was opgegaan. Juist op het terrein van het omgevingsbeleid ligt de grootste toegevoegde waarde van de provincie met daarbij gevoegd een goede rol bij de culturele infrastructuur. In het akkoord moet dit allemaal worden bekrachtigd, evenals de positiebepaling op het sociale beleidsterrein en het decentralisatiepakket.
De plek van het welzijnsbeleid wordt vooral bij de gemeenten gedacht en niet bij de provincies. Welzijn is belangrijk. Wij moeten als overheid zorgdragen voor een goede structuur van voorzieningen. We praten dan namelijk over mensen, over problemen en over knelpunten op individueel niveau en dan is het belangrijk om met de oplossingen dicht bij de burger te staan.
De gemeentelijke overheid is voor de burger herkenbaarder, beter toegankelijk en fysiek nog steeds dichterbij dan de provincie. De directe betrokkenheid vanuit de gemeentelijke organisatie bij diezelfde burger vinden wij ook beter. Kennis van lokale ontwikkelingen zijn daar, lokaal, sneller voorhanden. Sociale problematiek uit zich vaak in relatie tot bijvoorbeeld wonen en financiën en de gemeente heeft daar naar onze mening beter zicht op. Het is dus terecht dat daar de kern van het welzijnswerk komt te liggen.
In het akkoord is sprake van bench marks om vergelijkingen tussen provincies vorm te geven. Deze vergelijkende analyses bevatten voor de cijferaars onder ons zeer interessante informatie. Het is goed om daarmee kritisch te zijn naar jezelf. Het gevaar is echter dat bench marks leidend worden in proces-

sen die het beleid vorm moeten geven. Wij pleiten ervoor daarvoor te waken. We moeten immers niet elkaars concurrenten gaan worden.
De analyse dat decentralisatie en subsidiariteit in principe op hetzelfde neerkomen, delen wij overigens niet. Decentralisatie heeft als uiteindelijk resultaat een verdere doorsluizing van beleidsterreinen naar het eerste niveau, te weten de gemeenten of deelgemeenten, terwijl subsidiariteit kijkt naar de reikwijdte van beleid en het bijbehorende geografische gebied en dat hoeft in principe niet te leiden tot decentralisatie
Het uitgangspunt dat de provincie een eigen belastinggebied blijft behouden, is erg belangrijk, want zoiets hoort toch bij een middenbestuur. Wij zijn erg benieuwd naar de uitkomsten van het onderzoek naar andere belastinginkomsten. Wij hopen dat het uitgangspunt de komende jaren blijft wat het nu is.
Op de diverse beleidsterreinen zal overleg worden begonnen om te komen tot een verdere decentralisatie van verantwoordelijkheden en middelen. Ik zie wel een discrepantie tussen de toon van de bijgevoegde brief en wat later in het akkoord staat over de feitelijke overdracht van beleid en alles wat daarbij hoort. Ik hoor graag van het college of het die discrepantie herkent en hoe het denkt over de ontwikkelingen bij de uitonderhandeling van het akkoord.

De heer OOSTERLAAK: Mijnheer de voorzitter. Ik wil mevrouw Klip een paar vragen stellen.
Kan zij aangeven in hoeverre in het onderhandelingsresultaat rekening is gehouden met de specifiek Drentse situatie? Zijn er gebieden waarop er nog een tandje bij moet?
Vaak is bij decentralisatie de kritiek dat het geld niet mee komt. Denkt de gedeputeerde dat in dit akkoord voldoende gewaarborgd is dat wanneer taken naar gemeenten overgaan, ook het geld meegaat?
Half september wordt een conferentie gehouden naar aanleiding van het rapport van de Commssie Rol & Taken en wij willen daarom eigenlijk op dit moment nog geen besluit nemen over het voorliggende bestuursakkoord. Wij vinden dit niet de goede volgorde. Wij zijn nog aan het nagaan hoe bijvoorbeeld onze Tweede Kamerfractie hierover denkt.

De heer VAN DE BOER: Mijnheer de voorzitter. Wij willen de onderhandelaars een compliment maken, want er ligt een goed resultaat voor. De VVD stemt in met het voorstel van het college.

Mevrouw KLIP: Mijnheer de voorzitter. Namens het college en met de IPO-bestuurspet op het hoofd zeg ik de staten dank voor hun instemming met dit akkoord.
De heer Medemblik vraagt of het college ook een discrepantie proeft tussen de begeleidende brief en de daadwerkelijke uitwerking in het Bestuursakkoord. Het antwoord is neen, maar ik begrijp wel wat hij bedoelt omdat in het Bestuursakkoord niet alles al is afgehecht, maar ook een aantal afspraken over procedures en processen is gemaakt; zo is bijvoorbeeld afgesproken om voor het eind van het jaar afspraken te maken over de Wabo. Er is goed onderhandeld met het Kabinet en ook dit college heeft het vertrouwen dat alle afspraken worden nagekomen, dus dat de teneur van de brief ook daadwerkelijk vorm krijgt via de procesafspraken en de uiteindelijke afspraken.
De heer Oosterlaak vraagt of de specifiek Drentse situatie is meegenomen. Ik wijs hem erop dat in dit soort van onderhandelingen geprobeerd wordt te komen tot resultaten waar alle provincies zich in herkennen. Ik kan het niet woordelijk citeren, maar in het akkoord staat een passage waarin heel duidelijk is aangegeven dat er verschil is tussen landelijke en randstedelijke provincies – dat is dus analoog aan “Amen is geen Amsterdam” – en dit Bestuursakkoord laat ook alle ruimte om daar op provinciaal niveau invulling aan te geven.
Deze opmerking brengt mij even terug bij de woordenwisseling die de heer Oosterlaak en ik eerder hadden. Er is niets op tegen om nu over dit Bestuursakkoord een besluit te nemen, omdat de meer gedetailleerde invulling op basis van het rapport van de Commissie Rol &Taken heel goed past onder de paraplu van dit landelijke akkoord.
Een van de voorwaarden voor het mandaat dat ik van de staten kreeg was dat met de decentralisatie van taken ook geld mee moest komen. Die afspraak is overigens ook in de andere elf provincies gemaakt. Hierover zijn bij de totstandkoming van dit akkoord heel duidelijke afspraken gemaakt met het rijk.

Ik dank de heer Van de Boer voor de complimenten. De provincie Drenthe betaalt inderdaad viermaal een bedrag van € 5 miljoen. De eerste bijdrage is verleden jaar al betaald en de overige drie zijn in de Voorjaarsnota opgenomen. Gelet op de bedragen die de andere provincies moeten betalen, hoeven wij op z'n Drents geformuleerd niet ontevreden te zijn.

Vervolgens besluiten de staten zonder hoofdelijke stemming overeenkomstig het voorstel van het college, met de aantekening dat de fractie van de SP een voorbehoud heeft gemaakt.

**Q. Stemmingen algemene beschouwingen en Voorjaarsnota c.a.**

De VOORZITTER: Ik heropen de beraadslagingen voor een heel korte termijn, omdat mij is gebleken dat er fracties zijn die moties willen intrekken dan wel wijzigen.

DERDE TERMIJN

De heer VEENSTRA: Mijnheer de voorzitter. Wij willen motie M5 intrekken en daarvoor in de plaats motie M5 herzien indienen.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat motie 5 is ingetrokken en derhalve geen deel meer uitmaakt van de beraadslagingen.

De heer VEENSTRA: Wij hebben het laatste deel van de oorspronkelijke motie gewijzigd. Ik zal nu de herziene motie indienen.

***Motie M5 (herzien)***

*Provinciale Staten van Drenthe in vergadering bijeen op 25 juni 2008,*

*kennisgenomen hebbende van de Voorjaarsnota 2008,*

*Overwegende dat:*
- *het herinneringscentrum Kamp Westerbork een belangrijke plek inneemt bij het zichtbaar maken van de Drentse en Nederlandse geschiedenis;*
- *dat de provincie tot dusverre in verhouding weinig bijdraagt aan het centrum;*
- *er een mogelijkheid is om de woning van de voormalig kampcommandant in beheer te verkrijgen;*
- *en daarmee de plannen om het historische landschap van kamp Westerbork tot een meer sprekende getuige te maken versterkt worden;*
- *dat er goede plannen zijn om in het centrum te komen tot een aanvullende en andere wijze van het laten zien van de geschiedenis van deze plek, die vooral ook de jeugd meer zal aanspreken;*
- *dat er steeds meer belangstelling komt voor de geschiedenis in het algemeen en die van de periode van de tweede wereldoorlog en het menselijk drama daarbij in het bijzonder;*

*Van mening zijnde dat:*
- *het meer dan de moeite waard is om de plannen voor een wijziging van het historische landschap, waaronder het beheer van de woning van de voormalige kampcommandant, en voor een wijziging van het herinneringscentrum te helpen realiseren;*
- *dat juist het herinneringscentrum een goede plek is om aan de ene kant in sereniteit en stilte te kunnen herdenken en aan de andere kant, vooral voor de jongeren, de geschiedenis en menselijke ellende zichtbaarder vorm te geven, een plek om te gedenken én om te leren;*
- *de provincie daarin een belangrijke rol moet spelen;*

*besluiten*

- *het college van GS op te dragen met het herinneringscentrum en het rijk in gesprek te gaan over de vernieuwende invulling van het historische landschap, waaronder de woning van de voormalig kampcommandant, en van het herinneringscentrum;*
- *voor deze invulling gedurende de periode van de looptijd van de nieuwe culturele agenda een jaarlijks bedrag van vooralsnog € 100.000,-- te reserveren en definitief over deze bijdrage te besluiten op het moment dat het plan van het herinneringscentrum gereed is.*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Deze motie kan straks in stemming komen.

De heer OOSTERLAAK: Mijnheer de voorzitter. Wij willen onze motie M13 herzien. De herziene tekst is inmiddels rondgedeeld.

***Motie M13 (herzien)***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 25/26 juni 2008.*

*Kennisgenomen hebbende van;*
*de beperkte beschikbaarheid van gehandicaptenparkeerplaatsen bij het provinciehuis en de afstand van het parkeerterrein tot de ingang van het gebouw.*

*Van mening zijnde dat;*
*in het plan van het nieuwe provinciehuis ook een betere voorziening parkeren gehandicapten past.*

*Zijn van oordeel dat zo dicht mogelijk bij de ingang van het provinciehuis op het plein direct gelegen bij de ingang waar de dienstauto's van de gedeputeerden eveneens regelmatig geparkeerd staan, meerdere extra parkeerplaatsen gerealiseerd dienen te worden voor gehandicapten.*

De VOORZITTER: Motie M13 is van de agenda afgevoerd en wordt vervangen door motie M13 herzien.

De heer OOSTERLAAK: Voorzitter. Wij trekken motie M9, de motie over de opslag van $CO_2$ in de bodem van Drenthe, in.

De VOORZITTER: Aangezien motie M9 is ingetrokken, wordt zij van de agenda afgevoerd.

De heer OOSTERLAAK: Voorzitter. Wij trekken ook motie M10 in. Wij zijn zelf nog met deze materie bezig en onderzoeken of het mogelijk is gerecycled papier te gebruiken.

De VOORZITTER: Voor motie M10 geldt hetzelfde als voor motie M9.

De heer OOSTERLAAK: Verder trekken wij motie M11 in ten gunste van de door de PvdA ingediende motie M6.

De VOORZITTER: Ook motie M11 maakt vanaf nu geen onderwerp meer uit van de beraadslagingen.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. Wij hebben gisteren al aangekondigd moties M18 en M22 te herzien. Dat is inmiddels gebeurd en de herziene moties zijn al rondgedeeld.

***Motie M18 (herzien)***

*Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 25/26 juni 2008,*

*kennisgenomen hebbende van:*
- *het feit dat jongeren van 18–23 jaar geen recht meer hebben op Jeugdzorg;*
- *het feit dat er jongeren in de knel zitten en de aansluiting missen op de maatschappij door problemen met hun woon- en leefsituatie, voortijdige schoolverlating, persoonlijke problemen en onvoldoende kansen op de arbeidsmarkt;*
- *het feit dat het in Drenthe om zo'n 50 jongeren gaat;*

*overwegende dat:*
- *dit in eerste instantie de verantwoordelijkheid van de gemeenten is;*
- *het op Drentse schaal aangepakt moet worden in verband met het aantal jongeren;*
- *deze jongeren begeleiding van Jeugdzorg nodig hebben, omdat 80% van de jongeren die zwerven uit de jeugdzorg komt of ermee te maken heeft gehad;*
- *hier dus wel duidelijk een provinciale verantwoordelijkheid ligt;*

*spreken uit dat:*
- *voor deze jongeren een speciale jongerenopvang kansen biedt;*
- *dit met of zonder woongelegenheid kan;*
- *in zo'n opvang jongeren die tussen wal en schip dreigen te raken een intensief programma kunnen volgen waarin wonen gecombineerd kan worden met leren en werken;*

*verzoeken het college van GS:*
- *in overleg te gaan met gemeenten en ROC's om deze groep jongeren in Drenthe te inventariseren;*
- *samen met gemeenten te onderzoeken of een speciale jongerenopvang tot de mogelijkheden behoort;*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

***Motie M22 (herzien)***

*Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 25/26 juni 2008,*

*kennisgenomen hebbende van:*
- *het feit dat de blootstelling aan de verleidingen van de consumptiemaatschappij leidt tot een toename van financiële problemen bij kinderen;*
- *kinderen op steeds jongere leeftijd, en op steeds grotere schaal, in financiële problemen komen;*
- *het toekomstperspectief van deze kinderen niet goed is;*
- *in Drenthe de schuldenproblematiek boven het landelijk gemiddelde ligt;*

*overwegende dat:*
- *de oorsprong van de schulden van kinderen vaak in het gebrek aan financiële opvoeding ligt;*
- *het onderwijs in Drenthe daardoor in toenemende mate geconfronteerd wordt met kinderen met financiële problemen;*
- *de onderwijsloopbaan van deze kinderen hierdoor verstoord wordt;*

*spreken uit dat:*
- *de financiële weerbaarheid van kinderen in Drenthe moet worden vergroot;*
- *het belangrijk is dat kinderen al op de basisschool leren verantwoord om te gaan met geld;*
- *schuldproblematiek bij jongeren kan worden voorkomen met preventieve programma's op basisscholen;*
- *het project Klasse!kas hier een goede oplossing voor biedt;*

*verzoeken het college van gedeputeerde staten:*
- *te stimuleren dat de basisscholen in Drenthe gebruik maken van het project Klasse!kas,*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: De moties M18 en M22 zijn ingetrokken en vervangen door de moties M18 herzien en M22 herzien.

De heer MEDEMBLIK: Mijnheer de voorzitter. Wij hebben van motie M23 het dictum gewijzigd. Wij trekken M23 in en vervangen haar door een motie M23 (herzien)

***Motie M23 (herzien)***

*Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op woensdag 25 juni 2008 en donderdag 26 juni 2008,*

*Constaterende dat;*
- *er met het Programma klimaat en energie een goede basis ligt voor het daadwerkelijk uitvoeren van maatregelen op dit terrein;*
- *het programma een rol vervult in het stimuleren van iedereen om mee te denken en te doen in het beheren van ons klimaat;*
- *in de plannen voor de komende jaren een substantieel bedrag wordt ingezet voor stimuleringsonderzoeken, proeftuinen en verkenningen bij voorgenomen mitigerende beleidsprestaties;*

*Van mening zijn dat;*
- *het stimuleren van onderzoek naar klimaatbestendige maatregelen bij voorkeur ook vanuit de markt dient te komen;*
- *de provincie maximaal gebruik dient te maken van de innovatiekracht en de creativiteit uit de markt en zodoende de stimuleringsmaatregelen op die manier kan wegzetten in de markt;*
- *in het Programma Klimaat & Energie meer ruimte moet zijn om initiatieven vanuit de markt 'uit te dagen'.*

*Verzoeken het college;*
- *op het gebied van mitigatie financiële instrumenten in te zetten, waarbij initiatieven vanuit de markt een extra stimulans krijgen en anderen worden verleid goede prestaties te leveren.*

*En gaat over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Motie M23 is ingetrokken en komt niet meer in stemming. Motie M23 (herzien) kan bij de beraadslagingen worden betrokken.

De heer KLAVER: Mijnheer de voorzitter. Ik wil een stemverklaring afleggen.

De VOORZITTER: Die gelegenheid krijgt u nog.

Ik sluit de derde termijn van de beraadslagingen en vanaf nu is er gelegenheid voor het afleggen van stemverklaringen.

De heer KLAVER: Met alle respect voor uw deskundigheid, behoud ik mij dan toch het recht voor om alsnog motie M1 in te trekken. Ik kan pas een besluit nemen over wat ik ga doen als ik het standpunt van de VVD ken.

De heer VAN DE BOER: En ik wil wel een stemverklaring afleggen.

De heer KLAVER: Ik wil niet een motie handhaven, waarvoor ik geen steun in de staten krijg.

De VOORZITTER: Laten we het dan simpel houden. Als de heer Klaver iets van de VVD wil weten, kan hij die fractie nu een vraag stellen.

De heer KLAVER: Mijnheer de voorzitter. Ik wil van de VVD horen of die fractie onze motie M1 steunt of niet.

De heer VAN DE BOER: Wij zullen die motie niet steunen.

De heer KLAVER: Mijnheer de voorzitter. Dat vind ik buitengewoon treurig en ik trek nu motie M1 in. Ik vind het jammer dat dit nu moet gebeuren.

De VOORZITTER: Aangezien motie M1 is ingetrokken, zal daarover niet meer worden gestemd.
Ik moet wel even kwijt dat ik de sprekers slecht kan verstaan. Dat maakt het moeilijk om een beetje adequaat te reageren.

Mevrouw GOUDRIAAN: Het ligt niet aan de leeftijd.

De VOORZITTER: Wies, wat ben je een schat! Ik krijg nu vast wel een kaartje van je tijdens de vakantie.
Ik geef nu de gelegenheid voor het afleggen van een stemverklaring.

Mevrouw MULDER: Mijnheer de voorzitter. In deze tijd van rapporten, diploma's et cetera hebben wij ook een rapportvergadering gehouden. Op basis van de besprekingen in de Statencommissie BFE en in de vergadering van gisteren en vandaag zijn wij van mening dat het college voor gymnastiek een "goed" krijgt, voor rekenen een "onvoldoende" en dat de rest van de vakken ermee door kan. Daarmee gaat het college wat ons betreft voorwaardelijk over en wij zullen bij de begroting zien of dit tot een inspirerende uitvoering heeft geleid en of het huiswerk – het gaat dan om oud-voor-nieuw en dergelijke – goed is gedaan.

De heer HORNSTRA: Ik maak uit deze opmerkingen op dat mevrouw Mulder al jaren geen rapportvergaderingen heeft bijgewoond.

De VOORZITTER: Ho, ho, een stemverklaring is niet bedoeld als debat.

De heer VAN DE BOER: Mijnheer de voorzitter. Wij willen de tekst van motie M4 aldus lezen, dat er een bijdrage komt aan het scholencluster, dat de gemeente daarin haar eigen rol heeft en dat het gaat om doorlopende leerlijnen en het voorkomen van schooluitval; het geld moet dus niet gaan naar meer pijp of steen. Op grond van die overwegingen zullen wij motie M4 van harte steunen.
Motie M5 is aangepast en na de aanpassing steunen wij die volledig.
Wij willen het verzoek aan het college zoals dat in motie M23 (herzien) is opgenomen nog wat specifieker duiden. Wij willen dat marktinitiatieven met een groot direct resultaat op het gebied van de bespa-

ring van energie en de uitstoot van $CO_2$ voorrang krijgen in het totale budget. Als de ChristenUnie die uitleg deelt, zullen wij de motie steunen.

De heer LANGENKAMP: Ik wil een stemverklaring afleggen over de 1e Bestuursrapportage. GroenLinks vindt het onjuist dat er in deze rapportage nieuwe voorstellen staan. Naar onze mening horen die in de Voorjaarsnota thuis.

In stemming komt amendement A1.

Amendement A1 wordt met handopsteken aangenomen.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de fractie van de ChristenUnie tegen dit amendement heeft gestemd doch dat de overige fracties daarvoor zijn.

In stemming komt statenstuk 2008-336.

Het na amendering gewijzigde statenstuk 2008-336 wordt met algemene stemmen aangenomen.

In stemming komt statenstuk 2008-332.

Statenstuk 2008-332 wordt met algemene stemmen aangenomen.

Aan de orde is de stemming over de moties.

Motie M3 wordt met handopsteken verworpen.

De VOORZITTER: Ik constateer dat de fractie van de PvdA voor aanvaarding van deze motie heeft gestemd, doch dat de overige fracties daartegen waren.

Motie M4 wordt met algemene stemmen aangenomen.

Motie M5 (herzien) wordt met algemene stemmen aangenomen.

Motie M6 wordt met handopsteken aangenomen.

De VOORZITTER: Ik constateer dat de fractie van de ChristenUnie tegen de motie heeft gestemd, doch dat de overige fracties daarvoor waren.

Motie M7 wordt met handopsteken verworpen.

De VOORZITTER: Ik constateer dat de fracties van de SP en GroenLinks voor aanvaarding van de motie hebben gestemd, doch dat de overige fracties daartegen waren.

Motie M8 wordt met algemene stemmen aangenomen.

Motie M12 wordt met handopsteken verworpen.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de fractie van de SP voor aanvaarding van de motie heeft gestemd, doch dat de andere fracties daartegen waren.

Motie M13 (herzien) wordt met handopsteken aangenomen.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de fracties van de VVD, met uitzondering van mevrouw Pannekoek, de SP, het CDA en GroenLinks voor aanvaarding van de motie hebben gestemd doch dat de andere fracties en mevrouw Pannekoek daartegen waren.

Motie M14 wordt met algemene stemmen aangenomen.

Motie M15 wordt met algemene stemmen aangenomen.

Motie M16 wordt met algemene stemmen aangenomen.

Motie M17 wordt met algemene stemmen aangenomen.

Motie M18 (herzien) wordt met handopsteken aangenomen.

De VOORZITTER: Ik constateer dat de fractie van het CDA tegen aanvaarding van de motie heeft gestemd, doch de overige fracties daarvoor.

Motie M19 wordt met handopsteken verworpen.

De VOORZITTER: Ik constateer dat de fractie van GroenLinks voor aanvaarding van de motie heeft gestemd, doch dat de overige fracties daartegen waren.

Motie M20 wordt met handopsteken verworpen.

De VOORZITTER: Ik constateer dat de fracties van GroenLinks, ChristenUnie en CDA voor aanvaarding van de motie hebben gestemd, doch dat de andere fracties daartegen waren.

Motie M21 wordt met handopsteken verworpen.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de fracties van GroenLinks en de SP voor aanvaarding van de motie hebben gestemd doch dat de andere fracties daartegen waren.

Motie M22 (herzien) wordt met handopsteken aangenomen.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de fracties van de SP, het CDA, GroenLinks en enkele leden van de fractie van de PvdA voor aanvaarding van de motie hebben gestemd (in totaal 22 leden) doch dat de overige fracties en de overige leden van de fractie van de PvdA daartegen waren.

Motie 23 (herzien) wordt met algemene stemmen aangenomen.

**R. Voorstellen**

1. Het voorstel van gedeputeerde staten van 22 mei 2008, kenmerk 20/5.2/2008005742, Regio Groningen-Assen: Meerjareninvesteringsprogramma 2008-2015

(Statenstuk 2008-330)

en het op dit punt betrekking hebbende verslag van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 11 juni 2008.

2. Het voorstel van gedeputeerde staten van 5 juni 2008, kenmerk 23/6.2/2008006674, Wijziging Kaderverordening subsidies Samenwerkingsverband Noord-Nederland 2000

(Statenstuk 2008-338)

en de op dit punt betrekking hebbende conceptbesluitenlijst van de vergadering van het algemeen bestuur van het Samenwerkingsverband Noord-Nederland van 20 mei 2008.

Zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming besluiten de staten telkens overeenkomstig het voorstel van het college.

De VOORZITTER: Wij zijn nu echt aan het eind van onze agenda gekomen.
Ik geef het woord aan mevrouw Kaal, die het mij heeft gevraagd voor een persoonlijk feit.

Mevrouw KAAL: Mijnheer de voorzitter. Ik wil u graag de vlag van Europa overhandigen om die hier bij het provinciehuis op te hangen.

De VOORZITTER: Het houdt niet op vandaag: eerst een zonnebril en nu ook nog een Europese vlag. Overigens, hoeveel van die zonnebrillen heeft het CDA aangeschaft?

De heer KLAVER: We zijn begonnen met honderd.

De VOORZITTER: Nou ja, ik bedoel: ik heb nog een vrouw en een dochter en een kleindochter…

De heer KLAVER: Ik ga u blij maken.

**T. Sluiting**

De VOORZITTER: U begrijpt het, we komen in vakantiesferen.
Ik wens u allen een heel fijne vakantie.
Kom goed uitgerust terug want ook na het zomerreces valt er nog heel veel werk te doen, maar ga nu een beetje genieten.
Ik sluit de vergadering.

(De vergadering wordt om 15.28 uur gesloten.)

**TOEZEGGINGEN**, gedaan in de vergadering van provinciale staten van 25 en 26 juni 2008, gehouden in het provinciehuis te Assen

**Pagina**

53 De heer BAAS zegt toe dat het college zo spoedig mogelijk na het zomerreces de staten een stuk zal aanbieden met een onderbouwing van zijn standpunt met betrekking tot de aandelen Essent.

59 De heer BAAS zegt toe dat het college rond de Begroting 2009 met een nadere concretisering komt van een aantal onderdelen uit hoofdstuk 1.

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
12 november 2008

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de commissiegriffier mede te delen.*

# *Verslag*

## van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

gehouden op 15 oktober 2008

**INHOUD**


| | |
|---|---|
| Opening | 3 |
| Vaststelling van de agenda | 3 |
| Verslag vergadering 10 september 2008 en de lijst van toezeggingen | 3 |
| Ingekomen stukken | 4 |
| Rondvraag | 4 |
| Reconstructie aansluiting Ees op N34 | 6 |
| Duurzame bollenteelt in Drenthe | 13 |
| Regio Groningen-Assen 2030: Notitie jaarstukken en Jaarrekening 2007 | 19 |
| Statenstuk 2008-350, Drentse bussen op groengas | 22 |
| Statenstuk 2008-349, Begroting 2009 | 34 |
| Mededelingen | 43 |
| Sluiting | 43 |
| Toezeggingen | 44 |

Verslag van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid, gehouden op 15 oktober 2008 in het provinciehuis te Assen

**Aanwezig:**

mevrouw J.M. Pannekoek-van Toor (voorzitter)
J.J. Baltes (VVD)
J.A. van Berkum (ChristenUnie)
W. Boer (PvdA)
L. Bomhof (VVD)
mevrouw K.J. Datema-Klöpping (SP)
K.R. Dijkstra (PvdA)
R. Fokkens (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
J. Langenkamp (GroenLinks)
K. Kuipers (GroenLinks)
J.H. Lammers (CDA)
T.S. Medemblik (ChristenUnie)
A.G.H. Peters (CDA)
mevrouw G. Seinen (CDA)
J. Slagter (PvdA, voorzitter)
A. Timmerman (VVD)
R. Westerhof (SP)
Th.J. Wijbenga (CDA)

**Voorts aanwezig:**

J.H. Bats (VVD, gedeputeerde)
mevrouw A. Haarsma (PvdA, gedeputeerde)
mevrouw T. Klip-Martin (VVD, gedeputeerde)
R.W. Munniksma (PvdA, gedeputeerde)
mevrouw J. Stapert (commissiegriffier)

## 1. Opening

De VOORZITTER opent de vergadering

## 2. Vaststelling van de agenda

De agenda wordt conform ontwerp goedgekeurd en vastgesteld.

## 3. Verslag vergadering 10 september 2008 en de lijst van toezeggingen

De VOORZITTER wijst erop dat toezegging nummer 6 in de lijst kan worden afgevinkt omdat daaraan is voldaan.

De heer WESTERHOF herinnert mevrouw Klip aan toezegging nummer 4.

Mevrouw KLIP antwoordt dat zij de vorige keer heeft toegezegd dat dit zou worden toegezonden aan de leden van de commissie, maar dat is nog niet gebeurd. Als het goed is wordt dit komende week verzonden, zodat deze toezegging alsnog kan worden afgevinkt. Zij verontschuldigt zich voor het feit dat dit nog niet is gebeurd.

De heer BOMHOF merkt op dat bij toezegging 7 staat dat de vraag over het Centraal Meldpunt Milieuklachten is beantwoord, maar dat is niet het geval. Tot op heden is die vraag niet beantwoord.

De VOORZITTER antwoordt dat de commissiegriffier de vraag per mail aan gedeputeerde Baas heeft doorgegeven, dus er zal worden gekeken of de vraag op dit moment al is beantwoord.

Het verslag van de vergadering van 10 september 2008 wordt conform ontwerp goedgekeurd en vastgesteld.

**4. Ingekomen stukken**

De heer SLAGTER vraagt of het onderwerp A2, het managementcontract wegen en kanalen, de volgende keer op de agenda van de commissie kan worden gezet.

De COMMISSIE stemt hiermee in.

**5. Rondvraag**

De heer LAMMERS wijst erop dat sinds 2001 het convenant in het kader van de Bestuursovereenkomst Landelijke Ontwikkeling Windenergie (BLOW) bestaat waarin is overeengekomen dat in Nederland in 2010 1500 megawatt windvermogen dient te zijn opgesteld, waarvan 15 megawatt in Drenthe. Het oog viel in eerste instantie op een defensieterrein in Coevorden. Deze commissie heeft in de vergadering van 13 juni 2007 statenbreed aangegeven dat voor het realiseren van de ambities naar locaties moest worden gezocht en bovendien was er overeenstemming over een toename van het op te stellen vermogen, namelijk een verdubbeling. Het college heeft hierover nagedacht en op vragen van de heer Langenkamp geantwoord dat het college erachter aan zou gaan. Wat is de huidige stand van zaken? Welke locatie heeft de zoektocht tot nu toe opgeleverd? Welk vermogen kan er op deze locaties in totaal worden gerealiseerd? Hoe moet Drenthe voldoen aan de doelstellingen van duurzame energie nu het met de biobrandstoffen ook al tegen lijkt te gaan zitten? Moet er dan niet met iets meer ambitie achter het realiseren van de doelstellingen van BLOW worden aan gezeten? Op welke manier kan het vermogen ook aan het elektriciteitsnet worden geleverd? Gaat het college met volle energie achter windenergie – een statenbrede wens van destijds – staan? Kan de commissie wat frequenter op de hoogte van de vorderingen worden gehouden? Kan er worden samengewerkt aan de, weliswaar beperkte, windkracht van Drenthe? Hoe kijken de andere fracties tegen de geboekte vooruitgang tot nu toe aan en hoe moet deze provincie daarmee verder?

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat dit college veel ambitie heeft als het gaat om windenergie. Tijdens de vergadering over de Voorjaarsnota is door spreekster en gedeputeerde Klip aangegeven dat er een gesprek was geregeld met de gemeente Emmen en dat er ambtelijke voorverkenningen zijn gedaan. Eind augustus heeft dat gesprek plaatsgevonden. Er is afgesproken dat de gemeente Emmen welwillend staat tegenover het plan om samen met de provincie te kijken wat de mogelijkheden binnen de regio Emmen zijn. Gezamenlijk is afgesproken dat er een onderzoek zal worden gestart en het bureau dat dit gaat uitvoeren wordt vrijdag aanstaande geselecteerd. Eind november is daar hopelijk iets meer duidelijkheid over, dus er wordt volop aan gewerkt. Als het gaat om de locaties waar het vermogen dient te worden gerealiseerd, kan spreekster nog niet aangeven waar en hoe dat gaat gebeuren. Er wordt

gekeken naar het rendement, maar er wordt ook gekeken waar het ruimtelijk zo goed mogelijk kan worden ingepast. Ten aanzien van het BLOW-akkoord merkt zij op dat het college in 2020 zeker aan het BLOW-akkoord meent te moeten voldoen. Dat is ook in IPO-verband en in de richting van het ministerie van VROM afgesproken. Het probleem in Coevorden, waar 15 megawatt zou moeten worden gerealiseerd, is dat er in eerste aanleg een bouwvergunning is verleend door de gemeente, maar de aangrenzende bedrijven in Duitsland en de gemeente Emlichheim hebben bezwaren ingediend en dat heeft ertoe geleid dat Defensie heeft gezegd dat één windturbine die grenst aan Duitsland niet zal worden geaccommodeerd en dat betekent dat geen 15 maar 10 megawatt kan worden geaccommodeerd in Coevorden. Dat heeft er weer toe geleid dat gekeken wordt om aan de andere kant van het militair complex alsnog twee andere windturbines te plaatsen, zodat toch aan die 15 megawatt wordt voldaan.

De heer HORNSTRA vindt het antwoord van het college wel duidelijk, maar de achtergrond van de door de heer Lammers gestelde vragen is eigenlijk dat de commissie het gevoel heeft aan het lijntje te worden gehouden en dat er niet gebeurt wat er is afgesproken. Indien de gedeputeerde zegt hierop in de vergadering in december terug te zullen komen, dan is dat de eerste keer dat er een duidelijke toezegging is gedaan.

Mevrouw HAARSMA heeft toegezegd dat begin december dit rapport is afgerond. Dan zal de zaak moeten worden geanalyseerd en vervolgens zal er met de gemeente Emmen moeten worden gesproken. December is een korte maand, dus in januari zal er uitsluitsel zijn over de bevindingen van dat onderzoek.

De heer BOMHOF hoopt dat het college deze zaak met gezwinde spoed afhandelt.

De heer LANGENKAMP heeft de gedeputeerde horen spreken over het terrein naast Defensie. Hij vraagt of het daar gaat om het oude plan Vlieghuis van NUON.

Mevrouw HAARSMA weet niet wat precies van wie is, maar het is aan de andere kant van het magazijnencomplex van Defensie.

De heer LAMMERS wil iets meer duidelijkheid over wat er in het rapport komt te staan en wat de status is van het geheel. Wanneer verwacht de gedeputeerde dat bekend is wat precies de locaties voor de windmolens zullen zijn?

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat er een gezamenlijk onderzoek met de gemeente Emmen komt. Daar is sprake van bepaalde zoekgebieden en voorwaarden waaraan dient te worden voldaan. Een dergelijk onderzoek is al eens eerder in dit huis gebeurd en dit onderzoek zal er dan ook bij worden betrokken. Het onderzoek zal door een extern bureau worden verricht en verder kan zij er eigenlijk niet veel meer over zeggen. In januari 2009 krijgt de commissie van dit college de stand van zaken te horen en waar eventueel nieuwe windturbines kunnen worden geaccordeerd.

De heer LANGENKAMP merkt op dat tijdens de vorige commissievergadering uitgebeid is gesproken over megastallen en de indruk was dat alle partijen in de staten tegen uitbreiding ervan zijn. Het lijkt erop dat in enkele gemeenten ontwikkelingen gaande zijn die anders doen vermoeden. Is het college bereid om in overleg met de gemeenten in Drenthe een convenant op te stellen op dit gebied?

Mevrouw HAARSMA merkt op dat dit college met de nodige spoed aan het werk gaat. De heer Munniksma en spreekster hebben inmiddels een gesprek gehad met de gemeente Westerveld betreffende het bestemmingsplan en de uitbreiding van bestaande bedrijven daar. Met de gemeente Westerveld is afgesproken dat het bestemmingsplan wordt teruggenomen, omdat er onvoldoende onderbouwing aanwezig was. Vervolgens is er een time-out afgesproken en die is bedoeld om met de overige gemeentebesturen in gesprek te gaan en met elkaar van gedachten te wisselen betreffende de

uitbreidingen en de megastallen. In de tussenliggende periode is een brief gestuurd aan alle gemeenten om een inventarisatie te doen over wat, waar en hoe en of er iets op dit terrein speelt in de gemeente. Hierover zullen de gemeenten en het college met elkaar in gesprek gaan. Dit is de stand van zaken vier weken geleden.

Mevrouw SEINEN merkt op dat in het voorjaar de begroting voor 2009 van het OV-bureau aan bod is geweest. Daarin was sprake van het meerjarenexploitatieplan dat loopt tot 2020. Daar werd ook gemeld dat de ambities van het OV-bureau niet alle kunnen worden waargemaakt als er niet meer middelen komen. Colleges zijn daarover schriftelijk geïnformeerd. Is er al wat meer duidelijkheid over middelen en mogelijke oplossingsrichtingen?

De heer SLAGTER heeft gisteren gelezen dat er middelen zijn vervluchtigd bij het OV-bureau en bij de regiovisie. In hoeverre is een nieuwe begroting nodig, zowel op jaar- als op meerjarenbasis, gezien de stand van zaken met betrekking tot de tekorten die er nu bij gemeenten zijn?

De heer BATS antwoordt dat er nog geen tekorten bij het OV-bureau zijn, want tot gisteren was er zelfs sprake van een fors overschot in 2009 dat wordt ingezet voor de bestedingen in 2009 en later. Voor de meerjarige exploitatie zal voor de periode na 2009 worden aangeklopt bij de commissie in de maand april 2009, zodat dit kan worden meegenomen. Er is dus geen sprake van een tekort, want daar is pas sprake van als de ambities heel hoog worden gelegd. Daarover moet indringend met de commissie worden gediscussieerd.

De heer MUNNIKSMA merkt op dat de gevolgen van de kredietcrisis voor een deel ook terechtkomen in Drenthe. Dit is een goed onderwerp om in de Statencommissie BFE te bespreken.
Hij wijst erop dat het college gisteren tegelijkertijd met de commissie op de hoogte is gesteld van deze problematiek en hij wil op dit moment dan ook nog niet zo hard lopen dat er in positieve of negatieve zin consequenties worden verbonden aan wat er nu gebeurt. Er moet worden geprobeerd de schade zoveel mogelijk te beperken en daartoe moet ook Groningen worden aangespoord en pas daarna wil hij kijken welke gevolgen dit heeft voor de verschillende gemeenschappelijke regelingen die aan de orde zijn, maar gelet op de aard van het geld is het niet het huishoudgeld van vandaag dat ter discussie stond.

De heer DIJKSTRA heeft in de laatste commissievergadering vragen gesteld over de mbo-ov-studentenkaart. Hij heeft daarover geen informatie van de zijde van het college ontvangen. Wat is nu de werkelijke stand van zaken en kan de gedeputeerde daarin een toezegging doen?

De heer BATS antwoordt dat dinsdag positief is besloten over de notitie die toen voorlag over het plan dat deze week aan de commissie wordt aangereikt. Wellicht ligt het nu al in de brievenbus van de commissieleden. Er ligt een concreet plan dat ook de verbinding legt naar het voorstel van het kabinet.

**6. Brief van gedeputeerde staten over de reconstructie aansluiting Ees op de N34**

Mevrouw SEINEN wijst erop dat in februari 2008 de gedeputeerde is gevraagd om met de bewoners van Ees in gesprek te gaan over de alternatieven die voorlagen. Het CDA heeft erop aangedrongen de gevolgen van de alternatieve plannen helder te communiceren en oog te hebben voor de maatregelen die in dit gebied moeten worden genomen. Op 8 september 2008 had spreekster een voortvarend optreden van het college verwacht, maar het tegenovergestelde was het geval. De angsten en zorgen van de bewoners konden niet worden weggenomen. Vragen als hoe het met de afwikkeling van het verkeer richting Borger zit, hoe de ongelijkvloerse kruising bij Exloo eruit gaat zien, of kinderen veilig naar school kunnen, waar de parallelroute langs de N34 komt en de gevolgen voor de natuur in het gebied, konden niet worden beantwoord. Het is geen wonder dat er geen communicatie met de bevolking op gang kwam. Natuurlijk wordt dan vastgehouden aan op- en afritten. Als dit een voorbeeld moet zijn van hoe het college wil communiceren met de burgers, dan wordt het het CDA wel erg gemakkelijk gemaakt om

oppositie te voeren. Voor de burgers van Ees is de besluitvorming volkomen ondoorzichtig. Uit voorliggend statenstuk wordt duidelijk dat de keuze voor de locaties waar op- en afritten worden gerealiseerd, arbitrair tot stand is gekomen. Nu blijkt dat er ooit wel plannen zijn geweest om bij Ees op- en afritten te realiseren, maar deze zijn in 2006 of eerder geschrapt. Daar zijn de op- en afritten bij Exloo voor in de plaats gekomen. Hoe kunnen de statenleden tot een juiste afweging komen als zij het totaalplaatje van dit gebied niet kennen? Zij vraagt het college te antwoorden op de volgende vragen: Wat zijn de criteria die gelden voor de aanleg van een stroomweg als de N34? Welke ruimte is er nog voor bewoners om zaken te beïnvloeden? Ligt alles al vast in convenanten en besluiten en hebben de bewoners de voorstelling van het college slechts te accepteren? De gedeputeerde gaf in Ees aan dat het een democratisch proces is, maar wat is er democratisch in dezen? Kan het ook zo zijn dat Exloo wordt ingeleverd ten faveure van Ees?

De heer WESTERHOF wijst erop dat vanmorgen in het Dagblad van het Noorden een artikel stond over drie ondernemers in Ees die aangeven dat zij zonder aansluiting op de N34 naar hun grootje gaan. Het gaat hier onder anderen over de herberg in Eesergroen en de Zeven Heuveltjes. Deze bedrijven hebben de afgelopen jaren gigantische investeringen gedaan om up-to-date te blijven. Ondernemers dreigen dus al met beëindiging van bedrijfsactiviteiten omdat zij het niet zien zitten dat zij onder deze omstandigheden moeten voortmodderen. Over de afslag op de N34 wordt al sinds februari 2008 gesproken en het is frappant dat van alle kunstwerken die in dit traject zijn opgenomen, dit kunstwerk een pijndossier moet worden. Hij wijt dit vooral aan de halsstarrigheid van gedeputeerde Bats omdat hij elke discussie met de bevolking afhoudt. Hij wil wel met de bevolking praten maar dan alleen over zijn varianten, terwijl de bevolking iets totaal anders wenst. Dat vindt spreker schizofreen gedrag, want in coalitieakkoord, jaarverslag, Voorjaarsnota en in de begroting staat uitvoerig vermeld dat het college met burgers en ondernemingen in gesprek wil gaan om samen plannen te ontwikkelen en samen die ontwikkelingen bespreekbaar te maken en met de bevolking in discussie te gaan. Met betrekking tot dit punt ziet spreker daar helemaal niets van terug. Vervolgens heeft spreker naar aanleiding van de opmerking van de gedeputeerde dat er een democratisch besluit was genomen dat er bij Ees een tunneltje komt zonder op- en afritten, vragen gesteld. Het is inderdaad gelukt om dit democratisch besluit van de raad van Borger-Odoorn boven tafel te krijgen. De heer Bats moet heel diep graven om dit besluit in 2003 te kunnen traceren en de tussenliggende wethouders hielden er heel andere meningen op na. De meesten gingen er vanuit dat er wel op- en afritten zouden komen, dus kennelijk kent de gemeente Borger-Odoorn ook haar eigen geschriften niet goed en verder verwijst spreker naar statenstuk 267 van 2006. Het vreemde is dat het exemplaar van statenstuk 267 dat spreker zelf heeft uitgeprint, afwijkt van het exemplaar dat hij van de griffie heeft gekregen namens het college. Die exemplaren zijn totaal verschillend van inhoud. Op de eerste paar pagina's staat het traject omschreven van Gieten tot Ees en daar zijn ook de kunstwerken genoemd, behalve die van Ees. Het andere traject loopt van Ees naar de Overijsselse grens en daar staat ook niets over Ees in genoemd. In de door spreker uitgeprinte versie komt Ees niet voor. Achter de versie die spreker via de griffie heeft ontvangen, zit een document dat kennelijk versie twaalf is. Daar staat op pagina 4 dat voor Ees in 2008 € 3,5 miljoen is uitgetrokken, maar verder geen enkele omschrijving, terwijl bovenaan pagina 6 wordt gesproken over een tunnel bij Ees. Hoe kan het dat de gedeputeerde statenstuk 267 aanvoert als statenstuk waarin een democratisch beleid is terug te vinden, terwijl spreker dit niet in de nota terug kan vinden?

De heer SLAGTER heeft van de gedeputeerde een opsomming gekregen van gegevens die al bekend zijn. De patstelling blijft bestaan, terwijl het hier om een uitvoeringszaak gaat die de staten bij het college hebben neergelegd. Toch moeten de staten daar steeds weer een standpunt over innemen, terwijl het gewoon een kwestie is van kijken wat het beste is voor een deel van de weg. Doorstroming en veiligheid moeten hierbij voorop blijven staan en in dat kader moet de oplossing worden gevonden. De schaal tussen Borger, Ees en Exloo is aan de kleine kant om daar nog weer van alles te gaan bewerkstelligen. Deze patstelling moet door het college worden doorbroken door twee opties uit te werken, te weten de optie Schaapstreek en de optie van de verdieping aan de Schoolstraat. Daarin moet de gehele omgeving worden meegenomen en dat geven ook de bewoners van dit gebied aan. Er moet dus worden ge-

keken wat een oplossing kost en deze moeten onderling worden vergeleken door de bevolking. In de hele discussie vindt spreker de situatie rondom de school erg zwak belicht en het is onbegrijpelijk dat dit aspect niet meer gewicht krijgt in deze hele discussie. Bij wat de bevolking kennelijk wil kunnen veel argumenten worden bedacht, maar er kunnen ook veel argumenten tegenover worden gesteld. Weliswaar kan de conclusie zijn dat op- en afritten heel erg door de bevolking worden gewenst, maar alles overziende zou de provincie beter voor een andere optie kunnen kiezen namelijk het uitwerken van twee opties waaruit in overleg met de bewoners het beste kunnen kiezen.

De heer BALTES merkt op dat vanaf het begin van deze discussie het vergroten van de verkeersveiligheid in en om Ees en rondom de N34 het belangrijkste is en uit de stukken in het dossier blijkt dat zowel bij de gemeenten als bij de provincie Overijssel hiermee bewust is omgegaan. Tot nu toe is die lijn door de VVD ook steeds ondersteund. Op dit moment lijkt het daar niet meer over te gaan, en de veiligheid bij de school is nog nauwelijks onderwerp van gesprek. Kennelijk gaat het alleen nog om het hebben van een op- en afrit. In de vorige commissievergadering heeft de commissie het college om schriftelijke informatie verzocht en specifiek in te gaan op het aspect van die verkeersveiligheid. Is deze op dit moment nog wel in voldoende mate gegarandeerd?

Mevrouw SEINEN vraagt of de heer Baltes het zorgvuldig vindt dat bewoners mee doen aan een enquête, maar als het gaat om terugkoppeling naar de bewoners, zij niet worden geïnformeerd over eventuele gevolgen van hun keuze?

De heer BALTES antwoordt dat naar de aspecten die van belang zijn voldoende is gekeken. Op hoofdzaken zijn de consequenties zeker voldoende bekend bij de bewoners.

Mevrouw SEINEN merkt op dat uit de stukken iets anders blijkt en dat heel veel zaken waar bewoners zich zorgen over maken, zoals de afwikkeling van verkeer richting Borger, de veiligheid van de kinderen en landbouwverkeer, in het voorliggende stuk wel aandacht wordt besteed.

De heer BALTES antwoordt dat dit wel klopt. Het is op dit moment wel erg druk bij Borger en ook als bij Ees niets verandert dan moet er worden gestudeerd op een oplossing. Dat gebeurt nu al en stel dat de op- en afritten bij Ees weggaan, dan zal dit natuurlijk enige consequentie hebben voor het verkeer in de richting van Borger, maar dat is niet van zodanige omvang dat daardoor het probleem bij Borger plotseling veel groter wordt.

Mevrouw SEINEN merkt op dat wanneer er draagvlak moet zijn bij de bewoners voor het niet realiseren van op- en afritten bij Ees, dan moet het totaalplaatje bekend zijn en schiet er niemand iets mee op als er alleen maar wordt ingezoomd op de verschillende alternatieven die er voorliggen.

De heer BALTES antwoordt dat dit op zich klopt, maar hij is ook bij de avond geweest die in Ees is gehouden en daar is ook over deze materie en over verkeersstromen gesproken. Spreker heeft zelf ook nog navraag gedaan en daaruit blijkt naar zijn mening dat er wel een probleem is, maar dat probleem is niet ineens vele malen groter als de op- en afritten bij Ees er niet meer zijn. Het is jammer dat er door het college niet verder is ingegaan op de garanties rondom de verkeersveiligheid. Naar zijn mening is er geen sprake van nieuwe feiten en Ees en omgeving blijven dan ook in de nieuwe variant goed bereikbaar. Er is aandacht voor de problematiek in en rondom Borger en er wordt daar ook aan een oplossing gewerkt. De verdiepte ligging onder de Schoolstraat is door het college uitgewerkt. Dat is wat hem betreft een aantrekkelijke optie en spreker ziet graag dat deze optie en de optie bij de Schaapstreek verder worden uitgewerkt en opnieuw worden voorgelegd aan de bevolking.

De heer LANGENKAMP is nog steeds verbaasd over deze gang van zaken. Dit is namelijk een uitvoeringskwestie en normaal gesproken sturen de staten het college op pad en het college lost dit dan op. Kennelijk willen het college van gedeputeerde staten en het college van burgemeester en wethouders

hier iets anders dan een deel van de bevolking. Wat moeten de staten daar nu mee? Er kan op in worden gegaan door toch zelf met een voorstel te komen, zoals de heer Slagter heeft gedaan. Is het college bereid om het beleid dat hierachter zit en dat is verwoord in Duurzaam veilig, ter discussie te stellen? In dat beleid is aangegeven dat op- en afritten de verkeersveiligheid niet ten goede komen, maar dat beleid is tien jaar geleden vastgesteld en is in een aantal gevallen niet heilig. Indien het college die stap kan maken, dan kan er over worden nagedacht om hier wel op- en afritten te realiseren. Dan heeft het college de commissie weer nodig, want dan wordt er ander beleid gevoerd en dat is dan niet alleen in Ees het geval, maar ook op meerdere plaatsen. De vraag is dan hoe één of twee extra ongevallen per jaar opwegen tegen iets als leefbaarheid en veiligheid op een andere plaats, namelijk in het dorp. GroenLinks zou die fundamentele discussie nog wel eens met het college willen voeren, maar dan niet alleen aan de hand van dit ene voorbeeld.

De heer MEDEMBLIK vraagt of de heer Langenkamp de vraag wat er bij Ees moet gebeuren opnieuw ter discussie wil stellen in de staten.

De heer LANGENKAMP vraagt de gedeputeerde of hij bereid is het beleid ten aanzien van Duurzaam veilig, waarin is vastgesteld dat er geen op- en afritten moeten komen omdat deze de verkeersveiligheid niet ten goede komen en dat tien jaar geleden is vastgesteld, ter discussie wil stellen. Hij ziet nu dat dit problemen oplevert en die wil hij aanpakken. Een enkel geval zoals de op- en afritten bij Ees hoort in de commissie niet te worden behandeld, want hij wil in zijn algemeenheid een oplossing voor deze problemen. Op grond van het door de staten vastgestelde beleid moet het college zorgen dat dit voor elkaar komt.

De heer MEDEMBLIK merkt op dat de staten het beleid dienen vast te stellen en dat betekent dan ook dat niet aan de gedeputeerde moet worden gevraagd om het beleid ter discussie te stellen, want dat moeten de staten zelf doen indien dat gewenst is.

De heer LANGENKAMP is het daar niet mee eens. Indien gedeputeerde Bats bereid is de discussie over het beleid in de commissie aan te gaan, dan kan er worden gekeken of er een oplossing is en hebben de staten weer de rol die zij behoren te vervullen, namelijk het vaststellen van de beleidskaders waarbinnen de gedeputeerde het beleid uitvoert.

De heer MEDEMBLIUK vraagt of de heer Langenkamp dan het bestaande beleid dat door de staten is vastgesteld, ter discussie wil stellen.

De heer LANGENKAMP antwoordt bevestigend. Indien het beleid opnieuw ter discussie wordt gesteld kan er pas een oplossing komen in dit soort gevallen in het algemeen en niet alleen maar in Ees.

De heer SLAGTER merkt op dat de staten het beleid hebben vastgesteld en de uitvoering in handen van het college hebben gelegd. De maatschappij zit alleen wat anders in elkaar, want er komt druk van onderop en dan moeten de staten er ineens weer iets van vinden en is het niet alleen meer een uitvoeringskwestie. Spreker heeft er helemaal geen verstand van of het verkeer nu vast komt te zitten bij Borger of niet. Om daar iets van te vinden laat hij graag over aan de mensen die er verstand van hebben. De overheid moet een keer een knoop doorhakken en een keuze maken, ook al leidt dat ertoe dat een groot deel van de bevolking van Ees daar een nacht wat minder goed van slaapt.

Mevrouw SEINEN denkt dat de gedeputeerde ook zeker de knoop door moet hakken en wat haar betreft hoeft niet gelijk het hele beleid ter discussie te worden gesteld, maar wat wel van belang is welke criteria er worden gehanteerd indien een nieuwe stroomweg wordt aangelegd. Waar moet een dergelijke weg aan voldoen en wat voor gevolgen heeft het voor de plaatsen die daar aan liggen?

De heer MEDEMBLIK merkt ten aanzien van de brief van het college op dat dit ter uitvoering bij het college is neergelegd. Dat wordt tot nu toe in het hele proces goed opgepakt en dat het botst met wat de bevolking wil is vervelend, maar het is ten principale verkeerd om het dan iedere keer weer op de agenda van deze commissie te plaatsen en het ter discussie te stellen want daarmee worden veel mensen uit Ees op een verkeerd been gezet. Het is vastgesteld dat het college een aantal voorkeuren neerlegt en die dienen goed te worden gecommuniceerd met de bevolking.

De heer BATS antwoordt dat het een uitvoeringskwestie betreft waar dit college al een knoop over had doorgehakt en die knoop zal spreker vandaag bevestigen naast een aantal andere knopen. Dat betekent dat er door zal worden gegaan in dit traject en dat het college in overleg met de bevolking twee varianten zal uitwerken. Die twee varianten worden aan de bevolking van Ees voorgelegd en zullen de commissie ter informatie worden toegezonden. Alle gevolgen van die twee varianten zullen in de argumentatie worden meegenomen. Indien mevrouw Seinen zegt dat het haar makkelijk wordt gemaakt om oppositie te voeren, dan vindt hij dat prima, want dat is ook de rol van de partij van mevrouw Seinen en dat mag wat hem betreft nog even zo blijven. Er liggen nu drie varianten op tafel, terwijl er aanvankelijk twee varianten op tafel lagen en niet de variant met op- en afritten. Ook de gemeente Borger-Odoorn heeft aangegeven, recentelijk nog in de laatste raadsvergadering, dat wat deze gemeente betreft die op- en afritten er zo snel mogelijk af moeten en dat gaat ook gebeuren. Wel heeft deze gemeente gevraagd om op korte termijn met hen in overleg te treden en te praten over hoe de situatie in zijn totaliteit rond die weg ten uitvoer wordt gebracht en ook met elkaar te praten over wat de gevolgen zijn voor de verkeersontsluiting in Borger zelf. Er ligt nog een aantal andere vragen open rondom de parallelweg en dergelijke en daar zal met de bevolking, maar ook met de gemeente Borger-Odoorn over worden gesproken. Een aantal vragen gaat vooral over de technische merites van dit dossier. Spreker zal mevrouw Seinen alle technische details toezenden van stroomwegen. Mevrouw Seinen kan daar dan een studie van maken en die informatie kan zij dan de komende jaren bij iedere discussie gebruiken. Die studies heeft het college ook gebruikt en die hebben als basis onder dit document gelegen. Mevrouw Seinen moet alleen wel willen lezen wat er in dit document staat en als het gaat om verkeersstromen en verkeersveiligheid, dan staat hier uitdrukkelijk in dat de situatie in Ees voor wat betreft de verkeersaantallen niet slechter wordt, maar zelfs beter. Vervolgens komt er een traject van studie en spreker heeft geaarzeld om daarbij het complete pakket bij de commissie neer te leggen, want de ambtelijke organisatie moet dan met al die scenario's op pad en zal de gemeente Borger-Odoorn lastig moeten worden gevallen met scenario's die er niet gaan komen. Die afslagen komen er namelijk niet op die plek in Ees, want dat legt de commissie hier in meerderheid neer en is ook de insteek van het college. Het artikel waar de heer Westerhof naar verwijst heeft spreker vanmorgen ook gelezen. De heer Westerhof verwijt spreker schizofreen gedrag, geeft aan dat dit het hoofdpijndossier van spreker is en verwijt spreker niet met de burgers in overleg te gaan. Daarnaast dicht de heer Westerhof wethouder Medendorp iets toe zonder dat hij daar nu op kan reageren en dat vindt spreker vervelend. Al die punten zijn onjuist en de beantwoording die op vragen van de heer Westerhof is gegeven is binnen de termijn gebeurd die daarvoor staat. Dat is gebeurd om zo snel mogelijk duidelijkheid te geven, zodat de heer Westerhof ook daar geen feestje van zou kunnen maken. Borger-Odoorn heeft een en ander vorige week bevestigd in de gemeenteraad en heeft spreker ook bestuurlijk aangegeven dat dit een goede stap is. Dat hebben overigens ook vele inwoners van Ees gedaan. De verkeersveiligheid rondom de school is in deze discussie helemaal niet meer aan de orde, terwijl de verkeersveiligheid aldaar juist van groot belang is voor al degenen, waaronder vele moeders, die minder goed ter been zijn en die over de N34 moeten. Deze mensen hebben er baat bij dat er een kwalitatief goede oplossing komt waarover al een besluit is genomen door het college en waar het college in alle stelligheid mee aan de slag zal gaan. De twee varianten die er op tafel worden gelegd zullen door het college in breder perspectief worden uitgewerkt, waarbij gekeken wordt naar de effecten voor Borger, maar ook naar de totale effecten voor andere afslagen tot aan Emmen. Dit wordt voor de totale weg opgepakt als een parallel traject, want er is geen ruimte meer om nog heel lang te wachten op de uitvoering. Die trajecten die te maken hebben met het niet meer ontsluiten van Ees middels deze afslagen, zullen op heel korte termijn worden uitgewerkt en die

zullen meermalen worden gecommuniceerd met de bevolking en dan kan er aan de slag worden gegaan.

TWEEDE TERMIJN

Mevrouw SEINEN heeft de veiligheid en de doorstroming altijd van belang gevonden, dus als het de bedoeling is om van de N34 een stroomweg te maken, dan vindt zij het belangrijk dat het college de inwoners uitlegt wat daarvan de consequenties zijn. Zij zit niet te wachten op een uitwisseling van al te technische details, maar vindt het wel belangrijk dat het college de burgers uitlegt wat er aan die weg gaat gebeuren en waarom het niet op drie kilometer onder een op- en afrit kan worden gerealiseerd.

De heer MEDEMBLIK vraagt of mevrouw Seinen op de hoogte is van de brief van 8 oktober 2008 met daarin informatie over de N34 bij Ees, want daarin staat per variant wat de voor- en nadelen zijn. Wat heeft mevrouw Seinen nog voor informatie nodig om een politiek oordeel te kunnen geven?

Mevrouw SEINEN wil haar vragen in eerste termijn niet allemaal herhalen, maar ook in het stuk staat dat het totaalbeeld nog niet kan worden gegeven omdat de afwikkeling van verkeer nog niet duidelijk is en haar is ook niet duidelijk waarom een parallelroute langs de westkant niet mogelijk is. Er zijn tal van opmerkingen die ook in Ees zijn gemaakt waar de bevolking nog geen antwoord op heeft gehad. Er kan wel op de alternatieven worden ingezoomd en gekeken hoe deze eruit zien, maar daarmee is nog geen antwoord gegeven op de vragen die spreekster in eerste termijn heeft gesteld en die ook leven bij de bewoners van Ees. Zij begrijpt dat de varianten Schoolstraat en Schaapstreek aan de bewoners zullen worden voorgelegd, plus de consequenties die dat met zich meebrengt. Dat is goed om te horen. De gedeputeerde gaf in Ees aan dat de besluitvorming het gevolg is van een democratisch proces. Waar zit dit democratisch proces precies in? Welke ruimte krijgen de bewoners nog en kunnen zij nog zaken beïnvloeden? Er worden nu op- en afritten bij Exloo gerealiseerd. De vraag is of dit nog kan worden omgedraaid met Ees.

De heer WESTERHOF lijkt het onzinnig om Ees uit te ruilen tegen Exloo, want dan wordt er weer een half jaar gediscussieerd over de kwestie Exloo. De N34 is voornamelijk zo druk vanwege het vele vrachtwagenverkeer en de gemiddelde snelheid is dus eerder tussen de 80 en 85 dan dat dit boven de 100 kilometer uit komt. In de notulen van de raad van Borger-Odoorn van maart 2008 geeft wethouder Medendorp aan dat er bij Ees op- en afritten komen. Die notulen zijn in april zonder commentaar vastgesteld door de raad. Spreker wijst dan toch op de kwaliteit van de communicatie die binnen die gemeente wordt gehanteerd. Ten aanzien van document 267 is het hem tot nu toe niet duidelijk op grond waarvan er sprake is van democratische besluitvorming over een tunneltje zonder op- en afritten. Spreker snapt het ook niet want op alle andere locaties zijn er wel op- en afritten, met uitzondering van Drouwen. Het college meent dat op- en afritten ter hoogte van Ees ten koste gaan van de verkeersveiligheid. Op- en afritten bij Ees beïnvloeden de verkeersveiligheid volgens spreker echter niet, ook al zou er om de twee kilometer een op- en afrit zijn. Wat de veiligheid wel negatief beïnvloedt is de situatie die het college creëert in Borger, want de mensen trekken straks allen door een woonwijk in Borger heen. Daarnaast is de aansluiting ten opzichte van Exloo dan al weer anderhalf jaar later, met alle frustraties van dien. Ondernemers schrijven nu al dat door het open liggen van de N34 zij 70 procent minder klanten krijgen. Het gaat daarbij niet alleen om de zes mensen die in de krant staan, maar om de 50 personen die qua inkomen van deze ondernemers afhankelijk zijn, want zij raken werkeloos.

De heer SLAGTER merkt op dat het hem tegenvalt van het CDA dat deze partij haar mening over dit punt opschuift in de richting van de bevolking en dat de argumenten die door de bevolking worden aangedragen, ook door het CDA in deze discussie naar voren worden gebracht. Dat had hij niet verwacht. Hij stemt op hoofdlijnen in met wat de heer Bats naar voren heeft gebracht.

De heer WESTERHOF merkt op dat mevrouw Seinen kennelijk leert en erachter komt dat de bevolking in opstand komt en dat daarop moet worden gereageerd. De heer Slagter leert echter helemaal niet en blijft stoïcijns volhouden dat het een uitvoeringszaak is waar de gedeputeerde verantwoordelijk voor blijft.

De heer SLAGTER beschouwt dit onderwerp inmiddels als toneelstuk in meerdere aktes en er komen er steeds meer bij. De laatste akte is die van de volledige op- en afsluiting van de SP, waar nu steeds over wordt gesproken. Indien mevrouw Seinen wil weten wat een doorstroomweg is, moet zij eens langs Borger en Gieten rijden waar het nieuwe wegdeel al ligt, want dat is een doorstroomweg. Dan is het logisch dat er niet eerder dan bij Exloo weer een dergelijke volledige aansluiting moet komen, want anders stroomt het verkeer niet door.

De heer LANGENKAMP vindt het jammer dat de SP hiervan de schuld krijgt, want dit is in gang gezet door een brief van het college die nu op dit moment wordt besproken. Waarom heeft de gedeputeerde deze brief naar de commissie gestuurd? Indien de gedeputeerde vasthoudt aan bepaald beleid, dan heeft het ook geen nut om deze brief naar de raad of de commissie te sturen.

De heer BATS antwoordt dat de commissie zelf om de brief heeft gevraagd en spreker heeft deze brief daarop naar de commissie gestuurd.

De heer LANGENKAMP vindt dit een flauw antwoord, want de gedeputeerde heeft aangegeven de raad te willen informeren en dan moet het college ook voor de uitvoering zorgen.

De heer BALTES heeft in de vorige commissievergadering uitdrukkelijk om die brief gevraagd, maar die heeft hij nog niet ontvangen.

De heer BATS merkt op dat de twee varianten die bij de Schaapsdreef en de verdiepte ligging van de N34 aan de Schoolstraat betreffen. Daarover wil spreker verder praten. Is het een democratisch proces? Spreker antwoordt bevestigend. Hij gaat niet met de heer Westerhof in discussie over de notulen van de raad van Borger-Odoorn. Spreker heeft onlangs nog van het gemeentebestuur van Borger-Odoorn gehoord dat zij graag willen dat dit college doorgaat en dan vooral niet met op- en afritten bij Ees. Het democratisch proces heeft dus in het verleden plaatsgevonden en daar is dit toen besloten. In overleg met de bewoners heeft spreker die varianten willen bespreken. Er lag eerst één variant voor, dat zijn er drie geworden en het college werkt er nu twee uit. De bevolking is hierbij volledig betrokken en dat vindt spreker zonder meer democratisch. Over de zorgen die er zijn over parallelwegen en de problemen met de ontsluiting van Borger-Odoorn merkt hij op dat het college daar heel creatief, zorgvuldig en serieus mee omgaat. De angst dat een bepaalde parallelweg eenrichtingsverkeer wordt is een angst die wat spreker betreft niet terecht is. Het kan best zijn dat een aantal van die wegen geschikt worden voor bestemmingsverkeer, maar wel gewoon tweerichtingsverkeer. Over al die onderdelen gaat het college praten met de bevolking in Ees. Onder dit dossier is door de heer Westerhof een flinke brok emotie gelegd, wat juist angsten aanwakkert bij mensen in de omgeving. Spreker wil de discussie voeren op basis van de objectieve criteria en de scenario’s zoals die in de brief zijn gezet. Verder kent naast Drouwen ook Eext geen op- of afritten meer.

De heer WESTERHOF merkt op dat de gedeputeerde suggereert alsof spreker de angsten bij de bevolking van Ees persoonlijk heeft gevoed. Niets is minder waar. Door een bijeenkomst in Westerbork in het kader van de bespreking van de uitvoering van het Provinciaal verkeers- en vervoersplan (PVVP) is hij in contact gekomen met iemand uit Ees en die heeft dit bij hem onder de aandacht gebracht. Toen heeft spreker deze mensen gesproken en hebben deze mensen gezegd dat zij boos waren. Spreker heeft dit dus niet aangewakkerd, want die mensen waren al boos. Het enige wat hij gedaan heeft is met deze mensen in contact te komen door in februari een bijeenkomst in Ees zelf te beleggen. Op die eerste

bijeenkomst waren 150 mensen aanwezig. Spreker bestrijdt ten sterkste dat de SP dit probleem heeft gecreëerd.

Mevrouw SEINEN merkt op dat de gedeputeerde heeft aangegeven dat er enkel kan worden gekozen tussen twee varianten.

De heer BATS antwoordt bevestigend. Het gaat om twee varianten en er is geen ruimte om de op- en afritten bij Exloo tegen die van Ees in te ruilen. Dat zou ook volstrekt onterecht zijn, want dan ontstaat er ruimte voor een hernieuwde discussie en die ruimte is er niet.

**7. Brief van 3 september 2008 over Duurzame bollenteelt in Drenthe**

De heer VERHAVEN spreekt in namens de stichting Bollenboos (bijlage 1). De uitkomsten van het stimuleringsbeleid geven een positief beeld van de behaalde resultaten bij de proef met de minder schadelijke en deels biologische middelen in de lelieteelt. De gewenste reductie van het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen tot 90 procent, zoals vastgesteld in het landelijk Convenant gewasbescherming, is niet bereikt. De overheid heeft dit streven wel politiek ondersteund, Drenthe is daarin goed bezig geweest en nu is het noodzaak om het plan Duurzame bollenteelt te continueren. Bollenboos wil door deze reactie bewerkstelligen dat door het college niet alleen wordt gesproken over de brief van gedeputeerde Munniksma aan deze commissie, maar juist ook over het rapport dat daarachter ligt en van waaruit de inhoud is voortgekomen. Er is door de provincie geïnvesteerd in een driejarig experiment voor het verduurzamen van de lelieteelt in samenwerking met de sector, de waterschappen en de Milieufederatie Drenthe, de resultaten zijn gemonitord en beschreven en daarover dreigt nu geen serieuze verantwoording te worden afgelegd. De resultaten worden niet kritisch tegen het licht gehouden, terwijl de stichting Bollenboos wel vindt dat deze kritiek op zijn plaats is. De voornaamste punten zijn de gemelde afname van de milieubelasting met 76 procent. Dit is discutabel en volgens spreker onjuist, want de resultaten van de reductie zijn voor 88 procent te danken aan verandering van middelenkeuze binnen de kaders van het onderzoek. Er is alleen geen garantie dat dit middelengebruik ook daarbuiten wordt voortgezet. Daarnaast is twaalf procent verkregen door een herbeoordeling van milieubelastingpunten door het Centrum voor Landbouw en Milieu en dat is een verandering van definitie, wat een gemakkelijke manier is om milieuwinst te claimen. Ten tweede is de significante bijdrage aan milieubelasting buiten het onderzoek gehouden. De toepassing van de ontsmetting door middel van de tagetusteelt is een belangrijke doorbraak in Drenthe maar in het kader van het onderzoek wordt daar maar minimaal gebruik van gemaakt en er is geen garantie dat dit wordt doorgezet. Dit jaar is hij in Westerveld in de lelievelden geen afrikaantjes meer tegengekomen, dus daar zit geen milieuwinst in en niet alle bestrijdingsmiddelen zijn meegenomen in het onderzoek, zoals middelen die zijn gebruikt bij het ontsmetten van de bollen. Daarnaast zijn de vervuiling van het spoelwater en de spoelgrond niet meegenomen in het onderzoek. Bovendien zijn de gepresenteerde resultaten vanuit wetenschappelijk oogpunt onbetrouwbaar omdat metingen en rapportage niet door een onafhankelijke partij zijn uitgevoerd, maar door Hilbrands Laboratorium voor Bodemziekten (HLB), dat een commercieel bedrijf is met een groot belang in de teeltsector en in de Land- en Tuinbouworganisatie (LTO). Daarnaast heeft HLB zowel de begeleiding als de beoordeling en rapportage van het onderzoek gedaan. Hier speelt dus een sterke verwevenheid van belangen en daarnaast is gedurende het onderzoek de meetmethode gewijzigd. De methode waarop data worden verzameld is essentieel en gedurende het onderzoek is dit niet consistent geweest. Het aantal percelen varieert in de jaren en de betrouwbaarheid van dataverzameling is discutabel, aangezien de telers zelf hun gebruikte middelen hebben geregistreerd en daarvan de cijfers hebben ingediend. De stichting Bollenboos onderschrijft dan ook de vervolgaanbevelingen uit de rapportage die er ligt, namelijk jaarlijkse monitoring en beeldbegeleiding. Er is meer inzicht verkregen door het rapport over wat er allemaal aan de hand is en ook waar verbeteringen mogelijk en noodzakelijk zijn. Daarnaast dient onderzoek te worden gedaan naar vervanging van middelen, want nog niet alle middelen zijn vervangen en er zijn zelfs middelen waar het milieu meer mee wordt belast, zoals middelen tegen onkruid. Dit doel zal niet zonder politieke en maatschappelijke druk kunnen worden bewerkstelligd. Het correct berekenen van

milieubelastingpunten is niet aan de orde geweest en dat wil spreker alsnog netjes laten doen. In de Voortgangsrapportage bloembollenteelt 2006-2007 waarin voor Drenthe een hoofdstuk is ingeruimd, wordt verder vermeld dat vijf procent meer middelen is gebruikt in het afgelopen jaar in Nederland. Daarnaast wil spreker de introductie en de voortzetting van de monitoring van de tagetusteelt onder de aandacht krijgen en aandringen op voortzetting hiervan. De voortzetting van dit project moet objectiever en beter worden getoetst. Als dit het eindresultaat is van het werk van het Platform duurzame bollenteelt van de provincie Drenthe, dan is het niet meer dan een schrale proeftuin geweest. Er is veel geld ingezet, veel inzet gepleegd door alle partijen om te komen tot waar partijen nu staan en helaas is dat nog niet veel verder. De tagetusteelt wordt niet doorgezet en er worden nog steeds bollen geteeld op grondwaterbeschermingsgebieden, bovenop de essen en aan de randen van nationale parken. Dat zou anders kunnen door middel van gebieden- beleid. Als de ingeslagen weg naar een duurzame bollenteelt niet krachtig wordt doorgetrokken is het geld en de inzet van betrokkenen voor niets geweest en dat is bijzonder inefficiënt en getuigt niet van verantwoord beleid, vooral als de resultaten hiervan niet blijvend worden geïmplementeerd. Het is te verwachten dat de positieve resultaten die er nu liggen dan weer zullen verdwijnen en Bollenboos pleit voor het voortzetten van het plan Duurzame bollenteelt en hoopt dat de provincie niet terugschrikt voor het verlengen van de begeleiding en de toetsing van dit project.

De heer KUIPERS hoort de inspreker zeggen dat er een verschil is in interpretatie van de opgave van het reductiepercentage. In het rapport wordt gesproken over 90 procent, maar de heer Verhaven heeft het over 75 procent. Waar komt dit verschil vandaan?

De heer VERHAVEN antwoordt dat de doelstelling in het convenant gewasbescherming was neergelegd en dat is 90 procent. De doelstelling is nog niet gehaald en de brief van de gedeputeerde gaat uit van 76 procent. Daarvan is in ieder geval twaalf procent toe te schrijven aan een herbeoordeling, dus als dit naar beneden wordt bijgesteld komt spreker aan 68 procent en voor 88 procent worden er binnen het onderzoek andere middelen gebruikt, wat niets zegt over de middelenkeuze buiten het onderzoek. Hij zal dit kritischer bekijken, maar 76 procent is sowieso te rooskleurig.

De heer FOKKENS merkt op dat de heer Verhaven met grote stelligheid naar voren brengt dat het wetenschappelijk niveau van HLB nihil is, omdat dit niet wetenschappelijk, niet betrouwbaar en niet onafhankelijk zou zijn, maar de heer Verhaven gaat wel inhoudelijk op het rapport in. Waar baseert de heer Verhaven die woorden op?

De heer VERHAVEN antwoordt dat het rapport zeker serieus moet worden genomen, maar feit is dat HLB een groot belang heeft in de teeltsector. Dat kan eigenlijk niet, want er is sprake van een te grote verwevenheid tussen onderzoeker en het onderzoek.

De heer KUIPERS begint met aan te geven dat het rapport “Naar een duurzame bollenteelt” in zijn ogen een stap in de goede richting vormt, maar het is nog maar een begin van een proces dat in werking werd gezet en dat nog veel opvolging zal moeten verdienen. In het rapport komt spreker een aantal zaken tegen die anders zijn dan de bedoeling is dat het wordt voorgesteld. De inspreker heeft hierover al een aantal zaken uit de doeken gedaan. Het lijkt er wel op dat er minder middelen worden gebruikt, maar in de praktijk is er geen sprake van reductie. Er is weliswaar sprake van een verplaatsing, maar de cijfers worden wel vooral plaatselijk gebruikt. Er kan worden gediscussieerd of de cijfers wel of niet betrouwbaar zijn. De informatie die nu voorligt, is vooral aangeleverd door de telers zelf en dat kan kwetsbaar zijn. Datzelfde geldt voor de nulmeting en de vervolgmeting en het is duidelijk dat de telers aan de ene kant belang hebben bij het minder gebruiken van bestrijdingsmiddelen om aan de ene kant de opstelling een positief gevolg te geven en aan de andere kant staat ook in het rapport dat minder bestrijdingsmiddelen ook daadwerkelijk een financieel voordelige vertaling heeft. Spreker vindt dat dit wat meer wetenschappelijk onderzocht had moeten worden, zodat de constateringen in het rapport onafhankelijk zouden zijn gemaakt.

De heer WIJBENGA vraagt of het onderzoek dan nog wetenschappelijker kan dan het bureau HLB dat al heeft gedaan.

De heer KUIPERS antwoordt bevestigend, want het bureau dat het onderzoek heeft gedaan, heeft in zijn ogen twee petten op. Aan de ene kant is het een consultancybedrijf dat de bedrijfstak begeleidt en aan de andere kant geeft dat bedrijf ook een beoordeling. Hierdoor plaatst hij vraagtekens bij de objectiviteit van het bureau.

De heer WIJBENGA vindt dit niet uniek. Er zijn grote accountantskantoren waarbij de ene adviseur een fiscaal advies geeft en de ander jaarrekeningen nakijkt, maar dat gebeurt volstrekt gescheiden. Waarom kan dat niet bij dit bureau?

De heer FOKKENS krijgt het gevoel dat er nu wordt gediscussieerd over de vraag of de goede thermometer is gebruikt. Hier wordt alleen maar gevraagd of de commissie vindt dat het beleid dat het college voert goed is. Er kan dan meningsverschil zijn over de vraag of het percentage dan hoger of lager moet zijn, maar het lijkt hem onzinnig om over de thermometer te gaan praten.

De heer KUIPERS antwoordt dat juist in een politieke discussie de verschillende zienswijzen helder naar voren komen. Voor GroenLinks zou het wel wat objectiever mogen en weliswaar wordt er niet bewust in een bepaalde richting geredeneerd, maar hier is wel sprake van belangenverstrengeling die spreker wil vermijden. Hij had gehoopt dat dit wat objectiever zou zijn neergelegd.

De heer FOKKENS antwoordt dat dit dan veel te lang gaat duren omdat er dan weer een onderzoek moet worden gestart. GroenLinks wil toch ook snel handelen?

De heer KUIPERS antwoordt dat hij best zaken versneld zou willen aanpakken, maar dit moet wel gedegen en objectief zijn. Op de afrikaantjes wordt een bepaalde norm losgelaten, maar die doelstelling was niet gehaald. Het zou een proef zijn over 180 hectare en in 2006 ging het maar om 59 hectare en in 2007 maar om 49 hectare, terwijl het streven is naar een doelstelling van 100 procent. Teelt van Afrikaantjes is veel belangrijker dan chemische bestrijdingsmiddelen. Als de provincie stopt met subsidie wordt er ook gelijk gestopt met deze alternatieve vorm van bestrijding en in 2008 is er geen hectare meer bepoot met afrikaantjes. Als iets op gang wordt gebracht wat een positief effect heeft, zowel op milieu als op inkomensgebied, en daarmee wordt gestopt en als vervolgens wordt teruggegrepen op de traditionele bestrijdingsmethoden, dan zit de provincie op de verkeerde weg. In het hele verhaal zijn de kosten niet of nauwelijks voldoende in beeld gebracht. Hoewel dit een positieve stap is, zullen nog een aantal stappen moeten worden gezet in een richting zoals spreker zojuist heeft verwoord.

De heer WESTERHOF heeft de brief van Bollenboos gelezen als reactie op het onderzoek en vroeg zich af waarom het weer zover is gekomen. In de reactie van de stichting Bollenboos staat een aantal fundamentele kritiekpunten, namelijk dat de onderzoeksmethodiek wordt gewijzigd, dat de 75 procent aanvechtbaar is vanwege de herbeoordeling van de milieubelasting van de bollenteelt en de afrikaantjesteelt die maar op een klein deel van de oppervlakte wordt toegepast. Daarnaast worden niet alle bedrijfsbestrijdingsmiddelen meegenomen. Dat zijn nogal wat aanklachten en het college dient, als het een dergelijk rapport laat maken, op zijn minst te kijken naar de voorwaarden waaronder dat onderzoek moet plaatsvinden. Spreker stelt dan ook voor om nog een zakje met geld los te trekken en volgend jaar een nieuw onderzoek te doen naar de stand van zaken op dat moment en dat beter voldoet aan de provinciale onderzoeksvoorwaarden, namelijk dat er sprake is van een onafhankelijk onderzoeksbureau dat streeft naar een zo groot mogelijk areaal dat wordt onderzocht. Hij vraagt of de overige commissieleden dat ook een goed idee vinden.

De heer FOKKENS merkt op dat dit onderwerp op 20 februari 2008 al uitvoerig aan de orde is geweest en hij heeft niet veel aan te vullen op de reactie die toen al is gegeven. Destijds was het rapport nog niet beschikbaar en dat is het nu wel, maar het rapport gelezen hebbende levert dit niet veel andere feitelijke inzichten op om opnieuw allerlei voors en tegens uit te wisselen. Er is een stap vooruit gezet en hij complimenteert de stichting Bollenboos, maar ook de bollentelers, dat dit onderwerp op de agenda staat en dat er zelfs wordt vooruitgelopen op het Nationale Beleidsonderzoek met betrekking tot Duurzame bollenteelt. Hij stelt zich voor dat er in de loop van het project wordt ingegaan op de twee typen vragen die zijn gesteld. De eerste vraag betreft waarom bepaalde dingen niet zijn vermeld in het rapport, bijvoorbeeld de deugdelijkheid van de dataverzameling. Stel dat dit in het rapport aan de orde komt, wordt dan de conclusie anders? Dat is voor spreker niet zo en de politiek moet dan ook kijken naar conclusies en niet naar alle details van het rapport. Het lijkt hem prima dat in het project zelf wordt ingegaan op alle vragen die door de stichting Bollenboos zijn gesteld. In de brief van het college staat niets wat de PvdA niet welgevallig is. De SP stelt voor om nog een bak geld uit te trekken voor onderzoek, terwijl in de brief zelf wordt gezegd dat dit nog een jaar wordt voortgezet. Het lijkt spreker te vroeg om nu al met bankbiljetten te wapperen. Het is niet goed voor ondernemers om nu al aan te geven dat zij achterover kunnen leunen. Deze ondernemers zijn zich volgens spreker erg bewust van hun maatschappelijke verantwoordelijkheid. Zij doen mee aan de proef en hier en daar zou de communicatie wat beter kunnen, dus daar valt er nog wel wat te leren. GroenLinks pleit ervoor alle zaken die de stichting Bollenboos inhoudelijk naar voren heeft gebracht, mee te nemen. Daar is volgens spreker niets op tegen.

De heer TIMMERMAN merkt op dat er een goed rapport ligt van een uiterst deskundig onderzoekbureau. Als daar iets in staat wat iemand niet zint, dan wordt de onafhankelijkheid en kwaliteit van het bureau al snel in twijfel getrokken. Spreker bestrijdt dit ten zeerste. De mensen die bij HLB werken hebben hier zonder meer verstand van en kunnen dit ook beoordelen, want leken kunnen dat niet. De rapportage is duidelijk en de sector gaat voor een stuk resultaatverbetering. Dat is voor 76 procent verbetering van de milieubelasting en er zijn biologische alternatieven in de vorm van de teelt van afrikaantjes. Om opnieuw een onderzoek te laten uitvoeren zoals de heer Westerhof suggereert is iets waar hij weinig voor voelt want dit kost weer veel geld en daarom pleit hij voor stimulering van de teelt van afrikaantjes, want dan zullen er zeker verbeteringen plaatsvinden. In de laatste zin staat dat de teelt van afrikaantjes daar waar nodig wordt gefaciliteerd. Kan de gedeputeerde daar nog tekst en uitleg bij geven? Wanneer de vinger aan de pols wordt gehouden is dit platform een uitstekend middel om agrarische bedrijvigheid en bedrijfseconomische activiteit in gang te houden.

De heer VAN BERKUM heeft in februari al aangegeven blij te zijn met de voortgang van het terugdringen van het gebruik van bestrijdingsmiddelen. Toen heeft hij complimenten uitgedeeld en dat hoeft hij niet nog eens te doen. Een van de strategieën die tegenstanders van iets hebben is het ter discussie stellen van de onderzoeksmethode en dat ziet hij nu ook gebeuren, want de stichting Bollenboos bedient zich van deze strategie, terwijl spreker niet heeft gehoord dat er van de hoofdmoot van het rapport van HLB afbreuk wordt gedaan. Hij wil dan ook gewoon praten over de conclusie van het rapport en zich niet te zeer verdiepen in de kwaliteit van de onderzoeksmethode. Als hij kijkt naar de aanbevelingen, waaronder het aandacht houden voor grondstromen en spoelwater, dan is dat prima. Onderzoek lijkt spreker op dit moment niet nodig en als hij op afstand kijkt naar de gehele problematiek dan is toelating van bestrijdingsmiddelen een taak van het rijk, de gewaskeuze en grondgebruik is een taak van de agrariër. Daar kan deze commissie heel veel over praten en schrijven en onderzoeken, maar uiteindelijk heeft de provincie daar niets over te zeggen.

De heer PETERS heeft geconstateerd dat GroenLinks het over de bollenteelt wilde hebben, terwijl de SP opheldering wilde hebben. Spreker vroeg zich af hoe hij zich op dit stuk moest voorbereiden, want het gaat uiteindelijk alleen maar om de onderzoeksmethode die ter discussie wordt gesteld. Het CDA heeft geen enkele aanleiding om te veronderstellen dat het HLB als instituut niet goed zou werken, want dat instituut heeft spreker hoog in het vaandel staan. Hij ziet dan ook geen aanleiding iets anders te willen dan nu wordt voorgesteld in de brief van het college. Vooral in de laatste passage staat dat er

gefaciliteerd wordt, dus met de VVD heeft hij de vraag hoe die facilitering er precies uit gaat zien. Hij geeft de stichting Bollenboos wel de eer dat deze het proces heel nadrukkelijk volgt en de functie van luis in de pels hebben en dat kan nooit kwaad in een proces als het onderhavige. Kortom, spreker is het eens met de voortgang en de brief van het college.

De heer MUNNIKSMA sluit zich aan bij de woorden van de heer Peters, namelijk dat de stichting Bollenboos de laatste tijd als een soort van luis in de pels heeft gefunctioneerd. Dat is ook aanleiding geweest tot zo nu en dan plezierige jeuk in de pels en dat heeft het college ook scherp gehouden. Dat geldt zowel voor de sector als voor de overheid en die credits wil hij dan ook over en weer uitwisselen. Er is naar zijn idee een onjuiste discussie ontstaan over het instituut HLB. De provincie kan ook de afgelopen drie jaar nog weer eens helemaal over doen als het aan de SP ligt, want als alles weer moet worden geëvalueerd dan wordt er weer bij punt nul gestart en dat is niet wenselijk. Het rijk heeft een doelstelling geformuleerd om tussen 1998 en 2010 een reductie te laten plaatsvinden van 90 procent, maar op basis van het beleid dat het college samen met de sector heeft opgepakt voor drie jaar is er een reductie bereikt van 75-76 procent. Daarover bestaat ook met de woordvoerder van de stichting Bollenboos overeenstemming. Er zijn dus nogal wat stappen gezet in een veel korter tijdsperspectief en dat mag worden toegeschreven aan de inzet die alle betrokkenen ten aanzien van de bollenteelt in Drenthe tentoon spreiden. Dat de sector afrikaantjes heeft geteeld, heeft in de beeldvorming van de sector een uitermate positieve bijdrage opgeleverd om het milieugezicht van de bollenteelt op een betere manier neer te zetten. Niet alle resultaten van die 75-76 procent kunnen worden toegeschreven aan de teelt van afrikaantjes, want die resultaten hebben ook met andere zaken te maken en als dan voor een deel wordt verwezen naar maatregelen die de Europese Unie of het rijk hebben genomen om het gebruik van een aantal middelen niet langer mogelijk te maken, dan is dat een ondersteuning van het beleid om te komen tot die reductie van 90 procent over twaalf jaar. Dat is dan ook een ondersteuning van het provinciale beleid, alleen is het in Drenthe sneller gerealiseerd dan bij alle anderen. Luisterend naar de insprekers en de commissie, dan is voor een deel niet de vraag wat er in de afgelopen drie jaar is gebeurd, maar of de sector doorgaat op deze lijn nu de strakke subsidieregeling van de provincie een andere wordt. Voor een deel deelt spreker die vrees en dat is ook terug te vinden in de aanbevelingen van het college. Het college wil de komende tijd best doorgaan in een constructieve samenwerking met de bollentelers in Drenthe, maar hij koppelt dit nadrukkelijk wel aan het doorgaan van die opgaande lijn om minder middelen te gebruiken, dus op het moment dat de sector zegt dat zij dit niet doen, dan is de provincie ook niet langer thuis. Dat kan echter wel worden geplaatst in de context dat de hele sector de opdracht heeft om in 2010 op dat lagere middelengebruik te zitten van 90 procent, dus er kan niet worden teruggevallen naar de oude situatie. Op het moment dat dit eenmalig wel wordt gedaan, dan bestaat er in 2010 een groot probleem. Het volgende groeiseizoen is al in het jaar 2010, dus spreker verwacht dat de sector de afgelopen tijd heeft nagedacht hoe deze lijn kan worden doorgetrokken en dat er niet wordt teruggevallen op de situatie van voor 2003. De komende tijd zal de provincie meewerken aan een beter communicatietraject die de bollenteelt graag wil realiseren. Via kleine projectjes die nog een extra stimulans zouden kunnen geven wil de provincie dit op zich faciliteren, maar een sector die in een kritische omgeving opereert moet ook zijn eigen verantwoordelijkheid kennen, nadat dit al langere tijd is begeleid door de provincie. Vandaar dat de provincie dit kritisch blijft volgen, maar de afstand waarop dat gebeurt wordt groter.

De heer KUIPERS heeft de gedeputeerde iets horen zeggen dat het onderzoek dat is verricht door instituut HLB niet opnieuw kan worden gedaan. Wat bedoelt de gedeputeerde daarmee?

De heer MUNNIKSMA antwoordt dat het instituut HLB gedurende een aantal jaren op een goede manier heeft gevolgd wat er allemaal in de sector gebeurt en dan is het niet aan de orde om alles terug te draaien en nog eens een keer een ander deskundig bureau te vragen om onderzoek te doen en een rapportage te maken. Indien de commissie dat zou willen, dan wordt er te veel gevraagd.

De heer KUIPERS vraagt of de gedeputeerde dan, alles overziende, het niet beter vindt dat een ander bureau het onderzoek had verricht.

De heer MUNNIKSMA verwijst naar de argumenten die de andere leden van deze commissie hebben aangevoerd. HLB is naar zijn idee een goed bureau. De provincie zet voor dit soort onderzoeken niet alleen maar eenmansbureaus in. Het gaat om bureaus die allemaal verschillende zaken oppakken, maar die alle interne codes hebben die voorkomen dat er sprake is van belangenverstrengeling. Op het moment dat politiek wordt uitgesproken dat er bij HLB sprake is van belangenverstrengeling – en dat werd zojuist door enkele commissieleden gezegd – dan wordt er nogal wat gezegd. Spreker vindt eigenlijk dat er op dat moment te veel wordt gezegd.

De heer KUIPERS heeft niet gezegd dat sprake is van belangenverstrengeling, maar wat wel duidelijk is, is dat het bureau zowel het een als het ander doet voor diezelfde sector. Om te voorkomen dat er een vorm van belangenverstrengeling is of ontstaat, moet dat op voorhand worden uitgesloten.

TWEEDE TERMIJN

De heer VERHAVEN is blij dat de discussie vooral op inhoudelijke gronden wordt gevoerd. Het is mooi dat de stichting Bollenboos complimenten krijgt voor haar rol in dit geheel, maar het blijkt dat de politiek en de samenleving de druk op de sector op dit punt moeten opvoeren, want uit de sector zelf komt het niet. Vandaar dat hij heeft aangegeven dat dit overeind moet blijven.

De heer TIMMERMAN vraagt waarom de heer Verhaven zegt dat het niet uit de sector zelf komt. Het gaat hier om ondernemers die hun maatschappelijke verantwoordelijkheid kennen en ook op een dergelijke manier willen ondernemen. Op het moment dat de sector het uit zichzelf niet doet, is het einde oefening, want de sector heeft zich wel verbonden aan die reductie van 90 procent in 2010.

De heer VERHAVEN antwoordt dat de sector zich hieraan niet uit zichzelf heeft gecommitteerd, maar pas nadat het platform Duurzame bollenteelt is opgezet. Daarnaast worden de afrikaantjes niet alleen uit idealisme geteeld, want ook de opbrengst qua bollen is door de teelt van afrikaantjes groter. De provincie wil de voortgaande lijn koppelen aan het resultaat in 2010 van een reductie met 90 procent en dat zal moeten gebeuren middels kleine projecten. Wat houdt dat nu precies in en hoe ziet het overleg met de sector eruit? De communicatie van de provincie naar buiten toe zou helderder kunnen. Verdere voortgang met de gegevens die er nu liggen is hard nodig, maar veel grotere resultaten zijn er met de teelt van afrikaantjes niet meer te bereiken, dus het gevaar is groot dat het hierna stopt.

De heer FOKKENS heeft ook al in de brief gelezen dat er integratie plaatsvindt in het reguliere land- en tuinbouwbeleid. Begrijpt spreker goed dat de sector nog maar een jaar de tijd heeft om aan de strengere normen te voldoen en dat de kosten hiervan uit de reguliere bedrijfsvoering moeten komen? Indien dat het geval is, zou dit extra reden moeten zijn om hier extra stimuleringsgelden in te steken.

De heer WESTERHOF merkt op dat er in de wet staat dat de schijn van belangenverstrengeling moet worden voorkomen, dus het gaat er niet om of er wel of geen belangenverstrengeling is, maar dat de schijn ervan moet worden voorkomen. Ten aanzien van het bereiken van een reductie van 90 procent in 2010 vraagt hij of de provincie ook instrumenten heeft om hierop te handhaven? Of heeft het rijk de verplichting om hierop te handhaven? Of is die norm vastgesteld zonder dat er sanctionele maatregelen voorhanden zijn?

De heer KUIPERS heeft niet als doel om onderzoek te laten doen naar de bollenteelt, maar het doel is volgens spreker om te komen tot milieuvriendelijke teelt in Drenthe. Hij stelt voor om dan ook verder te gaan met alternatieven, zoals de teelt van afrikaantjes, aangezien daar vooral de milieuwinst is te halen en er voor de ondernemer ook nog financieel winst is te halen. Het lijkt dat er minder middelen worden

gebruikt, maar wettelijk is vastgelegd dat er middelen zijn die soms minder, maar ook meer vervuilen. In de praktijk blijkt dan vaak dat er geen reductie is. Er moet dus niet worden gestopt met subsidieverstrekking voor onder anderen de alternatieve teelt van afrikaantjes, want hierdoor worden ondernemers gestimuleerd om er mee door te gaan. Indien de subsidie namelijk verdwijnt, is het risico groot dat ondernemers weer teruggrijpen op de klassieke middelen. In die zin zou de alternatieve teelt daarmee kunnen worden gestimuleerd. Hij is blij dat de PvdA wil doorgaan met het stimuleren van de afrikaantjesteelt en spreker wil dan ook streven om toch tot die reductie van 90 procent te komen. Hij daagt het college uit om te kijken naar mogelijkheden om dit te bereiken en dit financieel in de komende periode mogelijk te maken.

De heer MUNNIKSMA antwoordt dat deze discussie ertoe bijdraagt dat er vanuit de politiek druk op de sector blijft bestaan om in 2010 te voldoen aan de landelijke norm, namelijk dat er 90 procent reductie moet zijn van het middelengebruik. Op het moment dat de sector dat niet doet, worden er misschien en geen afrikaantjes en geen bollen meer in deze streek geteeld, omdat dan domweg niet langer wordt voldaan aan de eisen die daaraan worden gesteld door de rijksoverheid. Wie handhaaft dat? Het college heeft uitgeschreven welke overheden allemaal zijn betrokken bij de normstelling en handhaving van het middelengebruik en dat betekent dat spreker niet eenduidig kan zeggen op welke punten de provincie dient te handhaven. Dit is bijvoorbeeld ook aan de orde gekomen bij de wens om de waterkwaliteit fors te verbeteren, wat overigens wel iets is waar de provincie op toeziet en blijft toezien. Daarom is het alleen al van belang dat die reductie van 90 procent over twaalf jaar wordt gehaald. Ook gemeenten zullen in het kader van het Bouwstoffenbesluit nadrukkelijker moeten kijken hoe er met grond binnen de gemeente wordt gesleept en zo zijn er meer aspecten waarbij overheden goed moeten kijken wat er op dat terrein gebeurt. In het algemeen houdt het in dat overheden op dit moment nadrukkelijk kijken wat er gebeurt met de bollenteelt die in principe die 90 procent reductie moet bereiken. In Drenthe is gedurende dit traject gestimuleerd dat er een reductie kon worden bereikt van 75-76 procent. De provincie zal ook doorgaan met een stukje subsidiëring van de bollenteelt, maar wel tegen de achtergrond dat er gemonitord blijft worden of de telers nog steeds op de goede weg zitten en die 90 procent gaan halen. Op het moment dat de telers van de goede weg afwijken, zal de provincie niet schromen om de subsidie die nog moet worden verstrekt, op te schorten.

De heer TIMMERMAN vraagt wat de gedeputeerde dan precies nog wil subsidiëren.

De heer MUNNIKSMA antwoordt dat er met de sector is afgesproken dat een communicatietraject rondom de bollenteelt zal worden gesubsidieerd onder voorwaarde dat er voldoende resultaten zullen worden bereikt, waarbij het project van de afgelopen drie jaar wordt bestendigd.

De VOORZITTER concludeert dat de meerderheid van de commissie de lijn zoals die is ingezet door het college ondersteunt. Er is daarnaast een aantal aanbevelingen gedaan die in de overwegingen meegenomen kunnen worden.

**8. Regio Groningen-Assen 2030: Notitie jaarstukken en Jaarrekening 2007**

De heer SLAGTER merkt op dat het bijzondere is dat er een verschil is tussen de uitvoering en de begroting van 2007 en in de tekst staat heel formeel dat de plannen weerbarstig zijn om uitgevoerd te worden, maar dat de oplossing is gevonden doordat de programmasturing is gestructureerd. Hij is heel benieuwd waar dat allemaal over gaat. Spreker heeft zelf doorgekeken waar die weerbarstigheid in zit en dan loopt hij tegen het probleem aan dat het uitvoeren van plannen van wateroverheden niet samenloopt met de begrotingsuitvoering van de regiovisie. Dat is lastig en het is niet de eerste keer dat dit aan de orde is gesteld, maar elk jaar stelt hij vast dat dingen niet zijn uitgevoerd en dat geld niet is uitgegeven. In dit opzicht is het wel jammer dat het geld niet is uitgegeven, want een deel ervan is nu vervluchtigd. Hoe wordt hier nu politiek mee omgegaan? Deze vraag stelt hij zowel aan het college als aan de

overige fracties. Ieder jaar krijgen de fracties een mooi pakket met informatie en cijfers, maar voor de rest blijkt hij er weinig aan te kunnen doen. Willen de fracties hier iets mee?

De heer BOMHOF merkt op dat het een goede vraag van de heer Slagter is om na te gaan waar die oorzaken zitten en wat er kan worden verbeterd. Spreker heeft ook wel een suggestie of idee wat de reden zou kunnen zijn waarom het allemaal zo vertraagt, want spreker heeft het gevoel dat gemeenten als zij plannen hebben heel snel naar de regio stappen, daar een claim neerleggen en dat vervolgens ook krijgen toegewezen. Dat betekent dat er een stuk financieel wordt gedekt en pas later wordt gekeken hoe dit wordt uitgevoerd. Hij hoort straks wel van de gedeputeerde of die gedachte juist is. Hij denkt dat het zinnig is om naar aanleiding van de beantwoording van het college als commissie te bespreken hoe daar mee om moet worden gegaan.

Mevrouw SEINEN stelt vast dat er een groot verschil zit in de uitvoering in 2007 ten opzichte van de voornemens die er waren. Slechts tien procent van die voornemens is in 2007 uitgevoerd. Zij wil op een eerder moment op de hoogte worden gesteld van wat er precies aan de hand is. Een jaar na dato verneemt zij pas dat de problematiek weerbarstig is. Zij wil eerder op de hoogte worden gesteld indien er sprake is van stagnatie van projecten en dan kan worden gekeken hoe daarin bijgestuurd kan worden.

De heer LANGENKAMP merkt op dat de stuurgroep een beslissing neemt en heel veel later krijgen raden en staten dat te horen. Dan zijn intussen de cijfers veranderd en is er in de krant allang een discussie ontstaan over nieuwe cijfers. Dat is een proces dat zich dan enigszins herhaalt en daardoor komt deze problematiek ver van hem af te staan en ontstaat het verwijt dat het niet erg democratisch is, omdat dit in de stuurgroep plaatsvindt. Waarnaar gevraagd wordt is dat de staten daar op een of andere manier dichter bovenop moeten komen te staan.

Mevrouw DATEMA denkt dat zaken niet duidelijk genoeg afgekaderd zijn. In de notitie ligt de nadruk volgens spreekster wel erg op Groningen en Assen en zij vindt dan ook dat er beleid voor andere regio’s moet komen. Er zal een duidelijker kader moeten komen en als hierin een aanpak wordt voorzien, zal er een tijdspad langs gezet moeten worden. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt volgens spreekster niet zozeer bij de statenleden als wel bij de verantwoordelijke gedeputeerde.

De heer MEDEMBLIK vindt het lastig om vast te stellen welke rol de staten in dit beleidsveld moeten spelen. Hoe moet politieke sturing worden vertaald? Iedere fractie worstelt hiermee. Hij stelt vast dat er een groot verschil zit tussen realisatie en begroting en de staten willen daar kennelijk actief over worden geïnformeerd door het college, maar het kan ook worden omgedraaid. Misschien zijn de staten wel wat al te enthousiast geweest met al die plannen en de begroting daarvoor, aangezien er veel (nog) niet is gerealiseerd. De politieke sturing die de staten hierop kunnen hebben is hier heel actief naar te blijven kijken en dit te volgen. Op het moment dat begroting en realisatie dan helemaal uit de pas gaan lopen, dan zal dit in commissie en staten aan de orde moeten worden gesteld. De vraag is dan of het college een stapje harder moet lopen of dat de staten te enthousiast zijn geweest bij het maken van plannen.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat de heer Slagter volledig gelijk heeft als het gaat om de weerbarstigheid van deze materie. In het dagelijks bestuur en in de stuurgroep is hier uitvoerig bij stilgestaan en de projecten die moeten worden uitgevoerd, zijn dan ook financieel, inhoudelijk en procedureel zeer complex. Als het bijvoorbeeld gaat om het Intergemeentelijk Structuurplan (IGS) en de woningbouwprogrammering Roden-Leek dan liggen daar complexe procedures aan ten grondslag en is bekend waarom de planvorming daar stagneert. Gelukkig mag iedereen daar in dit democratisch bestel iets van vinden en dat heeft wel weer iets te maken met het feit of de plannen nu juist versneld of vertraagd worden. Het andere probleem is dat er bij deze projecten sprake is van heel veel publieke en private partijen. Als het gaat om de lagere overheden en het gaat om de kwaliteit en kwantiteit, dan ligt daar ook een knelpunt om de uitvoering daar versneld of überhaupt ter hand te nemen. Iedereen zit te springen om gekwalificeerd personeel en alle overheden vissen in dezelfde vijver, dus daar ligt ook een behoorlijk knelpunt.

Voor het overige hebben het dagelijks bestuur en de stuurgroep afgesproken dat de projectdirectie en projectorganisatie verantwoordelijk zijn om de ambtelijke sturing goed op de rit te krijgen. Dat gebeurt ook met volle overtuiging en daar constateert zij dat er een managementprobleem ligt bij de lagere overheden. Als het gaat om de politieke vraag dan is er de stuurgroep en het dagelijks bestuur die vooral aandacht vragen aan de bestuurders om voorrang te geven aan de uitvoering van de projecten. Dat alles samen geeft aan dat het een ingewikkelde en lastige materie is. In de portefeuillehoudersoverleggen wordt geprobeerd om daar vooral vaart te maken en de thema's die aan snee zijn te bespreken. Zij wijst ook op het feit dat er een woningbouwregisseur is aangewezen. Ook hier is de provincie bezig om daar sturing aan te geven. Op alle fronten is de provincie dus bezig en zijn alle hens aan dek, maar uiteindelijk moeten de verantwoordelijke bestuurders en gemeenten daar zelf mee aan de slag. Als spreekster kijkt naar de activiteiten in de regio Groningen-Assen en bijvoorbeeld naar welke projecten er tot wasdom zijn gekomen in de gemeente Assen, dan is er toch wel het een en ander gebeurd, maar uiteraard kan er nog meer gebeuren. In 2009 zal de boeggolf van projecten zeker worden ingehaald.

De heer BATS antwoordt dat er bij de bedragen schommelingen in de begroting zitten en in 2007 is dat ver onder de maat gebleven. In het portefeuillehoudersoverleg verkeer en vervoer is medio vorig jaar in alle openheid afgesproken om de projecten transparanter te maken en met elkaar te spreken over de problemen. Ook in de verkeer- en vervoerssector gaat het om dezelfde problemen als mevrouw Haarsma noemt. Daar stellen gemeenten zich ook meer en meer kwetsbaar in op en een aantal zaken kunnen gemeenten ook simpelweg niet. Het betekent ook dat de ambitie groter was dan de uitvoering mogelijk maakte. Daar moet in de toekomst beter naar worden gekeken en er is ook te zien dat in de tussentijdse begroting van 2008 een bedrag van € 18,5 miljoen is opgenomen en daarvan wordt dit jaar tussen de € 14 en € 15 miljoen op uitvoering gezet. Hoe wordt dit gedaan? Door er aandacht voor te vragen en door elkaar meer te helpen dan in het verleden. Kleinere gemeenten hebben minder mogelijkheden dan grotere gemeenten en provincies en er worden dan ook simpelweg projecten uitgetild. Voorbeeld is mobiliteitsmanagement dat in de afgelopen jaren niet van de grond is gekomen. Daarover zijn duidelijke afspraken gemaakt en de provincie Groningen, de provincie Drenthe, de steden Groningen en Assen pakken dit op. Zij wachten niet maar gaan door en er is ook iets meer capaciteit om dat te doen. Er zal dan ook voor worden gezorgd dat er concreet projecten worden neergelegd. Hoe zit dat dan in de toekomst als de begroting wordt vergeleken met 2009? Het jaar 2009 kent een lagere begroting dan de meerjarenplanning en dat heeft simpelweg te maken met het feit dat de relatief kleinere projecten over 2008 en 2009 zijn uitgesmeerd, maar de grotere spoorse trajecten in de periode daarna. Tot gisteren leefde spreker in de veronderstelling dat daar ook nog steeds voor wordt gespaard en dat dit deel in die periode 2012-2014 op de spoorse activiteiten kan worden ingezet. Er is dus ook zorg bij het college, maar dit wordt wel aangepakt. Overheden zijn bezig om de problemen te duiden en daar open en kwetsbaar naar elkaar toe in te zijn. De staten kunnen daarbij helpen door collega's in staten en raden hetzelfde enthousiasme op de mat te laten leggen en hun besturen te vragen dit met voortvarendheid op te pakken en aan te geven wat er wel en niet kan worden gedaan. Er is dan ook beleid ten aanzien van de regiovisie Groningen-Assen en de tijdpaden zijn volstrekt helder. Probleem is alleen dat die tijdpaden niet worden gehaald.

TWEEDE TERMIJN

Mevrouw SEINEN vraagt of mevrouw Haarsma de indruk heeft dat de stuurgroep goed functioneert.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat de stuurgroep goed functioneert, maar zij moet wel terug naar de gemeenten en daar moet het gebeuren. De ene gemeente is bovendien veel kwetsbaarder dan de andere gemeente en de ene bestuurder loopt nu eenmaal ook iets harder dan de andere bestuurder.

Mevrouw SEINEN vraagt of de constatering dat de ambities te hoog zijn geformuleerd dan wel klopt. Zij vraagt zich ook af waarom de staten dan niet eerder zijn geïnformeerd. Er is namelijk sprake van een drastische stagnatie als amper tien procent van de plannen wordt gerealiseerd.

Mevrouw HAARSMA antwoordt dat dit heeft te maken met de cyclus van terugkoppeling naar raden en staten. Indien de staten vinden dat dit te lang duurt en dat er tussentijds een rapportage moet komen dan is dat aan de staten om daarom te vragen. Dat kan dan aan de stuurgroep en het dagelijks bestuur worden voorgelegd. Statenleden kunnen ook met collega-statenleden in Groningen in overleg om te kijken of dit prominent op de politieke agenda kan worden gezet.

Mevrouw SEINEN doet dit bij dezen en wil eerder worden geïnformeerd, namelijk niet achteraf maar actiever.

De heer SLAGTER merkt op dat het probleem in de gekozen structuur zit, want die structuur is getrapt en het toezicht is ook getrapt. Dat houdt in dat op een gegeven moment ook de interesse wegvalt, want tekenend is dat spreker het op de agenda heeft gezet en andere commissieleden niet. Er zit een enorm verschil tussen planning en realisatie en het college probeert de boel op een andere manier aan te scherpen. Er zou ook kunnen worden gezegd dat de middelen die nu in de begroting staan, daar slechts voor twee jaar staan, waarna zij niet langer beschikbaar zijn als zij niet worden gebruikt en dus terugvloeien in de algemene middelen. Bij de stedelijke ontwikkeling zijn er ook termijnen gesteld waarbinnen gemeenten het geld dienden te gebruiken voor projecten. Die behoefte voelt hij hier ook, maar via die getraptheid zal dit wel moeilijk zijn te realiseren. Blijft over de vraag om de commissie tijdig, dus ook tijdens de rit, te informeren over de voortgang van de realisatie van de plannen, want dan kan daarover worden gesproken. Spreker kan de structuur van de regiovisie ook niet veranderen, maar hij wil dat staten en raden met inachtneming van de gebreken die er zijn, elkaar zo scherp mogelijk houden en dat kan alleen maar door de staten tijdig te informeren.

TWEEDE TERMIJN

De heer LANGENKAMP hoort mevrouw Haarsma zeggen dat het met de kwaliteit van het personeel moeilijk ligt en dat de lagere overheden alle in dezelfde vijver vissen. De heer Bats zegt dat twee provincies en twee grote steden het verhaal vlot gaan trekken met betrekking tot mobiliteitsmanagement. Dan gaat er dus een soort kopgroep ontstaan en de kleinere gemeenten hobbelen daar dan achteraan. Dat lijkt spreker in een samenwerkingsverband een verkeerde ontwikkeling.

De heer BATS antwoordt dat dit niet zijn suggestie was. Er is een aantal projecten die in beginsel gezamenlijk worden uitgevoerd. Als op enig moment kleinere gemeenten dit niet redden en als partijen dit gezamenlijk toch erg belangrijk vinden - en die vraag is ook voorgelegd aan alle partijen in de stuurgroep en in het portefeuillehoudersoverleg - dan kan er worden doorgegaan met een kleinere kopgroep en dan komt hij vervolgens bij de staten terug om te kijken hoe dit verder kan worden opgepakt. Er is verschil in capaciteit van grote en kleine gemeenten en in dat veld wil hij er gezamenlijk voortgang in houden. Indien dat niet gebeurt, dan blijven dit soort projecten liggen.

**9. Statenstuk 2008-350, Drentse bussen op groengas**

De heer VERHEIJ spreekt in namens de VDL Groep in Eindhoven (bijlage 2). VDL is de grootste Nederlandse bouwer van autobussen en in Heerenveen staat de fabriek waar direct en indirect 600 mensen werken. Drenthe heeft een belangrijke ambitie, namelijk om te komen tot een duurzaam openbaar vervoer. Samen met DAF werkt VDL al jaren aan een innovatief duurzaam vervoer. Zo heeft VDL de geleide
Phileasbus ontwikkeld, wordt er aan hybride systemen gewerkt met de TU Eindhoven en rijden er 1.800 VDL Ambassadorbussen door Nederland. Dit is een uniek lichtgewicht OV-busconcept met alle comfort en door het lichte gewicht en door de EEV-motor de allerschoonste bus die op dit moment in Europa en in Drenthe rondrijdt. Op de agenda staat de statenbrief 2008-350 en als man uit de industrie vraagt hij om niet te kiezen voor aardgas als brandstof, maar om te kiezen voor het voorschrijven van strenge

milieunormen. Het voorschrijven van een norm zal leiden tot een duurzaam, innovatief openbaar vervoer tegen lagere kosten. In de ter discussie zijnde beleidsbrief gaat het om het terugdringen van $CO_2$-uitstoot, het terugdringen van fijnstof en het terugdringen van NOx. Vervolgens wordt aangegeven dat de doorbraak van groengas stagneert en dat daarom de overheid een rol moet spelen en zelf het gas en de daarbij behorende installaties moet aanschaffen. De reden dat het gebruik van gas als brandstof voor voertuigen stagneert is duidelijk om drie redenen. De hoeveelheid energie uit aardgas is ongeveer 60 procent van dat van diesel door de zware tanks die nodig zijn voor het gas. Hierdoor wordt de bus veel zwaarder. Metingen tonen aan dat hierdoor twee keer zoveel energie nodig is voor dezelfde kilometers. Een kubieke meter aardgas staat dan ook gelijk aan één liter diesel. Aardgas is dus geen efficiënte brandstof voor voertuigen. Spreker put hierbij uit een onderzoeksrapport van Goudappel Coffeng. Voor de provincie Overijssel komt Goudappel Coffeng samen met BTconsulting met betrekking tot datzelfde thema tot een aantal duidelijke conclusies. Naast aardgasbussen zijn tenminste even zo schone dieselbussen met EEV-motor beschikbaar op de markt. Op slechts een van de vier onderzochte locaties (de Stationsweg in Zwolle) is met aardgasbussen een licht betere $NO_2$-emissie te behalen en de effecten op de overige locaties zijn verwaarloosbaar. De $CO_2$-effecten van een EEV-aardgasbus zijn veel hoger dan die van een lichtgewicht bus met EEV-dieselmotor, want dat scheelt rond de 40 procent. De meerkosten van een volledige concessie op aardgas liggen op ongeveer € 1,7 miljoen tot € 3,2 miljoen per jaar. Goudappel Coffeng adviseert de inzet van EEV-dieselbussen boven die van EEV-gasbussen. De inzet van bussen op biogas is niet effectief qua kosten, dus daarom is het beter om geen eisen te stellen om bussen op aardgas te laten rijden, maar enkel een EEV-motor als norm op te nemen. Het feit dat in de begroting budget is opgenomen voor de introductie van groengas kan niet een zwaarwegend argument zijn. Immers, indien voor EEV-dieselmotoren wordt gekozen dan zijn er vele miljoenen beschikbaar voor groengasprojecten en een bijkomend voordeel ervan is dat de werkgelegenheid voor zeker 300 personen is gegarandeerd. Natuurlijk komt deze informatie op een laat moment, maar gezien het belang van het onderwerp en de extra hoge kosten verzoek spreker de commissie aan het college te vragen tot een heroverweging van het beleid te komen en aan te geven welke schonere en goedkopere alternatieven er zijn. Met een keuze voor normen kan de provincie Drenthe in één keer de meest duurzame en innovatieve provincie worden, waar het gaat om een schoon en duurzaam openbaar vervoer, met daarnaast de introductie van groengasinitiatieven. Hij nodigt de commissie graag uit voor een werkbezoek aan de productielocatie in Heerenveen om nog wat uitgebreider over dit thema van gedachten te wisselen. Daarnaast is er morgen in Amersfoort een congres waar het principe van milieunorm als middel wordt behandeld.

De heer WESTERHOF vraagt of VDL nu ook al hybride dieselbussen maakt.

De heer VERHEIJ antwoordt bevestigend.

De heer VAN BERKUM is niet erg blij met het voorstel over Drentse bussen op groengas. Bij het zoeken van mogelijkheden voor reductie van uitstoot van klimaatgassen is de eerste opdracht energiebezuiniging en daarna kijken naar alternatieve energiebronnen. Dat betekent voor busvervoer dat er moet worden gekeken naar de meest energiezuinige vorm van transport en voor zover spreker kan beoordelen zijn moderne diesels gecombineerd met hybridevoorzieningen energiezuiniger dan bussen op groengas. Bovendien rijden de bussen niet fysiek op groengas, maar op aardgas. Als dat wel het geval was, zou er misschien nog een communicatievoordeel zijn, maar deze bussen rijden gewoon op aardgas en middels een certificaat virtueel op groengas en die constructie is wat hem betreft nogal bureaucratisch. De bureaucratie, handhaving en controle van de regelgeving kosten tijd en extra geld. Een van de drijfveren voor dit voorstel is dat gezocht wordt naar een launching customer, een lancerende klant voor groengas. Indien er wordt gezocht naar een voldoende grote klant moet die zeker te vinden zijn en de provincie moet het niet zelf willen doen omdat de provincie dat ook kan. Wat levert maatschappelijk het grootste rendement op? Dat is volgens spreker niet deze oplossing. Refererend aan zijn reactie op het Programma klimaat en energie stelt hij vast dat de provincie hier zelf oplossingen aan het zoeken is in plaats van te sturen op emissienormen en dat er middelen worden voorgeschreven in plaats van doelen.

Hij ziet liever dat er in de vervoersconcessie een $CO_2$-emissienorm wordt opgenomen. Hoe staat de gedeputeerde daar tegenover? Tot slot wordt hij geconfronteerd met diverse plannen die uitvoering geven aan het Programma klimaat en energie. De voorstellen hebben een vorm van “slikken of stikken”. Het ontbreekt hem aan inzicht aan de effectiviteit van de verschillende maatregelen, er kunnen geen echte afwegingen worden gemaakt omdat er geen alternatieven voorliggen. Wordt er met deze voorstellen de trend gezet? Hoe krijgen de staten beter inzicht in mogelijkheden en alternatieven voordat er besluiten worden genomen?

De heer LAMMERS vraagt of het college de mop kent van de bussen die op groengas reden. Zij reden namelijk niet op groengas, maar gewoon op aardgas. Er ligt een conceptbesluit voor om bij gelegenheid van een nieuwe OV-concessie over te stappen op aardgas. De voordelen zijn bekend, namelijk stiller, minder NOx-uitstoot, minder fijnstof, minder kosten per kilometer en de inzet van aardgas waarvan de eindigheid een horizon verder ligt dan die van fossiele olie en de daaruit geproduceerde transportbrandstoffen. Nadelen van aardgas zijn dat de bussen duurder zijn, het onderhoud duurder is, er een grotere afschrijving plaatsvindt en er een noodzaak voor realisatie van voldoende aardgasvulpunten is. Voor dat laatste moet geregeld worden omgereden en dat is erg onduurzaam. Het besluit om voor aardgas te gaan kan worden genomen zonder een besluit over groengas te nemen. Het college wil besluiten voor aardgas in verband met de tender voor het openbaar vervoer die op de markt dient te worden gezet. Het CDA vindt het onprettig dat het hier gaat om ramingen waarbij de onzekerheidsmarges niet zijn aangegeven en onduidelijk zijn. Het CDA wil vandaag en bij de behandeling in de staten niet onomkeerbaar besluiten voor het overschakelen op aardgas. Gezien de voordelen van aardgas dient een besluit op harde cijfers te zijn gebaseerd en bij de tender kan worden gevraagd om naast aardgas een alternatieve aanbieding voor diesel te doen. Het verschil in prijs en milieueffecten zou dan transparant zichtbaar moeten worden en dan kan er nog een politieke afweging volgen. Kan de financiële onderbouwing worden opgesplitst in de meerkosten van aardgas ten opzichte van diesel en de meerkosten van groengas ten opzichte van aardgas? Nu ligt het allemaal min of meer in één mandje en moet er als het ware met het mes op de keel heel snel een besluit worden genomen over een moeilijk te overzien geheel, hoewel hij vanmiddag bij de presentatie hoorde dat in tegenstelling tot wat er in het stuk staat dat van half oktober wordt uitgegaan met de tender, het nu weer november wordt. Het gaat dus allemaal erg rommelig naar zijn idee. Hoe komt het dat er met een dergelijke haast moet worden beslist? Het einde van de lopende concessieperiode in het openbaar vervoer komt toch niet onverwacht? Het traject van aardgas naar groengas is geen eenvoudige zaak. Aangezien de $CO_2$-reductie van groengas vooral uit koolvergisting ten opzichte van aardgas aanzienlijk is, lijkt het een prima idee om het gebruik van groengas sowieso te stimuleren. Een beter inzicht in de kostenstructuur, zoals zojuist bepleit is echter wel noodzakelijk. Willen de schaarse middelen niet inefficiënt worden verbrand, dan dienen de kosten per jaar per ton gereduceerde $CO_2$ duidelijk onder ogen te worden gezien. Het CDA vraagt het college dan ook dringend om de tender voor het openbaar vervoer aan te passen. Zoals bekend heeft het kabinet besloten om de bijmengingsregeling aan te passen en de gevolgen daarvan zijn nog onduidelijk. In ieder geval heeft het kabinetsbesluit effecten op de markt voor biobrandstoffen, al weet spreker nog niet hoe. Wil het college de inkomsten van derden met prioriteit wel laten uitzoeken? Dat is zeker in het licht van de veranderende omstandigheden belangrijk. Door zijn eerdere suggestie te aanvaarden ontstaat er ook wat tijd om dit uit te zoeken. Het zal duidelijk moeten zijn of er een Stichting Duurzame Energieproductie (SDE)-regeling voor groengas uit koolvergisting komt en welke andere subsidiebronnen er nog op de proppen komen. Hij vraagt het college de tender van het openbaar vervoer zoals gevraagd aan te passen, dringt erop aan naarstig op zoek te gaan naar subsidiemogelijkheden, wil de Drentse boeren een rol geven in groengas en wil daarnaast niet zelf achter het stuur van de bus gaan zitten, maar functioneel specificeren welke milieuprestaties er worden verwacht en dit aan de markt overlaten. Dus niet de middelen bepalen, maar de te bereiken milieudoelen.

De heer HORNSTRA heeft al heel vaak een discussie in deze zaal gehad over het klimaatprobleem en hij heeft het college meerdere keren gecomplimenteerd over de aanpak en de visie die er is om daar iets aan te doen. Dat geldt vooral voor de portefeuillehoudster. Dat er een klimaatprobleem is en dat dit

mede door de bewoners van Drenthe wordt veroorzaakt en dat er iets aan moet worden gedaan, is iets waar iedereen het wel over eens is. Middelen moeten daarvoor zo efficiënt en effectief mogelijk worden ingezet. Minister Bos van Financiën wil daarvoor het geld wel laten rollen, maar het moet wel de goede kant op rollen en de vraag is of met dit voorstel de milieuwinst kan worden gehaald die gewenst is en of het geld effectief is ingezet. In eerste instantie is dit een verhaal van het openbaar vervoer en daarbij hoort het streven zoveel mogelijk mensen in de bus te krijgen in plaats van de auto. Dat levert de meeste reductie van $CO_2$ op. Dat verhaal leest spreker niet en eigenlijk is het ook een beetje gek dat de provincie de rol van vervoerder op zich neemt en op de plaats van de chauffeur gaat zitten en daar geld in stopt. Wat er zou moeten gebeuren is dat de provincie aangeeft een aantal voorwaarden te hebben en daar moet de vervoerder aan voldoen. Indien de vervoerder dat niet kan dan is die vervoerder niet degene die straks de concessie krijgt. De vervoerder moet dan aan de normen voldoen die de provincie heeft opgesteld en dat zijn de strengste normen die er zijn. Wat spreker ook is opgevallen is dat de provincie Groningen niet meedoet, terwijl dat de aardgasprovincie bij uitstek is. De motivatie voor Groningen is dat financieel niet de middelen voorhanden zijn, maar ook dat de milieuwinst er niet was en het middel niet het doel rechtvaardigt. Er is al gememoreerd dat de uitstoot van fijnstof, $CO_2$ en NOx geen winst oplevert in verhouding tot diesel en vandaar dat het wordt gezocht in de relatie van aardgas tot groengas met een bedachte gewenste constructie, namelijk met de certificaten. Vandaag heeft spreker in de krant gelezen dat ook de constructie met de certificaten ter discussie staat, want dat werkt ook niet goed. Wat hij zich afvraagt is dat wanneer het college het gebruik van groengas wil stimuleren dan zou er net zo goed bij het aantal gereden kilometers op gewone bussen op het aantal liters diesel dat gebruikt is, een formule richting certificaten en groengas kunnen worden opgenomen, want dan mist het college het gedoe met de vulstations, zwaardere en lichtere bussen en dergelijke en is precies hetzelfde bereikt. In de ogen van spreker wordt er een slag gemaakt die in zijn ogen onnodig is. In de stukken werd het argument van de werkgelegenheid niet onderbouwd en vanmorgen heeft spreker daar in de presentatie enig zicht op gekregen. Het blijft alleen heel erg onzeker en het hangt van allerlei ontwikkelingen af of uiteindelijk dat wordt bereikt wat de provincie ermee wil bereiken. Wat hem ook opviel is dat het voorstel vooruitloopt op datgene wat nog moet komen in de zin dat de Energienota tot 2011 loopt, terwijl deze al een claim legt op het vervolg. Dat is erg vreemd. De middelen heeft de provincie niet en subsidieregelingen  en regelingen voor (co)financiering zullen worden onderzocht. Ook wordt tijdsdruk als reden genoemd dat er nog geen duidelijkheid is als het gaat om inkomsten van derden. Hoe groot is het risico dat de provincie hiermee loopt? Hij vindt het vreemd om in de inleiding van de heer Salomons te horen dat het openbaar vervoer al de opdracht had gekregen om een en ander samen te voegen, want dat lijkt hem voorbarig nu hierover nog niet is doorgesproken. Dat klemt te meer nu het om een erg beperkt aantal bussen gaat, die een hele kleine actieradius hebben en die niet buiten de provincie mogen komen, Is het dan wel efficiënt en effectief om daar zoveel geld voor in te zetten? Daar zet hij toch vraagtekens bij. Het is aan het college om op opmerkingen en vragen te reageren en wellicht zijn de argumenten zodanig dat hij alsnog wordt overtuigd, maar vooralsnog denkt spreker dat het college niet de juiste keuze heeft gemaakt. Ook in de richting van schoon opgewekte groene stroom zouden veel meer initiatieven kunnen worden genomen. Het verhaal zoals dat er nu ligt zal hij op deze manier niet steunen.

Mevrouw DATEMA geeft aan dat Drenthe een groene provincie is waar de $CO_2$-uitstoot teruggedrongen moet worden. Daar is zij het helemaal mee eens. Dat deze provincie daarbij ambitie mag hebben is goed en dat daarbij voor een oplossing wordt gekozen die sowieso een tussenoplossing is, vindt zij, gezien het feit dat hier veel geld in wordt geïnvesteerd, minder gewenst. Waarom wordt er niet een stapje verder gekeken? Er zijn al vergaande onderzoeken om te gaan rijden op waterstof. Naar aanleiding van de reactie per mail en die van de inspreker de heer Verheij zou spreekster graag willen zien dat de gedeputeerde in gesprek gaat met haar collega in Overijssel hoe dit nu allemaal zit en dit met de commissie terug te koppelen. Dat is een zinniger verhaal dan dat van het aardgas. Verder heeft zij nog een vraag over de certificaten. In principe wordt dan het groengas opgekocht, terwijl er aardgas wordt gebruikt. Wat wordt hiermee gedaan? Is dit alleen maar een papieren financiële constructie?

De heer LANGENKAMP heeft het moeilijk gehad met dit verhaal en veel mensen meenden dat GroenLinks hier niet op tegen kan zijn. Toch is GroenLinks hier wel op tegen. Het is goed dat de provincie dit doet en complimenteert beide gedeputeerden dat zij dit willen. Het is ook goed dat het openbaar vervoer wordt aangegrepen om het imago van het openbaar vervoer ook op deze manier te verbeteren. De provincie Drenthe laat hiermee zien dat het duurzame beleid op deze manier vorm gaat krijgen, maar bij de manier waarop dit gebeurt zet hij grote vraagtekens. Er is ook nog het verhaal van de nieuwe dieseltechniek die in de afgelopen jaren heel snel is ontwikkeld en de inspreker nodigde hem uit om eens te kijken bij VDL in Heerenveen. Het lijkt hem dan ook een goed idee om daar eens in de keuken te kijken. Ook de Phileasbus, waarover werd gesproken, loopt daar al vijftien jaar en zou een goed alternatief zijn. Het is dus niet iets wat pas de laatste tijd ontstaat, maar dat geldt wel voor de nieuwe EEV-diesel, die veel schoner en zuiniger is en ook nog eens goedkoper kan zijn. Het geld kan tenslotte maar één keer worden uitgegeven. Het tweede punt is dat er is gezegd dat door de afname van het groengas te garanderen, die markt ook op gang kan worden getrokken. De markt ligt nu stil en dat is niet voor niets, want kennelijk zien ondernemers er niet bar veel in en dan kan de provincie wel voornemens zijn om daaraan te gaan trekken, maar dat lijkt hem een goed discussiestuk om te betrekken bij de takendiscussie. Is dit nu werkelijk van toegevoegde waarde dat de provincie dit zou moeten doen? De markt gaat de andere kant op en dan kan er worden geprobeerd om in Drenthe iets anders te proberen met heel veel geld, maar deze provincie zit niet op een eiland en het lijkt hem sterk dat de provincie Drenthe erin zou slagen de markt de andere kant op te laten gaan. Europees en mondiaal gaat de beweging de andere kant op. Een ander verhaal is de factor tijd, want de OV-concessie geldt voor zes jaar en iedereen rekent dan al gelijk de twee verlengingsjaren erbij, dus het gaat over acht jaar. Wanneer de provincie zich nu acht jaar vastlegt, dan is dat in een tijd waarin ontwikkelingen heel snel gaan veel te lang. Het is dus niet goed om een bedrijf voor zo'n lange tijd vast te pinnen. In combinatie met wat PvdA en CDA ook al naar voren hebben gebracht, vraagt hij om heroverweging van dit punt. Hij vindt het wel heel goed dat het college de nek uitsteekt en dit doet, maar het moet eigenlijk iets anders.

De heer BOMHOF complimenteert het college voor het stimuleren van groengas en de poging om te kijken of daar een markt voor kan worden gecreëerd. Of dat nu echt moet via de groengasbus, is voor hem de grote vraag. Er is wel een bedrag van € 9,5 miljoen mee gemoeid, maar als hij dit afzet tegen de 8600 ton die dit oplevert, komt hij op bedragen van € 227,00 per ton en als hij op de energiemarkt kijkt komt hij uit op een bedrag van € 25,00 per ton. Dit is dan ook niet kosteneffectief te noemen, hoewel het in het rapport dat hieraan ten grondslag ligt wel kosteneffectief wordt genoemd. Overigens wordt in de beleidsbrief, anders dan in het rapport, een ander bedrag genoemd van € 1,22 miljoen aan extra kosten per jaar, maar ook als dat wordt uitgerekend over de prijs per gereduceerde ton $CO_2$, dan komt spreker nog uit op een bedrag van € 142,00, dus welk bedrag hij ook neemt, het is niet erg kosteneffectief. Dat hoeft ook niet één op één te lopen maar het betekent wel dat er in het stimuleren van groengas een extra meerwaarde moet zitten. Uit de bijlage bij de beleidsbrief blijkt dat het groengas dat middels certificaten moet worden geproduceerd, wordt gefabriceerd door middel van twee middelgrote mestvergistingsinstallaties of andere soorten van vergisting. Dan kan er dus worden gedraaid, maar de vraag is waar dan de rest van die markt is. Gaat het gas naar de aardgasbussen of naar bedrijven en particulieren? Dat is maar de vraag, want groengas geeft niet alleen voor aardgasbussen een aantal beperkingen maar ook voor particulieren en bedrijven. Er zijn grotere tanks, er moet veel meer worden verstookt en er zijn nog meer nadelen. Gezien de alternatieven die er nu op de markt zijn, zoals LPG en diesel, verwacht de VVD niet dat na deze twee vergistingsinstallaties er een stroom op gang komt waardoor de provincie als launcher nuttig en zinvol kan optreden. Ten aanzien van de vergelijking van de schone dieselbus met de aardgasbus merkt hij op dat de milieueffecten van beiden ongeveer op hetzelfde niveau liggen en dat betekent dat beide soorten auto's prima onder de EEV-norm vallen en deze eisen worden de komende jaren alleen maar strenger, gezien de discussie over de Euro-5-norm. Dat betekent dat er dus helemaal niet op die aardgasbus hoeft te worden overgeschakeld. De heer Hornstra suggereerde dat naast het bestaan van de schone EEV-dieselbus allerlei groengasactiviteiten kunnen worden opgepakt, maar spreker is daar nog niet zo van overtuigd aangezien hij die markt nog niet zo ziet. Sa-

menvattend en aansluitend op wat vorige sprekers hebben gezegd is ook zijn fractie sceptisch over dit voorstel, maar hij wacht graag nog even de informatie van het college af.

Mevrouw KLIP merkt op dat de titel van de lezing die Al Gore gisteren in Aalsmeer heeft gehouden, luidt “Time to act” en dat is de achterliggende gedachte waarom het college de commissie dit voorstel voorlegt. Dit is geen alledaags stuk en het draait hierbij om veel geld. Toch dient deze provincie haar maatschappelijke verantwoordelijkheid te nemen en dat betekent ook het zuinig omgaan met fossiele bronnen. Fossiele bronnen zijn eindig en binnenkort zijn er 2,4 miljard mensen die ook allemaal een auto en een ijskast willen hebben. In deze provincie wordt er straks wel degelijk op groengas gereden, maar dat is een opgaand traject want dat groengas is er niet meteen in de juiste hoeveelheden, maar de infrastructuur (hoe komt dit groengas in het aardgasnet) is er ook nog niet. In het plaatje van het college, waarin wordt gestreefd naar het op gang brengen van die groengasmarkt – waar het college wel degelijk potentie in ziet – is het de bedoeling dat de verhouding aardgas-groengas binnen het leidingnetwerk steeds meer zal worden vergroend. Het is dus niet zo dat er niet op groengas zal worden gereden en het certificatensysteem is iets wat ook kan worden afgebouwd. Een aantal commissieleden heeft gezegd dat rijden op groengas eigenlijk een dure $CO_2$-reductie is. Indien het hierbij wordt gelaten is dat wel het geval, maar de bedoeling is dat de markt wordt aangejaagd, dat er dan een veel grotere $CO_2$-reductie is en dat die markt het uiteindelijk ook overneemt. Sommige commissieleden hebben ook gezegd dat de markt het nu al helemaal zelf moet doen, maar de bedoeling van dit voorstel is om met overheidsgeld een gewenste ontwikkeling in gang te zetten en uiteindelijk moet de markt dit gaan overnemen. Duurzame energie zal uiteindelijk per definitie geld opleveren omdat de prijs van fossiele brandstoffen alleen maar verder omhoog gaat. Uiteindelijk is het dus een puur economisch verhaal en moet het dat ook zijn. In de optie van het college is het de bedoeling om zuinig om te springen met aardolie en dient er een aanzienlijke $CO_2$-reductie te worden gerealiseerd en dat lukt niet met bussen die op diesel rijden.

De heer LANGENKAMP vraagt zich af hoe de gedeputeerde erbij komt dat het rijden met bepaalde dieselmotoren geen $CO_2$-reductie oplevert. Goudappel Coffeng heeft in Overijssel een onderzoek gedaan waaruit blijkt dat rijden met EEV-dieselmotoren juist minder $CO_2$-uitstoot oplevert dan rijden op aardgas.

Mevrouw KLIP merkt op dat vergeleken met groengas het rijden op diesel meer $CO_2$-uitstoot oplevert. Dat is ook de vergelijking die in het stuk wordt gemaakt. Het college wil dus zuinig zijn op fossiele brandstoffen en dat wil zeggen dat zuinig wordt omgesprongen met olie en aardgas. Aardgas wordt dan ook uitsluitend als transitiebrandstof gebruikt in de richting van het steeds verder stimuleren van de groengasmarkt. Dat heeft het college niet zelf bedacht, want zij wordt regelmatig benaderd door mensen die grootscheepse projecten op stapel hebben staan om daadwerkelijk met die groengasproductie te beginnen, maar een vaste afname missen. Via dit project wordt geprobeerd om via die vaste vraag de productie op gang te krijgen. Dat bewerken van de markt moet dan ook worden gedaan, maar daarvoor is eerst het nemen van dit besluit noodzakelijk om er op de wijze zoals het college voorstelt mee aan de gang te gaan. Ten aanzien van subsidies mag het college formeel nog geen exacte subsidiebedragen noemen, omdat dit een concessie verstoort. Het is echter wel degelijk zo – en ook Energyvalley is daar het college behulpzaam bij – dat het college een groot aantal forse subsidiebronnen in de achterzak heeft waar alleen maar mee kan worden gestart op het moment dat dit besluit genomen is. Dat betreft aan de ene kant de innovatieagenda energie en aan de andere kant een aantal andere subsidiebronnen waarvan het niet verstandig is om deze in het openbaar te bespreken. Het college heeft het Energieakkoord Noord Nederland ondertekend en daarin is afgesproken dat het noorden koploper wil zijn op een aantal energiepunten en één van die punten is duurzame transportbrandstoffen. Dat was voor de vorige commissievergadering geagendeerd, is toen uitgesteld en staat dadelijk nog op de agenda. Dit is een belangrijk onderdeel van die visie. De heer Van Berkum heeft het over de bureaucratie en die certificaten brengen inderdaad enige vorm van bureaucratie met zich mee maar de energiemaatschappijen zijn ermee bezig om te kijken hoe zo snel mogelijk de groengasproductie op het reguliere netwerk kan worden aangesloten en dan gaat het certificatentraject naar beneden. De heer Van Berkum maakte verder

de slotopmerking dat dit voorstel door het college wordt gepresenteerd als “slikken of stikken”. Van de Klimaat –en energienota heeft het college een programma gemaakt waar een groot aantal projecten onder zit en de staten hebben geld gereserveerd binnen het stimuleringsfonds voor deze collegeperiode en dat is verdeeld over de drie hoofdstukken mitigatie, adaptatie (aanpassing van de leefomgeving en het terugdringen van de $CO_2$-emissie door besparing en in tweede instantie het zoveel mogelijk opwekken van duurzame energie) en participatie, dat wil zeggen het meedoen en mede verantwoordelijk voelen van alle partijen. Het college heeft ook toegezegd dat het college ieder jaar een actieprogramma zal maken waarin heel gedetailleerd allerlei projecten in staan. Tal van projecten zijn al gestart en dat heeft zij in juni ook al gezegd, aangezien die projecten een uitvloeisel zijn van Energiek Drenthe. Dat zijn vooral de mitigatieprojecten, maar de staten zullen elk jaar een terugblijk krijgen op het afgelopen jaar en een vooruitblik op de plannen voor het jaar daarna en dat staat voor de commissievergadering van november en de statenvergadering van december geagendeerd. De heer Lammers heeft het over de bijmengingsverplichting en de aanpassing die het kabinet daarin heeft gedaan. Dit gaat over fossiele biobrandstoffen en dat betekent een steun in de rug om wel iets te gaan doen met groengas. Dit gaat dus niet om voedselverdringing, maar er wordt juist gebruik gemaakt van de sterke kanten van Drenthe, waaronder een enorme hoeveelheid groene reststromen, waarbij minimaal de Cramercriteria zullen worden gehanteerd. Het omlaag brengen van de bijmengingsverplichting van biodiesel is dus een stimulans om uiteindelijk meer te gaan doen met biogas. Ten aanzien van subsidiemogelijkheden is in het voorstel uitgegaan van het meest conservatieve en sombere financiële scenario, maar wanneer dit in een concessie wordt neergelegd moet de provincie dit ook daadwerkelijk aantoonbaar op de plank hebben liggen. Het wordt dus minder. Het klopt dat het voorstel een claim legt op de periode na 2011 en daar heeft het college ook mee geworsteld. Voor wat betreft de financiering van het totale Programma klimaat en energie is dit gekoppeld aan deze collegeperiode en met een concessie kan dat ook niet anders. De heer Langenkamp gaf aan dat acht jaar veel te lang is om iets vast te leggen en dat er tussentijds zou moeten kunnen worden veranderd. Op het moment dat er uitsluitend wordt gekozen voor een gasvormige brandstof of juist uitsluitend voor diesel, dan is het erg moeilijk om halverwege de periode over te stappen op een volledig andere soort brandstof die een heel ander type bis vereist. Mevrouw Datema vraagt waarom er al niet wordt gereden op waterstof. Dat zou het college wel graag willen, maar ook daar is verder gekeken en zij stelt vast dat het ongelooflijk veel energie kost om waterstof te maken, maar bij de behandeling van de Klimaat en energienota heeft zij wel aangegeven dat de provincie aan het onderzoeken is of er op basis van de aardwarmte in Zuidoost-Drenthe op een $CO_2$-neutrale manier waterstof kan worden geproduceerd. Zover is het nog niet, dus energietechnisch is waterstof nu geen oplossing. Het is niet zo dat de provincie dadelijk eigenaar is van heel veel groengas, want middels de certificaten worden de meerkosten van de groengasproductie bekostigd. Dat wordt in de concessie opgenomen en daarover zullen afspraken worden gemaakt met vervoerders. Indien het gaat om het subsidiesysteem is het natuurlijk zo dat wanneer de provincie veel geld op tafel legt, de provincie een groot deel van die subsidies graag naar de provincie ziet terugkeren en aan de andere kant moet het ook zo worden geformuleerd dat er een prikkel in blijft zitten voor de vervoerder. De heer Bomhof heeft het over de relatief hoge kosten per ton $CO_2$-reductie en daar moet het natuurlijk niet bij blijven. Het is de bedoeling dat wanneer de groengasmarkt daadwerkelijk op gang komt, er veel meer $CO_2$ wordt gereduceerd en er bestaan inmiddels serieuze plannen om een groengasringleiding te maken. Het eerste proefproject gaat dadelijk in Fryslân van start om te kijken dat niet elke vergister zijn eigen zuiveringsinstallatie hoeft te bouwen om op het aardgasnet te kunnen injecteren, maar dat dit op een soort van verzamelpunten kan worden gedaan, waarbij ook alle kleine agrarische bedrijven kunnen aansluiten.

De heer BATS merkt op dat voor hem een unaniem collegebesluit ligt dat sectoraal wordt getrokken. Dat was zojuist vanuit het Programma klimaat en energie en nu vanuit de rol van spreker als verantwoordelijke voor het openbaar vervoer en hoeder van het Europees recht, want over dat laatste is een aantal vragen gesteld. De vraag was hoe dit project zich verhoudt tot de massiviteit die in Drenthe in het openbaar vervoer in stand moet blijven. Die massiviteit mag niet ter discussie komen te staan, want de autonome groei van het openbaar vervoer, maar ook de gewenste groei van het openbaar vervoer vanuit

andere programma's, blijven op de agenda staan, naast de investering die het college nu wil doen. Met andere woorden, de kwaliteit en kwantiteit van het openbaar vervoer komen niet in het geding. Wat er op dit moment aanbestedingstechnisch en ook uit veiligheidsoverwegingen wordt gedaan is uitvragen in twee vormen. Er wordt dus niet alleen uitgevraagd in aardgas en biogas, maar ook in diesel omdat het college op enig moment niet wil worden geconfronteerd met excessief hogere kosten die het college dan voor een voldongen feit stellen, waardoor alsnog de keuze van het college moet worden herzien. Die ruimte blijft er dus binnen de uitvraag zoals deze hier nu voorligt. De uitvraag die wordt voorbereid moet geweldig zorgvuldig worden gedaan en dus heeft het college dat vroegtijdig met het OV-bureau gedaan en het OV-bureau heeft dan ook naar de consequenties gekeken. Zij zijn ook de kenners van het openbaar vervoer en dat betekent dat het college nog geen beslissing heeft neergelegd bij het OV-bureau, maar het college heeft er wel een aantal vragen neergelegd en gevraagd deze uit te werken en te kijken welke consequenties dit heeft. Spreker heeft heel duidelijk in het dagelijks bestuur van het OV-bureau gemeld dat dit de ambitie van het college is en dat daarvoor wordt gegaan. Het lijkt erop dat de stad Groningen in die ambitie met de provincie Drenthe mee wil gaan. Voor de provincie Groningen speelt het wel of niet beschikbaar hebben van geld een grote rol, maar verder hebben een aantal gemeenten aangegeven dat als de provincie voor wat betreft het openbaar vervoer in Drenthe hierin de trekker wil zijn, zij hierin mee willen gaan. De gemeente Assen wil met de provincie deze details en overwegingen bespreken en dat zou een aanzienlijke kostenbesparing betekenen in de investeringen die de provincie zich hierin getroost. Dit komt vanuit de schoot van het OV-bureau en alles wat via de concessie kan worden geregeld is goed, maar met een aantal zaken kan dat niet. Dat heeft te maken met die subsidies. Subsidies kunnen worden meegegeven in de uitvraag van een concessie, maar dan moet volstrekt helder zijn binnen welk tijdpad en op welk moment de subsidie wordt verstrekt en op exact welk dubbeltje achter de komma moet duidelijk zijn wat die subsidie is. Dat is simpelweg voorwaarde in het Europees aanbestedingsbeleid. De ChristenUnie vroeg welke emissienorm dient te worden gehanteerd. Spreker geeft aan dat elk emissiedoel in de uitvraag kan worden uitgezet en er kan zelfs worden gevraagd dat bussen vanaf december 2009 op rioolwater moeten rijden, maar de vraag is uiteindelijk wat het kost om alles binnen dit bestek zoals het hier is neergelegd te kunnen regelen. Het moet dus wel realistisch zijn en die clausules zijn dan ook ingebouwd. De uitvraag die wordt gedaan betreft aardgas en diesel. Aardgas betreft biogas en daarnaast vraagt het college ook de dieselvarianten uit, want het college wil over een aantal zekerheden beschikken op het moment dat daadwerkelijk moet worden aanbesteed. Had dit nu niet een tikkeltje eerder gekund? De commissie moet zich realiseren dat er iets unieks wordt gedaan in Drenthe, hoewel Zeeland daar ook mee bezig is. Dat unieke kost tijd en voordat het college hiermee naar de commissie wilde, moesten alle elementen goed zijn onderbouwd. Dat geldt op het terrein van het openbaar vervoer, maar dat geldt ook op het terrein van het zijn van launching customer die de ontwikkelingen op het gebied van groengas uiteindelijk weer naar de markt wil toebrengen, op dezelfde manier als vicepremier Bos nu ook doet met zijn participatie in Fortis door het even naar zich toe te halen en het bedrijf een impuls te geven, waarna het weer in de markt wordt gezet. De ambitie om zoveel mogelijk mensen in de bus te krijgen is een ambitie die onverkort blijft bestaan. De heer Langenkamp geeft aan dat acht jaar te lang is, maar dat is niet het geval want in de discussie die rond de stakingen in het openbaar vervoer is gevoerd vóór de zomervakantie was zes jaar te kort en toen heeft spreker de toezegging gedaan om voor een langere periode te gaan want dat zorgt zowel aan de kant van werkgevers als werknemers voor stabiliteit in het openbaar vervoer. Daaraan is onlosmakelijk verbonden dat als dit traject wordt ingegaan, dat voor de volle periode wordt gedaan.

Mevrouw KLIP reageert nog op de opmerking over de doelvoorschriften. Op het moment dat er alleen maar een doel wordt voorgeschreven met de ambitie die dit college heeft, namelijk een uiterst lage $CO_2$-uitstoot, dan komt het college automatisch bij groengas terecht. Impliciet wordt dus met het voorschrijven van een dergelijk lage $CO_2$-uitstoot ook het middel groengas voorgeschreven. De heer Langenkamp heeft aangegeven dat het college de markt in gang wil zetten, maar dat de markt mondiaal en Europees juist de andere kant op gaat. Dat bestrijdt spreekster met klem want in heel veel andere Europese landen is sprake van veel elektrisch vervoer, maar ook heel veel vervoer op aardgas, waarbij ook de omslag wordt gemaakt naar groengas. De heer Bats kan daar een mooi voorbeeld van geven

omdat hij in de regio Rome een grote vuilverbrander kent waar aardgas wordt vervangen door groengas en in Italië rijden bijna alleen maar bussen die op aardgas rijden. Ook Drenthe wil die slag maken en overheidsgeld gebruiken om een ontwikkeling op gang te brengen die vervolgens weer wordt teruggegeven aan de markt. Aan het begin van deze vergadering werd gesproken over windmolens en de commissie zal het met haar eens zijn dat er geen windmolen in Europa had gestaan als niet eerst was begonnen met het verstrekken van overheidssubsidie.

TWEEDE TERMIJN

De heer VERHEIJ wil nog graag iets tegen mevrouw Klip zeggen. Ten aanzien van de uitstoot van CO2 van bussen die op aardgas rijden merkt spreker op dat er in Italië al veel bussen op aardgas rijden, maar die bussen hebben nog geen EEV-filter. In de regio Kennemerland rijden ook 85 aardgasbussen en die zijn daar gaan rijden op het moment dat aardgas absoluut schoner was. Toen was er echter nog geen EEV-filter en lagen de normen anders. Die EEV-filter zorgt er dus voor dat de complete uitstoot volledig wordt verbrand en veel schoner in de omgeving komt. Dat betekent dat VDL met de Nederlandse bus, die Nederlandse werkgelegenheid biedt, een uitstoot realiseert die 28 procent onder de norm van de Euro-6-norm in het jaar 2012 ligt. Dat wil hij de commissie toch graag meegeven.

De heer BOMHOF merkt op dat de reactie van mevrouw Klip zijn eerdere opvatting niet heeft doen wijzigen. Het stimuleren van de markt voor groengas via het stimuleren van aardgasbussen is een hele dure weg en spreker vindt het ook een onnodige weg. Het lijkt hem ook dat er een vervolg moet zijn nadat die twee vergistingsinstallaties gaan produceren als compensatie voor aardgas. Dat betekent namelijk dat er sprake moet zijn van stationaire bronnen waar groengas wordt geproduceerd en waar prima ringleidingen omheen gelegd kunnen worden waardoor het gas overal naartoe gebracht kan worden. Hij ziet de winst hiervan niet zozeer terugkomen in de transportsector. De subsidies die worden verstrekt zijn er voor groene brandstoffen in het algemeen, dus wat met de ene hand wordt uitgedeeld, kan niet zo makkelijk meer aan iets anders worden gegeven dat ook met groene brandstoffen heeft te maken. Het lijkt spreker dan beter dat er voor die stationaire gasbronnen een behoorlijke campagne wordt gevoerd en dat daarvoor wordt gestimuleerd dat die subsidies ervoor worden benut dan dat dit geld wordt gestoken in de aardgasbussen en dan het launch-effect verwacht, zonder dat er daarna nog veel gebeurt. De stad Groningen, maar ook de provincie Groningen, doen niet mee. Spreker heeft geïnformeerd hoe dat zat en beide partijen blijken vrij sceptisch te zijn over het rendement van dit voorstel. Het lijkt spreker voldoende om bij de komende concessie de EEV-norm voor te schrijven bij de aanbestedingen. Bedrijven kunnen dan zelf bepalen hoe zij dit doen, namelijk door dieselbussen of biodieselbussen, maar ook met aardgas. Spreker vindt dat dit aan de vrije markt moet worden overgelaten. Dat moet de overheid niet willen bepalen.

De heer LAMMERS is blij om te constateren dat het om meer gaat dan alleen aardgas, want dat was hem niet duidelijk geworden. In eerste termijn heeft hij brede en torenhoge reserves gehoord over deze aanpak. Zuinig zijn met financiële middelen is belangrijk en tot op heden vindt hij het voorstel toch iets inhouden van dat er € 10 miljoen moet worden verstrekt, waarmee de staten erg gelukkig worden gemaakt. Hij heeft vandaag te maken met twee liberale bewindspersonen die de markt met overheidsgeld gaan aanjagen, maar hoe zeker is het dat dit lukt? Spreker vindt dat de gedeputeerden een iets te simpel beeld van de energiewereld schetsen. De indruk die wordt gewekt is dat binnen afzienbare jaren evenveel groengas door het net stroomt als nu aardgas. Dat zal echter nooit gebeuren en daarmee zit het college er orden van grootte naast. Het is ook te simpel wanneer wordt uitgegaan van enkel een daling van de prijs van fossiele brandstoffen. In juni was er een voorstel voor een project in het provinciehuis, dat uitging van een terugverdientijd van 42 jaar, terwijl de prijs alleen maar zou verdubbelen. De terugverdientijd zou, als vandaag dat stuk was geschreven, 75 jaar zijn geweest. Het is dus allemaal niet zo simpel. Voor spreker hoeft groengas niet per se te worden gekoppeld aan openbaar vervoer. Het is wel een goede ontwikkeling en er zullen ook nog wel aanzienlijke hoeveelheden groengas tot 2020 ingevoerd worden op het net, maar bij lange na niet wat er nu door het college wordt voorzien. Hij raadt

het college aan zich daarvan bij andere deskundigen op de hoogte te stellen. Als minister Cramer besluit dat de bijmenging van biobrandstoffen bij fossiele brandstoffen in 2010 omlaag gaat van 75 procent naar vier procent, dan zal de gegarandeerde markt voor biobrandstoffen kleiner worden. Hij was wel blij dat er ook een uitvraag voor diesel plaats zal vinden en zijn vraag is of er op dat gebied nog een politiek beslispunt aan de staten wordt voorgelegd. Het dieselvoorstel zal waarschijnlijk goedkoper zijn dan die van aardgas. Komt er dan in de staten een discussie over de keuze die er moet worden gemaakt?

De heer VAN BERKUM is voorstander van het oplossen van het klimaatprobleem en reductie van $CO_2$ en is blij dat daaraan wordt gewerkt. “Time to act”, jazeker, koploper, graag, maar wel met het hoogst maatschappelijk rendement, dat wil zeggen op een zodanige manier dat de kosten in verhouding staan tot de baten. Het college wil de markt aanjagen en een impuls geven, evenals de productie op gang brengen, maar waarom moet dat per se via die bussen?
Er zijn veel logischer koppelingen te leggen. Het college koppelt groengas aan bussen en als dat wordt gekoppeld, dan is het schoner dan diesel. Maar uit die uitlaat van die bussen komt nog steeds een zelfde grote wolk $CO_2$ en misschien zelfs wel groter als spreker de geluiden van de inspreker goed begrijpt. Het college heeft spreker nog niet overtuigd en verder heeft hij nog een vraag over de normdoelstellingen in de concessie. Spreker begrijpt uit het verhaal van de heer Bats dat de $CO_2$-emissie in de uitvraag voor de concessie ontbreekt, omdat dit niet realistisch zou zijn. Waarom zou dit niet zo zijn? Immers, als dit wordt uitgevraagd, dan kan de markt de meest nieuwe technieken toepassen. Bovendien hoeft er niet per se een subsidie te worden uitgekeerd, maar er zou ook een bonus-malusregeling kunnen zijn, zodat er een bonus komt bij betere milieuprestaties. Er kunnen bussen op aardgas rijden en dat wordt als onderdeel van de oplossing voor het klimaatprobleem gezien. Spreker denkt dat het probleem niet bij de oplossing past.

De heer HORNSTRA aarzelt over hoe deze discussie verloopt. De gedeputeerde zegt dat het “time to act” is en daarin heeft zij heel erg gelijk. Er moet wat gebeuren, er is een opgave en daar heeft iedereen een invalshoek voor. Er gaat een aantal dingen niet goed en er moeten dingen worden gedaan. Dat het college dan ambitieus is, vindt spreker prima en dat heeft hij ook steeds gesteund. Die ambitie vindt iedereen ook prima, maar bij de weg die het college kiest heeft hij grote twijfels. Die twijfels heeft het college ook bij spreker niet kunnen wegnemen. Hoe komt dat nu dat het college hier met veel geestdrift volledig achter staat, terwijl spreker zoveel reserves heeft? Is de commissie te behoudend, te conservatief, ontbreekt het aan durf? Of zit het in de durf omdat het om heel veel gemeenschapsgeld gaat? Het college geeft aan dat wordt begonnen met aardgas en dat dan wordt overgeschakeld op groengas. Iedereen is het erover eens dat er geen enkele winst is te behalen met bussen die op aardgas rijden in verhouding tot groengas. Dat betekent dat dit tussenstation (aardgas) redelijk zinloos is. Een dieselauto gaat langer mee en schrijft minder af en als er wordt begonnen met rijden op diesel dan kunnen die bussen ook weer worden ingeruild als zij geen acht jaar meegaan, en als er dan wel een markt is voor groengas dan is er een heel andere situatie. Spreker is namelijk nog niet overtuigd dat de markt voor groengas veel groter zal worden door dit initiatief. Het college wil dit uiteraard wel graag, maar wat het college wil, gebeurt nog niet direct. Spreker ziet de markt dus nog niet zo komen in de zin dat er een markt denkbaar is waarbij iedereen op groengas rijdt. Spreker heeft daar grote twijfels over als het college daar dan € 10 miljoen voor inzet, terwijl met hetzelfde geld veel meer $CO_2$-reductie kan worden binnengehaald. Hij vindt dit initiatief dan ook op dit moment een stap te ver en stemt daar dan ook niet mee in. Hij dringt er dan ook op aan om nog eens te kijken hoe het gebruik van groengas kan worden gestimuleerd en of dat met certificaten kan gekoppeld aan de gereden kilometers, dat weet spreker niet. Daar is hij op zich niet op tegen, maar de koppeling die het college nu maakt kan hij op dit moment niet meemaken. Dat geldt waarschijnlijk voor alle fracties, dat is jammer voor het college, maar dat is hopelijk niet jammer voor het klimaat, want over het doel dat moet worden bereikt denkt hij hetzelfde als het college.

De heer LANGENKAMP sluit zich bij de woorden van de heer Hornstra aan. Het voorstel is goed bedoeld, maar helaas net niet goed genoeg uitgevoerd. De ChristenUnie gaf aan dat het erop lijkt dat het

college bezig is geweest om een oplossing bij het probleem te zoeken. Ook mevrouw Klip gaf aan dat als de norm wordt voorgeschreven, het niet anders kan dan dat er groengas moet uitkomen en de discussie was totaal anders gelopen als het college dat alleen maar had opgeschreven. Als het college dat had gedaan, dan had de hele commissie waarschijnlijk aangegeven dat het nog maar de vraag is of er bij die strenge norm automatisch groengas uit rolt als manier om die norm binnen bereik te brengen. Als het college nu alleen maar de norm zou voorschrijven, dan kan het college rustig afwachten wat er uit de inschrijvingen op de concessie naar voren komt en kan rustig worden gekeken wat er dan uiteindelijk uit de aanbesteding rolt. Als het college nu al zeker weet dat dit groengas is, dan geeft spreker het college daarvoor een compliment. Spreker is nu nog niet zover en deelt de mening van de heer Hornstra daarover, namelijk dat het nu nog een brug te ver is. De concessie duurt nu acht jaar, want de heer Bats telt die zes en die twee jaar direct bij elkaar op. Voor de stabiliteit van vervoerbedrijven en de bedrijfsvoering is deze periode heel normaal, maar in de (snelle) ontwikkeling van verbrandingsmotoren is acht jaar heel erg lang en over vier jaar kan er nog wel een veel schonere diesel zijn of een elektrische auto. Dan is acht jaar veel te lang en hij wil dan ook niet halverwege de rit na vier jaar moeten overstappen. Dat laatste was zijn suggestie dan ook uitdrukkelijk niet, dus wat dat betreft heeft mevrouw Klip hem verkeerd begrepen.

Mevrouw DATEMA wijst erop dat de waterschappen al bezig zijn met onderzoek om waterstof uit rioolwater te halen, dus die progressie zit er al in en dat is een heel interessante ontwikkeling. Bij de presentatie heeft zij gehoord dat er uiteindelijk toch op groengas gereden gaat worden, maar wanneer gaat dat dan gebeuren? Is dat binnen een jaar, twee jaar of duurt het nog tien jaar? Spreekster wil zuinig omgaan met de fossiele brandstoffen die er nog zijn, maar zij is er nog niet van overtuigd dat dit de oplossing voor het probleem is.

Mevrouw KLIP antwoordt in de richting van de heer Verheij dat het haar niet ging om de emissie van fijnstof en NOx, maar wat zij aan wilde geven is dat ook in andere landen aardgas als transitiebrandstof wordt gebruikt naar andere gassen, waaronder groengas. Een aantal opmerkingen betreffen herhalingen van de eerste termijn van commissieleden. De heer Lammers en de heer Hornstra geven aan dat het college wel graag iets kan willen, maar dat dit nog niet betekent dat het gebeurt. Nu is het zo dat het college regelmatig wordt benaderd door marktpartijen die aangeven dat zij net dat zetje van de stabiele vraag nodig hebben om daadwerkelijk te beginnen. Dat is ook de achterliggende gedachte van de agenda duurzame transportbrandstoffen, waar het om veel meer dan alleen groengas gaat. Het is dus niet zo dat het voor het college een doel op zich is, want dit is een middel om een doel te bereiken en dat is zuinig zijn op de teruglopende fossiele brandstoffen en een enorme $CO_2$-reductie.

De heer HORNSTRA merkt op dat er veel meer mogelijkheden zijn voor de toepassing van groengas en één van die manieren is leveren aan het net. Wanneer die markt daar rijp voor zou zijn, zou daar dus geen beperking liggen. Spreker heeft er ook geen bezwaar tegen om die markt te stimuleren, maar niet door middel van de stap via de aardgasbussen. Het is niet duidelijk hoe de situatie er over vier jaar uitziet en het kan best zijn dat de ontwikkeling van zuinige en schone motoren heel snel blijft gaan en dat er alsnog voor bussen op groengas wordt gekozen. Dat acht hij niet onmogelijk, maar zoals het voorstel er nu ligt moet het duidelijk zijn dat die weg niet kan worden gegaan. Wanneer producenten hun groengas niet kunnen afzetten, dan is dat toch een wat ander verhaal dan alleen in het openbaar vervoer, maar zijn er ook elders problemen met de afzet.

Mevrouw KLIP antwoordt dat zij het gevoel krijgt in een kring rond te draaien. Over het doel is zij het met de heer Hornstra wel eens, maar over de weg daar naartoe verschillen zij van mening. Spreker heeft overigens niet gezegd dat de prijs voor fossiele brandstoffen alleen maar gaat dalen. Dat heeft zij niet gezegd, want zij ziet die prijzen alleen maar stijgen.

De heer LAMMERS merkt op dat mevrouw Klip hem dan verkeerd heeft begrepen. In juni heeft de gedeputeerde gezegd dat het project in het provinciehuis moest worden uitgevoerd, omdat de fossiele

brandstoffen alleen maar duurder werden. Nu vier maanden verder is de prijs van fossiele brandstoffen bijna gehalveerd, dus de uitspraak in juni dat het alleen maar duurder zou worden, klopte niet.

Mevrouw KLIP antwoordt dat de overheid op dit majeure onderwerp niet moet denken over prijsschommelingen in drie maanden, want de overheid heeft de dure plicht om een lange termijnvisie te hebben. Op de langere termijn gaan de prijzen van fossiele brandstoffen alleen maar omhoog, hoewel dat niet met een rechte lijn gaat. Dat is overigens geen simpele visie op de energiemarkt. Ook bij de verbouwing van het provinciehuis heeft de heer Bomhof aangegeven dat de ontwikkelingen op het gebied van duurzame energie en energiebesparing zo snel gaan dat er nog wel een paar jaar kon worden gewacht, maar dan gebeurt er natuurlijk nooit iets en dat geldt ook voor dit voorstel. Afgesproken is dat Noord-Nederland koploper zou zijn bij een aantal trajecten en dan past het niet bij het college om maar even te wachten. Spreker gaat overigens niet zover door aan te geven dat het college wel durft en de commissie niet. Het college durft in ieder geval wel en zij kent de staten ook als ambitieus als het gaat om klimaat en energie. Mevrouw Datema vraagt wanneer er dan precies op groengas kan worden overgeschakeld, maar dat is nu precies de reden waarom dit voorstel voorligt. De potentie om daar snel op over te schakelen zit er absoluut in en wellicht dat het college dat de commissie nog niet goed heeft kunnen uitleggen. Het college zal dit stuk dan ook niet voor de eerstvolgende vergadering van de staten agenderen.

De heer BATS antwoordt dat er na de uitvraag en de aanbesteding niet opnieuw aan de staten de keuze wordt voorgelegd op welke brandstof er zal worden gaan gereden. De staten beslissen dus nu over het voorliggende voorstel en indien zij daarmee akkoord zouden gaan, wordt de uitvraag in de dieselvariant gedaan en dat betekent dat er langs de normale begrotingslijnen van het OV-bureau, die bekend zijn bij de commissie, wordt gegund. In dit document staat op pagina 9 een staatje, waarin onder de EEV-norm precies staat wat het college uitvraagt als het gaat om de toegestane uitstoot van bepaalde stoffen. Dat zijn dan ook de doelen die het college gerealiseerd wil zien en daarop wordt uitgevraagd. Dat is dan ook de milieupositie die het college inneemt.

De heer LAMMERS vraagt of er dan geen nieuw beslispunt voor de staten komt. Dat betekent dat de aanbesteding te zijner tijd verder gaat en de gunning is dan een verantwoordelijkheid van het college.

De heer BATS antwoordt bevestigend. Onder normale omstandigheden gaat het inderdaad zo. Echter, de reactie van de commissie gehoord hebbende gaat het college hier nog eens over praten om te kijken wat er met de reactie van de commissie wordt gedaan. Onder normale omstandigheden komt het college in uitvraagprocedures niet bij de staten terug en gaat het college daarmee in de uitvoering aan de gang.

De heer LANGENKAMP snapt niet dat het dan langs de lijn van de diesel gaat. Het college vraagt toch gewoon die norm uit bij de aanbesteding? Dat hoeven dan toch niet de dieselbussen te zijn die het beste uit de bus komen?

De heer BATS antwoordt dat het college iets doet en dat is niet alleen bedoeld voor de bühne. Er wordt dus niet gewerkt met vijf bussen, maar met een substantieel deel van de bussen. Het moet dan ook ergens toe leiden, dus vraagt het college dan de hoogst haalbare variant uit. Nu het voorstel van het college weinig kans van slagen heeft, zal het college de EEV-dieselnorm uitvragen. Indien de norm van groengas wordt aangehouden bij de uitvraag, zoals de heer Langenkamp vraagt, kost dit heel veel geld en dat leidt dan uiteindelijk tot niets, dus daar wil spreker geen energie in steken. Kan de markt dit dan niet zelf opbrengen? In een uitvraag waarbij de massiviteit van het openbaar vervoer van enorm belang is, mag hij ervan uitgaan dat de markt dit niet op zal brengen omdat dit simpelweg meer geld kost.

De VOORZITTER stelt vast dat het voorliggende voorstel niet op de agenda van de volgende statenvergadering zal staan en de commissie wacht af met welk voorstel het college te zijner tijd zal komen.

## 10. Statenstuk 2008-349, Begroting 2009

De heer PETERS vraagt of hij voor de behandeling van dit agendapunt ook de gedeputeerde die verantwoordelijk is voor de financiën kan treffen.

De heer MUNNIKSMA antwoordt dat het college collectief verantwoordelijk is voor alle voorstellen die aan de orde komen en als er een gedeputeerde niet is, dan kan een andere gedeputeerde altijd antwoord geven. Bovendien gaat het in deze commissie om de beleidsmatige zaken die aan de orde komen en ook in die context zal hij op financiële vragen een antwoord geven.

De heer LAMMERS leest op pagina 74 bij de doelstellingen van het milieubeleid dat de belangrijkste energiebron energiebesparing is en dat kan niet genoeg worden onderstreept. Energiebesparing heeft verbluffende $CO_2$-effecten en dat moet zeker in het oog worden gehouden. Bij 5.13 gaat het over de uitwerking van klimaat- en energiebeleid. $CO_2$-reductie is een prima doel, maar de kosten per ton gereduceerde $CO_2$ dienen scherp in de gaten te worden gehouden**,** want uiteindelijk kan het geld maar één keer worden uitgegeven. Hij heeft een compliment voor een stelling in punt 5.18c, namelijk de haast die de gedeputeerde maakt inzake de beheerplannen Natura2000 en dat is slechts één van de weinige mogelijkheden om nog wat stuur op de zaken te houden. Hij is blij dat dit zo voortvarend gaat en dat wil hij vooral zo houden. Ten aanzien van punt 5.19 heeft hij kennis genomen van het op nul stellen van de waarde van natuurterreinen, dus een en ander gaat alleen maar via de exploitatierekening lopen. Komt het college nu ook weer met een voorstel om de waterschapsreglementen aan te passen?

Mevrouw SEINEN merkt op dat als zij de begroting voor het jaar 2009 leest, zij ook zaken tegenkomt die nog slaan op dit jaar. Bij verkeer en vervoer zijn er toezeggingen gedaan om de convenanten van de gemeenten af te sluiten in 2008. Is dat al gedaan? De totale bijdrage van de Drentse overheden aan het RST bedraagt € 65 miljoen en in het najaar worden de kaders voor de verdeling van de afzonderlijke projecten over de provincies en gemeenten gemaakt. Is dat al gebeurd? Ook hier heeft de provincie behoorlijke ambities en zojuist is de regiovisie Groningen-Assen aan de orde geweest. Kunnen deze projecten ook daadwerkelijk worden waargemaakt? De kosten-batenanalyse over de haalbaarheid van de spoorlijn Emmen-Groningen verwacht spreker nog dit jaar in de staten. Gaat dat ook lukken? Kijkend naar de beleidsopgave reductie verlichting valt haar op dat er wel sprake is van een reductie, maar als zij kijkt naar de kosten dan lopen deze voor het beheer behoorlijk op. Dat is vreemd en zij vraagt of de gedeputeerde dit kan verklaren. Hoe staat het met de parkeerplaatsen aan de A37? Voor wat betreft het verkeer en vervoer zijn de voornemens voor 2009 helder geformuleerd. Wel heeft zij de indruk dat de lat met ambities zo hoog ligt, dat er eerst nog flink wat hoogspringoefeningen moeten worden gedaan om deze sprongen te kunnen nemen. Voor de regio Groningen-Assen zijn meerjarige afspraken gemaakt over de woningbouwprogrammering tot 2020. Deze afspraken worden pas in 2011 op basis van de ontwikkelingen tot op dat moment bijgesteld. Ondertussen is dit jaar al een start gemaakt met het evaluatieproces. Uit onderzoek blijkt dat de krimp in het noorden eerder gaat plaatsvinden dan in de rest van Nederland. Op de korte termijn kan er dan wel sprake zijn van een lichte groei in het regiovisiegebied, maar ook daar zal na verloop van tijd de bevolking afnemen. Het CDA beschouwt het regiovisiegebied als een economische en functionele eenheid en dat betekent dat dorpen niet alleen bouwen voor de eigen behoefte, maar dat de vraag in de regio bepalend moet zijn. Zij pleit er toch voor om niet te wachten op bijstelling van beleid als demografische ontwikkelingen daartoe aanleiding geven. Haar motto is dan ook terughoudendheid. Er moet goed worden onderzocht welk type woningen wordt gevraagd en er moet zorgvuldig worden afgewogen waar de groei moet komen. Zij geeft de voorkeur aan inbreiding en bouwen rondom de dorpen en wil vooral de natuurwaarden intact laten. Wat betreft wonen, welzijn en zorg werken regio's aan breed gedragen uitvoeringsprogramma's. Dat juicht zij toe. Om het platteland ook in de toekomst aantrekkelijk te houden is het de hoogste tijd om met de regio's nieuwe concepten te ontwikkelen, een combinatie van voorzieningen te realiseren en gemeenten meer dan nu te ondersteunen bij het realiseren van deze opgave. Verder ziet zij in de begroting dat er met kracht zal worden opgetreden tegen verrommeling van het landschap. Haar is niet duidelijk op welke manier het college dit

wil aanpakken. In de begroting staat aangegeven dat de woonplannen van gemeenten in 2008 worden geëvalueerd. Hoe staat het met deze evaluatie?

De heer WESTERHOF merkt op dat op pagina 43 staat dat er 489 calamiteiten in de vaarwegen zijn geweest en het vreemde is dat dit ook geldt voor 2010, 2011 en 2012. Hij merkt op dat als er 489 calamiteiten zijn geweest, dat het college daar iets aan moet doen. Hij is ook nieuwsgierig over wat hij zich bij die calamiteiten moet voorstellen. Op pagina 46 is sprake van overdracht van bevoegdheden en taken van de regionale luchtvaart aan de provincie. Wat behelzen die bevoegdheden? In hoeverre is sprake van beleid en onderzoek? Is er ook al iets over handhaving bekend? Ten aanzien van de verrommeling van het landschap vraagt hij welke projecten zijn ingezet door de provincie, wanneer deze gereed zijn en wat inhoudelijk de beoogde doelen van die projecten zijn. Hier is een pot van € 605.000,00 voor los gemaakt, dus naar welke projecten is dit geld gegaan? Vlak voor de verkiezingen zat spreker in het hunebedinformatie centrum en toen werd er uitvoerig gesproken over de borden langs de snelwegen in het kader van de verrommeling van het landschap. Toen was het voorstel om maar één bord te maken waarop staat: "Welkom in Drenthe" en dan kan de andere reclame achterwege blijven. Daar ziet spreker nog niet veel verbetering in, dus misschien is het een tip om ook fysiek aan de burgers te laten zien dat er bij beleid ook uitvoering hoort. Hij heeft met belangstelling het stuk gelezen over brugbediening op afstand. Automatisering is wel heel leuk, maar niet heilig en uit oogpunt van zekerheid en veiligheid ziet spreker dan ook liever meer mensen bij de weg. Veertig jaar geleden zaten er op het provinciehuis drie mensen voor wegen en kanalen en zaten er 60 mensen in de buitendienst. Er was geen computer, maar kennelijk waren er maar drie administratieve krachten nodig. Nu heeft elke ambtenaar een computer, zitten er 60 ambtenaren in het provinciehuis en nog maar drie in de buitendienst. De technologie heeft niet waargemaakt wat er bij aanvang van de automatisering is beloofd. Een paar maanden geleden is er een ongelukje geweest waarbij Dieverbrug overstroomde en er zijn mensen geweest die hebben gewaarschuwd dat het niet goed zou komen bij hoog water, terwijl de computerafdeling verzekerde dat de zaak dik voor elkaar was. De fysieke aanwezigheid van de mens is voor de veiligheid en zekerheid dus ongelooflijk belangrijk.

De heer BALTES merkt op dat bij de behandeling van de begroting een beroep op de staten is gedaan om zich te beperken tot hoofdzaken. Die vraag zou hij nu ook de heer Westerhof weer willen stellen.

De heer WESTERHOF merkt op dat de provincie fysiek zichtbaar moet zijn door bij dergelijke zaken ook nog mensen in de buitendienst te hebben die toezicht kunnen houden en het gevoel van veiligheid op die manier kunnen vergroten. Het viel hem op dat in de begroting stond dat Drenthe zich gaat inspannen voor de actieve recreant en voor de verlenging van de verblijfsduur van de recreant. Dat bepalen die recreanten toch zelf? Er is de afgelopen jaren een trend gaande dat recreanten donderdagavond beslissen om het eerstvolgende weekend naar Drenthe te gaan. Moet dat de recreant worden verboden? Dat lijkt spreker heel onverstandig. Hij adviseert het college om meer in te spelen op trends die in ontwikkeling zijn, want dat is veel interessanter. Met de kredietcrisis voorspelt spreker dat er minder mensen naar het buitenland gaan en dan moet Drenthe dus die Nederlanders zien aan te spreken die in de vakantie in Nederland blijven. Hetzelfde geldt voor de structuurversterking van de land- en tuinbouw en zijn inzet is daarbij nieuwe marktgerichte ketenactiviteiten te ontwikkelen. Is dat iets wat vanuit de markt zelf komt of is dat iets dat binnen de vier muren van het provinciehuis is bedacht? Op pagina 78 staat er iets over de ecologische hoofdstructuur (EHS) en tot 2013 moet 1638 hectare worden gerealiseerd. Het gaat om een functieverandering ten behoeve van de EHS door te verwerven. Moet de provincie die 1638 hectare zelf verwerven? In welke fases wordt die hoeveelheid dan verworven? In een periode van vijf jaar wordt 320 hectare per jaar verworven en het gaat dan om een bedrag van € 350.000,00 waar 10 hectare voor kan worden gekocht. Dat redt de provincie niet en hij gaat ervan uit dat het LOFAR-project hier niet bij in zit, aangezien LOFAR-gebied niet tot de EHS behoort. Op pagina 161 gaat het over de luchthaven Eelde en daar staat dat bij GAE minder sprake is van een openbaar taakkarakter, dat het in stand houden van de luchthaven van grote betekenis is voor de infrastructuur en dat uit het doel van de vennootschap zoals in de statuten is omschreven, dit aspect niet of nauwelijks naar voren

komt. In welke context is dit geschreven en wat wordt hiermee bedoeld? Spreker maakt eruit op dat het niet uitmaakt wat de betekenis van de luchthaven voor het noorden is.

Mevrouw DATEMA is heel blij met paragraaf 1.3 op pagina 16, want gemeenten hebben overlegpartners en provincies zouden dit ook moet oppakken. Op pagina 44 bij punt 2 merkt zij op dat in 2007 5.000 boten gebruik hebben gemaakt van de Drentse vaarwegen. Kan dit getal worden opgesplitst in recreatief en vrachtvervoer? Vrachtvervoer over het water verdient namelijk een impuls, levert minder verkeer op de weg op en minder uitstoot van schadelijke stoffen. Op pagina 48 gaat het over versnelling van de woningbouwproductie. In het kader van de huidige neerwaartse spiraal hoopt de SP dat de gedeputeerde ook inzet op betaalbare sociale woningbouw van huurwoningen. Grootschalige inzet op energiebesparing op pagina 91 bij 5.13.3 zal hopelijk ook bij bedrijven worden gerealiseerd, want daar is meer besparing mogelijk dan in een huishouden. Energiebesparing moet lonend worden gemaakt. Voor Milieubeleid wordt in 2009 ruim € 8 miljoen uitgetrokken, zo blijkt op pagina 104. In 2008 was dat nog € 3,3 miljoen. Valt hier de bodemsanering ook onder, want anders kan zij dat bedrag niet helemaal duiden? De SP vindt dat nutsvoorzieningen thuis horen bij de overheid en deze voorzieningen zijn destijds gezamenlijk opgezet voor algemeen profijt. Aandelen moeten niet worden vervreemd. Op pagina 130 gaat het over het dividend van Essent, dat € 6,7 miljoen bedraagt. Dit bedrag zou eigenlijk terug moeten naar de gebruiker, want deze heeft immers te veel betaald. Een energiebedrijf hoort geen winst na te streven en energiebesparing moet voor de consument lonend worden gemaakt.

De heer SLAGTER vraagt welke rol de staten gaan spelen bij de evaluatie van de woonplannen. Tot nu toe is dat nooit gebeurd en spreker snapt dat er een relatie met de Structuurvisie wordt gelegd. Dat spreekt voor zich, maar het is goed wanneer de staten hier ook bij worden betrokken. Dat geldt ook voor de convenanten die zijn gesloten op het gebied van wonen, zorg en welzijn, want hij wil graag worden bijgepraat over hoe gemeenten dit oppakken. Er zijn nogal wat zorginstellingen die uitwaaieren over de provincie en daar een claim leggen op de woningcorporaties en daarin participeren. Is daar enige regie op? Daar vinden her en der nogal dure investeringen plaats. Voor de stedelijke ontwikkeling komen er weer nieuwe gesprekken met het ministerie van VROM en dat er gebiedsdocumenten zullen worden gemaakt. Daarvan heeft hij één voorbeeld gezien, namelijk dat van Groningen-Assen en dat vond hij een goed verhaal. Er wordt gewezen op integraliteit van wonen, werken en mobiliteit en ook het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) wordt genoemd. Hij vraagt om dit goed aan te zetten, want wat hij nu ziet in de regiovisie Groningen-Assen en rondom Leek en Roden baart hem grote zorgen. De helikopterview is verdwenen, evenals de integraliteit en het gaat alleen nog maar om wel of geen woningen en de aantallen. Indien die gebiedsdocumenten worden gemaakt moet er worden nagedacht over de structuur waarin het wordt weggezet en of de provincie wel in staat is om het aan te sturen. Bij verrommeling van het landschap vroeg spreker zich af of het beleid ook niet mede verrommelt. Het beleid ten aanzien van bedrijventerreinen, de ruimte voor ruimte regeling ten aanzien van oude schuren en verwaarloosde natuurgebieden begrijpt spreker wel, maar met de omgeving van snelwegen heeft hij al meer moeite als het gaat om de landschappelijke inpassing daarvan. Wat moet hij zich daarbij voorstellen? Is dat een sloot of is dat een meter en waar gaat dat over? Bij verrommeling gaat het over de zones één, twee en drie, dat wil zeggen de kleine stukjes grond waar een pony of een schaap in loopt. De vraag is hierbij hoe het begrip Drentse ruimtelijke kwaliteit wordt ingevuld. Volgens spreker is verrommeling gebonden aan het gebied waarin hij vertoeft. Hij mist de structuur daarin en vraagt om gebieden in beeld te brengen waaraan voorwaarden kunnen worden gekoppeld waaraan de kwaliteit van het landschap moet voldoen. Daar waar dan verrommeling optreedt kan er voor een gerichte aanpak worden gekozen. De opmerking dat snelwegen snel worden vernield door vrachtverkeer viel spreker op. Zo ligt er net een nieuw wegdek op de A28 en zijn er al weer geulen te zien. Wordt daar ook met de vervoerssector over gesproken? Verder zijn er plannen genoeg om het geluidsniveau van wegen naar beneden te brengen, maar spreker heeft het idee dat hier niet veel aandacht voor is. Hij wil dan ook dat dit probleem een hogere prioriteit krijgt. De uitvoering van de motie over Roden-Leek en de adequate verbinding met het openbaar vervoer, hangen af van de afspraken die daarover in dat gebied zijn gemaakt. Dat is wel erg wijd geformuleerd, dus hij wil daar graag wat meer over weten.

De heer HORNSTRA merkt op dat de EHS een terugkerend verhaal betreft. Nu is de doelstelling voor 2015 aankoop en voor 2018 inrichting, maar het college heeft daar zelf enige twijfel bij. Nu lukt het misschien wel om de grond aan te kopen, maar lukt het ook om het gebied in te richten? Heel veel mensen hebben negatieve gevoelens en opmerkingen over natuurterreinen die wel worden aangekocht en niet ingericht en als een partij iets beheert dan moet er ook goed voor worden gezorgd. Daar zijn wel wat problemen bij te bedenken. Wat interessant is, is dat de aankopen voortaan niet meer worden beschouwd als investering, maar als last voor de exploitatie. Is dat nu Drents beleid of is dat rijksbeleid? Waar komt dit vandaan en welke gevolgen heeft dat financieel? De beheersplannen voor Natura2000 moeten voor 1 september 2009 klaar zijn. Is dat realistisch? Hoe gaat dat proces nu en is daar draagvlak voor? Worden er echt van onderaf en interactief beheersplannen samengesteld? Het verbaast hem dat het CDA niet heeft gevraagd naar de eigen motie voor een extra impuls voor de sociaaleconomische ontwikkeling van het platteland in het kader van het vitale platteland. De vraag is nu of dit ook gebeurt en of er genoeg plannen zijn. Werken gemeenten ook mee en wordt het geld niet ingezet of blijft het op de plank liggen?

De heer BALTES merkt op dat de begroting 2009 keurig in lijn ligt met het in gang gezette en door hem gewenste beleid. De komende jaren wordt er, ook in meerjarenperspectief, een stevige greep uit de reserves gedaan. Er is geen ruimte voor nieuw beleid en hij mist ook het overzicht met betrekking tot het Stimuleringsfonds Drentse Projecten. In deze versie is er bewust voor gekozen de prioriteiten te belichten en deze toe te lichten. Aan de orde is toch nog even de vraag wat dit zegt. Kan er tevreden achterover worden geleund met de constatering dat de begroting keurig sluit? Om die vraag te beantwoorden moeten de staten zich realiseren dat juist waar het gaat om de prioriteiten, het eigenlijk maar gaat om zes procent van de totale lasten, dus het gaat niet over 94 procent van de lasten. Wellicht is het ook maar goed dat het niet ook nog daarover gaat, gezien de lengte van behandeling van dit onderwerp in de staten. Er wachten grote uitdagingen, waar hij alleen al denkt aan de cofinanciering van het regionaalspecifieke pakket. Het is wat hem betreft geen reden om tevreden achterover te leunen. Het college haalt € 12 miljoen uit de reserve investeringen verkeer en vervoer. Daarmee is het dode geld onttrokken.

Mevrouw SEINEN vraagt of deze onderwerpen niet in de Statencommissie BFE terecht horen.

De heer BALTES antwoordt dat dit over verkeer en vervoer gaat. Met het halen van die € 12 miljoen is de reserveruimte ook op, dus is de provincie bij toekomstige tegenvallers niet in staat om deze vanuit die reserves te dekken? Is het dan wel verstandig om die € 12 miljoen eruit te halen, want zo ondenkbaar dat er tegenvallers komen is dit toch niet? Er wordt € 2 miljoen gevraagd voor de versnelde inrichting van de EHS. Vanwaar de haast? Er moeten toch eerst beheerplannen komen? Bij de Voorjaarsnota is de Reserve vitaal platteland opgeheven en nu geeft het college aan dat er bijna een half miljoen uitvoeringskosten nodig zijn voor het pMJP, want die kosten blijken nu plotseling ongedekt te zijn. Was dat al bekend toen de reserve is opgeheven in de Voorjaarsnota?

De heer KUIPERS vindt dat de begroting 2009 er goed uitziet. Het is een logisch en consequent vervolg op het ingezette beleid en de uitkomsten van de algemene beschouwingen. De provincie is op een aantal terreinen actief bezig en betrekt daar de inwoners op een interessante manier bij, zoals bij de discussie over de nieuwe Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO). Hier moet actief mee door worden gegaan, want de provincie doet er immers toe? Het college pakt motie 15 dan ook voortvarend op en er kan over zes maanden al het nodige worden tegemoet gezien. Op pagina 47 maakt het college melding van het feit dat er een verkenning zal worden gedaan naar het gebruik van duurzame energie voor openbare verlichting. Daar ziet hij helaas geen budget voor terug en hij is benieuwd wanneer het college daarmee aan de slag gaat. Op pagina 49 staat dat actief een beleid moet worden ontwikkeld om de verrommeling van het landschap tegen te gaan. Die opmerking is spreker uit het hart gegrepen. Ambities heeft dit college genoeg en zo is de wens om in Drenthe een woonwijk te realiseren van een extreem hoge duur-

zaamheid en dat is het meest vergaand van Nederland. GroenLinks wil die ambitie nog verder omhoog schroeven en wil streven naar een ecologische woonwijk. Daarnaast wil het college het wonen op en aan het water introduceren. Nu kent Drenthe het wonen aan het water al, blijkens het wonen aan de diverse kanalen, maar hij neemt aan dat het college dat niet bedoelt. Waar moet hij aan denken als het gaat over wonen op het water? Drenthe kent slechts twee meren en wat hem betreft komen die zeker niet in aanmerking om op te gaan wonen. Hij vraagt zich dan ook af of het bedrag van de geraamde € 100.000,00 wel voor dit doel moet worden ingezet. Bij het staatje op pagina 70 bij het programma 4 "Kennis werkt" mist hij bij punt 4.1 een gewenst budget, terwijl er sprake is van een prioriteit. Programma 5 stemt hem over het algemeen tot grote tevredenheid. Veel onderwerpen die voor GroenLinks van belang zijn worden opgepakt en wel in de lijn die hij voorstaat. Waterhuishouding en natuur en landschap krijgen de aandacht en dekking die zij verdienen. De staten hebben een motie aangenomen aangaande projecten voor energiebesparing ter grootte van € 1 miljoen in programma 5.13. In het financieel overzicht op pagina 98 staat niets opgenomen. Is dat vergeten of staat dat elders? Op pagina 103 wordt melding gemaakt van het feit dat er ten behoeve van het pMJP geen middelen meer zijn, terwijl dat nog wel wordt opgenomen in de lijst van overige activiteiten. De vraag is hoe het college dit gaat financieren. Spreker ervaart de voorliggende begroting als positief en complimenteert het college met deze begroting voor zover het deze commissie aangaat. Tijdens de behandeling in de andere twee commissies zal GroenLinks ook zeker een bijdrage leveren en aan de hand van de beantwoordingen zal een totaalafweging worden gemaakt. Verder zou hij willen dat de naam van zijn partij niet langer wordt afgekort tot GL, maar vraagt of de schrijfwijze "GroenLinks" op dezelfde wijze als op de naambordjes wordt gehanteerd.

De heer MEDEMBLIK vindt de voornemens voor 2009 helder verwoord en deze sluiten ook aan bij eerdere doelstellingen die zijn geformuleerd. Hij heeft een aantal vragen ter verduidelijking waarop hij een antwoord wil om een totaalafweging te kunnen maken. De calamiteiten die zijn genoemd gaan volgens spreker over de periode 2008 tot 2010, terwijl de SP nog weer die drie jaar daarna noemde. In de getallen in de staatjes is te zien dat er een bepaalde doelstelling wordt weergegeven en getallen nemen af of stijgen. Dat is bij die calamiteiten niet te zien, dus hij vraagt zich af of daar geen lagere streefwaarden kunnen worden genoemd. Op pagina 43 gaat het over openbare verlichting en het percentage verlichting dat verwijderd gaat worden neemt toe. Eerder zijn daar opmerkingen over gemaakt vanuit de Drentse samenleving. Daar hoort hij de laatste tijd niet zoveel over, maar spreker weet niet of dat ook zo door het college wordt ervaren. Op pagina 44 wordt geconstateerd dat er in Drenthe 5000 scheepvaartbewegingen zijn geweest en dat betekent dat qua onderhoud van vaarwegen € 1.000,00 per boot per jaar wordt uitgegeven.

Mevrouw SEINEN vraagt of dit interessante informatie is dat er € 1.000,00 per boot wordt uitgegeven.

De heer MEDEMBLIK had verwacht dat dit bedrag hoger zou zijn. Wat is het streefbedrag per boot voor het komende jaar? Wat is de invloed van de vaarweg Erica-Ter Apel? Op pagina 48 gaat het over de woningbouw in Assen-Emmen. Is dat wat daar staat nog haalbaar? Hij sluit zich aan bij wat er al is gezegd en gevraagd over verrommeling.

Mevrouw HAARSMA merkt op dat het CDA vraagt om terughoudendheid als het gaat om de woningbouw in het regiovisiegebied. Het college gaat jaarlijks monitoren en nog recent heeft het college de woningbouwcijfers neerwaarts bijgesteld en het college blijft eventuele fluctuaties volgen en monitoren. Dat is steeds de afspraak geweest in regiovisiegebied. Met betrekking tot wonen, welzijn en zorg heeft het college inmiddels goede resultaten geboekt. In de regio Zuidoost ligt een uitvoeringsprogramma gereed. Dat is tot stand gekomen samen met alle betrokken partijen en dat zijn er heel wat. Het gaat daarbij om de woningbouwcorporaties, zorginstellingen, welzijnsinstellingen en gemeenten. Daar ligt een forse opgave en in dat gebied wordt dus uitdrukkelijk samengewerkt als het gaat om het thema wonen, welzijn en zorg. Het is ook de bedoeling dat de provincie zich nu gaat terugtrekken en als het gaat om rollen en taken dan was dit bij uitstek een taak van het bijeenbrengen van partijen, kijken wat

de opgave is, wat er moet gebeuren en wat het uitvoeringsprogramma is wat daaraan ten grondslag ligt. Dat heeft zij gerealiseerd en in de regio Zuidwest gaat dat binnenkort gebeuren en datzelfde staat te gebeuren in het regiovisiegebied. Als het gaat om de verrommeling kunnen de staten binnenkort een voorstel tegemoet zien hoe dit college dat probleem denkt aan te pakken. Voor de woonplannen is het college op dit moment bezig met een tournee langs alle gemeenten om te kijken wat er is gebeurd met de uitvoering. Daar is het college druk mee doende en vervolgens volgt een bestuurlijk overleg en spreekster weet dat op dit moment gemeenten heel druk bezig zijn om in te spelen op actualiteiten en hier en daar worden woonplannen ook al bijgesteld. Het college gaat in het voorjaar van 2009 met de gemeenten aan tafel en dan wordt er ook het omgevingsbeleid bij betrokken, waarin wonen een prominente plaats gaat spelen. Aan de hand van de woonplannen, het omgevingsbeleid en de bouwstenennotitie met betrekking tot wonen, gaat het college met de commissie hierover in gesprek hoe dit binnen Drenthe handen en voeten zal krijgen. De opmerking van de heer Medemblik over woningbouw in Assen en Emmen gaat over de beschikking locatiegebonden subsidies en de afspraken die met het ministerie worden gemaakt. In maart 2008 heeft zij een gesprek met minister Vogelaar gehad aangaande de afspraken over Assen-Groningen en volgende week heeft zij afspraken met de minister met betrekking tot Emmen. Dat doet zij uiteraard samen met de gemeente.

Mevrouw KLIP merkt op dat de motie voor het bedrag van € 1 miljoen voor energiebesparing is opgenomen in de € 22,6 miljoen die zijn gereserveerd binnen het stimuleringsfonds voor het Programma klimaat en energie. Mevrouw Datema vraagt of energiebesparing lonend kan worden gemaakt. Spreekster antwoordt bevestigend en geeft aan dat dit ook heel vaak lonend is en het was ook te lezen in de Nota Energiek Drenthe, maar ook in de Nota klimaat en energie, dat dit de manier is om mensen te verleiden om aan energiebesparende maatregelen te doen. Daar praat zij ook heel veel over met woningbouwcorporaties, want deze hebben veel woningen van oudere makelij. Dit is ook een van de speerpunten binnen het noordelijke energieakkoord en spreekster heeft zelfs gisteravond nog met minister Cramer gesproken over hoe VROM het juridisch instrumentarium kan aanleveren, zodat de drie noordelijke provincies daar actief mee aan de slag kunnen.

De heer BATS antwoordt dat hij in afronding is van de convenanten 2009-2010 met de gemeenten en hij probeert dit op een aantal terreinen in te passen in het regiospecifieke pakket, zodat er werk met werk kan worden gemaakt. Dat komt er dus aan. De ambities van de projecten liggen hoog, maar er kunnen factoren zijn die het realiseren van ambities in de weg staan. Het college probeert wel zijn ambities zo scherp mogelijk in het oog te houden. De haalbaarheidsanalyse Emmen-Groningen wordt morgen vrijgegeven per mail en ligt vrijdag bij de commissieleden in de brievenbus. Daarin staat heel gedetailleerd wat het rendement van die lijn zou kunnen zijn. De kandidaat die zich had aangediend voor de beveiligde parkeerplaatsen in Emmen heeft zich teruggetrokken. Op dit moment is spreker in gesprek met een gemeente om te kijken of langs diezelfde as de faciliteiten kunnen worden geschapen om alsnog een bewaakte parkeerplaats te creëren omdat het rijk in het aanwijzen van parkeerplaatsen Noord-Nederland is vergeten. De calamiteiten waar de SP naar vraagt variëren van een dood konijn langs de weg tot een klein probleem bij de sluis in Dieverbrug. Ten aanzien van de luchthavens merkt spreker op dat de komende weken een brief onderweg is naar de commissie over de positie van de luchthaven en hoe het college daar tegenaan kijkt en daarbij worden alle recente ins en outs automatisch meegenomen. Indien de commissie daar en detail over wil praten, dan is de commissie BFE daartoe een betere plek. In tegenstelling tot de vijf medewerkers die langs de kanalen lopen, zitten er vijf medewerkers op het provinciehuis die zich hiermee bezig houden en 32 mensen in de buitendienst en in de zomer zijn dat er circa 100. Overigens was het probleem bij Dieverbrug niet te wijten aan automatisering, maar aan een heel ouderwetse semafoon. Ten aanzien van de slijtage en het geluidsniveau van snelwegen is het college op dit moment bezig met nieuw onderhoudsbeleid voor de wegen. Dat beleid moet Europaconform blijken en iedere twintig jaar worden die regels aangepast. Daarbij wordt ook de slijtage van de wegen meegenomen, want ook het college heeft dat gesignaleerd. Hoe gaat het college daarmee om en hoe wordt daarover met het rijk onderhandeld? Dit heeft volop de aandacht van het college, maar moet

in die nieuwe beleidsnota naar voren komen, De bestuurlijke afspraken over het openbaar vervoer Roden-Leek hebben aan de ene kant te maken met het transferium dat daar plaats krijgt, maar ook hoe openbaar vervoer door Roden-Leek gaat rijden op een zo snel mogelijke manier en hoe Roden en Leek tegen hun gebied aankijken en wat wel en wat niet mag. Dat is bedoeld met die pagina. Voor wat betreft de reserve van € 12 miljoen voor verkeer en vervoer is deze opgesplitst in twee bedragen, te weten een bedrag van € 10 miljoen zogenaamd strikjesgeld. Dat is in de afgelopen jaren door sprekers voorganger als regiovisiegeld geparkeerd in de Reserve verkeer en vervoer. Dat is dus geld dat eigenlijk was bedoeld voor de regiovisie en dat bleek geld te zijn dat voor die doelen niet meer zou worden ingezet en daarom heeft het college besloten dit eruit te halen en het naar een andere pot over te hevelen, want dan kunnen daar andere dingen mee worden gedaan. Bij het bedrag van € 2 miljoen is met het vergrootglas gekeken wat er binnen het enorme bedrag van verkeer en vervoer nog dood geld zou kunnen zijn. Dat is het bedrag van € 2 miljoen dat het college heeft gevonden en het zou nog zo kunnen zijn dat er zicht tot op de bodem komt en er iets moet gebeuren, maar dat laat spreker graag aan de staten over. Het bedrag kan dus in de Reserve verkeer en vervoer worden gestoken, maar het kan ook blijven staan totdat het college dit bedrag nodig heeft. Het voornemen van het college is om de verlichting met 30 procent terug te dringen, maar tegelijkertijd wil hij geen genoegen nemen met de opmerking dat LED-verlichting niet voldoet als straatverlichting. Er wordt gewerkt aan een aantal proeven waarmee spreker te zijner tijd terugkomt in de publiciteit om in een aantal testweken met LED-verlichting te gaan experimenteren, maar daarnaast zijn er ook nog mogelijkheden met kleine windturbines die kunnen worden ingezet voor verlichting en andere activiteiten op het terrein van het opwekken van energie. Daar wil de provincie mee aan de slag en dat betekent dat een deel van de verlichting wordt weggehaald, maar daar waar het geconcentreerd en innovatief opnieuw kan worden aangelegd daar moet een gerichte lichtbundel op fietspaden worden gericht. De bedragen omrekenend zou het best kunnen zijn dat de heer Medemblik op € 1000,00 per boot komt, maar spreker weet niet goed wat hij hiermee aan moet. Als het gaat om een streefwaarde dan zou deze kunnen worden geagendeerd, maar hij heeft dan echt wat meer informatie nodig over de doelstelling waarom de commissie dit nu hier neerlegt.

De heer MUNNIKSMA merkt ten aanzien van de beheerplannen Natura2000 op dat het college deze zeer voortvarend wil oppakken omdat er op dit moment veel onduidelijkheid is bij de recreatiesector, de landbouwsector en de natuurorganisaties over hoe dit gaat uitpakken nadat het toetsingskader voor ammoniak aan gruzelementen is gegaan. Het college heeft wel de ambitie om dat heel snel te doen, maar spreker gaat niet toezeggen dat de beheerplannen feitelijk klaar zijn op 1 september 2009, maar de conceptbeheersplannen zijn op 1 september 2009 klaar en alles op alles moet worden gezet om dit voor elkaar te krijgen, want het zal ook een eigen traject in de verschillende gebieden moeten krijgen en ook daar is enige aandacht voor. Het zou ook goed zijn om een keer voor deze commissie de commissieleden te vertellen waar deze provincie staat en dat Havelte-Oost zich goed ontwikkelt vindt spreker ook bijzonder leuk. Over het op nul zetten van natuurterreinen in de begroting merkt hij op dat de provincie die terreinen verwerft voor de eeuwigheid en het is in ieder geval niet de bedoeling dat de provincie die gronden daarna weer gaat afstoten als er later een opbrengst kan worden gegenereerd en vandaar dat ervoor is gekozen om dat begrotingstechnisch zuiverder op te nemen. Dat betekent overigens niet dat zij voor anderen geen waarde hebben, want het ministerie van LNV heeft een rapport uitgebracht waaruit naar voren komt dat investeren in landschap loont. De heer Westerhof heeft bij toerisme opgemerkt dat de provincie niet op de stoel mag gaan zitten van de recreant omdat deze zelf kan bepalen wat hij of zij wil. Hij gaf ook nog de opmerking mee dat door onder anderen de kredietcrisis de druk op de recreatiemarkt in Nederland wordt vergroot. De heer Westerhof suggereerde om met de trend mee te gaan en meteen daarna maakte de heer Westerhof de koppeling richting de landbouw en daar heeft spreker juist het idee van dat de heer Westerhof vindt dat de Drentse overheid vooral kritisch moet zijn als het gaat om het volgen van een aantal trends op het gebied van landbouw. Spreker denkt dat het de komende tijd best een boeiende discussie wordt tussen het college en de heer Westerhof, als ook tussen spreker en de staten over dit onderwerp. Bij de EHS staat in de staatjes dat de provincie twee jaar geleden afspraken met het ministerie van LNV heeft gemaakt dat wanneer het ILG-budget wordt gedecentraliseerd, daar in zeven jaar ook iets voor zal worden gedaan. Wat in dat staatje staat is

in feite de verplichting die de provincie Drenthe op zich neemt om voor 2013 gerealiseerd te krijgen. Daarbij is het niet zo dat er in porties wordt gedeeld omdat er ieder jaar een zevende deel moet worden gedaan, maar er wordt gekeken wat de mogelijkheden zijn om goed op de markt in te kunnen spelen. Dat is ook een van de redenen waarom het college om een klein beetje budget vraagt om versneld in het kader van de EHS aankopen te doen, want als de markt zich ervoor leent om tegen een redelijke prijs die grond te kopen, dan zit de overheid en ook de landbouw in een betere positie dan wanneer vlak voor 2015 of 2018 in het kader van de EHS met stoom en kokend water grond moet worden aangekocht. Dat is namelijk zowel voor landschap en natuur als de landbouw een groot probleem. LOFAR zit hier inderdaad niet in. Hij stelt vast dat Drenthe in het kader van de inspanningsverplichting voor het ILG in vergelijking met andere provincies goed scoort op het prestatieniveau. Dat is trouwens niet nieuw, want dat heeft Drenthe altijd al gedaan. Wel blijft het een punt dat het inrichten vaak gebeurt op het moment dat er in het hele gebied grond verworven is. Het is ook van belang om zuinig om te gaan met overheidsmiddelen, maar enige aandacht voor de tussenliggende fasen zodat het er ook dan fraai blijft uitzien is op zijn plek, dus dat zal hij ook nog weer eens meenemen. De relatie tussen de versnelling van de EHS en Natura2000 en de beheerplannen is er niet, hoewel het soms wel landt in hetzelfde gebied. De heer Hornstra vroeg naar de statenbreed gesteunde motie om € 500.000,00 per jaar beschikbaar te stellen voor Vitaal Platteland. In het eerste jaar dat er met die motie is gewerkt, kwam vooral de planvorming bij gemeenten vrij moeizaam op gang. Dat heeft ertoe geleid dat het budget dat in 2007 beschikbaar was, is toegevoegd aan het budget voor 2008, zodat voor 2008 een bedrag van € 1 miljoen beschikbaar was. Als spreker op dit moment door de oogharen kijkt en vaststelt wat er in 2008 zal worden besteed, dan zal er in 2008 meer dan € 500.000,00 worden besteed, maar minder dan € 1 miljoen en daarin speelt mee dat gemeenten niet altijd de cofinanciering voor elkaar kunnen krijgen of dat de procedures nog niet goed doorlopen zijn. Op dit moment loopt dit echter in een veel hoger tempo dan in 2007 en spreker wil dat tempo samen met gemeenten in 2009 bewaren. De heer Baltes heeft een aantal financieel-technische opmerkingen gemaakt en in dat kader wil hij ook de opmerkingen over de uitvoeringskosten van het pMJP plaatsen, want nu er de afgelopen tijd fors is gekeken naar reserves, kan dat betekenen dat administratief iets over het hoofd wordt gezien en dat later de conclusie wordt getrokken dat uitvoeringskosten die ook uit een reserve werden betaald, niet meer gedekt zijn en dan moet bij een volgende begrotingswijziging worden gezorgd dat er iets wordt geregeld. In die zin wordt er teruggekomen op een administratieve fout en wordt het op die manier hersteld. Verder is aangegeven dat er een uitdaging is om het regiospecifieke pakket (RSP) en het Ruimtelijk-Economisch Programma (REP) goed gefinancierd te krijgen en dat de begroting er aanleiding toe geeft dit voortvarend op te pakken. Dat wil hij ook blijven doen. Over het vervallen van de reserve van € 12 miljoen voor verkeer en vervoer merkt spreker op dat iedereen die een mooi potje heeft een bepaald risico loopt op het moment dat het potje wordt verminderd. Daar is niks mis mee, want de klok slaat de ene keer iets verder de ene kant uit en de andere keer de andere kant. Een aantal jaren geleden werden veel reserves en voorzieningen opgebouwd en op dit moment wordt geprobeerd dat zo weinig mogelijk te doen. Dat betekent wel dat de risicoparagraaf daarmee een sterkere wordt, want er moet dan toch worden aangegeven dat het risico toeneemt op het moment dat reserves worden verminderd, ondanks dat kan worden aangegeven dat wordt voorzien dat bepaalde risico’s zich in 2009 niet voor zullen voordoen. Dit is echter inherent aan de aanpak om zoveel mogelijk reserves weg te spelen en bijvoorbeeld te gebruiken om de Drentse projecten in de toekomst goed weg te kunnen zetten.

TWEEDE TERMIJN

Mevrouw SEINEN merkt op dat bij openbare verlichting een reductie plaatsvindt, maar er zijn wel oplopende kosten voor het beheer. Hoe zijn deze te rijmen? Zij vergelijkt daarbij pagina 43 met pagina 140.

De heer LAMMERS hoorde gedeputeerde Munniksma spreken over het toetsingskader voor ammoniak. Het eenvoudige toetsingskader van vroeger is er niet meer, dus de vraag is hoe de situatie op dit moment is.

De heer KUIPERS vindt het goed om te horen dat het bedrag van € 1 miljoen is opgenomen in het Programma klimaat en energie. Het zou mooi zijn om die bedragen ook op te nemen in de staatjes, want hij blijft eindeloos zoeken. Hij is erg te spreken over dit beleid en de heer Bats verstevigt dat door aan te geven welke maatregelen hij op het gebied van openbare verlichting aan het nemen is. Waar moet hij aan denken als er wordt gesproken over wonen op het water? Bij het programma pMJP ontbreken financiële middelen terwijl deze wel op het lijstje staat van overige activiteiten. Is dat een omissie of niet?

De heer WESTERHOF vraagt of er voor volgend jaar nog budget beschikbaar is voor de provinciale campagne "Pest aan asbest" en wat is de stand van zaken op dit vlak? Wat is de betekenis van de motie van de SP in relatie tot de acties?

Mevrouw DATEMA heeft gevraagd om uitsplitsing van de 5000 vaarbewegingen tussen vrachtverkeer en recreatief verkeer. Zit in het bedrag van € 8 miljoen voor milieubeleid de sanering van de bodem besloten?

Mevrouw HAARSMA antwoordt op de vraag over wonen op of aan het water dat de commissie binnen afzienbare tijd een voorstel in die richting zal ontvangen.

Mevrouw KLIP antwoordt dat de vragen over asbest en handhaving in de portefeuille van de heer Baas zitten en deze is aanwezig tijdens de commissie BFE. Die vragen kunnen dan worden gesteld. Ten aanzien van de vraag van mevrouw Datema over bodemsanering, merkt spreekster op dat dit onder het kopje Bodem in hetzelfde staatje valt. Het bedrag van € 8 miljoen is dus voor geïntensiveerd milieubeleid en wat daar allemaal onder valt, kan zij niet precies zeggen.

De heer BATS antwoordt dat ten aanzien van de beheerskosten in relatie tot de reductie van openbare verlichting, de insteek voor de reductie van verlichtingsmasten geen begrotingsinsteek is geweest, maar dit was vooral door milieuoverwegingen ingegeven. In de komende jaren kost het weghalen van die masten dan ook geld en tegelijkertijd zijn de energielasten gestegen voor openbare verlichting en dat zit verdisconteerd in het staatje wat hier is te zien. Op het moment dat die 30 procent weg is, zal voor die lichtmasten de begroting dalen, maar tegelijkertijd zal daar voor de alternatieve verlichting een andere ambitie tegenaan worden gelegd.

De heer MUNNIKSMA antwoordt dat door het rapport Trojan een taskforce in het leven is geroepen die opnieuw moet kijken naar de ammoniakproblematiek. Het rapport heeft daar een aantal behartenswaardige woorden over gezegd en er is ook gevraagd een aantal zaken verder uit te werken. Die uitwerking heeft spreker inmiddels gezien en die brengt hem ertoe erop aan te dringen zo snel mogelijk de interimfase over te slaan, want op dit moment zit iedereen verstrikt in regelgeving en uitspraken van de Raad van State waar niemand nog uitkomt. De duidelijkheid komt er pas op het moment dat er beheerplannen liggen en vandaar ook de ambitie van spreker nog sneller met die beheerplannen aan de slag te gaan.

De VOORZITTER sluit de beraadslagingen. Indien er nog vragen zijn dan kunnen commissieleden deze in een andere commissie stellen of tijdens de begrotingsbehandeling in de staten zelf.

De heer BOMHOF stelt voor de agendapunten 11 en 12 door te schuiven naar de volgende commissievergadering.

Na hoofdelijke stemming besluit de COMMISSIE in meerderheid de agendapunten 11 en 12 over de toekomstagenda duurzame transportbrandstoffen Noord-Nederland 2008-2011 en de verlenging en wijziging delegatie grondwatertaken aan waterschappen door te schuiven naar de volgende commissievergadering.

## 11. Mededelingen

De VOORZITTER wijst erop dat de commissie bij Woonconcept op werkbezoek zal gaan; een datum moet nog worden gezocht, maar zal een datum in het nieuwe jaar worden. De griffie zal naar een geschikte datum kijken.

## 12. Sluiting

De VOORZITTER sluit de vergadering om 18:48 uur.

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 26 november 2008

, voorzitter

, commissiegriffier

**TOEZEGGINGEN** gedaan in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 15 oktober 2008

Blz. 39 Gedeputeerde Haarsma zegt toe de staten binnenkort een voorstel te sturen over de aanpak van de verrommeling.

Blz. 42 Gedeputeerde Haarsma zegt toe dat de staten binnen afzienbare tijd een voorstel ontvangen over wonen op of aan het water.

## Lijst van toezeggingen Statencommissie Omgevingsbeleid

*(tot en met vergadering van statencommissie van 15 oktober 2008 bijgewerkt)*

| **Nr** | **Datum toezegging** | **Korte termijn** (binnen 3 maanden) | **Wijze van afdoening** | √ |
|---|---|---|---|---|
| 1. | 20-02-2008 SC OGB | De heer BATS zegt toe dat bij de daadwerkelijke behandeling van de varianten van de N34, waarover de commissie zich moet uitspreken, alle details en elementen zullen worden meegenomen. | | |
| 2. | 02-04-2008 SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe het Engelstalige onderzoeksrapport over $CO_2$-opslag toe te zenden. | | |
| 3. | 21-05-2008 SC OGB | De heer BAAS zegt toe dat hij de heer Westerhof schriftelijk zal informeren over de stand van zaken met betrekking tot de websites “Da’s nou Drenthe” en VVV Drenthe. | | |
| 4. | 21-05-2008 SC OGB | De heer BATS zegt toe de resultaten van het onderzoek naar de kwaliteit van de fietspaden in Drenthe van de ENFB te zullen opvragen en daar bij de commissie op terug te komen. | Memo van 8 oktober 2008 | √ |
| 5. | 18-06-2008 SC OGB | De heer BATS zegt toe uit te zoeken of en wanneer het MEP aan de Staten wordt voorgelegd. | | |
| 6. | 15-10-2008 SC OGB | Gedeputeerde Haarsma zegt toe de staten binnenkort een voorstel te sturen over de aanpak van de verrommeling. | | |
| 7. | 15-10-2008 SC OGB | Gedeputeerde Haarsma zegt toe dat de staten binnen afzienbare tijd een voorstel ontvangen over wonen op of aan het water. | | |
| | | **Lange termijn** | | |
| 1. | 23-04-2008 PS | De heer BATS herhaalt zijn toezegging, gedaan in de vergadering van de Statencommissie BFE van 16 april 2008 dat het college aan het eind van het jaar komt met een visie op de mogelijkheden van een stedelijk netwerk Meppel-Zwolle. | | |
| 2. | 21-05-2008 SC OGB | De heer BATS zegt toe dat hij de voortgangsrapportages van de N34, die Rijkswaterstaat periodiek naar het college stuurt, integraal aan de commissie zal doorsturen ter kennisname. | | |
| 3. | 21-05-2008 OGB | De heer BATS zegt toe te zijner tijd terug te zullen komen op de vraag van de heer Slagter naar contractmanagement in het weg- en waterbeheer en de beoogde effecten daarvan in de periode tot 2014. | | |
| | | **Moties** | | |

*Bijgewerkt 21/10/08*

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| M1<br>PvdA | 23-04-2008<br>(PS) | PS verzoeken GS te bewerkstelligen dat de laatste fase van het zogenaamde Kolibri-project, de sneltram tussen Groningen en Assen, wordt opgenomen in MIRT vanaf 2020, dan wel anderszins te onderzoeken of het laatste gedeelte van Kolibri-project op een andere wijze kan worden gefinancierd naast het RSP, en Provinciale Staten in het najaar van 2008 hierover te berichten. | | |
| M5<br>CU<br>CDA<br>PvdA<br>VVD | 23-04-2008<br>(PS) | PS verzoeken GS Staatsbosbeheer expliciet te wijzen op haar verantwoordelijkheid om in deze omstandigheden medewerking te verlenen aan de totstandkoming van de uitbreiding van de zandwinning Gasselterveld, met gebruikmaking van de beschikbare middelen om dit te realiseren. | | |
| M1<br>CDA<br>VVD<br>PvdA<br>GL | 04-06-2008<br>(PS) | GS wordt verzocht om inzake de ombouw van de keersluis te Zwartsluis in een schutsluis te bevorderen dat de regionale partijen met het rijk een oplossing vinden voor de financiering van de meerkosten van de voorkeursvariant. Provinciale staten zullen via hun fracties in de Tweede Kamer bevorderen dat de in het MIRT geraamde € 42 miljoen wordt aangewend voor deze variant. | | |
| M6<br>PvdA | 25-06-2008<br>(PS) | PS verzoeken GS om een financiële regeling in te stellen die het voor een grotere groep woningbezitters mogelijk maakt energiebesparende maatregelen te treffen. | | |
| M8<br>SP | 25-06-2008<br>(PS) | PS dragen GS op om:<br>- te onderzoeken of er mogelijkheden zijn om in het najaar van 2008 versneld te starten met projectpartijen, waaronder LTO-Noord, met de combinatie van asbestverwijdering en stimulering van zonne-energie;<br>- het onderzoek te verbreden naar andere sectoren;<br>- bij de begroting te komen met een planopzet en een financieringsvoorstel. | | |
| M23<br>CU | 25-06-2008<br>(PS) | PS verzoeken GS om op het gebied van mitigatie financiële instrumenten in te zetten, waarbij initiatieven vanuit de markt een extra stimulans krijgen en anderen worden verleid goede prestaties te leveren. | | |

bijlage 1

**Speech Bollenboos Provincie**

De uitkomsten van het stimuleringsbeleid geven een te positief beeld over de bereikte resultaten in de proef met minder schadelijke en deels biologische middelen in de lelieteelt. De gewenste reductie van het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen tot 90%, zoals aangegeven in het landelijk vastgestelde 'convenant gewasbescherming' is niet bereikt.
De overheid heeft dit streven politiek ondersteund. Drenthe is daarin goed bezig geweest en nu is het noodzaak het plan 'Duurzame Bollenteelt' te continueren.

Bollenboos wil met haar reactie bewerkstelligen dat er door u niet alleen over de brief van de gedeputeerde Munniksma aan de Gedeputeerde Staten wordt gesproken, maar juist over het rapport dat de inhoud voor deze brief heeft geleverd.
Er is door de provincie geïnvesteerd in een driejarig experiment voor het verduurzamen van de lelieteelt in samenwerking met de sector, de waterschappen en de milieufederatie. De resultaten zijn gemonitord en beschreven en daarover dreigt nu geen serieuze verantwoording over te worden afgelegd. De resultaten worden niet kritisch tegen het licht gehouden.

Bollenboos vindt dat kritiek wel op zijn plaats is, onze voornaamste punten zijn:
**1. De gemelde afname milieubelasting met 76% is discutabel en volgens ons onjuist;**

- De resultaten van de huidige reductie zijn voor 88% te danken aan een verandering in de middelenkeuze <u>binnen</u> de kaders en binnen het tijdsbestek van het onderzoek. Er is echter helaas geen enkele garantie dat dit middelengebruik wordt voortgezet.
- De andere 12% is verkregen door een herbeoordeling van de milieubelastingpunten door het Centrum voor Landbouw en Milieu (CLM). Deze 12% is dus niet toe te schrijven aan de veranderende teeltmethodes door de deelnemers aan het project. Verandering van definities is een gemakkelijke manier om milieuwinst te claimen.

**2. Significante bijdragen aan milieubelasting zijn buiten het onderzoek gehouden;**

- De toepassing van ontsmetting d.m.v. Tagetes (afrikaantjes) is een belangrijke doorbraak. Binnen de kaders van het onderzoek is hier echter nog maar minimaal gebruik van gemaakt en ook hiervoor geldt dat er geen garantie is dat hiermee wordt doorgegaan. *Wij hebben dit jaar bij onze tellingen nog geen enkel perceel in Westerveld aangetroffen waar natte grondontsmetting is vervangen door Afrikaantjes. Hoezo milieuwinst?*
- Niet alle gebruikte bestrijdingsmiddelen zijn meegenomen in het onderzoek. Bijvoorbeeld het middel Monam wordt wel gebruikt, maar staat niet genoemd in het rapport. Ook de middelen die worden gebruikt bij het bolontsmetten, vervuiling van spoelgrond en spoelwater zijn niet meegenomen.

**3.De gepresenteerde resultaten zijn vanuit wetenschappelijke oogpunt onbetrouwbaar**

- De metingen en rapportage zijn niet door een onafhankelijke partij uitgevoerd of getoetst. HLB is een commercieel bedrijf met een groot belang bij de teeltsector en de LTO. HLB heeft zowel de begeleiding (consultancy) als de beoordeling en rapportage (accountancy) van het gehele plan uitgevoerd. We kunnen niet anders concluderen dat er sprake is van een sterke verwevenheid van belangen.
- De meetmethode is gedurende het onderzoek gewijzigd. De methode van data verzameling is essentieel, maar is gedurende het onderzoek niet consistent geweest. Het aantal percelen varieert en de betrouwbaarheid van de dataverzameling is discutabel, aangezien de telers zelf hun gebruikte middelen hebben geregistreerd en de cijfers ingediend.

**De Stichting Bollenboos onderschrijft dan ook de vervolgaanbevelingen uit de rapportage:**

- **jaarlijkse monitoring + teeltbegeleiding**

Bollenboos blijft pleiten voor een duurzame lelieteelt en daarmee van voortzetting van onafhankelijke monitoring en teeltbegeleiding. We hebben door het rapport meer inzicht gekregen in welke verbeteringen mogelijk en noodzakelijk zijn, en de geplande reductie van milieubelasting is nog lang niet gehaald.

- **onderzoek naar vervanging van middelen**

Bollenboos pleit voor het blijven onderzoeken naar vervanging van middelen, aangezien er nog enkele middelen zijn, zoals tegen vuur en onkruid, die zelfs meer milieubelasting geven dan de voorgaande middelen. De doelstelling moet blijven dat er naar de inzet van andere, minder schadelijke bestrijdingsmiddelen moet gestreefd. Dit doel zal niet zonder politieke en maatschappelijke druk bewerkstelligd kunnen worden.

- **het correct berekenen van de milieubelastingpunten**

De grote hoeveelheid chemische bestrijdingsmiddelen die bij de lelieteelt worden aangewend is en blijft een grote zorg (meer dan 120 kg werkzame stof per jaar). De aantallen werkzame stoffen zijn niet zo verminderd als ons wordt voorgesteld.
In het landelijke 'voortgangsrapportage bloembollenteelt' wordt zelfs aangeven dat de afgelopen jaren sprake is geweest van een toename van het aantal bestrijdingsmiddelen in de lelieteelt met 5%!

- **onderzoek naar introductie van verlate tagetes teelt**
- **voorgezette monitoring van de tagetes teelt.**

De voorteelt van Tagetes ter voorkoming van de natte grondontsmetting is een geslaagde aanpak. Een verdere begeleiding van de lelieteelt is gewenst aangezien van de sector zelf niet verwacht mag worden dat zij dit vervangend middel inzet.

- **geen voortzetting zonder toetsing, maar dan wel objectiever!**

Als dit het eindstation is wat betreft de uitkomsten van het Platform Duurzame Bollenteelt van de provincie, dan is het niet meer dan een schrale proeftuin geweest. Er is veel geld en inzet geleverd om te komen waar we nu staan. Maar we zijn helaas niet veel verder gekomen. De Tagetes-teelt is niet doorgezet en momenteel wordt er nog steeds bollenteelt gepleegd pal op het grondwaterwingebied!

Als we de ingeslagen weg naar een minder milieubelastende teelt niet krachtig doorzetten, is zowel het geld, als de inzet van alle betrokkenen voor niets geweest. Het is bijzonder inefficiënt en getuigt niet van verantwoord beleid als de gevonden resultaten niet structureel worden geïmplementeerd. Het is te verwachten dat de positieve resultaten grotendeels weer zullen verdwijnen.

Bollenboos pleit voor het continueren van het plan Duurzame Bollenteelt en we hopen dat de Provincie niet terugschrikt voor het verlengen van de begeleiding en toetsing van dit project.

Stichting Bollenboos

bijlage 2

Provincie Drenthe
Statencommissie Omgevingsbeleid

Woensdag 15 oktober
14.00 uur Provinciehuis Assen, Statenzaal

Dank voor de gelegenheid kort voor uw commissie te spreken.

Mijn naam is Wouter Verhey en ik spreek hier namens de VDL Groep uit Eindhoven. VDL is de grootste Nederlandse bouwer van autobussen. Hier relatief vlakbij om de hoek, in Heerenveen, hebben wij onze fabriek waar direct en indirect 600 mensen werken en bij betrokken zijn.

Drenthe heeft een belangrijke ambitie. De ambitie om te komen tot een duurzaam openbaar vervoer.

Samen met DAF werkt VDL al jaren aan innovatief duurzaam vervoer. Zo hebben wij de gelede Phileasbus ontwikkeld, werken wij aan hybride systemen met de TU Eindhoven en rijden er een 1.800 stuks VDL Ambassador bussen, alleen al in Nederland. Dit is een uniek lichtgewicht OV busconcept, met alle comfort en door het lichte gewicht en de Euro 5 EEV motor de aller schoonste bus die op dit moment in Europa, maar ook in Drenthe, rond rijdt.

Tot zover mijn verkooppraatje.

Op uw agenda staat de statenbrief 2008-350. Als man uit de industrie wil ik u vragen niet te kiezen voor aardgas als middel, maar om te kiezen voor het voorschrijven van strenge milieunormen. Het voorschrijven van een norm zal leiden tot een duurzamer – innovatief – openbaar vervoer tegen lagere kosten.

In de ter discussie zijnde beleidsbrief gaat het om:

- Terugdringen van CO2;
- Terugdringen van fijnstof;
- Terugdringen van Nox;

Vervolgens wordt aangegeven dat de doorbraak van groen gas stagneert en dat daarom de overheid een rol moet spelen en zelf het gas en de daarbij behorende installaties moet aanschaffen. De reden dat de

introductie van gas, waar het gaat als brandstof voor voertuigen stagneert, is duidelijk om drie redenen:

1. De hoeveelheid energie uit aardgas is ongeveer 60% van dat van diesel;
2. Door de zware tanks die nodig zijn voor het gas wordt de bus zwaarder;
3. Metingen tonen aan dat je 2x zoveel energie nodig hebt voor dezelfde kilometer. Bedenk dat 1 m3 aardgas gelijk staat aan 1 liter diesel.

Aardgas blijkt dus geen efficiënte brandstof te zijn voor voertuigen. Is dit nu mijn eigen wijsheid? Nee. Ik put hierbij uit het onderzoeksrapport van Goudappel Coffeng. Voor de provincie Overijssel komt WT Consultancy met betrekking tot hetzelfde thema tot een aantal duidelijke conclusies:

1. Naast aardgasbussen zijn tenminste even zo schone dieselbussen (EEV) beschikbaar op de markt;
2. Op slechts 1 van de 4 onderzochte locaties (Stationsweg Zwolle) is met aardgasbussen een licht betere NO2 emissie te behalen; de effecten op de overige locaties zijn verwaarloosbaar;
3. De CO2 emissie van een EEV aardgasbus is veel hoger dan die van een (lichtgewicht) EEV dieselbus. Rond de 40% hoger!;
4. Meerkosten volledige concessie op aardgas: € 1.750.000 tot € 3.200.000 per jaar;
5. Bureau Goudappel Coffeng adviseert de inzet van EEV dieselbussen boven EEV gasbussen;
6. Inzet van bussen op Biogas is niet effectief qua kosten;
7. Geen eis voor aardgas in concessievoorwaarden, maar enkel EEV norm opnemen.

Het feit dat in een begroting een budget is opgenomen voor de introductie van groen gas kan niet een zwaarwegend argument zijn. Immers, kiest u voor diesel EEV dan heeft u vele miljoenen beschikbaar voor andere groen gasprojecten waarbij de werkgelegenheid voor zeker 300 man voor uw gasprojecten een bijkomend voordeel is.

Natuurlijk realiseer ik mij dat deze informatie op een laat moment komt, maar gezien het belang van het onderwerp en de hoge extra kosten verzoek ik u aan GS te vragen tot een heroverweging van haar beleid en aan te geven welke schonere (en goedkopere) alternatieven er zijn. Met een keuze voor normen kan de provincie Drente in één keer de meest

duurzame en innovatieve provincie worden, waar het gaat om schoon en duurzaam OV en introductie van groen gas initiatieven.

Graag nodig ik u allen uit voor een werkbezoek aan onze productie-lokatie VDL Berkhof in Heerenveen, om nog wat uitgebreider over dit thema met u van gedachten te wisselen. Daarnaast maak ik u nog attent op het morgen in Amersfoort te houden congres “Norm als Middel”.

Wouter Verhey
salesmanager openbaar vervoer Nederland

w.verhey@vdlbuscoach.com
mobiel 0621 891022

VDL Bus & Coach Nederland bv
De Vest 7
5555 XL  VALKENSWAARD
Telefoon: 040-208 4400
Telefax: 040-208 4499

www.vdlbuscoach.com

**Pieter Lukkes:**
**(geograaf)**

# WINDENERGIE IN NEDERLAND**

**STATE OF THE ART**
***Windenergie is omstreden. De weinig genuanceerde berichtgeving over windenergie laat zien dat de discussie erover tamelijk gepolariseerd is .Dat komt niet alleen door het zware stempel dat windenergie op grote landelijke productiegebieden drukt. Ook financieel moeten er offers voor worden gebracht. Uiteraard roept dat politieke en maatschappelijke vragen op. Wat is het nut en wat de noodzaak van windenergie, wat zijn de kosten en hoe staat het met de baten ervan? Zijn er nu of straks betere alternatieven? Het volgende biedt een overzicht van de positieve en negatieve eigenschappen van windenergie.***

## 1. Zeven belangrijke criteria

**Windenergie in Nederland kan worden beoordeeld op grond van een zevental criteria.**
**Die criteria zijn:**

1) **De opwekking van schone energie.**
2). **De bijdrage aan het milieu.**
3) **Maatschappelijke productiefactoren ,waaronder subsidies.**
4) **Bedrijfseconomische resultaten**
5) **Geografisch-planologische overwegingen.**
6) **Sociale en politieke factoren.**
7) **De invloed van hogere organen, met name Brussel.**

## 2. Sterkte-zwakte analyse.

**In het volgende wordt aan de hand van de juist genoemde 7 factoren bekeken welke de sterke en welke de zwakke kanten van windenergie zijn. Zijn er geen betere manieren om te evalueren? Die zijn er zeker. Zoals een geografische maatschappelijke kosten-batenanalyse, een nut - en noodzaakanalyse en/ of een analyse van de economische en technologische perspectieven van onze energievoorziening. Aan deze meer integrale aanpak, mits op strikt wetenschappelijke wijze uitgevoerd, behoort de voorkeur te worden gegeven. Helaas zijn deze analyses niet of nauwelijks uitgevoerd. Noch op nationaal noch op Europees niveau.**

## 3. Strevers en tegenstrevers

***Wat wordt in het volgende overzicht onder sterk en wat onder zwak gerangschikt?***
**Ten aanzien van het onderwerp windenergie is zijn er duidelijk twee partijen: de strevers en de tegenstrevers. Daarbij is het de bedoeling van de strevers om meer**

**turbines op het land te bouwen. De tegenstrevers willen dat voorkomen. In de volgende paragrafen wordt uitgegaan vanuit het gezichtspunt van de strevers. Dat wil zeggen dat "sterke punten" die zaken zijn die helpen om het doel van de strevers te bereiken. In een open maatschappij als de onze hebben deze zaken heel vaak betrekking op de mate waarin de windenergiesector op hulp van buiten mag rekenen. Of dat terecht is of niet is minder van belang. Als die hulp maar komt. Onder de zwakke punten zijn factoren gerangschikt die niet zo leuk zijn voor de windenergiesector; zij kunnen het bereiken van hun doelen bemoeilijken of verhinderen.**
**In het algemeen kunnen de sterke punten van de strevers worden aangeduid als zwakheden van de tegenstrevers en omgekeerd.**

**Foto 1: Vroeg type windturbine (Leeuwarden)**

# 4. Sinterklaas als realiteit

**De vraag is natuurlijk wat het waarheidsgehalte is van sterke en zwakke punten.**
**Wat dit betreft moet onderscheid worden gemaakt tussen zaken die reëel zijn en zaken die waar zijn. Reële zaken hoeven niet waar te zijn. Ze zijn reëel omdat een flink deel van de bevolking er in gelooft.**
**Zo gelooft onze jongste jeugd in Sinterklaas en vanuit dat geloof is de goedheilig man een realiteit. Volwassenen proberen deze realiteit de schijn van waarheid te geven. Met dat doel charteren ze (stoom)boten, halen witte paarden van stal en camoufleren mensen door ze snor en baard aan te plakken om ze vervolgens in een bisschoppelijk habijt te steken.**
**Hetzelfde geldt voor windenergie. Deze vorm van energieopwekking kan zich verheugen in het geloof dat het een zegenrijke manier is van energieopwekking is. Maar is dit ook de waarheid? Voor de branche is het van het grootste belang dat het geloof en vertrouwen in windenergie onwankelbaar is en blijft. Zo onwankelbaar dat het geloof boven de empirisch bepaalbare werkelijkheid gaat.[1)] De branche heeft**

**dan ook geen behoefte om windenergie op wetenschappelijke wijze aan deze werkelijkheid te toetsen.**
**Dat is wel begrijpelijk. Want de wetenschap toetst bij voortduring bestaande opvattingen op hun houdbaarheid. Juist daarom vragen veel mensen, bij wie dit geloof ontbreekt, alsmaar om meer wetenschappelijk onderzoek.**

# 5. Sterke en zwakke eigenschappen windenergie.

## Ad.1: Productie van schone energie.

**Sterke punten:**

- **Met windenergie wordt in 2008 ongeveer 3,5 miljard kWh elektriciteit opgewekt.**
- **Dat is krap 3½%van het landelijke elektriciteitsverbruik en 0,4% van het totale energieverbruik in Nederland.[2)]**
- **In vergelijking met het opwekken van elektriciteit uit fossiele brandstoffen veroorzaakt windenergie weinig $CO_2$ uitstoot.**
- **Evenmin wordt er een beroep gedaan op de krimpende voorraad fossiele brandstoffen.**
- **De bron van energie, de wind, zal altijd beschikbaar blijven.**
- **Bij de opwekking van elektriciteit uit fossiele brandstoffen gaat veel energie verloren gaat. Het rendement van op fossiele brandstof draaiende centrales ligt meestal ergens tussen 40% en 50%. Bijgevolg is de bijdrage van windenergie aan de nationale energievoorziening weliswaar 0,4% maar is de procentuele besparing op gebruik van fossiele brandstoffen ongeveer het dubbele daarvan. Windenergie deelt deze gunstige positie met waterkracht, zonne-energie,aardwarmte, biobrandstof en kernenergie.[3)].**

**Foto 2: Windturbines zijn industriële productiemiddelen; zij vormen industrielandschappen. (Eemsmond)**

**Zwakke punten:**

- **Als gevolg van voortdurend wisselende windsterkte is de productie van de turbines over de dag niet constant.**
- **Daardoor is het nodig om in conventionele centrales een relatief groot en snel aan te passen vermogen draaiende te houden om de fluctuaties op te vangen[4)].**
- **Dit heeft tot gevolg dat de balancerende centrales extra brandstof moeten verbruiken, dus meer emissies hebben, sneller slijten en veel extra kosten moeten maken[4)5)]. Al deze extra's moeten ten laste van windenergie worden gebracht.**
- **Het rendement (technici spreken van de "productiefactor) van turbines op het land bedroeg in 2005 20,4%. (CBS) Toen leverde een turbine van 2 MW levert in de praktijk dus 0,204 x2= 0,41 MW vermogen. Dat wil zeggen dat toen 80% van het vermogen onbenut bleef. Waarschijnlijk ligt het rendement bij geen enkele andere machine zo laag.**
- **Wil de leveringszekerheid van elektriciteit niet worden aangetast dan kan windenergie niet of nauwelijks conventionele centrales overbodig maken[6)]**

## Ad.2
## Dienst aan
## het milieu

**Sterke punten:**

- **Windenergie draagt weinig bij aan de productie van broeikasgassen zoals $CO_2$ , $SO_2$ en $NO_x$.**
- **Daardoor wordt ook geen bijdrage geleverd aan de opwarming van de aarde, de zeespiegelstijging en andere verschijnselen die samenhangen met klimaatverandering.**
- **Windturbines zijn als symbool van het streven naar vergroening van de energieproductie en een schoner milieu onovertroffen. Als er bij deze onderwerpen een plaatje wordt gepresenteerd dan is dat steevast een windturbine.**
- **Door een directe relatie te leggen tussen windenergie en milieu heeft de sector de beschikking gekregen over een ijzersterk "selling point".**

**Zwakke punten:**

- **Het CPB schrijft:" De aanleg van windparken in een systeem van verhandelbare $CO_2$- emissierechten, zoals dat sinds 1 januari 2005 op Europese schaal bestaat, heeft GEEN invloed op de $CO_2$ - uitstoot. Deze uitstoot wordt namelijk bepaald door het afgesproken $CO_2$ -plafond. De winst zit hem dan in het uitsparen van de aanschaf van $CO_2$ - rechten door elektriciteitsproducenten. Dit zijn bedrijfseconomische baten". Deze belangrijke bevinding wordt ten onrechte alom genegeerd[7)].**
- **Van de kant van de strevers gezien is dat wel begrijpelijk. Hiermee verliest windenergie immers haar status van redder van milieu en klimaat. Zolang het systeem van verhandelbare emissierechten zal bestaan zal dat zo blijven. Wil men die emissierechten overbodig maken door windenergie**

**ook op het land uit te breiden dan komen daar veel turbines aan te pas. Maatschappelijk is dat onverantwoord want ruimtelijk onmogelijk en financieel onbetaalbaar.**

- **Dit zo zijnde dient de zin van windenergie aan de orde te worden gesteld. Zijn er nog geldige argumenten om in ons land naar –uitbreiding van - windenergie te streven?**
- **Windturbines vormen een gevaar voor vogels en vooral ook voor vleermuizen.Voorts verspreiden ze geluid en lichteffecten[8)].**

**Foto 3: Op echt grootschalige , door de techniek getekende, bedrijventerreinen hoeven turbines landschappelijk gezien niet te misstaan. (Stormvloedkering Nieuwe Waterweg)**

## Ad 3. Maatschappelijke betrokkenheid bij productie van windenergie

**Sterke punten:**

- **De windenergiebranche is sterk verweven met tal van overheids- en niet-overheidssectoren, waaronder banken, energiemaatschappijen en de grootste milieu-organisaties.**
- **Tezamen vormen deze actoren een hecht systeem met veel maatschappelijke macht en een gemakkelijke toegang tot pers en politiek.**
- **Deze machtige positie beperkt zich niet tot Nederland maar manifesteert zich in tal van – overwegend westerse – landen.**
- **Mede dank zij een jarenlang volgehouden propaganda-offensief mag windenergiebranche zich verheugen in een brede steun van de – vooral stedelijke – bevolking. Daarbij is het een prettige coïncidentie dat juist daar de meeste kiezers wonen. Politici zijn hier gevoelig voor.**
- **De branche beschikt over middelen en menskracht om publicitair een vuist te maken en zich internationaal te organiseren zodat op alle bestuurlijke niveaus kan worden gelobbyd.**

**Zwakke punten:**

- **De sector hangt nu en in lengte van jaren af van subsidiegelden, dus van de bereidheid van de gemeenschap financiële offers te brengen. Anno 2008 bedragen deze directe subsidies ongeveer 300 miljoen euro, ofwel € 20,-- per inwoner van groot tot klein[9)]. Bovendien camoufleren de hoge energierekeningen voor het publiek onzichtbare lasten .**
- **De windenergiebranche moet vrezen voor een regering die een (wetenschappelijke) "opportunity-cost-analyse " laat maken. Zo'n analyse laat zien waaraan de subsidiegelden ook - en wellicht beter - zouden kunnen worden besteed. Wat gebeurt er als een onderzoekende pers windenergie kritisch gaat bekijken?**

**Foto 4 : Om het landschap te sparen heeft plaatsing van turbines op kleine of middelgrote bedrijventerreinen nauwelijks of geen zin. (Leeuwarden)**

- **In alle dorpen waar windturbines worden gevestigd ontstaat trammelant tussen strevers en tegenstrevers. Op lokaal niveau zijn dat plotseling buren die tegenover elkaar komen te staan. Spanningen in de dorpsgemeenschap zijn het gevolg. Het zou goed zijn om de kosten van sociale onrust ten plattelande te kwantificeren.**

## Ad.4 Bedrijfseconomische Resultaten

### Sterke punten:

- **De bedrijfstak windenergie is door de jaren heen uitzonderlijk lucratief geweest[10)].**
- **Zo lucratief dat de exploitanten het zich hebben kunnen veroorloven om omwonenden van wind"parken" hoge schadeloosstellingen voor overlast aan te bieden. Het wrange is natuurlijk dat zij hiermee in feite bezig zijn subsidies (=belastinggeld) her te verdelen.**

- **De minister van VROM, dit wetende, dringt er bij de sector op aan om deze schadeloosstellingen in geld of natura (speel - en sportvoorzieningen b.v.) tot systeem te verheffen[11]. De Nederlandse Windenergie Associatie wil dit niet als een verplichting accepteren en merkt op dat geen enkele andere bedrijfstak bloot staat aan dit soort ministeriële verlangens[12]. Overigens erkent de sector hiermee zelf dat zij uitzonderlijk winstgevend is.**
- **Vanwege de florissante bedrijfsresultaten verkeert de bedrijfstak, wat het aantrekken van kapitaal betreft, in een luxe positie.**
- **Hoewel de meeste turbines in het buitenland worden gefabriceerd, biedt de bedrijfstak toch ook in ons land werkgelegenheid aan een overigens niet precies te achterhalen aantal werknemers. Een melding van het ECN hierover (10 tot 20 banen per geïnstalleerde MW) is mis-informatie[13].**

**Zwakke punten:**

- **De bedrijfstak is sterk afhankelijk van subsidies en belastingvoordelen. Omdat deze van de overheid moet komen is de bedrijfstak tevens erg afhankelijk van de politiek.**
- **De pogingen om omwonenden geld aan te bieden om maar akkoord te gaan met de bouw van turbines is een afkeurenswaardige praktijk en tevens een zwaktebod. Men betaalt deze mensen voor iets dat niet van hen is. Landschapsbederf door de bouw van turbines gaat de hele bevolking aan omdat de collectieve ruimte van ons allemaal is. Het is een ernstige ondermijning van de rechtsstaat als de lokale bevolking de kwaliteit van de eigen omgeving mag verkopen aan de meest biedende. De minister die dit propageert compromitteert zich in ernstige mate omdat zij daarmee voor een laakbaar beleid pleit.[14].**
- **Wat gebeurt er als de windturbine-exploitanten een dorp een nieuw sportveld aanbieden? (Op voorwaarde natuurlijk dat men dan akkoord gaat met de komst van turbines). Dan zal geen enkele dorpsbewoner het in zijn hoofd halen om nog tegen te stemmen. De opponent misgunt het dorp dan immers dat sportveld. Daarmee zet hij zichzelf buiten de gemeenschap. Dat de overheid deze naar chantage riekende strategie van de windenergiebranche goedkeurt en zelfs stimuleert verdient de grootst mogelijke afkeuring.**

## *Ad.5* Geografische en planologische overwegingen

**Windturbines hebben geografisch en planologisch gezien uitsluitend nadelen. Hoe kan het dan dat er desondanks 2000 turbines op het land staan? Hier zijn krachten aan het werk die geografisch en planologisch weliswaar verwerpelijk zijn, maar als sterke punten voor de windenergiebranche kunnen worden aangemerkt.**

**Sterke punten:**

- **Windendenergie krijgt planologisch gezien een bevoorrechte behandeling. Vergunningen worden verstrekt om 150 meter hoge turbines te bouwen in het open veld op plaatsen waar niemand ook maar iets mag bouwen.**

- **Tevens is het gunstig dat de turbines speeltjes vormen voor (landschaps)architecten[15)].**
- **De overheid schiet de sector te hulp door bereid te zijn om het alom aanwezige volksverzet te breken[16)].**
- **Een groot voordeel is dat de turbines op vele plaatsen in het land worden gebouwd. Dit betekent dat de initiatiefnemers als het ware van dorp tot dorp trekken. Daarbij ontmoeten zij steeds opnieuw gemeentebesturen en dorpsgemeenschappen die geen ervaring met deze problematiek hebben. Dit versterkt de onderhandelingspositie van de windenergiebranche ten zeerste. Zij komen immers steeds opnieuw te staan tegenover een onwetend publiek. De keerzijde hiervan is dat dit de lokale bevolking ernstig frustreert. Die gevoelens zitten diep zodat dit uit onmacht en woede zelfs kan leiden tot agressie tegen " heulende"bestuurders van de eigen gemeente. Voorbeeld: gemeente Duiven, september 2008.**

**Foto 5: Heerser over een groot gebied. (Harlingen)**

- **Windenergie heeft aanzienlijke externe effecten. Het landschap wordt erdoor bedorven en gebouwen, die in de buurt van turbines staan verliezen een groot deel van hun waarde. Deze effecten kunnen in geld worden uitgedrukt. De sector betaalt de aangerichte schade niet. De politiek vindt het goed dat particulieren en de gemeenschap ervoor opdraaien. Aldus ontvangt zij op grote schaal " something for nothing"[17)].**
- **Een prettige omstandigheid is dat de windenergiebranche financieel in staat is om dure propaganda-activiteiten, zoals het organiseren van nationale winddagen, te organiseren. Middelen waarover de tegenstrevers niet beschikken..**
- **In het verlengde hiervan ligt het feit dat de overheid aan lokale belangengroepen geen enkele steun verleent, noch materieel noch in de vorm van het beschikbaar stellen van expertise. Een belangrijk advies van prof.dr.C.A.J Vlek aan de Algemene Energie Raad luidde weliswaar: "Zorg dat de lokale bevolking in staat wordt gesteld tot professionele evaluatie en/of contra-expertise van rapporten over nut/noodzaak, kosten en lokale effecten" maar met dit advies is niets gedaan[18)].**

**Zwakke punten.**

- **Windturbines hebben een grote impact op de omgeving. Spruiten klachten hierover voort uit NIMBY-gedrag? Of is het oordeel over de turbines een kwestie van smaak zoals de sector pleegt te beweren? Toch niet. Uitspraken van de Hoge Raad der Nederlanden en andere hoge rechtscolleges hebben een einde gemaakt aan deze bagatelliseringen.**
- **Ook zonder die uitspraken was het landschappelijke bederf wel duidelijk. Ander zouden turbines immers ook wel in natuurgebieden zoals de Oostvaardersplassen, het Naardermeer en de Waddenzee mogen worden gebouwd. En de reden waarom de turbine"parken" op zee 20 of meer kilometers uit de kust moeten worden gebouwd is toch horizonvervuiling?[19]**
- **In geld uitgedrukt valt de omgevingsschade naar de toestand anno 2008 te becijferen op € 6 miljard[5)]. Voor dit bedrag staat de windenergiesector bij de Nederlandse gemeenschap in het krijt. Indien de sector deze schuld over een periode van 20 jaar op een 5% annuïteitsbasis aflost dan betekent dit dat daarvoor jaarlijks ongeveer € 500 miljoen moet worden opgebracht. In werkelijkheid gebeurt dat niet. Toch is de schade reëel. Dus draait de gemeenschap er voor op. Bijgevolg komen de totale maatschappelijke kosten van windenergie anno 2008 op de reeds eerder vermelde € 300 miljoen plus deze €500 miljoen = rond € 800 miljoen per jaar. Dat is € 50 per hoofd van de bevolking. En dat voor 1/250$^{e}$ deel van onze energiebehoefte !! De bewering dat windenergie op het land de goedkoopste vorm van alternatieve energieopwekking is, is ronduit onwaar !!. Kennelijk trekt het Interprovinciaal Overleg (IPO) zich hier niets van aan. Dat gaat onverdroten voort met het op zich nemen van verplichtingen om grote hoeveelheden turbines op het land te bouwen. Naar eigen zeggen zonder daarvoor een deugdelijke onderbouwing te hebben !!!**

**Foto 6: Turbines staan altijd daar waar de bewoners zelf er geen zicht op hebben. (Bij Bolsward)**

- **Windturbines zijn industriële productiemiddelen en scheppen dientengevolge industrielandschappen. Die zijn laag-productief. Het geïnstalleerd vermogen per hectare is extreem laag. Dit geldt vanwege de geringe productiefactor nog veel sterker voor de geproduceerde kWh**

**stroom. Conventionele centrales zijn qua ruimte-efficiency enkele honderden keren gunstiger dan windturbines.** ***In ons dichtbevolkt land is dit een planologische factor van groot belang.***

## Ad.6: Sociale en Politieke factoren

**Sterke punten:**

- **De politiek heeft van het klimaat-en milieucomplex een dominant onderwerp gemaakt. De windenergiebranche heeft daar goed op ingespeeld en is geaccepteerd als onderdeel van dit complex. Als zodanig kan ook worden geprofiteerd van de supprematie van milieu over ruimtelijke ordening op VROM.**
- **In ditzelfde kader hebben, voornamelijk de christelijke, partijen goed rentmeesterschap als politiek doel geadopteerd. Daarbij blijkt het verzieken van landelijke gebieden door windturbines verenigbaar te zijn met dit goede rentmeesterschap.**
- **De coalitie van de windenergiesector met de politiek machtige milieubeweging maakt het bevorderen van windenergie tot een opdracht waaraan vrijwel geen politicus zich kan of durft te onttrekken.**

**Zwakke punten:**

- **De regering streeft naar duurzaamheid. Wat is dat? Sinds 1987 wordt de z.g. Brundtland-definitie algemeen aanvaard. Die luidt:" Duurzame ontwikkeling is een ontwikkeling die voorziet in de behoeften van de huidige generatie zonder daarmee voor komende generaties de mogelijkheid in gevaar te brengen om ook in hun behoeften te voorzien". Het P.v.d.A. kamerlid Samsom voegt daar voor eigen gebruik aan toe dat energiebronnen niet mogen opraken (ook niet na 1000 of 10 000 jaar?) en niet mogen vervuilen op een manier dat volgende generaties daarvan last ondervinden.[20)].**
- **De vraag is natuurlijk waarom Samsom zich niet aan zijn eigen woorden houdt. Want hij spreekt zichzelf toch tegen als hij windenergie duurzaam blijft noemen. Het is immers zonneklaar dat niemand, ook Samsom niet, op het land windenergie kan opwekken zonder grote schade aan het landschap aan te richten. Aldus wordt ons landschapsschoon in hoog tempo uitgeput. Die uitputting gaat gepaard met een dalende kwaliteit van het woonklimaat. Daarvan zullen volgende generaties grote hinder ondervinden. Hoezo windenergie duurzaam?**
- **Het IPO (Interprovinciaal Overleg) heeft, waarschijnlijk uit onmacht, wat kleinzielig gereageerd op een kritische notitie over windenergie. Die reactie staat op internet. Jammer is dat dit belangrijke orgaan niet de moed heeft kunnen opbrengen om ook de inhoud te publiceren van een brief die op 17 maart 2005 naar ondergetekende werd gezonden. In die brief schrijft het IPO dat de keuze voor windenergie een bewuste is maar** ***evenmin een keuze waarvoor een sluitende wetenschappelijke bewijsvoering***

***mogelijk is.*** **De vraag is of het nog erger kan. Hier wordt immers met zoveel woorden toegegeven dat de overheid willens en wetens jaarlijks 100den miljoenen euro's gemeenschapsgeld uitgeeft zonder aan te kunnen tonen dat dit geld verantwoord wordt besteed. Immers: als er geen wetenschappelijk bewijs kan worden gegeven *dan bestaat er geen bewijs.***

**Foto: 7: Zo mooi kan ons platteland ook zijn. (ZW-Drenthe)**

## Ad.7: Invloed van Brussel

**Sterke punten:**

- **De Europese regering heeft een sterk corporatieve inslag. In een corporatief land hebben belangengroepen veel invloed hetgeen ten koste gaat van de invloed van de burgers/kiezers.[21)]**
- **Hoe sterk corporatief "Brussel" is blijkt wel uit het feit dat er in Brussel niet minder dan 15 000 tot 20 000 lobbyisten rond lopen. Dat zijn er dus 25 lobbyisten per parlementslid. Deze lobbyisten functioneren vanuit ongeveer 2500 lobbykantoren [22)]. Heel veel hiervan vertegenwoordigen de belangen van bedrijven of bedrijfstakken, anderen zijn afgevaardigd door bijvoorbeeld lagere overheden van grote steden en provincies.**
- **Aldus kan worden gezegd dat het Brusselse spel een spel is voor de grote jongens. Burgers blijven hier verre van. Gewetensvolle wetenschappers en mondige burgers worden als een bedreiging van het systeem gezien. Met alle macht is, ook in ons land, voorkomen dat zij zich (nogmaals) over de gang van zaken in Brussel zouden uitspreken. In dit milieu is de multimiljardenbusiness van de windenergiesector heel goed op zijn plaats. De tegenstrevers daarvan krijgen hier echter geen voet aan de grond.**

- **In de corporatieve staat domineert het gelijk krijgen. Het gelijk hebben is minder van belang. Nederland doet daaraan mee, want een minder onderdanig Den Haag zou van Brussel een gedegen onderzoek naar de fundamenten van beleid inzake alternatieve energieën eisen. Maar ja wat wil je als je dat zelf thuis ook niet doet. Aldus kan het geloof de empirisch bepaalbare werkelijkheid blijven overheersen, hetgeen natuurlijk voor de windenergiebranche gunstig is.**
- **Door Brussel genomen besluiten zijn zelden op wetenschap gebaseerd maar weerspiegelen veel meer de onderlinge machtsverhoudingen. Overeengekomen is dat in 2010 in Nederland 9% van de elektriciteit door duurzame bronnen moet worden opgewekt. In 2020 moet dat 20% zijn. Deze afspraken zijn gunstig voor de windenergiebranche, want die moet een forse bijdrage leveren aan de verwezenlijking ervan. Voor de branche is het fijn dat deze taakstellingen uit de lucht komen vallen. Noch maatschappelijk noch wetenschappelijk is er een fundering voor te vinden.**
- **Wat is er aan de hand? Het Brusselse doel is het terugdringen van de $CO_2$ uitstoot. Om daar waarlijk aan bij te dragen is kernenergie een voor de hand liggende maar onbenutte optie. Waarom dan persé kiezen voor "duurzame" energie? Er zijn toch effectievere middelen zoals bijvoorbeeld besparingen?**
  **Hier worden doel en middel op dramatische manier verwisseld. Nu wordt geprobeerd het doel te bereiken met behulp van middelen die voor de gemeenschap onnodig schadelijk zijn.[22)] De Brusselse en Haagse politici mogen zich dit aantrekken. De windenergiebranche vaart er echter wel bij.**

**Zwakke punten:**

- **Geen. Brussel houdt niet van tegenspraak. Klokkenluiders kunnen dat bevestigen.**

**Foto 8: Te laat heeft het provinciebestuur van Flevoland hier nu spijt van (Flevoland)[23)]**

# 6. POLITIEKE MOED EN ONDERZOEK ZIJN HARD NODIG.

**Bovenstaand overview zal niet bij iedereen in goede aarde vallen. Er zal worden gezegd dat het een subjectieve selectie van feiten is. Dat is zo. Niemand is in staat om het hele veld in detail te overzien. Dus is elk overview subjectief. Anderen zullen boos of verdrietig worden omdat hun opvattingen in onvoldoende mate worden bevestigd. Dat is dan een boosheid uit onmacht. Onmacht om de essentie van hetgeen hierboven is gesteld aan te tasten. Daartoe is ook de Tweede Kamer niet in staat. Bij de behandeling van de Energienota 2008 hebben verschillende partijen, zoals CDA en P v.d.A., forse groei-eisen aan windenergie gesteld. Met vermelding van de maatschappelijke en ruimtelijke consequenties daarvan? Nee! Hebben zij dan aangetoond dat wij daarmee ook maar één meter opschieten in de richting van een ver verwijderd doel? Nee, ook dat niet. Om iets te kunnen aantonen is onderzoek nodig. De overgrote kans is echter dat verder onderzoek de juistheid van bovenstaande alarmerende boodschap zal bevestigen.**

**Dit soort onderzoek is tot dusver niet verricht omdat belangrijke actoren (grote jongens) het risico ervan te groot vinden. Toch is het maatschappelijk onverantwoord het buiten de agenda te houden. Maar dan moet het wel om onbetwistbaar goed onderzoek gaan. Een garantie daarvoor kan zijn dat het onderzoek wordt geformuleerd, uitgevoerd en gemonitored op een wijze waaraan deskundigen van de kant van zowel de strevers als de tegenstrevers hun fiat geven.**
**De politieke verwevenheid met de windenergiesector is te groot.Op deze manier is zowel Brussel als Den Haag in een zelf (en door anderen ) opgezette fuik gezwommen. Er zal politieke moed en ondogmatisch denken voor nodig zijn om daar weer uit te komen.**

## *Noten:*

**1)** (Her)lees in dit verband: dr. J.van Baal ( 1909-1992,ARP,voortreffelijk etnoloog, gouverneur Nieuw-Guinea, burgemeester van Ede): Over wegen en drijfveren der religie. 1947. Noord-Hollandsche Uitgeverij ,Amsterdam.

**2)** CBS: Statline; www.WSH.nl

**3)** Zie hiervoor en tal van andere, meest technische, eigenschappen van windturbines: J.A.Halkema: Windmolens, Fictie en Feiten, derde druk 2002. Quantes, Rijswijk. De bochure van J. Beurskens en G. van Kuik: Alles in de Wind, 2001, ( ECN.nl) moet waarschijnlijk worden opgevat als een reactie op de publicatie van Halkema.

**4)** Clemens Tauber (EON): Energie-und volkswirtschaftliche Aspekte der Windenergienutzung in Deutschland. In: Energiewirtschaftliche Tagesfragen,nr. 12,2002.

**5)** P.Lukkes: Iewiewaaiweg, sociaal-geografische maatschappelijke kosten-batenanalyse van windenergie, Stichting Frija, Sumar, 2003.

**6)** A.C.de Goederen: Notities betreffende het eventuele “betrouwbare vermogen” (capacity credit) van een (buitengaats opgesteld) megawindpark. Ongepubliceerd, 2005

**7)** www.cpb.nl

**8)** Projectbureau Duurzame Energie: Windenergie en vogels. 1999 resp. NRC-Handelsblad 28.08.2008.

**9)** Af te leiden uit: www.novem.nl en de zeer professionele website van Wind Service Holland.

***10)*** Dit wordt soms wel erg luid van de daken geroepen. Bijvoorbeeld in een grote advertentie van Raedhuis & Partners, die onder de kop “LEEF VAN DE WIND” aan geldschieters een rendement van 19,46% in het vooruitzicht stelt. Hetzelfde geldt voor een paginagroot artikel in De Telegraaf van 09.02.2008. In grote letters staat daar boven*: Henk Keilman maalt goud na slimme investering in molens. Multimiljonair leeft van de wind.* Deze subsidie-miljonair stelde medio september 2008 op t.v. voor om 4000 turbines in de Wieringermeer te bouwen. Natuurlijk is dat slechts mogelijk door het hele gebied te ontvolken.

***11)*** www.bndestem.nl/algemeen/binnenland/3269554/opbrenst-windmolen-ook-naar-buren

***12)*** Zie 11)
***13)*** ECN.nl/wind/extra/waarom-windenergie
***14)*** Programma Paul en Witteman 18.02.2008
***15)*** Rijksadviseur voor het Landschap: Windturbines in het Nederlandse landschap. 3 dln. 2007
***16)*** Zie: Bosch en Van Rijn: Projectenboek Windenergie, 2008. Opdrachtgevers VROM en EZ.
***17)*** Garret Hardin: The tragedy of the commons. Science 1968
***18)*** C.A.J.Vlek: Locatie-beslissingen over energievoorziening: verdamping van het Nimby-cliché door verbetering van de besluitvorming. Rijksuniversiteit Groningen , 2000.
***19)*** VROM/EZ: Near shore windpark, Milieu-effectrapport .2000
***20)*** D.Samsom in NRC-Handelsblad 24.08.2002
***21)*** www.politiek-digitaal.nl/archief_200407/lobbyen_in_europa
***22)*** Het Centraal Planbureau deelt dit inzicht. Zie A.Verrips (CPB-projectgroep): Maatschappelijke kosten en baten van windenergie op zee. In: SPIL nummer 6. 2006
***23)*** Veel politici bijten liever het puntje van hun tong af dan dat zij toegeven in het verleden fouten te hebben gemaakt, maar de volgende passage kan toch niet anders dan als een bekentenis worden gelezen : Provincie Flevoland : Beleidskader windenergie 2007: Hier wordt als eerste doel aangemerkt: Herstel van het oorspronkelijke open landschap en concentratie op enkele plekken.

**** Dank aan A.C. de Goederen voor het kritisch doornemen van de tekst.**

**LEEUWARDEN, OKTOBER 2008.**

provincie Drenthe

# *Staten*stuk 2008-349

## Begroting 2009
***Nota van aanbieding***

Voorgestelde behandeling:
- Statencommissie Cultuur en Welzijn op 29 oktober 2008
- Statencommissie Omgevingsbeleid op 15 oktober 2008
- Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie op 5 november 2008
- Provinciale Staten op 12 november 2008
- fatale beslisdatum: 12 november 2008

Behandeld door de heer L.C.M. Evers, telefoonnummer (0592) 36 55 59, e-mail l.evers@drenthe.nl
en door de heer E. Bos, telefoonnummer (0592) 36 55 16, e-mail e.bos@drenthe.nl
Portefeuillehouder: de heer H.P.K.M. Looman

## Inleiding

Bij deze Nota van aanbieding treft u de Begroting 2009 aan. De stukken maken deel uit van de begrotings- en rekeningcyclus van de provincie Drenthe. In dit statenstuk wordt nader ingegaan op een aantal aspecten van de Begroting 2009.
De Begroting 2009 bevat de uitwerking van de besluiten die de staten hebben genomen op basis van de Voorjaarsnota 2008. De aldus gestelde kaders zijn verwerkt in de Begroting 2009.

## Advies

1. Kennisnemen van het financiële beeld als geschetst in de Begroting 2009.
2. De lasten en baten in de Begroting 2009 per programma autoriseren volgens het principe: "Per prioriteit de lasten en baten afzonderlijk en voor de overige budgetten de lasten en baten in totalen per programma".
3. Artikel 1 van de "Verordening op de heffing van de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting Drenthe" te wijzigen in: "Op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting worden in de provincie Drenthe voor het tijdvak 1 april 2009 tot en met 31 maart 2010 81,0 opcenten geheven".
4. Het Normenkader 2008 vaststellen en onze staten (evenals in 2007) de bevoegdheid geven om wijzigingen in het Normenkader goed te keuren indien deze na de datum van uw goedkeuring en vóór 31 december 2008 plaatsvinden.
5. Het Controleprotocol 2008 vaststellen.
6. De Begroting 2009 vaststellen.

## Beoogd effect

*Provinciale staten autoriseren gedeputeerde staten het beleid uit te voeren met de daaraan verbonden baten en lasten zoals opgenomen in de Begroting 2009.*

## Argumenten

*1. Voor de jaren 2009-2012 geldt dat er feitelijk sprake is van een structureel financieel evenwicht.*
De financiële cijfers zoals deze in de Begroting 2009 aan uw staten worden voorgelegd komen niet op alle onderdelen overeen met de stand zoals deze is gepresenteerd in Voorjaarsnota 2008. Dit wordt veroorzaakt door een aantal ontwikkelingen die zich in de tussenliggende periode hebben voorgedaan en waarvan de financiële gevolgen als onderdeel van de Begroting 2009 aan uw staten worden voorgelegd. Als gevolg hiervan sluit de Begroting met een positief resultaat. Dit positief resultaat wordt met name veroorzaakt door de eenmalige onttrekking van € 12 miljoen aan de Reserve investeringen verkeer en vervoer. In de Voorjaarsnota 2008 wordt vermeld dat het resultaat van de analyse Reserve investeringen verkeer en vervoer toegevoegd zou worden aan de Reserve voor algemene doeleinden. Wij stellen u voor een deel hiervan te benutten om de Begroting sluitend te maken en het restant toe te voegen toe te voegen aan het Stimuleringsfonds Drentse projecten. Bij het instellen van het Stimuleringsfonds is immers met uw staten afgesproken dat alle meevallers aan de reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten zou worden toegevoegd.
De grootste mutaties en meest opvallende wijzigingen zijn hierna weergegeven.

| Financiële wijzigingen (x € 1.000.000) | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|
| *Autonome ontwikkelingen* | | | |
| Uitkering Provinciefonds | + 1,2 | + 1 | + 0,5 |
| Renteopbrengst<br>- rente kasgeld<br>- bespaarde rente | <br>+ 2,2<br>+ 0,9 | <br>+ 1,3<br>+ 1,3 | <br>+0,8<br>+1,5 |
| *Actualiseren budgetten* | | | |
| Investeringsnota verkeer en vervoer (prioriteit 3.11) | geen | + 2,5 miljoen | + 3,7 miljoen |
| Reserve investeringen verkeer en vervoer | + 12 | | |
| Niet langer rente toevoegen aan Reserve IVV | + 1,7 | + 1,7 | + 1,4 |
| Aankoop natuurterreinen/versnelde inrichting EHS | - 2,0 | | |
| Uitvoeringskosten pMJP | - 0,45 | - 0,45 | - 0,45 |
| Kosten Vuelta | - 0,35 | | |

***Autonome ontwikkelingen***
Uit vorenstaand overzicht blijkt dat wij in 2009 kunnen rekenen op een meevallende uitkering uit het Provinciefonds. Op dit moment spelen zich echter belangrijke ontwikkelingen af met betrekking tot het Provinciefonds. In IPO-verband vinden er gesprekken plaats met de Raad voor de financiële verhoudingen over een fundamentele herziening van de verdeelsystematiek van het Provinciefonds. Daarbij staat ook de totale omvang van het fonds ter discussie. Aangezien de besprekingen over dit onderwerp nog maar net zijn gestart, is het nog volstrekt onduidelijk wat de financiële consequenties zijn. Daarnaast speelt als gevolg van de aanstaande invoering van de kilometerheffing een discussie over (de omvang van) het provinciaal belastinggebied. Deze discussie wordt in samenhang met de nieuwe verdeelsystematiek van het Provinciefonds gevoerd.

Verder is de omvang van de liquide middelen hoger dan verwacht. Tezamen met een hogere rentevergoeding leidt dit tot een meevaller in de rente-inkomsten.

***Actualiseren budgetten***
*Investeringsnota verkeer en vervoer*
Uit vorenstaand overzicht blijkt dat bij prioriteit 3.11, Investeringsnota verkeer en vervoer in 2010, een meevaller optreedt; dit vanwege latere fasering van investeringen (kapitaallasten verschuiven).

*Reserve investeringen verkeer en vervoer*
In de Voorjaarsnota 2008 is aangekondigd dat de reserve investeringen verkeer en vervoer conform alle andere reserves geëvalueerd zou worden. Uitgaande van de geplande investeringen, zoals aan uw staten voorgelegd in de Investeringsnota verkeer en vervoer 2002-2010 en het PVVP 2007, en een ongewijzigde dotatie van middelen aan de reserve vanuit de Begroting is het mogelijk zonder verandering van uitvoering van plannen een gedeelte van de reserve te gebruiken voor andere zaken. De Reserve investeringen verkeer en vervoer kan worden verlaagd met een bedrag van € 12 miljoen en bovendien hoeft vanwege de huidige omvang geen rente meer te worden toegevoegd. Deze twee aanpassingen zijn mogelijk op basis van de huidige geplande investeringen, waarbij nog steeds aan de voorwaarde die het BBV stelt (dat de reserve niet negatief komt te staan).
Dit overschot in de reserve wordt voor een groot deel veroorzaakt doordat in het recente verleden extra meerjarige dotaties zijn gedaan uit het "overschot" van de regiovisiegelden (totaal € 10,6 miljoen). Daarnaast zijn de afgelopen jaren investeringsprojecten later uitgevoerd dan eerder gepland of nog in uitvoering. Met name de voorbereiding, uitvoering èn de declaratie van de maatregelen in het kader van Stedelijke bereikbaarheid in de convenanten met gemeenten zijn hiervan een voorbeeld. Bij eerdere berekeningen was dit nog niet voorzien. Hierdoor waren de afgelopen jaren de jaarlijkse kapitaallasten lager en werd het saldo van de reserve hoger. Omdat over het saldo van de reserve een

rente van 6% werd toegevoegd, groeide de reserve meer dan noodzakelijk om aan toekomstige kapitaallasten te voldoen.
Al het "dode" geld is nu op dit moment uit de reserve onttrokken. Echter, toekomstige vertragingen kunnen leiden tot extra kapitaallasten en dus tot extra lasten. Hiervoor hebben wij geen "reserve-" ruimte meer. Het huidige normbedrag (€ 5.983.640,--) dat aan de reserve wordt toegevoegd en jaarlijks wordt verrekend met de werkelijk kapitaallasten kan overigens op termijn, bijvoorbeeld vanaf 2017, ook aangepast worden wanneer het saldo in de reserve weer gaat oplopen door afname van de jaarlijkse kapitaallasten.

*Aankoop natuurterreinen/versnelde inrichting EHS*
Tot nu toe werd het aankopen van natuurterreinen aangemerkt als een investering. Hiervan werden de kapitaallasten berekend en in de exploitatie opgenomen. De aanschaf van natuurterreinen is in principe voor de "eeuwigheid" en heeft derhalve voor de provincie geen waarde meer. Daarom wordt voorgesteld met ingang van 2009 uit te gaan van het principe dat het aankopen van natuurterreinen geen investering is, maar een last voor de exploitatie.
Voor een versnelde inrichting van de EHS wordt in 2009 een bedrag van € 2 miljoen nodig geacht. In de Voorjaarsnota 2009 zal aan de hand van een nadere uitwerking de benodigde middelen voor 2010 en volgende jaren worden gevraagd.

*Uitvoeringskosten pMJP*
De uitvoeringskosten pMJP werden tot 2009 gedekt door een bijdrage van de Reserve vitaal platteland. Nu deze reserve is opgeheven, zijn er geen middelen beschikbaar voor uitvoeringskosten pMJP. De uitvoeringskosten betreffen kosten die niet meegenomen zijn in het pMJP, zoals proceskosten en communicatiekosten.

*Kosten Vuelta*
In 2009 start het topsportevenement Vuelta (Ronde van Spanje) in Drenthe. Voorgesteld wordt de benodigde middelen van € 350.000,-- in 2009 in de exploitatie op te nemen en hiermee eenmalig te verhogen.

*Oud voor nieuw*
De noodzaak om bestaande uitgaven nog eens kritisch tegen het licht worden gehouden, is nog steeds aanwezig. Een fundamentele afweging van "oud voor nieuw" zoals door ons college is voorgenomen, is nog niet tot afronding gekomen. Dit onderwerp is in een nieuwe context gekomen door de rapporten over het provinciale takenpakket van de commissies Lodders en d'Hondt en de hiervoor geschetste ontwikkelingen met betrekking tot Provinciefonds en provinciaal belastinggebied. Ons college staat een meer strategische aanpak voor, die aansluit bij de discussie over rol, positie en takenpakket van de provincie en die meer "toekomstvast" zal zijn. Bij deze nieuwe aanpak zullen de staten meer betrokken zijn en daarom ook is een eerste stap in die richting reeds gezet door de organisatie van de strategische conferentie op 17 september van dit jaar. Op de bevindingen van deze conferentie zal nader worden voortgebouwd bij het formuleren van concrete voorstellen.

2. *Autorisatie van de budgetten in de Begroting 2009 per programma volgens het principe "Per prioriteit de lasten en baten afzonderlijk en de overige budgetten in totalen per programma" doet het best recht aan de rol van provinciale staten en het principe "besturen op hoofdlijnen".*

Feitelijk wordt hier voorgesteld de in 2007 ingevoerde praktijk voort te zetten. Dat betekent dat bij een autorisatie van de afzonderlijke prioriteiten uw staten inhoud geven aan de nadere kaderstelling vanuit de Voorjaarsnota 2008. Voor ons college geldt dan dat over de realisatie van de afzonderlijke prioriteiten wordt gerapporteerd en dat afwijkingen in financiële zin zullen leiden tot een wijziging van de begroting door uw staten. Voor de prioriteiten vanuit het Stimuleringsfonds Drentse projecten geldt dan nog dat de in dit kader uit te voeren projecten door middel van afzonderlijke voorstellen aan uw staten worden voorgelegd.
In alle programma's hebben de prioriteiten een prominente inhoud gekregen door de verwerking van de Voorjaarsnota 2008 in de teksten voor de prioriteiten, die grotendeels nog bekend zijn van de Begroting 2008. Verder worden de financiële gevolgen van de prioriteiten afzonderlijk gepresenteerd in het programmaplan van de Begroting 2009. Voor de resterende inhoud van de programma's geldt dat deze geacht wordt te behoren tot het zogenoemde "going concern". Hierbij wordt aangenomen dat het hier gaat om zaken die tot het *lopende beleid* behoren en waarover vooralsnog geen politieke discussie aan de orde zal zijn.

3. *Het besluit de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting vast te stellen op 81,0 komt overeen met eerder door Provinciale Staten genomen besluiten inzake de indexering van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting.*

Het tarief voor de opcenten van de MRB wordt jaarlijks geïndexeerd. Voor Drenthe vindt deze indexering plaats op basis van het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie. Dit houdt in, dat op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting in de provincie Drenthe voor het tijdvak 1 april 2009 tot en met 31 maart 2010 81,0 opcenten geheven worden. Daartoe moet artikel 1 van de “Verordening op de heffing van de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting Drenthe” gewijzigd worden. Voor het overige wordt hier verwezen naar de paragraaf Lokale heffingen in de Begroting 2009.

*4 en 5. Voor de vaststelling van het Normenkader 2008 en het Controleprotocol 2008 kan "meegelift" worden met de begrotingsbehandeling, door het Normenkader 2008 en het Controleprotocol 2008 vast te laten stellen als bijlagen bij en daarmee onderdeel van de Begroting 2009.*

Door vaststelling van het Controleprotocol en het Normenkader wordt de reikwijdte van de accountantscontrole helder en eenduidig aangegeven. Tevens is in de financiële verordening van de provincie Drenthe artikel 5, vierde lid, bepaald dat onze staten jaarlijks een overzicht van wet- en regelgeving ter goedkeuring aan uw staten voorleggen. Om praktische redenen wordt aan uw staten voorgesteld het Normenkader 2008 nu vast te stellen, maar onze staten (evenals in 2006) de bevoegdheid te geven om wijzigingen in het Normenkader goed te keuren indien na de datum van uw goedkeuring en vóór 31 december 2008 wijzigingen plaatsvinden. Het Controleprotocol 2008 wordt ter vaststelling aangeboden.

6. *De Begroting 2009 is op het vlak van de systematiek ten opzichte van de Begroting 2008 niet gewijzigd.*

Met de nu voorliggende Begroting 2009 wordt de koers voortgezet die wij met de Begroting 2008 zijn ingeslagen op het vlak van het omgaan met de Begroting als instrument. Daarbij wordt ook zo veel mogelijk aangesloten bij de handreikingen die van de kant van de toezichthouder ontvangen zijn. Voor een nadere toelichting op de systematiek van de Begroting 2009 wordt verwezen naar de inleiding bij de Begroting.

## Uitvoering

**Tijdsplanning**
Niet van toepassing.

**Financiën**
Zie de Begroting 2009.

**Monitoring en evaluatie**
Niet van toepassing.

**Extern betrokkenen**
Niet van toepassing.

**Communicatie**

Publicatie van het opcententarief motorrijtuigenbelasting in het Provinciaal blad.

## Bijlagen

1. Ontwerp-Begroting 2009

## Ter inzage in de leeskamer
Niet van toepassing.

Assen, 25 september 2008
Kenmerk: 38/5.9/2008010861

Gedeputeerde staten van Drenthe,

A. Haarsma, plv. voorzitter
J.M. Imhof, secretaris

ga.coll.

**Toelichting**

In deze toelichting gaan wij nader in op een aantal aspecten betreffende de Begroting 2009. Deze aspecten zijn reeds in de Begroting 2009 opgenomen, tenzij het expliciet anders vermeld is. In de Begroting 2009 zijn alle relevante en bekende ontwikkelingen opgenomen die op het moment van productie bekend waren.

*Uitkering Provinciefonds*
In de Begroting 2009 is rekening gehouden met de informatie over de algemene uitkering van het Provinciefonds zoals deze is berekend in de zogenoemde Juni-circulaire 2008. De verdeling van de algemene uitkering is alleen gegeven voor 2008.
Op basis van de diverse uitgangspunten in de Juni-circulaire ziet de ontwikkeling van de algemene uitkering uit het Provinciefonds er voor Drenthe voor de komende jaren als volgt uit.

**Meerjarenperspectief algemene uitkering provinciefonds Junicirculaire 2008**

| Verdeling Algemene Uitkering | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| **Op te nemen in prov.begroting** | 70.218.615 | 73.504.513 | 75.591.980 | 77.309.050 |
| Volgens Begroting 2008 | 69.991.190 | 72.255.077 | 74.560.575 | 76.828.279 |
| **Bijstelling berekening algemene uitkering** | **227.425** | **1.249.436** | **1.031.405** | **480.771** |

Voor het jaar 2012 wordt uitgegaan van een algemene uitkering van € 79.475.829,--.

*Opcenten op de motorrijtuigenbelasting*
In de 1e Bestuursrapportage van 2008 is ingegaan op de ontwikkelingen in 2008 en volgende jaren met betrekking tot de opcenten op de motorrijtuigenbelasting. Daarbij is uitgegaan van de omvang en samenstelling van het wagenpark per 31 december 2007 en van een volumegroei van 2,5% als gevolg van groei van wagenpark en verschuiving naar zwaardere gewichtsklassen. Deze uitgangspunten zijn bij de Begroting 2009 ongewijzigd.
Het tarief voor de opcenten op de motorrijtuigenbelasting worden jaarlijks geïndexeerd. Voor Drenthe vindt deze indexering plaats op basis van het vierjarige gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie.

Deze cijfers luiden als volgt.

| | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | Gemiddeld |
|---|---|---|---|---|---|
| Stijgingspercentage | 1,7 | 1,1 | 1,6 | 2,0 | 1,6 |

Dit stijgingspercentage wordt toegepast op het meerjarenperspectief en leidt tot de volgende ontwikkeling van het opcententarieven per 1 april.

| 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|
| 81,0 | 82,3 | 83,6 | 84,9 |

Wij stellen u voor het tarief voor de opcenten op de motorrijtuigenbelasting voor het tijdvak 1 april 2009 tot en met 31 maart 2010 vast te stellen op 81,0.
Op grond van de huidige gegevens, het voorstelde tarief en de genoemde aannames is een raming gemaakt van de verwachte ontwikkeling van de opbrengst opcenten op de motorrijtuigenbelasting.

In navolgende tabellen is de raming voor 2008 en komende jaren uitgaande van de hiervoor genoemde uitgangspunten weergegeven.

| Bedragen x € 1.000 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| | 44.399 | 46.013 | 47.685 | 49.406 |

*Uitgangspunten voor de Begroting*
Vertrekpunt voor de opstelling van de Begroting 2009 is de Begroting 2008 na zeven wijzigingen.
Bij de opstelling van de Begroting worden de volgende algemene uitgangspunten c.q. aannames gehanteerd.

| | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| *Ontwikkeling prijzen* | | | | |
| Prijsmutatie materiele consumptie | 2% | 2% | 2% | 2% |
| Index budgetten subsidies per boekjaar | 2,54% | 2,8% | 2,8% | 2,8% |
| *Motorrijtuigenbelasting* | | | | |
| Opcenten tarief | 81,0 | 82,3 | 83,6 | 84,9 |
| *Provinciefonds:* | | | | |
| Reëel accres | 2,5% | 1% | 0% | 1% |
| *Renten* | | | | |
| Toegerekende rente | 4,5% | 4,5% | 4,5% | 4,5% |
| Lange rente financiering | 5% | 5% | 5% | 5% |
| Korte rente financiering | 5% | 5% | 5% | 5% |

*Aansluiting Voorjaarsnota 2008 en Begroting 2009*
De Begroting 2009 is opgesteld op basis van het kader van de Voorjaarsnota 2008. De gevolgen van de Voorjaarsnota 2008 zijn verwerkt in de 7e wijziging van de Begroting 2008, zij het slechts als eenmalige lasten. Voor 2009 en latere jaren zijn de gevolgen van de Voorjaarsnota 2008 verwerkt in de primaire Begroting 2009. Uitgangspunt voor de Begroting 2009 is het financiële beeld zoals dat geschetst is in de Voorjaarsnota 2008. Voor zover zich na de vaststelling van de Voorjaarsnota 2008 nog relevante financiële ontwikkelingen hebben voorgedaan, zijn deze verwerkt in de voorliggende Begroting 2009. De aansluiting tussen het financiële beeld in de Voorjaarsnota 2008 en de Begroting 2009 wordt nader verklaard in het overzicht in bijlage 1 bij deze Nota van aanbieding.

## Bijlage 1. Tabel aansluiting Voorjaarsnota 2008 met Begroting 2009

### Tabel aansluiting Voorjaarsnota 2008 met Begroting 2009

De basis voor de totstandkoming van de Begroting 2009 vormen de kolommen 2009 tot en met 2011 van de meerjarenbegroting 2008-2011. Deze meerjarenraming sloot na de vaststelling van de Voorjaarsnota 2008 voor de jaren 2009 tot en met 2011 met een onttrekking aan de Reserve voor algemene doeleinden van de volgende bedragen:

| | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| ***Bijdrage van Reserve voor algemene doeleinden*** | **7.667.174** | **7.731.770** | **10.464.459** | |
| Inmiddels hebben daarin de volgende wijzigingen plaatsgevonden: | | | | |
| **Autonome ontwikkelingen** | | | | |
| Uitkering Provinciefonds | 1.249.436- | 1.031.405- | 480.771- | |
| Indexering subsidie RTV-Drenthe | 176.753 | 282.253 | 292.556 | |
| Bijdrage Noordelijke Rekenkamer | 5.400- | 1.700- | 6.300- | |
| Hogere opbrengst rente kasgeld | 2.190.899- | 1.270.927- | 820.445- | |
| Hogere opbrengst bespaarde rente | 941.000- | 1.315.000- | 1.516.000- | |
| **Actualisering budgetten** | | | | |
| Herziening kapitaallasten | 8.893- | 935.921 | 282.774 | |
| Extra budget omgevingsbeleid | 5.000 | 50.000 | - | |
| Lagere huur Drents Museum (BTW) | 107.273 | 107.273 | 107.270 | |
| Kosten onderhoud wegen | 608.840 | 621.017 | 633.437 | |
| Lagere opbrengsten leges | 7.995 | 7.995 | 7.995 | |
| Kosten digitalisering | 28.000- | 4.624 | 5.219 | |
| Kosten huisvesting | - | 533.333 | - | |
| Omzetting prioriteiten VV in kapitaallasten | - | 2.500.000- | 5.000.000- | |
| Kapitaallasten prioriteiten wegen | - | - | 1.250.010 | |
| Post onvoorziene uitgaven | 36.888- | 35.425- | - | |
| Toevoeging rente aan de Reserve IVV | 1.746.805- | 1.700.614- | 1.467.454- | |
| Bijdrage van de Reserve IVV | 12.000.000- | - | - | |
| Aankoop natuurterreinen | 2.000.000 | - | - | |
| Uitvoeringskosten PMJp | 450.000 | 450.000 | 450.000 | |
| Kosten Vuelta | 350.000 | | | |
| Bijdrage aan Stimuleringsfonds Drenthe projecten | 6.834.286 | - | - | |
| ***Bijdrage van Reserve voor algemene doeleinden*** | ***-*** | ***2.869.115*** | ***4.202.750*** | ***9.709.974-*** |

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 25 september 2008, kenmerk 38/5.9/2008010861;

BESLUITEN:

I. kennis te nemen van het financiële beeld als geschetst in de Begroting 2009;

II. de lasten en baten in de Begroting 2009 per programma te autoriseren volgens het principe "Per prioriteit de lasten en baten afzonderlijk en voor de overige budgetten de lasten en baten in totalen per programma";

III. artikel 1 van de "Verordening op de heffing van de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting Drenthe" te wijzigen in "Op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting worden in de provincie Drenthe voor het tijdvak 1 april 2009 tot en met 31 maart 2010 81,0 opcenten geheven";

IV. het Normenkader 2008 vast te stellen en gedeputeerde staten (evenals in 2007) de bevoegdheid te geven om wijzigingen in het Normenkader goed te keuren indien deze na de datum van uw goedkeuring en vóór 31 december 2008 plaatsvinden;

V. het Controleprotocol 2008 vast te stellen;

VI. de Begroting 2009 vast te stellen.

Assen, 12 november 2008

Provinciale staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

ga.coll.

provincie Drenthe

# Begroting 2009

## Kiezen voor de kracht van Drenthe

# Begroting
# 2009

*Gedeputeerde staten van Drenthe*
*September 2008*

**Colofon**
Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

MO0809O203Begroting2009.indd

# Inhoud


| | | |
|---|---|---|
| | Voorwoord | 5 |
| | Inleiding | 6 |
| | Kerngegevens provincie Drenthe | 9 |
| **I** | **Beleidsbegroting** | |
| | Programma 1. De provincie doét ertoe! | 13 |
| | Programma 2. Samenleving met samenhang | 22 |
| | Programma 3. ruimte en bereikbaarheid | 42 |
| | Programma 4. Kennis wérkt | 65 |
| | Programma 5. Leefomgeving | 73 |
| | Programma 6. Middelen | 106 |
| **I.2** | **Paragrafen** | |
| | Paragraaf 2.1 Lokale heffingen | 119 |
| | Paragraaf 2.2 Weerstandsvermogen | 123 |
| | Paragraaf 2.3 Onderhoud kapitaalgoederen | 136 |
| | Paragraaf 2.4 Financiering | 143 |
| | Paragraaf 2.5 Bedrijfsvoering | 149 |
| | Paragraaf 2.6 Verbonden partijen | 157 |
| | Paragraaf 2.7 Grondbeleid | 165 |
| **II** | **Financiële begroting** | |
| II.1 | Overzicht van lasten en baten,tevens Meerjarenraming 2008 – 2012 | 169 |
| II.2 | Verklaring aanmerkelijke verschillen | 170 |
| II.3 | Incidentele lasten en baten | 171 |
| II.4 | Financiële positie en toelichting | 173 |
| II.5 | Toelichting op belangrijke ontwikkelingen | 190 |
| | **Bijlagen** | |
| 1 | Controleprotocol | 195 |
| 2 | Normenkader | 200 |
| 3 | Afkortingenwijzer | 207 |

# Voorwoord

Hierbij treft u de tweede begroting van deze bestuursperiode in Drenthe aan, de Begroting 2009. Deze begroting staat in het teken van de realisatie van ons Collegeprogramma 2007-2011: Kiezen voor de kracht van Drenthe. In de Voorjaarsnota 2008 hebben wij u onze ambities kenbaar gemaakt; deze ambities vindt u terug in deze begroting.

In de Begroting 2009 blijven wij de koers volgen die vorig jaar is ingezet. Dit houdt in dat wij meer op hoofdlijnen blijven begroten en de nadruk blijven leggen op de hoofdpijlers uit het Collegeprogramma. In deze begroting vindt u dan ook een duidelijk onderscheid tussen enerzijds de prioriteiten en anderzijds de 'going concern'-zaken terug. Onze inzet is hierbij om het met u vooral over de prioriteiten te hebben, omdat hierin onze ambities vertaald worden. Bij het onderdeel 'going concern' wordt informatie op hoofdlijnen verstrekt, waarvan het uitgangspunt vooralsnog is dat deze zaken geen onderwerp van een politieke discussie zullen zijn. Wat betreft de opzet is deze begroting ten opzichte van vorig jaar ongewijzigd. Wel hebben wij een verbeterslag gemaakt in het beschrijven van de doelen en indicatoren, om een betere sturing in de doelrealisatie mogelijk te maken.

Tijdens de behandeling van de Voorjaarsnota hebt u een aantal moties aanvaard. De uitvoering van deze moties vindt u inhoudelijk terug in deze begroting. Voor zover dat aan de orde is, worden financiële consequenties zo spoedig mogelijk verwerkt in een wijziging van de Begroting 2009.

Op dit moment doen zich enkele belangrijke financiële ontwikkelingen voor. De belangrijkste ontwikkeling betreft de ontwikkelingen in het Provinciefonds. Op basis van de junicirculaire ontvangen wij 1,2 miljoen meer dan begroot. Ook vinden er in IPO-verband gesprekken plaats met de Raad van financiële verhoudingen over een fundamentele herziening van de verdeelsystematiek van het Provinciefonds. De omvang van het totale Provinciefonds staat onder druk. Aangezien de gesprekken over dit onderwerp onlangs gestart zijn, is nog onduidelijk wat de financiële consequenties voor de provincie Drenthe zijn.
Daarnaast speelt als gevolg van de aanstaande invoering van de kilometerheffing een discussie over de omvang van het provinciaal belastinggebied. Deze discussie wordt in samenhang met de nieuwe verdeelsystematiek van het Provinciefonds gevoerd.

Wij vertrouwen erop dat de nieuwe begroting u wederom de nodige informatie biedt voor de uitoefening van uw kaderstellende en controlerende taak. Met deze begroting beogen wij op koers te liggen voor het realiseren van onze doelen van ons Collegeprogramma 2007-2011: Kiezen voor de kracht van Drenthe.

# Inleiding

Met de nu voorliggende Begroting 2009 wordt de koers voortgezet die wij zijn ingeslagen op het vlak van het omgaan met de begroting als instrument. Voorafgaand aan de productie van de Begroting 2009 heeft er een versterkte kaderstelling door provinciale staten plaatsgevonden op basis van de Voorjaarsnota 2008. Die kaderstelling is in haar geheel in de Begroting 2009 opgenomen en voornamelijk verwerkt in de bespreking van de prioriteiten in het programmaplan.

In het programmaplan van de Begroting 2009 wordt de kaderstelling doorgetrokken door het maken van een duidelijk onderscheid in enerzijds de prioriteiten van het beleid en anderzijds de "lopende zaken". Bij de laatste – ook wel aangeduid met de term "going concern" – wordt informatie op hoofdlijnen verstrekt en het uitgangspunt is vooralsnog, dat deze zaken geen onderwerp van een politieke discussie zullen zijn.

Hierna beschrijven wij kort de vier onderdelen van de Begroting 2009.

**Het programmaplan (beleidsbegroting)**
In het programmaplan gaan wij per programma in op de maatschappelijke effecten en de wijze waarop ernaar gestreefd wordt die effecten te verwezenlijken. Dit wordt gedaan aan de hand van de volgende drie vragen: Wat willen we? Wat gaan we ervoor doen? Wat mag het kosten? Die vragen worden ten principale voor het gehele programma gesteld, maar voor de prioriteiten ook nog eens voor elke prioriteit afzonderlijk. Dit vergemakkelijkt een politiek relevante rapportage en verantwoording. Zoals gezegd wordt bij de indeling van de programma's aangesloten bij de hoofdpijlers van het Collegeprogramma 2007-2011.

**De paragrafen (beleidsbegroting)**
In de paragrafen behandelen wij onderwerpen die van belang zijn voor het inzicht in de financiële positie van de provincie. De paragrafen bevatten de beleidsuitgangspunten van beheersmatige activiteiten en lokale heffingen en vallen daarom onder de beleidsbegroting. De paragrafen betreffen: onderhoud kapitaalgoederen, verbonden partijen, grondbeleid, financiering, bedrijfsvoering, weerstandsvermogen en lokale heffingen.

**Het overzicht van lasten en baten (financiële begroting)**
Via vaststelling van de Begroting autoriseren de staten het college tot het doen van uitgaven. Gezien het belang van een goed inzicht in de baten en lasten worden de baten en lasten per programma weergegeven in een afzonderlijk overzicht. Dit overzicht is integraal, dat wil zeggen dat het alle baten en lasten bevat, zoals opgenomen in het programmaplan.

**De uiteenzetting van de financiële positie (financiële begroting)**
Inzicht in de financiële positie is van belang, mede met het oog op de continuïteit van de provincie. Daarom besteden wij afzonderlijk aandacht aan de financiële positie. Dit gebeurt ook in een meerjarig perspectief. Speciale aandacht geven wij aan de investeringen, financiering, reserves en voorzieningen.

Van de verschillende onderdelen behoeft het programmaplan enige nadere toelichting.

**Missie**
Per programma wordt beschreven aan welke strategische doelen het programma een bijdrage levert. Er wordt een overzicht van strategische doelen gegeven. Strategische doelen zijn de veranderingen die de overheid in de samenleving of organisatie wil bereiken. Het geeft de koers op hoofdlijnen aan voor de langere termijn. De verbinding tussen begroting en Collegeprogramma wordt versterkt doordat de missie per programma rechtstreeks wordt ontleend aan het Collegeprogramma 2007-2011.

**Doel (wat willen we bereiken?)**
Uitgaande van de geformuleerde missie worden de doelen gepresenteerd die het provincie-bestuur wil bereiken. Dit kunnen zowel maatschappelijke effecten zijn (effecten in de samenleving) of omgevingseffecten (effecten in de leefomgeving). Het zijn met name doelen waaraan de provincie concreet iets kan doen en/of waar de provincie een concrete taak heeft. Het uitgangspunt is, de gepresenteerde informatie te beperken tot die doelen waarop ook daadwerkelijk wordt gestuurd en waarbij over de geformuleerde indicatoren ook daadwerkelijk zal worden gerapporteerd. De komende jaren staat voor de nieuwe provinciale organisatie een verdere doorontwikkeling van de begroting op het programma, met name waar het gaat om het verbeteren van doelstellingen en de wijze waarop wordt vastgesteld of deze doelstellingen ook daadwerkelijk worden bereikt.

**Baten en lasten**
Aan het begin van de beschrijving van elk programma wordt een beknopt samenvattend overzicht gegeven van de baten en lasten van het programma met een grafische weergave daarvan, waarmee meteen een indicatie wordt gegeven van de (relatieve) omvang van het programma.

**Kaderstellende nota's, regelingen, wetten etc.**
Beleid komt niet voort uit het niets. Daarom geven wij voor elk programma een overzicht van provinciale documenten waarin de kaders voor het beleid/de doelstellingen zijn vastgelegd. Daarnaast worden kaderstellende beleidsstukken van derden – bijvoorbeeld het rijk – genoemd. Het is dan duidelijk waar de basis van het beleid te vinden is. Het ligt in de bedoeling dat op den duur bij een digitale versie van de begroting vanuit deze trefwoorden kan worden "doorgeklikt" naar achterliggende documenten.

**Ontwikkelingen**
In de komende tijd kunnen er ontwikkelingen (buiten de provincie zelf) zijn, die invloed hebben op het provinciale beleid. Voor zover die invloed reeds duidelijk is, wordt hierover (beleidsrelevante) informatie verstrekt.

**Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen?**
Het centrale onderdeel van het programmaplan bestaat met ingang van de Begroting 2009 uit de behandeling van de prioriteiten, zoals die het resultaat zijn van de kaderstelling door Provinciale Staten op basis van de Voorjaarsnota 2007 PLUS en de Voorjaarsnota 2008. In de Begroting 2009 worden de prioriteiten beschreven die in 2009 en daarna nog aan de orde zijn; dat zijn dus zowel de prioriteiten die vorig jaar zijn vastgesteld als de wijzigingen en toevoegingen die voor 2009 en later zijn vastgesteld.

**Samenvattend overzicht prioriteiten**
Zoals ook in de Voorjaarsnota 2007 PLUS is gebeurd, wordt van de gekozen prioriteiten een samenvattend overzicht verstrekt met daarbij een financieel overzicht.

**Moties**
In die gevallen waarin provinciale staten naar aanleiding van de Voorjaarsnota 2007 PLUS en de Voorjaarsnota 2008 aanvullende moties hebben aanvaard, wordt in de Begroting 2008 zo veel mogelijk aangegeven, hoe aan deze moties de komende jaren uitvoering zal worden gegeven. Dit gebeurt met name, wanneer aan de uitvoering van een motie extra kosten verbonden zijn.

**Wat doen we nog meer?**
De informatie over de overige activiteiten ("going concern") wordt samengevat weergegeven. Het gaat hier met name om zaken die tot het lopende beleid behoren en waarover geen politieke discussie aan de orde is. Dit zullen ook vooral zaken zijn die behoren tot de vaste (medebewinds)taken van de provincie. Waar hier zaken spelen waarover het college bijvoorbeeld nadere afspraken met de staten wil maken of waarvan de staten hebben aangegeven een nadere rapportage te wensen, worden die hier iets verder uitgewerkt; voor het overige wordt puntsgewijs informatie verstrekt.

**Agenda**
In de begroting wordt in de vorm van een beleidsagenda expliciet aandacht besteed aan de afspraken met provinciale staten over de oplevering van beleidsproducten, zoals specifieke beleidsnota's, uitvoeringsplannen en bestuursopdrachten. Verder wordt aandacht besteed aan voorstellen die gepland staan in het kader van het Stimuleringsfonds Drentse projecten en aan bestuurlijke gebeurtenissen die op de rol staan (bijvoorbeeld de ondertekening van bestuursovereenkomsten en het in werking treden van belangrijke wetgeving). Op deze wijze wordt een aanzet gegeven tot een betere planning van de bestuurlijke agenda; deze zal de komende jaren nog verder worden doorontwikkeld.

**Wat mag het kosten?**
Per programma(onderdeel) wordt een totaaloverzicht gegeven van programmakosten. Niet alleen voor de komende jaren tot en met 2012, maar daaraan toegevoegd ook cijfers over 2007 en 2008. De apparaatskosten maken in hun geheel deel uit van de kosten van het programma Middelen. Dat gebeurt met name om een transparant beeld te geven van de kosten van het provinciaal apparaat.

**Toelichting op verschillen**
Waar de financiële totaaloverzichten voor de programma's substantiële verschillen tussen de jaren laten zien, wordt hiervoor een toelichting gegeven. Het gaat hier om een toelichting op hoofdlijnen, waarbij het algemene beeld belangrijker is dan de verschuiving van elke afzonderlijke euro. De toelichting wordt per programma gegeven, indien de verklarende factoren specifiek zijn voor dat programma. Verklaringen van meer algemene aard worden gegeven als onderdeel van de financiële begroting.

# Kerngegevens provincie Drenthe

| | |
|---|---|
| **A. Sociale structuur** | |
| Aantal inwoners (per 1 januari 2008) | 488.135 |
| Aantal huishoudens (per 1 januari 2007) | 204.126 |
| | |
| **B. Economische structuur** | |
| Netto arbeidsparticipatie | 64,7% |
| Beroepsbevolking (x 1.000) | 214 |
| Werkzaam (x 1.000) | 203 |
| Werkloos (x 1.000) | 11 (5,4%) |
| | |
| Bedrijvigheid (in aantallen per 1 april 2007) | |
| Landbouw | 4.637 |
| Industrie | 1.664 |
| Bouw | 2.956 |
| Handel | 7.394 |
| Horeca | 1.430 |
| Transport | 935 |
| Zakelijke diensten | 6.504 |
| Overige diensten | 5.602 |
| | |
| **C. Fysieke structuur** | |
| Oppervlakte (2008; in km$^2$) | 2.680 |
| Oppervlakte cultuurgrond (in ha) | 152.170 |
| Woningvoorraad (aantal per 1 januari 2008) | 204.939 |
| | |
| **Financiële kerngegevens Begroting 2009** | |
| Totale lasten voor bestemming resultaat | 284.201.646 |
| Totale baten voor bestemming resultaat | 262.241.489 |
| Onttrekking aan reserves (saldo) | 21.960.157 |
| Opbrengsten opcenten motorrijtuigenbelasting | 44.399.000 |
| Uitkering provinciefonds | 73.504.513 |
| Omvang algemene reserves per 1 januari 2009 | 91.816.967 |
| Omvang bestemmingreserves per 1 januari 2009 | 87.762.728 |
| Omvang eigen voorzieningen per 1 januari 2009 | 1.535.890 |

Bronnen: Drenthe in cijfers 2007 en Centraal Bureau voor de Statistiek

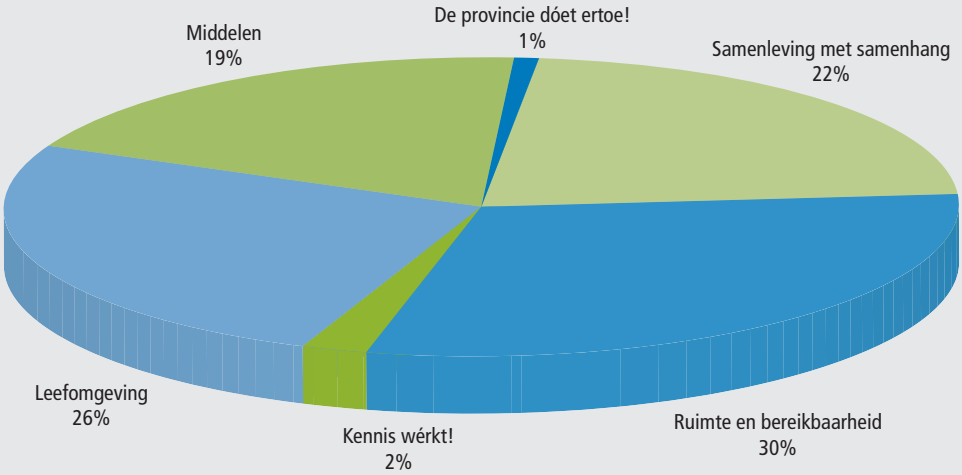
De provincie dóet ertoe!
1%
Samenleving met samenhang
22%
Ruimte en bereikbaarheid
30%
Kennis wérkt!
2%
Leefomgeving
26%
Middelen
19%

# I Beleidsbegroting

## I.1 Programmaplan

# Programma 1. De provincie doét ertoe!

## Missie

Onze ambitie is de provincie te laten léven door actief te zijn als stimulator, initiatiefnemer en regisseur. Voorop staat een heldere en duidelijke communicatie. Digitale ontsluiting van informatie speelt een belangrijke rol. De dienstverlening aan inwoners, bedrijven, organisaties en medeoverheden wordt verbeterd. Zij worden interactief betrokken bij de opstelling en uitvoering van provinciaal beleid. Samenwerking met gemeenten, waterschappen en buurprovincies is van belang. Drenthe wordt sterker gepositioneerd op nationaal en internationaal niveau. De lobby richting Den Haag en Brussel krijgt meer aandacht. Bij de profilering van Drenthe staan de eigen kernwaarden centraal. Actief wordt ingespeeld op belangrijke (inter)nationale trends als klimaatverandering, duurzame energievoorziening, internationalisering en demografische veranderingen. Gebiedsgerichte aanpak krijgt meer gestalte.

## Doel (wat willen wij bereiken?)

**PS**

Grotere zichtbaarheid PS. Indicatoren: 20 werkbezoeken en discussiebijeenkomsten op locatie in de provincie door leden van de staten en statencommissies ; gemiddeld 300 bezoekers per vergadering aan de live-uitzending van vergaderingen van de staten en statencommissies op internet.

**Bestuurlijke aangelegenheden (rechtsbescherming)**

Een goede en adequate rechtsbescherming bieden aan belanghebbenden die betrokken zijn bij provinciale besluitvorming.

| Indicatoren | Nulmeting | Streefwaarde/realisatie | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | 2008 | 2009 | 2010 | Later |
| 1. Kwantitatief: aantallen beroepsprocedures inzake beslissingen op het bezwaarschrift. | Van de 42 zaken in 2006 is in 3 gevallen (7%) beroep ingesteld tegen de beslissing op het bezwaarschrift bij de Rechtbank of de Raad van State. | 15% | 15% | 15% | 15% |
| 2. Kwalitatief: oordeel rechter, tevredenheidsonderzoek belanghebbenden (in- en extern). | Van de 8 uit 2005 en 2006 lopende beroepszaken in 2006 zijn 2 beroepen alsnog ingetrokken.<br>Uitspraken (6x):<br>■ - 2 gegrond (33%)<br>■ - 0 gedeeltelijk gegrond (0%)<br>■ - 0 niet-ontvankelijk (0%)<br>■ - 4 ongegrond (66%) | 10% uitspraken gegrond | 10% | 10% | 10% |
| 3. Tijdigheid van de afdoening van bezwaren en klachten. | Van de 42 zaken in 2006 is 0 keer (0%) buiten de termijn beslist. | 30% | 25% | 25% | 25% |

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 1. De provincie dóet ertoe! | 3.623.158 | 12.000 |
| Overige programma's | 280.578.488 | 262.241.489 |

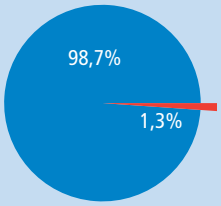


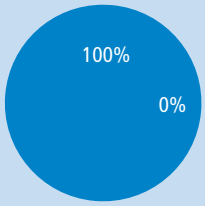


| Programma 1: De provincie dóet ertoe! | 2.007 | 2.008 | 2.009 | 2.010 | 2.011 | 2.012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 2.460.679 | 3.667.588 | 3.623.158 | 3.418.585 | 3.444.220 | 3.045.850 |
| Totaal baten | 4.350 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Saldo | 2.456.329 | 3.655.588 | 3.611.158 | 3.406.585 | 3.432.220 | 3.033.850 |

## Kaderstellende nota's, regelingen, wetten etc.

- Wet dualisering provinciebestuur
- Provinciewet
- Gemeentewet
- Wet openbaarheid van bestuur
- Wet rampen en zware ongevallen
- BBBV
- Provinciale klachtenregeling
- Verordening onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid provincie Drenthe
- Verordening Bestuurscommissie Onderzoeksbureau Cultuur, Welzijn en Zorg
- Statuten Vereniging IPO
- Gemeenschappelijke regeling SNN
- Notitie Een Drentse visie op de toekomst van het middenbestuur
- Onderzoeksprogramma 2009-2011
- Beleidskader voor het financieel toezicht op de gemeenten en de gemeenschappelijke regelingen in de provincie Drenthe
- Ambtsinstructie CvdK
- Beleidsnotitie Integrale veiligheid (2007)

## Ontwikkelingen

**PS**

In 2009 zullen de vergaderingen van provinciale staten en van de statencommissies live te volgen zijn op internet. Na afloop van de vergaderingen kunnen de videoverslagen ook op internet worden geraadpleegd.

Provinciale staten gaan in de aanloop naar de besluitvorming over het nieuwe omgevingsbeleid discussie-bijeenkomsten organiseren op diverse locaties in de provincie.

## Bestuurlijke aangelegenheden

*Bestuursakkoord rijk - provincies 2008-2011*
Samen met de andere provincies hebben wij in 2008 een bestuursakkoord 2008-2011 met het rijk gesloten. In dit bestuursakkoord hebben wij met het rijk afspraken gemaakt over:
- bestuurlijke en financiële verhoudingen;
- investeringen van de provincies in de realisatie van rijksdoelen;
- decentralisatie van taken en overheveling van financiële middelen;
- deregulering en vermindering van administratieve lasten.

Meer concreet regelt het bestuursakkoord de decentralisatie van een aantal rijkstaken naar de provincies. De voorgenomen decentralisatie van taken, die veelal in deze kabinetsperiode dient plaats te vinden, maakt dat het rijk meer gaat sturen op hoofdlijnen (kaderstellende taak). Het versterkt daarmee de positie van de provincie als gebiedsregisseur en het profiel en de rol van de provincies op ruimtelijk-economisch terrein en op het gebied van cultuur. Daarnaast regelt het bestuursakkoord dat de provincies de Rijksbegroting met € 600 miljoen verlichten in de vorm van bijdragen aan realisatie van rijksprojecten in de regio. Voor Drenthe betekent dit een bijdrage van in totaal € 20 miljoen in 4 jaar. Deze bijdrage hebben wij verwerkt in de Begroting en Meerjarenraming. Tevens hebben wij in het bestuursakkoord afspraken gemaakt over vermindering en herijking van het interbestuurlijk toezicht.

*Commissies Lodders, Oosting en D'Hondt*
De uit het bestuursakkoord voortvloeiende versterking van de positie van de provincies als gebiedsregisseur, de rol op ruimtelijk-economisch terrein en op het gebied van cultuur is overeenkomstig het advies van de commissie Lodders.
De in het bestuursakkoord gemaakte afspraken over vermindering en herijking van interbestuurlijk toezicht dragen conform de aanbevelingen van de commissie Oosting bij aan een efficiëntere overheid, met minder bureaucratie en bestuurlijke drukte.
Op 4 juni 2008 heeft de Interbestuurlijke Taakgroep Gemeenten/commissie D'Hondt haar rapport "Vertrouwen en verantwoorden" gepresenteerd. Dit rapport pleit voor meer beleidsruimte voor gemeenten en decentralisatie van taken van rijk en provincies naar gemeenten op het gebied van zorg, jeugd, participatie en stedelijke ontwikkeling.

*Commissie Rol en Taken provincie Drenthe*
Tot slot heeft de Drentse Commissie Rol en Taken provincie Drenthe in mei 2008 het rapport "Rollen en taken van de provincie Drenthe" gepresenteerd. Dit rapport bevat onder meer een toetsingskader om te bepalen of de provincie bepaalde taken en rolinvulling wel of niet moet behartigen.
De vraag die wij willen beantwoorden is hoe wij onze nieuwe rol gaan invullen. Om samen met GS van gedachten te wisselen over de wijze waarop wij de rapporten "Vertrouwen en verantwoorden" en "Rollen en taken van de provincie Drenthe" en het bestuursakkoord kunnen vertalen in een visie op de nieuwe rol van de provincie Drenthe, hebben wij in september 2008 een conferentie georganiseerd. Hieraan geven wij een vervolg in de tweede helft van 2008 en in 2009.

## Interprovinciale samenwerking
Geen relevante ontwikkelingen.

## Openbare orde en veiligheid
Geen relevante ontwikkelingen.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij er aan doen?

**PS**
Geen specifieke prioriteiten

### Bestuurlijke aangelegenheden

**1.1 Rolopvatting provincie als middenbestuur**

Het provinciaal beleid staat niet op zichzelf. Trends van buitenaf en het beleid van de medeoverheden zijn van grote invloed. De provincie als middenbestuur is interactief. Zij treedt op als stimulator, initiatiefnemer en regisseur, zowel richting medeoverheden, bedrijfsleven als organisaties.
De Commissie Rol en Taken provincie Drenthe heeft in mei 2008 haar rapport uitgebracht met aanbevelingen over rol- en taakopvattingen van de provincie. In samenspraak met het college van GS zal in het najaar van 2008 op grond van dit rapport en van het Bestuursakkoord rijk-provincies 2008-2011 worden verkend welke vervolgstappen zullen worden genomen in 2009 met betrekking tot een nadere concretisering van de rol- en taakopvatting van de provincie.

**1.2 Impuls samenwerken met medeoverheden**

De contacten met gemeenten, waterschappen en de Vereniging van Drentse Gemeenten (VDG) worden uitgebouwd. Doel is opstelling van gezamenlijke strategische ontwikkelingsagenda's. Daarover vindt periodiek bestuurlijk overleg plaats. Ontwikkelings- en resultaatgerichte allianties staan voorop. Dit zal leiden tot meer samenhang in visie, doelen, strategie, maatregelen, projecten en inzet van middelen (financieel en menskracht). Mede gebaseerd op onze Drentse visie zullen wij met het VDG een overkoepelende strategische agenda voor Drenthe opstellen. Wij zijn bereid voor de Drentse gemeenten een inhoudelijk ondersteunende rol te vervullen voor EU-aangelegenheden. Wij concentreren ons op de concrete uitdagingen die wij voor de komende jaren verwachten. Aan de hand van deze agenda zoeken wij steun voor onze ambitie om de plaats van Drenthe in Europa te versterken.
Wij zullen een actieve rol vervullen in het IPO. De samenwerking met de buurprovincies en de aangrenzende Duitse overheden zal resultaatgericht zijn. De intensivering van de SNN-samenwerking met de vier grote noordelijke steden is verder uitgelijnd en zal bij de voorzitterswisseling medio 2009 weer tegen het licht worden gehouden.

**1.3 Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid**

Burgers, bedrijven en organisaties worden in een zo vroeg mogelijk stadium betrokken bij de voorbereiding, besluitvorming en uitvoering van provinciaal beleid. Doel is de creativiteit en deskundigheid van deze doelgroepen beter en vooral eerder in het beleid tot hun recht te laten komen waardoor de kwaliteit van beleid en beleidsprocessen uiteindelijk verbeterd wordt. Vergroten van betrokkenheid en uitwisseling van kennis met doelgroepen kan via periodieke, al dan niet themagerichte, discussiebijeenkomsten en via inspraakprocessen rond grote beleidsnota's en grote projecten. Al verschillende grote beleidsprocessen zijn op interactieve wijze aangepakt. Kennis en ervaring vanuit deze projecten wordt geïnventariseerd en verspreid voor verdere toerusting van de organisatie en als voeding voor nieuwe beleidsprocessen.
Daarnaast willen wij duurzame contacten aangaan met spelers uit het bedrijfsleven, kennisinstellingen en medeoverheden om met hen kennis en ervaring uit te wisselen over interactief werken en gerelateerde onderwerpen. Naast het delen van onze eigen ervaringen binnen deze

netwerken wordt verworven kennis actief teruggekoppeld naar de organisatie om bij te dragen aan adequate inrichting van interactieve beleidsprocessen.
Gedurende de looptijd van het programma wordt een visie ontwikkeld op de wijze waarop de provincie Drenthe externe doelgroepen wil betrekken bij beleidsontwikkeling. Als onderdeel van de visie worden ook lopende en afgeronde interactieve processen meegenomen.
Wij gaan Drenthe nadrukkelijk positioneren in Europa, door middel van een actievere belangenbehartiging in Brussel, door intensivering van de interregionale samenwerking (over de landsgrenzen heen) en door zichtbare belangenbehartiging met focus op de NOA. Onze ambities op dit punt zijn neergelegd in de door de provinciale staten onderschreven nota Europastrategie Drenthe; voor de uitvoering daarvan oormerken wij in eerste instantie € 50.000,-- per jaar gedurende drie jaar in de begroting onder prioriteit 1.3.

## 1.4 Profilering provincie Drenthe

De provincie als bestuurslaag is relatief onbekend; de burger weet weinig af van haar werkzaamheden. Wij gaan het functioneren van de provincie beter onder de aandacht te brengen. In het algemeen door planmatig te werken aan bekendmaking van het doen en laten van de provincie. Meer in het bijzonder door op drie fronten extra inspanningen te leveren: betere mediacontacten, verbetering van de website www.drenthe.nl en betere arbeidsmarktcommunicatie.
Vergroten van de aandacht voor provinciaal beleid in de media realiseren wij door media actiever en gerichter te benaderen en persvragen beter en sneller te beantwoorden. Hiertoe wordt een persloket ingericht, dat 7 x 24 uur per week bereikbaar is en waarvoor een informatiebank/kennissysteem wordt opgezet.
Samen met Marketing Drenthe wordt het nieuwe Drentheportaal verder uitgebouwd.
De campagne wordt mede afgestemd op de lopende promotiecampagne “Da’s nou Drenthe”.
In 2009 maken wij een begin met e-dienst-verlening. Deze aanzet krijgt de jaren daarna een vervolg. Zie hiervoor verder paragraaf 1.5.
In 2009 versterkt de provincie de nieuwe manier van arbeidsmarktcommunicatie. Via kranten en via de website zal de provincie zich scherper profileren als aantrekkelijke werkgever én als aantrekkelijk gebied om te wonen en recreëren.

Wij willen Drenthe nadrukkelijk positioneren in de NOA (zie ook 4.3) en op Europees niveau in het algemeen. Onze ambities op dit punt, inclusief de Drentse lobby in Brussel, hebben wij verwoord in de nota Europastrategie Drenthe.

## 1.5 Digitale ontsluiting informatie: project e-dienstverlening (voorheen project Burger en provincie)

De provincie Drenthe geeft de komende planperiode uitvoering aan de nota ”Welkom in digitaal Drenthe” (WiDD 2.0). Daarin zijn de ICT-beleidvoornemens vastgelegd met een horizon van 4 jaar. Deze nota houdt rekening met de uitgangspunten van het programma e-overheid en de normen vanuit de BurgerServiceCode. De provincie Drenthe heeft deze code onderschreven en voert deze in.

In het kader van de invoering van digitalisering van processen worden de noodzakelijke projecten uitgevoerd. Dit hangt nauw samen met de verbouw en herinrichting van het provinciehuis. Flexibele werkplekken zijn daar een onderdeel van.

De architectuur zal verder ingericht worden, conform de NORA-principes, zodat aangesloten kan worden op landelijke voorzieningen en basisregistraties. Verder gaat veel aandacht uit naar

de inrichting van de nieuwe werkplekken. De provincie Drenthe streeft naar een toekomstvaste werkplek die recht doet aan het flexibel werken, onafhankelijk van plaats en tijd.

De provinciale informatievoorziening via de website wordt verder geprofessionaliseerd. Geo-informatie zal via een Geo-portaal worden ontsloten voor belanghebbenden.

Met andere provincies wordt samengewerkt (kennisuitwisseling en gezamenlijk onderzoek) aan concepten voor de inrichting van infrastructuur in het kader van de omgevingsvergunning (Wabo). Er wordt door middel van zogenaamde POC's (Proof Of Concept) kennis en ervaring opgedaan.

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij eraan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 1.1 Rolopvatting provincie als middenbestuur. | ■ Verdieping rolopvatting als interactief middenbestuur: stimulator, initiatiefnemer en regisseur. | ■ Afstemming wederzijds verwachtingenpatroon rolopvatting provincie met medeoverheden en maatschappelijke organisaties. |
| 1.2 Impuls samenwerken met medeoverheden. | ■ Gemeenschappelijke, gebiedsgerichte strategische agenda's.<br>■ Ontwikkelings- en resultaatgerichte allianties.<br>■ Effectieve en efficiënte samenwerking bij uitbouwen van kansen en oplossen van knelpunten.<br>■ Periodiek overleg met mede-overheden.<br>■ Met betrekking tot Europa:<br>■ sterkere beïnvloeding van Europese dossiers vanuit Drenthe;<br>■ meer sturing op interregionale samenwerking;<br>■ transnationale samenwerking met regio's in Europa;<br>■ sterke positie op de NOA.<br>■ interne organisatie is Europaproof. De 3 pijlers van Europaproof, wet- en regelgeving, beleidsbeïnvloeding en subsidieprogramma's zijn geïntegreerd in het ambtelijk en bestuurlijk handelen van de provincie Drenthe. | ■ Per gebied (stad en/of regio) overleg over beleidsinzet samenwerkingsagenda.<br>■ Vastleggen afspraken samenwerking, onder andere welke partijen, beleidsinzet, programmering, organisatie, financiële kaders, monitoring enz.<br>■ Voor Drentse gemeenten vervullen van een inhoudelijk ondersteunende rol voor EU-aangelegenheden.<br>■ Samen met de VDG opstellen van een overkoepelende strategische agenda voor Drenthe, mede gebaseerd op onze Drentse visie.<br>■ Uitvoeren afspraken in 2009 tot en met 2011.<br>■ Vervullen ondersteunende rol gemeenten voor EU-aangelegenheden.<br>■ Uitvoeren nota Europastrategie Drenthe, waaronder organiseren periodiek overleg met leden van het Europees Parlement.<br>■ Opzetten Europaloket.<br>■ Opstellen bestuurlijk kader en uitvoeringsagenda voor interregionale samenwerking.<br>■ Door projecten en transnationale samenwerking NOA op de kaart zetten.<br>■ Onderzoek naar stand van zaken Europaproof met aanbevelingen tot verbetering.<br>■ Implementatie aanbevelingen.<br>■ Cursus Europa algemeen en cursus Europees recht (oktober 2008). |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij eraan doen? | | |
|---|---|---|
| 1.3 Vergroten betrokkenheid externe doelgroepen bij provinciaal beleid | ■ Structureel, intensief en interactief contact samenleving-provincie.<br>■ Meer draagvlak voor beleid door een beter toegeruste ambtelijke organisatie en eerder en effectiever betrekken van doelgroepen bij beleid.<br>■ Meer mogelijkheden voor het benutten en delen van kennis met externe doelgroepen.<br>■ In samenwerking met SNN en IPO meer invloed op de Europese beleidskoers en op de inzet van de Europese middelen. | ■ Periodieke bijeenkomsten (ca. 3 x per jaar) PS en/of GS met inwoners en organisaties over hoofdthema's provinciaal beleid.<br>■ Versterken webredactie.<br>■ Verder uitbouwen Drentheportaal.<br>■ Verder ontwikkelen e-dienstverlening (DigiD).<br>■ Integreren "samenspraakfunctie" in portaal Drenthe (voorheen reuring.nl).<br>■ Ontwikkelen van een instrumentenbox en een trainingsprogramma gericht op het vergroten van kennis en ervaring rond interactieve beleidsvorming in de organisatie;<br>■ Opbouw van een kennisnetwerk rondom interactieve beleidsvorming met interne en externe partners.<br>■ Ontwikkelen van een setting met interne en externe deelnemers voor het bespreken van strategische vraagstukken van de provincie Drenthe en van de externe deelnemers.<br>■ Visieontwikkeling op de werkwijze beoogd in hoofdstuk 1 van het collegeprogramma met raakvlakken aan andere organisatie-ontwikkelingen.<br>■ Lobbywerkzaamheden in Brussel en op de NOA.<br>■ Verbetering Interregionale en grensoverschrijdende samenwerking.<br>■ Goed gebruik van de Europese fondsen. |
| 1.4 Profilering provincie Drenthe<br>Verbetering communicatie van de provincie Drenthe richting externe doelgroepen. | ■ Betere beeldvorming positie en status PS en GS en werkzaamheden provincie.<br>■ Beter vermarkten Drenthe als unieke en veilige omgeving voor wonen, werken en recreëren.<br>■ Een duidelijker gezicht van de provincie Drenthe met een goede beeldvorming over de taken.<br>■ Grotere aandacht voor provinciaal beleid in de media. | ■ Opstellen en uitvoeren van Meerjarencommunicatieplan 2007 tot en met 2011.<br>■ Intensivering communicatieactiviteiten en permanente proactieve informatieoverdracht.<br>■ Impuls nieuwe communicatiemedia.<br>■ Ontwikkelen relatie- en reputatiemanagement.<br>■ Uitvoeren nota Drenthe in internationaal perspectief.<br>■ Inrichten persloket dat 7 x 24 uur per week bereikbaar is, inclusief opzetten van een informatiebank/kennis-systeem.<br>■ Verder uitbouwen Drentheportaal.<br>■ Starten met een nieuwe wijze van arbeidsmarktcommunicatie. |
| 1.5 Digitale ontsluiting informatie: project e-dienst-verlening. | ■ Voldoen aan afspraken tussen IPO, rijk, UvW en VNG over totstandkoming programma e-over-heid normen Burger-ServiceCode.<br>■ Actuele beleid- en productinhoud digitaal beschikbaar. | ■ Verbetering provinciale website: portal, (geo-)informatie, interactie en dienstverlening, inclusief mogelijkheden tot transacties.<br>■ Interne herstructurering IT-huishouding, die is aangesloten op landelijke voorzieningen als DigiD.<br>■ Trainingen gericht op digitaal beschikbaar maken en houden van informatie. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma1. De provincie doet er toe | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| 1.1 Rolopvatting provincie als middenbestuur | | | | |
| 1.2 Impuls samenwerken met medeoverheden | | | | |
| 1.3 Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid | 359.000 | 320.000 | 288.000 | |
| 1.4 Profilering provincie Drenthe | 175.000 | 175.000 | 175.000 | |
| 1.5 Digitale ontsluiting informatie: project Burger en provincie | 288.000 | 50.000 | 50.000 | 50.000 |
| Totaal Programma 1 De provincie doet er toe! | 822.000 | 545.000 | 513.000 | 50.000 |

**Motie 15: Drents Europaloket (CDA, Groenlinks, ChristenUnie)**
Op 25/26 juni jl. hebben uw staten de motie M15 aangenomen. In de motie wordt GS gevraagd om de inrichting van een Drents Europaloket te verkennen en met een voorstel te komen voor de realisatie daarvan en de benodigde middelen te reserveren in de Begroting 2009, vanuit hoofdstuk 1 van het collegeprogramma, De provincie doet er toe. Per 1 september start vanuit de ambtelijke organisatie een integraal project met als opdracht een verkennend onderzoek uit te voeren naar de inrichting van een Drents Europaloket, waarbij een te vervullen rol voor de provincie Drenthe wordt beschreven om de toegang tot rijks- en Europese subsidies te vereenvoudigen voor gemeenten en (kleinere) organisaties. PS zullen tussentijds op de hoogte worden gehouden omtrent de stand van zaken aangaande de uitvoering van deze motie.
In maart 2009 kunnen naar verwachting de resultaten van het verkennend onderzoek aan de staten worden gepresenteerd. De kosten voor de uitvoering van deze motie worden in 2009 geschat op € 150.000,--. In de 1e bestuursrapportage 2009 komen we hierop terug. Dan zijn ook de resultaten van het verkennend onderzoek bekend. Op basis hiervan kunnen de benodigde middelen bepaald worden.

## Wat doen wij nog meer?

**Interprovinciale samenwerking**
- Bevorderen van een goede positionering van de provincie via interprovinciale samenwerking, zoals in IPO- en SNN-verband.
- Continuering van de samenwerking met andere provincies.
- In stand houden goede bestuurlijke en ambtelijke verhoudingen met andere provincies.
- Actieve deelname aan bestuursvergaderingen, bestuurlijke adviescommissies en ambtelijke overleggen in IPO- en SNN-verband.

**Bestuurlijke aangelegenheden**
- Bestuurlijke overleggen met gemeenten, provincies en VDG.
- Inspelen op actualiteiten binnen het vakgebied en continue positiebepaling van de provincie.
- Door middel van onderzoek een bijdrage leveren aan de ontwikkeling, uitvoering en evaluatie van beleid op het terrein van cultuur, welzijn en zorg.
- Op grond van de Verordening doelmatigheid en doeltreffendheid provincie Drenthe wordt ieder jaar een onderzoeksprogramma geconcipieerd. Daarin worden 3 tot 4 onderzoeken beschreven die aankomend jaar worden uitgevoerd.
- Monitoren van de financiële positie van gemeenten en gemeenschappelijke regelingen.
- Opstellen verslag Financiële verkenningen 2009.
- Benoeming en herbenoeming burgemeesters, eventueel waarnemingskwesties.
- Werkbezoeken aan gemeenten, waterschappen, operationele diensten, rijksvertegenwoordigers.
- Uitbrengen van een digitaal Burgerjaarverslag.
- Voorzitterschap en secretariaat/uitvoering van het Prins Bernhard Cultuurfonds (jaarbudget ca. € 220.000,--).

**Openbare orde en veiligheid**
- Beheer en actualisering van risicokaart Drenthe.
- Deelname en ontwikkelen van oefeningen crisisbeheersing.
- Toezicht op politieorganisatie en instandhouding netwerken.

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer |
|---|---|
| | |

## Wat mag het kosten?

| | Product/Prioriteiten | Rekening 2007 | Begroting 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 171.966 | 915.000 | 822.000 | 545.000 | 513.000 | 50.000 |
| | Provinciale staten | 699.854 | 837.240 | 846.135 | 869.860 | 888.680 | 907.990 |
| | Bestuurlijke aangelegenheden | 395.663 | 489.392 | 518.328 | 528.470 | 537.250 | 546.250 |
| | Interprovinciale samenwerking | 1.137.948 | 1.286.500 | 1.334.600 | 1.372.400 | 1.408.900 | 1.443.300 |
| | Openbare orde en veiligheid | 55.248 | 139.456 | 102.095 | 102.855 | 96.390 | 98.310 |
| | Totaal lasten | 2.460.679 | 3.667.588 | 3.623.158 | 3.418.585 | 3.444.220 | 3.045.850 |
| Baten | Bestuurlijke aangelegenheden | 1.600 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| | Interprovinciale samenwerking | 2.750 | | | | | |
| | Totaal baten | 4.350 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Bestemming | Subtotaal voor bestemming | 2.456.329 | 3.655.588 | 3.611.158 | 3.406.585 | 3.432.220 | 3.033.850 |
| resultaat | Saldo reserves | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Subtotaal na bestemming | 2.456.329 | 3.655.588 | 3.611.158 | 3.406.585 | 3.432.220 | 3.033.850 |

## Toelichting op de verschillen tussen 2008 en 2009

De totale lasten van het programma De provincie doet er toe zijn in 2009 per saldo € 44.000 lager dan in 2008.
De belangrijkste wijzigingen zijn een verhoging van € 48.000,-- voor kosten interprovinciale samenwerking, een verlaging van € 37.000,-- voor kosten openbare orde en veiligheid, en de mutaties in de budgetten voor de prioriteiten: Betrokkenheid bij de provincie met verlaging met € 56.000,-- , profilering provincie Drenthe verhoging met € 25.000,-- en Project burger en Provincie (digitale ontsluiting informatie) verlaging met € 36.000 verlaagd.

# Programma 2. Samenleving met samenhang

## Missie

In de Drentse samenleving is plaats voor iedereen, van jong tot oud. Met alle mogelijkheden en voorzieningen om te leren genieten van cultuur, om te kunnen bewegen en om (verzorgd) oud te worden. Een samenleving gericht op het beginsel van het Drentse naoberschap, met waar nodig de helpende hand voor de zwakkere en extra aandacht voor zorg aan jongeren en ouderen. Een samenleving waarin iedereen zijn verantwoordelijkheid heeft en neemt: de inwoners, organisaties en overheden. De provincie Drenthe voelt zich verantwoordelijk voor een effectieve rol- en taakverdeling tussen gemeenten, instellingen en provincie. Het sociale en culturele beleid van gemeente en provincie worden verregaand op elkaar afgestemd.
Wij kiezen voor thema's, waarop wij denken een significant positieve ontwikkeling te realiseren. Op een aantal terreinen hebben wij wettelijke taken. Deze worden optimaal uitgevoerd.
De voorgestelde intensiveringen worden gezien als een totaalpakket. Over de concrete invulling worden met gemeenten en maatschappelijke organisaties afspraken gemaakt.

## Doel (wat willen wij bereiken?)

**Ontwikkeling sociaal, cultureel en museaal beleid**
Vorenstaande missie wordt uitgewerkt in een strategisch beleidskader voor het provinciale sociale en culturele beleid voor de jaren 2009-2012. Het is de verwachting dat provinciale staten eind 2008 hiervoor de Sociale en de Culturele & museale agenda vaststellen. Deze agenda's zijn de opvolger van Mensen in het middelpunt, provinciale sociale agenda 2005-2008 en de Kunst van het combineren. Hierna worden doelen en indicatoren genoemd die zijn gebaseerd op de nieuwe agenda's zoals deze in concept in mei 2008 door GS zijn vastgesteld.

*Korte schets Sociale agenda 2009-2012*
De provincie heeft ambitie op het sociale terrein. Tegelijkertijd realiseren we ons dat de provinciale rol op het sociale terrein bescheiden is. De provincie is immers voor vrijwel al deze onderwerpen niet de spelbepalende speler. Een belangrijke uitzondering hierop vormt natuurlijk de provinciale rol in de jeugdzorg.

We kiezen in de komende jaren voor vier speerpunten:
- Mijn jeugd (Opgroeien)
- Mijn ontwikkeling (Werken en leren)
- Mijn dag (Wonen en leefomgeving)
- Mijn beweging (Participatie)

*Korte schets Culturele & museale agenda 2009-2012*
De provincie heeft ten aanzien van haar cultuurbeleid de volgende hoofdambities:
waarborgen van een kwalitatief hoogwaardig cultureel klimaat in de provincie Drenthe, en van een zo groot mogelijke deelname (actief en passief) van de inwoners van Drenthe aan cultuur.
Deze ambities willen wij in afstemming en samenwerking met gemeenten vormgeven. Daarbij stemmen wij ook nauw af op het rijkscultuurbeleid voor de komende vier jaar.

Voor de periode 2009 -2012 zijn vijf hoofdthema's (de cultuurdragers) van belang:
- Het grote publiek
- Drenthe in Beeld
- Onvoltooid verleden tijd
- Informatiekanalen & Taligheden
- Museumbeleid

**Opgroeien/Mijn jeugd (jeugdzorg)**
- Het ondersteunen van het lokaal jeugdbeleid en het onderwijs vanuit de specifieke kennis van de jeugdzorg.
- Een kwaliteitsverbetering bij de jeugdbescherming en jeugdreclassering in Bureau Jeugdzorg door deelname aan het project Beter beschermd.
- Afronding van de invoering van een transparant registratiesysteem en signaleringssysteem in iedere gemeente (Jongeren in beeld), wat aansluit bij de landelijke VerwijsIndex. Voorts een aansluiting bij Bureau Jeugdzorg zodat daar de intersectorale cliëntstromen goed gevolgd kunnen worden.
- Het instellen van een provinciaal platform voor cliëntorganisaties.
- Het bevorderen van het gebruik van een instrumentarium waardoor jeugdigen en hun ouders overal in de keten op eenzelfde manier worden geholpen. Doorverwijzingen gaan sneller en meer cliëntvriendelijk. Instellingen gaan beter en effectiever samenwerken.
- Werkwijzen en methodieken worden getoetst door praktijkonderzoek.

*Indicatoren*
- In 2009 hebben de 6 kerngemeenten hun lokaal jeugdbeleid samenhangend vormgegeven in een Centra voor Jeugd en Gezin-achtige constructie. Deze gemeenten zijn voortrekkers voor de ontwikkeling van Centra voor Jeugd en Gezin voor de overige Drentse gemeenten.
- Alle Drentse gemeenten maken gebruik van het systeem dat aansluit bij landelijke VerwijsIndex (werknaam Jongeren In Beeld +). Hiermee kunnen ze hun risicojongeren goed in beeld krijgen en houden.
- Eind 2009 functioneert er een provinciaal platform van waaruit cliënten (organisaties) en vertegenwoordigers van cliënten de provincie kunnen adviseren over het te voeren jeugd-zorgbeleid.
- De conferentiegroep van Signaal tot actie doet in 2009 concrete voorstellen voor het werken met 1 instrumentatrium in de jeugdzorg. Ketenpartners verbinden zich hieraan door het sluiten van een convenant.
- 70% van de jeugdzorgprogramma's van zorgaanbieder Yorneo is in 2009 bewezen effectief. Daarnaast starten wij in 2009 met het meten in de praktijk van de effecten van zorg geleverd door andere ketenpartners.

**Werken en leren/Mijn ontwikkeling**
Elke jeugdige in Drenthe heeft de kans op een optimale schoolloopbaan.

*Indicatoren*
- Reken- en taalprestatie ten opzichte van landelijke cijfers.
- Doorstroming naar havo/vwo (procentueel en absoluut).
- Aantal voortijdige schoolverlaters (procentueel en absoluut).

Er zijn nu alleen algemene onderzoeksgegevens bekend. Vanaf de start van de onderwijskan-senplannen wordt een nulmeting uitgevoerd voor taal- en rekenprestaties en doorstroom havo/vwo op basis van beschikbare gegevens en deze wordt gemonitord. In het najaar 2008 zijn de

gegevens van het aantal voortijdig schoolverlaters bekend. In overleg met de gemeenten kan dan een streefwaarde worden vastgesteld.

**Wonen en leefomgeving/Mijn dag**
Iedereen in Drenthe moet arbeid en zorg kunnen combineren.

*Indicatoren*
Gemeentelijke fleximeters én burgerraadpleging (burgermonitor) combinatievrijheid.

**Participatie/Mijn beweging**
Iedereen in Drenthe kan op passende wijze sporten en bewegen.

*Indicatoren*
Monitor sportparticipatie in Drenthe (persoon/uren).

**Kunst en Cultuur in Drenthe**
**Hoofddoelen Kunst en cultuur**

- Vergroten van cultuurparticipatie door Drentse burgers.
- Stimuleren van sprankelende en spraakmakende kunst door het realiseren van een kwaliteitsimpuls en vernieuwing in de culturele sector.
- Stimuleren van een aantrekkelijk vestigings- en productieklimaat voor (artistiek) talent, particulieren en bedrijven.
- Stimuleren van cultuurtoerisme.
- Versterken/verbeteren van de culturele infrastructuur.

**Cultuurdragers en subdoelen**

*Cultuurdrager Het grote publiek*

- Het creëren van een kwalitatief goed en vraaggericht aanbod en van een groot deelnemersbereik ten aanzien van cultuureducatie, amateurkunst, podiumkunsten en festivals.
- Het stimuleren van actieve deelname naast receptieve deelname.
- Meer aandacht voor talentontwikkeling.

*Cultuurdrager Drenthe in beeld*

- Verbeteren van de beeldkwaliteit van de infrastructuur (wegen, viaducten) en van het landelijk gebied (water, groen) door inzet van beeldende kunst en vormgeving.
- Een breed publiek neemt kennis van de kernkwaliteiten van Drenthe en van hedendaagse beeldende kunst van een hoge artistieke kwaliteit in de openbare ruimte.
- Een breed publiek neemt kennis van hedendaagse beeldende kunst van een hoge artistieke kwaliteit via cultuureducatie en dankzij festivals en manifestaties van een hoge artistieke kwaliteit met een provinciale uitstraling.
- Specifieke groepen zijn betrokken bij de ontwikkeling van hedendaagse beeldende kunst: kinderen, jongeren.
- Gemeenten, instellingen en individuen kunnen op een centraal punt terecht voor advies en ondersteuning op het terrein van educatie, marketing en artistieke kwaliteit.

*Cultuurdrager Informatiekanalen en Taligheden*

- Het toerusten van bibliotheken, archieven, musea en media om adequaat te fungeren als intermediairs tussen kunstproducent, erfgoed en burgers.
- Het waarborgen van deze kanalen als pluriforme basisinfrastructuur voor cultuur.

- Behoud Drentse taal door initiatieven te ontplooien en te stimuleren op het culturele, mediale en taalkundige vlak, binnen en buiten het onderwijs.

*Cultuurdrager Onvoltooid verleden tijd*
- Cultuurhistorische waarden (monumenten, archeologie en cultuurhistorie) in stand houden, beheren en voor het publiek ontsluiten.
- Samenwerken met andere teams aan een integraal uitvoeringsprogramma voor het cultureel erfgoed.

*Cultuurdrager Museumbeleid*
- Zichtbaar en beleefbaar maken van de cultuur en cultuurhistorie van Drenthe in de musea en zorg dragen voor een algemeen hoogwaardig tentoonstellingsbeleid.
- Verbetering van kwaliteit publiekspresentatie en publieksbereik.

*Indicatoren*
Twaalf allianties/convenanten cultuurbeleid met gemeenten.
Samen met de gemeenten zullen wij de indicatoren voor de verschillende beleidsterreinen nader bepalen.
Onze inzet bij die allianties (en bij de komende afspraken met de instellingen) is op onder meer het volgende gericht.

*Cultuurdrager Het grote publiek*
Cultuureducatie
1. Lokale netwerken cultuureducatie actief in alle gemeenten met ook aandacht voor erfgoed-educatie.

Podiumkunsten
2. Een stijgend aantal Drentse bezoekers voor de voorstellingen van Peergroup en van DJT de Reus.

*Cultuurdrager Informatiekanalen*
1. De regionale omroep maakt goede programma's op het gebied van informatie, cultuur, educatie en verstrooing.

*Cultuurdrager Drenthe in beeld*
1. Inzet van beeldende kunst en vormgeving en gebruik kernkwaliteiten Drenthe bij ingrepen infrastructuur (wegen, viaducten) en landelijk gebied (water, groen) Drenthe.
2. Bereik hedendaagse beeldende kunst van een hoge artistieke kwaliteit via cultuureducatie en festivals en manifestaties van een hoge artistieke kwaliteit met een provinciale uitstraling.

*Cultuurdrager Museumbeleid*
1. Een samenhangend en aansprekend museaal aanbod, zowel qua profilering (promotie/marketing en educatie aan eigen inwoners en toeristen) als qua positionering (onderscheidend profiel musea in collectiepresentatie) van het museale erfgoed.
2. Tevredenheid gemeenten en musea over diensten museumconsulent goed.

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 2. Samenleving met samenhang | 62.870.224 | 31.719.536 |
| Overige programma's | 221.331.422 | 230.521.953 |

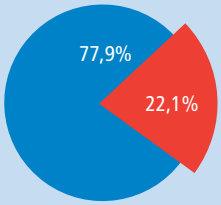


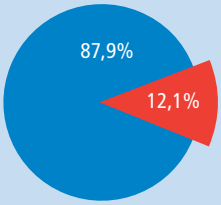


| Programma 2: Samenleving met samenhang | 2.007 | 2.008 | 2.009 | 2.010 | 2.011 | 2.012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 61.697.909 | 63.729.232 | 62.870.224 | 63.373.807 | 64.145.264 | 60.829.699 |
| Totaal baten | 35.563.789 | 34.547.460 | 31.719.536 | 31.708.662 | 31.714.305 | 31.720.065 |
| Saldo | 26.134.120 | 29.181.772 | 31.150.688 | 31.665.145 | 32.430.959 | 29.109.634 |

## Kaderstellende nota's, regelingen, wetten etc.

- Sociale agenda 2009-2012.
- Cultuur als magneet, Culturele en Museale agenda 2009-2012.
- Beleidsinstrumenten Sociale en Culturele Agenda.
- Uitvoeringsprogramma jeugdzorg 2009.
- Beleidskader jeugdzorg 2009-2012.
- Sociaal rapport 2008.
- Onderzoek Drents Panel: sociale onderwerpen (maart 2008).
- Onderzoek "In Communi. Herhaalde meting onder Drentse gemeenten: beoordeling, inhoud en vormgeving provinciaal beleid" (januari 2008).
- ASV Drenthe.
- WMD.
- Subsidieverordening jeugdzorg Drenthe.
- Wet op de jeugdzorg.
- 1/2 Miljoen mensen, nota Welzijn, zorg en wonen.
- Nieuwe Wro.
- Mediawet.
- Drentse Omroepnota: Goed bekeken! Provinciaal beleid voor de regionale omroep.
- Monumentenwet/Provinciale monumentenverordening.
- Wet op de archeologische monumentenzorg.

## Ontwikkelingen

**Ontwikkeling sociaal, cultureel en museaal beleid**

De nieuwe Sociale agenda en Culturele en Museale agenda zijn ontwikkelinstrumenten. Wij gaan hierover sociale en culturele allianties aan met afspraken over rolverdeling, taakafbakening en beleidsdoelen met rijk, gemeenten en instellingen. Wij maken afspraken over inhoudelijke ambities, over een taakverdeling en de financiële inzet. Wij merken daarbij op dat de rol van de provincie op het terrein van cultuur aanzienlijk versterkt is met het recentelijk overeengekomen bestuursakkoord tussen rijk en provincies. De sociale en culturele allianties moeten een sterk gezamenlijk sociaal en cultureel beleid in Drenthe opleveren. We beogen cofinanciering van rijk en EU beschikbaar te krijgen op basis van gedeelde inhoudelijke doelen.

*Opgroeien/Mijn jeugd (jeugdzorg)*
De provincie kiest voor een extra inzet om de instroom van jeugdigen in de geïndiceerde jeugdzorg te voorkomen. Op deze manier leveren wij een bijdrage aan het veilig opgroeien van jeugdigen. Samen met de gemeenten werken wij aan de nieuwe Centra voor Jeugd en Gezin. Ook zetten wij ons in voor een sterke ketensamenwerking. Ketensamenwerking is er ook met het onderwijs. De ambitie is hier dat de jeugdzorg binnen elke onderwijsinstelling of onderwijsnetwerk herkenbaar aanwezig is.

- Er komt een nieuwe financieringssystematiek in de jeugdzorg die provincies meer beleidsruimte geeft voor haar beleid.
- Gemeenten krijgen van het rijk de komende jaren een brede doeluitkering jeugd om de Centra voor Jeugd en Gezin vorm te geven.

**Werken en leren/Mijn ontwikkeling**
De provincie richt zich op het scheppen van optimale onderwijskansen voor elk jeugdige. Elke jongere verlaat het onderwijs met een voldoende kwalificatie voor een goede start op de arbeidsmarkt. Samen met de betrokken partijen, als de gemeenten en de schoolbesturen, willen wij voor elk kind een optimale schoolloopbaan realiseren.
Binnen Mijn ontwikkeling zetten wij in op 2 programma's.

- Onderwijskansenprogramma, een meerjarig plan met extra aandacht voor de regio's Zuidoost, Zuidwest en de Veenkoloniën.
- Aansluitend onderwijsaanbod, passend bij de mogelijkheden en talenten van elke jeugdige en bij de vraag van de arbeidsmarkt in de regio.

**Wonen en leefomgeving/Mijn dag**
Drenthe loopt voorop in het tijdenbeleid ("7 tot 7"). Zij is door het rijk als koploper benoemd. Onze inzet was Drenthe als unieke woonprovincie te versterken met uitgekiend tijdenbeleid. Dit beleid zetten wij krachtig voort.

**Participatie/Mijn beweging**
De provincie wil een actievere rol spelen bij de breedtesport en bij topsportevenementen. Het provinciaal bestuur wil elke euro voor topsport dubbel in de breedtesport investeren. Wij zullen ons inspannen om impulsen te geven aan breedtesport.

**Kunst en Cultuur in Drenthe**
Samen met de gemeenten en de betrokken instellingen heeft Drenthe voor de jaren 2009 tot 2012 een culturele en museale ontwikkelagenda opgesteld. De afspraken willen wij vastleggen in culturele allianties.
Speerpunt van de agenda is het verbinden van provinciaal cultuurbeleid met het lokale cultuurbeleid.

**Cultuurdrager Onvoltooid verleden tijd**
De betekenis van erfgoed komt beter tot zijn recht wanneer beleid op dit gebied wordt ontwikkeld in samenhang met ruimtelijke en andere disciplines.
Het rijk moderniseert de monumentenzorg (momo). De consequentie hiervan voor de provincie is, dat de beleidsinhoudelijke aansturing en financiering van het steunpunt voor cultureel erfgoed (gehuisvest bij Drents Plateau) per 2009 gedecentraliseerd wordt naar de provincie, Vanwege de Wet op de Archeologische Monumentenzorg vindt overdracht van archeologietaken plaats, van provincie naar gemeenten.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij eraan doen?

### Opgroeien/Mijn jeugd (jeugdzorg)

**2.1 Kansen voor jeugd en gezin**

Kansen voor "Jeugd en gezin" is een integraal onderdeel van de sociale impuls. Naast genoemde activiteiten wordt extra geïnvesteerd in het voorkomen van problemen. De Jeugdzorg is een belangrijk beleidsterrein en staat ook voor ons hoog op de agenda. Door structureel te investeren in het eerder signaleren van problemen (waaronder verslavingsproblematiek) verwachten wij wachtlijsten te kunnen voorkomen en vaker te kunnen volstaan met het aanbieden van lichtere zorgprogramma's. Ingezet wordt op een toereikend en flexibel jeugdzorgaanbod. In elke gemeente wordt aansluiting op maat gerealiseerd door middel van het inrichten van zogenoemde Centra voor Jeugd en Gezin. Belangrijk is dat actief wordt gesignaleerd welke jongeren en gezinnen problemen hebben. Uitgangspunt is dat kinderen veilig en zonder al te veel zorgen kunnen opgroeien. De provinciale jeugdzorg moet een heldere aansluiting hebben met elk(e) Centrum voor Jeugd en Gezin, onderwijsinstelling of bovenschools samenwerkingsverband. De doeluitkering Jeugdzorg is beschikbaar voor kerntaken van het Bureau Jeugdzorg en het Zorgaanbod. De middelen zetten wij in om onze extra ambities te realiseren.

**Intensivering prioriteit 2.1, Kansen voor jeugd en gezin**

*Ontwikkelen programma Triple-P*

Wij willen jeugdigen en hun opvoeders in Drenthe ondersteunen bij beginnende en meer ernstige problematiek op het gebied van opvoeding en opgroeien. Er moet een nauwe samenwerking zijn tussen het gemeentelijk jeugdbeleid en de provinciale, intersectorale jeugdzorg met 1 gezamenlijke aanpak. Wij gaan het Programma Triple-P breed ontwikkelen en implementeren. Een en ander is uitgewerkt in het provinciale Plan Triple-P. Doel ervan is psychosociale problematiek bij kinderen te voorkomen. Triple-P kan worden ingezet in de Centra voor Jeugd en Gezin en het onderwijs en binnen het geïndiceerde jeugdzorgaanbod.

*Investeren in veiligheid met Signs of Safety*

Veiligheid voor kinderen wordt de komende jaren het centrale thema. Het is noodzakelijk gebaande paden te verlaten en voor nieuwe wegen te kiezen. Zo willen wij ervoor waken dat Jeugdzorg Drenthe naar aanleiding van dramatische incidenten elders verleid wordt om risicomijdend gedrag te gaan vertonen. Zulk gedrag zal leiden tot te vroege en een groeiend aantal uithuisplaatsingen, terwijl een uithuisplaatsing van kinderen het uiterste middel moet zijn om de veiligheid van kinderen te waarborgen. Om in risicogezinnen onveiligheid doeltreffend om te buigen naar nieuwe veiligheid, zetten wij in op de methodiek van Signs of Safety. Nu begint het stadium van verdieping, verbreding en verankering van Signs of Safety in de uitvoeringspraktijk.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 2.1 Kansen voor jeugd en gezin. | Terugbrengen instroom en geen wachttijden jeugdzorg.<br>■ In elke gemeente aansluiting lokaal jeugdbeleid en jeugdzorg. Aanwezigheid jeugdzorg binnen scholen.<br>■ Functies Bureau Jeugdzorg zijn goed bereikbaar binnen Centra voor Jeugd en Gezin en onderwijs.<br>■ Het vroegtijdig voorkomen van psychosociale problematiek bij kinderen, jeugdigen en hun opvoeders in Drenthe zijn ondersteund bij beginnende en meer ernstige problematiek op het gebied van opvoeding en opgroeien.<br>■ In risicogezinnen is onveiligheid van kinderen doeltreffend omgebogen naar nieuwe veiligheid hebben. | ■ Ondersteunen versnelde invoering Centra voor Jeugd en Gezin. Opstellen vierjarenplan<br>■ Opzetten effectieve zorgprogramma's voor lokaal jeugdbeleid en onderwijs.<br>■ Opzetten kennisnetwerk Centra voor Jeugd en Gezin en onderwijsnetwerken. Uitvoering netwerken tot en met 2011.<br>■ Bevorderen snelle indicatiestelling bureau Jeugdzorg (gereed 2009).<br>■ Ontwikkelen en inzetten programma Triple-P.<br>■ Verdiepen, verbreden en verankeren van Signs of Safety in de uitvoeringspraktijk. |

## Werken en leren/Mijn ontwikkeling

### 2.2 Kansen voor onderwijs

*Onderwijskansenplan Drenthe 2008-2011 (Stimuleringsfonds Drentse projecten)*

De kwaliteitsslag onderwijs is onderdeel van de Sociale agenda en is nader uitgewerkt in het Onderwijskansenplan Drenthe 2008-2011. Ons onderwijsbeleid wil maximale kansen voor alle kinderen in Drenthe. Gezien de onderwijsachterstanden in Drenthe zullen wij langdurig en fors in het onderwijs moeten investeren. Er is tijd nodig om onderwijsverbeteringen goed op de rails te krijgen en resultaten op leerlingenniveau zichtbaar te maken. De ervaring leert dat een periode van 4 jaar te kort is om duurzame veranderingen te bereiken. Een tijdpad van ongeveer 10 jaar ligt dan meer voor de hand. De inzet van de provincie op het terrein van onderwijskwaliteit heeft budgettaire consequenties, omdat het een structureel budget voor langere tijd vraagt. Het Onderwijskansenplan Drenthe 2008-2011, dat in de tweede helft van 2008 aan PS is voorgelegd, moet voor heel Drenthe resultaten opleveren. De focus en middelen zullen in eerste instantie gericht zijn op de regio's Zuidoost-Drenthe/Veenkoloniën en Zuidwest-Drenthe. De ervaringen daar kunnen in een later stadium naar de andere regio's worden overgebracht. Het Onderwijskansenplan Drenthe zal met cofinanciering vanuit rijk, gemeenten en onderwijsinstellingen worden uitgevoerd. Daarover zijn inmiddels substantiële toezeggingen gedaan en afspraken gemaakt.

### 2.3 Kansen voor onderwijs: Aanpak voortijdig schoolverlaten

Kansen voor onderwijs is een integraal onderdeel van het thema Mijn ontwikkeling in de Sociale agenda. Ons uitgangspunt is dat in Drenthe elke jeugdige de kans heeft op een optimale schoolloopbaan. Deze schoolloopbaan eindigt met een kwalificatie die past bij de kwaliteiten en talenten van de jeugdige en die aansluit bij de vraag van de arbeidsmarkt. Wij willen de Drentse jeugd stimuleren tot maximale prestaties binnen de eigen mogelijkheden. Voor het verwerven van een plek op de arbeidsmarkt is door de landelijke overheid een basis-niveau vastgesteld: een startkwalificatie. Mensen zonder startkwalificatie, jong en oud, hebben meer moeite een baan te vinden en te houden. Nog te veel jongeren verlaten het onderwijs zonder startkwalificatie.

Hoofdoorzaken hiervan zijn een verkeerde studie- en beroepskeuze en gedragsproblematiek bij jongeren. Vanuit de Sociale agenda krijgt de aanpak van deze problematiek een extra impuls, waarbij altijd de samenwerking met gemeenten en het onderwijsveld wordt gezocht. Bestaande en nieuwe projecten worden uitgevoerd samen met het voortgezet onderwijs, het beroepsonderwijs en het bedrijfsleven met als doel onder andere om jongeren een beter beroepsbeeld te geven. De verschillende projecten moeten niet als losstaand worden beschouwd, maar als aanvullend op elkaar, met diverse raakvlakken op provinciale en eventueel ook noordelijke schaal.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 2.2 Kansen voor onderwijs: kwaliteitsslag onderwijs Drenthe. | ■ Kinderen van laagopgeleide ouders nemen deel aan de programma's voor de voor- en vroegschoolse educatie.<br>■ De betrokkenheid van de ouders bij de ontwikkeling van hun kind is toegenomen.<br>■ Scores CITO-toetsen, participatiegraad in voortgezet onderwijs en aantal zwak presterende scholen is gelijk aan landelijk gemiddelde.<br>■ Een goede doorstroming van het primair onderwijs naar het voortgezet onderwijs, passend bij de talenten van het kind.<br>■ Pedagogisch en didactisch vakbekwaam personeel in de voorschoolse voorzieningen (kinderopvang en speelzalen) en primair en voortgezet onderwijs.<br>■ Het onderwijsniveau in Drenthe is over 10 jaar minstens op het landelijk niveau.<br>■ Hogere taal- en rekenopbrengsten die ook leiden tot verbetering van het totale leervermogen van jeugdigen. | ■ Uitvoering geven aan het 10-jarig Plan onderwijskansen in Drenthe.<br>■ In samenspraak met gemeenten en schoolbesturen uitvoeren van regioplannen primaire onderwijs voor Veenkoloniën, Zuidwest- en Zuidoost-Drenthe<br>■ Bij de start van de onderwijskansenplannen worden zoveel mogelijk beschikbare gegevens als uitgangspunt genomen, om vervolgens door monitoring te kunnen meten of de taal- en rekenprestaties en doorstroom havo/vwo ook daadwerkelijk verbeteren. Deze gegevens worden met landelijke cijfers vergeleken. |
| 2.3. Kansen voor onderwijs: aanpak voortijdig schoolverlaten | ■ Het aantal voortijdig schoolverlaters is overeenkomstig de landelijke cijfers.<br>■ Jongeren tot 23 jaar scholen tot minimaal op niveau startkwalificatie.<br>■ Volledig sluitende aanpak in 2012 voor terugleiding jongeren zonder startkwalificatie tot 23 jaar naar een leerwerk- of onderwijstraject, met als doel het behalen van een startkwalificatie.<br>■ Elke Drentse jeugdige is voldoende gekwalificeerd om een goede start op de arbeidsmarkt te kunnen maken. | ■ Ontwikkelen van een meerjarig programma (2009- 2012) met als doel een aansluitend onderwijsaanbod te realiseren, passend bij de mogelijkheden en talenten van elke jeugdige en de regionale arbeidsmarkt. Dit programma wordt in samenspraak met gemeenten en schoolbesturen ontwikkeld en uitgevoerd.<br>■ In het najaar 2008 zijn de gegevens van het aantal voortijdig schoolverlaters bekend. In overleg met de gemeenten wordt vervolgens een streefwaarde vastgesteld. |

## Wonen en leefomgeving/Mijn dag

### 2.4 Kansen voor welzijn zorg: sociale samenhang en participatie

Vanuit de nota 1/2 miljoen mensen, dé Drentse aanpak voor welzijn, zorg en wonen, zorgen wij ervoor dat de welzijns- en zorgdiensten (onder andere ouderenzorg) op het niveau komen van de woonkwaliteit. Er wordt intensieve samenwerking gezocht met gemeenten en wooncorporaties. In 3 regio's wordt er gezamenlijk een uitvoeringsprogramma gerealiseerd. 1/2 miljoen

mensen gaat over mensen. In de uitvoering wordt slim ingespeeld op demografische ontwikkelingen. Iedereen moet kunnen meedoen, iedereen moet een plaats op maat kunnen vinden. Het gaat hier echt om wonen én leven, ook voor de minder draagkrachtigen. Ons motto is "Niemand aan de kant". Uit onderzoeken (onder andere Regiovisie Groningen-Assen en de analyse Woonplan) blijkt dat er behoefte is aan versterking van de welzijnsdiensten binnen WZW. Wij nemen het voortouw in deze ontwikkeling. Vanaf 2009 moet de kwaliteit van het woonaanbod, het welzijnsaanbod en het zorgaanbod op elkaar afgestemd zijn. Er wordt een provinciedekkende ondersteuningsstructuur gecreëerd voor mantelzorg en vrijwilligerswerk (Wat doet u voor Drenthe? Vrijwillige inzet en mantelzorg).

## 2.5 Kansen voor "7 tot 7": diensten- en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten

Inzet is de status van Drenthe als unieke woonprovincie te versterken met uitgekiend tijdenbeleid. Het combineren van zorg- en arbeidstaken moet eenvoudiger worden gemaakt. Het moet voor elke inwoner mogelijk zijn een eigen dagarrangement van 7 uur 's ochtends tot 7 uur 's avonds samen te stellen. Het gaat om een aansluitend aanbod van jeugdvoorzieningen, maar ook om flexibele werktijden, slimme openingstijden en plaatsonafhankelijke dienstverlening. Wij nemen het voortouw, maar deze ambitie kan alleen worden gerealiseerd in samenwerking met gemeenten, instellingen en bedrijfsleven. Voortgang van de Regelingen MFD, dagarrangementen en brede school ontwikkeling passen binnen het nieuwe 7 tot 7-beleid. Het beleid leidt ook tot versterking van het lokale voorzieningenniveau. Het aansluitend aanbod jeugdvoorzieningen heeft direct gevolg voor de onderwijskansen. Het rijk heeft gezien dat Drenthe voorop loopt in het tijdenbeleid en Drenthe benoemt tot koploper. Dit houdt in dat er extra budget beschikbaar wordt gesteld en dat de minister zich zal inspannen om knelpunten op dit terrein samen met de provincie op te lossen.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 2.4 Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie. | Effectieve samenwerking inwoners, gemeenten, wooncorporaties, welzijns- en zorginstellingen.<br>■ Woon- en leefklimaat beter afgestemd op demografische ontwikkelingen. Streefgetallen waardering: 8.1 in 2009, 8.2 in 2011.<br>■ Mensen wonen zo lang mogelijk zelfstandig thuis.<br>■ Gemiddelde leeftijd overgang extramuraal naar intramuraal stijgt met minimaal 1 jaar. | ■ Uitvoering beleidsnotitie 1/2 miljoen mensen, dé Drentse aanpak welzijn, zorg en wonen.<br>■ Uitvoering regionale uitvoeringsprogramma's, pilots innovaties WZW, uitreiking innovatieprijs, invoering ondersteuningsstructuur mantelzorg en vrijwilligerswerk.<br>■ Uitvoering meting Leven en wonen (OCWZ). |
| 2.5 Kansen voor 7 tot 7: diensten- en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten. | ■ Diensten- en voorzieningenprogramma per gemeenten.<br>■ In alle gemeenten uitvoering lokale initiatieven (MFD/brede school).<br>■ Per gemeente tijdenbeleid op (op maat), als aanzet tot 7 tot 7-economie.<br>■ In 6 gemeenten zijn combinatiefunctionarissen aangesteld.<br>■ Er is een ondersteuningstructuur voor combinatiefunctionarissen ontwikkeld. | ■ Uitvoeren integraal Actieplan 7 tot 7.<br>■ Inrichten 7 tot 7-netwerk per gemeente.<br>■ Uitbouwen Regeling MFD. Ombouwen Expertteam MFD naar 7 tot 7.<br>■ Uitvoeren pilots Dagarrangementen en Combinatiefuncties.<br>■ Gemeente ondersteunen in het aanstellen van combinatiefunctionarissen<br>■ Gerichte opdracht verstrekken aan SportDrenthe. |

## Participatie/Mijn beweging

### 2.6 Kansen voor sport: Drenthe profileren als sportprovincie

Wij willen dat Drenthe nog beter op de kaart wordt gezet als sportprovincie. Naast de bestaande (sport)activitei-ten willen wij ruimte geven aan nieuwe initiatieven. Wij richten ons op het versterken van de breedtesport, het periodiek organiseren van topsportevenementen. Wij kunnen hierbij niet zonder de gemeenten, verenigingen, bonden en betrokken sportorganisaties. De sociaal bindende factor van sport in Drenthe is erg groot. Topsport en breedtesport zijn communicerende vaten. Topsportevenementen zijn een spin-off voor sportstimulering, geven stimulans om te gaan sporten en meer te bewegen en hebben een voorbeeldfunctie. Zij zorgen voor een stevige impuls voor de sportdeelname en het vrijwilligerswerk in de provincie. Belangrijk zijn ook het economische effect en de promotionele waarde voor Drenthe. Door het versterken van verenigingen op het gebied van faciliteiten, talentontwikkeling en een sterke competitie creëren wij een vruchtbare bodem voor toppers. Hiervoor zal eind 2008 een strategisch plan aan uw staten gepresenteerd worden. Breedtesport is de basis voor topsport en breedtesport gedijt niet zonder topsport. Sport alleen is niet genoeg voor een 'gezonder leven' en is niet bij iedereen even vanzelfsprekend. Actief zijn zal voor iedereen toegankelijk moeten zijn. Daarvoor zijn activiteiten en een sterke verenigingsstructuur van essentieel belang. De komende periode willen wij benutten om verenigingen te versterken met combinatiefunctionarissen. Deze functionarissen zijn verantwoordelijk voor een breder aanbod, waaronder meer samenwerking in de wijk en sportbuurtwerk, het onderwijs en buitenschoolse opvang. Wij maken dit mogelijk door cofinanciering beschikbaar te stellen.
In 2009 start het topsportevenement Vuelta (Ronde van Spanje) in Drenthe, voorgesteld wordt de benodigde middelen van € 350.000,- in 2009 in de exploitatie op te nemen en hiermee eenmalig te verhogen.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 2.6 Kansen voor sport: Drenthe profileren als sportprovincie. | ■ Periodiek topsportevenementen in Drenthe: in 2009 de start van de Vuelta (Ronde van Spanje).<br>■ Bevordering breedtesport.<br>■ Strategisch plan topsport in Drenthe.<br>■ Sterke verenigingsstructuur.<br>■ 90% procent van de jongeren tussen 6 en 19 jaar moet aan sportbeoefening doen (SCP 2003). | ■ Vanuit Fonds sportevenementen bijdragen aan acties profilering sportprovincie Drenthe.<br>■ Meewerken aan voorbereiding Vuelta.<br>■ Programma breedtesportactiviteiten in het kader van de Vuelta, met accent op blijvend karakter.<br>■ Jaarlijkse Monitor sportparticipatie.<br>■ Investeren in professionalisering van sportverenigingen door combinatiefunctionarissen.<br>■ Opstarten provinciebreed sportstimuleringsproject in samenspraak met Drentse partners. |

## Kunst en Cultuur in Drenthe

### 2.7 Versterken culturele infrastructuur Drenthe

Wij willen het economisch effect en de promotionele waarde van de Drentse musea vergroten met een ontwikkelingsregeling, gezamenlijke projecten en bundeling van expertise, gericht op het stimuleren van deskundigheid en samenwerking binnen en buiten de sector op het gebied van (innovatieve) marketing en promotie, sponsoring en bedrijfsvoering. De musea die wij van bovenlokale betekenis vinden (Drents Museum, De Buitenplaats in Eelde, herinneringscentrum

Kamp Westerbork, Gevangenismuseum en het Hunebedcentrum Borger) steunen wij waar nodig in hun verdere ontwikkeling en professionalisering.
Met ingang van 2009 is beeldende kunst door het rijk naar gemeenten gedecentraliseerd; Assen en Emmen zullen in Drenthe het voortouw nemen bij de invulling van een stimulerend regionaal beeldend kunstbeleid met de rijksgeldstroom. Wij vinden het belangrijk dat op de in de afgelopen jaren onder onze regie opgebouwde infrastructuur verder wordt gebouwd, zodat van een divers palet van kwalitatieve beeldende kunst provinciebreed kan worden genoten.
Wij blijven ons verantwoordelijk voelen voor een goede overgang naar de gemeenten en richten ons in de toekomst specifieker op aantrekkelijke en vernieuwende beeldendekunst- en vormgevinginitiatieven van bovenlokaal hoog artistiek niveau. Een door Stichting Boei, gemeente en provincie gepleegde investering stelt KiK in staat haar activiteiten voort te zetten en uit te bouwen tot een cultureel ondernemender organisatie.

Drenthe kent 2 topinstellingen op het gebied van podiumkunsten: PeerGroup en DJT De Reus. Zij vervullen een belangrijke schakel in de Noordelijke basisinfrastructuur op toneelgebied. Verdere ontwikkeling van professioneel toneel wordt ondersteund. De realisatie van deze ambities is mede afhankelijk van de medefinanciering door het Nederlandse Fonds voor podiumkunsten.

**Intensivering prioriteit 2.7, Versterken culturele infrastructuur Drenthe**
*Cultuur als magneet*
Een wisselwerking tussen cultuur en economie draagt bij aan een succesvollere kenniseconomie en een aantrekkelijker vestigingsklimaat voor (artistiek) talent, particulieren en bedrijven. De sector cultuur kan een substantiële bijdrage leveren aan de bedrijvigheid, werkgelegenheid, toerisme en versterking van het vestigingsklimaat in Drenthe. Wij gaan een investeringsprogramma opzetten voor initiatieven op het snijvlak van cultuur en economie: “Cultuur als magneet”.
Verder gaan wij uitdrukkelijk het toeristische belang van festivals en fysiek cultureel erfgoed benadrukken door dit specifiek onder de aandacht te brengen van de Drentse burgers en de toeristen.

## 2.8 Vergroten cultuurparticipatie

Het Drents programma voor het Programmafonds cultuurparticipatie is gericht op amateurkunst, cultuureducatie en volkscultuur en is de opvolger van het landelijk Actieplan cultuurbereik (met gemeenten is overlegd welke onderdelen van dit programma onder gezamenlijke en onder gescheiden verantwoordelijkheid ontwikkeld kunnen worden).
De provinciale festivals geven kunstenaars van binnen en buiten Drenthe de gelegenheid om zich te presenteren voor Drenten en toeristen. Festivals worden vaak georganiseerd door culturele verenigingen, maatschappelijke instellingen en particulieren en zijn een voorbeeld van het motto Samenleven met samenhang. Wij blijven ons inzetten voor een bloeiend en veelzijdig festivalklimaat door middel van subsidies en advisering .
Wij vinden het belangrijk dat cultuureducatie steviger wordt verankerd binnen het onderwijs en dat scholen hun eigen cultuureducatiebeleid formuleren. Wij sluiten hiermee aan bij de inzet die ook het rijk op dit terrein doet. Wij willen ervoor zorgen dat scholen kennis hebben van de (directe) culturele omgeving. Wij voelen ons verantwoordelijk voor ondersteuning van gemeenten om netwerken op te zetten en voor inzet van inhoudelijke deskundigheid en ondersteuning op het gebied van cultuureducatie binnen deze netwerken. Naast kunst en mediaeducatie vinden wij dat erfgoededucatie voldoende aan bod moet komen.

## 2.9 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed

Wij willen het voor Nederland unieke Drentse cultuurhistorische landschap versterken en voor het voetlicht brengen. Ook willen wij erfgoed in de ruimtelijke ordening goed tot zijn recht laten komen.
Daartoe zetten wij de volgende instrumenten in.

- Cultuurhistorische waardenkaart; kompas voor ruimtelijke ontwikkeling
- Provinciale monumentenlijst
- Ontwikkelingsprogramma cultuurhistorie en archeologie
- Kwaliteitsimpuls voor gemeentelijke archeologie
- Instandhouding en uitbreiding noordelijk archeologisch depot Nuis
- Immaterieel erfgoed, het overbrengen van 'het verhaal van Drenthe'
- Erfgoededucatie

Het Huis voor de Drentse Taol vervult een belangrijke rol voor de stimulering en begeleiding van initiatieven op het terrein van bevordering van taalvaardigheid. Ook de aanpak van streektaal in het onderwijs maakt hier deel van uit, deels gekoppeld aan het project Onderwijskansen in Drenthe.
Wij willen in 2009, samen met Groningen, Overijssel en Gelderland een besluit nemen over de status van het Nedersaksisch. Op dit moment laten we onderzoeken of er voldoende basis is om, wat de erkenning betreft, van deel II naar deel III te gaan.

**Intensivering prioriteit 2.9, Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed**

*Uitbreiding Noordelijk Archeologisch Depot Nuis*
Het Noordelijk Archeologisch depot in Nuis zullen wij uitbreiden om in de toekomst te kunnen blijven functioneren als interprovinciaal archeologisch depot.

## 2.10 Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte

Drenthe verdient een eigentijdser beeld voor zowel de eigen inwoners als de toeristen.
De beeldkwaliteit van de openbare ruimte willen wij verbeteren door beeldkwaliteit van de openbare ruimte aan het begin van ruimtelijke plannen (wegen en kanalen) positief te beïnvloeden. Vanaf 2009 willen wij via een subsidieregeling voor toegepaste kunst bovendien stimuleren dat particulieren en medeoverheden bij het vormgeven van objecten in de openbare ruimte de kennis en kunde van eigentijdse ontwerpers gebruiken.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 2.7 Versterken culturele infrastructuur Drenthe. | ■ Dynamisch cultureel en beeldende kunst klimaat in Drenthe dat optimaal gebruikmaakt van de kernkwaliteiten van Drenthe.<br>■ Structurele verbetering profilering en (inter)-nationale status musea van provinciale betekenis.<br>■ Een samenhangend museumbestel van kwalitatief goede musea en museale voorzieningen. | ■ Bijdragen aan bovenlokale projecten die beeldende kunst en vormgeving op de kaart zetten; bijvoorbeeld projecten die zich manifesteren op het snijvlak van beeldende kunst, natuur, erfgoed en recreatie.<br>■ Investeren in professionalisering en profilering musea van provinciale betekenis.<br>■ Hen stimuleren onderlinge allianties aan te gaan bij versterken deskundigheid en uitvoeringscapaciteit.<br>■ Het ontwikkelen van het onderling delen van informatie, het stimuleren van samenwerking en contextueel presenteren: musea leveren een belangrijke bijdrage aan het overbrengen van "Het verhaal van Drenthe" (zie prioriteit 2.9). |
| | ■ Doorgroei PeerGroup en Jeugdtheatergezelschap DJT De Reus naar topinstellingen. | ■ Subsidiëren PeerGroup en DJT De Reus. |
| | ■ Zorg dragen voor gespreid aanbod voor professionele podiumkunsten. | ■ Subsidiëren van noordelijke instellingen die in Drenthe spelen en zoveel mogelijk doelgroepen en disciplines vertegenwoordigen. |
| | ■ Doorontwikkeling KiK, met behoud Artist in residence voorziening. | ■ Bijdragen aan doorontwikkeling KiK. |
| | ■ Een succesvollere kenniseconomie door de wisselwerking tussen cultuur en economie. | ■ Uitvoering geven aan Investeringsprogramma cultuur als magneet voor initiatieven op het snijvlak van cultuur en economie. |
| 2.8 Vergroten cultuurparticipatie. | ■ Vergroten deelname aan cultuur door inwoners van Drenthe, zowel geografisch als wat betreft diversiteit van doelgroepen. | ■ Drents programma 2009-2012 voor Programmafonds cultuurparticipatie. |
| | ■ Publieksbereik Drentse musea >750.000 bezoekers, waarvan de 5 musea van provinciaal betekenis >350.000 bezoekers.<br>■ Divers en veelzijdig aanbod van festivals.<br>■ Meer professionele toneelvoorstellingen voor alle leeftijdscategorieën. | ■ Vanuit de huidige professionaliseringsregeling voor het museumbeleid bijdragen aan cultureel ondernemerschap musea (marketing, promotie, deskundigheidsbevordering, samenwerkingsprojecten). |
| | ■ Cultuureducatie verankeren in scholen:<br>■ lokale netwerken cultuureducatie<br>■ meer ondersteuning erfgoededucatie<br>■ meer gebruik van en koppeling met lokale activiteiten (relatie met buitenschoolse activiteiten). | ■ Financiering ICC-cursus (cultuureducatie verankeren in scholen).<br>■ Allianties met gemeenten in opzetten lokale netwerken cultuureducatie/ start enkele lokale netwerken.<br>Uitbreiding consulentfunctie binnen lokale netwerken erfgoededucatie. |

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 2.9 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed. | ■ Cultuurhistorische Waardenkaart; kompas voor ruimtelijke ontwikkeling.<br>■ Provinciale Monumentenlijst benoemt en beschermt monumenten op provinciale schaal; integraal, gebiedsgericht en in samenwerking met gemeenten.<br>■ Ontwikkelingsprogramma cultuurhistorie en archeologie.<br>■ Overdracht gemeentelijke archeologietaken.<br>■ Erfgoed meenemen vooraan in ruimtelijke planprocessen.<br>■ Versterken maatschappelijk draagvlak voor immaterieel erfgoed.<br>■ Uitbreiding Noordelijk Archeologisch Depot Nuis.<br>■ Stevig en herkenbaar Huis voor de Drentse Taol. Streektaal als versterking culturele identiteit en taalontwikkeling in basisonderwijs. | ■ Afronden visiedeel en sturingskader, sturen op provinciaal belang, meenemen in omgevingsbeleid en vaststellen in 2009.<br>■ Aanwijzen van circa 400 monumenten in 5 categorieën.<br>■ Verstrekken laagrentende leningen naar behoefte.<br>■ Fysiek erfgoed projectgewijs zichtbaar maken, via het ontwikkelingsprogramma cultuurhistorie met aansluiting op het provinciaal Meerjarenprogramma landelijk gebied.<br>■ Gemeenten projectgewijs ondersteunen bij kwaliteitsimpuls gemeentelijke archeologie.<br>■ Drents Plateau ontwikkelt in project 'De voorkant' nieuwe aanpak erfgoed in ruimtelijke plannen.<br>■ Versterken actieve inzet erfgoed-vrijwilligers via project "Tafelzilver van Drenthe" (2009 tot en met 2012).<br>■ Aanschaf derde loods.<br>■ Huis voor de Drentse Taol voert activiteiten uit die bijdragen aan het verbeteren van de Drentse identiteit |
| 2.10 Beeldkwaliteit openbare ruimte. | ■ Het leefklimaat in stedenbouwkundig en land-schappelijke zin te versterken door culturele inbreng in ruimtelijke planvorming (kun-sten/cultuurhistorie). | ■ Inzet cultuurhistorische waardenkaart.<br>■ Subsidiëring projecten Vormgeving openbare ruimte met toegepaste kunst.<br>■ Cultureel opdrachtgeverschap, bijvoorbeeld in het kader van reconstructie N34/N33. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 2. Samenleving met samenhang | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| 2.1 Kansen voor jeugd en gezin | 1.300.000 | 1.300.000 | 1.300.000 | |
| 2.2 Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe | | | | |
| 2.3 Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten | 372.000 | 232.500 | 139.500 | |
| 2.4 Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie | 465.000 | 465.000 | 93.000 | |
| 2.5 Kansen voor "7 tot 7"diensten en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten | 465.000 | 465.000 | 465.000 | |
| 2.6 Kansen voor sport: Drenthe profilering als sportprovincie | 1.081.500 | 731.500 | 731.500 | |
| 2.7 Versterken culturele infrastructuur Drenthe | 685.000 | 573.000 | 573.000 | |
| 2.8 Vergroten cultuurparticipatie | 799.800 | 883.500 | 883.500 | |
| 2.9 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | 350.000 | 200.000 | 200.000 | |
| 2.10 Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte | 93.000 | 93.000 | 93.000 | |
| Totaal Programma 2. Samenleving met samenhang | 5.611.300 | 4.943.500 | 4.478.500 | 0 |

## Moties

**Motie 3 (Voorjaarsnota 2007 PLUS) Subsidiëring breedtesport in relatie met topsportevenementen (PvdA)**
Volgens de motie van de PvdA moet deelname aan sport optimaal worden ondersteund en spelen sportverenigingen hierin een belangrijke rol. De motie beoogt een goede balans tussen top en breedtesport en stelt dat ieder bedrag dat aan topsport wordt besteedt in principe dubbel aan breedtesport moet worden uitgegeven. Met de intensivering van prioriteit 2.6, Kansen voor sport, wordt aan deze motie uitvoering gegeven.

Wij willen in de uitvoering van deze motie inzetten op de combinatiefunctionarissen ter ondersteuning van de verenigingen in Drenthe. Daarnaast komen wij in eind dit jaar met een integrale aanpak en strategisch plan op topsport in onze provincie. In dit plan willen wij concreet de verbinding met breedtesport weergeven.

**Motie 5 (Voorjaarsnota 2008) herinneringscentrum Kamp Westerbork (PvdA)**
Provinciale staten vragen GS om het herinneringscentrum Kamp Westerbork te ondersteunen bij de ontwikkeling van een plan voor een vernieuwende, eigentijdse invulling van de historische plek, waaronder het kampterrein, inclusief de woning van de voormalige kampcommandant. De motie beoogt de historische plek landschappelijk en educatief tot een meer sprekende getuige van de (Drentse) geschiedenis te maken voor vooral ook de jeugd.
In afwachting van het concrete plan wordt hiervoor een ton als jaarlijkse subsidie gereserveerd.

**Motie 8 (Voorjaarsnota 2007 PLUS) Instellen functie subsidiemakelaar**
Voor de Drentse burger is het niet altijd duidelijk van welke (subsidie)regeling gebruikgemaakt kan worden. Wij willen de provinciale subsidiestructuur zodanig inrichten, dat een subsidieaanvraag snel en efficiënt wordt afgehandeld en bij afwijzing voor de ene regeling de aanvraag getoetst kan worden aan andere mogelijke provinciale subsidieregelingen.

**Motie 16 (Voorjaarsnota 2008),"'relatie provincie en preferente partners Sociale en Culturele Agenda"**
De uitvoering van motie M16, "relatie provincie en preferente partners Sociale en Culturele Agenda", vindt plaats met een rapportage in december 2008.

**Motie 17 (Voorjaarsnota 2008) inzake Oude Drentse kerken (VVD)**
Motie 17 van de VVD dringt er bij GS op aan om in overleg met Drents Plateau en het Drents Landschap te komen tot een vangnetconstructie, gericht op het voortbestaan van cultuurhistorisch waardevolle kerkgebouwen in Drenthe en de benodigde middelen daarvoor op te nemen in de Begroting 2009.
GS zullen Drents Plateau opdracht verstrekken om op basis van gesprekken met betrokken partijen en het Drentse landschap te komen tot een concreet voorstel ter uitvoering van de motie.

**Motie 18 (Voorjaarsnota 2008) Jongerenopvang (Groenlinks)**
In deze motie worden GS verzocht in overleg te gaan met gemeenten en ROC's om te inventariseren hoe groot de groep jongeren tussen 18 en 23 jaar is in Drenthe die in de knel zit en geen recht meer heeft op Jeugdzorg. Ook wordt GS gevraagd samen met gemeenten te onderzoeken of een speciale jongerenopvang tot de mogelijkheden behoort.
In de motie staat dat deze vragen in eerste instantie de verantwoordelijkheid van gemeenten is. Wij zijn op dit moment in overleg met alle Drentse gemeenten over de vraag rond welke sociale

vraagstukken onderlinge samenwerking zinvol is. Wij zullen de vragen over jongerenopvang hierin meenemen.
Overigens voert STAMM CMO Drenthe in 2008 ook het project "Jongerenhuisvesting" uit. Dit project heeft tot doel mogelijkheden voor huisvesting voor (onder meer) jongeren met een hulpvraag te realiseren. Dit project heeft weliswaar als doelgroep de jongeren met een hulpvraag die in beeld zijn bij hulpverleningsinstellingen, terwijl de motie van Groenlinks zich meer richt op jongeren die tussen wal en schip van hulporganisaties vallen. Tegelijkertijd is bij dit project een relevant netwerk betrokken. Het gaat daarbij om woningbouwcorporaties, ROC's, welzijnsinstellingen, RIBW en overige zorginstellingen voor begeleid wonen betrokken. Waar de opbrengsten van het project van STAMM kunnen bijdragen aan de beantwoording van de vragen uit de motie zullen we deze hierbij betrekken.
Yorneo en Promens Care zijn samen een specifieke opvang voor jongeren met licht verstandelijke handicap en een combinatie met opgroeiproblemen van 18+ aan het voorbereiden. Meer hierover in het Uitvoeringsprogramma jeugdzorg 2009.

**Motie 19 (Voorjaarsnota 2007 PLUS) Gelijke kansen onderwijsbeleid (SP)**
De door de SP-fractie ingediende motie (aanvaard met de stemmen van GL tegen) vraagt om een onderzoek naar het aantal kinderen in Drenthe die meer dan 10 km van hun woonplaats onderwijs volgen en naar de kosten van het openbaar vervoer voor deze kinderen.

De strekking van de motie heeft de intentie te waarborgen dat kinderen die gebruikmaken van het openbaar vervoer in staat worden gesteld het onderwijs te volgen waartoe zij in staat zijn. Deze wens sluit aan bij de ambities die het college op het terrein van onderwijskansen heeft. In de provincies Groningen en Friesland speelt een vergelijkbaar initiatief met betrekking tot het vergoeden van de reiskosten voor mbo-scholieren. De mogelijkheden van een vergoedingsregeling in Drenthe en de uitvoering en kosten daarvan worden onderzocht.

**Motie 22 (Voorjaarsnota 2008) Klasse!kas (Groenlinks)**
In de motie worden GS verzocht te stimuleren dat de basisscholen in Drenthe gebruik van het project Klasse!kas. Het project heeft als doel om kinderen verantwoord te leren omgaan met geld.

Wij zullen bij de initiatiefnemers van het project aftasten wat de rol van de provincie in het project kan zijn. Wij zullen gaan inventariseren hoeveel Drentse scholen al deelnemen aan het project en wat de kosten van invoering van het project zijn. Waar mogelijk zullen we een verbinding leggen met de onderwijskansenplannen. Overigens ligt de verantwoordelijkheid voor deelname aan het project geheel bij de schoolbesturen.

## Wat doen wij nog meer?

**Ontwikkeling sociaal, cultureel en museaal beleid**
- Het uitvoeren van de voor 2009 geplande activiteiten uit de Sociale agenda 2009-2012 en de Culturele en Museale agenda 2009-2012, waaronder afspraken met provinciale gesubsidieerde instellingen over flexibilisering van taken.
- Uitvoeren van de Beleidsinstrumenten Sociale agenda en Culturele en Museale agenda.
- Het voeren van periodiek overleg over de voortgang van het beleid en de uitvoering met onder andere gemeenten (vooral in VDG-verband) en grotere gesubsidieerde instellingen.
- Het subsidiëren en aansturen van instellingen.
- Opgroeien/Mijn jeugd (Jeugdzorg)

- De uitvoering van kerntaken in het kader van de Wet op de Jeugdzorg zijnde: het Bureau Jeugdzorg beoordeeld van ca. 3.500 jeugdigen op jaarbasis of zij al dan niet gebruik kunnen, dan wel moeten maken van een jeugdzorgaanbod op indicatie. Het Bureau Jeugdzorg indiceert jeugdigen voor de jeugd-GGZ, jeugd met opgroei- en opvoedproblemen en jeugdigen die besloten moeten worden opgevangen.
- Zorgaanbieder Jeugdzorg Drenthe verzorgt voor ca. 1.250 jeugdigen en hun ouders (met opgroei- en opvoedproblematiek) een zorgaanbod op maat. Dit doen zij door jeugdzorg-programma's die flexibel zijn, bewezen effectief en gevolgd worden door resultaatgericht meten waarbij ook de cliënttevredenheid wordt getoetst; de uitvoering van een cliënten-beleid dat minimaal aan de normen van de Wet op de jeugdzorg voldoet op de terreinen: Klachtrecht, Cliëntvertrouwenspersonen, Medezeggenschap cliënten.

**Werken en leren/Mijn ontwikkeling**

- Ten aanzien van de derde ambitie in Onderwijs Werkt! financiert de provincie een aantal instellingen die een actieve bijdrage leveren om kwetsbare groepen actief te laten participeren in de Drents samenleving. Concrete doelstellingen hierbij zijn:
- het stimuleren van ondernemerschap;
- vergroting van de uitstroom naar (vrijwilligers)werk;
- het creëren van een ondersteuningstructuur die de instroom van laaggeletterden naar alfabetiseringsprogramma's bevordert.

**Wonen en leven/Mijn dag**

Er worden met gemeenten en met andere beleidsprogramma's afspraken gemaakt over een verschuiving van taken op een aantal gebieden. Dat betekent dat wij in 2009, in overleg met gemeenten en wooncorporaties, doorgaan met de uitvoering van 1/2 miljoen mensen, dat wij aansluiten bij de programma's pMJP en het ILG inzake dorps- en wijkontwikkeling en onze wettelijke taken ten aanzien van het ambulancevervoer blijven uitvoeren, totdat de situatie veranderd is.

**Participatie/Mijn beweging**

Er worden met gemeenten en met andere beleidsprogramma's afspraken gemaakt over een verschuiving van taken op een aantal gebieden. Dat betekent dat we in 2009, in overleg met gemeenten en wooncorporaties doorgaan met de uitvoering van het ondersteunen KEN-vrijwilligerswerk, ondersteunen en ontwikkelen maatschappelijke stages, ondersteunen Drents Platform Mantelzorg en de transitie van provincie naar gemeentelijke coördinatie op het gebied van mantelzorg. Daarnaast blijven wij collectieve belangenbehartiging ondersteunen.

**Kunst en cultuur van Drenthe**

- Realiseren van uitbreiding van het Drents Museum inclusief depot
- Doorontwikkeling van het Erfgoedkwartier in Assen.
- Regie lobby nieuwbouw Drents Archief
- Bevorderen van talentontwikkeling in samenspraak met de eerste- en tweede lijnsinstellingen en de scholen.
- Verdere ondersteuning ontwikkeling opleiding locatietheater van de Peergroup.

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer |
|---|---|
| Drents Plan onderwijskansen | Oktober 2008 in PS |
| Meerjarenbeleidskader jeugdzorg 2009-2012 | Oktober 2008 in PS |

## Wat mag het kosten?

| | Product/Prioriteiten | Rekening 2007 | Begroting 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 352.235 | 3.584.765 | 5.611.300 | 4.943.500 | 4.478.500 | 0 |
| | Ontwikkeling beleid | -30.731 | 128.695 | 129.005 | 129.445 | 129.765 | 130.095 |
| | Sociale agenda | 40.003.404 | 38.307.759 | 36.726.268 | 36.855.297 | 36.988.410 | 37.124.775 |
| | Culturele en Museale agenda | 21.373.001 | 21.708.013 | 20.403.651 | 21.445.565 | 22.548.588 | 23.574.829 |
| | Totaal lasten | 61.697.909 | 63.729.232 | 62.870.224 | 63.373.807 | 64.145.263 | 60.829.699 |
| Baten | Ontwikkeling beleid | 833 | | | | | |
| | Sociale agenda | 32.234.668 | 31.997.992 | 30.848.660 | 30.848.660 | 30.848.660 | 30.848.660 |
| | Culturele en Museale agenda | 3.328.288 | 2.549.468 | 870.876 | 860.002 | 865.645 | 871.405 |
| | Totaal baten | 35.563.789 | 34.547.460 | 31.719.536 | 31.708.662 | 31.714.305 | 31.720.065 |
| Bestemming resultaat | Subtotaal voor bestemming | 26.134.120 | 29.181.772 | 31.150.688 | 31.665.145 | 32.430.958 | 29.109.634 |
| | Saldo reserve sociale en culturele ontwikkeling | 207.767 | -474.843 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Subtotaal na bestemming | 25.926.353 | 29.656.615 | 31.150.688 | 31.665.145 | 32.430.958 | 29.109.634 |

## Toelichting op verschillen tussen 2008 en 2009

De begroting van het programma Samenleving met Samenhang valt in 2009 per saldo € 1.969.000,-- (subtotaal voor bestemming) hoger uit dan in 2008.
Op hoofdlijnen zijn in de begroting van 2009 ten opzichte van 2008 de volgende budgetverschuivingen te melden;

- Een intensivering van gelden aan prioriteiten a € 2.027.000,--
- Het toekennen van meer of minder gelden aan bestaande budgetten. Per saldo gaan de lasten met € 2.886.000,-- omlaag
- Naast een lagere bijdrage vanuit een voorziening ad € 176.000,-- worden de Rijksbijdragen voor het jaar 2009 (vooralsnog) voor een totaalbedrag van € 2.652.000,-- lager geraamd.

Hieronder worden de belangrijkste in het oog springende verschillen in de Baten & Lasten nader gespecificeerd.

## Lasten

### Verhoging bedragen voor prioriteiten

- Er is meer geld toegekend aan prioriteiten, een verhoging van € 2.027.000,-- naar € 5.611.000,--.

**Verhoging bestaande budgetten**

- De kapitaalslasten ten aanzien van de investeringen Drents Museum met € 505.000,--
- Verhoging budgetten gesubsidieerde instellingen vanwege indexering voor jaar 2009 voor totaal € 692.000 (o.a RTV Drenthe € 406.000,-- )

**Verlagen van bestaande budgetten**

De volgende budgetten zijn verlaagd t.o.v. het budget van 2008.

- Stichting Jeugdzorg Drenthe € 750.000,- ( zie ook de verlaging bij baten)
- Verlaging Drents Plateau met € 180.000,--;
- Verlaging budget voor het Huis van de Taal met € 134.000,--;
- Bijdrage Museum de Buitenplaats € 50.000,--
- De budgetten Sociale en culturele ontwikkeling/kunst van het Combineren zijn per saldo verlaagd met totaal € 316.000,--
- Verlaging kosten Noordelijk archeologisch depot Nuis: € 231.000,--

**Niet meer ramen van budgetten**

(Opgemerkt dient te worden dat een aantal niet meer geraamde budgetten terugkomen in de (verhoging) van de prioriteiten)

- Budget voor het project Drenthe Beweegt € 80.000,--
- Budget voor de ronde van Spanje, de Vuelta € 100.000,--
- Subsidiebeleidsontwikkeling en kwaliteitsbevordering musea € 75.000,--
- Bijdrage Nationaal Hunebed Informatiecentrum € 75.000,--
- Kosten Cultuur Historische Waardekaart € 65.000,--
- De budgetten Thuis in de buurt: virtueel brede school, kennisnetwerk brede scholen, samenhang jeugdvoorzieningen, provinciaal loket dagarrangementen en 7-7 beleid voor totaal: € 455.000,-- ( zie ook de verlaging bij baten)
- Niet meer geraamde lasten regeling Beeldende Kunst en Vormgeving: € 246.000,-- ( zie ook de verlaging bij baten)
- Actieplan Cultuurbereik 2005-2008 : € 614.000,-- ( zie ook de verlaging bij baten)
- Projecten Cultuureducatie: € 250.000,--
- Versterking Cultuureducatie in primair onderwijs: € 127.000,-- ( zie ook de verlaging bij baten)
- Herstructurering en bibliotheekwerkvernieuwing: € 663.000,-- ( zie ook de verlaging bij baten)

## Baten

**Verlaging baten**

- (Voorlopige) verlaging Rijksbijdrage uitkering Wet op de Jeugdzorg: € 500.000,--
- Niet meer geraamd Rijksbijdrage zorgaanbod civ.recht geplaatste jeugdigen: € 250.000,--
- Niet meer geraamd Rijksbijdragen Thuis in de buurt: virtueel brede school, kennisnetwerk brede scholen, samenhang jeugdvoorzieningen, provinciaal loket dagarrangementen en 7-7 beleid voor totaal : € 399.000,--
- Niet meer geraamd Rijksbijdrage Beeldende Kunst en Vormgeving: € 256.000,--
- Verlaging bijdrage uit de voorziening Noordelijk archeologisch depot Nuis: € 176.000,--
- Niet meer geraamd Rijksbijdrage in kader Actieplan Cultuurbereik: € 350.000,--
- Niet meer geraamd Rijksbijdrage regiefunctie en versterking Cultuureducatie: € 127.000,--
- Niet meer geraamd Rijksbijdrage herstructurering en bibliotheekwerkvernieuwing: € 663.000,--
- Niet meer geraamd bijdrage Prov. Groningen WSF-taken: € 94.000,--

# Programma 3. ruimte en bereikbaarheid

## Missie

Wijzigingen in de wetgeving op het gebied van de ruimtelijke ordening leiden tot nieuwe bestuurlijke verhoudingen. Wij zullen deze de komende jaren in overleg met de medeoverheden vormgeven in het proces van de provinciale structuurvisie. Deze visie met de planhorizon 2020 biedt de gelegenheid het provinciaal beleid op een aantal belangrijke thema's te actualiseren. Het wonen, werken en recreëren in een cultuurhistorisch en landschappelijk unieke omgeving is een belangrijke kernwaarde van Drenthe. Bescherming en verdere ontwikkeling ervan vereisen een samenhangende scherpere ruimtelijke en economische profilering. Verdere 'verrommeling' van het landschap wordt met kracht tegengegaan. Klimaatontwikkeling en ruimtegebruik worden beter op elkaar afgestemd. Duurzaam wonen en het toepassen van energiebesparing en nieuwe energiealternatieven worden gestimuleerd. De steden worden ontwikkeld vanuit hun specifieke kwaliteiten voor wonen en vestiging en hun verbinding met de omliggende groene ruimte. Specifiek wordt ingezet op versterking van de (inter)nationale posities van het Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen en de regio Emmen/Zuidoost-Drenthe. Het provinciaal Verkeers- en vervoersplan Drenthe is geactualiseerd en vormt een belangrijke bouwsteen voor de nieuwe structuurvisie.

## Doel (wat willen we bereiken?)

**Verkeer en vervoer**
In juli 2007 is het Provinciaal verkeers- en vervoersplan Drenthe vastgesteld. Met dit PVVP willen wij de bereikbaarheid voor auto, openbaar vervoer en fiets zodanig organiseren dat de verschillende modaliteiten in combinatie gebruikt gaan worden en elkaar maximaal versterken zodat mensen zich voor sociale ontplooiing, wonen en werken betrouwbaar, veilig en tegen acceptabele reistijden kunnen verplaatsen. Hierbij kiezen we voor een deur-tot-deurbenadering. De ambities en kaders tot 2020 zijn voor heel Drenthe aan de hand van 6 thema's beschreven.

*1. Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling*
Het beleid is erop gericht de (inter)nationale verbindingen van de stedelijke netwerken te versterken en de stedelijke ontwikkeling te stimuleren door waarborgen van samenhang tussen ruimtelijke ordening en mobiliteit.

*2. Thema Bereikbaarheid*
Binnen dit thema willen we een duurzame bereikbaarheid op maat realiseren, waarbij de kracht van de verschillende modaliteiten optimaal wordt benut.

3. Thema Veiligheid
Het thema Veiligheid is gericht op het waarborgen van de verkeersveiligheid, de externe veiligheid en de sociale veiligheid in het openbaar vervoer.

*4. Thema Leefomgeving*
Deze invalshoek is apart opgenomen om de negatieve invloed van verkeer en vervoer op de omgeving met betrekking tot milieu, natuur en leefbaarheid te beperken.

*5. Thema Innovatie*
Binnen het verkeers- en vervoersbeleid is naar de toekomst toe het stimuleren van de ontwikkeling en toepassing van product- en procesinnovaties van belang.

*6. Thema Samenwerking*
Verkeers- en vervoersbeleid kun je niet alleen. Gebiedsgericht samenwerken met overheden, overheidssectoren, marktpartijen en belangengroepen is een must.

De doelstellingen van de verschillende beleidsthema's zijn in het PVVP (Uitvoeringsagenda) uitgewerkt tot prestatiedoelstellingen.
Hoe we dit willen realiseren binnen de context van de provinciale Begroting 2009 wordt beschreven in hoofdstukken Ontwikkeling en Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we daaraan doen? In de financiële begroting in hoofdstuk 4.3 zijn de kosten van studies en projecten voor 2009 opgenomen. Meer in detail zijn de activiteiten weergegeven in het PUP 2009.

## Beheer en onderhoud wegen en kanalen

*Wegen*
Het beheer en onderhoud van het provinciale wegennet is gericht op het realiseren van het gewenste kwaliteitsniveau op het gebied van bereikbaarheid, verkeersveiligheid, leefbaarheid, duurzaamheid en doelmatigheid.
*Indicatoren*
- Technische kwaliteit wegennet (onder andere spoorvorming, slijtage en stroefheid).
- Aantal stremmingen en stremmingsduur als gevolg van calamiteiten en incidenten.
- Geluidsniveau van de weg op basis van Europese wetgeving (in ontwikkeling).
- Terugbrengen van het aantal flora- en faunaslachtoffers.
- Terugbrengen van het aantal overbodige lichtmasten.
- Het aantal gerealiseerde kilometers, ingepast in het landschap.
- Kilometer weg voorzien van een eenduidige herkenbaarheid (essentiële herkenbaarheidskenmerken) en zichtbaarheid (bebording en bewegwijzering).

| Indicatoren | Nulmeting | Streefwaarde | | |
|---|---|---|---|---|
| | | 2008 | 2009 | 2010 |
| 1. Kwaliteitscijfer wegennet (CROW-systematiek) | Rapportcijfer op schaal 1 – 10 voor het totale provinciale wegennet is in 2007 een 7,43. | 8 | 8 | 8 |
| 2. Calamiteiten | In 2007 zijn er 489 meldingen langs provinciale (vaar)wegen geweest. | 489 | 489 | 489 |
| 3. Hoeveelheid openbare verlichting dat opgeruimd wordt | Het percentage openbare verlichting dat verwijderd wordt. Eind 2007 is begonnen met het weghalen van overbodige openbare verlichting. | 10 | 20 | 30 |
| 4. Faunaslachtoffers | Het aantal meldingen van faunaslachtoffers langs provinciaal wegennet. In 2007 zijn er 130 meldingen geweest. | 120 | 110 | 100 |
| 5. Mate van inpassing in landschap | Het aantal kilometer provinciale weg dat in het landschap is ingepast. In 2007 is nog geen enkele weg ingepast. | 5 | 10 | 15 |
| 6. Mate van doorvoeren eenduidige herkenbaarheid en zichtbaarheid | Het gedeelte van het wegennet dat voldoet aan de eenduidige herkenbaarheid en zichtbaarheid. | 60% | 70% | 75% |

## Vaarwegen

Het beheer en onderhoud van het provinciale vaarwegennet is gericht op het realiseren van het gewenste kwaliteitsniveau op het gebied van bereikbaarheid, veiligheid, leefbaarheid, duurzaamheid en doelmatigheid

*Indicatoren*

- Kwaliteitscijfer onderhoudsniveau bruggen, sluizen en duikers (in ontwikkeling).
- Voorzieningenniveau langs vaarweg (in ontwikkeling).
- Aantal kilometers vaarwegdiepte volgens RVW 2005 (Richtlijnen vaarweg).
- Gerealiseerde % van inpassing in het landschap op basis van beleidsvisie, waaronder de gerealiseerde lengte natuurvriendelijke oevers en het terugbrengen van het aantal flora- en faunaknelpunten (in ontwikkeling).

| Indicatoren | Nulmeting | Streefwaarde | | |
|---|---|---|---|---|
| | | 2008 | 2009 | 2010 |
| 1. Scheepvaartstremmingen en ongevallen | In 2007 zijn er 2 scheepvaartstremmingen geweest. | 2 | 2 | 2 |
| 2. Intensiteit scheepvaartverkeer | In 2007 hebben circa 5.000 boten gebruikgemaakt van onze vaarwegen | 5.000 | 5.000 | 5.000 |
| 3. Waterpeilbeheersing | In 2007 is bij de waterpeilbeheersing in 95% van de gevallen voldaan aan de marges. | 95% | 95% | 95% |
| 4. Vaarwegdiepte | In 2007 was 80% van de vaarweg op vaarwegdiepte | 85% | 90% | 95% |
| 5. Inpassing in landschap | In 2007 was p.m. % ingepast in landschap | p.m. | p.m. | p.m. |

## Ruimtelijke ordening en wonen/stedelijke ontwikkeling

- In 2009 is een structuurvisie vastgesteld waarin het nieuwe omgevingsbeleid is verwoord. Het document is op interactieve wijze tot stand gekomen.
  *In de uitvoeringsparagraaf van de structuurvisie worden voor de verschillende beleidsdoelstellingen zoveel mogelijk indicatoren benoemd (uitvoeringsgerichte insteek).*
- In 2009 is de interne provinciale organisatie (procesbeheer/digitalisering/relatiebeheer) goed afgestemd op de sturingsfilosofie van de nieuwe Wro en de realisatie van het ruimtelijk beleid.
- Wij regisseren en organiseren samen met partners de borging en ontwikkeling van de ruimtelijke kwaliteit van de provincie.
- Wij volgen de bevolkingsontwikkeling in Drenthe, mede in relatie tot de gevolgen voor wonen, werk, voorzieningen en leefomgeving.
- De provincie participeert en neemt initiatief in gebiedsontwikkeling.
- Er zijn voldoende bedrijventerreinen en woongebieden, geconcentreerd in stedelijke gebieden.

*Indicatoren wonen*

  - Ontwikkeling woningvoorraad naar verschillende soorten kernen.
  - Ontwikkeling aantal inwoners in verschillende soorten kernen.

- Wij bevorderen economische groei in regiovisiegebied Groningen-Assen en de regio Emmen/Zuidoost-Drenthe.
- Wij zetten ons in om de sociale en fysieke woon- en leefomgeving te verbeteren.

*Indicatoren(ISV)*

  - Aantal projecten waarbij herstructurering van woningen, sanering van vervuilde grond, beperking van geluidshinder en inrichting van veilige openbare ruimte gerealiseerd worden.
  - Aantal lopende projecten.

- Aantal gerealiseerde projecten.
- Wij zullen bevorderen dat knelpunten op de woningmarkt ook op regionale schaal en integraal worden aangepakt (uitkomst evaluatie woonplannen in 2008).

*Indicatoren*

- Regionale samenwerking/aantal projecten.
- Realisatie van het aantal woningen, toegekend uit de knelpuntenpot, per doelgroep.
- Aantal gehuisveste statushouders.

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 85.063.585 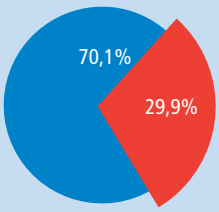  | 44.383.379 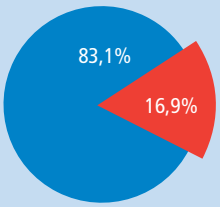  |
| Overige programma's | 199.138.061 | 217.858.110 |

| Programma 3: Ruimte en bereikbaarheid | 2.007 | 2.008 | 2.009 | 2.010 | 2.011 | 2.012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 80.643.508 | 86.210.992 | 85.063.585 | 83.101.513 | 81.172.283 | 69.936.004 |
| Totaal baten | 49.607.410 | 48.440.986 | 44.383.379 | 45.767.874 | 42.014.526 | 41.048.468 |
| Saldo | 31.036.098 | 37.770.006 | 40.680.206 | 37.333.639 | 39.157.757 | 28.887.536 |

## Kaderstellende nota's, regelingen, wetten etc.

- Collegeprogramma 2007-2011
- Beleidsvisie beheer en onderhoud wegen en kanalen
- Beleidsplan openbare verlichting
- Kunst langs provinciale infrastructuur
- Beleidskader Investeringsbudget stedelijke vernieuwing 2
- Fietsbeleidsplan Drenthe
- Investeringsnota verkeer en vervoer
- Kwaliteitsnetwerk goederenvervoer
- Netwerkanalyse nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen
- Netwerkanalyse stedelijk netwerk
- Nota Mobiliteit
- Nota Pieken in de Delta
- Nota Ruimte
- ov netwerkvisie
- Planwet verkeer en vervoer
- Provinciaal omgevingsplan Drenthe (POP II)
- PVVP
- Provinciale uitwerking stimulering stedelijke vernieuwing 2005-2009 Drenthe
- Regiovisie Groningen-Assen
- Strategische agenda Noord-Nederland
- Visie op de stedelijke ontwikkeling in Drenthe
- Wro

- Wet stedelijke vernieuwing (ISV)
- Visie op de landschappelijke inpassing provinciale infrastructuur
- Natuurvriendelijke oevers in Drenthe

## Ontwikkelingen

### Verkeer en Vervoer

*Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling*
Het nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen en het stedelijk netwerk Zuidoost-Drenthe zijn schakels in de Noordelijke Ontwikkelingsas. De kwaliteit van de (inter)nationale verbinding tussen de schakels is bepalend voor de verdere ontwikkeling van Drenthe in deze corridor.

Er is een regiospecifiek pakket Zuiderzeelijn uitgewerkt. De bereikbaarheid van het nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen en Zuidoost-Drenthe en de gebiedsontwikkeling Emmen-centrum en Assen-Florijn as zijn voor Drenthe prioritair in dit pakket.

Hoogwaardige spoorverbindingen, waaronder de Hanzelijn (+), betekenen een economische impuls voor de regio. De regio moet hier tijdig op inspelen door verbetering van stationsvoorzieningen en verkenningen naar capaciteitsuitbreiding en frequenties.

In 2009 worden de bevoegdheden en taken voor de regionale luchtvaart overgedragen aan de provincie. Hiervoor wordt onder meer een beleidsvisie opgesteld en moet onderzoek plaatsvinden naar de ontwikkelingsmogelijkheden van Groningen Airport Eelde met betrekking tot personen- en goederenvervoer.

Het nieuwe omgevingsbeleid (vast te stellen in december 2009) is richtinggevend voor toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen in Drenthe. Dit vraagt om wederzijdse afstemming tussen de ambities uit het PVVP en het nieuwe omgevingsbeleid.

*Thema Bereikbaarheid*
De overdracht van de spoorlijn Zwolle-Emmen naar de regio biedt kansen voor het versterken van het aandeel spoor in de bereikbaarheid van Zuidoost-Drenthe.

Het openbaarvervoernetwerk in Drenthe wordt fasegewijs gerealiseerd. De concessies openbaar vervoer lopen af in december 2009. Ter voorbereiding wordt het programma van eisen van de concessies herzien.

*Thema Veiligheid*
Het beleidsdocument de Strategie Verkeersveiligheid 2008-2020 van de rijksoverheid is richtinggevend voor het toekomstige verkeersveiligheidsbeleid.

*Thema Leefomgeving*
Het provinciale programma Klimaat en Energie richt zich op maatregelen op het gebied van klimaatverandering en energie. Een van de aandachtsgebieden van het programma is de mobiliteit in Drenthe.

*Thema Innovatie*
De ontwikkelingen in de ICT-sector bieden mogelijkheden de deur-tot-deurbereikbaarheid te verbeteren en de ketenmobiliteit te stimuleren. Hiervoor is dynamische actuele informatie noodzakelijk, bijvoorbeeld in de vorm van route-informatie, reisinformatie bij haltes en parkeren.

Vanaf januari 2009 wordt de ov-chipkaart landelijk ingevoerd. De invoering vindt niet voor iedere regio op hetzelfde moment plaats.

*Thema Samenwerking*
De Samenwerkingsagenda is een belangrijk instrument om afspraken met het rijk te maken over knelpunten in de hoofdwegen, vaarwegen en spoor. Dit kan tot opname in het MIRT leiden. De netwerkanalyses voor Groningen-Assen en Zuid-Drenthe, in het kader van de Nota mobiliteit en het PVVP, zijn hierbij richtinggevend.

Met de gemeenten in Drenthe zijn convenantafspraken gemaakt over een gezamenlijk programma van maatregelen gericht op bereikbaarheid en verkeersveiligheid voor de periode 2006-2008. De voortgang is geëvalueerd en heeft geleid tot nieuwe afspraken voor de periode 2009-2012.

*Thema openbare verlichting*
Bij het onderdeel openbare verlichting wordt naast een streven om te verminderen ook onderzocht of alternatieve vormen van verlichting kunnen worden toegepast.
Ook wordt verkend of er via duurzame energie kan worden verlicht (waaronder zonnecellen en windturbines).

**Beheer en onderhoud wegen**

*Samenwerking Rijkswaterstaat*
Er wordt onderzocht of er vormen van samenwerking zijn met Rijkswaterstaat of andere uitvoeringsorganisaties die leiden tot synergie en klantgerichtheid van de beheer- en onderhoudsorganisaties van de provincie.

*Beleidsvisie beheer en onderhoud*
Bij de ontbinding van het managementcontract in 2008 is gestart met het maken van een beleidsvisie beheer en onderhoud. Hiermee wordt beleid voor de langere termijn opgesteld, waarmee ook inzicht komt in de kosten, en daarmee de benodigde middelen, voor het beheer en onderhoud. De hoofdlijnen uit de beleidsvisie zijn onderdeel van de totale provinciale meerjarenplanning en kaderstellend voor het uitvoeringsprogramma voor het daaropvolgende jaar.

*Toename belasting van de infrastructuur*
Er is geconstateerd dat er een toename van belasting optreedt op viaducten, bruggen en wegen door zwaardere totaallasten van het verkeer.
Door het “supersingel”-effect, enkele banden met hogere bandenspanning, van het vrachtverkeer ontstaat er versnelde spoorvorming en slijtage van de weg. In combinatie met een toename van de intensiteit van het verkeer worden vervroegde schade en spoorvorming veroorzaakt. De financiële gevolgen hiervan zijn in 2009 bekend.

*Geluidsniveaus*
In de provincie zijn de provinciale wegen getoetst aan de Europese Richtlijn Omgevingslawaai. Twee wegen, de N372 en de N851, vallen binnen de categorie waarvoor nader onderzoek wordt uitgevoerd naar mogelijke maatregelen. Voor de overige wegen moeten grenswaarden worden vastgesteld. Bij overschrijding hiervan moeten er actieplannen worden opgesteld om omgevingslawaai te voorkomen of te reduceren. Bij reconstructies en onderhoudswerkzaamheden moet in de toekomst rekening worden gehouden met de eisen genoemd in de Wet geluidhinder.

**Ruimtelijke ordening en wonen/stedelijke ontwikkeling**
De invoering van de nieuwe Wro herschikt de verantwoordelijkheden van verschillende overheden. Dit vraagt om inhoudelijke en procesmatige aanpassingen.
- provinciaal-gemeentelijk belang
- relatiebeheer

De ontwikkeling van de ruimtelijke kwaliteit in Drenthe vraagt, mede in het licht van de nieuwe verantwoordelijkheidsverdeling, meer aandacht en ook een goede organisatorische inbedding (voorbeelden: verrommeling/functieverandering bestaande gebouwen).

In het nieuwe omgevingsbeleid zullen relevante beleidsthema's worden geactualiseerd. Kortheidshalve wordt hiernaar verwezen.

Het Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen, de Stadsregio Emmen en de provincie hebben met VROM in een convenant woningbouwafspraken gemaakt over versnelling van de woningbouwproductie in de periode 2005-2010 (verstedelijkingsafspraken/ BLS-gelden = Besluit locatiegebonden subsidies). Voor de periode 2010-2020 zullen nieuwe afspraken over de gewenste verstedelijking en bijbehorende investeringsagenda worden gemaakt. Daarvoor heeft VROM aan de regio's gevraagd gebiedsdocumenten op te stellen. Deze afspraken dienen een breder karakter te krijgen dan alleen woningbouw. Uiteindelijk is het de bedoeling om concrete projecten en investeringsopgaven op te nemen in het Meerjaren Investeringsprogramma Ruimte en Transport 2010. Basis voor deze afspraken zijn onder andere de ontwikkelagenda's die wij willen maken met de Drentse steden (zie prioriteiten 3.9, 3.10 en 3.14).

Wij werken met gemeenten verder aan de uitvoering van ISV 2. Tevens zullen wij in 2009 samen met gemeenten investeringsprogramma's voor ISV 3 opstellen (looptijd 2010 tot en met 2014). Daarbij is het de verwachting dat het ISV 3-budget aanzienlijk zal worden teruggebracht.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen?

### Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

**3.1 Nieuw omgevingsbeleid/Regie ruimtelijke opgaven en verkenning actief provinciaal grondbeleid**
In de tweede helft van 2009 wordt een nieuwe structuurvisie door PS vastgesteld. Om tot dit nieuwe omgevingsbeleid te komen, hebben wij de uitgangspunten van het Collegeprogramma over beginspraak, interactie en samenwerking nadrukkelijk gebruikt. In 2008 is fase 1 van dit project afgerond en is een start gemaakt met fase 2. Aangezien de interactieve aanpak succesvol is gebleken, zetten wij deze voort. Dit heeft tot gevolg dat wij voor de uitwerking van de

volgende fasen (en de reparatie van het tekort uit fase 1) een bedrag van € 351.000,-- extra in de Begroting 2009 opnemen.
Tegelijkertijd maken wij ons in 2009 nieuwe werkprocessen eigen die passen bij de nieuwe Wro en de daaraan verbonden sturingsfilosofie. Dit krijgt vorm door een pro-actieve werkwijze met gemeenten waarin ook het relatiebeheer een prominente rol speelt.

Meer provinciale regie in een vroeg stadium, in nauwe samenwerking met de decentrale overheden, levert kwaliteitswinst op voor de ruimtelijke processen, gebiedsgerichte ontwikkelingsprojecten en de realisatie van de (rijks)doelen in het landelijk gebied (ILG en pMJP). In de hierna genoemde prioriteringen krijgt deze inzet gestalte.
Een actief grondbeleid van de overheden behoort tot in 2009 te verkennen instrumenten.
De nieuwe Wro en de grondexploitatiewet bieden hiervoor kansen. In 2009 zal deze verkenning zijn afgerond.

**Intensivering prioriteit 3.1. Nieuw omgevingsbeleid/Regie ruimtelijke opgaven.**

*Corridorstudies gebieden rond N34, N48 en A37*
Voor de gebieden rond de N34, N48 en de A37 gaan wij zogeheten corridorstudies maken. In 2008 is hiermee een begin gemaakt. De resultaten komen in 2009 beschikbaar voor de nieuwe structuurvisie. De resultaten van deze studies zijn te beschouwen als integrale ruimtelijke opgaven. De uitwerking van de corridorstudie A37 is verbreed tot “de zuidas” van Drenthe. Hierbij wordt tevens uitwerking gegeven aan de motie met betrekking tot de economische positie van Zuidwest-Drenthe (inclusief de regio Zwolle, Kampen en Meppel). De dekking voor 2009 komt uit de budgetten van verkeer en vervoer en economie.

*Regie op en betrokkenheid bij ruimtelijke ontwikkelingen*
De noodzaak hiervan hangt samen met de omslag naar een andere, meer ontwikkelingsgerichte manier van werken van de provincie. Steeds meer komt het accent op beleidsuitvoering te liggen. Steeds vaker zullen we met gemeenten gaan samenwerken om bepaalde zaken van de grond te krijgen.
Een dergelijke, meer proactieve houding betekent dat er meer dan in het verleden deelonderzoeken nodig zullen zijn om te kijken of een ontwikkeling haalbaar is en om soms gezamenlijk meer scherpte te krijgen in rollen en posities.
Om uitvoering te geven aan de provinciale regierol, meer nadrukkelijk nog in relatie tot de nWro en het vernieuwde omgevingsbeleid is een jaarlijks werkbudget ruimtelijke ontwikkeling van € 100.000,-- begroot.

## 3.2 Tegengaan (verdere) verrommeling landschap

De Drentse ruimtelijke kwaliteit is een gekoesterde waarde. Verrommeling, zo daar sprake van is, dient te worden voorkomen of zo nodig te worden hersteld. De provincie zal hiervoor samen met de gemeenten en maatschappelijke organisaties zorgdragen voor goede samenwerking, ontwikkeling van kwaliteitsopgaven en bundeling van specifieke kennis. Wij nemen hierin het voortouw.
In 2008 is de organisatie rond gekomen en zijn de eerste projecten in uitvoering genomen. Deze inzet wordt in 2009 doorgezet.

## 3.3 Verbeteren kwaliteit woningvoorraad. Bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven

Wij willen samen met een gemeente (en/of corporatie) en een ontwikkelaar participeren in de realisering van een extreem duurzame woonwijk. De bijdrage betreft de proceskosten om

te komen tot een goed ontwerp voor een (voorbeeld)wijk. De realisatie gebeurt door marktpartijen in combinatie met de desbetreffende gemeente. Beoogde financiële partijen in de ontwerpfase zijn naast de gemeente/corporatie een ontwikkelaar en leveranciers van innovatieve systemen. De meerwaarde zit in het combineren van verschillende concepten en technieken, die samen voor een duurzame wijk zorgen.

### 3.4 Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt

De prijsvraag voor het ontwerpen van starterswoningen is uitgevoerd. Wij ondersteunen het vervolg. De ondersteuning bestaat uit levering van informatie over de woningmarkt en startersconcepten .
Daarnaast organiseren wij een jaarlijkse woonmiddag waarop gemeenten en marktpartijen elkaar informeren over de stand van zaken op de woningmarkt.
De provinciale monitoring wordt verder uitgebreid met specifieke aandacht voor afstemming tussen vraag en aanbod.
In de praktijk van 2008 is gebleken dat er (nog) geen vraag/behoefte is aan grootschalige ontwikkelingen, in de vorm van bijvoorbeeld een woonwijk specifiek voor ouderen.
Onze inzet voor 2009 is dat wij de samenwerking in de regionale platforms wonen, welzijn en zorg ondersteunen met financiële middelen en met informatie en inzet van onze capaciteit. Daarmee willen we bereiken dat met een integrale aanpak de mensen in heel Drenthe, ook mensen met een beperking, langer zelfstandig kunnen blijven wonen en actief aan de samenleving kunnen deelnemen. Wij willen concrete projecten ondersteunen namelijk: verbeteren preventieve rol van welzijn in de ketenaanpak, blijvend thuis in eigen huis voor eigenaarbewoners, aanpak van goed afgestemde dienstverlening welzijn en zorg in kleinere kernen; kortom projecten die uitgaan van de vraag van de bewoners.

### 3.5 Impuls aan wijk- en buurtvernieuwing in steden

De provincie heeft in 2008 een impuls gegeven aan de wijk- en buurtvernieuwing in de pilots Nieuw-Buinen (Borger-Odoorn), Binnenvree (Coevorden) en Oranjebuurt (Hoogeveen). Deze pilots hebben een looptijd tot 2010. In de pilotprojecten stellen gemeenten samen met bewoners een plan van aanpak op. De aanpak is erop gericht om bewoners direct bij wijk- en buurtvernieuwing te betrekken. Door STAMM CMO worden de ervaringen in een praktische handreiking gebundeld. Deze handreiking helpt bij het uitrollen van wijk- en buurtvernieuwing in de rest van Drenthe. Met name gemeenten, in samenwerking met de corporaties, zijn daarvoor aan zet.

### 3.6 Ruimte voor experimentele architectuur en wonen op en aan het water

In 2009 werken wij samen met partners drie voorbeeldprojecten uit van experimentele en vernieuwende architectuur en woningbouw op en aan het water.

### 3.7 Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid

De ontwikkeling van Assen-Zuid is opgegaan in het RSP-project Florijnas Assen. Bij prioriteit 3.14 wordt hier nader op ingegaan.

### 3.8 Uitbouw positie Beilen als substreekcentrum

Samen met de gemeente Midden-Drenthe wordt een visie opgesteld voor de ontwikkeling van Beilen als “hart” van het Drents Plateau en uitvalsbasis voor het recreatieve midden van Drenthe. In de visie komen aan de orde onder andere groeistrategie en keuze woningbouwlocaties Beilen, status en relatie NS-station, versterking centrum van Beilen, verbindingen met Westerbork en omliggende natuur (Dwingelderveld enz.). De visie dient als kader voor investeringen in woningbouw, infrastructuur, recreatie en toerisme, landschapsbouw, enz.

## Stedelijke ontwikkeling

### 3.9 Attractieve steden

Het ingezette beleid voor sterke Drentse steden wordt voortgezet. Samen met de steden stellen wij in 2009 een algemene agenda voor stedelijke ontwikkeling op. Deze agenda borduurt voort op de eerder gemaakte afspraken. Op basis daarvan worden ontwikkelagenda's per stad ontworpen. Wij maken afspraken over de gezamenlijke uitvoering. Er is nauwe samenhang met onder andere de bereikbaarheidsconvenanten. De uitvoering van de maatregelen en projecten begint in 2009. Besluitvorming over eventuele provinciale bijdragen in maatregelen en projecten loop via het Stimuleringsfonds Drentse projecten.

### 3.10 Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres

Verplaatsing van de dierentuin in combinatie met nieuwbouw van het theater en herontwikkeling van de vrijkomende centrumlocaties vormt een centraal onderdeel van de stadsagenda van Emmen. Wij staan in beginsel positief tegenover dit grootschalige en samenhangende ontwikkelproject. Het kan een belangrijke impuls betekenen voor de verdere economische en toeristische ontwikkeling van de stad Emmen. De gemeente is leidend bij de verdere planvorming. De stadsagenda is ook onderwerp van overleg met het Ministerie van VROM, om rijksmiddelen beschikbaar te krijgen voor de ontwikkeling van de regio. De periode 2007 tot en met 2009 wordt gebruikt voor gezamenlijke planontwikkeling, ruimtelijkeordeningstraject, financieringsplan en mobiliseren van derden. De investeringen zijn voorzien vanaf 2010.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 3.1 Nieuw omgevingsbeleid/Regie ruimtelijke opgaven en verkenning actief provinciaal grondbeleid | ■ In 2009 wordt het nieuwe omgevingsbeleid vastgesteld.<br>■ Meer provinciale regie op ruimtelijke processen, gebiedsgerichte ontwikkelingsprojecten en realisatie (rijks) doelen in landelijk gebied.<br>■ Een visie voor het gebied rond de A37 en de N34 waarin op een integrale wijze is gekeken naar economische aspecten (bedrijvigheid, recreatie en toerisme, landbouw), wonen, bereikbaarheid, natuur/landschap en gekoppeld daaraan de positionering van Meppel, Hoogeveen en Emmen ten opzichte van deze infrastructuur. | ■ Afronding fase 2 en uitvoering fase 3 van het omgevingsbeleid.<br>■ Afstemming intensivering regiefunctie met decentrale overheden.<br>■ Verkenning mogelijkheden actief provinciaal grondbeleid.<br>■ Opstellen van visies met betrekking tot het gebied langs de N34, N48 en A37 (zuidas). |
| 3.2 Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | ■ Meer op kwaliteit gerichte ruimtelijke en landschappelijke planvorming.<br>■ Via een samenwerkingsverband (tussen provincie, gemeenten en vakorganisaties) invulling geven aan uitkomsten campagne "Kiek op Drenthe (2006) en aanbevelingen symposium "Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe" (2007). | ■ Borging en ontwikkeling van ruimtelijke kwaliteit wordt in 2009 in een samenwerkingsverband met gemeenten en maatschappelijke organisaties georganiseerd.<br>■ De beleidsthema's landschap, cultuur en ruimtelijke kwaliteit, worden in dit samenwerkingsverband geïntegreerd.<br>■ In kader omgevingsbalans proefopzet maken voor landschapsmonitoring. |
| 3.3 Verbeteren kwaliteit woningvoorraad Bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven. | Duurzame wijk van minimaal 100 woningen, die vanuit duurzaam bouwen, woonkwaliteit, stedenbouwkundige opzet, waterhuishouding, mobiliteit, gezonde leefomgeving en milieutechniek het meest vergaand is in Nederland. | Planvorming voor de locaties Vries-Oost en Beilen-Oost in samenwerking met gemeente en/of woningbouwcorporatie en ontwikkelaar. |

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 3.4 Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt | ■ Realisatie extra woningen (contingenten) per jaar voor starters<br>  ■ welzijn en zorg<br>■ Ondersteuning samenwerking in regionale platforms en ondersteuning concrete projecten. | ■ De samenwerking in de regionale platforms wonen, welzijn en zorg ondersteunen. |
| 3.5 Impuls wijk- en buurtvernieuwing | ■ Functionele, fysieke en sociale kwaliteitsslag voor 3 aandachtswijken:<br>  ■ 2 in steden en 1 in plattelandsgemeente | Opstellen en uitvoeren van plan van aanpak. Bijeenkomsten klankbordgroep. |
| 3.6 Ruimte voor experimentele architectuur en wonen op en aan water | ■ Introductie van aantal aansprekende vormen van woningbouw in/op/aan water, met aandacht voor architectuur, duurzaamheid en inpassing in landschap.<br>■ Onderzoek naar vormen van compensatie (natuur, landschap, sociaaleconomisch, recreatief en waterhuishoudkundig) als maatschappelijke tegenprestatie. | ■ Deelname aan 3 initiatieven, waarbij gehele spectrum van architectuur, inpassing en compensatie aan orde komt.<br>■ Verdere uitwerking gebiedsontwikkeling vaarweg Erica-Ter Apel. |
| 3.7 Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid | ■ Versterking ruimtelijke en economische structuur nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen.<br>■ Verbetering bereikbaarheid Assen. | Dit deel is opgegaan in het RSP-project Florijnas. Zie ook 3.14. |
| 3.8 Uitbouw positie Beilen als substreekcentrum | ■ Versterken positie Beilen als substreekcentrum met goede verbindingen (bereikbaarheid, landschappelijk en recreatief) naar Drents Plateau. | Opstellen langetermijnvisie en maatregelenprogramma, inclusief woonopgave. |
| 3.9 Attractieve steden | ■ Algemene ontwikkelagenda:<br>  ■ beter profileren Drenthe en Drentse steden;<br>  ■ groene ruimte beter gebruiken bij stedelijke ontwikkeling: toegankelijkheid en woonkwaliteit;<br>  ■ investeren in kwaliteit woonmilieus;<br>  ■ wijkontwikkeling vanuit Drentse waarden;<br>  ■ revitaliseren en ontwikkelen bedrijventerreinen;<br>  ■ stedelijke ontwikkeling afstemmen op beleid klimaat- en energie;<br>  ■ stedelijke voorzieningen meer benutten.<br>■ Specifiek:<br>Per stad samenwerken bij planvorming en realisatie speerpunten ontwikkeling. | ■ Uitvoeren algemene ontwikkelagenda.<br>■ Uitvoeren agenda per stad. |
| 3.10 Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres | ■ Impuls kwaliteit stedelijke en toeristisch-recreatieve voorzieningen door geïntegreerde planvorming en uitvoering nieuwbouw.<br>Verplaatsing maakt ook belangrijke impuls mogelijk herontwikkeling stadscentrum. | Samenwerkingsverband met Emmen voor planuitwerking (2008-2009) en realisatie project (2010 e.v.). |

## Verkeer en vervoer

### 3.11 Investeringsnota verkeer en vervoer

Onze ambitie is het verder verbeteren van de aansluiting van Drenthe op de (inter)nationale kerngebieden en de verbindingen tussen de noordelijke kernzones. Verbetering van de stedelijke bereikbaarheid krijgt prioriteit, mede als impuls voor de stedelijke ontwikkeling. Samen met het OV-bureau Groningen-Drenthe wordt ingezet op verdere productinnovatie binnen het openbaar vervoer. Waar mogelijk en wenselijk worden in de verkeers- en vervoerssector innovatieve en energiebesparende maatregelen toegepast. Provinciale staten hebben in 2007 het nieuwe PVVP 2007-2012 vastgesteld, waarin de beleidsambities zijn vastgelegd. De huidige Investeringsnota verkeer en vervoer loopt tot en met 2010. Op basis van het PVVP wordt de staten in 2009 een geactualiseerde en aanvullende investeringsnota voorgelegd voor de periode 2011 tot en met 2016, respectievelijk 2016 tot en met 2020. In de investeringsnota wordt het PVVP-beleid geoperationaliseerd in, samen met de overige VV-partijen te realiseren, maatregelen en projecten.

Binnen de beleidsambities van het PVVP hebben de in het Collegeprogramma genoemde grote projecten en thema's prioriteit.

Daarnaast is een Meerjarenprogramma exploitatie openbaar vervoer opgesteld. Hierin wordt voorgesteld om fasegewijs de verbeteringen van het busvervoer in Drenthe in te voeren. Welke provinciale investering dat vanaf 2010 betekent naast de rijksbijdrage BDU is nog niet bekend en is mede afhankelijk van de prioritering. De eerste fase van Kolibri wordt voor 2020 mede gerealiseerd vanuit het Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn. In samenwerking met de betrokken gemeenten wordt onderzoek gedaan naar de mogelijkheden van een lightrailverbinding Groningen-Assen als onderdeel van de tweede fase Kolibri (eventuele invoering na 2020). Samen met de andere partijen wordt gewerkt aan een oplossing voor de lange termijn voor de spoorlijn Zwolle-Emmen en een doorrekening van de haalbaarheid van het doortrekken ervan naar de Veenkoloniën en Duitsland.

De ambities uit het PVVP (met als belangrijke kaders het omgevingsbeleid en de regiovisie G-A) zijn het vertrekpunt voor afspraken met derden over de investeringen op het gebied van verkeer en vervoer. Wij zetten ons in om verkeers- en vervoersafspraken met het rijk (MIRT, RSP) bij te laten dragen aan de stedelijke ontwikkeling in de regio's Groningen-Assen en Emmen/Zuid-Drenthe. Afspraken met gemeenten over investeringen op het gebied van verkeer en vervoer (in samenhang met stedelijke ontwikkeling) voor de periode 2009-2012 zijn in 2008 vastgelegd in convenanten.

Financiële afspraken met derden maken deel uit van de investeringsnota. De nota bevat een dekkingsvoorstel voor de periode na 2010, inclusief beoogde externe bijdragen, afrekenbare prestatiedoelen en bijbehorende indicatoren.

### 3.12 Stimuleren goederenvervoer over water

Wij verkennen de mogelijkheden voor verdere ontwikkeling van Meppel als "natte" multimodale toegangspoort van Drenthe. Deze verkenning maakt voor ons deel uit van de visie op de Zuidas Drenthe (A37). Het onderzoek richt zich op de behoefte aan flankerend beleid c.q. investeringen in de logistieke keten en/of de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Meppel. Het Meerjarenprogramma infrastructuur, ruimte en transport (MIRT) voorziet in 2008 in een bestuurlijk besluit voor het project Verbetering hoofdvaarweg Meppel-Ramspol. De planstudie wordt in 2009 afgerond. Belangrijkste projectonderdeel daarvan is de vervanging van de keersluis *Meppelerdiep bij Zwartsluis (Stimuleringsfonds Drentse Projecten)* door een schutsluis. We werken hierin samen met Rijkswaterstaat en betrokken overheden in Overijssel en Drenthe.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 3.11 Investeringsnota verkeer en vervoer<br><br>Verbetering openbaar vervoer | ■ Optimaliseren infrastructuur en mobiliteit als belangrijke drager voor duurzame ruimtelijke en economische ontwikkeling van Drenthe en goede en veilige bereikbaarheid van voorzieningen.<br>■ Hoger gebruik van en meer reizigers in het openbaar vervoer.<br>■ Hogere benutting van de gerealiseerde ov-infrastructuur (busbanen, transferia, halten en dergelijke).<br>■ Duurzaam ov. | ■ Vaststelling nieuwe Investeringsnota verkeer en vervoer.<br>■ Aanbesteding busvervoer medio 2009.<br>■ Nadere besluitvorming 2009 over de extra inzet en prioritering van ov-exploitatiemaatregelen.<br>■ Het OV-bureau opdracht verlenen tot het verder uitvoeren van het Meerjarenexploitatieprogramma ov voor het intensiveren van de dienstregeling van het busvervoer vanaf 2010. |
| 3.12 Stimuleren goederenvervoer over water | ■ Ontwikkeling Meppel als multimodaal knooppunt goederenvervoer. | ■ Onderzoek verdere ontwikkeling "nat" knooppunt Meppel.<br>■ Afronden MIRT-planstudie verbetering hoofdvaarweg Meppel-Ramspol. |

## 3.13 Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen

### Intensivering 3.13 Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen

*Bestrijden gevaarlijke plantensoorten*
We zullen de komende tijd jacobskruiskruid en een aantal exoten in de Drentse wateren die een gevaar voor hun omgeving opleveren, actief gaan bestrijden.

- Jacobskruiskruid

Onder meer door natuurgericht bermbeheer en de inrichting van nieuwe natuurgebieden is het jacobskruiskruid de afgelopen jaren flink toegenomen. De plant bevat giftige stoffen die dodelijk kunnen zijn voor paarden, koeien, schapen en geiten. In een pilot is geëxperimenteerd met een ander maairegiem. De proef heeft aangetoond dat met de nieuwe aanpak het jacobskruiskruid wordt teruggedrongen.

- Invasieve exoten

Sommige uitheemse planten doen het in onze streken zo goed dat ze zich snel en explosief vermeerderen. Deze invasieve exoten vormen een bedreiging voor de biodiversiteit in onze vaarwegen en mogelijk zelfs de volksgezondheid en veiligheid. Een voorbeeld is de grote waternavel die zich reeds breed heeft gevestigd in het Drentse oppervlaktewater. Door deze exoten te verwijderen worden inheemse planten gespaard en schade aan scheepvaart en waterhuishouding beperkt. Door integrale aanbesteding kunnen de kosten binnen de beschikbare middelen gerealiseerd worden.

*Landschappelijke inpassing provinciale wegen en kanalen*
Sinds enige tijd hebben we een groenbeheervisie voor de landschappelijke inpassing van de provinciale wegen en kanalen. De doelstelling is het bereiken van een waardevolle, karakteristieke, veilige en duurzame groenstructuur langs provinciale wegen en kanalen. Daarbij spelen naast landschappelijke kwaliteiten ook verkeerskundige, ecologische, cultuurhistorische en ruimtelijke waarden een rol. We hopen dat deze visie een voorbeeld voor gemeenten en andere provincies kan zijn.
We zijn van plan om voor de financiering van de landschappelijke inpassing naast de reguliere budgetten voor wegen en vaarwegen een beroep te doen op bestaande budgetten om de verrommeling van het landschap aan te pakken en het ILG. Als de maatregelen voor de bestaande budgetten te omvangrijk zijn, zullen we een beroep op het Stimuleringsfonds Drentse projecten doen.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 3.13 Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen | ■ Handhaven goede kwaliteit aanleg, beheer en onderhoud wegen en vaarwegen.<br>■ Risico's provincie verminderen bij aanbesteden van werken.<br>■ Voorbeeldfunctie provincie duurzaam bouwen en beheren wegen- en vaarwegenzorg.<br>■ Bestrijden van jacobskruiskruid. In bloei komend en in bloei staand jacobskruiskruid verwijderen, waardoor minder zaad vrijkomt.<br>■ Ecologische en economische schade aan het provinciaal oppervlaktewater voorkomen, door invasieve exoten te verwijderen.<br>■ Het landschappelijk inpassen van provinciale wegen en kanalen, waaronder wegbeplanting, op basis van uitkomsten afwegingsmethodiek. | ■ Het toepassen van het beleidskader beheer en onderhoud wegen en kanalen.<br>■ Het bij pilots uitgevoerde innovatief en geïntegreerd aanbesteden verder doorontwikkelen en meer toepassen.<br>■ Verminderen milieubelasting door aanpassing auto's kantonniers.<br>■ Verminderen energiegebruik en lichtoverlast door aanpassing wegverlichting en toepassing alternatieve energiebronnen.<br>■ Structurele aanpassing van het maairegime op provinciale bermen en overhoeken langs wegen en vaarwegen.<br>■ Verwijderen van invasieve exoten uit provinciaal oppervlakte water. In overleg met waterschappen wordt in heel Drenthe actie ondernomen.<br>■ De afwegingsmethodiek is gebaseerd op 6 onderdelen: wegtype, beplanting, landschap, cultuurhistorie ,ecologie, verkeer en vervoer. Op basis hiervan wordt de infrastructuur ingepast in de kwaliteit van het omringende landschap. |

## 3.14 Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (Stimuleringsfonds Drentse Projecten)

Provinciale Staten van Drenthe hebben op 23 april 2008 ingestemd met statenstuk 2008-319 over het convenant RSP-ZZL en het financiële aandeel daarin van de cluster Drenthe (provincie + betrokken gemeenten). Drenthe heeft in het RSP-pakket 4 grote ontwikkel- en investeringsopgaven.

- Integrale gebiedsontwikkeling Assen-Florijn as (ruimtelijk, economisch en bereikbaarheid)
- Integrale gebiedsontwikkeling Emmen-Centrum (ruimtelijk, economisch en bereikbaarheid)
- Verbeteren bereikbaarheid Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen (kernnet spoor en Kolibri)
- Verbeteren (rail)bereikbaarheid Zuidoost-Drenthe (Coevorden/Emmen)

Het aandeel van Drenthe in de regionale cofinanciering van het totale pakket Bereikbaarheid bedraagt volgens afspraken in de Stuurgroep Zuiderzeelijn 77,6 miljoen euro. Drenthe staat voor een aandeel in de cofinanciering van het REP van indicatief 20 procent van 100 miljoen euro, ofwel 20 miljoen euro. Ten slotte staat Drenthe voor een taakstelling van 68 miljoen euro in het wegwerken van de overtekening van het Regionaal Mobiliteitsfonds (RMF). De totale bijdrage van de Drentse overheden aan het RSP bedraagt daarmee ca. 165 miljoen euro. De kaders voor verdeling over de afzonderlijke projecten en de onderverdeling provincie-gemeenten worden zo mogelijk in het najaar van 2008 bepaald in overleg met de betrokken partijen. Uw staten worden daarover schriftelijk geïnformeerd. Daarbij zal ook worden ingegaan op de dekking van het aandeel van de provincie Drenthe in de cofinanciering van het RSP. De financiële afspraken worden verwerkt in het Stimuleringsfonds Drentse projecten, de Investeringsnota verkeer en vervoer 2010-2020, de bereikbaarheidsconvenanten met de betrokken gemeenten, het programma voor klimaat en energie, de Begroting en het Financieel meerjarenperspectief 2010-2015. De definitieve plannen, kostenramingen en beschikbaarstelling van kredieten voor de bereikbaarheidsprojecten zullen we te zijner tijd aan uw staten voorleggen.

Rekening wordt gehouden met een financieel aandeel van de provincie van minimaal 1/3 van 165 miljoen = 55 miljoen euro (niet ten laste van 2009). De provincie heeft ook een inspanningsverplichting voor het realiseren van 20% cofinanciering door Drentse kennisinstellingen en marktpartijen (2 x 20 miljoen euro). Het realiseren van de RSP-ambities is een gezamenlijke opgave van vooral de provincie en de betrokken gemeenten. Voor het aandeel REP zijn de kennisinstellingen en marktpartijen medeverantwoordelijk. Bij de ruimtelijk-economische projectontwikkeling worden de lopende SNN-programma's Koers Noord/PiD en Operationeel Programma EFRO mede in de beschouwingen betrokken. De in het najaar 2008 af te spreken RSP-kaders worden de komende tijd verder uitgewerkt in overleg met de gemeenten Assen, Coevorden, Emmen en Hoogeveen. De ruimtelijke vertaling van de ontwikkelingsopgaven vindt plaats in het nieuwe omgevingsbeleid.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 3.14 Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (Stimuleringsfonds Drentse Projecten) | a. Assen-FlorijnAs<br>Integrale gebiedsontwikkeling langs binnenstedelijke noord-zuidas, met als onderscheiden deelgebieden: Assen-Zuid, Stationsomgeving, Stadsbedrijvenpark, 2e fase Blauwe As. | Ad a.<br>Opstellen Masterplan FlorijnAs, uitwerken planvorming en investeringsplanning vier deelgebieden en start ontwikkeling (deel)projecten. |
| | b. Emmen-Centrum<br>Verplaatsing dierenpark naar Noordbargeres, in samenhang met bouw nieuw theater en realisatie van centrumplein als ruimtelijke schakel tussen dierenpark/theater en stadscentrum, (her)inrichting (verkeers) ruimte tussen es en stadscentrum en herontwikkeling vrijgekomen locaties Noorderdierenpark en Muzeval. | Ad b.<br>Opstellen integrale gebiedsvisie en investeringsplanning, uitwerken planvorming en start ontwikkeling (deel)projecten. |
| | c. Verbeteren bereikbaarheid Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen<br>Verbetering kernnet spoor Zwolle-Assen/Groningen (o.a. capaciteitsverruiming traject Herfte, boogverruiming Hoogeveen, aanleg wachtspoor goederentreinen Beilen, verbetering overwegveiligheid, reistijdversnelling en frequentieverhoging) en realisatie fase 1 Kolibri OV-netwerk Groningen-Assen. | Ad c.<br>Start uitwerking planvorming RSP-deelprojecten spoor en Kolibri, verkenning optie gebiedsontwikkeling bij boogverruiming Hoogeveen, afstemming planvorming Assen-FlorijnAs en Kolibri Groningen-Assen (onder andere NS-station Assen-Zuid) en verkenning opties Regiotram Groningen-Assen. |
| | d. Verbeteren railbereikbaarheid Zuidoost-Drenthe<br>Mee robuuste treinverbindingen Zwolle-Coevorden/Emmen (mede in samenhang met realisatie Hanzelijn en uitbouw capaciteit traject Herfte), verbeterde bereikbaarheid goederenvervoer Coevorden-Europark, integrale (her)ontwikkeling omgeving Coevordenstation (in verband met opheffen NS-rangeerterrein), aanleg NS-station Emmen-Zuid en verbetering railgoederenvervoer Emmen-Zuid (Emmtec-boog). | Ad d.<br>Opstellen integrale visie en investeringsplanning spoorlijn Zwolle-Coevorden/Emmen, planvorming gebiedsontwikkeling Coevorden-Station en verbetering railbereikbaarheid Emmen en start ontwikkeling (deel)projecten. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 3: Ruimte en bereikbaarheid | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| 3.1 Regie ruimtelijke opgaven en verkenning actief provinciaal grondbeleid | | | | |
| 3.2 Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | 604.500 | 604.500 | 511.500 | 0 |
| 3.3 Verbeteren kwaliteit woningvoorraad. Bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven | | | | |
| 3.4 Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt | | | | |
| 3.5 Impuls wijk- en buurtvernieuwing | | | | |
| 3.6 Experimentele architectuur en wonen op en aan het water | 100.000 | 100.000 | | |
| 3.7 Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid | | | | |
| 3.8 Uitbouw positie Beilen als substreekcentrum | | | | |
| 3.9 Attractieve steden | | | | |
| 3.10 Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres | | | | |
| 3.11 Investeringsnota Verkeer en Vervoer | | | 1.250.010 | 2.470.415 |
| 3.12 Stimuleren goederenvervoer over water | | | | |
| 3.13 Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen | | | | |
| Totaal programma 3: Ruimte en Bereikbaarheid | 704.500 | 704.500 | 1.761.510 | 2.470.415 |

## Moties

**Motie 2: (Voorjaarsnota 2007 PLUS) Adequate ov-vervoersverbinding Roden-Groningen**
Er heeft een onderzoek naar een adequate ov-vervoersvorm plaatsgevonden in het kader van de regiovisie. Op basis hiervan is een verbetering van de ov-voorziening uitgewerkt (Masterplan HOV). Moment van uitvoering is afhankelijk van de bestuurlijke afspraken voor de gebieds-opgave Leek-Roden.

**Motie 11: (Voorjaarsnota 2007 PLUS) Beveiligde parkeerplaatsen langs A37**
Ten aanzien van beveiligde parkeerplaatsen langs de A37 heeft de provincie in 2007 overleg gepleegd met Rijkswaterstaat. Op basis van dit overleg is besloten dat waarschijnlijk ten minste 1 beveiligde parkeerplaats langs de A37 gerealiseerd gaat worden. Hierbij wordt gekeken naar mogelijkheden bij Emmen. We stemmen de kansen af op de visieontwikkeling Zuidas (A37). Voor 2009 wordt in het PUP ingezet op de realisatie van een beveiligde parkeerplaats bij Rogat (behorende bij de Zuidas (A37)).

**Motie 15: (Voorjaarsnota 2007 PLUS) Haalbaarheidsonderzoek Spoorlijn Emmen–Groningen**
De Rijksuniversiteit Groningen heeft een analyse gedaan van de maatschappelijke kosten/baten. De resultaten worden in het najaar van 2008 in de staten besproken.

## Wat doen we nog meer?

**Verkeer en vervoer**
In de Uitvoeringsagenda 2007-2012 zijn de ambities uit het PVVP uitgewerkt naar concrete activiteiten en zijn de mogelijke financiële consequenties van deze activiteiten nader vastgelegd. De uitvoeringsagenda heeft een dynamisch karakter en dient als raamwerk voor verdere onderhandeling met partners over de realisatie van de ambities. De uitwerking van de uitvoeringsagenda vormt daarmee de basis voor de uitvoeringsafspraken tussen provincie, rijk en gemeenten. De meerjarige financiële afweging vindt plaats in het kader van het

Investeringsprogramma verkeer en vervoer. Afhankelijk van het beschikbare investeringsvolume en de kosteneffectiviteit van de maatregelen wordt een nadere prioritering in de uitvoering aangebracht. Deze prioritering vormt de basis voor nadere financieringsafspraken met partners, die voor een periode van 4 jaar worden vastgelegd in de vorm van convenanten. Op grond van de beschikbare middelen binnen de Reserve investeringen verkeer en vervoer en de brede doeluitkering wordt jaarlijks een PUP opgesteld. De maatregelen en activiteiten richten zich op beleid, infrastructuur, verkeersgedrag, verkeershandhaving en openbaar en goederenvervoer. Het programma voor 2009 betreft deels de gezamenlijke uitvoering van de convenanten met gemeenten. Het totale programma richt zich op de stedelijke bereikbaarheid en de invoering van Duurzaam Veilig, met specifieke aandacht voor de invoering van de essentiële herkenbaarheidskenmerken en het voorkomen van rij-ongevallen.

**Beheer en onderhoud wegen en kanalen**

*Overname N34*
Na de overname van de N34 van Rijkswaterstaat per 1 januari 2007 is er in opdracht van Verkeer en Vervoer een aanvang gemaakt met de uitvoering van werkzaamheden aan de N34. Deze werkzaamheden aan de N34 vinden zeker tot 2010 plaats. De actuele stand van zaken is te volgen op: http://www.n34.eu/.

*Ecoduct Dwingelderveld*
Het project Ecoduct Dwingelderveld is een werk dat bijdraagt aan de realisatie van de EHS in combinatie met natuurontwikkeling in Dwingelderveld. In 2009 wordt begonnen met de voorbereiding. Het project staat onder regie van de provincie Drenthe en met Rijkswaterstaat wordt overlegd om ook de realisatie van het ecoduct door de provincie te laten oppakken, waarbij Rijkswaterstaat financiert en de opdrachtgever is. De uitvoering staat gepland voor 2011.

*Vaarverbinding Erica-Ter Apel*
In 2007 is gestart met de eerste fase van het herstel van de vaarverbinding Erica-Ter Apel. In het najaar van 2009 moet volgens de planning een verbinding vanuit Emmer-Compascuum met het Veenparkkanaal gemaakt zijn. Het vaartraject moet in 2012 geheel bevaarbaar zijn. De actuele stand van zaken is te volgen op http://www.erica-terapel.nl/. Er is een onderzoek gestart naar de bedieningsmogelijkheden van het kanaal.

*Flora en fauna*
Het uitgangspunt is om natuurvriendelijke oevers langs vaarwegen aan te leggen, tenzij omgevingsfactoren het onmogelijk maken. Op faunaknelpunten worden uittreedplaatsen of faunapassages voor het wild aangelegd. Daarnaast wordt een verschralend maairegime toegepast ter bevordering van soorten rijkdom planten.

*Passantenhaven Dieverbrug*
In het kader van het aantrekkelijker maken van de vaarwegen is het project Dieverbrug in gang gezet. Onderdeel van het project is een nieuwe passantenhaven met sanitaire voorzieningen en het inrichten van een aantal gebouwen op het haventerrein voor bijvoorbeeld horecadoeleinden. De Stichting DBF (Dorp en Bedrijf Fryslân) is eigenaar van de gebouwen. De fraaie passantenhaven wordt medio 2009 in gebruik genomen.

*Beeldende kunst*
De afgelopen jaren heeft de provincie fors geïnvesteerd in het aantrekkelijker maken van de Drentse wegen en vaarwegen door het plaatsen van beeldende kunst. De komende 5 à 6 jaar wordt het project Kunst N34 vormgegeven. Verschillende betrokkenen nemen deel aan het project, zoals gemeenten, de Stichting Kunst Openbare Ruimte, Centrum Beeldende Kunst Drenthe en een kunstenaar.

*Innovatie*
De brugbediening "op afstand" functioneert uitstekend. In 2009 worden de bruggen langs de Hoogeveense Vaart op "afstand bedienbaar" gemaakt.
Elektronisch aanbesteden, oftewel e-veiling, zal in 2009 verder uitgerold worden. In 2007 en 2008 hebben succesvolle pilots plaatsgevonden.

*Openbaarvervoerknooppunten*
In 2009 worden de openbaarvervoerknooppunten verder opgewaardeerd. Door de gehele provincie plaatst de provincie bushokjes. Bij de reconstructie wordt de voorziening zodanig aangepast dat de bus ook toegankelijk is voor mindervaliden.

*Bodemsanering*
Er wordt ondersteuning en advies gegeven aan derden bij bodemsaneringen in de provincie. Daarnaast worden bodemsaneringen uitgevoerd al dan niet in opdracht van derden. In 2009 wordt in ieder geval een omvangrijke en ernstige bodemsanering in Hoogeveen op het voormalig terrein van Evenblij uitgevoerd.

**Nieuw omgevingsbeleid/Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting**

*De nieuwe Wro*
In 2009 zal onze inzet zijn gebaseerd op de notitie Invoering nieuwe Wro (door PS in juni 2008 vastgesteld). Wij kiezen voor een pro-actieve en integrale inzet. Vooralsnog zetten wij niet in op een provinciale verordening.
De in 2008 uitgevoerde pilot met de gemeenten Hoogeveen en Borger–Odoorn is succesvol geweest. De resultaten zijn gebruikt voor het opzetten van het relatiebeheer met alle gemeenten. De pilot wordt vervolgd om het relatiebeheer op basis van praktijkervaring verder vorm te geven.

*Toepassing wettelijk instrumentarium*
Op 1 juli 2008 is de nWro in werking getreden. Wat betreft de toepassing van het wettelijk instrumentarium is in 2008 zowel de "oude" als de "nieuwe" Wro toegepast.
In 2009 zal onze inzet plaatsvinden zoals omschreven in de notitie Invoering nieuwe Wet ruimtelijke ordening (nWro), die door PS in juni 2008 is vastgesteld. Wij hebben gekozen voor een proactieve inzet. Hiervoor is het nodig de contacten over ruimtelijke ontwikkelingen anders vorm te geven. Dit wordt gedaan via samenwerking en professionalisering hetgeen centraal komt te staan in het relatiebeheer. Doel daarvan is om vroegtijdig te onderkennen in welke processen wij samen moeten/willen/kunnen optrekken en waar het puur een gemeentelijke aangelegenheid is. Doel daarbij is ook te komen tot gezamenlijke gebiedsontwikkeling. Mede op basis van de resultaten van pilot relatiebeheer met de gemeenten Borger-Odoorn en Hoogeveen wordt in 2009 het relatiebeheer ingevuld en verder ontwikkelt.

*Gebiedsontwikkeling*
De gebiedsontwikkeling gaan wij ook in 2009, evenals in 2008 verder invullen om samen met gemeenten te komen tot ontwikkelingen op die plekken waar (mede) bovenlokale aspecten aan de orde zijn.
Voorbeelden van lopende projecten zijn:
- Roden-Leek (uitwerking regiovisie)
- Frederiksoord
- het gebied rond de vaarverbinding Erica-Ter Apel (woonmilieus en recreatie gekoppeld aan de vaarverbinding)

*Regio Groningen-Assen*
In 2008 is het Meerjareninvesteringsprogramma Regiovisie 2030 Groningen-Assen geactualiseerd. Voor de periode 2008-2015 ligt daarmee een nieuw financieel beleidskader waaraan raden en staten hun instemming hebben gegeven om de regionale ambities te kunnen uitvoeren. Dit vertaalt zich naar een jaarlijkse cyclus van Begroting en uitvoeringsprogramma's waarmee de uitvoering is te volgen. Voor de bereikbaarheids- en eregioparkprojecten in het Drentse deel van het regiovisiegebied ligt er de relatie met het jaarlijks Uitvoeringsprogramma verkeer en vervoer, de Convenanten bereikbaarheid met de Drentse gemeenten, het pMJP LG en het Stimuleringsfonds Drentse projecten.

Naast een nieuw meerjarig financieel kader zijn er ook meerjarige afspraken gemaakt over de woningbouwprogrammering in de regio tot 2020. Hieraan ligt een inventarisatie naar lopende, geplande en voorgenomen locatieontwikkelingen ten grondslag. Het volgen van de voortgang in de uitvoering in relatie tot de ontwikkeling van de woningbehoefte wordt nauwer ter hand genomen. In 2011 worden de gemaakte afspraken op basis van de feitelijke ontwikkelingen herijkt.
Volgens het Convenant 2004 wordt de regionale samenwerking eens in de vijf jaar geëvalueerd. Daarin wordt antwoord gegeven op de vraag of de gevolgen van de samenwerking in de regio, zowel bestuurlijk, organisatorisch, inhoudelijk als financieel in overeenstemming zijn met de regiovisie. Ook wordt bezien of maatschappelijke ontwikkelingen aanleiding geven tot bijstelling van de visie. Het evaluatieproces is in 2008 gestart.

**Wonen, welzijn en zorg**
Onze inzet voor 2009 is dat wij de samenwerking in de regionale platforms wonen, welzijn en zorg ondersteunen. Daarmee willen wij bereiken dat met een integrale aanpak mensen langer zelfstandig kunnen blijven wonen en actief aan de samenleving kunnen deelnemen. Wij willen concrete projecten ondersteunen die uitgaan van de vraag van de bewoners.
De regio's werken aan een breed en bestuurlijk gedragen uitvoeringsprogramma, waarin de gemeenten, woningcorporaties en zorg- en welzijnsinstellingen hun fiat geven aan onderlinge afspraken. Het gaat dan bijvoorbeeld over:
- de concrete invulling van de preventieve rol van welzijn en de betere afstemming van welzijnsaanbod op de vraag van mensen;
- de opgave in de bestaande woningvoorraad voor het beter kunnen bieden van zorg aan bewoners thuis;
- de druk op het aanbod van zorg bij mensen thuis op het platteland dat relatief duur is.

Voor de regio Zuidoost-Drenthe is in 2008 een uitvoeringsprogramma opgesteld en in uitvoering genomen. In 2009 wordt een programma voor Zuidwest opgesteld.

**Woonplannen**
In 2008 wordt een evaluatie uitgevoerd met betrekking tot de gemeentelijke woonplannen. In het POP kregen de woonplannen een beleidsmatige functie tot afstemming tussen gemeenten en provincie, over het woonbeleid. In 2006 zijn de woonplannen met de provincie afgestemd. Aandachtspunten bij de evaluatie van 2008 zijn :

- Uitvoering van de in de woonplannen gemaakte vertaling van de woningbouwbehoefte in kernen en differentiatie huur-koop evenals bediende doelgroepen en realisatie prestatieafspraken met corporaties.
- Realisatie van de vanuit de knelpuntenpot verdeelde contingenten, zoals voor starters en wonen met welzijn en zorg.
- Verhouding nieuwbouw-herstructurering.
- Mate van regionale afstemming.

Een van de doelgroepen die bijzondere aandacht vraagt zijn de statushouders. Naast de reguliere taakstelling voor de Drentse gemeenten moeten in 2009 ook de mensen die een verblijfsstatus hebben gekregen naar aanleiding van het generaal pardon gehuisvest worden. De provincie heeft op dit gebied een toezichtrelatie met de gemeenten, waarbij wij de gemeenten ook ondersteunen in hun taak.

**Stedelijke ontwikkeling**
Met het rijk zijn voor het Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen en de Stadsregio Emmen woningbouwafspraken gemaakt over versnelling van de woningbouwproductie in de periode 2005-2010. Voor de periode 2010-2020 zal het rijk proberen te komen tot nieuwe afspraken over de gewenste verstedelijking en bijbehorende investeringsagenda. Daarvoor zijn de regio's gevraagd gebiedsdocumenten op te stellen waarover in 2009 bestuurlijke afspraken kunnen worden gemaakt. Deze afspraken dienen een breder karakter te krijgen dan alleen woningbouw. Uiteindelijk is hiervan de bedoeling om concrete projecten en investeringsopgaven op te nemen in het Meerjaren Investeringsprogramma Ruimte en Transport 2010. Daarvoor zijn onder andere de afspraken die wij willen maken met de Drentse steden over hun ontwikkeling (zie prioriteiten 3.9, 3.10 en 3.14) het uitgangspunt.

In 2009 werken gemeenten verder aan de uitvoering van Investeringsbudget stedelijke vernieuwing 2 (ISV 2) programma's en -projecten. Hierin ondersteunen en stimuleren wij gemeenten. In 2009 werken wij samen met gemeenten aan een agenda voor ISV 3 (looptijd 2010 tot en met 2014). Voor het ontwikkelen van regionaal beleid Wonen, welzijn en zorg ondersteunen wij de regioplatforms Zuidoost- en Zuidwest-Drenthe. In de regio Groningen-Assen loopt eenzelfde traject. De regio's werken aan een breed en bestuurlijk gedragen uitvoeringsprogramma, waarin de gemeenten, woningcorporaties en zorg- en welzijnsinstellingen hun fiat geven aan onderlinge afspraken. Het gaat dan bijvoorbeeld over:

- de concrete invulling van de preventieve rol van welzijn en de betere afstemming van welzijnsaanbod op de vraag van mensen;
- de opgave in de bestaande woningvoorraad voor het beter kunnen bieden van zorg aan bewoners thuis;
- de druk op het aanbod van zorg bij mensen thuis op het platteland dat relatief duur is.

In 2009 zal ook de nodige aandacht uitgaan naar de uitvoering van de woonplannen door gemeenten. De provincie richt zich op een binnen het omgevingsbeleid passend woonbeleid en bevordert het maken van regionale afspraken over woningbouw en de huisvesting van doelgroepen evenals het verbeteren en onderling afstemmen van monitoring van de woningbouw en herstructurering. Een van de doelgroepen die bijzondere aandacht vraagt zijn de statushouders. Naast de reguliere taakstelling voor de Drentse gemeenten moeten in 2009 ook

de mensen die een verblijfsstatus hebben gekregen naar aanleiding van het generaal pardon gehuisvest worden. De provincie heeft op dit gebied een toezichtrelatie met de gemeenten, waarbij wij de gemeenten ook ondersteunen in hun taak.

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer |
|---|---|
| Verkeer en Vervoer | |
| Onderdoorgang aansluiting Ees | Begin september 2009 |
| Ruimtelijke Ordening | |
| Vaststellen Nieuw omgevingsbeleid | |
| ■ fase 2 | 2e kwartaal 2009 |
| ■ fase 3 | 4e kwartaal 2009 |
| Meppelerdiep Schutsluis bij Zwartsluis | 2e kwartaal 2009 |

## Wat mag het kosten?

| | Product/Prioriteiten | Rekening 2007 | Begroting 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 14.700 | 604.500 | 704.500 | 704.500 | 1.761.510 | 2.470.415 |
| | Verkeer | 20.989.565 | 26.309.120 | 31.967.726 | 26.704.748 | 27.563.257 | 16.943.983 |
| | Beheer en onderhoud wegen | 11.421.867 | 10.963.929 | 10.654.132 | 10.847.049 | 10.967.871 | 11.141.873 |
| | Beheer en onderhoud vaarwegen | 9.896.631 | 14.971.294 | 11.227.470 | 13.517.319 | 9.967.111 | 8.463.841 |
| | Vervoer | 29.890.008 | 27.859.334 | 25.286.039 | 23.806.774 | 23.805.750 | 23.808.598 |
| | Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | 1.428.222 | 2.056.613 | 1.646.933 | 3.834.493 | 3.784.813 | 3.785.133 |
| | Stedelijke ontwikkeling | 7.002.515 | 3.446.202 | 3.576.785 | 3.686.630 | 3.321.971 | 3.322.161 |
| | Totaal lasten | 80.643.508 | 86.210.992 | 85.063.585 | 83.101.513 | 81.172.283 | 69.936.004 |
| Baten | Verkeer | 7.452.722 | 7.873.725 | 7.604.500 | 7.604.500 | 7.604.500 | 7.404.500 |
| | Beheer en onderhoud wegen | 1.721.261 | 81.275 | 49.660 | 49.660 | 49.660 | 49.660 |
| | Beheer en onderhoud vaarwegen | 6.456.386 | 9.770.400 | 8.292.450 | 11.039.034 | 7.659.437 | 6.893.379 |
| | Vervoer | 29.262.428 | 27.302.000 | 24.885.000 | 23.402.000 | 23.402.000 | 23.402.000 |
| | Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | 22.383 | 0 | | | | |
| | Stedelijke ontwikkeling | 4.692.230 | 3.413.586 | 3.551.769 | 3.672.680 | 3.298.929 | 3.298.929 |
| | Totaal baten | 49.607.410 | 48.440.986 | 44.383.379 | 45.767.874 | 42.014.526 | 41.048.468 |
| Bestem-ming resultaat | Subtotaal voor bestemming | 31.036.098 | 37.770.006 | 40.680.206 | 37.333.639 | 39.157.757 | 28.887.536 |
| | Saldo reserve wegenbeheer | -476.848 | -421.710 | | | | |
| | Saldo reserve beheer vaarweg Meppel - de Punt | -892.101 | -2.182.375 | -483.955 | -511.227 | 0 | 0 |
| | Saldo reserve beheer vaarwegen Zuidoost Drenthe | -2.169.594 | -1.160.850 | | | | |
| | Bijdrage van reserve investeringen verkeer en vervoer | 7.827.125 | 5.730.072 | -21.263.064 | -9.705.070 | -5.838.021 | -1.447.921 |
| | Bijdrage aan reserve investeringen verkeer en vervoer deel regiovisie Groningen Assen | | | 2.437.240 | 0 | 0 | 0 |
| | Saldo bijdrage aan reserve verdubbeling N33 | 11.500.000 | 230.000 | 235.000 | 239.000 | 244.000 | 249.000 |
| | Bijdrage van Reserve N34 | -9.944.576 | -12.736.272 | -7.000.000 | -1.212.000 | -6.000.000 | 0 |
| | Saldo reserve Erica-Ter Apel | 10.474.928 | -2.000.000 | -2.650.000 | -2.200.000 | -2.200.000 | -1.424.928 |
| | Saldo reserve stedelijke ontwikkeling | -165.850 | -315.180 | | | | |
| | Saldo reserve stads- en dorpsvernieuwing | 190.813 | | | | | |
| | Subtotaal na bestemming | 47.379.995 | 24.913.691 | 11.955.427 | 23.944.342 | 25.363.736 | 26.263.687 |

## Toelichting op verschillen tussen 2008 en 2009

De totale lasten van het programma Ruimte en bereikbaarheid zijn voor 2009 € 1,1 miljoen lager begroot dan in 2008. Daarnaast zijn er € 4,1 miljoen minder baten in 2009 begroot dan in 2008. Hieronder staan de grotere verschillen toegelicht.

**Lasten**

Verhoging bedragen voor prioriteiten

- Er is aan prioriteit Ruimte voor experimentele architectuur en wonen op en aan het water een budget toegekend van € 100.000,--.

Verhoging bestaande budgetten

Verkeer

- Uitvoeringsprogramma projecten infra structuur € 505.000,-- Het betreft hier diverse Pup projecten die met name gericht zijn op verkeersstudies.
- Kapitaallasten investeringen Verkeer en Vervoer € 11.027.000,-- Deze verhoging wordt veroorzaakt doordat vanaf begroting 2009 bijdragen aan investeringen van derden (gemeenten), waarvan de provincie dus geen eigenaar is, in één jaar worden afgeschreven. Deze verhoging van lasten wordt gecompenseerd door een verhoging vanuit de Reserve verkeer en Vervoer.
- Kapitaallasten investeringen infrastructuur € 246.000,--.

Verlagen van bestaande budgetten

De volgende budgetten zijn verlaagd t.o.v. het budget van 2008.

Verkeer

- Onderhoud en verbeteringswerken N34 € 5.986.000,--. Het is een groot project met verschillende fasen en komt in 2012 gereed. De lasten worden gedekt door een bijdrage uit de reserve N34.
- De bijdrage aan de voorziening BDU is € 250.000,-- lager, omdat in 2009 de gehele BDU-bijdrage is bestemd.

Wegen

- Beheer en onderhoud wegen € 310.000,-- Betreft fluctuatie in onderhoudskosten.

Vaarwegen

- Beheer en onderhoud vaarwegen € 2.894.000,-- Betreft fluctuatie in onderhoudskosten, waarbij in 2008 een extra groot baggerproject opgenomen was.
- Vaarweg Erica - Ter Apel € 750.000,--. Het is een groot project met verschillende fasen en komt in 2012 gereed. De lasten worden gedekt door een bijdrage uit de reserve Erica – Ter Apel.

Vervoer

- Exploitatie OV bureau Groningen Drenthe € 2.417.000,--. Begrote bedrag in 2009 is gebaseerd op het reguliere BDU-aandeel, zonder eenmalige bijdrage t.b.v. chipkaart die in 2008 ontvangen is.
- Kosten voor infra-projecten openbaar vervoer € 160.000,--

RO

- Kosten ruimtelijke ontwikkeling € 410.000,--.

**Baten**

Verlaging baten

Verkeer

- In 2008 is een eenmalige bijdrage begroot voor de N34 € 250.000,--.

Vaarwegen

- In 2008 is een lagere bijdrage begroot voor Vaarweg Erica – Ter Apel € 1.500.000,--.

Vervoer

- Minder begrote inkomsten op exploitatie van het Openbaar vervoer bureau € 2.417.000,--. Dit komt doordat in 2008 eenmalige bijdragen zijn ontvangen voor onder andere de invoering van de chipkaart.

# Programma 4. Kennis wérkt

## Missie

Niemand aan de kant! Zeker niet bij opleiding en werk. Alle talenten in Drenthe worden benut, zodat iedereen deelneemt aan onderwijs, arbeidsmarkt of samenleving. Daarbij ontwikkelt de Drentse economie zich tot een duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie. Met kansrijke sectoren die passen bij het profiel van Drenthe. Maar ook met aandacht voor de internationale context waarin Drenthe opereert. Voor welvaart én welzijn van alle inwoners van deze provincie!

## Doel (wat willen wij bereiken?)

**Economie**
Een duurzame economische ontwikkeling die zich manifesteert in een relatieve werkgelegenheidsgroei die minimaal gelijk is aan de nationale stijging en een verkleining van de inkomensachterstand van de Drentse burger.

*Indicatoren*
- Aantal arbeidsplaatsen (streefwaarde: procentuele groei in Drenthe groter dan de nationale groei).
- Werkloosheidspercentage (streefwaarde: verkleining van het verschil met het nationaal werkloosheidspercentage, het verschil is 1,7%-punt, het werkloosheidspercentage in Drenthe is 10,5 (gemiddelde 2003-2006)).

**Toerisme**
Kwaliteitsverbetering en verbreding van het toeristische aanbod en bevordering van het gebruik daarvan. Dit om een bovengemiddelde ontwikkeling van de toeristische bestedingen in Drenthe te realiseren.

*Indicator*
- Toeristische bestedingen/landelijk marktaandeel (over 4 jaar weer bij de top 3 van het landelijk marktaandeel).

**Landbouw**
- Vernieuwing en versterking van een maatschappelijk verantwoord, markt- en ketengericht agrocluster in Drenthe met behoud of toename van de werkgelegenheid.
- Verbetering economisch perspectief agrocluster.

*Indicator*
- Bruto regionaal product landbouw (streefwaarde: Drents groeipercentage groter dan of gelijk aan het nationale groeipercentage in de sector landbouw).

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 4. Kennis wérkt | 4.653.883 | 6.731.970 |
| Overige programma's | 279.547.763 | 255.509.519 |

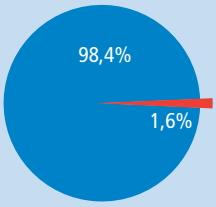


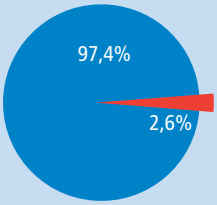


| Programma 4:Kennis wérkt | 2.007 | 2.008 | 2.009 | 2.010 | 2.011 | 2.012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 8.362.928 | 13.006.644 | 4.653.883 | 4.030.273 | 4.368.873 | 3.080.553 |
| Totaal baten | 31.428.665 | 9.676.670 | 6.731.970 | 6.732.570 | 6.733.180 | 6.733.800 |
| Saldo | -23.065.737 | 3.329.974 | -2.078.087 | -2.702.297 | -2.364.307 | -3.653.247 |

## Kaderstellende nota's, regelingen, wetten etc.

- Koers Noord.
- Operationeel programma EFRO Noord-Nederland 2007-2013.
- pMJP 2007-2013.
- Collegeprogramma 2007-2011.
- Nota Kennis werkt.
- Strategische agenda voor Noord-Nederland 2007-2013.
- POP II, met name hoofdstuk C.4, Ontwikkeling landelijk gebied, en C.8.7, Land- en tuinbouw.
- Pieken in de delta.
- Operationele programma's ETS.

## Ontwikkelingen

Ontwikkelingen in de Drentse regionale economie worden altijd sterk beïnvloed door de ontwikkelingen in de mondiale economie. Ontwikkelingen rond onder andere de internationale kredietcrisis en de alsmaar stijgende olieprijs zullen ook hun gevolgen kunnen hebben voor regionale economie in
Drenthe, maar laten zich moeilijk inschatten. De economische structuur van Drenthe komt weliswaar steeds meer overeen met de economische structuur van Nederland als geheel, maar door het bovengemiddelde belang van onder andere de maakindustrie blijven wij ook kwetsbaar voor schommelingen. De hervorming van het Europese landbouwbeleid blijft druk uitoefenen op onze belangrijkste agroclusters (zuivel, suiker en zetmeel). Tot slot kunnen er, mede afhankelijk van besluitvorming van de Tweede Kamer over de splitsing van de energiebedrijven, wijzigingen optreden in ons aandeelhouderschap van Essent. Besluitvorming daarover is uiteindelijk de verantwoordelijkheid van PS.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij eraan doen?

### Economie

#### 4.1 Omvorming economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie

*Op weg naar een kenniseconomie (Stimuleringsfonds Drentse projecten)*
De Drentse economie kent kansrijke sectoren als sensortechnologie, energie en agribusiness. Zij vormen de kern van onze economische inzet richting kenniseconomie. Samen met het bedrijfsleven ontwikkelen wij initiatieven om het ondernemerschap te bevorderen. Belangrijke opgaven hier zijn kennisontwikkeling, innovatie en internationale oriëntatie. Bij de sensortechnologie staan wij voor de grote uitdaging om de economische potenties van een topinstituut als Astron verder te ontwikkelen en uit te bouwen in marktpotenties.
Gelet op onze doelstellingen en ambities houden wij rekening met een substantiële financiële bijdrage uit de programma's Koers Noord, OP EFRO 2007-2013 en INTERREG IV-a. In 2008 is hiervoor al € 9,5 miljoen aan cofinanciering beschikbaar gesteld. Dit bedrag is al geheel gecommitteerd aan projecten. De belangrijkste hiervan waren het Drents innovatief actieprogramma (€ 3 miljoen voor de periode 2008-2010), de Subsidieregeling toerisme natuurlijk (€ 4,5 miljoen voor de periode 2008-2010) en Sensor Universe (€ 1,3 miljoen). In de periode 2009 tot 2011 is in totaal nog eens € 13,5 miljoen benodigd. Nog voor het eind van 2008 ontvangen PS een voorstel voor het opnemen van deze middelen in de begroting voor 2009-2011.

Bij de ontwikkeling van bedrijventerreinen hebben de duurzame revitalisering van bestaande terreinen en parkmanagement de hoogste prioriteit. De nota Bedrijventerreinen wordt geactualiseerd.
In het kader van het Regiospecifiek pakket Zuiderzeelijn is een belangrijke ontwikkelopgave weggelegd voor de economische component van de integrale gebiedsontwikkeling Assen-FlorijnAs, Emmen-Centrum (inclusief verplaatsing dierentuin) en de ontwikkeling van Coevorden-Centrum/Europark.

#### 4.2 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt

Een goede kwantitatieve en kwalitatieve aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt is een basisvoorwaarde voor de transitie van de Drentse economie naar een internationaal georiënteerde kenniseconomie. Ontwikkelkansen worden gestimuleerd voor alle lagen van de bevolking, vooral in Zuidoost-Drenthe (inclusief regio Hoogeveen). De ketenaanpak (jeugd-zorg-onderwijs-arbeidsmarkt-kennis) staat centraal. Deze aanpak wordt uitgewerkt in een nieuw Actieprogramma arbeidsmarkt. Hiermee wordt een vervolg gegeven aan het onderdeel OKI van het project WOK. De uitwerking kent een
nauwe relatie met de Sociale agenda en de discussie rond rollen en taken. Deze prioriteit moet worden beoordeeld in directe samenhang met de prioriteiten 2.2 en 2.3.

Samen met de gemeente Emmen en de Hogeschool Drenthe wordt een visie op het beroepsonderwijs in Drenthe opgesteld. Een in te stellen Taakgroep Jeugdwerkloosheid brengt binnen een jaar advies uit over de aanpak van dit belangrijke thema. Technische beroepen en ambachtelijke opleidingen worden gestimuleerd via onder andere stageplaatsen. De provincie participeert in een Drents-Groningse website over arbeidsmarkt- en onderwijsgegevens.

## 4.3 Profileren Drenthe in noordelijke ontwikkelingsas (NOA)

Inzet is dat Drenthe op basis van haar eigen kernkwaliteiten internationaal herkenbaar wordt als aantrekkelijke regio voor wonen, werken en recreëren. Vanuit deze basisgedachte willen wij Drenthe nadrukkelijk profileren in de uitwerking van de NOA-visie en de uitvoering van het Actieplan NOA (2008 tot en met 2010). Wij zijn bereid binnen NOA een actieve medecoördinerende en initiërende rol te vervullen. Onze NOA-ambities zijn sterk verbonden met onder meer onze economische en culturele uitgangspunten en speerpunten. In voorkomende gevallen zal Drenthe actief "meeliften" met promo-tionele NOA-activiteiten, congressen, beurzen, culturele manifestaties en creatieve "broedkamer"ini-tiatieven in binnen- en buitenland en promotiematerialen.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 4.1 Omvorming Drentse economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie. | ■ Impuls transitie Drentse economie naar "kenniseconomie", met internationale component.<br>■ Versterkte innovatiekracht en ondernemersschap Drenthe, waarbij excelleren mogelijk is!<br>■ Investeringsimpuls kansrijke economische sectoren en speerpunten provinciaal beleid.<br>■ Gerevitaliseerde bedrijventerreinen met parkmanagement.<br>■ Een regionaal evenwichtige duurzame economische groei en versterking van de concurrentiekracht van het MKB. Een (bijna) proportioneel Drents aandeel uit de middelen voor Koers Noord en het OP EFRO 2007-2013.<br>■ Verhoging van de innovatiegraad en export van Drentse MKB-bedrijven.<br>■ Voor 2015 een fysieke concentratie van activiteiten rond Sensor Universe in Assen (Hanze Institute of Technology, bedrijvenpark, kenniscampus).<br>■ Het versterken van de innovatiekracht van het Drentse bedrijfsleven ter ondersteuning van de Drentse kennis-economie. Het IAD richt zich daartoe breed op het potentieel stuwende MKB. | ■ Projectontwikkeling in het kader van de SNN-programma's. Belangrijk onderdeel daarvan vormen de projecten in het kader van Sensor Universe, maar ook toerisme, agribusiness en energie.<br>■ Uitvoering van het Innovatief actieprogramma Drenthe. |
| 4.2 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt. | ■ Verbetering van de matching tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt.<br>■ Versterken arbeidspotentieel in relatie tot de transitie naar een kenniseconomie.<br>■ Versterken structurele samenwerkingsverbanden bedrijven-onderwijs. | ■ Uitvoeren van Actieprogramma arbeidsmarkt.<br>■ Projectontwikkeling Actieprogramma arbeidsmarkt-kennis (inclusief SNN-programma's).<br>■ Uitvoering en promotie HRM-plus-regeling ten behoeve van MKB-bedrijven.<br>■ Ontwikkeling Technasia in Drenthe.<br>■ Stimuleren samenwerking onderwijs en bedrijfsleven.<br>■ Stimuleren netwerken Leven lang leren in het kader van Leren en werken.<br>■ Evaluatie Project stagevouchers.<br>■ Brede benutting van het instrument tender ook voor soiciale innovatie.<br>■ Realiseren Drents Strategisch Platform/Netwerk-organisatie Arbeidsmarkt en Kennis ten behoeve van regievraagstukken regionale arbeidsmarkt en kenniseconomie. |
| 4.3 Profileren Drenthe in NOA. | ■ Drenthe op basis van eigen kernkwaliteiten internationaal herkenbaar als aantrekkelijke regio voor wonen, werken en recreëren. | ■ Bijdragen aan uitvoering Actieplan NOA (2007-2010). |

## Toerisme en recreatie

### 4.4 Structuurversterking recreatie en toerisme

Bij de ontwikkeling van de provinciale structuurvisie worden beleidsmatige ontwikkelingen en beeldvorming voor de planhorizon 2020 met betrekking tot recreatie en toerisme meegenomen. Projectontwikkeling vindt plaats door ondernemers, betrokkenen uit onderwijs, onderzoek en overheid (4 O's), onder andere gestimuleerd door het vormen van een informeel netwerk met de eerdergenoemde partijen. Wij richten ons op het verder versterken van de kennis, het organiserend vermogen en de grensoverschrijdende netwerken in de sector. Belangrijk is een kwaliteitsverbetering via de toepassing van nieuwe technologieën, ontwikkeling van nieuwe producten, marktconcepten en publieksattracties. Wij willen Drenthe ontwikkelen en promoten als provincie voor actieve recreatie. Toeristische knelpunten in waardevolle gebieden (onder andere door Natura 2000) worden opgelost. Ontwikkeldoel is verder toename van de lengte van de verblijfsduur en het aantal toeristen, van de toeristische bestedingen en de investeringen in sector, met als uiteindelijk effect toename van de (in)directe werkgelegenheid. Onze bijdrage aan de uitvoering van maatregelen en projecten is aanvullend op de projectontwikkeling die reeds in het kader van de uitvoering van SNN-programma's (prioriteit 4.1) plaatsvindt.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 4.4 Structuurversterking Sector recreatie en toerisme. | ■ Kwaliteits- en vernieuwingsslag toeristische sector en toeristisch product.<br>■ Realisatie van nieuwe publieksattracties.<br>■ Verbetering ontsluiting van vaarroutes, creëren van nieuwe opstapplaatsen en verbeteren van walvoorzieningen. | ■ Opzetten informeel netwerk met bedrijfsleven, onderwijs, onderzoek en overheden (4 O's).<br>■ Vaststellen Meerjarenuitvoeringsplan toeristische agenda.<br>■ Uitvoeren van de Toeristische agenda 2008-2013.<br>■ Operationalisering project Natuurlijke recreatie Drenthe.<br>■ Ontwikkelen van clusterprojecten Toeristische ontwikkelingen/infrastructuur.. |

## Landbouw

### 4.5 Structuurversterking land- en tuinbouw

De land- en tuinbouw zijn voor Drenthe en voor het Drentse MKB belangrijke economische dragers. Door de hervorming van het Europese landbouwbeleid staan belangrijke clusters als zuivel, suiker en zetmeel onder druk. In Drenthe zijn volop kansen om de noodzakelijke omslag te maken. Onze inzet is nieuwe, marktgerichte ketenactiviteiten te helpen ontwikkelen. Kennisinfrastructurele voorzieningen worden ontwikkeld of verbeterd. Verder willen wij innovaties stimuleren, onder andere in de agrologistiek, ICT, agrificatie, bioraffinage en de zogeheten groene life sciences (biobased economy). De provincie wil helpen om de concurrentiekracht van de traditionele productieketens in de landbouw te versterken via het verbeteren van productkwaliteit, productiewijze, productieomgeving en voedselveiligheid. Ondernemerschap - ook maatschappelijk verantwoord ondernemerschap - wordt versterkt met behulp van voorbeeldprojecten, voorlichting en toekomststudies. Wij blijven als provincie investeren in landbouwstructuurversterkende maatregelen, zoals kavelruil, landinrichting en bedrijfsverplaatsingen. Dit laatste aspect krijgt in de komende periode meer aandacht. Onze bijdragen zijn een aanvulling op de nationale en Europese programma's voor regionale ontwikkeling en het landelijk gebied. Er komt een actieplan om de problematiek van de vrijkomende agrarische bedrijven aan te pakken.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 4.5 Duurzame structuurversterking land- en tuinbouw (volledige keten). | ■ Impuls samenwerking en verbeterde systeem-, product- en procesinnovaties in primaire bedrijven en keten.<br>■ Versterking concurrentiekracht, vergroten toegevoegde waarde agrocluster en verbeteren financiële positie landbouwbedrijfsleven. | ■ Projectontwikkeling op basis van vraaggerichte benadering.<br>■ Verder ontwikkelen platform waar ondernemers, onderwijs, onderzoek en overheid (zogenaamde 4 O's) elkaar ontmoeten en waaraan innovatieve ideeën en projecten hun basis aan ontlenen.<br>■ Ontwikkeling economisch Actieplan vrijkomende agrarische bedrijven.<br>■ Projectmatige aanpak structuurversterking en extra aandacht voor bedrijfsverplaatsingen in landbouwontwikkelingsgebieden. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 4: Kennis wérkt | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| 4.1 Omvorming Drentse economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie (ook financiering uit Stimuleringsfonds Drentse projecten) | | | | |
| 4.2 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | 1.210.000 | 1.210.000 | 1.210.000 | 0 |
| 4.3 Profileren Drenthe in Noordelijke Ontwikkelingsas | 25.000 | 25.000 | 0 | 0 |
| 4.4 Structuurversterking recreatie en (zorg)toerisme (ook financiering uit Stimuleringsfonds Drentse projecten) | 120.000 | 120.000 | 120.000 | 0 |
| 4.5 Structuurversterking land- en tuinbouw | | | | |
| Totaal programma 4: Kennis wérkt | 1.355.000 | 1.355.000 | 1.330.000 | 0 |

## Moties

**Motie 4 (regiospecifiek sociaaleconomisch beleid Zuidwest-Drenthe)**
In april 2009 worden aan uw staten de resultaten van het onderzoek naar "Kansen voor de Zuidas" aangeboden. Door middel van dit onderzoek wordt uitvoering gegeven aan motie 4.

## Wat doen wij nog meer?

### Economie

*Deelnemingen nutsfuncties*
De provincie Drenthe bezit 2,28% van de aandelen van Essent. Via de aandeelhoudersvergaderingen wordt erop gelet dat de consument tegen niet te hoge prijzen continu gas en elektriciteit kan betrekken. 12 Drentse gemeenten en de provincie zijn aandeelhouder van de Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD). Er wordt op toegezien dat de WMD deze taak, het drinkwater te leveren zonder onderbreking en tegen maatschappelijk aanvaardbare prijzen, op de juiste wijze blijft vervullen.

*Overige deelnemingen*
De provincie is aandeelhouder van de NOM, samen met de provincies Groningen en Friesland en meerderheidsaandeelhouder Ministerie van Economische Zaken. Provinciale inzet is een bijdrage leveren aan de verbetering van de sociaaleconomische structuur en de werkgelegenheid in Noord-Nederland en specifiek Drenthe. Het gaat om vestiging van nieuwe bedrijven en behoud van bestaande bedrijven, in samenwerking met provincie, gemeenten en NOM. GAE is een instrument van regionaal-economische ontwikkeling. De provincie is een van de 5 aandeel-

houders en in die rol zal zij erop toezien dat het bedrijf binnen de maatschappelijke randvoorwaarden blijft opereren.

*Kennis en innovatie/versterking economische structuur*
Naast de inzet op de nieuwe nationale en Europese economische programma's werken wij aan projecten en initiatieven die bijdragen aan de versterking van de economische structuur en/of de transitie naar de kenniseconomie, maar die buiten de reikwijdte van de nieuwe SNN-programma's vallen.
De succesvolle tenderaanpak, die eerder toegepast is voor zowel versterking ICT-gebruik als voor vergroting innovatief ondernemerschap, wordt voortgezet. Het gaat om stimuleren van het bedrijfsleven (MKB) op het gebied van innovatie, ondernemerschap en kenniseconomie. Een en ander zal in samenhang met het Innovatieve actieprogramma worden vormgegeven. Voor parkmanagement in Drenthe zal geen structurele financiering door de provincie meer mogelijk zijn. Indien door de park-managementorganisaties in Drenthe projecten worden ontwikkeld op het gebied van kennis en innovatie, zal door de provincie wel worden gezocht naar financiering via SNN-programma's. Ook kan dan de mogelijkheid van provinciale cofinanciering worden onderzocht.
Het ICT-beleid is gericht op stimulering van het gebruik van de aanwezige open glasvezelinfrastructuur. Een belangrijke doelgroep is het MKB.

*Marketing en promotie*
2009 vormt het derde jaar van de brede marketing- en promotiecampagne in Drenthe.
De campagne, die wordt uitgevoerd door de Stichting Marketing Drenthe, heeft als doel het imago van Drenthe te verbeteren. Marketing Drenthe geeft met haar meerjarige marketingcommunicatiestrategie tevens invulling aan de pijlers werken, wonen en toerisme.
De marketingcommunicatiestrategie beslaat de periode 2007-2010. Jaarlijks worden concrete afspraken gemaakt over het komende jaar, wat resulteert in een subsidiebeschikking per boekjaar. Hierin worden de onder meer de eerste resultaten van de campagne meegenomen.

*Economische ontwikkeling Veenhuizen*
Op basis van de Belvedère-studie en andere documenten over Veenhuizen wordt er een uitvoeringskader opgesteld die bedrijven moet inspireren om in Veenhuizen te gaan investeren. Rijk, provincie en gemeente trekken gezamenlijk op om deze ontwikkeling te faciliteren.

*Erica-Ter Apel*
De eerste fase van het kanaal Erica-Ter Apel bestaat uit het bevaarbaar maken van 7 km vaarweg tussen Ter Apel en Emmer-Compascuum. De uitvoering van de eerste fase is medio 2008 afgerond. Inmiddels zijn de voorbereidingen van de tweede fase (het traject Emmer-Compascuum - Erica) gestart.

*pMJP LG 2007-20013*
Er wordt uitvoering gegeven aan de uitvoeringsopgaven in het pMJP LG 2007-2013 ten aanzien van de thema's landbouw, recreatie en toerisme en sociaaleconomische vitalisering.

*Glastuinbouw*
Versterking van de glastuinbouw door bevordering van de herstructurering en nieuwvestiging blijft eveneens deel uitmaken van provinciaal beleid. Verdere ontwikkeling van de glastuinbouw rond Emmen vindt plaats binnen de kaders van het Masterplan glastuinbouw Emmen.

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer |
|---|---|
| Actieprogramma arbeidsmarkt | Eerste kwartaal 2009 |
| Beleidsuitwerking zorgeconomie | Eerste helft 2009 |
| Toerisme structuurversterking | Eerste kwartaal 2009 |
| Landbouw structuurversterking | Derde kwartaal 2009 |

## Wat mag het kosten?

| | Product/Prioriteiten | Rekening 2007 | Begroting 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 0 | 1.355.000 | 1.355.000 | 1.355.000 | 1.330.000 | 0 |
| | Economie | 6.155.179 | 9.499.663 | 1.263.993 | 1.276.013 | 1.283.763 | 1.293.973 |
| | Toerisme en recreatie | 2.031.822 | 1.988.934 | 1.854.890 | 1.219.260 | 1.575.110 | 1.606.580 |
| | Landbouw | 175.927 | 163.047 | 180.000 | 180.000 | 180.000 | 180.000 |
| | Totaal lasten | 8.362.928 | 13.006.644 | 4.653.883 | 4.030.273 | 4.368.873 | 3.080.553 |
| Baten | Economie | 31.220.364 | 9.676.670 | 6.731.970 | 6.732.570 | 6.733.180 | 6.733.800 |
| | Toerisme en recreatie | 205.343 | | | | | |
| | Landbouw | 2.958 | | | | | |
| | Totaal baten | 31.428.665 | 9.676.670 | 6.731.970 | 6.732.570 | 6.733.180 | 6.733.800 |
| Bestem- | Subtotaal voor bestemming | -23.065.737 | 3.329.974 | -2.078.087 | -2.702.297 | -2.364.307 | -3.653.247 |
| ming | Saldo reserves | -258.748 | -150.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| resultaat | Subtotaal na bestemming | -23.324.485 | 3.179.974 | -2.078.087 | -2.702.297 | -2.364.307 | -3.653.247 |

## Toelichting op verschillen tussen 2008 en 2009

De totale lasten van het programma Kennis Werkt zijn in 2009 per saldo ruim € 8,3 miljoen lager dan in 2008. De belangrijkste verschillen tussen de jaren 2008 en 2009 zijn:

- In 2008 is € 6,5 mio toegevoegd aan bijdragen projecten versterking economische structuur.
- In 2008 is € 400.000,-- beschikbaar gesteld voor  het project Plopsaland in Coevorden .
- In 2008 is € 340.000,-- beschikbaar gesteld voor de uitvoering van stageplaatsen ROC (motie 13)
- het met ingang van 2009 beëindigen van een aantal tijdelijke beschikbaar gestelde budgetten voor
  - Bijdragen innovatieve acties Drenthe ad € 597.200,--
  - Bijdragen revitalisering bedrijventerreinen / parkmanagement ad € 100.000,--
  - Bijdragen aktieprogramma ICT ad € 750.000
- Een verhoging van het subsidie voor marketing Drenthe van € 325.000. Deze verhoging in 2009 wordt gedekt door een verlaging van het subsidie in 2010

De totale baten van het programma Kennis Werkt zijn in 2009 per saldo ca € 2.900.000 lager dan in 2008. De oorzaak daarvan is het vervallen van de bijdrage van de Europese Commissie Innovatieve Acties ad  € 597.000 en een lagere raming uitkering dividend Essent van € 9.048.000 in 2008 naar € 6.700.000 in 2009.

# Programma 5. Leefomgeving

## Missie

Wij willen de voorsprong van Drenthe als aantrekkelijke regio voor wonen, werken en recreëren in een mooie, schone en sociaal veilige leefomgeving verder versterken. Wij gaan de provincie nationaal, maar ook internationaal profileren door deze hoogwaardige kwaliteiten nadrukkelijker te presenteren.
Bij het ontwikkelen van projecten staat voorop het beginsel van het vergroten van de synergie tussen de in het Collegeprogramma genoemde kernwaarden. Een voorbeeld daarvan is de samenhangende benadering voor groen-blauwe diensten.
Natuur en landschap zijn fundamentele kernwaarden van Drenthe. Wij willen doorgaan met het versterken van de natuur en de landschappelijke waarden in onze provincie. Dit in balans met kwaliteitsverbetering van onze toeristische sector en in de wetenschap dat de landbouw in Drenthe een factor van betekenis is.
Behoud en ontwikkeling van biodiversiteit wordt gerealiseerd door enerzijds een versnelde inzet op realisering van de EHS en de opstelling van Beheersplannen Natura 2000 en anderzijds uitwerking van de leefgebiedenbenadering voor bedreigde planten en dieren binnen en buiten de EHS.
Wij willen een voortrekkersrol vervullen bij de ontwikkeling van kennis en innovatie rond klimaat en energie. Wij nemen het voortouw bij de afstemming van ruimtelijke vraagstukken rond klimaat en energie. Meer dan tot nu toe zullen wij milieugezondheid en duurzaamheid hanteren als wegingsfactoren in het provinciaal beleid. Ter bescherming en ontwikkeling van de Drentse bodem stellen wij een integraal beleidsplan op voor de ondergrond, evenals een innovatieve visie op het grondwaterbeheer.

## Doel (wat willen wij bereiken?)

### Waterhuishouding

- Een veilig en bewoonbaar Drenthe. Geen ernstige bedreigingen van grote hoeveelheden water. De norm van overstromingsfrequentie voor kaden is 1 x 100 jaar om zo de stedelijke gebieden te beschermen tegen het water. De grote maatregelen ter bescherming tegen waterovelast in de vorm van bergingsgebieden zijn uiterlijk 2015 gerealiseerd. Daarmee is het gewenste veiligheidsniveau bereikt.
- De verdroging in een achttal gebieden in Drenthe (de zogenaamde TOP-gebieden) aanpakken, waarbij een goede afstemming plaatsvindt met natuur en landschap. Het gaat hierbij om de volgende gebieden: Drentsche Aa, Peizerdiep, Bargerveen, Elperstroom, Fochteloërveen, Dwingelderveld, Drents Friese Wold en Reest (zie hiervoor de in het pMJP geformuleerde doelstellingen).
- Optimale waterpeilen op de Drentse kanalen.

### Waterkwaliteit

- Ter verbetering van de waterkwaliteit van de Drentse beken worden ecologische doelen van de Drentse wateren nader geformuleerd tegen de achtergrond van de Europese Kaderrichtlijn water. Afstemming met natuur en landschap is hier essentieel.

- Realisatie duurzaam waterbeheer in de stedelijke omgeving door onder andere stimulering, bijdrage in innovatieve projecten ten aanzien van afkoppelen regenwater van riool, sanitatie-projecten en bewustwordingsprojecten.

## Milieubeleid

*Klimaat en energie*
- Minder uitstoot van broeikasgassen door een brongerichte aanpak.
- Beter aanpassen op veranderingen in het klimaat door een gebiedsgerichte aanpak.
- Meer gezamenlijke verantwoordelijkheid door een actorgerichte aanpak:
  1. de emissie van $CO_2$ moet in 2020 met 30% zijn verminderd ten opzichte van 1990;
  2. de energie-efficiëntie wordt verhoogd met 2% per jaar (nu 1%);
  3. het aandeel hernieuwbare energiebronnen bedraagt 20% in 2020 (nu 2% tot 3%).

*Externe veiligheid*
Streven naar een situatie in de samenleving waarin risico's van zware ongevallen met gevaarlijke stoffen zoveel mogelijk beperkt en maatschappelijk en bestuurlijk geaccepteerd zijn en waarbij een bepaald basisveiligheidsniveau niet overschreden wordt. Dit wordt bereikt in 2010. In het PUP externe veiligheid 2006-2010 en in de Drentse structuurvisie EV-beleid worden de stappen daartoe gedetailleerd beschreven en uitgewerkt.

## Bodem

*Bodemsanering*
In de provincie Drenthe kennen we in totaal ca. 40.000 van bodemverontreiniging verdachte locaties (werkvoorraad). Verontreinigde landbodems kunnen op grond van humane, ecologische en/of verspreidingsrisico's spoedeisend of niet spoedeisend zijn. Om vast te kunnen te stellen of een verdachte locatie spoedeisend dient eerst historisch onderzoek te worden verricht. Daarmee wordt de lijst verdachte locaties opgeschoond. Door het uitvoeren van bodemonderzoek wordt inzicht verkregen in de ernst en spoedeisendheid. Met het Ministerie van VROM wordt een convenant voorbereid waarin afspraken worden neergelegd over de aanpak en financiering van de spoedlocaties. Het convenant zal in 2008 worden getekend. Naast spoedlocaties worden in het convenant afspraken gemaakt over:
- duurzaam gebruik van de ondergrond
- aanpak van grootschalige grondwaterverontreinigingen

Dit moet ertoe leiden dat er geen stagnatie in de ruimtelijke ontwikkelingen en de economische groei van bedrijven optreedt en er geen onaanvaardbare risico's voor het milieu en de volks-gezondheid ontstaan als gevolg van bodemverontreiniging.

*Planning doelrealisatie 2009*
- opstellen overzicht bodemverontreiniginglocaties met gezondheidsrisico's inclusief genomen en voorgenomen maatregelen
- plan voor de aanpak en financiering (extern bijdragen derden) van puntbronnen binnen grondwaterbeschermingsgebieden
- uitvoeren stimuleringsregeling bodemsanering particulieren.

*Langere termijn*
- voor 2015 opstellen overzicht en aanpak alle spoedeisende locaties
- voor 2030 saneren/beheersen alle niet spoedeisende locaties.

*Bodembescherming*

- Het voorkomen van vermijdbare verontreiniging en aantasting van de bodem (inclusief grondwater).
- Het duurzaam beschermen van aardkundige waarden en het Drentse bodemarchief door het voorkomen van vermijdbare verontreiniging, alsmede de fysische en biologische aantasting van de bodem; het faciliteren van maatschappelijk nuttige en gewenste ontwikkelingen en het veilig stellen van niet of nauwelijks te vervangen bodemgerelateerde waarden.
- Bij maatschappelijk gebruik van de (diepe) ondergrond moeten aantasting van de bodem zoveel mogelijk worden beperkt.
- Geen opslag van (gevaarlijk en radioactief) afval in de diepe ondergrond. Om dit te bereiken dient de provincie te beschikken over het wettelijk instrumentarium (3D-omgevingsvergunning).

*Planning doelrealisatie 2009*

- Reductie gebruik en omvang van gewasbeschermingsmiddelen.
- Beleidskader en uitvoeringsprogramma bescherming aardkundige waarden.
- Naar aanleiding van onderzoek milieutekorten een nieuw beleidskader ten behoeve van de doorwerking van milieutekorten in de EHS en de landbouw.
- Actueel bodembeleid als gevolg van Europese en nationale wetgeving.
- Beleidsplan voor de ondergrond als bouwsteen voor het nieuwe omgevingsbeleid en kader voor ondergrondse activiteiten, zoals benutting van de ondergrond voor opslag, inclusief een integraal (bodem)energieplan voor Zuidoost-Drenthe.
- Plan van aanpak geothermie.
- Stimuleren van projecten bodemleven/bodembiodiversiteit.

*Lange termijn*

- 2010: het gehalte aan bestrijdingsmiddelen in grond(water) neemt niet toe en de nitraatconcentratie
  bovenste grondwater voldoet aan de Europese normen.
- 2010: bodeminformatie is actueel.
- 2015: 75% van het aardkundigewaardengebied is duurzaam beschermd (veiliggesteld, hersteld).

*Bijdrage aan klimaatdoelstelling.*

2020: structureel 900 kton $CO_2$-reductie per jaar (behoud van de veengronden).

*Grondwaterbescherming*

Een zodanige kwaliteit van het (grond)water dat het water zonder ingrijpende en kostbare zuivering geschikt is voor de bereiding van drinkwater. Daarnaast voldoet het grondwater in de gehele provincie aan de door EU gestelde eisen van de drinkwaterkwaliteit. Aanvullend voldoet het bovenste grondwater in de grondwaterbeschermingsgebieden en natuurgebieden op termijn aan de EU-voorkeursnorm voor drinkwater van 25 mg nitraat/l.

*Planning doelrealisatie*

- Kwaliteit oppervlaktewater in Drentsche Aa voldoet aan wettelijke normen voor bereiding van drinkwater nabij innamepunt.
- 2009: 1 integraal Grondwaterplan en beleidskader voor Uitvoeringsprogramma grondwaterbescherming.
- 2010: kwaliteit grondwater bestemd voor drinkwater voldoet aan de EG-drinkwaterrichtlijn en is zonder ingrijpende en kostbare zuivering geschikt als drinkwater. Nitraatconcentratie

bovenste grondwater in grondwaterbeschermingsgebieden en natuurgebieden voldoet op termijn aan de EU-voorkeursnorm van 25 mg/l en concentratie bestrijdingsmiddelen in grondwater zijn niet hoger dan 0,1 µg/l voor individuele stoffen en 0,5 µg/l voor de som van alle stoffen en hun omzettingsproducten.

*Bestuurlijke doorwerking*

- Gemeenten hebben in hun bestemmingsplannen de waterwingebieden en de gebieden met grondwater-bescherming opgenomen en de bestemmingen hierop afgestemd.
- Waterbedrijven voeren bescherming uit in waterwingebieden conform opgestelde beheerplannen.
- Terreinbeheerders en overige bodemgebruikers stemmen hun gebruik af op de functie van het gebied.

*Maatschappelijke doorwerking*

- Burgers zijn zich bewust van risico's van het gebruik van bestrijdingsmiddelen en zijn bereid de maatschappelijke gevolgen te accepteren.
- Binnen de grondwaterbeschermingsgebieden vinden geen activiteiten plaats die negatieve invloed hebben op de kwaliteit van het grondwater.
- 2010: Landbouwsector heeft gebruik van mest en bestrijdingsmiddelen verminderd en maakt geen gebruik van verontreinigde reststoffen als meststof.

**Vergunningverlening**

Het sturen van bedrijven in de richting van duurzame milieuprestaties, onder andere door de inzet van het beleidsinstrument Integrale milieuvergunning. In 2009 zullen naast het instrument Milieuvergunningen nieuwe en aanvullende beleidsinstrumenten worden ontwikkeld en ingezet, om zo ook aan de "voorkant" van het beleidsproces bedrijven en instellingen tot duurzame milieuprestaties te bewegen.

**Handhaving**

Het doel van handhaving is dat wetten, besluiten en regels goed worden nageleefd en dat nieuwe besluiten en regels goed uitvoerbaar en handhaafbaar zijn. Goed nalevingsgedrag leidt tot minder milieubelasting en dus tot een betere kwaliteit van de leefomgeving. De handhavingstaak van de provincie bestaat uit:

- het direct toezicht houden op de naleving van wetten, vergunningen en regels waar de provincie bevoegd gezag voor is. Deze taak houdt in dat activiteiten en bedrijven op professionele wijze gecontroleerd en benaderd worden. De eisen die hieraan gesteld worden zijn opgenomen in het Besluit kwaliteitseisen handhaving milieubeheer. In geval van geconstateerde overtredingen wordt hier tegen opgetreden. De provincie heeft een arsenaal aan mogelijkheden om op te treden. De belangrijkste zijn bestuurlijk overleg, dwangsom, bestuursdwang, intrekken vergunning, inschakelen politie/OM;
- het toetsen van provinciale regels, vergunningen en ontheffingen op handhaafbaarheid en uitvoerbaarheid. De provincie is verantwoordelijk voor kwalitatief goede regels en vergunningen. Een van de eisen die aan de kwaliteit gesteld wordt is dat vergunningen en regels goed uitvoerbaar en handhaafbaar moeten zijn.
  Bij de totstandkoming van vergunningen en regels voert handhaving deze toets uit. Op deze manier komen de problemen die bij de uitvoering en handhaving van regels en vergunningen ondervonden worden, weer terug bij beleidsontwikkeling en uitvoering.(waarmee de beleidscyclus weer gesloten is);
- het uitvoeren van interbestuurlijk toezicht.

Op grond van de Wet milieubeheer heeft de provincie een wettelijke regietaak ten aanzien van gemeenten en waterschappen. Dit houdt in dat de provincie, onder andere door het uitvoeren van audits, in de gaten houdt of aan de kwaliteitseisen voor handhaving voldaan wordt.
De provincie stimuleert gemeenten en waterschappen ook om de kwaliteit van handhaving te verbeteren.
Samenwerken is hierbij een belangrijk middel om tot een betere kwaliteit te komen. Via de Samenwerking handhaving Drenthe wordt de samenwerking met en tussen gemeenten en waterschappen gestimuleerd en gefaciliteerd, Een en ander heeft geleid tot 3 handhavingsregio's in Drenthe, waarbinnen de samenwerking de komende jaren verder gestalte moet krijgen.

*Indicatoren*

- Kwaliteit toezicht; wordt getoetst op basis van 1 interne audit.
- Handhaafbaarheidstoets; wordt uitgevoerd voor 100% van alle verleende vergunningen en beschikkingen op het gebied van de Wet milieubeheer en de Wet bodembescherming.
- Regietaak; wordt ingevuld door minimaal 1 regiegesprek per gemeente en waterschap.
- Samenwerking handhavingpartners; pro-actieve deelname aan 3 regio-overleggen.

**Natuur en landschap**

Voor natuur en landschap worden de volgende doelen nagestreefd.

- Versnelde realisatie van de EHS, inclusief de robuuste verbindingen met bijbehorende voorzieningen (zoals ecoducten) en de Natura 2000-gebieden.
- Bescherming van bossen, natuurgebieden, planten en dieren door het adequaat uitvoeren van wettelijke taken (de FFW, de Natuurbeschermingswet 1998 en de Boswet).
- Behoud en ontwikkeling van de 3 nationale parken en het nationaal landschap.
- Behoud en versterking van natuur en landschappelijke kwaliteit.
- Ontwikkeling van nieuwe bossen en landgoederen op daarvoor geëigende locaties
- Het beëindigen van zandwinning in de EHS door het realiseren van 1 nieuwe zandwinning (40 ha) voor beton- en metselzand buiten de EHS in Zuidwest-Drenthe, waarvoor afwijkingsprocedure POP II is toegepast.
- Actuele en breed toegankelijke natuurinformatie en een goede monitoring van natuurwaarden.

Belangrijke projecten die in 2009 aan de orde zijn, zijn de volgende.

- Robuuste verbinding Weerribben-Drents Friese Wold (Wapserveen e.o.)
- De versnelde inrichting van de Eelder- en Peizermade
- Samen over de Reest
- Afstemming Assen-Zuid met Drentsche Aa (onder andere snelwegpanorama)
- Robuuste verbinding Sallandse Heuvelrug-Drents Plateau
- Bargerveen
- Afronding Dwingelderveld

**pMJP**

Uitvoering van het pMJP LG in 2007-2013. Het pMJP is een met het rijk afgesproken programma dat een integraal uitvoeringskader biedt voor de doelen in het landelijk gebied, zoals die ook in andere producten zijn opgenomen. Wij stellen ons ten doel het pMJP-programma slagvaardig tot uitvoer te brengen conform de ILG-methodiek: ontschotte en ontpotte budgetten, gebiedsgerichte aanpak, vereenvoudigde uitvoering. De pMJP-doelen en prestatieindicatoren 2007-2013 zijn in navolgende tabel aangegeven. Samen met onze uitvoeringspartners wordt een jaarschijf voor 2009 opgesteld.

| Doel | 2007-2013 |
|---|---|
| Natuur | |
| Realisatie natuur in EHS | |
| ■ Functieverandering ten behoeve van de EHS door te verwerven | 1.638 ha |
| ■ Grondverwerving op Drentse maat | |
| ■ Inrichting EHS | 2.068 ha |
| ■ Inrichting robuuste verbinding | 880 ha |
| ■ Opheffen aantal knelpunten rijksinfrastructuur | 3 |
| Soortenbeleid | |
| Uitvoeren aantal jaarplannen soortenbescherming | 7 jaarplannen |
| Behoud en beheer nationale parken | 3 parken |
| Milieukwaliteit EHS/VHR/Natuurbeschermingswet | |
| ■ Gewenste milieucondities voor verzuring en vermesting | 3.130 ha |
| Hersteld verdroogd gebied (GGOR) | 10.186 ha |
| Beheersovereenkomsten | |
| ■ SN (Programma beheer) | 12.822 ha |
| ■ SN-f (Programma beheer) | 3.564 ha |
| ■ SAN (Programma beheer) | 4.680 ha |
| Natuurbeheer buiten de EHS | |
| ■ Beheersovereenkomsten SN (Programma beheer, landschap) | 2.518 ha |
| ■ Beheersovereenkomsten SAN (Programma beheer, landschap) | 1.153 ha |
| ■ Natuurlijk platteland Nederland | 1 |
| ■ Besluit natuurbeheer schaapskuddes | 6 schaapskuddes |
| Landbouw | |
| Grondgebonden landbouw | |
| ■ Inrichting ruimtelijke structuur (taskforce) | 1 |
| ■ Landinrichtingsafspraken met minister LNV | 13.004 ha |
| Glastuinbouw | |
| ■ Inrichten vestigingsgebied | 200 ha |
| ■ Herstructurering gebied | 25 ha |
| Duurzaam ondernemen | |
| ■ Aantal projecten agrobiodiversiteit | 1 |
| ■ aantal kennis en samenwerkingsprojecten innovatie agrocluster | 50 |
| RECREATIE EN TOERISME | |
| ■ oplossen knelpunten landelijke wandelroutes | 1 |
| ■ Oplossen knelpunten landelijke fietsroutes | 5 |
| ■ Vaarroutes knelpuntvrij (Erica-Ter Apel 23 km + Assen 2 km) | 25 km |
| ■ Beheer recreatie (Programma Beheer) | 12.615 ha |
| ■ Aantal toeristische voorzieningen, aanleg ontbrekende schakels in (provinciale) routes, bewegwijzering en productontwikkeling | 50 |
| Landschap | |
| ■ Lopende verplichtingen bos/landschap, ruimtelijke structuren | 1 ha |
| ■ Aantal provinciale stichtingen | 1 |
| Nationaal landschap | |
| ■ Realiseren van uitvoeringsprogramma Drentsche Aa | 1 |
| Aantal Belvedèreprojecten | 20 |
| Aantal SOL-beschikkingen (onderhoud landschap) | 484 |
| Landschapsontwikkeling | 700 ha |
| Aanleg bos | 250 ha |

| Doel | 2007-2013 |
|---|---|
| Plan van aanpak voor terugdringen verstoring in landelijk gebied met betrekking tot stank, geluid en licht | 3 |
| Aantal landgoederen | 20 |
| Actualiseren, digitaliseren en vaststellen cultuurhistorische waardenkaart | 1 |
| Aantal projecten waarin vanaf de start disciplinair wordt samengewerkt voor beeldkwaliteit | 10 |
| Aantal pilots kennisoverdracht aardkundige waarden | 2 |
| Bodem | |
| Duurzaam gebruik bodem | |
| ■ Opstellen bodemvisie | 1 |
| ■ Aantal projecten duurzaam bodemgebruik | 4 |
| Bodemsanering | |
| Gesaneerde bodem (2007 tot en met 2009) | 569382 BPE |
| Gesaneerde bodem (2010 tot en met 2013) | 511000 BPE |
| Water | |
| Waterbodemsanering | |
| ■ Gesaneerde waterbodem (2007 tot en met 2009) | 127500 BPE |
| ■ Gesaneerde waterbodem (2010 tot en met 2013) | 129000 BPE |
| Regionale waterberging buiten bestaande afspraken | 51.070 ha |
| Gebied met een inrichting volgens waternood (zonder landinrichting) | 5.300 ha |
| Sociaaleconomische vitalisering | |
| Stimulering en verbreding van de plattelandseconomie | |
| ■ Aantal MKB-bedrijven (agrariërs) | 1 |
| ■ Aantal MKB-bedrijven (microbedrijven) | 1 |
| Verbetering van de leefbaarheid in plattelandsgebieden | |
| ■ Dorpsontwikkeling en behoud erfgoed | 1 |
| Leader | |
| Aantal innovatieve acties | 1 |
| Aantal samenwerkingsprojecten | 1 |
| Aantal technische hulp | 1 |

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 5. Leefomgeving | 73.657.447 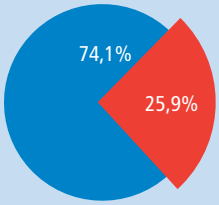  | 49.357.801 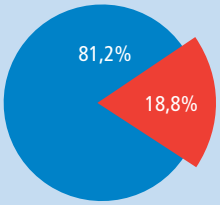  |
| Overige programma's | 210.544.199 | 212.883.688 |

| Programma 5: Leefomgeving | 2.007 | 2.008 | 2.009 | 2.010 | 2.011 | 2.012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 39.104.067 | 71.526.742 | 73.657.447 | 93.181.699 | 93.681.801 | 82.856.196 |
| Totaal baten | 31.331.043 | 50.887.187 | 49.357.801 | 70.191.040 | 70.119.790 | 70.024.790 |
| Saldo | 7.773.024 | 20.639.555 | 24.299.646 | 22.990.659 | 23.562.011 | 12.831.406 |

## Kaderstellende nota's, regelingen, wetten etc.

- POP II.
- Programma klimaat en energie, provincie.
- Programma pMJP investeringsbudget landelijk gebied.
- Energieakkoord Noord-Nederland, Groningen/Friesland/Drenthe/Noord-Holland/rijk.
- Nieuwe energie voor het klimaat (Werkprogramma schoon en zuinig), rijk.
- Nationaal bestuursakkoord water.
- Regionaal bestuursakkoord water.
- Vierde Nota waterhuishouding (rijk).
- Europese Kaderrichtlijn water.
- Europese Nitraatrichtlijn.
- Europese Overstromingsrisico's richtlijn.
- Europese Grondwaterrichtlijn.
- Europese Vogel- en habitatrichtlijn (Natura 2000).
- Stroomgebiedvisie Vecht - Zwarte Water.
- Decembernota water 2006 (rijk).
- Waterschapswet/Waterstaatwet/Waterwet (concept).
- POV.
- Waterakkoorden met de waterschappen en het rijk.
- Waterkwantiteitsbeheerplan provinciale kanalen.
- WBB.
- Meerjarenprogramma WBB 2005-2009 provincie Drenthe, november 2004.
- Wet kwaliteitsborging bodemintermediairs (Kwalibo).
- Bestuurlijk advies TJS waterbodems (februari 2002) en kabinetsstandpunt TJS waterbodems (23 april 2002; TK, vergaderjaar 2001-2002, 26-401, nummer 28).
- Besluit financiële bepalingen bodemsanering (15 december 2005).
- EU-bodemstrategie.
- Verdrag van Malta (Relatie bodem en archeologisch erfgoed).
- Wet ammoniak en veehouderij.
- Wet milieubeheer.
- WILG.
- Natuurbeschermingswet 1998.
- Meststoffenwet.
- Wet gewasbescherming en biociden.
- Rijk: Beleidsbrief bodem; Beleidsbrief ruimtelijke ordening en ondergrond.
- Landelijk afvalbeheerplan.
- Mijnbouwwet.
- Wet geluidhinder.
- Wet vervoer gevaarlijke stoffen.
- Ontgrondingenwet.
- Grondwaterwet.
- WHVBZ.
- FFW.
- Boswet.
- Natuurschoonwet.
- Beleidsregel ligplaatsen.
- Wet handhavingstructuur.
- Luchtvaartwet.
- Vuurwerkbesluit.

- Wet milieugevaarlijke stoffen.
- Toekomstagenda Milieu: schoon, slim, sterk (Ministerie van VROM).
- NMP4: Een wereld en een wil: werken aan duurzaamheid.
- PUEV 2006-2010 Drenthe (inclusief jaarprogramma's).
- ASV.
- Structuurvisie EV-beleid provincie Drenthe Notitie provinciale aandachtspunten natuur en milieu 2005-2008.
- Provinciaal natuurbeleidsplan (1992).
- Provinciaal bosbeleidsplan (1996).
- Provinciale nota landschap (1998).
- Provinciale nota flora en fauna (november 2002).
- Gebiedsvisies natuur, bos en landschap (december 1995-juni 2001).
- IGGD, herziening 2008.
- Ontgrondingennota Drenthe.
- Provinciale omgevingsvergunning.
- Agenda voor de Veenkoloniën, Strategische agenda Noord-Nederland.
- Plan van aanpak task force landinrichting.
- Op Drentse Maat, voorfinanciering grondverwerving.
- Rijksnota's: Nota ruimte en Agenda voor vitaal platteland.
- EU-programma's gericht op het gemeenschappelijk landbouwbeleid en plattelands-ontwikkeling.
- ILG-overeenkomst met bijlagen.
- Rijksmeerjarenprogramma 2007-2013.
- pMJP 2007-2013 met subsidiegids.
- Regeling aanwijzing Nationale Parken (8 augustus 2007, TRCJZ/2007/1221).
- Beheers- en inrichtingsplan Dwingelderveld.
- Beheers- en inrichtingsplan Drents-Friese Wold.
- Beheers-, inrichtings- en ontwikkelingsplan Drentsche Aa.
- Decentralisatieakkoord IPO/LNV.
- Gebiedsopgaven pMJP-gebieden.
- EU-programma's gericht op het gemeenschappelijk landbouwbeleid en plattelands-ontwikkeling.
- LEADER+-ontwikkelingsstrategieën voor Oost-Drenthe en het Drents-Friese LEADER-gebied.
- EU-programma's gericht op regionale samenwerking INTERREG IV A, B en C.
- Strategisch beleidskader Noord-Nederland.
- Europees Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP 2).

## Ontwikkelingen

### Waterhuishouding

Medio 2009 treedt de nieuwe Waterwet in werking. De Waterwet biedt enkele nieuwe instrumenten voor het realiseren van onze beleidsdoelstellingen. Deze instrumenten werken wij uit in onze POV en zetten wij in richting de waterschappen en gemeenten. In samenhang daarmee evalueren en (her)formuleren wij onze sturings-filosofie jegens de waterschappen.

**Milieubeleid**
In 2008 hebben GS het programma Klimaat en energie vastgesteld. Daarmee ligt er nu een programmatische basis voor een ontwikkelingsgerichte uitvoering van de doelen voor klimaat en energie in het Collegeprogramma. Het programma Klimaat en energie is tevens het uitvoeringskader voor de afspraken in het kader van het Energieakkoord Noord-Nederland. Het onderwerp klimaatverandering krijgt nog steeds veel maatschappelijke aandacht.

**Bodem**
De EU heeft een bodemstrategie vastgesteld. De aanleiding voor de strategie is de constatering dat de afnemende bodemkwaliteit en bodemvruchtbaarheid in Europa op termijn duurzame ontwikkeling in gevaar brengt. De bodem heeft een groot aantal essentiële functies die in stand gehouden moeten worden. Om bedreigingen van de bodem tegen te gaan, is een consistenter en minder versnipperd bodembeleid nodig. Ter ondersteuning van de EU bodemstrategie wordt een EG Kaderrichtlijn Bodem ontwikkeld. Primair doel van de richtlijn is het stimuleren dat de lidstaten een duurzaam bodembeleid ontwikkelen. Het rijk werkt aan een nieuw bodembeleid dat zich richt op duurzaam bodemgebruik. Europees en rijksbeleid vertalen wij in provinciaal bodembeleid.
Omdat het gebruik van de ondergrond invloed heeft op de bovengrond en omgekeerd, is het van belang om bij het maken van ruimtelijke plannen de onder- en bovengrond in samenhang te bekijken. De lagenbenadering uit de Nota ruimte is hiervoor een goed middel.
Ten slotte zijn in het ILG 2007-2013 afspraken tussen het rijk en de provincie vastgelegd over beleidsopgaven waarvan de uitvoering aan de provincies is overgedragen. Het betreft onder meer opstellen van een bodemvisie, meerjarenprogramma bodemsanering en informatie-voorziening duurzaam bodemgebruik.

**Vergunningverlening**
De context waarbinnen vergunningverlening en handhaving opereren is flink in beweging, mede als gevolg van de doorwerking van rapporten zoals bijvoorbeeld van de commissie Lodders.
De samenwerking tussen vergunningverlening en handhaving zal op strategisch niveau worden geïntensiveerd en zal tevens leiden tot een her-ijking op de samenwerking met de water-schappen en gemeenten.

**Handhaving**
Handhaving in Nederland is momenteel volop in beweging. Er zijn 3 belangrijke aspecten te benoemen.
Discussie over verdeling van taken en bevoegdheden (Lodders, Mans, Oosting, d'Hondt, vd Tuuk, bestuursakkoord rijk en provincies en de 10 plattelandsgemeenten (P10)).
Vereenvoudiging van de uitvoeringstructuur. VROM, WABO, AmvB's)
Verbetering van de kwaliteit van vergunningverlening en handhaving. (Maatlat VTH – VNG, Mans).
Naar aanleiding hiervan wordt intensief samengewerkt met alle handhavingpartners in Drenthe, maar ook nadrukkelijk met de provincies Fryslân en Groningen. Resultaat van deze samen-werking zal binnen enkele jaren leiden tot een kwalitatief hoogwaardige handhaving in Drenthe. De daarbij behorende organisatiestructuur is minder van belang dan het te behalen kwaliteits-niveau. Intensieve samenwerking met partners buiten de provinciale organisatie is zeer nadruk-kelijk aan de orde.

**Natuur en Landschap**

*EHS*
De EHS moet in 2018 gereed zijn. Dit is een zeer forse beleidsopgave waar de provincie verantwoordelijk voor is. Planning is dat in 2015 de benodigde gronden zijn verworven en in 2018 de gehele EHS is ingericht, dan wel dat de natuurdoelen zijn gerealiseerd door particulier natuurbeheer. Financiering vindt plaats via het ILG (tot en met 2013). De planning voor grondverwerving is echter onevenwichtig, omdat een groot deel van de verwerving is gepland in de laatste 2 jaar en daarna een groot deel van de EHS nog moet worden ingericht. Daarnaast zullen verwerving en realisatie van de laatste EHS-hectares moeizamer verlopen in de laatste jaren. Het is
daarom gewenst voldoende budget te hebben om de gronden meer evenwichtig in de tijd te kunnen verwerven of particulier natuurbeheer te realiseren en aanvullend instrumentarium te kunnen ontwikkelen. Voor het feitelijk realiseren van (een deel van) de EHS in kwalitatieve zin zijn extra inspanningen nodig, onder andere met betrekking tot verdrogingsbestrijding en het voorkomen van oxidatie (zie ook 5.7). Hier liggen goede mogelijkheden voor synergie met het programma Klimaat en energie.

*Informatiesysteem*
De door het Ministerie van LNV opgerichte Gegevensautoriteit, is bezig om via pilots een beter inzicht te krijgen in de mogelijkheden en beperkingen van een landelijke databank flora en fauna. Voor provinciale en gemeentelijke doeleinden blijft het provinciale informatiesysteem voorlopig de eerste ingang.
In het kader van de uitwerking aanbevelingen symposium Samenwerken aan natuur en landschap in Drenthe en het nieuwe omgevingsbeleid is gestart met de actualisatie van de rapportage uit 1992 over de staat van de Natuur in Drenthe. Deze rapportage zal zowel in boekvorm als via internet de toepassing van recente kennis in beleid en beheer van flora, fauna, natuur en landschap bevorderen.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij eraan doen?

### Water

#### 5.1 Opgaven voor wateroverlast en watertekort en combineren "groen-blauwe diensten"

De regisserende rol van de provincie richting de waterschappen krijgt binnenkort onder meer vorm via het in het voorjaar van 2009 op te leveren provinciaal beleidskader voor groen-blauwe diensten. Dit kader wordt samen met de waterschappen ontwikkeld. De provincie wil het inzetten om de opgaven uit te voeren voor het tegengaan van wateroverlast en –tekort in combinatie met doelen op andere beleidsterreinen, zoals ontwikkeling landschap, recreatie en natuur.
De waterschappen en de provincie realiseren de verplichte onderdelen van de wateropgaven grotendeels met behulp van het bestaande wettelijk kader. Het instrument groen-blauwe diensten leent zich met name voor het realiseren van bovenwettelijke niet-verplichte maatregelen.
Groen-blauwe diensten zijn projecten en activiteiten op het gebied van water, landschap, natuur, cultuurhistorie en recreatie die de kwaliteit en toegankelijkheid van het platteland vergroten en verder gaan dan hetgeen wettelijk verplicht is. Particuliere grondgebruikers zijn de aanbieders, de overheden zijn de afnemers van de groen-blauwe diensten.
Alleen dan, wanneer sprake is van actieve beheersdaden, kan sprake zijn van een blauwe dienst. Het beschikbaar stellen van gronden voor waterberging kan bijvoorbeeld wél in aanmerking komen voor een schadevergoeding, maar is, wegens het ontbreken van een actieve handeling

geen blauwe dienst. Blauwe diensten zijn goed inzetbaar voor het vasthouden van water en het verbeteren van de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater. Met de ervaring die de provincie in 2008 opdeed binnen het pilotproject Amerdiep is het beleidskader opgesteld en zal vervolgens vanaf 2009 worden ingezet voor andere mogelijke projecten in met name de beeksystemen in geheel Drenthe.

**Intensivering prioriteit 5.1, Opgaven voor wateroverlast en watertekort en combineren groen-blauwe diensten**

*Samenwerking in het Amerdiepgebied (Stimuleringsfonds Drentse projecten)*

Samen met de gemeente Aa en Hunze en het waterschap Hunze en Aa's zijn wij in het stroomgebied van het Amerdiep de publieke opgaven op het gebied van water, natuur, landschap en recreatie aan het concretiseren. Hierbij willen we gebruikmaken van het aanbod van een groep boeren uit dit gebied, die zich in de Stichting Amerdiep i.o. hebben verenigd.
De betrokken partijen werken nu aan het inrichtingsplan, met onder meer voorstellen voor kavelruil en voor een financieel dekkingsplan. Het inrichtingsplan zal de grondslag vormen voor de langjarige vergoedingen voor zogeheten groen-blauwe diensten. Dit zijn werkzaamheden die de boeren in het kader van natuurbeheer en waterhuishouding verrichten. Wordt de beoogde overeenstemming bereikt, dan is daarmee het beheer van het Amerdiep voor een periode van 30 jaar geregeld.

## 5.2 Bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit

Aan de hand van de in 2008 ontwikkelde plannen van aanpak voor de meest verdroogde gebieden, de zogenaamde TOP-gebieden (8), zijn nu de op uitvoering gerichte projecten in voorbereiding. Medio 2009 starten deze anti-verdogingsprojecten. Op dit moment is circa € 35 miljoen beschikbaar voor de periode 2009-2013. De provincie draagt voor circa 15% bij aan dit budget. De waterschappen nemen circa 35% voor hun rekening. Het overige deel financiert de provincie uit het ILG en de POP-budgetten.

## 5.3 Vergroten waterbewustzijn

Waterbewustzijn is het besef van kansen of bedreigingen die hebben te maken met water. Evenals elders in Nederland is dit bewustzijn ook in Drenthe beperkt. Ons oppervlaktewater, de kwaliteit ervan en het ontbreken van watertekort of overlast worden beschouwd als vanzelfsprekendheid.

Drenthe beschikt, behalve over een grote voorraad kwalitatief hoogwaardig grondwater, ook over een wijd vertakt oppervlaktewatersysteem dat onder meer wordt gevormd door een zeer waardevol bekenstelsel. De gemeenten, waterschappen, waterbedrijven en de provincie maken hoge kosten om dit hoogwaardige systeem in stand te houden en te verbeteren.
Drenthe onderzoekt in 2009 hoe het waterbewustzijn binnen de provincie kan worden vergroot. Deels via het project gericht op het versterken van de samenwerking in de waterketen. Daarnaast brengt Drenthe ook in kaart voor welke onderdelen van ons beleid voor de fysieke leefomgeving vergroting van het waterbewustzijn bij burger, bedrijf en mede-overheid gewenst is (het watersensitieve omgevingsbeleid). Het resultaat hiervan is dat de belevingswaarde van water wordt vergroot en dat de beperkingen van de onderlegger water beter worden onderkend.

## 5.4 Uitvoering innovatieve grondwatervisie

Het hoogwaardige grondwater onder het Drents plateau is van strategische betekenis voor functies als koude-/warmteopslag en energiewinning uit warm grondwater. Het grondwaterplatform Drenthe formuleert in 2009 de beleidsdoelen en uitvoeringsgerichte projecten.

## 5.5 Faciliteren en stimuleren van samenwerking in de waterketen

De provincie is structureel betrokken bij het gemeentelijk rioleringsbeheer, heeft het toezicht op de waterschappen en is aandeelhouder van de WMD. De in 2008 in werking getreden Wet gemeentelijke watertaken onderstreept de provinciale positie jegens de gemeenten nog eens. Ook een goed voorbeeld is het instrument van nieuwe waterakkoord, waarin het waterschap en de gemeente, onder aanvoering van de provincie, bestuurlijke afspraken kunnen maken over het oplossen van waterproblemen. Daarnaast bevat de ontwerp-Waterwet een aantal goed bruikbare instrumenten die de doorzettingsmacht binnen het waterbeleid zullen versterken.

De provincie Drenthe gaat voort op de in 2008 ingeslagen weg. De provincie zal de uitkomsten van de benchmark rioleringszorg zo mogelijk benutten voor volgende stappen in de afvalwaterketen. De provincie zal de met de gemeenten, de waterbedrijven en de waterschappen uitgezette koers voor samenwerking en innovatie verder invullen. De belangrijkste doelen zijn het vergroten van de doelmatigheid en het verlagen van de maatschappelijke kosten, het vergroten van het waterbewustzijn en een beperkte stijging van de waterlasten voor de Drentse burger.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 5.1 Inzetten beleidskader blauwe en groene diensten | ■ Concrete uitvoeringsplannen. Op te stellen op grond van het voorjaar 2009 opgeleverde beleidskader.<br>■ Start van de publiek-private samenwerking in het Amerdiepgebied. | ■ Overleg met de waterschappen en de grondgebruikers van het landelijk gebied om projecten gericht op de wateropgave te formuleren en vervolgens te realiseren. Uitgangspunt daarbij is het inzetten van het blauwe diensten instrumentarium.<br>■ Uitvoeren van de binnen de PPS gemaakte afspraken. |
| Verder voorbereiden uitvoering opgaven voor wateroverlast en watertekort | ■ Een veilige goed bewoonbare provincie zonder ernstige wateroverlast.<br>■ Het stedelijk gebied is beschermd tegen ernstige overlast dankzij de overstromingsnorm voor de kaden van eens per honderd jaar.<br>■ De waterbergingsgebieden zijn uiterlijk in 2015 gerealiseerd. | ■ Afronden van de aanwijzing van de waterbergingsgebieden en vastleggen in de structuurvisie omgevingsbeleid.<br>■ Bijdragen aan het wegnemen van belemmeringen bij de inrichting van de waterbergingsgebieden.<br>■ Inrichtingsplan opstellen met voorstellen voor kavelruil<br>■ Opstellen financieel dekkingsplan. |
| 5.2 Verdrogingsbestrijding in de gebieden met de hoogste prioriteit | ■ De verdroging aanpakken binnen 8 TOP-gebieden. De hiervoor in het pMJP geformuleerde doelstellingen uiterlijk in 2013 realiseren. | ■ Realiseren via EHS, stimuleren van projectontwikkeling door het inzetten van grotere provinciale bijdragen. |
| 5.3 Project vergroten waterbewustzijn | ■ Burgers, bedrijven en mede-overheden benaderen het milieucompartiment water niet langer als een vanzelfsprekendheid, maar als een structurerend onderdeel van de fysieke leefomgeving. | ■ Onderzoek naar de mogelijkheden van een grotere waterbewustzijn.<br>■ Twee op uitvoering gerichte projecten ter vergroting van het waterbewustzijn binnen Drenthe. |
| 5.4 Innovatieve grondwatervisie | | ■ Aan de hand van de eerder geformuleerde grondwatervisie zorgt het in 2008 ingestelde grondwaterplatform voor een doorvertaling van de visie in het beleid voor de fysieke leefomgeving. |
| 5.5 Stimuleren en faciliteren van samenwerking in de waterketen | ■ De waterketenpartners realiseren ieder jaar twee procent efficiencywinst. | Uitkomsten benchmark rioleringzorg 2009 benutten voor mogelijke vervolgstappen.<br>■ Bestuurlijk overleg en onderzoek naar de haalbaarheid van het oprichten van een provinciebreed rioolbeheersbedrijf (volgens het RioNoord-concept).<br>■ Nader uitwerken van de in 2008 in gang gezette samenwerkingsprojecten.De waterketenpartners realiseren ieder jaar twee procent efficiencywinst. |

## Bodem

### 5.6 Opstellen integraal beleidsplan ondergrond

VROM heeft een landelijke verkenning uitgevoerd voor de ondergrond. Een plan van aanpak wordt in overleg met de provincies opgesteld om de conclusies van de beleidsverkenning uit te werken. De provincies willen bevoegd gezag worden voor omgevingsvergunningen en mijnbouwwerken, gezien hun rol en het regionale strategisch belang bij de ondergrond. Drenthe heeft VROM voorgesteld om als pilot-provincie deel te nemen aan de beleidsuitwerking. Er wordt op interactieve wijze een integraal beleidskader (en uitvoeringsprogramma) voor de Drentse ondergrond ontwikkeld. Het is een driedimensionale visie op de ondergrondse activiteiten (exploratie, winning en gebruik van water, radioactief afval, aardwarmte, opslag $CO_2$, enz.) en de gevolgen hiervan voor de bovengrondse ruimtelijke ontwikkeling. Het beleidskader dient als bouwsteen voor de structuurvisie omgevingsbeleid. Het uitvoeringsprogramma voor de ondergrond maakt deel uit van het klimaat en energieprogramma.

**Intensivering prioriteit 5.6, Opstellen integraal beleidsplan ondergrond**

*Kennisooverdracht aardkundige waarden*

Wij willen zorgen voor actuele, gedetailleerde kennis over aardkundige waarden in Drenthe. Het is belangrijk dat deze kennis wordt overgedragen en dat er draagvlak wordt gecreëerd voor het behoud en de bescherming ervan. Dit gaan wij bereiken door het inventariseren van aardkundig waardevolle gebieden, onder meer ten behoeve van planontwikkeling. Actuele gegevens over de aardkundige waarden zullen wij nodig hebben bij het opstellen van ons nieuwe omgevingsbeleid. Verder onderzoeken wij de mogelijkheden om een European Geopark in Drenthe te ontwikkelen en streven wij naar het onthullen van aardkundige monumenten.

### 5.7 Actualisering bodemkaart

In 2008 is de autorisatie van de bodemkaart gestart. In 2009 zijn de resultaten bekend. Naar verwachting zullen verder acties nodig zijn om de veenbodems te behouden. Deze inspanningen zijn van bovenprovinciaal belang.

*Doorwerking nieuwe bodemkaart (EHS)*

Op basis van de geactualiseerde bodemkaart kan vanaf 2009 meer gericht worden gekeken waar de kansen liggen voor de diverse functies, zoals landbouw (verplaatsing, uitbreiding en verbreding) en natuur (ontwikkeling EHS en typen natuurdoelen). Vanaf 2009 moet rekening worden gehouden met eventueel aanvullend budget voor extra beheersmaatregelen. Gelet op het feit dat het hier gaat om een bovenprovinciaal belang, zal hierom ook met het rijk overleg gestart worden.

### 5.8 Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige omgeving

Herontwikkeling van kleine vervuilde terreinen in binnenstedelijke gebieden wordt regelmatig geblokkeerd doordat grondeigenaren niet beschikken over voldoende financiële middelen voor de vereiste sanering. Wij nemen daarom het initiatief tot instelling van een Stimuleringsregeling sanering door particulieren en kleine (voormalige) zelfstandigen. De regeling beoogt jaarlijkse provinciale medefinanciering van 2 tot 5 saneringen. De maatregel moet leiden tot extra investeringen van de eigenaar.

### 5.9 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS

Om in de buurt van kwetsbare natuur, en met name kwetsbare Natura 2000-gebieden, een veehouderij te kunnen laten bestaan moeten deze bedrijven voldoen aan de landelijke wetten en regels omtrent de uitstoot van ammoniak. De bijdrage van de Drentse landbouw aan het

probleem in Drenthe is 27%. De overige 73% is afkomstig van landbouw buiten Drenthe en niet landbouw binnen en buiten Drenthe. De provinciale inzet om tot reductie te komen richt zich dus op de 27% bijdrage vanuit de Drentse landbouw.

Om de veehouderij en de kwetsbare natuur in Drenthe naast elkaar in stand te kunnen houden is het project Bedreven bedrijven Drenthe in 2001 van start gegaan. Dit project heeft tot medio 2006 goede resultaten behaald (100 deelnemende veehouderijen) met het op een andere wijze inrichten van de bedrijfsvoering binnen de melkveehouderij. Kern van het project is het werken volgens de kringloopgedachte, die zich richt op duurzaamheid en het beperken van stikstofverliezen. Het project heeft aangetoond dat de ammoniakemissie gemiddeld per deelnemend bedrijf met 25% is afgenomen. Eveneens is aangetoond dat de grondwaterkwaliteit van deelnemende veehouders significant beter is dan van de gangbare veehouders in Drenthe. Dit zijn voorname redenen om het project voort te zetten met cofinanciering vanuit het ILG, omdat het project ook tegemoetkomt aan de rijksdoelen voor natuur en landbouw. Er is voorzien in een voortvarend uitbreiden van het project voor de periode van 2009-2013, waarin getracht wordt zo'n 150 nieuwe veehouderijen ook via de kringloopgedachte te laten werken. Uiteindelijk moeten de projecten ertoe leiden dat de Drentse veehouders hun bedrijf inrichten volgens de principes van Bedreven bedrijven Drenthe.

Uit recent onderzoek van Alterra (in opdracht van de provincie Drenthe) is ook gebleken dat voor de provincie Drenthe de meeste winst (zowel emissie als depositie van ammoniak) te halen is door het vergroten van het aantal veehouders dat werkt met als basis de kringloopgedachte. Uit hetzelfde onderzoek is ook gebleken dat het aanpassen van bedrijfsgebouwen binnen de intensieve veehouderij in emissiecijfers hetzelfde winstbeeld laat zien, maar de winst in depositie is nagenoeg nihil. Dit betekent dat het investeren hierin minder effectief is.

## 5.10 Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater

De Kaderrichtlijn water verplicht de provincies te rapporteren over de kwaliteit van het grondwater, de maatregelen die worden getroffen om de gewenste kwaliteit te bereiken en de risico's weg te nemen. In het POP staat als beleidsdoel dat het grondwater moet voldoen aan de EU-normen voor drinkwater. Met ingang van 2008 wordt een bedrag beschikbaar gesteld voor aanvullend onderzoek en monitoring van de indicator bestrijdingsmiddelen. Door middel van diverse projecten wordt getracht de doelstelling dichter bij te brengen.

## 5.11 Taakstelling waterbedrijven

In de vorige collegeperiode is de taakstelling van € 500.000,-- aan de waterbedrijven niet gerealiseerd. Momenteel loopt het project naar een meer risicogericht beleid grondwaterbescherming. Daarbij wordt ingezet op het nemen van maatschappelijke verantwoordelijkheid en financiële deelname van alle waterbedrijven in Drenthe in risicoreducerende maatregelen in grondwaterbeschermingsgebieden. Het project wordt duidelijk op welke wijze de bijdragen van de waterbedrijven de provinciale Begroting gaan ontlasten. Ook de WMD heeft haar bijdrage gekoppeld aan de uitkomsten van het onderzoek.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 5.6 Opstellen Integraal beleidsplan ondergrond | ■ Provinciale regie en stimulering duurzame ontwikkeling ondergrond.<br>■ Geactualiseerde kennis over het voorkomen van aardkundig waardevolle gebieden in Drenthe.<br>■ Aandacht voor aardkundige waarden als wezenlijk onderdeel van de Drentse kernkwaliteiten.<br>■ Implementatie aardkundige waarden in planontwikkelingen. | ■ Opstellen Integraal beleidsplan voor ondergrond.<br>■ Actualisatie bestaande kaart en aanvullende inventarisatie.<br>■ Verkenning mogelijkheden en ontwikkeling van de Hondsrug tot een European Geopark.<br>■ Tot 2014 onthullen van 14 aardkundige monumenten.<br>■ Organiseren van workshops, cursussen en symposia. |
| 5.7 Actualiseren bodemkaart | ■ Behoud en ontwikkeling van kernkwaliteiten vergen zorgvuldige, maar scherpe beleidskeuzes. Keuzes werken door in onderscheid ruimtelijke en economische ontwikkelopgaven voor verschillende deelgebieden van Drenthe. | ■ Actualisering bodemkaart.<br>■ Opstellen maatregelen plan veenbodems. |
| 5.8 Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving | ■ Stimuleren ruimtelijke en economische ontwikkeling steden door wegnemen blokkades veroorzaakt door bodemvervuiling. | ■ Sanering terrein gasfabriek Assen.<br>■ Vaststellen stimuleringsregeling sanering door particulieren en kleine voormalige zelfstandigen. |
| 5.9 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | ■ Versterking "kroonjuwelen" natuur en landschap.<br>■ Verminderen belasting van grond- en oppervlaktewater met nitraat (behalen EU-norm 50 mg/l in bovenste grondwater). | ■ Project Bedreven bedrijven opnieuw opstarten voor 100 andere melkveebedrijven.<br>■ 50 bedrijven stimuleren tot aanpassen van stallen (bouwkundig, werktuigbouwkundig en bedrijfsmatig). |
| 5.10 Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater | ■ Verbetering kwaliteit grond- en oppervlaktewater.<br>■ Beter monitoren effecten genomen maatregelen. | ■ Uitbreiden analysepakket grond- en oppervlaktewater met indicator bestrijdingsmiddelen.<br>■ Risicoanalyse gebruik bestrijdingsmiddelen.<br>■ Terugdringen gebruik middelen gewasbescherming, niet zijnde agrosector. |
| 5.11 Taakstelling waterbedrijven | Actieve bijdrage waterbedrijven aan risicoreducerende maatregelen in beschermingsgebieden grondwater. | Op basis uitkomsten project Risicogericht grondwaterbeschermingsbeleid afspraken maken met waterbedrijven over hun (financiële) bijdrage aan risicoreducerende projecten in grondwaterbeschermingsgebieden. |

## Milieubeleid

### 5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving

Bij ieder provinciaal besluit wordt gestreefd naar een duurzame ontwikkeling van Drenthe. Dit betekent dat wordt gezocht naar een situatie waarin een goed evenwicht bestaat tussen ecologische, economische en sociale aspecten. Er zullen bij ontwikkelingen echter altijd ongewenste effecten blijven en kansen die vragen om benut te worden.

Door methodieken zoals milieu-effectrapportages en duurzaamheidseffectrapportages in te zetten wordt getracht om bij wezenlijke (met name ruimtelijke) ontwikkelingen de effecten, of deze nu ecologisch, economisch of sociaal-cultureel zijn, in kaart te brengen. Bij besluitvorming over deze ontwikkelingen kan vervolgens worden aangegeven hoe met deze effecten wordt omgegaan (accepteren, mitigeren of compenseren). Dit moet leiden tot besluitvorming die leidt tot een duurzame ontwikkeling en daarmee een duurzame kwaliteit van de leefomgeving.

## 5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid

Het klimaat- en energievraagstuk heeft een uitermate strategisch, multidisciplinair en complex karakter. Wij zullen een stevige programmastructuur inrichten om de doelen voor $CO_2$-reductie te realiseren. De aanpak is gebaseerd op de nota Energiek Drenthe. Uitgangspunt voor het uitvoeringsprogramma is: beperken energievraag, gebruik duurzame bronnen en efficiënt gebruik eindige bronnen (zogenaamde Trias Energetica). Maximaal wordt ingezet op maatregelen met een "no regret"-karakter. Belangrijk worden de interne interdisciplinaire samenwerking en de externe samenwerking met gemeenten, corporaties, bedrijfsleven en kennisinstellingen. Strategische allianties, mede als onderdeel van Energy Valley, en gebiedsgerichte aanpak hebben de voorkeur. Wij willen dat Drenthe geldt als proeftuin voor innovatie en kennisontwikkeling, bijvoorbeeld gericht op het realiseren van een evenwichtige bio-based economy en de toepassing van duurzame transportbrandstoffen en groen gas. Bewustwording wordt versterkt. Bij het externe spoor krijgt de provinciale voorbeeldfunctie (in brede zin) extra aandacht. Het uitvoeringsprogramma kent een lange doorlooptijd en de verplichtingen en uitgaven strekken zich uit over meerdere jaren.

### Intensivering prioriteit 5.13, Uitwerking klimaat- en energiebeleid

*Programma klimaat en energie (Stimuleringsfonds Drentse projecten)*

In het programma Klimaat en energie wordt de aanpak uit de eerder uitgebrachte nota Energiek Drenthe 2006-2010 voortvarend doorgezet. Het programma is gebaseerd op de volgende 3 sporen.

- Mitigatie: minder uitstoot broeikasgassen door een brongerichte aanpak

Bij mitigatie gaat het om het beperken van de uitstoot van broeikasgassen om zodoende het tempo van de klimaatveranderingen te verlagen en zo mogelijk tot stilstand te brengen. Het betekent het terugdringen van de emissies van broeikasgassen, met name van koolstofdioxide ($CO_2$). Het centrale doel van mitigatie is het realiseren van energiebesparing en een duurzame energievoorziening met een zo gering mogelijke uitstoot van broeikasgassen.

- Adaptatie: beter aanpassen aan veranderingen door een gebiedsgerichte aanpak

Adaptatie richt zich op aanpassingen in onze leefomgeving met het oog op klimaatveranderingen. Het gaat daarbij zowel om het beperken van risico's als over het benutten van kansen vanwege een veranderend klimaat. Het centrale doel van adaptatie is het benutten van kansen voor een duurzame ontwikkeling, waaronder een goede sociaal-economische ontwikkeling en een optimale (driedimensionale) ruimtelijke ontwikkeling.

- Participatie: meer gezamenlijke verantwoordelijkheid door een actorgerichte aanpak

Participatie betekent het betrekken van andere partijen bij klimaatverandering en energie: netwerksturing in een netwerksamenleving. Het centrale doel van participatie is het realiseren van een maximale betrokkenheid - door het vormen van vitale coalities en het oprichten van consortia - van andere overheden, maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en publieke en private belanghebbenden. Hiermee wordt bewustwording bereikt, maar vooral het delen van gezamenlijke verantwoordelijkheid en cofinanciering.

## 5.14 Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit

Het ontwerpprogramma Luchtkwaliteit is in nauwe samenwerking met vele externe partijen tot stand gekomen. De uitvoering van het programma is voorzien in 2009 en 2010. Het programma voorziet in de volgende acties:

- uitwerking onderzoek luchtkwaliteit tot een toetsingskader voor de gemeenten;
- opstellen en uitvoeren van een Programma monitoring;
- uitvoeren van een Programma emissiereductie voor industriële bronnen (Actieplan fijn stof en industrie);
- samenwerking en kennisuitwisseling met gemeenten en andere belanghebbenden;

- beoordeling luchtkwaliteit bij alle projectprocedures (ruimtelijke ordening en verkeer en vervoer);
- opstellen en uitvoeren van een Communicatieplan;
- volgen van (inter)nationale ontwikkelingen.

Eind 2010 vindt een evaluatie plaats met het oog op een eventueel vervolg na 2010.

## 5.15 Uitvoeringsprogramma externe veiligheid

In het Bestuursakkoord tussen rijk en IPO is gekozen om de uitkering van de programmafinancieringsgelden ook na 2010 via het Provinciefonds uit te keren. De provincie maakt prestatieafspraken met gemeenten over de professionalisering en de versterking van de externe veiligheidstaken en het oppakken van nieuwe taken zoals is vastgelegd in relevante externe veiligheidsbesluiten (Besluit externe veiligheid inrichtingen, Registratiebesluit externe veiligheid en het in voorbereiding zijnde Besluit transportroutes externe veiligheid en Besluit externe veiligheid buisleidingen). Conform het akkoord stellen de provincies capaciteit en/of middelen beschikbaar aan gemeenten. Rekening houdend met het Bestuursakkoord IPO-rijk (Lodders) en rijk-gemeenten (de Hond) wordt in 2009 gezamenlijk met gemeenten onderzocht op welke wijze de samenwerking na 2010 ingevuld kan worden.

## 5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving

*Verminderen belasting kwaliteit leefomgeving*

Het Collegeprogramma kent als sleutelbegrip een goede kwaliteit van de leefomgeving. Om dit doel te realiseren is een minimale belasting door de bedrijven van de omgeving nodig. Inzet is intensiveren van de actualisering van de milieuvergunningen. De ontwikkelingen op het gebied van de Europese en nationale wet- en regelgeving bieden mogelijkheden de belasting door bedrijven verder te verminderen. Bij de actualisering van milieuvergunningen wordt aandacht besteed aan:

- energie-efficiency uit oogpunt van $CO_2$-doelstellingen;
- emissies uit oogpunt van luchtkwaliteit en nationale emissieplafonds (NEC-doelstellingen EU);
- verruimde reikwijdte Wet milieubeheer (afvalpreventie, vervoersmanagement) uit oogpunt van duurzaamheid.

In 2011 worden de effecten van de geïntensiveerde actualisatie van de milieuvergunningen geëvalueerd.

### Intensivering prioriteit 5.16, Inpassen veranderende EU- en nationale wetgeving

*Implementatie Wabo*

In beginsel zal op 1 januari 2010 de Wabo in werking treden. De invoering van de Wabo leidt tot een kwaliteitsslag voor vergunningverlening (onder andere integratie aantal vergunningen op gebied van fysieke leefomgeving), versterking van de samenwerking bij de handhaving van het omgevingsbeleid en een snelle digitalisering van het vergunningproces. Het gehele proces vindt plaats samen met de externe partijen.

Wij zullen op het moment van inwerkingtreding aan de noodzakelijke juridische en organisatorische voorwaarden moeten voldoen. Het betekent dat middelen nodig zijn voor de implementatie van de wet (opleidingen, begeleiding en nawerk), alsmede voor het functioneren van een zogeheten handhavingstool voor de Wabo-samenwerking en het beheer van de LVO.

Na de implementatie zijn middelen nodig voor de feitelijk uitvoering van de wet. De feitelijke bestuurslasten en ICT-consequenties voor de provincie zullen in de loop van 2009 meer concreet in beeld komen en zijn mede afhankelijk van het overleg tussen VROM en IPO op dit punt.

*Wijziging Wet luchtvaart*
De minister van verkeer en waterstaat heeft in 2007 een heroverweging aangekondigd van de decentralisatie van luchtvaarttaken en bevoegdheden. Dit betekent een opschorting van de overdracht van taken en bevoegdheden voor de regionale en kleine burgerluchtvaart van rijk naar provincies. Naar verwachting wordt op zijn vroegst in de eerste helft van 2009 het wetsvoorstel "Regelgeving burgerluchthavens en militaire luchthavens" vastgesteld. De provinciale bevoegdheden betreffen in hoofdzaak de vaststelling van de milieuruimte voor luchthavens (onder andere groeitaakstelling), de vaststelling van het fysieke ruimtegebruik rond luchthavens (ruimtelijk beleid), de handhaving van de vastgestelde kaders en het instellen van Commissies Regionaal Overleg voor de Luchthavens Groningen Airport Eelde en Hoogeveen. De decentralisatie van de luchtvaarttaken leidt tot een jaarlijkse structurele ophoging van het Provinciefonds.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving | Bij besluitvorming over belangrijke ruimtelijke ingrepen inzicht geven in de ecologische, economische en sociaal-culturele effecten van het besluit en aangeven hoe met deze effecten om te gaan. Leidend tot duurzame ontwikkeling en duurzame leefomgeving-kwaliteit van Drenthe. | Uitvoeren duurzaamheidseffectrappportage ten behoeve van besluitvorming over nieuw omgevingsbeleid. |
| 5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | ■ In 2020 reductie van 30% uitstoot CO2 ten opzichte van 1990.<br>■ Drenthe als proeftuin voor innovatie en kennisontwikkeling, onder andere gericht op evenwichtige bio-based economy en toepassing van duurzame transportbrandstoffen en groen gras.<br>■ Belangrijkste thema: grootschalige inzet op energiebesparing. Versterking bewustwording en duurzaam energiegebruik.<br>■ Versterking bodem als bron van duurzame energie en onderzoek naar mogelijke opslag van goederen.<br>■ Provinciale doelstelling voor CO2-reductie en aandeel duurzame energie en energiebesparing halen.<br>■ Hoger kennisniveau en een hogere innovatiegraad bij de energiegerelateerde sector realiseren.<br>■ Meer duidelijkheid over de kansen en bedreigingen van klimaatverandering.<br>■ De ruimtelijke gevolgen (van beperkt oppervlaktegebonden naar toenemend oppervlak gebonden) van klimaatverandering en duurzame energiesystemen doorvoeren in het ruimtelijke ordeningsbeleid (Grounds for Change).<br>■ Grotere bewustwording creëren alsmede een duurzamer handelen van een hele brede doelgroep, variëren van bedrijven en overheden tot individuele burgers. | ■ Heroriëntatie rol provincie, strategie, prioriteiten en uitvoering, in het kader van het op te stellen programma Klimaat en energie.<br>■ Uitvoeren programma Klimaat en energie, inclusief uitvoering Energieakkoord Noord-Nederland.<br>■ Opzetten gebiedsgerichte aanpak "Proeftuin Zuidoost-Drenthe".<br>■ Uitvoeren Energieakkoord in samenwerking met de contractpartners.<br>■ Uitvoeren van onderzoek en pilotprojecten in (de proeftuin) Zuidoost-Drenthe (stromenstudie).<br>■ Treffen van emissiebeperkende maatregelen (met name beperking veenoxidatie).<br>■ Ontwikkelen van een instrumentarium (regelingen, tenders, cofinanciering) met als doel mitigatie-, adaptatie- en participatiemaatregelen te bevorderen.<br>■ Onderzoek uitvoeren naar de haalbaarheid van Kenniscentrum Klimaat op noordelijke schaal.<br>■ Ontwikkelen van een digitaal loket "Drenthe bespaart".<br>■ Deelnemen aan het project Energy Valley.<br>■ Ontwikkelen van communicatie-instrumenten gericht op duurzaam handelen en bewustwording.<br>■ Realiseren van klimaatneutraal provinciehuis als voorbeeld. |

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 5.14 Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit. | ■ Versterken duurzaamheid in ruimtelijke ordening en in economische ontwikkelingen.<br>■ Geen verslechtering huidige milieukwaliteit, luchtkwaliteit binnen wettelijke grenswaarden en waarborgen gezondheid van mensen. | ■ Vaststellen uitvoeringsprogramma.<br>■ Uitvoering programma in samenspraak met externe partijen tot en met 2010. |
| 5.15 Uitvoeringsprogramma externe veiligheid. | Verbeteren kennis en beperken risico's van zware ongevallen met gevaarlijke stoffen. | In samenspraak met externe partijen realisatie van provinciaal Uitvoeringsprogramma externe veiligheid 2006-2010. |
| 5.16 Inpassen veranderende EU- en nationale wetgeving. | ■ Belasting kwaliteit leefomgeving verminderen door terugdringen emissies CO2, SO2, Nox, fijn stof en vluchtige stoffen.<br>■ Actualisatie milieuvergunningen en extra aandacht afvalpreventie, vervoersmanagement en duurzame bedrijfsvoering.<br>■ Aanpassen provinciale organisatie aan eisen Wabo.<br>■ In 2009 ISO-certificering van nieuwe processen.<br>■ Aanpassen organisatie aan nieuwe rol provincie als bevoegd gezag voor lucht-haven Groningen Airport Eelde, vliegveld Hoogeveen en activiteiten kleine luchtvaart c.q. luchtvaartbedrijven (wijziging Wet luchtvaart).<br>■ Implementatie van de Wabo per 1 januari 2010 in juridische zin. | ■ Intensivering van screening actualisatie en eventuele aanpassingen.<br>■ Milieuvergunningen.<br>■ Uitvoeren projectplan Implementatie Wabo.<br>■ Speerpunt Wabo in kader van "Welkom in digitaal Drenthe".<br>■ Instellen bedrijvenloket Wabo.<br>■ Pilot implementatie Wabo.<br>■ In samenspraak met externe partijen:<br>  ■ verdere ontwikkeling professionalisering vergunningverlening;<br>  ■ intensivering samenwerking handhaving.<br>■ Concrete implementatie Samen sterker (proeftuin + follow up).<br>■ Effectuering decentralisatie taken en bevoegdheden Regelgeving burgerluchthavens en militaire lucht-havens, waaronder:<br>  ■ vergunningverlening en handhaving;<br>  ■ verantwoordelijkheid voor Commissies Regionaal Overleg voor de luchthavens Groningen Airport Eelde en Hoogeveen.<br>  ■ Opleidingen.<br>  ■ Gevolgen Wabo voor lopende processen (ISO-certificering) - Begeleiding en nawerk van de implementatie.<br>  ■ Functioneren van de Handhavingstool, gericht op Wabo-samenwerking. |

## Handhaving

### 5.17 Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen

*Toezicht op naleving van regelgeving en vergunningen*
Effectief handhaven van de regelgeving en de vergunningen is onmisbaar voor een provincie die ambitieuze doelstellingen heeft en die een belangrijke regierol heeft. Voor het vergroten van de effectiviteit en de efficiëntie van de handhaving is samenwerking tussen de betrokken partijen belangrijk. Op basis van de vastgestelde methodiek worden ketens en interventiemomenten in beeld gebracht. Jaarlijks is hiervoor onderzoek, analyse en projectondersteuning nodig.
Er zijn 3 regionale samenwerkingsverbanden die door de provincie geïnspireerd en gefaciliteerd worden door het coördinerende platform Samenwerking Handhaving Drenthe. De samenwerking is vastgelegd in bestuursovereenkomsten en wordt dan steeds geborgd voor een periode van 5 jaar. Verder stelt de SHD jaarprogramma's op. Bij toezicht en handhaving is een intensievere samenwerking tussen provincies, gemeenten en waterschappen noodzakelijk om de kwaliteit verder te verbeteren en om klaar te zijn voor mogelijk toekomstige wijzigingen in de handhavingsstructuur. Gevolg van de nieuwe ontwikkelingen zal in elk geval zijn dat de regierol

van de provincie op het gebied van toezicht en handhaving versterkt wordt. Het is noodzakelijk om hier nu al een impuls aan te geven.

*Opruimactie Pest aan asbest*
Naast het asbest op daken en in constructies wordt in Drenthe in het buitengebied veel "zwerfasbest" aangetroffen. Meestal zijn het oude golfplaten die ergens achtergelaten zijn. Gemeenten en provincie hechten er veel belang aan dat alle asbest, dat risico's voor de volksgezondheid oplevert, wordt opgeruimd.
Het platform Samenwerking Handhaving Drenthe heeft in zijn Jaarprogramma 2008 de opruimactie Pest aan asbest opgenomen om asbestdaken verantwoord en veilig te verwijderen. In 2008 en 2009 werkt het platform in het kader van deze actie nauw samen met LTO Noord Projecten, het Landelijk Overleg Milieuhandhaving, de milieupolitie en de gemeenten Meppel, De Wolden en Aa en Hunze.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 5.17 Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen. | Actuele naleving regelgeving en vergunningen.<br>■ Verbeteren kwaliteit handhaving.<br>■ Interbestuurlijk toezicht.<br>■ Verbeteren kwaliteit provinciale vergunningen en regels.<br>■ Relevante informatie over de uitvoering en naleving van regelgeving actief terugkoppelen naar beleidsontwikkeling en vergunningverlening. | ■ Uitvoeren van toezicht en bevorderen van de naleving van provinciale regels en vergunningen.<br>  ■ Inventarisatie van relevante ketens, daarin actief zijnde actoren, van toepassing zijnde wet- en regelgeving en verdeling bevoegdheden (ketentoezicht).<br>  ■ Vaststelling uitvoeringsstrategie.<br>  ■ Gerichte handhavingacties.<br>  ■ Bewustwordingscampagne nakomen milieuregels richting burgers en bedrijven.<br>  ■ Intensivering samenwerking met gemeenten, noordelijke provincies en VROM-Inspectie<br>■ Versterken provinciale regietaak handhaving:<br>  ■ vaststellen Bestuursovereenkomst Samenwerking Handhaving (1 regio-overeenkomst);<br>  ■ jaarlijks uitvoeren van 8 externe audits.<br>  ■ Provinciale regels en vergunningen bij de totstandkoming beoordelen op handhaafbaarheid en uitvoerbaarheid. Daarbij tevens aandacht voor de wijze waarop toezicht en handhaving geregeld wordt bij nieuwe regels.<br>  ■ Intensivering operationele afstemming met vergunningverlening.<br>  ■ Bijdrage leveren aan belangrijke beleidsontwikkelingen zoals bijvoorbeeld het nieuwe omgevingsbeleid. |

## Natuur en Landschap

### 5.18.A Uitwerken aanbevelingen symposium Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe

Biodiversiteit is de centrale opgave in het natuurbeleid. Een belangrijk kernthema blijft de realisering van de EHS (zie ook 5.19.). Recent onderzoek heeft aangetoond dat een belangrijk deel van de biodiversiteit afhankelijk is van de landschappelijke kwaliteit van gebieden buiten de EHS en dus in samenhang met andere functies moet worden beoordeeld. Natuurinformatie weegt steeds zwaarder in de planvorming en wordt steeds meer gebruikt door externe partijen. De informatie is ook nodig voor het uitvoeren van gebiedsgerichte projecten en voor integrale planning. In het nieuwe omgevingsbeleid zijn ook nieuwe inzichten over natuurbeheer en ontwikkeling van gebieden met een hoge graad van natuurlijkheid opgenomen. Samen met

gemeenten zullen kaarten van landschappelijke kwaliteiten worden opgesteld, waarbij onder meer het belang voor biodiversiteit in beeld wordt gebracht. De basis hiervoor wordt gelegd in het project Natuur in Drenthe 2.
Een andere aanbeveling was op zoek te gaan naar mogelijkheden voor de ontwikkeling van robuuste natuur in Drenthe. Het gaat om natuur met een hoge mate van natuurlijkheid. Wij willen op basis van onderzoek en overleg een keuze maken voor (een) gebied(en) om deze robuuste natuur (zich) te (laten) ontwikkelen.

### 5.18.B Kennisuitwisseling BoerenNatuur

Wij zien een belangrijke rol voor BoerenNatuur in de kennisuitwisseling tussen de agrarische natuurverenigingen, de professionalisering van de agrarische natuurverenigingen en de samenwerking en afstemming met andere spelers in het veld op het gebied van (agrarisch) natuurbeheer.

### 5.18.C Voorfinanciering Beheersplannen Natura 2000-gebieden

We hebben bij minister Verburg van LNV aangegeven dat de conceptbeheersplannen voor de 8 Natura 2000-gebieden, waarvoor de provincie Drenthe trekker is, vóór 1 september 2009 gereed zijn. Het gaat om de gebieden Drouwenerzand, Dwingelderveld, Fochteloërveen, Havelte-Oost, Leekstermeergebied, Mantingerbos, Mantingerzand en Norgerholt.
Dit is veel sneller dan eerder voorzien was. Aanvankelijk was namelijk sprake van eind 2010 en begin 2011. Wij krijgen van het rijk € 950 duizend voor het opstellen van de beheersplannen. Dit bedrag wordt in termijnen uitbetaald en wordt door de versnelde opstelling later ontvangen dan de kosten die gemaakt worden. Het gevraagde budget gaat als voorfinanciering gebruikt worden voor de rijksgelden die na 2008 vrijkomen.
We spelen hier in op de behoefte om snel(ler) duidelijkheid te krijgen in de gevolgen van deze plannen. Deze aanpak biedt (beperkt) de mogelijkheden om in overleg met LNV te treden om grenzen en doelen van de Natura 2000-gebieden bij te stellen.

### 5.19 Versnelde aankoop en inrichting van EHS

Realisatie van de EHS maakt deel uit van POP II. De mogelijkheden van aankoop van gronden zijn in Drenthe groter dan het door het Ministerie van LNV gefaseerd beschikbaar gestelde budget. Door het extra provinciale budget wordt het tempo van realisatie van de EHS aanzienlijk versneld en wordt effectief gebruikgemaakt van gebiedsgerichte processen en mogelijkheden in het landelijk gebied. Waar mogelijk worden bij de EHS ook andere doelstellingen gerealiseerd, zoals waterberging, recreatief medegebruik, vastleggen $CO_2$ en versterking van het landschap. Realisatie van de EHS vindt dan ook vaak plaats in het kader van integrale projecten, zoals de versnelde inrichting Eelder- en Peizermade en robuuste verbindingen (zie ook de doelen voor natuur en landschap)
Tevens wordt uitvoering gegeven aan het maatregelenpakket uit de Beheersplannen Natura 2000, waar met name in Havelte-Oost naar verwachting in 2009 mee begonnen wordt.

Het gevraagde budget betreft voorfinanciering, definitieve financiering (vaak cofinanciering) en financiering van apparaatskosten. Bij voorfinanciering gaat het om kosten die gemoeid zijn met de tijdelijke financiering van verwerven, inrichten, beheer en particulier natuurbeheer. Uitgangspunt is dat hiervan de definitieve financiering een verantwoordelijkheid van LNV (door middel van - de opvolger van - het ILG) blijft. Daarnaast zijn middelen nodig voor financiering (vaak cofinanciering) van extra maatregelen om de EHS te kunnen realiseren en waar geen ILG-budget voor beschikbaar is. Verder gaat het om benodigde extra inzet van menskracht, zoals het DLG-apparaat.

Tot nu toe werd het aankopen van natuurterreinen aangemerkt als een investering. Hiervan werden de kapitaallasten berekend en in de exploitatie opgenomen. De aanschaf van natuurterreinen is in principe voor de 'eeuwigheid' en heeft derhalve voor de provincie geen waarde meer. Daarom wordt voorgesteld met ingang van 2009 uit te gaan van het principe dat het aankopen van natuurterreinen geen investering is, maar een last voor de exploitatie.
Voor een versnelde inrichting van de EHS wordt in 2009 een bedrag van € 2 miljoen nodig geacht. In de voorjaarsnota 2009 zal aan de hand van een nadere uitwerking de benodigde middelen voor 2010 en volgende jaren worden gevraagd.

## 5.20 Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid

Bosuitbreiding draagt bij aan een duurzame ontwikkeling en sterkere kernwaarden van Drenthe. Het leidt tot versterking van de EHS, het landschap, recreatieve structuren, een aantrekkelijke woon- en werkomgeving en verbetering van het klimaat door vastlegging van $CO_2$. In het POP-2 is als ambitie geformuleerd dat in de periode 2004-2014 in milieubeschermingsgebieden en grenzend aan bestaande bos-, natuur- en recreatiegebieden en woonkernen 1.500 ha bosuitbreiding wordt gerealiseerd. Hiervan is ca. 1.000 ha gerealiseerd of in voorbereiding. Onze jaarlijkse bijdrage is bedoeld voor medefinanciering van 50% van de waardevermindering van de resterende ha's. De resterende 50% komt ten laste van het EU-budget. Het pMJP voorziet in een bijdrage voor in de aanlegkosten van bos en de inkomstenderving.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 5.18.A Uitwerken aanbevelingen symposium Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe (2007). | ■ Invulling geven aan aanbevelingen onderdeel Natuur.<br>■ Nauwere samenwerking op gebied van natuur.<br>■ Behoud en vergroting biodiversiteit en meer zicht op effectiviteit van specifiek natuurbeleid in Drenthe.<br>■ Drenthe profileren door unieke natuurkwaliteit te realiseren in gebieden waar natuurlijke processen leidend zijn. | ■ Intensiveren samenwerking voor behoud en vergroting bio-diversiteit in landelijk gebied buiten EHS, in samenhang met invullen groen-blauwe diensten en uitwerking van benadering leefgebieden soortenbeleid.<br>■ Verder operationaliseren van natuurinformatiesysteem.<br>■ Uitvoeren evaluatie en analyse van natuurbeleid aan de hand van de resultaten van het project Natuur in Drenthe.<br>■ Samen met gemeenten werken aan kaarten van natuurwaarden buiten de EHS. |
| 5.18.B Kennisuitwisseling BoerenNatuur. | ■ Kennisuitwisseling tussen de agrarische natuurverenigingen en spelers binnen natuurbeheer en landschapsbeheer. | ■ Invulling geven aan jaarlijks productplan BoerenNatuur. |
| 5.18.C Voorfinanciering beheersplannen Natura 2000. | ■ 8 conceptbeheersplannen voor de Natura 2000-gebieden waar de provincie verantwoordelijk voor is. | ■ Samen met de partners opstellen van 8 conceptbeheerplannen voor de Natura 2000-gebieden. |
| 5.19 Versnelde realisatie van EHS. | ■ Realisatie EHS-Drenthe in 2015 en realisatie instandhoudingsdoelstellingen Natura 2000. | ■ Met jaarlijkse provinciale bijdrage EHS-gronden versneld aankopen, inrichten en bufferen. |
| 5.20 Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid. | ■ 50 ha bosuitbreiding per jaar. | ■ Het pMJP voorziet in een bijdrage voor in de aanlegkosten van bos en de inkomstenderving met ingang van 1 januari 2008. |

## 5.21 Ontwikkeling natuurgebied LOFAR

Deze prioriteit is inmiddels afgewikkeld.

## Plattelandsontwikkeling (pMJP)

### 5.22 Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen

Het project Regiopark heeft als wezenlijk onderdeel van de Regiovisie Groningen-Assen voor de periode 2008-2015 een totale investeringsbehoefte van ca. € 60 miljoen. Realisatie van ambities uit de regiovisie worden voor maximaal 45% per project meegefinancierd uit het Regiofonds, i.c. ca. € 27 miljoen. Op grond van de afspraken rond de instelling en voeding van het Regiofonds is voor de periode 2008-2015 ca. € 10 miljoen beschikbaar voor het project Regiopark. De extra Drentse bijdrage is bedoeld als medefinanciering van het tekort van € 17 miljoen.

### 5.23.A Vitaal Platteland

In 2008 is gestart met de uitvoering van de statenmotie met betrekking tot het stimuleren van bottom-upinitia-tieven in het sociaaleconomisch domein. Onze gebiedspartners, in het bijzonder gemeenten, zullen in 2009 wederom de nodige voorstellen indienen. Zoveel mogelijk worden deze initiatieven ingebed in het bredere pMJP-kader.

### 5.23.B Kunstobjecten bij pMJP-projecten in het landelijk gebied

In het kader van het pMJP zijn en worden in het landelijk gebied tal van belangrijke projecten uitgevoerd. Het lijkt ons een goede gedachte om de resultaten van dat beleid te accentueren met kunstobjecten. Wij zijn dit ook gewend bij onze belangrijke provinciale infrastructurele werken. We creëren eenzelfde soort regeling voor projecten binnen het pMJP.

### 5.24 Uitvoering Gebiedsprogramma Agenda voor de Veenkoloniën

In samenspraak met de betrokken medeoverheden is de Agenda voor de Veenkoloniën herijkt. Het Gebiedsprogramma 2008-2012 is vastgesteld. Publieke samenwerking is uitgangspunt van dit programma. Inzet is een structurele verbetering van het toekomstperspectief van het gebied via een brede aanpak. Belangrijke ontwikkelopgaven zijn: het creëren van aantrekkelijke woonmilieus (bijvoorbeeld in samenhang met vaarverbindingen), agribusiness (diversificatie, kennis, biomassa), informatie- en communicatietechnologie (ICT/LOFAR), toerisme (onder andere ontwikkeling spin-off van vaarverbindingen), het wegwerken van de achterstand in onderwijs en werkgelegenheid, innovatie en infrastructuur. Beleidsmatig is tot nu toe vooral noord-zuid naar de Veenkoloniën gekeken. Het nieuwe initiatief focust zich op de mogelijkheden van de oost-westoriëntatie. Het verbindt de recreatief aantrekkelijke gebieden Hondsrug en Westerwolde met elkaar. Het realiseren van een robuuste recreatieve, landschappelijke, ecologische en infrastructurele verbinding vergroot de toeristische potenties van beide gebieden. Ook de afgeleide ruimtelijke en economische ontwikkelingen profiteren daarvan. Wonen, (dag) recreatie, nieuwe vormen van landbouw en landschapsbouw kunnen deel uitmaken van dit schakelgebied. De planvorming vindt plaats in samenspraak met de betrokken partijen. Voor de bemensing van het projectbureau en bijbehorende proceskosten stellen de partners jaarlijks een bedrag beschikbaar.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 5.22 Ontwikkeling Regiopark Groningen - Assen. | ■ Binnen nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen realiseren van mooiste woon- en werklandschap van Nederland door:<br>■ versterken landschapsecologische samenhang;<br>■ vergroten belevingswaarde en recreatieve toegankelijkheid;<br>■ creëren van goede balans "rood-groen" voor stedelijke ontwerpopgaven van Groningen, Assen, Leek-Roden en Hoogezand;<br>■ ontsluiten en aansluiten landelijk gebied (stedelijke uitloop) in stadsranden en beïnvloedingssfeer stedelijke kernen;<br>■ goede zonering recreatie en natuur in 4 "parels": Eelder- en Peizermaden en Leeksterdiep, Zuidlaardermeer en Hunze en Fochteloërveen en Norg. | ■ Uitwerken concrete projecten.<br>■ Cofinanciering projecten, in aanvulling op bijdrage Regiofonds.<br>■ Verkennen mogelijkheden samenwerking derden voor verdere financiering blauwe en groene opgave, gerelateerd aan pMJP-gebied Noordwest-Drenthe. |
| 5.23.A Vitaal platteland. | ■ In alle pMJP-gebieden positieve bijdrage leveren aan versterking economische structuur en leefbaarheid van dorpen en plattelandsregio's. Participatie gebiedspartners. | ■ Met gemeenten en gebiedscommissies uitvoering geven aan initiatieven op sociaaleconomisch terrein. |
| 5.23.B Kunstobjecten pMJP-projecten | ■ Vergroting beeldkwaliteit van gerealiseerde pMJP-projecten, in de vorm van het plaatsen van kunstobjecten. | ■ Inzet van (landschaps)architecten, beeldend kunstenaars en planologen, vormgevers bij ruimtelijke ordeningsprocessen. |
| 5.24 Gebiedsprogramma Agenda voor de Veenkoloniën. | ■ Structurele verbetering ruimtelijke en sociaaleconomische structuur door verbindings- en innovatieprojecten, die zich op 7 thema's richten: agribusiness, landschap, infrastructuur, toerisme, wonen, sociaaleconomische vernieuwing en regio's verbinden. | ■ Uitvoeren Actieprogramma 2009 en volgende jaren.<br>■ Faciliteren projectbureau en stuurgroep. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 5: Leefomgeving | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| 5.1 Opgaven voor wateroverlast en watertekort, realisatie waterwinbergingsgebieden en combineren "blauwe en groene diensten" | 500.000 | 750.000 | 1.000.000 | 0 |
| 5.2 Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | 232.500 | 465.000 | 697.500 | 0 |
| 5.3 Verbetering waterkwaliteit Drentse beken en combineren 'blauwe en groene diensten' | | | | |
| 5.4 Opstellen innovatieve visie grondwater | | | | |
| 5.5 Versterken proces samenwerking alle partijen binnen waterketen | | | | |
| 5.6 Opstellen integraal beleidsplan ondergrond | | | | |
| 5.7 Actualisering bodemkaart | | | | |
| 5.8 Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving | 100.000 | 100.000 | 100.000 | 0 |
| 5.9 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | 69.000 | 69.000 | 69.000 | 0 |
| 5.10 Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater | 25.000 | 25.000 | 25.000 | 0 |
| 5.11 Taakstelling waterbedrijven | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 |
| 5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving | 430.000 | 430.000 | 430.000 | 0 |
| 5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | | | | |
| 5.14 Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit | 75.000 | 75.000 | 0 | 0 |
| 5.15 Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid | 150.000 | 150.000 | 0 | 0 |
| 5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving | | | | |
| 5.17 Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen | 173.000 | 210.000 | 188.000 | 0 |
| 5.18 Uitwerken aanbevelingen symposium "Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe" | 139.500 | 0 | 0 | 0 |
| 5.19 Versnelde aankoop en inrichting van Ecologische Hoofdstructuur | 2.112.500 | 112.500 | 112.500 | 0 |
| 5.20 Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | 350.000 | 350.000 | 350.000 | 0 |
| 5.21 Ontwikkeling natuurgebied LOFAR (is afgewikkeld) | | | | |
| 5.22 Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen | | | | |
| 5.23 Vitaal Platteland | 500.000 | 575.000 | 575.000 | 0 |
| 5.24 Herijking ontwkkelingsperspectief Veenkoloniën | 200.000 | 200.000 | 200.000 | 0 |
| Totaal programma 5: Leefomgeving | 5.556.500 | 4.011.500 | 4.247.000 | 500.000 |

## Moties

**Motie 17 (Voorjaarsnota PLUS 2007) Energiebesparing**
De staten hebben, vooruitlopend op het Programma klimaat en energie, aangegeven jaarlijks € 1 miljoen voor projecten en maatregelen ten aanzien van energiebesparing uit te willen geven. Deze motie houdt verband met prioriteit 5.13, Uitwerking klimaat en energiebeleid.

Met de vaststelling van het Programma klimaat en energie is uitvoering gegeven aan deze motie. De € 1 miljoen voor energiebesparing maakt deel uit van het totale budget dat gereserveerd is voor de uitvoering van dit programma.

In de statenvergadering van 26 juni 2008 hebben uw staten de navolgende een drie moties aangenomen op het gebied van klimaat en energie.

**Motie 6 (Voorjaarsnota 2008) Revolverend fonds ten behoeve van energiebesparende maatregelen in woningen**
Het instellen van een financiële regeling die het voor een grotere groep woningbezitters mogelijk maakt energiebesparende maatregelen te treffen.

**Motie 8 (Voorjaarsnota 2008) Asbest en Energie**
Het verwijderen van asbestdaken biedt een kans om te investeren in een energiedak. Onderzoek of er mogelijkheden zijn om versneld te starten met projectpartijen.

**Motie 23 Stimuleren en uitdagen deelname Programma klimaat en energie**
Het inzetten van financiële instrumenten op het gebied van mitigatie, waarbij initiatieven vanuit de markt een extra stimulans krijgen en anderen worden verleid goede prestaties te leveren.

De uitvoering van moties 6, 8 en 23 wordt opgenomen in het Actieprogramma klimaat en energie 2009.

## Wat doen wij nog meer?

**Waterhuishouding**
- Vaststelling normering veiligheid boezemkaden.
- Uitvoering projecten Stedelijk waterbeheer in het kader van het Programma stad. Het betreft het initiëren en stimuleren van duurzame innovatieve waterbeheersingsprojecten.
- POP-uitwerking strategische grondwaterwinningen.
- Beschikbare middelen inzetten voor optimaal peilbeheer.

**Waterkwaliteit**
- Uitvoeren monitoring grondwater conform in 2006 opgesteld monitoringsplan dat voldoet aan Europese richtlijnen.
- Heroverweging grondwaterbeschermingsbeleid in relatie tot de conceptdoelen vanuit de Europese Kaderrichtlijn water.
- Opnemen van de waterdoelen en opgaven in het op te stellen stroomgebiedbeheersplan en het Regionaal waterplan (voorheen het provinciaal Waterhuishoudingsplan in het POP) en de POV.

**Milieubeleid**
- Een impuls geven aan een duurzaam behoud en herstel van de Drentse leefomgevingskwaliteit in de vorm van een uitvoeringsprogramma waarin een integrale aanpak voorop zal staan en dat tezamen met onze
externe partners wordt opgesteld en uitgevoerd.
- Ontwikkelen en implementeren binnen de kaders van Milieu en Gezondheid het beleid op de thema's Lucht, Geluid, Externe veiligheid en Geur.
- Operationaliseren duurzame kwaliteit binnen de projecten in het kader van de Regiovisie Groningen-Assen.

**Bodem**

*Bodemsanering*
- Informeren en stimuleren van gemeenten, bedrijven en particulieren om over te gaan tot sanering/beheersing van risico's voor volksgezondheid en milieu.
- Uitvoeren van saneringen waar geen derden aansprakelijk voor te stellen zijn.
- Stimuleren van gemeenten tot het ontwikkelen van een eigen bodembeleid en het formuleren van kwaliteitsdoelstellingen, vastgelegd in een Bodembeheersplan.
- Actief stimuleren van samenloop tussen bodemsanering en uitvoeringsprojecten zoals landinrichting, infrastructurele werken, revitalisering bedrijventerreinen en stads- en dorpsvernieuwing en warmte-/koudeopslag.

*Bodembescherming*

- In kader van de Bestuursovereenkomst ILG wordt een Bodemvisie opgesteld.
- Drenthe levert dossiertrekker Interbestuurlijk dossierteam thematische bodemstrategie.
- Internationale samenwerking NW Europese landen ondersteunen en vanwege overeenkomsten in geologische ontstaanswijze(tijden) bevorderen van kennisuitwisseling en geotoerisme en de ontwikkeling van
  Geoparken (Unesco) door actieve deelname in de IUGS Pro-GEO Nordic Group.
- In IPO-verband actieve rol vervullen (trekker) met betrekking tot de onderwerpen Milieutekorten, Aardkundige waarden en Ondergrond.
- Stimuleren van integraal werken en afstemming van sectorale ontwikkelingen, onder andere op het gebied van aardkundige waarden, archeologie en cultuurhistorie.
- Ontwikkelen Bodemloket en website.
- Werken aan kennisontsluiting met betrekking tot gebruiksmogelijkheden van de ondergrond bodem- en grondwater (website; publicaties/artikelen/persberichten).
- Inzetten en verder ontwikkelen van ervaring op het gebied van participatieve werkvormen als beleids(ontwikkelings)instrument.
- Monitoren en evalueren bodemkwaliteit; meetnet verzuring.

*Grondwaterbescherming*

- Het systeem van het risicogeörienteerde grondwaterbeschermingsbeleid is operationeel. Als onderdeel daarvan wordt een inventarisatie uitgevoerd naar de reeds bestaande risico's. De maatregelen die hieruit naar voren komen, worden verwoord in een uitvoeringsprogramma dat samen met belanghebbenden opgesteld wordt. Vitens, het Waterbedrijf Groningen en de WMD zijn, samen met de provincie Drenthe, de beoogde medefinanciers van dit uitvoeringsprogramma.
- Verdere acties zijn:
- actief deelnemen in IPO-trajecten gericht op grondwaterbescherming;
- stimuleren van integraal werken en afstemming van sectorale ontwikkelingen;
- monitoren en evalueren grondwaterkwaliteit;
- monitoring en kennisontsluiting: zie bij Bodembescherming.

**Vergunningverlening**

- Coördinatie zonebewaking industrieterreinen.
- Voorbereiden en uitvoeren van de nieuwe wettelijke taken voor de provincie, waaronder de Wabo.
- Voortdurende verbetering van het vergunningverleningproces (onder andere ISO 9001:2000).
- Beoordelen van de bedrijfsenergie- en/of milieuplannen industrie ten behoeve van de sturing op milieuprestaties van bedrijven.
- Milieueffectrapportage.
- Door middel van samenwerkingsconvenant met de gemeenten en de Regionale Brandweer Drenthe sturing geven aan de verbetering van de externe veiligheid in Drenthe.

**Handhaving**

*Ketenhandhaving*

Een keten is een samenstel van opeenvolgende actoren die handelingen uitvoeren met eenzelfde (afval)stofstroom. Een stofstroom kan bijvoorbeeld zijn verontreinigde grond, vuurwerk of elektronisch afval. Samen met onze Drentse handhavingpartners zullen wij op basis van een risicoanalyse de meest relevante ketens waar extra handhaving gewenst is in beeld brengen en waar nodig handhavend optreden.

*Toezicht WM*
De provincie heeft aan ca. 160 inrichtingen een milieuvergunning verstrekt. De provincie voert het toezicht op deze vergunningen uit. Op basis van kengetallen en prioriteit zal veelal meerdere keren per jaar een preventief bedrijfsbezoek worden uitgevoerd. Hiervoor zullen ca. 410 preventieve handhavingsbezoeken worden afgelegd.

*Geluidmetingen*
De Wet geluidhinder is ter voorkoming, beheersing en bestrijding van geluidshinder. De provincie controleert de milieuvergunningen op het aspect geluidsproductie. Er zullen 14 akoestische geluidmetingen worden verricht en 50 nachtmetingen bij volcontinubedrijven.

*Vuurwerk*
Op grond van het Vuurwerkbesluit is de provincie bevoegd gezag ten aanzien van vuurwerkevenementen.
In principe wordt elk evenement bezocht. Tevens verzorgt de provincie de vuurwerkcoördinatie in Drenthe.

*Bodemsaneringen*
In het kader van de WBB wordt toezicht gehouden op bodem- en grondsaneringen. In 2009 zullen alle saneringen minimaal een of meerdere keren worden bezocht. Op jaarbasis betreft het ca. 75 saneringen.
Nieuwe bodemsaneringen worden getoetst op handhaafbaarheid. Van voltooide bodemsaneringen worden de evaluatierapporten beoordeeld.

*Ontgrondingen*
Op grond van de Wet ontgrondingen wordt toezicht gehouden op het uitvoeren van ontgrondingen waarvoor GS een vergunning hebben verleend. De in uitvoering zijnde ontgrondingen worden intensief gecontroleerd. In 2009 zullen alle ontgrondingen minimaal een of meerdere keren worden bezocht. Op jaarbasis betreft het ca. 45 ontgrondingen.

*Boswet*
De Boswet beschermt het aanwezige areaal bos voor de huidige en toekomstige generaties. De provincie heeft buitengewoon opsporingsambtenaren in dienst, die processen-verbaal opmaken indien er sprake is van een overtreding van de Boswet. De werkzaamheden bestaan grotendeels uit het controleren van kapmeldingen, vellingen van bomen en herplantingsplicht.

*Natuurbeschermingswet*
Sinds 2005 is de nieuwe Natuurbeschermingswet in werking getreden. In 2009 zal de naleving van de voorwaarden zoals gesteld in beheersplannen, vergunningen en ontheffingen strikt worden gecontroleerd. Het betreft 16 terreinen die minimaal eenmaal per jaar worden gecontroleerd. Hiervan wordt een verslag van bevindingen gemaakt.

*Flora- en Faunawet (FFW)*
De FFW beschermt dier- en plantensoorten tegen uitsterven. Vooral de regulering van de ontheffingen van het jachtverbod ten behoeve van het beheer en schadebestrijding voor bepaalde diersoorten is een toezichttaak. Illegale jacht en stroperij wordt tegengegaan. In 2009 zullen alle ontheffingen minimaal een of meerdere keren worden gecontroleerd. Op jaarbasis betreft het ca. 60 ontheffingen. Daarnaast zullen er ca. 35 klachten worden afgehandeld.

*Meldpunt Milieuklachten*
Het Centraal Meldpunt Milieuklachten vormt het centraal punt dat burgers en bedrijven de mogelijkheid biedt meldingen over milieuklachten te doen. Op jaarbasis zullen ca. 300 meldingen worden ontvangen en behandeld.

*Piketdienst*
De Piketdienst Handhaving van de provincie Drenthe is een 24 uursbereikbaarheidsdienst om in geval van een calamiteit waarbij milieuschade kan optreden, snel en adequaat te kunnen handelen. Gedurende het hele jaar wordt de piketdienst door ca. 17 toezichthouders ingevuld.

*Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden (WHVBZ)*
De provincie Drenthe is belast met het toezicht op de naleving van de WHVBZ. Hierdoor heeft de provincie de wettelijke taak om ervoor te zorgen dat bezoekers en zwemgelegenheden hygiënisch en veilig kunnen zwemmen. Onder de WHVBZ vallen naast zwemplaatsen in oppervlaktewater ook openbare zwembaden. In 2009 zullen alle inrichtingen 1 keer worden bezocht. Op jaarbasis betreft het ca. 200 inrichtingen. Ook wordt in samenwerking met de waterschappen een jaarlijkse zwembadfolder uitgegeven.

**Natuur en landschap**

- Realiseren van: EHS, robuuste verbindingen, ecologische verbindingen, landgoederen, bosuitbreiding, landschapsinrichting en het opheffen van barrières voor fauna bij infrastructuur via integrale uitvoering en financiering (via pMJP).
- Afstemming met en uitvoering van rijksbeleid voor natuur, bos en landschap.
- Nationale parken: Voorbereiding en inrichting van de voormalige landbouwenclave Noordenveld in het Nationaal Park Dwingelderveld. Herziening van het Beheer- en Inrichtingsplan Nationaal Park Drents-Friese Wold in nauwe samenhang met het op te stellen Beheersplan voor Natura 2000.
- Vereenvoudiging, implementatie en doorwerking van Programma Beheer. Dit leidt tot een vereenvoudigd stelsel, een verordening en implementatie in ILG. De verordening wordt door PS vastgesteld.
- Afhandelen van ontheffingaanvragen, verlenen machtigingen door de FBE, afhandelen vragen/verzoeken tot informatie over uitvoering FFW door provincie en FBE, voeren vooroverleggen over beoordeling natuurbeschermingswetvergunningplichtige projecten, afhandelen natuurbeschermingswetvergunningaanvragen.
- Op een verantwoorde wijze voldoen aan de behoefte aan oppervlaktedelfstoffen en aan verbetering van landbouwgronden door het meewerken aan ontgrondingsaanvragen conform beleid in POP II (verlenen vergunningen).
- Meewerken aan een nieuwe zandwinning voor beton- en metselzand in Zuidwest-Drenthe,.
- Ondersteunen IVN, het Drentse Landschap, BoerenNatuuren Landschapsbeheer Drenthe op basis van de met hen gemaakte prestatieafspraken.
- Ondersteunen van vrijwilligersorganisaties met een waarderingssubsidie.
- Wat betreft het informatiesysteem: uitvoeren monitoringsprogramma, actualiseren eigen ruimtelijke gegevens, uitwisseling gegevens met andere overheden, instellingen en werkgroepen, overzicht van alle beschikbare natuurgegevens in Drenthe.
- Uitvoering van de Boswet en de Natuurschoonwet en creëren van draagvlak (door middel van financiële bijdragen aan maatschappelijke partners).
- Beleidsontwikkeling en overleg over natuur, bos, landschap met de diverse partners in het buitengebied en interactieve planvorming op provinciaal en gemeentelijk niveau.

- Jaarlijkse actualisatie van het IGGD en het actualiseren van het Gebiedsplan foerageergebieden voor overwinterende ganzen. Dit is de basis van de SN en SAN. Deze subsidieregelingen stellen wij jaarlijks open.
- Voorbereiding en implementatie van het nieuwe vereenvoudigde stelsel voor natuur- en landschapsbeheer.
- Gecoördineerde inzet voor het verkrijgen van Europese subsidies voor de uitvoering van het provinciaal beleid, bijvoorbeeld op het gebied van waterberging en natuur (INTERREG IV-B projecten WISER en RUBENS, Natura 2000 (LIFE Dwingelderveld en INTERREG IV-B project I-ED). Ondersteuning bieden aan onder andere gemeenten en waterschappen bij het verkrijgen van Europese subsidies voor het realiseren van provinciaal beleid.
- Monitoren van natuurwaarden door inventarisaties ten behoeve van het landelijk weidevogelmeetnet en vegetatieopnamen voor het landelijk meetnet flora milieu- en natuurkwaliteit in natuurgebieden en het meetnet flora milieu- en natuurkwaliteit lijnvormige elementen.
- Actualisering van de natuurinformatie door eigen inventarisaties van broedvogels, flora en vegetatie en door het stimuleren van inventarisaties door andere organisaties en vrijwilligers, onder meer door assistentie bij de verwerking van de verzamelde gegevens. Daarnaast het verbeteren van de toegankelijkheid van het basisbestand en modernisering (digitalisering) van de gegevensinwinning in het veld.

**pMJP**

De uitvoering van het pMJP vindt plaats tussen 2007 en 2013. In 2013 zal de uitvoering zijn afgerond. In 2010, met de Midterm Review (MTR), zal de uitvoering flink op stoom zijn met zicht op realisatie in 2013.

De uitvoeringskosten PmjP werden tot 2009 gedekt door een bijdrage van de reserve Vitaal Platteland. Nu deze reserve is opgeheven zijn er geen middelen beschikbaar voor uitvoeringskosten PmJP. De uitvoeringskosten betreffen kosten die niet meegenomen zijn in het PmJP Programma, zoals proceskosten en communicatiekosten.

*Versterken regierol provincie in het landelijk gebied*

In het kader van de uitvoering van het pMJP voeren wij de regie over beleid, programmering en uitvoering in het landelijk gebied. Deze rol bouwen we in 2009 verder uit. Op elk van de pMJP-thema's worden uitvoeringsstrategieën ontwikkeld, die een nadere uitwerking krijgen in meerjarenprogramma's en gebiedsprogramma's. Voorts geven wij een impuls aan integrale gebiedsontwikkeling en de participatie van externe partijen hierin. Dit vraagt om een verdere ontwikkeling van de rol van de gebiedscommissie.

*Klimaat en energie in het landelijk gebied*

Het landelijk gebied vormt een van de pijlers van het Programma klimaat en energie. De desbetreffende doelen, middelen en instrumenten worden verbonden met het pMJP. Voorts wordt bezien of de gebiedsorganisatie van het pMJP kan worden benut voor de klimaat- en energiedoelen.

*Overige activiteiten*

- Subsidieverlening aan derden.
- Aansturing uitvoering pMJP DLG en Dienst Regelingen.
- Aansturing bestuursovereenkomst met het rijk.
- Uitvoeren Europees POP-programma.

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer |
|---|---|
| Uitvoeringsplan Programma klimaat en energie | Voorjaar 2009 |
| Nieuw omgevingsbeleid; Vaststelling stroomgebiedsvisies (Kaderrichtlijn water) | December 2009 |
| Implementatie nieuwe Waterwet | Midden 2009 |
| Besluitvorming waterberging Zuid-Drenthe | Voorjaar 2009 |
| Bodemsaneringsprogramma 2010-2014 | Najaar 2009 |
| Voortgangsrapportage pMJP | Maart 2009 |
| Vaststelling Verordening Programma beheer | Eerste helft 2009 |
| Publiek-private samenwerking Amerdiep-gebied | ? |

## Wat mag het kosten?

| | Product/Prioriteiten | Rekening 2007 | Begroting 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 165.946 | 6.890.100 | 5.556.500 | 4.011.500 | 4.247.000 | 500.000 |
| | Waterhuishouding | 1.302.371 | 1.824.006 | 1.825.963 | 1.707.924 | 1.726.733 | 1.754.032 |
| | Milieubeleid | 1.979.831 | 3.389.550 | 8.012.656 | 8.132.441 | 8.452.426 | 1.372.800 |
| | Bodem | 3.057.241 | 5.001.270 | 4.960.206 | 4.676.673 | 4.677.503 | 4.690.183 |
| | Vergunningverlening | 1.096.884 | 358.520 | 379.430 | 380.540 | 381.650 | 383.030 |
| | Handhaving | 191.550 | 228.250 | 275.470 | 213.130 | 216.050 | 219.010 |
| | Natuur en landschap | 4.942.732 | 3.620.434 | 3.182.860 | 3.114.880 | 3.105.350 | 3.072.726 |
| | Plattelandsontwikkeling (pMJP) | 26.367.512 | 50.214.612 | 49.464.362 | 70.944.611 | 70.875.089 | 70.864.415 |
| | Totaal lasten | 39.104.067 | 71.526.742 | 73.657.447 | 93.181.699 | 93.681.801 | 82.856.196 |
| Baten | Waterhuishouding | 721.242 | 746.135 | 730.000 | 730.000 | 730.000 | 730.000 |
| | Milieubeleid | 16.228 | 0 | | | | |
| | Bodem | 2.562.812 | 4.730.728 | 4.642.956 | 4.223.177 | 4.223.177 | 4.223.177 |
| | Vergunningverlening | 522.396 | 398.378 | 358.378 | 358.378 | 358.378 | 358.378 |
| | Handhaving | 62.105 | 17.850 | | | | |
| | Natuur en landschap | 3.344.579 | 693.650 | 259.750 | 212.250 | 141.000 | 46.000 |
| | Plattelandsontwikkeling (pMJP) | 24.101.681 | 44.300.446 | 43.366.717 | 64.667.235 | 64.667.235 | 64.667.235 |
| | Totaal baten | 31.331.043 | 50.887.187 | 49.357.801 | 70.191.040 | 70.119.790 | 70.024.790 |
| Bestem-ming resultaat | Subtotaal voor bestemming | 7.773.024 | 20.639.555 | 24.299.646 | 22.990.659 | 23.562.011 | 12.831.406 |
| | Saldo reserve monitoring voormalige stortplaatsen | -45.475 | | | | | |
| | Saldo reserve ontgrondenheffing | 58.097 | -11.345 | -11.345 | -11.345 | -11.345 | -11.345 |
| | Reserve nationaal milieubeleidsplan | -195.940 | -421.882 | | | | |
| | Reserve uitvoering 2e fase relatienota en natuur-ontwikkelingsbeleid | -231.159 | | | | | |
| | Reserve uitvoering SOL Drenthe | | | | | | |
| | Reserve grondwaterheffing | 192.345 | -100.000 | -61.048 | 0 | 0 | 0 |
| | Reserve provincial aandeel ILG | 4.730.246 | -145.828 | | | | |
| | Reserve vitaal platteland | 614.476 | -837.235 | | | | |
| | Subtotaal na bestemming | 12.895.614 | 19.123.265 | 24.227.253 | 22.979.314 | 23.550.666 | 12.820.061 |

## Toelichting op verschillen tussen 2008 en 2009

De totale lasten van het programma Leefomgeving zijn in 2009 per saldo € 2.130.705,-- hoger dan in 2008.

Het hogere /lagere saldo wordt ondermeer veroorzaakt door

- een verlaging van de uitgaven bij de prioriteiten van € 1.333.600,-- in 2009 t.o.v. 2008
- het verhogen van bestaande budgetten (trendmatig dan wel conform andere afspraken) voor een totaal bedrag van € 4.693.193,--
- het verlagen en beëindigen van budgetten ad € 1.187.824,--

De belangrijkste specificaties (boven de € 100.000,--) van vorenstaande bedragen zijn de volgende.

Verlaging prioriteiten

- Verlaging budget "ontwikkeling natuurgebied LOFAR" van € 2.750.000,--
- Verlaging budget "Vitaal Platteland" van € 500.000,--
- Verlaging budget "Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving"van € 130.000,--
- Verlaging budget "Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS"van € 500.000,--

Verhogingen van prioriteiten

- Bestijding verdroging in gebieden hoogste kwaliteit € 139.500,--
- Realisatie waterwingebieden; comb blauw en groen € 450.000,--
- Impuls duurzame kwaliteit leefomgeving € 200.000,--
- Handhaving en kwaliteit toezicht en handhaving € 173.000,--
- Versnelde aankoop en inrichting EHS € 2.000.000,--

Verhogen bestaande budgetten

- projecten milieu en energie: € 4.623.106,-- (hiervan is o.a. € 4.700.000,-- voor uitvoering van het programma Klimaat & Energie)
- Uitvoeringskosten pMJP € 402.319,--

Het verlagen en beëindigen van budgetten

- Lagere kosten bij uitvoering diverse projecten Natuur en Landschap: € 887.574,--
  - o.a. verlaging van het budget "bijdragen instandhouding Vitaal platteland" € 429.195,--
  - verlaging van het budget "opstellen beheersplannen Natura 2000" € 276.250,--
  - beëindiging van het budget "Strategic Fish Plan North Seas " € 175.000,--
- Diverse budgetten binnen ILG/plattelandsontwikkeling: totaal € 750.250 ,--

De totale baten van het programma Leefomgeving zijn in 2009 per saldo bijna € 1.529.386,-- lager dan in 2008.

Het lagere saldo wordt veroorzaakt door:

Het verlagen en beëindigen van baten

- Natuur en Landschap diverse budgetten totaal: € 433.900,--
  - Afname van de bijdrage Rijk voor Natura 2000 van € 261.250,--
  - Beëindiging van de bijdrage Rijk voor Strategic Fisch Plan North Seas van € 175.000,--
- Plattelandsontwikkeling: diverse budgetten binnen het ILG en gaat daarbij om: € 933.729,--

Ter toelichting moet hierbij worden opgemerkt dat budgettaire fluctuaties bij dit programma voor een groot deel te maken hebben met het budgettaire patroon van rijksregelingen. Tevens vinden er door verdere verfijning binnen het programma herschikkingen plaats van budgetten. Ook is er gelijk aan het voorgaande budgetjaar een sterke samenhang tussen het patroon in de lasten en het patroon in de baten.

# Programma 6. Middelen

## Missie

De provincie Drenthe is een solide partner en zal dat in de toekomst blijven. De organisatie is 'in control'. De provincie is een aantrekkelijke werkgever waar mensen in een prettige en gezonde werkomgeving op een interactieve, doelgerichte en toekomstgerichte wijze samenwerken. De organisatie voorziet op een professionele wijze in de behoeften van bestuur, management en medewerkers aan advies en ondersteuning op het gebied van personeel, informatietechnologie, financiën en overige voorzieningen.

## Doel (wat willen wij bereiken?)

**Planning en control**
Een financieel gezonde organisatie, blijkend uit toepassing van repressief toezicht door de toezichthouder en een goedkeurende verklaring van de accountant, ook op het gebied van de rechtmatigheid.

**Personeel en organisatie**
Een lerende organisatie met een attractief HRM-beleid en arbeidsvoorwaardenpakket met een strategische personeelsbezetting waarbij:
- een slagvaardige, compacte en flexibele organisatie(structuur) gericht is op de primaire taakstelling van de provincie Drente;
- tijdig jonge medewerkers instromen, de flexibele inzet wordt vergroot en de door- en uitstroom in meerjarenperspectief is in evenwicht: "De juiste medewerker op de juiste plek op het juiste moment";
- maximaal 35% van de totale formatie is overhead.

**ICT Services**
- Effectieve, planmatige en efficiënte inzet van ICT-toepassingen bij organisatieonderdelen op basis van procesverbetering. Tevens stimuleren van samenwerking met gemeenten en provincies.
- Efficiënte ondersteuning van de werkprocessen waarbij digitalisering, e-dienstverlening en mobiele werkplekken een belangrijke rol spelen.
- Verder professionaliseren van de ICT-functie en het planmatiger doorvoeren van wijzigingen om te komen tot een verdere modernisering van de ICT-infrastructuur en -architectuur.

**Facilitaire voorzieningen**
- Een efficiënt gebruik van een goed functionerend en veilig gebouw met een bijpassende infrastructuur en groenvoorziening.
- Een open, activiteitsgerelateerde werkomgeving die uitnodigt tot samenwerken, overleg en kennisuitwisseling en teamwerk en projectmatig werken bevordert.
- Een kwalitatief, ergonomisch en arbotechnisch verantwoorde inrichting.
- Goede bereikbaarheid van de facilitaire ondersteuning (reserveren vergaderruimte, catering, storingen, drukwerk en dergelijke).
- Kwalitatief goede documentaire informatievoorziening.

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 6. Middelen | 54.333.349 | 130.036.803 |
| Overige programma's | 229.868.297 | 132.204.686 |

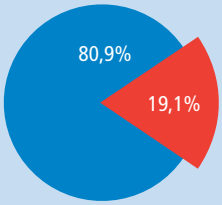


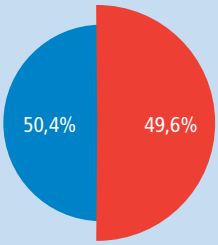


| Programma 6: Middelen | 2.007 | 2.008 | 2.009 | 2.010 | 2.011 | 2.012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 45.355.503 | 60.570.120 | 54.333.349 | 55.201.889 | 57.010.971 | 53.978.767 |
| Totaal baten | 120.706.592 | 124.703.912 | 130.036.803 | 132.628.107 | 135.544.691 | 138.685.922 |
| Saldo | -75.351.089 | -64.133.792 | -75.703.454 | -77.426.218 | -78.533.720 | -84.707.155 |

## Kaderstellende nota's, regelingen, wetten etc.

- Provinciewet
- Wet financiering decentrale overheden
- BBV
- Regeling budgethouders provincie Drenthe
- Financiële verordening provincie Drenthe
- Controleverordening provincie Drenthe 2004
- Financieringsstatuut 2004
- Collectieve Arbeidsvoorwaarden Provincies
- Nota strategisch HRM
- Nota loopbaan, scholing en mobiliteit
- Nota Beoordelen en belonen
- Nota werving en selectie
- Regeling jaargesprekken
- Mandaatbesluit
- Organisatieverordening
- Belastingwetgeving
- Regelgeving van het ABP
- (Arbo)normen en (brandweer)voorschriften voor de huisvesting, inrichting en meubilair
- Milieuhygiënenormen (HACCP) en kwaliteitsnormen omtrent catering
- Archiefwet en Archiefbesluit
- Provinciale inkoopvoorwaarden
- Nota Welkom in digitaal Drenthe 2.0 (juni 2006)
- Wet op de authentieke basisregistraties (exacte naam p.m.)
- Verklaring e-dienstverlening tussen IPO, rijk, UvW en VNG
- BurgerServiceCode (door PS vastgesteld als normenkader voor e-dienstverlening)

## Ontwikkelingen

### Motorrijtuigenbelasting

Vooralsnog wordt bij de ontwikkeling van de opbrengst van de provinciale opcenten 2009 uitgegaan van een groeiverwachting van 2% van het wagenpark. Op dit moment is de verwachting nog (volgens een scherp scenario), dat de groeitrend van het wagenpark, alsmede de verschuiving naar zwaardere gewichtsklassen, zich de komende jaren zal continueren. Mede gezien de ontwikkeling van de – sterk stijgende – brandstofprijzen en de sterke stimulering van overheidswege van het gebruik van milieuvriendelijke auto's wordt echter de kans groter dat het huidige scenario op termijn wellicht bijgesteld zal moeten worden.
Daarnaast zijn de opcenten op de MRB als provinciaal belastinggebied onderwerp van discussie. Dit heeft vooral te maken met de op handen zijnde vervanging van de motorrijtuigenbelasting door het zogenoemde "rekeningrijden". Als gevolg van deze ontwikkeling wordt meer in het algemeen gekeken naar het toekomstige provinciale belastinggebied en ook naar de financiële consequenties die een wijziging hiervan zou kunnen hebben. Bij het rijk bestaat de vraag of een vervangende belastingbron dezelfde omvang moet hebben, mede gezien de toegenomen bestedingsmogelijkheden van provincies door de sterke waardevermeerdering van hun aandelenbezit in de energiesector. Dit aandelenbezit verschilt echter sterk per provincie; de provincie Drenthe is een relatief kleine aandeelhouder in Essent.

### Provinciefonds

Op nationaal niveau is momenteel een discussie gaande over een herziening van de verdeelsystematiek voor de algemene uitkering uit het provinciefonds. In het algemeen wordt de huidige verdeelsystematiek niet meer als adequaat gezien, De destijds in de systematiek aangebrachte bestuurlijke correcties zijn onderwerp van kritiek. Ook is geconstateerd dat de inkomsten van provincies uit de motorrijtuigenbelasting en de Overige Eigen Middelen (OEM), waaronder onder meer de inkomsten uit aandelenbezit vallen, de laatste jaren sterk zijn toegenomen.
De mate waarin die inkomsten zijn toegenomen verschilt echter sterk per provincie. Voor de provincie Drenthe zijn de inkomsten uit de MRB relatief beperkt toegenomen. Verder heeft de provincie Drenthe, zoals reeds hiervoor gemeld, een relatief klein aandelenpakket in Essent.
In 2009 zal de discussie over de verdeelsystematiek verder gevoerd worden op basis van een door de Raad voor de financiële verhoudingen uit te voeren onderzoek. Het IPO heeft in voorbereiding op dit onderzoek prof. dr. W.A.G. (Willem) Vermeend en prof. dr. G.J. (Jan) van Helden voorbereidende gesprekken met de provincies laten voeren. De onderzoekers hebben inmiddels een advies uitgebracht. Belangrijke conclusie is dat niet alleen de verdeling van het Provinciefonds ter discussie staat, maar ook de omvang. De verbeterde vermogensposities en de daarmee samenhangende gestegen winstuitkeringen van een aantal provincies, kunnen bij het rijk de reactie oproepen dat een korting op de algemene uitkering gerechtvaardigd is. Complicerend bij de discussie over de verdeelsystematiek zijn de veranderingen in het takenpakket van de provincies (Bestuursakkoord rijk-provincies).

### Aandeelhouderschap Essent

Een meerderheid van de aandeelhouders van Essent heeft ingestemd met de strategie voor het commerciële deel van Essent, het productie- en leveringsbedrijf, om op termijn aansluiting te zoeken bij een internationale partner. Consequentie is vervreemding van de aandelen op korte termijn op een voor Essent en de aandeelhouders goed gekozen moment. Deze groep aandeelhouders vindt het aanhouden van de aandelen niet meer noodzakelijk om de desbetreffende publieke belangen te dienen. Het op korte termijn vervreemden van de aandelen wordt door deze groep ook gezien als financieel het meest verstandig. Drenthe is een relatief kleine aandeelhouder en moet nog een besluit nemen over mogelijke vervreemding van de aandelen

Essent. Daarbij zal een zorgvuldige beoordeling worden gemaakt van de te borgen publieke belangen, alsmede van het financiële perspectief. Het feit dat andere aandeelhouders besloten hebben hun aandelen te vervreemden, betekent niet automatisch dat Drenthe dit ook zal gaan doen. Een veilige, betrouwbare en betaalbare energievoorziening is van essentieel belang voor de Nederlandse en dus ook de Drentse burgers. De aandelen van het niet-commerciële deel van Essent, het netwerkbedrijf, dat per 1 januari a.s. onder de naam Enexis verder gaat, dienen in overheidshanden te blijven. Ten aanzien van het netwerkbedrijf hebben de aandeelhouders aangegeven dat dit over voldoende investeringsruimte dient te beschikken. Mogelijke financiële consequenties van deze ontwikkeling zijn in deze begroting nog niet meegenomen.

**Personele lasten**

Om integraal management goed invulling te geven binnen de provincie Drenthe, zetten wij vanaf 2009 in op het sturen van de personele lasten op basis van budgetten. Wij willen het management maximale flexibiliteit geven binnen de met uw staten afgesproken budgetten. Op deze manier kan adequaat worden ingespeeld op de vele ontwikkelingen waar provincies momenteel mee worden uitgedaagd. Het gaat hierbij om een verschuiving van het sturen op input naar het sturen op output en doelrealisatie. Kortom, uw staten stellen de kaders vast, maar de concrete bedrijfsvoering van de provincie wordt overgelaten aan het management. Daarmee wordt formatie (aantal fte's) en formatie-opbouw (soort fte's) niet langer gezien als een directe zaak van het bestuur. In de paragraaf Bedrijfsvoering van deze begroting (paragraaf 2.5) is dan ook geen formatietabel opgenomen. In 2009 zullen de totale personele lasten ruim € 36 miljoen bedragen. In de navolgende tabel staat een nadere onderverdeling van de personele lasten.

| | |
|---|---|
| Wegen en Kanalen | 4.824.248 |
| Duurzame Ontwikkeling | 5.259.599 |
| Sociaal-Economische Ontwikkeling | 5.443.653 |
| Ruimtelijke Ontwikkeling | 4.938.334 |
| Management Ondersteuning | 3.579.043 |
| Facilitaire Ondersteuning | 5.478.089 |
| Directie | 271.525 |
| Bestuur en Communicatie | 1.601.397 |
| Programma- en Projectmanagement | 523.580 |
| Concernstaf | 356.217 |
| Statengriffie | 362.411 |
| Gedeputeerde staten | 645.819 |
| Oud GS/PS | 633.164 |
| Statenleden | 670.515 |
| Commissaris van de Koningin | 190.499 |
| Medewerkers buiten afdeling | 1.405.420 |
| | 36.183.512 |

De personele lasten over 2009 komen overeen met de geraamde lasten voor 2009 in de meerjarenraming 2008-2011 uit de door uw Staten goedgekeurde begroting 2008. In de raming is rekening gehouden met de in het kader van de reorganisatie geraamde inverdieneffecten (voor 2009 € 1.250.000,--).

**Financieringsstatuut**

Met ingang van 2009 zal een nieuw financieringsstatuut aan de orde zijn. Dit statuut is noodzakelijk om aan te sluiten bij de actuele ontwikkelingen in de financiële wereld, maar ook om duidelijke en actuele regels te hebben voor de provinciale treasury. Het is niet uitgesloten dat de

provincie de komende jaren een grotere hoeveelheid kasmiddelen te beheren heeft, als gedacht wordt aan middelen die beschikbaar komen als onderdeel van het RSP/ZZL en een eventuele verkoop van aandelen Essent.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen?

### 6.1 Organisatieontwikkeling

Om de ambities van het college waar te maken hebben we een organisatie nodig die daarbij past. In de organisatieontwikkeling speelt het programma Samen Sterker in Actie! een belangrijke rol. Het programma richt zich op een stimulerender werkklimaat in de organisatie. Het heeft als doelen een effectievere samenwerking in teams, meer inspirerend en teamgericht leiderschap, grotere externe gerichtheid en professionaliteit van de medewerkers, methodischer werken in programma's en projecten en strategisch personeelsbeleid, met meer de juiste medewerker op de juiste plek, verbeterde arbeidsmarktcommunicatie en een vitale organisatie met vitale medewerkers. Vernieuwingen in de organisatie om ons aan de veranderende eisen van de maatschappij te kunnen laten voldoen, zitten in houding en gedrag van de leiders en de medewerkers, in professionaliteit en vertrouwen, competenties, contacten, omgangsvormen, samenwerkingsverbanden en werkwijzen. En bovenal in het lerend vermogen van de organisatie. Wij willen dat wij ons ontwikkelen tot een organisatie die de ambities van het bestuur steeds slimmer, integraler en professioneler waarmaakt. Het programma Samen Sterker in Actie! richt en faciliteert hiertoe tot het voorjaar van 2011 de ontwikkeling van de cultuuraspecten van onze organisatie. Voor meer informatie over het programma Samen Sterker in Actie! verwijzen wij graag naar de paragraaf Bedrijfsvoering (paragraaf 2.5).

Verder wordt ingezet op een adequate invulling van de nieuwe organisatiestructuur, op een zoveel mogelijk budgettair neutrale wijze. Daarbij willen wij bereiken dat de organisatie zich vooral op de primaire processen - wat bereiken we in de Drentse samenleving – richt. Intern is daarbij de inzet, de overhead te beperken tot een aanvaardbare maximale omvang van 35% van de totale formatie. Voor 2009 zetten wij in op het terugbrengen van de overhead naar 37%.
In 2009 zal versneld fors worden geïnvesteerd in strategische personeelsplanning. Dit gegeven de nieuwe organisatiestructuur en de gewenste organisatiecultuur, alsmede externe ontwikkelingen, zowel op HRM-gebied (vergrijzing, ontgroening, levensfasebewust personeelsbeleid ) als beleidsmatig (rapport Lodders, Bestuursakkoord, rapport Rollen en taken). Beoordeeld zal worden, zowel in kwalitatieve als in kwantitatieve zin, in hoeverre de provincie klaar is voor de toekomst. Deze analyse zal vervolgens leiden tot concreet te nemen maatregelen en acties. De ingezette instroom-, doorstroom- en uitstroomactiviteiten ten behoeve van personeelsplanning, zullen ook in 2009 worden voortgezet.

Voor vrijwel alle complexe P-dossiers is inmiddels een passende oplossing gevonden. Naar alle waarschijnlijkheid zal voor een paar dossiers in 2009 een oplossing worden gevonden. Bij alle dossiers is en wordt dezelfde zakelijke lijn gehanteerd.

### 6.2 Digitalisering

Ook onze eigen organisatie is in ontwikkeling. Wij zijn altijd op zoek naar effectieve en efficiëntere werkwijzen die aansluiten op onze ambities als provincie. Een nieuw in te voeren huisvestingsconcept neemt digitalisering als uitgangspunt. Maar ook de toenemende dienstverlening via de Website (zie programma De provincie dóet ertoe!) maken dat de "backoffice" steeds meer digitaal moet werken.

Digitaal vastgelegde kennis, digitale processen en digitale archieven zijn nodig en onvermijdelijk. Informatie: any time, any place. Nog een ander feit speelt een belangrijke rol: na 2008 stromen veel oudere medewerkers uit. En de arbeidsmarkt is dan naar verwachting krap. Met gerichte inzet van IT kunnen wij intern kennisverlies voorkomen, efficiënter werken en wij geven jongere medewerkers een instrument waar ze mee zijn opgegroeid. Zo blijven wij ook een interessante, moderne werkgever.

In de komende periode zullen wij vooral inzetten op de brede invoering van digitale stukkenstroom, werkprocessen en de digitalisering van het archief (op basis van een in 2007 afgeronde pilot). In 2008 is een begin gemaakt met het digitaliseren van 23 werkprocessen en dit loopt door tot in 2011. Deze processen worden naast gedigitaliseerd, ook gestroomlijnd en "slimmer" gemaakt, zodat er voor werknemers meer tijd overblijft voor het "echte werk". Ook vervangen we het verouderde personeelssysteem. Op de interne website (huisnet) worden kennissystemen beschikbaar gesteld.

Vanwege de grotere afhankelijkheid van IT wordt omwille van de continuïteit een externe uitwijkvoorziening voorzien. Samen met de gemeente Assen onderzoeken we de mogelijkheid tot een gezamenlijke investering voor een externe locatie, aangesloten op het lokale glasvezelnetwerk.

## 6.3 Stimuleringsfonds Drentse projecten

In 2009 blijft het Stimuleringsfonds Drentse projecten een centraal instrument voor gebiedsgerichte cofinanciering voor relatief grote projecten. Voorstellen op dit vlak blijven wij aan uw staten deze collegeperiode op verschillende terreinen voorleggen, waarbij het met name gaat om als cofinanciering voor Europese programma's of bijdragen aan relatief grootschalige projecten om zodoende financiering mogelijk te maken. De verschillende ambities staan vermeld onder de programma's in hoofdstuk 2.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 6.1 Organisatieontwikkeling | ■ Een slagvaardige, compacte en flexibele organisatie, gericht op de primaire taakstelling van de provincie.<br>■ Op termijn inverdieneffecten vanwege minder managementfuncties.<br>■ Focus op de primaire processen. | ■ Uitrol programma Samen Sterker in Actie!.<br>■ Verder implementeren reorganisatie.<br>■ Terugbrengen formatie ondersteunende eenheden tot 37% van totale formatie.<br>■ Investeren in en versnellen van strategische personeelsplanning.<br>■ Oplossen van complexe P-dossiers.<br>■ Instroom-, doorstroom- en uitstroomactiviteiten ten behoeve van personeelsplanning. |
| 6.2 Digitalisering | ■ Voldoen aan de doelen rond interne bedrijfsvoering die in de statennota Welkom in digitaal Drenthe 2.0 vastgesteld zijn.<br>■ Digitaal werken is daarbij een voorwaarde voor het slagen van het nieuwe huisvestingsconcept en het voeden en verwerken van digitale diensten via de interne en externe sites. | ■ Een nieuw Uitvoeringsprogramma bedrijfsvoering is in de maak. Het gaat dan om:<br>▪ digitalisering van post, stukkenstroom en archieven<br>▪ stroomlijning van bedrijfsvoeringsystemen, alsmede de vervanging van het personeelssysteem<br>▪ bouw van kennissystemen<br>▪ uitwijkvoorzieningen |
| 6.3 Stimuleringsfonds Drentse projecten | Vanuit een gebiedsgerichte aanpak worden meer omvangrijke en grootschalige projecten van de grond getrokken. | Uitwerken en uitvoeren van diverse concrete projectvoorstellen voor het Stimuleringsfonds Drentse projecten. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 6: Middelen | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| 6.1 Organisatieontwikkeling | 2.075.000 | 1.569.750 | 1.564.342 | 1.000.000 |
| 6.2 Digitalisering | 750.000 | 150.000 | 400.000 | 150.000 |
| 6.3 Stimuleringsfonds Drentse projecten | | | | |
| 6.4 Proceskosten | | | | |
| Totaal Programma 6: Middelen | 2.825.000 | 1.719.750 | 1.964.342 | 1.150.000 |

## Moties

**Motie 13**
Deze motie houdt in dat er extra parkeerplaatsen gerealiseerd dienen te worden voor gehandicapten bij de ingang van het provinciehuis. Er is reeds uitvoering gegeven aan deze motie in augustus 2008.

**Motie 14: Onderbesteding (CDA en VVD)**
Op 25/26 juni hebben uw staten motie M14 aangenomen met als onderwerp Onderbesteding. In de motie wordt gevraagd de aanbevelingen vanuit de rapportage van de Rekenkamer Oost-Nederland van april 2008 over te nemen en bij (verwachte) onderbestedingen van meer dan € 500.000,-- dan wel 10% van het totaal der lasten per programma in de diverse rapportages toe te lichten conform het model van de Rekenkamer Oost-Nederland. Wij geven uitvoering aan deze motie. De resultaten hiervan zullen in de Werkgroep Programmabegroting in september 2008 aan de orde komen.

## Wat doen wij nog meer?

**Planning en control**
- Uitvoering geven aan P&C-cyclus (Voorjaarsnota begroting, rapportages, jaarverslag).
- Verder uitbouwen treasuryfunctie (waaronder Liquiditeitenbegroting, aanpassing financieringsstatuut).
- Uitvoeren verdere SISA-regelingen.
- Uitvoeren Controleplan.
- Het actueel houden van de financiële administratie.
- Applicatiebeheer van het bedrijfsvoeringsysteem.
- Verstrekken financiële adviezen aan directie en management.
- Uitzetten en aantrekken van geldmiddelen.
- Kaderstelling bedrijfsvoering.

**Informatievoorziening en automatisering**
- Binnen dit programma worden ook activiteiten ontwikkeld in het kader van de verbetering van de informatiebeveiliging (op basis van de landelijke Code voor Informatiebeveiliging), opleidingen en financiering van de deelname in het programma e-provincies (IPO). Verder lopen er diverse migratieprojecten.
- Aanbesteding en uitrol van 500 nieuwe werkplekken.
- Aanbesteding en vervanging van netwerkbekabeling (in relatie met renovatie).
- Realisatie van een externe computerlocatie voor opslag, remote back-up en uitwijk.

- Vervanging van centrale server systemen, inclusief sanering van besturingssystemen.
- Vervanging van het personeelsinformatiesysteem Beaufort.

**Voor het onderdeel digitalisering van de bedrijfsvoering spelen de volgende zaken.**
- Ingevoerd een documentsysteem en een beschikbaar dynamische digitaal archief.
- Gunning van een nieuw personeelsinformatiesysteem.
- Digitalisering van personeelsdossiers.
- Invoeren van een kennissysteem op Huisnet.
- Bouw van basisregistraties om aan te sluiten op landelijke voorzieningen (als DigiD).
- Als onderdeel van het Uitvoeringsprogramma Welkom in digitaal Drenthe 2007-2008 wordt erop ingezet dat www.drenthe.nl qua dienstverlening voldoet aan de normen van advies. overheid.nl (staat op minimaal de vierde plaats in de provinciemonitor).

**Communicatie**
- Communicatieadvisering in alle fasen van het beleidsproces.
- Communicatieadvisering GS.
- Interne communicatie: advisering directie en afdelingshoofden; daarnaast uitvoeringsactiviteiten: onder andere berichtgeving Huisnet en samenstelling/eindredactie personeelsblad.
- Nieuwe media: verantwoordelijk voor actualisatie en eindredactie website.
- Relatiemanagement: activiteiten representatie en evenementen.

**Facilitaire voorzieningen**
De afdeling Facilitaire Ondersteuning verzorgt producten en diensten op het gebied van huishoudelijke diensten, documentaire informatievoorziening, ICT, GIS/cartografie en secretariële ondersteuning. Het energie- en milieumanagementsysteem wordt verder ontwikkeld en onderhouden.

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer |
|---|---|
| Jaarstukken 2008 | Juni 2009 |
| Voorjaarsnota 2009 | Juli 2009 |
| Eerste Bestuursrapportage 2009 | Juli 2009 |
| Tweede Bestuursrapportage 2009 | Oktober/november 2009 |
| Begroting 2010 | Oktober/november 2009 |

## Wat mag het kosten?

| | Product/Prioriteiten | Rekening 2007 | Begroting 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 1.494.335 | 8.440.226 | 1.825.000 | 719.750 | 964.342 | 150.000 |
| | Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 43.861.168 | 52.129.894 | 52.508.349 | 54.482.139 | 56.046.629 | 53.828.767 |
| | Totaal lasten | 45.355.503 | 60.570.120 | 54.333.349 | 55.201.889 | 57.010.971 | 53.978.767 |
| | Totaal baten | 120.706.592 | 124.703.912 | 130.036.803 | 132.628.107 | 135.544.691 | 138.685.922 |
| Bestem-ming resultaat | Subtotaal voor bestemming | -75.351.089 | -64.133.792 | -75.703.454 | -77.426.218 | -78.533.720 | -84.707.155 |
| | Saldo reserve voor algemene doeleinden | -20.699.795 | -8.891.153 | 740.980 | -2.128.293 | -3.479.554 | 10.433.170 |
| | Saldo saldireserve | -6.293.233 | -18.458.978 | -1.022.381 | -33.148 | 0 | 0 |
| | Saldo reserve flexibel beleid | -375.078 | -118.653 | | | | |
| | Saldo egalisatiereserve uitvoering college-programma | -1.575.000 | -1.575.000 | | | | |
| | Saldo risicoreserve btw-compensatiefonds | | -2.458.166 | | | | |
| | Saldo stimuleringsfonds drentse projecten | 22.181.061 | 2.603.295 | 7.118.416 | 294.570 | -400.000 | 6.700.000 |
| | Saldo Risicoreserve | | 19.000.000 | | | | |
| | Saldo van de reserve kunstwerken | | -5.547.000 | | | | |
| | Subtotaal na bestemming | -82.113.134 | -79.579.447 | -68.866.439 | -79.293.089 | -82.413.274 | -67.573.985 |

## Toelichting op verschillen tussen 2008 en 2009

De totale lasten van het programma Middelen zijn in 2009 per saldo ruim € 6,2 miljoen lager dan in 2008.
Het lagere saldo wordt in belangrijke mate veroorzaakt door:

- Een lager budget van ruim € 4,1 miljoen voor organisatieontwikkeling; Het beschikbare bedrag in 2008 is € 5,3 miljoen, waarvan € 2,1 eenmalig door kredietoverheveling van 2007. Het budget is bestemd voor een tweetal activiteiten. Een gedeelte van ruim € 4,1 miljoen is bestemd voor het oplossen van personele knelpunten als gevolg van de reorganisatie. Het resterende bedrag is bestemd voor activiteiten op het gebied van organisatieontwikkeling.
- Het budget voor proceskosten ad € 1.850.000 vervalt met ingang van 2009.
- Een stijging van de post voor salarissen en sociale lasten met ca. € 1 miljoen naar ruim € 36 miljoen. Ca. € 300.000 hiervan is het gevolg van reguliere salarisstijgingen conform de CAO. De resterende stijging wordt veroorzaakt door de kosten van personeel dat in dienst van de provincie is, maar waarvan de kosten worden gedekt door detachering.
- Een lager budget voor digitalisering van € 600.000. Het budget voor 2008 is inclusief een eenmalige overheveling van 2007 van ruim € 200.000. Bij het beschikbaar stellen van de kredieten voor de jaren 2009 en volgende in de voorjaarsnota 2007 plus is al een jaarlijkse verlaging van de budgetten voorzien. Het budget van € 250.000 in 2011 is beschikbaar gesteld in de Voorjaarsnota 2008.

De totale baten van het programma Middelen zijn in 2009 per saldo € 5,3 miljoen hoger dan in 2008.
Het hogere saldo wordt veroorzaakt door:

- Een hogere inkomst uit het Provinciefonds van € 3,3 miljoen. De raming is gebaseerd op de junicirculaire 2008.
- Een hoger geraamde opbrengst van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting van € 1,5 miljoen.

- Een hogere bijdrage van € 700.000 van de kostenplaats kapitaallasten. De hogere bijdrage is het gevolg van hogere saldi van de reserves, waardoor een hogere bespaarde rente wordt gerealiseerd.
- De rente opbrengst van belegde kasgelden loopt in de komende jaren terug. Naar verwachting zal de omvang van beschikbare liquide middelen teruglopen door het uitvoeren van een aantal investeringen.

# I Beleidsbegroting
# I.2 Paragrafen

# Paragraaf 2.1 Lokale heffingen

## 1 Grondwaterheffing

Op grond van het bepaalde in artikel 48 Grondwaterwet hebben provinciale staten bij wijze van belasting een heffing ingesteld op het onttrekken van grondwater. De regels die de provincie hanteert bij de grondwaterheffing zijn neergelegd in de verordening op de heffing en de invordering van de grondwaterbelasting.
De regels die de provincie hanteert voor het onttrekken van grondwater zijn vastgelegd in de Provinciale omgevingsverordening (POV). De POV bevat regels voor onttrekkingen met het oog op bronbemaling, beregening of bevloeiing, noodvoorzieningen en grondwatersaneringen.
De bestedingsmogelijkheden voor de provincie van de grondwaterheffing zijn limitatief in de Grondwaterwet opgenomen.

Kosten die onder de heffing kunnen worden gebracht zijn:
a. maatregelen direct verband houdende met het voorkomen en tegengaan van de nadelige effecten van onttrekking en infiltraties, voor zover die niet voor rekening kunnen worden gebracht van de vergunninghouder
b. voor grondwaterbeheer noodzakelijke kosten
c. onderzoek en advies door commissie van deskundigen
d. bijhouden openbaar register
e. schade-uitkering als gevolg van wijziging vergunning en in situaties waar veroorzaker moeilijk aanwijsbaar is

**Inkomsten**
De belasting wordt geheven naar de onttrokken hoeveelheid grondwater gemeten in kubieke meters.
Indien op grond van de vergunningvoorschriften water wordt geïnfiltreerd, wordt op aanvraag van belastingplichtige het aantal kubieke meters geïnfiltreerd water in mindering gebracht op de voor de belasting te hanteren onttrokken hoeveelheid grondwater.
De hoogte van de heffing wordt vastgesteld door provinciale staten door middel van de notitie Kostenopzet Reserve grondwaterheffing. Jaarlijks wordt het tarief verhoogd met de gemiddelde prijsindex voor gezinsconsumptie. Voor 2008 geldt een tarief van € 1,032 per 100 m3 onttrokken hoeveelheid grondwater. De te betalen heffing mag naar beneden afgerond worden op hele euro's.
De belasting wordt verschuldigd op het moment waarop het grondwater wordt onttrokken en moet op aangifte worden voldaan.
De geraamde inkomsten voor 2009 zijn € 720.000,--.

**Kwijtscheldingsbeleid**
Bij invordering van de grondwaterbelasting wordt geen kwijtschelding verleend.

**Toekomstige ontwikkelingen**
Het Ministerie van Financiën is momenteel bezig met een onderzoek naar de mogelijkheden voor de overheveling van de (rijks)grondwaterbelasting naar een provinciale bestemmingsheffing.

## 2 Heffing ontgrondingen

Op grond van artikel 21f Ontgrondingenwet hebben provinciale staten bij wijze van belasting een heffing ingesteld op het ontgronden van stoffen. De regels die de provincie hanteert bij de ontgrondingenheffing zijn vastgelegd in de Heffingverordening ontgrondingen Drenthe 2000. De regels die de provincie hanteert bij een ontgronding staan vermeld in de Ontgrondingenwet en in hoofdstuk 8 van de Provinciale omgevingsverordening (POV).
De bestedingsmogelijkheden voor de provincie van de ontgrondingenheffing zijn limitatief in de Ontgrondingenwet opgenomen.

Kosten die onder de heffing zijn gebracht.
Na de laatste wijziging van de Ontgrondingenwet (in werking getreden per 1 februari 2008) wordt op grond van de Heffingverordening Drenthe 2000 nog een heffing in rekening gebracht voor:

a. ten hoogste 50% van de ten laste van de provincie komende kosten van werkzaamheden in verband met onderzoek en planning met betrekking tot ontgrondingen
b. kosten met betrekking tot schadevergoedingen ingevolge artikel 26, Ontgrondingenwet

**Inkomsten**
De heffingsplicht rust op alle houders van vergunningen en machtigingen, behalve als het vergunningen en machtigingen betreft die gelden voor minder dan 10.000 m3 vaste stoffen.
De heffing heeft betrekking op de hoeveelheden bodemmateriaal gemeten in profiel van ontgraving (zgn. vaste kubieke meters). Het gaat daarbij om de brutohoeveelheden, los van de vraag of het al dan niet verhandelbare specie betreft.
Het tarief bedraagt € 2,25 per 100 m3 hoeveelheid stoffen. € 1,80 per 100 m3 wordt gebruikt voor de kosten onder punt a en € 0,45 per 100 m3 wordt gebruikt voor de kosten onder punt b.
De belastingschuld ontstaat op het tijdstip dat de vergunning of machtiging is verleend en wordt door middel van aanslag opgelegd.
De geraamde inkomsten voor 2009 zijn € 10.000,--.

**Teruggaaf**
Indien een vergunning of machtiging wordt vernietigd of ingetrokken dan wel wordt gewijzigd, vindt teruggaaf van de heffing plaats.
Geen teruggaaf vindt plaats over de hoeveelheid stoffen die reeds is gewonnen. Teruggaaf blijft ook achterwege indien het bedrag dat moet worden teruggegeven minder bedraagt dan het in artikel 21f Ontgrondingenwet genoemde bedrag ad € 227,--.

**Kwijtscheldingsbeleid**
Bij de invordering van de ontgrondingenheffing wordt geen kwijtschelding verleend

**Toekomstige ontwikkelingen**
De onder a genoemde heffing zal met ingang van 1 januari 2009 wettelijk komen te vervallen.

## 3 Leges

Onder de naam leges worden rechten geheven ter zake van het genot van de door of vanwege het provinciaal bestuur verstrekte diensten. De leges worden geheven van de aanvrager van de dienst dan wel degene ten behoeve van wie de dienst is verleend. De tarieventabel voor 2009 zal in het najaar van 2008 ter beschikking komen.

**Toekomstige ontwikkelingen**
In tegenstelling tot de verwachting is de Wabo in de tweede helft van 2008 nog niet in werking getreden. Invoering zal nu vermoedelijk plaatsvinden in de tweede helft van 2009. De wet vloeit voort uit het streven van het Kabinet Balkenende om het aantal regels te verminderen en de administratieve lasten voor burger en bedrijfsleven te verlichten. Bij de definitieve invoering zal naar alle waarschijnlijkheid de Legesverordening dienen te worden aangepast.

**Inkomsten**
De geraamde inkomsten voor 2009 zijn € 63.500,--.

| Prestatie | Budgetomschrijving | Rubrieknummer legesverordening | Begroting 2008 | Begroting 2009 |
|---|---|---|---|---|
| 3300303 | Leges e.a. rechten VR/RVV | B.2 | 6.725 | 17.500 |
| 3310401 | Leges e.a. rechten wegenbeheer POV | B.7.a | 4.600 | 5.000 |
| 3330401 | Leges e.a. rechten | B.7.a | 6.925 | 500 |
| 3330501 | Leges e.a. rechten Zuidoost-Drentse vaarwegen | B.3 | 0 | 500 |
| 3440104 | Leges e.a. rechten vergunningverlening Grondwaterwet | B.8.a | 26.135 | 10.000 |
| 3560105 | Leges e.a. rechten vergunning van ontgronding | B.5 | 27.650 | 30.000 |
| | | | 72.035 | 63.500 |

Bij de raming van de legesinkomsten is uitgegaan van de bestaande wet- en regelgeving. Er is nog geen rekening gehouden met de invloed die de Wabo hierop zou kunnen hebben, omdat daar nog geen duidelijkheid over bestaat.

**Kwijtscheldingsbeleid**
Bij de invordering van leges wordt geen kwijtschelding verleend.

## 4 Nazorgheffing stortplaatsen

Op grond van de Wet milieubeheer hebben PS bij wijze van een belasting een heffing ingesteld op het drijven van stortplaatsen, met uitzondering stortplaatsen waar baggerspecie is gestort en die (mede) worden gedreven door de minister van verkeer en waterstaat.

Kosten die onder de heffing kunnen worden gebracht zijn:
a. kosten in verband met de zorg voor de in de provincie gelegen stortplaatsen
   - maatregelen strekkende tot het in stand houden, alsmede het herstellen, verbeteren of vervangen van voorzieningen ter bescherming van de bodem
   - het regelmatig inspecteren van voorzieningen ter bescherming van de bodem
   - het regelmatig onderzoeken van de bodem onder de stortplaatsen
b. de afdracht van gelden aan het fonds als bedoeld in artikel 15.48 van de Wet milieubeheer (claims van derden)
c. de door de provincie Drenthe uitgevoerde inventarisatie van plaatsen waar in de provincie Drenthe afvalstoffen zijn gestort en waar dat storten vóór 1 september 1996 is beëindigd en het onderzoek naar en systematische controle van de aanwezigheid, de aard en de omvang van eventuele verontreiniging aldaar

De kosten voortvloeiende uit b zijn vooralsnog niet meegenomen in de berekening van de nazorgheffing. Voor risico's is een opslag van 5% in de berekening van de nazorgheffing verdisconteerd.

In 2004 heeft GS zowel de Checklist nazorgplannen als de Checklist nazorg baggerdepots voor het beoordelen van nazorgplannen vastgesteld. Op basis hiervan zijn de door de exploitanten geactualiseerde nazorgplannen in 2006 door het college van gedeputeerde staten goedgekeurd.

**Beleid**
Het provinciale beleid is erop gericht de heffing zodanig te doen zijn dat de doelvermogens, nodig om de eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen te bekostigen, worden bereikt.

**Inkomsten**
De nazorgheffing wordt geheven per stortplaats. De hoogte van de jaarlijkse heffing is afgeleid van het doelvermogen per stortplaats. Door de actualisatie van de nazorgplannen is het tarief van de nazorgheffing voor Meisner (SITA stortplaats) met ingang van het jaar 2007 gewijzigd in € 201.577,--. Voor Essent Milieu te Wijster is het tarief teruggebracht naar € 0. Het tarief voor 2009 kan uiterlijk in december 2008 worden vastgesteld. Voor de provinciale exploitatie-begroting is een eventuele tariefswijziging overigens neutraal, omdat de totale nazorgheffing in het Nazorgfonds wordt gestort.

**Kwijtscheldingsbeleid**
Bij de invordering van de heffing wordt geen kwijtschelding verleend.

## 5 Opcenten motorrijtuigenbelasting

Op grond van artikel 222 van de Provinciewet worden provinciale opcenten geheven. De opcenten zijn een opslag op een andere belasting, namelijk de motorrijtuigenbelasting (MRB). Deze belasting wordt geïnd door de Rijksbelastingdienst. De opbrengst opcenten MRB is qua opbrengst de belangrijkste provinciale heffing.

**Beleid**
Het tarief voor de opcenten van de MRB wordt jaarlijks geïndexeerd. Voor Drenthe vindt deze indexering plaats op basis van het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezins-consumptie.

De tariefsontwikkeling geeft het volgende beeld:

| 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|
| 81,0 | 82,3 | 83,6 | 84,9 |

**De inkomsten**
Op basis van de huidige gegevens en aannames is een raming gemaakt van de verwachte ontwik-keling van de opbrengst opcenten MRB.

In navolgende tabel is de raming voor 2009 en volgende jaren weergegeven.

| 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|
| 44.399 | 46.013 | 47.685 | 49.406 |

Bedragen x € 1.000,--

**Kwijtscheldingsbeleid**
Voor bezwaar, beroep en eventuele vrijstellingen of heffingen is de Rijksbelastingdienst verant-woordelijk.

# Paragraaf 2.2 Weerstandsvermogen

## Inleiding

In deze paragraaf wordt het weerstandsvermogen van de provincie Drenthe weergegeven. Onder weerstandsvermogen wordt de relatie tussen de weerstandscapaciteit en de risico's verstaan. De weerstandscapaciteit omvat de middelen en mogelijkheden waarover de provincie kan beschikken om niet-begrote kosten te dekken. Voor het kunnen beoordelen van het weerstandsvermogen is het noodzakelijk de aanwezige weerstandscapaciteit te analyseren in samenhang met de omvang en de achtergronden van de risico's.

## Provinciaal beleid

De provincie Drenthe heeft vele ambities. Om de vele ambities te realiseren is het van belang dat de middelen zo scherp mogelijk ingezet worden. Sinds de aanvang van ons college is dan ook een start gemaakt met een minder behoudende financiële koers. Deze koers houdt in dat er meer dan voorheen, (financiële) risico's genomen worden.

Als gevolg van deze minder behoudende financiële koers is in de Voorjaarsnota 2008 de nieuwe werkwijze gepresenteerd hoe om te gaan met reserves. Deze werkwijze houdt in dat uitgaven in principe niet langer geëgaliseerd worden via reserves. Het uitgangspunt, geen reserves, tenzij er een goede reden voor is om de reserve te handhaven, heeft er bij de vaststelling van Voorjaarsnota 2008 toe geleid dat een 10-tal reserves opgeheven zijn. De verwachting is dat het niet langer egaliseren van uitgaven tot een extra stimulans leidt om scherper te sturen in de planning & control-cyclus, waardoor meer risico's dan voorheen genomen worden. Deze risicovollere koers kan gevolgd worden indien er sprake is van voldoende weerstandscapaciteit, zodat eventuele financiële tegenvallers opgevangen kunnen worden.

De accountant hanteert als vuistregel te beschikken over een weerstandscapaciteit van 10% van de totale lasten van de Begroting. De veronderstelling is dat naarmate de lasten in de Begroting toenemen, de risico's vaak ook groter zijn. De totale begrote lasten in 2009 bedragen € 284 miljoen. Na toepassing van de vuistregel van 10% bedraagt de weerstandscapaciteit € 28,4 miljoen. Hieronder wordt de weerstandscapaciteit weergegeven waarover de provincie beschikt.

## Weerstandscapaciteit

Onder weerstandscapaciteit verstaat het BBV de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt om niet-begrote kosten te dekken. Hierbij kan een onderscheid worden gemaakt tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit.

Binnen de definitie van het BBV vallen ook de vrij aanwendbare reserves, ofwel de algemene reserves. Om een scherper onderscheid te krijgen tussen een reserve die nodig is om te voldoen aan de weerstandscapaciteit en de vrij aanwendbare reserves is per 1 januari 2008 een risicoreserve ingesteld. Deze risicoreserve, ter grootte van € 19 miljoen, is in 2008 ten laste van de

Reserve algemene doeleinden gebracht en is ingesteld om incidentele tegenvallers op te vangen. Deze reserve bepaalt dan ook in belangrijke mate de weerstandscapaciteit.
De overige vrij aanwendbare reserves (algemene reserves), de Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten, de Saldireserve en de Reserve voor algemene doeleinden worden niet meegenomen bij de bepaling van de weerstandscapaciteit. Dit omdat de intentie uitgesproken is concrete en uitgewerkte plannen aan de staten voor te leggen ten laste van deze reserves. Dit uit zich met name in de vrij aanwendbare reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten. Het is niet reëel om deze reserve mee te tellen voor de weerstandscapaciteit. De komende collegeperiode wordt namelijk een aantal projecten uit deze reserve gefinancierd.
De Reserve voor algemene doeleinden wordt ook niet meegenomen bij de bepaling van de weerstandscapaciteit, dit omdat deze reserve met name gebruikt wordt om tekorten op de begroting op te vangen, om zodoende een sluitende meerjarenbegroting te realiseren. De Reserve voor algemene doeleinden wordt wel als buffer beschouwd ten behoeve van de weerstandscapaciteit.
De Saldireserve wordt ten slotte gebruikt als algemeen dekkingsmiddel voor resterende uitgaven uit het collegeprogramma 2003-2007. In de staten is besloten hiervoor de saldireserve te gebruiken. De saldireserve zal uiteindelijk medio 2010 op € 0,00 uitkomen.

**Incidentele weerstandscapaciteit**
De incidentele weerstandscapaciteit is het vermogen dat ingezet kan worden om eenmalige tegenvallers op te vangen. De incidentele weerstandscapaciteit wordt bepaald door de Risicoreserve.

*Risicoreserve*
Deze reserve is ingesteld om incidentele tegenvallers op te vangen, die niet door een specifieke voorziening worden afgedekt. De reserve is 1 januari 2008 ingesteld ter grootte van € 19 miljoen. Aan de hand van een risicoinventarisatie zal jaarlijks bekeken worden in hoeverre de weerstandscapaciteit in de toekomst bijgesteld dient te worden. Voor het jaar 2009 is er vooralsnog geen aanleiding om de Risicoreserve bij te stellen.

*Bestemmingsreserves*
Alle bestemmingsreserves zijn door PS bestemd voor een bepaald doel. Alleen voor het afgesproken doel mogen bestedingen plaatsvinden. Bij de vaststelling van de Voorjaarsnota 2008 is een 10-tal reserves opgeheven, waaronder ook een aantal bestemmingsreserves. Van deze reserves is bepaald welk deel hiervan vrij aanwendbaar is. Dit heeft ertoe geleid dat er bij de Voorjaarsnota 2008 een bedrag van circa € 3 miljoen is vrijgekomen, ten gunste van de reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten. Gezien het feit dat bestemmingsreserves bedoeld zijn voor een specifiek doel, worden deze niet meegenomen bij de bepaling van de (incidentele) weerstandscapaciteit.

**Structurele weerstandscapaciteit**
Met de structurele weerstandscapaciteit worden de middelen bedoeld die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van bestaande taken.

*Ruimte op de begroting*
De post Onvoorziene uitgaven binnen het begrotingsprogramma Financiering en algemene dekkingsmiddelen, ten bedrage van structureel € 450.000,--, kan worden aangemerkt als onderdeel van de structurele weerstandscapaciteit. Deze post kan enerzijds gebruikt worden voor onvoorziene omstandigheden. Anderszijn kan deze post ook worden gebruikt voor de dekking

van voorbereidingskosten. Hieronder worden kosten verstaan die gemaakt worden om een project (investering) uit te werken tot een concreet statenvoorstel. Indien de staten besluiten tot een dergelijke investering of project, zullen deze kosten worden toegevoegd aan de investering/ het project. Als het project niet doorgaat, zullen de voorbereidingskosten ten laste van de post Onvoorzien worden gebracht.

*Onbenutte belastingcapaciteit*
De onbenutte belastingcapaciteit van de provincie Drenthe bestaat uit het verschil tussen de opbrengst bij het maximaal aantal te heffen opcenten MRB en de opbrengst bij het werkelijke tarief. De raming in de begroting 2009 is uitgegaan van een tarief per 1 april 2009 van 81,0. Het maximumtarief dat door het Ministerie van Financiën is vastgesteld voor de periode 1 april 2009 tot en met 31 maart 2010 bedraagt 111,9. Gebaseerd op deze uitgangspunten is de onbenutte belastingcapaciteit als volgt (x € 1.000,--).

| (Bedragen x € 1.000,--) | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| Voorgesteld tarief | 44.399 | 46.013 | 47.685 | 49.406 |
| Maximaal tarief | 56.464 | 63.584 | 65.895 | 68.290 |
| Onbenutte belastingcapaciteit | 12.065 | 17.571 | 18.210 | 18.884 |

## De weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe

Uit het vorenstaande blijkt dat de weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe als volgt kan worden weergegeven (afgerond, x € 1.000,--).

| Omschrijving | 2009 | | 2010 | | 2011 | | 2012 | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. |
| Risicoreserve | 19.000 | | 19.000 | | 19.000 | | 19.000 | |
| Ruimte binnen begroting | | 450 | | 450 | | 450 | | 450 |
| Onbenutte belastingcapaciteit | | 12.065 | | 17.571 | | 18.210 | | 18.884 |
| Totaal (inc. + struct.) | | 31.515 | | 37.021 | | 37.660 | | 38.334 |

De componenten van de weerstandscapaciteit verschillen in hun mate van inzetbaarheid. Zo is de risicoreserve direct aanwendbaar tot het maximum. Het verhogen van het opcententarief in het kader van het opvangen risico's zal daarentegen niet lichtvaardig worden besloten en is daardoor niet direct inzetbaar mocht zich een situatie voordoen waarbij het weerstandsvermogen moet worden aangesproken.

## Inventarisatie van de aanwezige risico's

Van de risico's die de provincie loopt, is een aantal afgedekt door de gebruikelijke verzekeringen of door het instellen van voorzieningen. In deze paragraaf gaat het om risico's die niet zijn afgedekt of niet kunnen worden afgedekt. Provincies hebben te maken met een diversiteit aan lastig in te schatten risico's die bovendien soms onderling afhankelijk zijn. De provincie onderkent de volgende risico's.

## Renteontwikkeling

Het vreemd vermogen bedraagt 30% van het totale vermogen. De risico's bij de renteontwikkeling van het vreemd vermogen zijn beperkt, omdat het hier vooral om langlopende geldmiddelen gaat met een vast rentepercentage en het bedrag van de aangegane geldleningen beperkt is. Wij zijn niet voornemens nieuw lang vreemd vermogen aan te trekken. Voor de uitgezette gelden word in 2009 uitgegaan van een kortetermijnrente van 5%. De gerealiseerde kortetermijnrente over de uitgezette gelden bedroeg in 2007 4,33% en we verwachten dat het rendement in de begroting 2009 nog iets hoger zal worden.

**Renterisico Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG)**

De provincie Drenthe loopt een renterisico bij de uitvoering van het ILG 2007-2013. De hoogte van het risico is afhankelijk van de snelheid in de uitvoering van het pMJP Drenthe landelijk gebied. Het risico wordt met name bepaald door verschillen in het tempo van realisatie van de ambities van het college die in het pMJP staan en het kasritme waarmee de rijksmiddelen (uitvoering rijksdoelen door provincie) over zeven jaar verspreid worden uitbetaald. Concreet betekent dit dat als wij de rijksdoelen snel uitvoeren om op termijn kans te maken op extra middelen door bijstelling van de te behalen prestaties aan rijksdoelen, de provincie gebruik zal moeten maken van de leenfaciliteit bij het Groenfonds. Elk kwartaal stort het rijk bij het Groenfonds middelen, waaruit de provincie DLG en DR bevoorschot. Naast het risico van betalen staat natuurlijk ook het voordeel van rentevergoeding ontvangen. Op dit moment heeft de provincie een batig saldo op de rekening bij het Groenfonds staan).

**Overige risico's ILG**

Met ingang van 2007 voert de provincie de regie inzake het ILG. De feitelijke (financiële) uitvoering vindt plaats door DLG en DR. Ten tijde van het opmaken van deze begroting zijn er risico's te onderkennen, omdat de procedures nog niet volledig uitgekristalliseerd zijn:

- onduidelijkheid over de accountantsverklaringen die de provincie van DLG en DR gaat ontvangen;
- nog geen volledige afstemming tussen door DLG en DR verstrekte verantwoordingsinformatie en de wijze van verantwoording in de provinciale administratie;
- DLG en DR verantwoorden op kasbasis (dus exclusief verplichtingen) en registreren daarnaast apart verplichtingen. De provinciale boekhouding kent een stelsel van baten en lasten. Dit betekent dat de provincie (mogelijk) een deel van de verplichtingen in de provinciale jaarrekening moet opnemen. Verder kent het ILG een lange looptijd, namelijk tot en met 31 december 2013. Het financieel risico dat in dit verband gelopen wordt is niet te kwantificeren.

## Financiële risico's

Over de verstrekte leningen loopt de provincie een kredietrisico. Voor het merendeel van de verstrekte geldleningen is echter sprake van hypothecaire zekerheidstelling. Over de verstrekte leningen aan RTV Drenthe van € 4,5 miljoen en Stichting Landschapsbeheer Drenthe van € 75.000,-- per 31 december 2007 loopt de provincie een kredietrisico.

## Begrotingsrisico's

Aan veel ramingen in de begroting zijn onzekerheden verbonden. Bovendien zijn de te realiseren baten en lasten soms niet goed te beïnvloeden.

## Risico's op gegarandeerde geldleningen

Het totaal van de gegarandeerde geldleningen bedraagt per 31 december 2007 € 10,3 miljoen (2006: € 20,9 miljoen). De meeste hiervan zijn verstrekt ten behoeve van instellingen in de gezondheidszorg. Er worden in deze sector geen nieuwe garanties afgegeven. Het risico is in 2007 door aflossingen afgenomen met € 10,6 miljoen en zal in de toekomst verder afnemen.

## Kosten bestuursdwang

Bij de geïntensiveerde handhavingsactiviteiten kan het noodzakelijk zijn dat de provincie bestuursdwang moet toepassen. Het is niet altijd zeker dat verhaal van de kosten hiervan mogelijk is.

## Claims van derden

Hierbij gaat het om de aansprakelijkheid van de provincie bij (vermeend) onrechtmatig handelen. In de afgelopen jaren is "de lagere overheid" regelmatig geconfronteerd met gebeurtenissen die haar imago geen goed hebben gedaan. Deze gebeurtenissen hebben geleid tot een kritischer houding van burgers en bedrijven ten opzichte van de lagere overheid. Deze kritische houding leidt ertoe dat de lagere overheid vaker wordt aangesproken op de kwaliteit van de door haar geleverde prestaties. De nasleep van de recente gebeurtenissen bij de lagere overheid, waaronder de gebrekkige handhaving van veiligheidsvoorschriften, bevestigen dit. Hoewel zich in de afgelopen jaren bij de provincie Drenthe geen claims van belang hebben voorgedaan die het noodzakelijk maakten de hiertoe aangehouden buffer in het weerstandsvermogen aan te spreken, achten wij het, gezien de maatschappelijke ontwikkelingen ter zake, toch blijvend nodig hiervoor een risicoreserve binnen het eigen vermogen aan te houden. De accountant heeft daarom aanbevolen een risicobandbreedte aan te houden van minimaal € 1,5 miljoen tot maximaal € 2,5 miljoen. Deze inschatting is gemaakt door uit te gaan van vijf tot tien gebeurtenissen, waarbij claimrisico's zouden kunnen ontstaan en een maximaal risico per gebeurtenis van circa € 250.000,--. Momenteel is de provincie nog partij in een bodemprocedure. In 2007 is een claim vervallen van de Meppeler Beton Centrale doordat met hen een overeenkomst is gesloten om voor € 280.000,-- mee te betalen in de kosten van te treffen geluidsreducerende maatregelen (statenstuk 2007-283). Er lopen momenteel twee schadeclaims inzake de vorming van slijmalg in de Grote Rietplas. De provincie is naast de gemeente en het waterschap aansprakelijk gesteld. De gemeente is de hoofdaansprakelijke.

## Decentralisatie van rijkstaken

Naast de overdracht van bevoegdheden en middelen vindt ook overdracht van risico's plaats waarbij geen compensatie in geld plaatsvindt. Ook herverdeeleffecten dragen in geval van overdracht van rijkstaken naar de lagere overheden bij tot een verhoging van de risico's. De

verwachting is dat het risico toeneemt door de verdergaande bezuinigingen en ombuigingen van het rijk, met name nu het Bestuursakkoord 2008 nieuwe decentralisaties bevat.

## Bodemsanering en -bescherming: locatiespecifiek

In 2005 is een aanvullend onderzoek gestart naar de risico's van de vervuilde locatie VanWijk & Boerma te Vries. Dit in verband met een afgegeven beschikking "ernst en urgentie". De beschikking geeft aan dat er op een bepaald tijdstip gestart moet zijn met het saneren van de locatie. De saneringskosten zijn uit de rapporten geschat op circa € 10 miljoen. Wegens het ontbreken van een aansprakelijke private partij en afhankelijk van de uitkomsten kan de provincie verantwoordelijk gesteld worden om te saneren. De kosten van deze sanering zijn niet voorzien in het huidige budget dat door VROM tot 2010 beschikbaar gesteld is. De provincie zal in dit geval de kosten moeten voorfinancieren.

## Onderhoud wegen en kanalen

De provincie loopt het risico dat door derden veroorzaakte schades niet of niet geheel verhaald kunnen worden. Met name schades aan wegen en vaarwegen, veroorzaakt anders dan door een ongeval, zijn veelal niet op de eigenaar te verhalen. De provincie wordt verder met enige regelmaat aansprakelijk gesteld voor ongevallen die vaarweggebruikers overkomen. De provincie is hiervoor verzekerd. Daarnaast kunnen ook natuurlijke calamiteiten als extreme regen- of sneeuwval of aardschokken aanzienlijke schades tot gevolg hebben. De risico's blijven structureel aanwezig.

### Vergoeding btw op schade

Er is een landelijke btw-discussie met de verzekeringsmaatschappijen. De verzekeringsmaatschappijen willen de btw van de schades niet vergoeden omdat de provincies en gemeenten deze btw kunnen compenseren. Over de te volgen koers inzake uitkering van compensabele btw op schadeclaims heeft een overleg plaatsgevonden tussen vertegenwoordigers van onder meer het Verbond van Verzekeraars, de VNG en het IPO. Het overleg heeft niet geresulteerd in een definitieve standpuntinname van het Verbond van Verzekeraars, maar wel in het besluit van de vertegenwoordigende overheden om de rechter een bindende uitspraak te laten doen. De rechter heeft op dit moment nog geen uitspraak gedaan.

### Marktsituatie bij aanbestedingen

De (aanbestedings)marktsituatie in de jaren 2001-2006 kenmerkte zich door verlaagde aanneemsommen, mede door de bouwaffaire en lagere omzetvolumina bij opdrachtgevers. Deze gunstige marktsituatie heeft in het verleden geleid tot kortingen in de aanneemsommen. De tendens is thans dat de vraag op de aannemersmarkt naar onderhoudswerken toeneemt. Deze toenemende vraag heeft als gevolg dat er bij de aannemers leveringsproblemen met betrekking tot grondstoffen kunnen ontstaan en dat er een gebrek aan gekwalificeerd personeel kan zijn. Bij een gelijkblijvend aanbod en een toenemende vraag loopt de provincie het risico dat de aanneemsommen hoger worden, boven de inflatie uit. Om de risico's te beperken probeert de provincie Drenthe wel op het "juiste moment" de markt te betreden, maar dit is niet altijd mogelijk.

### Openbare verlichting

Het voornemen is om in het kader van het energiebeleid de openbare verlichting te gaan verminderen. De provincie loopt het risico dat er verschil in inzicht is met betrekking tot

openbare verlichting tussen de burgers en de provincie. Om de risico's te beperken hecht de provincie waarde aan de communicatie hieromtrent met de burgers. Uit onderzoek is gebleken dat door het uitvoeren van deze energiebesparende maatregel de verkeersveiligheid niet in het geding komt.

**Bestrijding geluidshinder**
Op grond van Europese regelgeving moeten provincies in de komende jaren geluidskaarten maken van drukke wegen. Drenthe is al in 2006 gestart met het opstellen van dergelijke kaarten, waarop de daadwerkelijke geluidsuitstraling moet worden weergegeven. De norm voor drukke wegen wordt in 2012 gelegd op 8.000 verkeersbewegingen per etmaal. Inmiddels zijn de geluidskaarten klaar, maar moet de geluidsnorm (in dBa) nog worden bepaald. Daarin heeft de provincie beleidsvrijheid. De uiteindelijk vastgestelde geluidsnorm kan consequenties hebben. In bepaalde situaties kan dit betekenen dat er geluidsreducerende maatregelen moeten worden genomen. Hierbij kan gedacht worden aan maatregelen als geluidswallen of het toepassen van geluidsreducerend asfalt, maar ook aan aanpassingen aan woningen, als gebruik dubbel glas of suskasten. Uiteindelijk wordt de vast te stellen geluidsnorm aan de staten voorgelegd. Dit gebeurt pas op zijn vroegst begin 2009. Dit betekent dat daarmee ook de te nemen maatregelen vastgelegd worden met de daarbij behorende financiële consequenties.

Financiële risico's ten aanzien van Landinrichting op Drentse maat (LODM), Hunzemaat, Verplaatsingsregeling Drentse bedrijven (VDB) en Verplaatsingsregeling agrarische bedrijven (VAB)
De provincie heeft een viertal fondsen opgericht bij het Nationaal Groenfonds ten behoeve van de vier vorengenoemde regelingen. Daarnaast wordt geld geleend bij het Nationaal Groenfonds ten behoeve van de aankoop dan grond door DLG ter realisatie van de doelen waarvoor deze fondsen zijn opgericht. Wanneer de doelen bereikt zijn, worden deze gronden weer vervreemd. Vanuit de fondsen worden de kosten die het Nationaal Groenfonds hiervoor maakt betaald en komen de pachtinkomsten binnen. Aangezien een deel van de gronden meerjarig in eigendom is van DLG, hebben fluctuaties in de prijsontwikkeling van gronden invloed op het vermogen in de fondsen. De langjarige ontwikkeling is dat de grondprijzen stijgen. De kortetermijnhandel laat wel eens fluctuaties zien, waardoor de laatste jaren zowel gronden met winst als met verlies verhandeld zijn. De fondsen worden zodanig beheerd dat er een ruime buffer is om dergelijke fluctuaties op te vangen.

## Europese programma's

In 2004 en 2005 is het EU-programma doelstelling 2 1997-1999 (samen met de provincie Groningen) door de Europese Commissie gecontroleerd. Deze controle heeft geleid tot een voorlopige terugvordering van € 4,4 miljoen. In oktober 2007 heeft hierover een hoorzitting plaatsgevonden in Brussel. In de hoorzitting heeft de beheersautoriteit meer dan de helft van deze terugvordering bestreden. De commissie zal nu een definitief standpunt opstellen. Dit standpunt zal zeer waarschijnlijk in het derde kwartaal van 2008 worden ingenomen. De beheersautoriteit kan dit standpunt vervolgens accepteren of in beroep gaan bij het Europese Hof. Het risico is voor het grootste deel afgedekt door rentebaten op het programma (ruim € 3,5 miljoen).
Naast de in het Samenwerkingverband Noord-Nederland (SNN) uitgevoerde Europese programma's is de provincie Drenthe betrokken bij de projecten Hanze Passage, Innovatieve Acties, Farmers for Nature, Waterline Economy, Watercost en Sparc. Ook bij deze projecten is sprake van risico's ten aanzien van de eindafrekening. De rechtmatige uitvoering van de

Europese programma's is en blijft een belangrijk aandachtspunt zowel voor de provincie Drenthe als haar uitvoerder SNN. Uit diverse onderzoeken (intern en vanuit SNN) op regelingen rondom EFRO, EZ/Kompas/Interreg blijken geen belangrijke aandachtspunten naar voren te zijn gekomen. In het voorjaar van 2007 heeft tevens de Europese Commissie een onderzoek uitgevoerd naar de uitvoering van de Europese programma's in Nederland. Ook SNN is hierbij betrokken. De geconstateerde aandachtspunten zijn door het Ministerie van EZ verwerkt in een nationaal actieplan, waaraan alle provincies meedoen. Door SNN zijn deze aandachtspunten direct opgepakt en uitgevoerd. Daarnaast heeft het Ministerie van EZ een uitgebreide aanvullende audit laten uitvoeren waar ook projecten van SNN en provincie Drenthe gecontroleerd zijn. Dit is een zeer diepgaande controle geweest. De uitkomst hiervan was een foutenpercentage bij SNN van 2,4. Dit is laag en een bevestiging van de goede controlesystematiek bij SNN. De Europese Commissie zal waarschijnlijk in het derde kwartaal van 2008 laten weten of ze instemt met de conclusies van het Ministerie van EZ. Door tijdig in te spelen op de conclusies van het Nationaal Actieplan kunnen financiële consequenties voor SNN worden beperkt, mogelijk zelfs tot nul. Eventuele tegenvallers komen ten laste van de reserve van SNN.

## Risico's in het kader van het Kompas

De provincie Drenthe is bij de Gemeenschappelijke regeling SNN mede risicodragend voor de risico's bij de uitvoering van het Kompas-programma, zoals onrechtmatigheden bij de uitvoering van projecten, interpretatieverschillen en verandering van regelgeving. Voor oude en huidige programma's en regelingen is geraamd hoe groot de risico's zijn. De risico's zijn vervolgens afgezet tegen de beschikbare reserves. Voor de oude programma's en regelingen is er binnen SNN ruim voldoende weerstandsvermogen om de resterende risico's op te vangen. De omvang van de reserves bij de huidige programma's en regelingen is voldoende om inhoudelijke en budgettaire risico's op te vangen.

## Dividend Essent

Het dividend van Essent is voor 2009 en verder structureel geraamd op € 6,7 miljoen. De winst is per definitie echter onzeker. Het risico kan zowel positief als negatief zijn. Wel is het zo dat Essent ernaar streeft het dividend niet minder te laten zijn dan over het voorgaande jaar. Het uitgangspunt hierbij is dat het dividend is gebaseerd op de winst uit normale bedrijfsactiviteiten.

## Nazorg stortplaatsen

Op grond van de wettelijke nazorgregeling in de Wm wordt de provincie, na overdracht van de nu operationele stortplaatsen, verantwoordelijk voor de bestuurlijke, organisatorische en financiële aspecten van de nazorg van deze stortplaatsen. Er worden in dit kader risico's genomen, vooral als het doelvermogen niet wordt bereikt als gevolg van tegenvallende rendementen, een snellere sluiting van de stortplaats dan voorzien of door wanbetaling, evenals door niet-voorziene omstandigheden nadat overdracht van de stortplaatsen aan de provincie heeft plaatsgevonden. Nadat de stortplaatsen zijn gesloten, kan geen verrekening met de exploitant meer plaatsvinden. Met behulp van een protocol sluitingsverklaring en een risicomodel wordt het risico beperkt.

## Uitvoering Meerjarenuitvoeringsprogramma verkeer en vervoer

Het gaat hierbij om diverse risico's, waaronder:

- planschade. Met name bij de grotere nieuwbouwprojecten (zoals de aanleg van rondwegen) kan het risico van planschade ex artikel 49 van de Wro niet geheel worden uitgesloten. Van belang is dat dit risico al tijdens de bestemmingsplanprocedure wordt geïnventariseerd; vertraging planprocedures als gevolg van de advies- en beroepsprocedures bij het voldoen aan planologische regelingen en/of diverse vergunningen;
- draagvlak planontwikkeling. Kenmerk voor het huidige provinciale beleid is het streven naar een verkeers- en vervoersvisie per corridor of gebied en een daarop gericht integraal maatregelenpakket. Met name het draagvlak voor de conclusies en aanbevelingen van de verschillende corridorstudies bepaalt de haalbaarheid van meerjarenuitvoeringsconvenanten. In financiële zin kunnen deze risico's positief en negatief zijn;
- onteigening. Veelal worden de gronden langs minnelijke weg verworven. In een aantal situaties is echter een onteigeningsprocedure nodig. Deze procedures zijn tijdrovend, dus vertragend en kostenverhogend;
- bodemsaneringen. In incidentele gevallen zal tijdens de uitvoering van het werk verontreiniging van het grondwater of van de bodem worden aangetroffen. Bodemsaneringen kunnen aanzienlijk kostenverhogend werken en zullen vaak tot grote vertragingen van het project leiden. Bij wegconstructies moet rekening worden gehouden met de mogelijkheid van het moeten afvoeren en verwerken van teerhoudend asfalt;
- geluidhinder. Sinds een aantal jaren moet bij reconstructies een akoestisch geluidsonderzoek worden uitgevoerd naar de effecten van de maatregelen op de omgeving (bijvoorbeeld de woningen langs een weg). Voor het geval de berekende geluidbelasting 1,5 dB hoger is dan de waarde in de oude situatie, moet de overheid maatregelen treffen. Daarbij kan gedacht worden aan maatregelen aan de bron (bijvoorbeeld geluidsreducerend asfalt) dan wel aan maatregelen op de plaats waar het effect optreedt (bijvoorbeeld maatregelen aan de woningen). Indien er maatregelen moeten worden getroffen, zijn deze van invloed op de kosten van het project;
- kabels en leidingen. Het moeten verleggen van kabels en leidingen kan in sommige gevallen aanzienlijk kostenverhogend werken en in de tijd gezien vertragingen opleveren;
- aanbestedingen. De op het moment van aanbesteden heersende marktsituatie kan een risico vormen. Een mee- of tegenvallende aanbesteding kan wel 30% verschil maken;
- water-, archeologie-, flora- en faunatoets. Voordat een bestemmingsplan gewijzigd kan worden moet de water-, archeologie-, flora en faunatoets met een positief resultaat worden doorlopen. Bij negatief resultaat kan het leiden tot een wijziging dan wel vertraging van het project;
- financiële dekkingsplannen. De uitwerking van het provinciale beleid wordt in nauwe samenwerking met derden (onder andere rijk en gemeenten) in een Meerjarig regionaal investeringsprogramma opgenomen. Per project wordt aangegeven welke overheden en instanties als financieel medeverantwoordelijke partner worden gezien. De afspraken daarover worden sinds 2005 jaarlijks in het PUP vastgelegd. Het dekkingsplan moet als een risico worden gezien in geval over de financieringsopzet nog geen overeenstemming is bereikt. In die gevallen waar een project in eerste aanleg een provinciale verantwoordelijkheid betreft, zal de provincie zelf moeten zorg dragen voor een financieel vangnet voor het eventueel (gedeeltelijk) mislukken van de nagestreefde financieringsopzet. Dat vangnet zal in beginsel worden gevonden binnen de provinciale budgetten.

Hetgeen hiervoor is beschreven, geldt in grote lijnen ook voor het project Vaarweg Erica-Ter Apel.

## Jeugdzorg

In 2005 is de Wet op de jeugdzorg van kracht geworden. Eén van de kenmerken van de Wet op de Jeugdzorg is dat iedere jeugdige met een indicatiebesluit van het Bureau Jeugdzorg recht op jeugdzorg heeft èn dit recht in het uiterste geval kan afdwingen door middel van een gerechtelijke procedure. De financiering van de provinciale jeugdzorg gebeurt door inzet van de door het rijk beschikbaar getelde middelen, de zogenaamde doeluitkeringen. De provincie ontvangt twee doeluitkeringen, één voor het Bureau Jeugdzorg en één voor het zorgaanbod. Daarnaast kan voor de financiering een beroep worden gedaan op de Voorziening jeugdzorg. Wetgeving bepaalt namelijk dat de provincie een egalisatiereserve jeugdzorg moet vormen. Het verschil tussen de som van de vastgestelde uitkeringen en de vastgestelde subsidies komt ten gunste of ten laste van de egalisatiereserve. Het volume van de middelen dat het rijk beschikbaar stelt is afgeleid van de laatste doeluitkeringen. In doorrekeningen naar T+1 wordt altijd rekening gehouden met reeds bekende ontwikkelingen, bij voorbeeld extra middelen in het kader van aanpak wegwerken wachtlijsten of een toename van maatregelen bij de jeugdbescherming en jeugdreclassering. Dit laatste mede als gevolg ven een aantal landelijke incidenten in het verleden. De vraag naar jeugdzorg stijgt echter nog steeds en bij onvoldoende financiering door het rijk komt de voorziening jeugdzorg onder druk te staan. Voorkomen moet worden dat bij het zorgaanbod en bij het AMK wachtlijsten ontstaan als gevolg van een tekort aan middelen. IPO en het rijk zijn in het kader van prestatieafspraken overeengekomen dat provincies autonome middelen inzetten bij het ontstaan van wachtlijsten.

## Motorrijtuigenbelasting

Het Centraal Bureau Motorrijtuigenbelasting (CBM) int de provinciale opcenten en draagt deze aan de provincies af. De provincies hebben geen controlemogelijkheden op deze afdrachten en zijn daarmee informatieafhankelijk van het CBM. Er blijft onzekerheid bestaan over de juistheid en de volledigheid van de ontvangen opcenten. Overigens is inmiddels door het IPO het initiatief genomen om een convenant met de Belastingdienst op te stellen waarin de controle- en informatiemogelijkheden afdoende worden geregeld.

## Overige aanwezige risico's

**Computeruitval**

Voorkomen moet worden dat in geval van ingrijpende storingen of calamiteiten bedrijfsactiviteiten voor langere tijd onderbroken zijn en dat kritische (geautomatiseerde) bedrijfsprocessen tegen deze effecten worden beschermd. Contracten met leveranciers, voorraden en de beheersorganisatie zijn afgestemd op 99% beschikbaarheid van de voorzieningen. In het calamiteitenplan van de bedrijfshulpverlening zijn verschillende scenario's omschreven hoe gehandeld dient te worden in geval van calamiteit om zoveel mogelijk slachtoffers te voorkomen, schade te beperken en zo snel mogelijk na een incident weer over te gaan op de normale bedrijfsvoering. De risico's zijn door vorenstaande maatregelen gering, maar bij grote (langdurige) calamiteiten en beveiligingsincidenten (als gevolg van bijvoorbeeld natuurrampen, ongevallen, brand en opzettelijke handelingen) zou een beheersproces van bedrijfscontinuïteit moeten worden geïmplementeerd om verstoring tot een aanvaardbaar niveau te beperken, door een combinatie van preventieve maatregelen en herstelmaatregelen. Dit alles zou te zijner tijd (2010–2011) gevat kunnen worden in een continuïteitsplan.

**Oninbare debiteuren**
Zowel in de reguliere bedrijfsvoering als bij de grotere investeringen en projecten is er sprake van oninbaarheid op debiteuren. Het debiteurensaldo van de provincie bedroeg per 31 december 2007 € 8,6 miljoen. Op deze vorderingen is in de jaarrekening een voorziening voor mogelijke oninbaarheid in mindering gebracht van € 1,3 miljoen. Jaarlijks wordt in de jaarrekening de hoogte van de voorziening beoordeeld.

**Specifieke uitkeringen**
De provincie ontvangt uit vele subsidieregelingen gelden van het rijk. Over de besteding ervan moet in veel gevallen verantwoording worden afgelegd. Hierbij dient meestal een accountantsverklaring te worden afgegeven. Met ingang van 2006 wordt in de jaarrekening (SISA-bijlage) een aantal specifieke uitkeringen opgenomen, waardoor voor deze uitkeringen een specifieke accountantsverklaring niet meer vereist is. De verwachting is dat dit voor steeds meer specifieke uitkeringen zal gaan gelden. Indien de subsidievoorwaarden niet adequaat worden nageleefd, bestaat het risico dat gelden dienen te worden terugbetaald aan het rijk, terwijl de kosten wel zijn gemaakt of bedragen wel zijn doorgegeven naar andere instellingen. Het genoemde risico leidt daarom niet tot een kwantificering van een aanwezig financieel effect.

**Ontoereikende verzekeringen**
Een groot deel van de risico's is te verzekeren. De provincie heeft de normaal gebruikelijke risico's behorende bij hun taken dan ook verzekerd. Daarnaast zijn diverse aansprakelijkheidsverzekeringen afgesloten.

**Beleidsrisico's**
De provincie loopt ook ten aanzien van wijziging beleid en/of (financiële) herprioritering risico's. Met name bij langjarige projecten is dit risico reëel, omdat het rijk hier een grote invloed op heeft. Verder loopt de provincie risico ten aanzien van draagvlak bij externe partijen. Veel provinciale ambities zijn qua haalbaarheid afhankelijk van de medewerking van derden: bestuurlijk - politiek, beleidsmatig, financieel, prioriteit en procedureel. Dit risico kan zich in het bijzonder voordoen bij deelname van de provincie aan bijvoorbeeld de ontwikkeling van het gebied Leek-Roden of aan het Masterplan Assen-Zuid.

## Verbonden partijen en overige samenwerkingsverbanden

Onder een verbonden partij wordt verstaan: een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft. Vooral het financiële belang impliceert een risico voor de provincie. Immers, de middelen die door de provincie ter beschikking zijn gesteld, kunnen een verlies zijn in geval van faillissement. Verder heeft de provincie een financieel belang indien financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de provincie.
In deze Begroting is een afzonderlijke paragraaf besteed aan verbonden partijen. De risico's van de samenwerkingsverbanden worden niet in alle gevallen gekwantificeerd. De accountant geeft in zijn rapport aan dat hij inschat dat de provincie hierbij specifiek risico loopt bij het SNN en GAE. Het gaat hierbij globaal geschat om een risico van vijfmaal de jaarlijkse bijdrage. Dit is omgerekend op basis van de Begroting 2009 ongeveer € 4,5 miljoen.

De volgende verbonden partijen en overige samenwerkingsverbanden zijn te onderscheiden.

**Deelnemingen**

- Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij. Het betreft een symbolische deelname; de provincie Drenthe is voor 0,01% aandeelhouder.
- WMD. De provincie bezit 50% van het aandelenkapitaal.
- GAE. De provincie bezit 30% van de aandelen. De begrote bijdrage voor 2009 bedraagt voor Drenthe € 308.062,--.
- Europark Coevorden/Emlichheim Entwicklungsgesellschaft mbH. De provincie zal, gelet op de omvorming van het Europark naar een risicodragende onderneming, alleen indirect (via lening NOM) bijdragen aan het stamkapitaal van het Europark.
- NV Essent. In het "oude" nutsbedrijf Essent heeft de provincie Drenthe 2,28% van de aandelen. Drenthe ontvangt dividend en heeft een stem in de aandeelhoudersvergadering.

**Gemeenschappelijke regelingen**

- SNN. De begrote bijdrage in de uitvoeringskosten bedraagt voor 2009 € 582.400,--. Bij SNN is voor de risico's van de lopende projecten een ruime voorziening gevormd. Door deelname in het bestuur en het bestuderen en bijhouden van alle bestuursstukken houdt de provincie Drenthe greep op de eventueel aanwezige risico's bij het SNN. Daarnaast vindt toezicht plaats door het Ministerie van BZK.
- BANN. Het bestuursonderwijs is geprivatiseerd. De gemeenschappelijke regeling is in stand gebleven om de eventuele verplichtingen ten opzichte van voormalig personeel na te kunnen komen. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.
- Noordelijke Rekenkamer. De GS, waaraan de drie noordelijke provincies deelnemen, is in werking getreden op 1 januari 2005. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.
- OV-bureau. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.

**Stichtingen en andere privaatrechtelijke rechtspersonen**

- Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.
- DBL. De provinciale begrote bijdrage bedraagt over 2009 € 67.600,-- (dit is de nettolast na compensatie btw).
- Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA). De begrote bijdrage voor 2009 bedraagt € 197.000,--.
- Stichting Drents Plateau. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.
- Vereniging IPO. De begrote bijdrage voor 2009 van de provincie bedraagt € 752.200,--.

**Bestuursrechtelijke rechtspersonen**

- Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe. Het fonds beheert de gesloten stortplaatsen uit de opbrengsten van de nazorgheffing verkregen middelen. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.

De risico's van de samenwerkingsverbanden worden in de rapportages van de provincie niet gekwantificeerd. Bestudering van de stukken levert het volgende beeld op.

| Nr. | Verbonden partij Kwantificering (x € 1.000,--) | |
|---|---|---|
| 1. | Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij | 0 |
| 2. | Waterleidingsmaatschappij Drenthe | 0 |
| 3. | Groningen Airport Eelde (5x de werkelijke bijdrage 2007) | 1.500 |
| 4. | Europark Coevorden/Emlichheim Entwicklungsgesellschaft mbH | 0 |
| 5. | NV Essent | 0 |
| 6. | Samenwerkingsverband Noord-Nederland (5x de werkelijke bijdrage 2007) | 2.600 |
| 7. | Interprovinciaal Overleg | 0 |
| 8. | Bestuursacademie Noord-Nederland | 0 |
| 9. | Noordelijke Rekenkamer | 0 |
| 10. | OV-bureau | 0 |
| 11. | Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie | 0 |
| 12. | Stichting Drentse bedrijfslocaties | 0 |
| 13. | Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen | 0 |
| 14. | Stichting Drents Plateau | 0 |
| 15. | Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe | 0 |
| | Totaal | 4.100 |

## Conclusie financieel effect van de risico's

Uit het vorenstaande blijkt dat de risico's als volgt gekwantificeerd kunnen worden weergegeven (afgerond x € 1.000,--)

| | Financieel effect | |
|---|---|---|
| | Minimum | Maximum |
| Risico's vermeld in deze paragraaf | | |
| ■ claims van derden | 1.500 | 2.500 |
| Inschatting p.m.-posten risico's vermeld in deze paragraaf en een aan te houden buffer voor algemene bedrijfsvoeringrisico's (5%-8% van de begrote lasten 2009) | 12.695 | 20.312 |
| Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen, inschatting | 5.000 | 5.000 |
| Verbonden partijen | 4.100 | 4.100 |
| Totaal financieel effect van de risico's | 23.295 | 31.912 |

De financiële effecten van de aangegeven risico's worden gezien het vorenstaande ingeschat tussen de € 23 en € 32 miljoen.

Geconcludeerd kan worden dat het huidige weerstandsvermogen van de provincie ruim voldoende is. De omvang van de weerstandscapaciteit is toereikend om de aanwezige risico's op te vangen.

# Paragraaf 2.3 Onderhoud kapitaal-goederen

Op grond van artikel 9 van het BBV is bepaald dat in de Begroting de beleidslijnen moeten worden vastgelegd met betrekking tot relevante beheersmatige aspecten, waaronder het onderhoud van kapitaalgoederen. De commissie BBV (artikel 12) stelt dat in de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen het beleidskader voor het onderhoud van de kapitaalgoederen gegeven moet worden. In deze paragraaf wordt aangegeven om welke kapitaalgoederen het gaat, wat het ambitieniveau daarbij is en hoe het beheer, zowel operationeel als financieel, moet worden uitgevoerd.
De gewenste kwaliteit van de kapitaalgoederen is bepalend voor de lasten. De lasten kunnen op diverse programma's voorkomen. Met onderhoud van kapitaalgoederen is een substantieel deel van de Begroting gemoeid.

## Beleid

De afdeling Wegen en Kanalen draagt zorg voor het beheer en onderhoud van het provinciale wegen- en vaarwegennet. Deze wettelijke verantwoordelijkheid is beleidsmatig vertaald in het PVVP.
Het beleid voor het onderhouden van de kapitaalgoederen is opgenomen in:
- Beleidsvisie beheer en onderhoud wegen en kanalen (inclusief Groenbeheervisie Plan)
- PVVP 2007-2012
- POP II
- Beleidsplan verlichting

Voor het onderhoud van de provinciale wegen was voorheen het Managementraamcontract (beheer) wegen en kanalen 2004-2014 van toepassing. De ontbinding van het management-contract heeft ertoe geleid dat er een beleidsvisie beheer en onderhoud wegen en kanalen is opgesteld, met daaraan gekoppeld een meerjarenonderhoudsprogramma, waaruit jaarlijks uitvoeringsprogramma's worden opgesteld. De uitvoeringsprogramma's zijn een inhoudelijke verbijzondering van wat in het desbetreffende jaar zal worden uitgevoerd.

Voor het beheer en onderhoud van de wegen en de Zuid-Drentse vaarwegen zijn de (egalisatie) reserves afgeschaft. Jaarlijks wordt hiervoor in de Begroting op basis van de beleidsvisie een beroep gedaan op de provinciale algemene middelen. Voor de vaarweg Meppel-De Punt, die hoofdzakelijk uit de bijdrage van het rijk wordt beheerd en onderhouden is de bestemmings-reserve wel in stand gehouden om grote onderhoudspieken te kunnen financieren en de rijks-bijdrage ook daadwerkelijk te gebruiken voor deze vaarweg.

Gelet op de beleidsvisie kan het onderhoud kapitaalgoederen als volgt worden onderverdeeld.
- Wegen
- Vaarwegen
- Kunstwerken (viaducten, bruggen en dergelijke)
- Groen
- Verlichting

## Wegen

De provincie Drenthe beschikt over ongeveer 467,2 km wegen, 12,9 km parallelwegen, 263,6 km fietspaden, 28,2 km op- en afritten, 9,1 km dubbele rijbanen en 1,5 km voetpaden. Hierin bevinden zich 347 kruispunten/T-aansluitingen, 56 rotondes, 6 verkeersregelinstallaties en een groot aantal (± 80) bushokjes.
Door jaarlijks de provinciale infrastructuur te inspecteren, wordt het jaarlijkse onderhoudsprogramma vastgesteld, een afgeleide van het (toekomstige) meerjarenonderhoudsprogramma. Het kwaliteitsniveau wordt aan de hand van een landelijke systematiek vastgesteld volgens de zogenaamde CROW-methode (kennisplatform voor onder andere infrastructuur). Het is mogelijk om via de CROW-methode een rapportcijfer voor het onderhoudsniveau te berekenen. Het nagestreefde onderhoudsniveau, zoals in het Managementcontract 2007 als streefwaarde vermeld, is 'ruim voldoende' oftewel gemiddeld rapportcijfer 7. Het streven is boven het minimumniveau van de 6 te blijven, zodat de kans op achterstallig onderhoud beperkt blijft en de risico's voor de verkeersveiligheid onevenredig groot zijn. Groot onderhoud van het asfalt vindt in een cyclus van gemiddeld 15-20 jaar plaats, afhankelijk van het wegtype en de mate van verkeersbelasting. Er wordt altijd gekeken naar win-winsituaties bij onderhoud kapitaalgoederen door onder andere onderhoud aan een weg te combineren met onderhoud aan groen langs de desbetreffende weg.

Per 1 januari 2007 is de (voormalige) rijksweg N34 (Overijsselse grens bij Ane-Coevorden-Holsloot-De Punt/A28) in beheer en onderhoud door de provincie overgenomen van het rijk. Deze N34 maakt deel uit van de gepresenteerde gegevens. Gedurende de eerstkomende jaren wordt deze weg gereconstrueerd en aangepast aan de huidige normen. Het rijk heeft hiervoor de financiële bijdrage geleverd. Hierdoor is er de eerste 6 jaar minder onderhoudsgeld nodig dan normaliter benodigd is. Gedurende deze periode hoeft er namelijk geen groot onderhoud uitgevoerd te worden ten laste van het reguliere onderhoudsbudget (€ 1.217.000,-- in 2007 en vanaf 2013 € 1.900.000,--; prijspeil 2007).

Het beschikbare budget voor onderhoud in de provinciale Begroting is het normbedrag in 2009 € 8.273.373,--. Dit bedrag wordt jaarlijks met een (inflatie)percentage verhoogd.

Voor de kosten van onderhoud van de wegen zijn in de Begroting 2009 en volgende jaren, exclusief de apparaatskosten, de volgende bedragen opgenomen:

| | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| Programma beheer en onderhoud | 8.273.373 | 8.421.940 | 8.497.526 | 8.665.654 |

Bedragen in €

## Vaarwegen

De provincie beheert ca. 154 kilometer vaarwegen, met daarnaast 21.200 are bermen en taluds en 24.90 meter watergangen. Het water in de vaarwegen wordt op peil gehouden door middel van 17 sluizen en 11 gemalen. Het betreft de trajecten Meppel-De Punt, bestaande uit de Drentsche Hoofdvaart, het Noord-Willemskanaal en het Meppelerdiep en de Zuidoost-Drentse Vaarwegen, bestaande uit de Hoogeveensche Vaart, de Verlengde Hoogeveensche Vaart, het Stieltjeskanaal, het Coevorden-Vechtkanaal en het Afwateringskanaal. In de zomer betekent dit wateraanvoeren om verdroging tegen te gaan (waterleidingfunctie) en in de herfst en winter het afvoeren van het overtollige water (rioolfunctie).

De staten hebben in 1994/1995 besloten tot het streven de vaarwegen voor de scheepvaart open te houden en tot het stimuleren van vervoer te water, zowel beroepsmatig als recreatief. Het beheer en onderhoud van de provinciale vaarwegen is eveneens opgenomen in het jaarlijkse uitvoeringsprogramma. In tegenstelling tot de wegen is er geen landelijke uniforme systematiek om het onderhoudsniveau van vaarwegen te kwantificeren. Verschillende vaarwegbeheerders overleggen hierover en inspecteren hun vaarwegen jaarlijks. De inspecties bestaan hoofdzakelijk uit twee onderdelen: inspectie damwanden en vaarwegdieptes. Op grond van deze inspecties is gebleken dat het huidige onderhoudsniveau als "voldoende" te typeren is. Wel geldt voor al onze vaarwegen dat de marge tussen vaarwegdiepte en diepgangen van de toegelaten "maatgevende" scheepstypes, in Drenthe heel beperkt is. In 2009 wordt begonnen met het invullen van een geautomatiseerde applicatie, genaamd KIOS, om aan de hand daarvan systematisch tot onderhoudsschema's te komen. Hierin worden ook de sluizen gemalen betrokken. Er wordt in 2009 eveneens gewerkt aan een meerjaren baggerplan voor de Drentse vaarwegen.

## Vaarweg Meppel-De Punt

De vaarweg Meppel-De Punt is in 1994 overgenomen van het rijk, in het kader van de toenmalige "natte sanering", een decentralisatie impuls onder het regime van "Brokx-Nat". Bij die overname verplichtte het rijk zich contractueel tot 2024 de volledige kosten van sober beheer aan de provincie te vergoeden. Met ingang van 2024 vervalt een bedrag van ca. € 1,5 miljoen structureel voor het groot onderhoud (op een totale rijksbijdrage van € 3,3 miljoen per jaar, prijspeil 2007).

Het beschikbare budget voor onderhoud bestaat, naast een jaarlijks geïndexeerd normbedrag (norm aandeel provincie Drenthe per 1 januari 2009: € 2.305.339,--) voornamelijk uit bijdragen van derden (rijk en waterschappen). Zoals al opgemerkt komt een deel van de rijksvergoeding met ingang van 2024 te vervallen.

Voor de kosten van onderhoud van de vaarweg Meppel-De Punt zijn in de Begroting 2009 en volgende jaren, exclusief de apparaatskosten, de volgende bedragen opgenomen.

| | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| Programma beheer en onderhoud | 2.305.339 | 2.317.745 | 2.067.880 | 2.108.983 |

Bedragen in €

Het saldo voor de Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt bedraagt per 1 januari 2009 € 4.713.238,--.

## Zuidoost-Drentse vaarwegen

De Zuidoost-Drentse vaarwegen zijn al in provinciaal beheer sinds de jaren zestig van de twintigste eeuw. In tegenstelling tot jaren geleden is het onderhoudsniveau van deze vaarwegen thans op peil. Wel zijn in sommige kanalen ten opzichte van de vaarwegklasse diepgangbeperkingen afgekondigd ten opzichte van de Europese CEMT-normen (Commission Européenne des Ministres de Transport). Echter, deze afwijking zorgt niet voor beperkingen in het gebruik van de vaarweg. Er zijn wensen de Hoogeveensche Vaart te verdiepen naar een 600 tonskanaal. Ook

voor het Coevorden-Vechtkanaal, in 2000/2001 uitgebreid tot 400 tonskanaal, bestaan wensen tot uitbouw, in principe tot een 1.000 tonsvaarweg. Tot op heden ontbreken hiervoor de budgetten. Het beschikbare budget voor onderhoud in de provinciale Begroting is het normbedrag in 2009 € 1.785.791,--. Dit bedrag wordt jaarlijks met een (inflatie)percentage verhoogd.

Voor de kosten van onderhoud van de Zuidoost-Drentse vaarwegen zijn in de Begroting 2009 en volgende jaren, exclusief de apparaatskosten, de volgende bedragen opgenomen.

| | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| Programma beheer en onderhoud | 1.785.791 | 1.793.507 | 1.873.043 | 1.909.884 |

Bedragen in €

## Kunstwerken (civiel)

De provincie beheert een groot aantal kunstwerken: 370 duikers, 47 vaste bruggen, 16 fietsbruggen, 45 beweegbare bruggen, 13 duikerbruggen, 30 viaducten, 15 onderdoorgangen, 17 sluizen, 11 gemalen en 3 fietstunnels. Momenteel worden kunstwerken beoordeeld op hun kwaliteit als er onderhoud aan de desbetreffende weg of vaarweg plaatsvindt. De meeste kunstwerken zijn van beton en vergen daarom normaliter nauwelijks onderhoud. Echter, in 2009 wordt gestart met het inrichten van het onderhoudsprogramma KIOS, waarin ook de onderhoudsniveaus van alle provinciale kunstwerken worden vastgelegd. De kosten van onderhoud van de kunstwerken zijn tot op heden in de Begroting verdisconteerd in het Programma beheer en onderhoud (zowel voor de wegen als de vaarwegen). Het beschikbare budget in de provinciale Begroting voor onderhoud en exploitatie van de kunstwerken wordt berekend op basis van een normbedrag, waarbij de apparaatskosten niet meegenomen worden. Dit bedrag wordt jaarlijks met een (inflatie)percentage verhoogd.
Door het afschaffen van de reserve kapitaallasten kunstwerken wordt er thans geen reserve meer opgebouwd voor de vervanging van de kunstwerken op termijn. Bij recente onderzoeken van Rijkswaterstaat is gebleken dat de conditie van de kunstwerken in relatie tot de toename van steeds zwaardere belastingen van mindere kwaliteit is dan was verwacht. In 2009 gaan we een onderzoek uitvoeren hoe het met de conditie van de kunstwerken in de Drentse wegen en vaarwegen is gesteld in het licht van deze zwaardere belasting. En zo mogelijk wat dit financieel in de toekomst voor gevolgen heeft.
De kosten van exploitatie en onderhoud van de kunstwerken zijn tot op heden in de Begroting verdisconteerd in het Programma beheer en onderhoud (zowel wegen als vaarwegen). Het beschikbare budget voor onderhoud in de provinciale Begroting wordt berekend op basis van een normbedrag. Dit bedrag wordt jaarlijks met een (inflatie)percentage verhoogd.

Voor de kosten van onderhoud en exploitatie van de kunstwerken zijn in de Begroting 2009 en volgende jaren, exclusief de apparaatskosten, de volgende bedragen opgenomen.

| | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| Kunstwerken (exploitatie en onderhoud) | 878.220 | 895.784 | 913.700 | 931.974 |

Bedragen in €

## Groen

Drenthe beheert 66.200 are bermen, 31.974 bomen. De ruimtelijke kwaliteit in het landelijk gebied is randvoorwaarde voor de ontwikkeling van de infrastructuur. Groenstructuur is gericht op het bereiken van een waardevolle, karakteristieke, veilige en duurzame groenstructuur langs provinciale wegen en vaarwegen/kanalen in de provincie Drenthe. Hieronder vallen ook fauna-voorzieningen. Sinds enige tijd hebben we een groenbeheervisieplan voor de landschappelijke inpassing van de provinciale wegen en vaarwegen. Hiermee hopen we ook een voorbeeldfunctie naar gemeenten en andere overheden te kunnen uitoefenen. De kosten van onderhoud van groen zijn tot op heden in de Begroting verdisconteerd in het Programma beheer en onderhoud (zowel voor de wegen als de vaarwegen). Het beschikbare budget voor onderhoud in de provinciale Begroting wordt berekend op basis van een normbedrag. Dit bedrag wordt jaarlijks met een (inflatie)percentage verhoogd.

Voor de kosten van groenbeheer zijn in de Begroting 2009 en volgende jaren, exclusief de apparaatskosten, de volgende bedragen opgenomen.

| | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| Groen | 2.101.200 | 2.143.224 | 2.186.088 | 2.229.810 |

Bedragen in €

## Verlichting (openbare verlichting)

De provincie beheert 2.650 lichtmasten. De exploitatie en het onderhoud van de openbare verlichting zijn grotendeels uitbesteed aan Essent. Gemiddeld eenmaal in de 2 jaar worden de lampen vervangen en eveneens ad hoc indien een defect zich voordoet. De lantaarns hebben weinig tot geen onderhoud. In het nieuwe Beleidsplan verlichting is voorgenomen de openbare verlichting tot een minimum te beperken. Hiermee wordt tegemoetgekomen aan de wens om energie te besparen en de lichtoverlast terug te dringen zonder dat de verkeersveiligheid in het gedrang komt.
De kosten van de exploitatie en het onderhoud van de verlichting zijn tot op heden in de Begroting verdisconteerd in het 'Programma beheer en onderhoud'. Het beschikbare budget voor onderhoud in de provinciale Begroting wordt berekend op basis van een normbedrag. Dit bedrag wordt jaarlijks met een (inflatie)percentage verhoogd.

Voor de kosten van beheer en de exploitatie van de openbare verlichting zijn in de Begroting 2009 en volgende jaren, exclusief de apparaatskosten, de volgende bedragen opgenomen.

| | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| Openbare verlichting | 224.400 | 228.888 | 233.465 | 238.134 |

Bedragen in €

## Gebouwen

Naast de in steunpunten en dienstwoningen op het werkterrein van wegen en kanalen kent de provincie Drenthe nog een tweetal gebouwen waarvan zij het onderhoud heeft. Dit betreft:
- het provinciehuis
- het Drents Museum

**Provinciehuis**
Om op een zo planmatige wijze het onderhoud aan het provinciehuis uit te voeren en de financiële middelen daarvoor beschikbaar te hebben is door een gespecialiseerd bureau in 2000 een onderhoudsplan opgesteld. Daarbij is gebruikgemaakt van standaard geaccepteerde prijs- en kwaliteitsnormen die gelden in de bouw. Het plan geeft inzicht in de staat van onderhoud, de te verwachten toekomstige onderhoudsbehoefte voor een termijn van 10 jaar en de daarvoor benodigde financiële middelen. Er is daarbij rekening gehouden met onder meer het feit dat het provinciehuis geen onderhoudsvriendelijk gebouw is, omdat er veel hout- en ijzerconstructies zijn toegepast. Verder is in het meerjarenonderhoudsplan rekening gehouden met het onderhoud aan het buitenterrein.

Omdat het huidige onderhoudsplan is opgesteld voor de periode 2000 – 2010 en het provinciehuis de komende tijd gerevitaliseerd gaat worden, zal het onderhoudsplan tijdens de revitalisering geactualiseerd worden. Tijdens de revitalisering zal duidelijk worden wat na afronding voor dagelijks en planmatig onderhoud jaarlijks nodig is.

Voor de uitvoering van het onderhoudsplan is in de Meerjarenbegroting 2008 en volgende jaren rekening gehouden met een structurele uitgaaf van € 528.425,-- (2009). Van dit bedrag wordt jaarlijks € 351.930,-- gestort in de Voorziening groot onderhoud provinciehuis. Voor het dagelijks onderhoud is jaarlijks een exploitatiebudget in de Begroting opgenomen ter hoogte van het verschil tussen de structurele uitgaf en de storting in de voorziening (te weten € 176.495,-- in 2009).

| | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|
| Programma beheer en onderhoud | 528.425 | 531.939 | 535.539 |

Bedragen in €

Het saldo van de Voorziening groot onderhoud provinciehuis bedraagt per 1 januari 2009 naar verwachting € 1.845.908,--. In 2009 zal hieruit circa € 343.500,-- aan gepland onderhoud, € 230.000,-- aan achterstallig onderhoud en € 495.000,-- aan revitalisering en circa € 250.000,-- aan “nieuw” onderhoud.

**Drents Museum**
In 2001 heeft een daartoe gespecialiseerd bureau een rapport uitgebracht over het onderhoud van het Drents Museum. Op grond van de uitkomsten van het daarbij behorende 10-jarig onderhoudsplan, alsmede een uitgewerkte heldere taakafbakening van verantwoordelijkheden tussen huurder en verhuurder is het budget vastgesteld dat nodig is om de kwaliteit van het onderhoud van de gebouwen op een goed niveau te houden.

Omdat het huidige onderhoudsplan in 2001 is opgesteld en het Drents Museum in de komende periode uitgebreid gaat worden, zal het onderhoudsplan tijdens de verbouwing geactualiseerd worden. Dit ook weer voor een periode van 10 jaar. Na de afronding van de verbouwing en nieuwbouw zal dan duidelijk worden wat na afronding voor onderhoud jaarlijks nodig is. Daarom is de afgelopen periode gereserveerd omgegaan met uitvoering van planmatig onderhoud. Het uitgestelde onderhoud zal tijdens de verbouwing plaatsvinden.

Voor de uitvoering van het onderhoudsplan is in de Meerjarenbegroting 2008 en volgende jaren rekening gehouden met een structurele uitgaaf van € 194.202,-- (2009). Van dit bedrag wordt jaarlijks € 121.899,-- gestort in de Voorziening groot onderhoud Drents Museum. Voor het

dagelijks onderhoud is jaarlijks een exploitatiebudget in de Begroting opgenomen ter hoogte van het verschil tussen de structurele uitgaaf en de storting in de voorziening.

| | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|
| Programma beheer en onderhoud | 194.202 | 195.629 | 197.124 |

Bedragen in €

Het saldo van de Voorziening groot onderhoud Drents Museum bedraagt per 1 januari 2009 naar verwachting € 553.733,--.

Hoofdingang Drents Museum

# Paragraaf 2.4 Financiering

In deze paragraaf geven wij een toelichting op het financieringssaldo. Een aantal elementen van het financieringssaldo wordt nader toegelicht, te weten de investeringen in vaste activa en het vermogen.
Vervolgens wordt nader ingegaan op de treasury-activiteiten van de provincie.
Uitgangspunt voor de financieringsfunctie van de provincie Drenthe is dat deze uitsluitend de publieke taak dient.

In deze paragraaf komen aan de orde:
- algemene ontwikkelingen en rentevisie
- ontwikkelingen bij de provincie Drenthe
- risicoprofiel en rendement
- financiële risico's
- rendement
- leningenportefeuille
- meerjarige financieringspositie

## Algemene ontwikkelingen en rentevisie

De internationale conjunctuur ontwikkelt zich in 2008 en 2009 minder uitbundig dan in voorgaande jaren.
De oorzaak hiervoor moet worden gezocht in de crisis op de Amerikaanse woningmarkt en de als gevolg daarvan ontstane problemen op de kredietmarkten. Negatieve welvaartseffecten als gevolg van dalende huizenprijzen en een teruglopende banengroei zetten de consumptie in de Verenigde Staten onder druk. De buitenlandse vraag ondersteunt de bedrijvigheid, mede door een als gevolg van de dalende dollar verbeterde concurrentiepositie. Eerst in de tweede helft van 2009 zal de economische groei aantrekken.

De perspectieven voor de eurozone als geheel blijven relatief gunstig. De consumptie zal gestaag, maar gematigd groeien. De lonen stijgen wat sterker, bij een lagere groei van de werkgelegenheid. De investeringsgroei loopt mede door de problemen op de woningmarkten in sommige landen terug. De buitenlandse vraag blijft toenemen. Gemiddeld wordt voor de eurozone een economische groei van 1,5% in 2009 verwacht. Voor 2008 wordt uitgegaan van 1,6%. De inflatie zal mede door de aantrekkende lonen aan de hoge kant blijven. Voor 2009 verwachten wij een geldontwaarding van 2,6%, 0,9 procentpunt minder dan in 2008. De Nederlandse economie zal in 2009 naar verwachting groeien met 1,8%, 1,0 procentpunt minder dan in 2008. De inflatie loopt onder invloed van hogere loonstijgingen en indirecte belastingen op van 2,8% in 2008 naar 3,5% in 2009.

In de periode tot en met 2009 worden weinig veranderingen in het monetaire beleid van de ECB voorzien. De lange rentetarieven kunnen in de komende maanden mogelijk wat dalen, maar zullen in de loop van volgend jaar naar verwachting stijgen onder invloed van een herstel van de conjunctuur.
(Bron: Bank Nederlandse Gemeenten)

In de volgende grafiek is de renteontwikkeling van januari tot en met juli 2008 weergegeven. Na een lichte daling is de Euribor flink gestegen. Deze stijging is tezamen met de rentevisie aanleiding om als uitgangspunt voor de begroting 2009 een korte rente van 5% te hanteren, een verhoging van 1% ten opzichte van 2008. Aangezien er sprake is van een inverse rentestructuur (situatie waarin de korte rente hoger is dan de lange rente), houden wij voor de lange rente ook rekening met een rente van 5%. Ook de lange rente verhogen wij hiermee met 1% ten opzichte van 2008.

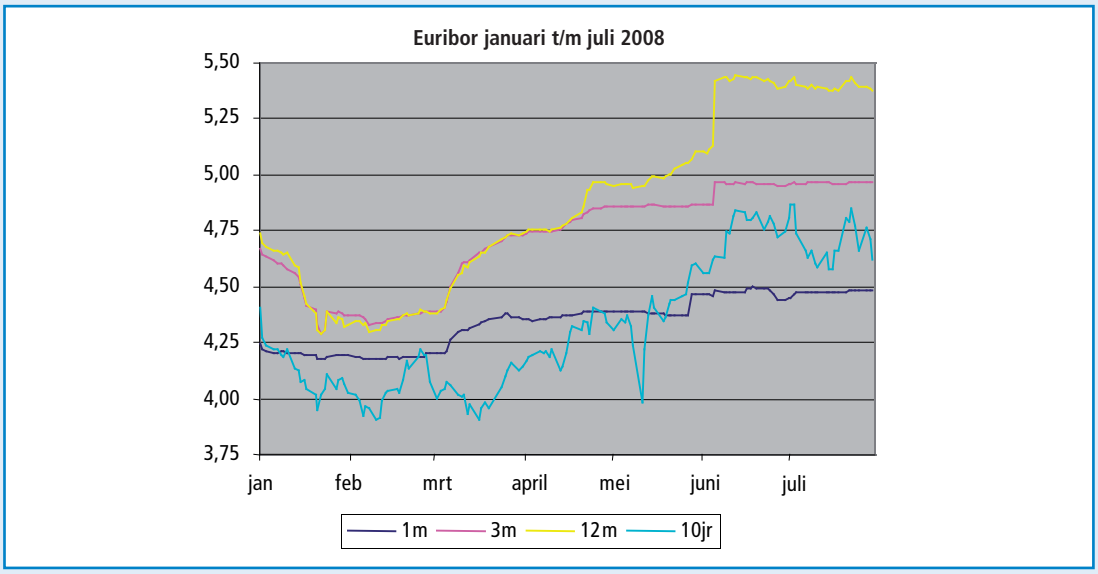


## Ontwikkelingen bij de provincie Drenthe

Met betrekking tot het offertetraject aantrekken nieuwe vermogensbeheerder en de te volgen stappen in de procedure is het volgende te melden. Het offertetraject is afgerond en APG is aangewezen als nieuwe vermogensbeheerder van het Fonds nazorg. Naar aanleiding van het overschot aan liquide middelen in de bestaande portefeuille, heeft Essent een voorlopige negatieve heffing ontvangen van € 4,5 miljoen. De definitieve negatieve heffing zal vastgesteld worden nadat de jaarrekening 2007 akkoord bevonden is door het algemeen bestuur van het Fonds nazorg gesloten stortplaatsen. Over de treasury van het Fonds nazorg gesloten stortplaatsen wordt afzonderlijk gerapporteerd in de begroting van het fonds;

## Uitzettingen: risicoprofiel en rendement

In verband met het risicoprofiel wordt een drietal analyses opgesteld, te weten de kasgeldlimiet, de renterisiconorm en het kredietrisico op uitgezette liquide middelen.
De financiële risico's, te weten: koersrisico en valutarisico worden nader toegelicht.

**Kasgeldlimiet**
Een belangrijk uitgangspunt in de Wet fido is het vermijden van grote fluctuaties in de rentelasten.
Vooral bij korte financieringen is het renterisico aanzienlijk zijn. Fluctuaties in de korte rente hebben een directe invloed op de rentelasten. De kasgeldlimiet, welke bedoeld is om de hoeveelheid kort aangetrokken leningen te begrenzen, zal naar verwachting ruim worden onderschreden.

| Omschrijving | Per 1 januari 2009 |
|---|---|
| Omvang totale begroting per 1 januari (=grondslag) | 284.201.646 |
| 1. Berekening toegestane kasgeldlimiet | |
| ■ in procenten van de grondslag (ministerieel vastgelegd) | 7,0 |
| ■ in bedrag | 19.894.115 |
| 2. Vlottende kortlopende schulden | 0 |
| ■ opgenomen gelden korter dan 1 jaar | 0 |
| ■ schuld in rekening-courant | 0 |
| ■ gestorte gelden door derden korter dan 1 jaar | 0 |
| ■ overige geldleningen, geen vaste schulden | 0 |
| 3. Vlottende middelen korter dan 1 jaar | 142.611.229 |
| ■ contant geld in kas | 2.583 |
| ■ tegoed in rekening-courant | 47.218.399 |
| ■ overige uitstaande gelden korter dan 1 jaar | 95.390.247 |
| 4. Toets kasgeldlimiet | |
| ■ totaal vlottende schuld (=2-3) | 142.611.229 |
| ■ toegestane kasgeldlimiet (=1) | 19.894.115 |
| Ruimte (+) of overschrijding (-) = (1+4) | 162.505.344 |

**Renterisiconorm**

Het doel van de renterisiconorm is, net als bij de kasgeldlimiet, het inkaderen van grote fluctuaties in de rentelasten. Als grondslag wordt aangehouden dat de provincie niet meer dan 20% van haar vaste schuld, met een volgens ministeriële regeling vastgesteld minimum van € 2.500.000,--, in aanmerking mag laten komen voor herfinanciering. De provincie Drenthe maakt momenteel geen gebruik van herfinanciering of renteherziening, omdat dit geen voordeel oplevert.
De norm zal naar verwachting niet worden overschreden. De in de specificaties van verstrekte hypotheken aan ambtenaren en overige uitgegeven langlopende leningen opgenomen verstrekte leningen zijn niet vermeld onder punt 3b van de renterisiconorm, omdat van doorverstrekking geen sprake is.

| Omschrijving | | Bedrag |
|---|---|---|
| 1a renteherziening op vaste schuld o/g | | 0 |
| 1b renteherziening op vaste schuld u/g | | 0 |
| 2 netto renteherziening op vaste schuld 1a-1b | | 0 |
| 3a nieuw aangetrokken vaste schuld | | 0 |
| 3b nieuw verstrekte lange leningen | | 0 |
| 4 netto nieuw aangetrokken vaste schuld 3a-3b | | 0 |
| 5 betaalde aflossingen 2009 | | 340.335 |
| 6 herfinanciering (laagste van 4 en 5) | | 0 |
| 7 renterisico op vaste schuld 2 + 6 | | 0 |
| 8 stand van de vaste schuld per 1 januari 2009 | | 1.329.338 |
| 9 normpercentage volgens ministeriele regeling | 20% | |
| met een vast minimumbedrag | 2.500.000 | |
| 10 renterisiconorm | | 2.500.000 |
| 11 ruimte ( + ) of overschrijding ( - ) (10-7) | | 2.500.000 |

**Kredietrisico**

Het kredietrisico geeft de mate aan waarin de provincie een risico loopt over haar uitgezette gelden, vanwege het niet (kunnen) voldoen aan de betalingsverplichtingen door de tegenpartij.

De diverse tegenpartijen zijn onderverdeeld in risicogroepen naar financiële zekerheid en variëren van extreem kredietwaardig tot twijfelachtig. De provincie Drenthe zet haar liquiditeitsoverschot uit bij financiële instellingen met minimaal een A-rating (conform de Wet Fido en het financieringsstatuut) en beperkt daarmee haar risico.

**Koersrisico**
Koersrisico wordt gelopen bij uitzettingen in de vorm van vastrentende waarden zoals bij obligaties en onderhandse leningen, waarbij voor het einde van de looptijd tot verkoop wordt overgegaan.
Dit risico is aan de orde bij een tweetal rentefondsen waarin wij deelnemen.
Deze rentefondsen worden beheerd door een vermogensbeheerder. Doel van deze rentefondsen is om met een aantal investeerders tot een collectieve belegging van vermogen te komen.
Door een grote spreiding van de aangetrokken vastrentende waarden kan het koersrisico bij onttrekking tot een minimum worden beperkt.

**Valutarisico**
De provincie kent geen valutarisico, omdat het sluiten van transacties en het verlenen van garanties uitsluitend in euro's plaatsvinden.

**Derivaten**
Derivaten zijn producten die geen directe contante waarde vertegenwoordigen. Met derivaten kan risico worden verkocht of gekocht of een portefeuille tijdelijk van samenstelling worden veranderd tegen lage transactiekosten. De provincie kent geen derivaten en is niet voornemens hier in te stappen.

## Rendement

Op onze uitzettingen ramen wij voor 2009 een rendement van 5%, uitgaande van kortdurende uitzettingen. Op grond van het financieringsstatuut, waarbij het streven naar voldoende liquiditeiten bij de financieringsfunctie vooropstaat, wordt relatief kort uitgezet. Het rendement bij uitzettingen voor de korte termijn is het rendement veelal lager dan bij uitzettingen voor de langere termijn. Echter, er is op dit moment sprake van een inverse rentestructuur dat inhoudt dat het rentepercentage voor de korte termijn hoger is dan voor de lange termijn. Het rendement zal dan ook niet lager zijn dan wanneer voor een langere termijn wordt uitgezet. Indien langere termijnuitzettingen op grond van de liquiditeitsprognose mogelijk zijn en tevens beter renderen zullen wij uitzettingen voor langere termijn nastreven.

## Leningenportefeuille

**Verstrekte langlopende geldleningen**
Het verwachte verloop van de langlopende geldleningen in 2009 is als volgt.

| Per 1 januari 2009 | Saldo aflossingen | Per 31 december 2009 |
|---|---|---|
| 35.705.392 | 1.770.050 | 33.935.342 |

De verstrekte langlopende leningen bestaat voor ongeveer 78% uit hypotheken verstrekt aan het personeel. De overige 22% zijn geldleningen die om bestuurlijke redenen verstrekt zijn aan RTV Drenthe en de PME-groep (Essent).

### Opgenomen langlopende geldleningen

De verwachte mutaties gedurende 2009 in de leningenportefeuille zijn weergegeven in navolgende tabel:

| Omschrijving | Bedrag | Gemiddelde rente | Invloed op gemiddelde rente |
|---|---|---|---|
| Stand per 1 januari 2009 | € 1.329.338 | 4,06 | |
| Nieuwe leningen | € - | 0,00 | |
| Reguliere aflossingen | € 340.335 | 5,10 | 0,36 |
| Renteaanpassingen (oud percentage) | € - | 0,00 | |
| Renteaanpassingen (nieuw percentage) | € - | 0,00 | |
| Stand per 31 december 2009 | € 989.002 | 3,70 | |

### Gewaarborgde geldleningen

De gewaarborgde geldleningen betreffen geldleningen verstrekt ten behoeve van instellingen in de gezondheidszorg. In deze sector worden geen nieuwe garanties afgegeven.
Het totaal van de gegarandeerde geldleningen bedraagt naar verwachting per 1 januari 2009 € 11,3 miljoen en zal in de toekomst verder afnemen.

## Meerjarige financieringspositie

Om een beeld te krijgen van de ontwikkelingen van de meerjarige financieringspositie hebben wij een meerjarige investerings- en financieringsstaat opgesteld.
De meerjarige investerings- en financieringsstaat is in het navolgende per aanvang van het jaar opgesteld.

| | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| Investeringen | | | | |
| A1. Materiële activa (maatschappelijk nut) | 95.302.072 | 87.739.103 | 94.280.292 | 100.436.750 |
| A2. Materiële activa (economisch nut) | 24.296.694 | 41.465.257 | 44.516.953 | 41.508.039 |
| B. Financiële activa | | | | |
| 1. deelnemingen (economisch nut) | 854.603 | 854.603 | 854.603 | 854.603 |
| 2. Bijdrage aan activa in eigendom derden | | | | |
| (maatschappelijk nut) | 10.730.832 | 6.316.770 | 2.777.134 | 3.267.216 |
| 3. Verstrekte langlopende geldleningen | 35.705.392 | 33.935.342 | 32.270.873 | 30.689.363 |
| Totaal investeringen | 166.889.593 | 170.311.075 | 174.699.855 | 176.755.971 |
| Financieringsmiddelen | | | | |
| A. reserves/voorzieningen | | | | |
| 1. Algemene reserves | 91.816.967 | 98.653.982 | 96.787.111 | 92.907.557 |
| 2. Bestemmingsreserves | 87.762.728 | 58.965.555 | 45.564.913 | 31.759.547 |
| 3. Voorzieningen | 1.535.890 | 751.268 | 499.452 | 499.452 |
| B. Opgenomen langlopende geldleningen | 1.329.338 | 989.002 | 989.002 | 989.002 |
| C. Incidentele financieringsmiddelen | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 |
| Totaal financieringsmiddelen | 192.444.923 | 169.359.807 | 153.840.478 | 136.155.558 |
| Saldo financieringsmiddelen (overschot) | 25.555.330 | -951.268 | -20.859.377 | -40.600.413 |

## Het EMU-saldo

In navolgend overzicht wordt het verwachte EMU-saldo voor de jaren 2008 tot en met 2010 weergegeven.

| Vraag | | 2008 Begroting | 2009 Begroting | 2010 Begroting |
|---|---|---|---|---|
| 1 | Wat is uw exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)? | -30.443.103 | -21.960.157 | -15.267.513 |
| 2 | Wat zijn uw afschrijvingen ten laste van de exploitatie? | 4.088.897 | 14.090.769 | 15.943.796 |
| 3 | Wat zijn uw bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie? | 473.829 | 473.829 | 473.829 |
| 4 | Wat zijn uw uitgaven aan investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd? | 38.258.391 | 55.541.658 | 48.616.993 |
| 5 | Wat zijn de in mindering op de onder vraag 4 bedoelde investeringen gebrachte ontvangen bijdragen van het Rijk, de Provincies, de Europese Unie en overigen? | 4.239.360 | 18.197.982 | 5.240.000 |
| 6 | Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: | | | |
| 6a | Wat zijn uw verkoopopbrengsten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs)? | - | - | - |
| 6b | en wat is daarin de te verwachten boekwinst? | - | - | - |
| 7 | Hoeveel bedragen de uitgaven aan aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d.? | - | - | - |
| 8 | Grondverkopen: | | | |
| 8a | Wat zijn de verkoopopbrengsten van grond (tegen verkoopprijs)? | - | - | - |
| 8b | en wat is daarin de te verwachten boekwinst? | - | - | - |
| 9 | Wat zijn uw betalingen ten laste van de voorzieningen? | 914.322 | 1.258.451 | 725.645 |
| 10 | Zijn er voorts betalingen die niet via de onder vraag 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van de bovenstaand vragen? | - | - | - |
| 11 | Bij de berekening van het EMU-saldo wordt gecorrigeerd voor verkoop van deelnemingen en aandelen. | | | |
| 11a | Gaat u deelnemingen en aandelen verkopen? (ja/nee) | nee | nee | nee |
| 11b | Zo ja wat is bij verkoop de te verwachten boekwinst? | - | - | - |
| Berekend EMU-saldo | | -60.813.730 | -45.997.686 | -42.952.526 |

# Paragraaf 2.5 Bedrijfsvoering

## Vijf ontwikkellijnen

De maatschappij om ons heen verandert continu. Onze organisatie speelt hierop in en ontwikkelt zich ook voortdurend. In het Collegeprogramma 2007-2011, Kiezen voor de kracht van Drenthe, hebben wij opgenomen dat het in gang gezette (cultuur)veranderingstraject binnen de provinciale organisatie voortvarend wordt voortgezet om onze veranderende rolopvatting waar te kunnen maken. Aansluitend daarop staat in de Voorjaarsnota 2008 als missie van de organisatie: "De provincie Drenthe is een solide partner en zal dat in de toekomst blijven. De organisatie is 'in control'. De provincie is een aantrekkelijke werkgever waar mensen in een prettige en gezonde werkomgeving op een interactieve, doelgerichte en toekomstgerichte wijze samenwerken. De organisatie voorziet op een professionele wijze in de behoeften van bestuur, management en medewerkers aan advies en ondersteuning op het gebied van personeel, informatietechnologie, financiën en overige voorzieningen". Dit alles vraagt om een organisatie met een bedrijfsvoering die daarop is toegesneden.

Bedrijfsvoering zien wij als de sturing en beheersing van bedrijfsprocessen binnen de organisatie om de gestelde beleidsdoelstellingen te kunnen realiseren. Het betreft de sturing en beheersing van zowel de primaire processen als van de processen die hiervoor faciliterend zijn. De verbeteracties die op het gebied van de bedrijfsvoering in ontwikkeling zijn, zijn vastgelegd in een meerjarig Concernplan 2008-2011, Sámen Sterker in de Slimme provincie.

Het concernplan geeft de wijze aan waarop de organisatie de bedrijfsvoering de komende jaren verder vormgeeft. Na de structuuraanpassingen uit 2007/2008 is het nu tijd voor de daarbij passende cultuurverandering. Dit krijgt een vertaalslag in het verder optimaliseren van de gewenste werkwijzen. Met aandacht voor sturing, samenhang, het creëren van een lagere overhead en het afschaffen van overbodige bureaucratie. Wij geven daarbij verder vorm aan de verworvenheden van het organisatieontwikkelingstraject Sámen Sterker en bouwen deze verder uit in onze organisatie. Daarmee zijn wij een slimme organisatie met een uitdagend arbeidsklimaat. Een organisatie die de ambities van bestuurlijk Drenthe waarmaakt en maximaal presteert tegen minimale kosten.

Vanuit deze ambities zijn in het Concernplan doelen, inspanningen en acties geordend in een aantal ontwikkellijnen. Deze ontwikkellijnen vormen de kapstok van deze paragraaf. Daarbij ligt de nadruk op de bedrijfsvoeringszaken die in 2009 spelen.

De vijf ontwikkellijnen uit het Concernplan 2008-2011 zijn de volgende.

I. Slimmere productie: uitvoeren Collegeprogramma, strategische projecten en programma's, procesverbetering
II. Programma Drenthe dóet ertoe!: samenwerken met partners, centraal stellen burgers
III. Programma Samen Sterker in Actie!: organisatieontwikkeling
IV. Programma Provinciehuis van Morgen: werkomgeving
V. Zaken op orde: bedrijfsvoering

## I Slimmere productie

Met de ontwikkellijn Slimmere productie richten wij ons op het realiseren van de Programmabegroting, de uitvoering van het Collegeprogramma (onder andere door een "midterm review" in 2009), het oppakken van "oud voor nieuw"-beleid, ofwel het vrijmaken van middelen voor prioriteiten uit het Collegeprogramma, en alle activiteiten en projecten binnen de lijn, zoals het inpassen van nieuwe ontwikkelingen en wet- en regelgeving in onze werkprocessen. De ontwikkellijn is gesplitst in strategische projecten/programma's en in procesverbetering.

### Bestuurlijke strategievorming

Het uitzetten van een bestuurlijke strategie tegen de achtergrond van een aangescherpte en aan de actuele ontwikkelingen tegemoet komende positionering van de provincie Drenthe als bestuursorgaan vormt de basis voor de productie van de provincie. Uitgangspunten hiervoor zijn onder meer het rapport "Amen is geen Amsterdam; een onderzoek naar positionering, rollen en taken van de provincie Drenthe" (provinciale staten van Drenthe, mei 2008), het rapport Ruimte, regie en rekenschap van de commissie-Lodders (Gemengde commissie decentralisatievoorstellen provincies, maart 2008) en het rapport Vertrouwen en verantwoorden van de Commissie-d'Hondt (Interbestuurlijke Taakgroep Gemeenten, juni 2008). In het verlengde van de uitgezette strategie werken wij de kaders uit voor een gedegen heroverwegingsproces van de inzet van provinciale middelen, onder de noemer "oud voor nieuw". Waar de mogelijkheden voor herverdeling van middelen gevonden worden, wordt sterk bepaald door de strategische conferentie en het vervolg dat hieraan gegeven wordt.

### Slimmere processen: introductie van de businesscase

Wij werken steeds meer programmatisch en projectmatig. Voor met name de grotere programma's en projecten is het van belang dat de start van een project meer aandacht krijgt dan tot dusverre het geval was. Programma- en projectinitiatieven beoordelen wij meer dan voorheen op hun meerwaarde voor de provincie en op zaken als de verhouding tussen kosten en baten en de aan een programma of project verbonden risico's. Deze werkwijze zorgt ervoor dat onderbouwde keuzes gemaakt kunnen worden in relatie tot een te starten programma of project.

### Geïntegreerde informatievoorziening

De komende jaren zetten wij in op een versterkte koppeling tussen de diverse provinciale administraties en gegevensverzamelingen. Dit geeft niet alleen een solide basis voor de verantwoording, maar ook de monitoring kan meer doelgericht en beleidsrelevant zijn.
Een en ander betekent ook, dat zowel vanuit de beleidsplanning, de organisatie van de uitvoering als de vastlegging van voortgang en effecten, wij meer uitgaan van een enkelvoudig provinciaal referentiekader.

| Ontwikkellijn | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| I. Slimmere productie | ■ Een uitgewerkte provinciale strategie. | ■ Uitwerking resultaten strategische conferentie.<br>■ "Midterm review" realisatie Collegeprogramma.<br>■ Opstellen keuzelijst "oud voor nieuw". |
| | ■ Weloverwogen afweging start programma's en projecten. | ■ Introductie van de businesscase als instrument, met expliciete aandacht voor kosten, baten en risico's bij de start van programma's en projecten. |
| | ■ Eenduidige en concernbrede set van doelstellingen en indicatoren. | ■ Formuleren van gemeenschappelijk provinciaal referentiekader. |

## II Programma Drenthe dóet ertoe!

Het programma Drenthe dóet ertoe! heeft als doelen een betere kwaliteit van beleid(sprocessen), betere bestuurlijke samenwerking, interactievere informatieverstrekking en beleidsvorming, betere profilering en een betere e-dienstverlening. In 2009 richten we ons vooral op samenwerking met en dienstverlening aan onze doelgroepen, te weten burgers, bedrijven en organisaties.

### Omgevingsgerichte samenwerking en strategievorming

Voor 2009 en verder streven wij een omgevingsgerichte samenwerking en strategievorming na. Dit bereiken wij op diverse manieren. Onder meer door het uitvoeren van een proces van strategische planning. In dit proces evalueren we aan de hand van ontwikkelingen de uitvoering van ons Collegeprogramma. Ook beoordelen we of die ontwikkelingen invloed hebben op ons takenpakket en onze doelstellingen. Dit doen we bijvoorbeeld voor nieuwe wetgeving en het bestuursakkoord tussen rijk en provincies over decentralisatie van taken. Voor een strategische belangenbehartiging van Drenthe in interprovinciaal belang maken wij onze interne IPO-organisatie doelmatiger en efficiënter. In juni 2009 hebben wij hiervoor een voorstel gereed. Om ook in Europa goed mee te kunnen doen, hebben wij in 2008 onderzoek gedaan naar de stand van zaken met betrekking tot het Europees bewustzijn van de organisatie. De hieruit voortvloeiende aanbevelingen implementeren wij eind 2008 en begin 2009. Via een jaarlijks terugkerend opleidingsaanbod “Europa en Europees recht” voor betrokken medewerkers hopen wij het bewustzijn voor Europese aspecten voldoende te kunnen borgen. Met deze acties integreren wij in ons bestuurlijk en ambtelijk handelen de drie pijlers van onze “Europa-bewuste” aanpak: te weten wet- en regelgeving, beleidsbeïnvloeding en subsidieprogramma’s.

### Burgerparticipatie, profilering en dienstverlening

Met rijk, IPO, Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en Unie van Waterschappen (UvW) hebben wij afspraken gemaakt over de totstandkoming van het programma e-overheid en de normen voor de BurgerServiceCode. Om deze na te komen, moeten wij de informatie- en communicatietechnologie (ICT)-infrastructuur op de juiste wijze inrichten. De noodzakelijke werkzaamheden hiervoor hebben wij geformuleerd in het Uitvoeringsprogramma e-dienstverlening. De uitvoering hiervan start in 2009 en krijgt de jaren daarna een vervolg. Eén van de eerste acties is een interne herstructurering van onze informatietechnologie (IT)-huishouding, zodat deze aansluit op landelijke voorzieningen zoals DigiD (identificatiemiddel voor de burger om digitale overheidsdiensten af te kunnen nemen). Ook bouwen wij in 2009 het Drentheportaal verder uit, onder meer door een “samenspraakfunctie” op te nemen. Hiermee willen wij de interactie met onze doelgroepen bevorderen, deze doelgroepen meer betrekken bij onze interactieve beleidsvorming en meer draagvlak creëren voor ons beleid. Het uitbouwen van het Drentheportaal achten wij ook nodig voor een betere e-dienstverlening en het digitaal beschikbaar stellen van actuele (beleids)informatie en producten. Om de ambtelijke organisatie beter toe te rusten voor interactieve beleidsvorming ontwikkelen wij hierop gerichte instrumenten en trainingen. Daarnaast bouwen wij een “kennisnetwerk interactieve beleidsvorming” op met in- en externe partners. In 2009 richten wij een persloket in dat 7 x 24 uur per week bereikbaar is. Daarvoor zetten wij een kennissysteem op. Tot slot zetten wij het advertentiebeleid in 2009 effectiever in voor de profilering van Drenthe.

### Kwaliteitshandvest voor dienstverlening

Om de kwaliteit van onze dienstverlening te verbeteren en te waarborgen, stellen wij een kwaliteitshandvest op met normen voor onze dienstverlening waaraan onze doelgroepen ons mogen houden. In 2009 implementeren wij het kwaliteitshandvest en rapporteren wij hierover.

| Ontwikkellijn | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| II. Programma Drenthe dóet ertoe! | ■ Meer omgevingsgerichte samenwerking en strategie-vorming. | ■ Uitvoeren strategische planning.<br>■ Voorstel aanpak interne IPO-organisatie.<br>■ Implementeren aanbevelingen onderzoek Europees bewustzijn organisatie.<br>■ Aanbieden opleidingen "Europa en Europees recht" aan betrokken medewerkers. |
| | ■ Burgerparticipatie, profilering en dienstverlening. | ■ Starten uitvoering e-dienstverlening.<br>■ Intern herstructureren IT-huishouding.<br>■ Uitbouwen Drentheportaal.<br>■ Ontwikkelen instrumentarium en trainingsprogramma interactieve beleidsvorming.<br>■ Opbouwen "kennisnetwerk interactieve beleidsvorming".<br>■ Inrichten persloket.<br>■ Opzetten kennissysteem.<br>■ Advertentiebeleid inzetten voor profilering Drenthe. |
| | ■ Verbeterde en gewaarborgde kwaliteit dienstverlening. | ■ Implementeren kwaliteitshandvest dienstverlening. |

## III Programma Samen Sterker in Actie!

Het programma Samen Sterker in Actie! richt zich op een stimulerender werkklimaat in de organisatie. Het heeft als doelen een effectievere samenwerking in teams, meer inspirerend en teamgericht leiderschap, grotere externe gerichtheid en professionaliteit van de medewerkers, methodischer werken in programma's en projecten en strategisch personeelsbeleid, met meer de juiste medewerker op de juiste plek, verbeterde arbeidsmarktcommunicatie en een vitale organisatie met vitale medewerkers. Vernieuwingen in de organisatie om ons aan de veranderende eisen van de maatschappij te kunnen laten voldoen, zitten in houding en gedrag van de leiders en de medewerkers, in professionaliteit en vertrouwen, competenties, contacten, omgangsvormen, samenwerkingsverbanden en werkwijzen. En bovenal in het lerend vermogen van de organisatie. Wij willen dat wij ons ontwikkelen tot een organisatie die de ambities van het bestuur steeds slimmer, integraler en professioneler waarmaakt. Het programma Samen Sterker in Actie! richt en faciliteert hiertoe tot het voorjaar van 2011 de ontwikkeling van de cultuuraspecten van onze organisatie.

### Teamontwikkeling en leiderschap

Om de effectiviteit van de teams te verbeteren, gaan we in 2009 door met de inzet van aanjagers en de zogenoemde "vliegende team-brigade", bestaande uit medewerkers die specifiek zijn opgeleid voor de ondersteuning van teamontwikkeling. Dit leidt tot professionelere samenwerking in teams en met partners. Daarnaast nemen wij in 2009 het belonen van teamprestaties op in het beloningsbeleid, om ook op die manier te komen tot een effectievere samenwerking. In 2009 vinden niet alleen acties plaats gericht op vaste teams, maar ook acties gericht op flexibele teams en netwerken, zoals de concrete invulling van een virtuele beleidspool. Daarnaast streven wij naar inspirerend en teamgericht leiderschap. We formuleren hiervoor een management development(MD)-beleid. In 2009 zetten wij dit ontwikkeltraject voor managers, hoofden, programmamanagers en teamleiders in.

### Medewerkers en arbeidsmarkt

Om de juiste medewerkers op de juiste plek te krijgen, lopen er samenhangende en toegesneden ontwikkelprogramma's voor doelgroepen als senior beleidsmedewerkers, projectmanagers, talenten en oudere medewerkers. Voor een goede positie op de arbeidsmarkt moet de organisatie uitdagend en afwisselend werk bieden. Daarbij zetten wij verder in op aansprekende arbeidsmarktcommunicatie en werving via het web vanaf de tweede helft van 2009. Ook in 2009 blijven wij zoeken naar het flexibiliseren van de arbeidsvoorwaarden. Ook passen wij het werving- en selectiebeleid verder aan om een goede instroom en doorstroom te bevorderen. In 2009 worden de pilot "Drentalent" (voor het aantrekken van startende medewerkers) en de "tweede loopbaantrein" (project voor het laten doorstromen van medewerkers) afgerond en geëvalueerd. In 2009 geven wij een verder vervolg aan het verzilveren van de uitkomsten van het organisatieontwikkelingstraject Samen Sterker. Wij investeren verder in medewerkers door het aanbieden van opleidingstrajecten. Ook implementeren wij in 2009 integraal gezondheidsmanagement (IGM), met als streven een meer vitale organisatie met meer vitale medewerkers.

### Methodisch werken en kennismanagement

Een doel is de verdere professionalisering van de medewerkers en de organisatie. Dit wordt onder andere gehaald door programmamanagement in te voeren en te werken met de WerkWIJzer als standaard voor projectmatig en programmatisch werken. In 2009 voegen wij de businesscase toe aan de WerkWIJzer. Met de businesscase wordt met een bewuste afweging van diverse criteria onderzocht of een project of programma al dan niet bestaansrecht heeft. Hierdoor kunnen wij projecten en programma's professioneler kiezen en starten. In 2009 passen wij de WerkWIJzer verder aan door nóg nadrukkelijker het zogenoemde "bubi-denken" bij projecten en programma's mee te nemen. Hiermee bedoelen wij dat door het organiseren van interactie met en betrokkenheid van externe partners en partijen een toegevoegde waarde aan een project of programma wordt gegeven. In 2009 maken wij een inventarisatie van alle van belang zijnde externe projecten en programma's ten behoeve van het portfoliobeheer (beheer van systeem waarin beschreven staat welke medewerkers inzetbaar zijn voor projecten en programma's en wat hun kwaliteiten zijn). Deze projecten en programma's bieden wij digitaal aan. Ook maken wij in 2009 een begin met kennismanagement.

| Ontwikkellijn | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| III. Programma Samen Sterker in Actie! | ■ Flexibele, professionele organisatie.<br>■ Stimulerender werkklimaat.<br>■ Effectievere samenwerking in teams.<br>■ Inspirerender en teamgerichter leiderschap.<br>■ Meer externe gerichtheid en professionaliteit van de medewerkers. | ■ Ondersteunen teamontwikkeling.<br>■ Voeren van MD-beleid.<br>■ Invullen virtuele beleidspool.<br>■ Investeren in medewerkers, met onder andere ontwikkelprogramma's, opleidingen, uitdagend en afwisselend werk, zoeken naar flexibilisering in arbeidsvoorwaarden.<br>■ Uitvoeren meer aansprekende arbeidsmarktcommunicatie, aanpassen werving- en selectiebeleid, evalueren pilot "Drentalent" en "tweede loopbaantrein".<br>■ Implementeren integraal gezondheidsmanagement.<br>■ Uitbouwen methodisch werken, met onder andere de WerkWIJzer en een digitaal overzicht externe projecten en programma's.<br>■ Starten met kennismanagement. |

## IV Programma Provinciehuis van Morgen

Met het programma Provinciehuis van Morgen zetten wij ons in voor een meer toekomstgericht, duurzamer en milieuvriendelijker provinciehuis, waarbij efficiënter gebruik wordt gemaakt van de ruimte en een betere (interne) digitale informatievoorziening. De werkomgeving zal flexibel zijn, passend bij de nieuwe organisatiecultuur. De nieuwe fysieke en digitale werkomgeving draagt zo bij aan de gewenste nieuwe manier van werken. Het programma omvat drie projecten om deze doelen te bereiken: revitalisering, digitalisering en tijdelijk huisvesting.

### Revitalisering

Het project Revitalisering houdt de verbouwing van het provinciehuis in. Binnen de contouren van het huidige gebouw ontwikkelen wij een nieuwe werkomgeving: een flexibele, activiteitsgerelateerde werkomgeving. Dit betekent dat een goede balans wordt aangeboden tussen plekken om te concentreren en te communiceren. De nieuwe werkomgeving is prettig om in te werken en nodigt uit tot ontmoeten en samenwerken. Begin 2009 wordt het definitief ontwerp van de revitalisering door de architect uitgewerkt in bestek en tekeningen. Daarna vinden de selectie en het contracteren van de aannemers plaats. In juni 2009 start de daadwerkelijke verbouwing van het provinciehuis en deze duurt tot maart 2011. Het project voorziet in een zeer energiezuinig provinciehuis met een hoge mate van $CO_2$-beperking waarbij optimaal gebruik wordt gemaakt van innovatieve toepassingen op het gebied van klimaat en energie. Hiermee geven we vanuit onze maatschappelijke verantwoordelijkheid het goede voorbeeld. Naast een forse energiebesparing hebben de energiemaatregelen positieve effecten op licht, lucht en akoestiek binnen het gebouw en daardoor op de gezondheid en productiviteit van de medewerkers.

### Digitalisering

Randvoorwaarde voor de flexibele, activiteitsgerelateerde werkomgeving is een goede digitale ondersteuning: informatie moet altijd en overal voor de organisatie beschikbaar zijn. Het project Digitalisering voorziet in het volledig digitaliseren van de informatievoorziening van bestuur, management en medewerkers: van de inkomende post, de tussenliggende primaire en ondersteunende werkprocessen tot en met de archivering. Voordat de werkprocessen worden gedigitaliseerd, worden deze kritisch bekeken en “slanker en slimmer” gemaakt. In 2009 zetten wij de al gestarte digitalisering van de in totaal 23 geïdentificeerde werkprocessen voort. Dit resulteert aan het einde van het jaar in 9 gedigitaliseerde werkprocessen. De digitalisering van de overige processen volgt daarna.

### Tijdelijke huisvesting

Vanaf mei 2009, net voordat de verbouwing begint, huisvesten wij tijdelijk 230 medewerkers in het gebouw Lauwers 1 te Assen, dat op slechts vijf fietsminuten van het provinciehuis ligt. Het gebouw is per 1 januari 2009 beschikbaar voor ons. Dan wordt het eerst opgefrist en geschikt gemaakt voor gebruik. Het gebouw voldoet aan alle normen wat betreft arbeidsomstandigheden. De 230 medewerkers verhuizen als enige groep voor de duur van de verbouwing naar het nieuwe pand. De overige medewerkers blijven in het provinciehuis. Zo zijn er zo weinig mogelijk verhuisbewegingen nodig.

| Ontwikkellijn | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| IV. Programma Provinciehuis van morgen | ■ Meer toekomstgericht, duurzamer en milieuvriendelijker provinciehuis.<br>■ Efficiënter gebruik van de ruimte.<br>■ Betere (interne) digitale informatievoorziening.<br>■ Bijdrage aan gewenste nieuwe manier van werken. | ■ Uitvoeren project Revitalisering.<br>■ Uitvoeren project Digitalisering.<br>■ Uitvoeren project Tijdelijke huisvesting. |
| Project Revitalisering | ■ Een nieuwe werkomgeving: flexibel, activiteitsgerelateerd.<br>■ Voorbeeldfunctie: energiezuinig, met CO2-beperking, met innovatieve toepassingen op gebied van klimaat en energie.<br>■ Positieve effecten op binnenklimaat en daardoor op gezondheid en productiviteit van de medewerkers. | ■ Uitwerken definitief ontwerp van de revitalisering door de architect in bestek en tekeningen.<br>■ Selecteren en contracteren van de aannemers.<br>■ Starten met verbouwen van het provinciehuis. |
| Project Digitalisering | ■ Informatie altijd en overal voor de organisatie beschikbaar: volledig digitale informatievoorziening van bestuur, management en medewerkers. | ■ 9 werkprocessen kritisch bekijken en "slanker en slimmer" maken.<br>■ 9 werkprocessen digitaliseren. |
| Project Tijdelijke huisvesting | ■ Tijdelijke opvang medewerkers tijdens verbouwing om verbouwing mogelijk te maken. | ■ Opfrissen en geschikt maken gebouw Lauwers 1, Assen.<br>■ Tijdelijk huisvesten 230 medewerkers in gebouw Lauwers 1, Assen. |

## V Zaken op orde

Wij willen een organisatie zijn die in beweging is en flexibel is. Maar wij willen ook onze zaken goed voor elkaar hebben. Betrouwbaar, integer, transparant, ofwel "in control". Niet alleen financieel, maar ook als het gaat om het bereiken van doelen van het provinciaal beleid. De ontwikkellijn Zaken op orde richt zich hiertoe op een betere bedrijfsvoering. Het afgelopen jaar hebben wij al grote stappen gezet in het verminderen van de verantwoordingsdruk. Met het vernieuwde model Programmabegroting is helderheid gegeven in de gewenste productie en de sturing op prioriteiten en hoofdlijnen. De verdeling van taken en bevoegdheden in de nieuwe organisatie is op hoofdlijnen vastgelegd in het nieuwe Organisatiebesluit. Wij willen nu verder invulling geven aan onze wens de zaken verder "op orde te krijgen". Onze doelen met deze ontwikkellijn zijn daarbij: betere sturing, minder bureaucratie, een slanke staf en betere en uniforme werkprocessen.

### Organisatie

In de nieuwe organisatiestructuur hebben wij de ondersteuning ontvlecht naar de belangrijkste klantgroepen: bestuur (BC: Bestuur en Communicatie), directie (CS: Concernstaf) en management (MO: afdeling Management Ondersteuning). De algemene facilitaire ondersteuning is ondergebracht bij de afdeling Facilitaire Ondersteuning (FO). Zoveel mogelijk is de ondersteuning gecentraliseerd als gedeelde dienstverlening. De inrichting van de nieuwe ondersteunende eenheden is voorwaardenscheppend voor een goede en slankere bedrijfsvoering. In de nieuwe ondersteunende structuur geldt dat de afspraken met de klant centraal staan. Na een opbouwende fase starten wij in 2009 daadwerkelijk met één interne Servicedesk (vanuit FO en MO). Zowel beschikbaar als fysieke desk en als intern netwerk ("zelfbediening"). Ook hebben in de loop van 2009 alle afdelingen (en zo nodig ook de eenheden onderling) een serviceovereenkomst met de ondersteunende eenheden. Omdat we een te hoge overhead hebben, krijgen de ondersteunende eenheden de opdracht gezamenlijk hun formatie over een periode van drie jaar terug te brengen tot 35% van de totale formatie (nu 40%). Voor 2009 zetten wij in op een reductie tot 37%.

**Instrumenten**
Op basis van het in 2007 vastgestelde Besturings- en managementconcept Meer Samen, nóg sterker! (overkoepelende visie op de werkwijze in onze organisatie) en het in 2008 vastgestelde Organisatiebesluit zijn we gestart met een vermindering en vernieuwing van het instrumentarium in onze bedrijfsvoering.

De bestuurlijke cyclus is met de nieuwe opzet van de Programmabegroting al sterk verbeterd en we zullen blijven werken aan verdergaande verbeteringen. De koppeling tussen de bestuurlijke cyclus en de ambtelijke voorbereiding, uitvoering (productie) en verantwoording verbeteren we in 2009 sterk. We ontwerpen een nieuw model voor de managementcyclus, waarmee we de strategische sturing op producten en diensten en de dagelijkse sturing op prestaties en middelen gaan verbeteren. Verantwoorden blijft belangrijk, maar we leggen meer het accent op plannen, risicobeheersing en sturen.

De komende jaren worden gekenmerkt door meer in-, door- en uitstroom van medewerkers. Dit als gevolg van de leeftijdsopbouw, de veranderende arbeidsmarkt,en de veranderende eisen aan functies. In het human resource (HR)- beleid moeten wij hierdoor meer aandacht besteden aan het stimuleren van interne mobiliteit. Wij maken in 2009 voor het eerst gebruik van een gestandaardiseerd instrument voor strategische personele planning op afdelings-/eenheids- en concernniveau. Op deze wijze vergroten wij de sturing op kwantiteit en kwaliteit van het personeel.

Wij passen de informatievoorziening beter aan aan de sturingsvraag en het beheersen van risico's. Via een managementdashboard komen online publicaties. In plaats van uitgebreide managementrapportages worden er vanaf 2008 maandgesprekken tussen directie en management gehouden op basis van de afspraken die in afdelings-/eenheidswerkplannen en productramingen zijn vastgelegd. Deze wijze van werken evalueren we in 2009. De onderliggende systemen voor personeel en (financiële) bedrijfsvoering zijn aan vervanging toe. In de komende jaren onderzoeken we die vervanging en voeren deze door. In 2009 stellen we het vervangingsplan op.

| Ontwikkellijn | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| V. Zaken op orde | ■ Een betrouwbare, integere, transparante, goed werkende interne organisatie die "in control" is.<br>■ Met een betere bedrijfsvoering: meer sturing, minder bureaucratie, een slanke staf en goed lopende en uniforme werkprocessen. | ■ Starten interne Servicedesk.<br>■ Afsluiten serviceovereenkomsten met ondersteunende eenheden.<br>■ Terugbrengen formatie ondersteunende eenheden tot 37% van totale formatie.<br>■ Implementeren koppeling bestuurlijke cyclus met ambtelijke voorbereiding, uitvoering, verantwoording.<br>■ Ontwerpen nieuw model managementcyclus.<br>■ Implementeren andere methode kostentoerekening salariskosten.<br>■ Implementeren instrument voor strategische personele planning.<br>■ Via managementdashboard online publiceren.<br>■ Evalueren werkwijze maandgesprekken directie en management.<br>■ Opstellen vervangingsplan systemen voor personeel en (financiële) bedrijfsvoering. |

# Paragraaf 2.6 Verbonden partijen

## Algemeen

Deze paragraaf schenkt aandacht aan de verbonden partijen van de provincie Drenthe, conform het BBV. In het BBV wordt onder "verbonden partijen" verstaan: een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft. Voor wat betreft het financieel belang wordt verwezen naar de paragraaf Weerstandsvermogen.

Een bestuurlijk belang betekent dat de provincie op enigerlei wijze zeggenschap heeft, hetzij omdat de provincie een zetel in het bestuur heeft, hetzij omdat ze mee kan stemmen. Een financieel belang houdt in dat de provincie middelen ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in geval van faillissement. Voorts heeft de provincie een financieel belang indien financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de provincie.

De verbonden partijen voeren beleid uit dat de provincie ook (gedeeltelijk) zelf had kunnen uitvoeren. Daarom blijft de provincie verantwoordelijkheid dragen voor het bereiken van de doelstellingen die door de verbonden partijen worden beoogd en die veelal onderdeel vormen van de elders in deze Begroting gepresenteerde programma's. Deze verantwoordelijkheid uit zich zowel op het beleidsmatige als het budgettaire vlak en is de ratio achter het voortaan opnemen van deze paragraaf in Begroting en Jaarverslag.

Om PS in staat te stellen hun kaderstellende en controlerende taken uit te voeren, wordt hierna aangegeven in welke verbonden partijen de provincie bestuurlijk én financieel participeert en van welke vorm van verbondenheid er sprake is (rechtspersoon, gemeenschappelijke regeling en dergelijke). Per verbonden partij is voorts vermeld onder welk programma de beleidsmatige doelstellingen vallen die door de deelname in deze partij worden nagestreefd.
Indien ervoor is gekozen om samen te werken in een privaat- in plaats van een publiekrechtelijke vorm, liggen hieraan in de regel redenen van risicomijding ten grondslag. In geval van privaatrechtelijk samenwerkingsverband is het financiële risico dat de provincie loopt namelijk beperkt tot de geldelijke inbreng.

Het begrip "verbonden partijen" houdt in dat participaties in NV's, BV's, v.o.f.'s, commanditaire vennootschappen en gemeenschappelijke regelingen hieronder vallen. Ook stichtingen en verenigingen kunnen onder de verbonden partijen vallen, indien de provincie een zetel in het bestuur heeft en financiële risico's loopt. Een stichting of vereniging die jaarlijks subsidie krijgt, maar waaraan geen andere financiële verplichtingen zitten met een juridische afdwingbaarheid door derden, is geen verbonden partij. Een eventuele morele verplichting tot betaling in geval van problemen kan het wel verstandig maken de stichting of vereniging in de paragraaf Weerstandsvermogen op te nemen. Indien de provincie een aanzienlijk bestuurlijk, maar geen financieel belang heeft, kan dit belang in het desbetreffende programma genoemd worden.
Naast de hiervoor genoemde participaties maken ook deelnemingen, waarbij de provincie aandelen heeft in een NV of BV, deel uit van de verbonden partijen.

In het BBV wordt over de verbonden partijen voorgeschreven dat in de Begroting in een aparte paragraaf ten minste aandacht moet worden geschonken aan:

- de visie op verbonden partijen in relatie tot de realisatie van de doelstellingen van de programma's die zijn opgenomen in de Begroting;
- de beleidsvoornemens omtrent de verbonden partijen.

Met andere woorden: Wat willen wij met deze partijen? Hoe past de uitvoering van de taken binnen onze provinciale programma's ? Hoe dragen zij bij aan het uitvoeren van het door de provincie gewenste beleid?

## Nota bestuursfuncties

In oktober 2001 is de Nota bestuursfuncties uit 1992 herijkt. In de nota wordt vooral ingegaan op de bestuurlijke functies die door GS of leden van PS (of in hun opdracht door provinciale ambtenaren of op hun verzoek of aanbeveling door derden) kunnen worden vervuld bij de verschillende rechtsvormen, zoals vennootschappen, gemeenschappelijke regelingen en stichtingen. Voor wat de vervulling van deze bestuursfuncties in navolgende organisaties betreft wordt verwezen naar deze nota.

## Verbonden partijen

### I Opsomming van de verbonden partijen in onze provincie ingedeeld naar rechtsvorm

Deelnemingen

- NV NOM, Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland (NOM)
- NV Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD)
- Groningen Airport Eelde NV (GAE)
- Essent NV

Gemeenschappelijke regelingen

- Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN)
- Bestuursacademie Noord-Nederland (BANN)
- Openbaar Vervoerbureau Groningen-Drenthe (OV-bureau)
- De Noordelijke Rekenkamer

Stichtingen/privaatrechtelijke rechtspersonen

- Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO)
- Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie
- Stichting Drentse Bedrijvenlocaties (DBL)
- Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA)
- Stichting Drents Plateau
- Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging (SLB) en Stichting Bodembeheer Schoonebeek

Bestuursrechtelijke rechtspersonen

- Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe

# II Verbonden partijen ingedeeld op basis van het collegeprogramma en rechtsvorm

## a Programma 1. De provincie dóet ertoe

### Privaatrechtelijke rechtspersoon

*Vereniging IPO*
De 12 provincies werken samen in het IPO. Die samenwerking beoogt de condities waaronder de provincies werken te optimaliseren. Het IPO is actief op dezelfde terreinen als de provincies. Het IPO is in 2003 omgezet van een gemeenschappelijke regeling naar een vereniging.

Het IPO heeft als doelen:
1. het behartigen van de belangen van provincies
2. het bieden van een platform voor uitwisseling van kennis en ervaring
3. het stimuleren en entameren van vernieuwingsprocessen binnen de provincies

Iedere provincie heeft het recht voor 1 zetel in het bestuur een bindende voordracht te doen. De voordracht wordt gemaakt door het college van GS. Daarnaast zijn 2 Drentse statenleden lid van de algemene vergadering.

Naast het bestuur en de algemene vergadering zijn er 10 adviescommissies en het Bestuurlijk Platform Europa. De adviescommissies en het Bestuurlijk Platform Europa bestaan in beginsel uit 12 leden. Ieder college van GS benoemt uit zijn midden 1 lid.
De provincie Drenthe bevordert de goede positionering van de provincie via deze interprovinciale samenwerking. Slagvaardigheid wordt bewerkstelligd door het actief volgen van ontwikkelingen en tijdig inspelen hierop.

### Gemeenschappelijke regelingen

*1. SNN*
De provincies Groningen, Fryslân en Drenthe hebben hun bestuurlijke krachten sinds 1992 gebundeld in het SNN. In SNN-verband ontwikkelt het Noorden gezamenlijk beleid en onderhandelt met het kabinet over zaken die het hele Noorden aangaan. Kerntaak is het versterken van de ruimtelijk-economische structuur van Noord-Nederland.

Ingaande juli 2007 zijn aan het DB-SNN de 4 noordelijke grote gemeenten (NG4) als adviseur toegevoegd. Voor de provincie Drenthe betekent dat de deelname van de gemeenten Emmen en Assen. Aan de beide bestuurscommissies van het SNN (Economische Zaken (Bcie EZ) en Stedelijke Ontwikkeling en Mobiliteit (Bcie SOM)) nemen vanaf het genoemde tijdstip ook vertegenwoordigers van de NG4 deel.

De gezamenlijke visie op de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Noord-Nederland is omschreven in de Strategische agenda voor Noord-Nederland 2007-2013. Deze visie met als motto “Noord-Nederland zet in op een dynamische kenniseconomie, sterke steden en een vitaal platteland” heeft ten grondslag gelegen aan een tweetal uitvoeringsprogramma’s, te weten Koers Noord: op weg naar de pieken (een programma van het Ministerie van Economische Zaken en het SNN gezamenlijk voor de periode 2007-2010) en het Operationeel Programma EFRO (een programma van het SNN voor de periode 2007-2013).

De hoofddoelstelling van het samenwerkingsverband is de samenwerking en het overleg tussen de deelnemende provinciale besturen te verbreden en te intensiveren. Verdere doelstellingen zijn coördinatie van beleid en het opstellen van gezamenlijke standpunten in de richting van rijksoverheid en Europese Unie en het gemeenschappelijk optreden daarbij.

De deelname van de NG4 betekent ook dat zij bijdragen aan de kosten van het SNN. Vergeleken met de bijdrage van de provincies is die van de NG4 beperkt. De risico's worden door de deelnemende provincies (in gelijke delen) gedragen.

*2. BANN*
De gemeenschappelijke regeling had, voordat deze is aangepast, tot doel de behartiging van het bestuursdienstonderwijs in Noord-Nederland. Het bestuursonderwijs is geprivatiseerd. De gemeenschappelijke regeling is in stand gebleven om de eventuele verplichtingen ten opzichte van voormalig personeel na te kunnen komen.

*3. De Noordelijke Rekenkamer*
De Provinciewet verplicht elke provincie tot het instellen van een Rekenkamer of het organiseren van een rekenkamerfunctie. Ook bestaat de mogelijkheid tot een gemeenschappelijke Rekenkamer, waar alle provincies, met uitzondering van Zeeland, voor gekozen hebben. Drenthe, Fryslân en Groningen hebben de Noordelijke Rekenkamer ingesteld.
Naast de Provinciewet, waarin een aantal voorwaarden is geformuleerd, is er ook een Gemeenschappelijke regeling Noordelijke Rekenkamer, waarin nadere bepalingen zijn opgenomen. Niet alleen zijn deze meer toegespitst op de concrete feitelijke situatie, maar er is ook een aantal voorzieningen getroffen waardoor de Rekenkamer haar taken in een onafhankelijke positie kan uitoefenen.

Het doel van de Rekenkamer is om vanuit een onafhankelijke positie PS te ondersteunen in de kaderstellende en controlerende rol. Dit gebeurt door onderzoek te doen naar het gevoerde bestuur waarbij de vraag naar doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid centraal staat.

## b. Programma 2. Samenleving met samenhang

### Privaatrechtelijke rechtspersoon

*Stichting Drents Plateau*
De Stichting Drents Plateau (voorheen Erfgoedhuis van Drenthe) is in 2001 opgericht om (deels wettelijke) taken en doelstellingen op het terrein van het Drents cultureel erfgoed uit te voeren voor provincie en gemeenten. Deze taken en doelstellingen zijn gericht op behoud en ontwikkeling van cultuurhistorische waarden, landschaps-, dorps- en stadsschoon, monumenten, archeologie, musea, regionale geschiedenis, erfgoededucatie, cultuurtoerisme en (moderne) architectuur. De provincie Drenthe is naast de Vereniging van Drentse Gemeenten en de Stichting Het Drentse Welstandstoezicht medeoprichter van de stichting.
De organen van de stichting zijn de Raad van Bestuur (de directie), de RvT en de Raad van Advies. De directie (statutair bestaande uit een of meerdere personen) bestuurt de stichting. Drents Plateau heeft de B3-status, dat wil zeggen dat de stichting de rechtspositie van de provincie volgt.
De RvT heeft als taak het toezicht op het beleid van de directie en op de algemene gang van zaken. Alle leden van de RvT worden benoemd en ontslagen door GS.
Drents Plateau wordt door de provincie ingeschakeld voor het uitvoeren van erfgoedbeleid (steunfunctietaken) en om te adviseren over de cultuurhistorische, archeologische en

architectonische waarden in het ruimtelijkeordeningsbeleid en het ruimtelijke kwaliteitsbeleid. Dit gebeurde in de CARP en bij het POP, en zal in de toekomst gebeuren bij vooroverleg over ruimtelijke plannen (nWro), het benoemen van het provinciaal belang op het gebied van cultuurhistorie en archeologie en het ontwikkelen van nieuw provinciaal omgevingsbeleid.
Drents Plateau voert de provinciale wettelijke taken uit op het gebied van archeologie (voorheen Malta-taken) zoals die sinds september 2007 vastliggen in de WAMZ.
In de ontwikkeling van het visiedeel van de cultuurhistorische waardenkaart, bouwsteen voor omgevingsbeleid, levert Drents Plateau een belangrijk aandeel. Een andere taak is de ontwikkeling van de provinciale monumentenlijst en het verzorgen van hieraan verbonden uitvoeringszaken.
Daarnaast vraagt de provincie op grond van de Monumentenwet Drents Plateau om adviezen. Correspondentie met het rijk gebeurt rechtstreeks door de provincie.
Drents Plateau is als organisatie nog volop in ontwikkeling.
De afspraken tussen provincie en Drents Plateau worden jaarlijks vastgelegd.

*SLB en Stichting Bodembeheer Schoonebeek*
De stichtingen hebben als doel het versterken van de milieuhygiënische kwaliteit in relatie met landinrichting met het doel grondruil mogelijk te maken. De stichting stemmen de uitvoering van de uitvoerende maatregelen af met de uitvoering van het landinrichtingsplannen.
De stichtingen wordt bestuurd door een directeur onder toezicht van een RvT. In de RvT hebben onder meer leden zitting die zijn benoemd door GS, het bestuur van het waterschap Velt en Vecht en burgemeester en wethouders van Emmen.
GS hebben mevrouw T. Klip-Martin benoemd in de RvT van de stichtingen.

## c. Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid

### Privaatrechtelijke rechtspersoon

*GAE*
Het doel van de vennootschap is de uitoefening van het luchthavenbedrijf, waaronder met name de aanleg, het onderhoud, de ontwikkeling en de exploitatie van het luchthaventerrein. Op dit moment zijn er geen private aandeelhouders. De statuten sluiten de mogelijkheid daartoe echter niet uit.
Bij GAE is minder sprake van een openbaar taakkarakter. Het in stand houden van de luchthaven is van grote betekenis voor de infrastructuur. Uit het doel van de vennootschap, zoals in de statuten omschreven, komt dit aspect niet of nauwelijks naar voren.
De provincie heeft een aanmerkelijk financieel belang in GAE. De uitoefening van de rechten als aandeelhouder en verstrekker van financiële middelen kan voldoende mogelijkheden bieden voor beïnvloeding en toezicht. Het commissariaat wordt vervuld door een derde.
Tot 2002 droegen de regionale aandeelhouders bij in het exploitatietekort voor in totaal 60%.
Met ingang van 2003 tot en met 2012 verstrekken de regionale aandeelhouders jaarlijks een vaste kapitaalbijdrage van totaal € 1.021.005,--. Deze kapitaalstortingen worden jaarlijks toegevoegd aan de agioreserve van GAE.

| Aandelenverdeling | |
|---|---|
| Provincie Drenthe | 30% |
| Provincie Groningen | 30% |
| Gemeente Groningen | 26% |
| Gemeente Assen | 10% |
| Gemeente Tynaarlo | 4% |

## Gemeenschappelijke regeling

*OV-bureau*
Het OV-bureau verricht de overheidstaken voor het ov die de drie bestuursorganen (provincies Groningen en Drenthe en gemeente Groningen) voorheen elk afzonderlijk verrichten. Het OV-bureau is als volgt georganiseerd: het bestaat uit een algemeen bestuur (AB), een dagelijks bestuur (DB) en een uitvoerende organisatie. De deelnemende bestuursorganen wijzen vanuit hun midden de leden aan van het AB en DB OV-bureau Groningen-Drenthe. Het AB bestaat uit de portefeuillehouders verkeer en vervoer, ruimtelijke ordening en financiën. Het DB wordt gevormd door de portefeuillehouders verkeer en vervoer en de directeur van het OV-bureau.

Het OV-bureau heeft de volgende verantwoordelijkheden:
1. zorgen voor en bevorderen van openbaar vervoer per auto en per bus en andere vormen van vervoer ter uitvoering van artikel 20 van de Wet personenvervoer
2. zorgen voor een juiste naleving en uitvoering van de concessievoorschriften
3. zorgen voor de voorbereiding en totstandkoming van nieuwe concessies

Dit openbaar vervoer betreft alle streek- en stadsvervoer per bus, het collectief vraagafhankelijk vervoer (CVV) en de treintaxi. In principe behoort het regionale spoorvervoer onder de gemeenschappelijke regeling, met dien verstande dat de deelnemende bestuursorganen een definitief besluit hierover nemen nadat de financiële en personele consequenties in kaart zijn gebracht.

De algemene taken die het Openbaar Lichaam OV-bureau heeft uit te voeren zijn:
1. het beheer van het openbaar vervoer (concessieverlening en aanbesteding) en ontwikkeling van openbaar vervoer (planvorming en coördinatie van de ov-aspecten);
2. de bundeling van de ov-taken en -verantwoordelijkheden van de drie overheden;
3. de advisering van de provincies en gemeenten in het ov-beleid in relatie tot het algemene beleidsproces van ruimtelijke ordening en verkeer en vervoer.

De werkzaamheden zoals die door het OV-bureau uitgeoefend worden, liggen op het terrein van de uitvoering van de Wet personenvervoer 2000 en behoren daarmee tot de competentie van de colleges van GS. PS van Drenthe en Groningen stellen in het kader van de totale provinciale en gemeentelijke begroting het budget voor het ov vast. Daarnaast hebben PS hun kaderstellende en controlerende bevoegdheid.

De verdeling van de kosten van het Openbaar Lichaam OV-bureau vindt plaats op basis van een verdeelsleutel die is gebaseerd op het totale stad- en streekvervoerbudget (omzet).
De verdeelsleutel van de inzet per overheid is analoog aan de hoogte van de exploitatiesubsidie: 44% voor de provincie Groningen, 35% voor de provincie Drenthe en 21% voor de gemeente Groningen.
Wanneer het takenpakket van het Openbaar Lichaam OV-bureau wordt uitgebreid met andere vormen van openbaar vervoer dan die hiervoor genoemd, dient de verhouding te worden herberekend naar rato van het dan ingebrachte OV-budget. Dit zal in elk geval geschieden wanneer definitief wordt besloten het regionale spoorvervoer onder het OV-bureau te brengen. Uiteraard zal de verdeelsleutel ook worden gewijzigd indien er sprake is van een uitbreiding van de deelnemende bestuursorganen aan deze gemeenschappelijke regeling.
De dekking van de kosten voor het Openbaar Lichaam OV-bureau wordt bereikt door de inzet van maximaal de bestaande personele gelden en een deel van de exploitatiesubsidie.

## d. Programma 4. Kennis wérkt

### Privaatrechtelijke rechtspersonen

*1. NOM*
De vennootschap heeft tot doel een bijdrage te leveren aan de verbetering van de sociaal-economische structuur en de werkgelegenheid in de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe. Dit wordt gestalte gegeven door acquisitie, financiering van bedrijven door middel van het verwerven van aandelen en het verstrekken van achtergestelde leningen. Dit gebeurt bij zowel nieuwe bedrijven als bestaande bedrijven. De provincie is aandeelhouder van de NOM.

*2. Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie*
Een van de doelen van de Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie is het vergroten van de aandacht voor de economische problematiek van Noord-Nederland. Door het verrichten van voor Noord-Nederland belangrijke onderzoeken, de organisatie van symposia en de samenwerking met provinciale Afdelingen Economie geeft zij invulling hieraan.
Er is een nauwe aansluiting met de programmalijn uit het Collegeprogramma werk, onderwijs en kennisinfrastructuur. Centraal in deze lijn staat de Drentse ambitie om een werkgelegenheids- en werkloosheidsontwikkeling te realiseren die gunstig afsteekt ten opzichte van het nationale beeld. De activiteiten van de Stichting Regionale Leerstoel sluiten nauw aan.

*3. DBL*
De stichting heeft tot doel het stimuleren van de economische activiteiten, werkgelegenheid en bedrijvigheid in de provincie Drenthe. De stichting is opgericht ter uitvoering van een besluit van PS. De stichting is dus opgericht ter behartiging van een openbaar belang. Op grond van de statuten heeft de provincie het recht een bestuurslid te benoemen. Het bestuurslidmaatschap eindigt onder meer door verlies van de kwaliteit of de hoedanigheid waarop het werd benoemd. Het lid van het college is uit hoofde van zijn ambt voorzitter van de stichting. Aangezien hij als bestuurslid een openbaar belang behartigt, bestaat er een verantwoordingsplicht aan PS voor het door hem gevoerde bestuur binnen de stichting. Behalve het feit dat de provincie bijdraagt in de kosten van de stichting is er verder geen belangenverstrengeling.

*4. Essent NV*
In het “oude” nutsbedrijf Essent heeft de provincie Drenthe 2,3% van de aandelen. Sinds de vorming van Essent uit EDON en PNEM/MEGA heeft Drenthe geen commissaris meer in het bedrijf. Wel ontvangt de provincie dividend en heeft zij een stem in de aandeelhoudersvergadering. Sommige aandeelhouders streven naar verkoop van hun aandelen. na ontvlechting van het leverings- en transportbedrijf mag het eerste geprivatiseerd worden. De daaraan ten grondslag liggende wet, Wet onafhankelijk netbeheer (ook wel Splitsingswet genoemd) is eind 2007 in werking getreden. De rol van de aandeelhouders is in de afgelopen jaren beperkt als gevolg van sterk regulerende wetgeving.

*5. WMD*
Het betreft hier een vennootschap die tot doel heeft de zorg voor en de instandhouding van de (drink)watervoorziening in haar verzorgingsgebied. Alleen de provincie Drenthe en de gemeenten in deze provincie kunnen aandeelhouder zijn. Statutair hebben de gezamenlijke gemeenten en de provincie elk 50% van de aandelen. Het aantal aandelen is afhankelijk van het aantal aansluitingen in de gemeente en eens per drie jaar wordt het aantal uitstaande aandelen bijgesteld.

De WMD is een structuurvennootschap waarbij 1 commissaris wordt benoemd door GS, 3 door de gemeenten en de overige door de RvC. Er zijn dus 4 commissarissen van overheidswege. Schorsing en ontslag geschiedt volgens de wet door degene die met de benoeming is belast. De commissaris van overheidswege die door GS is benoemd, wordt dus ook door GS geschorst en ontslagen. De door GS benoemde commissaris is statutair tevens voorzitter van de Raad van Commissarissen.
De WMD is een vennootschap die vooral een publiek belang moet dienen. Evenals met andere nutsbedrijven het geval is geweest, ontwikkelt ook de WMD zich meer in de richting van een bedrijf dat, ook marktgerichte dochterondernemingen heeft.

## e. Programma 5. Leefomgeving

### Privaatrechtelijke rechtspersoon

*LMA*
Het doel van de Stichting LMA is om alle relevante meldingen te registreren van binnenlandse transporten van gevaarlijk afval, bedrijfsafval en scheepsafval. De Stichting LMA stelt deze gegevens beschikbaar aan de overheid ten behoeve van de handhaving, beleid en vergunningverlening. Deze taken worden ten behoeve van de provincies en het rijk (Ministerie van VROM) uitgevoerd. Een deel van deze taken geschiedt op grond van het bepaalde in de WM. Het doel en de taken van de stichting betreffen een stuk verlengd rijks- en provinciaal bestuur.

*Bestuursrechtelijke rechtspersoon*
Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe
Het fonds heeft tot doel de werkzaamheden en taken te vervullen die de WM in artikel 15.47 voorschrijft of mogelijk maakt. Het fonds beheert de uit de opbrengsten van de nazorgheffing verkregen middelen, dat nodig is om de eeuwigdurende nazorg van de onder de wet vallende gesloten stortplaatsen te waarborgen.

# Paragraaf 2.7 Grondbeleid

Op grond van artikel 9 van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) dient de begroting een uiteenzetting te bevatten over het grondbeleid. De provincie Drenthe voert nog geen substantieel (actief) grondbeleid. Van het verwerven, afstoten en het exploiteren van gronden is derhalve geen sprake, maar er zijn wel ontwikkelingen in die richting. Wij willen meer provinciale regie, in nauwe samenwerking met de decentrale overheden, omdat dit kwaliteitswinst oplevert voor de ruimtelijke processen, gebiedsgerichte ontwikkelingsprojecten en de realisatie van de (rijks)doelen in het landelijk gebied (ILG en pMJP). Een effectief instrument hiervoor kan ook zijn een actief grondbeleid van de overheden. De nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening en de grondexploitatiewet bieden hiervoor kansen.

Enkele jaren geleden is de provincie voor het realiseren van de beleidsdoelen natuur (EHS), milieu en het verbeteren van de agrarische structuur gestart met beperkt grondbeleid. Wij gaan de mogelijkheden van een actief provinciaal grondbeleid verder verkennen, maar concrete plannen zijn er nog niet. De verkenning richt zich onder meer op de juridische en organisatorische aspecten van samenwerkingsvormen met publieke en/of private partijen. Een actief provinciaal grondbeleid vereist een eigen kapitaal als garantstelling en om vreemd vermogen aan te trekken en kan dan variëren van garant staan voor tekorten (risicoafdekking) in processen waar andere partijen de gronden verwerven tot zelf gronden verwerven met de daaraan gebonden risico's. De bevindingen van de verkenning naar de optie actief provinciaal grondbeleid zijn in de tweede helft 2008 voorgelegd aan de staten.

Een voorbeeld waarbij grondbeleid mogelijk een rol gaat spelen is de Regionale Ontwerpopgave Leek-Roden als uitvloeisel van de actualisatie regiovisie Groningen-Assen. De gemeenten Noordenveld en Leek hebben de provincies Drenthe en Groningen en de Dienst Landelijk Gebied (DLG) in een eerder stadium gevraagd deel te nemen in een stuurgroep Leek-Roden. Deze stuurgroep heeft voorstellen gedaan met betrekking tot het opstellen van sluitende gebiedsexploitatie, onderzoek te doen naar een samenwerkingsmodel en uitvoeringsorganisatie en samenwerking met (semi)private partijen en actieve betrokkenheid van raden en staten.

Op kleinere schaal worden naar behoefte, in verband met de realisatie van de infrastructurele werken, soms stukjes grond aangekocht.

De grondaankopen ten behoeve van de EHS zijn vanaf 1 januari 2007 gefinancierd uit het ILG. Vanaf die datum is de aansturing van grondaankopen door de DLG en Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL) verschoven van het rijk naar provincie. De provincie is hoofdopdrachtgever voor de grondverwerving door BBL en heeft de beschikking over de budgetten voor grondverwerving (EHS) via het ILG. Hiervoor hebben wij een handelingskader grondverwerving vastgesteld. Hierin is onder andere opgenomen het grondprijsbeleid en de spelregels daarvan, afspraken over aan- en verkopen, inzet van instrumentarium. Het handelingskader is een uitwerking van het aansturingsprotocol DLG/BBL. Dit regelt de aansturing van DLG/BBL. De provincie heeft vanaf nu meer vrijheid voor handelen met grond. We krijgen de lusten, maar ook de lasten. Daarnaast bestaat de mogelijkheid te schuiven met budgetten binnen de ILG-doelen, zodat de realisatie van de EHS goed voortgang blijft houden.

Voorts merken wij op dat de financiële verplichtingen die voortvloeien uit het eerder afgesloten convenant IPO-LNV voor de realisering van de EHS voortduren.

Tevens heeft de provincie grondaankopen gefinancierd voor de realisatie van LOFAR door Astron. LOFAR is een radiotelescoop die signalen opvangt in het lagefrequentiegebied. Hiervoor wordt een aantal velden aangelegd met antennes die de signalen moeten vangen. Astron laat hiervoor de DLG gronden aankopen bij Exloo rond het Achterste Diep. Er is onderzoek gedaan naar de mogelijkheden voor natuurtechnische inrichting van het Achterste Diep. Dit heeft geleid tot een inrichtingsplan, waarbij in samenhang met de LOFAR-doelstelling een uniek natuurgebied wordt gevormd en ruimte wordt geschapen voor regionale waterberging.

Vanaf 2008 zijn we via het Nationaal Groenfonds overeenkomsten met boeren aan het afsluiten voor bebossing van landbouwgronden. De boeren krijgen hiervoor een subsidie. Deze subsidie wordt toegezegd als inkomstendervingssubsidie aan boeren die nieuw bos aanplanten. Op deze manier willen we via de koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid landbouw-gronden bebossen. De provincie zal deze overeenkomsten met boeren aan gaan tot en met 2011. Het beschikbare budget van € 350.000,-- per jaar vanaf 2008 tot en met 2011 zal hiervoor worden ingezet. De provincie Drenthe subsidieert de aanleg en de inkomstenderving van boeren voor een periode van 15 jaar en heeft met de Stichting Nationaal Groenfonds een overeenkomst afgesloten inzake de rekening-courantfaciliteiten.

# II Financiële begroting

# II.1 Overzicht van lasten en baten, tevens Meerjarenraming 2008 – 2012

| Programma 1: De provincie doét ertoe! | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 2.460.679 | 3.667.588 | 3.623.158 | 3.418.585 | 3.444.220 | 3.045.850 |
| Totaal baten | 4.350 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Saldo | 2.456.329 | 3.655.588 | 3.611.158 | 3.406.585 | 3.432.220 | 3.033.850 |

| Programma 2: Samenleving met samenhang | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 61.697.909 | 63.729.232 | 62.870.224 | 63.373.807 | 64.145.264 | 60.829.699 |
| Totaal baten | 35.563.789 | 34.547.460 | 31.719.536 | 31.708.662 | 31.714.305 | 31.720.065 |
| Saldo | 26.134.120 | 29.181.772 | 31.150.688 | 31.665.145 | 32.430.959 | 29.109.634 |

| Programma 3: Ruimte en bereikbaarheid | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 80.643.508 | 86.210.992 | 85.063.585 | 83.101.513 | 81.172.283 | 69.936.004 |
| Totaal baten | 49.607.410 | 48.440.986 | 44.383.379 | 45.767.874 | 42.014.526 | 41.048.468 |
| Saldo | 31.036.098 | 37.770.006 | 40.680.206 | 37.333.639 | 39.157.757 | 28.887.536 |

| Programma 4:Kennis wérkt | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 8.362.928 | 13.006.644 | 4.653.883 | 4.030.273 | 4.368.873 | 3.080.553 |
| Totaal baten | 31.428.665 | 9.676.670 | 6.731.970 | 6.732.570 | 6.733.180 | 6.733.800 |
| Saldo | -23.065.737 | 3.329.974 | -2.078.087 | -2.702.297 | -2.364.307 | -3.653.247 |

| Programma 5: Leefomgeving | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 39.104.067 | 71.526.742 | 73.657.447 | 93.181.699 | 93.681.801 | 82.856.196 |
| Totaal baten | 31.331.043 | 50.887.187 | 49.357.801 | 70.191.040 | 70.119.790 | 70.024.790 |
| Saldo | 7.773.024 | 20.639.555 | 24.299.646 | 22.990.659 | 23.562.011 | 12.831.406 |

| Programma 6: Middelen | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 45.355.503 | 60.570.120 | 54.333.349 | 55.201.889 | 57.010.971 | 53.978.767 |
| Totaal baten | 120.706.592 | 124.703.912 | 130.036.803 | 132.628.107 | 135.544.691 | 138.685.922 |
| Saldo | -75.351.089 | -64.133.792 | -75.703.454 | -77.426.218 | -78.533.720 | -84.707.155 |

| Saldi programma's | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1: De provincie doét ertoe! | 2.456.329 | 3.655.588 | 3.611.158 | 3.406.585 | 3.432.220 | 3.033.850 |
| Programma 2: Samenleving met samenhang | 26.134.120 | 29.181.772 | 31.150.688 | 31.665.145 | 32.430.959 | 29.109.634 |
| Programma 3: Ruimte en bereikbaarheid | 31.036.098 | 37.770.006 | 40.680.206 | 37.333.639 | 39.157.757 | 28.887.536 |
| Programma 4:Kennis wérkt | -23.065.737 | 3.329.974 | -2.078.087 | -2.702.297 | -2.364.307 | -3.653.247 |
| Programma 5: Leefomgeving | 7.773.024 | 20.639.555 | 24.299.646 | 22.990.659 | 23.562.011 | 12.831.406 |
| Programma 6: Middelen | -75.351.089 | -64.133.792 | -75.703.454 | -77.426.218 | -78.533.720 | -84.707.155 |
| Saldo voor bestemming | -31.017.255 | 30.443.103 | 21.960.157 | 15.267.513 | 17.684.920 | -14.497.976 |
| Bijdragen aan reserves | 60.979.713 | 53.633.204 | 17.231.636 | 8.074.392 | 7.667.196 | 17.382.170 |
| Bijdragen van reserves | 46.326.252 | 84.076.307 | 39.191.793 | 23.341.905 | 25.352.116 | 2.884.194 |
| Saldo ontrekking reserves | 14.653.461 | -30.443.103 | -21.960.157 | -15.267.513 | -17.684.920 | 14.497.976 |
| Resultaat | -16.363.794 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |

# II.2 Verklaring aanmerkelijke verschillen

De bedragen opgenomen in het overzicht van baten en lasten, tevens meerjarenraming 2009–2012, geven in sommige gevallen aanmerkelijke verschillen te zien. Hiervoor is een aantal oorzaken aan te wijzen, waarvan we hier de voornaamste noemen.

- Bepaalde begrotingsjaren bevatten incidentele uitgaven.
- Met name in de sfeer van de specifieke uitkeringen komt het voor, dat programma's aflopen; in de regel levert dat zowel aan de kant van de lasten als aan de kant van de baten verschillen tussen jaren op.
- Elk jaar worden de boekwaarden van de financieel nog niet afgesloten investeringen geactualiseerd. Samen met de in de Voorjaarsnota vastgestelde en ten opzichte van de vorige meerjarenraming gewijzigde uitgangspunten, in casu de te hanteren rentepercentages, leidt dit tot geactualiseerde kapitaallasten van deze investeringen.
- In de Meerjarenraming 2009–2012 zijn de besluiten verwerkt die zijn genomen naar aanleiding van de Voorjaarsnota 2008. De gevolgen hiervan zijn onder meer opgenomen in het hierna volgende hoofdstuk II.4, Nieuw beleid en ombuigingen/verhoging inkomsten per programma.

Een toelichting op de verschillen tussen de dienstjaren 2008 en 2009 is gegeven in het programmaplan, bij de betreffende programma's. Waar de financiële totaaloverzichten voor de programma's substantiële verschillen tussen de jaren 2008 en 2009 laten zien, wordt hiervoor een toelichting gegeven. Wij verwijzen naar de toelichting per programma.

# II.3 Incidentele lasten en baten

In de Meerjarenraming 2009-2012 zijn incidentele lasten en baten opgenomen. Onder incidentele lasten en baten worden in dit geval verstaan de in de jaren 2009, 2010 en 2011 geraamde lasten en baten. Hieronder zijn ook begrepen de eenmalige lasten die worden gedekt door bijdragen van derden (veelal rijk) en de lasten die worden gedekt door een bijdrage van reserves. Onder de eenmalige uitgaven zijn ook begrepen de uitgaven voor de prioriteiten. Aangenomen wordt dat voor de begroting 2012 de dan nieuw gekozen leden van gedeputeerde staten en provinciale staten hun (nieuwe) eigen prioriteiten zullen stellen.

Met inachtneming van het vorenstaande ziet het overzicht van de eenmalige lasten er als volgt uit.

**Overzicht incidentele lasten Begroting 2009**

| Programma/product | Omschrijving | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De provincie doet er toe | | | | |
| Bestuurlijke aangelegenheden | Betrokkenheid bij provinciaal beleid | 359.000 | 320.000 | 288.000 |
| | Profilering provincie Drenthe | 175.000 | 175.000 | 175.000 |
| | Project burger en provincie (digitale ontsluiting) | 238.000 | - | - |
| | Onderhoud hard en software | 50.000 | 50.000 | 50.000 |
| Openbare orde en veiligheid | Afschrijvingen onderkomen provinciehuis | 8.005 | 8.005 | - |
| | Rentelasten | 720 | 360 | - |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | | | | |
| Opgroeien / Mijn jeugd | Kansen voor jeugd en gezin | 1.300.000 | 1.300.000 | 1.300.000 |
| Werken en leren / Mijn ontwikkeling | Aanpak voortijdig schoolverlaten | 372.000 | 232.500 | 139.500 |
| Wonen en leefomgeving / Mijn dag | "7 tot 7"-diensten- en voorzieningenprogramma | 465.000 | 465.000 | 465.000 |
| Wonen en leefomgeving / Mijn dag | Welzijn en zorg: sociale samenhang en partipatie | 465.000 | 465.000 | 93.000 |
| Participatie/ Mijn beweging | Drenthe profilering als sportprovincie | 1.081.500 | 731.500 | 731.500 |
| Kunst en cultuur in Drenthe | Vormgeving beeldkwaliteit in openbare ruimte | 93.000 | 93.000 | 93.000 |
| Kunst en cultuur in Drenthe | Behoud en ontwikkeling cultureel erfgoed | 350.000 | 200.000 | 200.000 |
| Kunst en cultuur in Drenthe | Vergroten cultuurparticipatie | 799.800 | 883.500 | 883.500 |
| Kunst en cultuur in Drenthe | Culturele uitmarkten | 50.000 | - | - |
| Kunst en cultuur in Drenthe | Verstreking culturele infrastructuur | 685.000 | 573.000 | 573.000 |
| Kunst en cultuur in Drenthe | Subsidiering festivals | 90.751 | - | - |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | | | | |
| Verkeer | Onderhoud en verbeteringswerken N34 | 7.000.000 | 1.212.000 | 6.000.000 |
| Vervoer | Bijdragen gemeenten toegankelijkheid haltes | 1.483.000 | - | - |
| R.O. en volkshuisvesting | Kosten ruimtelijke ontwikkeling | 300.000 | 50.000 | - |
| R.O. en volkshuisvesting | Tegengaan verdere verommeling landschap | 604.500 | 604.500 | 511.500 |
| Stedelijke ontwikkeling | Exp.achitectuur. Wonen op en aan het water | 100.000 | 100.000 | - |
| Stedelijke ontwikkeling | Bijdragen Besluit Locatiegebonden subsidies | 252.840 | 373.751 | - |
| Programma 4. Kennis werkt | | | | |
| Economie | Profilering Drenthe in Nrd. Ontwikkelingsas | 25.000 | 25.000 | - |
| Economie | Kennisontw. en aansl.onderwijs en arbeidsmarkt | 1.210.000 | 1.210.000 | 1.210.000 |
| Toerisme en recreatie | Structuurversterking recreatie en (zorg)toerisme | 120.000 | 120.000 | 120.000 |
| Programma 5. Leefomgeving | | | | |
| Waterhuishouding | Bestijding verdroging in gebieden hoogste kwaliteit | 232.500 | 465.000 | 697.500 |

| Programma/product | Omschrijving | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| | | | | |
| Milieubeleid | Impuls duurzame kwaliteit leefomgeving | 430.000 | 430.000 | 430.000 |
| Milieubeleid | Projecten Milieu en Energie | 6.700.000 | 6.800.000 | 7.100.000 |
| Bodem | Bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving | 100.000 | 100.000 | 100.000 |
| Bodem | Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | 69.000 | 69.000 | 69.000 |
| Bodem | Milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater | 25.000 | 25.000 | 25.000 |
| Vergunningverlening | Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit | 75.000 | 75.000 | - |
| Vergunningverlening | Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid | 150.000 | 150.000 | - |
| Handhaving | Project Pest aan Asbest | 65.000 | - | - |
| Handhaving | Handhaving en kwaliteit toezicht en handhaving | 173.000 | 210.000 | 188.000 |
| Natuur en landschap | Vitaal Platteland | 500.000 | 575.000 | 575.000 |
| Natuur en landschap | Bijdragen instandhouding Vitaal platteland | 47.681 | 1.623 | 1.623 |
| Natuur en landschap | Opstellen beheersplannen Natura 2000 | 213.750 | 166.250 | 95.000 |
| Natuur en landschap | Uitwerking aanbev.symposium natuur en landschap | 139.500 | - | - |
| Plattelandsontwikkeling (pMJP) | Realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | 350.000 | 350.000 | 350.000 |
| Plattelandsontwikkeling (pMJP) | Versnelde aankoop en inrichting EHS | 2.112.500 | 112.500 | 112.500 |
| Plattelandsontwikkeling (pMJP) | Herijking ontwikkelingsperspectief Veenkoloniën | 200.000 | 200.000 | 200.000 |
| Programma 6. Middelen | | | | |
| Fin.en alg.dekkingsmiddelen | Bijdrage inlopen vermogensoverschotten | 5.000.000 | 5.000.000 | 5.000.000 |
| Fin.en alg.dekkingsmiddelen | Organisatieontwikkeling | 1.075.000 | 569.750 | 564.342 |
| Fin.en alg.dekkingsmiddelen | Digitalisering | 600.000 | - | 250.000 |
| Fin.en alg.dekkingsmiddelen | Kosten PPM | 150.000 | - | - |
| Fin.en alg.dekkingsmiddelen | Bijdrage aan Res.IVV; regiovisie Groningen Assen | 2.437.240 | - | - |
| | | 38.823.287 | 25.391.239 | 29.740.965 |

Het overzicht van de eenmalige baten ziet er als volgt uit.

## Overzicht incidentele baten Begroting 2009

| Programma/product | Omschrijving | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| Programma 2. Samenleving met samenhang | | | | |
| Kunst en cultuur in Drenthe | Bijdrage van Voorz. Nrd.archeologisch depot | 10.862 | - | - |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | | | | |
| Verkeer | Bijdrage van de Voorziening BDU | 200.000 | 200.000 | 200.000 |
| Vervoer | Bijdrage Rijk BDU | 1.483.000 | | |
| Stedelijke ontwikkeling | Bijdrage rijk locatiegebonden subsidies | 207.494 | - | - |
| Stedelijke ontwikkeling | Bijdrage van Voorz. Locatiegebonden subsidies | 45.346 | 373.751 | - |
| Programma 5. Leefomgeving | | | | |
| Bodem | Bijdrage van Voorz.Bodemsanering | 419.779 | - | - |
| Natuur en landschap | Bijdrage rijk voor Natura 2000 | 213.750 | 166.250 | 95.000 |
| Programma 6. Middelen | | | | |
| Fin.en alg.dekkingsmiddelen | Bijdrage van de Reserve voor alg. doeleinden | - | 2.869.115 | 4.202.750 |
| Fin.en alg.dekkingsmiddelen | Bijdrage van de Saldireserve | 1.022.381 | 33.148 | - |
| Fin.en alg.dekkingsmiddelen | Bijdrage van Reserve Stimul.fonds Dr. projecten | 6.700.000 | 6.800.000 | 7.100.000 |
| Fin.en alg.dekkingsmiddelen | Bijdrage van de Reserve N34 | 7.000.000 | 1.212.000 | 6.000.000 |
| Fin.en alg.dekkingsmiddelen | Bijdrage van Reserve vaarweg Meppel-de Punt | 483.955 | 511.227 | - |
| Fin.en alg.dekkingsmiddelen | Bijdrage van Reserve grondwaterheffing | 61.048 | - | - |
| | | 17.847.615 | 12.165.491 | 17.597.750 |

# II.4 Financiële positie en toelichting

## 4.1 Intensiveringen

In het onderstaand overzicht zijn de intensiveringen, zoals die voortvloeien uit de Voorjaarsnota 2008, per programma weergegeven.

| Programma 1 De provincie doet er toe | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| Intensivering bestaande prioriteit | | | | |
| 1.3 Grotere betrokkenheid burgers en organisaties bij provinciaal beleid | -190 | -134 | -95 | -23 |
| 1.4 Profilering provincie Drenthe | | -75 | -75 | -75 |
| 1.5 Digitale ontsluiting informatie: project Burger en provincie | | -38 | | |
| Totaal programma 1 | -190 | -246 | -170 | -98 |

| Programma 2 Samenleving met samenhang | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| Intensivering bestaande prioriteit | | | | |
| 2.1 Kansen voor jeugd en gezin | | | | |
| Ontwikkelen programma Triple P en investeren in veiligheid met Signs of Safety | -244 | -600 | -600 | -600 |
| 2.2 Kansen voor onderwijs * | | | | |
| Kwaliteitsslag onderwijs Drenthe * | -200 | -500 | -500 | -500 |
| 2.6 Kansen voor sport | | | | |
| Start La Vuelta a Espana in Drenthe 2009 | -250 | -350 | | |
| Extra inzet breedtesport in relatie tot topsportevenementen | -313 | -313 | -313 | -313 |
| 2.7 Versterken culturele infrastructuur Drenthe | | | | |
| Cultureel kwartier Assen * | | | | -2.400 |
| Cultuur als magneet | | -356 | -244 | -244 |
| 2.9 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | | | | |
| Noordelijk Archeologisch Depot Nuis | | -150 | | |
| Totaal programma 2 exclusief gevraagde bijdrage stimuleringsfonds | -557 | -1.419 | -1.157 | -1.157 |
| * gevraagd uit Stimuleringsfonds | -450 | -850 | -500 | -2.900 |

| Programma 3 Ruimte en bereikbaarheid | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| Intensivering bestaande prioriteit | | | | |
| 3.11 Investeringsnota Verkeer en Vervoer | | | | |
| Verbeteringen openbaar vervoer (MEP OV) | | | pm | pm |
| 3.12 Stimuleren goederenvervoer over water | | | | |
| Schutsluis Meppelerdiep bij Zwartsluis * | | | pm | |
| Nieuwe prioriteit | | | | |
| Regio specifiek pakket * | pm | pm | pm | pm |
| Totaal programma 3 exclusief gevraagde bijdrage stimuleringsfonds | 0 | 0 | pm | pm |
| * gevraagd uit Stimuleringsfonds | pm | pm | pm | pm |

| Programma 4 Kennis werkt | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| Intensivering bestaande prioriteit | | | | |
| 4.1 Omvorming economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie | | | | |
| Op weg naar een kenniseconomie * | -3.000 | -4.000 | -4.500 | -5.000 |
| 4.4 structuurversterking recreatie en toerisme * | | | | |
| Toerisitsche knelpunten aanpakken * | | -180 | -180 | -180 |
| 4.5 structuurversterking land- en tuinbouw * | | | | |
| Actieplan Vrijkomende Agrarische Bedrijven | | -1.700 | -1.700 | -1.700 |
| Totaal programma 4 uit stimuleringsfonds | | | | |
| * gevraagd uit Stimuleringsfonds | -3.000 | -5.880 | -6.380 | -6.880 |

| Programma 5. Leefomgeving | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| Intensivering bestaande prioriteit | | | | |
| 5.1 Opgaven voor wateroverlast en watertekort en combineren "groenblauwe diensten" | | | | |
| Samenwerking in het Amerdiep * | | -1.167 | -1.167 | -1.167 |
| 5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | | | | |
| Programma klimaat en energie * | -2.000 | -6.700 | -6.800 | -7.100 |
| 5.16 Inpassen veranderende EU- en nationale wetgeving | | | | |
| Implementatie WABO | -80 | pm | pm | pm |
| 5.17 Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen | | | | |
| Toezicht op naleving van regelgeving en vergunningen | | -173 | -210 | -188 |
| 5.23 Vitaal platteland | | | | |
| Kunstobjecten bij pMJP-projecten in het landelijk gebied | | | -75 | -75 |
| Totaal programma 5 exclusief gevraagde bijdrage stimuleringsfonds | -80 | -173 | -285 | -263 |
| * gevraagd uit Stimuleringsfonds | -2.000 | -7.867 | -7.967 | -8.267 |

## 4.2 Investeringen naar nut

Artikel 20 van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) bepaalt dat bij de raming voor het begrotingsjaar van de financiële gevolgen van het bestaande en nieuwe beleid afzonderlijk aandacht moet worden besteed aan de investeringen. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt in vervangings- en uitbreidingsinvesteringen met een economisch nut en met een maatschappelijk nut. Investeringen hebben een economisch nut indien ze verhandelbaar zijn en/of indien ze kunnen bijdragen aan het genereren van middelen.
De investeringen zien er de komende jaren op begrotingsbasis als volgt uit.

| | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| 1. Vervangingsinvesteringen met een economisch nut: | | | | |
| ■ Hard- en software automatisering | 2.500.399 | 699.220 | 241.778 | - |
| ■ Huisvestingsbeleidsplan/revitalisering provinciehuis | 5.606.173 | 11.212.346 | 1.868.725 | - |
| | 8.106.572 | 11.911.566 | 2.110.503 | - |
| 2. Uitbreidingsinvesteringen met een economisch nut | | | | |
| ■ Huisvestingsbeleidsplan/Drents Museum | 6.764.100 | 7.960.560 | 1.757.014 | - |
| | 6.764.100 | 7.960.560 | 1.757.014 | - |
| 3. Uitbreidingsinvesteringen met een maatschappelijk nut: | | | | |
| ■ Investeringen verkeer en vervoer | 21.656.200 | 9.530.063 | - | - |
| ■ Investeringen verkeer en vervoer prioriteit 3.11 | | 13.158.000 | 13.158.000 | 13.469.423 |
| ■ Relatienotagebieden | 816.804 | 816.804 | 816.804 | 816.804 |
| | 22.473.004 | 23.504.867 | 13.974.804 | 14.286.227 |
| Totaal | 37.343.676 | 43.376.993 | 17.842.321 | 14.286.227 |

| Nummer | Omschrijving | Totale krediet | 2008 en eerder | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 2. Samenleving met samenhang | | | | | | | |
| 6830701 | Depot Drents Museum overige | 155.000 | 0 | 155.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6830702 | Depot Drents Museum installaties | 1.963.000 | 500.000 | 1.463.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6830703 | Depot Drents Museum gebouw | 2.782.000 | 728.090 | 2.053.910 | 0 | 0 | 0 |
| 6830704 | Uitbreiding Drents Museum | 12.000.000 | 2.109.000 | 1.953.000 | 6.472.000 | 1.466.000 | 0 |
| 6830705 | Indexatie Uitbreiding Drents Museum | 2.660.000 | 431.236 | 449.190 | 1.488.560 | 291.014 | 0 |
| 6830707 | Indexatie Depot Drents Museum gebouw | 920.000 | 230.000 | 690.000 | 0 | 0 | 0 |
| Parels van Drenthe Uitbreiding Drents Museum en nieuwbouw depot | | 20.480.000 | 3.998.326 | 6.764.100 | 7.960.560 | 1.757.014 | 0 |
| Totaal Programma 2. Samenleving met samenhang | | 20.480.000 | 3.998.326 | 6.764.100 | 7.960.560 | 1.757.014 | 0 |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | | | | | | | |
| Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | | | | | | | |
| 6319956 | Emmen-Ter Apel N391 INFRA | 3.644.422 | 3.644.422 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300405 | N853 ontsluiting Vierslagen FVV | 7.950.000 | 8.308.326 | -358.326 | 0 | 0 | 0 |
| 6300517 | Bijdrage prov. Bereikbaarheid Assen FVV Stations-omgeving/Peelo | 5.000.000 | 4.000.000 | 1.000.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300518 | Bijdrage prov. Bereikbaarheid Emmen FVV Rondweg | 1.000.000 | 0 | 1.000.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300519 | Bijdrage prov. Bereikbaarheid Hoogeveen FVV Revitalisering De Wieken | 500.000 | 500.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300607 | UCSC6 Herinrichting stationsomgeving Coevorden | 500.000 | 500.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300725 | 2e fase ontsluiting Delftlanden | 450.000 | 225.000 | 225.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300804 | N34 Afrekening WK voor werkzaamheden wegvak Zuidlaren-De Punt | 330.000 | 330.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300806 | Verdubbeling De Haar | 800.000 | 800.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | | 20.174.422 | 18.307.748 | 1.866.674 | 0 | 0 | 0 |
| Thema Bereikbaarheid | | | | | | | |
| 6309903 | Bewegwijzeringsplan X-VVI | 298.807 | 298.807 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300313 | Knooppunten stedelijk centra 2003 FVV | 738.921 | 545.815 | 193.106 | 0 | 0 | 0 |
| 6300515 | N372 Transferium/aansl/A7 FVV | 1.274.690 | 1.002.782 | 0 | 271.908 | 0 | 0 |
| 6300520 | Bijdrage prov. Bereikbaarheid Meppel FVV Fietsroute Koedijkslanden | 500.000 | 500.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300602 | N34 Fietstunnel Gieten | 150.000 | 150.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300603 | UCSA6 Verbeteringsmaatregelen OV | 125.000 | 125.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300605 | UCSA6 Opwaardering fietspad Lonerstraat | 100.000 | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300608 | UCSW6 Fietsverbinding Hoogeveensche Vaart en Leeuwenveenseweg | 125.000 | 125.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300705 | N371 Aansluiting N371/N373 / Optimalisering aansluiting N371/N373 (Norgerbrug) | 4.500.000 | 1.261.667 | 2.138.333 | 1.100.000 | 0 | 0 |
| 6300706 | fietspad langs Rolderstraat(Pelikaanstraat-Amelte) | 500.000 | 0 | 500.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300711 | A28/N386 Versnelling Q-liner Assen-Groningen+ verbetering halte A28/N386 | 100.000 | 0 | 100.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300713 | Q-liner Zuidlaren-Groningen | 200.000 | 200.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300714 | N386 Toegankelijkheid NP Drentse Aa | 250.000 | 250.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300716 | OV-vriendelijke ontsluiting | 250.000 | 250.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300718 | Knooppunt Hoogeveen-oost (carpoolplaats + Haltevoorziening) | 125.000 | 125.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |

| Nummer | Omschrijving | Totale krediet | 2008 en eerder | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 6300723 | Ontsluiting woonwijken Nw. Amsterdamsestraat | 328.000 | 0 | 328.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300724 | Verdubbeling Nw. Amsterdamsestraat + Rotonde | 300.000 | 0 | 300.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300732 | Gieten Multimodaal knooppunt | 1.000.000 | 600.000 | 400.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300733 | N374 Busstation Borger | 800.000 | 400.000 | 400.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300737 | Upgrading station Beilen | 175.000 | 10.000 | 165.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300740 | Toegankelijkheid Dwingelderveld | 250.000 | 250.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300809 | Fietsenstalling Coevorden | 125.000 | 125.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300810 | Maatregelen Nw. Amsterdamsestraat | 3.800.000 | 3.800.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300811 | Schutstraat Hoogeveen | 810.000 | 810.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300812 | Fietsbrug Hoogeveenschevaart | 1.000.000 | 1.000.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300814 | Vormgeving Verbindingsweg | 250.000 | 250.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300818 | N372/N386Vervanging VRI | 1.000.000 | 0 | 1.000.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300819 | N372 Busbaan Peizermade-Peize | 800.000 | 3.200.000 | -2.400.000 | 0 | 0 | 0 |
| | | 19.875.418 | 15.379.071 | 3.124.439 | 1.371.908 | 0 | 0 |
| Thema Veiligheid | | | | | | | |
| 6310150 | (N386) Aansluiting N34/N386 (Zuidlaren) div.maatreg. INFRA | 738.769 | 738.769 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300402 | N377 aansluiting N34 aanleg rotondes FVV | 1.010.000 | 45.000 | 0 | 965.000 | 0 | 0 |
| 6300502 | N371 aanpassingen herinrichting FVV | 1.161.935 | 114.876 | 547.059 | 500.000 | 0 | 0 |
| 6300503 | TRO6 N371 Maatr.Weg vh.landsch. FVV | 300.000 | 300.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300606 | TRO6 N863 Herinrichting wegvak dmv markering | 200.000 | 150.000 | 50.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300612 | TRO6 N374 Herinr. wegvak dmv markering en verbreding Elp-Westerbork | 300.000 | 300.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300613 | TRO6 N375 Aanleg rotonde westelijke aansluiting A28 | 400.000 | 170.682 | 229.318 | 0 | 0 | 0 |
| 6300614 | TRO6 N862 Reconstructie kp. Ellenbeek | 200.000 | 200.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300708 | N372 Roden-Peizermade richtlijn EHK | 700.000 | 59.009 | 640.991 | 0 | 0 | 0 |
| 6300709 | N386 aansluiting Peize-Zuid | 375.000 | 43.392 | 331.608 | 0 | 0 | 0 |
| 6300712 | N386 wegvak Tynaarlo-Peize (hm 16.5-28.7) richtlijn EHK | 1.900.000 | 1.900.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300729 | N379 Bargercompascuum microrotonde | 250.000 | 0 | 250.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300731 | N863 Coevorden Schoonebeek-Nw. Schoonebeek(hm 1.6-9.5 en 11.6-17.5 Ri. EHK | 200.000 | 0 | 200.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300736 | N371 Wegvak Norgerbrug-Wittelerbrug (hm 5.1-27.5) richtlijn EHK. | 160.000 | 637 | 159.363 | 0 | 0 | 0 |
| 6300738 | Aanpassen aansluiting VAM-weg | 300.000 | 300.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300807 | N374/N857 Reconstructie aansluiting | 700.000 | 0 | 700.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300808 | N374 Herinrichting wegvak hm. 3.2-15.5 volgens de Richtlijn EHK | 207.000 | 0 | 207.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300813 | N375/A32 Rotondes aansluiting | 333.000 | 900.000 | -567.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300816 | N374 Reconstructie Hamweg/Wijsterseweg | 200.000 | 180.000 | 20.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300821 | N919 Traverse Veenhuizen: aansluiting Bankenbosch | 400.000 | 0 | 400.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300822 | N919 Herinrichting wegvakken hm. 3.0-6.9 en Norgerhaven-Laan Weldadigheid | 1.222.475 | 0 | 1.100.000 | 122.475 | 0 | 0 |
| 6300825 | N374 Aanpassen wegvak hm. 33.0-48.7 aan de Richtlijn EHK | 1.000.000 | 900.000 | 100.000 | 0 | 0 | 0 |
| | | 12.258.179 | 6.302.365 | 4.368.339 | 1.587.475 | 0 | 0 |

| Nummer Omschrijving | Totale krediet | 2008 en eerder | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Thema Innovatie | | | | | | |
| 6300726 Dynamisch informatiesysteem Assen | 1.125.000 | 10.296 | 1.114.704 | 0 | 0 | 0 |
| 6300727 Dynamisch informatiesysteem Gemeente Emmen | 100.000 | 0 | 100.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300734 N374 Dynamisch informatiesysteem Borger | 100.000 | 75.000 | 25.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300805 N34 Pilot LED-verlichting | 100.000 | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300815 Parkeerverwijssysteem | 200.000 | 200.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300817 N371 DRIS Smilde | 200.000 | 360.000 | -160.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300820 N919 DRIS Veenhuizen | 100.000 | 0 | 100.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300823 N386 DRIS Vries-Zuidlaren | 225.000 | 0 | 225.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300824 N386 DRIS Tynaarlo | 100.000 | 0 | 100.000 | 0 | 0 | 0 |
| | 2.250.000 | 745.296 | 1.504.704 | 0 | 0 | 0 |
| Verkeer Pup 2008 en eerder | 54.558.019 | 40.734.480 | 10.864.156 | 2.959.383 | 0 | 0 |
| Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | | | | | | |
| 6300903 Programma bereikbaarheid (Kolibri-projecten) | 1.256.380 | 0 | 0 | 1.256.380 | 0 | 0 |
| 6300907 Bijdrage aan Station Bargeres | 5.500.000 | 0 | 5.850.000 | -350.000 | 0 | 0 |
| | 6.756.380 | 0 | 5.850.000 | 906.380 | 0 | 0 |
| Thema Bereikbaarheid | | | | | | |
| 6300904 N34 aansluiting Eext op verkeersplein Gieten (6e poot) | 250.000 | 0 | 250.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300906 N34: Bewegwijzering Plopsaland | 50.000 | 0 | 50.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300909 N48: Bijdrage nieuwe ontsluitingsweg Zuidwolde | 750.000 | 0 | 750.000 | 0 | 0 | 0 |
| | 1.050.000 | 0 | 1.050.000 | 0 | 0 | 0 |
| Thema Veiligheid | | | | | | |
| 6300908 N375: Rotonde oostenlijke afrit A28/N375 | 500.000 | 0 | 500.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300910 N386: Planuitwerking 'Mooi zo, veilig zo' De Groeve | 100.000 | 0 | 100.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300911 N374: Herinr. Wegvak hm. 16.9-23.0 (Borger-Schoonlo) afslag Westdorp/ fietspad | 1.111.482 | 0 | 1.111.482 | 0 | 0 | 0 |
| 6300912 N371: Herinr. Wegvak Norgerbrug-Hoogersmilde (incl. Bovensmilde en Smilde) | 1.284.000 | 0 | 642.000 | 642.000 | 0 | 0 |
| 6300913 N374: Aanp. Wegvak Schoonlo-Westerbork | 136.902 | 0 | 136.902 | 0 | 0 | 0 |
| 6300914 N353: Wegvak Darp-Wapserveen inrichten tot GOW B (markering) | 78.240 | 0 | 78.240 | 0 | 0 | 0 |
| 6300915 N371: aanp. Wegvak Willelte-Havelte als GOW | 149.960 | 0 | 149.960 | 0 | 0 | 0 |
| 6300916 N855: aanp. Wegvak A238 (Spier)-N371 (Dieverbrug) | 68.460 | 0 | 68.460 | 0 | 0 | 0 |
| 6300917 N855: herinr. Bebouwde kom Wapse | 350.000 | 0 | 350.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300918 Project: 'Gebruik je hoofd, niet je airbag' | 90.000 | 0 | 90.000 | 0 | 0 | 0 |
| | 3.869.044 | 0 | 3.227.044 | 642.000 | 0 | 0 |
| Thema Leefomgeving | | | | | | |
| 6300919 Bijdrage kunstprojecten langs provinciale wegen | 50.000 | 0 | 50.000 | 0 | 0 | 0 |
| Thema Innovatie | | | | | | |
| 6300920 Pilot navigatiesysteem vrachtauto's | 100.000 | 0 | 100.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300921 A28: aanleg bewaakt parkeren voor vrachtauto's in Rogat | 75.000 | 0 | 75.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300922 Aanleg 50 haltevoorzieningen langs prov. Wegen (onderdeel Kolibri) | 250.000 | 0 | 250.000 | 0 | 0 | 0 |
| | 425.000 | 0 | 425.000 | 0 | 0 | 0 |

| Nummer | Omschrijving | Totale krediet | 2008 en eerder | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Thema Beleid | | | | | | | |
| 6300923 | Monitoring verkeersintensiteiten (uitbr. GSM-uitlezen + optimalis.verw. Data) | 190.000 | 0 | 190.000 | 0 | 0 | 0 |
| Verkeer Pup 2009 | | 12.340.424 | 0 | 10.792.044 | 1.548.380 | 0 | 0 |
| Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | | | | | | | |
| 6301006 | Reservering provinciale bijdrage aan Assen | 4.000.000 | 0 | 0 | 4.000.000 | 0 | 0 |
| Thema Bereikbaarheid | | | | | | | |
| 6301004 | N381: Carpoolplein en busstation aansl. N34 | 300.000 | 0 | 0 | 300.000 | 0 | 0 |
| Thema Veiligheid | | | | | | | |
| 6301005 | N371: Herinr. Kloosterrotonde-Norgervaartrotonde | 222.300 | 0 | 0 | 222.300 | 0 | 0 |
| 6301008 | Mensgerichte benadering | 200.000 | 0 | 0 | 200.000 | 0 | 0 |
| | | 422.300 | 0 | 0 | 422.300 | 0 | 0 |
| Thema Leefomgeving | | | | | | | |
| 6301003 | Kunstprojecten langs provinciale wegen | 50.000 | 0 | 0 | 50.000 | 0 | 0 |
| Thema Innovatie | | | | | | | |
| 6301007 | Aanleg 50 haltevoorzieningen langs prov. Wegen (Kolibri) | 250.000 | 0 | 0 | 250.000 | 0 | 0 |
| Verkeer Pup 2010 | | 5.022.300 | 0 | 0 | 5.022.300 | 0 | 0 |
| 6311001 | Investeringsnota voorjaarsnota 2007 plus prioriteit 3.11 | 39.785.423 | 0 | 0 | 13.158.000 | 13.158.000 | 13.469.423 |
| Verkeer Investeringsnota prioriteit 3.11 | | 39.785.423 | 0 | 0 | 13.158.000 | 13.158.000 | 13.469.423 |
| Totaal Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | | 111.706.166 | 40.734.480 | 21.656.200 | 22.688.063 | 13.158.000 | 13.469.423 |
| Programma 5. Leefomgeving | | | | | | | |
| 6620780 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2007 | 816.804 | 0 | 816.804 | 0 | 0 | 0 |
| 6620880 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2008 | 816.804 | 0 | 0 | 816.804 | 0 | 0 |
| 6620980 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2009 | 816.804 | 0 | 0 | 0 | 816.804 | 0 |
| 6621080 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2010 | 816.804 | 0 | 0 | 0 | 0 | 816.804 |
| Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | | 3.267.216 | 0 | 816.804 | 816.804 | 816.804 | 816.804 |
| Totaal Programma 5. Leefomgeving | | | 3.267.216 | 0 | 816.804 | 816.804 | 816.804 |
| Programma 6. Middelen | | | | | | | |
| 5270605 | Technisch (voorheen Verbetering IT huishouding 2006) | 205.295 | 145.517 | 0 | 0 | 59.778 | 0 |
| 5270606 | Digitaalbeheer (voorheen Digitalisering archief en werkprocessen) | 185.000 | 167.780 | 0 | 17.220 | 0 | 0 |
| 5270610 | Proces vergunning verlenen en handhaven (voorheen Omgevingsvergunning 2006) | 300.000 | 200.000 | 100.000 | 0 | 0 | 0 |
| 5280608 | Vervanging niet-basis ICT | 29.500 | 29.500 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Bedrijfsvoering Automatisering informatieplan 2006 | | 719.795 | 542.797 | 100.000 | 17.220 | 59.778 | 0 |
| 5270702 | Vervangen werkplekken 2007 | 1.090.000 | 283.401 | 806.599 | 0 | 0 | 0 |
| 5270704 | Basisvoorzieningen automatisering 2007 | 50.000 | 50.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 5270705 | Migratie Office XP 2007 | 186.800 | 0 | 186.800 | 0 | 0 | 0 |
| Bedrijfsvoering Automatisering informatieplan 2007 | | 1.326.800 | 333.401 | 993.399 | 0 | 0 | 0 |
| 5270801 | Basisvoorzieningen statenleden 2008 | 65.000 | 65.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 5270802 | Info- en comm. Basisvoorzieningen 2008 | 81.000 | 81.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 5270803 | Processen digitaliseren mbt e-goverment (voorheen Probisdoc (e-government) 2008) | 492.000 | 0 | 72.000 | 420.000 | 0 | 0 |
| 5270804 | Hardware ERP 2008 | 277.000 | 0 | 277.000 | 0 | 0 | 0 |

| Nummer | Omschrijving | Totale krediet | 2008 en eerder | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 5270805 | Processen digitaliseren mbt verstr. subsidies voorheen (Subsidievolgsysteem 2008 | 96.000 | 0 | 48.000 | 48.000 | 0 | 0 |
| 5270806 | Bekabeling netwerk 2008 | 250.000 | 0 | 75.000 | 150.000 | 25.000 | 0 |
| 5270807 | Verbetering IT-huishouding/processen (voorjaarsnota 2007, prioriteit P6.02) | 525.000 | 75.000 | 450.000 | 0 | 0 | 0 |
| 5270808 | Herst. IT-huishouding oa. Digid (Prio 1.5 voorjaarsnota 2007) | 175.000 | 25.000 | 150.000 | 0 | 0 | 0 |
| Bedrijfsvoering Automatisering informatieplan 2008 | | 1.961.000 | 246.000 | 1.072.000 | 618.000 | 25.000 | 0 |
| 5270901 | Info- en comm. Basisvoorzieningen 2009 | 335.000 | 0 | 335.000 | 0 | 0 | 0 |
| Bedrijfsvoering Automatisering informatieplan 2009 | | 335.000 | 0 | 335.000 | 0 | 0 | 0 |
| 5271001 | Vervanging lokaal netwerk 2010 | 157.000 | 0 | 0 | 0 | 157.000 | 0 |
| 5271002 | Vervanging randapparatuur 2010 | 44.000 | 0 | 0 | 44.000 | 0 | 0 |
| 5271003 | E-architectuur 2010 | 20.000 | 0 | 0 | 20.000 | 0 | 0 |
| Bedrijfsvoering Automatisering informatieplan 2010 | | 221.000 | 0 | 0 | 64.000 | 157.000 | 0 |
| 5280701 | Revitalisering provinciehuis BWK | 6.255.500 | 634.393 | 1.686.332 | 3.372.664 | 562.111 | 0 |
| 5280702 | Revitalisering provinciehuis installaties | 2.716.000 | 0 | 814.800 | 1.629.600 | 271.600 | 0 |
| 5280703 | Huisvestingsbeleidsplan (bouwkundig en installaties) | 1.479.637 | 0 | 443.891 | 887.782 | 147.964 | 0 |
| 5280704 | Revitalisering provinciehuis bestuursruimte BWK | 708.000 | 0 | 212.400 | 424.800 | 70.800 | 0 |
| 5280705 | Revitalisering provinciehuis Warmte-koude opslag | 250.000 | 0 | 75.000 | 150.000 | 25.000 | 0 |
| 5280706 | Revitalisering provinciehuis isolatieglas | 600.000 | 0 | 180.000 | 360.000 | 60.000 | 0 |
| 5280801 | Huisvestingsbeleidsplan (ICT-voorzieningen) | 412.500 | 0 | 123.750 | 247.500 | 41.250 | 0 |
| 5280802 | Indexatie revitalisering provinciehuis | 2.600.000 | 0 | 780.000 | 1.560.000 | 260.000 | 0 |
| 5280803 | Provinciehuis K&E-maatregelen | 4.300.000 | 0 | 1.290.000 | 2.580.000 | 430.000 | 0 |
| Bedrijfsvoering Facilitaire zaken revitalisering Provinciehuis | | 19.321.637 | 634.393 | 5.606.173 | 11.212.346 | 1.868.725 | 0 |
| Totaal Programma 6. Middelen | | 23.885.232 | 1.756.591 | 8.106.572 | 11.911.566 | 2.110.503 | 0 |
| Totaal generaal | | 159.338.614 | 46.489.397 | 37.343.676 | 43.376.993 | 17.842.321 | 14.286.227 |

De kolommen betreffen het saldo van uitgaven en inkomsten. Wanneer in een bepaald jaar een negatief bedrag wordt weergegeven houdt dat in dat in dat jaar meer inkomsten worden verwacht dan uitgaven. Die veelal in eerdere jaren hebben plaatsgevonden. Ten opzichte van de begroting 2008 zijn de kolommen “Totaal krediet” en “2008 en eerder” toegevoegd voor extra inzicht.

## 4.3 Meerjarige financieringspositie

Om een beeld te krijgen van de ontwikkelingen van de meerjarige financieringspositie hebben wij een meerjarige investerings- en financieringsstaat opgesteld.
De meerjarige investerings- en financieringsstaat is in het navolgende per aanvang van het jaar opgesteld.

| | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| Investeringen | | | | |
| A1. Materiële activa (maatschappelijk nut) | 95.302.072 | 87.739.103 | 94.280.292 | 100.436.750 |
| A2. Materiële activa (economisch nut) | 24.296.694 | 41.465.257 | 44.516.953 | 41.508.039 |
| B. Financiële activa | | | | |
| 1. deelnemingen (economisch nut) | 854.603 | 854.603 | 854.603 | 854.603 |
| 2. Bijdrage aan activa in eigendom derden (maatschappelijk nut) | 10.730.832 | 6.316.770 | 2.777.134 | 3.267.216 |
| 3. Verstrekte langlopende geldleningen | 35.705.392 | 33.935.342 | 32.270.873 | 30.689.363 |
| Totaal investeringen | 166.889.593 | 170.311.075 | 174.699.855 | 176.755.971 |
| Financieringsmiddelen | | | | |
| A. reserves/voorzieningen | | | | |
| 1. Algemene reserves | 91.816.967 | 98.653.982 | 96.787.111 | 92.907.557 |
| 2. Bestemmingsreserves | 87.762.728 | 58.965.555 | 45.564.913 | 31.759.547 |
| 3. Voorzieningen | 1.535.890 | 751.268 | 499.452 | 499.452 |
| B. Opgenomen langlopende geldleningen | 1.329.338 | 989.002 | 989.002 | 989.002 |
| C. Incidentele financieringsmiddelen | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 |
| Totaal financieringsmiddelen | 192.444.923 | 169.359.807 | 153.840.478 | 136.155.558 |
| Saldo financieringsmiddelen | 25.555.330 | -951.268 | -20.859.377 | -40.600.413 |

## 4.4 Stand en verloop van reserves en voorzieningen

In dit overzicht wordt per reserve een toelichting gegeven op de vermeerderingen en verminderingen. Hierbij is aangesloten bij de bedragen zoals die in de exploitatie zijn vermeld. Daarbij zijn, conform de aanbevelingen van de Onderzoekscommissie Reserves en Voorzieningen, de brutovermeerderingen en -verminderingen in kaart gebracht. De brutovermeerdering is het normbedrag (in de exploitatie). Wanneer in de exploitatie niets wordt uitgegeven van het budget, wordt dit bedrag toegevoegd aan de reserve. De brutovermindering is het bedrag dat van het totaal in de reserve/voorziening beschikbaar bedrag in enig jaar wordt uitgegeven (de verwachte last in dat jaar). Bij de opstelling van de Begroting wordt door uw staten vastgesteld welk bedrag u jaarlijks beschikbaar stelt voor het behalen van de doelstellingen. In sommige gevallen bestaan de vermeerderingen uit inkomsten ten gevolge van een heffing zoals bij de ontgrondingenheffing en de grondwaterheffing. Uw staten stellen dan indirect het normbedrag vast door de hoogte van de heffing vast te stellen. De vermindering is dit jaar nog strikter dan eerdere jaren door de budgethouder aangegeven verwachting van de verminderingen. De saldi aanvang jaar 2008 zijn dezelfde als de eindsaldi in de Jaarrekening 2007. In navolgend overzicht worden de stand en het verloop van de reserves en voorzieningen weergegeven, waarbij onderscheid is gemaakt in:

1. algemene reserves
2. bestemmingsreserves
3. voorzieningen middelen derden
4. voorzieningen

## Algemene reserves

### 1.01 Saldireserve

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 22.586.521 | 16.293.288 | 1.055.581 | 33.200 | 52 | 52 |
| Exploitatiebudget | 900719 | 3.221.271 | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 23.487.240 | 19.514.559 | 1.055.581 | 33.200 | 52 | 52 |
| Verwachte last | 7.193.952 | 18.458.978 | 1.022.381 | 33.148 | - | - |
| Einde jaar | 16.293.288 | 1.055.581 | 33.200 | 52 | 52 | 52 |

Deze reserve is ingesteld om de rekeningoverschotten en rekeningtekorten op te vangen. Bij de totstandkoming van het Collegeprogramma 2003-2007 zijn, ter realisatie van het Collegeprogramma 2003-2007, de in de rij "verwachte last" genoemde bedragen als dekkingsmiddelen aangewend.

### 1.02 Reserve voor algemene doeleinden

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 63.424.978 | 42.725.183 | 33.834.030 | 34.575.010 | 32.446.717 | 28.967.163 |
| Vermeerdering wegens rente | 1.268.500 | 854.504 | 740.980 | 740.822 | 723.196 | 723.196 |
| Exploitatiebudget | 48.705 | - | - | - | - | 9.709.974 |
| Totaal beschikbaar | 64.742.183 | 43.579.687 | 34.575.010 | 35.315.832 | 33.169.915 | 39.400.333 |
| Verwachte last | 22.017.000 | 9.745.657 | - | 2.869.115 | 4.202.750 | - |
| Einde jaar | 42.725.183 | 33.834.030 | 34.575.010 | 32.446.717 | 28.967.163 | 39.400.333 |

Ten behoeve van de waardevastheid wordt aan de Reserve voor algemene doeleinden rente toegevoegd.

### 1.03 Risicoreserve

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | - | - | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 |
| Exploitatiebudget | - | 19.000.000 | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | - | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 |
| Verwachte last | - | - | - | - | - | - |
| Einde jaar | - | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 |

Om een transparant beeld te kunnen geven van de reële bijdrage uit de algemene reserves aan het weerstandsvermogen is een afzonderlijke Risicoreserve in gesteld ten bedrage van € 19.000.000,--. Vooralsnog maakt de ontwikkeling van de totale weerstandscapaciteit het niet noodzakelijk aan de Risicoreserve rente toe te voegen.

### 1.04 Reserve flexibel beleid

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 493.731 | 118.653 | - | - | - | - |
| Exploitatiebudget | - | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 493.731 | 118.653 | - | - | - | - |
| Verwachte last | 375.078 | 118.653 | - | - | | |
| Einde jaar | 118.653 | - | - | - | - | - |

De Reserve flexibel beleid is gebruikt ten behoeve van twee hoofdlijnen uit het Collegeprogramma 2003-2007. In de Voorjaarsnota 2005 is besloten de reserve in 2008 op te heffen en het saldo van deze reserve toe te voegen aan het Stimuleringsfonds Drentse projecten.

**1.05 Egalisatie reserve uitvoering Collegeprogramma**

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 3.150.000 | 1.575.000 | - | - | - | - |
| Exploitatiebudget | - | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 3.150.000 | 1.575.000 | - | - | - | - |
| Verwachte last | 1.575.000 | 1.575.000 | - | - | - | - |
| Einde jaar | 1.575.000 | - | - | - | - | - |

Bij de totstandkoming van het Collegeprogramma 2003-2007 is afgesproken dat ter realisatie van het Collegeprogramma bovengenoemde verminderingen in de jaren 2003 tot en met 2008 ter beschikking te stellen als algemeen dekkingsmiddel.

**1.06 Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten**

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | - | 22.181.061 | 37.927.356 | 45.045.772 | 45.340.342 | 44.940.342 |
| Exploitatiebudget | 22.181.061 | 26.996.295 | 13.818.416 | 7.094.570 | 6.700.000 | 6.700.000 |
| Totaal beschikbaar | 22.181.061 | 49.177.356 | 51.745.772 | 52.140.342 | 52.040.342 | 51.640.342 |
| Verwachte last | - | 11.250.000 | 6.700.000 | 6.800.000 | 7.100.000 | - |
| Einde jaar | 22.181.061 | 37.927.356 | 45.045.772 | 45.340.342 | 44.940.342 | 51.640.342 |

De genoemde saldi van deze reserve zijn gebaseerd op de besluiten zoals die tot en met de vergadering van uw staten van 26 juni 2008 zijn vastgesteld.

## Bestemmingsreserves

**2.01 Reserve monitoring voormalige stortplaatsen**

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 819.947 | 774.472 | 774.472 | 774.472 | 774.472 | 774.472 |
| Exploitatiebudget | | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 819.947 | 774.472 | 774.472 | 774.472 | 774.472 | 774.472 |
| Verwachte last | 45.475 | - | - | - | - | - |
| Einde jaar | 774.472 | 774.472 | 774.472 | 774.472 | 774.472 | 774.472 |

De middelen in deze reserve zijn via een heffing geïnd. Deze middelen zijn gelabeld. Dit is vastgelegd in de zogenoemde Leemtewet. Momenteel vindt er geen heffing meer plaats. Verwacht wordt dat nog in 2008 de kosten voor de herstelwerkzaamheden, het opheffen van eventuele risico's en het herstel van de afdeklaag bekend worden en kan de meerjarenraming hierop worden aangepast.

**2.02 Reserve wegenbeheer**

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 1.364.835 | 887.987 | - | - | - | - |
| Exploitatiebudget | 13.390.279 | 13.707.422 | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 14.755.114 | 14.595.409 | - | - | - | - |
| Verwachte last | 13.867.127 | 14.595.409 | - | - | - | - |
| Einde jaar | 887.987 | - | - | - | - | - |

Bij de vaststelling van de Voorjaarsnota 2008 is besloten deze reserve in 2008 op te heffen en het saldo van deze reserve toe te voegen aan het Stimuleringsfonds Drentse projecten.

**2.03 Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt**

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 7.787.714 | 6.895.613 | 4.713.238 | 4.229.283 | 3.718.056 | 3.718.056 |
| Exploitatiebudget | 500.000 | 3.700.890 | 3.738.302 | 3.776.029 | 3.837.076 | 2.630.715 |
| Totaal beschikbaar | 8.287.714 | 10.596.503 | 8.451.540 | 8.005.312 | 7.555.132 | 6.348.771 |
| Verwachte last | 1.392.101 | 5.883.265 | 4.222.257 | 4.287.256 | 3.837.076 | 2.630.715 |
| Einde jaar | 6.895.613 | 4.713.238 | 4.229.283 | 3.718.056 | 3.718.056 | 3.718.056 |

Met behulp van de Brokx-Nat-systematiek wordt jaarlijks het Meerjaren(groot)onderhoudsplan bijgesteld, waarin de verwachte uitgaven vastgesteld worden voor het onderhoud aan de vaarweg. Deze verwachte uitgaven vormen de verminderingen die aan programmaonderdeel 33304 worden toegevoegd. In 2009 zal een herziene berekening verschijnen, wat mogelijk effect heeft op de hoogte van de vermeerdering van het budget in 2010 en verdere jaren. Het saldo van de reserve moet tot 2024 toereikend zijn om het totale onderhoud uit te kunnen voeren. Na deze periode stopt de bijdrage voor groot onderhoud van het rijk en zal de grondslag van de reserve heroverwogen moeten worden.

**2.04 Reserve beheer Zuidoost-Drentse vaarwegen**

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 3.974.961 | 1.805.367 | - | - | - | - |
| Exploitatiebudget | 3.462.993 | 3.520.341 | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 7.437.954 | 5.325.708 | - | - | - | - |
| Verwachte last | 5.632.587 | 5.325.708 | - | - | - | - |
| Einde jaar | 1.805.367 | - | - | - | - | - |

Bij de vaststelling van de Voorjaarsnota 2008 is besloten deze reserve in 2008 op te heffen en het saldo van deze reserve toe te voegen aan het Stimuleringsfonds Drentse projecten.

**2.05 Reserve ontgrondingenheffing**

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 529.044 | 587.141 | 575.796 | 564.451 | 553.106 | 541.761 |
| Exploitatiebudget | 70.000 | 10.000 | 10.000 | 10.000 | 10.000 | 10.000 |
| Totaal beschikbaar | 599.044 | 597.141 | 585.796 | 574.451 | 561.106 | 551.761 |
| Verwachte last | 11.903 | 21.345 | 21.345 | 21.345 | 21.345 | 21.345 |
| Einde jaar | 587.141 | 575.796 | 564.451 | 553.106 | 541.761 | 530.416 |

Op grond van artikel 21f van de Ontgrondingenwet hebben uw staten een heffing ingesteld op het ontgronden van bouwgrondstoffen. De te verwachten inkomsten zijn jaarlijks € 10.000,--. De jaarlijkse uitgaven worden geraamd op € 21.345,--.

**2.06 Reserve Nationaal Milieubeleidsplan**

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 608.822 | 412.881 | - | - | - | - |
| Exploitatiebudget | 365.000 | 377.000 | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 973.822 | 789.881 | - | - | - | - |
| Verwachte last | 560.941 | 789.881 | - | - | - | - |
| Einde jaar | 412.881 | - | - | - | - | - |

Bij de vaststelling van de Voorjaarsnota 2008 is besloten deze reserve in 2008 op te heffen en het saldo van deze reserve toe te voegen aan het Stimuleringsfonds Drentse projecten.

**2.07 Reserve uitvoering tweede fase Relatienota en natuurontwikkelingsbeleid**

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 231.159 | - | - | - | - | - |
| Exploitatiebudget | - | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 231.159 | - | | | | |
| Verwachte last | 231.159 | - | - | - | - | - |
| Einde jaar | - | - | - | - | - | - |

Conform de afspraken is in 2007 deze reserve uitgeput en opgeheven.

**2.08 Reserve versterking economische structuur**

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 2.715.867 | 2.457.119 | 2.307.119 | 2.307.119 | 2.307.119 | 2.307.119 |
| Exploitatiebudget | 2.101.612 | 6.885.712 | 389.912 | 394.212 | 394.212 | 394.212 |
| Totaal beschikbaar | 4.817.479 | 9.342.831 | 2.697.031 | 2.701.331 | 2.701.331 | 2.701.331 |
| Verwachte last | 2.360.360 | 7.035.712 | 389.912 | 394.212 | 394.212 | 394.212 |
| Einde jaar | 2.457.119 | 2.307.119 | 2.307.119 | 2.307.119 | 2.307.119 | 2.307.119 |

De vermeerdering van de reserve voor 2008 bestaat naast een structurele voeding van in 2008 € 385.712,-- uit een bedrag van € 6.500.000,-- ten behoeve van de uitvoering van het project Kennis werkt.

**2.09 Reserve grondwaterheffing**

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 381.048 | 573.394 | 473.394 | 412.345 | 412.345 | 412.345 |
| Exploitatiebudget | 715.500 | 720.000 | 720.000 | 720.000 | 720.000 | 720.000 |
| Totaal beschikbaar | 1.096.548 | 1.293.394 | 1.193.394 | 1.132.345 | 720.000 | 720.000 |
| Verwachte last | 523.154 | 820.000 | 781.049 | 720.000 | 720.000 | 720.000 |
| Einde jaar | 573.394 | 473.394 | 412.345 | 412.345 | 412.345 | 412.345 |

De vermeerdering van de reserve komt tot stand door inning van de grondwaterheffing. De vermindering is op de lange termijn gelijk aan de geïnde heffing. Wat de exacte jaarlijkse verminderingen zijn, is moeilijk in te schatten. Jaarlijks worden de verminderingen aan programmaonderdeel 34401 toegevoegd. Op basis van projectaanvragen worden er middelen uitgegeven. Vooraf is niet in te schatten wat de aanvangsdatum van deze projecten is. Verder kan een beroep op deze reserve worden gedaan als schade ontstaan is ten gevolge van het wijzigen van een vergunning of als de veroorzaker van de schade niet bekend is. De grondwaterbrief die uw staten jaarlijks ontvangen geeft naast een indicatie van het tarief voor het aankomende jaar ook een verantwoording van de projecten die het afgelopen jaar zijn uitgevoerd.

**2.10 Reserve investeringen verkeer en vervoer**

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 25.273.576 | 33.100.700 | 39.085.472 | 20.259.648 | 10.554.578 | 4.716.557 |
| Vermeerdering wegens rente | 1.516.415 | 1.986.042 | - | - | - | - |
| Exploitatiebudget | 8.420.880 | 8.420.880 | 8.420.880 | 5.983.640 | 5.983.640 | 5.983.640 |
| Totaal beschikbaar | 35.210.871 | 43.507.622 | 47.506.352 | 26.243.288 | 16.538.218 | 10.700.197 |
| Verwachte last | 2.110.171 | 4.422.150 | 27.246.704 | 15.688.710 | 11.821.661 | 7.431.561 |
| Einde jaar | 33.100.700 | 39.085.472 | 20.259.648 | 10.554.578 | 4.716.557 | 3.268.636 |

Bij deze reserve zijn de vermeerderingen van de door uw staten vastgestelde normbedragen waaraan tot en met 2009 een bedrag ad € 2,437 miljoen is toegevoegd. De verwachte verminderingen betreffen de kapitaallasten van de op basis van een geactualiseerde investeringsstaat (onderdeel Investeringen verkeer en vervoer), waarbij in enkele gevallen de afschrijving ineens plaatsvindt (zie verwachte last in 2009. 2010 en 2011). De stijging van het saldo per 1 januari 2009 van deze reserve ten opzichte van het laatste verstrekte overzicht is een gevolg van het niet doorgaan van projecten dan wel het verschuiven van de uitvoering van projecten naar een later tijdstip.
In de voorjaarsnota 2008 is aangekondigd dat de reserve Investeringen Verkeer en Vervoer conform alle andere reserves geëvalueerd zou worden. Uitgaande van de geplande investeringen, zoals aan de Staten voorgelegd in de Investeringsnota Verkeer en Vervoer 2002-2010 en het PVVP 2007 en een ongewijzigde dotatie van middelen aan de reserve vanuit de begroting is het mogelijk zonder verandering van uitvoering van plannen een gedeelte van de reserve te gebruiken voor andere zaken. De Reserve Investeringen Verkeer en Vervoer kan worden verlaagd met een bedrag van € 12 miljoen en bovendien hoeft vanwege de huidige omvang geen rente meer te worden toegevoegd. Deze twee aanpassingen zijn mogelijk, op basis van de huidige geplande investeringen, waarbij nog steeds aan de voorwaarde die het BBV stelt (dat de reserve niet negatief komt te staan).
Dit overschot in de reserve wordt voor een groot deel veroorzaakt, doordat in het recente verleden extra meerjarige dotaties zijn gedaan uit het "overschot" van de regiovisie-gelden (totaal € 10,6 miljoen). Daarnaast zijn de afgelopen jaren investeringsprojecten later uitgevoerd dan eerder gepland of nog in uitvoering. Met name de voorbereiding, uitvoering èn de declaratie van de maatregelen in kader Stedelijke Bereikbaarheid in de convenanten met gemeenten zijn hiervan een voorbeeld. Bij eerdere berekeningen was dit nog niet voorzien. Hierdoor waren de afgelopen jaren de jaarlijkse kapitaallasten lager en werd het saldo van de reserve hoger. Omdat over het saldo van de reserve een rente van 6% werd toegevoegd, groeide de reserve meer dan noodzakelijk om aan toekomstige kapitaallasten te voldoen..
Al het "dode" geld is nu op dit moment uit de reserve onttrokken. Echter toekomstige vertragingen kunnen leiden tot extra kapitaallasten en dus tot extra lasten, hiervoor hebben we geen "reserve" ruimte meer. Het huidige normbedrag (€ 5.983.640,--) dat aan de reserve wordt toegevoegd en jaarlijks wordt verrekend met de werkelijk kapitaallasten kan overigens op termijn, bijvoorbeeld vanaf 2017 ook aangepast worden, wanneer het saldo in de reserve weer gaat oplopen door afname van de jaarlijkse kapitaallasten.

### 2.11 Risicoreserve BTW-compensatiefonds

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 2.458.166 | 2.458.166 | - | - | - | - |
| Exploitatiebudget | - | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 2.458.166 | 2.458.166 | - | - | - | - |
| Verwachte last | - | 2.458.166 | - | - | - | - |
| Einde jaar | 2.458.166 | - | - | - | - | - |

In de Voorjaarsnota 2007 PLUS is besloten deze reserve in 2008 op te heffen.

### 2.12 Reserve stimulering vitaal platteland

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 222.758 | 837.234 | - | - | - | - |
| Exploitatiebudget | 3.659.890 | | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 3.882.648 | 837.234 | - | - | - | - |
| Verwachte last | 3.045.414 | 837.234 | - | - | - | - |
| Einde jaar | 837.234 | - | - | - | - | - |

Bij de vaststelling van de Voorjaarsnota 2008 is besloten deze reserve in 2008 op te heffen en het saldo daarvan toe te voegen aan de reserve provinciaal aandeel ILG.

### 2.13 Reserve sociale en culturele ontwikkeling

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 267.075 | 474.842 | - | - | - | - |
| Exploitatiebudget | 1.239.000 | 1.505.000 | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 1.506.075 | 1.979.842 | - | | | |
| Verwachte last | 1.031.233 | 1.979.842 | - | - | - | - |
| Einde jaar | 474.842 | - | - | - | - | - |

De reserve is gekoppeld aan de budgetten van de Contourennota Mensen in het middelpunt voor de periode 2005-2008.
Bij de vaststelling van de Voorjaarsnota 2008 is besloten deze reserve in 2008 op te heffen en het saldo van deze reserve toe te voegen aan het Stimuleringsfonds Drentse projecten.

### 2.14 Reserve stedelijke ontwikkeling

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 481.030 | 315.180 | - | - | - | - |
| Exploitatiebudget | 2.244.000 | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 2.725.030 | 315.180 | | | | |
| Verwachte last | 2.409.850 | 315.180 | - | - | - | - |
| Einde jaar | 315.180 | - | - | - | - | - |

Bij de vaststelling van de Voorjaarsnota 2008 is besloten deze reserve in 2008 op te heffen en het saldo van deze reserve toe te voegen aan het Stimuleringsfonds Drentse projecten.

**2.15 Reserve stads- en dorpsvernieuwing**

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 371.077 | 561.890 | 561.890 | 561.890 | 561.890 | 561.890 |
| Exploitatiebudget | 190.813 | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 561.890 | 561.890 | 561.890 | 561.890 | 561.890 | 561.890 |
| Verwachte last | - | - | - | - | - | - |
| Einde jaar | 561.890 | 561.890 | 561.890 | 561.890 | 561.890 | 561.890 |

Het saldo van deze reserve is ontstaan door afrekening van subsidies die zijn verleend in het kader van de (provinciale) Verordening stads- en dorpsvernieuwing. Aan het totaal aan terugontvangen bedragen is nog geen nieuwe bestemming gegeven.

**2.16 Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel**

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | - | 10.474.928 | 8.474.928 | 5.824.928 | 3.624.928 | 1.424.928 |
| Exploitatiebudget | 10.474.928 | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 10.474.928 | 10.474.928 | 8.474.928 | 5.824.928 | 3.624.928 | 1.424.928 |
| Verwachte last | - | 2.000.000 | 2.650.000 | 2.200.000 | 2.200.000 | 1.429.928 |
| Einde jaar | 10.474.928 | 8.474.928 | 5.824.928 | 3.624.928 | 1.424.928 | - |

Bij besluit van 31 januari 2007 is door uw staten de Bestemmingsreserve Erica-Ter Apel ingesteld en is daarin een storting gedaan van € 10,0 miljoen. Van dit bedrag is € 5,0 miljoen bedoeld als aandeel van de provincie Drenthe in de investering en een bedrag van eveneens € 5,0 miljoen voor de dekking van eventuele risico's van het herstel van de vaarverbinding Erica-Ter Apel.

**2.17 Reserve verdubbeling N33**

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | - | 11.500.000 | 11.500.000 | 11.735.00 | 11.974.000 | 12.218.000 |
| Vermeerdering wegens rente | - | - | 235.000 | 239.000 | 244.000 | 249.000 |
| Exploitatiebudget | 11.500.000 | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 11.500.000 | 11.500.000 | 11.735.000 | 11.974.000 | 12.218.000 | 12.467.000 |
| Verwachte last | - | - | - | - | - | - |
| Einde jaar | 11.500.000 | 11.500.000 | 11.735.000 | 11.974.000 | 12.218.000 | 12.467.000 |

Bij besluit van 31 januari 2007 is door uw staten de Bestemmingsreserve verdubbeling N33 ingesteld en is daarin een storting gedaan van € 11,5 miljoen. Dit bedrag is bedoeld als aandeel van de provincie Drenthe de regionale bijdrage voor de verdubbeling van de N33.

**2.18 Reserve achterstallig onderhoud en verbeteringswerken N34**

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 36.454.893 | 26.510.317 | 14.212.000 | 7.212.000 | 6.000.000 | - |
| Exploitatiebudget | - | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 36.454.893 | 26.510.317 | 14.212.000 | 7.212.000 | 6.000.000 | - |
| Verwachte last | 9.944.576 | 12.298.317 | 7.000.000 | 1.212.000 | 6.000.000 | - |
| Einde jaar | 26.510.317 | 14.212.000 | 7.212.000 | 6.000.000 | -- | -- |

Per 1 januari 2007 is het beheer en onderhoud van de weg N34 overgedragen van het Rijk aan de provincie. In de hiervoor ontvangen afkoopsom is een bedrag van € 36.454.893,-- begrepen voor het wegwerken van achterstallig onderhoud en het treffen van verbeteringswerkzaam-

heden. Bij statenbesluit van 20 december 2006 is hiervoor een Reserve achterstallig onderhoud en verbeteringswerken N34 ingesteld en is in deze reserve een genoemd bedrag gestort. In de komende jaren zal het bedrag aan de geplande werkzaamheden worden besteed.

**2.19 Reserve provinciaal aandeel ILG**

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | - | 4.730.247 | 5.084.419 | 5.084.419 | 5.084.419 | 5.084.419 |
| Exploitatiebudget | 24.392.673 | 854.172 | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 24.392.673 | 5.584.419 | 5.084.419 | 5.084.419 | 5.084.419 | 5.084.419 |
| Verwachte last | 19.662.426 | 500.000 | - | - | - | - |
| Einde jaar | 4.730.247 | 5.084.419 | 5.084.419 | 5.084.419 | 5.084.419 | 5.084.419 |

Per 1 januari 2007 is het beheer en onderhoud van de weg N34 overgedragen van het rijk aan de provincie. In de hiervoor ontvangen afkoopsom is een bedrag van € 36.454.893,-- begrepen voor het wegwerken van achterstallig onderhoud en het treffen van verbeteringswerkzaamheden. Bij statenbesluit van 20 december 2006 is hiervoor een Reserve achterstallig onderhoud en verbeteringswerken N34 ingesteld en is in deze reserve een genoemd bedrag gestort. In de komende jaren zal het bedrag aan de geplande werkzaamheden worden besteed.

## Voorzieningen middelen derden

**3.01 Voorziening spaarhypotheken**

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 1.699.889 | 1.832.835 | 1.920.025 | 2.016.518 | 2.122.806 | 2.239.484 |
| Vermeerdering wegens rente | 96.020 | 87.190 | 96.493 | 106.288 | 116.678 | 128.400 |
| Exploitatiebudget | 101.016 | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 1.896.925 | 1.920.025 | 2.016.518 | 2.122.806 | 2.239.484 | 2.367.884 |
| Verwachte last | 64.090 | - | - | - | - | - |
| Einde jaar | 1.832.835 | 1.920.025 | 2.016.518 | 2.122.806 | 2.239.484 | 2.367.884 |

De voorziening is in het leven geroepen om de gespaarde middelen van medewerkers met een spaarhypotheek te beheren. Per 1 januari 2007 is de hypotheekregeling opgeheven. Hierdoor zal het saldo van deze voorziening in de toekomst dalen.

## Voorzieningen

**4.01 Voorziening groot onderhoud provinciehuis**

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 1.242.130 | 1.544.548 | 1.102.156 | 345.635 | 201.920 | 201.920 |
| Exploitatiebudget | 351.930 | 351.930 | 351.930 | 351.930 | 351.930 | 351.930 |
| Totaal beschikbaar | 1.594.060 | 1.896.478 | 1.454.086 | 697.565 | 527.147 | 527.147 |
| Verwachte last | 49.512 | 794.322 | 1.108.451 | 495.645 | 351.930 | 351.930 |
| Einde jaar | 1.544.548 | 1.102.156 | 345.635 | 201.920 | 201.920 | 201.920 |

De vermeerderingen aan deze reserve zijn vastgesteld op basis van een meerjarig onderhoudsplan voor de periode 2001-2010. Destijds heeft een extern bureau alle verwachte onderhoudskosten in kaart gebracht. Momenteel worden er verschillende onderhoudswerkzaamheden met het oog op het huisvestingsplan uitgesteld. De komende jaren zullen deze middelen worden ingezet als onderdeel van de revitalisering van het provinciehuis.

**4.02 Voorziening kapitaallasten kunstwerken**

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 4.437.600 | 5.547.000 | - | - | - | - |
| Exploitatiebudget | 1.109.400 | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 5.547.000 | 5.547.000 | - | - | - | - |
| Verwachte last | - | 5.547.000 | - | - | - | - |
| Einde jaar | 5.547.000 | - | - | - | - | - |

Bij de vaststelling van de Voorjaarsnota 2007 PLUS is besloten deze voorziening op te heffen en de daarmee vrijkomende middelen aan te wenden als dekkingsmiddel voor de uitvoeringskosten van in de Voorjaarsnota 2007 PLUS genoemde projecten.

**4.03 Voorziening groot onderhoud Museum**

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 302.217 | 431.834 | 433.733 | 405.632 | 297.531 | 297.531 |
| Exploitatiebudget | 121.899 | 121.899 | 121.899 | 121.899 | 121.899 | 121.899 |
| Totaal beschikbaar | 424.116 | 553.733 | 555.632 | 527.531 | 419.430 | 419.430 |
| Verwachte last | -7.718 | 120.000 | 150.000 | 230.000 | 221.899 | 221.899 |
| Einde jaar | 431.834 | 433.733 | 405.632 | 297.531 | 297.531 | 297.531 |

Evenals het provinciehuis wordt bij het Drents Museum sinds 2002 gewerkt met een meerjaren onderhoudsplan voor de gebouwen van het Drents Museum. De planning beslaat een periode van 10 jaar. Voor de aankomende jaren is het niet ondenkbaar dat de planning zal worden gewijzigd waardoor de voorziening zal stijgen of dalen. Momenteel is een wijziging nog niet te voorzien, waardoor er is gekozen de hoogte van de voorziening op het huidige niveau te handhaven.

# II.5 Toelichting op belangrijke ontwikkelingen

## Uitkering Provinciefonds

*Uitkering Provinciefonds*
In de Begroting 2009 is rekening gehouden met de informatie over de Algemene uitkering van het Provinciefonds zoals deze is berekend in de zogenoemde Junicirculaire 2008. De verdeling van de Algemene uitkering is alleen gegeven voor 2008.
Op basis van de diverse uitgangspunten in de Junicirculaire ziet de ontwikkeling van de algemene uitkering uit het Provinciefonds er voor Drenthe voor de komende jaren als volgt uit:

**Meerjarenperspectief algemene uitkering provinciefonds junicirculaire 2008**

| Verdeling Algemene Uitkering | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| Op te nemen in prov.begroting | 70.218.615 | 73.504.513 | 75.591.980 | 77.309.050 |
| Volgens Begroting 2008 | 69.991.190 | 72.255.077 | 74.560.575 | 76.828.279 |
| Bijstelling berekening algemene uitkering | 227.425 | 1.249.436 | 1.031.405 | 480.771 |

Voor het jaar 2012 wordt uitgegaan van een algemene uitkering van € 79.475.829,--.

## Opcenten op de MRB

In de 1e Bestuursrapportage 2008 is ingegaan op de ontwikkelingen in 2008 en volgende jaren met betrekking tot de opcenten op de motorrijtuigenbelasting. Daarbij is uitgegaan van de omvang en samenstelling van het wagenpark per 31 december 2007 en van een volumegroei van 2,5% als gevolg van groei van wagenpark en verschuiving naar zwaardere gewichtsklassen. Deze uitgangspunten zijn bij de Begroting 2009 ongewijzigd.
Het tarief voor de opcenten op de motorrijtuigenbelasting worden jaarlijks geïndexeerd. Voor Drenthe vindt deze indexering plaats op basis van het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie.

Deze cijfers luiden als volgt.

| | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | Gemiddeld |
|---|---|---|---|---|---|
| Stijgingspercentage | 1,7 | 1,1 | 1,6 | 2,0 | 1,6 |

Dit stijgingspercentage wordt toegepast op het meerjarenperspectief en leidt tot de volgende ontwikkeling van het opcententarieven per 1 april:

| 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|
| 81,0 | 82,3 | 83,6 | 84,9 |

Wij stellen u voor het tarief voor de opcenten op de motorrijtuigenbelasting voor het tijdvak 1 april 2009 tot en met 31 maart 2010 vast te stellen op 81,0.
Op grond van de huidige gegevens, het voorstelde tarief en de genoemde aannames is een raming gemaakt van de verwachte ontwikkeling van de opbrengst opcenten op de motorrijtuigenbelasting.

In de onderstaande tabellen is de raming voor 2009 en komende jaren uitgaande van de hiervoor genoemde uitgangspunten weergegeven.

| Bedragen x € 1.000,-- | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| | 44.399 | 46.013 | 47.685 | 49.406 |

*Uitgangspunten voor de begroting*
Vertrekpunt voor de opstelling van de Begroting 2009 is de Begroting 2008 na zeven wijzigingen.
Bij de opstelling van de begroting worden de volgende algemene uitgangspunten c.q. aannames gehanteerd:

| | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| Ontwikkeling prijzen | | | | |
| Prijsmutatie materiele consumptie | 2% | 2% | 2% | 2% |
| Index budgetten subsidies per boekjaar | 2,54% | 2,8% | 2,8% | 2,8% |
| Motorrijtuigenbelasting | | | | |
| Opcenten tarief | 81,0 | 82,3 | 83,6 | 84,9 |
| Provinciefonds: | | | | |
| Reëel accres | 2,5% | 1% | 0% | 1% |
| Renten | | | | |
| Toegerekende rente | 4,5% | 4,5% | 4,5% | 4,5% |
| Lange rente financiering | 5% | 5% | 5% | 5% |
| Korte rente financiering | 5% | 5% | 5% | 5% |

**Overige ontwikkelingen**
Voor de verdere toelichting op belangrijke ontwikkelingen geldt dat deze aan de orde is in de bij deze begroting behorende Nota van aanbieding, voor zover de ontwikkelingen niet reeds aan de orde zijn geweest bij de desbetreffende programma's in het programmaplan van deze begroting.

# Bijlagen

# 1 Controleprotocol

## Controleprotocol voor de accountantscontrole van de Jaarrekening 2008 van de provincie Drenthe

### 1 Inleiding

PS hebben aan PriceWaterhouseCoopers Accountants opdracht verstrekt de accountantscontrole, als bedoeld in artikel 217 van de Provinciewet, voor de provincie Drenthe uit te voeren. Ter voorbereiding en ondersteuning van de uitvoering van deze accountantscontrole moeten PS echter nog een aantal zaken nader regelen, hetgeen op hoofdlijnen in dit Controleprotocol plaatsvindt.

Object van controle is de Jaarrekening 2008 en daarmede tevens het financieel beheer over het jaar 2008, zoals uitgeoefend door of namens GS van Drenthe.

### 1.1 Doelstelling

Dit Controleprotocol heeft als doel nadere aanwijzingen te geven aan de accountant over de reikwijdte van de accountantscontrole, de daarvoor geldende normstellingen en de daarbij verder te hanteren goedkeurings- en rapporteringtoleranties voor de controle van de Jaarrekening 2008 van de provincie Drenthe.

### 1.2 Wettelijk kader

De Provinciewet, artikel 217, schrijft voor dat PS een of meer accountants aanwijzen als bedoeld in artikel 393, eerste lid, Boek 2, van het Burgerlijk Wetboek voor de controle van de in artikel 201 van de Provinciewet bedoelde Jaarrekening en het daarbij verstrekken van een accountantsverklaring en het uitbrengen van een verslag van bevindingen.

In het kader van deze opdrachtverstrekking aan de accountant kunnen PS nadere aanwijzingen geven voor te hanteren goedkeurings- en rapporteringtoleranties. Tevens zal in de opdrachtverstrekking duidelijk aangegeven moeten worden welke wet- en regelgeving in het kader van het financieel beheer onderwerp van rechtmatigheidcontrole zal zijn.

PS hebben op 17 maart 2004 de Verordening ex artikel 217 van de Provinciewet voor de controle op het financieel beheer en op de inrichting van de financiële organisatie van de provincie Drenthe vastgesteld.

Dit Controleprotocol, alsmede het door de accountant te hanteren Normenkader van wet- en regelgeving, zullen in hun vergadering van 12 november 2008 ter goedkeuring/vaststelling aan PS worden voorgelegd. Met dit Controleprotocol (waarin onder andere opgenomen de goedkeurings- en rapporteringtolerantie) stellen PS nadere aanwijzingen vast die specifiek van toepassing zijn voor het controlejaar 2008.

## 2 Algemene uitgangspunten voor de controle (getrouwheid én rechtmatigheid)

Zoals in artikel 217 van de Provinciewet is voorgeschreven, zal de controle van de in artikel 201 van de Provinciewet bedoelde Jaarrekening uitgevoerd door de door PS benoemde accountant, gericht zijn op het afgeven van een oordeel over:

- de getrouwe weergave van de in de Jaarrekening gepresenteerde baten en lasten en de activa en passiva;
- het rechtmatig tot stand komen van de baten en lasten en balansmutaties in overeenstemming met de Begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen, waaronder de provinciale verordeningen;
- de inrichting van het financieel beheer en de financiële organisatie gericht op de vraag of deze een getrouwe en rechtmatige verantwoording mogelijk maken;
- het in overeenstemming zijn van de door het college van GS opgestelde Jaarrekening met de bij of krachtens Algemene maatregel van bestuur te stellen regels bedoeld in artikel 186 van de Provinciewet (BBV);
- de verenigbaarheid van het Jaarverslag met de Jaarrekening.

Bij de controle zullen de nadere regels die bij of krachtens Algemene maatregel van bestuur worden gesteld op grond van artikel 217, zesde lid, van de Provinciewet (Besluit accountantscontrole provincies en gemeenten (BAPG)), alsmede de richtlijnen voor de accountantscontrole (NIVRA) bepalend zijn voor de uit te voeren werkzaamheden.
Onder rechtmatigheid wordt begrepen de definitie volgens het BAPG dat de in de rekening verantwoorde lasten, baten en balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen, dat wil zeggen “in overeenstemming zijn met de begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen, waaronder provinciale verordeningen”.

## 3 Te hanteren goedkeurings- en rapporteringtoleranties

De accountant accepteert bij de controle bepaalde toleranties en richt de controle daarop in. De accountant controleert niet ieder document of iedere financiële handeling, maar richt de controle zodanig in dat voldoende zekerheid wordt verkregen over het getrouwe beeld van de Jaarrekening en de rechtmatigheid van de verantwoorde baten en lasten en balansmutaties en financiële beheershandelingen met een belang groter dan de vastgestelde goedkeuringstolerantie*. De accountant richt de controle in op het ontdekken van belangrijke fouten en baseert zich daarbij op risicoanalyse, vastgestelde toleranties en statische deelwaarnemingen en extrapolaties.

In het BAPG zijn minimumeisen voor de in de controle te hanteren goedkeuringstoleranties voorgeschreven. PS mogen de goedkeuringstoleranties scherper vaststellen dan deze minimumeisen. Dit moet dan wel worden toegelicht in de accountantsverklaring.

De minimumeisen zijn de volgende.

| Goedkeuringstolerantie | Strekking accountantsverklaring: | | | |
|---|---|---|---|---|
| | Goedkeurend | Beperking | Oordeelonthouding | Afkeurend |
| Fouten in de jaarrekening (% lasten) | ≤ 1% | >1%<3% | - | ≥ 3% |
| Onzekerheden in de controle (% lasten) | ≤ 3% | >3%<10% | ≥ 10% | - |

* Door de toepassing van een risicoanalyse kan het zo zijn dat niet alle transacties die groter zijn dan de vastgestelde goedkeuringstolerantie individueel worden gecontroleerd. Ook kunnen andere gegevensgerichte werkzaamheden dan deelwaarnemingen worden toegepast. Met name door toepassing van cijferanalyse (verbandcontroles) kan het aantal deelwaarnemingen worden beperkt.

Naast deze kwantitatieve benadering zal de accountant ook een kwalitatieve beoordeling hanteren (professional judgement). De weging van fouten en onzekerheden vindt ook plaats op basis van professional judgement.

De definitie van de goedkeuringstolerantie is als volgt. Het bedrag dat de som van fouten in de Jaarrekening of onzekerheden in de controle aangeeft, die in een Jaarrekening maximaal mogen voorkomen, zonder dat de bruikbaarheid van de Jaarrekening voor de oordeelsvorming door de gebruikers kan worden beïnvloed.

De goedkeuringstolerantie is bepalend voor de oordeelsvorming, de strekking van de af te geven accountantsverklaring.

Naast de goedkeuringstoleranties wordt onderkend de rapporteringtolerantie. Deze kan als volgt worden gedefinieerd. Een bedrag dat gelijk is aan of lager is dan de bedragen voortvloeiend uit de goedkeuringstolerantie. Bij overschrijding van dit bedrag vindt rapportering plaats in het verslag van bevindingen. Een lagere rapporteringstolerantie leidt in beginsel niet tot aanvullende controlewerkzaamheden, maar wel tot een uitgebreidere rapportage van bevindingen. De rapporteringstolerantie kan worden vastgesteld op een percentage, bijvoorbeeld 10%, van de goedkeuringstolerantie of op een maatschappelijk relevant geacht absoluut bedrag zoals € 150.000,--.

De rapporteringstolerantie wordt door PS vastgesteld, met inachtneming van vorengenoemde minimumeisen. De accountant richt de controle in, rekening houdend met de rapporteringstolerantie om te kunnen waarborgen dat alle gesignaleerde onrechtmatigheden die dit bedrag overschrijden ook daadwerkelijk in het verslag van bevindingen worden opgenomen.

In het hierna opgenomen schema zijn de goedkeuringstolerantie en de rapporteringstolerantie(s) opgenomen zoals door PS vastgesteld voor het controlejaar 2008.

| Goedkeuringstolerantie | Goedkeurend | Beperking | Oordeelonthouding | Afkeurend |
|---|---|---|---|---|
| Fouten in de jaarrekening (% lasten) | ≤ 1% | >1%<3% | - | ≥ 3% |
| Onzekerheden in de controle (% lasten) | ≤ 3% | >3%<10% | ≥ 10% | - |

Fouten spreken voor zich. Onzekerheden zijn minder hard kwantificeerbaar. Voor zover het totaal van de individuele fouten kleiner dan of gelijk is aan ca. € 2,4 miljoen en de onzekerheden kleiner of gelijk zijn aan ca. € 7,1 miljoen, wordt de Jaarrekening goedgekeurd. Als het totaal van de fouten tussen ca. € 2,4 miljoen en maximaal ca. € 7,1 miljoen blijven, komt een verklaring met beperking bij de Jaarrekening. Als het totaal van de fouten groter of gelijk is dan ca. € 7,1 miljoen, komt een afkeurende verklaring bij de Jaarrekening.

Hetzelfde geldt voor de onzekerheden:
- totaal van de geconstateerde onzekerheden tussen ca. € 7,1 miljoen en maximaal € 24 miljoen: verklaring met beperking;
- onzekerheden groter dan of gelijk aan ca. € 24 miljoen: verklaring van oordeelonthouding.

Een verklaring met beperking is een goedkeurende verklaring, waarvan een deel van de baten en lasten wordt uitgezonderd op grond van geconstateerde fouten of onzekerheden.

De gehanteerde tolerantiegrenzen zijn gebaseerd op de Jaarrekening 2007. Op basis van de Jaarrekening 2008 zal de definitieve goedkeuringstolerantie (voor 2008) worden bepaald.

Voor de rapporteringtolerantie stellen PS als maatstaf dat de accountant op het niveau van programma's/producten in de Begroting elke fout of onzekerheid ≥ € 240.000,-- rapporteert.

## 4 Reikwijdte accountantscontrole rechtmatigheidstoetsing

De accountantscontrole op rechtmatigheid voor het kalenderjaar 2008 is limitatief gericht op het volgende.

- De naleving van wettelijke kaders, zoals opgenomen in het Normenkader in het kader van de rechtmatigheidcontrole bij de provincie. Dit uitsluitend voor zover deze directe financiële beheershandelingen betreffen of kan betreffen.
- Indien en voor zover bij de accountantscontrole materiële financiële onrechtmatige handelingen worden geconstateerd, worden deze in de rapportage en oordeelsweging uitsluitend betrokken indien en voor zover het door de staten of hogere overheden vastgestelde regels betreft.

Met andere woorden: interne regels van college naar ambtelijke organisatie c.q. besluiten van GS vallen daar buiten. Wel worden in de accountantscontrole betrokken GS-besluiten voor zover zij een nadere uitwerking zijn van hogere wet- en regelgeving en betrekking hebben op financiële rechtmatigheid (kaderstellende besluiten).
Een afwijking van deze lagere regelgeving kan passend zijn binnen de uitvoering van «hogere» besluiten. Het is (over het algemeen) aan GS om een oordeel te vellen over de geconstateerde afwijkingen van lagere interne regels.

## 5 Rapportering accountant

Tijdens en na afronding van de controlewerkzaamheden rapporteert de accountant hierna in het kort weergegeven als volgt.

### Interim-controles

In de tweede helft van het jaar wordt door de accountant een zogenaamde interim-controle uitgevoerd. Over de uitkomsten van die tussentijdse controle wordt een verslag uitgebracht. Bestuurlijk relevante zaken worden - op grond van de overeengekomen rapportagewensen - ook aan PS gerapporteerd.

### Verslag van bevindingen

Overeenkomstig de Provinciewet wordt omtrent de controle een Verslag van bevindingen uitgebracht aan PS en in afschrift aan GS.
In het Verslag van bevindingen wordt gerapporteerd over de opzet en uitvoering van het financiële beheer en of de beheersorganisatie een getrouw en rechtmatig financieel beheer en een rechtmatige verantwoording daarover waarborgen.

### Uitgangspunten voor de rapportagevorm

Gesignaleerde onrechtmatigheden worden toegelicht gespecificeerd naar de aard van het criterium (begrotingscriterium, voorwaardencriterium, etc.).
Fouten of onzekerheden die de rapporteringtolerantie als bedoeld in hoofdstuk 3 van dit Controleprotocol overschrijden, worden weergegeven in een apart overzicht bij het Verslag van bevindingen. De accountant rapporteert ook over eventuele bevindingen met betrekking tot de betrouwbaarheid en de continuïteit van de door de provincie Drenthe gehanteerde geautomatiseerde informatieverzorging.

**Accountantsverklaring**

In de accountantsverklaring wordt op een gestandaardiseerde wijze, zoals wettelijk voorgeschreven, de uitkomst van de accountantscontrole weergegeven, zowel ten aanzien van de getrouwheid als de rechtmatigheid. Deze accountantsverklaring is bestemd voor PS, zodat deze de door het college van GS opgestelde Jaarrekening kan vaststellen.

# 2 Normenkader

## Kader interne regelgeving met financiële beheershandelingen 2008 d.d. 01/08/2008

**1. ALGEMEEN BESTUUR**

**1.1. Het organisme**

1.0. 1.1.4. Regeling vergoedingen Statenfracties (17/05/05)

1.1. 1.1.12 Verordening rechtspositie gedeputeerden, staten- en commissieleden (23-11-2007) (tw kracht tot 15-03-2007, art.13 werkt terug tot 01-01-2006)

**1.2. Organisatie**

1.2.0. Organisatiebesluit provincie Drenthe 2008 (22/02/2008)

1.2.4. Regeling budgethouders provincie Drenthe 2004 (ingetrokken 19-02-2008)

1.2.5. Verordening betreffende de organisatie van de financiële administratie (ingetrokken 19-02-2008)

1.2.6. Financiële verordening Drenthe

1.2.6.1. Controleverordening provincie Drenthe

1.2.6.3. Financieringsstatuut provincie Drenthe 2004 (03-11-2005)

1.2.8. Belegging van gelden

1.2.10. Besluit mandaat, volmacht en machtiging gedeputeerde staten van Drenthe 2007, met uitzondering van de artikelen 2, 2a, 2b en 3 (ingetrokken 19-02-2008) (nog geldig voor externe mandaten)

1.2.10.3. Mandaatbesluit LNV Dienst Landelijk Gebied provincie Drenthe 2007 (13-04-2007) (ingetrokken 19-02-2008)
Op grond van 1.2.10 zijn bepaalde bevoegdheden in het kader van de ILG gemandateerd aan DR/DLG. In dit kader is in het Bestuurlijk Overleg Landelijk Gebied in het najaar van 2007 besloten om één landelijk "Normen- en toetsingskader accountantsonderzoeken DR en DLG/BBL 2007 " toe te passen. Hierdoor is het van toepassing zijnde normenkader 2007 van de provincie Drenthe aangepast. Het van toepassing zijnde Normenkader accountantsonderzoeken DR en DLG 2007 is als bijlage opgenomen (bijlagen 1a en 1b)

1.4.10. Verordening dwangsom bij niet-tijdig beslissen provincie Drenthe (01-07-2006)

- Besturingsconcept provincie Drenthe (ingetrokken 19-02-2008)
- Verordening ambtelijke organisatie ten behoeve van gedeputeerde staten van de provincie Drenthe (ingetrokken 19-02-2008)
- Instructie voor de hoofden van de provinciale product- en stafgroepen (ingetrokken 19-02-2008)
- Statuut voor de concerncontroller van de provincie Drenthe (ingetrokken 19-02-2008)

- Verordening betreffende de instructie voor de comptabele (ingetrokken 19-02-2008)
- Besluit mandaat, volmacht en machtiging van de Commissaris van de Koningin 2007 (ingetrokken 19-02-2008)

## 2. BELASTINGEN, RETRIBUTIES EN HEFFINGEN

| | | |
|---|---|---|
| Alg. | 2.1. | Legesverordening provincie Drenthe 1998 (21/10/05, gewijzigd 11-12-2007) |
| 4.0. | 2.2. | Verordening op de heffing en de invordering van grondwaterbelasting 1994 (01-01-2006) |
| 6.0. | 2.3. | Heffingverordening ontgrondingen Drenthe 2000 (11-12-2002) |
| 5.1. | 2.4. | Verordening nazorgheffing stortplaatsen provincie Drenthe (17-10-2001) |
| Alg. | 2.5. | Verordening op de heffing van opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting Drenthe (01-04-2006) |

## 3. SUBSIDIEREGELINGEN

### 3.1. Algemeen

| | | |
|---|---|---|
| Alg. | 3.1.1. | Algemene subsidieverordening Drenthe 2004 (22-09-2004, gewijzigd 14-07-2007) |

### 3.2. Water, (water)wegen, verkeer en vervoer

| | | |
|---|---|---|
| 3.0. | 3.2.1. | Regeling gelden stimulering regionaal en lokaal verkeersveiligheidsbeleid Drenthe |
| 3.0. | 3.2.3. | Subsidieregeling PPS-2 beleggen in verkeersveiligheid (17-10-2001) |

### 3.3. Natuur en milieu

| | | |
|---|---|---|
| 6.1. | 3.3.0. | Subsidieregeling inrichting landelijk gebied (gew. 01-10-2007) |
| 6.1. | 3.3.1. | Subsidieregeling natuur en milieueducatie Drenthe (17-10-2001) |
| 5.2. | 3.3.8. | Beleidslijn inzake bijdragen uitvoeringskosten sanering industrielawaai provincie Drenthe (2-07-1998) |
| 6.1. | 3.3.10. | Subsidieregeling Leren voor Duurzame ontwikkeling |
| 6.1. | 3.3.13. | Subsidieregeling energieprojecten (01-01-2006) |

### 3.4. Volkshuisvesting en ruimtelijke ordening

| | | |
|---|---|---|
| 9.1. | 3.4.1. | Verdelingsverordening provinciaal Stads- en dorpsvernieuwingsfonds 1994 (17-10-2001)<br>(alleen nog van toepassing voor afrekening) |
| | 3.4.4. | Subsidieverordening stedelijke ontwikkeling Drenthe |

### 3.5. Economie, recreatie/toerisme en landbouw

| | | |
|---|---|---|
| 7.0. | 3.5.2. | Subsidieregeling Economisch structuurfonds (21-11-1997) |
| 7.1. | 3.5.8. | Subsidieregeling ontwikkeling recreatie en toerisme (17-10-2001) |

### 3.6. Cultuur en welzijn

| | | |
|---|---|---|
| | 3.6.2a. | Subsidieregeling Actieplan cultuurbereik Drenthe 2006) |
| | 3.6.3a. | Subsidieregeling stimulering professionalisering Drentse musea 2006-2008 |
| | 3.6.4a. | Subsidieregeling bevordering beeldende kunst en vormgeving Drenthe 2006-2008 |
| | 3.6.5. | Subsidieverordening jeugdzorg Drenthe |

| | | |
|---|---|---|
| **4.** | **WATER, (WATER)WEGEN, VERKEER EN VERVOER** | |
| 3.0. | 4.22. | Verordening Provinciale Commissie Verkeer- en Vervoerberaad Drenthe (06-06-2001)<br>Besluit tot delegatie muskusrattenbestrijding<br>Meerpartijenovereenkomst muskusrattenbestrijding 12 juni 2002 |
| | 4.25. | Vaststelling delegatie operationele grondwatertaken (01-01-2007) |
| **5.** | **NATUUR EN MILIEU** | |
| 5.2. | 5.3. | Reglement Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe (02-02-1999) |
| | 5.3.1. | Beleggingsstatuut Fonds nazorg gesloten stortplaatsen (01-12-2006) |
| 5.2. | 5.4.(a) | Beleidsregel voor nazorgplannen ex artikel 8.49 Wet milieubeheer (22-06-2004),<br>inclusief rekenmodule |
| **8.** | **CULTUUR EN WELZIJN** | |
| 8.0. | 8.8. | Provinciale monumentenverordening 2007 (24-03-2007) |
| **9.** | **OMGEVING** | |
| 6.0. | 9.1. | Provinciale omgevingsverordening (feb. 05) (hoofdstuk 13) |

Bijlage 1a bij het kader interne regelgeving met financiële beheershandelingen 2008 d.d. 01-08-2008

| Normenkader Externe regelgeving |
|---|
| Het gaat om de volgende regelgeving:<br>■ Algemene wet bestuursrecht<br>■ Europese aanbestedingsrichtlijnen<br>■ EG-verordening- staatssteun (art. 87 en 88 EG-verdrag)<br>■ Relevante Vo van de EU, inclusief alle richtsnoeren (inclusief kaderrichtlijn water)<br>■ Wet op het BTW-compensatiefonds (BCF)/Wet omzetbelasting<br>■ Algemene wet inzake Rijksbelastingen<br>■ EU kaderverordening Plattelandsontwikkeling Leader + Verordening Europese Structuurfondsen (inclusief POP, EPD)<br>■ WILG<br>■ Reconstructiewet<br>■ Landinrichtingswet<br>■ Nationaal bestuursakkoord water<br>■ Invorderingswet<br>■ Besluit rivierdijkversterking<br>■ Subsidieregeling (PSAN, PSN) |

Bijlage 1b bij het kader interne regelgeving met financiële beheershandelingen 2008 d.d. 01-08-2008

| Normenkader Interne regelgeving voor DLG/DR |
|---|
| Het gaat om de volgende LNV regelgeving:<br>■ 1.2.10. Besluit mandaat, volmacht en machtiging gedeputeerde staten 2004<br>■ 3.3.2. Subsidieregeling natuurbeheer Drenthe (25-07-2007 werkt terug tot 01-01-2007<br>■ 3.3.3. Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer (werkt terug tot 01-01-2007) |

## Kader externe regelgeving met financiële beheershandelingen 2008 d.d. 01/08/2008

**0.0. Financiering en algemene dekkingsmiddelen**

- Wet Fido
- Financiële verhoudingswet (provinciefonds)
- Provinciewet
- Invorderingswet
- Besluit Begroting en Verantwoording
- Regeling van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties van 7 juli 2006, houdende regels met betrekking tot de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen in de jaarrekening van provincies en gemeenten (Regeling verantwoordingsinformatie specifieke uitkeringen)
- Informatie voor derden (IV3)
- Wet op het BTW-compensatiefonds
- Wet omzetbelasting
- Algemene Wet inzake rijksbelastingen

**1.1. Bestuurlijke aangelegenheden**

- Burgerlijk Wetboek
- Wet gemeenschappelijke regelingen
- Staatssteunregeling art. 87 en 88 EG-verdrag
- Algemene wet bestuursrecht

**3.1. Beheer en onderhoud**

- Aanbestedingsreglement Werken 2004 (ARW) (vanaf 07-06-2005 tot 21-03-2006)
- Aanbestedingsreglement Werken 2005 (vanaf 21-03-2006)
- Europese aanbestedingsrichtlijnen voor werken, diensten en leveringen
- Besluit aanbestedingsregels voor overheidsopdrachten (01-12-2005)
- Wegenwet
- Waterstaatswet

**3.2. Verkeer**

- BDU
- Besluit BDU verkeer en vervoer
- Uitvoeringsregeling en beleidsregel BDU verkeer en vervoer
- Onderstaande regelingen zijn alleen nog van belang voor afrekening van lopende projecten
- GDU
- Besluit Duurzaam Veilig
- Interim-besluit Duurzaam veilig
- Besluit gelden regionaal verkeersveiligheidsbeleid
- Regeling overdracht personele middelen convenant VERDI en ophoging GDU 2004

**Vervoer**

- Wet personenvervoer
- Besluit infrastructuurfonds

**4.0. Waterhuishouding**

- Grondwaterwet
- Wet op de waterhuishouding (planstructuur)
- Waterstaatswet
- Wet voorziening voor inzet en bekostiging muskusrattenvangers
- Waterschapswet

**5.0. Milieu algemeen**

- Wet milieubeheer
- Subsidieregeling BANS klimaatconvenant
- Wet sanering industrielawaai
- Subsidieregeling programmafinanciering Externe Veiligheid

**5.1. Bodem**

- Wet bodembescherming
- Wet stedelijke vernieuwing
- Regeling financiële bepalingen bodemsanering

**5.2. Vergunningverlening en handhaving milieubeheer**

- Ontgrondingenwet

**6.1. Natuur**

- Kaderwet LNV subsidies
- Subsidieregeling natuurbeheer
- Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer
- Flora- en Faunawet
- Boswet: schadevergoeding
- Natuurbeschermingswet

**6.2. Plattelandsbeleid**

- Landinrichtingswet
- Wet inrichting Landelijk gebied

**7.0. Economie**

- EG-verdrag 70/2001
- EG-verdrag, artikelen 87, 88; minimissteun
- Kaderwet EZ-subsidies
- Wet toezicht Europese subsidies
- D2/EZ-Kompas en LEADER

Navolgende regelgeving is van belang voor zover de provincie Drenthe cofinanciering verstrekt aan projecten die tevens financiering uit hoofde van deze regelingen ontvangen, omdat dan de ASV niet van toepassing is.

- Standaardvoorwaarden voor projecten uitgevoerd in het kader van het KOMPAS-programma, voor EFRO en EZ/KOMPAS
- Standaardvoorwaarden voor projecten uitgevoerd in het kader van het LEADER+-programma voor Noord-Nederland 2000-2006, bestemd voor EOGFL

*Normenkader omvat tevens:*

- Plattelandsontwikkelingsprogramma Nederland
- Regeling projectsubsidies Belvedère 2005 (per 1 september 2006 afgesloten)
- Europees programma Innovatieve Acties CCI 2005 NL 16 0 PP 002

**7.1. Toerisme en recreatie**

- EG verdrag 70/2001

**7.2. Landbouw**

- EG verdrag, artikelen 87, 88 ;minimisssteun

**8.0. Welzijn**

- Welzijnswet
- Bekostigingsbesluit welzijnsbeleid
- Subsidieregeling welzijnsbeleid

**8.1. Onderwijs en sport**

- Stimulering breedtesport

**8.2. Cultuur**

- Welzijnswet
- Bekostigingsbesluit welzijnsbeleid
- Stimuleringsregeling breedtesport
- Wet op specifiek cultuurbeleid
- Bekostigingsbesluit cultuuruitingen
- Regeling subsidie en uitkeringen cultuuruitingen
- Regeling specifieke uitkeringen cultuureducatie
- Regeling specifieke uitkeringen stedelijk en provinciale programma's cultuurbereik
- Monumentenwet
- Mediawet
- Koepelconvenant herstructurering openbaar bibliotheekwerk
- Aanvulling op het koepelconvenant bibliotheekvernieuwing
- Beleidskader Actieplan cultuurbereik 2005-2008
- Regeling uitkeringen cultuurbereik 2005-2008
- Beleidskader geldstroom beeldende kunst en vormgeving 2005-2008

**8.4. Jeugdzorg**

- Wet op de jeugdzorg
- Tijdelijk besluit uitkeringen jeugdzorg (gaat per 01-01-2008 vervallen)
- Uitvoeringsbesluit Wet op de jeugdzorg
- Besluit van de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport van 22 december 2004 nr. DJB/JZ-2540278 houdende regels met betrekking tot de uitkeringen jeugdzorg en aan de provincies en eisen ten aanzien van het provinciaal subsidiebeleid (regeling bekostiging jeugdzorg)
- Besluit van de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en de minister van Justitie van 22 augustus 2006, nr. DJB/JZ 270.2202, houdende vaststelling van de herziene bijlagen 2 en 3, behorende bij de Regeling bekostiging jeugdzorg
- Regeling van de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport van 22 december 2004, nr. DJB/JZ-2540276, houdende regels met betrekking tot het

verlenen van subsidies op het terrein van jeugdzorg met betrekking tot de steunfunctie, experimenten en het stimuleren van nieuw beleid (Rijkssubsidieregeling jeugdzorg)
- Regeling van de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport van 22 december 2004, nr. DJB/JZ-2540275, houdende vaststelling van normbedragen ten behoeve van de vaststelling van de uitkering Bureau Jeugdzorg (Regeling normbedragen jeugdzorg)

**9.0. Ruimtelijke ordening**
- Wet op de ruimtelijke ordening

**9.1. Volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing**
- Wet op de ruimtelijke ordening
- Nieuwe Wet ruimtelijke ordening (per 1 juli 2008 in werking)
- Invoeringswet Wet ruimtelijke ordening en uitvoeringsbesluiten (per 1 juli 2008 in werking)
- Wet stedelijke vernieuwing (gewijzigd 24 april 2008, Staatsblad 2008 nr. 167 in verband met Sisa)
- Invoeringswet stedelijke vernieuwing

**Inkopen**
- Europese aanbestedingsrichtlijnen levering
- Europese aanbestedingsrichtlijnen werken
- Europese aanbestedingsrichtlijnen diensten
- Besluit aanbestedingsregels voor overheidsopdrachten (01-12-2005)

**Personeel**
- Ambtenarenwet
- Fiscale wetgeving
- Sociale verzekeringswetten
- Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers
- Rechtspositiebesluit Commissarissen van de Koningin
- Rechtspositiebesluit gedeputeerden
- Rechtspositiebesluit staten- en commissieleden

# 3 Afkortingenwijzer

| | |
|---|---|
| AB | algemeen bestuur |
| ASV | Algemene subsidieverordening Drenthe |
| BAPG | Besluit accountantscontrole provincies en gemeenten |
| BBL | Bureau Beheer Landbouwgronden |
| BBV | Besluit begroting en verantwoording voor provincies en gemeenten |
| Boei | (Stichting) Behoud, Ontwikkeling en Exploitatie van Industrieel Erfgoed |
| CARP | Commissie Advisering Ruimtelijke Plannen |
| CBM | Centraal Bureau Motorrijtuigenbelasting |
| CvdK | Commissaris van de Koningin |
| CVV | collectief vraagafhankelijk vervoer |
| DB | dagelijks bestuur |
| DBF | (Stichting) Dorp en Bedrijf Fryslân |
| DBL | (Stichting) Drentse Bedrijvenlocaties |
| DER | Duurzaamheidseffectrapportage |
| DJT | Drents Jeugd Theatergezelschap |
| DLG | Dienst Landelijk Gebied |
| EFRO | Europees Fonds voor regionale ontwikkeling |
| EHS | ecologische hoofdstructuur |
| ETS | Europese territoriale samenwerking |
| EV | externe veiligheid |
| FBE | Faunabeheereenheid |
| FFW | Flora- en Faunawet |
| GAE | Groningen Airport Eelde |
| GGOR | gewenst grond- en oppervlaktewaterregiem |
| GS | gedeputeerde staten |
| HCKW | herinneringscentrum Kamp Westerbork |
| HOV | hoogwaardig openbaarvervoerlijn |
| ICT | informatie- en communicatietechnologie |
| IGGD | Integraal gebiedsplan Drenthe |
| ISV | Investeringsbudget stedelijke vernieuwing |
| KiK | Kunstenaarsinitiatief in Kolderveen |
| ILG | Investeringsbudget landelijk gebied |
| IPO | Interprovinciaal Overleg |
| LMA | (Stichting) Landelijk Meldpunt Afvalstoffen |
| LNV | (Ministerie van) Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit |
| LODM | Landinrichting op Drentse Maat |
| LTO | Land- en Tuinbouworganisatie (Noord) |
| LVO | Landelijke voorziening omgevingsloket |
| MER | Milieueffectrapport |
| MFD | Multifunctionele dienstencentra |
| MIRT | Meerjarenprogramma infrastructuur, ruimte en transport |
| MKBA | maatschappelijke kosten-batenanalyse |
| MKB | midden- en kleinbedrijf |
| MRB | motorrijtuigenbelasting |
| NOA | noordelijke ontwikkelingsas |
| NOM | Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij |

| | |
|---|---|
| OCWZ | Onderzoeksbureau Cultuur en Welzijn |
| OKI | onderwijs en kennisinfrastructuur |
| ov | openbaar vervoer |
| pMJP LG | provinciaal Meerjarenprogramma landelijk gebied |
| POP | Provinciaal omgevingsplan |
| POV | Provinciale omgevingsverordening |
| PUP | Provinciaal uitvoeringsprogramma |
| PVVP | Provinciaal verkeers- en vervoersplan |
| PS | provinciale staten |
| RSP | regiospecifiek pakket |
| RvT | Raad van Toezicht |
| SAN | Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer |
| SLB | Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging |
| SN | Subsidieregeling natuurbeheer |
| SNN | Samenwerkingsverband Noord-Nederland |
| SOL | Subsidieverordening onderhoud landschapselementen Drenthe |
| UvW | Unie van Waterschappen |
| VAB | Verplaatsingsregeling agrarische bedrijven |
| VDB | Verplaatsingsregeling Drentse bedrijven |
| VDG | Vereniging van Drentse Gemeenten |
| VNG | Vereniging van Nederlandse Gemeenten |
| VROM | (Ministerie van) Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer |
| Wabo | Wet algemene bepalingen omgevingsrecht |
| WAMZ | Wet op de archeologische monumentenzorg |
| WBB | Wet bodembescherming |
| WHVBZ | Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden |
| WiDD | (nota) Welkom in Digitaal Drenthe |
| WILG | Wet investeringsbudget landelijk gebied |
| WMD | Waterleidingmaatschappij Drenthe |
| WOK | (project) Werk, onderwijs en kennisinfrastructuur |
| Wro | (nieuwe) Wet ruimtelijke ordening |
| WZW | Wonen, zorg en welzijn |

provincie Drenthe

# Statenstuk 2008-351

## 2e bestuursrapportage 2008
## (inclusief de 4e en 5e begrotingswijziging)

Voorgestelde behandeling:
- Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie op 5 november 2008
- provinciale staten op 12 november 2008
- fatale beslisdatum: 12 november 2008

Behandeld door de heer G.C. van Geffen, telefoonnummer (0592) 36 55 80, e-mail g.geffen@drenthe.nl
Portefeuillehouder: de heer H. Baas

## Inleiding

Hierbij bieden wij u de 2e Bestuursrapportage 2008 aan. De bestuursrapportage is bedoeld als verantwoording over het uitgevoerde beleid en verwachte realisatie over 2008. Deze bestuursrapportage geeft een beeld van de voortgang van de beleidsuitvoering en ontwikkeling over de eerste 8 maanden en geeft aan wat de financiële verwachting voor 2008 zijn. Om te voorkomen dat pas bij de Jaarrekening 2008 blijkt dat er toch weer een aanzienlijk overschot te zien zal zijn, is in deze 2e bestuursrapportage extra aandacht geschonken aan mogelijke onderuitputting om een goede financiële eindejaarsverwachting te maken.

De bestuursrapportage beperkt zich tot het vermelden van belangrijkste resultaten, afwijkingen en knelpunten ten opzichte van de gestelde doelen in de Beleidsbegroting 2008 over de eerste 8 maanden van 2008.

In de bestuursrapportage wordt uitgegaan van de stand van zaken na de 4e begrotingswijziging, inclusief alle administratieve wijzigingen en de Voorjaarsnota 2008. De in deze rapportage voorgestelde mutaties zijn verwerkt in de 5e begrotingswijziging.

De 2e bestuursrapportage van 2008 sluit af met een positief saldo van **€ 1.375.140,--**. Door dit voordeel aan de Reserve Stimuleringfonds Drentse projecten toe te voegen, conform eerder uitgangspunt, wordt verwacht dat het uiteindelijk rekeningssaldo 2008 na bestemming van de reserves nul zal bedragen. Daarnaast wordt voor een bedrag van € 5.175.455,-- aan overhevelingsvoorstellen naar 2009 in deze bestuursrapportage meegenomen.

## Advies

1. Vaststellen 2e Bestuursrapportage 2008
2. Vaststellen 4e wijziging van de Begroting 2008
3. Vaststellen 5e wijziging van de Begroting 2008

## Beoogd effect

N.v.t.

## Argumenten

Het vaststellen van de 2e bestuursrapportage is een vast onderdeel van de jaarcyclus.

## Uitvoering

**Tijdsplanning**
N.v.t.

**Financiën**
N.v.t.

**Monitoring en evaluatie**
N.v.t.

**Extern betrokkenen**
N.v.t.

**Communicatie**
N.v.t.

**Bijlagen**
1. 2e bestuursrapportage 2008

**Ter inzage in de leeskamer**
N.v.t.

Assen, 8 oktober 2008
Kenmerk: 41/5.10/2008011945

Gedeputeerde staten van Drenthe,

mevrouw A, Haarsma, wnd. voorzitter
mevrouw J.M. Imhof, secretaris

jk/coll.

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 8 oktober 2008, kenmerk 41/5.10/2008011945;

BESLUITEN:

I. de 2e Bestuursrapportage 2008 vast te stellen;

II. de 4e wijziging van de Begroting 2008 vast te stellen;

III. de 5e wijziging van de Begroting 2008 vast te stellen.

Assen, 12 november 2008

Provinciale staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

jk/coll.

provincie Drenthe

# 2e Bestuursrapportage 2008

# INHOUDSOPGAVE

**INLEIDING** Pagina 1

**STAND VRIJE BESTEDINGSRUIMTE** Pagina 3

Toelichting belangrijkste resultaten, ontwikkelingen afwijkingen/voortgang per programma:
Programma 1. De provincie doét ertoe! Pagina 5
Programma 2. Samenleving met samenhang Pagina 9
Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid Pagina 16
Programma 4. Kennis wérkt Pagina 21
Programma 5. Leefomgeving Pagina 23
Programma 6. Middelen Pagina 31

**Bijlage 1**

Recapitulatie 4e wijziging begroting 2008 die bestaat uit de 6e, 7e en 8e wijziging van de Productenraming 2008. Pagina 37

**Bijlage 2**

Recapitulatie met de 5e wijziging begroting 2008, die bestaat uit de 9e wijziging van de productenraming 2008. Pagina 39

**Bijlage 3**

Financiële totaal overzichten per programma “Wat heeft dat gekost” Pagina 46

# INLEIDING

Hierbij bieden wij u de 2e bestuursrapportage van 2008 aan.

De bestuursrapportage beperkt zich tot het vermelden van belangrijkste resultaten, afwijkingen en knelpunten ten opzichte van de gestelde doelen in de Beleidsbegroting 2008 over de eerste acht maanden van 2008. Om te voorkomen dat er bij de jaarrekening 2008 net als voorgaande jaren toch weer een aanzienlijk overschot te zien zal zijn is bij deze 2e bestuursrapportage nog eens extra aandacht uitgegaan naar het maken van een goede financiële eindejaarsverwachting, waarbij minder op safe is gespeeld. Een belangrijk punt uit het rapport van de Oostelijke Rekenkamer over onderbesteding. Wij streven na om juist en tijdig te verantwoorden over het realiseren van beleidsvoornemens en dan vooral de resultaten van de prioriteiten. Bij de prioriteiten wordt vaak ook in het kort de voortgang toegelicht. Afwijkingen in geplande activiteiten, resultaten en benodigd budget worden integraal gemeld met de reden van de afwijking.

Door transparant te zijn in de eindejaarsverwachting willen wij het overhevelen van budgetten bij het vaststellen van de jaarrekening beperken, maar nu wel met voorstellen komen. Op deze manier is een betere inschatting te maken van de financiële ruimte. In totaal verwachten wij op basis van de resultaten van de eerste 8 maanden van het jaar een voordeel van € 1.375.140,--. Wij stellen voor dit voordeel toe te voegen aan de Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten conform het uitgangspunt in de Voorjaarsnota. Door dit voordeel aan de reserve toe te voegen wordt verwacht dat het uiteindelijke rekeningssaldo 2008 na bestemming van de begrote reserves mutaties nul zal bedragen, tenzij na het opstellen van deze rapportage zich nog onverwachte incidentele ontwikkelingen voordoen.

Omdat bij het behandelen van deze bestuursrapportage in uw statenvergadering ook de Begroting 2009 is geagendeerd, zijn de reserves niet apart opgenomen. De financiële effecten in deze rapportage die invloed hebben op reserves zijn uiteraard wel doorgerekend naar de reserves. Deze effecten zijn nog niet in de Begroting 2009 verwerkt, omdat het proces rond het opstellen van de begroting eerder heeft plaatsgevonden dan het maken van deze bestuursrapportage. De effecten zullen in de 1e begrotingswijziging 2009 worden opgenomen.

De rapportage is op de volgende manier opgezet: We beginnen met een de stand van de vrije bestedingsruimte, met een overzicht van de voorgestelde overhevelingen en de stand van de reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten. Daarna volgen de diverse programma’s met vermelding daarbij van de belangrijkste behaalde resultaten, relevante ontwikkelingen per product en de voortgang van de prioriteiten met vermelding van eventuele afwijkingen. Tenslotte worden per programma de afwijkingen van de going concern budgetten toegelicht.

Gedeputeerde staten van Drenthe

## STAND VRIJE BESTEDINGSRUIMTE

In de bestuursrapportage wordt uitgegaan van de stand van zaken na de 4e begrotingswijziging. De 4e wijziging bestaat uit een aantal samengevoegde wijzigingen die nog niet door uw staten zijn vastgesteld of administratief van aard zijn, maar vooruitlopend op deze bestuursrapportage wel al in de begroting zijn verwerkt. U vindt deze begrotingswijziging in bijlage 1. De in deze bestuursrapportage voorgestelde mutaties zullen worden verwerkt in de 5e begrotingswijziging. Het saldo van de vrije bestedingsruimte willen wij toevoegen aan de Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten en de saldi reserve. De bedragen die wij in de saldi reserve willen storten betreffen huidige incidentele budgetten van projecten die in 2008 zijn gestart en/of doorschuiven, waarvan de uitgaven in 2009 worden verwacht.

Deze 2e bestuursrapportage 2008 sluit af met een positief saldo van **€1.375.140,--**.

Hieronder volgt een overzicht van de overhevelingen naar 2009 en het verloop van de reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten.

**Overheveling van 2008 naar 2009**

| | | |
|---|---|---|
| 2280304 | Interne bedrijfsvoering, klantgericht werken | 123.000 |
| 2280104 | Tijdelijke huisvesting provinciehuis | 531.000 |
| 2730601 | Verbetering IT-huishouding digitalisering | 160.000 |
| 3040103 | Organisatieontwikkeling | 800.000 |
| 3040104 | Kosten digitalisering | 850.000 |
| 3040105 | Proceskosten | 175.000 |
| 3110112 | Interactief werken en arbeidscommunicatie | 140.000 |
| 3310401 | Reconstructie van de N919 | 1.200.000 |
| 3500502 | Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit | 75.000 |
| 3520216 | Sanering gasfabriek | 476.455 |
| 3520606 | Actualisering bodemkaart | 125.000 |
| 3550108 | Invoering WABO | 80.000 |
| 3620901 | Uitwerken aanbevelingen symposium "Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe" | 40.000 |
| 3910501 | Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | 400.000 |
| | totaal | 5.175.455 |

Zie voor toelichtingen op de voorstellen tot overheveling de afzonderlijke programma’s en prioriteiten.

**Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten**

Standen gebaseerd op Begroting 2009 met gevolgen van 2e Bestuursrapportage 2008.

| *Verloop* | *2007* | *2008* | *2009* | *2010* | *2011* | *2012* |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 0 | 22.181.061 | 33.902.496 | 41.020.912 | 41.315.482 | 40.915.482 |
| Exploitatiebudget | 22.181.061 | 28.371.435 | 13.818.416 | 7.094.570 | 6.700.000 | 6.700.000 |
| Totaal beschikbaar | 22.181.061 | 50.552.496 | 47.720.912 | 48.115.482 | 48.015.482 | 47.615.482 |
| Verwachte last | 0 | 16.650.000 | 6.700.000 | 6.800.000 | 7.100.000 | 0 |
| Einde jaar | 22.181.061 | 33.902.496 | 41.020.912 | 41.315.482 | 40.915.482 | 47.615.482 |

Standen gebaseerd op Begroting 2009 inclusief gevolgen van 2e Bestuursrapportage 2008 met gevolgen statenbesluiten en overige projecten.

| **Stimuleringsfonds Drentse projecten** | **2008** | **2009** | **2010** | **2011** |
|---|---|---|---|---|
| | ***22.181*** | ***24.653*** | ***13.828*** | ***-623*** |
| Exploitatie 2008 | 4.063 | | | |
| Vrij besteedbaar resultaat 2007 | 13.143 | | | |
| Vrij besteedbaar resultaat 2008 (t/m 2e berap) | 2.116 | | | |
| Vrij besteedbaar resultaat 2009 | | 284 | | |
| Vrij besteedbaar resultaat 2010 | | | 395 | |
| Afromen reserves | | 3.138 | | |
| Extra dividend Essent | 2.348 | | | |
| Regulier dividend Essent | 6.700 | 6.700 | 6.700 | 6.700 |
| Voorlopige reservering dividend t.b.v. meerjarige RSP verplichtingen | -9.048 | -6.700 | -6.700 | -6.700 |
| Aandelen Essent | pm | | | |
| | | | | |
| **Statenbesluiten:** | | | | |
| Lofar (2007-301) | -2.750 | | | |
| Kennis werkt (2008-315) | -6.500 | | | |
| Programma klimaat en energie (2008-335) | -2.000 | -6.700 | -6.800 | -7.100 |
| Krediet Cultureel kwartier Assen | -2.400 | | | |
| Kennis werkt | -3.000 | | | |
| **Vrij besteedbaar/tekort** | **24.853** | **21.375** | **7.423** | **-7.723** |
| | | | | |
| | **2008** | **2009** | **2010** | **2011** |
| | | | | |
| **Vrij besteedbaar/tekort** | **24.853** | **21.375** | **7.423** | **-7.723** |
| | | | | |
| **Overige projecten** | | | | |
| Drents plan onderwijs kansen stimuleringsfonds | -200 | -500 | -500 | -500 |
| Landbouw structuurversterking | | -1.700 | -1.700 | -1.700 |
| Toerisme structuurversterking | | -180 | -180 | -180 |
| Kennis werkt | | -4.000 | -4.500 | -5.000 |
| Publiek private samenwerking Amerdiep gebied | | -1.167 | -1.167 | -1.167 |
| Meppelerdiep schutsluissluis bij Zwartsluis | | | pm | |
| ***Totaal aanvragen*** | ***-200*** | ***-7.547*** | ***-8.047*** | ***-8.547*** |
| | | | | |
| ***Saldo na honorering aanvragen*** | ***24.653*** | ***13.828*** | ***-623*** | ***-16.270*** |

**Toelichting belangrijkste resultaten, ontwikkelingen, afwijkingen/voortgang per programma**

**Programma 1. De provincie doét ertoe!**

**Belangrijkste resultaten**

- Op 17 september jl. is de gezamenlijke GS-PS geweest over de uitwerking van de rapporten van commissie Lodders, d'Hondt, Mans en Van der Tuuk en het bestuursakkoord. Aan deze conferentie wordt momenteel door ons een vervolg gegeven.
- Er zijn vervolgstappen genomen om tot een strategische agenda met het VDG te komen. Binnenkort wordt de strategische agenda ingevuld en vastgesteld.
- Diverse (kennis)instellingen hebben zich voor de duur van het programma (de collegeperiode) verbonden aan het programma: Universiteit Nyenrode en diverse professoren van deze instelling, Igno Pröpper en zijn bedrijf Partners + Pröpper en het ministerie van VROM.
- Vanuit het programma ondersteunen we actief het participatiegedeelte in het programma Klimaat & Energie. Dit doen we door kennis, budget en deskundigheid in het participatiegedeelte in te zetten en gezamenlijk te benutten.
- Vanuit het programma wordt nieuwe impuls gegeven aan Reuring.nl: de website wordt gebruikt als instrument voor burgerparticipatie. Daarnaast uitbreiding: vergelijkbaar met IdeeEZ en IdeeBZK wordt een 'ideeënbus' gekoppeld aan Reuring.nl waarin burgers hun ideeën voor beleidsontwikkeling of beleidsinnovatie kenbaar kunnen maken. Vanuit de ambtelijke organisatie wordt voor opvolging gezorgd.

## Ontwikkelingen

**P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden**

Het onlangs gesloten bestuursakkoord rijk-provincies 2008-2011 en het rapport Rollen en taken van de statencommissie werkt ook door op het collegeprogramma. De gewenste verandering (rollen en taken) willen we in samenspraak met gemeenten realiseren en dient zijn beslag te krijgen in de strategische agenda met de VDG. Ook willen we dit onderwerp een plek geven in de samenwerkingsconvenanten met de gemeenten. Om invulling te kunnen geven aan deze agenda's gaan we allereerst de visie op rollen en taken vertalen naar een visie op samenwerking.

**P-1.3 Openbare orde en veiligheid**

In het vierde kwartaal van 2008 staat een aantal activiteiten op het programma. Eén van deze activiteiten betreft de implementatie van nieuwe software ten behoeve van de Risicokaart Drenthe. Daarnaast worden op 8 december a.s. tijdens een feestelijke bijeenkomst de uitkomsten van de (provinciale) onderzoeksresultaten naar de kwaliteit van de Risicokaart Drenthe bekendgemaakt.

In afwachting van de landelijke ontwikkelingen bij de totstandkoming van de Wet veiligheidsregio's en hiermee samenhangend de vorming en oprichting van de Veiligheidsregio Drenthe, heeft er in 2008 nog geen provinciale oefening plaatsgevonden. Op 8 november wordt een landelijke (overstromings)oefening 'Waterproef' gehouden. In Drenthe wordt die dag, vanwege capaciteitsgebrek bij de operationele diensten, niet geoefend, wel is er op die dag een conferentie over dit onderwerp.

## Afwijkingen/voortgang prioriteiten

### P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden

| Afwijkingen/voortgang op prioriteiten van 2008 | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen/voortgang** |
| *1.3. Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid.* | Er is tot nu toe een klein deel van het totale budget besteed aan de concernopleiding interactieve beleidsvorming, de toolbox, de visie en het kennisnetwerk interactieve beleidsvorming. Reden waarom we het budget niet volledig aan deze instrumentele onderdelen besteden is een wijziging van focus in het programma. Wij richten ons in het laatste deel van 2008 sterk op het faciliteren van afdelingen in het uitvoeren en ontwikkelen van interactieve projecten. In 2009 zullen wij daadwerkelijk de instrumentele onderdelen gaan realiseren. |
| *1.4. Profilering provincie Drenthe* | In plaats van een massamediale campagne te houden, zetten we in op versterking van het internetportaal, in samenwerking met Marketing Drenthe. Daarnaast wordt de persvoorlichting verbeterd en zullen we de media actiever benaderen. |
| *1.5. Digitale ontsluiting informatie: project Burger en provincie* | DigiD<br>Net als alle provincies heeft Drenthe een abonnement bij FORMDESK, een systeem (webapplicatie) om elektronische formulieren mee te maken. Dit bedrijf ontwikkelt een mogelijkheid waarmee klanten een elektronisch aangemaakt formulier digitaal kunnen ondertekenen via een DIGID-authenticatie. Dit biedt ons de mogelijkheid om digitaal ondertekende documenten te ontvangen, zonder dat wij als provincie zijn aangesloten op DIGID. Wij hebben momenteel 10 tot 15 elektronische formulieren - nu nog zonder elektronische ondertekening - in voorbereiding. Uitrol daarvan staat gepland in september/oktober 2008. Waarschijnlijk zal een eigen DIGID-aansluiting op termijn nog wel nodig zijn als wij mee willen in ontwikkelingen zoals de Persoonlijke Internet Pagina. Verkennende besprekingen op dat terrein zijn al gevoerd. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| **Programma 1. De provincie doét er toe!** | **1**<br>**Realisatie 2007** | **2**<br>**Primitieve begroting 2008** | **3**<br>**Begroting 2008 na wijziging** | **4**<br>**Realisatie 2008** | **5**<br>**Verwacht resultaat 2008** |
|---|---|---|---|---|---|
| P1.03 Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid | 6.070 | 225.000 | 415.000 | 3.395 | 104.000 |
| P1.04 Profilering provincie Drenthe | 45.811 | 150.000 | 150.000 | 0 | 0 |
| P1.05 Digitale ontsluiting informatie: project Burger en provincie | 120.085 | 350.000 | 350.000 | 106.956 | 200.000 |
| **Totaal prioriteiten** | 171.966 | 725.000 | 915.000 | 110.351 | 304.000 |

### P1.03 Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid: intensivering en verzoeken om overheveling.

In de Voorjaarsnota 2008 is € 190.000,-- aangevraagd voor aanvullende onderdelen in programma 1. Deze onderdelen zijn de instrumentenbox en het kennisnetwerk interactieve beleidsvorming en de experimentele vormen voor interactief werken. Van dit budget is op dit moment globaal € 4.000,-- benut. De verwachting is dat we in 2008 nog € 50.000,-- zullen benutten aan de verdere ontwikkeling van deze onderdelen.

Voorafgaand aan het ontwikkelen van instrumentele onderdelen, zoals hierboven genoemd, willen wij vanuit het programma krachtig inzetten op het ondersteunen van beleidsafdelingen in lopende en nieuwe interactieve processen. Hiervoor was reeds bedrag aangevraagd van € 225.000,--. We willen ervaring opdoen met nieuwe werkvormen en deze kennis inzetten ten behoeve van de verbetering van onze beleidsprocessen. Samen met de afdelingen bepalen we welke processen (en nieuwe werkvormen) we vanuit het programma willen stimuleren. Dat doen wij bijvoorbeeld door het beschikbaar stellen van kennis, budget of door het verbinden van externe kennisdragers aan onze organisatie. Voor de financiële ondersteuning van projecten willen wij in 2008 € 50.000,-- van het budget benutten. Dit betekent dat wij in totaal € 311.000,-- van het totale budget op prioriteit 1.03 niet zullen benutten in 2008.

Van de vrijgevallen middelen willen wij twee onderdelen overhevelen.

1. Instrumentenbox, kennisnetwerk interactieve beleidsvorming en experimentele werkvorm voor interactief werken

In 2008 willen wij ons vanuit het programma vooral op toerusting en ondersteuning van afdelingen richten. Op basis van de daarmee opgedane ervaringen in de reguliere organisatie willen we in 2009 verder bouwen. In 2009 willen we, met de input van de afdelingen, werken aan de instrumentenbox, het kennisnetwerk interactieve beleidsvorming en de experimentele werkvorm voor interactief werken. Om de inhaalslag te kunnen maken en de onderdelen snel op te zetten, willen wij graag het gereserveerde budget voor 2008 gebruiken. Daarom verzoeken wij tot overheveling van € 90.000,-- ter aanvulling van het budget van 2009.

2. Arbeidsmarktcommunicatie en provinciale voorlichtingsrubriek

Wij verzoeken om € 50.000,-- over te hevelen naar 2009, om in 2009 de volgende activiteiten te kunnen ondernemen:

- Opzetten van een goede arbeidsmarktcommunicatie.
- Ontwikkelen van een provinciale voorlichtingsrubriek. Een voorlichtingsrubriek waarin zowel informatie van GS als PS kan worden opgenomen.

**P1.04 Profilering provincie Drenthe.**

In plaats van een massamediale campagne te houden, zetten we in op versterking van het internetportaal, in samenwerking met Marketing Drenthe. Daarnaast wordt de persvoorlichting verbeterd, en zullen we de media actiever benaderen. Zonder extra kosten leidt dat tot meer publiciteit voor de provincie. Dit betekent dat wij het totale budget op prioriteit 1.04 niet zullen benutten in 2008 en valt er € 150.000,-- vrij.

**P1.05 Digitale ontsluiting informatie: project Burger en provincie.**

Het geheel niet benutten van de toegekende middelen heeft te maken met het anders invullen van geplande activiteiten. Een voorbeeld hiervan is dat we gebruik maken van het systeem van FORMDESK, zodat wij digitaal ondertekende documenten kunnen ontvangen, zonder dat wij als provincie zijn aangesloten op DIGID. Dit betekent dat er € 150.000,-- vrij valt.

**Toelichting op afwijkingen going concern**

Per saldo wordt voor programma 1 een voordelig saldo van € 120.958,-- verwacht. Dit saldo wordt veroorzaakt door een reeks van kleinere mee- en tegenvallers, waarvan de meest opvallende bestaan uit een meevaller op het gebied van de kosten voor duaal bestuur (€ 40.000,--), een lager budget van € 73.200,-- voor de uitvoering van het geplande onderzoeksprogramma Onderzoek doelmatigheid en doeltreffendheid ex artikel 217a Provinciewet en een mogelijke verlaging met € 48.028,-- voor de kosten die in 2008 voor de jeugdmonitor worden gemaakt.

*Uitvoering moties*
In de statenvergadering van 25/26 juni is motie 15, Drents Europa loket aangenomen. Provinciale staten verzoeken de inrichting van een Drents Europaloket te verkennen en een voorstel hierover te doen toekomen voor de realisatie hiervan. Het project vindt zich op dit moment in een voorbereidende fase. In deze fase zijn we de doelstellingen en resultaten helder in kaart aan het brengen, waarbij aansluiting gezocht wordt met de uitvoering van motie 8, subsidiemakelaar (4 juli 2007). Conform de motie reserveren we deze middelen binnen programma 1, de provincie doét ertoe!

## Programma 2. Samenleving met samenhang

### Belangrijkste resultaten

***Sociale ontwikkeling***

- De Sociale Agenda voor de komende vier jaar is ontwikkeld (besluitvorming is voorzien in december 2008). Tevens is er een goede start gemaakt om tot komen tot sociale allianties tussen de 12 Drentse gemeenten en provincie.
- De Drentse lobby bij het Rijk heeft een toezegging vanuit het Rijk opgeleverd van € 1,6 miljoen als cofinanciering voor het onderwijskansenplan Drenthe voor het wegwerken van taalachterstanden 0-4 jarigen en bij basisscholen in de Veenkoloniën.
- De voorbereidingen voor de start van de Vuelta 2009 in Drenthe zijn in volle gang. Er wordt gewerkt aan mooie topevenementen en nevenactiviteiten rondom de Vuelta.
- Alle Drentse gemeenten hebben aangegeven dat zij vóór 1 januari 2009 aangesloten zijn bij de Drentse Verwijs Index.
- De provincie heeft zich ingezet om te komen tot concrete afspraken op het terrein van onderwijs en jeugdzorg. Het convenant tussen SWV / VO / SVO, Bureau Jeugdzorg Drenthe en Yorneo wordt op 9 oktober 2008 ondertekend.
- Op het terrein van mantelzorg is de provincie samen met de gemeenten tot een plan gekomen over de wijze waarop provinciale en lokale taken voor mantelzorgondersteuning in Drenthe kunnen worden vormgegeven.
- De Beursvloer is een succesvolle activiteit geweest waarbij veel goede matches zijn gemaakt tussen het bedrijfsleven en het vrijwilligerswerk in het kader van maatschappelijk betrokken ondernemen.

***Cultuur***

- De culturele en museale agenda voor de komende vier jaar is ontwikkeld (besluitvorming is voorzien in december 2008). Bij de totstandkoming van deze agenda zijn de gemeenten betrokken.
- Er heeft definitieve besluitvorming plaatsgevonden inzake het Cultureel Kwartier Assen. De provincie Drenthe draagt € 2,4 miljoen bij vanwege de verhuizing van Biblionet en het Centrum voor Beeldende Kunst naar dit Kwartier.
- Er is veel voortgang geboekt in de totstandkoming van de cultuurhistorische waardenkaart van Drenthe.
- In het Drents Museum heeft de zeer succesvolle tentoonstelling “Go China” plaatsgevonden. Er is een begin gemaakt met de nieuwbouw voor het Drents Museum.
- Dankzij de professionalisering is het Hunebedmuseum uitgeroepen tot het beste archeologische museum van Nederland.
- Het Huus van de Taol is als nieuwe (gefuseerde) instelling voor de streektaal van start gegaan.
- De tweede culturele provinciale Uitdag is in alle Drentse gemeenten goed uitgevoerd.
- De noordelijke lobby bij het Rijk voor extra middelen voor Cultuur heeft geresulteerd in een structureel extra bedrag van € 1,6 miljoen voor het Noorden dan in de afgelopen vier jaar. Voor Drenthe betekent dit een forse subsidieverhoging voor theatergezelschap de Peergroup uit Veenhuizen.

### Ontwikkelingen

**P-2.0 Ontwikkeling CWZ-beleid**

In 2008 is en wordt gewerkt aan een strategisch beleidskader voor het provinciale sociale en culturele beleid voor de jaren 2009-2012. Het is de verwachting dat provinciale staten eind 2008 hiervoor de Sociale en de Culturele & museale agenda kunnen vaststellen. Deze agenda’s zijn het vervolg op

Mensen in het middelpunt, provinciale sociale agenda 2005-2008 en de Kunst van het combineren. In mei 2008 is het concept door ons vastgesteld. Over de concrete invulling worden dit najaar met gemeenten en maatschappelijke organisaties afspraken gemaakt .

**P-2.1 Opgroeien (jeugdzorg)**
In de eerste helft van 2008 is hard gewerkt aan de voorbereiding van Sociale allianties met gemeenten voor het thema Jeugd: gemeenten zijn ondersteund voor het ontwikkelen van Centra voor Jeugd en Gezin en onderwijsinstellingen voor het ontwikkelen van onderwijsnetwerken. Vanuit deze onderwijsnetwerken zijn projecten gestart met jeugdzorg instellingen (BJZ en Yorneo) om de jeugdzorg meer herkenbaar aanwezig te laten zijn binnen het onderwijs.

**P-2.2 Werken en leren**
Het plan Onderwijskansen Drenthe 2008-2011 is inmiddels door ons vastgesteld en is in september aan uw staten aangeboden.
Met het rijk is onderhandeld over extra financiële middelen voor het onderwijskansenbeleid. Inmiddels is er aan rijksmiddelen als cofinanciering voor het onderwijskansenplan Drenthe rijksgeld toegezegd:
- Totaal 1,6 miljoen voor 4 jaren en voor het wegwerken van taalachterstanden 0- tot 4-jarigen (gaat naar penvoerder gemeente Emmen voor in totaal 4 gemeenten in Zuidoost-Drenthe). In 2008 is voor deze 4 gemeenten derhalve € 200.000,-- aan cofinanciering beschikbaar.
- Totaal: € 1.680.000,-- voor 4 jaren voor het wegwerken van taalachterstanden bij de basisscholen in de Veenkoloniën. In 2008 is daarvan € 100.000,-- beschikbaar voor de 4 gemeenten in Zuidoost-Drenthe. Deze middelen gaan rechtstreeks naar de basisscholen.

Op het vlak van voortijdig schoolverlaten en onderwijs en arbeidsmarkt zijn vele projecten mede gesubsidieerd en nemen wij ambtelijk deel aan enkele overleggen over onderwijs en arbeidsmarkt, zoals het Regionaal Convenant Beroepsonderwijs Bedrijfsleven Drenthe (RCBBD). De verwachting is wel dat er dit jaar iets minder geld wordt weggezet dan vooraf was begroot voor voortijdig schoolverlaten.

**P-2.3 Wonen en leefomgeving**
De ambtelijke VDG-Provincie werkgroep Mantelzorg heeft de reader "Wat hebben we nodig om Mantelzorg en Vrijwillige inzet beleid te maken" uitgewerkt naar een helder voorstel voor een ondersteuningsstructuur Mantelzorg in Drenthe. Hierin zijn de gemeentelijke functies en provinciale functies op het terrein van mantelzorg uitgewerkt naar concrete functies, rollen en financieringsafspraken. Het op te richten provinciale Platform Informele Zorg is een onderdeel van deze afspraken. Met dit initiatief loopt Drenthe volgens de landelijk organisatie voor mantelzorgondersteuning Mezzo voorop in Nederland.

Vier instellingen hebben een plan van aanpak opgesteld ten behoeve van de aanbesteding 'kwaliteit welzijnssector'. Voor deze plannen is per instelling een bedrag van € 12.500,-- beschikt. Deze plannen worden in oktober 2008 gepresenteerd aan de provincie. De provincie zal hieruit de speerpunten formuleren en de instellingen vragen deze uit te werken tot een gezamenlijk plan van aanpak. Het totaalbudget hiervoor bedraagt € 330.000,-- met een looptijd tot en met 2010. In de rest van 2008 zal nog € 160.000,-- worden beschikt aan de instellingen ten behoeve van het uitvoeren van het gezamenlijk plan van aanpak.

De uitvoering van Kansen voor “7 tot 7” lopen volgens planning. In 2008 heeft de provincie in alle twaalf gemeenten een kwartiermaker 7 tot 7 gesubsidieerd. Deze kwartiermaker had een drieledige opdracht, namelijk de inventarisatie van het gemeentelijke sociale beleid, onderzoeken van thema’s waarop samenwerking met de provincie meerwaarde zou hebben én het opstellen van een

gemeentelijk actieplan 7 tot 7. Elke gemeente is daar op dit moment mee bezig en de uitkomsten worden meegenomen bij de realisatie van de Sociale agenda 2009-2012.
De regeling Stimulering multifunctionele dienstencentra is geëvalueerd en was succesvol. Deze regeling wordt doorgezet als algemene alliantie (afspraken met meerdere gemeenten) binnen de Sociale agenda. Het kennisnetwerk 7 tot 7 én het expertteam MFD worden samengevoegd tot één provinciaal kennisnetwerk.
In tien van de twaalf gemeenten en bij de provincie zelf, worden de pilots Dagarrangementen uitgevoerd. Opmerkelijke pilots zijn de Telebrink (digitale leefbaarheid) en het Kennisnetwerk Brede School. Halverwege 2008 zijn er, samen met gemeenten Assen en Tynaarlo nog twee projecten combinatiefunctionaris gestart. Op 1 januari 2009 lopen alle pilots af.

**P-2.4 Participatie**
De breedtesport is momenteel onderdeel in de gesprekken die met gemeenten en met instellingen zoals *Sport*Drenthe worden gevoerd in het kader van de Sociale agenda 2009-2012. Uit de gevoerde gesprekken blijkt dat een structurele en gebundelde aanpak via onder meer de allianties gewenst is. Volgend jaar vindt de Vuelta plaats. De provincie steekt hierbij eveneens in op een brede impuls voor breedtesport. Voorbereidingen daarvoor zijn nu in volle gang. Ook hierbij is het de bedoeling om de inspanningen behalve de eenmalige inzet ook zoveel mogelijk een structureel karakter te geven.

In het lopende sportbeleid is sterk ingezet om de niet-actieve kinderen te stimuleren aan sport deel te nemen. De projecten die hier een rol in zouden spelen, zijn de Drentse sportpas en de Kindersportmaand. Er zijn in de aanloop naar de nieuwe Sociale agenda verschillende onderzoeken geweest én er is veel overleg geweest met gemeenten, sportbonden en andere betrokkenen. De Kindersportmaand zal vooral effect hebben op de kinderen die al (veel) sporten. Gemeenten, eerstverantwoordelijken in uitvoering op het gebied van breedtesport, hebben de voorkeur voor een andere aanpak voor stimulering van sportdeelname, namelijk combinatiefuntionarissen. De combinatiefunctionaris is de fysieke verbinding tussen verschillende onderdelen van dagarrangementen. Vaak verzorgt de functionaris overdag een aantal bewegingslessen op school, terwijl hij/zij na schooltijd (verlengde schooldag) zorgt voor aansluiting van met name sportlessen op de schooltijden. Hierdoor ontstaat een aaneengesloten aanbod van onderwijs en naschoolse activiteiten. De combinatiefunctionaris richt zich met name op primair onderwijs. We kiezen binnen het voortgezet onderwijs voor een gelijksoortige aanpak. Gezien de spreiding en organisatievorm vraagt dit om een andere opzet. Hier wordt momenteel de eerste aanzet toe gegeven in het kader van de Sociale agenda.

**P-2.5 Parels van Drenthe**
*Versterken culturele infrastructuur Drenthe*
De (rijks)geldstroom voor beeldende kunst vervalt na 2008. Provincies krijgen in dit kader geen geld meer van het rijk, maar dat geld gaat naar de centrumgemeenten. Voor Drenthe betekent dit naar Emmen en Assen. De financiële ondersteuning van het Centrum voor Beeldende Kunst houdt nauw verband met de veranderde rijksgeldstroom beeldende kunst. Een deel van de verantwoordelijkheid voor de taken van het CBK komt nu bij de gemeenten Emmen en Assen te liggen en een deel van de verantwoordelijkheid voor de taken van het CBK blijft bij de provincie. Over de uitwerking hiervan vindt overleg plaats tussen beide genoemde gemeenten en de provincie.

Op het gebied van podiumkunsten kent Drenthe twee topinstellingen, de PeerGroup en het Drents Jeugd Theatergezelschap (DJT) De Reus. Inzet was om vanaf 2008 structurele gelden voor deze twee instellingen te verwerven uit het noordelijk convenant met het rijk. Inmiddels is bekend geworden dat de PeerGroup wel geld krijgt van het rijk en DJT De Reus niet.

Het plan voor de doorontwikkeling van het Kunstenaarsinitiatief in Kolderveen (KIK), is inzet geweest in de gesprekken met het rijk inzake het noordelijk overleg cultuur. Inmiddels is bekend geworden dat de het rijk geen geld hiervoor beschikbaar stelt.

*Vergroten cultuurparticipatie*
In 2008 waren er ruim 350.000 bezoekers in het Drents Museum bij de tentoonstelling Go China. Dit is natuurlijk een enorme uitschieter die zeker niet elk jaar (en ook niet elke twee jaar) herhaald kan worden. Maar het is geweldig dat dit met deze tentoonstelling is gelukt.

Het rijk draagt in de huidige Cultuurnota 2005-2008 voor het Actieplan cultuurbereik de helft aan rijksmiddelen bij hetgeen neerkomt op bijna € 300.000,--. Het Actieplan cultuurbereik wordt met ingang van 2009 beëindigd. Daarvoor in de plaats komt de regeling Cultuurparticipatie provincies en gemeenten 2009-2012. Provincies komen in aanmerking voor een bijdrage van € 0,79 per inwoner. Voor Drenthe betekent dit jaarlijks eveneens bijna € 300.000,--. De regeling wordt uitgevoerd door het Fonds voor cultuurparticipatie (FCP). Op basis van deze regeling kunnen provincies tot 15 november 2008 een verklaring tot deelname indienen. Het Actieplan cultuurbereik wordt vervangen door het Fonds cultuurparticipatie. De subsidiestroom blijft ongewijzigd. De provincie Drenthe wil in nauw overleg met de gemeente uitwerking hieraan geven.

*Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed*
Vanwege de samenwerking tussen de Stichting Drentse Taal, Stichting Oeze Volk en Stichting het Drentse Boek in het Huus van de Taol is de structurele prestatiesubsidie per boekjaar in 2008 verhoogd naar € 333.683,--. Tevens is een incidentele prestatiesubsidie toegekend van € 139.000,-- om de fysieke samenvoeging van voornoemde partijen in één fysiek Huus van de Taol te Beilen in 2008 te realiseren. Dit conform het voorstel van provinciale staten van januari 2008.

**Afwijkingen/voortgang prioriteiten**

**P-2.1 Opgroeien (jeugdzorg)**

| **Afwijkingen/voortgang op prioriteiten van 2008.** | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen/voortgang** |
| 2.1. Kansen voor jeugd en gezin | Gemeenten zijn ondersteund voor het ontwikkelen van centra voor Jeugd en Gezin. Vanuit de ontwikkelde onderwijsnetwerken zijn projecten gestart met jeugdzorginstellingen. Alle Drentse gemeenten hebben aangegeven zich dit jaar aan te sluiten bij de Drentse Verwijs Index.<br>Met SWV / VO / SVO, Bureau Jeugdzorg Drenthe en Yorneo zijn concrete afspraken gemaakt op het terrein van onderwijs en jeugdzorg. |

**P-2.2 Werken en leren**

| **Afwijkingen/voortgang op prioriteiten van 2008.** | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen/voortgang** |
| 2.2. Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe | Het Onderwijskansenplan Drenthe 2008-2011 is vastgesteld en in september aan de staten aangeboden. We zijn met de uitvoering ervan bezig. |
| 2.3. Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten (VSV) | Op het vlak van VSV zijn vele projecten uitgevoerd en er lopen nog een aantal. De verwachting is dat er iets minder geld wordt weggezet dan begroot. |

### P-2.3 Wonen en leefomgeving

| Afwijkingen/voortgang op prioriteiten van 2008. | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen/voortgang** |
| 2.4. Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie | De provincie is samen met de gemeenten gekomen tot een plan over de wijze waarop provinciale en lokale taken voor mantelzorgondersteuning in Drenthe worden vormgegeven. Het op te richten provinciale Platform Informele Zorg is een onderdeel van deze afspraken.<br>De Beursvloer was een succes waarbij matches zijn gemaakt tussen het bedrijfsleven en het vrijwilligerswerk in het kader van maatschappelijk betrokken ondernemen.<br>Vier instellingen hebben een plan van aanpak opgesteld ten behoeve van de aanbesteding 'kwaliteit welzijnssector'. |
| 2.5. Kansen voor "7-tot-7": diensten- en voorzieningen-programma in Drentse gemeenten | Elke gemeente is bezig met de inventarisatie van het gemeentelijke sociale beleid, onderzoeken van thema's waarop samenwerking met de provincie meerwaarde heeft én het opstellen van een gemeentelijk actieplan 7 tot 7.<br>De regeling Stimulering multifunctionele dienstencentra is geëvalueerd en was succesvol. Over deze regeling worden afspraken met meerdere gemeenten gemaakt binnen de Sociale agenda.<br>Het kennisnetwerk 7 tot 7 én het expertteam MFD worden samengevoegd tot één provinciaal kennisnetwerk.<br>De pilots Dagarrangementen zijn in uitvoering en lopen eind dit jaar af. |

### P-2.4 Participatie

| Afwijkingen/voortgang op prioriteiten van 2008. | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen/voortgang** |
| 2.6. Kansen voor Sport: Drenthe profileren als sportprovincie | Bij de breedtesport wordt ingezet op een structurele en gebundelde aanpak via onder meer de sociale allianties.<br>Volgend jaar vindt de Vuelta plaats. De provincie steekt hierbij eveneens in op een brede impuls voor breedtesport. Voorbereidingen daarvoor zijn nu in volle gang. Ook hierbij is het de bedoeling om de inspanningen behalve de eenmalige inzet ook zoveel mogelijk een structureel karakter te geven.<br>Voor het stimuleren van sportdeelname door kinderen zetten wij in op combinatiefunctionarissen. |

### P-2.5 Parels van Drenthe

| Afwijkingen/voortgang op prioriteiten van 2008. | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen/voortgang** |
| 2.7. Versterken culturele infrastructuur Drenthe | Veel bezoekers voor de tentoonstelling "Go China".<br>Extra rijksbijdrage voor de "Peergroup". |
| 2.8. Vergroten cultuurparticipatie | Actieplanplan cultuurbereik succesvol uitgevoerd.<br>Voorbereiding voor nieuw programma cultuurparticipatie gestart |
| 2.9. Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | De totstandkoming van de cultuurhistorische waardenkaart verloopt goed.<br>Huus van de Taol goed van start gegaan. |
| 2.10. Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte | Deze prioriteit wordt geïntegreerd in programma Mooi Drenthe. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 2. Samenleving met samenhang | 1<br>Realisatie 2007 | 2<br>Primitieve begroting 2008 | 3<br>Begroting 2008 na wijziging | 4<br>Realisatie 2008 | 5<br>Verwacht resultaat 2008 |
|---|---|---|---|---|---|
| P2.01 Kansen voor jeugd en gezin | 0 | 700.000 | 944.000 | 334.000 | 944.000 |
| P2.03 Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten | 0 | 372.000 | 372.000 | 265.119 | 372.000 |
| P2.04 Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie | 36.235 | 465.000 | 800.765 | 292.705 | 800.765 |
| P2.05 Kansen voor "7 tot 7"diensten- en voorzieningen- programma in Drentse gemeenten | 0 | 465.000 | 465.000 | 320.000 | 465.000 |
| P2.06 Kansen voor Sport: Drenthe profilering als sportprovincie | 0 | 558.000 | 771.000 | 263.717 | 771.000 |
| P2.07 Versterken culturele infrastructuur Drenthe | 316.000 | 221.000 | 232.000 | 250.160 | 2.632.000 |
| P2.09 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | 0 | 195.000 | 0 | 0 | 0 |
| **Totaal prioriteiten** | 352.235 | 2.976.000 | 3.584.765 | 1.725.701 | 5.984.765 |

### P 2.7 Versterken culturele infrastructuur Drenthe

Uw staten hebben door middel van statenstuk 2008-320 een eenmalige bijdrage verleend (onder voorwaarden) ten behoeve van de realisatie van het Cultureel Kwartier Assen (CKA) van € 2.400.000,-- uit het Stimuleringsfonds Drentse projecten. Om de nadere afspraken met de gemeente Assen goed ten uitvoer te brengen vindt deze bijdrage uit het Stimuleringsfonds Drentse projecten dit jaar (2008) plaats.

### Toelichting op afwijkingen going concern

Per saldo wordt voor programma 2 een nadelig saldo van € 94.540,-- verwacht. Dit saldo wordt veroorzaakt door een aantal mee- en tegenvallers. De meest opvallende afwijkingen van de planning zijn de volgende.

### Product Parels van Drenthe

Het evenement culturele gemeente vindt 1 keer per 2 jaar plaats. In de huidige (meerjaren)begroting is de bijdrage ad € 90.000,-- die de provincie beschikbaar stelt voor dit evenement gelijkmatig over de jaren verdeeld. Dit jaar is aan de gemeente Westerveld € 90.000,-- beschikt. Voorgesteld wordt om de begroting voor het jaar 2008 bij te ramen met € 45.000,-- naar € 90.000,-- en dit te dekken uit het begrote bedrag voor het jaar 2009 ad € 45.000,--. Tevens wordt voorgesteld deze wijziging structureel toe te passen voor de volgende jaren, dat wil zeggen het jaar 2010 met € 45.000,-- bijramen naar € 90.000,-- en dit dekken uit de bijdrage van het jaar 2011.

Het negatief resultaat wordt veroorzaakt doordat de bijdrage van € 94.440,-- van de provincie Groningen ten behoeve van de Wetenschappelijke Steunfunctie is komen te vervallen. Wij ontvingen jaarlijks een bijdrage van de provincie Groningen en maakten dit vervolgens over aan de Openbare Bibliotheek Groningen. Vanaf 2008 worden de middelen door de provincie Groningen rechtstreeks overgemaakt aan de Bibliotheek Groningen. Voorgesteld wordt dan ook de geraamde bijdrage ad € 94.440,-- te laten vervallen.
De realisatie van de bouw van het nieuwe depot Drents Museum zal eind 2009 gereed zijn. De voor het jaar 2008 geraamde lasten ad € 50.000,-- zijn voor dit jaar niet nodig en kunnen voor 2008 worden afgeraamd.

*Kosten Noordelijk Archeologisch Depot en bijdrage van voorziening Noordelijk Archeologisch Depot*
In afwachting van de aankoop van de derde loods (Voorjaarsnota 2008) in 2009, is de geplande realisatie van de klimaatkamers uitgesteld tot 2009. De hiervoor gereserveerde middelen zullen in 2008 niet worden besteed. Voorgesteld wordt om zowel de uitgaven als inkomsten met € 100.000,-- af te ramen, zodat deze middelen van derden in 2009 weer beschikbaar zijn.

**Product Participatie**
*Antidiscriminatievoorzieningen (ADB)*
Deze tijdelijke rijksmiddelen zijn bestemd voor de totstandkoming van een landelijk dekkend netwerk van antidiscriminatievoorzieningen. Het rijk stelt echter het definitieve besluit tot invoering van dit landelijke netwerk telkens uit. Via onder andere de reguliere inzet van STAMM CMO Drenthe is de voorbereiding voor dit netwerk in de provincie Drenthe nagenoeg gereed. De verwachting is dat het rijk in 2009 besluit tot invoering van de dit netwerk. Het restant van de ontvangen rijksmiddelen zullen dan door de provincie in het jaar 2009 ingezet kunnen worden. Voorgesteld wordt dan ook om een bedrag van € 136.157,-- in te zetten in 2009.

## Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid

### Belangrijkste resultaten

- Het Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP) is afgesloten via een bestuursovereenkomst met het rijk. Hierdoor zal in de periode 2008-2020 een forse stroom rijksmiddelen naar het noorden stromen voor gebiedsontwikkelingen met een zware economische en bereikbaarheidscomponent.
- De netwerkanalyse vaarwegen (met name bedoeld om goederenvervoer te water te faciliteren) is gereed, inhoudende (het streven tot) verruiming van de Zuid-Drentse vaarwegen. Onderdeel daarvan is de vervanging van de huidige keersluis in het Meppelerdiep door een schutsluis (voor schepen tot 2000 ton). Hieruit resulteert een injectie van € 50 miljoen aan rijksmiddelen in de (zuid-) Drentse economie, mits we de cofinanciering geregeld krijgen.
- Het gereconstrueerde wegvak tussen Gieten en Borger/Ees van de N34 is in 2008 volledig opengesteld voor verkeer. De voorbereiding van de tunnel bij Ees is gestart, inclusief de beginspraak erover.
- Sinds 1 juli 2008 is de nieuwe Wet Ruimtelijke Ordening (nWRO) in werking getreden. Dit impliceert een meer pro-actieve taak voor de provincie, om voortaan via relatiebeheer het provinciale belang te borgen. De nWRO induceert de noodzaak om tot nieuw omgevingsbeleid te komen. Dit wordt integraal en interactief opgepakt in de periode tot eind 2009.
- In 2008 starten we samenwerkingsverband met partners (met name gemeenten), waarmee we de “verrommeling” van het Drentse landschap gaat aanpakken. Vooruitlopend daarop worden met partners de eerste “verrommelde” situaties aangepakt.

### Ontwikkelingen

#### P-3.0 Verkeer

In het voorjaar van 2008 zijn met het rijk de onderhandelingen gevoerd over het Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn. Dit is het alternatief pakket aan maatregelen voor het niet doorgaan van de Zuiderzeelijn. In juni zijn de afspraken vastgelegd in een door de regio met de minister ondertekend convenant. Bereikbaarheid is een belangrijke component in de afspraken. In nauwe samenwerking met de betrokken gemeenten wordt de uitvoering opgepakt. De projectorganisaties beginnen inmiddels vorm te krijgen.
Een groot deel van de reconstructie van de N34 tussen Gieten en Borger is klaar. De weg is verbreed en de aansluitingen zijn ongelijkvloers gemaakt. De rest van het jaar wordt nog een aantal afrondende werkzaamheden verricht. De reconstructie verder in zuidelijke richting wordt doorgeschoven naar volgend jaar in verband met de planvorming rond de aansluiting Ees. Met een brief zullen uw staten nader worden geïnformeerd omtrent de ontwikkelingen bij Ees.
Gedragsbeïnvloeding in het verkeer begint al jong. In Drenthe is de afgelopen jaren een speciaal programma richting scholen opgezet gericht op zowel de kinderen, de ouders, de leerkrachten als de omgeving. In augustus heeft de 100e school zich aangesloten om uiteindelijk, na het voldoen aan een aantal criteria, het Drents Verkeersveiligheidslabel te kunnen krijgen.

#### P-3.1 Beheer en onderhoud wegen

De meerkosten van het gewijzigde maairegiem in het kader van de bestrijding van het jakobskruiskruid worden gedekt binnen de dit voorjaar aanbestede maaibestekken.
Onderdeel van een concrete jaarplanning is een zo goed mogelijk afstemming tussen groot onderhoud en nieuwbouw- en reconstructiewerken teneinde de middelen zo efficiënt mogelijk in te zetten. Op het gebied van al deze werkzaamheden zijn wij afhankelijk van een aantal externe omstandigheden en ontwikkelingen, zoals bijvoorbeeld het overleg en afstemming met gemeenten, bewoners en belanghebbenden, onzekerheden rond het aankopen van gronden, of technische complicaties en weersomstandigheden. Hierdoor kan een aantal geplande werkzaamheden voor 2008

niet uitgevoerd worden. In plaats daarvan worden, indien mogelijk, reserveprojecten voor onderhoudswerkzaamheden opgepakt.

De reconstructie van de N919 (Veenhuizen) is een gecombineerd project met de gemeente. Doordat het bestuurlijke besluitvormingsproces langer duurt dan verwacht loopt de uitvoering vertraging op en start deze in 2009.

**P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen**
In het kader van de automatisering van de bediening op de vaarwegen (afstandbediening) is de woning nabij de Grote Staphorster Stouwe afgestoten. Voor de verdere toepassing van geautomatiseerde bediening wordt een aanvraag ten laste van het Stimuleringsfonds Drentse projecten voorbereid.

**P-3.3 Vervoer**
Om het goederenvervoer over water te faciliteren is op verzoek van het Ministerie Verkeer en Waterstaat in het voorjaar van 2008 een netwerkanalyse vaarwegen uitgevoerd. De analyse is in concept gereed en is besproken met het ministerie. Mogelijk dat dit in het najaarsoverleg kan leiden tot afspraken over een aantal uit te voeren quick-wins. Daarop vooruitlopend is er een belangrijke stap gezet in de plannen voor ombouw van de Meppelerdiepkeersluis tot duurzame schutsluis. De Tweede Kamer heeft vlak voor het zomerreces € 10 miljoen extra beschikbaar gesteld bovenop de reeds gereserveerde € 32 miljoen. In het najaarsoverleg met de minister en de staatssecretaris zal dit verder worden besproken en mogelijk worden afgerond met ook een noodzakelijke regiobijdrage.

**P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting**
Sinds 1 juli 2008 is de nieuwe Wet ruimtelijke ordening (nWro) in werking getreden. De provinciale taak goed- of afkeuren van gemeentelijke bestemmingplannen vervalt. Dit impliceert een meer proactieve taak voor de provincie, teneinde via relatiebeheer het provinciale belang te borgen. De nWro induceert de noodzaak om tot nieuw omgevingsbeleid te komen in de vorm van een structuurvisie. Dit wordt integraal en interactief opgepakt in de periode tot eind 2009.
Het tegengaan van verrommeling van het Drentse landschap gaat de provincie vorm en inhoud geven via een in 2008 te starten samenwerkingsverband. Vooruitlopend daarop worden met partners de eerste “verrommelde” situaties aangepakt.

**Afwijkingen/voortgang prioriteiten**

**P-3.0 Verkeer**

| **Afwijkingen/voortgang op prioriteiten van 2008** | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen/voortgang** |
| *3.11. Investeringsnota Verkeer en Vervoer* | De onderhandelingen over het spoor Emmen-Zwolle zijn afgerond. Exploitatie en verbeteringsmaatregelen zijn opgenomen in de BDU. |

**P-3.1 Beheer en onderhoud wegen**

| **Afwijkingen/voortgang op prioriteiten van 2008** | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen/voortgang** |
| *3.13. Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen* | Met het afschaffen van contractmanagement in 2008 is ook de indexering niet meer valide. We voeren momenteel analyses om een beleidsvisie wegen- en vaarwegenbeheer vast te stellen met een financieel beleidskader met mogelijke gevolgen voor 2010. |

| | |
|---|---|
| | Wij blijven doorgaan met innovatief aanbesteden.<br>Er rijden twee bedrijfsauto's op bio-brandstof. Na 2008 wordt gekeken in hoeverre het bestaande wagenpark verder verduurzaamd kan worden.<br><br>Wij passen op twee proefprojecten openbare verlichting toe door middel van LED-verlichting. Wij houden in oktober een symposium over het opruimen van eenderde van de straatlantaarns. Hierin komen onder andere de gevolgen voor de verkeersveiligheid en sociale veiligheid aan de orde.<br><br>Een onderzoek naar toepassing van windmolenenergie bij de sluis in Rogat is afgerond. Het te behalen rendement is te laag en bovendien stuit het de benodigde bestemmingsplanwijziging op problemen. Wij gaan alternatieven voor de opwekking van duurzame energie bij sluizen en steunpunten onderzoeken. |

### P-3.3 Vervoer

| **Afwijkingen/voortgang op prioriteiten van 2008** | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen/voortgang** |
| *3.12. Stimuleren goederenvervoer over water* | De uitgevoerde Netwerkanalyse Vaarwegen is goed basismateriaal voor de verdere visieontwikkeling op Meppel als nat knooppunt. Ook de verwachte afspraken over de Meppelerdiepkeersluis zullen hierop een positief effect hebben.<br>De MIRT-planstudie is nog niet afgerond in afwachting van de verdere afspraken over de financiering van de duurzame schutsluis.<br>De realisatie is een stuk dichterbij gekomen door de extra bijdrage van € 10 miljoen door de Tweede Kamer. |

### P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

| **Afwijkingen/voortgang op prioriteiten van 2008** | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen/voortgang** |
| *3.1. Regie ruimtelijke opgaven en verkenning actief provinciaal grondbeleid* | Ruimtelijke opgaven zijn in nauw overleg met gemeenten verder vormgegeven (bijvoorbeeld Groningen-Assen/Frederiksoord) dan wel actief opgepakt (bijvoorbeeld de corridorstudies, de rsp-projecten, maar ook "kleinere" nieuwe projecten zoals Groene Marken en landschappelijk bouwen in Koekange).<br>De verkenning naar de mogelijkheden voor actief provinciaal grondbeleid leert dat voor de provincie Drenthe de winst vooral zit in een versterking van het instrumentarium voor kavelruil en realisatie EHS. Voor stedelijke ontwikkelingen is geen reden om op voorhand te kiezen voor een actief beleid. Bij gelegenheid zal die afweging gemaakt moeten worden. |
| *3.3. Verbeteren kwaliteit woningvoorraad. Bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven.* | Project is met gemeente Tynaarlo verder vormgegeven. Met een andere gemeente wordt dit in 2009 uitgevoerd. |
| *3.4. Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt* | Voor het stimuleringsproject om een nieuwe woonwijk gericht op ouderenzorg te ontwikkelen is minder belangstelling dan werd verwacht.<br>De prijsvraag voor starterswoningen is succesvol afgerond. De verwachting is dat dit project in 2008 in vervolg zal krijgen. |
| *3.6. Ruimte voor experimentele architectuur en wonen op en aan water* | Plan van aanpak in voorbereiding. Contacten met partners gelegd. In 2009 zal dit experiment worden afgerond. |
| *3.7. Integrale en duurzame* | De integrale gebiedsontwikkeling Assen-Zuid is nu onderdeel van het RSP |

| | |
|---|---|
| *gebiedsontwikkeling Assen-Zuid* | project FlorijnAs-Assen. Hier wordt in samenhang gekeken naar de hele Noord-Zuidverbinding door Assen in relatie met ruimtelijk-economische ontwikkelingen. |

**Financieel overzicht prioriteiten**

| **Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid** | **1**<br>**Realisatie 2007** | **2**<br>**Primitieve begroting 2008** | **3**<br>**Begroting 2008 na wijziging** | **4**<br>**Realisatie 2008** | **5**<br>**Verwacht resultaat 2008** |
|---|---|---|---|---|---|
| P3.02 Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | 14.700 | 604.500 | 604.500 | 32.789 | 204.500 |
| **Totaal prioriteiten** | 14.700 | 604.500 | 604.500 | 32.789 | 204.500 |

**P 3.2 Tegengaan (verdere) verrommeling landschap**
We hebben ingezet om de besteding van deze middelen te koppelen aan het samenwerkingsverband "Mooi Drenthe" (draagvlak/cofinanciering etc.). Naar verwachting heeft dit samenwerkingsverband in oktober vorm gekregen. De inzet is om vervolgens een projectenprogramma snel in uitvoering te nemen, waarmee een substantieel deel van de beschikbare middelen dit jaar zal worden weggezet. Wij stellen voor om een bedrag van € 400.000,-- over te hevelen naar 2009 voor verdere uitvoering van projecten.

**Toelichting op afwijkingen going concern**

Per saldo wordt voor programma 3 een positief saldo van € 3.863.133,-- verwacht. Dit saldo wordt veroorzaakt door een reeks van mee- en tegenvallers. De meest opvallende afwijkingen van de planning zijn de volgende.

**Product Verkeer**

*Achterstallig onderhoud en verbeteringswerken N34*
De reconstructie van de N34 is een groot project over meerdere jaren. De betalingen hangen mede af van de planning van de aannemer. In verband met de ontwikkelingen rond Ees zal een deel van de reconstructie naar achter verschuiven. € 3.000.000,-- wordt doorgeschoven naar 2009. Het bedrag dat in 2008 niet nodig is wordt teruggestort in de Reserve achterstallig onderhoud en verbeteringswerken N34.

**Product Beheer en onderhoud wegen**

*Reconstructie van de N919*
De reconstructie van de N919 (Veenhuizen) is een gecombineerd project met de gemeente. Doordat het bestuurlijke besluitvormingsproces langer duurt dan verwacht loopt de uitvoering vertraging op en start deze reconstructie in 2009. Wij stellen voor de bijdrage van de onderhoudsmiddelen ad € 1.200.000,-- voor dit project over te hevelen naar 2009.

*Vergoeding werkzaamheden*
Extra inkomsten worden veroorzaakt door vergoedingen van derden in de voor hun uitgevoerde werkzaamheden. Deze inkomsten van € 375.000,-- dekken de hogere uitgaven van het project.

**Product Beheer en onderhoud vaarwegen**

*Bediening op de vaarwegen*
In het kader van de automatisering van de bediening op de vaarwegen (afstandbediening) is de woning nabij de Grote Staphorster Stouwe afgestoten. De verwachte opbrengst van € 300.000,-- vloeit naar de algemene middelen.

**Product Vervoer**

*Exploitatie spoorlijn Zwolle-Emmen*
Een deel van de ontvangen BDU-bijdrage is bestemd voor de exploitatie van de spoorlijn. Dat is dit jaar € 1,9 miljoen. Een ander deel, bijna € 3 miljoen, bedraagt de gezamenlijke reservering van de provincies Drenthe en Overijssel voor meerjarige investeringen aan de spoorlijn Zwolle-Emmen Dit jaar zullen we deze middelen nog niet inzetten. Dit voordeel vloeit terug in de gelden BDU.

**Product Stedelijke ontwikkeling**

*Stedelijke ontwikkeling*
De ISV-bijdrage wordt met ingang van 2008 exclusief btw ontvangen van het Ministerie van VROM en uitbetaald aan de gemeenten. Het oorspronkelijk begrote bedrag van € 2.802.338,-- is met € 105.088,-- (3,75%) verlaagd tot € 2.697.250,--. bedraagt de gezamenlijke reservering van de provincies Drenthe en Overijssel voor meerjarige investeringen aan de spoorlijn Zwolle-Emmen
Het project Collectief particulier ondernemerschap start later dan verwacht. De begrote kosten en baten van € 358.408,-- zullen niet voor 2009 worden gerealiseerd. Het bedrag van € 358.408,-- dient opnieuw te worden opgenomen in de Begroting 2009.
Van de bijdragen Besluit locatiegebonden subsidies was alleen het voorschot ad € 252.840,-- geraamd. Op basis van de realisatie (cijfers van het CBS) wordt in 2008 € 154.350,-- meer ontvangen van het rijk en uitbetaald aan de gemeente Emmen. Totaal € 407.190,--.
Het doel waarvoor we destijds de Reserve stads- en dorpsvernieuwing instelden, is gehaald tegen lagere kosten dan geraamd. Er zijn reeds nadere afspraken gemaakt met het ministerie en de verschillende gemeenten over de inzet van het saldo van € 561.890,--. In 2008 zullen deze middelen worden besteed. De reserve wordt opgeheven.

**Programma 4 Kennis wérkt**

**Belangrijkste resultaten**
In 2008 is door uw staten tot nu toe € 9,5 miljoen aan cofinanciering beschikbaar gesteld (via de reserve Versterking economische structuur), waaronder € 3 miljoen via de Voorjaarsnota 2008. Dit bedrag zal in 2008 geheel gecommitteerd zijn in projecten. De belangrijkste hiervan zijn tot nu toe:

- het Drents innovatief actieprogramma (€ 3 miljoen voor de periode 2008-2010, project gestart, aangevraagde SNN-subsidie goedgekeurd),
- de Subsidieregeling toerisme natuurlijk (STINAT; € 4,5 miljoen voor de periode 2008-2010, project gestart, aangevraagde SNN-subsidie nog te bekrachtigen door DB-SNN in oktober 2008),
- Sensor Universe (€ 1,3 miljoen, project gestart, aangevraagde SNN-subsidie goedgekeurd).

**Ontwikkelingen**
**P-4.0 Economie**
De inzet van de middelen wordt de komende jaren nog meer gericht op de sterktes van Drenthe, waaronder Sensor Universe, toerisme, Energy valley, klimaat en energie en agribusiness. Kansen die zich voordoen op andere thema's zullen daarbij niet worden genegeerd. Dat de Drentse sterktes voldoende mogelijkheden bieden om een proportioneel deel van de beschikbare middelen uit SNN-programma's naar Drenthe te halen, blijkt uit het grote aantal projecten dat momenteel in ontwikkeling is. Die ontwikkeling gebeurt samen met kennisinstellingen en MKB-bedrijven. Het eerste grote project waarover u wordt geïnformeerd is Sensor City. Een subsidieaanvraag voor dit project bij SNN is in voorbereiding. Over de inhoud van dit project en de verdere projectontwikkeling in het kader van Sensor Universe zult u nog dit jaar verder worden geïnformeerd middels een presentatie en een brief.

**Afwijkingen/voortgang prioriteiten**

**P-4.0 Economie**

| Afwijkingen/voortgang op prioriteiten van 2008 | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen/voortgang** |
| *4.1. Omvorming Drentse economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie.* | Actualisatie van de nota Bedrijventerreinen heeft vorm gekregen binnen de bouwsteen bedrijventerreinen die in het kader van het omgevingsbeleid is opgesteld. |

**Toelichting op afwijkingen going concern**

Per saldo wordt voor programma 4 een nadelig saldo van € 2.990.910,-- verwacht. Dit saldo wordt veroorzaakt door een aantal mee- en tegenvallers. De meest opvallende afwijkingen van de planning zijn de volgende:

**Lasten**
**Product Economie**
In 2008 is door uw staten via de Voorjaarsnota 2008 € 3 miljoen aan cofinanciering beschikbaar gesteld, via de reserve Versterking economische structuur (VES), voor projecten Versterking economische structuur. Alle in 2008 extra toegekende middelen zullen ook in 2008 worden beschikt. Voor het saldo van het VES aan het begin van 2008 is dat nog even de vraag. Besluitvorming over een aantal projecten ligt echter rond de jaarwisseling. Als dat onverhoopt januari 2009 wordt, dan zal (een deel van) dit saldo pas begin 2009 worden verplicht. Het Actieprogramma arbeidsmarkt zal worden geïntegreerd in een breder economisch actieprogramma in 2009. Mogelijk zal dat tot lichte

vertraging leiden in de uitvoering en uitputting van de middelen in 2008. De HRM+-regeling gaat iets later dan gepland van start op 1 januari 2009.
De nota Bedrijventerreinen wordt geactualiseerd. In tegenstelling tot eerdere verwachtingen zal deze actualisatie pas begin 2009 worden afgerond.

**Product Toerisme en recreatie**
*Project Drents goed*
De EZ/Kompas-bijdrage van het Project Drents Goed is € 40.244,-- lager vastgesteld dan oorspronkelijk was beschikt.

**Baten**
**Product Economie**
*Ontvangen bijdrage in salariskosten*
Er wordt een bijdrage van € 100.000,-- ontvangen in de salariskosten van andere provincies voor een ambtenaar die werkzaamheden uitvoert ten behoeve van NHI. Deze bijdrage was niet begroot.

## Programma 5. Leefomgeving

### Belangrijkste resultaten

- In juni is het programma Klimaat en Energie door PS vastgesteld. Met de vaststelling van het programma is voor de komende vier jaar € 22,6 miljoen beschikbaar gekomen voor de realisatie van onze klimaat en energie doelen. Eind 2008 wordt het actieprogramma aangeboden aan de staten waarin ondermeer de activiteiten zijn opgenomen rond om het energieakkoord noord nederland, waarin de afspraken met betrekking tot zuid-oost Drenthe zijn opgenomen (geothermie, charrette dierenpark Emmen, Europark).
- De bodemnota is door ons vastgesteld. In de Bodemnota zijn de beleidsdoelstellingen en de uitvoeringsaspecten van het bodembeleid opgenomen.
- Bodemkwalititeitsdoelstellingen zijn bereikt door uitvoering van succesvolle projecten zoals Bedreven Bedrijven, Bollenteelt en het pilotproject Bodemkwaliteit Drenthe.
- Kaderrichtlijn water: waterkwaliteitsdoelen zijn door PS vastgesteld.
- Realisatie van complexe besluiten waarin mede provinciale doelstellingen worden gerealiseerd (bijvoorbeeld cultuurbeleid in kader vergunningen grootschalige muziekevenementen TT-circuit).

### Ontwikkelingen

#### P-5.0 Waterhuishouding

Invoering nieuwe Waterwet per 1 januari 2010. Eind 2008 zullen de gevolgen van deze nieuwe wet (o.a. aansturing waterschappen) in beeld zijn gebracht.

#### P-5.1 Milieubeleid

De discussie over het inrichten van omgevingsdiensten is na het verschijnen van het rapport van de commissie Mans in een stroomversnelling geraakt. Op dit moment is de inzet van de provincies om in elke provincie uitvoeringsdiensten op te richten waarin gemeenten en provincies samenwerken. Uitgangspunt is dat de omgevingsdiensten pas starten als zij voldoen aan minimale, vooraf vastgestelde kwaliteitseisen. De taken van de omgevingsdiensten zijn in eerste instantie geënt op de Wabo-taken.
Klimaatakkoord: in navolging van het Energieakkoord Noord-Nederland sluit het IPO een akkoord af met het rijk ter uitvoering van de landelijke klimaatdoelstellingen.

#### P-5.2 Bodem

Convenant Bodem: samen met rijk en VNG worden nieuwe beleidsopgaven voor de bodem in een convenant vastgelegd (eind 2008).

#### P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP)

Recent zijn de voorstellen van het ministerie van LNV voor aanpassingen in de bestuursovereenkomst Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) doorgevoerd. Dit heeft een verhoging van het totale beschikbare budget in het provinciaal Meerjarenprogramma (pMJP) tot gevolg. Hiervoor moeten meer prestaties geleverd worden, onder andere op het gebied van water en sociaaleconomische vitalisering. In 2008 wordt een meerjarenplanning voor het pMJP (2007-2013) ontwikkeld met als doel de control te versterken  ten aanzien van een dergelijk langlopend programma. Bovendien wordt zo inzichtelijk wat er in het kader van het pMJP van externe partners verwacht wordt. Het opstellen van de meerjarenporgrammering gebeurt in samenwerking met onze belangrijkste uitvoerende partij, de Dienst Landelijk Gebied.
Aan communicatie wordt aandacht besteed via een nieuwe website en een brochure.

## Afwijkingen/voortgang prioriteiten

### P-5.0 Waterhuishouding

| Afwijkingen/voortgang op prioriteiten van 2008 | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen/voortgang** |
| *5.1. Opgaven voor wateroverlast en watertekort en combineren "blauwe en groene diensten".* | Het beleidskader “groen-blauwe diensten” zal eind 2008 gereed zijn. |
| *5.2. Bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit.* | In de acht TOP-gebieden is de voorbereiding gestart. Afhankelijk van onder andere grondverwerving en de te doorlopen procedures zal de uitvoering van projecten in 2009 en 2010 starten. |
| *5.3. Verbeteren waterkwaliteit Drentse beken.* | De uitvoering van een maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) zal naar verwachting eind 2008 gereed zijn. |
| *5.4. Opstellen Innovatieve visie grondwater* | In de bodemweek in november 2008 wordt een start gemaakt met het grondwaterplatform. De grondwatervisie is gereed in april 2009. Ondertussen worden onderdelen van het grondwaterbeleid vernieuwd in de bijdrage aan het nieuwe omgevingsplan. |
| *5.5. Versterken proces samenwerking alle partijen binnen waterketen.* | Acht Drentse gemeenten hebben in augustus 2008 met Stichting Rioned en de provincie de samenwerkingsovereenkomst benchmark rioleringszorg ondertekend. De provincie verleent de gemeenten een stimuleringsbijdrage<br><br>Het samenwerkingsproces waterketen is na verschillende overleggen gestart met een ambtelijke werkbijeenkomst waterketensamenwerking. De aanwezige gemeenten, waterschappen en waterbedrijven hebben besloten vier deelprojecten te ontwikkelen. Ook zullen gemeenten en waterschappen het kennisplatform waterketen en rioleringszorg instellen. Medio oktober 2008 is een eerste ambtelijke rapportage beschikbaar. |

### P-5.1 Milieubeleid

| Afwijkingen/voortgang op prioriteiten van 2008 | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen/voortgang** |
| *5.12. Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving.* | De oorspronkelijke opzet van het project is verlaten en er is aangesloten bij de totstandkomimg van het OGB. Een eerste actie is het opstellen van een duurzaamheideffectrappportage ten behoeve van besluitvorming over nieuw omgevingsbeleid ontwikkeling en duurzame leefomgevingkwaliteit van Drenthe. |
| *5.13. Uitwerking klimaat en energiebeleid.* | In juni jl. is door de staten het Programma klimaat en energie vastgesteld. |
| *5.14. Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit.* | Het uitvoeringsprogramma is met alle partijen besproken en de definitieve vaststelling staat gepland voor najaar 2008. |
| *5.16. Inpassen veranderende EU- en nationale wetgeving.* | In de Voorjaarsnota 2008 is aangegeven dat de Wabo op 1 januari 2009 in werking zou treden. Op 23 juli jl. hebben wij een brief van het Ministerie van VROM ontvangen waarin wordt medegedeeld dat de invoeringsdatum van de Wabo is verschoven naar 1 januari 2010. Belangrijkste reden voor uitstel is dat de parlementaire behandeling van het wetsvoorstel meer tijd vraagt dan verwacht. Daarnaast kost ook de realisatie van de landelijke ICT-voorziening meer tijd dan eerder voorzien.<br>Het Kabinet wil de Regeling Burger- en Militaire Luchtvaart per 1 januari 2009 in werking laten treden. Het gaat concreet over de decentralisatie van de kleine luchtvaart (vergunningen erkende landingsplaatsen/helikopter-deks, vlegveld Hoogeveen, tijdelijke ontheffingen etc). De Luchtvaartnota, die aan zal geven wat er met de regionale luchthavens gebeurt, wordt nu eind 2008 verwacht. Groningen Airport Eelde zit niet bij de luchthavens die Schiphol zal ontlasten. Dit zou betekenen dat wij later alsnog bevoegd gezag worden ten aanzien van GAE. |

## P-5.2 Bodem

| Afwijkingen/voortgang op prioriteiten van 2008 | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen/voortgang** |
| *5.7. Actualiseren bodemkaart.* | Het actualiseren van de bodemkaart is afhankelijk van lopend onderzoek in 3 fasen uitgevoerd door Alterra en de Vrije Universiteit van Amsterdam. Fase 1 is afgerond, fase 2 is gestart, maar de uitvoering van fasen 2 en 3 loopt door tot begin 2009. De uitkomst van dit onderzoek is bepalend voor de wijze van uitvoering van het actualiseren van de bodemkaart. De aanbesteding kan wel in 2008 worden gerealiseerd, de uitvoering start begin 2009. |
| *5.8. Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving* | Op 15 november 2007 is de intentieovereenkomst sanering voormalig gasfabriekterrein Witterstraat te Assen ondertekend door gemeente, provincie en Essent. Voorzien was dat begin 2008 de saneringsovereenkomst zou worden ondertekend en dat de sanering zou starten in 2008. Dit gaat (net) niet lukken. De afhandeling van de verhuizing van het Draaiorgelmuseum én het realiseren van een oplossing voor het verplaatsen van gasleidingen heeft ertoe geleid dat pas medio augustus een saneringsplan ter instemming kon worden ingediend. De aanbesteding zal naar verwachting eind 2008 plaats gaan vinden waarna begin 2009 met de sanering zal worden aangevangen. Ter voorbereiding van de sanering is inmiddels al wel het draaiorgelmuseum gesloopt en wordt in de periode 8-12 september de nieuwe gasleiding gelegd die in de plaats komt van de leiding die vanwege de sanering wordt verwijderd. |
| *5.9. Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS.* | In augustus 2008 is een verzoek om subsidie ingediend om het project 'Duurzaam boer blijven in Drenthe' (vervolg op Bedreven Bedrijven Drenthe) met gelden vanuit het pMJP gefinancierd te krijgen. Dit project is voorzien en daar is in de begroting ook (meerjarig) geld voor gereserveerd. Het voorstel ligt op dit moment ter beoordeling bij Dienst Landelijk Gebied (DLG). Gezien de omvangrijkheid en complexiteit van het project en de bijbehorende aanvraag, is niet zeker dat door DLG kan worden beschikt in 2008. Ook andere belangrijke omgevingsfactoren krijgen in 2009 hun beslag:<br>- Conceptvaststelling van de kaart Wet ammoniak en veehouderij was dit jaar voorzien. Door het ontbreken van specifiek benodigde informatie is aanvullend onderzoek noodzakelijk gebleken en is vaststelling nu voorzien medio 2009.<br>- De inzet van de middelen is deels gekoppeld aan de Natura 2000-gebieden. Voor deze gebieden worden op dit moment de beheerplannen voorbereid. Deze beheerplannen moeten medio 2009 gereed zijn. In deze beheerplannen worden alle (bestaande) activiteiten beschreven en wordt aangegeven welke maatregelen moeten worden getroffen om problemen (ten aanzien van onder andere de te hoge belasting van ammoniak) het hoofd te bieden. |

## P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP)

| Afwijkingen/voortgang op prioriteiten van 2008 | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen/voortgang** |
| *5.23. Vitaal Platteland.* | De planning van deze prioriteit is complex daar er een grote afhankelijkheid is van de projectontwikkeling en cofinanciering van de gemeenten. |
| *5.24. Herijking ontwikkelingsperspectief Veenkoloniën.* | Het project Inplaatsing melkveehouderij in de Veenkoloniën heeft door planologische en milieuprocedures vertraging opgelopen. Het gaat hier om een geoormerkte bijdrage van LNV waarvoor de provincie tot 1 oktober 2009 de tijd heeft gekregen om uitgaven te doen. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| **Programma 5. Leefomgeving** | **1**<br>**Realisatie 2007** | **2**<br>**Primitieve begroting 2008** | **3**<br>**Begroting 2008 na wijziging** | **4**<br>**Realisatie 2008** | **5**<br>**Verwacht resultaat 2008** |
|---|---|---|---|---|---|
| P5.01 Opgaven voor wateroverlast en watertekort, realisatie waterwinbergingsgebieden en combineren " | 0 | 50.000 | 50.000 | 0 | 30.000 |
| P5.02 Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | 0 | 93.000 | 93.000 | 0 | 93.000 |
| P5.07 Actualisering bodemkaart | 0 | 125.000 | 125.000 | 0 | 0 |
| P5.08 Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving | 0 | 100.000 | 100.000 | 0 | 100.000 |
| P5.09 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | 0 | 569.000 | 569.000 | 24.750 | 569.000 |
| P5.10 Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater | 25.000 | 25.000 | 25.000 | 0 | 25.000 |
| P5.11 Taakstelling waterbedrijven | 0 | 500.000 | 500.000 | 0 | 0 |
| P5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving | 0 | 230.000 | 230.000 | 93.106 | 150.000 |
| P5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | 137.086 | 250.000 | 2.250.000 | 475.632 | 2.250.000 |
| P5.14 Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit | 0 | 75.000 | 75.000 | 0 | 0 |
| P5.15 Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid | 0 | 150.000 | 150.000 | 101 | 150.000 |
| P5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving | 140.946 | 292.100 | 384.600 | 261.240 | 504.600 |
| P5.18 Uitwerken aanbevelingen symposium "Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe" | 0 | 186.000 | 186.000 | 77.548 | 146.000 |
| P5.19 Versnelde aankoop en inrichting van Ecologische Hoofdstructuur | 0 | 112.500 | 112.500 | 0 | 112.500 |
| P5.20 Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | 0 | 350.000 | 350.000 | 350.000 | 350.000 |
| P5.21 Ontwikkeling natuurgebied LOFAR | 0 | 0 | 2.750.000 | 2.750.000 | 2.750.000 |
| P5.23 Vitaal Platteland | 0 | 500.000 | 1.000.000 | -4.553 | 600.000 |
| P5.24 Herijking ontwikkelingsperspectief Veenkoloniën | 0 | 150.000 | 190.000 | 150.069 | 190.000 |
| **Totaal prioriteiten** | 303.032 | 3.757.600 | 9.140.100 | 4.177.894 | 8.020.100 |

### P 5.1 Opgaven voor wateroverlast en watertekort en combineren "blauwe en groene diensten"

Het geraamde bedrag van € 50.000,-- blijkt te hoog te zijn om een beleidskader groen-blauwe diensten op te stellen. Het te verwachten resultaat in 2008 dient bijgesteld te worden naar € 30.000,--.

**P 5.2 Bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit**
De provinciale bijdrage voor verdrogingsbestrijding is gekoppeld aan het ILG-budget. Het ILG-budget is gekoppeld aan een programma voor de periode 2007-2013. De projectvoorbereiding loopt thans. De verwachting is dat de eerste uitgaven in 2010 zullen plaatsvinden. Voorgesteld wordt dit budget van € 93.000,-- aan het ILG-budget toe te voegen.

**P 5.7 Actualiseren bodemkaart**
Het actualiseren van de bodemkaart is afhankelijk van lopend onderzoek, deze wordt in drie fasen uitgevoerd door Alterra en de Vrije Universiteit van Amsterdam. Fase 1 is afgerond, fase 2 is gestart, maar de uitvoering van fasen 2 en 3 loopt door tot begin 2009. De uitkomst van dit onderzoek is bepalend voor de wijze van uitvoering van het actualiseren van de bodemkaart. De aanbesteding kan wel in 2008 worden gerealiseerd, de uitvoering start begin 2009. Daarom wordt verzocht om overheveling van het gehele budget van € 125.000,-- naar 2009.

**P 5.9 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS**
Het budget voor het terugdringen van de uitstoot ammoniak bij de EHS hoort bij prestaties vallend onder het pMJP. Dit budget is nu aan de afdeling Duurzame Ontwikkeling toegekend. Voorgesteld wordt dit budget aan het ILG-budget toe te voegen.

**P 5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving**
Mede ingegeven door de nieuwe Wro en het inpassen van het project in de totstandkoming van het omgevingsbeleid kent het project een andere opzet en zullen niet alle geraamde middelen dit jaar worden ingezet. De verwachte uitgave bedraagt € 150.000,--, het restant van € 80.000,-- zal dit jaar niet worden besteed.

**P 5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid**
Bij het vaststellen van het Programma klimaat en energie is in juni 2008 een bedrag beschikbaar gesteld van € 2.000.000,--. Het opstellen van het actieprogramma 2008-2009 is in een vergevorderd stadium.

**P 5.14 Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit**
De totstandkoming van het programma is vertraagd. Het definitieve programma wordt in oktober door ons behandeld. Hiermee verschuift ook de periode van uitvoering met een jaar. Verzocht wordt de driejarige financieringsperiode daarop aan te passen. Wij verzoeken dan ook om overheveling van de budgetten 2008, 2009 en 2010 van € 75.000,-- naar 2009, 2010 en 2011.

**P 5.16 Inpassen veranderende EU- en nationale wetgeving.**
In de Voorjaarsnota 2008 is aangegeven dat de Wabo op 1 januari 2009 in werking zou treden. Op 23 juli jl. hebben wij een brief van het Ministerie van VROM ontvangen waarin wordt medegedeeld dat de invoeringsdatum van de Wabo is verschoven naar 1 januari 2010. Belangrijkste reden voor uitstel is dat de parlementaire behandeling van het wetsvoorstel meer tijd vraagt dan verwacht. Daarnaast kost ook de realisatie van de landelijke ICT-voorziening meer tijd dan eerder voorzien.
De discussie over het inrichten van omgevingsdiensten is na het verschijnen van het rapport van de commissie-Mans in een stroomversnelling geraakt. Op dit moment is de inzet van de provincies om in elke provincie uitvoeringsdiensten op te richten waarin gemeenten en provincies samenwerken. Uitgangspunt is dat de omgevingsdiensten pas starten als zij voldoen aan minimale, vooraf vastgestelde kwaliteitseisen. De taken van de omgevingsdiensten zijn geënt op de Wabo-taken. De Wabo kan dan ook gezien worden als basis voor deze omgevingsdiensten.
In de begroting is echter nog geen budget opgenomen voor het jaar 2009. In 2009 verricht de provincie wel werkzaamheden en maakt zij naar verwachting forse aanvullende kosten die er aan bijdragen dat de provincie op 1 januari 2010 gereed is om de omgevingsvergunning te verlenen en te

handhaven. Ook vraagt de discussie over de omgevingsdiensten de nodige aandacht en werkzaamheden van de provincie. Ons voorstel is dan ook om € 80.000,-- van het budget van 2008 over te hevelen naar het jaar 2009.
Verder stellen we voor een bedrag van € 200.000,-- in te zetten voor het project Verkenning omgevingsdienst Drenthe, als onderdeel van het uitvoeringsprogramma Bestuursakkoord.

**P 5.18 Uitwerken aanbevelingen symposium Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe.**
Door personele omstandigheden is in het kader van het project Realisatie natuur in Drenthe 2 € 40.000,-- minder besteed dan voorzien. Dit bedrag is 2009 weer nodig om de opgelopen achterstand in te lopen. Ons voorstel is dan ook om € 40.000,-- van het budget van 2008 over te hevelen naar het jaar 2009.

**P 5.23 Vitaal Platteland**
Het budget bestemd voor 2008 (€ 500.000,--) zal besteed worden. Van de beschikbare middelen vanuit 2007 zal een deel besteed worden. Het totaal beschikbare budget wordt met € 400.000,-- afgeraamd tot € 600.000,--. Er is sprake van een grote afhankelijkheid van de projectontwikkeling en cofinanciering van de gemeenten, waardoor planning lastig is.

**P 5.24 Herijking ontwikkelingsperspectief Veenkoloniën**
Het project Inplaatsing melkveehouderij in de Veenkoloniën heeft door planologische en milieuprocedures vertraging opgelopen. Het gaat hier om een geoormerkte bijdrage van het ministerie van LNV waarvoor de provincie tot 1 oktober 2009 de tijd heeft gekregen om uitgaven te doen. Het is niet in te schatten hoe hoog de realisatie van dit budget per 31 december 2008 zal zijn, omdat we in hoge mate afhankelijk zijn van derden.

**Toelichting op afwijkingen going concern**

Per saldo wordt voor programma 5 een positief saldo van € 2.136.317,-- verwacht. Dit saldo wordt veroorzaakt door een reeks van mee- en tegenvallers. De meest opvallende afwijkingen van de planning zijn de volgende:

**Product Waterhuishouding**
*Bijdrage waterschappen muskusrattenbestrijding/bijdrage in kosten beverratbestrijding*
Met ingang van het boekjaar 2008 zijn extra middelen noodzakelijk. Aangezien de bedragen verbonden aan de bestrijding van muskus- en beverratten jaarlijks ongeveer gelijk zijn, dient ook het bedrag in de begroting voor 2008 en latere jaren structureel te worden verhoogd. Voorgesteld wordt het budget voor muskusratten met € 12.344,-- en het budget voor beverratten met € 17.062,-- te verhogen.Provinciale Staten hebben in 2007 in een herzien delegatie besluit met de waterschappen afgesproken dat de vanaf 2008 de financiering van de muskusrattenbestrijding via een lumpsum regeling uit te voeren. In het delegatiebesluit zijn ondermeer afspraken gemaakt over een jaarlijkse indexering.
In de Invoeringswet voor de Waterwet is opgenomen dat de muskusrattenbestrijding onderdeel uitmaakt van het watersysteembeheer en daarmee een uitvoeringstaak van de waterschappen is. De afspraken die in 2007 met de waterschapen zijn gemaakt moeten met de invoering van de Waterwet opnieuw tegen het licht worden gehouden. De Waterwet treedt eind 2009 in werking.

*Kosten uitvoering Grondwaterwet*
In 2008 moeten de volgende kosten door de provincie worden betaald.
- Project Watersense € 280.000,--
- Automatisering grondwatermeetnet € 150.000,--
- Optimalisering Meetnet verdroging € 50.000,--
- Uitvoering maatregelen waterbesparing EMTEC € 150.000,--

Het te verwachten resultaat zal ca. € 700.000,-- bedragen. Dit levert een tekort op van € 130.000,--. Voorgesteld wordt dit bedrag als extra uitgave in de begroting op te nemen.

**Product Bodem**
*Bijdragen sanering gasfabriekterreinen*
Voor 2008 staat een eigen provinciale bijdrage van € 476.455,-- op de begroting. Dit bedrag is gereserveerd als bijdrage voor de sanering van de voormalige gasfabriek in Assen. Op 15 november 2007 is de intentieovereenkomst sanering voormalig gasfabriekterrein Witterstraat te Assen ondertekend door gemeente, provincie en Essent. Voorzien was dat begin 2008 de saneringsovereenkomst zou worden ondertekend en dat de sanering zou starten in 2008. De afhandeling van de verhuizing van het Draaiorgelmuseum én het realiseren van een oplossing voor het verplaatsen van gasleidingen heeft ertoe geleid dat pas medio augustus een saneringsplan ter instemming kon worden ingediend. De aanbesteding zal naar verwachting eind 2008 plaats gaan vinden, waarna begin 2009 met de sanering zal worden aangevangen. De eigen provinciale bijdrage zal ter beschikking worden gesteld nadat de sanering daadwerkelijk is gestart. Voorgesteld wordt het gehele bedrag over te hevelen naar 2009.

*Kosten uitvoering bodemsaneringsprogramma/ontvangsten van derden in verband met bodemsanering*
Verwacht wordt dat er dit jaar € 621.584,-- meer wordt uitgegeven dan begroot, vanwege de sanering van een omvangrijk project Wijk Esweg te Veenhuizen. Deze uitgaven zullen volledig worden gedekt door ontvangsten van derden.

*Bijdragen gemeenten in kosten bodemsaneringen*
De bijdrage van gemeenten in de kosten van bodemsaneringen moet naar beneden worden bijgesteld. Sinds 2006 zijn gemeenten niet meer verplicht om bij te dragen in de kosten van bodemsaneringen, dit is alleen nog op vrijwillige basis. De verwachte bijdrage is geen € 200.000,--, maar € 31.926,--.

*Bijdragen rijk in kosten bodemsaneringen*
Sinds 1 januari 2008 vergoedt het rijk de kosten van bodemsaneringen, exclusief btw. De begrote inkomst dient dan ook naar beneden te worden bijgesteld. De verwachte bijdrage is geen € 2.471.600,-- maar € 2.333.729,--.
Om de provinciale begroting aan te passen aan de gewijzigde situatie moet nog een aantal correcties aan de batenkant plaatsvinden. Al met al heeft de nettering van het WBB-budget een negatief resultaat van € 498.000,-- als gevolg.

**Product Plattelandsontwikkeling (pMJP)**
Het pMJP is een meerjarenuitvoeringsprogramma van 2007 tot en met 2013. De nu voorgestelde begrotingswijziging 2008 is de resultante een een verbetering in het beheer van het programma.
In plaats van een rekenkundige spreiding over de 7 PMJP jaren is 2008 nu gebaseerd op een realistische programmering. De planning en programmering worden verder verbeterd, zodat vanaf 2009 meer realistische prognoses per jaarschijf en prestatie ontstaan, zowel in geld als wat betreft de prestatierealisatie. De verwachte onderschrijding in het provinciaal aandeel ILG 2008 ad € 2,7 miljoen wordt gereserveerd in de bestemmingsreserve provinciaal aandeel ILG om de meer benodigde financiering in volgende jaren te kunnen opvangen.

De realisatie van de doelstellingen landschap en natuur (onder andere verwerving EHS) loopt goed. Prestaties zoals milieutekorten, recreatie en toerisme en de impuls sociaaleconomische vitalisering komen langzamer op gang. De uitvoering van deze prestaties wordt geintensiveerd..
De verwachte uitgaven voor de impuls sociaal economische vitalisering bedraagt € 600.000,--. Het positieve resultaat van € 400.000,-- wordt, met de bovengenoemde € 2,7 miljoen, gestort in de reserve *Provinciaal aandeel ILG*.

**Programma 6. Middelen**

- Belangrijkste resultaten
- De reorganisatie is in de eerste helft van dit jaar formeel afgerond. Aan de nieuwe organisatiestructuur is op alle niveau's invulling gegeven: de directie is compleet, de strategisch managers zijn benoemd, vrijwel alle teamleiders zijn benoemd en alle medewerkers zijn geplaatst. Dit alles is gebeurd in goede samenwerking en harmonie met de Ondernemingsraad en het Georganiseerd Overleg. De basis voor een slagvaardige, compacte en flexibele organisatie gericht op de primaire taakstelling van de provincie is gelegd. De eerste stappen om te komen tot een overhead van maximaal 35% van de totale formatie zijn gezet, waardoor de focus van de organisatie zich meer kan richten op de primaire processen.
- De structuurverandering is nadrukkelijk ondersteunend aan de gewenste cultuurverandering. Deze cultuurverandering is in 2008 verder opgepakt in het kader van het programma Samen Sterker in Actie! Dit programma richt zich onder meer op effectievere samenwerking in teams, meer insprirerend en teamgericht leiderschap, grotere externe gerichtheid en professionaliteit van de medewerkers en methodischer werken in programma's en projecten. Zo is in de tweede helft van 2008 een start gemaakt met het Management Development-programma voor alle leidinggevenden en is organisatiebreed een strategsiche personeelsplanning gemaakt voor de komende jaren. Dat laatste is van groot belang gezien ontwikkelingen als vergrijzing en ontgroening van ons personeelsbestand.
- Ook met het oog op de ontwikkelingen voortkomend uit het bestuursakkoord rijk-provincies, wil de provincie zich ontwikkelen tot een organisatie die de ambities van het bestuur steeds slimmer, integraler en professioneler waarmaakt. Voor vrijwel alle complexe P-dossiers is inmiddels een passende oplossing gevonden. Er rest nu nog een zeer beperkt aantal zeer complexe P-dossiers. In het kader van het mobiliteitsprogramma Locomotion is een tweede loopbaantrein opgestart. De resultaten van de eerste loopbaantrein zijn positief. Het programma Drentalenten verloopt naar wens.
- Provinciehuis van Morgen Dit Programma kent drie projecten: Revitalisering, Digitaal Drenthe en Tijdelijke huisvesting. Hieronder volgt voor elk onderdeel de stand van zaken in 2008. Voor de inventarisatie van wensen en behoeftes op het gebied van de nieuwe werkplek (fysiek) en de nieuwe manier van werken (activiteitsgerelateerd) zijn voor alle afdelingen en eenheden interactieve workshops georganiseerd.
- Revitalisering Het project revitalisering heeft tot nog toe geresulteerd in de aanwijzing van de architect en van de installatieadviseur. In samenspraak met de organisatie is het vlekkenplan (een overzicht van de ‘vlekken’ van de verschillende organisatorische eenheden in het gebouw) opgeleverd en is de eerste aanzet van het Voorlopig Ontwerp gereed. Deze zal eind 2008 gereed zijn. Hierbij wordt uitgegaan van de synergie tussen het huisvestingsconcept en het provinciehuis als voorbeeldproject voor klimaat & energie.
- Digitalisering Binnen dit project is gestart met het opnieuw en slimmer beschrijven van alle werkprocessen. Dit om volledig digitaal werken mogelijk te maken. Dit is een voorwaarde voor activiteitsgerelateerd en flexibel werken. Het werkproces Factuurafhandeling is eind 2008 gereed voor gebruik en met de processen GS&PS-procedure en Subsidieverstrekking wordt nog dit jaar gestart.
- Tijdelijke huisvesting Hiervoor is het gebouw Lauwers 1 te Assen gehuurd. In mei 2009 kan dit gebouw in gebruik worden genomen om te dienen als tijdelijke huisvesting voor circa 200 medewerkers. Op dit moment is de Arbo-toets gereed en worden voorbereidingen getroffen voor de verhuizing op basis van een verhuisplan. Voor de interne verhuizingen wordt gewerkt met een schuifplan. Hierbij wordt rekening gehouden met alle gebruikers.

**Ontwikkelingen**

**P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen**

De opcenten op de motorrijtuigenbelasting (MRB) als provinciaal belastinggebied zijn op dit moment onderwerp van discussie. Dit als gevolg van de ophanden zijnde vervanging van de motorrijtuigenbelasting door het zogenoemde "rekeningrijden". Als gevolg van deze ontwikkeling wordt meer in het algemeen gekeken naar het toekomstige provinciale belastinggebied en ook naar de financiële consequenties die een wijziging hiervan zou kunnen hebben.

Op nationaal niveau is momenteel ook een discussie gaande over een herziening van de verdeelsystematiek voor de algemene uitkering uit het Provinciefonds. Ook de omvang van de algemene uitkering staat ter discussie. De Raad voor de financiële verhoudingen zal hier onderzoek naar verrichten.

Een meerderheid van de aandeelhouders van Essent heeft ingestemd met de strategie voor het commerciële deel van Essent, het productie- en leveringsbedrijf, om op termijn aansluiting te zoeken bij een internationale partner. Dit betekent vervreemding van de aandelen op korte termijn. Drenthe moet als relatief kleine aandeelhouder nog een besluit nemen over mogelijke vervreemding van de aandelen Essent.

Alle hiervoor genoemde ontwikkelingen zullen naar verwachting geen financiële consequenties voor 2008 met zich meebrengen.

## Afwijkingen/voortgang prioriteiten

### P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

| **Afwijkingen/voortgang op prioriteiten van 2008.** | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen/voortgang** |
| 6.1 Organisatieontwikkeling | Een beperkt aantal zeer complexe P-dossiers zal niet in 2008 van een passende oplossing kunnen worden voorzien. |
| 6.2 Digitalisering | *Project digitalisering*<br>Met de digitalisering van post, stukkenstroom en archieven is begonnen conform het vastgestelde projectplan Digitalisering 'Drenthe Digitaal'. Dat betekent dat de uitvoering verloopt zoals in dat projectplan voorzien. Echter, er is sprake van een verschuiving van de planning in de tijd, omdat de begroting destijds was gebaseerd op een ander projectplan met een andere planning dan die uiteindelijk met het projectplan Digitalisering is vastgesteld. Met andere woorden, de resultaten zoals in het projectplan Digitalisering geformuleerd zijn behaald, echter die stroken niet geheel meer met de beoogde resultaten voor de prioriteit Digitalisering zoals opgenomen in de begroting.<br><br>*Investeringen ICT binnen deze prioriteit*<br>De vervanging van het personeelssysteem is nog niet gestart. Stroomlijning van bedrijfsvoeringsystemen is een rijdende trein, voortdurend zijn we hier mee bezig.<br><br>Uitwijkvoorzieningen worden meegenomen in het ontwerp van de ICT-omgeving van de nieuwe werkplek. Alleen een technisch uitwijk is niet voldoende. |
| 6.4 Proceskosten | Voor inzet van prioriteiten rond product Ruimtelijke ordening en Volkshuisvesting zullen gelden stellen wij voor beschikbare gelden in 2009 in te zetten. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 6. Middelen | 1<br>Realisatie 2007 | 2<br>Primitieve begroting 2008 | 3<br>Begroting 2008 na wijziging | 4<br>Realisatie 2008 | 5<br>Verwacht resultaat 2008 |
|---|---|---|---|---|---|
| P6.01 Organisatieontwikkeling | 1.078.038 | 2.500.000 | 5.371.962 | 874.028 | 4.571.962 |
| P6.02 Digitalisering | 366.297 | 1.050.000 | 1.368.264 | 237.832 | 468.264 |
| P6.04 Proceskosten | 50.000 | 1.850.000 | 1.850.000 | 460.628 | 1.675.000 |
| **Totaal prioriteiten** | 1.494.335 | 5.400.000 | 8.590.226 | 1.572.488 | 6.715.226 |

### P 6.01 Organisatieontwikkeling
In het kader van de organisatieontwikkeling was de planning om in 2008 daadwerkelijk voor alle resterende complexe P-dossiers een passende oplossing te vinden. Er resteert echter nog een beperkt aantal zeer complexe P-dossiers. Het vinden van geschikte oplossingen voor deze dossiers kost meer tijd dan verwacht ondanks de voortvarendheid waarmee deze dossiers zijn opgepakt. Het voorstel is dan ook om een bedrag van € 800.000,-- naar 2009 over te hevelen.

### P 6.02 Digitalisering
Het resultaat van Digitalisering wijkt substantieel af van de begroting. De reden hiervoor is dat het project Digitalisering weliswaar volledig, zowel qua planning, bereikte resultaten als besteding van het budget, volgens het vastgestelde Projectplan Drenthe Digitaal verloopt. Echter de budgetten zijn gebaseerd op een eerder projectplan dat een andere planning kende. Dat betekent dat de uitgaven volgens een andere planning verlopen dan in het eerdere projectplan werd voorzien. Daarom stellen we voor een bedrag van € 850.000,-- over te hevelen naar 2009. In 1e bestuursrapportage 2009 zal de meerjarige verdeling van budgetten over de komende jaren worden voorgesteld.

*Exploitatiekosten*
Onder het budget voor prioriteit 6.02 Digitalisering is een structureel bedrag opgenomen voor exploitatiekosten (licentie en beheer- en onderhoudskosten en dergelijke) voor de nieuwe digitaliseringssystemen. Dit deel van het budgetbedrag is gebaseerd op langere termijn; de verwachting is dat voor 2008 de exploitatiekosten € 50.000,-- eenmalig lager uitvallen.

### P 6.04 Proceskosten
Voor proceskosten 2008 is een budget van € 1.850.000,-- beschikbaar gesteld. De verwachting is dat een bedrag van € 175.000,-- niet nodig zal zijn in 2008. Daarom stellen wij voor dit bedrag naar 2009 over te hevelen.

## Toelichting op afwijkingen going concern

Per saldo wordt voor programma 6 een positief saldo van € 2.679.059,-- verwacht waar het gaat om het product Financiering en algemene dekkingsmiddelen en apparaatskosten. Dit saldo wordt veroorzaakt door een reeks van mee- en tegenvallers. De meest opvallende afwijkingen van de planning zijn de volgende worden hierna toegelicht. Vervolgens wordt nog een overzicht gegeven van de mutaties in reserves.

### Product Financiering en algemene dekkingsmiddelen
*Tijdelijke huisvesting*
Voor tijdelijke huisvesting worden dit jaar nauwelijks kosten gemaakt. Het pand Lauwers 1 in Assen wordt vanaf 1 januari 2009 gehuurd en dan beginnen we met de voorbereidingen om ongeveer 200 medewerkers van tijdelijke kantoorruimte te voorzien. De dan te maken kosten betreffen vooral inrichtingskosten en huurkosten. Doordat later wordt begonnen met de revitalisering dan

oorspronkelijk voorzien is het budget in 2011 nodig. We stellen voor om een bedrag van € 531.000,-- over te hevelen naar 2011, omdat voor de jaren 2009 en 2010 reeds incidenteel budget van € 533.333,-- per jaar beschikbaar is, maar voor 2011 nog niet.

Verbetering IT-huishouding *digitalisering*
Het resultaat voor Verbetering IT-huishouding digitalisering wijkt substantieel af van de begroting. De verbetering van de IT-huishouding maakt deel uit van het project Digitalisering. Dit project verloopt volgens het vastgestelde Projectplan Drenthe digitaal, maar de budgetten gebaseerd zijn op een eerder projectplan dat een andere planning kende. Dat betekent dat de uitgaven volgens een andere planning verlopen dan in het eerdere projectplan werd voorzien. Daarom stellen we voor nu een bedrag van € 160.000,-- over te hevelen naar 2009. In de 1e bestuursrapportage 2009 zal de meerjarige verdeling van budgetten over de komende jaren worden voorgesteld.

*Ontwikkeling van de frontoffice*
In het laatste kwartaal van 2008 zal gestart worden met het realiseren van een integrale frontoffice. Het is onderdeel van een strategisch doel van de interne bedrijfsvoering van de provinciale organisatie en een concrete invulling van klantgericht werken. Het zwaartepunt van de feitelijke werkzaamheden en de daarmee samenhangende posten zal vallen in 2009. Voorgesteld wordt voor dit doel € 123.000,-- over te hevelen naar het jaar 2009.

*Advertentiekosten communicatie voor GS als voor PS*
Wij verwachten een overschrijding van € 100.000,--. De overschrijding is als volgt te verklaren:
- Het raamcontract voor advertenties dat wij met 8 andere provincies afgesloten hebben, en dat naar verwachting een korting van 10% zal opleveren, is nog niet doorgevoerd;
- Er is sprake van meer wettelijk verplichte publicaties dan waar van te voren rekening mee is gehouden.

*Controlekosten accountant*
Wij hebben een extern onderzoek laten uitvoeren door een accountant naar de bedrijfsvoering van de stichting Euro Champ. Met de kosten daarvan is geen rekening gehouden in het budget voor accountantskosten. Een verhoging met € 35.000,-- is daarom noodzakelijk.

*Personeels- en salarisadministratie*
Om managementinformatie op een adequaat niveau te krijgen en te houden moeten regelmatig extra diensten worden verricht door de leverancier van de software. Het huidige krediet van € 47.804,-- moet daarom structureel verhoogd worden met € 7.196,-- tot € 55.000,--.

*Kinderopvang*
De financieringswijze van de kinderopvang is gewijzigd. De werkgeversbijdrage is nu een opslagpercentage op de sociale premies. Daarom is het structurele budget van € 191.234,-- niet meer nodig en kan het worden afgeraamd.

*Opgebouwde pensioenrechten gedeputeerden*
Als afkoopsom voor overname van opgebouwde pensioenrechten van de huidige gedeputeerden hebben wij een bedrag van € 704.196,-- ontvangen. De pensioenen die gedeputeerden opbouwen tijdens hun actieve periode bij de provincie zijn niet ondergebracht bij een pensioenfonds, maar worden door de provincie betaald uit de exploitatiebegroting. Door de provincies wordt daar verschillend mee om gegaan. Er zijn provincie die voor pensioenverplichtingen een voorziening hebben getroffen. De commissie Dijkstal heeft in haar rapport Advies modernisering en fondsvorming

politieke pensioenen geadviseerd over te gaan naar een systeem van kapitaaldekking met een koppeling aan het ABP. Wij onderschrijven dat advies.
Om op de vermoedelijke ingangsdatum (2011) voldoende middelen te hebben om over te dragen aan het fonds stellen wij voor om het ontvangen bedrag van € 704.196,-- te storten in een nieuw te vormen voorziening. De noodzakelijke omvang van die voorziening is nog niet bekend. Bij de jaarrekening zullen we voorstellen doen over de manier hoe we die voorziening op het noodzakelijke niveau brengen.

*Detachering medewerkers*
In het geraamde bedrag voor apparaatskosten zijn de loonkosten, inclusief een daarop te realiseren "inverdieneffect" van € 750.000,-- begrepen. Een aantal medewerkers dat moet bijdragen aan de realisatie van dat bedrag is echter nog in provinciale dienst. In afwachting van een definitief vertrek is een aantal gedetacheerd. Daarmee wordt een extra inkomst gegenereerd van € 511.000,--. Wij stellen voor deze extra inkomst te gebruiken voor verhoging van het budget voor loonkosten.

*Rente van belegd kasgeld*
De rente-inkomsten in 2008 zullen naar verwachting € 939.672,-- hoger worden dan aanvankelijk begroot. Dit betekent dat de totale rente-inkomsten € 7.000.000,-- zullen bedragen. De oorzaak daarvan is dat in de begroting rekening is gehouden met een gemiddeld uitgezet saldo van ruim € 134 miljoen. Het werkelijk gemiddeld uitgezet saldo tot en met juli 2008 bedraagt ruim € 143 miljoen. Hierdoor worden extra rente-inkomsten gegenereerd. Daarnaast is de Euribor dit jaar gestegen. In de begroting is aangenomen dat er op de uitzettingen een rendement van 4% behaald wordt. Het werkelijk gemiddeld rendement op deposito's die dit jaar vervallen, is 4,61%. Deze nieuwe gegevens leiden tot een toevoeging aan de rente-inkomsten van circa € 350.000,--. Ook het gemiddelde saldo op de groenfonds rekening ten behoeve van het ILG is hoger dan aangenomen in de oorspronkelijke begroting. Er is rekening gehouden met een gemiddeld saldo van ruim € 17 miljoen, terwijl het werkelijk gemiddeld saldo tot en met mei 2008 ruim € 22 miljoen bedraagt, hetgeen extra rente-inkomsten genereert. Ook bij de Groenfonds rekening is een stijging van het rendement zichtbaar. Begroot is 4% terwijl het werkelijk rendement gemiddeld 4,5% is. Uitgaande van deze gegevens wordt rekening gehouden met een toevoeging van circa € 590.000,--.

*Dividend beleggingsfondsen*
De dividenden voor de beleggingsfondsen van APG (voorheen Loyalis) zijn inmiddels bekend. Begroot is een opbrengst van € 525.000,-- en gerealiseerd is een opbrengst van € 740.500,--. Dat betekent een verhoging van € 215.500,-- op de oorspronkelijke begroting.

*Dividend van de aandelen in de BNG*
De dividenduitkering van de BNG is bekend. Begroot is een opbrengst van € 203.580,-- en gerealiseerd is een opbrengst van € 153.563,--. Dat betekent een verlaging van € 50.017,-- van het oorspronkelijke geraamde bedrag.

**Reserve mutaties**

*Reserve provinciaal aandeel ILG*
De verwachte storting reserve eigen aandeel ILG bedraagt € 3.120.116,--.

*Vaarweg Meppel-De Punt*
De verwachting is dat bij de vaarweg Meppel–De Punt het restantbudget € 47.000,-- bedraagt, voorgesteld wordt dit toe te voegen aan de reserve vaarweg Meppel–De Punt.

*Achterstallig onderhoud en verbeteringswerken N34*
De reconstructie van de N34 is een groot project over meerdere jaren. De betalingen hangen mede af van de planning van de aannemer. In verband met de ontwikkelingen rond Ees zal een deel van de reconstructie naar achter verschuiven. € 3.000.000,-- wordt doorgeschoven naar 2009. Het bedrag dat in 2008 niet nodig is wordt teruggestort in de Reserve achterstallig onderhoud en verbeteringswerken N34.

*Reserve grondwater*
We verwachten dat de kosten uitvoering Grondwaterwet een tekort opleveren van € 130.000,--. Voorgesteld wordt dit bedrag als extra uitgave in de begroting op te nemen ten laste van de reserve.

*Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten*
In 2008 is door uw staten tot nu toe € 9,5 miljoen aan cofinanciering beschikbaar gesteld (via de reserve Versterking economische structuur). Hiervan is € 3 miljoen afkomstig uit het Stimuleringsfonds Drentse projecten (Voorjaarsnota 2008); deze bijdrage wordt nu in de Begroting 2008 opgenomen. Het totale bedrag zal in 2008 geheel gecommitteerd zijn in projecten. De belangrijkste hiervan zijn tot nu toe het Drents innovatief actieprogramma (€ 3 miljoen voor de periode 2008-2010), de Subsidieregeling toerisme natuurlijk (STINAT; € 4,5 miljoen voor de periode 2008-2010) en Sensor Universe (€ 1,3 miljoen).

*Reserve Stads- en dorpsvernieuwing*
Het doel waarvoor we destijds de reserve Stads- en dorpsvernieuwing instelden, is gehaald, tegen lagere kosten dan geraamd. Er zijn reeds nadere afspraken gemaakt met het ministerie en de verschillende gemeenten over de inzet van het saldo van € 561.890,--. In 2008 zullen deze middelen worden besteed. De reserve wordt daarna opgeheven.

*Saldireserve*
Voorgesteld wordt om een bedrag van € 5.175.455,-- voor overhevelingen in te zetten.

**Bijlage 1**
**Recapitulatie 4e wijziging begroting 2008 die bestaat uit de 6e, 7e en 8e wijziging van de Productenraming 2008.**

**Korte toelichting op de in de 6e wijziging van de Productenraming 2008 opgenomen posten**

**Gedeputeerde staten**
Voor de premie van de ongevallenverzekering van de leden van het college van gedeputeerde staten voor de periode juli 2008 tot juli 2013 is een nota ontvangen van € 8.878,--. In de Begroting 2007 was hiervoor een bedrag geraamd en toen dus niet besteed.

**Kapitaallasten investeringen**
Er is een nieuw overzicht gemaakt van de kapitaallasten van de nog niet afgeschreven investeringen. Deze nieuwe berekening levert, omdat een aantal investeringen later worden gerealiseerd dan gepland, in 2008 in totaal een voordeel op van € 1.130.882,--. Van dit bedrag komt € 276.738,-- ten gunste van de reserve Investeringen verkeer en vervoer, zodat het netto-resultaat hiervan in 2008 € 854.144,-- bedraagt.

**Subsidie RTV Drenthe**
In IPO-verband is de index voor de subsidiëring van de regionale omroepen voor 2009 vastgesteld op 5%. Een en ander betekent voor het budget voor RTV-Drenthe een aanpassing met een bedrag van € 176.753,-- in 2009, een bedrag van € 282.253,-- in 2010 en een bedrag van € 292.556,-- in 2011.

**Extra budget omgevingsbeleid**
In hun vergadering van 24 juni jl. stemde het college van gedeputeerde staten in met het projectplan voor uitvoering van de 2e fase nieuw omgevingsbeleid. De totale kosten van dit project bedragen € 315.000,-- die als volgt over de jaren 2008 tot en met 2010 zijn verdeeld.

| | | |
|---|---|---|
| 2008 | € | 296.000,-- |
| 2009 | - | 5.000,-- |
| 2010 | - | 50.000,-- |
| Totaal | € | 315.000,-- |

**Uitkering Provinciefonds**
Met name als gevolg van hogere accressen geeft de juni circulaire 2008 ten opzichte van de september-circulaire 2007 voor de provincie Drenthe een hogere uitkering te zien van:

| | | |
|---|---|---|
| 2008 | € | 227.425,-- |
| 2009 | € | 1.249.436,-- |
| 2010 | € | 1.031.405,-- |
| 2011 | € | 480.771,-- |

Resumerend ziet de specificatie van het in de inleiding reeds genoemde resultaat van deze wijziging er als volgt uit:

| Omschrijving | **2008** | **2009** | **2010** | **2011** |
|---|---|---|---|---|
| | | | | |
| Ongevallenverzekering leden GS | 8.878 | - | - | - |
| Kapitaallasten | - 1.130.882 | - 535.874 | - 387.820 | - 388.252 |
| Subsidie RTV Drenthe | - | 176.753 | 282.253 | 292.556 |
| (Extra) budget omgevingsbeleid | 296.000 | 5.000 | 50.000 | - |
| Uitkering Provinciefonds | - 227.425 | - 1.249.436 | - 1.031.405 | - 480.771 |
| Totaal | **- 1.053.429** | **- 1.603.557** | **- 1.086.972** | **- 576.467** |

**Korte toelichting op de in de 7e wijziging van de Productenraming 2008 opgenomen posten**

**Opheffing reserves**
Bij de vaststelling van de Voorjaarsnota 2008 hebben de staten besloten een aantal reserves op te heffen. Het betreft hier onder meer de Reserve vitaal platteland, de Reserve stedelijke vernieuwing, de Reserve nationaal milieubeleidsplan, de Reserve flexibel beleid, de Reserve wegenbeheer en de Reserve Z.O.-Drentse vaarwegen.
Tevens is bepaald dat het saldo van de Reserve vitaal platteland wordt toegevoegd aan de Reserve provinciaal aandeel ILG en dat de saldi van de overige hiervoor genoemde reserves wordt toegevoegd aan de Reserve stimuleringsfonds Drentse projecten. In de bijgevoegde wijziging is het vorenstaande verwerkt.

**Huur Drents Museum**
De begrotingspost Huur Drents Museum is geraamd inclusief btw. De ontvangen btw wordt verrekend met de af te dragen btw en wordt dus als zodanig niet functioneel toegerekend.
In deze wijziging is deze omissie hersteld.

| Omschrijving | **2008** | **2009** | **2010** | **2011** |
|---|---|---|---|---|
| | | | | |
| Diverse reserves | - 741.475 | - 284.130 | - 394.570 | |
| Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | 741.475 | 284.130 | 394.570 | |
| Ontvangen huur Drents Museum | - 107.273 | - 107.273 | - 107.273 | - 107.273 |
| Totaal | **- 107.273** | **- 107.273** | **- 107.273** | **- 107.273** |

**Korte toelichting op de in de 8e wijziging van de Productenraming 2008 opgenomen posten**

Een overschot aan middelen Investeringen Verkeer en Vervoer is ten onrechte toegevoegd aan de Voorziening brede doeluitkering (BDU). In deze wijziging is dit hersteld.

De bijdrage aan de Stichting Landschapsbeheer Drenthe is nog geraamd op het product P-5.5 Natuur en Landschap. Omdat de bijdrage nu deel uitmaakt van de ILG-middelen is het gewenst de bijdrage onder te brengen in product Plattelandsontwikkeling (pMJP).

| Omschrijving | **2008** | **2009** | **2010** | **2011** |
|---|---|---|---|---|
| | | | | |
| Voorziening brede doeluitkering (BDU) | - 254.700 | | | |
| Middelen Investeringen Verkeer en Vervoer | 254.700 | | | |
| Stichting Landschapsbeheer Drenthe | - 958.291 | - 958.291 | - 958.291 | - 958.291 |
| Stichting Landschapsbeheer Drenthe | - 958.291 | - 958.291 | - 958.291 | - 958.291 |
| Totaal | **0** | **0** | **0** | **0** |

**Bijlage 2**
**Recapitulatie met de 5e wijziging Begroting 2008, die bestaat uit de 9e wijziging van de productenraming 2008**

| Prioriteiten | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| P1.03 Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid | -311.000 | | | |
| P1.04 Profilering provincie Drenthe | -150.000 | | | |
| P1.05 Digitale ontsluiting informatie: project Burger en provincie | -150.000 | | | |
| P2.07 Versterken culturele infrastructuur Drenthe | 2.400.000 | | | |
| P2.08 Vergroten cultuurparticipatie | | | | |
| P3.02 Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | -400.000 | | | |
| P5.01 Opgaven voor wateroverlast en watertekort, realisatie waterwinbergingsgebieden en combineren " | -20.000 | | | |
| P5.02 Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | | | | |
| P5.07 Actualisering bodemkaart | -125.000 | | | |
| P5.09 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | | | | |
| P5.11 Taakstelling waterbedrijven | -500.000 | | | |
| P5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving | -80.000 | | | |
| P5.14 Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit | -75.000 | | | |
| P5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving | 120.000 | | | |
| P5.18 Uitwerken aanbevelingen symposium "Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe" | -40.000 | | | |
| P5.23 Vitaal Platteland | -400.000 | | | |
| P6.01 Organisatieontwikkeling | -800.000 | | | |
| P6.02 Digitalisering | -900.000 | | | |
| P6.04 Proceskosten | -175.000 | | | |
| | ***-1.606.000*** | ***0*** | ***0*** | ***0*** |

| Producten | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| P-1.0 Provinciale staten | -42.930 | | | |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | -78.028 | | | |
| P-2.0 Ontwikkeling CWZ-beleid | 5.100 | | | |
| P-2.3 Wonen en leefomgeving | | | | |
| P-2.4 Participatie | | | | |
| P-2.5 Parels van Drenthe | 89.440 | | | |
| P-3.0 Verkeer | -3.060.000 | | | |
| P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | -1.200.000 | | | |
| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | -190.000 | | | |
| P-3.3 Vervoer | -50.000 | | | |
| P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | 74.977 | | | |
| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | 561.890 | | | |
| P-4.0 Economie | 2.950.666 | | | |
| P-4.1 Toerisme en recreatie | 40.244 | | | |
| P-5.0 Waterhuishouding | 135.541 | | | |
| P-5.1 Milieubeleid | -21.583 | | | |
| P-5.2 Bodem | 511.178 | | | |
| P-5.3 Vergunningverlening | -8.702 | | | |
| P-5.5 Natuur en Landschap | 1.037.194 | | | |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | -3.789.945 | | | |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | -2.679.059 | | | |
| P-6.1 Reserve mutaties | 7.320.017 | | | |
| | ***1.606.000*** | ***0*** | ***0*** | ***0*** |

5e wijziging Begroting 2008, die bestaat uit de 9e wijziging van de productenraming 2008

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 1. DE PROVINCIE DOÉT ER TOE! |
|---|---|

| | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 915.000 | 847.750 | 538.313 | 506.375 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 915.000 | 847.750 | 538.313 | 506.375 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P1.03 Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid | -311.000 | | | |
| P1.04 Profilering provincie Drenthe | -150.000 | | | |
| P1.05 Digitale ontsluiting informatie: project Burger en provincie | -150.000 | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 304.000 | 847.750 | 538.313 | 506.375 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 304.000 | 847.750 | 538.313 | 506.375 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 2.752.588 | 2.806.558 | 2.875.285 | 2.937.520 |
| Baten voor wijziging | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Saldo voor wijziging | 2.740.588 | 2.794.558 | 2.863.285 | 2.925.520 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-1.0 Provinciale staten | -42.930 | | | |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | -78.028 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 2.631.630 | 2.806.558 | 2.875.285 | 2.937.520 |
| Baten na wijziging | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Saldo na wijziging | 2.619.630 | 2.794.558 | 2.863.285 | 2.925.520 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 2.935.630 | 3.654.308 | 3.413.598 | 3.443.895 |
| Baten na wijziging | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Saldo na wijziging | 2.923.630 | 3.642.308 | 3.401.598 | 3.431.895 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 2. SAMENLEVING MET SAMENHANG |
|---|---|

| | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 3.584.765 | 5.461.300 | 5.143.500 | 4.678.500 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 3.584.765 | 5.461.300 | 5.143.500 | 4.678.500 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P2.07 Versterken culturele infrastructuur Drenthe | 2.400.000 | | | |
| P2.08 Vergroten cultuurparticipatie | | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 5.984.765 | 5.461.300 | 5.143.500 | 4.678.500 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 5.984.765 | 5.461.300 | 5.143.500 | 4.678.500 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 59.918.722 | 56.833.179 | 58.004.562 | 59.241.021 |
| Baten voor wijziging | 34.321.715 | 31.493.791 | 31.482.917 | 31.488.560 |
| Saldo voor wijziging | 25.597.007 | 25.339.388 | 26.521.645 | 27.752.461 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-2.0 Ontwikkeling CWZ-beleid | 5.100 | | | |
| P-2.3 Wonen en leefomgeving | 100.000 | | | |
| P-2.4 Participatie | | | | |
| P-2.5 Parels van Drenthe | -105.000 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-2.3 Wonen en leefomgeving | 100.000 | | | |
| P-2.5 Parels van Drenthe | -194.440 | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 59.918.822 | 56.833.179 | 58.004.562 | 59.241.021 |
| Baten na wijziging | 34.227.275 | 31.493.791 | 31.482.917 | 31.488.560 |
| Saldo na wijziging | 25.691.547 | 25.339.388 | 26.521.645 | 27.752.461 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 65.903.587 | 62.294.479 | 63.148.062 | 63.919.521 |
| Baten na wijziging | 34.227.275 | 31.493.791 | 31.482.917 | 31.488.560 |
| Saldo na wijziging | 31.676.312 | 30.800.688 | 31.665.145 | 32.430.961 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 3. RUIMTE EN BEREIKBAARHEID |
|---|---|

| | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 604.500 | 704.500 | 3.204.500 | 5.511.500 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 604.500 | 704.500 | 3.204.500 | 5.511.500 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P3.02 Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | -400.000 | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 204.500 | 704.500 | 3.204.500 | 5.511.500 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 204.500 | 704.500 | 3.204.500 | 5.511.500 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 85.351.792 | 55.569.221 | 61.609.498 | 70.620.097 |
| Baten voor wijziging | 48.440.986 | 34.472.589 | 34.640.084 | 34.286.736 |
| Saldo voor wijziging | 36.910.806 | 21.096.632 | 26.969.414 | 36.333.361 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-3.0 Verkeer | -3.108.737 | | | |
| P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | -825.000 | | | |
| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | 110.000 | | | |
| P-3.3 Vervoer | -2.996.336 | | | |
| P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | 74.977 | | | |
| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | 252.744 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-3.0 Verkeer | -48.737 | | | |
| P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | 375.000 | | | |
| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | 300.000 | | | |
| P-3.3 Vervoer | -2.946.336 | | | |
| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | -309.146 | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 78.859.440 | 55.569.221 | 61.609.498 | 70.620.097 |
| Baten na wijziging | 45.811.767 | 34.472.589 | 34.640.084 | 34.286.736 |
| Saldo na wijziging | 33.047.673 | 21.096.632 | 26.969.414 | 36.333.361 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 79.063.940 | 56.273.721 | 64.813.998 | 76.131.597 |
| Baten na wijziging | 45.811.767 | 34.472.589 | 34.640.084 | 34.286.736 |
| Saldo na wijziging | 33.252.173 | 21.801.132 | 30.173.914 | 41.844.861 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 4 KENNIS WÉRKT |
|---|---|

| | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 1.355.000 | 1.355.000 | 1.355.000 | 1.330.000 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 1.355.000 | 1.355.000 | 1.355.000 | 1.330.000 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 1.355.000 | 1.355.000 | 1.355.000 | 1.330.000 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 1.355.000 | 1.355.000 | 1.355.000 | 1.330.000 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 11.651.644 | 3.298.883 | 2.675.273 | 3.038.873 |
| Baten voor wijziging | 9.676.670 | 6.731.970 | 6.732.570 | 6.733.180 |
| Saldo voor wijziging | 1.974.974 | -3.433.087 | -4.057.297 | -3.694.307 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-4.0 Economie | 2.977.522 | | | |
| P-4.1 Toerisme en recreatie | 40.244 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-4.0 Economie | 26.856 | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 14.669.410 | 3.298.883 | 2.675.273 | 3.038.873 |
| Baten na wijziging | 9.703.526 | 6.731.970 | 6.732.570 | 6.733.180 |
| Saldo na wijziging | 4.965.884 | -3.433.087 | -4.057.297 | -3.694.307 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 16.024.410 | 4.653.883 | 4.030.273 | 4.368.873 |
| Baten na wijziging | 9.703.526 | 6.731.970 | 6.732.570 | 6.733.180 |
| Saldo na wijziging | 6.320.884 | -2.078.087 | -2.702.297 | -2.364.307 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 5. LEEFOMGEVING |
|---|---|

| | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 9.140.100 | 10.612.870 | 11.169.740 | 11.707.200 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 9.140.100 | 10.612.870 | 11.169.740 | 11.707.200 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P5.01 Opgaven voor wateroverlast en watertekort, realisatie waterwinbergingsgeb. | -20.000 | | | |
| P5.07 Actualisering bodemkaart | -125.000 | | | |
| P5.11 Taakstelling waterbedrijven | -500.000 | | | |
| P5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving | -80.000 | | | |
| P5.14 Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit | -75.000 | | | |
| P5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving | 120.000 | | | |
| P5.18 Uitwerken aanbevelingen symposium "Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe" | -40.000 | | | |
| P5.23 Vitaal Platteland | -400.000 | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 8.020.100 | 10.612.870 | 11.169.740 | 11.707.200 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 8.020.100 | 10.612.870 | 11.169.740 | 11.707.200 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 62.386.642 | 60.594.577 | 81.561.959 | 81.524.601 |
| Baten voor wijziging | 50.887.187 | 49.371.586 | 70.204.825 | 70.133.575 |
| Saldo voor wijziging | 11.499.455 | 11.222.991 | 11.357.134 | 11.391.026 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-5.0 Waterhuishouding | 124.406 | | | |
| P-5.2 Bodem | 135.129 | | | |
| P-5.3 Vergunningverlening | -54.080 | | | |
| P-5.5 Natuur en Landschap | 1.060.527 | | | |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | -20.917.999 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-5.0 Waterhuishouding | -11.135 | | | |
| P-5.1 Milieubeleid | 21.583 | | | |
| P-5.2 Bodem | -376.049 | | | |
| P-5.3 Vergunningverlening | -45.378 | | | |
| P-5.5 Natuur en Landschap | 23.333 | | | |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | -17.128.054 | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 42.734.625 | 60.594.577 | 81.561.959 | 81.524.601 |
| Baten na wijziging | 33.371.487 | 49.371.586 | 70.204.825 | 70.133.575 |
| Saldo na wijziging | 9.363.138 | 11.222.991 | 11.357.134 | 11.391.026 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 50.754.725 | 71.207.447 | 92.731.699 | 93.231.801 |
| Baten na wijziging | 33.371.487 | 49.371.586 | 70.204.825 | 70.133.575 |
| Saldo na wijziging | 17.383.238 | 21.835.861 | 22.526.874 | 23.098.226 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 6. MIDDELEN |
|---|---|

| | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 8.590.226 | 2.002.250 | 902.063 | 1.151.406 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 8.590.226 | 2.002.250 | 902.063 | 1.151.406 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P6.01 Organisatieontwikkeling | -800.000 | | | |
| P6.02 Digitalisering | -900.000 | | | |
| P6.04 Proceskosten | -175.000 | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 6.715.226 | 2.002.250 | 902.063 | 1.151.406 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 6.715.226 | 2.002.250 | 902.063 | 1.151.406 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 105.867.798 | 69.294.678 | 68.000.020 | 67.170.465 |
| Baten voor wijziging | 208.780.219 | 147.298.830 | 153.967.317 | 166.763.504 |
| Saldo voor wijziging | -102.912.421 | -78.004.152 | -85.967.297 | -99.593.039 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | -1.528.904 | | | |
| P-6.1 Reserve mutaties | 10.421.907 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 1.150.155 | | | |
| P-6.1 Reserve mutaties | 3.101.890 | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 114.760.801 | 69.294.678 | 68.000.020 | 67.170.465 |
| Baten na wijziging | 213.032.264 | 147.298.830 | 153.967.317 | 166.763.504 |
| Saldo na wijziging | -98.271.463 | -78.004.152 | -85.967.297 | -99.593.039 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 121.476.027 | 71.296.928 | 68.902.083 | 68.321.871 |
| Baten na wijziging | 213.032.264 | 147.298.830 | 153.967.317 | 166.763.504 |
| Saldo na wijziging | -91.556.237 | -76.001.902 | -85.065.234 | -98.441.633 |

## Bijlage 3
## Financiële totaaloverzichten per programma “Wat heeft dat gekost”

**Financieel overzicht prioriteiten**

| **Programma 1. De provincie doét er toe!** | **1**<br>**Realisatie 2007** | **2**<br>**Primitieve begroting 2008** | **3**<br>**Begroting 2008 na wijziging** | **4**<br>**Realisatie 2008** | **5**<br>**Verwacht resultaat 2008** |
|---|---|---|---|---|---|
| P1.03 Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid | 6.070 | 225.000 | 415.000 | 3.395 | 104.000 |
| P1.04 Profilering provincie Drenthe | 45.811 | 150.000 | 150.000 | 0 | 0 |
| P1.05 Digitale ontsluiting informatie: project Burger en provincie | 120.085 | 350.000 | 350.000 | 106.956 | 200.000 |
| **Totaal prioriteiten** | 171.966 | 725.000 | 915.000 | 110.351 | 304.000 |

**Programma 1. De provincie doét er toe!**

| | **Product/prioriteit** | **1**<br>**Realisatie 2007** | **2**<br>**Primitieve begroting 2008** | **3**<br>**Begroting 2008 na wijziging** | **4**<br>**Realisatie 2008** | **5**<br>**Verwachte resultaten 2008** |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 171.966 | 725.000 | 915.000 | 110.351 | 304.000 |
| | P-1.0 Provinciale staten | 699.854 | 946.226 | 837.240 | 626.044 | 794.310 |
| | P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | 395.663 | 435.814 | 489.392 | 156.689 | 411.364 |
| | P-1.2 Interprovinciale samenwerking | 1.137.948 | 1.282.000 | 1.286.500 | 1.177.820 | 1.286.500 |
| | P-1.3 Openbare orde en veiligheid | 55.248 | 139.456 | 139.456 | 33.405 | 139.456 |
| | **Apparaatskosten** | 7.289.147 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | **Totaal** | 9.749.826 | 3.528.496 | 3.667.588 | 2.104.309 | 2.935.630 |
| Baten | Prioriteiten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-1.0 Provinciale staten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | 1.600 | 12.000 | 12.000 | 1.164 | 12.000 |
| | P-1.2 Interprovinciale samenwerking | 2.750 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-1.3 Openbare orde en veiligheid | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | **Totaal** | 4.350 | 12.000 | 12.000 | 1.164 | 12.000 |
| **Saldo** | | 9.745.476 | 3.516.496 | 3.655.588 | 2.103.145 | 2.923.630 |

**Financieel overzicht prioriteiten**

| Programma 2. Samenleving met samenhang | 1<br>Realisatie 2007 | 2<br>Primitieve begroting 2008 | 3<br>Begroting 2008 na wijziging | 4<br>Realisatie 2008 | 5<br>Verwacht resultaat 2008 |
|---|---|---|---|---|---|
| P2.01 Kansen voor jeugd en gezin | 0 | 700.000 | 944.000 | 334.000 | 944.000 |
| P2.03 Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten | 0 | 372.000 | 372.000 | 265.119 | 372.000 |
| P2.04 Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie | 36.235 | 465.000 | 800.765 | 292.705 | 800.765 |
| P2.05 Kansen voor "7 tot 7"diensten- en voorzieningen- programma in Drentse gemeenten | 0 | 465.000 | 465.000 | 320.000 | 465.000 |
| P2.06 Kansen voor Sport: Drenthe profilering als sportprovincie | 0 | 558.000 | 771.000 | 263.717 | 771.000 |
| P2.07 Versterken culturele infrastructuur Drenthe | 316.000 | 221.000 | 232.000 | 250.160 | 2.632.000 |
| P2.09 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | 0 | 195.000 | 0 | 0 | 0 |
| **Totaal prioriteiten** | 352.235 | 2.976.000 | 3.584.765 | 1.725.701 | 5.984.765 |

**Programma 2. Samenleving met samenhang**

| | Product/prioriteit | 1<br>Realisatie 2007 | 2<br>Primitieve begroting 2008 | 3<br>Begroting 2008 na wijziging | 4<br>Realisatie 2008 | 5<br>Verwachte resultaten 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 352.235 | 2.976.000 | 3.584.765 | 1.725.701 | 5.984.765 |
| | P-2.0 Ontwikkeling CWZ-beleid | -30.731 | 128.695 | 128.695 | 107.671 | 133.795 |
| | P-2.1 Opgroeien (jeugdzorg) | 32.620.711 | 30.322.023 | 31.875.051 | 31.838.274 | 31.875.051 |
| | P-2.2 Werken en leren | 440.606 | 157.000 | 277.772 | 198.283 | 277.772 |
| | P-2.3 Wonen en leefomgeving | 1.601.952 | 692.504 | 1.215.109 | 515.400 | 1.315.109 |
| | P-2.4 Participatie | 5.340.135 | 4.431.479 | 4.714.082 | 4.208.708 | 4.714.082 |
| | P-2.5 Parels van Drenthe | 21.373.001 | 20.888.976 | 21.708.013 | 20.498.596 | 21.603.013 |
| | **Apparaatskosten** | 2.449.555 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | **Totaal** | 64.147.463 | 59.596.677 | 63.503.487 | 59.092.632 | 65.903.587 |
| Baten | Prioriteiten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-2.0 Ontwikkeling CWZ-beleid | 833 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-2.1 Opgroeien (jeugdzorg) | 31.719.671 | 29.915.065 | 31.371.115 | 30.178.894 | 31.371.115 |
| | P-2.2 Werken en leren | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-2.3 Wonen en leefomgeving | 401.542 | 1.800 | 401.132 | 399.332 | 501.132 |
| | P-2.4 Participatie | 113.455 | 0 | 0 | 4.040 | 0 |
| | P-2.5 Parels van Drenthe | 3.328.288 | 1.661.255 | 2.549.468 | 1.912.700 | 2.355.028 |
| | **Totaal** | 35.563.788 | 31.578.120 | 34.321.715 | 32.494.966 | 34.227.275 |
| **Saldo** | | 28.583.675 | 28.018.557 | 29.181.772 | 26.597.666 | 31.676.312 |

**Financieel overzicht prioriteiten**

| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 1<br>Realisatie 2007 | 2<br>Primitieve begroting 2008 | 3<br>Begroting 2008 na wijziging | 4<br>Realisatie 2008 | 5<br>Verwacht resultaat 2008 |
|---|---|---|---|---|---|
| P3.02 Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | 14.700 | 604.500 | 604.500 | 32.789 | 204.500 |
| **Totaal prioriteiten** | 14.700 | 604.500 | 604.500 | 32.789 | 204.500 |

**Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid**

| | Product/prioriteit | 1<br>Realisatie 2007 | 2<br>Primitieve begroting 2008 | 3<br>Begroting 2008 na wijziging | 4<br>Realisatie 2008 | 5<br>Verwachte resultaten 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 14.700 | 604.500 | 604.500 | 32.789 | 204.500 |
| | P-3.0 Verkeer | 20.989.565 | 24.704.920 | 26.054.420 | 17.197.828 | 22.945.683 |
| | P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | 11.421.867 | 9.860.410 | 10.963.929 | 3.748.584 | 10.138.929 |
| | P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | 9.896.631 | 5.853.401 | 14.971.294 | 6.219.026 | 15.081.294 |
| | P-3.3 Vervoer | 29.890.008 | 18.877.334 | 27.859.334 | 21.116.025 | 24.862.998 |
| | P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | 1.428.222 | 1.521.613 | 2.056.613 | 1.842.190 | 2.131.590 |
| | P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | 7.002.515 | 3.087.794 | 3.446.202 | 670.902 | 3.698.946 |
| | **Apparaatskosten** | 12.188.674 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | **Totaal** | 92.832.182 | 64.509.972 | 85.956.292 | 50.827.343 | 79.063.940 |
| Baten | Prioriteiten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-3.0 Verkeer | 7.452.722 | 18.323.558 | 7.873.725 | 19.718.975 | 7.824.988 |
| | P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | 1.721.261 | 48.720 | 81.275 | 383.404 | 456.275 |
| | P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | 6.456.386 | 4.752.256 | 9.770.400 | 8.563.710 | 10.070.400 |
| | P-3.3 Vervoer | 29.262.428 | 18.480.000 | 27.302.000 | 25.525.000 | 24.355.664 |
| | P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | 22.383 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | 4.692.230 | 3.055.178 | 3.413.586 | 2.205.063 | 3.104.440 |
| | **Totaal** | 49.607.410 | 44.659.712 | 48.440.986 | 56.396.152 | 45.811.767 |
| **Saldo** | | 43.224.772 | 19.850.260 | 37.515.306 | -5.568.808 | 33.252.173 |

**Financieel overzicht prioriteiten**

| Programma 4 Kennis wérkt | 1<br>Realisatie 2007 | 2<br>Primitieve begroting 2008 | 3<br>Begroting 2008 na wijziging | 4<br>Realisatie 2008 | 5<br>Verwacht resultaat 2008 |
|---|---|---|---|---|---|
| P4.02 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | 0 | 1.210.000 | 1.210.000 | 86.295 | 1.210.000 |
| P4.03 Profileren Drenthe in Noordelijke Ontwikkelingsas | 0 | 176.000 | 25.000 | 0 | 25.000 |
| P4.04 Structuurversterking recreatie en (zorg)toerisme | 0 | 120.000 | 120.000 | 70.923 | 120.000 |
| **Totaal prioriteiten** | 0 | 1.506.000 | 1.355.000 | 157.218 | 1.355.000 |

**Programma 4 Kennis wérkt**

| | Product/prioriteit | 1<br>Realisatie 2007 | 2<br>Primitieve begroting 2008 | 3<br>Begroting 2008 na wijziging | 4<br>Realisatie 2008 | 5<br>Verwachte resultaten 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 0 | 1.506.000 | 1.355.000 | 157.396 | 1.355.000 |
| | P-4.0 Economie | 6.155.179 | 2.791.646 | 9.499.663 | 1.127.291 | 12.477.185 |
| | P-4.1 Toerisme en recreatie | 2.031.822 | 1.515.860 | 1.988.934 | 1.987.474 | 2.029.178 |
| | P-4.2 Landbouw | 175.927 | 180.000 | 163.047 | 163.047 | 163.047 |
| | **Apparaatskosten** | 3.040.625 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | **Totaal** | 11.403.553 | 5.993.506 | 13.006.644 | 3.435.208 | 16.024.410 |
| Baten | Prioriteiten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-4.0 Economie | 31.220.364 | 7.328.670 | 9.676.670 | 9.138.858 | 9.703.526 |
| | P-4.1 Toerisme en recreatie | 205.343 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-4.2 Landbouw | 2.958 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | **Totaal** | 31.428.666 | 7.328.670 | 9.676.670 | 9.138.858 | 9.703.526 |
| **Saldo** | | -20.025.112 | -1.335.164 | 3.329.974 | -5.703.651 | 6.320.884 |

**Financieel overzicht prioriteiten**

| Programma 5. Leefomgeving | 1<br>Realisatie 2007 | 2<br>Primitieve begroting 2008 | 3<br>Begroting 2008 na wijziging | 4<br>Realisatie 2008 | 5<br>Verwacht resultaat 2008 |
|---|---|---|---|---|---|
| P5.01 Opgaven voor wateroverlast en watertekort, realisatie waterwinbergingsgebieden en combineren " | 0 | 50.000 | 50.000 | 0 | 30.000 |
| P5.02 Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | 0 | 93.000 | 93.000 | 0 | 93.000 |
| P5.07 Actualisering bodemkaart | 0 | 125.000 | 125.000 | 0 | 0 |
| P5.08 Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving | 0 | 100.000 | 100.000 | 0 | 100.000 |
| P5.09 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | 0 | 569.000 | 569.000 | 24.750 | 569.000 |
| P5.10 Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater | 25.000 | 25.000 | 25.000 | 0 | 25.000 |
| P5.11 Taakstelling waterbedrijven | 0 | 500.000 | 500.000 | 0 | 0 |
| P5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving | 0 | 230.000 | 230.000 | 93.106 | 150.000 |
| P5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | 137.086 | 250.000 | 2.250.000 | 475.632 | 2.250.000 |
| P5.14 Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit | 0 | 75.000 | 75.000 | 0 | 0 |
| P5.15 Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid | 0 | 150.000 | 150.000 | 101 | 150.000 |
| P5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving | 140.946 | 292.100 | 384.600 | 261.240 | 504.600 |
| P5.18 Uitwerken aanbevelingen symposium "Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe" | 0 | 186.000 | 186.000 | 77.548 | 146.000 |
| P5.19 Versnelde aankoop en inrichting van Ecologische Hoofdstructuur | 0 | 112.500 | 112.500 | 0 | 112.500 |
| P5.20 Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | 0 | 350.000 | 350.000 | 350.000 | 350.000 |
| P5.21 Ontwikkeling natuurgebied LOFAR | 0 | 0 | 2.750.000 | 2.750.000 | 2.750.000 |
| P5.23 Vitaal Platteland | 0 | 500.000 | 1.000.000 | -4.553 | 600.000 |
| P5.24 Herijking ontwikkelingsperspectief Veenkoloniën | 0 | 150.000 | 190.000 | 150.069 | 190.000 |
| **Totaal prioriteiten** | 303.032 | 3.757.600 | 9.140.100 | 4.177.894 | 8.020.100 |

**Programma 5. Leefomgeving**

| | Product/prioriteit | 1<br>Realisatie 2007 | 2<br>Primitieve begroting 2008 | 3<br>Begroting 2008 na wijziging | 4<br>Realisatie 2008 | 5<br>Verwachte resultaten 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 303.032 | 3.757.600 | 9.140.100 | 4.177.894 | 8.020.100 |
| | P-5.0 Waterhuishouding | 1.302.371 | 1.839.406 | 1.824.006 | 699.397 | 1.948.412 |
| | P-5.1 Milieubeleid | 1.842.746 | 1.044.250 | 1.139.550 | 1.371.073 | 1.139.550 |
| | P-5.2 Bodem | 3.057.241 | 4.114.464 | 5.001.270 | 3.390.938 | 5.136.399 |
| | P-5.3 Vergunningverlening | 1.096.884 | 318.520 | 358.520 | -200.246 | 304.440 |
| | P-5.4 Handhaving | 191.550 | 175.750 | 228.250 | 40.241 | 228.250 |
| | P-5.5 Natuur en Landschap | 4.942.732 | 2.497.433 | 2.662.143 | 2.425.924 | 3.722.670 |
| | P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | 26.010.233 | 50.480.695 | 51.172.903 | 13.557.529 | 30.254.904 |
| | **Apparaatskosten** | 15.746.830 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | **Totaal** | 54.493.618 | 64.228.118 | 71.526.742 | 25.462.748 | 50.754.725 |
| Baten | Prioriteiten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-5.0 Waterhuishouding | 721.242 | 746.135 | 746.135 | 499.821 | 735.000 |
| | P-5.1 Milieubeleid | 16.228 | 0 | 0 | 22.916 | 21.583 |
| | P-5.2 Bodem | 2.562.812 | 4.367.177 | 4.730.728 | 2.414.197 | 4.354.679 |
| | P-5.3 Vergunningverlening | 522.396 | 358.378 | 398.378 | 40.000 | 353.000 |
| | P-5.4 Handhaving | 62.105 | 0 | 17.850 | 22.750 | 17.850 |
| | P-5.5 Natuur en Landschap | 3.344.579 | 43.650 | 693.650 | 694.600 | 716.983 |
| | P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | 23.744.402 | 44.329.656 | 44.300.446 | 1.763.812 | 27.172.392 |
| | **Totaal** | 30.973.764 | 49.844.996 | 50.887.187 | 5.458.096 | 33.371.487 |
| **Saldo** | | 23.519.854 | 14.383.122 | 20.639.555 | 20.004.652 | 17.383.238 |

**Financieel overzicht prioriteiten**

| Programma 6. Middelen | 1<br>Realisatie 2007 | 2<br>Primitieve begroting 2008 | 3<br>Begroting 2008 na wijziging | 4<br>Realisatie 2008 | 5<br>Verwacht resultaat 2008 |
|---|---|---|---|---|---|
| P6.01 Organisatieontwikkeling | 1.078.038 | 2.500.000 | 5.371.962 | 874.028 | 4.571.962 |
| P6.02 Digitalisering | 366.297 | 1.050.000 | 1.368.264 | 237.832 | 468.264 |
| P6.04 Proceskosten | 50.000 | 1.850.000 | 1.850.000 | 460.628 | 1.675.000 |
| **Totaal prioriteiten** | 1.494.335 | 5.400.000 | 8.590.226 | 1.572.488 | 6.715.226 |

**Programma 6. Middelen**

| | Product/prioriteit | 1<br>Realisatie 2007 | 2<br>Primitieve begroting 2008 | 3<br>Begroting 2008 na wijziging | 4<br>Realisatie 2008 | 5<br>Verwachte resultaten 2008 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 1.494.335 | 5.400.000 | 8.590.226 | 1.572.488 | 6.715.226 |
| | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 2.730.779 | 1.788.171 | 5.527.650 | 5.063.633 | 5.527.650 |
| | P-6.1 Reserve mutaties | 60.979.713 | 10.719.478 | 53.887.904 | 53.633.204 | 64.309.811 |
| | **Apparaatskosten** | 415.558 | 46.388.212 | 46.452.244 | 0 | 44.923.340 |
| | **Totaal** | 65.620.386 | 64.295.861 | 114.458.024 | 60.269.325 | 121.476.027 |
| Baten | Prioriteiten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 120.706.592 | 115.442.235 | 124.703.912 | 79.031.160 | 125.854.067 |
| | P-6.1 Reserve mutaties | 46.326.252 | 13.286.897 | 84.076.307 | 84.076.307 | 87.178.197 |
| | **Totaal** | 167.032.844 | 128.729.132 | 208.780.219 | 163.107.467 | 213.032.264 |
| **Saldo** | | -101.412.459 | -64.433.271 | -94.322.195 | -102.838.141 | -91.556.237 |

Aan:
de voorzitter en leden van
provinciale staten van Drenthe

Assen, 6 november 2008
Ons kenmerk 45/6.2/2008012788
Behandeld door de heer W. Huizing (0592) 36 58 07
Onderwerp: Klimaateffectschetsboek

Geachte voorzitter/leden,

Het klimaat verandert relatief snel. Waarschijnlijk zal dit proces nog vele decennia doorgaan. Dit noodzaakt ons ervoor te zorgen dat de inrichting van onze leefomgeving hierop wordt aangepast. Aanpassing in de betekenis van het benutten van kansen en het voorkomen of beperken van bedreigingen. Onder de titel Adaptatie is dit één van de drie hoofdlijnen van het programma Klimaat en Energie dat in juni jl. is besproken door uw staten.

Voor een goede invulling en uitwerking van het onderdeel Adaptatie is vereist dat meer inzicht wordt verkregen in de aard en het tempo van klimaatverandering. Dit noemen wij de primaire klimaateffecten: de veranderingen in neerslag, temperatuur en wind. Hiervoor zijn mondiaal klimaatscenario's opgesteld, die door het KNMI in 2006 zijn doorvertaald naar de Nederlandse situatie.

Ook is meer inzicht vereist in de gevolgen van de primaire klimaateffecten voor de meest gevoelige aspecten van onze leefomgeving. Te denken valt aan de waterhuishouding, natuur, gezondheid, landbouw, recreatie en toerisme, het stedelijk gebied en de infrastructuur. Dan gaat het over de secundaire effecten van klimaatverandering.

Om meer inzicht te krijgen in de primaire en secundaire effecten van klimaatverandering voor Drenthe, hebben wij opdracht gegeven aan Alterra, VU, KNMI en DHV voor het opstellen van een zogenaamd klimaateffectschetsboek. Naast Drenthe hebben nog zeven provincies zo'n klimaateffectschetsboek voor hun provincie laten opstellen. Voor Drenthe is het klimaateffectschetsboek gecombineerd met de provincie Groningen, zodat een beter inzicht ontstaat in de grensoverschrijdende effecten.
De uitkomsten van het klimaateffectschetsboek zijn gebruikt voor het programma Klimaat en Energie en worden ook gebruikt voor het nieuwe omgevingsplan.

Wij bieden u door middel van een link naar onze website, www.provincie.drenthe.nl/thema/milieu/klimaat_en_energie/adaptatie/, het document ter informatie aan.

Wij maken de volgende kanttekening bij de uitkomsten. De invulling van adaptatie aan klimaatverandering gaat gepaard met een aantal onzekerheden: het gaat over de lange termijn (2050 en later), klimaatscenario's die per definitie met onzekerheden zijn omgeven en er is nog veel onbekend over de secundaire effecten. De uitkomsten dienen tegen deze achtergrond te worden gelezen en geïnterpreteerd.

Naar aanleiding van de opgestelde klimaateffectschetsboeken voor in totaal acht provincies heeft het IPO een brochure opgesteld met de belangrijkste algemene conclusies. Deze brochure hebt u bij brief van 25 augustus jl. al ontvangen van het Interprovinciaal Overleg.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris ,wnd. voorzitter

jk/coll.

# Drenthe 2050

## In het licht van het veranderende klimaat

dromen van scholieren verwezenlijken

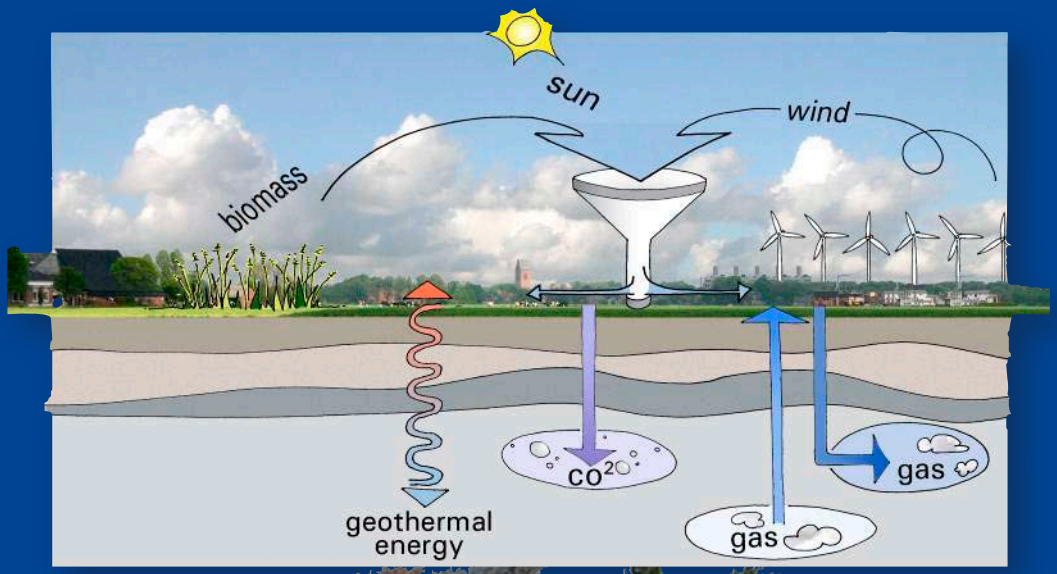


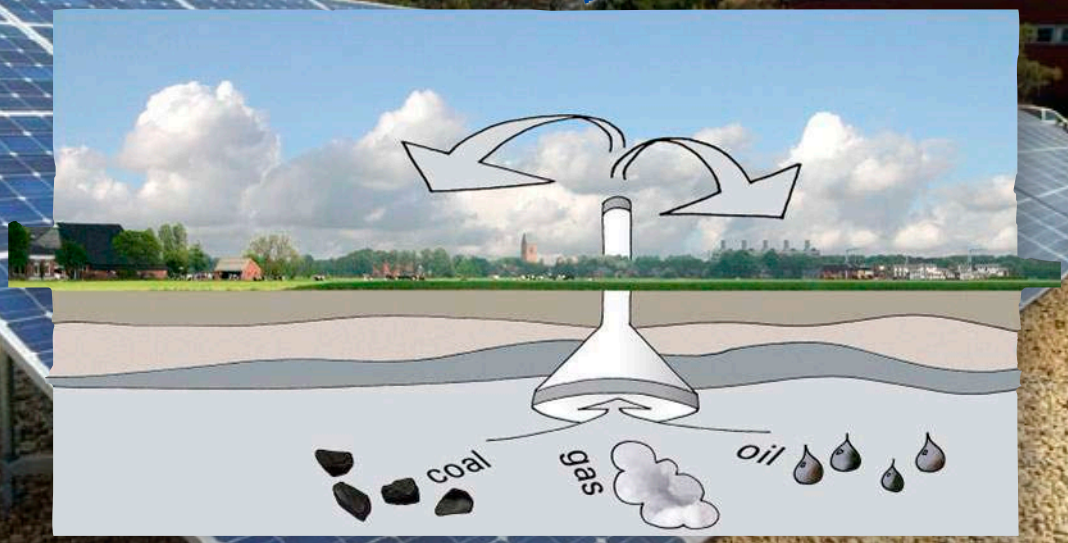


Grontmij

arrow consultants

KNN Milieu bv

# Drenthe 2050

## In het licht van het veranderende klimaat

dromen van scholieren verwezenlijken

## Colofon

**Bij de foto's:** Bij de tot stand koming van dit document hebebn wij gebruik gemaakt van verschillend beeldmateriaal dat op een of andere manier bij ons beschikbaar was. Wij hebben geprobeerd de oorspronkelijke bronnen te achterhalen maar dat is niet in alle gevallen gelukt. Mocht u van mening zijn dat door welke reden dan ook uw copyright is geschonden dan verzoeken wij u vriendelijk contact met ons op te nemen.

**Illustraties:** Herman Roozen

*November 2006*

# Inhoud


| | | |
|---|---|---|
| | **Inleiding** | **5** |
| | **De keuzes** | **7** |
| 1 | Introductie | 13 |
| 2 | Drenthe anno 2050 - Algemeen | 15 |
| 3 | Intermezzo | 16 |
| | a. Ontwikkelingsschets 1: $CO_2$, wat deden we ermee? | 16 |
| | b. Ontwikkelingsschets 2: Water, hoe gingen we daarmee om? | 20 |
| 4 | Drenthe anno 2050 – Ontwikkeling van de deelgebieden | 22 |
| | De hoge zandgronden – Geborgen leven | 22 |
| | De lage randgebieden – Dynamische stromen | 27 |
| | Het stedelijk netwerk – Drenthe Stad | 31 |
| 5 | Epiloog | 34 |
| | **Achtergronddocumentatie** | **41** |
| 1 | Effecten van klimaatverandering | 41 |
| 1.1 | Landbouw | 41 |
| 1.2 | Natuur | 41 |
| 1.3 | Stedelijke ontwikkeling | 41 |
| 1.4 | Recreatie en toerisme | 42 |
| 1.5 | Infrastructuur | 42 |
| 2 | Oplossingen Drenthe 2050 | 42 |
| 2.1 | De Wateropgave | 42 |
| 2.1.1 | Waterkwantiteit | 42 |
| 2.1.1.1 | Drenthe hoog en laag | 43 |
| 2.1.1.2 | Drenthe Stad | 45 |
| 2.1.2 | Waterkwaliteit | 48 |
| 2.1.3 | Functiecombinatie | 48 |
| 2.1.4 | Totaaloverzicht | 49 |
| 3 | Energie | 50 |
| 3.1 | Inleiding | 50 |
| 3.2 | Energie- en klimaatambities | 50 |
| 3.2.1 | Het mondiale perspectief | 50 |
| 3.2.2 | Europese ambities | 50 |
| 3.2.3 | Drentse opgaven en ambities | 51 |
| 3.3 | Klimaatscenario's voor Drenthe: twee uitersten | 51 |
| 3.3.1 | Inleiding | 51 |
| 3.3.2 | Terugblik | 52 |
| 3.3.3 | Wat gebeurt er als we niets doen? | 52 |
| 3.4 | Welke $CO_2$ reductie is maximaal mogelijk? | 54 |
| 3.5 | De potenties voor $CO_2$ opslag | 58 |
| 3.6 | Totaaloverzicht | 58 |

| | | |
|---|---|---|
| 4. | Maatschappij | 59 |
| 4.1 | Vooraf | 59 |
| 4.2 | Trends en knelpunten | 59 |
| 4.2.1 | Leefkwaliteit | 59 |
| 4.2.2 | Demografische ontwikkelingen | 59 |
| 4.2.3 | Inzoomend op de vergrijzing | 60 |
| 4.2.4 | Economische ontwikkelingen | 61 |
| 4.2.5 | Ontwikkelingen in de gezondheid | 62 |
| 4.2.6 | Ontwikkelingen met betrekking tot de participatie | 63 |
| 4.3. | Samenvatting en vertaalslag naar nieuw perspectief voor leefgemeenschappen | 64 |
| 4.4 | Aanzet tot nieuwe leefgemeenschappen | 64 |

# Inleiding

Op 20 maart 2002 hebben Provinciale Staten van Drenthe een motie aanvaard waarin meer aandacht werd gevraagd voor de gevolgen van klimaatverandering. De motie werd ingediend door de heren Hornstra, Benning en Kuiper. Ter uitvoering van deze motie werd door Provinciale Staten op 12 februari 2003 een symposium georganiseerd: "Drenthe 2030 plus". Vervolgens werd door het college van Gedeputeerde Staten (GS) het project Klimaatverandering 2050 gestart, dat aanving met een symposium op 18 maart 2005. Daarin werd aan de genodigden de vraag voorgelegd: "Hoe ziet onze leefomgeving in 2050 eruit, rekening houdend met een klimaatverandering en een reductie van de uitstoot van broeikasgassen met 80%?". Dezelfde vraag werd ook voorgelegd aan scholieren in het voortgezet onderwijs. Ongeveer 30 klassen hebben zich over deze vraag gebogen en op 20 april 2006 hun adviezen daarover gepresenteerd aan het college van GS en aantal genodigden. Hier zaten op het oog zoveel waardevolle gedachten bij dat aan drie bureaus is gevraagd de gedachten verder uit te werken, om zo een beeld te krijgen van het Drenthe van 2050 in het licht van het veranderende klimaat zoals dat door de ogen van de scholieren wordt ervaren of gewenst.

Het doel van de opdracht aan KNN-Milieu, Grontmij en Arrow-consultants was te komen tot een droombare en voorstelbare integrale lange termijn toekomstvisie voor Drenthe vanuit het perspectief van het veranderende klimaat en daarbij geïnspireerd door de ideeën zoals die door de scholieren zijn aangeleverd. Het gewenste eindproducten was een visie voor het jaar 2050 en een stappenplan om vanuit de huidige werkelijkheid de visie te kunnen bereiken.

De opgaven waar de scholieren ons voor hebben gesteld waren ambitieus en inspirerend. Wij hebben met veel enthousiasme op hun ideeën voort gewerkt. Natuurlijk kwamen wij met beperkingen en bedenkingen. Zo zal Assen naar onze mening in 2050 vrijwel zeker niet aan zee liggen! Een dergelijk scenario is wellicht droombaar maar zeker niet voorstelbaar. Andere elementen uit de presentaties konden we echter juist versterken. Bijvoorbeeld de sociale geborgenheid en goed beschikbare voorzieningen, die in veel werkstukken terugkeerden, vormen wat ons betreft de basis onder de toekomstige samenleving.

Hoe Drenthe er in 2050 werkelijk uit zal zien weten we niet. De tijd zal het leren. Wel weten we hoe we zouden willen dat Drenthe er uit zal gaan zien. Het is een beeld van een kwalitatief hoogwaardige samenleving met een grote verscheidenheid aan woonmilieus waarin het thema energie een belangrijke pijler is. Als we dat willen kan Drenthe een mondiale voorbeeldfunctie gaan vervullen op gebied van het energie beleid. Maar dat gaat niet vanzelf. Om dat beeld te bereiken is een beleid noodzakelijk gericht op een goede communicatie over het eindbeeld en op het stapsgewijs toewerken naar dat beeld.

In deze visie schetsen wij het beeld zoals ons dat nu voor ogen staat en we geven aan hoe dat beeld kan worden bereikt. Laat het de start zijn voor een verdere discussie, en laat het de start zijn voor een trendbreuk met het verleden. Alleen als we duidelijke keuzes durven te maken zullen we in staat zijn te realiseren wat we willen.

# De keuzes

Bij het denken over de toekomst heb je te maken met een groot aantal variabelen. Het is dan ook onvermijdelijk daarin een aantal keuzes te maken. Dat hebben wij ook gedaan. Uiteraard zijn ook de door ons gemaakte keuzes arbitrair, maar dat betekent niet dat ze lichtzinnig zijn gemaakt. De belangrijkste keuzes maken we hier in dit hoofdstuk expliciet.

**Schaal**

De wereld mondialiseert in steeds hoger tempo. Mensen en producten reizen de gehele wereld over. Nieuwe communicatiemiddelen maken het mogelijk "all over the world" direct informatie uit te wisselen. Australië ligt niet meer op 28 uur vliegen maar is een enkele muisklik van ons verwijderd. Van die verworvenheden zal men ook in het Drenthe van 2050 willen blijven profiteren. Daar staat tegenover een zich ontwikkelende trend gericht op autarkie, een terug naar je eigen omgeving waarbij juist geborgenheid een belangrijke rol speelt en waarbij producten uit de eigen omgeving juist vanwege herkenbaarheid een toegevoegde waarde hebben. Het is een toenemend omgevingsbewustzijn.
Juist de werkstukken van de scholieren laten beide aspecten zien! De snelle verbindingen maar ook de veilige en geborgen, eigen omgeving waarin alle voorzieningen op loop- of fietsafstand aanwezig zijn en waar in de omgeving van de stad de voedselproductie plaats vindt.
Er zal naar onze overtuiging geen keuze zijn tussen een lokale samenleving of een globale samenleving. De toekomst zal van beide de vruchten plukken. Maar er zullen wel bewuste keuzes moeten worden gemaakt. Hoogwaardige producten waarbij versheid een rol speelt en voorzieningen waarvan dagelijks gebruik wordt gemaakt dienen lokaal te worden geproduceerd en aangeboden. Incidentele voorzieningen en bulkproducten waarvan het transport goedkoop is zal juist regionaal, nationaal en zelfs mondiaal kunnen worden aangeboden. We willen gebruik maken van de regionale mogelijkheden wetende dat we leven in een globale wereld. Dat geldt ook voor energie waarbij de lokale mogelijkheden voor wat betreft de energieproductie en -besparing maximaal worden benut maar waarbij een groter netwerk zorg zal dragen voor de back-up. Het heeft geresulteerd in onze keuze:

*Globaal wat moet – Lokaal wat kan.*

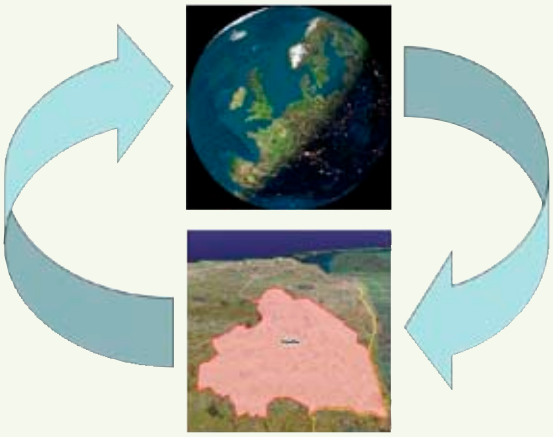

**De grens**

Grenzen zijn discutabel. Dat bewijzen de vele conflicten in het verleden. Ook wij hebben met het vaststellen van de grens geworsteld. Waarom beperken we ons tot de provincie Drenthe? Waarom niet het hele noorden, of waarom niet Drenthe plus Friesland of Drenthe

plus Groningen? We realiseren ons dat waterhuishouding niet ophoudt bij het Drents-Friese Wold en dat energiebeleid niet stopt na de Hondsrug, we zien in Groningen en Friesland hetzelfde type leefgemeenschappen als in Drenthe. Maar waar ligt dan de grens? Daar waar gebiedskenmerken veranderen? Daar waar het dialect of de taal verandert? Daar waar we de zee bereiken? Het kiezen voor Drenthe is in feite arbitrair, maar dat is elke andere keuze ook. En we laten ons in dezen graag leiden door de opdracht aan de scholieren. Die bepaalt meer dan wat dan ook ons kader, onze opdracht. Daarom praten we in onze visie over het grondgebied van de huidige provincie Drenthe.
Maar daarmee houdt de discussie natuurlijk niet op! Laat de focus op Drenthe die we nu kiezen een aanzet zijn voor een discussie over het klimaat bestendig maken van heel noord Nederland, Nederland, Europa:

*Drenthe, van beperkte focus naar brede blik.*

**Het zichtjaar**
Hoewel het eenvoudiger is om een toekomstbeeld neer te zetten van de jaren twintig (2020), hebben we ook hier aangesloten bij hetgeen de scholieren deden: gekeken is daarom naar het jaar 2050. En, wat je in 2050 wenst te bereiken moet – hoe ver dat jaartal ook weg ligt – toch in deze jaren aanvangen.
In 2050 is het Drentse landschap nog steeds leesbaar. Daar heeft men zich ook voor ingezet. Binnen die leesbaarheid is gewerkt aan kansen voor kwaliteitsverbetering van de leefgemeenschappen in de provincie. Met behulp van trends en knelpunten van de samenleving van vandaag en de denkbeelden van de scholieren hebben we toegewerkt naar een streefbeeld dat zich kenmerkt door zowel bevlogenheid als realisme.

*Een droombaar en voorstelbaar beeld van Drenthe in 2050.*

**Bevolkingsomvang**

Ook ten aanzien van de bevolkingsprognose hebben we een keuze moeten maken. Gaan we uit van horden chinezen of ontvluchten de Drenten hun land? Wim Derks heeft in opdracht van de VROM-raad en de Raad voor Verkeer en Waterstaat een bevolkingsprognose gemaakt. Hij voorspelt dat rond 2035 de bevolkingsgroei stagneert en omslaat naar een bevolkingsafname. Er is ook kritiek op het rapport van Derks. Eigen onderzoek van de Provincie Drenthe wijst in een andere richting. De kritiek heeft te maken met Derks' krimpprognose voor een aantal regio's, zijn opvatting dat de daling van het aantal mensen in ons land met name het gevolg is van de daling van de vruchtbaarheid en zijn perspectief op minder woon-werkverkeer omdat de beroepsbevolking zou afnemen. Onderzoekers stellen dat veranderingen in bevolkingsomvang de komende jaren vooral zullen samenhangen met de ontwikkeling van de migratie (en niet met de al jaren lage vruchtbaarheid), een element dat Derks niet meeneemt. En men ziet geenszins een afname van de beroepsbevolking (meer vrouwen en meer 60- tot 65-jarigen gaan werken). Voor de krimpgebieden van Derks bestaan vele onderzoeken die de krimpgebieden juist als groeigebied kenmerken. Waar Derks voor 2046 in Drenthe een bevolkingsomvang van 393.000 voorspelt (nu 485.000), zetten de onderzoekers die de haalbaarheid van de Zuiderzeelijn onderzoeken daar een omvang van 572.000 in 2040 tegenover. De eigen provinciale voorspelling komt neer op 503.000 mensen in 2030. Wij hebben gekozen voor een gulden middenweg in deze brei van conflicterende cijfers: 500.000 mensen in 2050, een geringe groei gerelateerd aan de huidige bevolkingsomvang van 485.000 mensen. Waar het aantal 65-minners geleidelijk afneemt, stijgt het aantal 65-plussers explosief. Dat zien we overigens niet als een bedreiging maar als een kans.

## *Vijfhonderdduizend Drenten in 2050.*

**Keuzevrijheid**

Hoe realiseer je de samenleving in Drenthe 2050 die we vanuit het klimaatperspectief zouden willen hebben? Hoe organiseer je of regisseer je de maatschappelijke processen? Voortbouwend op de huidige inzichten lijkt het bieden van keuzevrijheid aan burgers een belangrijke succesfactor te zijn.

In het vormgeven van de Drentse samenleving van 2050 – ruimtelijk, fysiek, economisch en sociaal – is keuzevrijheid voor ons dan ook een ontwerpopgave. Een Drenthe dat is toegesneden op de toekomst, dat anders omgaat met water en energie en dat staat voor een samenleving waarin plaats is voor allen, ook qua voorzieningen en woonmogelijkheden. Dit kan alleen gestalte krijgen als bewoners, ondernemers en overheden daar gezamenlijk aan werken. Het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) wijst de mate waarin mensen en gemeenschappen hun eigen perspectief kunnen bepalen aan als belangrijk element van leefkwaliteit en geluk. We hebben het dan over een actieve overheid, actieve bewoners en ondernemers die in gezamenlijkheid een flexibele en levensloopbestendige samenleving creëren. En we hebben het over

het creëren van een nieuw instrumentarium om handen en voeten te geven aan deze ontwerpopgave. Zo kom je tot betere – want met de deskundigheid van velen tot stand gekomen – besluiten, sterkere leefgemeenschappen en meer leefkwaliteit.

## *Burger en overheid – samen van onderop werken aan solide leefgemeenschappen in Drenthe 2050.*

**Balans in gebruik menselijke energie**

In de hectiek van de huidige samenleving blijft er weinig tijd over voor de dingen die je werkelijk wilt doen. We worden geleefd! Maar bij een overgang naar een klimaat bestendig Drenthe past bezinning, bezinning op onze relatie met de omgeving en bezinning op hoe wij als mens willen functioneren. Zonder die bezinning komt er geen verandering. Drenthe in 2050 is ruimtelijk-fysiek en sociaal zo ingericht dat je toekomt aan wat echt belangrijk voor je is. Daartoe zijn allerlei vormen van dienstverlening en andere faciliteiten opgezet die taken wegnemen en is er een meer voor de hand liggende logistiek ontstaan. Zo blijft er meer tijd over voor vrienden, de kroeg, het theater, muziek maken, op reis gaan en je kinderen voorlezen zonder op de klok te kijken. Er is tijd, ruimte en energie voor wezenlijke dingen. Er ontstaat een betere balans tussen snel en traag, werken en privé, sparen en uitgeven.

## *Leefkwaliteit als ontwerpprincipe.*

**$CO_2$ reductie**

Het mondiale energiegebruik stijgt sterk. En ook in Nederland is geen sprake van vermindering van het energiegebruik. De concentratie van broeikasgassen en dan met name $CO_2$ is de afgelopen jaren fors gestegen. De huidige $CO_2$ concentratie is ongeveer 360 ppm (parts per million ). De afgelopen duizend jaar was de $CO_2$ concentratie constant op zo'n 280 ppm.
De stijging van de concentratie broeikasgassen in de atmosfeer werd ingezet bij het begin van de industriële revolutie en gaat voorlopig gewoon door. Omdat we geen ijzer met handen kunnen breken en omdat er sprake is van naijleffecten is, voorziet het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) een minimale toename van de $CO_2$ concentratie tot ongeveer 550 ppm aan het eind van deze eeuw. Zo'n concentratie zal waarschijnlijk leiden tot een temperatuurstijging van 1,8 tot 3 graden Celsius de komende eeuw (de totale range van de verschillende scenario's bedraagt 1,8-5,8 graden Celsius. Dit correspondeert met een verwachte stijging van de zeespiegel van 0,09 tot 0,88 meter). Een uiteindelijke stabilisatie op een niveau van 550 ppm wordt door klimatologen als praktisch haalbaar en acceptabel gezien. De verwachte temperatuurstijging blijft daarmee dan onder de 2 graden Celsius.
Op basis van deze gegevens heeft de Europese Unie zich tot doel gesteld om een temperatuurstijging met meer dan 2 Celsius te voorkomen. De $CO_2$ emissies dienen daarom volgens de EU in 2050 50% lager te liggen dan in 1990. Een breed pakket aan actieprogramma's heeft inmiddels het licht gezien. Programma's gericht op het gebruik van biobrandstoffen in verkeer en vervoer, energiebesparing in de gebouwde omgeving en de industrie, duurzame elektriciteitsproductie, groene chemie en uiteraard een groot programma gericht op innovatie en kennisontwikkeling.
De Task Force Energietransitie heeft in het voorjaar van 2006 een transitieplan op hoofdlijnen gepresenteerd waarin onder andere de volgende doelstellingen zijn opgenomen:

- 50% $CO_2$ –emissie reductie in 2050 ten opzichte van 1990
- een jaarlijks oplopende energiebesparing van tussen de 1.5% en 2% per jaar
- een forse inzet van groene grondstoffen en hernieuwbare bronnen

De provincie Drenthe heeft in het energie en klimaatbeleid de volgende ambities:

- Voor de kortere termijn (tot 2010) wil Drenthe een evenredige bijdrage leveren aan de Kyototaakstelling.
- In het project Scholen voor Duurzaamheid heeft de provincie uitgesproken te streven naar 80% reductie van de $CO_2$ emissies.

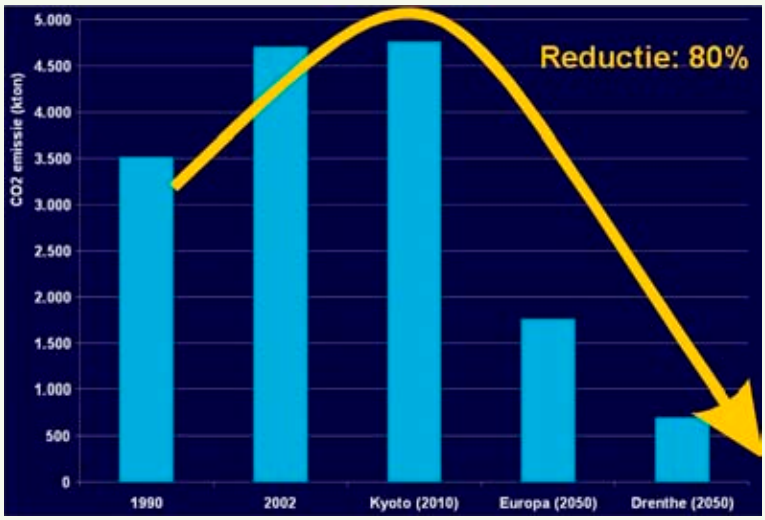

## *80% $CO_2$ reductie*

**KNMI klimaatmodel**

Er zijn net zoveel klimaatprognoses als er klimaatmodellen zijn. Hoe het klimaat er over 50 jaar uit ziet kan dan ook slechts met een zekere bandbreedte worden voorspeld. Dan nog is het de vraag of we alle factoren wel hebben meegenomen. Mondiaal gezien worden de prognoses van het IPPC die ook door het KNMI worden gebruikt gezien als "best guess". Op die prognoses zijn ook de berekeningen van de waterschappen gebaseerd om de noodzakelijke waterbeheermaatregelen te treffen. Die berekeningen hebben wij ook voor het bepalen van onze wateropgave gebruikt.

De keuze hiervan was natuurlijk ook puur praktisch. Binnen het raamwerk van de studie kon onmogelijk een betere gefundeerde keuze voor een (ander) klimaatmodel worden gemaakt en konden ook onmogelijk de waterhuishoudkundige effecten worden doorgerekend.

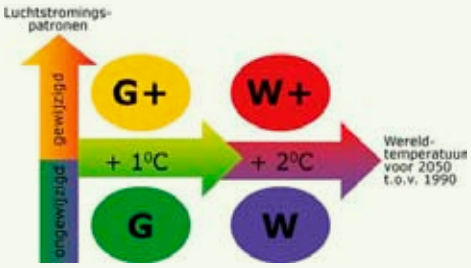


| | | |
|---|---|---|
| G | Gematigd | 1°C temperatuurstijging op aarde in 2050 ten opzichte van 1990<br>geen verandering in luchtstromingspatronen in West Europa |
| G+ | Gematigd + | 1°C temperatuurstijging op aarde in 2050 ten opzichte van 1990<br>+ winters zachter en natter door meer westenwind<br>+ zomers warmer en droger door meer oostenwind |
| W | Warm | 2°C temperatuurstijging op aarde in 2050 ten opzichte van 1990<br>geen verandering in luchtstromingspatronen in West Europa |
| W+ | Warm + | 2°C temperatuurstijging op aarde in 2050 ten opzichte van 1990<br>+ winters zachter en natter door meer westenwind<br>+ zomers warmer en droger door meer oostenwind |

## *Klimaatmodel KNMI als uitgangspunt*

**Kernkwaliteiten**

De provincie kent een grote variabiliteit in landschap, economie en cultuurhistorie. Ruwweg ziet de provincie Drenthe er uit als een omgekeerd bord; het midden is relatief hoog en de randen liggen lager. Het grootste deel van Drenthe bestaat uit de hogere zandgronden die cultuurhistorisch gekenmerkt zijn door esdorpen. De randen van de provincie liggen lager en

zijn landschappelijk en cultuurhistorisch gekarakteriseerd door grootschalige landbouw en lintdorpen. Naast de dorpen, waarin het leeuwendeel van de Drentse bevolking gevestigd is, zijn er de steden. De grotere met meer dan 20.000 inwoners zoals Assen, Emmen, Hoogeveen en Meppel, en de kleinere waarvan Coevorden en Beilen voorbeelden zijn. De steden zijn belangrijke koopcentra en vervullen een regionale netwerkfunctie. Wij hebben ervoor gekozen aan te sluiten bij deze provinciale kernkwaliteiten.

*Behoud en versterken kernkwaliteiten.*

# Drenthe 2050
# in het licht van de klimaatverandering

Hoe ziet Drenthe er uit in 2050. Welke plaats neemt Drenthe in 2050 in binnen de context van de mondiale, Europese en Nationale Netwerken? Hoe heeft Drenthe geanticipeerd op de klimaatverandering? Dat beeld wordt helder geschetst in de lezing die de sociaal geografisch historicus prof. dr. ir. Jan Fenne Boeschman onlangs heeft gehouden op het zesde KliP-congres[1]. Zijn lezing is hieronder integraal opgenomen. In voetnoten is de lezing hier en daar door de schrijvers dezes van opmerkingen en aanvullingen voorzien. Voor de leesbaarheid is de lezing door de redactie in hoofdstukken ingedeeld.

Lezing uitgesproken door prof. dr. ir. Jan Fenne Boeschman, hoogleraar ruimtelijke klimaatstudies aan de University of Novosibirsk op 23 maart 2052.

## I Introductie

*Dames en Heren,*

De wereld is de laatste 50 jaar veranderd. Dat hoef ik u niet te vertellen; anderen hebben dat voor mij gedaan en ook vanuit uw eigen beleving zult u dat ongetwijfeld ervaren. Dramatisch was natuurlijk de keus van de toenmalige UNESCO om grote gebieden niet langer tegen het wassende water te verdedigen; grote migraties kwamen op gang naar de voormalige arctische en daardoor indertijd dunner bevolkte gebieden. De huidige ontwikkeling van Siberië heb ik vanuit onze nog jonge maar snel groeiende universiteit van nabij mogen mee maken. Siberië is nu een smeltkroes waar jonge mensen van verschillende etnische groeperingen uit een grote verscheidenheid aan voormalige delta's in deze wereld hun dromen waar proberen te maken. En, zoals andere sprekers hebben aangegeven met succes.
Niettemin is het echter ook interessant om na te gaan hoe de andere laaggelegen delta's, die door de toenmalige UNESCO de hoogste beschermingsindex hebben gekregen, zich hebben ontwikkeld. Dit waren de gebieden met over het algemeen zeer hoge economische, culturele en natuurlijke waarden. Wat is er daar sinds die tijd in die gebieden veranderd? Hoe hebben deze gebieden hun speciale status waargemaakt?

Een goed voorbeeld is natuurlijk de Hollandse Delta en meer specifiek de plaats van de voormalige provincie Drenthe daarin. Drenthe zal ook de focus zijn van mijn bijdrage aan dit KliP-symposium. Daarover straks meer.

De reden om de Hollandse Delta toe te voegen aan de gebieden met de hoogste beschermingsindex had indertijd veel te maken met de waterstaatkundige kennis van toenmalige Hollanders of Nederlanders zoals ze werden genoemd. De Hollandse Delta zou een proeftuin moeten worden voor het mondiale waterbeheer. De oprichting van het GUfAW[2] heeft mede aan de basis gestaan van een groot aantal kustverdedigingswerken die de Hollandse Delta tot ver in de volgende eeuw zullen vrijwaren van overvloeding. Wereldwijd wordt nu gebruik gemaakt van de hier opgedane kennis.

1 Het KliP-congres is voortgekomen uit het project **Kli**maat**P**erspectieven dat aan het begin van deze eeuw de aanzet vormde voor het anders denken over de klimaatverandering.

2 GUfAW, Global University for Applied Watermanagement

De focus die ik voor mijn bijdrage heb gekozen is uiteraard niet geheel toevallig. Onlangs zijn bij de verbouwwerkzaamheden aan het voormalige provinciehuis van de toenmalige provincie Drenthe oude documenten opgegraven. Bij nadere bestudering bleken het de toekomst visies te zijn van schoolkinderen uit 2006. Analyse van de documenten – die overigens opvallend goed bewaard zijn gebleven – van deze scholieren, en dat zijn mogelijk uw ouders, gaf een opvallend beeld van de periode waarin we nu zouden moeten leven. In die tijd, moet u zich voorstellen, was de provincie Drenthe ondanks haar grote aardolie- en gasreserve vrijwel volledig afhankelijk van energieleveranties van buiten af. Regelmatig was er sprake van regionale wateroverlast omdat waterberging en afvoer niet goed waren geregeld en er was sprake van een laag zelfbeeld in delen van Drenthe en een achtergestelde economie. Die problemen zijn ook geschetst door de kinderen van die tijd. Hun toekomstbeelden, waar ik nu een aantal voorbeelden van zal laten zien, hadden vooral betrekking op de energievoorziening, de waterhuishouding en hun maatschappelijke omgeving.

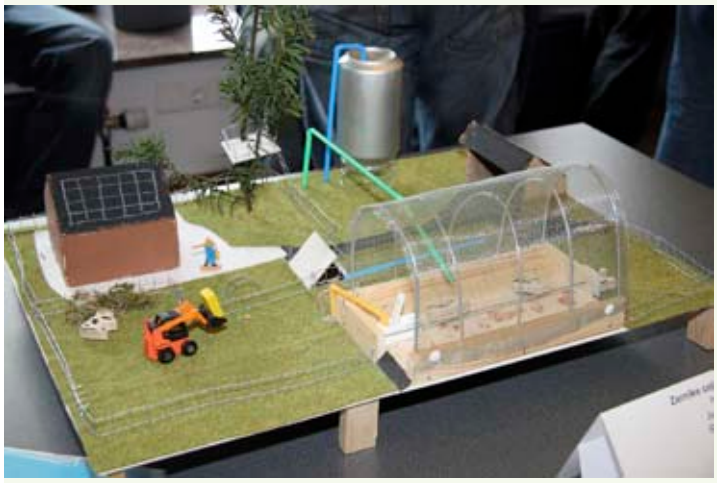

Foto's provincie Drenthe

In de visies kunnen duidelijk twee stromingen worden onderscheiden. De eerste stroming betreft de wens tot geborgenheid en een omgeving die voorziet in de noodzakelijke levensbehoeften. De tweede stroming richt zich juist op een toenemend globaal netwerk waarin snelle verbindingen een belangrijke rol spelen.[3]

3 Deze tweesporen benadering is later uitgewerkt in een toekomstvisie voor Drenthe met het stramien: "Globaal wat moet, lokaal wat kan"

Na deze, wat inleidende beschouwingen, zal ik nader ingaan op de veranderingen die zich de afgelopen 50 jaar in Drenthe hebben voltrokken. Daarbij zal ik regelmatig terugkeren naar de oorspronkelijke gedachten van de toenmalige scholieren. Ik schets een overall-beeld en ik zal inzoomen op een drietal deelgebieden waar zich verschillende ontwikkelingen hebben afgespeeld.

## 2 Drenthe anno 2050 - Algemeen

Laat mij nu eerst de provincie Drenthe van nu in het algemeen beschrijven!

De leus "Drenthe er valt wat te kiezen" heeft in populariteit het "Er gaat niets boven Groningen" al lang verdrongen. Drenthe is een voor velen aantrekkelijke provincie. Het beeld dat je in Drenthe vooral goed kon Drentenieren maar in Groningen - als het land van de onbegrensde mogelijkheden – moest gaan werken en ondernemen is allang verledentijd. Drenthe heeft zich ontwikkeld tot een provincie met vele gezichten.

Rust en ruimte is er te vinden op de hoge zandgronden. Daar hebben zich gemeenschappen ontwikkeld die voor een belangrijk deel zelfvoorzienend zijn en waar geborgenheid een belangrijk vestigingselement is. In de literatuur worden dit soort gemeenschappen - waar in toenemende mate behoefte aan lijkt te bestaan in een wereld die overigens steeds sneller voort raast – wel aangeduid met de term "Geborgen leven". Op de kaart ziet u de gebieden waar deze vorm van samenleving zich met name heeft ontwikkeld. Ik kom daar straks nog uitgebreid op terug.

Dynamiek en bedrijvigheid vinden we tegenwoordig met name langs de randen van de hoge zandgronden. De ruimte is hier optimaal benut door allerlei hoogwaardige grondgebonden activiteiten. Hier vonden de ondernemers ook het juiste arbeidspotentiaal om grootschalige bedrijvigheid mogelijk te maken. De vele verbindingen, ook nodig voor het transport van de producten, maken het de bewoners gemakkelijk gebruik te maken van de diensten in een uitgestrekt verzorgingsgebied. Het gebied dat ik gemakshalve zal aanduiden met het begrip "Dynamische stromen" weerspiegelt de dynamiek die er in dit tijdsgewricht heerst. Snelle aanpassingen aan nieuwe marktkansen zijn mogelijk zoals is gebleken uit de recente komst van het bedrijf FotoSyn[4].

Tot slot is ook Drenthe niet ontkomen aan een verdere verstedelijking. De samenvoeging in 2030 van de voormalige steden in Drenthe tot het nu alom bekende Drenthestad biedt de moderne post-kosmopoliet een unieke basis met, niet onbelangrijk, een eigen gezicht. De ruimte van Drenthe vinden we terug in de vele groene zones binnen Drenthestad. Ondanks

4 FotoSyn heeft op basis van plantveredelingstechnieken gecombineerd met toepassing van microprocessors en biotechnologische kennis een gewas ontwikkeld dat het gehele jaar door op basis van fotosynthese energie levert.

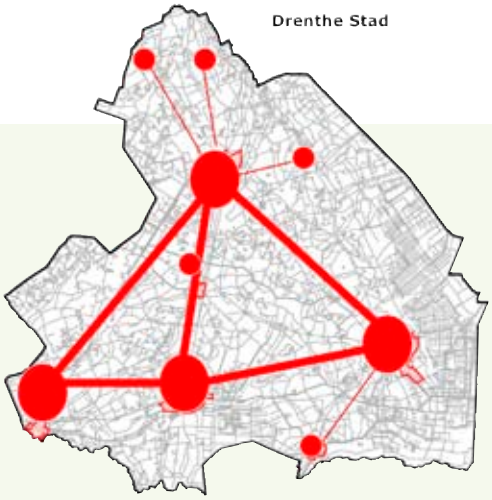


de grote afstanden tussen de huidige kosmolieten[5] zijn de reistijden beperkt. Met de snelle verbinding van de energie arme vacuum-shutlle is het ITH[6] altijd binnen 15 minuten te bereiken; vandaar uit zijn transferia "all over the world" gemakkelijk bereikbaar.

Dit dames en heren is een beeld van een gebied zoals we dat tegenwoordig vaker zien. De toenemende behoefte aan keuzevrijheid van de consument zoals die zich reeds aan het begin van de vorige eeuw - ja ik heb het inderdaad over 1900 – heeft ingezet heeft zich nadrukkelijk ook gemanifesteerd in de woonomgeving. Steeds bewuster kiezen we in bepaalde stadia van ons leven voor een woonomgeving die aansluit op de behoeften van dat moment. Maar hoe heeft de maatschappij zich binnen die gebieden aangepast aan de klimaatverandering die zich de afgelopen jaren zo nadrukkelijk heeft gemanifesteerd. We zullen de drie gebieden eens nader onder de loep nemen en daarbij zullen we nadrukkelijk nagaan wat er nu eigenlijk is geworden van de ideeën op het gebied van water, energie en samenleving die nu bijna 50 jaar geleden door de scholieren uit Drenthe zijn beschreven. Alvorens dat te doen geef ik eerst twee korte ontwikkelingsschetsen, één van het energie en klimaatvraagstuk en de ontwikkelingen daarin sinds het begin van de 21ste eeuw en de andere van het watervraagstuk zoals daar indertijd tegen aan werd gekeken. Klimaatveranderingen en de vraag hoe daar mee om te gaan stond immers aan de basis van de GufAW.

## 3 Intermezzo

### a. Ontwikkelingsschets 1: $CO_2$, wat deden we ermee?

Eind jaren 80 van de vorige eeuw was het al duidelijk: de mondiale energievoorziening was niet duurzaam: mondiale klimaatveranderingen, voor mens en natuur schadelijke emissies, een groeiend besef van eindige voorraden fossiele energie die ook nog eens geografisch ongelijk waren verdeeld veroorzaakten een algemeen gevoel van onrust. Een kleine 20 jaar daarvoor (1973) had een groep industriëlen en wetenschappers, verenigd in de Club van Rome al laten zien dat de bomen niet tot in de hemel groeiden en dat de wereldwijde bevolkingsgroei en industrialisatie een stevige wissel trok op het draagvermogen van deze aarde.
In Nederland, kwetsbare delta als het was, drong relatief snel het besef door dat 'duurzaamheid' een belangrijk uitgangspunt diende te zijn voor verdere ontwikkeling. Daarom werd in Nederland al aan het begin van deze eeuw geëxperimenteerd met 'transitiemanagement'. Dit werd mede gevoed door het idee dat klimaatverandering gevolgen zou hebben voor alle delen van de samenleving. Om dat het hoofd te bieden moesten diepgewortelde trends worden omgebogen, zo was de gedachte. Niet alleen moest het energiegebruik minder snel groeien dan de economie (become more efficient) maar moest het energiegebruik ook in absolute termen gaan afnemen bij toenemende welvaartgroei (doing more with less). Ja, zelfs de gedachte van afnemende economische groei en zelfs krimp werd niet direct van het speelbord geveegd in die tijd (doing less with much less). Dat laatste paste overigs niet in de visie van het Ministerie van economische zaken (men had in die tijd nog ministeries die sectorale belangen behartigden, een inmiddels volstrekt achterhaald idee) dat economische groei zowel als middel en voorwaarde

5 Deze term kwam in de jaren '20 in zwang; Drenthestad bestaat uit de kosmolieten Assen, Meppel, Hoogeveen, Emmen en Coevorden.

6 ITH: Internationale Transferpunt Hoogeveen

zag voor duurzame ontwikkeling: 'geen economische groei zonder duurzaamheid en geen duurzaamheid zonder economische groei'[7].
Ook een aantal adviesraden van de regering brachten in die tijd een gezamenlijk advies uit[8]. De raden kwamen met een aantal conclusies die later richtinggevend bleken voor diverse marsroutes richting een duurzame energiehuishouding. Ze concludeerden dat er een tweesporen beleid moest worden gevoerd: internationale samenwerking bleek essentieel voor een succesvolle transitie maar tegelijkertijd moest ook een stevig nationaal beleid worden gevoerd waarbij innovatiekracht de sleutel zou zijn in de verschillende transitiearena's. De weg naar een duurzame energiehuishouding zou een lange adem vergen waarbij Nederland diende te kiezen en kansen te benutten. Dit alles vergde een cultuur waarin overheden, marktpartijen, kennisinstituten en maatschappelijke organisaties gezamenlijk, en elk vanuit een welbegrepen eigenbelang zouden werken aan de voorgenomen missie. Het ging immers niet alleen meer om technologische ontwikkeling, het ging ook om vernieuwing van markten, organisaties, instituties, ruimtelijke planning en zelfs sociaal-culturele opvattingen.
Terugkijkend is het niet verwonderlijk dat met name in de welvarende Delta's de koplopers voor Het Nieuwe Welvaartsdenken worden gevonden. Zelfs de toenmalige president van de VS, president Bush, zag zich genoodzaakt om, mede als gevolg van de ramp bij New Orleans, te melden dat zijn land verslaafd was aan olie[9]. Ook de film 'Een ongemakkelijke waarheid' van zijn voormalig rivaal Al Core waarin de vaak negatieve gevolgen van wereldwijde opwarming van de aarde werden getoond heeft grote impact gehad.

Terug naar Drenthe. In mijn voordracht richt ik mij op Drenthe maar het is duidelijk dat de ontwikkelingen in Drenthe niet los kunnen worden gezien van ontwikkelingen in Noord Nederland en, iets meer toegespitst op het energie en klimaatvraagstuk, niet los kunnen worden gezien van de rol die Energy Valley heeft gespeeld hoewel geen van de Noordelijke provincies zulke ambities als Drenthe heeft geformuleerd. En kijk nu, wat er is gerealiseerd in Drenthe. Geheel tegen de mondiale trend in is het fossiel energiegebruik gedaald. Met name de afgelopen 40 jaar is een gemiddelde efficiëntieverbetering van 3% per jaar gerealiseerd. Omdat in die periode de economie met gemiddeld 2% per jaar is gegroeid is het energiegebruik gemiddeld met 1% gedaald. Dat is bijzonder omdat sinds het begin van deze eeuw het wereldenergiegebruik meer dan verdubbeld is. Met name de groei van de energievraag in de VS en de BRIC landen (Brazilië, Rusland, India en China) is spectaculair te noemen. Nederland was in 2012 een van de weinige landen die de Kyoto doelstelling wist te realiseren. Dit was de voorloper van het baanbrekende EU doel van 50% vermindering van de $CO_2$ uitstoot in 2050. U weet inmiddels hoe we er voor staan: mede door de grootschalige introductie van organische

7 EZ-visie op Duurzame Ontwikkeling, 2002

8 Energietransitie: klimaat voor nieuwe kansen, december 2004, VROM raad en Algemene Energieraad

9 State of the Union, 28 januari 2006

zonnecellen is de trend van alsmaar stijgende $CO_2$ concentraties omgebogen maar we hebben nog tijd nodig om de EU doelstelling te realiseren. De beschikbaarheid van duurzame energiebronnen is ook hard nodig omdat de EU op dit moment meer dan 90% van haar olie voor een hoge prijs van buiten de EU importeert. Voor andere fossiele energiebronnen (gas en kolen) ligt dit percentage op zo'n 75%. Aan het begin van deze eeuw was dat natuurlijk al bekend als het 'oil peak verhaal' want het rekensommetje is niet zo ingewikkeld. De 'gas peak', voor Noord Nederland en Drenthe als grote gasproducenten minstens zo belangrijk, was al eerder: op 7 augustus 2037 is door Koning Willem V het laatste Groningse gas uit het Slochteren aardgasveld gepompt. Terugkijkend zou je logischerwijs denken dat dit een grote bedreiging voor de energievoorziening zou zijn geweest. Maar niets is minder waar: in Drenthe heeft men van de nood een deugd gemaakt. In 2006 is een begin gemaakt met wat nu als de *DDD strategie* bekend staat: de Drentse Drie Dubbelslag.

- De eerste slag was het optimaal benutten van de bestaande energie-expertise en energie-infrastructuur bij de economische doorontwikkeling van Drenthe. Noord Nederland en daarbinnen Drenthe was een aardgasregio bij uitstek. Er was veel kennis op het gebied en exploratie gastransport en gastechnologie. Die kapitalen zijn uitermate slim ingezet in de transitie naar een duurzame energievoorziening. Energie business is big business geworden in Drenthe. Een aanzienlijk deel van de economische groei is gegenereerd met de verkoop van kennis en innovative technologie, ontwikkeld met kennis uit de gaswereld[10.]
- De tweede slag was het optimaal gebruik maken van de kansen die het veranderende klimaat in Drenthe met zich meebracht. Ik spreek dan met name over de kansen in de landbouw, de

opmars van recreatie in combinatie met creatief waterbeheer als belangrijke pijler onder de Drentse economie en het Nieuwe Wonen[11].

- De derde slag is natuurlijk het succesvol terugdringen van de $CO_2$ emissie met 80%. Het leek een nauwelijks te realiseren ambitie die toch is gerealiseerd. Zoals planten $CO_2$ nodig hebben om te groeien, zo heeft Drenthe haar ambitie om de $CO_2$ uitstoot te verminderen mede gebruikt voor economische ontwikkeling.

Vanzelfsprekend gebeurde dat niet door van Drenthe als een geïsoleerd gebied te maken dat onder een kaasstolp werd geplaatst. Invloeden en ontwikkelen uit de Noordelijke regio maar ook nationale en internationale trends zijn sterk van invloed geweest op de wijze waarop Drenthe zich heeft ontwikkeld tot wat het nu is. Ik noem hier kort een aantal ontwikkelingen in de Noordelijke regio. Andere ontwikkelingen komen aan bod bij de bespreking van drie verschillende gebieden in de provincie.

Zoals gezegd heeft Drenthe, en dat geldt voor heel Noord Nederland, van de nood werkelijk een deugd gemaakt. Het vizier is naar buiten gericht geweest. Aan het begin van de eeuw wisten we immers dat we, ondanks de ambitie om onze afhankelijkheid van fossiele energiebronnen te verminderen, nog decennia van diezelfde bronnen afhankelijk zouden zijn. Drenthe is in staat gebleken om niet alleen economische ontwikkeling en het energiegebruik los te koppelen maar ook om de verduurzaming van de energiehuishouding een motor van de regionale economie te laten zijn. Dit is bereikt door in te zetten op zowel energiebesparing als een zo efficiënt mogelijk gebruik van fossiele brandstoffen. Daarnaast is een markt gecreëerd waarin een aantal duurzame energieopties prima gedijen. Innovaties op tal van gebieden en nieuwe technologie hebben daarbij een belangrijke rol gespeeld. Met name op de raakvlakken tussen besparing en technologie zijn mooie resultaten behaald. Dat is ook niet zo vreemd als je bedenkt dat de potentiëlen enorm zijn. En net zoals de VOC schepen in de 18e eeuw met durf uitvoeren naar het onbekende zo is Noord Nederland, met daarin een belangrijke rol voor Drenthe, met wat lef koploper geworden in de energy business. Ik zet nu voor u de belangrijkste ontwikkelingen op een rijtje:

- Noord-Nederland is de Gasrotonde van West Europa geworden. Deze doorvoer en handelsfunctie is van groot belang voor de regionale economie.
- Het Noorden blijft een gasregio maar niet alleen voor aardgas. Biomassa wordt succesvol gebruikt voor de productie van groen gas. Op dit moment wordt groen waterstof al in serieuze hoeveelheden geproduceerd. Dit groene gas wordt opgewaardeerd tot 'aardgaskwaliteit' en via het bestaande transportleidingennet naar de klanten vervoerd.
- Met gas als 'unique selling point' is innovatieve technologie in Noord Nederland geïntroduceerd. Zo heeft de micro-WKK, in combinatie met de 'virtual powerplant' vanuit Drenthe Europa veroverd. De productie van de installaties vindt nu plaats in Meppel en biedt werk aan velen.
- Ook als het gaat om innovaties op het gebied van vervoerstechnologie heeft Drenthe volop meegedaan. Rijden op aardgas nam een grote vlucht rond 2010. Samen met de schone diesel-hybride technologie die in dezelfde tijd op de markt kwam bleken dit goede 'stepping stones' in de richting van de brandstofcel en de 'biofuels'. Ook de ontwikkeling van nieuwe, lichte materialen die het gewicht van de auto hebben gehalveerd hebben bijgedragen aan de forse vermindering van het energiegebruik van wegvervoer. De productie van ULV's (Ultra Light Vehicles) voor de kortere en middenlange afstand in Assen, naast het voormalig TT circuit, heeft een grote vlucht genomen.

11 Een programma waarmee door de ontwikkeling van hoogwaardige en zeer gewilde woonomgevingen in Drenthe tegen de trends in de bevolking niet is afgenomen.

- Ook aan de 'vraagkant' is veel bereikt. We bouwen geen huizen meer met een epc boven de 0,05. De warmtevraag in de gebouwde omgeving is fors afgenomen. Belangrijk als je bedenkt dat ongeveer 1/3 deel van de energie gebruikt wordt in de gebouwde omgeving. Met isolatiemaatregelen is de energievraag in zowel de bestaande woningvoorraad als in de vele nieuwbouwwoningen sterk verlaagd. Hierdoor kwamen ook nieuwe technologieën in beeld. Daarbij is op meerdere sporen ingezet. Zo heeft de micro-WKK als innovatieve technologie in combinatie met het 'virtual powerplant' concept een enorme bijdrage geleverd aan het op decentrale schaal bij elkaar brengen van vraag en aanbod van energie in de gebouwde omgeving. Tegelijkertijd is de elektrische warmtepomp grootschalig toegepast. Juist door het terugdringen van de warmtevraag werd deze dure technologie aantrekkelijk. Tegelijkertijd is ook geïnvesteerd in windenergie en de productie van elektriciteit uit biomassa. Met deze 'groene' elektriciteit kon op een duurzame wijze aan de warmtevraag in de gebouwde omgeving worden voldaan. 14f waterwonen
- Bij de inrichting van nieuwe woon- en werkgebieden is gewerkt via het Cascadeprincipe: cascades van energie van hoge kwaliteit, gekoppeld aan de vraag naar hoogwaardige energie, naar energie van lagere kwaliteit. Dankzij grootschalige toepassing van dit Cascade denken, waarin kwaliteiten van vraag naar en aanbod van energie met elkaar gematched worden, wordt veel efficiënter met energie omgegaan. Overigens wordt dit principe met name toegepast bij de inrichting van industrieterreinen omdat door de sterke vermindering van de warmtevraag het gebruik van restwarmte afkomstig van de industrie nauwelijks een relevante factor bleek te zijn voor het plannen van nieuwe woongebieden.
- Huishoudens en landbouwbedrijven in landelijke gebieden zijn met innovatieve hernieuwbare energieopties nagenoeg zelfvoorzienend geworden.
- Overheden, ondernemers en bewoners trokken hierin samen op, waardoor voor de maatregelen en de noodzakelijke gedragsverandering breed draagvlak ontstond.

**b. Ontwikkelingsschets 2: Water, hoe gingen we daarmee om?**

Al vroeg in de Nederlandse geschiedenis werden mensen gedwongen om samen te werken in de strijd tegen het water. De naam 'Nederland' staat voor laaggelegen land. Geen heuvel steekt boven de 350 m uit en rond ¼ deel van het land lag ook toen al beneden de zeespiegel. Die situatie is, zoals bekend alleen maar verslechterd. Sindsdien is de zeespiegel door het afsmelten van de ijskappen fors gestegen en we weten nu dat de toenmalige prognoses nog aan de voorzichtige kant waren. Het is zelfs de vraag of, als we toen de kennis hadden gehad van nu, indertijd wel het besluit hadden genomen om Nederland als delta te behouden. Maar het is gebeurd en misschien moeten we zeggen ook maar gelukkig. De stijgende zeespiegel noopte de Nederlanders tot het nemen van drastische maatregelen om letterlijk het hoofd boven water te houden. Een belangrijke cultuurverandering vond plaats rond het begin van deze eeuw. De eeuwige strijd tegen het water, die uiteindelijk resulteerde in de afronding van de Deltawerken, werd omgezet in de slogan "Nederland leeft met water". Een toenemend besef ontstond dat alleen door water te integreren in het dagelijks leven er voldoende ruimte in het toch al overvolle Nederland kon worden gevonden om de noodzakelijke maatregelen te nemen. Maar, de stijgende zeespiegel was natuurlijk niet de enige bedreiging. De optredende bodemdaling, veroorzaakt door gaswinning en ontwatering, versterkten de effecten van de stijgende zeespiegel.

Bron: de Volkskrant

Aan het eind van het vorige eeuw had Nederland, onverwacht en onvoorbereid, te kampen met wateroverlast door neerslag. Als reactie daarop werd het beleidsprogramma "Waterbeleid 21ste Eeuw geïntroduceerd. Het resulteerde in de uitvoering van een groot aantal maatregelen met name gericht op het vergroten van de waterberging. Landbouwgebieden en natuurgebieden werden aangewezen om tijdelijk water op te kunnen vangen. Voormalige polders werden weer onderwater gezet. In steden en dorpen werden maatregelen genomen om regenwater langer vast te houden. En dit alles dames en heren om te voorkomen dat te grote hoeveelheden water in een keer tot afstroming kwamen. Inmiddels weten we hoe dit beleid heeft uitgepakt.

Ook het optreden van een groot aantal droge zomers baarde de Nederlandse waterbeheerder zorgen. De lange droogteperiodes in de jaren 2038-2041 met recordtemperaturen van boven de 36 graden waren aanleiding de oude definitie voor een hittegolf, waarvan we er jaarlijks enkele hadden, aan te passen. Sinds 2042 is er officieel volgens het KNMI zijn er inmiddels 5 van dergelijke hittegolven gemeten.

De landbouw kon de veranderingen maar met moeite bijhouden. Landbouwers die nog lang aan de traditionele teelten en productiewijzen bleven vasthouden veroorzaakten door hun behoefte aan water vooral in hoog Drenthe grote watertekorten. Uiteindelijk, kunnen we stellen, heeft de transitie van de landbouw zich de afgelopen decennia geleidelijk aan voltrokken. De huidige gewassen zijn veel meer afgestemd op de fysiologische omstandigheden in het gebied. Het veldbezoek dat ik gisteren mocht mee maken bevestigde dat beeld nog eens. Grotere problemen waren er echter voor de vroegere natuurgebieden.

Uit diverse studies is duidelijk geworden dat de natuurlijke ecosystemen de opgetreden veranderingen niet hebben kunnen bijhouden. De vroegere habitats werden in toenemende mate ongeschikt voor de aanwezige soorten terwijl de ontwikkeling van nieuwe levensgemeen-

schappen, aangepast aan de huidige omstandigheden, volgens de recente berekeningen minimaal enkele decennia zal duren. Het vasthouden van de biodiversiteit is dan ook een van de grote vraagstukken van de komende decennia. Daarbij speelt overigens de waterhuishouding een belangrijke rol.

Dames en heren, de dijken zijn verhoogd, gemalen zijn gebouwd. Grote bergingsgebieden zijn aangelegd. Tal van maatregelen zijn genomen om het water langer vast te houden. Dat ging niet altijd vanzelf. Er waren ook weerstanden. De bijna watersnood in 2021 heeft echter een belangrijk bewustzijn bij de bevolking tot stand gebracht. De oude bede van elke dijkgraaf: "Here geef ons heden ons dagelijks brood, en één keer in de vijf jaar een watersnood" werd in de praktijk gebracht. Hoe dat in de praktijk is uitgewerkt zal ik hierna aangeven.

## 4 Drenthe anno 2050 – Ontwikkeling van de deelgebieden

Ik ga in mijn betoog nu verder in op de verschillende deelgebieden en de ontwikkelingen die zich daar hebben afgespeeld. Zoals eerder gezegd hebben we immers verschillende ontwikkelingen gezien in het gebied dat als "hoog Drenthe" bekend staat, het gebied dat gekenmerkt wordt als "Dynamische stromen" en het totale stedelijke gebied zoals zich dat tot "Drenthe Stad" heeft ontwikkeld. Daarbij zal ik met name op de drie kenmerkende ontwikkelingen ingaan zijnde de waterhuishouding, de energievoorziening en de sociale samenleving.

### De hoge zandgronden – Geborgen leven

*Algemeen*
'Hoog Drenthe' heet niet voor niets 'Hoog Drenthe'. Al heel lang wordt Drenthe vanwege de hoogteverschillen vergeleken met een omgekeerd soepbord. Nu zijn de hoogteverschillen in Drenthe voor de gemiddelde inwoner van Novosibirsk niet indrukwekkend, dat zult u begrijpen, maar voor een laagland dat deel uit maakt van de delta van een aantal grote Europese rivieren zijn de hoogteverschillen in Drenthe niet te onderschatten. Bij het karakteristieke dorp Borger, gelegen aan de oostflank van het Drents Plateau is het hoogteverschil met het Hunzedal zo'n 16 meter. Het was in Borger overigens waar in 2007 de eerste stappen zijn gezet naar een zeer energie-efficiënte woonwijk. Het gemiddelde energiegebruik bedroeg slechts 10% van wat in die tijd gebruikelijk was[12]. De dorpen in Hoog Drenthe ontwikkelden zich tot leefgemeenschappen die zich het beste laten karakteriseren als plaatsen waar mensen op een geborgen wijze kunnen leven. Dit is veel meer een bewuste keuze geweest dan dat deze leefstijlen zich toevallig hebben ontwikkeld. Deze in omvang relatief kleine dorpen kennen hechte verbindingen met hun fysieke omgeving. "Small is beautiful" is het adagium waarmee mensen in staat worden gesteld om op meer directe wijze een verbinding te leggen tussen de producten die ze consumeren en de wijze waarop die worden geproduceerd. De principes van 'closed loop management' worden hier toegepast. Voor hen die dat willen is lokaal geproduceerd voedsel in ruime mate voorhanden. Diverse dorpen kennen een autarkische energievoorziening en het voorzieningsniveau is van dien aard dat in de directe omgeving de meest essentiële producten en diensten voorhanden zijn. Ook de sociale cohesie is in deze dorpen sterk ontwikkeld. Let wel beste mensen: dit zijn geen ingedutte gemeenschappen geïnspireerd door de flower power beweging uit de jaren '60 van de 20ste eeuw. De tegenwoordig alom geprezen en zo gewaardeerde Slow life ambities vragen om zeer geavanceerde technieken, moderne vormen van

12 De toenmalige gemeente Borger-Odoorn ontving hiervoor de prestigieuze Energy Saving Award van het EU-RASP (Rural Area Stimulation Program).

samenleven en het gebruik van nieuwe 'public governance' principes die allemaal qua maat en schaal passen bij de omvang van de dorpen. Het daadwerkelijk toepassen van cascade principes in de verschillende domeinen van huishoudelijke consumptie waarbij met name de energie- en watervraag, maar ook verspilling van voedingsmiddelen wordt geminimaliseerd vraagt om hoogwaardige ontwerpen die nu past hun weg vinden in onze steden. De dorpen op de hoge zandgronden zijn niet voor niets geworden tot moderne mini-mega's die veel stadsbesturen tot inspiratie dienen.

*Water*

Het vasthouden van water, een van de maatregelen uit het toenmalige waterbeleid 21ste eeuw, gebeurt in dit gebied zoveel mogelijk in de bodem. Oppervlakkige afstroming van hemelwater wordt vermeden en infiltratie wordt bevorderd. Dit infiltrerende hemelwater voedt het grondwater en stroomt ondergronds naar de lager gelegen beekdalen waar het water als kwel weer tot voorschijn komt. De natuurlijke beeksystemen zijn hierdoor versterkt waardoor de hiervoor genoemde achteruitgang van natuurwaarden in deze gebieden relatief beperkt is gebleven. Ook de natuurlijke loop van de beken is in de laatste jaren en decennia grotendeels hersteld zodat overbodig water in tijden van waterovertast kan worden geborgen. De beekbegeleidende hooilanden zijn uitgebreid door kaden naar achteren te schuiven waardoor de waterbergingscapaciteit nog verder uitgebreid kon worden. De natuurlijk ingerichte meanders maken nu onderdeel uit van een samenhangende robuuste ecologische verbindingzone die de natuurgebieden in en om Drenthe met elkaar verbindt. De toenemende aanvoer van kwelwater zorgt er ook voor dat de beken, ook in de droge perioden altijd voldoende water voeren. Dat leidt tot recreatief medegebruik.

Om het water in de bodem te laten infiltreren zijn zogenaamde infiltratiegebieden aangelegd. In deze gebieden, die periodiek onder water staan, ontwikkelt zich geleidelijk aan een geheel eigen biotoop. Onlangs is in één van deze gebieden de Tatjana-salamander waargenomen, een soort die maandenlang in de bodem kan overleven maar actief wordt en zich voortplant in perioden van regenval als het infiltratiegebied volloopt.

De keuze om in dit gebied te streven naar een omgevingsbewuste samenleving heeft ook invloed gehad op de wijze waarop het afvalwatersysteem is ingericht. De wetenschap dat afvalwater nuttige componenten bevat heeft geleid tot een afvalwatersysteem waarbij de organische stof in het afvalwater via vergisting wordt omgezet tot energie. De nutriënten nitraat en fosfaat worden teruggewonnen. En de hormonen en medicijnresten worden vervolgens in speciale uri-oxibedden[13] verwijderd. Inmiddels, heb ik mij laten vertellen, is 95% van alle woningen hier voorzien van de speciale urinescheidingstoiletten die voor deze toepassing noodzakelijk zijn. Dit gebied is daarmee ook mondiaal gezien koploper. De vrijkomende energie wordt gebruikt voor lokale verwarming (ik kom daar straks op terug). De nutriënten worden gebruikt op de omliggende landerijen en vinden, na opname door de plant, hun weg in de kringloop weer terug.

*Energie*

Het energiesysteem zoals we dat nu kennen in deze regio, is ontwikkeld op basis van gebiedskenmerken van het Drents plateau van toen: een ruraal gebied met hoofdzakelijk veeteelt op de zandgronden, kenmerkende esdorpen met een bescheiden bevolkingsomvang en kleinschalige bedrijvigheid. Een in schaal opvallend element in het gebied was de immense afvalverbrandingsinstallatie. De installatie was volstrekt geïsoleerd in het landschap geplaatst vanuit de gedachte dat afval verbranden voor zo weinig mogelijk mensen overlast diende opleveren. Dat een belangrijk deel van de met afvalverbranding geproduceerde energie daardoor niet benut kon worden,

13 Uri-oxibedden komen voort uit het toenmalige project Anders plassen in Anderen. In deze bedden worden op een volledige natuurlijke manier medicijnresten en hormonen uit het afvalwater verwijderd.

speelde geen rol in het ruimtelijk afwegingsproces. Dat is gelukkig anders geworden, zoals het energieconcept van Geborgen Leven aantoont.

Dit, zelfs voor huidige begrippen uiterst efficiënte energie systeem, is gebaseerd op korte materiaal- en energiekringlopen en een sterke binding tussen eindgebruiker en producent. Agrariërs en bosbouwers in de omgeving leveren biogas aan bewoners en bedrijven. Kenmerkend daarbij was niet zozeer de toepassing van innovatieve duurzame energie technologieën maar de wijze waarop verschillende technologieën gecombineerd zijn tot een robuust en tegelijkertijd kostenefficiënt concept. Dat dit systeem in essentie nog steeds functioneert, bijna 50 jaar nadat de eerste bouwstenen ervan werden gerealiseerd, toont aan hoe ver men toen zijn tijd vooruit was.

Op de dia ziet u een schematische weergave van het energieconcept. Belangrijke elementen uit het systeem zijn:

- Decentrale biogas productie in combinatie met gesloten mineraalkringlopen op het niveau van agrarische bedrijven. Voor vergisting en vergassing is veel organisch materiaal nodig. Een combinatie van reststromen uit de Drentse agro-industrie, aangevuld met reststromen uit natuur- en landschapsonderhoud en organisch afval van winkels en huishoudens vormen nu de brandstof voor decentrale vergistings- en vergassingsinstallaties. Logistiek vormde feitelijk de grootste uitdaging voor het Drents plateau. Dat men erin geslaagd is om al deze stromen op een goede manier aangeleverd te krijgen is mede te danken geweest aan het projectbureau BEN[14];
- Biogasdistributie via het (bestaande) aardgasnetwerk naar woongebieden op het plateau, eventueel surplus aan gas wordt geleverd aan grootschalige bio-WKK's in de stedelijke gebieden;
- Energetische renovatie van bestaande woningen en MKB bedrijven, waarbij is ingezet op een sterke verbetering van de isolatiegraad, aanbrengen van PV panelen en het vervangen van traditionele CV ketels door micro-WK-zonneboiler combinaties. Door toepassing van micro-WK wordt het geproduceerde biogas uiterst efficiënt benut door omzetting in zowel warmte als elektriciteit;
- Op dorpsniveau wordt buffercapaciteit gerealiseerd voor elektriciteit door middel van brandstofcellen. De dorpen worden daarmee in grote mate onafhankelijk van het nationale elektriciteitsnetwerk.

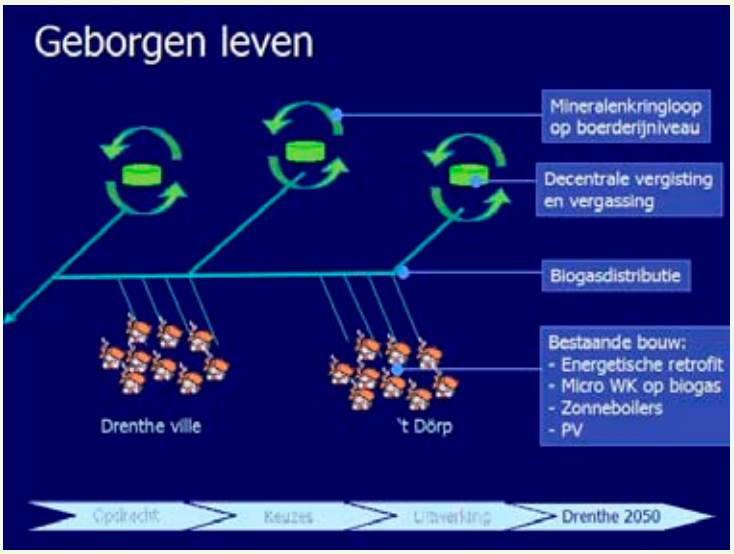


14 BEN: Bio-Energie Noord, een in 2006 opgericht projectbureau om in Noord Nederland meer bedrijvigheid op het gebied van biomassa te realiseren.

*Maatschappij*
Van oudsher wonen hier boeren die er hun bedrijf uitoefenen en dat is eigenlijk nog steeds zo. Al ziet het er tegenwoordig wat anders uit dan vijftig jaar geleden. De echte akkerbouw van vroeger is geleidelijk aan verdwenen. Daar waar dat nog plaats vindt is de productie vooral gericht op de lokale markt. Boeren zijn steeds meer activiteiten gaan ontwikkelen die we vijftig jaar terug als "nevenactiviteit" zouden hebben aangemerkt. Die neven- of nieuwe activiteiten vormen nu voor 95% de core-business van de boeren. We zien energieteelt, we zien zorgboerderijen, we zien boeren die zich richten op streekeigen producten. En veel boeren zijn delen van hun land als bos gaan beheren, gestimuleerd door de overheid. Of ze hebben een landgoed opgezet dat voor het publiek toegankelijk is. Recreatie en toerisme varen er wel bij (men komt graag vanuit het hele land kijken naar deze [bijna] oergebieden). Dat bracht een nieuwe hausse aan overnachtingslocaties, ook een nieuwe tak van sport voor veel boeren. Daarnaast zijn er steeds meer mensen die een burgerbestaan hebben maar wel in het dorp zijn geboren en getogen. Deels waren ze vroeger boer of waren hun ouders dat. Ze hebben het ondernemen, de strijd om het bestaan en het je hoofd boven water houden met de paplepel ingegoten gekregen. De nieuwe kansen in de dienstensamenleving pakten ze veelal met beide handen aan. Ze zijn erg creatief in het verzinnen van nuttige vormen van ondernemerschap, van huis uit beoefend.

In sommige dorpen is zoveel vertier en zijn er zodanig veel voorzieningen dat jongeren blijven, in andere dorpen trekt de jeugd weg, ze gaan studeren in Sydney of Novosibirsk. Voor een deel komen ze na een aantal jaren terug. Ouderen willen graag in hun dorp blijven. Veelal is dat lastig vanwege het ontbreken van voorzieningen. Waar voorzieningen zijn of komen merk je dat ouderen uit andere dorpen naar het dorp met de voorzieningen komen. Ze willen in een dorpse setting blijven wonen. Hoe dichter het dorp waar ze gaan wonen ligt bij hun oude woonplaats hoe meer kans dat ze er mensen uit hun netwerk tegen komen. Vooral in deze dorpen strijken veel natuurliefhebbers en mensen die van rust houden neer. Dat brengt ook echte "import" naar het dorp, zoals dat in deze dorpen rond de eeuwwisseling genoemd werd. Tegenwoordig is het veel normaler dat er immigratie plaatsvindt. Zonder dat zouden de zanddorpen zelfs ten dode opgeschreven zijn. Van de eigen aanwas hoeven ze het al heel lang niet meer te hebben. De mensen die uit andere streken of vanuit het buitenland neerstrijken in de dorpen worden nu – naar goed Engels gebruik "settelers" genoemd. Er spreekt ook iets uit van pioniersgeest, hoewel de dorpen toch echt heel geciviliseerd zijn. De "settelers" maken in de regel gauw deel uit van de dorpsgemeenschap, die hecht is, maar de nieuwe inwoners wel in de eigen circuits en netwerken opneemt. Die zijn trouwens ook van groot belang voor het verlenen van diensten aan elkaar. In het dorp verschijnen met regelmaat kunstenaars als nieuwe bewoners. En ook de Young Urban Professional (YUP) is verschenen. De aanwas van mensen van buiten (als nieuwe bewoners) heeft een tijdje stil gestaan, maar sinds de voorzieningen zo goed zijn aangepakt, er sprake is van gratis uitwisseling van diensten en het omliggend gebied in toenemende mate natuur is geworden komen er weer veel meer mensen op het dorp af. Uitgaand van de levensloopbestendige samenleving is die samenleving – deze dorpsgemeenschap – van de wieg tot het graf toegankelijk voor alle bevolkingsgroepen: rijk en arm, oud en jong, gezond of gehandicapt, van oudsher dorpsbewoner of "setteler". Er mag gebouwd worden, zij het met

respect voor het landschap. Hier is een nieuw instrument, het dynamisch bestemmingsplan, van kracht. Vee mensen werken van huis uit en er is een zeer geavanceerd innovatief vervoersysteem opgezet, het zogenoemde CHEV[15]. De meeste dorpen hebben brede scholen met onder meer kinderopvang en de service dat kinderen naar zwem- en muziekles gebracht worden. De automobiliteit is de laatste jaren dan ook zeer sterk afgenomen.

**De lage randgebieden – Dynamische stromen**

*Algemeen*
Aan de zuid- en oostrand van Drenthe liggen weidse veengebieden. Hier werd ruim een eeuw geleden nog veen gewonnen. Turfschepen voeren dagelijks naar Amsterdam. Die functie was natuurlijk in de loop der tijd in het slop geraakt, lang kende het gebied een situatie van verval en mistroostigheid. Daar is nu niets meer van te merken. Energieproductie is opnieuw een belangrijke bedrijvigheid en in haar kielzog hebben zich vele technologische ontwikkelingen voorgedaan. De goede infrastructuur die aan het begin van de twintigste eeuw is aangelegd heeft daar zeker aan bij gedragen. Nu kunnen de lage veengebieden worden gekenschetst als het land van de dynamische stromen. Het is de economische motor met snelle verbindingen naar vele omliggende gebieden.
Het gebied heeft vanwege haar lage ligging ook een belangrijke waterbergingsfunctie gekregen. De mogelijkheid hier water op te slaan zorgt er voor dat de rest van Drenthe ook in tijden van hevige neerslag de voeten droog houdt. Onder andere de oude wijken (die vroeger voor de veenontginning zijn gegraven) zijn hersteld. Er is daardoor veel open water. Vanwege de goed zichtbare overgang tussen hooggelegen zandgrond en laaggelegen (ex-)veengebied en omdat het water trekt, komen toeristen hier graag naartoe.
De grootschaligheid van het landschap en van de weinige overgebleven boerenbedrijven hebben ertoe geleid dat in deze gebieden massaal maïs voor de bio-vergisters wordt geteeld. En we zien dat sommige boeren ervoor hebben gekozen hun aardappelland om te zetten in velden met zonnepanelen. Door deze toevoegingen is de aanblik van het landschap deels high tech geworden. Daarin passen ook

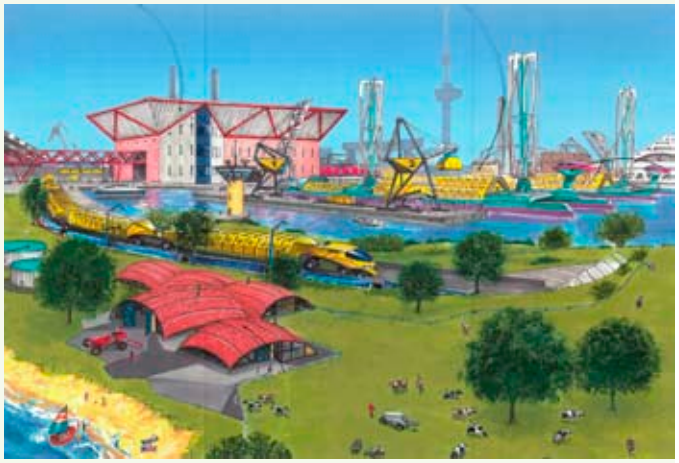

Bron: www..doelbeelden.nl

15 CHEV = Collectief Hoog Efficiënt Vervoerssysteem

de op grote schaal gebouwde windmolens en windmolenparken. Sommigen vinden het lelijk, anderen genieten ervan, het hoort bij dit winderige landschap en je weet wat het oplevert. In dit veengebied zijn de dorpen gebleven, voor een deel compacte leefgemeenschappen, voor een deel langgerekte langs het water aangelegde linten van bewoning.

*Water*

Zoals gezegd voorziet het gebied in een belangrijke functie voor de waterhuishouding: Berging. De hoeveelheid oppervlaktewater is de afgelopen decennia meer dan verdubbeld. In en rondom de lintdorpen zijn in de afgelopen jaren de kanalen verbreed voor de opvang van water. Zelfs kleinere watergangen bieden nu ruimte voor waterberging en worden tegenwoordig ook recreatief als kanoroutes gebruikt. De grotere kanalen zijn onderdeel van een dynamische stroom tussen de veenkoloniale gebieden waarbij de scheepvaart zowel recreatief als economisch een belangrijke rol inneemt.

Door die bergingsfunctie fluctueert het waterpeil sterk. Bruggen en andere kunstwerken zijn daar op aangepast zodat ook in perioden van hoog water de scheepvaart gewoon door kan gaan. De wisselende waterpeilen hebben ook grote invloed op de landschapsbeleving. Zodra het water stijgt lopen grote speciaal daartoe aangelegde gebieden onder water.

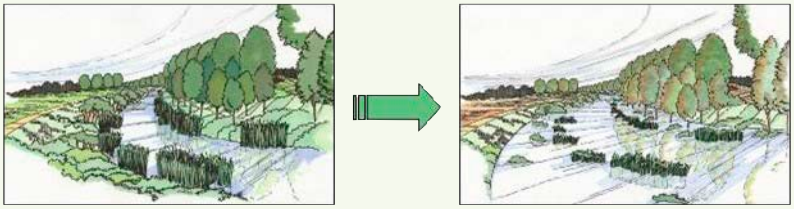

Landschapsarchitecten hebben daar op ingespeeld: op een groot aantal zichtpunten kan van de door de veranderende waterstanden steeds wisselende landschappen worden genoten. Veel van de bergingsgebieden worden ook voor andere doeleinden gebruikt. Een goed voorbeeld daarvan is het moeras-avonturenpark Emmerglades. Afhankelijk van het waterpeil kunnen daar survivaltochten per kano of te voet worden gehouden, watergangen kunnen soms met knuppelpaden worden overgestoken en soms via tientallen meters lange touwbruggen. In andere waterbergingsgebieden worden wilgen en elzen geteeld; eens in de drie jaar worden deze versnipperd en vergast. Zo dragen ook waterbergingsgebieden bij aan de energievoorziening.

Maar veel waterbergingsgebieden hebben ook een natuurfunctie gekregen. Het zijn vooral de gebieden die frequent, zeg maar enkele malen per jaar overstromen. Grootschalige rietzones langs de oever van bijvoorbeeld de Hunze dragen bij aan de robuuste ecologische verbindingszones.

Langs de hoofdwaterwegen is een grote verscheidenheid aan gebiedstypen ontstaan. Van een traditionele lintbebouwing via high tech (agro)industriële zones en wilgenbossen in verschillende stadia van ontwikkeling tot uitgestrekte natuurgebieden. Die verscheidenheid bekoort ook de toerist. De laatste cijfers laten zelfs zien dat het bij de kleine recratievaart populaire ”rondje noord Nederland” het traject tussen Meppel en Gasselte het hoogst wordt gewaardeerd.

Het eerder aangehaalde adagium “Nederland leeft met Water” is met name in dit gebied ten volle ontwikkeld. Het wordt ook door het GUfAW steevast opgenomen in haar excursie programma. Miljoenen mensen hebben daardoor inmiddels kennisgemaakt met de manier waarop in de toekomst miljarden mensen in met overstroming bedreigde gebieden toch een veilig en bewoonbaar land kunnen krijgen. Dat laatste geldt ook voor de manier waarop de woningbouw zich heeft ontwikkeld. Woningen en infrastructuur zijn daar waar dat nodig is aangepast aan voortdurend wassend water. Met succes zijn hier nieuwe technologiën ontwikkeld van drijvende wegen, woningen op palen, sneltransport over water en ga zo maar door. De spreker na mij zal met name ingaan op het bouwen in dynamische waterrijke gebieden.

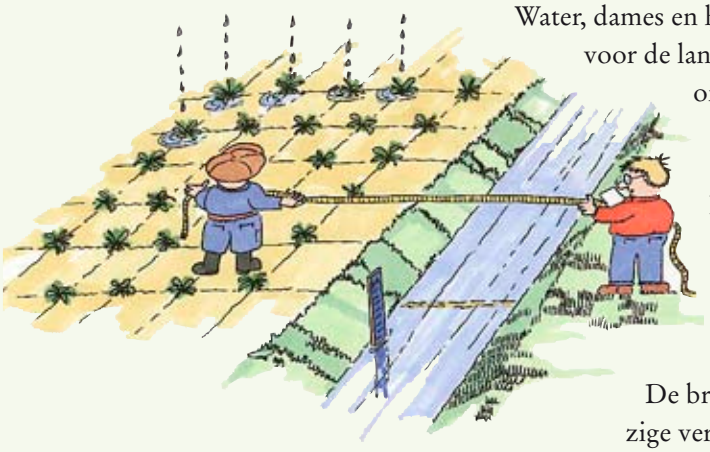

Water, dames en heren, is de belangrijkste productiefactor voor de landbouw. Dat is in het verleden regelmatig onderschat. De goede kwaliteit van het oppervlaktewater is bepalend gebleken voor het succes van de precisielandbouw. Daar waar in andere landen afgelopen jaren grootschalige zuiveringsinstallaties zijn gebouwd om het water te kunnen gebruiken kan hier het water rechtstreeks uit het oppervlaktewater worden gehaald. De brongerichte aanpak van de vroeger aanwezige vervuilingsbronnen is hier in belangrijke mate debet aan geweest.

Hoewel andere factoren evenzeer invloed hebben gehad op de ontwikkeling van dit gebied is water wellicht wel de belangrijkste sleutel geweest naar succes.

*Energie*

Dames en heren, even een vraag tussendoor. Bent u wel eens in de lage randgebieden geweest? Indrukwekkend, nietwaar? Het gebied wordt gekenmerkt door een bijna on-Nederlandse schaalgrootte. Alles lijkt er groter, imponerender. Immense agrarische bedrijven, grote windturbines die het landschap markeren, een wijds landschap. Ontwikkelingen die hebben geleid tot dit landschap vinden hun oorsprong aan het einde van het eerste decennium van deze eeuw, toen men zich realiseerde dat de aard en schaalgrootte van de toenmalige Veenkolonieën zich goed zouden lenen voor grootschalige energieopwekking en het creëren van een dynamisch energielandschap. De aanvankelijke weerstand onder de bevolking tegen dergelijke opties nam sterk af toen de eerste projecten een succesvolle bijdrage bleken te leveren aan de wat kwakkelende lokale economie en ondernemers en burgers volop mogelijkheden kregen om te participeren in projecten met hoge returns on investments.

De randen zijn één van de belangrijkste energieleveranciers geworden voor Drenthe Stad. De energie-installaties op de industrieterreinen van Drenthe Stad draaien op biogas geleverd door de Lage Randen. Op deze manier wordt gewaarborgd dat het opgewekte biogas op de meest efficiënte manier wordt omgezet in elektriciteit en warmte. Na een aanvankelijke hype van elektriciteitsopwekking op boerderijschaal even na 2000, realiseerden initiatiefnemers in Drenthe zich reeds snel dat deze vorm van energie-opwekking feitelijk een verspilling van de duurzame kwaliteit van biogas was. De volgende anekdote maakt dat duidelijk. Tijdens de door eenzijdige overheidssubsidies aangejaagde hype werd op enkele kilometers afstand van het toenmalige AVEBE agrocomplex in Gasselternijveen, een boerderijvergister met WKK gerealiseerd. De afstand was te groot om de restwarmte van de installatie naar de agrarische industrie te sturen, zodat een belangrijk deel van de totale energie-opbrengst verloren ging. Al voor de subsidiekraan dicht ging realiseerde men zich in Drenthe dat het ruimtelijk beleid aangepast zou moeten worden om dergelijke missers in de toekomst te voorkomen. Deze en andere pilot projecten hebben echter wel de basis gelegd voor een uiterst efficiënt Drents energiesysteem met een grote mate van samenwerking tussen agrariërs, agro-industrie en energie-producenten.

De landbouw in het gebied is mede door voornoemde ontwikkelingen sterk geïntensiveerd. Naast voedingsgewassen worden tevens gewassen voor industriële en energietoepassingen geteeld. De innovatiegedreven landbouw heeft geleid tot zeer hoge opbrengsten per ha. Bovendien heeft onderzoek geleid tot ontwikkeling van gewassen met zeer specifieke eigenschappen voor optimale agro-industriële of energietoepassing.

Bron: www..doelbeelden.nl

*Maatschappij*

De dorpen hebben onderling veel contact en hebben zoveel mogelijk zelfvoorzienendheid voor de huishoudens georganiseerd in clusters van dorpen en streekjes. Het gebied ademt in hoge mate dynamiek, niet alleen vanwege de technologie die zich zo duidelijk in het landschap manifesteert, maar ook vanwege de nadrukkelijk aanwezige industrie (die vanwege het hogere gebruik niet deelt in de zelfvoorzienendheid).

Degenen onder u die met de excursie zijn meegeweest vandaag hebben ook gezien dat bedrijven in stroken haaks op de wegenstructuur zijn gezet. Dat is gedaan om de infrastructuur in verband te blijven brengen met het oude landschap en de visuele waarde van wegen te waarborgen. Overigens is de bedrijvigheid van oorsprong vooral afkomstig van buiten de leefgemeenschappen. De bewoners waren van zichzelf niet erg ondernemend. De samenleving bestond zo'n vijftig jaar geleden uit ex-veenarbeiders en ex-boerenknechten. Zij of hun ouders waren in dienst geweest van de veenbaas of de paar rijke boeren. De veenbaas of boer was ook de initiatiefnemer van de industrie die er ontstond. Die positie van de bewoners heeft veel strijdvaardigheid onder de mensen opgeleverd, maar ook een gebrek aan ondernemerschap. De bewoners zijn gewend dat een ander de leiding neemt. Ze vinden het moeilijk zelf initiatief te nemen en daar trots op te zijn. Steeds minder gaat het bij de industrie om "maakindustrie" – de publieke en commerciële dienstverlening en logistiek hebben een grote vlucht genomen. Zij verdrijven momenteel in rap tempo de traditioneel op industriegebieden vertoevende bedrijven. Dat neemt niet weg dat er nadrukkelijk ook plaats is voor de "maakindustrie". Veel bewoners werken in de bouw en in de bedrijven die rond het dorp staan. Bijna niemand is meer echt boer. Wie dat nog wel is heeft een enorme hoeveelheid land. Die grote stukken land lenen zich goed voor wind- of zonne-energie of voor het grootschalig telen van maïs voor de energieproductie. Een nieuw bestaan voor een paar boeren en win-win voor hen en voor de gemeenschap. Burgers die van "buiten" komen

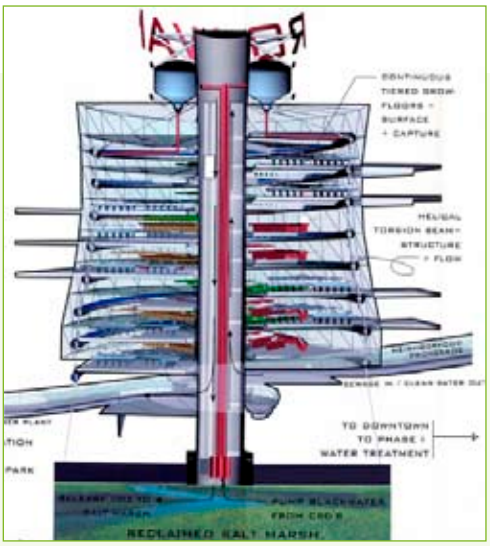

zien kansen en brengen nieuwe diensten naar het dorp.
Omdat de dorpen door migratie groeien en als leefgemeenschap overeind zijn gebleven – de sociale infrastructuur is hecht – is er ook woningbouw gepleegd. De waarde van het landschap wordt gezien, maar men is vanwege de ruimte vrij makkelijk in het plegen van woningbouw, die tot stand komt middels het nieuwe instrument van het dynamische bestemmingsplan. De dorpen hebben een goed voorzieningenniveau – deels geleverd door dorpse vrijwilligers – en zijn aangesloten op het geavanceerde CHEV-vervoernet. Toch is vanwege de industrie het hier niet erg gelukt om de automobiliteit ver terug te dringen. Noodzakelijkerwijs wordt hier meer gereden.

**Het stedelijk netwerk – Drenthe Stad**

*Algemeen*
Drenthe-stad, de groene metropool. We zijn er nu zo aan gewend maar de afgelopen jaren heeft deze metropool belangrijke ontwikkelingen doorgemaakt. De oorspronkelijke steden (de huidige metrolieten) zijn samengesmeed tot tot een metropool. Trage verbindingen tussen de steden vooral bestaande uit autowegen die waarop de auto's aan het begin van deze eeuw meer stil stonden dan reden en ouderwetse trein- en railverbindingen met reistijden van meer dan 40 minuten tussen Meppel en Assen, zijn omgevormd tot snelle dynamische shuttleverbindingen. Die ontwikkeling was de basis voor het samengaan van de voormalige steden. Nu is Drenthestad een dynamische metropool met een groot groen hart waar van de rust genoten kan worden. Elke metroliet heeft zijn eigen karakter. Assen het cultuur en uitgaanscentrum, Hoogeveen het koopcentrum en Emmen het recreatiecentrum om maar een paar voorbeelden te noemen.

Bron: www..doelbeelden.nl

Met het al eerder genoemde CHEV dat inmiddels een begrip in de wereld is geworden is iedere metroliet snel te bereiken.

Drenthe Stad speelt mee in de internationale gemeenschap met name door te focussen op datgene waar de mensen in Drenthe goed in zijn. Zo heeft het 'Institute of Sutainability' aan de Hogeschool Drenthe zich vooral gericht op het energievraagstuk door hoog opgeleide en gekwalificeerde energiespecialisten op de markt te brengen. Kijk nu om je heen en zie wat er in Drenthe Stad is gerealiseerd aan energievoorzieningen. Zonnepanelen op daken laten zien dat ook het opwekken van energie in de stad mogelijk is en moderne stadswijken met groene daken en passiefhuizen geven een indruk dat een heleboel energie door isolatie kan worden bespaard.
Men ziet dat Drenthe Stad gefocusd is op een mondiale uitwisseling van kennis die uitmondt in een internationaal geroemde multiculturele samenleving.

Bron: www..doelbeelden.nl

*Water*

Lang werd gedacht dat in alle bebouwde gebieden waterberging gerealiseerd moest worden. Gelukkig is daar voor Drenthe Stad tijdig van af gestapt. Nee, ik ben geen tegenstander van water in de stad, maar het moet natuurlijk wel zinvol zijn. En dat is het in mijn ogen in Drenthe Stad in veel gevallen niet. Het hemelwater wordt veelal in de groene randen van de stad geborgen, soms met het doel te infiltreren, soms ook in de vorm van oppervlaktewater. Zo is er bij de metroliet Hoogeveen een prachtige en veel gebruikte recreatievijver gerealiseerd.
Toch is niet al het water uit de stad verbannen. Architecten lieten zich inspireren door het water in de omgeving. In veel nieuwe gebouwen is water verwerkt, soms alleen als kunstwerk, soms ook functioneel als gebouwkoeling. Water is, en dat is eigenlijk als vanzelf ontstaan, een belangrijk architectonisch element geworden.

Bron: www..doelbeelden.nl

Aansluiting wordt er soms ook gezocht bij het landschapsbeeld van hoog Drenthe. Gebouwen met daken als oude plaggenhutten lijken het soms. Maar onder de oppervlak zitten hightech gedachten, principes en geavanceerde technologie verborgen. De daken zorgen voor een ideaal binnenklimaat maar vooral ook voor de berging van hemelwater. Ook op andere manieren wordt, daar waar het functioneel is water vastgehouden. Bijvoorbeeld in de regentonnenwijk in de metroliet Emmen. Het water uit de regentonnen wordt gebruikt om in droge periode op de daar aanwezige schrale zandgronden de tuin van water te voorzien.

*Energie*
De metrolieten van het huidige Drenthe Stad waren in het begin van deze eeuw de grote energiegebruikers van Drenthe. Drenthe Stad was als het ware het Zwarte EnergieGat van de provincie. De vijf stedelijke regio's van Drenthe waren gezamenlijk verantwoordelijk voor ruim 60% van de totale $CO_2$ emissie in de provincie. Bovendien vond de sterkste groei van het energiegebruik plaats in de stedelijke regio's, door de doorgaande groei van woningbouw en bedrijvigheid (onder andere glastuinbouw) en een toenemende mobiliteit. Verreweg de grootste uitdaging met betrekking tot energiebesparing lag daarom in de Metrolieten.

Om de hoge energie ambities die de provincie zich had gesteld te halen werd er een ambitieus besparingsprogramma ontwikkeld. Belangrijke speerpunten in dat programma waren:
- Een vergaande energetische retrofit van bestaande bebouwing;
- Het realiseren van energieneutrale nieuwbouw;
- Versnellen van het energiebesparingstempo in de industrie;
- Het realiseren van energie neutrale glastuinbouw.

Deze ambities vroegen om een zeer nauwe integratie van de verschillende onderdelen van de stedelijke energievoorziening en daarmee om een nieuwe manier van ruimtelijke planning in de stedenbouw. Ontwikkeling van woongebieden, industriële complexen en glastuinbouw gebieden werden in vergaande mate op elkaar afgestemd om optimale uitwisseling van materialen en energie mogelijk te maken. Een vroeg en nog tamelijk eenvoudig voorbeeld daarvan was de realisering van een stadswarmte project in Emmen rond 2008. Daarbij werd restwarmte van de energieproductie op het toenmalige industrieterrein Emmtec gebruikt voor verwarming van een aantal bedrijfspanden en het dierenpark. Bijzonder in dit project was met name inpassing van een nieuw energiesysteem in een bestaande omgeving.

Een later en in ruimte en tijd meer complex project betrof energieneutrale woningbouw en utiliteitsbouw in de Metroliet Assen. Momenteel wordt een groot deel van deze Metroliet voorzien van elektriciteit en warmte uit Geothermische bronnen. Toen deze installatie zo'n 30 jaar geleden in gebruik werd genomen was de stadsuitbreiding al bijna afgerond. Dat de duurzame bron probleemloos kon worden gekoppeld aan de bestaande energievoorziening was te danken aan de vooruitziende blik van de ontwikkelaars van het gebied. De stadsuitbreidingen werden voorzien van warmte- en koudenetten, waarbij de energiebehoefte werd ingevuld door een combinatie van WKK-installaties en centrale warmtepompen. Het geplande geothermie-project kwam gereed toen een deel van deze installaties technisch en economisch afgeschreven waren, zodat naadloze inpassing mogelijk was.

*Maatschappij*

Drenthestad en zijn metrolieten – zoals we de vroegere steden Meppel, Emmen, Hoogeveen en Assen in de loop der tijd zijn gaan noemen – vormen melting pots van multiculturalisme, van muziek, cultuur, literatuur, historie enzovoort. Niet elke metroliet heeft "alles", er zijn afspraken gemakt over wie het grote theater heeft, waar de megabioscoop staat, wie het stadion runt. Een geavanceerd vervoersysteem – CHEV – verbindt de metrolieten met elkaar. Daardoor is afstand niet meer een probleem en kan het voorzieningenaanbod variëren.

De eigen bevolking – natuurlijke aanwas – groeit niet meer zo hard. Maar van buitenaf komt iedereen naar Drenthestad. Vanuit de dorpen zijn het vooral de jongeren die opleiding, werk, kameraden, vertier zoeken. Maar ook ouderen die in hun eigen dorp niet terecht kunnen voor zorgvoorzieningen of juist ouderen die uit zijn op het vitale en levendige stadsleven en er een appartement of penthouse huren/kopen zijn naar de stad getrokken. Hier natuurlijk veel ondernemers, klein en groot, YUPs, burgergezinnen met een tuintje bij hun huis, cultuurzoekers. Artiesten, kunstenaars en toeristen.

Er is individualisme, maar de stad levert ook een "zorgzame samenleving" vanuit het maatschappelijk middenveld, ondernemers in dienstverlening en vrijwilligers. Diensten, wellness, cultuur en kennis hebben zich hier geconcentreerd. En met aantrekkelijke groene longen is het voor iedereen goed toeven in de stad. En iedereen kan er ook terecht. Er is voor elk wat wils, gebouwd in hoge dichtheden, die veel ruimte voor groen laten. Met bewoners en ondernemers zijn afspraken gemaakt over wat wel en niet kan. Er wordt als het om woningbouw gaat vooral in de stad gebouwd, ik herinner me nog dat overheden in de jaren twintig van "inbreidingsplannen" spraken. Er wordt flexibel gebouwd, ruimtes kunnen eenvoudig van bestemming en zonodig vorm veranderen. Daarbij is ook hierbij gebruik gemaakt van het dynamisch bestemmingsplan.

## 5 Epiloog

Dames en heren, met deze analyse ben ik aan het einde gekomen van mijn beschouwingen. Drenthe is de afgelopen halve eeuw nadrukkelijk meegegaan in de vaart der volkeren. In Drenthe valt er wat te kiezen. Dat niet alle dromen van de scholieren van 50 jaar geleden zijn uitgekomen is begrijpelijk maar laten we vooral beseffen dat heel veel ideeën van toen wel degelijk in één of andere vorm zijn gerealiseerd.

Zoals u wellicht weet ben ik voorzitter van het IFCSD[16]. In die hoedanigheid heb ik het genoegen Drenthe bij deze climat-proof te mogen verklaren. De daaraan verbonden rechten,

16 IFCSD: International Federation for Climate and Spatial Development.

waaronder een vermindering van de Europese Klimaat Belasting[17] voor alle inwoners met 50% zullen met ingang van 1 juli 2052 van kracht worden. Door het IFCSD is de climat-proof verklaring als volgt gemotiveerd: "Met de in het verleden genomen maatregelen heeft Drenthe zich ontwikkeld tot een gebied dat in staat is verdere veranderingen in het klimaat te kunnen opvangen. De waterhuishouding in Drenthe is door adequate waterberging, zowel in de bodem als in het oppervlaktewater, op orde. Het water in Drenthe wordt niet belast door vervuilingsbronnen van enige betekenis, in tijden van schaarste (droogte) kan worden voorzien in de eigen drinkwaterbehoefte. De energiebehoefte van Drenthe is in balans met de productie. Zelfs in tijden van schaarste is afhankelijkheid van Drenthe van externe energie door middel van grootschalige energiebesparingsmaatregelen minimaal. Daarbij draagt Drenthe boven de norm bij aan vastleggen van $CO_2$. Tot slot geeft ook de samenleving blijk van een opmerkelijk klimaatbewustzijn. Met de ontwikkeling van nieuwe sociale en maatschappelijke structuren heeft de maatschappij zich goed aangepast aan de gevolgen van de klimaatverandering."

Dames en heren, ik dank u voor uw aandacht. Wij kunnen thans overgaan tot het uitreiken van de oorkonde behorende bij de climat-proof verklaring.

17 Het EKB is voor het eerst in 2012 geïnd; vanaf die tijd is de belasting geleidelijk aan verhoogd. Momenteel bedraagt de belasting ca. € 1000,= per inwoner. Met de climat-proof verklaring wordt dus per burger van 18 jaar en ouder een besparing gerealiseerd van € 500,= Voor Drenthe betekent dit zo'n € 200 miljoen per jaar.

# Analyse

Wat is er nu gebeurd tussen het moment dat de scholieren in 2006 hun toekomstvisies hebben begraven en de toekenning van de Climat-proof verklaring door professor Jan Fenne Boeschman? Na een aantal algemene beschouwingen zal in chronologische volgorde worden aangegeven welke stappen gezet moeten worden om inderdaad in 2052 de gewenste Climat-proof verklaring te krijgen.

Het beeld van Drenthe 2050, zoals hier gepresenteerd, staat niet op zich. Belangrijke delen ervan zouden zich zelfs autonoom kunnen ontwikkelen. Het beeld is immers gebaseerd op de karakteristieken van Drenthe; het past in grote delen bij de mensen, het past bij het gebied. Toch is het ongewenst volledig te vertrouwen op die autonome ontwikkeling. Voor sommige ontwikkelingen is ongetwijfeld een centrale push noodzakelijk en om de ontwikkeling te stimuleren is het helder uitdragen van het beeld van groot belang.

In de twintigste eeuw heeft zich een bestuurscultuur ontwikkeld die in sterke mate lokaal gericht is. De wens dat iedere gemeente zijn eigen industrieterrein ontwikkelt en ieder dorp zijn eigen dorpshuis heeft komt hieruit voort. Dit lokalisme van bestuurders zal moeten worden doorbroken. Niet het prestige van het overheidslichaam of de bestuurder staat voorop bij de keuze ten aanzien van de gewenste voorzieningen maar de behoefte bij de burger. Dat daarbij het toekomstbeeld centraal staat is uiteraard evident.
Meer nog dan in het verleden zullen er keuzes moeten worden gemaakt. Het gaat dan niet om het proces van geven en nemen. Dat suggereert immers dat je iets hebt en bereidwillig af wil staan. Nee, het vertrekpunt zal geheel blanco moeten zijn waarbij gezamenlijk wordt bepaald waar de beste perspectieven liggen voor de ontwikkeling van een industrieterrein en waar de buurtsupers moeten komen. Het zal in de toekomst moeten gaan om het afstemmen en benutten van perspectieven. Dat de huidige bestuurlijke organisatie zich geleidelijk zal ontwikkelen in een hele nieuwe richting, waarbij lokale vraagstukken vooral lokaal worden opgelost en regionale vraagstukken met andere bestuurlijke eenheden die hetzelfde vraagstuk hebben, ligt voor de hand. Er voltrekt zich een ontwikkeling naar een veelheid aan amorfe, vraaggestuurde overlegstructuren en netwerken grenzen overschrijdend en op verschillende abstractieniveaus.

Voorwaarde daarbij is natuurlijk wel dat de randvoorwaarden goed worden ingevuld.
De ontwikkeling van een groot recreatiegebied met een regionale functie langs de Hunze kan alleen succesvol zijn als de infrastructuur zodanig is dat iedereen dat ook binnen een uur kan bereiken; zoniet dan zal er toch nog een behoefte blijven om overal elders in de provincie soortgelijke voorzieningen aan te leggen.

Met de visie wordt beoogd verschillende woonmilieus aan de toekomstige inwoners aan te bieden. Die differentiatie wordt alleen gerealiseerd als we van het begin af aan heldere en duidelijke keuzes durven te maken. Iedere ontwikkeling moet passen in het toekomstbeeld en daar zo veel mogelijk aan bijdragen. Dat geldt bijvoorbeeld voor de waterhuishoudkundige maatregelen. In hoog Drenthe richtten we alle maatregelen op infiltratie van hemelwater en het versterken van het hydrologisch systeem. In het gebied van de dynamische stromen zal de noodzakelijke ruimte voor water juist in het open water worden gezocht waarmee wordt bijgedragen aan de versterking van de waterstructuur en het gebruik hiervan voor onder andere transport en recreatie.

Het eenmalig omarmen van de visie, en het maken van een stappenplan, is niet genoeg. Wil het beeld gaan leven en actief gebruikt gaan worden door iedereen die zich bij de ontwikkeling van Drenthe betrokken voelt, dan zal een proces van verinnerlijking in gang gezet moeten worden. Voortdurend moet het beeld worden uitgedragen; bij iedere plancyclus zal het beeld opnieuw tegen het licht worden gehouden en zal worden nagegaan welke maatregelen in de komende planperiode noodzakelijk zijn. Daarbij is het van belang ijkpunten te benoemen. Waar willen we in 2010 staan en waar in 2030?

Het nastreven van de visie leidt tot veranderingen in het beleid (en het beleidsdenken). Overigens is het huidige ruimtelijke beleid zeker niet strijdig met de gewenste ontwikkeling. Er zal echter wel een aanvullend beleid en instrumentarium moeten worden ontwikkeld.

Meer dan in het huidige beleid zal er in de toekomst sprake moeten zijn van gebiedsgericht beleid en dynamische bestemmingsplannen. Meer ook dan nu zal er aan de eigen verantwoordelijkheid en inbreng van de bewoners worden geappelleerd. De overheid bepaald weliswaar het speelveld en geeft aan wat het doel van het spel is, de bewoners zijn goed in staat daar zelf de juiste invulling aan te geven. Inzet daarbij is het vinden van rendement voor de bewoners; hoe dat rendement er uit ziet is in iedere situatie weer anders. Dat leidt ook tot een nieuwe rol voor de overheid en wellicht ook tot een ander beleids- en bestuursmodel waarbij er variabele bestuurslagen ontstaan en integraal opererende gebiedsraden. De statische structuur tussen gemeente – waterschap – provincie – rijk wordt gemetamorfoseerd in een dynamische structuur waar elk onderwerp op zijn eigen schaalniveau wordt aangepakt met die spelers die er belang bij hebben.

Dit vergt van overheden en andere beleidsmakers dat zij geen initiatieven “droppen” in de samenleving maar deze samen met de gemeenschap ontwikkelen. Van bewoners en ondernemers vraagt dit een actieve opstelling, initiatiefrijkheid en deelname aan het brede publieke debat over Drenthe in 2050 en de plaats van de eigen leefgemeenschap daarin. Dit zo samen van onderop werken, leidt tot een flexibele en levensloopbestendige samenleving: sociaal, organisatorisch, qua wonen en qua voorzieningen.
Hier horen nieuwe instrumenten bij.
We noemen de twee belangrijkste:

- het dynamisch bestemmingsplan, dat op basis van gezamenlijke visie en afspraken (die keihard vastliggen) flexibel blijft in de uitvoering, datgene mogelijk maakt wat beleidsmakers en bewoners/ondernemers willen – dynamisch in plaats van statisch
- het wijk- of dorpsondernemingsplan, waarmee niet alleen de grondexploitatie van een woongebied wordt bepaald maar ook (financieel en organisatorisch) ruimte wordt geschapen voor voorzieningen en activiteiten (bijvoorbeeld gratis openbaar vervoer) en dat regelt dat de middelen daarvoor aanwezig zijn (bijvoorbeeld door een extra heffing voor alle gebruikers van het gebied).

## Stappen plan (2006 – 2009)

### 2006

Presentatie visie 2050 en concept stappenplan
Intern binnen provincie checken of verhaal gedragen wordt

**2007**

Presentatie visie op de scholen die hebben deelgenomen
Presentatie bij de Drentse gemeenten en belangstellenden
Afstemmen verschillende toekomstvisies
Eventueel aanpassen / aanscherpen visie
Oprichting Drents Gilde voor duurzaamheid
Starten discussie over instrumenten van een provincie

**2008**

Opnemen in POP-3
Afspraken maken met gemeenten over aanpassingen in bestemmingsplan
Opstellen energie actieplan
Eerste pilot voor "Geborgen leven"
Opstellen masterplan ontwikkeling infrastructuurzone Emmen – Meppel.
Uitschrijven prijsvraag CHEV (Collectief Hoog Efficiënt Vervoerssysteem)
Maken van afspraken tussen de vier grote steden over de oprichting van Drenthe Stad.

**2009**

Lobby in Europa om te komen tot een Europese Klimaat Belasting

# Achtergronddocumentatie

Bij de uitwerking van deze visie is gebruik gemaakt van een grote hoeveelheid basisgegevens en zijn verschillende berekeningen gemaakt. De achtergronden en berekeningen zijn hier weergeven.

## 1 Effecten van klimaatverandering

**Inleiding**

Bij de uitwerking van de toekomstvisie Drenthe 2050 was het oogmerk vooral gericht op de effecten van klimaatverandering. Klimaatverandering heeft vooral een invloed op ons milieu. Onze leefomgeving ondergaat een verandering die eveneens een invloed heeft op de ruimtelijke ordening in de provincie Drenthe. Met dit hoofdstuk brengen we de effecten van klimaatverandering op de ruimte voor mens en natuur in beeld.

### 1.1 Landbouw

De klimaatverandering heeft zowel positieve als negatieve effecten op de landbouw in Drenthe. De positieve effecten zijn:

- de hogere productiviteit door een gemiddeld hogere $CO_2$-concentratie en langere groeiperiodes en
- het profiteren van de verslechterende situatie in de zuidelijke landen van Europa m.b.t. de stijgende droogte.

Extreme weerperioden en de zeespiegelstijging hebben oogstonzekerheden als consequentie die veroorzaakt zijn door negatieve effecten zoals

- droogtestress,
- zoutstress en
- overstromingen.

### 1.2 Natuur

De gemiddeld hogere temperatuur heeft een aanzienlijk effect op de soortensamenstelling. Soorten die tegenwoordig inheems zijn in Nederland, maar een gering adaptatievermogen hebben, gaan achteruit terwijl algemene soorten toenemen. Als gevolg van de stijgende temperatuur vestigen zich ook meer soorten uit zuidelijke streken. Bovendien verschuiven de meteorologische seizoenen zodat de groeiperiodes verlengen en ecologische systemen en voedselketen verstoord raken.

Soorten verdwijnen als gevolg van het achteruitgaan van andere soorten, omdat hun voedselbasis ontbreekt. Daarnaast kan een aantal soorten zich sneller aanpassen aan de veranderende omstandigheden. Dit zijn voornamelijk diergroepen met een kortere levenscyclus zoals insecten die de veranderende omstandigheden door mutatie sneller kunnen adapteren. Als gevolg vervroegen de broed- en groeiseizoenen van insecten sneller dan die van b.v. vogels waardoor de levensbasis van de vogels is onttrokken.

### 1.3 Stedelijke ontwikkeling

Vooral in de stad leiden hoge temperaturen tot verslechtering van de luchtkwaliteit.

De versterkte inval van UV-straling leidt in combinatie met verbrandingsgassen zoals stikstofoxide, koolmonoxide en koolwaterstofverbindingen tot hoge concentraties van ozon dat een

stulp over de stad vormt. Op die manier worden schadelijk e stoffen vastgehouden waardoor gezondheidsrisico's ontstaan.
Met name op verharde oppervlakten, zoals in de stad, veroorzaakt extreme neerslag wateroverlast die leidt tot het overstorten van rioleringssystemen en het overstromen van oppervlaktewateren. Vervuild water komt in rivieren terecht waardoor het water voedselrijker wordt en voornamelijk in de zomer kan eutrofiëren.

### 1.4 Recreatie en toerisme

Stijgende temperaturen in Nederland zorgen vermoedelijk voor een toename van het aantal recreanten en toeristen, omdat het klimaat in Nederland ten opzichte van zuidelijkere landen gematigder blijft. Mediterrane regio's worden door de toename van hitte- en droogteperiodes onaantrekkelijker. Een nadeel vormt het stijgen van de watertemperatuur van zwemwater waardoor de kans voor het ontstaan van bacteriën en blauwalgen een daarmee het gezondheidsrisico voor recreanten/toeristen toeneemt.

### 1.5 Infrastructuur

Infrastructuur is het geheel aan voorzieningen voor het vervoer van mens of goed. Vervoer vindt plaats op het land en op het water. Extreme temperatuur heeft tot gevolg dat verkeerswegen zodanig kunnen opwarmen dat de bovenste asfaltlaag begint te smelten. Ribbels en spoorvorming zijn de consequenties en leiden tot slecht berijdbare wegen.
Het vakere voorkomen van droogteperiodes heeft een negatief effect op de scheepvaart.
De waterschijf van de hoofdwatergangen wordt dusdanig verminderd dat deze niet meer bevaarbaar zijn voor grotere boten en schepen. Op die manier komt het vervoer op het water stil te liggen met logistieke gevolgen voor sommige bedrijven en ook voor de recreatievaart.

## 2 Oplossingen Drenthe 2050

Ten aanzien van de toekomstige situatie in de provincie, zijn oplossingen gevraagd die inspelen op de klimaatveranderingen. Met het oog op de het doel om tot een droombare en voorstelbare integrale lange termijn toekomstvisie te komen zijn voor water, energie en maatschappij berekeningen uitgevoerd die het draagvlak vormen voor het eindresultaat. Deze berekeningen zijn gebaseerd op basisgegevens uit bestaande toekomstscenario's en –prognoses.

### 2.1 De Wateropgave

De toekomstige klimaatverkenningen verduidelijken de noodzaak tot het scheppen van ruimte voor water. Met het oog op het creëren voor deze ruimte zijn berekeningen uitgevoerd om de benodigde hoeveelheid aan wateroppervlak voor Drenthe in 2050 in beeld te brengen. Bovendien spelen ook de waterkwaliteit en de combinatie van water met andere functies een grote rol.

#### 2.1.1 Waterkwantiteit

Zowel woon- en werkgebieden als landbouwgronden vragen om een beveiliging tegen overstroming door het realiseren van een voldoende drooglegging. Doel is het scheppen van meer ruimte voor water als wateropvang in tijden van overlast en het ontstaan van een kwalitatief goed en adequaat functionerend watersysteem in een stabiel ecosysteem. Herstel van het watersysteeem in de richting van meer natuurlijke situaties is een belangrijk instrument om op een duurzame wijze bij te dragen aan de wateropgave voor de toekomst. Negatieve effecten van wateroverlast kunnen worden voorkomen door gebruik te maken van de natuurlijke veerkracht van het watersysteem. Het vasthouden van water kan voornamelijk worden bereikt door

waterlopen ondieper en breder aan te leggen en waar mogelijk natuurlijk te ontwikkelen door de aanleg van de oorspronkelijke meanders en het creëren van oploopgebieden. Het water kan het best in komvormige laagten worden vastgehouden. In Drenthe zijn hiervoor de beekdalen rond de Hondsrug het meest geschikt. Het water kan hier door afstroming vanuit de Hondsrug worden vastgehouden en geborgen. Om de wateropvangcapaciteit in deze gebieden te vergroten is het van belang om een natuurlijk functionerend beeksysteem te ontwikkelen dat meandert en omgeven is door inundatiegebieden. Deze inundatiegebieden kunnen goed bijdragen aan het bovenstrooms vasthouden van water om wateroverlast in de lager gelegen veenkoloniën te voorkomen. In de veenkoloniën zelf kan het overtollige water in speciaal ingerichte gebieden worden geborgen. Naast natuurlijke waterbergingsgebieden kan ook het technisch ingerichte watersysteem maximaal worden gebruikt en ontwikkeld om water te kunnen bergen. Andere, van nature laag gelegen gronden zoals het gebied rond de meren in het noorden van de provincie kunnen evenzeer als waterbergingsgebied fungeren. Door het oorspronkelijke waterhuishoudkundige systeem zoveel mogelijk te herstellen is er een minimum aan beheer nodig, omdat het systeem zich in grote mate zelf reguleert.

### 2.1.1.1 Drenthe hoog en laag

Voor het bepalen van de wateropgaven gaan wij uit van de gegevens uit de Stroomgebiedsvisies 'Groningen/Noord- en Oost Drenthe' en 'Vecht-Zwarte Water'. Deze geven de precieze oppervlakten van de deelstroomgebieden in Drenthe aan. Hiermee kan men per deelgebied de toekomstige piekbelasting berekenen. Onder de huidige condities treedt ééns in de 100 jaar een piekbelasting op van 140 mm in 10 dagen. Volgens het WB21-Klimaatscenario is er voor het jaar 2050 een toename van de piekbelasting met 10% te verwachten. Deze toename betekent een extra hoeveelheid water van 14 mm.

Met betrekking tot deze toename aan piekbuien zijn berekeningen gemaakt om de benodigde waterbergingscapaciteit voor Drenthe in 2050 aan te geven. Voor Hoog Drenthe is voor het infiltreren[18] van water een waterschijf van 0,35 m aangehouden terwijl in laag Drenthe voor het bergen een waterschijf van 0,75 cm wordt gehandhaafd. In onderstaande tabel is het benodigde wateroppervlak voor hoog en laag Drenthe aangegeven.

**Tabel 1 Benodigd wateroppervlak Drenthe 2050**

| | oppervlakte (ha) | toename neerslag (mm) | berging (m3) | waterschijf (m) | opp berging afgerond (ha) |
|---|---|---|---|---|---|
| Drenthe hoog | 168,960 | 14 | 23,654,400 | 0.35 | 6,800 |
| Drenthe laag | 99,050 | 14 | 13,867,000 | 0.75 | 1,800 |

18 Infiltreren van water houdt in dat water in de grond trekt naar andere ondergrondse stromingen die het water weer bij een waterbron brengt.

De volgende kaart geeft een optische indruk over de hoeveelheid benodigd wateroppervlak.

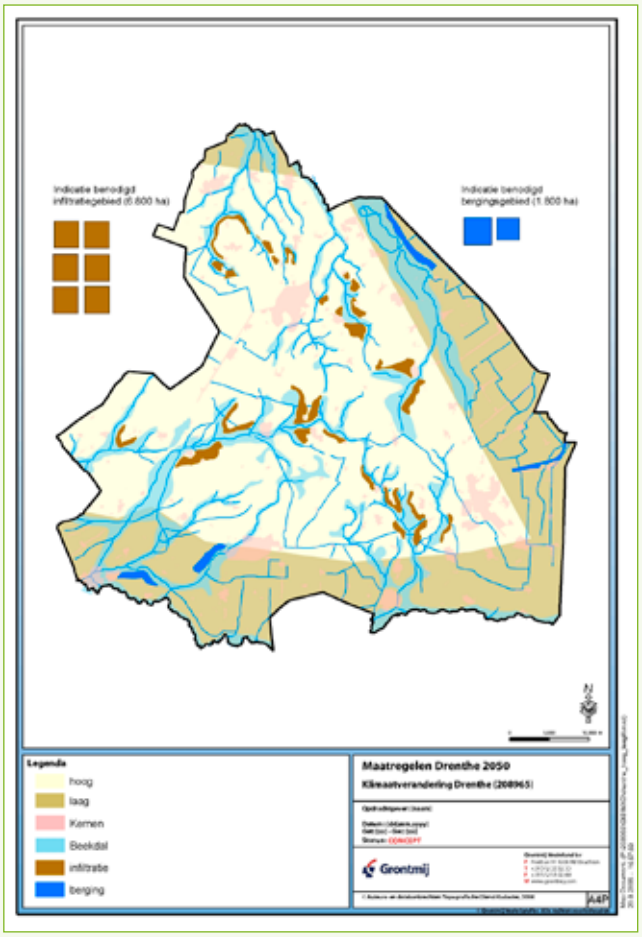


Figuur 1: Hoeveelheid benodigd wateroppervlak Drenthe 2050

Onderstaande afbeelding geeft een indruk hoe infiltratie en kwelstromen in hoog Drenthe eruit kunnen zien.

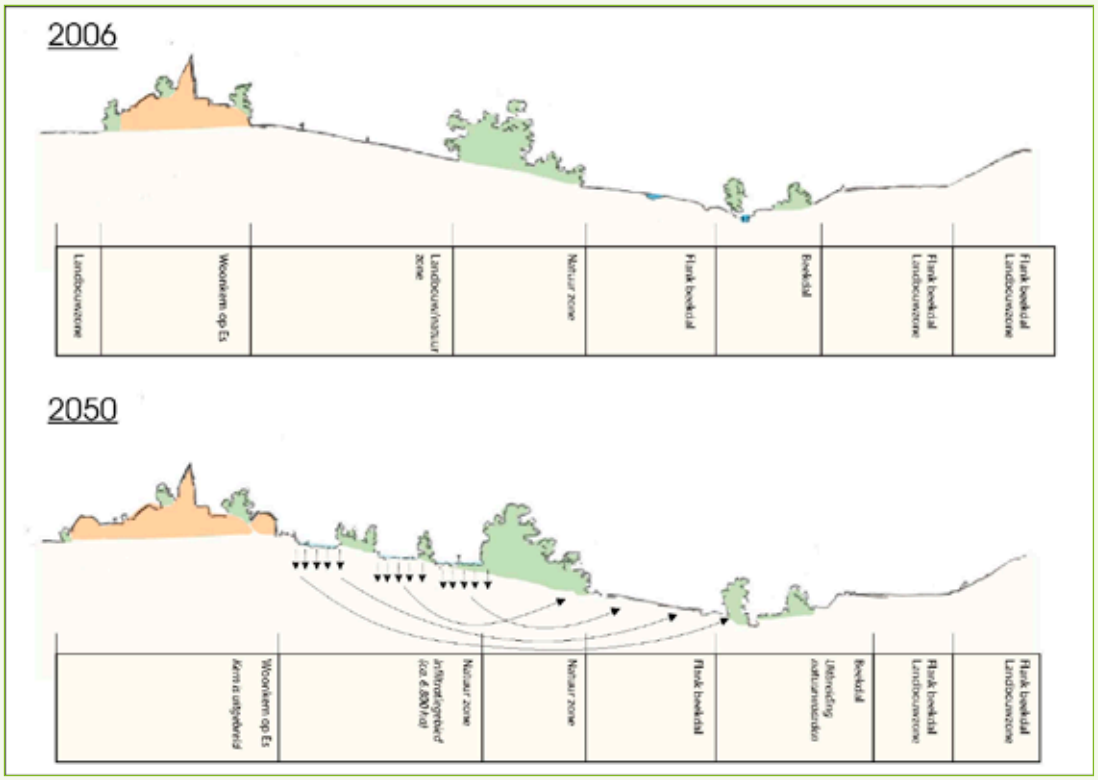


figuur 2: Infiltratie en kwelstromen hoog Drenthe

In laag Drenthe kan de waterbergingscapaciteit worden verhoogd door kanalen en sloten te verbreden. De onderstaande berekening geeft aan, hoeveel meter de hoofdwatergangen in laag Drenthe moeten worden verbreed om aan de eisen voor waterberging n 2050 te voldoen. Voor de waterberging in kanalen en sloten is een waterschijf van 0,50 m aangehouden.

**Tabel 2** **Verbreden hoofdwatergangen voor waterberging Drenthe laag**

| | | toename neerslag (mm) | berging m3 | waterschijf (m) | opp berging afgerond (ha) |
|---|---|---|---|---|---|
| Oppervlakte laag (ha) | 99,050 | 14 | 13,867,000 | 0.50 | 2,800 |
| | | | | | |
| | | | | | |
| lengte hoofdwater-gangen (m) | 626833 | | | | |
| huidige breedte (m) | 10 | | | | |
| toekomstige breedte (m) | 44.67 | | | | |

Bijgaande afbeelding geeft een visuele indruk over de schaal van verbreding.

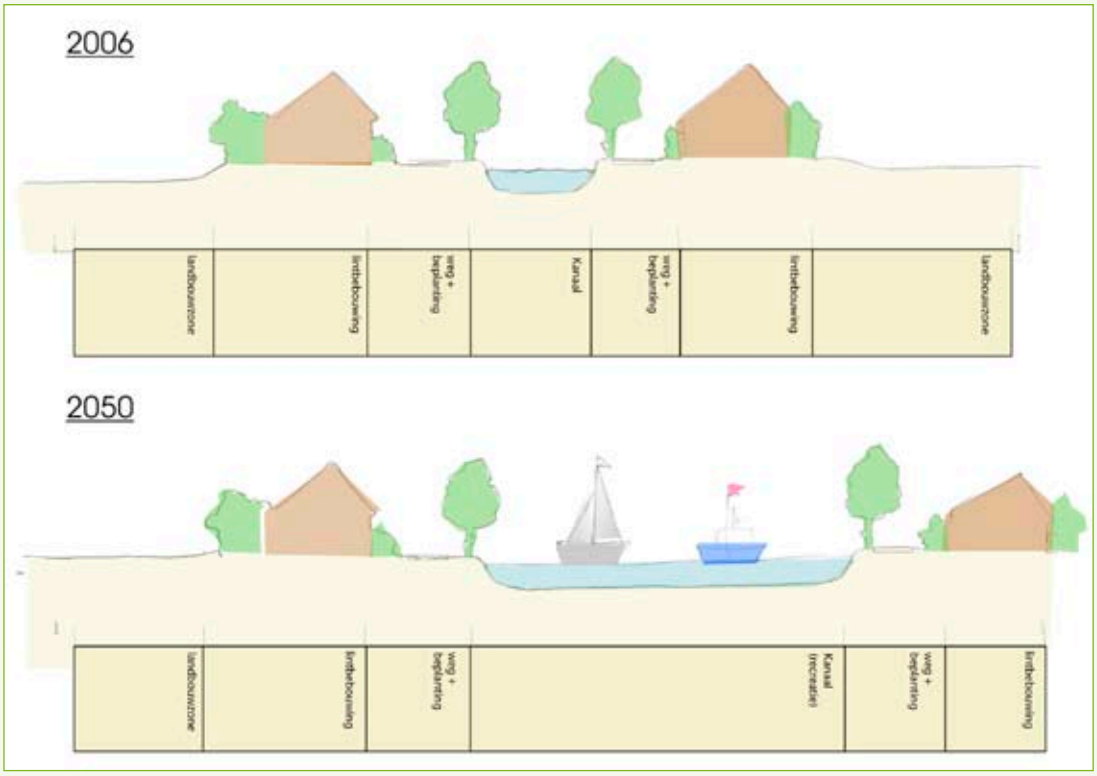


Figuur 3:Verbreden hoofdwatergangen voor waterberging Drenthe laag

### 2.1.1.2 Drenthe Stad

Wateropvang in de stad is voornamelijk gericht op boven- en ondergrondse infiltratie, het vasthouden van water op grasdaken en het verzamelen, bergen en ondergronds afvoeren via wadi's.

Uitgangspunten zijn:

- grotere plaats op hoog terrein
- dicht bij spoor en snelwegen (goed ontsloten)
- sterke economische ontwikkeling met industriegebied
- ontwikkeling naar hoogbouw i.v.m. grondprijs, energie,.. Wonen en werken

- 2,5 bewoner per woning nu; wordt 2 per woning in 2050
- 25 woningen per hectare nu; wordt 40 woningen per hectare in 2050
- 180 m² verhard per woning nu; blijft 180 m² in 2050 (incl bestrating wegen/parkeerterreinen); dit circa 60% verhard oppervlak;
- 250 m² gemiddelde oppervlakte per perceel (incl. industrie- en winkelpanden)

*Stad hoog*
Voor een hoog gelegen stad zoals Assen met 60.000 inwoners komen de berekeningen neer op volgende resultaten:

**Tabel 3 Berekeningen waterberging en infiltratie Drenthe Stad**

| | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| gemiddelde industrie | 250 ha | | gemiddeld winkel-gebied | 100 ha | | |
| groei industrie | 150 ha | | groei winkel-gebied | 50 ha | | |
| | | | | | | |
| toename aantal inwoners | 20 | % | | | | |
| inwoners | 60,000 | | | inwoners 2050 | 72,000 | |
| | | | | | | |
| aantal woningen | 24,000 | | | aantal woningen 2050 | 36,000 | |
| | | | | | | |
| Situatie 2006 | | | | Situatie 2050 | | |
| oppervlak woongebied | 9,600,000 | m² | | oppervlak woongebied | 9,000,000 | m² |
| oppervlak industriegebied | 2,500,000 | m² | | oppervlak industrie-gebied | 4,000,000 | m² |
| oppervlak winkelgebied | 1,000,000 | m² | | oppervlak winkel-gebied | 1,500,000 | m² |
| totaal oppervlak | 13,100,000 | m² | | totaal oppervlak nu | 14,500,000 | m² |
| verhard oppervlak woongebied | 4,320,000 | m² | | verhard oppervlak woongebied | 6,480,000 | m² |
| verhard oppervlak industriegebied | 2,000,000 | m² | | verhard oppervlak industriegebied | 3,200,000 | m² |
| verhard oppervlak winkel-gebied | 800,000 | m² | | verhard oppervlak winkelgebied | 1,200,000 | m² |
| totaal oppervlak verhard | 7,120,000 | m² | | totaal oppervlak verhard | 10,880,000 | m² |
| | | toename neerslag (mm) | waterschijf (m) | infiltratie ( m³) | oppervlak (ha) | |
| Oppervlakte verhard (m²) | 10,880,000 | 14 | 0.35 | 152,320 | 39 | |
| Grasdaken | | | | | | |
| dakoppervlakte woonhuis (m²) | 50 | | | | | |
| dakoppervlakte alle woningen | 1500000 | | | | | |
| Grasdak (bims) met een 80 mm substraatlaag | | | | | | |
| wateropname (l/cm²) | 10 | | 1 Liter | 0,001m3/0,0001m² | | 10m3/m² |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| wateropname ($m^3/m^2$) | 100 | 10 Liter | 0,01m3/0,0001$m^2$ | 100$m^3/m^2$ |
| benodigd oppervlak ($m^2$) | 1523.2 | | | |
| benodigd aantal daken | 27 | | | |
| Wadi | | | | |
| bovengronds | | | | |
| waterschijf (m) | 0.5 | | | |
| breedte (m) | 2 | | | |
| lengte (m) | 1 | | | |
| opvangcapaciteit ($m^3$) | 1 | | | |
| ondergronds | | | | |
| waterschijf (m) | 0.6 | | | |
| breedte (m) | 1 | | | |
| lengte (m) | 1 | | | |
| opvangcapaciteit ($m^3$) | 0.6 | | | |
| som bergingscapaciteit ($m^3$) | 1.6 | | | |
| benodigde lengte totaal (m) | 95200 | | | |
| Bovengrondse infiltratie | | | | |
| benodigde oppervlakte per $m^2$ | 0.5 | | | |
| benodigde oppervlakte totaal ($m^2$) | 5440000 | | | |
| samengevat betekent dit dat voor elk gebouw de helft van het verhard oppervlak moet worden gereserveerd voor bovengrondse infiltratie | | | | |
| Ondergrondse infiltratie | | | | |
| benodigde bergingscapaciteit per $m^2$ (l) | | 15 | 0.015 | m3 |
| benodigde bergingscapaciteit totaal ($m^3$) | | 163200 | | |
| bergingscapaciteit per krat (l) | | 295 | 0.295 | m3 |
| benodigd aantal kratten | | 553220 | | |

als je alleen in het woongebied ondergrondse infiltratie toepast betekent dit per woning 15 kratten

*Stad laag*

Voor een laag gelegen stad zoals Hoogeveen waar ten aanzien van waterberging een waterschijf van 0,75 m wordt gehandhaafd, is een waterbergingsgebied van 20 ha nodig. Berging vindt daarbij voornamelijk buiten de stad plaats. Bovendien kunnen in de bebouwde kom ook grasdaken, regenwaterputten/-tonnen voor het vasthouden en bergen van water worden toegepast. De volgende kaart geeft een overzicht over de hoeveelheid te bergen water.

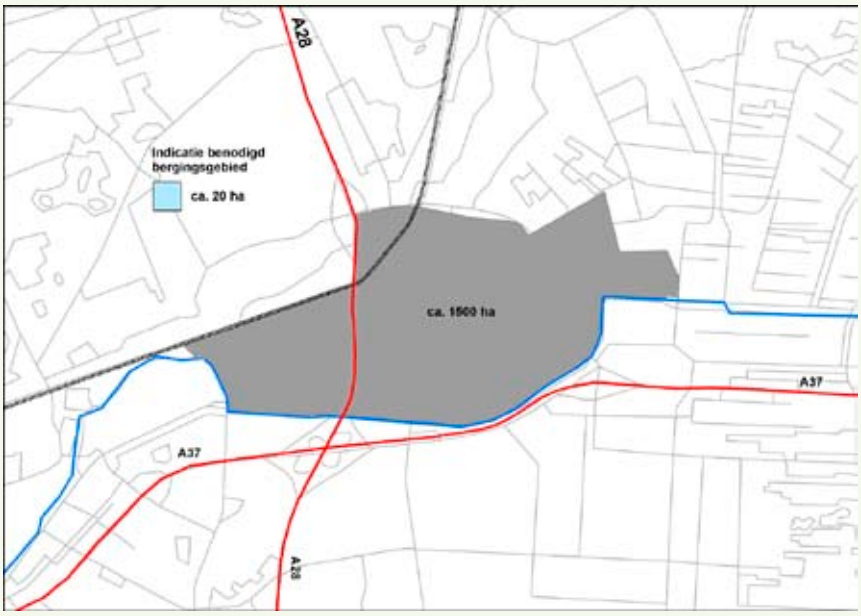


Figuur 4: Hoeveelheid benodigd wateroppervlak stad laag

### 2.1.2 Waterkwaliteit

Op Europees niveau is de Kaderrichtlijn Water (van 2000) van belang om de kwaliteit van water in een gezonde toestand te brengen en te houden. Om deze richtlijn te kunnen volgen moeten er in de enkele lidstaten van de EU maatregelen worden getroffen om de kwaliteit van het oppervlakte-, grond- en afvalwater te verbeteren.
De oppervlaktewateren in provincie Drenthe kennen van nature een vrij goede waterkwaliteit. Deze komt tot stand door het doorsijpelen van neerslagwater door de hogere zandgronden en het afstromen over keileem naar de lager gelegen beekdalen waardoor het water wordt gefiltreerd en als schone kwel te voorschijn komt.
In de provincie Drenthe kan een kwaliteitsverhoging worden bereikt door het schone water uit de beeksystemen te gebruiken om de waterkwaliteit in en rond de Drentse steden te verbeteren. Grootschalige natuurgebieden zoals het Bargerveen kunnen tevens als bron voor schoon water dienen. Ondiepe oevers langs beken en meren bieden ruimte voor de vestiging van rietkragen die met hun natuurlijke zuiveringsfunctie het water schoon houden.

### 2.1.3 Functiecombinatie

Naast het vasthouden en bergen van water kunnen de laag gelegen delen in Drenthe ook natuurlijke en recreatieve functies waarnemen. Natuurlijke afstroming met variaties in stroomsnelheden leiden tot een grote mate aan biodiversiteit die gepaard gaat met een recreatieve aantrekkingskracht. Ondiepe oevers bieden ruimte voor de vestiging van rietkragen die met hun natuurlijke zuiveringsfunctie het water natuurlijk schoon houden.
De functiecombinatie water en wonen is te realiseren door het creëren van woongebieden aan en op het water. Vakantiehuizen op palen en drijvende woningen zijn bovendien een magneet voor recreanten en toeristen.
Uitbreiding van woon- en werkgebieden vindt voornamelijk plaats in de stedelijke gebieden rond Assen, Emmen, Hoogeveen en Meppel en rond de bestaande landelijke kernen. Ook deze bebouwde kommen kunnen, indien laag gelegen zoals Coevorden en Meppel, door het creëren van waterlichamen (vooral aan de stadsranden) voor waterberging optisch en recreatief worden opgewaardeerd. Ook dak- en gevelbegroeiing leveren een bijdrage aan het vasthouden van water en hebben bovendien een isolerend en geluidsdempend effect.
De randen van waterbergingsgebieden zijn geschikt voor de aanbouw van bepaalde gewassen die enigszins goed tegen overstroming en vochtige omstandigheden kunnen. Hierbij kan

behalve de tegenwoordige vochtresistente teelten ook worden gedacht aan energiegewassen zoals wilgen en koolzaad die ook onder vochtigere omstandigheden kunnen gedijen.
Voor hoog Drenthe zijn als voorbeeld voor het toekomstige landgebruik berekeningen uitgevoerd. Hierbij is ervan uitgegaan om hoog Drenthe in 2050 qua voedselproductie grotendeels zelfvoorzienend te laten zijn. Per persoon is daarvoor 2.000 m² landbouwgrond nodig[19]. Bij de berekeningen zijn natuurgebieden (Ecologische Hoofdstructuur en Speciale Beschermingzones) als uit te sluiten gebieden gehandhaafd.

**Tabel 4** **Benodigd landbouwgrond voor autarkie (Drenthe hoog)**

| | |
|---|---|
| inwoners hoog Drenthe | 265410 |
| benodigd landbouwgrond totaal (ha) | 53082 |
| | |
| totaal oppervlakte hoog (ha) | 168958 |
| totaal oppervlakte natuurgebieden (ha) | 63516 |
| beschikbaar grond landbouw (ha) | 105442 |

Het resultaat laat zien dat voor hoog Drenthe in totaal een oppervlakte van ca. 53.000 ha nodig is. Volgende grafiek laat zien hoe de indeling van hoog Drenthe qua ruimtegebruik in 2050 uit kan zien.

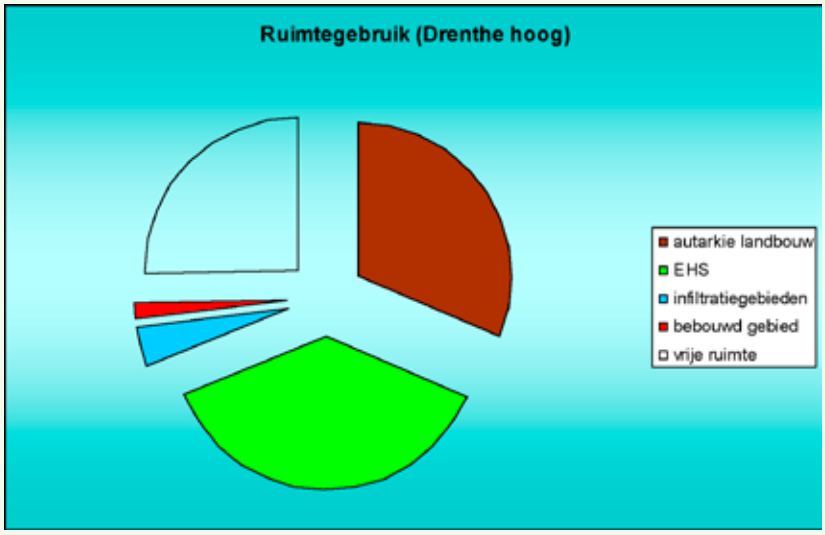


Figuur 5: Ruimtegebruik Drenthe hoog 2050

### 2.1.4 Totaaloverzicht

Samenvattend kan worden geconstateerd dat water in Drenthe 2050 een belangrijke maar niet overheersende rol gaat spelen. Slechts 3% van het landoppervlak van de provincie zijn nodig voor het bergen en infiltreren van de door klimaatverandering veroorzaakte neerslagtoename. Het creëren van ruimte voor water is vooral met het oog op de dreigende toename aan extremen van groot belang en dient in het toekomstige beleid meegenomen te worden om situaties van extreem wateroverlast te kunnen voorkomen.

19 bron: http://www.zelfvoorziening.nl/nieuwsbrief_6.html#vijf

# 3 Energie

## 3.1 Inleiding

In deze bijlage schetsen we enkele achtergronden met betrekking tot de energievisie die in het hoofdrapport wordt beschreven. We hebben bij het maken van de energiescenario's gebruik gemaakt van gegevens uit het project 'Referentieraming $CO_2$ emissie Drenthe' dat door KNN Milieu in opdracht van de provincie is uitgevoerd in 2006. Dit project had als zichtlijn 2010 maar de ontwikkelde methodiek bleek ook goed bruikbaar voor een lange termijn scenario.

We schetsen in het navolgende allereerst de gehanteerde energie- en klimaatambities voor de lange termijn. Vervolgens gaan we in op de vraag hoe de $CO_2$ emissie zich zou ontwikkelen zonder aanvullend beleid (autonome ontwikkeling). Ten slotte beschrijven we de mogelijkheden voor $CO_2$ emissiereductie voor Drenthe.

## 3.2 Energie- en klimaatambities

### 3.2.1 Het mondiale perspectief

Een gemiddelde Nederlander heeft een hoeveelheid energie beschikbaar van ongeveer 150 GJ per jaar. Dat komt neer op een gemiddeld vermogen van 5.000 Watt (5 kW), ofwel 5 permanent draaiende wasdrogers. Ter vergelijking: een Amerikaan gebruikt het dubbele om de dag door te komen, een inwoner van Bangladesh gebruikt 0,1 kW. Er is uitgerekend dat het potentieel in Nederland (en ook globaal) om hernieuwbare energie aan te wenden overeenkomt met een energiebeschikbaarheid van ongeveer 1,5 kW per wereldburger (uitgaande van maximaal 10 miljard mensen). Dat is ongeveer het vermogen dat een wasdroger en een koelkast gezamenlijk gebruiken als ze aanstaan. En een beetje automotor levert gemiddeld al gauw een vermogen van 20 kW. We moeten dus flink besparen.

### 3.2.2 Europese ambities

De realiteit is momenteel anders. Het energiegebruik in de wereld stijgt sterk. En ook in Nederland is geen sprake van vermindering van het energiegebruik. De concentratie van broeikasgassen en dan met name $CO_2$ is de afgelopen jaren fors gestegen. De huidige $CO_2$ concentratie is ongeveer 360 ppm (parts per million). De afgelopen duizend jaar was de $CO_2$ concentratie constant op zo'n 280 ppm. De stijging werd ingezet bij het begin van de industriële revolutie en gaat voorlopig gewoon door. Omdat we geen ijzer met handen kunnen breken en omdat er sprake is van naijleffecten is, voorziet het IPCC een minimale toename in de $CO_2$ concentratie tot ongeveer 550 ppm aan het eind van deze eeuw. Deze concentratie zal waarschijnlijk leiden tot een temperatuurstijging van 1,8 tot 3 graden °C de komende eeuw (de totale range van de verschillende scenario's bedraagt 1,8-5,8 graden °C. Dit correspondeert met een verwachte stijging van de zeespiegel van 0,09 tot 0,88 meter). Een uiteindelijke stabilisatie op een niveau van 550 ppm wordt door klimatologen als praktisch haalbaar en acceptabel gezien. De verwachte temperatuurstijging blijft daarmee onder de 2 graden °C.

Op basis van deze gegevens heeft de EU heeft zich inmiddels tot doel gesteld om een temperatuurstijging met meer dan 2°C te voorkomen. Dat is ook een van de uitgangspunten voor de post-Kyoto onderhandelingen die momenteel worden gevoerd. De precieze invulling van de Europese klimaatdoelen voor de langere termijn is nog niet duidelijk. Globaal genomen streeft de EU midden deze eeuw naar een $CO_2$ emissie niveau dat globaal 50% lager ligt dan de emissies in 1990.

### 3.2.3 Drentse opgaven en ambities

Met de energienota 'Energiek Drenthe' wil de provincie vorm geven aan de ambitie om een evenredige bijdrage te leveren aan de landelijke Kyoto taakstelling. De nota bevat een actie-programma dat moet leiden tot een reductie van 500 kton $CO_2$ emissie. Deze ambitie komt feitelijk neer op een stabilisatie ten opzichte van de huidige $CO_2$ emissie in Drenthe.

Momenteel onderzoekt de provincie de mogelijkheden voor een klimaatneutraal Drenthe op de langere termijn. In het kader van het project Scholen voor Duurzaamheid heeft de provincie uitgesproken te streven naar 80% reductie van $CO_2$ emissie in 2050. Dat nemen we daarom als uitgangspunt voor de scenariostudie. Deze ambitie reikt verder dan de Europese ambitie voor 50% reductie van de $CO_2$ emissie ten opzichte van 1990.

In Figuur 1 hebben we de verschillende ambities naast elkaar gezet en vergeleken met de emissies in 1990 en 2002.

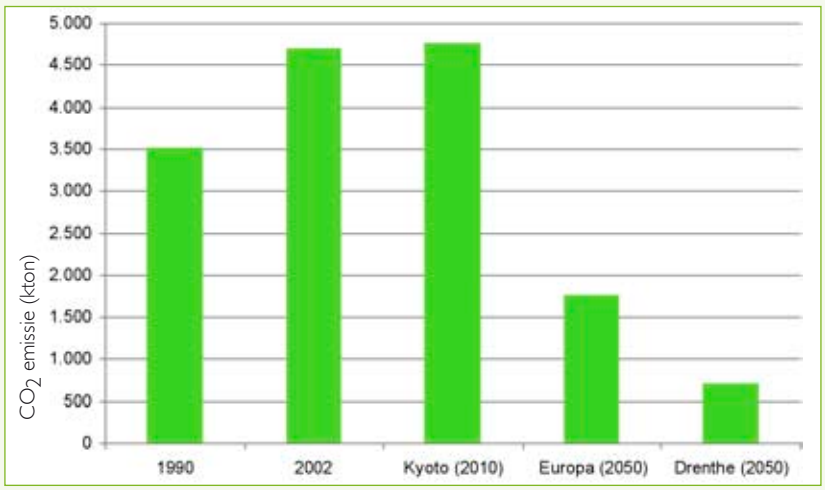


Figuur 1: $CO_2$ reductie ambities

## 3.3 Klimaatscenario's voor Drenthe: twee uitersten

### 3.3.1 Inleiding

Is een ambitie van 80% $CO_2$ reductie realiseerbaar? En welke inspanningen vraagt zo'n ambitie? Een scenario studie kan helpen inzicht te genereren in dergelijke vragen. We zetten in dit hoofdstuk twee uitersten naast elkaar:

- Wat gebeurt er als we niets doen? Hoeveel energie zou Drenthe dan in 2050 gebruiken en hoe hoog zijn de $CO_2$ emissies dan?
- Wat is het maximaal haalbare in Drenthe? Hoeveel energie kunnen we besparen? En hoeveel duurzame energie kunnen we opwekken? Wat is de minimale $CO_2$ emissie van de provincie Drenthe tegen 2050?

Extremen schetsen helpt om keuzes te maken. We maken zichtbaar welke consequenties het treffen van energie- en klimaatmaatregelen heeft voor het aanzien van Drenthe. De geschetste mogelijkheden vormen als het ware een menukaart. Op basis van deze menukaart kunnen keuzes gemaakt worden. Wat is haalbaar? Wat is wenselijk? Welke opties sluiten het meest aan bij de kernkwaliteiten van Drenthe en waarmee boeken we de meeste winst? Met de menukaart kan ook onderbouwd worden waarom wellicht soms pijnlijke maatregelen getroffen moeten worden.

In de uitwerking kijken we hoofdzakelijk naar $CO_2$ emissies. Omdat we daar eenvoudigweg de beste gegevens van hebben dankzij de nationale emissieregistratie. En ook dankzij de vele trendstudies die reeds zijn verricht, bijvoorbeeld door ECN en het MNP.

Gegevens in dit hoofdstuk zijn voor een belangrijk deel gebaseerd op de referentieraming Drenthe (2006), een studie die momenteel door KNN Milieu wordt uitgevoerd in opdracht van de provincie Drenthe. Verder zijn ook de opties van schoolkinderen meegenomen bij de scenario's.

### 3.3.2 Terugblik

De (korte) historie van $CO_2$ monitoring maakt een forse groei van de $CO_2$ emissie in Drenthe zichtbaar (zie Figuur 2). In 1990 was de $CO_2$ emissie 3.500 kton. In 2002 was de $CO_2$ emissie gestegen tot 4.700 kton, een stijging van 35%. De grootste stijging vond plaats in de periode 1990 - 1995 en hangt samen met de komst van de GAVI bij Wijster (sector afvalverwijdering en water). Een andere belangrijke stijger is de sector verkeer en vervoer. De emissies van de sectoren Chemische industrie en Overige industrie en Bouw, zijn na een aanvankelijke stijging weer licht gaan dalen. Bij huishoudens is sprake van een lichte daling, dankzij voortgaande isolatiemaatregelen.

Het is goed om je te realiseren dat de sectoren huishoudens en verkeer en vervoer verreweg de belangrijkste $CO_2$ emittanten zijn in Drenthe. Dat vloeit rechtstreeks voort uit het karakter van Drenthe, dat weinig industrieel is. Het is dus ook direct duidelijk waar de aandacht het eerst op gevestigd moet worden.

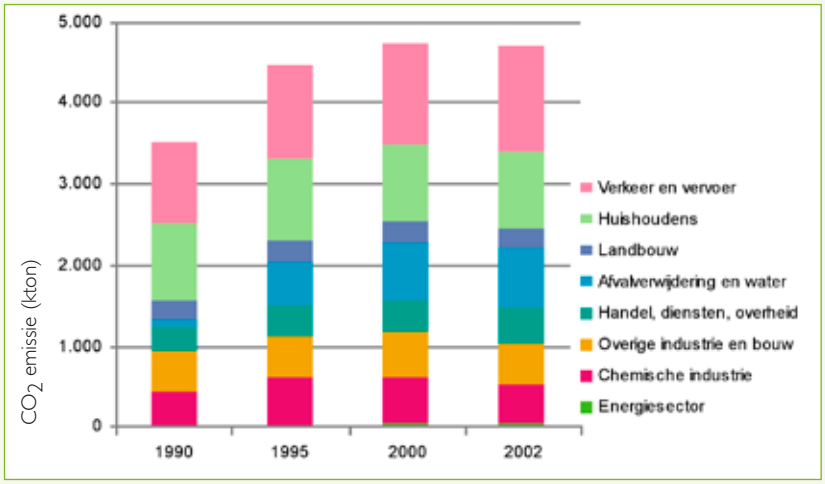


Figuur 2
Ontwikkeling van $CO_2$ emissie in Drenthe van 1990 - 2002

### 3.3.3 Wat gebeurt er als we niets doen?

Stilzitten kan ook. De bijdrage van Drenthe aan de nationale $CO_2$ emissie is per slot van rekening maar 2,4%. Laat staan dat emissiereductie in Drenthe iets voorstelt op mondiale schaal. In Figuur 3 laten we zien hoe de $CO_2$ emissie in de provincie zich dan zal gaan ontwikkelen. Onder de figuur geven we een korte toelichting per sector. De totale $CO_2$ emissie in 2050 bedraagt volgens dit scenario maar liefst 7.000 kton per jaar, ofwel twee keer zoveel als in 1990!

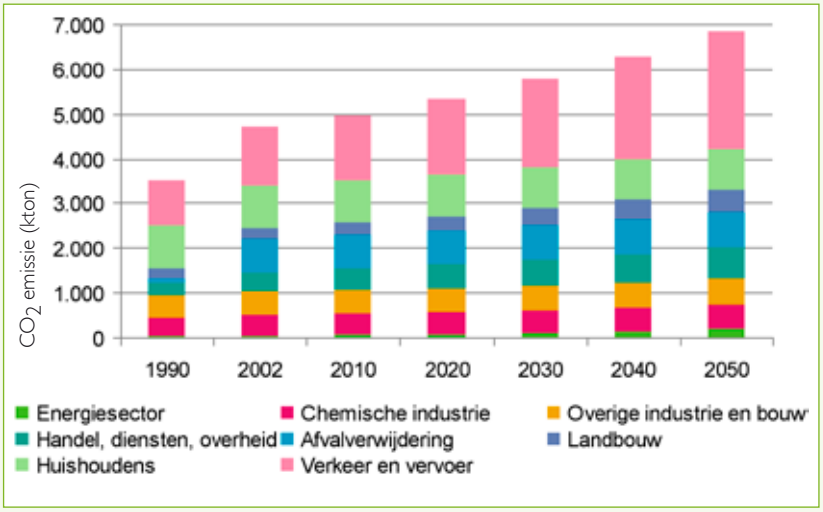


Figuur 3: $CO_2$ emissie ontwikkeling in Drenthe tot 2050

*Energiesector*
De historische groei van de energiesector bedroeg in de periode 1990 - 2002 bijna 6,5% per jaar. Een belangrijke toekomstige ontwikkeling is de herontwikkeling van het aardolieveld bij Schoonebeek. De netto $CO_2$ emissie ten gevolge van de oliewinning bedraagt 500 - 600 kton per jaar, een forse bijdrage dus. De oliewinning in Schoonebeek is echter van tijdelijke aard. We verwachten daarom dat de $CO_2$ emissie van de energiesector tot 2050 slechts licht groeit.

*Industrie, chemische industrie en bouw*
De groei van de $CO_2$ emissie van de industrie, chemische industrie en de bouw is in de periode 1990 - 2002 beperkt gebleven tot ca. 0,3% per jaar, ruim onder de gemiddelde groei van 1,5% per jaar in deze periode. We veronderstellen dat het energiebesparingstempo en de volume groei in deze sectoren ongeveer gelijk blijft en dat de jaarlijkse groei in de periode 2010 - 2050 ongeveer 0,3% zal bedragen.

*Handel, diensten, overheid*
De historische groei van $CO_2$ emissie in de HDO ligt met 2% gemiddeld per jaar ruim boven het Drents gemiddelde. Behalve een forse volumegroei van deze sector is met name het stijgende gebruik van ICT en toenemend gebruik van airco hiervoor verantwoordelijk. We veronderstellen dat de volumegroei onverminderd doorzet tot 2050.

*Afvalverwijdering en water*
Met de VAM/GAVI heeft Drenthe een zeer grootschalige afvalverwerkingsinstallatie. De komst van de GAVI heeft geleid tot een forse stijging van de $CO_2$ emissies in de provincie. Gezien de toekomst van de Europese markt voor afvalverwerking is het moeilijk aannames te doen aangaande eventuele ontwikkelingen bij de GAVI in Drenthe. Het kan zijn dat de groeiende afvalberg leidt tot groei van de Drentse afvalverwerker. Een krimpscenario waarbij meer afval in het buitenland wordt verwerkt is echter ook denkbaar. We veronderstellen vooralsnog dat de $CO_2$ emissies voor afvalverwijding en waterzuivering nagenoeg stabiliseren.

*Landbouw*
De historische groei van het energiegebruik in de landbouw bedraagt 1,1% per jaar. Iets onder de gemiddelde Drentse $CO_2$ groei. De belangrijkste oorzaak is de groei van de glastuinbouwsector, met name bij Emmen. Emmen wil 1.000 ha. glastuinbouw realiseren tot 2020. Dat is een factor 4 groter dan het huidige areaal (260 ha.). Als de Emmense ambitie gerealiseerd wordt,

leidt dat tot een stijging van de $CO_2$ emissie in de provincie Drenthe van ca. 260 kton en daarmee tot een verdubbeling van de $CO_2$ uitstoot van de landbouwsector in Drenthe.

*Woningbouw*
De $CO_2$ emissie van huishoudens is licht gedaald met 0,1% per jaar in de periode 1990 - 2002. We verwachten dat deze trend doorzet tot 2050, uitgaande van onveranderende eisen ten aanzien van energieprestaties van woningen.

*Verkeer en vervoer*
In de periode 1990 - 2002 is de $CO_2$ emissie van verkeer en vervoer gegroeid met bijna 30%, gemiddeld 2,1% per jaar. Gezien onze aannames ten aanzien van de bevolkingsontwikkeling is het niet aannemelijk dat dit groeitempo tot 2050 door zal zetten. Een gemiddelde groei van 1,5% per jaar achten we realistisch.

## 3.4 Welke $CO_2$ reductie is maximaal mogelijk?

Stilzitten leidt in 2050 dus tot een verdubbeling van de $CO_2$ emissies ten opzichte van 1990. Welke mogelijkheden heeft Drenthe om de stijgende trend om te zetten in een daling? Hieronder schetsen we allereerst de mogelijkheden tot energiebesparing. Dat doen we op hoofdlijnen. Niet omdat energiebesparing minder belangrijk is, maar omdat het minder ruimtelijke implicaties heeft, terwijl de focus van onze studie ligt op de interactie tussen energie en ruimte. Zoals zal blijken, kan duurzame energie productie een grote ruimtelijke impact hebben op Drenthe. We staan daarom wat langer stil bij duurzame energie opwekking.

*Energiebesparing*
Er zijn heel wat mogelijkheden voor energiebesparing in Drenthe. In Tabel 1 hebben we de belangrijkste op een rijtje gezet met een inschatting van het reductiepotentieel.

**Tabel 1 Mogelijkheden voor energiebesparing**

| Maatregel | Reductiepotentieel (kton) |
|---|---|
| Efficiëntere elektriciteitsproductie | 160 |
| Energie efficiency in de industrie | 200 |
| Klimaatneutrale utiliteitsbouw | 460 |
| Energetische retrofit utiliteitsbouw | 200 |
| Klimaatneutrale glastuinbouw | 390 |
| Klimaatneutrale nieuwbouw | 200 |
| Energetische retrofit bestaande bouw | 260 |
| Modal shift | p.m. |
| Energiezuinige transportmiddelen | 520 |
| Totaal | 2.390 |

In totaal kan ca. 2.400 kton $CO_2$ bespaard worden door energiebesparingsmaatregelen. Het betreft daarbij vergaande maatregelen zoals klimaatneutrale bouw, die een ambitieuze totaalaanpak vragen (zie Figuur 4).

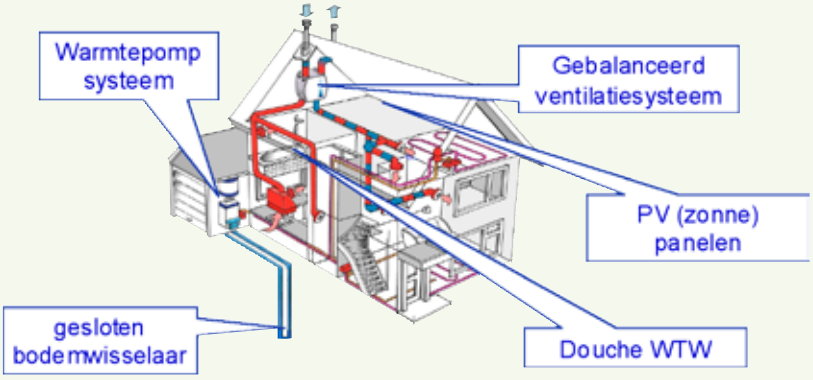


Figuur 4: Totaalaanpak klimaat-neutrale woningbouw (bron: ITHO, 2005)

*Oogsten van de zon*
Zonne-energie is veelbelovend voor de lange termijn. Vergeleken met andere duurzame energie opties heeft zonne-energie de grootste opbrengst per hectare.

Kansen voor zonne-energie zijn er voornamelijk in de gebouwde omgeving. We hebben PV systemen reeds voor een belangrijk deel meegenomen in het besparingspotentieel van de gebouwde omgeving. Klimaatneutrale nieuwbouw woningen zijn gemiddeld voorzien van ca. 6 m² PV paneel. Van de $CO_2$ reductie van 200 kton van klimaatneutrale nieuwbouw van 90.000 woningen (waarvan 40.000 vervangende nieuwbouw) is ca. 15 - 25 kton afkomstig van PV. Hetzelfde geldt voor energetische retrofit van de bestaande woningvoorraad en klimaat-neutrale utiliteitsbouw. Extra winst kan geboekt worden als het opwekkingsrendement van PV sneller gaat stijgen, of als veel meer m2 PV wordt gerealiseerd.

Een andere optie is het aanleggen van zonne-energie centrales in het landelijk gebied. PV panelen hebben relatief hogere opbrengsten per hectare in vergelijking met biomassa of windenergie. Per hectare kan jaarlijks ca. 800 MWh zonnestroom worden opgewekt. Indien het huidige aardappelareaal (27.000 ha) zou worden ingezet voor de productie van zonne-energie, bedraagt het totale $CO_2$ reductiepotentieel maar ruim 13.000 kton. Dat is ongeveer twee keer zoveel als de verwachte emissie in 2050.

*Wie wind zaait...*
In Figuur 5 zijn de productiegegevens voor verschillende windturbines weergegeven.
De jaarlijkse opbrengsten stijgen sterk met masthoogte en turbine vermogen. Het ruimte-gebruik neemt echter ook toe naarmate de turbines groter worden.

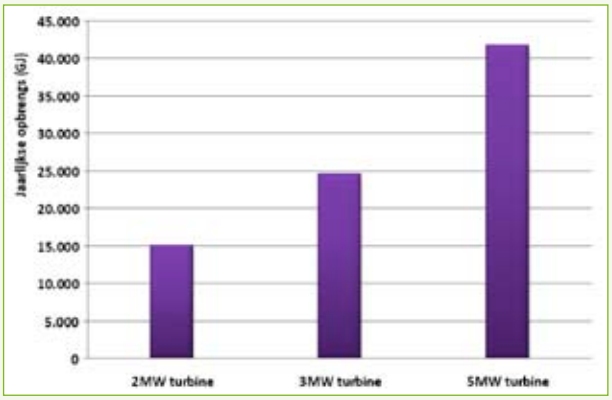


Figuur 5: Opbrengstgegevens windturbines

In Tabel 2 is het totale potentieel weergegeven indien 25% van de agrarische grond in Drenthe beschikbaar zou zijn voor windenergie. In deze situatie kan windenergie 30% - 50% van de Drentse energievraag in 2050 afdekken en de totale $CO_2$ emissie reduceren met 42% - 75%.

**Tabel 2 Windpotentieel voor Drenthe 2050**

| | | | |
|---|---|---|---|
| Oppervlakte agrarische grond Drenthe (ha) | 156.000 | 156.000 | 156.000 |
| % beschikbaar voor windenergie | 25% | 25% | 25% |
| | | | |
| Aantal turbines | 2.156 | 1.704 | 1.380 |
| Totale windpotentie (PJ/jaar) | 33 | 42 | 58 |
| Totale $CO_2$ reductie (kton/jaar) | 2.350 | 3.020 | 4.150 |

Ter verbeelding: toepassing van windenergie op deze schaal zou de Veenkoloniën in een immens windpark veranderen. Belangrijk voordeel van toepassing van windenergie is, dat het werkelijke ruimtebeslag tamelijk gering is. Tussen de turbines is volop ruimte voor landbouw.

*Biovergisting*
Door vergisting kan methaan worden gewonnen uit organische stromen. Er zijn globaal genomen twee manieren om dit biogas om te zetten in de energievoorziening:

- Opwerken van het biogas tot aardgaskwaliteit en toevoegen aan het gasnet. Belangrijk voordeel is dat het biogas via de bestaande gasinfrastructuur algemeen beschikbaar kan worden gemaakt en daarmee vele toepassingen kan dienen.
- Inzetten van biogas in een WKK installatie voor de opwekking van elektriciteit en warmte. Voordeel van deze route is het hoge rendement waarmee energie wordt opgewekt en ingezet.

Beide routes zijn realiseerbaar in Drenthe. We werken hier de WKK route uit om te laten zien hoeveel $CO_2$ emissiereductie biovergisting kan opleveren.

In de huidige praktijk wordt de warmte van WKK installaties slechts in beperkte mate benut. Een agrariër die een bio-WKK op eigen terrein plaatst, benut in het algemeen slechts een beperkt deel van de restwarmte van de installatie. Plaatsing van dergelijke installaties in de nabijheid van belangrijke (industriële) warmtevragers verdient daarom sterk aanbeveling. Biogas zou decentraal geproduceerd kunnen worden (op boerderijschaal) waarbij het gas per gasleiding naar industriële WKK's getransporteerd kan worden. Het gas hoeft dan niet opgewerkt te worden tot aardgaskwaliteit.

Een aantal kansrijke locaties voor toepassing van biogas in WKK zijn:

- het Emmtec terrein in Emmen (combinatie met stadswarmte project)
- Glastuinbouwgebied Emmen
- AVEBE productielocatie Gasselternijveen
- DOC Hoogeveen

We gaan in onze voorbeeldberekeningen uit van een WKK van ca. 200 MW met een aardgasgebruik van 100 miljoen m3 per jaar. Als we uitgaan van 4 van dergelijke WKK installaties op genoemde locaties dan levert dat een reductie van $CO_2$ emissie van ruim 700 kton per jaar (11% t.o.v. totale $CO_2$ emissie in 2050).

Hoeveel ruimte is nodig voor biogasproductie op deze schaal als we ervan uitgaan dat de grondstoffen uit Drenthe komen? Biogas kan geproduceerd worden uit organische stromen. Een belangrijk en veelgebruikt gewas is energiemaïs. Huidige opbrengsten zijn ca. 65 ton maïs

per ha. Verwacht mag worden dat de opbrengst per ha. jaarlijks echter stijgt door bijvoorbeeld veredeling en teeltoptimalisatie. We gaan uit van een stijging van gemiddeld ca. 1% per jaar. We gaan ook uit van een lichte stijging van het droge stof gehalte. Voor een berekening van de biogas opbrengsten per jaar moeten we rekening houden met het rotatieschema. In Nederland is een rotatie van 1 op 3 gebruikelijk. Dat betekent dat de energiemaïs eens per 3 jaar op een perceel geteeld wordt. Afhankelijk van het methaangehalte van het geproduceerde biogas is 26.500 - 31.500 ha. akkerbouwgrond nodig voor de teelt van energiemaïs. Dat komt overeen met 30% - 37% van het akkerbouw areaal in Drenthe. Ter vergelijking: het huidige areaal aan zetmeel aardappelen, het belangrijkste gewas in Drenthe qua ruimtegebruik, is ca. 27.000 ha, terwijl het oppervlakte maïs in 2004 nog geen 500 ha bedroeg.

Bij de huidige productie van 65 ton per hectare zou respectievelijk 52% - 61% van het akkerbouwareaal nodig zijn voor de teelt van energiemaïs. Verhogen van de productiviteit per ha. is dus erg belangrijk. We merken daarbij op dat door vergassing van het substraat van maïs vergisting nog 30% - 50% extra energie kan worden gewonnen in de vorm van synthesegas. Dit gas zou meegestookt kunnen worden bij de elektriciteitsproductie. Dit achten we echter niet wenselijk, omdat synthesegas ook een belangrijke grondstof vormt voor de chemische industrie.

Extra voordelen kunnen behaald worden door de mest van veehouders mee te vergisten en kunstmestvervangers te produceren uit het substraat van de vergister:

- Mestvergisting leidt tot een forse reductie van methaanemissie uit mest, een belangrijk broeikasgas;
- Er kan gewerkt kunnen worden met een gesloten nutriënten kringloop in Drenthe, waardoor minder vermestingsproblemen optreden;
- Er wordt veel energie bespaard door het verminderde gebruik van kunstmest. De productie van kunstmest kost veel energie.

De bovenbeschreven biogas optie vraagt veel ruimte en levert feitelijk weinig economische meerwaarde. Het is van belang om de teelt van energiegewassen te combineren met bioraffinage, waarbij hoogwaardige componenten uit de gewassen worden gewonnen. In plaats van de nadruk te leggen op bio-energie zou de nadruk moeten komen te liggen op het produceren van materialen. Er zijn met name kansen voor het produceren van groene grondstoffen voor de chemische industrie. Reststromen uit de bioraffinage zouden dan ingezet kunnen worden voor energiewinning.
We merken op dat in dit geval bij de teelt de nadruk niet in de eerste plaats moet komen te liggen op het verhogen van de productie per hectare maar op het verhogen van de kwaliteit van andere planteigenschappen (bijv. zetmeel- en eiwitgehalte).

*Biobrandstoffen voor transport*
Het Europees beleid voor biobrandstoffen is vastgesteld op 8 mei 2003 in de EU-richtlijn 2003/30. Volgens de Richtlijn biobrandstoffen had in 2005 2 procent van de energie-inhoud van fossiele brandstoffen uit biobrandstoffen moeten bestaan, oplopend tot 5,75 procent in 2010. Staatssecretaris Van Geel wil van deze streefcijfers een verplichting maken. Zo moet vanaf 2007 2 procent van de benzine en diesel die de oliemaatschappijen op de Nederlandse markt brengen, bestaan uit biobrandstoffen. In 2010 moet dit 5,75% zijn. Tegen 2050 zou naar onze inschatting 30% - 50% haalbaar moeten zijn. Dat zou een $CO_2$ reductie van 780 - 1.300 kton opleveren.

*Geothermie*
Rond Assen en Emmen zijn kansen gesignaleerd voor Geothermie. Geothermie zou toegepast kunnen worden in het kader van klimaatneutrale utiliteits- en woningbouw.

## 3.5 De potenties voor $CO_2$ opslag

Er is onderzoek gaande om de mogelijkheden voor een $CO_2$ net in Nederland aan te leggen waarmee de belangrijkste $CO_2$ puntbronnen kunnen worden verbonden met $CO_2$ opslag-locaties. In de Energy Valley regio wordt bijvoorbeeld gedacht aan een $CO_2$ leiding van de Eemshaven naar Leeuwarden. Belangrijke $CO_2$ puntbronnen zijn de elektriciteitsproductie en de chemische industrie in Delfzijl. In Drenthe wordt de belangrijkste puntbron gevormd door de afvalverwerkingsinstallatie Wijster (ca. 0,5 Mton $CO_2$ per jaar).

Dankzij de aanwezigheid van aardgasvelden heeft Drenthe ruime mogelijkheden voor $CO_2$ opslag. Met name het gasveld bij Annerveen heeft een ruime opslagcapaciteit van bijna 150 Mton. Dit veld wordt naar verwachting na 2010 uit productie genomen en zou dan beschikbaar kunnen komen voor $CO_2$ opslag. Nadeel is, dat dit veld in vergelijking tot andere gasvelden in Noord Nederland tamelijk ver van belangrijke puntbronnen ligt en ook te ver van een mogelijke $CO_2$ pijpleiding van Eemshaven naar Leeuwarden.

Bij het bepalen van het reductie potentieel door middel van $CO_2$ opslag moeten we rekening houden met het feit dat voor $CO_2$ afvang, transport en opslag een aanzienlijke hoeveelheid energie nodig is. Als $CO_2$ opslag wordt gecombineerd met elektriciteitsproductie, daalt het rendement van de centrale met 25% - 30%. De energiebesparing door hogere efficiëntie (10%) bij de productie van elektriciteit wordt daarmee meer dan teniet gedaan (zie hoofdstuk over energiebesparing).
Als de in Drenthe gebruikte elektriciteit $CO_2$ vrij wordt geproduceerd, zou de $CO_2$ emissie dalen met ca. 1.450 kton. Als daarbij tevens de $CO_2$ van de GAVI wordt opgeslagen, wordt in totaal bijna 2.000 kton $CO_2$ gereduceerd. Dat komt neer op een reductie van 35% ten opzichte van de totale $CO_2$ emissie in 2050.

## 3.6 Totaaloverzicht

De huidige $CO_2$ emissie bedraagt ca. 4.700 kton. Als er geen maatregelen worden getroffen zou de $CO_2$ emissie in Drenthe stijgen tot ca. 7.000 kton in 2050. In Tabel 3 is een totaaloverzicht gegeven van de $CO_2$ reductiemogelijkheden. Door de mogelijkheden van $CO_2$ opslag heeft Drenthe de potentie om een netto $CO_2$ importeur te worden.

Drenthe heeft vanwege het reductiepotentieel dus ruimte om keuzes te maken. Die ruimte kan vergroot worden door een (groter) deel van de benodigde energie duurzaam in te kopen uit andere regio's. Daarbij merken we op dat dit reeds ingecalculeerd is bij biobrandstoffen. Het Drentse areaal is onvoldoende om behalve biomassa voor elektriciteitsproductie ook biomassa voor transportbrandstoffen voort te brengen. Nog afgezien van de vraag of dit sociaal-economisch gewenst zou zijn.

**Tabel 3 Totaaloverzicht reductie-opties**

| | $CO_2$ emissie (kton/jaar) |
|---|---|
| Totaal BAU in 2050 | 7.000 |
| Af: energiebesparing | 2.400 |
| Subtotaal | 4.600 |
| Af: DE productie (exclusief grootschalig zon) | 6.150 |
| Subtotaal | -1.550 |
| Af: $CO_2$ opslag | 2.000 |
| $CO_2$ emissie in 2050 | -3.550 |

# 4 Maatschappij

## 4.1 Vooraf

De scholieren hebben diverse suggesties gedaan ten aanzien van maatschappelijke veranderingen. Gelukkig maar. Want de toekomst van de Drentse samenleving kan niet zo eenvoudig in termen van klimaatverandering uiteengezet worden. De koppeling aan het klimaat ligt veel meer voor hand bij zaken als water, grond, ruimte, energie.
Van de maatschappelijk getinte ideeën van de scholieren hebben wij dankbaar gebruik gemaakt. Daarnaast hebben wij de vrijheid genomen in deze toekomstvisie een aantal niet klimaatgerelateerde trends en knelpunten van nu mee te nemen en aan te pakken. Uitgaand van de trends in de huidige samenleving is gekeken hoe je met behulp van de ideeën van de scholieren tot vernieuwing van leefgemeenschappen, van de Drentse samenleving, kunt komen.
Onderstaand eerst een schets van trends en knelpunten, onder 2. Heel in het kort wordt onder 3 die schets samengevat en vertaald naar aanleidingen toekomstige leefgemeenschappen anders vorm te geven. Onder 4 wordt in een paar pennenstreken een beeld neergezet van een nieuwe samenleving op basis van "het voorafgaande".

## 4.2 Trends en knelpunten

### 4.2.1 Leefkwaliteit

Kwaliteit van leven – wat is dat. Het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) vindt keuzevrijheid een zeer belangrijk aspect van leefkwaliteit. Ofwel – zoals een wethouder in Midden Drenthe het eens zei – *de organisatorische vitaliteit om het eigen perspectief te beïnvloeden.* Het SCP noemt daarnaast het kunnen beschikken over maatschappelijke hulpbronnen als opleidingsniveau, arbeidsmarktpositie en inkomen. Ook de gezondheid wordt als hulpbron, maar ook als aspect van de leefsituatie aangemerkt. De leefsituatie wordt voorts beïnvloed door de fysieke en ruimtelijke omgeving, waaronder huisvesting en voorzieningen (toegankelijkheid, betaalbaarheid en kwaliteit). Tenslotte – en dat heeft ook weer alles met de keuzevrijheid te maken – noemt het SCP de relatie overheid-burger.

### 4.2.2 Demografische ontwikkelingen

Het aantal huishoudens stijgt sneller (1% per jaar) dan het aantal personen (0,6% per jaar). Dat komt door de groei van het aantal alleenstaanden, die weer voortkomt uit de veranderende relatievormen en de vergrijzing.
Het aandeel 40- tot 65-jarigen stijgt met 1,2% per jaar, terwijl het aandeel 20- tot 39-jarigen afneemt met 1,5% per jaar. In de huidige prognoses leidt dat tot een piek van 24 65-plussers op elke 100 Nederlanders in 2040. Ter vergelijking: momenteel is het 14 65-plussers op 100. Het aantal geboortes blijft afnemen. Zo komt het dat de vergrijzing niet weer zal terugkeren op die 14 van de afgelopen decennia. Naar verwachting zal het aandeel 65-plussers wel iets afnemen, maar zal het blijvend hoog zijn en "blijven hangen" op zo'n 22 65-plussers op elke 100 Nederlanders.
Verder daalt het aantal gezinnen met kinderen en lijkt het gemiddeld aantal kinderen per huishouden zich te stabiliseren op 1,8.
Het groeiende aantal alleenstaanden kan – zeker bij ouderen en rondom transities in levensfase – leiden tot het afnemen van sociale netwerken en emotionele en sociale eenzaamheid.
Niet-westerse allochtonen bevinden zich veelal in de grote steden (31% tegen 7% in de rest van het land), waar ze relatief vaak in achterstandswijken wonen. Dit heeft te maken met de geringe mate waarin zij over de eerder genoemde maatschappelijke hulpbronnen – opleiding, arbeid, inkomen – beschikken.

Wim Derks (cs) heeft in opdracht van de VROM-raad en de Raad voor Verkeer en Waterstaat een bevolkingsprognose gemaakt die – net als het CBS – voor rond 2035 een omslag voorziet. Vanaf dat moment is er in plaats van een toename van de bevolking sprake van een afname.

Onder meer Jan Latten (Universiteit van Amsterdam, CBS), Pieter Hooimeijer (Universiteit van Utrecht), Jouke van Dijk (Rijksuniversiteit Groningen, onder andere in de Noordelijke Arbei dsmarktverkenningen) en ECORYS (rapportage inzake de Zuiderzeelijn) bekritiseren Derks' rapport. En ook de eigen bevolkingsprognose van de Provincie Drenthe wijkt af van die van Derks voor Drenthe. De provinciale prognose voorziet minder krimp en zelfs nog enige groei voor de komende decennia. Daar is nog niet bij gezet de prognose (tot 2040) van ECORYS, die in het kader van de discussie over de Zuiderzeelijn de bevolkingsomvang voorspelde. ECORYS komt op een groei met maar liefst 18% (rond de 570.000 Drenten). Dat de provincie in haar prognose niet is meegegaan met het krimpscenario – maar even boven de 500.000 inwoners is gaan zitten – ligt dan ook zeer voor de hand.
In de kritiek op Derks c.s. staat centraal dat hij de vruchtbaarheidsdaling verabsoluteert, terwijl die al decennialang optreedt, en dat hij geen rekening houdt met de migratie, noch met die vanuit het buitenland noch met die tussen Nederlandse regio's. Al in de vorige provinciale bevolkingsprognose "Drenthe XV" werd geschetst hoe migratie een rol speelt in de Drentse gemeenten. Er werd daarbij niet uitgegaan van actief migratie-bevorderend beleid. Migratie werd als een autonoom proces neergezet. Een proces dat veel gemeenten in plaats van een bevolkingsdaling als gevolg van de lage vruchtbaarheid, een gelijkblijvend aantal inwoners of zelfs groei zou brengen.

Een vergelijking van enkele prognoses inzake de bevolkingsontwikkeling in Drenthe:

| **Derks - 2046** | **Provincie Drenthe - 2030** | **ECORYS - 2040** |
|---|---|---|
| **392.850 mensen** | **503.200 mensen** | **572.300 mensen** |

-/- 19% voor Drenthe
+ 18% voor Drenthe
-/- 26% voor Z.O. Drenthe
-/- 22% voor Z.W. Drenthe

Op basis van dit alles is in het kader van "Drenthe 2050" gekozen voor een gemiddelde van alle voorspellingen - dat gemiddelde komt uit op 500.000 inwoners in 2050.

De provinciale bevolkingsprognose bekijkt ook de ontwikkeling in leeftijdscategorieën:
- 0- tot 14-jarigen - minus 6% in 2030
- 15- tot 64-jarigen - minus 8% in 2030
- 65-plussers - plus 63% in 2030.

### 4.2.3 Inzoomend op de vergrijzing

Op één aspect van de demografische ontwikkeling gaan we hier graag nog nader in: de vergrijzing.
Verwijt aan de politieke partijen voorafgaand aan de verkiezingen, mede gebaseerd op het doorrekenen van de verkiezingsprogramma's door het CPB: "Jullie schuiven de vergrijzing voor je uit". Kop in Dagblad van het Noorden van 3 november: "Vergrijzing is extra nadeel voor het noorden" (over het wegtrekken van hoog geschoolden naar het westen omdat men daar de vergrijzing opvangt door in het hele land talent te werven en het noorden qua salarië-

ring en carrièrekansen minder te bieden zou hebben). Velen zijn het niet met deze pessimisten eens. Organisaties van ouderen (bijvoorbeeld de ANBO of – om maar even één andere groep te noemen – de Haagse Hangouderen) en professionals wijzen juist op de *kansen* die het groeiende leger ouderen met zich brengt.
Tijdens de behandeling van de Miljoenennota 2007 bracht de Raad van Economische Adviseurs (van de Tweede Kamer) een advies uit waarin onder meer staat dat doemscenario's – als zou de vergrijzing drastische bezuinigingen afdwingen – onzinnig zijn. REA noemt de vergrijzing een zegen en "het succesverhaal van emancipatie, innovatie en keuzevrijheid". Dat "wapenfeit" van de emancipatie levert inderdaad hoge kosten op, maar – zo stelt REA – ook hoge baten die vaak niet worden meegerekend. Traditioneel houdt men alleen rekening met AOW en pensioen. Die mogen echter aangevuld worden met private vermogens van huishoudens, waaronder ook de woning en roerende zaken als schilderijen, auto's, etc. Tevens is er het "menselijk kapitaal": alle inkomensstromen die voortvloeien uit het gebruik van arbeid. Tenslotte dient nog rekening te worden gehouden met publieke goederen en diensten die beschikbaar zijn voor ouderen, "publiek kapitaal" (zoals bijvoorbeeld de gezondheidszorg), gefinancierd door overheid en private organisaties.
REA stelt vast dat het daarom ook onzinnig is de staatsschuld in "één generatie af te lossen" (Balkenende I). Het is niet nodig – zie de andere bronnen van "financiering van de vergrijzing" – en het ontkent de oneindigheid van het leven van een staat.
REA doet aanbevelingen voor overheidsbeleid inzake de vergrijzing, die kunnen worden samengevat als "meer arbeid, meer kapitaal, meer dynamiek en het tegengaan van oneigenlijk gebruik van sociale regelingen". "Vergrijzing is niet het probleem; het vastroesten van instituties en gewoonten is dat wel" (REA).
Overheden zouden zich volgens REA moeten richten op drie oplossingsrichtingen:

- Meer flexibiliteit en eenvoud inzake de arbeidsmarkt

-langer werken en flexibiliteit t.a.v. de AOW
-eenvoud in belasting, AOW, levensloop

- Meer menselijk kapitaal
  - investeren in kennis van jong en oud (een leven lang leren, verbeteren van geestelijke gezondheid, personeelsbeleid afgestemd op ouder werknemersbestand)
  - investeren in gezondheid
- Meer openheid en dynamiek
  - openheid tussen wetenschap en praktijk (voorkom een behoudende geest van maatschappij en ondernemer, uitdagingen van buiten de grenzen van bedrijf of natie omarmen, een maatschappij die verbindingen legt met ontwikkelingen in de wetenschap)
  - dynamiek in onderwijsproductie (opschudden onderwijssysteem, geen centraal dirigisme, prikkelen van onderwijsinstellingen, vraaggericht werken stimuleren, concurrentie organiseren, weg met de structurele onderfinanciering van het Nederlandse onderwijs)
  - selectief migratiebeleid (innovatiekracht importeren).

In de "Kamerkrant" van de Kamer van Koophandel Drenthe (nummer 9 – november 2006) worden de conclusies van REA onderschreven. Zo schrijft de krant onder meer: "Alles wat met ouderen te maken heeft groeit. Niet alleen zorg en gezondheidszorg groeien, ook diensten, vrijetijdsbesteding, technische voorzieningen en de bouw van woningen voor ouderen neemt toe." En in een ander artikel: "Bedrijfsleven en zorg kunnen van elkaar leren."

### 4.2.4 Economische ontwikkelingen

De economie trekt aan. Het CPB voorziet tussen nu en 2050 een verdubbeling van de welvaart. Desondanks zit van de 15- tot 23-jarigen 9% zonder werk danwel volgt geen onderwijs.
Dit percentage is al jaren gelijk ondanks veel inspanningen ten aanzien van dropouts. Zo'n 15% van de jongeren verlaat voortijdig de schoolbanken. De arbeidsparticipatie onder 23- tot

50-jarigen is 80%, vanaf 50 jaar daalt deze langzaam tot 20% onder 65-jarigen. Overigens stijgt de arbeidsparticipatie onder 45- tot 60-jarigen momenteel. Slechts 14% neemt deel aan het volwassenenonderwijs (dit zijn met name hoogopgeleiden).
De huisvestingsmarkt stagneert: de huurmarkt kent lange wachttijden, de koophuizen zijn duur, zeker voor starters. In 2002 bedroeg het woningtekort 166.000 woningen.
Het eigenwoningbezit is toegenomen van 48% in 1998 tot 53% in 2002. De snelst stijgende overlastklacht in woonsituaties is het verkeer. De ontevredenheid over de woonsituatie keldert ook als er meer allochtonen in de wijk wonen. In Drenthe zal – net als elders – de woningbehoefte niet significant afnemen. Dat heeft te maken met de boven aangehaalde gezinsverdunning.
Nederlanders worden ondanks de economische ontwikkelingen mobieler waarvoor zij veelal de auto gebruiken. De resulterende verkeersdrukte en milieuschade nemen zij op de koop toe. Het openbaar vervoer wordt daarbij nauwelijks als alternatief voor de auto gezien (12% van de afgelegde kilometers), terwijl het ook een negatief imago heeft. 43% van de verreden kilometers betreft sociale en recreatieve activiteiten. Mannen verplaatsen zich relatief vaker naar en van het werk, terwijl vrouwen meer huishoudelijke en zorggerelateerde kilometers rijden. Het zijn vooral de gezinnen met kinderen en de mensen met een hoger inkomen waar twee of meer auto's in gebruik zijn.
Het aantal ondernemingen groeit flink, dit jaar bedraagt de toename 2,75%. Dat komt deels door de aantrekkende economie, deels door bedrijfssluitingen waardoor werknemers sneller de stap zetten voor zichzelf te beginnen. Het midden- en kleinbedrijf (MKB) – alle bedrijven (inclusief overheid) tot 100 werkenden – neemt daarvan een fors deel voor zijn rekening. In totaal werken er 3.642.000 werknemers in het MKB. Grootste stijgers zijn de bouw en de dienstverlening. Vanwege het achterblijven van de consumptieve bestedingen is in de detailhandel en de horeca nog geen sprake van groei.
Werkenden zijn in hun werk minder tevreden over de tijdsdruk en het gebrek aan autonomie. Er zijn in ons land veel deeltijdwerkers. En nog steeds is de arbeidsparticipatie van vrouwen relatief laag. Deels liggen hier "normatieve overwegingen" aan ten grondslag (zie ook het feit dat kinderloze vrouwen eveneens in mindere mate participeren), deels ontbreken de juiste voorzieningen op het gebied van dagarrangementen. In dit kader past ook de trend van het toegenomen zelfstandig ondernemerschap – dat van huis uit kan worden uitgeoefend (zo'n 25% van de MKB-ondernemers werkt van huis uit) – en het thuiswerken. Overigens gebeurt dat laatste slechts in een gering aantal banen.
Het MKB verwacht dat in 2015 Nederland vooral een service-economie zal zijn, met goede kansen voor ondernemerschap in zorg en welzijn en "well-being" (recreatie, persoonlijke verzorging, schoonheid, fitness, gezondheid, cultuur). Het MKB verwacht dat de druk van de regelgeving zal zijn afgenomen in 2015, hetgeen tot een beter ondernemersklimaat leidt. Naast een groter aantal mensen dat het (in eerste instantie kleine) ondernemerschap ambieert en uitprobeert – meer starters, meer diversiteit onder starters, maar ook meer mensen die er weer mee ophouden – zal ook het aantal snel groeiende bedrijven toenemen. Het MKB moet anticiperen op internationale veranderingen die verschillende vormen van internationalisme en samenwerking met zich mee zullen brengen. Deze teneur zie je nu al, maar verschillende studies wijzen uit dat deze ontwikkelingen zich de komende jaren veel sterker zullen manifesteren.

### 4.2.5 Ontwikkelingen in de gezondheid

Hoewel veel wachtlijsten in de zorg tot een aanvaardbaar niveau zijn teruggebracht (overigens vormt de geestelijke gezondheidszorg daar een uitzondering op), laat de *kwaliteit* van die zorg nog wel te wensen over. Het gaat dan met name om de *care*, veel minder om de *cure*.
Het onderzoek Sociaal-Economische GezondheidsVerschillen (SEGV) constateert dat de verschillen in gezondheidsniveau en in levensverwachting in hoge mate samenhangen met de

sociaal-economische situatie waarin iemand verkeert. Zeker ook de mate waarin men ruimte en natuur in zijn nabijheid heeft bepalen sterk de gezondheid. Daarnaast zijn er steeds meer onderzoekers die de fysieke gezondheid ook relateren aan de geestelijke gezondheid: in welke mate heeft iemand kwaliteit van leven, is iemand tevreden over zijn sociale setting, kan hij zijn leven beïnvloeden, is er geen ongezonde stress, zijn er geen grote irritaties of frustraties.
Er wordt meer en meer gesport in Nederland. Hoewel er een campagne nodig is om dikke kinderen en hun ouders uit de problemen te helpen en Jamie Oliver in Engeland met harde hand de vetzucht op scholen tegengaat, beweegt meer dan de helft van de Nederlanders regelmatig. In 2002 voldeed 52% aan de "bewegingsnorm", het jaar daarop was dat al gestegen tot 54%. Voldoen aan de "bewegingsnorm" betekent dat je tenminste vijf dagen per week in zomer en winter dertig minuten matig intensief lichamelijk actief bent.
De levensverwachting van de Nederlander stijgt nog licht: mannen 77 jaar, vrouwen 81 jaar (2003).

### 4.2.6 Ontwikkelingen met betrekking tot de participatie

Mensen in ons land onderhouden nog steeds veel sociale contacten, maar de tijd die zij er aan besteden neemt af. Jongeren spreken hun buren weinig en ouderen hebben minder intensief contact met vrienden en kennissen.
Tegelijkertijd neemt het lidmaatschap van maatschappelijke organisaties af. Opmerkelijk is dat vrijetijdsverenigingen hier minder last van hebben. Vooral jongeren onder 18 jaar en hoogopgeleiden zijn relatief vaak lid.
In de deelname aan vrijwilligerswerk, informele hulp en collectieve acties is een daling waarneembaar. De rijksoverheid heeft hier echter juist hooggespannen verwachtingen van. De groep van 35 tot 65 jaar is hier het meest actief, de jongeren het minst. Dit beeld is het sterkst in de zorg en hulpverlening en doet zich het minst voor in de sector cultuur.
Het SCP constateert dat de overheid weinig concrete maatregelen neemt om de "civil society", die door eenieder, inclusief de rijksoverheid, wordt omarmd, te ondersteunen en te stimuleren. Negatieve denkbeelden over politiek en bestuurders zijn wijd verspreid. Op basis van de opvattingen over de politiek kunnen vier groepen burgers worden onderscheiden: onverschilligen (23%), ontevredenen (35%), gezagsgetrouwen (16%), en politiek betrokkenen (31%). Zij verschillen sterk naar opleidingsniveau.
Dat neemt niet weg dat er vele hoopgevende initiatieven in ons land zijn, waar bewoners, ondernemers en instellingen samen met een overheid of een andere beleidsmaker, in een mooie mix van *bottom-up* en *top-down* werken, nieuw beleid maken en implementeren. In deze voorbeelden *beïnvloeden mensen effectief hun eigen perspectief*. Voor de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) schreef Pieter Winsemius (c.s.) naar aanleiding van een aantal studies op locatie het rapport "Vertrouwen in de buurt" (2005) dat als advies aan de regering werd uitgebracht en het boek "Buurtinitiatieven en buurtbeleid in Nederland anno 2004". Mede naar aanleiding van het Dorpsontwikkelingsplan in Nieuwlande – dat in 2004 een internationale prijs, de wereldprijs voor *Community Involvement* (betrokkenheid van de bevolking) won – schreef Winsemius:
Het advies "wil een inzicht bieden in het 'oplossingspotentieel' dat op kleinschaliger niveaus aanwezig is, en dat op de 'hoge' Haagse niveaus en in grote, opgeschaalde (uitvoerings)organ isaties niet altijd voldoende wordt gezien en/of erkend. Het achterliggende idee is dat als en wanneer dit oplossingspotentieel op kleinschalige niveaus meer en beter wordt aangeboord, dat kan bijdragen aan de sociale cohesie in de samenleving en het 'leren van democratie van onderop'.
Als overheid, burgers en organisaties allemaal hun verantwoordelijkheid oppakken, en zich niet achter elkaar verschuilen, bevordert dat het sociale en politieke vertrouwen in de samenleving. De basispremisse waar we vanuit gaan, is: *de buurt doet er toe*."

"Daarbij heeft de praktijk ons ook geleerd dat *bottom-up* en *top-down* niet zo scherp tegenover elkaar staan als je wellicht zou denken. Ze hebben elkaar nodig, en de crux is vaak òf en hoe *bottom-up* en *top-down* elkaar ontmoeten. Als dat op een goede wijze gebeurt, versterken ze elkaar, en in zo'n èn-èn-situatie ontstaat er synergie (in plaats van het denken in: òf eigen verantwoordelijkheid van burgers, òf overheidstaak)."

## 4.3 Samenvatting en vertaalslag naar nieuw perspectief voor leefgemeenschappen

- Belangrijke leidraad is de keuzevrijheid en de mate waarin overheid en burger hun toekomstperspectief **in gezamenlijkheid** oppakken.
- In 2050 wonen er rond de 500.000 mensen in Drenthe.
- Migratie is een belangrijke – maar ook onzekere – factor bij het maken van een bevolkingsprognose. Naar het zich laat aanzien blijven veel gemeenten qua bevolkingsomvang ondanks dalende vruchtbaarheid ongeveer op het huidige peil als gevolg van migratie. Kans voor nieuwe samenlevingen. Reden tot flexibiliteit.
- Verdunning van huishoudens zet door, hetgeen betekent dat ook bij een krimpscenario voor wat betreft de bevolkingsomvang de woningvraag en de productie van nieuw woningen nog kan stijgen. Biedt kansen voor innovatie.
- Vergrijzing is geen bedreiging maar een kans.
- Steeds meer mensen werken, vrouwen en ouderen zorgen vooral voor die uitbreiding.
- Steeds meer mensen starten van huis uit een onderneming. Ook ouderen zouden hierin een belangrijke rol kunnen spelen (veelal beschikken ze over de middelen, ze hebben ervaring en ze hebben tijd en doorzettingsvermogen). *Wellness*, zorg en dienstverlening zijn de producten van veel van deze ondernemingen. Dit betekent dat het gemakkelijker wordt werk en zorgtaken in een huishouden te combineren, dat er meer ruimte komt voor wat je werkelijk belangrijk vindt en dat de arbeidsparticipatie toeneemt.
- In de gezondheidszorg laat de *cure* te wensen over. Je kunt ervoor kiezen de zorg door medebewoners te laten verrichten, de professional wordt dan achtervang.

## 4.4 Aanzet tot nieuwe leefgemeenschappen

*Belangrijke aspecten aan veranderde samenlevingen met medeneming van trends en gebruik makend van de suggesties van de scholieren:*

**Samenleven in wijken en dorpen met voor elk wat wils**, waar je als je wilt "levenslang" kunt blijven wonen, waar jong, oud, rijk, arm, allochtoon, autochtoon, valide, mindervalide, werkend, werkloos, alternatief of "gewoon", sportminnend of cultuurminded, individualist of gezelligheidsdier kunnen wonen. Flexibiliteit in wonen – onder andere zeer levensloopbestendig bouwen – , aanpasbaarheid van huizen en andere gebouwen, flexibiliteit van voorzieningen (van kinderopvang naar ouderenhangplek), flexibiliteit in de inrichting van het openbaar gebied en het gebruik van het landschap, flexibiliteit in de organisatie en de inrichting van de samenleving en de woongemeenschap. De multifunctionele en aanpasbare woningen die worden gebouwd of gerenoveerd krijgen een maximale isolatie.

Sleutelwoorden: divers, speels, menselijke maat, ontmoeting, menging van functies, logische routing, ruige plekken, groen en water, schoon/heel/veilig, variabel, flexibel in gebruik, voor elk wat wils (ook financieel), maatvoering en functie, domotica, meegroeiende voorzieningen, schikken zich naar de levensfase van bewoner, gebouw en wijk; dagarrangementen, cultuur; zijn gemengd met het wonen (weg van de CIAM-gedachte).

Het creëren van nieuwe of veranderde leefgemeenschappen moet door overheid, ondernemers en bewoners samen opgepakt, aangezwengeld en duurzaam gemaakt worden. Daar is een aantal nieuwe instrumenten voor nodig. We noemen er onderstaand een drietal.

Een breed ontwikkelde visie op een (woon-)gebied vergt een **breed debat onder de bewoners, de ondernemers en gebruikers** van een woongebied. De overheid neemt ook deel aan dat debat. Ze zet de kaders – bepaalt het speelveld. Maar gezamenlijk bepalen bewoners, ondernemers en overheid de resultaten en de richting die men in slaat – de uitkomst van het spel.

Overheid en burger moeten in dit "spel", dit "bottom up" en "top down" (of nog liever "side by side") werken, van meet af aan – van nul af – samen optrekken. Het kan niet zo zijn dat de overheid al bedacht heeft hoe het moet en daar de burger last minute nog even een mening over vraagt. Zo'n werkwijze voorkomt enerzijds beschuldigende vingers over en weer en leidt tot het inzetten van alle creativiteit en deskundigheid die er in de bundeling van overheid, bewoners en ondernemers zit. Er is ruimte voor woninggebonden activiteiten en ondernemers, vooral vanuit de maatschappelijke vraag (onder meer diensten, recreatie, ontspanning, cultuur, welzijn) en het economische aanbod in en rondom het woongebied; werk voor jongeren en ouderen.
Is dit realistisch? Ja, in ruim dertig stedelijke en plattelandsgebieden werd en wordt deze werkwijze met veel succes toegepast.
Dit brede debat kan als het eerste instrument gezien worden.

De gesignaleerde noodzaak flexibiliteit te betrachten is niet gebaat bij de looien deur van het huidige bestemmingsplan. Ook de nieuwe ruimtelijke ordening biedt onvoldoende ruimte om echt gestalte te geven aan de noodzakelijke dynamiek. Vandaag is dit nog David's kamertje, maar als hij morgen in Amsterdam gaat studeren, wordt het een textielwinkeltje. Vandaag is dit nog de kinderopvang, maar over twee4 jaar is het de ouderenhangplek. Nodig is **een dynamisch bestemmingsplan**. Dat bevat een gemeenschappelijke visie (van overheid en bewoners, ondernemers) en een set afspraken (hoe ruim die zijn hangt van de afspraakmakers zelf af). Daarbinnen is een hoge mate van flexibiliteit en dynamiek geregeld. Het tweede instrument.

Het derde instrument is **het wijkondernemingsplan** waarbij bewoners en overheid als ondernemer optreden ten aanzien van hun wijk of dorp (=de onderneming). Er wordt dan niet alleen een grondexploitatie gemaakt van het te ontwikkelen of aan te passen, desnoods te herstructureren, woongebied, maar er wordt tevens rekening gehouden met voorzieningen en activiteiten die voor het gebied gewenst worden, waaronder bijvoorbeeld een (door deze werkwijze) gratis openbaar vervoerssysteem. Het is daarmee een exploitatieopzet voor de leefkwaliteit van het gebeid. De kosten komen op een rij te staan en er wordt gekeken hoe aan de baten gekomen kan worden. Een optie is om gebruikers van het gebied een soort bijzondere OZB te laten betalen.

Aan:
de voorzitter en leden van
provinciale staten van Drenthe

Assen, 10 december 2008
Ons kenmerk 50/5.14/2008014773
Behandeld door de heer W. Huizing (0592) 36 58 07
Onderwerp: Programma Klimaat en Energie, overzicht beleidsinspanningen en projecten 2008 en evaluatie Energiek Drenthe

Geachte voorzitter/leden,

In onze brief van 12 november jl. hebben wij u op de hoogte gesteld van de voortgang in de uitvoering van het programma Klimaat en Energie. Daarin hebben wij toegezegd een overzicht te zullen aanbieden van de beleidsinspanningen en projecten die in 2008 zijn gestart, alsmede een evaluatie van de nota Energiek Drenthe. Bij deze brief zijn gevoegd het overzicht beleidsinspanningen en projecten 2008 en een evaluatie van de nota Energiek Drenthe ("De weg van Kyoto naar Grolloo") die is uitgevoerd door de Stichting StiBaBo.
Een aanvulling daarop is de kwantitatieve evaluatie van de beleidsinspanningen in 2008. Deze evaluatie geven wij vorm met de monitoringsystematiek Carbon, waarmee de gerealiseerde $CO_2$-emissiereductie per beleidsinspanning zichtbaar wordt.
De resultaten kunt u in het voorjaar van 2009 tegemoetzien.

Het afgelopen jaar kan worden gekenschetst als een jaar waarin een overgang is gemaakt van de nota Energiek Drenthe naar het programma Klimaat en Energie.
De uitgevoerde beleidsinspanningen en projecten liggen grotendeels in het verlengde van de uitvoering van de nota Energiek Drenthe. Over de voortgang van de nota Energiek Drenthe is in januari 2007 de Tussenbalans 2006 uitgebracht en is eerder ook gerapporteerd in de bestuursrapportages. De doorwerking van het programma Klimaat en Energie wordt zichtbaar in het tweede deel van 2008.

De financiering van de beleidsinitiatieven en projecten in 2008 heeft in eerste instantie plaatsgevonden vanuit de budgetten "Uitvoering nota energiebeleid" en "Projecten milieu en energie" (2 x € 250.000,--). Nadat deze budgetten waren uitgeput, hebben wij een beroep gedaan op de middelen die zijn gereserveerd in het programma Klimaat en Energie (in totaal € 2.000.000,-- voor 2008) dat in juni de instemming van uw staten verkreeg.

Formeel mag laatstgenoemd budget worden gebruikt nadat uw staten hebben ingestemd met een jaarlijks uit te brengen actieplan. De ambities van het programma

Klimaat en Energie maken een versnelling en intensivering van het beleid noodzakelijk. Om de vaart in de uitvoering te houden hebben wij, ook gelet op de brede instemming met het programma, na uitputting van eerdergenoemde budgetten, het raadzaam geacht de in het programma gereserveerde middelen ook in te zetten, vooruitlopend op de vaststelling van een actieplan. Al met al heeft het er wel toe geleid dat het budget in het programma voor 2008 slechts ten dele is benut.

In onze brief van 12 november 2008 hebben wij gewezen op het grote belang van participatie in de uitvoering door externe partijen. Daar hangen inspanningen mee samen als het koppelen van doelen en inzet aan de gewenste provinciale rollen, het verkrijgen van financiering van externe partijen en uit andere programma's, het aansluiten op ander beleid en een andere wijze van werken. De evaluatie van de nota Energiek Drenthe, "De weg van Kyoto naar Grolloo", ondersteunt deze aanpak.

De evaluatie spreekt over een zoektocht binnen het facetbeleid voor klimaat en energie, waarbij sprake is van verschillende thema's met steeds wisselende partners.
De kerntaak van de provincie zit volgens de evaluatie in het "verbinden". Daaronder vallen het faciliteren, communiceren, en in een enkel geval, het optreden als trekker.

Naar aanleiding van de evaluatie gaan wij bestaande overlegstructuren met onze partners intensiever betrekken bij de uitvoering van het programma. Wij gaan door met het aanbieden van kennisuitwisselingsbijeenkomsten en charettes.
Verder vinden wij dat de eigen verantwoordelijkheid van andere organisaties nog onderbelicht is. Door middel van nieuw te ontwikkelen instrumenten willen wij het belang van de eigen verantwoordelijkheid benadrukken. Inmiddels werken wij aan een aanpassing van de website "Drenthe bespaart", zodat alleen nog bedrijven worden genoemd die een bijzondere kwaliteit aanbieden.

Het overzicht over 2008 dat nu voorligt bevat een breed palet aan initiatieven en projecten. Wij denken dat deze insteek te breed is en afbreuk doet aan onze slagkracht. Derhalve zijn wij voornemens, rekening houdend met de voorliggende evaluatie, ons nader te focussen op de meest effectieve en efficiënte initiatieven en projecten om onze doelen te bereiken. Deze aanpak zult u terugzien in het actieplan voor 2009. Voor die tijd zullen wij daarover met de klankbordgroep uit uw staten van gedachten wisselen.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris , voorzitter

Bijlage(n):
cvd/coll.

# De weg van Kyoto naar Grolloo

## Evaluatie energie en klimaatbeleid Drenthe

Stibabo
Jan R. Lunsing

# De weg van Kyoto naar Grolloo

Evaluatie energie en klimaatbeleid Drenthe

Drs. Mr. Jan R. Lunsing

StiBaBo
Breede 18
9989 TA  Warffum

info@stibabo.nl
www.stibabo.nl

# Inhoud

Ten geleide ..... 6
Leeswijzer ..... 7
Samenvatting ..... 8
1 Evaluatieonderzoek ..... 10
1.1 De weg van Kyoto naar Grolloo ..... 11
1.2 Onderzoeksmethode ..... 12
1.3 Vraagstelling ..... 14
1.4 Selectie geïnterviewden ..... 16
1.5 Opbouw van het rapport ..... 17
2 Kenmerken van het beleidsterrein ..... 18
2.1 Overheidstaak ..... 19
2.2 Onoverzichtelijk ..... 22
2.3 Conjunctuur ..... 24
2.4 Verandering ..... 28
3 Gemeenten ..... 29
3.1 Groeiende ambitie ..... 29
3.2 Overvalgevoel ..... 30
3.3 Nazorg en afronden projecten ..... 33
3.4 Kennisuitwisseling ..... 35
4 Ondernemers ..... 38
4.1 Somber beeld ..... 38
4.2 Waarom niet vanzelf ..... 39
4.3 Huurder- en rekeningprobleem ..... 42
4.4 Vergunningen ..... 43
4.5 Bouwketen ..... 45
4.6 Parkmanagement ..... 48
5 Woningbouwcorporaties ..... 50
5.1 Energielabel ..... 50
5.2 Ruimtelijke ordening ..... 51
6 Algemeen ..... 52

6.1 Enkele losstaande vragen ..... 52
6.2 Drenthe Bespaart ..... 53
6.3 Innovatie ..... 54
6.4 Burgers ..... 56
6.5 Imago van de provincie ..... 57
6.6 Iconen ..... 58
6.7 Jao, wij kunt ´t ..... 59
7 Conclusies ..... 61
7.1 Verbinden ..... 61
Bijlage 1: Lijst geïnterviewde personen per instelling ..... 64
Bijlage 2: Lijst gebruikte afkortingen ..... 65
Index ..... 66
Geraadpleegde literatuur ..... 67

## Ten geleide

Dit onderzoek is tot stand gekomen in opdracht van de provincie Drenthe. Het is een van de bouwstenen voor de totstandkoming van toekomstig klimaat- en energiebeleid. Vaak is een organisatie gericht op het maken en uitvoeren van beleid en blijft de evaluatie achterwege. Als er besloten wordt te evalueren, wordt de evaluatie vaak beperkt door ervoor te kiezen alleen informatie uit de eigen organisatie in te winnen. Dat heeft het voordeel, dat de evaluatie niet aan externen bekend wordt in de politiek geen rol gaat spelen.

Bij dit onderzoek heeft de provincie Drenthe er opnieuw voor gekozen om juist externen te interviewen om te onderzoeken hoe het klimaat- en energiebeleid werkt en heeft gewerkt. De eerste maal werd dit gedaan bij een evaluatie over POP II (Lunsing 2008). Beide keren heeft de provincie een externe onderzoeker gevraagd om het onderzoek uit te voeren. Daarmee neemt zij de aanbeveling van Bressers (zie Hoogerwerf 2003) ter harte, dat onderzoekers contact met mensen in de praktijk niet uit de weg moeten gaan, maar juist moeten opzoeken. 'Beleidsevaluatie', aldus Bressers, 'maakt deel uit van een politiek proces. Dat is onvermijdelijk en moet men ook niet willen vermijden. De uitdaging voor evaluatoren is in dat proces een eigen rol te spelen, niet als de zoveelste belanghebbende, maar als de verschaffer van nuttige informatie op basis van integer en controleerbaar onderzoek.'

Die uitdaging is de onderzoeker aangegaan. Daarbij is dankbaar gebruik gemaakt van de medewerking van een groot aantal geïnterviewden (zie bladzijde 64). Hun bijdragen vormden de basis van dit onderzoek. De provincie Drenthe verdient een compliment, omdat ze het aandurft dit onderzoek in alle openheid te laten uitvoeren.

## Leeswijzer

De opbouw van dit rapport is als volgt. In hoofdstuk 1 worden de onderzoeksmethode, de vraagstelling en de selectie van de partners voorgesteld. In hoofdstuk 2 tot en met 6 wordt een verslag aangeboden van de uitkomsten van het onderzoek. De tekst van deze hoofdstukken leidt tot bevindingen, die aan het eind van elke paragraaf zijn opgenomen. Bij een groot aantal van deze bevindingen is onder letters een of soms meerdere adviezen toegevoegd. Bij de adviezen worden ook onderlinge verbanden tussen bevindingen aangegeven. In het laatste hoofdstuk worden de grote lijnen van de bevindingen aangegeven en de algemene conclusie getrokken.

De bevindingen hebben soms onderlinge relaties. Daarom wordt soms verwezen van de ene bevinding naar de andere. Dat gebeurt door middel van de letter B en een getal. Dat getal verwijst naar het nummer van de bevinding. Daarachter staat een dubbele punt en een tweede getal. Dat is de bladzijde, waar deze bevinding is te vinden. Bijvoorbeeld: (B16:36).

Noot van de opmaker

In de tekst zult u zo nu en dan verwijzingen naar Figuur, Tabel en Kaart vinden. Dat is consequent met een hoofdletter geschreven. Dit is gedaan, omdat gebruik gemaakt is van een optie van Word. Die optie kijkt niet of de verwijzing aan het begin van een zin staat of niet. Er is gekozen om standaard met een hoofdletter te verwijzen, omdat het lelijker is een kleine letter aan het begin van een zin te plaatsen dan een hoofdletter in de zin.

## Samenvatting

Energie- en klimaatbeleid is onoverzichtelijk. Daar zijn twee redenen voor aan te wijzen. Enerzijds is het facetbeleid (B2:22)[1], wat betekent dat het raakvlakken heeft met vrijwel alle denkbaar sectorbeleid. De tweede reden is, dat er met uitzondering van de Wet Milieubeheer nauwelijks wettelijk gereedschap is, om het beleid af te dwingen, terwijl de meeste resultaten niet door de overheid, en zeker niet door de provincie, maar door bedrijven en burgers tot stand moeten worden gebracht.

Beide redenen geven aanleiding tot het centrale advies, dat niet gezocht moet worden naar regie, maar naar het verbinden van partners (B40:63). Een organisatie die stelt dat hij de regie heeft, doet alsof er een hiërarchie is en die hiërarchie ontbreekt grotendeels op dit beleidsterrein. Als er geen hiërarchie is, kan beter gesproken worden van samenwerken.

Doordat het beleidsterrein ook lijdt aan de vele handen problematiek (B2:22), bestaat het gevaar dat iedereen blijft staan kijken. Er moet dus wel een partij zijn, die de samenwerking tot stand brengt. Een samenwerking heeft een trekker nodig, een partij die de deelnemers constant bij elkaar roept en vraagt wat we nu weer gaan doen. De trekker moet anderen uitnodigen om ook actie te ondernemen en, omdat het vaak zinloos is om alleen die acties te ondernemen, moet de trekker voorstellen doen om projecten tot stand te brengen. De centrale term is dus verbinden. Goede communicatie is daarvoor een voorwaarde (B40:63).

Gemeenten hebben de wil iets te presteren op het gebied van energie en klimaatbeleid, maar hen ontbreekt het vaak aan mankracht, geld en know how. Zij willen wel, maar weten soms onvoldoende en kunnen soms te weinig (B16:36).

Grootenergieverbruikers zijn geïnteresseerd in het verlagen van hun energierekening. De tuinbouwers in zuidoost Drenthe beschikken niet over de techniek en zijn afzonderlijk te klein om aardwarmte te benutten, maar door samenwerking is meer mogelijk. De meeste bedrijven interesseren zich echter nauwelijks voor de energierekening (B18:41). Het is het makkelijkst hen over te halen actie te ondernemen, als ze worden aangesproken door anderen uit het bedrijfsleven, oplossingen worden aangeboden en gewezen wordt op het feit dat ze geld over de balk smijten. Bedrijven kunnen veel, maar willen niet omdat ze te veel andere zorgen aan hun hoofd hebben.

Voor sommige bedrijven is het pas mogelijk iets te doen, als het huurderprobleem (B19:42) en het rekeningprobleem (B20:43) wordt opgelost. Bouw- en installatiebedrijven kampen bovendien met tekort aan juist geschoold personeel (B26:47).

Burgers zijn moeilijk te benaderen. Het is belangrijk hen te benaderen op het moment dat ze keuzes moeten maken. Er wordt een voorstel gedaan om banken daarbij

[1] B2:22 verwijst naar bevinding 2 op bladzijde 22.

in te schakelen. Burgers willen niet genoeg en weten onvoldoende wat ze kunnen doen. Aanbieden van enthousiasmerende informatie (B34:54), betrouwbare informatie (B33:54) op het juiste moment (B36:57) zal helpen burgers over te halen acties te ondernemen voordat ze door de energieprijs gedwongen zullen worden.

Woningbouwcorporaties zijn door hun woningvoorraad een belangrijke speler op dit terrein. Samen met de (overige) deelnemers van de bouwkolom bepalen ze de energiezuinigheid van de woningvoorraad. Zij zijn zich bewust van het feit dat energie op termijn een groter onderdeel van de woonlasten wordt dan de huur en zoeken naar methoden om dat te voorkomen. Zij kunnen, willen en weten wat ze moeten doen.

De provincie Drenthe heeft een enthousiasmerende gedeputeerde voor dit beleidsterrein. Verder leeft bij externe partners het beeld, dat het ambtenarenkorps te weinig zoekende is. Zo bestond tijdens het onderzoek het beeld dat Drenthe te weinig SLOK subsidies zou aanvragen. Dit blijkt niet het geval, het volle pond wordt aangevraagd, maar het feit dat vooral intern nagedacht is welke projecten aangevraagd worden, kan veroorzaken dat Drenthe wat kansen zal missen (B37:58).

De Provinciale reorganisatie was voor externe partijen lastig. Sommigen hebben er niets van gemerkt, maar anderen claimen dat ze vrijwel alle contacten met de provincie verloren. Het komt ook voor dat een ondernemer met een initiatief komt en met open armen wordt ontvangen door gedeputeerde en ambtenaren van economische zaken. De ondernemer kan dan gaan denken, dat het plan al rond is, maar bij het aanvragen van de vergunning, lijkt een ander klimaat te heersen. Een van de informanten zei dat de provincie soms wel een verzameling organisaties lijkt. De verbindingen binnen de organisatie kunnen worden verbeterd (B3:24).

Dat is voor dit beleidsterrein extra lastig. Het is namelijk een terrein waar veel ambtenaren mee te maken hebben en een terrein waar relaties met veel verschillende partijen noodzakelijk zijn om de ambities te halen.

Drenthe heeft hoge ambities op het gebied van klimaat- en energiebeleid. Het gaat echter niet om de ambities, maar om de resultaten. In 2008 is het aantal activiteiten toegenomen en daar zullen de komende jaren vruchten van geplukt worden. Voor de komende jaren is een verdere versnelling te voorzien, wat gezien de ambities ook noodzakelijk is. Het is echter ook een beleidsterrein dat conjunctuurgevoelig is. Bij het formuleren van beleid is het daarom ook van belang om te waarborgen dat het beleid langere tijd stevig verankerd wordt in het beleidspalet van Drenthe (B6:27). Het gaat er immers om, dat de ambities worden vertaald in daden. Vergelijking van Nederland en Duits beleid leert dat stabiliteit een belangrijke factor is.

Energie- en klimaatbeleid is lastig. Het vergt samenwerking. Het vraagt van veel mensen om tijdens hun normale werkzaamheden ook oog te hebben voor het energie- en klimaataspect van hun werk. Dat moet tussen de oren van alle betrokkenen komen en dan kan heel veel. Het is een lange weg van internationale afspraken naar implementatie in het veld. Het is een lange weg van Kyoto naar Grolloo.

De provincie Drenthe moet de Drenten verbinden en opdat ze gezamenlijk zeggen: “Jao, wij kunt ‘t.”

# 1 Evaluatieonderzoek

Op 4 juli 2006 werd de nota Energiek Drenthe 2006-2010 vastgesteld. Deze nota was een intensivering van het energiebeleid. Twee jaar later verscheen opnieuw een opvolger, het Programma Klimaat en Energie (PKE, mei 2008). Hierin werden voor hetzelfde beleidsterrein verscherpte doelstellingen vastgesteld en wat belangrijk was, meer financiën vrijgemaakt om een ambitieuzer programma mogelijk te maken. In de eerste nota was anderhalf miljoen begroot voor de jaren 2006 en 2007. In de tweede nota is voor 2008 alleen al twee miljoen begroot. De bedragen voor de jaren 2009, 10 en 11 schommelen rond de zeven miljoen per jaar.

De doelstellingen zijn ook aangepast. In de nota was bijvoorbeeld de doelstelling voor de reductie van de $CO_2$-emissie 540 Kton in 2010. Volgens het PKE (2008) is de doelstelling dat de $CO_2$-emissie in 2020 30% lager moet zijn dan in 1990. Beide grootheden zijn pas te vergelijken als vast staat wat de emissie in 1990 was. Sommige respondenten gaven aan, dat de Drentse emissie van 1990 niet bekend is. Dat is wel het geval. In de bijlage 1 van Energiek Drenthe zijn gegevens te vinden. In 1990 had Drenthe 3,7 Mton $CO_2$ emissie. Op internet wordt de emissieregistratie zelfs per gemeente aangegeven (www.emissieregistratie.nl).

Toch is het niet zo simpel. Wat moet precies als emissie geteld worden? Drenthe heeft geen elektriciteitcentrales, maar gebruikt wel elektriciteit. Telt de productie van elektriciteit dan bij de Drentse emissiewaarden of bij, bijvoorbeeld, de Groningse? Als het bij de Groninger waarden telt, leidt zuinig omgaan met elektriciteit niet tot een lagere Drentse $CO_2$ emissie. Dat zou pleiten om het elektriciteitsverbruik als $CO_2$ emissie bij Drenthe op te tellen. Maar dat heeft weer een ander neveneffect. Als dat namelijk zo is, heeft de producerende provincie er geen zin in om te investeren in duurzame energie. Het maakt immers voor haar emissiewaarden niet uit of de elektriciteit nu met windmolens of met kolen worden geproduceerd.

Zo zijn er tal van andere vragen te stellen. Bij wie telt de emissiewaarden van oliewinning in Schoonebeek? Bij wie telt de emissie van een vrachtwagen die van Bremen naar Amersfoort over de Drentse wegen rijdt?

Een pragmatisch antwoord is dat die $CO_2$ emissie berekend moeten worden, waar Drents beleid of gedrag van Drenten invloed op kan hebben. Drenthe kan invloed hebben op energiestromen bij oliewinning, Drenthe kan invloed hebben op besparing van elektriciteitsgebruik, maar Drenthe heeft geen invloed op passerend verkeer en dat zou dus niet bij de berekening meegenomen moeten worden. Dit antwoord is waarschijnlijk niet waterdicht, maar het is een begin.

In het Energieakkoord Noord Nederland[2] staat een doelstelling van een reductie van 4 tot 5 Mton voor Noord Nederland, inclusief het noorden van Noord Holland. Er wordt niet aangegeven, wat de Drentse bijdrage zou moeten zijn.

[2] Hierna aangegeven als Energieakkoord (2008)

In bijlage 1 van Energiek Drenthe is een tabel opgenomen, die aangeeft dat er in 1990 een uitstoot is van 3,7 Mton. Een verlaging van 30% zou betekenen dat Drenthe in 2020 nog 2,6 Mton mag uitstoten. Aangezien volgens dezelfde tabel in 2002 al 5,1 Mton wordt uitgestoten, is volgens deze doelstelling een besparing van 2,5 Mton nodig. De geformuleerde doelstelling is dus behoorlijk ambitieus.

De resultaten van deze evaluatie kunnen worden meegenomen in de uitwerking van het Programma Klimaat en Energie (PKE 2008). Dit zal gebeuren door middel van jaarlijkse actieplannen.

## *1.1 De weg van Kyoto naar Grolloo*

In Grolloo lag in 1997 waarschijnlijk niemand wakker toen het Kyotoprotocol werd opgesteld. Dit protocol had tot doel om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen. Nederland is een van de ondertekenaars en heeft zich vastgelegd om de uitstoot met 6% ten opzichte van 1990 te verminderen (Kyoto 1998). Het protocol is op 16 februari 2005 in werking getreden.

De ontwikkelingen zijn sinds 1997 verder gegaan. Wetenschappers van IPCC hebben berekend dat, om een opwarming van meer dan twee graden te voorkomen, het noodzakelijk is om te mikken op minstens 15 tot mogelijk 50% emissiereductie van broeikasgassen. De Raad van Europa gaat op basis hiervan ervan uit dat een reductie voor Europa 15-30% in 2020 en 60-80% in 2050 ten opzichte van 1990 gerealiseerd moet worden (Evaluatienota 2005).

Deze toename in ambities is terug te vinden in stijgende Nederlandse ambities. De doelstelling van -6% uit 1997 is bijgesteld naar -20% op Europees niveau[3] en zelfs -30% op Nederlands niveau. Dit is ook het niveau dat gekozen is in het Energieakkoord Noord Nederland (2007).

Het spreekt voor zich dat Drenthe als ondertekenaar daarvan zich committeert aan die doelstellingen. Dat heeft ze gedaan in het collegeprgramma (2007) en het PKE (2008). In het collegeprogramma wordt een reductie van 30% van de $CO_2$-uitstoot haalbaar geacht. Er wordt toegezegd de ambities van Energiek Drenthe verder aan te scherpen.

Dat is uitgevoerd in het Programma Klimaat en Energie (PKE 2008). Hierin worden de ambities van Energiek Drenthe fors naar boven bijgesteld en, wat misschien wel de belangrijkste betekenis van dit programma is, extra middelen vrijgemaakt. In 2008 is al een verdubbeling van het budget naar twee miljoen voorzien, maar in de jaren erna schommelt de begroting zelfs rond zeven miljoen euro.

Daarnaast is adaptatie toegevoegd aan het energiebeleid. Adaptatiebeleid bestaat uit aanpassingen die noodzakelijk geacht worden om de gevolgen van de klimaatver-

[3] Als niet Europese landen ook inspanningen gaan leveren, zal de Europese doelstelling worden bijgesteld naar 30% (www.vrom.nl).

andering op te vangen. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om te voorkomen dat tijdens de te verwachten drogere periode de Veenkoloniën niet droog komen te staan, terwijl in de te verwachten nattere perioden het overtollige water verwerkt kan worden en overstromingen bij bijvoorbeeld Meppel worden voorkomen.

Hiermee is het beleid van Drenthe geplaatst in een ontwikkeling die eigenlijk al jaren aan de gang is, maar in Kyoto op de internationale agenda werd gezet. Dat was in 1997 nog een ver van mijn bed show. Via Europa, Nederland en het Energieakkoord is het in Drenthe geland, maar uiteindelijk kan de provincie zelf ook niet veel. De volgende stap is het gedrag van burgers, bedrijven en organisaties te veranderen. Sommige Drenten zullen het beter doen, meer energie besparen, minder $CO_2$ uitstoten, terwijl anderen de doelstellingen niet zullen halen. Maar alleen als de gemiddelde Drent 30% bezuinigt, worden de doelstellingen gehaald.

De vraag is of het kan.

Dit rapport kan worden gezien als een straatsteen in de weg van Kyoto naar Grolloo. De doelen van Kyoto zullen namelijk niet gehaald worden door de dames en heren die de handtekeningen zetten, maar door mensen overal ter wereld. Grolloo ligt ongeveer midden in Drenthe en kan daarom model staan voor de gemiddelde Drent. Niet alle Drenten moeten hun activiteiten aanpassen, maar als de provincie haar doelstellingen wil halen, als de lange weg van Kyoto naar Grolloo bewandeld moet worden, dan is het noodzakelijk dat gewone Drentse mensen, burgers, medewerkers van bedrijven en gemeenten hun gedrag zo aanpassen dat de doelstellingen gehaald worden.

Drenthe is zich ervan bewust dat er een versnelling moet komen, omdat de weg van Kyoto naar Grolloo alleen kan worden afgelegd als er een grote inspanning wordt geleverd. In het rapport wordt een beeld geschetst hoe Drenthe haar partners kan overhalen of helpen mee te werken aan het realiseren van de doelstellingen. Er zullen tal van aanbevelingen uitrollen. Sommige kunnen overgenomen worden door projectleiders en medewerkers van de provincie, andere vragen om steun van het bestuur en een enkel advies gaat zelfs in de richting van de Provinciale Staten.

## *1.2 Onderzoeksmethode*

De opdracht was een evaluatie te doen op het gebied van klimaat en energie. In theorie past een evaluatie in een beleidscyclus. Wie een dergelijke cyclus tekent, zoals in Figuur 1, laat een zekere volgorde van gebeurtenissen zien. Die volgordelijkheid is tamelijk bedrieglijk, want beleid is in de praktijk een veel onoverzichtelijker geheel. Vaak worden tussentijds kleine aanpassingen gedaan, wordt een beleidscyclus halverwege afgerond of wordt er halverwege een nieuwe cyclus gestart. Dit laatste is op dit beleidsterrein in Drenthe ook het geval. Voordat de cyclus van *Energiek Drenthe* afgerond was, kwam haar opvolger PKE (2008) al gereed.

Dat is voor evaluaties enerzijds lastig. Er ontbreekt dan theoretisch gezien een logisch moment om het beleid te evalueren. In de praktijk is het echter een minder groot probleem. Als het goed is, staat beleidsuitvoering nooit stil. Het denken aan nieuw beleid hoeft ook nooit stil te staan. Met andere woorden, in de theorie is er misschien wel een fraaie volgorde aan te geven, maar in de praktijk is dat moment vaak moeilijker te vinden of in het geheel niet te vinden. Dat betekent niet dat er geen verleden is, en dus wel dat er iets te leren valt.

Het onderzoek is een variant op de Delphi techniek (Dunn 2004). Dat is eigenlijk een voorspellingstechniek maar blijkt ook bruikbaar bij evaluaties (Bresser 2007). De techniek bestaat uit twee belangrijke aspecten. In de eerste plaats worden deskundigen afzonderlijk bevraagd en in de tweede plaats zit er een iteratie in. De afzonderlijke bevraging garandeert dat eventuele hiërarchie die tussen deskundigen bestaat het eindresultaat niet beïnvloedt, terwijl de iteratie garandeert dat de deskundigen kunnen controleren of hun bijdrage aan de discussie goed wordt weergegeven.

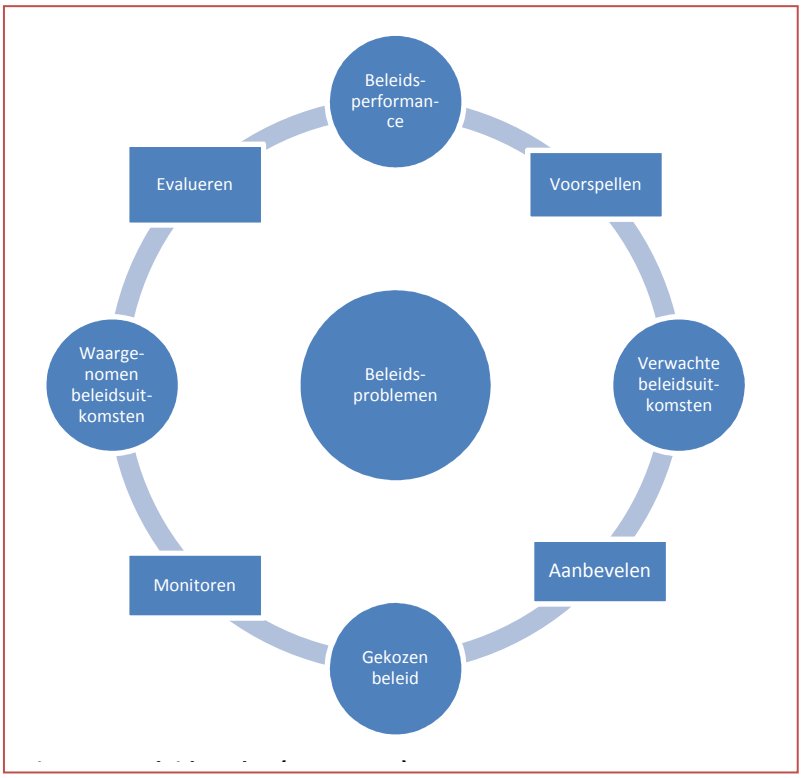


Figuur 2 laat de tijdsvolgorde en het iteratieve aspect van het onderzoek zien. Het iteratieve aspect is dat er na een moment van het inwinnen van informatie steeds weer feedback uit dezelfde bron gevraagd wordt. Het doel is te controleren of de informatie goed is begrepen en of er niet nog belangrijke informatie gemist wordt.

De eerste stap is een interview met een aantal medewerkers van de provincie en een aantal in samenwerking met de provincie geselecteerde partners. Doordat het interview met open vragen wordt gehouden, is al tijdens het interview feedback mogelijk. De tweede stap is dat een verslag van deze interviews via de mail wordt toegezonden aan deze partners. Zij kunnen hierop reageren en hun reactie wordt verwerkt in het verslag. De verslagen zijn zo volledig mogelijk, zodat ook zaken die men in vertrouwen zegt, opgeschreven worden. Dat betekent, dat de onderzoeker de verslagen niet openbaart. De verslagen worden gebruikt als basis voor de derde stap. Dat is een presentatie die tot doel heeft medewerkers van de provincie en geïnterviewde partners de mogelijkheid te geven te reageren op de

voorlopige bevindingen. Deze presentatie is eerst aan medewerkers van de provincie getoond en daarna aan de geïnterviewde partners. Tijdens beide presentaties is er gelegenheid tot reageren. Die reacties zijn integraal opgenomen en zijn verwerkt in de tweede versie van de presentatie. Die presentatie wordt aan de geïnterviewde externe partners getoond. De discussie tijdens deze presentatie wordt opgenomen en is, samen met alle andere bronnen de basis van het rapport.

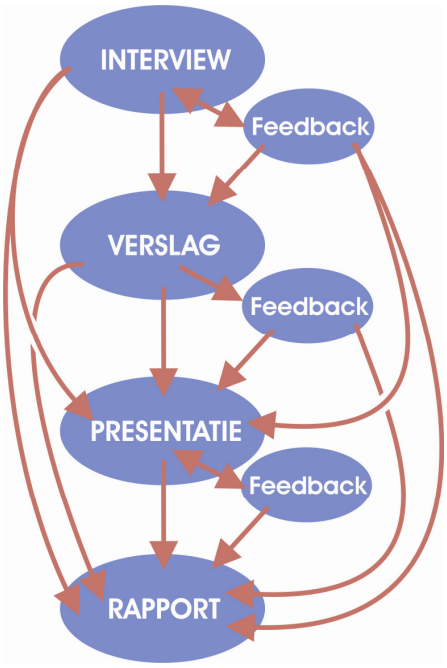

**Figuur 2: Informatiestromen onderzoek**

Alle verzamelde informatie, dat wil zeggen de aangepaste verslagen van de interviews en de reacties tijdens de presentatie, vormen de bron voor het eindrapport dat nu voor u ligt.

Een derde aspect is dat de onderzoeker geen medewerker van de provincie of een van de partners is. Dat betekent vooral dat hij vooraf geen standpunten inneemt en niet snel de neiging vertoont standpunten te verdedigen of aan te vallen. Deze open blik moet bevorderen dat de diverse inzichten zo eerlijk mogelijk worden weergegeven.

Het is een kwalitatief onderzoek. Er zijn dus geen tabellen met cijfers en er is geen cijfermatige onderbouwing. Dat was in dit geval niet zinvol. De informanten waren zo divers, dat het onzinnig zou zijn om hun opmerkingen bij elkaar op te tellen. Een woningbouwcorporatie staat er nu eenmaal anders in dan SenterNovem, een bedrijvenvereniging of een gemeente. Belangen verschillen, maar de actoren kunnen ook verschillende oplossingen kiezen. Sommigen, zoals Milieudefensie en Energy Valley, kunnen op allerlei terreinen de provincie tegenkomen, terwijl andere zoals Uneto-VNI en Strijker Bouw de provincie vooral bij hun respectievelijke specialisme tegenkomen. Ook gemeenten onderling verschillen te sterk om hun uitlatingen op te kunnen tellen en een gemene deler te vinden. Omdat er geen controleerbare cijfers zijn, is het van groot belang dat de gegevens uit de interviews voor het schrijven van dit rapport aan de informanten zijn overhandigd en dat de presentatie de informanten opnieuw de kans geeft de onderzoeker bij te sturen. De eerder genoemde iteratie is daarom een belangrijk controlemiddel op wat de onderzoeker doet met de inbreng van de informanten.

## *1.3 Vraagstelling*

De nota Energiek Drenthe en het Programma Klimaat en Energie (2008) zijn tot stand gekomen na raadpleging van externe partners. Zoals in de nota's staat, zullen externe partners ook betrokken worden bij verdere concretisering van het provinciaal beleid. Omdat samenwerking op voet van gelijkwaardigheid tot stand moet komen, is communicatie van groot belang. Dit onderzoek kan gezien worden als een bouwsteen om de communicatie te bestendigen en waar mogelijk te verbeteren. Commu-

nicatie is, in tegenstelling tot een fysieke bouwsteen in de bouw, iets wat voortdurend onderhoud behoeft.

Het doel van dit onderzoek is de communicatie betreffende dit beleidsterrein tussen provincie en haar partners in kaart te brengen door de partners te bevragen in hoeverre zij dezelfde doelstellingen nastreven en hoe zij de communicatie ervaren hebben. Communicatie is overigens niet het einddoel. Het einddoel is concretisering van beleid. We moeten dus nagaan in hoeverre communicatie de doelstellingen van het beleid dichterbij heeft gebracht of in hoeverre de communicatie dat juist verhinderd heeft.

Een en ander leidt tot de volgende centrale vraagstelling:

> Wat vinden de samenwerkingspartners van de mate waarin de provincie en zijzelf hebben bijgedragen aan wat de afgelopen vier jaar werd bereikt op het vlak van energiebeleid? Op welke punten zien zij – terugkijkend – mogelijkheden voor een grotere efficiency zowel bij de provincie als ook bij zichzelf?

Om deze probleemstelling te kunnen beantwoorden wordt een aantal deelvragen onderscheiden.

- Wat is in de nota energiebeleid en het uitvoeringsprogramma Energiek Drenthe geformuleerd ten aanzien van de maatregelen.
- Wat kunnen we, op grond van de tussenbalans Energiek Drenthe en andere (statistische) bronnen, te weten komen over de mate waarin gewenste kwaliteit na vaststelling van het beleid in 2006 werd bereikt?
- Hoe kijken de relevante samenwerkingspartners aan tegen de wijze waarop de provincie heeft bijgedragen aan de nagestreefde en ook feitelijke ontwikkelingen op het gebied van energiebeleid?
- Hoe kijken de relevante samenwerkingspartners aan tegen de wijze waarop zij zelf hebben bijgedragen aan de nagestreefde en ook feitelijke ontwikkelingen op het genoemde gebied?
- In hoeverre willen medewerkers van de provincie een nadere precisering geven van de bijdrage die de provincie heeft geleverd aan de ontwikkeling op het genoemde gebied?
- In hoeverre worden deze beelden en ervaringen over en weer gedeeld en in hoeverre lopen deze beelden en ervaringen over en weer uiteen?
- Welke leerpunten kunnen uit het voorgaande worden getrokken over de inrichting van de verdere uitwerking van het energiebeleid?

De evaluatie is niet het eindpunt van de implementatie Energiek Drenthe en Energie en Klimaat, maar kan gezien worden als beginpunt voor het verder uitwerken van samenwerkingsverbanden en uitvoering van beleid. In de beleidscyclus is een evaluatie nooit een eindpunt, maar een punt op een cirkel en kan worden gebruikt als een van de uitgangspunten voor het maken van nieuw beleid. Het gaat er niet om fouten te vinden, maar successen en verbeterpunten te ontdekken. Deze evaluatie mikt op betere beeldvorming en scherpere rolopvatting van de provincie en de samenwerkingspartners.

Het onderzoek is voor een belangrijk deel gebaseerd op interviews. Na elk interview kregen de geïnterviewden een verslag. Hen werd verzocht onvolkomenheden eruit te halen of eventueel nog aanvullingen te doen. Vervolgens zijn op basis van deze interviews twee presentaties gehouden. Hier werd getracht de rode lijn uit de interviews te halen en aan de deelnemers gevraagd of ze het gepresenteerde beeld herkenden. De reacties zijn, samen met de informatie uit de interviews, de basis voor dit rapport. Door herhaald te controleren of informatie uit deze interviews goed is overgekomen, wordt gegarandeerd dat het eindresultaat een waarheidsgetrouw beeld van de waargenomen werkelijkheid geeft.

## 1.4 Selectie geïnterviewden

Uiteraard kon niet iedere partner van de provincie geïnterviewd worden. Daarom is in overleg met de provincie een selectie gemaakt. Er zijn zeven medewerkers van de provincie geïnterviewd. Dat zijn de energiecoördinator en vertegenwoordigers van de vijf B's, te weten Besparen, Bodem, Biomassa, Bedrijven en twee voor Bewustwording.

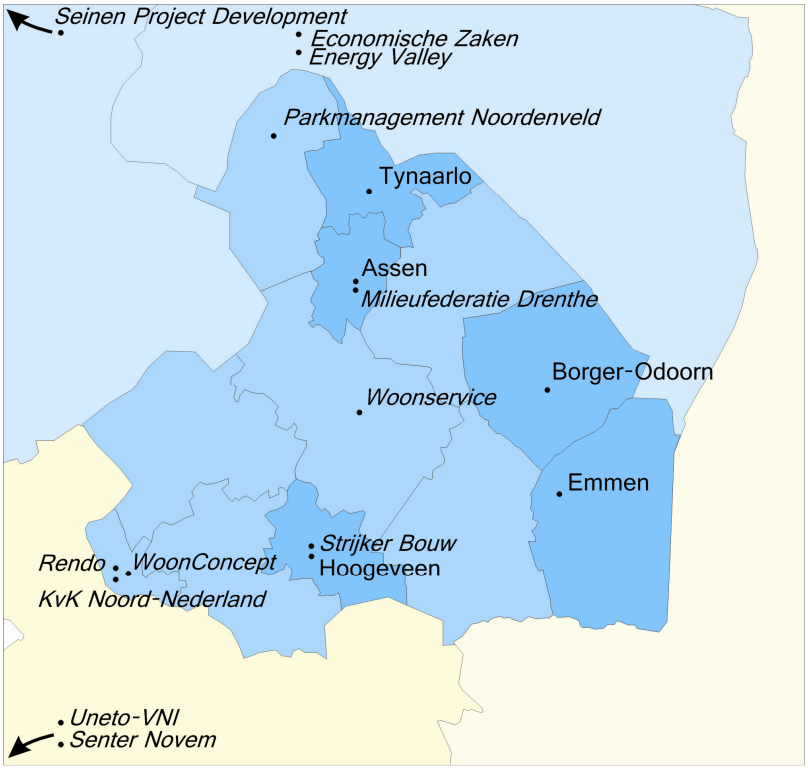

**Kaart 1: geselecteerde externe partners**

Bij de externen is gekozen voor twee woningbouwcorporaties, drie bedrijven die actief zijn op het gebied van energie en klimaat, vier overkoepelende

organisaties, SenterNovem, VROM en vijf gemeenten. De gemeenten zijn zo geselecteerd, dat drie van de HEMA kernen bezocht zijn, en twee van de overige gemeenten. Zij liggen verspreid over de provincie.

Aanvullend zijn twee deskundigen geïnterviewd die de onderzoeker toevallig in ander verband tegenkwam. Dat zijn de heer Spakman van de provincie Groningen en van de heer Janssen van Acore. De eerste kent de provincie Drenthe via contacten tussen beide provincies, terwijl de tweede een aantal projecten op energiegebied voor de provincie Drenthe gemanaged heeft.

## *1.5 Opbouw van het rapport*

Het beleidsterrein energie en klimaat is zeer veelzijdig. Tijdens het onderzoek was het terrein daarom nauwelijks af te bakenen en zeker is, dat bepaalde aspecten niet besproken zijn. Dit rapport gaat bijvoorbeeld niet in op het effect van $CO_2$ productie door lage waterstanden in de veengebieden, terwijl dat een belangrijke $CO_2$ producent van de provincie is. Om hier iets over te kunnen zeggen, zijn te weinig belanghebbenden geïnterviewd.

Er zijn diverse netwerken die soms wel en soms geen relaties met elkaar hebben. Om overzicht over de materie te krijgen, kan gekozen worden voor verschillende benaderingen. Er kan een overzicht gemaakt worden van bepaalde energiedragers of bepaalde energiestromen, maar omdat de centrale vraag draait om actoren, is er hier voor gekozen om bepaalde groepen actoren in de diverse hoofdstukken te behandelen. Zo worden de relaties met gemeenten in hoofdstuk 3 besproken, die van ondernemers in hoofdstuk 4 en die van woningbouwcorporaties in hoofdstuk 5. Dat betekent niet dat deze actoren niet met elkaar te maken hebben. Verre van dat. De aandacht wordt in de betreffende hoofdstukken daarom gericht op de kerntaak van de te behandelen organisatiesoort.

Toch bleek veel niet onder deze drie belangrijke groepen actoren te behandelen zijn. Energiebeleid is facetbeleid. Dat betekent dat sommige maatregelen invloed hebben op meerdere actoren en andere maatregelen niets te maken hebben met de drie genoemde actor-groepen. Vandaar dat ervoor is gekozen om deze hoofdstukken vooraf te laten gaan door een beschrijving van kenmerken van het beleidsterrein in hoofdstuk 2 en hoofdstuk 6 te wijden aan onderwerpen die moeilijk of slecht te behandelen waren in de voorgaande hoofdstukken.

Er zijn aan het eind van een groot aantal paragrafen korte bevindingen en bijbehorende aanbevelingen te vinden. De aard van de aanbevelingen wisselt enorm. Soms kunnen ze decentraal worden uitgevoerd, soms moeten ze centraal worden uitgevoerd. Soms is er een politiek besluit voor nodig en soms kunnen individuele ambtenaren het geschrevene ter harte nemen. Dit rapport legt niet het ei van Columbus, maar is zo geschreven, dat het tips bevat die de provincie kan helpen zoveel mogelijk van het ambitieuze beleid te realiseren.

# 2 Kenmerken van het beleidsterrein

Energie- en klimaatbeleid vormen een jong beleidsterrein. Dat heeft twee oorzaken. De olieproductie is over de top heen en de film van Al Gore heeft aan de discussie of er al dan niet een broeikaseffect was een einde gemaakt.

In de tweede helft van de vorige eeuw hebben we energie behandeld als een oneindige bron. Dat is te zien aan de grafiek van het energieverbruik die, tussen de vondst van gas in Slochteren in 1959 en de olieboycot in 1973, een ongelooflijke groei liet zien. Er bestond een directe koppeling tussen energiegebruik en economische groei. Die tijd is, Den Uyl voorspelde het al, nooit meer terug gekomen. Aanvankelijk is het energieverbruik behoorlijk gedaald, maar sinds de jaren tachtig is er een stevige stijging van het energieverbruik. Het beleid was erop gericht om de relatie tussen energie en economische groei te ontkoppelen. Een bedrijf kan ook groeien bij een lager energiegebruik.

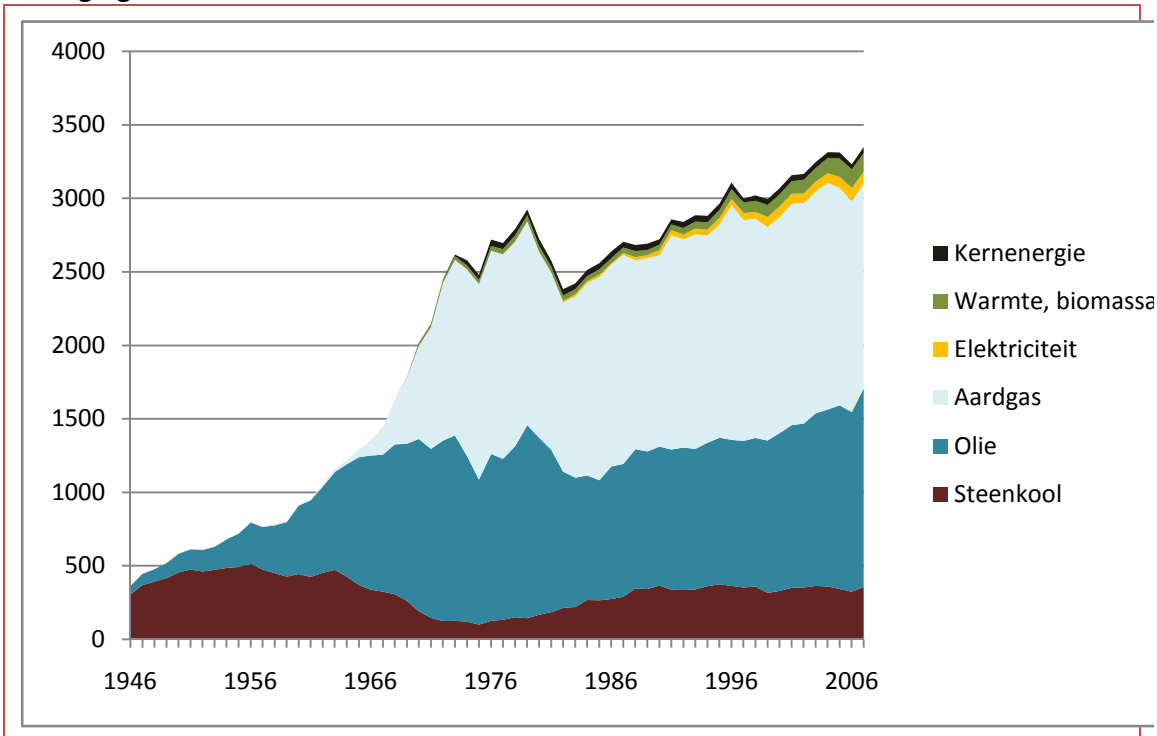


**Figuur 3: energieverbruik in Nederland (CBS Statline 2008)**[4]

Tegenwoordig wordt duidelijk dat de olie op raakt. Het IEA constateert in haar World Energy Outlook voor 2008 dat de productie de laatste twee jaar gelijk is gebleven, terwijl de vraag is toegenomen. Hoewel de prijs na een korte tijd boven de honderd dollar te zijn geweest, weer onder de zestig dollar per vat is, verwacht IEA dat de olieprijs binnen enkele jaren permanent boven de honderd dollar per vat uit zal stij-

[4] Bij Elektriciteit gaat het om geïmporteerde elektriciteit. De oorsprong daarvan bestaat onder meer uit Franse kernenergie, Duitse windmolens en Noorse waterkracht.

gen (Koppelaar 2008). Voor Nederland zullen de gevolgen relatief meevallen, zolang we nog aardgas hebben, maar ook die voorraad is eindig. Uit interviews is gebleken dat de stijgende prijzen nog weinig effect hebben gehad op het gedrag van huishoudens en bedrijven. De uitzondering daarop zijn de tuinbouwbedrijven. Voor hen zijn de energiekosten zo gestegen, dat de rentabiliteit van de bedrijven ernstig in gevaar is.

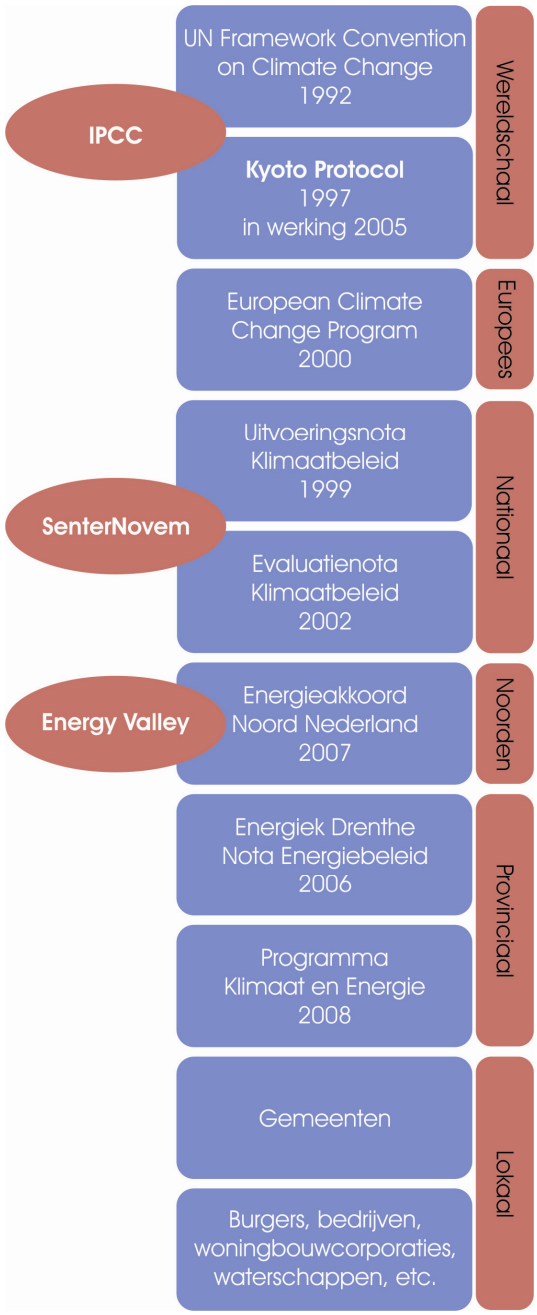

**Figuur 4: De weg van Kyoto tot Grolloo**

De film van Al Gore heeft de discussie beëindigd of broeikasgassen het klimaat zouden beïnvloeden. Dat betekent voor bedrijven en burgers echter niet dat ze massaal geschrokken zijn. Overheden waren al op de hoogte. Al Gore was immers vicepresident voordat hij de verkiezingen van Bush verloor en was een van de drijvende krachten achter de Kyoto akkoorden. De regering Bush heeft sindsdien een vertragend beleid gevoerd en de akkoorden niet getekend. Elders in de wereld en bij uitstek in Europa is het proces voortgezet met Europees beleid, nationale beleidsvoornemens en het Energy Akkoord Noord Nederland tussen de noordelijke provincies en twee ministeries. Binnen dat kader heeft Drenthe beleid geformuleerd in de nota Energiek Drenthe en het Programma Klimaat en Energie.

De grafiek van het CBS (Figuur 3) laat zien, dat er veel mogelijk is. Er was een daling van 18% over vier jaar mogelijk tussen 1978 en 1982. Het is echter tegelijk duidelijk, dat er veel moet gebeuren. De vraag is wie dat moet doen en welke rol Drenthe kan spelen.

## 2.1 Overheidstaak

Energie en klimaat vallen niet automatisch onder het takenpakket van de provincies. Vooral sinds het boek van Peters (2007) is het goed om vast te stellen of hier inderdaad een taak voor de provincie ligt. Tijdens de interviews is ervan uitgegaan, dat de provincie een politiek besluit heeft genomen om op dit beleidsterrein actief te zijn en is aan de partners gevraagd wat de provincie zou kunnen doen. Zoals we verderop zullen zien, zijn daar inder-

daad punten aangegeven die de provincie volgens die partners zou kunnen oppakken of terecht al oppakt.

Maar is energie en klimaat een overheidstaak? Om te beginnen met het klimaatbeleid: Het klimaat kan gezien worden als een collectief goed. Het is een goed waar iedereen in leeft. Men kan er zich niet aan ontrekken. Ook kan de producent van een goed klimaat niet voorkomen dat iemand er gebruik van maakt. Het is dus een strikt collectief goed (Hoogerwerf 2003). De markt zal het nooit uit zichzelf leveren. Bedrijven kunnen het immers niet bij iemand in rekening brengen. De overheid kan dat wel, namelijk in de vorm van belastingen. Het gevolg is dat overheidsingrijpen onontkoombaar is, als mensen willen dat het klimaat gezond blijft. Op nationaal niveau is daarvoor al een uitgebreide milieuwetgeving opgetuigd. Gemeenten hebben bevoegdheden, maar ook provincies moeten milieuvergunningen afgeven (art. 8.1 Wm). Bovendien hebben gemeenten en provincies bevoegdheden om op grond van die wet een milieubeleidsplan op te stellen, zodat er ruimte is om aan bedrijfsmatige activiteiten eisen te stellen (art. 4.9 Wm). In de vergunning worden voorschriften verbonden met betrekking tot doelmatig gebruik van energie (art. 8.12b onder a Wm). Daarmee beschikt de provincie dus over belangrijk gereedschap.

Op het gebied van energie is het wat moeilijker. Bedrijven kunnen energie kopen en gebruiken, maar houden geen rekening met de externe effecten, zoals effecten op het klimaat. De Wet Milieubeheer is een gereedschap om deze externe effecten te beperken, maar wordt nog nauwelijks toegepast als middel bij het energiebeleid. Uit een van de interviews is gebleken, dat de medewerkers bij de provincie die verantwoordelijk zijn voor het afgeven van milieuvergunningen, weinig interesse hebben getoond voor het energieonderdeel van deze vergunning. Dat betekent dat een belangrijke kans op invloed onvoldoende benut wordt.

Als de olie op raakt, zou je kunnen verwachten, dat de markt het gebruik vanzelf gaat bijsturen. Toch gaat dit allemaal niet zo gemakkelijk. De eerste Drentse bedrijven die hun gebruik van energie moeten bijsturen, de tuinders in het zuidoosten van de provincie, hebben te weinig financiële reserves om over te kunnen schakelen op een alternatieve energiebron. Als een grote investering het mogelijk zou maken om de bedrijven rendabel te houden, bijvoorbeeld het aanboren van aardwarmte, dan is er een organisatievorm nodig die de bedrijven in staat stelt de investering te doen. Een overheid kan daar een rol spelen.

De olie raakt op. Het gas zal daarna opraken. De economie draait momenteel voor een zeer groot deel op fossiele brandstoffen (Figuur 3). Als we er niet op willen achteruit gaan, is er een transitie noodzakelijk. Grote bedrijven zouden die transitie kunnen leiden, maar die hebben vaak veel belangen bij de oude gang van zaken. Zij zullen zo lang mogelijk op de oude voet doorgaan. Kleinere bedrijven zijn daarentegen niet in staat om zelfstandig de transitie tot stand te brengen. Zij zijn afhankelijk van het gedrag van andere bedrijven. Een transportbedrijf dat zijn vrachtwagens op biobrandstoffen zou willen laten rijden, kan onmogelijk de productie en distributie voor haar rekening nemen. Tegelijk zijn dergelijke bedrijven te klein om anderen over te halen dit te doen. Zonder stimulans van de overheid zal er dus geen verandering optreden. Dat is bijvoorbeeld zichtbaar bij de buurman Duitsland. Terwijl hier

nauwelijks 5% van de energievoorziening bestaat uit duurzame energie, is het aandeel daar al boven de 20%. Het verschil is het overheidsbeleid dat bij de vorige crisis werd ingezet en sindsdien is vastgehouden.

Een mooi voorbeeld is de bouw. Op langere termijn is het rendabel om energiezuinig te bouwen. Toch lukt het niet om de bouwwereld zover te krijgen om alleen nog maar $CO_2$-neutraal en energiezuinig te bouwen. De oorzaak is de *vele handen problematiek*. Bouwers, installateurs, architecten, banken en ontwikkelaars kunnen allen erop aandringen dat er energiezuinig gebouwd wordt, maar doordat alle partijen te maken hebben met concurrenten en eisen om op korte termijn winst te maken, en omdat samenwerking tussen deze partijen tijdrovend en noodzakelijk is, lukt het niet om $CO_2$-neutraal en energiezuinig te bouwen. De overheid kan hier een rol spelen. De vele handen problematiek kan namelijk alleen opgelost worden, als er een trekker op staat, die ervoor zorgt dat de partijen geleid worden tot het aanpassen van hun gedrag.

Gemeenten vormen soms de beste overheidslaag om de rol van trekker op zich te nemen. In die gevallen waar gemeenten in onderlinge concurrentie zouden kunnen komen, is een hogere bestuurslaag nodig. Er zal dus steeds gekeken moeten worden welke bestuurslaag het meest geschikt is.

De provincie heeft een zeer hoge ambitie verwoord in het PKE (2008). Het college acht een reductie haalbaar van 30% van de $CO_2$ uitstoot ten opzichte van 1990. Het gevaar is dat andere partijen achterover gaan leunen en zeggen van: doe maar. De provincie is zich ervan bewust, dat ze die hoge doelstelling niet kan halen zonder hulp van andere partijen. Het is dus weliswaar een overheidstaak om op het gebied van klimaat en energie de rol van trekker te spelen, maar het is de vraag of de overige actoren op dit beleidsterrein gezien moeten worden als actoren waar aan getrokken moet worden, of als actoren die moeten worden verleid, uitgenodigd of zelfs geholpen, bijvoorbeeld door verbindingen te leggen, door zelf de benodigde acties te ondernemen die zullen leiden tot de gewenste transitie.

*Micro-wkk's en WKO*

*Micro-WKK zijn geavanceerde verwarming- en heetwaterketels. Ze gebruiken de restwarmte om elektriciteit op te wekken door middel van WKK techniek (Warmte Kracht Koppeling). Ze zijn zeer geschikt om in bestaande bouw in te passen, omdat de efficiëntie van de ketels toeneemt bij een hogere warmtevraag. In nieuwbouw zou de warmtevraag klein gehouden moeten worden door goede isolatie en bijvoorbeeld WKO (warmte koude opslag). Omdat volgens de Trias Energetica besparen vóór efficiënt gebruik gaat, kan micro-WKK in een perfect geïsoleerde woning gezien worden als zinloze techniek.*

*WKO is een techniek, om de warmte die een gebouw in de zomer over heeft in de grond op te slaan, zodat die in de winter gebruikt kan worden voor de verwarming van hetzelfde pand.*

1. De milieuwet biedt overheden de mogelijkheid om via het vergunningstelsel bedrijven eisen op te leggen met betrekking tot het energiegebruik. De indruk bestaat dat de provincie dit middel onvoldoende inzet.
    a) Maak gebruik van de bevoegdheden in de milieuwet. De provincie is vergunningverlener van een aantal grotere bedrijven. (Zie ook B23:45)

2. Energie- en klimaatbeleid is een facet van zeer veel sectorale beleidsterreinen. Daardoor is er geen eenduidige aanwijzing die aangeeft welke overheidslaag de leidende actor op dit beleidsterrein zou moeten zijn. Elk project kan met een andere bevoegdheidsverdeling te maken hebben.
    a) Onderzoek, door middel van overleg met partners, wie de logische trekker is bij een bepaald project.
    b) Bij de vele handen problematiek moet iemand het initiatief nemen. Als een andere partij dat doet, bijvoorbeeld Energy Valley, kan Drenthe zich daarbij aansluiten. Als dat niet gebeurt, kan Drenthe zelf het initiatief nemen.

## *2.2 Onoverzichtelijk*

Het beleidsterrein is onoverzichtelijk. De oorzaak is, dat er vrijwel geen economische activiteit te bedenken valt, die geen energie kost. De landbouw op het platteland, de kantoren in de steden, de wegen, de tuinbouw, alles kost energie. Veel activiteiten gebruiken een combinatie van energie. Wonen gebruikt gas voor verwarming en elektriciteit voor verlichting. Sommige activiteiten, zoals koken, kunnen zowel op gas als op elektriciteit.

Wie in termen van transitie denkt, ziet ook een scala van mogelijkheden. Auto´s kunnen op biobrandstoffen gaan rijden, maar elektriciteit zou ook een goede oplossing kunnen zijn. De vraag is dan weer hoe de elektriciteit wordt opgewekt, kolencentrales, kerncentrales, wind- of zonne-energie. Alle keuzes kunnen samenhangen en kunnen zelfs tegenstrijdig zijn. Een mooi voorbeeld dat tijdens het onderzoek boven tafel kwam, was de komst van micro-WKK's, zie kader. Het toepassen van micro-WKK's in nieuwbouw betekent dat de ketel niet optimaal benut wordt, terwijl het de bouwer makkelijk wordt gemaakt om de wettelijke EPC waarde te halen.

Het beleidsterrein is onoverzichtelijk doordat er veel actoren[5] actief zijn en zij op tal van gebieden moeten samenwerken om vooruitgang te boeken. Voor biogasbussen is niet alleen een bus nodig, maar ook een infrastructuur, voor zonnepanelen zou de mogelijkheid om terug te leveren aan energiebedrijven een goede zaak zijn, voor de levering van overtollige warmte bij een productieproces, is een afnemer in de buurt nodig.

[5] Een eenvoudig voorbeeld: volgens de website van VROM formuleren de ministeries VROM, EZ, LNV, Verkeer en Waterstaat en Buitenlandse Zaken allen onderdelen van het energie en klimaatbeleid.

Figuur 5 laat een beperkt aantal relaties zien binnen het energie- en klimaatbeleid. Er zijn niet alleen tussen organisaties dwarsverbindingen, maar ook binnen organisaties. Elke gedeputeerde heeft wel meerdere taakvelden in de portefeuille waarmee een deel van de energie- en klimaatdoelstellingen gehaald zouden kunnen worden. Voor optimaal energie- en klimaatbeleid is dus goede interne en externe samenwerking nodig. De terugslag hiervan is te vinden in het PKE (2008) onder de kop participatie.

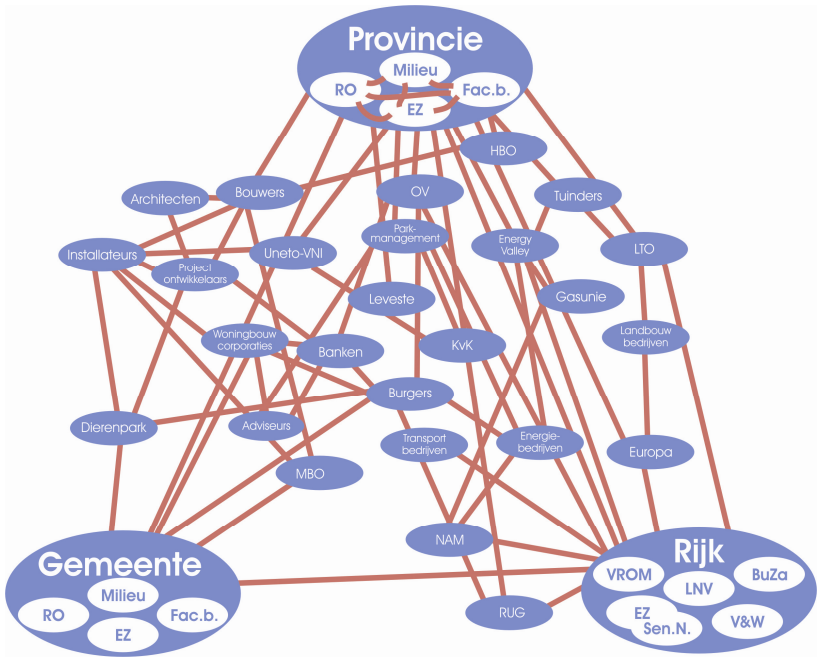


**Figuur 5: enkele relaties binnen energiebeleid.**

In de literatuur wordt onderscheid gemaakt tussen sectorbeleid en facetbeleid. Sectoren zijn bijvoorbeeld het milieubeleid, ruimtelijke ordening, het OV beleid. Bij sectorbeleid is bij een goed georganiseerde overheid makkelijk aan te geven welke afdeling en welke bestuurder verantwoordelijk is voor dat beleid. Facetbeleid is echter binnen een organisatie moeilijk te plaatsen. Een mooi voorbeeld van facetbeleid is emancipatiebeleid. Het is onmogelijk om een afdeling het beleid uit te laten voeren, maar als alle afdelingen er aan meewerken, kan het tegen geringe kosten vrij makkelijk uitgevoerd worden.

Hetzelfde geldt voor energiebeleid. Als een bestuurder energiebeleid als taak toegewezen krijgt en een beperkt aantal ambtenaren de taak om het uit te voeren, zal het heel moeilijk zijn doelen te realiseren. Als de bestuurder echter de medewerking van zijn collega's krijgt en diezelfde ambtenaren de medewerking van hun collega's kan veel bereikt worden. Als economische zaken, milieu, facilitaire zaken en ruimtelijke ordening bij hun normale werk even het energie- en klimaatbelang meenemen, kan tegen geringe kosten een enorm effect bereikt worden.

Onlangs is er binnen de provincie Drenthe een reorganisatie geweest. Een aantal externe instellingen heeft daar niets van gemerkt. De contactpersonen die ze binnen de organisatie hadden, bleven hun contactpersoon. Andere organisaties raakten hun contacten binnen de provincie echter volledig kwijt. Omdat dit beleidsterrein staat of valt bij het onderhouden van contacten, moet die situatie zo veel mogelijk voorkomen worden. Reorganisaties hebben vaak tot gevolg dat organisaties zich naar binnen keren. Soms gaan mensen vechten voor hun posities en soms moeten ze hun uiterste best doen, om interne contacten te behouden.

Om te voorkomen dat er contacten wegvallen, kan gebruik gemaakt worden van een klantvolgsysteem. Mensen die taken van anderen overnemen, zouden in dat systeem kunnen nagaan welke afspraken er zoal gemaakt zijn.

Dit klantvolgsysteem is bij dit beleidsterrein bij uitstek interessant, omdat er met bepaalde partners veel verschillende contacten zijn. Bedrijven hebben contacten met Economische Zaken voor innovaties, met Milieu voor hun vergunningen en met Klimaat en Energie voor activiteiten op dit gebied. Een van de respondenten noemde de provincie een cluster van organisaties. Door bij te houden wie eerder contact heeft gehad met een bepaalde actor, en wat daar zoal is besproken, kunnen medewerkers voorbereid zijn op mogelijke teleurstellingen.

Voorwaarde van een klantvolgsysteem is wel, dat het goed moet worden bijgehouden. Het systeem is maar de halve oplossing.

3. Reorganisaties kunnen leiden tot verbreken van contacten met externe partners, doordat organisaties tijdens reorganisaties sterk intern gericht raken.
    a) Bij het opstellen van een reorganisatieplan, moet rekening gehouden worden met de effecten ervan op de contacten met externe partijen. Dit kan deels opgevangen worden door een klantvolgsysteem (bevinding). Het kan ook opgevangen worden door bij overdracht van taken ook te denken aan een overdracht van het netwerk. Tenslotte moet naar de externe partij gecommuniceerd worden wie haar nieuwe contactpersonen zijn.

4. Partners van de provincie merken regelmatig, dat medewerkers van de provincie niet weten welke eerdere contacten deze partners met andere medewerkers van de provincie hebben gehad.
    a) Voer een klantvolgsysteem in.
    b) Zorg dat de medewerkers goed opgeleid worden in het gebruik van het klantvolgsysteem.

5. Nieuwbouwwoningen kunnen voor een betaalbare prijs binnen de geldende EPC-normen gebouwd worden zonder micro-WKK.
    a) Bij de berekening van de EPC-norm voor nieuwbouw zou uitgegaan moeten worden van een standaard HR ketel. De provincie kan dit op landelijk niveau inbrengen.

## *2.3 Conjunctuur*

Energie en klimaat is een beleidsterrein dat conjunctuurgevoelig is. De historie ervan is goed terug te zien in Figuur 3. Tot 1973 groeide het energieverbruik sterk dankzij de lage prijs van het aardgas uit Slochteren en ook dankzij een langdurige economische groei. De schok van de olieboycot paste overigens bij eerdere waarschuwingen, van onder meer de Club van Rome (Meadows 1972) en artikelen, dat de bevolkingtoename ons boven het hoofd zou kunnen groeien (Heeren 1974). De olieprijs, lange

tijd zeer stabiel, schoot omhoog (Figuur 6). Er ontstond een gevoel dat er iets moest gebeuren.

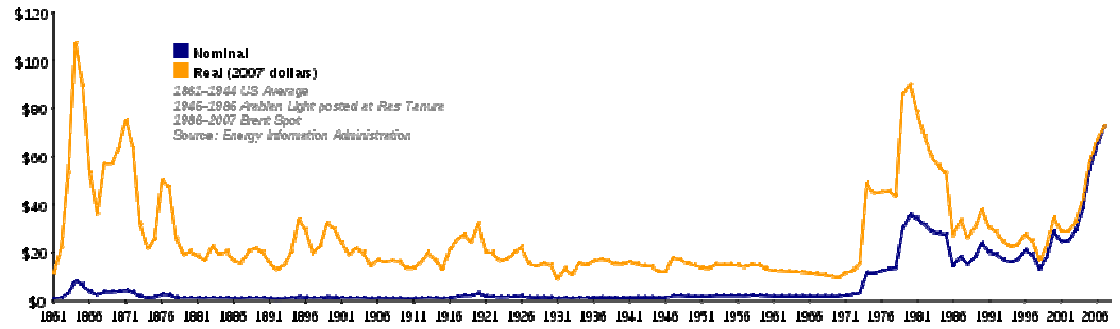


**Figuur 6: wereldolieprijs in 2007 dollars (bron: wikipedia.com)**

Dit gevoel is niet blijven bestaan. Hoewel alom bekend was, dat er een einde aan de olievoorraad was, bleven verdere schokken uit en na de introductie van beter geïsoleerde woningen en spaarlampen verdween het onderwerp toch van de politieke agenda. Uit interviews bleek dat in Drenthe gedurende de laatste tien jaar bij veel gemeenten het energiebeleid vrijwel geheel van de agenda verdween. Ondanks de fusies van veel gemeenten, slaagden kleinere gemeenten er niet in mensen vrij te maken voor dit onderwerp.

Het klimaatprobleem is bij de burger opnieuw bekend geworden na de film van Al Gore, *An Inconvenient Truth*. Sinds het moment dat de film is uitgekomen, is het onderwerp niet meer van de agenda verdwenen.

Afgelopen zomer was de olieprijs hoog. Dit heeft nu niet meer alleen met politieke conflicten te maken, maar ook met de eindigheid van de olievoorraad. Volgens het IEA is voor het eerst sinds 1861 de bekende olievoorraad in de wereld twee jaar achtereen gedaald. Dat zal betekenen dat de olieprijs blijvend boven $100 zal uitstijgen (Koppelaar 2008). Energieverslindende productieprocessen moeten dus op zoek naar methoden die gebruik maken van minder energie of van andere energiebronnen. In tegenstelling tot de crisis van 1973 zal de tijd van goedkope olie niet meer terugkeren. Dit is wel degelijk een structureel probleem.

Er zijn andere factoren die een rol spelen bij het op de agenda plaatsen van klimaat en energie als beleidsdoelstelling. Die zijn wel conjunctureel. Dat Rusland het aardgas gebruikt om invloed in de internationale politiek te verwerven, is alleen een probleem als de verhoudingen tussen het Westen en Rusland slecht zijn. Of deze verhoudingen structureel slecht zijn, valt nog maar te bezien. De film van Al Gore heeft natuurlijk een enorme impact gehad, maar het effect ervan lijkt nu langzamerhand wel uitgewerkt. Het krantenbericht dat de Elfstedentocht niet vaker dan eens in de achttien jaar gehouden zal kunnen worden, heeft buiten Friesland nauwelijks iemand geschokt. De verdwijning van het leefgebied van de ijsbeer is vervelend, maar minder belangrijk dan het fileprobleem. Het probleem zal niet verdwijnen. Het klimaat zal warmer worden, maar het is niet een probleem dat automatisch aandacht van de overheid krijgt in tegenstelling tot uitvoeringstaken als ruimtelijke ordening, waterbeheersing en vergunningenbeleid.

Een goede overheid ziet vooruit. Drenthe laat zien in haar nota Energiek Drenthe en het PKE (2008) dat ze dat van plan is. Uit het Duitse zonne-energiebeleid blijkt dat de stabiliteit in het beleid een belangrijke succesfactor is. Na twintig jaar subsidies voor alternatieve energie, is 20% van de energie in Duitsland duurzaam. In Nederland is dat minder dan 5%. Duitsland loopt dankzij beleid dat is ingezet in de jaren tachtig internationaal voorop op het gebied van zonne-energie. De competitie tussen gemeenten wordt er bijgehouden op de *Solarbundesliga*.

**Figuur 7: Stadion FC Freiburg vol zonnepanelen**

**bron: www.solarbundesliga.de**

In interviews gaven diverse partijen het belang van een stabiele overheid aan. Als voorbeeld genoemd werd het beëindigen van subsidies op biomassa installaties voordat bedrijven zover waren om de installaties te bouwen. Om gemeenten en het bedrijfsleven meer vertrouwen te geven, zou het volgende kunnen worden overwogen. De Provinciale Staten kunnen een nieuw type besluiten invoeren. Grondwettelijke veranderingen moeten met tweederde meerderheid worden aangenomen door de Eerste en Tweede kamer. De PS kunnen afspreken om bepaalde besluiten, die om effectief te zijn langere tijd van kracht moeten blijven, door tweederde meerderheid aangenomen worden. Als daarbij bovendien wordt afgesproken dat de Staten deze regeling alleen met tweederde meerderheid beëindigen, ontstaan er maatregelen die minder conjunctuurgevoelig zijn.

Een andere oplossing kan zijn om in plaats van beleidsregels bepaalde maatregelen vast te leggen in verordeningen. Die zijn moeilijker door een opvolger van de huidige gedeputeerde weer op te heffen dan een beleidsregel.

Er is geen wettelijke grondslag voor dit soort besluiten. Dat betekent dat dergelijke besluiten wettelijk niet beter beschermd zijn dan andere besluiten. De Staten kunnen wel afspreken dat ze zich aan deze regel houden, zodat de regelgeving stabieler is en meer vertrouwen wekt bij bedrijven en gemeenten die zouden kunnen reageren op dergelijke maatregelen. Zo ontstaat ongeschreven recht.

Elk bestuur wil graag een betrouwbare overheid zijn. In de praktijk blijkt dat doel echter moeilijk haalbaar. Na verkiezingen kunnen er nieuwe bestuurders komen en die moeten, al was het maar naar de eigen politieke achterban toe, laten zien dat zij verschil maken.[6] Zo ontstaat niet alleen de neiging om nieuw beleid te maken, zoals

[6] Zie ook Peters (2007).

Peters laat zien, maar ook om oud beleid op voor burgers en ondernemers onvoorspelbare momenten af te bouwen. Voor een beleidsterrein als klimaat en energie, waar maatregelen langdurig van kracht moeten blijven om effect te sorteren en dat gevaar loopt door een inzakkende conjunctuur van de agenda te verdwijnen, is dat ernstiger dan voor veel andere beleidsterreinen. Om betrouwbaar te zijn naar bedrijven en gemeenten toe, is het juist op dit beleidsterrein van belang maatregelen te beschermen tegen al te snelle veranderingen in de belangstelling voor het klimaat en energie.

Een andere manier om betrouwbaarder over te komen is om bij het instellen van een subsidie-instrument direct aan te geven wat het plafond is. Door, bijvoorbeeld via internet, te communiceren hoeveel er nog in de pijplijn zit, kunnen bedrijven en burgers kennis nemen in hoeverre ze nog kans maken op geld uit de subsidiepot. Er moet niet alleen worden aangegeven wat al is uitgegeven, maar ook hoeveel er in behandeling is.

Bedrijven moeten hun voortbestaan nooit afhankelijk maken van subsidiepotten. Hoewel dat in het bedrijfsleven bekend is, zijn er altijd bedrijven die dat toch doen. Dat is nooit helemaal te voorkomen en een overheid moet ook niet alles willen oplossen, maar door bij projecten alleen opstartsubsidies en geen exploitatiesubsidies te verlenen, krijgen bedrijven een zo duidelijk mogelijk signaal.

6. Er is bij burgers, bedrijven en gemeenten behoefte aan stabiele regelgeving. Bij een conjunctuurgevoelig beleidsterrein is dat moeilijk te garanderen.
    a) Introduceer voor stabielere regelingen een 2/3 meerderheidseis voor zowel het aannemen als stoppen van de regeling. Men zou ze, analoog aan de grondwet, provinciale grondregelingen kunnen noemen.
    b) Of leg de regelgeving vast in verordeningen. De ervaring leert dat die minder snel worden afgebouwd dan beleidsregels.

7. Subsidies met een open einde, zullen leiden tot teleurstellingen, doordat het zeker is dat ze eenmaal beëindigd zullen worden, maar onzeker wanneer. Zie ook B6:27.
    a) Introduceer uitsluitend subsidiemaatregelen met plafonds en/of looptijden en communiceer constant, bijvoorbeeld via internet, hoeveel er nog aangevraagd kan worden.
    b) Neem als uitgangspunt dat exploitatiesubsidies onnodig moeten zijn.

## 2.4 Verandering

Stoppen met het produceren van $CO_2$ en stoppen met gebruik van fossiele brandstoffen wordt omschreven als een transitie: een overgang van een economie gebaseerd op fossiele brandstoffen naar een economie die gebaseerd is op andere energieleveranciers. Dat is eigenlijk niets anders dan een verandering. Bij een verandering komt het aan op vier kenmerken van uitvoerders, namelijk weten, kunnen, willen en moeten (Hoogerwerf 2003). Met weten wordt de kennis van de beleidsinhoud en kennis van middelen bedoeld. Kunnen beschrijft de competenties van de uitvoerder. Theoretisch is denkbaar, dat iemand iets wel kan, maar niet weet dat hij het kan. Moeten en willen zijn de prikkels die de uitvoerder ervaart. Er kan een intrinsieke motivatie zijn om iets te doen. Dat hangt vaak samen met een cultuur van een organisatie of de visie van een bestuur. Het kan zo zijn, dat een organisatie wel moet veranderen. Dat olie opraakt is een natuurkundig fenomeen. We verbranden de olie sneller, dan de natuur kan aanmaken. Dit zal economische gevolgen hebben. De IEA verwacht dat de olieprijs constant boven de honderd dollar zal komen te liggen, zodat bedrijven die veel energie gebruiken moeilijker kunnen concurreren met bedrijven die weinig energie gebruiken. Denk aan de tuinders die moeten concurreren met tuinders in warmere landen.

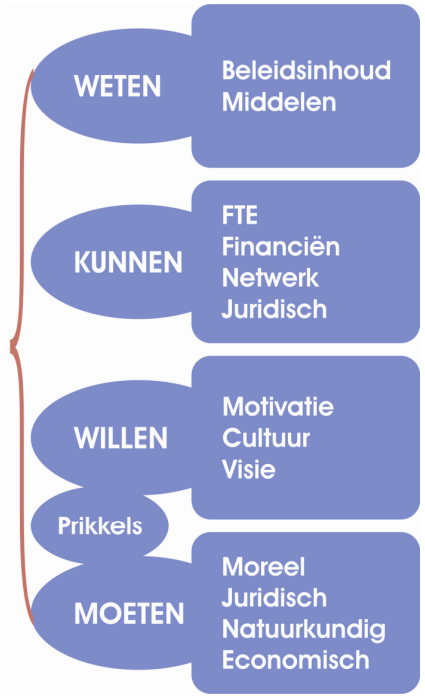

**Figuur 8: kenmerken bij verandering**

Hier worden de kenmerken van organisaties ten opzichte van verandering niet nader uitgewerkt. In de volgende hoofdstukken zal zo nu en dan teruggegrepen worden op deze vier kenmerken.

# 3 Gemeenten

Voor dit onderzoek zijn interviews gehouden met ambtenaren van vijf gemeenten. Drie ervan zijn HEMA gemeenten, te weten Hoogeveen, Emmen en Assen. De overige twee zijn de plattelandsgemeenten Tynaarlo en Borger-Odoorn.

Gemeenten kunnen veel op het beleidsterrein energie en klimaat. Zo beschikken zij over gebouwen, een wagenpark, voeren zij beleid op het gebied van afvalverwerking, ruimtelijke ordening en moeten zij vergunningen afgeven voor bedrijven. Bovendien hebben ze mogelijkheden om hun burgers te benaderen. Zij staan, zeker vergeleken bij het Rijk en de provincies, dichter bij burgers. Hun medewerking is daarom een belangrijke bouwsteen bij het behalen van de ambities van de provincie.

## *3.1 Groeiende ambitie*

Tijdens de interviews met ambtenaren van een aantal gemeenten, ontstond een gemêleerd beeld. De overeenkomst was, dat het beleidsterrein in alle gemeenten in opkomst was. Het verschil was, dat in sommige gemeenten de beleidsontwikkeling bijna van nul opgebouwd moet worden, terwijl andere gemeenten kunnen voortbouwen op door de jaren heen opgebouwde expertise. In alle gemeenten was de begroting in verhouding tot hetgeen de provincie tot haar beschikking heeft klein. De begroting voor het beleidsterrein klimaat en energie lag tussen de €5.000 en €200.000 per jaar. Het aantal mensen dat beschikbaar was om het beleid te ontwikkelen en uit te voeren, hield ook niet over en lag tussen veel minder dan 1 FTE en 2½ FTE.

Dat hoeft geen belemmering te zijn om beleid tot stand te brengen. Voor gemeenten geldt hetzelfde als voor provincies. Energie en klimaatbeleid is aspectbeleid en kan door inschakelen van veel afdelingen veel bereiken. Beleidsmedewerkers kunnen veel tot stand brengen als andere medewerkers energie en klimaatbeleid meenemen in hun werk. Als de facilitair medewerkers 100% duurzaam inkopen, hoeft de beleidsmedewerker klimaat en energie daar verder geen tijd of geld in te steken. Als Economische Zaken investeert in een innovatie of Ruimtelijke Ordening meedenkt bij de investering voor een biomassa covergister, kan de beleidsmedewerker klimaat en energie zich op andere zaken richten. Hij is het meest effectief als hij erin slaagt andere ambtenaren ervan te overtuigen, dat zij zich bezig moeten houden met klimaat en energie. Die effectiviteit is afhankelijk van het gezag dat hij in zijn eigen organisatie heeft en dat gezag is afhankelijk van twee zaken: dekking vanuit het bestuur en kennis van zaken.

Een deel van de kennis van zaken is, dat hij weet wat andere overheden doen. De ambtenaar klimaat en energie is er dus bij gebaat dat hij weet welke projecten de provincie uitvoert. Daarbij gaat het niet alleen om projecten binnen de eigen gemeente, maar ook daarbuiten.

Een aantal gemeenten onderzoekt wat zij op dit beleidsterrein tot stand kunnen brengen. Ze willen wel. Er is echter een aantal gemeenten die ondersteuning kunnen gebruiken om de kennis hieromtrent te vergroten. Doordat het aantal FTE's bij ge-

meenten laag is, kan kennisoverdracht tussen voorhoedelopers en anderen ervoor zorgen dat een aantal gemeenten meer slagkracht kunnen ontwikkelen. Tijdens het onderzoek werd duidelijk dat ervaren en deskundige ambtenaren in staat bleken binnen hun gemeente resultaten te behalen. Bij gemeenten waar medewerkers minder gezag in de eigen organisatie hebben en minder bestuurlijke dekking, is het heel moeilijk projecten van de grond te tillen. Bij gemeenten geldt een analoge situatie als bij de provincie. Net als bij de provincie kunnen vrijwel alle portefeuilleonderdelen van de wethouders een bijdrage leveren aan het energie en klimaatbeleid. De ambtenaren die klimaat en energie in de portefeuille hebben kunnen hun effectiviteit enorm vergroten als ze erin slagen collega´s van andere afdelingen een bijdrage te laten leveren. Dat kan het best, als ze weten wat die anderen zouden kunnen doen, als ze middelen kunnen toevoegen en uiteraard als ze bestuurlijke dekking hebben.

Er worden regelmatig workshops op het gebied van klimaat en energie georganiseerd. Het zijn er zoveel, dat zelfs ambtenaren die hun tijd volledig aan dit beleidsterrein kunnen wijden, regelmatig uitnodigingen terzijde leggen. Voor ambtenaren die niet voltijds op dit beleidsterrein werken, moet het probleem nog groter zijn. Dit betekent dat als er kennisuitwisselingbijeenkomsten worden georganiseerd, er vooraf een duidelijke agenda moet zijn. Men moet weten wat er te halen is. Dit geldt vooral voor ambtenaren die wel kennis van zaken hebben. Hun bijdrage is van groot belang voor gemeenten met mensen met minder kennis, maar als zij er niets kunnen halen, kan hun belangstelling zo gering worden, dat ze andere prioriteiten stellen.

8. Gemeenten zijn zoekende wat zij in dit beleidsterrein kunnen oppakken. Bij een aantal gemeenten is de kennis onvoldoende om alle mogelijkheden optimaal te benutten.
    a) Er moeten kennisuitwisselingbijeenkomsten worden georganiseerd, zodat gemeenten elkaars expertise kunnen gebruiken. Deze bijeenkomsten hebben een duidelijke agenda nodig, zodat ambtenaren weten wat ze er kunnen halen.

9. De effectiviteit van gemeentelijke ambtenaren op het gebied van klimaat en energie is afhankelijk van hun gezag binnen de organisatie, de middelen die ze hebben en de bestuurlijke dekking die ze genieten. Zie ook B13:33.
    a) De provincie kan deze ambtenaren ondersteuning bieden, door hun kennis te vergroten, hen te helpen subsidies binnen te halen en door via bestuurlijke kanalen de gemeenten over te halen klimaat en energie als belangrijk speerpunt binnen het beleid te maken.

## *3.2 Overvalgevoel*

Sommige gemeenten geven aan, dat ze zich overvallen voelen door initiatieven van de provincie. Op zich zijn ze blij met de activiteiten die de provincie ontplooit. Er spelen echter twee problemen op dit punt. Enerzijds willen gemeenten graag weten wat er gaat gebeuren, zodat ze erop kunnen inspelen of tenminste kunnen aangeven

welke initiatieven er op dit beleidsterrein spelen binnen de gemeente. Het staat wat slordig als de ene overheid niet op de hoogte is, van wat een andere overheid doet. Anderzijds bestaat het risico dat een gemeente vergelijkbare projecten aan het ontwikkelen is, waardoor kansen op synergie gemist worden.

Een voorbeeld hoe het niet moet, was het initiatief rond Leveste. Gemeenten met vestigingen van Leveste werden pas achteraf op de hoogte gesteld van initiatieven van de provincie. Een ander voorbeeld is de website *Drenthe Bespaart*. Op zich vinden gemeenten het een goed initiatief, maar ze voelen zich verplicht om ook *content* voor de website te leveren. Hiervoor ontbreekt mankracht. Bij een gemeente werd het wegens gebrek aan tijd verschoven van Milieu naar Voorlichting, waarna Voorlichting meldde dat ze niets kon doen, omdat ze geen kennis van het beleidsterrein hadden. Hoewel de provincie benadrukt, dat ze niet eisen, dat gemeenten meewerken aan de website, voelen gemeenten wel een morele druk om mee te werken. Ze willen wel, maar kunnen niet. ´We voelen het aan onze stand verplicht´. Dat frustreert.

*Leveste*

*Leveste is een grote zorginstelling in zuidoost Drenthe. De organisatie omvat het Scheper ziekenhuis in Emmen, zes woon- en zorgcentra, een zorginstelling en een aantal ouderensteunpunten.*

*De verwachting is, dat in gebouwen van dergelijke instellingen veel energie bespaard kan worden. De provincie heeft daarom een pilot bij Leveste gestart om te onderzoeken hoeveel energie er bespaard kan worden.*

Alle gemeenten hebben het Energieakkoord ondertekend, maar ook hier waren er bij een aantal gemeenten reserves. ´Eigenlijk willen we alleen ondertekenen, als we er ook invulling voor hebben, ´ gaf een medewerker aan, ´ik heb aan mijn bestuurder geadviseerd het niet te tekenen´. Ambtenaren die aangeven dat ze moeite hebben met het idee om dit te ondertekenen, moeten niet gezien worden als tegenstanders van het akkoord, maar als mensen die het akkoord juist heel serieus willen nemen. Het is daarom een belangrijk signaal dat ze onvoldoende mogelijkheden zien om er een betekenisvolle invulling aan te geven. Het gaat immers niet om het akkoord, maar om wat er naar aanleiding van het akkoord tot stand komt. Tekenen van een akkoord is geen eindpunt, maar een startpunt. Het zou kunnen dat sommige gemeentelijke bestuurders de handtekening ietwat opportunistisch hebben gezet.

Dat er getekend is, zal ambtenaren van deze gemeenten ruimte bieden om budget en FTE te vragen voor dit beleidsterrein. Maar het mag duidelijk zijn, dat als ambtenaren te weinig kennis van het beleidsterrein hebben, het moeilijk is om die ruimte om te zetten in concrete projecten. Zie hiervoor de aanbeveling in de voorgaande paragraaf (B8:30).

Andere projecten die een aantal gemeenten het gevoel gaf overvallen te worden waren Wonen++ en de totstandkoming van de nota Energiek Drenthe en het PKE (2008). Een vertegenwoordiger zei dat hij bij de laatste ‘niet zeker weet of er geen

uitnodiging was gekomen om in te spreken. Als het zo is, heb ik hem gemist'.[7] Hiermee wordt aangegeven dat het heel goed kan, dat gemeenten ook kansen over het hoofd zien.

Bij een gemeente werd genoemd dat woningbouwcorporaties overeenkomsten sluiten met de provincie. Er ontstaat dan een probleem als een gemeente hogere doelen wil nastreven dan waar de corporaties, volgens de Prestatieovereenkomst (2007)[8], aan moeten voldoen. De onderhandelingsruimte van de gemeente is dan kleiner. De indruk bestaat overigens niet dat dit een actueel probleem is, maar het blijft een voorbeeld van een situatie waarin de provincie zich op het terrein van gemeenten begeeft. Dat mag. Er wordt geen principieel bezwaar tegen gemaakt. Maar het is beter dat in overleg te doen. Als in 2013 opnieuw een overeenkomst wordt afgesloten, is het beter om gemeenten om advies te vragen of zij nog aanvullende wensen hebben.

Het overvalgevoel kan verminderd worden door gemeenten eerder te betrekken bij voornemens van de provincie. Dit hoeft niet altijd te betekenen dat gemeenten moeten en willen meewerken, maar wel dat ze op de hoogte zijn van wat er speelt. Als zij dat weten kunnen ze zelf aangeven of ze een bijdrage willen en kunnen leveren.

Een andere oplossing om het overvalgevoel te verminderen zou kunnen worden gevonden in het inventariseren van de behoeften van gemeenten. Tijdens een van de interviews werd een compleet stappenplan voorgesteld, die terug te vinden is in de tweede aanbeveling hieronder.

10. Gemeenten willen op de hoogte zijn van de projecten die de provincie binnen de gemeente uitvoert. Informatie moet niet gericht zijn aan de gemeente maar aan de ambtenaren die verantwoordelijk zijn voor dit beleidsterrein.
    a) Biedt nieuwsbrieven aan. Biedt ook aan, dat gemeenten informatie kunnen aanleveren voor deze nieuwsbrieven, zodat gemeenten ook zien wat er bij andere gemeenten wordt gedaan.

11. Er zijn gemeenten die het gevoel hebben, dat ze overvallen worden door provinciaal beleid. Er wordt volgens deze gemeenten daarbij niet goed uitgegaan van de behoeften van de gemeenten. Zie ook B2:22 en B12:33.
    a) Om de behoeften van gemeenten te analyseren, kunnen de volgende punten worden uitgevoerd:

[7] Er zijn twee netwerkbijeenkomsten georganiseerd bij de totstandkoming van het PKE (2008). Er was geen formele inspraakmogelijkheid.

[8] De Prestatieovereenkomst is een overeenkomst tussen provincie en corporaties, waarbij beide partijen zich verplichten tot het leveren van een aantal prestaties op het gebied van energie en klimaat beleid. Zie verder hoofdstuk 5.

- Vraag welke behoefte gemeenten hebben. Wees daarbij niet te snel blij met een antwoord, maar vraag door om te voorkomen dat gedachten niet uitgesproken worden.
- Communiceer de ambities van de provincie.
- Vraag wat gemeenten denken aan die ambities te kunnen en willen bijdragen.
- Stel projecten voor waarmee de provincie tracht die ambities te halen.
- Geef de gemeenten de mogelijkheid hierover hun zienswijze te geven.
- Communiceer de besluiten.

12. De provincie sluit soms overeenkomsten met partijen die ook relaties hebben met gemeenten. Onderhandelingsposities van gemeenten kunnen daardoor onduidelijk of ondergraven worden.
    a) Het is goed om voorafgaande aan het opstellen van die overeenkomsten gemeenten advies te vragen, zodat de belangen van gemeenten beschermd worden.

13. Bij gemeenten is de kennis bij een beperkt aantal medewerkers geborgd. Bij vertrek van een of twee mensen, kan veel kennis ineens uit de organisatie verdwijnen. Zie ook B8:30 en B16:36.
    a) De provincie kan een netwerk aanbieden, waar nieuwe gemeentelijke medewerkers de verdwenen kennis kunnen vinden. Dat netwerk kan bijvoorbeeld bestaan uit mensen die bij andere gemeenten in dienst zijn.

## *3.3 Nazorg en afronden projecten*

De provincie heeft het project *Sterk Bouwen* getrokken. Dit project is, aldus de provincie, beëindigd. Tijdens de rondgang bij gemeenten, bleek dat sommige gemeenten nieuwsgierig waren wat het vervolgtraject van dit project was. 'We hebben eraan meegewerkt en er is een boekje gekomen, maar wat nu?'

Het is jammer dat de afronding niet gemeld is, maar het tekent bovendien een tweede probleem. De provincie organiseert ook netwerkdagen en zogeheten Charrettes, bijeenkomsten waar in grove lijnen een concept bedacht wordt om een bepaald probleem op te lossen. Deze bijeenkomsten worden zeer op prijs

*Charrettes*

*Charrettes, Frans voor karretje, zijn ontwerpbijeenkomsten van beleidsambtenaren en een breed scala aan deskundigen met het doel om over een bepaald concreet probleem of plan vroeg in het proces te gaan brainstormen en een grove schets te maken met daarin creatieve en samenhangende oplossingen te vinden.*

*Er zijn bijvoorbeeld Charrettes georganiseerd over het Dierenpark in Emmen, een herstructurering van het stedenbouwkundig plan het Hunzedal te Borger en het ontwerp van een uitbreiding van Vries.*

gesteld, maar ook hier is de vraag of de projecten wel tot iets leiden. Het gaat niet om alleen contacten te leggen, boekjes te schrijven, convenanten te tekenen, maar om daarmee concrete resultaten te boeken. Zonder concrete resultaten, zullen de doelstellingen van het PKE (2008) immers nooit gehaald kunnen worden.

Het is daarom goed om na een half jaar of een jaar de mensen weer bij elkaar te brengen en te kijken wat er tot stand is gekomen en wat er in gang is gezet. Zijn er plannen en moeten die plannen bijgesteld? Kortom – er is nazorg nodig.

Een project dat op zich een positieve recensie kreeg, was Frisse Scholen (zie kader). Voor het project is niet een zware projectorganisatie opgetuigd. Het was belangrijk dat er wederzijds vertrouwen ontstond tussen provincie, gemeenten en scholen. Dit vertrouwen werd mogelijk doordat de provincie de gemeenten behandelde als gelijkwaardige partners. Het project nadert nu echter een spannende fase. Na de inventarisatie, zal er geïnvesteerd moeten worden om het klimaat in de scholen te verbeteren. Gemeenten en scholen hebben er geen geld voor.[9]

Het blijkt makkelijk om *brain storm* sessies, netwerkbijeenkomsten, verkenningen en Charrettes te organiseren. Het is makkelijk om inventarisaties te doen die problemen en mogelijkheden op een rij zetten. De vervolgstap is moeilijker en het gevaar bestaat dat die onvoldoende uit te verf komt. Na Sterk Bouwen is het makkelijker een nieuwe inventarisatie te doen, dan ervoor te zorgen dat deze wordt omgezet in bouwprogramma's. Het gevaar, dat ook bij Frisse Scholen dreigt, is dat beleidsmakers zich voornamelijk bezig houden met beleidsontwikkeling en de uitvoering achterwege laten, omdat dat te veel geld kost, bevoegdheden ontbreken, consensus niet bereikt wordt of urgentie niet voldoende of lang genoeg gevoeld wordt.

Maar zelfs als programma´s leiden tot uitvoering, bestaat de kans dat er een paar pareltjes worden gemaakt. Dat is prachtig. Dat zijn voorbeelden die kunnen uitnodigen tot navolging, maar zij roepen wel de vraag

*Frisse Scholen*

*Er zijn twee soorten projecten Frisse Scholen. De ene is van SenterNovem en de andere van Drenthe. Het project van SenterNovem richt zich op het binnenklimaat en energiebesparing bij scholen en loopt sinds 2005.*

*Het Drentse project ging tegelijkertijd van start. Hier is een aantal activiteiten uitgevoerd zoals het subsidiëren van scholen bij nieuwbouw ten behoeve van een energiezuinig en gezond binnenklimaat. Daarnaast is in samenwerking met GGD-Drenthe een aantal gemeenten benaderd om metingen te verrichten. In Hoogeveen zijn zo 40 metingen verricht bij 40 scholen. In Aa en Hunze en Emmen is een pilotproject gestart onder de naam 12 VOOR 12. Dit project heeft tot doel onderzoek te verrichten binnen scholen, dat moet gaan leiden tot een integrale, en dus ook duurzame, benadering van het probleem van het hoge energieverbruik en het slechte*

[9] Waarschijnlijk doelt de informant op het pilotproject 12 VOOR 12.

op hoe die projecten kunnen leiden tot navolging op grote schaal.

14. Netwerkbijeenkomsten en in mindere mate Charrettes lopen het gevaar te blijven steken in prettige bijeenkomsten. Zie ook B15:35.
    a) Er moet gecontroleerd worden of gemaakte afspraken leiden tot daadwerkelijke projecten. Een mogelijkheid is een kleine vervolg-Charrette te organiseren waar de voortgang wordt geanalyseerd en waar wordt bekeken of bijstelling op grond van nieuwe inzichten wenselijk is.

15. Projecten als *Sterk Bouwen* en *Frisse Scholen* lopen het gevaar te eindigen voordat ze worden omgezet in concrete uitvoering.
    a) Bedenk dat een project meer is dan inventariseren en kennis vergaren. Er moeten vooraf middelen (de juiste mensen en geld) worden gereserveerd voor de uitvoering.

## *3.4 Kennisuitwisseling*

De kern van de problematiek zit in het weten (Figuur 8). Gemeenten willen graag en hebben dus geen extra prikkels nodig om te worden gemotiveerd om op dit beleidsterrein zaken tot uitvoering te brengen. Het komt voor dat bestuurders meer willen dan ambtenaren menen dat de gemeente kan uitvoeren.

Gemeenten mogen bedrijven erop wijzen als ze energie verspillen. In de praktijk gebeurt dat niet. Gemeenten kunnen ook bij bestemmingsplannen aangeven aan welke eisen de bouw moet voldoen. Als gemeenten grondeigenaar zijn, kunnen ze als ontwikkelaar optreden en hebben ze veel mogelijkheden om vooruitstrevende bouw af te dwingen. Gemeenten kunnen, als gebruiker van gebouwen, transportmiddelen en goederen, tal van keuzes maken die effect hebben op de prestaties op het gebied van klimaat en energie. Bovendien kunnen ze zo een voorbeeld zijn voor bedrijven, burgers en, niet te vergeten, voor andere gemeenten. Met andere woorden: gemeenten kunnen veel.

Soms is de kennis bij gemeenten van wat ze zouden kunnen doen gering. Gemeenten waar dat het geval is, geven aan dat zij behoefte hebben aan een regelmatig klimaat- en energieoverleg. Gemeenten die de kennis wel in huis hebben, geven aan hier juist weinig behoefte aan te hebben. Zij zullen vrij snel andere punten op hun agenda de prioriteit geven. Omdat deze gemeenten juist over de informatie beschikken die de eerstgenoemde gemeenten nodig hebben, neemt de waarde van deze bijeenkomsten snel af wanneer zij wegblijven.

Volgens andere respondenten is in de provincie Groningen en Friesland wel een dergelijk overleg en is het ook succesvol. Het succes wordt door die provincies geborgd, doordat er voor alle gemeenten iets te halen is. ‘Als een gemeente iets inbrengt, geeft de provincie Groningen aan dat ze er een potje voor heeft.’ Het gaat niet om grote bedragen. Gemeenten moeten zelf ook investeren, maar het motiveert om zaken in te brengen en bevordert de gedachte-uitwisseling. De financiële bijdrage

kan de medewerker van een gemeente helpen binnen zijn organisatie anderen ervoor te interesseren om bepaalde projecten op energie- en klimaatvriendelijke wijze uit te voeren. Een gebouw kan een net iets betere EPC halen. Een bedrijf met warmteoverschot zou dit kunnen leveren aan bedrijven of woningen in zijn omgeving.

Een alternatief voor een regulier overleg zou een communicatieplan kunnen zijn. Het klimaat- en energiebeleid is dermate breed, dat uitsluitend contacten met vertegenwoordigers van het klimaat- en energiebeleid niet dekkend zijn voor de benodigde contacten op dit beleidsterrein.

De overheid moet in 2009 voor al haar gebouwen een energielabel laten vaststellen. Er zijn gemeenten die zich afvragen wat het nut ervan is, want de meeste gebouwen zullen toch niet verkocht worden. Als het echter een provinciaal project wordt, kunnen gemeenten met goede prestaties in de etalage geplaatst worden. Dat zou ertoe kunnen leiden, dat gemeenten met veel gebouwen met hoge letter labels (zie kader) actie zouden kunnen gaan ondernemen.

*Energielabel*

*Per 1 januari 2008 moet een energielabel aanwezig zijn bij bouw, verkoop of verhuur van woningbouw en utiliteitsbouw. Vanaf 1 januari 2009 geldt dit ook voor gebouwen waarin overheidsdiensten zijn gevestigd. Het wordt vastgesteld op grond van gebouweigenschappen, gebouwgebonden installaties, en een gestandaardiseerd bewoners of gebruikersgedrag. Het beste is een A++ label, de slechtste zijn G-labels. Voor gebouwen waar sinds 2002 een EPA (energieprestatieadvies) berekend*

Het is voorstelbaar, dat de HEMA gemeenten de neiging hebben het labelen zelf ter hand te nemen, en plattelandsgemeenten meer interesse hebben om zich aan te sluiten bij een provinciaal initiatief.

16. Plattelandsgemeenten geven aan dat ze interesse hebben in regulier energieoverleg. HEMA gemeenten voelen die behoefte minder. Zie ook B13:33.
    a) Een regulier energieoverleg is alleen zinvol als er voor alle partijen iets te halen valt. Dat betekent dat er een concrete agenda moet zijn, dat de provincie subsidiebudgetten te verdelen heeft en/of dat er kennis (*know how* en *know who*) wordt ingebracht door de verschillende deelnemers aan het overleg.
    b) Een alternatief zou kunnen zijn, dat de provincie een communicatieplan optuigt, waarin vastgelegd wordt hoe vaak contact met gemeenten gelegd wordt en met welk doel die contacten gemaakt worden.

17. Sommige gemeenten zien op tegen de plicht om in 2009 een energielabel voor hun gebouwen vast te laten stellen. Zie ook B9:30.
    a. De provincie kan overwegen aan gemeenten aan te bieden om mee te draaien in een provinciaal traject. De gemeenten zullen wel de kosten moeten dragen, maar door gezamenlijk op te trekken, kunnen er kos-

tenvoordelen behaald worden en hoeft niet elke gemeente het wiel uit te vinden.

b. Als er toch energielabels van overheidsgebouwen opgesteld moeten worden, kan de provincie de beste resultaten in de etalage zetten. Zie ook B38:59.

# 4 Ondernemers

Voor dit onderzoek is met ondernemers en een vertegenwoordiger van de Kamer van Koophandel Noord Nederland gesproken. Het is belangrijk op te merken, dat zij allen energie een belangrijk item vinden. Sommigen vinden bovendien het broeikasgasbeleid belangrijk. Deze mensen zijn wat dat betreft wel uitzonderingen. Tijdens de interviews is daarmee rekening gehouden, door niet alleen te vragen naar wat zij vinden van wat de overheid zou moeten doen, maar ook te vragen hoe de gemiddelde ondernemer staat tegenover het klimaat- en energiebeleid.

## *4.1 Somber beeld*

Ondernemers, enkele uitzonderingen daargelaten, hebben geen interesse voor het energie- en klimaatbeleid. Bedrijven moeten in de eerste plaats winst maken. Die winst is in de eerste plaats nodig om te overleven en in de tweede plaats om de eigenaars tevreden te stellen. Het is volstrekt begrijpelijk dat ze zoveel mogelijk kosten externaliseren en verder al hun beslissingen vóór alles laten afhangen van de invloed van die beslissing op de winstkansen.

Er zijn twee groepen uitzonderingen.

Er zijn ondernemers met interesse uit economisch belang. Zij denken winst te maken door producten of diensten te verkopen op het gebied van klimaat en energie. Ook zijn er ondernemers die zien dat hun winstkansen stijgen als ze duurzaam ondernemen. Soms, zoals bij de kassen in zuidoost Drenthe, kunnen bedrijven alleen overleven door zuinig om te gaan met energie.

De tweede groep bestaat uit ondernemers die vinden dat maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) hoort bij goed ondernemerschap. Ook onder ondernemers zijn idealisten te vinden.

Het overgrote deel van de ondernemers heeft weinig interesse voor het besparen van energie en in het geheel geen belangstelling voor het tegengaan van uitstoot van broeikasgassen. Bij het eerste worden ze tenminste nog beloond door een lagere energierekening. Het uitstoten van minder broeikasgassen zien ze in het geheel niet terug in hun balans. Alleen overheidsingrijpen kan voorkomen dat ze de kosten van vervuiling externaliseren. In de loop der jaren is daarom een stelsel van milieuvergunningen opgetuigd. De $CO_2$-emissierechten is een tweede stelsel dat bedrijven in het gareel moet brengen. In ieder geval vallen bedrijven die meer dan 25.000 ton $CO_2$ uitstoten onder deze regeling[10].

Aangezien bedrijven grote gebruikers van energie zijn, verantwoordelijk zijn voor een groot deel van de broeikasgasuitstoot en uit zichzelf er nauwelijks tot geen aan-

[10] Actieplan $CO_2$-emissierechten 2005 t/m 2007, Nederlands nationaal toewijzigingsplan inzake de toewijzing van broeikasgasemissierechten aan bedrijven, VROM/SenterNovem.

dacht voor hebben, is overheidsingrijpen onvermijdelijk als de doelstellingen van het energie- en klimaatbeleid gehaald moeten worden. In dit hoofdstuk zal onderzocht worden welke mogelijkheden de provincie heeft om hier invloed uit te oefenen. Daarbij moet rekening gehouden worden met de pluriformiteit van de doelstellingen die een overheid heeft. Naast energie en klimaat, wil een overheid ook de werkgelegenheid op peil houden.

Energiebeleid en economisch beleid hoeven op dit terrein elkaar echter nauwelijks in de weg te lopen. Zoals verderop duidelijk wordt, kunnen bedrijven flink verdienen aan goed energiebeleid. Dat betekent, dat ze het zelf kunnen betalen en er bovendien een betere concurrentiepositie mee verwerven. Het probleem is daardoor in hoofdzaak een kwestie van organiseren.

## *4.2 Waarom niet vanzelf*

Uit een energiescan bij bedrijven, aangesloten bij het Parkmanagement Noordenveld, bleek dat er een gemiddelde energiebesparing van 25 tot 30% mogelijk was. Een deel kon gerealiseerd worden door de stand van verwarmingsketels te verlagen van 95 naar 65 graden of door verlichting tijdens de pauze uit te zetten. In andere gevallen waren investeringen noodzakelijk die binnen maanden terugverdiend konden worden. Ondanks dat energiekosten negatief op de exploitatie drukken, proberen bedrijven niet automatisch hun energiekosten te drukken.

Daar zijn verschillende oorzaken voor. De belangrijkste oorzaak is, dat de kosten niet hoog genoeg zijn. Zelfs als een bedrijf weet, dat ze 25% van de kosten kan besparen, doet ze dat niet, omdat energie vaak een gering deel van de kosten vormt. Personeelskosten zijn vaak de belangrijkste kosten. Als energie bijvoorbeeld 5% van de kosten zijn en daarop een besparing van 25% mogelijk is, zal de investering slechts 1,25% van de kostprijs drukken. Zolang een ondernemer gelooft dat hij zijn aandacht beter kan besteden aan het stimuleren van de verkoop of bezuiniging op andere kosten, zal hij het nalaten aandacht te besteden aan energie besparen. Bovendien zijn ondernemers ook mensen en zullen ze het liefst dat doen, wat ze het best kunnen en dat is in veel gevallen niet energie besparen.

Een ander punt dat voorkomt dat ondernemers aandacht hebben voor de energierekening is, dat de rekening zo ingewikkeld is, dat ze geen inzicht hebben in wat hun energiekosten precies zijn. Dus zelfs als een ondernemer eens gaat kijken hoeveel zijn lasten zijn, zal hij niet snel tot actie overgaan omdat hij eerst een deskundige moet inhuren om na te gaan hoeveel energie in de productie gestoken wordt en hoeveel elk gebouw slurpt aan verwarming, koeling en verlichting. Zeker kleinere bedrijven zullen liever eerst hun aandacht richten op zaken waar ze wel verstand van hebben.

Volgens art 8.12b Wm moeten de overheid, provincie en gemeenten, erop toezien dat energie doelmatig wordt gebruikt. Op grond van art 8.1 Wm moeten in vergunningen die provincie en gemeenten afgeven voorschriften zijn opgenomen. Uit interviews blijkt, dat gemeenten vinden dat ze niet in staat zijn eventuele voorschriften die ze hebben opgenomen ook te handhaven. Dat vergt deskundigheid van ambte-

naren. Op dit moment, zo is door gemeenten aangegeven, ontbreekt de deskundigheid en het geld om die op te bouwen. De mogelijkheden die de wet biedt worden niet benut. Er wordt niet gehandhaafd.

Een derde punt dat bedrijven ervan weerhoudt om actie te ondernemen, is dat veel bedrijven in huurpanden zitten. De verhuurder heeft geen zin om te investeren in het gebouw om de energiekosten te verlagen omdat hij de energierekening niet ziet, terwijl de huurder niet in andermans gebouw wil investeren. Dit leidt soms tot patstellingen met bedrijven in panden waar, zoals een van de informanten van dit onderzoek aangaf, 'je de verwarmingselementen door de kieren van het gebouw kunt zien staan'. Het huurderprobleem en rekeningenprobleem wordt behandeld in paragraaf 4.3.

Zo is er dus een situatie ontstaan waarin bedrijven zuiniger met energie kunnen omgaan maar dit niet doen en de overheid zou kunnen ingrijpen, maar evenmin actie onderneemt. Het is bovendien bizar dat een overheid bedrijven zou verplichten tot actie op een punt, waar die bedrijven zelf bij gebaat zouden zijn. Bedrijven en gemeenten ontberen de kennis, stellen andere prioriteiten, maar er is een mogelijkheid om fors energie te besparen en wie energie bespaart, bespaart ook op $CO_2$-emissie en bevordert de economie door verbetering van de winstmarge van bedrijven. Er is dus veel voor te zeggen om actie te ondernemen.

De provincie kan daarbij behulpzaam zijn. Ze kan energiescans aanbieden, zoals ook is gebeurd bij het Parkmanagement Noordenveld en eerder in het kader van het project Duurzaam Drenthe. Het bedrijfsleven kan die scans zelf betalen, omdat ze terug verdiend worden. De kunst is de scans zo aan te bieden dat ze afgenomen worden. De beste methode is, dat bedrijven elkaar op de mogelijkheid wijzen. Bedrijfsorganisaties zoals het Parkmanangement Noordenveld en de Kamer van Koophandel kunnen daar een centrale rol spelen. Zij kunnen avonden organiseren en de provincie uitnodigen om uit te leggen wat de scans de bedrijven kunnen opleveren. De avonden moeten buiten bedrijfstijd, dus niet overdag, en in de buurt gehouden worden, dus niet centraal in Drenthe, maar op diverse plaatsen in Drenthe. Te denken valt aan bijeenkomsten in de kop van Drenthe, Assen, Meppel, Hoogeveen, Emmen en een op de Hondsrug.

De provincie kan de drempel om de scan te laten uitvoeren nog verder verlagen, door te garanderen dat de kosten van de scan binnen vijf jaar worden terugverdiend. In de gemeente Nijmegen wordt een dergelijk programma aangeboden aan het MKB.[11] De provincie kan nadat een scan is uitgevoerd verwijzen naar de informatie die op Drenthe Bespaart is te vinden. Goed geïnformeerde ondernemers kunnen elkaar stimuleren om maatregelen te nemen. Dat werkt veel beter dan een voorlichtingsronde of een folder van de provincie.

[11] Zie www.onsgroenehert.nl

Maar de scan is waardeloos als er geen vervolgacties worden genomen. Uit een interview bleek dat er 180 scans waren uitgevoerd en slechts twee hebben geleid tot

een actie. Dat is niet efficiënt. Ondernemers die vinden dat onder MVO ook energiebeleid valt, kunnen andere ondernemers veel makkelijker overtuigen. De provincie kan deze actie bevorderen, door haar contacten met de KvK en Parkmanagements in te zetten.

Tot slot kan de provincie successen in de etalage zetten. Bedrijven kunnen gratis reclame vaak goed gebruiken. Daarbij moet de provincie niet alleen aangeven hoeveel energie er is bespaard en hoeveel $CO_2$ minder wordt uitgestoten, maar vooral ook hoeveel geld dat het betreffende bedrijf oplevert. Het eerste is positief in de richting van klanten, maar het tweede zal bedrijven er sneller toe brengen ook na te gaan denken over energiebesparing. De succesverhalen kunnen geplaatst worden op Drenthe Bespaart.

*Ons Groene Hert*

*Ons Groene Hert[12] is een ling van klimaat- en ten van de gemeente Nijmegen. Sommige onderdelen zijn gericht op burgers, andere delen op bedrijven. Een onderdeel dat in bevinding 18 besproken gaat over energiescans bij MKB, die door de gemeente worden betaald op voorwaarde dat het MKB investeert in len. Als de besparingen binnen vijf jaar zijn terugverdiend, worden ook de kosten van de scan aan de gemeente vergoed.*

18. Bedrijven hebben geen zin in/tijd voor het besparen van energie. Toch zal het hun geld opleveren.
    a) De overheid kan dit oplossen door te ontzorgen. De zin moet gemaakt worden door de kennis te vergroten en de tijd kan gemaakt worden door oplossingen helder aan te bieden.
    b) Bedrijfsorganisaties moeten voorlichtingsbijeenkomsten verzorgen en daarbij de provincie uitnodigen om samen met bedrijven de voordelen van energiescans en succesvolle investeringen te presenteren.
    c) De provincie kan energiescans aanbieden op kosten van het bedrijf met een succesgarantie (´Ons Groene Hert´).
    d) De provincie kan successen in de etalage zetten.
    e) MVO-ondernemers kunnen hun collega's aansporen er toch werk van te maken.
    f) De provincie kan lokale ondernemers ook overhalen mee te doen door een soort Drents oranjegevoel voor dit beleidsterrein te creëren (zie paragrafen 6.5 en 6.7).

[12] Hert is in het Nijmeegs ook hart.

## 4.3 Huurder- en rekeningprobleem

Het huurderprobleem blijft hardnekkig. De verhuurder wil niet investeren, omdat de huurder de baten van een verbeterde energiehuishouding krijgt, terwijl de huurder niet wil investeren, omdat hij niet de eigenaar van het pand is. Bedrijven kunnen energie (vaak warmte) over hebben, panden kunnen slecht geïsoleerd zijn en verwarmingsinstallaties kunnen verouderd zijn of verkeerd afgesteld. Als na een energiescan blijkt dat energiebesparinginvesteringen rendabel zijn, maar uitblijven vanwege het huurderprobleem, zou de overheid kunnen aanbieden om als intermediair op te treden. Ondernemers willen in de regel best investeren als ze de investering op redelijke termijn en met redelijke zekerheid terug kunnen verdienen. Er moet altijd een contract te sluiten zijn, zodat huurder en verhuurder beiden verdienen aan de investering. Het feit dat huurder en verhuurder elkaar niet automatisch vinden, moet te maken hebben met de tijd die ondernemers in energiebesparing wensen te steken. Het is te ingewikkeld in verhouding tot de baten die ze ervan verwachten. Gezien de enorme potentiële besparingen op $CO_2$ uitstoot is de provincie erbij gebaat om de partijen bij elkaar te brengen. Zij zou, in samenwerking met gemeenten, de rol van intermediair op zich kunnen nemen door 'onderhandelingsubsidie' te geven, waarvan experts betaald worden die de contracten opstellen. De win-win situatie voor verhuurder (hogere huurprijs) en huurder (lagere energierekening) moet voldoende mogelijkheden bieden.

Overigens, aangezien de baten van dergelijke contracten waarschijnlijk veel groter zijn dan de kosten, kunnen de intermediairs net als de energiescans achteraf uit de besparingen worden betaald. De provincie zou haar inzet kunnen beperken door te initiëren en eventueel voor te financieren.

Het rekeningprobleem wordt uiteraard deels opgelost door de energiescans. Uit de scan wordt duidelijk waar op de energierekening bespaard kan worden. De provincie zou een stap verder kunnen gaan, door samen met de andere noordelijke provincies te overleggen met energiebedrijven hoe die rekeningen inzichtelijker zouden kunnen gaan maken. Op Energy Valley niveau heeft de provincie een sterkere onderhandelingspositie tegenover deze bedrijven. Aangezien het ook een landelijk belang is, zou deze actie ook op landelijke schaal kunnen worden uitgevoerd.

Ook kan gedacht worden aan het installeren van intelligente meters. Deze meters geven direct inzicht in het verbruik, zodat bedrijven direct kunnen zien wanneer ze bepaalde apparaten in of uitschakelen. Het voordeel is, dat ze daarmee beter inzicht krijgen in het effect van die apparaten op de rekening.

19. Het huurderprobleem veroorzaakt een patstelling, waardoor er geen energiebesparingsmaatregelen worden getroffen in een situatie waarin het voor iedereen voordeliger is dat ze wel getroffen worden.
    a) Dit moet op te lossen zijn door middel van civiele contracten, die de kosten en de baten over huurder en verhuurder verdeelt. De provincie zou intermediairs kunnen subsidiëren (of voorschieten) die de helpen de contracten op te stellen.

20. Het rekeningprobleem is dat bedrijven geen idee hebben hoe hun energierekening is opgebouwd en daardoor geen overzicht hebben waarop ze zouden kunnen besparen.
    a) De provincie zou gezamenlijk met andere provincies of op landelijke schaal erop kunnen aandringen om afspraken met energieleveranciers te maken zodat de rekeningen inzichtelijker worden.
    b) Door te bevorderen dat er intelligente meters geplaatst worden, krijgen bedrijven meer inzicht in de energiekosten van bepaalde apparaten en zullen ze hun gedrag kunnen bijsturen.

## 4.4 Vergunningen

Het komt voor, dat bedrijven hun plannen bij Economische Zaken en bestuurders van de provincie voorstellen en daar enthousiast ontvangen worden. Als ze deze vervolgens uitwerken en een vergunning aanvragen, krijgen ze tot hun verbazing een botte afwijzing. Het lijkt alsof de provincie met twee tongen spreekt. De milieueisen blijken dan zo scherp gesteld, of de procedures zo ingewikkeld en traag, dat het project uiteindelijk op niets uit liep.

*Emmtec*

*Emmtec wilde een verbrandingsinstallatie voor houtsnippers. De gemeente Emmen was een voorstander en aanvankelijk waren de signalen vanuit het provinciehuis positief. Er werden volgens een bron voor dit onderzoek dermate hoge milieueisen gesteld, dat Emmtec er uiteindelijk van afzag. De houtsnippers worden nu verkocht aan Duitse bedrijven die er pellets van maken, die vervolgens in Scandinavische verbrandingsovens*

Dat wil niet zeggen dat vergunningprocedures te lang duren. De wettelijke termijnen worden gehaald. De wettelijke termijn is echter, in de ogen van bedrijven, erg ruim. Het is voorstelbaar dat de provincie probeert op plaatsen waar ze hoge ambities heeft, zoals bij klimaat en energie, positieve ontwikkelingen sneller door de ambtelijke procedure te laten lopen. Het is ook interessant om van bedrijven die binnen de wettelijke normen werken, niet het uiterste te verlangen, met als uitgangspunt dat iets beter is dan niets; beter een half ei dan een lege dop. Emmtec is een voorbeeld van een procedure die uiteindelijk op niets uitliep. Dit moet niet gelezen worden als een veroordeling van de ambtenaren die verantwoordelijk zijn voor het beoordelen van aanvragen voor milieuvergunningen. Zij moeten opkomen voor het milieubelang en er mag van hen verwacht worden, dat ze het onderste uit de kan proberen te halen. Het dilemma is niet dat een half ei beter is, dan een lege dop, maar in welke situatie ze voor dat dilemma staan. Bedrijven hebben immers niet de neiging duidelijk te zijn, wanneer wat hen betreft de onderhandelingsruimte op is. Wellicht is informeel overleg met de gemeente en provinciale ambtenaren, die meer economisch onderlegd zijn, een mogelijkheid om na te gaan op welke manier het milieubelang het best gediend is.

Een ander punt op het gebied van milieuvergunningen is, dat de procedure lang duurt. De duur van vergunningverlening valt wel binnen de wettelijke termijnen,

maar het mag duidelijk zijn, dat voor het gevoel van bedrijven die termijnen altijd te lang zijn. Bedrijven hebben immers voorafgaand aan de aanvraag besloten een bepaalde activiteit te gaan ondernemen. De aanvraag is altijd een vertragende factor.

Van de provincie mag niet het onmogelijke verwacht worden. De aanvragen moeten op hun merites worden beoordeeld. De provincie heeft wel de mogelijkheid om prioriteiten te stellen. Het zou daarom volkomen begrijpelijk zijn dat Drenthe die vergunningen, die passen binnen de hoge beleidsambities van het PKE (2008), voorrang verleent boven andere aanvragen. Als aanvragen, die gunstig zijn voor het behalen van de doelstellingen op het gebied van klimaat en energie, sneller worden afgehandeld komt het behalen van die doelstellingen ook sneller dichterbij.

Een dergelijke prioriteitstelling heeft nog meer effecten. Het interne effect is dat ambtenaren merken dat energie en klimaat een van de prioriteiten van de provincie is. Een tweede effect is dat bedrijven, die graag willen dat hun aanvraag sneller behandeld wordt, duurzame aspecten in de aanvraag inbouwen. Met andere woorden, het bevordert gedrag dat tegemoet komt aan de doelstellingen van het energie- en klimaatbeleid.

Overigens is een dergelijke prioriteitstelling wel lastig. De provincie heeft immers tal van beleidsterreinen en moet pal staan voor een heel scala van belangen, ook met betrekking tot bedrijven. Behalve streven naar energiezuinigheid moet ze bijvoorbeeld de werkgelegenheid bevorderen en de kwaliteit van het landschap bewaken. Biovergisters en windmolens zijn prachtig voor de eerste twee, maar kunnen strijdig zijn met het derde belang.

Tot slot is geopperd dat de provincie gemeenten kan helpen om scherpe energienormen op te stellen. Voor bedrijven is dat prettig omdat de normen in Drenthe zo niet te ver uit elkaar gaan lopen. Gemeenten hebben vaak toch al weinig mankracht (zie hoofdstuk 3) om dit soort normen uit te werken en kunnen deze steun goed gebruiken.

21. Bij het beoordelen van aanvragen van milieuvergunningen moet niet gestreefd worden naar de ideaalsituatie, maar naar de binnen de wettelijke norm best haalbare situatie.
    a) Informeel overleg met bedrijven, gemeenten en bedrijfseconomisch onderlegde ambtenaren kan milieuambtenaren helpen het best haalbare alternatief te vinden.

22. Procedures voor aanvragen van milieuvergunningen duren in de ogen van de aanvragers altijd lang, ook als ze binnen de wettelijke termijnen worden afgehandeld. Voorrang aan aanvragen die bevorderlijk zijn voor het energie- en klimaatbeleid, zal leiden tot snellere vergunningverlening en als gevolg daarvan het sneller benaderen van de beleidsdoelstellingen.
    a) Geef zoveel mogelijk voorrang aan aanvragen die bevorderlijk zijn voor het halen van doelstelling van het energie en klimaatbeleid.

23. Gemeenten hebben nauwelijks mankracht voldoende FTE's in te zetten voor het opstellen van energienormen voor milieuvergunningen. Zie ook B1:22.
    a) De provincie kan gemeenten ondersteuning bieden bij het opstellen van bruikbare energienormen voor milieuvergunningen door standaarden aan te bieden. Die kunnen gebaseerd zijn op normen van andere gemeenten.

## 4.5 Bouwketen

Tijdens het onderzoek is aandacht besteed aan diverse bedrijven die actief zijn in de bouw. Bedrijven die actief zijn in deze sector weten als geen ander wat conjunctuurgevoeligheid is. Ook is een aantal grote bedrijven actief die afhankelijk zijn van aandeelhouders. Dat betekent dat MVO, toch al niet zo breed ontwikkeld in Nederland, in deze sector slecht is ontwikkeld. Deze wordt gezien als een conservatieve sector.

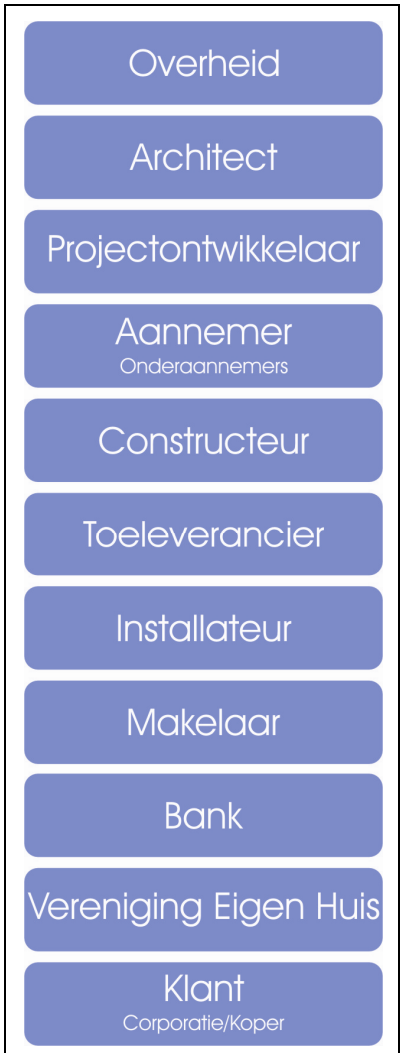

**Figuur 9: bouwketen**

Een lastig punt bij nieuwbouw is dat er veel spelers zijn. Vaak verwijst de ene speler naar de ander om aan te geven, waarom hij niet energiezuinig kan bouwen. Bij een bouwproject zijn gemeenten verantwoordelijk voor het bestemmingsplan. Het bestemmingsplan biedt de gemeente mogelijkheden hoge kwaliteitseisen te stellen aan nieuwbouwplannen. De voorwaarde is wel, dat ze dat vroeg in het proces doet. Een bestaand bestemmingsplan aanpassen kan leiden tot juridische procedures, die vertragend werken, kostbaar zijn en bovendien kunnen leiden tot vernietiging van het bestemmingsplan of een forse schadevergoeding aan de grondeigenaar.

De grondeigenaar, of scherper geformuleerd, degene met een grondpositie[13], is eigenlijk de machtigste partij. Hij moet binnen de grenzen van een bestaand bestemmingsplan blijven. Omdat degenen met de grondpositie veel kan verdienen, zijn er bedrijven die Nederland afstropen op zoek naar concepten van bestemmingsplannen om grondposities te veroveren. Als er gebouwd gaat worden komen projectontwikkelaars, architecten, bouwbedrijven, onderaannemers, installateurs, toeleveranciers, banken, kopers en tenslotte de toekomstige gebruikers in

[13] Een grondpositie kan ook zijn dat contractueel vastgelegd wordt, dat iemand het eerste recht heeft om een bepaald grondstuk te kopen.

beeld. De meeste actoren in de keten hebben een korte termijn belang. Zij moeten tijd en geld investeren en een deel van hen wordt pas betaald als het project verkocht is. Voor die bedrijven is de snelheid en goedkoop bouwen de belangrijkste factor die de winstgevendheid van het project bepaalt. Risico wordt vermeden door de gebaande paden te bewandelen. Elke actor afzonderlijk wijst naar de andere, om te verklaren waarom er niet duurzaam gebouwd wordt.

De oplossing die geïnterviewden zien is het hele project van architect, financiering tot gebruiker bij elkaar te brengen. Men moet beginnen met een goed gebouw en niet een standaardgebouw en dat zo verbeteren, totdat het binnen de EPC-norm valt. Door bij elke stap te kiezen voor maximale duurzaamheid, kan makkelijk een betere norm gehaald worden. Uiteraard komen dergelijke projecten niet vanzelf tot stand, want er zijn maar weinig bedrijven die zo opereren.

Een oplossing is dat gemeenten bij een Europese aanbesteding niet alleen eisen stellen voor financiële normen, niet alleen voor EPC- en andere duurzaamheidnormen, maar ook voor samenwerking. De bedrijven die in de keten moeten samenwerken, moeten niet alleen hun bijdrage leveren, maar ook verantwoordelijk zijn voor het gebruik. Met andere woorden: er moet een projectontwikkelingssamenwerking ontstaan, waarin bedrijven uit de bouwketen contracten afsluiten die bij een bepaald gebruik een bepaald maximaal energiegebruik garanderen.[14]

Europese aanbestedingsregels zijn daarvoor geen probleem. Europese aanbestedingsregels vereisen een gelijke kans voor bedrijven. Er kunnen dus hoge eisen aan duurzaamheid worden gesteld. Vaak wordt met een puntensysteem gewerkt. Bedrijven die veel duurzaamheid bieden, krijgen dan meer punten, maar bedrijven die goedkoper zijn ook. De kans bestaat, dat het bedrijf met de laagste prijs wint, zodat er weinig winst behaald wordt op het gebied van duurzaamheid. Door bedrijven te laten inschrijven voor een reële, door de opdrachtgever bepaalde prijs, maken bedrijven die de meeste duurzaamheidpunten scoren juist meer kans. Als dat leidt tot een lagere energierekening, kan de opdrachtgever op de langere termijn goedkoper uit zijn.

Er is geopperd dat gewerkt moet worden naar een soort team, dat niet alleen verantwoordelijk is voor de bouw, maar ook voor de energiehuishouding van het gebouw tijdens gebruik. Het voordeel van een dergelijk systeem is, dat degenen die verantwoordelijk zijn voor de totstandkoming van gebouwen, ook verantwoordelijk zijn voor de energiezuinigheid. Omdat de belangrijkste voorwaarden voor energiezuinigheid tijdens de bouw geschapen worden, zal dat, dankzij het marktmechanisme, leiden tot energiezuinige bouw. De innovatie die hier wordt voorgesteld is dus niet gebaseerd op nieuwe technieken, maar op een nieuwe organisatiestructuur. De overheid kan deze structuur bevorderen, door opdrachten hiervoor te geven door middel van Europese aanbestedingen.

[14] In de bouwwereld heet dit ook DBFM, Design Build Finance Maintenance.

Dit is een beleidsterrein waar de provincie alleen actief kan zijn als zij zelf opdrachtgever is. Als de provincie opdrachtgever is, moet ze zich ervan bewust zijn dat zij een voorbeeldfunctie heeft en dus ambitieuze doelen nastreven. De provincie kan verder proberen de kennis bij gemeenten hierover te vergroten. Enerzijds kan dat door informatie over goede voorbeelden door te geven en in de tweede plaats lijken netwerkbijeenkomsten hierover een goede aanvulling te kunnen zijn. De informatie moet gaan over hoe de partijen bij elkaar gebracht kunnen worden en hoe Europese aanbestedingen kunnen worden opgesteld om goede resultaten te behalen.

24. De provincie kan als opdrachtgever bij nieuwbouw of onderhoud het voorbeeld geven.
    a) Door gebruikskosten van nieuwbouw of verbouw te berekenen en mee te nemen bij de kostenraming bij een bouwproject, worden projecten energiezuiniger, doordat investeringen in energiebesparende maatregelen vaak rendabel zullen blijken te zijn. Op deze manier laat de provincie zien dat het niet zozeer idealistisch, maar realistisch is om de energierekening te betrekken in het kostenplaatje van nieuwbouw of verbouw.
    b) Als de provincie voorbeelden bewerkstelligt in haar verbouwingen, moet ze die ook tentoonstellen. Zie ook paragraaf 7.1.

25. De provincie kan netwerkdagen gebruiken om gemeenten te helpen een krachtiger rol te spelen in de wereld van de bouw. Zie ook B9:30 en B13:33.
    a) Kennis over het opstellen van bestemmingsplannen, kan ervoor zorgen dat in bestemmingsplannen energiezuinige bouw meer kans krijgt.
    b) Kennis over Europese aanbestedingstrajecten kan ervoor zorgen, dat projecten meer gericht zijn op energiezuinige bouw en minder op goedkope bouw. Dat levert bovendien lange termijn voordelen.

26. Bedrijven geven aan dat het moeilijk is geschoold personeel te vinden.
    a) De provincie moet MBO en HBO opleidingen stimuleren om kennis op het gebied van klimaatbeheersing in gebouwen te bevorderen. Onderdelen die in het curriculum kunnen worden opgenomen zijn WZI en *cradle to cradle*.

27. Door een team verantwoordelijk te maken voor zowel de bouw als de energiezuinigheid van het te bouwen pand of project, zal volgens de marktwerking energiezuinige bouw sterk bevorderd worden.
    b) De provincie kan dat bevorderen door mee te denken in de opzet van een dergelijk team en hoe gemeenten, terwijl ze gebruik maken van Europese aanbestedingsregels, het ontstaan van dergelijke teams kan afdwingen.

28. Energiezuinig bouwen vereist deskundigheid en zorgvuldig werk van de hele bouwketen. Er zijn professionele bedrijven, die dat wel zeggen te leveren, maar in de praktijk onder de maat blijven. Veel klanten, burgers en bedrijven, kunnen dat onderscheid niet zien. Er is dus voorlichting nodig, om klanten de juiste bedrijven te kunnen laten vinden.
    a) Als bedrijven, die op de website Drenthe Bespaart te vinden zijn, die deskundigheid hebben en zorgvuldig te werk gaan, wordt de site een goede informatiebron voor het vinden van de juiste bedrijven. Zie ook B26:47.

## *4.6 Parkmanagement*

Drenthe is bezig, samen met gemeenten, een stelsel van parkmanagements op te richten. Dat is een goede zaak. Een parkmanagement is een vereniging van bedrijven die op een bepaald, soms enkele, bedrijventerrein gevestigd zijn. Dankzij de verenigingsvorm kunnen de bedrijven gezamenlijk het groenbeheer en de beveiliging regelen, maar ook andere zaken zoals het maken van afspraken over de kwaliteit van nieuwe gebouwen in het park en gezamenlijk inkoop van internetaansluitingen en energie.

Een parkmanagement biedt de provincie een handvat om in contact te komen met bedrijven. Ze hoeft niet individuele ondernemingen te benaderen, maar kan zich door een parkmanagement laten uitnodigen om een verhaal te vertellen.

Er zijn al parkmanagements geweest waar energiescans zijn uitgevoerd, maar er zijn meer mogelijkheden. Sommige bedrijven op een bedrijventerrein hebben energie over, vaak in de vorm van warmte, terwijl andere bedrijven die energie zouden kunnen gebruiken. Warmte is iets wat duur te vervoeren is, maar kan als het direct van bron naar gebruiker gaat veel opleveren. Ook kan gedacht aan WKO, waarbij de overtollige warmte van de zomer in de grond wordt opgeslagen en in de winter kan worden gebruikt. Als een aantal bedrijven aangesloten kan worden op een dergelijk WKO systeem, heeft dat als voordeel dat kleinere bedrijven mee kunnen doen en dat het systeem voor alle bedrijven goedkoper is.

Parkmanagements bieden dus veel mogelijkheden. Het functioneren is van twee factoren afhankelijk. Als te veel bedrijven op een bedrijventerrein zich niet aansluiten, maar wel genieten van de voordelen zoals een gezamenlijke terreinbewaking (free riders), zullen bedrijven die wel meebetalen aan het parkmanagement zich gaan afvragen waar ze het eigenlijk voor doen. Een andere bottleneck is dat het succes van een management afhankelijk is van het enthousiasme en de vrijwillige inzet van een bestuur. De provincie moet dat echter nooit overnemen. Een parkmanagement is alleen succesvol als bedrijven zich mobiliseren. Dat is iets anders dan bedrijven van overheidswege organiseren.

Coser (1956) stelt dat het organiseren van de opponent een middel is om een belangenconflict in goede banen te leiden. Een parkmanagement is een mooi voorbeeld van een dergelijke ontwikkeling. Het is voor de provincie onmogelijk om met alle

bedrijven contact op te nemen, maar als bedrijven zich verenigen en gezamenlijk onderhandelen met gemeenten en provincie, wordt het makkelijker om tot een breed gedragen resultaat te komen.

Wat voor parkmanagements geldt, geldt ook voor andere organisaties. Vroeger was er een overleg tussen provincie en een vertegenwoordiging van verzorgings- en verpleeghuizen. Dat bestaat niet meer en is ook minder nodig, omdat fusies de huizen hebben opgeschaald, zodat bijvoorbeeld Leveste een natuurlijke gesprekspartner voor de provincie geworden is. Leveste heeft vestigingen in drie gemeenten.

Maar er zijn wellicht andere eenheden die benaderd kunnen worden. Er kan gedacht worden aan brancheorganisaties en samenwerking tussen agrariërs.

29. Parkmanagements hebben bewezen een uitstekende schakel te kunnen zijn tussen individuele bedrijven en de overheid. Hierdoor kunnen ze doelstellingen op het gebied van klimaat en energie te realiseren.
    a) De provincie moet er positief tegenover staan, maar tegelijk beseffen, dat ze er altijd tegenover zal staan. Parkmanagement is alleen succesvol als het georganiseerd wordt vanuit het bedrijfsleven.
    b) Het is denkbaar dat er andere sectoren zijn, waar een dergelijk model kan werken.

# 5 Woningbouwcorporaties

Bij dit onderzoek zijn twee woningbouwcorporaties geïnterviewd. Woningbouwcorporaties kunnen door middel van onderhoud aan de bestaande woningvoorraad en als opdrachtgever van nieuwbouw uitvoering geven aan energie en klimaatbeleid. Van oudsher was er een hechte band tussen gemeenten en corporaties, maar na diverse fusierondes zijn corporaties gemeentegrens overstijgend. De geïnterviewde corporaties zijn actief in zuid Drenthe en noord Overijssel. Er zijn ook corporaties die landelijk actief zijn, zoals Mooiland/Vitalis.

## *5.1 Energielabel*

De Drentse woningbouwcorporaties WoonConcept, Wooncom, SWA, Actium en Woonservice Drenthe hebben samen met de provincie Drenthe de Prestatieovereenkomst Energie 2007-2013 ondertekend. Daarin staat onder meer, dat de provincie geld ter beschikking stelt voor monitoring van deze overeenkomst. In de praktijk betekent het, dat de provincie op grond van deze overeenkomst ervoor moet zorgen dat alle woningen van de aangesloten corporaties een energielabel krijgen.

Het doel van de overeenkomst is onder meer om te streven naar minimaal label C, zoals bedoeld in de EPDB. De woningen met hogere labels kunnen worden verbeterd, vervangen of verkocht. Corporaties streven ernaar, dat verkopen ook positief zal uitpakken voor het energie en klimaatbeleid door de nieuwe eigenaar, bijvoorbeeld een klusser, te verplichten energiemaatregelen te nemen.

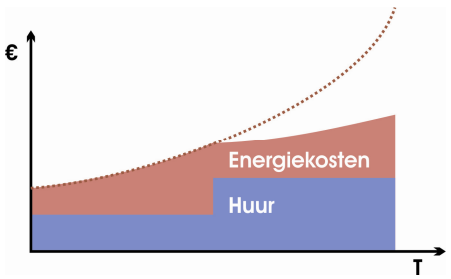

**Figuur 10: woonlastenbesparing door te investeren in een woning**

De geïnterviewde corporaties zijn zich ter dege bewust van het feit dat de woonlasten in de toekomst zullen stijgen door hogere energieprijzen. Aangezien zj van oudsher mensen met de lagere inkomens huisvesten, en zich nog steeds naar hun maatschappelijke taak willen gedragen, willen ze graag maatregelen nemen om de woonlasten voor deze bewoners niet onevenredig te doen toenemen. Als niets gedaan wordt, worden de goedkoopste woningen (met G-label) door de energielasten de duurste woningen om in te wonen. De mensen met de laagste inkomens moeten dan kiezen uit woningen waarvan ze de huur wel, maar de energielasten niet kunnen betalen of woningen waarvan de huur niet, maar de energielasten wel kunnen betalen.

Om de doelstellingen van het akkoord te halen, zijn woningbouwcorporaties bereid investeringen te doen, die ze niet (direct) doorberekenen aan woningen. Een voorbeeld is dat een rij woningen extra dakisolatie krijgt. Als zo'n maatregel alleen uitgevoerd zou mogen worden bij bewoners die instemmen in een huurverhoging, zou de maatregel duurder worden, misschien wel te duur om uit te voeren.

30. De monitoring wordt bij corporaties goed ontvangen. Zij zijn bereid om investeringen te doen om te voldoen aan de Prestatieovereenkomst (2007).
    c) Omdat het goed werkt, is een extra aanbeveling onnodig.

## *5.2 Ruimtelijke ordening*

Door de auto is de Drentse woningmarkt is niet onderverdeeld in gemeenten. Sommigen willen dicht bij hun werk wonen, maar velen hebben er weinig moeite mee een half uur naar het werk te rijden. Een extreem voorbeeld is iemand uit Gieten die achtereenvolgens banen heeft gehad in Nieuwe Pekela, Hoogeveen, Groningen, Emmen, Leeuwarden en nu weer in Hoogeveen. Hij is nooit verhuisd. Het is daarom voor woningbouwcorporaties van groot belang, dat de provincie ervoor zorgt, dat de gemeenten niet voor alle potentiële inwoners gaat bouwen. Dat zou niet alleen een probleem zijn voor de corporaties, maar ook schadelijk zijn voor het energie en klimaatbeleid, want leegstaande woningen kosten energie bij de bouw.

Door de nieuwe Wro heeft de provincie minder te zeggen over de totstandkoming van bestemmingsplannen. Die plannen zijn echter van groot belang voor de mogelijke kwaliteit van de woningen. In dat plan kunnen milieueisen zijn opgenomen. De provincie zou, zo geven woningbouwcorporaties aan, gemeenten kunnen helpen bij het opstellen van minimum eisen aan woningen binnen bestemmingsplannen. Omdat gemeenten dezelfde belangen hebben, hoeft dat niet direct te betekenen, dat beleid door de provincie wordt opgelegd. De provincie zou sjablonen kunnen aanbieden.

31. Woningcontingentenbeleid kan gezien worden als onderdeel van energie en klimaatbeleid.
    a) De provincie moet zorgvuldig doorgaan met haar contingentenbeleid.[15]

[15] Uiteraard zijn er vanuit het oogpunt van ruimtelijke ordening meer argumenten om ermee door te gaan.

# 6 Algemeen

Hierboven is een aantal aspecten van het klimaat- en energiebeleid behandeld aan de hand van een groep actoren. Tijdens het onderzoek zijn echter ook punten naar voren gekomen, die hier niet onder te plaatsen zijn. Soms omdat ze te maken hebben met meerdere actoren en in andere gevallen omdat ze nergens bij passen. Die punten worden in dit hoofdstuk behandeld.

## *6.1 Enkele losstaande vragen*

Tijdens het onderzoek is een aantal vragen gesteld. Omdat het vaak om politieke keuzes ging, kon de onderzoeker ze uiteraard niet beantwoorden. Deze vragen worden hier opgenomen.

Zo is de vraag opgeworpen waarom windmolens niet in Assen of Hoogeveen geplaatst kunnen worden. Er is gesteld dat Drenthe niet de meest voor de hand liggende provincie is om windenergie op te wekken, maar vergeleken met Limburg valt dat eigenlijk best mee. Een ander aspect is, dat moderne windmolens beschouwd worden als schadelijk voor het landschap.

Een tweede opmerking ter overdenking is dat volgens sommigen Drenthe te veel focus legt op aardwarmte en biomassa. Aardwarmte is een dure en riskante oplossing en is alleen lonend als er een grote vraag is naar warmte. De kassen in zuidoost Drenthe is een voorbeeld waar deze techniek goed kan uitpakken, maar als men aardwarmte wil gebruiken voor woonwijken, blijkt dat nieuwe wijken te klein zijn en dat voor bestaande wijken te veel overhoop moet worden gehaald. Bovendien moet bij nieuwbouwwoningen het energieverbruik zo laag mogelijk zijn.

Wellicht moet vooral geleerd worden van deze opmerkingen dat initiatieven uit de markt, die niet gericht zijn op biomassa en aardwarmte, ook serieus meegenomen moeten worden. Er blijkt een gevoel te bestaan dat dat niet het geval is.

Een derde punt, dat volgens respondenten beantwoording behoeft, is hoe Drenthe in de toekomst omgaat met biomassa vergistinginstallaties. Momenteel worden ze beschouwd als agrarische activiteit. De omvang ervan neemt echter behoorlijk toe. Als ze op de percelen van landbouwbedrijven moeten worden gevestigd ontstaat niet alleen een ruimteprobleem, maar ook een transportprobleem. De vergistinginstallaties kunnen ook gezien worden als een industriële activiteit. Dat biedt de mogelijkheid om ze op industrieterreinen te vestigen.[16]

De vraag die uit respondenten naar voren komt is, of het mogelijk is dat de provincie hier een keuze maakt waar gemeenten zich vervolgens aan kunnen conformeren.

[16] In oktober 2006 is het Beleidskader Covergisting vastgesteld waarin provinciale beleidskaders zijn opgenomen.

32. Biomassa vergistinginstallaties worden steeds groter. Gemeenten zijn zoekende naar hoe zij met deze innovatie om moeten gaan. Zie ook B9:30.
    a) Een na goed overleg tot stand gekomen provinciaal voorstel kan gemeenten helpen om hier een gezamenlijk beleid op te voeren, passend binnen de ruimtelijke ordening en de recreatieve functies die het platteland ook heeft. Het Beleidskader Covergisting van de provincie kan als uitgangspunt dienen.

## 6.2 Drenthe Bespaart

Drenthe Bespaart is verzameling projecten, die de communicatie binnen het energiecluster en naar burgers toe moeten verbeteren. Een onderdeel van Drenthe Bespaart is de website met dezelfde naam. Een website heeft veel voordelen. Er is veel informatie op te plaatsen, is altijd benaderbaar en het is een goedkope manier om informatie aan te bieden.

Het nadeel is, dat mensen er niet vanzelf heen gaan. Er is ontzettend veel informatie op internet en wanneer komen mensen erop om te gaan zoeken op Drenthe Bespaart? Een website heeft als nadeel, dat er pas bezoekers komen als ze zoeken wat er op die site te vinden is. En wie denkt dan bij energiebesparing aan Drenthe? Energiebesparing is een landelijk onderwerp en de kans bestaat dat iemand eerder op landelijke sites gaat zoeken – bijvoorbeeld die van milieucentraal.nl, nuon.nl en energielastenverlager.nl.[17]

*Drenthe Bespaart*

*Drenthe Bespaart is een project dat het doel heeft om samenwerking binnen het energiecluster te bevorderen. Uit onderzoek van de Millieufederatie Drenthe bleek dat er maar liefst 25 projecten liepen. Drenthe Bespaart moet ertoe leiden, dat die projecten minder langs elkaar heen blijven lopen. De website is een van de middelen. Diverse partijen, provincie, gemeenten en bedrijven, voegen informatie toe.*

Websites zijn passief. Ze zijn pas effectief als er bezoekers komen. Uit interviews blijkt bovendien, dat mensen niet altijd ontvankelijk zijn voor informatie. Om effectief te zijn, moet er naar de site verwezen worden, op het moment dat potentiële gebruikers informatie nodig hebben. Een goed moment zou dus zijn voordat mensen beginnen met het maken van bouwtekeningen. Op bladzijde 56 zal hierop terug gekomen worden.

Voorwaarde voor verwijzing is wel dat de bedrijven die te vinden zijn op de site inderdaad bijzondere kwaliteit leveren. Er staat nu een lange lijst met bedrijven op, maar de onderzoeker kan zich niet aan de indruk onttrekken, dat een aantal bedrijven de site aangrijpen als gratis reclame. Hebben keukenleveranciers die ook afwasmachines met label A leveren, doe het zelf zaken die spaarlampen aanbieden, bedrijven die open haarden verkopen voldoende bijzondere kennis of producten om

[17] Een steekproef op 19 november laat zien dat wie 'Energie besparen' in Google intypt, bij de tweede pagina al Drenthe bespaart vindt (19e plaats). Op zich is dat behoorlijk hoog.

hun aanwezigheid op deze site te rechtvaardigen? Bieden ze de bezoeker extra informatie? Als dat niet het geval is, wordt de meerwaarde van de site ondergraven. Bedrijven, ook te vinden op de site, die wel gespecialiseerde kennis bieden vallen dan minder op.

33. Omdat Drenthe Bespaart open staat voor alle bedrijven die naast energiezuinige producten ook energieverslindende producten aanbieden (spaarlampen naast gloeilampen), vallen de bedrijven die echt iets bijzonders presteren minder goed op. Bezoekende burgers raken er niet van overtuigd, dat de website bruikbare informatie biedt.
    a) De website kan aan effectiviteit winnen, als alleen bedrijven die bijzondere kwaliteit bieden, op de site geplaatst worden. Er kan gedacht worden bedrijven pas op de site plaatsen als zij hebben meegewerkt aan projecten die op dit beleidsterrein positief opvallen. Zie ook B28:48.
    b) Omdat de provincie onmogelijk reclame kan maken voor bepaalde bedrijven, zouden de besluiten daarover genomen moeten worden onder de verantwoordelijkheid van een onafhankelijke instantie. Dat zou bijvoorbeeld de Milieufederatie Drenthe kunnen zijn.

34. Op Drenthe Bespaart is ruimte om succesverhalen te plaatsen.
    a) Die ruimte zou prominenter in beeld kunnen worden gebracht.

## 6.3 Innovatie

Een van de deelnemers stelde dat Drenthe de verkeerde innovatie steunt. De kolencentrales en micro-WKK´s zijn gericht op het blijven produceren van $CO_2$. Het zijn tijdelijke oplossingen. Op de lange termijn is veel meer winst te behalen door toepassing van de Trias Energetica. Dat betekent dat eerst gezocht moet worden naar beperking van de energievraag, vervolgens alleen duurzame energiebronnen gebruiken en, als dat niet kan, efficiënt omgaan met fossiele brandstoffen. Micro-WKK is een voorbeeld van het derde, maar als bekend is dat op bedrijfsterreinen een besparing van 25 tot 30% op energie mogelijk is, zonder dat productie vermindert of comfort verloren gaat, dan zou daar veel meer aandacht voor moeten zijn. Zonnepanelen, WKO en windmolens hebben de toekomst. Drenthe heeft vanwege andere belangen windmolens voor het grootste deel van de provincie taboe verklaard. Daarmee kiest ze ervoor om de productie van duurzame energie te

*Trias Energetica*

*Trias Energetica geeft een hiërarchie tussen potentiële energiemaatregelen aan. Besparen staat het hoogst, gebruik maken van duurzame energie staat op de tweede plaats en zuinig gebruik van fossiele brandstoffen is de derde maatregel. Het plaatsen van een micro-WKK staat dus op de derde plaats. Als hetzelfde effect bereikt kan worden, door bijvoorbeeld het plaatsen van zonnecellen, heeft dat de voorkeur. Als isolatie hetzelfde effect heeft, heeft dat weer de voorkeur boven het plaatsen van de zonnecellen.*

beperken. Er zijn gemeenten die buiten de aangewezen zones van windmolens liggen en toch een of enkele molens zouden willen laten plaatsen om de eigen ambitieuze doelstellingen te halen.

Aangezien de provincie hier een duidelijke bewuste politieke keuze heeft gemaakt, is dit onderzoek niet het platform om daar iets over te zeggen. Het is de taak van de provincie om op veel verschillende beleidsterreinen keuzes te maken. Vaak hebben keuzes die goed uitvallen voor het ene beleidsterrein negatieve gevolgen voor een ander.

Er liggen SLOK-gelden te wachten op goede projecten. De indruk bestaat dat er momenteel in Drenthe weinig innovatie-initiatieven zijn. Bij de landelijke organisaties die voor dit onderzoek geïnterviewd zijn, bestaat het gevoel dat Drenthe op ambtelijk niveau te voorzichtig opereert. Dat ze pas laat met verzoeken om steun voor projecten langs komen. Dit kan gelezen worden als een uitgestoken hand, die kan helpen bij het invullen van het PKE (2008). Dat gaat immers uit van samenwerking.

De indruk komt overigens niet overeen met de realiteit. Drenthe is van plan subsidieaanvragen in te dienen voor het maximaal mogelijke bedrag dat door het ministerie is aangegeven. Wel blijft dan staan, dat Drenthe tijdens het opstellen van haar SLOK-aanvragen, niet of laat contact heeft gezocht met vertegenwoordigers van EZ en SenterNovem. Men heeft, zo werd gesteld, niet gemerkt dat Drenthe zoekende was. Het gevaar bestaat, dat Drenthe daardoor kansen misloopt.

Uit diverse bronnen werd duidelijk dat de inzet van de gedeputeerde mevrouw Klip zeer hoog gewaardeerd werd. Voorbeeldig, goed op de hoogte van inhoud, laat zien in de media en op Charrettes dat ze dit onderwerp serieus neemt, loopt voorop. De waardering voor ambtenaren is minder positief. Voor een deel is dit te verklaren door de reorganisatie. Contacten verdwenen, mensen verdwenen, de provincie lijkt soms een verzameling organisaties zonder onderling contact. Overigens is dit beeld wisselend. Sommige partners hebben geen enkele moeite om contacten met de provincie te onderhouden, omdat ze ondanks de reorganisatie niet van contactpersoon hoefden te wisselen, terwijl anderen zeggen alle contact verloren te hebben.

Diverse bronnen geven ook aan, dat Drenthe weliswaar een inspirerende gedeputeerde heeft voor dit beleidsterrein, maar dat een dergelijke houding bij ambtenaren niet opvalt. Daar is winst te behalen. Er worden te weinig concrete projecten van de grond getild. Eén respondent waarschuwde zelfs dat dit onderzoek niet moet leiden tot een volgende nota.

35. De provincie is, voor zover waargenomen door externen, vergeleken met andere provincies niet bijzonder actief bij het aanvragen van subsidies. Zie ook B37:58.
    a) Ambtenaren kunnen actiever aan de slag met concrete projecten. Er is meer informatie te halen bij EZ en SenterNovem.

## 6.4 Burgers

Uit diverse interviews blijkt dat eigenaren van woningen moeilijk ertoe te brengen zijn energie te besparen. Uit de mislukkingen uit het verleden zijn wel lessen te trekken. Zo heeft het veel meer zin om burgers te benaderen als ze vlak voor een verbouwing staan. Op dat moment kunnen ze keuzes maken, die de energiezuinigheid van hun woning bevorderen.

Er is geopperd dat burgers bij een aanvraag van een bouwvergunning gewezen moeten worden op energiezuinige verbouwmethoden. Dat zou echter wel eens te laat kunnen zijn, omdat dan de bouwplannen al gereed zijn. Een eerder moment zou kunnen zijn, dat burgers bij het aanvragen van een hypotheek op dergelijke methoden worden gewezen. Dat zou medewerking van de banken vergen. Aangezien banken niet direct belanghebbend zijn, kan dat voldoende vertrouwen wekken bij burgers, zodat ze nader onderzoek gaan doen. Als banken verwijzen naar Drenthe Bespaart, kan dat leiden tot een succesvolle zoektocht.

Dit voorbeeld geeft aan, dat burgers direct benaderd moeten worden en wel op de momenten dat ze de informatie kunnen omzetten in daden. Te vroeg informeren heeft weinig zin. De instantie die de burger informeert moet ook voldoende vertrouwen wekken. Bij voorkeur zijn dat instanties die geen (financieel) belang hebben bij energiezuinig gedrag van de burger. Banken en overheid hoeven vervolgens niet zelf te beschikken over de juiste informatie, maar wel over een netwerk van betrouwbare bedrijven waarnaar verwezen kan worden.

Wonen++ is een van de projecten om burgers te benaderen. Uit de verschillende interviews werd dit genoemd als een voorbeeld, waar de provincie de zaak top down oppakte. Dat heeft wrijving opgeleverd en is een van de voorbeelden die heeft geleid tot het overvalgevoel, dat in paragraaf 3.2 is behandeld. Een ander punt is dat een niet Drents bedrijf is ingeschakeld. Het Utrechtse bedrijf dat het project heeft uitgevoerd had, volgens deze respondenten, niet voldoende affiniteit met Drenthe. Dat heeft het project geen goed gedaan.

Tot slot bleek Wonen++ de burgers niet naar de bijeenkomsten te trekken. Er werd een voorbeeld genoemd van 7500 brieven, dat leidde tot bijeenkomsten waar 150 mensen op af kwamen van wie onbekend is of ze iets hebben gedaan met de kennis die is opgedaan bij deze bijeenkomsten.

Het project is eind oktober 2008 gestopt en zal apart geëvalueerd worden.

Een interessant project waar de onderzoeker op stuitte was ‘Ons Groene Hert’ uit Nijmegen. Dit project benadert niet alleen bedrijven, maar ook burgers. Ze doet dat onder meer via kinderen. Kinderen worden gestimuleerd om computers en lampen bij hun ouders uit te zetten. Vervolgens zetten ze de duimen tegen hun hoofd en maken van hun handen een gewei, waarna ze een kort demonstratief dansje hou-

den. De boodschap wordt zo niet alleen duidelijk maar vooral ludiek. Het besparen van energie wordt ineens leuk.[18]

36. Veruit de meeste burgers zijn niet op zoek naar energiebesparende maatregelen. Zij kunnen wel een belangrijk deel van de doelstellingen voor hun rekening nemen.
    a) Ludieke acties als *Ons Groene Hert* kunnen burgers overhalen mee te doen.
    b) Het is belangrijk burgers te benaderen op een moment dat ze iets kunnen doen. Dat is dus voordat verbouwplannen worden gemaakt.
    c) Direct benaderen van burgers is duur, maar efficiënt. Websites hebben pas zin als burgers zelf op zoek zijn.
    d) Wonen++ kan een leerzaam project zijn om te analyseren wat goed ging, beter kan en of het een methode is om burgers te betrekken bij de oplossingen van de klimaat en energieproblematiek.[19]
    e) De provincie kan banken vragen of ze burgers, die verbouwingen plannen, willen wijzen op informatie op de website Drenthe Bespaart.

## 6.5 Imago van de provincie

Diverse partners hebben aangegeven dat ze samenwerking met de provincie zeer op prijs stellen. Voor een deel is dat door de, door vrijwel iedereen onderschreven, complimenten aan het adres van de gedeputeerde mevrouw T. Klip. Zij zet de toon door niet alleen te verschijnen in de media, kranten en TV-Drenthe, maar ook regelmatig langs te komen bij energie- en klimaatprojecten waar de provincie bij betrokken is.

Een tweede troef die de provincie kan inzetten, is dat zij een neutrale actor is. Als de provincie een energieadvies aan burgers geeft, komt dat betrouwbaarder over, dan als energiebedrijven of installateurs dat doen. Overigens is dit een positie die de provincie deelt met gemeenten.

Maar behalve neutraal, wordt de provincie ook gezien als een professionele organisatie die door burgers en ondernemers serieuzer wordt genomen dan NGO's zoals de Milieufederatie. Hoewel ook die organisatie behoorlijk professioneel te werk gaat, verlaagt samenwerking met de provincie drempels enorm. Daar waar de provincie moeilijker binnenkomt, omdat overheden nu eenmaal niet door iedereen vertrouwd worden, kunnen organisaties als de Milieufederatie en Parkmanagements soms weer makkelijker ingang vinden.

[18] Filmpjes hierover zijn te vinden op YouTube. Zie ook het kader op pagina 37.

[19] De provincie Drenthe is bezig met een evaluatie van dit project.

Op Drentse schaal doet de provincie het dus goed. Als er al kritiek is, komt dat van een hogere schaal en dan vooral omdat het gevoel bestaat, dat Drenthe wel wat assertiever mag zijn. Het gaat dan om opmerkingen in de trant van: Drenthe is niet proactief en te afwachtend.

37. Drenthe komt op regionale en nationale schaal niet over als een provincie die hard aan de weg timmert. Zie ook B35:55
    d) Drenthe kan de mogelijkheden om innovatiesubsidies binnen te halen beter benutten.

## 6.6 Iconen

Een van de aanbevelingen is successen te tonen. Die worden het meest zichtbaar, als Drentse iconen in de strijd worden geworpen. In Friesland is er een race voor zonnecelboten, dus wat zou Drenthe ervan weerhouden om op het TT circuit races te organiseren met elektrische motoren (Figuur 11). Men zou teams een ruimte kunnen geven, die ze vol kunnen zetten met apparaten voor het testen van allerlei manieren om elektriciteit op te wekken om energie te kunnen leveren voor de motoren.[20]

**Figuur 11: Electric GPR-S haalt Honda in. Bangkok, Thailand 9 april 2008.**

Een ander icoon dat voor de hand ligt, en waarmee al een begin is gemaakt, is het Dierenpark in Emmen. De aanleg van het nieuwe park biedt kansen om Nederland te laten zien dat Drenthe meedoet en op aspecten voorop loopt met het klimaat- en energiebeleid. Hetzelfde geldt voor de toeristensector.

Deze twee voorbeelden sluiten aan bij de landelijke schaal. Dat hoeft overheden en ondernemers er niet van te weerhouden om ook zichtbare projecten op plaatselijke schaal te ondernemen. Gedacht kan worden aan een project van Strijker Bouw, dat graag wil investeren in een energiezuinig nieuw kantoor in combinatie met een voorlichtingscentrum middenop een bestaand industrieterrein en aan warmtewinning voor kassen in zuidoost Drenthe. Dergelijke projecten kunnen helpen een positieve

[20] Men verwacht dat in 2050 het verkeer massaal overgeschakeld is van benzine en diesel naar elektriciteit (Energierapport 2008).

sfeer te creëren, die nodig is om veel mensen mee te laten denken over oplossingen in de energie- en klimaatproblematiek.

38. Iconen helpen beleid op de agenda te plaatsen. Iconen die aansluiten bij plaatselijke eigenheid en toch landelijk bekend zijn, hebben de meeste impact. Iconen die regelmatig terugkeren, kunnen beleid op de agenda houden.
    a) Het ligt voor de hand om aan te sluiten bij het Dierenpark Emmen, de toeristensector en de TT-Assen.
    b) Plaatselijke iconen, of iconen die binnen een branche bekendheid , kunnen aanvullend werken en mogen daarom niet uit het oog worden verloren.
    c) Iconen versterken het 'Oranjegevoel' en zullen daardoor navolging bevorderen. Zie ook B18:41 en B36:57.

## *6.7 Jao, wij kunt ´t*

De provincie heeft een voorbeeldfunctie voor anderen. Zoals we zagen geldt voor gemeenten, dat het succes afhankelijk is van de mate waarin ambtenaren die klimaat en energie in hun portefeuille hebben, anderen kunnen overhalen mee te denken in de uitvoering van het beleid. Dit geldt ook voor de provincie. Een deel van het werk moet worden uitgevoerd door communicatie, een ander deel door ruimtelijke ordening, weer een ander deel door economische zaken of de afdeling milieu. Meer dan bij andere doelstellingen, moeten de doelstellingen op het gebied van klimaat- en energiebeleid door alle gedeputeerden en door vele ambtenaren gedragen worden, wil het beleid succesvol zijn. Om een extreem voorbeeld te noemen, als er computers worden aangeschaft moet niet alleen naar de prijs en de performance worden gekeken, maar ook naar het stroomverbruik. Dat laatste is niet alleen een (verborgen) onderdeel van de prijs, maar heeft invloed op de doelstellingen op het gebied van klimaat en energie.

De haalbaarheid van de doelstellingen uit het PKE (2008) worden wel ter discussie gesteld. Iemand opperde dat een besparing van 6% ten opzichte van 2000 al knap was, laat staan van 30% ten opzichte van 1990. De titel van deze paragraaf wil die opmerking niet als onzinnig of onnodig pessimistisch terzijde schuiven. Maar dat betekent niet, dat de provincie bij de pakken neer moet gaan zitten. Alle winst is winst. Het is geen voetbalwedstrijd, maar een strijd om het klimaat, en hoewel sommigen het er niet mee eens zullen zijn - een voetbalwedstrijd gaat nergens over. Zondereen goed klimaat kunnen we niet.

Om de middelen van de provincie optimaal in te zetten is er dus veel voor te zeggen om ook een interne campagne te voeren. Er moet, zo werd gezegd, een Oranjegevoel ontstaan. Het Nijmeegse *Ons Groene Hert* gevoel. Ambtenaren worden uiteraard geacht het beleid uit te voeren, maar als de breedte van de organisatie in-

nerlijk gemotiveerd is, kunnen velen de doelstellingen dichterbij helpen brengen. Dat moet positief gebracht worden. Wellicht kan de campagne van Barack Obama als inspiratie gebruikt worden. *Yes we can*, wordt op zijn Drents *Jao, wij kunt 't*[21]. Net als bij Obama gaat het om het realiseren van verandering door samenwerking van velen. Burgers, bedrijfsleven en overheid.

Een van de respondenten gaf aan dat het de provincie ontbreekt aan het stellen van de meest kritische vraag: waartoe dient dit. Waar zijn we eigenlijk mee bezig. Veel organisaties, en volgens deze zegspersoon ook Drenthe, maken de fout allerlei activiteiten te ontplooien, zonder constant na te gaan of die activiteiten ook tot iets leiden. Het overnemen van de roep van Obama moet dus niet slechts leiden tot een zeer actieve houding, maar ook tot een meer kritische houding. De kern is een open en eerlijke communicatie. Open en eerlijke communicatie leidt tot efficiëntie en wie efficiënt is, kan uitroepen – jao, wij kunt 't.

39. Net als bij gemeenten is het succes van de gedeputeerde en de ambtenaren, die actief zijn op dit beleidsterrein afhankelijk van samenwerken. Dat geldt zowel voor samenwerking met externen en als interne samenwerking. Zie ook B2:22.
    e) Richt een campagne ook op de interne organisatie, zodat de denkkracht van mensen die Klimaat en Energie niet direct in hun takenpakket hebben, toch aangeboord worden.

[21] Vertaling gecontroleerd door Jan Germs, Huus van de Taol, Beilen.

# 7 Conclusies

De weg van Kyoto naar Grolloo zal niet door de provincie alleen bewandeld moeten worden. Een van de geïnterviewden gaf aan dat hij vond dat zijn organisatie, maar ook de provincie zich nog op een zoektocht bevindt. Er moet nog duidelijk worden wat de nulsituatie is, wat zijn organisatie kan en waar die organisatie dus hulp van de provincie kan gebruiken.

Het beeld is inderdaad dat Klimaat en Energie een beleidsterrein in ontwikkeling is. Drenthe heeft in 2008 een enorme versnelling tot stand gebracht die zichtbaar werd door netwerkbijeenkomsten en Charrettes. Het PKE (2008) belooft een volgende versnelling. De enthousiasmerende en inspirerende inzet van gedeputeerde Klip-Martin kreeg alom waardering. De enige kanttekening was, dat iemand vond dat zij niet in de organisatie ingebed was. Hiermee werd gedoeld op de kritiek dat ambtenaren wat te afwachtend zijn. Die kritiek slaat uiteraard terug op de verantwoordelijk bestuurder. Maar ook als de ambtenaren meer proactief zijn, en ondanks dat er nu meer middelen zijn, zal het succes van de inspanningen van de provincie sterk afhankelijk blijven van wat haar partners doen. Dat is een zoektocht en die zoektocht blijft.

Doordat er geen hiërarchische verhouding is met die partners, kan Drenthe zich niet opstellen als regisseur. Toch is er een trekker nodig, een actor in het beleidsveld die projecten trekt. De projecten hebben echter sterk verschillende kenmerken. Een dierenpark verplaatsen is iets anders dan aardwarmte aanboren voor tuinbouwkassen. Een nieuwe woonwijk neerzetten, energielabels vaststellen van woningen van corporaties, burgers voorlichten, elk project heeft andere partners, andere partijen, andere verdelingen van belangen, andere benodigde inzet van middelen en zo is voor elke transitiearena een nieuwe zoektocht nodig naar wie de lead moet nemen en welke partners moeten aanschuiven. Om die zoektocht te kunnen doen moeten partijen bij elkaar worden gebracht. Er moeten gesprekken georganiseerd worden, zodat kan worden uitgezocht wie wat kan, wie wat wil, wie wat weet en wie wat moet. Als dat bekend is, wordt het mogelijk een werkverdeling te maken.

## *7.1 Verbinden*

De zoektocht naar wie wat kan, wie wat wil, wie wat weet en wie wat moet kan het best beginnen met brainstormen. Daar is de provincie ook al mee bezig.

Charrettes en netwerkbijeenkomsten zijn uitstekende middelen om mensen op het beleidsterrein met elkaar in contact te brengen en communicatie op gang te brengen. Voor een aantal gemeenten kan een Drents klimaat- en energieoverleg nuttig zijn, maar voorwaarde is dat er een duidelijke agenda is en dat alle aanwezigen er iets kunnen halen.

De tweede en belangrijkste stap is de zaken tot uitvoering te brengen. Afgezien van haar eigen wagenpark, het OV-beleid en bijvoorbeeld de eigen lantaarnpalen zijn er niet voldoende zaken waaraan de provincie zelf wat kan doen. Het gaat erom dat er projecten tot stand komen die anderen uitvoeren. Burgers die zuiniger met energie

omgaan en verbouwingen zo uitvoeren, dat energie bespaard wordt. Bedrijven die daadwerkelijk hun energierekening naar beneden brengen of warmte verkopen aan hun buurman. Gemeenten die duurzaam inkopen of een scherp vergunningenbeleid voeren. Het zijn vaak de partners die de kans op succes van het beleid bepalen.

Bij de uitvoering is de provincie niet altijd de logische trekker. Dat moet per project onderzocht worden. De partij die het meest baat bij een project heeft, of die het meest centraal in het benodigde netwerk zit, moet zich opwerpen als trekker. Zo heeft de provincie een Charrette georganiseerd voor het Dierenpark in Emmen. De provincie heeft op dat moment in zijn rol als verbindende organisatie het Dierenpark, deskundigen en de gemeente Emmen bij elkaar gebracht, zodat het klimaat- en energiebeleid door Emmen wordt meegenomen in het verplaatsingsplan. Het zou verkeerd zijn om vervolgens het project ook uit te voeren. Waarschijnlijk is het Dierenpark het meest geschikt als trekker. De provincie zou wel, na verloop van tijd, even kunnen herijken of de oplossingen, die tijdens de Charrette bedacht zijn ook voldoende worden meegenomen in de uitvoering en of er nog aanvullende kansen liggen.

Tenslotte moeten de successen getoond worden. Als bedrijven merken dat andere bedrijven forse besparingen hebben door op hun energieverbruik te letten, of als burgers merken dat bepaalde corporaties veel meer energiezuinige woningen hebben dan andere, is de kans groot dat het gedrag overgenomen wordt. Een goede mond tot mond reclame is vele malen effectiever dan een dure advertentiecampagne.

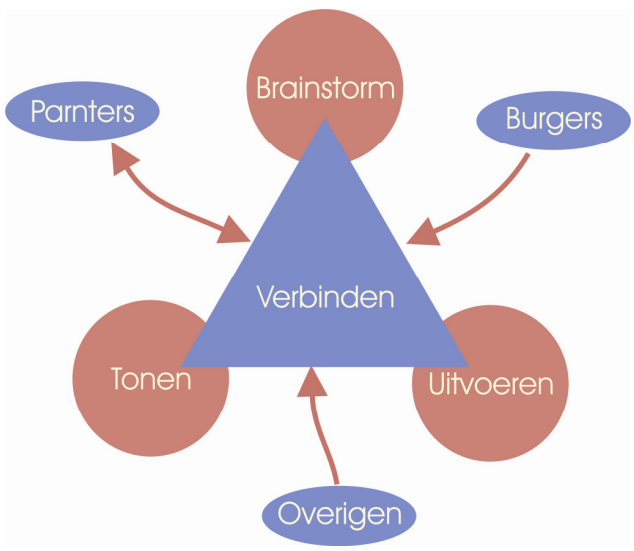

**Figuur 12: Rol provincie**

Een van de respondenten gaf aan dat een gemeente als Almere weliswaar de hoogste doelstellingen heeft, 'maar ze doen helemaal niets'. Het gaat niet om het tonen van de fraaiste ambities, maar om effectieve maatregelen.

Het omgekeerde komt ook voor. De gemeente Tynaarlo is trots op de energiehuishouding van haar gemeentegebouw, maar een van de sprekers bij een bijeenkomst gaf aan, dat hij het een schande vond, dat gebouw. Het zou energie verspillen en al die ambtenaren achter het glas zouden het veel te warm hebben. Blijkbaar straalt het gebouw iets anders uit, dan het in werkelijkheid is. Hier is sprake van een succes, dat niet gezien wordt.

Figuur 12 laat zien hoe de provincie haar rol kan zien. Zoals in de inleiding al is aangegeven, is communicatie zeer belangrijk voor succes op dit beleidsterrein. De provincie kan die rol spelen, omdat ze een overheid is met contacten op verschillende

schalen. Dat wil zeggen, ze heeft landelijke contacten, neemt deel aan het noordelijk samenwerkingsverband Energy Valley, en heeft plaatselijke contacten via gemeenten en corporaties. De provincie heeft een groter budget, zodat ze meer FTE in kan zetten dan gemeenten en bovendien projecten kan subsidiëren of voorfinancieren. Tegelijk kan zij voor plaatselijke actoren proberen subsidies binnen te halen via haar landelijke contacten (SenterNovem, EZ).

De groep 'overigen' in Figuur 12 is een belangrijke groep. Dat zijn de organisaties die zich niet opstellen als partner. Veel van die organisaties kunnen desondanks toch helpen de doelstellingen van het PKE (2008) te halen. Sterker, hun medewerking zal nodig blijken te zijn. Zoals in Figuur 5 op bladzijde 23 werd aangegeven, is klimaat en energie niet iets wat één bepaalde organisatie kan handelen. Alle organisaties, iedereen heeft er mee te maken en iedereen kan er dus een deel van waarmaken. Bovendien, gezien hoe ambitieus die doelstellingen zijn, kan het niet anders, dat iedereen iets moet doen. Dit rapport heet niet voor niets 'de weg van Kyoto naar Grolloo'. Heel Grolloo, heel Drenthe moet ingeschakeld worden.

40. Energie en klimaatbeleid is facetbeleid en is gevoelig voor het vele handen probleem. Er is dus geen logische trekker is voor het hele beleidsterrein klimaat en energie.
    a) De provincie moet het als haar taak zien om gelijkwaardige partijen te verbinden. Daartoe kan ze verschillende middelen inzetten, zoals het **faciliteren** (bijeenkomsten organiseren, subsidiëren, voorfinancieren), **communiceren** (contacten onderhouden, voorlichting verzorgen, doorverwijzen) en in een enkel geval kan ze optreden als **trekker** (monitoren, ruimtelijke ordening, milieuvergunningen).
    b) Per arena moet in overleg onderzocht worden wie de logische trekker is.

41. Overheden hebben de neiging hoge ambities op te schrijven. De meest succesvolle provincie zal echter degene zijn die de meeste zaken tot stand brengt.
    a) Bouw aan samenwerkingsverbanden die concrete plannen uitvoeren.
    b) Laat successen zien: jao, wij kunt 't.

## Bijlage 1: Lijst geïnterviewde personen per instelling

| Organisaties | | | Int. | RT |
|---|---|---|---|---|
| **Gemeenten** | Assen | H. Slot | X | |
| | Borger-Odoorn | B. de Rijk | X | |
| | Emmen | R. Gengler | X | X |
| | Hoogeveen | A. Zijlstra | X | |
| | | H. Kiers | X | X |
| | Tynaarlo | E. B. Westerdijk | X | |
| **Regionale overheid** | Provincie Drenthe | A. van den Boogaert | X | |
| | | E. Bregman | X | |
| | | F. Roemers | X | X |
| | | G. Pinxterhuis | X | X |
| | | J. Akse | | X |
| | | J. Kuiper | | X |
| | | J. Koops | X | X |
| | | J. Scholte | X | X |
| | | K. J. Noorman | | X |
| | | P. Hurkmans | X | X |
| | | W. Huizing | XX | X |
| | Provincie Groningen | J. Spakman | X | |
| **Centrale overheid** | Economische Zaken | M. van de Veen | X | X |
| | Senter Novem | E. Baris | X | |
| **Bedrijven en corporaties** | Rendo | H. Nieuwenhuis | X | X |
| | Seinen Projectontwikkeling | H. Seinen | X | |
| | Strijker Bouw | H. Brinks | X | X |
| | WoonConcept | H. van Houten | X | |
| | | R. Smit | X | X |
| | Woonservice | F. Wester | X | |
| **Overkoepelende organisaties** | Energy Valley | O. Huisman | X | X |
| | Kamer van Koophandel | J. Bosma | X | X |
| | Milieufederatie Drenthe | C. Teule | X | X |
| | | R. Hoekstra | X | |
| | Parkmanagement Noordenveld | W. Klok | X | X |
| | Uneto-VNI | J. Hulshof | X | |
| **Overig** | Acore | O. Janssen | X | |
| | StiBaBo | M. Herweijer | XX | |

Int geïnterviewd
RT deelgenomen aan het ronde tafelgesprek
XX meerdere voortgangsbesprekingen en bespreken van concepten van het eindrapport

# Bijlage 2: Lijst gebruikte afkortingen

| | |
|---|---|
| Cradle | Cradle to cradle (wieg tot wieg) is een denkwijze, waarbij bij de productie van goederen de kosten van afvalverwerking worden meegenomen. De berekening eindigt waar het afval geen schade voor de natuur meer vormt of gebruikt kan worden als grondstof. Afval wordt beschouwd als voedsel. |
| EPA | Energieprestatieadvies, zie kader blz. 36. |
| EPDB | Energy Performance Building Directive |
| GS | Gedeputeerde Staten. |
| HEMA | Hoogeveen, Emmen, Meppel, Assen. |
| IEA | International Energy Agency. |
| IPCC | Intergovernemental Panel on Climate Change. |
| Micro-WKK | Ketel met warmtekrachtkoppeling, waar elektriciteit mee opgewekt wordt. Zie kader bladzijde 21. |
| PKE | Programma Klimaat en Energie (PKE, 2008). |
| PS | Provinciale Staten. |
| RWZI | Rioolwaterzuiveringsinstallatie |
| VROM | Ministerie van Volksgezondheid, Ruimtelijke Ordening en Milieu. |
| WKO | Warmte Koude Opslag, zie kader bladzijde 21. |
| Wm | Wet Milileubeheer |
| Wro | Nieuwe Wet Ruimtelijke Ordening. |
| WZI | Waterzijdig inregelen, een regeltechniek die erop gericht is gebouwen evenwichtig te verwarmen door de doorstroming van cv-elementen te optimaliseren. Daarmee zijn vaak flinke besparingen mogelijk, zonder dat het comfort achteruit gaat. |

# Index

Aardwarmte .....20
Bestemmingsplannen .....35, 47, 51
Charettes.....33, 34, 35
Communicatieplan.....36
Covergister .....29
Dierenpark Emmen .....59
*Drenthe Bespaart*31, 40, 41, 48, 53, 54, 56
Energieakkoord .....10, 11, 12, 31
Energielabel .....36
Energiescan .....39, 42
Energy Valley.....14, 42, 63
EPC-norm .....24, 46
Frisse Scholen .....34, 35
Huurderprobleem .....42
Ons Groene Hert .....40, 56
Parkmanagement.....48
Rekeningprobleem.....42, 43
Reorganisatie .....23, 55
Sterk Bouwen.....33, 34, 35
Trias Energetica.....54
TT-Assen.....59
Vele handen problematiek .....8, 21, 22
Wonen++.....31, 56, 57

## Geraadpleegde literatuur

Bresser (2007), D., J.R. Lunsing; *Een ezel stoot zich in het algemeen … - lessen uit projecten -*, Groningen, Provincie Groningen.

CBS (2007), *Duurzame energie in Nederland 2006*, CBS, Voorburg/Heerlen.

Coser (1956), *The functions of social conflict*, The Free press, New York.

Drenthe (2005), L.; *Energiek Drenthe – startnotitie energiebeleid 2006-2010, ONTWERP,* provincie Drenthe, Assen.

Drenthe (2006a), *Energiek Drenthe – Nota energiebeleid 2006-2010 met bijlage 1,* provincie Drenthe, Assen.

Drenthe (2006b), *Energiek Drenthe – Uitvoeringsprogramma 2006-2007,* provincie Drenthe, Assen.

Drenthe (2007), *Energiek Drenthe – Tussenbalans 2006*, provincie Drenthe, Assen.

PKE (2008), *Programma Klimaat en Energie*, provincie Drenthe, Assen.

Dunn (2004), W.N.; *Public Policy Analysis*, Pearson, Prentice Hall, Pittsburg.

Energieakkoord (2007), *Energieakkoord ministerie van Economische Zaken, VROM, Drenthe, Fryslân, provincie Groningen, Noord Holland, SNN*.

Energierapport (2008), *Energierapport 2008*, Ministerie van Economische Zaken, Den Haag.

Evaluatienota (2002), *Evaluatienota Klimaatbeleid, voortgang van het Nederlandse klimaatbeleid: een evaluatie bij het eikmoment 2002,* Sdu Uitgevers, Den Haag.

Evaluatienota (2005), *Evaluatienota klimaatbeleid 2005*, *Onderweg naar Kyoto*, VROM, Den Haag.

Groningen (2007), *Programmadocument Energie 11-12-2007*, provincie Groningen, Groningen.

Heeren (1972) H.J., Ph. van Praag; *Van nu tot nul*, Uitgeverij Het Spectrum, Utrecht.

Hoogerwerf (2003), A., M. Herweijer; *Overheidsbeleid, een inleiding in de beleidswetenschap*, Kluwer, Alphen aan de Rijn.

Koppelaar (2008), *IEA: Olietekort, 100+ dollarolie, 6 graden temperatuurstijging*, www.peakoil.nl geraadpleegd 11 november 2008.

Kyoto (1998), *Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention of Climate Change*, United Nations, New York.

Lunsing (2007), J.R.; *Eigenbelangen samen behartigen, Regiovisie Groningen-Assen 2030*, paper Seminaar Beleidswetenschap II, Groningen.

Lunsing (2008), J.R.; *Dynamiek van Drenthe, evaluatie POP II Drenthe*, Stibabo, Warffum.

Meadows (1972) D.; *Rapport van de club van Rome, grenzen aan de groei*, Uitgeverij Het Spectrum, Utrecht.

Peters (2007), K.; *Het opgeblazen bestuur, een kritische kijk op de provincie*, Uitgeverij Boom, Amsterdam.

Prestatieovereenkomst (2007), *Prestatieovereenkomst Energie 2007-2013*, 4 april 2007, Assen.

# KLIMAAT EN ENERGIE

## BELEIDSINSPANNINGEN
## EN
## PROJECTEN

OVERZICHT 2008

# INHOUDSOPGAVE

**Inhoudsopgave** ..... 2
**Inleiding** ..... 3
**1. Samenvattend financieel overzicht** ..... 4
**2. Factsheets** ..... 5
**2.1 Mitigatie** ..... 5
**2.2 Adaptatie** ..... 35
**2.3 Participatie** ..... 40

# INLEIDING

Voor u ligt het overzicht van beleidsinspanningen en projecten Klimaat en Energie 2008. In dit overzicht zijn de activiteiten opgenomen waarvoor in 2008 provinciaal geld is ingezet of ingepland vanuit de budgetten voor het programma Klimaat en Energie. Op een breed front is een breed scala aan projecten succesvol voorbereid, in uitvoering en reeds afgerond.

Het afgelopen jaar kan worden gekenschetst als een jaar waarin een overgang is gemaakt van de nota Energiek Drenthe naar het programma Klimaat en Energie. De uitgevoerde beleidsinspanningen en projecten liggen voor een belangrijk deel in het verlengde van de nota Energiek Drenthe. Over de voortgang van de nota Energiek Drenthe is in januari 2007 de Tussenbalans 2006 uitgebracht en is eerder ook gerapporteerd in de bestuursrapportages. De doorwerking van het programma Klimaat en Energie wordt zichtbaar in de periode na het instemmen met het programma door provinciale staten, in juni 2008.

2008 is ook een voorbereidend jaar geweest op een kansrijke en zorgvuldige uitvoering van het programma Klimaat en Energie. Naast de projectuitgaven in 2008 is dit jaar relatief veel aandacht uitgegaan naar draagvlakverwerving. Voor een goede een zorgvuldige uitvoering van het programma is een gezamenlijke uitvoering met externe partners van groot belang. Daar hangen inspanningen mee samen als het koppelen van doelen en inzet aan de gewenste provinciale rollen, het verkrijgen van financiering van externe partijen en uit andere programma's en een andere wijze van werken. Al deze punten vergen een zorgvuldige benadering en hebben dan ook in de periode na het vaststellen van het programma een relatief groot beslag gelegd op de beschikbare menskracht. Er zijn veel beleidsinspanningen gepleegd en projecten in de startblokken gezet waarvoor (nog) geen beroep is gedaan op provinciaal geld. Dit is ook de belangrijkste reden dat de budgetten die in het programma zijn opgenomen voor Mitigatie, Adaptatie en Participatie, voor het jaar 2008 slechts ten dele zijn benut.

Voorbeelden hiervan zijn het voorbereiden van de ondertekening van het Energieakkoord Noord-Nederland door gemeenten en andere organisaties, de vergroening van het openbaar vervoer, de geothermie, het Convenant Meppelerdiep en het Inrichtingsproject voor het Dwingelderveld. Deze inzet is deels in dit overzicht terug te vinden, maar zal grotendeels pas de volgende jaren tot concrete projecten leiden.

Op het gebied van Water en Natuur worden al langer maatregelen uitgevoerd om doelen te realiseren die aansluiten op de adaptatiedoelen van het programma Klimaat en Energie. Deze maatregelen worden deels gefinancierd uit het Provinciaal meerjarenprogramma (pMJP) voor het landelijk gebied. Te denken valt aan maatregelen gericht op het vasthouden, bergen en afvoeren van water, het robuuster maken van de natuur, het aanleggen van robuuste verbindingen tussen natuurgebieden, maatregelen met het oog op verdroging en het realiseren van klimaatbossen. Deze inzet is niet in het overzicht opgenomen omdat voor bedoelde activiteiten in 2008 (nog) geen geld beschikbaar is gesteld vanuit de budgetten voor Klimaat en Energie.

Het overzicht gaat over 2008 en is bedoeld om informatie over de voortgang van projecten te geven. Omdat dit overzicht is opgesteld tijdens het lopende boekjaar, is er geen sprake van een volledig jaaroverzicht. Er is gekozen voor een format waarbij op een snelle manier een goed overzicht kan worden verkregen van de stand van zaken in de verschillende projecten. Ten aanzien van de financiering kan worden gemeld dat per factsheet de daadwerkelijk realisatie alsmede de verwachte realisatie in 2008 zijn vermeld. De exacte financiële verantwoording wordt opgenomen in de jaarrekening 2008.

2 december 2008

# 1. SAMENVATTEND FINANCIEEL OVERZICHT

In bijgaande tabel is het financiële overzicht opgenomen, ultimo eind november 2008. In de begroting staan de gereserveerde budgetten voor Mitigatie, Adaptatie en Participatie zoals opgenomen in de begroting 2008 van het Programma Klimaat en Energie.
Aanvullende op deze reserveringen waren in 2008 de budgetten “uitvoering nota energiebeleid” en “projecten milieu en energie”beschikbaar voor de uitvoering van klimaat en energiebeleid. Anders dan de reservering uit het Stimuleringsfonds Drentse Projecten geldt voor beide laatst genoemde budgetten geen cofinancieringopdracht.

In het overzicht is per onderdeel (Mitigatie, Adaptatie en Participatie) aangegeven wat in 2008 is gerealiseerd of naar verwachting nog gerealiseerd gaat worden in 2008. De definitieve cijfers komen aan de orde in de jaarrekening 2008. Financiële informatie per project is opgenomen in de factsheets.

| **Begroting 2008** | | |
|---|---|---|
| Mitigatie | € | 1.200.000 |
| Adaptatie | € | 700.000 |
| Participatie | € | 100.000 |
| Budget uitvoering nota energiebeleid | € | 250.000 |
| Budget projecten milieu en energie | € | 250.000 |
| **TOTAAL** | **€** | **2.500.000** |

| **(verwachte) realisatie 2008** | | |
|---|---|---|
| Mitigatie: realisatie | € | 1.094.028 |
| Mitigatie: verwachte realisatie | € | 95.027 |
| Adaptatie: realisatie | € | 119.050 |
| Adaptatie: verwachte realisatie | € | 7.500 |
| Participatie: realisatie | € | 162.001 |
| Participatie: verwachte realisatie | € | 16.000 |
| Proceskosten | € | 21.891 |
| **TOTAAL** | **€** | **1.515.497** |

# 2. FACTSHEETS

## 2.1 Mitigatie

| | |
|---|---|
| **Titel:** | **Biomassa: Faciliteren en stimuleren van biomassaprojecten** |
| **Context:** | Door het benutten van de biomassa o.a. afkomstig uit de agrarische sector en uit natuur/landschap kan bio-energie een belangrijke rol spelen bij het bereiken van de doelstelling op het gebied van duurzame energie. De nadruk ligt op het (doen) realiseren van projecten. Enerzijds wordt hiermee direct een bijdrage geleverd aan de regionale economische bedrijvigheid en innovatie. Anderzijds wordt het opdoen van concrete praktijkervaring gezien als een belangrijk middel om de juiste weg in het transitieproces naar een duurzame energievoorziening. Er bestaat ook een nauwe relatie met thema's als decentrale energie-opwekking en de productie van groen gas. |
| **Doel:** | Bevorderen van de inzet van biomassastromen t.b.v. de opwekking van duurzame energie.<br>Bijdrage aan CO2-reductiedoelstelling: ca 500 kTon via biomassa in 2020.<br>Bevorderen decentrale energieopwekking.<br>Geringere noodzaak inzet fossiele brandstoffen.<br>Opbouw netwerk. |
| **Resultaat:** | Bijdrage aan vergunningverlening bio-energie installaties.<br>Opstellen beleidsnotities en aanpassingen daarvan.<br>Opstellen onderzoeksrapporten over nieuwe kennis.<br>Procesondersteuning bij projecten.<br>Subsidiebeschikkingen.<br>Opstellen PvA Biomassa (IPO). |
| **Stand van zaken 2008:** | <u>Werkgroep energiebesparing en duurzame energie Waterschappen:</u><br>Drie bijeenkomsten belegd en uitgevoerd; procesbegeleiding drie onderzoeksprojecten opgezet:<br>1. biomassastromen studie (gereed jan. 2009)<br>2. benutting effluent (voor warmte en proceswarmte).<br>3. slibstrategie studie<br><u>Inventarisatie biomassa stromen in Tynaarlo</u>:<br>Opgestart en uitgevoerd door Milieufederatie Drenthe.<br><u>Haalbaarheidsstudie co-vergisting en warmtebenutting Hoogeveen (o.a. agrariers, gemeente Rendo):</u><br>Opgestart, gereed januari 2009.<br><u>Biomassa: afvalstof/grondstof?</u><br>Afstemming/afspraken met gemeenten over vergunningverlening.<br><u>Duurzame energie (o.a. warmte en organische afvalstof benutting) bij provinciale inrichtingen:</u><br>Dossier onderzoek per bedrijf inzicht in energie/groene reststromen behoefte/overschot is uitgevoerd.<br>Analyse van kansen is uitgevoerd.<br><u>Bio-energie projecten Agenda Veenkoloniën:</u> |

| | |
|---|---|
| | AVEBE/vergisten en Bio-energie integreren in landschapsbeheer en onderhoud<br>Gestart is met verkenning haalbaarheid projecten. |
| **Begin en looptijd:** | 2008-2011 |
| **(Beoogde) Partners:** | Provincies, gemeenten, Energy Valley, BEN, LTO-Noord, Onderzoeksinstituten, Marktpartijen, Adviesbureaus, Ministeries van EZ, LNV |
| **Gerealiseerd in 2008:** | € 38.550,- |
| **Verwachte realisatie 2008:** | € 7.000,- |

| | |
|---|---|
| **Titel:** | **Opzetten inzamelstructuur knip- en snoeihout** |
| **Context:** | Door het benutten van de biomassa o.a. afkomstig uit de agrarische sector en uit natuur/landschap kan bio-energie een belangrijke rol spelen bij het bereiken van de doelstelling op het gebied van duurzame energie. De nadruk ligt op het (doen) realiseren van projecten. Enerzijds wordt hiermee direct een bijdrage geleverd aan de regionale economische bedrijvigheid en innovatie. Anderzijds wordt het opdoen van concrete praktijkervaring gezien als een belangrijk middel om de juiste weg in het transitieproces naar een duurzame energievoorziening. Er bestaat ook een nauwe relatie met thema's als decentrale energie-opwekking en de productie van groen gas. |
| **Doel:** | Bevorderen van de inzet van knip- en snoeihout t.b.v. de opwekking van duurzame energie.<br>Bijdrage aan CO2-reductiedoelstelling.<br>Bevorderen decentrale energieopwekking.<br>Geringere noodzaak inzet fossiele brandstoffen. |
| **Resultaat:** | Ondersteuning van het onderzoek naar haalbaarheid inzamelstructuur en mogelijke verwerking van knip- en snoeihout.<br>Ondersteuning van de opzet en implementatie van adequate inzamelstructuur.<br>Inzet van tot houtpallets verwekt knip- en snoeihout als brandstof voor houtgestookte ketels bij diverse recreatiebedrijven in Drenthe.<br>Reductie CO2-emissie door inzet afvalstromen als duurzame energiebron. |
| **Stand van zaken:** | Inventarisatie per gemeenten is gestart. |
| **Begin en looptijd:** | 2008-2009 |
| **(Beoogde) Partners:** | Recreatiebedrijven, RECRON, Natuurmonumenten,SBB, Landschapeigenaren (o.a. Drents landschap), Gemeenten, Adviesinstanties |
| **gerealiseerd in 2008** | 0 |

| | |
|---|---|
| **Titel:** | **Biomassa: Co-financiering Bio-Energie Noord (BEN-2)** |
| **Context:** | Bio-Energie Noord is een samenwerkingsverband dat zich richt op het realiseren van meer bedrijvigheid in Noord-Nederland rond het gebruik van biomassa t.b.v. de energieproductie en het stimuleren van ondernemerschap in de duurzame energiesector. De nadruk van Bio-Energie Noord ligt op het (doen) realiseren van projecten. Enerzijds wordt hiermee direct een bijdrage geleverd aan de regionale economische bedrijvigheid en innovatie. Anderzijds wordt het opdoen van concrete praktijkervaring gezien als een belangrijk middel om de juiste weg in het transitieproces naar een duurzame energievoorziening (learning by doing). |
| **Doel:** | Het verlengen van de waardeketen van het primaire bedrijf (landbouw).<br>Het regionaal tot waarde brengen van biomassa uit bos, natuur en landschap.<br>Het benutten van industriële afvalstromen.<br>Het versterken van de samenwerking tussen middelgrote en kleine bedrijven van buiten de landbouw en met kennisinstellingen gericht op de realisatie van projecten.<br>Het stimuleren van het gebruik van nieuwe technieken.<br>Bijdrage aan het maatschappelijk draagvlak voor bio-energie en het ondersteunen van beleid bij lagere overheden. Bijdrage aan het positioneren van Noord-Nederland als de regio waar innovatieve energieprojecten gerealiseerd worden. |
| **Resultaat:** | In Noord-Nederland; periode 2008-2011:<br>Uitvoeren van 20-25 projecten die leiden tot toepassing of productie van bio-energie.<br>Organisatie en/of bijdrage aan ca. 30 voorlichtings-bijeenkomsten.<br>Organisatie en/of bijdrage aan 12 grotere thematische bijeenkomsten.<br>Geven van voorlichting via websites en voorlichtings-brochures. |
| **Stand van zaken:** | Het wel of niet doorgaan van dit samenwerkingsverband zal tijdens de SNN programmavergadering op 16 december 2008 besloten worden. In 2008 zijn er een aantal projecten opgestart met ondersteuning vanuit BEN 2. O.a. het project met de waterschappen is opgestart, waarbij gekeken wordt welke mogelijkheden er zijn om de biomassastromen die onder het beheer van de waterschappen vallen te verwerken. |
| **Begin en looptijd:** | 2008 t/m 2011 |
| **(Beoogde) Partners:** | Provincie Groningen, Provincie Friesland, DLG, LTO-Noord, ASG WUR |
| **Gerealiseerd in 2008:** | € 61.382,- |
| **Geraamde cofinanciering:** | Ca € 600.000,- (via SNN/Koers Noord en LTO, WUR) |

| | |
|---|---|
| **Titel:** | **Geothermie** |
| **Context:** | Drenthe heeft in ZO en NW Drenthe grote potenties voor de toepassing van geothermie:<br>1. Plan om in ZO Drenthe de glastuinbouwgebieden van Erica, Klazienaveen en het Rundedal te voorzien van geothermische warmte.<br>2. In ZO Drenthe wordt een verkenning uitgevoerd naar toepassing van geothermie t.b.v. waterstofproductie en stadsverwarming.<br>3. In Assen wordt in de looptijd van het programma mogelijkheden voor toepassing van geothermie nader onderzocht. |
| **Doel:** | Ad 1. Besparen op fossiele brandstof: ca. 40 mln m3 aardgas/jaar (conservatieve schatting); bijdrage CO2-reductie<br>Ad 2. Besparen op fossiele brandstof; bijdrage CO2 reductie<br>Ad 3. Besparen op fossiele brandstof; bijdrage CO2 reductie; voorbeeldfunctie andere organisaties. |
| **Resultaat:** | Ad 1. Alle (100 tuinders) maken gebruik van geothermie; ca. 300 ha tuinbouwgebied. Economische impuls. Voor de tuinders: langjarige zekerheid en stabiele energieprijs.<br>Ad 2. Mogelijkheden voor toepassing geothermie voor waterstofproductie en technische innovatie bekend.<br>Ad 3. Mogelijkheden voor toepassing van geothermie in Assen zijn bekend: Assen-Zuid, binnenstad en omgeving provinciehuis. |
| **Stand van zaken:** | Organisatie/deelname diverse voorlichtingsbijeenkomsten. Haalbaarheidsstudie Geothermie en tuinbouw ZO-Drenthe is gestart (eerste fase gereed jan 2009, tweede fase maart 2009); daarna aanvraag winningvergunning. |
| **Begin en looptijd:** | 2008-2011 |
| **(Beoogde) Partners:** | Ad 1: LTO-Noord, Glaskracht; gem. Emmen; Essent, Rabobank, NAM, part. investeerders; EU en min. EZ (in vervolg traject), Energy Valley<br>Ad 2. Bedrijfsleven; gemeente Emmen; Energy Valley<br>Ad 3. Gemeente Assen; De Smelt; Ministerie van Defensie |
| **Realisatie 2008:** | € 10.975,- |

| | |
|---|---|
| **Titel:** | **Carbon Capture Storage (CCS, CO2-opslag)** |
| **Context:** | Een actuele ontwikkeling in Noord-Nederland is de mogelijke opslag van CO2 in de diepe ondergrond. NUON gaat een 1200 MW Magnum-centrale (multivergasser) bouwen waar vanaf 2013 grootschalig CO2 kan worden afgevangen, getransporteerd en opgeslagen. RWE start in 2015 samen met de Gasunie een demonstratieproject rondom afvang, transport en opslag en bouwt daarna in stappen aan een zeer grootschalige “full capture”afvang bij hun 1600 MW grote energiecentrale. NUON, RWE, Gasunie, NAM, Akzo Nobel en diverse andere partijen werken samen om de CCS-plannen in Noord-Nederland tot een succes te maken. Noord-Nederland kenmerkt zich door veel kennis rondom transport van gas en heeft de beschikbaarheid over een grote opslagcapaciteit (gasvelden) die voor CO2-opslag gebruikt kunnen worden. |
| **Doel:** | Bijdrage aan de CO2-emissiereductiedoelstelling van 15-20 Mton CO2 na 2011.<br>Bijdrage aan de kennisontwikkeling op het gebied van CCS. |
| **Resultaat:** | Verkrijgen van substantiële rijksmiddelen voor serieuze ondersteuning van CCS-projecten in de precommerciële fase.<br>Realisatie van grootschalige demo’s.<br>Aanpassing van de wet- en regelgeving die nodig is om CCS-projecten te realiseren zoals de implementatie EU-richtlijn geologische opslag van CO2 en aanpassing van de Mijnwet.<br>Scheppen van duidelijkheid over de rollen/bevoegdheden van rijk/provincie m.b.t. bijna lege gasvelden die nu nog in bezit zijn van concessiehouders.<br>Scheppen van duidelijkheid over de verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid na definitieve opslag van CO2. |
| **Stand van zaken:** | Plan van aanpak CCS Noord-Nederland in kader Noordelijk Energieakkoord is opgesteld. |
| **Begin en looptijd:** | 2008-2011 |
| **(Beoogde) Partners:** | Partners Noordelijke Energieakkoord (Gr, Fr, Dr, Nh), marktpartijen (Gasunie, NUON, RWE, NAM), Energy Valley. |
| **Gerealiseerd in 2008:** | € 15.000,- |

| | |
|---|---|
| **Titel:** | **Veenoxydatie** |
| **Context:** | Zonder een gerichte aanpak raakt de provincie Drenthe in de komende dertig jaar bijna alle veenbodems kwijt door oxidatie. Een uitzondering vormen (natuur)gebieden met hoge grondwaterstanden. Onderzoek moet ook duidelijk maken wat het verdwijnen van de veenbodems betekent voor de landbouw en voor de natuur. |
| **Doel:** | Onderzoek naar de gevolgen van het verdwijnen van veenbodems voor het milieu. De gevolgen daarvan voor de emissie van CO2 en overige broeikasgassen worden voor verschillende scenario's in beeld gebracht. Op grond daarvan wordt nagegaan welke maatregelen mogelijk zijn om het verdwijnen van veenbodems tegen te gaan. |
| **Resultaat:** | Fase 1: In beeld brengen globale omvang Drentse CO2-emissie uit veengebieden (Alterra).<br>Fase 2: Gedetailleerde analyse CO2-emissie uit veengebieden (Alterra).<br>Fase 3: Inventariseren denkbare maatregelen (Alterra en VUA o.a. technische, financiële aspecten): Plan van Aanpak<br>Fase 4: Workshop met relevante partijen.<br>Fase 5: Implementatie van haalbare maatregelen. |
| **Stand van zaken:** | Fase 1: Rapport is opgesteld<br>Fase 2: Rapport is opgesteld |
| **Begin en looptijd:** | 2008-2011 |
| **(Beoogde) Partners:** | Waterschappen, Ministerie van LNV, SBB, Natuurmonumenten, Stichting het Drentse Landschap, LTO |
| **Verwachte realisatie 2008:** | € 14.687,- |
| **Gerealiseerd in 2008:** | € 31.019,- |

| | |
|---|---|
| **Titel:** | **Reductie Overige Broeikasgassen (ROB)** |
| **Context:** | Naast CO2 dragen ook andere gassen bij aan het klimaatprobleem. Met name landbouw en klimaat zijn nauw met elkaar verbonden. De laatste jaren is meer bekend geworden over de bijdrage van de landbouw aan de verandering van het klimaat. De emissie van broeikasgassen uit de landbouw kan men onderscheiden in CO2 door energiegebruik (verlichting in kassen, dieselgebruik), methaan (CH4) door pensfermentatie van herkauwers en uit mestopslagen, en lachgas (N2O) uit bodemprocessen. Vooral wat betreft lachgas en methaan is de landbouw een belangrijke bron. Ca. 50% van de nationale emissie van deze broeikasgassen komt voor rekening van de landbouw. De bijdrage van de landbouw aan de totale emissie van broeikasgassen bedraagt ca. 12%. |
| **Doel:** | Inzicht in de broeikasgasemissies en energiegebruik van verschillende landbouwsectoren in Drenthe.<br>Inzicht in de verhouding tussen broeikasgasemissies in de provincie en op landelijk niveau.<br>Inzicht in de belangrijkste opties voor reductie van broeikasgasemissies in de verschillende landbouwsectoren.<br>Inzicht in de uitstoot resp. reductie van overige broeikasgasemissies in de koelsector. |
| **Resultaat:** | Rapport “Landbouw en Klimaat in Drenthe”.<br>Uitvoeren analyse overige broeikasgasemissies in kader ROB-programma SenterNovem.<br>Plan van Aanpak ‘Reductie overige broeikasgassen in Drenthe’. |
| **Stand van zaken:** | Rapport ‘Landbouw en Klimaat in Drenthe’ is in nov. 2008 uitgebracht. |
| **Begin en looptijd:** | 2008-2011 |
| **(Beoogde) Partners:** | Landbouworganisaties, Agrarische bedrijven, Gemeenten, Centrum voor Landbouw en Milieu, SenterNovem. |
| **Gerealiseerd in 2008:** | € 17.070,- |

| | |
|---|---|
| **Titel:** | **AGO: 100.000 woningen plan - onderdeel bestaande bouw** |
| **Context:** | Energiebesparing is volgens de Trias Energetica de eerste en meest belangrijke stap om de emissie van broeikasgassen te beperken. Voor het realiseren van energiebesparing in de gebouwde omgeving gaan we als provincie(s) het accent leggen op het aanjagen van initiatieven, het samenbrengen van betrokken partijen, het verwerven van financiële fondsen en het aanreiken en ontwikkelen van het benodigde instrumentarium.<br><br>In noordelijk verband is afgesproken, dat een programmatische aanpak ter stimulering van energiebesparing in de gebouwde omgeving centraal staat. Een traject waar we met alle geledingen van de gebouwde omgeving de energietransitie in de gebouwde omgeving kunnen versnellen. Dat betekent dat we partijen in vergaande mate betrekken bij het beleid en de uitvoeringsprogramma's. Daartoe wordt in noordelijk verband een Actieplan 'Energie in de Gebouwde Omgeving' (AGO) opgezet.<br><br>Inzicht in en uitvoering geven aan energiebesparing (c.q. verbetering van de energetische kwaliteit) is daarin niet het enige aandachtspunt. Ook is er aandacht voor de betaalbaarheid van wonen, de kwaliteit van het binnenklimaat en niet te vergeten de economische kansen die het verbeteren van de energieprestatie van gebouwen biedt voor het bedrijfsleven (MKB). Alleen al in Drenthe staan circa 100.000 woningen die zijn gebouwd vóór 1985 (deels huur, deels koop) en waar de komende jaren geïnvesteerd moet gaan worden in het 'energetisch renoveren', zowel bouw- als installatietechnisch. |
| **Doel:** | Realiseren energiebesparing in de bestaande bouw, zowel in de woning- als utiliteitsbouw. |
| **Resultaat:** | Branchegerichte energiebesparingtrajecten:<br>- Utiliteitsbouw: o.a. overheidsgebouwen, zorgsector, scholen.<br>- MKB-sector: o.a. parkmanagementterreinen en recreatiebedrijven<br>- Woningcorporaties: o.a. uitvoering via Convenant voor het Noorden.<br><br>Initiëren evenementen en opzetten netwerken en CV-optimalisatie utiliteit (standaard).<br>Wonen++ Drenthe en energierenovatietraject(en) woningen.<br>Zelfvoorzienend dorp.<br>Onderzoek en uitvoering klimaatmaatregelen renovatie provinciehuis.<br>Ontwikkelen en effectief inzetten ondersteunend instrumentarium.<br>Energiek handhaven. |
| **Stand van zaken:** | <u>Werkgroep AGO (Gr., Fr., Dr. en SenterNovem):</u> |

| | |
|---|---|
| | - Organisatie twee workshops (gemeenten resp. marktpartijen), aanstellen projectsecr. Noordelijke Regieraad Bouw, ondertekensessie 66 gemeenten Noordelijke Energieakkoord, excursies, twee netwerk-bijeenkomsten, opstellen concept Actieplan (AGO).<br>- Opstellen van 'Het 100.000 Woningenplan': ambitiestatement, beleidskaders, context (overzicht en rollen partijen) en een vijftiental in noordelijk verband op te pakken projecten.<br><u>Branchegerichte energiebesparingtrajecten</u>:<br>Utiliteitsbouw:<br>- Overheidsgebouwen: Energielabel Provinciehuis, EPA-U's (deels energielabel) i.c.m. opzet en organisatorische verankering energiebeheer en -zorg ca. 80 gemeentelijke gebouwen in Assen, Hoogeveen en Noordenveld.<br>- Bij tientallen basisscholen in Hoogeveen, Emmen en Aa & Hunze het thema 'energiebesparing' gekoppeld aan de thema's 'binnenklimaat' en 'accommodatiebeleid' (i.s.m. GGD);<br>- Bijeenkomst 'Frisse Scholen - de Praktijk' in Assen; voorbereiding noordelijk project a.d.h.v. Drentse en Groningse 'best practices';<br>MKB-sector:<br>- Resultaten van uitgevoerde scans zijn gepresenteerd op bijeenkomsten van diverse arcmanagementorganisaties<br>- Er is aantal vervolgtrajecten geformuleerd waaruit nog keus moet worden gemaakt.<br>Woningcorporaties:<br>- Div. activiteiten (workshops en excursies) georganiseerd t.b.v. informatieoverdracht en versterken netwerken Drentse WoCo's;<br>- Prestatieovereenkomst provincie met woningcorporaties Actium, SWA (thans samen 'Actium'), Woonconcept, Wooncom, Domesta, en Woonservice Drenthe;<br>Initiëren evenementen e.d.:<br>- Voorbereiding vakbeurs 'Energie in Bouw en Vastgoed 2009' (i.s.m. EV, Libéma en div. partners Adviescomm.) i.c.m. congres Energiek Ondernemen (EV) in TT-hal te Assen;<br>CV-optimalisatie:<br>- In jan. '08 gratis scans beschikbaar gesteld. Bij acht utiliteitsgebouwen tot een bestek geleid. Resultaten eind nov. '08.<br>Wonen++:<br>- In vijf gemeenten zijn ca. 50.000 part. Woningbezitters benaderd voor deelname en hebben ca. 500 informatieavonden bezocht. Nog geen 40 personen hebben daadwerkelijk investeringen gedaan. Dit heeft er o.a. toe geleid het project stop te zetten. Opzet nieuw project 'Aanpak particuliere voorraad' is in voorbereiding (trekker provincie Gr.) |
| **Begin en looptijd:** | 2008-2011 |

| | |
|---|---|
| **(Beoogde) Partners:** | Gemeenten, woningcorporaties, Bouwend Nederland, Noordelijke Regieraad Bouw, VROM en WWI, recreatiebedrijven, kennis- en onderwijsinstellingen, zorginstellingen, parkmanagementorganisaties , MKB-branches, vastgoedsector en particuliere woningeigenaren. |
| **Gerealiseerd in 2008:** | € 54.570,- |
| **Verwachte realisatie 2008:** | € 24.540,- |

| | |
|---|---|
| **Titel:** | **AGO: 100.000 woningen plan - onderdeel nieuwbouw** |
| **Context:** | Energiebesparing is volgens de Trias Energetica de eerste en meest belangrijke stap om de emissie van broeikasgassen te beperken. Voor het realiseren van energiebesparing in de nieuwbouw zijn provincies bij uitstek (en deels al van nature) het bestuursorgaan dat hierin de regie kan voeren, zoals bij de volkshuisvestingsopgaven en de (regionale) woonplannen. De stedelijke gebieden in Drenthe staan de komende jaren voor complexe en soms omvangrijke nieuwbouwopgaven waarbij veel partijen, waaronder corporaties, projectontwikkelaars en particuliere opdrachtgevers, zijn betrokken. Duidelijke regie en deels normatieve afspraken (met VROM) over de kwaliteit van de nieuw te bouwen woningen is daarbij geboden. Ook de (toekomstige) gebruikers en met name de groeiende groep van particuliere opdrachtgevers moeten in al deze trajecten actief worden betrokken.<br><br>In de Drentse strategie wordt het accent gelegd op het aanjagen van initiatieven, het samenbrengen van betrokken partijen, het verwerven van financiële fondsen en het aanreiken en ontwikkelen van het benodigde instrumentarium. |
| **Doel:** | Realisatie van duurzame woning- en utiliteitsbouw zoals het realiseren van zogeheten passieve woningen, CO2-neutrale dorpen en woonwijken.<br>Vanaf 2015 worden alle nieuwbouwwoningen gebouwd volgens passief bouwen concepten.<br>Doel is om meer voorwaardenscheppend dan kaderstellend bezig te zijn en daardoor beter aan te sluiten op de wijzigingen in het ruimtelijk instrumentarium (nWRO). |
| **Resultaat:** | <u>NEN, in kader Noordelijk EnergieAkkoord</u>:<br>- Versnelde aanscherping EPC-norm / ontwikkelen hybride EPC.<br>- Verbetering controles bouwplaats (cursussen, QV10-metingen).<br>- Traject 'Build with care' (Interreg IV-B).<br><u>Allianties / afspraken woningcorporaties</u>:<br>- Monitoring traject.<br>- Communicatieplan.<br>- Realisatie voorbeeldprojecten.<br><u>Realisatie energieneutrale objecten</u>:<br>- Utiliteitsbouw.<br>- Woonwijk(en).<br>- Starterswoningen.<br><u>Grounds for Change:</u><br>- Uitvoering charrettes.<br>- Uitwerking ontwikkelingsplanologie/gebiedsgerichte aanpak.<br><u>Vakbeurs 'Energie in bouwen & Vastgoed'</u> |
| **Stand van zaken:** | <u>NEN, in kader Noordelijk EnergieAkkoord</u>:<br>- Versnelde aanscherping EPC-norm: op bestuurlijk en |

| | |
|---|---|
| | ambtelijk niveau wordt oplossing voorbereid. Afspraak met VROM is dat eind dec. '08 de oplossing om tot versnelde aanscherping van de EPC te komen er ligt en dat medio 2009 het level playing field gerealiseerd c.q. wettelijk verankerd is. Conform het Ambitiestatement uit 'Het 100.000 woningenplan' moeten er tot 2015 35.000 nieuwbouwwoningen met een lage (noordelijke) EPC gebouwd gaan worden in het noorden; aan ontwikkeling hybride EPC wordt actief gewerkt, medio 2009 beschikbaar;<br>- Verbetering controles op de bouwplaats (cursussen, QV10-metingen): Drenthe en Groningen bereiden i.s.m. SenterNovem en het CO2-Servicepunt (Nrd-Holland) de projecten voor;<br>- Traject 'Build with Care' (Interreg IV-B): project 'Hybride EPC' wordt met enthousiasme en nieuwsgierigheid gevolgd door diverse Europese regionale overheden.<br><u>Allianties / afspraken woningcorporaties:</u><br>- Uitvoering monitoring traject.<br>- Opstellen communicatieplan.<br>- Realisatie voorbeeldprojecten.<br><u>Grounds for Change:</u><br>- Uitgevoerde charrettes o.a. Tynaarlo, dierentuin Emmen, Assen.<br>- Uitwerking ontwikkelingsplanologie/gebiedsgerichte aanpak.<br><u>Vakbeurs 'Energie in bouwen & Vastgoed':</u><br>- Zie AGO - bestaande bouw |
| **Begin en looptijd:** | 2008-2011 |
| **(Beoogde) Partners:** | Gemeenten, woningcorporaties, projectontwikkelaars, VROM, Bouwend Nederland, EnergyValley, Noordelijke Regieraad Bouw, vastgoedsector, Particuliere woningeigenaren. |
| **Gerealiseerd in 2008:** | € 119.136,- |

| | |
|---|---|
| **Titel:** | **Openbare verlichting** |
| **Context:** | Meer dan 75% van de elektriciteitskosten van gemeenten komen voor rekening van openbare verlichting en in mindere mate verkeersregelinstallaties. Voor de gehele provincie Drenthe bedraagt het jaarlijkse energieverbruik ca. 1,6 miljoen kWh. Hier ligt een groot besparings-potentieel. Enerzijds kan dit gerealiseerd worden met verbeterde technieken, anderzijds door in bepaalde gevallen niet te verlichten. Dat laatste heeft de provincie Drenthe actief in haar beleid opgenomen (Beleidsnota Openbare verlichting provinciale wegen Drenthe 2007). Dit betekent dat ca. 30% van de bestaande lichtmasten versneld worden weggehaald. Inclusief de besparing door middel van nieuwe technieken (bij bestaande masten) wordt een totale besparing van 40% zeker haalbaar geacht. Het grootste potentieel hiervoor ligt bij de gemeenten. Het daadwerkelijk wijzigen van het gemeentelijk beleid is niet eenvoudig. Veelal door een gebrek aan kennis worden bij veel gemeenten de beleidsnota's hieromtrent geschreven door de energieleverancier. Dit werkt niet bevorderend voor een integrale aanpak van energiebesparing. Daarom zal alle gemeenten een cursus worden aangeboden.<br>Haakt aan bij o.a.: Taskforce Verlichting (rapport 'Groen licht voor energiebesparing') en IPO-project: 'Donkertebeleid provincies'. |
| **Doel:** | In 2011 40% energiebesparing t.o.v. 2008 ofwel 360 ton $CO_2$ per jaar. |
| **Resultaat:** | Gemeenten gaan energiebesparing actief meenemen in hun beleid. Gemeenten volgen het provinciale beleid m.b.t. openbare verlichting.<br>Organiseren bestuurlijke bijeenkomsten t.b.v. Drentse gemeenten. Per gemeente is het energiebesparingspotentieel in beeld. Dit gebeurt aan de hand van het model 'Zicht op Licht'.<br>Drentse gemeenten gaan een cursus beleidsimplementatie volgen over energiebesparing i.r.t. openbare verlichting.<br>Gemeenten werken onderling meer samen m.b.t. dit onderwerp. |
| **Stand van zaken:** | 6 mrt. 2008: Interprovinciale bijeenkomst voor gemeenten over energiebesparing (Rendo Meppel);<br>11 nov. 2008: IPO-bijeenkomst: 'Openbare verlichting en energiebesparing';<br>3 dec.2008: Bijeenkomst voor gemeenten over openbare verlichting en sociale veiligheid (Provinciehuis). Aanbieden aan gemeenten cursus beleidsimplementatie Openbare verlichting; |
| **Begin en looptijd:** | |
| **(Beoogde) Partners:** | Provincie Drenthe (DO, WK en RO), Drentse gemeenten, SenterNovem, + Essent Lighting |
| **Gerealiseerd in 2008:** | 0 |

| | |
|---|---|
| **Titel:** | **Warmte Koude Opslag (WKO)** |
| **Context:** | Het potentieel aan duurzame warmte en koude in de gebouwde omgeving en agrarische sector is aanzienlijk. Op deze wijze kan een belangrijke bijdrage worden geleverd aan de $CO_2$-emissiereductie en aan de verduurzaming van de energiehuishouding in o.a. de woningbouw, utiliteitsbouw en de agrarische sector. De technologie om dit doel te bereiken is beschikbaar, bewezen en veelal economisch verantwoord. Echter, er is nog geen sprake van een autonoom groeiende markt met een aanbod van gestandaardiseerde oplossingen. De huidige marktwerking ondervindt weerstanden en het beoogde milieueffect wordt daardoor niet bereikt. Er moet daarom nieuw beleid worden ontwikkeld en het huidig beleidsinstrumentarium moet worden aangepast. Daarnaast moet een mix aan instrumenten worden ingezet, goede randvoorwaarden worden geformuleerd en waar nodig financiële prikkels worden ingezet. |
| **Doel:** | Vergroten van de bijdrage van WKO-systemen aan de $CO_2$-emissiereductie en aan de verduurzaming van de energiehuishouding in de woningbouw, utiliteitssector en de agrarische sector.<br>Aanvulling en aanpassing van de regelgeving waarbij WKO moet worden gereguleerd en bevorderd.<br>Vanuit de overheid adequaat inspelen op de initiatieven vanuit de sector wat betreft ontwerprichtlijnen, kwaliteitseisen, opleidingen etc.<br>Uitvoeren van provinciale regierol om de toekomstige infrastructuur op het gebied van WKO goed te kunnen inrichten. |
| **Resultaat:** | Opstellen beleidsnota bodemenergie.<br>Ontwikkelen communicatiemiddelen (flyers, brochures, website) |
| **Stand van zaken:** | <u>Beleidsnota bodemenergie</u>: is opgesteld.<br><u>Projectplan Warmte koudeopslag</u> ‘De route met diepgang en comfortabel gevoel’ is opgesteld. Gebaseerd op een drietal aangrijpingspunten om versnelde groei van WKO mogelijk te maken:<br>- Stimulering van de marktvraag<br>- Bevorderen van de marktwerking (faciliteren)<br>- Zorgen voor een helder en duidelijk beleid / wettelijk kader<br>(reguleren waar mogelijk dereguleren)<br><u>Uitwerking projectplan</u>:<br>- Concept beleid is geformuleerd<br>- Eerste aanzet voor nieuwe/aangepaste vergunning-voorwaarden is opgesteld;<br>- Als onderdeel van spoor communicatie en stimulatie: is in de bodemweek een WKO bijeenkomst georganiseerd en is een opzet gemaakt voor te ontwikkelen communicatiemiddelen. |

| | |
|---|---|
| | - Het Uitwerkingspoor Organisatie is gereed.<br>- Projectplan heeft geresulteerd in het definiëren en uitvoeren van activiteiten verdeeld over de onderstaande sporen:<br>• Beleid<br>• Vergunningvoorwaarden<br>• Organisatie<br>• Communicatie & Stimulatie<br>• Regelgeving<br>• Monitoring & Registratie<br>• Handhaving |
| **Begin en looptijd:** | 2008-2011 |
| **(Beoogde) Partners:** | Gemeenten, Brancheorganisaties, Marktpartijen |
| **Gerealiseerd in 2008:** | 0 |

| | |
|---|---|
| **Titel:** | **Mobiliteit: Toekomstagenda en Actieplan 2008 – 2011: '100.000 voertuigenplan'** |
| **Context:** | Vanuit de beleidsnota 'Energiek Drenthe' is in 2008 gestart met het formuleren van ambities en acties gericht op het bevorderen van duurzame transportbrandstoffen. In de Toekomstagenda is, samen met de provincies Groningen en Friesland, de intentie uitgesproken om de productie en toepassing van duurzame brandstoffen te stimuleren. Tevens is daarin de ambitie geformuleerd om in 2015 in Noord-Nederland minimaal 100.000 voertuigen te laten rijden op duurzame transportbrandstoffen. Het gaat naast auto's op elektriciteit en groen gas (voorafgegaan door aardgas, no regret scenario) om de brandstoffen biodiesel, bio-ethanol en pure plantaardige olie. Er zijn naast het uitspreken van deze ambitie ook een aantal actiepunten geformuleerd. De komende twee jaar wordt vooral ingezet op het bevorderen van de distributie en het gebruik omdat dit nu een belemmering is voor de marktintroductie. |
| **Doel:** | In de Noordelijke provincies:<br>Realiseren van 300 kTon $CO_2$-emissie.<br>Genereren van 500 fte. aan werkgelegenheid. |
| **Resultaat:** | Het Actieplan omvat 10 acties:<br>1. Realiseren van drie aardgas (groen gas) vulstations per provincie. Tevens aansluiting bij IPO-traject om een landelijk dekkend netwerk van aardgas (groen gas) tankstations te ondersteunen.<br>2. Realiseren van twee bio-ethanol en twee biodiesel vulstations per provincie. (zie ook factsheet Duurzaamheidcriteria duurzame transportbrandstoffen)<br>3. Communicatietraject duurzame transportbrandstoffen. Afstemming met door het IPO te initiëren landelijke marktintroductie 'Campagne schone en duurzame brandstoffen'.<br>4. Verduurzamen provinciale wagenparken.<br>5. Verduurzamen Openbaar Vervoer (OV). (zie factsheet OV-concessie)<br>6. Duurzaamheidscriteria Duurzame Transportbrandstoffen (zie factsheet Duurzaamheidscriteria Duurzame Transportbrandstoffen)<br>7. Aanvraag EU-subsidie duurzame transportbrandstoffen<br>8. Haalbaarheidsstudie naar de inzet van de MRB<br>9. Project biobrandstoffen: leren over toepassing en $CO_2$-prestatie<br>10. Ondersteuningsprogramma: Inzet middelen, uren (o.a. projectleider) t.b.v. haalbaarheidstudies, het 'makelen en schakelen' t.b.v. projecten (externen, Energy Valley) etc. |
| **Stand van zaken:** | 1. Inmiddels is besloten om aan te sluiten bij het IPO traject en wordt er gekeken in welke vorm er een subsidieregeling opgesteld kan worden t.b.v. het stimuleren van de aardgas (groen gas) vulstations |

| | |
|---|---|
| | 2 Idem 1<br>3 Er heeft afstemming plaatsgevonden.<br>4. Er is een werkgroep gevormd en er is een bijeenkomst geweest met de diverse interne stakeholders om overeenstemming te krijgen over het traject om te komen tot de verduurzaming van de provinciale wagenparken.<br>5 Zie factsheet OV-concessie<br>6. In de Noordelijk bestuurlijk overleg in het kader van het Energieakkoord zal een besluit worden genomen over de ambtelijk (in overleg met de diverse interne & externe stakeholders) opgestelde duurzaamheidstool. Bij een positief besluit is als resultaat opgeleverd een duurzaamheidstool die gebruikt kunnen bij subsidie & projecten m.b.t. biomassa.<br>7. Dit project start in 2010.<br>8. Inmiddels is hierover overleg gevoerd. De offerteaanvraag t.b.v. de haalbaarheidsstudie moet nog uitgegeven worden. Dit zal plaatsvinden in 2009.<br>9. Moet nog opgestart worden.<br>10. Dit project is opgestart. Echter een projecttrekker is nog niet gevonden. Momenteel wordt de subsidieregeling vormgegeven. |
| **Begin en looptijd:** | 2008 t/m 2011 |
| **(Beoogde) Partners:** | Provincie Groningen, Provincie Friesland, Energy Valley, Marktpartijen |
| **Verwachte realisatie 2008:** | € 800,- |
| **Gerealiseerd in 2008:** | € 19.210,- |

| | |
|---|---|
| **Titel:** | **Vergroenen OV-concessie** |
| **Context:** | Met het programma Klimaat en Energie heeft de provincie hoge ambities uitgesproken ten aanzien van het terugdringen van de $CO_2$-uitstoot en het ontwikkelen van alternatieve energiebronnen. Om deze reden is onderzocht op welke wijze, met welke technieken en met welke brandstoffen deze ambities in het Drentse busvervoer het beste gediend zouden zijn, zonder dat aan de andere ambities op het gebied van het openbaar vervoer af te doen. Het rijden op groengas is als goede optie voor de provincie Drenthe uit deze onderzoeken gekomen. In november 2008 heeft het OV-bureau een concessieuitvraag gedaan voor het gehele Drentse busvervoer samen met een groot gedeelte van het Groningse busvervoer. In deze uitvraag is behalve een prijs voor het geleidelijk invoeren van EEV-bussen ook een prijs gevraagd voor de optie rijden op aardgas. Indien hier een goede prijs voor wordt geboden wordt het mogelijk te kiezen voor het rijden op groen gas. |
| **Doel:** | Door middel van het laten rijden van de bussen op groen gas een emissiereductie van $CO_2$ realiseren.<br>Het vervullen van de rol van launching customer voor groen gas.<br>Een bijdrage leveren aan het transitiepad naar waterstof door ervaring op te doen door het grootschalig rijden op een gasvormige brandstof. |
| **Resultaat:** | Een substantieel gedeelte van de Drentse bussen rijdt op groengas. |
| **Stand van zaken:** | 1. Naar aanleiding van de discussie met de statencommissie OGB is het voorstel 'Drentse Bussen op groengas' teruggetrokken.<br>2. In november 2008 heeft het OV-bureau een aangepaste consessieuitvraag gedaan.<br>3. Momenteel vindt aanvullend onderzoek plaats naar de vraag op welke wijze groen gas een rol kan spelen in het toekomstig openbaar vervoer. |
| **Begin en looptijd:** | 2008 - 2016 |
| **(Beoogde) Partners:** | OV-bureau, Provincie Groningen, Drentse gemeenten, Vervoersbedrijf. |
| **Gerealiseerd in 2008:** | € 1.275,- |

| | |
|---|---|
| **Titel:** | **Energiebesparing in de industrie** |
| **Context:** | Energieakkoord Noord-Nederland<br>Thema: Energiebesparing in de gebouwde omgeving, glastuinbouw en industrie |
| **Doel:** | Evenredige bijdrage industriële sector aan emissiereductiedoelstelling(en) in Noordelijk Energie Akkoord (4,5 megaton $CO_2$ in 2011). |
| **Resultaat:** | Zie Projectopzet 'Actieplan energiebesparing in de industrie'. Van belang is om Landelijk beleid, zoals het Duurzaamheidakkoord (nov. 2007) tussen Kabinet en het bedrijfsleven (VNO-NCW, MKB-Nederland en LTO-Nederland) en de meerjarenafspraken (MJA-3) over energie-efficiency (ministeries EZ, LNV, Ruimte en Milieu, Financiën, het IPO en 21 branche-organisaties) te verknopen met het regiospecifiek beleid.<br>Fase 1:<br>- Inventarisatie van standpunten en ideeën van betrokkenen bij lopende acties, zowel ambtelijk, van gemeenten en provincies, als vertegenwoordigers van bedrijfsorganisaties, brancheorganisaties, bedrijvenparken en adviesbureau's.<br>- Ontwikkelen/opstellen van een Plan van Aanpak (PvA)<br>Fase 2:<br>- Coördinatie en uitvoering plan van aanpak in drie provincies,<br>- Formeren begeleidingsgroep bestaande uit vertegenwoordigers bedrijfsleven, branche-organisaties, intermediaire organisaties, overheden. |
| **Stand van zaken:** | In kader Noordelijk Energie Akkoord is regulier overleg gestart met VNO/NCW en MKB-Noord.<br>Okt. 2008: start onderzoek Fase 1.<br>Verkenning vestiging MKB Energiecentrum-Noord in Nrd-Ned. |
| **Begin en looptijd:** | Fase 1: 2008<br>Fase 2: 2009 |
| **(Beoogde) Partners:** | Drie noordelijke provincies, VNO/NCW-Noord, MKB-Noord, Kamers van Koophandel, Parkmanagement-organisaties, Gemeenten, SenterNovem. |
| **Verwachte realisatie 2008:** | € 24.000,- |

| | |
|---|---|
| **Titel:** | **Europark (Coevorden)** |
| **Context:** | Aan weerszijden van de Nederlands-Duitse grens wordt op het grondgebied van de gemeenten Coevorden en Emlichheim het bedrijventerrein Europark ontwikkeld. Op het Europark bevinden zich diverse bedrijven die veel energie nodig hebben en/of veel energie produceren. |
| **Doel:** | Realiseren energieweb die een belangrijke bijdrage levert aan de attractiviteit van het Europark en de regio. |
| **Resultaat:** | Opstellen van een kwalitatieve inventarisatie voor optimalisatie van de energie-infrastructuur. Deze analyse is uitgevoerd door studenten van het DelftTopTech Instituut (TU-D).<br>Uitvoeren haalbaarheidstudie naar Energieweb (2008, 2009).<br>Realiseren Energieweb waarbij optimaal gebruik wordt gemaakt van duurzame energie en reststromen. |
| **Stand van zaken:** | Juli 2008: Kwalitatieve inventarisatie DelftTopTech Instituut is uitgevoerd.<br>Okt. 2008: Haalbaarheidstudie Energieweb gestart. |
| **Begin en looptijd:** | 2008 - 2010 |
| **(Beoogde) Partners:** | Europark Coevorden GmbH, Gemeente Coevorden, Energy Valley, diverse bedrijven |
| **Gerealiseerd in 2008:** | 0 |

| | |
|---|---|
| **Titel:** | **MERA-terrein Wijster** |
| **Context:** | Het huidige Tweesporenland is een bedrijventerrein met een netto opp. van 65 ha (105 ha bruto). Het is primair bedoeld voor MERA-activiteiten. Het bedrijventerrein staat nu nog grotendeels leeg maar heeft de potentie om uit te groeien tot een modern energietransitiepark. |
| **Doel:** | Tweesporenland zich laten ontwikkelen tot een energietransitiepark met diverse energie- resp. afvalgerelateerde activiteiten en een optimale energiehuishouding. |
| **Resultaat:** | Visie op ontwikkeling Tweesporenland tot Energietransitiepark EMW.<br>Acquisitieplan voor bedrijfsvestiging.<br>Benutting restwarmte EMW-Wijster (cascade-principe).<br>Schakel in groen-gas productie.<br>Bijdrage aan duurzame economische ontwikkeling.<br>Bijdrage aan kennisontwikkeling en innovatie. |
| **Stand van zaken:** | Nov. 2008: opstellen communicatieplan mbt MERA-terrein.<br>Gesprekken met diverse initiatiefnemers mbvt vestiging op MERA-terrein o.a. op gebied van bio-ethanol, proteïneproductie en algenproductie.<br>Nov. 2008: start studie naar restwarmtebenutting in relatie tot potentiële eerste bedrijfsvestiging.<br>Start onderzoek naar uitbouw MERA-terrein tot 'Knooppunt Groen Gas'. |
| **Begin en looptijd:** | 2009 > 2010 |
| **(Beoogde) Partners:** | Energy Valley, Essent Milieu Wijster, Gemeente Midden Drenthe, NOM, Kamer van Koophandel, Marktpartijen, etc |
| **Gerealiseerd in 2008:** | 0 |

| | |
|---|---|
| **Titel:** | **Organisatie Energiebureau ZO-Drenthe** |
| **Context:** | ZO-Drenthe is een energieke hotspot. Traditioneel door de winning van turf en olie, maar recent ook door allerlei nieuwe ontwikkelingen. Het gaat daarbij o.a. om herontwikkeling olieveld Schoonebeek, geothermie, restwarmte-benutting, dierentuin Emmen, biomassabenutting en ontwikkeling van een kennisinfrastructuur. |
| **Doel:** | ZO-Drenthe profileren als de energieregio van Noord-Nederland.<br>Bundeling van aanwezige kennis en expertise.<br>Omzetten van kansen in concrete bedrijfsactiviteiten. |
| **Resultaat:** | Uitvoeren Stromenstudie.<br>Instellen Sturingsorganisatie.<br>Organisatie Netwerkbijeenkomst ZO-Drenthe.<br>Aantrekken projectleider ZO-Drenthe.<br>Instellen Energiebureau ZO-Drenthe.<br>Uitvoeren onderzoeksprogramma SREX.<br>N.B. relevante projecten zijn opgenomen in specifieke factsheets. |
| **Stand van zaken:** | Mei 2008: Stuurgroep ZO-Drenthe is ingesteld.<br>Juni 2008: Organisatie Netwerkbijeenkomst ZO-Drenthe.<br>Sept. 2008: Uitvoeren onderzoeksprogramma SREX.<br>Nov. 2008: Presentatie onderzoeksprogramma SREX. |
| **Begin en looptijd:** | 2008-2011 |
| **(Beoogde) Partners:** | Gemeente Emmen, Gemeente Coevorden, Energy Valley, Marktpartijen, Stenden Hogeschool. |
| **Gerealiseerd in 2008:** | € 6.016,- |

| | |
|---|---|
| **Titel:** | **Windenergie** |
| **Context:** | Bestuursovereenkomst landelijke ontwikkeling windenergie (BLOW).<br>Landelijke Uitwerking Windenergie (LUW).<br>Energieakkoord Noord-Nederland (EA-NN).<br>Programma Klimaat en Energie.<br>Ontwikkeling nieuw provinciaal omgevingsbeleid. |
| **Doel:** | Bijdrage leveren aan de opwekking van duurzame energie.<br>Besparing op gebruik van fossiele brandstoffen.<br>Terugdringen $CO_2$-uitstoot. |
| **Resultaat:** | 2008-9: Afspraken met Rijk over opschaling windenergie op land (resp. periode t/m 2011 en tot 2020) o.a. op basis van nieuw onderzoek van Rijk, IPO en VNG (in kader van LUW-akkoord)<br>2008-9: Locatieonderzoek realisatie windturbinepark in gemeente Emmen<br>2009-9: Inpassing windenergieopwekking in nieuw provinciaal omgevingsbeleid/provinciale structuurvisie.<br>2010: Realisatie 15 MW aan windenergiecapaciteit op Europark Coevorden (in kader van BLOW-akkoord)<br>> 2011: (Evt.) Realisatie uitbreiding windenergiecapaciteit in Drenthe |
| **Stand van zaken:** | Nov. 2008: Onderzoeksbureau is gestart met locatieonderzoek realisatie windturbinepark in gemeente Emmen. |
| **Begin en looptijd:** | 2008 t/m 2011 |
| **(Beoogde) Partners:** | Rijk, IPO,VNG, Partners Energieakkoord Noord-Nederland, Drentse gemeenten (met name Coevorden en Emmen), Maatschappelijke organisaties, overige belanghebbenden. |
| **Verwachte realisatie 2008** | € 24.000,- |

| | |
|---|---|
| **Titel:** | **Zonne-energie: Zonneboilers** |
| **Context:** | Het Zonneboilerproject wordt opgezet door de gezamenlijke Drentse gemeenten (LED) in samenwerking met de provincie en de partners binnen de campagne 'Drenthe Bespaart'. Het Zonneboilerproject is een combinatie van een geïntensiveerde publiciteitscampagne van Drenthe Bespaart en een gezamenlijke inkoop van zonneboilers. De gezamenlijke activiteiten moeten de particuliere woningbezitter verleiden tot de plaatsing van een zonneboiler. Het netwerk dat met 'Drenthe Bespaart' is opgebouwd zorgt voor een stevige basis en stevige communicatie.<br>De projectuitvoering ligt onder projectleiderschap van het LED. Het LED fungeert samen met de provincie als initiatiefnemer van het project en als opdrachtverstrekker. De administratieve afhandeling wordt door derden uitgevoerd. De communicatielijn wordt ingezet via 'Drenthe Bespaart'. Monitoring van het project wordt door de provincie samen met LED verzorgt. |
| **Doel:** | Bijdrage aan de DE-doelstelling: 20% in 2020.<br>Beperking afhankelijkheid van fossiele brandstoffen: ca. 300.000 $m^3$ besparing op aardgas (minimaal).<br>Bijdrage $CO_2$-emissiereductiedoelstelling: ca 600.000 kilo $CO_2$ (0,6 kton). |
| **Resultaat:** | Plaatsing van 600 zonneboilers in Drenthe in 2009 op bestaande woningen in de particuliere (koop-)sector. |
| **Stand van zaken:** | 17 okt. 2008: Startbijeenkomst LED-partners m.b.t. zonneboileractie<br>12 nov. 2008: Presentatie Startnotitie Zonneboileractie<br>Dec. 2008: Afronding projectvoorstel Zonneboileractie, incl. financiering en projectorganisatie |
| **Begin en looptijd:** | 2008: Voorbereiding project<br>2009: Uitvoering vanaf 1 januari 2009 |
| **(Beoogde) Partners:** | Milieufederatie (communicatie, participatie, feedback), LED-gemeenten (projectleider), Partners 'Drenthe Bespaart' (Rendo, Energiewacht etc.) |
| **Gerealiseerd in 2008:** | 0 |

| | |
|---|---|
| **Titel:** | **Zonnecellen (PV) en asbestverwijdering** |
| **Context:** | In Drenthe staan relatief veel schuren en loodsen waarop golfplaten van asbestbeton zijn toegepast. Na al die jaren verweren de platen en komen de asbestvezels vrij. Dat probleem wordt steeds urgenter. Door asbestdaken van boerenschuren te verwijderen en meteen zonnecellen te plaatsen, gecombineerd met een goede isolatie, is veel winst te boeken. Daarom start in de provincies Groningen en Drenthe een haalbaarheidsonderzoek naar de koppeling tussen asbestsanering en het produceren van duurzame zonne-energie op het agrarische bedrijf. Onderzocht wordt in hoeverre het rendabel is om asbestdaken te vervangen door daken met zonnepanelen. In 2008 is hieromtrent een statenmotie aangenomen. Het initiatief is verder uitgewerkt in het kader van de Agenda van de Veenkoloniën. Het potentieel bedraagt circa 45 hectare PV-paneel ofwel het equivalent van 36 Mwp.(= 16 Kiloton $CO_2$). Dit komt overeen met 650 bedrijven met ca 1.500 m2 dakoppervlakte.<br>Via een aantal pilots moet inzichtelijk worden welke sectoren baat hebben bij de verschillende systemen die er op de markt zijn. De vraag naar energie (warmte en elektriciteit) is hiervoor medebepalend. |
| **Doel:** | Substantiële bijdrage aan verduurzaming van de energiehuishouding van de agrarische sector door toepassing van zonnepanelen, gekoppeld aan verwijdering van asbestdaken. |
| **Resultaat:** | Uitvoeren pilot-project van 20 bedrijven (10 in Groningen,10 in Drenthe).<br>Uitrol van pilot . |
| **Stand van zaken:** | Okt. 2008: Organisatie startbijeenkomst<br>Nov 2008: Eneco is samen met LTO-Noord begonnen met inventarisatie geschikte bedrijven en opstellen kostenramingen |
| **Begin en looptijd:** | 2008: Projectformulering<br>2009: Pilot-project<br>2010-2014: Uitrol |
| **(Beoogde) Partners:** | Provincie Groningen, Agenda vaar de Veenkoloniën (9 gemeenten, 2 provincies, 2 waterschappen), Eneco, LTO-Noord, Rabobank |
| **Gerealiseerd in 2008:** | 0 |

| | |
|---|---|
| **Titel:** | **Groen gas: opzetten productiecapaciteit** |
| **Context:** | De provincie Drenthe kenmerkt zich door haar groene en landelijke karakter. Ook zijn er binnen de provincie relatief veel bedrijven uit voedingsmiddelenindustrie. Deze kenmerken zorgen ervoor dat Drenthe een provincie is waarbinnen de inzet van biomassa als bron voor duurzame energie een relatief grote rol kan spelen.<br>De inzet van biomassa als energiebron kent diverse mogelijkheden, zoals biodiesel, bio-ethanol en groengas. Gezien de huidige problematiek t.a.v. voedsel- en natuurverdringing en de beperkte mogelijkheden om invloed uit te oefenen op deze mondiale problematiek, kiest de provincie Drenthe ervoor om zich de komende tijd voornamelijk te richten op de optie groengas. Doordat groengas zich kenmerkt door een regionale productie zijn de eerder genoemde problemen niet op groengas van toepassing. De landelijke ambitie om te komen tot biogas van aardgaskwaliteit (groen gas) is 2-3 miljard m3 groen gas op jaarbasis in 2020. Nu wordt er landelijk nog slechts ca 15 miljoen m3 geproduceerd. De vergistingsinstallaties die inmiddels zijn gerealiseerd zetten het biogas via warmtekrachtkoppeling om in elektriciteit. De restwarmte wordt meestal grotendeels niet gebruikt omdat mogelijkheden daartoe niet aanwezig zijn. Het rendement van het biogas is daardoor niet optimaal. Door het biogas niet om te zetten in elektriciteit, maar het op te werken tot aardgas en het te injecteren in het gasnet, wordt het biogas energetisch hoogwaardiger ingezet. Het injecteren van het gas in het huidige gasnet kent echter verschillende technische problemen, die hoogstwaarschijnlijk in de nabije toekomst wel oplosbaar zullen zijn. Ook de productie van Bio-LNG biedt wellicht mogelijkheden. Sectoren waar vergistingsinstallaties gerealiseerd zouden kunnen worden zijn behalve de agrarische sector ook de RWZI's en de industriële sector. |
| **Doel:** | Het elimineren van belemmeringen bij de productie, distributie en afzet van groengas, zodat de groengasproductie een substantieel aandeel kan gaan leveren aan de rijksdoelstelling. |
| **Resultaat:** | Opstellen van een Aanvalsplan Groengas.<br>Uitvoering van Aanvalsplan Groengas door bijdrage aan en cofinanciering van diverse projecten. |
| **Stand van zaken:** | Opdrachtformulering en opdrachtverlening Aanvalsplan Groengas. Cofinanciering onderzoekstraject ringleidingen (Nrd-Ned.) Zie ook factsheet MERA-terrein. |
| **Begin en looptijd:** | 2008 - 2011 |
| **(Beoogde) Partners:** | Agrariërs / Voedingsmiddelenindustrie / RWZI's, Energiedistributiebedrijven (Essent, Nuon etc, Gasunie, Gasterra), Adviesbureau's, Gemeenten, Energy Valley |
| **Gerealiseerd in 2008:** | 0 |

| | |
|---|---|
| **Titel:** | **Energy Valley (III)** |
| **Context:** | Eind juni 2008 is het project Energy Valley II afgerond. Op basis van een evaluatie van SER-Noord en een externe evaluatie kon worden geconcludeerd dat het proces succesvol is geweest. Mede op basis van een bijeenkomst met key-stakeholders werd duidelijk dat nieuwe stappen nodig waren voor het stimuleren van projecten om de noordelijke energieambities, o.m. bekrachtigd door het energieakkoord tussen Rijk en Regio, te kunnen realiseren. Er is een projectvoorstel Energy Valley III opgesteld alsmede een werkplan Energy Valley III. Tevens is door de stichting Energy Valley een aanvraag ingediend voor de subsidieregeling Pieken in de Delta Noord-Nederland 2007-2013 en EFRO Doelstelling 2 2007-2013. De Noordelijke provincies zijn gevraagd om Energy Valley III te cofinancieren. Basis voor de cofinanciering was een door de ambtelijke werkgroep EV opgesteld visiedocument met daarin de standpunten van de vier provincies t.a.v. taken, werkwijze, sturing, toekomstige organisatiestructuur, bezetting en financiering.<br>Dit alles heeft in de loop van 2008 zijn beslag gekregen waardoor Energy Valley III officieel per 1 oktober 2008 van start is gegaan voor een periode van 3,25 jaar. |
| **Doel:** | Het stimuleren van de economische ontwikkeling en werkgelegenheid in Noord-Nederland. Het stimuleren van het thema duurzame energie. Het versterken van de kennisinfrastructuur. Het stimuleren van de samenwerking tussen overheden, bedrijven en kennisinstellingen. |
| **Resultaat:** | Zie Werkplan Energy Valley III, mei 2008: o.a. Organisatie van ca 20 bijeenkomsten en conferenties per jaar. Efficiënte en effectieve begeleiding van innovatieve investeringsprojecten.<br>Oprichting van een energiecentrum voor het MKB.<br>Service gerichte projectaanpak op met name de thema's Groen Gas, Zon PV-technologie, energie en ICT, energietransitieparken, CCS, energieopslag. |
| **Stand van zaken:** | EV-II is per juli 2008 afgesloten.<br>EV-III is per okt. 2008 van start gegaan.<br>Werkplan EV-2008 is opgesteld.<br>Periodiek overleg milieugedeputeerden-EV is gestart (POHO+). > Okt 2008: Opbouw coördinatiebureau (14 fte.). |
| **Begin en looptijd:** | Startdatum: 1 oktober 2008<br>Einddatum: 31 december 2011 |
| **(Beoogde) Partners:** | Provincies: Groningen Friesland, Drenthe, Noord;Holland,<br>Gemeenten: Groningen, Leeuwarden, Assen, Emmen,<br>Gasunie, NAM, RWE, NUON, Essent, Groningen Seaports, NOM, Rijksuniversiteit Groningen. |
| **Gerealiseerd in 2008:** | € 537.500,- |
| **Cofinanciering:** | € 7.562.500,- |

| | |
|---|---|
| **Titel:** | **Instrumentontwikkeling** |
| **Context:** | Het PKE doet een groot beroep op alle betrokken belanghebbenden. De provincie Drenthe heeft daarbij verschillende rollen waarbij een passend instrumentarium wordt ingezet. Een regierol vraagt om andere instrumenten dan een faciliterende of regulerende rol. Succesvolle uitvoering van het PKE vraagt om een goed toegeruste 'toolkit' van instrumenten. Dit betekent dat bestaande instrumenten indien nodig worden verbeterd en dat nieuwe instrumenten kunnen worden toegevoegd. Hiermee willen we bereiken dat externe partijen zo maximaal mogelijk worden betrokken bij de uitvoering van het PKE. Inmiddels is hier reeds mee begonnen. Zo worden bijvoorbeeld de mogelijkheden voor een revolverend fonds onderzocht en wordt in noordelijk verband onderzocht of een noordelijk Renovatiefonds (gericht op renovatie bestaande bouw) haalbaar is. In een werkgroep waarin naast de provincie ook andere overheden en stakeholders zitting zullen hebben, wordt geïnventariseerd welke instrumenten bij kunnen dragen aan het realiseren van de doelen van het PKE. We kiezen hierbij voor een brede insteek en starten zo snel mogelijk met het ontwikkelen en het testen van een aantal instrumenten in een aantal pilots. |
| **Doel:** | Het evalueren van bestaande provinciale en landelijke instrumenten.<br>Het eventueel aanpassen van bestaande instrumenten resp. het ontwikkelen van nieuwe instrumenten gericht op een adequate bijdrage aan de doelstellingen van het programma Klimaat en energie. |
| **Resultaat:** | Goed gevulde toolkit met instrumenten gericht op diverse doelgroepen.<br>In het kader van het Noordelijk Energieakkoord opstellen en uitvoeren van een regeling die ondernemers ondersteuning moet bieden bij de uitwerking en realisering van energie-investeringen (ORDE: Ondersteuning Realisatie Doelstellingen Energieakkoord). |
| **Stand van zaken:** | Op basis van de bestaande subsidieregeling 'Energiebesparing en duurzame energie' vijf projecten gehonoreerd en nog vijf in de fase van vooroverleg/aanvraag.<br>De per gesubsidieerd project (max. € 35.000,-) bespaarde $CO_2$ loopt uiteen van 30 tot 1100 ton/jaar.<br>In kader Noordelijk Energieakkoord is subsidieregeling ORDE ontworpen (Ondersteuning Realisatie Doelstellingen Energieakkoord). Voorstel wordt voorgedragen voor SNN-subsidie. |
| **Begin en looptijd:** | 2008-2011 |
| **(Beoogde) Partners:** | Partners Noordelijk Energieakkoord, Gemeenten, Nutsbedrijven, Milieufederatie Drenthe, VNO/NCW, MKB-Noord. |
| **gerealiseerd in 2008:** | € 70.364,- |

| Titel | **Beleidsvisie diepe ondergrond Noord-Nederland** |
|---|---|
| **Context:** | Op basis van het energieakkoord zijn in noordelijk verband de taken verdeelt. Voor het opstellen van de noordelijke visie voor de diepe ondergrond is Drenthe de trekker.<br>Het betreft de voorbereiding van beleidskeuzes voor het gebruik van de diepe ondergrond, in verband met nieuwe gebruiksfuncties die zich aandienen. Het is van belang hierover in noordelijk verband overeenstemming te bereiken, maar ook krachten te bundelen in gezamenlijk onderzoek en kennis uit te wisselen. Ook laten we zo als provincies zien dat de rol als regionale gebiedsautoriteit voor het omgevingsbeleid driedimensionaal wordt ingevuld door provincies. Dus integraal, inclusief de ordening van de ondergrond.<br>Met het gebruik van de diepe ondergrond kan een belangrijke bijdrage worden geleverd aan de doelstellingen voor klimaat en energie door opslag en winnen van energie.<br>De voortrekkersrol van Drenthe bij 3D-omgevingsbeleid wordt via dit project benut in noordelijk verband. |
| **Doel:** | Inventariseren van de geschiktheid van de diepe ondergrond.<br>Mogelijkheden voor gebruiksfuncties verkennen en beoordelen.<br>Beleidsmatige voorstellen voor gebruik op basis van geschiktheid. |
| **Resultaat:** | Een rapport waarover het bestuur in noordelijk verband richtinggevende keuzes kan maken voor o.a. opslag $CO_2$, geothermie en gebruik zoutkoepels. |
| **Stand van zaken:** | De noordelijke werkgroep met vertegenwoordigers van Fryslân, Groningen en Drenthe heeft adviesbureau IF Technology de opdracht gegeven voor het opstellen van de visie.<br>De inventarisatie van eigenschappen van de diepe ondergrond, de verkenning van de gebruiksmogelijkheden en de geschiktheid is afgerond in een conceptrapportage.<br>Deze resultaten worden voorgelegd aan de colleges van de drie provincies met het voorstel dit in noordelijk verband te bespreken.<br>De resultaten worden doorvertaald in omgevingsbeleid per provincie.<br>Voor de drie noordelijke provincies is nu een overzicht van de diepe ondergrond, van de opties voor het gebruik daarvan en van de mogelijke functiekeuzes op basis van technische geschiktheid. |
| **Begin en looptijd** | 2008 |
| **(Beoogde) Partners:** | Provincie Fryslân, Provincie Groningen, Adviesbureau IF Technology<br>Workshop met andere overheden, TNO, Deltares, IF |
| **Gerealiseerd in 2008:** | € 87.361,- |

| | |
|---|---|
| **Titel:** | **Evaluatie Energiek Drenthe** |
| **Context:** | Een evaluatie is een onderdeel van de beleidscyclus. |
| **Doel:** | Het uitvoeren van een evaluatie van de nota Energiek Drenthe. |
| **Resultaat:** | Een evaluatierapport. |
| **Stand van zaken:** | Rapport in december in GS, in januari 2009 naar PS. |
| **Begin en looptijd:** | 2008 |
| **(Beoogde) Partners:** | In totaal 15 organisaties die betrokken zijn bij Energiek Drenthe. |
| **gerealiseerd in 2008:** | € 24.600,- |

## 2.2 Adaptatie

| | |
|---|---|
| **Titel:** | **Hotspot klimaat en landbouw** |
| **Context:** | Er zijn nog veel vragen over de gevolgen van klimaatverandering voor de landbouw. Het landelijk programma Klimaat voor Ruimte biedt door middel van zogenaamde Hotspots, in het bijzonder de Hotspot Landbouw en Klimaat, mogelijkheden om deze vragen te beantwoorden. |
| **Doel:** | Het ontwikkelen, doorvertalen en toepassen van adaptatiestrategieën voor de landbouw in Noord-Nederland, om de kansen die klimaatverandering biedt te kunnen benutten en te kunnen anticiperen op bedreigingen. |
| **Resultaat:** | Adaptatiestrategieën voor de landbouw, toegespitst op producten en gebieden. |
| **Stand van zaken:** | De eerste fase, de wetenschappelijke scenario's voor klimaatverandering en voor de economische ontwikkeling van de landbouw, op het niveau van Europese regio's, is afgerond en gepubliceerd. Momenteel wordt gewerkt aan een gebiedsgerichte uitwerking, aan de hand van teelten en de kritische klimaatfactoren voor deze producten in onderscheiden gebieden. |
| **Begin en looptijd:** | 2007-2010 |
| **(Beoogde) Partners:** | De drie noordelijke provincies, LTO, agrobusiness, de noordelijke waterschappen, WUR, ministerie LNV. |
| **Gerealiseerd in 2008:** | € 15.000,- |

| | |
|---|---|
| **Titel:** | **Hotspot droge rurale gronden** |
| **Context:** | Er zijn nog veel vragen over de gevolgen van klimaatverandering voor de landbouw op droge zandgronden en in beekdalen. Het landelijk programma Kennis voor klimaat biedt door middel van zogenaamde Hotspots, in het bijzonder de Hotspot Droge rurale gronden, mogelijkheden om deze vragen te beantwoorden. |
| **Doel:** | Het beantwoorden van vragen over de invloed van klimaatverandering op de landbouw op de hoge zandgronden en in het bijzonder in de daar ontspringende beekdalen. |
| **Resultaat:** | Adaptatiestrategie voor de landbouw in de Drentse beekdalen |
| **Stand van zaken:** | De inzet richt zich momenteel op het opstellen van een projectopzet en het bij elkaar brengen van de betrokken partijen. |
| **Begin en looptijd:** | 2008-2011 |
| **(Beoogde) Partners:** | Waterschap Reest en Wieden, landbouwsector, natuurorganisaties, gemeenten, kennisinstituten, DLG, betrokkenen bij vergelijkbare projecten in Gelderland en Noord Brabant, als onderdeel van dezelfde Hotspot |
| **Verwachte realisatie 2008:** | € 7.500,- |
| **Cofinanciering** | € 2.800.000,- |

| | |
|---|---|
| **Titel:** | **Project Aquarias** |
| **Context:** | In aanvulling op de Hotspot Klimaat en Landbouw (A.1) is behoefte aan een project dat zich richt op de toepassing van de wetenschappelijke en regionale uitkomsten op lokaal, landbouw-/bedrijfsgericht niveau. Dit project voorziet daarin. Daarbij is gekozen voor samenwerking met buitenlandse regio's in het kader van een Interreg programma. |
| **Doel:** | Uitwerking adaptatiestrategieën, die worden ontwikkeld in het kader van de Hotspot Klimaat en Landbouw, tot concrete maatregelen voor het waterbeheer in de Veenkoloniën, in samenhang met het project WaterSense. |
| **Resultaat:** | Inzicht in de concrete toepassing van kansen voor een efficiënter waterbeheer op lokaal niveau in de Veenkoloniën. |
| **Stand van zaken:** | De inzet richt zich momenteel op het opstellen van een projectopzet, het bij elkaar brengen van de betrokken partijen en het verkrijgen van EU-subsidie. |
| **Begin en looptijd:** | 2008-2010 |
| **(Beoogde) Partners:** | Regio's in Denemarken, Duitsland, Zweden en Engeland, de deelnemers aan de Hotspot Klimaat en Landbouw en het waterschap Hunze en Aa's. |
| **Gerealiseerd in 2008:** | € 94.050,-- |

| | |
|---|---|
| **Titel:** | **Klimaatverandering en toerisme/recreatie** |
| **Context:** | Klimaatverandering kan kansen bieden voor toerisme en recreatie in Drenthe. Met name door toenemende hitte in populaire vakantiebestemmingen rond de Middellandse Zee, in combinatie met stijgende energieprijzen. |
| **Doel:** | Het verkennen, onderzoeken en realiseren van kansen die klimaatverandering biedt voor toerisme en recreatie, ondermeer als onderdeel van een integrale gebiedsgerichte aanpak |
| **Resultaat:** | Een toeristisch/recreatieve sector die gebruik maakt van de kansen die klimaatverandering biedt. |
| **Stand van zaken:** | Het organiseren van een eerste brainstormbijeenkomst. |
| **Begin en looptijd:** | 2008-2011 |
| **(Beoogde) Partners:** | Recreatieschap, gemeenten, Recron, Natuurorganisaties, IVN |
| **gerealiseerd in 2008:** | 0 |

| | |
|---|---|
| **Titel:** | **Lange termijn visie beekdalen** |
| **Context:** | Er wordt hard gewerkt om de doelen van WB21 te realiseren, met het accent op het aspect Water. De nieuwste klimaatscenario's vereisen op langere termijn mogelijk aanvullende maatregelen. Daarnaast bestaan mogelijk meer kansen voor het meekoppelen van andere belangen. |
| **Doel:** | Een aanpak ontwikkelen en toepassen voor het opstellen van een lange termijn visie op de Drentse beekdalen, uitgaande van de nieuwste klimaatscenario's en te samen met een brede kringen van betrokkenen. |
| **Resultaat:** | Een gedragen en toegepaste aanpak voor het opstellen van een lange termijn visie voor de Drentse beekdalen |
| **Stand van zaken:** | Voorbereiding zogenaamde Schetsschuit door DLG |
| **Begin en looptijd:** | 2008-2010 |
| **(Beoogde) Partners:** | Gemeenten, waterschappen, natuurorganisaties, LTO, Recreatieschap, Recron, DLG en Drents Plateau. |
| **gerealiseerd in 2008:** | 0 |

| | |
|---|---|
| **Titel:** | **Van Grounds for Change naar Klimaatlandschappen** |
| **Context:** | Grounds for Change is de rode draad in het Programma klimaat en Energie. Dit vergt nog een nadere uitwerking, waarbij ondermeer gebruik wordt gemaakt van zogenaamde 'smart grids'. |
| **Doel:** | Het concretiseren van de Grounds for Change gedachte in de omgevingsplanning. |
| **Resultaat:** | Een concept voor energielandschappen |
| **Stand van zaken:** | Het werven van partners; 17 december een partnersearch in Drenthe. |
| **Begin en looptijd:** | 2008-2011 |
| **(Beoogde) Partners:** | Gemeente Tynaarlo, internationale partners in het kader van Interreg, kennisinstituten |
| **Gerealiseerd in 2008:** | 0 |

| | |
|---|---|
| **Titel:** | **Model energieprijzen – sociaal economische en ruimtelijke ontwikkeling** |
| **Context:** | Energie wordt schaarser en daarmee duurder. Dit zal gevolgen hebben voor de sociaal-economische en ruimtelijke ontwikkeling in regio's, met name waar de afhankelijkheid van transport groot is. |
| **Doel:** | Het ontwikkelen van een model om het effect te kunnen voorspellen van de hoogte van de energieprijzen op de sociaal economische en ruimtelijke ontwikkeling van een gebied |
| **Resultaat:** | Een model |
| **Stand van zaken:** | De ontwikkeling van een eerste versie van het model is gaande |
| **Begin en looptijd:** | 2008-2010 |
| **(Beoogde) Partners:** | Provincie Groningen, UvA, Kennisinstituut Moskou, gemeente Assen |
| **Gerealiseerd in 2008:** | € 10.000,- |

## 2.3 Participatie

| | |
|---|---|
| **Titel:** | **Netwerkbijeenkomsten en expertisepanel** |
| **Context:** | Voor het realiseren van de doelstellingen van dit programma klimaat en energie hebben de diverse stakeholders elkaar nodig.<br>De provincie kan niet zonder de gemeenten en beide kunnen niet zonder de inzet van het bedrijfsleven en de diverse instellingen in de samenleving.<br>Daarnaast zijn er strategische vragen en dilemma's bij een succesvolle uitvoering en doorontwikkeling van het programma waarvoor het van belang is om met niet belanghebbende externe deskundigen van gedachten te wisselen |
| **Doel:** | Het bevorderen van de betrokkenheid en investeringsbereidheid van partners.<br>Visionaire inbreng van extern deskundigen die niet betrokken zijn bij het programma. |
| **Resultaat:** | Bijeenkomsten met externe partners en expertisepanel |
| **Stand van zaken:** | Er zijn twee netwerkbijeenkomsten georganiseerd begin 2008 en een bijeenkomst met het expertisepanel dit najaar. |
| **Begin en eindtijd** | 2008-2011 |
| **(Beoogde) partners:** | Gemeenten, waterschappen, bedrijven, maatschappelijke organisaties, kennisinstituten. |
| **Gerealiseerd in 2008:** | € 12.725,- |

| | |
|---|---|
| **Titel:** | **Klimaateffectschetsboek en Klimaatatlas** |
| **Context:** | Een verstandige aanpak van klimaatverandering vereist inzicht in de klimaatscenario's voor Drenthe en de gevolgen daarvan voor de meest gevoelige aspecten van onze leefomgeving. Dit speelt in alle provincie daarom wordt dit in interprovinciaal verband opgepakt. |
| **Doel:** | Het in beeld brengen van de primaire en secundaire effecten van klimaatverandering in de provincie Drenthe (in een klimaateffectschetsboek) en het verdiepen van de secundaire effecten (in een klimaatatlas |
| **Resultaat:** | Een klimaateffectschetsboek en een Klimaatatlas voor Drenthe |
| **Stand van zaken:** | Het Klimaateffectschetsboek is in november 2008 gepubliceerd. De voorbereidingen voor de Klimaatatlas zijn gestart. Daarin wordt ingezoomd op drie onderwerpen: een adaptatiescan voor de provinciale structuurvisie, landbouw en natuur |
| **Begin en eindtijd:** | Klimaateffectschetsboek, start 2007, afronding 2008<br>Klimaatatlas: start 2008, afronding 2009 |
| **(Beoogde) Partners:** | Andere provincies, Alterra, KNMI, DHV |
| **Gerealiseerd in 2008:** | € 10.000,- |

| | |
|---|---|
| **Titel:** | **Adaptatiescan voor gemeenten** |
| **Context:** | Er is in het algemeen bij gemeenten nog vrij weinig bekend over de kansen en risico's vanwege klimaatverandering. In het kader van het Programma Klimaat voor Ruimte is een Hotspot opgenomen waarin voor gemeenten een adaptatiescan wordt ontwikkeld. |
| **Doel:** | Het toepassen van een adaptatiescan waarmee de kansen en bedreigingen van klimaatverandering voor de Drentse gemeenten in beeld worden gebracht, alsmede het vergroten van de betrokkenheid van gemeenten bij klimaatverandering |
| **Resultaat:** | Inzicht in de kansen en bedreigingen van klimaatverandering op het schaalniveau van de gemeente, alsmede in mogelijke maatregelen |
| **Stand van zaken:** | Onderzoek naar en het organiseren van draagvlak bij gemeenten |
| **Begin en eindtijd:** | 2008-2010 |
| **(Beoogde) Partners:** | Drentse gemeenten, waterschappen |
| **Verwachte realisatie:** | € 6.000,- |

| | |
|---|---|
| **Titel:** | **Samenwerking en communicatie campagne 'Drenthe bespaart'** |
| **Context:** | In Drenthe werken zowel de Provincie, gemeenten, bedrijven als maatschappelijke organisaties aan projecten op het gebied van energiebesparing. Uit onderzoek van de Milieu Federatie Drenthe (MFD) blijkt dat er in de provincie in totaal al ruim 25 projecten vanuit bovenstaande organisatie lopen. Deze projecten zijn gericht op een beperkt aantal doelgroepen (inwoners, MKB en overheden). Er vindt tussen de afzenders slechts incidenteel onderlinge afstemming of versterking plaats van elkaars boodschappen (wanneer, hoe, met welk middel, welke doelgroep). |
| **Doel:** | Het tot stand brengen van een samenwerking binnen het energie cluster, tussen zoveel mogelijk partijen die actief zijn binnen en tevens vergroting van het energiebesparingsnetwerk in Drenthe.<br>Vergroten kennis en bewustzijn door grotere bekendheid endoor het aanbieden van gebruikvriendelijke informatie aan de inwoners van Drenthe. Met als doel om grotere groepen aan te zetten over te gaan tot energiebesparing.<br>De communicatie op het gebied van energiebesparing intensiveren en versterken door onderlinge afstemming van projecten en communicatie richting doelgroepen. |
| **Resultaat:** | Communicatie instrument naar de inwoners van Drenthe m.b.t. energiebesparing.<br>Een beeldmerk en een digitaal portaal 'Drenthe bespaart'<br>Een communicatieplan op basis waarvan campagne wordt uitgevoerd samen met de partners. |
| **Stand van zaken:** | Het portaal 'Drenthe bespaart' , het beeldmerk en het communicatieplan is in samenwerking met de partners ontwikkeld.<br>In juni 2008 is de campagne officieel bestuurlijk van start gegaan. |
| **Begin en looptijd:** | 2008-2009 |
| **(Beoogde) Partners:** | Milieu Federatie Drenthe Drentse gemeenten, (energie) bedrijven, woningcorporaties , IVN consulentschap. |
| **Gerealiseerd in 2008:** | € 81.746,- |

| | |
|---|---|
| **Titel:** | **Basisschool leerlingen In Drenthe en klimaatverandering 'Lente in Drenthe'** |
| **Context:** | Het IVN consulentschap ondersteunt het basisonderwijs (leerkrachten) op het gebied van Natuur en Milieueducatie middels het gemeentelijk NME scholennetwerk. Hierbij zijn 200 scholen aangesloten. Het IVN heeft ervaring met de ontwikkeling van gebiedsgerichte/lokale, praktische educatie. |
| **Doel:** | Leerlingen (en hun ouders/verzorgers) uit basisonderwijs en leerkrachten betrekken bij klimaatverandering in de eigen omgeving en de mitigerende en/of adaptieve maatregelen, die er vanuit provinciale en gemeentelijke klimaatbeleid uitgevoerd worden. Communiceren over en betrekken bij het actuele klimaatbeleid, om zodoende te werken aan betrokkenheid bij en draagvlak voor klimaat en energiebeleid en energiebewust gedrag. |
| **Resultaat:** | Een ontwikkeld teambreed lesprogramma 'Lente in Drenthe'. Een kadercursus voor vrijwilligers over klimaatverandering. Een feestelijke start en afsluiting van het project met leerlingen, ouders, bestuurders en beleidsmakers. |
| **Stand van zaken:** | Gestart met de voorbereidingen voor het ontwikkelen van een teambreed leesprogramma. |
| **Begin en looptijd:** | eind 2008-2010 (deelname 30 basisscholen) en vervolgperiode 2010-2015 (deelname 170 basisscholen) |
| **(Beoogde) Partners:** | IVN consulentschap, gemeenten |
| **Gerealiseerd in 2008:** | € 57.530,- |

| | |
|---|---|
| **Titel:** | **Bodem, klimaat en energieweek van 24 tot 29 november 2008** |
| **Context:** | Van 26 november tot 3 december vindt de landelijke bodemweek plaats. De bodemweek wordt onder meer georganiseerd in het kader van het internationale jaar van de aarde, en moet aanzetten tot meer aandacht voor duurzaam bodemgebruik.<br>De provincie geeft vanuit de thema's bodem, klimaat en energie een regionale invulling aan de week. Daarbij wordt zoveel mogelijk aangehaakt bij de activiteiten van de landelijke bodemweek en is een koppeling gezocht met een tweedaagse werkconferentie van klimaat en energie. Dit laatste is een vervolg op de conferentie van het onderzoeksprogramma SREX , vervolg op Ground for Change, die in juni 2008 in Maastricht is gehouden. |
| **Doel:** | Tijdens de Bodem klimaat en energieweek willen we gebruikers, overheden en andere betrokkenen in Drenthe bewust maken van het eigen handelen ten aanzien van het gebruik en beheer van de bodem, van klimaat en energie. Duurzaam bodemgebruik en duurzame energiehuishouding onder de aandacht brengen bij onze partners zodat deze onderwerpen vaker worden meegenomen in relatie tot actuele maatschappelijke opgaven en processen. |
| **Resultaat:** | Er zijn van 24 tot 27 november activiteiten georganiseerd onder de titel:‘De kracht van 3D’ voor verschillende doelgroepen rondom bodem, klimaat en energie. |
| **Stand van zaken:** | Er zijn voor diverse doelgroepen workshops georganiseerd. |
| **Begin en looptijd:** | September tot november 2008 |
| **(Beoogde) Partners:** | SREX onderzoeksprogramma, gemeenten, waterschappen, terreinbeheerders, landbouworganisaties, scholieren, bedrijven, kennisorganisaties, jongeren, IVN organisaties. |
| **Verwachte realisatie 2008:** | € 10.000,- |

provincie Drenthe

# Verslag

**van de vergadering van**
**provinciale staten van Drenthe**

gehouden op 17 december 2008

**INHOUD**


Opening 8

Mededelingen 8

Ingekomen stukken 8

Vaststelling agenda 8

Vaststelling verslagen van de vergaderingen van 12 november en 8 december 2008 9

Mondelinge vragen 9

Statenstuk 2008-354, Sociale, Culturele & Museale agenda 2009-2012 10

*Motie M1 (verworpen)* 21
*Motie M2 (verworpen)* 22
*Motie M3 (verworpen)* 23

Statenstuk 2008-358, Ontwerpbesluit vaststelling doelen en maatregelen oppervlaktewater-lichamen en grondwaterlichamen in Drenthe op grond van de Europese Kaderrichtlijn Water 32

Statenstuk 2008-357, Wijziging Verordening rechtspositie gedeputeerden, staten- en commissieleden 32

Statenstuk 2008-355, Ontwerp onderzoekslijnen 2009-2012 en onderzoeksprogramma 2009 c.a. Bestuurscommissie OCWZ 33

Statenstuk 2008-356, Wijziging Reglementen van orde als gevolg van videonotulering 33

*Motie M4 (verworpen)* 34

Statenstuk 2008-359, Wijziging Subsidieregeling Noordelijke Innovatie OndersteuningsFaciliteit 2008 (NIOF 2008) 36

Statenstuk 2008-360, Omnibus Decentraal regelingen Noord-Nederland (SNN) en Drenthe 36

Statenstuk 2008-362, Subsidieregeling Human Recourse Management plus 2009 36

Rapport Deloitte inzake onderzoek naar Stichting EuroChamp Foundation 38

*Motie M5 (aangehouden)* 49
*Motie M6 (aangehouden)* 56

Sluiting 68

**PROVINCIALE STATEN VAN DRENTHE**

Verslag van de vergadering van provinciale staten van Drenthe, gehouden op 17 december 2008 in het provinciehuis te Assen.

**Tegenwoordig zijn:**

A. van der Tuuk (PvdA, vicevoorzitter)

de overige leden (40 in getal):

J.J. Baltes (VVD)
H. Beerda (PvdA)
M.A.M. Berends (PvdA)
W.A.R. Boer (PvdA)
H.H. van de Boer (VVD)
L. Bomhof (VVD)
mevrouw K.J. Datema-Klöpping (SP)
D.B. Dijkstra (CDA)
K.R. Dijkstra (PvdA)
R.D. Esseveld (SP)
R. Fokkens (PvdA)
mevrouw W.G. Goudriaan-Visser (PvdA)
E. Hemsteede (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
A. Huizing (PvdA)
S. de Jong (CDA)
mevrouw M.J. Kaal (CDA)
A. Kerstholt (VVD)
H. Klaver (CDA)
J.H. Lammers (CDA)
J. Langenkamp (GroenLinks)
mevrouw W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen (CDA)
T.S. Medemblik (ChristenUnie)
mevrouw A.H. Mulder (CDA)
mevrouw J.H. Mustamu (PvdA)
P.H. Oosterlaak (SP)
mevrouw J.M. Pannekoek-van Toor (VVD)
A.G.H. Peters (CDA)
mevrouw G. Seinen (CDA)
J. Slagter (PvdA)
mevrouw G.H. Smith (GroenLinks)
mevrouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
A.Timmerman (VVD)
G.J. Udding (VVD)
E.R. Veenstra (PvdA)
J. Vester (SP)
A. Wendt (ChristenUnie)
R. Westerhof (SP)
Th.J. Wijbenga (CDA)
B.J. Ziengs (VVD)

mevrouw I.M. Rozema, griffier der staten van Drenthe

**Verder aanwezig:**

J.H. Bats (gedeputeerde)
mevrouw A. Haarsma (gedeputeerde)
mevrouw T. Klip-Martin (gedeputeerde)
R.W. Munniksma (gedeputeerde)
J.J. d'Ancona (inleiding tot de vergadering)

**Met kennisgeving afwezig:**

H. Baas (gedeputeerde)
H.P.K.M. Looman (gedeputeerde)

De VOORZITTER: Geachte statenleden. Voor de verandering hamer ik nog niet aan het begin, want op dit moment open ik de vergadering nog niet officieel. De reden is - ik richt mij nu ook even tot de publieke tribune - dat wij vandaag getuige zijn van een historisch moment: de staten gaan live! Ik heb mijn familie al ingelicht en die zit nu klaar en ik hoop die van u allen ook, want vandaag gaan we van start met een nieuw videosysteem voor staten- en commissievergaderingen. Dat betekent dat vanaf nu de staten- en commissievergaderingen live te volgen zullen zijn via internet.
De heer Jacques d'Ancona, u allen bekend als journalist en presentator, zal de officiële aftrap van deze happening verrichten en ik geef hem graag het woord.

De heer D'ANCONA: Mijnheer de voorzitter, dames en heren. U bent in beeld. Dit wordt een zichtbare overheid. Daar wordt al veel over gesproken en u wordt steeds zichtbaarder. Dat stelt bepaalde eisen en misschien kunnen we het daar nu een beetje over hebben. Het lijkt mij helemaal niet zo slecht om het daar eens over te hebben, over die zichtbare overheid.
Ik ga niet praten over het systeem, ik ken de knopjes en ik weet dat er vijf camera's zijn die u de komende tijd zullen volgen.
Vijf camera's. Is dat spannend? Dat ligt aan u, het ligt eraan hoe u hierop zult reageren. Als het lampje op uw microfoon brandt, wordt u geregistreerd.
Er is een wens, een bede, waarmee ik begin en die bede is dat u vooral niet op de camera gaat praten, maar dat u datgene doet wat u altijd gewend was te doen. Dat is eigenlijk het beste advies op dit moment en daarmee heb ik eigenlijk al gezegd wat ik wilde zeggen.
Maar ik wil er nog een paar woorden aan toevoegen, anders wordt het een beetje erg weinig. Doe ook aan zelfonderzoek als u gaat praten. Dit wordt meestal overgeslagen, maar misschien is het toch goed dat eens wat te doen.
U zit in de driehoek van uw persoonlijkheid: zelfvertrouwen, eigenwaarde en kracht. Daarover is uren te debatteren en te filosoferen en die tijd hebben we nu niet.
Ik wens u vooral ongelooflijk veel zelfvertrouwen, eigenwaarde en kracht toe en daarnaast wens ik u toe de drie B's van Joop van den Ende.
Ik leerde Joop van den Ende nu ongeveer vijfentwintig jaar geleden kennen in een theater. Ik ben theaterjournalist, ik schrijf over theater: musical, cabaret en entertainment.
Ik ontmoette Joop toen hij begon met het maken van theaterproducties en musicals en later ontmoette ik hem weer in de televisiestudio's in de bloemenveiling van Aalsmeer. Die veiling ziet er nog steeds zo uit als in het begin.
Ik ontmoette Joop daar omdat ik gevraagd was op te treden als voorzitter van de jury van de Soundmixshow.

Nu bent u allemaal te jong om dat te hebben meegemaakt, maar vraagt u uw ouders eens hoe dat was. Er was een Barry Stevens die altijd zei: "Doorgaan, vooral doorgaan", en daar ben ik ontzettend op afgerekend, hoewel ik daar niets mee te maken had, want ik heb meestal gezegd dat de kandidaat vooral niet door moest gaan en dat was dan bedoeld als aanmoediging voor de kandidaat om een leuke maatschappelijke carrière te starten of om iets aan de studie te doen. Maar goed, daar ontmoette ik Joop van den Ende omdat ik ooit eens door een zekere Henny Huisman - ook thuis even vragen wie dat was - gevraagd was om in een jury te zitten toen hij door Nederland reisde met een playback- en soundmixshow. Ik had geen idee wat dat was – hij, geloof ik, ook niet – en hij reisde het land door om in discotheken dat programma een beetje uit te proberen en de krant waar ik werkte – destijds het Nieuwsblad van het Noorden, tegenwoordig het Dagblad van het Noorden – werd gevraagd iemand te sturen die in de jury wilde zitten.
Ik had dus een beetje met theater en ik zat in die jury en ik heb meegemaakt dat bij het eerste optreden in Appingedam de ME moest ingrijpen omdat er enig misverstand was over de uitspraak van de jury en omdat weer iemand gewonnen had die een donker kleurtje had. Daar heeft de heer Huisman ook in zijn latere carrière op de televisie veel last van gehad dat heel veel mensen eigenlijk niet wilden dat een donker iemand won, terwijl dat de mooiste mensen zijn. Henny Huisman heeft op zijn toilet dan ook nog steeds tal van brieven hangen, waarin hem wordt verweten dat … vult u maar in.
Wat voor adviezen zou ik u kunnen geven?
Bent u een soort Matthijs van Nieuwkerk, dan hebt u alles mee: een goede verschijning, een leuke lach en u bent spontaan. Voor zover u man bent, doet u het dan heel goed bij vrouwen. Maar soms, als u Matthijs van Nieuwkerk zou zijn, bent u ook te snel, bent u niet te volgen.
Er zijn twee mogelijkheden waarom u niet te volgen bent: u bent niet te verstaan omdat u onduidelijk articuleert of uw betoog is zo warrig dat de boodschap niet aankomt. Die Matthijs van Nieuwkerk is namelijk een geniale man: hij heeft honderdduizend gedachten in zijn hoofd en die gaan met hem aan de haal. Onderzoek toont aan – en let hierop als u in beeld bent – dat luisteraars maximaal drie hoofdzaken per spreekmoment vasthouden.
Bent u wel eens onzeker? Het is absoluut een aanvaardbare menselijke eigenschap en onzekerheid mag. Maar als u die onzekerheid voor de camera probeert weg te spelen, loopt u een ontzettend groot risico dat u erg onecht overkomt.
Hoe kan geprobeerd worden die onzekerheid weg te spelen? Dat kan door thuis eens te oefenen. U bent zo meteen in beeld, u gaat een nieuwe periode in van uw statenlidmaatschap, er gaat veel veranderen in uw leven. U denkt dat dat niet het geval is, maar uw leven gaat zeker veranderen.
U kunt proberen uw onzekerheid weg te spelen, maar daarbij moet u nooit vluchten in arrogantie, moet u nooit vluchten in de hooghartigheid van mevrouw Verdonk. Dat dus niet.
U moet ook niet vluchten in de vooringenomenheid van Jeroen Pauw. Jeroen Pauw is een bekende naam, want die is van nu. Jeroen Pauw was onlangs nog te zien in een musicaldebat met de heer Van Lambaart van Joop van den Ende Theaterproducties en liet duidelijk merken niet van musicals te houden. Maar vervolgens viel hij door de mand omdat hij eigenlijk niet eens wist wat een musical is en wist hij ook niet eens de precieze titel van de nieuwste musical die jongstleden vrijdag in Utrecht in première ging. Hij noemde die musical Joseph, maar vergat dat het was "Joseph and the amazing technicolor dreamcoat", kortom hij kende de titel niet.
Ook dit is een aanwijzing: weet waar u het over hebt!
U wordt nu dus verspreid in beeld en geluid. Wat houdt dat in? Dat houdt in dat u gevolgd wordt, dat u beoordeeld wordt en daarbij wordt u ook vaak beoordeeld op uiterlijkheden.
Toen ik die geweldige carrière als voorzitter van de Soundmixshow maakte – die carrière duurde achttien jaar, hoe hield ik het vol – heb ik na afloop van een televisie-uitzending wel eens iemand horen zeggen: "Je kraagje zat scheef". In zo’n geval vraag ik dan of ik misschien ook iets gezegd heb dat de moeite waard was, maar dan komt er geen antwoord.
U zit vanaf nu in de etalage, u maakt een performance.

Moet u acteren? Ik moet het u afraden. Ik raad u af te acteren, maar geef het publiek dat u op internet volgt geen kans om in te kakken, geef het geen kans om weg te zakken. Nu komt het natuurlijk niet voor dat in deze statenvergadering iemand een oninteressant verhaal houdt, maar blijf Bevlogen, Betrokken en Belangstellend, de drie B's van Joop van den Ende.
Betrokkenheid en bevlogenheid bij de materie en de belangstelling voor wat er om je heen gebeurt, zijn heel belangrijk. Vermijd een al te egocentrische instelling.
U wilt aandacht, u wilt aandacht voor wat u gaat zeggen, u wilt aandacht voor de materie die in uw ogen buitengewoon belangrijk is.
Ik zei het al: wij, het volk van Drenthe, waartoe ook ik behoor, want ik woon sinds tien jaar in Paterswolde, controleert u. Wij controleren u, want dat is onze taak en dan moet u verder maar kijken wat u daarmee doet.
Het is een misverstand te denken dat het alleen om de inhoud gaat. Vergist u zich niet: het gaat niet alleen om de inhoud. Dat wilt u wel graag en daarom staat u ook helemaal achter uw verhaal, maar het gaat niet alleen om de inhoud maar ook om de wijze waarop u het verhaal vertelt, het gaat ook om het hoe. Dat is misschien heel erg jammer, maar daar gaat het wel om.
Het gaat ook om hoe u gekleed bent. Wilt u heel mooi op camera komen dan moet u kleding niet het dessin van een klein ruitje of een heel fijn streepje hebben, want die dessins gaan op beeld interfereren. U zult dus in het vervolg uw kledingsadviseurs moeten raadplegen en in de omgeving van Assen zijn er ongetwijfeld veel mensen die u goed kunnen adviseren.
U zult dit echt moeten doen, want er breekt een nieuwe periode aan in uw leven. Het wordt anders dan het was, het wordt totaal anders dan het was, houdt u daar rekening mee. Het gaat nu ook om het hoe en als ik dat zeg dan moet u zeggen dat dat jammer is, maar dat hoort er nu eenmaal ontzettend bij.
Zoek in het debat contact met degene met wie u spreekt, want wat het leuke is: er wordt straks natuurlijk ook weer geïnterrumpeerd en ook dat komt weer op de camera, maar wel een beetje vertraagd, want die camera moet zich eerst op de interrumpant instellen. U moet er dus voor zorgen dat uw interruptie zo lang duurt dat u zelf ook nog even in beeld komt. Er kan een paar seconden tussen zitten, dus ik waarschuw u maar vast.
Mag u ook onderlinge gesprekjes houden? Ja, maar doe dat dan vooral met uw buren. U kunt praten over wat u altijd al bezig heeft gehouden, namelijk niet de politiek, want die onderlinge gesprekjes – en dat is voor u allen een opluchting – komen niet op camera en dus ook niet in beeld. De kijkers willen natuurlijk wel graag weten wat u allemaal onderling bespreekt, maar krijgen dat dus niet te horen.
Nog een tip: als u niets te zeggen hebt, zwijg!
Een andere tip: vermijd de herhaling van ik, ik, ik, want die herhaling kan erop wijzen dat u al te egocentrisch met uw onderwerp bezig bent.
Denk ook om de timing, om het goede moment, het goede moment van interruptie maar ook om wat wanneer het beste gezegd kan worden. Het goede moment is belangrijk. Ik heb het ooit eens gehad toen ik in het diepgaande programma "De vijf uur show" werd geïnterviewd en mij de diepgaande vraag werd gesteld, want ik deed nog wel eens iets met brillen, wanneer ik contactlenzen ging nemen. Nu was ik dat nooit van plan, want commercieel was dat voor mij buitengewoon onaantrekkelijk, aangezien ik hechte contacten onderhield met de brillensector in Nederland. Maar toen had ik een moment van genade. Zoiets komt zelden voor bij iemand die ernstig dementeert, maar toen had ik een helder moment. Op de vraag "Wanneer neem je contactlenzen?", was mijn antwoord "Wanneer mijn oren eraf vallen". Je moet het goede moment hebben, je moet een timing maken, je moet je humor, voor zover aanwezig, ook timen.
Er was in die beroemde Soundmixshow een kandidaat – deelnemers heten altijd en overal kandidaten, ook als ze niets zullen bereiken – een zangeresje bij de groep Captain and Tennille, dat van mij het commentaar kreeg: "Je zingt niet steeds onzuiver". Daarop ontving ik een hartelijk en meelevend applaus van de tribune, maar de mensen hadden volgens mij mijn tekst niet geheel begrepen.
Een andere tip is uw materiaal paraat te hebben en niet voortdurend een geschreven tekst voor te lezen. U wist dat, want dat hebt u zonder de camera's natuurlijk ook nooit gedaan, maar vermijd het oplezen het van tekst en als u tekst hebt, vermijd dan schrijftaal. Probeer in gesproken taal op te schrijven

wat u zoudt willen reciteren. En, ik heb het al gezegd, humor is bloedlink, want u moet echt een Paul de Leeuw of een Youp van het Hek zijn om de humor heel goed te timen.
Ik zag deze week Freek de Jonge, volgens mij nog steeds de allerbeste in Nederland, bij De wereld draait door en toen had ik het idee dat Freek niet helemaal in vorm was. Om op het goede moment de goede dingen te zeggen, moet je absoluut het moment van genade hebben.
Ik zei het al: spreektaal en geen schrijftaal.
Probeer ook in punten te spreken en vermijd alstublieft het voorlezen van A4'tjes. Niets is dodelijker, ook bij presentaties of op bijeenkomsten waar u een plan moet verdedigen, c.q. moet aanvallen, dan dat u alleen maar staat voor te lezen.
Wat ook heel erg belangrijk is, is uw intonatie: lang, kort, hoog, laag, tempoverschillen. Probeer ook eens naar de verstilling te gaan, want dat dwingt tot luisteren.
Met schreeuwen kunt u niet altijd mensen trekken en boeien; als het betoog zo bevlogen, zo beangstigend enthousiast is, zult u misschien luisteraars en kijkers afschrikken. Een stil moment, een indringend moment kan misschien bijdragen tot belangstelling voor wat u te zeggen hebt. Het geeft iets extra's, het zorgt voor een soort van magie.
Is dat overdreven? Oefen eens thuis en probeer vooral ook te communiceren. Communiceer met ons, de kijkers en belangstellenden, het volk van Drenthe, maar communiceer ook met de tafel en met uw medeleden.
Hoe communiceer je? Dat doe je door zo dicht mogelijk langs elkaar heen te praten, dan moet het lukken. Vermijd ook vooral wat vroeger stadhuisachtige zinnen werden genoemd, dus de "derhalves" en quotes als "het kán niet zo zijn, dat …". Dat is dodelijk, dat is archaïsche taal, waarvan wij hebben vastgesteld dat er geen volle zalen mee worden getrokken. En die volle zalen wilt u!
Ik adviseer u ook geen nodeloze uitweidingen te gebruiken of herhalingen die op dat moment niet strikt noodzakelijk zijn. Houdt u aan hetgeen u van tevoren hebt geselecteerd, want u hebt heel veel te zeggen. Er is een puntendiscussie en u wilt uw verhaal goed doortimmerd en goed doorwrocht brengen. Dat betekent dat u uzelf van tevoren dwingt een samenvatting te maken, een samenvatting van wat u eigenlijk wilt zeggen. Zo'n samenvatting betekent dat u weglaat wat later op een andere manier wel kan worden opgepakt.
Deze regel geldt zeer zeker ook voor individuele contacten met de pers. Toen ik vroeger ook gewone journalistiek deed, heb ik heel veel persconferenties meegemaakt, na afloop waarvan ik tot de ontstellende conclusie kwam dat ik er geen moer van had begrepen. De voorzitter, de directeur of de supervoorlichter vroeg dan of er nog vragen waren en dan zeiden de aanwezige journalisten: "Ja, er zijn vragen en de eerste is: waar ging het eigenlijk over?"
Weet dus wat u wilt zeggen, ook wanneer u in zalen spreekt, weet waarmee u de buitenstaanders wilt boeien.
Ik heb iets gezegd over uw kleding, ik heb iets gezegd over de manier waarop u naar voren zoudt moeten komen, want u wilt aandacht vragen voor uw betoog. Dat betekent dat u uit moet komen boven de materie.
Ik denk met heel veel dierbaarheid aan een ontmoeting met – ik mocht Relus zeggen – Relus ter Beek. Dat was – u zult zich dat, helaas, niet herinneren – een van de televisiemomenten van het jaar, zo'n vijftien jaar geleden, toen de heer Ter Beek nog minister van Defensie was. Hij was toen, vraag mij niet waarom en door wie, gevraagd als jurylid in de Soundmixshow. Moet je daar verstand van hebben? Nee, dat is niet altijd nodig. Maar wat je wel paraat moet hebben is intuïtie en je vermogen om goed te kijken, te luisteren en dat vervolgens uit te drukken in een commentaar dat qua tekst en taal hanteerbaar is.
Relus zat in de jury en Relus deed het geweldig, omdat hij overwicht had op de zaal van zo'n 350 mensen, die voor het overgrote deel niet weten waarom het gaat, en omdat hij door de buis heen kwam. Maar Relus wist op zijn manier intuïtief te reageren. Was dat de taal van een vakman? Nee, helemaal niet, want zoveel verstand had de heer Ter Beek niet van acteren en zeker ook niet van optreden, maar Relus was buitengewoon aandoenlijk, charmant en overtuigend in wat hij te zeggen had. En daar bewaar ik een uitstekende herinnering aan. Doordenken, de tijd nemen, variëren in tekst; probeer niet mo-

notoon te praten en probeer korte zinnen te formuleren. Niet te veel tussenvoegsels, komma's en bijzinnen.
Ik wens u toe dat u op een fantastische manier overkomt, maar vooral ook dat uw werk daarmee meer in de belangstelling komt, dat wij, de gewone burgers, u zien en weten dat u werk doet dat betekenis heeft en dat interessant is, ook voor ons om te volgen.

De zichtbare overheid.
Ik wens u ontzettend veel succes daarbij!

(Applaus.)

Dit is het moment, voorzitter.

(Hierna stellen de voorzitter en de heer d'Ancona het systeem in werking.)

De VOORZITTER: Namens de staten dank ik de heer d'Ancona voor zijn toespraak.
Het was een dankbare start van ons videosysteem.
Wij gaan nu over tot de behandeling van de agenda.

**A. Opening**

De VOORZITTER: Ik open de vergadering van provinciale staten (14.25 uur.)

**B. Mededelingen**

De VOORZITTER: Ik deel de staten mee dat geen berichten van verhindering tot het bijwonen van deze vergadering zijn binnengekomen.

**C. Ingekomen stukken**

De VOORZITTER: Ik stel de staten voor de ingekomen stukken A.1 tot en met A.3 conform de voorgestelde behandeling af te doen.

Daartoe wordt besloten.

**D. Vaststelling van de agenda**

De VOORZITTER: Ik deel de staten mee dat van de zijde van de staten geen voorstellen ter aanvulling van de agenda zijn ingediend.

De heer WESTERHOF: Ik wil de status van de agendapunten 5 en 8 graag veranderen in B.

De VOORZITTER: Ik moet u meedelen dat die wijziging op dit moment niet meer mogelijk is. Als de reden van dit verzoek is dat de fractie van de SP toch nog iets wil zeggen over deze punten, dan staat haar dat vrij. In ons Reglement van orde staat namelijk dat ook over A-stukken het woord gevoerd mag worden.
Het verzoek komt wat laat – het is ook niet gebruikelijk dat wij het zo doen – maar als de heer Westerhof iets over die stukken wil zeggen, mag dat volgens ons Reglement van orde.

Vervolgens de agenda ongewijzigd vastgesteld.

De VOORZITTER: Ik maak de staten erop attent dat er iemand in deze zaal rondloopt die heel veel verstand van geluid heeft. Omdat wij de afgelopen vergadering nogal eens problemen hadden met het geluid, zal deze mijnheer vanuit verschillende posities in deze zaal luisteren en dan bepalen wat er volgens hem nog aan het geluid te doen is.

**E. Vaststelling verslagen van de vergaderingen van 12 november en 8 december 2008**

De verslagen worden conform het ontwerp vastgesteld.

**F. Mondelinge vragen**

De VOORZITTER: Ik deel de staten mee dat vragen zijn aangemeld door de heer Langenkamp van de fractie van GroenLinks over een haalbaarheidsstudie naar een duurzame energiecentrale in Drenthe. Ik geef het woord aan de heer Langenkamp.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. Ik vraag het college om via een haalbaarheidsstudie na te gaan of het in Drenthe, net als in Limburg, mogelijk is een duurzame energiecentrale te realiseren. Ik wil de mensen die de nadere informatie nog niet hebben gezien, het hoe en waarom hiervan uitleggen.
In Limburg is een studie verricht naar een duurzame energiecentrale, wat inhoudt dat zonne-energie, windenergie en het gebruik van biomassa worden gecombineerd in een gesloten centrale. Het gaat dan om 3 ha zonnepanelen, 6 windturbines en met de biomassavergisting resulteert dit in 4,6 MWP. Hiervoor is een terrein nodig van in totaal 15 ha.
In het Drentse programma Klimaat en Energie speelt de benutting van duurzame energie een heel belangrijke rol en daarbij wordt vooral aangesloten bij regionale componenten en kenmerken.
Een clustering zoals in Limburg is voorgesteld en onderzocht – het is daar financieel haalbaar gebleken - past niet helemaal in ons beleid, omdat in ons programma niet wordt ingezet op clustering maar juist op aansluiting bij regionale kenmerken. Maar het uitgangspunt is wel hetzelfde, namelijk versnelling waar het gaat om de inzet van duurzame energie om klimaatdoelen te bereiken.
Mijn vraag aan het college is daarom of het op korte termijn, en uiteraard na overleg met de provincie Limburg om te horen hoe het daar is gegaan, ook hier een haalbaarheidsstudie wil verrichten. Als clustering in Drenthe echt niet kan, mag wat GroenLinks betreft ook ingezet worden op alleen een zonne-energiecentrale. Hiervan zijn in Duitsland al heel mooie uitwerkingen te zien.

Mevrouw KLIP: Mijnheer de voorzitter. De heer Langenkamp begon zijn vraag met de woorden "Is het mogelijk". In Drenthe is eigenlijk bijna alles mogelijk, maar misschien is het goed dat ik, weliswaar heel kort, op de vraag reageer. Wij zijn eigenlijk al met zoiets bezig, maar dan nog niet gekoppeld aan zonne-energie. Wij zijn namelijk op het Europark samen met de organisatie van het Europark en Energy Valley en de gemeente Coevorden aan het bekijken hoe wij daar heel intelligent energiestromen aan elkaar kunnen koppelen. En daarbij gaat het om bio-energie, windenergie en restwarmte.
De TU Delft heeft daar eerst een verkennend onderzoek gedaan en op dit moment wordt een haalbaarheidsonderzoek gedaan naar het koppelen van al die duurzame energiestromen. Dat onderzoek is in februari klaar en er staat al een marktpartij klaar om daar vervolgens een business case voor te ontwerpen. Dus eigenlijk is dat al een soort van regionale duurzame energiekoppeling; ik zal het geen centrale noemen.
In een ander gedeelte van Zuidoost-Drenthe, namelijk de regio Emmen, zijn wij bezig om in een warmtenet geothermie en biomassa aan elkaar te koppelen en ook daarmee zijn wij al ver gevorderd. Zonne-energie is daar nog niet bij, maar daarover worden al wel gesprekken gevoerd.
Waarom loopt Limburg op dit punt zo ver vooruit? Dat is omdat in IPO-verband is afgesproken dat elke provincie zich specialiseert in allerlei innovatieve technieken en dat Limburg dit doet in zonne-energie, terwijl Drenthe landelijk de trekker is van warmte-koudeopslag en geothermie.

Dus het antwoord op de vraag of wij een haalbaarheidsonderzoek kunnen doen, is dat wij dat natuurlijk kunnen. Ik stel alleen voor dit vooralsnog nog niet te doen, maar eerst even te kijken hoe wij de in gang gezette trajecten op korte termijn tot een volgende stap kunnen brengen. De suggestie van de heer Langenkamp kan wel ingebracht worden op de energiemiddag, die samen met een delegatie van de staten ergens in februari wordt georganiseerd.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. Ik was blij dat mevrouw Klip haar antwoord begon met de woorden dat het mogelijk is, maar het eind van het antwoord is wel dat het niet gebeurt in Drenthe en dat het college voorlopig wil wachten tot een middag in februari. Ik vind dat jammer, want in Drenthe is nog maar heel weinig gekoppeld aan zonne-energie, terwijl wij allemaal weten dat het in Drenthe met de windenergie heel erg moeizaam gaat. Vandaar dat ik juist heb gezegd dat niet alles gekoppeld hoeft te worden, maar dat het college zich toch vooral wel moet richten op zonne-energie, omdat daarmee veel dingen gerealiseerd kunnen worden die wij als het om windenergie gaat niet voor elkaar krijgen.
Mijn vraag aan het college is dus om beter en specifieker te kijken naar de mogelijkheid voor een zonne-energiecentrale.

De heer HORNSTRA: Vindt de heer Langenkamp dit onderwerp niet zo belangrijk dat het eigenlijk niet in de rondvraag moet worden besproken, maar dat het beter is daarmee te wachten tot het door de gedeputeerde aangegeven moment?
Er zitten zoveel aspecten aan dit onderwerp dat wij er alleen na een goede voorbereiding over kunnen praten.
Wat de heer Langenkamp nu doet, is afschieten van een losse flodder. Dat past natuurlijk wel een beetje bij oud jaar, maar ik wil hierover liever een gedegen discussie voeren. Is de gedeputeerde het met deze zienswijze eens?

Mevrouw KLIP: Mijnheer de voorzitter. Ik ben het met heer Hornstra eens. Ik heb wat hij nu zegt alleen iets anders geformuleerd. Ik ben het met hem eens, want het is natuurlijk een belangrijk onderwerp. Het is daarom goed het beter voorbereid en in een beter verband te bekijken, maar tegelijkertijd pleit ik ervoor om, nu al een aantal dingen in gang is gezet, niet in de val te trappen om steeds maar meer plannen op te tuigen. Laten wij eerst de plannen wij al hebben – die plannen komen begin volgend jaar gedetailleerd naar de staten toe – bespreken en dan bekijken of wij daarmee een aantal stappen kunnen zetten en er misschien nog iets anders aan kunnen koppelen. Steeds nieuwe dingen optuigen lijkt mij niet effectief.

**G. Voorstellen**

1. Het voorstel van gedeputeerde staten van 30 oktober 2008, kenmerk 44/5.5/2008012035, Sociale, Culturele & Museale agenda 2009-2012

(Statenstuk 2008-354)

inclusief het gewijzigde ontwerpbesluit,

met de op dit punt betrekking hebbende verslagen van de Statencommissie Cultuur en Welzijn van 26 november en 3 december 2008).

Mevrouw PANNEKOEK: Mijnheer de voorzitter. Met de besluitvorming over de voorliggende Sociale en Culturele agenda sluiten we een jaar af van bijeenkomsten, denksessies en inspraak.
Wij geven hiermee de kaders aan waarbinnen het college aan het werk kan gaan.
Betekent de vaststelling van deze agenda het eind van de discussie? Ik denk het niet.

In de commissievergadering van 3 december heeft de fractie van de VVD aangegeven zich met de prioriteiten die in de Sociale agenda zijn genoemd, te kunnen verenigen. Het college kan van mijn fractie een kritische houding verwachten ten aanzien van de initiatieven op het gebied van breedtesport en dagindeling.
Wij hebben extra aandacht gevraagd voor de gehandicaptensport.
Bij de behandeling van de Sociale en Culturele agenda hebben verschillende fracties negatieve geluiden laten horen over marktwerking en flexibilisering. De VVD denkt daar anders over. Niet omdat wij het sociale en culturele domein volledig aan de markt willen overlaten, maar wel omdat wij iets te kiezen willen hebben, namelijk de beste deskundigheid voor die projecten die wij willen uitvoeren om de problemen op te lossen.
Die keuze kunnen wij niet maken als ons volledige budget wordt ingezet bij preferente instellingen. Om te kunnen kiezen is dus flexibilisering nodig. Ook voor de organisaties zelf biedt flexibilisering kansen. Zij geven dat ook aan op grond van de ervaringen die zij de laatste vier jaar met de nota "Mensen in het middelpunt" hebben opgedaan. Zij zullen meer dan misschien tot nu toe moeten nadenken over de koers van hun organisatie en over welke deskundigheid zij moeten ontwikkelen om antwoorden te geven op maatschappelijke vraagstukken. Vraagsturing dus. Het houdt ze scherp en bij ingewikkelde projecten zullen samenwerkingspartners gezocht moeten worden die op een ander deelterrein deskundig zijn. Er zal verzakelijking optreden, ook in de relatie met de provincie. Wij juichen dat toe.
Voorzitter. De voorliggende agenda’s staan niet op zichzelf. Ze zijn een eerste lakmoesproef of we wel écht van plan zijn deze provincie op een andere manier te gaan besturen.
Een aantal rapporten over het sociaal-culturele domein heeft de afgelopen tijd de commissie gepasseerd. Ik zal hiervan een paar noemen.
In het rapport van de Noordelijke Rekenkamer (NRK) wordt geconcludeerd dat de provincie meer focus moet hebben: het moet minder maar beter worden. Het grootste deel van de subsidies gaat naar langjarige contracten met instellingen, waardoor eigen sturing moeilijk wordt.
Alle fracties onderschreven die conclusies.
In de rapporten "In communi" en "Rol en taken" werd geconcludeerd dat er geen sprake moet zijn van gedwongen winkelnering, dat er meer moet worden afgestemd met gemeenten, dat de provincie in het sociale domein een terughoudende rol moet vervullen en dat er sprake moet zijn van een geleidelijke overgang van bevoegdheden van de provincie naar de gemeenten.
Alle fracties onderschreven die conclusies.
GS is met die conclusies aan de slag gegaan en wij vinden de uitwerking daarvan in grote lijnen terug in de agenda’s die voorliggen.
De eerste test is nu, omdat "Rol en taken" vooral een andere invulling van de rol van de provincie vaststelt, consequent te zijn in onze besluitvorming. En wat zien we gebeuren? Het wordt 3 december, er komen insprekers en we laten onze principes varen. Je kunt je afvragen of dat erg is, want het gaat tenslotte om relatief kleine bedragen, dus waarom doen we het niet gewoon. Maar volgens mijn fractie is er veel meer aan de hand.
Wij leven in het tijdperk van het dualisme, de motie over de rol en taken is door PS ingediend en aangenomen en de staten willen ook in het vervolgproces de sturing houden. Als we dan vervolgens bij de eerste de beste test gaan schuiven, verzwakken wij onze positie ten opzichte van het college en daarmee wij geven wij het college de ruimte om in voorkomende gevallen het ook niet zo nauw te nemen met de uitgangspunten.

Mevrouw MASTWIJK: In de commissievergadering heb ik gesteld dat wij eigenlijk helemaal niet consequent bezig zijn, omdat wij in "Amen is geen Amsterdam" hebben vastgesteld dat de Sociale agenda een autonome taak is van de provincie. Is de VVD dit met ons eens? Alleen de jeugdzorg is een wettelijke taak van de provincie en voor de rest gaat het om autonome taken, die wij hier nu ook vaststellen.

Mevrouw PANNEKOEK: Het heeft alles met de discussie over de plaats van de provincie in ons staatsbestel te maken. In die discussie gaat het ook om de vraag of de provincie al dan niet een open huishouding moet hebben, dus of zij ook autonome taken voor haar rekening mag nemen.

Jeugdzorg is een wettelijke taak en daar kunnen we dus nooit onderuit. Maar wij kunnen wel de keuze maken voor een autonome taak en dat hebben wij tot nog toe ook altijd ruim gedaan.
Met "Amen is geen Amsterdam" hebben wij heel duidelijk vastgesteld dat de provincie in het sociale domein een heel terughoudende rol moet spelen, omdat het sociale domein vooral het domein van de gemeenten is – dat was ook de conclusie van de commissie Lodders – en dat wij in deze statenperiode gaan zorgen voor een geleidelijke overgang van de provinciale taken naar de gemeenten.

Mevrouw MASTWIJK: Wij zijn het eens met wat mevrouw Pannekoek nu allemaal zegt, maar naar onze mening zouden wij dan vandaag niet zo'n uitgebreide Sociale agenda moeten vaststellen.

Mevrouw PANNEKOEK: Dat is de conclusie van mevrouw Mastwijk, maar ik denk ik dat ik daar verder niet op in hoef te gaan.

Mevrouw SMITH: Ik roep nog even in herinnering dat de staten het rapport "Amen is geen Amsterdam" wel hebben vastgesteld, maar dat in dat rapport slechts een aantal aanbevelingen staat. Zo heeft de commissie die het rapport heeft geschreven er bijvoorbeeld niet voor gekozen te oordelen over nut en noodzaak van een aantal zaken, omdat daaraan naar haar mening een politieke afweging ten grondslag moet liggen. Die politieke afweging maken de staten zelf.
De commissie heeft dus aanbevelingen gedaan maar geen besluiten genomen.

Mevrouw PANNEKOEK: Bij het vaststellen van de nota hebben de staten de conclusies uit het rapport overgenomen. Besloten is het aangegeven toetsingskader bij de besluitvorming te betrekken en taken van de provincie geleidelijk over te hevelen naar de gemeenten.

Mevrouw SMITH: Dat toetsingskader is bestemd voor toekomstige vraagstukken en niet voor de dingen waarmee wij op dit moment bezig zijn.

Mevrouw PANNEKOEK: Dat ben ik helemaal niet met mevrouw Smith eens, want naar mijn mening is wat nu voorligt de eerste testcase.
Voorzitter. Het zal, na wat ik hierover al heb gezegd, duidelijk zijn dat wij geen moties zullen steunen waarin wordt gevraagd om 100% subsidiëring van het benodigde bedrag, maar ik wil er nog wel iets meer over zeggen.
Ik begin dan met Scouting. Wij hebben gehoord dat 15% van de kinderen die bij Scouting komt, dat eigenlijk doet op sociaal-medische indicatie. Kunnen we dan Scouting niet helpen om relaties te leggen met bijvoorbeeld onderdelen van jeugdzorg, want het gaat immers om kinderen met problemen. Ik zeg dus niet dat wij die subsidie willen handhaven, maar wij geven alleen een lijn aan.
Zo'n lijn wil ik ook aangeven voor de Brede Overleggroep Kleine Dorpen (BOKD), een van de grote gespreksonderwerpen de laatste tijd. De BODK krijgt pas over twee jaar een korting op de subsidie van 10% opgelegd. In die twee jaar staan de ontwikkelingen niet stil. De BOKD zegt zelf dat de gemeenten eigenlijk meer moeten betalen, maar dat zij dit niet voor elkaar krijgt. De gemeenten zeggen dat de BOKD van de provincie is. Als wij nu besluiten het budget aan te vullen, onderschrijven wij de stelling van de gemeenten en ontnemen wij GS een pressiemiddel in de onderhandelingen met de gemeenten.
Er zijn nog meer ontwikkelingen die zich aanpalend aan de BOKD voordoen. Wij hebben bijvoorbeeld als inspreker gehad de voorzitter van de Stichting Dorpshuizen Drenthe (SDD). Het budget voor die stichting blijft op de begroting staan, maar de organisatie is erg kwetsbaar en denkt na over haar toekomst. Misschien kan een goed gesprek tussen BOKD en SDD voor beide instellingen leiden tot meer samenwerking en daarmee tot een versterking van hun positie.
In de agenda is ook sprake van het ontwikkelen van een kennis- en innovatienetwerk. Uit de discussie in de commissie concluderen wij dat dit netwerk meer zal omvatten dan alleen de in de nota genoemde prioriteiten. Ik kan mij voorstellen dat ook hierbij een beroep gedaan gaat worden op de deskundigheid van de BOKD.
Kortom, er is sprake van een ontwikkelingsagenda, die nog veel mogelijkheden biedt.

Voorzitter. Ik kom op de Culturele agenda. Ik wil daarbij drie punten bespreken: de BKV-gelden, educatie en de Museale agenda.
Zoals al bij diverse gelegenheden eerder dit jaar is gezegd, maakt de fractie van de VVD zich ernstig zorgen over het weghalen van de BKV-gelden bij de provincie. Het Randstad-denken van dit Kabinet reikt niet verder dan de gedachte dat kunst zich alleen kan ontwikkelen in een stedelijke omgeving. Kleinere plattelandsgemeenten moeten zich maar zelf redden. Dit uitgangspunt staat haaks op de ambities van ons college, dat nu juist gemeenten wil activeren te komen tot een eigen cultuurbeleid. Voor de ondersteuning van die gemeenten is een opdrachtcoördinator, zoals die nu bij het CBK functioneert, onmisbaar, om over KIK nog naar te zwijgen.
Voor de fractie van de VVD staat voorop dat die coördinator en KIK moeten blijven. We komen echter niet met een motie, want ook nu kiezen we de lijn die wij bij de Sociale agenda hebben gekozen en laten wij de gedeputeerde met de gemeenten onderhandelen om tot een goede verdeling van verantwoordelijkheden te komen. Mochten die onderhandelingen niets opleveren, dan krijgen wij dit tijdig te horen en kunnen wij bij de Voorjaarsnota 2009 tot reparatie overgaan.
Ter voorbereiding op de nieuwe Culturele agenda is de statencommissie op bezoek geweest bij Edu-art in Gelderland. De fractie van de VVD heeft nooit onder stoelen of banken gestoken dat zij enthousiast was over de aanpak van Edu-art, waarbij vooral wordt ingezet op de ontwikkeling van cultuurbeleid binnen de scholen zelf en ondersteuning daarvan. Gevolg daarvan is het ontstaan van netwerken binnen de gemeenten en dat vergroot ook de gemeentelijke betrokkenheid.
Die lijn wordt in de Culturele agenda ook voor Drenthe neergezet. Uitvoering hiervan vraagt om een andere werkwijze van K&C. En omdat ook hier sprake is van een ontwikkelingstraject, waarbij scholen en gemeenten hun verantwoordelijkheid moeten nemen, blijft ook het kunstmenu gehandhaafd. De VVD denkt dat daarmee een keuzemogelijkheid ontstaat die past bij de schaal van Drenthe.
Voorzitter. Dan de Museale agenda.
Bij de bespreking van "De kunst van het combineren" was de museumsituatie in Drenthe nog zeer overzichtelijk. Een aparte museumnota was niet nodig. Wij hadden het Drents Museum, waar de provincie zich verantwoordelijk voor voelt en de museumconsulent voor de gemeentelijke musea.
Er ontstond pas discussie toen museum De Buitenplaats aanspraak wilde maken op structurele subsidie.
De fractie van de VVD heeft al eerder aangegeven dat wat haar betreft er in Drenthe vier musea zijn die vanwege hun relatie met Drenthe een bijzondere positie innemen. In de huidige Museale agenda wordt dit standpunt onderschreven en wordt een duidelijke keuze gemaakt met betrekking tot de positie en de financiering van de verschillende categorieën musea. Ook de kleinere gemeentelijke musea krijgen via de museumconsulent en het museumplatform een impuls, die moet leiden tot kwaliteitsverbetering. In dat museumplatform wordt de deskundigheid van de grotere professionele musea gedeeld met de kleinere musea. Ook kan het platform een bijdrage leveren aan het delen van kennis of het gezamenlijk oppakken van zaken die voor verschillende musea gelden: beveiliging, het zoeken van sponsoren, pr-activiteiten etc.
De VVD complimenteert het college ermee dat zowel bij de educatie als bij de museumnota oplossingen zijn gevonden, waarmee de kwaliteit een goede impuls kan krijgen.
Met de opmerking dat de VVD fractie de aandacht voor erfgoed van harte onderschrijft en blij is met de toezegging van de gedeputeerde om met de erfgoedorganisaties om te tafel te gaan om te praten over een herbestemmingsfonds voor cultuurhistorisch interessante gebouwen, concludeer ik als volgt.
De VVD gaat akkoord met de agenda’s.
De VVD hecht aan continuïteit in netwerken en basisinfra en is voorstander van flexibilisering.
Dit alles wordt met deze agenda bereikt.
Daarmee nemen we de positie in die past in het duale systeem.
Wij stellen met deze agenda het kader vast. We geven GS de ruimte voor de uitvoering. Wij controleren op een tijdig moment, voor de Voorjaarsnota en via het Onderzoeksbureau halverwege, hoe de zaken ervoor staan.
Wij worden door een tweede onderzoek op de hoogte gesteld van de vorderingen binnen de provinciale organisatie en wij stellen bij als blijkt dat zaken niet zo lopen als wij voor ogen hadden.

Voorzitter. Ik was zeer getroffen door de kerstwens, die denk ik alle fracties van Zorgbelang hebben ontvangen, waarin in de spreuk voor het nieuwe jaar precies is verwoord waar wij nu met bezig zijn. "Er verandert niets zolang wij zélf niet veranderen."

Mevrouw MASTWIJK: Mijnheer de voorzitter. Mijn fractie zal spreken via twee woordvoerders, namelijk een voor de Sociale en een voor de Museale agenda.
Namens de fractie van het CDA wil ik beginnen met het uitspreken van onze waardering voor het interactieve proces van de afgelopen periode. Voor zover wij hebben kunnen waarnemen is er goed geluisterd naar de reacties uit het veld van zorg en welzijn. Met name met het terugbrengen van het thema "Mijn omgeving" en de aanscherping van onderdelen van andere thema's is het sociale karakter van de Sociale agenda versterkt.
De CDA fractie steunt de richting die met het nieuwe beleid wordt ingeslagen, waarbij van de instellingen een meer marktgerichte oriëntatie wordt gevraagd. Deze beleidskeuze is echter alleen aanvaardbaar wanneer er sprake is van een goed begeleidingstraject naar nieuwe situaties, want de organisaties die de komende jaren gekort worden op het provinciale budget moeten wel de tijd en de ruimte krijgen om op zoek te gaan naar nieuwe middelen, anders wordt het moeilijk om de verschillende doelgroepen van het sociale beleid nog te bereiken.
We waarderen het dan ook dat de provincie zich mede verantwoordelijk blijft voelen voor de versterking van de positie van de instellingen in de voor hen tamelijk nieuwe marktomgeving.
Door het beschikbaar stellen van een budget transitiekosten wordt een soort van vangnet gespannen dat zekerheid biedt wanneer het niet helemaal lukt om de gewenste veranderingen door te voeren.
Verder zal veel afhangen van de inhoud van de zogenaamde sociale allianties, die met de twaalf Drentse gemeenten worden aangegaan.
De fractie van het CDA is benieuwd of alle gemeenten in staat zijn om de hen toebedachte rol en taak te vervullen. We zien daarom uit naar de inhoud van deze allianties, waarvan in de commissievergadering is gezegd dat we daarover nog voor het zomerreces een terugkoppeling krijgen.
Voorzitter. Is gekozen aanpak is echter zeer lastig tot uitvoering te brengen door kleinere organisaties, waarbij wij met name denken aan Scouting, aan de Seniorenzomerschool en aan de BOKD.
Met het verminderen of afbouwen van de subsidies worden deze organisaties behoorlijk op de proef gesteld. In principe kan met projectsubsidies het verlies van een vaste jaarlijkse subsidie wel worden opgevangen of aangevuld, maar het is dan wel telkens onzeker of een project wordt gehonoreerd. Daar komt nog bij dat deze betrekkelijk kleine instellingen veel vaste werkzaamheden verrichten die nodig zijn voor activering en ondersteuning van vrijwilligers, maar deze vaste werkzaamheden laten zich moeilijk vertalen in een project. Het gaat dan om instellingen en/of organisaties die voornamelijk op de inzet van vrijwilligers draaien. Hier mag de ondersteuning van het vrijwillige kader niet in de knel komen. Wij kunnen van deze organisaties niet verwachten dat zij in staat zijn bij twaalf gemeenten aan te kloppen voor subsidie.
Daarom ondersteunen wij de moties die straks door de fractie van GroenLinks, mede namens ons, zullen worden ingediend. Deze moties roepen op om de voorgenomen korting op de provinciale subsidie ongedaan te maken.
Daarnaast wil de fractie van het CDA bijzondere aandacht vragen voor het door GS beschikbaar stellen van waarderingssubsidies. Organisaties op het gebied van bijvoorbeeld ouderenzorg of mantelzorg en het vrijwilligerskader dat de vele vrijwilligers en mantelzorgers ondersteunt, verdienen de aandacht.
Want ook deze vrijwilligers bepalen mede het sociale gezicht van Drenthe. Zij zijn onmisbaar om inhoud te geven aan de Sociale agenda van de provincie.
Het is ons opgevallen dat het woord "vrijwilliger" maar weinig in de Sociale agenda voorkomt. Dat is jammer, want hun onbetaalde werk heeft zowel materiële als immateriële betekenis voor onze Drentse samenleving.
Wij pleiten dan ook voor mantelzorgondersteuning, voor de belangenbehartiging via Zorgbelang en voor het ondersteunen van vrouwenorganisaties, ouderenbonden en andere sociale activiteiten en projecten op het gebied van bijvoorbeeld diversiteit, die de gemeentelijke schaal overstijgen, het instrument van provinciale waarderingssubsidie royaal te hanteren.

Voorzitter. In 2010 zal een tevredenheidsonderzoek onder de gemeenten worden gehouden. Wij vragen het college dan ook bij de overige betrokkenen langs te gaan. De gemeenten krijgen er taken bij, maar hoe gaat het dan met de betrokken instellingen en organisaties? Vraag hun dan ook hoe zij terugkijken op het verloop van deze nieuwe aanpak van het sociaal beleid.
Voorzitter. Ik ga afsluiten. De fractie van het CDA is gematigd positief over de nieuwe aanpak van de Sociale agenda. Dit beleid vraagt veel inspanning van alle betrokkenen, want het vraagt om meer marktoriëntatie. Het traject daar naartoe is redelijk en realistisch, uitgezonderd dan voor de drie door mij genoemde organisaties, maar vraagt wel om een zorgvuldige aanpak. De fractie van het CDA zal het proces op de voet blijven volgen, want sociaal doe je niet alleen.

De heer D.B. DIJKSTRA: Mijnheer de voorzitter. Ik wil beginnen met het aanbieden van mijn excuses, want ik doe alles wat Jacques d'Ancona zojuist fout heeft genoemd: ik zal mijn verhaal opdreunen en ik heb twee A4'tjes vol geschreven. Ik beloof dat dit de laatste keer is dat ik het op deze manier doe; de volgende keer zal ik het anders en wellicht op een meer effectieve manier doen.

De VOORZITTER: Ik zeg de heer Dijkstra toe dat ik het publiek rustig zal houden. Hij hoeft vandaag de driehonderd vijftig aanwezigen dus niet te vrezen. Maar een volgende keer misschien wel.

De heer D.B. DIJKSTRA:Voorzitter. Vandaag stellen de staten de Museale en Culturele agenda vast en dat is een belangrijk moment om bij stil te staan. Vandaag gaan wij de provinciale koers voor de komende vier jaar vastzetten.
Cultuur neemt een belangrijke plaats in in de Drentse samenleving. Cultuur speelt een rol in de beleving van wat Drenthe aantrekkelijk maakt. Het is lekker wonen, werken en recreëren in Drenthe, want op iedere hoek van de straat kan cultuur opgesnoven worden. Dit moeten we bewaren, koesteren en versterken.
We moeten cultuur in verbinding brengen met economie, stedelijke ontwikkeling en internationale samenleving. Culturele evenementen en festivals kunnen de lokale economie versterken. Go China! heeft € 11 miljoen achtergelaten bij het midden- en kleinbedrijf in Assen.
Maar cultuur óm de cultuur mag natuurlijk ook.
De Drentse eigenheid kunnen we behouden met de toevoeging van nieuwe creatieve experimenten door nieuwe talenten. De Drentse cultuur is niet saai, maar is bij de tijd.
Het CDA wil met het cultuurbeleid ruimte creëren voor mensen die tot nu toe weinig deelnamen aan cultuur en kunst. Culturele evenementen en festivals vervullen daarin een belangrijke rol. Ook het op een slimme manier koppelen van kunst en cultuur aan activiteiten op het gebied van bijvoorbeeld economie en landschap kunnen daaraan bijdragen.
Verder kiest het CDA, net als bij welzijn en zorg, voor een meer vraaggerichte, maar marktgerichte aanpak. En ook moet er sprake zijn van een goede spreiding van culturele voorzieningen.
Het CDA herkent veel van zijn ideeën en opvattingen in de nota "Cultuur als magneet". Wij ondersteunen dan ook de beleidsrichting die met deze nota wordt ingeslagen.
Mede in het licht van de nota over rol en taken wil de provincie doen wat zij moet doen en waar zij goed in is.
De provincie kan nu meer tijd en meer geld besteden aan haar stimulerende rol bij het ontwikkelen van experimenten en nieuwe talenten.
Samenwerking met de gemeenten wordt nu en in de toekomst essentieel. Ik kom hiermee aan de kritische factor in deze nota, Studio 13. Beleidsconvenanten en culturele allianties zullen de basis moeten leggen voor een krachtige culturele infrastructuur. Dat wordt nog een hele opgave. De fractie van het CDA ziet daarom nu al vol verwachting uit naar de terugkoppeling van de resultaten van het overleg met de gemeenten bij de behandeling van de voorjaarsnota.
Wij hebben ook hoge verwachtingen van de vernieuwde provinciale adviescommissie en van de introductie van het nieuwe element visitatiecommissie. Dat betekent dat we de bereikte resultaten meer gaan toetsen aan de vastgestelde beleidsdoelen, want we willen echt wat bereiken op het gebied van

culturele participatie, iedereen moet mee kunnen doen. Wij willen een aantrekkelijk een aantrekkend cultureel klimaat zichtbaar maken.
We gaan het tafelzilver oppoetsen, zodat het verhaal van Drenthe echt kan gaan schitteren.
Over het museumbeleid hebben wij in de commissievergadering ons zegje al gedaan. Het CDA steunt het nieuwe museumbeleid, waarin koplopers, samenwerking en kwaliteitsverbetering belangrijke ingrediënten zijn.
Mijnheer de voorzitter. Het CDA wil ten slotte vroegtijdig, dat wil zeggen ruim voor het verschijnen van de Voorjaarsnota 2009, geïnformeerd worden over de wijze waarop met de niet preferente culturele instellingen wordt omgegaan. Hetzelfde geldt voor de instellingen die de afgelopen periode een waarderingssubsidie hebben ontvangen.

De heer BEERDA: Mijnheer de voorzitter. Ook ik heb een A4'tje bij me, maar ik heb het zo snel vol geschreven, dat ik de tekst niet echt kan voorlezen.
Wij hebben vandaag een agendapunt bij de kop dat de komende vier jaar voor Drenthe van groot belang zal zijn: de Sociale en Culturele agenda. Het is zowaar een stevig pakket en daarbij wil ik nog vermelden dat in commissieverband ook nog het rapport van PricewaterhouseCoopers is besproken, in welk rapport wordt vastgesteld dat ook binnen de ambtelijke organisatie in dit huis nog een forse klus te klaren is. In de commissie heb ik al gezegd – maar ik wil dat hier ook doen – dat wij het college sterkte wensen met het klaren van die klus, maar dat ook wij van mening zijn dat inderdaad nog forse stappen moeten worden gezet om te komen tot een systeem waarin alle instellingen, die toch voor een deel afhankelijk zijn van wat in dit huis gebeurt, goed bediend worden. Wij hopen dat het college ons in het najaar van 2009 enthousiast kan vertellen dat het allemaal gelukt is.
De PvdA is van mening dat het college redelijk goed geluisterd heeft naar de inspraak, zozeer zelfs dat het stuk op een aantal punten is aangepast. Ik denk dat deze houding positief tegemoet getreden moet worden.
Ik moet wel zeggen dat ik teleurgesteld ben in een aantal van mijn collega's in dit huis, want tijdens de commissievergadering waarin alle instellingen de revue passeerden, instellingen waarbij heel veel vrijwilligers werkzaam zijn, die om hier aanwezig te zijn vaak een halve dag vrij moesten nemen, zijn slechts door drie fracties vragen gesteld en deed de rest van de fracties er het zwijgen toe. Ik vond dat wat merkwaardig. Die houding was ook tegengesteld aan die van het college en de houding van het college stemde mij dan weer tevreden.
In zijn algemeenheid heeft het college een naar mijn idee niet geheel nieuwe lijn gekozen, namelijk de lijn dat een deel van het budget wordt vastgezet en een deel flexibel wordt gemaakt. Dat gebeurt nu niet voor het eerst, in de vorige periode is dit ook al eens gebeurd.
De reacties hierop varieerden van dat wij absoluut geen marktwerking moeten willen tot en met dat alles door de markt geregeld moet worden. Met die laatste conclusie ga ik misschien wat te ver, want ik heb niemand dat letterlijk horen zeggen, maar ik denk wel dat wij de afgelopen vier jaar hebben gezien dat als goed gericht een stukje marktwerking op dit beleidsterrein wordt losgelaten, dat wel effect heeft en dat daarmee kennis en kunde naar boven worden gehaald op plekken waar dat anders minder zou zijn geweest. Op deze manier kan het geld dat wij met elkaar uitgeven, maatschappelijk beter renderen en daar hechten wij toch wel aan. Dat is ook de reden waarom wij hechten aan de nota zoals die nu voorligt.

Mevrouw SMITH: De heer Beerda noemt de marktwerking in de afgelopen vier jaar. Ik wil hem erop wijzen dat er in de afgelopen vier jaar geen enkele aanbesteding heeft plaatsgevonden, omdat de provincie daar zelf nog niet aan toe was. Er was dus geen sprake van marktwerking, alleen van een flexibele inzet van middelen.

De heer BEERDA: Die flexibele inzet van middelen heeft in elk geval bij de instellingen waarmee wij gesproken hebben, geleid tot een houding van "dit kunnen wij zonder meer aan". Als wij toen die manier van werken niet hadden gekozen, zou die houding er nu niet zijn geweest. Wij denken dan ook dat daarmee een stap is gezet die zich bewezen heeft.

Een van de lastige problemen bij het beoordelen van de voorstellen van het college is wat ons betreft de inhoud van de allianties, want die kennen wij nog niet. Dat betekent dat wij aan de ene kant het provinciale deel van de Sociale en Culturele agenda gaan vaststellen, terwijl wij het aanvullende gemeentelijke deel nog niet hebben gezien. Nu is daarover door het college zowel in de commissie als in een aanvullende brief het nodige toegezegd, want zo krijgen wij in elk geval bij de Voorjaarsnota de inhoud van de sociale allianties plus de uitkomsten van Studio 13 te zien - dat wordt een belangrijke graadmeter – maar op een aantal terreinen maken wij ons toch wel wat zorgen. Zo is het BKV-geld al genoemd en wat wij hebben gehoord over de bestemming die Assen en Emmen aan dit geld willen geven, stemt ons niet onmiddellijk gerust. Met betrekking tot het financiële aspect willen wij daarom toch nog een voorbehoud maken. Wij willen eerst zien hoe het gaat met de allianties en wat daar precies in komt te staan.
Het is terecht dat de provincie zegt dat de gemeenten hun rol moeten pakken, maar dat moeten die gemeenten dan ook wel doen. Maar laten wij daarover hoopvol gestemd blijven.
Ik vraag het college om bij het sluiten van de sociale allianties toch ook nog aandacht te schenken aan de kennisinfrastructuur en aan het feit dat de voorliggende nota toch wel wat erg wit en jong is. Er zitten met andere woorden weinig aspecten van diversiteit en senioriteit in en het zou mooi zijn als die aspecten in de allianties wat meer boven water kwamen via wat in de brief "gedeelde ambities" worden genoemd.
Ik kom op de beleidsinstrumenten, in dit geval de financiële paragraaf. Ik heb net al gezegd dat de PvdA graag eerst de inhoud van de allianties en Studio 13 wil zien en ook graag eerst wil zien hoe het gaat met de instellingen die conform het maatwerk op een andere manier een deel van hun budget moeten zien te verkrijgen. Mocht blijken – ik heb het nu met name over de BOKD, de Seniorenzomerschool en Scouting – dat die instellingen daarin niet of onvoldoende slagen, dan vinden wij dat nog eens bekeken moet worden of de provincie niet een andere stap moet zetten. Wij willen dat niet nu al doen, want daarvoor vinden wij het echt vroeg, want die organisaties en ook de gemeenten moeten maar eens geprikkeld worden op dit terrein wat te doen. Het credo moet niet zijn "Geld problemen, provincie Drenthe nemen!", want zo is het de afgelopen jaren al te vaak geweest.
Voorzitter. Deze opmerking brengt mij bij het culturele deel, want de heer Hemsteede heeft het mij gegund ook daarover te spreken. Ik ben hem daar zeer dankbaar voor.
Op zich vinden wij dat er een redelijk evenwichtige Culturele agenda ligt, inclusief het museale deel. Voor de zekerheid wil ik nog wel graag bevestigd zien dat het ten aanzien van het Herinneringscentrum Kamp Westerbork gaat om een extra bedrag van € 100.000,--, want dat scheelt dat centrum € 13.000,-- en dat helpt altijd.
Wij hebben een totaaloverzicht. Twee pagina’s van het onderdeel beleidsinstrumenten gaan over de financiën en dat betekent dat wij op dit moment eigenlijk alleen maar zicht hebben op de totalen en niet op de onderlinge verdeling. Het is ons een lief ding waard in de Voorjaarsnota 2009 ook inzicht te krijgen in de exacte verdeling van de bedragen, zodat wij daarover dan van gedachten kunnen wisselen. Dat betekent ook dat wij graag willen zien wat op welk moment met de BKV-gelden gebeurt, want daar maken wij ons echt zorgen over. Ik heb zelf het sterke vermoeden dat we – en dan bedoel ik alle gemeenten behalve Assen en Emmen – dat geld gewoon kwijt zijn.
Tijdens de inspreekronde hebben nogal wat instellingen het woord gevoerd. Een van de instellingen, namelijk Theater te Water, had een opmerking die naar onze mening nog wel nader bekeken moet worden. De insteek van het college is dat wat een instelling in 2008 kreeg, zij in 2009 ook krijgt en dat het daarmee klaar is. Maar Theater te Water zei voor 2009 heel andere plannen te hebben en dat voor de uitvoering daarvan het bedrag van 2008 misschien niet voldoende is. Daarom denk ik dat het college er goed aan doet toe te zeggen dat het in het overgangsjaar 2009 met dergelijke situaties ruimhartig omgaat.
Wij onderstrepen het belang van samenwerking van gemeenten en provincie in Studio 13, zeker in het kader van onze rol en taken zijn wij daarvoor. Wij zijn ook benieuwd naar de uitkomst bij Studio 13. Wij vinden echter wel dat kunst en cultuur niet alleen moeten gelden als sociaal bindend element, maar op zich zelf al een rol hebben. Wij hopen dat terug te zien in de uitkomsten van Studio 13.
Voorzitter. Ik trek mijn conclusie. De PvdA kan beide agenda’s, inclusief de Museumnota, steunen, maar maakt een voorbehoud bij de financiële paragraaf in de zin van de onderverdeling, omdat zij graag eerst

wil zien wat er uit de sociale allianties en Studio 13 komt. Daar is naar ons idee ook nog alle tijd voor, want in 2009 gebeurt er financieel toch nog niks en dan kunnen wij dat in 2010 prima meenemen.

Mevrouw SMITH: Mijnheer de voorzitter. Nu ik mijn collega's zo hoor, heb ik het idee dat het misschien wel goed is dat de heer d'Ancona nog eens terugkomt en ons wat leert over een aantal zaken.
Voor ons ligt het tweede concept van de Sociale agenda 2009-2012 en dit plan heeft GroenLinks niet opgeleverd wat het heeft gewild. Ik wil de discussie van de commissie niet overdoen en daarom noem ik in het kort nog even een paar punten waarmee wij het niet eens zijn en zal ik daarna enkele moties indienen, zoals mevrouw Mastwijk al aankondigde.
Wij zijn het niet eens met de budgettering en met de marktwerking. Wij willen voorkomen dat door marktwerking afbreuk wordt gedaan aan het functioneren van instellingen. Door per instelling te bekijken wat er aan flexibiliteit kán, kan maatwerk worden geboden. Maatwerk is daarbij voor niet alleen het kiezen tussen variant 1 of variant 2.
Niet alle gemeenten kunnen de juiste zorg leveren. De provincie heeft een helicopter view, vinden wij, en zij moet haar regierol behouden. Wij willen de rol en taken van de provincie op het sociale terrein zoveel mogelijk handhaven. Als gemeenten het niet aankunnen dan moet de provincie aanbieden samen met die gemeenten de zaken op te pakken.
De inhoud van het gelukkig weer opgenomen speerpunt "Mijn omgeving", waar wij ons heel hard voor hebben gemaakt, valt ons zwaar tegen.
Specifieke punten die in de Sociale agenda meer prioriteit moeten krijgen, zijn volgens ons diversiteit, mantelzorg en het meldpunt huiselijk geweld. Wij missen nog steeds het diversiteitsbeleid in de Sociale agenda. Wij willen culturen, generaties en sekses extra benoemen. Net als de heer Beerda vinden wij het "een jonge en witte agenda".

Mevrouw PANNEKOEK: Als ik mevrouw Smith zo hoor dan is mijn conclusie dat haar fractie volledig terugkomt op het onderschrijven van de conclusies van de commissie Rol en taken. Alle voorbeelden die zij nu noemt worden ook door de commissie Lodders als een taak van de gemeente beschouwt. Maar GroenLinks haalt die taak er ook weer volledig bij en zegt bovendien dat de provincie vooral alles sociaal moet blijven doen wat zij wil doen, terwijl het nu juist van de hele exercitie van Rol en taken de bedoeling was om de taken eens goed te bekijken. Dat doet de provincie niet voor niets; als zij niet meer op haar werkelijke taken focust, kan zij ook landelijk in de problemen komen. Maar van dat standpunt neemt de fractie van GroenLinks nu duidelijk afstand.

Mevrouw SMITH: Nee, daar nemen wij geen afstand van, maar bijvoorbeeld het Meldpunt huiselijk geweld is een provinciaal meldpunt dat ondersteund wordt door de provincie. Als dat meldpunt geen financiële steun meer van de provincie krijgt, moet het bij twaalf gemeenten aan de bel trekken. Hetzelfde geldt voor de zaken die ik zo meteen zal noemen. Wij willen heus graag sociale allianties met de gemeenten sluiten, maar wij vinden wel dat Drenthe een provincie is van een zodanige omvang dat wanneer een gemeente te klein is om een bepaald taak uit te voeren, de provincie moet ingrijpen en ondersteuning moet bieden.

De heer KLAVER: Spreekt mevrouw Smith namens haar gehele fractie?

Mevrouw SMITH: Wij zijn klein, maar ik spreek namens de gehele fractie.
Ik kom op de sociale allianties.
In de nota staat dat het brede sociale terrein vraaggericht samen met de gemeenten wordt opgepakt. Wij willen ook sociale allianties met gemeenten, maar wij weten nu nog niet wat erin komt te staan. Dat weten wij pas bij de Voorjaarsnota 2009. Hoe kunnen wij er nu dan al "ja" tegen zeggen?
Marktwerking betekent volgens GroenLinks als het om dit onderwerp gaat een pure bezuiniging. Soms is marktwerking in Nederland gewoon te ver doorgevoerd. Als voorbeelden noem ik het openbaar vervoer, de zorg en de postkantoren. Wij willen geen marktwerking bij de steunfuncties, want bepaalde basisvoorzieningen zijn gewoon nodig.

Mevrouw PANNEKOEK: Nu zegt mevrouw Smith al voor de zoveelste keer dat het gaat om bezuinigingen. Het zijn geen bezuinigingen. Het totale budget voor het sociale domein blijft intact en alleen de verdeling wordt anders. Maar wij willen zo af en toe ook wat te kiezen hebben en dat kan met marktwerking.

Mevrouw SMITH: Ik zeg nogmaals dat wij niet tegen flexibilisering zijn. Ik heb de gedeputeerde inmiddels al zo'n vier keer gevraagd of wij een overzicht kunnen krijgen van waaraan die flexibele gelden worden besteed. Wij hebben dat overzicht inmiddels wel ontvangen van het culturele gedeelte, maar nog niet van het sociale. Wij zijn van mening dat er bij sommige instellingen gewoon van een pure bezuiniging sprake is.

De VOORZITTER: De geluidsinstallatie werkt inmiddels, dankzij de aanwezigheid van de geluidstechnicus zo goed, dat u wat mij betreft iets meer afstand tot de microfoon mag nemen, want nu galmt het gewoon.

Mevrouw SMITH: Ik blijf gewoon zo staan.
Wij vinden de diverse basisvoorzieningen heel hard nodig. Al wordt door de flexibilisering niet alles afgebroken, die flexibilisering betekent wel dat een aantal dingen niet meer kan gebeuren.
Wij willen geen dure aanbestedingen, onder andere niet vanwege de btw-heffing.

De heer BEERDA: Mevrouw Smith zegt nu weer dat, omdat de provincie flexibiliseert, zaken worden afgebroken. Maar dat blijkt toch pas op het moment dat gemeenten helemaal geen poot uitsteken en of dat gebeurt, weten wij toch helemaal niet?

Mevrouw SMITH: Sorry, ik verstond het laatste gedeelte niet.

De heer BEERDA: Dan zal ik wat duidelijker articuleren.
Mevrouw Smith zegt dat de provincie bezuinigt en dat daardoor dingen worden afgebroken. Maar zolang de uitkomsten van de allianties nog niet bekend zijn en zolang wij nog niet weten wat de gemeenten daarin gaan doen, kan die uitspraak toch helemaal niet hard gemaakt worden?

Mevrouw SMITH: Ik heb inmiddels uit het veld begrepen dat er aantal zaken niet meer doorgaat omdat er geflexibiliseerd is. Het gaat om zaken die te maken hebben met STAMM en met bijvoorbeeld het Bevrijdingsfestival. Die zaken zijn mij op dit moment bekend.

De heer BEERDA: En die informatie heeft mevrouw Smith vanuit het veld. Wat moet ik mij daarbij voorstellen?

Mevrouw SMITH: Daar wil ik eigenlijk op dit moment niet te ver op ingaan, want anders krijg ik mijn verhaal niet klaar. Maar vanwege het beleid van dit moment vindt een aantal zaken niet meer plaats.
De provincie is nog lang niet klaar voor de aanbestedingen - lees het rapport van Pricewaterhouse-Coopers er maar op na – en wij vinden dan ook dat wij dat de instellingen niet kunnen aandoen. De steunfuncties hebben in de loop der jaren veel expertise rondom de provinciale taken opgebouwd. Die kennis, samenhang en continuïteit van de Drentse samenleving gaat bij aanbesteding verloren en daar zijn wij tegen.
De bezuinigingen bij de BOKD worden voor een deel teruggedraaid en dat is al geweldig goed, maar juist het begeleiden van dorpsbelangen bij het uitwerken van initiatieven vraagt tijd en personeel. Wij willen de subsidie aan de BOKD in het geheel niet korten.
Verder willen wij graag handhaving van de subsidies voor de Seniorenzomerschool en Scouting Drenthe.

Wij vinden verder de cliëntenondersteuning, de cliëntvertrouwenspersoon en de klachtenregelingen zo belangrijk dat wij als GroenLinks daar ook niet op willen korten.
Kortom, gehoord de insprekers en gelezen de notities en de reactie van GS in de brief, maken wij met betrekking tot de Sociale agenda op dit moment een voorbehoud. De organisaties zijn het brede draagvlak van onze provincie. De noodzaak van de voorgestelde exercitie ontbreekt en wij willen niet pas in het najaar van 2009 instellingen die onder druk komen te staan, opnieuw ondersteunen. Wij willen nú duidelijkheid voor deze instellingen.
Dan de Cultuurnota. Ook met betrekking tot deze nota wil ik het verhaal dat ik in de commissievergadering heb gehouden, niet overdoen. Ik zal nog slechts enkele andere punten aanstippen.
Wij vinden de nota zelf niet lekker leesbaar en wij willen dan ook pleiten voor een populaire versie.
In de nota zitten ook nog veel open eindes. Zo moeten de allianties er nog komen door middel van Studio 13. Ook op dit punt zien wij uit naar de Voorjaarsnota 2009.
Diverse organisaties vrezen voor hun voortbestaan. Het gezelschap Theater te Water bijvoorbeeld – de heer Beerda noemde dit gezelschap ook al – heeft plannen ingediend voor 2009, voor de uitvoering waarvan meer geld nodig is dan het gezelschap in 2008 kreeg. KiK bijvoorbeeld wordt hogelijk gewaardeerd, maar die waardering wordt niet vertaald in een structurele financiële ondersteuning. Het is allemaal wat onduidelijk, want in de beleidsinstrumenten wordt geen enkele organisatie bij naam genoemd. Daarmee is het nogal wazig wie wel, ten dele of niet zal worden ondersteund als niet preferente instelling. In de loop van 2009 zal hierover duidelijkheid komen, maar voor de gesubsidieerde instellingen is dit uitstel soms rampzalig en daarvoor vragen wij meer aandacht.

De heer BEERDA: Mevrouw Smith zegt nu een aantal dingen waarbij ik mij wel iets kan voorstellen. De PvdA heeft er ook op gewezen dat vanwege de hoge aggregatiegraad van de getallen, de onderlinge verdeling onduidelijk is. Wij hebben het college gevraagd die verdeling te laten zien opdat wij daarover een oordeel kunnen vellen. Ook mevrouw Pannekoek heeft er al op gewezen dat het vaststellen van deze agenda niet het eind van de discussie is, maar dat die wel doorgaat. Maar als dat zo is en als GroenLinks dit kennelijk wel met ons eens is, waarom is die fractie dan toch tegen?

Mevrouw SMITH: De heer Beerda heeft mij nog niet horen zeggen dat wij tegen de Culturele agenda zijn.
Voorzitter. Ik ga over naar de amateurkunst.
Er gebeurt veel in Drenthe, er is bijvoorbeeld een week van de amateurkunsten. Doe daar als provincie ook aan mee, is onze suggestie, net als aan het Kunst- en Cultuurgala van het Kunstennetwerk Drenthe dat in november 2009 zal plaatsvinden, en verbindt hieraan bijvoorbeeld het voorstel van de SP met betrekking tot het stipendium. Er komen al een stimulerings-, een aanmoedigings- en een innovatieprijs. Provincie, doe mee in het kader van participatie, talentontwikkeling en vernieuwing, ook financieel.
Ik ga over naar de monumentenzorg.
Net als de VVD zijn wij blij met een onderzoek naar het instellen van een trustfonds voor het gebruik en de herbestemming van onrendabele monumentale panden.
Wij vinden dat er in de nota te weinig aandacht is voor het cultuurtoerisme. Er is de afgelopen vier jaar wel een vorm van samenwerking ontstaan, maar vanuit de provincie is er niet echt regie gevoerd. Wij willen hierover graag een aparte beleidsnotitie en wij vragen de gedeputeerde hierover na te denken.
Het gebruik van het landschap als cultureel erfgoed staat in Beeldkwaliteit. GroenLinks stelt voor de suggestie over te nemen om een prijsvraag uit te schrijven waarin wordt gevraagd suggesties te doen voor het mooi en opnieuw invullen van de tien lelijkste plekken in Drenthe. Ook dit is een verzoek aan het college.
De Museumnota is wat ons betreft het duidelijkste en beste deel van de Culturele nota. Het Hunebedcentrum breekt nog een lans voor zichzelf. Wij willen dit initiatief graag steunen en verzoeken GS de aanvraag van het hunebedcentrum nog eens door te nemen.
De Buitenplaats moet nog hard werken om alle ambities waar te maken, zo lezen wij in het zojuist verschenen rapport.

Het Drents Museum willen wij graag feliciteren met zijn eerste plaats op de lijst van eenmalige evenementen in Nederland.
Alles overziende met betrekking tot de Culturele nota, loopt GroenLinks nog niet over van enthousiasme. Met het financiële deel zijn wij het in ieder geval nog niet eens. Onze argumentatie voor dit standpunt is dezelfde als die ten aanzien van de Sociale agenda.
Voorzitter. Ik wil ten slotte nog drie moties indienen, die ik mede indien namens de fracties van het CDA en de SP.

*Motie M1*

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 17 december 2008,*

*kennisgenomen hebbende van het feit dat:*
- *de Sociale agenda 2009 2012 aan de orde is*
- *in deze nota de subsidie aan de Brede Overleggroep Kleine Dorpen wordt gekort*
- *de BOKD wordt geadviseerd bij de 12 gemeenten aan te kloppen, terwijl de inhoud van de sociale allianties tussen provincie en gemeenten nog niet bekend is.*

*overwegende dat:*
- *bewonersinitiatief en participatie belangrijk zijn. Initiatief echter meer vraagt van bewoners.*
- *goede ondersteuning noodzakelijk blijft voor beide vormen.*
- *daarbij het opbouwen en in stand houden van netwerken een grote rol speelt*
- *de gemeenten de overleggroepen in de dorpen niet of met kleine bedragen organisatorisch subsidiëren*
- *belangenbehartiging niet altijd in geld is uit te drukken, wel in mankracht en personeel*
- *de BOKD een te kleine organisatie is om actief aquisitie te voeren*

*spreken uit dat:*
- *de subsidie voor de BOKD gehandhaafd dient te blijven in de sociale agenda 2009 2012 op het huidige niveau om hun taken op dezelfde wijze te kunnen voortzetten*

*verzoeken het college van Gedeputeerde staten:*
- *de korting op de subsidie te schrappen*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: De motie maakt vanaf dit moment deel uit van de beraadslaging.

De heer BEERDA: In de motie staat dat de BOKD niet in staat is tot acquisitie. Maar de BOKD doet toch niets anders?

Mevrouw PANNEKOEK: Wat denkt mevrouw Smith dat de gemeenten doen als deze motie wordt aangenomen? Dan krijgen we precies wat we niet willen, namelijk dat de gemeenten denken dat het allemaal geregeld is. Dat vinden zij prima, want dan hoeven zij niets meer te doen. En dat terwijl vriend en vijand het erover eens zijn – en ik neem aan GroenLinks ook – dat een aantal dingen van de BOKD juist bij de gemeenten horen. Omdat dit tot nu toe niet is gelukt, zeggen wij tegen het college hierover goede afspraken te maken. Maar nee hoor, in de motie wordt voorgesteld dat de provincie gelijk bijpast. Dan zal de reactie van de gemeenten zijn: "Dank je wel provincie, wij doen niets."

Mevrouw SMITH: De BOKD is een te kleine organisatie om actief acquisitie te voeren. Mevrouw Pannekoek weet net zo goed als ik dat de bewonersoverleggen en de dorpsoverleggen geld krijgen van de gemeenten, maar dat – dat heeft navraag op de hoorzitting ons geleerd – dit koffiegeld is. Ik denk dat

het veel beter is dat de provincie actief naar de gemeenten toe gaat met de vraag om de belangenverenigingen in de omgeving te ondersteunen. De BOKD heeft slechts een klein aantal personeelsleden en dat personeel heeft al zijn tijd nodig om de belangenbehartiging voor de dorpen goed uit te voeren.
De organisatie is heel goed bezig met projecten en daar krijgt zij ook subsidie van de gemeenten voor en projectsubsidies van het rijk. De BOKD is dus niet echt armlastig, maar wij vinden het werk van die organisatie zo belangrijk, dat wij daar niet op willen korten.

Mevrouw PANNEKOEK: En het binnenhalen van die projectsubsidies is geen acquisitie?

Mevrouw SMITH: Dat is wel acquisitie, maar er is personeel nodig om die acquisitie te bedrijven. Als de BOKD nu gekort wordt, is er minder geld voor personeel.
Ik ben de vraag van de heer Beerda nu even kwijt.

De VOORZITTER: Meent de heer Beerda dat zijn vraag hiermee ook voldoende is beantwoord?

De heer BEERDA: Ik vind dat mevrouw Smith zichzelf tegenspreekt. Ik heb gezegd dat acquisitie een van de kerntaken van de BOKD is en dat die organisatie dat heel aardig doet. In de richting van de gemeenten is misschien nog wat hulp nodig, maar dan kan niet in een motie worden gesteld dat die organisatie niet kan acquireren.

Mevrouw SMITH: Ik zeg niet dat de BOKD niet kan acquireren, ik zeg dat die organisatie te klein is om actief te acquireren. Maar het is duidelijk dat de PvdA deze motie niet steunt.
Voorzitter. Ik wil de volgende motie indienen.

*Motie M2*

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 17 december 2008,*

*kennisgenomen hebbende van het feit dat:*
- *de Sociale agenda 2009 2012 aan de orde is*
- *in deze nota de subsidie aan scouting Drenthe wordt beëindigd*
- *scouting wordt geadviseerd bij de 12 gemeenten aan te kloppen*

*overwegende dat:*
- *Scouting Drenthe deskundigheidsbevordering voor alle vrijwillige kaderleden in Drenthe organiseert,*
- *Voorlichting wordt gegeven over het begeleiden van scouts met een beperking (waaronder ADHD)*
- *groepsbesturen worden ondersteund in allerlei zaken als wet en regelgeving, huisvesting, financieel beleid en dergelijke.*
- *Om dit te kunnen realiseren Scouting Drenthe gebruik maakt van beroepsmatige inzet dankzij een provinciale subsidie.*
- *de Scouting een vrijwillige organisatie is voor wie het een onmogelijke taak is bij 12 gemeenten aan te kloppen voor subsidie*
- *het bureaucratisch gehalte zeer hoog zou worden*
- *één provinciale subsidie dit kan voorkomen*

*spreken uit dat:*
- *de subsidie voor Scouting Drenthe gehandhaafd dient te blijven in de Sociale agenda 2009-2012*

*verzoeken het college van Gedeputeerde staten:*
- *24.000 euro per jaar beschikbaar te stellen aan Scouting Drenthe om hun professionele ondersteuning te kunnen voortzetten*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VOORZITTER: Deze motie kan bij de beraadslaging worden betrokken.

Mevrouw SMITH: Voorzitter. Dan mijn laatste motie.

*Motie M3*

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 17 december 2008,*

*kennisgenomen hebbende van het feit dat:*
- *de Sociale agenda 2009 2012 aan de orde is*
- *in deze nota de subsidie aan de Seniorenzomerschool wordt beëindigd*
- *deze zomerschool wordt geadviseerd bij de 12 gemeenten aan te kloppen.*

*overwegende dat:*
- *de Seniorenzomerschool in Drenthe 16 jaar geleden op initiatief van de provincie tot stand is gekomen*
- *ouderen ook in de zomermaanden, wanneer het welzijnswerk stilligt, provinciaal een aantrekkelijk educatief, cultureel programma geboden kan worden.*
- *de Seniorenzomerschool een kleine vrijwillige organisatie is voor wie het een onmogelijke taak is bij 12 gemeenten aan te kloppen voor subsidie*
- *het bureaucratisch gehalte zeer hoog zou worden*
- *één provinciale subsidie dit kan voorkomen*

*spreken uit dat:*
- *de subsidie voor de seniorenschool gehandhaafd dient te blijven in de Sociale agenda 2009-2012*

*verzoeken het college van Gedeputeerde staten:*
- *3000 euro per jaar beschikbaar te stellen aan de Seniorenzomerschool om hun werkzaamheden te kunnen voortzetten*

*en gaan over tot de orde van de dag*.

De VOORZITTER: Ook deze motie kan bij de beraadslaging worden betrokken.

Mevrouw PANNEKOEK: Mevrouw Smith dient nu een aantal moties in en, in deze trits doordenkend, vraag ik mij af waar de motie over Zorgbelang blijft.

Mevrouw SMITH: Want?

Mevrouw PANNEKOEK: Ik volg de denktrant van mevrouw Smith ten aanzien van kleine organisaties en dan vraag ik mij af of volgens haar Zorgbelang niet in dat rijtje thuishoort.

Mevrouw SMITH: Misschien wordt het dan tijd dat mevrouw Pannekoek voor Zorgbelang een motie indient. Wij waren dit namelijk niet van plan. Wij zullen Zorgbelang blijven volgen, want wij vinden het overeind houden van de cliëntenondersteuning, de klachtenbehandeling en de cliëntvertrouwensper-

soon ontzettend belangrijk. Mochten wij hierover andere geluiden horen, dan komen wij daar zeker op terug.

De heer VESTER: Mijnheer de voorzitter. Ik zal zowel de Sociale als de Culturele en Museale agenda bespreken.
De fractie van de SP zal – en ik heb van de heer d'Ancona geleerd dat ik nu even moet pauzeren – beide stukken niet steunen.
De introductie van marktwerking zien wij niet zitten, omdat dit zal leiden tot kortingen op subsidies. Wij erkennen het protest van diverse instellingen.

De heer BEERDA: Misschien weet de heer Vester er meer van dan ik, want hij zegt nu al tegen de Sociale agenda te zijn, maar heeft wel de drie moties medeondertekend. Hoe verhoudt dit zich tot elkaar? Stemt de SP eerst tegen het statenstuk en vervolgens wel voor de moties?

De heer VESTER: Ik kan toch wel voor de moties zijn en tegen het totale plaatje? Daar is toch niets bijzonders aan?
Het schrappen van subsidies vinden wij ook een reden om het voorstel niet te steunen.
Wij vinden de agenda verder weinig concreet. Zo is niet duidelijk hoe het zit met de allianties, Studio 13, de BKV-gelden en wat Emmen en Assen gaan doen.
Ik wil, zonder de andere organisaties tekort te doen, ook nog op de plaats van het CBK wijzen.
Dit zijn allemaal redenen om het voorstel niet te steunen.
Ik had graag in de commissievergadering van 3 december de plaats en de rol van De Buitenplaats willen bespreken, maar op verzoek van de PvdA is die discussie verschoven naar januari. Ook dit uitstel is een reden om niet voor het museale onderdeel van het voorstel te zijn.
Er is wel gezegd dat er naderhand nog veel gerepareerd kan worden, maar wij vinden voorkomen beter dan genezen.
Mijnheer de voorzitter. Wij zullen tegen het totale voorstel stemmen.

Mevrouw STIJKEL: Mijnheer de voorzitter. De Sociale agenda; de eerste vraag is dan: wat is sociaal? Ik denk dat daarover in de staten verschillend wordt gedacht en dat heeft alles te maken met onze denk- en leefwereld.
Een liberaal gunt iedereen het zijne, de socialist legt meer nadruk op welzijn dan op welvaart en de christen heeft Jezus, de Heer wiens geboorte wij binnenkort weer gedenken, als uitgangspunt en zijn sociale bewogenheid, dat ieder schepsel tot zijn of haar recht komt.
Maar één ding hebben we gemeen, daar ben ik van overtuigd. Wij hebben allemaal, ieder vanuit onze eigen visie, het beste voor met de Drent. En misschien heeft de schrijver van de Sociale agenda dan toch de juiste snaar, of zo men wil, de gemene deler gevonden door te stellen dat de schijnbare tegenstelling tussen de titels van de hoofdstukken – ik sprak hierover in de commissievergadering – het beeld versterkt dat er vanuit het perspectief van die ene inwoner, die Drent dus, gezocht wordt naar ruimte voor ontmoeting en ontwikkeling.
De commissie Lodders, de commissie Rol en taken en In communi lopen als rode draden door de Sociale en Culturele agenda.
We zijn er samen nog niet uit en niet voor niets komt er een vervolg op de commissie Rol en taken.
De ChristenUnie is verheugd over het feit dat "Mijn omgeving" weer in de Sociale agenda is opgenomen. We verwachten dan ook dat op vragen van de gemeenten op het terrein van zorg en welzijn zal worden ingespeeld, daar waar de provincie, mede gelet op de schaal van veel gemeenten, een toegevoegde waarde kan hebben.
De uitvoering van de Wet op de jeugdzorg is onze wettelijke taak. Dat niet de regel maar de inhoud voorop staat, daar zijn wij het van harte mee eens. Ik denk dat iedereen wel het concept zal hebben gelezen van het Meerjarenbeleidskader jeugdzorg en het Uitvoeringsprogramma 2009, stukken die toch eigenlijk ook een uitwerking zijn van deze Sociale agenda. Daarin staat de Drentse aanpak centraal en

dat komt dan weer de kwaliteit ten goede: een betere zorg voor jeugdigen en hun ouders en versterking van hun positie.
De centra voor jeugd en gezin, laagdrempelige opvoedingsondersteuning en de zorgactiefdienst zijn in ontwikkeling. Dat vinden wij een heel goede zaak, want juist hiermee kan worden ingezet op preventie. Onze verantwoordelijkheid ligt meer in de curatieve fase en daar willen we toch allemaal eigenlijk weinig te doen hebben.
Met het onderwijskansenbeleid geven we kinderen een basis om door te kunnen stromen naar passend vervolgonderwijs. Wel moeten we constateren dat, omdat de werkgelegenheid niet zal groeien, terwijl in de agenda nog wel van groei wordt uitgegaan, dit ook minder kansen betekent voor de Drentse jeugd. En het is maar de vraag of jóuw talent ook aansluit bij de vraag van de arbeidsmarkt. Misschien ligt juist daar wel een uitdaging om het sociale een meerwaarde te geven in het creëren van maatschappelijke banen, financieel ondersteund door de provincie.
Nu de crisis toeslaat is creëren en behoud van de werkgelegenheid van grote sociale betekenis.

Mevrouw MASTWIJK: Mevrouw Stijkel begint met de vraag wat sociaal is en stelt dat wij dat allen in een andere perspectief zien, maar wat is nu voor mevrouw Stijkel sociaal? Zij komt daar bij elk hoofdstuk dat zij noemt, steeds op terug, maar ik ben er nog steeds niet achter wat zij dan als sociaal ziet.

Mevrouw STIJKEL: Ik dacht dat ik hierover juist heel duidelijk was. Ik noem juist de heel positieve dingen op die heel sociaal zijn. Juist het meerjarenprogramma voor de jeugdzorg geeft mij het gevoel dat de provincie heel goed bezig is. Wat de provincie op dit gebied doet, getuigt van een sociale aanpak. Drenthe een topsportprovincie, een ambitieus beleidsplan, een Olympisch plan nog wel voor 2028. We gaan ervan uit dat de beleidsmakers rekening houden met de schaal van Drenthe en dat de sportbroek goed past, want in een te grote broek is het slecht sporten. De ChristenUnie steunt van harte de initiatieven om de gehandicaptentopsport weer nieuwe impulsen te geven. Onze provincie heeft bewezen op dit gebied een voortrekkersrol te kunnen vervullen en daar blijven wij graag op inzetten.
Een ander onderwerp: de beleidsinstrumenten, de vermelde percentages in de varianten 1 en 2. Wij hebben grote zorg over de snelheid van de afbouw. Wij vragen ons af waarom voor deze snelheid in afbouw is gekozen. Het gaat om een vermindering in vier jaar met 40% ten opzichte van het budget voor 2008. Feitelijk betekent dit, als ook nog rekening wordt gehouden met indexering, een vermindering van het vaste budget met 50%.
Gelet op het feit dat er een behoorlijke omslag in het denken en werken van onze provinciale organisatie wordt gevraagd en gezien de personele kwestie, de dreigende ontslagen bij instellingen en maatschappelijke organisaties, zouden wij de instellingen graag wat meer tijd gunnen dan het college nu voorstelt.
Wij zijn van mening dat Zorgbelang zich ook bezig dient te houden met zorgconsumentenbeleid: behartiging van belangen van zorgvragers, versterking van hun positie en niet sturen in de richting van de commerciële markt, zo er al een markt voor hen is.
Wij twijfelen beslist niet aan het ondernemerschap van de directeur van Zorgbelang, maar wij vragen het college of het met ons van mening is dat een organisatie als Zorgbelang zich onvoldoende leent voor een zuivere marktfilosofie in commerciële zin.
Zorgbelang heeft ook de ambitie om de kwaliteit van het zorgaanbod in Drenthe te bevorderen. Uit het pas verschenen rapport "Zorg in Drenthe" blijkt dat Zorgbelang nog maar bij 10% van de ondervraagden bekend is. Zou het niet wijzer zijn dat Zorgbelang zich meer ging richten op meer naamsbekendheid in plaats van op de markt?
In zijn brief van 11 december geeft het college antwoord op de door mij in de commissievergadering gestelde vragen over de allianties. Mijn hartelijk dank hiervoor. Wij blijven het echter zorgelijk vinden dat de provinciale uitvoering van de jeugdzorg haar basis vindt in de implementatie van het triple P programma. Is het college met ons van mening, dat wanneer gemeenten besluiten om triple P niet in de alliantie op te nemen, feitelijk het hart uit die allianties wordt gehaald?
Sociaal en cultuur trekken samen op. De vele gaven die mensen van hun schepper hebben gekregen, komen onder andere tot uiting in de amateurkunst. Het samen muziek maken bijvoorbeeld schept een sociale band en voor de kinderen is dit vaak de eerste aanraking met cultuur. De overheid heeft een

stimulerende rol waar het gaat om cultuur en dat mag ons ook best wat kosten. En dan moeten we ons niet bemoeien met de inhoud van de kunst, maar we kunnen wel grenzen stellen aan wat wel of wat niet kan. De Culturele agenda zet in op hoogwaardige cultuur en doet hiervoor nieuwe en een breed scala aan voorstellen. Wij onderschrijven deze ambitie en verwachten deze ook terug te zien in onder andere de te sluiten allianties met gemeenten.
Wij zijn trots op de musea in Drenthe. Het Hunebedcentrum won een prachtige prijs, de effecten van Go China! waren boven verwachting en wij hopen dan ook dat de kansen voor verbeteringen, zoals deze beschreven worden in de agenda, benut maar ook aangepakt zullen worden.
Voorzitter. Begrijpen wij goed dat de cultuurhistorische waardekaart een toetsinstrument wordt in het kader van de ruimtelijke ordening? Wij vragen ons namelijk af of door de stapeling van regels de creativiteit van de burger niet gehinderd wordt in dit, mag ik het zo even noemen, bureaucratische bos.
Vanzelfsprekend zijn wij positief over de inzet voor erfgoed en streekgeschiedenis, zolang het maar aan het onderwijsveld wordt overgelaten hieraan, net zoals met het cultuurbeleid op scholen gebeurt, invulling te geven.
Voorzitter. Wij zijn voorzichtig en gematigd positief, maar stemmen wel in met de agenda's. Wij zitten nog wel met een aantal vragen en zijn niet geheel gerust op de afbouw in procenten en de positie van Zorgbelang en andere organisaties.

Mevrouw HAARSMA: Mijnheer de voorzitter. Wij hebben op 3 december in de commissie uitvoerig over de Sociale agenda gesproken en ik herken de punten die nu opnieuw naar voren zijn gebracht.
In de vergadering van 3 december heb ik aangegeven dat wij voor een heel belangrijke periode staan op sociaal, cultureel en museaal terrein. Ik zal mij, vanuit mijn portefeuille, uiteraard beperken tot de Sociale agenda.
Ik proef uit de bijdragen dat nu heel lastige keuzes moeten worden gemaakt. Enerzijds willen wij allen de rapporten Lodders, In communi en Amen is geen Amsterdam wel onderschrijven, maar vervolgens kunnen sommige fracties de consequenties daarvan maar heel moeilijk aanvaarden. Ik heb daar begrip voor.
De vraag is natuurlijk hoe sociaal de provincie nu is vergeleken met voorgaande jaren. Ik heb al eerder gezegd dat wij op dit moment scherper aan de wind gaan varen. Wij maken keuzes en het gaat daarbij ook om de kunst van het loslaten.
Ik heb heel duidelijk de indruk dat de flexibilisering en de marktwerking door verschillende fracties worden onderschreven en dat zij ook het belang daarvan inzien. Ik wil nogmaals benadrukken dat het niet gaat om kortingen, maar om flexibilisering. Wij willen samen met de organisaties die flexibilisering benutten voor thema's die wij van groot belang vinden.
Ik wil toch nog een poging wagen om met betrekking tot de zorg een paar fracties, en dan met name GroenLinks, te overtuigen.
Met betrekking tot de kleinere instellingen, de steuninstellingen, zijn wij tegemoetgekomen aan de inspraak. Wij hebben goed naar de inspreekreacties geluisterd en hebben daarna besloten twee varianten aan te wijzen, wat betekent dat wij bij die organisaties ook twee jaar langer de tijd hebben.
De VVD heeft gevraagd of ik met Scouting, de BOKD, de Seniorenzomerschool en andere kleine instellingen in gesprek wil gaan om samen met hen na te gaan welke mogelijkheden er zijn om subsidies van de gemeenten binnen te halen. Ik wil op die vraag volmondig "ja" zeggen. Het gaat ons ook niet om het geld, het gaat om het principe. We maken hier bepaalde keuzes, we moeten zaken loslaten en dit kan daarvan dan de consequentie zijn. Maar net als de staten vinden wij alle instellingen even belangrijk en ze zijn ons ook even lief, maar wij willen wel duidelijk hebben waartoe zij zelf al dan niet in staat zijn. En als zij dan tot bepaalde dingen niet in staat zijn dan wil ik mij er hard voor maken dat ze ondersteuning van de provincie krijgen.
De angst dat gemeenten het niet aan zouden kunnen, vind ik een negatieve benadering. Drenthe is een heel overzichtelijke provincie en wij werken met alle twaalf gemeenten samen. De gemeenten willen wel allianties sluiten. Het is logisch dat nog niet bekend is wat er in die allianties komt te staan, want de staten stellen daarvoor de kaders vast. Aan de hand van die kaders gaan wij met de gemeenten in gesprek en zal invulling worden gegeven aan de gedeelde verantwoordelijkheid die wij gezamenlijk zien.

Ik heb al gezegd dat wij de staten nog voor de zomervakantie die allianties ter inzage zullen geven. Voorzitter. GroenLinks merkte op dat wij nog nooit hebben aanbesteed, maar dan wijs ik erop dat wij al heel veel hebben aanbesteed. Ik noem als voorbeelden de dagarrangementen, het tijdenbeleid en Telebrink. Ik wil niet in herhaling vallen, maar ik heb ook al in commissievergadering gezegd dat STAMM en Enova nu al ongelooflijk veel projecten uit de markt halen. Dat Sport Drenthe en Zorgbelang niet eens een inspraakreactie hebben gestuurd, wijst erop dat deze instellingen zeer professioneel werken. Maar mocht dat nog niet voldoende zijn dan willen wij hen daarbij begeleiden. Over de transitiekosten gaan wij met de instellingen en organisaties in gesprek en in die gesprekken zal duidelijk vastgesteld worden wat de vaste taken zijn en wat de flexibele invulling. Komen wij er dan gezamenlijk niet uit, dan ben ik bereid een extern bureau in te huren om ons te helpen er gezamenlijk uit te komen. Dus als blijkt dat wij de benodigde wijsheid niet hebben dan gaan wij dat met de hulp van externen oplossen.
De BOKD vind ik een prachtig voorbeeld van een steunfunctie. In het kader van "Mijn omgeving" en voor het pJMP heeft de BOKD onlangs een opdracht ter waarde van € 190.000,-- binnengehaald. Dus hoezo kan de BOKD niet acquireren? Ik denk dat die organisatie dat fantastisch doet.

Mevrouw SMITH: Dat de BOKD helemaal niet kan acquireren heeft de gedeputeerde mij ook niet horen zeggen.

Mevrouw HAARSMA: Misschien heb ik het niet goed gehoord, maar dit heb ik in ieder geval wel uit de motie opgemaakt.
Ik heb alleen willen aangeven dat de BOKD heel goed en op professionele wijze projecten weet binnen te halen. Ik verzoek de indieners van de motie nogmaals ons even de tijd gunnen om te kijken hoe het met de kleine organisaties en instellingen gaat. Wij hebben nog tijd genoeg. Aan het eind van 2009 kunnen de staten mij vragen wat ik heb gedaan om deze instellingen inderdaad mee te nemen. Dan wil ik daarover met de staten spreken, want dan is er wellicht een nieuwe situatie. Ik wil echter op dit moment die discussie afraden, omdat die echt veel te prematuur zou zijn.

De heer MUNNIKSMA: Mijnheer de voorzitter. Aan het begin van deze middag hebben wij gehoord dat een spreker eigenlijk maar beter drie punten kan noemen, want dat alle volgende punten vergeten worden. Die opmerking moet ik mij ter harte nemen.
De tweede opmerking kwam van mijn collega Anneke Haarsma, die mij erop wees niet alles te herhalen wat zij al over de sturingsfilosofie heeft gezegd. Ik ken mijn plek en daarom zal ik de sturingsfilosofie niet opnieuw uitleggen.
Ik wil op dit moment wel kwijt – en wat ik nu zeg, is eigenlijk ook een herhaling – dat wij met de keuze voor de Sociale en Culturele agenda heel helder zeggen dat wij in Drenthe met verschillende overheden te maken hebben, dat wij de gemeenten op een andere manier positioneren – mevrouw Pannekoek heeft daarover nog het nodige gezegd – en dat we ook de provincie op een andere manier positioneren. Daarmee is het niet meer of minder, het is wel een waardering van de toekomstgerichte rol van de deze twee overheden in Drenthe, een Drenthe dat tien jaar geleden een gemeentelijke herindeling kende, waarvan wij nu de vruchten moeten plukken. Daarop gaan wij de komende tijd inzetten.
Dat betekent wel dat wij serieus moeten bekijken wat het rapport van PWC heeft opgeleverd voor onze interne organisatie. Het komende jaar geldt hiervoor als de lakmoesproef. Eigenlijk geldt hetzelfde voor de uitwerking van de sociale en culturele allianties, want wij gaan de komende tijd bekijken of iedereen de kracht heeft om invulling te geven aan de nieuwe taken, die naar mijn idee bij de nieuwe overheden horen.
Er zijn enkele vragen gesteld over het onderdeel cultuur, waarop ik toch even wil reageren.
Wij investeren in de Studio 13 gesprekken. Wij gaan ervan uit dat het interessant is om alle 12 gemeenten langs te gaan en niet automatisch besluiten bepaalde dingen voor onze rekening te nemen.
Mevrouw Pannekoek is van mening dat het voorstel met betrekking tot de BKV getuigt van Randstaddenken. Zij heeft ten dele gelijk, maar ik wil er wel op wijzen dat de VNG volmondig met de nieuwe verdeling heeft ingestemd. En mijn indruk is nog altijd dat de VNG er niet alleen is om de vier grootste gemeenten of de honderdduizend plus gemeenten een goede positie te geven, maar ook goed moet letten

op welke consequenties het anders verdelen van bevoegdheden heeft voor de overige vierhonderd gemeenten.
In tegenstelling tot wat is afgesproken – afgesproken is een verdeling van de verantwoordelijkheden tussen rijk en gemeenten – proberen wij in samenwerking met onze gemeenten een Drentse oplossing te bewerkstellen, waarbij wij wel binnen die BKV-middelen een onderscheid willen maken tussen wat de provinciale en wat de gemeentelijke taak is. In de eerste helft van 2009 komen wij hierop terug.
Met betrekking tot cultuureducatie hebben wij indertijd een inspirerend bezoek gebracht aan Edu-art. Ik denk ook te kunnen vaststellen dat de laatste jaren in de scholen inspirerende dingen zijn gebeurd.
Mevrouw Pannekoek heeft opgemerkt dat het Kunstmenu blijft. In mijn optiek is het zo dat de kunstmenukaart aan de orde blijft en dat het kiezen uit de mogelijkheden die die kaart biedt, scholen de ruimte geeft keuzes te maken die aansluiten bij de eigen visie.
De heer Dijkstra heeft naar voren gebracht dat het niet alleen om cultuurparticipatie, hoe belangrijk ook, gaat, maar dat ook andere zaken opgepakt moeten worden. In de commissie heb ik duidelijk aangegeven dat wij die brede taak van cultuurbeleid, soms een beetje elitair, maar soms ook duidelijk gericht op participatie, cultuurtoerisme en festivals, goed willen blijven oppakken.
Wij willen de adviescommissie met name laten toetsen welke cultuuraanvragen gedaan worden.
Dit is meteen een antwoord op de vraag van onder andere de heer Beerda wat wij gaan doen met organisaties als Theater te Water. In de nota staat dat wij voor 2009 ten minste garanderen dat het geld dat in 2008 voor deze clubs beschikbaar was, er dan ook zal zijn. Maar als die organisaties voor 2009 nieuwe plannen hebben, dan zal voor de beoordeling daarvan de nieuwe adviescommissie worden ingeschakeld, waarna het college een besluit zal nemen. Het college is van plan om de staten met enige regelmaat een overzicht te verstrekken van hoe het college, goed gefundeerd, van plan is met deze nieuwe initiatieven om te gaan.
Mijnheer de voorzitter. Ik denk hiermee in grote lijnen te hebben aangegeven hoe wij denken om te gaan met de Cultuuragenda. Het college komt voor de zomervakantie terug met twee dingen: de stand van zaken rond Studio 13 en de invulling die op dat moment gegeven kan worden aan de financiële middelen die wij binnen de programma’s willen gaan besteden.

Mevrouw KLIP: Mijnheer de voorzitter. De reactie van het college wordt steeds korter, want ik heb aan een paar zinnen genoeg.
Ik dank voor de steun van het merendeel van de partijen in provinciale staten voor de Museale agenda.
De vraag van de PvdA of het bedrag van € 100.000,-- voor het Herinneringscentrum Kamp Westerbork extra is, kan ik – in de commissie heb ik dat overigens ook al gedaan – met "ja" beantwoorden. Daarmee wordt de motie recht gedaan. Het totale bedrag wordt daarmee ruim € 113.000,--.
In de richting van de SP wil ik nog opmerken dat ook die fractie ongetwijfeld wel de uitdrukking kent dat de kracht van de democratie wordt bepaald door de kwaliteit van de oppositie. Maar dan moet die oppositie wel wat zeggen!

De VOORZITTER: Ik zie dat er behoefte is aan een schorsing.
Ik schors de vergadering.

(De vergadering wordt van 16.05 tot 16.23 uur geschorst.
De heer Peters verlaat de vergadering.)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.

TWEEDE TERMIJN

Mevrouw PANNEKOEK: Mijnheer de voorzitter. Als een ding duidelijk is na deze discussie – en op zich is het goed dit te constateren – dan is dat wel dat de meningen fors uiteenlopen. Eigenlijk zijn er in deze staten forse meningsverschillen over met name het sociale domein en dat is natuurlijk alleen maar goed.

Een liberale partij is een partij van het positieve toekomstdenken. Zo zit ook mijn fractie in elkaar. Wij hebben dus, in tegenstelling tot een aantal andere fracties, groot vertrouwen in de deskundigheid van onze organisaties.
Als er goed geflexibiliseerd wordt, dan betekent dit dat er meer geld wordt binnengehaald en dat gedrag willen wij heel graag beloond zien. Daarom zijn wij blij met deze nota.
En dat – dit zeg ik in de richting van mevrouw Stijkel – is óók sociaal.

Mevrouw MASTWIJK: Mijnheer de voorzitter. Ik heb geen behoefte aan een tweede termijn. Mevrouw Smith zal straks ook namens ons spreken.

De VOORZITTER: Geldt dit ook voor de heer Dijkstra?

De heer D.B. DIJKSTRA: Jazeker.

De heer BEERDA: Mijnheer de voorzitter. Ik wil vanaf deze plaats kort reageren op wat andere fracties hebben ingebracht, dan wel niet hebben ingebracht.
Ik wil beginnen met de moties.
Wij blijven erbij dat het jammer is dat de moties nu worden ingediend. Wij snappen de zorgen die in de moties zijn verwoord best, maar wij denken dat moties op dit moment nu net het verkeerde signaal zijn.

Mevrouw MASTWIJK: Wij steunen de moties over Scouting Drenthe en de Seniorenzomerschool vooral omdat die volgens ons willekeurig gekozen zijn uit het rijtje op pagina 13 van de nota Beleidsinstrumenten. Van de zeven andere daar genoemde instellingen – die volgens ons ook heel belangrijke dingen doen – wordt de subsidiëring niet stopgezet. Naar onze mening is er sprake van willekeur en daarom steunen wij de door GroenLinks ingediende moties.

De heer BEERDA: Met deze heldere explicatie heeft mevrouw Mastwijk toch nog een tweede termijn gehad.
Voorzitter. Ik wil verder nog even reageren op het verhaal van de SP.

Mevrouw MASTWIJK: Voorzitter. Zoudt u de heer Beerda willen vragen duidelijker te articuleren? Hij spreekt wel hard genoeg, maar hij is niet te verstaan.

De heer BEERDA: Ik zal mijn uiterste best doen om verstaanbaar te spreken.
Ik wil de inbreng van de SP koppelen aan die van de PvdA.
De PvdA meent als sociaal-democratische partij en als partij die al jarenlang en nog steeds opkomt voor de onderkant van de samenleving dat met de voorgestelde inzet van middelen bijgedragen wordt aan het maatschappelijk rendement, nog meer dan met het jaar in jaar uit geld geven aan de instellingen.
Wat ik echter niet snap is dat de SP het hele traject van inspraak heeft meegelopen en dat zij op de dag dat hier mensen van allerlei organisaties hun verhaal hielden, niet een, maar dan ook niet een vraag heeft gesteld, en vervolgens wanneer het statenstuk in de staten aan de orde is, alleen maar nee, nee en nog eens nee zegt. Als dat de bijdrage van de SP aan de klassenstrijd is, dan valt mij die erg tegen.

Mevrouw SMITH: Mijnheer de voorzitter. Ik ben blij dat ik ook namens het CDA mag spreken, maar dan gaat het natuurlijk alleen om de moties.
Het verhaal dat in eerste termijn heb gehouden, lijkt mij wel duidelijk en ik zal dat niet herhalen.
Wij handhaven de moties.
In mijn eerste termijn heb ik een aantal instellingen niet genoemd, maar daarbij ging het vooral om de instellingen die het prima doen, waaronder STAMM, Enova en Sport Drenthe. Wij meenden over die instellingen niets te hoeven zeggen.

Met betrekking tot de BOKD zegt de gedeputeerde dat als provincie, gemeenten en organisatie er gezamenlijk niet uitkomen een extern bureau zal worden ingeschakeld. Dat lijkt mij het maken van onnodige kosten, want de BOKD is mans genoeg om in overleg met provincie en gemeenten dingen te doen.
Mevrouw Pannekoek doet de suggestie voor Scouting hulp van Jeugdzorg te vragen, omdat een bepaald percentage kinderen dat naar Scouting gaat een zogenaamd rugzakje heeft. Het gaat om 25% van de leden van Scouting en het lijkt mij niet goed Jeugdzorg in te schakelen, maar dit over te laten aan de vrijwilligers en hun professionele ondersteuning. Als het op de andere manier wordt geregeld, betaalt de provincie ook, zodat het dan een vestzak-broekzak verhaal wordt.

De heer VAN DE BOER: Tijdens de inspraak is gemeld dat Scouting Drenthe 1.700 leden heeft en dat daarvan 15% sociaal emotionele problemen, als ADHD, heeft.

Mevrouw SMITH: Wij zijn bij Scouting op bezoek geweest en wij hebben van een ander iemand een ander percentage gehoord.

De heer VAN DE BOER: Ik baseer mij op de inspraak en op de gegevens die toen zijn ingebracht.

Mevrouw SMITH: Met betrekking tot de Cultuurnota krijg ik nog graag een reactie van GS op ons voorstel meer aandacht te besteden aan cultuurtoerisme. Ik hoor graag of GS ons voorstel voor een beleidsnotitie overneemt.
De heer Munniksma zegt dat voor de zomer de stand van zaken voor Studio 13 duidelijk wordt en dat het financiële overzicht er dan zal zijn. Voor Theater te Water is dat te laat, want die organisatie heeft nu al voor 2009 plannen ingediend, waarvan de uitvoering meer gaat kosten. Als die organisatie pas in het voorjaar of de zomer hoort of zij het geld krijgt, is dat te laat en kan zij de voorgenomen plannen niet uitvoeren.
Ik hoor ook nog graag iets over het Hunebedcentrum.
GroenLinks heeft voorgesteld mee te doen met de week van de amateurkunsten en het Kunst en Cultuurgala. Wij krijgen ook nog graag een reactie op die suggestie.

De heer VESTER: Mijnheer de voorzitter. Ik wil beginnen met een reactie op het betoog van de heer Beerda.
Een goed verstaander heeft slechts een half oor nodig. De insprekers articuleerden duidelijk en ik heb ze goed kunnen horen. In de periode voor de commissievergaderingen hebben wij bovendien contact gehad met een aantal instellingen en zelf al alle informatie die wij wilden hebben, gevraagd en gekregen.
In reactie op de opmerking van mevrouw Klip wil ik het volgende zeggen.
De heer d'Ancona zei dat toehoorders maar drie dingen onthouden. Ik heb vijf redenen genoemd waarom wij tegen het statenstuk zijn. Ik kan daar nog een zesde aan toevoegen: wij hebben het verslag van de vergadering van de Statencommissie Cultuur en Welzijn nog steeds niet ontvangen. Was dit wel het geval geweest dan had ik nu wellicht wat gedetailleerder op bepaalde zaken kunnen ingaan.

Mevrouw STIJKEL: Mijnheer de voorzitter. Wij hebben onze zorgen geuit en zijn blij dat de gedeputeerde die goed heeft aangehoord. Wij zijn blij dat zij onze mening deelt dat de organisaties hun werk goed moeten kunnen blijven doen.
Wij zijn blij met de toegezegde begeleiding en het eventueel inhuren van een extern bureau om er samen uit te komen.
De staten, in elk geval mijn fractie, zullen in 2009 de vinger aan de pols houden.
Gehoord de beantwoording door het college zullen wij de moties niet steunen.

Mevrouw HAARSMA: Mijnheer de voorzitter. Voor Scouting wordt op dit moment al 15% betaald uit de doeluitkering. Ik stel voor op dit onderwerp terug te komen bij de bespreking van het meerjarige beleidskader.

De heer MUNNIKSMA: Mijnheer de voorzitter. Ik wil nog graag antwoord geven op drie vragen die door mevrouw Smith zijn gesteld.
Het college staat positief tegenover cultuurtoerisme en zal de komende tijd een vorm trachten te vinden om op het snijvlak van economie en cultuur goede projecten weg te zetten. Die projecten zullen niet altijd gekoppeld zijn aan Studio 13. Er kunnen misschien ook wel tenders uitgeschreven worden om innovatieve ontwikkelingen boven water te halen.
GroenLinks vindt het te laat wanneer Theater te Water voor de zomer uitsluitsel krijgt. Ik wijs erop dat wij de afgelopen tijd al de nodige voorbereidingen hebben getroffen om een adviescommissie samen te stellen die straks alle aanvragen gaat bekijken. Die adviescommissie wordt pas formeel op het moment dat de Cultuurnota is vastgesteld. Het is wel onze bedoeling die commissie al op 9 januari 2009 van start te laten gaan. Die commissie zal in eerste instantie een heel aantal onderwerpen op moeten pakken, waartoe ook de aanvragen behoren waarover al snel een uitspraak gedaan moet worden. Het kan zelfs zo zijn dat niet alle aanvragen voor 2009 door de adviescommissie beoordeeld kunnen worden voordat daarover dan een politiek besluit genomen moet worden, maar ik wil op dit punt niet gegijzeld worden.
Het college is van mening op enige afstand van de initiatieven te moeten blijven. Vandaar ook dat het college van mening is dat de gemeenten die heel veel van de amateurkunst weten een aantal dingen kunnen doen. Over andere zaken brengt de adviescommissie rapport uit voordat GS daarover een besluit nemen. Dat geldt ook voor initiatieven die ik privé en waarschijnlijk ook wel als gedeputeerde heel erg leuk vind, zoals het gala met alle toeters en bellen die daaraan aangehaakt kunnen worden.

Mevrouw KLIP: Mijnheer de voorzitter. Ik heb weliswaar maar een opmerking, maar vanaf mijn plaats kan ik mevrouw Smith niet aankijken en dat vind ik niet zo beleefd.
Mevrouw Smith vraagt of het college de aanvraag van het Hunebedcentrum nog eens wil bekijken. Natuurlijk willen wij dat, want de definitieve subsidieverlening vindt pas uiterlijk 1 maart 2009 plaats. Ik wil wel een kanttekening plaatsen bij de brief van het Hunebedcentrum, want wij zijn al een jaar bezig met de Museumnota. Ik heb het afgelopen jaar een aantal keren met het Hunebedcentrum gesproken, er zijn diverse mogelijkheden geweest om in te spreken en om op de plannen te reageren, en natuurlijk weten ook wij dat als er meer geld is, meer kan worden gedaan, maar wij kennen het Hunebedcentrum als een organisatie die uitermate geschikt is om ook elders geldstromen binnen te halen. Ik zeg hiermee niets over de kwaliteit van het Hunebedmuseum, want het is een van de vijf musea die wij boven het museale maaiveld uittillen.
De cijfers die in het brief van het Hunebedcentrum worden genoemd, kloppen niet, maar dat heeft mevrouw Smith ongetwijfeld zelf al geconstateerd.

De beraadslaging wordt gesloten.

Vervolgens besluiten de staten met handopsteken overeenkomstig het voorstel van het college.

De VOORZITTER: Ik constateer dat de fracties van GroenLinks en de SP tegen aanvaarding van het statenstuk hebben gestemd, doch de overige fracties daarvóór.

In stemming komt motie M1.

Motie M1 wordt met handopsteken verworpen.

De VOORZITTER: Ik constateer dat de fracties van de SP, GroenLinks en het CDA voor aanvaarding van de motie hebben gestemd, doch de overige fracties daartegen.

In stemming komt motie M2.

Motie M2 wordt met handopsteken verworpen.

De VOORZITTER: Ik constateer dat de fracties van de SP, GroenLinks en het CDA voor aanvaarding van de motie hebben gestemd, doch de overige fracties daartegen.

In stemming komt motie M3.

De VOORZITTER: Ik constateer dat de fracties van de SP, GroenLinks en het CDA voor aanvaarding van de motie hebben gestemd, doch de overige fracties daartegen.

2. Het voorstel van gedeputeerde staten van 5 november 2008, kenmerk 45/5.3/2008012777, Ontwerpbesluit vaststelling doelen en maatregelen oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen in Drenthe op grond van de Europese Kaderrichtlijn Water

(Statenstuk 2008-358)

met het op dit punt betrekking hebbende verslag van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 26 november 2008.

Zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming besluiten de staten overeenkomstig het voorstel van het college.

3. Het voorstel van gedeputeerde staten van 5 november 2008, kenmerk 45/5.6/2008012785, Wijziging Verordening rechtspositie gedeputeerden, staten- en commissieleden

(Statenstuk 2008-357)

met het op dit punt betrekking hebbende verslag van de Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie van 10 december 2008.

De VOORZITTER: Op de sprekerslijst heeft alleen de heer Oosterlaak zijn naam ingevuld. Ik wil hem vragen of hij alleen een stemverklaring wil afleggen of echt het woord wil voeren.

De heer OOSTERLAAK: Ik zal mij beperken tot een korte stemverklaring.

De VOORZITTER: Dan open ik nu de beraadslaging en sluit ik haar meteen.
Ik geef het woord aan de heer Oosterlaak voor het afleggen van een stemverklaring.

De heer OOSTERLAAK: Mijnheer de voorzitter. De fractie van de SP stemt niet met dit voorstel in. De SP wenst vast te houden aan de tekst in de huidige verordening, die conform de IPO-modelverordening is. Dit betekent dat in die verordening de commissie Wet inrichting landelijk gebied (WILG) moet worden opgenomen met een door PS vast te stellen percentage bovenop de standaardvergoeding. Die standaardvergoeding wordt jaarlijks automatisch aangepast. Wij willen van de gedeputeerde weten welk percentage GS bovenop de standaardvergoeding gaat voorstellen.

De VOORZITTER: U stelt nu een vraag aan de gedeputeerde, maar ik heb de beraadslaging al gesloten. U kunt nu alleen een stemverklaring afleggen.

De heer OOSTERLAAK: Ik neem dan aan dat de gedeputeerde mijn vraag niet gaat beantwoorden. Het argument dat GS aanvoert om conform de andere provincies te werken, lijkt ons een prima reden om juist aan de modelverordening van het IPO vast te houden.

Wij willen daarom dat het college met een voorstel komt waarin een bepaald percentage staat en dat geen overdracht plaatsvindt van bevoegdheden aan GS. Dat lijkt ons de juiste weg, die bovendien in overeenstemming is met de rest van de opbouw van de verordening.

Vervolgens besluiten de staten met handopsteken overeenkomstig het voorstel van het college.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de fractie van de SP tegen het statenstuk heeft gestemd, doch dat de overige fracties daarvóór waren.

4. Het voorstel van het Presidium van provinciale staten van 1 november 2008, kenmerk 2008012936, Ontwerp-onderzoekslijnen 2009-2012 en onderzoeksprogramma 2009 c.a. Bestuurscommissie OCWZ

(Statenstuk 2008-355)

met het op dit punt betrekking hebbende verslag van de Statencommissie Cultuur en Welzijn van 3 december 2008.

Zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming besluiten de staten overeenkomstig het voorstel van het Presidium.

5. Het voorstel van het Presidium van provinciale staten van 11 november 2008, kenmerk 46/SG/2008013326, Wijziging Reglementen van orde als gevolg van videonotulering

(Statenstuk 2008-356)

met het op dit punt betrekking hebbende verslag van de Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie van 10 december 2008.

De VOORZITTER: Ik heb de vergadering al eerder gemeld dat de heer Westerhof heeft verzocht hierover het woord te mogen voeren.

De heer WESTERHOF: Mijnheer de voorzitter. Het voorliggende statenstuk is alleen in de Statencommissie BFE behandeld, maar is eveneens van groot belang voor de Statencommissies Cultuur en Welzijn en Omgevingsbeleid. Dit voorstel raakt immers de werkwijze van de commissies en derhalve kan gesteld worden dat dit voorstel ook eerst in deze commissies had moeten worden besproken voor het op de agenda van de statenvergadering werd geplaatst.
Is een juridisch onderzoek gedaan naar de rechtmatigheid van videonotulering? Van de griffie heb ik begrepen dat de Archiefwet van toepassing is, maar dat zegt nog niets over de werkbaarheid.
Welk duurzaamheid ligt aan dit voorstel ten grondslag? De afgelopen twee decennia zijn er minstens drie softwarepakketten geweest voor tekstverwerking en dan noem ik nog niet eens de talrijke versies daarvan. Het nu gekozen systeem zal daarom naar verwachting een levenscyclus hebben van maximaal vijf jaar en dan is er weer een ander systeem. Welke duurzaamheidswaarborg is er en welke compatibility garanties zijn nu al ingebouwd? Of is dit een voorstel van: na ons de zondvloed?
In de softwarewereld is het gebruikelijk schaduwtesten uit te voeren, wat betekent dat gedurende enige tijd, in overeenstemming met het belang van het thema, systemen parallel aan elkaar worden gebruikt. Na een jaar kunnen dan beide systemen, dus het oude en het nieuwe, geëvalueerd worden, kunnen de conclusies overwogen worden en kunnen de eerder opgestelde criteria heroverwogen worden. Voldoet het nieuwe systeem dan kan daarop worden overgeschakeld.
Het probleem is dat wij als statenleden nog geen ervaring hebben met het nieuwe systeem van videonotulering. De griffie heeft dat wel, heb ik begrepen, maar wij hebben dat nog niet. Ik ben benieuwd hoe het werken met de nieuwe notulen uitpakt.

Ik wil daarom graag met de oude notulen én met de videonotulering doorgaan.

De heer ZIENGS: Ik vraag mij af of de heer Westerhof of een van zijn fractiegenoten deze vraag ook in de Statencommissie BFE heeft gesteld.

De heer WESTERHOF: De Statencommissie OGB was niet uitgenodigd bij de bespreking van dit punt in BFE aanwezig te zijn.

De heer ZIENGS: Maar zulke zaken worden toch wel in de fractie besproken?

De heer WESTERHOF: Ja, maar ik heb begrepen dat het tijdstip waarop dit punt in BFE aan de orde kwam, zodanig laat was dat de vermoeidheid al had toegeslagen. Daardoor is het wellicht aan de aandacht van de commissieleden ontsnapt.

De heer ZIENGS: Bij mij slaat de vermoeidheid nu ook een beetje toe.

De heer BERENDS: Heeft de fractie van de SP dit punt ook in het Presidium aan de orde gesteld? Daar vindt de onderlinge afstemming plaats en nu wentelt de heer Westerhof de bespreking af op deze vergadering. Dat is geheel onterecht.

De heer WESTERHOF: Wij hebben geen zitting in het Presidium.

De heer OOSTERLAAK: Ik heb wel zitting in de Statencommissie BFE, maar ik ging er op dat moment vanuit dat de vragen van de heer Westerhof al in het Presidium aan de orde waren geweest en dat daarop al een antwoord w as gekomen. Daarom leek het mij niet van al te groot belang die vragen nogmaals te stellen.
Wij hebben de vragen aan de griffie voorgelegd, maar wij bleven vragen houden.
De heer Westerhof stelt daarom deze vragen namens de hele fractie.

De heer WESTERHOF: Mijnheer de voorzitter. Ik heb op dit punt een motie opgesteld, die ik nu zal indienen.

*Motie M4*

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 17 december 2008.*

*Kennis genomen hebbende van Statenstuk 2008-356.*

*Constaterende dat voorgesteld wordt voortaan de verslaggeving van de vergadering door middel van videoregistratie en een besluitenlijst vast te leggen.*

*Van mening zijnde dat:*
- *De verslaglegging grondig en juridisch goed onderbouwd dient te zijn.*
- *Voor Statenleden en burgers die verslaglegging goed bereikbaar dient te zijn en daarom geen beperkingen mag inhouden.*

*Verzoeken het college:*
- *Juridisch onderzoek in te stellen naar de relevantie en rechtmatigheid van het voorgestelde systeem van videonotulering.*
- *Daarbij rekening te houden met de duurzaamheid van de beschikbare informatie en de compatibility van het systeem op volgende generaties van systemen.*

- *Naast het nieuwe systeem de oude bekende notulering te handhaven voor de periode van minimaal 1 jaar als schaduw systeem.*
- *Na dat jaar de videonotulering te evalueren in Provinciale Staten alvorens de oude notulering te stoppen.*

De VOORZITTER: Deze motie kan bij de beraadslaging worden betrokken.
Het gaat om een voorstel van het Presidium aan de staten en daarom zal ik als vicevoorzitter van uw staten het woord voeren.
Het moet mij wel even van het hart dat deze reactie van de SP wel erg laat komt. Er is een kans geweest om dit voorstel in BFE te bespreken en punten, al dan niet terecht ingebracht, hadden in die commissie heel goed bekeken kunnen worden en wellicht ook bij andere fracties tot vragen kunnen leiden.
Omdat deze opmerkingen zo laat komen en ik er ook niet op voorbereid was, wordt het voor mij wel lastig om te reageren. Ik heb vernomen dat de heer Westerhof ook pas deze middag zijn vragen aan de griffie heeft voorgelegd en er was dus eigenlijk helemaal geen tijd voor het voorbereiden van een reactie.
Desalniettemin wil ik de kennis die ik nog heb kunnen vergaren, graag met de staten delen.
Er is vanuit dit huis voortdurend contact met de rijksarchiefinspecteurs. Elders in den lande wordt al volop met het nieuwe systeem gewerkt en er is geen enkel signaal dat dit niet in de haak zou zijn.
De begrippen "juridisch onderbouwd" en "werkbaar" moeten volgens mij ook niet gekoppeld worden.
Met andere woorden: het criterium is niet of de staten het systeem al dan niet prettig vinden, het criterium is of het volgens de wet mag. Er is geen enkel signaal dat het niet zou mogen, sterker nog, andere provincies en ook gemeenten, waaronder ook grote, zijn ons op dit traject voorgegaan.
Dat is één argument en volgens de heer d'Ancona heb ik het recht er nog twee aan toe te voegen.
Het is volgens mij nu niet meer het moment om in te gaan op de uitvoerige vragen van de heer Westerhof over het softwarepakket. Hij heeft wel groot gelijk met zijn opmerking dat in zijn algemeenheid moet worden gelet op de compatibiliteit van systemen en op de afschrijvingstermijnen. Maar met het op dit moment stellen van deze specialistische vragen in een volle statenzaal, voel ik mij even overvraagd. Deze vragen hadden nu niet meer aan de orde moeten komen.
Ik kan wel zeggen dat ik erop vertrouw dat gedurende het half jaar dat dit proces al loopt, deze vragen zijn gesteld en dat de antwoorden zijn meegenomen in het afwegingsproces. Ik ga ervan uit dat men akkoord is gegaan met de antwoorden.
Heeft de heer Westerhof na deze reactie nog behoefte aan een tweede termijn?

De heer WESTERHOF: Het staat het Presidium natuurlijk vrij om het stuk terug te nemen.

De VOORZITTER: De heer Westerhof zal hebben begrepen dat wij dat niet van plan zijn.

De heer WESTERHOF: Ik ben in ieder geval blij met de notulering van de behandeling van dit stuk, want nu is een en andere geregistreerd voor het geval er volgend jaar toch fouten optreden. Een gewaarschuwd mens telt immers voor twee.

De VOORZITTER: Als de heer Westerhof zo betrokken is bij ons welbevinden, moet hij in het vervolg zijn waarschuwing ver van tevoren en niet pas op het laatste moment laten horen. Op dit moment kan ik geen andere afslag meer nemen.

De heer WESTERHOF: Het stuk had toch in alle drie statencommissie geagendeerd kunnen worden, omdat het de werkwijze van al die commissies aangaat?

De VOORZITTER: De heer Westerhof had dat verzoek zelf in kunnen dienen en dan had daar in de andere commissies over gestemd kunnen worden. Maar ik denk dat het een goede gewoonte in dit huis is om de beslissing over te laten aan de commissies waarin een onderwerp thuishoort. Het staat de SP

vrij om een inbreng te leveren en het stond de heer Westerhof zelfs vrij om bij de behandeling aanwezig te zijn en zijn fractiegenoten vragen in te fluisteren.
Het is in het geval van dit statenstuk evident dat het in BFE moest worden behandeld.

De beraadslaging wordt gesloten.

De heer KLAVER: Mijnheer de voorzitter. Wij beschikken nog niet over de motie.

De VOORZITTER: Dan moet ik de vergadering even schorsen.

Mevrouw PANNEKOEK: U kunt de behandeling van dit statenstuk ook even schorsen en met de rest van de agenda verder gaan.

De VOORZITTER: Ik vind dat een goed voorstel.
Ik schors de verdere behandeling van statenstuk 2008-356.

6. Het voorstel van gedeputeerde staten van 20 november 2008, kenmerk 47/6.4/2008013507, Wijziging Subsidieregeling Noordelijke Innovatie OndersteuningsFaciliteit (NIOF 2008)

(Statenstuk 2008-359)

7. Het voorstel van gedeputeerde staten van 20 november 2008, ken merk 47/6.3/2008013506, Omnibus-Decentraal regelingen Noord-Nederland (SNN) en Drenthe

(Statenstuk 2008-360, inclusief gewijzigde pagina)

en het op dit punt betrekking hebbende extract uit de besluitenlijst uit de vergadering van het AB SNN van 4 november 2008.

Zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming besluiten de staten telkens overeenkomstig het voorstel van het college.

8. Het voorstel van gedeputeerde staten van 26 november 2008, kenmerk 48/6.2/2008013907, Subsidieregeling Human Resource Management plus 2009

(Statenstuk 2008-362)

De heer WESTERHOF: Mijnheer de voorzitter. Het eerste indruk die dit statenstuk wekt, is er een van sympathie. Wie echter het antwoord op de vragen van de fractie van het CDA uit Fryslân nader analyseert en wie enigszins iets afweet van personeelswerk (dat is HRM gewoon) trekt al snel een rare conclusie.
Wat opvalt is de koude beantwoording door het SNN van de zeer relevante vragen van het CDA. Zo stelt het CDA Fryslân de mens centraal en de regeling als middel. Zo noemt het CDA overtuigen, uitdagen en het opsporen van verborgen talent bij werknemers, terwijl het SNN in zijn beantwoording telkens wijst op de systemen en geen enkele aandacht heeft voor de beoogde doelen. Op cruciale punten wordt doorverwezen naar andere regelingen, terwijl nu juist een integrale aanpak gewenst is. Ik bedoel: het antwoord gaat niet over de inhoud.
Wat ons betreft wordt dit statenstuk naar de prullenbak verwezen. Het benadert niet eens de gestelde problematiek van het personeelswerk en de noodzaak voor bedrijven om daar goed mee om te gaan. Gemeenschapsgeld is niet bedoeld voor de verwerkelijking van systemen, maar voor de stimulering van het behalen van doelen op menselijke maat, waardoor de economische ontwikkeling niet belemmerd wordt, maar kansen krijgt op versterking. Dat is namelijk de enig juiste volgorde.

Ik noem een toepasselijk voorbeeld. Eind jaren tachtig, begin jaren negentig werd bedrijfscultuur als een belangrijke ondernemersbedreiging en/of ondernemerskans gezien. De Zweedse wetenschapper Schein en onze Nederlandse doctors Mastenbroek en Loise hebben baanbrekend onderzoek gedaan naar de culturele waarden en normen binnen een bedrijf en de effecten daarvan op het ingezette beleid van de onderneming. In deze tijd van vele overnames is die wetenschap van het grootste belang. Maar nu hoor je niemand hier meer over, omdat werkgevers deze als een voor hen bedreigende wetenschap verworpen hebben. De schade die hierdoor ontstaat, loopt in de miljarden. Ik noem als voorbeeld de overname van ABNAMRO door Fortis en de inkapseling van Stork door hedge funds.

De heer DE JONG: Ik herhaal mijn oproep aan de fractie van de SP om zo spoedig mogelijk toe te treden tot het AB van het SNN, omdat dit punt in de vergadering van het AB aan de orde is geweest. In Fryslân in een extra bijeenkomst georganiseerd om hierover verder van gedachten te wisselen, welke bijeenkomst tot doel had in de statenvergaderingen tot een efficiënte afhandeling van het voorstel te komen.
Ik maak bezwaar tegen de werkwijze van de SP, die hier in mijn optiek ook niet hoort. Ik vind het allemaal niet netjes. Het is of meedoen in het AB SNN en daar meepraten of in deze statenvergadering hierover niet spreken. Wat de heer Westerhof nu doet, botst met de afspraken.

De heer WESTERHOF: Voorzitter. Ik wil de heer De Jong erop wijzen dat dit stuk wel op de agenda staat.
Ik stel voor dat bijvoorbeeld het VNO akkoord van 1983 dat ontstond op voorstel van de Nederlandse Vereniging van Personeelsmedewerkers eerst op de agenda komt van de werkgeversverenigingen. Vervolgens dienen de subsidiecriteria herbeoordeeld te worden aan de hand van bijvoorbeeld het VNO-akkoord.
Tot slot pleit ik voor een evaluatiepunt in de regeling, dat zich richt op het behalen van de doelen en niet op de rechtmatigheid van de subsidieverstrekking, want daarvoor is er altijd een accountantsrapport. Want nu voorligt, is geen kans, maar een scherm, waar politici zich achter kunnen verschuilen zonder verantwoording te hoeven afleggen over de inhoud. Daar lenen wij ons niet voor.
Met dit stuk worden werknemers met een lolly het bos in gestuurd.
De suggestie die met dit statenstuk wordt gewekt, is er een van met subsidie mogelijk maken van personeelsinstrumenten ten behoeve van het MKB. In werkelijkheid is het, mede gelet op de instelling van het SNN, meer het mogelijk maken van een gesubsidieerd kunstje. Dit doet ernstig afbreuk aan de functie van personeelswerk.
Ik wil het SNN en mijn collega statenleden dan ook van harte de volgende literatuur aanbevelen: Geert Hofstede met zijn boek "De andersdenkenden" en G.R.A. de Jong met zijn boek "Effectief personeelsmanagement en interventiestrategie".

De beraadslaging wordt gesloten.

Vervolgens besluiten de staten met handopsteken overeenkomstig het voorstel van het college.

De VOORZITTER: Ik constateer dat de fractie van de SP tegen aanvaarding van dit statenstuk heeft gestemd, doch dat de overige fractie daarvóór waren.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van statenstuk 2008-356.

Aan de orde is de stemming over het statenstuk.

Het statenstuk wordt met handopsteken aangenomen.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de fractie van de SP tegen aanvaarding van het statenstuk heeft gestemd.

In stemming komt motie M4.

Motie M4 wordt met handopsteken verworpen.

De VOORZITTER: Ik constateer dat de fractie van de SP voor aanvaarding van de motie heeft gestemd, doch dat de overige fractie daartegen waren.

**H. Rapport Deloitte inzake onderzoek naar Stichting EuroChamp Foundation**

De VOORZITTER: De staten hebben van het college een brief gekregen waarin wordt voorgesteld de ongekuiste versie van het rapport ter vertrouwelijke inzage te leggen voor alle statenleden. Het college geeft in die brief ook een argumentatie waarom geheimhouding vereist is.
Conform artikel 25 van de Provinciewet dienen PS in hun vergadering deze opgelegde geheimhouding nog wel te bekrachtigen. Die geheimhouding betekent dat de staten niet in het openbaar kunnen citeren uit de ongekuiste versie van het rapport en dus vooral geen namen mogen noemen die in dat rapport staan vermeld.
Ik leg de staten, alvorens wordt overgegaan tot behandeling van het rapport, de vraag voor of zij de door het college opgelegde geheimhouding wensen te bekrachtigen.

De heer WESTERHOF: Betekent dit dat de namen die in de gekuiste versie van het rapport staan wel genoemd mogen worden?

De VOORZITTER: Alles wat in het rapport is zwart gemaakt, maar waarvan wel via de ongekuiste versie kennis kon worden genomen, mag niet gebruikt worden als de geheimhouding wordt aanvaard.

De heer WESTERHOF: Men is kennelijk niet zo zorgvuldig geweest bij het wegstrepen van namen, want in het door ons ontvangen rapport zijn nog wel enkele namen te lezen.

De heer KLAVER: Het gaat dus alleen om geheimhouding van die 91 pagina’s?

De VOORZITTER: Dat is een terechte vraag. Het gaat alleen de geheimhouding van hét rapport.
Ik zie dat het college met dit antwoord instemt.
Als de heer Westerhof in zijn gekuiste versie namen aantreft, staat het hem vrij die te noemen.
Als de staten akkoord gaan met de geheimhouding, kan alleen nog gesproken worden over de gekuiste versie en staat het de staten vrij daaruit te citeren wat zij willen. Het staat ze niet vrij te citeren uit de ongekuiste versie.
Ik herhaal de vraag of de staten de door het college gevraagde geheimhouding willen bekrachtigen.

Ik constateer dat de fractie van de SP tegen geheimhouding is.
Ik constateer verder dat mevrouw Pannekoek op dit moment niet in de vergadering aanwezig is, maar dat desondanks de geheimhouding is bevestigd.
Ik constateer voor alle zekerheid nog even dat het debat zal gaan over de gekuiste versie van het rapport en dat het de staten niet vrij staat namen en rugnummers te noemen. Doen zij dat wel dan grijp ik in.

De beraadslaging wordt geopend.

De heer KLAVER: Mijnheer de voorzitter. De fractie van het CDA heeft zich de afgelopen maanden meerdere keren beziggehouden met wat nu is gaan heten het EuroChamp-dossier. Het begon voor ons zo’n beetje voor het zomerreces.

Eind juni, tijdens de algemene beschouwingen, informeerde gedeputeerde Haarsma ons als provinciale staten, zowel mondeling als schriftelijk, over mogelijke financiële onrechtmatigheden bij de Stichting EuroChamp. Zij deed dit op basis van eigen onderzoek door de provincie van de boeken.
De stichting moet dan in opdracht van GS een nader onderzoek laten uitvoeren. De uitkomsten van dit onderzoek waren voor GS voldoende reden om een accountant de opdracht te geven de bedrijfsvoering van de stichting uitgebreid en diepgaand te onderzoeken en te controleren.
Wij lezen overigens in het gekuiste eindrapport van Deloitte op pagina 17 dat op verzoek van GS slechts een beperkt onderzoek is uitgevoerd.
Wat heeft GS met die opmerking gedaan? Deloitte schrijft namelijk dat met aanvullende werkzaamheden wellicht nog andere onderwerpen aan het licht zouden zijn gebracht die mogelijk van belang hadden kunnen zijn geweest.
Het college van GS besloot dus in juli tot een verdiepingsslag door een externe accountant. Niet zomaar een onderzoek, neen, een forensisch bureau werd ingeschakeld, want het zat goed fout met de Stichting EuroChamp, zo was de motivering voor dit besluit.
Wat heeft het onderzoek eigenlijk gekost? Hoe en waar is de dekking gevonden voor deze kosten?
Begin augustus heeft mijn fractie schriftelijke vragen gesteld omdat de berichtgeving over financiële onregelmatigheden en het stopzetten van de betaling van subsidievoorschotten aan EuroChamp tot ernstige zorgen leidden. Deze zorgen betroffen met name het veiligstellen van topsportevenementen en –activiteiten voor mensen met een beperking.
Begin september kwamen de antwoorden, waarin het college van GS ons meldde dat zijn inzet erop gericht was het eerder genoemde onderzoek zo snel mogelijk op te leveren. Het onderzoek stond los van de realisatie van de ambities en ontwikkelingen van het topsportbeleid. Wij zouden blijvend worden geïnformeerd.
In de maanden na het reces heeft de fractie van het CDA in de Statencommissie Cultuur en Welzijn meermalen aan gedeputeerde Haarsma gevraagd hoe het nu verder moest met de sport voor mensen met beperkingen. Haar antwoord was er eentje in de categorie "Het komt allemaal goed, wacht maar rustig af".
In onze vergadering van woensdag 12 november jl. deelde gedeputeerde Haarsma mee dat het rapport over EuroChamp was ontvangen en dat de inhoud door het college met stoom en kokend water was gelezen en geanalyseerd. Het college had besloten aangifte te doen bij het Openbaar Ministerie omdat er redelijke vermoedens van strafbare feiten waren. Verder werd meegedeeld dat de uitkomsten van het rapport zeer privacygevoelig zijn en dat het college van GS daarom het rapport niet openbaar mag maken. Het is strikt vertrouwelijk, neen, het is geheim.
Maar na politiek aandringen staat gedeputeerde Haarsma toe dat in ieder geval de fractievoorzitters het rapport mogen inzien, opdat zij zelf een oordeel kunnen vellen over de inhoud daarvan.
GS leggen ons als PS bij monde van gedeputeerde Haarsma geheimhouding op. Wij hebben dat als PS toen stilzwijgend geaccepteerd, maar we hadden dat op grond van de Provinciewet met een besluit moeten bekrachtigen, iets wat wij zojuist hebben gedaan.
Dit was een goed leermoment voor een volgend rapport dat het daglicht niet mag zien.
Maar toch komt bij ons de vraag op of GS de staten niet bij de hand hadden moeten nemen voor een bestuurlijk correcte procedurele aanpak.
Maar intussen gaat het allemaal goed komen, immers, er is zeer recent een platform voor gehandicaptensport opgericht, er is inmiddels aangifte gedaan bij het Openbaar Ministerie tegen het bestuur van EuroChamp en de reeds verstrekte subsidie van € 250.000,-- wordt via de curator van het inmiddels failliet gegane EuroChamp teruggevorderd.
Het terug te vorderen bedrag was volgens ons mogelijk lager geweest als GS eerder met de bevoorschotting waren gestopt. Signalen van de externe SNN accountant met betrekking tot de niet correcte aanbestedingen waren er al, zo blijkt uit het rapport.
Pas wanneer het Openbaar Ministerie zijn onderzoek heeft afgerond en daarover heeft gerapporteerd, zal het college van GS bekijken hoe het met die uitkomsten vanuit strafrechtelijk oogpunt verder zal handelen. En dus gaan we over tot de orde van de dag.
Nou, wat het CDA betreft, nog even niet. Wij willen eerst over twee zaken opheldering krijgen.

De eerste is het naar buiten gaan van vertrouwelijke informatie uit het eindrapport van Deloitte en de tweede is de bestuurlijke handelingen van gedeputeerde Weggemans met in zijn kielzog gedeputeerde Haarsma en dan gaat het om de inhoud van het overleg met bestuur en management van de Stichting EuroChamp over de subsidieverlening en de daarbij afgesproken spelregels over de wijze van aanbesteding.
Wat het eerste punt betreft is mijn fractie blij met het besluit van GS om alsnog een nader onderzoek te laten uitvoeren naar de manier waarop het rapport van Deloitte inzake EuroChamp is verspreid. Dit onderzoek zal worden opgedragen aan een extern bureau en, naar wij mogen aannemen, is dit een gerenommeerd bureau. Dat onderzoek moet antwoord geven op de brandende vraag hoe het kon gebeuren dat vanuit dit huis kort na oplevering het als geheim bestempelde rapport in het bezit van het Dagblad van het Noorden is gekomen. Dit onderzoek zal ons inziens als centraal thema moeten hebben de integriteit van het provinciaal bestuur. Want het gaat om de vraag hoe integer de ambtelijke organisatie en haar bestuurlijk verantwoordelijke gedeputeerden zijn. Niemand in deze provincie, niemand van onze 488.000 inwoners moet zich ook maar een seconde zorgen hoeven maken over de betrouwbaarheid en geloofwaardigheid van de mensen hier aan de Westerbrink. Is dat wel het geval, dan is er echt wat mis. Mijn fractie werkt graag mee aan dat onderzoek en wij gaan er daarbij wel vanuit dat ook andere externen, ambtelijke medewerkers en gedeputeerden gaan meewerken aan het onderzoek naar een mogelijk oneigenlijk gebruik van overheidsinformatie.
De uitkomsten kunnen wat ons betreft politiek en in het openbaar worden besproken en dan maken wij hier met elkaar de balans van integriteit op.

De heer VEENSTRA: De heer Klaver bouwt zijn verhaal mooi op door met name de gebeurtenissen van de laatste maanden terug te halen. Hij zegt dat er een lek is geweest, dat het om integriteit gaat en dat er nu een onderzoek komt waaraan hij graag meewerkt, maar laat hij het hierbij? De heer Klaver heeft vandaag namelijk nogal iets beloofd.

De heer KLAVER: De heer Veenstra kijkt door zijn eigen bril naar het dossier en dat zou ik ook doen als is hem was.
Ik wijs erop dat wij vanaf het begin onze vermoedens en aanwijzingen over het naar buiten komen vanuit dit huis van vertrouwelijke informatie hebben uitgesproken. Wij hebben in eerste instantie gezegd van mening te zijn dat een strafrechtelijk onderzoek moet plaatsvinden en dat er pas daarna een politiek oordeel moet komen.

De heer VEENSTRA: De heer Klaver gaat nu van mijn vraag af. Hij heeft de afgelopen week in de publiciteit meermalen aangegeven dat hij vandaag met bewijzen zou komen, dat hij vandaag in het openbaar zou aangeven hoe het met die integriteit zit, dat hij bewijzen zou laten zien. Nu krijg ik een vaag antwoord. De heer Klaver verwijst naar een onderzoek enzovoort, enzovoort.

De heer KLAVER: Dan is de heer Veenstra toch niet helemaal bij de les geweest en dat is voor hem dan heel jammer.
Ik heb nadrukkelijk in de media, in de krant en via Radio Drenthe, aangegeven het, nu er een onderzoek komt, kies te vinden eerst dat onderzoek af te wachten.

De heer VEENSTRA: De heer Klaver heeft conclusies getrokken, hij heeft in het openbaar gezegd de rijksrecherche te zullen inschakelen, omdat het gaat om integriteit en er vanuit het provinciehuis gelekt is. Met die opmerkingen heeft de heer Klaver mensen in dit huis beschadigd. De heer Klaver heeft verder gezegd op 17 december dit allemaal te laten zien. Maar nu zegt hij mee te willen werken aan een onderzoek. Dat betekent dat de heer Klaver voorbarige conclusies heeft getrokken.

De heer KLAVER: Nee, want meewerken aan een onderzoek wil niet zeggen dat je denkt dat je fout zit. Als je meewerkt aan een onderzoek – wij zijn heel blij met een onderzoek – dan betekent dat heel simpel dat wij de aanwijzingen en bewijzen die wij hebben aan het onderzoeksbureau zullen overleggen.

De heer VEENSTRA: Ik vind met alle respect dat de heer Klaver nu een slap verhaal heeft. Ik wil het best eens zo scherp zeggen, want de heer Klaver heeft de afgelopen maanden veel opgeroepen. Zo zou hij vandaag met feiten komen.

De heer KLAVER: Ik snap wel dat de heer Klaver nieuwsgierig is en de spanning bijna niet meer aan kan, maar hij zal toch moeten wachten tot het onderzoeksbureau, waarvoor ik naar ik verwacht wel een uitnodiging krijg, gaat onderzoeken hoe het zit en zal wikken en wegen. Daarna verschijnt er een rapport en in dat rapport kan de heer Veenstra precies lezen wat er aan de hand is.

De heer VEENSTRA: Dan past het de heer Klaver op dit moment misschien wel excuus te maken. Hij heeft richting het college en het ambtelijk apparaat veel opgeroepen met zijn woorden, namelijk dat hij met bewijzen zou komen en de recherche zou inschakelen, maar hij komt helemaal niet met bewijzen. Hij zegt alleen mee te willen werken aan een onderzoek; dat is dan toch slap? Kom dan met de feiten!

De heer KLAVER: De heer Veenstra mag het nog wel zes keer vragen. Wij hebben aanwijzingen en wij hebben een bewijsstuk.

De heer VEENSTRA: Kom daar dan mee! Wij zitten hier in het openbaar.

De heer KLAVER: Ik ga die nu niet geven. Ik werk volmondig en volwaardig mee aan het onderzoek en ik leg daarbij alles op tafel wat wij hebben en ik ga daar heel ver in, want ik ga ervan uit dat nog meer mensen worden gehoord en bevraagd. En wat mij betreft – maar het zal aan GS liggen – krijgt de heer Veenstra daarna het eerste exemplaar van het rapport.

De heer VEENSTRA: Dan heeft de heer Klaver tot nu toe alleen lucht verplaatst.

De heer KLAVER: Als ik de heer Veenstra was, zou ik met die uitspraak een beetje voorzichtig zijn, want dat zou wel eens niet zo kunnen zijn.

De heer VEENSTRA: Maar kom dan met bewijzen. Daar is deze openbare vergadering toch voor.

De heer KLAVER: Maar volgens de rechtsgang hoort het strafrechtelijke deel bij het OM thuis. Gelukkig stelt GS nu voor een onderzoek te laten doen. Wij willen daaraan volop meewerken en dan is het toch niet correct om, vooruitlopend op dat onderzoek, hier al de tas te openen?

De heer VEENSTRA: Als de heer Klaver in de pers en in de publiciteit niets had opgeroepen, zou dat terecht zijn geweest, maar hij heeft gezegd vandaag met feiten, met bewijzen te komen. Dat hij aan het onderzoek wil meewerken, staat dat niet in de weg. Hij kan nu toch die bewijzen laten zien en die vervolgens richting de onderzoekers leiden?

De heer KLAVER: Ik moet de heer Veenstra toch teleurstellen. Ik wacht tot ik opgeroepen word, want ik ga ervan uit dat ik een oproep krijg.
Wij hebben volstrekt helder gecommuniceerd, maar de heer Veenstra wil andere dingen zien en lezen en horen dan de werkelijke dingen. Dat mag ook; als ik de heer Veenstra was, zou ik dat ook doen.
Wij hebben gezegd dat wij het op een keurige wijze en transparant gaan doen.

De heer VEENSTRA: Ik dacht de heer Klaver een flinke vent was en dat hij vandaag met feiten zou komen. Maar dat laat hij gewoon achterwege.

De heer KLAVER: Ik ben een flinke vent, maar ik ga nu niet mijn bewijsstukken op tafel leggen.

De heer VEENSTRA: Dat vind ik slap.

De heer KLAVER: De heer Veenstra mag dat slap vinden. Maar als het rapport hier op tafel ligt, spreken wij elkaar wel weer en dan zullen wij eens zien wie er slap is.
Laten we dan eens kijken wat de heer Veenstra de laatste veertien dagen gedaan heeft als het gaat om dit dossier. Waar was de heer Veenstra? Waarom heeft hij zelf links en rechts geen actie ondernomen? Waarom zit hij nou zo stil?

De heer VEENSTRA: Ik zit helemaal niet stil.

De heer KLAVER: Nou, de heer Veenstra zit heel stil.

De heer VEENSTRA: Ik kom straks met een bijdrage die er wat mij betreft mag zijn, maar ik heb in de publiciteit niet van die grote woorden gesproken. Ik heb niet elke dag geprobeerd mensen die hier werken te beschadigen. Dat heeft de heer Klaver gedaan! Maar vandaag zou de heer Klaver met feiten en bewijzen komen. Dat doet hij nu niet en dat vind ik slap.

De heer KLAVER: Goed, nou dat is een mooi woord voor de notulen "slap". Ik accepteer graag dat ik wat slap ben, maar misschien word ik in de loop van de dag nog wel wat steviger en misschien zie ik er bij de bespreking van het rapport nog weer heel anders uit.

De heer WESTERHOF: Voor de goede orde, ik ga ervan uit dat de heer Klaver de waarheid spreekt, net als ik ook doe.

De heer KLAVER: Ik ben een beetje slap, maar dat doe ik wel.

De heer WESTERHOF: Ik ga er daarom vooralsnog vanuit dat het inderdaad waar is dat het ongescreende rapport bij het Dagblad van het Noorden ligt en dat nu onderzocht gaat worden hoe dit kan. Mag ik dan vaststellen dat vanaf het bekend worden van het onderzoek met terugwerkende kracht tot vandaag dat rapport openbaar is?

De heer KLAVER: Ik werk niet bij de krant.

De heer WESTERHOF: Nee, maar als het ongescreende rapport nu bij de krant ligt, dan is het feitelijk al openbaar.

De heer KLAVER: Ja, als de krant het op internet wil zetten, mag het dat van mij doen. Ik ben daar niet verantwoordelijk voor. Ik denk dat de hoofdredactie van het Dagblad daar overigens anders over denkt, gelezen het commentaar van de hoofdredacteur over het beschermen van heilige bronnen. Maar ik adviseer de heer Westerhof de krant op te zoeken en te vragen of ze het willen publiceren, want daarvoor moet hij niet bij mij zijn.

De heer VAN DE BOER: Ik had mij ook voorbereid op wat de heer Klaver had aangekondigd vandaag te doen, namelijk het overleggen van overtuigende bewijzen van zijn stellingname. Ik snap dat op het moment dat de heer Klaver dit materiaal ter beschikking stelt, het zijn eigen weg gaat.
Ik was aanvankelijk bang dat het dossier EuroChamp een partijpolitiek etiket zou krijgen en vanuit die gedachte heeft de fractie van de VVD een week of drie geleden per e-mail voorgesteld de fractievoorzitters de vragen van hun fractie te laten bundelen om die vervolgens als gezamenlijke zes fracties richting het college af te vuren. Daarna zouden de staten de antwoorden afwachten.
Kan de heer Klaver, nu hij vandaag niet met bewijzen komt, aangeven waarom hij niet met dit voorstel heeft ingestemd? Had hij dit wel gedaan dan zou nu waarschijnlijk tempo gemaakt kunnen worden.

De heer KLAVER: Ik heb op een aantal momenten met de fractie overlegd en ik kan mij herinneren dat ons gevraagd werd bepaalde stukken bij GS neer te leggen, waarna GS wel zou bepalen of het een onderzoek zou instellen.
De heer Van de Boer snapt natuurlijk wel dat ik hier namens mijn fractie niet een slap verhaal sta te houden, omdat wij wel degelijk weten waarover het gaat.
Het tweede argument is dat wij op dat moment niet de behoefte hadden in fractievoorzitters verband vragen te stellen. Het is heel simpel.

De heer VAN DE BOER: Dat is mij nu duidelijk. Maar als de heer Klaver ook spreekt over imagobeschadiging en nu blij is dat er weer een platform is opgericht om de gehandicaptensport in Drenthe opnieuw van de grond te tillen – maar niet EuroChamp – dan had hij vanuit die gedachte toch kunnen meewerken om het onderwerp uit de partijpolitiek te halen en als gezamenlijke fracties vragen op het college af te vuren. De fractie had dan alsnog de mogelijkheid haar individuele afweging te maken naar aanleiding van het gezamenlijke antwoord op de verzamelde vragen.

De heer KLAVER: Achteraf gezien – terugkijkend is alles gemakkelijk – hadden die vragen toen misschien wel gesteld kunnen worden, maar op dat moment vonden wij dat niet verstandig en hebben wij niet positief op dat voorstel gereageerd. Wij zijn onze eigen gang blijven gaan. Als wij het nu zouden heroverwegen, was wellicht een andere keuze gemaakt.

De heer WENDT: De heer Klaver zegt nu dat het achteraf gezien misschien niet zo verstandig was om niet met dit voorstel in te stemmen, maar wat waren dan de motieven om dit niet te doen? Waren dat partijpolitieke motieven?

De heer KLAVER: Nee, wij hebben gewoon een afweging gemaakt en besloten er niet in mee te gaan. Ik weet op dit moment niet meer en detail de motieven.
Ik zeg heel eerlijk dat als wij nu die afweging zouden moeten maken en het zou gaan om de toekomst van de gehandicapten sport, wij daarin best mee zouden kunnen gaan. Dat heb ik zojuist ook al gezegd in antwoord op een vraag van de heer Van de Boer.
Maar het is nu eenmaal zo gegaan en dat zijn de feiten.

De VOORZITTER: Ik verzoek de heer Klaver zijn betoog voort te zetten.

De heer KLAVER: Voorzitter. Mijn fractie doet dus graag mee met het onderzoek en is bereid de uitkomsten daarvan hier in het openbaar te bespreken. Op dat moment maken wij de balans op van de integriteit.
Mijnheer de voorzitter. Ik kom bij mijn tweede punt: het bestuurlijk handelen van de gedeputeerden Weggemans en Haarsma. De strafrechtelijke aspecten vormen een apart hoofdstuk waar wij niet over gaan, dus daar zal ik mij ook niet over uitlaten.
Mijnheer de voorzitter. Je moet beslissingen beoordelen op het moment dat je ze neemt en niet achteraf. Achteraf is alles gemakkelijk en niet zo ingewikkeld.
Wie het rapport door zijn wimpers heen of tussen de zwarte strepen door leest, kan vaststellen dat de gedeputeerden Weggemans en Haarsma niet uit waren op zelfverrijking. Zij hebben niet willens en wetens het eigenbelang willen dienen. Ze waren met de beste bedoelingen bezig EuroChamp te redden voor de provincie Drenthe en daarmee de toekomst van de gehandicaptensport.
De fractie van het CDA is van mening dat er van kwade bedoelingen, van opzettelijke dwalingen of van verwijtbare gedragingen geen sprake is. Of de goede raadgevingen juweeltjes zijn van voorbeeldig openbaar bestuur kunnen we ons nog wel afvragen. Maar goed, alles wat niet vlekkeloos is, hoeft nog niet per definitie fout te zijn.
Ik geef nu ons politieke oordeel over de bestuurlijke aspecten en over het handelen van onze bestuurders voor zover wij dit uit het rapport over EuroChamp hebben kunnen halen. Voor ons is daarmee de inhoudelijke sportkous af. Of deze sportkous over enkele weken weer afzakt, zullen we dan wel zien.

Dan spreken we met elkaar over de integriteit, de betrouwbaarheid en de geloofwaardigheid van de provinciale overheid van Drenthe en dan zal blijken of het in Drenthe wel of niet donker wordt.

De heer VEENSTRA: Ik vind het erg raar dat de heer Klaver daar nu niet over spreekt. De heer Klaver heeft het weer over integriteit, hij roept dingen op en hij verplaatst net als de afgelopen maanden weer alleen maar lucht. Waarom zegt hij daar op dit moment niets van?

De heer KLAVER: Omdat ik door het college van GS ben uitgenodigd mee te werken aan een onderzoek. Als ik wordt gevraagd te komen dan ga ik daarheen. De heer Veenstra moet tijdens de kerstdagen en oud en nieuw maar even op zijn handen gaan zitten of gaan nagelbijten, want ik denk dat er eind januari een "spic en span"rapport verschijnt, waar alles in staat.

De heer VEENSTRA: Ik moet constateren dat de heer Klaver gewoon niets heeft, want anders had hij dat vandaag wel naar voren gebracht.
De heer Klaver heeft de afgelopen weken steeds gezegd op 17 december zijn bevindingen naar voren te zullen brengen. Hij doet dat nu niet, dus ik constateer dat hij geen feiten heeft.

De heer KLAVER: Als de heer Veenstra straks in het rapport leest dat de fractievoorzitter van het CDA niets had in te brengen, niets had, niets wist en niets zei … Denkt de heer Veenstra nu werkelijk dat ik hier zo maar iets sta te roepen. Is hij zo naïef?

De heer VEENSTRA: Zo langzamerhand geloof ik inderdaad dat er niets is. Want als de heer Klaver een flinke vent was, zou hij wat hij heeft nu naar voren hebben gebracht. Hij had dit vervolgens ook in het onderzoek kunnen inbrengen, maar dan zou hij de afgelopen weken niet van alles hebben opgeroepen.

De heer KLAVER: Ik heb de afgelopen weken helemaal niets opgeroepen. Ik heb aan het begin van mijn verhaal gezegd dat er een strafrechtelijk traject is en een inhoudelijk traject. Eind november bleek dat het Dagblad van het Noorden op de een of andere manier in een vroegtijdig stadium kennis had gekregen van de inhoud of van delen van de inhoud van het rapport van Deloitte. Toen is dat in de media een eigen leven gaan leiden en ik ben altijd consequent geweest in mijn uitspraak dat wij sterke vermoedens en aanwijzingen hebben. Omdat het gaat om de integriteit van het bestuur in Drenthe moet dat lek gewoon boven komen. Zo simpel is het. Ik ben daar heel eerlijk en open in en ik noem dat geen lage politiek, of oneerlijk en oneigenlijk, zoals de heer Veenstra doet. Ik werp dergelijke uitspraken verre van mij, maar die waren een keuze van de heer Veenstra. Ik werp ook de uitspraak van de ChristenUnie dat er in Nederland zoveel wordt gezegd verre van mij. Alsof het een gewoonte mag worden!

De heer VEENSTRA: De heer Klaver werpt nu van alles van zich en moet hij zelf weten, maar hij heeft de afgelopen week zelf gezegd dat er is gelekt en dat de integriteit in het geding is en dat hij op 17 december met feiten en bewijzen zou komen. Nou, wij zaten in spanning te wachten, maar ik constateer nu dat die feiten en bewijzen niet komen. De heer Klaver kan dan wel zeggen dat hij helemaal niets gedaan heeft, maar hij heeft wel lucht verplaatst. Hij werkt dan wel aan het onderzoek mee, maar …

De heer KLAVER: Werkt de heer Veenstra ook aan het onderzoek mee?

De heer VEENSTRA: Als ik gevraagd word, werk ik aan ieder onderzoek mee. Maar ik roep niet in de pers dat ik allerlei feiten en bewijzen heb.

De heer KLAVER: Neen, de heer Veenstra zit heel stil en het klopt dat je, als je geschoren wordt, stil moet zitten.

De heer WENDT: Het lijkt mij trouwens beter om stil te zitten dan om voortdurend met verdachtmakingen te smijten. Heeft de heer Klaver ook een brief geschreven aan het OM met de mededeling dat de verdachtmakingen inzake het voortijdig lekken niet van hem komen?

De heer KLAVER: Nee.

De heer WENDT: Dus de heer Klaver stemt in met het persbericht dat het OM de verdachtmakingen over het voortijdig verspreiden van het definitieve rapport onvoldoende gefundeerd vindt?

De heer KLAVER: Dit moet de heer Wendt even toelichten, want ik begrijp niet waar hij heen wil. En als ik het dan begrijp, krijgt hij een antwoord.

De heer WENDT: Het OM spreekt over verdachtmakingen over het lekken.

De heer WENDT: Nu begrijp ik het.
Op een bepaald moment gaat dit college van GS naar het OM met de vraag of er sprake is van vervolgbaar strafbaar handelen. Ik ben niet bij die aangifte geweest, ik weet niet was GS meegenomen hebben toen ze naar het OM gingen. Want op basis van die feiten – was het een oude krant, of een stuk; het waren mijn stukken in ieder geval niet – moest een besluit worden genomen. Ik ben ook niet door het OM gebeld. Niemand heeft mij er iets over gevraagd. Als het OM mij gebeld had, zou ik met al mijn spullen naar Assen zijn afgereisd.
Ik snap niet, en ik weet ook niet, hoe het OM op basis van het verzoek van GS zijn afweging heeft gemaakt. Ik weet het dus niet.

De heer WENDT: Dat klopt en de afweging die de heer Klaver vandaag maakt, kunnen wij ook niet volgen. Er blijft opnieuw iets hangen.

De heer KLAVER: Nee, er blijft niets hangen.

De heer WENDT: Stel dat het college vorige week niet had besloten tot een onderzoek, wat zou de inbreng van de heer Klaver vandaag dan zijn geweest? Alleen het historisch overzicht!

De heer KLAVER: Nee, dat had ik hier mijn stukken op tafel gelegd en mijn analyse met de staten gedeeld.

De heer WENDT: En omdat er een onderzoek komt, houdt de heer Klaver die stukken nog maar even onder de tafel?

De heer KLAVER: Dat klopt, de heer Wendt heeft goed geluisterd.

(Mevrouw Stijkel verlaat de vergadering.)

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. De fractie van GroenLinks wil drie punten naar voren brengen en zij had dit al bedacht voor het mooie verhaal van de heer d'Ancona.
Die punten zijn: het lekken, het rapport van Deloitte en het debacle en wat daar wellicht politiek aan vooraf is gegaan.
Ik begin met het eerste punt: het lekken.
GS zijn nu zover dat er een onderzoek komt naar het EuroChamp lek. Dit gedoe is, zegt gedeputeerde Klip, zeer slecht voor het imago van de provincie. Dat klinkt in ieder geval veel beter dan: "Ach, er wordt al zoveel gelekt."
Voor de zomervakantie had ik met gedeputeerde Baas een discussie over het lekken, de gedeputeerde die volgens mij écht over het lekken gaat. Ik vroeg hem wat hij ging doen om te voorkomen dat er op-

nieuw gelekt zou worden. Het antwoord van de heer Baas was dat lekken alleen met draconische maatregelen te voorkomen is, maar dat het college niets voor zulke maatregelen voelt.

De heer VEENSTRA: De heer Langenkamp begint zijn verhaal met de opmerking dat er vanuit het provinciehuis is gelekt. Waarop baseert hij dat?

De heer LANGENKAMP: Dat heb ik niet gezegd. Ik heb dat ook niet kunnen vaststellen. Was het maar waar dan zou ik hier vandaag een heel verhaal daarover houden.

De VOORZITTER: Vroeger konden wij in zo'n situatie besluiten de band even terug te draaien, maar ik geloof niet dat wij op dit moment de herhaling scherp hebben.

De heer LANGENKAMP: Ik heb verwezen naar mijn discussie met de heer Baas over lekken. Ik heb niet kunnen bewijzen dat er gelekt is; was het maar waar, dan had ik het toen gedaan.

De heer VEENSTRA: De heer Langenkamp is er dus niet van overtuigd dat er vanuit de provincie gelekt is.

De heer LANGENKAMP: Nee. Want als ik daarvan wel overtuigd was, zou ik nu een bewijs in handen hebben. Dat heb ik helaas niet. Ik heb de woorden van mevrouw Klip geciteerd, dat wat is gebeurd slecht is voor het imago van de provincie en dat er daarom een onderzoek komt naar het lek. En daar ben ik blij mee. Het moet gewoon niet langer duren, want dat is hartstikke slecht.

De heer KLAVER: Is de heer Veenstra het met mij eens dat teksten van de Voorjaarsnota 2008 eerder bij de media waren dan bij ons? Deelt de heer Veenstra die mening?

De heer LANGENKAMP: Het lijkt mij stug dat de heer Veenstra daar "nee" op kan zeggen.

De heer KLAVER: Maar laat hem zelf even antwoorden, want hij is een flinke vent.

De heer VEENSTRA: Ik wil graag antwoorden.
De teksten die ik over de Voorjaarnota 2008 in de krant heb gelezen of via de radio heb gehoord, waren voor mij niet nieuw; laat ik het zo zeggen.

De heer KLAVER: Oké, dat zou kunnen, als de heer Veenstra bij de gedeputeerden op schoot heeft gezeten, zou dat kunnen.

De VOORZITTER: Ik verzoek de staten niet al te persoonlijk te worden. Dat is vanmiddag nu al een paar keer gebeurd, maar ik ga vanaf nu wel ingrijpen. De staten zijn dat misschien niet van mij gewend, maar ik meen het serieus. Ik wil dat niet.
Ik verzoek de heer Langenkamp zijn betoog voort te zetten.

De heer LANGENKAMP: Ik heb dit voorbeeld uit het verleden niet voor niets aangehaald, want ik vind het jammer dat ik nu met mevrouw Klip, die waarschijnlijk als vervanger van de heer Baas zal optreden, moet discussiëren, terwijl ik nog steeds vind dat de heer Baas verantwoordelijk is voor de communicatie en dus ook voor de eventuele lekken in het provinciehuis. De heer Baas – ik heb het hem nadrukkelijk gevraagd – wilde geen externe deskundige laten onderzoeken hoe het lekken ooit te voorkomen zou zijn. Hij zei daar niet aan te beginnen en daarmee is hij er volgens mij verantwoordelijk voor dat er nu weer gelekt is, want hij heeft niet ingegrepen.
Van het rapport van Deloitte heb ik alleen maar de versie met de vele zwarte strepen gelezen, dus volgens mij kan ik mij niet verspreken. Ik heb ook het idee dat het niet zozeer gaat om een zaak van de staten, maar dat het vooral een probleem is binnen de organisatie, dus tussen bestuur en directie.

In de paragraaf Slotopmerkingen op pagina 90 van het rapport staat dat het rapport is opgesteld voor GS en dat bij het opstellen ervan is uitgegaan van een geconstateerde ongewenste verwevenheid tussen EuroChamp en Creative Wave. Volgens mij betekent dit dat het om een beperkte opdracht ging en dat de rol van GS zelf niet expliciet is onderzocht.
Mijn eerste vraag is dan: waarom niet?
GS hebben opdracht gegeven tot dit nadere onderzoek, maar volgens mij was het eerste rapport van UNO ook al behoorlijk duidelijk. Waarom heeft het college het UNO rapport niet in handen gesteld van het OM? Het is mij niet goed duidelijk welk verschil die maanden onderzoek en het vele geld dat hiermee gemoeid was hebben opgeleverd. Bovendien bood die lange tijd ook de mogelijkheid om ergens een lek te laten ontstaan. Dus waarom heeft het college Deloitte de gang van zaken laten onderzoeken, nu in het uitgebrachte rapport niet meer staat dan in het rapport van UNO?
Voorzitter. Ik kom nu op een aantal zaken die wel degelijk met de politiek en dus met de rol van GS te maken hebben. Er is sprake van een “constructie” en “iets wat omzeild moest worden”. Het gaat mij helemaal niet om de woorden, maar om de wijze waarom het zo is gedaan.
Ik citeer van pagina 39: “Op enig moment kwam vanuit de provincie het signaal dat het inhuren van voornoemde dienstverlening bij Creative Wave openbaar aanbesteed had moeten worden. Er was dus een behoorlijk probleem. Mijn voorstel aan het bestuur was om de kwestie te bespreken met SNN, omdat ik mogelijkheden zag om toch aan de regels te voldoen…. en Weggemans hadden een andere oplossing bedacht, namelijk dat … en mijn …. in loondienst zouden treden van EuroChamp.” Daardoor bleef de stichting onder de aanbestedingsdrempel.
Was deze constructie geoorloofd of niet, ik wil dat graag onderzocht hebben. GS zeiden toen en zeggen nu nog steeds zo’n constructie heel normaal te vinden en ik ben dan ook benieuwd te horen hoe vaak het zo gaat.
Ik wil verder wijzen op het volgende citaat van de persoon, wiens naam met zwart is doorgehaald: “Mijn indiensttreding bij de stichting was een gevolg van de constructie die de heer Weggemans .. en het bestuurslid… (naam zwart gemaakt, maar wel omschreven als partijgenooot van Weggemans en voormalig gedeputeerde, waarmee het niet zo moeilijk is te bedenken om wie het gaat)… “bedacht hebben om de Europese aanbesteding te ontwijken.”
Die uitspraak heeft de hoogleraar Gormley, die tevens voorzitter is van de Nederlandse Vereniging voor het Aanbestedingsrecht (NVvA), en daarmee volgens mij de allerhoogste man op dit punt en dus een man die wij echt serieus moeten nemen, waarschijnlijk tot de opmerking gebracht dat “de verhoudingen in Drenthe knus zijn”.
Het waren twee PvdA leden die het probleem wel even zouden oplossen. Maar het was dus wel zo dat niet is aanbesteed en dat andere bedrijven dus niet de kans hadden om in te schrijven, terwijl volgens de heer Gormley zelfs de schijn voorkomen had moeten worden.
De heer wiens naam met zwart is doorgestreept, gaf aan de kwestie te willen bespreken met het SNN omdat hij mogelijkheden zag toch aan de regels te voldoen. Nee dus, twee PvdA mensen bedachten een constructie en de bespreking met het SNN werd op het allerlaatste moment afgezegd. Ook dat is iets wat ik graag onderzocht wil zien. Mag een gedeputeerde dat zeggen, c.q. verhinderen, aanbevelen of wat dan ook?
De heer Weggemans heeft het op dezelfde pagina ook over “moeilijk doen van het SNN”. Wat werd daarmee bedoeld? Volgens de heer Weggemans betekent moeilijk doen niet dat er geritseld wordt en volgens hem was dat bovendien niet aan de orde. Maar dan is de vraag natuurlijk wel waarom de heer, wiens naam is doorgehaald, dan geen gesprek mocht hebben met het SNN.
Het inhuren van Creative Wave voor de overige diensten was de uitdrukkelijke wens van het bestuur, aldus de heer wiens naam is doorgehaald en zijn stellige indruk is dat de heer Weggemans op de hoogte was van die wens.
De heer Weggemans verklaart daarover in dit rapport dat hij niet bekend is met de naam Creative Wave. Ook dat wil ik graag onderzocht hebben, want dit is in het latere verhaal over belangenverstrengeling toch wel een heel cruciaal punt. De heer, wiens naam niet te lezen is, zegt te kunnen bewijzen wat hij heeft gezegd en is zelfs bereid dit onder ede te verklaren.

Voorzitter. Dan het punt van het antedateren. De datum van indiensttreding is geantedateerd. De heer Weggemans gaat akkoord met 31 januari, terwijl het volgens Deloitte waarschijnlijk vlak na 26 mei is gebeurd. Het lijkt er dus op dat de provincie het niet zo nauw neemt met de regels, want het is de provincie die Deloitte vraagt een onderzoek te doen naar nepfacturen. In onze optiek heeft de provincie door zo te handelen aan de wieg gestaan van de latere mogelijk frauduleuze onderhandelingen.
Ook dit wil ik graag onderzocht zien.

De heer VEENSTRA: Is de door de heer Langenkamp geciteerde passage voor hem de hoofdmoot van het rapport?

De heer LANGENKAMP: Ik heb eerder al gezegd dat volgens mij het rapport zelf gaat om iets tussen bestuur en directie, maar dat wij hiervan wel het een en ander kunnen leren. Dat zal ook wel blijken uit het strafrechtelijk onderzoek, maar dat is nog een zaak van het OM.
Het gaat mij vooral om de politieke rol, dus ik heb vooral gelet op wat de heer Weggemans en eigenlijk ook mevrouw Haarsma hebben gezegd. Ik zoek naar die link.

De heer VEENSTRA: De heer Langenkamp suggereert nu dat bijvoorbeeld de e mail de voedingsbodem is voor het hele rapport.

De heer LANGENKAMP: Ik vraag het college dit te onderzoeken. Als iemand op 26 mei in dienst treedt en die datum wordt op 31 januari gesteld dan vind ik dat vreemd. Dat hoort niet naar mijn idee. En als volgens het rapport later blijkt dat er nepfacturen zijn, waarop volgens mij ook met data is geknoeid, dan is mijn gedachte dat als de overheid daar zelf mee begint, zij niet het goede voorbeeld geeft.

De heer VEENSTRA: Maar de heer Langenkamp is het toch wel met mij eens dat wij de kern van het rapport, dus de mogelijke fraude, voor ogen moeten houden?

De heer LANGENKAMP: Natuurlijk, nogal wiedes. Ik ben het er ook roerend mee eens dat inmiddels allerlei maatregelen zijn genomen, maar het gaat mij ook om de politieke rol daarachter.
Ik wijs op de les die wij van de gang van zaken bij het IT atelier hebben geleerd. Ook toen bleek dat er geld werd overgemaakt, waarbij met de data was gerommeld, waardoor niet werd voldaan aan de regels in subsidieland. Er moet aan bepaalde voorwaarden worden voldaan voor het geld wordt overgemaakt en daarbij mag niet met data gesjoemeld worden.
Ik wil nog een cruciaal woord noemen, dat ik haal uit een citaat op pagina 10. “De gevolgde offerteprocedure inzake de opdrachtverstrekking aan Creative Wave wordt door de provincie afgekeurd. De oplossing wordt gevonden door de opdracht in twee gedeelten te “knippen”.” En knippen is in dit geval zo’n beetje het synoniem voor alles wat in aanbestedingsland nu net niet mag worden gedaan. Als ik dan zoiets lees, gaan mijn haren overeind staan.
Voorzitter. Al deze zaken zijn voor GroenLinks de reden om te vragen om een provinciaal parlementair onderzoek krachtens artikel 151a. naar dit hele verhaal.

De heer VAN DE BOER: De heer Langenkamp noemde het IT atelier en gaf aan wat daar onder andere is misgegaan. Heeft hij inmiddels de eindrapportage van het onderzoek daarnaar ontvangen? Bij mijn weten moet dat rapport nog verschijnen. Maar bovendien zou ik wat daar is gebeurd, hiervan willen loskoppelen.

De heer LANGENKAMP: Ik noemde het IT atelier als voorbeeld van een politiek groot probleem. Het IT atelier heeft ons een miljoen gekost en daar was ook een directeur die geld uitgaf zonder dat een directie of een bestuur daarnaar keek. Wij hebben daarover gediscussieerd – de heer Van de Boer was toen nog geen lid van de staten – en ik had toentertijd ook heel graag een politiek oordeel dat die discussie gekoppeld. Wij hebben toen ook gevraagd de politieke discussie los te maken van de civielrechtelijke en belastingtechnische aspecten. Nu krijgen wij van het SNN alleen om de drie maanden een briefje met

de mededeling dat men nog bezig is met de afwikkeling. En dat wil ik ten aanzien van het verhaal dat nu voorligt voorkomen: wij zijn er nu mee bezig en wij moeten daarom proberen het nú op te lossen en niet pas over drie jaar.

De heer VAN DE BOER: Ik pleit er juist voor de trajecten van het IT atelier en EuroChamp te scheiden. Voor de discussie lijkt het mij niet zuiver die twee zaken aan elkaar te verbinden.

De heer LANGENKAMP: Wat bedoelt de heer Van de Boer precies?

De heer VAN DE BOER: Er is een zaak IT atelier en er is een zaak EuroChamp. Dat zijn voor mij twee zelfstandige entiteiten en de heer Langenkamp maakt een verbinding. Daarmee wordt de suggestie gewekt dat het een wat met het ander te maken zou hebben, of dat de fout in de ene zaak wordt voortgezet in de andere. Omdat het eindrapport over het IT atelier nog moet verschijnen en wij nu over EuroChamp spreken lijkt het mij voor de zuivere afweging goed nu alleen over het rapport over EuroChamp te spreken.

De heer LANGENKAMP: Ik wilde alleen een les trekken uit de gang van zaken bij IT atelier, ik wilde er geen vervolg aan geven.
Het “lekken” is, zoals GS zelf ook zeggen, schadelijk voor het imago van de provincie, waar de schuld dan ook ligt. In het verleden heeft GroenLinks gezegd hiernaar graag een onderzoek te willen en wij worden in onze mening gesterkt door nog een ander rapport, namelijk het rapport van de rekenkamer over het inkoopbeleid, waarin letterlijk staat dat dringende en goed gemotiveerde redenen aanleiding kunnen geven tot een andere vorm van aanbesteden, bijvoorbeeld onderhands. In het rapport staat dan: “Wat precies dringende en goed gemotiveerde redenen zijn, wordt niet aangegeven.” Daarnaast is het ook nog zo dat over een bedrag tot een half miljoen euro de afdelingsmanager mag beslissen. Wij zijn heel blij dat de rekenkamer dit onderwerp in dat rapport, dat wij nog moeten bespreken, aan de orde heeft gesteld. Toen het rapport werd gepresenteerd, heb ik hierover een vraag gesteld aan de voorzitter van de rekenkamer en zijn antwoord was: “Dat moet je aan GS vragen.”
Dit zijn al met al voor GroenLinks redenen genoeg om te vragen om een onderzoek naar het naleven van aanbestedingsregels. Het gaat ons dan niet alleen om EuroChamp, maar om het algemeen, al kan de kwestie EuroChamp natuurlijk wel gebruikt worden om dingen duidelijker te maken. Het is nu nieuws en daarom moeten wij proberen deze zaak nu af te werken. Ik ben benieuwd hoe GS en de andere fracties op ons voorstel reageren.
Ik wil hierover de volgende motie indienen.

*Motie M5*

*Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 17 december 2008,*

*constaterende dat:*
- *de stichting EuroChamp Foundation werd gesubsidieerd door de provincie Drenthe;*
- *het college van GS heeft medegedeeld dat uit een door UNO Bedrijfsadviseurs BV uitgevoerd onderzoek, in opdracht van het bestuur van EuroChamp blijkt dat er mogelijk fraude is gepleegd bij EuroChamp;*
- *het college van GS heeft besloten nader onderzoek te laten verrichten naar de gerezen vermoedens;*

*overwegende dat:*
- *de onderzoeksvraag zodanig geformuleerd is dat de rol van de provincie c.q. de rol van GS niet expliciet is onderzocht;*
- *In het openbaar door diverse personen, waar onder de voorzitter van de Nederlandse Vereniging van Aanbestedingsrecht, vraagtekens zijn gezet bij de rol van de provincie;*

- *In de door Provinciale Staten vastgestelde verordening aan GS de zorg voor een goede uitvoering van de aanbestedingsregels wordt opgedragen;*

*van mening zijnde dat:*
- *het rapport van Deloitte onvoldoende duidelijk maakt of de rol van de provincie de juiste is;*
- *zelfs de schijn van het niet juist volgen van de aanbestedingsregels door de provincie vermeden moet worden;*

*besluiten dat:*
- *Provinciale Staten een onderzoek starten ex artikel 151a Provinciewet naar het door het college van GS uitgevoerde aanbestedingsbeleid;*

en gaan over tot de orde van de dag.

De VOORZITTER: Deze motie kan bij de beraadslaging worden betrokken.

De heer VEENSTRA: Mijnheer de voorzitter. Het gaat over gehandicaptensport en over Drenthe als topsportprovincie. Vandaar de presentatie van de Vuelta 2009.
Wij moeten dit imago wel vasthouden en daarom hoop ik dat deze kwestie niet te lang boven de markt blijft hangen en dat wij waarmaken dat wij gewoon een topsportprovincie zijn.
Ik heb de afgelopen dagen niet het ongekuiste rapport ingezien en kan daarom volop citeren uit het ons op 27 november 2008 toegestuurde rapport.
De afgelopen weken is er driftig over dit rapport gesproken, zowel over de inhoud ervan als over allerlei aanverwante onderwerpen.
Eerst maar eens over de inhoud, want die is toch het belangrijkst.
De PvdA is van mening dat bij de geringste twijfel over de juiste besteding van overheidsgeld of subsidiegeld een nauwgezet onderzoek op zijn plaats is, zeker als er geruchten zijn over persoonlijke voordelen of persoonlijke verrijking. De onderste steen moet dan bovenkomen. Wij staan dan ook volledig achter het besluit van het college van afgelopen zomer om een gerenommeerd bureau onderzoek te laten doen naar de gang van zaken bij EuroChamp.
De inhoud van het rapport dat wij hebben gelezen – het ging wel een beetje moeilijk – is volgens ons voldoende aanleiding voor het college, het SNN en het bestuur van EuroChamp om aangifte te doen bij het OM. Het lijkt er inderdaad op dat er niet zorgvuldig met overheidsgeld is omgesprongen en dat sommigen daar beter van zijn geworden. We laten de beoordeling over aan het OM en hebben vertrouwen in de verdere rechtsgang. Dit is de kern van de kwestie en daar hoort nu en straks de discussie over te gaan.
Er is de afgelopen weken ook gesproken over een eventueel eigen onderzoek door PS naar deze kwestie. De PvdA is van mening dat allereerst de strafrechtelijke lijn gevolgd moet worden. Vervolgens kunnen we beoordelen of nog nader onderzoek door de staten moet plaatsvinden. Op dit moment zien wij daar geen aanleiding toe. En mocht – wat wij niet verwachten – het OM geen aanleiding zien tot een strafzaak dan kunnen wij het hier nog altijd hebben over immoreel gedrag dat de provincie heeft geschaad.

De heer LANGENKAMP: Ik was heel blij dat de heer Veenstra begon met te zeggen dat deze kwestie niet te lang boven de markt moet blijven hangen. Maar nu zegt hij een strafrechtelijk onderzoek af te wachten, dat wellicht wel maanden gaat duren. Hoe combineert hij die twee dingen?

De heer VEENSTRA: Laten we eerst maar even kijken hoe het verder gaat. Met het zelf instellen van een onderzoek is ook tijd gemoeid. Ik heb altijd gezegd dat wij eerst willen kijken wat er strafrechtelijk gebeurt. Eerst moet uitgezocht worden hoe en in welke mate mensen verantwoordelijk zijn en op basis van die conclusies kunnen wij zelf iets doen. Ik sta nog steeds achter dat standpunt. Ik denk en ik hoop dat het onderzoek door het OM niet te lang op zich laat wachten.

De heer LANGENKAMP: Maar is de heer Veenstra het er dan wel mee eens dat wij, om geen tijd te verliezen, de voorbereidingen van zo'n onderzoek starten?

De heer VEENSTRA: Maar dan moet er ook een aanleiding zijn voor zo'n onderzoek. Uit het voorliggende rapport blijkt dat bepaalde zaken strafrechtelijk goed onderzocht moeten worden, omdat mensen eventueel gestraft moeten worden. Daarom is het OM nu aan zet. Ik zie op dit moment geen aanleiding om als PS daarnaast nog iets te doen.

De heer LANGENKAMP: De heer Veenstra heeft zonet de heer Klaver van alles en nog wat verweten, maar ik heb nu het idee dat de heer Veenstra zich verschuilt achter de strafrechtelijke rechtsgang. Dat komt op mij net zo slap over.

De heer VEENSTRA: Ik heb een paar maanden geleden al gezegd dat wij eerst het strafrechtelijk onderzoek afwachten en dan beoordelen of er nog een onderzoek van PS nodig is. Dat is gewoon een consistente lijn.

De heer LANGENKAMP: Maar dan kan de heer Veenstra toch niet zeggen dat hij niet wil dat het maanden boven de markt blijft hangen? Juist daarom maakte ik een vergelijking met het IT atelier, welke kwestie al drie jaar boven de markt hangt.

De heer VEENSTRA: Ik denk niet dat dossiers te veel met elkaar moeten worden vergeleken. Ik denk dat het IT atelier een heel andere kwestie is, misschien ook strafrechtelijk wel een heel andere kwestie. Het rapport van Deloitte ligt bij het OM met de vraag of er aanleiding is om de kwestie strafrechtelijk te onderzoeken, maar in ieder geval niet door PS.

De heer OOSTERLAAK: Wat maakt het nu eigenlijk uit wat het resultaat is van het onderzoek van het OM en wie wel of niet vervolgd gaat worden. Ik denk dat dit niets uitmaakt voor de noodzaak van een bestuurlijk onderzoek naar het functioneren van deze provincie als over twee jaar blijkt dat bepaalde mensen iets gedaan hebben dat strafrechtelijk niet door de beugel kan. Eerlijk gezegd neem ik aan dat het OM zijn werk gewoon doet. Het gaat nu alleen om dat ook wij ons werk moeten doen. Daarom vraag ik de heer Veenstra waarom hij wil wachten op wat het OM gaat doen en wie er uiteindelijk wel of niet gestraft wordt.

De heer VEENSTRA: Uit het rapport komt volgens mijn fractie naar voren – ik zal het voorzichtig zeggen – dat er op zijn minst aanleiding is te vermoeden dat er fraude is gepleegd. Daarvoor moeten bepaalde mensen strafrechtelijk vervolgd worden. En dus is de strafrechter aan zet. De hele provincie hoeft dan niet onderzocht te worden, nee, bepaalde individuen die met hun handen in de snoeppot hebben gezeten, moeten aangepakt worden. Daar is het strafrecht voor en daarom moet eerst de rechtsgang plaatsvinden.

De heer KLAVER: En als het OM heeft gesproken en gerapporteerd, is voor de heer Veenstra de kous af?

De heer VEENSTRA: Ik heb net gezegd dat als het OM geen aanleiding ziet voor een strafzaak, de kwestie zeker in de staten moet terugkomen opdat de staten dan kunnen beoordelen op grond waarvan dat is gebeurd. Daarnaast is er ook nog zoiets als immoreel gedrag en dat kunnen wij hier wel bespreken.

De heer KLAVER: De heer Veenstra noemt het OM dat van die zaak iets vindt en spreekt over schuldig en onschuldig en daarom gaat vervolgen of wat dan ook, maar vindt hij dat voldoende, of is er ook nog een ander onderzoekstraject in dít huis?

De heer VEENSTRA: Op dit moment vinden wij het strafrechtelijk onderzoek voldoende.

De heer KLAVER: Dan is de PdvA er klaar mee?

De heer VEENSTRA: Absoluut.

De heer KLAVER: Goed zo, dan weten we dat.

De heer VAN DE BOER: Ik wil graag een opmerking van procedurele aard maken, mede met het oog op de videoregistratie.
De heer Langenkamp heeft voor zich een bordje staan met de tekst “2e vicevoorzitter”, maar als hij aan het debat deelneemt, spreekt hij volgens mij als het statenlid Langenkamp van GroenLinks. Ik zeg dit om bij de broadcasting misverstanden te voorkomen.

De heer VEENSTRA: Zo heb ik het ook geïnterpreteerd.

De VOORZITTER: Wat de heer Van de Boer zegt, is waar, maar onder de tekst “2e vicevoorzitter” komt, zo is mij opgevallen, wel steeds “de heer Langenkamp” te staan.

De heer VEENSTRA: Voorzitter. Ik ga verder.
Mocht het OM geen aanleiding zien voor een strafzaak, dan dienen wij hier nog altijd te spreken over immoreel gedrag, dat de provincie heeft geschaad.
In het rapport wordt ook melding gemaakt van e mails, waaruit de rol van het toenmalige college van GS met betrekking tot aanbestedingsregels duidelijk wordt. Er is een slimme, creatieve oplossing gekozen om onder de Europese normen te blijven: mensen in dienst nemen in plaats van in te huren.
Ik kan het ook anders zeggen. De staten hebben de afgelopen periode wel eens gepleit voor één subsidieloket. Wanneer zo’n loket goed werkt, worden subsidievragers op een professionele manier de weg gewezen. Dan blijken er verschillende wegen te zijn die naar hetzelfde resultaat leiden. Dat is dan geen constructie, maar adequate voorlichting.

De heer WESTERHOF: Is de heer Veenstra het eens met de door GS gekozen werkwijze?

De heer VEENSTRA: Het wordt een laakbare oplossing genoemd en dat vind ik het dus niet. Ik vind het een oplossing die past bij het op een creatieve manier dingen voor elkaar krijgen. Er wordt ook heel open over gedaan. Er wordt gezegd dat het beter is mensen in dienst te nemen dan ze in te huren, want daardoor worden de kosten gedrukt. Ik heb daar in die zin geen moeite mee.
Ik heb net iets gezegd over het subsidieloket dat bedoeld is om mensen voor te lichten en ze door te verwijzen. Ik heb er dus geen moeite mee.

De heer WESTERHOF: Maar het is toch op zijn minst laakbaar dat het college van GS zijn eigen creatieve ideeën loslaat op Europese regelgeving?

De heer VEENSTRA: Zoals het in het rapport staat, namelijk dat wordt meegedacht met een instelling voor gehandicaptensport en dat tot een oplossing wordt gekomen waarbij mensen niet worden ingehuurd maar in dienst genomen, is toch niet laakbaar? Daar is toch helemaal niets mis mee?

De heer LANGENKAMP: Is het niet laakbaar omdat er geld wordt verdiend of uitgespaard? Het inverdieneffect gaat de heer Veenstra toch niet boven de wettelijke regelgeving?

De heer VEENSTRA: Natuurlijk staat de wettelijke regelgeving voorop, maar het is nog nergens gebleken dat de gekozen oplossing niet mag. Er mag niet “geknipt” worden, dat is helder, maar instellingen mogen er wel op gewezen worden dat de personeelskosten op een bepaalde manier gedrukt kunnen worden, waardoor onder een bepaalde norm wordt gebleven. Daar is toch helemaal niets mis mee?

De heer WESTERHOF: Maar vindt de heer Veenstra dan ook niet dat daarmee de beer los is? Als het hoogste orgaan in een provincie zich dit kan permitteren dan is dat een vrijbrief voor alle organisaties om creatief om te gaan met subsidieaanvragen.

De heer VEENSTRA: Maar denkt de heer Westerhof niet dat instellingen als het om subsidieaanvragen gaat niet nadenken of er mensen in dienst moeten worden genomen of dat het beter is die in te huren en wat het verschil in personeelskosten is? Dat gebeurt toch dagelijks?

De heer WESTERHOF: Het gaat in dit geval om een project, waarvan de status getransformeerd is van project tot het in dienst nemen van mensen, met als enig doel het voorkomen van Europese aanbesteding. Dat is laakbaar, toch?

De VOORZITTER: De heer Veenstra reageert hier nog even op en zet dan zijn betoog voort.

De heer VEENSTRA: Er is volgens de PvdA niets mis mee. De kern is en blijft – en daar gaat het volgens ons om – dat er mogelijk fraude is gepleegd. Deze e mail staat daar helemaal los van en heeft daarvoor ook niet als voedingsbodem gediend.
In het verlengde van het rapport is er de afgelopen weken volop gesproken over een zogenaamd lek. Hierbij is aangegeven dat hiervoor vandaag bewijzen op tafel zouden komen. Die zijn dus niet gekomen en wij hebben dus onterecht in spanning afgewacht. Nu de aangekondigde bewijzen vandaag niet op tafel zijn gelegd, vinden wij een excuus richting college en ambtenarenapparaat op zijn plaats. Alles wat is opgeroepen, kan volgens ons vandaag niet worden afgedaan met de mededeling dat wordt meegewerkt aan een onderzoek door het college. Een onderzoek betekent namelijk dat er nog geen conclusies zijn, terwijl die conclusies de afgelopen weken volop zijn getrokken.
De PvdA is en blijft van mening dat de integriteit bij het ambtelijk apparaat hoog in het vaandel staat. Voorzitter. Het gaat vandaag dus over e-mails, een lek en een sterk vermoeden van fraude. Laten wij vooral dat laatste centraal blijven stellen.

De heer KLAVER: Heeft de heer Veenstra geen zorgen over het feit dat vanuit dit huis af en toe dingen naar buiten gaan die dat niet zouden moeten? Denkt hij daar wel eens over na en baart dit verschijnsel hem zorgen of is het voor hem geen item?

De heer VEENSTRA: Er werken hier honderden mensen en ik weet dat de integriteit hier hoog in het vaandel staat.
De heer Klaver vraagt of het mij zorgen baart dat dingen af en toe eerder naar buiten gaan. Natuurlijk is dat vervelend en daar moet ook wat aan gedaan worden. Maar ik trek daarmee niet de integriteit van het ambtelijk apparaat in twijfel. En dat is heel iets anders dan mij zorgen maken.

De heer KLAVER: Als de heer Veenstra nu eens probeert antwoord te geven op mijn vraag! Mijn vraag is of het hem geen zorgen baart dat een aantal keren binnen redelijk korte tijd dingen uit dit huis vroegtijdig op straat zijn komen te liggen. Maakt de heer Veenstra die voorzitter is van de grootste fractie in deze staten, zich daar zorgen over of houdt hem dit niet bezig en ligt hij daar niet wakker van?

De heer VEENSTRA: Ik heb dagelijks zorgen, maar dit is niet de grootste.

Als dergelijke dingen gebeuren, is het aan het college en aan de directie van het ambtelijk apparaat om uit te zoeken hoe het kon gebeuren en wat er gedaan moet worden om zoiets een volgende keer te voorkomen. Dat is iets van het ambtelijk apparaat en dus niet mijn grootste zorg.

De heer KLAVER: Voorzitter, mag ik het nog een keer proberen?

De VOORZITTER: U mag het nog één keer proberen.

De heer KLAVER: De heer Veenstra doet net als een klein kind. Hij doet de handen voor de ogen en zegt: “Ik ben er niet.” Maar dat werkt niet.
Maakt de heer Veenstra zich geen zorgen over het feit dat af en toe uit dit huis stukken, of de inhoud daarvan, bij de media terechtkomen terwijl wij die nog niet kennen, dat dingen gewoon naar buiten komen op momenten dat dit nog niet mag? Maakt de heer Veenstra zich daar nu wel of geen zorgen over? Hij moet als antwoord niet verwijzen naar GS en het antwoord moet ook niet zijn dat de ambtenaren integer zijn, want dat geloven wij ook; het gaat er mij om wat de heer Veenstra er zelf van vindt. Dat moet hij nu eens gewoon zeggen.

De heer VEENSTRA: Ik zal een antwoord geven. De heer Klaver draait er de hele middag al omheen, want hij heeft geen bewijzen.
Ik maak mij daar geen zorgen over, want…

De heer KLAVER: Dan weten we dat.

De heer VEENSTRA: Maar ik wil nu wel even mijn zin afmaken.
Er gebeurt hier zoveel dat het best eens zal gebeuren dat er af en toe eens wat naar buiten komt voordat wij er kennis van hebben kunnen nemen. Maar in de marge, dus de mate waarin het nu gebeurt, is dat niet iets waarover wij ons grote zorgen hoeven maken.

De heer KLAVER: Daarmee erkent de heer Veenstra dat wat er nu gelekt is, in de marge is gebeurd.

De heer VEENSTRA: De heer Klaver zegt nu weer dat er gelekt is, maar daar heeft hij geen bewijzen voor geleverd.

De heer KLAVER: Ik reageer nu op het antwoord van de heer Veenstra.

De VOORZITTER: De heer Klaver mag nog een keer wat zeggen en de heer Veenstra kan daarop nog reageren.

De heer KLAVER: Ik heb iets gevraagd en de heer Veenstra heeft daarop als antwoord gegeven dat hij wat nu is gebeurd beschouwt als iets dat in de marge is gebeurd. Dat baart mij wel zorgen.

De heer VEENSTRA: De heer Klaver vroeg of ik mij zorgen maak dat er af en toe gelekt wordt en wij soms later iets weten dan het in de krant staat. Mijn antwoord daarop was dat dit niet mijn grootste zorg is.
De heer Klaver zegt dat er nu opnieuw gelekt is, maar ik weet dat niet, ik heb daar geen bewijzen van.

De heer KLAVER: De heer Veenstra heeft zojuist gezegd dat hij zich geen zorgen maakt over het “in de marge lekken”. Maar het gaat hier niet om zomaar een persberichtje. Het gaat niet over de aanleg van een fietspad, het gaat om een rapport dat van GS het stempel “geheim” heeft gekregen. En dat vindt de heer Veenstra “in de marge”?

De heer VEENSTRA: Ik heb nog steeds niet het bewijs gekregen dat er vanuit dit huis gelekt is over het rapport. De heer Klaver heeft suggesties gewekt, dingen opgeroepen en lucht bewogen, maar hij is nog steeds niet met feiten gekomen waaruit blijkt dat er vanuit dit huis over dit rapport is gelekt. En zolang dat niet is gebeurd, hoef ik mij daarover geen zorgen te maken.

De heer OOSTERLAAK: Mijnheer de voorzitter. Allereerst mijn excuus voor de interferentie die mijn overhemd veroorzaakt, ik zal in het vervolg beter op mijn kleding letten.
De gang van zaken rond EuroChamp is treurig, dat is overduidelijk. Omdat het om gehandicaptensport gaat, vinden wij het wrang voor zowel de sporters als voor al die mensen, die zich belangeloos inzetten voor deze sportevenementen.
Het gaat echter om meer dan om gesjoemel met subsidies rond EuroChamp sec. En wat ons betreft zijn hierbij dan ook de volgende vragen aan de orde:
- hebben GS de staten op een juiste manier geïnformeerd over dit debacle;
- zijn de staten belemmerd in het uitoefenen van hun taak;
- in hoeverre heeft de provincie zelf in de hand gewerkt dat gekozen is voor een ondoorzichtige structuur van stichtingen en b.v.'s;
- wat was de bestuurlijke rol van de provincie;
- in hoeverre is er sprake van een incident, of gaat er meer niet goed bij de subsidieverlening door de provincie Drenthe?

Bij de provincie was op grond van het rapport van Deloitte bekend dat de vermoedens dat EuroChamp en Creative Wave op een wel heel merkwaardige manier met subsidiegelden omgingen, juist waren. De impact van malversaties met geld voor gehandicaptensport zal de provincie ook wel meteen duidelijk geweest zijn. Toch deelde het college de staten alleen mee dat naar aanleiding van het rapport een strafrechtelijk onderzoek zou worden gestart. Het rapport zelf moest onder de pet blijven.
Na veel gedoe stemde het college er uiteindelijk mee in dat uitsluitend de fractievoorzitters het rapport konden inzien. Terwijl het hoognodig was schoon schip te maken, koos het college van GS voor verstoppertje spelen.
Mijnheer de voorzitter. Misschien is het goed toch nog eens te benadrukken dat het niet de bedoeling kan zijn dat het bestuur, dus GS, de volksvertegenwoordiging, het Drentse parlement, de informatie onthoudt die het nodig heeft om GS te controleren. Drenthe is geen bananenrepubliek. Om inhoud te geven aan de democratie, is het noodzakelijk dat het Drentse parlement erop kan vertrouwen dat GS zich aan de spelregels houden. Het zal duidelijk zijn dat de SP dergelijke zaken hoog opneemt.
Terug naar de feitelijke gang van zaken.
GS hielden PS voor dat het nodig was gesprekken te voeren met het OM over de vraag in hoeverre het rapport openbaar zou kunnen worden gemaakt. Dit was wel een heel merkwaardige redenering om PS maar geen informatie te geven. Uiteindelijk blijkt het het OM totaal niet te interesseren of het rapport al dan niet openbaar wordt, dus flutargument van tafel.
Vervolgens krijgen wij geen excuses van GS over het oponthoud, maar wordt uiteindelijk wel een rapport vrijgegeven waarin het wemelt van de zwarte strepen, waar het gaat om mensen, die met naam en toenaam in de kranten worden genoemd.
Pas gisteren kregen wij met de post het bericht dat statenleden het oorspronkelijke rapport kunnen inzien. Dat had al weken geleden moeten en kunnen gebeuren.
Mijnheer de voorzitter. Na al dit gedoe rond het ter beschikking stellen van het rapport is volgens ons de vraag aan de orde of het college van GS zijn plicht om het Drentse parlement naar behoren te informeren, heeft verzaakt. En dat in een zaak die ook nog eens een keer raakt aan het functioneren van GS zelf. Wij willen hier uiteraard graag een reactie van GS op. Vindt het college dat het PS netjes geïnformeerd heeft?
Ik kom op de bestuurlijke rol van GS bij het EuroChamp debacle.
Het onderzoek van Deloitte gaat niet over de bestuurlijke rol van de provincie. Maar de enkele bevindingen hierover in het rapport roepen ook bij ons wel vragen op.
Is de conclusie gerechtvaardigd dat er sprake was van onduidelijke verantwoordelijkheden tussen EuroChamp en de provincie? Is het juist dat de onzalige constructie met de dubbele petten van de direc-

teuren van Creative Wave en EuroChamp uit de koker van de provincie kwam? Waarom moest een constructie gevonden worden, waarbij bepaalde personen behouden zouden kunnen blijven voor de gehandicaptensport? Welke bijzondere relatie is er tussen de provincie en betrokkenen? En als die er niet is, waarom werd er dan toch voor gekozen met die specifieke personen in zee te gaan? Hebben betrokkenen bij zowel EuroChamp als de provincie hun verantwoordelijkheid genomen? Op welk moment is aan de bel getrokken en door wie? En als dat niet is gebeurd, hoe kan het dan dat ervaren bestuurders de situatie zo lang hebben aangekeken, terwijl er een duidelijk risico was van onduidelijke financiële stromen tussen EuroChamp en Creative Wave? Wat zijn de gevolgen voor de provincie als blijkt dat de Europese aanbesteding onjuist is verlopen?
Naar onze mening moeten het EuroChamp debacle en de betrokkenheid van de provincie daarbij tot op de bodem en zo onafhankelijk mogelijk uitgezocht worden. Dat kan alleen als alle betrokkenen gehoord worden. De beste methode lijkt ons een onderzoek van of onder de verantwoordelijkheid van de staten zelf. Op basis van dat onderzoek en de lessen die daaruit mogelijk getrokken worden, kan mogelijk toch nog iets positiefs uit dit debacle voortkomen en kan de provincie op een goede manier haar rol blijven spelen in de gehandicaptensport in Drenthe. Want daar gaat het wat ons betreft uiteindelijk voornamelijk om.
Ik kom op de subsidieverlening door de provincie in zijn algemeenheid.
De vraag dringt zich op of hetgeen bij EuroChamp mogelijk was, op meerdere gebieden binnen de provincie kan gebeuren of gewoon al plaatsvindt. Is EuroChamp een incident of het topje van de ijsberg?
In het rapport van de Noordelijke Rekenkamer, waaraan ook de heer Langenkamp al refereerde, wordt melding gemaakt van het ontbreken van beleid rond Europese aanbestedingen en de conclusie van het rapport van PricewaterhouseCoopers over subsidierelaties is dat een zakelijke beoordeling veelal ontbreekt.
Indien uit het onderzoek naar bestuurlijk functioneren bij EuroChamp blijkt dat bepaalde zaken voor verbetering vatbaar zijn, lijkt het ons goed de optie van een mogelijk vervolgonderzoek open te houden.
Mijnheer de voorzitter. Ik rond af. Het onderzoek van Deloitte dat wij vandaag bespreken, bevat vooral informatie over de verhoudingen binnen EuroChamp. Het is op zich goed dat dit onderzoek is gebeurd, maar een rapport van een onderzoek naar het bestuurlijk functioneren hebben wij nog niet. Laten wij nu besluiten om een dergelijk onderzoek te gaan houden.
Ik wil op dit punt de volgende motie indienen.

*Motie M6*

*Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 17 december 2008.*

*kennisgenomen hebbende van:*
- *het rapport van Deloitte over EuroChamp;*

*overwegende dat:*
- *het rapport van Deloitte niet ingaat op het bestuurlijk functioneren van de provincie;*
- *herhaling van eventueel gemaakte fouten alleen voorkomen kan worden als er sprake is van gedegen onderzoek en zelfreflectie van de eigen organisatie;*

*spreekt uit dat:*
- *Provinciale Staten een eigen onderzoek instelt naar het functioneren van de Provinciale organisatie in relatie tot EuroChamp.*

En gaat over tot de orde van de dag.

De VOORZITTER: Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer WENDT: Mijnheer de voorzitter. Wat ons betreft gaat het om drie elementen.

Het eerste element is de voortgang van de sport voor mensen met een beperking. Wij zijn verheugd dat het college zo snel de draad weer heeft opgepakt om deze tak van sport te blijven stimuleren en ondersteunen. Samen met VNO-NCW en de gemeenten is het Platform aangepast sporten opgestart en dat vinden wij een prima zaak. Na de teleurstelling over de ondergang van EuroChamp is dit een goede ontwikkeling. Drenthe heeft een naam hoog te houden en dus vinden wij dit een prima actie. Het gaat uiteindelijk om de sport.
Het tweede element is de inhoud van het rapport, al dan niet van zwarte strepen voorzien. Uit het rapport blijkt duidelijk dat de provincie steeds benadrukt heeft dat een bepaalde in het rapport beschreven manier van aanbesteden niet door de beugel kon. Dit is op verschillende plaatsen in het rapport te lezen.
Er is nu aangifte bij justitie gedaan en dat is voor ons een reden om op dit moment niet te veel te zeggen over de in het rapport beschreven handelwijze. Het heeft er alle schijn van dat niet alles via de meest koninklijke weg is geschied, maar het strafrechtelijk oordeel is niet aan ons.
Wij betreuren de hele gang van zaken wel, want die was niet in het belang van de sport en de sporters. Maar gelukkig – ik heb het al eerder gezegd – zet het college vaart achter nieuwe ontwikkelingen.
Het derde element is het mogelijke lek en de commotie daaromheen. De aandacht is verschoven naar een eventueel lek vanuit dit huis. Tot nu toe is daar nog geen duidelijkheid over en die komt er vandaag ook niet. GS hebben zelf niets kunnen vinden, het OM gaat er niet aan trekken en spreekt enkel van verdachtmakingen, en nu, omdat GS de mist rond deze zaak echt willen oplossen, komt er opnieuw een onderzoek. Dat vinden wij een prima zaak voor het imago van de provincie.

De heer KLAVER: Ik heb nog niet zo heel lang geleden in het Dagblad van het Noorden – ik meen op een zaterdag, maar dat weet ik niet zeker – op de regiopagina een verhaaltje gelezen waarin de heer Wendt geciteerd werd. Dat citaat behelsde in grote lijnen dat de heer Wendt heeft gezegd dat er zoveel wordt gelekt. Is de heer Wendt goed door de journalist geciteerd, dus klopt dat citaat?

De heer WENDT: Ja. Ik dacht die zaterdag af: zal ik een ingezonden stuk schrijven waarin ik meedeel inderdaad te hebben gezegd dat er zoveel wordt gelekt, maar dat wij daarmee het lekken niet goedpraten? Dat laatste stond er in het citaat niet bij en het citaat was dus niet compleet. Ik had al een vermoeden dat de heer Klaver – ik ken hem nu zo'n anderhalf jaar – hierop wel terug zou komen.

De heer KLAVER: De heer Wendt is dus geciteerd, maar zijn woorden zijn maar deels in de krant terechtgekomen?

De heer WENDT: Ja. Maar wij staan echt niet te juichen bij het lekken, hoor.

De heer KLAVER: Maar wat vindt de heer Wendt daarvan?

De heer WENDT: Van dat er gelekt wordt?

De heer KLAVER: Nee, van dat hij geciteerd wordt, maar dat slechts een deel van het citaat in de krant komt?

De heer WENDT: Ik zit al meer dan tien jaar in deze staten en ik ben dat vanaf het begin gewend. Het maakt mij niet uit. Maar ik merk dat de heer Klaver te allen tijde juist geciteerd wordt; dat is dan prachtig.

De heer KLAVER: Als de heer Wendt goed heeft opgelet, heeft hij kunnen merken dat er over het lek in deze krant niet meer zoveel geschreven wordt. Heeft hij dit gemerkt?
Daar zou de heer Wendt een conclusie aan moeten verbinden.

De heer WENDT: Dat het college GS een nieuw onderzoek gaat starten, vinden wij goed voor het imago van de provincie en voor de integriteit van de organisatie.

Zolang de uitslag van het onderzoek naar een eventueel lek nog niet bekend is, concluderen wij dat het college de sport niet op een zijspoor heeft gezet. En zolang het OM het rapport van Deloitte voor nader onderzoek onder zich heeft, voelen wij ons niet geroepen veel over de inhoud ervan te zeggen, anders dan dat de provincie volgens dat rapport bij de les bleef.

(De heren Esseveld en Vester verlaten de vergadering.)

De heer VAN DE BOER: Mijnheer de voorzitter. Waar de VVD vandaag niet over wil spreken, zijn de volgende twee punten: de gang van zaken bij EuroChamp/Creative Wave, op basis waarvan door het bestuur van EuroChamp aangifte is gedaan van de verdenking van fraude, want het is goed gebruik dat op hetgeen onder de rechter is tijdens de onderzoek of procesfase door degenen die mogelijk betrokkenen zijn, geen commentaar wordt gegeven en het forensisch onderzoek waartoe GS op 9 december hebben besloten. De VVD onderschrijft dit besluit van GS als een logische stap in de ontwikkelingen en wij wachten de uitkomsten van dat verdere onderzoek af voordat wij verdere uitspraken doen of oordelen vellen.
De VVD wil vandaag wel spreken over het volgende punt: het in haar ogen op zich juiste besluit van de fractie van het CDA om het haar ten dienste staande materiaal van vermoedens of bewijzen van lekken vanuit dit huis beschikbaar te stellen aan het bureau dat de opdracht verwerft het nadere onderzoek te doen. Echter, het nu niet op tafel leggen van de bewijzen, waar we allen zeer naar uitgekeken hadden – immers, op 17 december zou het gebeuren – voelt buitengewoon ongemakkelijk. De zweem van iets ernstigs heeft te lang boven ons gehangen zonder dat harde bewijzen op tafel kwamen, waardoor in de tussentijd het imago van Drenthe onmiskenbaar schade heeft opgelopen. Aan de ene kant investeren we geld en energie in versterking van het imago van Drenthe als een landsdeel waarin het goed wonen, werken en ontspannen is en aan de andere kant word dit beeld successievelijk beschadigd door een aanhoudende stroom negatieve berichten over EuroChamp en het bestuurlijk handelen van GS.
In dit verband is de fractie van de VVD verheugd dat er nu een nieuw platform in oprichting is dat de voortzetting van EuroChamp moet worden voor het uitvoeren en stimuleren van evenementen voor de gehandicaptensport. De VVD doelt hierbij op de voorbeeldfunctie van topsporters voor anderen en de profilering van onze provincie als dé plaats waar gehandicaptensport in zijn vele facetten kan groeien en bloeien.
Het rapport van Deloitte lezend – het gaat om de versie met de vele zwarte vlekken, zoveel vlekken dat het mij soms zwart voor ogen werd en het moeilijk was de lijn te blijven volgen – vallen een paar punten op die vragen om een helder antwoord. Het gaat daarbij om het dragen van verantwoordelijkheden. Hoe konden de belangen van EuroChamp en Creative Wave zozeer aan elkaar verbonden worden? Voorts is van belang op welk moment het bestuur van EuroChamp zich realiseerde dat EuroChamp en Creative Wave in juridische en bedrijfsmatige zin gescheiden moesten worden.
Ook is van belang de rol die GS en ambtenaren hebben gespeeld bij het uitbrengen van offertes en bij het afwijzen van aanvragen vanwege het niet voldoen aan de gestelde voorwaarden.
Ik wil een opmerking maken over de inhoud van het rapport van Deloitte voor zover het gaat om het bestuurlijk handelen van GS dan wel het ambtelijk apparaat. Het gaat ons hierbij vooral om de vraag in hoeverre men op de hoogte was, dan wel redelijkerwijze kon zijn, van de eerder genoemde belangenverstrengeling en wat, indien men hiervan wist of kon weten, hiermee is gedaan. Het rapport geeft ons op dit punt onvoldoende duidelijkheid en uitsluitsel.
De VVD hecht er sterk aan dat het openbaar bestuur handelt vanuit principes van integriteit en betrouwbaarheid. Het is de individuele en collectieve verantwoordelijkheid van GS om binnen de kaders hieraan invulling te geven. Op basis hiervan kan aan PS verantwoording over het handelen worden afgelegd en kan de burger worden uitgelegd op basis van welke principes, argumenten en handelingen bepaalde besluiten genomen zijn. Die transparantie van doen en laten is voorwaardelijk voor het functioneren van een democratisch bestel.
Het is voor de VVD een belangrijk gegeven dat het OM recent geen aanleiding heeft gezien tot het instellen van een strafrechtelijk vooronderzoek naar het vermeende lekken vanuit het provinciehuis. Juist

daarom is het passend nu eerst de uitkomsten van het aanstaande onderzoek door een extern bureau af te wachten. De VVD wenst zich te baseren op feiten en niet op vermoedens.
Het politieke openbaar bestuur is gebaseerd op vertrouwen. Het VVD benadrukt dat het aantoonbaar ernstig schenden van dat vertrouwen voor haar buitengewoon zwaar weegt.
Mocht de uitkomst van het forensisch onderzoek daartoe aanleiding geven dan zullen door betrokkenen, dus ook door PS vanuit hun controlerende taak, passende conclusies getrokken moeten worden.
Wij hopen dat dit onderzoek snel en zorgvuldig kan worden uitgevoerd. Een andere dan een zakelijke benadering leidt tot verdere imagobeschadiging. Wij hebben er alle baat bij dat dit dossier zo snel mogelijk geklaard wordt.
Als, en ik herhaal, als onomstotelijk zou blijken dat er door wie dan ook in strijd gehandeld is met de eed of gelofte, die leden van GS, PS en ambtenaren bij hun aantreden hebben afgelegd, dan past vanuit de integriteitsgedachte slechts een logisch gevolg: opstappen.

De VOORZITTER: Ik schors de vergadering, want nu staan soep en broodjes voor ons klaar. Na de schorsing zal het college antwoorden.

(Schorsing van 18.29 uur tot 19.07 uur.)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering en ik geef het woord aan de heer Bats, aangezien mevrouw Haarsma nog niet aanwezig is.

De heer BATS: Mijnheer de voorzitter. Een van de grote fouten, zo hoorde ik aan het begin van deze vergadering, is heel veel papier bij je hebben. Toch is dit dossier te belangrijk om al deze papieren niet mee te nemen.
Namens het college zal ik mij tot de staten richten met betrekking tot het aanbestedingsbeleid en dan met name met betrekking tot de formele kant daarvan. Mevrouw Haarsma zal het dossier in zijn algemeenheid behandelen en de rol van mevrouw Klip, die als derde namens het college mag spreken, is de staten bekend.
Het is voor het jongste lid van het college wel eens prettig om als eerste te mogen spreken, vandaar deze opmerking.
Voorzitter. Ik ga aan de hand van een aantal opmerkingen van in het bijzonder de fracties van GroenLinks, de PvdA en de SP in op het aanbestedingsbeleid. Het lijkt mij goed een aantal zaken, voor zover die juridisch al niet te achterhalen zijn, in deze vergadering toch maar even te noemen.
De heer Langenkamp gaf terecht aan dat hij rechercheur noch jurist is. Ik heb kunnen constateren dat dit inderdaad niet het geval is, want net als de heer Oosterlaak heeft hij conclusies die her en der in dit rapport staan aan elkaar verbonden, terwijl die niets met het Europese aanbestedingsbeleid als zodanig te maken hebben.
De cruciale vraag in dit dossier is of er op het moment van het in dienst nemen van mensen sprake was van een constructie of, in de woorden van de heer Oosterlaak, zelfs van een onzalige constructie. Maar het in dienst nemen van mensen is een mogelijkheid die voor de provincie, stichting of welke werkgever dan ook, open staat. En als dan mensen in dienst worden genomen – dit is een van de vele “als dan vragen” die zijn gesteld dan geldt het Europese aanbestedingsbeleid niet meer.
De heer Langenkamp heeft in zijn betoog de woorden van een wetenschapper, namelijk professor Gormley, aangehaald. Ik hoop dat hij die wetenschapper niet voorzien heeft van dit rapport, want dat mocht immers niet.
Ik wijs erop dat het ook voor een wetenschapper heel lastig is een visie te geven op aanbestedingsbeleid als hij niet alle elementen kent, maar moet koersen op een casus die hij van een journalist heeft aangereikt gekregen. Ik adviseer de heer Langenkamp in zijn verhaal dat leidde tot een conclusie over het aanbestedingsbeleid de uitspraak die de heer Gormley in dit verband heeft gedaan, niet mee te wegen, want er is geen sprake van het van toepassing zijn van het Europese aanbestedingsbeleid.
Wat is er dan wel gebeurd?

In 2006 had de stichting EuroChamp een subsidierelatie met de provincie, waarbij het bestuur van de stichting verantwoordelijk was voor de uitvoering van de gesubsidieerde projecten conform de gestelde subsidievoorwaarden. Uit wat in het rapport van Deloitte over de eerste aanbesteding, waarvan in het rapport melding is gemaakt, staat, valt de terechte conclusie te trekken dat met name de provincie toen heeft gesteld dat het op deze manier niet kon en niet mocht, omdat de in het rapport genoemde betrokkene een bijzondere positie had ten opzichte van Creative Wave en daarmee voorkennis had.
In de eerste aanbesteding heeft de provincie dus nadrukkelijk aangegeven dat dit niet mocht, dit nog los van de vraag of de provincie de bevoegdheid heeft om te interveniëren in aanbestedingsregels. In onze subsidierelatie heeft de provincie gezegd het niet eens te zijn met wat is gebeurd en daarmee is die aanbesteding teruggetrokken.
Vervolgens is – en dit kan een voorloper van het subsidieloket genoemd worden – de suggestie aan de hand gedaan om mensen in dienst te nemen. Dat kon immers. De heer Veenstra sprak in dit verband over het onder de aanbestedingsnormen blijven, maar dit was een onjuist woordgebruik, want hiermee werd zelfs buiten de aanbestedingsregels gebleven. Dat was niet creatief, maar rechtens toegestaan.

De heer WESTERHOF: Op pagina 58 van het rapport staat: “Weggemans verklaart dat de indiensttreding van”...”en”…”een nette oplossing is, welke de volledige instemming had van het bestuur van EuroChamp en de provincie.” De woorden “een nette oplossing” vertaal ik als een manier om de Europese regelgeving te ontduiken.

De heer BATS: De heer Westerhof moet echt zelf weten hoe hij die woorden vertaalt en wat hij concludeert – ik heb hetzelfde al aan het adres van de heer Langenkamp opgemerkt maar zijn conclusie is volstrekt onterecht. Het is ook niet zoals onze rechtsregels in elkaar zitten. Die zitten op een heel eenvoudige wijze in elkaar: een heel complex geheel aan de Europese kant en simpele Nederlandse rechtsregels voor het in dienst nemen van mensen. En, goddank zou ik bijna zeggen, geldt voor het in dienst nemen van mensen bij een Nederlandse stichting of een Nederlandse organisatie niet het Europese aanbestedingsrecht. Nogmaals, de heer Westerhof mag daarvan vinden wat hij wil, maar dit is zoals het in Nederland mag en in Nederland kan.

De heer WESTERHOF: Maar het probleem was de aanbesteding van die twee ton en de oplossing daarvoor was de zaak zodanig op te knippen dat twee mensen in dienst werden genomen waardoor geen Europese aanbesteding hoefde plaatsvinden. Dát vind ik laakbaar.

De heer BATS: De heer Westerhof interpreteert zelfs het woord “opknippen” fout. Hij geeft daar een eigen interpretatie aan. Het opknippen is of in dienst nemen, of handelen conform de regels voor Europees aanbestedingsrecht voor het inhuren van deskundigen. De heer Westerhof moet vooral niet de fout maken zijn eigen conclusies telkenmale weer op tafel te leggen, want dat zijn onjuiste conclusies.

De heer WESTERHOF: De heer Bats weet toch net zo goed als ik dat deze constructie ook heeft bewerkstelligd dat van het bedrijf dat in eerste aanleg een offerte indiende, twee mensen in dienst zijn genomen en dat het project alsnog aan dat bedrijf is gegund?

De heer BATS: Maar kan de heer Westerhof dan ook uitleggen wat er vervolgens is gebeurd en wat de provincie heeft gedaan? De provincie heeft namelijk bij de eerste aanbesteding ingegrepen. Bij de tweede en derde aanbesteding – mevrouw Haarsma zal daarover straks nog het nodige zeggen – zijn onderzoeken gedaan, die hebben geleid tot het onderzoek, voor de bespreking waarvan wij vandaag bij elkaar zitten. De heer Westerhof probeert met zijn conclusies een link te leggen naar laakbaar gedrag van het provinciaal bestuur. Dat is niet aan de orde, niet op basis van de in het rapport vermelde gegevens en ook niet op basis van alle informatie die bestuurlijk via het college is gelopen en die ook is getoetst aan Europese en nationale wet en regelgeving. Het zijn dus volstrekt foute en demagogische conclusies.

De heer LANGENKAMP: Ik probeer de heer Bats te begrijpen.

De heer BATS: Maar het gaat ook om een ingewikkeld dossier.

De heer LANGENKAMP: Begrijp ik goed dat heer Bats een onderscheid maakt tussen Europees en Nederlands aanbestedingsrecht?

De heer BATS: Nee, dat doe ik niet.
Het aanbestedingsrecht is opgeknipt: een bedrag van € 0,-- tot € 25.000,-- valt niet onder het aanbestedingsrecht, een bedrag tussen € 25.000,-- en € 211.000,-- valt het onder het aanbestedingsrecht. Om het simpel te houden, houdt Nederland zich hierbij aan de bovengrens van € 200.000,--. Hierbij mag onderhands aanbesteed worden. Daarbij is niets geheimzinnigs aan de hand, want het gaat er gewoon om dat drie offertes worden gevraagd. Bij bedragen boven € 211.000,-- geldt het Algemene Europese aanbestedingsrecht. Het in dienst nemen van mensen valt onder het reguliere Nederlandse recht, dus niet het aanbestedingsrecht. Indienstnemingen worden niet aanbesteed.

De heer LANGENKAMP: Dan heb ik nog een vraag over het woord “knippen”. De opdrachtverstrekking is door de provincie afgekeurd en de oplossing wordt gevonden door de opdracht in twee gedeelten te knippen. Als ik dat woord lees als het om aanbestedingen gaat dan denk ik dat er iets niet goed gaat. Zegt de heer Bats nu dat dit knippen correct was?

De heer BATS: Ik zeg niet – en de heer Langenkamp moet nu heel goed luisteren – dat de conclusies die de heer Langenkamp hier op tafel legt niet correct zijn, ik zeg dat in onze visie in het rapport met knippen is bedoeld de scheiding tussen aanbesteden en in dienst nemen.

De heer LANGENKAMP: Dat is dus de interpretatie van de gedeputeerde. Maar nogmaals, ik heb niet een heleboel conclusies getrokken, ik heb uiteindelijk gevraagd om dit te onderzoeken, omdat ik als leek er niets van begrijp en PS GS wel moeten controleren.

De heer BATS: Dat begrijp ik, maar de heer Langenkamp gebruikt eerst grote woorden en zegt daarna het niet te begrijpen. Mijn advies is dan dat de heer Langenkamp moet proberen zich in die regels te verdiepen. Ik doe hier een poging om in zijn algemeenheid het beleid uit te leggen. Het Europese aanbestedingsrecht is – ook de door de heer Langenkamp genoemde professor geeft dit aan – heel complex. Maar de casus waarom het nu gaat en die in het rapport is genoemd, is eigenlijk heel gemakkelijk te ontrafelen als het simpelweg in dienst nemen van mensen en daaraan voorafgaand daadkrachtig optreden van de provincie in de personen van de gedeputeerden Weggemans en Haarsma. Zij hebben laten weten dat wat EuroChamp wilde niet kon en niet mocht en dat dus een andere oplossing moest worden gevonden.
Ik heb aan het begin van mijn betoog gezegd in zijn algemeenheid wat te melden over het aanbestedingsrecht en ik heb inmiddels al heel wat vragen over dit onderwerp beantwoord.
Er zijn ook vragen gesteld over het antedateren.
Na het advies van de heer Weggemans over het in dienst nemen van mensen, is er geen feitelijke betrokkenheid van de provincie geweest bij het door EuroChamp contracteren van de personen, van wie de namen in het rapport zijn doorgestreept. Dit zou ook niet goed zijn geweest, want de provincie had met die stichting alleen een subsidierelatie en had geen weet van de concrete invulling van de contracten.

De heer WESTERHOF: Op pagina 40 van het rapport verklaart iemand: “Mijn indiensttreding bij de stichting was een gevolg van de constructie die de heer Weggemans (gedeputeerde Economische Zaken van de provincie Drenthe) en het bestuurslid…. partijgenoot van Weggemans en voormalig gedeputeerde) bedacht hebben om de Europese aanbesteding te ontwijken.”

De heer BATS: Maar wie heeft dat gezegd of geschreven?

De heer WESTERHOF: Dat zou een onderdeel van het antwoord van de gedeputeerde kunnen zijn.

De heer BATS: Ik vind het werkelijk laakbaar wat de heer Westerhof nu doet, want hij citeert iemand die nu ter discussie staat en die in het rapport iets meldt over een bestuurder en vervolgens zegt hij dat die bestuurder laakbaar gehandeld heeft.
Met alle respect, maar in dit verband is het niet goed over laakbaar handelen te spreken.

De heer WESTERHOF: Ik heb met betrekking tot deze zin niet gesproken over laakbaar handelen, ik vroeg alleen om een reactie.

De heer BATS: Ik heb het nu over het laakbaar handelen van de heer Westerhof.

De heer WESTERHOF: Binnen EuroChamp of in het contact tussen EuroChamp en GS is er sprake geweest van het ontwijken van Europese regels.

De heer BATS: Nogmaals, dit provinciebestuur, de leden van het vorige college, hebben met betrekking tot het aanbestedingsbeleid, voor zover wij hebben kunnen lezen en zien niet laakbaar gehandeld.

De heer VAN DE BOER: Ik wijs de heer Westerhof erop dat hij het citaat van pagina 40 wel in de goede context moet plaatsen.
Voorafgaand aan het door hem genoemde citaat, staat namelijk in het rapport: “(naam doorgestreept)…”verklaart in het kader van dit onderzoek over zijn indiensttreding bij EuroChamp het volgende:”, waarna het door de heer Westerhof genoemde citaat volgt. Het gaat dus om de verklaring van een iemand die gehoord is.

De heer WESTERHOF: Ik neem aan dat ook de heer Bats de gekuiste versie van het rapport voor zich heeft liggen.

De heer BATS: Neen, ik heb de ongekuiste versie.

De VOORZITTER: Ik geef het woord aan mevrouw Haarsma voor de verdere beantwoording.

Mevrouw HAARSMA: Mijnheer de voorzitter. Ik begin maar met de vragen van de heer Klaver over de beperktheid van het onderzoek.
Naar aanleiding van de melding van de klokkenluider hebben wij een indringend gesprek gehad met het bestuur van EuroChamp. In dat gesprek hebben wij bij de stichting aangedrongen op een reactie en het bestuur van de stichting liet toen weten het met ons eens te zijn dat onrechtmatigheden hadden plaatsgevonden. Wij hebben het bestuur toen indringend verzocht een onderzoek te doen. Aan dat verzoek is gehoor gegeven en het onderzoek heeft geleid tot het UNO-rapport.
De conclusie van dat rapport was dat inderdaad onrechtmatigheden hadden plaatsgevonden, maar in het rapport stond ook dat om uit te zoeken wat er nog meer aan de hand is, een verdiepingsslag nodig zou zijn.
Het college heeft daarom Deloitte met name de opdracht gegeven na te gaan of omvang en zekerheid van de door UNO getrokken conclusies juist waren. Wij hebben op basis van de subsidierelatie van de provincie met EuroChamp hiervoor Deloitte gevraagd, omdat UNO een bedrijfsadviesbureau is, dus geen accountantsbureau en zich ook niet bezighoudt met forensisch onderzoek.
De heer Klaver vroeg of de provincie niet eerder tot terugvordering had kunnen overgaan, dus vanaf het moment dat…

De heer KLAVER: Ik heb geen antwoord gehoord op mijn vraag. Ik wil die in tweede termijn nog wel weer stellen, maar misschien mag het ook nu.

Mevrouw HAARSMA: Graag.

De heer KLAVER: In het rapport van Deloitte staat op pagina 17 met zoveel woorden, dat wanneer de opdracht breder was geweest, veel meer naar boven zou zijn gekomen. Waarom heeft het college niets met die conclusie gedaan?

Mevrouw HAARSMA: Wij hebben er niets mee gedaan, omdat naar onze mening de inhoud van dit rapport zodanig was, dat dit rapport voldoende was om aangifte bij het OM te doen. Daarvoor was dit rapport voor ons voldoende.
De heer Klaver vroeg ook wat dit rapport heeft gekost. Het rapport heeft € 115.000,-- gekost, welk bedrag uit de post Onvoorzien is betaald.
Het heeft lang geduurd voor dit rapport er was. De fractie van het CDA heeft met enige regelmaat gevraagd waarom het rapport er nog niet was.
Het zal duidelijk zijn dat bij een dergelijk onderzoek grote zorgvuldigheid moet worden betracht en dat bij zo'n onderzoek hoor en wederhoor hoog in het vaandel staat. Bovendien bleek de materie complexer dan aanvankelijk werd gedacht en zorgvuldigheid was voor het college het allerbelangrijkste.
Ik kom op de vragen van de SP.

De heer KLAVER: Toen ik mevrouw Haarsma in de rede viel, was zij juist bezig aan een antwoord op mijn vraag over de bevoorschotting.

Mevrouw HAARSMA: Ik meen die vraag al te hebben beantwoord.

De heer KLAVER: Ik viel de gedeputeerde in de rede en misschien was ik daarbij wat te gehaast.

Mevrouw HAARSMA: Het klopt dat als wij eerder tot terugvordering van de voorschotten waren overgegaan, het nu van EuroChamp te vorderen bedrag lager zou zijn geweest.
Vanaf het moment dat onregelmatigheden zijn geconstateerd, hebben wij de bevoorschotting stopgezet.

De heer KLAVER: In het rapport staat dat bij zowel de eerste als de tweede aanbesteding het advies van de accountant negatief was, omdat het niet op die manier kon. Nu kan ik mij voorstellen dat bij de start van dit project al een voorschot is uitbetaald; misschien weet de gedeputeerde dat op dit moment ook niet, maar dat kan zij dan uitzoeken. Maar op het moment dat de accountant de eerste dan wel tweede aanbesteding onder de loep nam, waren er waarschijnlijk ook voorschotten onderweg. Waarom heeft het college op basis van de signalen van de accountant dat de procedure niet juist was, in ieder geval de bevoorschotting niet gestopt?

Mevrouw HAARSMA: Over het aanbestedingstraject heeft de heer Bats net een uitvoerig betoog gehouden. Aanbesteding valt onder de portefeuille economie en daar ga ik niet over. In deze fase geef ik daarom geen antwoord op deze vraag, want dat antwoord moet van de heer Bats komen en hij heeft zojuist uitgelegd hoe het in elkaar steekt.

De heer KLAVER: Dan verzoek ik de heer Bats in tweede termijn die vraag te beantwoorden.

Mevrouw HAARSMA: Daar is hij zeker toe bereid.
Er is gevraagd of PS wel op de juiste wijze zijn geïnformeerd.
Ik heb zojuist gezegd dat het college zorgvuldigheid hoog in het vaandel heeft. Het geven van een antwoord dat zowel zorgvuldig als open is, vraagt om balanceren. Wij hebben vanaf de eerste constatering dat er mogelijk fouten zijn gemaakt door EuroChamp, de staten op de hoogte gebracht. Ik heb dat de

afgelopen zomer al in de staten gedaan en tijdens de zomervakantie zijn de staten via de mail op de hoogte gehouden. Vanaf het moment dat er iets te melden was, is dat dus gebeurd.
Uiteindelijk en ook na herhaald aandringen van de fractie van het CDA hebben wij het conceptrapport op 3 november ontvangen. Dat is het rapport waarop het woord concept diagonaal gedrukt staat.
Dit rapport heb ik direct na binnenkomst met de direct betrokken ambtenaren geanalyseerd en bestudeerd. Vervolgens heb ik volgende dag in het college van GS mededeling gedaan van de hoofdlijnen van de inhoud van het rapport. In dezelfde week zijn in een vergadering met directie en ambtenaren conclusies getrokken en is een analyse op paper gezet. Dinsdag 11 november heeft het college op basis van het conceptrapport besloten aangifte te doen bij het OM.
Op 10 november was inmiddels het definitieve rapport verschenen. Op dinsdagochtend half negen heb ik hierover uitvoerig met Deloitte, direct betrokken ambtenaren en directie gesproken en in dat gesprek heb ik gevraagd wat het verschil was tussen het concept en het definitieve rapport. Het antwoord van Deloitte was dat vijf regels verschilden en dat het verder om enkele punten en komma's ging en dat het met name ging om nog een reactie van de voorzitter van het bestuur van EuroChamp.
Dat was voor het college de reden om al op basis van het conceptrapport aangifte te doen bij het OM. Op woensdag 12 november heb ik de staten hiervan vanaf deze plaats op de hoogte gebracht.
Op 17 november hebben wij aangifte gedaan bij het OM. Op 12 november heb ik al gemeld dat de fractievoorzitters het rapport vertrouwelijk in zouden mogen zien, waarop de heer Oosterlaak vroeg – ik herinner mij dat nog heel goed – waarop niet alle statenleden het konden ontvangen. Mijn antwoord was toen dat vooral zorgvuldigheid geboden was en dat het college niet koos voor het onnodig beschadigen van mensen. Het college heeft bovendien het OM tijd en gelegenheid willen geven om het rapport te bestuderen. Veertien dagen later heeft het college besloten – het ging immers om een rapport van het college – een gekuiste versie, dus de versie waarin alle namen waren doorgestreept, aan de statenleden te sturen.
Zo is het gegaan met de informatievoorziening en dat is nog steeds zoals het college meent dat het had moeten gaan.

Mevrouw KLIP: Mijnheer de voorzitter. Ik zal wat zeggen over het onderzoek waartoe wij inmiddels hebben besloten. Ik heb gehoord dat alle statenleden instemmen met het opdragen van dit onderzoek aan een extern bureau. Het is wellicht goed iets voor te lezen uit de onderzoeksopdracht. Ik haal er een paar zinnen uit.
"Herhaalde berichten in de media en vragen van leden van provinciale staten leiden tot speculaties dat de inhoud van het definitieve onderzoeksrapport gedateerd op 10 november 2008"… het gaat dan om zowel de digitale als de fysieke versie…"mogelijk voortijdig is verspreid. Deze speculaties over het voortijdig verspreiden van het rapport vindt het college van gedeputeerde staten schadelijk voor de reputatie van de provincie."
De staten kennen het traject. We hebben eerst een vraag bij het OM neergelegd en toen het OM geen reden zag voor een strafrechtelijk onderzoek heeft het college uiteindelijk besloten om een extern bureau een forensisch onderzoek te laten doen en ik zal nu de onderzoeksopdracht voorlezen. Ik begin met de centrale onderzoeksvraag.
"Is het definitieve rapport van Deloitte forensic services inzake de Stichting EuroChamp Foundation voortijdig verspreid vanuit het provinciehuis? Zo ja, op welke wijze, wanneer en door wie?"

De heer WESTERHOF: Was het geen optie om ook het conceptrapport in die opdracht te noemen? De onderzoeksvraag betreft alleen het definitieve rapport, maar vanaf 1 november was er al een conceptrapport. Vraagt het college zich niet af op welk moment er gelekt kan zijn?

Mevrouw KLIP: Het onderzoek moet uitwijzen op welke wijze, wanneer en door wie is gelekt.

De heer WESTERHOF: Maar het onderzoek richt zich alleen op het definitieve rapport van 11 november. Maar in dezelfde opdracht had ook kunnen staan "het conceptrapport van 1 november dan wel het definitieve rapport van 11 november".

De heer KLAVER: Er bestaan vier versies van het rapport: het fysieke concept, het digitale concept, een fysiek definitief rapport en een digitaal definitief exemplaar. Het is goed al die versies in het onderzoek mee te nemen en dat bedoelt de heer Westerhof. Het gaat erom wie een van die vier of alle vier versies heeft gelezen.

Mevrouw KLIP: Ik heb voorgelezen uit onze onderzoeksopdracht. Wanneer een definitieve keuze voor een bureau is gemaakt – drie onderzoeksbureaus zijn gevraagd een offerte te doen – zullen wij in het overleg dat wij hebben met het gekozen bureau dit aspect meenemen.
De heer Klaver heeft gevraagd wie allemaal bevraagd zullen worden. Dat zullen ambtenaren, leden van GS en externen zijn. De heer Klaver zal begrijpen dat hij prominent bovenaan de lijst van externen staat.
De heer Langenkamp heeft de heer Baas geciteerd en ik citeer nu wat de heer Langenkamp als citaat van de heer Baas gaf. “Lekken is alleen met draconische maatregelen tegen te houden. Daar voelt het college niets voor.”
De manier waarop de heer Langenkamp de heer Baas citeerde heeft – ik zal het voorzichtig formuleren – een wat tendentieuze connotatie. Wat de heer Baas bedoelde te zeggen – misschien is het citaat ook enigszins uit de context gerukt – is dat er voortdurend wordt gezocht naar de balans tussen een hermetisch afgesloten gebouw en een open huis voor iedereen binnen de provincie.
Toen ik drieëneenhalf jaar geleden aantrad als gedeputeerde, werd vlak daarna begonnen met het aanbrengen van de befaamde poortjes, waar we nu allemaal doorheen moeten. Maar inmiddels is het zo dat ongelooflijk veel mensen een vast pasje hebben. Alle statenleden hebben er een, de pers heeft er een en zo zijn er veel meer groepen. Het is dus goed om de zoveel tijd de veiligheid kritisch onder de loep te nemen.
Mag lekken? Nee, dat mag niet. Kunnen wij het voor 100% vermijden? Nee, dat kunnen wij met honderd poortjes en honderd soorten pasjes niet vermijden, want integriteit en eerlijkheid zitten ook bij mensen in het hart en in het hoofd.
Is het lekken van een vertrouwelijk rapport ernstig? Ja, dat is zeer ernstig en dat is ook precies de reden waarom wij dit onderzoek instellen. Dat heeft inderdaad te maken met integriteit, dat heeft inderdaad te maken met betrouwbaarheid en dat heeft inderdaad te maken met de geloofwaardigheid van het openbaar bestuur.
Wij vinden het ernstig dat mogelijk een vertrouwelijk rapport gelekt is en, nogmaals, dat is de reden voor dit onderzoek. Ik neem de opmerkingen van de heer Westerhof en de aanvullingen daarop van de heer Klaver mee in het gesprek dat wij zullen hebben met het bureau dat het onderzoek gaat doen.

De heer LANGENKAMP: Als ik het goed heb gehoord, zei mevrouw Klip dat mijn citaat tendentieus was.

Mevrouw KLIP: Ik heb gezegd dat doordat het mij voorkwam dat het citaat enigszins uit zijn context was gerukt, het een enigszins tendentieuze connotatie had, namelijk dat het college er niet voor voelde om veiligheidsmaatregelen te nemen. Dat is niet het geval.
Wij moeten overigens op dit moment niet van mening gaan verschillen over een bepaald facet, want staten en college zijn het erover eens, dat op alle mogelijke manieren ervoor gezorgd moet worden dat de veiligheid is gewaarborgd. Maar in het huis van de provincie zal dit ook niet met honderd poortjes voor de volle 100% lukken.
Ik heb willen zeggen dat integriteit ook te maken heeft met de mensen zelf. Maar niettemin zullen wij ons uiterste best doen om de veiligheid zoveel mogelijk te waarborgen. Dat is bijvoorbeeld ook de reden dat leden van de staten en het college en de ambtenaren een eed of gelofte afleggen. Dat is een van de maatregelen die op dat punt worden genomen.

De heer LANGENKAMP: Maar als de gedeputeerde mijn opmerking tendentieus noemt, wil ik daarop toch wel reageren. Ik citeerde gewoon uit de notulen van een vergadering van de Statencommissie BFE.

De heer KLAVER: Ik ga ervan uit dat mevrouw Klip vanuit haar collegiale bestuurlijke verantwoordelijkheid namens het hele college van GS spreekt. Deelt zij de mening dat het om een verantwoordelijkheid van het gehele college gaat, of vindt zij het een verantwoordelijkheid van de individuele portefeuillehouders?
Ik verwijs in dit verband ook even naar de opmerking van de heer Van de Boer in zijn laatste interruptie.

Mevrouw KLIP: Spreekt de heer Klaver nu over dit onderzoek, over de uitkomst van het onderzoek of over de inhoud van het rapport van Deloitte?

De heer KLAVER: Ik heb het eigenlijk niet over het rapport. Ik doel op het vroegtijdig en op een verkeerde plek naar buiten komen van vertrouwelijke informatie. Het zou best kunnen zijn dat iemand daar verantwoordelijkheid voor moet nemen. Is dat dan de portefeuillehouder, of is dan het college als collectief verantwoordelijk? Ik verwijs daarbij ook even naar wat de heer Van de Boer hierover heeft gezegd. Ik zeg niet dat het gebeurt, maar je weet het maar nooit.

Mevrouw KLIP: Ik denk dat de heer Klaver erg op de feiten vooruitloopt en dat een antwoord op zijn vraag op dit moment helemaal niet opportuun is. Wij zijn een collegiaal opererend bestuur wanneer het om het besturen van de provincie Drenthe gaat. Als portefeuillehouder personeel en organisatie ben ik verantwoordelijk voor alle ambtenaren, maar ik heb natuurlijk niet zeshonderd ambtenaren aan een touwtje. Hetzelfde geldt voor de andere leden van GS.
Natuurlijk voeren wij collegiaal bestuur, maar wij zijn niet 24 uur per dag verantwoordelijk voor ieders gedragingen. Laten wij nu eerst maar eens de uitkomsten van het onderzoek afwachten. Als het onderzoek klaar is, kan er in de staten over gesproken worden.

De heer VESTER: Er zijn dus digitale versies van het rapport, wat betekent dat ze ergens in een computer staan. Het was een zeer geheim stuk, dus ik veronderstel dat die stukken beveiligd zijn en dat niet iedereen ze kan lezen. Wordt gelogd wie die stukken inziet? Als dat het geval is, is het interessant die gegevens in het onderzoek te betrekken.

Mevrouw KLIP: Dat is precies de reden waarom ook de digitale versies in de onderzoeksopdracht zijn genoemd.

De heer KLAVER: Mijnheer de voorzitter. Ik verzoek om een korte schorsing van de vergadering. Maar voor die schorsing horen wij nog graag de mening van het college over de moties.

De heer BEERDA: Die moties zijn toch een zaak van PS?

Mevrouw HAARSMA: Mijnheer de voorzitter. Volgens mij heeft de heer Beerda gelijk.
Het college vindt de moties op dit moment veel te prematuur.

De VOORZITTER: Ik schors de vergadering.

(Schorsing van 19.45 tot 20.03 uur.
De heer De Jong verlaat de vergadering.)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.
Ik deel de staten mee dat de heer De Jong de vergadering heeft moeten verlaten.

TWEEDE TERMIJN

De heer KLAVER: Mijnheer de voorzitter. Wij hebben ons beraden over de moties en wij delen de mening van GS dat het daarin gevraagde onderzoek op dit moment prematuur is. Er is namelijk inmiddels al een onderzoek nagenoeg uitgezet.
Wij zeggen het college dank voor zijn voortvarendheid bij het sturen in dit dossier wij zullen – dit is overigens geen nieuws – graag aan het onderzoek meewerken.
Wij zijn tevreden met de antwoorden van het college en zullen de moties niet steunen.

De heer LANGENKAMP: Mijnheer de voorzitter. GroenLinks zal, nadat ik hierover nog een paar zinnen heb gezegd, motie M5 intrekken.
Ik heb begrepen dat de VVD straks zal zeggen, dat na het onderzoek dat…

De heer VAN DE BOER: Dat zal de VVD zelf wel vertellen.

De heer LANGENKAMP: Maar wat dan zal worden gezegd, is voor ons dusdanig goed nieuws, dat wij de motie aanhouden tot na dat onderzoek.

De VOORZITTER: Het is nu niet duidelijk: houdt de heer Langenkamp de motie aan, of trekt hij haar in?

De heer LANGENKAMP: Als aanhouden nog kan in het duale stelsel, houden wij de motie aan.

De VOORZITTER: En daarmee kan de motie nog steeds bij de beraadslaging worden betrokken.

De heer VEENSTRA: Mijnheer de voorzitter. Ik heb in eerste termijn gezegd wat er gezegd moest worden en daarom kan ik nu kort zijn.
Het is belangrijk om niet al te veel conclusies uit het rapport aan elkaar te verbinden. Het is verder belangrijk wie geciteerd wordt. En verder is het ook nog belangrijk dat er helderheid is gegeven over het aanbestedingsbeleid en de Europese regels.
Ik begrijp dat de moties worden aangehouden. Wij zullen in ieder geval motie M5 niet steunen, omdat het voor ons nu duidelijk is hoe het precies zit met het aanbestedingsbeleid.
Wij zullen ook motie M6 niet steunen, omdat wij het daarin gevraagde onderzoek prematuur vinden.

De heer OOSTERLAAK: Mijnheer de voorzitter. Ook wij willen onze motie aanhouden.

De heer WENDT: Mijnheer de voorzitter. Ik wil het college dankzeggen voor de heldere en duidelijke antwoorden. Er zal nog wel een vervolg komen en dan zien wij wel verder.

De heer VAN DE BOER: Mijnheer de voorzitter. Het zal, gelet op onze bijdrage in eerste termijn, duidelijk zijn dat wij begrippen als integriteit en vertrouwen hoog in het vaandel hebben. Dat betekent dat voor de VVD een onderzoek zeker tot de mogelijkheden behoort, maar dat zo'n onderzoek nu wat al te vroeg is.
Wij zijn dan ook blij dat de indieners van de moties bereid zijn hun moties aan te houden. Onze argumentatie is dat wij ons niet tegelijkertijd kunnen focussen op twee aspecten: aan de ene kant het onderzoek naar het lekken en aan de andere kant het onderzoek naar de bestuurlijke rol van GS. Wij willen eerst de uitkomsten van het eerste onderzoek afwachten alvorens wij volgende stappen formuleren.

Mevrouw HAARSMA: Mijnheer de voorzitter. Wij wachten de uitslag van het onderzoek af en daarna zullen wij opnieuw met de staten in gesprek gaan.

De heer BATS: Mijnheer de voorzitter. Ik moet nog antwoord geven op een vraag die door mevrouw Haarsma naar mij is doorgespeeld, namelijk de vraag of de bevoorschotting niet eerder had kunnen worden gestopt.

Het antwoord is heel simpel: dit kon niet. Waarom niet? Omdat feitelijk pas op 20 juni 2008 bij ons echte signalen binnenkwamen van mogelijke malversaties. Toen is ook het hele onderzoekstraject gaan lopen. Maar toen was al aan 90% van de subsidievoorwaarden van het SNN, en dus ook de onze, voldaan en op basis daarvan was al 80% bevoorschot. Op de laatste 20% bevoorschotting is wel een claim gelegd, maar die hebben wij tegengehouden, alhoewel wij daarvoor op basis van de accountantsverklaringen of de rapportages van het bedrijf zelf conform de SNN voorwaarden geen reden hadden. Maar de signalen van 20 juni hebben ons een ander besluit doen nemen. Het had misschien eerder gemoeten, maar het had niet eerder gekund.

Mevrouw KLIP: Mijnheer de voorzitter. Er zijn verder geen opmerkingen in mijn richting gemaakt of vragen gesteld. Ik laat het voorlopig bij wat ik in eerste termijn heb gezegd.

De VOORZITTER: Ik sluit de beraadslaging.
Het is duidelijk dat staten en college het niet helemaal eens zijn, maar de moties zijn aangehouden, wat betekent dat ze op een ander tijdstip opnieuw aan de orde komen.

**I. Sluiting**

De VOORZITTER: Voordat ik de vergadering sluit, wil ik het woord richten tot onze notuliste, mevrouw Gerda Bol.
We hebben vandaag de videonotulering opgestart en daarom is het nu voor de laatste keer dat mevrouw Bol voor de schriftelijke verslaglegging van de vergadering zorgt. Zij heeft dit 18 jaar gedaan en ik wil haar namens de staten daarvoor hartelijk danken.

Wij doet dit niet zomaar, daar hebben wij ook wat voor.
Ik verzoek mevrouw Bol naar voren te komen.

(Mevrouw Bol krijgt uit handen van de voorzitter een bos bloemen en een envelop met cadeaubonnen.)
(Applaus.)

Ik wens u allen heel goede dagen toe. Kom heel en gezond weer terug in 2009.
Ik sluit de vergadering.

(De vergadering wordt om 20.10 uur gesloten.)

Vastgesteld in de vergadering van provinciale staten van 4 februari 2009.

, voorzitter

, griffier

Muzenstraat 61
Postbus 16107
2500 BC Den Haag
telefoon (070) 888 12 12
fax (070) 888 12 80

Aan de heer prof. dr. Lukkes

Per email: pieter.lukkes@move12.nl

Interprovinciaal Overleg

| Uw email van | uw kenmerk | ons kenmerk | datum |
|---|---|---|---|
| 17 oktober 2008 | | ROW 02305/2008 | 19 december 2008 |

onderwerp
Reactie op notitie 'Windenergie in Nederland'

Geachte heer Lukkes,

Per emailbericht heeft u op 17 oktober 2008 een notitie 'Windenergie in Nederland' aan Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten van de twaalf provincies en aan het IPO gestuurd. U nodigt de provincies uit de notitie te betrekken bij de ruimtelijke afweging van de plaatsing van windenergie en u vraagt om een reactie op de notitie.
Namens de gezamenlijke provincies ontvangt u hierbij een reactie van het IPO op de notitie. Aangezien u zich met de notitie uitdrukkelijk richt tot de provincies, spitsen wij deze toe op de verantwoordelijkheden van de provincies met betrekking tot de realisatie van wind op land.

**Algemeen oordeel over uw notitie**
Wij waarderen het dat u de notitie de vorm heeft gegeven van een sterktezwakteanalyse. Het gaat echter te ver om sterktes en zwaktes te versimpelen en toe te schrijven aan slechts twee partijen: strevers en tegenstrevers. Ook de gaandeweg de notitie meer persoonlijke inkleuring reduceert de wetenschappelijke kwaliteit van de door u gebruikte methodiek. Uiteindelijk toont u zich ook in deze notitie opnieuw een fervent tegenstander van windenergie.
Wij respecteren uw opvattingen. Omgekeerd hebben wij in eerdere briefwisseling in 2005 (IPO-brief van 17 maart 2005) respect gevraagd voor het politieke oordeel van de overheidsorganen over windenergie. 'Windenergie is een politieke keuze; geen irrationele keuze, maar evenmin een keuze waarvoor een sluitende, wetenschappelijke bewijsvoering mogelijk is', merkten wij toen in deze brief op. Het actueler worden van de klimaatproblematiek heeft de politieke druk op verduurzaming van de samenleving, onder andere door middel van duurzame energie waaronder windenergie, sinds 2005 alleen maar vergroot (zie ook de mondiale top in Poznan in december 2008). Daartegenover staat de toegenomen waardering van het landschap en de zwaardere weging

Inlichtingen bij : ir. I. (Ieme) Faber
Doorkiesnummer : (070) 888 12 60
Bijlagen : geen

hiervan in relatie tot windenergie. Verschillende kwalificaties in uw notitie getuigen opnieuw van weinig respect voor de weging en besluitvorming van de democratisch gekozen overheidsorganen en voor de binnen de geboden planologische ruimte met initiatieven inhakende energiesector. Wij betreuren dit.

**Technisch-wetenschappelijke aspecten**

In eerdere briefwisseling (IPO-brief van 14 februari 2005) is het IPO uitvoerig ingegaan op de verschillende technisch-wetenschappelijke aspecten van windenergie. Uw notitie nodigt uit deze oefening naar de nieuwste inzichten te herhalen, toch zien wij daar vanaf met uitzondering van één opmerking. In uw brief haalt u het CPB aan dat schrijft dat de aanleg van windparken geen invloed heeft op de CO2-uitstoot. Voor zover dit inherent is aan het systeem van verhandelbare CO2-emissierechten zou er dus nooit sprake kunnen zijn van CO2-reductie. Feitelijk zorgde windenergie in 2007 voor 28,2 PJ vermeden verbruik van fossiele primaire energie, overeenkomend met een vermeden CO2-emissie van 1968 kton (CBS-rapport "Duurzame energie in Nederland 2007", blz. 29).

Nut en noodzaak van windenergie en plaatsing op land respectievelijk op zee is op nationaal niveau in het programma Schoon en Zuinig van het huidige kabinet vastgelegd. Binnen de gestelde kaders werken provincies mee aan de uitvoering van de nationale doelstellingen voor duurzame energie, waaronder windenergie op land. Begin volgend jaar ondertekenen de provincies een Klimaat- en Energieakkoord met het rijk. Voor meer overheidinformatie over de verschillende aspecten van windenergie kunnen wij onder andere verwijzen wij naar www.windenergie.nl.

**Nationale windenergiedoelstellingen**

Zowel in Europees als nationaal verband zet het kabinet in op een meer duurzame en onafhankelijke energievoorziening. In 2020 zal 20 procent van de Nederlandse energiehuishouding moeten bestaan uit een mix van duurzame energie. Vooralsnog wordt windenergie als de meest kansrijke duurzame energiedrager beschouwd.

In het kabinetsprogramma Schoon en Zuinig is als doel gesteld dat deze kabinetsperiode 2000 MW extra windenergie op land met de Subsidieregeling Duurzame Energie (SDE) wordt gecommitteerd, meer dan een verdubbeling ten opzichte van de 1500 MW die in het kader van de huidige Bestuursovereenkomst Landelijke Ontwikkeling Windenergie (BLOW) 2007 al gerealiseerd was. Om dit mogelijk te maken zullen vooral de zogenaamde "pijplijnprojecten" benut moeten worden. Rekening houdend met de ruimtelijke aspecten (zoals natuur, recreatie, landbouw, netaantakking, radar) en bedrijfseconomische voorwaarden (zoals kosten netaansluiting, beschikbaarheid SDE-subsidie) spannen de provincies zich daarvoor in. Voor de periode 2012-2020 moet er bovendien een ruimtelijk perspectief zijn voor verdere doorgroei van windenergie op land. De provincies zetten zich voor de korte termijn in voor het realiseren van de pijplijnprojecten en werken mee aan de studie naar de plaatsingsmogelijkheden voor windenergie op land tot 2020.

De Nederlandse overheid bouwt zelf geen windmolens, maar creëert wel de randvoorwaarden die tot marktinitiatieven moeten (ver)leiden. Dergelijke initiatieven worden indien nodig in het traject van vergunningverlening gesteund (communicatie en voorlichting, inzet deskundigenteams).

**Duurzame energieproductie**
In het Klimaat- en Energieakkoord wordt vastgelegd dat de provincies in de periode 2009-2011 projecten en activiteiten initiëren, faciliteren of ondersteunen die een gezamenlijk perspectief bieden op een opgesteld vermogen aan duurzame energieproductie in 2020 van 700 PJ (vermeden primaire energie in Petajoules). Gedifferentieerd per provincie gaat het om activiteiten zoals met betrekking tot biobrandstoffen, duurzame warmte en warmtekoudeopslag, groengas, wind op land en elektriciteit uit biomassa. Na de ondertekening zullen wij u dit akkoord ter informatie toesturen.
Als het gaat om stimulering van windenergie op land richten de inspanningen van de provincies (en niet te vergeten de gemeenten) in de periode tot 2011 vooral op de projecten die al onderweg zijn. Het gaat hierbij om marktinitiatieven, die getoetst worden aan de mogelijkheden voor ruimtelijke inpassing binnen de vastgestelde ruimtelijke beleidskaders (structuurvisies) en ook overigens moeten voldoen aan verschillende sectorale wet- en regelgeving.

**Ruimtelijke inpassing**
De planologische inpassing van maatschappelijke gewenste ontwikkelingen beschouwen wij als een kerntaak van de provincies. Het principe van de ruimtelijke ordening in Nederland is dat dergelijke ontwikkelingen uitsluitend zijn toegestaan, indien zij zijn opgenomen in gemeentelijke bestemmingsplannen of (sinds de nieuwe Wet ruimtelijke ordening) provinciale of rijksinpassingsplannen. Europese en nationale sectorale wet- en regelgeving; ruimtelijke structuurvisies, zonodig door de hogere overheid uitgewerkt in algemene regels voor bestemmingsplannen, bepalen de kaders voor het toekennen van bestemmingen. Net zo min als dit geldt voor nieuwe woon- en werklocaties, kolencentrales of megastallen, geldt er voor de plaatsing van windenergie een moratorium. Anders dan u stelt, in uw analyse weliswaar als sterk punt gerangschikt, krijgt windenergie planologisch gezien geen bevoorrechte behandeling. De hiervoor genoemde kaders maken het nog steeds mogelijk om locaties voor de plaatsing van windmolens te vinden, ook al hebben windturbines in uw visie 'geografisch en planologisch gezien uitsluitend nadelen'.

Wel is na bijna twintig jaar windenergiebeleid in Nederland sprake van verschuivingen in de ruimtelijke opgave. De technologische ontwikkelingen leiden er toe dat met steeds grotere molens steeds meer opbrengst kan worden gerealiseerd. Hierdoor is ruimtewinst mogelijk. Deze ruimtewinst is ook door te trekken naar het creëren van mogelijkheden voor sanering en opschaling van bestaande opstellingen. Daardoor ontstaat ook landschappelijke winst.

**Perspectief voor de langetermijn**
Voor de doorgroei van windenergie op land tot 2020 hebben de gezamenlijke overheden afgesproken een ruimtelijk perspectief op te stellen. De probleemstelling voor het opstellen van dit ruimtelijke perspectief luidt: hoe en in welke mate kan windenergie op land voor de lange termijn doorgroeien, rekening houdend met de landschappelijke kwaliteit, bestaande regelgeving van gerelateerde beleidsvelden, technologische ontwikkelingen en nieuwe ideeën over de plaatsing van windmolens. In dit perspectief worden enkele scenario's - te onderscheiden naar energie, ruimte en landschap - ruimtelijk uitgewerkt. Het ruimtelijk perspectief zal rond de zomer van 2009 klaar zijn. Vervolgens worden afspraken gemaakt over de vertaling van het ruimtelijke perspectief naar de integrale ruimtelijke structuurvisies van het rijk en de andere overheden.
Langs deze weg wordt dus de basis gelegd voor een nieuw ruimtelijk beleidskader voor windenergie op land.

Deze brief heeft niet tot doel u over te halen tot een medestrever van windenergie. Maar hopelijk raakt u er wel door overtuigd dat de gezamenlijke overheden in een zeer zorgvuldig afwegingsproces keuzes maken met betrekking tot de transitie naar duurzaam energieverbruik in ons land. Het benutten van energieopbrengst uit windkracht is hierin een onmisbare factor.

Met vriendelijke groet,
INTERPROVINCIAAL OVERLEG

ir. J. Ploeger
directeur

**Pieter Lukkes:**
**(geograaf)**

# WINDENERGIE IN NEDERLAND**

**STATE OF THE ART**

***Windenergie is omstreden. De weinig genuanceerde berichtgeving over windenergie laat zien dat de discussie erover tamelijk gepolariseerd is .Dat komt niet alleen door het zware stempel dat windenergie op grote landelijke productiegebieden drukt. Ook financieel moeten er offers voor worden gebracht. Uiteraard roept dat politieke en maatschappelijke vragen op. Wat is het nut en wat de noodzaak van windenergie, wat zijn de kosten en hoe staat het met de baten ervan? Zijn er nu of straks betere alternatieven? Het volgende biedt een overzicht van de positieve en negatieve eigenschappen van windenergie.***

## 1. Zeven belangrijke criteria

**Windenergie in Nederland kan worden beoordeeld op grond van een zevental criteria.**
**Die criteria zijn:**

1) **De opwekking van schone energie.**
2). **De bijdrage aan het milieu.**
3) **Maatschappelijke productiefactoren ,waaronder subsidies.**
4) **Bedrijfseconomische resultaten**
5) **Geografisch-planologische overwegingen.**
6) **Sociale en politieke factoren.**
7) **De invloed van hogere organen, met name Brussel.**

## 2. Sterkte-zwakte analyse.

**In het volgende wordt aan de hand van de juist genoemde 7 factoren bekeken welke de sterke en welke de zwakke kanten van windenergie zijn. Zijn er geen betere manieren om te evalueren? Die zijn er zeker. Zoals een geografische maatschappelijke kosten-batenanalyse, een nut - en noodzaakanalyse en/ of een analyse van de economische en technologische perspectieven van onze energievoorziening. Aan deze meer integrale aanpak, mits op strikt wetenschappelijke wijze uitgevoerd, behoort de voorkeur te worden gegeven. Helaas zijn deze analyses niet of nauwelijks uitgevoerd. Noch op nationaal noch op Europees niveau.**

## 3. Strevers en tegenstrevers

***Wat wordt in het volgende overzicht onder sterk en wat onder zwak gerangschikt?***
**Ten aanzien van het onderwerp windenergie is zijn er duidelijk twee partijen: de strevers en de tegenstrevers. Daarbij is het de bedoeling van de strevers om meer**

**turbines op het land te bouwen. De tegenstrevers willen dat voorkomen. In de volgende paragrafen wordt uitgegaan vanuit het gezichtspunt van de strevers. Dat wil zeggen dat "sterke punten" die zaken zijn die helpen om het doel van de strevers te bereiken. In een open maatschappij als de onze hebben deze zaken heel vaak betrekking op de mate waarin de windenergiesector op hulp van buiten mag rekenen. Of dat terecht is of niet is minder van belang. Als die hulp maar komt. Onder de zwakke punten zijn factoren gerangschikt die niet zo leuk zijn voor de windenergiesector; zij kunnen het bereiken van hun doelen bemoeilijken of verhinderen.**
**In het algemeen kunnen de sterke punten van de strevers worden aangeduid als zwakheden van de tegenstrevers en omgekeerd.**

**Foto 1: Vroeg type windturbine (Leeuwarden)**

# 4. Sinterklaas als realiteit

**De vraag is natuurlijk wat het waarheidsgehalte is van sterke en zwakke punten.**
**Wat dit betreft moet onderscheid worden gemaakt tussen zaken die reëel zijn en zaken die waar zijn. Reële zaken hoeven niet waar te zijn. Ze zijn reëel omdat een flink deel van de bevolking er in gelooft.**
**Zo gelooft onze jongste jeugd in Sinterklaas en vanuit dat geloof is de goedheilig man een realiteit. Volwassenen proberen deze realiteit de schijn van waarheid te geven. Met dat doel charteren ze (stoom)boten, halen witte paarden van stal en camoufleren mensen door ze snor en baard aan te plakken om ze vervolgens in een bisschoppelijk habijt te steken.**
**Hetzelfde geldt voor windenergie. Deze vorm van energieopwekking kan zich verheugen in het geloof dat het een zegenrijke manier is van energieopwekking is. Maar is dit ook de waarheid? Voor de branche is het van het grootste belang dat het geloof en vertrouwen in windenergie onwankelbaar is en blijft. Zo onwankelbaar dat het geloof boven de empirisch bepaalbare werkelijkheid gaat.[1)] De branche heeft**

**dan ook geen behoefte om windenergie op wetenschappelijke wijze aan deze werkelijkheid te toetsen.**
**Dat is wel begrijpelijk. Want de wetenschap toetst bij voortduring bestaande opvattingen op hun houdbaarheid. Juist daarom vragen veel mensen, bij wie dit geloof ontbreekt, alsmaar om meer wetenschappelijk onderzoek.**

# 5. Sterke en zwakke eigenschappen windenergie.

## Ad.1: Productie van schone energie.

**Sterke punten:**

- **Met windenergie wordt in 2008 ongeveer 3,5 miljard kWh elektriciteit opgewekt.**
- **Dat is krap 3½%van het landelijke elektriciteitsverbruik en 0,4% van het totale energieverbruik in Nederland.[2)]**
- **In vergelijking met het opwekken van elektriciteit uit fossiele brandstoffen veroorzaakt windenergie weinig $CO_2$ uitstoot.**
- **Evenmin wordt er een beroep gedaan op de krimpende voorraad fossiele brandstoffen.**
- **De bron van energie, de wind, zal altijd beschikbaar blijven.**
- **Bij de opwekking van elektriciteit uit fossiele brandstoffen gaat veel energie verloren gaat. Het rendement van op fossiele brandstof draaiende centrales ligt meestal ergens tussen 40% en 50%. Bijgevolg is de bijdrage van windenergie aan de nationale energievoorziening weliswaar 0,4% maar is de procentuele besparing op gebruik van fossiele brandstoffen ongeveer het dubbele daarvan. Windenergie deelt deze gunstige positie met waterkracht, zonne-energie,aardwarmte, biobrandstof en kernenergie.[3)].**

**Foto 2: Windturbines zijn industriële productiemiddelen; zij vormen industrielandschappen. (Eemsmond)**

**Zwakke punten:**

- **Als gevolg van voortdurend wisselende windsterkte is de productie van de turbines over de dag niet constant.**
- **Daardoor is het nodig om in conventionele centrales een relatief groot en snel aan te passen vermogen draaiende te houden om de fluctuaties op te vangen[4)].**
- **Dit heeft tot gevolg dat de balancerende centrales extra brandstof moeten verbruiken, dus meer emissies hebben, sneller slijten en veel extra kosten moeten maken[4)5)]. Al deze extra's moeten ten laste van windenergie worden gebracht.**
- **Het rendement (technici spreken van de "productiefactor) van turbines op het land bedroeg in 2005 20,4%. (CBS) Toen leverde een turbine van 2 MW levert in de praktijk dus 0,204 x2= 0,41 MW vermogen. Dat wil zeggen dat toen 80% van het vermogen onbenut bleef. Waarschijnlijk ligt het rendement bij geen enkele andere machine zo laag.**
- **Wil de leveringszekerheid van elektriciteit niet worden aangetast dan kan windenergie niet of nauwelijks conventionele centrales overbodig maken[6)]**

## Ad.2
## Dienst aan
## het milieu

**Sterke punten:**

- **Windenergie draagt weinig bij aan de productie van broeikasgassen zoals $CO_2$ , $SO_2$ en $NO_x$.**
- **Daardoor wordt ook geen bijdrage geleverd aan de opwarming van de aarde, de zeespiegelstijging en andere verschijnselen die samenhangen met klimaatverandering.**
- **Windturbines zijn als symbool van het streven naar vergroening van de energieproductie en een schoner milieu onovertroffen. Als er bij deze onderwerpen een plaatje wordt gepresenteerd dan is dat steevast een windturbine.**
- **Door een directe relatie te leggen tussen windenergie en milieu heeft de sector de beschikking gekregen over een ijzersterk "selling point".**

**Zwakke punten:**

- **Het CPB schrijft:" De aanleg van windparken in een systeem van verhandelbare $CO_2$- emissierechten, zoals dat sinds 1 januari 2005 op Europese schaal bestaat, heeft GEEN invloed op de $CO_2$ - uitstoot. Deze uitstoot wordt namelijk bepaald door het afgesproken $CO_2$ -plafond. De winst zit hem dan in het uitsparen van de aanschaf van $CO_2$ - rechten door elektriciteitsproducenten. Dit zijn bedrijfseconomische baten". Deze belangrijke bevinding wordt ten onrechte alom genegeerd[7)].**
- **Van de kant van de strevers gezien is dat wel begrijpelijk. Hiermee verliest windenergie immers haar status van redder van milieu en klimaat. Zolang het systeem van verhandelbare emissierechten zal bestaan zal dat zo blijven. Wil men die emissierechten overbodig maken door windenergie**

**ook op het land uit te breiden dan komen daar veel turbines aan te pas. Maatschappelijk is dat onverantwoord want ruimtelijk onmogelijk en financieel onbetaalbaar.**

- **Dit zo zijnde dient de zin van windenergie aan de orde te worden gesteld. Zijn er nog geldige argumenten om in ons land naar –uitbreiding van - windenergie te streven?**
- **Windturbines vormen een gevaar voor vogels en vooral ook voor vleermuizen.Voorts verspreiden ze geluid en lichteffecten[8)].**

**Foto 3: Op echt grootschalige , door de techniek getekende, bedrijventerreinen hoeven turbines landschappelijk gezien niet te misstaan. (Stormvloedkering Nieuwe Waterweg)**

## Ad 3. Maatschappelijke betrokkenheid bij productie van windenergie

**Sterke punten:**

- **De windenergiebranche is sterk verweven met tal van overheids- en niet-overheidssectoren, waaronder banken, energiemaatschappijen en de grootste milieu-organisaties.**
- **Tezamen vormen deze actoren een hecht systeem met veel maatschappelijke macht en een gemakkelijke toegang tot pers en politiek.**
- **Deze machtige positie beperkt zich niet tot Nederland maar manifesteert zich in tal van – overwegend westerse – landen.**
- **Mede dank zij een jarenlang volgehouden propaganda-offensief mag windenergiebranche zich verheugen in een brede steun van de – vooral stedelijke – bevolking. Daarbij is het een prettige coïncidentie dat juist daar de meeste kiezers wonen. Politici zijn hier gevoelig voor.**
- **De branche beschikt over middelen en menskracht om publicitair een vuist te maken en zich internationaal te organiseren zodat op alle bestuurlijke niveaus kan worden gelobbyd.**

**Zwakke punten:**

- **De sector hangt nu en in lengte van jaren af van subsidiegelden, dus van de bereidheid van de gemeenschap financiële offers te brengen. Anno 2008 bedragen deze directe subsidies ongeveer 300 miljoen euro, ofwel € 20,-- per inwoner van groot tot klein[9)]. Bovendien camoufleren de hoge energierekeningen voor het publiek onzichtbare lasten .**
- **De windenergiebranche moet vrezen voor een regering die een (wetenschappelijke) "opportunity-cost-analyse " laat maken. Zo'n analyse laat zien waaraan de subsidiegelden ook - en wellicht beter - zouden kunnen worden besteed. Wat gebeurt er als een onderzoekende pers windenergie kritisch gaat bekijken?**

**Foto 4 : Om het landschap te sparen heeft plaatsing van turbines op kleine of middelgrote bedrijventerreinen nauwelijks of geen zin. (Leeuwarden)**

- **In alle dorpen waar windturbines worden gevestigd ontstaat trammelant tussen strevers en tegenstrevers. Op lokaal niveau zijn dat plotseling buren die tegenover elkaar komen te staan. Spanningen in de dorpsgemeenschap zijn het gevolg. Het zou goed zijn om de kosten van sociale onrust ten plattelande te kwantificeren.**

## Ad.4 Bedrijfseconomische Resultaten

### Sterke punten:

- **De bedrijfstak windenergie is door de jaren heen uitzonderlijk lucratief geweest[10)].**
- **Zo lucratief dat de exploitanten het zich hebben kunnen veroorloven om omwonenden van wind"parken" hoge schadeloosstellingen voor overlast aan te bieden. Het wrange is natuurlijk dat zij hiermee in feite bezig zijn subsidies (=belastinggeld) her te verdelen.**

- **De minister van VROM, dit wetende, dringt er bij de sector op aan om deze schadeloosstellingen in geld of natura (speel - en sportvoorzieningen b.v.) tot systeem te verheffen[11]. De Nederlandse Windenergie Associatie wil dit niet als een verplichting accepteren en merkt op dat geen enkele andere bedrijfstak bloot staat aan dit soort ministeriële verlangens[12]. Overigens erkent de sector hiermee zelf dat zij uitzonderlijk winstgevend is.**
- **Vanwege de florissante bedrijfsresultaten verkeert de bedrijfstak, wat het aantrekken van kapitaal betreft, in een luxe positie.**
- **Hoewel de meeste turbines in het buitenland worden gefabriceerd, biedt de bedrijfstak toch ook in ons land werkgelegenheid aan een overigens niet precies te achterhalen aantal werknemers. Een melding van het ECN hierover (10 tot 20 banen per geïnstalleerde MW) is mis-informatie[13].**

**Zwakke punten:**

- **De bedrijfstak is sterk afhankelijk van subsidies en belastingvoordelen. Omdat deze van de overheid moet komen is de bedrijfstak tevens erg afhankelijk van de politiek.**
- **De pogingen om omwonenden geld aan te bieden om maar akkoord te gaan met de bouw van turbines is een afkeurenswaardige praktijk en tevens een zwaktebod. Men betaalt deze mensen voor iets dat niet van hen is. Landschapsbederf door de bouw van turbines gaat de hele bevolking aan omdat de collectieve ruimte van ons allemaal is. Het is een ernstige ondermijning van de rechtsstaat als de lokale bevolking de kwaliteit van de eigen omgeving mag verkopen aan de meest biedende. De minister die dit propageert compromitteert zich in ernstige mate omdat zij daarmee voor een laakbaar beleid pleit.[14].**
- **Wat gebeurt er als de windturbine-exploitanten een dorp een nieuw sportveld aanbieden? (Op voorwaarde natuurlijk dat men dan akkoord gaat met de komst van turbines). Dan zal geen enkele dorpsbewoner het in zijn hoofd halen om nog tegen te stemmen. De opponent misgunt het dorp dan immers dat sportveld. Daarmee zet hij zichzelf buiten de gemeenschap. Dat de overheid deze naar chantage riekende strategie van de windenergiebranche goedkeurt en zelfs stimuleert verdient de grootst mogelijke afkeuring.**

## *Ad.5* Geografische en planologische overwegingen

**Windturbines hebben geografisch en planologisch gezien uitsluitend nadelen. Hoe kan het dan dat er desondanks 2000 turbines op het land staan? Hier zijn krachten aan het werk die geografisch en planologisch weliswaar verwerpelijk zijn, maar als sterke punten voor de windenergiebranche kunnen worden aangemerkt.**

**Sterke punten:**

- **Windendenergie krijgt planologisch gezien een bevoorrechte behandeling. Vergunningen worden verstrekt om 150 meter hoge turbines te bouwen in het open veld op plaatsen waar niemand ook maar iets mag bouwen.**

- **Tevens is het gunstig dat de turbines speeltjes vormen voor (landschaps)architecten[15)].**
- **De overheid schiet de sector te hulp door bereid te zijn om het alom aanwezige volksverzet te breken[16)].**
- **Een groot voordeel is dat de turbines op vele plaatsen in het land worden gebouwd. Dit betekent dat de initiatiefnemers als het ware van dorp tot dorp trekken. Daarbij ontmoeten zij steeds opnieuw gemeentebesturen en dorpsgemeenschappen die geen ervaring met deze problematiek hebben. Dit versterkt de onderhandelingspositie van de windenergiebranche ten zeerste. Zij komen immers steeds opnieuw te staan tegenover een onwetend publiek. De keerzijde hiervan is dat dit de lokale bevolking ernstig frustreert. Die gevoelens zitten diep zodat dit uit onmacht en woede zelfs kan leiden tot agressie tegen " heulende"bestuurders van de eigen gemeente. Voorbeeld: gemeente Duiven, september 2008.**

**Foto 5: Heerser over een groot gebied. (Harlingen)**

- **Windenergie heeft aanzienlijke externe effecten. Het landschap wordt erdoor bedorven en gebouwen, die in de buurt van turbines staan verliezen een groot deel van hun waarde. Deze effecten kunnen in geld worden uitgedrukt. De sector betaalt de aangerichte schade niet. De politiek vindt het goed dat particulieren en de gemeenschap ervoor opdraaien. Aldus ontvangt zij op grote schaal " something for nothing"[17)].**
- **Een prettige omstandigheid is dat de windenergiebranche financieel in staat is om dure propaganda-activiteiten, zoals het organiseren van nationale winddagen, te organiseren. Middelen waarover de tegenstrevers niet beschikken..**
- **In het verlengde hiervan ligt het feit dat de overheid aan lokale belangengroepen geen enkele steun verleent, noch materieel noch in de vorm van het beschikbaar stellen van expertise. Een belangrijk advies van prof.dr.C.A.J Vlek aan de Algemene Energie Raad luidde weliswaar: "Zorg dat de lokale bevolking in staat wordt gesteld tot professionele evaluatie en/of contra-expertise van rapporten over nut/noodzaak, kosten en lokale effecten" maar met dit advies is niets gedaan[18)].**

**Zwakke punten.**

- **Windturbines hebben een grote impact op de omgeving. Spruiten klachten hierover voort uit NIMBY-gedrag? Of is het oordeel over de turbines een kwestie van smaak zoals de sector pleegt te beweren? Toch niet. Uitspraken van de Hoge Raad der Nederlanden en andere hoge rechtscolleges hebben een einde gemaakt aan deze bagatelliseringen.**
- **Ook zonder die uitspraken was het landschappelijke bederf wel duidelijk. Ander zouden turbines immers ook wel in natuurgebieden zoals de Oostvaardersplassen, het Naardermeer en de Waddenzee mogen worden gebouwd. En de reden waarom de turbine"parken" op zee 20 of meer kilometers uit de kust moeten worden gebouwd is toch horizonvervuiling?[19]**
- **In geld uitgedrukt valt de omgevingsschade naar de toestand anno 2008 te becijferen op € 6 miljard[5)]. Voor dit bedrag staat de windenergiesector bij de Nederlandse gemeenschap in het krijt. Indien de sector deze schuld over een periode van 20 jaar op een 5% annuïteitsbasis aflost dan betekent dit dat daarvoor jaarlijks ongeveer € 500 miljoen moet worden opgebracht. In werkelijkheid gebeurt dat niet. Toch is de schade reëel. Dus draait de gemeenschap er voor op. Bijgevolg komen de totale maatschappelijke kosten van windenergie anno 2008 op de reeds eerder vermelde € 300 miljoen plus deze €500 miljoen = rond € 800 miljoen per jaar. Dat is € 50 per hoofd van de bevolking. En dat voor 1/250e deel van onze energiebehoefte !! De bewering dat windenergie op het land de goedkoopste vorm van alternatieve energieopwekking is, is ronduit onwaar !!. Kennelijk trekt het Interprovinciaal Overleg (IPO) zich hier niets van aan. Dat gaat onverdroten voort met het op zich nemen van verplichtingen om grote hoeveelheden turbines op het land te bouwen. Naar eigen zeggen zonder daarvoor een deugdelijke onderbouwing te hebben !!!**

**Foto 6: Turbines staan altijd daar waar de bewoners zelf er geen zicht op hebben. (Bij Bolsward)**

- **Windturbines zijn industriële productiemiddelen en scheppen dientengevolge industrielandschappen. Die zijn laag-productief. Het geïnstalleerd vermogen per hectare is extreem laag. Dit geldt vanwege de geringe productiefactor nog veel sterker voor de geproduceerde kWh**

**stroom. Conventionele centrales zijn qua ruimte-efficiency enkele honderden keren gunstiger dan windturbines.** ***In ons dichtbevolkt land is dit een planologische factor van groot belang.***

## Ad.6: Sociale en Politieke factoren

**Sterke punten:**

- **De politiek heeft van het klimaat-en milieucomplex een dominant onderwerp gemaakt. De windenergiebranche heeft daar goed op ingespeeld en is geaccepteerd als onderdeel van dit complex. Als zodanig kan ook worden geprofiteerd van de supprematie van milieu over ruimtelijke ordening op VROM.**
- **In ditzelfde kader hebben, voornamelijk de christelijke, partijen goed rentmeesterschap als politiek doel geadopteerd. Daarbij blijkt het verzieken van landelijke gebieden door windturbines verenigbaar te zijn met dit goede rentmeesterschap.**
- **De coalitie van de windenergiesector met de politiek machtige milieubeweging maakt het bevorderen van windenergie tot een opdracht waaraan vrijwel geen politicus zich kan of durft te onttrekken.**

**Zwakke punten:**

- **De regering streeft naar duurzaamheid. Wat is dat? Sinds 1987 wordt de z.g. Brundtland-definitie algemeen aanvaard. Die luidt:" Duurzame ontwikkeling is een ontwikkeling die voorziet in de behoeften van de huidige generatie zonder daarmee voor komende generaties de mogelijkheid in gevaar te brengen om ook in hun behoeften te voorzien". Het P.v.d.A. kamerlid Samsom voegt daar voor eigen gebruik aan toe dat energiebronnen niet mogen opraken (ook niet na 1000 of 10 000 jaar?) en niet mogen vervuilen op een manier dat volgende generaties daarvan last ondervinden.[20)].**
- **De vraag is natuurlijk waarom Samsom zich niet aan zijn eigen woorden houdt. Want hij spreekt zichzelf toch tegen als hij windenergie duurzaam blijft noemen. Het is immers zonneklaar dat niemand, ook Samsom niet, op het land windenergie kan opwekken zonder grote schade aan het landschap aan te richten. Aldus wordt ons landschapsschoon in hoog tempo uitgeput. Die uitputting gaat gepaard met een dalende kwaliteit van het woonklimaat. Daarvan zullen volgende generaties grote hinder ondervinden. Hoezo windenergie duurzaam?**
- **Het IPO (Interprovinciaal Overleg) heeft, waarschijnlijk uit onmacht, wat kleinzielig gereageerd op een kritische notitie over windenergie. Die reactie staat op internet. Jammer is dat dit belangrijke orgaan niet de moed heeft kunnen opbrengen om ook de inhoud te publiceren van een brief die op 17 maart 2005 naar ondergetekende werd gezonden. In die brief schrijft het IPO dat de keuze voor windenergie een bewuste is maar** ***evenmin een keuze waarvoor een sluitende wetenschappelijke bewijsvoering***

***mogelijk is.*** **De vraag is of het nog erger kan. Hier wordt immers met zoveel woorden toegegeven dat de overheid willens en wetens jaarlijks 100den miljoenen euro's gemeenschapsgeld uitgeeft zonder aan te kunnen tonen dat dit geld verantwoord wordt besteed. Immers: als er geen wetenschappelijk bewijs kan worden gegeven *dan bestaat er geen bewijs.***

**Foto: 7: Zo mooi kan ons platteland ook zijn. (ZW-Drenthe)**

## Ad.7: Invloed van Brussel

**Sterke punten:**

- **De Europese regering heeft een sterk corporatieve inslag. In een corporatief land hebben belangengroepen veel invloed hetgeen ten koste gaat van de invloed van de burgers/kiezers.[21)]**
- **Hoe sterk corporatief "Brussel" is blijkt wel uit het feit dat er in Brussel niet minder dan 15 000 tot 20 000 lobbyisten rond lopen. Dat zijn er dus 25 lobbyisten per parlementslid. Deze lobbyisten functioneren vanuit ongeveer 2500 lobbykantoren [22)]. Heel veel hiervan vertegenwoordigen de belangen van bedrijven of bedrijfstakken, anderen zijn afgevaardigd door bijvoorbeeld lagere overheden van grote steden en provincies.**
- **Aldus kan worden gezegd dat het Brusselse spel een spel is voor de grote jongens. Burgers blijven hier verre van. Gewetensvolle wetenschappers en mondige burgers worden als een bedreiging van het systeem gezien. Met alle macht is, ook in ons land, voorkomen dat zij zich (nogmaals) over de gang van zaken in Brussel zouden uitspreken. In dit milieu is de multimiljardenbusiness van de windenergiesector heel goed op zijn plaats. De tegenstrevers daarvan krijgen hier echter geen voet aan de grond.**

- **In de corporatieve staat domineert het gelijk krijgen. Het gelijk hebben is minder van belang. Nederland doet daaraan mee, want een minder onderdanig Den Haag zou van Brussel een gedegen onderzoek naar de fundamenten van beleid inzake alternatieve energieën eisen. Maar ja wat wil je als je dat zelf thuis ook niet doet. Aldus kan het geloof de empirisch bepaalbare werkelijkheid blijven overheersen, hetgeen natuurlijk voor de windenergiebranche gunstig is.**
- **Door Brussel genomen besluiten zijn zelden op wetenschap gebaseerd maar weerspiegelen veel meer de onderlinge machtsverhoudingen. Overeengekomen is dat in 2010 in Nederland 9% van de elektriciteit door duurzame bronnen moet worden opgewekt. In 2020 moet dat 20% zijn. Deze afspraken zijn gunstig voor de windenergiebranche, want die moet een forse bijdrage leveren aan de verwezenlijking ervan. Voor de branche is het fijn dat deze taakstellingen uit de lucht komen vallen. Noch maatschappelijk noch wetenschappelijk is er een fundering voor te vinden.**
- **Wat is er aan de hand? Het Brusselse doel is het terugdringen van de $CO_2$ uitstoot. Om daar waarlijk aan bij te dragen is kernenergie een voor de hand liggende maar onbenutte optie. Waarom dan persé kiezen voor "duurzame" energie? Er zijn toch effectievere middelen zoals bijvoorbeeld besparingen?**
  **Hier worden doel en middel op dramatische manier verwisseld. Nu wordt geprobeerd het doel te bereiken met behulp van middelen die voor de gemeenschap onnodig schadelijk zijn.[22)] De Brusselse en Haagse politici mogen zich dit aantrekken. De windenergiebranche vaart er echter wel bij.**

**Zwakke punten:**

- **Geen. Brussel houdt niet van tegenspraak. Klokkenluiders kunnen dat bevestigen.**

**Foto 8: Te laat heeft het provinciebestuur van Flevoland hier nu spijt van (Flevoland)[23)]**

# 6. POLITIEKE MOED EN ONDERZOEK ZIJN HARD NODIG.

**Bovenstaand overview zal niet bij iedereen in goede aarde vallen. Er zal worden gezegd dat het een subjectieve selectie van feiten is. Dat is zo. Niemand is in staat om het hele veld in detail te overzien. Dus is elk overview subjectief. Anderen zullen boos of verdrietig worden omdat hun opvattingen in onvoldoende mate worden bevestigd. Dat is dan een boosheid uit onmacht. Onmacht om de essentie van hetgeen hierboven is gesteld aan te tasten. Daartoe is ook de Tweede Kamer niet in staat. Bij de behandeling van de Energienota 2008 hebben verschillende partijen, zoals CDA en P v.d.A., forse groei-eisen aan windenergie gesteld. Met vermelding van de maatschappelijke en ruimtelijke consequenties daarvan? Nee! Hebben zij dan aangetoond dat wij daarmee ook maar één meter opschieten in de richting van een ver verwijderd doel? Nee, ook dat niet. Om iets te kunnen aantonen is onderzoek nodig. De overgrote kans is echter dat verder onderzoek de juistheid van bovenstaande alarmerende boodschap zal bevestigen.**

**Dit soort onderzoek is tot dusver niet verricht omdat belangrijke actoren (grote jongens) het risico ervan te groot vinden. Toch is het maatschappelijk onverantwoord het buiten de agenda te houden. Maar dan moet het wel om onbetwistbaar goed onderzoek gaan. Een garantie daarvoor kan zijn dat het onderzoek wordt geformuleerd, uitgevoerd en gemonitored op een wijze waaraan deskundigen van de kant van zowel de strevers als de tegenstrevers hun fiat geven.**
**De politieke verwevenheid met de windenergiesector is te groot.Op deze manier is zowel Brussel als Den Haag in een zelf (en door anderen ) opgezette fuik gezwommen. Er zal politieke moed en ondogmatisch denken voor nodig zijn om daar weer uit te komen.**

## *Noten:*

**1)** (Her)lees in dit verband: dr. J.van Baal ( 1909-1992,ARP,voortreffelijk etnoloog, gouverneur Nieuw-Guinea, burgemeester van Ede): Over wegen en drijfveren der religie. 1947. Noord-Hollandsche Uitgeverij ,Amsterdam.

**2)** CBS: Statline; www.WSH.nl

**3)** Zie hiervoor en tal van andere, meest technische, eigenschappen van windturbines: J.A.Halkema: Windmolens, Fictie en Feiten, derde druk 2002. Quantes, Rijswijk. De bochure van J. Beurskens en G. van Kuik: Alles in de Wind, 2001, ( ECN.nl) moet waarschijnlijk worden opgevat als een reactie op de publicatie van Halkema.

**4)** Clemens Tauber (EON): Energie-und volkswirtschaftliche Aspekte der Windenergienutzung in Deutschland. In: Energiewirtschaftliche Tagesfragen,nr. 12,2002.

**5)** P.Lukkes: Iewiewaaiweg, sociaal-geografische maatschappelijke kosten-batenanalyse van windenergie, Stichting Frija, Sumar, 2003.

**6)** A.C.de Goederen: Notities betreffende het eventuele “betrouwbare vermogen” (capacity credit) van een (buitengaats opgesteld) megawindpark. Ongepubliceerd, 2005

**7)** www.cpb.nl

**8)** Projectbureau Duurzame Energie: Windenergie en vogels. 1999 resp. NRC-Handelsblad 28.08.2008.

**9)** Af te leiden uit: www.novem.nl en de zeer professionele website van Wind Service Holland.

***10)*** Dit wordt soms wel erg luid van de daken geroepen. Bijvoorbeeld in een grote advertentie van Raedhuis & Partners, die onder de kop “LEEF VAN DE WIND” aan geldschieters een rendement van 19,46% in het vooruitzicht stelt. Hetzelfde geldt voor een paginagroot artikel in De Telegraaf van 09.02.2008. In grote letters staat daar boven*: Henk Keilman maalt goud na slimme investering in molens. Multimiljonair leeft van de wind.* Deze subsidie-miljonair stelde medio september 2008 op t.v. voor om 4000 turbines in de Wieringermeer te bouwen. Natuurlijk is dat slechts mogelijk door het hele gebied te ontvolken.

***11)*** www.bndestem.nl/algemeen/binnenland/3269554/opbrenst-windmolen-ook-naar-buren

***12)*** Zie 11)
***13)*** ECN.nl/wind/extra/waarom-windenergie
***14)*** Programma Paul en Witteman 18.02.2008
***15)*** Rijksadviseur voor het Landschap: Windturbines in het Nederlandse landschap. 3 dln. 2007
***16)*** Zie: Bosch en Van Rijn: Projectenboek Windenergie, 2008. Opdrachtgevers VROM en EZ.
***17)*** Garret Hardin: The tragedy of the commons. Science 1968
***18)*** C.A.J.Vlek: Locatie-beslissingen over energievoorziening: verdamping van het Nimby-cliché door verbetering van de besluitvorming. Rijksuniversiteit Groningen , 2000.
***19)*** VROM/EZ: Near shore windpark, Milieu-effectrapport .2000
***20)*** D.Samsom in NRC-Handelsblad 24.08.2002
***21)*** www.politiek-digitaal.nl/archief_200407/lobbyen_in_europa
***22)*** Het Centraal Planbureau deelt dit inzicht. Zie A.Verrips (CPB-projectgroep): Maatschappelijke kosten en baten van windenergie op zee. In: SPIL nummer 6. 2006
***23)*** Veel politici bijten liever het puntje van hun tong af dan dat zij toegeven in het verleden fouten te hebben gemaakt, maar de volgende passage kan toch niet anders dan als een bekentenis worden gelezen : Provincie Flevoland : Beleidskader windenergie 2007: Hier wordt als eerste doel aangemerkt: Herstel van het oorspronkelijke open landschap en concentratie op enkele plekken.

**** Dank aan A.C. de Goederen voor het kritisch doornemen van de tekst.**

**LEEUWARDEN, OKTOBER 2008.**

provincie Drenthe

# *Staten*stuk 2008-349

## Begroting 2009
***Nota van aanbieding***

Voorgestelde behandeling:
- Statencommissie Cultuur en Welzijn op 29 oktober 2008
- Statencommissie Omgevingsbeleid op 15 oktober 2008
- Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie op 5 november 2008
- Provinciale Staten op 12 november 2008
- fatale beslisdatum: 12 november 2008

Behandeld door de heer L.C.M. Evers, telefoonnummer (0592) 36 55 59, e-mail l.evers@drenthe.nl
en door de heer E. Bos, telefoonnummer (0592) 36 55 16, e-mail e.bos@drenthe.nl
Portefeuillehouder: de heer H.P.K.M. Looman

## Inleiding

Bij deze Nota van aanbieding treft u de Begroting 2009 aan. De stukken maken deel uit van de begrotings- en rekeningcyclus van de provincie Drenthe. In dit statenstuk wordt nader ingegaan op een aantal aspecten van de Begroting 2009.
De Begroting 2009 bevat de uitwerking van de besluiten die de staten hebben genomen op basis van de Voorjaarsnota 2008. De aldus gestelde kaders zijn verwerkt in de Begroting 2009.

## Advies

1. Kennisnemen van het financiële beeld als geschetst in de Begroting 2009.
2. De lasten en baten in de Begroting 2009 per programma autoriseren volgens het principe: "Per prioriteit de lasten en baten afzonderlijk en voor de overige budgetten de lasten en baten in totalen per programma".
3. Artikel 1 van de "Verordening op de heffing van de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting Drenthe" te wijzigen in: "Op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting worden in de provincie Drenthe voor het tijdvak 1 april 2009 tot en met 31 maart 2010 81,0 opcenten geheven".
4. Het Normenkader 2008 vaststellen en onze staten (evenals in 2007) de bevoegdheid geven om wijzigingen in het Normenkader goed te keuren indien deze na de datum van uw goedkeuring en vóór 31 december 2008 plaatsvinden.
5. Het Controleprotocol 2008 vaststellen.
6. De Begroting 2009 vaststellen.

## Beoogd effect

*Provinciale staten autoriseren gedeputeerde staten het beleid uit te voeren met de daaraan verbonden baten en lasten zoals opgenomen in de Begroting 2009.*

## Argumenten

*1. Voor de jaren 2009-2012 geldt dat er feitelijk sprake is van een structureel financieel evenwicht.*
De financiële cijfers zoals deze in de Begroting 2009 aan uw staten worden voorgelegd komen niet op alle onderdelen overeen met de stand zoals deze is gepresenteerd in Voorjaarsnota 2008. Dit wordt veroorzaakt door een aantal ontwikkelingen die zich in de tussenliggende periode hebben voorgedaan en waarvan de financiële gevolgen als onderdeel van de Begroting 2009 aan uw staten worden voorgelegd. Als gevolg hiervan sluit de Begroting met een positief resultaat. Dit positief resultaat wordt met name veroorzaakt door de eenmalige onttrekking van € 12 miljoen aan de Reserve investeringen verkeer en vervoer. In de Voorjaarsnota 2008 wordt vermeld dat het resultaat van de analyse Reserve investeringen verkeer en vervoer toegevoegd zou worden aan de Reserve voor algemene doeleinden. Wij stellen u voor een deel hiervan te benutten om de Begroting sluitend te maken en het restant toe te voegen toe te voegen aan het Stimuleringsfonds Drentse projecten. Bij het instellen van het Stimuleringsfonds is immers met uw staten afgesproken dat alle meevallers aan de reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten zou worden toegevoegd.
De grootste mutaties en meest opvallende wijzigingen zijn hierna weergegeven.

| Financiële wijzigingen (x € 1.000.000) | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|
| *Autonome ontwikkelingen* | | | |
| Uitkering Provinciefonds | + 1,2 | + 1 | + 0,5 |
| Renteopbrengst<br>- rente kasgeld<br>- bespaarde rente | <br>+ 2,2<br>+ 0,9 | <br>+ 1,3<br>+ 1,3 | <br>+0,8<br>+1,5 |
| *Actualiseren budgetten* | | | |
| Investeringsnota verkeer en vervoer (prioriteit 3.11) | geen | + 2,5 miljoen | + 3,7 miljoen |
| Reserve investeringen verkeer en vervoer | + 12 | | |
| Niet langer rente toevoegen aan Reserve IVV | + 1,7 | + 1,7 | + 1,4 |
| Aankoop natuurterreinen/versnelde inrichting EHS | - 2,0 | | |
| Uitvoeringskosten pMJP | - 0,45 | - 0,45 | - 0,45 |
| Kosten Vuelta | - 0,35 | | |

***Autonome ontwikkelingen***
Uit vorenstaand overzicht blijkt dat wij in 2009 kunnen rekenen op een meevallende uitkering uit het Provinciefonds. Op dit moment spelen zich echter belangrijke ontwikkelingen af met betrekking tot het Provinciefonds. In IPO-verband vinden er gesprekken plaats met de Raad voor de financiële verhoudingen over een fundamentele herziening van de verdeelsystematiek van het Provinciefonds. Daarbij staat ook de totale omvang van het fonds ter discussie. Aangezien de besprekingen over dit onderwerp nog maar net zijn gestart, is het nog volstrekt onduidelijk wat de financiële consequenties zijn. Daarnaast speelt als gevolg van de aanstaande invoering van de kilometerheffing een discussie over (de omvang van) het provinciaal belastinggebied. Deze discussie wordt in samenhang met de nieuwe verdeelsystematiek van het Provinciefonds gevoerd.

Verder is de omvang van de liquide middelen hoger dan verwacht. Tezamen met een hogere rentevergoeding leidt dit tot een meevaller in de rente-inkomsten.

***Actualiseren budgetten***
*Investeringsnota verkeer en vervoer*
Uit vorenstaand overzicht blijkt dat bij prioriteit 3.11, Investeringsnota verkeer en vervoer in 2010, een meevaller optreedt; dit vanwege latere fasering van investeringen (kapitaallasten verschuiven).

*Reserve investeringen verkeer en vervoer*
In de Voorjaarsnota 2008 is aangekondigd dat de reserve investeringen verkeer en vervoer conform alle andere reserves geëvalueerd zou worden. Uitgaande van de geplande investeringen, zoals aan uw staten voorgelegd in de Investeringsnota verkeer en vervoer 2002-2010 en het PVVP 2007, en een ongewijzigde dotatie van middelen aan de reserve vanuit de Begroting is het mogelijk zonder verandering van uitvoering van plannen een gedeelte van de reserve te gebruiken voor andere zaken. De Reserve investeringen verkeer en vervoer kan worden verlaagd met een bedrag van € 12 miljoen en bovendien hoeft vanwege de huidige omvang geen rente meer te worden toegevoegd. Deze twee aanpassingen zijn mogelijk op basis van de huidige geplande investeringen, waarbij nog steeds aan de voorwaarde die het BBV stelt (dat de reserve niet negatief komt te staan).
Dit overschot in de reserve wordt voor een groot deel veroorzaakt doordat in het recente verleden extra meerjarige dotaties zijn gedaan uit het "overschot" van de regiovisiegelden (totaal € 10,6 miljoen). Daarnaast zijn de afgelopen jaren investeringsprojecten later uitgevoerd dan eerder gepland of nog in uitvoering. Met name de voorbereiding, uitvoering èn de declaratie van de maatregelen in het kader van Stedelijke bereikbaarheid in de convenanten met gemeenten zijn hiervan een voorbeeld. Bij eerdere berekeningen was dit nog niet voorzien. Hierdoor waren de afgelopen jaren de jaarlijkse kapitaallasten lager en werd het saldo van de reserve hoger. Omdat over het saldo van de reserve een

rente van 6% werd toegevoegd, groeide de reserve meer dan noodzakelijk om aan toekomstige kapitaallasten te voldoen.
Al het "dode" geld is nu op dit moment uit de reserve onttrokken. Echter, toekomstige vertragingen kunnen leiden tot extra kapitaallasten en dus tot extra lasten. Hiervoor hebben wij geen "reserve-" ruimte meer. Het huidige normbedrag (€ 5.983.640,--) dat aan de reserve wordt toegevoegd en jaarlijks wordt verrekend met de werkelijk kapitaallasten kan overigens op termijn, bijvoorbeeld vanaf 2017, ook aangepast worden wanneer het saldo in de reserve weer gaat oplopen door afname van de jaarlijkse kapitaallasten.

*Aankoop natuurterreinen/versnelde inrichting EHS*
Tot nu toe werd het aankopen van natuurterreinen aangemerkt als een investering. Hiervan werden de kapitaallasten berekend en in de exploitatie opgenomen. De aanschaf van natuurterreinen is in principe voor de "eeuwigheid" en heeft derhalve voor de provincie geen waarde meer. Daarom wordt voorgesteld met ingang van 2009 uit te gaan van het principe dat het aankopen van natuurterreinen geen investering is, maar een last voor de exploitatie.
Voor een versnelde inrichting van de EHS wordt in 2009 een bedrag van € 2 miljoen nodig geacht. In de Voorjaarsnota 2009 zal aan de hand van een nadere uitwerking de benodigde middelen voor 2010 en volgende jaren worden gevraagd.

*Uitvoeringskosten pMJP*
De uitvoeringskosten pMJP werden tot 2009 gedekt door een bijdrage van de Reserve vitaal platteland. Nu deze reserve is opgeheven, zijn er geen middelen beschikbaar voor uitvoeringskosten pMJP. De uitvoeringskosten betreffen kosten die niet meegenomen zijn in het pMJP, zoals proceskosten en communicatiekosten.

*Kosten Vuelta*
In 2009 start het topsportevenement Vuelta (Ronde van Spanje) in Drenthe. Voorgesteld wordt de benodigde middelen van € 350.000,-- in 2009 in de exploitatie op te nemen en hiermee eenmalig te verhogen.

*Oud voor nieuw*
De noodzaak om bestaande uitgaven nog eens kritisch tegen het licht worden gehouden, is nog steeds aanwezig. Een fundamentele afweging van "oud voor nieuw" zoals door ons college is voorgenomen, is nog niet tot afronding gekomen. Dit onderwerp is in een nieuwe context gekomen door de rapporten over het provinciale takenpakket van de commissies Lodders en d'Hondt en de hiervoor geschetste ontwikkelingen met betrekking tot Provinciefonds en provinciaal belastinggebied. Ons college staat een meer strategische aanpak voor, die aansluit bij de discussie over rol, positie en takenpakket van de provincie en die meer "toekomstvast" zal zijn. Bij deze nieuwe aanpak zullen de staten meer betrokken zijn en daarom ook is een eerste stap in die richting reeds gezet door de organisatie van de strategische conferentie op 17 september van dit jaar. Op de bevindingen van deze conferentie zal nader worden voortgebouwd bij het formuleren van concrete voorstellen.

2. *Autorisatie van de budgetten in de Begroting 2009 per programma volgens het principe "Per prioriteit de lasten en baten afzonderlijk en de overige budgetten in totalen per programma" doet het best recht aan de rol van provinciale staten en het principe "besturen op hoofdlijnen".*

Feitelijk wordt hier voorgesteld de in 2007 ingevoerde praktijk voort te zetten. Dat betekent dat bij een autorisatie van de afzonderlijke prioriteiten uw staten inhoud geven aan de nadere kaderstelling vanuit de Voorjaarsnota 2008. Voor ons college geldt dan dat over de realisatie van de afzonderlijke prioriteiten wordt gerapporteerd en dat afwijkingen in financiële zin zullen leiden tot een wijziging van de begroting door uw staten. Voor de prioriteiten vanuit het Stimuleringsfonds Drentse projecten geldt dan nog dat de in dit kader uit te voeren projecten door middel van afzonderlijke voorstellen aan uw staten worden voorgelegd.
In alle programma's hebben de prioriteiten een prominente inhoud gekregen door de verwerking van de Voorjaarsnota 2008 in de teksten voor de prioriteiten, die grotendeels nog bekend zijn van de Begroting 2008. Verder worden de financiële gevolgen van de prioriteiten afzonderlijk gepresenteerd in het programmaplan van de Begroting 2009. Voor de resterende inhoud van de programma's geldt dat deze geacht wordt te behoren tot het zogenoemde "going concern". Hierbij wordt aangenomen dat het hier gaat om zaken die tot het *lopende beleid* behoren en waarover vooralsnog geen politieke discussie aan de orde zal zijn.

3. *Het besluit de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting vast te stellen op 81,0 komt overeen met eerder door Provinciale Staten genomen besluiten inzake de indexering van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting.*

Het tarief voor de opcenten van de MRB wordt jaarlijks geïndexeerd. Voor Drenthe vindt deze indexering plaats op basis van het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie. Dit houdt in, dat op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting in de provincie Drenthe voor het tijdvak 1 april 2009 tot en met 31 maart 2010 81,0 opcenten geheven worden. Daartoe moet artikel 1 van de “Verordening op de heffing van de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting Drenthe” gewijzigd worden. Voor het overige wordt hier verwezen naar de paragraaf Lokale heffingen in de Begroting 2009.

*4 en 5. Voor de vaststelling van het Normenkader 2008 en het Controleprotocol 2008 kan "meegelift" worden met de begrotingsbehandeling, door het Normenkader 2008 en het Controleprotocol 2008 vast te laten stellen als bijlagen bij en daarmee onderdeel van de Begroting 2009.*

Door vaststelling van het Controleprotocol en het Normenkader wordt de reikwijdte van de accountantscontrole helder en eenduidig aangegeven. Tevens is in de financiële verordening van de provincie Drenthe artikel 5, vierde lid, bepaald dat onze staten jaarlijks een overzicht van wet- en regelgeving ter goedkeuring aan uw staten voorleggen. Om praktische redenen wordt aan uw staten voorgesteld het Normenkader 2008 nu vast te stellen, maar onze staten (evenals in 2006) de bevoegdheid te geven om wijzigingen in het Normenkader goed te keuren indien na de datum van uw goedkeuring en vóór 31 december 2008 wijzigingen plaatsvinden. Het Controleprotocol 2008 wordt ter vaststelling aangeboden.

6. *De Begroting 2009 is op het vlak van de systematiek ten opzichte van de Begroting 2008 niet gewijzigd.*

Met de nu voorliggende Begroting 2009 wordt de koers voortgezet die wij met de Begroting 2008 zijn ingeslagen op het vlak van het omgaan met de Begroting als instrument. Daarbij wordt ook zo veel mogelijk aangesloten bij de handreikingen die van de kant van de toezichthouder ontvangen zijn. Voor een nadere toelichting op de systematiek van de Begroting 2009 wordt verwezen naar de inleiding bij de Begroting.

## Uitvoering

**Tijdsplanning**
Niet van toepassing.

**Financiën**
Zie de Begroting 2009.

**Monitoring en evaluatie**
Niet van toepassing.

**Extern betrokkenen**
Niet van toepassing.

**Communicatie**

Publicatie van het opcententarief motorrijtuigenbelasting in het Provinciaal blad.

## Bijlagen

1. Ontwerp-Begroting 2009

## Ter inzage in de leeskamer
Niet van toepassing.

Assen, 25 september 2008
Kenmerk: 38/5.9/2008010861

Gedeputeerde staten van Drenthe,

A. Haarsma, plv. voorzitter
J.M. Imhof, secretaris

ga.coll.

**Toelichting**

In deze toelichting gaan wij nader in op een aantal aspecten betreffende de Begroting 2009. Deze aspecten zijn reeds in de Begroting 2009 opgenomen, tenzij het expliciet anders vermeld is. In de Begroting 2009 zijn alle relevante en bekende ontwikkelingen opgenomen die op het moment van productie bekend waren.

*Uitkering Provinciefonds*
In de Begroting 2009 is rekening gehouden met de informatie over de algemene uitkering van het Provinciefonds zoals deze is berekend in de zogenoemde Juni-circulaire 2008. De verdeling van de algemene uitkering is alleen gegeven voor 2008.
Op basis van de diverse uitgangspunten in de Juni-circulaire ziet de ontwikkeling van de algemene uitkering uit het Provinciefonds er voor Drenthe voor de komende jaren als volgt uit.

**Meerjarenperspectief algemene uitkering provinciefonds Junicirculaire 2008**

| Verdeling Algemene Uitkering | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| **Op te nemen in prov.begroting** | 70.218.615 | 73.504.513 | 75.591.980 | 77.309.050 |
| Volgens Begroting 2008 | 69.991.190 | 72.255.077 | 74.560.575 | 76.828.279 |
| **Bijstelling berekening algemene uitkering** | **227.425** | **1.249.436** | **1.031.405** | **480.771** |

Voor het jaar 2012 wordt uitgegaan van een algemene uitkering van € 79.475.829,--.

*Opcenten op de motorrijtuigenbelasting*
In de 1e Bestuursrapportage van 2008 is ingegaan op de ontwikkelingen in 2008 en volgende jaren met betrekking tot de opcenten op de motorrijtuigenbelasting. Daarbij is uitgegaan van de omvang en samenstelling van het wagenpark per 31 december 2007 en van een volumegroei van 2,5% als gevolg van groei van wagenpark en verschuiving naar zwaardere gewichtsklassen. Deze uitgangspunten zijn bij de Begroting 2009 ongewijzigd.
Het tarief voor de opcenten op de motorrijtuigenbelasting worden jaarlijks geïndexeerd. Voor Drenthe vindt deze indexering plaats op basis van het vierjarige gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie.

Deze cijfers luiden als volgt.

| | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | Gemiddeld |
|---|---|---|---|---|---|
| Stijgingspercentage | 1,7 | 1,1 | 1,6 | 2,0 | 1,6 |

Dit stijgingspercentage wordt toegepast op het meerjarenperspectief en leidt tot de volgende ontwikkeling van het opcententarieven per 1 april.

| 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|
| 81,0 | 82,3 | 83,6 | 84,9 |

Wij stellen u voor het tarief voor de opcenten op de motorrijtuigenbelasting voor het tijdvak 1 april 2009 tot en met 31 maart 2010 vast te stellen op 81,0.
Op grond van de huidige gegevens, het voorstelde tarief en de genoemde aannames is een raming gemaakt van de verwachte ontwikkeling van de opbrengst opcenten op de motorrijtuigenbelasting.

In navolgende tabellen is de raming voor 2008 en komende jaren uitgaande van de hiervoor genoemde uitgangspunten weergegeven.

| Bedragen x € 1.000 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| | 44.399 | 46.013 | 47.685 | 49.406 |

*Uitgangspunten voor de Begroting*
Vertrekpunt voor de opstelling van de Begroting 2009 is de Begroting 2008 na zeven wijzigingen.
Bij de opstelling van de Begroting worden de volgende algemene uitgangspunten c.q. aannames gehanteerd.

| | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| *Ontwikkeling prijzen* | | | | |
| Prijsmutatie materiele consumptie | 2% | 2% | 2% | 2% |
| Index budgetten subsidies per boekjaar | 2,54% | 2,8% | 2,8% | 2,8% |
| *Motorrijtuigenbelasting* | | | | |
| Opcenten tarief | 81,0 | 82,3 | 83,6 | 84,9 |
| *Provinciefonds:* | | | | |
| Reëel accres | 2,5% | 1% | 0% | 1% |
| *Renten* | | | | |
| Toegerekende rente | 4,5% | 4,5% | 4,5% | 4,5% |
| Lange rente financiering | 5% | 5% | 5% | 5% |
| Korte rente financiering | 5% | 5% | 5% | 5% |

*Aansluiting Voorjaarsnota 2008 en Begroting 2009*
De Begroting 2009 is opgesteld op basis van het kader van de Voorjaarsnota 2008. De gevolgen van de Voorjaarsnota 2008 zijn verwerkt in de 7e wijziging van de Begroting 2008, zij het slechts als eenmalige lasten. Voor 2009 en latere jaren zijn de gevolgen van de Voorjaarsnota 2008 verwerkt in de primaire Begroting 2009. Uitgangspunt voor de Begroting 2009 is het financiële beeld zoals dat geschetst is in de Voorjaarsnota 2008. Voor zover zich na de vaststelling van de Voorjaarsnota 2008 nog relevante financiële ontwikkelingen hebben voorgedaan, zijn deze verwerkt in de voorliggende Begroting 2009. De aansluiting tussen het financiële beeld in de Voorjaarsnota 2008 en de Begroting 2009 wordt nader verklaard in het overzicht in bijlage 1 bij deze Nota van aanbieding.

## Bijlage 1. Tabel aansluiting Voorjaarsnota 2008 met Begroting 2009

### Tabel aansluiting Voorjaarsnota 2008 met Begroting 2009

De basis voor de totstandkoming van de Begroting 2009 vormen de kolommen 2009 tot en met 2011 van de meerjarenbegroting 2008-2011. Deze meerjarenraming sloot na de vaststelling van de Voorjaarsnota 2008 voor de jaren 2009 tot en met 2011 met een onttrekking aan de Reserve voor algemene doeleinden van de volgende bedragen:

| | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| ***Bijdrage van Reserve voor algemene doeleinden*** | **7.667.174** | **7.731.770** | **10.464.459** | |
| Inmiddels hebben daarin de volgende wijzigingen plaatsgevonden: | | | | |
| **Autonome ontwikkelingen** | | | | |
| Uitkering Provinciefonds | 1.249.436- | 1.031.405- | 480.771- | |
| Indexering subsidie RTV-Drenthe | 176.753 | 282.253 | 292.556 | |
| Bijdrage Noordelijke Rekenkamer | 5.400- | 1.700- | 6.300- | |
| Hogere opbrengst rente kasgeld | 2.190.899- | 1.270.927- | 820.445- | |
| Hogere opbrengst bespaarde rente | 941.000- | 1.315.000- | 1.516.000- | |
| **Actualisering budgetten** | | | | |
| Herziening kapitaallasten | 8.893- | 935.921 | 282.774 | |
| Extra budget omgevingsbeleid | 5.000 | 50.000 | - | |
| Lagere huur Drents Museum (BTW) | 107.273 | 107.273 | 107.270 | |
| Kosten onderhoud wegen | 608.840 | 621.017 | 633.437 | |
| Lagere opbrengsten leges | 7.995 | 7.995 | 7.995 | |
| Kosten digitalisering | 28.000- | 4.624 | 5.219 | |
| Kosten huisvesting | - | 533.333 | - | |
| Omzetting prioriteiten VV in kapitaallasten | - | 2.500.000- | 5.000.000- | |
| Kapitaallasten prioriteiten wegen | - | - | 1.250.010 | |
| Post onvoorziene uitgaven | 36.888- | 35.425- | - | |
| Toevoeging rente aan de Reserve IVV | 1.746.805- | 1.700.614- | 1.467.454- | |
| Bijdrage van de Reserve IVV | 12.000.000- | - | - | |
| Aankoop natuurterreinen | 2.000.000 | - | - | |
| Uitvoeringskosten PMJp | 450.000 | 450.000 | 450.000 | |
| Kosten Vuelta | 350.000 | | | |
| Bijdrage aan Stimuleringsfonds Drenthe projecten | 6.834.286 | - | - | |
| ***Bijdrage van Reserve voor algemene doeleinden*** | ***-*** | ***2.869.115*** | ***4.202.750*** | ***9.709.974-*** |

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 25 september 2008, kenmerk 38/5.9/2008010861;

BESLUITEN:

I. kennis te nemen van het financiële beeld als geschetst in de Begroting 2009;

II. de lasten en baten in de Begroting 2009 per programma te autoriseren volgens het principe "Per prioriteit de lasten en baten afzonderlijk en voor de overige budgetten de lasten en baten in totalen per programma";

III. artikel 1 van de "Verordening op de heffing van de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting Drenthe" te wijzigen in "Op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting worden in de provincie Drenthe voor het tijdvak 1 april 2009 tot en met 31 maart 2010 81,0 opcenten geheven";

IV. het Normenkader 2008 vast te stellen en gedeputeerde staten (evenals in 2007) de bevoegdheid te geven om wijzigingen in het Normenkader goed te keuren indien deze na de datum van uw goedkeuring en vóór 31 december 2008 plaatsvinden;

V. het Controleprotocol 2008 vast te stellen;

VI. de Begroting 2009 vast te stellen.

Assen, 12 november 2008

Provinciale staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

ga.coll.

provincie Drenthe

# Begroting 2009

## Kiezen voor de kracht van Drenthe

# Begroting
# 2009

*Gedeputeerde staten van Drenthe*
*September 2008*

**Colofon**
Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

MO0809O203Begroting2009.indd

# Inhoud


| | | |
|---|---|---|
| | Voorwoord | 5 |
| | Inleiding | 6 |
| | Kerngegevens provincie Drenthe | 9 |
| **I** | **Beleidsbegroting** | |
| | Programma 1. De provincie doét ertoe! | 13 |
| | Programma 2. Samenleving met samenhang | 22 |
| | Programma 3. ruimte en bereikbaarheid | 42 |
| | Programma 4. Kennis wérkt | 65 |
| | Programma 5. Leefomgeving | 73 |
| | Programma 6. Middelen | 106 |
| **I.2** | **Paragrafen** | |
| | Paragraaf 2.1 Lokale heffingen | 119 |
| | Paragraaf 2.2 Weerstandsvermogen | 123 |
| | Paragraaf 2.3 Onderhoud kapitaalgoederen | 136 |
| | Paragraaf 2.4 Financiering | 143 |
| | Paragraaf 2.5 Bedrijfsvoering | 149 |
| | Paragraaf 2.6 Verbonden partijen | 157 |
| | Paragraaf 2.7 Grondbeleid | 165 |
| **II** | **Financiële begroting** | |
| II.1 | Overzicht van lasten en baten,tevens Meerjarenraming 2008 – 2012 | 169 |
| II.2 | Verklaring aanmerkelijke verschillen | 170 |
| II.3 | Incidentele lasten en baten | 171 |
| II.4 | Financiële positie en toelichting | 173 |
| II.5 | Toelichting op belangrijke ontwikkelingen | 190 |
| | **Bijlagen** | |
| 1 | Controleprotocol | 195 |
| 2 | Normenkader | 200 |
| 3 | Afkortingenwijzer | 207 |

# Voorwoord

Hierbij treft u de tweede begroting van deze bestuursperiode in Drenthe aan, de Begroting 2009. Deze begroting staat in het teken van de realisatie van ons Collegeprogramma 2007-2011: Kiezen voor de kracht van Drenthe. In de Voorjaarsnota 2008 hebben wij u onze ambities kenbaar gemaakt; deze ambities vindt u terug in deze begroting.

In de Begroting 2009 blijven wij de koers volgen die vorig jaar is ingezet. Dit houdt in dat wij meer op hoofdlijnen blijven begroten en de nadruk blijven leggen op de hoofdpijlers uit het Collegeprogramma. In deze begroting vindt u dan ook een duidelijk onderscheid tussen enerzijds de prioriteiten en anderzijds de 'going concern'-zaken terug. Onze inzet is hierbij om het met u vooral over de prioriteiten te hebben, omdat hierin onze ambities vertaald worden. Bij het onderdeel 'going concern' wordt informatie op hoofdlijnen verstrekt, waarvan het uitgangspunt vooralsnog is dat deze zaken geen onderwerp van een politieke discussie zullen zijn. Wat betreft de opzet is deze begroting ten opzichte van vorig jaar ongewijzigd. Wel hebben wij een verbeterslag gemaakt in het beschrijven van de doelen en indicatoren, om een betere sturing in de doelrealisatie mogelijk te maken.

Tijdens de behandeling van de Voorjaarsnota hebt u een aantal moties aanvaard. De uitvoering van deze moties vindt u inhoudelijk terug in deze begroting. Voor zover dat aan de orde is, worden financiële consequenties zo spoedig mogelijk verwerkt in een wijziging van de Begroting 2009.

Op dit moment doen zich enkele belangrijke financiële ontwikkelingen voor. De belangrijkste ontwikkeling betreft de ontwikkelingen in het Provinciefonds. Op basis van de junicirculaire ontvangen wij 1,2 miljoen meer dan begroot. Ook vinden er in IPO-verband gesprekken plaats met de Raad van financiële verhoudingen over een fundamentele herziening van de verdeelsystematiek van het Provinciefonds. De omvang van het totale Provinciefonds staat onder druk. Aangezien de gesprekken over dit onderwerp onlangs gestart zijn, is nog onduidelijk wat de financiële consequenties voor de provincie Drenthe zijn.
Daarnaast speelt als gevolg van de aanstaande invoering van de kilometerheffing een discussie over de omvang van het provinciaal belastinggebied. Deze discussie wordt in samenhang met de nieuwe verdeelsystematiek van het Provinciefonds gevoerd.

Wij vertrouwen erop dat de nieuwe begroting u wederom de nodige informatie biedt voor de uitoefening van uw kaderstellende en controlerende taak. Met deze begroting beogen wij op koers te liggen voor het realiseren van onze doelen van ons Collegeprogramma 2007-2011: Kiezen voor de kracht van Drenthe.

# Inleiding

Met de nu voorliggende Begroting 2009 wordt de koers voortgezet die wij zijn ingeslagen op het vlak van het omgaan met de begroting als instrument. Voorafgaand aan de productie van de Begroting 2009 heeft er een versterkte kaderstelling door provinciale staten plaatsgevonden op basis van de Voorjaarsnota 2008. Die kaderstelling is in haar geheel in de Begroting 2009 opgenomen en voornamelijk verwerkt in de bespreking van de prioriteiten in het programmaplan.

In het programmaplan van de Begroting 2009 wordt de kaderstelling doorgetrokken door het maken van een duidelijk onderscheid in enerzijds de prioriteiten van het beleid en anderzijds de "lopende zaken". Bij de laatste – ook wel aangeduid met de term "going concern" – wordt informatie op hoofdlijnen verstrekt en het uitgangspunt is vooralsnog, dat deze zaken geen onderwerp van een politieke discussie zullen zijn.

Hierna beschrijven wij kort de vier onderdelen van de Begroting 2009.

**Het programmaplan (beleidsbegroting)**
In het programmaplan gaan wij per programma in op de maatschappelijke effecten en de wijze waarop ernaar gestreefd wordt die effecten te verwezenlijken. Dit wordt gedaan aan de hand van de volgende drie vragen: Wat willen we? Wat gaan we ervoor doen? Wat mag het kosten? Die vragen worden ten principale voor het gehele programma gesteld, maar voor de prioriteiten ook nog eens voor elke prioriteit afzonderlijk. Dit vergemakkelijkt een politiek relevante rapportage en verantwoording. Zoals gezegd wordt bij de indeling van de programma's aangesloten bij de hoofdpijlers van het Collegeprogramma 2007-2011.

**De paragrafen (beleidsbegroting)**
In de paragrafen behandelen wij onderwerpen die van belang zijn voor het inzicht in de financiële positie van de provincie. De paragrafen bevatten de beleidsuitgangspunten van beheersmatige activiteiten en lokale heffingen en vallen daarom onder de beleidsbegroting. De paragrafen betreffen: onderhoud kapitaalgoederen, verbonden partijen, grondbeleid, financiering, bedrijfsvoering, weerstandsvermogen en lokale heffingen.

**Het overzicht van lasten en baten (financiële begroting)**
Via vaststelling van de Begroting autoriseren de staten het college tot het doen van uitgaven. Gezien het belang van een goed inzicht in de baten en lasten worden de baten en lasten per programma weergegeven in een afzonderlijk overzicht. Dit overzicht is integraal, dat wil zeggen dat het alle baten en lasten bevat, zoals opgenomen in het programmaplan.

**De uiteenzetting van de financiële positie (financiële begroting)**
Inzicht in de financiële positie is van belang, mede met het oog op de continuïteit van de provincie. Daarom besteden wij afzonderlijk aandacht aan de financiële positie. Dit gebeurt ook in een meerjarig perspectief. Speciale aandacht geven wij aan de investeringen, financiering, reserves en voorzieningen.

Van de verschillende onderdelen behoeft het programmaplan enige nadere toelichting.

**Missie**
Per programma wordt beschreven aan welke strategische doelen het programma een bijdrage levert. Er wordt een overzicht van strategische doelen gegeven. Strategische doelen zijn de veranderingen die de overheid in de samenleving of organisatie wil bereiken. Het geeft de koers op hoofdlijnen aan voor de langere termijn. De verbinding tussen begroting en Collegeprogramma wordt versterkt doordat de missie per programma rechtstreeks wordt ontleend aan het Collegeprogramma 2007-2011.

**Doel (wat willen we bereiken?)**
Uitgaande van de geformuleerde missie worden de doelen gepresenteerd die het provincie-bestuur wil bereiken. Dit kunnen zowel maatschappelijke effecten zijn (effecten in de samenleving) of omgevingseffecten (effecten in de leefomgeving). Het zijn met name doelen waaraan de provincie concreet iets kan doen en/of waar de provincie een concrete taak heeft. Het uitgangspunt is, de gepresenteerde informatie te beperken tot die doelen waarop ook daadwerkelijk wordt gestuurd en waarbij over de geformuleerde indicatoren ook daadwerkelijk zal worden gerapporteerd. De komende jaren staat voor de nieuwe provinciale organisatie een verdere doorontwikkeling van de begroting op het programma, met name waar het gaat om het verbeteren van doelstellingen en de wijze waarop wordt vastgesteld of deze doelstellingen ook daadwerkelijk worden bereikt.

**Baten en lasten**
Aan het begin van de beschrijving van elk programma wordt een beknopt samenvattend overzicht gegeven van de baten en lasten van het programma met een grafische weergave daarvan, waarmee meteen een indicatie wordt gegeven van de (relatieve) omvang van het programma.

**Kaderstellende nota's, regelingen, wetten etc.**
Beleid komt niet voort uit het niets. Daarom geven wij voor elk programma een overzicht van provinciale documenten waarin de kaders voor het beleid/de doelstellingen zijn vastgelegd. Daarnaast worden kaderstellende beleidsstukken van derden – bijvoorbeeld het rijk – genoemd. Het is dan duidelijk waar de basis van het beleid te vinden is. Het ligt in de bedoeling dat op den duur bij een digitale versie van de begroting vanuit deze trefwoorden kan worden "doorgeklikt" naar achterliggende documenten.

**Ontwikkelingen**
In de komende tijd kunnen er ontwikkelingen (buiten de provincie zelf) zijn, die invloed hebben op het provinciale beleid. Voor zover die invloed reeds duidelijk is, wordt hierover (beleidsrelevante) informatie verstrekt.

**Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen?**
Het centrale onderdeel van het programmaplan bestaat met ingang van de Begroting 2009 uit de behandeling van de prioriteiten, zoals die het resultaat zijn van de kaderstelling door Provinciale Staten op basis van de Voorjaarsnota 2007 PLUS en de Voorjaarsnota 2008. In de Begroting 2009 worden de prioriteiten beschreven die in 2009 en daarna nog aan de orde zijn; dat zijn dus zowel de prioriteiten die vorig jaar zijn vastgesteld als de wijzigingen en toevoegingen die voor 2009 en later zijn vastgesteld.

**Samenvattend overzicht prioriteiten**
Zoals ook in de Voorjaarsnota 2007 PLUS is gebeurd, wordt van de gekozen prioriteiten een samenvattend overzicht verstrekt met daarbij een financieel overzicht.

**Moties**
In die gevallen waarin provinciale staten naar aanleiding van de Voorjaarsnota 2007 PLUS en de Voorjaarsnota 2008 aanvullende moties hebben aanvaard, wordt in de Begroting 2008 zo veel mogelijk aangegeven, hoe aan deze moties de komende jaren uitvoering zal worden gegeven. Dit gebeurt met name, wanneer aan de uitvoering van een motie extra kosten verbonden zijn.

**Wat doen we nog meer?**
De informatie over de overige activiteiten ("going concern") wordt samengevat weergegeven. Het gaat hier met name om zaken die tot het lopende beleid behoren en waarover geen politieke discussie aan de orde is. Dit zullen ook vooral zaken zijn die behoren tot de vaste (medebewinds)taken van de provincie. Waar hier zaken spelen waarover het college bijvoorbeeld nadere afspraken met de staten wil maken of waarvan de staten hebben aangegeven een nadere rapportage te wensen, worden die hier iets verder uitgewerkt; voor het overige wordt puntsgewijs informatie verstrekt.

**Agenda**
In de begroting wordt in de vorm van een beleidsagenda expliciet aandacht besteed aan de afspraken met provinciale staten over de oplevering van beleidsproducten, zoals specifieke beleidsnota's, uitvoeringsplannen en bestuursopdrachten. Verder wordt aandacht besteed aan voorstellen die gepland staan in het kader van het Stimuleringsfonds Drentse projecten en aan bestuurlijke gebeurtenissen die op de rol staan (bijvoorbeeld de ondertekening van bestuursovereenkomsten en het in werking treden van belangrijke wetgeving). Op deze wijze wordt een aanzet gegeven tot een betere planning van de bestuurlijke agenda; deze zal de komende jaren nog verder worden doorontwikkeld.

**Wat mag het kosten?**
Per programma(onderdeel) wordt een totaaloverzicht gegeven van programmakosten. Niet alleen voor de komende jaren tot en met 2012, maar daaraan toegevoegd ook cijfers over 2007 en 2008. De apparaatskosten maken in hun geheel deel uit van de kosten van het programma Middelen. Dat gebeurt met name om een transparant beeld te geven van de kosten van het provinciaal apparaat.

**Toelichting op verschillen**
Waar de financiële totaaloverzichten voor de programma's substantiële verschillen tussen de jaren laten zien, wordt hiervoor een toelichting gegeven. Het gaat hier om een toelichting op hoofdlijnen, waarbij het algemene beeld belangrijker is dan de verschuiving van elke afzonderlijke euro. De toelichting wordt per programma gegeven, indien de verklarende factoren specifiek zijn voor dat programma. Verklaringen van meer algemene aard worden gegeven als onderdeel van de financiële begroting.

# Kerngegevens provincie Drenthe

| | |
|---|---|
| **A. Sociale structuur** | |
| Aantal inwoners (per 1 januari 2008) | 488.135 |
| Aantal huishoudens (per 1 januari 2007) | 204.126 |
| | |
| **B. Economische structuur** | |
| Netto arbeidsparticipatie | 64,7% |
| Beroepsbevolking (x 1.000) | 214 |
| Werkzaam (x 1.000) | 203 |
| Werkloos (x 1.000) | 11 (5,4%) |
| | |
| Bedrijvigheid (in aantallen per 1 april 2007) | |
| Landbouw | 4.637 |
| Industrie | 1.664 |
| Bouw | 2.956 |
| Handel | 7.394 |
| Horeca | 1.430 |
| Transport | 935 |
| Zakelijke diensten | 6.504 |
| Overige diensten | 5.602 |
| | |
| **C. Fysieke structuur** | |
| Oppervlakte (2008; in km$^2$) | 2.680 |
| Oppervlakte cultuurgrond (in ha) | 152.170 |
| Woningvoorraad (aantal per 1 januari 2008) | 204.939 |
| | |
| **Financiële kerngegevens Begroting 2009** | |
| Totale lasten voor bestemming resultaat | 284.201.646 |
| Totale baten voor bestemming resultaat | 262.241.489 |
| Onttrekking aan reserves (saldo) | 21.960.157 |
| Opbrengsten opcenten motorrijtuigenbelasting | 44.399.000 |
| Uitkering provinciefonds | 73.504.513 |
| Omvang algemene reserves per 1 januari 2009 | 91.816.967 |
| Omvang bestemmingreserves per 1 januari 2009 | 87.762.728 |
| Omvang eigen voorzieningen per 1 januari 2009 | 1.535.890 |

Bronnen: Drenthe in cijfers 2007 en Centraal Bureau voor de Statistiek

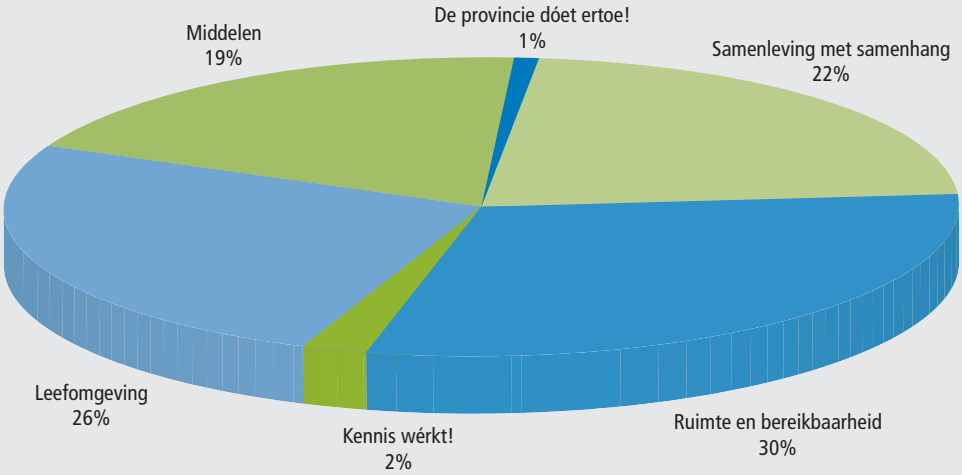
De provincie dóet ertoe!
1%
Samenleving met samenhang
22%
Ruimte en bereikbaarheid
30%
Kennis wérkt!
2%
Leefomgeving
26%
Middelen
19%

# I Beleidsbegroting

## I.1 Programmaplan

# Programma 1. De provincie doét ertoe!

## Missie

Onze ambitie is de provincie te laten léven door actief te zijn als stimulator, initiatiefnemer en regisseur. Voorop staat een heldere en duidelijke communicatie. Digitale ontsluiting van informatie speelt een belangrijke rol. De dienstverlening aan inwoners, bedrijven, organisaties en medeoverheden wordt verbeterd. Zij worden interactief betrokken bij de opstelling en uitvoering van provinciaal beleid. Samenwerking met gemeenten, waterschappen en buurprovincies is van belang. Drenthe wordt sterker gepositioneerd op nationaal en internationaal niveau. De lobby richting Den Haag en Brussel krijgt meer aandacht. Bij de profilering van Drenthe staan de eigen kernwaarden centraal. Actief wordt ingespeeld op belangrijke (inter)nationale trends als klimaatverandering, duurzame energievoorziening, internationalisering en demografische veranderingen. Gebiedsgerichte aanpak krijgt meer gestalte.

## Doel (wat willen wij bereiken?)

**PS**

Grotere zichtbaarheid PS. Indicatoren: 20 werkbezoeken en discussiebijeenkomsten op locatie in de provincie door leden van de staten en statencommissies ; gemiddeld 300 bezoekers per vergadering aan de live-uitzending van vergaderingen van de staten en statencommissies op internet.

**Bestuurlijke aangelegenheden (rechtsbescherming)**

Een goede en adequate rechtsbescherming bieden aan belanghebbenden die betrokken zijn bij provinciale besluitvorming.

| Indicatoren | Nulmeting | Streefwaarde/realisatie | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | 2008 | 2009 | 2010 | Later |
| 1. Kwantitatief: aantallen beroepsprocedures inzake beslissingen op het bezwaarschrift. | Van de 42 zaken in 2006 is in 3 gevallen (7%) beroep ingesteld tegen de beslissing op het bezwaarschrift bij de Rechtbank of de Raad van State. | 15% | 15% | 15% | 15% |
| 2. Kwalitatief: oordeel rechter, tevredenheidsonderzoek belanghebbenden (in- en extern). | Van de 8 uit 2005 en 2006 lopende beroepszaken in 2006 zijn 2 beroepen alsnog ingetrokken.<br>Uitspraken (6x):<br>■ - 2 gegrond (33%)<br>■ - 0 gedeeltelijk gegrond (0%)<br>■ - 0 niet-ontvankelijk (0%)<br>■ - 4 ongegrond (66%) | 10% uitspraken gegrond | 10% | 10% | 10% |
| 3. Tijdigheid van de afdoening van bezwaren en klachten. | Van de 42 zaken in 2006 is 0 keer (0%) buiten de termijn beslist. | 30% | 25% | 25% | 25% |

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 1. De provincie dóet ertoe! | 3.623.158 | 12.000 |
| Overige programma's | 280.578.488 | 262.241.489 |

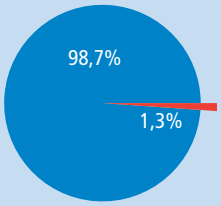


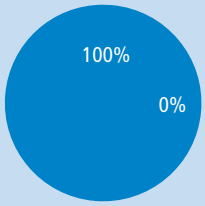


| Programma 1: De provincie dóet ertoe! | 2.007 | 2.008 | 2.009 | 2.010 | 2.011 | 2.012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 2.460.679 | 3.667.588 | 3.623.158 | 3.418.585 | 3.444.220 | 3.045.850 |
| Totaal baten | 4.350 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Saldo | 2.456.329 | 3.655.588 | 3.611.158 | 3.406.585 | 3.432.220 | 3.033.850 |

## Kaderstellende nota's, regelingen, wetten etc.

- Wet dualisering provinciebestuur
- Provinciewet
- Gemeentewet
- Wet openbaarheid van bestuur
- Wet rampen en zware ongevallen
- BBBV
- Provinciale klachtenregeling
- Verordening onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid provincie Drenthe
- Verordening Bestuurscommissie Onderzoeksbureau Cultuur, Welzijn en Zorg
- Statuten Vereniging IPO
- Gemeenschappelijke regeling SNN
- Notitie Een Drentse visie op de toekomst van het middenbestuur
- Onderzoeksprogramma 2009-2011
- Beleidskader voor het financieel toezicht op de gemeenten en de gemeenschappelijke regelingen in de provincie Drenthe
- Ambtsinstructie CvdK
- Beleidsnotitie Integrale veiligheid (2007)

## Ontwikkelingen

**PS**

In 2009 zullen de vergaderingen van provinciale staten en van de statencommissies live te volgen zijn op internet. Na afloop van de vergaderingen kunnen de videoverslagen ook op internet worden geraadpleegd.

Provinciale staten gaan in de aanloop naar de besluitvorming over het nieuwe omgevingsbeleid discussie-bijeenkomsten organiseren op diverse locaties in de provincie.

## Bestuurlijke aangelegenheden

*Bestuursakkoord rijk - provincies 2008-2011*
Samen met de andere provincies hebben wij in 2008 een bestuursakkoord 2008-2011 met het rijk gesloten. In dit bestuursakkoord hebben wij met het rijk afspraken gemaakt over:
- bestuurlijke en financiële verhoudingen;
- investeringen van de provincies in de realisatie van rijksdoelen;
- decentralisatie van taken en overheveling van financiële middelen;
- deregulering en vermindering van administratieve lasten.

Meer concreet regelt het bestuursakkoord de decentralisatie van een aantal rijkstaken naar de provincies. De voorgenomen decentralisatie van taken, die veelal in deze kabinetsperiode dient plaats te vinden, maakt dat het rijk meer gaat sturen op hoofdlijnen (kaderstellende taak). Het versterkt daarmee de positie van de provincie als gebiedsregisseur en het profiel en de rol van de provincies op ruimtelijk-economisch terrein en op het gebied van cultuur. Daarnaast regelt het bestuursakkoord dat de provincies de Rijksbegroting met € 600 miljoen verlichten in de vorm van bijdragen aan realisatie van rijksprojecten in de regio. Voor Drenthe betekent dit een bijdrage van in totaal € 20 miljoen in 4 jaar. Deze bijdrage hebben wij verwerkt in de Begroting en Meerjarenraming. Tevens hebben wij in het bestuursakkoord afspraken gemaakt over vermindering en herijking van het interbestuurlijk toezicht.

*Commissies Lodders, Oosting en D'Hondt*
De uit het bestuursakkoord voortvloeiende versterking van de positie van de provincies als gebiedsregisseur, de rol op ruimtelijk-economisch terrein en op het gebied van cultuur is overeenkomstig het advies van de commissie Lodders.
De in het bestuursakkoord gemaakte afspraken over vermindering en herijking van interbestuurlijk toezicht dragen conform de aanbevelingen van de commissie Oosting bij aan een efficiëntere overheid, met minder bureaucratie en bestuurlijke drukte.
Op 4 juni 2008 heeft de Interbestuurlijke Taakgroep Gemeenten/commissie D'Hondt haar rapport "Vertrouwen en verantwoorden" gepresenteerd. Dit rapport pleit voor meer beleidsruimte voor gemeenten en decentralisatie van taken van rijk en provincies naar gemeenten op het gebied van zorg, jeugd, participatie en stedelijke ontwikkeling.

*Commissie Rol en Taken provincie Drenthe*
Tot slot heeft de Drentse Commissie Rol en Taken provincie Drenthe in mei 2008 het rapport "Rollen en taken van de provincie Drenthe" gepresenteerd. Dit rapport bevat onder meer een toetsingskader om te bepalen of de provincie bepaalde taken en rolinvulling wel of niet moet behartigen.
De vraag die wij willen beantwoorden is hoe wij onze nieuwe rol gaan invullen. Om samen met GS van gedachten te wisselen over de wijze waarop wij de rapporten "Vertrouwen en verantwoorden" en "Rollen en taken van de provincie Drenthe" en het bestuursakkoord kunnen vertalen in een visie op de nieuwe rol van de provincie Drenthe, hebben wij in september 2008 een conferentie georganiseerd. Hieraan geven wij een vervolg in de tweede helft van 2008 en in 2009.

## Interprovinciale samenwerking
Geen relevante ontwikkelingen.

## Openbare orde en veiligheid
Geen relevante ontwikkelingen.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij er aan doen?

**PS**
Geen specifieke prioriteiten

### Bestuurlijke aangelegenheden

**1.1 Rolopvatting provincie als middenbestuur**

Het provinciaal beleid staat niet op zichzelf. Trends van buitenaf en het beleid van de medeoverheden zijn van grote invloed. De provincie als middenbestuur is interactief. Zij treedt op als stimulator, initiatiefnemer en regisseur, zowel richting medeoverheden, bedrijfsleven als organisaties.
De Commissie Rol en Taken provincie Drenthe heeft in mei 2008 haar rapport uitgebracht met aanbevelingen over rol- en taakopvattingen van de provincie. In samenspraak met het college van GS zal in het najaar van 2008 op grond van dit rapport en van het Bestuursakkoord rijk-provincies 2008-2011 worden verkend welke vervolgstappen zullen worden genomen in 2009 met betrekking tot een nadere concretisering van de rol- en taakopvatting van de provincie.

**1.2 Impuls samenwerken met medeoverheden**

De contacten met gemeenten, waterschappen en de Vereniging van Drentse Gemeenten (VDG) worden uitgebouwd. Doel is opstelling van gezamenlijke strategische ontwikkelingsagenda's. Daarover vindt periodiek bestuurlijk overleg plaats. Ontwikkelings- en resultaatgerichte allianties staan voorop. Dit zal leiden tot meer samenhang in visie, doelen, strategie, maatregelen, projecten en inzet van middelen (financieel en menskracht). Mede gebaseerd op onze Drentse visie zullen wij met het VDG een overkoepelende strategische agenda voor Drenthe opstellen. Wij zijn bereid voor de Drentse gemeenten een inhoudelijk ondersteunende rol te vervullen voor EU-aangelegenheden. Wij concentreren ons op de concrete uitdagingen die wij voor de komende jaren verwachten. Aan de hand van deze agenda zoeken wij steun voor onze ambitie om de plaats van Drenthe in Europa te versterken.
Wij zullen een actieve rol vervullen in het IPO. De samenwerking met de buurprovincies en de aangrenzende Duitse overheden zal resultaatgericht zijn. De intensivering van de SNN-samenwerking met de vier grote noordelijke steden is verder uitgelijnd en zal bij de voorzitterswisseling medio 2009 weer tegen het licht worden gehouden.

**1.3 Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid**

Burgers, bedrijven en organisaties worden in een zo vroeg mogelijk stadium betrokken bij de voorbereiding, besluitvorming en uitvoering van provinciaal beleid. Doel is de creativiteit en deskundigheid van deze doelgroepen beter en vooral eerder in het beleid tot hun recht te laten komen waardoor de kwaliteit van beleid en beleidsprocessen uiteindelijk verbeterd wordt. Vergroten van betrokkenheid en uitwisseling van kennis met doelgroepen kan via periodieke, al dan niet themagerichte, discussiebijeenkomsten en via inspraakprocessen rond grote beleidsnota's en grote projecten. Al verschillende grote beleidsprocessen zijn op interactieve wijze aangepakt. Kennis en ervaring vanuit deze projecten wordt geïnventariseerd en verspreid voor verdere toerusting van de organisatie en als voeding voor nieuwe beleidsprocessen.
Daarnaast willen wij duurzame contacten aangaan met spelers uit het bedrijfsleven, kennisinstellingen en medeoverheden om met hen kennis en ervaring uit te wisselen over interactief werken en gerelateerde onderwerpen. Naast het delen van onze eigen ervaringen binnen deze

netwerken wordt verworven kennis actief teruggekoppeld naar de organisatie om bij te dragen aan adequate inrichting van interactieve beleidsprocessen.
Gedurende de looptijd van het programma wordt een visie ontwikkeld op de wijze waarop de provincie Drenthe externe doelgroepen wil betrekken bij beleidsontwikkeling. Als onderdeel van de visie worden ook lopende en afgeronde interactieve processen meegenomen.
Wij gaan Drenthe nadrukkelijk positioneren in Europa, door middel van een actievere belangenbehartiging in Brussel, door intensivering van de interregionale samenwerking (over de landsgrenzen heen) en door zichtbare belangenbehartiging met focus op de NOA. Onze ambities op dit punt zijn neergelegd in de door de provinciale staten onderschreven nota Europastrategie Drenthe; voor de uitvoering daarvan oormerken wij in eerste instantie € 50.000,-- per jaar gedurende drie jaar in de begroting onder prioriteit 1.3.

## 1.4 Profilering provincie Drenthe

De provincie als bestuurslaag is relatief onbekend; de burger weet weinig af van haar werkzaamheden. Wij gaan het functioneren van de provincie beter onder de aandacht te brengen. In het algemeen door planmatig te werken aan bekendmaking van het doen en laten van de provincie. Meer in het bijzonder door op drie fronten extra inspanningen te leveren: betere mediacontacten, verbetering van de website www.drenthe.nl en betere arbeidsmarktcommunicatie.
Vergroten van de aandacht voor provinciaal beleid in de media realiseren wij door media actiever en gerichter te benaderen en persvragen beter en sneller te beantwoorden. Hiertoe wordt een persloket ingericht, dat 7 x 24 uur per week bereikbaar is en waarvoor een informatiebank/kennissysteem wordt opgezet.
Samen met Marketing Drenthe wordt het nieuwe Drentheportaal verder uitgebouwd.
De campagne wordt mede afgestemd op de lopende promotiecampagne “Da’s nou Drenthe”.
In 2009 maken wij een begin met e-dienst-verlening. Deze aanzet krijgt de jaren daarna een vervolg. Zie hiervoor verder paragraaf 1.5.
In 2009 versterkt de provincie de nieuwe manier van arbeidsmarktcommunicatie. Via kranten en via de website zal de provincie zich scherper profileren als aantrekkelijke werkgever én als aantrekkelijk gebied om te wonen en recreëren.

Wij willen Drenthe nadrukkelijk positioneren in de NOA (zie ook 4.3) en op Europees niveau in het algemeen. Onze ambities op dit punt, inclusief de Drentse lobby in Brussel, hebben wij verwoord in de nota Europastrategie Drenthe.

## 1.5 Digitale ontsluiting informatie: project e-dienstverlening (voorheen project Burger en provincie)

De provincie Drenthe geeft de komende planperiode uitvoering aan de nota ”Welkom in digitaal Drenthe” (WiDD 2.0). Daarin zijn de ICT-beleidvoornemens vastgelegd met een horizon van 4 jaar. Deze nota houdt rekening met de uitgangspunten van het programma e-overheid en de normen vanuit de BurgerServiceCode. De provincie Drenthe heeft deze code onderschreven en voert deze in.

In het kader van de invoering van digitalisering van processen worden de noodzakelijke projecten uitgevoerd. Dit hangt nauw samen met de verbouw en herinrichting van het provinciehuis. Flexibele werkplekken zijn daar een onderdeel van.

De architectuur zal verder ingericht worden, conform de NORA-principes, zodat aangesloten kan worden op landelijke voorzieningen en basisregistraties. Verder gaat veel aandacht uit naar

de inrichting van de nieuwe werkplekken. De provincie Drenthe streeft naar een toekomstvaste werkplek die recht doet aan het flexibel werken, onafhankelijk van plaats en tijd.

De provinciale informatievoorziening via de website wordt verder geprofessionaliseerd. Geo-informatie zal via een Geo-portaal worden ontsloten voor belanghebbenden.

Met andere provincies wordt samengewerkt (kennisuitwisseling en gezamenlijk onderzoek) aan concepten voor de inrichting van infrastructuur in het kader van de omgevingsvergunning (Wabo). Er wordt door middel van zogenaamde POC's (Proof Of Concept) kennis en ervaring opgedaan.

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij eraan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 1.1 Rolopvatting provincie als middenbestuur. | ■ Verdieping rolopvatting als interactief middenbestuur: stimulator, initiatiefnemer en regisseur. | ■ Afstemming wederzijds verwachtingenpatroon rolopvatting provincie met medeoverheden en maatschappelijke organisaties. |
| 1.2 Impuls samenwerken met medeoverheden. | ■ Gemeenschappelijke, gebiedsgerichte strategische agenda's.<br>■ Ontwikkelings- en resultaatgerichte allianties.<br>■ Effectieve en efficiënte samenwerking bij uitbouwen van kansen en oplossen van knelpunten.<br>■ Periodiek overleg met mede-overheden.<br>■ Met betrekking tot Europa:<br>■ sterkere beïnvloeding van Europese dossiers vanuit Drenthe;<br>■ meer sturing op interregionale samenwerking;<br>■ transnationale samenwerking met regio's in Europa;<br>■ sterke positie op de NOA.<br>■ interne organisatie is Europaproof. De 3 pijlers van Europaproof, wet- en regelgeving, beleidsbeïnvloeding en subsidieprogramma's zijn geïntegreerd in het ambtelijk en bestuurlijk handelen van de provincie Drenthe. | ■ Per gebied (stad en/of regio) overleg over beleidsinzet samenwerkingsagenda.<br>■ Vastleggen afspraken samenwerking, onder andere welke partijen, beleidsinzet, programmering, organisatie, financiële kaders, monitoring enz.<br>■ Voor Drentse gemeenten vervullen van een inhoudelijk ondersteunende rol voor EU-aangelegenheden.<br>■ Samen met de VDG opstellen van een overkoepelende strategische agenda voor Drenthe, mede gebaseerd op onze Drentse visie.<br>■ Uitvoeren afspraken in 2009 tot en met 2011.<br>■ Vervullen ondersteunende rol gemeenten voor EU-aangelegenheden.<br>■ Uitvoeren nota Europastrategie Drenthe, waaronder organiseren periodiek overleg met leden van het Europees Parlement.<br>■ Opzetten Europaloket.<br>■ Opstellen bestuurlijk kader en uitvoeringsagenda voor interregionale samenwerking.<br>■ Door projecten en transnationale samenwerking NOA op de kaart zetten.<br>■ Onderzoek naar stand van zaken Europaproof met aanbevelingen tot verbetering.<br>■ Implementatie aanbevelingen.<br>■ Cursus Europa algemeen en cursus Europees recht (oktober 2008). |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij eraan doen? | | |
|---|---|---|
| 1.3 Vergroten betrokkenheid externe doelgroepen bij provinciaal beleid | ■ Structureel, intensief en interactief contact samenleving-provincie.<br>■ Meer draagvlak voor beleid door een beter toegeruste ambtelijke organisatie en eerder en effectiever betrekken van doelgroepen bij beleid.<br>■ Meer mogelijkheden voor het benutten en delen van kennis met externe doelgroepen.<br>■ In samenwerking met SNN en IPO meer invloed op de Europese beleidskoers en op de inzet van de Europese middelen. | ■ Periodieke bijeenkomsten (ca. 3 x per jaar) PS en/of GS met inwoners en organisaties over hoofdthema's provinciaal beleid.<br>■ Versterken webredactie.<br>■ Verder uitbouwen Drentheportaal.<br>■ Verder ontwikkelen e-dienstverlening (DigiD).<br>■ Integreren "samenspraakfunctie" in portaal Drenthe (voorheen reuring.nl).<br>■ Ontwikkelen van een instrumentenbox en een trainingsprogramma gericht op het vergroten van kennis en ervaring rond interactieve beleidsvorming in de organisatie;<br>■ Opbouw van een kennisnetwerk rondom interactieve beleidsvorming met interne en externe partners.<br>■ Ontwikkelen van een setting met interne en externe deelnemers voor het bespreken van strategische vraagstukken van de provincie Drenthe en van de externe deelnemers.<br>■ Visieontwikkeling op de werkwijze beoogd in hoofdstuk 1 van het collegeprogramma met raakvlakken aan andere organisatie-ontwikkelingen.<br>■ Lobbywerkzaamheden in Brussel en op de NOA.<br>■ Verbetering Interregionale en grensoverschrijdende samenwerking.<br>■ Goed gebruik van de Europese fondsen. |
| 1.4 Profilering provincie Drenthe<br>Verbetering communicatie van de provincie Drenthe richting externe doelgroepen. | ■ Betere beeldvorming positie en status PS en GS en werkzaamheden provincie.<br>■ Beter vermarkten Drenthe als unieke en veilige omgeving voor wonen, werken en recreëren.<br>■ Een duidelijker gezicht van de provincie Drenthe met een goede beeldvorming over de taken.<br>■ Grotere aandacht voor provinciaal beleid in de media. | ■ Opstellen en uitvoeren van Meerjarencommunicatieplan 2007 tot en met 2011.<br>■ Intensivering communicatieactiviteiten en permanente proactieve informatieoverdracht.<br>■ Impuls nieuwe communicatiemedia.<br>■ Ontwikkelen relatie- en reputatiemanagement.<br>■ Uitvoeren nota Drenthe in internationaal perspectief.<br>■ Inrichten persloket dat 7 x 24 uur per week bereikbaar is, inclusief opzetten van een informatiebank/kennis-systeem.<br>■ Verder uitbouwen Drentheportaal.<br>■ Starten met een nieuwe wijze van arbeidsmarktcommunicatie. |
| 1.5 Digitale ontsluiting informatie: project e-dienst-verlening. | ■ Voldoen aan afspraken tussen IPO, rijk, UvW en VNG over totstandkoming programma e-over-heid normen Burger-ServiceCode.<br>■ Actuele beleid- en productinhoud digitaal beschikbaar. | ■ Verbetering provinciale website: portal, (geo-)informatie, interactie en dienstverlening, inclusief mogelijkheden tot transacties.<br>■ Interne herstructurering IT-huishouding, die is aangesloten op landelijke voorzieningen als DigiD.<br>■ Trainingen gericht op digitaal beschikbaar maken en houden van informatie. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma1. De provincie doet er toe | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| 1.1 Rolopvatting provincie als middenbestuur | | | | |
| 1.2 Impuls samenwerken met medeoverheden | | | | |
| 1.3 Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid | 359.000 | 320.000 | 288.000 | |
| 1.4 Profilering provincie Drenthe | 175.000 | 175.000 | 175.000 | |
| 1.5 Digitale ontsluiting informatie: project Burger en provincie | 288.000 | 50.000 | 50.000 | 50.000 |
| Totaal Programma 1 De provincie doet er toe! | 822.000 | 545.000 | 513.000 | 50.000 |

**Motie 15: Drents Europaloket (CDA, Groenlinks, ChristenUnie)**
Op 25/26 juni jl. hebben uw staten de motie M15 aangenomen. In de motie wordt GS gevraagd om de inrichting van een Drents Europaloket te verkennen en met een voorstel te komen voor de realisatie daarvan en de benodigde middelen te reserveren in de Begroting 2009, vanuit hoofdstuk 1 van het collegeprogramma, De provincie doet er toe. Per 1 september start vanuit de ambtelijke organisatie een integraal project met als opdracht een verkennend onderzoek uit te voeren naar de inrichting van een Drents Europaloket, waarbij een te vervullen rol voor de provincie Drenthe wordt beschreven om de toegang tot rijks- en Europese subsidies te vereenvoudigen voor gemeenten en (kleinere) organisaties. PS zullen tussentijds op de hoogte worden gehouden omtrent de stand van zaken aangaande de uitvoering van deze motie.
In maart 2009 kunnen naar verwachting de resultaten van het verkennend onderzoek aan de staten worden gepresenteerd. De kosten voor de uitvoering van deze motie worden in 2009 geschat op € 150.000,--. In de 1e bestuursrapportage 2009 komen we hierop terug. Dan zijn ook de resultaten van het verkennend onderzoek bekend. Op basis hiervan kunnen de benodigde middelen bepaald worden.

## Wat doen wij nog meer?

**Interprovinciale samenwerking**
- Bevorderen van een goede positionering van de provincie via interprovinciale samenwerking, zoals in IPO- en SNN-verband.
- Continuering van de samenwerking met andere provincies.
- In stand houden goede bestuurlijke en ambtelijke verhoudingen met andere provincies.
- Actieve deelname aan bestuursvergaderingen, bestuurlijke adviescommissies en ambtelijke overleggen in IPO- en SNN-verband.

**Bestuurlijke aangelegenheden**
- Bestuurlijke overleggen met gemeenten, provincies en VDG.
- Inspelen op actualiteiten binnen het vakgebied en continue positiebepaling van de provincie.
- Door middel van onderzoek een bijdrage leveren aan de ontwikkeling, uitvoering en evaluatie van beleid op het terrein van cultuur, welzijn en zorg.
- Op grond van de Verordening doelmatigheid en doeltreffendheid provincie Drenthe wordt ieder jaar een onderzoeksprogramma geconcipieerd. Daarin worden 3 tot 4 onderzoeken beschreven die aankomend jaar worden uitgevoerd.
- Monitoren van de financiële positie van gemeenten en gemeenschappelijke regelingen.
- Opstellen verslag Financiële verkenningen 2009.
- Benoeming en herbenoeming burgemeesters, eventueel waarnemingskwesties.
- Werkbezoeken aan gemeenten, waterschappen, operationele diensten, rijksvertegenwoordigers.
- Uitbrengen van een digitaal Burgerjaarverslag.
- Voorzitterschap en secretariaat/uitvoering van het Prins Bernhard Cultuurfonds (jaarbudget ca. € 220.000,--).

**Openbare orde en veiligheid**
- Beheer en actualisering van risicokaart Drenthe.
- Deelname en ontwikkelen van oefeningen crisisbeheersing.
- Toezicht op politieorganisatie en instandhouding netwerken.

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer |
|---|---|
| | |

## Wat mag het kosten?

| | Product/Prioriteiten | Rekening 2007 | Begroting 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 171.966 | 915.000 | 822.000 | 545.000 | 513.000 | 50.000 |
| | Provinciale staten | 699.854 | 837.240 | 846.135 | 869.860 | 888.680 | 907.990 |
| | Bestuurlijke aangelegenheden | 395.663 | 489.392 | 518.328 | 528.470 | 537.250 | 546.250 |
| | Interprovinciale samenwerking | 1.137.948 | 1.286.500 | 1.334.600 | 1.372.400 | 1.408.900 | 1.443.300 |
| | Openbare orde en veiligheid | 55.248 | 139.456 | 102.095 | 102.855 | 96.390 | 98.310 |
| | Totaal lasten | 2.460.679 | 3.667.588 | 3.623.158 | 3.418.585 | 3.444.220 | 3.045.850 |
| Baten | Bestuurlijke aangelegenheden | 1.600 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| | Interprovinciale samenwerking | 2.750 | | | | | |
| | Totaal baten | 4.350 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Bestemming | Subtotaal voor bestemming | 2.456.329 | 3.655.588 | 3.611.158 | 3.406.585 | 3.432.220 | 3.033.850 |
| resultaat | Saldo reserves | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Subtotaal na bestemming | 2.456.329 | 3.655.588 | 3.611.158 | 3.406.585 | 3.432.220 | 3.033.850 |

## Toelichting op de verschillen tussen 2008 en 2009

De totale lasten van het programma De provincie doet er toe zijn in 2009 per saldo € 44.000 lager dan in 2008.
De belangrijkste wijzigingen zijn een verhoging van € 48.000,-- voor kosten interprovinciale samenwerking, een verlaging van € 37.000,-- voor kosten openbare orde en veiligheid, en de mutaties in de budgetten voor de prioriteiten: Betrokkenheid bij de provincie met verlaging met € 56.000,-- , profilering provincie Drenthe verhoging met € 25.000,-- en Project burger en Provincie (digitale ontsluiting informatie) verlaging met € 36.000 verlaagd.

# Programma 2. Samenleving met samenhang

## Missie

In de Drentse samenleving is plaats voor iedereen, van jong tot oud. Met alle mogelijkheden en voorzieningen om te leren genieten van cultuur, om te kunnen bewegen en om (verzorgd) oud te worden. Een samenleving gericht op het beginsel van het Drentse naoberschap, met waar nodig de helpende hand voor de zwakkere en extra aandacht voor zorg aan jongeren en ouderen. Een samenleving waarin iedereen zijn verantwoordelijkheid heeft en neemt: de inwoners, organisaties en overheden. De provincie Drenthe voelt zich verantwoordelijk voor een effectieve rol- en taakverdeling tussen gemeenten, instellingen en provincie. Het sociale en culturele beleid van gemeente en provincie worden verregaand op elkaar afgestemd.
Wij kiezen voor thema's, waarop wij denken een significant positieve ontwikkeling te realiseren. Op een aantal terreinen hebben wij wettelijke taken. Deze worden optimaal uitgevoerd.
De voorgestelde intensiveringen worden gezien als een totaalpakket. Over de concrete invulling worden met gemeenten en maatschappelijke organisaties afspraken gemaakt.

## Doel (wat willen wij bereiken?)

**Ontwikkeling sociaal, cultureel en museaal beleid**
Vorenstaande missie wordt uitgewerkt in een strategisch beleidskader voor het provinciale sociale en culturele beleid voor de jaren 2009-2012. Het is de verwachting dat provinciale staten eind 2008 hiervoor de Sociale en de Culturele & museale agenda vaststellen. Deze agenda's zijn de opvolger van Mensen in het middelpunt, provinciale sociale agenda 2005-2008 en de Kunst van het combineren. Hierna worden doelen en indicatoren genoemd die zijn gebaseerd op de nieuwe agenda's zoals deze in concept in mei 2008 door GS zijn vastgesteld.

*Korte schets Sociale agenda 2009-2012*
De provincie heeft ambitie op het sociale terrein. Tegelijkertijd realiseren we ons dat de provinciale rol op het sociale terrein bescheiden is. De provincie is immers voor vrijwel al deze onderwerpen niet de spelbepalende speler. Een belangrijke uitzondering hierop vormt natuurlijk de provinciale rol in de jeugdzorg.

We kiezen in de komende jaren voor vier speerpunten:
- Mijn jeugd (Opgroeien)
- Mijn ontwikkeling (Werken en leren)
- Mijn dag (Wonen en leefomgeving)
- Mijn beweging (Participatie)

*Korte schets Culturele & museale agenda 2009-2012*
De provincie heeft ten aanzien van haar cultuurbeleid de volgende hoofdambities:
waarborgen van een kwalitatief hoogwaardig cultureel klimaat in de provincie Drenthe, en van een zo groot mogelijke deelname (actief en passief) van de inwoners van Drenthe aan cultuur.
Deze ambities willen wij in afstemming en samenwerking met gemeenten vormgeven. Daarbij stemmen wij ook nauw af op het rijkscultuurbeleid voor de komende vier jaar.

Voor de periode 2009 -2012 zijn vijf hoofdthema's (de cultuurdragers) van belang:
- Het grote publiek
- Drenthe in Beeld
- Onvoltooid verleden tijd
- Informatiekanalen & Taligheden
- Museumbeleid

**Opgroeien/Mijn jeugd (jeugdzorg)**
- Het ondersteunen van het lokaal jeugdbeleid en het onderwijs vanuit de specifieke kennis van de jeugdzorg.
- Een kwaliteitsverbetering bij de jeugdbescherming en jeugdreclassering in Bureau Jeugdzorg door deelname aan het project Beter beschermd.
- Afronding van de invoering van een transparant registratiesysteem en signaleringssysteem in iedere gemeente (Jongeren in beeld), wat aansluit bij de landelijke VerwijsIndex. Voorts een aansluiting bij Bureau Jeugdzorg zodat daar de intersectorale cliëntstromen goed gevolgd kunnen worden.
- Het instellen van een provinciaal platform voor cliëntorganisaties.
- Het bevorderen van het gebruik van een instrumentarium waardoor jeugdigen en hun ouders overal in de keten op eenzelfde manier worden geholpen. Doorverwijzingen gaan sneller en meer cliëntvriendelijk. Instellingen gaan beter en effectiever samenwerken.
- Werkwijzen en methodieken worden getoetst door praktijkonderzoek.

*Indicatoren*
- In 2009 hebben de 6 kerngemeenten hun lokaal jeugdbeleid samenhangend vormgegeven in een Centra voor Jeugd en Gezin-achtige constructie. Deze gemeenten zijn voortrekkers voor de ontwikkeling van Centra voor Jeugd en Gezin voor de overige Drentse gemeenten.
- Alle Drentse gemeenten maken gebruik van het systeem dat aansluit bij landelijke VerwijsIndex (werknaam Jongeren In Beeld +). Hiermee kunnen ze hun risicojongeren goed in beeld krijgen en houden.
- Eind 2009 functioneert er een provinciaal platform van waaruit cliënten (organisaties) en vertegenwoordigers van cliënten de provincie kunnen adviseren over het te voeren jeugd-zorgbeleid.
- De conferentiegroep van Signaal tot actie doet in 2009 concrete voorstellen voor het werken met 1 instrumentatrium in de jeugdzorg. Ketenpartners verbinden zich hieraan door het sluiten van een convenant.
- 70% van de jeugdzorgprogramma's van zorgaanbieder Yorneo is in 2009 bewezen effectief. Daarnaast starten wij in 2009 met het meten in de praktijk van de effecten van zorg geleverd door andere ketenpartners.

**Werken en leren/Mijn ontwikkeling**
Elke jeugdige in Drenthe heeft de kans op een optimale schoolloopbaan.

*Indicatoren*
- Reken- en taalprestatie ten opzichte van landelijke cijfers.
- Doorstroming naar havo/vwo (procentueel en absoluut).
- Aantal voortijdige schoolverlaters (procentueel en absoluut).

Er zijn nu alleen algemene onderzoeksgegevens bekend. Vanaf de start van de onderwijskan-senplannen wordt een nulmeting uitgevoerd voor taal- en rekenprestaties en doorstroom havo/vwo op basis van beschikbare gegevens en deze wordt gemonitord. In het najaar 2008 zijn de

gegevens van het aantal voortijdig schoolverlaters bekend. In overleg met de gemeenten kan dan een streefwaarde worden vastgesteld.

**Wonen en leefomgeving/Mijn dag**
Iedereen in Drenthe moet arbeid en zorg kunnen combineren.

*Indicatoren*
Gemeentelijke fleximeters én burgerraadpleging (burgermonitor) combinatievrijheid.

**Participatie/Mijn beweging**
Iedereen in Drenthe kan op passende wijze sporten en bewegen.

*Indicatoren*
Monitor sportparticipatie in Drenthe (persoon/uren).

**Kunst en Cultuur in Drenthe**
**Hoofddoelen Kunst en cultuur**

- Vergroten van cultuurparticipatie door Drentse burgers.
- Stimuleren van sprankelende en spraakmakende kunst door het realiseren van een kwaliteitsimpuls en vernieuwing in de culturele sector.
- Stimuleren van een aantrekkelijk vestigings- en productieklimaat voor (artistiek) talent, particulieren en bedrijven.
- Stimuleren van cultuurtoerisme.
- Versterken/verbeteren van de culturele infrastructuur.

**Cultuurdragers en subdoelen**

*Cultuurdrager Het grote publiek*

- Het creëren van een kwalitatief goed en vraaggericht aanbod en van een groot deelnemersbereik ten aanzien van cultuureducatie, amateurkunst, podiumkunsten en festivals.
- Het stimuleren van actieve deelname naast receptieve deelname.
- Meer aandacht voor talentontwikkeling.

*Cultuurdrager Drenthe in beeld*

- Verbeteren van de beeldkwaliteit van de infrastructuur (wegen, viaducten) en van het landelijk gebied (water, groen) door inzet van beeldende kunst en vormgeving.
- Een breed publiek neemt kennis van de kernkwaliteiten van Drenthe en van hedendaagse beeldende kunst van een hoge artistieke kwaliteit in de openbare ruimte.
- Een breed publiek neemt kennis van hedendaagse beeldende kunst van een hoge artistieke kwaliteit via cultuureducatie en dankzij festivals en manifestaties van een hoge artistieke kwaliteit met een provinciale uitstraling.
- Specifieke groepen zijn betrokken bij de ontwikkeling van hedendaagse beeldende kunst: kinderen, jongeren.
- Gemeenten, instellingen en individuen kunnen op een centraal punt terecht voor advies en ondersteuning op het terrein van educatie, marketing en artistieke kwaliteit.

*Cultuurdrager Informatiekanalen en Taligheden*

- Het toerusten van bibliotheken, archieven, musea en media om adequaat te fungeren als intermediairs tussen kunstproducent, erfgoed en burgers.
- Het waarborgen van deze kanalen als pluriforme basisinfrastructuur voor cultuur.

- Behoud Drentse taal door initiatieven te ontplooien en te stimuleren op het culturele, mediale en taalkundige vlak, binnen en buiten het onderwijs.

*Cultuurdrager Onvoltooid verleden tijd*
- Cultuurhistorische waarden (monumenten, archeologie en cultuurhistorie) in stand houden, beheren en voor het publiek ontsluiten.
- Samenwerken met andere teams aan een integraal uitvoeringsprogramma voor het cultureel erfgoed.

*Cultuurdrager Museumbeleid*
- Zichtbaar en beleefbaar maken van de cultuur en cultuurhistorie van Drenthe in de musea en zorg dragen voor een algemeen hoogwaardig tentoonstellingsbeleid.
- Verbetering van kwaliteit publiekspresentatie en publieksbereik.

*Indicatoren*
Twaalf allianties/convenanten cultuurbeleid met gemeenten.
Samen met de gemeenten zullen wij de indicatoren voor de verschillende beleidsterreinen nader bepalen.
Onze inzet bij die allianties (en bij de komende afspraken met de instellingen) is op onder meer het volgende gericht.

*Cultuurdrager Het grote publiek*
Cultuureducatie
1. Lokale netwerken cultuureducatie actief in alle gemeenten met ook aandacht voor erfgoed-educatie.

Podiumkunsten
2. Een stijgend aantal Drentse bezoekers voor de voorstellingen van Peergroup en van DJT de Reus.

*Cultuurdrager Informatiekanalen*
1. De regionale omroep maakt goede programma's op het gebied van informatie, cultuur, educatie en verstrooing.

*Cultuurdrager Drenthe in beeld*
1. Inzet van beeldende kunst en vormgeving en gebruik kernkwaliteiten Drenthe bij ingrepen infrastructuur (wegen, viaducten) en landelijk gebied (water, groen) Drenthe.
2. Bereik hedendaagse beeldende kunst van een hoge artistieke kwaliteit via cultuureducatie en festivals en manifestaties van een hoge artistieke kwaliteit met een provinciale uitstraling.

*Cultuurdrager Museumbeleid*
1. Een samenhangend en aansprekend museaal aanbod, zowel qua profilering (promotie/marketing en educatie aan eigen inwoners en toeristen) als qua positionering (onderscheidend profiel musea in collectiepresentatie) van het museale erfgoed.
2. Tevredenheid gemeenten en musea over diensten museumconsulent goed.

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 2. Samenleving met samenhang | 62.870.224 | 31.719.536 |
| Overige programma's | 221.331.422 | 230.521.953 |

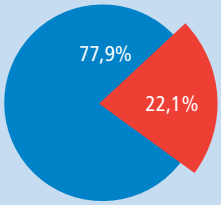


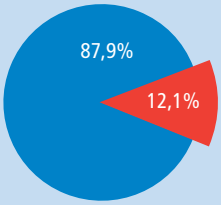


| Programma 2: Samenleving met samenhang | 2.007 | 2.008 | 2.009 | 2.010 | 2.011 | 2.012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 61.697.909 | 63.729.232 | 62.870.224 | 63.373.807 | 64.145.264 | 60.829.699 |
| Totaal baten | 35.563.789 | 34.547.460 | 31.719.536 | 31.708.662 | 31.714.305 | 31.720.065 |
| Saldo | 26.134.120 | 29.181.772 | 31.150.688 | 31.665.145 | 32.430.959 | 29.109.634 |

## Kaderstellende nota's, regelingen, wetten etc.

- Sociale agenda 2009-2012.
- Cultuur als magneet, Culturele en Museale agenda 2009-2012.
- Beleidsinstrumenten Sociale en Culturele Agenda.
- Uitvoeringsprogramma jeugdzorg 2009.
- Beleidskader jeugdzorg 2009-2012.
- Sociaal rapport 2008.
- Onderzoek Drents Panel: sociale onderwerpen (maart 2008).
- Onderzoek "In Communi. Herhaalde meting onder Drentse gemeenten: beoordeling, inhoud en vormgeving provinciaal beleid" (januari 2008).
- ASV Drenthe.
- WMD.
- Subsidieverordening jeugdzorg Drenthe.
- Wet op de jeugdzorg.
- 1/2 Miljoen mensen, nota Welzijn, zorg en wonen.
- Nieuwe Wro.
- Mediawet.
- Drentse Omroepnota: Goed bekeken! Provinciaal beleid voor de regionale omroep.
- Monumentenwet/Provinciale monumentenverordening.
- Wet op de archeologische monumentenzorg.

## Ontwikkelingen

**Ontwikkeling sociaal, cultureel en museaal beleid**

De nieuwe Sociale agenda en Culturele en Museale agenda zijn ontwikkelinstrumenten. Wij gaan hierover sociale en culturele allianties aan met afspraken over rolverdeling, taakafbakening en beleidsdoelen met rijk, gemeenten en instellingen. Wij maken afspraken over inhoudelijke ambities, over een taakverdeling en de financiële inzet. Wij merken daarbij op dat de rol van de provincie op het terrein van cultuur aanzienlijk versterkt is met het recentelijk overeengekomen bestuursakkoord tussen rijk en provincies. De sociale en culturele allianties moeten een sterk gezamenlijk sociaal en cultureel beleid in Drenthe opleveren. We beogen cofinanciering van rijk en EU beschikbaar te krijgen op basis van gedeelde inhoudelijke doelen.

*Opgroeien/Mijn jeugd (jeugdzorg)*
De provincie kiest voor een extra inzet om de instroom van jeugdigen in de geïndiceerde jeugdzorg te voorkomen. Op deze manier leveren wij een bijdrage aan het veilig opgroeien van jeugdigen. Samen met de gemeenten werken wij aan de nieuwe Centra voor Jeugd en Gezin. Ook zetten wij ons in voor een sterke ketensamenwerking. Ketensamenwerking is er ook met het onderwijs. De ambitie is hier dat de jeugdzorg binnen elke onderwijsinstelling of onderwijsnetwerk herkenbaar aanwezig is.

- Er komt een nieuwe financieringssystematiek in de jeugdzorg die provincies meer beleidsruimte geeft voor haar beleid.
- Gemeenten krijgen van het rijk de komende jaren een brede doeluitkering jeugd om de Centra voor Jeugd en Gezin vorm te geven.

**Werken en leren/Mijn ontwikkeling**
De provincie richt zich op het scheppen van optimale onderwijskansen voor elk jeugdige. Elke jongere verlaat het onderwijs met een voldoende kwalificatie voor een goede start op de arbeidsmarkt. Samen met de betrokken partijen, als de gemeenten en de schoolbesturen, willen wij voor elk kind een optimale schoolloopbaan realiseren.
Binnen Mijn ontwikkeling zetten wij in op 2 programma's.

- Onderwijskansenprogramma, een meerjarig plan met extra aandacht voor de regio's Zuidoost, Zuidwest en de Veenkoloniën.
- Aansluitend onderwijsaanbod, passend bij de mogelijkheden en talenten van elke jeugdige en bij de vraag van de arbeidsmarkt in de regio.

**Wonen en leefomgeving/Mijn dag**
Drenthe loopt voorop in het tijdenbeleid ("7 tot 7"). Zij is door het rijk als koploper benoemd. Onze inzet was Drenthe als unieke woonprovincie te versterken met uitgekiend tijdenbeleid. Dit beleid zetten wij krachtig voort.

**Participatie/Mijn beweging**
De provincie wil een actievere rol spelen bij de breedtesport en bij topsportevenementen. Het provinciaal bestuur wil elke euro voor topsport dubbel in de breedtesport investeren. Wij zullen ons inspannen om impulsen te geven aan breedtesport.

**Kunst en Cultuur in Drenthe**
Samen met de gemeenten en de betrokken instellingen heeft Drenthe voor de jaren 2009 tot 2012 een culturele en museale ontwikkelagenda opgesteld. De afspraken willen wij vastleggen in culturele allianties.
Speerpunt van de agenda is het verbinden van provinciaal cultuurbeleid met het lokale cultuurbeleid.

**Cultuurdrager Onvoltooid verleden tijd**
De betekenis van erfgoed komt beter tot zijn recht wanneer beleid op dit gebied wordt ontwikkeld in samenhang met ruimtelijke en andere disciplines.
Het rijk moderniseert de monumentenzorg (momo). De consequentie hiervan voor de provincie is, dat de beleidsinhoudelijke aansturing en financiering van het steunpunt voor cultureel erfgoed (gehuisvest bij Drents Plateau) per 2009 gedecentraliseerd wordt naar de provincie, Vanwege de Wet op de Archeologische Monumentenzorg vindt overdracht van archeologietaken plaats, van provincie naar gemeenten.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij eraan doen?

### Opgroeien/Mijn jeugd (jeugdzorg)

**2.1 Kansen voor jeugd en gezin**

Kansen voor "Jeugd en gezin" is een integraal onderdeel van de sociale impuls. Naast genoemde activiteiten wordt extra geïnvesteerd in het voorkomen van problemen. De Jeugdzorg is een belangrijk beleidsterrein en staat ook voor ons hoog op de agenda. Door structureel te investeren in het eerder signaleren van problemen (waaronder verslavingsproblematiek) verwachten wij wachtlijsten te kunnen voorkomen en vaker te kunnen volstaan met het aanbieden van lichtere zorgprogramma's. Ingezet wordt op een toereikend en flexibel jeugdzorgaanbod. In elke gemeente wordt aansluiting op maat gerealiseerd door middel van het inrichten van zogenoemde Centra voor Jeugd en Gezin. Belangrijk is dat actief wordt gesignaleerd welke jongeren en gezinnen problemen hebben. Uitgangspunt is dat kinderen veilig en zonder al te veel zorgen kunnen opgroeien. De provinciale jeugdzorg moet een heldere aansluiting hebben met elk(e) Centrum voor Jeugd en Gezin, onderwijsinstelling of bovenschools samenwerkingsverband. De doeluitkering Jeugdzorg is beschikbaar voor kerntaken van het Bureau Jeugdzorg en het Zorgaanbod. De middelen zetten wij in om onze extra ambities te realiseren.

**Intensivering prioriteit 2.1, Kansen voor jeugd en gezin**

*Ontwikkelen programma Triple-P*

Wij willen jeugdigen en hun opvoeders in Drenthe ondersteunen bij beginnende en meer ernstige problematiek op het gebied van opvoeding en opgroeien. Er moet een nauwe samenwerking zijn tussen het gemeentelijk jeugdbeleid en de provinciale, intersectorale jeugdzorg met 1 gezamenlijke aanpak. Wij gaan het Programma Triple-P breed ontwikkelen en implementeren. Een en ander is uitgewerkt in het provinciale Plan Triple-P. Doel ervan is psychosociale problematiek bij kinderen te voorkomen. Triple-P kan worden ingezet in de Centra voor Jeugd en Gezin en het onderwijs en binnen het geïndiceerde jeugdzorgaanbod.

*Investeren in veiligheid met Signs of Safety*

Veiligheid voor kinderen wordt de komende jaren het centrale thema. Het is noodzakelijk gebaande paden te verlaten en voor nieuwe wegen te kiezen. Zo willen wij ervoor waken dat Jeugdzorg Drenthe naar aanleiding van dramatische incidenten elders verleid wordt om risicomijdend gedrag te gaan vertonen. Zulk gedrag zal leiden tot te vroege en een groeiend aantal uithuisplaatsingen, terwijl een uithuisplaatsing van kinderen het uiterste middel moet zijn om de veiligheid van kinderen te waarborgen. Om in risicogezinnen onveiligheid doeltreffend om te buigen naar nieuwe veiligheid, zetten wij in op de methodiek van Signs of Safety. Nu begint het stadium van verdieping, verbreding en verankering van Signs of Safety in de uitvoeringspraktijk.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 2.1 Kansen voor jeugd en gezin. | Terugbrengen instroom en geen wachttijden jeugdzorg.<br>■ In elke gemeente aansluiting lokaal jeugdbeleid en jeugdzorg. Aanwezigheid jeugdzorg binnen scholen.<br>■ Functies Bureau Jeugdzorg zijn goed bereikbaar binnen Centra voor Jeugd en Gezin en onderwijs.<br>■ Het vroegtijdig voorkomen van psychosociale problematiek bij kinderen, jeugdigen en hun opvoeders in Drenthe zijn ondersteund bij beginnende en meer ernstige problematiek op het gebied van opvoeding en opgroeien.<br>■ In risicogezinnen is onveiligheid van kinderen doeltreffend omgebogen naar nieuwe veiligheid hebben. | ■ Ondersteunen versnelde invoering Centra voor Jeugd en Gezin. Opstellen vierjarenplan<br>■ Opzetten effectieve zorgprogramma's voor lokaal jeugdbeleid en onderwijs.<br>■ Opzetten kennisnetwerk Centra voor Jeugd en Gezin en onderwijsnetwerken. Uitvoering netwerken tot en met 2011.<br>■ Bevorderen snelle indicatiestelling bureau Jeugdzorg (gereed 2009).<br>■ Ontwikkelen en inzetten programma Triple-P.<br>■ Verdiepen, verbreden en verankeren van Signs of Safety in de uitvoeringspraktijk. |

## Werken en leren/Mijn ontwikkeling

### 2.2 Kansen voor onderwijs

*Onderwijskansenplan Drenthe 2008-2011 (Stimuleringsfonds Drentse projecten)*

De kwaliteitsslag onderwijs is onderdeel van de Sociale agenda en is nader uitgewerkt in het Onderwijskansenplan Drenthe 2008-2011. Ons onderwijsbeleid wil maximale kansen voor alle kinderen in Drenthe. Gezien de onderwijsachterstanden in Drenthe zullen wij langdurig en fors in het onderwijs moeten investeren. Er is tijd nodig om onderwijsverbeteringen goed op de rails te krijgen en resultaten op leerlingenniveau zichtbaar te maken. De ervaring leert dat een periode van 4 jaar te kort is om duurzame veranderingen te bereiken. Een tijdpad van ongeveer 10 jaar ligt dan meer voor de hand. De inzet van de provincie op het terrein van onderwijskwaliteit heeft budgettaire consequenties, omdat het een structureel budget voor langere tijd vraagt. Het Onderwijskansenplan Drenthe 2008-2011, dat in de tweede helft van 2008 aan PS is voorgelegd, moet voor heel Drenthe resultaten opleveren. De focus en middelen zullen in eerste instantie gericht zijn op de regio's Zuidoost-Drenthe/Veenkoloniën en Zuidwest-Drenthe. De ervaringen daar kunnen in een later stadium naar de andere regio's worden overgebracht. Het Onderwijskansenplan Drenthe zal met cofinanciering vanuit rijk, gemeenten en onderwijsinstellingen worden uitgevoerd. Daarover zijn inmiddels substantiële toezeggingen gedaan en afspraken gemaakt.

### 2.3 Kansen voor onderwijs: Aanpak voortijdig schoolverlaten

Kansen voor onderwijs is een integraal onderdeel van het thema Mijn ontwikkeling in de Sociale agenda. Ons uitgangspunt is dat in Drenthe elke jeugdige de kans heeft op een optimale schoolloopbaan. Deze schoolloopbaan eindigt met een kwalificatie die past bij de kwaliteiten en talenten van de jeugdige en die aansluit bij de vraag van de arbeidsmarkt. Wij willen de Drentse jeugd stimuleren tot maximale prestaties binnen de eigen mogelijkheden. Voor het verwerven van een plek op de arbeidsmarkt is door de landelijke overheid een basis-niveau vastgesteld: een startkwalificatie. Mensen zonder startkwalificatie, jong en oud, hebben meer moeite een baan te vinden en te houden. Nog te veel jongeren verlaten het onderwijs zonder startkwalificatie.

Hoofdoorzaken hiervan zijn een verkeerde studie- en beroepskeuze en gedragsproblematiek bij jongeren. Vanuit de Sociale agenda krijgt de aanpak van deze problematiek een extra impuls, waarbij altijd de samenwerking met gemeenten en het onderwijsveld wordt gezocht. Bestaande en nieuwe projecten worden uitgevoerd samen met het voortgezet onderwijs, het beroepsonderwijs en het bedrijfsleven met als doel onder andere om jongeren een beter beroepsbeeld te geven. De verschillende projecten moeten niet als losstaand worden beschouwd, maar als aanvullend op elkaar, met diverse raakvlakken op provinciale en eventueel ook noordelijke schaal.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 2.2 Kansen voor onderwijs: kwaliteitsslag onderwijs Drenthe. | ■ Kinderen van laagopgeleide ouders nemen deel aan de programma's voor de voor- en vroegschoolse educatie.<br>■ De betrokkenheid van de ouders bij de ontwikkeling van hun kind is toegenomen.<br>■ Scores CITO-toetsen, participatiegraad in voortgezet onderwijs en aantal zwak presterende scholen is gelijk aan landelijk gemiddelde.<br>■ Een goede doorstroming van het primair onderwijs naar het voortgezet onderwijs, passend bij de talenten van het kind.<br>■ Pedagogisch en didactisch vakbekwaam personeel in de voorschoolse voorzieningen (kinderopvang en speelzalen) en primair en voortgezet onderwijs.<br>■ Het onderwijsniveau in Drenthe is over 10 jaar minstens op het landelijk niveau.<br>■ Hogere taal- en rekenopbrengsten die ook leiden tot verbetering van het totale leervermogen van jeugdigen. | ■ Uitvoering geven aan het 10-jarig Plan onderwijskansen in Drenthe.<br>■ In samenspraak met gemeenten en schoolbesturen uitvoeren van regioplannen primaire onderwijs voor Veenkoloniën, Zuidwest- en Zuidoost-Drenthe<br>■ Bij de start van de onderwijskansenplannen worden zoveel mogelijk beschikbare gegevens als uitgangspunt genomen, om vervolgens door monitoring te kunnen meten of de taal- en rekenprestaties en doorstroom havo/vwo ook daadwerkelijk verbeteren. Deze gegevens worden met landelijke cijfers vergeleken. |
| 2.3. Kansen voor onderwijs: aanpak voortijdig schoolverlaten | ■ Het aantal voortijdig schoolverlaters is overeenkomstig de landelijke cijfers.<br>■ Jongeren tot 23 jaar scholen tot minimaal op niveau startkwalificatie.<br>■ Volledig sluitende aanpak in 2012 voor terugleiding jongeren zonder startkwalificatie tot 23 jaar naar een leerwerk- of onderwijstraject, met als doel het behalen van een startkwalificatie.<br>■ Elke Drentse jeugdige is voldoende gekwalificeerd om een goede start op de arbeidsmarkt te kunnen maken. | ■ Ontwikkelen van een meerjarig programma (2009- 2012) met als doel een aansluitend onderwijsaanbod te realiseren, passend bij de mogelijkheden en talenten van elke jeugdige en de regionale arbeidsmarkt. Dit programma wordt in samenspraak met gemeenten en schoolbesturen ontwikkeld en uitgevoerd.<br>■ In het najaar 2008 zijn de gegevens van het aantal voortijdig schoolverlaters bekend. In overleg met de gemeenten wordt vervolgens een streefwaarde vastgesteld. |

## Wonen en leefomgeving/Mijn dag

### 2.4 Kansen voor welzijn zorg: sociale samenhang en participatie

Vanuit de nota 1/2 miljoen mensen, dé Drentse aanpak voor welzijn, zorg en wonen, zorgen wij ervoor dat de welzijns- en zorgdiensten (onder andere ouderenzorg) op het niveau komen van de woonkwaliteit. Er wordt intensieve samenwerking gezocht met gemeenten en wooncorporaties. In 3 regio's wordt er gezamenlijk een uitvoeringsprogramma gerealiseerd. 1/2 miljoen

mensen gaat over mensen. In de uitvoering wordt slim ingespeeld op demografische ontwikkelingen. Iedereen moet kunnen meedoen, iedereen moet een plaats op maat kunnen vinden. Het gaat hier echt om wonen én leven, ook voor de minder draagkrachtigen. Ons motto is "Niemand aan de kant". Uit onderzoeken (onder andere Regiovisie Groningen-Assen en de analyse Woonplan) blijkt dat er behoefte is aan versterking van de welzijnsdiensten binnen WZW. Wij nemen het voortouw in deze ontwikkeling. Vanaf 2009 moet de kwaliteit van het woonaanbod, het welzijnsaanbod en het zorgaanbod op elkaar afgestemd zijn. Er wordt een provinciedekkende ondersteuningsstructuur gecreëerd voor mantelzorg en vrijwilligerswerk (Wat doet u voor Drenthe? Vrijwillige inzet en mantelzorg).

## 2.5 Kansen voor "7 tot 7": diensten- en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten

Inzet is de status van Drenthe als unieke woonprovincie te versterken met uitgekiend tijdenbeleid. Het combineren van zorg- en arbeidstaken moet eenvoudiger worden gemaakt. Het moet voor elke inwoner mogelijk zijn een eigen dagarrangement van 7 uur 's ochtends tot 7 uur 's avonds samen te stellen. Het gaat om een aansluitend aanbod van jeugdvoorzieningen, maar ook om flexibele werktijden, slimme openingstijden en plaatsonafhankelijke dienstverlening. Wij nemen het voortouw, maar deze ambitie kan alleen worden gerealiseerd in samenwerking met gemeenten, instellingen en bedrijfsleven. Voortgang van de Regelingen MFD, dagarrangementen en brede school ontwikkeling passen binnen het nieuwe 7 tot 7-beleid. Het beleid leidt ook tot versterking van het lokale voorzieningenniveau. Het aansluitend aanbod jeugdvoorzieningen heeft direct gevolg voor de onderwijskansen. Het rijk heeft gezien dat Drenthe voorop loopt in het tijdenbeleid en Drenthe benoemt tot koploper. Dit houdt in dat er extra budget beschikbaar wordt gesteld en dat de minister zich zal inspannen om knelpunten op dit terrein samen met de provincie op te lossen.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 2.4 Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie. | Effectieve samenwerking inwoners, gemeenten, wooncorporaties, welzijns- en zorginstellingen.<br>■ Woon- en leefklimaat beter afgestemd op demografische ontwikkelingen. Streefgetallen waardering: 8.1 in 2009, 8.2 in 2011.<br>■ Mensen wonen zo lang mogelijk zelfstandig thuis.<br>■ Gemiddelde leeftijd overgang extramuraal naar intramuraal stijgt met minimaal 1 jaar. | ■ Uitvoering beleidsnotitie 1/2 miljoen mensen, dé Drentse aanpak welzijn, zorg en wonen.<br>■ Uitvoering regionale uitvoeringsprogramma's, pilots innovaties WZW, uitreiking innovatieprijs, invoering ondersteuningsstructuur mantelzorg en vrijwilligerswerk.<br>■ Uitvoering meting Leven en wonen (OCWZ). |
| 2.5 Kansen voor 7 tot 7: diensten- en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten. | ■ Diensten- en voorzieningenprogramma per gemeenten.<br>■ In alle gemeenten uitvoering lokale initiatieven (MFD/brede school).<br>■ Per gemeente tijdenbeleid op (op maat), als aanzet tot 7 tot 7-economie.<br>■ In 6 gemeenten zijn combinatiefunctionarissen aangesteld.<br>■ Er is een ondersteuningstructuur voor combinatiefunctionarissen ontwikkeld. | ■ Uitvoeren integraal Actieplan 7 tot 7.<br>■ Inrichten 7 tot 7-netwerk per gemeente.<br>■ Uitbouwen Regeling MFD. Ombouwen Expertteam MFD naar 7 tot 7.<br>■ Uitvoeren pilots Dagarrangementen en Combinatiefuncties.<br>■ Gemeente ondersteunen in het aanstellen van combinatiefunctionarissen<br>■ Gerichte opdracht verstrekken aan SportDrenthe. |

## Participatie/Mijn beweging

### 2.6 Kansen voor sport: Drenthe profileren als sportprovincie

Wij willen dat Drenthe nog beter op de kaart wordt gezet als sportprovincie. Naast de bestaande (sport)activitei-ten willen wij ruimte geven aan nieuwe initiatieven. Wij richten ons op het versterken van de breedtesport, het periodiek organiseren van topsportevenementen. Wij kunnen hierbij niet zonder de gemeenten, verenigingen, bonden en betrokken sportorganisaties. De sociaal bindende factor van sport in Drenthe is erg groot. Topsport en breedtesport zijn communicerende vaten. Topsportevenementen zijn een spin-off voor sportstimulering, geven stimulans om te gaan sporten en meer te bewegen en hebben een voorbeeldfunctie. Zij zorgen voor een stevige impuls voor de sportdeelname en het vrijwilligerswerk in de provincie. Belangrijk zijn ook het economische effect en de promotionele waarde voor Drenthe. Door het versterken van verenigingen op het gebied van faciliteiten, talentontwikkeling en een sterke competitie creëren wij een vruchtbare bodem voor toppers. Hiervoor zal eind 2008 een strategisch plan aan uw staten gepresenteerd worden. Breedtesport is de basis voor topsport en breedtesport gedijt niet zonder topsport. Sport alleen is niet genoeg voor een 'gezonder leven' en is niet bij iedereen even vanzelfsprekend. Actief zijn zal voor iedereen toegankelijk moeten zijn. Daarvoor zijn activiteiten en een sterke verenigingsstructuur van essentieel belang. De komende periode willen wij benutten om verenigingen te versterken met combinatiefunctionarissen. Deze functionarissen zijn verantwoordelijk voor een breder aanbod, waaronder meer samenwerking in de wijk en sportbuurtwerk, het onderwijs en buitenschoolse opvang. Wij maken dit mogelijk door cofinanciering beschikbaar te stellen.
In 2009 start het topsportevenement Vuelta (Ronde van Spanje) in Drenthe, voorgesteld wordt de benodigde middelen van € 350.000,- in 2009 in de exploitatie op te nemen en hiermee eenmalig te verhogen.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 2.6 Kansen voor sport: Drenthe profileren als sportprovincie. | ■ Periodiek topsportevenementen in Drenthe: in 2009 de start van de Vuelta (Ronde van Spanje).<br>■ Bevordering breedtesport.<br>■ Strategisch plan topsport in Drenthe.<br>■ Sterke verenigingsstructuur.<br>■ 90% procent van de jongeren tussen 6 en 19 jaar moet aan sportbeoefening doen (SCP 2003). | ■ Vanuit Fonds sportevenementen bijdragen aan acties profilering sportprovincie Drenthe.<br>■ Meewerken aan voorbereiding Vuelta.<br>■ Programma breedtesportactiviteiten in het kader van de Vuelta, met accent op blijvend karakter.<br>■ Jaarlijkse Monitor sportparticipatie.<br>■ Investeren in professionalisering van sportverenigingen door combinatiefunctionarissen.<br>■ Opstarten provinciebreed sportstimuleringsproject in samenspraak met Drentse partners. |

## Kunst en Cultuur in Drenthe

### 2.7 Versterken culturele infrastructuur Drenthe

Wij willen het economisch effect en de promotionele waarde van de Drentse musea vergroten met een ontwikkelingsregeling, gezamenlijke projecten en bundeling van expertise, gericht op het stimuleren van deskundigheid en samenwerking binnen en buiten de sector op het gebied van (innovatieve) marketing en promotie, sponsoring en bedrijfsvoering. De musea die wij van bovenlokale betekenis vinden (Drents Museum, De Buitenplaats in Eelde, herinneringscentrum

Kamp Westerbork, Gevangenismuseum en het Hunebedcentrum Borger) steunen wij waar nodig in hun verdere ontwikkeling en professionalisering.
Met ingang van 2009 is beeldende kunst door het rijk naar gemeenten gedecentraliseerd; Assen en Emmen zullen in Drenthe het voortouw nemen bij de invulling van een stimulerend regionaal beeldend kunstbeleid met de rijksgeldstroom. Wij vinden het belangrijk dat op de in de afgelopen jaren onder onze regie opgebouwde infrastructuur verder wordt gebouwd, zodat van een divers palet van kwalitatieve beeldende kunst provinciebreed kan worden genoten.
Wij blijven ons verantwoordelijk voelen voor een goede overgang naar de gemeenten en richten ons in de toekomst specifieker op aantrekkelijke en vernieuwende beeldendekunst- en vormgevinginitiatieven van bovenlokaal hoog artistiek niveau. Een door Stichting Boei, gemeente en provincie gepleegde investering stelt KiK in staat haar activiteiten voort te zetten en uit te bouwen tot een cultureel ondernemender organisatie.

Drenthe kent 2 topinstellingen op het gebied van podiumkunsten: PeerGroup en DJT De Reus. Zij vervullen een belangrijke schakel in de Noordelijke basisinfrastructuur op toneelgebied. Verdere ontwikkeling van professioneel toneel wordt ondersteund. De realisatie van deze ambities is mede afhankelijk van de medefinanciering door het Nederlandse Fonds voor podiumkunsten.

**Intensivering prioriteit 2.7, Versterken culturele infrastructuur Drenthe**
*Cultuur als magneet*
Een wisselwerking tussen cultuur en economie draagt bij aan een succesvollere kenniseconomie en een aantrekkelijker vestigingsklimaat voor (artistiek) talent, particulieren en bedrijven. De sector cultuur kan een substantiële bijdrage leveren aan de bedrijvigheid, werkgelegenheid, toerisme en versterking van het vestigingsklimaat in Drenthe. Wij gaan een investeringsprogramma opzetten voor initiatieven op het snijvlak van cultuur en economie: “Cultuur als magneet”.
Verder gaan wij uitdrukkelijk het toeristische belang van festivals en fysiek cultureel erfgoed benadrukken door dit specifiek onder de aandacht te brengen van de Drentse burgers en de toeristen.

## 2.8 Vergroten cultuurparticipatie

Het Drents programma voor het Programmafonds cultuurparticipatie is gericht op amateurkunst, cultuureducatie en volkscultuur en is de opvolger van het landelijk Actieplan cultuurbereik (met gemeenten is overlegd welke onderdelen van dit programma onder gezamenlijke en onder gescheiden verantwoordelijkheid ontwikkeld kunnen worden).
De provinciale festivals geven kunstenaars van binnen en buiten Drenthe de gelegenheid om zich te presenteren voor Drenten en toeristen. Festivals worden vaak georganiseerd door culturele verenigingen, maatschappelijke instellingen en particulieren en zijn een voorbeeld van het motto Samenleven met samenhang. Wij blijven ons inzetten voor een bloeiend en veelzijdig festivalklimaat door middel van subsidies en advisering .
Wij vinden het belangrijk dat cultuureducatie steviger wordt verankerd binnen het onderwijs en dat scholen hun eigen cultuureducatiebeleid formuleren. Wij sluiten hiermee aan bij de inzet die ook het rijk op dit terrein doet. Wij willen ervoor zorgen dat scholen kennis hebben van de (directe) culturele omgeving. Wij voelen ons verantwoordelijk voor ondersteuning van gemeenten om netwerken op te zetten en voor inzet van inhoudelijke deskundigheid en ondersteuning op het gebied van cultuureducatie binnen deze netwerken. Naast kunst en mediaeducatie vinden wij dat erfgoededucatie voldoende aan bod moet komen.

## 2.9 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed

Wij willen het voor Nederland unieke Drentse cultuurhistorische landschap versterken en voor het voetlicht brengen. Ook willen wij erfgoed in de ruimtelijke ordening goed tot zijn recht laten komen.
Daartoe zetten wij de volgende instrumenten in.

- Cultuurhistorische waardenkaart; kompas voor ruimtelijke ontwikkeling
- Provinciale monumentenlijst
- Ontwikkelingsprogramma cultuurhistorie en archeologie
- Kwaliteitsimpuls voor gemeentelijke archeologie
- Instandhouding en uitbreiding noordelijk archeologisch depot Nuis
- Immaterieel erfgoed, het overbrengen van 'het verhaal van Drenthe'
- Erfgoededucatie

Het Huis voor de Drentse Taol vervult een belangrijke rol voor de stimulering en begeleiding van initiatieven op het terrein van bevordering van taalvaardigheid. Ook de aanpak van streektaal in het onderwijs maakt hier deel van uit, deels gekoppeld aan het project Onderwijskansen in Drenthe.
Wij willen in 2009, samen met Groningen, Overijssel en Gelderland een besluit nemen over de status van het Nedersaksisch. Op dit moment laten we onderzoeken of er voldoende basis is om, wat de erkenning betreft, van deel II naar deel III te gaan.

**Intensivering prioriteit 2.9, Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed**

*Uitbreiding Noordelijk Archeologisch Depot Nuis*
Het Noordelijk Archeologisch depot in Nuis zullen wij uitbreiden om in de toekomst te kunnen blijven functioneren als interprovinciaal archeologisch depot.

## 2.10 Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte

Drenthe verdient een eigentijdser beeld voor zowel de eigen inwoners als de toeristen.
De beeldkwaliteit van de openbare ruimte willen wij verbeteren door beeldkwaliteit van de openbare ruimte aan het begin van ruimtelijke plannen (wegen en kanalen) positief te beïnvloeden. Vanaf 2009 willen wij via een subsidieregeling voor toegepaste kunst bovendien stimuleren dat particulieren en medeoverheden bij het vormgeven van objecten in de openbare ruimte de kennis en kunde van eigentijdse ontwerpers gebruiken.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 2.7 Versterken culturele infrastructuur Drenthe. | ■ Dynamisch cultureel en beeldende kunst klimaat in Drenthe dat optimaal gebruikmaakt van de kernkwaliteiten van Drenthe.<br>■ Structurele verbetering profilering en (inter)-nationale status musea van provinciale betekenis.<br>■ Een samenhangend museumbestel van kwalitatief goede musea en museale voorzieningen. | ■ Bijdragen aan bovenlokale projecten die beeldende kunst en vormgeving op de kaart zetten; bijvoorbeeld projecten die zich manifesteren op het snijvlak van beeldende kunst, natuur, erfgoed en recreatie.<br>■ Investeren in professionalisering en profilering musea van provinciale betekenis.<br>■ Hen stimuleren onderlinge allianties aan te gaan bij versterken deskundigheid en uitvoeringscapaciteit.<br>■ Het ontwikkelen van het onderling delen van informatie, het stimuleren van samenwerking en contextueel presenteren: musea leveren een belangrijke bijdrage aan het overbrengen van "Het verhaal van Drenthe" (zie prioriteit 2.9). |
| | ■ Doorgroei PeerGroup en Jeugdtheatergezelschap DJT De Reus naar topinstellingen. | ■ Subsidiëren PeerGroup en DJT De Reus. |
| | ■ Zorg dragen voor gespreid aanbod voor professionele podiumkunsten. | ■ Subsidiëren van noordelijke instellingen die in Drenthe spelen en zoveel mogelijk doelgroepen en disciplines vertegenwoordigen. |
| | ■ Doorontwikkeling KiK, met behoud Artist in residence voorziening. | ■ Bijdragen aan doorontwikkeling KiK. |
| | ■ Een succesvollere kenniseconomie door de wisselwerking tussen cultuur en economie. | ■ Uitvoering geven aan Investeringsprogramma cultuur als magneet voor initiatieven op het snijvlak van cultuur en economie. |
| 2.8 Vergroten cultuurparticipatie. | ■ Vergroten deelname aan cultuur door inwoners van Drenthe, zowel geografisch als wat betreft diversiteit van doelgroepen. | ■ Drents programma 2009-2012 voor Programmafonds cultuurparticipatie. |
| | ■ Publieksbereik Drentse musea >750.000 bezoekers, waarvan de 5 musea van provinciaal betekenis >350.000 bezoekers.<br>■ Divers en veelzijdig aanbod van festivals.<br>■ Meer professionele toneelvoorstellingen voor alle leeftijdscategorieën. | ■ Vanuit de huidige professionaliseringsregeling voor het museumbeleid bijdragen aan cultureel ondernemerschap musea (marketing, promotie, deskundigheidsbevordering, samenwerkingsprojecten). |
| | ■ Cultuureducatie verankeren in scholen:<br>■ lokale netwerken cultuureducatie<br>■ meer ondersteuning erfgoededucatie<br>■ meer gebruik van en koppeling met lokale activiteiten (relatie met buitenschoolse activiteiten). | ■ Financiering ICC-cursus (cultuureducatie verankeren in scholen).<br>■ Allianties met gemeenten in opzetten lokale netwerken cultuureducatie/ start enkele lokale netwerken.<br>Uitbreiding consulentfunctie binnen lokale netwerken erfgoededucatie. |

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 2.9 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed. | ■ Cultuurhistorische Waardenkaart; kompas voor ruimtelijke ontwikkeling.<br>■ Provinciale Monumentenlijst benoemt en beschermt monumenten op provinciale schaal; integraal, gebiedsgericht en in samenwerking met gemeenten.<br>■ Ontwikkelingsprogramma cultuurhistorie en archeologie.<br>■ Overdracht gemeentelijke archeologietaken.<br>■ Erfgoed meenemen vooraan in ruimtelijke planprocessen.<br>■ Versterken maatschappelijk draagvlak voor immaterieel erfgoed.<br>■ Uitbreiding Noordelijk Archeologisch Depot Nuis.<br>■ Stevig en herkenbaar Huis voor de Drentse Taol. Streektaal als versterking culturele identiteit en taalontwikkeling in basisonderwijs. | ■ Afronden visiedeel en sturingskader, sturen op provinciaal belang, meenemen in omgevingsbeleid en vaststellen in 2009.<br>■ Aanwijzen van circa 400 monumenten in 5 categorieën.<br>■ Verstrekken laagrentende leningen naar behoefte.<br>■ Fysiek erfgoed projectgewijs zichtbaar maken, via het ontwikkelingsprogramma cultuurhistorie met aansluiting op het provinciaal Meerjarenprogramma landelijk gebied.<br>■ Gemeenten projectgewijs ondersteunen bij kwaliteitsimpuls gemeentelijke archeologie.<br>■ Drents Plateau ontwikkelt in project 'De voorkant' nieuwe aanpak erfgoed in ruimtelijke plannen.<br>■ Versterken actieve inzet erfgoed-vrijwilligers via project "Tafelzilver van Drenthe" (2009 tot en met 2012).<br>■ Aanschaf derde loods.<br>■ Huis voor de Drentse Taol voert activiteiten uit die bijdragen aan het verbeteren van de Drentse identiteit |
| 2.10 Beeldkwaliteit openbare ruimte. | ■ Het leefklimaat in stedenbouwkundig en land-schappelijke zin te versterken door culturele inbreng in ruimtelijke planvorming (kun-sten/cultuurhistorie). | ■ Inzet cultuurhistorische waardenkaart.<br>■ Subsidiëring projecten Vormgeving openbare ruimte met toegepaste kunst.<br>■ Cultureel opdrachtgeverschap, bijvoorbeeld in het kader van reconstructie N34/N33. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 2. Samenleving met samenhang | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| 2.1 Kansen voor jeugd en gezin | 1.300.000 | 1.300.000 | 1.300.000 | |
| 2.2 Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe | | | | |
| 2.3 Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten | 372.000 | 232.500 | 139.500 | |
| 2.4 Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie | 465.000 | 465.000 | 93.000 | |
| 2.5 Kansen voor "7 tot 7"diensten en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten | 465.000 | 465.000 | 465.000 | |
| 2.6 Kansen voor sport: Drenthe profilering als sportprovincie | 1.081.500 | 731.500 | 731.500 | |
| 2.7 Versterken culturele infrastructuur Drenthe | 685.000 | 573.000 | 573.000 | |
| 2.8 Vergroten cultuurparticipatie | 799.800 | 883.500 | 883.500 | |
| 2.9 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | 350.000 | 200.000 | 200.000 | |
| 2.10 Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte | 93.000 | 93.000 | 93.000 | |
| Totaal Programma 2. Samenleving met samenhang | 5.611.300 | 4.943.500 | 4.478.500 | 0 |

## Moties

**Motie 3 (Voorjaarsnota 2007 PLUS) Subsidiëring breedtesport in relatie met topsportevenementen (PvdA)**
Volgens de motie van de PvdA moet deelname aan sport optimaal worden ondersteund en spelen sportverenigingen hierin een belangrijke rol. De motie beoogt een goede balans tussen top en breedtesport en stelt dat ieder bedrag dat aan topsport wordt besteedt in principe dubbel aan breedtesport moet worden uitgegeven. Met de intensivering van prioriteit 2.6, Kansen voor sport, wordt aan deze motie uitvoering gegeven.

Wij willen in de uitvoering van deze motie inzetten op de combinatiefunctionarissen ter ondersteuning van de verenigingen in Drenthe. Daarnaast komen wij in eind dit jaar met een integrale aanpak en strategisch plan op topsport in onze provincie. In dit plan willen wij concreet de verbinding met breedtesport weergeven.

**Motie 5 (Voorjaarsnota 2008) herinneringscentrum Kamp Westerbork (PvdA)**
Provinciale staten vragen GS om het herinneringscentrum Kamp Westerbork te ondersteunen bij de ontwikkeling van een plan voor een vernieuwende, eigentijdse invulling van de historische plek, waaronder het kampterrein, inclusief de woning van de voormalige kampcommandant. De motie beoogt de historische plek landschappelijk en educatief tot een meer sprekende getuige van de (Drentse) geschiedenis te maken voor vooral ook de jeugd.
In afwachting van het concrete plan wordt hiervoor een ton als jaarlijkse subsidie gereserveerd.

**Motie 8 (Voorjaarsnota 2007 PLUS) Instellen functie subsidiemakelaar**
Voor de Drentse burger is het niet altijd duidelijk van welke (subsidie)regeling gebruikgemaakt kan worden. Wij willen de provinciale subsidiestructuur zodanig inrichten, dat een subsidieaanvraag snel en efficiënt wordt afgehandeld en bij afwijzing voor de ene regeling de aanvraag getoetst kan worden aan andere mogelijke provinciale subsidieregelingen.

**Motie 16 (Voorjaarsnota 2008),"'relatie provincie en preferente partners Sociale en Culturele Agenda"**
De uitvoering van motie M16, "relatie provincie en preferente partners Sociale en Culturele Agenda", vindt plaats met een rapportage in december 2008.

**Motie 17 (Voorjaarsnota 2008) inzake Oude Drentse kerken (VVD)**
Motie 17 van de VVD dringt er bij GS op aan om in overleg met Drents Plateau en het Drents Landschap te komen tot een vangnetconstructie, gericht op het voortbestaan van cultuurhistorisch waardevolle kerkgebouwen in Drenthe en de benodigde middelen daarvoor op te nemen in de Begroting 2009.
GS zullen Drents Plateau opdracht verstrekken om op basis van gesprekken met betrokken partijen en het Drentse landschap te komen tot een concreet voorstel ter uitvoering van de motie.

**Motie 18 (Voorjaarsnota 2008) Jongerenopvang (Groenlinks)**
In deze motie worden GS verzocht in overleg te gaan met gemeenten en ROC's om te inventariseren hoe groot de groep jongeren tussen 18 en 23 jaar is in Drenthe die in de knel zit en geen recht meer heeft op Jeugdzorg. Ook wordt GS gevraagd samen met gemeenten te onderzoeken of een speciale jongerenopvang tot de mogelijkheden behoort.
In de motie staat dat deze vragen in eerste instantie de verantwoordelijkheid van gemeenten is. Wij zijn op dit moment in overleg met alle Drentse gemeenten over de vraag rond welke sociale

vraagstukken onderlinge samenwerking zinvol is. Wij zullen de vragen over jongerenopvang hierin meenemen.
Overigens voert STAMM CMO Drenthe in 2008 ook het project "Jongerenhuisvesting" uit. Dit project heeft tot doel mogelijkheden voor huisvesting voor (onder meer) jongeren met een hulpvraag te realiseren. Dit project heeft weliswaar als doelgroep de jongeren met een hulpvraag die in beeld zijn bij hulpverleningsinstellingen, terwijl de motie van Groenlinks zich meer richt op jongeren die tussen wal en schip van hulporganisaties vallen. Tegelijkertijd is bij dit project een relevant netwerk betrokken. Het gaat daarbij om woningbouwcorporaties, ROC's, welzijnsinstellingen, RIBW en overige zorginstellingen voor begeleid wonen betrokken. Waar de opbrengsten van het project van STAMM kunnen bijdragen aan de beantwoording van de vragen uit de motie zullen we deze hierbij betrekken.
Yorneo en Promens Care zijn samen een specifieke opvang voor jongeren met licht verstandelijke handicap en een combinatie met opgroeiproblemen van 18+ aan het voorbereiden. Meer hierover in het Uitvoeringsprogramma jeugdzorg 2009.

**Motie 19 (Voorjaarsnota 2007 PLUS) Gelijke kansen onderwijsbeleid (SP)**
De door de SP-fractie ingediende motie (aanvaard met de stemmen van GL tegen) vraagt om een onderzoek naar het aantal kinderen in Drenthe die meer dan 10 km van hun woonplaats onderwijs volgen en naar de kosten van het openbaar vervoer voor deze kinderen.

De strekking van de motie heeft de intentie te waarborgen dat kinderen die gebruikmaken van het openbaar vervoer in staat worden gesteld het onderwijs te volgen waartoe zij in staat zijn. Deze wens sluit aan bij de ambities die het college op het terrein van onderwijskansen heeft. In de provincies Groningen en Friesland speelt een vergelijkbaar initiatief met betrekking tot het vergoeden van de reiskosten voor mbo-scholieren. De mogelijkheden van een vergoedingsregeling in Drenthe en de uitvoering en kosten daarvan worden onderzocht.

**Motie 22 (Voorjaarsnota 2008) Klasse!kas (Groenlinks)**
In de motie worden GS verzocht te stimuleren dat de basisscholen in Drenthe gebruik van het project Klasse!kas. Het project heeft als doel om kinderen verantwoord te leren omgaan met geld.

Wij zullen bij de initiatiefnemers van het project aftasten wat de rol van de provincie in het project kan zijn. Wij zullen gaan inventariseren hoeveel Drentse scholen al deelnemen aan het project en wat de kosten van invoering van het project zijn. Waar mogelijk zullen we een verbinding leggen met de onderwijskansenplannen. Overigens ligt de verantwoordelijkheid voor deelname aan het project geheel bij de schoolbesturen.

## Wat doen wij nog meer?

**Ontwikkeling sociaal, cultureel en museaal beleid**
- Het uitvoeren van de voor 2009 geplande activiteiten uit de Sociale agenda 2009-2012 en de Culturele en Museale agenda 2009-2012, waaronder afspraken met provinciale gesubsidieerde instellingen over flexibilisering van taken.
- Uitvoeren van de Beleidsinstrumenten Sociale agenda en Culturele en Museale agenda.
- Het voeren van periodiek overleg over de voortgang van het beleid en de uitvoering met onder andere gemeenten (vooral in VDG-verband) en grotere gesubsidieerde instellingen.
- Het subsidiëren en aansturen van instellingen.
- Opgroeien/Mijn jeugd (Jeugdzorg)

- De uitvoering van kerntaken in het kader van de Wet op de Jeugdzorg zijnde: het Bureau Jeugdzorg beoordeeld van ca. 3.500 jeugdigen op jaarbasis of zij al dan niet gebruik kunnen, dan wel moeten maken van een jeugdzorgaanbod op indicatie. Het Bureau Jeugdzorg indiceert jeugdigen voor de jeugd-GGZ, jeugd met opgroei- en opvoedproblemen en jeugdigen die besloten moeten worden opgevangen.
- Zorgaanbieder Jeugdzorg Drenthe verzorgt voor ca. 1.250 jeugdigen en hun ouders (met opgroei- en opvoedproblematiek) een zorgaanbod op maat. Dit doen zij door jeugdzorg-programma's die flexibel zijn, bewezen effectief en gevolgd worden door resultaatgericht meten waarbij ook de cliënttevredenheid wordt getoetst; de uitvoering van een cliënten-beleid dat minimaal aan de normen van de Wet op de jeugdzorg voldoet op de terreinen: Klachtrecht, Cliëntvertrouwenspersonen, Medezeggenschap cliënten.

**Werken en leren/Mijn ontwikkeling**

- Ten aanzien van de derde ambitie in Onderwijs Werkt! financiert de provincie een aantal instellingen die een actieve bijdrage leveren om kwetsbare groepen actief te laten participeren in de Drents samenleving. Concrete doelstellingen hierbij zijn:
- het stimuleren van ondernemerschap;
- vergroting van de uitstroom naar (vrijwilligers)werk;
- het creëren van een ondersteuningstructuur die de instroom van laaggeletterden naar alfabetiseringsprogramma's bevordert.

**Wonen en leven/Mijn dag**

Er worden met gemeenten en met andere beleidsprogramma's afspraken gemaakt over een verschuiving van taken op een aantal gebieden. Dat betekent dat wij in 2009, in overleg met gemeenten en wooncorporaties, doorgaan met de uitvoering van 1/2 miljoen mensen, dat wij aansluiten bij de programma's pMJP en het ILG inzake dorps- en wijkontwikkeling en onze wettelijke taken ten aanzien van het ambulancevervoer blijven uitvoeren, totdat de situatie veranderd is.

**Participatie/Mijn beweging**

Er worden met gemeenten en met andere beleidsprogramma's afspraken gemaakt over een verschuiving van taken op een aantal gebieden. Dat betekent dat we in 2009, in overleg met gemeenten en wooncorporaties doorgaan met de uitvoering van het ondersteunen KEN-vrijwilligerswerk, ondersteunen en ontwikkelen maatschappelijke stages, ondersteunen Drents Platform Mantelzorg en de transitie van provincie naar gemeentelijke coördinatie op het gebied van mantelzorg. Daarnaast blijven wij collectieve belangenbehartiging ondersteunen.

**Kunst en cultuur van Drenthe**

- Realiseren van uitbreiding van het Drents Museum inclusief depot
- Doorontwikkeling van het Erfgoedkwartier in Assen.
- Regie lobby nieuwbouw Drents Archief
- Bevorderen van talentontwikkeling in samenspraak met de eerste- en tweede lijnsinstellingen en de scholen.
- Verdere ondersteuning ontwikkeling opleiding locatietheater van de Peergroup.

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer |
|---|---|
| Drents Plan onderwijskansen | Oktober 2008 in PS |
| Meerjarenbeleidskader jeugdzorg 2009-2012 | Oktober 2008 in PS |

## Wat mag het kosten?

| | Product/Prioriteiten | Rekening 2007 | Begroting 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 352.235 | 3.584.765 | 5.611.300 | 4.943.500 | 4.478.500 | 0 |
| | Ontwikkeling beleid | -30.731 | 128.695 | 129.005 | 129.445 | 129.765 | 130.095 |
| | Sociale agenda | 40.003.404 | 38.307.759 | 36.726.268 | 36.855.297 | 36.988.410 | 37.124.775 |
| | Culturele en Museale agenda | 21.373.001 | 21.708.013 | 20.403.651 | 21.445.565 | 22.548.588 | 23.574.829 |
| | Totaal lasten | 61.697.909 | 63.729.232 | 62.870.224 | 63.373.807 | 64.145.263 | 60.829.699 |
| Baten | Ontwikkeling beleid | 833 | | | | | |
| | Sociale agenda | 32.234.668 | 31.997.992 | 30.848.660 | 30.848.660 | 30.848.660 | 30.848.660 |
| | Culturele en Museale agenda | 3.328.288 | 2.549.468 | 870.876 | 860.002 | 865.645 | 871.405 |
| | Totaal baten | 35.563.789 | 34.547.460 | 31.719.536 | 31.708.662 | 31.714.305 | 31.720.065 |
| Bestemming resultaat | Subtotaal voor bestemming | 26.134.120 | 29.181.772 | 31.150.688 | 31.665.145 | 32.430.958 | 29.109.634 |
| | Saldo reserve sociale en culturele ontwikkeling | 207.767 | -474.843 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Subtotaal na bestemming | 25.926.353 | 29.656.615 | 31.150.688 | 31.665.145 | 32.430.958 | 29.109.634 |

## Toelichting op verschillen tussen 2008 en 2009

De begroting van het programma Samenleving met Samenhang valt in 2009 per saldo € 1.969.000,-- (subtotaal voor bestemming) hoger uit dan in 2008.
Op hoofdlijnen zijn in de begroting van 2009 ten opzichte van 2008 de volgende budgetverschuivingen te melden;

- Een intensivering van gelden aan prioriteiten a € 2.027.000,--
- Het toekennen van meer of minder gelden aan bestaande budgetten. Per saldo gaan de lasten met € 2.886.000,-- omlaag
- Naast een lagere bijdrage vanuit een voorziening ad € 176.000,-- worden de Rijksbijdragen voor het jaar 2009 (vooralsnog) voor een totaalbedrag van € 2.652.000,-- lager geraamd.

Hieronder worden de belangrijkste in het oog springende verschillen in de Baten & Lasten nader gespecificeerd.

## Lasten

### Verhoging bedragen voor prioriteiten

- Er is meer geld toegekend aan prioriteiten, een verhoging van € 2.027.000,-- naar € 5.611.000,--.

**Verhoging bestaande budgetten**

- De kapitaalslasten ten aanzien van de investeringen Drents Museum met € 505.000,--
- Verhoging budgetten gesubsidieerde instellingen vanwege indexering voor jaar 2009 voor totaal € 692.000 (o.a RTV Drenthe € 406.000,-- )

**Verlagen van bestaande budgetten**

De volgende budgetten zijn verlaagd t.o.v. het budget van 2008.

- Stichting Jeugdzorg Drenthe € 750.000,- ( zie ook de verlaging bij baten)
- Verlaging Drents Plateau met € 180.000,--;
- Verlaging budget voor het Huis van de Taal met € 134.000,--;
- Bijdrage Museum de Buitenplaats € 50.000,--
- De budgetten Sociale en culturele ontwikkeling/kunst van het Combineren zijn per saldo verlaagd met totaal € 316.000,--
- Verlaging kosten Noordelijk archeologisch depot Nuis: € 231.000,--

**Niet meer ramen van budgetten**

(Opgemerkt dient te worden dat een aantal niet meer geraamde budgetten terugkomen in de (verhoging) van de prioriteiten)

- Budget voor het project Drenthe Beweegt € 80.000,--
- Budget voor de ronde van Spanje, de Vuelta € 100.000,--
- Subsidiebeleidsontwikkeling en kwaliteitsbevordering musea € 75.000,--
- Bijdrage Nationaal Hunebed Informatiecentrum € 75.000,--
- Kosten Cultuur Historische Waardekaart € 65.000,--
- De budgetten Thuis in de buurt: virtueel brede school, kennisnetwerk brede scholen, samenhang jeugdvoorzieningen, provinciaal loket dagarrangementen en 7-7 beleid voor totaal: € 455.000,-- ( zie ook de verlaging bij baten)
- Niet meer geraamde lasten regeling Beeldende Kunst en Vormgeving: € 246.000,-- ( zie ook de verlaging bij baten)
- Actieplan Cultuurbereik 2005-2008 : € 614.000,-- ( zie ook de verlaging bij baten)
- Projecten Cultuureducatie: € 250.000,--
- Versterking Cultuureducatie in primair onderwijs: € 127.000,-- ( zie ook de verlaging bij baten)
- Herstructurering en bibliotheekwerkvernieuwing: € 663.000,-- ( zie ook de verlaging bij baten)

## Baten

**Verlaging baten**

- (Voorlopige) verlaging Rijksbijdrage uitkering Wet op de Jeugdzorg: € 500.000,--
- Niet meer geraamd Rijksbijdrage zorgaanbod civ.recht geplaatste jeugdigen: € 250.000,--
- Niet meer geraamd Rijksbijdragen Thuis in de buurt: virtueel brede school, kennisnetwerk brede scholen, samenhang jeugdvoorzieningen, provinciaal loket dagarrangementen en 7-7 beleid voor totaal : € 399.000,--
- Niet meer geraamd Rijksbijdrage Beeldende Kunst en Vormgeving: € 256.000,--
- Verlaging bijdrage uit de voorziening Noordelijk archeologisch depot Nuis: € 176.000,--
- Niet meer geraamd Rijksbijdrage in kader Actieplan Cultuurbereik: € 350.000,--
- Niet meer geraamd Rijksbijdrage regiefunctie en versterking Cultuureducatie: € 127.000,--
- Niet meer geraamd Rijksbijdrage herstructurering en bibliotheekwerkvernieuwing: € 663.000,--
- Niet meer geraamd bijdrage Prov. Groningen WSF-taken: € 94.000,--

# Programma 3. ruimte en bereikbaarheid

## Missie

Wijzigingen in de wetgeving op het gebied van de ruimtelijke ordening leiden tot nieuwe bestuurlijke verhoudingen. Wij zullen deze de komende jaren in overleg met de medeoverheden vormgeven in het proces van de provinciale structuurvisie. Deze visie met de planhorizon 2020 biedt de gelegenheid het provinciaal beleid op een aantal belangrijke thema's te actualiseren. Het wonen, werken en recreëren in een cultuurhistorisch en landschappelijk unieke omgeving is een belangrijke kernwaarde van Drenthe. Bescherming en verdere ontwikkeling ervan vereisen een samenhangende scherpere ruimtelijke en economische profilering. Verdere 'verrommeling' van het landschap wordt met kracht tegengegaan. Klimaatontwikkeling en ruimtegebruik worden beter op elkaar afgestemd. Duurzaam wonen en het toepassen van energiebesparing en nieuwe energiealternatieven worden gestimuleerd. De steden worden ontwikkeld vanuit hun specifieke kwaliteiten voor wonen en vestiging en hun verbinding met de omliggende groene ruimte. Specifiek wordt ingezet op versterking van de (inter)nationale posities van het Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen en de regio Emmen/Zuidoost-Drenthe. Het provinciaal Verkeers- en vervoersplan Drenthe is geactualiseerd en vormt een belangrijke bouwsteen voor de nieuwe structuurvisie.

## Doel (wat willen we bereiken?)

**Verkeer en vervoer**
In juli 2007 is het Provinciaal verkeers- en vervoersplan Drenthe vastgesteld. Met dit PVVP willen wij de bereikbaarheid voor auto, openbaar vervoer en fiets zodanig organiseren dat de verschillende modaliteiten in combinatie gebruikt gaan worden en elkaar maximaal versterken zodat mensen zich voor sociale ontplooiing, wonen en werken betrouwbaar, veilig en tegen acceptabele reistijden kunnen verplaatsen. Hierbij kiezen we voor een deur-tot-deurbenadering. De ambities en kaders tot 2020 zijn voor heel Drenthe aan de hand van 6 thema's beschreven.

*1. Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling*
Het beleid is erop gericht de (inter)nationale verbindingen van de stedelijke netwerken te versterken en de stedelijke ontwikkeling te stimuleren door waarborgen van samenhang tussen ruimtelijke ordening en mobiliteit.

*2. Thema Bereikbaarheid*
Binnen dit thema willen we een duurzame bereikbaarheid op maat realiseren, waarbij de kracht van de verschillende modaliteiten optimaal wordt benut.

3. Thema Veiligheid
Het thema Veiligheid is gericht op het waarborgen van de verkeersveiligheid, de externe veiligheid en de sociale veiligheid in het openbaar vervoer.

*4. Thema Leefomgeving*
Deze invalshoek is apart opgenomen om de negatieve invloed van verkeer en vervoer op de omgeving met betrekking tot milieu, natuur en leefbaarheid te beperken.

*5. Thema Innovatie*
Binnen het verkeers- en vervoersbeleid is naar de toekomst toe het stimuleren van de ontwikkeling en toepassing van product- en procesinnovaties van belang.

*6. Thema Samenwerking*
Verkeers- en vervoersbeleid kun je niet alleen. Gebiedsgericht samenwerken met overheden, overheidssectoren, marktpartijen en belangengroepen is een must.

De doelstellingen van de verschillende beleidsthema's zijn in het PVVP (Uitvoeringsagenda) uitgewerkt tot prestatiedoelstellingen.
Hoe we dit willen realiseren binnen de context van de provinciale Begroting 2009 wordt beschreven in hoofdstukken Ontwikkeling en Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we daaraan doen? In de financiële begroting in hoofdstuk 4.3 zijn de kosten van studies en projecten voor 2009 opgenomen. Meer in detail zijn de activiteiten weergegeven in het PUP 2009.

## Beheer en onderhoud wegen en kanalen

*Wegen*
Het beheer en onderhoud van het provinciale wegennet is gericht op het realiseren van het gewenste kwaliteitsniveau op het gebied van bereikbaarheid, verkeersveiligheid, leefbaarheid, duurzaamheid en doelmatigheid.
*Indicatoren*
- Technische kwaliteit wegennet (onder andere spoorvorming, slijtage en stroefheid).
- Aantal stremmingen en stremmingsduur als gevolg van calamiteiten en incidenten.
- Geluidsniveau van de weg op basis van Europese wetgeving (in ontwikkeling).
- Terugbrengen van het aantal flora- en faunaslachtoffers.
- Terugbrengen van het aantal overbodige lichtmasten.
- Het aantal gerealiseerde kilometers, ingepast in het landschap.
- Kilometer weg voorzien van een eenduidige herkenbaarheid (essentiële herkenbaarheidskenmerken) en zichtbaarheid (bebording en bewegwijzering).

| Indicatoren | Nulmeting | Streefwaarde | | |
|---|---|---|---|---|
| | | 2008 | 2009 | 2010 |
| 1. Kwaliteitscijfer wegennet (CROW-systematiek) | Rapportcijfer op schaal 1 – 10 voor het totale provinciale wegennet is in 2007 een 7,43. | 8 | 8 | 8 |
| 2. Calamiteiten | In 2007 zijn er 489 meldingen langs provinciale (vaar)wegen geweest. | 489 | 489 | 489 |
| 3. Hoeveelheid openbare verlichting dat opgeruimd wordt | Het percentage openbare verlichting dat verwijderd wordt. Eind 2007 is begonnen met het weghalen van overbodige openbare verlichting. | 10 | 20 | 30 |
| 4. Faunaslachtoffers | Het aantal meldingen van faunaslachtoffers langs provinciaal wegennet. In 2007 zijn er 130 meldingen geweest. | 120 | 110 | 100 |
| 5. Mate van inpassing in landschap | Het aantal kilometer provinciale weg dat in het landschap is ingepast. In 2007 is nog geen enkele weg ingepast. | 5 | 10 | 15 |
| 6. Mate van doorvoeren eenduidige herkenbaarheid en zichtbaarheid | Het gedeelte van het wegennet dat voldoet aan de eenduidige herkenbaarheid en zichtbaarheid. | 60% | 70% | 75% |

## Vaarwegen

Het beheer en onderhoud van het provinciale vaarwegennet is gericht op het realiseren van het gewenste kwaliteitsniveau op het gebied van bereikbaarheid, veiligheid, leefbaarheid, duurzaamheid en doelmatigheid

*Indicatoren*

- Kwaliteitscijfer onderhoudsniveau bruggen, sluizen en duikers (in ontwikkeling).
- Voorzieningenniveau langs vaarweg (in ontwikkeling).
- Aantal kilometers vaarwegdiepte volgens RVW 2005 (Richtlijnen vaarweg).
- Gerealiseerde % van inpassing in het landschap op basis van beleidsvisie, waaronder de gerealiseerde lengte natuurvriendelijke oevers en het terugbrengen van het aantal flora- en faunaknelpunten (in ontwikkeling).

| Indicatoren | Nulmeting | Streefwaarde | | |
|---|---|---|---|---|
| | | 2008 | 2009 | 2010 |
| 1. Scheepvaartstremmingen en ongevallen | In 2007 zijn er 2 scheepvaartstremmingen geweest. | 2 | 2 | 2 |
| 2. Intensiteit scheepvaartverkeer | In 2007 hebben circa 5.000 boten gebruikgemaakt van onze vaarwegen | 5.000 | 5.000 | 5.000 |
| 3. Waterpeilbeheersing | In 2007 is bij de waterpeilbeheersing in 95% van de gevallen voldaan aan de marges. | 95% | 95% | 95% |
| 4. Vaarwegdiepte | In 2007 was 80% van de vaarweg op vaarwegdiepte | 85% | 90% | 95% |
| 5. Inpassing in landschap | In 2007 was p.m. % ingepast in landschap | p.m. | p.m. | p.m. |

## Ruimtelijke ordening en wonen/stedelijke ontwikkeling

- In 2009 is een structuurvisie vastgesteld waarin het nieuwe omgevingsbeleid is verwoord. Het document is op interactieve wijze tot stand gekomen.
  *In de uitvoeringsparagraaf van de structuurvisie worden voor de verschillende beleidsdoelstellingen zoveel mogelijk indicatoren benoemd (uitvoeringsgerichte insteek).*
- In 2009 is de interne provinciale organisatie (procesbeheer/digitalisering/relatiebeheer) goed afgestemd op de sturingsfilosofie van de nieuwe Wro en de realisatie van het ruimtelijk beleid.
- Wij regisseren en organiseren samen met partners de borging en ontwikkeling van de ruimtelijke kwaliteit van de provincie.
- Wij volgen de bevolkingsontwikkeling in Drenthe, mede in relatie tot de gevolgen voor wonen, werk, voorzieningen en leefomgeving.
- De provincie participeert en neemt initiatief in gebiedsontwikkeling.
- Er zijn voldoende bedrijventerreinen en woongebieden, geconcentreerd in stedelijke gebieden.

*Indicatoren wonen*

  - Ontwikkeling woningvoorraad naar verschillende soorten kernen.
  - Ontwikkeling aantal inwoners in verschillende soorten kernen.

- Wij bevorderen economische groei in regiovisiegebied Groningen-Assen en de regio Emmen/Zuidoost-Drenthe.
- Wij zetten ons in om de sociale en fysieke woon- en leefomgeving te verbeteren.

*Indicatoren(ISV)*

  - Aantal projecten waarbij herstructurering van woningen, sanering van vervuilde grond, beperking van geluidshinder en inrichting van veilige openbare ruimte gerealiseerd worden.
  - Aantal lopende projecten.

- Aantal gerealiseerde projecten.
- Wij zullen bevorderen dat knelpunten op de woningmarkt ook op regionale schaal en integraal worden aangepakt (uitkomst evaluatie woonplannen in 2008).

*Indicatoren*

- Regionale samenwerking/aantal projecten.
- Realisatie van het aantal woningen, toegekend uit de knelpuntenpot, per doelgroep.
- Aantal gehuisveste statushouders.

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 85.063.585 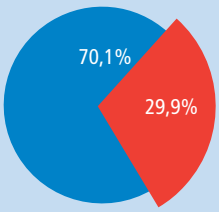  | 44.383.379 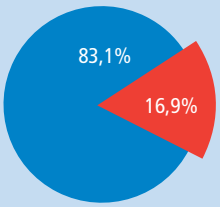  |
| Overige programma's | 199.138.061 | 217.858.110 |

| Programma 3: Ruimte en bereikbaarheid | 2.007 | 2.008 | 2.009 | 2.010 | 2.011 | 2.012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 80.643.508 | 86.210.992 | 85.063.585 | 83.101.513 | 81.172.283 | 69.936.004 |
| Totaal baten | 49.607.410 | 48.440.986 | 44.383.379 | 45.767.874 | 42.014.526 | 41.048.468 |
| Saldo | 31.036.098 | 37.770.006 | 40.680.206 | 37.333.639 | 39.157.757 | 28.887.536 |

## Kaderstellende nota's, regelingen, wetten etc.

- Collegeprogramma 2007-2011
- Beleidsvisie beheer en onderhoud wegen en kanalen
- Beleidsplan openbare verlichting
- Kunst langs provinciale infrastructuur
- Beleidskader Investeringsbudget stedelijke vernieuwing 2
- Fietsbeleidsplan Drenthe
- Investeringsnota verkeer en vervoer
- Kwaliteitsnetwerk goederenvervoer
- Netwerkanalyse nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen
- Netwerkanalyse stedelijk netwerk
- Nota Mobiliteit
- Nota Pieken in de Delta
- Nota Ruimte
- ov netwerkvisie
- Planwet verkeer en vervoer
- Provinciaal omgevingsplan Drenthe (POP II)
- PVVP
- Provinciale uitwerking stimulering stedelijke vernieuwing 2005-2009 Drenthe
- Regiovisie Groningen-Assen
- Strategische agenda Noord-Nederland
- Visie op de stedelijke ontwikkeling in Drenthe
- Wro

- Wet stedelijke vernieuwing (ISV)
- Visie op de landschappelijke inpassing provinciale infrastructuur
- Natuurvriendelijke oevers in Drenthe

## Ontwikkelingen

### Verkeer en Vervoer

*Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling*
Het nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen en het stedelijk netwerk Zuidoost-Drenthe zijn schakels in de Noordelijke Ontwikkelingsas. De kwaliteit van de (inter)nationale verbinding tussen de schakels is bepalend voor de verdere ontwikkeling van Drenthe in deze corridor.

Er is een regiospecifiek pakket Zuiderzeelijn uitgewerkt. De bereikbaarheid van het nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen en Zuidoost-Drenthe en de gebiedsontwikkeling Emmen-centrum en Assen-Florijn as zijn voor Drenthe prioritair in dit pakket.

Hoogwaardige spoorverbindingen, waaronder de Hanzelijn (+), betekenen een economische impuls voor de regio. De regio moet hier tijdig op inspelen door verbetering van stationsvoorzieningen en verkenningen naar capaciteitsuitbreiding en frequenties.

In 2009 worden de bevoegdheden en taken voor de regionale luchtvaart overgedragen aan de provincie. Hiervoor wordt onder meer een beleidsvisie opgesteld en moet onderzoek plaatsvinden naar de ontwikkelingsmogelijkheden van Groningen Airport Eelde met betrekking tot personen- en goederenvervoer.

Het nieuwe omgevingsbeleid (vast te stellen in december 2009) is richtinggevend voor toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen in Drenthe. Dit vraagt om wederzijdse afstemming tussen de ambities uit het PVVP en het nieuwe omgevingsbeleid.

*Thema Bereikbaarheid*
De overdracht van de spoorlijn Zwolle-Emmen naar de regio biedt kansen voor het versterken van het aandeel spoor in de bereikbaarheid van Zuidoost-Drenthe.

Het openbaarvervoernetwerk in Drenthe wordt fasegewijs gerealiseerd. De concessies openbaar vervoer lopen af in december 2009. Ter voorbereiding wordt het programma van eisen van de concessies herzien.

*Thema Veiligheid*
Het beleidsdocument de Strategie Verkeersveiligheid 2008-2020 van de rijksoverheid is richtinggevend voor het toekomstige verkeersveiligheidsbeleid.

*Thema Leefomgeving*
Het provinciale programma Klimaat en Energie richt zich op maatregelen op het gebied van klimaatverandering en energie. Een van de aandachtsgebieden van het programma is de mobiliteit in Drenthe.

*Thema Innovatie*
De ontwikkelingen in de ICT-sector bieden mogelijkheden de deur-tot-deurbereikbaarheid te verbeteren en de ketenmobiliteit te stimuleren. Hiervoor is dynamische actuele informatie noodzakelijk, bijvoorbeeld in de vorm van route-informatie, reisinformatie bij haltes en parkeren.

Vanaf januari 2009 wordt de ov-chipkaart landelijk ingevoerd. De invoering vindt niet voor iedere regio op hetzelfde moment plaats.

*Thema Samenwerking*
De Samenwerkingsagenda is een belangrijk instrument om afspraken met het rijk te maken over knelpunten in de hoofdwegen, vaarwegen en spoor. Dit kan tot opname in het MIRT leiden. De netwerkanalyses voor Groningen-Assen en Zuid-Drenthe, in het kader van de Nota mobiliteit en het PVVP, zijn hierbij richtinggevend.

Met de gemeenten in Drenthe zijn convenantafspraken gemaakt over een gezamenlijk programma van maatregelen gericht op bereikbaarheid en verkeersveiligheid voor de periode 2006-2008. De voortgang is geëvalueerd en heeft geleid tot nieuwe afspraken voor de periode 2009-2012.

*Thema openbare verlichting*
Bij het onderdeel openbare verlichting wordt naast een streven om te verminderen ook onderzocht of alternatieve vormen van verlichting kunnen worden toegepast.
Ook wordt verkend of er via duurzame energie kan worden verlicht (waaronder zonnecellen en windturbines).

**Beheer en onderhoud wegen**

*Samenwerking Rijkswaterstaat*
Er wordt onderzocht of er vormen van samenwerking zijn met Rijkswaterstaat of andere uitvoeringsorganisaties die leiden tot synergie en klantgerichtheid van de beheer- en onderhoudsorganisaties van de provincie.

*Beleidsvisie beheer en onderhoud*
Bij de ontbinding van het managementcontract in 2008 is gestart met het maken van een beleidsvisie beheer en onderhoud. Hiermee wordt beleid voor de langere termijn opgesteld, waarmee ook inzicht komt in de kosten, en daarmee de benodigde middelen, voor het beheer en onderhoud. De hoofdlijnen uit de beleidsvisie zijn onderdeel van de totale provinciale meerjarenplanning en kaderstellend voor het uitvoeringsprogramma voor het daaropvolgende jaar.

*Toename belasting van de infrastructuur*
Er is geconstateerd dat er een toename van belasting optreedt op viaducten, bruggen en wegen door zwaardere totaallasten van het verkeer.
Door het “supersingel”-effect, enkele banden met hogere bandenspanning, van het vrachtverkeer ontstaat er versnelde spoorvorming en slijtage van de weg. In combinatie met een toename van de intensiteit van het verkeer worden vervroegde schade en spoorvorming veroorzaakt. De financiële gevolgen hiervan zijn in 2009 bekend.

*Geluidsniveaus*
In de provincie zijn de provinciale wegen getoetst aan de Europese Richtlijn Omgevingslawaai. Twee wegen, de N372 en de N851, vallen binnen de categorie waarvoor nader onderzoek wordt uitgevoerd naar mogelijke maatregelen. Voor de overige wegen moeten grenswaarden worden vastgesteld. Bij overschrijding hiervan moeten er actieplannen worden opgesteld om omgevingslawaai te voorkomen of te reduceren. Bij reconstructies en onderhoudswerkzaamheden moet in de toekomst rekening worden gehouden met de eisen genoemd in de Wet geluidhinder.

**Ruimtelijke ordening en wonen/stedelijke ontwikkeling**
De invoering van de nieuwe Wro herschikt de verantwoordelijkheden van verschillende overheden. Dit vraagt om inhoudelijke en procesmatige aanpassingen.
- provinciaal-gemeentelijk belang
- relatiebeheer

De ontwikkeling van de ruimtelijke kwaliteit in Drenthe vraagt, mede in het licht van de nieuwe verantwoordelijkheidsverdeling, meer aandacht en ook een goede organisatorische inbedding (voorbeelden: verrommeling/functieverandering bestaande gebouwen).

In het nieuwe omgevingsbeleid zullen relevante beleidsthema's worden geactualiseerd. Kortheidshalve wordt hiernaar verwezen.

Het Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen, de Stadsregio Emmen en de provincie hebben met VROM in een convenant woningbouwafspraken gemaakt over versnelling van de woningbouwproductie in de periode 2005-2010 (verstedelijkingsafspraken/ BLS-gelden = Besluit locatiegebonden subsidies). Voor de periode 2010-2020 zullen nieuwe afspraken over de gewenste verstedelijking en bijbehorende investeringsagenda worden gemaakt. Daarvoor heeft VROM aan de regio's gevraagd gebiedsdocumenten op te stellen. Deze afspraken dienen een breder karakter te krijgen dan alleen woningbouw. Uiteindelijk is het de bedoeling om concrete projecten en investeringsopgaven op te nemen in het Meerjaren Investeringsprogramma Ruimte en Transport 2010. Basis voor deze afspraken zijn onder andere de ontwikkelagenda's die wij willen maken met de Drentse steden (zie prioriteiten 3.9, 3.10 en 3.14).

Wij werken met gemeenten verder aan de uitvoering van ISV 2. Tevens zullen wij in 2009 samen met gemeenten investeringsprogramma's voor ISV 3 opstellen (looptijd 2010 tot en met 2014). Daarbij is het de verwachting dat het ISV 3-budget aanzienlijk zal worden teruggebracht.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen?

### Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

**3.1 Nieuw omgevingsbeleid/Regie ruimtelijke opgaven en verkenning actief provinciaal grondbeleid**
In de tweede helft van 2009 wordt een nieuwe structuurvisie door PS vastgesteld. Om tot dit nieuwe omgevingsbeleid te komen, hebben wij de uitgangspunten van het Collegeprogramma over beginspraak, interactie en samenwerking nadrukkelijk gebruikt. In 2008 is fase 1 van dit project afgerond en is een start gemaakt met fase 2. Aangezien de interactieve aanpak succesvol is gebleken, zetten wij deze voort. Dit heeft tot gevolg dat wij voor de uitwerking van de

volgende fasen (en de reparatie van het tekort uit fase 1) een bedrag van € 351.000,-- extra in de Begroting 2009 opnemen.
Tegelijkertijd maken wij ons in 2009 nieuwe werkprocessen eigen die passen bij de nieuwe Wro en de daaraan verbonden sturingsfilosofie. Dit krijgt vorm door een pro-actieve werkwijze met gemeenten waarin ook het relatiebeheer een prominente rol speelt.

Meer provinciale regie in een vroeg stadium, in nauwe samenwerking met de decentrale overheden, levert kwaliteitswinst op voor de ruimtelijke processen, gebiedsgerichte ontwikkelingsprojecten en de realisatie van de (rijks)doelen in het landelijk gebied (ILG en pMJP). In de hierna genoemde prioriteringen krijgt deze inzet gestalte.
Een actief grondbeleid van de overheden behoort tot in 2009 te verkennen instrumenten.
De nieuwe Wro en de grondexploitatiewet bieden hiervoor kansen. In 2009 zal deze verkenning zijn afgerond.

**Intensivering prioriteit 3.1. Nieuw omgevingsbeleid/Regie ruimtelijke opgaven.**

*Corridorstudies gebieden rond N34, N48 en A37*
Voor de gebieden rond de N34, N48 en de A37 gaan wij zogeheten corridorstudies maken. In 2008 is hiermee een begin gemaakt. De resultaten komen in 2009 beschikbaar voor de nieuwe structuurvisie. De resultaten van deze studies zijn te beschouwen als integrale ruimtelijke opgaven. De uitwerking van de corridorstudie A37 is verbreed tot “de zuidas” van Drenthe. Hierbij wordt tevens uitwerking gegeven aan de motie met betrekking tot de economische positie van Zuidwest-Drenthe (inclusief de regio Zwolle, Kampen en Meppel). De dekking voor 2009 komt uit de budgetten van verkeer en vervoer en economie.

*Regie op en betrokkenheid bij ruimtelijke ontwikkelingen*
De noodzaak hiervan hangt samen met de omslag naar een andere, meer ontwikkelingsgerichte manier van werken van de provincie. Steeds meer komt het accent op beleidsuitvoering te liggen. Steeds vaker zullen we met gemeenten gaan samenwerken om bepaalde zaken van de grond te krijgen.
Een dergelijke, meer proactieve houding betekent dat er meer dan in het verleden deelonderzoeken nodig zullen zijn om te kijken of een ontwikkeling haalbaar is en om soms gezamenlijk meer scherpte te krijgen in rollen en posities.
Om uitvoering te geven aan de provinciale regierol, meer nadrukkelijk nog in relatie tot de nWro en het vernieuwde omgevingsbeleid is een jaarlijks werkbudget ruimtelijke ontwikkeling van € 100.000,-- begroot.

## 3.2 Tegengaan (verdere) verrommeling landschap

De Drentse ruimtelijke kwaliteit is een gekoesterde waarde. Verrommeling, zo daar sprake van is, dient te worden voorkomen of zo nodig te worden hersteld. De provincie zal hiervoor samen met de gemeenten en maatschappelijke organisaties zorgdragen voor goede samenwerking, ontwikkeling van kwaliteitsopgaven en bundeling van specifieke kennis. Wij nemen hierin het voortouw.
In 2008 is de organisatie rond gekomen en zijn de eerste projecten in uitvoering genomen. Deze inzet wordt in 2009 doorgezet.

## 3.3 Verbeteren kwaliteit woningvoorraad. Bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven

Wij willen samen met een gemeente (en/of corporatie) en een ontwikkelaar participeren in de realisering van een extreem duurzame woonwijk. De bijdrage betreft de proceskosten om

te komen tot een goed ontwerp voor een (voorbeeld)wijk. De realisatie gebeurt door marktpartijen in combinatie met de desbetreffende gemeente. Beoogde financiële partijen in de ontwerpfase zijn naast de gemeente/corporatie een ontwikkelaar en leveranciers van innovatieve systemen. De meerwaarde zit in het combineren van verschillende concepten en technieken, die samen voor een duurzame wijk zorgen.

### 3.4 Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt

De prijsvraag voor het ontwerpen van starterswoningen is uitgevoerd. Wij ondersteunen het vervolg. De ondersteuning bestaat uit levering van informatie over de woningmarkt en startersconcepten .
Daarnaast organiseren wij een jaarlijkse woonmiddag waarop gemeenten en marktpartijen elkaar informeren over de stand van zaken op de woningmarkt.
De provinciale monitoring wordt verder uitgebreid met specifieke aandacht voor afstemming tussen vraag en aanbod.
In de praktijk van 2008 is gebleken dat er (nog) geen vraag/behoefte is aan grootschalige ontwikkelingen, in de vorm van bijvoorbeeld een woonwijk specifiek voor ouderen.
Onze inzet voor 2009 is dat wij de samenwerking in de regionale platforms wonen, welzijn en zorg ondersteunen met financiële middelen en met informatie en inzet van onze capaciteit. Daarmee willen we bereiken dat met een integrale aanpak de mensen in heel Drenthe, ook mensen met een beperking, langer zelfstandig kunnen blijven wonen en actief aan de samenleving kunnen deelnemen. Wij willen concrete projecten ondersteunen namelijk: verbeteren preventieve rol van welzijn in de ketenaanpak, blijvend thuis in eigen huis voor eigenaarbewoners, aanpak van goed afgestemde dienstverlening welzijn en zorg in kleinere kernen; kortom projecten die uitgaan van de vraag van de bewoners.

### 3.5 Impuls aan wijk- en buurtvernieuwing in steden

De provincie heeft in 2008 een impuls gegeven aan de wijk- en buurtvernieuwing in de pilots Nieuw-Buinen (Borger-Odoorn), Binnenvree (Coevorden) en Oranjebuurt (Hoogeveen). Deze pilots hebben een looptijd tot 2010. In de pilotprojecten stellen gemeenten samen met bewoners een plan van aanpak op. De aanpak is erop gericht om bewoners direct bij wijk- en buurtvernieuwing te betrekken. Door STAMM CMO worden de ervaringen in een praktische handreiking gebundeld. Deze handreiking helpt bij het uitrollen van wijk- en buurtvernieuwing in de rest van Drenthe. Met name gemeenten, in samenwerking met de corporaties, zijn daarvoor aan zet.

### 3.6 Ruimte voor experimentele architectuur en wonen op en aan het water

In 2009 werken wij samen met partners drie voorbeeldprojecten uit van experimentele en vernieuwende architectuur en woningbouw op en aan het water.

### 3.7 Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid

De ontwikkeling van Assen-Zuid is opgegaan in het RSP-project Florijnas Assen. Bij prioriteit 3.14 wordt hier nader op ingegaan.

### 3.8 Uitbouw positie Beilen als substreekcentrum

Samen met de gemeente Midden-Drenthe wordt een visie opgesteld voor de ontwikkeling van Beilen als “hart” van het Drents Plateau en uitvalsbasis voor het recreatieve midden van Drenthe. In de visie komen aan de orde onder andere groeistrategie en keuze woningbouwlocaties Beilen, status en relatie NS-station, versterking centrum van Beilen, verbindingen met Westerbork en omliggende natuur (Dwingelderveld enz.). De visie dient als kader voor investeringen in woningbouw, infrastructuur, recreatie en toerisme, landschapsbouw, enz.

## Stedelijke ontwikkeling

### 3.9 Attractieve steden

Het ingezette beleid voor sterke Drentse steden wordt voortgezet. Samen met de steden stellen wij in 2009 een algemene agenda voor stedelijke ontwikkeling op. Deze agenda borduurt voort op de eerder gemaakte afspraken. Op basis daarvan worden ontwikkelagenda's per stad ontworpen. Wij maken afspraken over de gezamenlijke uitvoering. Er is nauwe samenhang met onder andere de bereikbaarheidsconvenanten. De uitvoering van de maatregelen en projecten begint in 2009. Besluitvorming over eventuele provinciale bijdragen in maatregelen en projecten loop via het Stimuleringsfonds Drentse projecten.

### 3.10 Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres

Verplaatsing van de dierentuin in combinatie met nieuwbouw van het theater en herontwikkeling van de vrijkomende centrumlocaties vormt een centraal onderdeel van de stadsagenda van Emmen. Wij staan in beginsel positief tegenover dit grootschalige en samenhangende ontwikkelproject. Het kan een belangrijke impuls betekenen voor de verdere economische en toeristische ontwikkeling van de stad Emmen. De gemeente is leidend bij de verdere planvorming. De stadsagenda is ook onderwerp van overleg met het Ministerie van VROM, om rijksmiddelen beschikbaar te krijgen voor de ontwikkeling van de regio. De periode 2007 tot en met 2009 wordt gebruikt voor gezamenlijke planontwikkeling, ruimtelijkeordeningstraject, financieringsplan en mobiliseren van derden. De investeringen zijn voorzien vanaf 2010.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 3.1 Nieuw omgevingsbeleid/Regie ruimtelijke opgaven en verkenning actief provinciaal grondbeleid | ■ In 2009 wordt het nieuwe omgevingsbeleid vastgesteld.<br>■ Meer provinciale regie op ruimtelijke processen, gebiedsgerichte ontwikkelingsprojecten en realisatie (rijks) doelen in landelijk gebied.<br>■ Een visie voor het gebied rond de A37 en de N34 waarin op een integrale wijze is gekeken naar economische aspecten (bedrijvigheid, recreatie en toerisme, landbouw), wonen, bereikbaarheid, natuur/landschap en gekoppeld daaraan de positionering van Meppel, Hoogeveen en Emmen ten opzichte van deze infrastructuur. | ■ Afronding fase 2 en uitvoering fase 3 van het omgevingsbeleid.<br>■ Afstemming intensivering regiefunctie met decentrale overheden.<br>■ Verkenning mogelijkheden actief provinciaal grondbeleid.<br>■ Opstellen van visies met betrekking tot het gebied langs de N34, N48 en A37 (zuidas). |
| 3.2 Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | ■ Meer op kwaliteit gerichte ruimtelijke en landschappelijke planvorming.<br>■ Via een samenwerkingsverband (tussen provincie, gemeenten en vakorganisaties) invulling geven aan uitkomsten campagne "Kiek op Drenthe (2006) en aanbevelingen symposium "Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe" (2007). | ■ Borging en ontwikkeling van ruimtelijke kwaliteit wordt in 2009 in een samenwerkingsverband met gemeenten en maatschappelijke organisaties georganiseerd.<br>■ De beleidsthema's landschap, cultuur en ruimtelijke kwaliteit, worden in dit samenwerkingsverband geïntegreerd.<br>■ In kader omgevingsbalans proefopzet maken voor landschapsmonitoring. |
| 3.3 Verbeteren kwaliteit woningvoorraad Bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven. | Duurzame wijk van minimaal 100 woningen, die vanuit duurzaam bouwen, woonkwaliteit, stedenbouwkundige opzet, waterhuishouding, mobiliteit, gezonde leefomgeving en milieutechniek het meest vergaand is in Nederland. | Planvorming voor de locaties Vries-Oost en Beilen-Oost in samenwerking met gemeente en/of woningbouwcorporatie en ontwikkelaar. |

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 3.4 Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt | ■ Realisatie extra woningen (contingenten) per jaar voor starters<br>  ■ welzijn en zorg<br>■ Ondersteuning samenwerking in regionale platforms en ondersteuning concrete projecten. | ■ De samenwerking in de regionale platforms wonen, welzijn en zorg ondersteunen. |
| 3.5 Impuls wijk- en buurtvernieuwing | ■ Functionele, fysieke en sociale kwaliteitsslag voor 3 aandachtswijken:<br>  ■ 2 in steden en 1 in plattelandsgemeente | Opstellen en uitvoeren van plan van aanpak. Bijeenkomsten klankbordgroep. |
| 3.6 Ruimte voor experimentele architectuur en wonen op en aan water | ■ Introductie van aantal aansprekende vormen van woningbouw in/op/aan water, met aandacht voor architectuur, duurzaamheid en inpassing in landschap.<br>■ Onderzoek naar vormen van compensatie (natuur, landschap, sociaaleconomisch, recreatief en waterhuishoudkundig) als maatschappelijke tegenprestatie. | ■ Deelname aan 3 initiatieven, waarbij gehele spectrum van architectuur, inpassing en compensatie aan orde komt.<br>■ Verdere uitwerking gebiedsontwikkeling vaarweg Erica-Ter Apel. |
| 3.7 Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid | ■ Versterking ruimtelijke en economische structuur nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen.<br>■ Verbetering bereikbaarheid Assen. | Dit deel is opgegaan in het RSP-project Florijnas. Zie ook 3.14. |
| 3.8 Uitbouw positie Beilen als substreekcentrum | ■ Versterken positie Beilen als substreekcentrum met goede verbindingen (bereikbaarheid, landschappelijk en recreatief) naar Drents Plateau. | Opstellen langetermijnvisie en maatregelenprogramma, inclusief woonopgave. |
| 3.9 Attractieve steden | ■ Algemene ontwikkelagenda:<br>  ■ beter profileren Drenthe en Drentse steden;<br>  ■ groene ruimte beter gebruiken bij stedelijke ontwikkeling: toegankelijkheid en woonkwaliteit;<br>  ■ investeren in kwaliteit woonmilieus;<br>  ■ wijkontwikkeling vanuit Drentse waarden;<br>  ■ revitaliseren en ontwikkelen bedrijventerreinen;<br>  ■ stedelijke ontwikkeling afstemmen op beleid klimaat- en energie;<br>  ■ stedelijke voorzieningen meer benutten.<br>■ Specifiek:<br>Per stad samenwerken bij planvorming en realisatie speerpunten ontwikkeling. | ■ Uitvoeren algemene ontwikkelagenda.<br>■ Uitvoeren agenda per stad. |
| 3.10 Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres | ■ Impuls kwaliteit stedelijke en toeristisch-recreatieve voorzieningen door geïntegreerde planvorming en uitvoering nieuwbouw.<br>Verplaatsing maakt ook belangrijke impuls mogelijk herontwikkeling stadscentrum. | Samenwerkingsverband met Emmen voor planuitwerking (2008-2009) en realisatie project (2010 e.v.). |

## Verkeer en vervoer

### 3.11 Investeringsnota verkeer en vervoer

Onze ambitie is het verder verbeteren van de aansluiting van Drenthe op de (inter)nationale kerngebieden en de verbindingen tussen de noordelijke kernzones. Verbetering van de stedelijke bereikbaarheid krijgt prioriteit, mede als impuls voor de stedelijke ontwikkeling. Samen met het OV-bureau Groningen-Drenthe wordt ingezet op verdere productinnovatie binnen het openbaar vervoer. Waar mogelijk en wenselijk worden in de verkeers- en vervoerssector innovatieve en energiebesparende maatregelen toegepast. Provinciale staten hebben in 2007 het nieuwe PVVP 2007-2012 vastgesteld, waarin de beleidsambities zijn vastgelegd. De huidige Investeringsnota verkeer en vervoer loopt tot en met 2010. Op basis van het PVVP wordt de staten in 2009 een geactualiseerde en aanvullende investeringsnota voorgelegd voor de periode 2011 tot en met 2016, respectievelijk 2016 tot en met 2020. In de investeringsnota wordt het PVVP-beleid geoperationaliseerd in, samen met de overige VV-partijen te realiseren, maatregelen en projecten.

Binnen de beleidsambities van het PVVP hebben de in het Collegeprogramma genoemde grote projecten en thema's prioriteit.

Daarnaast is een Meerjarenprogramma exploitatie openbaar vervoer opgesteld. Hierin wordt voorgesteld om fasegewijs de verbeteringen van het busvervoer in Drenthe in te voeren. Welke provinciale investering dat vanaf 2010 betekent naast de rijksbijdrage BDU is nog niet bekend en is mede afhankelijk van de prioritering. De eerste fase van Kolibri wordt voor 2020 mede gerealiseerd vanuit het Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn. In samenwerking met de betrokken gemeenten wordt onderzoek gedaan naar de mogelijkheden van een lightrailverbinding Groningen-Assen als onderdeel van de tweede fase Kolibri (eventuele invoering na 2020). Samen met de andere partijen wordt gewerkt aan een oplossing voor de lange termijn voor de spoorlijn Zwolle-Emmen en een doorrekening van de haalbaarheid van het doortrekken ervan naar de Veenkoloniën en Duitsland.

De ambities uit het PVVP (met als belangrijke kaders het omgevingsbeleid en de regiovisie G-A) zijn het vertrekpunt voor afspraken met derden over de investeringen op het gebied van verkeer en vervoer. Wij zetten ons in om verkeers- en vervoersafspraken met het rijk (MIRT, RSP) bij te laten dragen aan de stedelijke ontwikkeling in de regio's Groningen-Assen en Emmen/Zuid-Drenthe. Afspraken met gemeenten over investeringen op het gebied van verkeer en vervoer (in samenhang met stedelijke ontwikkeling) voor de periode 2009-2012 zijn in 2008 vastgelegd in convenanten.

Financiële afspraken met derden maken deel uit van de investeringsnota. De nota bevat een dekkingsvoorstel voor de periode na 2010, inclusief beoogde externe bijdragen, afrekenbare prestatiedoelen en bijbehorende indicatoren.

### 3.12 Stimuleren goederenvervoer over water

Wij verkennen de mogelijkheden voor verdere ontwikkeling van Meppel als "natte" multimodale toegangspoort van Drenthe. Deze verkenning maakt voor ons deel uit van de visie op de Zuidas Drenthe (A37). Het onderzoek richt zich op de behoefte aan flankerend beleid c.q. investeringen in de logistieke keten en/of de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Meppel. Het Meerjarenprogramma infrastructuur, ruimte en transport (MIRT) voorziet in 2008 in een bestuurlijk besluit voor het project Verbetering hoofdvaarweg Meppel-Ramspol. De planstudie wordt in 2009 afgerond. Belangrijkste projectonderdeel daarvan is de vervanging van de keersluis *Meppelerdiep bij Zwartsluis (Stimuleringsfonds Drentse Projecten)* door een schutsluis. We werken hierin samen met Rijkswaterstaat en betrokken overheden in Overijssel en Drenthe.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 3.11 Investeringsnota verkeer en vervoer<br><br>Verbetering openbaar vervoer | ■ Optimaliseren infrastructuur en mobiliteit als belangrijke drager voor duurzame ruimtelijke en economische ontwikkeling van Drenthe en goede en veilige bereikbaarheid van voorzieningen.<br>■ Hoger gebruik van en meer reizigers in het openbaar vervoer.<br>■ Hogere benutting van de gerealiseerde ov-infrastructuur (busbanen, transferia, halten en dergelijke).<br>■ Duurzaam ov. | ■ Vaststelling nieuwe Investeringsnota verkeer en vervoer.<br>■ Aanbesteding busvervoer medio 2009.<br>■ Nadere besluitvorming 2009 over de extra inzet en prioritering van ov-exploitatiemaatregelen.<br>■ Het OV-bureau opdracht verlenen tot het verder uitvoeren van het Meerjarenexploitatieprogramma ov voor het intensiveren van de dienstregeling van het busvervoer vanaf 2010. |
| 3.12 Stimuleren goederenvervoer over water | ■ Ontwikkeling Meppel als multimodaal knooppunt goederenvervoer. | ■ Onderzoek verdere ontwikkeling "nat" knooppunt Meppel.<br>■ Afronden MIRT-planstudie verbetering hoofdvaarweg Meppel-Ramspol. |

## 3.13 Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen

### Intensivering 3.13 Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen

*Bestrijden gevaarlijke plantensoorten*
We zullen de komende tijd jacobskruiskruid en een aantal exoten in de Drentse wateren die een gevaar voor hun omgeving opleveren, actief gaan bestrijden.

- Jacobskruiskruid

Onder meer door natuurgericht bermbeheer en de inrichting van nieuwe natuurgebieden is het jacobskruiskruid de afgelopen jaren flink toegenomen. De plant bevat giftige stoffen die dodelijk kunnen zijn voor paarden, koeien, schapen en geiten. In een pilot is geëxperimenteerd met een ander maairegiem. De proef heeft aangetoond dat met de nieuwe aanpak het jacobskruiskruid wordt teruggedrongen.

- Invasieve exoten

Sommige uitheemse planten doen het in onze streken zo goed dat ze zich snel en explosief vermeerderen. Deze invasieve exoten vormen een bedreiging voor de biodiversiteit in onze vaarwegen en mogelijk zelfs de volksgezondheid en veiligheid. Een voorbeeld is de grote waternavel die zich reeds breed heeft gevestigd in het Drentse oppervlaktewater. Door deze exoten te verwijderen worden inheemse planten gespaard en schade aan scheepvaart en waterhuishouding beperkt. Door integrale aanbesteding kunnen de kosten binnen de beschikbare middelen gerealiseerd worden.

*Landschappelijke inpassing provinciale wegen en kanalen*
Sinds enige tijd hebben we een groenbeheervisie voor de landschappelijke inpassing van de provinciale wegen en kanalen. De doelstelling is het bereiken van een waardevolle, karakteristieke, veilige en duurzame groenstructuur langs provinciale wegen en kanalen. Daarbij spelen naast landschappelijke kwaliteiten ook verkeerskundige, ecologische, cultuurhistorische en ruimtelijke waarden een rol. We hopen dat deze visie een voorbeeld voor gemeenten en andere provincies kan zijn.
We zijn van plan om voor de financiering van de landschappelijke inpassing naast de reguliere budgetten voor wegen en vaarwegen een beroep te doen op bestaande budgetten om de verrommeling van het landschap aan te pakken en het ILG. Als de maatregelen voor de bestaande budgetten te omvangrijk zijn, zullen we een beroep op het Stimuleringsfonds Drentse projecten doen.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 3.13 Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen | ■ Handhaven goede kwaliteit aanleg, beheer en onderhoud wegen en vaarwegen.<br>■ Risico's provincie verminderen bij aanbesteden van werken.<br>■ Voorbeeldfunctie provincie duurzaam bouwen en beheren wegen- en vaarwegenzorg.<br>■ Bestrijden van jacobskruiskruid. In bloei komend en in bloei staand jacobskruiskruid verwijderen, waardoor minder zaad vrijkomt.<br>■ Ecologische en economische schade aan het provinciaal oppervlaktewater voorkomen, door invasieve exoten te verwijderen.<br>■ Het landschappelijk inpassen van provinciale wegen en kanalen, waaronder wegbeplanting, op basis van uitkomsten afwegingsmethodiek. | ■ Het toepassen van het beleidskader beheer en onderhoud wegen en kanalen.<br>■ Het bij pilots uitgevoerde innovatief en geïntegreerd aanbesteden verder doorontwikkelen en meer toepassen.<br>■ Verminderen milieubelasting door aanpassing auto's kantonniers.<br>■ Verminderen energiegebruik en lichtoverlast door aanpassing wegverlichting en toepassing alternatieve energiebronnen.<br>■ Structurele aanpassing van het maairegime op provinciale bermen en overhoeken langs wegen en vaarwegen.<br>■ Verwijderen van invasieve exoten uit provinciaal oppervlakte water. In overleg met waterschappen wordt in heel Drenthe actie ondernomen.<br>■ De afwegingsmethodiek is gebaseerd op 6 onderdelen: wegtype, beplanting, landschap, cultuurhistorie ,ecologie, verkeer en vervoer. Op basis hiervan wordt de infrastructuur ingepast in de kwaliteit van het omringende landschap. |

## 3.14 Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (Stimuleringsfonds Drentse Projecten)

Provinciale Staten van Drenthe hebben op 23 april 2008 ingestemd met statenstuk 2008-319 over het convenant RSP-ZZL en het financiële aandeel daarin van de cluster Drenthe (provincie + betrokken gemeenten). Drenthe heeft in het RSP-pakket 4 grote ontwikkel- en investeringsopgaven.

- Integrale gebiedsontwikkeling Assen-Florijn as (ruimtelijk, economisch en bereikbaarheid)
- Integrale gebiedsontwikkeling Emmen-Centrum (ruimtelijk, economisch en bereikbaarheid)
- Verbeteren bereikbaarheid Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen (kernnet spoor en Kolibri)
- Verbeteren (rail)bereikbaarheid Zuidoost-Drenthe (Coevorden/Emmen)

Het aandeel van Drenthe in de regionale cofinanciering van het totale pakket Bereikbaarheid bedraagt volgens afspraken in de Stuurgroep Zuiderzeelijn 77,6 miljoen euro. Drenthe staat voor een aandeel in de cofinanciering van het REP van indicatief 20 procent van 100 miljoen euro, ofwel 20 miljoen euro. Ten slotte staat Drenthe voor een taakstelling van 68 miljoen euro in het wegwerken van de overtekening van het Regionaal Mobiliteitsfonds (RMF). De totale bijdrage van de Drentse overheden aan het RSP bedraagt daarmee ca. 165 miljoen euro. De kaders voor verdeling over de afzonderlijke projecten en de onderverdeling provincie-gemeenten worden zo mogelijk in het najaar van 2008 bepaald in overleg met de betrokken partijen. Uw staten worden daarover schriftelijk geïnformeerd. Daarbij zal ook worden ingegaan op de dekking van het aandeel van de provincie Drenthe in de cofinanciering van het RSP. De financiële afspraken worden verwerkt in het Stimuleringsfonds Drentse projecten, de Investeringsnota verkeer en vervoer 2010-2020, de bereikbaarheidsconvenanten met de betrokken gemeenten, het programma voor klimaat en energie, de Begroting en het Financieel meerjarenperspectief 2010-2015. De definitieve plannen, kostenramingen en beschikbaarstelling van kredieten voor de bereikbaarheidsprojecten zullen we te zijner tijd aan uw staten voorleggen.

Rekening wordt gehouden met een financieel aandeel van de provincie van minimaal 1/3 van 165 miljoen = 55 miljoen euro (niet ten laste van 2009). De provincie heeft ook een inspanningsverplichting voor het realiseren van 20% cofinanciering door Drentse kennisinstellingen en marktpartijen (2 x 20 miljoen euro). Het realiseren van de RSP-ambities is een gezamenlijke opgave van vooral de provincie en de betrokken gemeenten. Voor het aandeel REP zijn de kennisinstellingen en marktpartijen medeverantwoordelijk. Bij de ruimtelijk-economische projectontwikkeling worden de lopende SNN-programma's Koers Noord/PiD en Operationeel Programma EFRO mede in de beschouwingen betrokken. De in het najaar 2008 af te spreken RSP-kaders worden de komende tijd verder uitgewerkt in overleg met de gemeenten Assen, Coevorden, Emmen en Hoogeveen. De ruimtelijke vertaling van de ontwikkelingsopgaven vindt plaats in het nieuwe omgevingsbeleid.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 3.14 Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (Stimuleringsfonds Drentse Projecten) | a. Assen-FlorijnAs<br>Integrale gebiedsontwikkeling langs binnenstedelijke noord-zuidas, met als onderscheiden deelgebieden: Assen-Zuid, Stationsomgeving, Stadsbedrijvenpark, 2e fase Blauwe As. | Ad a.<br>Opstellen Masterplan FlorijnAs, uitwerken planvorming en investeringsplanning vier deelgebieden en start ontwikkeling (deel)projecten. |
| | b. Emmen-Centrum<br>Verplaatsing dierenpark naar Noordbargeres, in samenhang met bouw nieuw theater en realisatie van centrumplein als ruimtelijke schakel tussen dierenpark/theater en stadscentrum, (her)inrichting (verkeers) ruimte tussen es en stadscentrum en herontwikkeling vrijgekomen locaties Noorderdierenpark en Muzeval. | Ad b.<br>Opstellen integrale gebiedsvisie en investeringsplanning, uitwerken planvorming en start ontwikkeling (deel)projecten. |
| | c. Verbeteren bereikbaarheid Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen<br>Verbetering kernnet spoor Zwolle-Assen/Groningen (o.a. capaciteitsverruiming traject Herfte, boogverruiming Hoogeveen, aanleg wachtspoor goederentreinen Beilen, verbetering overwegveiligheid, reistijdversnelling en frequentieverhoging) en realisatie fase 1 Kolibri OV-netwerk Groningen-Assen. | Ad c.<br>Start uitwerking planvorming RSP-deelprojecten spoor en Kolibri, verkenning optie gebiedsontwikkeling bij boogverruiming Hoogeveen, afstemming planvorming Assen-FlorijnAs en Kolibri Groningen-Assen (onder andere NS-station Assen-Zuid) en verkenning opties Regiotram Groningen-Assen. |
| | d. Verbeteren railbereikbaarheid Zuidoost-Drenthe<br>Mee robuuste treinverbindingen Zwolle-Coevorden/Emmen (mede in samenhang met realisatie Hanzelijn en uitbouw capaciteit traject Herfte), verbeterde bereikbaarheid goederenvervoer Coevorden-Europark, integrale (her)ontwikkeling omgeving Coevordenstation (in verband met opheffen NS-rangeerterrein), aanleg NS-station Emmen-Zuid en verbetering railgoederenvervoer Emmen-Zuid (Emmtec-boog). | Ad d.<br>Opstellen integrale visie en investeringsplanning spoorlijn Zwolle-Coevorden/Emmen, planvorming gebiedsontwikkeling Coevorden-Station en verbetering railbereikbaarheid Emmen en start ontwikkeling (deel)projecten. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 3: Ruimte en bereikbaarheid | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| 3.1 Regie ruimtelijke opgaven en verkenning actief provinciaal grondbeleid | | | | |
| 3.2 Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | 604.500 | 604.500 | 511.500 | 0 |
| 3.3 Verbeteren kwaliteit woningvoorraad. Bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven | | | | |
| 3.4 Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt | | | | |
| 3.5 Impuls wijk- en buurtvernieuwing | | | | |
| 3.6 Experimentele architectuur en wonen op en aan het water | 100.000 | 100.000 | | |
| 3.7 Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid | | | | |
| 3.8 Uitbouw positie Beilen als substreekcentrum | | | | |
| 3.9 Attractieve steden | | | | |
| 3.10 Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres | | | | |
| 3.11 Investeringsnota Verkeer en Vervoer | | | 1.250.010 | 2.470.415 |
| 3.12 Stimuleren goederenvervoer over water | | | | |
| 3.13 Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen | | | | |
| Totaal programma 3: Ruimte en Bereikbaarheid | 704.500 | 704.500 | 1.761.510 | 2.470.415 |

## Moties

**Motie 2: (Voorjaarsnota 2007 PLUS) Adequate ov-vervoersverbinding Roden-Groningen**
Er heeft een onderzoek naar een adequate ov-vervoersvorm plaatsgevonden in het kader van de regiovisie. Op basis hiervan is een verbetering van de ov-voorziening uitgewerkt (Masterplan HOV). Moment van uitvoering is afhankelijk van de bestuurlijke afspraken voor de gebieds-opgave Leek-Roden.

**Motie 11: (Voorjaarsnota 2007 PLUS) Beveiligde parkeerplaatsen langs A37**
Ten aanzien van beveiligde parkeerplaatsen langs de A37 heeft de provincie in 2007 overleg gepleegd met Rijkswaterstaat. Op basis van dit overleg is besloten dat waarschijnlijk ten minste 1 beveiligde parkeerplaats langs de A37 gerealiseerd gaat worden. Hierbij wordt gekeken naar mogelijkheden bij Emmen. We stemmen de kansen af op de visieontwikkeling Zuidas (A37). Voor 2009 wordt in het PUP ingezet op de realisatie van een beveiligde parkeerplaats bij Rogat (behorende bij de Zuidas (A37)).

**Motie 15: (Voorjaarsnota 2007 PLUS) Haalbaarheidsonderzoek Spoorlijn Emmen–Groningen**
De Rijksuniversiteit Groningen heeft een analyse gedaan van de maatschappelijke kosten/baten. De resultaten worden in het najaar van 2008 in de staten besproken.

## Wat doen we nog meer?

**Verkeer en vervoer**
In de Uitvoeringsagenda 2007-2012 zijn de ambities uit het PVVP uitgewerkt naar concrete activiteiten en zijn de mogelijke financiële consequenties van deze activiteiten nader vastgelegd. De uitvoeringsagenda heeft een dynamisch karakter en dient als raamwerk voor verdere onderhandeling met partners over de realisatie van de ambities. De uitwerking van de uitvoeringsagenda vormt daarmee de basis voor de uitvoeringsafspraken tussen provincie, rijk en gemeenten. De meerjarige financiële afweging vindt plaats in het kader van het

Investeringsprogramma verkeer en vervoer. Afhankelijk van het beschikbare investeringsvolume en de kosteneffectiviteit van de maatregelen wordt een nadere prioritering in de uitvoering aangebracht. Deze prioritering vormt de basis voor nadere financieringsafspraken met partners, die voor een periode van 4 jaar worden vastgelegd in de vorm van convenanten. Op grond van de beschikbare middelen binnen de Reserve investeringen verkeer en vervoer en de brede doeluitkering wordt jaarlijks een PUP opgesteld. De maatregelen en activiteiten richten zich op beleid, infrastructuur, verkeersgedrag, verkeershandhaving en openbaar en goederenvervoer. Het programma voor 2009 betreft deels de gezamenlijke uitvoering van de convenanten met gemeenten. Het totale programma richt zich op de stedelijke bereikbaarheid en de invoering van Duurzaam Veilig, met specifieke aandacht voor de invoering van de essentiële herkenbaarheidskenmerken en het voorkomen van rij-ongevallen.

**Beheer en onderhoud wegen en kanalen**

*Overname N34*
Na de overname van de N34 van Rijkswaterstaat per 1 januari 2007 is er in opdracht van Verkeer en Vervoer een aanvang gemaakt met de uitvoering van werkzaamheden aan de N34. Deze werkzaamheden aan de N34 vinden zeker tot 2010 plaats. De actuele stand van zaken is te volgen op: http://www.n34.eu/.

*Ecoduct Dwingelderveld*
Het project Ecoduct Dwingelderveld is een werk dat bijdraagt aan de realisatie van de EHS in combinatie met natuurontwikkeling in Dwingelderveld. In 2009 wordt begonnen met de voorbereiding. Het project staat onder regie van de provincie Drenthe en met Rijkswaterstaat wordt overlegd om ook de realisatie van het ecoduct door de provincie te laten oppakken, waarbij Rijkswaterstaat financiert en de opdrachtgever is. De uitvoering staat gepland voor 2011.

*Vaarverbinding Erica-Ter Apel*
In 2007 is gestart met de eerste fase van het herstel van de vaarverbinding Erica-Ter Apel. In het najaar van 2009 moet volgens de planning een verbinding vanuit Emmer-Compascuum met het Veenparkkanaal gemaakt zijn. Het vaartraject moet in 2012 geheel bevaarbaar zijn. De actuele stand van zaken is te volgen op http://www.erica-terapel.nl/. Er is een onderzoek gestart naar de bedieningsmogelijkheden van het kanaal.

*Flora en fauna*
Het uitgangspunt is om natuurvriendelijke oevers langs vaarwegen aan te leggen, tenzij omgevingsfactoren het onmogelijk maken. Op faunaknelpunten worden uittreedplaatsen of faunapassages voor het wild aangelegd. Daarnaast wordt een verschralend maairegime toegepast ter bevordering van soorten rijkdom planten.

*Passantenhaven Dieverbrug*
In het kader van het aantrekkelijker maken van de vaarwegen is het project Dieverbrug in gang gezet. Onderdeel van het project is een nieuwe passantenhaven met sanitaire voorzieningen en het inrichten van een aantal gebouwen op het haventerrein voor bijvoorbeeld horecadoeleinden. De Stichting DBF (Dorp en Bedrijf Fryslân) is eigenaar van de gebouwen. De fraaie passantenhaven wordt medio 2009 in gebruik genomen.

*Beeldende kunst*
De afgelopen jaren heeft de provincie fors geïnvesteerd in het aantrekkelijker maken van de Drentse wegen en vaarwegen door het plaatsen van beeldende kunst. De komende 5 à 6 jaar wordt het project Kunst N34 vormgegeven. Verschillende betrokkenen nemen deel aan het project, zoals gemeenten, de Stichting Kunst Openbare Ruimte, Centrum Beeldende Kunst Drenthe en een kunstenaar.

*Innovatie*
De brugbediening "op afstand" functioneert uitstekend. In 2009 worden de bruggen langs de Hoogeveense Vaart op "afstand bedienbaar" gemaakt.
Elektronisch aanbesteden, oftewel e-veiling, zal in 2009 verder uitgerold worden. In 2007 en 2008 hebben succesvolle pilots plaatsgevonden.

*Openbaarvervoerknooppunten*
In 2009 worden de openbaarvervoerknooppunten verder opgewaardeerd. Door de gehele provincie plaatst de provincie bushokjes. Bij de reconstructie wordt de voorziening zodanig aangepast dat de bus ook toegankelijk is voor mindervaliden.

*Bodemsanering*
Er wordt ondersteuning en advies gegeven aan derden bij bodemsaneringen in de provincie. Daarnaast worden bodemsaneringen uitgevoerd al dan niet in opdracht van derden. In 2009 wordt in ieder geval een omvangrijke en ernstige bodemsanering in Hoogeveen op het voormalig terrein van Evenblij uitgevoerd.

**Nieuw omgevingsbeleid/Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting**

*De nieuwe Wro*
In 2009 zal onze inzet zijn gebaseerd op de notitie Invoering nieuwe Wro (door PS in juni 2008 vastgesteld). Wij kiezen voor een pro-actieve en integrale inzet. Vooralsnog zetten wij niet in op een provinciale verordening.
De in 2008 uitgevoerde pilot met de gemeenten Hoogeveen en Borger–Odoorn is succesvol geweest. De resultaten zijn gebruikt voor het opzetten van het relatiebeheer met alle gemeenten. De pilot wordt vervolgd om het relatiebeheer op basis van praktijkervaring verder vorm te geven.

*Toepassing wettelijk instrumentarium*
Op 1 juli 2008 is de nWro in werking getreden. Wat betreft de toepassing van het wettelijk instrumentarium is in 2008 zowel de "oude" als de "nieuwe" Wro toegepast.
In 2009 zal onze inzet plaatsvinden zoals omschreven in de notitie Invoering nieuwe Wet ruimtelijke ordening (nWro), die door PS in juni 2008 is vastgesteld. Wij hebben gekozen voor een proactieve inzet. Hiervoor is het nodig de contacten over ruimtelijke ontwikkelingen anders vorm te geven. Dit wordt gedaan via samenwerking en professionalisering hetgeen centraal komt te staan in het relatiebeheer. Doel daarvan is om vroegtijdig te onderkennen in welke processen wij samen moeten/willen/kunnen optrekken en waar het puur een gemeentelijke aangelegenheid is. Doel daarbij is ook te komen tot gezamenlijke gebiedsontwikkeling. Mede op basis van de resultaten van pilot relatiebeheer met de gemeenten Borger-Odoorn en Hoogeveen wordt in 2009 het relatiebeheer ingevuld en verder ontwikkelt.

*Gebiedsontwikkeling*
De gebiedsontwikkeling gaan wij ook in 2009, evenals in 2008 verder invullen om samen met gemeenten te komen tot ontwikkelingen op die plekken waar (mede) bovenlokale aspecten aan de orde zijn.
Voorbeelden van lopende projecten zijn:
- Roden-Leek (uitwerking regiovisie)
- Frederiksoord
- het gebied rond de vaarverbinding Erica-Ter Apel (woonmilieus en recreatie gekoppeld aan de vaarverbinding)

*Regio Groningen-Assen*
In 2008 is het Meerjareninvesteringsprogramma Regiovisie 2030 Groningen-Assen geactualiseerd. Voor de periode 2008-2015 ligt daarmee een nieuw financieel beleidskader waaraan raden en staten hun instemming hebben gegeven om de regionale ambities te kunnen uitvoeren. Dit vertaalt zich naar een jaarlijkse cyclus van Begroting en uitvoeringsprogramma's waarmee de uitvoering is te volgen. Voor de bereikbaarheids- en eregioparkprojecten in het Drentse deel van het regiovisiegebied ligt er de relatie met het jaarlijks Uitvoeringsprogramma verkeer en vervoer, de Convenanten bereikbaarheid met de Drentse gemeenten, het pMJP LG en het Stimuleringsfonds Drentse projecten.

Naast een nieuw meerjarig financieel kader zijn er ook meerjarige afspraken gemaakt over de woningbouwprogrammering in de regio tot 2020. Hieraan ligt een inventarisatie naar lopende, geplande en voorgenomen locatieontwikkelingen ten grondslag. Het volgen van de voortgang in de uitvoering in relatie tot de ontwikkeling van de woningbehoefte wordt nauwer ter hand genomen. In 2011 worden de gemaakte afspraken op basis van de feitelijke ontwikkelingen herijkt.
Volgens het Convenant 2004 wordt de regionale samenwerking eens in de vijf jaar geëvalueerd. Daarin wordt antwoord gegeven op de vraag of de gevolgen van de samenwerking in de regio, zowel bestuurlijk, organisatorisch, inhoudelijk als financieel in overeenstemming zijn met de regiovisie. Ook wordt bezien of maatschappelijke ontwikkelingen aanleiding geven tot bijstelling van de visie. Het evaluatieproces is in 2008 gestart.

**Wonen, welzijn en zorg**
Onze inzet voor 2009 is dat wij de samenwerking in de regionale platforms wonen, welzijn en zorg ondersteunen. Daarmee willen wij bereiken dat met een integrale aanpak mensen langer zelfstandig kunnen blijven wonen en actief aan de samenleving kunnen deelnemen. Wij willen concrete projecten ondersteunen die uitgaan van de vraag van de bewoners.
De regio's werken aan een breed en bestuurlijk gedragen uitvoeringsprogramma, waarin de gemeenten, woningcorporaties en zorg- en welzijnsinstellingen hun fiat geven aan onderlinge afspraken. Het gaat dan bijvoorbeeld over:
- de concrete invulling van de preventieve rol van welzijn en de betere afstemming van welzijnsaanbod op de vraag van mensen;
- de opgave in de bestaande woningvoorraad voor het beter kunnen bieden van zorg aan bewoners thuis;
- de druk op het aanbod van zorg bij mensen thuis op het platteland dat relatief duur is.

Voor de regio Zuidoost-Drenthe is in 2008 een uitvoeringsprogramma opgesteld en in uitvoering genomen. In 2009 wordt een programma voor Zuidwest opgesteld.

**Woonplannen**
In 2008 wordt een evaluatie uitgevoerd met betrekking tot de gemeentelijke woonplannen. In het POP kregen de woonplannen een beleidsmatige functie tot afstemming tussen gemeenten en provincie, over het woonbeleid. In 2006 zijn de woonplannen met de provincie afgestemd. Aandachtspunten bij de evaluatie van 2008 zijn :

- Uitvoering van de in de woonplannen gemaakte vertaling van de woningbouwbehoefte in kernen en differentiatie huur-koop evenals bediende doelgroepen en realisatie prestatieafspraken met corporaties.
- Realisatie van de vanuit de knelpuntenpot verdeelde contingenten, zoals voor starters en wonen met welzijn en zorg.
- Verhouding nieuwbouw-herstructurering.
- Mate van regionale afstemming.

Een van de doelgroepen die bijzondere aandacht vraagt zijn de statushouders. Naast de reguliere taakstelling voor de Drentse gemeenten moeten in 2009 ook de mensen die een verblijfsstatus hebben gekregen naar aanleiding van het generaal pardon gehuisvest worden. De provincie heeft op dit gebied een toezichtrelatie met de gemeenten, waarbij wij de gemeenten ook ondersteunen in hun taak.

**Stedelijke ontwikkeling**
Met het rijk zijn voor het Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen en de Stadsregio Emmen woningbouwafspraken gemaakt over versnelling van de woningbouwproductie in de periode 2005-2010. Voor de periode 2010-2020 zal het rijk proberen te komen tot nieuwe afspraken over de gewenste verstedelijking en bijbehorende investeringsagenda. Daarvoor zijn de regio's gevraagd gebiedsdocumenten op te stellen waarover in 2009 bestuurlijke afspraken kunnen worden gemaakt. Deze afspraken dienen een breder karakter te krijgen dan alleen woningbouw. Uiteindelijk is hiervan de bedoeling om concrete projecten en investeringsopgaven op te nemen in het Meerjaren Investeringsprogramma Ruimte en Transport 2010. Daarvoor zijn onder andere de afspraken die wij willen maken met de Drentse steden over hun ontwikkeling (zie prioriteiten 3.9, 3.10 en 3.14) het uitgangspunt.

In 2009 werken gemeenten verder aan de uitvoering van Investeringsbudget stedelijke vernieuwing 2 (ISV 2) programma's en -projecten. Hierin ondersteunen en stimuleren wij gemeenten. In 2009 werken wij samen met gemeenten aan een agenda voor ISV 3 (looptijd 2010 tot en met 2014). Voor het ontwikkelen van regionaal beleid Wonen, welzijn en zorg ondersteunen wij de regioplatforms Zuidoost- en Zuidwest-Drenthe. In de regio Groningen-Assen loopt eenzelfde traject. De regio's werken aan een breed en bestuurlijk gedragen uitvoeringsprogramma, waarin de gemeenten, woningcorporaties en zorg- en welzijnsinstellingen hun fiat geven aan onderlinge afspraken. Het gaat dan bijvoorbeeld over:

- de concrete invulling van de preventieve rol van welzijn en de betere afstemming van welzijnsaanbod op de vraag van mensen;
- de opgave in de bestaande woningvoorraad voor het beter kunnen bieden van zorg aan bewoners thuis;
- de druk op het aanbod van zorg bij mensen thuis op het platteland dat relatief duur is.

In 2009 zal ook de nodige aandacht uitgaan naar de uitvoering van de woonplannen door gemeenten. De provincie richt zich op een binnen het omgevingsbeleid passend woonbeleid en bevordert het maken van regionale afspraken over woningbouw en de huisvesting van doelgroepen evenals het verbeteren en onderling afstemmen van monitoring van de woningbouw en herstructurering. Een van de doelgroepen die bijzondere aandacht vraagt zijn de statushouders. Naast de reguliere taakstelling voor de Drentse gemeenten moeten in 2009 ook

de mensen die een verblijfsstatus hebben gekregen naar aanleiding van het generaal pardon gehuisvest worden. De provincie heeft op dit gebied een toezichtrelatie met de gemeenten, waarbij wij de gemeenten ook ondersteunen in hun taak.

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer |
|---|---|
| Verkeer en Vervoer | |
| Onderdoorgang aansluiting Ees | Begin september 2009 |
| Ruimtelijke Ordening | |
| Vaststellen Nieuw omgevingsbeleid | |
| ■ fase 2 | 2e kwartaal 2009 |
| ■ fase 3 | 4e kwartaal 2009 |
| Meppelerdiep Schutsluis bij Zwartsluis | 2e kwartaal 2009 |

## Wat mag het kosten?

| | Product/Prioriteiten | Rekening 2007 | Begroting 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 14.700 | 604.500 | 704.500 | 704.500 | 1.761.510 | 2.470.415 |
| | Verkeer | 20.989.565 | 26.309.120 | 31.967.726 | 26.704.748 | 27.563.257 | 16.943.983 |
| | Beheer en onderhoud wegen | 11.421.867 | 10.963.929 | 10.654.132 | 10.847.049 | 10.967.871 | 11.141.873 |
| | Beheer en onderhoud vaarwegen | 9.896.631 | 14.971.294 | 11.227.470 | 13.517.319 | 9.967.111 | 8.463.841 |
| | Vervoer | 29.890.008 | 27.859.334 | 25.286.039 | 23.806.774 | 23.805.750 | 23.808.598 |
| | Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | 1.428.222 | 2.056.613 | 1.646.933 | 3.834.493 | 3.784.813 | 3.785.133 |
| | Stedelijke ontwikkeling | 7.002.515 | 3.446.202 | 3.576.785 | 3.686.630 | 3.321.971 | 3.322.161 |
| | Totaal lasten | 80.643.508 | 86.210.992 | 85.063.585 | 83.101.513 | 81.172.283 | 69.936.004 |
| Baten | Verkeer | 7.452.722 | 7.873.725 | 7.604.500 | 7.604.500 | 7.604.500 | 7.404.500 |
| | Beheer en onderhoud wegen | 1.721.261 | 81.275 | 49.660 | 49.660 | 49.660 | 49.660 |
| | Beheer en onderhoud vaarwegen | 6.456.386 | 9.770.400 | 8.292.450 | 11.039.034 | 7.659.437 | 6.893.379 |
| | Vervoer | 29.262.428 | 27.302.000 | 24.885.000 | 23.402.000 | 23.402.000 | 23.402.000 |
| | Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | 22.383 | 0 | | | | |
| | Stedelijke ontwikkeling | 4.692.230 | 3.413.586 | 3.551.769 | 3.672.680 | 3.298.929 | 3.298.929 |
| | Totaal baten | 49.607.410 | 48.440.986 | 44.383.379 | 45.767.874 | 42.014.526 | 41.048.468 |
| Bestem-ming resultaat | Subtotaal voor bestemming | 31.036.098 | 37.770.006 | 40.680.206 | 37.333.639 | 39.157.757 | 28.887.536 |
| | Saldo reserve wegenbeheer | -476.848 | -421.710 | | | | |
| | Saldo reserve beheer vaarweg Meppel - de Punt | -892.101 | -2.182.375 | -483.955 | -511.227 | 0 | 0 |
| | Saldo reserve beheer vaarwegen Zuidoost Drenthe | -2.169.594 | -1.160.850 | | | | |
| | Bijdrage van reserve investeringen verkeer en vervoer | 7.827.125 | 5.730.072 | -21.263.064 | -9.705.070 | -5.838.021 | -1.447.921 |
| | Bijdrage aan reserve investeringen verkeer en vervoer deel regiovisie Groningen Assen | | | 2.437.240 | 0 | 0 | 0 |
| | Saldo bijdrage aan reserve verdubbeling N33 | 11.500.000 | 230.000 | 235.000 | 239.000 | 244.000 | 249.000 |
| | Bijdrage van Reserve N34 | -9.944.576 | -12.736.272 | -7.000.000 | -1.212.000 | -6.000.000 | 0 |
| | Saldo reserve Erica-Ter Apel | 10.474.928 | -2.000.000 | -2.650.000 | -2.200.000 | -2.200.000 | -1.424.928 |
| | Saldo reserve stedelijke ontwikkeling | -165.850 | -315.180 | | | | |
| | Saldo reserve stads- en dorpsvernieuwing | 190.813 | | | | | |
| | Subtotaal na bestemming | 47.379.995 | 24.913.691 | 11.955.427 | 23.944.342 | 25.363.736 | 26.263.687 |

## Toelichting op verschillen tussen 2008 en 2009

De totale lasten van het programma Ruimte en bereikbaarheid zijn voor 2009 € 1,1 miljoen lager begroot dan in 2008. Daarnaast zijn er € 4,1 miljoen minder baten in 2009 begroot dan in 2008. Hieronder staan de grotere verschillen toegelicht.

**Lasten**

Verhoging bedragen voor prioriteiten

- Er is aan prioriteit Ruimte voor experimentele architectuur en wonen op en aan het water een budget toegekend van € 100.000,--.

Verhoging bestaande budgetten

Verkeer

- Uitvoeringsprogramma projecten infra structuur € 505.000,-- Het betreft hier diverse Pup projecten die met name gericht zijn op verkeersstudies.
- Kapitaallasten investeringen Verkeer en Vervoer € 11.027.000,-- Deze verhoging wordt veroorzaakt doordat vanaf begroting 2009 bijdragen aan investeringen van derden (gemeenten), waarvan de provincie dus geen eigenaar is, in één jaar worden afgeschreven. Deze verhoging van lasten wordt gecompenseerd door een verhoging vanuit de Reserve verkeer en Vervoer.
- Kapitaallasten investeringen infrastructuur € 246.000,--.

Verlagen van bestaande budgetten

De volgende budgetten zijn verlaagd t.o.v. het budget van 2008.

Verkeer

- Onderhoud en verbeteringswerken N34 € 5.986.000,--. Het is een groot project met verschillende fasen en komt in 2012 gereed. De lasten worden gedekt door een bijdrage uit de reserve N34.
- De bijdrage aan de voorziening BDU is € 250.000,-- lager, omdat in 2009 de gehele BDU-bijdrage is bestemd.

Wegen

- Beheer en onderhoud wegen € 310.000,-- Betreft fluctuatie in onderhoudskosten.

Vaarwegen

- Beheer en onderhoud vaarwegen € 2.894.000,-- Betreft fluctuatie in onderhoudskosten, waarbij in 2008 een extra groot baggerproject opgenomen was.
- Vaarweg Erica - Ter Apel € 750.000,--. Het is een groot project met verschillende fasen en komt in 2012 gereed. De lasten worden gedekt door een bijdrage uit de reserve Erica – Ter Apel.

Vervoer

- Exploitatie OV bureau Groningen Drenthe € 2.417.000,--. Begrote bedrag in 2009 is gebaseerd op het reguliere BDU-aandeel, zonder eenmalige bijdrage t.b.v. chipkaart die in 2008 ontvangen is.
- Kosten voor infra-projecten openbaar vervoer € 160.000,--

RO

- Kosten ruimtelijke ontwikkeling € 410.000,--.

**Baten**

Verlaging baten

Verkeer

- In 2008 is een eenmalige bijdrage begroot voor de N34 € 250.000,--.

Vaarwegen

- In 2008 is een lagere bijdrage begroot voor Vaarweg Erica – Ter Apel € 1.500.000,--.

Vervoer

- Minder begrote inkomsten op exploitatie van het Openbaar vervoer bureau € 2.417.000,--. Dit komt doordat in 2008 eenmalige bijdragen zijn ontvangen voor onder andere de invoering van de chipkaart.

# Programma 4. Kennis wérkt

## Missie

Niemand aan de kant! Zeker niet bij opleiding en werk. Alle talenten in Drenthe worden benut, zodat iedereen deelneemt aan onderwijs, arbeidsmarkt of samenleving. Daarbij ontwikkelt de Drentse economie zich tot een duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie. Met kansrijke sectoren die passen bij het profiel van Drenthe. Maar ook met aandacht voor de internationale context waarin Drenthe opereert. Voor welvaart én welzijn van alle inwoners van deze provincie!

## Doel (wat willen wij bereiken?)

**Economie**
Een duurzame economische ontwikkeling die zich manifesteert in een relatieve werkgelegenheidsgroei die minimaal gelijk is aan de nationale stijging en een verkleining van de inkomensachterstand van de Drentse burger.

*Indicatoren*
- Aantal arbeidsplaatsen (streefwaarde: procentuele groei in Drenthe groter dan de nationale groei).
- Werkloosheidspercentage (streefwaarde: verkleining van het verschil met het nationaal werkloosheidspercentage, het verschil is 1,7%-punt, het werkloosheidspercentage in Drenthe is 10,5 (gemiddelde 2003-2006)).

**Toerisme**
Kwaliteitsverbetering en verbreding van het toeristische aanbod en bevordering van het gebruik daarvan. Dit om een bovengemiddelde ontwikkeling van de toeristische bestedingen in Drenthe te realiseren.

*Indicator*
- Toeristische bestedingen/landelijk marktaandeel (over 4 jaar weer bij de top 3 van het landelijk marktaandeel).

**Landbouw**
- Vernieuwing en versterking van een maatschappelijk verantwoord, markt- en ketengericht agrocluster in Drenthe met behoud of toename van de werkgelegenheid.
- Verbetering economisch perspectief agrocluster.

*Indicator*
- Bruto regionaal product landbouw (streefwaarde: Drents groeipercentage groter dan of gelijk aan het nationale groeipercentage in de sector landbouw).

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 4. Kennis wérkt | 4.653.883 | 6.731.970 |
| Overige programma's | 279.547.763 | 255.509.519 |

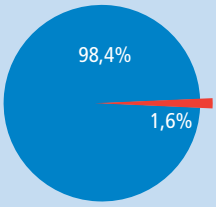


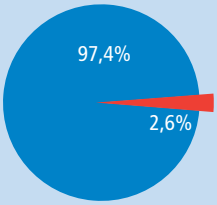


| Programma 4:Kennis wérkt | 2.007 | 2.008 | 2.009 | 2.010 | 2.011 | 2.012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 8.362.928 | 13.006.644 | 4.653.883 | 4.030.273 | 4.368.873 | 3.080.553 |
| Totaal baten | 31.428.665 | 9.676.670 | 6.731.970 | 6.732.570 | 6.733.180 | 6.733.800 |
| Saldo | -23.065.737 | 3.329.974 | -2.078.087 | -2.702.297 | -2.364.307 | -3.653.247 |

## Kaderstellende nota's, regelingen, wetten etc.

- Koers Noord.
- Operationeel programma EFRO Noord-Nederland 2007-2013.
- pMJP 2007-2013.
- Collegeprogramma 2007-2011.
- Nota Kennis werkt.
- Strategische agenda voor Noord-Nederland 2007-2013.
- POP II, met name hoofdstuk C.4, Ontwikkeling landelijk gebied, en C.8.7, Land- en tuinbouw.
- Pieken in de delta.
- Operationele programma's ETS.

## Ontwikkelingen

Ontwikkelingen in de Drentse regionale economie worden altijd sterk beïnvloed door de ontwikkelingen in de mondiale economie. Ontwikkelingen rond onder andere de internationale kredietcrisis en de alsmaar stijgende olieprijs zullen ook hun gevolgen kunnen hebben voor regionale economie in
Drenthe, maar laten zich moeilijk inschatten. De economische structuur van Drenthe komt weliswaar steeds meer overeen met de economische structuur van Nederland als geheel, maar door het bovengemiddelde belang van onder andere de maakindustrie blijven wij ook kwetsbaar voor schommelingen. De hervorming van het Europese landbouwbeleid blijft druk uitoefenen op onze belangrijkste agroclusters (zuivel, suiker en zetmeel). Tot slot kunnen er, mede afhankelijk van besluitvorming van de Tweede Kamer over de splitsing van de energiebedrijven, wijzigingen optreden in ons aandeelhouderschap van Essent. Besluitvorming daarover is uiteindelijk de verantwoordelijkheid van PS.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij eraan doen?

### Economie

#### 4.1 Omvorming economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie

*Op weg naar een kenniseconomie (Stimuleringsfonds Drentse projecten)*
De Drentse economie kent kansrijke sectoren als sensortechnologie, energie en agribusiness. Zij vormen de kern van onze economische inzet richting kenniseconomie. Samen met het bedrijfsleven ontwikkelen wij initiatieven om het ondernemerschap te bevorderen. Belangrijke opgaven hier zijn kennisontwikkeling, innovatie en internationale oriëntatie. Bij de sensortechnologie staan wij voor de grote uitdaging om de economische potenties van een topinstituut als Astron verder te ontwikkelen en uit te bouwen in marktpotenties.
Gelet op onze doelstellingen en ambities houden wij rekening met een substantiële financiële bijdrage uit de programma's Koers Noord, OP EFRO 2007-2013 en INTERREG IV-a. In 2008 is hiervoor al € 9,5 miljoen aan cofinanciering beschikbaar gesteld. Dit bedrag is al geheel gecommitteerd aan projecten. De belangrijkste hiervan waren het Drents innovatief actieprogramma (€ 3 miljoen voor de periode 2008-2010), de Subsidieregeling toerisme natuurlijk (€ 4,5 miljoen voor de periode 2008-2010) en Sensor Universe (€ 1,3 miljoen). In de periode 2009 tot 2011 is in totaal nog eens € 13,5 miljoen benodigd. Nog voor het eind van 2008 ontvangen PS een voorstel voor het opnemen van deze middelen in de begroting voor 2009-2011.

Bij de ontwikkeling van bedrijventerreinen hebben de duurzame revitalisering van bestaande terreinen en parkmanagement de hoogste prioriteit. De nota Bedrijventerreinen wordt geactualiseerd.
In het kader van het Regiospecifiek pakket Zuiderzeelijn is een belangrijke ontwikkelopgave weggelegd voor de economische component van de integrale gebiedsontwikkeling Assen-FlorijnAs, Emmen-Centrum (inclusief verplaatsing dierentuin) en de ontwikkeling van Coevorden-Centrum/Europark.

#### 4.2 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt

Een goede kwantitatieve en kwalitatieve aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt is een basisvoorwaarde voor de transitie van de Drentse economie naar een internationaal georiënteerde kenniseconomie. Ontwikkelkansen worden gestimuleerd voor alle lagen van de bevolking, vooral in Zuidoost-Drenthe (inclusief regio Hoogeveen). De ketenaanpak (jeugd-zorg-onderwijs-arbeidsmarkt-kennis) staat centraal. Deze aanpak wordt uitgewerkt in een nieuw Actieprogramma arbeidsmarkt. Hiermee wordt een vervolg gegeven aan het onderdeel OKI van het project WOK. De uitwerking kent een
nauwe relatie met de Sociale agenda en de discussie rond rollen en taken. Deze prioriteit moet worden beoordeeld in directe samenhang met de prioriteiten 2.2 en 2.3.

Samen met de gemeente Emmen en de Hogeschool Drenthe wordt een visie op het beroepsonderwijs in Drenthe opgesteld. Een in te stellen Taakgroep Jeugdwerkloosheid brengt binnen een jaar advies uit over de aanpak van dit belangrijke thema. Technische beroepen en ambachtelijke opleidingen worden gestimuleerd via onder andere stageplaatsen. De provincie participeert in een Drents-Groningse website over arbeidsmarkt- en onderwijsgegevens.

## 4.3 Profileren Drenthe in noordelijke ontwikkelingsas (NOA)

Inzet is dat Drenthe op basis van haar eigen kernkwaliteiten internationaal herkenbaar wordt als aantrekkelijke regio voor wonen, werken en recreëren. Vanuit deze basisgedachte willen wij Drenthe nadrukkelijk profileren in de uitwerking van de NOA-visie en de uitvoering van het Actieplan NOA (2008 tot en met 2010). Wij zijn bereid binnen NOA een actieve medecoördinerende en initiërende rol te vervullen. Onze NOA-ambities zijn sterk verbonden met onder meer onze economische en culturele uitgangspunten en speerpunten. In voorkomende gevallen zal Drenthe actief "meeliften" met promo-tionele NOA-activiteiten, congressen, beurzen, culturele manifestaties en creatieve "broedkamer"ini-tiatieven in binnen- en buitenland en promotiematerialen.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 4.1 Omvorming Drentse economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie. | ■ Impuls transitie Drentse economie naar "kenniseconomie", met internationale component.<br>■ Versterkte innovatiekracht en ondernemersschap Drenthe, waarbij excelleren mogelijk is!<br>■ Investeringsimpuls kansrijke economische sectoren en speerpunten provinciaal beleid.<br>■ Gerevitaliseerde bedrijventerreinen met parkmanagement.<br>■ Een regionaal evenwichtige duurzame economische groei en versterking van de concurrentiekracht van het MKB. Een (bijna) proportioneel Drents aandeel uit de middelen voor Koers Noord en het OP EFRO 2007-2013.<br>■ Verhoging van de innovatiegraad en export van Drentse MKB-bedrijven.<br>■ Voor 2015 een fysieke concentratie van activiteiten rond Sensor Universe in Assen (Hanze Institute of Technology, bedrijvenpark, kenniscampus).<br>■ Het versterken van de innovatiekracht van het Drentse bedrijfsleven ter ondersteuning van de Drentse kennis-economie. Het IAD richt zich daartoe breed op het potentieel stuwende MKB. | ■ Projectontwikkeling in het kader van de SNN-programma's. Belangrijk onderdeel daarvan vormen de projecten in het kader van Sensor Universe, maar ook toerisme, agribusiness en energie.<br>■ Uitvoering van het Innovatief actieprogramma Drenthe. |
| 4.2 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt. | ■ Verbetering van de matching tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt.<br>■ Versterken arbeidspotentieel in relatie tot de transitie naar een kenniseconomie.<br>■ Versterken structurele samenwerkingsverbanden bedrijven-onderwijs. | ■ Uitvoeren van Actieprogramma arbeidsmarkt.<br>■ Projectontwikkeling Actieprogramma arbeidsmarkt-kennis (inclusief SNN-programma's).<br>■ Uitvoering en promotie HRM-plus-regeling ten behoeve van MKB-bedrijven.<br>■ Ontwikkeling Technasia in Drenthe.<br>■ Stimuleren samenwerking onderwijs en bedrijfsleven.<br>■ Stimuleren netwerken Leven lang leren in het kader van Leren en werken.<br>■ Evaluatie Project stagevouchers.<br>■ Brede benutting van het instrument tender ook voor soiciale innovatie.<br>■ Realiseren Drents Strategisch Platform/Netwerk-organisatie Arbeidsmarkt en Kennis ten behoeve van regievraagstukken regionale arbeidsmarkt en kenniseconomie. |
| 4.3 Profileren Drenthe in NOA. | ■ Drenthe op basis van eigen kernkwaliteiten internationaal herkenbaar als aantrekkelijke regio voor wonen, werken en recreëren. | ■ Bijdragen aan uitvoering Actieplan NOA (2007-2010). |

## Toerisme en recreatie

### 4.4 Structuurversterking recreatie en toerisme

Bij de ontwikkeling van de provinciale structuurvisie worden beleidsmatige ontwikkelingen en beeldvorming voor de planhorizon 2020 met betrekking tot recreatie en toerisme meegenomen. Projectontwikkeling vindt plaats door ondernemers, betrokkenen uit onderwijs, onderzoek en overheid (4 O's), onder andere gestimuleerd door het vormen van een informeel netwerk met de eerdergenoemde partijen. Wij richten ons op het verder versterken van de kennis, het organiserend vermogen en de grensoverschrijdende netwerken in de sector. Belangrijk is een kwaliteitsverbetering via de toepassing van nieuwe technologieën, ontwikkeling van nieuwe producten, marktconcepten en publieksattracties. Wij willen Drenthe ontwikkelen en promoten als provincie voor actieve recreatie. Toeristische knelpunten in waardevolle gebieden (onder andere door Natura 2000) worden opgelost. Ontwikkeldoel is verder toename van de lengte van de verblijfsduur en het aantal toeristen, van de toeristische bestedingen en de investeringen in sector, met als uiteindelijk effect toename van de (in)directe werkgelegenheid. Onze bijdrage aan de uitvoering van maatregelen en projecten is aanvullend op de projectontwikkeling die reeds in het kader van de uitvoering van SNN-programma's (prioriteit 4.1) plaatsvindt.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 4.4 Structuurversterking Sector recreatie en toerisme. | ■ Kwaliteits- en vernieuwingsslag toeristische sector en toeristisch product.<br>■ Realisatie van nieuwe publieksattracties.<br>■ Verbetering ontsluiting van vaarroutes, creëren van nieuwe opstapplaatsen en verbeteren van walvoorzieningen. | ■ Opzetten informeel netwerk met bedrijfsleven, onderwijs, onderzoek en overheden (4 O's).<br>■ Vaststellen Meerjarenuitvoeringsplan toeristische agenda.<br>■ Uitvoeren van de Toeristische agenda 2008-2013.<br>■ Operationalisering project Natuurlijke recreatie Drenthe.<br>■ Ontwikkelen van clusterprojecten Toeristische ontwikkelingen/infrastructuur.. |

## Landbouw

### 4.5 Structuurversterking land- en tuinbouw

De land- en tuinbouw zijn voor Drenthe en voor het Drentse MKB belangrijke economische dragers. Door de hervorming van het Europese landbouwbeleid staan belangrijke clusters als zuivel, suiker en zetmeel onder druk. In Drenthe zijn volop kansen om de noodzakelijke omslag te maken. Onze inzet is nieuwe, marktgerichte ketenactiviteiten te helpen ontwikkelen. Kennisinfrastructurele voorzieningen worden ontwikkeld of verbeterd. Verder willen wij innovaties stimuleren, onder andere in de agrologistiek, ICT, agrificatie, bioraffinage en de zogeheten groene life sciences (biobased economy). De provincie wil helpen om de concurrentiekracht van de traditionele productieketens in de landbouw te versterken via het verbeteren van productkwaliteit, productiewijze, productieomgeving en voedselveiligheid. Ondernemerschap - ook maatschappelijk verantwoord ondernemerschap - wordt versterkt met behulp van voorbeeldprojecten, voorlichting en toekomststudies. Wij blijven als provincie investeren in landbouwstructuurversterkende maatregelen, zoals kavelruil, landinrichting en bedrijfsverplaatsingen. Dit laatste aspect krijgt in de komende periode meer aandacht. Onze bijdragen zijn een aanvulling op de nationale en Europese programma's voor regionale ontwikkeling en het landelijk gebied. Er komt een actieplan om de problematiek van de vrijkomende agrarische bedrijven aan te pakken.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 4.5 Duurzame structuurversterking land- en tuinbouw (volledige keten). | ■ Impuls samenwerking en verbeterde systeem-, product- en procesinnovaties in primaire bedrijven en keten.<br>■ Versterking concurrentiekracht, vergroten toegevoegde waarde agrocluster en verbeteren financiële positie landbouwbedrijfsleven. | ■ Projectontwikkeling op basis van vraaggerichte benadering.<br>■ Verder ontwikkelen platform waar ondernemers, onderwijs, onderzoek en overheid (zogenaamde 4 O's) elkaar ontmoeten en waaraan innovatieve ideeën en projecten hun basis aan ontlenen.<br>■ Ontwikkeling economisch Actieplan vrijkomende agrarische bedrijven.<br>■ Projectmatige aanpak structuurversterking en extra aandacht voor bedrijfsverplaatsingen in landbouwontwikkelingsgebieden. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 4: Kennis wérkt | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| 4.1 Omvorming Drentse economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie (ook financiering uit Stimuleringsfonds Drentse projecten) | | | | |
| 4.2 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | 1.210.000 | 1.210.000 | 1.210.000 | 0 |
| 4.3 Profileren Drenthe in Noordelijke Ontwikkelingsas | 25.000 | 25.000 | 0 | 0 |
| 4.4 Structuurversterking recreatie en (zorg)toerisme (ook financiering uit Stimuleringsfonds Drentse projecten) | 120.000 | 120.000 | 120.000 | 0 |
| 4.5 Structuurversterking land- en tuinbouw | | | | |
| Totaal programma 4: Kennis wérkt | 1.355.000 | 1.355.000 | 1.330.000 | 0 |

## Moties

**Motie 4 (regiospecifiek sociaaleconomisch beleid Zuidwest-Drenthe)**
In april 2009 worden aan uw staten de resultaten van het onderzoek naar "Kansen voor de Zuidas" aangeboden. Door middel van dit onderzoek wordt uitvoering gegeven aan motie 4.

## Wat doen wij nog meer?

### Economie

*Deelnemingen nutsfuncties*
De provincie Drenthe bezit 2,28% van de aandelen van Essent. Via de aandeelhoudersvergaderingen wordt erop gelet dat de consument tegen niet te hoge prijzen continu gas en elektriciteit kan betrekken. 12 Drentse gemeenten en de provincie zijn aandeelhouder van de Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD). Er wordt op toegezien dat de WMD deze taak, het drinkwater te leveren zonder onderbreking en tegen maatschappelijk aanvaardbare prijzen, op de juiste wijze blijft vervullen.

*Overige deelnemingen*
De provincie is aandeelhouder van de NOM, samen met de provincies Groningen en Friesland en meerderheidsaandeelhouder Ministerie van Economische Zaken. Provinciale inzet is een bijdrage leveren aan de verbetering van de sociaaleconomische structuur en de werkgelegenheid in Noord-Nederland en specifiek Drenthe. Het gaat om vestiging van nieuwe bedrijven en behoud van bestaande bedrijven, in samenwerking met provincie, gemeenten en NOM. GAE is een instrument van regionaal-economische ontwikkeling. De provincie is een van de 5 aandeel-

houders en in die rol zal zij erop toezien dat het bedrijf binnen de maatschappelijke randvoorwaarden blijft opereren.

*Kennis en innovatie/versterking economische structuur*
Naast de inzet op de nieuwe nationale en Europese economische programma's werken wij aan projecten en initiatieven die bijdragen aan de versterking van de economische structuur en/of de transitie naar de kenniseconomie, maar die buiten de reikwijdte van de nieuwe SNN-programma's vallen.
De succesvolle tenderaanpak, die eerder toegepast is voor zowel versterking ICT-gebruik als voor vergroting innovatief ondernemerschap, wordt voortgezet. Het gaat om stimuleren van het bedrijfsleven (MKB) op het gebied van innovatie, ondernemerschap en kenniseconomie. Een en ander zal in samenhang met het Innovatieve actieprogramma worden vormgegeven. Voor parkmanagement in Drenthe zal geen structurele financiering door de provincie meer mogelijk zijn. Indien door de park-managementorganisaties in Drenthe projecten worden ontwikkeld op het gebied van kennis en innovatie, zal door de provincie wel worden gezocht naar financiering via SNN-programma's. Ook kan dan de mogelijkheid van provinciale cofinanciering worden onderzocht.
Het ICT-beleid is gericht op stimulering van het gebruik van de aanwezige open glasvezelinfrastructuur. Een belangrijke doelgroep is het MKB.

*Marketing en promotie*
2009 vormt het derde jaar van de brede marketing- en promotiecampagne in Drenthe.
De campagne, die wordt uitgevoerd door de Stichting Marketing Drenthe, heeft als doel het imago van Drenthe te verbeteren. Marketing Drenthe geeft met haar meerjarige marketingcommunicatiestrategie tevens invulling aan de pijlers werken, wonen en toerisme.
De marketingcommunicatiestrategie beslaat de periode 2007-2010. Jaarlijks worden concrete afspraken gemaakt over het komende jaar, wat resulteert in een subsidiebeschikking per boekjaar. Hierin worden de onder meer de eerste resultaten van de campagne meegenomen.

*Economische ontwikkeling Veenhuizen*
Op basis van de Belvedère-studie en andere documenten over Veenhuizen wordt er een uitvoeringskader opgesteld die bedrijven moet inspireren om in Veenhuizen te gaan investeren. Rijk, provincie en gemeente trekken gezamenlijk op om deze ontwikkeling te faciliteren.

*Erica-Ter Apel*
De eerste fase van het kanaal Erica-Ter Apel bestaat uit het bevaarbaar maken van 7 km vaarweg tussen Ter Apel en Emmer-Compascuum. De uitvoering van de eerste fase is medio 2008 afgerond. Inmiddels zijn de voorbereidingen van de tweede fase (het traject Emmer-Compascuum - Erica) gestart.

*pMJP LG 2007-20013*
Er wordt uitvoering gegeven aan de uitvoeringsopgaven in het pMJP LG 2007-2013 ten aanzien van de thema's landbouw, recreatie en toerisme en sociaaleconomische vitalisering.

*Glastuinbouw*
Versterking van de glastuinbouw door bevordering van de herstructurering en nieuwvestiging blijft eveneens deel uitmaken van provinciaal beleid. Verdere ontwikkeling van de glastuinbouw rond Emmen vindt plaats binnen de kaders van het Masterplan glastuinbouw Emmen.

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer |
|---|---|
| Actieprogramma arbeidsmarkt | Eerste kwartaal 2009 |
| Beleidsuitwerking zorgeconomie | Eerste helft 2009 |
| Toerisme structuurversterking | Eerste kwartaal 2009 |
| Landbouw structuurversterking | Derde kwartaal 2009 |

## Wat mag het kosten?

| | Product/Prioriteiten | Rekening 2007 | Begroting 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 0 | 1.355.000 | 1.355.000 | 1.355.000 | 1.330.000 | 0 |
| | Economie | 6.155.179 | 9.499.663 | 1.263.993 | 1.276.013 | 1.283.763 | 1.293.973 |
| | Toerisme en recreatie | 2.031.822 | 1.988.934 | 1.854.890 | 1.219.260 | 1.575.110 | 1.606.580 |
| | Landbouw | 175.927 | 163.047 | 180.000 | 180.000 | 180.000 | 180.000 |
| | Totaal lasten | 8.362.928 | 13.006.644 | 4.653.883 | 4.030.273 | 4.368.873 | 3.080.553 |
| Baten | Economie | 31.220.364 | 9.676.670 | 6.731.970 | 6.732.570 | 6.733.180 | 6.733.800 |
| | Toerisme en recreatie | 205.343 | | | | | |
| | Landbouw | 2.958 | | | | | |
| | Totaal baten | 31.428.665 | 9.676.670 | 6.731.970 | 6.732.570 | 6.733.180 | 6.733.800 |
| Bestem- | Subtotaal voor bestemming | -23.065.737 | 3.329.974 | -2.078.087 | -2.702.297 | -2.364.307 | -3.653.247 |
| ming | Saldo reserves | -258.748 | -150.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| resultaat | Subtotaal na bestemming | -23.324.485 | 3.179.974 | -2.078.087 | -2.702.297 | -2.364.307 | -3.653.247 |

## Toelichting op verschillen tussen 2008 en 2009

De totale lasten van het programma Kennis Werkt zijn in 2009 per saldo ruim € 8,3 miljoen lager dan in 2008. De belangrijkste verschillen tussen de jaren 2008 en 2009 zijn:

- In 2008 is € 6,5 mio toegevoegd aan bijdragen projecten versterking economische structuur.
- In 2008 is € 400.000,-- beschikbaar gesteld voor  het project Plopsaland in Coevorden .
- In 2008 is € 340.000,-- beschikbaar gesteld voor de uitvoering van stageplaatsen ROC (motie 13)
- het met ingang van 2009 beëindigen van een aantal tijdelijke beschikbaar gestelde budgetten voor
  - Bijdragen innovatieve acties Drenthe ad € 597.200,--
  - Bijdragen revitalisering bedrijventerreinen / parkmanagement ad € 100.000,--
  - Bijdragen aktieprogramma ICT ad € 750.000
- Een verhoging van het subsidie voor marketing Drenthe van € 325.000. Deze verhoging in 2009 wordt gedekt door een verlaging van het subsidie in 2010

De totale baten van het programma Kennis Werkt zijn in 2009 per saldo ca € 2.900.000 lager dan in 2008. De oorzaak daarvan is het vervallen van de bijdrage van de Europese Commissie Innovatieve Acties ad  € 597.000 en een lagere raming uitkering dividend Essent van € 9.048.000 in 2008 naar € 6.700.000 in 2009.

# Programma 5. Leefomgeving

## Missie

Wij willen de voorsprong van Drenthe als aantrekkelijke regio voor wonen, werken en recreëren in een mooie, schone en sociaal veilige leefomgeving verder versterken. Wij gaan de provincie nationaal, maar ook internationaal profileren door deze hoogwaardige kwaliteiten nadrukkelijker te presenteren.
Bij het ontwikkelen van projecten staat voorop het beginsel van het vergroten van de synergie tussen de in het Collegeprogramma genoemde kernwaarden. Een voorbeeld daarvan is de samenhangende benadering voor groen-blauwe diensten.
Natuur en landschap zijn fundamentele kernwaarden van Drenthe. Wij willen doorgaan met het versterken van de natuur en de landschappelijke waarden in onze provincie. Dit in balans met kwaliteitsverbetering van onze toeristische sector en in de wetenschap dat de landbouw in Drenthe een factor van betekenis is.
Behoud en ontwikkeling van biodiversiteit wordt gerealiseerd door enerzijds een versnelde inzet op realisering van de EHS en de opstelling van Beheersplannen Natura 2000 en anderzijds uitwerking van de leefgebiedenbenadering voor bedreigde planten en dieren binnen en buiten de EHS.
Wij willen een voortrekkersrol vervullen bij de ontwikkeling van kennis en innovatie rond klimaat en energie. Wij nemen het voortouw bij de afstemming van ruimtelijke vraagstukken rond klimaat en energie. Meer dan tot nu toe zullen wij milieugezondheid en duurzaamheid hanteren als wegingsfactoren in het provinciaal beleid. Ter bescherming en ontwikkeling van de Drentse bodem stellen wij een integraal beleidsplan op voor de ondergrond, evenals een innovatieve visie op het grondwaterbeheer.

## Doel (wat willen wij bereiken?)

### Waterhuishouding

- Een veilig en bewoonbaar Drenthe. Geen ernstige bedreigingen van grote hoeveelheden water. De norm van overstromingsfrequentie voor kaden is 1 x 100 jaar om zo de stedelijke gebieden te beschermen tegen het water. De grote maatregelen ter bescherming tegen waterovelast in de vorm van bergingsgebieden zijn uiterlijk 2015 gerealiseerd. Daarmee is het gewenste veiligheidsniveau bereikt.
- De verdroging in een achttal gebieden in Drenthe (de zogenaamde TOP-gebieden) aanpakken, waarbij een goede afstemming plaatsvindt met natuur en landschap. Het gaat hierbij om de volgende gebieden: Drentsche Aa, Peizerdiep, Bargerveen, Elperstroom, Fochteloërveen, Dwingelderveld, Drents Friese Wold en Reest (zie hiervoor de in het pMJP geformuleerde doelstellingen).
- Optimale waterpeilen op de Drentse kanalen.

### Waterkwaliteit

- Ter verbetering van de waterkwaliteit van de Drentse beken worden ecologische doelen van de Drentse wateren nader geformuleerd tegen de achtergrond van de Europese Kaderrichtlijn water. Afstemming met natuur en landschap is hier essentieel.

- Realisatie duurzaam waterbeheer in de stedelijke omgeving door onder andere stimulering, bijdrage in innovatieve projecten ten aanzien van afkoppelen regenwater van riool, sanitatie-projecten en bewustwordingsprojecten.

## Milieubeleid

*Klimaat en energie*
- Minder uitstoot van broeikasgassen door een brongerichte aanpak.
- Beter aanpassen op veranderingen in het klimaat door een gebiedsgerichte aanpak.
- Meer gezamenlijke verantwoordelijkheid door een actorgerichte aanpak:
  1. de emissie van $CO_2$ moet in 2020 met 30% zijn verminderd ten opzichte van 1990;
  2. de energie-efficiëntie wordt verhoogd met 2% per jaar (nu 1%);
  3. het aandeel hernieuwbare energiebronnen bedraagt 20% in 2020 (nu 2% tot 3%).

*Externe veiligheid*
Streven naar een situatie in de samenleving waarin risico's van zware ongevallen met gevaarlijke stoffen zoveel mogelijk beperkt en maatschappelijk en bestuurlijk geaccepteerd zijn en waarbij een bepaald basisveiligheidsniveau niet overschreden wordt. Dit wordt bereikt in 2010. In het PUP externe veiligheid 2006-2010 en in de Drentse structuurvisie EV-beleid worden de stappen daartoe gedetailleerd beschreven en uitgewerkt.

## Bodem

*Bodemsanering*
In de provincie Drenthe kennen we in totaal ca. 40.000 van bodemverontreiniging verdachte locaties (werkvoorraad). Verontreinigde landbodems kunnen op grond van humane, ecologische en/of verspreidingsrisico's spoedeisend of niet spoedeisend zijn. Om vast te kunnen te stellen of een verdachte locatie spoedeisend dient eerst historisch onderzoek te worden verricht. Daarmee wordt de lijst verdachte locaties opgeschoond. Door het uitvoeren van bodemonderzoek wordt inzicht verkregen in de ernst en spoedeisendheid. Met het Ministerie van VROM wordt een convenant voorbereid waarin afspraken worden neergelegd over de aanpak en financiering van de spoedlocaties. Het convenant zal in 2008 worden getekend. Naast spoedlocaties worden in het convenant afspraken gemaakt over:
- duurzaam gebruik van de ondergrond
- aanpak van grootschalige grondwaterverontreinigingen

Dit moet ertoe leiden dat er geen stagnatie in de ruimtelijke ontwikkelingen en de economische groei van bedrijven optreedt en er geen onaanvaardbare risico's voor het milieu en de volks-gezondheid ontstaan als gevolg van bodemverontreiniging.

*Planning doelrealisatie 2009*
- opstellen overzicht bodemverontreiniginglocaties met gezondheidsrisico's inclusief genomen en voorgenomen maatregelen
- plan voor de aanpak en financiering (extern bijdragen derden) van puntbronnen binnen grondwaterbeschermingsgebieden
- uitvoeren stimuleringsregeling bodemsanering particulieren.

*Langere termijn*
- voor 2015 opstellen overzicht en aanpak alle spoedeisende locaties
- voor 2030 saneren/beheersen alle niet spoedeisende locaties.

*Bodembescherming*

- Het voorkomen van vermijdbare verontreiniging en aantasting van de bodem (inclusief grondwater).
- Het duurzaam beschermen van aardkundige waarden en het Drentse bodemarchief door het voorkomen van vermijdbare verontreiniging, alsmede de fysische en biologische aantasting van de bodem; het faciliteren van maatschappelijk nuttige en gewenste ontwikkelingen en het veilig stellen van niet of nauwelijks te vervangen bodemgerelateerde waarden.
- Bij maatschappelijk gebruik van de (diepe) ondergrond moeten aantasting van de bodem zoveel mogelijk worden beperkt.
- Geen opslag van (gevaarlijk en radioactief) afval in de diepe ondergrond. Om dit te bereiken dient de provincie te beschikken over het wettelijk instrumentarium (3D-omgevingsvergunning).

*Planning doelrealisatie 2009*

- Reductie gebruik en omvang van gewasbeschermingsmiddelen.
- Beleidskader en uitvoeringsprogramma bescherming aardkundige waarden.
- Naar aanleiding van onderzoek milieutekorten een nieuw beleidskader ten behoeve van de doorwerking van milieutekorten in de EHS en de landbouw.
- Actueel bodembeleid als gevolg van Europese en nationale wetgeving.
- Beleidsplan voor de ondergrond als bouwsteen voor het nieuwe omgevingsbeleid en kader voor ondergrondse activiteiten, zoals benutting van de ondergrond voor opslag, inclusief een integraal (bodem)energieplan voor Zuidoost-Drenthe.
- Plan van aanpak geothermie.
- Stimuleren van projecten bodemleven/bodembiodiversiteit.

*Lange termijn*

- 2010: het gehalte aan bestrijdingsmiddelen in grond(water) neemt niet toe en de nitraatconcentratie
  bovenste grondwater voldoet aan de Europese normen.
- 2010: bodeminformatie is actueel.
- 2015: 75% van het aardkundigewaardengebied is duurzaam beschermd (veiliggesteld, hersteld).

*Bijdrage aan klimaatdoelstelling.*

2020: structureel 900 kton $CO_2$-reductie per jaar (behoud van de veengronden).

*Grondwaterbescherming*

Een zodanige kwaliteit van het (grond)water dat het water zonder ingrijpende en kostbare zuivering geschikt is voor de bereiding van drinkwater. Daarnaast voldoet het grondwater in de gehele provincie aan de door EU gestelde eisen van de drinkwaterkwaliteit. Aanvullend voldoet het bovenste grondwater in de grondwaterbeschermingsgebieden en natuurgebieden op termijn aan de EU-voorkeursnorm voor drinkwater van 25 mg nitraat/l.

*Planning doelrealisatie*

- Kwaliteit oppervlaktewater in Drentsche Aa voldoet aan wettelijke normen voor bereiding van drinkwater nabij innamepunt.
- 2009: 1 integraal Grondwaterplan en beleidskader voor Uitvoeringsprogramma grondwaterbescherming.
- 2010: kwaliteit grondwater bestemd voor drinkwater voldoet aan de EG-drinkwaterrichtlijn en is zonder ingrijpende en kostbare zuivering geschikt als drinkwater. Nitraatconcentratie

bovenste grondwater in grondwaterbeschermingsgebieden en natuurgebieden voldoet op termijn aan de EU-voorkeursnorm van 25 mg/l en concentratie bestrijdingsmiddelen in grondwater zijn niet hoger dan 0,1 µg/l voor individuele stoffen en 0,5 µg/l voor de som van alle stoffen en hun omzettingsproducten.

*Bestuurlijke doorwerking*

- Gemeenten hebben in hun bestemmingsplannen de waterwingebieden en de gebieden met grondwater-bescherming opgenomen en de bestemmingen hierop afgestemd.
- Waterbedrijven voeren bescherming uit in waterwingebieden conform opgestelde beheerplannen.
- Terreinbeheerders en overige bodemgebruikers stemmen hun gebruik af op de functie van het gebied.

*Maatschappelijke doorwerking*

- Burgers zijn zich bewust van risico's van het gebruik van bestrijdingsmiddelen en zijn bereid de maatschappelijke gevolgen te accepteren.
- Binnen de grondwaterbeschermingsgebieden vinden geen activiteiten plaats die negatieve invloed hebben op de kwaliteit van het grondwater.
- 2010: Landbouwsector heeft gebruik van mest en bestrijdingsmiddelen verminderd en maakt geen gebruik van verontreinigde reststoffen als meststof.

**Vergunningverlening**

Het sturen van bedrijven in de richting van duurzame milieuprestaties, onder andere door de inzet van het beleidsinstrument Integrale milieuvergunning. In 2009 zullen naast het instrument Milieuvergunningen nieuwe en aanvullende beleidsinstrumenten worden ontwikkeld en ingezet, om zo ook aan de "voorkant" van het beleidsproces bedrijven en instellingen tot duurzame milieuprestaties te bewegen.

**Handhaving**

Het doel van handhaving is dat wetten, besluiten en regels goed worden nageleefd en dat nieuwe besluiten en regels goed uitvoerbaar en handhaafbaar zijn. Goed nalevingsgedrag leidt tot minder milieubelasting en dus tot een betere kwaliteit van de leefomgeving. De handhavingstaak van de provincie bestaat uit:

- het direct toezicht houden op de naleving van wetten, vergunningen en regels waar de provincie bevoegd gezag voor is. Deze taak houdt in dat activiteiten en bedrijven op professionele wijze gecontroleerd en benaderd worden. De eisen die hieraan gesteld worden zijn opgenomen in het Besluit kwaliteitseisen handhaving milieubeheer. In geval van geconstateerde overtredingen wordt hier tegen opgetreden. De provincie heeft een arsenaal aan mogelijkheden om op te treden. De belangrijkste zijn bestuurlijk overleg, dwangsom, bestuursdwang, intrekken vergunning, inschakelen politie/OM;
- het toetsen van provinciale regels, vergunningen en ontheffingen op handhaafbaarheid en uitvoerbaarheid. De provincie is verantwoordelijk voor kwalitatief goede regels en vergunningen. Een van de eisen die aan de kwaliteit gesteld wordt is dat vergunningen en regels goed uitvoerbaar en handhaafbaar moeten zijn.
  Bij de totstandkoming van vergunningen en regels voert handhaving deze toets uit. Op deze manier komen de problemen die bij de uitvoering en handhaving van regels en vergunningen ondervonden worden, weer terug bij beleidsontwikkeling en uitvoering.(waarmee de beleidscyclus weer gesloten is);
- het uitvoeren van interbestuurlijk toezicht.

Op grond van de Wet milieubeheer heeft de provincie een wettelijke regietaak ten aanzien van gemeenten en waterschappen. Dit houdt in dat de provincie, onder andere door het uitvoeren van audits, in de gaten houdt of aan de kwaliteitseisen voor handhaving voldaan wordt.
De provincie stimuleert gemeenten en waterschappen ook om de kwaliteit van handhaving te verbeteren.
Samenwerken is hierbij een belangrijk middel om tot een betere kwaliteit te komen. Via de Samenwerking handhaving Drenthe wordt de samenwerking met en tussen gemeenten en waterschappen gestimuleerd en gefaciliteerd, Een en ander heeft geleid tot 3 handhavingsregio's in Drenthe, waarbinnen de samenwerking de komende jaren verder gestalte moet krijgen.

*Indicatoren*

- Kwaliteit toezicht; wordt getoetst op basis van 1 interne audit.
- Handhaafbaarheidstoets; wordt uitgevoerd voor 100% van alle verleende vergunningen en beschikkingen op het gebied van de Wet milieubeheer en de Wet bodembescherming.
- Regietaak; wordt ingevuld door minimaal 1 regiegesprek per gemeente en waterschap.
- Samenwerking handhavingpartners; pro-actieve deelname aan 3 regio-overleggen.

**Natuur en landschap**

Voor natuur en landschap worden de volgende doelen nagestreefd.

- Versnelde realisatie van de EHS, inclusief de robuuste verbindingen met bijbehorende voorzieningen (zoals ecoducten) en de Natura 2000-gebieden.
- Bescherming van bossen, natuurgebieden, planten en dieren door het adequaat uitvoeren van wettelijke taken (de FFW, de Natuurbeschermingswet 1998 en de Boswet).
- Behoud en ontwikkeling van de 3 nationale parken en het nationaal landschap.
- Behoud en versterking van natuur en landschappelijke kwaliteit.
- Ontwikkeling van nieuwe bossen en landgoederen op daarvoor geëigende locaties
- Het beëindigen van zandwinning in de EHS door het realiseren van 1 nieuwe zandwinning (40 ha) voor beton- en metselzand buiten de EHS in Zuidwest-Drenthe, waarvoor afwijkingsprocedure POP II is toegepast.
- Actuele en breed toegankelijke natuurinformatie en een goede monitoring van natuurwaarden.

Belangrijke projecten die in 2009 aan de orde zijn, zijn de volgende.

- Robuuste verbinding Weerribben-Drents Friese Wold (Wapserveen e.o.)
- De versnelde inrichting van de Eelder- en Peizermade
- Samen over de Reest
- Afstemming Assen-Zuid met Drentsche Aa (onder andere snelwegpanorama)
- Robuuste verbinding Sallandse Heuvelrug-Drents Plateau
- Bargerveen
- Afronding Dwingelderveld

**pMJP**

Uitvoering van het pMJP LG in 2007-2013. Het pMJP is een met het rijk afgesproken programma dat een integraal uitvoeringskader biedt voor de doelen in het landelijk gebied, zoals die ook in andere producten zijn opgenomen. Wij stellen ons ten doel het pMJP-programma slagvaardig tot uitvoer te brengen conform de ILG-methodiek: ontschotte en ontpotte budgetten, gebiedsgerichte aanpak, vereenvoudigde uitvoering. De pMJP-doelen en prestatieindicatoren 2007-2013 zijn in navolgende tabel aangegeven. Samen met onze uitvoeringspartners wordt een jaarschijf voor 2009 opgesteld.

| Doel | 2007-2013 |
|---|---|
| Natuur | |
| Realisatie natuur in EHS | |
| ■ Functieverandering ten behoeve van de EHS door te verwerven | 1.638 ha |
| ■ Grondverwerving op Drentse maat | |
| ■ Inrichting EHS | 2.068 ha |
| ■ Inrichting robuuste verbinding | 880 ha |
| ■ Opheffen aantal knelpunten rijksinfrastructuur | 3 |
| Soortenbeleid | |
| Uitvoeren aantal jaarplannen soortenbescherming | 7 jaarplannen |
| Behoud en beheer nationale parken | 3 parken |
| Milieukwaliteit EHS/VHR/Natuurbeschermingswet | |
| ■ Gewenste milieucondities voor verzuring en vermesting | 3.130 ha |
| Hersteld verdroogd gebied (GGOR) | 10.186 ha |
| Beheersovereenkomsten | |
| ■ SN (Programma beheer) | 12.822 ha |
| ■ SN-f (Programma beheer) | 3.564 ha |
| ■ SAN (Programma beheer) | 4.680 ha |
| Natuurbeheer buiten de EHS | |
| ■ Beheersovereenkomsten SN (Programma beheer, landschap) | 2.518 ha |
| ■ Beheersovereenkomsten SAN (Programma beheer, landschap) | 1.153 ha |
| ■ Natuurlijk platteland Nederland | 1 |
| ■ Besluit natuurbeheer schaapskuddes | 6 schaapskuddes |
| Landbouw | |
| Grondgebonden landbouw | |
| ■ Inrichting ruimtelijke structuur (taskforce) | 1 |
| ■ Landinrichtingsafspraken met minister LNV | 13.004 ha |
| Glastuinbouw | |
| ■ Inrichten vestigingsgebied | 200 ha |
| ■ Herstructurering gebied | 25 ha |
| Duurzaam ondernemen | |
| ■ Aantal projecten agrobiodiversiteit | 1 |
| ■ aantal kennis en samenwerkingsprojecten innovatie agrocluster | 50 |
| RECREATIE EN TOERISME | |
| ■ oplossen knelpunten landelijke wandelroutes | 1 |
| ■ Oplossen knelpunten landelijke fietsroutes | 5 |
| ■ Vaarroutes knelpuntvrij (Erica-Ter Apel 23 km + Assen 2 km) | 25 km |
| ■ Beheer recreatie (Programma Beheer) | 12.615 ha |
| ■ Aantal toeristische voorzieningen, aanleg ontbrekende schakels in (provinciale) routes, bewegwijzering en productontwikkeling | 50 |
| Landschap | |
| ■ Lopende verplichtingen bos/landschap, ruimtelijke structuren | 1 ha |
| ■ Aantal provinciale stichtingen | 1 |
| Nationaal landschap | |
| ■ Realiseren van uitvoeringsprogramma Drentsche Aa | 1 |
| Aantal Belvedèreprojecten | 20 |
| Aantal SOL-beschikkingen (onderhoud landschap) | 484 |
| Landschapsontwikkeling | 700 ha |
| Aanleg bos | 250 ha |

| Doel | 2007-2013 |
|---|---|
| Plan van aanpak voor terugdringen verstoring in landelijk gebied met betrekking tot stank, geluid en licht | 3 |
| Aantal landgoederen | 20 |
| Actualiseren, digitaliseren en vaststellen cultuurhistorische waardenkaart | 1 |
| Aantal projecten waarin vanaf de start disciplinair wordt samengewerkt voor beeldkwaliteit | 10 |
| Aantal pilots kennisoverdracht aardkundige waarden | 2 |
| Bodem | |
| Duurzaam gebruik bodem | |
| ■ Opstellen bodemvisie | 1 |
| ■ Aantal projecten duurzaam bodemgebruik | 4 |
| Bodemsanering | |
| Gesaneerde bodem (2007 tot en met 2009) | 569382 BPE |
| Gesaneerde bodem (2010 tot en met 2013) | 511000 BPE |
| Water | |
| Waterbodemsanering | |
| ■ Gesaneerde waterbodem (2007 tot en met 2009) | 127500 BPE |
| ■ Gesaneerde waterbodem (2010 tot en met 2013) | 129000 BPE |
| Regionale waterberging buiten bestaande afspraken | 51.070 ha |
| Gebied met een inrichting volgens waternood (zonder landinrichting) | 5.300 ha |
| Sociaaleconomische vitalisering | |
| Stimulering en verbreding van de plattelandseconomie | |
| ■ Aantal MKB-bedrijven (agrariërs) | 1 |
| ■ Aantal MKB-bedrijven (microbedrijven) | 1 |
| Verbetering van de leefbaarheid in plattelandsgebieden | |
| ■ Dorpsontwikkeling en behoud erfgoed | 1 |
| Leader | |
| Aantal innovatieve acties | 1 |
| Aantal samenwerkingsprojecten | 1 |
| Aantal technische hulp | 1 |

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 5. Leefomgeving | 73.657.447 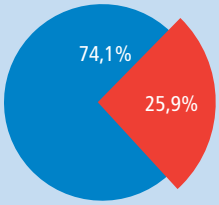  | 49.357.801 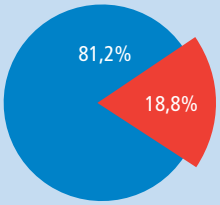  |
| Overige programma's | 210.544.199 | 212.883.688 |

| Programma 5: Leefomgeving | 2.007 | 2.008 | 2.009 | 2.010 | 2.011 | 2.012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 39.104.067 | 71.526.742 | 73.657.447 | 93.181.699 | 93.681.801 | 82.856.196 |
| Totaal baten | 31.331.043 | 50.887.187 | 49.357.801 | 70.191.040 | 70.119.790 | 70.024.790 |
| Saldo | 7.773.024 | 20.639.555 | 24.299.646 | 22.990.659 | 23.562.011 | 12.831.406 |

## Kaderstellende nota's, regelingen, wetten etc.

- POP II.
- Programma klimaat en energie, provincie.
- Programma pMJP investeringsbudget landelijk gebied.
- Energieakkoord Noord-Nederland, Groningen/Friesland/Drenthe/Noord-Holland/rijk.
- Nieuwe energie voor het klimaat (Werkprogramma schoon en zuinig), rijk.
- Nationaal bestuursakkoord water.
- Regionaal bestuursakkoord water.
- Vierde Nota waterhuishouding (rijk).
- Europese Kaderrichtlijn water.
- Europese Nitraatrichtlijn.
- Europese Overstromingsrisico's richtlijn.
- Europese Grondwaterrichtlijn.
- Europese Vogel- en habitatrichtlijn (Natura 2000).
- Stroomgebiedvisie Vecht - Zwarte Water.
- Decembernota water 2006 (rijk).
- Waterschapswet/Waterstaatwet/Waterwet (concept).
- POV.
- Waterakkoorden met de waterschappen en het rijk.
- Waterkwantiteitsbeheerplan provinciale kanalen.
- WBB.
- Meerjarenprogramma WBB 2005-2009 provincie Drenthe, november 2004.
- Wet kwaliteitsborging bodemintermediairs (Kwalibo).
- Bestuurlijk advies TJS waterbodems (februari 2002) en kabinetsstandpunt TJS waterbodems (23 april 2002; TK, vergaderjaar 2001-2002, 26-401, nummer 28).
- Besluit financiële bepalingen bodemsanering (15 december 2005).
- EU-bodemstrategie.
- Verdrag van Malta (Relatie bodem en archeologisch erfgoed).
- Wet ammoniak en veehouderij.
- Wet milieubeheer.
- WILG.
- Natuurbeschermingswet 1998.
- Meststoffenwet.
- Wet gewasbescherming en biociden.
- Rijk: Beleidsbrief bodem; Beleidsbrief ruimtelijke ordening en ondergrond.
- Landelijk afvalbeheerplan.
- Mijnbouwwet.
- Wet geluidhinder.
- Wet vervoer gevaarlijke stoffen.
- Ontgrondingenwet.
- Grondwaterwet.
- WHVBZ.
- FFW.
- Boswet.
- Natuurschoonwet.
- Beleidsregel ligplaatsen.
- Wet handhavingstructuur.
- Luchtvaartwet.
- Vuurwerkbesluit.

- Wet milieugevaarlijke stoffen.
- Toekomstagenda Milieu: schoon, slim, sterk (Ministerie van VROM).
- NMP4: Een wereld en een wil: werken aan duurzaamheid.
- PUEV 2006-2010 Drenthe (inclusief jaarprogramma's).
- ASV.
- Structuurvisie EV-beleid provincie Drenthe Notitie provinciale aandachtspunten natuur en milieu 2005-2008.
- Provinciaal natuurbeleidsplan (1992).
- Provinciaal bosbeleidsplan (1996).
- Provinciale nota landschap (1998).
- Provinciale nota flora en fauna (november 2002).
- Gebiedsvisies natuur, bos en landschap (december 1995-juni 2001).
- IGGD, herziening 2008.
- Ontgrondingennota Drenthe.
- Provinciale omgevingsvergunning.
- Agenda voor de Veenkoloniën, Strategische agenda Noord-Nederland.
- Plan van aanpak task force landinrichting.
- Op Drentse Maat, voorfinanciering grondverwerving.
- Rijksnota's: Nota ruimte en Agenda voor vitaal platteland.
- EU-programma's gericht op het gemeenschappelijk landbouwbeleid en plattelands-ontwikkeling.
- ILG-overeenkomst met bijlagen.
- Rijksmeerjarenprogramma 2007-2013.
- pMJP 2007-2013 met subsidiegids.
- Regeling aanwijzing Nationale Parken (8 augustus 2007, TRCJZ/2007/1221).
- Beheers- en inrichtingsplan Dwingelderveld.
- Beheers- en inrichtingsplan Drents-Friese Wold.
- Beheers-, inrichtings- en ontwikkelingsplan Drentsche Aa.
- Decentralisatieakkoord IPO/LNV.
- Gebiedsopgaven pMJP-gebieden.
- EU-programma's gericht op het gemeenschappelijk landbouwbeleid en plattelands-ontwikkeling.
- LEADER+-ontwikkelingsstrategieën voor Oost-Drenthe en het Drents-Friese LEADER-gebied.
- EU-programma's gericht op regionale samenwerking INTERREG IV A, B en C.
- Strategisch beleidskader Noord-Nederland.
- Europees Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP 2).

## Ontwikkelingen

### Waterhuishouding

Medio 2009 treedt de nieuwe Waterwet in werking. De Waterwet biedt enkele nieuwe instrumenten voor het realiseren van onze beleidsdoelstellingen. Deze instrumenten werken wij uit in onze POV en zetten wij in richting de waterschappen en gemeenten. In samenhang daarmee evalueren en (her)formuleren wij onze sturings-filosofie jegens de waterschappen.

**Milieubeleid**
In 2008 hebben GS het programma Klimaat en energie vastgesteld. Daarmee ligt er nu een programmatische basis voor een ontwikkelingsgerichte uitvoering van de doelen voor klimaat en energie in het Collegeprogramma. Het programma Klimaat en energie is tevens het uitvoeringskader voor de afspraken in het kader van het Energieakkoord Noord-Nederland. Het onderwerp klimaatverandering krijgt nog steeds veel maatschappelijke aandacht.

**Bodem**
De EU heeft een bodemstrategie vastgesteld. De aanleiding voor de strategie is de constatering dat de afnemende bodemkwaliteit en bodemvruchtbaarheid in Europa op termijn duurzame ontwikkeling in gevaar brengt. De bodem heeft een groot aantal essentiële functies die in stand gehouden moeten worden. Om bedreigingen van de bodem tegen te gaan, is een consistenter en minder versnipperd bodembeleid nodig. Ter ondersteuning van de EU bodemstrategie wordt een EG Kaderrichtlijn Bodem ontwikkeld. Primair doel van de richtlijn is het stimuleren dat de lidstaten een duurzaam bodembeleid ontwikkelen. Het rijk werkt aan een nieuw bodembeleid dat zich richt op duurzaam bodemgebruik. Europees en rijksbeleid vertalen wij in provinciaal bodembeleid.
Omdat het gebruik van de ondergrond invloed heeft op de bovengrond en omgekeerd, is het van belang om bij het maken van ruimtelijke plannen de onder- en bovengrond in samenhang te bekijken. De lagenbenadering uit de Nota ruimte is hiervoor een goed middel.
Ten slotte zijn in het ILG 2007-2013 afspraken tussen het rijk en de provincie vastgelegd over beleidsopgaven waarvan de uitvoering aan de provincies is overgedragen. Het betreft onder meer opstellen van een bodemvisie, meerjarenprogramma bodemsanering en informatie-voorziening duurzaam bodemgebruik.

**Vergunningverlening**
De context waarbinnen vergunningverlening en handhaving opereren is flink in beweging, mede als gevolg van de doorwerking van rapporten zoals bijvoorbeeld van de commissie Lodders.
De samenwerking tussen vergunningverlening en handhaving zal op strategisch niveau worden geïntensiveerd en zal tevens leiden tot een her-ijking op de samenwerking met de water-schappen en gemeenten.

**Handhaving**
Handhaving in Nederland is momenteel volop in beweging. Er zijn 3 belangrijke aspecten te benoemen.
Discussie over verdeling van taken en bevoegdheden (Lodders, Mans, Oosting, d'Hondt, vd Tuuk, bestuursakkoord rijk en provincies en de 10 plattelandsgemeenten (P10)).
Vereenvoudiging van de uitvoeringstructuur. VROM, WABO, AmvB's)
Verbetering van de kwaliteit van vergunningverlening en handhaving. (Maatlat VTH – VNG, Mans).
Naar aanleiding hiervan wordt intensief samengewerkt met alle handhavingpartners in Drenthe, maar ook nadrukkelijk met de provincies Fryslân en Groningen. Resultaat van deze samen-werking zal binnen enkele jaren leiden tot een kwalitatief hoogwaardige handhaving in Drenthe. De daarbij behorende organisatiestructuur is minder van belang dan het te behalen kwaliteits-niveau. Intensieve samenwerking met partners buiten de provinciale organisatie is zeer nadruk-kelijk aan de orde.

**Natuur en Landschap**

*EHS*
De EHS moet in 2018 gereed zijn. Dit is een zeer forse beleidsopgave waar de provincie verantwoordelijk voor is. Planning is dat in 2015 de benodigde gronden zijn verworven en in 2018 de gehele EHS is ingericht, dan wel dat de natuurdoelen zijn gerealiseerd door particulier natuurbeheer. Financiering vindt plaats via het ILG (tot en met 2013). De planning voor grondverwerving is echter onevenwichtig, omdat een groot deel van de verwerving is gepland in de laatste 2 jaar en daarna een groot deel van de EHS nog moet worden ingericht. Daarnaast zullen verwerving en realisatie van de laatste EHS-hectares moeizamer verlopen in de laatste jaren. Het is
daarom gewenst voldoende budget te hebben om de gronden meer evenwichtig in de tijd te kunnen verwerven of particulier natuurbeheer te realiseren en aanvullend instrumentarium te kunnen ontwikkelen. Voor het feitelijk realiseren van (een deel van) de EHS in kwalitatieve zin zijn extra inspanningen nodig, onder andere met betrekking tot verdrogingsbestrijding en het voorkomen van oxidatie (zie ook 5.7). Hier liggen goede mogelijkheden voor synergie met het programma Klimaat en energie.

*Informatiesysteem*
De door het Ministerie van LNV opgerichte Gegevensautoriteit, is bezig om via pilots een beter inzicht te krijgen in de mogelijkheden en beperkingen van een landelijke databank flora en fauna. Voor provinciale en gemeentelijke doeleinden blijft het provinciale informatiesysteem voorlopig de eerste ingang.
In het kader van de uitwerking aanbevelingen symposium Samenwerken aan natuur en landschap in Drenthe en het nieuwe omgevingsbeleid is gestart met de actualisatie van de rapportage uit 1992 over de staat van de Natuur in Drenthe. Deze rapportage zal zowel in boekvorm als via internet de toepassing van recente kennis in beleid en beheer van flora, fauna, natuur en landschap bevorderen.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij eraan doen?

### Water

#### 5.1 Opgaven voor wateroverlast en watertekort en combineren "groen-blauwe diensten"

De regisserende rol van de provincie richting de waterschappen krijgt binnenkort onder meer vorm via het in het voorjaar van 2009 op te leveren provinciaal beleidskader voor groen-blauwe diensten. Dit kader wordt samen met de waterschappen ontwikkeld. De provincie wil het inzetten om de opgaven uit te voeren voor het tegengaan van wateroverlast en –tekort in combinatie met doelen op andere beleidsterreinen, zoals ontwikkeling landschap, recreatie en natuur.
De waterschappen en de provincie realiseren de verplichte onderdelen van de wateropgaven grotendeels met behulp van het bestaande wettelijk kader. Het instrument groen-blauwe diensten leent zich met name voor het realiseren van bovenwettelijke niet-verplichte maatregelen.
Groen-blauwe diensten zijn projecten en activiteiten op het gebied van water, landschap, natuur, cultuurhistorie en recreatie die de kwaliteit en toegankelijkheid van het platteland vergroten en verder gaan dan hetgeen wettelijk verplicht is. Particuliere grondgebruikers zijn de aanbieders, de overheden zijn de afnemers van de groen-blauwe diensten.
Alleen dan, wanneer sprake is van actieve beheersdaden, kan sprake zijn van een blauwe dienst. Het beschikbaar stellen van gronden voor waterberging kan bijvoorbeeld wél in aanmerking komen voor een schadevergoeding, maar is, wegens het ontbreken van een actieve handeling

geen blauwe dienst. Blauwe diensten zijn goed inzetbaar voor het vasthouden van water en het verbeteren van de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater. Met de ervaring die de provincie in 2008 opdeed binnen het pilotproject Amerdiep is het beleidskader opgesteld en zal vervolgens vanaf 2009 worden ingezet voor andere mogelijke projecten in met name de beeksystemen in geheel Drenthe.

**Intensivering prioriteit 5.1, Opgaven voor wateroverlast en watertekort en combineren groen-blauwe diensten**

*Samenwerking in het Amerdiepgebied (Stimuleringsfonds Drentse projecten)*

Samen met de gemeente Aa en Hunze en het waterschap Hunze en Aa's zijn wij in het stroomgebied van het Amerdiep de publieke opgaven op het gebied van water, natuur, landschap en recreatie aan het concretiseren. Hierbij willen we gebruikmaken van het aanbod van een groep boeren uit dit gebied, die zich in de Stichting Amerdiep i.o. hebben verenigd.
De betrokken partijen werken nu aan het inrichtingsplan, met onder meer voorstellen voor kavelruil en voor een financieel dekkingsplan. Het inrichtingsplan zal de grondslag vormen voor de langjarige vergoedingen voor zogeheten groen-blauwe diensten. Dit zijn werkzaamheden die de boeren in het kader van natuurbeheer en waterhuishouding verrichten. Wordt de beoogde overeenstemming bereikt, dan is daarmee het beheer van het Amerdiep voor een periode van 30 jaar geregeld.

## 5.2 Bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit

Aan de hand van de in 2008 ontwikkelde plannen van aanpak voor de meest verdroogde gebieden, de zogenaamde TOP-gebieden (8), zijn nu de op uitvoering gerichte projecten in voorbereiding. Medio 2009 starten deze anti-verdogingsprojecten. Op dit moment is circa € 35 miljoen beschikbaar voor de periode 2009-2013. De provincie draagt voor circa 15% bij aan dit budget. De waterschappen nemen circa 35% voor hun rekening. Het overige deel financiert de provincie uit het ILG en de POP-budgetten.

## 5.3 Vergroten waterbewustzijn

Waterbewustzijn is het besef van kansen of bedreigingen die hebben te maken met water. Evenals elders in Nederland is dit bewustzijn ook in Drenthe beperkt. Ons oppervlaktewater, de kwaliteit ervan en het ontbreken van watertekort of overlast worden beschouwd als vanzelfsprekendheid.

Drenthe beschikt, behalve over een grote voorraad kwalitatief hoogwaardig grondwater, ook over een wijd vertakt oppervlaktewatersysteem dat onder meer wordt gevormd door een zeer waardevol bekenstelsel. De gemeenten, waterschappen, waterbedrijven en de provincie maken hoge kosten om dit hoogwaardige systeem in stand te houden en te verbeteren.
Drenthe onderzoekt in 2009 hoe het waterbewustzijn binnen de provincie kan worden vergroot. Deels via het project gericht op het versterken van de samenwerking in de waterketen. Daarnaast brengt Drenthe ook in kaart voor welke onderdelen van ons beleid voor de fysieke leefomgeving vergroting van het waterbewustzijn bij burger, bedrijf en mede-overheid gewenst is (het watersensitieve omgevingsbeleid). Het resultaat hiervan is dat de belevingswaarde van water wordt vergroot en dat de beperkingen van de onderlegger water beter worden onderkend.

## 5.4 Uitvoering innovatieve grondwatervisie

Het hoogwaardige grondwater onder het Drents plateau is van strategische betekenis voor functies als koude-/warmteopslag en energiewinning uit warm grondwater. Het grondwaterplatform Drenthe formuleert in 2009 de beleidsdoelen en uitvoeringsgerichte projecten.

## 5.5 Faciliteren en stimuleren van samenwerking in de waterketen

De provincie is structureel betrokken bij het gemeentelijk rioleringsbeheer, heeft het toezicht op de waterschappen en is aandeelhouder van de WMD. De in 2008 in werking getreden Wet gemeentelijke watertaken onderstreept de provinciale positie jegens de gemeenten nog eens. Ook een goed voorbeeld is het instrument van nieuwe waterakkoord, waarin het waterschap en de gemeente, onder aanvoering van de provincie, bestuurlijke afspraken kunnen maken over het oplossen van waterproblemen. Daarnaast bevat de ontwerp-Waterwet een aantal goed bruikbare instrumenten die de doorzettingsmacht binnen het waterbeleid zullen versterken.

De provincie Drenthe gaat voort op de in 2008 ingeslagen weg. De provincie zal de uitkomsten van de benchmark rioleringszorg zo mogelijk benutten voor volgende stappen in de afvalwaterketen. De provincie zal de met de gemeenten, de waterbedrijven en de waterschappen uitgezette koers voor samenwerking en innovatie verder invullen. De belangrijkste doelen zijn het vergroten van de doelmatigheid en het verlagen van de maatschappelijke kosten, het vergroten van het waterbewustzijn en een beperkte stijging van de waterlasten voor de Drentse burger.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 5.1 Inzetten beleidskader blauwe en groene diensten | ■ Concrete uitvoeringsplannen. Op te stellen op grond van het voorjaar 2009 opgeleverde beleidskader.<br>■ Start van de publiek-private samenwerking in het Amerdiepgebied. | ■ Overleg met de waterschappen en de grondgebruikers van het landelijk gebied om projecten gericht op de wateropgave te formuleren en vervolgens te realiseren. Uitgangspunt daarbij is het inzetten van het blauwe diensten instrumentarium.<br>■ Uitvoeren van de binnen de PPS gemaakte afspraken. |
| Verder voorbereiden uitvoering opgaven voor wateroverlast en watertekort | ■ Een veilige goed bewoonbare provincie zonder ernstige wateroverlast.<br>■ Het stedelijk gebied is beschermd tegen ernstige overlast dankzij de overstromingsnorm voor de kaden van eens per honderd jaar.<br>■ De waterbergingsgebieden zijn uiterlijk in 2015 gerealiseerd. | ■ Afronden van de aanwijzing van de waterbergingsgebieden en vastleggen in de structuurvisie omgevingsbeleid.<br>■ Bijdragen aan het wegnemen van belemmeringen bij de inrichting van de waterbergingsgebieden.<br>■ Inrichtingsplan opstellen met voorstellen voor kavelruil<br>■ Opstellen financieel dekkingsplan. |
| 5.2 Verdrogingsbestrijding in de gebieden met de hoogste prioriteit | ■ De verdroging aanpakken binnen 8 TOP-gebieden. De hiervoor in het pMJP geformuleerde doelstellingen uiterlijk in 2013 realiseren. | ■ Realiseren via EHS, stimuleren van projectontwikkeling door het inzetten van grotere provinciale bijdragen. |
| 5.3 Project vergroten waterbewustzijn | ■ Burgers, bedrijven en mede-overheden benaderen het milieucompartiment water niet langer als een vanzelfsprekendheid, maar als een structurerend onderdeel van de fysieke leefomgeving. | ■ Onderzoek naar de mogelijkheden van een grotere waterbewustzijn.<br>■ Twee op uitvoering gerichte projecten ter vergroting van het waterbewustzijn binnen Drenthe. |
| 5.4 Innovatieve grondwatervisie | | ■ Aan de hand van de eerder geformuleerde grondwatervisie zorgt het in 2008 ingestelde grondwaterplatform voor een doorvertaling van de visie in het beleid voor de fysieke leefomgeving. |
| 5.5 Stimuleren en faciliteren van samenwerking in de waterketen | ■ De waterketenpartners realiseren ieder jaar twee procent efficiencywinst. | Uitkomsten benchmark rioleringzorg 2009 benutten voor mogelijke vervolgstappen.<br>■ Bestuurlijk overleg en onderzoek naar de haalbaarheid van het oprichten van een provinciebreed rioolbeheersbedrijf (volgens het RioNoord-concept).<br>■ Nader uitwerken van de in 2008 in gang gezette samenwerkingsprojecten.De waterketenpartners realiseren ieder jaar twee procent efficiencywinst. |

## Bodem

### 5.6 Opstellen integraal beleidsplan ondergrond

VROM heeft een landelijke verkenning uitgevoerd voor de ondergrond. Een plan van aanpak wordt in overleg met de provincies opgesteld om de conclusies van de beleidsverkenning uit te werken. De provincies willen bevoegd gezag worden voor omgevingsvergunningen en mijnbouwwerken, gezien hun rol en het regionale strategisch belang bij de ondergrond. Drenthe heeft VROM voorgesteld om als pilot-provincie deel te nemen aan de beleidsuitwerking. Er wordt op interactieve wijze een integraal beleidskader (en uitvoeringsprogramma) voor de Drentse ondergrond ontwikkeld. Het is een driedimensionale visie op de ondergrondse activiteiten (exploratie, winning en gebruik van water, radioactief afval, aardwarmte, opslag $CO_2$, enz.) en de gevolgen hiervan voor de bovengrondse ruimtelijke ontwikkeling. Het beleidskader dient als bouwsteen voor de structuurvisie omgevingsbeleid. Het uitvoeringsprogramma voor de ondergrond maakt deel uit van het klimaat en energieprogramma.

**Intensivering prioriteit 5.6, Opstellen integraal beleidsplan ondergrond**

*Kennisooverdracht aardkundige waarden*

Wij willen zorgen voor actuele, gedetailleerde kennis over aardkundige waarden in Drenthe. Het is belangrijk dat deze kennis wordt overgedragen en dat er draagvlak wordt gecreëerd voor het behoud en de bescherming ervan. Dit gaan wij bereiken door het inventariseren van aardkundig waardevolle gebieden, onder meer ten behoeve van planontwikkeling. Actuele gegevens over de aardkundige waarden zullen wij nodig hebben bij het opstellen van ons nieuwe omgevingsbeleid. Verder onderzoeken wij de mogelijkheden om een European Geopark in Drenthe te ontwikkelen en streven wij naar het onthullen van aardkundige monumenten.

### 5.7 Actualisering bodemkaart

In 2008 is de autorisatie van de bodemkaart gestart. In 2009 zijn de resultaten bekend. Naar verwachting zullen verder acties nodig zijn om de veenbodems te behouden. Deze inspanningen zijn van bovenprovinciaal belang.

*Doorwerking nieuwe bodemkaart (EHS)*

Op basis van de geactualiseerde bodemkaart kan vanaf 2009 meer gericht worden gekeken waar de kansen liggen voor de diverse functies, zoals landbouw (verplaatsing, uitbreiding en verbreding) en natuur (ontwikkeling EHS en typen natuurdoelen). Vanaf 2009 moet rekening worden gehouden met eventueel aanvullend budget voor extra beheersmaatregelen. Gelet op het feit dat het hier gaat om een bovenprovinciaal belang, zal hierom ook met het rijk overleg gestart worden.

### 5.8 Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige omgeving

Herontwikkeling van kleine vervuilde terreinen in binnenstedelijke gebieden wordt regelmatig geblokkeerd doordat grondeigenaren niet beschikken over voldoende financiële middelen voor de vereiste sanering. Wij nemen daarom het initiatief tot instelling van een Stimuleringsregeling sanering door particulieren en kleine (voormalige) zelfstandigen. De regeling beoogt jaarlijkse provinciale medefinanciering van 2 tot 5 saneringen. De maatregel moet leiden tot extra investeringen van de eigenaar.

### 5.9 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS

Om in de buurt van kwetsbare natuur, en met name kwetsbare Natura 2000-gebieden, een veehouderij te kunnen laten bestaan moeten deze bedrijven voldoen aan de landelijke wetten en regels omtrent de uitstoot van ammoniak. De bijdrage van de Drentse landbouw aan het

probleem in Drenthe is 27%. De overige 73% is afkomstig van landbouw buiten Drenthe en niet landbouw binnen en buiten Drenthe. De provinciale inzet om tot reductie te komen richt zich dus op de 27% bijdrage vanuit de Drentse landbouw.

Om de veehouderij en de kwetsbare natuur in Drenthe naast elkaar in stand te kunnen houden is het project Bedreven bedrijven Drenthe in 2001 van start gegaan. Dit project heeft tot medio 2006 goede resultaten behaald (100 deelnemende veehouderijen) met het op een andere wijze inrichten van de bedrijfsvoering binnen de melkveehouderij. Kern van het project is het werken volgens de kringloopgedachte, die zich richt op duurzaamheid en het beperken van stikstofverliezen. Het project heeft aangetoond dat de ammoniakemissie gemiddeld per deelnemend bedrijf met 25% is afgenomen. Eveneens is aangetoond dat de grondwaterkwaliteit van deelnemende veehouders significant beter is dan van de gangbare veehouders in Drenthe. Dit zijn voorname redenen om het project voort te zetten met cofinanciering vanuit het ILG, omdat het project ook tegemoetkomt aan de rijksdoelen voor natuur en landbouw. Er is voorzien in een voortvarend uitbreiden van het project voor de periode van 2009-2013, waarin getracht wordt zo'n 150 nieuwe veehouderijen ook via de kringloopgedachte te laten werken. Uiteindelijk moeten de projecten ertoe leiden dat de Drentse veehouders hun bedrijf inrichten volgens de principes van Bedreven bedrijven Drenthe.

Uit recent onderzoek van Alterra (in opdracht van de provincie Drenthe) is ook gebleken dat voor de provincie Drenthe de meeste winst (zowel emissie als depositie van ammoniak) te halen is door het vergroten van het aantal veehouders dat werkt met als basis de kringloopgedachte. Uit hetzelfde onderzoek is ook gebleken dat het aanpassen van bedrijfsgebouwen binnen de intensieve veehouderij in emissiecijfers hetzelfde winstbeeld laat zien, maar de winst in depositie is nagenoeg nihil. Dit betekent dat het investeren hierin minder effectief is.

## 5.10 Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater

De Kaderrichtlijn water verplicht de provincies te rapporteren over de kwaliteit van het grondwater, de maatregelen die worden getroffen om de gewenste kwaliteit te bereiken en de risico's weg te nemen. In het POP staat als beleidsdoel dat het grondwater moet voldoen aan de EU-normen voor drinkwater. Met ingang van 2008 wordt een bedrag beschikbaar gesteld voor aanvullend onderzoek en monitoring van de indicator bestrijdingsmiddelen. Door middel van diverse projecten wordt getracht de doelstelling dichter bij te brengen.

## 5.11 Taakstelling waterbedrijven

In de vorige collegeperiode is de taakstelling van € 500.000,-- aan de waterbedrijven niet gerealiseerd. Momenteel loopt het project naar een meer risicogericht beleid grondwaterbescherming. Daarbij wordt ingezet op het nemen van maatschappelijke verantwoordelijkheid en financiële deelname van alle waterbedrijven in Drenthe in risicoreducerende maatregelen in grondwaterbeschermingsgebieden. Het project wordt duidelijk op welke wijze de bijdragen van de waterbedrijven de provinciale Begroting gaan ontlasten. Ook de WMD heeft haar bijdrage gekoppeld aan de uitkomsten van het onderzoek.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 5.6 Opstellen Integraal beleidsplan ondergrond | ■ Provinciale regie en stimulering duurzame ontwikkeling ondergrond.<br>■ Geactualiseerde kennis over het voorkomen van aardkundig waardevolle gebieden in Drenthe.<br>■ Aandacht voor aardkundige waarden als wezenlijk onderdeel van de Drentse kernkwaliteiten.<br>■ Implementatie aardkundige waarden in planontwikkelingen. | ■ Opstellen Integraal beleidsplan voor ondergrond.<br>■ Actualisatie bestaande kaart en aanvullende inventarisatie.<br>■ Verkenning mogelijkheden en ontwikkeling van de Hondsrug tot een European Geopark.<br>■ Tot 2014 onthullen van 14 aardkundige monumenten.<br>■ Organiseren van workshops, cursussen en symposia. |
| 5.7 Actualiseren bodemkaart | ■ Behoud en ontwikkeling van kernkwaliteiten vergen zorgvuldige, maar scherpe beleidskeuzes. Keuzes werken door in onderscheid ruimtelijke en economische ontwikkelopgaven voor verschillende deelgebieden van Drenthe. | ■ Actualisering bodemkaart.<br>■ Opstellen maatregelen plan veenbodems. |
| 5.8 Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving | ■ Stimuleren ruimtelijke en economische ontwikkeling steden door wegnemen blokkades veroorzaakt door bodemvervuiling. | ■ Sanering terrein gasfabriek Assen.<br>■ Vaststellen stimuleringsregeling sanering door particulieren en kleine voormalige zelfstandigen. |
| 5.9 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | ■ Versterking "kroonjuwelen" natuur en landschap.<br>■ Verminderen belasting van grond- en oppervlaktewater met nitraat (behalen EU-norm 50 mg/l in bovenste grondwater). | ■ Project Bedreven bedrijven opnieuw opstarten voor 100 andere melkveebedrijven.<br>■ 50 bedrijven stimuleren tot aanpassen van stallen (bouwkundig, werktuigbouwkundig en bedrijfsmatig). |
| 5.10 Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater | ■ Verbetering kwaliteit grond- en oppervlaktewater.<br>■ Beter monitoren effecten genomen maatregelen. | ■ Uitbreiden analysepakket grond- en oppervlaktewater met indicator bestrijdingsmiddelen.<br>■ Risicoanalyse gebruik bestrijdingsmiddelen.<br>■ Terugdringen gebruik middelen gewasbescherming, niet zijnde agrosector. |
| 5.11 Taakstelling waterbedrijven | Actieve bijdrage waterbedrijven aan risicoreducerende maatregelen in beschermingsgebieden grondwater. | Op basis uitkomsten project Risicogericht grondwaterbeschermingsbeleid afspraken maken met waterbedrijven over hun (financiële) bijdrage aan risicoreducerende projecten in grondwaterbeschermingsgebieden. |

## Milieubeleid

### 5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving

Bij ieder provinciaal besluit wordt gestreefd naar een duurzame ontwikkeling van Drenthe. Dit betekent dat wordt gezocht naar een situatie waarin een goed evenwicht bestaat tussen ecologische, economische en sociale aspecten. Er zullen bij ontwikkelingen echter altijd ongewenste effecten blijven en kansen die vragen om benut te worden.

Door methodieken zoals milieu-effectrapportages en duurzaamheidseffectrapportages in te zetten wordt getracht om bij wezenlijke (met name ruimtelijke) ontwikkelingen de effecten, of deze nu ecologisch, economisch of sociaal-cultureel zijn, in kaart te brengen. Bij besluitvorming over deze ontwikkelingen kan vervolgens worden aangegeven hoe met deze effecten wordt omgegaan (accepteren, mitigeren of compenseren). Dit moet leiden tot besluitvorming die leidt tot een duurzame ontwikkeling en daarmee een duurzame kwaliteit van de leefomgeving.

## 5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid

Het klimaat- en energievraagstuk heeft een uitermate strategisch, multidisciplinair en complex karakter. Wij zullen een stevige programmastructuur inrichten om de doelen voor $CO_2$-reductie te realiseren. De aanpak is gebaseerd op de nota Energiek Drenthe. Uitgangspunt voor het uitvoeringsprogramma is: beperken energievraag, gebruik duurzame bronnen en efficiënt gebruik eindige bronnen (zogenaamde Trias Energetica). Maximaal wordt ingezet op maatregelen met een "no regret"-karakter. Belangrijk worden de interne interdisciplinaire samenwerking en de externe samenwerking met gemeenten, corporaties, bedrijfsleven en kennisinstellingen. Strategische allianties, mede als onderdeel van Energy Valley, en gebiedsgerichte aanpak hebben de voorkeur. Wij willen dat Drenthe geldt als proeftuin voor innovatie en kennisontwikkeling, bijvoorbeeld gericht op het realiseren van een evenwichtige bio-based economy en de toepassing van duurzame transportbrandstoffen en groen gas. Bewustwording wordt versterkt. Bij het externe spoor krijgt de provinciale voorbeeldfunctie (in brede zin) extra aandacht. Het uitvoeringsprogramma kent een lange doorlooptijd en de verplichtingen en uitgaven strekken zich uit over meerdere jaren.

### Intensivering prioriteit 5.13, Uitwerking klimaat- en energiebeleid

*Programma klimaat en energie (Stimuleringsfonds Drentse projecten)*

In het programma Klimaat en energie wordt de aanpak uit de eerder uitgebrachte nota Energiek Drenthe 2006-2010 voortvarend doorgezet. Het programma is gebaseerd op de volgende 3 sporen.

- Mitigatie: minder uitstoot broeikasgassen door een brongerichte aanpak

Bij mitigatie gaat het om het beperken van de uitstoot van broeikasgassen om zodoende het tempo van de klimaatveranderingen te verlagen en zo mogelijk tot stilstand te brengen. Het betekent het terugdringen van de emissies van broeikasgassen, met name van koolstofdioxide ($CO_2$). Het centrale doel van mitigatie is het realiseren van energiebesparing en een duurzame energievoorziening met een zo gering mogelijke uitstoot van broeikasgassen.

- Adaptatie: beter aanpassen aan veranderingen door een gebiedsgerichte aanpak

Adaptatie richt zich op aanpassingen in onze leefomgeving met het oog op klimaatveranderingen. Het gaat daarbij zowel om het beperken van risico's als over het benutten van kansen vanwege een veranderend klimaat. Het centrale doel van adaptatie is het benutten van kansen voor een duurzame ontwikkeling, waaronder een goede sociaal-economische ontwikkeling en een optimale (driedimensionale) ruimtelijke ontwikkeling.

- Participatie: meer gezamenlijke verantwoordelijkheid door een actorgerichte aanpak

Participatie betekent het betrekken van andere partijen bij klimaatverandering en energie: netwerksturing in een netwerksamenleving. Het centrale doel van participatie is het realiseren van een maximale betrokkenheid - door het vormen van vitale coalities en het oprichten van consortia - van andere overheden, maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en publieke en private belanghebbenden. Hiermee wordt bewustwording bereikt, maar vooral het delen van gezamenlijke verantwoordelijkheid en cofinanciering.

## 5.14 Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit

Het ontwerpprogramma Luchtkwaliteit is in nauwe samenwerking met vele externe partijen tot stand gekomen. De uitvoering van het programma is voorzien in 2009 en 2010. Het programma voorziet in de volgende acties:

- uitwerking onderzoek luchtkwaliteit tot een toetsingskader voor de gemeenten;
- opstellen en uitvoeren van een Programma monitoring;
- uitvoeren van een Programma emissiereductie voor industriële bronnen (Actieplan fijn stof en industrie);
- samenwerking en kennisuitwisseling met gemeenten en andere belanghebbenden;

- beoordeling luchtkwaliteit bij alle projectprocedures (ruimtelijke ordening en verkeer en vervoer);
- opstellen en uitvoeren van een Communicatieplan;
- volgen van (inter)nationale ontwikkelingen.

Eind 2010 vindt een evaluatie plaats met het oog op een eventueel vervolg na 2010.

## 5.15 Uitvoeringsprogramma externe veiligheid

In het Bestuursakkoord tussen rijk en IPO is gekozen om de uitkering van de programmafinancieringsgelden ook na 2010 via het Provinciefonds uit te keren. De provincie maakt prestatieafspraken met gemeenten over de professionalisering en de versterking van de externe veiligheidstaken en het oppakken van nieuwe taken zoals is vastgelegd in relevante externe veiligheidsbesluiten (Besluit externe veiligheid inrichtingen, Registratiebesluit externe veiligheid en het in voorbereiding zijnde Besluit transportroutes externe veiligheid en Besluit externe veiligheid buisleidingen). Conform het akkoord stellen de provincies capaciteit en/of middelen beschikbaar aan gemeenten. Rekening houdend met het Bestuursakkoord IPO-rijk (Lodders) en rijk-gemeenten (de Hond) wordt in 2009 gezamenlijk met gemeenten onderzocht op welke wijze de samenwerking na 2010 ingevuld kan worden.

## 5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving

*Verminderen belasting kwaliteit leefomgeving*

Het Collegeprogramma kent als sleutelbegrip een goede kwaliteit van de leefomgeving. Om dit doel te realiseren is een minimale belasting door de bedrijven van de omgeving nodig. Inzet is intensiveren van de actualisering van de milieuvergunningen. De ontwikkelingen op het gebied van de Europese en nationale wet- en regelgeving bieden mogelijkheden de belasting door bedrijven verder te verminderen. Bij de actualisering van milieuvergunningen wordt aandacht besteed aan:

- energie-efficiency uit oogpunt van $CO_2$-doelstellingen;
- emissies uit oogpunt van luchtkwaliteit en nationale emissieplafonds (NEC-doelstellingen EU);
- verruimde reikwijdte Wet milieubeheer (afvalpreventie, vervoersmanagement) uit oogpunt van duurzaamheid.

In 2011 worden de effecten van de geïntensiveerde actualisatie van de milieuvergunningen geëvalueerd.

### Intensivering prioriteit 5.16, Inpassen veranderende EU- en nationale wetgeving

*Implementatie Wabo*

In beginsel zal op 1 januari 2010 de Wabo in werking treden. De invoering van de Wabo leidt tot een kwaliteitsslag voor vergunningverlening (onder andere integratie aantal vergunningen op gebied van fysieke leefomgeving), versterking van de samenwerking bij de handhaving van het omgevingsbeleid en een snelle digitalisering van het vergunningproces. Het gehele proces vindt plaats samen met de externe partijen.

Wij zullen op het moment van inwerkingtreding aan de noodzakelijke juridische en organisatorische voorwaarden moeten voldoen. Het betekent dat middelen nodig zijn voor de implementatie van de wet (opleidingen, begeleiding en nawerk), alsmede voor het functioneren van een zogeheten handhavingstool voor de Wabo-samenwerking en het beheer van de LVO.

Na de implementatie zijn middelen nodig voor de feitelijk uitvoering van de wet. De feitelijke bestuurslasten en ICT-consequenties voor de provincie zullen in de loop van 2009 meer concreet in beeld komen en zijn mede afhankelijk van het overleg tussen VROM en IPO op dit punt.

*Wijziging Wet luchtvaart*
De minister van verkeer en waterstaat heeft in 2007 een heroverweging aangekondigd van de decentralisatie van luchtvaarttaken en bevoegdheden. Dit betekent een opschorting van de overdracht van taken en bevoegdheden voor de regionale en kleine burgerluchtvaart van rijk naar provincies. Naar verwachting wordt op zijn vroegst in de eerste helft van 2009 het wetsvoorstel "Regelgeving burgerluchthavens en militaire luchthavens" vastgesteld. De provinciale bevoegdheden betreffen in hoofdzaak de vaststelling van de milieuruimte voor luchthavens (onder andere groeitaakstelling), de vaststelling van het fysieke ruimtegebruik rond luchthavens (ruimtelijk beleid), de handhaving van de vastgestelde kaders en het instellen van Commissies Regionaal Overleg voor de Luchthavens Groningen Airport Eelde en Hoogeveen. De decentralisatie van de luchtvaarttaken leidt tot een jaarlijkse structurele ophoging van het Provinciefonds.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving | Bij besluitvorming over belangrijke ruimtelijke ingrepen inzicht geven in de ecologische, economische en sociaal-culturele effecten van het besluit en aangeven hoe met deze effecten om te gaan. Leidend tot duurzame ontwikkeling en duurzame leefomgeving-kwaliteit van Drenthe. | Uitvoeren duurzaamheidseffectrappportage ten behoeve van besluitvorming over nieuw omgevingsbeleid. |
| 5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | ■ In 2020 reductie van 30% uitstoot CO2 ten opzichte van 1990.<br>■ Drenthe als proeftuin voor innovatie en kennisontwikkeling, onder andere gericht op evenwichtige bio-based economy en toepassing van duurzame transportbrandstoffen en groen gras.<br>■ Belangrijkste thema: grootschalige inzet op energiebesparing. Versterking bewustwording en duurzaam energiegebruik.<br>■ Versterking bodem als bron van duurzame energie en onderzoek naar mogelijke opslag van goederen.<br>■ Provinciale doelstelling voor CO2-reductie en aandeel duurzame energie en energiebesparing halen.<br>■ Hoger kennisniveau en een hogere innovatiegraad bij de energiegerelateerde sector realiseren.<br>■ Meer duidelijkheid over de kansen en bedreigingen van klimaatverandering.<br>■ De ruimtelijke gevolgen (van beperkt oppervlaktegebonden naar toenemend oppervlak gebonden) van klimaatverandering en duurzame energiesystemen doorvoeren in het ruimtelijke ordeningsbeleid (Grounds for Change).<br>■ Grotere bewustwording creëren alsmede een duurzamer handelen van een hele brede doelgroep, variëren van bedrijven en overheden tot individuele burgers. | ■ Heroriëntatie rol provincie, strategie, prioriteiten en uitvoering, in het kader van het op te stellen programma Klimaat en energie.<br>■ Uitvoeren programma Klimaat en energie, inclusief uitvoering Energieakkoord Noord-Nederland.<br>■ Opzetten gebiedsgerichte aanpak "Proeftuin Zuidoost-Drenthe".<br>■ Uitvoeren Energieakkoord in samenwerking met de contractpartners.<br>■ Uitvoeren van onderzoek en pilotprojecten in (de proeftuin) Zuidoost-Drenthe (stromenstudie).<br>■ Treffen van emissiebeperkende maatregelen (met name beperking veenoxidatie).<br>■ Ontwikkelen van een instrumentarium (regelingen, tenders, cofinanciering) met als doel mitigatie-, adaptatie- en participatiemaatregelen te bevorderen.<br>■ Onderzoek uitvoeren naar de haalbaarheid van Kenniscentrum Klimaat op noordelijke schaal.<br>■ Ontwikkelen van een digitaal loket "Drenthe bespaart".<br>■ Deelnemen aan het project Energy Valley.<br>■ Ontwikkelen van communicatie-instrumenten gericht op duurzaam handelen en bewustwording.<br>■ Realiseren van klimaatneutraal provinciehuis als voorbeeld. |

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 5.14 Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit. | ■ Versterken duurzaamheid in ruimtelijke ordening en in economische ontwikkelingen.<br>■ Geen verslechtering huidige milieukwaliteit, luchtkwaliteit binnen wettelijke grenswaarden en waarborgen gezondheid van mensen. | ■ Vaststellen uitvoeringsprogramma.<br>■ Uitvoering programma in samenspraak met externe partijen tot en met 2010. |
| 5.15 Uitvoeringsprogramma externe veiligheid. | Verbeteren kennis en beperken risico's van zware ongevallen met gevaarlijke stoffen. | In samenspraak met externe partijen realisatie van provinciaal Uitvoeringsprogramma externe veiligheid 2006-2010. |
| 5.16 Inpassen veranderende EU- en nationale wetgeving. | ■ Belasting kwaliteit leefomgeving verminderen door terugdringen emissies CO2, SO2, Nox, fijn stof en vluchtige stoffen.<br>■ Actualisatie milieuvergunningen en extra aandacht afvalpreventie, vervoersmanagement en duurzame bedrijfsvoering.<br>■ Aanpassen provinciale organisatie aan eisen Wabo.<br>■ In 2009 ISO-certificering van nieuwe processen.<br>■ Aanpassen organisatie aan nieuwe rol provincie als bevoegd gezag voor lucht-haven Groningen Airport Eelde, vliegveld Hoogeveen en activiteiten kleine luchtvaart c.q. luchtvaartbedrijven (wijziging Wet luchtvaart).<br>■ Implementatie van de Wabo per 1 januari 2010 in juridische zin. | ■ Intensivering van screening actualisatie en eventuele aanpassingen.<br>■ Milieuvergunningen.<br>■ Uitvoeren projectplan Implementatie Wabo.<br>■ Speerpunt Wabo in kader van "Welkom in digitaal Drenthe".<br>■ Instellen bedrijvenloket Wabo.<br>■ Pilot implementatie Wabo.<br>■ In samenspraak met externe partijen:<br>  ■ verdere ontwikkeling professionalisering vergunningverlening;<br>  ■ intensivering samenwerking handhaving.<br>■ Concrete implementatie Samen sterker (proeftuin + follow up).<br>■ Effectuering decentralisatie taken en bevoegdheden Regelgeving burgerluchthavens en militaire lucht-havens, waaronder:<br>  ■ vergunningverlening en handhaving;<br>  ■ verantwoordelijkheid voor Commissies Regionaal Overleg voor de luchthavens Groningen Airport Eelde en Hoogeveen.<br>  ■ Opleidingen.<br>  ■ Gevolgen Wabo voor lopende processen (ISO-certificering) - Begeleiding en nawerk van de implementatie.<br>  ■ Functioneren van de Handhavingstool, gericht op Wabo-samenwerking. |

## Handhaving

### 5.17 Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen

*Toezicht op naleving van regelgeving en vergunningen*
Effectief handhaven van de regelgeving en de vergunningen is onmisbaar voor een provincie die ambitieuze doelstellingen heeft en die een belangrijke regierol heeft. Voor het vergroten van de effectiviteit en de efficiëntie van de handhaving is samenwerking tussen de betrokken partijen belangrijk. Op basis van de vastgestelde methodiek worden ketens en interventiemomenten in beeld gebracht. Jaarlijks is hiervoor onderzoek, analyse en projectondersteuning nodig.
Er zijn 3 regionale samenwerkingsverbanden die door de provincie geïnspireerd en gefaciliteerd worden door het coördinerende platform Samenwerking Handhaving Drenthe. De samenwerking is vastgelegd in bestuursovereenkomsten en wordt dan steeds geborgd voor een periode van 5 jaar. Verder stelt de SHD jaarprogramma's op. Bij toezicht en handhaving is een intensievere samenwerking tussen provincies, gemeenten en waterschappen noodzakelijk om de kwaliteit verder te verbeteren en om klaar te zijn voor mogelijk toekomstige wijzigingen in de handhavingsstructuur. Gevolg van de nieuwe ontwikkelingen zal in elk geval zijn dat de regierol

van de provincie op het gebied van toezicht en handhaving versterkt wordt. Het is noodzakelijk om hier nu al een impuls aan te geven.

*Opruimactie Pest aan asbest*
Naast het asbest op daken en in constructies wordt in Drenthe in het buitengebied veel "zwerfasbest" aangetroffen. Meestal zijn het oude golfplaten die ergens achtergelaten zijn. Gemeenten en provincie hechten er veel belang aan dat alle asbest, dat risico's voor de volksgezondheid oplevert, wordt opgeruimd.
Het platform Samenwerking Handhaving Drenthe heeft in zijn Jaarprogramma 2008 de opruimactie Pest aan asbest opgenomen om asbestdaken verantwoord en veilig te verwijderen. In 2008 en 2009 werkt het platform in het kader van deze actie nauw samen met LTO Noord Projecten, het Landelijk Overleg Milieuhandhaving, de milieupolitie en de gemeenten Meppel, De Wolden en Aa en Hunze.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 5.17 Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen. | Actuele naleving regelgeving en vergunningen.<br>■ Verbeteren kwaliteit handhaving.<br>■ Interbestuurlijk toezicht.<br>■ Verbeteren kwaliteit provinciale vergunningen en regels.<br>■ Relevante informatie over de uitvoering en naleving van regelgeving actief terugkoppelen naar beleidsontwikkeling en vergunningverlening. | ■ Uitvoeren van toezicht en bevorderen van de naleving van provinciale regels en vergunningen.<br>  ■ Inventarisatie van relevante ketens, daarin actief zijnde actoren, van toepassing zijnde wet- en regelgeving en verdeling bevoegdheden (ketentoezicht).<br>  ■ Vaststelling uitvoeringsstrategie.<br>  ■ Gerichte handhavingacties.<br>  ■ Bewustwordingscampagne nakomen milieuregels richting burgers en bedrijven.<br>  ■ Intensivering samenwerking met gemeenten, noordelijke provincies en VROM-Inspectie<br>■ Versterken provinciale regietaak handhaving:<br>  ■ vaststellen Bestuursovereenkomst Samenwerking Handhaving (1 regio-overeenkomst);<br>  ■ jaarlijks uitvoeren van 8 externe audits.<br>  ■ Provinciale regels en vergunningen bij de totstandkoming beoordelen op handhaafbaarheid en uitvoerbaarheid. Daarbij tevens aandacht voor de wijze waarop toezicht en handhaving geregeld wordt bij nieuwe regels.<br>  ■ Intensivering operationele afstemming met vergunningverlening.<br>  ■ Bijdrage leveren aan belangrijke beleidsontwikkelingen zoals bijvoorbeeld het nieuwe omgevingsbeleid. |

## Natuur en Landschap

### 5.18.A Uitwerken aanbevelingen symposium Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe

Biodiversiteit is de centrale opgave in het natuurbeleid. Een belangrijk kernthema blijft de realisering van de EHS (zie ook 5.19.). Recent onderzoek heeft aangetoond dat een belangrijk deel van de biodiversiteit afhankelijk is van de landschappelijke kwaliteit van gebieden buiten de EHS en dus in samenhang met andere functies moet worden beoordeeld. Natuurinformatie weegt steeds zwaarder in de planvorming en wordt steeds meer gebruikt door externe partijen. De informatie is ook nodig voor het uitvoeren van gebiedsgerichte projecten en voor integrale planning. In het nieuwe omgevingsbeleid zijn ook nieuwe inzichten over natuurbeheer en ontwikkeling van gebieden met een hoge graad van natuurlijkheid opgenomen. Samen met

gemeenten zullen kaarten van landschappelijke kwaliteiten worden opgesteld, waarbij onder meer het belang voor biodiversiteit in beeld wordt gebracht. De basis hiervoor wordt gelegd in het project Natuur in Drenthe 2.
Een andere aanbeveling was op zoek te gaan naar mogelijkheden voor de ontwikkeling van robuuste natuur in Drenthe. Het gaat om natuur met een hoge mate van natuurlijkheid. Wij willen op basis van onderzoek en overleg een keuze maken voor (een) gebied(en) om deze robuuste natuur (zich) te (laten) ontwikkelen.

### 5.18.B Kennisuitwisseling BoerenNatuur

Wij zien een belangrijke rol voor BoerenNatuur in de kennisuitwisseling tussen de agrarische natuurverenigingen, de professionalisering van de agrarische natuurverenigingen en de samenwerking en afstemming met andere spelers in het veld op het gebied van (agrarisch) natuurbeheer.

### 5.18.C Voorfinanciering Beheersplannen Natura 2000-gebieden

We hebben bij minister Verburg van LNV aangegeven dat de conceptbeheersplannen voor de 8 Natura 2000-gebieden, waarvoor de provincie Drenthe trekker is, vóór 1 september 2009 gereed zijn. Het gaat om de gebieden Drouwenerzand, Dwingelderveld, Fochteloërveen, Havelte-Oost, Leekstermeergebied, Mantingerbos, Mantingerzand en Norgerholt.
Dit is veel sneller dan eerder voorzien was. Aanvankelijk was namelijk sprake van eind 2010 en begin 2011. Wij krijgen van het rijk € 950 duizend voor het opstellen van de beheersplannen. Dit bedrag wordt in termijnen uitbetaald en wordt door de versnelde opstelling later ontvangen dan de kosten die gemaakt worden. Het gevraagde budget gaat als voorfinanciering gebruikt worden voor de rijksgelden die na 2008 vrijkomen.
We spelen hier in op de behoefte om snel(ler) duidelijkheid te krijgen in de gevolgen van deze plannen. Deze aanpak biedt (beperkt) de mogelijkheden om in overleg met LNV te treden om grenzen en doelen van de Natura 2000-gebieden bij te stellen.

### 5.19 Versnelde aankoop en inrichting van EHS

Realisatie van de EHS maakt deel uit van POP II. De mogelijkheden van aankoop van gronden zijn in Drenthe groter dan het door het Ministerie van LNV gefaseerd beschikbaar gestelde budget. Door het extra provinciale budget wordt het tempo van realisatie van de EHS aanzienlijk versneld en wordt effectief gebruikgemaakt van gebiedsgerichte processen en mogelijkheden in het landelijk gebied. Waar mogelijk worden bij de EHS ook andere doelstellingen gerealiseerd, zoals waterberging, recreatief medegebruik, vastleggen $CO_2$ en versterking van het landschap. Realisatie van de EHS vindt dan ook vaak plaats in het kader van integrale projecten, zoals de versnelde inrichting Eelder- en Peizermade en robuuste verbindingen (zie ook de doelen voor natuur en landschap)
Tevens wordt uitvoering gegeven aan het maatregelenpakket uit de Beheersplannen Natura 2000, waar met name in Havelte-Oost naar verwachting in 2009 mee begonnen wordt.

Het gevraagde budget betreft voorfinanciering, definitieve financiering (vaak cofinanciering) en financiering van apparaatskosten. Bij voorfinanciering gaat het om kosten die gemoeid zijn met de tijdelijke financiering van verwerven, inrichten, beheer en particulier natuurbeheer. Uitgangspunt is dat hiervan de definitieve financiering een verantwoordelijkheid van LNV (door middel van - de opvolger van - het ILG) blijft. Daarnaast zijn middelen nodig voor financiering (vaak cofinanciering) van extra maatregelen om de EHS te kunnen realiseren en waar geen ILG-budget voor beschikbaar is. Verder gaat het om benodigde extra inzet van menskracht, zoals het DLG-apparaat.

Tot nu toe werd het aankopen van natuurterreinen aangemerkt als een investering. Hiervan werden de kapitaallasten berekend en in de exploitatie opgenomen. De aanschaf van natuurterreinen is in principe voor de 'eeuwigheid' en heeft derhalve voor de provincie geen waarde meer. Daarom wordt voorgesteld met ingang van 2009 uit te gaan van het principe dat het aankopen van natuurterreinen geen investering is, maar een last voor de exploitatie.
Voor een versnelde inrichting van de EHS wordt in 2009 een bedrag van € 2 miljoen nodig geacht. In de voorjaarsnota 2009 zal aan de hand van een nadere uitwerking de benodigde middelen voor 2010 en volgende jaren worden gevraagd.

## 5.20 Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid

Bosuitbreiding draagt bij aan een duurzame ontwikkeling en sterkere kernwaarden van Drenthe. Het leidt tot versterking van de EHS, het landschap, recreatieve structuren, een aantrekkelijke woon- en werkomgeving en verbetering van het klimaat door vastlegging van $CO_2$. In het POP-2 is als ambitie geformuleerd dat in de periode 2004-2014 in milieubeschermingsgebieden en grenzend aan bestaande bos-, natuur- en recreatiegebieden en woonkernen 1.500 ha bosuitbreiding wordt gerealiseerd. Hiervan is ca. 1.000 ha gerealiseerd of in voorbereiding. Onze jaarlijkse bijdrage is bedoeld voor medefinanciering van 50% van de waardevermindering van de resterende ha's. De resterende 50% komt ten laste van het EU-budget. Het pMJP voorziet in een bijdrage voor in de aanlegkosten van bos en de inkomstenderving.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 5.18.A Uitwerken aanbevelingen symposium Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe (2007). | ■ Invulling geven aan aanbevelingen onderdeel Natuur.<br>■ Nauwere samenwerking op gebied van natuur.<br>■ Behoud en vergroting biodiversiteit en meer zicht op effectiviteit van specifiek natuurbeleid in Drenthe.<br>■ Drenthe profileren door unieke natuurkwaliteit te realiseren in gebieden waar natuurlijke processen leidend zijn. | ■ Intensiveren samenwerking voor behoud en vergroting bio-diversiteit in landelijk gebied buiten EHS, in samenhang met invullen groen-blauwe diensten en uitwerking van benadering leefgebieden soortenbeleid.<br>■ Verder operationaliseren van natuurinformatiesysteem.<br>■ Uitvoeren evaluatie en analyse van natuurbeleid aan de hand van de resultaten van het project Natuur in Drenthe.<br>■ Samen met gemeenten werken aan kaarten van natuurwaarden buiten de EHS. |
| 5.18.B Kennisuitwisseling BoerenNatuur. | ■ Kennisuitwisseling tussen de agrarische natuurverenigingen en spelers binnen natuurbeheer en landschapsbeheer. | ■ Invulling geven aan jaarlijks productplan BoerenNatuur. |
| 5.18.C Voorfinanciering beheersplannen Natura 2000. | ■ 8 conceptbeheersplannen voor de Natura 2000-gebieden waar de provincie verantwoordelijk voor is. | ■ Samen met de partners opstellen van 8 conceptbeheerplannen voor de Natura 2000-gebieden. |
| 5.19 Versnelde realisatie van EHS. | ■ Realisatie EHS-Drenthe in 2015 en realisatie instandhoudingsdoelstellingen Natura 2000. | ■ Met jaarlijkse provinciale bijdrage EHS-gronden versneld aankopen, inrichten en bufferen. |
| 5.20 Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid. | ■ 50 ha bosuitbreiding per jaar. | ■ Het pMJP voorziet in een bijdrage voor in de aanlegkosten van bos en de inkomstenderving met ingang van 1 januari 2008. |

## 5.21 Ontwikkeling natuurgebied LOFAR

Deze prioriteit is inmiddels afgewikkeld.

## Plattelandsontwikkeling (pMJP)

### 5.22 Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen

Het project Regiopark heeft als wezenlijk onderdeel van de Regiovisie Groningen-Assen voor de periode 2008-2015 een totale investeringsbehoefte van ca. € 60 miljoen. Realisatie van ambities uit de regiovisie worden voor maximaal 45% per project meegefinancierd uit het Regiofonds, i.c. ca. € 27 miljoen. Op grond van de afspraken rond de instelling en voeding van het Regiofonds is voor de periode 2008-2015 ca. € 10 miljoen beschikbaar voor het project Regiopark. De extra Drentse bijdrage is bedoeld als medefinanciering van het tekort van € 17 miljoen.

### 5.23.A Vitaal Platteland

In 2008 is gestart met de uitvoering van de statenmotie met betrekking tot het stimuleren van bottom-upinitia-tieven in het sociaaleconomisch domein. Onze gebiedspartners, in het bijzonder gemeenten, zullen in 2009 wederom de nodige voorstellen indienen. Zoveel mogelijk worden deze initiatieven ingebed in het bredere pMJP-kader.

### 5.23.B Kunstobjecten bij pMJP-projecten in het landelijk gebied

In het kader van het pMJP zijn en worden in het landelijk gebied tal van belangrijke projecten uitgevoerd. Het lijkt ons een goede gedachte om de resultaten van dat beleid te accentueren met kunstobjecten. Wij zijn dit ook gewend bij onze belangrijke provinciale infrastructurele werken. We creëren eenzelfde soort regeling voor projecten binnen het pMJP.

### 5.24 Uitvoering Gebiedsprogramma Agenda voor de Veenkoloniën

In samenspraak met de betrokken medeoverheden is de Agenda voor de Veenkoloniën herijkt. Het Gebiedsprogramma 2008-2012 is vastgesteld. Publieke samenwerking is uitgangspunt van dit programma. Inzet is een structurele verbetering van het toekomstperspectief van het gebied via een brede aanpak. Belangrijke ontwikkelopgaven zijn: het creëren van aantrekkelijke woonmilieus (bijvoorbeeld in samenhang met vaarverbindingen), agribusiness (diversificatie, kennis, biomassa), informatie- en communicatietechnologie (ICT/LOFAR), toerisme (onder andere ontwikkeling spin-off van vaarverbindingen), het wegwerken van de achterstand in onderwijs en werkgelegenheid, innovatie en infrastructuur. Beleidsmatig is tot nu toe vooral noord-zuid naar de Veenkoloniën gekeken. Het nieuwe initiatief focust zich op de mogelijkheden van de oost-westoriëntatie. Het verbindt de recreatief aantrekkelijke gebieden Hondsrug en Westerwolde met elkaar. Het realiseren van een robuuste recreatieve, landschappelijke, ecologische en infrastructurele verbinding vergroot de toeristische potenties van beide gebieden. Ook de afgeleide ruimtelijke en economische ontwikkelingen profiteren daarvan. Wonen, (dag) recreatie, nieuwe vormen van landbouw en landschapsbouw kunnen deel uitmaken van dit schakelgebied. De planvorming vindt plaats in samenspraak met de betrokken partijen. Voor de bemensing van het projectbureau en bijbehorende proceskosten stellen de partners jaarlijks een bedrag beschikbaar.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 5.22 Ontwikkeling Regiopark Groningen - Assen. | ■ Binnen nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen realiseren van mooiste woon- en werklandschap van Nederland door:<br>■ versterken landschapsecologische samenhang;<br>■ vergroten belevingswaarde en recreatieve toegankelijkheid;<br>■ creëren van goede balans "rood-groen" voor stedelijke ontwerpopgaven van Groningen, Assen, Leek-Roden en Hoogezand;<br>■ ontsluiten en aansluiten landelijk gebied (stedelijke uitloop) in stadsranden en beïnvloedingssfeer stedelijke kernen;<br>■ goede zonering recreatie en natuur in 4 "parels": Eelder- en Peizermaden en Leeksterdiep, Zuidlaardermeer en Hunze en Fochteloërveen en Norg. | ■ Uitwerken concrete projecten.<br>■ Cofinanciering projecten, in aanvulling op bijdrage Regiofonds.<br>■ Verkennen mogelijkheden samenwerking derden voor verdere financiering blauwe en groene opgave, gerelateerd aan pMJP-gebied Noordwest-Drenthe. |
| 5.23.A Vitaal platteland. | ■ In alle pMJP-gebieden positieve bijdrage leveren aan versterking economische structuur en leefbaarheid van dorpen en plattelandsregio's. Participatie gebiedspartners. | ■ Met gemeenten en gebiedscommissies uitvoering geven aan initiatieven op sociaaleconomisch terrein. |
| 5.23.B Kunstobjecten pMJP-projecten | ■ Vergroting beeldkwaliteit van gerealiseerde pMJP-projecten, in de vorm van het plaatsen van kunstobjecten. | ■ Inzet van (landschaps)architecten, beeldend kunstenaars en planologen, vormgevers bij ruimtelijke ordeningsprocessen. |
| 5.24 Gebiedsprogramma Agenda voor de Veenkoloniën. | ■ Structurele verbetering ruimtelijke en sociaaleconomische structuur door verbindings- en innovatieprojecten, die zich op 7 thema's richten: agribusiness, landschap, infrastructuur, toerisme, wonen, sociaaleconomische vernieuwing en regio's verbinden. | ■ Uitvoeren Actieprogramma 2009 en volgende jaren.<br>■ Faciliteren projectbureau en stuurgroep. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 5: Leefomgeving | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| 5.1 Opgaven voor wateroverlast en watertekort, realisatie waterwinbergingsgebieden en combineren "blauwe en groene diensten" | 500.000 | 750.000 | 1.000.000 | 0 |
| 5.2 Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | 232.500 | 465.000 | 697.500 | 0 |
| 5.3 Verbetering waterkwaliteit Drentse beken en combineren 'blauwe en groene diensten' | | | | |
| 5.4 Opstellen innovatieve visie grondwater | | | | |
| 5.5 Versterken proces samenwerking alle partijen binnen waterketen | | | | |
| 5.6 Opstellen integraal beleidsplan ondergrond | | | | |
| 5.7 Actualisering bodemkaart | | | | |
| 5.8 Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving | 100.000 | 100.000 | 100.000 | 0 |
| 5.9 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | 69.000 | 69.000 | 69.000 | 0 |
| 5.10 Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater | 25.000 | 25.000 | 25.000 | 0 |
| 5.11 Taakstelling waterbedrijven | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 |
| 5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving | 430.000 | 430.000 | 430.000 | 0 |
| 5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | | | | |
| 5.14 Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit | 75.000 | 75.000 | 0 | 0 |
| 5.15 Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid | 150.000 | 150.000 | 0 | 0 |
| 5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving | | | | |
| 5.17 Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen | 173.000 | 210.000 | 188.000 | 0 |
| 5.18 Uitwerken aanbevelingen symposium "Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe" | 139.500 | 0 | 0 | 0 |
| 5.19 Versnelde aankoop en inrichting van Ecologische Hoofdstructuur | 2.112.500 | 112.500 | 112.500 | 0 |
| 5.20 Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | 350.000 | 350.000 | 350.000 | 0 |
| 5.21 Ontwikkeling natuurgebied LOFAR (is afgewikkeld) | | | | |
| 5.22 Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen | | | | |
| 5.23 Vitaal Platteland | 500.000 | 575.000 | 575.000 | 0 |
| 5.24 Herijking ontwkkelingsperspectief Veenkoloniën | 200.000 | 200.000 | 200.000 | 0 |
| Totaal programma 5: Leefomgeving | 5.556.500 | 4.011.500 | 4.247.000 | 500.000 |

## Moties

**Motie 17 (Voorjaarsnota PLUS 2007) Energiebesparing**
De staten hebben, vooruitlopend op het Programma klimaat en energie, aangegeven jaarlijks € 1 miljoen voor projecten en maatregelen ten aanzien van energiebesparing uit te willen geven. Deze motie houdt verband met prioriteit 5.13, Uitwerking klimaat en energiebeleid.

Met de vaststelling van het Programma klimaat en energie is uitvoering gegeven aan deze motie. De € 1 miljoen voor energiebesparing maakt deel uit van het totale budget dat gereserveerd is voor de uitvoering van dit programma.

In de statenvergadering van 26 juni 2008 hebben uw staten de navolgende een drie moties aangenomen op het gebied van klimaat en energie.

**Motie 6 (Voorjaarsnota 2008) Revolverend fonds ten behoeve van energiebesparende maatregelen in woningen**
Het instellen van een financiële regeling die het voor een grotere groep woningbezitters mogelijk maakt energiebesparende maatregelen te treffen.

**Motie 8 (Voorjaarsnota 2008) Asbest en Energie**
Het verwijderen van asbestdaken biedt een kans om te investeren in een energiedak. Onderzoek of er mogelijkheden zijn om versneld te starten met projectpartijen.

**Motie 23 Stimuleren en uitdagen deelname Programma klimaat en energie**
Het inzetten van financiële instrumenten op het gebied van mitigatie, waarbij initiatieven vanuit de markt een extra stimulans krijgen en anderen worden verleid goede prestaties te leveren.

De uitvoering van moties 6, 8 en 23 wordt opgenomen in het Actieprogramma klimaat en energie 2009.

## Wat doen wij nog meer?

**Waterhuishouding**
- Vaststelling normering veiligheid boezemkaden.
- Uitvoering projecten Stedelijk waterbeheer in het kader van het Programma stad. Het betreft het initiëren en stimuleren van duurzame innovatieve waterbeheersingsprojecten.
- POP-uitwerking strategische grondwaterwinningen.
- Beschikbare middelen inzetten voor optimaal peilbeheer.

**Waterkwaliteit**
- Uitvoeren monitoring grondwater conform in 2006 opgesteld monitoringsplan dat voldoet aan Europese richtlijnen.
- Heroverweging grondwaterbeschermingsbeleid in relatie tot de conceptdoelen vanuit de Europese Kaderrichtlijn water.
- Opnemen van de waterdoelen en opgaven in het op te stellen stroomgebiedbeheersplan en het Regionaal waterplan (voorheen het provinciaal Waterhuishoudingsplan in het POP) en de POV.

**Milieubeleid**
- Een impuls geven aan een duurzaam behoud en herstel van de Drentse leefomgevingskwaliteit in de vorm van een uitvoeringsprogramma waarin een integrale aanpak voorop zal staan en dat tezamen met onze
externe partners wordt opgesteld en uitgevoerd.
- Ontwikkelen en implementeren binnen de kaders van Milieu en Gezondheid het beleid op de thema's Lucht, Geluid, Externe veiligheid en Geur.
- Operationaliseren duurzame kwaliteit binnen de projecten in het kader van de Regiovisie Groningen-Assen.

**Bodem**

*Bodemsanering*
- Informeren en stimuleren van gemeenten, bedrijven en particulieren om over te gaan tot sanering/beheersing van risico's voor volksgezondheid en milieu.
- Uitvoeren van saneringen waar geen derden aansprakelijk voor te stellen zijn.
- Stimuleren van gemeenten tot het ontwikkelen van een eigen bodembeleid en het formuleren van kwaliteitsdoelstellingen, vastgelegd in een Bodembeheersplan.
- Actief stimuleren van samenloop tussen bodemsanering en uitvoeringsprojecten zoals landinrichting, infrastructurele werken, revitalisering bedrijventerreinen en stads- en dorpsvernieuwing en warmte-/koudeopslag.

*Bodembescherming*

- In kader van de Bestuursovereenkomst ILG wordt een Bodemvisie opgesteld.
- Drenthe levert dossiertrekker Interbestuurlijk dossierteam thematische bodemstrategie.
- Internationale samenwerking NW Europese landen ondersteunen en vanwege overeenkomsten in geologische ontstaanswijze(tijden) bevorderen van kennisuitwisseling en geotoerisme en de ontwikkeling van
  Geoparken (Unesco) door actieve deelname in de IUGS Pro-GEO Nordic Group.
- In IPO-verband actieve rol vervullen (trekker) met betrekking tot de onderwerpen Milieutekorten, Aardkundige waarden en Ondergrond.
- Stimuleren van integraal werken en afstemming van sectorale ontwikkelingen, onder andere op het gebied van aardkundige waarden, archeologie en cultuurhistorie.
- Ontwikkelen Bodemloket en website.
- Werken aan kennisontsluiting met betrekking tot gebruiksmogelijkheden van de ondergrond bodem- en grondwater (website; publicaties/artikelen/persberichten).
- Inzetten en verder ontwikkelen van ervaring op het gebied van participatieve werkvormen als beleids(ontwikkelings)instrument.
- Monitoren en evalueren bodemkwaliteit; meetnet verzuring.

*Grondwaterbescherming*

- Het systeem van het risicogeörienteerde grondwaterbeschermingsbeleid is operationeel. Als onderdeel daarvan wordt een inventarisatie uitgevoerd naar de reeds bestaande risico's. De maatregelen die hieruit naar voren komen, worden verwoord in een uitvoeringsprogramma dat samen met belanghebbenden opgesteld wordt. Vitens, het Waterbedrijf Groningen en de WMD zijn, samen met de provincie Drenthe, de beoogde medefinanciers van dit uitvoeringsprogramma.
- Verdere acties zijn:
- actief deelnemen in IPO-trajecten gericht op grondwaterbescherming;
- stimuleren van integraal werken en afstemming van sectorale ontwikkelingen;
- monitoren en evalueren grondwaterkwaliteit;
- monitoring en kennisontsluiting: zie bij Bodembescherming.

**Vergunningverlening**

- Coördinatie zonebewaking industrieterreinen.
- Voorbereiden en uitvoeren van de nieuwe wettelijke taken voor de provincie, waaronder de Wabo.
- Voortdurende verbetering van het vergunningverleningproces (onder andere ISO 9001:2000).
- Beoordelen van de bedrijfsenergie- en/of milieuplannen industrie ten behoeve van de sturing op milieuprestaties van bedrijven.
- Milieueffectrapportage.
- Door middel van samenwerkingsconvenant met de gemeenten en de Regionale Brandweer Drenthe sturing geven aan de verbetering van de externe veiligheid in Drenthe.

**Handhaving**

*Ketenhandhaving*

Een keten is een samenstel van opeenvolgende actoren die handelingen uitvoeren met eenzelfde (afval)stofstroom. Een stofstroom kan bijvoorbeeld zijn verontreinigde grond, vuurwerk of elektronisch afval. Samen met onze Drentse handhavingpartners zullen wij op basis van een risicoanalyse de meest relevante ketens waar extra handhaving gewenst is in beeld brengen en waar nodig handhavend optreden.

*Toezicht WM*
De provincie heeft aan ca. 160 inrichtingen een milieuvergunning verstrekt. De provincie voert het toezicht op deze vergunningen uit. Op basis van kengetallen en prioriteit zal veelal meerdere keren per jaar een preventief bedrijfsbezoek worden uitgevoerd. Hiervoor zullen ca. 410 preventieve handhavingsbezoeken worden afgelegd.

*Geluidmetingen*
De Wet geluidhinder is ter voorkoming, beheersing en bestrijding van geluidshinder. De provincie controleert de milieuvergunningen op het aspect geluidsproductie. Er zullen 14 akoestische geluidmetingen worden verricht en 50 nachtmetingen bij volcontinubedrijven.

*Vuurwerk*
Op grond van het Vuurwerkbesluit is de provincie bevoegd gezag ten aanzien van vuurwerkevenementen.
In principe wordt elk evenement bezocht. Tevens verzorgt de provincie de vuurwerkcoördinatie in Drenthe.

*Bodemsaneringen*
In het kader van de WBB wordt toezicht gehouden op bodem- en grondsaneringen. In 2009 zullen alle saneringen minimaal een of meerdere keren worden bezocht. Op jaarbasis betreft het ca. 75 saneringen.
Nieuwe bodemsaneringen worden getoetst op handhaafbaarheid. Van voltooide bodemsaneringen worden de evaluatierapporten beoordeeld.

*Ontgrondingen*
Op grond van de Wet ontgrondingen wordt toezicht gehouden op het uitvoeren van ontgrondingen waarvoor GS een vergunning hebben verleend. De in uitvoering zijnde ontgrondingen worden intensief gecontroleerd. In 2009 zullen alle ontgrondingen minimaal een of meerdere keren worden bezocht. Op jaarbasis betreft het ca. 45 ontgrondingen.

*Boswet*
De Boswet beschermt het aanwezige areaal bos voor de huidige en toekomstige generaties. De provincie heeft buitengewoon opsporingsambtenaren in dienst, die processen-verbaal opmaken indien er sprake is van een overtreding van de Boswet. De werkzaamheden bestaan grotendeels uit het controleren van kapmeldingen, vellingen van bomen en herplantingsplicht.

*Natuurbeschermingswet*
Sinds 2005 is de nieuwe Natuurbeschermingswet in werking getreden. In 2009 zal de naleving van de voorwaarden zoals gesteld in beheersplannen, vergunningen en ontheffingen strikt worden gecontroleerd. Het betreft 16 terreinen die minimaal eenmaal per jaar worden gecontroleerd. Hiervan wordt een verslag van bevindingen gemaakt.

*Flora- en Faunawet (FFW)*
De FFW beschermt dier- en plantensoorten tegen uitsterven. Vooral de regulering van de ontheffingen van het jachtverbod ten behoeve van het beheer en schadebestrijding voor bepaalde diersoorten is een toezichttaak. Illegale jacht en stroperij wordt tegengegaan. In 2009 zullen alle ontheffingen minimaal een of meerdere keren worden gecontroleerd. Op jaarbasis betreft het ca. 60 ontheffingen. Daarnaast zullen er ca. 35 klachten worden afgehandeld.

*Meldpunt Milieuklachten*
Het Centraal Meldpunt Milieuklachten vormt het centraal punt dat burgers en bedrijven de mogelijkheid biedt meldingen over milieuklachten te doen. Op jaarbasis zullen ca. 300 meldingen worden ontvangen en behandeld.

*Piketdienst*
De Piketdienst Handhaving van de provincie Drenthe is een 24 uursbereikbaarheidsdienst om in geval van een calamiteit waarbij milieuschade kan optreden, snel en adequaat te kunnen handelen. Gedurende het hele jaar wordt de piketdienst door ca. 17 toezichthouders ingevuld.

*Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden (WHVBZ)*
De provincie Drenthe is belast met het toezicht op de naleving van de WHVBZ. Hierdoor heeft de provincie de wettelijke taak om ervoor te zorgen dat bezoekers en zwemgelegenheden hygiënisch en veilig kunnen zwemmen. Onder de WHVBZ vallen naast zwemplaatsen in oppervlaktewater ook openbare zwembaden. In 2009 zullen alle inrichtingen 1 keer worden bezocht. Op jaarbasis betreft het ca. 200 inrichtingen. Ook wordt in samenwerking met de waterschappen een jaarlijkse zwembadfolder uitgegeven.

**Natuur en landschap**

- Realiseren van: EHS, robuuste verbindingen, ecologische verbindingen, landgoederen, bosuitbreiding, landschapsinrichting en het opheffen van barrières voor fauna bij infrastructuur via integrale uitvoering en financiering (via pMJP).
- Afstemming met en uitvoering van rijksbeleid voor natuur, bos en landschap.
- Nationale parken: Voorbereiding en inrichting van de voormalige landbouwenclave Noordenveld in het Nationaal Park Dwingelderveld. Herziening van het Beheer- en Inrichtingsplan Nationaal Park Drents-Friese Wold in nauwe samenhang met het op te stellen Beheersplan voor Natura 2000.
- Vereenvoudiging, implementatie en doorwerking van Programma Beheer. Dit leidt tot een vereenvoudigd stelsel, een verordening en implementatie in ILG. De verordening wordt door PS vastgesteld.
- Afhandelen van ontheffingaanvragen, verlenen machtigingen door de FBE, afhandelen vragen/verzoeken tot informatie over uitvoering FFW door provincie en FBE, voeren vooroverleggen over beoordeling natuurbeschermingswetvergunningplichtige projecten, afhandelen natuurbeschermingswetvergunningaanvragen.
- Op een verantwoorde wijze voldoen aan de behoefte aan oppervlaktedelfstoffen en aan verbetering van landbouwgronden door het meewerken aan ontgrondingsaanvragen conform beleid in POP II (verlenen vergunningen).
- Meewerken aan een nieuwe zandwinning voor beton- en metselzand in Zuidwest-Drenthe,.
- Ondersteunen IVN, het Drentse Landschap, BoerenNatuuren Landschapsbeheer Drenthe op basis van de met hen gemaakte prestatieafspraken.
- Ondersteunen van vrijwilligersorganisaties met een waarderingssubsidie.
- Wat betreft het informatiesysteem: uitvoeren monitoringsprogramma, actualiseren eigen ruimtelijke gegevens, uitwisseling gegevens met andere overheden, instellingen en werkgroepen, overzicht van alle beschikbare natuurgegevens in Drenthe.
- Uitvoering van de Boswet en de Natuurschoonwet en creëren van draagvlak (door middel van financiële bijdragen aan maatschappelijke partners).
- Beleidsontwikkeling en overleg over natuur, bos, landschap met de diverse partners in het buitengebied en interactieve planvorming op provinciaal en gemeentelijk niveau.

- Jaarlijkse actualisatie van het IGGD en het actualiseren van het Gebiedsplan foerageergebieden voor overwinterende ganzen. Dit is de basis van de SN en SAN. Deze subsidieregelingen stellen wij jaarlijks open.
- Voorbereiding en implementatie van het nieuwe vereenvoudigde stelsel voor natuur- en landschapsbeheer.
- Gecoördineerde inzet voor het verkrijgen van Europese subsidies voor de uitvoering van het provinciaal beleid, bijvoorbeeld op het gebied van waterberging en natuur (INTERREG IV-B projecten WISER en RUBENS, Natura 2000 (LIFE Dwingelderveld en INTERREG IV-B project I-ED). Ondersteuning bieden aan onder andere gemeenten en waterschappen bij het verkrijgen van Europese subsidies voor het realiseren van provinciaal beleid.
- Monitoren van natuurwaarden door inventarisaties ten behoeve van het landelijk weidevogelmeetnet en vegetatieopnamen voor het landelijk meetnet flora milieu- en natuurkwaliteit in natuurgebieden en het meetnet flora milieu- en natuurkwaliteit lijnvormige elementen.
- Actualisering van de natuurinformatie door eigen inventarisaties van broedvogels, flora en vegetatie en door het stimuleren van inventarisaties door andere organisaties en vrijwilligers, onder meer door assistentie bij de verwerking van de verzamelde gegevens. Daarnaast het verbeteren van de toegankelijkheid van het basisbestand en modernisering (digitalisering) van de gegevensinwinning in het veld.

**pMJP**

De uitvoering van het pMJP vindt plaats tussen 2007 en 2013. In 2013 zal de uitvoering zijn afgerond. In 2010, met de Midterm Review (MTR), zal de uitvoering flink op stoom zijn met zicht op realisatie in 2013.

De uitvoeringskosten PmjP werden tot 2009 gedekt door een bijdrage van de reserve Vitaal Platteland. Nu deze reserve is opgeheven zijn er geen middelen beschikbaar voor uitvoeringskosten PmJP. De uitvoeringskosten betreffen kosten die niet meegenomen zijn in het PmJP Programma, zoals proceskosten en communicatiekosten.

*Versterken regierol provincie in het landelijk gebied*

In het kader van de uitvoering van het pMJP voeren wij de regie over beleid, programmering en uitvoering in het landelijk gebied. Deze rol bouwen we in 2009 verder uit. Op elk van de pMJP-thema's worden uitvoeringsstrategieën ontwikkeld, die een nadere uitwerking krijgen in meerjarenprogramma's en gebiedsprogramma's. Voorts geven wij een impuls aan integrale gebiedsontwikkeling en de participatie van externe partijen hierin. Dit vraagt om een verdere ontwikkeling van de rol van de gebiedscommissie.

*Klimaat en energie in het landelijk gebied*

Het landelijk gebied vormt een van de pijlers van het Programma klimaat en energie. De desbetreffende doelen, middelen en instrumenten worden verbonden met het pMJP. Voorts wordt bezien of de gebiedsorganisatie van het pMJP kan worden benut voor de klimaat- en energiedoelen.

*Overige activiteiten*

- Subsidieverlening aan derden.
- Aansturing uitvoering pMJP DLG en Dienst Regelingen.
- Aansturing bestuursovereenkomst met het rijk.
- Uitvoeren Europees POP-programma.

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer |
|---|---|
| Uitvoeringsplan Programma klimaat en energie | Voorjaar 2009 |
| Nieuw omgevingsbeleid; Vaststelling stroomgebiedsvisies (Kaderrichtlijn water) | December 2009 |
| Implementatie nieuwe Waterwet | Midden 2009 |
| Besluitvorming waterberging Zuid-Drenthe | Voorjaar 2009 |
| Bodemsaneringsprogramma 2010-2014 | Najaar 2009 |
| Voortgangsrapportage pMJP | Maart 2009 |
| Vaststelling Verordening Programma beheer | Eerste helft 2009 |
| Publiek-private samenwerking Amerdiep-gebied | ? |

## Wat mag het kosten?

| | Product/Prioriteiten | Rekening 2007 | Begroting 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 165.946 | 6.890.100 | 5.556.500 | 4.011.500 | 4.247.000 | 500.000 |
| | Waterhuishouding | 1.302.371 | 1.824.006 | 1.825.963 | 1.707.924 | 1.726.733 | 1.754.032 |
| | Milieubeleid | 1.979.831 | 3.389.550 | 8.012.656 | 8.132.441 | 8.452.426 | 1.372.800 |
| | Bodem | 3.057.241 | 5.001.270 | 4.960.206 | 4.676.673 | 4.677.503 | 4.690.183 |
| | Vergunningverlening | 1.096.884 | 358.520 | 379.430 | 380.540 | 381.650 | 383.030 |
| | Handhaving | 191.550 | 228.250 | 275.470 | 213.130 | 216.050 | 219.010 |
| | Natuur en landschap | 4.942.732 | 3.620.434 | 3.182.860 | 3.114.880 | 3.105.350 | 3.072.726 |
| | Plattelandsontwikkeling (pMJP) | 26.367.512 | 50.214.612 | 49.464.362 | 70.944.611 | 70.875.089 | 70.864.415 |
| | Totaal lasten | 39.104.067 | 71.526.742 | 73.657.447 | 93.181.699 | 93.681.801 | 82.856.196 |
| Baten | Waterhuishouding | 721.242 | 746.135 | 730.000 | 730.000 | 730.000 | 730.000 |
| | Milieubeleid | 16.228 | 0 | | | | |
| | Bodem | 2.562.812 | 4.730.728 | 4.642.956 | 4.223.177 | 4.223.177 | 4.223.177 |
| | Vergunningverlening | 522.396 | 398.378 | 358.378 | 358.378 | 358.378 | 358.378 |
| | Handhaving | 62.105 | 17.850 | | | | |
| | Natuur en landschap | 3.344.579 | 693.650 | 259.750 | 212.250 | 141.000 | 46.000 |
| | Plattelandsontwikkeling (pMJP) | 24.101.681 | 44.300.446 | 43.366.717 | 64.667.235 | 64.667.235 | 64.667.235 |
| | Totaal baten | 31.331.043 | 50.887.187 | 49.357.801 | 70.191.040 | 70.119.790 | 70.024.790 |
| Bestem-ming resultaat | Subtotaal voor bestemming | 7.773.024 | 20.639.555 | 24.299.646 | 22.990.659 | 23.562.011 | 12.831.406 |
| | Saldo reserve monitoring voormalige stortplaatsen | -45.475 | | | | | |
| | Saldo reserve ontgrondenheffing | 58.097 | -11.345 | -11.345 | -11.345 | -11.345 | -11.345 |
| | Reserve nationaal milieubeleidsplan | -195.940 | -421.882 | | | | |
| | Reserve uitvoering 2e fase relatienota en natuur-ontwikkelingsbeleid | -231.159 | | | | | |
| | Reserve uitvoering SOL Drenthe | | | | | | |
| | Reserve grondwaterheffing | 192.345 | -100.000 | -61.048 | 0 | 0 | 0 |
| | Reserve provincial aandeel ILG | 4.730.246 | -145.828 | | | | |
| | Reserve vitaal platteland | 614.476 | -837.235 | | | | |
| | Subtotaal na bestemming | 12.895.614 | 19.123.265 | 24.227.253 | 22.979.314 | 23.550.666 | 12.820.061 |

## Toelichting op verschillen tussen 2008 en 2009

De totale lasten van het programma Leefomgeving zijn in 2009 per saldo € 2.130.705,-- hoger dan in 2008.

Het hogere /lagere saldo wordt ondermeer veroorzaakt door

- een verlaging van de uitgaven bij de prioriteiten van € 1.333.600,-- in 2009 t.o.v. 2008
- het verhogen van bestaande budgetten (trendmatig dan wel conform andere afspraken) voor een totaal bedrag van € 4.693.193,--
- het verlagen en beëindigen van budgetten ad € 1.187.824,--

De belangrijkste specificaties (boven de € 100.000,--) van vorenstaande bedragen zijn de volgende.

Verlaging prioriteiten

- Verlaging budget "ontwikkeling natuurgebied LOFAR" van € 2.750.000,--
- Verlaging budget "Vitaal Platteland" van € 500.000,--
- Verlaging budget "Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving"van € 130.000,--
- Verlaging budget "Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS"van € 500.000,--

Verhogingen van prioriteiten

- Bestijding verdroging in gebieden hoogste kwaliteit € 139.500,--
- Realisatie waterwingebieden; comb blauw en groen € 450.000,--
- Impuls duurzame kwaliteit leefomgeving € 200.000,--
- Handhaving en kwaliteit toezicht en handhaving € 173.000,--
- Versnelde aankoop en inrichting EHS € 2.000.000,--

Verhogen bestaande budgetten

- projecten milieu en energie: € 4.623.106,-- (hiervan is o.a. € 4.700.000,-- voor uitvoering van het programma Klimaat & Energie)
- Uitvoeringskosten pMJP € 402.319,--

Het verlagen en beëindigen van budgetten

- Lagere kosten bij uitvoering diverse projecten Natuur en Landschap: € 887.574,--
  - o.a. verlaging van het budget "bijdragen instandhouding Vitaal platteland" € 429.195,--
  - verlaging van het budget "opstellen beheersplannen Natura 2000" € 276.250,--
  - beëindiging van het budget "Strategic Fish Plan North Seas " € 175.000,--
- Diverse budgetten binnen ILG/plattelandsontwikkeling: totaal € 750.250 ,--

De totale baten van het programma Leefomgeving zijn in 2009 per saldo bijna € 1.529.386,-- lager dan in 2008.

Het lagere saldo wordt veroorzaakt door:

Het verlagen en beëindigen van baten

- Natuur en Landschap diverse budgetten totaal: € 433.900,--
  - Afname van de bijdrage Rijk voor Natura 2000 van € 261.250,--
  - Beëindiging van de bijdrage Rijk voor Strategic Fisch Plan North Seas van € 175.000,--
- Plattelandsontwikkeling: diverse budgetten binnen het ILG en gaat daarbij om: € 933.729,--

Ter toelichting moet hierbij worden opgemerkt dat budgettaire fluctuaties bij dit programma voor een groot deel te maken hebben met het budgettaire patroon van rijksregelingen. Tevens vinden er door verdere verfijning binnen het programma herschikkingen plaats van budgetten. Ook is er gelijk aan het voorgaande budgetjaar een sterke samenhang tussen het patroon in de lasten en het patroon in de baten.

# Programma 6. Middelen

## Missie

De provincie Drenthe is een solide partner en zal dat in de toekomst blijven. De organisatie is 'in control'. De provincie is een aantrekkelijke werkgever waar mensen in een prettige en gezonde werkomgeving op een interactieve, doelgerichte en toekomstgerichte wijze samenwerken. De organisatie voorziet op een professionele wijze in de behoeften van bestuur, management en medewerkers aan advies en ondersteuning op het gebied van personeel, informatietechnologie, financiën en overige voorzieningen.

## Doel (wat willen wij bereiken?)

**Planning en control**
Een financieel gezonde organisatie, blijkend uit toepassing van repressief toezicht door de toezichthouder en een goedkeurende verklaring van de accountant, ook op het gebied van de rechtmatigheid.

**Personeel en organisatie**
Een lerende organisatie met een attractief HRM-beleid en arbeidsvoorwaardenpakket met een strategische personeelsbezetting waarbij:
- een slagvaardige, compacte en flexibele organisatie(structuur) gericht is op de primaire taakstelling van de provincie Drente;
- tijdig jonge medewerkers instromen, de flexibele inzet wordt vergroot en de door- en uitstroom in meerjarenperspectief is in evenwicht: "De juiste medewerker op de juiste plek op het juiste moment";
- maximaal 35% van de totale formatie is overhead.

**ICT Services**
- Effectieve, planmatige en efficiënte inzet van ICT-toepassingen bij organisatieonderdelen op basis van procesverbetering. Tevens stimuleren van samenwerking met gemeenten en provincies.
- Efficiënte ondersteuning van de werkprocessen waarbij digitalisering, e-dienstverlening en mobiele werkplekken een belangrijke rol spelen.
- Verder professionaliseren van de ICT-functie en het planmatiger doorvoeren van wijzigingen om te komen tot een verdere modernisering van de ICT-infrastructuur en -architectuur.

**Facilitaire voorzieningen**
- Een efficiënt gebruik van een goed functionerend en veilig gebouw met een bijpassende infrastructuur en groenvoorziening.
- Een open, activiteitsgerelateerde werkomgeving die uitnodigt tot samenwerken, overleg en kennisuitwisseling en teamwerk en projectmatig werken bevordert.
- Een kwalitatief, ergonomisch en arbotechnisch verantwoorde inrichting.
- Goede bereikbaarheid van de facilitaire ondersteuning (reserveren vergaderruimte, catering, storingen, drukwerk en dergelijke).
- Kwalitatief goede documentaire informatievoorziening.

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 6. Middelen | 54.333.349 | 130.036.803 |
| Overige programma's | 229.868.297 | 132.204.686 |

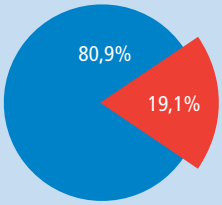


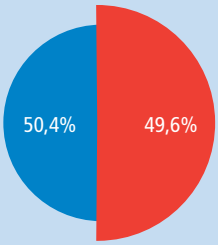


| Programma 6: Middelen | 2.007 | 2.008 | 2.009 | 2.010 | 2.011 | 2.012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 45.355.503 | 60.570.120 | 54.333.349 | 55.201.889 | 57.010.971 | 53.978.767 |
| Totaal baten | 120.706.592 | 124.703.912 | 130.036.803 | 132.628.107 | 135.544.691 | 138.685.922 |
| Saldo | -75.351.089 | -64.133.792 | -75.703.454 | -77.426.218 | -78.533.720 | -84.707.155 |

## Kaderstellende nota's, regelingen, wetten etc.

- Provinciewet
- Wet financiering decentrale overheden
- BBV
- Regeling budgethouders provincie Drenthe
- Financiële verordening provincie Drenthe
- Controleverordening provincie Drenthe 2004
- Financieringsstatuut 2004
- Collectieve Arbeidsvoorwaarden Provincies
- Nota strategisch HRM
- Nota loopbaan, scholing en mobiliteit
- Nota Beoordelen en belonen
- Nota werving en selectie
- Regeling jaargesprekken
- Mandaatbesluit
- Organisatieverordening
- Belastingwetgeving
- Regelgeving van het ABP
- (Arbo)normen en (brandweer)voorschriften voor de huisvesting, inrichting en meubilair
- Milieuhygiënenormen (HACCP) en kwaliteitsnormen omtrent catering
- Archiefwet en Archiefbesluit
- Provinciale inkoopvoorwaarden
- Nota Welkom in digitaal Drenthe 2.0 (juni 2006)
- Wet op de authentieke basisregistraties (exacte naam p.m.)
- Verklaring e-dienstverlening tussen IPO, rijk, UvW en VNG
- BurgerServiceCode (door PS vastgesteld als normenkader voor e-dienstverlening)

## Ontwikkelingen

### Motorrijtuigenbelasting

Vooralsnog wordt bij de ontwikkeling van de opbrengst van de provinciale opcenten 2009 uitgegaan van een groeiverwachting van 2% van het wagenpark. Op dit moment is de verwachting nog (volgens een scherp scenario), dat de groeitrend van het wagenpark, alsmede de verschuiving naar zwaardere gewichtsklassen, zich de komende jaren zal continueren. Mede gezien de ontwikkeling van de – sterk stijgende – brandstofprijzen en de sterke stimulering van overheidswege van het gebruik van milieuvriendelijke auto's wordt echter de kans groter dat het huidige scenario op termijn wellicht bijgesteld zal moeten worden.
Daarnaast zijn de opcenten op de MRB als provinciaal belastinggebied onderwerp van discussie. Dit heeft vooral te maken met de op handen zijnde vervanging van de motorrijtuigenbelasting door het zogenoemde "rekeningrijden". Als gevolg van deze ontwikkeling wordt meer in het algemeen gekeken naar het toekomstige provinciale belastinggebied en ook naar de financiële consequenties die een wijziging hiervan zou kunnen hebben. Bij het rijk bestaat de vraag of een vervangende belastingbron dezelfde omvang moet hebben, mede gezien de toegenomen bestedingsmogelijkheden van provincies door de sterke waardevermeerdering van hun aandelenbezit in de energiesector. Dit aandelenbezit verschilt echter sterk per provincie; de provincie Drenthe is een relatief kleine aandeelhouder in Essent.

### Provinciefonds

Op nationaal niveau is momenteel een discussie gaande over een herziening van de verdeelsystematiek voor de algemene uitkering uit het provinciefonds. In het algemeen wordt de huidige verdeelsystematiek niet meer als adequaat gezien, De destijds in de systematiek aangebrachte bestuurlijke correcties zijn onderwerp van kritiek. Ook is geconstateerd dat de inkomsten van provincies uit de motorrijtuigenbelasting en de Overige Eigen Middelen (OEM), waaronder onder meer de inkomsten uit aandelenbezit vallen, de laatste jaren sterk zijn toegenomen.
De mate waarin die inkomsten zijn toegenomen verschilt echter sterk per provincie. Voor de provincie Drenthe zijn de inkomsten uit de MRB relatief beperkt toegenomen. Verder heeft de provincie Drenthe, zoals reeds hiervoor gemeld, een relatief klein aandelenpakket in Essent.
In 2009 zal de discussie over de verdeelsystematiek verder gevoerd worden op basis van een door de Raad voor de financiële verhoudingen uit te voeren onderzoek. Het IPO heeft in voorbereiding op dit onderzoek prof. dr. W.A.G. (Willem) Vermeend en prof. dr. G.J. (Jan) van Helden voorbereidende gesprekken met de provincies laten voeren. De onderzoekers hebben inmiddels een advies uitgebracht. Belangrijke conclusie is dat niet alleen de verdeling van het Provinciefonds ter discussie staat, maar ook de omvang. De verbeterde vermogensposities en de daarmee samenhangende gestegen winstuitkeringen van een aantal provincies, kunnen bij het rijk de reactie oproepen dat een korting op de algemene uitkering gerechtvaardigd is. Complicerend bij de discussie over de verdeelsystematiek zijn de veranderingen in het takenpakket van de provincies (Bestuursakkoord rijk-provincies).

### Aandeelhouderschap Essent

Een meerderheid van de aandeelhouders van Essent heeft ingestemd met de strategie voor het commerciële deel van Essent, het productie- en leveringsbedrijf, om op termijn aansluiting te zoeken bij een internationale partner. Consequentie is vervreemding van de aandelen op korte termijn op een voor Essent en de aandeelhouders goed gekozen moment. Deze groep aandeelhouders vindt het aanhouden van de aandelen niet meer noodzakelijk om de desbetreffende publieke belangen te dienen. Het op korte termijn vervreemden van de aandelen wordt door deze groep ook gezien als financieel het meest verstandig. Drenthe is een relatief kleine aandeelhouder en moet nog een besluit nemen over mogelijke vervreemding van de aandelen

Essent. Daarbij zal een zorgvuldige beoordeling worden gemaakt van de te borgen publieke belangen, alsmede van het financiële perspectief. Het feit dat andere aandeelhouders besloten hebben hun aandelen te vervreemden, betekent niet automatisch dat Drenthe dit ook zal gaan doen. Een veilige, betrouwbare en betaalbare energievoorziening is van essentieel belang voor de Nederlandse en dus ook de Drentse burgers. De aandelen van het niet-commerciële deel van Essent, het netwerkbedrijf, dat per 1 januari a.s. onder de naam Enexis verder gaat, dienen in overheidshanden te blijven. Ten aanzien van het netwerkbedrijf hebben de aandeelhouders aangegeven dat dit over voldoende investeringsruimte dient te beschikken. Mogelijke financiële consequenties van deze ontwikkeling zijn in deze begroting nog niet meegenomen.

**Personele lasten**

Om integraal management goed invulling te geven binnen de provincie Drenthe, zetten wij vanaf 2009 in op het sturen van de personele lasten op basis van budgetten. Wij willen het management maximale flexibiliteit geven binnen de met uw staten afgesproken budgetten. Op deze manier kan adequaat worden ingespeeld op de vele ontwikkelingen waar provincies momenteel mee worden uitgedaagd. Het gaat hierbij om een verschuiving van het sturen op input naar het sturen op output en doelrealisatie. Kortom, uw staten stellen de kaders vast, maar de concrete bedrijfsvoering van de provincie wordt overgelaten aan het management. Daarmee wordt formatie (aantal fte's) en formatie-opbouw (soort fte's) niet langer gezien als een directe zaak van het bestuur. In de paragraaf Bedrijfsvoering van deze begroting (paragraaf 2.5) is dan ook geen formatietabel opgenomen. In 2009 zullen de totale personele lasten ruim € 36 miljoen bedragen. In de navolgende tabel staat een nadere onderverdeling van de personele lasten.

| | |
|---|---|
| Wegen en Kanalen | 4.824.248 |
| Duurzame Ontwikkeling | 5.259.599 |
| Sociaal-Economische Ontwikkeling | 5.443.653 |
| Ruimtelijke Ontwikkeling | 4.938.334 |
| Management Ondersteuning | 3.579.043 |
| Facilitaire Ondersteuning | 5.478.089 |
| Directie | 271.525 |
| Bestuur en Communicatie | 1.601.397 |
| Programma- en Projectmanagement | 523.580 |
| Concernstaf | 356.217 |
| Statengriffie | 362.411 |
| Gedeputeerde staten | 645.819 |
| Oud GS/PS | 633.164 |
| Statenleden | 670.515 |
| Commissaris van de Koningin | 190.499 |
| Medewerkers buiten afdeling | 1.405.420 |
| | 36.183.512 |

De personele lasten over 2009 komen overeen met de geraamde lasten voor 2009 in de meerjarenraming 2008-2011 uit de door uw Staten goedgekeurde begroting 2008. In de raming is rekening gehouden met de in het kader van de reorganisatie geraamde inverdieneffecten (voor 2009 € 1.250.000,--).

**Financieringsstatuut**

Met ingang van 2009 zal een nieuw financieringsstatuut aan de orde zijn. Dit statuut is noodzakelijk om aan te sluiten bij de actuele ontwikkelingen in de financiële wereld, maar ook om duidelijke en actuele regels te hebben voor de provinciale treasury. Het is niet uitgesloten dat de

provincie de komende jaren een grotere hoeveelheid kasmiddelen te beheren heeft, als gedacht wordt aan middelen die beschikbaar komen als onderdeel van het RSP/ZZL en een eventuele verkoop van aandelen Essent.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen?

### 6.1 Organisatieontwikkeling

Om de ambities van het college waar te maken hebben we een organisatie nodig die daarbij past. In de organisatieontwikkeling speelt het programma Samen Sterker in Actie! een belangrijke rol. Het programma richt zich op een stimulerender werkklimaat in de organisatie. Het heeft als doelen een effectievere samenwerking in teams, meer inspirerend en teamgericht leiderschap, grotere externe gerichtheid en professionaliteit van de medewerkers, methodischer werken in programma's en projecten en strategisch personeelsbeleid, met meer de juiste medewerker op de juiste plek, verbeterde arbeidsmarktcommunicatie en een vitale organisatie met vitale medewerkers. Vernieuwingen in de organisatie om ons aan de veranderende eisen van de maatschappij te kunnen laten voldoen, zitten in houding en gedrag van de leiders en de medewerkers, in professionaliteit en vertrouwen, competenties, contacten, omgangsvormen, samenwerkingsverbanden en werkwijzen. En bovenal in het lerend vermogen van de organisatie. Wij willen dat wij ons ontwikkelen tot een organisatie die de ambities van het bestuur steeds slimmer, integraler en professioneler waarmaakt. Het programma Samen Sterker in Actie! richt en faciliteert hiertoe tot het voorjaar van 2011 de ontwikkeling van de cultuuraspecten van onze organisatie. Voor meer informatie over het programma Samen Sterker in Actie! verwijzen wij graag naar de paragraaf Bedrijfsvoering (paragraaf 2.5).

Verder wordt ingezet op een adequate invulling van de nieuwe organisatiestructuur, op een zoveel mogelijk budgettair neutrale wijze. Daarbij willen wij bereiken dat de organisatie zich vooral op de primaire processen - wat bereiken we in de Drentse samenleving – richt. Intern is daarbij de inzet, de overhead te beperken tot een aanvaardbare maximale omvang van 35% van de totale formatie. Voor 2009 zetten wij in op het terugbrengen van de overhead naar 37%.
In 2009 zal versneld fors worden geïnvesteerd in strategische personeelsplanning. Dit gegeven de nieuwe organisatiestructuur en de gewenste organisatiecultuur, alsmede externe ontwikkelingen, zowel op HRM-gebied (vergrijzing, ontgroening, levensfasebewust personeelsbeleid ) als beleidsmatig (rapport Lodders, Bestuursakkoord, rapport Rollen en taken). Beoordeeld zal worden, zowel in kwalitatieve als in kwantitatieve zin, in hoeverre de provincie klaar is voor de toekomst. Deze analyse zal vervolgens leiden tot concreet te nemen maatregelen en acties. De ingezette instroom-, doorstroom- en uitstroomactiviteiten ten behoeve van personeelsplanning, zullen ook in 2009 worden voortgezet.

Voor vrijwel alle complexe P-dossiers is inmiddels een passende oplossing gevonden. Naar alle waarschijnlijkheid zal voor een paar dossiers in 2009 een oplossing worden gevonden. Bij alle dossiers is en wordt dezelfde zakelijke lijn gehanteerd.

### 6.2 Digitalisering

Ook onze eigen organisatie is in ontwikkeling. Wij zijn altijd op zoek naar effectieve en efficiëntere werkwijzen die aansluiten op onze ambities als provincie. Een nieuw in te voeren huisvestingsconcept neemt digitalisering als uitgangspunt. Maar ook de toenemende dienstverlening via de Website (zie programma De provincie dóet ertoe!) maken dat de "backoffice" steeds meer digitaal moet werken.

Digitaal vastgelegde kennis, digitale processen en digitale archieven zijn nodig en onvermijdelijk. Informatie: any time, any place. Nog een ander feit speelt een belangrijke rol: na 2008 stromen veel oudere medewerkers uit. En de arbeidsmarkt is dan naar verwachting krap. Met gerichte inzet van IT kunnen wij intern kennisverlies voorkomen, efficiënter werken en wij geven jongere medewerkers een instrument waar ze mee zijn opgegroeid. Zo blijven wij ook een interessante, moderne werkgever.

In de komende periode zullen wij vooral inzetten op de brede invoering van digitale stukkenstroom, werkprocessen en de digitalisering van het archief (op basis van een in 2007 afgeronde pilot). In 2008 is een begin gemaakt met het digitaliseren van 23 werkprocessen en dit loopt door tot in 2011. Deze processen worden naast gedigitaliseerd, ook gestroomlijnd en "slimmer" gemaakt, zodat er voor werknemers meer tijd overblijft voor het "echte werk". Ook vervangen we het verouderde personeelssysteem. Op de interne website (huisnet) worden kennissystemen beschikbaar gesteld.

Vanwege de grotere afhankelijkheid van IT wordt omwille van de continuïteit een externe uitwijkvoorziening voorzien. Samen met de gemeente Assen onderzoeken we de mogelijkheid tot een gezamenlijke investering voor een externe locatie, aangesloten op het lokale glasvezelnetwerk.

## 6.3 Stimuleringsfonds Drentse projecten

In 2009 blijft het Stimuleringsfonds Drentse projecten een centraal instrument voor gebiedsgerichte cofinanciering voor relatief grote projecten. Voorstellen op dit vlak blijven wij aan uw staten deze collegeperiode op verschillende terreinen voorleggen, waarbij het met name gaat om als cofinanciering voor Europese programma's of bijdragen aan relatief grootschalige projecten om zodoende financiering mogelijk te maken. De verschillende ambities staan vermeld onder de programma's in hoofdstuk 2.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 6.1 Organisatieontwikkeling | ■ Een slagvaardige, compacte en flexibele organisatie, gericht op de primaire taakstelling van de provincie.<br>■ Op termijn inverdieneffecten vanwege minder managementfuncties.<br>■ Focus op de primaire processen. | ■ Uitrol programma Samen Sterker in Actie!.<br>■ Verder implementeren reorganisatie.<br>■ Terugbrengen formatie ondersteunende eenheden tot 37% van totale formatie.<br>■ Investeren in en versnellen van strategische personeelsplanning.<br>■ Oplossen van complexe P-dossiers.<br>■ Instroom-, doorstroom- en uitstroomactiviteiten ten behoeve van personeelsplanning. |
| 6.2 Digitalisering | ■ Voldoen aan de doelen rond interne bedrijfsvoering die in de statennota Welkom in digitaal Drenthe 2.0 vastgesteld zijn.<br>■ Digitaal werken is daarbij een voorwaarde voor het slagen van het nieuwe huisvestingsconcept en het voeden en verwerken van digitale diensten via de interne en externe sites. | ■ Een nieuw Uitvoeringsprogramma bedrijfsvoering is in de maak. Het gaat dan om:<br>▪ digitalisering van post, stukkenstroom en archieven<br>▪ stroomlijning van bedrijfsvoeringsystemen, alsmede de vervanging van het personeelssysteem<br>▪ bouw van kennissystemen<br>▪ uitwijkvoorzieningen |
| 6.3 Stimuleringsfonds Drentse projecten | Vanuit een gebiedsgerichte aanpak worden meer omvangrijke en grootschalige projecten van de grond getrokken. | Uitwerken en uitvoeren van diverse concrete projectvoorstellen voor het Stimuleringsfonds Drentse projecten. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 6: Middelen | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| 6.1 Organisatieontwikkeling | 2.075.000 | 1.569.750 | 1.564.342 | 1.000.000 |
| 6.2 Digitalisering | 750.000 | 150.000 | 400.000 | 150.000 |
| 6.3 Stimuleringsfonds Drentse projecten | | | | |
| 6.4 Proceskosten | | | | |
| Totaal Programma 6: Middelen | 2.825.000 | 1.719.750 | 1.964.342 | 1.150.000 |

## Moties

**Motie 13**
Deze motie houdt in dat er extra parkeerplaatsen gerealiseerd dienen te worden voor gehandicapten bij de ingang van het provinciehuis. Er is reeds uitvoering gegeven aan deze motie in augustus 2008.

**Motie 14: Onderbesteding (CDA en VVD)**
Op 25/26 juni hebben uw staten motie M14 aangenomen met als onderwerp Onderbesteding. In de motie wordt gevraagd de aanbevelingen vanuit de rapportage van de Rekenkamer Oost-Nederland van april 2008 over te nemen en bij (verwachte) onderbestedingen van meer dan € 500.000,-- dan wel 10% van het totaal der lasten per programma in de diverse rapportages toe te lichten conform het model van de Rekenkamer Oost-Nederland. Wij geven uitvoering aan deze motie. De resultaten hiervan zullen in de Werkgroep Programmabegroting in september 2008 aan de orde komen.

## Wat doen wij nog meer?

**Planning en control**
- Uitvoering geven aan P&C-cyclus (Voorjaarsnota begroting, rapportages, jaarverslag).
- Verder uitbouwen treasuryfunctie (waaronder Liquiditeitenbegroting, aanpassing financieringsstatuut).
- Uitvoeren verdere SISA-regelingen.
- Uitvoeren Controleplan.
- Het actueel houden van de financiële administratie.
- Applicatiebeheer van het bedrijfsvoeringsysteem.
- Verstrekken financiële adviezen aan directie en management.
- Uitzetten en aantrekken van geldmiddelen.
- Kaderstelling bedrijfsvoering.

**Informatievoorziening en automatisering**
- Binnen dit programma worden ook activiteiten ontwikkeld in het kader van de verbetering van de informatiebeveiliging (op basis van de landelijke Code voor Informatiebeveiliging), opleidingen en financiering van de deelname in het programma e-provincies (IPO). Verder lopen er diverse migratieprojecten.
- Aanbesteding en uitrol van 500 nieuwe werkplekken.
- Aanbesteding en vervanging van netwerkbekabeling (in relatie met renovatie).
- Realisatie van een externe computerlocatie voor opslag, remote back-up en uitwijk.

- Vervanging van centrale server systemen, inclusief sanering van besturingssystemen.
- Vervanging van het personeelsinformatiesysteem Beaufort.

**Voor het onderdeel digitalisering van de bedrijfsvoering spelen de volgende zaken.**
- Ingevoerd een documentsysteem en een beschikbaar dynamische digitaal archief.
- Gunning van een nieuw personeelsinformatiesysteem.
- Digitalisering van personeelsdossiers.
- Invoeren van een kennissysteem op Huisnet.
- Bouw van basisregistraties om aan te sluiten op landelijke voorzieningen (als DigiD).
- Als onderdeel van het Uitvoeringsprogramma Welkom in digitaal Drenthe 2007-2008 wordt erop ingezet dat www.drenthe.nl qua dienstverlening voldoet aan de normen van advies. overheid.nl (staat op minimaal de vierde plaats in de provinciemonitor).

**Communicatie**
- Communicatieadvisering in alle fasen van het beleidsproces.
- Communicatieadvisering GS.
- Interne communicatie: advisering directie en afdelingshoofden; daarnaast uitvoeringsactiviteiten: onder andere berichtgeving Huisnet en samenstelling/eindredactie personeelsblad.
- Nieuwe media: verantwoordelijk voor actualisatie en eindredactie website.
- Relatiemanagement: activiteiten representatie en evenementen.

**Facilitaire voorzieningen**
De afdeling Facilitaire Ondersteuning verzorgt producten en diensten op het gebied van huishoudelijke diensten, documentaire informatievoorziening, ICT, GIS/cartografie en secretariële ondersteuning. Het energie- en milieumanagementsysteem wordt verder ontwikkeld en onderhouden.

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer |
|---|---|
| Jaarstukken 2008 | Juni 2009 |
| Voorjaarsnota 2009 | Juli 2009 |
| Eerste Bestuursrapportage 2009 | Juli 2009 |
| Tweede Bestuursrapportage 2009 | Oktober/november 2009 |
| Begroting 2010 | Oktober/november 2009 |

## Wat mag het kosten?

| | Product/Prioriteiten | Rekening 2007 | Begroting 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 1.494.335 | 8.440.226 | 1.825.000 | 719.750 | 964.342 | 150.000 |
| | Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 43.861.168 | 52.129.894 | 52.508.349 | 54.482.139 | 56.046.629 | 53.828.767 |
| | Totaal lasten | 45.355.503 | 60.570.120 | 54.333.349 | 55.201.889 | 57.010.971 | 53.978.767 |
| | Totaal baten | 120.706.592 | 124.703.912 | 130.036.803 | 132.628.107 | 135.544.691 | 138.685.922 |
| Bestem-ming resultaat | Subtotaal voor bestemming | -75.351.089 | -64.133.792 | -75.703.454 | -77.426.218 | -78.533.720 | -84.707.155 |
| | Saldo reserve voor algemene doeleinden | -20.699.795 | -8.891.153 | 740.980 | -2.128.293 | -3.479.554 | 10.433.170 |
| | Saldo saldireserve | -6.293.233 | -18.458.978 | -1.022.381 | -33.148 | 0 | 0 |
| | Saldo reserve flexibel beleid | -375.078 | -118.653 | | | | |
| | Saldo egalisatiereserve uitvoering college-programma | -1.575.000 | -1.575.000 | | | | |
| | Saldo risicoreserve btw-compensatiefonds | | -2.458.166 | | | | |
| | Saldo stimuleringsfonds drentse projecten | 22.181.061 | 2.603.295 | 7.118.416 | 294.570 | -400.000 | 6.700.000 |
| | Saldo Risicoreserve | | 19.000.000 | | | | |
| | Saldo van de reserve kunstwerken | | -5.547.000 | | | | |
| | Subtotaal na bestemming | -82.113.134 | -79.579.447 | -68.866.439 | -79.293.089 | -82.413.274 | -67.573.985 |

## Toelichting op verschillen tussen 2008 en 2009

De totale lasten van het programma Middelen zijn in 2009 per saldo ruim € 6,2 miljoen lager dan in 2008.
Het lagere saldo wordt in belangrijke mate veroorzaakt door:

- Een lager budget van ruim € 4,1 miljoen voor organisatieontwikkeling; Het beschikbare bedrag in 2008 is € 5,3 miljoen, waarvan € 2,1 eenmalig door kredietoverheveling van 2007. Het budget is bestemd voor een tweetal activiteiten. Een gedeelte van ruim € 4,1 miljoen is bestemd voor het oplossen van personele knelpunten als gevolg van de reorganisatie. Het resterende bedrag is bestemd voor activiteiten op het gebied van organisatieontwikkeling.
- Het budget voor proceskosten ad € 1.850.000 vervalt met ingang van 2009.
- Een stijging van de post voor salarissen en sociale lasten met ca. € 1 miljoen naar ruim € 36 miljoen. Ca. € 300.000 hiervan is het gevolg van reguliere salarisstijgingen conform de CAO. De resterende stijging wordt veroorzaakt door de kosten van personeel dat in dienst van de provincie is, maar waarvan de kosten worden gedekt door detachering.
- Een lager budget voor digitalisering van € 600.000. Het budget voor 2008 is inclusief een eenmalige overheveling van 2007 van ruim € 200.000. Bij het beschikbaar stellen van de kredieten voor de jaren 2009 en volgende in de voorjaarsnota 2007 plus is al een jaarlijkse verlaging van de budgetten voorzien. Het budget van € 250.000 in 2011 is beschikbaar gesteld in de Voorjaarsnota 2008.

De totale baten van het programma Middelen zijn in 2009 per saldo € 5,3 miljoen hoger dan in 2008.
Het hogere saldo wordt veroorzaakt door:

- Een hogere inkomst uit het Provinciefonds van € 3,3 miljoen. De raming is gebaseerd op de junicirculaire 2008.
- Een hoger geraamde opbrengst van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting van € 1,5 miljoen.

- Een hogere bijdrage van € 700.000 van de kostenplaats kapitaallasten. De hogere bijdrage is het gevolg van hogere saldi van de reserves, waardoor een hogere bespaarde rente wordt gerealiseerd.
- De rente opbrengst van belegde kasgelden loopt in de komende jaren terug. Naar verwachting zal de omvang van beschikbare liquide middelen teruglopen door het uitvoeren van een aantal investeringen.

# I Beleidsbegroting
# I.2 Paragrafen

# Paragraaf 2.1 Lokale heffingen

## 1 Grondwaterheffing

Op grond van het bepaalde in artikel 48 Grondwaterwet hebben provinciale staten bij wijze van belasting een heffing ingesteld op het onttrekken van grondwater. De regels die de provincie hanteert bij de grondwaterheffing zijn neergelegd in de verordening op de heffing en de invordering van de grondwaterbelasting.
De regels die de provincie hanteert voor het onttrekken van grondwater zijn vastgelegd in de Provinciale omgevingsverordening (POV). De POV bevat regels voor onttrekkingen met het oog op bronbemaling, beregening of bevloeiing, noodvoorzieningen en grondwatersaneringen.
De bestedingsmogelijkheden voor de provincie van de grondwaterheffing zijn limitatief in de Grondwaterwet opgenomen.

Kosten die onder de heffing kunnen worden gebracht zijn:
a. maatregelen direct verband houdende met het voorkomen en tegengaan van de nadelige effecten van onttrekking en infiltraties, voor zover die niet voor rekening kunnen worden gebracht van de vergunninghouder
b. voor grondwaterbeheer noodzakelijke kosten
c. onderzoek en advies door commissie van deskundigen
d. bijhouden openbaar register
e. schade-uitkering als gevolg van wijziging vergunning en in situaties waar veroorzaker moeilijk aanwijsbaar is

**Inkomsten**
De belasting wordt geheven naar de onttrokken hoeveelheid grondwater gemeten in kubieke meters.
Indien op grond van de vergunningvoorschriften water wordt geïnfiltreerd, wordt op aanvraag van belastingplichtige het aantal kubieke meters geïnfiltreerd water in mindering gebracht op de voor de belasting te hanteren onttrokken hoeveelheid grondwater.
De hoogte van de heffing wordt vastgesteld door provinciale staten door middel van de notitie Kostenopzet Reserve grondwaterheffing. Jaarlijks wordt het tarief verhoogd met de gemiddelde prijsindex voor gezinsconsumptie. Voor 2008 geldt een tarief van € 1,032 per 100 m3 onttrokken hoeveelheid grondwater. De te betalen heffing mag naar beneden afgerond worden op hele euro's.
De belasting wordt verschuldigd op het moment waarop het grondwater wordt onttrokken en moet op aangifte worden voldaan.
De geraamde inkomsten voor 2009 zijn € 720.000,--.

**Kwijtscheldingsbeleid**
Bij invordering van de grondwaterbelasting wordt geen kwijtschelding verleend.

**Toekomstige ontwikkelingen**
Het Ministerie van Financiën is momenteel bezig met een onderzoek naar de mogelijkheden voor de overheveling van de (rijks)grondwaterbelasting naar een provinciale bestemmingsheffing.

## 2 Heffing ontgrondingen

Op grond van artikel 21f Ontgrondingenwet hebben provinciale staten bij wijze van belasting een heffing ingesteld op het ontgronden van stoffen. De regels die de provincie hanteert bij de ontgrondingenheffing zijn vastgelegd in de Heffingverordening ontgrondingen Drenthe 2000. De regels die de provincie hanteert bij een ontgronding staan vermeld in de Ontgrondingenwet en in hoofdstuk 8 van de Provinciale omgevingsverordening (POV).
De bestedingsmogelijkheden voor de provincie van de ontgrondingenheffing zijn limitatief in de Ontgrondingenwet opgenomen.

Kosten die onder de heffing zijn gebracht.
Na de laatste wijziging van de Ontgrondingenwet (in werking getreden per 1 februari 2008) wordt op grond van de Heffingverordening Drenthe 2000 nog een heffing in rekening gebracht voor:

a. ten hoogste 50% van de ten laste van de provincie komende kosten van werkzaamheden in verband met onderzoek en planning met betrekking tot ontgrondingen
b. kosten met betrekking tot schadevergoedingen ingevolge artikel 26, Ontgrondingenwet

**Inkomsten**
De heffingsplicht rust op alle houders van vergunningen en machtigingen, behalve als het vergunningen en machtigingen betreft die gelden voor minder dan 10.000 m3 vaste stoffen.
De heffing heeft betrekking op de hoeveelheden bodemmateriaal gemeten in profiel van ontgraving (zgn. vaste kubieke meters). Het gaat daarbij om de brutohoeveelheden, los van de vraag of het al dan niet verhandelbare specie betreft.
Het tarief bedraagt € 2,25 per 100 m3 hoeveelheid stoffen. € 1,80 per 100 m3 wordt gebruikt voor de kosten onder punt a en € 0,45 per 100 m3 wordt gebruikt voor de kosten onder punt b.
De belastingschuld ontstaat op het tijdstip dat de vergunning of machtiging is verleend en wordt door middel van aanslag opgelegd.
De geraamde inkomsten voor 2009 zijn € 10.000,--.

**Teruggaaf**
Indien een vergunning of machtiging wordt vernietigd of ingetrokken dan wel wordt gewijzigd, vindt teruggaaf van de heffing plaats.
Geen teruggaaf vindt plaats over de hoeveelheid stoffen die reeds is gewonnen. Teruggaaf blijft ook achterwege indien het bedrag dat moet worden teruggegeven minder bedraagt dan het in artikel 21f Ontgrondingenwet genoemde bedrag ad € 227,--.

**Kwijtscheldingsbeleid**
Bij de invordering van de ontgrondingenheffing wordt geen kwijtschelding verleend

**Toekomstige ontwikkelingen**
De onder a genoemde heffing zal met ingang van 1 januari 2009 wettelijk komen te vervallen.

## 3 Leges

Onder de naam leges worden rechten geheven ter zake van het genot van de door of vanwege het provinciaal bestuur verstrekte diensten. De leges worden geheven van de aanvrager van de dienst dan wel degene ten behoeve van wie de dienst is verleend. De tarieventabel voor 2009 zal in het najaar van 2008 ter beschikking komen.

**Toekomstige ontwikkelingen**
In tegenstelling tot de verwachting is de Wabo in de tweede helft van 2008 nog niet in werking getreden. Invoering zal nu vermoedelijk plaatsvinden in de tweede helft van 2009. De wet vloeit voort uit het streven van het Kabinet Balkenende om het aantal regels te verminderen en de administratieve lasten voor burger en bedrijfsleven te verlichten. Bij de definitieve invoering zal naar alle waarschijnlijkheid de Legesverordening dienen te worden aangepast.

**Inkomsten**
De geraamde inkomsten voor 2009 zijn € 63.500,--.

| Prestatie | Budgetomschrijving | Rubrieknummer legesverordening | Begroting 2008 | Begroting 2009 |
|---|---|---|---|---|
| 3300303 | Leges e.a. rechten VR/RVV | B.2 | 6.725 | 17.500 |
| 3310401 | Leges e.a. rechten wegenbeheer POV | B.7.a | 4.600 | 5.000 |
| 3330401 | Leges e.a. rechten | B.7.a | 6.925 | 500 |
| 3330501 | Leges e.a. rechten Zuidoost-Drentse vaarwegen | B.3 | 0 | 500 |
| 3440104 | Leges e.a. rechten vergunningverlening Grondwaterwet | B.8.a | 26.135 | 10.000 |
| 3560105 | Leges e.a. rechten vergunning van ontgronding | B.5 | 27.650 | 30.000 |
| | | | 72.035 | 63.500 |

Bij de raming van de legesinkomsten is uitgegaan van de bestaande wet- en regelgeving. Er is nog geen rekening gehouden met de invloed die de Wabo hierop zou kunnen hebben, omdat daar nog geen duidelijkheid over bestaat.

**Kwijtscheldingsbeleid**
Bij de invordering van leges wordt geen kwijtschelding verleend.

## 4 Nazorgheffing stortplaatsen

Op grond van de Wet milieubeheer hebben PS bij wijze van een belasting een heffing ingesteld op het drijven van stortplaatsen, met uitzondering stortplaatsen waar baggerspecie is gestort en die (mede) worden gedreven door de minister van verkeer en waterstaat.

Kosten die onder de heffing kunnen worden gebracht zijn:
a. kosten in verband met de zorg voor de in de provincie gelegen stortplaatsen
   - maatregelen strekkende tot het in stand houden, alsmede het herstellen, verbeteren of vervangen van voorzieningen ter bescherming van de bodem
   - het regelmatig inspecteren van voorzieningen ter bescherming van de bodem
   - het regelmatig onderzoeken van de bodem onder de stortplaatsen
b. de afdracht van gelden aan het fonds als bedoeld in artikel 15.48 van de Wet milieubeheer (claims van derden)
c. de door de provincie Drenthe uitgevoerde inventarisatie van plaatsen waar in de provincie Drenthe afvalstoffen zijn gestort en waar dat storten vóór 1 september 1996 is beëindigd en het onderzoek naar en systematische controle van de aanwezigheid, de aard en de omvang van eventuele verontreiniging aldaar

De kosten voortvloeiende uit b zijn vooralsnog niet meegenomen in de berekening van de nazorgheffing. Voor risico's is een opslag van 5% in de berekening van de nazorgheffing verdisconteerd.

In 2004 heeft GS zowel de Checklist nazorgplannen als de Checklist nazorg baggerdepots voor het beoordelen van nazorgplannen vastgesteld. Op basis hiervan zijn de door de exploitanten geactualiseerde nazorgplannen in 2006 door het college van gedeputeerde staten goedgekeurd.

**Beleid**
Het provinciale beleid is erop gericht de heffing zodanig te doen zijn dat de doelvermogens, nodig om de eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen te bekostigen, worden bereikt.

**Inkomsten**
De nazorgheffing wordt geheven per stortplaats. De hoogte van de jaarlijkse heffing is afgeleid van het doelvermogen per stortplaats. Door de actualisatie van de nazorgplannen is het tarief van de nazorgheffing voor Meisner (SITA stortplaats) met ingang van het jaar 2007 gewijzigd in € 201.577,--. Voor Essent Milieu te Wijster is het tarief teruggebracht naar € 0. Het tarief voor 2009 kan uiterlijk in december 2008 worden vastgesteld. Voor de provinciale exploitatie-begroting is een eventuele tariefswijziging overigens neutraal, omdat de totale nazorgheffing in het Nazorgfonds wordt gestort.

**Kwijtscheldingsbeleid**
Bij de invordering van de heffing wordt geen kwijtschelding verleend.

## 5 Opcenten motorrijtuigenbelasting

Op grond van artikel 222 van de Provinciewet worden provinciale opcenten geheven. De opcenten zijn een opslag op een andere belasting, namelijk de motorrijtuigenbelasting (MRB). Deze belasting wordt geïnd door de Rijksbelastingdienst. De opbrengst opcenten MRB is qua opbrengst de belangrijkste provinciale heffing.

**Beleid**
Het tarief voor de opcenten van de MRB wordt jaarlijks geïndexeerd. Voor Drenthe vindt deze indexering plaats op basis van het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezins-consumptie.

De tariefsontwikkeling geeft het volgende beeld:

| 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|
| 81,0 | 82,3 | 83,6 | 84,9 |

**De inkomsten**
Op basis van de huidige gegevens en aannames is een raming gemaakt van de verwachte ontwik-keling van de opbrengst opcenten MRB.

In navolgende tabel is de raming voor 2009 en volgende jaren weergegeven.

| 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|
| 44.399 | 46.013 | 47.685 | 49.406 |

Bedragen x € 1.000,--

**Kwijtscheldingsbeleid**
Voor bezwaar, beroep en eventuele vrijstellingen of heffingen is de Rijksbelastingdienst verant-woordelijk.

# Paragraaf 2.2 Weerstandsvermogen

## Inleiding

In deze paragraaf wordt het weerstandsvermogen van de provincie Drenthe weergegeven. Onder weerstandsvermogen wordt de relatie tussen de weerstandscapaciteit en de risico's verstaan. De weerstandscapaciteit omvat de middelen en mogelijkheden waarover de provincie kan beschikken om niet-begrote kosten te dekken. Voor het kunnen beoordelen van het weerstandsvermogen is het noodzakelijk de aanwezige weerstandscapaciteit te analyseren in samenhang met de omvang en de achtergronden van de risico's.

## Provinciaal beleid

De provincie Drenthe heeft vele ambities. Om de vele ambities te realiseren is het van belang dat de middelen zo scherp mogelijk ingezet worden. Sinds de aanvang van ons college is dan ook een start gemaakt met een minder behoudende financiële koers. Deze koers houdt in dat er meer dan voorheen, (financiële) risico's genomen worden.

Als gevolg van deze minder behoudende financiële koers is in de Voorjaarsnota 2008 de nieuwe werkwijze gepresenteerd hoe om te gaan met reserves. Deze werkwijze houdt in dat uitgaven in principe niet langer geëgaliseerd worden via reserves. Het uitgangspunt, geen reserves, tenzij er een goede reden voor is om de reserve te handhaven, heeft er bij de vaststelling van Voorjaarsnota 2008 toe geleid dat een 10-tal reserves opgeheven zijn. De verwachting is dat het niet langer egaliseren van uitgaven tot een extra stimulans leidt om scherper te sturen in de planning & control-cyclus, waardoor meer risico's dan voorheen genomen worden. Deze risicovollere koers kan gevolgd worden indien er sprake is van voldoende weerstandscapaciteit, zodat eventuele financiële tegenvallers opgevangen kunnen worden.

De accountant hanteert als vuistregel te beschikken over een weerstandscapaciteit van 10% van de totale lasten van de Begroting. De veronderstelling is dat naarmate de lasten in de Begroting toenemen, de risico's vaak ook groter zijn. De totale begrote lasten in 2009 bedragen € 284 miljoen. Na toepassing van de vuistregel van 10% bedraagt de weerstandscapaciteit € 28,4 miljoen. Hieronder wordt de weerstandscapaciteit weergegeven waarover de provincie beschikt.

## Weerstandscapaciteit

Onder weerstandscapaciteit verstaat het BBV de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt om niet-begrote kosten te dekken. Hierbij kan een onderscheid worden gemaakt tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit.

Binnen de definitie van het BBV vallen ook de vrij aanwendbare reserves, ofwel de algemene reserves. Om een scherper onderscheid te krijgen tussen een reserve die nodig is om te voldoen aan de weerstandscapaciteit en de vrij aanwendbare reserves is per 1 januari 2008 een risicoreserve ingesteld. Deze risicoreserve, ter grootte van € 19 miljoen, is in 2008 ten laste van de

Reserve algemene doeleinden gebracht en is ingesteld om incidentele tegenvallers op te vangen. Deze reserve bepaalt dan ook in belangrijke mate de weerstandscapaciteit.
De overige vrij aanwendbare reserves (algemene reserves), de Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten, de Saldireserve en de Reserve voor algemene doeleinden worden niet meegenomen bij de bepaling van de weerstandscapaciteit. Dit omdat de intentie uitgesproken is concrete en uitgewerkte plannen aan de staten voor te leggen ten laste van deze reserves. Dit uit zich met name in de vrij aanwendbare reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten. Het is niet reëel om deze reserve mee te tellen voor de weerstandscapaciteit. De komende collegeperiode wordt namelijk een aantal projecten uit deze reserve gefinancierd.
De Reserve voor algemene doeleinden wordt ook niet meegenomen bij de bepaling van de weerstandscapaciteit, dit omdat deze reserve met name gebruikt wordt om tekorten op de begroting op te vangen, om zodoende een sluitende meerjarenbegroting te realiseren. De Reserve voor algemene doeleinden wordt wel als buffer beschouwd ten behoeve van de weerstandscapaciteit.
De Saldireserve wordt ten slotte gebruikt als algemeen dekkingsmiddel voor resterende uitgaven uit het collegeprogramma 2003-2007. In de staten is besloten hiervoor de saldireserve te gebruiken. De saldireserve zal uiteindelijk medio 2010 op € 0,00 uitkomen.

**Incidentele weerstandscapaciteit**
De incidentele weerstandscapaciteit is het vermogen dat ingezet kan worden om eenmalige tegenvallers op te vangen. De incidentele weerstandscapaciteit wordt bepaald door de Risicoreserve.

*Risicoreserve*
Deze reserve is ingesteld om incidentele tegenvallers op te vangen, die niet door een specifieke voorziening worden afgedekt. De reserve is 1 januari 2008 ingesteld ter grootte van € 19 miljoen. Aan de hand van een risicoinventarisatie zal jaarlijks bekeken worden in hoeverre de weerstandscapaciteit in de toekomst bijgesteld dient te worden. Voor het jaar 2009 is er vooralsnog geen aanleiding om de Risicoreserve bij te stellen.

*Bestemmingsreserves*
Alle bestemmingsreserves zijn door PS bestemd voor een bepaald doel. Alleen voor het afgesproken doel mogen bestedingen plaatsvinden. Bij de vaststelling van de Voorjaarsnota 2008 is een 10-tal reserves opgeheven, waaronder ook een aantal bestemmingsreserves. Van deze reserves is bepaald welk deel hiervan vrij aanwendbaar is. Dit heeft ertoe geleid dat er bij de Voorjaarsnota 2008 een bedrag van circa € 3 miljoen is vrijgekomen, ten gunste van de reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten. Gezien het feit dat bestemmingsreserves bedoeld zijn voor een specifiek doel, worden deze niet meegenomen bij de bepaling van de (incidentele) weerstandscapaciteit.

**Structurele weerstandscapaciteit**
Met de structurele weerstandscapaciteit worden de middelen bedoeld die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van bestaande taken.

*Ruimte op de begroting*
De post Onvoorziene uitgaven binnen het begrotingsprogramma Financiering en algemene dekkingsmiddelen, ten bedrage van structureel € 450.000,--, kan worden aangemerkt als onderdeel van de structurele weerstandscapaciteit. Deze post kan enerzijds gebruikt worden voor onvoorziene omstandigheden. Anderszijn kan deze post ook worden gebruikt voor de dekking

van voorbereidingskosten. Hieronder worden kosten verstaan die gemaakt worden om een project (investering) uit te werken tot een concreet statenvoorstel. Indien de staten besluiten tot een dergelijke investering of project, zullen deze kosten worden toegevoegd aan de investering/ het project. Als het project niet doorgaat, zullen de voorbereidingskosten ten laste van de post Onvoorzien worden gebracht.

*Onbenutte belastingcapaciteit*
De onbenutte belastingcapaciteit van de provincie Drenthe bestaat uit het verschil tussen de opbrengst bij het maximaal aantal te heffen opcenten MRB en de opbrengst bij het werkelijke tarief. De raming in de begroting 2009 is uitgegaan van een tarief per 1 april 2009 van 81,0. Het maximumtarief dat door het Ministerie van Financiën is vastgesteld voor de periode 1 april 2009 tot en met 31 maart 2010 bedraagt 111,9. Gebaseerd op deze uitgangspunten is de onbenutte belastingcapaciteit als volgt (x € 1.000,--).

| (Bedragen x € 1.000,--) | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| Voorgesteld tarief | 44.399 | 46.013 | 47.685 | 49.406 |
| Maximaal tarief | 56.464 | 63.584 | 65.895 | 68.290 |
| Onbenutte belastingcapaciteit | 12.065 | 17.571 | 18.210 | 18.884 |

## De weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe

Uit het vorenstaande blijkt dat de weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe als volgt kan worden weergegeven (afgerond, x € 1.000,--).

| Omschrijving | 2009 | | 2010 | | 2011 | | 2012 | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. |
| Risicoreserve | 19.000 | | 19.000 | | 19.000 | | 19.000 | |
| Ruimte binnen begroting | | 450 | | 450 | | 450 | | 450 |
| Onbenutte belastingcapaciteit | | 12.065 | | 17.571 | | 18.210 | | 18.884 |
| Totaal (inc. + struct.) | | 31.515 | | 37.021 | | 37.660 | | 38.334 |

De componenten van de weerstandscapaciteit verschillen in hun mate van inzetbaarheid. Zo is de risicoreserve direct aanwendbaar tot het maximum. Het verhogen van het opcententarief in het kader van het opvangen risico's zal daarentegen niet lichtvaardig worden besloten en is daardoor niet direct inzetbaar mocht zich een situatie voordoen waarbij het weerstandsvermogen moet worden aangesproken.

## Inventarisatie van de aanwezige risico's

Van de risico's die de provincie loopt, is een aantal afgedekt door de gebruikelijke verzekeringen of door het instellen van voorzieningen. In deze paragraaf gaat het om risico's die niet zijn afgedekt of niet kunnen worden afgedekt. Provincies hebben te maken met een diversiteit aan lastig in te schatten risico's die bovendien soms onderling afhankelijk zijn. De provincie onderkent de volgende risico's.

## Renteontwikkeling

Het vreemd vermogen bedraagt 30% van het totale vermogen. De risico's bij de renteontwikkeling van het vreemd vermogen zijn beperkt, omdat het hier vooral om langlopende geldmiddelen gaat met een vast rentepercentage en het bedrag van de aangegane geldleningen beperkt is. Wij zijn niet voornemens nieuw lang vreemd vermogen aan te trekken. Voor de uitgezette gelden word in 2009 uitgegaan van een kortetermijnrente van 5%. De gerealiseerde kortetermijnrente over de uitgezette gelden bedroeg in 2007 4,33% en we verwachten dat het rendement in de begroting 2009 nog iets hoger zal worden.

**Renterisico Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG)**

De provincie Drenthe loopt een renterisico bij de uitvoering van het ILG 2007-2013. De hoogte van het risico is afhankelijk van de snelheid in de uitvoering van het pMJP Drenthe landelijk gebied. Het risico wordt met name bepaald door verschillen in het tempo van realisatie van de ambities van het college die in het pMJP staan en het kasritme waarmee de rijksmiddelen (uitvoering rijksdoelen door provincie) over zeven jaar verspreid worden uitbetaald. Concreet betekent dit dat als wij de rijksdoelen snel uitvoeren om op termijn kans te maken op extra middelen door bijstelling van de te behalen prestaties aan rijksdoelen, de provincie gebruik zal moeten maken van de leenfaciliteit bij het Groenfonds. Elk kwartaal stort het rijk bij het Groenfonds middelen, waaruit de provincie DLG en DR bevoorschot. Naast het risico van betalen staat natuurlijk ook het voordeel van rentevergoeding ontvangen. Op dit moment heeft de provincie een batig saldo op de rekening bij het Groenfonds staan).

**Overige risico's ILG**

Met ingang van 2007 voert de provincie de regie inzake het ILG. De feitelijke (financiële) uitvoering vindt plaats door DLG en DR. Ten tijde van het opmaken van deze begroting zijn er risico's te onderkennen, omdat de procedures nog niet volledig uitgekristalliseerd zijn:

- onduidelijkheid over de accountantsverklaringen die de provincie van DLG en DR gaat ontvangen;
- nog geen volledige afstemming tussen door DLG en DR verstrekte verantwoordingsinformatie en de wijze van verantwoording in de provinciale administratie;
- DLG en DR verantwoorden op kasbasis (dus exclusief verplichtingen) en registreren daarnaast apart verplichtingen. De provinciale boekhouding kent een stelsel van baten en lasten. Dit betekent dat de provincie (mogelijk) een deel van de verplichtingen in de provinciale jaarrekening moet opnemen. Verder kent het ILG een lange looptijd, namelijk tot en met 31 december 2013. Het financieel risico dat in dit verband gelopen wordt is niet te kwantificeren.

## Financiële risico's

Over de verstrekte leningen loopt de provincie een kredietrisico. Voor het merendeel van de verstrekte geldleningen is echter sprake van hypothecaire zekerheidstelling. Over de verstrekte leningen aan RTV Drenthe van € 4,5 miljoen en Stichting Landschapsbeheer Drenthe van € 75.000,-- per 31 december 2007 loopt de provincie een kredietrisico.

## Begrotingsrisico's

Aan veel ramingen in de begroting zijn onzekerheden verbonden. Bovendien zijn de te realiseren baten en lasten soms niet goed te beïnvloeden.

## Risico's op gegarandeerde geldleningen

Het totaal van de gegarandeerde geldleningen bedraagt per 31 december 2007 € 10,3 miljoen (2006: € 20,9 miljoen). De meeste hiervan zijn verstrekt ten behoeve van instellingen in de gezondheidszorg. Er worden in deze sector geen nieuwe garanties afgegeven. Het risico is in 2007 door aflossingen afgenomen met € 10,6 miljoen en zal in de toekomst verder afnemen.

## Kosten bestuursdwang

Bij de geïntensiveerde handhavingsactiviteiten kan het noodzakelijk zijn dat de provincie bestuursdwang moet toepassen. Het is niet altijd zeker dat verhaal van de kosten hiervan mogelijk is.

## Claims van derden

Hierbij gaat het om de aansprakelijkheid van de provincie bij (vermeend) onrechtmatig handelen. In de afgelopen jaren is "de lagere overheid" regelmatig geconfronteerd met gebeurtenissen die haar imago geen goed hebben gedaan. Deze gebeurtenissen hebben geleid tot een kritischer houding van burgers en bedrijven ten opzichte van de lagere overheid. Deze kritische houding leidt ertoe dat de lagere overheid vaker wordt aangesproken op de kwaliteit van de door haar geleverde prestaties. De nasleep van de recente gebeurtenissen bij de lagere overheid, waaronder de gebrekkige handhaving van veiligheidsvoorschriften, bevestigen dit. Hoewel zich in de afgelopen jaren bij de provincie Drenthe geen claims van belang hebben voorgedaan die het noodzakelijk maakten de hiertoe aangehouden buffer in het weerstandsvermogen aan te spreken, achten wij het, gezien de maatschappelijke ontwikkelingen ter zake, toch blijvend nodig hiervoor een risicoreserve binnen het eigen vermogen aan te houden. De accountant heeft daarom aanbevolen een risicobandbreedte aan te houden van minimaal € 1,5 miljoen tot maximaal € 2,5 miljoen. Deze inschatting is gemaakt door uit te gaan van vijf tot tien gebeurtenissen, waarbij claimrisico's zouden kunnen ontstaan en een maximaal risico per gebeurtenis van circa € 250.000,--. Momenteel is de provincie nog partij in een bodemprocedure. In 2007 is een claim vervallen van de Meppeler Beton Centrale doordat met hen een overeenkomst is gesloten om voor € 280.000,-- mee te betalen in de kosten van te treffen geluidsreducerende maatregelen (statenstuk 2007-283). Er lopen momenteel twee schadeclaims inzake de vorming van slijmalg in de Grote Rietplas. De provincie is naast de gemeente en het waterschap aansprakelijk gesteld. De gemeente is de hoofdaansprakelijke.

## Decentralisatie van rijkstaken

Naast de overdracht van bevoegdheden en middelen vindt ook overdracht van risico's plaats waarbij geen compensatie in geld plaatsvindt. Ook herverdeeleffecten dragen in geval van overdracht van rijkstaken naar de lagere overheden bij tot een verhoging van de risico's. De

verwachting is dat het risico toeneemt door de verdergaande bezuinigingen en ombuigingen van het rijk, met name nu het Bestuursakkoord 2008 nieuwe decentralisaties bevat.

## Bodemsanering en -bescherming: locatiespecifiek

In 2005 is een aanvullend onderzoek gestart naar de risico's van de vervuilde locatie VanWijk & Boerma te Vries. Dit in verband met een afgegeven beschikking "ernst en urgentie". De beschikking geeft aan dat er op een bepaald tijdstip gestart moet zijn met het saneren van de locatie. De saneringskosten zijn uit de rapporten geschat op circa € 10 miljoen. Wegens het ontbreken van een aansprakelijke private partij en afhankelijk van de uitkomsten kan de provincie verantwoordelijk gesteld worden om te saneren. De kosten van deze sanering zijn niet voorzien in het huidige budget dat door VROM tot 2010 beschikbaar gesteld is. De provincie zal in dit geval de kosten moeten voorfinancieren.

## Onderhoud wegen en kanalen

De provincie loopt het risico dat door derden veroorzaakte schades niet of niet geheel verhaald kunnen worden. Met name schades aan wegen en vaarwegen, veroorzaakt anders dan door een ongeval, zijn veelal niet op de eigenaar te verhalen. De provincie wordt verder met enige regelmaat aansprakelijk gesteld voor ongevallen die vaarweggebruikers overkomen. De provincie is hiervoor verzekerd. Daarnaast kunnen ook natuurlijke calamiteiten als extreme regen- of sneeuwval of aardschokken aanzienlijke schades tot gevolg hebben. De risico's blijven structureel aanwezig.

### Vergoeding btw op schade

Er is een landelijke btw-discussie met de verzekeringsmaatschappijen. De verzekeringsmaatschappijen willen de btw van de schades niet vergoeden omdat de provincies en gemeenten deze btw kunnen compenseren. Over de te volgen koers inzake uitkering van compensabele btw op schadeclaims heeft een overleg plaatsgevonden tussen vertegenwoordigers van onder meer het Verbond van Verzekeraars, de VNG en het IPO. Het overleg heeft niet geresulteerd in een definitieve standpuntinname van het Verbond van Verzekeraars, maar wel in het besluit van de vertegenwoordigende overheden om de rechter een bindende uitspraak te laten doen. De rechter heeft op dit moment nog geen uitspraak gedaan.

### Marktsituatie bij aanbestedingen

De (aanbestedings)marktsituatie in de jaren 2001-2006 kenmerkte zich door verlaagde aanneemsommen, mede door de bouwaffaire en lagere omzetvolumina bij opdrachtgevers. Deze gunstige marktsituatie heeft in het verleden geleid tot kortingen in de aanneemsommen. De tendens is thans dat de vraag op de aannemersmarkt naar onderhoudswerken toeneemt. Deze toenemende vraag heeft als gevolg dat er bij de aannemers leveringsproblemen met betrekking tot grondstoffen kunnen ontstaan en dat er een gebrek aan gekwalificeerd personeel kan zijn. Bij een gelijkblijvend aanbod en een toenemende vraag loopt de provincie het risico dat de aanneemsommen hoger worden, boven de inflatie uit. Om de risico's te beperken probeert de provincie Drenthe wel op het "juiste moment" de markt te betreden, maar dit is niet altijd mogelijk.

### Openbare verlichting

Het voornemen is om in het kader van het energiebeleid de openbare verlichting te gaan verminderen. De provincie loopt het risico dat er verschil in inzicht is met betrekking tot

openbare verlichting tussen de burgers en de provincie. Om de risico's te beperken hecht de provincie waarde aan de communicatie hieromtrent met de burgers. Uit onderzoek is gebleken dat door het uitvoeren van deze energiebesparende maatregel de verkeersveiligheid niet in het geding komt.

**Bestrijding geluidshinder**
Op grond van Europese regelgeving moeten provincies in de komende jaren geluidskaarten maken van drukke wegen. Drenthe is al in 2006 gestart met het opstellen van dergelijke kaarten, waarop de daadwerkelijke geluidsuitstraling moet worden weergegeven. De norm voor drukke wegen wordt in 2012 gelegd op 8.000 verkeersbewegingen per etmaal. Inmiddels zijn de geluidskaarten klaar, maar moet de geluidsnorm (in dBa) nog worden bepaald. Daarin heeft de provincie beleidsvrijheid. De uiteindelijk vastgestelde geluidsnorm kan consequenties hebben. In bepaalde situaties kan dit betekenen dat er geluidsreducerende maatregelen moeten worden genomen. Hierbij kan gedacht worden aan maatregelen als geluidswallen of het toepassen van geluidsreducerend asfalt, maar ook aan aanpassingen aan woningen, als gebruik dubbel glas of suskasten. Uiteindelijk wordt de vast te stellen geluidsnorm aan de staten voorgelegd. Dit gebeurt pas op zijn vroegst begin 2009. Dit betekent dat daarmee ook de te nemen maatregelen vastgelegd worden met de daarbij behorende financiële consequenties.

Financiële risico's ten aanzien van Landinrichting op Drentse maat (LODM), Hunzemaat, Verplaatsingsregeling Drentse bedrijven (VDB) en Verplaatsingsregeling agrarische bedrijven (VAB)
De provincie heeft een viertal fondsen opgericht bij het Nationaal Groenfonds ten behoeve van de vier vorengenoemde regelingen. Daarnaast wordt geld geleend bij het Nationaal Groenfonds ten behoeve van de aankoop dan grond door DLG ter realisatie van de doelen waarvoor deze fondsen zijn opgericht. Wanneer de doelen bereikt zijn, worden deze gronden weer vervreemd. Vanuit de fondsen worden de kosten die het Nationaal Groenfonds hiervoor maakt betaald en komen de pachtinkomsten binnen. Aangezien een deel van de gronden meerjarig in eigendom is van DLG, hebben fluctuaties in de prijsontwikkeling van gronden invloed op het vermogen in de fondsen. De langjarige ontwikkeling is dat de grondprijzen stijgen. De kortetermijnhandel laat wel eens fluctuaties zien, waardoor de laatste jaren zowel gronden met winst als met verlies verhandeld zijn. De fondsen worden zodanig beheerd dat er een ruime buffer is om dergelijke fluctuaties op te vangen.

## Europese programma's

In 2004 en 2005 is het EU-programma doelstelling 2 1997-1999 (samen met de provincie Groningen) door de Europese Commissie gecontroleerd. Deze controle heeft geleid tot een voorlopige terugvordering van € 4,4 miljoen. In oktober 2007 heeft hierover een hoorzitting plaatsgevonden in Brussel. In de hoorzitting heeft de beheersautoriteit meer dan de helft van deze terugvordering bestreden. De commissie zal nu een definitief standpunt opstellen. Dit standpunt zal zeer waarschijnlijk in het derde kwartaal van 2008 worden ingenomen. De beheersautoriteit kan dit standpunt vervolgens accepteren of in beroep gaan bij het Europese Hof. Het risico is voor het grootste deel afgedekt door rentebaten op het programma (ruim € 3,5 miljoen).
Naast de in het Samenwerkingverband Noord-Nederland (SNN) uitgevoerde Europese programma's is de provincie Drenthe betrokken bij de projecten Hanze Passage, Innovatieve Acties, Farmers for Nature, Waterline Economy, Watercost en Sparc. Ook bij deze projecten is sprake van risico's ten aanzien van de eindafrekening. De rechtmatige uitvoering van de

Europese programma's is en blijft een belangrijk aandachtspunt zowel voor de provincie Drenthe als haar uitvoerder SNN. Uit diverse onderzoeken (intern en vanuit SNN) op regelingen rondom EFRO, EZ/Kompas/Interreg blijken geen belangrijke aandachtspunten naar voren te zijn gekomen. In het voorjaar van 2007 heeft tevens de Europese Commissie een onderzoek uitgevoerd naar de uitvoering van de Europese programma's in Nederland. Ook SNN is hierbij betrokken. De geconstateerde aandachtspunten zijn door het Ministerie van EZ verwerkt in een nationaal actieplan, waaraan alle provincies meedoen. Door SNN zijn deze aandachtspunten direct opgepakt en uitgevoerd. Daarnaast heeft het Ministerie van EZ een uitgebreide aanvullende audit laten uitvoeren waar ook projecten van SNN en provincie Drenthe gecontroleerd zijn. Dit is een zeer diepgaande controle geweest. De uitkomst hiervan was een foutenpercentage bij SNN van 2,4. Dit is laag en een bevestiging van de goede controlesystematiek bij SNN. De Europese Commissie zal waarschijnlijk in het derde kwartaal van 2008 laten weten of ze instemt met de conclusies van het Ministerie van EZ. Door tijdig in te spelen op de conclusies van het Nationaal Actieplan kunnen financiële consequenties voor SNN worden beperkt, mogelijk zelfs tot nul. Eventuele tegenvallers komen ten laste van de reserve van SNN.

## Risico's in het kader van het Kompas

De provincie Drenthe is bij de Gemeenschappelijke regeling SNN mede risicodragend voor de risico's bij de uitvoering van het Kompas-programma, zoals onrechtmatigheden bij de uitvoering van projecten, interpretatieverschillen en verandering van regelgeving. Voor oude en huidige programma's en regelingen is geraamd hoe groot de risico's zijn. De risico's zijn vervolgens afgezet tegen de beschikbare reserves. Voor de oude programma's en regelingen is er binnen SNN ruim voldoende weerstandsvermogen om de resterende risico's op te vangen. De omvang van de reserves bij de huidige programma's en regelingen is voldoende om inhoudelijke en budgettaire risico's op te vangen.

## Dividend Essent

Het dividend van Essent is voor 2009 en verder structureel geraamd op € 6,7 miljoen. De winst is per definitie echter onzeker. Het risico kan zowel positief als negatief zijn. Wel is het zo dat Essent ernaar streeft het dividend niet minder te laten zijn dan over het voorgaande jaar. Het uitgangspunt hierbij is dat het dividend is gebaseerd op de winst uit normale bedrijfsactiviteiten.

## Nazorg stortplaatsen

Op grond van de wettelijke nazorgregeling in de Wm wordt de provincie, na overdracht van de nu operationele stortplaatsen, verantwoordelijk voor de bestuurlijke, organisatorische en financiële aspecten van de nazorg van deze stortplaatsen. Er worden in dit kader risico's genomen, vooral als het doelvermogen niet wordt bereikt als gevolg van tegenvallende rendementen, een snellere sluiting van de stortplaats dan voorzien of door wanbetaling, evenals door niet-voorziene omstandigheden nadat overdracht van de stortplaatsen aan de provincie heeft plaatsgevonden. Nadat de stortplaatsen zijn gesloten, kan geen verrekening met de exploitant meer plaatsvinden. Met behulp van een protocol sluitingsverklaring en een risicomodel wordt het risico beperkt.

## Uitvoering Meerjarenuitvoeringsprogramma verkeer en vervoer

Het gaat hierbij om diverse risico's, waaronder:

- planschade. Met name bij de grotere nieuwbouwprojecten (zoals de aanleg van rondwegen) kan het risico van planschade ex artikel 49 van de Wro niet geheel worden uitgesloten. Van belang is dat dit risico al tijdens de bestemmingsplanprocedure wordt geïnventariseerd; vertraging planprocedures als gevolg van de advies- en beroepsprocedures bij het voldoen aan planologische regelingen en/of diverse vergunningen;
- draagvlak planontwikkeling. Kenmerk voor het huidige provinciale beleid is het streven naar een verkeers- en vervoersvisie per corridor of gebied en een daarop gericht integraal maatregelenpakket. Met name het draagvlak voor de conclusies en aanbevelingen van de verschillende corridorstudies bepaalt de haalbaarheid van meerjarenuitvoeringsconvenanten. In financiële zin kunnen deze risico's positief en negatief zijn;
- onteigening. Veelal worden de gronden langs minnelijke weg verworven. In een aantal situaties is echter een onteigeningsprocedure nodig. Deze procedures zijn tijdrovend, dus vertragend en kostenverhogend;
- bodemsaneringen. In incidentele gevallen zal tijdens de uitvoering van het werk verontreiniging van het grondwater of van de bodem worden aangetroffen. Bodemsaneringen kunnen aanzienlijk kostenverhogend werken en zullen vaak tot grote vertragingen van het project leiden. Bij wegconstructies moet rekening worden gehouden met de mogelijkheid van het moeten afvoeren en verwerken van teerhoudend asfalt;
- geluidhinder. Sinds een aantal jaren moet bij reconstructies een akoestisch geluidsonderzoek worden uitgevoerd naar de effecten van de maatregelen op de omgeving (bijvoorbeeld de woningen langs een weg). Voor het geval de berekende geluidbelasting 1,5 dB hoger is dan de waarde in de oude situatie, moet de overheid maatregelen treffen. Daarbij kan gedacht worden aan maatregelen aan de bron (bijvoorbeeld geluidsreducerend asfalt) dan wel aan maatregelen op de plaats waar het effect optreedt (bijvoorbeeld maatregelen aan de woningen). Indien er maatregelen moeten worden getroffen, zijn deze van invloed op de kosten van het project;
- kabels en leidingen. Het moeten verleggen van kabels en leidingen kan in sommige gevallen aanzienlijk kostenverhogend werken en in de tijd gezien vertragingen opleveren;
- aanbestedingen. De op het moment van aanbesteden heersende marktsituatie kan een risico vormen. Een mee- of tegenvallende aanbesteding kan wel 30% verschil maken;
- water-, archeologie-, flora- en faunatoets. Voordat een bestemmingsplan gewijzigd kan worden moet de water-, archeologie-, flora en faunatoets met een positief resultaat worden doorlopen. Bij negatief resultaat kan het leiden tot een wijziging dan wel vertraging van het project;
- financiële dekkingsplannen. De uitwerking van het provinciale beleid wordt in nauwe samenwerking met derden (onder andere rijk en gemeenten) in een Meerjarig regionaal investeringsprogramma opgenomen. Per project wordt aangegeven welke overheden en instanties als financieel medeverantwoordelijke partner worden gezien. De afspraken daarover worden sinds 2005 jaarlijks in het PUP vastgelegd. Het dekkingsplan moet als een risico worden gezien in geval over de financieringsopzet nog geen overeenstemming is bereikt. In die gevallen waar een project in eerste aanleg een provinciale verantwoordelijkheid betreft, zal de provincie zelf moeten zorg dragen voor een financieel vangnet voor het eventueel (gedeeltelijk) mislukken van de nagestreefde financieringsopzet. Dat vangnet zal in beginsel worden gevonden binnen de provinciale budgetten.

Hetgeen hiervoor is beschreven, geldt in grote lijnen ook voor het project Vaarweg Erica-Ter Apel.

## Jeugdzorg

In 2005 is de Wet op de jeugdzorg van kracht geworden. Eén van de kenmerken van de Wet op de Jeugdzorg is dat iedere jeugdige met een indicatiebesluit van het Bureau Jeugdzorg recht op jeugdzorg heeft èn dit recht in het uiterste geval kan afdwingen door middel van een gerechtelijke procedure. De financiering van de provinciale jeugdzorg gebeurt door inzet van de door het rijk beschikbaar getelde middelen, de zogenaamde doeluitkeringen. De provincie ontvangt twee doeluitkeringen, één voor het Bureau Jeugdzorg en één voor het zorgaanbod. Daarnaast kan voor de financiering een beroep worden gedaan op de Voorziening jeugdzorg. Wetgeving bepaalt namelijk dat de provincie een egalisatiereserve jeugdzorg moet vormen. Het verschil tussen de som van de vastgestelde uitkeringen en de vastgestelde subsidies komt ten gunste of ten laste van de egalisatiereserve. Het volume van de middelen dat het rijk beschikbaar stelt is afgeleid van de laatste doeluitkeringen. In doorrekeningen naar T+1 wordt altijd rekening gehouden met reeds bekende ontwikkelingen, bij voorbeeld extra middelen in het kader van aanpak wegwerken wachtlijsten of een toename van maatregelen bij de jeugdbescherming en jeugdreclassering. Dit laatste mede als gevolg ven een aantal landelijke incidenten in het verleden. De vraag naar jeugdzorg stijgt echter nog steeds en bij onvoldoende financiering door het rijk komt de voorziening jeugdzorg onder druk te staan. Voorkomen moet worden dat bij het zorgaanbod en bij het AMK wachtlijsten ontstaan als gevolg van een tekort aan middelen. IPO en het rijk zijn in het kader van prestatieafspraken overeengekomen dat provincies autonome middelen inzetten bij het ontstaan van wachtlijsten.

## Motorrijtuigenbelasting

Het Centraal Bureau Motorrijtuigenbelasting (CBM) int de provinciale opcenten en draagt deze aan de provincies af. De provincies hebben geen controlemogelijkheden op deze afdrachten en zijn daarmee informatieafhankelijk van het CBM. Er blijft onzekerheid bestaan over de juistheid en de volledigheid van de ontvangen opcenten. Overigens is inmiddels door het IPO het initiatief genomen om een convenant met de Belastingdienst op te stellen waarin de controle- en informatiemogelijkheden afdoende worden geregeld.

## Overige aanwezige risico's

**Computeruitval**

Voorkomen moet worden dat in geval van ingrijpende storingen of calamiteiten bedrijfsactiviteiten voor langere tijd onderbroken zijn en dat kritische (geautomatiseerde) bedrijfsprocessen tegen deze effecten worden beschermd. Contracten met leveranciers, voorraden en de beheersorganisatie zijn afgestemd op 99% beschikbaarheid van de voorzieningen. In het calamiteitenplan van de bedrijfshulpverlening zijn verschillende scenario's omschreven hoe gehandeld dient te worden in geval van calamiteit om zoveel mogelijk slachtoffers te voorkomen, schade te beperken en zo snel mogelijk na een incident weer over te gaan op de normale bedrijfsvoering. De risico's zijn door vorenstaande maatregelen gering, maar bij grote (langdurige) calamiteiten en beveiligingsincidenten (als gevolg van bijvoorbeeld natuurrampen, ongevallen, brand en opzettelijke handelingen) zou een beheersproces van bedrijfscontinuïteit moeten worden geïmplementeerd om verstoring tot een aanvaardbaar niveau te beperken, door een combinatie van preventieve maatregelen en herstelmaatregelen. Dit alles zou te zijner tijd (2010–2011) gevat kunnen worden in een continuïteitsplan.

**Oninbare debiteuren**
Zowel in de reguliere bedrijfsvoering als bij de grotere investeringen en projecten is er sprake van oninbaarheid op debiteuren. Het debiteurensaldo van de provincie bedroeg per 31 december 2007 € 8,6 miljoen. Op deze vorderingen is in de jaarrekening een voorziening voor mogelijke oninbaarheid in mindering gebracht van € 1,3 miljoen. Jaarlijks wordt in de jaarrekening de hoogte van de voorziening beoordeeld.

**Specifieke uitkeringen**
De provincie ontvangt uit vele subsidieregelingen gelden van het rijk. Over de besteding ervan moet in veel gevallen verantwoording worden afgelegd. Hierbij dient meestal een accountantsverklaring te worden afgegeven. Met ingang van 2006 wordt in de jaarrekening (SISA-bijlage) een aantal specifieke uitkeringen opgenomen, waardoor voor deze uitkeringen een specifieke accountantsverklaring niet meer vereist is. De verwachting is dat dit voor steeds meer specifieke uitkeringen zal gaan gelden. Indien de subsidievoorwaarden niet adequaat worden nageleefd, bestaat het risico dat gelden dienen te worden terugbetaald aan het rijk, terwijl de kosten wel zijn gemaakt of bedragen wel zijn doorgegeven naar andere instellingen. Het genoemde risico leidt daarom niet tot een kwantificering van een aanwezig financieel effect.

**Ontoereikende verzekeringen**
Een groot deel van de risico's is te verzekeren. De provincie heeft de normaal gebruikelijke risico's behorende bij hun taken dan ook verzekerd. Daarnaast zijn diverse aansprakelijkheidsverzekeringen afgesloten.

**Beleidsrisico's**
De provincie loopt ook ten aanzien van wijziging beleid en/of (financiële) herprioritering risico's. Met name bij langjarige projecten is dit risico reëel, omdat het rijk hier een grote invloed op heeft. Verder loopt de provincie risico ten aanzien van draagvlak bij externe partijen. Veel provinciale ambities zijn qua haalbaarheid afhankelijk van de medewerking van derden: bestuurlijk - politiek, beleidsmatig, financieel, prioriteit en procedureel. Dit risico kan zich in het bijzonder voordoen bij deelname van de provincie aan bijvoorbeeld de ontwikkeling van het gebied Leek-Roden of aan het Masterplan Assen-Zuid.

## Verbonden partijen en overige samenwerkingsverbanden

Onder een verbonden partij wordt verstaan: een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft. Vooral het financiële belang impliceert een risico voor de provincie. Immers, de middelen die door de provincie ter beschikking zijn gesteld, kunnen een verlies zijn in geval van faillissement. Verder heeft de provincie een financieel belang indien financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de provincie.
In deze Begroting is een afzonderlijke paragraaf besteed aan verbonden partijen. De risico's van de samenwerkingsverbanden worden niet in alle gevallen gekwantificeerd. De accountant geeft in zijn rapport aan dat hij inschat dat de provincie hierbij specifiek risico loopt bij het SNN en GAE. Het gaat hierbij globaal geschat om een risico van vijfmaal de jaarlijkse bijdrage. Dit is omgerekend op basis van de Begroting 2009 ongeveer € 4,5 miljoen.

De volgende verbonden partijen en overige samenwerkingsverbanden zijn te onderscheiden.

**Deelnemingen**

- Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij. Het betreft een symbolische deelname; de provincie Drenthe is voor 0,01% aandeelhouder.
- WMD. De provincie bezit 50% van het aandelenkapitaal.
- GAE. De provincie bezit 30% van de aandelen. De begrote bijdrage voor 2009 bedraagt voor Drenthe € 308.062,--.
- Europark Coevorden/Emlichheim Entwicklungsgesellschaft mbH. De provincie zal, gelet op de omvorming van het Europark naar een risicodragende onderneming, alleen indirect (via lening NOM) bijdragen aan het stamkapitaal van het Europark.
- NV Essent. In het "oude" nutsbedrijf Essent heeft de provincie Drenthe 2,28% van de aandelen. Drenthe ontvangt dividend en heeft een stem in de aandeelhoudersvergadering.

**Gemeenschappelijke regelingen**

- SNN. De begrote bijdrage in de uitvoeringskosten bedraagt voor 2009 € 582.400,--. Bij SNN is voor de risico's van de lopende projecten een ruime voorziening gevormd. Door deelname in het bestuur en het bestuderen en bijhouden van alle bestuursstukken houdt de provincie Drenthe greep op de eventueel aanwezige risico's bij het SNN. Daarnaast vindt toezicht plaats door het Ministerie van BZK.
- BANN. Het bestuursonderwijs is geprivatiseerd. De gemeenschappelijke regeling is in stand gebleven om de eventuele verplichtingen ten opzichte van voormalig personeel na te kunnen komen. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.
- Noordelijke Rekenkamer. De GS, waaraan de drie noordelijke provincies deelnemen, is in werking getreden op 1 januari 2005. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.
- OV-bureau. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.

**Stichtingen en andere privaatrechtelijke rechtspersonen**

- Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.
- DBL. De provinciale begrote bijdrage bedraagt over 2009 € 67.600,-- (dit is de nettolast na compensatie btw).
- Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA). De begrote bijdrage voor 2009 bedraagt € 197.000,--.
- Stichting Drents Plateau. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.
- Vereniging IPO. De begrote bijdrage voor 2009 van de provincie bedraagt € 752.200,--.

**Bestuursrechtelijke rechtspersonen**

- Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe. Het fonds beheert de gesloten stortplaatsen uit de opbrengsten van de nazorgheffing verkregen middelen. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.

De risico's van de samenwerkingsverbanden worden in de rapportages van de provincie niet gekwantificeerd. Bestudering van de stukken levert het volgende beeld op.

| Nr. | Verbonden partij Kwantificering (x € 1.000,--) | |
|---|---|---|
| 1. | Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij | 0 |
| 2. | Waterleidingsmaatschappij Drenthe | 0 |
| 3. | Groningen Airport Eelde (5x de werkelijke bijdrage 2007) | 1.500 |
| 4. | Europark Coevorden/Emlichheim Entwicklungsgesellschaft mbH | 0 |
| 5. | NV Essent | 0 |
| 6. | Samenwerkingsverband Noord-Nederland (5x de werkelijke bijdrage 2007) | 2.600 |
| 7. | Interprovinciaal Overleg | 0 |
| 8. | Bestuursacademie Noord-Nederland | 0 |
| 9. | Noordelijke Rekenkamer | 0 |
| 10. | OV-bureau | 0 |
| 11. | Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie | 0 |
| 12. | Stichting Drentse bedrijfslocaties | 0 |
| 13. | Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen | 0 |
| 14. | Stichting Drents Plateau | 0 |
| 15. | Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe | 0 |
| | Totaal | 4.100 |

## Conclusie financieel effect van de risico's

Uit het vorenstaande blijkt dat de risico's als volgt gekwantificeerd kunnen worden weergegeven (afgerond x € 1.000,--)

| | Financieel effect | |
|---|---|---|
| | Minimum | Maximum |
| Risico's vermeld in deze paragraaf | | |
| ■ claims van derden | 1.500 | 2.500 |
| Inschatting p.m.-posten risico's vermeld in deze paragraaf en een aan te houden buffer voor algemene bedrijfsvoeringrisico's (5%-8% van de begrote lasten 2009) | 12.695 | 20.312 |
| Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen, inschatting | 5.000 | 5.000 |
| Verbonden partijen | 4.100 | 4.100 |
| Totaal financieel effect van de risico's | 23.295 | 31.912 |

De financiële effecten van de aangegeven risico's worden gezien het vorenstaande ingeschat tussen de € 23 en € 32 miljoen.

Geconcludeerd kan worden dat het huidige weerstandsvermogen van de provincie ruim voldoende is. De omvang van de weerstandscapaciteit is toereikend om de aanwezige risico's op te vangen.

# Paragraaf 2.3 Onderhoud kapitaal-goederen

Op grond van artikel 9 van het BBV is bepaald dat in de Begroting de beleidslijnen moeten worden vastgelegd met betrekking tot relevante beheersmatige aspecten, waaronder het onderhoud van kapitaalgoederen. De commissie BBV (artikel 12) stelt dat in de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen het beleidskader voor het onderhoud van de kapitaalgoederen gegeven moet worden. In deze paragraaf wordt aangegeven om welke kapitaalgoederen het gaat, wat het ambitieniveau daarbij is en hoe het beheer, zowel operationeel als financieel, moet worden uitgevoerd.
De gewenste kwaliteit van de kapitaalgoederen is bepalend voor de lasten. De lasten kunnen op diverse programma's voorkomen. Met onderhoud van kapitaalgoederen is een substantieel deel van de Begroting gemoeid.

## Beleid

De afdeling Wegen en Kanalen draagt zorg voor het beheer en onderhoud van het provinciale wegen- en vaarwegennet. Deze wettelijke verantwoordelijkheid is beleidsmatig vertaald in het PVVP.
Het beleid voor het onderhouden van de kapitaalgoederen is opgenomen in:
- Beleidsvisie beheer en onderhoud wegen en kanalen (inclusief Groenbeheervisie Plan)
- PVVP 2007-2012
- POP II
- Beleidsplan verlichting

Voor het onderhoud van de provinciale wegen was voorheen het Managementraamcontract (beheer) wegen en kanalen 2004-2014 van toepassing. De ontbinding van het management-contract heeft ertoe geleid dat er een beleidsvisie beheer en onderhoud wegen en kanalen is opgesteld, met daaraan gekoppeld een meerjarenonderhoudsprogramma, waaruit jaarlijks uitvoeringsprogramma's worden opgesteld. De uitvoeringsprogramma's zijn een inhoudelijke verbijzondering van wat in het desbetreffende jaar zal worden uitgevoerd.

Voor het beheer en onderhoud van de wegen en de Zuid-Drentse vaarwegen zijn de (egalisatie) reserves afgeschaft. Jaarlijks wordt hiervoor in de Begroting op basis van de beleidsvisie een beroep gedaan op de provinciale algemene middelen. Voor de vaarweg Meppel-De Punt, die hoofdzakelijk uit de bijdrage van het rijk wordt beheerd en onderhouden is de bestemmings-reserve wel in stand gehouden om grote onderhoudspieken te kunnen financieren en de rijks-bijdrage ook daadwerkelijk te gebruiken voor deze vaarweg.

Gelet op de beleidsvisie kan het onderhoud kapitaalgoederen als volgt worden onderverdeeld.
- Wegen
- Vaarwegen
- Kunstwerken (viaducten, bruggen en dergelijke)
- Groen
- Verlichting

## Wegen

De provincie Drenthe beschikt over ongeveer 467,2 km wegen, 12,9 km parallelwegen, 263,6 km fietspaden, 28,2 km op- en afritten, 9,1 km dubbele rijbanen en 1,5 km voetpaden. Hierin bevinden zich 347 kruispunten/T-aansluitingen, 56 rotondes, 6 verkeersregelinstallaties en een groot aantal (± 80) bushokjes.
Door jaarlijks de provinciale infrastructuur te inspecteren, wordt het jaarlijkse onderhoudsprogramma vastgesteld, een afgeleide van het (toekomstige) meerjarenonderhoudsprogramma. Het kwaliteitsniveau wordt aan de hand van een landelijke systematiek vastgesteld volgens de zogenaamde CROW-methode (kennisplatform voor onder andere infrastructuur). Het is mogelijk om via de CROW-methode een rapportcijfer voor het onderhoudsniveau te berekenen. Het nagestreefde onderhoudsniveau, zoals in het Managementcontract 2007 als streefwaarde vermeld, is 'ruim voldoende' oftewel gemiddeld rapportcijfer 7. Het streven is boven het minimumniveau van de 6 te blijven, zodat de kans op achterstallig onderhoud beperkt blijft en de risico's voor de verkeersveiligheid onevenredig groot zijn. Groot onderhoud van het asfalt vindt in een cyclus van gemiddeld 15-20 jaar plaats, afhankelijk van het wegtype en de mate van verkeersbelasting. Er wordt altijd gekeken naar win-winsituaties bij onderhoud kapitaalgoederen door onder andere onderhoud aan een weg te combineren met onderhoud aan groen langs de desbetreffende weg.

Per 1 januari 2007 is de (voormalige) rijksweg N34 (Overijsselse grens bij Ane-Coevorden-Holsloot-De Punt/A28) in beheer en onderhoud door de provincie overgenomen van het rijk. Deze N34 maakt deel uit van de gepresenteerde gegevens. Gedurende de eerstkomende jaren wordt deze weg gereconstrueerd en aangepast aan de huidige normen. Het rijk heeft hiervoor de financiële bijdrage geleverd. Hierdoor is er de eerste 6 jaar minder onderhoudsgeld nodig dan normaliter benodigd is. Gedurende deze periode hoeft er namelijk geen groot onderhoud uitgevoerd te worden ten laste van het reguliere onderhoudsbudget (€ 1.217.000,-- in 2007 en vanaf 2013 € 1.900.000,--; prijspeil 2007).

Het beschikbare budget voor onderhoud in de provinciale Begroting is het normbedrag in 2009 € 8.273.373,--. Dit bedrag wordt jaarlijks met een (inflatie)percentage verhoogd.

Voor de kosten van onderhoud van de wegen zijn in de Begroting 2009 en volgende jaren, exclusief de apparaatskosten, de volgende bedragen opgenomen:

| | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| Programma beheer en onderhoud | 8.273.373 | 8.421.940 | 8.497.526 | 8.665.654 |

Bedragen in €

## Vaarwegen

De provincie beheert ca. 154 kilometer vaarwegen, met daarnaast 21.200 are bermen en taluds en 24.90 meter watergangen. Het water in de vaarwegen wordt op peil gehouden door middel van 17 sluizen en 11 gemalen. Het betreft de trajecten Meppel-De Punt, bestaande uit de Drentsche Hoofdvaart, het Noord-Willemskanaal en het Meppelerdiep en de Zuidoost-Drentse Vaarwegen, bestaande uit de Hoogeveensche Vaart, de Verlengde Hoogeveensche Vaart, het Stieltjeskanaal, het Coevorden-Vechtkanaal en het Afwateringskanaal. In de zomer betekent dit wateraanvoeren om verdroging tegen te gaan (waterleidingfunctie) en in de herfst en winter het afvoeren van het overtollige water (rioolfunctie).

De staten hebben in 1994/1995 besloten tot het streven de vaarwegen voor de scheepvaart open te houden en tot het stimuleren van vervoer te water, zowel beroepsmatig als recreatief. Het beheer en onderhoud van de provinciale vaarwegen is eveneens opgenomen in het jaarlijkse uitvoeringsprogramma. In tegenstelling tot de wegen is er geen landelijke uniforme systematiek om het onderhoudsniveau van vaarwegen te kwantificeren. Verschillende vaarwegbeheerders overleggen hierover en inspecteren hun vaarwegen jaarlijks. De inspecties bestaan hoofdzakelijk uit twee onderdelen: inspectie damwanden en vaarwegdieptes. Op grond van deze inspecties is gebleken dat het huidige onderhoudsniveau als "voldoende" te typeren is. Wel geldt voor al onze vaarwegen dat de marge tussen vaarwegdiepte en diepgangen van de toegelaten "maatgevende" scheepstypes, in Drenthe heel beperkt is. In 2009 wordt begonnen met het invullen van een geautomatiseerde applicatie, genaamd KIOS, om aan de hand daarvan systematisch tot onderhoudsschema's te komen. Hierin worden ook de sluizen gemalen betrokken. Er wordt in 2009 eveneens gewerkt aan een meerjaren baggerplan voor de Drentse vaarwegen.

## Vaarweg Meppel-De Punt

De vaarweg Meppel-De Punt is in 1994 overgenomen van het rijk, in het kader van de toenmalige "natte sanering", een decentralisatie impuls onder het regime van "Brokx-Nat". Bij die overname verplichtte het rijk zich contractueel tot 2024 de volledige kosten van sober beheer aan de provincie te vergoeden. Met ingang van 2024 vervalt een bedrag van ca. € 1,5 miljoen structureel voor het groot onderhoud (op een totale rijksbijdrage van € 3,3 miljoen per jaar, prijspeil 2007).

Het beschikbare budget voor onderhoud bestaat, naast een jaarlijks geïndexeerd normbedrag (norm aandeel provincie Drenthe per 1 januari 2009: € 2.305.339,--) voornamelijk uit bijdragen van derden (rijk en waterschappen). Zoals al opgemerkt komt een deel van de rijksvergoeding met ingang van 2024 te vervallen.

Voor de kosten van onderhoud van de vaarweg Meppel-De Punt zijn in de Begroting 2009 en volgende jaren, exclusief de apparaatskosten, de volgende bedragen opgenomen.

| | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| Programma beheer en onderhoud | 2.305.339 | 2.317.745 | 2.067.880 | 2.108.983 |

Bedragen in €

Het saldo voor de Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt bedraagt per 1 januari 2009 € 4.713.238,--.

## Zuidoost-Drentse vaarwegen

De Zuidoost-Drentse vaarwegen zijn al in provinciaal beheer sinds de jaren zestig van de twintigste eeuw. In tegenstelling tot jaren geleden is het onderhoudsniveau van deze vaarwegen thans op peil. Wel zijn in sommige kanalen ten opzichte van de vaarwegklasse diepgangbeperkingen afgekondigd ten opzichte van de Europese CEMT-normen (Commission Européenne des Ministres de Transport). Echter, deze afwijking zorgt niet voor beperkingen in het gebruik van de vaarweg. Er zijn wensen de Hoogeveensche Vaart te verdiepen naar een 600 tonskanaal. Ook

voor het Coevorden-Vechtkanaal, in 2000/2001 uitgebreid tot 400 tonskanaal, bestaan wensen tot uitbouw, in principe tot een 1.000 tonsvaarweg. Tot op heden ontbreken hiervoor de budgetten. Het beschikbare budget voor onderhoud in de provinciale Begroting is het normbedrag in 2009 € 1.785.791,--. Dit bedrag wordt jaarlijks met een (inflatie)percentage verhoogd.

Voor de kosten van onderhoud van de Zuidoost-Drentse vaarwegen zijn in de Begroting 2009 en volgende jaren, exclusief de apparaatskosten, de volgende bedragen opgenomen.

| | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| Programma beheer en onderhoud | 1.785.791 | 1.793.507 | 1.873.043 | 1.909.884 |

Bedragen in €

## Kunstwerken (civiel)

De provincie beheert een groot aantal kunstwerken: 370 duikers, 47 vaste bruggen, 16 fietsbruggen, 45 beweegbare bruggen, 13 duikerbruggen, 30 viaducten, 15 onderdoorgangen, 17 sluizen, 11 gemalen en 3 fietstunnels. Momenteel worden kunstwerken beoordeeld op hun kwaliteit als er onderhoud aan de desbetreffende weg of vaarweg plaatsvindt. De meeste kunstwerken zijn van beton en vergen daarom normaliter nauwelijks onderhoud. Echter, in 2009 wordt gestart met het inrichten van het onderhoudsprogramma KIOS, waarin ook de onderhoudsniveaus van alle provinciale kunstwerken worden vastgelegd. De kosten van onderhoud van de kunstwerken zijn tot op heden in de Begroting verdisconteerd in het Programma beheer en onderhoud (zowel voor de wegen als de vaarwegen). Het beschikbare budget in de provinciale Begroting voor onderhoud en exploitatie van de kunstwerken wordt berekend op basis van een normbedrag, waarbij de apparaatskosten niet meegenomen worden. Dit bedrag wordt jaarlijks met een (inflatie)percentage verhoogd.
Door het afschaffen van de reserve kapitaallasten kunstwerken wordt er thans geen reserve meer opgebouwd voor de vervanging van de kunstwerken op termijn. Bij recente onderzoeken van Rijkswaterstaat is gebleken dat de conditie van de kunstwerken in relatie tot de toename van steeds zwaardere belastingen van mindere kwaliteit is dan was verwacht. In 2009 gaan we een onderzoek uitvoeren hoe het met de conditie van de kunstwerken in de Drentse wegen en vaarwegen is gesteld in het licht van deze zwaardere belasting. En zo mogelijk wat dit financieel in de toekomst voor gevolgen heeft.
De kosten van exploitatie en onderhoud van de kunstwerken zijn tot op heden in de Begroting verdisconteerd in het Programma beheer en onderhoud (zowel wegen als vaarwegen). Het beschikbare budget voor onderhoud in de provinciale Begroting wordt berekend op basis van een normbedrag. Dit bedrag wordt jaarlijks met een (inflatie)percentage verhoogd.

Voor de kosten van onderhoud en exploitatie van de kunstwerken zijn in de Begroting 2009 en volgende jaren, exclusief de apparaatskosten, de volgende bedragen opgenomen.

| | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| Kunstwerken (exploitatie en onderhoud) | 878.220 | 895.784 | 913.700 | 931.974 |

Bedragen in €

## Groen

Drenthe beheert 66.200 are bermen, 31.974 bomen. De ruimtelijke kwaliteit in het landelijk gebied is randvoorwaarde voor de ontwikkeling van de infrastructuur. Groenstructuur is gericht op het bereiken van een waardevolle, karakteristieke, veilige en duurzame groenstructuur langs provinciale wegen en vaarwegen/kanalen in de provincie Drenthe. Hieronder vallen ook fauna-voorzieningen. Sinds enige tijd hebben we een groenbeheervisieplan voor de landschappelijke inpassing van de provinciale wegen en vaarwegen. Hiermee hopen we ook een voorbeeldfunctie naar gemeenten en andere overheden te kunnen uitoefenen. De kosten van onderhoud van groen zijn tot op heden in de Begroting verdisconteerd in het Programma beheer en onderhoud (zowel voor de wegen als de vaarwegen). Het beschikbare budget voor onderhoud in de provinciale Begroting wordt berekend op basis van een normbedrag. Dit bedrag wordt jaarlijks met een (inflatie)percentage verhoogd.

Voor de kosten van groenbeheer zijn in de Begroting 2009 en volgende jaren, exclusief de apparaatskosten, de volgende bedragen opgenomen.

| | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| Groen | 2.101.200 | 2.143.224 | 2.186.088 | 2.229.810 |

Bedragen in €

## Verlichting (openbare verlichting)

De provincie beheert 2.650 lichtmasten. De exploitatie en het onderhoud van de openbare verlichting zijn grotendeels uitbesteed aan Essent. Gemiddeld eenmaal in de 2 jaar worden de lampen vervangen en eveneens ad hoc indien een defect zich voordoet. De lantaarns hebben weinig tot geen onderhoud. In het nieuwe Beleidsplan verlichting is voorgenomen de openbare verlichting tot een minimum te beperken. Hiermee wordt tegemoetgekomen aan de wens om energie te besparen en de lichtoverlast terug te dringen zonder dat de verkeersveiligheid in het gedrang komt.
De kosten van de exploitatie en het onderhoud van de verlichting zijn tot op heden in de Begroting verdisconteerd in het 'Programma beheer en onderhoud'. Het beschikbare budget voor onderhoud in de provinciale Begroting wordt berekend op basis van een normbedrag. Dit bedrag wordt jaarlijks met een (inflatie)percentage verhoogd.

Voor de kosten van beheer en de exploitatie van de openbare verlichting zijn in de Begroting 2009 en volgende jaren, exclusief de apparaatskosten, de volgende bedragen opgenomen.

| | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| Openbare verlichting | 224.400 | 228.888 | 233.465 | 238.134 |

Bedragen in €

## Gebouwen

Naast de in steunpunten en dienstwoningen op het werkterrein van wegen en kanalen kent de provincie Drenthe nog een tweetal gebouwen waarvan zij het onderhoud heeft. Dit betreft:
- het provinciehuis
- het Drents Museum

**Provinciehuis**
Om op een zo planmatige wijze het onderhoud aan het provinciehuis uit te voeren en de financiële middelen daarvoor beschikbaar te hebben is door een gespecialiseerd bureau in 2000 een onderhoudsplan opgesteld. Daarbij is gebruikgemaakt van standaard geaccepteerde prijs- en kwaliteitsnormen die gelden in de bouw. Het plan geeft inzicht in de staat van onderhoud, de te verwachten toekomstige onderhoudsbehoefte voor een termijn van 10 jaar en de daarvoor benodigde financiële middelen. Er is daarbij rekening gehouden met onder meer het feit dat het provinciehuis geen onderhoudsvriendelijk gebouw is, omdat er veel hout- en ijzerconstructies zijn toegepast. Verder is in het meerjarenonderhoudsplan rekening gehouden met het onderhoud aan het buitenterrein.

Omdat het huidige onderhoudsplan is opgesteld voor de periode 2000 – 2010 en het provinciehuis de komende tijd gerevitaliseerd gaat worden, zal het onderhoudsplan tijdens de revitalisering geactualiseerd worden. Tijdens de revitalisering zal duidelijk worden wat na afronding voor dagelijks en planmatig onderhoud jaarlijks nodig is.

Voor de uitvoering van het onderhoudsplan is in de Meerjarenbegroting 2008 en volgende jaren rekening gehouden met een structurele uitgaaf van € 528.425,-- (2009). Van dit bedrag wordt jaarlijks € 351.930,-- gestort in de Voorziening groot onderhoud provinciehuis. Voor het dagelijks onderhoud is jaarlijks een exploitatiebudget in de Begroting opgenomen ter hoogte van het verschil tussen de structurele uitgaf en de storting in de voorziening (te weten € 176.495,-- in 2009).

| | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|
| Programma beheer en onderhoud | 528.425 | 531.939 | 535.539 |

Bedragen in €

Het saldo van de Voorziening groot onderhoud provinciehuis bedraagt per 1 januari 2009 naar verwachting € 1.845.908,--. In 2009 zal hieruit circa € 343.500,-- aan gepland onderhoud, € 230.000,-- aan achterstallig onderhoud en € 495.000,-- aan revitalisering en circa € 250.000,-- aan “nieuw” onderhoud.

**Drents Museum**
In 2001 heeft een daartoe gespecialiseerd bureau een rapport uitgebracht over het onderhoud van het Drents Museum. Op grond van de uitkomsten van het daarbij behorende 10-jarig onderhoudsplan, alsmede een uitgewerkte heldere taakafbakening van verantwoordelijkheden tussen huurder en verhuurder is het budget vastgesteld dat nodig is om de kwaliteit van het onderhoud van de gebouwen op een goed niveau te houden.

Omdat het huidige onderhoudsplan in 2001 is opgesteld en het Drents Museum in de komende periode uitgebreid gaat worden, zal het onderhoudsplan tijdens de verbouwing geactualiseerd worden. Dit ook weer voor een periode van 10 jaar. Na de afronding van de verbouwing en nieuwbouw zal dan duidelijk worden wat na afronding voor onderhoud jaarlijks nodig is. Daarom is de afgelopen periode gereserveerd omgegaan met uitvoering van planmatig onderhoud. Het uitgestelde onderhoud zal tijdens de verbouwing plaatsvinden.

Voor de uitvoering van het onderhoudsplan is in de Meerjarenbegroting 2008 en volgende jaren rekening gehouden met een structurele uitgaaf van € 194.202,-- (2009). Van dit bedrag wordt jaarlijks € 121.899,-- gestort in de Voorziening groot onderhoud Drents Museum. Voor het

dagelijks onderhoud is jaarlijks een exploitatiebudget in de Begroting opgenomen ter hoogte van het verschil tussen de structurele uitgaaf en de storting in de voorziening.

| | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|
| Programma beheer en onderhoud | 194.202 | 195.629 | 197.124 |

Bedragen in €

Het saldo van de Voorziening groot onderhoud Drents Museum bedraagt per 1 januari 2009 naar verwachting € 553.733,--.

Hoofdingang Drents Museum

# Paragraaf 2.4 Financiering

In deze paragraaf geven wij een toelichting op het financieringssaldo. Een aantal elementen van het financieringssaldo wordt nader toegelicht, te weten de investeringen in vaste activa en het vermogen.
Vervolgens wordt nader ingegaan op de treasury-activiteiten van de provincie.
Uitgangspunt voor de financieringsfunctie van de provincie Drenthe is dat deze uitsluitend de publieke taak dient.

In deze paragraaf komen aan de orde:
- algemene ontwikkelingen en rentevisie
- ontwikkelingen bij de provincie Drenthe
- risicoprofiel en rendement
- financiële risico's
- rendement
- leningenportefeuille
- meerjarige financieringspositie

## Algemene ontwikkelingen en rentevisie

De internationale conjunctuur ontwikkelt zich in 2008 en 2009 minder uitbundig dan in voorgaande jaren.
De oorzaak hiervoor moet worden gezocht in de crisis op de Amerikaanse woningmarkt en de als gevolg daarvan ontstane problemen op de kredietmarkten. Negatieve welvaartseffecten als gevolg van dalende huizenprijzen en een teruglopende banengroei zetten de consumptie in de Verenigde Staten onder druk. De buitenlandse vraag ondersteunt de bedrijvigheid, mede door een als gevolg van de dalende dollar verbeterde concurrentiepositie. Eerst in de tweede helft van 2009 zal de economische groei aantrekken.

De perspectieven voor de eurozone als geheel blijven relatief gunstig. De consumptie zal gestaag, maar gematigd groeien. De lonen stijgen wat sterker, bij een lagere groei van de werkgelegenheid. De investeringsgroei loopt mede door de problemen op de woningmarkten in sommige landen terug. De buitenlandse vraag blijft toenemen. Gemiddeld wordt voor de eurozone een economische groei van 1,5% in 2009 verwacht. Voor 2008 wordt uitgegaan van 1,6%. De inflatie zal mede door de aantrekkende lonen aan de hoge kant blijven. Voor 2009 verwachten wij een geldontwaarding van 2,6%, 0,9 procentpunt minder dan in 2008. De Nederlandse economie zal in 2009 naar verwachting groeien met 1,8%, 1,0 procentpunt minder dan in 2008. De inflatie loopt onder invloed van hogere loonstijgingen en indirecte belastingen op van 2,8% in 2008 naar 3,5% in 2009.

In de periode tot en met 2009 worden weinig veranderingen in het monetaire beleid van de ECB voorzien. De lange rentetarieven kunnen in de komende maanden mogelijk wat dalen, maar zullen in de loop van volgend jaar naar verwachting stijgen onder invloed van een herstel van de conjunctuur.
(Bron: Bank Nederlandse Gemeenten)

In de volgende grafiek is de renteontwikkeling van januari tot en met juli 2008 weergegeven. Na een lichte daling is de Euribor flink gestegen. Deze stijging is tezamen met de rentevisie aanleiding om als uitgangspunt voor de begroting 2009 een korte rente van 5% te hanteren, een verhoging van 1% ten opzichte van 2008. Aangezien er sprake is van een inverse rentestructuur (situatie waarin de korte rente hoger is dan de lange rente), houden wij voor de lange rente ook rekening met een rente van 5%. Ook de lange rente verhogen wij hiermee met 1% ten opzichte van 2008.

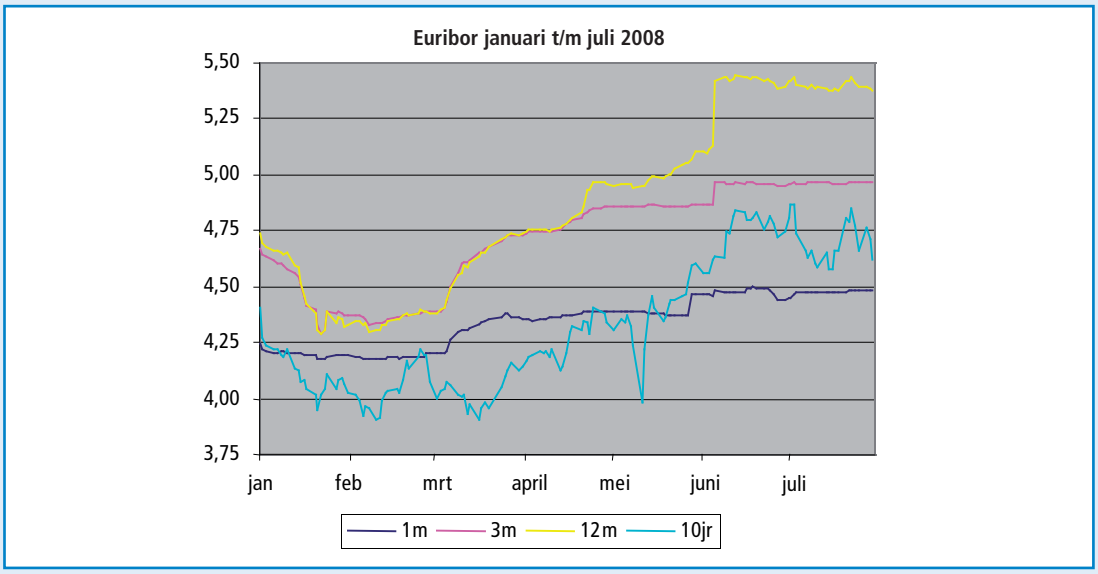


## Ontwikkelingen bij de provincie Drenthe

Met betrekking tot het offertetraject aantrekken nieuwe vermogensbeheerder en de te volgen stappen in de procedure is het volgende te melden. Het offertetraject is afgerond en APG is aangewezen als nieuwe vermogensbeheerder van het Fonds nazorg. Naar aanleiding van het overschot aan liquide middelen in de bestaande portefeuille, heeft Essent een voorlopige negatieve heffing ontvangen van € 4,5 miljoen. De definitieve negatieve heffing zal vastgesteld worden nadat de jaarrekening 2007 akkoord bevonden is door het algemeen bestuur van het Fonds nazorg gesloten stortplaatsen. Over de treasury van het Fonds nazorg gesloten stortplaatsen wordt afzonderlijk gerapporteerd in de begroting van het fonds;

## Uitzettingen: risicoprofiel en rendement

In verband met het risicoprofiel wordt een drietal analyses opgesteld, te weten de kasgeldlimiet, de renterisiconorm en het kredietrisico op uitgezette liquide middelen.
De financiële risico's, te weten: koersrisico en valutarisico worden nader toegelicht.

**Kasgeldlimiet**
Een belangrijk uitgangspunt in de Wet fido is het vermijden van grote fluctuaties in de rentelasten.
Vooral bij korte financieringen is het renterisico aanzienlijk zijn. Fluctuaties in de korte rente hebben een directe invloed op de rentelasten. De kasgeldlimiet, welke bedoeld is om de hoeveelheid kort aangetrokken leningen te begrenzen, zal naar verwachting ruim worden onderschreden.

| Omschrijving | Per 1 januari 2009 |
|---|---|
| Omvang totale begroting per 1 januari (=grondslag) | 284.201.646 |
| 1. Berekening toegestane kasgeldlimiet | |
| ■ in procenten van de grondslag (ministerieel vastgelegd) | 7,0 |
| ■ in bedrag | 19.894.115 |
| 2. Vlottende kortlopende schulden | 0 |
| ■ opgenomen gelden korter dan 1 jaar | 0 |
| ■ schuld in rekening-courant | 0 |
| ■ gestorte gelden door derden korter dan 1 jaar | 0 |
| ■ overige geldleningen, geen vaste schulden | 0 |
| 3. Vlottende middelen korter dan 1 jaar | 142.611.229 |
| ■ contant geld in kas | 2.583 |
| ■ tegoed in rekening-courant | 47.218.399 |
| ■ overige uitstaande gelden korter dan 1 jaar | 95.390.247 |
| 4. Toets kasgeldlimiet | |
| ■ totaal vlottende schuld (=2-3) | 142.611.229 |
| ■ toegestane kasgeldlimiet (=1) | 19.894.115 |
| Ruimte (+) of overschrijding (-) = (1+4) | 162.505.344 |

**Renterisiconorm**

Het doel van de renterisiconorm is, net als bij de kasgeldlimiet, het inkaderen van grote fluctuaties in de rentelasten. Als grondslag wordt aangehouden dat de provincie niet meer dan 20% van haar vaste schuld, met een volgens ministeriële regeling vastgesteld minimum van € 2.500.000,--, in aanmerking mag laten komen voor herfinanciering. De provincie Drenthe maakt momenteel geen gebruik van herfinanciering of renteherziening, omdat dit geen voordeel oplevert.
De norm zal naar verwachting niet worden overschreden. De in de specificaties van verstrekte hypotheken aan ambtenaren en overige uitgegeven langlopende leningen opgenomen verstrekte leningen zijn niet vermeld onder punt 3b van de renterisiconorm, omdat van doorverstrekking geen sprake is.

| Omschrijving | | Bedrag |
|---|---|---|
| 1a renteherziening op vaste schuld o/g | | 0 |
| 1b renteherziening op vaste schuld u/g | | 0 |
| 2 netto renteherziening op vaste schuld 1a-1b | | 0 |
| 3a nieuw aangetrokken vaste schuld | | 0 |
| 3b nieuw verstrekte lange leningen | | 0 |
| 4 netto nieuw aangetrokken vaste schuld 3a-3b | | 0 |
| 5 betaalde aflossingen 2009 | | 340.335 |
| 6 herfinanciering (laagste van 4 en 5) | | 0 |
| 7 renterisico op vaste schuld 2 + 6 | | 0 |
| 8 stand van de vaste schuld per 1 januari 2009 | | 1.329.338 |
| 9 normpercentage volgens ministeriele regeling | 20% | |
| met een vast minimumbedrag | 2.500.000 | |
| 10 renterisiconorm | | 2.500.000 |
| 11 ruimte ( + ) of overschrijding ( - ) (10-7) | | 2.500.000 |

**Kredietrisico**

Het kredietrisico geeft de mate aan waarin de provincie een risico loopt over haar uitgezette gelden, vanwege het niet (kunnen) voldoen aan de betalingsverplichtingen door de tegenpartij.

De diverse tegenpartijen zijn onderverdeeld in risicogroepen naar financiële zekerheid en variëren van extreem kredietwaardig tot twijfelachtig. De provincie Drenthe zet haar liquiditeitsoverschot uit bij financiële instellingen met minimaal een A-rating (conform de Wet Fido en het financieringsstatuut) en beperkt daarmee haar risico.

**Koersrisico**
Koersrisico wordt gelopen bij uitzettingen in de vorm van vastrentende waarden zoals bij obligaties en onderhandse leningen, waarbij voor het einde van de looptijd tot verkoop wordt overgegaan.
Dit risico is aan de orde bij een tweetal rentefondsen waarin wij deelnemen.
Deze rentefondsen worden beheerd door een vermogensbeheerder. Doel van deze rentefondsen is om met een aantal investeerders tot een collectieve belegging van vermogen te komen.
Door een grote spreiding van de aangetrokken vastrentende waarden kan het koersrisico bij onttrekking tot een minimum worden beperkt.

**Valutarisico**
De provincie kent geen valutarisico, omdat het sluiten van transacties en het verlenen van garanties uitsluitend in euro's plaatsvinden.

**Derivaten**
Derivaten zijn producten die geen directe contante waarde vertegenwoordigen. Met derivaten kan risico worden verkocht of gekocht of een portefeuille tijdelijk van samenstelling worden veranderd tegen lage transactiekosten. De provincie kent geen derivaten en is niet voornemens hier in te stappen.

## Rendement

Op onze uitzettingen ramen wij voor 2009 een rendement van 5%, uitgaande van kortdurende uitzettingen. Op grond van het financieringsstatuut, waarbij het streven naar voldoende liquiditeiten bij de financieringsfunctie vooropstaat, wordt relatief kort uitgezet. Het rendement bij uitzettingen voor de korte termijn is het rendement veelal lager dan bij uitzettingen voor de langere termijn. Echter, er is op dit moment sprake van een inverse rentestructuur dat inhoudt dat het rentepercentage voor de korte termijn hoger is dan voor de lange termijn. Het rendement zal dan ook niet lager zijn dan wanneer voor een langere termijn wordt uitgezet. Indien langere termijnuitzettingen op grond van de liquiditeitsprognose mogelijk zijn en tevens beter renderen zullen wij uitzettingen voor langere termijn nastreven.

## Leningenportefeuille

**Verstrekte langlopende geldleningen**
Het verwachte verloop van de langlopende geldleningen in 2009 is als volgt.

| Per 1 januari 2009 | Saldo aflossingen | Per 31 december 2009 |
|---|---|---|
| 35.705.392 | 1.770.050 | 33.935.342 |

De verstrekte langlopende leningen bestaat voor ongeveer 78% uit hypotheken verstrekt aan het personeel. De overige 22% zijn geldleningen die om bestuurlijke redenen verstrekt zijn aan RTV Drenthe en de PME-groep (Essent).

### Opgenomen langlopende geldleningen

De verwachte mutaties gedurende 2009 in de leningenportefeuille zijn weergegeven in navolgende tabel:

| Omschrijving | Bedrag | Gemiddelde rente | Invloed op gemiddelde rente |
|---|---|---|---|
| Stand per 1 januari 2009 | € 1.329.338 | 4,06 | |
| Nieuwe leningen | € - | 0,00 | |
| Reguliere aflossingen | € 340.335 | 5,10 | 0,36 |
| Renteaanpassingen (oud percentage) | € - | 0,00 | |
| Renteaanpassingen (nieuw percentage) | € - | 0,00 | |
| Stand per 31 december 2009 | € 989.002 | 3,70 | |

### Gewaarborgde geldleningen

De gewaarborgde geldleningen betreffen geldleningen verstrekt ten behoeve van instellingen in de gezondheidszorg. In deze sector worden geen nieuwe garanties afgegeven.
Het totaal van de gegarandeerde geldleningen bedraagt naar verwachting per 1 januari 2009 € 11,3 miljoen en zal in de toekomst verder afnemen.

## Meerjarige financieringspositie

Om een beeld te krijgen van de ontwikkelingen van de meerjarige financieringspositie hebben wij een meerjarige investerings- en financieringsstaat opgesteld.
De meerjarige investerings- en financieringsstaat is in het navolgende per aanvang van het jaar opgesteld.

| | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| Investeringen | | | | |
| A1. Materiële activa (maatschappelijk nut) | 95.302.072 | 87.739.103 | 94.280.292 | 100.436.750 |
| A2. Materiële activa (economisch nut) | 24.296.694 | 41.465.257 | 44.516.953 | 41.508.039 |
| B. Financiële activa | | | | |
| 1. deelnemingen (economisch nut) | 854.603 | 854.603 | 854.603 | 854.603 |
| 2. Bijdrage aan activa in eigendom derden | | | | |
| (maatschappelijk nut) | 10.730.832 | 6.316.770 | 2.777.134 | 3.267.216 |
| 3. Verstrekte langlopende geldleningen | 35.705.392 | 33.935.342 | 32.270.873 | 30.689.363 |
| Totaal investeringen | 166.889.593 | 170.311.075 | 174.699.855 | 176.755.971 |
| Financieringsmiddelen | | | | |
| A. reserves/voorzieningen | | | | |
| 1. Algemene reserves | 91.816.967 | 98.653.982 | 96.787.111 | 92.907.557 |
| 2. Bestemmingsreserves | 87.762.728 | 58.965.555 | 45.564.913 | 31.759.547 |
| 3. Voorzieningen | 1.535.890 | 751.268 | 499.452 | 499.452 |
| B. Opgenomen langlopende geldleningen | 1.329.338 | 989.002 | 989.002 | 989.002 |
| C. Incidentele financieringsmiddelen | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 |
| Totaal financieringsmiddelen | 192.444.923 | 169.359.807 | 153.840.478 | 136.155.558 |
| Saldo financieringsmiddelen (overschot) | 25.555.330 | -951.268 | -20.859.377 | -40.600.413 |

## Het EMU-saldo

In navolgend overzicht wordt het verwachte EMU-saldo voor de jaren 2008 tot en met 2010 weergegeven.

| Vraag | | 2008 Begroting | 2009 Begroting | 2010 Begroting |
|---|---|---|---|---|
| 1 | Wat is uw exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)? | -30.443.103 | -21.960.157 | -15.267.513 |
| 2 | Wat zijn uw afschrijvingen ten laste van de exploitatie? | 4.088.897 | 14.090.769 | 15.943.796 |
| 3 | Wat zijn uw bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie? | 473.829 | 473.829 | 473.829 |
| 4 | Wat zijn uw uitgaven aan investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd? | 38.258.391 | 55.541.658 | 48.616.993 |
| 5 | Wat zijn de in mindering op de onder vraag 4 bedoelde investeringen gebrachte ontvangen bijdragen van het Rijk, de Provincies, de Europese Unie en overigen? | 4.239.360 | 18.197.982 | 5.240.000 |
| 6 | Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: | | | |
| 6a | Wat zijn uw verkoopopbrengsten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs)? | - | - | - |
| 6b | en wat is daarin de te verwachten boekwinst? | - | - | - |
| 7 | Hoeveel bedragen de uitgaven aan aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d.? | - | - | - |
| 8 | Grondverkopen: | | | |
| 8a | Wat zijn de verkoopopbrengsten van grond (tegen verkoopprijs)? | - | - | - |
| 8b | en wat is daarin de te verwachten boekwinst? | - | - | - |
| 9 | Wat zijn uw betalingen ten laste van de voorzieningen? | 914.322 | 1.258.451 | 725.645 |
| 10 | Zijn er voorts betalingen die niet via de onder vraag 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van de bovenstaand vragen? | - | - | - |
| 11 | Bij de berekening van het EMU-saldo wordt gecorrigeerd voor verkoop van deelnemingen en aandelen. | | | |
| 11a | Gaat u deelnemingen en aandelen verkopen? (ja/nee) | nee | nee | nee |
| 11b | Zo ja wat is bij verkoop de te verwachten boekwinst? | - | - | - |
| Berekend EMU-saldo | | -60.813.730 | -45.997.686 | -42.952.526 |

# Paragraaf 2.5 Bedrijfsvoering

## Vijf ontwikkellijnen

De maatschappij om ons heen verandert continu. Onze organisatie speelt hierop in en ontwikkelt zich ook voortdurend. In het Collegeprogramma 2007-2011, Kiezen voor de kracht van Drenthe, hebben wij opgenomen dat het in gang gezette (cultuur)veranderingstraject binnen de provinciale organisatie voortvarend wordt voortgezet om onze veranderende rolopvatting waar te kunnen maken. Aansluitend daarop staat in de Voorjaarsnota 2008 als missie van de organisatie: "De provincie Drenthe is een solide partner en zal dat in de toekomst blijven. De organisatie is 'in control'. De provincie is een aantrekkelijke werkgever waar mensen in een prettige en gezonde werkomgeving op een interactieve, doelgerichte en toekomstgerichte wijze samenwerken. De organisatie voorziet op een professionele wijze in de behoeften van bestuur, management en medewerkers aan advies en ondersteuning op het gebied van personeel, informatietechnologie, financiën en overige voorzieningen". Dit alles vraagt om een organisatie met een bedrijfsvoering die daarop is toegesneden.

Bedrijfsvoering zien wij als de sturing en beheersing van bedrijfsprocessen binnen de organisatie om de gestelde beleidsdoelstellingen te kunnen realiseren. Het betreft de sturing en beheersing van zowel de primaire processen als van de processen die hiervoor faciliterend zijn. De verbeteracties die op het gebied van de bedrijfsvoering in ontwikkeling zijn, zijn vastgelegd in een meerjarig Concernplan 2008-2011, Sámen Sterker in de Slimme provincie.

Het concernplan geeft de wijze aan waarop de organisatie de bedrijfsvoering de komende jaren verder vormgeeft. Na de structuuraanpassingen uit 2007/2008 is het nu tijd voor de daarbij passende cultuurverandering. Dit krijgt een vertaalslag in het verder optimaliseren van de gewenste werkwijzen. Met aandacht voor sturing, samenhang, het creëren van een lagere overhead en het afschaffen van overbodige bureaucratie. Wij geven daarbij verder vorm aan de verworvenheden van het organisatieontwikkelingstraject Sámen Sterker en bouwen deze verder uit in onze organisatie. Daarmee zijn wij een slimme organisatie met een uitdagend arbeidsklimaat. Een organisatie die de ambities van bestuurlijk Drenthe waarmaakt en maximaal presteert tegen minimale kosten.

Vanuit deze ambities zijn in het Concernplan doelen, inspanningen en acties geordend in een aantal ontwikkellijnen. Deze ontwikkellijnen vormen de kapstok van deze paragraaf. Daarbij ligt de nadruk op de bedrijfsvoeringszaken die in 2009 spelen.

De vijf ontwikkellijnen uit het Concernplan 2008-2011 zijn de volgende.

I. Slimmere productie: uitvoeren Collegeprogramma, strategische projecten en programma's, procesverbetering
II. Programma Drenthe dóet ertoe!: samenwerken met partners, centraal stellen burgers
III. Programma Samen Sterker in Actie!: organisatieontwikkeling
IV. Programma Provinciehuis van Morgen: werkomgeving
V. Zaken op orde: bedrijfsvoering

## I Slimmere productie

Met de ontwikkellijn Slimmere productie richten wij ons op het realiseren van de Programmabegroting, de uitvoering van het Collegeprogramma (onder andere door een "midterm review" in 2009), het oppakken van "oud voor nieuw"-beleid, ofwel het vrijmaken van middelen voor prioriteiten uit het Collegeprogramma, en alle activiteiten en projecten binnen de lijn, zoals het inpassen van nieuwe ontwikkelingen en wet- en regelgeving in onze werkprocessen. De ontwikkellijn is gesplitst in strategische projecten/programma's en in procesverbetering.

### Bestuurlijke strategievorming

Het uitzetten van een bestuurlijke strategie tegen de achtergrond van een aangescherpte en aan de actuele ontwikkelingen tegemoet komende positionering van de provincie Drenthe als bestuursorgaan vormt de basis voor de productie van de provincie. Uitgangspunten hiervoor zijn onder meer het rapport "Amen is geen Amsterdam; een onderzoek naar positionering, rollen en taken van de provincie Drenthe" (provinciale staten van Drenthe, mei 2008), het rapport Ruimte, regie en rekenschap van de commissie-Lodders (Gemengde commissie decentralisatievoorstellen provincies, maart 2008) en het rapport Vertrouwen en verantwoorden van de Commissie-d'Hondt (Interbestuurlijke Taakgroep Gemeenten, juni 2008). In het verlengde van de uitgezette strategie werken wij de kaders uit voor een gedegen heroverwegingsproces van de inzet van provinciale middelen, onder de noemer "oud voor nieuw". Waar de mogelijkheden voor herverdeling van middelen gevonden worden, wordt sterk bepaald door de strategische conferentie en het vervolg dat hieraan gegeven wordt.

### Slimmere processen: introductie van de businesscase

Wij werken steeds meer programmatisch en projectmatig. Voor met name de grotere programma's en projecten is het van belang dat de start van een project meer aandacht krijgt dan tot dusverre het geval was. Programma- en projectinitiatieven beoordelen wij meer dan voorheen op hun meerwaarde voor de provincie en op zaken als de verhouding tussen kosten en baten en de aan een programma of project verbonden risico's. Deze werkwijze zorgt ervoor dat onderbouwde keuzes gemaakt kunnen worden in relatie tot een te starten programma of project.

### Geïntegreerde informatievoorziening

De komende jaren zetten wij in op een versterkte koppeling tussen de diverse provinciale administraties en gegevensverzamelingen. Dit geeft niet alleen een solide basis voor de verantwoording, maar ook de monitoring kan meer doelgericht en beleidsrelevant zijn.
Een en ander betekent ook, dat zowel vanuit de beleidsplanning, de organisatie van de uitvoering als de vastlegging van voortgang en effecten, wij meer uitgaan van een enkelvoudig provinciaal referentiekader.

| Ontwikkellijn | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| I. Slimmere productie | ■ Een uitgewerkte provinciale strategie. | ■ Uitwerking resultaten strategische conferentie.<br>■ "Midterm review" realisatie Collegeprogramma.<br>■ Opstellen keuzelijst "oud voor nieuw". |
| | ■ Weloverwogen afweging start programma's en projecten. | ■ Introductie van de businesscase als instrument, met expliciete aandacht voor kosten, baten en risico's bij de start van programma's en projecten. |
| | ■ Eenduidige en concernbrede set van doelstellingen en indicatoren. | ■ Formuleren van gemeenschappelijk provinciaal referentiekader. |

## II Programma Drenthe dóet ertoe!

Het programma Drenthe dóet ertoe! heeft als doelen een betere kwaliteit van beleid(sprocessen), betere bestuurlijke samenwerking, interactievere informatieverstrekking en beleidsvorming, betere profilering en een betere e-dienstverlening. In 2009 richten we ons vooral op samenwerking met en dienstverlening aan onze doelgroepen, te weten burgers, bedrijven en organisaties.

### Omgevingsgerichte samenwerking en strategievorming

Voor 2009 en verder streven wij een omgevingsgerichte samenwerking en strategievorming na. Dit bereiken wij op diverse manieren. Onder meer door het uitvoeren van een proces van strategische planning. In dit proces evalueren we aan de hand van ontwikkelingen de uitvoering van ons Collegeprogramma. Ook beoordelen we of die ontwikkelingen invloed hebben op ons takenpakket en onze doelstellingen. Dit doen we bijvoorbeeld voor nieuwe wetgeving en het bestuursakkoord tussen rijk en provincies over decentralisatie van taken. Voor een strategische belangenbehartiging van Drenthe in interprovinciaal belang maken wij onze interne IPO-organisatie doelmatiger en efficiënter. In juni 2009 hebben wij hiervoor een voorstel gereed. Om ook in Europa goed mee te kunnen doen, hebben wij in 2008 onderzoek gedaan naar de stand van zaken met betrekking tot het Europees bewustzijn van de organisatie. De hieruit voortvloeiende aanbevelingen implementeren wij eind 2008 en begin 2009. Via een jaarlijks terugkerend opleidingsaanbod “Europa en Europees recht” voor betrokken medewerkers hopen wij het bewustzijn voor Europese aspecten voldoende te kunnen borgen. Met deze acties integreren wij in ons bestuurlijk en ambtelijk handelen de drie pijlers van onze “Europa-bewuste” aanpak: te weten wet- en regelgeving, beleidsbeïnvloeding en subsidieprogramma’s.

### Burgerparticipatie, profilering en dienstverlening

Met rijk, IPO, Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en Unie van Waterschappen (UvW) hebben wij afspraken gemaakt over de totstandkoming van het programma e-overheid en de normen voor de BurgerServiceCode. Om deze na te komen, moeten wij de informatie- en communicatietechnologie (ICT)-infrastructuur op de juiste wijze inrichten. De noodzakelijke werkzaamheden hiervoor hebben wij geformuleerd in het Uitvoeringsprogramma e-dienstverlening. De uitvoering hiervan start in 2009 en krijgt de jaren daarna een vervolg. Eén van de eerste acties is een interne herstructurering van onze informatietechnologie (IT)-huishouding, zodat deze aansluit op landelijke voorzieningen zoals DigiD (identificatiemiddel voor de burger om digitale overheidsdiensten af te kunnen nemen). Ook bouwen wij in 2009 het Drentheportaal verder uit, onder meer door een “samenspraakfunctie” op te nemen. Hiermee willen wij de interactie met onze doelgroepen bevorderen, deze doelgroepen meer betrekken bij onze interactieve beleidsvorming en meer draagvlak creëren voor ons beleid. Het uitbouwen van het Drentheportaal achten wij ook nodig voor een betere e-dienstverlening en het digitaal beschikbaar stellen van actuele (beleids)informatie en producten. Om de ambtelijke organisatie beter toe te rusten voor interactieve beleidsvorming ontwikkelen wij hierop gerichte instrumenten en trainingen. Daarnaast bouwen wij een “kennisnetwerk interactieve beleidsvorming” op met in- en externe partners. In 2009 richten wij een persloket in dat 7 x 24 uur per week bereikbaar is. Daarvoor zetten wij een kennissysteem op. Tot slot zetten wij het advertentiebeleid in 2009 effectiever in voor de profilering van Drenthe.

### Kwaliteitshandvest voor dienstverlening

Om de kwaliteit van onze dienstverlening te verbeteren en te waarborgen, stellen wij een kwaliteitshandvest op met normen voor onze dienstverlening waaraan onze doelgroepen ons mogen houden. In 2009 implementeren wij het kwaliteitshandvest en rapporteren wij hierover.

| Ontwikkellijn | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| II. Programma Drenthe dóet ertoe! | ■ Meer omgevingsgerichte samenwerking en strategie-vorming. | ■ Uitvoeren strategische planning.<br>■ Voorstel aanpak interne IPO-organisatie.<br>■ Implementeren aanbevelingen onderzoek Europees bewustzijn organisatie.<br>■ Aanbieden opleidingen "Europa en Europees recht" aan betrokken medewerkers. |
| | ■ Burgerparticipatie, profilering en dienstverlening. | ■ Starten uitvoering e-dienstverlening.<br>■ Intern herstructureren IT-huishouding.<br>■ Uitbouwen Drentheportaal.<br>■ Ontwikkelen instrumentarium en trainingsprogramma interactieve beleidsvorming.<br>■ Opbouwen "kennisnetwerk interactieve beleidsvorming".<br>■ Inrichten persloket.<br>■ Opzetten kennissysteem.<br>■ Advertentiebeleid inzetten voor profilering Drenthe. |
| | ■ Verbeterde en gewaarborgde kwaliteit dienstverlening. | ■ Implementeren kwaliteitshandvest dienstverlening. |

## III Programma Samen Sterker in Actie!

Het programma Samen Sterker in Actie! richt zich op een stimulerender werkklimaat in de organisatie. Het heeft als doelen een effectievere samenwerking in teams, meer inspirerend en teamgericht leiderschap, grotere externe gerichtheid en professionaliteit van de medewerkers, methodischer werken in programma's en projecten en strategisch personeelsbeleid, met meer de juiste medewerker op de juiste plek, verbeterde arbeidsmarktcommunicatie en een vitale organisatie met vitale medewerkers. Vernieuwingen in de organisatie om ons aan de veranderende eisen van de maatschappij te kunnen laten voldoen, zitten in houding en gedrag van de leiders en de medewerkers, in professionaliteit en vertrouwen, competenties, contacten, omgangsvormen, samenwerkingsverbanden en werkwijzen. En bovenal in het lerend vermogen van de organisatie. Wij willen dat wij ons ontwikkelen tot een organisatie die de ambities van het bestuur steeds slimmer, integraler en professioneler waarmaakt. Het programma Samen Sterker in Actie! richt en faciliteert hiertoe tot het voorjaar van 2011 de ontwikkeling van de cultuuraspecten van onze organisatie.

### Teamontwikkeling en leiderschap

Om de effectiviteit van de teams te verbeteren, gaan we in 2009 door met de inzet van aanjagers en de zogenoemde "vliegende team-brigade", bestaande uit medewerkers die specifiek zijn opgeleid voor de ondersteuning van teamontwikkeling. Dit leidt tot professionelere samenwerking in teams en met partners. Daarnaast nemen wij in 2009 het belonen van teamprestaties op in het beloningsbeleid, om ook op die manier te komen tot een effectievere samenwerking. In 2009 vinden niet alleen acties plaats gericht op vaste teams, maar ook acties gericht op flexibele teams en netwerken, zoals de concrete invulling van een virtuele beleidspool. Daarnaast streven wij naar inspirerend en teamgericht leiderschap. We formuleren hiervoor een management development(MD)-beleid. In 2009 zetten wij dit ontwikkeltraject voor managers, hoofden, programmamanagers en teamleiders in.

### Medewerkers en arbeidsmarkt

Om de juiste medewerkers op de juiste plek te krijgen, lopen er samenhangende en toegesneden ontwikkelprogramma's voor doelgroepen als senior beleidsmedewerkers, projectmanagers, talenten en oudere medewerkers. Voor een goede positie op de arbeidsmarkt moet de organisatie uitdagend en afwisselend werk bieden. Daarbij zetten wij verder in op aansprekende arbeidsmarktcommunicatie en werving via het web vanaf de tweede helft van 2009. Ook in 2009 blijven wij zoeken naar het flexibiliseren van de arbeidsvoorwaarden. Ook passen wij het werving- en selectiebeleid verder aan om een goede instroom en doorstroom te bevorderen. In 2009 worden de pilot "Drentalent" (voor het aantrekken van startende medewerkers) en de "tweede loopbaantrein" (project voor het laten doorstromen van medewerkers) afgerond en geëvalueerd. In 2009 geven wij een verder vervolg aan het verzilveren van de uitkomsten van het organisatieontwikkelingstraject Samen Sterker. Wij investeren verder in medewerkers door het aanbieden van opleidingstrajecten. Ook implementeren wij in 2009 integraal gezondheidsmanagement (IGM), met als streven een meer vitale organisatie met meer vitale medewerkers.

### Methodisch werken en kennismanagement

Een doel is de verdere professionalisering van de medewerkers en de organisatie. Dit wordt onder andere gehaald door programmamanagement in te voeren en te werken met de WerkWIJzer als standaard voor projectmatig en programmatisch werken. In 2009 voegen wij de businesscase toe aan de WerkWIJzer. Met de businesscase wordt met een bewuste afweging van diverse criteria onderzocht of een project of programma al dan niet bestaansrecht heeft. Hierdoor kunnen wij projecten en programma's professioneler kiezen en starten. In 2009 passen wij de WerkWIJzer verder aan door nóg nadrukkelijker het zogenoemde "bubi-denken" bij projecten en programma's mee te nemen. Hiermee bedoelen wij dat door het organiseren van interactie met en betrokkenheid van externe partners en partijen een toegevoegde waarde aan een project of programma wordt gegeven. In 2009 maken wij een inventarisatie van alle van belang zijnde externe projecten en programma's ten behoeve van het portfoliobeheer (beheer van systeem waarin beschreven staat welke medewerkers inzetbaar zijn voor projecten en programma's en wat hun kwaliteiten zijn). Deze projecten en programma's bieden wij digitaal aan. Ook maken wij in 2009 een begin met kennismanagement.

| Ontwikkellijn | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| III. Programma Samen Sterker in Actie! | ■ Flexibele, professionele organisatie.<br>■ Stimulerender werkklimaat.<br>■ Effectievere samenwerking in teams.<br>■ Inspirerender en teamgerichter leiderschap.<br>■ Meer externe gerichtheid en professionaliteit van de medewerkers. | ■ Ondersteunen teamontwikkeling.<br>■ Voeren van MD-beleid.<br>■ Invullen virtuele beleidspool.<br>■ Investeren in medewerkers, met onder andere ontwikkelprogramma's, opleidingen, uitdagend en afwisselend werk, zoeken naar flexibilisering in arbeidsvoorwaarden.<br>■ Uitvoeren meer aansprekende arbeidsmarktcommunicatie, aanpassen werving- en selectiebeleid, evalueren pilot "Drentalent" en "tweede loopbaantrein".<br>■ Implementeren integraal gezondheidsmanagement.<br>■ Uitbouwen methodisch werken, met onder andere de WerkWIJzer en een digitaal overzicht externe projecten en programma's.<br>■ Starten met kennismanagement. |

## IV Programma Provinciehuis van Morgen

Met het programma Provinciehuis van Morgen zetten wij ons in voor een meer toekomstgericht, duurzamer en milieuvriendelijker provinciehuis, waarbij efficiënter gebruik wordt gemaakt van de ruimte en een betere (interne) digitale informatievoorziening. De werkomgeving zal flexibel zijn, passend bij de nieuwe organisatiecultuur. De nieuwe fysieke en digitale werkomgeving draagt zo bij aan de gewenste nieuwe manier van werken. Het programma omvat drie projecten om deze doelen te bereiken: revitalisering, digitalisering en tijdelijk huisvesting.

### Revitalisering

Het project Revitalisering houdt de verbouwing van het provinciehuis in. Binnen de contouren van het huidige gebouw ontwikkelen wij een nieuwe werkomgeving: een flexibele, activiteitsgerelateerde werkomgeving. Dit betekent dat een goede balans wordt aangeboden tussen plekken om te concentreren en te communiceren. De nieuwe werkomgeving is prettig om in te werken en nodigt uit tot ontmoeten en samenwerken. Begin 2009 wordt het definitief ontwerp van de revitalisering door de architect uitgewerkt in bestek en tekeningen. Daarna vinden de selectie en het contracteren van de aannemers plaats. In juni 2009 start de daadwerkelijke verbouwing van het provinciehuis en deze duurt tot maart 2011. Het project voorziet in een zeer energiezuinig provinciehuis met een hoge mate van $CO_2$-beperking waarbij optimaal gebruik wordt gemaakt van innovatieve toepassingen op het gebied van klimaat en energie. Hiermee geven we vanuit onze maatschappelijke verantwoordelijkheid het goede voorbeeld. Naast een forse energiebesparing hebben de energiemaatregelen positieve effecten op licht, lucht en akoestiek binnen het gebouw en daardoor op de gezondheid en productiviteit van de medewerkers.

### Digitalisering

Randvoorwaarde voor de flexibele, activiteitsgerelateerde werkomgeving is een goede digitale ondersteuning: informatie moet altijd en overal voor de organisatie beschikbaar zijn. Het project Digitalisering voorziet in het volledig digitaliseren van de informatievoorziening van bestuur, management en medewerkers: van de inkomende post, de tussenliggende primaire en ondersteunende werkprocessen tot en met de archivering. Voordat de werkprocessen worden gedigitaliseerd, worden deze kritisch bekeken en “slanker en slimmer” gemaakt. In 2009 zetten wij de al gestarte digitalisering van de in totaal 23 geïdentificeerde werkprocessen voort. Dit resulteert aan het einde van het jaar in 9 gedigitaliseerde werkprocessen. De digitalisering van de overige processen volgt daarna.

### Tijdelijke huisvesting

Vanaf mei 2009, net voordat de verbouwing begint, huisvesten wij tijdelijk 230 medewerkers in het gebouw Lauwers 1 te Assen, dat op slechts vijf fietsminuten van het provinciehuis ligt. Het gebouw is per 1 januari 2009 beschikbaar voor ons. Dan wordt het eerst opgefrist en geschikt gemaakt voor gebruik. Het gebouw voldoet aan alle normen wat betreft arbeidsomstandigheden. De 230 medewerkers verhuizen als enige groep voor de duur van de verbouwing naar het nieuwe pand. De overige medewerkers blijven in het provinciehuis. Zo zijn er zo weinig mogelijk verhuisbewegingen nodig.

| Ontwikkellijn | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| IV. Programma Provinciehuis van morgen | ■ Meer toekomstgericht, duurzamer en milieuvriendelijker provinciehuis.<br>■ Efficiënter gebruik van de ruimte.<br>■ Betere (interne) digitale informatievoorziening.<br>■ Bijdrage aan gewenste nieuwe manier van werken. | ■ Uitvoeren project Revitalisering.<br>■ Uitvoeren project Digitalisering.<br>■ Uitvoeren project Tijdelijke huisvesting. |
| Project Revitalisering | ■ Een nieuwe werkomgeving: flexibel, activiteitsgerelateerd.<br>■ Voorbeeldfunctie: energiezuinig, met CO2-beperking, met innovatieve toepassingen op gebied van klimaat en energie.<br>■ Positieve effecten op binnenklimaat en daardoor op gezondheid en productiviteit van de medewerkers. | ■ Uitwerken definitief ontwerp van de revitalisering door de architect in bestek en tekeningen.<br>■ Selecteren en contracteren van de aannemers.<br>■ Starten met verbouwen van het provinciehuis. |
| Project Digitalisering | ■ Informatie altijd en overal voor de organisatie beschikbaar: volledig digitale informatievoorziening van bestuur, management en medewerkers. | ■ 9 werkprocessen kritisch bekijken en "slanker en slimmer" maken.<br>■ 9 werkprocessen digitaliseren. |
| Project Tijdelijke huisvesting | ■ Tijdelijke opvang medewerkers tijdens verbouwing om verbouwing mogelijk te maken. | ■ Opfrissen en geschikt maken gebouw Lauwers 1, Assen.<br>■ Tijdelijk huisvesten 230 medewerkers in gebouw Lauwers 1, Assen. |

## V Zaken op orde

Wij willen een organisatie zijn die in beweging is en flexibel is. Maar wij willen ook onze zaken goed voor elkaar hebben. Betrouwbaar, integer, transparant, ofwel "in control". Niet alleen financieel, maar ook als het gaat om het bereiken van doelen van het provinciaal beleid. De ontwikkellijn Zaken op orde richt zich hiertoe op een betere bedrijfsvoering. Het afgelopen jaar hebben wij al grote stappen gezet in het verminderen van de verantwoordingsdruk. Met het vernieuwde model Programmabegroting is helderheid gegeven in de gewenste productie en de sturing op prioriteiten en hoofdlijnen. De verdeling van taken en bevoegdheden in de nieuwe organisatie is op hoofdlijnen vastgelegd in het nieuwe Organisatiebesluit. Wij willen nu verder invulling geven aan onze wens de zaken verder "op orde te krijgen". Onze doelen met deze ontwikkellijn zijn daarbij: betere sturing, minder bureaucratie, een slanke staf en betere en uniforme werkprocessen.

### Organisatie

In de nieuwe organisatiestructuur hebben wij de ondersteuning ontvlecht naar de belangrijkste klantgroepen: bestuur (BC: Bestuur en Communicatie), directie (CS: Concernstaf) en management (MO: afdeling Management Ondersteuning). De algemene facilitaire ondersteuning is ondergebracht bij de afdeling Facilitaire Ondersteuning (FO). Zoveel mogelijk is de ondersteuning gecentraliseerd als gedeelde dienstverlening. De inrichting van de nieuwe ondersteunende eenheden is voorwaardenscheppend voor een goede en slankere bedrijfsvoering. In de nieuwe ondersteunende structuur geldt dat de afspraken met de klant centraal staan. Na een opbouwende fase starten wij in 2009 daadwerkelijk met één interne Servicedesk (vanuit FO en MO). Zowel beschikbaar als fysieke desk en als intern netwerk ("zelfbediening"). Ook hebben in de loop van 2009 alle afdelingen (en zo nodig ook de eenheden onderling) een serviceovereenkomst met de ondersteunende eenheden. Omdat we een te hoge overhead hebben, krijgen de ondersteunende eenheden de opdracht gezamenlijk hun formatie over een periode van drie jaar terug te brengen tot 35% van de totale formatie (nu 40%). Voor 2009 zetten wij in op een reductie tot 37%.

**Instrumenten**
Op basis van het in 2007 vastgestelde Besturings- en managementconcept Meer Samen, nóg sterker! (overkoepelende visie op de werkwijze in onze organisatie) en het in 2008 vastgestelde Organisatiebesluit zijn we gestart met een vermindering en vernieuwing van het instrumentarium in onze bedrijfsvoering.

De bestuurlijke cyclus is met de nieuwe opzet van de Programmabegroting al sterk verbeterd en we zullen blijven werken aan verdergaande verbeteringen. De koppeling tussen de bestuurlijke cyclus en de ambtelijke voorbereiding, uitvoering (productie) en verantwoording verbeteren we in 2009 sterk. We ontwerpen een nieuw model voor de managementcyclus, waarmee we de strategische sturing op producten en diensten en de dagelijkse sturing op prestaties en middelen gaan verbeteren. Verantwoorden blijft belangrijk, maar we leggen meer het accent op plannen, risicobeheersing en sturen.

De komende jaren worden gekenmerkt door meer in-, door- en uitstroom van medewerkers. Dit als gevolg van de leeftijdsopbouw, de veranderende arbeidsmarkt,en de veranderende eisen aan functies. In het human resource (HR)- beleid moeten wij hierdoor meer aandacht besteden aan het stimuleren van interne mobiliteit. Wij maken in 2009 voor het eerst gebruik van een gestandaardiseerd instrument voor strategische personele planning op afdelings-/eenheids- en concernniveau. Op deze wijze vergroten wij de sturing op kwantiteit en kwaliteit van het personeel.

Wij passen de informatievoorziening beter aan aan de sturingsvraag en het beheersen van risico's. Via een managementdashboard komen online publicaties. In plaats van uitgebreide managementrapportages worden er vanaf 2008 maandgesprekken tussen directie en management gehouden op basis van de afspraken die in afdelings-/eenheidswerkplannen en productramingen zijn vastgelegd. Deze wijze van werken evalueren we in 2009. De onderliggende systemen voor personeel en (financiële) bedrijfsvoering zijn aan vervanging toe. In de komende jaren onderzoeken we die vervanging en voeren deze door. In 2009 stellen we het vervangingsplan op.

| Ontwikkellijn | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| V. Zaken op orde | ■ Een betrouwbare, integere, transparante, goed werkende interne organisatie die "in control" is.<br>■ Met een betere bedrijfsvoering: meer sturing, minder bureaucratie, een slanke staf en goed lopende en uniforme werkprocessen. | ■ Starten interne Servicedesk.<br>■ Afsluiten serviceovereenkomsten met ondersteunende eenheden.<br>■ Terugbrengen formatie ondersteunende eenheden tot 37% van totale formatie.<br>■ Implementeren koppeling bestuurlijke cyclus met ambtelijke voorbereiding, uitvoering, verantwoording.<br>■ Ontwerpen nieuw model managementcyclus.<br>■ Implementeren andere methode kostentoerekening salariskosten.<br>■ Implementeren instrument voor strategische personele planning.<br>■ Via managementdashboard online publiceren.<br>■ Evalueren werkwijze maandgesprekken directie en management.<br>■ Opstellen vervangingsplan systemen voor personeel en (financiële) bedrijfsvoering. |

# Paragraaf 2.6 Verbonden partijen

## Algemeen

Deze paragraaf schenkt aandacht aan de verbonden partijen van de provincie Drenthe, conform het BBV. In het BBV wordt onder "verbonden partijen" verstaan: een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft. Voor wat betreft het financieel belang wordt verwezen naar de paragraaf Weerstandsvermogen.

Een bestuurlijk belang betekent dat de provincie op enigerlei wijze zeggenschap heeft, hetzij omdat de provincie een zetel in het bestuur heeft, hetzij omdat ze mee kan stemmen. Een financieel belang houdt in dat de provincie middelen ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in geval van faillissement. Voorts heeft de provincie een financieel belang indien financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de provincie.

De verbonden partijen voeren beleid uit dat de provincie ook (gedeeltelijk) zelf had kunnen uitvoeren. Daarom blijft de provincie verantwoordelijkheid dragen voor het bereiken van de doelstellingen die door de verbonden partijen worden beoogd en die veelal onderdeel vormen van de elders in deze Begroting gepresenteerde programma's. Deze verantwoordelijkheid uit zich zowel op het beleidsmatige als het budgettaire vlak en is de ratio achter het voortaan opnemen van deze paragraaf in Begroting en Jaarverslag.

Om PS in staat te stellen hun kaderstellende en controlerende taken uit te voeren, wordt hierna aangegeven in welke verbonden partijen de provincie bestuurlijk én financieel participeert en van welke vorm van verbondenheid er sprake is (rechtspersoon, gemeenschappelijke regeling en dergelijke). Per verbonden partij is voorts vermeld onder welk programma de beleidsmatige doelstellingen vallen die door de deelname in deze partij worden nagestreefd.
Indien ervoor is gekozen om samen te werken in een privaat- in plaats van een publiekrechtelijke vorm, liggen hieraan in de regel redenen van risicomijding ten grondslag. In geval van privaatrechtelijk samenwerkingsverband is het financiële risico dat de provincie loopt namelijk beperkt tot de geldelijke inbreng.

Het begrip "verbonden partijen" houdt in dat participaties in NV's, BV's, v.o.f.'s, commanditaire vennootschappen en gemeenschappelijke regelingen hieronder vallen. Ook stichtingen en verenigingen kunnen onder de verbonden partijen vallen, indien de provincie een zetel in het bestuur heeft en financiële risico's loopt. Een stichting of vereniging die jaarlijks subsidie krijgt, maar waaraan geen andere financiële verplichtingen zitten met een juridische afdwingbaarheid door derden, is geen verbonden partij. Een eventuele morele verplichting tot betaling in geval van problemen kan het wel verstandig maken de stichting of vereniging in de paragraaf Weerstandsvermogen op te nemen. Indien de provincie een aanzienlijk bestuurlijk, maar geen financieel belang heeft, kan dit belang in het desbetreffende programma genoemd worden.
Naast de hiervoor genoemde participaties maken ook deelnemingen, waarbij de provincie aandelen heeft in een NV of BV, deel uit van de verbonden partijen.

In het BBV wordt over de verbonden partijen voorgeschreven dat in de Begroting in een aparte paragraaf ten minste aandacht moet worden geschonken aan:

- de visie op verbonden partijen in relatie tot de realisatie van de doelstellingen van de programma's die zijn opgenomen in de Begroting;
- de beleidsvoornemens omtrent de verbonden partijen.

Met andere woorden: Wat willen wij met deze partijen? Hoe past de uitvoering van de taken binnen onze provinciale programma's ? Hoe dragen zij bij aan het uitvoeren van het door de provincie gewenste beleid?

## Nota bestuursfuncties

In oktober 2001 is de Nota bestuursfuncties uit 1992 herijkt. In de nota wordt vooral ingegaan op de bestuurlijke functies die door GS of leden van PS (of in hun opdracht door provinciale ambtenaren of op hun verzoek of aanbeveling door derden) kunnen worden vervuld bij de verschillende rechtsvormen, zoals vennootschappen, gemeenschappelijke regelingen en stichtingen. Voor wat de vervulling van deze bestuursfuncties in navolgende organisaties betreft wordt verwezen naar deze nota.

## Verbonden partijen

### I Opsomming van de verbonden partijen in onze provincie ingedeeld naar rechtsvorm

Deelnemingen

- NV NOM, Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland (NOM)
- NV Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD)
- Groningen Airport Eelde NV (GAE)
- Essent NV

Gemeenschappelijke regelingen

- Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN)
- Bestuursacademie Noord-Nederland (BANN)
- Openbaar Vervoerbureau Groningen-Drenthe (OV-bureau)
- De Noordelijke Rekenkamer

Stichtingen/privaatrechtelijke rechtspersonen

- Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO)
- Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie
- Stichting Drentse Bedrijvenlocaties (DBL)
- Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA)
- Stichting Drents Plateau
- Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging (SLB) en Stichting Bodembeheer Schoonebeek

Bestuursrechtelijke rechtspersonen

- Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe

# II Verbonden partijen ingedeeld op basis van het collegeprogramma en rechtsvorm

## a Programma 1. De provincie dóet ertoe

### Privaatrechtelijke rechtspersoon

*Vereniging IPO*
De 12 provincies werken samen in het IPO. Die samenwerking beoogt de condities waaronder de provincies werken te optimaliseren. Het IPO is actief op dezelfde terreinen als de provincies. Het IPO is in 2003 omgezet van een gemeenschappelijke regeling naar een vereniging.

Het IPO heeft als doelen:
1. het behartigen van de belangen van provincies
2. het bieden van een platform voor uitwisseling van kennis en ervaring
3. het stimuleren en entameren van vernieuwingsprocessen binnen de provincies

Iedere provincie heeft het recht voor 1 zetel in het bestuur een bindende voordracht te doen. De voordracht wordt gemaakt door het college van GS. Daarnaast zijn 2 Drentse statenleden lid van de algemene vergadering.

Naast het bestuur en de algemene vergadering zijn er 10 adviescommissies en het Bestuurlijk Platform Europa. De adviescommissies en het Bestuurlijk Platform Europa bestaan in beginsel uit 12 leden. Ieder college van GS benoemt uit zijn midden 1 lid.
De provincie Drenthe bevordert de goede positionering van de provincie via deze interprovinciale samenwerking. Slagvaardigheid wordt bewerkstelligd door het actief volgen van ontwikkelingen en tijdig inspelen hierop.

### Gemeenschappelijke regelingen

*1. SNN*
De provincies Groningen, Fryslân en Drenthe hebben hun bestuurlijke krachten sinds 1992 gebundeld in het SNN. In SNN-verband ontwikkelt het Noorden gezamenlijk beleid en onderhandelt met het kabinet over zaken die het hele Noorden aangaan. Kerntaak is het versterken van de ruimtelijk-economische structuur van Noord-Nederland.

Ingaande juli 2007 zijn aan het DB-SNN de 4 noordelijke grote gemeenten (NG4) als adviseur toegevoegd. Voor de provincie Drenthe betekent dat de deelname van de gemeenten Emmen en Assen. Aan de beide bestuurscommissies van het SNN (Economische Zaken (Bcie EZ) en Stedelijke Ontwikkeling en Mobiliteit (Bcie SOM)) nemen vanaf het genoemde tijdstip ook vertegenwoordigers van de NG4 deel.

De gezamenlijke visie op de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Noord-Nederland is omschreven in de Strategische agenda voor Noord-Nederland 2007-2013. Deze visie met als motto “Noord-Nederland zet in op een dynamische kenniseconomie, sterke steden en een vitaal platteland” heeft ten grondslag gelegen aan een tweetal uitvoeringsprogramma’s, te weten Koers Noord: op weg naar de pieken (een programma van het Ministerie van Economische Zaken en het SNN gezamenlijk voor de periode 2007-2010) en het Operationeel Programma EFRO (een programma van het SNN voor de periode 2007-2013).

De hoofddoelstelling van het samenwerkingsverband is de samenwerking en het overleg tussen de deelnemende provinciale besturen te verbreden en te intensiveren. Verdere doelstellingen zijn coördinatie van beleid en het opstellen van gezamenlijke standpunten in de richting van rijksoverheid en Europese Unie en het gemeenschappelijk optreden daarbij.

De deelname van de NG4 betekent ook dat zij bijdragen aan de kosten van het SNN. Vergeleken met de bijdrage van de provincies is die van de NG4 beperkt. De risico's worden door de deelnemende provincies (in gelijke delen) gedragen.

*2. BANN*
De gemeenschappelijke regeling had, voordat deze is aangepast, tot doel de behartiging van het bestuursdienstonderwijs in Noord-Nederland. Het bestuursonderwijs is geprivatiseerd. De gemeenschappelijke regeling is in stand gebleven om de eventuele verplichtingen ten opzichte van voormalig personeel na te kunnen komen.

*3. De Noordelijke Rekenkamer*
De Provinciewet verplicht elke provincie tot het instellen van een Rekenkamer of het organiseren van een rekenkamerfunctie. Ook bestaat de mogelijkheid tot een gemeenschappelijke Rekenkamer, waar alle provincies, met uitzondering van Zeeland, voor gekozen hebben. Drenthe, Fryslân en Groningen hebben de Noordelijke Rekenkamer ingesteld.
Naast de Provinciewet, waarin een aantal voorwaarden is geformuleerd, is er ook een Gemeenschappelijke regeling Noordelijke Rekenkamer, waarin nadere bepalingen zijn opgenomen. Niet alleen zijn deze meer toegespitst op de concrete feitelijke situatie, maar er is ook een aantal voorzieningen getroffen waardoor de Rekenkamer haar taken in een onafhankelijke positie kan uitoefenen.

Het doel van de Rekenkamer is om vanuit een onafhankelijke positie PS te ondersteunen in de kaderstellende en controlerende rol. Dit gebeurt door onderzoek te doen naar het gevoerde bestuur waarbij de vraag naar doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid centraal staat.

## b. Programma 2. Samenleving met samenhang

### Privaatrechtelijke rechtspersoon

*Stichting Drents Plateau*
De Stichting Drents Plateau (voorheen Erfgoedhuis van Drenthe) is in 2001 opgericht om (deels wettelijke) taken en doelstellingen op het terrein van het Drents cultureel erfgoed uit te voeren voor provincie en gemeenten. Deze taken en doelstellingen zijn gericht op behoud en ontwikkeling van cultuurhistorische waarden, landschaps-, dorps- en stadsschoon, monumenten, archeologie, musea, regionale geschiedenis, erfgoededucatie, cultuurtoerisme en (moderne) architectuur. De provincie Drenthe is naast de Vereniging van Drentse Gemeenten en de Stichting Het Drentse Welstandstoezicht medeoprichter van de stichting.
De organen van de stichting zijn de Raad van Bestuur (de directie), de RvT en de Raad van Advies. De directie (statutair bestaande uit een of meerdere personen) bestuurt de stichting. Drents Plateau heeft de B3-status, dat wil zeggen dat de stichting de rechtspositie van de provincie volgt.
De RvT heeft als taak het toezicht op het beleid van de directie en op de algemene gang van zaken. Alle leden van de RvT worden benoemd en ontslagen door GS.
Drents Plateau wordt door de provincie ingeschakeld voor het uitvoeren van erfgoedbeleid (steunfunctietaken) en om te adviseren over de cultuurhistorische, archeologische en

architectonische waarden in het ruimtelijkeordeningsbeleid en het ruimtelijke kwaliteitsbeleid. Dit gebeurde in de CARP en bij het POP, en zal in de toekomst gebeuren bij vooroverleg over ruimtelijke plannen (nWro), het benoemen van het provinciaal belang op het gebied van cultuurhistorie en archeologie en het ontwikkelen van nieuw provinciaal omgevingsbeleid.
Drents Plateau voert de provinciale wettelijke taken uit op het gebied van archeologie (voorheen Malta-taken) zoals die sinds september 2007 vastliggen in de WAMZ.
In de ontwikkeling van het visiedeel van de cultuurhistorische waardenkaart, bouwsteen voor omgevingsbeleid, levert Drents Plateau een belangrijk aandeel. Een andere taak is de ontwikkeling van de provinciale monumentenlijst en het verzorgen van hieraan verbonden uitvoeringszaken.
Daarnaast vraagt de provincie op grond van de Monumentenwet Drents Plateau om adviezen. Correspondentie met het rijk gebeurt rechtstreeks door de provincie.
Drents Plateau is als organisatie nog volop in ontwikkeling.
De afspraken tussen provincie en Drents Plateau worden jaarlijks vastgelegd.

*SLB en Stichting Bodembeheer Schoonebeek*
De stichtingen hebben als doel het versterken van de milieuhygiënische kwaliteit in relatie met landinrichting met het doel grondruil mogelijk te maken. De stichting stemmen de uitvoering van de uitvoerende maatregelen af met de uitvoering van het landinrichtingsplannen.
De stichtingen wordt bestuurd door een directeur onder toezicht van een RvT. In de RvT hebben onder meer leden zitting die zijn benoemd door GS, het bestuur van het waterschap Velt en Vecht en burgemeester en wethouders van Emmen.
GS hebben mevrouw T. Klip-Martin benoemd in de RvT van de stichtingen.

## c. Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid

### Privaatrechtelijke rechtspersoon

*GAE*
Het doel van de vennootschap is de uitoefening van het luchthavenbedrijf, waaronder met name de aanleg, het onderhoud, de ontwikkeling en de exploitatie van het luchthaventerrein. Op dit moment zijn er geen private aandeelhouders. De statuten sluiten de mogelijkheid daartoe echter niet uit.
Bij GAE is minder sprake van een openbaar taakkarakter. Het in stand houden van de luchthaven is van grote betekenis voor de infrastructuur. Uit het doel van de vennootschap, zoals in de statuten omschreven, komt dit aspect niet of nauwelijks naar voren.
De provincie heeft een aanmerkelijk financieel belang in GAE. De uitoefening van de rechten als aandeelhouder en verstrekker van financiële middelen kan voldoende mogelijkheden bieden voor beïnvloeding en toezicht. Het commissariaat wordt vervuld door een derde.
Tot 2002 droegen de regionale aandeelhouders bij in het exploitatietekort voor in totaal 60%.
Met ingang van 2003 tot en met 2012 verstrekken de regionale aandeelhouders jaarlijks een vaste kapitaalbijdrage van totaal € 1.021.005,--. Deze kapitaalstortingen worden jaarlijks toegevoegd aan de agioreserve van GAE.

| Aandelenverdeling | |
|---|---|
| Provincie Drenthe | 30% |
| Provincie Groningen | 30% |
| Gemeente Groningen | 26% |
| Gemeente Assen | 10% |
| Gemeente Tynaarlo | 4% |

## Gemeenschappelijke regeling

*OV-bureau*
Het OV-bureau verricht de overheidstaken voor het ov die de drie bestuursorganen (provincies Groningen en Drenthe en gemeente Groningen) voorheen elk afzonderlijk verrichten. Het OV-bureau is als volgt georganiseerd: het bestaat uit een algemeen bestuur (AB), een dagelijks bestuur (DB) en een uitvoerende organisatie. De deelnemende bestuursorganen wijzen vanuit hun midden de leden aan van het AB en DB OV-bureau Groningen-Drenthe. Het AB bestaat uit de portefeuillehouders verkeer en vervoer, ruimtelijke ordening en financiën. Het DB wordt gevormd door de portefeuillehouders verkeer en vervoer en de directeur van het OV-bureau.

Het OV-bureau heeft de volgende verantwoordelijkheden:
1. zorgen voor en bevorderen van openbaar vervoer per auto en per bus en andere vormen van vervoer ter uitvoering van artikel 20 van de Wet personenvervoer
2. zorgen voor een juiste naleving en uitvoering van de concessievoorschriften
3. zorgen voor de voorbereiding en totstandkoming van nieuwe concessies

Dit openbaar vervoer betreft alle streek- en stadsvervoer per bus, het collectief vraagafhankelijk vervoer (CVV) en de treintaxi. In principe behoort het regionale spoorvervoer onder de gemeenschappelijke regeling, met dien verstande dat de deelnemende bestuursorganen een definitief besluit hierover nemen nadat de financiële en personele consequenties in kaart zijn gebracht.

De algemene taken die het Openbaar Lichaam OV-bureau heeft uit te voeren zijn:
1. het beheer van het openbaar vervoer (concessieverlening en aanbesteding) en ontwikkeling van openbaar vervoer (planvorming en coördinatie van de ov-aspecten);
2. de bundeling van de ov-taken en -verantwoordelijkheden van de drie overheden;
3. de advisering van de provincies en gemeenten in het ov-beleid in relatie tot het algemene beleidsproces van ruimtelijke ordening en verkeer en vervoer.

De werkzaamheden zoals die door het OV-bureau uitgeoefend worden, liggen op het terrein van de uitvoering van de Wet personenvervoer 2000 en behoren daarmee tot de competentie van de colleges van GS. PS van Drenthe en Groningen stellen in het kader van de totale provinciale en gemeentelijke begroting het budget voor het ov vast. Daarnaast hebben PS hun kaderstellende en controlerende bevoegdheid.

De verdeling van de kosten van het Openbaar Lichaam OV-bureau vindt plaats op basis van een verdeelsleutel die is gebaseerd op het totale stad- en streekvervoerbudget (omzet).
De verdeelsleutel van de inzet per overheid is analoog aan de hoogte van de exploitatiesubsidie: 44% voor de provincie Groningen, 35% voor de provincie Drenthe en 21% voor de gemeente Groningen.
Wanneer het takenpakket van het Openbaar Lichaam OV-bureau wordt uitgebreid met andere vormen van openbaar vervoer dan die hiervoor genoemd, dient de verhouding te worden herberekend naar rato van het dan ingebrachte OV-budget. Dit zal in elk geval geschieden wanneer definitief wordt besloten het regionale spoorvervoer onder het OV-bureau te brengen. Uiteraard zal de verdeelsleutel ook worden gewijzigd indien er sprake is van een uitbreiding van de deelnemende bestuursorganen aan deze gemeenschappelijke regeling.
De dekking van de kosten voor het Openbaar Lichaam OV-bureau wordt bereikt door de inzet van maximaal de bestaande personele gelden en een deel van de exploitatiesubsidie.

## d. Programma 4. Kennis wérkt

### Privaatrechtelijke rechtspersonen

*1. NOM*
De vennootschap heeft tot doel een bijdrage te leveren aan de verbetering van de sociaal-economische structuur en de werkgelegenheid in de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe. Dit wordt gestalte gegeven door acquisitie, financiering van bedrijven door middel van het verwerven van aandelen en het verstrekken van achtergestelde leningen. Dit gebeurt bij zowel nieuwe bedrijven als bestaande bedrijven. De provincie is aandeelhouder van de NOM.

*2. Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie*
Een van de doelen van de Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie is het vergroten van de aandacht voor de economische problematiek van Noord-Nederland. Door het verrichten van voor Noord-Nederland belangrijke onderzoeken, de organisatie van symposia en de samenwerking met provinciale Afdelingen Economie geeft zij invulling hieraan.
Er is een nauwe aansluiting met de programmalijn uit het Collegeprogramma werk, onderwijs en kennisinfrastructuur. Centraal in deze lijn staat de Drentse ambitie om een werkgelegenheids- en werkloosheidsontwikkeling te realiseren die gunstig afsteekt ten opzichte van het nationale beeld. De activiteiten van de Stichting Regionale Leerstoel sluiten nauw aan.

*3. DBL*
De stichting heeft tot doel het stimuleren van de economische activiteiten, werkgelegenheid en bedrijvigheid in de provincie Drenthe. De stichting is opgericht ter uitvoering van een besluit van PS. De stichting is dus opgericht ter behartiging van een openbaar belang. Op grond van de statuten heeft de provincie het recht een bestuurslid te benoemen. Het bestuurslidmaatschap eindigt onder meer door verlies van de kwaliteit of de hoedanigheid waarop het werd benoemd. Het lid van het college is uit hoofde van zijn ambt voorzitter van de stichting. Aangezien hij als bestuurslid een openbaar belang behartigt, bestaat er een verantwoordingsplicht aan PS voor het door hem gevoerde bestuur binnen de stichting. Behalve het feit dat de provincie bijdraagt in de kosten van de stichting is er verder geen belangenverstrengeling.

*4. Essent NV*
In het “oude” nutsbedrijf Essent heeft de provincie Drenthe 2,3% van de aandelen. Sinds de vorming van Essent uit EDON en PNEM/MEGA heeft Drenthe geen commissaris meer in het bedrijf. Wel ontvangt de provincie dividend en heeft zij een stem in de aandeelhoudersvergadering. Sommige aandeelhouders streven naar verkoop van hun aandelen. na ontvlechting van het leverings- en transportbedrijf mag het eerste geprivatiseerd worden. De daaraan ten grondslag liggende wet, Wet onafhankelijk netbeheer (ook wel Splitsingswet genoemd) is eind 2007 in werking getreden. De rol van de aandeelhouders is in de afgelopen jaren beperkt als gevolg van sterk regulerende wetgeving.

*5. WMD*
Het betreft hier een vennootschap die tot doel heeft de zorg voor en de instandhouding van de (drink)watervoorziening in haar verzorgingsgebied. Alleen de provincie Drenthe en de gemeenten in deze provincie kunnen aandeelhouder zijn. Statutair hebben de gezamenlijke gemeenten en de provincie elk 50% van de aandelen. Het aantal aandelen is afhankelijk van het aantal aansluitingen in de gemeente en eens per drie jaar wordt het aantal uitstaande aandelen bijgesteld.

De WMD is een structuurvennootschap waarbij 1 commissaris wordt benoemd door GS, 3 door de gemeenten en de overige door de RvC. Er zijn dus 4 commissarissen van overheidswege. Schorsing en ontslag geschiedt volgens de wet door degene die met de benoeming is belast. De commissaris van overheidswege die door GS is benoemd, wordt dus ook door GS geschorst en ontslagen. De door GS benoemde commissaris is statutair tevens voorzitter van de Raad van Commissarissen.
De WMD is een vennootschap die vooral een publiek belang moet dienen. Evenals met andere nutsbedrijven het geval is geweest, ontwikkelt ook de WMD zich meer in de richting van een bedrijf dat, ook marktgerichte dochterondernemingen heeft.

## e. Programma 5. Leefomgeving

### Privaatrechtelijke rechtspersoon

*LMA*
Het doel van de Stichting LMA is om alle relevante meldingen te registreren van binnenlandse transporten van gevaarlijk afval, bedrijfsafval en scheepsafval. De Stichting LMA stelt deze gegevens beschikbaar aan de overheid ten behoeve van de handhaving, beleid en vergunningverlening. Deze taken worden ten behoeve van de provincies en het rijk (Ministerie van VROM) uitgevoerd. Een deel van deze taken geschiedt op grond van het bepaalde in de WM. Het doel en de taken van de stichting betreffen een stuk verlengd rijks- en provinciaal bestuur.

*Bestuursrechtelijke rechtspersoon*
Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe
Het fonds heeft tot doel de werkzaamheden en taken te vervullen die de WM in artikel 15.47 voorschrijft of mogelijk maakt. Het fonds beheert de uit de opbrengsten van de nazorgheffing verkregen middelen, dat nodig is om de eeuwigdurende nazorg van de onder de wet vallende gesloten stortplaatsen te waarborgen.

# Paragraaf 2.7 Grondbeleid

Op grond van artikel 9 van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) dient de begroting een uiteenzetting te bevatten over het grondbeleid. De provincie Drenthe voert nog geen substantieel (actief) grondbeleid. Van het verwerven, afstoten en het exploiteren van gronden is derhalve geen sprake, maar er zijn wel ontwikkelingen in die richting. Wij willen meer provinciale regie, in nauwe samenwerking met de decentrale overheden, omdat dit kwaliteitswinst oplevert voor de ruimtelijke processen, gebiedsgerichte ontwikkelingsprojecten en de realisatie van de (rijks)doelen in het landelijk gebied (ILG en pMJP). Een effectief instrument hiervoor kan ook zijn een actief grondbeleid van de overheden. De nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening en de grondexploitatiewet bieden hiervoor kansen.

Enkele jaren geleden is de provincie voor het realiseren van de beleidsdoelen natuur (EHS), milieu en het verbeteren van de agrarische structuur gestart met beperkt grondbeleid. Wij gaan de mogelijkheden van een actief provinciaal grondbeleid verder verkennen, maar concrete plannen zijn er nog niet. De verkenning richt zich onder meer op de juridische en organisatorische aspecten van samenwerkingsvormen met publieke en/of private partijen. Een actief provinciaal grondbeleid vereist een eigen kapitaal als garantstelling en om vreemd vermogen aan te trekken en kan dan variëren van garant staan voor tekorten (risicoafdekking) in processen waar andere partijen de gronden verwerven tot zelf gronden verwerven met de daaraan gebonden risico's. De bevindingen van de verkenning naar de optie actief provinciaal grondbeleid zijn in de tweede helft 2008 voorgelegd aan de staten.

Een voorbeeld waarbij grondbeleid mogelijk een rol gaat spelen is de Regionale Ontwerpopgave Leek-Roden als uitvloeisel van de actualisatie regiovisie Groningen-Assen. De gemeenten Noordenveld en Leek hebben de provincies Drenthe en Groningen en de Dienst Landelijk Gebied (DLG) in een eerder stadium gevraagd deel te nemen in een stuurgroep Leek-Roden. Deze stuurgroep heeft voorstellen gedaan met betrekking tot het opstellen van sluitende gebiedsexploitatie, onderzoek te doen naar een samenwerkingsmodel en uitvoeringsorganisatie en samenwerking met (semi)private partijen en actieve betrokkenheid van raden en staten.

Op kleinere schaal worden naar behoefte, in verband met de realisatie van de infrastructurele werken, soms stukjes grond aangekocht.

De grondaankopen ten behoeve van de EHS zijn vanaf 1 januari 2007 gefinancierd uit het ILG. Vanaf die datum is de aansturing van grondaankopen door de DLG en Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL) verschoven van het rijk naar provincie. De provincie is hoofdopdrachtgever voor de grondverwerving door BBL en heeft de beschikking over de budgetten voor grondverwerving (EHS) via het ILG. Hiervoor hebben wij een handelingskader grondverwerving vastgesteld. Hierin is onder andere opgenomen het grondprijsbeleid en de spelregels daarvan, afspraken over aan- en verkopen, inzet van instrumentarium. Het handelingskader is een uitwerking van het aansturingsprotocol DLG/BBL. Dit regelt de aansturing van DLG/BBL. De provincie heeft vanaf nu meer vrijheid voor handelen met grond. We krijgen de lusten, maar ook de lasten. Daarnaast bestaat de mogelijkheid te schuiven met budgetten binnen de ILG-doelen, zodat de realisatie van de EHS goed voortgang blijft houden.

Voorts merken wij op dat de financiële verplichtingen die voortvloeien uit het eerder afgesloten convenant IPO-LNV voor de realisering van de EHS voortduren.

Tevens heeft de provincie grondaankopen gefinancierd voor de realisatie van LOFAR door Astron. LOFAR is een radiotelescoop die signalen opvangt in het lagefrequentiegebied. Hiervoor wordt een aantal velden aangelegd met antennes die de signalen moeten vangen. Astron laat hiervoor de DLG gronden aankopen bij Exloo rond het Achterste Diep. Er is onderzoek gedaan naar de mogelijkheden voor natuurtechnische inrichting van het Achterste Diep. Dit heeft geleid tot een inrichtingsplan, waarbij in samenhang met de LOFAR-doelstelling een uniek natuurgebied wordt gevormd en ruimte wordt geschapen voor regionale waterberging.

Vanaf 2008 zijn we via het Nationaal Groenfonds overeenkomsten met boeren aan het afsluiten voor bebossing van landbouwgronden. De boeren krijgen hiervoor een subsidie. Deze subsidie wordt toegezegd als inkomstendervingssubsidie aan boeren die nieuw bos aanplanten. Op deze manier willen we via de koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid landbouw-gronden bebossen. De provincie zal deze overeenkomsten met boeren aan gaan tot en met 2011. Het beschikbare budget van € 350.000,-- per jaar vanaf 2008 tot en met 2011 zal hiervoor worden ingezet. De provincie Drenthe subsidieert de aanleg en de inkomstenderving van boeren voor een periode van 15 jaar en heeft met de Stichting Nationaal Groenfonds een overeenkomst afgesloten inzake de rekening-courantfaciliteiten.

# II Financiële begroting

# II.1 Overzicht van lasten en baten, tevens Meerjarenraming 2008 – 2012

| Programma 1: De provincie doét ertoe! | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 2.460.679 | 3.667.588 | 3.623.158 | 3.418.585 | 3.444.220 | 3.045.850 |
| Totaal baten | 4.350 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Saldo | 2.456.329 | 3.655.588 | 3.611.158 | 3.406.585 | 3.432.220 | 3.033.850 |

| Programma 2: Samenleving met samenhang | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 61.697.909 | 63.729.232 | 62.870.224 | 63.373.807 | 64.145.264 | 60.829.699 |
| Totaal baten | 35.563.789 | 34.547.460 | 31.719.536 | 31.708.662 | 31.714.305 | 31.720.065 |
| Saldo | 26.134.120 | 29.181.772 | 31.150.688 | 31.665.145 | 32.430.959 | 29.109.634 |

| Programma 3: Ruimte en bereikbaarheid | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 80.643.508 | 86.210.992 | 85.063.585 | 83.101.513 | 81.172.283 | 69.936.004 |
| Totaal baten | 49.607.410 | 48.440.986 | 44.383.379 | 45.767.874 | 42.014.526 | 41.048.468 |
| Saldo | 31.036.098 | 37.770.006 | 40.680.206 | 37.333.639 | 39.157.757 | 28.887.536 |

| Programma 4:Kennis wérkt | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 8.362.928 | 13.006.644 | 4.653.883 | 4.030.273 | 4.368.873 | 3.080.553 |
| Totaal baten | 31.428.665 | 9.676.670 | 6.731.970 | 6.732.570 | 6.733.180 | 6.733.800 |
| Saldo | -23.065.737 | 3.329.974 | -2.078.087 | -2.702.297 | -2.364.307 | -3.653.247 |

| Programma 5: Leefomgeving | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 39.104.067 | 71.526.742 | 73.657.447 | 93.181.699 | 93.681.801 | 82.856.196 |
| Totaal baten | 31.331.043 | 50.887.187 | 49.357.801 | 70.191.040 | 70.119.790 | 70.024.790 |
| Saldo | 7.773.024 | 20.639.555 | 24.299.646 | 22.990.659 | 23.562.011 | 12.831.406 |

| Programma 6: Middelen | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 45.355.503 | 60.570.120 | 54.333.349 | 55.201.889 | 57.010.971 | 53.978.767 |
| Totaal baten | 120.706.592 | 124.703.912 | 130.036.803 | 132.628.107 | 135.544.691 | 138.685.922 |
| Saldo | -75.351.089 | -64.133.792 | -75.703.454 | -77.426.218 | -78.533.720 | -84.707.155 |

| Saldi programma's | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1: De provincie doét ertoe! | 2.456.329 | 3.655.588 | 3.611.158 | 3.406.585 | 3.432.220 | 3.033.850 |
| Programma 2: Samenleving met samenhang | 26.134.120 | 29.181.772 | 31.150.688 | 31.665.145 | 32.430.959 | 29.109.634 |
| Programma 3: Ruimte en bereikbaarheid | 31.036.098 | 37.770.006 | 40.680.206 | 37.333.639 | 39.157.757 | 28.887.536 |
| Programma 4:Kennis wérkt | -23.065.737 | 3.329.974 | -2.078.087 | -2.702.297 | -2.364.307 | -3.653.247 |
| Programma 5: Leefomgeving | 7.773.024 | 20.639.555 | 24.299.646 | 22.990.659 | 23.562.011 | 12.831.406 |
| Programma 6: Middelen | -75.351.089 | -64.133.792 | -75.703.454 | -77.426.218 | -78.533.720 | -84.707.155 |
| Saldo voor bestemming | -31.017.255 | 30.443.103 | 21.960.157 | 15.267.513 | 17.684.920 | -14.497.976 |
| Bijdragen aan reserves | 60.979.713 | 53.633.204 | 17.231.636 | 8.074.392 | 7.667.196 | 17.382.170 |
| Bijdragen van reserves | 46.326.252 | 84.076.307 | 39.191.793 | 23.341.905 | 25.352.116 | 2.884.194 |
| Saldo ontrekking reserves | 14.653.461 | -30.443.103 | -21.960.157 | -15.267.513 | -17.684.920 | 14.497.976 |
| Resultaat | -16.363.794 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |

# II.2 Verklaring aanmerkelijke verschillen

De bedragen opgenomen in het overzicht van baten en lasten, tevens meerjarenraming 2009–2012, geven in sommige gevallen aanmerkelijke verschillen te zien. Hiervoor is een aantal oorzaken aan te wijzen, waarvan we hier de voornaamste noemen.

- Bepaalde begrotingsjaren bevatten incidentele uitgaven.
- Met name in de sfeer van de specifieke uitkeringen komt het voor, dat programma's aflopen; in de regel levert dat zowel aan de kant van de lasten als aan de kant van de baten verschillen tussen jaren op.
- Elk jaar worden de boekwaarden van de financieel nog niet afgesloten investeringen geactualiseerd. Samen met de in de Voorjaarsnota vastgestelde en ten opzichte van de vorige meerjarenraming gewijzigde uitgangspunten, in casu de te hanteren rentepercentages, leidt dit tot geactualiseerde kapitaallasten van deze investeringen.
- In de Meerjarenraming 2009–2012 zijn de besluiten verwerkt die zijn genomen naar aanleiding van de Voorjaarsnota 2008. De gevolgen hiervan zijn onder meer opgenomen in het hierna volgende hoofdstuk II.4, Nieuw beleid en ombuigingen/verhoging inkomsten per programma.

Een toelichting op de verschillen tussen de dienstjaren 2008 en 2009 is gegeven in het programmaplan, bij de betreffende programma's. Waar de financiële totaaloverzichten voor de programma's substantiële verschillen tussen de jaren 2008 en 2009 laten zien, wordt hiervoor een toelichting gegeven. Wij verwijzen naar de toelichting per programma.

# II.3 Incidentele lasten en baten

In de Meerjarenraming 2009-2012 zijn incidentele lasten en baten opgenomen. Onder incidentele lasten en baten worden in dit geval verstaan de in de jaren 2009, 2010 en 2011 geraamde lasten en baten. Hieronder zijn ook begrepen de eenmalige lasten die worden gedekt door bijdragen van derden (veelal rijk) en de lasten die worden gedekt door een bijdrage van reserves. Onder de eenmalige uitgaven zijn ook begrepen de uitgaven voor de prioriteiten. Aangenomen wordt dat voor de begroting 2012 de dan nieuw gekozen leden van gedeputeerde staten en provinciale staten hun (nieuwe) eigen prioriteiten zullen stellen.

Met inachtneming van het vorenstaande ziet het overzicht van de eenmalige lasten er als volgt uit.

**Overzicht incidentele lasten Begroting 2009**

| Programma/product | Omschrijving | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De provincie doet er toe | | | | |
| Bestuurlijke aangelegenheden | Betrokkenheid bij provinciaal beleid | 359.000 | 320.000 | 288.000 |
| | Profilering provincie Drenthe | 175.000 | 175.000 | 175.000 |
| | Project burger en provincie (digitale ontsluiting) | 238.000 | - | - |
| | Onderhoud hard en software | 50.000 | 50.000 | 50.000 |
| Openbare orde en veiligheid | Afschrijvingen onderkomen provinciehuis | 8.005 | 8.005 | - |
| | Rentelasten | 720 | 360 | - |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | | | | |
| Opgroeien / Mijn jeugd | Kansen voor jeugd en gezin | 1.300.000 | 1.300.000 | 1.300.000 |
| Werken en leren / Mijn ontwikkeling | Aanpak voortijdig schoolverlaten | 372.000 | 232.500 | 139.500 |
| Wonen en leefomgeving / Mijn dag | "7 tot 7"-diensten- en voorzieningenprogramma | 465.000 | 465.000 | 465.000 |
| Wonen en leefomgeving / Mijn dag | Welzijn en zorg: sociale samenhang en partipatie | 465.000 | 465.000 | 93.000 |
| Participatie/ Mijn beweging | Drenthe profilering als sportprovincie | 1.081.500 | 731.500 | 731.500 |
| Kunst en cultuur in Drenthe | Vormgeving beeldkwaliteit in openbare ruimte | 93.000 | 93.000 | 93.000 |
| Kunst en cultuur in Drenthe | Behoud en ontwikkeling cultureel erfgoed | 350.000 | 200.000 | 200.000 |
| Kunst en cultuur in Drenthe | Vergroten cultuurparticipatie | 799.800 | 883.500 | 883.500 |
| Kunst en cultuur in Drenthe | Culturele uitmarkten | 50.000 | - | - |
| Kunst en cultuur in Drenthe | Verstreking culturele infrastructuur | 685.000 | 573.000 | 573.000 |
| Kunst en cultuur in Drenthe | Subsidiering festivals | 90.751 | - | - |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | | | | |
| Verkeer | Onderhoud en verbeteringswerken N34 | 7.000.000 | 1.212.000 | 6.000.000 |
| Vervoer | Bijdragen gemeenten toegankelijkheid haltes | 1.483.000 | - | - |
| R.O. en volkshuisvesting | Kosten ruimtelijke ontwikkeling | 300.000 | 50.000 | - |
| R.O. en volkshuisvesting | Tegengaan verdere verommeling landschap | 604.500 | 604.500 | 511.500 |
| Stedelijke ontwikkeling | Exp.achitectuur. Wonen op en aan het water | 100.000 | 100.000 | - |
| Stedelijke ontwikkeling | Bijdragen Besluit Locatiegebonden subsidies | 252.840 | 373.751 | - |
| Programma 4. Kennis werkt | | | | |
| Economie | Profilering Drenthe in Nrd. Ontwikkelingsas | 25.000 | 25.000 | - |
| Economie | Kennisontw. en aansl.onderwijs en arbeidsmarkt | 1.210.000 | 1.210.000 | 1.210.000 |
| Toerisme en recreatie | Structuurversterking recreatie en (zorg)toerisme | 120.000 | 120.000 | 120.000 |
| Programma 5. Leefomgeving | | | | |
| Waterhuishouding | Bestijding verdroging in gebieden hoogste kwaliteit | 232.500 | 465.000 | 697.500 |

| Programma/product | Omschrijving | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| | | | | |
| Milieubeleid | Impuls duurzame kwaliteit leefomgeving | 430.000 | 430.000 | 430.000 |
| Milieubeleid | Projecten Milieu en Energie | 6.700.000 | 6.800.000 | 7.100.000 |
| Bodem | Bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving | 100.000 | 100.000 | 100.000 |
| Bodem | Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | 69.000 | 69.000 | 69.000 |
| Bodem | Milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater | 25.000 | 25.000 | 25.000 |
| Vergunningverlening | Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit | 75.000 | 75.000 | - |
| Vergunningverlening | Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid | 150.000 | 150.000 | - |
| Handhaving | Project Pest aan Asbest | 65.000 | - | - |
| Handhaving | Handhaving en kwaliteit toezicht en handhaving | 173.000 | 210.000 | 188.000 |
| Natuur en landschap | Vitaal Platteland | 500.000 | 575.000 | 575.000 |
| Natuur en landschap | Bijdragen instandhouding Vitaal platteland | 47.681 | 1.623 | 1.623 |
| Natuur en landschap | Opstellen beheersplannen Natura 2000 | 213.750 | 166.250 | 95.000 |
| Natuur en landschap | Uitwerking aanbev.symposium natuur en landschap | 139.500 | - | - |
| Plattelandsontwikkeling (pMJP) | Realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | 350.000 | 350.000 | 350.000 |
| Plattelandsontwikkeling (pMJP) | Versnelde aankoop en inrichting EHS | 2.112.500 | 112.500 | 112.500 |
| Plattelandsontwikkeling (pMJP) | Herijking ontwikkelingsperspectief Veenkoloniën | 200.000 | 200.000 | 200.000 |
| Programma 6. Middelen | | | | |
| Fin.en alg.dekkingsmiddelen | Bijdrage inlopen vermogensoverschotten | 5.000.000 | 5.000.000 | 5.000.000 |
| Fin.en alg.dekkingsmiddelen | Organisatieontwikkeling | 1.075.000 | 569.750 | 564.342 |
| Fin.en alg.dekkingsmiddelen | Digitalisering | 600.000 | - | 250.000 |
| Fin.en alg.dekkingsmiddelen | Kosten PPM | 150.000 | - | - |
| Fin.en alg.dekkingsmiddelen | Bijdrage aan Res.IVV; regiovisie Groningen Assen | 2.437.240 | - | - |
| | | 38.823.287 | 25.391.239 | 29.740.965 |

Het overzicht van de eenmalige baten ziet er als volgt uit.

## Overzicht incidentele baten Begroting 2009

| Programma/product | Omschrijving | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| Programma 2. Samenleving met samenhang | | | | |
| Kunst en cultuur in Drenthe | Bijdrage van Voorz. Nrd.archeologisch depot | 10.862 | - | - |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | | | | |
| Verkeer | Bijdrage van de Voorziening BDU | 200.000 | 200.000 | 200.000 |
| Vervoer | Bijdrage Rijk BDU | 1.483.000 | | |
| Stedelijke ontwikkeling | Bijdrage rijk locatiegebonden subsidies | 207.494 | - | - |
| Stedelijke ontwikkeling | Bijdrage van Voorz. Locatiegebonden subsidies | 45.346 | 373.751 | - |
| Programma 5. Leefomgeving | | | | |
| Bodem | Bijdrage van Voorz.Bodemsanering | 419.779 | - | - |
| Natuur en landschap | Bijdrage rijk voor Natura 2000 | 213.750 | 166.250 | 95.000 |
| Programma 6. Middelen | | | | |
| Fin.en alg.dekkingsmiddelen | Bijdrage van de Reserve voor alg. doeleinden | - | 2.869.115 | 4.202.750 |
| Fin.en alg.dekkingsmiddelen | Bijdrage van de Saldireserve | 1.022.381 | 33.148 | - |
| Fin.en alg.dekkingsmiddelen | Bijdrage van Reserve Stimul.fonds Dr. projecten | 6.700.000 | 6.800.000 | 7.100.000 |
| Fin.en alg.dekkingsmiddelen | Bijdrage van de Reserve N34 | 7.000.000 | 1.212.000 | 6.000.000 |
| Fin.en alg.dekkingsmiddelen | Bijdrage van Reserve vaarweg Meppel-de Punt | 483.955 | 511.227 | - |
| Fin.en alg.dekkingsmiddelen | Bijdrage van Reserve grondwaterheffing | 61.048 | - | - |
| | | 17.847.615 | 12.165.491 | 17.597.750 |

# II.4 Financiële positie en toelichting

## 4.1 Intensiveringen

In het onderstaand overzicht zijn de intensiveringen, zoals die voortvloeien uit de Voorjaarsnota 2008, per programma weergegeven.

| Programma 1 De provincie doet er toe | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| Intensivering bestaande prioriteit | | | | |
| 1.3 Grotere betrokkenheid burgers en organisaties bij provinciaal beleid | -190 | -134 | -95 | -23 |
| 1.4 Profilering provincie Drenthe | | -75 | -75 | -75 |
| 1.5 Digitale ontsluiting informatie: project Burger en provincie | | -38 | | |
| Totaal programma 1 | -190 | -246 | -170 | -98 |

| Programma 2 Samenleving met samenhang | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| Intensivering bestaande prioriteit | | | | |
| 2.1 Kansen voor jeugd en gezin | | | | |
| Ontwikkelen programma Triple P en investeren in veiligheid met Signs of Safety | -244 | -600 | -600 | -600 |
| 2.2 Kansen voor onderwijs * | | | | |
| Kwaliteitsslag onderwijs Drenthe * | -200 | -500 | -500 | -500 |
| 2.6 Kansen voor sport | | | | |
| Start La Vuelta a Espana in Drenthe 2009 | -250 | -350 | | |
| Extra inzet breedtesport in relatie tot topsportevenementen | -313 | -313 | -313 | -313 |
| 2.7 Versterken culturele infrastructuur Drenthe | | | | |
| Cultureel kwartier Assen * | | | | -2.400 |
| Cultuur als magneet | | -356 | -244 | -244 |
| 2.9 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | | | | |
| Noordelijk Archeologisch Depot Nuis | | -150 | | |
| Totaal programma 2 exclusief gevraagde bijdrage stimuleringsfonds | -557 | -1.419 | -1.157 | -1.157 |
| * gevraagd uit Stimuleringsfonds | -450 | -850 | -500 | -2.900 |

| Programma 3 Ruimte en bereikbaarheid | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| Intensivering bestaande prioriteit | | | | |
| 3.11 Investeringsnota Verkeer en Vervoer | | | | |
| Verbeteringen openbaar vervoer (MEP OV) | | | pm | pm |
| 3.12 Stimuleren goederenvervoer over water | | | | |
| Schutsluis Meppelerdiep bij Zwartsluis * | | | pm | |
| Nieuwe prioriteit | | | | |
| Regio specifiek pakket * | pm | pm | pm | pm |
| Totaal programma 3 exclusief gevraagde bijdrage stimuleringsfonds | 0 | 0 | pm | pm |
| * gevraagd uit Stimuleringsfonds | pm | pm | pm | pm |

| Programma 4 Kennis werkt | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| Intensivering bestaande prioriteit | | | | |
| 4.1 Omvorming economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie | | | | |
| Op weg naar een kenniseconomie * | -3.000 | -4.000 | -4.500 | -5.000 |
| 4.4 structuurversterking recreatie en toerisme * | | | | |
| Toerisitsche knelpunten aanpakken * | | -180 | -180 | -180 |
| 4.5 structuurversterking land- en tuinbouw * | | | | |
| Actieplan Vrijkomende Agrarische Bedrijven | | -1.700 | -1.700 | -1.700 |
| Totaal programma 4 uit stimuleringsfonds | | | | |
| * gevraagd uit Stimuleringsfonds | -3.000 | -5.880 | -6.380 | -6.880 |

| Programma 5. Leefomgeving | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| Intensivering bestaande prioriteit | | | | |
| 5.1 Opgaven voor wateroverlast en watertekort en combineren "groenblauwe diensten" | | | | |
| Samenwerking in het Amerdiep * | | -1.167 | -1.167 | -1.167 |
| 5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | | | | |
| Programma klimaat en energie * | -2.000 | -6.700 | -6.800 | -7.100 |
| 5.16 Inpassen veranderende EU- en nationale wetgeving | | | | |
| Implementatie WABO | -80 | pm | pm | pm |
| 5.17 Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen | | | | |
| Toezicht op naleving van regelgeving en vergunningen | | -173 | -210 | -188 |
| 5.23 Vitaal platteland | | | | |
| Kunstobjecten bij pMJP-projecten in het landelijk gebied | | | -75 | -75 |
| Totaal programma 5 exclusief gevraagde bijdrage stimuleringsfonds | -80 | -173 | -285 | -263 |
| * gevraagd uit Stimuleringsfonds | -2.000 | -7.867 | -7.967 | -8.267 |

## 4.2 Investeringen naar nut

Artikel 20 van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) bepaalt dat bij de raming voor het begrotingsjaar van de financiële gevolgen van het bestaande en nieuwe beleid afzonderlijk aandacht moet worden besteed aan de investeringen. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt in vervangings- en uitbreidingsinvesteringen met een economisch nut en met een maatschappelijk nut. Investeringen hebben een economisch nut indien ze verhandelbaar zijn en/of indien ze kunnen bijdragen aan het genereren van middelen.
De investeringen zien er de komende jaren op begrotingsbasis als volgt uit.

| | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| 1. Vervangingsinvesteringen met een economisch nut: | | | | |
| ■ Hard- en software automatisering | 2.500.399 | 699.220 | 241.778 | - |
| ■ Huisvestingsbeleidsplan/revitalisering provinciehuis | 5.606.173 | 11.212.346 | 1.868.725 | - |
| | 8.106.572 | 11.911.566 | 2.110.503 | - |
| 2. Uitbreidingsinvesteringen met een economisch nut | | | | |
| ■ Huisvestingsbeleidsplan/Drents Museum | 6.764.100 | 7.960.560 | 1.757.014 | - |
| | 6.764.100 | 7.960.560 | 1.757.014 | - |
| 3. Uitbreidingsinvesteringen met een maatschappelijk nut: | | | | |
| ■ Investeringen verkeer en vervoer | 21.656.200 | 9.530.063 | - | - |
| ■ Investeringen verkeer en vervoer prioriteit 3.11 | | 13.158.000 | 13.158.000 | 13.469.423 |
| ■ Relatienotagebieden | 816.804 | 816.804 | 816.804 | 816.804 |
| | 22.473.004 | 23.504.867 | 13.974.804 | 14.286.227 |
| Totaal | 37.343.676 | 43.376.993 | 17.842.321 | 14.286.227 |

| Nummer | Omschrijving | Totale krediet | 2008 en eerder | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 2. Samenleving met samenhang | | | | | | | |
| 6830701 | Depot Drents Museum overige | 155.000 | 0 | 155.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6830702 | Depot Drents Museum installaties | 1.963.000 | 500.000 | 1.463.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6830703 | Depot Drents Museum gebouw | 2.782.000 | 728.090 | 2.053.910 | 0 | 0 | 0 |
| 6830704 | Uitbreiding Drents Museum | 12.000.000 | 2.109.000 | 1.953.000 | 6.472.000 | 1.466.000 | 0 |
| 6830705 | Indexatie Uitbreiding Drents Museum | 2.660.000 | 431.236 | 449.190 | 1.488.560 | 291.014 | 0 |
| 6830707 | Indexatie Depot Drents Museum gebouw | 920.000 | 230.000 | 690.000 | 0 | 0 | 0 |
| Parels van Drenthe Uitbreiding Drents Museum en nieuwbouw depot | | 20.480.000 | 3.998.326 | 6.764.100 | 7.960.560 | 1.757.014 | 0 |
| Totaal Programma 2. Samenleving met samenhang | | 20.480.000 | 3.998.326 | 6.764.100 | 7.960.560 | 1.757.014 | 0 |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | | | | | | | |
| Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | | | | | | | |
| 6319956 | Emmen-Ter Apel N391 INFRA | 3.644.422 | 3.644.422 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300405 | N853 ontsluiting Vierslagen FVV | 7.950.000 | 8.308.326 | -358.326 | 0 | 0 | 0 |
| 6300517 | Bijdrage prov. Bereikbaarheid Assen FVV Stations-omgeving/Peelo | 5.000.000 | 4.000.000 | 1.000.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300518 | Bijdrage prov. Bereikbaarheid Emmen FVV Rondweg | 1.000.000 | 0 | 1.000.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300519 | Bijdrage prov. Bereikbaarheid Hoogeveen FVV Revitalisering De Wieken | 500.000 | 500.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300607 | UCSC6 Herinrichting stationsomgeving Coevorden | 500.000 | 500.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300725 | 2e fase ontsluiting Delftlanden | 450.000 | 225.000 | 225.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300804 | N34 Afrekening WK voor werkzaamheden wegvak Zuidlaren-De Punt | 330.000 | 330.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300806 | Verdubbeling De Haar | 800.000 | 800.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | | 20.174.422 | 18.307.748 | 1.866.674 | 0 | 0 | 0 |
| Thema Bereikbaarheid | | | | | | | |
| 6309903 | Bewegwijzeringsplan X-VVI | 298.807 | 298.807 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300313 | Knooppunten stedelijk centra 2003 FVV | 738.921 | 545.815 | 193.106 | 0 | 0 | 0 |
| 6300515 | N372 Transferium/aansl/A7 FVV | 1.274.690 | 1.002.782 | 0 | 271.908 | 0 | 0 |
| 6300520 | Bijdrage prov. Bereikbaarheid Meppel FVV Fietsroute Koedijkslanden | 500.000 | 500.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300602 | N34 Fietstunnel Gieten | 150.000 | 150.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300603 | UCSA6 Verbeteringsmaatregelen OV | 125.000 | 125.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300605 | UCSA6 Opwaardering fietspad Lonerstraat | 100.000 | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300608 | UCSW6 Fietsverbinding Hoogeveensche Vaart en Leeuwenveenseweg | 125.000 | 125.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300705 | N371 Aansluiting N371/N373 / Optimalisering aansluiting N371/N373 (Norgerbrug) | 4.500.000 | 1.261.667 | 2.138.333 | 1.100.000 | 0 | 0 |
| 6300706 | fietspad langs Rolderstraat(Pelikaanstraat-Amelte) | 500.000 | 0 | 500.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300711 | A28/N386 Versnelling Q-liner Assen-Groningen+ verbetering halte A28/N386 | 100.000 | 0 | 100.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300713 | Q-liner Zuidlaren-Groningen | 200.000 | 200.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300714 | N386 Toegankelijkheid NP Drentse Aa | 250.000 | 250.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300716 | OV-vriendelijke ontsluiting | 250.000 | 250.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300718 | Knooppunt Hoogeveen-oost (carpoolplaats + Haltevoorziening) | 125.000 | 125.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |

| Nummer | Omschrijving | Totale krediet | 2008 en eerder | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 6300723 | Ontsluiting woonwijken Nw. Amsterdamsestraat | 328.000 | 0 | 328.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300724 | Verdubbeling Nw. Amsterdamsestraat + Rotonde | 300.000 | 0 | 300.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300732 | Gieten Multimodaal knooppunt | 1.000.000 | 600.000 | 400.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300733 | N374 Busstation Borger | 800.000 | 400.000 | 400.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300737 | Upgrading station Beilen | 175.000 | 10.000 | 165.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300740 | Toegankelijkheid Dwingelderveld | 250.000 | 250.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300809 | Fietsenstalling Coevorden | 125.000 | 125.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300810 | Maatregelen Nw. Amsterdamsestraat | 3.800.000 | 3.800.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300811 | Schutstraat Hoogeveen | 810.000 | 810.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300812 | Fietsbrug Hoogeveenschevaart | 1.000.000 | 1.000.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300814 | Vormgeving Verbindingsweg | 250.000 | 250.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300818 | N372/N386Vervanging VRI | 1.000.000 | 0 | 1.000.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300819 | N372 Busbaan Peizermade-Peize | 800.000 | 3.200.000 | -2.400.000 | 0 | 0 | 0 |
| | | 19.875.418 | 15.379.071 | 3.124.439 | 1.371.908 | 0 | 0 |
| Thema Veiligheid | | | | | | | |
| 6310150 | (N386) Aansluiting N34/N386 (Zuidlaren) div.maatreg. INFRA | 738.769 | 738.769 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300402 | N377 aansluiting N34 aanleg rotondes FVV | 1.010.000 | 45.000 | 0 | 965.000 | 0 | 0 |
| 6300502 | N371 aanpassingen herinrichting FVV | 1.161.935 | 114.876 | 547.059 | 500.000 | 0 | 0 |
| 6300503 | TRO6 N371 Maatr.Weg vh.landsch. FVV | 300.000 | 300.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300606 | TRO6 N863 Herinrichting wegvak dmv markering | 200.000 | 150.000 | 50.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300612 | TRO6 N374 Herinr. wegvak dmv markering en verbreding Elp-Westerbork | 300.000 | 300.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300613 | TRO6 N375 Aanleg rotonde westelijke aansluiting A28 | 400.000 | 170.682 | 229.318 | 0 | 0 | 0 |
| 6300614 | TRO6 N862 Reconstructie kp. Ellenbeek | 200.000 | 200.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300708 | N372 Roden-Peizermade richtlijn EHK | 700.000 | 59.009 | 640.991 | 0 | 0 | 0 |
| 6300709 | N386 aansluiting Peize-Zuid | 375.000 | 43.392 | 331.608 | 0 | 0 | 0 |
| 6300712 | N386 wegvak Tynaarlo-Peize (hm 16.5-28.7) richtlijn EHK | 1.900.000 | 1.900.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300729 | N379 Bargercompascuum microrotonde | 250.000 | 0 | 250.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300731 | N863 Coevorden Schoonebeek-Nw. Schoonebeek(hm 1.6-9.5 en 11.6-17.5 Ri. EHK | 200.000 | 0 | 200.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300736 | N371 Wegvak Norgerbrug-Wittelerbrug (hm 5.1-27.5) richtlijn EHK. | 160.000 | 637 | 159.363 | 0 | 0 | 0 |
| 6300738 | Aanpassen aansluiting VAM-weg | 300.000 | 300.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300807 | N374/N857 Reconstructie aansluiting | 700.000 | 0 | 700.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300808 | N374 Herinrichting wegvak hm. 3.2-15.5 volgens de Richtlijn EHK | 207.000 | 0 | 207.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300813 | N375/A32 Rotondes aansluiting | 333.000 | 900.000 | -567.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300816 | N374 Reconstructie Hamweg/Wijsterseweg | 200.000 | 180.000 | 20.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300821 | N919 Traverse Veenhuizen: aansluiting Bankenbosch | 400.000 | 0 | 400.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300822 | N919 Herinrichting wegvakken hm. 3.0-6.9 en Norgerhaven-Laan Weldadigheid | 1.222.475 | 0 | 1.100.000 | 122.475 | 0 | 0 |
| 6300825 | N374 Aanpassen wegvak hm. 33.0-48.7 aan de Richtlijn EHK | 1.000.000 | 900.000 | 100.000 | 0 | 0 | 0 |
| | | 12.258.179 | 6.302.365 | 4.368.339 | 1.587.475 | 0 | 0 |

| Nummer Omschrijving | Totale krediet | 2008 en eerder | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Thema Innovatie | | | | | | |
| 6300726 Dynamisch informatiesysteem Assen | 1.125.000 | 10.296 | 1.114.704 | 0 | 0 | 0 |
| 6300727 Dynamisch informatiesysteem Gemeente Emmen | 100.000 | 0 | 100.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300734 N374 Dynamisch informatiesysteem Borger | 100.000 | 75.000 | 25.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300805 N34 Pilot LED-verlichting | 100.000 | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300815 Parkeerverwijssysteem | 200.000 | 200.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6300817 N371 DRIS Smilde | 200.000 | 360.000 | -160.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300820 N919 DRIS Veenhuizen | 100.000 | 0 | 100.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300823 N386 DRIS Vries-Zuidlaren | 225.000 | 0 | 225.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300824 N386 DRIS Tynaarlo | 100.000 | 0 | 100.000 | 0 | 0 | 0 |
| | 2.250.000 | 745.296 | 1.504.704 | 0 | 0 | 0 |
| Verkeer Pup 2008 en eerder | 54.558.019 | 40.734.480 | 10.864.156 | 2.959.383 | 0 | 0 |
| Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | | | | | | |
| 6300903 Programma bereikbaarheid (Kolibri-projecten) | 1.256.380 | 0 | 0 | 1.256.380 | 0 | 0 |
| 6300907 Bijdrage aan Station Bargeres | 5.500.000 | 0 | 5.850.000 | -350.000 | 0 | 0 |
| | 6.756.380 | 0 | 5.850.000 | 906.380 | 0 | 0 |
| Thema Bereikbaarheid | | | | | | |
| 6300904 N34 aansluiting Eext op verkeersplein Gieten (6e poot) | 250.000 | 0 | 250.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300906 N34: Bewegwijzering Plopsaland | 50.000 | 0 | 50.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300909 N48: Bijdrage nieuwe ontsluitingsweg Zuidwolde | 750.000 | 0 | 750.000 | 0 | 0 | 0 |
| | 1.050.000 | 0 | 1.050.000 | 0 | 0 | 0 |
| Thema Veiligheid | | | | | | |
| 6300908 N375: Rotonde oostenlijke afrit A28/N375 | 500.000 | 0 | 500.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300910 N386: Planuitwerking 'Mooi zo, veilig zo' De Groeve | 100.000 | 0 | 100.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300911 N374: Herinr. Wegvak hm. 16.9-23.0 (Borger-Schoonlo) afslag Westdorp/ fietspad | 1.111.482 | 0 | 1.111.482 | 0 | 0 | 0 |
| 6300912 N371: Herinr. Wegvak Norgerbrug-Hoogersmilde (incl. Bovensmilde en Smilde) | 1.284.000 | 0 | 642.000 | 642.000 | 0 | 0 |
| 6300913 N374: Aanp. Wegvak Schoonlo-Westerbork | 136.902 | 0 | 136.902 | 0 | 0 | 0 |
| 6300914 N353: Wegvak Darp-Wapserveen inrichten tot GOW B (markering) | 78.240 | 0 | 78.240 | 0 | 0 | 0 |
| 6300915 N371: aanp. Wegvak Willelte-Havelte als GOW | 149.960 | 0 | 149.960 | 0 | 0 | 0 |
| 6300916 N855: aanp. Wegvak A238 (Spier)-N371 (Dieverbrug) | 68.460 | 0 | 68.460 | 0 | 0 | 0 |
| 6300917 N855: herinr. Bebouwde kom Wapse | 350.000 | 0 | 350.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300918 Project: 'Gebruik je hoofd, niet je airbag' | 90.000 | 0 | 90.000 | 0 | 0 | 0 |
| | 3.869.044 | 0 | 3.227.044 | 642.000 | 0 | 0 |
| Thema Leefomgeving | | | | | | |
| 6300919 Bijdrage kunstprojecten langs provinciale wegen | 50.000 | 0 | 50.000 | 0 | 0 | 0 |
| Thema Innovatie | | | | | | |
| 6300920 Pilot navigatiesysteem vrachtauto's | 100.000 | 0 | 100.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300921 A28: aanleg bewaakt parkeren voor vrachtauto's in Rogat | 75.000 | 0 | 75.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6300922 Aanleg 50 haltevoorzieningen langs prov. Wegen (onderdeel Kolibri) | 250.000 | 0 | 250.000 | 0 | 0 | 0 |
| | 425.000 | 0 | 425.000 | 0 | 0 | 0 |

| Nummer | Omschrijving | Totale krediet | 2008 en eerder | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Thema Beleid | | | | | | | |
| 6300923 | Monitoring verkeersintensiteiten (uitbr. GSM-uitlezen + optimalis.verw. Data) | 190.000 | 0 | 190.000 | 0 | 0 | 0 |
| Verkeer Pup 2009 | | 12.340.424 | 0 | 10.792.044 | 1.548.380 | 0 | 0 |
| Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | | | | | | | |
| 6301006 | Reservering provinciale bijdrage aan Assen | 4.000.000 | 0 | 0 | 4.000.000 | 0 | 0 |
| Thema Bereikbaarheid | | | | | | | |
| 6301004 | N381: Carpoolplein en busstation aansl. N34 | 300.000 | 0 | 0 | 300.000 | 0 | 0 |
| Thema Veiligheid | | | | | | | |
| 6301005 | N371: Herinr. Kloosterrotonde-Norgervaartrotonde | 222.300 | 0 | 0 | 222.300 | 0 | 0 |
| 6301008 | Mensgerichte benadering | 200.000 | 0 | 0 | 200.000 | 0 | 0 |
| | | 422.300 | 0 | 0 | 422.300 | 0 | 0 |
| Thema Leefomgeving | | | | | | | |
| 6301003 | Kunstprojecten langs provinciale wegen | 50.000 | 0 | 0 | 50.000 | 0 | 0 |
| Thema Innovatie | | | | | | | |
| 6301007 | Aanleg 50 haltevoorzieningen langs prov. Wegen (Kolibri) | 250.000 | 0 | 0 | 250.000 | 0 | 0 |
| Verkeer Pup 2010 | | 5.022.300 | 0 | 0 | 5.022.300 | 0 | 0 |
| 6311001 | Investeringsnota voorjaarsnota 2007 plus prioriteit 3.11 | 39.785.423 | 0 | 0 | 13.158.000 | 13.158.000 | 13.469.423 |
| Verkeer Investeringsnota prioriteit 3.11 | | 39.785.423 | 0 | 0 | 13.158.000 | 13.158.000 | 13.469.423 |
| Totaal Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | | 111.706.166 | 40.734.480 | 21.656.200 | 22.688.063 | 13.158.000 | 13.469.423 |
| Programma 5. Leefomgeving | | | | | | | |
| 6620780 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2007 | 816.804 | 0 | 816.804 | 0 | 0 | 0 |
| 6620880 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2008 | 816.804 | 0 | 0 | 816.804 | 0 | 0 |
| 6620980 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2009 | 816.804 | 0 | 0 | 0 | 816.804 | 0 |
| 6621080 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2010 | 816.804 | 0 | 0 | 0 | 0 | 816.804 |
| Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | | 3.267.216 | 0 | 816.804 | 816.804 | 816.804 | 816.804 |
| Totaal Programma 5. Leefomgeving | | | 3.267.216 | 0 | 816.804 | 816.804 | 816.804 |
| Programma 6. Middelen | | | | | | | |
| 5270605 | Technisch (voorheen Verbetering IT huishouding 2006) | 205.295 | 145.517 | 0 | 0 | 59.778 | 0 |
| 5270606 | Digitaalbeheer (voorheen Digitalisering archief en werkprocessen) | 185.000 | 167.780 | 0 | 17.220 | 0 | 0 |
| 5270610 | Proces vergunning verlenen en handhaven (voorheen Omgevingsvergunning 2006) | 300.000 | 200.000 | 100.000 | 0 | 0 | 0 |
| 5280608 | Vervanging niet-basis ICT | 29.500 | 29.500 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Bedrijfsvoering Automatisering informatieplan 2006 | | 719.795 | 542.797 | 100.000 | 17.220 | 59.778 | 0 |
| 5270702 | Vervangen werkplekken 2007 | 1.090.000 | 283.401 | 806.599 | 0 | 0 | 0 |
| 5270704 | Basisvoorzieningen automatisering 2007 | 50.000 | 50.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 5270705 | Migratie Office XP 2007 | 186.800 | 0 | 186.800 | 0 | 0 | 0 |
| Bedrijfsvoering Automatisering informatieplan 2007 | | 1.326.800 | 333.401 | 993.399 | 0 | 0 | 0 |
| 5270801 | Basisvoorzieningen statenleden 2008 | 65.000 | 65.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 5270802 | Info- en comm. Basisvoorzieningen 2008 | 81.000 | 81.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 5270803 | Processen digitaliseren mbt e-goverment (voorheen Probisdoc (e-government) 2008) | 492.000 | 0 | 72.000 | 420.000 | 0 | 0 |
| 5270804 | Hardware ERP 2008 | 277.000 | 0 | 277.000 | 0 | 0 | 0 |

| Nummer | Omschrijving | Totale krediet | 2008 en eerder | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 5270805 | Processen digitaliseren mbt verstr. subsidies voorheen (Subsidievolgsysteem 2008 | 96.000 | 0 | 48.000 | 48.000 | 0 | 0 |
| 5270806 | Bekabeling netwerk 2008 | 250.000 | 0 | 75.000 | 150.000 | 25.000 | 0 |
| 5270807 | Verbetering IT-huishouding/processen (voorjaarsnota 2007, prioriteit P6.02) | 525.000 | 75.000 | 450.000 | 0 | 0 | 0 |
| 5270808 | Herst. IT-huishouding oa. Digid (Prio 1.5 voorjaarsnota 2007) | 175.000 | 25.000 | 150.000 | 0 | 0 | 0 |
| Bedrijfsvoering Automatisering informatieplan 2008 | | 1.961.000 | 246.000 | 1.072.000 | 618.000 | 25.000 | 0 |
| 5270901 | Info- en comm. Basisvoorzieningen 2009 | 335.000 | 0 | 335.000 | 0 | 0 | 0 |
| Bedrijfsvoering Automatisering informatieplan 2009 | | 335.000 | 0 | 335.000 | 0 | 0 | 0 |
| 5271001 | Vervanging lokaal netwerk 2010 | 157.000 | 0 | 0 | 0 | 157.000 | 0 |
| 5271002 | Vervanging randapparatuur 2010 | 44.000 | 0 | 0 | 44.000 | 0 | 0 |
| 5271003 | E-architectuur 2010 | 20.000 | 0 | 0 | 20.000 | 0 | 0 |
| Bedrijfsvoering Automatisering informatieplan 2010 | | 221.000 | 0 | 0 | 64.000 | 157.000 | 0 |
| 5280701 | Revitalisering provinciehuis BWK | 6.255.500 | 634.393 | 1.686.332 | 3.372.664 | 562.111 | 0 |
| 5280702 | Revitalisering provinciehuis installaties | 2.716.000 | 0 | 814.800 | 1.629.600 | 271.600 | 0 |
| 5280703 | Huisvestingsbeleidsplan (bouwkundig en installaties) | 1.479.637 | 0 | 443.891 | 887.782 | 147.964 | 0 |
| 5280704 | Revitalisering provinciehuis bestuursruimte BWK | 708.000 | 0 | 212.400 | 424.800 | 70.800 | 0 |
| 5280705 | Revitalisering provinciehuis Warmte-koude opslag | 250.000 | 0 | 75.000 | 150.000 | 25.000 | 0 |
| 5280706 | Revitalisering provinciehuis isolatieglas | 600.000 | 0 | 180.000 | 360.000 | 60.000 | 0 |
| 5280801 | Huisvestingsbeleidsplan (ICT-voorzieningen) | 412.500 | 0 | 123.750 | 247.500 | 41.250 | 0 |
| 5280802 | Indexatie revitalisering provinciehuis | 2.600.000 | 0 | 780.000 | 1.560.000 | 260.000 | 0 |
| 5280803 | Provinciehuis K&E-maatregelen | 4.300.000 | 0 | 1.290.000 | 2.580.000 | 430.000 | 0 |
| Bedrijfsvoering Facilitaire zaken revitalisering Provinciehuis | | 19.321.637 | 634.393 | 5.606.173 | 11.212.346 | 1.868.725 | 0 |
| Totaal Programma 6. Middelen | | 23.885.232 | 1.756.591 | 8.106.572 | 11.911.566 | 2.110.503 | 0 |
| Totaal generaal | | 159.338.614 | 46.489.397 | 37.343.676 | 43.376.993 | 17.842.321 | 14.286.227 |

De kolommen betreffen het saldo van uitgaven en inkomsten. Wanneer in een bepaald jaar een negatief bedrag wordt weergegeven houdt dat in dat in dat jaar meer inkomsten worden verwacht dan uitgaven. Die veelal in eerdere jaren hebben plaatsgevonden. Ten opzichte van de begroting 2008 zijn de kolommen “Totaal krediet” en “2008 en eerder” toegevoegd voor extra inzicht.

## 4.3 Meerjarige financieringspositie

Om een beeld te krijgen van de ontwikkelingen van de meerjarige financieringspositie hebben wij een meerjarige investerings- en financieringsstaat opgesteld.
De meerjarige investerings- en financieringsstaat is in het navolgende per aanvang van het jaar opgesteld.

| | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| Investeringen | | | | |
| A1. Materiële activa (maatschappelijk nut) | 95.302.072 | 87.739.103 | 94.280.292 | 100.436.750 |
| A2. Materiële activa (economisch nut) | 24.296.694 | 41.465.257 | 44.516.953 | 41.508.039 |
| B. Financiële activa | | | | |
| 1. deelnemingen (economisch nut) | 854.603 | 854.603 | 854.603 | 854.603 |
| 2. Bijdrage aan activa in eigendom derden (maatschappelijk nut) | 10.730.832 | 6.316.770 | 2.777.134 | 3.267.216 |
| 3. Verstrekte langlopende geldleningen | 35.705.392 | 33.935.342 | 32.270.873 | 30.689.363 |
| Totaal investeringen | 166.889.593 | 170.311.075 | 174.699.855 | 176.755.971 |
| Financieringsmiddelen | | | | |
| A. reserves/voorzieningen | | | | |
| 1. Algemene reserves | 91.816.967 | 98.653.982 | 96.787.111 | 92.907.557 |
| 2. Bestemmingsreserves | 87.762.728 | 58.965.555 | 45.564.913 | 31.759.547 |
| 3. Voorzieningen | 1.535.890 | 751.268 | 499.452 | 499.452 |
| B. Opgenomen langlopende geldleningen | 1.329.338 | 989.002 | 989.002 | 989.002 |
| C. Incidentele financieringsmiddelen | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 |
| Totaal financieringsmiddelen | 192.444.923 | 169.359.807 | 153.840.478 | 136.155.558 |
| Saldo financieringsmiddelen | 25.555.330 | -951.268 | -20.859.377 | -40.600.413 |

## 4.4 Stand en verloop van reserves en voorzieningen

In dit overzicht wordt per reserve een toelichting gegeven op de vermeerderingen en verminderingen. Hierbij is aangesloten bij de bedragen zoals die in de exploitatie zijn vermeld. Daarbij zijn, conform de aanbevelingen van de Onderzoekscommissie Reserves en Voorzieningen, de brutovermeerderingen en -verminderingen in kaart gebracht. De brutovermeerdering is het normbedrag (in de exploitatie). Wanneer in de exploitatie niets wordt uitgegeven van het budget, wordt dit bedrag toegevoegd aan de reserve. De brutovermindering is het bedrag dat van het totaal in de reserve/voorziening beschikbaar bedrag in enig jaar wordt uitgegeven (de verwachte last in dat jaar). Bij de opstelling van de Begroting wordt door uw staten vastgesteld welk bedrag u jaarlijks beschikbaar stelt voor het behalen van de doelstellingen. In sommige gevallen bestaan de vermeerderingen uit inkomsten ten gevolge van een heffing zoals bij de ontgrondingenheffing en de grondwaterheffing. Uw staten stellen dan indirect het normbedrag vast door de hoogte van de heffing vast te stellen. De vermindering is dit jaar nog strikter dan eerdere jaren door de budgethouder aangegeven verwachting van de verminderingen. De saldi aanvang jaar 2008 zijn dezelfde als de eindsaldi in de Jaarrekening 2007. In navolgend overzicht worden de stand en het verloop van de reserves en voorzieningen weergegeven, waarbij onderscheid is gemaakt in:

1. algemene reserves
2. bestemmingsreserves
3. voorzieningen middelen derden
4. voorzieningen

## Algemene reserves

### 1.01 Saldireserve

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 22.586.521 | 16.293.288 | 1.055.581 | 33.200 | 52 | 52 |
| Exploitatiebudget | 900719 | 3.221.271 | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 23.487.240 | 19.514.559 | 1.055.581 | 33.200 | 52 | 52 |
| Verwachte last | 7.193.952 | 18.458.978 | 1.022.381 | 33.148 | - | - |
| Einde jaar | 16.293.288 | 1.055.581 | 33.200 | 52 | 52 | 52 |

Deze reserve is ingesteld om de rekeningoverschotten en rekeningtekorten op te vangen. Bij de totstandkoming van het Collegeprogramma 2003-2007 zijn, ter realisatie van het Collegeprogramma 2003-2007, de in de rij "verwachte last" genoemde bedragen als dekkingsmiddelen aangewend.

### 1.02 Reserve voor algemene doeleinden

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 63.424.978 | 42.725.183 | 33.834.030 | 34.575.010 | 32.446.717 | 28.967.163 |
| Vermeerdering wegens rente | 1.268.500 | 854.504 | 740.980 | 740.822 | 723.196 | 723.196 |
| Exploitatiebudget | 48.705 | - | - | - | - | 9.709.974 |
| Totaal beschikbaar | 64.742.183 | 43.579.687 | 34.575.010 | 35.315.832 | 33.169.915 | 39.400.333 |
| Verwachte last | 22.017.000 | 9.745.657 | - | 2.869.115 | 4.202.750 | - |
| Einde jaar | 42.725.183 | 33.834.030 | 34.575.010 | 32.446.717 | 28.967.163 | 39.400.333 |

Ten behoeve van de waardevastheid wordt aan de Reserve voor algemene doeleinden rente toegevoegd.

### 1.03 Risicoreserve

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | - | - | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 |
| Exploitatiebudget | - | 19.000.000 | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | - | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 |
| Verwachte last | - | - | - | - | - | - |
| Einde jaar | - | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 |

Om een transparant beeld te kunnen geven van de reële bijdrage uit de algemene reserves aan het weerstandsvermogen is een afzonderlijke Risicoreserve in gesteld ten bedrage van € 19.000.000,--. Vooralsnog maakt de ontwikkeling van de totale weerstandscapaciteit het niet noodzakelijk aan de Risicoreserve rente toe te voegen.

### 1.04 Reserve flexibel beleid

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 493.731 | 118.653 | - | - | - | - |
| Exploitatiebudget | - | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 493.731 | 118.653 | - | - | - | - |
| Verwachte last | 375.078 | 118.653 | - | - | | |
| Einde jaar | 118.653 | - | - | - | - | - |

De Reserve flexibel beleid is gebruikt ten behoeve van twee hoofdlijnen uit het Collegeprogramma 2003-2007. In de Voorjaarsnota 2005 is besloten de reserve in 2008 op te heffen en het saldo van deze reserve toe te voegen aan het Stimuleringsfonds Drentse projecten.

**1.05 Egalisatie reserve uitvoering Collegeprogramma**

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 3.150.000 | 1.575.000 | - | - | - | - |
| Exploitatiebudget | - | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 3.150.000 | 1.575.000 | - | - | - | - |
| Verwachte last | 1.575.000 | 1.575.000 | - | - | - | - |
| Einde jaar | 1.575.000 | - | - | - | - | - |

Bij de totstandkoming van het Collegeprogramma 2003-2007 is afgesproken dat ter realisatie van het Collegeprogramma bovengenoemde verminderingen in de jaren 2003 tot en met 2008 ter beschikking te stellen als algemeen dekkingsmiddel.

**1.06 Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten**

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | - | 22.181.061 | 37.927.356 | 45.045.772 | 45.340.342 | 44.940.342 |
| Exploitatiebudget | 22.181.061 | 26.996.295 | 13.818.416 | 7.094.570 | 6.700.000 | 6.700.000 |
| Totaal beschikbaar | 22.181.061 | 49.177.356 | 51.745.772 | 52.140.342 | 52.040.342 | 51.640.342 |
| Verwachte last | - | 11.250.000 | 6.700.000 | 6.800.000 | 7.100.000 | - |
| Einde jaar | 22.181.061 | 37.927.356 | 45.045.772 | 45.340.342 | 44.940.342 | 51.640.342 |

De genoemde saldi van deze reserve zijn gebaseerd op de besluiten zoals die tot en met de vergadering van uw staten van 26 juni 2008 zijn vastgesteld.

## Bestemmingsreserves

**2.01 Reserve monitoring voormalige stortplaatsen**

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 819.947 | 774.472 | 774.472 | 774.472 | 774.472 | 774.472 |
| Exploitatiebudget | | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 819.947 | 774.472 | 774.472 | 774.472 | 774.472 | 774.472 |
| Verwachte last | 45.475 | - | - | - | - | - |
| Einde jaar | 774.472 | 774.472 | 774.472 | 774.472 | 774.472 | 774.472 |

De middelen in deze reserve zijn via een heffing geïnd. Deze middelen zijn gelabeld. Dit is vastgelegd in de zogenoemde Leemtewet. Momenteel vindt er geen heffing meer plaats. Verwacht wordt dat nog in 2008 de kosten voor de herstelwerkzaamheden, het opheffen van eventuele risico's en het herstel van de afdeklaag bekend worden en kan de meerjarenraming hierop worden aangepast.

**2.02 Reserve wegenbeheer**

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 1.364.835 | 887.987 | - | - | - | - |
| Exploitatiebudget | 13.390.279 | 13.707.422 | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 14.755.114 | 14.595.409 | - | - | - | - |
| Verwachte last | 13.867.127 | 14.595.409 | - | - | - | - |
| Einde jaar | 887.987 | - | - | - | - | - |

Bij de vaststelling van de Voorjaarsnota 2008 is besloten deze reserve in 2008 op te heffen en het saldo van deze reserve toe te voegen aan het Stimuleringsfonds Drentse projecten.

**2.03 Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt**

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 7.787.714 | 6.895.613 | 4.713.238 | 4.229.283 | 3.718.056 | 3.718.056 |
| Exploitatiebudget | 500.000 | 3.700.890 | 3.738.302 | 3.776.029 | 3.837.076 | 2.630.715 |
| Totaal beschikbaar | 8.287.714 | 10.596.503 | 8.451.540 | 8.005.312 | 7.555.132 | 6.348.771 |
| Verwachte last | 1.392.101 | 5.883.265 | 4.222.257 | 4.287.256 | 3.837.076 | 2.630.715 |
| Einde jaar | 6.895.613 | 4.713.238 | 4.229.283 | 3.718.056 | 3.718.056 | 3.718.056 |

Met behulp van de Brokx-Nat-systematiek wordt jaarlijks het Meerjaren(groot)onderhoudsplan bijgesteld, waarin de verwachte uitgaven vastgesteld worden voor het onderhoud aan de vaarweg. Deze verwachte uitgaven vormen de verminderingen die aan programmaonderdeel 33304 worden toegevoegd. In 2009 zal een herziene berekening verschijnen, wat mogelijk effect heeft op de hoogte van de vermeerdering van het budget in 2010 en verdere jaren. Het saldo van de reserve moet tot 2024 toereikend zijn om het totale onderhoud uit te kunnen voeren. Na deze periode stopt de bijdrage voor groot onderhoud van het rijk en zal de grondslag van de reserve heroverwogen moeten worden.

**2.04 Reserve beheer Zuidoost-Drentse vaarwegen**

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 3.974.961 | 1.805.367 | - | - | - | - |
| Exploitatiebudget | 3.462.993 | 3.520.341 | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 7.437.954 | 5.325.708 | - | - | - | - |
| Verwachte last | 5.632.587 | 5.325.708 | - | - | - | - |
| Einde jaar | 1.805.367 | - | - | - | - | - |

Bij de vaststelling van de Voorjaarsnota 2008 is besloten deze reserve in 2008 op te heffen en het saldo van deze reserve toe te voegen aan het Stimuleringsfonds Drentse projecten.

**2.05 Reserve ontgrondingenheffing**

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 529.044 | 587.141 | 575.796 | 564.451 | 553.106 | 541.761 |
| Exploitatiebudget | 70.000 | 10.000 | 10.000 | 10.000 | 10.000 | 10.000 |
| Totaal beschikbaar | 599.044 | 597.141 | 585.796 | 574.451 | 561.106 | 551.761 |
| Verwachte last | 11.903 | 21.345 | 21.345 | 21.345 | 21.345 | 21.345 |
| Einde jaar | 587.141 | 575.796 | 564.451 | 553.106 | 541.761 | 530.416 |

Op grond van artikel 21f van de Ontgrondingenwet hebben uw staten een heffing ingesteld op het ontgronden van bouwgrondstoffen. De te verwachten inkomsten zijn jaarlijks € 10.000,--. De jaarlijkse uitgaven worden geraamd op € 21.345,--.

**2.06 Reserve Nationaal Milieubeleidsplan**

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 608.822 | 412.881 | - | - | - | - |
| Exploitatiebudget | 365.000 | 377.000 | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 973.822 | 789.881 | - | - | - | - |
| Verwachte last | 560.941 | 789.881 | - | - | - | - |
| Einde jaar | 412.881 | - | - | - | - | - |

Bij de vaststelling van de Voorjaarsnota 2008 is besloten deze reserve in 2008 op te heffen en het saldo van deze reserve toe te voegen aan het Stimuleringsfonds Drentse projecten.

**2.07 Reserve uitvoering tweede fase Relatienota en natuurontwikkelingsbeleid**

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 231.159 | - | - | - | - | - |
| Exploitatiebudget | - | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 231.159 | - | | | | |
| Verwachte last | 231.159 | - | - | - | - | - |
| Einde jaar | - | - | - | - | - | - |

Conform de afspraken is in 2007 deze reserve uitgeput en opgeheven.

**2.08 Reserve versterking economische structuur**

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 2.715.867 | 2.457.119 | 2.307.119 | 2.307.119 | 2.307.119 | 2.307.119 |
| Exploitatiebudget | 2.101.612 | 6.885.712 | 389.912 | 394.212 | 394.212 | 394.212 |
| Totaal beschikbaar | 4.817.479 | 9.342.831 | 2.697.031 | 2.701.331 | 2.701.331 | 2.701.331 |
| Verwachte last | 2.360.360 | 7.035.712 | 389.912 | 394.212 | 394.212 | 394.212 |
| Einde jaar | 2.457.119 | 2.307.119 | 2.307.119 | 2.307.119 | 2.307.119 | 2.307.119 |

De vermeerdering van de reserve voor 2008 bestaat naast een structurele voeding van in 2008 € 385.712,-- uit een bedrag van € 6.500.000,-- ten behoeve van de uitvoering van het project Kennis werkt.

**2.09 Reserve grondwaterheffing**

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 381.048 | 573.394 | 473.394 | 412.345 | 412.345 | 412.345 |
| Exploitatiebudget | 715.500 | 720.000 | 720.000 | 720.000 | 720.000 | 720.000 |
| Totaal beschikbaar | 1.096.548 | 1.293.394 | 1.193.394 | 1.132.345 | 720.000 | 720.000 |
| Verwachte last | 523.154 | 820.000 | 781.049 | 720.000 | 720.000 | 720.000 |
| Einde jaar | 573.394 | 473.394 | 412.345 | 412.345 | 412.345 | 412.345 |

De vermeerdering van de reserve komt tot stand door inning van de grondwaterheffing. De vermindering is op de lange termijn gelijk aan de geïnde heffing. Wat de exacte jaarlijkse verminderingen zijn, is moeilijk in te schatten. Jaarlijks worden de verminderingen aan programmaonderdeel 34401 toegevoegd. Op basis van projectaanvragen worden er middelen uitgegeven. Vooraf is niet in te schatten wat de aanvangsdatum van deze projecten is. Verder kan een beroep op deze reserve worden gedaan als schade ontstaan is ten gevolge van het wijzigen van een vergunning of als de veroorzaker van de schade niet bekend is. De grondwaterbrief die uw staten jaarlijks ontvangen geeft naast een indicatie van het tarief voor het aankomende jaar ook een verantwoording van de projecten die het afgelopen jaar zijn uitgevoerd.

**2.10 Reserve investeringen verkeer en vervoer**

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 25.273.576 | 33.100.700 | 39.085.472 | 20.259.648 | 10.554.578 | 4.716.557 |
| Vermeerdering wegens rente | 1.516.415 | 1.986.042 | - | - | - | - |
| Exploitatiebudget | 8.420.880 | 8.420.880 | 8.420.880 | 5.983.640 | 5.983.640 | 5.983.640 |
| Totaal beschikbaar | 35.210.871 | 43.507.622 | 47.506.352 | 26.243.288 | 16.538.218 | 10.700.197 |
| Verwachte last | 2.110.171 | 4.422.150 | 27.246.704 | 15.688.710 | 11.821.661 | 7.431.561 |
| Einde jaar | 33.100.700 | 39.085.472 | 20.259.648 | 10.554.578 | 4.716.557 | 3.268.636 |

Bij deze reserve zijn de vermeerderingen van de door uw staten vastgestelde normbedragen waaraan tot en met 2009 een bedrag ad € 2,437 miljoen is toegevoegd. De verwachte verminderingen betreffen de kapitaallasten van de op basis van een geactualiseerde investeringsstaat (onderdeel Investeringen verkeer en vervoer), waarbij in enkele gevallen de afschrijving ineens plaatsvindt (zie verwachte last in 2009. 2010 en 2011). De stijging van het saldo per 1 januari 2009 van deze reserve ten opzichte van het laatste verstrekte overzicht is een gevolg van het niet doorgaan van projecten dan wel het verschuiven van de uitvoering van projecten naar een later tijdstip.
In de voorjaarsnota 2008 is aangekondigd dat de reserve Investeringen Verkeer en Vervoer conform alle andere reserves geëvalueerd zou worden. Uitgaande van de geplande investeringen, zoals aan de Staten voorgelegd in de Investeringsnota Verkeer en Vervoer 2002-2010 en het PVVP 2007 en een ongewijzigde dotatie van middelen aan de reserve vanuit de begroting is het mogelijk zonder verandering van uitvoering van plannen een gedeelte van de reserve te gebruiken voor andere zaken. De Reserve Investeringen Verkeer en Vervoer kan worden verlaagd met een bedrag van € 12 miljoen en bovendien hoeft vanwege de huidige omvang geen rente meer te worden toegevoegd. Deze twee aanpassingen zijn mogelijk, op basis van de huidige geplande investeringen, waarbij nog steeds aan de voorwaarde die het BBV stelt (dat de reserve niet negatief komt te staan).
Dit overschot in de reserve wordt voor een groot deel veroorzaakt, doordat in het recente verleden extra meerjarige dotaties zijn gedaan uit het "overschot" van de regiovisie-gelden (totaal € 10,6 miljoen). Daarnaast zijn de afgelopen jaren investeringsprojecten later uitgevoerd dan eerder gepland of nog in uitvoering. Met name de voorbereiding, uitvoering èn de declaratie van de maatregelen in kader Stedelijke Bereikbaarheid in de convenanten met gemeenten zijn hiervan een voorbeeld. Bij eerdere berekeningen was dit nog niet voorzien. Hierdoor waren de afgelopen jaren de jaarlijkse kapitaallasten lager en werd het saldo van de reserve hoger. Omdat over het saldo van de reserve een rente van 6% werd toegevoegd, groeide de reserve meer dan noodzakelijk om aan toekomstige kapitaallasten te voldoen..
Al het "dode" geld is nu op dit moment uit de reserve onttrokken. Echter toekomstige vertragingen kunnen leiden tot extra kapitaallasten en dus tot extra lasten, hiervoor hebben we geen "reserve" ruimte meer. Het huidige normbedrag (€ 5.983.640,--) dat aan de reserve wordt toegevoegd en jaarlijks wordt verrekend met de werkelijk kapitaallasten kan overigens op termijn, bijvoorbeeld vanaf 2017 ook aangepast worden, wanneer het saldo in de reserve weer gaat oplopen door afname van de jaarlijkse kapitaallasten.

### 2.11 Risicoreserve BTW-compensatiefonds

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 2.458.166 | 2.458.166 | - | - | - | - |
| Exploitatiebudget | - | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 2.458.166 | 2.458.166 | - | - | - | - |
| Verwachte last | - | 2.458.166 | - | - | - | - |
| Einde jaar | 2.458.166 | - | - | - | - | - |

In de Voorjaarsnota 2007 PLUS is besloten deze reserve in 2008 op te heffen.

### 2.12 Reserve stimulering vitaal platteland

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 222.758 | 837.234 | - | - | - | - |
| Exploitatiebudget | 3.659.890 | | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 3.882.648 | 837.234 | - | - | - | - |
| Verwachte last | 3.045.414 | 837.234 | - | - | - | - |
| Einde jaar | 837.234 | - | - | - | - | - |

Bij de vaststelling van de Voorjaarsnota 2008 is besloten deze reserve in 2008 op te heffen en het saldo daarvan toe te voegen aan de reserve provinciaal aandeel ILG.

### 2.13 Reserve sociale en culturele ontwikkeling

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 267.075 | 474.842 | - | - | - | - |
| Exploitatiebudget | 1.239.000 | 1.505.000 | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 1.506.075 | 1.979.842 | - | | | |
| Verwachte last | 1.031.233 | 1.979.842 | - | - | - | - |
| Einde jaar | 474.842 | - | - | - | - | - |

De reserve is gekoppeld aan de budgetten van de Contourennota Mensen in het middelpunt voor de periode 2005-2008.
Bij de vaststelling van de Voorjaarsnota 2008 is besloten deze reserve in 2008 op te heffen en het saldo van deze reserve toe te voegen aan het Stimuleringsfonds Drentse projecten.

### 2.14 Reserve stedelijke ontwikkeling

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 481.030 | 315.180 | - | - | - | - |
| Exploitatiebudget | 2.244.000 | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 2.725.030 | 315.180 | | | | |
| Verwachte last | 2.409.850 | 315.180 | - | - | - | - |
| Einde jaar | 315.180 | - | - | - | - | - |

Bij de vaststelling van de Voorjaarsnota 2008 is besloten deze reserve in 2008 op te heffen en het saldo van deze reserve toe te voegen aan het Stimuleringsfonds Drentse projecten.

**2.15 Reserve stads- en dorpsvernieuwing**

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 371.077 | 561.890 | 561.890 | 561.890 | 561.890 | 561.890 |
| Exploitatiebudget | 190.813 | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 561.890 | 561.890 | 561.890 | 561.890 | 561.890 | 561.890 |
| Verwachte last | - | - | - | - | - | - |
| Einde jaar | 561.890 | 561.890 | 561.890 | 561.890 | 561.890 | 561.890 |

Het saldo van deze reserve is ontstaan door afrekening van subsidies die zijn verleend in het kader van de (provinciale) Verordening stads- en dorpsvernieuwing. Aan het totaal aan terugontvangen bedragen is nog geen nieuwe bestemming gegeven.

**2.16 Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel**

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | - | 10.474.928 | 8.474.928 | 5.824.928 | 3.624.928 | 1.424.928 |
| Exploitatiebudget | 10.474.928 | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 10.474.928 | 10.474.928 | 8.474.928 | 5.824.928 | 3.624.928 | 1.424.928 |
| Verwachte last | - | 2.000.000 | 2.650.000 | 2.200.000 | 2.200.000 | 1.429.928 |
| Einde jaar | 10.474.928 | 8.474.928 | 5.824.928 | 3.624.928 | 1.424.928 | - |

Bij besluit van 31 januari 2007 is door uw staten de Bestemmingsreserve Erica-Ter Apel ingesteld en is daarin een storting gedaan van € 10,0 miljoen. Van dit bedrag is € 5,0 miljoen bedoeld als aandeel van de provincie Drenthe in de investering en een bedrag van eveneens € 5,0 miljoen voor de dekking van eventuele risico's van het herstel van de vaarverbinding Erica-Ter Apel.

**2.17 Reserve verdubbeling N33**

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | - | 11.500.000 | 11.500.000 | 11.735.00 | 11.974.000 | 12.218.000 |
| Vermeerdering wegens rente | - | - | 235.000 | 239.000 | 244.000 | 249.000 |
| Exploitatiebudget | 11.500.000 | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 11.500.000 | 11.500.000 | 11.735.000 | 11.974.000 | 12.218.000 | 12.467.000 |
| Verwachte last | - | - | - | - | - | - |
| Einde jaar | 11.500.000 | 11.500.000 | 11.735.000 | 11.974.000 | 12.218.000 | 12.467.000 |

Bij besluit van 31 januari 2007 is door uw staten de Bestemmingsreserve verdubbeling N33 ingesteld en is daarin een storting gedaan van € 11,5 miljoen. Dit bedrag is bedoeld als aandeel van de provincie Drenthe de regionale bijdrage voor de verdubbeling van de N33.

**2.18 Reserve achterstallig onderhoud en verbeteringswerken N34**

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 36.454.893 | 26.510.317 | 14.212.000 | 7.212.000 | 6.000.000 | - |
| Exploitatiebudget | - | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 36.454.893 | 26.510.317 | 14.212.000 | 7.212.000 | 6.000.000 | - |
| Verwachte last | 9.944.576 | 12.298.317 | 7.000.000 | 1.212.000 | 6.000.000 | - |
| Einde jaar | 26.510.317 | 14.212.000 | 7.212.000 | 6.000.000 | -- | -- |

Per 1 januari 2007 is het beheer en onderhoud van de weg N34 overgedragen van het Rijk aan de provincie. In de hiervoor ontvangen afkoopsom is een bedrag van € 36.454.893,-- begrepen voor het wegwerken van achterstallig onderhoud en het treffen van verbeteringswerkzaam-

heden. Bij statenbesluit van 20 december 2006 is hiervoor een Reserve achterstallig onderhoud en verbeteringswerken N34 ingesteld en is in deze reserve een genoemd bedrag gestort. In de komende jaren zal het bedrag aan de geplande werkzaamheden worden besteed.

**2.19 Reserve provinciaal aandeel ILG**

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | - | 4.730.247 | 5.084.419 | 5.084.419 | 5.084.419 | 5.084.419 |
| Exploitatiebudget | 24.392.673 | 854.172 | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 24.392.673 | 5.584.419 | 5.084.419 | 5.084.419 | 5.084.419 | 5.084.419 |
| Verwachte last | 19.662.426 | 500.000 | - | - | - | - |
| Einde jaar | 4.730.247 | 5.084.419 | 5.084.419 | 5.084.419 | 5.084.419 | 5.084.419 |

Per 1 januari 2007 is het beheer en onderhoud van de weg N34 overgedragen van het rijk aan de provincie. In de hiervoor ontvangen afkoopsom is een bedrag van € 36.454.893,-- begrepen voor het wegwerken van achterstallig onderhoud en het treffen van verbeteringswerkzaamheden. Bij statenbesluit van 20 december 2006 is hiervoor een Reserve achterstallig onderhoud en verbeteringswerken N34 ingesteld en is in deze reserve een genoemd bedrag gestort. In de komende jaren zal het bedrag aan de geplande werkzaamheden worden besteed.

## Voorzieningen middelen derden

**3.01 Voorziening spaarhypotheken**

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 1.699.889 | 1.832.835 | 1.920.025 | 2.016.518 | 2.122.806 | 2.239.484 |
| Vermeerdering wegens rente | 96.020 | 87.190 | 96.493 | 106.288 | 116.678 | 128.400 |
| Exploitatiebudget | 101.016 | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 1.896.925 | 1.920.025 | 2.016.518 | 2.122.806 | 2.239.484 | 2.367.884 |
| Verwachte last | 64.090 | - | - | - | - | - |
| Einde jaar | 1.832.835 | 1.920.025 | 2.016.518 | 2.122.806 | 2.239.484 | 2.367.884 |

De voorziening is in het leven geroepen om de gespaarde middelen van medewerkers met een spaarhypotheek te beheren. Per 1 januari 2007 is de hypotheekregeling opgeheven. Hierdoor zal het saldo van deze voorziening in de toekomst dalen.

## Voorzieningen

**4.01 Voorziening groot onderhoud provinciehuis**

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 1.242.130 | 1.544.548 | 1.102.156 | 345.635 | 201.920 | 201.920 |
| Exploitatiebudget | 351.930 | 351.930 | 351.930 | 351.930 | 351.930 | 351.930 |
| Totaal beschikbaar | 1.594.060 | 1.896.478 | 1.454.086 | 697.565 | 527.147 | 527.147 |
| Verwachte last | 49.512 | 794.322 | 1.108.451 | 495.645 | 351.930 | 351.930 |
| Einde jaar | 1.544.548 | 1.102.156 | 345.635 | 201.920 | 201.920 | 201.920 |

De vermeerderingen aan deze reserve zijn vastgesteld op basis van een meerjarig onderhoudsplan voor de periode 2001-2010. Destijds heeft een extern bureau alle verwachte onderhoudskosten in kaart gebracht. Momenteel worden er verschillende onderhoudswerkzaamheden met het oog op het huisvestingsplan uitgesteld. De komende jaren zullen deze middelen worden ingezet als onderdeel van de revitalisering van het provinciehuis.

**4.02 Voorziening kapitaallasten kunstwerken**

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 4.437.600 | 5.547.000 | - | - | - | - |
| Exploitatiebudget | 1.109.400 | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 5.547.000 | 5.547.000 | - | - | - | - |
| Verwachte last | - | 5.547.000 | - | - | - | - |
| Einde jaar | 5.547.000 | - | - | - | - | - |

Bij de vaststelling van de Voorjaarsnota 2007 PLUS is besloten deze voorziening op te heffen en de daarmee vrijkomende middelen aan te wenden als dekkingsmiddel voor de uitvoeringskosten van in de Voorjaarsnota 2007 PLUS genoemde projecten.

**4.03 Voorziening groot onderhoud Museum**

| Verloop | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Aanvang jaar | 302.217 | 431.834 | 433.733 | 405.632 | 297.531 | 297.531 |
| Exploitatiebudget | 121.899 | 121.899 | 121.899 | 121.899 | 121.899 | 121.899 |
| Totaal beschikbaar | 424.116 | 553.733 | 555.632 | 527.531 | 419.430 | 419.430 |
| Verwachte last | -7.718 | 120.000 | 150.000 | 230.000 | 221.899 | 221.899 |
| Einde jaar | 431.834 | 433.733 | 405.632 | 297.531 | 297.531 | 297.531 |

Evenals het provinciehuis wordt bij het Drents Museum sinds 2002 gewerkt met een meerjaren onderhoudsplan voor de gebouwen van het Drents Museum. De planning beslaat een periode van 10 jaar. Voor de aankomende jaren is het niet ondenkbaar dat de planning zal worden gewijzigd waardoor de voorziening zal stijgen of dalen. Momenteel is een wijziging nog niet te voorzien, waardoor er is gekozen de hoogte van de voorziening op het huidige niveau te handhaven.

# II.5 Toelichting op belangrijke ontwikkelingen

## Uitkering Provinciefonds

*Uitkering Provinciefonds*
In de Begroting 2009 is rekening gehouden met de informatie over de Algemene uitkering van het Provinciefonds zoals deze is berekend in de zogenoemde Junicirculaire 2008. De verdeling van de Algemene uitkering is alleen gegeven voor 2008.
Op basis van de diverse uitgangspunten in de Junicirculaire ziet de ontwikkeling van de algemene uitkering uit het Provinciefonds er voor Drenthe voor de komende jaren als volgt uit:

**Meerjarenperspectief algemene uitkering provinciefonds junicirculaire 2008**

| Verdeling Algemene Uitkering | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| Op te nemen in prov.begroting | 70.218.615 | 73.504.513 | 75.591.980 | 77.309.050 |
| Volgens Begroting 2008 | 69.991.190 | 72.255.077 | 74.560.575 | 76.828.279 |
| Bijstelling berekening algemene uitkering | 227.425 | 1.249.436 | 1.031.405 | 480.771 |

Voor het jaar 2012 wordt uitgegaan van een algemene uitkering van € 79.475.829,--.

## Opcenten op de MRB

In de 1e Bestuursrapportage 2008 is ingegaan op de ontwikkelingen in 2008 en volgende jaren met betrekking tot de opcenten op de motorrijtuigenbelasting. Daarbij is uitgegaan van de omvang en samenstelling van het wagenpark per 31 december 2007 en van een volumegroei van 2,5% als gevolg van groei van wagenpark en verschuiving naar zwaardere gewichtsklassen. Deze uitgangspunten zijn bij de Begroting 2009 ongewijzigd.
Het tarief voor de opcenten op de motorrijtuigenbelasting worden jaarlijks geïndexeerd. Voor Drenthe vindt deze indexering plaats op basis van het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie.

Deze cijfers luiden als volgt.

| | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | Gemiddeld |
|---|---|---|---|---|---|
| Stijgingspercentage | 1,7 | 1,1 | 1,6 | 2,0 | 1,6 |

Dit stijgingspercentage wordt toegepast op het meerjarenperspectief en leidt tot de volgende ontwikkeling van het opcententarieven per 1 april:

| 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|
| 81,0 | 82,3 | 83,6 | 84,9 |

Wij stellen u voor het tarief voor de opcenten op de motorrijtuigenbelasting voor het tijdvak 1 april 2009 tot en met 31 maart 2010 vast te stellen op 81,0.
Op grond van de huidige gegevens, het voorstelde tarief en de genoemde aannames is een raming gemaakt van de verwachte ontwikkeling van de opbrengst opcenten op de motorrijtuigenbelasting.

In de onderstaande tabellen is de raming voor 2009 en komende jaren uitgaande van de hiervoor genoemde uitgangspunten weergegeven.

| Bedragen x € 1.000,-- | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| | 44.399 | 46.013 | 47.685 | 49.406 |

*Uitgangspunten voor de begroting*
Vertrekpunt voor de opstelling van de Begroting 2009 is de Begroting 2008 na zeven wijzigingen.
Bij de opstelling van de begroting worden de volgende algemene uitgangspunten c.q. aannames gehanteerd:

| | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| Ontwikkeling prijzen | | | | |
| Prijsmutatie materiele consumptie | 2% | 2% | 2% | 2% |
| Index budgetten subsidies per boekjaar | 2,54% | 2,8% | 2,8% | 2,8% |
| Motorrijtuigenbelasting | | | | |
| Opcenten tarief | 81,0 | 82,3 | 83,6 | 84,9 |
| Provinciefonds: | | | | |
| Reëel accres | 2,5% | 1% | 0% | 1% |
| Renten | | | | |
| Toegerekende rente | 4,5% | 4,5% | 4,5% | 4,5% |
| Lange rente financiering | 5% | 5% | 5% | 5% |
| Korte rente financiering | 5% | 5% | 5% | 5% |

**Overige ontwikkelingen**
Voor de verdere toelichting op belangrijke ontwikkelingen geldt dat deze aan de orde is in de bij deze begroting behorende Nota van aanbieding, voor zover de ontwikkelingen niet reeds aan de orde zijn geweest bij de desbetreffende programma's in het programmaplan van deze begroting.

# Bijlagen

# 1 Controleprotocol

## Controleprotocol voor de accountantscontrole van de Jaarrekening 2008 van de provincie Drenthe

### 1 Inleiding

PS hebben aan PriceWaterhouseCoopers Accountants opdracht verstrekt de accountantscontrole, als bedoeld in artikel 217 van de Provinciewet, voor de provincie Drenthe uit te voeren. Ter voorbereiding en ondersteuning van de uitvoering van deze accountantscontrole moeten PS echter nog een aantal zaken nader regelen, hetgeen op hoofdlijnen in dit Controleprotocol plaatsvindt.

Object van controle is de Jaarrekening 2008 en daarmede tevens het financieel beheer over het jaar 2008, zoals uitgeoefend door of namens GS van Drenthe.

### 1.1 Doelstelling

Dit Controleprotocol heeft als doel nadere aanwijzingen te geven aan de accountant over de reikwijdte van de accountantscontrole, de daarvoor geldende normstellingen en de daarbij verder te hanteren goedkeurings- en rapporteringtoleranties voor de controle van de Jaarrekening 2008 van de provincie Drenthe.

### 1.2 Wettelijk kader

De Provinciewet, artikel 217, schrijft voor dat PS een of meer accountants aanwijzen als bedoeld in artikel 393, eerste lid, Boek 2, van het Burgerlijk Wetboek voor de controle van de in artikel 201 van de Provinciewet bedoelde Jaarrekening en het daarbij verstrekken van een accountantsverklaring en het uitbrengen van een verslag van bevindingen.

In het kader van deze opdrachtverstrekking aan de accountant kunnen PS nadere aanwijzingen geven voor te hanteren goedkeurings- en rapporteringtoleranties. Tevens zal in de opdrachtverstrekking duidelijk aangegeven moeten worden welke wet- en regelgeving in het kader van het financieel beheer onderwerp van rechtmatigheidcontrole zal zijn.

PS hebben op 17 maart 2004 de Verordening ex artikel 217 van de Provinciewet voor de controle op het financieel beheer en op de inrichting van de financiële organisatie van de provincie Drenthe vastgesteld.

Dit Controleprotocol, alsmede het door de accountant te hanteren Normenkader van wet- en regelgeving, zullen in hun vergadering van 12 november 2008 ter goedkeuring/vaststelling aan PS worden voorgelegd. Met dit Controleprotocol (waarin onder andere opgenomen de goedkeurings- en rapporteringtolerantie) stellen PS nadere aanwijzingen vast die specifiek van toepassing zijn voor het controlejaar 2008.

## 2 Algemene uitgangspunten voor de controle (getrouwheid én rechtmatigheid)

Zoals in artikel 217 van de Provinciewet is voorgeschreven, zal de controle van de in artikel 201 van de Provinciewet bedoelde Jaarrekening uitgevoerd door de door PS benoemde accountant, gericht zijn op het afgeven van een oordeel over:

- de getrouwe weergave van de in de Jaarrekening gepresenteerde baten en lasten en de activa en passiva;
- het rechtmatig tot stand komen van de baten en lasten en balansmutaties in overeenstemming met de Begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen, waaronder de provinciale verordeningen;
- de inrichting van het financieel beheer en de financiële organisatie gericht op de vraag of deze een getrouwe en rechtmatige verantwoording mogelijk maken;
- het in overeenstemming zijn van de door het college van GS opgestelde Jaarrekening met de bij of krachtens Algemene maatregel van bestuur te stellen regels bedoeld in artikel 186 van de Provinciewet (BBV);
- de verenigbaarheid van het Jaarverslag met de Jaarrekening.

Bij de controle zullen de nadere regels die bij of krachtens Algemene maatregel van bestuur worden gesteld op grond van artikel 217, zesde lid, van de Provinciewet (Besluit accountantscontrole provincies en gemeenten (BAPG)), alsmede de richtlijnen voor de accountantscontrole (NIVRA) bepalend zijn voor de uit te voeren werkzaamheden.
Onder rechtmatigheid wordt begrepen de definitie volgens het BAPG dat de in de rekening verantwoorde lasten, baten en balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen, dat wil zeggen “in overeenstemming zijn met de begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen, waaronder provinciale verordeningen”.

## 3 Te hanteren goedkeurings- en rapporteringtoleranties

De accountant accepteert bij de controle bepaalde toleranties en richt de controle daarop in. De accountant controleert niet ieder document of iedere financiële handeling, maar richt de controle zodanig in dat voldoende zekerheid wordt verkregen over het getrouwe beeld van de Jaarrekening en de rechtmatigheid van de verantwoorde baten en lasten en balansmutaties en financiële beheershandelingen met een belang groter dan de vastgestelde goedkeuringstolerantie*. De accountant richt de controle in op het ontdekken van belangrijke fouten en baseert zich daarbij op risicoanalyse, vastgestelde toleranties en statische deelwaarnemingen en extrapolaties.

In het BAPG zijn minimumeisen voor de in de controle te hanteren goedkeuringstoleranties voorgeschreven. PS mogen de goedkeuringstoleranties scherper vaststellen dan deze minimumeisen. Dit moet dan wel worden toegelicht in de accountantsverklaring.

De minimumeisen zijn de volgende.

| Goedkeuringstolerantie | Strekking accountantsverklaring: | | | |
|---|---|---|---|---|
| | Goedkeurend | Beperking | Oordeelonthouding | Afkeurend |
| Fouten in de jaarrekening (% lasten) | ≤ 1% | >1%<3% | - | ≥ 3% |
| Onzekerheden in de controle (% lasten) | ≤ 3% | >3%<10% | ≥ 10% | - |

* Door de toepassing van een risicoanalyse kan het zo zijn dat niet alle transacties die groter zijn dan de vastgestelde goedkeuringstolerantie individueel worden gecontroleerd. Ook kunnen andere gegevensgerichte werkzaamheden dan deelwaarnemingen worden toegepast. Met name door toepassing van cijferanalyse (verbandcontroles) kan het aantal deelwaarnemingen worden beperkt.

Naast deze kwantitatieve benadering zal de accountant ook een kwalitatieve beoordeling hanteren (professional judgement). De weging van fouten en onzekerheden vindt ook plaats op basis van professional judgement.

De definitie van de goedkeuringstolerantie is als volgt. Het bedrag dat de som van fouten in de Jaarrekening of onzekerheden in de controle aangeeft, die in een Jaarrekening maximaal mogen voorkomen, zonder dat de bruikbaarheid van de Jaarrekening voor de oordeelsvorming door de gebruikers kan worden beïnvloed.

De goedkeuringstolerantie is bepalend voor de oordeelsvorming, de strekking van de af te geven accountantsverklaring.

Naast de goedkeuringstoleranties wordt onderkend de rapporteringtolerantie. Deze kan als volgt worden gedefinieerd. Een bedrag dat gelijk is aan of lager is dan de bedragen voortvloeiend uit de goedkeuringstolerantie. Bij overschrijding van dit bedrag vindt rapportering plaats in het verslag van bevindingen. Een lagere rapporteringstolerantie leidt in beginsel niet tot aanvullende controlewerkzaamheden, maar wel tot een uitgebreidere rapportage van bevindingen. De rapporteringstolerantie kan worden vastgesteld op een percentage, bijvoorbeeld 10%, van de goedkeuringstolerantie of op een maatschappelijk relevant geacht absoluut bedrag zoals € 150.000,--.

De rapporteringstolerantie wordt door PS vastgesteld, met inachtneming van vorengenoemde minimumeisen. De accountant richt de controle in, rekening houdend met de rapporteringstolerantie om te kunnen waarborgen dat alle gesignaleerde onrechtmatigheden die dit bedrag overschrijden ook daadwerkelijk in het verslag van bevindingen worden opgenomen.

In het hierna opgenomen schema zijn de goedkeuringstolerantie en de rapporteringstolerantie(s) opgenomen zoals door PS vastgesteld voor het controlejaar 2008.

| Goedkeuringstolerantie | Goedkeurend | Beperking | Oordeelonthouding | Afkeurend |
|---|---|---|---|---|
| Fouten in de jaarrekening (% lasten) | ≤ 1% | >1%<3% | - | ≥ 3% |
| Onzekerheden in de controle (% lasten) | ≤ 3% | >3%<10% | ≥ 10% | - |

Fouten spreken voor zich. Onzekerheden zijn minder hard kwantificeerbaar. Voor zover het totaal van de individuele fouten kleiner dan of gelijk is aan ca. € 2,4 miljoen en de onzekerheden kleiner of gelijk zijn aan ca. € 7,1 miljoen, wordt de Jaarrekening goedgekeurd. Als het totaal van de fouten tussen ca. € 2,4 miljoen en maximaal ca. € 7,1 miljoen blijven, komt een verklaring met beperking bij de Jaarrekening. Als het totaal van de fouten groter of gelijk is dan ca. € 7,1 miljoen, komt een afkeurende verklaring bij de Jaarrekening.

Hetzelfde geldt voor de onzekerheden:
- totaal van de geconstateerde onzekerheden tussen ca. € 7,1 miljoen en maximaal € 24 miljoen: verklaring met beperking;
- onzekerheden groter dan of gelijk aan ca. € 24 miljoen: verklaring van oordeelonthouding.

Een verklaring met beperking is een goedkeurende verklaring, waarvan een deel van de baten en lasten wordt uitgezonderd op grond van geconstateerde fouten of onzekerheden.

De gehanteerde tolerantiegrenzen zijn gebaseerd op de Jaarrekening 2007. Op basis van de Jaarrekening 2008 zal de definitieve goedkeuringstolerantie (voor 2008) worden bepaald.

Voor de rapporteringtolerantie stellen PS als maatstaf dat de accountant op het niveau van programma's/producten in de Begroting elke fout of onzekerheid ≥ € 240.000,-- rapporteert.

## 4 Reikwijdte accountantscontrole rechtmatigheidstoetsing

De accountantscontrole op rechtmatigheid voor het kalenderjaar 2008 is limitatief gericht op het volgende.

- De naleving van wettelijke kaders, zoals opgenomen in het Normenkader in het kader van de rechtmatigheidcontrole bij de provincie. Dit uitsluitend voor zover deze directe financiële beheershandelingen betreffen of kan betreffen.
- Indien en voor zover bij de accountantscontrole materiële financiële onrechtmatige handelingen worden geconstateerd, worden deze in de rapportage en oordeelsweging uitsluitend betrokken indien en voor zover het door de staten of hogere overheden vastgestelde regels betreft.

Met andere woorden: interne regels van college naar ambtelijke organisatie c.q. besluiten van GS vallen daar buiten. Wel worden in de accountantscontrole betrokken GS-besluiten voor zover zij een nadere uitwerking zijn van hogere wet- en regelgeving en betrekking hebben op financiële rechtmatigheid (kaderstellende besluiten).
Een afwijking van deze lagere regelgeving kan passend zijn binnen de uitvoering van «hogere» besluiten. Het is (over het algemeen) aan GS om een oordeel te vellen over de geconstateerde afwijkingen van lagere interne regels.

## 5 Rapportering accountant

Tijdens en na afronding van de controlewerkzaamheden rapporteert de accountant hierna in het kort weergegeven als volgt.

### Interim-controles

In de tweede helft van het jaar wordt door de accountant een zogenaamde interim-controle uitgevoerd. Over de uitkomsten van die tussentijdse controle wordt een verslag uitgebracht. Bestuurlijk relevante zaken worden - op grond van de overeengekomen rapportagewensen - ook aan PS gerapporteerd.

### Verslag van bevindingen

Overeenkomstig de Provinciewet wordt omtrent de controle een Verslag van bevindingen uitgebracht aan PS en in afschrift aan GS.
In het Verslag van bevindingen wordt gerapporteerd over de opzet en uitvoering van het financiële beheer en of de beheersorganisatie een getrouw en rechtmatig financieel beheer en een rechtmatige verantwoording daarover waarborgen.

### Uitgangspunten voor de rapportagevorm

Gesignaleerde onrechtmatigheden worden toegelicht gespecificeerd naar de aard van het criterium (begrotingscriterium, voorwaardencriterium, etc.).
Fouten of onzekerheden die de rapporteringtolerantie als bedoeld in hoofdstuk 3 van dit Controleprotocol overschrijden, worden weergegeven in een apart overzicht bij het Verslag van bevindingen. De accountant rapporteert ook over eventuele bevindingen met betrekking tot de betrouwbaarheid en de continuïteit van de door de provincie Drenthe gehanteerde geautomatiseerde informatieverzorging.

**Accountantsverklaring**

In de accountantsverklaring wordt op een gestandaardiseerde wijze, zoals wettelijk voorgeschreven, de uitkomst van de accountantscontrole weergegeven, zowel ten aanzien van de getrouwheid als de rechtmatigheid. Deze accountantsverklaring is bestemd voor PS, zodat deze de door het college van GS opgestelde Jaarrekening kan vaststellen.

# 2 Normenkader

## Kader interne regelgeving met financiële beheershandelingen 2008 d.d. 01/08/2008

**1. ALGEMEEN BESTUUR**

**1.1. Het organisme**

1.0. 1.1.4. Regeling vergoedingen Statenfracties (17/05/05)

1.1. 1.1.12 Verordening rechtspositie gedeputeerden, staten- en commissieleden (23-11-2007) (tw kracht tot 15-03-2007, art.13 werkt terug tot 01-01-2006)

**1.2. Organisatie**

1.2.0. Organisatiebesluit provincie Drenthe 2008 (22/02/2008)

1.2.4. Regeling budgethouders provincie Drenthe 2004 (ingetrokken 19-02-2008)

1.2.5. Verordening betreffende de organisatie van de financiële administratie (ingetrokken 19-02-2008)

1.2.6. Financiële verordening Drenthe

1.2.6.1. Controleverordening provincie Drenthe

1.2.6.3. Financieringsstatuut provincie Drenthe 2004 (03-11-2005)

1.2.8. Belegging van gelden

1.2.10. Besluit mandaat, volmacht en machtiging gedeputeerde staten van Drenthe 2007, met uitzondering van de artikelen 2, 2a, 2b en 3 (ingetrokken 19-02-2008) (nog geldig voor externe mandaten)

1.2.10.3. Mandaatbesluit LNV Dienst Landelijk Gebied provincie Drenthe 2007 (13-04-2007) (ingetrokken 19-02-2008)
Op grond van 1.2.10 zijn bepaalde bevoegdheden in het kader van de ILG gemandateerd aan DR/DLG. In dit kader is in het Bestuurlijk Overleg Landelijk Gebied in het najaar van 2007 besloten om één landelijk "Normen- en toetsingskader accountantsonderzoeken DR en DLG/BBL 2007 " toe te passen. Hierdoor is het van toepassing zijnde normenkader 2007 van de provincie Drenthe aangepast. Het van toepassing zijnde Normenkader accountantsonderzoeken DR en DLG 2007 is als bijlage opgenomen (bijlagen 1a en 1b)

1.4.10. Verordening dwangsom bij niet-tijdig beslissen provincie Drenthe (01-07-2006)

- Besturingsconcept provincie Drenthe (ingetrokken 19-02-2008)
- Verordening ambtelijke organisatie ten behoeve van gedeputeerde staten van de provincie Drenthe (ingetrokken 19-02-2008)
- Instructie voor de hoofden van de provinciale product- en stafgroepen (ingetrokken 19-02-2008)
- Statuut voor de concerncontroller van de provincie Drenthe (ingetrokken 19-02-2008)

- Verordening betreffende de instructie voor de comptabele (ingetrokken 19-02-2008)
- Besluit mandaat, volmacht en machtiging van de Commissaris van de Koningin 2007 (ingetrokken 19-02-2008)

## 2. BELASTINGEN, RETRIBUTIES EN HEFFINGEN

| | | |
|---|---|---|
| Alg. | 2.1. | Legesverordening provincie Drenthe 1998 (21/10/05, gewijzigd 11-12-2007) |
| 4.0. | 2.2. | Verordening op de heffing en de invordering van grondwaterbelasting 1994 (01-01-2006) |
| 6.0. | 2.3. | Heffingverordening ontgrondingen Drenthe 2000 (11-12-2002) |
| 5.1. | 2.4. | Verordening nazorgheffing stortplaatsen provincie Drenthe (17-10-2001) |
| Alg. | 2.5. | Verordening op de heffing van opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting Drenthe (01-04-2006) |

## 3. SUBSIDIEREGELINGEN

### 3.1. Algemeen

| | | |
|---|---|---|
| Alg. | 3.1.1. | Algemene subsidieverordening Drenthe 2004 (22-09-2004, gewijzigd 14-07-2007) |

### 3.2. Water, (water)wegen, verkeer en vervoer

| | | |
|---|---|---|
| 3.0. | 3.2.1. | Regeling gelden stimulering regionaal en lokaal verkeersveiligheidsbeleid Drenthe |
| 3.0. | 3.2.3. | Subsidieregeling PPS-2 beleggen in verkeersveiligheid (17-10-2001) |

### 3.3. Natuur en milieu

| | | |
|---|---|---|
| 6.1. | 3.3.0. | Subsidieregeling inrichting landelijk gebied (gew. 01-10-2007) |
| 6.1. | 3.3.1. | Subsidieregeling natuur en milieueducatie Drenthe (17-10-2001) |
| 5.2. | 3.3.8. | Beleidslijn inzake bijdragen uitvoeringskosten sanering industrielawaai provincie Drenthe (2-07-1998) |
| 6.1. | 3.3.10. | Subsidieregeling Leren voor Duurzame ontwikkeling |
| 6.1. | 3.3.13. | Subsidieregeling energieprojecten (01-01-2006) |

### 3.4. Volkshuisvesting en ruimtelijke ordening

| | | |
|---|---|---|
| 9.1. | 3.4.1. | Verdelingsverordening provinciaal Stads- en dorpsvernieuwingsfonds 1994 (17-10-2001)<br>(alleen nog van toepassing voor afrekening) |
| | 3.4.4. | Subsidieverordening stedelijke ontwikkeling Drenthe |

### 3.5. Economie, recreatie/toerisme en landbouw

| | | |
|---|---|---|
| 7.0. | 3.5.2. | Subsidieregeling Economisch structuurfonds (21-11-1997) |
| 7.1. | 3.5.8. | Subsidieregeling ontwikkeling recreatie en toerisme (17-10-2001) |

### 3.6. Cultuur en welzijn

| | | |
|---|---|---|
| | 3.6.2a. | Subsidieregeling Actieplan cultuurbereik Drenthe 2006) |
| | 3.6.3a. | Subsidieregeling stimulering professionalisering Drentse musea 2006-2008 |
| | 3.6.4a. | Subsidieregeling bevordering beeldende kunst en vormgeving Drenthe 2006-2008 |
| | 3.6.5. | Subsidieverordening jeugdzorg Drenthe |

| | | |
|---|---|---|
| **4.** | **WATER, (WATER)WEGEN, VERKEER EN VERVOER** | |
| 3.0. | 4.22. | Verordening Provinciale Commissie Verkeer- en Vervoerberaad Drenthe (06-06-2001)<br>Besluit tot delegatie muskusrattenbestrijding<br>Meerpartijenovereenkomst muskusrattenbestrijding 12 juni 2002 |
| | 4.25. | Vaststelling delegatie operationele grondwatertaken (01-01-2007) |
| **5.** | **NATUUR EN MILIEU** | |
| 5.2. | 5.3. | Reglement Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe (02-02-1999) |
| | 5.3.1. | Beleggingsstatuut Fonds nazorg gesloten stortplaatsen (01-12-2006) |
| 5.2. | 5.4.(a) | Beleidsregel voor nazorgplannen ex artikel 8.49 Wet milieubeheer (22-06-2004),<br>inclusief rekenmodule |
| **8.** | **CULTUUR EN WELZIJN** | |
| 8.0. | 8.8. | Provinciale monumentenverordening 2007 (24-03-2007) |
| **9.** | **OMGEVING** | |
| 6.0. | 9.1. | Provinciale omgevingsverordening (feb. 05) (hoofdstuk 13) |

Bijlage 1a bij het kader interne regelgeving met financiële beheershandelingen 2008 d.d. 01-08-2008

| Normenkader Externe regelgeving |
|---|
| Het gaat om de volgende regelgeving:<br>■ Algemene wet bestuursrecht<br>■ Europese aanbestedingsrichtlijnen<br>■ EG-verordening- staatssteun (art. 87 en 88 EG-verdrag)<br>■ Relevante Vo van de EU, inclusief alle richtsnoeren (inclusief kaderrichtlijn water)<br>■ Wet op het BTW-compensatiefonds (BCF)/Wet omzetbelasting<br>■ Algemene wet inzake Rijksbelastingen<br>■ EU kaderverordening Plattelandsontwikkeling Leader + Verordening Europese Structuurfondsen (inclusief POP, EPD)<br>■ WILG<br>■ Reconstructiewet<br>■ Landinrichtingswet<br>■ Nationaal bestuursakkoord water<br>■ Invorderingswet<br>■ Besluit rivierdijkversterking<br>■ Subsidieregeling (PSAN, PSN) |

Bijlage 1b bij het kader interne regelgeving met financiële beheershandelingen 2008 d.d. 01-08-2008

| Normenkader Interne regelgeving voor DLG/DR |
|---|
| Het gaat om de volgende LNV regelgeving:<br>■ 1.2.10. Besluit mandaat, volmacht en machtiging gedeputeerde staten 2004<br>■ 3.3.2. Subsidieregeling natuurbeheer Drenthe (25-07-2007 werkt terug tot 01-01-2007<br>■ 3.3.3. Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer (werkt terug tot 01-01-2007) |

## Kader externe regelgeving met financiële beheershandelingen 2008 d.d. 01/08/2008

**0.0. Financiering en algemene dekkingsmiddelen**

- Wet Fido
- Financiële verhoudingswet (provinciefonds)
- Provinciewet
- Invorderingswet
- Besluit Begroting en Verantwoording
- Regeling van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties van 7 juli 2006, houdende regels met betrekking tot de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen in de jaarrekening van provincies en gemeenten (Regeling verantwoordingsinformatie specifieke uitkeringen)
- Informatie voor derden (IV3)
- Wet op het BTW-compensatiefonds
- Wet omzetbelasting
- Algemene Wet inzake rijksbelastingen

**1.1. Bestuurlijke aangelegenheden**

- Burgerlijk Wetboek
- Wet gemeenschappelijke regelingen
- Staatssteunregeling art. 87 en 88 EG-verdrag
- Algemene wet bestuursrecht

**3.1. Beheer en onderhoud**

- Aanbestedingsreglement Werken 2004 (ARW) (vanaf 07-06-2005 tot 21-03-2006)
- Aanbestedingsreglement Werken 2005 (vanaf 21-03-2006)
- Europese aanbestedingsrichtlijnen voor werken, diensten en leveringen
- Besluit aanbestedingsregels voor overheidsopdrachten (01-12-2005)
- Wegenwet
- Waterstaatswet

**3.2. Verkeer**

- BDU
- Besluit BDU verkeer en vervoer
- Uitvoeringsregeling en beleidsregel BDU verkeer en vervoer
- Onderstaande regelingen zijn alleen nog van belang voor afrekening van lopende projecten
- GDU
- Besluit Duurzaam Veilig
- Interim-besluit Duurzaam veilig
- Besluit gelden regionaal verkeersveiligheidsbeleid
- Regeling overdracht personele middelen convenant VERDI en ophoging GDU 2004

**Vervoer**

- Wet personenvervoer
- Besluit infrastructuurfonds

**4.0. Waterhuishouding**

- Grondwaterwet
- Wet op de waterhuishouding (planstructuur)
- Waterstaatswet
- Wet voorziening voor inzet en bekostiging muskusrattenvangers
- Waterschapswet

**5.0. Milieu algemeen**

- Wet milieubeheer
- Subsidieregeling BANS klimaatconvenant
- Wet sanering industrielawaai
- Subsidieregeling programmafinanciering Externe Veiligheid

**5.1. Bodem**

- Wet bodembescherming
- Wet stedelijke vernieuwing
- Regeling financiële bepalingen bodemsanering

**5.2. Vergunningverlening en handhaving milieubeheer**

- Ontgrondingenwet

**6.1. Natuur**

- Kaderwet LNV subsidies
- Subsidieregeling natuurbeheer
- Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer
- Flora- en Faunawet
- Boswet: schadevergoeding
- Natuurbeschermingswet

**6.2. Plattelandsbeleid**

- Landinrichtingswet
- Wet inrichting Landelijk gebied

**7.0. Economie**

- EG-verdrag 70/2001
- EG-verdrag, artikelen 87, 88; minimissteun
- Kaderwet EZ-subsidies
- Wet toezicht Europese subsidies
- D2/EZ-Kompas en LEADER

Navolgende regelgeving is van belang voor zover de provincie Drenthe cofinanciering verstrekt aan projecten die tevens financiering uit hoofde van deze regelingen ontvangen, omdat dan de ASV niet van toepassing is.

- Standaardvoorwaarden voor projecten uitgevoerd in het kader van het KOMPAS-programma, voor EFRO en EZ/KOMPAS
- Standaardvoorwaarden voor projecten uitgevoerd in het kader van het LEADER+-programma voor Noord-Nederland 2000-2006, bestemd voor EOGFL

*Normenkader omvat tevens:*

- Plattelandsontwikkelingsprogramma Nederland
- Regeling projectsubsidies Belvedère 2005 (per 1 september 2006 afgesloten)
- Europees programma Innovatieve Acties CCI 2005 NL 16 0 PP 002

**7.1. Toerisme en recreatie**

- EG verdrag 70/2001

**7.2. Landbouw**

- EG verdrag, artikelen 87, 88 ;minimisssteun

**8.0. Welzijn**

- Welzijnswet
- Bekostigingsbesluit welzijnsbeleid
- Subsidieregeling welzijnsbeleid

**8.1. Onderwijs en sport**

- Stimulering breedtesport

**8.2. Cultuur**

- Welzijnswet
- Bekostigingsbesluit welzijnsbeleid
- Stimuleringsregeling breedtesport
- Wet op specifiek cultuurbeleid
- Bekostigingsbesluit cultuuruitingen
- Regeling subsidie en uitkeringen cultuuruitingen
- Regeling specifieke uitkeringen cultuureducatie
- Regeling specifieke uitkeringen stedelijk en provinciale programma's cultuurbereik
- Monumentenwet
- Mediawet
- Koepelconvenant herstructurering openbaar bibliotheekwerk
- Aanvulling op het koepelconvenant bibliotheekvernieuwing
- Beleidskader Actieplan cultuurbereik 2005-2008
- Regeling uitkeringen cultuurbereik 2005-2008
- Beleidskader geldstroom beeldende kunst en vormgeving 2005-2008

**8.4. Jeugdzorg**

- Wet op de jeugdzorg
- Tijdelijk besluit uitkeringen jeugdzorg (gaat per 01-01-2008 vervallen)
- Uitvoeringsbesluit Wet op de jeugdzorg
- Besluit van de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport van 22 december 2004 nr. DJB/JZ-2540278 houdende regels met betrekking tot de uitkeringen jeugdzorg en aan de provincies en eisen ten aanzien van het provinciaal subsidiebeleid (regeling bekostiging jeugdzorg)
- Besluit van de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en de minister van Justitie van 22 augustus 2006, nr. DJB/JZ 270.2202, houdende vaststelling van de herziene bijlagen 2 en 3, behorende bij de Regeling bekostiging jeugdzorg
- Regeling van de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport van 22 december 2004, nr. DJB/JZ-2540276, houdende regels met betrekking tot het

verlenen van subsidies op het terrein van jeugdzorg met betrekking tot de steunfunctie, experimenten en het stimuleren van nieuw beleid (Rijkssubsidieregeling jeugdzorg)
- Regeling van de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport van 22 december 2004, nr. DJB/JZ-2540275, houdende vaststelling van normbedragen ten behoeve van de vaststelling van de uitkering Bureau Jeugdzorg (Regeling normbedragen jeugdzorg)

**9.0. Ruimtelijke ordening**
- Wet op de ruimtelijke ordening

**9.1. Volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing**
- Wet op de ruimtelijke ordening
- Nieuwe Wet ruimtelijke ordening (per 1 juli 2008 in werking)
- Invoeringswet Wet ruimtelijke ordening en uitvoeringsbesluiten (per 1 juli 2008 in werking)
- Wet stedelijke vernieuwing (gewijzigd 24 april 2008, Staatsblad 2008 nr. 167 in verband met Sisa)
- Invoeringswet stedelijke vernieuwing

**Inkopen**
- Europese aanbestedingsrichtlijnen levering
- Europese aanbestedingsrichtlijnen werken
- Europese aanbestedingsrichtlijnen diensten
- Besluit aanbestedingsregels voor overheidsopdrachten (01-12-2005)

**Personeel**
- Ambtenarenwet
- Fiscale wetgeving
- Sociale verzekeringswetten
- Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers
- Rechtspositiebesluit Commissarissen van de Koningin
- Rechtspositiebesluit gedeputeerden
- Rechtspositiebesluit staten- en commissieleden

# 3 Afkortingenwijzer

| | |
|---|---|
| AB | algemeen bestuur |
| ASV | Algemene subsidieverordening Drenthe |
| BAPG | Besluit accountantscontrole provincies en gemeenten |
| BBL | Bureau Beheer Landbouwgronden |
| BBV | Besluit begroting en verantwoording voor provincies en gemeenten |
| Boei | (Stichting) Behoud, Ontwikkeling en Exploitatie van Industrieel Erfgoed |
| CARP | Commissie Advisering Ruimtelijke Plannen |
| CBM | Centraal Bureau Motorrijtuigenbelasting |
| CvdK | Commissaris van de Koningin |
| CVV | collectief vraagafhankelijk vervoer |
| DB | dagelijks bestuur |
| DBF | (Stichting) Dorp en Bedrijf Fryslân |
| DBL | (Stichting) Drentse Bedrijvenlocaties |
| DER | Duurzaamheidseffectrapportage |
| DJT | Drents Jeugd Theatergezelschap |
| DLG | Dienst Landelijk Gebied |
| EFRO | Europees Fonds voor regionale ontwikkeling |
| EHS | ecologische hoofdstructuur |
| ETS | Europese territoriale samenwerking |
| EV | externe veiligheid |
| FBE | Faunabeheereenheid |
| FFW | Flora- en Faunawet |
| GAE | Groningen Airport Eelde |
| GGOR | gewenst grond- en oppervlaktewaterregiem |
| GS | gedeputeerde staten |
| HCKW | herinneringscentrum Kamp Westerbork |
| HOV | hoogwaardig openbaarvervoerlijn |
| ICT | informatie- en communicatietechnologie |
| IGGD | Integraal gebiedsplan Drenthe |
| ISV | Investeringsbudget stedelijke vernieuwing |
| KiK | Kunstenaarsinitiatief in Kolderveen |
| ILG | Investeringsbudget landelijk gebied |
| IPO | Interprovinciaal Overleg |
| LMA | (Stichting) Landelijk Meldpunt Afvalstoffen |
| LNV | (Ministerie van) Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit |
| LODM | Landinrichting op Drentse Maat |
| LTO | Land- en Tuinbouworganisatie (Noord) |
| LVO | Landelijke voorziening omgevingsloket |
| MER | Milieueffectrapport |
| MFD | Multifunctionele dienstencentra |
| MIRT | Meerjarenprogramma infrastructuur, ruimte en transport |
| MKBA | maatschappelijke kosten-batenanalyse |
| MKB | midden- en kleinbedrijf |
| MRB | motorrijtuigenbelasting |
| NOA | noordelijke ontwikkelingsas |
| NOM | Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij |

| | |
|---|---|
| OCWZ | Onderzoeksbureau Cultuur en Welzijn |
| OKI | onderwijs en kennisinfrastructuur |
| ov | openbaar vervoer |
| pMJP LG | provinciaal Meerjarenprogramma landelijk gebied |
| POP | Provinciaal omgevingsplan |
| POV | Provinciale omgevingsverordening |
| PUP | Provinciaal uitvoeringsprogramma |
| PVVP | Provinciaal verkeers- en vervoersplan |
| PS | provinciale staten |
| RSP | regiospecifiek pakket |
| RvT | Raad van Toezicht |
| SAN | Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer |
| SLB | Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging |
| SN | Subsidieregeling natuurbeheer |
| SNN | Samenwerkingsverband Noord-Nederland |
| SOL | Subsidieverordening onderhoud landschapselementen Drenthe |
| UvW | Unie van Waterschappen |
| VAB | Verplaatsingsregeling agrarische bedrijven |
| VDB | Verplaatsingsregeling Drentse bedrijven |
| VDG | Vereniging van Drentse Gemeenten |
| VNG | Vereniging van Nederlandse Gemeenten |
| VROM | (Ministerie van) Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer |
| Wabo | Wet algemene bepalingen omgevingsrecht |
| WAMZ | Wet op de archeologische monumentenzorg |
| WBB | Wet bodembescherming |
| WHVBZ | Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden |
| WiDD | (nota) Welkom in Digitaal Drenthe |
| WILG | Wet investeringsbudget landelijk gebied |
| WMD | Waterleidingmaatschappij Drenthe |
| WOK | (project) Werk, onderwijs en kennisinfrastructuur |
| Wro | (nieuwe) Wet ruimtelijke ordening |
| WZW | Wonen, zorg en welzijn |

provincie Drenthe

# Statenstuk 2009-384

## Jaarstukken 2008

Voorgestelde behandeling:
- Statencommissie Omgevingsbeleid op 13 mei 2009
- Statencommissie Cultuur en Welzijn op 20 mei 2009
- Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie op 27 mei 2009
- provinciale staten op 3 juni 2009
- fatale beslisdatum: 3 juni 2009

Behandeld door de heer G.C. van Geffen, telefoonnummer (0592) 36 55 80, e-mail g.geffen@drenthe.nl
Portefeuillehouder: mevrouw J.G. Vlietstra

## Inleiding

Hierbij bieden wij u de jaarstukken over het dienstjaar 2008 aan. De jaarstukken 2008 hebben vrijwel dezelfde opzet als vorig jaar. De programma's zijn volgens ons collegeprogramma en de Begroting 2009 samengesteld. Hierdoor zijn binnen programma 2, Samenleving met samenhang, andere producten opgenomen dan in de oorspronkelijke begroting van 2008. De opzet is conform de voorschriften van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV). De jaarstukken zijn onderverdeeld in het jaarverslag en de jaarrekening. Het jaarverslag bestaat uit de programmaverantwoording als tegenhanger van de beleidsbegroting en de in het BBV voorgeschreven paragrafen. De jaarrekening bestaat uit de programmarekening en een korte toelichting daarop en de balans met toelichting. Verder worden nog overige gegevens verstrekt, waaronder de accountantsverklaring.

De productenrealisatie, die deel uitmaakt van de planning- en controlcyclus van gedeputeerde staten, waarbij de afdelingen en teams verantwoording afleggen aan gedeputeerde staten, wordt niet ter informatie bij de jaarstukken aan uw staten meegezonden.

Vanaf 2007 mogen alleen begrote mutaties met reserves direct verwerkt worden in het rekeningresultaat. De toevoegingen van afwijkingen met betrekking tot reserves ten opzichte van de begroting dienen dan ook door provinciale staten expliciet te worden goedgekeurd bij de vaststelling van de bestemming van het rekeningsaldo. Daarom is net als vorig jaar in de programmaverantwoording per programma een specificatie opgenomen van welke bedragen wordt voorgesteld deze vanuit het rekeningresultaat aan de achterliggende reserves toe te voegen. Hierdoor is beter inzichtelijk gemaakt welke gelden binnen de programma's met reserves worden verrekend en welke bedragen tot de voor- en nadelen van het rekeningsaldo behoren.

Het rekeningsaldo 2008, voor verwerking van niet-begrote mutaties in reserves, bedraagt € 21.233.000,--. Het totale bedrag van niet-begrote mutaties met reserves bedraagt € 13.606.000,--. Dit bedrag kan als volgt worden gespecificeerd.

| | | | |
|---|---|---|---|
| - | Bijdrage aan reserve grondwaterheffing | N | -476.000 |
| - | Bijdrage aan reserve monitoring voorm. Stortplaatsen | N | -555.000 |
| - | Bijdrage aan reserve versterking economisch structuur | V | 1.097.000 |
| - | Bijdrage aan Reserve stimuleringsfonds Drentse projecten | N | -9.531.000 |
| - | Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG | V | 21.000 |
| - | Bijdrage aan Reserve ten behoeve van de in te stellen voorziening pensioenen gedeputeerden | N | -585.000 |
| - | Bijdrage van reserve grondwaterheffing | V | 17.000 |
| - | Bijdrage van reserve ontgrondingenheffing | N | -88.000 |
| - | Bijdrage van reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt | N | -1.818.000 |
| - | Bijdrage van reserve Investeringen verkeer en vervoer | V | 6.000 |
| - | Bijdrage van reserve nationaal Milieubeleidsplan | N | -9.000 |
| - | Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | N | -1.141.000 |
| - | Bijdrage van Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | N | -544.000 |
| Totaal | | N | -13.606.000 |

Wij stellen u voor vorenstaande niet-begrote mutaties op reserves te effectueren. Na verrekening van de niet-begrote mutaties met reserves bedraagt het resultaat € 7.627.000,--.

Wij willen voor de uitvoering van projectmatige activiteiten met eenmalige budgetten een bedrag van € 4.895.981,-- overhevelen van 2008 naar 2009. Dit bedrag kan als volgt worden gespecificeerd:

| | |
|---|---|
| Kennisontwikkeling | 333.806 |
| Arbozaken en meubilair | 100.000 |
| Betrokkenheid provinciaal beleid | 108.000 |
| Kansen voor de Zuidas | 25.000 |
| Proceskosten ontwerpopgaven Leek-Roden | 100.000 |
| Integraal Internetplatform Drenthe | 300.000 |
| Inpassing veranderende EU en nationale wetgeving | 200.000 |
| Stads- en dorpsvernieuwing / ISV | 427.275 |
| Onderhoud aan Hoogeveensche Vaart en oeverproject te Coevorden | 346.000 |
| Projecten klimaat en energiebeleid | 713.400 |
| Organisatieontwikkeling | 1.900.000 |
| Controle kosten accountant | 80.000 |
| Kansen voor jeugd en gezin | 262.500 |
| Totaal | 4.895.981 |

De overhevelingsvoorstellen worden toegelicht in het jaarverslag in het desbetreffende programma. Het vrij besteedbare resultaat 2008 bedraagt na deze voorstellen € 2.731.000,--. Dit saldo wordt met name verklaard door hogere opbrengsten vanuit het provinciefonds (inclusief stelpost nettering) van € 894.000,--, per saldo hogere rentebaten (saldo van hogere rentebaten en hogere rentelasten) van € 256.000,-- en lagere kosten voor de inzet van proceskostenbudgetten van € 380.000,--. Daarnaast resulteren vele kleinere voor- en nadelen in een resultaat van € 1.201.000,--. Dit jaar is getracht duidelijker aan te geven wat de oorzaak van onder- en overschrijding is, of dit een interne of externe oorzaak heeft en of het beïnvloedbaar was. Daarnaast is aangegeven of ondanks de eventuele financiële afwijking de doelen zijn behaald. Dit alles conform motie 14 in de vergadering van provinciale staten van 25/26 juni 2008 en de uitwerking daarvan. Een nadere specificatie van de verschillen tussen begrote en gerealiseerde saldi kunt u vinden in paragraaf II.2, Toelichting op de programmarekening.

Wij stellen u voor het restant ad € 2.731.000,-- toe te voegen aan de Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten. Dit vrij besteedbaar bedrag zal meegenomen worden in de voorjaarsnota om een nadere bestemming te krijgen.

De jaarrekening is voorzien van een accountantsverklaring van PricewaterhouseCoopers Accountants met daarin een goedkeurend oordeel over de getrouwheid en een goedkeurend oordeel over de rechtmatigheid. Het accountantsverslag over 2008 is u rechtstreeks door de accountant toegezonden. Wij ontvingen hiervan een afschrift. In dit statenstuk geven wij een korte toelichting op het verslag van bevindingen.

## Advies

1. De jaarstukken 2008 vaststellen en hiermee de aangegeven overschrijdingen van de begroting autoriseren.
2. Kennisnemen van het resultaat van € 21.233.000,-- over 2008 (voor verwerking van niet-begrote mutaties in reserves).
3. Instemmen met de afzonderlijke toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves die afwijken van de begroting voor een totaal bedrag van € 13.606.000,--.
4. € 4.895.981,-- storten in de saldireserve ten behoeve van de overheveling kredieten van 2008 naar 2009.

5. € 2.731.000,-- toevoegen aan de Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten. Dit vrij besteedbaar bedrag zal meegenomen worden in de voorjaarsnota.
6. Kennisnemen van de reactie op het accountantsverslag van de accountant.

## Beoogd effect

Verantwoording van ons college aan uw staten zoals voorgeschreven in de Provinciewet en uitgewerkt in het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten van 17 januari 2003 (BBV).

## Argumenten

Het vaststellen van de jaarstukken is een vast onderdeel van de jaarcyclus en is voorgeschreven in de Provinciewet. De jaarstukken voldoen aan de voorschriften voor de opzet en de inrichting van de jaarstukken voor gemeenten en provincies. Deze voorschriften zijn vervat in het BBV.

## Uitvoering

**Tijdsplanning**
Inzending door ons college van de jaarstukken aan het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties uiterlijk de wettelijke termijn van 15 juli 2009.

**Financiën**

| | |
|---|---|
| Totale kosten | € 25.000,-- |
| Inkomsten van derden | N.v.t |
| Lasten voor de provincie | € 25.000,-- |

**Monitoring en evaluatie**
N.v.t.

**Extern betrokkenen**
PricewaterhouseCoopers Accountants NV en het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

**Communicatie**
N.v.t.

**Bijlagen**
1. Jaarstukken 2008

**Ter inzage in de leeskamer**
1. Productenrealisatie 2008

Assen, 10 april 2009
Kenmerk: 15/5.1/2009003907

Gedeputeerde staten van Drenthe,

mevrouw A. Haarsma, voorzitter
mevrouw J.M. Imhof, secretaris

jk/coll.

**Reactie op het accountantsverslag**

De accountant PricewaterhouseCoopers Accountants heeft op 7 april 2009 een accountantsverslag voor de provinciale staten van de provincie Drenthe 2008 uitgebracht over de uitkomsten van de controle op de jaarrekening 2008. De accountant heeft controles uitgevoerd om zowel de getrouwheid alsook de rechtmatigheid te kunnen beoordelen conform artikel 217 van de Provinciewet.

Tijdens de controle zijn geen fouten naar voren gekomen. Bij de jaarrekening 2008 is dan ook een accountantsverklaring afgegeven met daarin een goedkeurend oordeel over de getrouwheid en een goedkeurend oordeel over de rechtmatigheid. De accountant maakt in het verslag een beperkt aantal opmerkingen die uw staten kunnen helpen hun controlerende taak uit te voeren. Wij willen kort op met name de tien belangrijkste boodschappen van de accountant, vooruitlopend op de bespreking met u, een reactie geven.

In paragraaf 1 geeft de accountant de tien belangrijkste boodschappen aan.
Bij punt 1 geeft de accountant aan dat zijn een goedkeurende verklaring de jaarrekening 2008 hebben afgegeven. Wij zijn verheugd dat er wederom een goedkeurende verklaring is afgegeven, zodat de provincie Drenthe onder repressief toezicht blijft.
Bij punt 2 geeft de accountant aan dat interne beheersing op orde is en dat hierdoor een betrouwbare jaarrekening kon worden opgesteld. Uiteraard schenken wij continu aandacht aan de interne beheersing van de organisatie om te zorgen dat betrouwbaarheid gewaarborgd blijft.
Bij punt 3 geeft de accountant aan dat het aspect rechtmatigheid ook goed procesmatig in de organisatie is gewaarborgd. De opvatting van de accountant dat de toetsing van de rechtmatigheid in de lijn dient te worden ingebed delen wij niet. Volgens de huidige manier van controleren met het samenvoegen van de bedrijfsbureau hebben wij een efficiencyslag bereikt en hebben wij een goede procesmatige waarborging van de rechtmatigheids toetsing. Het advies van de accountant zou tegengesteld zijn aan de organisatieontwikkeling. Het advies om naast de controle op de rechtmatigheid andere aspecten mee te nemen (onder andere doelmatigheid) en in deze processen de lijnorganisatie te betrekken, wordt op dit moment onderzocht.
Bij punt 4 geeft de accountant aan dat de afwijkingen tussen de jaarrekening, begroting en 2e bestuursrapportage van 2008 omvangrijk zijn. Wij zijn zelf ook deze mening toegedaan en hebben getracht in de 2e bestuursrapportage goede inschattingen te maken op de uiteindelijke realisatie aan het einde van het boekjaar 2008. Ondanks onze inspanningen op het gebied van het planning- & controlinstrumentarium (zie punt 5) is dit niet op alle punten gelukt. Wel is een verbetering ten opzichte van 2007 zichtbaar en is, net als in 2007, de grootste afwijking een extra ontvangen dividend van Essent van € 9,5 miljoen, onder andere wegens de afronding van een arbitragezaak rond de nasleep van de fusie tussen de voormalige energiemaatschappijen EDON en PMG. Te laat om nog een begrotingswijziging voor te stellen, maar hierover is in december 2008 wel gecommuniceerd. Wij zullen in de toekomst nog beter trachten de verwachtingen en inschattingen bij de bestuursrapportages in te calculeren.
Bij punt 5 is opgemerkt dat wij veel aandacht hebben geschonken aan het verbeteren van de P&C-instrumenten. Die aandacht moet volgens ons van blijvende aard zijn willen wij op de veranderende omgeving kunnen inspelen. Wij trachten hierbij de managementcyclus zoveel mogelijk te laten aansluiten op de bestuurlijke cyclus van voorjaarsnota, bestuursrapportage's, begroting en jaarrekening.
Bij punt 6 wordt aangegeven dat de programmaverantwoording 2008 verder is doorontwikkeld en er meer aandacht is besteed aan (politieke) items en prioriteiten. Dit is een terechte constatering, wij hebben hierbij de opzet van de begroting 2009 gevolgd, waarin duidelijke keuzes tussen strategische en tactische beleidsvoornemens en goingconcern zaken zijn gemaakt. Wij onderkennen dat het aantal prioriteiten is toegenomen, maar zien dat als een bewuste keuze van uw staten.
Bij punt 7 wordt aangegeven dat de paragraaf Weerstandsvermogen veel informatie en inzicht geeft,

maar dat acties en interne beheersmaatregelen ontbreken. Wij zijn het niet eens met deze constatering. Er is binnen de organisatie veel aandacht voor risicomanagement, alleen wordt de paragraaf weerstandsvermogen op dit moment niet gebruikt als centrale plek om acties en interne beheersmaatregelen te beschrijven. Uit een door het IPO opgemaakte benchmark Jaarstukken 2007 blijkt wel dat onze paragraaf weerstandsvermogen goed is. Een van de conclusies van de IPO benchmark was onder andere dat geconstateerd werd dat de (opvolging van) beheersmaatregelen nog onvoldoende expliciet was binnen de provincies in het algemeen. In de begroting 2010 zal daarom deze paragraaf een andere opzet krijgen, waarin de opmerking van de accountant en de resultaten van de IPO-benchmarkt worden meegenomen in de opzet van deze paragraaf.
Bij punt 8 geeft de accountant aan dat ondanks het niet aannemen van de nieuwe bestedingswet door de Eerste Kamer in de komende jaren extra eisen zullen worden gesteld aan het voorgeschreven inkoop- en aanbestedingsbeleid. Wij houden deze ontwikkelingen nauwlettend in de gaten en verwachten geen problemen. Onze huidige interne regels ten aanzien van inkoop- en aanbesteding zijn "strenger" en passen binnen de ruimte van het aan te scherpen landelijk-Europees niveau.
Bij punt 9 worden ontwikkelingen rond ILG door de accountant aangehaald. In 2008 hebben wij, voorzover dat in ons vermogen lag, in overleg met het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit actie ondernomen om een betere planning en beheersing te realiseren. Recentelijk heeft de Auditdienst Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit een accountantsverklaring opgesteld, waarin wordt aangegeven dat hij van oordeel is dat de financiële verantwoording van beheershandelingen rechtmatig tot stand zijn gekomen en in overeenstemming zijn met het provinciaal normen- en toetsingskader. Dit is een goed teken en wij zullen blijven participeren om mogelijke problemen in de toekomst te voorkomen en risico’s te beperken.
Bij punt 10 wordt aangegeven dat aanvullende actie rondom SISA en jeugdzorg gewenst is. Uiteraard doen wij onze uiterste best om alle regelingen binnen de SISA-regeling conform de desbetreffende regelgeving te verantwoorden richting het rijk. Daarbij zijn wij binnen sommige regelingen afhankelijk van derden, dit geldt ook voor de regeling Jeugdzorg. De accountant maakt in haar SISA-rapportage een opmerking over de accountantsverklaring van het Bureau Jeugdzorg Drenthe die niet volgens de formele vereisten zou zijn opgesteld. Bureau Jeugdzorg Drenthe heeft wel een goedkeurende accountantsverklaring van zijn accountant ontvangen, maar zijn accountant had niet de beschikking over een juist controleprotocol waaraan Bureau Jeugdzorg Drenthe zou moeten voldoen. Dit controleprotocol is niet door het ministerie verstrekt. Wij zullen Bureau Jeugdzorg Drenthe aangeven, dat het om de juiste controleprotocollen moet verzoeken, zodat dit soort opmerkingen niet meer gemaakt hoeven te worden. Mocht het controleprotocol ook in 2009 niet landelijk worden vastgesteld, zullen wij in 2009 maatregelen voorstellen om het protocol in Drenthe van toepassing te krijgen om zodoende antwoord te krijgen op de vraag of Bureau Jeugdzorg rechtmatig heeft gehandeld.

In paragraaf 2 wordt door de accountant een tekortkoming geconstateerd van € 0,3 miljoen. Ons uitgangspunt is dat wij de uitkering van de behoedzaamheidsreserve, die in de maartcirculaire 2009 is aangegeven nadat het boekjaar is afgesloten, niet meer opnemen in het afgelopen boekjaar. Wij verwerken dit net als voorgaande jaren in de eerstvolgende bestuursrapportage in 2009.

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 10 april 2009,
kenmerk 15/5.1/2009003907;

BESLUITEN:

I. de jaarstukken 2008 vast te stellen en hiermee de aangegeven overschrijdingen van de begroting te autoriseren;

II. kennis te nemen van het resultaat van € 21.233.000,-- over 2008 (voor verwerking van niet-begrote mutaties in reserves);

III. in te stemmen met de afzonderlijke toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves die afwijken van de begroting voor een totaal bedrag van € 13.606.000,--;

IV. € 4.895.981,-- te storten in de saldireserve ten behoeve van de overheveling kredieten van 2008 naar 2009;

V. € 2.731.000,-- toe te voegen aan de Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten. Dit vrij besteedbaar bedrag zal meegenomen worden in de voorjaarsnota;

VI. kennis te nemen van de reactie op het accountantsverslag van de accountant.

Assen, 3 juni 2009

Provinciale staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

jk/coll.

PRICEWATERHOUSECOOPERS

**PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.**
Zuiderzeelaan 53
8017 JV Zwolle
Postbus 513
8000 AM Zwolle
Telefoon (038) 427 27 27
Fax (038) 427 27 28
www.pwc.com/nl

Provinciale Staten van provincie Drenthe
t.a.v. mevrouw I.M. Rozema, griffier
Postbus 122
9400 AC ASSEN

7 april 2009

Referentie: HB/e0109120b/130766/JB/vg

**Onderwerp: accountantsverslag 2008**

Geachte mevrouw Rozema,

Hierbij ontvangt u twee exemplaren van het accountantsverslag 2008 naar aanleiding van de controle van de jaarrekening 2008.

Wij vertrouwen erop u hiermee van dienst te zijn geweest.

Met vriendelijke groet,
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

H. Boshove RA
Partner

Bijlagen

PricewaterhouseCoopers is de handelsnaam van onder meer de volgende vennootschappen: PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. (KvK 34180285), PricewaterhouseCoopers Belastingadviseurs N.V. (KvK 34180284), PricewaterhouseCoopers Advisory N.V. (KvK 34180287) en PricewaterhouseCoopers B.V. (KvK 34180289). Op diensten verleend door deze vennootschappen zijn Algemene Voorwaarden van toepassing, waarin onder meer aansprakelijkheidsvoorwaarden zijn opgenomen. Deze Algemene Voorwaarden zijn gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel te Amsterdam en ook in te zien op www.pwc.com/nl

# Kiezen voor de toekomst*

Rapport van Bevindingen 2008 voor Provinciale Staten van de provincie Drenthe

PRICEWATERHOUSECOOPERS

**PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.**
Zuiderzeelaan 53
8017 JV Zwolle
Postbus 513
8000 AM Zwolle
Telefoon (038) 427 27 27
Fax (038) 427 27 28
www.pwc.com/nl

Aan de Provinciale Staten van de provincie Drenthe
T.a.v. mevrouw I.M. Rozema, griffier
Postbus 122
9400 AC ASSEN

7 april 2009

Referentie: HB/e0109220/130766/JB/vg

**Betreft: Rapport van bevindingen 2008**

Geachte leden van Provinciale Staten,

Wij hebben het genoegen ons accountantsverslag over het boekjaar 2008 aan u te presenteren. Dit verslag is uitgegeven conform het Besluit Accountantscontrole Provincies en Gemeenten (BAPG) en vat onze voornaamste bevindingen samen.

In overeenstemming met de opdracht van uw Staten hebben we de jaarrekening over het boekjaar 2008 gecontroleerd. Wij hebben een goedkeurende accountantsverklaring op de aspecten getrouwheid en rechtmatigheid afgegeven d.d. 7 april 2009 bij de door het college van Gedeputeerde Staten opgestelde jaarrekening 2008.

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV) en toont een eigen vermogen van € 217.901.000, een balanstotaal van € 327.572.000 en een resultaat na bestemming van € 21.233.000 positief.

Als Provinciale Staten niet overgaat tot ongewijzigde vaststelling van de jaarrekening verzoeken wij u contact met ons op te nemen om verdere acties te bespreken. Een kopie van dit verslag hebben wij gezonden aan het college van Gedeputeerde Staten.

**Disclaimer**
Het accountantsverslag is uitsluitend opgesteld voor gebruik door Provinciale Staten, het college van Gedeputeerde Staten en (vanuit SiSa) de Ministeries waarop de SiSa-regelingen zoals vermeld in de SiSa-bijlage betrekking hebben. PricewaterhouseCoopers geeft derde partijen niet het recht om op het rapport te mogen vertrouwen dan wel het rapport voor enig (ander) doel te gebruiken. PricewaterhouseCoopers wijst derhalve uitdrukkelijk enige verantwoordelijkheid, aansprakelijkheid en/of zorgplicht jegens andere partijen dan de geadresseerde[n] van het rapport af.

PricewaterhouseCoopers is de handelsnaam van onder meer de volgende vennootschappen: PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. (KvK 34180285), PricewaterhouseCoopers Belastingadviseurs N.V. (KvK 34180284), PricewaterhouseCoopers Advisory N.V. (KvK 34180287) en PricewaterhouseCoopers B.V. (KvK 34180289). Op diensten verleend door deze vennootschappen zijn Algemene Voorwaarden van toepassing, waarin onder meer aansprakelijkheidsvoorwaarden zijn opgenomen. Deze Algemene Voorwaarden zijn gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel te Amsterdam en ook in te zien op www.pwc.com/nl

PRICEWATERHOUSECOOPERS

Graag maken wij van deze gelegenheid gebruik u, het college en de ambtelijke medewerkers te bedanken voor de prettige samenwerking en uw constructieve houding tijdens onze controle.

Met vriendelijke groet,
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V

H. Boshove RA
Partner

# Inhoudsopgave


**1. Onze tien belangrijkste boodschappen** 4

**2. Accountantscontrole** 5
U hebt ons de volgende opdracht verstrekt 5
Een goedkeurende accountantsverklaring 5
De volgende controlebevindingen zijn te melden 5
Wij vonden enkele aandachtspunten met betrekking tot SiSa 6
Onze onafhankelijkheid is gewaarborgd 6
Wij hebben geen aanwijzingen voor fraude geconstateerd 6
U hebt voldaan aan de Wet Openbaarmaking uit Publieke middelen gefinancierde Topinkomens 7
De wet ter voorkoming van Witwassen en het Financieren van Terrorisme (WWFT) 7

**3. De informatiewaarde en leesbaarheid van de jaarstukken** 8
Programmaverantwoording wordt kwalitatief verder doorontwikkeld 8
Opzet van de jaarrekening is ongewijzigd 8
Het resultaat 2008 wordt beïnvloed door onderbestedingen en extra uitkering Essent 9
Tweede bestuursrapportage is verder ontwikkeld maar er bestaan nog aanzienlijke verschillen met de jaarrekening 10
Paragraaf weerstandsvermogen geeft veel inzicht maar weinig aanknopingspunten voor sturing en beheersing 11

**4. De interne beheersing is in ontwikkeling** 12
Ons algemene beeld van de interne beheersing is voldoende om tot een getrouwe jaarrekening te kunnen komen 12
Waar moet het beter en hoe? 12
Status aanbevelingen ten opzichte van onze managementletter 13
Ook ontwikkelingen bij Drenthe op het gebied van Horizontaal Toezicht 14
Wij hebben geen bijzonderheden op te merken over de geautomatiseerde systemen 15

**5. Rechtmatigheid** 16
Borging rechtmatigheid is in ontwikkeling 16
Overige rechtmatigheidaspecten 18
In 2008 een goedkeurende accountantsverklaring 19

**6. Verslaggevingsbevindingen** 20
De verslaggevingsvoorschriften zijn in 2008 niet aangepast 20
Wij delen de door het college gemaakte schattingen 20
Reserves en voorzieningen zijn adequaat toegelicht 20
Ook in andere balansposten zitten bijzonderheden 22

**Bijlagen** 23

**Bijlage A: Aard van de opdracht en accountantsverklaring** 24

**Bijlage B: Single information, Single audit** 27

# 1. Onze tien belangrijkste boodschappen

In dit rapport is een aantal bevindingen en opmerkingen opgenomen waarvan wij het belangrijk vinden dat u er kennis van neemt. De belangrijkste zijn:

1. Wij hebben bij de jaarrekening 2008 een goedkeurende accountantsverklaring afgegeven ten aanzien van de aspecten **getrouwheid** en **rechtmatigheid**.

2. Ons algemeen beeld van de interne beheersing is dat deze voldoende is om tot een betrouwbare jaarrekening te komen. In 2008 is intern veel aandacht geschonken aan het verder optimaliseren van de interne beheersing van de organisatie.

3. Met betrekking tot rechtmatigheid is sprake van een goede, procesmatige interne waarborging alsmede toetsing daarvan binnen provincie Drenthe. Structurele borging rechtmatigheid in de werkprocessen is in voorbereiding maar in 2008 nog niet gerealiseerd. Daarnaast adviseren wij om ook doelmatigheidsaspecten mee te nemen. Dit blijven belangrijke verbeterpunten voor 2009.

4. De afwijkingen tussen de jaarrekening, begroting en 2$^{e}$ bestuursrapportage van 2008 zijn wederom omvangrijk, vooral door extra uitkering Essent en onderbestedingen. Inzicht in en beheersing van uitgaven, ontvangsten en mutaties in reserves dient verbeterd te worden.

5. In 2008 is intern veel aandacht geschonken aan het verbeteren van het planning- en controle-instrumentarium. Dit betreft zowel het verbeteren beleidscyclus, de P&C-cyclus (1$^{e}$ en 2$^{e}$ bestuursrapportage, begroting en jaarrekening) en de managementcyclus.

6. De programmaverantwoording 2008 is verder doorontwikkeld, er is meer aandacht besteed aan het verduidelijken van (politieke) items en prioriteiten. Dit kan nog verder verbeterd worden door een duidelijke keuze (ook in aantal) tussen strategische en tactische beleidsvoornemens, going concern/beleidsluwe zaken.

7. De paragraaf weerstandsvermogen geeft veel informatie en inzicht maar het ontbreekt aan handvatten om risico's te kunnen beheersen dan wel sturen. Zo ontbreken acties en interne beheersingsmaatregelen op de genoemde risico's. Doorontwikkeling van deze paragraaf in relatie tot risicomanagement is gewenst.

8. De nieuwe aanbestedingswet is niet aangenomen door de Eerste Kamer. Verwacht wordt dat desondanks in komende jaren extra eisen gesteld zullen worden aan transparant aanbesteden onder de Europese aanbestedingsnormen. Tijdige afstemming met het eigen (en nu nog strengere) aanbestedingsbeleid is gewenst.

9. De uitgaven inzake ILG zijn conform (gecertificeerde) verantwoordingen opgenomen in de jaarrekening van de provincie Drenthe. Met betrekking tot het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) zijn inmiddels goede en praktische werkafspraken gemaakt tussen LNV, Ministeries en accountants. De invulling van de inhoudelijke toetsing is nog niet zeer concreet, dit is een landelijk probleem. Er is actie ondernomen om zo betere planning en beheersing te realiseren, zodat grip ontstaat op voortgang (beleidsmatig/financieel). Blijvende aandacht hiervoor is noodzakelijk.

10. Single information – Single audit (SiSa) is in 2006 ingevoerd en omvat inmiddels alle relevante regelingen. Jeugdzorg is en blijft het belangrijkste aandachtspunt, aanvullende actie is gewenst. In de SiSa-bijlage is hiervoor een onzekerheid opgenomen. Ingaande 2008 vallen ook de regelingen tussen mede-overheden, zoals gemeenten, onder SiSa.

# 2. Accountantscontrole

## U hebt ons de volgende opdracht verstrekt

In overeenstemming met de door u aan ons verstrekte opdracht, zoals vastgelegd in het controleprotocol en normenkader d.d. 12 november 2008, hebben wij de jaarrekening 2008 van provincie Drenthe gecontroleerd. Voor de reikwijdte van onze werkzaamheden verwijzen wij naar bijlage A. In deze bijlage vindt u ook de gehele tekst van onze accountantsverklaring.

## Een goedkeurende accountantsverklaring

Onder voorbehoud dat u de door het college opgestelde jaarrekening 2008 ongewijzigd vaststelt, hebben wij een goedkeurende accountantsverklaring afgegeven ten aanzien van het aspect getrouwheid en het aspect rechtmatigheid. Deze verklaring is gedateerd 7 april 2009, de datum waarop wij onze controle hebben afgerond.

## De volgende controlebevindingen zijn te melden

Tijdens onze controlewerkzaamheden maken wij gebruik van de rapporterings- en goedkeuringstoleranties zoals opgenomen in het Besluit Accountantscontrole Provincies en Gemeenten (BAPG), *tenzij uw raad in een controleprotocol ten behoeve van de accountant andere* controle- of rapporteringstoleranties vaststelt.

De Staten heeft op 12 november 2008 het protocol voor de accountantscontrole ter kennisgeving aangenomen. Wij hebben tijdens onze werkzaamheden de toleranties gehanteerd die u in dit protocol hebt opgenomen. Hierin is opgenomen dat de accountant een goedkeurende verklaring afgeeft indien de geconstateerde fouten minder zijn dan 1% en de onzekerheden minder zijn dan 3% van de totale werkelijke lasten in de jaarrekening. Deze toleranties komen overeen met de toleranties zoals in het BAPG zijn opgenomen.

Dit houdt in dat wij een goedkeurende verklaring kunnen afgeven als de geconstateerde fouten minder zijn dan 1% (€ 2,4 miljoen) en de onzekerheden minder zijn dan 3% (€ 7,2 miljoen) van de totale werkelijke lasten in de jaarrekening.

**Getrouwheid**
Tijdens onze controlewerkzaamheden resteren met uitzondering van de onderstaande twee tekortkomingen geen bevindingen meer. Deze zijn gecorrigeerd in de definitieve jaarrekening.

| | |
|---|---|
| **Tekortkomingen/fouten** | |
| Hogere uitkering provinciefonds (behoedzaamheidsreserve) | € 0,26 mln. |
| | |
| **Onzekerheden** | |
| Onzekerheid inzake rechtmatigheid van Europese programma's | P.M. |

De geconstateerde tekortkomingen hebben per saldo een positief effect op het resultaat van € 0,26 mln. en blijven ruim onder onze tolerantie van 1% (€ 2,4 mln.). Wij hebben daarom voor het aspect getrouwheid een goedkeurende accountantsverklaring afgegeven. Voor een volledig overzicht van de gecorrigeerde verschillen verwijzen we naar bijlage A.

**Rechtmatigheid**
In 2008 zijn de rechtmatigheidonderzoeken uitgevoerd door de eigen organisatie. Op basis van deze onderzoeken en de door ons uitgevoerde werkzaamheden hebben wij geconstateerd dat de organisatie heeft gehandeld binnen het door de Staten gestelde normenkader en de wettelijke regels.

| | |
|---|---|
| **Tekortkomingen/fouten** | |
| Hiervoor opgenomen getrouwheidstekortkomingen zijn ook (ongesaldeerd) als rechtmatigheidtekortkomingen aan te merken[1] | € 0,26 mln. |
| | |
| **Onzekerheden** | |
| Geen | |

De tekortkomingen en onzekerheden blijven zowel bij getrouwheid als rechtmatigheid ruim onder de maximale grens van 1% (€ 2,4 mln.). Om deze reden heeft dit geen consequenties voor de oordeelparagraaf van onze accountantsverklaring en hebben wij een goedkeurende accountantsverklaring afgegeven op het aspect rechtmatigheid. Voor een nadere toelichting op de geconstateerde fouten en onzekerheden verwijzen wij u naar hoofdstuk 4.

## Wij vonden enkele aandachtspunten met betrekking tot SiSa

Wij hebben de in de SiSa-bijlage bij de jaarrekening 2008 opgenomen 12 specifieke uitkeringen gecontroleerd. Wij hebben een aantal beperkte onzekerheden geconstateerd. Inzake Jeugdzorg hebben wij een belangrijk aandachtspunt. Uit onze controle blijkt dat nog niet alle instellingen over 2007 voldoen aan de formele vereisten. Dit heeft voornamelijk betrekking op Bureau Jeugdzorg. Vooralsnog hebben wij dit als een onzekerheid aangemerkt. In Bijlage B is een nadere toelichting op SiSa opgenomen.

## Onze onafhankelijkheid is gewaarborgd

In 2008 zijn geen wijzigingen doorgevoerd in de Nederlandse onafhankelijkheidsregels.

Wij waarborgen altijd actief onze onafhankelijkheid. Elke eventuele aanvraag tot extra controlewerkzaamheden wordt door ons getoetst aan de hand van de geldende onafhankelijkheid zoals opgenomen in onze overeenkomst met u en afgestemd met de statengriffier.

Naast de controle van de jaarrekening 2008, diverse incidentele en structurele subsidie-verantwoordingen (Interreg, BDU, Leader+) en de beoordeling van de fractievergoedingen 2007, hebben wij als accountant in het boekjaar 2008 geen andere werkzaamheden verricht die onze onafhankelijke positie als accountant van de provincie Drenthe kunnen beïnvloeden. Ditzelfde geldt voor onze adviseurs.

## Wij hebben geen aanwijzingen voor fraude geconstateerd

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en ontdekken van fraude en onjuistheden berust bij zowel uw Staten als het college. Het is de verantwoordelijkheid van de accountant om het risico te beoordelen dat de jaarrekening als gevolg van fraude, onjuistheden of verduistering van activa afwijkingen van materieel belang zou kunnen bevatten.

Met ingang van 1 oktober 2006 is de WTA, de Wet Toezicht Accountantsorganisaties, op ons van toepassing. Indien wij bij een wettelijke controle gegevens of informatie verkrijgen die een redelijk vermoeden rechtvaardigen dat sprake is van fraude van materieel belang ten aanzien van de financiële verantwoording zijn wij, onder bepaalde omstandigheden, op grond van de WTA gehouden hiervan melding te doen bij de KLPD.

Tijdens onze controle van de jaarrekening 2008 zijn bij ons geen aanwijzingen van fraude gebleken.

[1] Er is geen sprake van aanvullende fouten maar getrouwheidsfouten die meewegen in het rechtmatigheidoordeel als rechtmatigheidfout.

## U hebt voldaan aan de Wet Openbaarmaking uit Publieke middelen gefinancierde Topinkomens

Op grond van de Wet Openbaarmaking uit Publieke middelen gefinancierde Topinkomens (WOPT) moeten beloningen, waaronder voorzieningen ten behoeve van toekomstige beloningen, zoals pensioen en ontslaguitkeringen, in de jaarrekening worden vermeld als deze de gemiddelde ministersbeloning (voor 2008 vastgesteld op € 181.000) te boven gaan.

Bij onze controle hebben wij vastgesteld dat de WOPT wordt nageleefd door provincie Drenthe. In de jaarrekening 2008 zijn geen meldingen opgenomen.

## De Wet ter voorkoming van Witwassen en het Financieren van Terrorisme (WWFT)

Met ingang van 1 juli 2008 is de Derde EU-Richtlijn betreffende de bestrijding van witwassen en financieren van terrorisme geïmplementeerd in Nederland. Dit is gebeurd in de WWFT die de Wet Identificatie bij Dienstverlening en de Wet Melding Ongebruikelijke Transacties vervangt.

De WWFT kent een risicogeoriënteerde benadering voor de identificatie van cliënten en de verificatie van de identificatie, het zogenaamde cliëntenonderzoek. De verificatie van de identificatie is derhalve afhankelijk van het risico op witwassen en/of het financieren van terroristische activiteiten. Wanneer een cliënt, relatie of een product als een verhoogd risico wordt aangemerkt door de wet of door de instelling zelf, is een diepgaander cliëntenonderzoek vereist. Er is ook een groep cliënten waarbij kan worden volstaan met een vereenvoudigd cliëntenonderzoek. Deze groep omvat onder andere instellingen die zelf zijn onderworpen aan de WWFT en voorts bijvoorbeeld beursgenoteerde vennootschappen binnen de EU, Nederlandse overheidslichamen en sommige EU-instanties. De aan de WWFT onderworpen instellingen dienen hun eigen risicobeleid te ontwikkelen en toe te passen. Voor identificatie mogen deze instellingen afgaan op externe informatie mits deze direct wordt verkregen van betrouwbare derden zoals bedrijven die zakelijke informatie verschaffen of de Kamer van Koophandel.

De WWFT kent ook de verplichting om niet alleen de cliënt te identificeren, maar ook (waar van toepassing) de uiteindelijke belanghebbende met (in)direct belang in zeggenschap of eigendom van meer dan 25%.

# 3. De informatiewaarde en leesbaarheid van de jaarstukken

Wij hebben in hoofdlijnen de informatiewaarde van de jaarstukken beoordeeld. De jaarstukken 2008 bestaan volgens het BBV uit het jaarverslag en de jaarrekening. Het jaarverslag op haar beurt bestaat uit de programmaverantwoording en de verplichte paragrafen. De jaarrekening bevat de programmarekening, de balans en een toelichting daarop. Binnen het dualisme hebben de begrotingen en de jaarstukken een belangrijke kaderstellende en controlerende functie en zijn voor u het middel waarop u de verantwoording over het gevoerde beleid kan toetsen.

Hieronder hebben wij per belangrijk onderdeel van de jaarstukken onze visie opgenomen ten aanzien van de leesbaarheid en kwaliteit van het betreffende onderdeel.

## Programmaverantwoording wordt kwalitatief verder doorontwikkeld

De programmaverantwoording zoals opgenomen in het jaarverslag is gelijk aan de indeling zoals opgenomen in de begroting 2008. Deze omvat conform vorig jaar de 6 programma's, te weten de hoofdpijlers van het collegeprogramma.

Ten opzichte van vorig jaar is de koppeling tussen de prioriteiten per programma, de resultaten en de activiteiten verder doorontwikkeld. Sterk punt is ook dat per prioriteit een toelichting wordt gegeven op niet alleen de beleidsmatige maar ook de financiële realisatie en verschillen.

Per programma is een groot aantal doelstellingen en activiteiten opgenomen. Door deze omvang is het onduidelijk waar Staten en college nu exact op dienen te sturen, Naar onze mening kan de begroting en daarmee de jaarrekening in kracht toenemen door tot een betere scheiding te komen tussen beleidsluwe/going concern zaken en die aspecten waar de Staten duidelijk de nadruk op hebben gelegd. Dit wordt ook intern onderkend.

Ten aanzien van de planning-en controlcyclus zien wij ook verbeteringen. De 1$^{e}$ en 2$^{e}$ bestuursrapportage zijn doorontwikkeld. Het proces om te komen tot deze rapportages bleek moeizaam te zijn, het proces is daarom intern ook nader onderzocht.

Kern is naar onze mening het beter verbinden van de bestuurlijke (P&C-cyclus) en ambtelijke managementcyclus bij de provincie Drenthe en hier ook echt op te sturen. Dit wordt ook onderkend. Er zijn diverse initiatieven ontwikkeld. Zo is het proces van de totstandkoming van de 1$^{e}$ bestuursrapportage/voorjaarsnota grondig onderzocht. Zowel op het gebied van sturing, proces/projectmanagement, kaders als op gedrag/cultuur worden verbeteringen voorgesteld. Concreet is gestart met een week van de strategie (eind februari 2009) om vooral de strategische uitgangspunten helder te krijgen zoals;

- resultaten die tot nu toe zijn behaald in het collegeprogramma;
- ambities;
- beleidsvoornemens;
- relevante externe en interne ontwikkelingen.

Dit zal per programmalijn zoals deze ook in de programmabegroting is opgenomen, worden uitgewerkt. Hiermee is het mogelijk om niet alleen de voorjaarsnota en begroting te verbeteren maar ook de onderliggende werkplannen per afdeling verder te beteren zodat hierop écht gestuurd wordt. Dit heeft in 2009 inmiddels plaatsgevonden.

## Opzet van de jaarrekening is ongewijzigd

De opzet van de jaarrekening 2008 is ongewijzigd ten opzichte van 2007. Er worden uitgebreide toelichtingen opgenomen rondom (de mutaties in) de reserves en de kortlopende schulden. Ook de uitgaven ILG worden conform de voorschriften van het Ministerie van LNV nader toegelicht in de jaarrekening. De opzet voldoet aan het BBV.

## Het resultaat 2008 wordt beïnvloed door onderbestedingen en extra uitkering Essent

In de navolgende paragrafen wordt nader ingegaan op deze ontwikkelingen en de door ons ingeschatte betekenis daarvan voor de bedrijfsvoering van provincie Drenthe.

***Kwaliteit van het resultaat***
Het resultaat over het jaar 2008 is als volgt samen te vatten:

| (x € 1 mln.) | Begroting 2008 | Rekening 2008 | Verschil |
|---|---|---|---|
| Resultaat voor bestemming | -13,5 | 7,7 | -21,2 |
| Onttrekking aan reserves (begroot) | 13,5 | 13,5 | -0 |
| | | | |
| Positief resultaat na mutatie in reserves | 0 | 21,2 | 21,2 |
| | | | |

De programmarekening voor bestemming laat een positief resultaat zien van € 7,7 mln. Dit resultaat is bijna € 21,2 mln. hoger dan bij de begroting was voorzien.

De relatief grote afwijking wordt deels veroorzaakt doordat niet begrote dotaties of onttrekkingen aan reserves in 2008 niet verwerkt mogen worden op de regel 'onttrekkingen aan reserves (begroot)'. Immers de Staten heeft deze dotatie of onttrekking niet geautoriseerd in de begroting of bestuursrapportages in 2008.

Deze mutaties dienen via de resultaatsbestemming te worden verwerkt. Dit betreft een (werkelijk) bedrag (onttrekkingen aan reserves) voor in totaal € 13,5 mln. (2007: € 11,4 mln.).

Wij hebben het college in ons vorige accountantsverslag geadviseerd om in 2008 extra aandacht te geven aan het juist begroten van mutaties in de reserves inclusief autorisatie hiervan door de Staten. Geschoond van de uitkering van Essent over 2008 is de afwijking van deze niet-begrote mutaties in reserves afgenomen. Blijvende aandacht is echter gewenst.

Hieronder gaan wij in op de afwijkingen ten opzichte van de begroting. Immers, de mate afwijking tussen de begroting en de rekening is een goede indicator van de kwaliteit en voorspelbaarheid van het financieel beheer.

***Analyse afwijking begroting en jaarrekening 2008***
De afwijking tussen het begrote resultaat en het werkelijke resultaat (voor bestemming) bedraagt circa € 21,2 mln. (2007: € 27,8 mln.). De grootste afwijkingen per programma, zoals ook toegelicht in de inleiding van de jaarrekening, zijn hieronder opgenomen. Dit betreffen overigens soms omvangrijke positieve en negatieve afwijkingen:

| # | Afwijking | x €1 mln. |
|---|---|---|
| 3 | Lagere uitgaven verkeer (BDU en N34) | 0,7 |
| 3 | Lagere uitgaven beheer en onderhoud vaarwegen | 2,4 |
| 4 | Extra uitkering inzake Essent | 9,2 |
| 5 | Lagere uitgaven prioriteiten leefomgeving (m.n. overheveling energie- en klimaatbeleid) | 1,9 |
| 5 | Lagere uitgaven bodem | 0,7 |
| 5 | Lagere baten PMJP/ILG | -0,8 |
| 6 | Lagere uitgaven prioriteiten middelen (m.n. organisatieontwikkeling) | 2,4 |
| 6 | Hogere baten financiering en algemene dekkingsmiddelen (hogere rentebaten) | 1,8 |
| 6 | Voordeel apparaatskosten | 0,6 |
| alle programma's | Per saldo voordelig saldo van allerlei kleinere over- en onderbestedingen van begrotingsposten | 2,3 |
| | **Totaal** | **21,2** |

De voordelen ten opzichte van de begroting 2008 zijn lager dan in 2007. Dit wordt vooral veroorzaakt door een fors voordeel op PMJP/ILG in 2007. Een deel van de afwijkingen in 2008 wordt evenals in 2007 veroorzaakt doordat de uitgaven (en hiermee samenhangende begrote onttrekkingen aan reserves) niet zijn gerealiseerd in 2008. Daarnaast was er sprake van een onverwacht extra dividend van Essent (evenals vorig jaar). Daarom zijn de middelen (via de resultaatbestemming) weer toegevoegd aan de reserves (zoals de reserve N34, ILG, versterking economische structuur). In de toelichting op de programmarekening in de jaarrekening 2008 worden de verschillen ten opzichte van de begroting in cijfermatig opzicht uitgebreid toelicht. In de programmaverantwoording in het jaarverslag wordt wel een inhoudelijke toelichting gegeven.

Wel blijft een aantal posten qua onderbesteding over de jaren opvallend en steeds weer terugkerend. Dit dient verbeterd te worden. In 2009 dient bij de bestuursrapportages extra aandacht te worden besteed aan het prognosticeren en onderbouwen van uitgaven uit hoofde van:

- Verkeer en N34;
- Beheer en onderhoud vaarwegen;
- PMJP en ILG;
- Rentebaten;
- Organisatieontwikkeling.

## Tweede bestuursrapportage is verder ontwikkeld maar er bestaan nog aanzienlijke verschillen met de jaarrekening

De Tweede bestuursrapportage 2008 is een belangrijk instrument voor de PS om inzicht te krijgen in de realisatie van de budgetten en (beleid)doelstellingen.

In de Tweede bestuursrapportage werd een positief saldo van € 1,4 mln. vermeld en werd voor een bedrag van € 5,2 mln. aan budgetten overgeheveld. Zoals eerder gesteld is het werkelijke resultaat aanzienlijk hoger inclusief een voorgestelde overheveling. Nieuwe in de 2e bestuursrapportage was een kolom 'verwachting 2008' waarbij een eerste aanzet word gegeven om de Staten tussentijds te informeren over de resultaatontwikkeling. Een vergelijking tussen de prognoses en de werkelijkheid geeft het volgende beeld:

| # | Verwacht resultaat 2e bestuursrapportage[2] | Resultaat volgens jaarrekening | Analyse |
|---|---|---|---|
| 1 | 2,9 mln. | 2,8 mln. | Nvt |
| 2 | 31,7 mln. | 31,7 mln. | Nvt |
| 3 | 33,2 mln. | 29,3 mln. | Omvangrijke verschillen zowel ten aanzien van de baten als de lasten |
| 4 | 6,3 mln. | - 12,5 mln. | Hogere bate inzake extra uitkering Essent was bij de bestuursrapportage nog niet bekend. Vooral bij Economie zijn de lasten sterk achtergebleven bij de realisatie t.o.v. de 2e bestuurs-rapportage. Daarom is eind 2008 nog een begrotingswijziging doorgevoerd. |
| 5 | 17,8 mln. | 14,7 mln | Lagere uitgaven PMJP, prioriteiten, bodem en waterhuishouding |
| 6 | - 91,5 mln. | - 73,7 mln. | Ramingen van reserves blijven veelal achter bij de realisatie |

Wij vinden het een positieve ontwikkeling dat de provincie Drenthe heeft geïnvesteerd in het opstellen van een eerste prognose in haar tussentijdse cijfers. Er bestaan nog omvangrijke afwijkingen maar deze aanzet geeft een goede impuls naar beter begroten en betere tussentijdse informatievoorziening aan de Staten. Wij hebben het college geadviseerd deze analyses in de komende bestuursrapportages op te nemen en tevens in de tussentijdse gesprekken tussen directie en de managers hier aandacht aan te besteden en managers aan te spreken op omvangrijke afwijkingen en hen te ondersteunen (bijvoorbeeld medewerkers vanuit MO) om hun inzicht in begroting en realisatie te verbeteren.

[2] Per programma, negatief is per saldo een bate

In onze managementletter hebben wij geadviseerd om resultaatsprognoses expliciet onderdeel te laten uitmaken van de bedrijfsrapportages, deze door Management Ondersteuning of de concerncontroller te laten toetsen en onderdeel uit te laten maken van de bespreking tussen de directie en de managers. Deze gegevens kunnen vervolgens worden meegenomen in de bestuursrapportages. Naar onze mening wordt de betrouwbaarheid van de eindejaarverwachting hiermee vergroot.

## Paragraaf weerstandsvermogen geeft veel inzicht maar weinig aanknopingspunten voor sturing en beheersing

De paragraaf weerstandsvermogen zoals opgenomen in het jaarverslag geeft een goede beschrijving van de aanwezige incidentele en structurele weerstandscapaciteit. Aan het einde van de paragraaf trekt het college ook een duidelijke conclusie ten aanzien van het weerstands-vermogen (de buffer om tegenvallers op te vangen). Deze is ruim voldoende. De omvang van de weerstandscapaciteit is toereikend om de aanwezige risico's op te vangen. Ook is een uitgebreide risico-inventarisatie aanwezig. Wat ontbreekt zijn het benoemen van beheersingsmaatregelen of acties hoe om te gaan met deze risico's en daar waar mogelijk te verminderen. Op dit aspect kan de risicoparagraaf nog aan kwaliteit toenemen.

# 4. De interne beheersing is in ontwikkeling

## Ons algemene beeld van de interne beheersing is voldoende om tot een getrouwe jaarrekening te kunnen komen

Binnen het kader van uw controleopdracht fungeren wij voor het college en het management als klankbord voor onder meer het verbeteren van de interne beheersing. Over het algemeen kan de interne beheersing van de provincie Drenthe als goed worden gekwalificeerd om tot een getrouwe jaarrekening te kunnen komen. Wij hebben wel een aantal aandachtsgebieden geselecteerd waarop de interne beheersing verder ontwikkeld zou kunnen worden.

## Waar moet het beter en hoe?

De provincie verricht veel inspanningen om de interne beheersing te optimaliseren. Wij gaan kort in op een aantal aandachtspunten zoals ook in onze managementletter over 2008 zijn opgenomen.

***Doorontwikkeling planning- en controlcyclus is onderhanden, nu komt het aan op de uitvoering***
In onze managementletters hebben wij de afgelopen jaren veel aandacht besteed aan de doorontwikkeling van bestuurlijke en ambtelijke P&C-cyclus. Dit was ook een zeer belangrijk ontwikkelingspunt voor de provincie Drenthe. Zowel kwalitatief als kwantitatief waren veel verbeteringen mogelijk en noodzakelijk. In 2008 hebben wij geconstateerd dat de inrichting en sturing op P&C sterk aan het veranderen is. Dit geschiedt aan de hand van drie lijnen:

- verbeteren beleidscyclus;
- verbeteren P&C-cyclus (voorjaarsnota, najaarsnota, begroting en jaarrekening);
- verbeteren managementcyclus.

Ten aanzien van de managementcyclus is veel geïnvesteerd; zeker naar aanleiding van vele nieuwe managers. Mede naar aanleiding van de reorganisatie zijn afdelingsplannen opgesteld (najaar 2007). Deze zijn gedurende 2008 niet opgevolgd met afdelingsrapportages omdat de plannen onvoldoende houvast boden voor concrete sturing door de directie (sturen op beleid en middelen op een strategisch niveau). Door de directie is op basis van maandelijkse gesprekken met de managers inclusief vastleggingen van afspraken en knelpunten gestuurd. Ook doorlopen de managers een MD-traject om de managementcyclus verder te verbeteren.
Voor onze visie op de ontwikkeling van de P&C-cyclus verwijzen wij naar het vorige hoofdstuk.

***Sturing, verantwoording en beheersing van ILG verdient veel aandacht***
In 2007 is de Wet Inrichting Landelijk Gebied (WILG) ingevoerd en de uitvoering van het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) geïmplementeerd. Qua verplichtingen ligt de voortgang op schema, maar de uitbetalingen (afwikkeling) lopen flink achter op schema. De informatie-voorziening is in 2008 verbeterd. Er is nu ook meer zicht op de prestaties maar dit is nog lang niet voldoende. Zo kan (nog) niet gestuurd worden op voortgang; worden bestuurlijke afspraken bijvoorbeeld qua aantallen grondaankopen gerealiseerd? Inmiddels is een projectcontroller benoemd om dit in samenwerking met de beleidsafdelingen op te pakken.

***SiSa en SiSa tussen medeoverheden blijft veel aandacht vergen door landelijke ontwikkelingen***
Bijna alle specifieke uitkeringen die de provincie Drenthe ontvangt van het Rijk dienen in de provinciale jaarrekening te worden verantwoord naar de Ministeries. In 2007 en 2008 is veel tijd en energie geïnvesteerd om dit (tijdig) te kunnen realiseren. Daarnaast zullen de gemeenten in Drenthe in hun jaarrekening 2008 ook verantwoording gaan afleggen over de door de provincie Drenthe doorbetaalde rijkssubsidies.

Interne controle door de financiële medewerkers per afdeling of door de afdeling MO kunnen een belangrijke rol spelen in het verhogen van de kwaliteit, coördinatie en tussentijdse controle/laatste check bij jaarrekening (er is geen of nauwelijks tijd voor uitstel). Het is belangrijk om tijdig te starten met de interne controles om ten tijde van het opstellen van de jaarrekening niet in tijdnood te komen.

***Afstemming van eisen rondom verantwoording jeugdzorg tussen zorgaanbieders, provincie en het Rijk blijft een belangrijk aandachtspunt***
Uit de afgelopen jaren blijkt dat Bureau Jeugdzorg en Jeugdhulpverlening Drenthe nog niet kunnen voldoen aan de in de wettelijke protocollen gestelde rechtmatigheidvereisten. In samenwerking met de provincie zijn verbeterplannen opgesteld. De jaren 2007 en 2006 zijn door het Ministerie nog als overgangsjaren beschouwd. In 2008 heeft PwC in overleg met het IPO, enkele provincies en de verantwoordelijke Ministeries een controleprotocol opgesteld dat een juiste invulling geeft aan enerzijds de (rechtmatigheids)eisen waaraan Bureau Jeugdzorg en de Zorgaanbieders dienen te voldoen en anderzijds een juiste invulling geven aan de verantwoordelijkheid van de provincies. Bureau Jeugdzorg en Jeugdhulpverlening Drenthe dienen over 2008 te kunnen aantonen dat alle cliënten een geldige indicatiestelling en behandelplan hebben. Wanneer dit niet het geval is heeft dit effect op de verstrekte subsidies (terugvordering door zowel provincie als ministerie).

***Kansen en bedreigingen van de kredietcrisis zijn intern geanalyseerd***
Provincie Drenthe heeft de impact van de verslechterende economische omstandigheden en de kredietcrisis vroegtijdig geanalyseerd. De provincie heeft haar uitzettingen door een extern bureau laten onderzoeken. Hieruit blijkt dat de provincie goed handelt en dat er geen risico's op oninbaarheid zijn. Het uitzettingenbeleid is intern aangescherpt; alleen in Nederland uit zetten bij triple-A banken incl. BNG en waterschapsbank. De provincie heeft gelden uitgezet (overtollige liquiditeiten). Ten tijdige van onze interim-controle was de hogere rente een kans (extra opbrengsten). Inmiddels is de rente gedaald waardoor dit weer is omgeslagen in een bedreiging.

Daarnaast heeft de provincie de intentie om projecten te vervroegen om zo de werkgelegenheid een impuls te geven.

Ten slotte zijn PS/GS geïnformeerd naar aanleiding van de kredietcrisis bij de provincie Groningen. Inmiddels is een deel van deze middelen door de provincie Groningen terugontvangen. Daarnaast is sprake van een getrapt risico voor de provincie.

## Status aanbevelingen ten opzichte van onze managementletter

Conform afspraak met directie en GS hebben wij alle relevante gedetailleerde controlebevindingen in onze managementletter gerapporteerd. Onze belangrijkste aanbevelingen (met prioriteit urgent/hoog op basis van onze interim-controle) zijn hierna op hoofdlijnen weergegeven, waarbij ook de status per heden is aangegeven. Geconcludeerd kan worden dat de bevindingen actief zijn opgepakt.

| | Omschrijving | Prioriteit | Status eind maart |
|---|---|---|---|
| | **Specifieke aandachtspunten** | | |
| 1 | Single information, Single audit 2008 en SiSa tussen mede-overheden | Hoog/ Gemiddeld | Goed opgepakt, intern is hier veel tijd en aandacht aan besteed. |
| 2 | Digitalisering facturen | Hoog/ Gemiddeld | Specifieke aandachtspunten hebben de aandacht; is onderhanden. |
| 3 | Ontwikkelingen 'Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers'(APPA) | Gemiddeld | GS nota is gereed; Drenthe pakt dit goed op. |
| 4 | Wijzigingen in de kadernota rechtmatigheid 2008 | Laag | Zijn adequaat toegepast. |
| 5 | Invoering kilometerheffing en afschaffing motorrijtuigenbelasting (MRB) | Laag | Blijvend aandachtspunt doch vooral voor over enkele jaren. |
| 6 | Doorontwikkeling risico-management | Gemiddeld | Wordt gewerkt aan een beleidskader, hierna wordt een nulmeting uitgevoerd en zorgt projectgroep voor inbedding in P&C-cyclus inclusief verbetering paragraaf weerstandsvermogen. |
| 7 | Doorontwikkeling planning en control | Gemiddeld | Zie hoofdstuk 3 voor een nadere toelichting. |

| | Omschrijving | Prioriteit | Status eind maart |
|---|---|---|---|
| | **Aandachtspunten inzake de 9 significante processen** | | |
| | Aandachtspunten BBV/balansmutaties | Gemiddeld | Vastgesteld dat aandachtspunten juist zijn verwerkt in 2008. |
| | Aandachtspunten Bodemsanering | Gemiddeld | Geen bijzonderheden. |
| | Aandachtspunten Plattelandsprojecten | Gemiddeld | Beheersing ILG blijft een aandachtspunt. |
| | Aandachtspunten Inkopen | Gemiddeld | Er is sprake van een goede interne controle op naleving EU-aanbestedingen. Verschillende verbeterpunten t.a.v. de inkoopfunctie benoemd. |
| | Aandachtspunten Beheer en onderhoud | Gemiddeld | Geen bijzonderheden. |
| | Aandachtspunten Jeugdhulpverlening | Gemiddeld | Zie hiervoor inzake jeugdzorg. |
| | Aandachtspunten Financiering | Gemiddeld | Beschrijving werkprocessen wordt afgerond, liquiditeitsprognoses worden verbeterd, functie van treasurer is structureel ingevuld, treasurystatuut dient nog aangepast te worden. |
| | Aandachtspunten Personeel | Gemiddeld | Functiescheiding kan op enkele aspecten verbeterd worden. |
| | Aandachtspunten Cultuur en Welzijn | Gemiddeld | Tijdigheid van zowel de provincie als de gesubsidieerde instelling blijft een aandachtspunt. Actualisatie van de subsidieverordening dient nog te worden afgerond. |

## Ook ontwikkelingen bij Drenthe op het gebied van Horizontaal Toezicht

Sinds enkele jaren bestaat de mogelijkheid tot het zogenoemde horizontale toezicht. Horizontaal toezicht weerspiegelt de nieuwe aanpak van de belastingdienst tegenover belastingplichtigen in het kader van het nieuwe handhavingsbeleid. Dit beleid is gebaseerd op wederzijds vertrouwen, begrip en transparantie en omvat meer dan alleen het voldoen aan wet- en regelgeving. Het is gebaseerd op een 'gentlemen's agreement', waarin de belastingplichtige (in dit geval provincie Drenthe) in staat moet zijn te laten zien dat de organisatie controle heeft over haar fiscale processen en relevante fiscale risico's. Bij Drenthe gaat het hierbij met name om btw, btw-compensatiefonds en loonbelasting. In ruil daarvoor zal de aanpak van de belastingdienst verschuiven van reactief (met belastingcontroles over oude jaren) naar proactief, in een gezamenlijke poging in de actualiteit om te gaan met relevante fiscale risico's.

De Belastingdienst zal enkel overgaan tot horizontaal toezicht met organisaties die serieuze stappen maken om hun tax control framework te verbeteren. Het tax control framework heeft betrekking op het fiscaal risicomanagement en het controlesysteem van de belastingplichtige.

Het proces naar horizontaal toezicht is in 2005 in gang gezet, toen de belastingdienst bij wijze van proef een start had gemaakt met het sluiten van handhavingsconvenanten met een groep van 20 internationale bedrijven (met name AEX-fondsen) gevolgd door een tweede groep van 20 bedrijven in 2006. Sindsdien wordt het horizontale toezicht verder toegepast in de praktijk. Verschillende brancheorganisaties en andere organisaties, bijvoorbeeld woningcorporaties en Nederlandse gemeenten, hebben reeds handhavingsconvenanten met de belastingdienst gesloten. In 2008 heeft de belastingdienst aangekondigd om het horizontaal toezicht verder uit te breiden. Ook bij provincie Drenthe bestaat aandacht voor de kansen en mogelijkheden van horizontaal toezicht. Met onze fiscale adviseurs is hierover van gedachten gewisseld. Naar verwachting zal in 2009 meer duidelijkheid ontstaan over de afspraken die met de belastingdienst zullen worden gemaakt. Wij zullen u hierover in ons accountantsverslag 2009 actief informeren.

## Wij hebben geen bijzonderheden op te merken over de geautomatiseerde systemen

Ingevolge artikel 2:393 lid 4 BW dient de accountant in zijn verslag aandacht te besteden aan de bevindingen met betrekking tot de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking. Onze controle heeft enkele aandachtspunten opgeleverd zoals het opstellen en implementeren van een informatiebeveiligingsplan.

# 5. Rechtmatigheid

## Borging rechtmatigheid is in ontwikkeling

Naar onze mening heeft provincie Drenthe in de afgelopen jaren op een gestructureerde wijze invulling gegeven aan de toetsing op rechtmatigheid. Hierbij is bewust gekozen voor het op centraal niveau in de organisatie door de interne controlemedewerkers laten controleren op rechtmatigheid en op basis van de uitkomsten de bewustwording in de organisatie te vergroten. Belangrijke aandachtspunten hierbij zijn:

- Door de centrale uitvoering van de controle is het van belang om (decentrale) initiatieven te ontwikkelen (workshops/cursussen/terugkoppelingen) om rechtmatigheidaspecten zoals kennis en bewustzijn voldoende in de organisatie in te bedden;
- In komende jaren de rechtmatigheid controles te verbreden door niet alleen naar administratieve processen te kijken maar ook aspecten zoals doelmatigheid of aspecten van het COSO intern beheersingsmodel (toezicht, informatievoorziening, controleactiviteiten, risicobeoordeling en ontwikkelingen in de interne en externe omgeving) te beoordelen;
- Coördinatie en afstemming te laten plaatsvinden tussen de afdeling MO en concernstaf/concerncontroller voor wat betreft de rechtmatigheid- en doelmatigheidonderzoeken (217a onderzoeken), oftewel betere afstemming van de verschillende controltaken/rollen tussen concernstaf en MO.

Hieronder gaan wij nader in op een aantal aandachtspunten zoals EU aanbestedingen, subsidies, jeugdzorg en ILG.

***Transparant aanbesteden onder de Europese norm is een belangrijk aandachtspunt***
In de afgelopen jaren hebben wij geen tekortkomingen op het gebied van naleving van Europese aanbestedingen geconstateerd. In 2008 heeft wederom een inkoopanalyse plaatsgevonden. Hieruit bleken geen bijzonderheden. De borging van naleving van EU-aanbestedingsregels werkt steeds beter. In de nabije toekomst is het van belang om ook aanbestedingen onder de Europese norm transparant uit te voeren en naleving vast te stellen. Ondanks het feit dat nationale aanbestedingswetgeving niet is goedgekeurd door de 1e Kamer in 2008 verwachten wij dat de minister op korte of middellange termijn met aanvullende regelgeving zal komen. Provincie Drenthe dient haar interne beheersing hierop aan te passen (zie ook hoofdstuk 4).

***Subsidies***
Ten aanzien van door provincie Drenthe verleende subsidies geldt dat uit de interne controles en onze accountantscontrole geen tekortkomingen of onzekerheden zijn gebleken op basis van de uitgangspunten van het controleprotocol en normenkader. Tijdigheid is en blijft (zoals bij vele lokale overheden) wel een belangrijk aandachtspunt (zowel voor de subsidiënt als de subsidiegever).

***Europese programma's – mogelijke financiële onzekerheid***
Zoals vorig jaar in ons accountantsverslag beschreven is in 2007 door de accountantsdienst van het Ministerie van Economische Zaken (EZ) een landelijk onderzoek uitgevoerd naar de Europese programma's (periode 2000 – 2006). Ook projecten van de provincies Drenthe, Groningen en Friesland zijn onderzocht. Samenwerkingsverband Noord-Nederland heeft hierover de regie gevoerd. Over de uitkomsten is landelijk en per (cluster van) provincies/regio's gerapporteerd. De verwachting bestond dat gezien deze omvang van de fouten (2,4%) een financiële korting zou worden opgelegd. Daarnaast was er onzekerheid over de financiële consequenties van niet-transparant aanbesteden onder de Europese aanbestedingsnormen. In 2008 hebben zich een aantal ontwikkelingen voorgedaan (zie ook hoofdstuk 4):

- Duidelijk is geworden dat de Europese Commissie een review uitvoert op het onderzoeksdossier van het Ministerie van EZ; de uitkomsten en gevolgen zijn onbekend;
- Het is onzeker of nog financiële kortingen worden opgelegd op basis van de foutuitkomsten van de audit door EZ. Tevens is de wijze van verdeling van eventuele kortingen over de provincies/regio's onduidelijk;
- Voor het niet-transparant aanbesteden is er een discussie tussen Ministerie van EZ en de Europese Commissie over een generieke korting. Nederland heeft (in overleg met de landsadvocaat) voorgesteld aan de Europese Commissie om een generieke korting van 2% toe te passen om de financiële consequenties hiervan te compenseren.

De Europese Commissie stelt zich vooralsnog op het standpunt dat een generieke korting van 10% dient te worden toegepast. Op nationaal niveau vindt hierover nog overleg plaats met de Europese Commissie. De uitkomst hiervan is niet duidelijk terwijl tevens onduidelijk is in hoeverre de korting ook wordt doorbelast aan de managementautoriteiten/provincies-regio's en met welke verdeelsleutel.

Op basis van deze ontwikkelingen bestaat nog een mogelijk financieel risico voor Drenthe (via SNN). Dit risico is in algemene zin toegelicht in de paragraaf weerstandsvermogen. De omvang van het financiële risico is op dit moment zowel door Drenthe als door ons niet te bepalen. Derhalve hebben wij dit als P.M.-onzekerheid aangemerkt. Mede gezien de genoemde controletolerantie voor onzekerheden heeft deze onzekerheid vooralsnog geen effect op ons oordeel. Zie ook hoofdstuk 2.

***Rechtmatigheid ILG/PMJP***
Ingaande 2007 is de Wet Inrichting Landelijk Gebied (ILG) en daarmee het Investeringsbudget Landelijk Gebied van toepassing; dit als onderdeel van het Provinciaal Meerjaren Programma (PMJP). De uitvoering van deze regeling ligt zowel bij provincie Drenthe als bij de Dienst Regelingen (DR) en de Dienst Landelijk Gebied (DLG) van het Ministerie van LNV. De rechtmatigheid van de uitgaven van DR en DLG is door de accountantsdienst van het Ministerie van LNV vastgesteld. Dit op basis van het landelijk hiertoe vastgestelde normenkader.

Door de accountantsdienst is per 2 maart 2009 een accountantsverklaring afgegeven bij de verantwoording van de ILG-uitgaven van DR en DLG ten laste van het budget van provincie Drenthe. Uit deze accountantsverklaring blijkt dat de verantwoording getrouw en rechtmatig is. Als provinciaal accountant hebben wij een review uitgevoerd op de door de accountantsdienst van LNV verrichte werkzaamheden. Hieruit blijken geen tekortkomingen of onzekerheden. Uit deze review is gebleken dat in het kader van de jaarrekeningcontrole van provincie Drenthe kan worden gesteund op de accountantsverklaring van het Ministerie van LNV; dit in aanvulling op de interne beheersing binnen provincie Drenthe. De volgende aandachtspunten blijven van belang:

- Conform vorig jaar heeft Drenthe voor de overlopende verplichtingen van DLG en DR een zo goed mogelijke inschatting in de jaarrekening opgenomen. DLG neemt namelijk geen balanspost op voor overlopende verplichtingen (hier geldt het kasstelsel). De omvang van de daadwerkelijke verplichting zal afwijken, maar naar verwachting zal de afwijking beperkt van aard zijn;
- Provincie Drenthe heeft terecht geen btw-vordering opgenomen, de btw-vordering uit 2007 is nog wel opgenomen maar het voordeel is voorzichtigheidshalve nog niet genomen.

Geconcludeerd kan worden dat de uitgaven ILG per saldo (uitgaande van de toleranties op basis van de jaarrekening 2008) rechtmatig zijn verantwoord in de jaarrekening 2008. Wel blijven er de nodige beheersmatige aandachtspunten bestaan zoals beschreven in hoofdstuk 4.

***Wet op de Jeugdzorg***
Provincie Drenthe verstrekt jaarlijks een omvangrijk bedrag aan instellingen in het kader van de Wet op de Jeugdzorg. Door Bureau Jeugdzorg Drenthe en Stichting Jeugdzorg Drenthe wordt jaarlijks middels het jaarverslag verantwoording afgelegd over de getrouwheid en rechtmatigheid van de uitgaven ten laste van door de provincie verstrekte jeugdzorgsubsidies. Voor dit verantwoordingstraject was een wettelijk voorgeschreven controleprotocol van toepassing, waarbij door de provincie tevens een formeel controleprotocol diende te worden opgelegd aan Bureau Jeugdzorg en zorgaanbieders. In 2007 was dit wettelijk voorgeschreven controleprotocol ook van toepassing.

In de SiSa-bijlage 2008 zijn de subsidietoekenningen 2008 en het financiële effect van subsidievaststellingen 2007 opgenomen als besteding. Wij hebben het proces beoordeeld van de vaststelling van de subsidies van deze instellingen met een omvangrijke subsidie.

Hierbij blijkt dat nog niet alle instellingen over 2007 voldoen aan de formele vereisten. Dit heeft voornamelijk betrekking op Bureau Jeugdzorg. De accountant van BJZ heeft geen verklaring inzake rechtmatigheid afgegeven in verband met onduidelijke landelijke kaderstelling. Daarnaast heeft de provincie zelf niet beoordeeld of de instelling rechtmatig heeft gehandeld. Dit dient met prioriteit te worden opgepakt. Vooralsnog hebben wij dit als een onzekerheid aangemerkt.

Belangrijke overige inhoudelijke aandachtspunten betreffen de aanwezigheid van een geldige indicatiestelling voor verleende zorg bij instellingen en de volledigheid van de aan- en afmeldingen LBIO. Dit wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door de onduidelijkheid die er de afgelopen jaren was over de geldende wet- en regelgeving en de rechtmatigheideisen die zijn gesteld aan de besteding van de subsidie en waaraan door de accountants van de instellingen dient te worden getoetst (zie hierna).

Zoals genoemd in hoofdstuk 2, onderdeel SiSa, bestaat op basis hiervan een onzekerheid ten aanzien van de rechtmatigheid van geleverde zorg bij jeugdzorginstellingen. In de toelichting op de SiSa-bijlage is door Gedeputeerde Staten een toelichting opgenomen op de werkwijze die is gehanteerd door de provincie. Op basis hiervan schatten wij deze onzekerheid niet in als materieel voor de jaarrekeningcontrole. In het kader van de controle op SiSa hebben wij dit wel als onzekerheid gerapporteerd.

*Nieuw controleprotocol voor Bureau Jeugdzorg en zorgaanbieders*
Met ingang van het verantwoordingsjaar 2007 leggen de provincies verantwoording af middels de SiSa-bijlage bij de jaarrekening. In dit kader is het stringent en onduidelijk wettelijke controleprotocol van toepassing. Eind 2007 is gestart met het op provinciaal niveau opstellen van een vernieuwd (en op aspecten versimpeld) controleprotocol. Wij zijn hier als accountant nauwgezet bij betrokken. Helaas is het controleprotocol nog niet definitief landelijk goedgekeurd. Dit controleprotocol sluit beter aan bij de afspraken die gemaakt zijn tussen provincies en instellingen. Tevens ontstaat hierdoor een controleprotocol waarmee alle partijen kunnen instemmen (dit in tegenstelling tot het huidige wettelijke controleprotocol). Naar verwachting zal hierdoor de kwaliteit van de verantwoordingsinformatie over Jeugdzorg verder toenemen.

Het is nog onduidelijk of het controleprotocol met terugwerkende kracht kan worden opgelegd over het boekjaar 2008 doch het is zeker van toepassing voor 2009. Wij hebben Gedeputeerde Staten geadviseerd dit zo spoedig mogelijk te onderzoeken en dit formeel te communiceren richting instellingen.

## Overige rechtmatigheidaspecten

Op andere onderdelen die van belang zijn in het kader van de waarborging van rechtmatigheid door provincie Drenthe hebben wij geen belangrijke tekortkomingen op het gebied van financiële beheersmaatregelen geconstateerd. Dit geldt ook ten aanzien van de begrotingsrechtmatigheid (programma's en de personele kosten op totaalniveau), de specifieke verantwoordingen waarbij wij een afzonderlijke accountantsverklaring afgeven en Misbruik en Oneigenlijk gebruik (M&O).

*Begrotingscriterium*
Met betrekking tot het begrotingscriterium geldt dat provincie Drenthe op het programma 2, 'samenleving met samenhang' een programmaoverschrijding kent. In de programmarekening is een nadere toelichting van GS opgenomen. Indien PS de jaarrekening vaststelt wordt de besteding alsnog geautoriseerd.

*Misbruik en Oneigenlijk gebruik*
Ten aanzien van M&O geldt dat provincie Drenthe niet expliciet een integraal M&O-beleid heeft. Het college heeft aangegeven dat op alle relevante beleidsmatige onderdelen de benodigde M&O-aspecten zijn opgenomen in beleid en beheer. Dit is conform voorgaande jaren. Op basis van de door ons uitgevoerde controle (inclusief de controle van de specifieke verantwoordingen) zijn ons geen belangrijke tekortkomingen op het gebied van financiële beheershandelingen of niet-financiële beheershandelingen met mogelijke financiële consequenties gebleken.

Ten aanzien van de overige, niet specifiek onderzochte verordeningen/voorwaarden geldt dat sprake is van een risico op tekortkomingen en onzekerheid dat niet te kwantificeren is. Op basis van de kwaliteit van de interne beheersing binnen provincie Drenthe en de door ons uitgevoerde controle zijn wij echter van mening dat het risico op materiële onzekerheden en tekortkomingen niet dusdanig is dat het totaal van de tekortkomingen en onzekerheden hoger is dan de controletoleranties die Provinciale Staten hebben vastgesteld. Om deze reden heeft dit geen consequenties voor ons oordeel op het gebied van rechtmatigheid in onze accountantsverklaring.

## In 2008 een goedkeurende accountantsverklaring

Het totaal van de geconstateerde fouten en onzekerheden in de rechtmatigheidcontrole is lager dan de controletolerantie van 1% die van kracht is voor fouten en 3% voor onzekerheden voor de jaarrekening 2008. Derhalve is op het aspect rechtmatigheid een goedkeurende accountantsverklaring afgegeven.

# 6. Verslaggevingsbevindingen

## De verslaggevingsvoorschriften zijn in 2008 niet aangepast

In 2008 heeft de commissie BBV (welke de verslaggevingvoorschriften voor gemeenten en provincies opstelt) enkele notities uitgebracht. Deze hebben echter geen effect op de provinciale jaarrekening.

## Wij delen de door het college gemaakte schattingen

Enkele onderdelen van de rekening worden in belangrijke mate beïnvloed door schattingen van het management van de provincie. Wij hebben deze managementschattingen geëvalueerd in het kader van de accountantscontrole. Hierbij hebben wij geen belangrijke aandachtspunten geconstateerd. Het betreft in het bijzonder:

- Afschrijvingspercentages voor materiële vaste activa;
- Mogelijke afwaardering van materiële vaste activa;
- De bepaling van de eventueel benodigde voorziening voor oninbare activa, zoals debiteuren en verstrekte geldleningen;
- De bepaling en onderbouwingen van de verplichtingen en enkele kortlopende schulden;
- De omvang en toereikendheid van de voorzieningen;
- De inschatting van niet kwantificeerbare risico's.

## Reserves en voorzieningen zijn adequaat toegelicht

*Toelichting op de reserves in algemene zin*
De reserves zijn in 2008 met circa € 13 mln. (2007: € 31 mln.) toegenomen tot € 217,9 mln. (inclusief het rekeningresultaat 2008 ad € 21,2 mln.). Dit zijn echter geen volledig vrij besteedbare middelen. De bestemmingsreserves van € 102,7 mln. bevatten namelijk de in het verleden door PS beschikte middelen voor projecten. In deze paragraaf gaan wij hier nader op in.

Conform voorgaande jaren geldt dat de (toenemende) omvang van de reserves een belangrijk aandachtspunt is en blijft. Daarnaast blijft de aanwending van de reserves conform voorgaande jaren achter bij de begroting. Deze ontwikkeling komt overeen met het beeld van de jaarrekening 2007 en 2006. Dit heeft de aandacht van het college, maar is een blijvend aandachtspunt.

*Actualisatie reserves en voorzieningen*
In 2006 zijn naar aanleiding het rapport 'Besparen op reserves?' van de Commissie Reserves en Voorzieningen alle reserves en voorzieningen beoordeeld. Dit heeft geleid tot het geheel of gedeeltelijk opheffen/vrijvallen van een aantal reserves en voorzieningen en het verbeteren van de interne onderbouwingen van een aantal reserves en voorzieningen.

In de jaarrekening 2008 is dit verder doorgezet, het aantal reserves is verder afgenomen. Dit vergroot transparantie en eenduidigheid van inzet van middelen en besluiten van de Staten hierover.

Sinds 2004 is er geen integrale nota reserves en voorzieningen meer opgesteld. Wij hebben het college geadviseerd om deze weer op te stellen gezien de vele nieuwe uitgangspunten, onderbouwingen en wijzigingen (die overigens wel via bijvoorbeeld tussentijdse bestuursrapportages met de Staten zijn afgestemd). Daarnaast bestaan er nog enkele aandachtspunten. Hieronder gaan wij hier nader op in.

*In 2008 hebben geen rechtstreekse vermogensmutaties plaatsgevonden*
Bij onze controle hebben wij vastgesteld dat geen rechtstreekse vermogensmutaties ten gunste of ten laste van de reserves hebben plaatsgevonden. Alle mutaties worden via de resultaatbestemming en daardoor ter autorisatie van de Staten aangeboden en verwerkt

### *Overige aandachtspunten reserves*

*Reserve Algemene doeleinden*
Deze reserve is afgenomen tot € 33,8 mln. in verband met een storting in de risicoreserve en bijdrage aan de exploitatie. Ook zijn de afgeroomde middelen uit de reserve Verkeer en Vervoer in deze reserve gestort (conform Statenbesluit). Het saldo ad € 33,8 mln. is onderdeel van het weerstandsvermogen van de provincie. Hier staan geen bestuurlijke verplichtingen tegenover.

*Saldireserve*
De saldireserve wordt gevoed door de positieve rekeningresultaten en als algemeen dekkingsmiddel gebruikt. Op deze reserve staan diverse verplichtingen uit hoofde van de overgehevelde kredieten 2007 en de bestuursrapportages. In 2009 dienen de diverse projecten te worden afgerond. Sterke sturing hierop door het college is gewenst.

*Reserve uitvoering collegeprogramma 2003-2007*
Conform afspraak is deze reserve opgeheven.

*Risicoreserve*
Deze reserve is ingesteld om incidentele tegenvallers uit te dekken. De dotaties zijn verricht vanuit de algemene reserve (€ 6.4 mln.) en de saldireserve (ad € 12.6 mln.). Het saldo is onderdeel van het weerstandsvermogen van de provincie. Hier staan geen bestuurlijke verplichtingen tegenover.

*Reserve stimuleringsfonds Drentse projecten*
Deze reserve ad € 44,4 mln. (vorig jaar € 22,2 mln.) is in 2007 gevormd bij de voorjaarsnota 2007 PLUS en dient om gebiedsgerichte (co)financiering van relatief grote projecten mogelijk te maken. Wij hebben het college geadviseerd om voor deze reserve specifieke bestedingsregels te formuleren omtrent maximale doorlooptijd/doorschuiven van projecten en een vaste einddatum met (indien van toepassing) terugstorting van middelen in de algemene reserve.

*Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt*
Deze reserve nam sinds enige jaren toe door het doorschuiven van onderhoudswerkzaamheden. In 2007 en 2008 is de reserve (licht) afgenomen en bedraagt € 6,6 mln. (vorig jaar € 6,9 mln.) door hogere kosten dan begroot. Bij de voorjaarsnota 2008 zou deze reserve worden herijkt. Dit heeft plaatsgevonden. Periodieke actualisatie en monitoring van deze reserve blijft van groot belang.

*Reserve beheer vaarwegen Zuid-Oost Drenthe*
Conform afspraak is deze reserve opgeheven.

*Reserve ontgrondingenheffing*
Sinds enige jaren vinden slechts zeer geringe onttrekkingen plaats, zo ook in 2008. GS heeft aangegeven de reserve (ultimo 2008 € 0,6 mln.) in verband met wettelijke voorschriften te handhaven. Wij zijn van mening dat deze reserve kan worden opgeheven. Eventuele risico's voor schades kunnen worden gedekt uit algemene reserves (zoals ook bij het opheffen van de reserve bestuursdwang is besloten).

*Reserve versterking economische structuur*
In de jaarrekening is een goede toelichting opgenomen op de ontwikkelingen gedurende 2008 en op de toekomstige uitgaven. De reserve is toegenomen tot € 10,7 mln. (2007: € 2,5 mln.) in verband met toegekende projecten uit hoofde van Koers Noord of EFRO. Van de totale boekwaarde is derhalve € 8,4 mln. al vastgelegd/gecommitteerd.

*Reserve Grondwaterheffing*
De reserve Grondwaterheffing dient ter dekking van eventuele kosten en claims bij ontgronding en bedraagt ultimo 2008 € 0,7 mln. Gezien de geringe omvang van de uitgaven verdient het naar onze mening de sterke voorkeur om deze uitgaven in de begroting te verwerken in plaats van in een reserve.

*Reserve investeringen verkeer en vervoer*
Deze reserve is in 2008 toegenomen tot € 39 mln. ultimo 2008 (2007: € 33 mln.). Dit wordt veroorzaakt door het later gereedkomen van investeringsprojecten waardoor de afschrijvingslasten naar latere jaren verschuiven. De toelichting is beperkt. In de jaarrekening 2007 werd gesteld dat uitvoering van deze grootschalige projecten staat gepland voor 2008. Gezien de toegenomen boekwaarde ultimo 2008 is dit niet gerealiseerd. Kritische monitoring van deze reserve is en blijft van groot belang. In 2008 is deze reserve geactualiseerd en in de begroting 2009 is een bedrag van € 12 mln. afgeraamd.

*Reserve btw Compensatiefonds*
Conform afspraak is deze reserve opgeheven.

***Overige aandachtspunten voorzieningen***

*Voorziening groot onderhoud provinciehuis*
In het kader van de revitalisering van het provinciehuis is deze voorziening in 2006 nader beoordeeld. Hierbij is besloten om een deel van kosten van de geplande revitalisering ten laste van deze voorziening te brengen. Volgens de nieuwe planning zal bij afronding van de revitalisering de voorziening volledig benut zijn. Dan zal ook de nieuwe meerjaren onderhoudsplanning worden geactualiseerd. Dit zal naar verwachting in 2009/2010 zijn.

*Voorziening kapitaalslasten kunstwerken*
Conform afspraak is deze voorziening opgeheven.

## Ook in andere balansposten zitten bijzonderheden

*Uitkering provinciefonds*
In de jaarrekening 2008 is geen vordering betreffende de uitkering van de behoedzaamheidreserve verantwoord. Naar verwachting zal de behoedzaamheidreserve lager uitvallen dan voorgaande jaren en per saldo een relatief geringe omvang hebben. Begin maart 2009 is gebleken dat de behoedzaamheidreserve/integratieheffing deels zal worden uitgekeerd. Dit resulteert in een extra opbrengst van circa € 0,26 mln. voor de provincie Drenthe. Dit is gegeven het late moment van bekendmaking in onderling overleg niet meer aangepast in de jaarrekening 2008. Deze opbrengst is wel opgenomen in onze foutenevaluatie (hoofdstuk 2 van deze rapportage).

*Opbrengst motorrijtuigenbelasting*
Naar verwachting zal over het boekjaar 2008 voor het eerst een accountantsverklaring worden afgegeven over de volledigheid, juistheid en tijdigheid van de verantwoorde (en geïnde) opcenten per provincie. Op basis van de huidige landelijke systematiek bestaat mogelijk nog een onzekerheid ten aanzien van de in de jaarrekening 2008 verantwoorde opbrengst motorrijtuigenbelasting. Kwantificering van deze post is voor provincie Drenthe niet mogelijk. Aangezien sprake is van een landelijke systematiek en deze onzekerheid al diverse jaren bestaat, kunnen wij instemmen met de huidige verwerkingswijze.

Bijlagen

# Bijlage A: Aard van de opdracht en accountantsverklaring

**Opdracht**
In overeenstemming met de door Provinciale Staten aan ons verstrekte opdracht, zoals vastgelegd in het door u opgestelde controleprotocol en geactualiseerde normenkader van 12 november 2008, hebben wij de jaarrekening 2008 van provincie Drenthe gecontroleerd.

De jaarrekening is de verantwoordelijkheid van het college van GS. Wij hebben van het college van GS een bevestiging bij de jaarrekening ontvangen. Het is onze verantwoordelijkheid een accountantsverklaring inzake deze jaarrekening te verstrekken op basis van onze accountantscontrole. Wij hebben de controleopdracht uitgevoerd in overeenstemming met in Nederland van toepassing zijnde Richtlijnen voor de Accountantscontrole.

Daarnaast zijn wij de verenigbaarheid met de jaarrekening nagegaan van de financiële en niet-financiële gegevens die bij de jaarrekening zijn gevoegd. Wij zijn daarbij in het bijzonder nagegaan of het Jaarverslag van het college verenigbaar is met de jaarrekening, zoals bedoeld in het Besluit Accountantscontrole Provincies en Gemeenten. Wij zijn verplicht in onze accountantsverklaring melding te maken van eventuele door ons geconstateerde tekortkomingen dienaangaande.
Als gevolg van het toepassen van deelwaarnemingen en andere beperkingen die inherent zijn aan een controle, samen met de beperkingen die inherent zijn aan elke beheersingsmaatregel, bestaat een onvermijdbaar risico dat zelfs een onjuistheid van materieel belang onontdekt blijft. Wij hebben onze controle op dusdanige wijze ingericht dat wij redelijkerwijs kunnen verwachten dat materiële onjuistheden in de jaarrekening of de financiële administratie zijn ontdekt (daarbij inbegrepen materiële onjuistheden als gevolg van fraude, fouten en niet-naleving van wettelijke of andere voorschriften). Van ons onderzoek kan en mag echter niet worden verwacht dat het alle materiële onjuistheden, fraude, fouten of niet-naleving van wettelijke of andere voorschriften die zouden kunnen bestaan, aan het licht zal hebben gebracht.

Onze bevindingen rapporteren wij primair aan de betrokkenen, aan het management en het college. In dit verslag hebben wij op bestuurlijke hoofdlijnen onze voor PS belangrijkste bevindingen samengevat.

**Soort accountantsverklaring**
Onder voorbehoud dat de door het college opgestelde jaarrekening 2008 ongewijzigd wordt aangenomen door Provinciale Staten, hebben wij een goedkeurende accountantsverklaring afgegeven over de getrouwheid en de rechtmatigheid van de jaarrekening 2008. Deze verklaring is gedateerd 7 april 2009. In deze jaarrekening worden de volgende kengetallen getoond:

- Balanstotaal € 327,6 mln.
- Eigen vermogen € 217,9 mln.
- Nog te bestemmen resultaat € 21,2 mln.

De volledige tekst van onze accountantsverklaring is hierna opgenomen.

## *ACCOUNTANTSVERKLARING*

***Verklaring betreffende de jaarrekening***
Wij hebben de jaarrekening 2008 van provincie Drenthe, bestaande uit de balans per 31 december 2008 en de programmarekening over 2008 met de toelichtingen, gecontroleerd.

*Verantwoordelijkheid van het college van Gedeputeerde Staten*
Het college van Gedeputeerde Staten van provincie Drenthe is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten. Deze verantwoordelijkheid houdt onder meer in dat de jaarrekening zowel de baten en lasten als de activa en passiva getrouw dient weer te geven en dat de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen. Rechtmatige totstandkoming betekent in overeenstemming met de begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen waaronder provinciale verordeningen. Deze verantwoordelijkheid omvat onder meer: het ontwerpen, invoeren en in stand houden van een intern beheersingssysteem relevant voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van zowel de baten en lasten als de activa en passiva, zodanig dat deze geen afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten bevat en voor de naleving van de relevante wet- en regelgeving, het kiezen en toepassen van aanvaardbare grondslagen voor financiële verslaggeving en het maken van schattingen die onder de gegeven omstandigheden redelijk zijn.

*Verantwoordelijkheid van de accountant*
Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle, als bedoeld in artikel 217, tweede lid van de Provinciewet. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder het Besluit accountantscontrole provincies en gemeenten en het door Provinciale Staten vastgestelde controleprotocol. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.
Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De keuze van de uit te voeren werkzaamheden is afhankelijk van de professionele oordeelsvorming van de accountant, waaronder begrepen zijn beoordeling van de risico's van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten. In die beoordeling neemt de accountant in aanmerking het voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van zowel de baten en lasten als de activa en passiva, alsmede het voor de naleving van de wet- en regelgeving relevante interne beheersingssysteem, teneinde een verantwoorde keuze te kunnen maken van de controlewerkzaamheden die onder de gegeven omstandigheden adequaat zijn, maar die niet tot doel hebben een oordeel te geven over de effectiviteit van het interne beheersingssysteem van de provincie.
Tevens omvat een controle onder meer een evaluatie van de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving, van de redelijkheid van schattingen die het college van Gedeputeerde Staten van provincie Drenthe heeft gemaakt, en een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

De bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten. Deze goedkeuringstolerantie is conform door Provinciale Staten bij statenbesluit van 12 november 2008 vastgesteld.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

*Oordeel*
Naar ons oordeel geeft de jaarrekening van provincie Drenthe een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2008 als van de activa en passiva per 31 december 2008 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten.
Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen in overeenstemming met de begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen waaronder provinciale verordeningen.

***Verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften en/of voorschriften van regelgevende instanties***
Op grond van de wettelijke verplichting ingevolge artikel 217 lid 3 onder de Provinciewet melden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening.

**Controlebevindingen**
Tijdens onze controlewerkzaamheden maken wij gebruik van de rapporterings- en goedkeuringstoleranties zoals opgenomen in het Besluit Accountantscontrole Provincies en Gemeenten voor de accountantscontrole op de jaarrekening en de interne controle van provincie Drenthe. Hierin is opgenomen dat de accountant een goedkeurende verklaring afgeeft indien de geconstateerde fouten minder zijn dan 1% en de onzekerheden minder zijn dan 3% van de totale lasten.

*Impact op getrouwheidsoordeel*
Tijdens onze controlewerkzaamheden resteren met uitzondering van de onderstaande twee tekortkomingen geen bevindingen meer. Deze zijn gecorrigeerd in de definitieve jaarrekening.

| | |
|---|---|
| **Tekortkomingen/fouten** | |
| Hogere uitkering provinciefonds (behoedzaamheidsreserve) | € 0,26 mln. |
| | |
| **Onzekerheden** | |
| Onzekerheid inzake rechtmatigheid van Europese programma's | P.M. |

De geconstateerde tekortkomingen hebben per saldo een positief effect op het resultaat van € 0,26 mln. en blijven ruim onder onze tolerantie van 1% (€ 2,4 mln.). Wij hebben daarom voor het aspect getrouwheid een goedkeurende accountantsverklaring afgegeven.

*Impact op rechtmatigheidoordeel*
In 2008 zijn de rechtmatigheidsonderzoeken uitgevoerd door de eigen organisatie. Op basis van deze onderzoeken en de door ons uitgevoerde werkzaamheden hebben wij geconstateerd dat de organisatie heeft gehandeld binnen het door de Staten gestelde normenkader en de wettelijke regels.

| | |
|---|---|
| **Tekortkomingen/fouten** | |
| Hierboven opgenomen getrouwheidstekortkomingen zijn ook (ongesaldeerd) als rechtmatigheidtekortkomingen aan te merken | € 0,26 mln. |
| | |
| **Onzekerheden** | |
| Geen | |

De tekortkomingen en onzekerheden blijven zowel bij getrouwheid als rechtmatigheid ruim onder de maximale grens van 1% (€ 2,4 mln.). Om deze reden heeft dit geen consequenties voor de oordeelparagraaf van onze accountantsverklaring en hebben wij een goedkeurende accountantsverklaring afgegeven op het aspect rechtmatigheid.

# Bijlage B: Single information, Single audit

Wij hebben in onze controle specifieke werkzaamheden verricht om een oordeel te kunnen geven over de getrouwheid en rechtmatigheid van de financiële verantwoordingsinformatie in de bijlage inzake SiSa bij de jaarrekening 2009 van de provincie Drenthe. Onze werkzaamheden hebben gevarieerd tussen het beoordelen van de interne beheersing en het uitvoeren van detailcontroles. In de bijlage bij de jaarrekening zijn twee typen indicatoren opgenomen:

1. Indicatoren (bedragen en andere kwantitatieve gegevens, veelal prestatie-indicatoren), die van invloed zijn op de financiële vaststelling;
2. Indicatoren, zonder invloed op de financiële vaststelling.

Voor de eerste indicator geldt dat er een relatie is tussen de jaarrekening en de bijlage. Wel kunnen er verschillen ontstaan tussen bijlage en jaarrekening (bijvoorbeeld kasstelsel ten opzichte van baten- en lastenstelsel), omdat voor de indicatoren in de bijlage de wet- en regelgeving per specifieke uitkering leidend is. Wij hebben op deze indicatoren een reguliere rechtmatigheid-controle uitgevoerd en indien specifiek gevraagd is, de deugdelijke totstandkoming van de indicator beoordeeld. De tweede indicator heeft normaliter geen directe relatie met de gemeentelijke jaarrekening. Deze indicatoren zijn noodzakelijk voor het departementale jaarverslag. Bij deze indicatoren hebben wij alleen de deugdelijke totstandkoming van de indicator beoordeeld.

Voor de bevindingen uit onze controle gelden op grond van het Besluit Accountantscontrole Provincies en Gemeenten (BAPG) zwaardere rapportagetoleranties dan voor andere onderdelen van de reguliere jaarrekening.

In dit verslag van bevindingen hebben wij per specifieke uitkering fouten en onzekerheden boven een vastgestelde financiële grens opgenomen voor zover deze niet door de provincie zijn gecorrigeerd. De financiële grens is afhankelijk gesteld van de omvangsbasis van de regeling. De omvangsbasis wordt gebaseerd op de gevraagde indicator. Bij een gevraagde indicator van "bestedingen gedurende het jaar" wordt de omvangsbasis bijvoorbeeld gevormd door de bestedingen in de regeling. De financiële grens is per specifieke uitkering:

- € 10.000 indien de omvangsbasis kleiner dan of gelijk is aan € 100.000;
- 10% indien de omvangsbasis groter dan € 100.000 en kleiner dan of gelijk aan € 1.000.000 is;
- € 100.000 indien de omvangsbasis groter dan € 1.000.000 is.

De rapporteringtolerantie heeft geen consequenties voor de omvang en aard van de controle van specifieke uitkeringen. Het gaat alleen om het rapporteren van de waargenomen fouten en onzekerheden voortkomende uit de accountantscontrole.

Op basis van de nota verwachtingen accountantscontrole uitgegeven door het Ministerie van Binnenlandse Zaken rapporteren wij middels volgende voorgeschreven tabel de geconstateerde fouten of onzekerheden per regeling:

| | Specifieke uitkering of overig | Fout of onzekerheid | Financiële omvang in euro's | Toelichting fout/onzekerheid |
|---|---|---|---|---|
| 10A | Geldstroom Beeldende Kunst en Vormgeving 2005 - 2008 | Geen | Nvt | Nvt |
| 11A | Actieplan Cultuurbereik 2005 – 2008 | Geen | Nvt | Nvt |
| 12 | Versterking cultuureducatie in het primair onderwijs 2005 – 2007 | Geen | Nvt | Nvt |
| 17A | Uitkering Marsrouteplannen | Geen | Nvt | Nvt |
| 22A | Bodemsanering | Geen | Nvt | Nvt |
| 23A | Externe veiligheid | Geen | Nvt | Nvt |
| 32 | RijksCofinancieringsregeling INTERREG | Geen | Nvt | Nvt |
| 37A | Besluit Locatiegebonden subsidies 2005 | Geen | Nvt | Nvt |
| 43D | Investering Stedelijke Vernieuwing | Geen | Nvt | Nvt |
| 49A | Brede doeluitkering verkeer en vervoer | Geen | Nvt | Nvt |
| 61 | Doeluitkering jeugdzorg (Bureau Jeugdzorg + Zorgkosten Jeugdzorg) | Onzekerheid | PM | Zie hieronder bij Jeugdzorg |
| 62 | Rijkssubsidieregeling Jeugdzorg | Geen | Nvt | Nvt |

*Actieplan cultuurbereik 2005 – 2008*
Op basis van ontvangen correspondentie blijkt dat de periode voor het vaststellen van de toegekende subsidies aan gemeenten en/of instellingen definitief vast te stellen is verlengd tot 1 januari 2010.

*Externe veiligheid*
De indicator inzake het vast personeel is naar aanleiding van een nader toelichting van BZK juist aangepast en opgenomen in de SiSa-bijlage.

*Brede doeluitkering verkeer en vervoer*
In het kader van de controle van deze regeling is vooral het "bestedingenbegrip" van belang. De toepassing van het bestedingbegrip is naar onze mening toereikend toegepast. Zoals wij vorig jaar aan u hebben gerapporteerd, is het concessiebeheer verbeterd. Bij een aantal concessies heeft de afrekening van 2007 nog niet plaatsgevonden. Dit wordt veroorzaakt door het laat beschikbaar komen of ontbreken van noodzakelijke informatie.

*Jeugdzorg*
Uit onze uitgevoerde controle blijkt dat nog niet alle instellingen over 2007 voldoen aan de formele vereisten. Dit heeft voornamelijk betrekking op Bureau Jeugdzorg. De accountant van BJZ heeft geen verklaring inzake rechtmatigheid afgegeven, daarnaast heeft de provincie zelf niet beoordeeld of de instelling rechtmatig heeft gehandeld. Dit dient met prioriteit te worden opgepakt. Vooralsnog hebben wij dit als een onzekerheid aangemerkt.
Belangrijke overige inhoudelijke aandachtspunten bij de vaststelling van de subsidies 2007 betreffen de aanwezigheid van een geldige indicatiestelling voor verleende zorg bij instellingen en de volledigheid van de aan- en afmeldingen LBIO. Dit wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door de onduidelijkheid die er de afgelopen jaren was over de geldende wet- en regelgeving en de rechtmatigheideisen die zijn gesteld aan de besteding van de subsidie en waaraan door de accountants van de instellingen dient te worden getoetst.
Op basis hiervan bestaat onzekerheid ten aanzien van de rechtmatigheid van geleverde zorg bij jeugdzorginstellingen.

De opgenomen aantallen inzake de indicatoren Bureau Jeugdzorg betreffen het jaar 2007. Op basis van de correspondentie tussen het Ministerie van Jeugd en Gezin en de provincie is dit naar onze mening juist.

De juistheid van de in de SiSa-bijlage opgenomen aan- en afmeldingen LBIO is door ons niet vast te stellen, aangezien geen betrouwbare verantwoording hierover kan worden afgelegd. Hiermee wijkt Drenthe niet af van het landelijke beeld. Daarnaast heeft Drenthe de aantallen van 2006 verantwoord conform de omschrijving zoals opgenomen in de SiSa-bijlage bij deze indicator.

provincie Drenthe

# Jaarstukken
## 2008

**Kiezen voor de kracht van Drenthe**

# Jaarstukken
## 2008

*Gedeputeerde staten van Drenthe*
*April 2009*

**Colofon**
Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

# Inhoud


| | | |
|---|---|---|
| **I.1** | **Programmaverantwoording** | 11 |
| | Programma 1 De provincie doét er toe! | 13 |
| | Programma 2 Samenleving met samenhang | 33 |
| | Programma 3 Ruimte en bereikbaarheid | 63 |
| | Programma 4 Kennis wérkt | 97 |
| | Programma 5 Leefomgeving | 117 |
| | Programma 6 Middelen | 173 |
| **I.2** | **Paragrafen** | 185 |
| I.2.1 | Lokale heffingen | 187 |
| I.2.2 | Weerstandsvermogen | 190 |
| I.2.3 | Onderhoud kapitaalgoederen | 205 |
| I.2.4 | Financiering | 209 |
| I.2.5 | Bedrijfsvoering | 216 |
| I.2.6 | Verbonden partijen | 226 |
| I.2.7 | Grondbeleid | 234 |
| **II** | **Jaarrekening** | 237 |
| II.1 | Programmarekening 2008 | 238 |
| II.2 | Toelichting op de saldi van de programmarekening 2008 | 240 |
| II.3 | Balans per 31 december 2008 | 247 |
| II.4 | Waarderings- en resultaatbepalingsgrondslagen | 248 |
| II.5 | Toelichting op de balans per 31 december 2008 | 250 |
| II.6 | Incidentele baten en lasten | 257 |
| **III** | **Overige gegevens** | 263 |
| III.1.1 | Investeringen | 265 |
| III.1.2 | Stand en verloop van reserves en voorzieningen | 274 |
| III.1.3 | Overzicht personeelssterkte (fte) | 297 |
| III.1.4 | Arbeidskostengerelateerde verplichtingen | 298 |
| III.1.5 | Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancieerde topinkomens | 299 |
| III.1.6 | Rapportage verordening dwangsom | 300 |
| III.1.7 | Rapportage Single information single audit (Sisa) | 302 |
| III.1.8 | Portefeuilleverdeling GS-Leden | 312 |
| III.1.9 | Zetelverdeling | 313 |
| III.1.10 | Afkortingenwijzer | 314 |
| III.2 | Accountantsverklaring | 318 |
| III.3 | Bestemming van het resultaat | 320 |

FIETS
VOOR
2008
FIETS
ERSCHIL.NL

# Voorwoord

Voor u liggen de Jaarstukken 2008. In deze jaarstukken zult u een verslag aantreffen van de realisatie van ons collegeprogramma “Kiezen voor de kracht van Drenthe” over het jaar 2008. Wij doen met name verslag van de aanpak van onze ambities in de zin van plannen, programmeren en “in de markt zetten” van Drentse initiatieven in nauwe samenwerking met onze maatschappelijke partners.

Uitgangspunt is dat de jaarstukken aansluiten bij de opzet van de begroting. U vindt dan ook in de Jaarstukken 2008 de programma’s terug die wij hebben gekozen op basis van ons collegeprogramma “Kiezen voor de kracht van Drenthe”. Net als in de begroting en voorjaarsnota’s wordt ook in de Jaarstukken een onderscheid gemaakt tussen onze prioriteiten en de “lopende zaken”.

De Jaarstukken 2008 laten een positief rekeningresultaat zien. De financiële verantwoording vindt u in de programmaverantwoording per prioriteit en product en tevens in de jaarrekening, het tweede onderdeel van de jaarstukken.

Wij vertrouwen erop dat wij met de Jaarstukken 2008 een goede bijdrage hebben geleverd aan het inzichtelijk maken van onze inzet voor de kracht van Drenthe.

Assen, 7 april 2009

*College van gedeputeerde staten van Drenthe*

# Inleiding

De Jaarstukken 2008 hebben vrijwel dezelfde opzet als vorig jaar. Er zijn zes programma's die de indeling van het collegeprogramma volgen. De programma's zijn vervolgens ingedeeld in diverse producten. Voor de productindeling is de opzet van de Begroting 2009 gevolgd, waardoor met name binnen programma 2, Samenleving met samenhang andere producten zijn opgenomen dan in de begroting 2008. De doelrealisatie binnen programma 6, Middelen is nu vrijwel geheel opgenomen in de bedrijfsvoeringsparagraaf, ook conform de opzet van de begroting 2009.

Vanuit het Besluit begroting en verantwoording zijn dit jaar geen nieuwe eisen naar voren gekomen die van invloed zijn op de indeling van jaarstukken, nadat dit in 2007 wel het geval was ten aanzien van de presentatie van het rekeningsresultaat.

In de programmaverantwoording is per programma een specificatie opgenomen van welke bedragen wordt voorgesteld deze vanuit het rekeningsresultaat aan de achterliggende reserves toe te voegen. Hierdoor is beter inzichtelijk gemaakt welke gelden binnen de programma's met reserves worden verrekend en welke bedragen tot de voor- en nadelen van het rekeningsaldo behoren.

Het rekeningsaldo 2008, voor verwerking van niet begrote mutaties in reserves, bedraagt € 21.233.000,--. Het totale bedrag van niet begrote mutaties met reserves bedraagt € 13.606.000,--.

Het vrij besteedbare resultaat 2008 bedraagt € 2.731.000,--. Dit is het saldo na het overhevelen van eenmalige budgetten naar 2009.

Dit saldo wordt met name verklaard door hogere opbrengsten vanuit het provinciefonds/nettering algemene uitkering € 894.000,--, per saldo hogere rentebaten (saldo van hogere rentebaten en hogere rentelasten) van € 256.000,-- en lagere kosten voor de inzet van proceskostenbudgetten van € 380.000,--. Daarnaast resulteren vele kleinere voor- en nadelen in een resultaat van € 1.201.000,--. Een nadere detailspecificatie van de verschillen tussen begrote en gerealiseerde saldi kunt u vinden in paragraaf II.2, Toelichting op de programmarekening. In paragraaf III.3, Bestemming van het resultaat staan de grotere afwijkingen in het kort aangegeven.

De jaarstukken zijn voor provinciale staten belangrijk om invulling te geven aan de controlerende functie die zij hebben. Gedeputeerde staten leggen door middel van de Jaarstukken 2008 verantwoording af over zaken die in de Begroting 2008 zijn gepland.

De jaarstukken zijn onderverdeeld in het jaarverslag en de jaarrekening.

Het jaarverslag bestaat uit:
- de programmaverantwoording als tegenhanger van de beleidsbegroting
- de paragrafen zoals voorgeschreven volgens het Besluit begroting en verantwoording

De jaarrekening bestaat uit:
- de programmarekening en de toelichting
- de balans en de toelichting

Verder worden nog de “overige gegevens” verstrekt, waaronder de accountantsverklaring.

Hierna beschrijven wij kort de onderdelen van de Jaarstukken 2008

**De programmaverantwoording**
De programmaverantwoording is opgebouwd uit programma’s en de programma zijn onderverdeeld naar producten. In de programmaverantwoording wordt per programma/product ingegaan op de realisatie van doelen die in de Begroting van 2008 zijn opgenomen. In het blauw zijn de zaken vanuit de begroting opgenomen, dit onder het kopje: Wat waren onze doelen en wat hebben wij gerealiseerd? Daarnaast wordt indien van toepassing ingegaan op ontwikkelingen en prioriteiten met betrekking tot de producten. Onder het kopje: Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij eraan doen? Is de tekst overgenomen van de Begroting 2008 en vervolgens is aangeven wat er aan de prioriteiten van 2008 is gedaan. Tevens is een apart financieel overzicht van de prioriteiten opgenomen en zijn afwijkingen groter dan € 50.000,-- per prioriteit toegelicht. Ten slotte wordt aan het eind van elk programma aan gegeven wat het gekost heeft en wordt op grotere verschillen een toelichting gegeven. Getracht is duidelijker aan te geven wat de oorzaak van onder- en overschrijding is, of dit een interne of externe oorzaak heeft en of het beïnvloedbaar was. Daarnaast is aangegeven of ondanks de eventuele financiële afwijking de doelen zijn behaald. Dit alles conform motie 14 in de vergadering van provinciale staten van 25/26 juni 2008 en de uitwerking daarvan.

Schapen op de Westerbrink bij het Provinciehuis.

**De paragrafen**
In de paragrafen worden onderwerpen behandeld die van belang zijn voor het inzicht in de financiële positie van de provincie. De paragrafen bevatten een verslag van de realisatie van beleidsuitgangspunten van beheersmatige activiteiten en lokale heffingen.

**De programmarekening**
Via vaststelling van de begroting autoriseren de staten het college tot het doen van uitgaven. Over de realisatie daarvan wordt in het overzicht van baten en lasten in de programmarekening per programma verslag gedaan. Gezien het belang van een goed inzicht in de baten en lasten, worden de baten en lasten per programma weergegeven in een afzonderlijk overzicht. Dit overzicht is integraal; dat wil zeggen dat het alle baten en lasten bevat, zoals opgenomen in het programmaplan bij de Begroting 2008. Daarnaast wordt een overzicht verstrekt van de saldi per programma. In een beknopt overzicht is per programma een specificatie opgesteld. Het gaat om een aggregatie van de financiële analyse uit het jaarverslag.

**De balans met toelichting en de overige gegevens**
Inzicht in de financiële positie is van belang, mede met het oog op de continuïteit van de provincie. Daarom besteden wij afzonderlijk aandacht aan de financiële positie, zoals deze te bepalen is op basis van de balans. Speciale aandacht geven wij aan de investeringen, reserves en voorzieningen personeelssterkte, de Verordening dwangsom en de voorgeschreven verantwoording Single information en single audit (Sisa).

# Kerngegevens

## A Sociale structuur

| | |
|---|---|
| Aantal inwoners (per 1 januari 2008) | 488.135 |
| Aantal huishoudens (per 1 januari 2007) | 204.126 |

## B Economische structuur

| | |
|---|---|
| Netto arbeidsparticipatie | 64,7% |
| Beroepsbevolking (x 1.000) | 214 |
| Werkzaam (x 1.000) | 203 |
| Werkloos (x 1.000) | 11 |

**Bedrijvigheid (in aantallen, per 1 april 2007)**

| | |
|---|---|
| Landbouw | 4637 |
| Industrie | 1.664 |
| Bouw | 2.956 |
| Handel | 7.394 |
| Horeca | 1.430 |
| Transport | 935 |
| Zakelijke diensten | 6.504 |
| Overige diensten | 5.602 |

## C Fysieke structuur

| | |
|---|---|
| Oppervlakte (in km2) | |
| Land | 2.641,09 |
| Binnenwater | 39,28 |
| | |
| Oppervlakte cultuurgrond (in ha) | 152.170 |
| | |
| Wegenbeheer | |
| Wegen (in km) | 467 |
| Parallelwegen (in km) | 13 |
| Fietspaden (in km) | 262 |
| | |
| Vaarwegen (in km) | 156 |
| | |
| Woningvoorraad (per 1januari 2008) | 204.939 |

**Bronnen**

- Drenthe in cijfers
- Centraal Bureau voor de Statistiek
- Provinciaal werkgelegenheidsregister

# Programma 1
# De provincie doét er toe!

Koningin Beatrix bracht 6 mei 2008
een streekbezoek aan
de provincie Drenthe

# Programma 1 De provincie doét er toe!

## Missie

Onze ambitie is de provincie te laten léven door actief te zijn als stimulator, initiatiefnemer en regisseur. Vooropstaat een heldere en duidelijke communicatie. Digitale ontsluiting van informatie speelt een belangrijke rol. De dienstverlening aan inwoners, bedrijven, organisaties en medeoverheden wordt verbeterd. Zij worden interactief betrokken bij de opstelling en uitvoering van provinciaal beleid. Samenwerking met gemeenten, waterschappen en buurprovincies is van belang. Drenthe wordt sterker gepositioneerd op nationaal en internationaal niveau. De lobby richting Den Haag en Brussel krijgt meer aandacht. Bij de profilering van Drenthe staan de eigen kernwaarden centraal. Actief wordt ingespeeld op belangrijke (inter)nationale trends als klimaatverandering, duurzame energievoorziening, internationalisering en demografische veranderingen. Gebiedsgerichte aanpak krijgt meer gestalte.

## Belangrijkste resultaten

Op 17 september jl. is de gezamenlijke GS-PS-conferentie geweest over de uitwerking van de rapporten van commissie Lodders, d'Hondt, Mans en Van der Tuuk en het bestuursakkoord. Mede naar aanleiding hiervan hebben GS een visie op het rapport Amen is geen Amsterdam opgesteld. Aan deze visie geven GS in 2009 en verder invulling.

Om te komen tot een gezamenlijke strategische agenda hebben GS samen met de VDG de conferentie Bestuurlijke ontwikkelingen voorbereid. De conferentie vindt in februari 2009 plaats. Op grond van de uitkomsten van de conferentie komen GS en de VDG tot een gezamenlijke strategische agenda.

Er is een adviesrapport opgeleverd waarin een indruk gegeven wordt van hoe de organisatie interactief werkt. Daarnaast geeft het rapport weer waar teamleiders en projectleiders ondersteuning en ontwikkelimpulsen nodig hebben om meer integraal en interactief te gaan werken en om invulling te kunnen geven aan de regisseursrol van de provincie.

Diverse (kennis)instellingen hebben zich voor de duur van het programma (de collegeperiode) verbonden aan het programma: Universiteit Nyenrode en diverse professoren van deze instelling, het adviesbureau Public Impact, Igno Pröpper en zijn bedrijf Partners + Pröpper en het ministerie van VROM.

Vanuit het programma ondersteunen wij actief het participatiegedeelte in het programma Klimaat & Energie. Dit hebben wij gedaan door kennis, budget en deskundigheid in het participatiegedeelte in te zetten en gezamenlijk te benutten.

Er wordt nieuwe impuls gegeven aan Reuring.nl: de website wordt gebruikt als instrument voor burgerparticipatie. Daarnaast uitbreiding: vergelijkbaar met IdeeEZ en IdeeBZK wordt een 'ideeënbus' gekoppeld aan Reuring.nl waarin burgers hun ideeën voor beleidsontwikkeling of beleidsinnovatie kenbaar kunnen maken. Vanuit de ambtelijke organisatie wordt voor opvolging gezorgd.

Om kennis en ervaring te delen is actief de verbinding gezocht met grote interactieve processen. Wij zoeken naar manieren om de kennis en ervaring breed in te zetten in de organisatie om zo nieuwe interactieve processen te versterken en op gang te brengen.

Beëdiging in april van de heer M.L.J. Out als burgemeester
van Borger-Odoorn door de CdK, de heer R. ter Beek

## Wat waren onze doelen en wat hebben we gerealiseerd?

| **P-1.0 Provinciale staten**<br>Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct). |
|---|
| Grotere zichtbaarheid PS. Indicatoren: 20 werkbezoeken staten(commissies); 75% van de Drentse inwoners weet wie PS zijn en wat ze doen. |

### P-1.0 Provinciale staten

Het aantal werkbezoeken in 2008 is meer dan 20 geweest. In het kader van de grotere zichtbaarheid van PS tellen ook de avonden mee die zijn georganiseerd met gemeenteraden om te discussiëren over de nieuwe structuurvisie en de nWRO. Er is het afgelopen jaar geen meting geweest van de kennis van Drentse inwoners omtrent PS. De enquête over de profielschets en de publiciteit daaromheen hebben daar wel positief aan bijgedragen.

| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden<br>Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct). | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| **Rechtsbescherming**<br>Een goede en adequate rechtsbescherming bieden aan belanghebbenden die betrokken zijn bij provinciale besluitvorming. | | | | | |
| Indicatoren | Nulmeting | Streefwaarde / realisatie | | | |
| | | 2007 | 2008 | 2009 | Later |
| 1. Kwantitatief: aantallen beroepsprocedures inzake beslissingen op het bezwaarschrift. | Van de 42 zaken in 2006 is in 3 gevallen (7%) beroep ingesteld tegen de beslissing op het bezwaarschrift bij de Rechtbank of de Raad van State. | 15% | 15% | 15% | 15% |
| 2. Kwalitatief: oordeel rechter, tevredenheidsonderzoek belanghebbenden (in- en extern). | Van de 8 uit 2005 en 2006 lopende beroepszaken in 2006 zijn 2 beroepen alsnog ingetrokken.<br>Uitspraken (6x):<br>- 2 gegrond (33%)<br>- 0 gedeeltelijk gegrond (0%)<br>- 0 niet-ontvankelijk (0%)<br>- 4 ongegrond (66%) | 10% uitspraken gegrond | 10% | 10% | 10% |
| 3. Tijdigheid van de afdoening van bezwaren en klachten. | Van de 42 zaken in 2006 is 0 keer (0%) buiten de termijn beslist. | 30% | 25% | 25% | 25% |
| **Financieel toezicht**<br>Voorkomen binnen de mogelijkheden van de provincie dat gemeenten in een uitzichtloze financiële positie raken en als gevolg daarvan een beroep moeten doen op de collectieve middelen van gemeenten.<br>Concreet houdt dit in dat geen enkele Drentse gemeente een beroep doet op de collectieve middelen van de gemeenten. | | | | | |

## P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden

*Rechtsbescherming*
Het aantal bezwaarschriften is gelijk gebleven (45), terwijl het aantal klachten* behoorlijk is gestegen (10), de administratieve beroepen zijn nagenoeg gelijk gebleven (1).
(vgl: 2003: 60 bezwaren en 1 klacht; 2004: 106 bezwaren en 1 klacht; 2005: 65 bezwaren en 2 klachten, 2006: 49 bezwaren , 2 klacht en 1 administratief beroep, 2007: 45 bezwaren, 2 klachten en 2 administratieve beroepen, zie verder het onderdeel Ontwikkelingen).

* Overigens waren zes klachten afkomstig van dezelfde persoon die zijn klachten had opgesplitst in meerdere klachten.

Kwantitatief: aantallen beroepsprocedures tegen de beslissing op het bezwaar- en beroepschrift. In 2008 zijn 31 beslissingen op bezwaar genomen, waartegen 7 beroepen zijn ingesteld bij de Rechtbank of de Raad van State. Dit is ruim 22%. De streefwaarde van 15% is derhalve niet gehaald.
Een kwaliteitsoordeel over enig verslagjaar kan hieruit echter pas worden genomen na een meerjarige analyse van de uitspraken, die immers vaak jaren onder de rechter liggen.

Kwalitatief: totaal aantal beroepsprocedures 2007 en 2008 bedraagt 10. In deze zaken is tweemaal uitspraak gedaan: 1 beroep ongegrond en 1 beroep gegrond. Een beroepszaak is ingetrokken, zodat 7 beroepen resteren.
De streefwaarde dat 10% gegrond wordt verklaard is gehaald.

Er heeft in 2008 geen klanttevredenheidsonderzoek plaatsgevonden.

Tijdigheid: In 2008 is in 1 bezwarenprocedure de wettelijke beslistermijn overschreden. Daarmee zijn wij onder de streefwaarde gebleven (30%).

*Financieel toezicht*
Het doel is gerealiseerd: geen van de Drentse gemeenten heeft voor het begrotingsjaar 2009 als gevolg van een financieel uitzichtloze situatie een beroep moeten doen op de collectieve middelen van de gemeenten.
Voor 2009 hebben wij geen van de Drentse gemeenten en 2 van de 12 gemeenschappelijke regelingen onder preventief toezicht gesteld, dit in verband met het ruimschoots overschrijden van de termijnen voor het indienen van de begroting.

| P-1.3 Openbare orde en veiligheid<br>Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct). | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **Veilige provincie en een goede crisisbeheersingsorganisatie:** | | | | | | |
| **1. Verbetering samenwerking bij hulpverlening** | | | | | | |
| Subdoelen | Indicator | Nulmeting | 2006 | Streefwaarde / realisatie | | |
| | | | | 2007 | 2008 | later |
| 1.1. Deelname aan oefencyclus regio en nationaal | Aantal oefeningen | 0 | 1 | 2 | 0 | 2 |
| 1.2. Afstemming/congruentie in planvorming Noorden | Vaststelling coördinatie-plan | Niet | Wel | | vast-gesteld | 2009 aanpassen |
| | Uitgevoerde acties regionaal beheersplan | | | | 0 | 2009:0 |
| **2. Adequate aanpak bij calamiteiten** | | | | | | |
| 2.1. Integraal oefenbeleid | Vastgesteld plan en uitge-voerde acties | 0/0 | 1/4 | 1/6 | 0 | 1/4 |
| **3. Goed crisismanagement** | | | | | | |
| 3.1. Transparante eenduidige organisatie in Drenthe | Organisatiebeschrijving | Ja | Herzien | | | 2009 herziening |
| 3.2. Participatie in veiligheids-regio | Deelname, aantal bijeen-komsten | Nee. 0. | Ja, 100% | 100% | 100% | 100% |
| 3.3. Geoefende bemensing | Aantal oefeningen, evalu-aties | 4 Vigeb, 1 bestuurlijk | 4 | 4 | 4 | 4 Vigeb, 1 bestuurlijk |

## P-1.3 Openbare orde en veiligheid

*Crisisbeheersing en rampenbestrijding*
In 2008 is een start gemaakt met de actualisering van de interne draaiboeken voor crisisbeheersing en rampenbestrijding. Daarnaast heeft de provincie samen met vier andere regio's meegewerkt aan de toetsing van de conceptnotitie Basisvereisten Crisismanagement: de decentrale normen benoemd aan de realiteit. De regio Drenthe ziet de basisvereisten als een belangrijk document om de rampenbestrijdingsorganisatie verder te optimaliseren. Desgewenst vindt afstemming plaats met een naburige regio.
In het kader van het convenant Intergemeentelijke samenwerking zijn alle acties erop gericht dat in 2009 voor alle gemeentelijke rampenbestrijdingsprocessen (op districtsniveau) samenwerkingsvormen gerealiseerd zijn. Als uitvloeisel hiervan is er een intergemeentelijk samenwerkingsmodel opgezet voor het oefenen van de verschillende gemeentelijke processen die ten tijde van een ramp uitgevoerd moeten worden.

*Oefenen*
Op basis van het Multidisciplinair Opleidings- en Oefenbeleidsplan 2006-2009 wordt een jaarlijks oefenplan opgesteld. Dit jaarplan voert de Multidisciplinaire Oefenstaf Drenthe (MOD) uit. De MOD bestaat uit vertegenwoordigers van de operationele diensten, gemeenten, defensie, waterschappen en provincie. Er worden op jaarbasis zo'n 40 oefeningen Gemeentelijke Beleidsteam (GBT) gehouden. In 2007/2008 lag de nadruk op oefeningen tussen het Regionaal Operationeel Team (ROT), met als thema Samenwerken.

Van 2006 tot en met 2009 staat het verkrijgen van specifieke kennis en vaardigheden (zogenaamde competentieprofielen), benodigd voor sleutelfunctionarissen in het crisismanagement, centraal. De doelstelling voor 2009 is dat alle functionarissen in de doelgroep aan de competentieprofielen en aan een basisniveau van geoefendheid voldoen. Dit verloopt volgens planning.

*Risicokaart*
De provincie Drenthe heeft de risicokaart van Drenthe in beheer. Ook is er een bestuurlijke dekkingskaart, waarop een overzicht wordt gegeven van de mate van afdekking van onveiligheid bij risicovolle en kwetsbare objecten in Drenthe.
Voor het tweede jaar op rij is een kwaliteitsonderzoek uitgevoerd naar de gegevens die zijn ingevoerd in de risicokaart Drenthe. In december zijn de resultaten daarvan gepresenteerd aan functionarissen van de Drentse gemeenten, hulpverleningsdiensten en overige organisaties die een beroepsmatig belang hebben bij de risicokaart. Er wordt naar gestreefd de risicokaart nog meer bekend te maken bij zowel burgers als professionele gebruikers.

Chinese delegatie op bezoek in februari 2008

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 1. De provincie doét er toe! | 2.800.873 | 3.624 |
| Overige programma's | 240.313.029 | 250.849.798 |

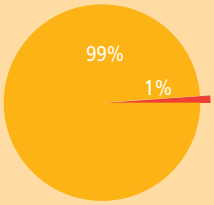


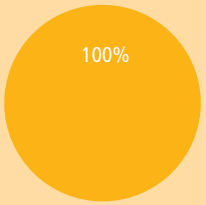


| Programma 1. De provincie doét er toe! | 1 Realisatie 2007 | 2 Primitieve begroting 2008 | 3 Begroting 2008 na wijziging | 4 Realisatie 2008 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 2.460.680 | 3.528.496 | 3.233.630 | 2.800.873 | 432.757 |
| Apparaatskosten | 7.289.147 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten | 4.350 | 12.000 | 12.000 | 3.624 | 8.377 |
| Saldo | 9.745.476 | 3.516.496 | 3.221.630 | 2.797.249 | 424.381 |

## Ontwikkelingen

| **P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden**<br>Ontwikkelingen uit de begroting 2008 |
|---|
| In het conceptbestuursakkoord tussen rijk en provincies wordt onder andere gesproken over bestuurlijke verhoudingen, decentralisatie van taken en vermindering van administratieve lastendruk. Definitieve afspraken hierover kunnen van invloed zijn op de inrichting van onze bestuurlijke organisatie en contacten met onze partners. Op landelijk niveau speelt de discussie over de rolverdeling tussen gemeenten en provincies, die ook van invloed kan zijn op ons takenpakket. |
| In de huidige kabinetsperiode zal de ambtsinstructie voor de CvdK worden aangepast. |

### P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden

In 2008 heeft een commissie uit PS een rapport gepubliceerd over de positie, rol en taken van de provincie. Daarover is in 2008 in PS meerdere malen gesproken en er is een conferentie met GS en PS aan gewijd. De staten hebben in het najaar de conclusies en aanbevelingen overgenomen. In een plan van aanpak, dat aan het begin van 2009 is gepubliceerd wordt aan deze conclusies en aanbevelingen nadere uitwerking gegeven.
Het ministerie van BZK streeft ernaar de gewijzigde ambtsinstructie in het najaar van 2009 aan de Tweede Kamer aan te bieden.

| **P-1.3 Openbare orde en veiligheid**<br>Ontwikkelingen uit de begroting 2008 |
|---|
| De organisatie van de veiligheid wordt in 2008 aangepast door invoering van de veiligheidsregio. Daarmee gaan organisatorische en inhoudelijke verschuivingen optreden op het gebied van doorzettingsmacht en toezicht. |

**P-1.3 Openbare orde en veiligheid**

In het jaar 2008 heeft de provincie een start gemaakt met de overdracht van taken aan de Veiligheidsregio Drenthe (VRD). Daarnaast bleef zij haar wettelijke taken op het gebied van rampenbestrijding en crisisbeheersing uitvoeren. In 2009 zal de provincie wederom met de VRD in overleg treden over verdere overdracht van taken. Het PCC zal in ieder geval, mede op verzoek van de VRD, tot 1 januari 2010 onder beheer van de provincie blijven functioneren. In verband met de vorming en oprichting van de VRD, heeft er in 2008 nog geen provinciale oefening plaatsgevonden. Op 8 november 2008 is een landelijke (overstromings)oefening 'Waterproef' gehouden. In Drenthe is die dag, vanwege capaciteitsgebrek bij de operationele diensten, niet geoefend, wel is er op die dag een conferentie over dit onderwerp gehouden

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

**P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden**
Prioriteiten uit Begroting 2008

**1.1. Rolopvatting provincie als middenbestuur**

Het provinciaal beleid staat niet op zichzelf. Trends van buitenaf en het beleid van de medeoverheden zijn van grote invloed. De provincie als middenbestuur is interactief. Zij treedt op als stimulator, initiatiefnemer en regisseur, zowel richting medeoverheden, bedrijfsleven als organisaties. In de eerste helft van 2008 wordt het wederzijds verwachtingenpatroon over de rolopvatting van de provincie afgestemd met de medeoverheden en de maatschappelijke organisaties. Wederzijdse herkenning en erkenning van de rollen van de provincie en haar partners zijn hierbij belangrijk. Op grond van de bevindingen wordt nader invulling gegeven aan de nieuwe bestuursstijl en de aanpassing van de ambtelijke organisatie.

**1.2. Impuls samenwerken met medeoverheden**

De contacten met gemeenten, waterschappen en de Vereniging van Drentse Gemeenten (VDG) worden uitgebouwd. Doel is opstelling van gezamenlijke gebiedsgerichte strategische ontwikkelingsagenda's. Daarover vindt periodiek bestuurlijk overleg plaats. Ontwikkelings- en resultaatgerichte allianties staan voorop. Dit zal leiden tot meer samenhang in visie, doelen, strategie, maatregelen, projecten en inzet van middelen (financieel en menskracht). Wij zijn bereid voor de Drentse gemeenten een inhoudelijk ondersteunende rol te vervullen voor EU-aangelegenheden.
Wij zullen een actieve rol vervullen in het Interprovinciaal Overleg (IPO). De samenwerking met de buurprovincies en de aangrenzende Duitse overheden zal resultaatgericht zijn. De intensivering van de SNN-samenwerking met de vier grote noordelijke steden wordt verder uitgelijnd in het najaar van 2007, mede afgestemd op de SNN-organisatie voor de nieuwe statenperiode.
Wij stellen in 2008 een onderzoek ex artikel 217a van de Provinciewet in naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van de verschillende provinciale samenwerkingsverbanden.

**1.3. Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid**

Burgers, bedrijven en organisaties worden in een zo vroeg mogelijk stadium betrokken bij de voorbereiding, besluitvorming en uitvoering van provinciaal beleid. Doel is de creativiteit en deskundigheid van inwoners beter en vooral eerder in het beleid tot hun recht te laten komen. Vergroten van betrokkenheid kan via periodieke, al dan niet themagerichte, discussiebijeenkomsten en via inspraakprocessen rond grote beleidsnota's en grote projecten. Ter nadere uitwerking wordt een procedurenota Beginspraak opgesteld, met daarin aandacht voor de aanpak, spelregels en kaders voor burgerparticipatie en mogelijke beleidsonderwerpen die zich lenen voor "beginspraak". In september 2007 is een pilot gepland; een eerste dialoog met inwoners in het kader van de uitwerking van de uitvoeringsagenda Provinciaal verkeers- en vervoersplan. Actieve communicatie is de kern van overheidscommunicatie. Bij het vergroten van de betrokkenheid van de inwoners bij het provinciaal beleid worden naast de traditionele activiteiten ook nieuwe communicatiemedia gehanteerd. Zie hiervoor verder prioriteit 1.4.

| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden<br>Prioriteiten uit Begroting 2008 |
|---|
| Er wordt extra geïnvesteerd om de gebiedsprocessen in de recent ingestelde gebieden van het provinciaal Meerjarenprogramma (pMJP) op gang te krijgen. Dit vraagt om gebiedsspecifieke communicatie. Het versterken van de samenwerking en het ontwikkelen van gebiedskennis sluiten aan bij de aanbevelingen uit het symposium "Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe" (maart 2007). Deze aanpak leidt tot meer initiatieven om de doelstellingen voor het landelijk gebied te realiseren (spin off). De partners in de pMJP-gebieden worden gevraagd actief (ook financieel) bij te dragen aan de uitvoering van het pMJP. |
| **1.4. Profilering provincie Drenthe** |
| De provincie als bestuurslaag is relatief onbekend; de burger weet weinig af van haar werkzaamheden. Wij gaan burgers en maatschappelijke organisaties meer en nadrukkelijker betrekken bij de beleidsontwikkeling. De "provinciekeuken" wordt voor hen opengesteld. Beeldvorming ontstaat veelal bij directe contacten. Wij introduceren de eenloketfunctie. Ook wordt de interne dienstverlening (beantwoording publieksvragen, afhandeling poststukken) verder verbeterd. Voor een betere profilering van de provincie is een actieve(re) communicatie noodzakelijk. Er wordt een meerjarige campagne ontwikkeld voor een betere profilering van de provincie Drenthe als bestuurslaag. Aan de hand daarvan wordt de provincie op een (inter)actieve wijze en via uiteenlopende media belicht. De campagne wordt nadrukkelijk ook ingezet op de wenselijke profilering van het totaal beeldmerk Drenthe. Een provincie met unieke kernkwaliteiten en grote kansen voor wonen, werken en recreëren in een hoogwaardige landschappelijke, cultuurhistorische en sociaal veilige omgeving. De positie als grensregio en de ligging in de internationale Noordelijke Ontwikkelingsas krijgen hierbij aandacht. Dit beeldmerk moet een belangrijke wervende factor worden voor nieuwe, bij deze kwaliteiten passende, ruimtelijke en economische ontwikkelingen. De campagne wordt mede afgestemd op de lopende promotiecampagne "Da's nou Drenthe".<br>Wij willen Drenthe nadrukkelijk positioneren in de Noordelijke Ontwikkelingsas (NOA, zie ook 4.3) en op Europees niveau in het algemeen. Onze ambities op dit punt, inclusief de Drentse lobby in Brussel, zullen wij verwoorden in een nota Drenthe in internationaal perspectief. |
| **1.5. Digitale ontsluiting informatie: project Burger en provincie** |
| De (deels wettelijke) verplichtingen en afspraken tussen IPO, rijk, Unie van Waterschappen (UvW) en VNG (Verklaring e-dienstverlening, april 2006) en het voldoen aan de normen van de BurgerServiceCode gelden als uitgangspunten bij het formuleren van de doelen van deze prioriteit (zie 6.2). De doelen hebben wij in juni 2006 vastgesteld in de nota Welkom in Digitaal Drenthe (WiDD). De nota heeft een beleidshorizon van vier jaar. Er is een nieuw Uitvoeringsprogramma e-dienstverlening in voorbereiding. De actualisering is een gevolg van de noodzakelijke forse eenmalige en verder (continue) verbetering van de provinciale website. De ombouw daarvan tot Portal voor Drentse informatie, het publiceren van (geo)informatie over leefomgeving en versterken van de interactie met burgers (doorstart en beheer van www.reuring.nl). Ook de dienstverlening via de site, inclusief de mogelijkheid tot transacties, wordt sterk verbeterd. Verdere aanpassingen betreffen de interne herstructurering van de IT-huishouding, die dan is aangesloten op landelijke voorzieningen, zoals de landelijke authentieke registraties (verplicht gebruik) en DigiD. DigiD is het identificatiemiddel voor de burger die digitale overheidsdiensten wil afnemen. In 2007 wordt onderzocht of toetreden tot de vereniging D!MPACT voor Drenthe een versnelling kan betekenen voor toepassing van e-overheid. D!MPACT bestaat uit gemeenten, en binnenkort naar verwachting ook enkele provincies, die gezamenlijk e-overheid toepassingen ontwikkelen en beheren. |

## P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden

*1.1. Rolopvatting provincie als middenbestuur*

In de eerste helft van 2008 is het wederzijds verwachtingenpatroon over de rolopvatting van de provincie afgestemd met de medeoverheden en de maatschappelijke organisaties. Hiervoor hebben PS in het kader van de commissie Rollen en taken stakeholders en gemeentebestuurders geïnterviewd. GS en PS hebben naar aanleiding hiervan een conferentie gehouden. Tevens heeft hierover een symposium plaatsgevonden voor gemeenten en stakeholders. Op grond van

de bevindingen geven wij nader invulling aan de nieuwe bestuursstijl en de aanpassing van de ambtelijke organisatie.
Verder hebben wij het bestuursakkoord ondertekend, met als belangrijkste issue de decentralisatie van taken. De uitvoering van het bestuursakkoord is projectmatig vanuit het IPO opgepakt, met een actieve rol voor Drenthe.
In de eerste helft van 2008 hebben PS het rapport Amen is geen Amsterdam opgeleverd. Om hieraan uitvoering te geven hebben wij in de tweede helft van 2008 een strategisch plan van aanpak opgesteld.
Eind 2008 zijn wij gestart met de voorbereiding van een bestuurlijke conferentie (23 februari 2009) voor alle Drentse gemeenten en de provincie Drenthe over de overheveling van taken naar gemeenten, en de wederzijdse verwachtingen daarover.

*1.2. Impuls samenwerken met medeoverheden*
Voor het opstellen van gezamenlijke gebiedsgerichte strategische agenda's hebben wij overleg gevoerd met betrokken gemeenten. De strategische afspraken in het kader van de RSP-gelden zijn in voorbereiding. Daarnaast hebben wij een start gemaakt met de ontwikkeling en uitwerking van ontwikkelings- en resultaatgerichte allianties (Sociale en Culturele Agenda's 2009-2012) met gemeenten. Gemeenten, samenleving en provincie vormen de basis voor de input voor deze allianties. In februari 2009 worden de sociale allianties over de uitvoering van de sociale agenda met alle Drentse gemeenten ondertekend; medio 2009 de culturele allianties.
Verder hebben wij een begin gemaakt met het aanbrengen van structuur in overleggen tussen verschillende overheden (POHO's). Hiermee willen wij overlap voorkomen. Tevens hebben wij strategische overleggen gehad met Emmen en Overijssel.
Ook hebben wij in 2008 relatiebeheer op het gebied van ruimtelijke ontwikkeling geïntroduceerd.
Tot slot hebben wij ons samen met alle Drentse colleges van burgemeester en wethouders bereid verklaard om samen te werken aan strategische agenda. Hieraan geven wij in 2009 een vervolg.

*1.3. Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid*
De resultaten die wij in 2008 bereikt hebben om interactief, integraal en verrijkt beleid te ontwikkeling zijn drieledig:
- concrete producten die vanuit het programma opgeleverd zijn;
- ondersteuning aan producten die bijdragen aan het doelbereik;
- het zoeken van verbinding met interactieve en integrale processen in de organisatie om die te gebruiken voor kennisdeling binnen de organisatie over interactief werken.

*Producten*
Met de ondertekening van het Bestuursakkoord, de visie van GS op het rapport Amen is geen Amsterdam en andere bestuurlijke ontwikkelingen is uitgesproken dat individuele burgers alleen expliciet benaderd worden in beleidsontwikkelingsprocessen waar dat meerwaarde biedt. Daarom kiezen wij ervoor om in het ondersteunen en aanbieden van instrumenten voor interactieve beleidsontwikkeling vooral gemeenten, kennisinstellingen, organisaties, bedrijfsleven en vertegenwoordigingsgroepen van burgers als partners van de provincie te benoemen.
Daar waar de burger wel een belangrijke inbreng heeft in beleidsontwikkeling willen wij het digitale webforum Reuring.nl als instrument inzetten. In 2008 is Reuring.nl succesvol ingezet in het omgevingsbeleid en het Verkeers- en Vervoerplan. In 2009 wordt het forum gekoppeld aan het webportaal en ingericht voor organisatiebrede toepassing.

In 2008 is een onderzoek gedaan naar hoe op dit moment interactief en integraal gewerkt wordt. Verder hebben wij inzichtelijk gemaakt waar projectleiders en teamleiders ondersteuning en ontwikkelimpulsen nodig hebben om hun beleid meer integraal en interactief vorm te geven. In

een adviesrapport zijn deze zaken opgenomen en zijn concrete ondersteuningsadviezen geformuleerd op afdelingsniveau, op individueel niveau en op concrete dossiers. De komende periode zullen wij deze adviezen voortvarend gaan uitvoeren.

*Ondersteuning*
Vanuit het programma De provincie dóet ertoe! worden ook interactieve instrumenten, projecten en programma's actief ondersteund. In 2008 hebben het programma Klimaat & Energie ondersteund door een netwerkanalyse uit te laten voeren om de interessante spelers voor het programma inzichtelijk te maken. Daarnaast hebben wij inhoudelijk en budgettair een bijdrage geleverd aan het Atelier Drenthe, een innovatieve en interactieve werkmethodiek waarin provincie en partners samenwerken aan de voorkant van beleid.

*Verbinding*
Het interactieve proces Dit tekent Drenthe is ontwikkeld en opgestart om tot een nieuw omgevingsbeleid te komen dat voldoet aan regelgeving in de nWRO. De gekozen werkmethode speelt in op de ambitie van PS en GS om interactief te werken en om de provincie te profileren. Vanuit het programma is de verbinding gelegd met het omgevingsbeleid en zoeken wij manieren om kennis over het proces te delen in de organisatie.
Bij het opstellen van het pMJP en de ontwikkeling van de gebiedsopgaven 2007 en 2008 is gebruikgemaakt van 'beginspraak'. Vertegenwoordigende groepen zijn ook onderdeel geworden van de gebiedscommissies per gebied. Deze werkwijze draagt bij aan het vergroten van draagvlak voor beleid en het aan de voorkant samenwerken in beleidsontwikkeling.
Op dezelfde manier heeft het programma de verbinding gezocht met de projectgroepen die de Sociale Agenda en de Culturele Agenda ontwikkeld hebben. De waardevolle kennis en ervaring die hieruit voortgekomen zijn willen wij organisatiebreed inzetten om nieuwe interactieve processen te versterken.

*1.4. Profilering provincie Drenthe*
Ter vergroting van de bekendheid van de provincie in het algemeen en recreatie en toerisme in het bijzonder hebben wij in 2008 een functionerend internetportaal gerealiseerd. Daarnaast hebben wij in 2008 een start gemaakt met de voorbereiding van een 7 x 24 persloket, bedoeld om de dienstverlening aan de media te verbeteren. Per maart 2009 treedt het persloket in werking. Tevens zijn wij gestart met het intensiveren van het benaderen van de media, door de distributie van persberichten te verbeteren.
Verder hebben wij onze ondersteuning en advisering versterkt. Dit op basis van het ontwikkelingsplan 2009-2011 van het team Communicatie. In dit verband zijn wij ook gestart met gestart met het versterken van de communicatiefunctie, door professionalisering en herinrichten van het team Communicatie.

*1.5. Digitale ontsluiting informatie: project Burger en provincie*
In het kader van de BurgerServiceCode hebben wij in 2008 de eerste 14 E-formulieren online gebracht. De volgende stap, digitale ondertekening, zetten wij in de eerste helft van 2009. Ook hebben wij in 2008 het Geoportaal volledig operationeel gemaakt. Het Geoportaal is op dit moment te vinden onder www.drenthe.info/kaarten/website/geoportaal/, en voldoet aan de gestelde eisen voor wat betreft het ontsluiten van Geo-informatie.

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij eraan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 1.1. Rolopvatting provincie als middenbestuur | Verdieping rolopvatting als interactief middenbestuur: stimulator, initiatiefnemer en regisseur. | - Afstemming wederzijds verwachtingenpatroon rolopvatting provincie met medeoverheden en maatschappelijke organisaties.<br>- Inpassing gevolgen nieuwe rolopvatting voor bestuurlijk-ambtelijk samenspel in lopend intern traject organisatieontwikkeling. |
| 1.2. Impuls samenwerken met medeoverheden | - Gemeenschappelijke, gebiedsgerichte strategische agenda's.<br>- Ontwikkelings- en resultaatgerichte allianties.<br>- Effectieve en efficiënte samenwerking bij uitbouwen van kansen en oplossen van knelpunten.<br>- Periodiek overleg met medeoverheden. | - Per gebied (stad en/of regio) overleg over beleidsinzet samenwerkingsagenda.<br>- Vastleggen afspraken samenwerking, onder andere welke partijen, beleidsinzet, programmering, organisatie, financiële kaders, monitoring, enz.<br>- Uitvoeren afspraken in 2009 tot en met 2011.<br>- Uitvoeren onderzoek ex artikel 217a Provinciewet over doelmatigheid en doeltreffendheid provinciale samenwerkingsverbanden.<br>- Vervullen ondersteunende rol gemeenten voor EU-aangelegenheden. |
| 1.3. Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid. | - Structureel, intensief en interactief contact samenleving - provincie.<br>- Via "beginspraak" creativiteit en deskundigheid inwoners beter en eerder in beleid tot recht laten komen.<br>- Impuls ontwikkeling landelijk gebied door vergroten betrokkenheid en samenwerking met bewoners en ondersteunen gebiedsprocessen in pMJP-gebieden.<br>- Meer draagvlak voor beleid door een beter toegeruste ambtelijke organisatie en eerder en effectiever betrekken van doelgroepen bij beleid. | - Periodieke bijeenkomsten (ca. 3 x per jaar) PS en/of GS met inwoners en organisaties over hoofdthema's provinciaal beleid.<br>- Ontwikkeling procedure "Beginspraak".<br>- Uitvoering traject "Beginspraak", c.q. Burgerparticipatie (doorstart "reuring.nl").<br>- Voor pMJP-gebieden:<br>  - opstellen plannen van aanpak in 2007 uitvoering in 2008 e.v.<br>  - ontwikkelen gebiedsgerichte en beleidsspecifieke communicatie<br>  - organiseren beginspraak<br>  - beschikbaar stellen toegesneden gebiedsinformatie<br>- Opbouw van een kennisnetwerk en ontwikkelen instrumenten en een trainingsprogramma gericht op het vergroten van kennis en ervaring rond interactieve beleidsvorming. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij eraan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 1.4. Profilering provincie Drenthe | - Betere beeldvorming positie en status PS en GS en werkzaamheden provincie.<br>- Beter vermarkten Drenthe als unieke en veilige omgeving voor wonen, werken en recreëren.<br>- Een duidelijker gezicht van de provincie Drenthe met een goede beeldvorming over de taken. | - Vaststellen en uitvoeren van Meerjaren Communicatieplan 2007 tot en met 2011.<br>- Intensivering communicatieactiviteiten en permanente proactieve informatieover-dracht.<br>- Impuls nieuwe communicatiemedia.<br>- Ontwikkelen relatie- en reputatiemanage-ment.<br>- Opstellen nota Drenthe in internationaal perspectief.<br>- Ontwikkeling en uitvoering positionerings-campagne, relatie- en reputatiemanage-ment en een open en pro-actief communi-catiebeleid. |
| 1.5. Digitale ontsluiting informatie: project Burger en provincie | - Voldoen aan afspraken tussen IPO, rijk, UvW en VNG over totstandkoming programma e-overheid. normen BurgerSer-viceCode.<br>- Actuele beleid- en productinhoud digitaal beschikbaar | - Vaststellen en uitvoeren Uitvoeringspro-gramma e-dienstverlening:<br>  - verbetering provinciale website: portal, (geo-) informatie, interactie (reuring.nl) en dienstverlening, inclusief mogelijk-heden tot transacties;<br>  - interne herstructurering IT-huishouding, die is aangesloten op landelijke voorzie-ningen als DigiD.<br>- Trainingen gericht op digitaal beschikbaar maken en houden van informatie. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 1.1. Rolopvatting provincie als middenbestuur | Bestuursakkoord Rijk-provincies;<br>Publicatie rapport Amen is geen Amsterdam door de statencommissie Rol en taken provincie Drenthe;<br>Verdieping rolopvatting als interactief middenbestuur: stimulator, initiatiefnemer en regisseur | - Interviews met stakeholders en gemeentebestuurders in kader van onderzoek commissie Rol en taken.<br>- Symposium over het statenrapport met gemeenten en stakeholders.<br>- Conferentie over het rapport met GS en PS.<br>- Ondertekening Bestuursakkoord met als belangrijkste issue de decentralisatie van taken. Uitvoering is vanuit IPO projectmatig opgepakt, met actieve rol provincie Drenthe.<br>- Oplevering van rapport 'Amen is geen Amsterdam' en strategisch plan van aanpak van GS voor vormgeving uitvoering.<br>- Start voorbereiding bestuurlijke conferentie (gemeente en provincie) over overheveling taken naar gemeenten en wederzijdse verwachtingen daarover. |
| 1.2. Impuls samenwerken met medeoverheden | - Gemeenschappelijke gebiedsgerichte strategische agenda's.<br>- Ontwikkelings- en resultaatgerichte allianties.<br>- Effectieve en efficiënte samenwerking bij uitbouwen van kansen en oplossen van knelpunten.<br>- Periodiek overleg met medeoverheden. | - Overleg gevoerd met betrokken gemeenten. De strategische afspraken in het kader van de RSP-gelden zijn in voorbereiding.<br>- Start ontwikkeling en uitwerking ontwikkelings- en resultaatgerichte allianties (Sociale en Culturele Agenda's 2009-2012) met gemeenten. Ondertekening sociale allianties met Drentse gemeenten over de uitvoering van de sociale agenda vindt februari 2009 plaats; medio 2009 de culturele allianties.<br>- Drentse colleges van burgemeester en wethouders en GS hebben zich bereid verklaard om samen te werken aan strategische agenda.<br>- Begin structurering overleggen tussen verschillende overheden, ter voorkoming van overlap (POHO's).<br>- Strategische overleggen met gemeente Emmen en provincie Overijssel georganiseerd.<br>- Relatiebeheer RO geïntroduceerd. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 1.3. Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid. | - Structureel, intensief en interactief contact samenleving - provincie.<br>- Via "beginspraak" creativiteit en deskundigheid inwoners beter en eerder in beleid tot recht laten komen.<br>- Meer draagvlak voor beleid door een beter toegeruste ambtelijke organisatie en eerder en effectiever betrekken van doelgroepen bij beleid.<br>- Impuls ontwikkeling landelijk gebied door vergroten betrokkenheid en samenwerking met bewoners en ondersteunen gebiedsprocessen in pMJP-gebieden.<br>- Kwaliteitshandvest dienstverlening provincie Drenthe. | - Adviesrapport ondersteuning interactief en integraal werken.<br>- Verbinding gelegd met het interactieve proces Dit tekent Drenthe, Sociale Agenda, Culturele Agenda en pMJP.<br>- Netwerkanalyse voor het programma Klimaat & Energie.<br>- Bijdrage aan de opzet en realisatie van Atelier Drenthe.<br><br>- Kwaliteitshandvest provincie Drenthe opgesteld. Aan de uitvoering wordt in 2009 een vervolg gegeven.<br>- Europa.<br>Onder de noemer 'profilering van Drenthe in Europa' zijn de volgende activiteiten uitgevoerd.<br>1. Actieve deelname van de noordelijke grensprovincies in het traject 'grens-over- schrijdende samenwerking' van het ministerie van BZK.<br>2. Handelsmissie naar Sint Petersburg. De noordelijke provincies willen de handel binnen het Nordconnectgebied stimuleren.<br>3. Conferentie 'De internationale positie van Noord-Nederland' voor de statenleden van Noord-Nederland. Doel: informeren van de statenleden over Europese en internationale kansen voor de drie noordelijke provincies.<br>4. Samen met SNN opstellen van een reactie op het Groenboek Territoriale Cohesie (hoofdlijnen van het Europees regionaal beleid, hebben betrekking de volgende collegeperiode). |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 1.4. Profilering provincie Drenthe | - Betere beeldvorming positie en status PS en GS en werkzaamheden provincie.<br>- Beter vermarkten Drenthe als unieke en veilige omgeving voor wonen, werken en recreëren en een duidelijker gezicht van de provincie Drenthe met een goede beeldvorming over de taken. | - Versterking organisatie rond de ondersteuning en advisering van het college van GS.<br>- Start intensivering benadering media, door distributie van persberichten te verbeteren.<br>- Start voorbereiding 7 x 24 persloket, bedoeld om dienstverlening aan media te verbeteren.<br>- Start versterking communicatiefunctie door professionalisering en herinrichten team Communicatie.<br>- Verder uitgebouwd portaal. Functionerend internetportaal ter vergroting van de bekendheid van de provincie in het algemeen en recreatie en toerisme in het bijzonder. |
| 1.5. Digitale ontsluiting informatie: project Burger en provincie | - Voldoen aan afspraken tussen IPO, rijk, UvW en VNG over totstandkoming programma e-overheid. normen BurgerServiceCode.<br>- Actuele beleid- en productinhoud digitaal beschikbaar | - BurgerServiceCode: 14 E-formulieren online. Volgende stap is digitale ondertekening (eerste helft 2009).<br>- Ontsluiten Geo-informatie via Geoportaal: operationeel Geoportaal,(www.drenthe.info/kaarten/website/geoportaal/), dat voldoet aan de eisen voor het ontsluiten van Geo-informatie. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 1. De provincie doét er toe! | 1 Realisatie 2007 | 2 Primitieve begroting 2008 | 3 Begroting 2008 na wijziging | 4 Realisatie 2008 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| P1.03 Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid | 6.070 | 225.000 | 104.000 | 51.483 | 52.517 |
| P1.04 Profilering provincie Drenthe | 45.811 | 150.000 | 0 | 0 | 0 |
| P1.05 Digitale ontsluiting informatie: project Burger en provincie | 120.085 | 350.000 | 200.000 | 143.642 | 56.358 |
| Totaal prioriteiten | 171.966 | 725.000 | 304.000 | 195.124 | 108.876 |

P1.3. Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid. Dit betreft een interne, beïnvloedbare oorzaak. Vanuit deze prioriteit was geld gereserveerd voor het opzetten en implementeren van een innovatieve werkmethodiek. Gedurende 2008 is vanuit de organisatie zelf grotendeels in deze werkmethodiek voorzien, onder meer via Atelier Drenthe. Hierdoor is een deel van de vanuit deze prioriteit gereserveerde bijdrage onbenut gebleven. Wij stellen voor de resterende € 52.000,-- over te hevelen naar 2009.

P1.5. Digitale ontsluiting informatie: project Burger en provincie. Dit betreft een interne, beïnvloedbare oorzaak. De geplande verkenning voor de toepassing van DigiD is niet uitgevoerd, omdat wij nog niet duidelijk in beeld hadden van welke provinciale producten de burger

via DigiD gebruik zou kunnen maken. Dit betekent echter niet dat wij de verkenning voor de toepassing van DigiD niet gaan uitvoeren. Wij verwachten de verkenning alsnog in 2009 uit te zullen gaan voeren. Wij stellen dan ook voor de resterende € 56.000,-- over te hevelen naar 2009.

Met vorenstaande over te hevelen middelen willen wij, naast de verkenning voor de toepassing van DigiD, in 2009 een aantal activiteiten ondernemen. In 2008 hebben wij het Kwaliteitshandvest dienstverlening provincie Drenthe vastgesteld. Om te meten in hoeverre wij aan de door ons zelf opgelegde servicenormen voldoen willen wij een extern bureau inhuren dat een goede, betrouwbare nulmeting gaat verrichten. Daarnaast willen wij met de overgehevelde middelen uitvoering geven aan de Nota Europastrategie en het opzetten van een gerichte arbeidsmarktcommunicatie en een gestructureerd advertentiebeleid

## Wat hebben we nog meer gedaan?

### P-1.0 Provinciale staten

In het kader van de ontwikkeling van het nieuwe omgevingsbeleid hebben statenleden discussieavonden gehouden met gemeenteraden over de nieuwe WRO en het omgevingsbeleid voor de komende jaren.
In het kader van de vaststelling van het Sociaal en Cultureel beleid voor de komende jaren zijn belanghebbenden in de gelegenheid gesteld hun visie te geven in de commissievergaderingen van de staten.
In de loop van het jaar hebben groepen burgers op uitnodiging van de staten een bezoek gebracht aan het provinciehuis om kennis te maken met het werk van provinciale staten.

### P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden

In mei 2008 heeft Hare Majesteit de Koningin een succesvol streekbezoek gebracht aan Midden-Drenthe, Borger-Odoorn en Tynaarlo.

In 2008 hebben wij de onderzoeksfunctie (zelfonderzoek in het kader van artikel 217a Provinciewet) nieuw vormgegeven in de organisatie. De eenheid Concernstaf is verantwoordelijk voor het auditplan en de begeleiding van de onderzoeken. Het onderzoek zelf wordt in principe uitbesteed. De interne auditfuncties zijn vervallen. De belangrijkste redenen voor uitbesteden zijn: grotere onafhankelijkheid en de mogelijkheid om per onderzoek specifieke expertise uit de markt in te zetten.

In 2008 is één onderzoek gepubliceerd: het onderzoek naar de werking van het managementcontract WK. Dit heeft geleid tot het afschaffen van het instrument en het opnemen van goede onderdelen van contractmanagement in het nieuwe besturingsconcept voor de gehele organisatie. Het onderzoek naar de toepassing van de beleidsregel Bibob is in 2008 afgerond en de resultaten daarvan zullen in het eerste kwartaal van 2009 worden gepubliceerd. Dat geldt ook voor een onderzoek naar de aanpak rond nieuwe media en e-dienstverlening. In december 2008 is aanvullend op het auditplan een audit gepubliceerd naar de kwaliteit van de organisatie rond de verzakelijking van subsidierelaties (motie M16). Ook zijn enkele interne operationele audits uitgevoerd die hebben geleid tot aanpassingen in interne processen rond de voorjaarsnota en de informatievoorziening bij subsidies.

## Wat heeft het gekost?

### Programma 1. De provincie doét er toe!

| | Product/prioriteit | 1 Realisatie 2007 | 2 Primitieve begroting 2008 | 3 Begroting 2008 na wijziging | 4 Realisatie 2008 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 171.966 | 725.000 | 304.000 | 195.124 | 108.876 |
| | P-1.0 Provinciale staten | 699.854 | 946.226 | 794.310 | 719.778 | 74.532 |
| | P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | 395.663 | 435.814 | 709.364 | 663.724 | 45.640 |
| | P-1.2 Interprovinciale samenwerking | 1.137.948 | 1.282.000 | 1.286.500 | 1.179.212 | 107.288 |
| | P-1.3 Openbare orde en veiligheid | 55.248 | 139.456 | 139.456 | 43.035 | 96.421 |
| | Apparaatskosten | 7.289.147 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | 9.749.826 | 3.528.496 | 3.233.630 | 2.800.873 | 432.757 |
| Baten | Prioriteiten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-1.0 Provinciale staten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | 1.600 | 12.000 | 12.000 | 3.624 | 8.377 |
| | P-1.2 Interprovinciale samenwerking | 2.750 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-1.3 Openbare orde en veiligheid | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | 4.350 | 12.000 | 12.000 | 3.624 | 8.377 |
| Saldo | | 9.745.476 | 3.516.496 | 3.221.630 | 2.797.249 | 424.381 |

### Toelichting

| | |
|---|---|
| Saldo programma | 424.381 |
| Bestemming resultaat reserves bij programma | 0 |
| Totaal | 0 |
| Resultaat programma na bestemming reserves | 424.381 |

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

Er zijn per product geen afwijkingen groter dan € 500.000,--.

# Programma 2
# Samenleving met samenhang

Beeldentuin Stichting Museum
Havezate Mensinge

# Programma 2 Samenleving met samenhang

## Missie

In de Drentse samenleving is plaats voor iedereen, van jong tot oud. Met alle mogelijkheden en voorzieningen om te leren, genieten van cultuur, kunnen bewegen en (verzorgd) oud worden. Een samenleving gericht op het beginsel van Drents naoberschap. Met waar nodig de helpende hand voor de zwakkere en extra aandacht voor zorg aan jongeren en ouderen. Een samenleving, waarin welzijn hoog in het vaandel staat en waarbij niemand aan de kant staat. Om een samenleving met samenhang te realiseren zetten we de komende periode in op de sociale impuls. De impuls beslaat het hele werkveld Welzijn. Op een aantal terreinen hebben wij wettelijke taken. Deze worden optimaal uitgevoerd. Daarnaast vervullen wij een actieve rol op het sociale terrein. De voorgestelde intensiveringen worden gezien als een totaalpakket. Over de concrete invulling worden met de gemeenten en maatschappelijke organisaties afspraken gemaakt. Daardoor groeit de impuls uit tot veel meer dan de fragmentarische inzet van de provincie. Accent krijgen de onderstaande prioriteiten. Bij de vormgeving van het beleid wordt nauw samengewerkt met de medeoverheden en de maatschappelijke organisaties. De beoogde impuls wordt mede ingezet om extra financiële middelen te genereren en om de rijks- en Europese beleidsdoelen op dit terrein te halen. Zo wordt in SNN-verband via de Kennisinvesteringsagenda met het rijk onderhandeld over extra financiële middelen voor het onderwijskansenbeleid.

## Belangrijkste resultaten

### Sociale ontwikkeling

De Sociale Agenda is voor de komende vier jaar ontwikkeld en door de Staten vastgesteld. We hebben een goede start gemaakt om te komen tot sociale allianties tussen de 12 Drentse gemeenten en provincie.

De speerpunten op sociaal terrein bij de provincie komen terug in alle 12 allianties. Zo staat het koploperschap tijdenbeleid bij elke Drentse gemeente op de agenda.

De Drentse lobby bij het rijk heeft zijn vruchten afgeworpen. Het rijk heeft een bedrag van € 1,6 miljoen toegezegd als cofinanciering voor het onderwijskansenplan Drenthe. Hierdoor kunnen we een forse impuls geven aan het wegwerken van taalachterstanden van 0-4 jarigen en bij basisscholen in de Veenkoloniën.

De voorbereidingen voor de start van de Vuelta 2009 in Drenthe zijn in volle gang. Wij werken aan verschillende topevenementen en nevenactiviteiten rondom de Vuelta. Alle gemeenten hebben toegezegd mee te werken aan Hola; de Drenthe brede uitwisseling tussen Spaanse en de Drentse jongeren.

Drenthe heeft, als eerste provincie in Nederland, een sportmonitor ontwikkeld.

Alle Drentse gemeenten zijn volgens plan vóór 1 januari 2009 vóór 1 januari 2009 aangesloten bij de Drentse Verwijs Index.

De provincie heeft zich ingezet om te komen tot concrete afspraken op het terrein van onderwijs en jeugdzorg. Het convenant tussen SWV/VO/SVO, Bureau Jeugdzorg Drenthe en Yorneo is daartoe op 9 oktober 2008 ondertekend.

Drenthe is anno 2008 nog steeds de enige provincie zonder wachtlijsten langer dan 9 weken in de jeugdzorg. In Drenthe wordt voor 75% gewerkt met bewezen effectieve jeugdzorgprogramma's.

Op het terrein van mantelzorg is de provincie samen met de gemeenten tot een plan gekomen over de wijze waarop provinciale en lokale taken voor mantelzorgondersteuning in Drenthe kan worden vormgegeven.

De Beursvloer is een succesvolle activiteit geweest waarbij veel goede matches zijn gemaakt tussen het bedrijfsleven en het vrijwilligerswerk in het kader van maatschappelijk betrokken ondernemen.

## Cultuur

De culturele en museale agenda Cultuur als Magneet is voor de komende vier jaar ontwikkeld en door de staten vastgesteld. Bij de totstandkoming van deze agenda zijn de gemeenten en het veld betrokken.

Er heeft definitieve besluitvorming plaatsgevonden over het Cultureel Kwartier Assen (CKA). De provincie Drenthe draagt € 2,4 miljoen bij vanwege de verhuizing van Biblionet en het Centrum voor Beeldende Kunst naar het CKA.

Er is een stevige fundering gelegd onder de cultuurhistorische waardenkaart van Drenthe.

Op de nieuwe website www.culturele-atlas.nl/drenthe zijn veel gegevens over culturele activiteiten van de Drentse gemeenten en de provincie te raadplegen.

In het Drents Museum heeft de zeer succesvolle tentoonstelling "Go China" plaatsgevonden.

Dankzij de professionalisering is het Hunebedmuseum uitgeroepen tot het beste archeologische museum van Nederland.

Het Huus van de Taol is als nieuwe (gefuseerde) instelling voor de streektaal van start gegaan.

De tweede culturele provinciale Uitdag is in alle Drentse gemeenten goed uitgevoerd.

De noordelijke lobby bij het rijk voor extra middelen voor Cultuur heeft geresulteerd in een structureel extra bedrag van € 1,6 miljoen voor het Noorden dan in de afgelopen vier jaar. Voor Drenthe betekent dit een forse subsidieverhoging voor theatergezelschap de Peergroup uit Veenhuizen.

Ten behoeve van de archeologische depottaak is samen met de provincie Groningen en Friesland over gegaan tot aankoop van een derde loods in Nuis.

Het streven naar erkenning van het Nedersaksisch is samen met de provincies Groningen, Overijssel, Gelderland en de gemeenten Ooststellingwerf en Weststellingwerf de afrondende fase ingegaan.

Alle bibliotheekvestigingen in Drenthe zijn gecertificeerd.

De Provinciale Bibliotheekcentrale is, conform de marsrouteplannen, omgevormd tot een serviceorganisatie ten dienste aan alle bibliotheken in Drenthe en innovatiecentrum dat grensoverschrijdend haar diensten aanbiedt. De naam is gewijzigd in Biblionet Drenthe.

Het eerste deel van de integrale provinciale monumentenlijst is vastgesteld.

Voor gebiedsontwikkeling in het centrum van Emmen (verhuizing dierenpark, nieuw centrumplein met nieuw theater en andere culturele voorzieningen) heeft positieve provinciale besluitvorming plaatsgevonden. Provinciale bijdrages hiertoe worden in de toekomst verstrekt op basis van concrete projectvoorstellen.

Er is een begin gemaakt met de nieuwbouw voor het Drents Museum en met de bouw van het nieuwe depot voor het Drents Museum. In samenwerking met het Drents Archief en de gemeente Assen is een lobby voorbereid en ingezet om het nieuwbouwplan van het Drents Archief te realiseren.

## Wat waren onze doelen en wat hebben we gerealiseerd?

P-2.0 Ontwikkeling beleid
Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct).

- Vaststelling van beleids- en uitvoeringskaders voor het gehele programma samenleving met samenhang. Planning van de vaststelling van beleids- en uitvoeringskaders: vierde kwartaal 2008.
- Periodiek overleg en gesprek met de voor de uitvoering van dit programma relevante partners (zoals gemeenten, gesubsidieerde instellingen en andere maatschappelijke organisaties).
- Realisatie van een sluitend systeem van monitoring en evaluatie over de voortgang van het lopend beleid en van signalering van nieuwe - voor de provincie relevante - trends en ontwikkelingen. Planning realisatie van een sluitend systeem van monitoring en evaluatie vierde kwartaal 2008.

### P-2.0 Ontwikkeling beleid

1. De basis voor nieuw cultureel en sociaal beleid is gelegd in 2008. Op 17 december 2008 zijn de beleids- en uitvoeringskaders voor de jaren 2009-2012 vastgesteld.
2. Voor zowel het culturele als sociale beleidsveld heeft periodiek ambtelijk en bestuurlijk overleg plaatsgevonden met relevante partners (gemeenten, gesubsidieerde instellingen en andere maatschappelijke organisaties).
3. Het rapport van de Noordelijke Tekenkamer "opbrengst culturele activiteiten" is verschenen in augustus 2008. Naar aanleiding van dit rapport hebben wij besloten de beleidsambitie, om een sluitend systeem van monitoring en evaluatie over de voortgang van lopend beleid en van signalering van nieuwe (voor de provincie relevante) trends en ontwikkelingen, mee te nemen als integraal en prioritair onderdeel van de sociale, culturele en museale agenda.

P-2.1 Sociale agenda
Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct).

**Mijn jeugd**

- Het ondersteunen van het lokaal jeugdbeleid en het onderwijs vanuit de specifieke kennis van de jeugdzorg.
- Een kwaliteitsverbetering bij de jeugdbescherming en jeugdreclassering in Bureau Jeugdzorg.
- Door deelname aan het project Beter Beschermd.
- De invoering van één transparant registratiesysteem en signaleringssysteem in iedere gemeente (Jongeren in Beeld) dat aansluit bij de landelijke verwijsindex. Voorts een aansluiting bij Bureau Jeugdzorg zodat daar de intersectorale cliëntstromen goed gevolgd kunnen worden.
- Het instellen van een provinciaal platform voor cliëntorganisaties.

*Indicatoren:*

- In 2008 hebben de vier kerngemeenten (Emmen, Hoogeveen, Meppel en Assen) hun lokaal jeugdbeleid samenhangend vormgegeven in een Centra voor Jeugd en Gezin–achtige constructie. Deze gemeenten zijn voortrekkers voor de ontwikkeling van Centra voor Jeugd en Gezin voor de overige acht Drentse gemeenten.
- Alle Drentse Gemeenten maken gebruik van het systeem dat aansluit bij de landelijke verwijsindex (werknaam Jongeren In Beeld +). Hiermee kunnen ze hun risicojongeren goed in beeld krijgen en houden.
- Eind 2008 functioneert er een provinciaal platform van waaruit cliënten (organisaties) en vertegenwoordigers van cliënten de provincie kunnen adviseren over het te voeren jeugdzorgbeleid.

**Mijn ontwikkeling**

In de Drentse onderwijsagenda Onderwijs Werkt! zijn drie provinciale ambities geformuleerd:

1. de taal- en rekenprestaties in het primair onderwijs zijn sterk verbeterd
2. alle jongeren volgen een leer- en/of werkroute naar een maximale kwalificatie
3. de maatschappelijke participatie van specifieke doelgroepen in sociale netwerken, vrijwilligerswerk of werk is toegenomen

*Indicator:*

Aantal leerlingen dat een maatschappelijke stage loopt.

Molukse dansgroep

**Mijn Omgeving**

- Inwoners betrekken bij of zelfs regisseur maken van hun eigen leefomgeving, waardoor er dorps- en wijkontwikkeling op maat ontstaat en diensten en voorzieningen zijn afgestemd op de specifieke behoefte van dit gebied.
- Het bestrijden en voorkomen van discriminatie in brede zin.
- Het stimuleren van de integratie en emancipatie van allochtonen, nieuwkomers, immigranten en hun nageslacht door het ontwikkelen en uitvoeren van methodieken.
- Het in staat stellen mensen hun krachten te bundelen en zodoende gesprekspartner te zijn bij diverse beleidsvoorbereidende en besluitvormingsprocessen van de overheid en maatschappelijke organisaties.
- Het ondersteunen van een provinciaal netwerk vrijwilligerswerk en verdere ontwikkeling van de methodieken maatschappelijke stage en maatschappelijk betrokken ondernemen.
- Het creëren van meer aandacht en ondersteuning voor de positie van mantelzorgers en een verhoging van inzet van vrijwilligers in de mantelzorg.
- *Indicator:*
- Als indicatie voor succes willen we in elke gebiedsprojectgroep een afgevaardigde vanuit de bevolking en wordt elke diensten- en voorzieningenafspraak tussen provincie en gemeente getoetst door de gemeentelijke overstijgende dorpsbelangenorganisatie.

*Indicatoren:*

- Aantal samenwerkingsafspraken tussen vrijwilligersorganisaties en het bedrijfsleven.
- Aantal steunpunten vrijwilligerswerk dat ondersteund wordt.
- Aantal contactpunten mantelzorg dat ondersteund wordt.

**Mijn beweging**

- Het verhogen van deelname aan sportactiviteiten.
- Het verbeteren van de sportinfrastructuur en het ondersteunen van gemeenten bij het ontwikkelen van breedtesportbeleid.

*Indicatoren:*

- Aantal mensen dat voldoet aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen. Begin 2008 laten wij opnieuw een meting uitvoeren door de Hogeschool Drenthe naar sportdeelname in Drenthe, ter vergelijking met de nulmeting van 2004.
- Aantal klachten discriminatie.

## P-2.1 Sociale agenda

*Mijn jeugd*
Vanuit dit thema is gewerkt aan het ondersteunen van het lokale jeugdbeleid en het onderwijs vanuit de specifieke kennis van de jeugdzorg. Dit heeft een kwaliteitsverbetering bewerkstelligd bij de jeugdbescherming en jeugdreclassering in Bureau Jeugdzorg door deelname aan het project Beter Beschermd en de invoering van één transparant registratiesysteem en signaleringssysteem in iedere gemeente (Jongeren in Beeld). Dit systeem sluit aan bij de landelijke Verwijs Index en sluit ook aan bij Bureau Jeugdzorg, zodat hier de intersectorale cliëntstromen goed gevolgd kunnen worden. Alle Drentse gemeenten zijn volgens plan vóór 1 januari 2009 vóór 1 januari 2009 aangesloten bij de Drentse verwijsindex.

Realisatie indicatoren:
De vier kerngemeenten Emmen, Hoogeveen, Meppel en Assen hebben het lokale jeugdbeleid (samenhangend) vormgegeven, in een constructie die vergelijkbaar is met die van de Centra voor Jeugd en Gezin. Deze kerngemeenten zijn voortrekkers in de ontwikkeling van de Centra voor Jeugd en Gezin voor de overige acht Drentse Gemeenten.
Alle Drentse Gemeenten maken gebruik van het systeem dat aansluit bij de landelijke verwijsindex (werknaam Jongeren In Beeld +). Hiermee kunnen ze hun risicojongeren goed in beeld krijgen en houden.
Er is een provinciaal platform ingesteld van waaruit cliënten(organisaties) en vertegenwoordigers van cliënten de provincie kunnen adviseren over het te voeren jeugdzorgbeleid.

*Mijn dag*
De inzet op Multifunctionele Dienstencentra en de Dagarrangementenprogramma's 2005-2008 hebben hun vruchten afgeworpen. In 2008 is gebleken dat meer mensen arbeid en zorg voor kinderen beter konden combineren. Drenthe werd uigeroepen tot koploper Tijdenbeleid door het ministerie van OCW.

*Mijn ontwikkeling*
In de Drentse onderwijsagenda Onderwijs Werkt! is gewerkt aan de drie provinciale ambities:
1. het verbeteren van taal- en rekenprestaties in het primair onderwijs
2. jongeren een leer- en/of werkroute naar een maximale kwalificatie laten volgen
3. de maatschappelijke participatie van specifieke doelgroepen in sociale netwerken, vrijwilligerswerk of werk te vergroten.

Hiervoor hebben wij in 2008 concrete afspraken op het terrein van onderwijs en jeugdzorg gemaakt. Het convenant tussen SWV/VO/SVO, Bureau Jeugdzorg Drenthe en Yorneo is op 9 oktober 2008 ondertekend. De Drentse lobby bij het rijk heeft een toezegging vanuit het rijk opgeleverd van € 1,6 miljoen als cofinanciering voor het onderwijskansenplan Drenthe voor het wegwerken van taalachterstanden bij 0-4 jarigen en bij basisscholen in de Veenkoloniën.

Realisatie indicator:
- leerlingen die een maatschappelijke stage lopen

*Mijn Omgeving*
Door inwoners te betrekken bij, of zelfs regisseur te maken van hun eigen leefomgeving, ontstaat dorps- en wijkontwikkeling op maat. Op deze wijze wordt bewerkstelligd dat diensten en voorzieningen zijn afgestemd op de specifieke behoefte van het gebied. Daarom hebben wij in 2008 in elke gebiedsprojectgroep een afgevaardigde vanuit de bevolking geplaatst. Daarnaast

Bijeenkomst ter ondertekening convenant Jeugdzorg oktober 2009

wordt elke diensten- en voorzieningenafspraak tussen provincie en gemeente getoetst door de gemeentelijke overstijgende dorpsbelangenorganisatie.
Daarnaast hebben wij ons gericht op het:
- bestrijden en voorkomen van discriminatie in brede zin;
- stimuleren van de integratie en emancipatie van allochtonen, nieuwkomers, immigranten en hun nageslacht door het ontwikkelen en uitvoeren van methodieken;
- in staat stellen mensen hun krachten te bundelen en zodoende gesprekspartner te zijn bij diverse beleidsvoorbereidende en besluitvormingsprocessen van de overheid en maatschappelijke organisaties;
- ondersteunen van een provinciaal netwerk vrijwilligerswerk en verdere ontwikkeling van de methodieken maatschappelijke stage en maatschappelijk betrokken ondernemen;
- creëren van meer aandacht en ondersteuning voor de positie van mantelzorgers en een verhoging van inzet van vrijwilligers in de mantelzorg.

*Realisatie indicatoren:*
Er is een registratie bijgehouden van de aantallen:
- klachten discriminatie
- samenwerkingsafspraken tussen vrijwilligersorganisaties en het bedrijfsleven;
- steunpunten vrijwilligerswerk die ondersteund worden;
- contactpunten mantelzorg die ondersteund worden.

Deze registratie dient als belangrijke beleidsinput.

Op het terrein van mantelzorg is de provincie samen met de gemeenten tot een plan gekomen over de wijze waarop provinciale en lokale taken voor mantelzorgondersteuning in Drenthe

kunnen worden vormgegeven. De Beursvloer is een succesvolle activiteit geweest, waarbij veel goede matches zijn gemaakt tussen het bedrijfsleven en het vrijwilligerswerk in het kader van maatschappelijk betrokken ondernemen.

*Mijn beweging*
Ten aanzien van het streven om de deelname van Drenten aan sportactiviteiten te bevorderen hebben we in 2008 door de Hogeschool Drenthe laten meten hoeveel Drenten deelnemen aan sport en voldoen aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen (dit ter vergelijking met het onderzoek dat is uitgevoerd in 2004). Het verbeteren van de sportinfrastructuur en het ondersteunen van gemeenten bij het ontwikkelen van breedtesportbeleid was en is een blijvend punt van aandacht. Drenthe heeft, als eerste provincie in Nederland, een sportmonitor ontwikkeld. De voorbereidingen voor de start van de Vuelta 2009 in Drenthe zijn in volle gang. Er wordt gewerkt aan topevenementen en nevenactiviteiten rondom de Vuelta. Alle gemeenten hebben toegezegd mee te werken aan Hola; de Drenthe brede uitwisseling tussen Spaanse en Drentse jongeren.

| P-2.5 Culturele en Museale agenda<br>Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct). |
|---|
| Het samen met onze culturele, sociale en maatschappelijke partners inhoud geven aan het cultuurbeleid in Drenthe. |

**P-2.5 Culturele en Museale agenda**
Wij hebben samen met onze culturele, sociale en maatschappelijke partners vorm en inhoud gegeven aan het cultuurbeleid in Drenthe. Er zijn verschillende bijeenkomsten georganiseerd om van gedachten te wisselen over (culturele) thema's. Het sluiten van zogenaamde culturele allianties is in traject gezet via het programma Studio 13.

## Baten en lasten programma

| | Lasten | | Baten | |
|---|---|---|---|---|
| Programma 2.<br>Samenleving met samenhang | 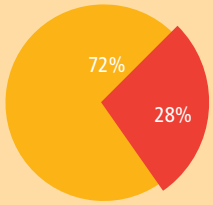 | 66.897.619 | 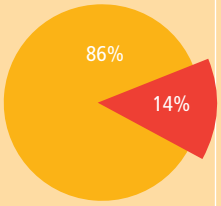 | 35.230.069 |
| Overige programma's | | 176.216.283 | | 215.623.353 |

| Programma 2.<br>Samenleving met samenhang | 1<br>Realisatie 2007 | 2<br>Primitieve begroting 2008 | 3<br>Begroting 2008 na wijziging | 4<br>Realisatie 2008 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 61.697.908 | 59.596.677 | 66.053.587 | 66.897.619 | -844.032 |
| Apparaatskosten | 2.449.555 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten | 35.563.788 | 31.578.120 | 34.227.275 | 35.230.069 | -1.002.794 |
| Saldo | 28.583.675 | 28.018.557 | 31.826.312 | 31.667.550 | 158.762 |

## Ontwikkelingen

| P-2.0 Ontwikkeling beleid<br>Ontwikkelingen uit de begroting 2008 |
|---|
| Veranderend of eindigend rijksbeleid zal in 2008 op enkele terreinen binnen dit programma aan de orde zijn. Deze worden in ieder geval verwacht rond jeugdzorg, actieplan cultuurbereik en het beleid voor beeldende kunst en vormgeving. De richting is thans nog onduidelijk. |

### P-2.0 Ontwikkeling beleid

Veranderend of eindigend rijksbeleid was in 2008 aan de orde binnen jeugdzorg, het Actieplan cultuurbereik en het beleid voor beeldende kunst en vormgeving.
Voor de beeldende kunsten vormgeving zijn de taak en geldstroom niet langer naar de provincie gedecentraliseerd. In onze provincie zijn de gemeente Assen en Emmen de verantwoordelijke overheidslaag sinds 1 januari 2009.
Het Actieplan cultuurbereik is ook beëindigd in 2008. In het kader van dit actieplan hebben vele culturele activiteiten plaatsgevonden.
Verder hebben wij in 2008 gewerkt aan een nieuw strategisch beleidskader voor het provinciale culturele beleid voor de jaren 2009-2012. Het beleidsdocument Cultuur als Magneet is in december 2008 door provinciale staten vastgesteld. Deze nieuwe Culturele & Museale Agenda is het vervolg op de beleidsdocumenten Mensen in het Middelpunt; de Kunst van het combineren. Via Studio 13 hebben wij een begin gemaakt met het invulling geven aan culturele allianties met de Drentse gemeenten. Hetzelfde geldt voor de sociale agenda; door het sluiten van sociale allianties is ook hier een begin gemaakt met het invullen van het sociale beleid samen met de partners uit het veld. De gemeenten zijn enthousiast over de sociale en culturele allianties.

| P-2.1 Sociale agenda<br>Ontwikkelingen uit de begroting 2008 |
|---|
| **Mijn jeugd** |
| De rijksoverheid stimuleert de totstandkoming van Centra voor Jeugd en Gezin en de daarbij behorende instrumenten als Elektronisch kinddossier en Verwijsindex. Gemeenten krijgen hiervoor de komende vier jaar oplopend extra middelen.<br>De rijksoverheid voert een aangepaste financieringssystematiek in de jeugdzorg in, waarbij provincies meer ruimte krijgen voor eigen keuzes in beleid.<br>De rijksoverheid zal naar verwachting de Bureaus Jeugdzorg opdragen om met ingang van 1 januari 2008 ook te gaan indiceren voor jeugdigen met een licht verstandelijke handicap. |
| **Mijn ontwikkeling** |
| De rijksoverheid bereidt nieuwe doelstellingen voor op het gebied van onderwijskansenbeleid. Om bij deze doelstellingen aan te sluiten wordt overleg gevoerd met het ministerie van OCW en worden specifieke doelen en projecten in Noord-Nederland voorbereid.<br>In het kader van de Noordelijke Kennisinvesteringsagenda (KIA) voert de provincie besprekingen over medefinanciering door het rijk.<br>De rijksoverheid heeft in haar Beleidsprogramma 2007-2011 de ambitie geformuleerd om elke leerling die vanaf 2007-2008 instroomt in het voortgezet onderwijs, een maatschappelijke stage van drie maanden te laten lopen. |
| **Mijn omgeving / Mijn dag / Mijn beweging** |
| De rijksoverheid heeft in haar Beleidsprogramma 2007-2011 haar inzet toegezegd voor de emancipatie van vrouwen en homoseksuelen. In een emancipatienota zal het kabinet de plannen nader uitwerken. Om integratie te bevorderen, zal ook discriminatie van allochtonen worden aangepakt.<br>Medio 2008 zal de nieuwe wetgeving Anti Discriminatie Voorzieningen van het Ministerie van Justitie gereed zijn.<br>De ministeries van VROM en OCW hebben de Impuls regeling brede scholen, sport en cultuur in werking gezet om zowel de combinatie van arbeid en zorg te vergemakkelijken als het bieden van optimale ontwikkelingskansen aan kinderen. |

**P-2.1 Sociale agenda**

*Mijn jeugd*
In 2008 is hard gewerkt aan de voorbereiding van Sociale allianties met gemeenten voor het thema Jeugd; gemeenten zijn ondersteund voor het ontwikkelen van Centra voor Jeugd en Gezin en onderwijsinstellingen voor het ontwikkelen van onderwijsnetwerken. Vanuit deze onderwijsnetwerken zijn projecten gestart met jeugdzorg instellingen (BJZ en Yorneo) om de jeugdzorg meer herkenbaar aanwezig te laten zijn binnen het onderwijs.

*Mijn ontwikkeling*
Het plan Onderwijskansen Drenthe 2008-2011 is door GS vastgesteld en aan PS aangeboden.

Rijksmiddelen als cofinanciering voor het onderwijskansenplan Drenthe: er is rijksgeld toegezegd:
- totaal € 1,6 miljoen voor 4 jaren en voor het wegwerken van taalachterstanden 0-4 jarigen (penvoerder gemeente Emmen voor in 4 gemeenten in Zuidoost-Drenthe). In 2008 was voor deze 4 gemeenten € 200.000,-- aan cofinanciering beschikbaar
- totaal: 1.680.000 voor 4 jaren voor het wegwerken van taalachterstanden bij de basisscholen in de Veenkoloniën. In 2008 is daarvan € 100.000,-- beschikbaar voor 4 gemeenten in Zuidoost-Drenthe. Deze middelen gaan rechtstreeks naar de basisscholen.

Presentatie in het kader van onderwijskansen april 2008

Tentoonstelling Go China, terracottasoldaten

*Mijn beweging*

De breedtesport is momenteel onderdeel in de gesprekken die met gemeenten en met instellingen zoals Sport Drenthe worden gevoerd in het kader van de Sociale Agenda. Uit de gevoerde gesprekken blijkt dat een structurele en gebundelde aanpak via ondermeer de allianties gewenst is. Volgend jaar vindt de Vuelta plaats. De provincie steekt hierbij eveneens in op een brede impuls voor breedtesport. Voorbereidingen daarvoor zijn nu in volle gang. Ook hierbij is het de bedoeling om de inspanningen behalve de eenmalige inzet ook zoveel mogelijk een structureel karakter te geven. De discussie over haalbaarheid en mogelijkheden van een sportpas en een kindersportmaand nemen wij hierin mee.

**P-2.5 Culturele en Museale agenda**
**Ontwikkelingen uit de begroting 2008**

Stelselwijziging cultuurnota periode 2009 - 2012 in recente beleidsbrief rijksoverheid.

1 Instellingen kunnen voortaan bij de cultuurfondsen terecht voor projectsubsidies en vierjarige subsidies, behalve die instellingen die zijn aangewezen voor een langjarig perspectief op subsidie (geen Drentse instellingen).
2 Drentse instellingen als PeerGroup, Jeugdtheatergezelschap De Reus en Kunstenaarsinitiatief in Kolderveen hebben in deze constructie geen plaats en zullen subsidie moeten aanvragen bij de rijksfondsen voor de nieuwe cultuurnotaperiode.
3 De Geldstroom Beeldende kunst en vormgeving eindigt met ingang van 2009. Bestaande middelen worden voor een deel gedecentraliseerd naar een aantal stedelijke knooppunten (waaronder Groningen). Dit zou betekenen dat Drenthe € 250.000,-- minder te besteden heeft voor beeldendekunstprojecten en kunst in de openbare ruimte.
4 De rijksbijdrage in het Actieplan cultuurbereik vervalt eveneens per 2009.

Om vorenstaande stelselwijzigingen en de daarmee gepaard middelenstop op te vangen, wil Drenthe als provincie samen met het veld nieuwe plannen ontwikkelen. Deze zullen in 2008 bij de rijksoverheid worden ingediend. Ook wordt in landsdelig verband over deze infrastructuur gecommuniceerd met de rijksoverheid. Het Noorden pleit voor meer middelen, mede op basis van de onevenwichtige verdeling van rijksgelden. Er is een Noordelijk visiedocument ontwikkeld: Over grenzen. Het ministerie van OCW beschouwt dit document als een notitie, op basis waarvan plannen ingediend kunnen worden bij de fondsen.

**Decentralisatie steunpunten monumentenzorg en archeologie en Regionaal Historische Centra**
De rijksverantwoordelijkheid voor de steunpunten monumentenzorg en archeologie wordt naar aller waarschijnlijkheid gedecentraliseerd naar de provincies, mogelijk met een efficiencykorting. Ook voor de decentralisatie van de Regionale Historische Centra zullen op korte termijn afspraken met de provincies gemaakt worden. Voor Drenthe kan dit betekenen dat de verantwoordelijkheid voor het Drents Archief wordt gedecentraliseerd. Zonder kostencompensatie van het rijk is dit niet mogelijk.

**Cultureel Kwartier Assen**
Het Centrum Beeldende Kunst en de Provinciale Bibliotheekcentrale hebben aangegeven graag in te willen gaan op de uitnodiging van de gemeente Assen om hun organisaties te vestigen in het cultureel kwartier.

P-2.5 Culturele en Museale agenda

Om voornoemde stelselwijzigingen en de daarmee gepaard gaande middelenstop op te vangen heeft Drenthe als provincie samen met het veld nieuwe plannen opgesteld. In 2008 zijn bij de rijksoverheid verzoeken ingediend.
In landsdelig verband is over deze infrastructuur gecommuniceerd met de rijksoverheid. Samen met de provincies Groningen en Friesland hebben wij gepleit voor meer middelen, mede op basis van de onevenwichtige verdeling van rijksgelden. Er is een noordelijk visiedocument ontwikkeld genaamd Over grenzen. Het ministerie van OCW beschouwt dit document als een notitie, op basis waarvan plannen ingediend kunnen worden bij de fondsen Decentralisatie steunpunten monumentenzorg en archeologie en Regionaal Historische Centra.
In 2008 zijn beleidsvoorbereidingen getroffen ten behoeve van de decentralisatie van de rijksverantwoordelijkheid per 1 januari 2009 van de steunpunten monumentenzorg en archeologie naar de provincies. Ook over de decentralisatie van de Regionale Historische Centra  ijn procesafspraken gemaakt tussen rijk en provincies.

**Cultureel Kwartier**
Het Centrum Beeldende Kunst en de Provinciale Bibliotheekcentrale (Biblionet Drenthe) zijn ingegaan op de uitnodiging van de gemeente Assen om hun organisaties te vestigen in het cultureel kwartier.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

p-2.1 Sociale agenda
Prioriteiten uit de begroting 2008

**2.1 Kansen voor jeugd en gezin**

Kansen voor jeugd en gezin is een integraal onderdeel van de sociale impuls. Naast genoemde activiteiten wordt extra geïnvesteerd in het voorkomen van problemen. De Jeugdzorg is een belangrijk beleidsterrein en staat ook voor ons hoog op de agenda. Door structureel te investeren in het eerder signaleren van problemen (waaronder verslavingsproblematiek) verwachten wij wachtlijsten te kunnen voorkomen en vaker te kunnen volstaan met het aanbieden van lichtere zorgprogramma's. Ingezet wordt op een toereikend en flexibel jeugdzorgaanbod. In elke gemeente wordt aansluiting op maat gerealiseerd, middels het inrichten van zogenoemde Centra voor Jeugd en Gezin. Belangrijk is dat actief wordt gesignaleerd welke jongeren en gezinnen problemen hebben. Uitgangspunt is dat kinderen veilig en zonder al te veel zorgen kunnen opgroeien. De provinciale jeugdzorg moet een heldere aansluiting hebben met elk Centrum voor Jeugd en Gezin, onderwijsinstelling of bovenschools samenwerkingsverband. De doeluitkering Jeugdzorg is beschikbaar voor kerntaken van het bureau Jeugdzorg en het Zorgaanbod. De middelen zetten wij in om onze extra ambities te realiseren.

**2.2 Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe**

Kansen voor onderwijs is een integraal onderdeel van de sociale impuls. De kwaliteitsslag basisonderwijs komt bovenop de inzet in het kader van de lopende Provinciale Onderwijsagenda. Deze agenda loopt af in 2008. Het op te stellen meerjarenplan Onderwijskansen Drenthe richt zich op een brede aanpak. Het actief investeren in het verbeteren van de ontwikkelingskansen van jonge kinderen staat centraal. Wij richten ons op het binden en verbinden van lokale en regionale partijen om samenwerking en samenhang te stimuleren op het terrein van onderwijs, zorg en welzijn. Projectontwikkeling voor talentontwikkeling en het bestrijden van onderwijsachterstanden wordt gestimuleerd. Signalering van problemen bij bovenregionale doelgroepen wordt versterkt: ook hiervoor wordt projectontwikkeling bevorderd. Nadruk krijgt het borgen en verspreiden van behaalde successen. In overleg met gemeenten en schoolbesturen worden afspraken gemaakt over de afstemming tussen lokale en provinciale ontwikkelingsplannen, gezamenlijke doelstellingen en over investeringen.

De Sportweek een van de middelen om de deelname van Drenten aan sportactiviteiten te bevorderen

## 2.3 Kansen voor onderwijs: Aanpak Voortijdig Schoolverlaten (VSV)

Kansen voor onderwijs is een integraal onderdeel van de sociale impuls. De jeugdwerkloosheid in Noord-Nederland is hoog onder jongeren zonder startkwalificatie. Het aantal jongeren dat met een te laag opleidingsniveau de arbeidsmarkt wil betreden is veel te hoog. Het aantal voortijdig schoolverlaters in Noord-Nederland neigt naar het landelijk gemiddelde, maar zit daar nog altijd boven. Hierdoor dreigt de sociaaleconomische positie van het Noorden te worden verzwakt. Hoofdoorzaken van VSV zijn: gedragsproblematiek bij jongeren, gebrekkige registratie en toeleiding c.q. begeleiding, onvoldoende structurele inbedding van zorg in en om scholen en onvoldoende aansluiting tussen beroepsonderwijs en arbeidsmarkt. De aanpak van de VSV-problematiek krijgt een impuls. Nieuwe projecten worden ontwikkeld in het kader van de agenda Onderwijs Werkt (2007-2008) en in nauwe aansluiting op het uitvoeringsprogramma Kennis Werkt, het vervolg op Onderwijs en Kennisinfrastructuur (OKI). Inzet is een uniforme registratie en monitoring in combinatie met het project Sluitende aanpak Noord-Nederland. De interne en externe zorgstructuren worden beter op elkaar afgestemd. Verdere professionalisering, integrale invoering in 2009 en totale dekking van Zorgadviesteams wordt bevorderd. Integrale deskundigheidsbevordering op het snijvlak van onderwijs en jeugd is uiterlijk in 2011 een feit. Daarnaast worden projecten uitgevoerd in samenwerking met vmbo, mbo en bedrijfsleven om de praktijkgerichtheid van het (voorbereidend) beroepsonderwijs te vergroten. Verwacht wordt dat daarmee voortijdig schoolverlaten wordt tegengegaan. De verschillende projecten moeten niet als losstaand worden beschouwd, maar als aanvullend op elkaar, met diverse raakvlakken op provinciale en noordelijke schaal. Voor de verankering en verbreding van deze processen, methodieken en instrumenten over de noordelijke provincies is het wenselijk om de samenwerkingsinfrastructuur, zoals die is opgebouwd binnen School4Job (80 samenwerkingspartners in de huidige Equalprojecten) opnieuw in te zetten. Zo worden mogelijkheden voor synergie door een overkoepelende en programmatische aanpak maximaal benut

**2.4 Kansen voor welzijn zorg: sociale samenhang en participatie**

In 2007 wordt gestart met de uitvoering van de nota '1/2 miljoen mensen', dé Drentse aanpak voor welzijn, zorg en wonen. In de afgelopen periode is er veel aandacht besteed aan de kwantitatieve woonopgave voor specifieke doelgroepen. In de komende periode zorgen we ervoor dat de welzijns- en zorgdiensten (onder andere ouderenzorg) op het niveau komen van de woonkwaliteit. Er wordt intensieve samenwerking gezocht met gemeenten en wooncorporaties. In drie regio's wordt er gezamenlijk een uitvoeringsprogramma gerealiseerd. '1/2 miljoen mensen' gaat over mensen. In de uitvoering wordt slim ingespeeld op demografische ontwikkelingen. Iedereen moet kunnen meedoen, iedereen moet een plaats op maat kunnen vinden. Het gaat hier echt om wonen én leven, ook voor de minder draagkrachtigen. Ons motto is "Niemand aan de kant". Uit onderzoeken (onder andere Regiovisie Groningen-Assen en de analyse Woonplan) blijkt dat er behoefte is aan versterking van de welzijnsdiensten binnen wonen, welzijn en zorg (WWZ). Wij nemen het voortouw in deze ontwikkeling. Vanaf 2009 moet de kwaliteit van het woonaanbod, het welzijnsaanbod en het zorgaanbod op elkaar afgestemd zijn. Er wordt een provinciedekkende ondersteuningsstructuur gecreëerd voor mantelzorg en vrijwilligerswerk (Wat doet u voor Drenthe? Vrijwillige inzet en mantelzorg).

**2.5 Kansen voor "7 tot 7": diensten- en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten.**

Inzet is de status van Drenthe als unieke woonprovincie te versterken met uitgekiend tijdenbeleid. Het combineren van zorg- en arbeidstaken moet eenvoudiger worden gemaakt. Het moet voor elke inwoner mogelijk zijn een eigen dagarrangement van 7 uur 's ochtends tot 7 uur 's avonds samen te stellen. Het gaat om een aansluitend aanbod van jeugdvoorzieningen, maar ook om flexibele werktijden, slimme openingstijden en plaatsonafhankelijke dienstverlening. Wij nemen het voortouw, maar deze ambitie kan alleen worden gerealiseerd in samenwerking met gemeenten, instellingen en bedrijfsleven. Voortgang van de regelingen multifunctionele dienstencentra (MFD), dagarrangementen en brede school ontwikkeling passen binnen het nieuwe "7 tot 7-beleid". Het beleid leidt ook tot versterking van het lokale voorzieningenniveau. Het aansluitend aanbod jeugdvoorzieningen heeft direct gevolg voor de onderwijskansen. Het rijk heeft gezien dat Drenthe vooroploopt in het tijdenbeleid en Drenthe benoemd tot koploper. Dit houdt in dat er extra budget beschikbaar wordt gesteld en dat de minister zich zal inspannen om knelpunten op dit terrein samen met de provincie op te lossen.

**2.6 Kansen voor Sport: Drenthe profileren als sportprovincie**

Wij vinden dat Drenthe als sportprovincie nog beter op de kaart kan worden gezet. Naast de bestaande (sport)activiteiten willen wij ruimte geven aan nieuwe initiatieven. Wij richten ons op twee sporen: het versterken van de breedtesport en het jaarlijks organiseren van een topsportevenement (b.v. Eurochamp). Wij werken hierbij nauw samen met de gemeenten en de betrokken sportorganisaties. Sporten is gezond voor lijf en leden. De sociale bindende factor van 'de sport' in Drenthe is erg groot. Topsport en breedtesport zijn communicerende vaten: De breedtesport is de basis voor de topsport en de breedtesport gedijt niet zonder topsport. Sport moet voor iedereen aantrekkelijk zijn. Toegankelijke breedtesportactiviteiten zijn hierbij van vitaal belang. Daarboven geeft topsport de stimulans om te gaan sporten en meer te bewegen. Topsportevenementen hebben een voorbeeldfunctie. Zij zorgen voor een stevige impuls voor de sportdeelname en het vrijwilligerswerk in de provincie. Belangrijk zijn ook het economisch effect en de promotionele waarde voor Drenthe.

## P-2.1 Sociale agenda

*2.1 Kansen voor jeugd en gezin*

2008 heeft in het teken van overleg gestaan met de gemeenten en de onderwijsbesturen. Dat heeft geleid tot een agenda met gedeelde ambities waar Mijn Jeugd deel van uit maakt.
Er is door een extern bureau onderzoek gedaan naar de bedrijfsvoering van Bureau Jeugdzorg. Dit heeft geleid tot een plan van aanpak waarvan een aanvalsplan wachtlijsten, verbetering aansluiting jeugdbeleid en onderwijs en versnelde indicatiestelling deel uitmaken. Hiervoor is incidenteel extra geld beschikbaar gesteld. AMK van Bureau Jeugdzorg kent geen wachtlijst, de wachttijden voor de voordeur lopen terug (per 1 april 2009 opgelost). Zorgaanbieder Yorneo kent een beperkte wachtlijst voor het MKD, maar door extra plaatsen zal deze ook verdwijnen.

Wij hebben aan Bureau Jeugdzorg extra geld beschikbaar gesteld om het aantal contactpersonen ten behoeve van het lokaal jeugdbeleid en onderwijs uit te breiden (4 extra fte).
De tussenevaluatie laat positieve resultaten zien. Zorgaanbieder Yorneo sluit aan via Reboundvoorzieningen in alle regio's, project Zorgleidster in peuterspeelzalen, het project ZO (Zorg-Onderwijs, samenwerkingsverband met basisscholen) en andere, al langer bestaande, voorzieningen.

Bureau Jeugdzorg ondersteunt de totstandkoming van Centra voor Jeugd en Gezin door nauw aan te sluiten en door deelname aan een stuurgroep van betrokken organisaties.
Wij stimuleren de Centra voor Jeugd en Gezin door deze op te nemen in de Sociale Allianties met gemeenten en hiervoor extra geld beschikbaar te stellen. Alle gemeenten hebben inmiddels plannen om Centra voor Jeugd en Gezin op te richten.

*2.2. Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe*
2008 heeft in het teken van overleg gestaan met de gemeenten. Dat heeft geleid tot een agenda met gedeelde ambities waar Mijn ontwikkeling deel van uit maakt.
Het Onderwijskansenplan Drenthe 2008-2011 is opgesteld.

*2.3. Kansen voor onderwijs: Aanpak Voortijdig Schoolverlaten (VSV)*

*2.4. Kansen voor welzijn zorg: sociale samenhang en participatie*

*2.5. Kansen voor "7 tot 7": diensten- en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten*

*2.6. Kansen voor Sport: Drenthe profileren als sportprovincie*
2008 heeft in het teken van overleg gestaan met de gemeenten. Dat heeft geleid tot een agenda met gedeelde ambities waarvan bovengenoemde prioriteiten deel uitmaken

De Sportweek een van de middelen om de deelname van Drenten aan sportactiviteiten te bevorderen

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 2.1. Kansen voor jeugd en gezin | - Terugbrengen instroom en geen wachttijden jeugdzorg.<br>- In elke gemeente aansluiting lokaal jeugdbeleid en jeugdzorg. Aanwezigheid jeugdzorg binnen scholen.<br>- Versnelde invoering Centra voor Jeugd en Gezin.<br>- Functies Bureau Jeugdzorg zijn goed bereikbaar binnen Centra voor Jeugd en Gezin en onderwijs. | - Ondersteunen versnelde invoering Centra voor Jeugd en Gezin. Opstellen vierjarenplan (gereed 2009).<br>- Bevorderen snelle indicatiestelling bureau Jeugdzorg (gereed 2009).<br>- Opzetten effectieve zorgprogramma's voor lokaal jeugdbeleid en onderwijs.<br>- Opzetten kennisnetwerk Centra voor Jeugd en Gezin en onderwijsnetwerken. Uitvoering netwerken tot en met 2011. |
| 2.2. Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe | - Alle (achterstands)kinderen nemen deel aan voorschoolse voorzieningen.<br>- Ouders zijn maximaal betrokken.<br>- Scores CITO-toetsen, participatiegraad in voortgezet onderwijs en aantal zwak presterende scholen is gelijk aan landelijk gemiddelde. | - Opstellen 10-jarig plan Onderwijskansen in Drenthe.<br>- In samenspraak met gemeenten en schoolbesturen ontwikkelen van regioplannen primaire onderwijs voor Veenkoloniën, Zuidwest- en Zuidoost-Drenthe (2008: vaststelling, 2009 tot en met 2011: uitvoering). |
| 2.3. Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten (VSV) | - Terugdringen aantal voortijdige schoolverlaters in (v)mbo met 30% (ca. 800) in 2011.<br>- Jongeren tot 27 jaar scholen tot op niveau startkwalificatie.<br>- Volledig sluitende aanpak in 2011 voor terugleiding werkloze jongeren tot 27 jaar naar duale werk-opleiding.<br>- In 2011 verhogen doorstroom met 5% bij elke overgang ProREC naar vmbo-mbo-hbo. | - (Opnieuw) inzetten infrastructuur samenwerking School4Job.<br>- Opzetten en uitvoeren nieuwe projecten in 2008 tot en met 2011. |
| 2.4. Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie | - Effectieve samenwerking inwoners, gemeenten, wooncorporaties, welzijns- en zorginstellingen.<br>- Woon- en leefklimaat beter afgestemd op demografische ontwikkelingen. Streefgetallen waardering: 8.1 in 2009, 8.2 in 2011.<br>- Mensen wonen zo lang mogelijk zelfstandig thuis.<br>- Gemiddelde leeftijd overgang extramuraal naar intramuraal stijgt met minimaal 1 jaar. | |
| 2.5. Kansen voor "7 tot 7": diensten- en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten<br><br>2.6. Kansen voor Sport: Drenthe profileren als sportprovincie | - Diensten- en voorzieningenprogramma per gemeente.<br>- In alle gemeenten uitvoering lokale initiatieven (MFD / brede school).<br>- Per gemeente tijdenbeleid op (op maat), als aanzet tot "7 tot 7"-economie.<br>- Periodiek topsportevenementen in Drenthe: in 2009 Vuelta (Ronde van Spanje).<br>- Structurele verbetering en nationale status accommodaties voor gehandicaptensport.<br>- Stimuleren breedtesport en cultuurparticipatie. | |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 2.1. Kansen voor jeugd en gezin | - Kansen voor jeugd en gezin zijn onder 'Mijn Jeugd' opgenomen in alle twaalf allianties met gemeenten.<br>- Terugbrengen van de instroom is afhankelijk van het functioneren van lokale instellingen. Waar nauwe samenwerking plaatsvindt binnen Centrum voor Jeugd en Gezin (bijvoorbeeld Emmen) zien wij een dalende instroom.<br>Drenthe kent de laagste wachttijden van Nederland.<br>- Aansluiting van Jeugdzorg op lokaal jeugdbeleid en onderwijs is sterk verbeterd.<br>De bereikbaarheid van Bureau Jeugdzorg binnen lokaal jeugdbeleid (CJG) en Onderwijs is sterk toegenomen.<br>- In een aantal gemeenten functioneert al een Centrum voor Jeugd en Gezin (bv. Emmen, Noordenveld). In vrijwel alle gemeenten zijn initiatieven genomen om een Centrum voor Jeugd en Gezin op te richten. | - Overleg met de gemeenten, resulterend in een agenda met gedeelde ambities waar Mijn Jeugd deel van uitmaakt.<br>- Extern onderzoek naar de bedrijfsvoering van Bureau Jeugdzorg. Plan van aanpak opgesteld waarvan aanvalsplan wachtlijsten, verbetering aansluiting jeugdbeleid en onderwijs en versnelde indicatiestelling deel uitmaken.<br>- Wij stimuleren met extra middelen dat het aantal contactpersonen ten behoeve van lokaal jeugdbeleid en onderwijs wordt uitgebreid<br>- Wij stimuleren de Centra voor Jeugd en Gezin door deze op te nemen in de Sociale Allianties met gemeenten en hiervoor extra geld beschikbaar te stellen. Alle gemeenten hebben inmiddels plannen om Centra voor Jeugd en Gezin op te richten. |
| 2.2. Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsblad basisonderwijs Drenthe | - Kansen voor Onderwijs zijn onder 'Mijn Ontwikkeling' opgenomen in alle 12 allianties met gemeenten.<br>- Onderwijskansenplan 2008-2011 is opgesteld en vastgesteld door PS.<br>- Zuidoost-Drenthe/Veenkoloniën:<br>Gestart met:<br>  - duurzaam leren in de Veenkoloniën<br>  - vanzelfsprekend Zuidwest-Drenthe<br>  - krachtenveldanalyse Onderwijskansen is uitgevoerd | - Overleg met de gemeenten en de onderwijsbesturen, resulterend in een agenda met gedeelde ambities waar Mijn ontwikkeling deel van uit maakt.<br>- Opstellen Onderwijskansenplan Drenthe 2008-2011.<br>- Voorbereidende activiteiten, contacten belangrijkste partners, initiatieven opstarten in de regio's Zuidoost-Drenthe, Veenkoloniën en Zuidwest-Drenthe. |
| 2.3. Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten (VSV) | - Kansen voor Onderwijs zijn onder Mijn Ontwikkeling opgenomen in alle twaalf allianties met gemeenten | - 2008 heeft, naast uitvoering van het reguliere programma in 2008, gestaan in het teken van overleg met de gemeente dat ertoe geleid heeft dat er een agenda met gedeelde ambities is gerealiseerd waar Mijn Ontwikkeling deel van uitmaakt.<br>- Er zijn veel projecten gestart, maar de verdere voortgang is vertraagd omdat er, in het kader van de sociale allianties, naast de contacten met de RMC's nu nog nadrukkelijk afstemming is gezocht met gemeenten. De voortgang zal bij de start van 2009 in volle vaart worden hervat. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 2.4. Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie | - Kansen voor Welzijn en Zorg zijn onder 'Mijn Omgeving' opgenomen in alle twaalf allianties met gemeenten | - Idem "Mijn Omgeving" agenda met gedeelde ambities.<br>- De beleidsnota 1/2 miljoen is vastgesteld en de uitvoering is gaande.<br>- Regionale uitvoeringsprogramma's worden uitgevoerd in het kader van de sociale allianties. |
| 2.5. Kansen voor "7 tot 7": diensten- en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten | - Kansen voor 7 tot 7 zijn onder 'Mijn Dag' opgenomen in alle twaalf allianties met gemeenten | - Idem "Mijn Dag" agenda met gedeelde ambities.<br>- Ruim 50% van de gemeenten met een 7 tot 7-netwerk en andere gemeenten ontwikkelen dit in het kader van de sociale allianties.<br>- De middelen voor diensten en voorzieningen zijn opgenomen in de alliantiemiddelen voor gemeenten. |
| 2.6. Kansen voor Sport: Drenthe profileren als sportprovincie | - Kansen voor Sport zijn onder 'Mijn Beweging' opgenomen in alle twaalf allianties met gemeenten | - Idem "Mijn Beweging" agenda met gedeelde ambities.<br>- Gemeenten, eerstverantwoordelijk in uitvoering op het gebied van breedtesport, hebben de voorkeur voor een andere aanpak voor stimulering van sportdeelname dan de sportpas, namelijk combinatiefunctionarissen. Deze zijn dan ook onderdeel van de sociale allianties geworden. |

## P-2.5 Culturele en Museale agenda

Prioriteit uit Begroting 2008

### 2.7. Versterken culturele infrastructuur Drenthe

De (rijks)geldstroom voor beeldende kunst vervalt mogelijk na 2008. Voortzetting van deze rijksmiddelen is onderdeel van de IPO-inzet voor het bestuursakkoord rijk-provincies. Onze ambitie is om deze bestuursperiode een activerend beleid te voeren, zowel adviserend als dat kunstprojecten daadwerkelijk worden uitgevoerd.

De huidige Cultuurnota eindigt in 2008 en wordt in 2009 herzien. Als onderdeel van de herziening wordt een aparte Museumnota opgesteld. Belangrijk onderdeel in deze nota wordt de verdere professionalisering en financiering van de Drentse musea. Naast het Drents Museum krijgen ook de vier andere grote musea (gevangenismuseum Veenhuzien, De Buitenplaats in Eelde, Herinneringscentrum Westerbork en Hunebedcentrum Borger) een belangrijke eigen plaats in de nota. Uitgangspunt is dat de bestaande structuur voor de overige musea blijft bestaan.

Drenthe kent twee topinstellingen op het gebied van podiumkunsten: PeerGroup en Drents Jeugd Theatergezelschap (DJT) De Reus. Zij vervullen een belangrijke schakel in de Noordelijke basisinfrastructuur op toneelgebied. Verdere ontwikkeling van professioneel toneel wordt ondersteund. De realisatie van deze ambities is mede afhankelijk van de medefinanciering door het rijk. Inzet is vanaf 2008 structurele gelden voor deze twee instellingen te verwerven uit het Noordelijk Convenant met het rijk.

De Stichting De Boei (Behoud, Ontwikkeling en Exploitatie van Industrieel Erfgoed) heeft samen met de deelnemers in de Coöperatie De Venen (eigenaar zuivelfabriek) een plan opgesteld voor de toekomst van het Kunstenaarsinitiatief in Kolderveen (KIK). Dit plan zorgt ervoor dat het KIK (Artist in residence, tentoonstellingen, publieksactiviteiten) zijn activiteiten kan voortzetten en uitbouwen. De dekking van het plan is mede afhankelijk van bijdragen van gemeente, provincie en rijk. Wij maken ons sterk in het Noordelijk Overleg Cultuur en in gesprekken met het rijk voor een doorontwikkeling van het KIK.

2.8 Vergroten cultuurparticipatie

De dekking in de huidige Cultuurnota voor het Actieplan cultuurbereik en beeldende kunst loopt door tot en met 2008. De dekking voor het festivalbeleid loopt door tot en met 2009 en die voor cultuureducatie tot en met 2008. In 2009 zal een nieuw stimuleringsprogramma worden vastgesteld. Belangrijke randvoorwaarde voor onze ambities is dat de rijksbudgetten beschikbaar blijven.

De provinciale festivals geven jonge theatermakers, muzikanten, kunstenaars van binnen en buiten Drenthe de gelegenheid om zich te presenteren voor honderdduizenden Drenten en toeristen. Binnen de culturele infrastructuur zijn de festivals 'krenten in de pap'. De organisatie wordt vaak gevormd door culturele verenigingen, maatschappelijke instellingen en particulieren. In die zin zijn festivals een schoolvoorbeeld van het motto "Samenleven en Samenhang". Voor een bloeiend en veelzijdig festivalklimaat is provinciale steun noodzakelijk in de vorm van subsidie en advisering. Wij zetten dat beleid voort. De cultuureducatie wordt steviger verankerd binnen de scholen. Leerkrachten worden gestimuleerd deel te nemen aan de cursus Interne Cultuur Coördinator. Wij willen een bijdrage leveren aan de opstelling en invulling van de doorgaande leerlijn cultuureducatie op de Drentse scholen.

2.9 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed

De provincie laat in dit project haar meerwaarde zien. Het huidige beleidsinstrumentarium erfgoed is relatief top-down en nog te weinig gericht op stimulering van participatie van de bevolking. In het Erfgoeddebat in Borger (februari 2007) zijn aanbevelingen geformuleerd over het beter uitdragen van de betekenis van het erfgoed als het 'tafelzilver' van Drenthe. In samenspraak met de gemeenten en de erfgoedorganisaties wordt het beleid verder gestalte gegeven.

Het Huis voor de Drentse Taol vervult een belangrijke rol voor de stimulering en begeleiding van initiatieven op het terrein van bevordering van taalvaardigheid. Ook de aanpak van streektaal in het onderwijs maakt hier deel van uit, deels gekoppeld aan het project Onderwijskansen in Drenthe. Wij willen op korte termijn de besluitvorming rond het Huis voor de Drentse Taol afronden. Voor 2007 vindt incidentele dekking plaats van (een deel) van de gewenste uitbreiding van de taken van het "Huis". Voor 1 september 2007 moet het Huis voor de Drentse Taol de plannen en subsidieaanvraag voor de komende jaren indienen. In 2008 wordt het meerjarenplan 2008-2012 vastgesteld.

2.10 Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte

Drenthe verdient een eigentijdser beeld voor zowel de eigen inwoners als de toeristen. Het imago van Drenthe kan worden verbeterd door te werken aan de beeldkwaliteit in de openbare ruimte. Via een subsidieregeling stimuleren wij particulieren en medeoverheden om bij het vormgeven van openbare ruimtes de kennis en kunde van eigentijdse ontwerpers te gebruiken. Deze prioriteit richt zich op toegepaste kunst. Zij onderscheidt zich daarmee van andere vormen van ondersteuning van kunst in de openbare ruimte (zoals project Kunst en Infrastructuur, Project verbindingen in de regiovisie Groningen-Assen en de geldstroom Beeldende Kunst en Vormgeving).

## 2.7 Versterken culturele infrastructuur Drenthe

*Ontwikkelingen uit de rijksbegroting 2008*

De (rijks)geldstroom voor beeldende kunst is per 31 december 2008 vervallen. Provincies krijgen in dit kader geen geld meer van het rijk. Het geld gaat rechtstreeks naar de centrumgemeenten Assen en Emmen. De financiële ondersteuning van het Centrum voor Beeldende Kunst houdt nauw verband met deze veranderde rijksgeldstroom. Een deel van de verantwoordelijkheden van de taken van het CBK komt nu ook bij de gemeenten Emmen en Assen te liggen. Een deel blijft bij de provincie. Over de uitwerking hiervan heeft overleg plaatsgevonden tussen beide genoemde gemeenten en de provincie. Onze ambitie om een activerend beleid te voeren, zowel adviserend als dat kunstprojecten daadwerkelijk worden uitgevoerd, is geslaagd.

Drentse culturele uitdag in Beilen.

*Nieuwe culturele en museale agenda*
De nieuwe museale agenda, onderdeel van Cultuur als Magneet richt zich op de verdere professionalisering en financiering van de Drentse musea. Naast het Drents Museum hebben vier andere grote musea (gevangenismuseum Veenhuizen, De Buitenplaats in Eelde, Herinneringscentrum Westerbork en Hunebedcentrum Borger) een belangrijke eigen plaats in de nota gekregen.

*Podiumkunsten*
Drenthe kent twee topinstellingen op het gebied van podiumkunsten: PeerGroup en Drents Jeugd Theatergezelschap (DJT) De Reus. Zij vervullen een belangrijke schakel in de Noordelijke basisinfrastructuur op toneelgebied. Verdere ontwikkeling van professioneel toneel is in 2008 ondersteund. De realisatie van deze ambities was mede afhankelijk van de medefinanciering door het rijk. De inzet om vanaf 2008 structurele gelden voor deze twee instellingen te verwerven via het fonds NFPK+ is geslaagd voor de Peer Group, maar helaas niet voor DJT De Reus.

*Doorontwikkeling KIK*
De Stichting De Boei (Behoud, Ontwikkeling en Exploitatie van Industrieel Erfgoed) heeft samen met de deelnemers in de Coöperatie De Venen (eigenaar zuivelfabriek) een plan opgesteld voor de toekomst van het Kunstenaarsinitiatief in Kolderveen (KIK). Dit plan beschrijft hoe het KIK (Artist in residence, tentoonstellingen, publieksactiviteiten) zijn activiteiten kan voortzetten en uitbreiden. De dekking van het plan is mede afhankelijk van bijdragen van gemeente, provincie en rijk. In het Noordelijk Overleg Cultuur en in gesprekken met het rijk hebben wij ons sterk gemaakt voor een doorontwikkeling van het KIK. Het rijk heeft te kennen gegeven hiervoor geen geld beschikbaar te willen stellen

## 2.8 Vergroten cultuurparticipatie

*Einde BKV en actieplan*
Voor het Actieplan cultuurbereik, beeldende kunst en vormgeving en cultuureducatie eindigde de dekking eind 2008. Belangrijke randvoorwaarde voor continuering van onze ambities is dat de rijksbudgetten beschikbaar blijven. Via het in het leven geroepen participatiefonds gaan wij, in samenwerking met de gemeenten, hier invulling aan geven.
Cultuureducatie is steviger verankerd binnen de scholen. Leerkrachten worden gestimuleerd deel te nemen aan de cursus Interne Cultuur Coördinator. Daarnaast hebben we een actieve bijdrage geleverd aan de opstelling en invulling van de doorgaande leerlijn cultuureducatie op de Drentse scholen.

*Go China*
In 2008 waren er ruim 350.000 bezoekers in het Drents Museum bij de tentoonstelling Go China. Het succes van de tentoonstelling heeft de verwachtingen ver overtroffen en heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan de uitstraling van (cultureel) Drenthe.

## 2.9 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed

*Erfgoed*
De aanbevelingen uit het Erfgoeddebat in Borger (februari 2007) over het beter uitdragen van de betekenis van het erfgoed als het 'tafelzilver' van Drenthe zijn in samenspraak met de gemeenten en de erfgoedorganisaties vastgelegd in het project Het Tafelzilver van Drenthe, dat in 2009 van start kan gaan.

Drentse Museum

*Huus van de Taol*
Het Huis voor de Drentse Taol vervult een belangrijke rol voor de stimulering en begeleiding van initiatieven op het terrein van bevordering van taalvaardigheid. Ook de aanpak van streektaal in het onderwijs maakt hier deel van uit, deels gekoppeld aan het project Onderwijskansen in Drenthe. In 2008 is het meerjarenplan 2008-2012 vastgesteld.

### 2.10 Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte

Nieuwe subsidieregels zijn opgesteld in relatie tot de nieuwe Culturele en museale agenda Cultuur als magneet. Aan het Drents Plateau is de opdracht verstrekt te starten met het Atelier Mooi Drenthe.

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 2.7. Versterken culturele infrastructuur Drenthe | - Stimuleren culturele en beeldende kunst klimaat in Drenthe.<br>- Versterking kerndoel cultuureducatie.<br>- Doorgroei PeerGroup en Jeugdtheatergezelschap DJT De Reus naar topinstellingen.<br>- Meer voldoende uitgerust voor uitvoering taken.<br>- Gezonde exploitatie Kunstenaarsinitiatief in Kolderveen (KIK), met behoud Artist in residencevoorziening. | - Financiële ondersteuning CBK.<br>- Stimuleren CBK-projecten cultuureducatie.<br>- Voortzetten beleid voor kunstuitleen.<br>- Subsidiëren PeerGroup en Jeugdtheatergezelschap DJT De Reus.<br>- In noordelijk verband meer rijksmiddelen bepleiten voor PeerGroup en DJT De Reus.<br>- Opstellen nieuwe Cultuurnota (vaststelling 2009).<br>- Opstellen Museumnota (vaststelling 2009), als onderdeel van nieuwe Cultuurnota.<br>- Bijdrage aan Stichting Boei voortzetting KIK. |
| 2.8. Vergroten cultuurparticipatie | - Meer museumbezoek.<br>- Grotere cultuurparticipatie inwoners en toeristen.<br>- Divers en veelzijdig aanbod van festivals.<br>- Cultuureducatie verankeren in scholen.<br>- Meer professionele toneelvoorstellingen voor alle leeftijdscategorieën. | - Stimuleringsprogramma op basis van nieuwe Cultuurnota en in samenspraak met relevante partners (gereed 2009). |
| 2.9. Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | - Behoud industrieel erfgoed.<br>- Meer maatschappelijk draagvlak voor behoud erfgoed.<br>Verdubbeling aantal vrijwilligers dat zich inzet voor erfgoed.<br>- Stevig en herkenbaar Huis voor Drentse Taol. Streektaal als versterking culturele identiteit en taalontwikkeling in basisonderwijs. | - Instandhouding KIK.<br>- Erfgoedproject "Tafelzilver van Drenthe" (opstellen 2008, uitvoeren 2009 tot en met 2012).<br>- Organiseren nieuwe prikkels belangstelling cultureel erfgoed onder brede lagen bevolking.<br>- Werven vrijwilligers voor ondersteuning PR erfgoed.<br>- Opstellen en uitvoeren meerjarenplan 2008-2012 Huis voor Drentse Taol. |
| 2.10. Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte | - Verbeterd en eigentijds imago van Drenthe.<br>- Versterking kernkwaliteiten Drents landschap en erfgoed. | - Opstellen subsidieregeling in kader herziening Cultuurnota 2009-2012. |

Maquette nieuwbouw Drentse Museum

| Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaat | Activiteiten 2008 |
| 2.7. Versterken culturele infrastructuur Drenthe | Stimuleren culturele en beeldende kunst klimaat in Drenthe. | Financiële ondersteuning CBK.<br>Stimuleren CBK-projecten cultuureducatie;<br>Voortzetten beleid voor kunstuitleen. |
| | Versterking kerndoel cultuureducatie. | Diverse projecten onder andere via Actieplan cultuurbereik en bibliotheekvernieuwingsgelden. |
| | Doorgroei PeerGroup en Jeugdtheatergezelschap DJT De Reus naar topinstellingen. | Subsidiëren PeerGroup en Jeugdtheatergezelschap DJT De Reus.<br>In noordelijk verband is gepleit voor meer rijksmiddelen: de PeerGroup heeft gelden gekregen uit het NFPK+ DJT De Reus niet |
| | Meer voldoende uitgerust voor uitvoering taken. | Via nieuwe Culturele en Museale agenda vastgesteld door de staten in december 2008 zijn hiervoor voorwaarden geschapen. |
| | Gezonde exploitatie Kunstenaarsinitiatief in Kolderveen (KIK), met behoud Artist in residencevoorziening. | Bijdrage aan Stichting Boei voortzetting KIK. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaat | Activiteiten 2008 |
| 2.8. Vergroten cultuurparticipatie | Meer museumbezoek. | Hoogtepunt was de tentoonstelling Go China van het Drents Museum |
| | Grotere cultuurparticipatie inwoners en toeristen. | Stimuleringsprogramma op basis van nieuwe Cultuurnota en in samenspraak met relevante partners (gereed 2009). |
| | Divers en veelzijdig aanbod van festivals. | Er zijn 19 festivals georganiseerd. |
| | Cultuureducatie verankeren in scholen. | Leerkrachten deel laten nemen aan cursus interne cultuur coördinator; actieve bijdrage aan opstelling en invulling van doorgaande leerlijn cultuureducatie. |
| | Meer professionele toneelvoorstellingen voor alle leeftijdscategorieën. | Via het Actieplan cultuurbereik en Drents participatiefonds is dit bewerkstelligd. |
| 2.9. Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | Behoud industrieel erfgoed. | Instandhouding KIK. |
| | Meer maatschappelijk draagvlak voor behoud erfgoed. | 224 provinciale monumenten in de categorie Gebouwde omgeving zijn door GS aangewezen. |
| | Verdubbeling aantal vrijwilligers dat zich inzet voor erfgoed. | Door de aandacht die de provinciale monumentenlijst vergde hebben wij onvoldoende tijd kunnen steken in de verdubbeling van het aantal vrijwilligers. Voor het erfgoedproject "Tafelzilver van Drenthe" zijn dan ook tijd en budget gereserveerd vanaf 2009. |
| | Stevig en herkenbaar Huis voor Drentse Taol. Streektaal als versterking culturele identiteit en taalontwikkeling in basisonderwijs. | De belangstelling voor cultureel erfgoed onder brede lagen van de bevolking wordt gewekt via gesubsidieerde activiteiten en organisaties zoals Drents Historische Vereniging, Volksalmanak en via erfgoedpunten in lokale bibliotheken.<br><br>Meerjarenplan 2008-2012 voor Huis voor Drentse Taol is opgesteld. |
| 2.10. Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte | Verbeterd en eigentijds imago van Drenthe. Versterking kernkwaliteiten Drents landschap en erfgoed. | Nieuwe subsidieregels zijn opgesteld in relatie tot de nieuwe Culturele en Museale agenda "Cultuur als magneet". Aan het Drents Plateau is de opdracht verstrekt te starten met het "Atelier Mooi Drenthe". |

Toneel in Asserbos

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 2. Samenleving met samenhang | 1 Realisatie 2007 | 2 Primitieve begroting 2008 | 3 Begroting 2008 na wijziging | 4 Realisatie 2008 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| P2.01 Kansen voor jeugd en gezin | 0 | 700.000 | 944.000 | 681.500 | 262.500 |
| P2.03 Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten | 0 | 372.000 | 372.000 | 279.313 | 92.687 |
| P2.04 Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie | 36.235 | 465.000 | 800.765 | 1.039.092 | -238.327 |
| P2.05 Kansen voor "7 tot 7" diensten- en voorzieningen- programma in Drentse gemeenten | 0 | 465.000 | 465.000 | 400.000 | 65.000 |
| P2.06 Kansen voor Sport: Drenthe profilering als sportprovincie | 0 | 558.000 | 771.000 | 745.717 | 25.283 |
| P2.07 Versterken culturele infrastructuur Drenthe | 316.000 | 221.000 | 2.632.000 | 2.650.160 | -18.160 |
| P2.08 Vergroten cultuurparticipatie | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P2.09 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | 0 | 195.000 | 0 | 0 | 0 |
| P2.10 Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal prioriteiten | 352.235 | 2.976.000 | 5.984.765 | 5.795.782 | 188.983 |

### P2.01 Kansen voor jeugd en gezin

In 2008 hebben PS, in de Voorjaarsnota 2008, middelen beschikbaar gesteld voor het beleidsterrein jeugdzorg Kansen voor jeugd en gezin. Deze middelen worden ingezet om het lokaal jeugdbeleid van gemeenten te ondersteunen waardoor de instroom in de provinciale jeugdzorg afneemt. Ingezet was vooral op het uitvoeren van de methodiek van positief opvoeden

(waaronder Triple P) in alle Drentse gemeenten. Deze methodiek bereikt veel ouders en sluit naadloos aan op de methodieken die worden gebruikt in de provinciale zorgprogramma's. Tijdens het opstellen van sociale allianties met gemeenten, bleek echter dat veel gemeenten weliswaar positief stonden ten aanzien van het werken met Positief Pedagogische Programma's, maar voorafgaande aan invoering meer informatie wensten over de consequenties van deze invoering. Afgesproken is om een fase 0 in te voeren waarbij in alle gemeenten een quick scan is gemaakt waarbij is onderzocht in welke mate gemeenten hun instellingen willen laten trainen in de nieuwe werkwijze. Ook wordt bekeken wat de structurele kosten zijn voor gemeenten na het invoeringstraject. Het draagvlak voor invoering wordt daarmee vergroot. Met de gegevens die deze onderzoeksfase 0 oplevert kan per gemeente een uitvoeringsplan 'op maat' worden gemaakt. De daadwerkelijke invoering van het Positief Opvoeden en met de trainen van medewerkers van lokale instellingen kan daarom pas in 2009 van start gaan.
De oorzaak van onderbesteding is volledig extern en het resultaat is nog niet behaald (is vier jaren programma tot 2011)

**P2.03 Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten**
In het laatste kwartaal van 2008 kon onvoldoende aandacht worden geschonken aan dit plan. In 2009 zijn tijd en budget gereserveerd voor het thema.
De oorzaak van onderbesteding is overwegend intern (in 2008 is alle aandacht gericht op overleg met gemeenten en onderwijsbesturen voor realiseren agenda met gedeelde ambities) en het resultaat is nog niet behaald (is vier jaren programma tot 2011)

**P2.04 Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie**
Onder het programma Kansen voor Welzijn en Zorg ligt de Nota 1/2 miljoen mensen, vastgesteld zomer 2007. Hierin is een begroting gemaakt voor de jaren 2007, 2008, 2009 en 2010. In 2008 zijn er middelen beschikbaar gesteld voor doelen, die in 2009 volgens de begroting gerealiseerd moeten worden. Dit houdt in dat wij in 2009 en 2010 minder geld uitgeven. Het gaat met name over de Welzijnsimpuls, waarin onder andere het project '5-sterren dorpen' van de BOKD valt. Dit project kreeg landelijke publiciteit.
De overbesteding in 2008 is door interne oorzaken veroorzaakt omdat een deel van de resultaten voor 2009 naar voren zijn gehaald.

**P2.05 Kansen voor "7 tot 7"diensten- en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten**
De middelen van Kansen voor 7 tot 7 zijn ingezet voor de kwartiermakers Sociale Agenda/ Mijn Dag in de twaalf gemeenten. Op het laatste moment zijn de kosten van twee gemeenten binnengekomen, te weten Midden-Drenthe en De Wolden. De afrekening met deze gemeenten zal in 2009 plaatsvinden.
De oorzaak van de onderbesteding is overwegend extern en heeft geen invloed gehad op het te behalen resultaat.

## Wat hebben we nog meer gedaan?

**P-2.1 Sociale agenda**
2008 heeft, naast uitvoering van het reguliere programma in 2008, gestaan in het teken van overleg met de gemeente dat ertoe geleid heeft dat er een agenda met gedeelde ambities is gerealiseerd waar onze speerpunten uit Sociaal doe je niet alleen, onderdeel van uit maken.
Gedurende de eerste maanden is zowel bij de provincie zelf als bij de gemeente gericht gewerkt aan het beschrijven van de eigen ambities. Vervolgens zijn de ambities met zijn allen, maar ook

bilateraal besproken. Deze ambities leiden tot een uitvoeringsprogramma per gemeente dat op 1 januari 2009 geoperationaliseerd wordt.

**P-2.5 Culturele en Museale agenda**

2008 heeft, naast het uitvoeren van het reguliere programma volgens de Kunst van het Combineren, in het teken gestaan om samen met de gemeente Assen te werken aan de lobby richting Den Haag voor de nieuwbouw voor Drents Archief inclusief depot. De geslaagde doorontwikkeling van het Erfgoedkwartier en een bijdrage aan het Cultureel Kwartier kunnen ook als highlights worden gezien. De cultuurhistorische waardenkaart is opgeleverd en het beleidskader voor archeologie uitgewerkt. Het eerste deel van de provinciale monumentenlijst met hieraan gekoppeld het revolving fund is tot stand gekomen. Ten behoeve van het Noordelijk Archeologisch Depot te Nuis is een nieuw convenant tussen de provincies Groningen, Friesland en Drenthe gesloten en een derde loods aangekocht. Diverse archieven zijn ontsloten, zoals dat uit Veenhuizen en van Prakke. Archieven hebben zich op een groter bezoekersaantal kunnen verheugen, zo was de Nationale Voorouderdag in Veenhuizen een echt hoogtepunt. Cultuureducatie is steviger verankerd in scholen door het toepassen van de doorgaande leerlijn.

Het Noordelijk archeologisch depot in Nuis is in 2008 uitgebreid met een derde loods

## Wat heeft het gekost?

### Programma 2. Samenleving met samenhang

| | Product/prioriteit | 1 Realisatie 2007 | 2 Primitieve begroting 2008 | 3 Begroting 2008 na wijziging | 4 Realisatie 2008 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 352.235 | 2.976.000 | 5.984.765 | 5.795.782 | 188.983 |
| | P-2.0 Ontwikkeling beleid | -30.731 | 128.695 | 133.795 | 125.080 | 8.715 |
| | P-2.1 Sociale agenda | 40.004.414 | 35.603.006 | 38.332.014 | 39.554.209 | -1.222.195 |
| | P-2.3 Wonen en leefomgeving | -1.010 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-2.5 Culturele en Museale agenda | 21.373.001 | 20.888.976 | 21.603.013 | 21.422.548 | 180.465 |
| | Apparaatskosten | 2.449.555 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | 64.147.463 | 59.596.677 | 66.053.587 | 66.897.619 | -844.032 |
| Baten | Prioriteiten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-2.0 Ontwikkeling beleid | 833 | 0 | 0 | 2.750 | -2.750 |
| | P-2.1 Sociale agenda | 32.234.668 | 29.916.865 | 31.872.247 | 32.964.205 | -1.091.958 |
| | P-2.3 Wonen en leefomgeving | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-2.5 Culturele en Museale agenda | 3.328.288 | 1.661.255 | 2.355.028 | 2.263.115 | 91.913 |
| | Totaal | 35.563.788 | 31.578.120 | 34.227.275 | 35.230.069 | -1.002.794 |
| Saldo | | 28.583.675 | 28.018.557 | 31.826.312 | 31.667.550 | 158.762 |

### Toelichting

| | |
|---|---|
| Saldo programma | 158.762 |
| Bestemming resultaat reserves bij programma | 0 |
| Totaal | 0 |
| Resultaat programma na bestemming reserves | 158.762 |

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

### P-2.1 Sociale agenda

In december heeft een bijstelling plaatsgevonden van de rijksbijdrage voor jeugdzorg als gevolg van loonontwikkeling en toenemende vraag naar jeugdzorg. De extra inkomsten zijn in 2008, zoals gebruikelijk, toegekend aan het Bureau Jeugdzorg Drenthe en Yorneo. Daardoor zijn zowel de inkomsten en de uitgaven hoger geworden dan was begroot.
De oorzaak van de overbesteding is extern (pas in december extra geld ontvangen). Weliswaar was bekend dat deze extra inkomsten zouden worden ontvangen, maar niet bekend was de hoogte van de extra inkomsten. De verhoging van zowel de inkomsten als de uitgaven heeft geen invloed op het resultaat.

# Programma 3
# Ruimte en bereikbaarheid

N34 overzicht bij Borger

# Programma 3 Ruimte en bereikbaarheid

## Missie

De gewijzigde Wet op de ruimtelijke ordening (Wro) leidt tot nieuwe bestuurlijke verhoudingen op het terrein van de ruimtelijke ordening. Wij zullen die de komende jaren in overleg met de medeoverheden vormgeven in het proces van de provinciale structuurvisie. Deze visie met de planhorizon 2020 biedt de gelegenheid het provinciaal beleid op een aantal belangrijke thema's te actualiseren. Het werken, wonen en recreëren in een cultuurhistorisch en landschappelijk unieke omgeving is een belangrijke kernwaarde van Drenthe. De bescherming en verdere ontwikkeling hiervan vereisen een samenhangende scherpere ruimtelijke en economische profilering van het Drents Plateau, de steden en de "schil" van Drenthe. Verdere verrommeling van het landschap wordt met kracht tegengegaan. Klimaatontwikkeling en ruimtegebruik worden beter op elkaar afgestemd. Duurzaam wonen en het toepassen van energiebesparing en nieuwe energiealternatieven worden gestimuleerd. De steden worden ontwikkeld vanuit hun specifieke kwaliteiten voor wonen en vestiging en hun verbinding met de omliggende groene ruimte. Specifiek wordt ingezet op versterking van de (inter)nationale posities van het Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen en Emmen/Zuidoost-Drenthe. Het Provinciale verkeers- en vervoersplan (PVVP) wordt geactualiseerd, mede als belangrijke bouwsteen voor de structuurvisie.

## Belangrijkste resultaten

Het Regiospecifiek Pakket (RSP) Zuiderzeelijn is afgesloten via een bestuursovereenkomst met het rijk. Hierdoor zal in de periode 2008-2020 een forse stroom rijksmiddelen naar het noorden stromen voor gebiedsontwikkelingen met een zware economische en bereikbaarheidscomponent. Met de betrokken gemeenten is een start gemaakt gezamenlijke programmaorganisaties op te zetten.

De netwerkanalyse vaarwegen en binnenhavens (met name bedoeld om goederenvervoer over water te faciliteren) is gereed, inhoudende (het streven tot) verruiming van de Zuid-Drentse vaarwegen. Onderdeel daarvan is de vervanging van de huidige keersluis in het Meppelerdiep door een schutsluis (voor schepen tot 2.000 ton). Hieruit resulteert een injectie van € 50 miljoen aan rijksmiddelen in de (Zuid-)Drentse economie, mits wij de cofinanciering geregeld krijgen.

Het gereconstrueerde wegvak tussen Gieten en Borger/Ees van de N34 is in 2008 volledig opengesteld voor verkeer. De voorbereiding van de tunnel bij Ees is gestart, inclusief de beginspraak erover.

Een ander succes voor de regionale bereikbaarheid is de ter visie legging nog in december 2008 van het Ontwerp Tracé Besluit/MER van de capaciteitsverruiming van de A28 tussen Meppel en Zwolle en de start van het OTB/MER voor de verdubbeling van de N33 tussen Assen en Veendam. De ombouw van knooppunt Lankhorst bij Meppel is in 2008 gestart.

Op openbaarvervoergebied is de overname van de exploitatie van de spoorlijn Zwolle-Emmen samen met de provincie Overijssel een vermeldenswaardige mijlpaal. Dit biedt, samen met de inzet van RSP-middelen, perspectief deze verbinding op te waarderen.

Sinds 1 juli 2008 is de nieuwe Wro in werking getreden. Dit impliceert een meer proactieve taak voor de provincie. Om deze veranderde taak te kunnen uitoefenen is het gewenst eerder zicht te hebben op ruimtelijke ontwikkelingen bij gemeenten. Hiervoor is het instrument Relatiebeheer in het leven geroepen.

De nieuwe Wro maakt het noodzakelijk tot nieuw omgevingsbeleid, resulterend in een provinciale structuurvisie, te komen. Hiervoor is een gefaseerd, integraal en interactief proces gestart dat erin voorziet dat het nieuwe omgevingsbeleid in het voorjaar van 2010 kan worden vastgesteld. In 2008 zijn de eerste twee fasen van dit proces afgerond.

In 2008 starten wij een samenwerkingsverband met partners (met name gemeenten), waarmee wij de "verrommeling" van het Drentse landschap gaat aanpakken. Vooruitlopend daarop worden met partners de eerste "verrommelde" situaties aangepakt.

Om de sociale samenhang in buurten te stimuleren is het instrument van collectief particulier opdrachtgeverschap (CPO) in het leven geroepen. In 2008 zijn de beleidsregels voor subsidieverlening opgesteld.

De reconstructie van het kanaal Erica-Ter Apel loopt volgens planningen. In 2008 zijn 14 bruggen en sluizen aangelegd of gereconstrueerd en is ca 6 km oeverbescherming verbeterd.

De omleiding om Nieuw Amsterdam (N853) is afgerond. Hiermee is het industrieterrein Vierslagen sneller en veiliger bereikbaar. De werkzaamheden omvatten de aanleg van 6 km weg, inclusief 2 bruggen en 2 rotondes.

De recreatieve vaarweg Zuidlaardermeer – Bareveld is opengesteld in 2008. Hiermee is een samenwerkingsproject met provincie Groningen en aangrenzende gemeenten afgerond.

Bij de sluis Peelo en Stieltjeskanaalsluis zijn kunstobjecten gerealiseerd.

## Wat waren onze doelen en wat hebben we gerealiseerd?

| P-3.0 Verkeer en Vervoer<br>Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct) |
|---|
| De bereikbaarheid voor auto, openbaar vervoer en fiets zodanig organiseren dat de verschillende modaliteiten in combinatie gebruikt gaan worden en elkaar maximaal versterken zodat mensen zich voor sociale ontplooiing, wonen en werken betrouwbaar, veilig en tegen acceptabele reistijden kunnen verplaatsen. Hierbij kiezen wij voor een deur-tot-deurbenadering. De ambities en kaders worden aan de hand van 6 thema's beschreven in het Provinciaal verkeers- en vervoersplan Drenthe (2007). |
| **1. Thema Ruimtelijk economische ontwikkeling** |
| De (inter)nationale verbindingen van de stedelijke netwerken versterken. |
| De stedelijke ontwikkeling stimuleren door waarborgen samenhang ruimtelijk ordening en mobiliteit. |
| *Indicatoren* |
| - Infrastructurele knelpunten van spoor-, weg- en waterverbindingen tussen kernzones met betrekking tot capaciteit voor personen en goederen. |
| - Ontwikkeling in goederenoverslag en transport. |
| - Procesafspraken met gemeenten over ruimtelijke ontwikkeling in relatie tot mobiliteit. |
| **2. Thema Bereikbaarheid** |
| Deur tot deur bereikbaarheid op maat realiseren, waarbij de kracht van de verschillende modaliteiten optimaal wordt benut. |
| *Indicatoren* |
| - Reistijdnormen van de verschillende modaliteiten. |
| - Reistijden in het openbaar vervoer. |
| - Ontwikkeling reizigerskilometers per modaliteit. |
| - Herkomst en bestemmingen in het openbaar vervoer. |
| - Bezettingsgraad van carpoolplaatsen en fietsparkeervoorzieningen. |

| |
|---|
| **3. Thema Veiligheid** |
| De verkeersveiligheid, de externe veiligheid en de sociale veiligheid in het openbaar vervoer waarborgen. |
| *Indicatoren* |
| - Aantal doden en ziekenhuisgewonden door het verkeer per jaar. In 2010 maximaal 37 verkeersdoden en 318 ziekenhuisopnames en gewonden. |
| - Aantal blackspots. |
| - Percentage wegennet conform richtlijn Essentiële Herkenbaarheidskenmerken. In 2008 90% van de wegen gereed. |
| - Aantal aandachtspunten met betrekking tot risico voor externe veiligheid. |
| - Klantwaardering sociale veiligheid in het openbaar vervoer en voor de fiets. |
| **4. Thema Leefomgeving** |
| De negatieve invloed van verkeer en vervoer op de omgeving met betrekking tot milieu, natuur en leefbaarheid beperken. |
| *Indicatoren* |
| - Aantal knelpunten met betrekking tot geluidsoverlast en uitstoot van luchtverontreinigende stoffen als gevolg van het verkeer. |
| - Aantal ingepaste erftoegangswegen in het landelijk gebied. |
| - Aantal knelpunten ecologische hoofdstructuur. |
| **5. Thema Innovatie** |
| De ontwikkeling en toepassing van product- en procesinnovaties op het terrein van verkeer en vervoer stimuleren; |
| *Indicatoren* |
| - Aantal gerealiseerde informatiesystemen. |
| - Modal split personenvervoer (mobiliteitsmanagement). |
| - Aantal bedrijven die mobiliteitsmanagement voeren. |
| - Ontwikkeling ICT-toepassing verkeer en vervoer. |
| **6. Thema Samenwerking** |
| Gebiedsgericht samenwerken met overheden, overheidssectoren, marktpartijen en belangengroepen. |
| *Indicator* |
| - Waardering samenwerkingsverbanden. |

Ontvangst protesthandtekeningen N34

De doelstellingen van de verschillende beleidsthema's zijn in het PVVP (Uitvoeringsagenda) uitgewerkt tot prestatiedoelstellingen.

**P-3.0 Verkeer en Vervoer**

Vorenstaande doelen en indicatoren zijn in 2007 door provinciale staten vastgesteld in het kader van het geactualiseerde verkeers- en vervoersbeleid tot 2020. Het gaat daarbij dus niet om te monitoren indicatoren voor alleen 2008 maar voor de gehele vastgestelde beleidsperiode.
Het Provinciaal verkeers- en vervoersplan (PVVP) is mede gebaseerd op de landelijke Nota Mobiliteit en is in brede samenspraak met partners en de Drentse samenleving opgesteld. Uniek in dit proces is de interactieve inbreng van burgers via Reuring.nl.
Het PVVP kent een thematische opbouw van kaders en ambities die nu ook in de begroting terug te vinden is. Met de met het PVVP vastgestelde Uitvoeringsagenda 2007-2020, het jaarlijkse Provinciale uitvoeringsprogramma (PUP) en het Jaarverslag over dit PUP is geanticipeerd op het advies van de Noordelijke Rekenkamer om op transparante wijze verantwoording af te leggen tussen de begroting en de bijdrage van de uitgevoerde projecten aan de doelen tot 2020.

In 2008 zijn per thema de volgende resultaten noemenswaard.

*Thema Ruimtelijke economische ontwikkeling*

De uitgevoerde netwerkanalyses in het kader van de Samenwerkingsagenda met het rijk en de netwerkanalyse vaarwegen en binnenhavens hebben inzicht gegeven in mogelijke knelpunten en oplossingen. De Quick wins-vaarwegen heeft bijvoorbeeld geresulteerd in een bijdrage van het rijk in projecten in Hoogeveen en Coevorden en natuurlijk de afspraken die met het rijk zijn gemaakt over de bouw van een schutsluis in het Meppelerdiep bij Zwartsluis.
De in 2008 door de provincie gestarte studie Zuid as Drenthe onderzoekt samen met de gemeenten de ruimtelijk economische ontwikkelingskansen voor dit gebied in Zuid-Drenthe. Daarbij wordt ook gekeken naar de kansen die het biedt als Logistieke Draaischijf in de Noordelijke Ontwikkelingsas. Met Duitsland zijn besprekingen over de opwaardering van de E233. Dit onderwerp is ook in het landsdelig overleg met de minister van Verkeer en Waterstaat besproken.

*Thema Bereikbaarheid*

De deur-tot-deurbenadering op maat realiseren vraagt ook een aangepaste manier van monitoren. In 2008 is samen met het rijk gestart met een 0-meting van de reistijden op een aantal geselecteerde trajecten. Met de gemeenten zijn de nog lopende convenanten bereikbaarheid tussentijds geëvalueerd. Hierbij is de wens uitgesproken deze samenwerking ook na 2010 voort te zetten. Bij de nieuw op te stellen Investeringsnota verkeer en vervoer wordt hiermee rekening gehouden.
De bezetting van carpoolplaatsen wordt periodiek onderzocht. Zo mogelijk wordt bij overbezetting in het kader van onderhoud van wegen en kanalen de capaciteit uitgebreid.
Samen met de Fietsersbond is in 2008 gestart met de realisatie van het fietsknooppuntensysteem.

*Thema Verkeersveiligheid*

Verkeersveiligheidsmaatregelen zijn ook onderdeel van de convenanten bereikbaarheid met gemeenten. Via de brede doeluitkering wordt ook de aanpak van de verkeersonveiligheid zowel infrastructureel als via gedragsbeïnvloeding gestimuleerd.
In 2008 zijn 31 personen in het Drentse verkeer omgekomen. Dat is 4 minder dan in 2007. Daarmee wordt al twee jaar voldaan aan de norm van maximaal 37 doden in 2010. Over het aantal ziekenhuisgewonden zijn over 2008 nog geen gegevens bekend.

Overdracht spoorlijn Emmen-Zwolle naar de provincies

Met de politie is een nieuw handhavingsproject opgezet. Aan de hand van ongevallenanalyses worden locaties geselecteerd waar snelheid wellicht mede de oorzaak van het ongeval is. De politie voert daar gerichte controles uit. Inmiddels is ook landelijk belangstelling voor deze aanpak.
Het streven was om in 2008 90% van de Drentse provinciale wegen voorzien te hebben van de nieuwe essentiële herkenbaarheidskenmerken. Door het vaststellen van het nieuwe PVVP is ook aan een aantal provinciale wegen een andere functie toegekend. Dit betekent in een aantal gevallen ook een andere markering. Deze aanpassingen worden ingepland in het onderhoudsprogramma van Wegen en Kanalen. 70% van onze wegen is inmiddels aangepast.

*Thema Leefomgeving*
Onze eigen provinciale wegen kennen op dit moment geen knelpunten die buiten de normen van de wet geluidhinder vallen.
De kleinere knelpunten in de ecologische hoofdstructuur worden standaard meegenomen in het onderhoudsprogramma van Wegen en Kanalen. De robuuste verbindingszone tussen Twente en Drenthe is vrijwel vastgesteld. Met Rijkswaterstaat zijn afspraken gemaakt twee ecoducten over de N48 mee te nemen in de reconstructie van de N48.
In de N372 is in het kader van het VIEP (versnelde inrichting Eelder en Peizerdiep systeem) en de reconstructie van de route Peize-Peizermade gestart met een ecoduct in deze route.

*Thema Innovatie*
Op het gebied van innovatie zijn ontwikkelingen te melden voor wat betreft dataverzameling. Het telpuntennet op onze wegen is uitgebreid van 55 telpunten naar 110. De verzameling gaat nu meer en meer via het GSM-netwerk. Met de markt is een pilot gestart op innovatieve wijze fietsgegevens te verzamelen.

N34 viaduct bij Drouwen

Op een aantal plaatsen in de provincie zijn haltesignaleringssystemen toegepast. Een aantal nieuwe haltes zijn al toegerust voor Dynamische Reizigersinformatie DRIS. Deze ontwikkeling wordt onderdeel van de aanbesteding Openbaar Vervoer die in 2009 plaats vindt. Landelijk zijn er in IPO-verband afspraken gemaakt over een eenduidige manier van aanleveren van data voor de ov-maatschappijen.

*Thema Samenwerking*
De waardering van de gemeenten in het samenwerken in convenanten is positief. Ook de gestarte samenwerking in programmagroepen rond de RSP-projecten krijgt meer en meer invulling.

| P-3.1 Beheer en onderhoud wegen<br>Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct) |
|---|
| - Provinciaal wegennet dat kwalitatief van ruim voldoende niveau is met zo weinig mogelijk verkeersoponthoud (behoudens calamiteiten en groot onderhoud/reconstructies) en zo groot mogelijke verkeersveiligheid.<br>- Reductie van aantal ecologische knelpunten<br>*Indicatoren*<br>- CROW-kwaliteitscijfer van het wegennet.<br>- Filevorming op provinciale wegen.<br>- Ecologische knelpunten van 93 in 2005 naar 90 in 2008. |

**P-3.1 Beheer en onderhoud wegen**
In 2008 is de kwaliteit van het Drentse wegennet conform de doelstelling gerealiseerd.
Het landelijk CROW-kwaliteitscijfer van het wegennet wordt in de toekomst niet meer toegepast. Wij zijn bezig een nieuwe kwaliteitsbeoordeling op te zetten om zodoende het wegennet te kunnen blijven kwalificeren.

Met het groot onderhoud, al dan niet in combinatie met projecten uit het PUP hebben wij, 21 km nieuwe deklagen aangebracht op de hoofdrijbanen en 18 km op fietspaden. Ook zijn 3 rotondes aangelegd bij Peize en Meppel. Bij deze projecten is er nadrukkelijk aandacht voor een verscheidenheid aan maatregelen in de omgeving; zo zijn bijvoorbeeld faunaknelpunten meegenomen, nieuwe inritten voor aangrenzende percelen aangelegd en wordt er spaarzaam openbare verlichting aangebracht. Zo is het aantal lichtpunten inmiddels verminderd met 450. Ook hebben wij een tweetal proefprojecten met LED-verlichting gerealiseerd langs het fietspad van de N855 tussen Frederiksoord en Vledder en op 2 kruispunten van de N374 tussen Westerbork en Hoogeveen.

Het cyclische dagelijks beheer en onderhoud is volgens planning verlopen. Er zijn geen noemenswaardigheden in het bijzonder te melden. De bestrijding van het jacobskruiskruid met het huidige maairegiem geeft een positief resultaat.
Door de zachte winter begin 2008 kon het afgelopen jaar het aantal strooibeurten beperkt blijven tot 22.

Bovendien is in 2008 hard gewerkt aan de reconstructie van de N34 Ees-Gieten en hebben wij op dit deel van de N34 de omgeving beplant met een voor Drentse begrippen ongekend groot aantal bomen; circa 700 eiken en 200 beuken. Daarnaast is de nieuwe weg Vierslagen (omleiding om Nieuw-Amsterdam) dit jaar opgeleverd.

Tijdens de ontwikkeling van de projecten worden wij vaker met grotere en kleinere wijzigingen op de initiële planning geconfronteerd. Wij merken dat het omgevingsmanagement bij de grotere reconstructies steeds belangrijker wordt en dat bestuurlijke procedures en afstemming met belanghebbenden en partners meer tijd vraagt. Zo is de reconstructie van de weg langs Veenhuizen (N919) doorgeschoven naar 2009.

| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen<br>Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct) |
|---|
| - Integraal veilige bereikbaarheid over provinciale vaarwegen.<br>- Uitvoering geven aan het ligplaatsenbeleid dwz afname illegale ligplaatsinname.<br>*Indicatoren*<br>- Scheepvaartstremmingen/-belemmeringen en ongevallen.<br>- Illegale ligplaatsinname in 2008 nog maximaal 30 overtredingen. |

**P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen**
Er hebben zich in 2008 op onze vaarwegen geen ongevallen voorgedaan. Bij enkele werkzaamheden is soms wat oponthoud van korte duur voor de scheepvaart opgetreden en is het Noordwillemskanaal ruim een week gestremd geweest in verband met een hardnekkige storing van de nieuwe Montesoribrug van de gemeente Assen.

Uitvoering van ons ligplaatsenbeleid krijgt steeds meer gestalte. Van de ± 80 illegale boten aan het begin van het jaar, waren er eind 2008 nog 4 over.

Het dagelijks beheer en onderhoud van de vaarwegen is volgens planning uitgevoerd. Ook hebben wij in 2008 weer te maken gehad met toename van exotische planten als waternavel. Met de waterschappen werken wij aan een duurzame en adequate wijze van bestrijden.

In 2008 hebben wij een aantal omvangrijke beschoeiingbestekken gerealiseerd aan de Verlengde Hoogeveensche Vaart en aan het Coevorden-Vechtkanaal, waarbij wij zoveel mogelijk natuurvriendelijke vormen hebben toegepast.
Wij zijn gestart met het realiseren van afstandbediening op de Hoogeveensche Vaart. Doel hiervan is dat vanuit een centrale post de Staphorster Grote Stouwe brug, de Rogat-, de Osse- en Nieuwebrugsluis en een aantal gemeentelijke bruggen centraal bediend worden. Gelijktijdig vinden onderhoudswerkzaamheden plaats. In 2008 is een groot deel van fase 1 gerealiseerd. Afstemming met bedrijven in verband met aanvoer van producten via de Hoogeveensche Vaart, die enige tijd gestremd moet worden, heeft langer geduurd dan gepland, waardoor het project iets is vertraagd. Wij verwachten in 2009 het project af te ronden. Hiervoor is het restantbudget naar 2009 overgeheveld.
Inmiddels wordt overlegd met gemeenten om op het verdere traject van de Zuidoost-Drentse vaarwegen ook afstandbediening toe te passen.
De baggerwerkzaamheden in de Drentsche Hoofdvaart en het Meppelerdiep zijn gestart. Het baggeren vindt plaats buiten het seizoen van de recreatievaart, dus vooral in de herfst en de winter. Dit project wordt voorjaar 2009 afgerond.
De voorbereiding van een aantal andere projecten kostte meer tijd. Deze projecten zijn inmiddels aanbesteed en de uitvoering vindt plaats in 2009. Het betreft het vervangen van de val (het brugdek) van de Pieter Hummelenbrug, de restauratie van de wachtvoorziening bij de Havelterbrug, de renovatie van de Asserwijkbrug en de oeverconstructie nabij de Haarsluis.
Het ontwikkelen van het waterrecreatiegebied Dieverbrug is met het opknappen van de voorzieningen verdergegaan. De aanleg van de passantenhaven heeft door de bestemmingsplanprocedure vertraging opgelopen. Wij verwachten in 2009 met de aanleg van de passantenhaven te kunnen beginnen. De kosten hiervan worden ten laste van de reserve Meppel-De Punt gebracht.

Daarnaast zijn wij doorgegaan met het herbevaarbaar maken van de vaarverbinding Erica-Ter Apel. Alle voorgenomen werkzaamheden binnen fase 1a op het traject Ter Apel - Emmer-Compascuum zijn uitgevoerd binnen het gestelde budget van 2008. Er zijn 2 nieuwe bruggen aangelegd; 4 bruggen, waaronder de historische Viertorenbrug, zijn totaal gerenoveerd en 3 bruggen zijn geëlektrificeerd. De 3 sluizen in het traject zijn weer omgebouwd van een stuw naar volledig functionerende sluizen. Bij 2 sluizen is een wachthuisje geplaatst. De oevers zijn over ca. 6 km verbeterd.
Door een vrijval in de Europese middelen voor Noord-Nederland is een aanvullend verzoek voor EFRO-subsidie ingediend en gehonoreerd van circa € 600 duizend, die in 2009 aangewend zal worden.
De oeververbeteringswerken tussen Emmer-Compascuum en Barger-Compascuum en de aanleg van een ophaalbrug en twee draaibruggen zijn inmiddels op de Europese aanbestedingskalender geplaatst en aanbesteed

| P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting<br>Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct) |
|---|
| - Een interactief proces voor het opstellen van een structuurvisie. |
| - Voldoende bedrijventerreinen en woongebieden, geconcentreerd in stedelijke gebieden. |
| *Indicatoren* |
| - Procentuele toename woningvoorraad naar verschillende soorten kernen. |
| - Toename aantal inwoners in verschillende soorten kernen. |
| - Procentuele toename woningvoorraad naar verschillende soorten kernen. |
| - Arbeidsplaatsen in streekcentra of stedelijk gebied. |

Aanleg nieuwe brug in het kanaal Erika-Ter Apel

| P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting<br>Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct) |
|---|
| *Indicator* |
| - Aantal gebiedsontwikkelingsprojecten. |
| Economische groei in regiovisiegebied |
| *Indicatoren* |
| - Bruto regionaal product. |
| - Bedrijvendynamiek. |
| - Aantal arbeidsplaatsen. |
| - Werkloosheidsontwikkeling. |
| Bevolkingsgroei in regiovisiegebied. |
| *Indicatoren* |
| - Inwonertal. |
| -Aantal woningen toegevoegd aan de woningvoorraad. |

**P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting**

Het interactieve proces dat moet leiden tot een provinciale structuurvisie is in 2008 voortgezet. De resultaten van fase 1 (Invulling Gezicht van Drenthe) zijn in mei 2008 door ons gepubliceerd en in de vergadering van de provinciale Statencommissie Omgevingsbeleid van 18 juni 2008 behandeld. De (mede) daarop gebaseerde richtinggevende beleidskeuzes voor het nieuwe omgevingsbeleid (Drenthe kiest) zijn in december 2008 door ons vastgesteld. Anders dan in Drenthe kiest staat aangegeven, voorziet de actuele planning erin dat tegen de zomer van 2009 de ontwerpstructuurvisie door ons kan worden behandeld.

Wat betreft de bevolkingsgroei en de economische groei in 2007 (meer actuele cijfers zijn nog niet beschikbaar) in Drenthe kan het volgende worden opgemerkt. Het aantal inwoners in Drenthe in absolute zin is met ruim 1.750 personen toegenomen. Deze groei komt bijna volledig voor rekening van de vier streekcentra die Drenthe kent. In de hoofdkernen en het landelijk gebied is een afname te constateren. In dezelfde periode is de woningvoorraad in Drenthe met ruim 2.300 eenheden toegenomen. Hier is het beeld minder eenduidig als ten aanzien van de bevolkingsgroei. Bijna 60% van de toename van de woningvoorraad komt voor rekening van de (sub)streekcentra. Bijna een kwart is gerealiseerd in de hoofdkernen en de overige 19% in de kleine kernen of het landelijk gebied. De toename van de woningvoorraad is overigens het resultaat van nieuwbouw en onttrekking van woningen.
Wat betreft de bedrijfsterreinen kan worden opgemerkt dat in 2007 ruim 60 ha bedrijventerrein is uitgegeven. Ongeveer 40% hiervan is gerealiseerd in Emmen. Op bestaande bedrijventerreinen is nog ruim 450 ha beschikbaar. In nog niet goedgekeurde plannen is na 2008 nog ruim 200 ha beschikbaar.

**Bedrijventerreinen in Drenthe per 1 januari 2008**

| Gemeente | Oppervlakte (in ha) | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | Bruto | Netto-oppervlakte | Netto uitgegeven | Uitgegeven in 2007 | Uitgeefbaar |
| Aa en Hunze | 49,00 | 41,28 | 31,03 | 0,00 | 10,25 |
| Assen | 420,28 | 283,60 | 252,63 | 3,94 | 30,97 |
| Borger-Odoorn | 65,60 | 51,47 | 37,67 | 1,50 | 13,80 |
| Coevorden | 382,70 | 295,99 | 247,44 | 11,70 | 48,55 |
| Emmen | 1003,70 | 816,77 | 727,13 | 24,93 | 89,64 |
| Hoogeveen | 629,53 | 492,69 | 366,62 | 11,91 | 126,07 |
| Meppel | 301,53 | 221,10 | 177,19 | 2,69 | 43,91 |
| Midden-Drenthe | 206,82 | 146,29 | 72,48 | 0,75 | 73,81 |
| Noordenveld | 161,07 | 111,36 | 96,16 | 0,30 | 15,20 |
| Tynaarlo | 77,10 | 56,55 | 46,25 | 1,67 | 10,30 |
| Westerveld | 24,46 | 18,62 | 15,74 | 1,49 | 2,88 |
| De Wolden | 25,14 | 17,66 | 16,90 | 0,00 | 0,76 |
| Drenthe | 3346,93 | 2553,38 | 2087,24 | 60,88 | 466,14 |

In 2007 is in de provincie Drenthe ruim 60 ha bedrijventerrein uitgegeven. Op de bestaande terreinen is nog ruim 450 ha beschikbaar. In nog niet goedgekeurde plannen is na 2008 nog ruim 200 ha beschikbaar.

**Uitgifte bedrijventerreinen in 2007 (in ha.)**

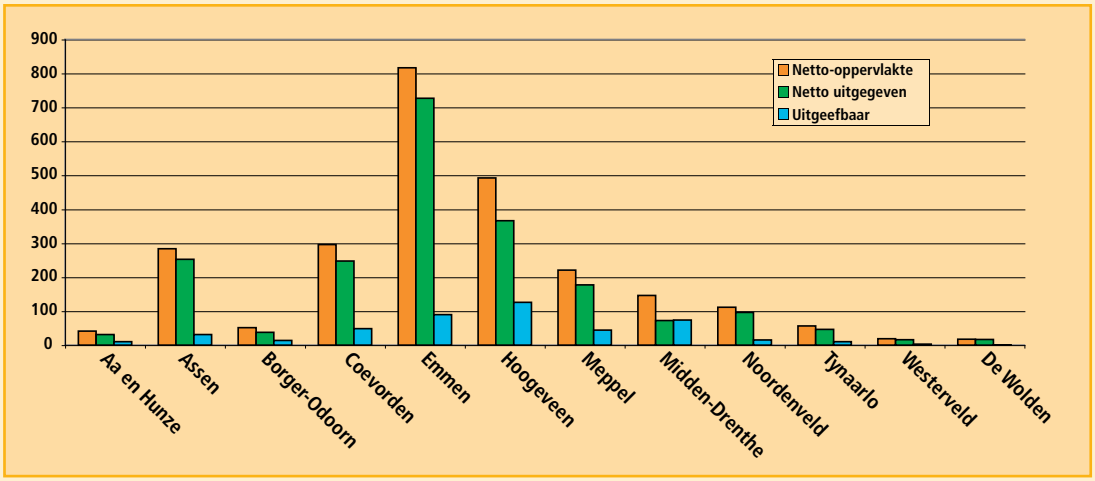

In 2008 is het aantal inwoners in Drenthe met ruim 1.750 toegenomen. De groei komt bijna volledig voor rekening van de streekcentra. In de hoofdkernen en het landelijk gebied is een afname te constateren. De toename In de kleine kernen bedraagt bijna 450 inwoners.

**Procentuele toename van het aantal inwoners in 2008**

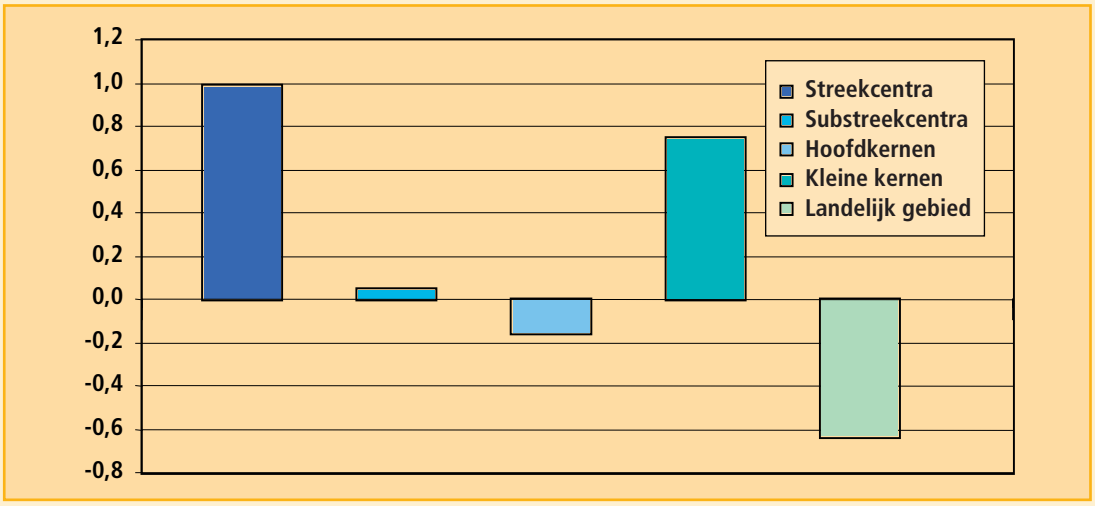


Ook aandacht voor festivals op TT terrein binnen de integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid

Nieuwe vaarverbinding Erica-Ter Apel bij Emmer Compascuum

**Toename bevolking in 2008**

| Kerntype | 2007 | 2008 | Toename in 2008 | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | | abs | proc. | in % van Drenthe |
| Streekcentra | 184202 | 186020 | 1818 | 1,0 | 103 |
| Substreekcentra | 39913 | 39933 | 20 | 0,1 | 1 |
| Hoofdkernen | 161835 | 161584 | -251 | -0,2 | -14 |
| Kleine kernen | 58863 | 59302 | 439 | 0,7 | 25 |
| Landelijk gebied | 41461 | 41196 | -265 | -0,6 | -15 |
| Drenthe | 486274 | 488035 | 1761 | 0,4 | 100 |

Bron: gemeente, bewerking provincie Drenthe

| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling<br>Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct) |
|---|
| Verbeteren sociale en fysieke woon- en leefomgeving. |
| *Indicatoren* |
| - Aantal projecten waarbij herstructurering van woningen, sanering van vervuilde grond, beperking van geluidshinder en inrichting van veilige openbare ruimte gerealiseerd worden. |
| - Aantal lopende projecten. |
| - Aantal gerealiseerde projecten. |
| Uitvoering van de door de gemeenten in 2005 ingediende woonplannen. |
| *Indicatoren* |
| - Aantal woningen dat geschikt is voor wonen met zorg. |
| - Aantal woningen toegekend uit de knelpuntenpot per doelgroep. |

## P-3.5 Stedelijke ontwikkeling

**Toename woningvoorraad in 2008**

| | 2007 | 2008 | | | toename |
|---|---|---|---|---|---|
| kerntype | | | abs | proc. | in % van Drenthe |
| streekcentra | 81032 | 82304 | 1272 | 1,6 | 55 |
| substreekcentra | 17469 | 17553 | 84 | 0,5 | 4 |
| hoofdkernen | 67852 | 68390 | 538 | 0,8 | 23 |
| Kleine kernen | 22995 | 23384 | 389 | 1,7 | 17 |
| Landelijk gebied | 14530 | 14572 | 42 | 0,3 | 2 |
| Drenthe | 203878 | 206203 | 2325 | 1,1 | 100 |

Bron: gemeente, bewerking prov. Drenthe

In 2008 is de woningvoorraad in Drenthe met ruim 2300 toegenomen. Bijna 60% komt voor rekening van de (sub)streekcentra. Bijna een kwart is gerealiseerd in de hoofdkernen en overige 19% in de kleine kernen of het landelijk gebied. De toename van de woningvoorraad is het resultaat van nieuwbouw en onttrekking van woningen.

**Procentuele toename van de woningvoorraad in 2008 (in % van Drenthe)**

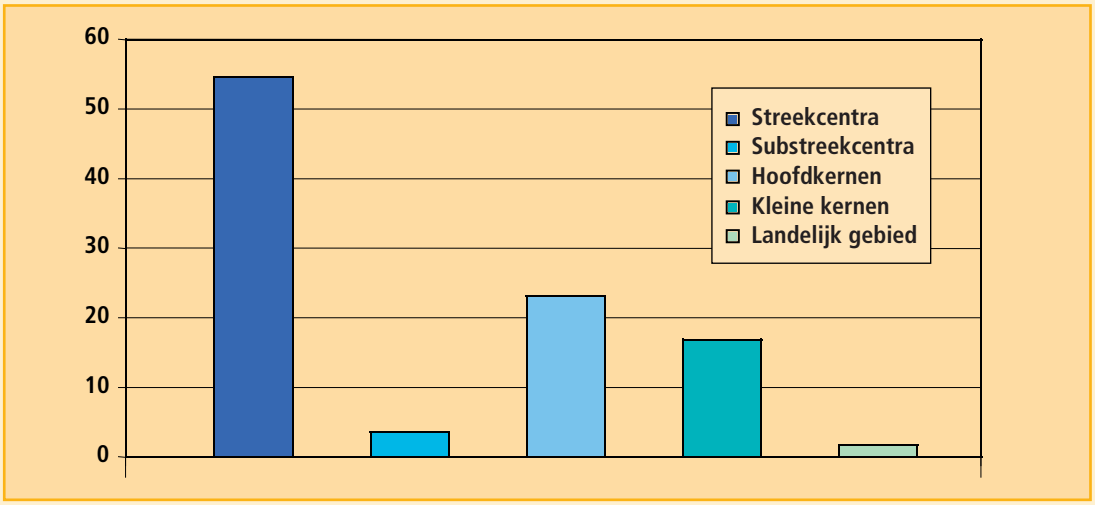


## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 71.851.977 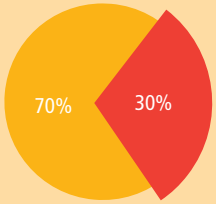  | 42.547.740 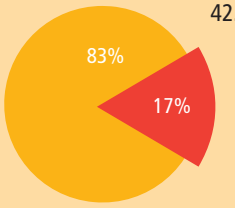  |
| Overige programma's | 171.261.925 | 208.305.682 |

| Programma 3. Ruimte en bereik-baarheid | 1 Realisatie 2007 | 2 Primitieve begroting 2008 | 3 Begroting 2008 na wijziging | 4 Realisatie 2008 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 80.643.508 | 64.509.972 | 79.063.940 | 71.851.977 | 7.211.963 |
| Apparaatskosten | 12.188.674 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten | 49.607.410 | 44.659.712 | 45.811.767 | 42.547.740 | 3.264.027 |
| Saldo | 43.224.772 | 19.850.260 | 33.252.173 | 29.304.237 | 3.947.936 |

## Ontwikkelingen

| P-3.0 Verkeer en Vervoer<br>Ontwikkelingen uit de begroting 2008 |
|---|
| Noordelijke ontwikkelingsas (NOA) |
| Het nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen en het stedelijk netwerk Zuidoost-Drenthe zijn schakels in de NOA. De kwaliteit van de verbinding tussen de schakels is bepalend voor de verdere ontwikkeling van Drenthe in deze corridor. |
| **Spoor** |
| Hoogwaardige spoorverbindingen zoals Zuiderzeelijn (ZZL) en Hanzelijn (+) betekenen een economische impuls voor de regio. De regio moet hier tijdig op inspelen door verbetering van stationsvoorzieningen en verkenningen naar capaciteitsuitbreiding en frequenties. |
| **Samenwerkingsagenda met het rijk** |
| Belangrijk instrument om afspraken met het rijk te maken over knelpunten in de hoofdwegen, vaarwegen en spoor. Dit kan tot opname in het Meerjarenprogramma infrastructuur ruimte en transport (MIRT) leiden.<br>De netwerkanalyses in het kader van de Nota Mobiliteit voor Groningen-Assen en Zuid-Drenthe zijn hierbij richting-gevend. |
| **Luchtvaart** |
| In 2008 worden de bevoegdheden en taken voor de regionale luchtvaart overgedragen aan de provincie. Hiervoor wordt onder meer een beleidsvisie opgesteld en moet onderzoek plaatsvinden naar de ontwikkelingsmogelijkheden van Groningen Airport Eelde met betrekking tot personen- en goederenvervoer. |
| **Convenanten met gemeenten** |
| Met de gemeenten in Drenthe zijn afspraken gemaakt over een gezamenlijk programma van maatregelen gericht op bereikbaarheid en verkeersveiligheid voor de periode 2006-2008. Voortgang wordt geëvalueerd en moet leiden tot nieuwe afspraken voor de periode 2009-2012. |
| **Mobiliteitsmanagement** |
| De ontwikkelingen in de ICT-sector bieden mogelijkheden de deur-tot-deurbereikbaarheid te verbeteren en de ketenmobiliteit te stimuleren. Hiervoor is dynamische actuele informatie noodzakelijk. De landelijke invoering van rekeningrijden biedt wellicht kansen aan te haken met meer specifiek toegespitste systemen gericht op routeinformatie, reisinformatie bij haltes en parkeren. |

### P-3.0 Verkeer en vervoer

De Zuid as in Drenthe is een belangrijke schakel in de Noordelijke ontwikkelingsas (NOA). Voor dit gebied is een studie gestart naar de ruimtelijk-economische ontwikkelingskansen. Hierbij wordt ook betrokken de opwaardering van de E233 in Duitsland en de mogelijkheden van grensoverschrijdend spoor. Samen met het bedrijfsleven worden de mogelijkheden van Drenthe onderzocht als Logistieke Draaischijf in deze NOA. Met Emmen en Coevorden wordt samengewerkt in het Internationale Interreg-programma Dryports.

Van de hoogwaardige spoorverbinding ZZL is inmiddels bekend dat deze niet doorgaat. Een deel van de beschikbare RSP-middelen zal worden ingezet op spoorse verbeteringen op onder andere de lijn Zwolle-Groningen en Zwolle-Emmen.
De Samenwerkingsagenda is vast onderdeel van het landsdelig overleg met de ministers van VW en VROM. Om meer inhoud aan de R van Ruimte in het MIRT te geven zullen Gebiedsagenda worden opgesteld. De samenwerkingsagenda wordt daarin geïntegreerd.
De decentralisatie van luchtvaarttaken is een aantal malen uitgesteld. Eind 2008 is er een beslissing gevallen. Medio 2009 zullen taken voor de kleine luchtvaart worden overgedragen. Voor Groningen Airport Eelde bestaat nu de voorkeur deze nationaal te houden. In het kader van het nieuw omgevingsbeleid wordt bekeken welke rol een dergelijke luchthaven kan hebben binnen en voor het Stedelijk Netwerk Groningen-Assen.
De convenanten Bereikbaarheid met de gemeenten zijn geëvalueerd. Hoewel de looptijd 2006-2008 is, is door de aanloop van dit nieuwe proces veel van de uitvoering gepland in 2008 en 2009. De samenwerking in convenanten is positief beoordeeld. De bereidheid is uitgesproken deze samenwerking voort te zetten. De resultaten van de nieuwe afspraken worden meegenomen in de Investeringsnota 2010-2020.
Mobiliteitsmanagement is mede afhankelijk van landelijke ontwikkelingen als rekeningrijden en in meer algemene zin de ICT-ontwikkelingen. Wij volgen dit onder andere via het Interprovinciaal Overleg (IPO) actief. Voor de komende jaren willen wij mogelijkheden in het programma Klimaat en Energie koppelen aan onder meer de convenanten bereikbaarheid met gemeenten.

Bij de sluis Peelo en Stieltjeskanaalsluis zijn kunstobjecten gerealiseerd

P-3.1 Beheer en onderhoud wegen
Ontwikkelingen uit de begroting 2008

**Samenwerking Rijkswaterstaat**

Er wordt onderzocht of er vormen van samenwerking zijn die leiden tot synergie en efficiency van de beheer- en onderhoudsorganisaties van Rijkswaterstaat en de provincie.

### P-3.1 Beheer en onderhoud wegen

Het onderzoek heeft inzicht gegeven in mogelijke samenwerkingsvormen, zoals kennis, programmering en uitvoering van projecten. Zo nodig en mogelijk worden wij betrokken bij de uitvoering van Rijkswaterstaatswerken en daar waar mogelijk worden werkzaamheden meegenomen tijdens de uitvoering van onze eigen projecten.

P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen
Ontwikkelingen uit de begroting 2008

N.v.t.

### P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen

In het kader van de automatisering van de bediening op de vaarwegen (afstandbediening) is de woning nabij de Grote Staphorster Stouwe afgestoten. Voor de verdere toepassing van geautomatiseerde bediening wordt een aanvraag ten laste van het Stimuleringsfonds Drentse projecten voorbereid.

P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting
Ontwikkelingen uit de begroting 2008

**Nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening**

Naar verwachting treedt op 1 juli 2008 de nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening (Wro) in werking. Dit leidt tot nieuwe bestuurlijke verhoudingen op het terrein van de ruimtelijke ordening, selectieve aanwijzingen op grond van provinciaal beleid en belang, verantwoordelijkheid nemen voor uitvoering van projecten en ruimte geven aan ontwikkelingen in de samenleving.

### P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

De nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening is op 1 juli 2008 in werking getreden. Om een goede invulling te geven aan de nieuwe bestuurlijke verhoudingen die hieruit zijn voortgevloeid - de provincie toetst de gemeentelijke plannen voortaan niet meer achteraf, maar wordt in het voortraject bij het planproces betrokken - is het instrument Relatiebeheer uitgedacht. Dit houdt in dat elke Drentse gemeente binnen het ambtelijke apparaat van de provincie een aanspreekpunt (relatiebeheerder) heeft. Deze persoon spreekt met zijn relatiebeheerder binnen de desbetreffende gemeente over allerlei zaken die de fysieke leefomgeving betreffen en die van invloed kunnen zijn op de inhoud van de gemeentelijke structuurvisies en bestemmingsplannen. Het primaire doel hiervan is te bezien of er conflicten kunnen ontstaan tussen het provinciale ruimtelijke belang, zoals neergelegd in de POP's en het nieuwe omgevingsbeleid en de gemeentelijke plannen. Met een bijeenkomst tussen de provinciale relatiebeheerders en de gemeentelijke relatiebeheerders begin januari 2009 is het Relatiebeheer feitelijk van start gegaan.

P-3.5 Stedelijke ontwikkeling
Ontwikkelingen uit de begroting 2008

Bij de stedelijke vernieuwing wordt gewerkt in periodes van 5 jaar, hetgeen betekent dat in 2010 de volgende ISV-periode (2010-2014) aanbreekt. De komende jaren wordt duidelijk welk budget hiervoor beschikbaar wordt gesteld door het rijk en wat de nieuwe aandachtspunten zijn voor deze periode.

**P-3.5 Stedelijke ontwikkeling**
In de loop van 2008 is duidelijk geworden dat de middelen die voor deze periode door het rijk beschikbaar gesteld worden lager zullen zijn dan die welke voor de periode tot 2010 beschikbaar zijn. De exacte bedragen zijn nog niet bekend, maar verwacht wordt dat de middelen voor de ISV III-periode voor Drenthe circa € 6 miljoen gaan bedragen. Het beleid waarin wordt vastgelegd aan welke voorwaarden voldaan moet worden om een financiële bijdrage te kunnen krijgen, wordt in de eerste helft van 2009 opgesteld.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

| P-3.0 Verkeer<br>Prioriteit uit Begroting 2008 |
|---|
| **3.11. Investeringsnota verkeer en vervoer** |
| Onze ambitie is het verder verbeteren van de aansluiting van Drenthe op de (inter)nationale kerngebieden en de verbindingen tussen de noordelijke kernzones. Verbetering van de stedelijke bereikbaarheid krijgt prioriteit. Samen met het OV-bureau Groningen - Drenthe wordt ingezet op verdere productinnovatie binnen het openbaar vervoer. Waar mogelijk en wenselijk worden in de verkeers- en vervoerssector innovatieve en energiebesparende maatregelen toegepast. De staten stellen in de tweede helft van 2007 het nieuwe Provinciaal verkeers- en vervoersplan (PVVP) 2007-2012 vast. De huidige Investeringsnota verkeer en vervoer loopt tot en met 2010. Op basis van het PVVP wordt de staten in het eerste halfjaar van 2008 een geactualiseerde en aanvullende Investeringsnota voorgelegd voor de periode 2011 tot en met 2016, respectievelijk 2016 tot en met 2020. In de Investeringsnota wordt het PVVP-beleid geoperationaliseerd in, samen met de overige VV-partijen te realiseren, maatregelen en projecten. Prioriteit hebben de in het collegeprogramma genoemde grote projecten en thema's als stedelijke bereikbaarheid, ketenmobiliteit, mobiliteitsmanagement, productinnovatie openbaar vervoer, fietsverkeer en Duurzaam Veilig. Daarnaast wordt een Meerjarenprogramma exploitatie openbaar vervoer opgesteld. De inzet voor partiële verdubbeling van de spoorlijn Zwolle-Emmen maakt deel uit van de onderhandelingen met het rijk over de overdracht van de exploitatie van de lijn aan de betrokken provincies. De financiële afspraken met het rijk worden zo mogelijk geïntegreerd in de Investeringsnota. De nota zal een dekkingsvoorstel bevatten voor de periode na 2010, inclusief beoogde externe bijdragen, afrekenbare prestatiedoelen en bijbehorende indicatoren. Uit de Financiële verkenning verkeer en vervoer 2007 blijkt dat voor de periode 2007-2011 een aanvullende provinciale bijdrage nodig is om de doelstellingen te bereiken. |

**P-3.0 Verkeer**

*3.11. Investeringsnota verkeer en vervoer*
Het nieuwe in 2007 vastgestelde verkeers- en vervoersbeleid krijgt mede door de te actualiseren Investeringsnota 2020 invulling. Door de afspraken die naderhand gemaakt zijn rond het regiospecifieke pakket aan maatregelen als alternatief voor de Zuiderzeelijn is de afronding van de nota getemporiseerd. Deze worden nu integraal meegenomen evenals de ontwikkelingen in het kader van het nieuw Omgevingsbeleid. Uitvoeringstechnisch levert dit geen problemen op omdat de huidige Investeringsnota tot en met 2010 loopt.
Het OV Bureau heeft begin 2008 een financiële haalbaarheidsverkenning gedaan van de ov-beleidswensen tot 2015. De haalbaarheid is sterk afhankelijk van de aanbestedingsresultaten in maart 2009. Na gunning zal het Meerjarenexploitatieprogramma openbaar vervoer (MEP OV) worden geactualiseerd
De overdracht van de exploitatie en verbeteringsmaatregelen spoorlijn Zwolle-Emmen is geregeld en opgenomen in de brede doeluitkering (BDU).

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 3.11. Investeringsnota verkeer en vervoer | Optimaliseren infrastructuur en mobiliteit als belangrijke drager voor duurzame ruimtelijke en economische ontwikkeling van Drenthe en goede en veilige bereikbaarheid van voorzieningen. | - Opstelling Meerjarenexploitatieprogramma openbaar vervoer.<br>- Afronden onderhandelingen met rijk over overdracht exploitatie en verbeteringsmaatregelen spoorlijn Zwolle-Emmen.<br>- Vaststelling nieuwe Investeringsnota verkeer en vervoer. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 3.11. Investeringsnota verkeer en vervoer | - Met het PVVP is een nieuwe optimalere functionele indeling van het wegennet vastgesteld | - Verkenning MEP OV afgerond<br>- Overdracht exploitatie spoorlijn Zwolle-Emmen<br>- Investeringsnota onder "construct" |

| P-3.1 Beheer en onderhoud wegen<br>Prioriteit uit Begroting 2008 |
|---|
| 3.13. Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen |
| Om het beheer en onderhoud op het vastgestelde kwaliteitsniveau te houden, is in het managementcontract vastgelegd dat het budget jaarlijks wordt geïndexeerd. Naast deze standaardindexering wordt het budget groot onderhoud geïndexeerd door middel van een marktsituatie-indicator. De marktontwikkelingen kunnen leiden tot niet voorziene extra kostenstijgingen. De voorbeeldfunctie van de provincie bij de toepassing van duurzame energiemaatregelen bij het beheer en onderhoud van wegen en kanalen en het gebruik van het eigen wagenpark wordt actief gestalte gegeven. Vooralsnog worden de kosten opgevangen binnen het meerjarig managementcontract Wegen en Kanalen. Een uitzondering geldt de nader te bepalen kosten voor een mogelijk te plaatsen windmolen bij de sluis Rogat. Die kosten worden gedekt binnen de beschikbare budgetten Milieu. |

## P-3.1 Beheer en onderhoud wegen

*3.13. Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen*

Eind 2007 is het managementcontract (beheer) wegen en kanalen 2004-2014 ontbonden. Om het beheer en onderhoud op het vastgestelde kwaliteitsniveau te houden is jaarlijkse indexering noodzakelijk. De marktontwikkelingen kunnen leiden tot niet voorziene extra kostenstijgingen. De voorbeeldfunctie van de provincie bij de toepassing van duurzame energiemaatregelen bij het beheer en onderhoud van wegen en kanalen en het gebruik van het eigen wagenpark wordt actief gestalte gegeven. De kosten worden opgevangen binnen de begroting.

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 3.13. Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen | - Handhaven goede kwaliteit aanleg, beheer en onderhoud wegen en vaarwegen.<br>- Risico's provincie verminderen bij aanbesteden van werken.<br>- Voorbeeldfunctie provincie duurzaam bouwen en beheren wegen- en vaarwegenzorg | - Aanpassen indexering managementcontract voor aandeel groot onderhoud.<br>- Het bij pilots uitgevoerde innovatief en geïntegreerd aanbesteden verder doorontwikkelen en meer toepassen.<br>- Verminderen milieubelasting door aanpassing auto's kantonniers.<br>- Verminderen energiegebruik door aanpassing wegverlichting en toepassing alternatieve energiebronnen. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 3.13. Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen | - Wij passen innovatief en geïntegreerd aanbesteden meer toe en hebben medewerkers hiervoor opgeleid.<br>- Bij geïntegreerd aanbesteden wordt het risico meer bij de aannemer gelegd.<br>- De proef met alternatieve brandstof is vanwege de bedrijfsonzekerheid geen succes gebleken. Bij de vervanging van de kantonniersauto's zal het energielabel een belangrijke factor zijn in de keuze.<br>- In het kader van vermindering van het aantal lichtmasten zijn er een open enquête en een symposium gehouden. Hieruit is gebleken dat de bevolking hier positief tegenover staat. Inmiddels zijn er ± 450 lichtmasten gesaneerd en hebben wij twee proefprojecten met LED-verlichting gerealiseerd.<br>- Verder worden in scheepvaartseinen en verkeersregelinstallaties de lampen vervangen door LED's.<br>- Daarnaast hebben wij bij de renovatie van de bedieningsgebouwen van sluis Peelo en Stieltjeskanaalsluis zonnepanelen voor de energievoorziening aangebracht. Deze ontwikkelingen zullen wij voortzetten. | - Het bij pilots uitgevoerde innovatief en geïntegreerd aanbesteden verder doorontwikkelen en meer toepassen.<br>- Verminderen milieubelasting door aanpassing auto's kantonniers.<br>- Verminderen energiegebruik door aanpassing wegverlichting en toepassing alternatieve energiebronnen. |

| P-3.3 Vervoer<br>Prioriteit uit Begroting 2008 |
|---|
| 3.12. Stimuleren goederenvervoer over water |
| Wij verkennen de mogelijkheden voor verdere ontwikkeling van Meppel als "natte" multimodale toegangspoort van Drenthe. Het onderzoek richt zich op de behoefte aan flankerend beleid, c.q. investeringen in de logistieke keten en/of de ruimtelijke-economische ontwikkeling van Meppel. Het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) voorziet in 2008 in de afronding van de planstudie voor het project Verbetering hoofdvaarweg Meppel-Ramspol. Belangrijkste projectonderdeel daarvan is de vervanging van de keersluis Zwartsluis door een schutsluis. |

## P-3.3 Vervoer

*3.12. Stimuleren goederenvervoer over water*

Samen met gemeenten is in 2008 een plan van aanpak opgesteld voor een ruimtelijk-economische verkenning van de ontwikkelingskansen in de Zuid as van Drenthe. Meppel als nat multimodaal knooppunt wordt daarin meegenomen.

Een belangrijke ontwikkeling in dat kader is de afspraak met het ministerie over de realisatie van een duurzame schutsluis in het Meppelerdiep. Met de totale ombouw is een investering van € 47 miljoen gemoeid. De regio draagt daarin € 5 miljoen bij waarvan € 4 miljoen door de provincie Drenthe.

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 3.12. Stimuleren goederenvervoer over water | Ontwikkeling Meppel als multimodaal knooppunt goederenvervoer. | - Onderzoek verdere ontwikkeling "nat" knooppunt Meppel.<br>- Afronden MIRT-planstudie verbetering hoofdvaarweg Meppel-Ramspol. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 3.12. Stimuleren goederenvervoer over water | Onderdeel studie Zuid as | - Studie Zuid as gestart<br>- Afspraak over financiering schutsluis Zwartsluis |

| P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting<br>Prioriteiten uit Begroting 2008 |
|---|
| **3.1. Regie ruimtelijke opgaven en verkenning actief provinciaal grondbeleid** |
| Meer provinciale regie in een vroeg stadium, in nauwe samenwerking met de decentrale overheden, levert kwaliteitswinst op voor de ruimtelijke processen, gebiedsgerichte ontwikkelingsprojecten en de realisatie van de (rijks)doelen in het landelijk gebied (Investeringsbudget landelijk gebied en pMJP). Een effectief instrument hiervoor kan ook zijn een actief grondbeleid van de overheden. De nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening en de grondexploitatiewet bieden kansen. Wij verkennen de mogelijkheden van een actief provinciaal grondbeleid. De verkenning richt zich onder meer op de juridische en organisatorische aspecten van samenwerkingsvormen met publieke en/of private partijen. Een actief provinciaal grondbeleid vereist een eigen kapitaal als garantstelling en om vreemd vermogen aan te trekken. De bevindingen van de verkenning naar de optie actief provinciaal grondbeleid worden in de eerste helft 2008 voorgelegd aan de staten. |

### 3.2. Tegengaan (verdere) verrommeling landschap

Tegengaan van verrommeling wordt een speerpunt in de voorgestane interactieve ontwikkelingsplanologie en het beleid om de kernkwaliteiten in het landelijk gebied te versterken. De provincie zal samen met de gemeenten de rol van kennismakelaar vervullen en zorgdragen voor gebundelde inzet van specifieke kennis. Dit vereist een analyse van de huidige situatie en formulering van een gezamenlijke aanpak. De provinciale structuurvisie, gebaseerd op de nieuwe Wro, wordt daarvoor het nieuwe kader.

### 3.3. Verbeteren kwaliteit woningvoorraad. Bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven

Wij willen samen met een gemeente (en/of corporatie) en een ontwikkelaar participeren in de realisering van een extreem duurzame woonwijk. De bijdrage betreft de proceskosten om te komen tot een goed ontwerp voor een (voorbeeld)wijk. De realisatie gebeurt door marktpartijen. Beoogde financiële partijen in de ontwerpfase zijn naast de gemeente/corporatie een ontwikkelaar en leveranciers van innovatieve systemen. De meerwaarde zit in het combineren van verschillende concepten en technieken, die samen voor een duurzame wijk zorgen.

### 3.4. Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt

Toename van starterswoningen en ontwikkeling van zorg-woonvormen zorgen voor meer diversiteit in woonmilieus in Drenthe. Inzet is samen met gemeenten en woningbouw-corporaties voor € 100.000,-- bouwkosten via een prijsvraag een voorbeeldproject te realiseren voor een starterswoning. Het voorbeeldproject moet de katalysator zijn om genoemde partijen de genoemde streefaantallen te laten bouwen.

Wij nemen het initiatief om met een gemeente een zorg-woonconcept te ontwikkelen in de vorm van een nieuwe woonwijk, waar de zorg voor ouderen een prominente rol speelt. Zorg-woonconcepten (sun-city) kunnen ook in (clusters van) vrijkomende boerderijen worden ondergebracht. Met het project willen we Drenthe profileren als een provincie die, mede kijkend naar de kernwaarden van de leefomgeving, ideaal is voor dit type wonen. Van het voorbeeldproject moet een stimulans uitgaan voor zorgaanbieders en zorgontwikkelaars van verdere projectontwikkeling. Er kan beleidsmatig een link worden gelegd met het thema "Zorgtoerisme".

### 3.5. Impuls aan wijk- en buurtvernieuwing in steden

Ook Drenthe kent probleemwijken. Voor de (sociaal) meest prominente aandachtswijken (2 in de steden en 1 in een plattelandsgemeente) worden actieprogramma's opgesteld en uitgevoerd. De selectie van de wijken, de opstelling en uitvoering van actieprogramma's vinden plaats in samenwerking met de gemeenten en woningbouwcorporaties. De actieprogramma's gaan zich richten op een brede aanpak. Zij moeten mede de aanpak in het kader van welzijn en zorg versterken.

### 3.6. Ruimte voor experimentele architectuur en wonen op en aan water

Wij nemen het initiatief voor de uitwerking van 3 uitvoerbare (voorbeeld)projecten van experimentele en vernieuwende architectuur en woningbouw. De landschappelijke inpassing en compensatie als maatschappelijke tegenprestatie voor het wonen op een "bijzondere" plek krijgen nadrukkelijk aandacht. De inzet is gericht op planvorming en het mobiliseren van partijen (gemeenten, particulieren, corporaties en projectontwikkelaars) voor de uitvoering.

### 3.7. Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid

De integrale aanpak voorziet in een versterking van de ruimtelijk-economische structuur van Assen c.q. het Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen, verbetering van de (ov-)bereikbaarheid van het gebied (onder andere Kolibri, vervoersmanagement en evenementen gerelateerde productinnovatie ov) en een hoogwaardige landschappelijke inpassing van de verschillende projectonderdelen. Het project is een samenwerkingsverband met de gemeente, het rijk en diverse marktpartijen. De financiële verkenning voorziet in een totale investeringsomvang van ca. € 160 miljoen.

### 3.8. Uitbouw positie Beilen als substreekcentrum

Samen met de gemeente Midden-Drenthe wordt een visie opgesteld voor de ontwikkeling van Beilen als "hart" van het Drents Plateau en uitvalsbasis voor het recreatieve midden van Drenthe. In de visie komen aan de orde onder andere groeistrategie en keuze woningbouwlocaties Beilen, status en relatie NS-station, versterking centrum van Beilen, verbindingen met Westerbork en omliggende natuur (Dwingelderveld enz.). De visie dient als kader voor investeringen in woningbouw, infrastructuur, recreatie en toerisme, landschapsbouw, enz.

## P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

*3.1. Regie ruimtelijke opgaven en verkenning actief provinciaal grondbeleid*
De feitelijke verkenning van de mogelijkheden van een actief provinciaal grondbeleid vindt eerst in de eerste helft van 2009 plaats. Over de wijze waarop de verkenning plaatsvindt heeft in 2008 overleg plaatsgevonden met de DLG.

*3.2. Tegengaan (verdere) verrommeling landschap*
Aan Emmen en Noordenveld is subsidie verstrekt voor het concreet aanpakken van verrommelde situaties. In oktober 2008 hebben wij besloten een Samenwerkingsverband Mooi Drenthe in te stellen. Het is de bedoeling dat in dit samenwerkingsverband overheden en maatschappelijke organisaties deelnemen. De feitelijke instelling van het samenwerkingsverband is in handen gegeven van het Drents Plateau (DP). Eind 2008 heeft het DP twee zogenaamde kwartiermakers aangesteld met het doel de samenwerking van overheden en maatschappelijke organisaties tot stand te brengen met het oog omstreeks april 2009 het Samenwerkingsverband te kunnen oprichten.

Uit de gelden die in deze collegeperiode jaarlijks beschikbaar zijn voor het tegengaan van verrommelings-situaties is een deel afgezonderd ten behoeve van het feitelijk opruimen hiervan. In het najaar van 2008 zijn de gemeenten benaderd met het verzoek met concrete voorstellen te komen die in aanmerking kunnen komen voor de hiervoor gereserveerde middelen. Het provinciale financieringsaanbod bestaat uit een bijdrage van 50 % in de kosten van het opruimen van verrommelingssituaties tot een maximumbedrag van € 60.000,-- per gemeente. Emmen en Noordenveld hebben hier in 2008 gebruik van gemaakt. Van Hoogeveen en Meppel is inmiddels een aanvraag ontvangen.

*3.3. Verbeteren kwaliteit woningvoorraad. Bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven.*
Er is subsidie toegekend aan de gemeenten Tynaarlo en Midden-Drenthe ten behoeve van het realiseren van extreem duurzame wijken. De gemeente Tynaarlo heeft het plan opgevat om Vries-Oost (Nieuwe Stukken, 550 woningen) te ontwikkelen als een extreem duurzame wijk. Omdat dit initiatief strookt met onze doelstelling om duurzaam bouwen te bevorderen, energie te besparen en nieuwe energiealternatieven toe te passen, is eind 2008 besloten een subsidie van € 75.000,-- toe te kennen als ondersteuning in de proceskosten voor de ontwikkeling van een organisatiemodel om te komen tot een extreem duurzame wijk. Omdat de gemeente Midden-Drenthe van plan is Beilen-Oost ook als extreem duurzame wijze tot ontwikkeling te brengen is die gemeente een gelijksoortige bijdrage in de proceskosten in het vooruitzicht gesteld.

*3.4. Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmark.*
Ontwerp van een starterswoning van maximaal € 120.000,-- v.o.n. die door Woonconcept gebouwd wordt in Koekange (De Wolden). Lighthouse Drenthe heeft een ontwerpwedstrijd uitgeschreven voor studenten van het mbo en het hbo met het doel in groepsverband een starterswoning te ontwerpen voor het dorp Koekange in de gemeente De Wolden die maximaal € 120.000,-- euro v.o.n. mag kosten, waarin duurzame (recyclebare) materialen worden gebruikt en die voldoet aan de geldende wet- en regelgeving (Bouwbesluit). Op 2 juni 2008 is de winnaar bekendgemaakt, 3A Architecten (4e jaars mbo-studenten van het Deltion College uit Zwolle). Het winnende ontwerp wordt door Woningbouwvereniging Woonconcept gebouwd in Koekange.

*3.5. Impuls wijk- en buurtvernieuwing*
In februari 2008 zijn wij gestart met drie pilots (Nieuw-Buinen in Borger-Odoorn, Binnenvree in Coevorden en Oranjebuurt in Hoogeveen),om meer kennis en inzicht te krijgen in de vraag hoe bewoners van wijken met een achterstand betrokken kunnen raken en blijven bij de vernieuwing van hun wijk (in sociaal, maatschappelijke en fysiek opzicht). Kenniscentrum STAMM CMO vertaalt de kennis en ervaringen die worden opgedaan in de pilots naar een algemene methodiek die breder kan worden toegepast en daarmee ook inzetbaar is in andere Drentse wijken en buurten. De pilots worden medio 2010 afgerond.

*3.6. Ruimte voor experimentele architectuur en wonen op en aan water*
Wij hebben besloten een pilot "wonen op water" te starten op drie voormalige zandwinlocaties (Politiegat Meppel, Brunstingerplas Beilen, Holtien Dwingeloo). Ten aanzien van Politiegat Meppel heeft eind 2008 een brainstormsessie plaatsgevonden om in kaart te brengen welke aspecten een rol spelen bij het wonen op dit water, wat de mogelijkheden van deze plas (programma) zijn en hoe een en ander ruimtelijk kan worden ingepast. In 2009 zal deze pilot worden voortgezet en zal gestart worden met de andere pilots, met het doel eind 2009 een algemeen beleid voor wonen op het water vast te stellen.

*3.7. Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid*
Als uitvloeisel van de opgestelde structuurvisie voor de westelijke stadsrandzone van Assen en het voor Assen-Zuid opgestelde masterplan is in samenwerking met de gemeente Assen een notitie opgesteld voor de ontwikkeling van het bedrijventerrein Assen-Zuid. Deze notitie, die in juni 2008 gereedgekomen is, dient als basis voor de verdere planontwikkeling (met als resultaat een (ontwerp)bestemmingsplan) door de gemeente Assen. De gebiedsontwikkeling Assen-Zuid maakt nu deel uit van het RSP-programma Florijnas Assen.

*3.8. Uitbouw positie Beilen als substreekcentrum*
Ambtelijk is samen met de gemeente Midden-Drenthe een ruimtelijke visie opgesteld met betrekking tot de kern Beilen, die als input dient voor de door de gemeente in 2009 op te stellen structuurvisie. De visie geeft antwoord op de vraag hoe Beilen zich kan positioneren als streekcentrum tussen Hoogeveen en Assen en als kern binnen Midden-Drenthe. De visie is begin 2009 op bestuurlijk niveau besproken.

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 3.1. Regie ruimtelijke opgaven en verkenning actief provinciaal grondbeleid | - Meer provinciale regie op ruimtelijke processen, gebiedsgerichte ontwikkelingsprojecten en realisatie (rijks)doelen in landelijk gebied. | - Afstemming intensivering regiefunctie met decentrale overheden.<br>- Verkenning mogelijkheden actief provinciaal grondbeleid. |
| 3.2. Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | - Meer op kwaliteit gerichte ruimtelijke en landschappelijke planvorming.<br>- Invulling geven aan uitkomsten campagne "Kiek op Drenthe" (2006) en aanbevelingen symposium "Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe" (2007). | - Evaluatie Nota Landschap en effectiviteit omgevingsbeleid, introductie planvorming nieuwe stijl, opstellen nieuw beleidskader en uitvoeren pilot met nieuw instrumentarium.<br>- ,Concretiseren kwaliteitsplatform, landschapsfonds en landschapsdesk.<br>- In kader omgevingsbalans proefopzet maken voor landschapsmonitoring. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 3.3. Verbeteren kwaliteit woningvoorraad<br><br>Bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven. | - Duurzame wijk van minimaal 100 woningen, die vanuit duurzaam bouwen, woonkwaliteit, stedenbouwkundige opzet, waterhuishouding, mobiliteit, gezonde leefomgeving en milieutechniek het meest vergaand is in Nederland. | - Planvorming in samenwerking met gemeente en/of woningbouwcorporatie en ontwikkelaar. |
| 3.4. Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt | - Realisatie 100 woningen per jaar voor starters.<br>- Ontwikkelen nieuwe woonwijk, gericht op ouderenzorg. | - Uitschrijven van prijsvraag om starters-woning voor € 100.000,-- bouwkosten te ontwerpen.<br>- Samen met gemeente (en/of woningbouw-corporatie) en zorgontwikkelaar ontwik-kelen van woon-zorgconcept. |
| 3.5. Impuls wijk- en buurtver-nieuwing | - Functionele, fysieke en sociale kwaliteits-slag voor 3 aandachtswijken:<br>- 2 in steden en 1 in plattelandsgemeente. | - Selectie meest (sociale) aandachtswijken en opstellen actieprogramma's. |
| 3.6. Ruimte voor experimentele architectuur en wonen op en aan water | - Introductie van aantal aansprekende vormen van woningbouw in/op/aan water, met aandacht voor architectuur, duurzaam-heid en inpassing in landschap.<br>- Onderzoek naar vormen van compensatie (natuur, landschap, sociaaleconomisch, recreatief en waterhuishoudkundig) als maatschappelijke tegenprestatie. | - Deelname aan 3 initiatieven (waaronder gebiedsontwikkeling vaarweg Erica - Ter Apel), waarbij gehele spectrum van archi-tectuur, inpassing en compensatie aan de orde komt. |
| 3.7. Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid | - Versterking ruimtelijke en economische structuur Nationaal stedelijk netwerk Groningen - Assen.<br>- Verbetering bereikbaarheid Assen. | - Uitwerken in deelplannen van in Master-plan Assen-Zuid vastgelegde visie:<br>  - ontwikkeling toeristisch-recreatieve westrand in aansluiting op TT-circuit en TT-world<br>  - aanleg hoogwaardig bedrijvenpark bij knooppunt A28/N33, gericht op concept Energy Valley, Sensor Universe en zorgsector<br>  - integraal ontsluitingsprofiel, met aansluitingen op hoofdwegennet en nieuw NS-station/ov-knooppunt (concept Kolibri) |
| 3.8. Uitbouw positie Beilen als substreekcentrum | - Versterken positie Beilen als substreekcen-trum met goede verbindingen (bereikbaar-heid, landschappelijk en recreatief) naar Drents Plateau. | - Opstellen langetermijnvisie en maatrege-lenprogramma, inclusief woonopgave. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 3.1. Regie ruimtelijke opgaven en verkenning actief provinciaal grondbeleid | - Voorbereidingen voor de verkenning zijn getroffen. | - DLG zal een actieve rol hierbij gaan vervullen. |
| 3.2. Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | - Aan Emmen en Noordenveld is subsidie verstrekt voor het concreet aanpakken van verrommelde situaties. | - In oktober 2008 hebben wij besloten een Samenwerkings-verband Mooi Drenthe in te stellen.<br>- Er zijn twee kwartiermakers aangesteld met het doel de samenwerking van overheden en maatschappelijke organisaties tot stand te brengen. |
| 3.3. Verbeteren kwaliteit woningvoorraad<br>- Bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven | - Subsidietoekenning aan de gemeenten Tynaarlo en Midden-Drenthe ten behoeve van het realiseren van extreem duurzame wijken. | - Wij hebben de gemeente Tynaarlo en Midden-Drenthe ondersteund in hun plannen tot het realiseren van extreem duurzame wijken. |
| 3.4. Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt | - Ontwerp van een starters-woning van maximaal € 120.000,-- v.o.n. die door Woonconcept gebouwd wordt in Koekange. | - Lighthouse Drenthe heeft een ontwerpwedstrijd uitgeschre-ven voor studenten van het mbo en het hbo met het doel in groepsverband een starterswoning te ontwerpen voor het dorp Koekange in de gemeente De Wolden. |
| 3.5. Impuls wijk- en buurtvernieuwing | - De pilots worden medio 2010 afgerond. | - Start van drie pilots (Nieuw-Buinen in Borger-Odoorn, Binnenvree in Coevorden en Oranjebuurt in Hoogeveen). |
| 3.6. Ruimte voor experimentele architectuur en wonen op en aan het water | - Start pilot Politiegat Meppel. | - Eind 2008 heeft een brainstormsessie plaatsgevonden. In 2009 zal deze pilot worden voortgezet en zal gestart worden met de andere pilots. |
| 3.7. Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid | - Het Masterplan Assen-Zuid als basis voor nadere uitwerkingen. | - Samen met de gemeente Assen (ambtelijk) is een notitie opgesteld voor de ontwikkeling van het bedrijventerrein Assen-Zuid. |
| 3.8. Uitbouw positie Beilen als substreekcentrum | - Notitie "Visie op Beilen". | - Op ambtelijk niveau heeft de provincie samen met de gemeente Midden-Drenthe een ruimtelijke visie opgesteld met betrekking tot de kern Beilen. |

| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling<br>Prioriteiten uit Begroting 2008 |
|---|
| 3.9. Attractieve steden |
| Uitgangspunt is voortzetting van het beleid van concentratie van wonen en werken in en om de steden. Het leidt tot betere benutting van de (OV-)infrastructuur en stedelijke voorzieningen en meer onderlinge synergie tussen economische activiteiten. Belangrijk bijkomend effect is de afnemende ruimtedruk op het kwetsbare Drents Plateau en betere kansen voor behoud en versterking van de Drentse kernwaarden. Samen met de steden wordt een algemene agenda voor stedelijke ontwikkeling opgesteld. Op basis daarvan worden ontwikkelagenda's per stad ontworpen. Deze richten zich op de belangrijke projecten voor de korte en middellange termijn, zoals specifieke woonprojecten, bereikbaarheid, centrumvoorzieningen, (revitalisering) bedrijventerreinen, clustervorming bedrijven, (integrale) gebiedsontwikkeling (b.v. centrumplannen en vaarweg Erica-Ter Apel). Begin 2008 worden met de steden afspraken gemaakt over de agenda's, de gezamenlijke uitvoeringsorganisatie en de uitwerkingsplannen. De uitvoering van de maatregelen en projecten vindt plaats in de periode 2008 t/m 2011. Besluitvorming over eventuele provinciale bijdragen in maatregelen en projecten loop via het Stimuleringsfonds Drentse projecten. Wij voeren periodiek overleg met de steden over de voortgang van de ontwikkelagenda's. |
| **3.10. Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres** |
| Verplaatsing van de dierentuin in combinatie met nieuwbouw van het theater en herontwikkeling van de vrijkomende centrumlocaties vormt een centraal onderdeel van de stadsagenda van Emmen. Wij staan in beginsel positief tegenover dit grootschalige en samenhangende ontwikkelproject. Het kan een belangrijke impuls betekenen voor de verdere economische en toeristische ontwikkeling van de stad Emmen. De gemeente is leidend bij de verdere planvorming. De stadsagenda is ook onderwerp van overleg met het ministerie van VROM, om rijksmiddelen beschikbaar te krijgen voor de ontwikkeling van de regio. De periode 2007 t/m 2009 wordt gebruikt voor gezamenlijke planontwikkeling, ruimtelijke ordeningstraject, financieringsplan en mobiliseren van derden. De investeringen zijn voorzien vanaf 2010. |

## P-3.5 Stedelijke ontwikkeling

*3.9. Attractieve Steden*

In 2008 is overleg gevoerd met de Drentse steden over hun stedelijke ontwikkeling. Deze gesprekken zijn gevoerd in het licht van diverse programma's en ontwikkelingen. Hierbij valt te denken aan het RSP-programma, verstedelijkingsafspraken regiovisie Groningen - Assen, ontwikkeling Zuidas, gesprekken met Hoogeveen over de centrumontwikkeling, gesprekken met Meppel over de ontwikkeling als multimodale poort etc. Omdat de diverse gesprekken langer hebben geduurd dan oorspronkelijk was voorzien, hebben zij voor 2008 nog niet geleid tot vastgestelde ontwikkelagenda's per stad. Gelet op de stand van het overleg zullen besluiten in de eerste helft van 2009 wel genomen kunnen worden.

*3.10. Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres*

Door de raad van Emmen is in december 2008 besloten tot de verplaatsing van de dierentuin naar Noordbargeres, inclusief de realisatie van een theater en de herontwikkeling van de oude dierentuinlocatie. Intensief overleg is gevoerd met de gemeente Emmen over de verplaatsing van de dierentuin naar Noordbargeres c.a. Dit overleg is gevoerd tegen de achtergrond van provinciale subsidietoekenning voor dit project als ook tegen de achtergrond van de provinciale ruimtelijke belangen (Omgevingsbeleid) bij deze majeure ontwikkeling.

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 3.9. Attractieve steden | Algemene ontwikkelagenda:<br>- beter profileren Drenthe en Drentse steden<br>- groene ruimte beter gebruiken bij stedelijke ontwikkeling: toegankelijkheid en woonkwaliteit<br>- investeren in kwaliteit woonmilie's;<br>- wijkontwikkeling vanuit Drentse waarden<br>- revitaliseren en ontwikkelen bedrijventerreinen<br>- stedelijke ontwikkeling afstemmen op beleid klimaat- en energie<br>- stedelijke voorzieningen meer benutten<br><br>Specifiek:<br>Per stad samenwerken bij planvorming en realisatie speerpunten ontwikkeling. | Uitvoeren algemene ontwikkelagenda.<br><br>Uitvoeren agenda per stad. |
| 3.10. Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres | Impuls kwaliteit stedelijke en toeristisch-recreatieve voorzieningen door geïntegreerde planvorming en uitvoering nieuwbouw. Verplaatsing maakt ook belangrijke impuls mogelijk herontwikkeling stadscentrum. | Samenwerkingsverband met Emmen voor planvorming (2008), planuitwerking (2008-2009) en realisatie project (2010 en volgende jaren). |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 3.9. Attractieve steden | Concept-verstedelijkings-afspraken; concept-afspraken/stedelijke programma's in het kader van RSP. | In 2008 is overleg gevoerd met de Drentse steden over hun stedelijke ontwikkeling. |
| 3.10. Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres | Besluit in december 2008 (door de raad van Emmen) tot verplaatsing van de dierentuin naar Noordbargeres. | Intensief overleg is gevoerd met de gemeente Emmen. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 1 Realisatie 2007 | 2 Primitieve begroting 2008 | 3 Begroting 2008 na wijziging | 4 Realisatie 2008 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| P3.02 Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | 14.700 | 604.500 | 204.500 | 199.001 | 5.499 |
| P3.06 Experimentele architectuur en wonen op en aan het water | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P3.11 Investeringsnota Verkeer en Vervoer | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal prioriteiten | 14.700 | 604.500 | 204.500 | 199.001 | 5.499 |

Er zijn geen afwijkingen groter dan € 50.000,--.

## Wat hebben we nog meer gedaan?

### P-3.0 Verkeer

In de Jaarverslagen PUP 2007 en 2008 is en wordt een volledig overzicht gegeven van de activiteiten van zowel de provincie als de partners. Het jaarverslag PUP geeft een overzicht van de realisatie van de Drentse projecten op het gebied van infrastructuur, gedragsbeïnvloeding en verkeershandhaving.
Noemenswaard hier zijn de evaluatie en actualisatie van de Convenanten Bereikbaarheid met gemeenten. De wens is uitgesproken deze samenwerking ook na 2008 voort te zetten.
Voor wat betreft het monitoren van het beleid wordt jaarlijks in SNN-verband de Monitor Verkeer en Vervoer opgesteld. Voor de periode 2000-2005 is een Beleidseffectrapportage gemaakt. De Noordelijke Rekenkamer (NRK) heeft in 2007 een onderzoek gedaan naar het mobiliteitsbeleid. Met de begroting 2008 is een eerste aanzet gedaan op de aanbeveling een relatie te leggen tussen de doelstellingen, maatregelen en middelen. Ook hierin zal uitwerking worden gegeven aan de aanbevelingen van de NRK.
Met het rijk is in aanvulling op het Meerjarenprogramma infrastructuur, ruimte en transport (MIRT). een Samenwerkingsagenda Noord-Nederland opgesteld. De in het kader van netwerkanalyses gestarte samenwerking in de regio wordt hiermee voortgezet.
Op het gebied van gedragsbeïnvloeding is het Drents Verkeersveiligheidslabel te noemen. De 25e school is van het Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe (VVBD) “Keurmerk” voorzien. Wij zijn inmiddels met ruim 100 scholen in gesprek aan de DVL-critria te voldoen.
Door de politie is in nauwe samenwerking met de provincie een landelijk voorbeeldprogramma, onder de noemer “informatiegericht verkeerstoezicht”, gestart gericht op handhaving op locaties die er uitspringen qua snelheid in relatie met ongevallen.

### P-3.1 Beheer en onderhoud wegen

Naast het reguliere onderhoud heeft de afdeling Wegen en Kanalen in 2008 de N34 tussen Gieten en Borger gereconstrueerd en de kruisingen ongelijkvloers gemaakt. Ook is de aanleg van de rondweg om Nieuw-Amsterdam (Vierslagen) gereedgekomen. Bij alle projecten wordt zo nodig rekening gehouden met de EHS of worden werken in het kader van de EHS uitgevoerd. Onder andere wordt tussen Peize en Peizermade in de N372 brug De Gouwe aangelegd en zijn wij betrokken bij de voorbereidingen van 2 ecoducten in de N48 bij Zuidwolde.

### P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen

De ontwikkeling van een passantenhaven nabij Dieverbrug is in 2008 verder uitgewerkt en zal in 2009 worden gerealiseerd.

### P-3.3 Vervoer

In de Jaarverslagen PUP 2007 en 2008 is en wordt een volledig overzicht gegeven van de activiteiten van zowel de provincie als de partners. Het jaarverslag PUP geeft een overzicht van de realisatie van de Drentse projecten op het gebied van infrastructuur, gedragsbeïnvloeding en verkeershandhaving.
Noemenswaard hier is dat er met de minister van Verkeer en Waterstaat afspraken zijn gemaakt over het toegankelijk maken van haltes. Alle Drentse gemeenten werken hieraan mee. Ook is het halteplan Drenthe uitgevoerd. Bij dit plan krijgen alle abri’s een uniforme uitstraling.
In het kader van het convenant Bereikbaarheid zijn in Assen de ov-knooppunten bij Marsdijk en Kloosterveen gerealiseerd. Het ov-knooppunt bij Borger is klaar en het knooppunt bij Gieten is in voorbereiding.

Met het OV bureau zijn afspraken over de lopende exploitatie en verbeteringen hierin gemaakt. In het Jaarsverslag van het OV bureau wordt hier nader op ingegaan.
Samen met Assen is gestart met de realisatie van een Reizigersinformatiesysteem in het kader van het mobiliteitsmanagement. Ook in het Nationaal Stedelijk Netwerk Groningen-Assen is hiervoor een eerste verkenning gemaakt.
Tussen de provincies Drenthe en Groningen, de desbetreffende gemeenten in die provincies en het bedrijfsleven is een intentieverklaring ondertekend over de ontwikkeling van stedelijke distributiecentra. Ook zijn samen met het bedrijfsleven in SNN verband safety scans bij ca 20 bedrijven uitgevoerd.
Met het OV bureau zijn afspraken gemaakt over de herbeschikking van de exploitatiemiddelen. Deze zijn ontstaan door hogere kaartverkoopinkomsten in verband met meer reizigers. De overname van de treindienst Zwolle-Emmen door de provincies Drenthe en Overijssel is een belangrijke nieuwe ontwikkeling voor de provincie.
Om het goederenvervoer over water te faciliteren is op verzoek van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat in het voorjaar van 2008 een netwerkanalyse vaarwegen uitgevoerd. In het najaarsoverleg zijn afspraken gemaakt over een aantal uit te voeren quick-wins.

## Wat heeft het gekost?

### Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid

| | Product/prioriteit | 1 Realisatie 2007 | 2 Primitieve begroting 2008 | 3 Begroting 2008 na wijziging | 4 Realisatie 2008 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 14.700 | 604.500 | 204.500 | 199.001 | 5.499 |
| | P-3.0 Verkeer | 20.989.565 | 24.704.920 | 22.945.683 | 20.466.521 | 2.479.162 |
| | P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | 11.421.867 | 9.860.410 | 10.138.929 | 10.559.246 | -420.317 |
| | P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | 9.896.631 | 5.853.401 | 15.081.294 | 12.332.766 | 2.748.528 |
| | P-3.3 Vervoer | 29.890.008 | 18.877.334 | 24.862.998 | 24.308.652 | 554.346 |
| | P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | 1.428.222 | 1.521.613 | 2.131.590 | 2.057.089 | 74.501 |
| | P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | 7.002.515 | 3.087.794 | 3.698.946 | 1.928.701 | 1.770.245 |
| | Apparaatskosten | 12.188.674 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | 92.832.182 | 64.509.972 | 79.063.940 | 71.851.977 | 7.211.963 |
| Baten | Prioriteiten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-3.0 Verkeer | 7.452.722 | 18.323.558 | 7.824.988 | 5.988.603 | 1.836.385 |
| | P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | 1.721.261 | 48.720 | 456.275 | 939.828 | -483.553 |
| | P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | 6.456.386 | 4.752.256 | 10.070.400 | 10.364.819 | -294.419 |
| | P-3.3 Vervoer | 29.262.428 | 18.480.000 | 24.355.664 | 23.464.065 | 891.599 |
| | P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | 22.383 | 0 | 0 | 9.334 | -9.334 |
| | P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | 4.692.230 | 3.055.178 | 3.104.440 | 1.781.092 | 1.323.348 |
| | Totaal | 49.607.410 | 44.659.712 | 45.811.767 | 42.547.740 | 3.264.027 |
| Saldo | | 43.224.772 | 19.850.260 | 33.252.173 | 29.304.237 | 3.947.936 |

**Toelichting**

| | |
|---|---|
| Saldo programma | 3.947.936 |
| Bestemming resultaat reserves bij programma | |
| Reserve Investeringen verkeer en vervoer | 5.935 |
| Reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | -1.140.698 |
| Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | -544.488 |
| Reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt | -1.818.090 |
| Totaal | -3.497.341 |
| Resultaat programma na bestemming reserves | 450.595 |

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

*P-3.0 Verkeer*
De circa € 2,5 miljoen verschil tussen begrote en gerealiseerde lasten wordt voornamelijk veroorzaakt door de manier van verrekening van BDU-projecten en de afrekening van de inmiddels opgeleverde reconstructie van de N34.

In de begroting zijn voor de BDU de verplichtingen opgenomen voor de uitvoering van projecten in 2008 en later. Bij realisatie gaat het om de afrekening van projecten die in de periode tot en met 2008 zijn uitgevoerd. Er is in de laatste maanden bij de afrekening met een externe oorzaak een verschil van ca € 1,4 miljoen zichtbaar geworden door het goedkoper uitvallen van projecten dan wel dat projecten niet zijn doorgegaan. De herinrichting van de Stationsweg in Zuidlaren kent bijvoorbeeld een meevaller van € 200.000,--. Door een ander tracé van het kanaal Erica-Ter Apel gaan twee projecten van de gemeente Emmen van elk € 125.000,-- niet door. De maatregelen aan de Bentheimerbrug bij Coevorden zijn uitgesteld omdat bij de voorbereiding bleek dat de reconstructie slechter was dan voorzien. Het gaat om een bedrag van € 375.000,--. De wijzigingen waren niet eerder te voorzien en dus niet eerder beïnvloedbaar. Deze bedragen vloeien terug naar de BDU middelen, hierdoor wijken de gerealiseerde inkomsten met ruim € 1,8 miljoen af van de begroting en worden later weer ingezet voor nieuwe projecten en blijven daarmee een bijdrage leveren aan de doelen op het gebied van bereikbaarheid en verkeersveiligheid.

Bij de N34 gaat het om ca € 1,1 miljoen verschil tussen begrote lasten en werkelijke lasten. De eerste fase van de N34 tussen Gieten en Borger is volgens planning in december 2008 opgeleverd. De financiële afrekening met de aannemer loopt vanwege de complexheid van het project een paar maanden door en is te zien als een externe oorzaak. Hierdoor is ook vooralsnog € 238.000,-- minder dan geraamde inkomsten ontvangen. Voorgesteld wordt het saldo van € 1.141.000,-- van deze bedragen ten gunste van de Reserve achterstallig onderhoud en verbeteringswerken N34 te brengen. In 2009 zal worden afgerekend. De doelstellingen van het project zijn gerealiseerd

*P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen*
Er is een voordeel van ruim € 2,7 miljoen op de lasten. Dit wordt verklaard doordat er vertragingen in projecten zijn opgetreden. Uitvoering van een groot baggerproject tussen Assen en Smilde in de winterperiode loopt door in 2009. Hierdoor is er een ogenschijnlijk voordeel van € 900.000,--. Doordat het baggerproject veel voorbereiding heeft gekost, is in samenhang met het project ook een aantal kleinere onderhoudsprojecten voor totaal € 700.000,-- mee doorgeschoven naar 2009. Genoemde bedragen vloeien naar de bestemmingsreserve en zullen in 2009 weer aan de reserve onttrokken moeten worden.

Een landelijke weg in Noord Drenthe (60 kilometerzone)

Doordat het project Afstandbediening van de objecten op de Hoogeveensche Vaart in de voorfase enige vertraging heeft opgelopen, zal het in 2009 worden afgerond. Het hierdoor ontstane ogenschijnlijke voordeel van € 220.000,-- zal in 2009 weer nodig zijn. Daarnaast is het oeverproject van het Afwateringskanaal in combinatie met de vervanging van de damwand van de Coevorder Stadsgracht door de eigenaar hiervan in verband met de afstemming met de gebruikers uitgesteld naar 2009. Het budget van € 126.000,-- zal hierdoor in 2009 nodig zijn.

*P-3.5 Stedelijke ontwikkeling*
Oorzaak van onderbesteding is intern gerelateerd. De onderbesteding op het product stedelijke ontwikkeling wordt enerzijds verklaard door het achterblijven van de uitgave van de middelen van ISV II bij de raming. Dit is veroorzaakt door het feit dat er ambtelijk vertraging is opgetreden bij de uitbetaling van de middelen die voor eind 2008 geraamd waren. Deze zullen zo spoedig mogelijk in 2009 alsnog worden uitbetaald zodat weer in de pas gelopen wordt met het betalingsritme dat met de desbetreffende gemeenten bij het destijds toekennen van de middelen op basis van de ingediende projecten is overeengekomen. Voor het goede begrip wordt opgemerkt dat door de opgetreden vertraging in de uitbetaling van de middelen de doelstellingen van ISV II niet onder druk zijn komen te staan. Anderzijds wordt de onderbesteding verklaard door meevallers bij de definitieve afrekening met gemeenten van projecten die vielen onder de Wet op de stads- en dorpsvernieuwing(STADO)-gelden). Een deel van deze overgebleven STADO-gelden is in 2008 aangewend om gemeenten te compenseren voor de netteringsoperatie die het rijk voor ISV II heeft uitgevoerd. Het restant van deze gelden, ruim € 427.000,-- is, anders dan is toegezegd in de brief “errata begroting 2009”, niet in 2008 besteed. Hiervan wordt voorgesteld deze over te hevelen. Gemeenten zullen gevraagd worden om nieuwe projecten in te dienen die passen binnen de doelstellingen van ISV.

# Programma 4
# Kennis wérkt

Cicero-gebouw in Assen

# Programma 4 Kennis wérkt

## Missie

Niemand aan de kant! Zeker niet bij opleiding en werk. Alle talenten in Drenthe worden benut, zodat iedereen deelneemt aan onderwijs, arbeidsmarkt of samenleving. De provincie Drenthe zet zich in voor een integrale ketenbenadering met koppelingen tussen jeugdzorg, onderwijs, arbeidsmarkt en innovatie. Waarbij de Drentse economie zich ontwikkelt tot een duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie. Met kansrijke sectoren die passen bij het profiel van Drenthe. Maar ook met aandacht voor de internationale context waarin Drenthe opereert. Voor welvaart én welzijn van alle inwoners van deze provincie!

## Belangrijkste resultaten

In 2008 is door uw staten tot nu toe € 9,5 miljoen aan cofinanciering beschikbaar gesteld (via de reserve Versterking economische structuur), waaronder € 3 miljoen via de Voorjaarsnota 2008. Dit bedrag zal in 2008 geheel gecommitteerd zijn in projecten. De belangrijkste hiervan zijn tot nu toe:

het Drents innovatief actieprogramma (€ 3 miljoen voor de periode 2008-2010, project gestart, aangevraagde SNN-subsidie goedgekeurd)

de Subsidieregeling toerisme natuurlijk (STINAT; € 4,5 miljoen voor de periode 2008-2010, project gestart, aangevraagde SNN-subsidie nog te bekrachtigen door DB-SNN in oktober 2008)

Sensor Universe (€ 1,3 miljoen, project gestart, aangevraagde SNN-subsidie goedgekeurd)

## Wat waren onze doelen en wat hebben we gerealiseerd?

| P-4.0 Economie<br>Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct) |
|---|
| Een duurzame economische ontwikkeling die zich manifesteert in een relatieve werkgelegenheidsgroei die minimaal gelijk is aan de nationale stijging en een verkleining van de inkomensachterstand van de Drentse burger. |
| *Indicatoren* |
| Aantal arbeidsplaatsen (streefwaarde: procentuele groei in Drenthe > dan de nationale groei). |
| Werkloosheidspercentage (streefwaarde: verkleining van het verschil met het nationale werkloosheidspercentage; het verschil is 1,7%-punt, het werkloosheidspercentage in Drenthe is 10,5 (gemiddelde 2003-2006). |
| Besteedbaar inkomen per hoofd van de bevolking (streefwaarde: het terugbrengen van de achterstand; deze achterstand bedraagt 5,5%; het besteedbaar inkomen per hoofd van de bevolking in Drenthe is € 11.600,-- (gemiddelde 2003-2004). |

### P-4.0 Economie

Het doel is een duurzame economische ontwikkeling die zich manifesteert in een relatieve werkgelegenheidsgroei die minimaal gelijk is aan de nationale stijging en een verkleining van de inkomensachterstand van de Drentse burger. Dit is een doel met een lange horizon. De benodigde macro-economische cijfers komen bovendien met een vertraging van soms wel twee jaar beschikbaar. In het kader van deze rapportage kan daarom nog niet worden gerapporteerd over de exacte stand van zaken in relatie tot de genoemde indicatoren. Wel kan worden

verwezen naar de resultaten die de afgelopen jaren zijn behaald (zie hierna). Het is aannemelijk dat deze resultaten bijdragen aan het behalen van dit doel.

| P-4.1 Toerisme en recreatie<br>Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct) |
|---|
| Kwaliteitsverbetering en verbreding van het toeristische aanbod en een bevordering van het gebruik daarvan. Dit om een bovengemiddelde ontwikkeling van de toeristische bestedingen in Drenthe te realiseren. |
| *Indicator* |
| Toeristische bestedingen/marktaandeel in verblijfstoerisme<br>(streefwaarde: vergroting van het marktaandeel toeristische overnachtingen; bedroeg 6,4% tijdens afgelopen college-periode) |

### P-4.1 Toerisme en recreatie

Ook hier geldt dat cijfers over marktaandelen over een langere periode moeten worden bezien en vertraagd beschikbaar komen. waardoor rapportage over de stand van zaken aan de hand van de genoemde indicator niet mogelijk is. Hieronder worden concrete resultaten benoemd die moeten bijdragen aan het behalen van de grotere marktaandelen.

| P-4.2 Landbouw<br>Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct) |
|---|
| Vernieuwing en versterking van een maatschappelijk verantwoord, markt- en ketengericht agrocluster in Drenthe met behoud of toename van de werkgelegenheid. |
| Verbetering economisch perspectief agrarische sector. |
| *Indicator* |
| Bruto regionaal product landbouw<br>(streefwaarde: Drents groeipercentage > dan het nationale groeipercentage in de sector landbouw) |

### P-4.2 Landbouw

Wat geldt voor de onderdelen economie en toerisme geldt ook voor Landbouw. De cijfers komen vertraagd beschikbaar. Wel kan worden gerapporteerd dat de geplande acties die een bijdrage moeten leveren aan het behalen van de gestelde doelen zijn uitgevoerd. Een nadere uiteenzetting van deze acties in 2008 wordt hieronder gegeven.

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 4 Kennis wérkt | 6.385.848 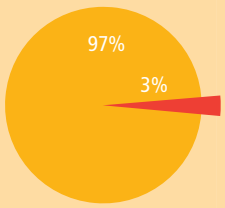  | 18.895.338 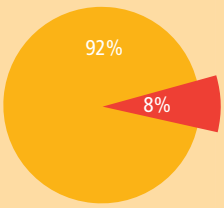  |
| Overige programma's | 236.728.054 | 231.958.084 |

| Programma 4 Kennis wérkt | 1<br>Realisatie<br>2007 | 2<br>Primitieve<br>begroting<br>2008 | 3<br>Begroting<br>2008 na<br>wijziging | 4<br>Realisatie<br>2008 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 8.362.928 | 5.993.506 | 6.524.410 | 6.385.848 | 138.562 |
| Apparaatskosten | 3.040.625 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten | 31.428.666 | 7.328.670 | 9.703.526 | 18.895.338 | -9.191.812 |
| Saldo | -20.025.112 | -1.335.164 | -3.179.116 | -12.509.491 | 9.330.375 |

## Ontwikkelingen

| P-4.0 Economie<br>Ontwikkelingen uit de begroting 2008 |
|---|
| Vanaf 1 januari 2007 zijn drie nieuwe programma's gestart: |
| 1. Koers Noord (dit is een uitwerking van het Pieken in de Delta-programma voor Noord-Nederland 2007-2010 en is samen met het Ministerie van Economische Zaken ontwikkeld) |
| 2. Operationeel Programma EFRO Noord-Nederland 2007-2013 (Europees programma voor regionale ontwikkeling). |
| 3. Operationeel Programma ETS (Europees programma, ook bekend als INTERREG) |
| Deze programma's vormen het beleidskader voor de komende jaren voor een groot deel van de economische ontwikkeling van Noord-Nederland. De focus van de nieuwe programma's is duidelijk een andere dan in het verleden die van ISP en Kompas. In het bijzonder staat centraal de bevordering van innovatie in het bedrijfsleven en de daarvoor benodigde versterking van het onderwijs en de kennisinfrastructuur. In tegenstelling tot vroeger zijn voorwaardenscheppend beleid (denk bijvoorbeeld aan de aanleg van nieuwe bedrijventerreinen) en investeringsbevordering in de nieuwe programma's slechts (zeer) beperkt mogelijk. Ook de doelgroep van de nieuwe programma's is een andere en is verschoven van gemeenten en intermediairs (NOM, Syntens en Kamer van Koophandel) naar bedrijfsleven en onderwijs- en kennisinstellingen. De focus ligt op de benoemde thema's in het Drents uitvoeringskader SNN-programma's 2007-2013, zoals Energie, Sensor Universe, Water en Agribusiness. |

### P-4.0 Economie

In 2008 is door uw staten € 9,5 miljoen aan cofinanciering beschikbaar gesteld (via de reserve Versterking Economische Structuur), waaronder € 3 miljoen via de VJN2008. Dit bedrag is in 2008 geheel gecommitteerd in projecten. De belangrijkste projecten zijn het Drents innovatief actieprogramma (€ 3 miljoen voor de periode 2008-2010), de Subsidieregeling toerisme natuurlijk (STINAT; € 4,5 miljoen voor de periode 2008-2010) en Sensor Universe (€ 1,3 miljoen). Voor alle drie de projecten is inmiddels ook de aangevraagde SNN-subsidie goedgekeurd. De projecten zijn inmiddels gestart.

De inzet van de middelen wordt de komende jaren nog meer gericht op de sterktes van Drenthe, waaronder Sensor Universe, toerisme, Energy valley, klimaat en energie en agribusiness. Kansen die zich voordoen op andere thema's zullen daarbij niet worden genegeerd. Dat de Drentse sterktes voldoende mogelijkheden bieden om een proportioneel deel van de beschikbare middelen uit SNN-programma's naar Drenthe te halen, blijkt uit het grote aantal projecten dat momenteel in ontwikkeling is. Die ontwikkeling gebeurt samen met kennisinstellingen en MKB-bedrijven. Het eerste grote project waarover u zult worden geïnformeerd zal waarschijnlijk Sensor City zijn. Een subsidieaanvraag voor dit project bij SNN is in voorbereiding.

### P-4.1 Toerisme en recreatie

Recreatie en toerisme is van economisch groot belang in Drenthe, 1 op de 11 banen in Drenthe is te herleiden tot deze sector. Een sterke toeristisch-recreatieve sector is niet alleen van belang voor de economische ontwikkeling van Drenthe, maar heeft ook effecten op de leefbaarheid

Een van de acties van Marketing Drenthe

van het platteland en is van invloed op vestigingsvoorwaarden voor het bedrijfsleven en het woonklimaat.
De toerist wordt kritischer, de behoeften worden specifieker. Om serieus mee te kunnen spelen op de (binnenlandse) toeristische markt moet Drenthe zich verder ontwikkelen, het bestaande aanbod van verblijf- en dagrecreatie en de huidige toeristisch-recreatieve infrastructuur moet kwalitatief verbeterd en vernieuwd worden. Er moet een focus komen op de diversiteit en kwaliteit van het Drentse toeristische product, niet te veel 'meer van hetzelfde'. Nieuwe ontwikkelingen moeten een toegevoegde waarde hebben op het bestaande toeristische product. Het aantrekkelijke landschap en de natuur en cultuur(historie) zijn daarbij belangrijke waarden, die volop versterkt en benut kunnen worden.

P-4.2 Landbouw
Ontwikkelingen uit de begroting 2008

Door de hervorming van het Europese landbouwbeleid staan onze belangrijkste agroclusters (zuivel, suiker en zetmeel) onder druk. De agrarische productie zal moeten voldoen aan tal van maatschappelijke eisen op het gebied van voedselveiligheid en -kwaliteit, dierenwelzijn en milieu. De verwachting is dat ook het EU-beleid ten aanzien van natuur (Natura 2000), bodem en de uitwerking van de Kaderrichtlijn Water grote gevolgen zullen hebben voor de bedrijfsvoering op primaire bedrijven.

## P-4.2 Landbouw

Belangrijke beleidsontwikkeling op het gebied van landbouw is de in september 2008 door het kabinet opgestelde houtskoolschets waarin wordt aangegeven hoe zij het landbouwbeleid in Nederland vorm wil geven, gegeven de veranderingen in het Europese Gemeenschappelijk Landbouwbeleid. Op hoofdlijnen houdt de schets het volgende in:

1. stimuleren van een concurrerende en marktgerichte land- en tuinbouw en behoud en versterking van de huidige positie op zowel de interne als de wereldmarkt. Investeringen in concurrentiekracht en duurzaamheid[1] zullen voornamelijk plaatsvinden door middel van kennis en innovatie en er komt een noodvoorziening ter voorkoming van ernstige marktverstoring na calamiteiten;
2. de directe ondersteuning van de land en tuinbouw wordt vervangen door een marktgerichte beloning van landbouwers en andere plattelandsondernemers met agrarische activiteiten die bijdragen aan maatschappelijke waarden (natuur, milieu, landschap, dierenwelzijn enz.);

1 Duurzaam is: streven naar evenwicht tussen economische, ecologische en sociale ontwikkeling.

3. het huidige onderscheid tussen de eerste (markt- en prijsbeleid) en tweede pijler (plattelandsbeleid) vervalt, er komt één plattelandsfonds voor in de plaats;
4. de randvoorwaarden en de financiering voor het nieuwe beleid komen in Europees verband tot stand, met ruimte voor nationaal en regionaal maatwerk. Een optie is om te kiezen voor gedeeltelijke nationale (co-)financiering. In bovengenoemde benadering ligt het voor de hand dat nationale en regionale overheden ook tenminste gedeeltelijk financiële verantwoordelijkheid dragen voor het beleid. Het aandeel van het GLB in de totale EU-begroting zal mede moeten worden bepaald in het licht van de ruimte die nodig is voor de financiering van de andere beleidsprioriteiten.

Deze houtskoolschets zal ook voor het Drentse agrocluster gevolgen gaan hebben.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

P-4.0 Economie
Prioriteiten uit begroting 2008

**4.1. Omvorming economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie**

Drenthe kent een aantal kansrijke sectoren, zoals sensortechnologie, energie en de agribusiness. Zij vormen de kern van de economische inzet in de ontwikkeling naar een kenniseconomie. Op het gebied van de sensortechnologie staan wij voor een grote opgave en uitdaging om de economische potenties van een topinstituut als Astron verder te ontwikkelen en uit te bouwen in marktpotenties. In samenspraak met het bedrijfsleven worden initiatieven ontwikkeld om het ondernemerschap te bevorderen. Kennisontwikkeling, innovatie en internationale oriëntatie zijn daarbij belangrijke opgaven. Met het Drents Uitvoeringskader SNN-programma's 2007-2013 (Operationeel Programma EFRO, Interreg IV-a en Koers Noord) en het Drents Innovatief Actieprogramma (IAP) wordt nadere invulling gegeven aan het voorgaande. Gelet op de doelstellingen en de hoge ambities houden wij rekening met een substantiële financiële bijdrage gedurende de gehele looptijd van genoemde programma's. De besluitvorming hierover loopt via het Stimuleringsfonds Drentse projecten. Bij de ontwikkeling van bedrijventerreinen heeft duurzame revitalisering van bestaande terreinen en parkmanagement de hoogste prioriteit. De nota Bedrijventerreinen wordt geactualiseerd. De transitie van de Drentse economie naar een dynamische en innovatieve kenniseconomie krijgt verder vooral gestalte in samenhang met prioriteit 4.2.

**4.2. Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt**

Een goede kwantitatieve en kwalitatieve aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt is een basisvoorwaarde voor de transitie van de Drentse economie naar een internationaal georiënteerde kenniseconomie. Ontwikkelkansen worden gestimuleerd voor alle lagen van de bevolking, vooral in Zuidoost-Drenthe (inclusief regio Hoogeveen). De ketenaanpak (jeugdzorg - onderwijs - arbeidsmarkt - kennis) staat centraal. Deze aanpak wordt uitgewerkt in een nieuw meerjaren uitvoeringsprogramma "Kennis wérkt". Hiermee wordt voortgebouwd op het onderdeel Onderwijs en kennisinfrastructuur (OKI) van het project Werk, onderwijs en kennisinfrastructuur (WOK). Deze prioriteit moet worden beoordeeld in directe samenhang met de prioriteiten 2.2 en 2.3.

Samen met de gemeente Emmen en de Hogeschool Drenthe wordt een visie op het beroepsonderwijs in Drenthe opgesteld. Een nieuw project is het opzetten van vier leer-werkloketten. Een in te stellen Taakgroep Jeugdwerkloosheid brengt binnen een jaar advies uit over de aanpak van dit belangrijke thema. Technische beroepen en ambachtelijke opleidingen worden gestimuleerd via onder andere stageplaatsen. De provincie participeert in een Drents-Groningse website over arbeidsmarkt- en onderwijsgegevens.

Sociale innovatie op de werkvloer wordt gestimuleerd. Hierbij wordt gedacht aan bijvoorbeeld: flexibele werktijden, thuiswerken, arbeidsdeelname van gehandicapten en gedeeltelijk arbeids-ongeschikten. Deze aanpak krijgt ook aandacht op het schaalniveau van een bedrijventerrein, omdat de schaal van individuele ondernemingen soms te klein blijkt om sociale innovatie vorm te geven. Hiervoor werken wij samen met de verantwoordelijke partijen.

De beleidsinspanningen sluiten aan bij de Kennis investeringsagenda Noord-Nederland (KIA) van het SNN. De rijksfinanciering hierin is nog onduidelijk. Een provinciale bijdrage is gewenst en zal qua besluitvorming lopen via het Stimuleringsfonds Drentse projecten.

**4.3. Profileren Drenthe in Noordelijke ontwikkelingsas (NOA)**

Inzet is dat Drenthe op basis van haar eigen kernkwaliteiten internationaal herkenbaar wordt als aantrekkelijke regio voor wonen, werken en recreëren. Vanuit deze basisgedachte willen wij Drenthe nadrukkelijk profileren in de uitwerking van de NOA-visie en de uitvoering van het Actieplan NOA (2008 t/m 2010). Wij zijn bereid binnen NOA een actieve medecoördinerende en initiërende rol te vervullen. Onze NOA-ambities zijn sterk verbonden met onder meer onze economische en culturele uitgangspunten en speerpunten. In voorkomende gevallen zal Drenthe actief "meeliften" met promotionele NOA-activiteiten, congressen, beurzen, culturele manifestaties en creatieve "broedkamer" initiatieven in binnen- en buitenland en promotiematerialen.

## P-4.0 Economie

*4.1. Omvorming Drentse economie tot duurzame, dynamische en innovatieve economie*

De gegeven impulsen aan de economie en de versterkte innovatiekracht zijn niet op korte termijn meetbaar. Dit wordt pas zichtbaar als er macro-economische cijfers zijn en die komen met een vertraging van soms enkele jaren. Dit zijn bovendien langetermijndoelstellingen die je moet afrekenen over een aantal jaren (dit geldt ook voor prioriteit 4.2).
Met onder meer het Innovatief actieprogramma en een aantal projecten (zie activiteiten) is een investeringsimpuls gegeven aan de Drentse economie. De grootte daarvan kan pas achteraf worden vastgesteld.
De revitalisering van (volgende fasen van) drie bedrijventerreinen is in gang gezet.
In het voorjaar van 2008 is het Innovatief actieprogramma Drenthe 2008-2010 van start gegaan. Voor de uitvoering van het IAD is € 4.500.000,-- cofinanciering uit de reserve Versterking economische structuur beschikbaar gesteld. Vanuit OP-EFRO is hiernaast ook € 3.000.000,-- beschikbaar gesteld voor het IAD. In beginsel worden vijf tenders uitgeschreven in de periode 2008-2010. De eerste tender is geopend op 29 mei 2008 door middel van een druk bezochte kick-off in het Cicero-gebouw in Assen. In december zijn 17 projecten gehonoreerd voor een totaalbedrag van € Het programma Sensor Universe 2008-2013 kan sinds deze zomer rekenen op een forse subsidiebijdrage uit het programma Koers Noord om invulling te geven aan nog forsere ambities om sensortechnologie voor Noord-Nederland verder op de kaart te zetten. De provincie Drenthe is belangrijke cofinancier (een bijdrage uit de reserve VES van € 1.326.520,--) en partner in dat geheel. Binnen de kaders van dat programma ontwikkelt stichting Sensor Universe tal van activiteiten, variërend van hoogwaardig lobbywerk, strategische projectontwikkeling, tot het organiseren van netwerkbijeenkomsten en stimuleren van regionale activiteiten etc.

Hanze Institute of Technology

Belangrijke (zichtbare) resultaten van die inspanningen in de afgelopen maanden zijn de volgende.

- De opening van het Hanze institute for Technology, opleiding voor Sensortechnologie. In datzelfde gebouw is sinds medio 2008 ook Sensor Universe zelf gevestigd.
- Er ligt een zeer interessant voorstel om een Innovation Centre for Applied Sensors and Sensor Systems te realiseren, dat een brugfunctie tussen top wetenschappelijk onderzoek en toegepast onderzoek en business.
- Lobbywerkzaamheden rond het SKA (Square Kilometer Array) en mogelijkheid om de "Controlroom" daarvoor hier in de regio te krijgen.

Samen met de gemeente Assen heeft de provincie een start gemaakt met de eerste fase van Sensor City. De doelen van dit project zijn:

- bijdragen aan vergroten kenniseconomie in Drenthe via sensorsysteemtechnologie
- stimuleren kennisintensieve MKB Drenthe
- vergroten van de bekendheid van Sensor Universe.

In de eerste helft van 2009 zal worden besloten over de volgende fase van Sensor City en de aanvraag van subsidie in het kader van het programma Koers Noord.
Eind 2008 is ook de eerste fase van start gegaan van INCAS3, een wetenschappelijk instituut op het gebied van sensortechnologie.
In het kader van Interreg 4B is het project Innovative Foresight Planning for business development gestart. Het doel is het creëren van gezamenlijke kennisbasis over de toekomstmogelijkheden van bedrijvigheid in 4 aangewezen clusters: Food, Advanced Technology, Energy en Financial Services.

Ook de revitalisering van de Drentse bedrijventerreinen verloopt voorspoedig. Voor BAHCO in Emmen en De Wieken in Hoogeveen is volgende fase in voorbereiding. Ook de revitalisering van het Stadsbedrijvenpark Assen is in voorbereiding.

*4.2. Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt.*
Om een goede kwantitatieve en kwalitatieve aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt te realiseren zijn in 2008 diverse activiteten uitgevoerd. Zo heeft de voortzetting van het samenwerkingsverband Leren en Werken geleid tot de realisatie van 500 duale en 300 EVC trajecten en uitbreiding van het samenwerkingsverband met de kenniscentra. In de 2e bestuursrapportage 2008 is aangegeven dat besloten is het instellen van een Taskforce Jeugdwerkloosheid te laten vervallen. Aanleiding is het feit dat er al een rijksinitiatief loopt. Daarnaast is de benodigde infrastructuur de afgelopen jaren gerealiseerd in de vorm van jongerenloketten, uitbreiding trajectbegeleiding RMC's, betere registratie schooluitval en kwalificatieplicht voor jongeren. In 2008 is extra ingezet op het stimuleren van technische beroepen en ambachtelijke opleidingen. Dit heeft onder andere geresulteerd in 115 stageplaatsen tot niveau 2 in het kader van het Stagevoucherproject en de realisatie van het Hanze Institute voor Technology (HIT).

Samenwerking met partijen ivm sociale innovatie op de werkvloer heeft plaatsgevonden door het instellen van een subsidieregeling Human Resource Management plus 2009. Ook doet Drenthe in IPO verband mee aan een onderzoek naar Sociale Innovatie. Doelstelling van dat onderzoek is om te inventariseren welke ambities en activiteiten in de onderscheiden provincies bestaan, onderzoeken of en in hoeverre daarbij sprake is van een gemeenschappelijke noemer(s), aangeven welke (onderscheidende) rol provincies kunnen spelen en in beeld brengen van best practices. Tevens is TNO ingehuurd om een te inventariseren welke bestaande stimuleringsregelingen voor sociaal ondernemerschap er zijn en om uit te zoeken welk van deze regelingen wij in Drenthe zouden kunnen gebruiken.

*4.3. Profileren Drenthe in Noordelijke ontwikkelingsas (NOA)*
Bij de NOA heeft een beleidswijziging plaatsgevonden. De Drentse inspanningen in de NOA lopen volledig via het SNN. Dit is dus geen zelfstandige Drentse prioriteit meer. De uitvoering van het actieplan NOA is nu een SNN-aangelegenheid.

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 4.1. Omvorming Drentse economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie | - Impuls transitie Drentse economie naar "kenniseconomie", met internationale component.<br>- Versterkte innovatiekracht en ondernemerschap Drenthe, waarbij excelleren mogelijk is!<br>- Investeringsimpuls kansrijke economische sectoren en speerpunten provinciaal beleid.<br>- Gerevitaliseerde bedrijventerreinen met parkmanagement. | - Projectontwikkeling, samen met externe partijen en binnen Drents uitvoeringskader SNN-programma's Koers Noord, OP-EFRO, en EU-interregionale fondsen (2007 tot en met 2013).<br>- Actualiseren Beleidsnota bedrijventerreinen.<br>- Opstellen en uitvoeren Drents Innovatief Actieprogramma (IAP). |
| 4.2. Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | - Groter aantal structurele samenwerkingsverbanden bedrijven-onderwijs.<br>- Verder uitbouwen van economische potenties van kennis en sensortechnologie.<br>- Doorstroom mbo naar hbo is 50% in 2011. Grotere instroom in kraptesectoren, onder andere zorg.<br>- Beroepsbevolking: opleiding minimaal op landelijk gemiddelde.<br>- Voldoende (gekwalificeerd)<br>- personeel voor economische speerpunten, technische sector en zorg.<br>- Minder jeugdwerkloosheid; participatie en zelfstandigheid jongeren onder 27 jaar.<br>- Sociale innovatie op werkvloer. | - Nieuw meerjarig uitvoeringsprogramma "Kennis wérkt" (gereed 2007, uitvoering 2008-2011).<br>- Stimuleren samenwerking onderwijs en bedrijfsleven.<br>- Met Emmen en Hogeschool Drenthe visie en masterplan ontwikkelen voor beroepsonderwijs in Drenthe.<br>- In 2008 minimaal 1 project sociale innovatie bedrijventerreinaanpak.<br>- Versterken bestaande kenniscentra met onder andere uitbouw Kenniscampus, verbeteren opleidingsinfrastructuur en impuls economische spin-off.<br>- Instellen Taakgroep Jeugdwerkloosheid. |
| 4.3. Profileren Drenthe in Noordelijke ontwikkelingsas (NOA) | - Drenthe op basis van eigen kernkwaliteiten internationaal herkenbaar als aantrekkelijke regio voor wonen, werken en recreëren. | - Bijdragen aan uitvoering Actieplan NOA (2007-2010) |

VVV kantoor in Norg

| Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 4.1. Omvorming Drentse economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie | - Met onder meer het Innovatief actie-programma en een aantal projecten (zie activiteiten) is een investeringsimpuls gegeven aan de Drentse economie. De grootte daarvan kan pas achteraf worden vastgesteld.<br><br>- De revitalisering van (volgende fasen van) drie bedrijventerreinen is ingang gezet. | - In het voorjaar van 2008 is het Innovatief actieprogramma Drenthe 2008-2010 van start gegaan.<br>- Het programma Sensor Universe 2008-2013 kan sinds de zomer van 2008 rekenen op een forse subsidiebijdrage uit het programma Koers Noord om invulling te geven aan nog forsere ambities om sensor-technologie voor Noord-Nederland verder op de kaart te zetten.<br>- Samen met de gemeente Assen heeft de provincie een start gemaakt met de eerste fase van Sensor City.<br>- Eind 2008 is ook de eerste fase van start gegaan van INCAS3, een wetenschap-pelijk instituut op het gebied van sensor-technologie.<br>- In het kader van Interreg 4B is het project Innovative Foresight Planning for business development gestart. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 4.2. Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | - Uitbreiding van technisch onderwijs in Drenthe vanaf voortgezet onderwijs (technasium) tot hoger onderwijs (HIT). | - Voortzetting samenwerkingsverband Leren en werken heeft geleid tot de realisatie van 500 duale en 300 EVC trajecten en uitbreiding van het samenwerkingsverband met de kenniscentra.<br>- In 2008 is het symposium Dag van de Techniek georganiseerd.<br>- Er is uitvoering gegeven aan BTO (Bedrijfstakgericht opleiden in de technische sector).<br>- Er is een samenwerkingsproject Arbeidsmarktgerelateerd opleiden opgericht.<br>- Het onderzoekstraject Masterplan Beroepsonderwijs is opgezet en (deels) uitgevoerd.<br>- Het Hanze Institute voor Technology is gerealiseerd. .<br>- Er is een Technasium netwerk Drenthe gerealiseerd.<br>- Er zijn 115 stageplaatsen tot niveau 2 gerealiseerd in het kader van het Stagevoucherproject<br>- Het instellen van een subsidieregeling Human Resource Management plus 2009<br>- Deelname IPO onderzoek naar Sociale Innovatie |
| 4.3. Profileren Drenthe in Noordelijke ontwikkelingsas (NOA) | | - Geen. De Drentse inspanningen in de NOA lopen volledig via het SNN. Dit is dus geen zelfstandige Drentse prioriteit meer. |

| P-4.1 Toerisme en recreatie<br>Prioriteit uit Begroting 2008 |
|---|
| 4.4. Structuurversterking recreatie en toerisme |
| In samenspraak met de medeoverheden, het onderwijs, brancheorganisaties en ondernemers wordt voor de periode 2008-2013 een gezamenlijk actieplan opgesteld voor de totale toeristische sector (inclusief de zorgcomponent). Beleidsmatige ontwikkelingen en beeldvorming voor de planhorizon 2013 worden meegenomen in de ontwikkeling van de provinciale structuurvisie. Projectontwikkeling vindt plaats in overleg met ondernemers, betrokkenen uit onderwijs, onderzoek en overheid (4 O's), onder andere gestimuleerd door het vormen van een Coalitie Toerisme Drenthe. Onze inzet is structurele versterking van recreatie en toerisme met toekomstperspectief. Wij richten ons op het verder versterken van de kennis, het organiserend vermogen en de grensoverschrijdende netwerken in de sector. Belangrijk is een kwaliteitsverbetering via de toepassing van nieuwe technologieën, ontwikkeling van nieuwe producten, marktconcepten en publieksattracties. Wij willen Drenthe ontwikkelen en promoten als provincie voor actieve recreatie. Realisatie van het fietsknooppuntenplan vinden wij belangrijk. Toeristische knelpunten in waardevolle gebieden (onder andere door Natura 2000) worden opgelost. Ontwikkeldoel is verder toename van de lengte van de verblijfsduur en het aantal toeristen, van de toeristische bestedingen en de investeringen in sector, met als uiteindelijk effect toename van de (in)directe werkgelegenheid. Onze bijdrage aan de uitvoering van maatregelen en projecten is een aanvulling op de cofinanciering voor de uitvoering van de noordelijke economische programma's. |

## P-4.1 Toerisme en recreatie

*4.4. Structuurversterking recreatie en toerisme*

Het economische rendement van de toeristische sector in Drenthe blijft achter bij het landelijk gemiddelde. Met het opstellen van een Drentse Agenda Recreatie en Toerisme wordt een strategische uitvoeringsagenda ontwikkeld waarin de inzet wordt gedefinieerd die nodig is voor de vervolmaking en de optimalisering van het toeristisch product Drenthe. Met het opstellen van deze agenda is in 2008 een aanvang gemaakt. De 4 O's worden bij het opstellen van de agenda betrokken.

De toekomstvisie tot 2020 voor recreatie en toerisme is opgesteld door het platform Toeristisch Recreatief Drenthe (TRD) en Stenden Hogeschool. Deze toekomst visie wordt gebruikt als input voor het omgevingsbeleid.

Er is voor ruim € 0,5 miljoen aan POP2- en provinciale middelen beschikbaar gesteld voor het project Fietsknooppuntensysteem om te komen tot een nog betere ontsluiting van het aantrekkelijke landelijke gebied en de benutting van de fietsinfrastructuur binnen Drenthe en daarnaast aansluiting te krijgen op het systeem dat vrijwel landelijk wordt/gaat worden toegepast.
Verder is ruim € 200.000,-- POP2- en provinciale middelen beschikbaar gesteld voor de revitalisering van 40 knapzak(wandel)routes om een belangrijk onderdeel van het Drentse wandelproduct weer te laten voldoen aan de wensen van de gebruiker (start 2008 af in 2010).

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 4.4. Structuurversterking sector recreatie en toerisme | - Kwaliteits- en vernieuwingsslag totale sector.<br>- Versterking concurrentiekracht en groei marktaandeel toeristische sector | - Opstellen Actieplan toeristische sector 2008 tot en met 2013.<br>- Bijdragen aan maatregelen en projecten (2008 tot en met 2013).<br>- Vormen Coalitie Toerisme Drenthe 2020.<br>- Uitvoeren van fietsknooppuntenplan. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 4.4. Structuurversterking sector recreatie en toerisme | De te maken kwaliteitsslag en versterking van de concurrentiekracht zijn nog niet te meten. De activiteiten die in 2008 zijn uitgevoerd zullen echter onmiskenbaar een positieve invloed hebben uitgeoefend. | Aanvang opstellen Drentse Agenda Recreatie en Toerisme.<br>De toekomstvisie tot 2020 voor recreatie en toerisme is opgesteld door het platform Toeristisch Recreatief Drenthe (TRD) en Stenden Hogeschool.<br>Er is voor ruim € 0,5 miljoen aan POP2 en Provinciale middelen beschikbaar gesteld voor het project Fietsknooppunten.<br>Verder is ruim € 200.000 POP2 en Provinciale middelen beschikbaar gesteld voor de revitalisering van 40 knapzak(wandel)routes. |

| P-4.2 Landbouw<br>Prioriteit uit begroting 2008 |
|---|
| 4.5. Structuurversterking land- en tuinbouw |
| Het agrocluster is voor Drenthe een belangrijke economische drager. Door de hervorming van het Europese landbouwbeleid staan belangrijke clusters als zuivel, suiker en zetmeel onder druk. In Drenthe zijn volop kansen om de noodzakelijke omslag te maken. Inzet is ontwikkeling van nieuwe, marktgerichte ketenactiviteiten. Kennisinfrastructurele voorzieningen worden ontwikkeld en/of verbeterd. Innovaties in onder andere agrologistiek, ICT, agrificatie, bioraffinage en levenswetenschappen (groene life sciences) worden gestimuleerd. De concurrentiekracht van de traditionele productieketens binnen het regionale agrofoodcomplex moet worden versterkt. Verbetering van productkwaliteit, productiewijze en -omgeving en voedselveiligheid wordt bevorderd. Ondernemerschap (ook maatschappelijk verantwoord) wordt versterkt, inclusief de ondersteuning van innovatieve tendensen via voorbeeldprojecten, voorlichting en toekomststudies. De beoogde activiteiten passen binnen de Strategische Agenda van het SNN. De haalbaarheid van de hoge ambities is mede afhankelijk van de voor de komende periode beschikbare middelen van het Ministerie van LNV. Ondanks de afbouw van de UILN-N-regeling (Uitvoeringsprogramma Innovatieve Landbouw Noord-Nederland) gaan wij investeren in structuurversterkende en/of innovatieve maatregelen en projecten in de landbouwsector.<br>Onze bijdragen zijn een aanvulling op medefinanciering van de nieuwe nationale en EU-programma's voor regionale ontwikkeling (zie prioriteit 4.1). |

## P-4.2 Landbouw

*4.5. Structuurversterking land- en tuinbouw.*
In 2008 is ingezet op het versterken van de samenwerking in de keten met als doel de versterking van de concurrentiekracht in de land- en tuinbouw. Enerzijds is dit op Drentse schaal opgepakt door het blijvend faciliteren van het Drentse agrocluster. Daarnaast is in 2008 het initiatief ontwikkeld om te komen tot een noordelijk agrocluster. Vanuit diverse bronnen zijn ondernemersinitiatieven op het gebied van duurzaamheid en innovatie mede gefinancierd (financiering via het PMJP, Koers Noord / OP-EFRO en het UILN-N regeling).

| Wat zin de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 4.5. Duurzame structuurversterking land- en tuinbouw (volledige keten) | - Impuls samenwerking en verbeterde systeem-, product- en procesinnovaties in primaire bedrijven en keten.<br>- Versterking concurrentiekracht, vergroten toegevoegde waarde agrosector en verbeteren financiële positie landbouwbedrijfsleven.<br>- Maatschappelijk verantwoorde en duurzame markt- en ketengerichte productieprocessen.<br>- Behoud of toename van werkgelegenheid. | - Meewerken aan projectontwikkeling op basis van vraaggerichte benadering.<br>- Creëren platform waar ondernemers, onderwijs, onderzoek en overheid<br>- (zgn. 4 O's) elkaar ontmoeten en waaraan innovatieve ideeën en projecten hun basis ontlenen. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 4.5. Duurzame structuurversterking land- en tuinbouw (volledige keten) | - Realisatie vele programma's en projecten, zie toelichting. | - Bijeenkomsten Drents Agrocluster<br>- Realisatie Investeringsprogramma jonge agrariërs<br>- Realisatie Landbouwondernemersprogramma<br>- Realisatie Cranberry project<br>- Realisatie Boeren Nieuw Buinen: verbetering structuurversterking in landbouwontwikkelingsgebied; gericht op verplaatsingplan in 2009.<br>- Realisatie DAJK: optimalisatie in de landbouw |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 4 Kennis wérkt | 1 Realisatie 2007 | 2 Primitieve begroting 2008 | 3 Begroting 2008 na wijziging | 4 Realisatie 2008 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| P4.02 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | 0 | 1.210.000 | 1.210.000 | 867.548 | 342.452 |
| P4.03 Profileren Drenthe in Noordelijke Ontwikkelingsas | 0 | 176.000 | 25.000 | 0 | 25.000 |
| P4.04 Structuurversterking recreatie en (zorg)toerisme | 0 | 120.000 | 120.000 | 125.258 | -5.258 |
| Totaal prioriteiten | 0 | 1.506.000 | 1.355.000 | 992.806 | 362.194 |

Akkerbouw in Drenthe

*4.02 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt*
Het budget voor kennisontwikkeling is voor drie kwart bestemd in 2008. Ook het resterende kwart is bestemd, maar de interne besluitvorming hierover (acquisitie in Drenthe) liep net over de jaarwisseling heen. Hiervoor stellen wij voor een bedrag van € 333.806,-- over te hevelen naar 2009. De betalingen volgen derhalve in de eerste maanden van 2009. De beoogde resultaten voor 2008 zijn behaald.

*4.03 Profileren Drenthe in Noordelijke ontwikkelingsas (NOA)*
Bij de NOA heeft een beleidswijziging plaatsgevonden. De Drentse inspanningen in de NOA lopen volledig via het SNN. Dit is dus geen zelfstandige Drentse prioriteit meer. De uitvoering van het actieplan NOA is nu een SNN-aangelegenheid.

## Wat hebben we nog meer gedaan?

### P-4.0 Economie
Met betrekking tot de deelnemingen is in 2008 veel aandacht besteed aan de procedure rond de baanverlenging van Groningen Airport Eelde. Ook de deelneming in Essent heeft veel inzet van de provincie gevraagd. Het jaar stond in het teken van het zoeken van een overnamepartner. Met betrekking tot de deelneming in de Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD) is in 2008 door directie en commissarissen uitvoerig gepraat over en gestudeerd op de structuur van bedrijfsvoering en toezicht.

Om tot versterking van de parkmanagementorganisaties te komen is door de gezamenlijke parkmanagementorganisaties voorgesteld om een businessplan op te stellen en nader uit te werken voor een back-office PMO Drenthe. Hierin is door de provincie 100.000 euro bijgedragen. Door deze back-office zal de continuïteit en kwaliteit van de lokale PMO's moeten worden gewaarborgd.

Marketing Drenthe is in 2008 verder geprofessionaliseerd om Drenthe te promoten als de provincie om te wonen, werken en te recreëren. Aanvullend heeft Marketing Drenthe de ambitie om het kenniscentrum voor regiomarketing te worden.
Er is een massamediaal pakket ontwikkeld en uitgevoerd in 2008: TV commercial op nationale televisie en printcampagne. Deze zal worden herhaald in 2009. De campagnedoelstelling is behaald (bereik etc). Er worden acties en concepten ontwikkeld waar de sectoren op aan kunnen haken (co-promoties etc.) Er is een samenwerking gestart met portaal drenthe.nl. Van ander groot belang is de verdere ontwikkeling van de corporate website, www.drenthe.nl. en het Integraal Internetplatfrom, geïnitieerd door Marketing Drenthe, Biblionet Drenthe en TIP/VVV Drenthe.

Veenhuizen is uitgegroeid tot een mondiaal uniek complex met een overvloed aan Rijksmonumenten (ruim 100) in een groots landschap met een fascinerende ruimtelijke ordening. Veenhuizen laat ook de weerslag zien van 200 jaar denken over mens en samenleving. Juist de combinatie van fysieke schoonheid en spiritualiteit zorgt er voor dat Veenhuizen een van de mooiste en meest betekenisvolle identiteiten in van Nederland is, met potenties voor een plaats op de Werelderfgoedlijst van de Unesco. Er is brede steun in de 2e kamer voor de plaatsing van Veenhuizen op de Werelderfgoedlijst.

Veenhuizen kent een enorm schaalniveau en een opdracht van 'behoud door ontwikkeling' waar nog maar nauwelijks ervaring mee is opgedaan. Daarbij komt ook nog de dreigende sluiting van een of twee gevangenissen in Veenhuizen en daarmee het verlies van honderden arbeidsplaatsen. Rijk en provincie zijn het er over eens dat deze opdracht c.q. deze problematiek de gemeente Noordenveld te boven gaat en zien dan ook voor zichzelf een belangrijke rol weggelegd in de integrale gebiedsontwikkeling in Veenhuizen. Bestuurlijk zijn hierover verregaande afspraken gemaakt. Met het Rijk en de gemeente zijn afspraken gemaakt voor het opstellen en uitvoeren van een Transitieplan Veenhuizen 2018. Er is gestart met de renovatie met herbestemming van 3 grote complexen

**P-4.1 Toerisme en recreatie**

In 2008 is verder gewerkt aan de aanleg van de vaarverbinding Erika Ter Apel. De de opzet van de gebiedsontwikkeling is nader in beeld gebracht. Dit heeft geresulteerd in een projectbeschrijving "Vaarwaterwereld". Het project "vaarwaterwereld heeft betrekking op de aanpak van de gebiedsontwikkleing rond het kanaal.

In het kader van het PMjP is uitvoering geven aan de thema's landbouw, recreatie en toerisme en sociaal economische vitalisering van het PMJP 2007-2013. Dit heeft geleid tot de volgende projecten:

- Goedkeuring Leader/pop programma ZO Drenthe door het ministerie van LNV.
- Stimuleringsregeling plattelandsondernemers STIPO van start Drenthe breed. De functie van ondernemerscoach is ingevuld. Inmiddels zijn er 80 aanvragen in behandeling.
- Gestart met het Businessplan voor de Veencompagnie. Een uitvoeringsorganisatie voor o.a. Het Belvedère project van Hondsrug tot Hümling.
- Diverse projecten gecommitteerd waaronder het Cultuur, kennis en beleefcentrum collectie Brands, Dorpsgezichten. Herinrichting Gebied tussen Huttenheugte en Dalen en de beheerskosten van het Leaderprogramma
- Publicatie resultaten Leader+ in special Noorderbreedte.
- Afronding Projecten Leader+programma 2001-2007 waaronder Het provinciale project Drentsgoed Toerisme

In 2008 is de verdere uitrol van het project natuurlijke recreatie ter hand genomen. Dit heeft geresulteerd in ontwikkelperspectieven in De Wolden, Drents Friese Wold, Aa & Hunze, Leekstermeer. Daarnaast is er een uitwerking op bedrijfsniveau in de vorm van 5 businesscases en is een Kwaliteitsteam ingesteld.

De regeling Toerisme Natuurlijk! Drenthe 2008-2010 (STINAT) is gestart in 2008 met 4,5 miljoen aan provinciale en 3 miljoen OP EFRO middelen. Op 31 december 2008 waren er 23 aanvragen ingediend met een verwachtte subsidieverstrekking ca. € 800.000,--. Het merendeel van deze aanvragen betreft kwaliteitsverbeteringsprojecten.

**P-4.2 Landbouw**

In het najaar van 2008 zijn met diverse instanties gesprekken gevoerd die moeten leiden tot concrete projectvoorstellen op gebied van kunstmestvervangers, landbouw en het gebruik van sensoren, kenniscentrum akkerbouw en omschakeling biologische landbouw. Voor het project met betrekking tot kunstmestvervangers is in december een subsidieverzoek ingediend dat recent is goedgekeurd. De overige projectvoorstellen zullen ook leiden tot het indienen van een subsidieverzoek.

Samen met de gemeente Emmen is blijvend aandacht besteed aan de ontwikkeling van het glastuinbouwgebied. Een en ander overeenkomstig het Masterplan Glastuinbouw. Dit heeft geresulteerd in:

- Realisatie Samenwerking Greenport(s) Nederland. visie Greenport 2040: Excelleren.
- Realisatie Stichting Tuinbouw Emmen: samenwerking in de keten verder uitgebouwd. Ook richting duurzaamheid.
- Realisatie samenwerking gebieden in SNN: doorstart via SAGNN.
- Realisatie Masterplan glastuinbouw: samenwerking in glastuinbouwketen afgerond.
- Realisatie evaluatie borgstellingfonds: de bodem van het fonds is overschreden.

## Wat heeft het gekost?

### Programma 4 Kennis wérkt

| | Product/prioriteit | 1 Realisatie 2007 | 2 Primitieve begroting 2008 | 3 Begroting 2008 na wijziging | 4 Realisatie 2008 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 0 | 1.506.000 | 1.355.000 | 992.806 | 362.194 |
| | P-4.0 Economie | 6.155.179 | 2.791.646 | 2.977.185 | 3.279.125 | -301.940 |
| | P-4.1 Toerisme en recreatie | 2.031.822 | 1.515.860 | 2.029.178 | 1.965.218 | 63.960 |
| | P-4.2 Landbouw | 175.927 | 180.000 | 163.047 | 148.699 | 14.348 |
| | Apparaatskosten | 3.040.625 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | 11.403.553 | 5.993.506 | 6.524.410 | 6.385.848 | 138.562 |
| Baten | Prioriteiten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-4.0 Economie | 31.220.364 | 7.328.670 | 9.703.526 | 18.895.338 | -9.191.812 |
| | P-4.1 Toerisme en recreatie | 205.343 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-4.2 Landbouw | 2.958 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | 31.428.666 | 7.328.670 | 9.703.526 | 18.895.338 | -9.191.812 |
| Saldo | | -20.025.112 | -1.335.164 | -3.179.116 | -12.509.491 | 9.330.375 |

### Toelichting

| | |
|---|---|
| Saldo programma | 9.330.375 |
| Bestemming resultaat reserves bij programma | |
| Reserve versterking economische structuur | 1.097.243 |
| Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | -9.531.240 |
| Totaal | -8.433.997 |
| Resultaat programma na bestemming reserves | 896.378 |

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

### P-4.0 Economie lasten

Bij het oude innovatief Actieprogramma Drenthe is een lager kasritme (ruim € 350.000,--) gerealiseerd dan geraamd door vertraging bij een externe partij in de afrondingsfase. In 2009 zal dit leiden tot een naar verwachting even grote verhoging van het kasritme. Op de beoogde resultaten voor 2008 heeft dit geen invloed gehad.

Bij het Actieprogramma ICT zijn de beoogde resultaten behaald. Eind 2008 aangegane toezeggingen leiden door extern oorzaken echter pas begin 2009 tot betalingen. Hierdoor is het budget in 2008 niet helemaal benut (€ 360.000,--). Voorgesteld wordt om een bedrag van € 300.000,-- over te hevelen naar 2009. Het Actieprogramma ICT is daarmee afgerond.
In de laatste maanden van het jaar is er nog voor € 1.097.000,-- aan innovatie projecten beschikt naar aanleiding van een zeer succesvolle tender. Dit grote succes en daarmee de stroomversnelling was ten tijde van de 2e bestuursrapportage niet te voorzien. Om deze reden heeft destijds geen verrekening met de reserve economische structuur plaatsgevonden.
Deze 3 budgetten samen verklaren het verschil van € -301.940,-- ten opzichte van de begroting.

**P-4.0 Economie baten**

Eind december 2008 is een extra bedrag van ongeveer € 8 miljoen (na aftrek van dividendbelasting) uitbetaald, zijnde het bedrag dat Drenthe als oud-EDON-aandeelhouder kreeg als gevolg van een schikkingsvoorstel betreffende de verkoop van het elektriciteitsproductiebedrijf EPON. Het verschil van ruim € 9,5 miljoen over 2008 zijn het resultaat van deze schikking samen met een hogere reguliere dividenduitkeringen dan begroot. Ten tijde van de 2e bestuursrapportage was deze schikking nog niet beschikt. Ten gevolge daarvan heeft geen tijdige wijziging in de begroting plaats kunnen vinden. Door de uitgestelde uitgave IAP ad € 350.000,-- zijn de ontvangen middelen derden gereserveerd waardoor de inkomsten ook € 350.000,-- lager zijn dan begroot. Hierdoor is de totaal afwijking inkomsten per saldo € 9,2 miljoen.

# Programma 5
# Leefomgeving

Hermeandering van beken,
beekdalherstel Oostervoortsediep

# Programma 5 Leefomgeving

## Missie

Wij willen de voorsprong van Drenthe als aantrekkelijke vestigingsregio voor wonen, werken en recreëren in een mooie, schone en sociaal veilige leefomgeving verder uitbouwen. De provincie zal (inter)nationaal worden geprofileerd op basis van deze kwalitatief hoogwaardige kernmerken. Projectontwikkeling is gebaseerd op het beginsel van versterking van de onderlinge synergie van de in het collegeprogramma genoemde kernwaarden (onder andere samenhangende benadering "blauwe en groene diensten"). Wij willen een voortrekkersrol vervullen bij de ontwikkeling van kennis en innovatie rond klimaat en energie. Wij nemen het voortouw bij de afstemming van ruimtelijke vraagstukken rond klimaat en energie. Milieugezondheid en duurzaamheid worden belangrijke wegingsfactoren in het provinciaal beleid. Ook worden een integraal beleidsplan voor de ondergrond en een innovatieve visie op het grondwater opgesteld.

## Belangrijkste resultaten

In juni is het programma Klimaat en Energie door PS vastgesteld. Met de vaststelling van het programma is voor de komende vier jaar € 22,6 miljoen beschikbaar gekomen voor de realisatie van onze klimaat- en energiedoelen. Eind 2008 wordt het actieprogramma aangeboden aan PS waarin onder meer de activiteiten zijn opgenomen rond om het Energieakkoord Noord-Nederland, waarin de afspraken met betrekking tot Zuidoost-Drenthe zijn opgenomen (geothermie, charrette dierenpark Emmen, Europark).

De bodemnota is door ons vastgesteld. In de bodemnota zijn de beleidsdoelstellingen en de uitvoeringsaspecten van het bodembeleid opgenomen.

Bodemkwaliteitsdoelstellingen zijn bereikt door uitvoering van succesvolle projecten zoals Bedreven Bedrijven, Bollenteelt en het pilotproject Bodemkwaliteit Drenthe.

Kaderrichtlijn water: waterkwaliteitsdoelen zijn door PS vastgesteld.

Realisatie van complexe besluiten waarin mede provinciale doelstellingen worden gerealiseerd (bijvoorbeeld cultuurbeleid in kader vergunningen grootschalige muziekevenementen TT-circuit).

Start Lofar met natuurontwikkeling.

Er is een stevige basis gelegd onder de planvorming (inclusief MER) voor de Robuuste verbindingszone Sallandse Heuvelrug-Dwingelderveld.

Na jaren van overleg heeft besluitvorming plaatsgevonden over de inrichting van het Dwingelderveld en zullen de plannen worden uitgevoerd.

De planvorming voor het VIEP Leekstermeer is afgerond en de uitvoering is gestart (totale kosten € 34 miljoen).

In het Hunzegebied heeft 2.000 ha kavelruil plaatsgevonden. Dit is het voorbeeld geworden voor heel Drenthe (Drentse Maat).

Drenthe hoort tot de koplopers in Nederland voor wat betreft de uitvoering van het pMJP. De kwaliteit van het pMJP is verder verbeterd: Drenthe heeft in 2008 meer focus in het pMJP aangebracht.

| |
|---|
| De planvorming voor wat betreft het Bargerveen is afgerond en de uitvoering gaat, zodra de (versnelde) financiering rond is, van start. |
| De visievorming op het gebied van Natuur en Landschap vindt in toenemende mate plaats, samen met die voor de wateropgave (Programma Klimaat en Energie). Dit geldt ook voor de vorming van het nieuwe omgevingsbeleid. |

## Wat waren onze doelen en wat hebben we gerealiseerd?

| P-5.0 Waterhuishouding<br>Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct) |
|---|
| Een veilig en bewoonbaar Drenthe. Geen ernstige bedreigingen van grote hoeveelheden water. De norm van overstromingsfrequentie voor kaden is 1 x 100 jaar om zo de stedelijke gebieden te beschermen tegen het water. De grote maatregelen ter bescherming tegen wateroverlast in de vorm van bergingsgebieden zijn uiterlijk 2015 gerealiseerd. Daarmee is het gewenste veiligheidsniveau bereikt. |
| De verdroging in een achttal gebieden in Drenthe (de zogenaamde TOP-gebieden) aanpakken. Het gaat hierbij om de volgende gebieden: Drentsche Aa, Peizerdiep, Bargerveen, Elperstroom, Fochteloërveen, Dwingelderveld, Drents Friese Wold en Reest (zie hiervoor de in het Provinciaal Meerjarenprogramma (pMJP) geformuleerde doelstellingen). |
| Optimale waterpeilen op de Drentse kanalen. |
| Ter verbetering van de waterkwaliteit van de Drentse beken worden ecologische doelen van de Drentse wateren nader geformuleerd tegen de achtergrond van de Europese kaderrichtlijn water. |
| Realisatie duurzaam waterbeheer in de stedelijke omgeving door onder andere stimulering, bijdrage in innovatieve projecten ten aanzien van afkoppelen regenwater van riool, sanitatieprojecten en bewustwordingsprojecten. |

### P- 5.0 waterhuishouding

*Veilig en bewoonbaar Drenthe*

- Ter voorkoming van wateroverlast is in 2008 het convenant Meppelerdiep ondertekend en is de deelstructuurvise (tevens uitwerkingsopdracht POP II) Aanwijzing bergingsgebieden in Zuid-Drenthe opgesteld. Tevens zijn de regionale keringen vastgelegd. In samenwerking met Overijssel, Groningen en inliggende waterschappen is de Kadernotitie normering regionale wateroverlast opgesteld.
- De uitwerking van het convenant Meppelerdiep is ingebed in het Gebiedsprogramma Zuid-West.

*Verdroging*

Er is een plan van aanpak opgesteld voor de uitvoering van de verdrogingsbestrijding in de 8 top-gebieden. Concrete resultaten zijn nog niet te melden. In 2008 heeft de projectvoorbereiding in het Dwingelderveld en Fochteloërveen geresulteerd in twee Life-subsidie aanvragen. Daarnaast is voor het Bargerveen duidelijk geworden hoe de verdroging aan de zuidelijke rand door middel van een buffer aangepakt kan worden.

*Waterkwaliteit/KWR*

Samen met de buurprovincies en de waterschappen zijn doelen en maatregelpakketten voor de grondwaterlichamen en oppervlaktewaterlichamen in Drenthe geformuleerd. Een en ander is gebeurd op grond van de regelgeving en systematiek zoals dat is verwoord vanuit de Europese Kaderrichtlijn Water. De doelen en maatregelen van de Drentse wateren zijn in december 2008 door PS in ontwerp vastgesteld.

*Drentse kanalen*
Op de Drentse kanalen wordt het peilbeheer afgestemd op de scheepvaart.

*Stedelijk waterbeheer*
- In samenwerking met Overijssel, waterschap Velt en Vecht en de gemeenten Emmen, Coevorden, Hardenberg en Ommen is gewerkt aan het opstellen van een Lokaal bestuurs-akkoord waterbeheer.
- Er is een quickscan uitgevoerd om de kansen voor regionale waterberging en stadsrand-ontwikkeling Meppel-noordoost in kaart te brengen.

| P-5.1 Milieubeleid<br>Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct) |
|---|
| **Klimaat en energie** |
| Een reductie van 30% CO2-uitstoot in 2020 te realiseren ten opzichte van 1990. Dit staat gelijk aan een reductie van 3.100 Kton CO2 in 2020. Voor deze collegeperiode houdt dit een reductie in van 800 Kton. |
| **Externe Veiligheid** |
| Streven naar een situatie in de samenleving waarin risico's van zware ongevallen met gevaarlijke stoffen zoveel mogelijk beperkt en maatschappelijk en bestuurlijk geaccepteerd zijn en waarbij een bepaald basisveiligheidsniveau niet overschreden wordt. Dit wordt bereikt in 2010. In het Provinciaal uitvoeringsprogramma externe veiligheid 2006-2010 en in de Drentse Structuurvisie EV-beleid worden de stappen daartoe gedetailleerd beschreven en uitgewerkt. |

Hoofdkantoor WMD te Assen

## P-5.1 Milieubeleid

*Programma Klimaat en Energie*
In 2008 is het Programma Klimaat en Energie vastgesteld. Dit programma, dat een doorlooptijd van 4 jaar heeft, zal een bijdrage gaan leveren aan het realiseren van de gestelde doelstelling. In het kader van dit programma zal in 2009 met behulp van het CarMon monitoringssysteem de stand van zaken met betrekking tot de realisatie van gestelde reductie van 800 Kton aan u worden toegezonden.

*Externe veiligheid*
In 2008 is het Provinciaal uitvoeringsprogramma externe veiligheid 2006-2010 verder ten uitvoer gekomen. Dit is vooral gerealiseerd via de drie experts EV die vanuit het Steunpunt Externe Veiligheid Drenthe zorgen voor de implementatie en ondersteuning van het beleid bij de twaalf Drentse gemeenten en binnen de provinciale organisatie. De uitvoering verloopt volgens planning.

| P-5.2 Bodem<br>Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct) | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Bodemsanering** | | | | |
| Met betrekking tot landbodems dienen voor 2015 alle risicovolle locaties te zijn gesaneerd/beheerst. Voor 2030 dienen de niet spoedeisende gevallen van ernstige bodemverontreiniging van voor 1987 te zijn gesaneerd/beheerst, zodanig dat zij voldoen aan de eisen gesteld voor de specifieke functie van deze locaties. De totale werkvoorraad in de provincie Drenthe bestaat uit circa 40.000 verdachte locaties. Al deze locaties moeten worden bekeken. De verwachting is dat circa 6% (landelijk percentage) daadwerkelijk gesaneerd/beheerst dient te worden. Dit moet er toe leiden dat er geen stagnatie in de ruimtelijke ontwikkelingen en de economische groei van bedrijven optreedt als gevolg van bodemverontreiniging. | | | | |
| Met betrekking tot waterbodems worden de verontreinigde waterbodems conform het landelijk opgestelde TJS (Tienjarenscenario) gesaneerd. Dit betekent dat in 2025 de provincie, in samenwerking met waterschappen en gemeenten, de gestelde saneringsopgave (raming 2005: 2,0 miljoen $m^3$) gerealiseerd heeft. Hierbij hoort ook het zorg dragen voor voldoende depotcapaciteit voor be-/verwerking van baggerslib zonder directe bestemming (voor verwerking van in totaal 0,8 miljoen $m^3$ Drentse baggerspecie). Dit moet bijdragen aan het opheffen van knelpunten in de waterhuishouding en scheepvaart. | | | | |
| **Planning doelrealisatie** | | | | |
| Indicator | Nulmeting | 2007 | 2008 | later |
| Aantal afgeronde saneringen | 512 | 31 | 40 | Zie doelstelling |
| $m^3$ verwijderde verontreinigde waterbodem | | | | ca. 2.000.000 $m^3$ in 2025 |
| $m^3$ verwerkingscapaciteit | | | | ca. 800.000 $m^3$ in 2025 |
| **Bodembescherming** | | | | |
| Het voorkomen van vermijdbare verontreiniging en aantasting van de bodem (inclusief grondwater) | | | | |
| Het duurzaam beschermen van aardkundige waarden en het Drentse bodemarchief door het voorkomen van vermijdbare verontreiniging, alsmede de fysische en biologische aantasting van de bodem; het faciliteren van maatschappelijk nuttige en gewenste ontwikkelingen en het veiligstellen van niet of nauwelijks te vervangen bodemgerelateerde waarden. | | | | |
| Bij maatschappelijk gebruik van de (diepe) ondergrond moet aantasting van de bodem zoveel mogelijk worden beperkt. | | | | |
| Geen opslag van (gevaarlijk en radioactief) afval in de diepe ondergrond. Om dit te bereiken dient de provincie te beschikken over het wettelijk instrumentarium (3D Omgevingsvergunning). | | | | |
| **Planning doelrealisatie 2008** | | | | |
| Reductie bestrijdingsmiddelen leliebollenteelt met 75%. | | | | |
| Beleidskader en uitvoeringsprogramma bescherming Aardkundige waarden naar aanleiding van onderzoek milieutekorten een nieuw beleidskader ten behoeve van de doorwerking van milieutekorten in de EHS en de landbouw. | | | | |
| Actueel bodembeleid als gevolg van Europese en nationale wetgeving. | | | | |

| P-5.2 Bodem<br>Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct) |
|---|
| Structuurvisie voor de ondergrond als bouwsteen voor de integrale structuurvisie. |
| MER of SMB voor een opslaglocatie van CO2 in Drenthe. |
| Pilot bodemenergie als onderdeel van grootstedelijk energieplan en (bodem)energieplan voor Zuidoost-Drenthe. |
| **Lange termijn** |
| 2010: het gehalte aan bestrijdingsmiddelen in grond(water) neemt niet toe en de nitraatconcentratie bovenste grondwater voldoet aan de Europese normen |
| 2010: bodeminformatie is actueel |
| 2015: 75% van het AW (Aardkundige Waarden)-gebied is duurzaam beschermd (veiliggesteld, hersteld) |
| Bijdrage aan klimaatdoelstelling: |
| 2020: 500 kiloton CO2-opslag in ondergrond |
| 2020: structureel 900 kiloton CO2-reductie per jaar (behoud van de veengronden) |
| **Grondwaterbescherming** |
| Een zodanige kwaliteit van het (grond-)water dat het water zonder ingrijpende en kostbare zuivering geschikt is voor de bereiding van drinkwater. Daarnaast voldoet het grondwater in de gehele provincie aan de door EU gestelde eisen van de drinkwaterkwaliteit. Aanvullend voldoet het bovenste grondwater in de grondwaterbeschermingsgebieden en natuurgebieden op termijn aan de EU-voorkeursnorm voor drinkwater van 25 mg nitraat/l. |
| **Planning doelrealisatie** |
| Kwaliteit oppervlaktewater in Drentsche Aa voldoet aan wettelijke normen voor bereiding van drinkwater nabij innamepunt. |
| 2008: één integraal grondwaterplan en beleidskader voor uitvoeringsprogramma grondwaterbescherming. |
| 2010: kwaliteit grondwater bestemd voor drinkwater voldoet aan de EG-drinkwaterrichtlijn en is zonder ingrijpende en kostbare zuivering geschikt als drinkwater. Nitraatconcentratie bovenste grondwater in grondwaterbeschermingsgebieden en natuurgebieden voldoet op termijn aan de EU-voorkeursnorm van 25 mg/l en concentratie bestrijdingsmiddelen in grondwater zijn niet hoger dan 0,1 µg/l voor individuele stoffen en 0,5 µg/l voor de som van alle stoffen en hun omzettingsproducten. |
| **Bestuurlijke doorwerking** |
| Gemeenten hebben in hun bestemmingsplannen de waterwingebieden en de gebieden met grondwaterbescherming opgenomen en de bestemmingen hierop afgestemd. |
| Waterbedrijven voeren bescherming uit in waterwingebieden conform opgestelde beheerplannen. |
| Terreinbeheerders en overige bodemgebruikers stemmen hun gebruik af op de functie van het gebied. |
| **Maatschappelijke doorwerking** |
| Burgers zijn zich bewust van risico's van het gebruik van bestrijdingsmiddelen en zijn bereid de maatschappelijke gevolgen te accepteren. |
| Binnen de grondwaterbeschermingsgebieden vinden geen activiteiten plaats die negatieve invloed hebben op de kwaliteit van het grondwater. |
| 2010: Landbouwsector heeft gebruik van mest en bestrijdingsmiddelen verminderd en maakt geen gebruik van reststoffen als meststof. |

## P- 5.2 Bodem

*Bodemsanering*

**Doelrealisatie**

| Indicator | Nulmeting | 2007 | 2008 | Later |
|---|---|---|---|---|
| Aantal afgeronde saneringen | 512 | 45 | 49 | Zie doelstelling |
| $m^3$ verwijderde verontreinigde waterbodem. | | 13.122 | 91.805 | ca. 2.000.000 $m^3$ in 2025 |
| $m^3$ verwerkingscapaciteit | | | | ca. 800.000 $m^3$ in 2025 |

In 2008 is het aantal uitgevoerde saneringen ongeveer een kwart hoger uitgevallen dan gepland. De hoeveelheid verwijderde verontreinigde waterbodem was in 2008 op schema (gemiddeld 100.000 m3 per jaar).

*Bodembescherming*
De bodemnota is door GS vastgesteld. Het project Bezem door de middelenkast heeft veel boeren hun oude bestrijdingsmiddelen laten afvoeren, zodat deze niet meer in het milieu terecht kunnen komen.

In het kader van het traject "De waarde van de Drentse Aarde" is in 2006 een Stuurgroep AW ingesteld met als taak te adviseren over toekomstig beleid en de wijze waarop dat gerealiseerd kan worden. In 2008 zijn de werkzaamheden met betrekking tot de advisering van de stuurgroep beter in structuur gezet. De stuurgroep heeft advies uitgebracht over de hoofdlijnen van het beleid. Dit advies wordt in 2009 ingebracht in de integrale beleidsadvisering ten behoeve van het Omgevingsbeleid.
In 2009 zal concretisering van het beleid vastgesteld worden in een Beleidsnotitie die deel gaat uitmaken van de brede bodemvisie.

Bodemfilm "De waarde van de Drentse Aarde" is gemaakt en tweemaal uitgezonden op TV Drenthe. In november 2008 is een bodemweek georganiseerd. Er is een boekje gemaakt met bodemkaarten (Bodematlas).

*Grondwaterbescherming*
In 2008 is onderzoek gedaan naar het gebruik van bestrijdingsmiddelen door zowel landbouw als daarbuiten. Vervolgens is een herkomstanalyse verricht van aangetroffen stoffen in het grondwater.

*Bodemenergie*
In 2008 is nadere uitwerking gegeven aan de beleidsmatige kaders. Voor warmte-/koudeopslag (WKO) is een beleidsplan uitgewerkt in een uitvoeringsprogramma; verder is in de Notitie diepe ondergrond Drenthe op basis van een 3D-benadering uitwerking gegeven aan ondergrondse mogelijkheden voor bodemenergie. In de notitie waarbij de lagenbenadering gevolgd is, is ook een voorstel uitgewerkt voor beleid. De resultaten maken onderdeel uit van de bouwsteen bodem en zijn ingebracht in het traject om te komen tot een nieuw omgevingsbeleid. Ook is het input geweest voor de beleidsontwikkeling voor bodemenergie in SNN-verband. In Zuidoost-Drenthe is een stuurgroep opgericht en is - in samenspraak met glastuinders - gestart met onderzoek naar toepassingsmogelijkheden van geothermie in de glastuinbouw.

| P-5.3 Vergunningverlening<br>Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct) |
|---|
| Het sturen van bedrijven in de richting van duurzame milieuprestaties door het vervullen van de wettelijke taak door middel van een eenduidig uitvoerbaar beleid. |

## P- 5.3 Vergunningverlening

In 2008 zijn er besluiten in het kader van de Wet milieubeheer afgegeven. Het betreffen hier vergunningen (oprichting-, revisie- en veranderingsvergunningen) en meldingen in het kader van de Wet milieubeheer en het Vuurwerkbesluit. Onderdeel hiervan is een aantal besluiten in zeer complexe dossiers, zoals de vergunningprocedure van Essent Milieu Noord te Wijster.

Toezicht op ontgrondingen

Bij het opstellen van de besluiten is gebruikgemaakt van het standaardvoorschriftenpakket dat de eenduidigheid van de te nemen besluiten vergroot. Hierbij is rekening gehouden met het verminderen van de belasting van de kwaliteit van de leefomgeving door terugdringen emissies $CO_2$, $SO_2$, NOx, VOS en fijn stof.

| P-5.4 Handhaving<br>Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct) |
|---|
| Het doel van handhaving is dat wetten, besluiten en regels goed worden nageleefd. Om de naleving van de voorschriften te verbeteren - wat leidt tot minder milieubelasting -, worden de controles op professionele wijze uitgevoerd en wordt goed overleg gepleegd met ondernemers. Hierdoor zijn wij op de landelijke evaluatie in 2008 van het Besluit kwaliteitseisen handhaving milieubeheer goed voorbereid. |
| In deze collegeperiode zullen op de volgende beleidsdoelen accenten worden gelegd. |
| - Een voortdurende verbetering van de kwaliteit, mede gericht op de uitvoeringstaak in het kader van de WABO. De aandacht voor kwaliteit zal vooral gericht zijn op een ketengerichte aanpak, bijvoorbeeld grondstromen en afval. |
| - De samenwerking (Samenwerking Handhaving Drenthe) moet worden gestimuleerd en gefacilieerd, gericht op efficiënter en effectiever toezicht door de afzonderlijke samenwerkingspartners. Een en ander moet leiden tot drie handhavingsregio's. |
| - In samenwerking met de handhavingpartners meer gebruikmaken van intelligente ICT-toepassingen. |

### P-5.4 Handhaving

In 2008 is veel aandacht besteed aan nieuwe vormen van toezicht. Zo zijn er in 2008 door de provincie projecten in het kader van ketenhandhaving geïnitieerd. De eerste projectresultaten op het gebied van grondstromen en afval (asbest en biomassa) zijn hierbij al gerealiseerd. Verder is in 2008 succesvol geëxperimenteerd met intensief administratief toezicht op bedrijven.
De Samenwerking Handhaving Drenthe functioneert naar behoren. Inmiddels is ook de derde samenwerkingsregio in Drenthe (Noordwest) gerealiseerd. De organisatie van de handhaving binnen het provinciaal apparaat is al enige jaren ISO-gecertificeerd. In 2008 is deze kwaliteit van de handhaving opnieuw beoordeeld door een externe auditor. Dit heeft geresulteerd in continuering van de certificering NEN-EN-ISO -9001:2000 tot 1 juli 2011 voor alle handhavingtaken binnen de afdeling SEO.

| P-5.5 Natuur en Landschap<br>Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct) |
|---|
| Bescherming van bossen, natuurgebieden, planten en dieren door het adequaat uitvoeren van wettelijke en door het rijk aan de provincie gemandateerde taken (Flora- en Faunawet, de Natuurbeschermingswet 1998, Boswet). |
| Behoud en versterking van de landschappelijke kwaliteit en ontwikkeling van nieuwe bossen en landgoederen op daarvoor geëigende locaties door uitvoering van de Boswet en de Natuurschoonwet. |
| Monitoren van natuurwaarden door opnames ten behoeve van het landelijk weidevogelmeetnet, het landelijk meetnet flora milieu- en natuurkwaliteit in natuurgebieden en het meetnet flora milieu- en natuurkwaliteit lijnvormige elementen. |
| Actualisering en modernisering van de natuurinformatie door inventarisatie flora en vegetaties en broedvogels en door het verwerken en stimuleren van inventarisaties van derden en vrijwilligers voor overige flora en fauna. Daarnaast het verbeteren van het basisbestand en de toegankelijkheid ervan. |
| Behoud en versterking van natuur en landschappelijke kwaliteit en creëren van draagvlak (middels financiële bijdrage aan IVN Consulentschap, Landschapsbeheer Drenthe, Stichting "Het Drentse Landschap", FBE Drenthe, BoerEnNatuur). |
| Beleidsontwikkeling en overleg voor natuur, bos, landschap en door interactieve plantoetsing Uitvoeren van de internationale projecten TEN, SPARC, Water4all en Waterline Economy. |
| Actualisatie van de natuurdoeltypekaart. |
| Jaarlijkse actualisatie van het Integraal groen gebiedsplan Drenthe (IGGD) als basis van Subsidieregeling natuurbeheer (SN) en Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer (SAN). |
| Ontgrondingen |
| Het beëindigen van zandwinning in de EHS door het realiseren van één nieuwe zandwinning (40 ha) voor beton- en metselzand buiten EHS waarvoor afwijkingsprocedure POP II is toegepast. |
| Op een verantwoorde wijze voldoen aan de behoefte aan oppervlaktedelfstoffen en aan verbetering van landbouwgronden door het meewerken aan ontgrondingsaanvragen conform beleid in POP II (verlenen 5 tot 10 vergunningen) |
| Geen tweede zandwinning voor beton- en metselzand in Zuidwest-Drenthe. |

### P-5.5 Natuur en Landschap

*Landschappelijke kwaliteit en ontwikkeling van nieuwe bossen*
De in de begroting genoemde activiteiten zijn over het algemeen adequaat uitgevoerd.
Zo hebben wij de afgelopen 2 jaar meer duidelijkheid gegeven over de begrenzing van de EHS en de na te streven natuurdoeltypen. Deze zijn op kaarten vastgelegd. Verder hebben wij goed inzicht gekregen in de restanttaakstelling realisatie EHS. In het kader van het nieuwe omgevingsbeleid hebben de terreinbeherende instanties en de Milieufederatie Drenthe een natuurvisie op Drenthe uitgebracht. De visie is vooral gericht op het in samenhang met de watersystemen robuust maken van de EHS. Deze visie is als bouwsteen meegenomen in de op te stellen provinciale structuurvisie (nieuw omgevingsbeleid). Daarnaast is de afgelopen 2 jaar

Zwartendijksterschans uit 1593,
wordt onderhouden door landschapsbeheer Drenthe

140 ha nieuw bos gerealiseerd en zijn 3 nieuwe landgoederen gesticht op daarvoor geëigende locaties. Het afgelopen jaar is hard gewerkt aan de actualisering van Natuur in Drenthe 2. Dit is een uitwerking van de aanbevelingen symposium Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe. In opdracht van de provincie zijn natuurgegevens verzameld die komend jaar worden samengevoegd in een overzicht, dat de basis vormt voor een verdere evaluatie en aanpassing van het provinciaal natuurbeleid, zoals het meer robuust maken van de EHS en het nieuwe subsidiesysteem voor natuur en landschap. Verder zal Natuur in Drenthe 2 zijn beleidsmatige doorvertaling moeten krijgen richting gemeenten en waterschappen ten aanzien van bestemming en beheer van voor de ecologische kwaliteit belangrijke elementen in samenhang met landschappelijke, cultuurhistorische en aardkundige waarden.

*Internationale projecten*
In totaal werden 6 Europese projecten op het gebied van Natuur en landschap uitgevoerd in de afgelopen 2 jaar:
a. Grondwaterbescherming: Water4All en Watercost
b. Landbouw en natuur: Farmers4Nature
c. Beekherstel: TEN en SPARC
d. Waterprojecten gekoppeld aan economische ontwikkeling: Waterline Economy
In totaal werd in het Interreg IIIB-programma € 3,-- aan extra Europese en nationale subsidie voor deze projecten verkregen. In 2008 startte de nieuwe programmaperiode IV B. Naast de Interreg-projecten zijn er door Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten op eigen kracht Europese middelen verkregen uit het LIFE-programma voor een amfibieënproject in Zuidwest-Drenthe en voor de gebieden Fochteloërveen en Bargerveen.

*Ontgrondingen*
Bij de verlening van de vergunning voor de uitbreiding van de zandwinning Gasselterveld, ter overbrugging van de periode dat er op de in ontwikkeling zijnde zandwinlocatie te Echten substantieel beton- en metselzand kan worden gewonnen, is er expliciet rekening mee gehouden dat de zandwinning Gasselterveld, die in de EHS ligt, op 1 januari 2013 wordt beëindigd.

| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP)<br>Doelen vanuit de begroting 2008 met daarbij de realisatie t/m 2008 | | | |
|---|---|---|---|
| Uitvoering van het PMJP in 2007 – 2013, initiëren van aansprekende projecten en impuls geven aan prioritaire projecten. Dit is nader uitgewerkt in de volgende doelen. | | | |
| Doel | 2007-2013 | Realisatie 2007-2008 | In uitvoering |
| **Natuur** | | | |
| Realisatie natuur in EHS | | | |
| - Nieuwe EHS, verwerven | 1.638 ha | Ca. 500 ha | - |
| - Inrichting EHS | 2.948 ha | Ca. 300 ha | 2.303 ha |
| - Opheffen aantal knelpunten rijksinfrastructuur | 3 | 0 | 3 |
| Soortenbeleid | | | |
| Uitvoeren aantal jaarplannen soortenbescherming* | 7 | 5 | 2 |
| Behoud en beheer Nationale Parken | 3 | 3 | 3 |
| Milieukwaliteit EHS/Natura 2000 | | | |
| - Vermindering verdroging | 10.168 ha | 0 | 2007 |
| - Maatregelen tegen verzuring en vermesting | 3.130 ha | 0 | 1000 |
| Beheersovereenkomsten (Programma Beheer, PB) | | | |
| - pSN | 12.822 ha | 11.304 | - |
| - pSN-f | 3.564 ha | 88 | - |
| - pSAN | 4.680 ha | 574 | - |
| Natuurbeheer buiten de EHS | | | |
| - Natuurlijk Platteland Nederland | 1 | 1 | 1 |
| - Besluit Natuurbeheer schaapskuddes ** | 6 | 6 | 6 |
| **Landbouw** | | | |
| Grondgebonden landbouw | | | |
| - Inrichting ruimtelijke structuur (taskforce) | 1 | 1 | 1 |
| - Landinrichtingsafspraken met minister LNV | 13.004 ha | 842 | 9.758 |
| Duurzaam ondernemen | | | |
| - Aantal projecten agrobiodiversiteit | 1 | 0 | 0 |
| - Aantal kennis en samenwerkingsprojecten innovatie agrocluster | 5 | 0 | 3 |
| **Recreatie en toerisme** | | | |
| - Oplossen knelpunten landelijke wandelroutes | 1 | 0 | 1 |
| - Oplossen knelpunten landelijke fietsroutes | 5 | 0 | 0 |
| - Vaarroutes knelpuntvrij (Erica-Ter Apel 23 km + Assen 2 km) | 292 km | 0 | 107 |
| - Aantal toeristische voorzieningen, aanleg ontbrekende schakels in (provinciale) routes, bewegwijzering en productontwikkeling | 10 | 0 | 2 |

| Doel | 2007-2013 | Realisatie 2007-2008 | In uitvoering |
|---|---|---|---|
| **Landschap** | | | |
| - Lopende verplichtingen bos/landschap, ruimtelijke structuren<br>- Ondersteuning Stichting Landschapsbeheer Drenthe | 363 ha<br>1 | *PB | *PB |
| - Nationaal landschap<br>- Realiseren van uitvoeringsprogramma Drentsche Aa | 1 | 1 | 1 |
| Aantal Belvedèreprojecten | 5 | | |
| Aantal SOL-beschikkingen (onderhoud landschap) | 484 | 97 | loopt af |
| Bosaanleg en landgoederen | 5 | 2 | 2 |
| Projecten tegengaan verrommeling landschap | 10 | 2 | onbekend |
| **Bodem** | | | |
| Duurzaam gebruik bodem<br>- Opstellen bodemvisie<br>- Aantal projecten duurzaam bodemgebruik | <br>1<br>4 | <br>0<br>0 | <br>0<br>0 |
| Bodemsanering<br>- Gesaneerde bodem (2010 tot en met 2013) | 511000 BPE | Vanaf 2010 | |
| **Water** | | | |
| Waterbodemsanering<br>- Gesaneerde waterbodem (2010 tot en met 2013) | 129000 BPE | Vanaf 2010 | |
| **Sociaaleconomische vitalisering** | | | |
| Stimulering en verbreding van de plattelandseconomie | 25 | 0 | 3<br>12 |
| Verbetering van de leefbaarheid in plattelandsgebieden | | | |
| Impuls sociaaleconomische vitalisering | 50 | 2 | 33 |

* Voor het onderdeel soortenbescherming is jaarlijks een bedrag gekoppeld aan een jaarplan. In dat jaarplan wordt het mogelijk gemaakt om een aantal projecten uit te voeren. Dat aantal verschilt per jaar. In de kolom 2007-2013 is het aantal jaarplannen vermeld, in de overige kolommen staan het aantal plannen in 2007-2008 vermeld.

** Het aantal schaapskuddes dat vermeld staat is 6; hetgeen betekent dat jaarlijks 6, dezelfde, kuddes een subsidie vanuit het ILG ontvangen.

## Baten en lasten programma

| | Lasten | | Baten |
|---|---|---|---|
| Programma 5. Leefomgeving | 41.312.547 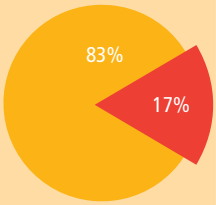  | | 26.564.110 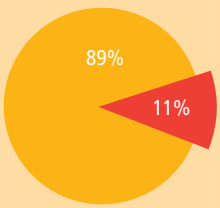  |
| Overige programma's | 201.801.355 | | 224.289.312 |

| Programma 5. Leefomgeving | 1<br>Realisatie<br>2007 | 2<br>Primitieve<br>begroting<br>2008 | 3<br>Begroting<br>2008 na<br>wijziging | 4<br>Realisatie<br>2008 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 38.746.788 | 64.228.118 | 50.754.725 | 41.312.547 | 9.442.178 |
| Apparaatskosten | 15.746.830 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten | 30.973.764 | 49.844.996 | 33.371.487 | 26.564.110 | 6.807.377 |
| Saldo | 23.519.854 | 14.383.122 | 17.383.238 | 14.748.437 | 2.634.801 |

## Ontwikkelingen

| P-5.0 Waterhuishouding<br>Ontwikkelingen uit de begroting 2008 |
|---|
| **Klimaat** |
| Drenthe dient de komende jaren in te spelen op klimaatontwikkelingen. Samen met de interprovinciale waterschappen en buurprovincies worden de opgaven voor wateroverlast en watertekorten, i.c. "ruimte voor water", in beeld gebracht. |
| **Wet- en regelgeving** |
| De Europese Kaderrichtlijn Water geeft onder andere aan dat planprocessen geharmoniseerd dienen te worden. Rijks-, provinciale, waterschaps- en gemeenteplannen dienen voor wat betreft het onderdeel Water eind 2009 gereed te zijn. |
| **Optimale waterpeilen** |
| Door de extreem wordende weersomstandigheden is het mogelijk dat handhaving van de gewenste waterpeilen meer inzet vragen dan normaliter. Het reguliere peilbeheer is volledig geautomatiseerd. |

### P- 5.0 Waterhuishouding

*Klimaat*
In 2008 is een nadere invulling en uitwerking gegeven aan het programma Klimaat en Energie. Voor wat betreft het onderdeel Klimaatadaptatie is een start gemaakt met het uitvoeren van een aantal onderzoeken om de effecten van klimaatontwikkelingen op de schaal van Drenthe voor onder andere de landbouw, de natuur en de stedelijke gebieden inzichtelijk te maken. In 2008 is hiervoor een klimaateffectschetsboek voor Groningen-Drenthe opgeleverd. In de periode tot en met 2011 zijn nog diverse andere onderzoeken op specifieke onderdelen voorzien.

*Wet- en regelgeving/KRW*
Het specifieke wateronderdeel dat op grond van de Europese Kaderrichtlijn Water in een provinciaal waterplan dient te worden verwoord is in december 2008 in de vorm van een "ontwerpbesluit" vastgesteld. Na verwerking van de inspraakreacties zal dit eind 2009 definitief worden vastgesteld. In dezelfde periode in 2008 hebben de vier waterschappen in Drenthe hun ontwerpwaterbeheerplannen opgesteld. Wij hebben samen met de waterschappen de plannen onderling op elkaar afgestemd.

*Optimale waterpeilen*
Doordat er zich geen bijzondere weersomstandigheden hebben voorgedaan is handhaving van de waterpeilen op normale wijze gerealiseerd.

| P-5.1 Milieubeleid<br>Ontwikkelingen uit de begroting 2008 |
|---|
| Het wordt steeds duidelijker (onder andere IPCC-rapporten) dat de klimaatverandering van grote invloed is op de inrichting en kwaliteit van onze leefomgeving. De inwerkingtreding van de nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening dwingt tot een herbezinning over de rol van het milieu- en energiebeleid in het POP in het kader van de vaststelling van een nieuwe omgevingsplan. Vanuit Europa is sprake van een duidelijke intensivering op het gebied van Klimaat en Energie. Dit heeft zich vertaald in tal van Europese programma's en projecten. |

## P-5.1 Milieubeleid

*Programma klimaat en energie*

Het milieu- en energiebeleid zal een nieuwe rol gaan spelen bij het vaststellen van het nieuwe omgevingsbeleid. Daarom is een Programma klimaat en energie opgesteld met als sturingsfilosofie de Grounds for Change-gedachte. In deze filosofie zijn energie en ruimtegebruik met elkaar verbonden. Het programma gebruikt deze gedachtegang om projecten op het gebied van adaptatie en mitigatie te sturen en de gestelde doelen te bereiken.

In december 2008 is door de Europese unie een richtlijn opgesteld met betrekking tot duurzame energie. De tekst ervan is nog niet officieel gepubliceerd. Toch is al wel duidelijk dat op een belangrijk punt deze richtlijn gevolgen heeft voor het realiseren van de projecten in het kader van het huidige Programma klimaat en energie: aan het gebruik van biobrandstoffen worden duurzaamheidseisen gesteld.

| P-5.2 Bodem<br>Ontwikkelingen uit de begroting 2008 |
|---|
| Bodemsanering |
| De provincie geeft momenteel uitvoering aan het bodemsaneringprogramma 2005-2009. De projecten worden uit drie financieringsbronnen gerealiseerd. De eerste en belangrijkste bron is het budget dat het rijk ter beschikking stelt, € 12 miljoen voor de programmaperiode 2005-2009. Per 1 januari 2006 is echter de verplichte eigen bijdrage van de gemeenten (7,5%) en die van de provincie (2,5%) komen te vervallen. De provincie draagt in de overgangsfase nog wel bij aan financiële verplichtingen die aangegaan zijn voor 1 januari 2006. De voortgang van de bodemsaneringsoperatie is wel afhankelijk van de beschikbaarheid van financiële middelen door derden. De activiteiten en de benodigde financiële bijdragen van derden worden sterk bepaald door de economische ontwikkelingen. Er wordt vaak alleen gesaneerd bij verbouw of nieuwbouw en eigendomsoverdracht (onder andere bij vererving). De provincie en de gemeenten dragen nu eigen geld bij op basis van het belang dat zij aan bepaalde ontwikkelingen hechten. |
| **Waterbodemsanering** |
| Vanaf 2009 ligt de verantwoordelijkheid voor de sanering van waterbodems bij de waterschappen en is het geen provinciale taak meer. Wel blijft de provincie verantwoordelijk voor het beleid rondom verwerking en definitieve berging van baggerspecie in depots. |
| **Bodembescherming** |
| De doorwerking van Europees en landelijk bodembeleid benadrukt een bodemsysteemgerichte benadering. Dat heeft geleid tot actualisatie van bodeminformatie en aanvullende inventarisaties.<br>De doorwerking van deze nieuwe bodeminformatie voor het (eigen) beleid, alsmede dat van andere organisaties en sectoren vindt op interactieve wijze plaats en leidt naar verwachting tot beleidswijzigingen en bijstelling van provinciale doelstellingen. |

Piketauto provincie Drenthe

P-5.2 Bodem
Ontwikkelingen uit de begroting 2008

**Bodemenergie en opslag $CO_2$**

Gebruik van aardwarmte voor onder meer stadsverwarming en $CO_2$-opslag wordt gestimuleerd en maken deel uit van een integraal energieplan voor Zuidoost-Drenthe. Dit energieplan is een vervolg op de Stromenstudie die nog in 2007 gereedkomt en het grondgebied van de gemeenten Coevorden en Emmen bestrijkt.
Bij wijze van voorbeeld voor een grootstedelijke aanpak van het energiebeleid zal in 2007 voor Assen een Plan van aanpak opgesteld worden en zullen maatregelen ontwikkeld en uitgevoerd worden die bijdragen aan Assen $CO_2$ neutraal in 2020.

## P- 5.2 Bodem

*Bodemsanering*
In 2008 is de intentieverklaring bodem getekend. In de intentieverklaring zijn de afspraken verwoord om te komen tot een gedragen aanpak voor spoedlocaties. Momenteel wordt druk gewerkt aan de totstandkoming van het Convenant bodem waarin de intenties nader worden vormgegeven. Voor de bodemsanering worden in het convenant afspraken gemaakt over de uitvoering van de bodemsanering. Een belangrijke afspraak richt zich op de inventarisatie en aanpak van spoedlocaties en wordt (vooralsnog) als volgt beschreven.
“Partijen (VROM, VW, IPO, VNG, UvW) willen met dit convenant vastleggen dat zij de humane spoedlocaties in 2015 zullen hebben gesaneerd dan wel dat zij de risico’s in ieder geval in 2015 zullen hebben beheerst. Uiterlijk 31 december 2010 zal een overzicht gereed zijn waarin voor elke humane spoedlocatie is aangegeven welke (tijdelijke) maatregelen zijn genomen of voorzien. Voor de spoedlocaties waar sprake is van overige risico’s (ecologie en verspreiding) zal dit uiterlijk 31 december 2015 het geval zijn.”

Uitvoering van de bodemsanering verloopt via verschillende sporen:
1. saneringen door de bevoegde overheden Wet bodembescherming (Wbb) - het meerjarenprogramma Wbb
2. saneringen via het ISV-spoor
3. saneringen in eigen beheer (door bedrijven en particulieren)
4. saneringen waterbodems door de waterschappen

*Bodembescherming*
De actualisatie van de bodemkaart is gerealiseerd en wordt gebruikt om in andere beleidsvelden, bijvoorbeeld natuur, input te leveren over het halen van die beleidsdoelen. Ook wordt deze gekoppeld aan de klimaatdoelstellingen.

In 2009 wordt een haalbaarheidsonderzoek geïnitieerd ten behoeve van ontwikkelingen met betrekking tot een Geopark.

*Grondwaterbescherming*
Momenteel wordt de beleidsnotitie gewasbeschermingsmiddelen afgerond. Op basis hiervan zal in 2009 een aantal actiepunten hieruit worden uitgewerkt en uitgevoerd. Te zamen met Omegam Laboratoria en Sorbisense wordt onderzoek gedaan naar alternatieve meetmethoden voor de huidige (dure) bestrijdingsmiddelenonderzoeken in het grondwater.

*Bodemenergie*
In 2008 is ten behoeve van nadere onderbouwing (geologische gegevens) voor concessie- en boorvergunningaanvragen een aantal onderzoeken gestart door particulieren. De technische verkenningen zijn gesubsidieerd door de provincie. In 2008 is ook een uitvoerig onderzoek gestart voor het hele tuinbouwgebied. Dit onderzoek richt zich op de vraag waar op basis van de warmtebehoefte bij bestaande glastuinbouwgebieden in Erica en Klazienaveen het beste geboord kan worden, en hoeveel doubletten noodzakelijk zijn. Op basis van geologische kennis en bedrijfsgegevens wordt een masterplan opgesteld, waarbij in het vervolg in fasen uitvoering zo optimaal mogelijk kan plaatsvinden.
Ook is een start gemaakt met een SNN-studie naar de potenties van de ondergrond voor de benutting van bodemenergie in Noord-Nederland.

| P-5.3 Vergunningverlening<br>Ontwikkelingen uit de begroting 2008 |
|---|
| Gelet op het maatschappelijk belang willen wij per 1 januari 2008 voldoen aan de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (WABO). Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar prioriteit 5.16, Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving. |
| Naar verwachting wordt op zijn vroegst in de eerste helft van 2008 het wetsvoorstel Regelgeving Burgerluchthavens en Militaire Luchthavens vastgesteld, waardoor de taken en bevoegdheden voor de regionale en kleine burgerluchtvaart van het rijk naar de provincies wordt geregeld. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar prioriteit 5.16, Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving. |
| De ontwikkelingen op het gebied van de Europese en nationale wet- en regelgeving bieden mogelijkheden de belasting door bedrijven verder te verminderen. Bij de actualisatie van milieuvergunningen kan na aandacht worden besteed aan de Energie-efficiency uit oogpunt van CO2-doelstellingen, Emissies uit oogpunt van luchtkwaliteit en nationale emissieplafonds (NEC-doelstellingen EU) en Verruimde reikwijdte Wet milieubeheer (afvalpreventie, vervoersmanagement) uit oogpunt van duurzaamheid. In 2011 worden de effecten van de geïntensiveerde actualisatie van de milieuvergunningen geëvalueerd. |

## P- 5.3 Vergunningverlening

*Ontwikkelingen 2e bestuursrapportage; deze moeten aangepast worden ten behoeve van de jaarrekening.*
In de Voorjaarsnota 2008 is aangegeven dat de WABO op 1 januari 2009 in werking zou treden. Op 23 juli jl. heeft het college van GS een brief van het ministerie van VROM ontvangen waarin wordt medegedeeld dat de invoeringsdatum van de WABO is verschoven naar 1 januari 2010. De discussie over het inrichten van omgevingsdiensten is na het verschijnen van het rapport van de commissie-Mans in een stroomversnelling geraakt. Op dit moment is de inzet van de provincies om in elke provincie uitvoeringsdiensten op te richten waarin gemeenten en provincies samenwerken. Uitgangspunt is dat de omgevingsdiensten pas starten als zij voldoen aan minimale, vooraf vastgestelde kwaliteitseisen. De taken van de omgevingsdiensten zijn geënt op de Wabo-taken. De Wabo kan dan ook gezien worden als basis voor deze omgevingsdiensten.

Voornemen van het Ministerie van VROM is om per 1 januari 2010 de WABO in te voeren. Ter voorbereiding op de invoering zijn er conceptsamenwerkingsafspraken opgesteld. Verder is er aansluiting bij Omgevingsloket online gerealiseerd. Daarnaast zijn de functies voor de front-office, casemanagers en accountmanagers beschreven.
Ook is er overeenstemming bereikt met de gemeenten met betrekking tot nut/noodzaak van de pilot WABO.

IPO en VNG dienen voor 1 april 2009 aan het Ministerie van VROM uitsluitsel te geven over hoe de Omgevingsdiensten in te richten.
Het IPO stelt zich op het standpunt dat de inzet moet zijn dat provincies het bevoegde gezag blijven voor de IPPC-inrichtingen en andere grote en ingewikkelde bedrijven. Daarnaast kan er pas sprake zijn van een bevoegdheidsoverdracht wanneer sprake is van een vastgesteld kwaliteitsniveau van de uitvoering.

Per 1 juli 2009 wordt de Wet luchtvaart van kracht. De bevoegdheden worden overgeheveld van het rijk naar de provincies. Het betreft hier een kaderwet, die door middel van AMvB's nader wordt uitgewerkt. Met het team Verkeer en Vervoer is een samenwerkingsovereenkomst gesloten met betrekking tot de implementatie van de wet. Verder zullen er een ontheffing Luchtvaartbesluit en een verordening worden opgesteld.

| P-5.4 Handhaving<br>Ontwikkelingen uit de begroting 2008 |
|---|
| **WABO** |
| De invoering van de WABO zal ingrijpende gevolgen hebben voor de provinciale handhaving. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar prioriteit 5.16, Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving. |
| **Luchtvaartterreinen** |
| Medio 2008 zal de provincie het bevoegde gezag worden met betrekking tot regionale en kleine luchtvaartterreinen. Zie voor een nadere toelichting prioriteit 5.16, Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving. |
| **Samenwerking Handhaving Drenthe** |
| In Drenthe zijn 12 gemeenten, 4 waterschappen, de politie, de Algemene Inspectie Dienst, Ministerie van VROM en het Openbaar Ministerie actief op het terrein van de handhaving. Om niet versnipperd op te treden heeft de provincie de regierol opgedragen gekregen om samenwerking te initiëren, te stimuleren en te coördineren. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar prioriteit 5.17, Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen. |

## P-5.4 Handhaving

*WABO*
*Invoering van de WABO is uitgesteld tot 1 januari 2010.*

*Luchtvaartterreinen.*
De overdracht van de taken van het rijk naar de provincie heeft niet in 2008 plaatsgevonden omdat de wettelijke regelingen niet op tijd klaar waren. De overdracht is nu voorzien op 1 juli 2009.

*Samenwerking Handhaving Drenthe*
In 2008 is een nieuwe samenwerkingsovereenkomst tussen de verschillende handhavingorganisaties in Drenthe ondertekend. Met deze overeenkomst hebben gemeenten, waterschappen en provincie zich verplicht tot intensivering van de samenwerking op het gebied van handhaving. Daarnaast is met de provincies Groningen en Fryslân voor een zevental onderwerpen een gezamenlijk handhavingsuitvoeringsprogramma 2009 vastgesteld.

| P-5.5 Natuur en Landschap<br>Ontwikkelingen uit de begroting 2008 |
|---|
| Flora- en Faunawet (FFW) |
| Er zal een start worden gemaakt met het evalueren van het Faunabeheerplan en de provinciale FFW-beleidsnota . |
| **Natuurbeschermingswet 1998/Natura 2000** |
| In Drenthe liggen 14 Natura 2000-gebieden, die zijn of worden aangewezen op grond van de Natuurbeschermingswet 1998. Voor deze gebieden worden beheerplannen opgesteld, die uiterlijk in 2012/2013 gereed moeten zijn. De provincie is verantwoordelijk voor 8 beheerplannen en is nauw betrokken bij de opstelling van de overige beheerplannen. In het najaar van 2007 wordt gestart met de voorbereiding. De verwachting is dat na vaststelling van beheersplannen het aantal vooroverleggen en/of vergunningen licht zal afnemen. Dit komt doordat maatregelen die in het beheerplan staan niet meer apart vergunningplichtig zijn. |
| **Natuur, bos en landschap** |
| Beleidswijzigingen door het rijk, zoals vastgelegd in de Nota ruimte: minder aandacht en geen rijksmiddelen voor natuur en landschap (bosuitbreiding, inrichting en beheer van landschapselementen) buiten de door het rijk erkende onderdelen van EHS en nationale landschappen.<br><br>Meer armslag voor beleidskeuzes en het benutten van kansen door decentralisatie van taken en afspraken in kader Investeringsbudget landelijk gebied (ILG). |
| **Informatiesysteem** |
| Door het Ministerie van LNV wordt gewerkt aan de oprichting van een zogenaamde gegevensautoriteit. Dit kan ook gevolgen hebben voor de werkwijze bij de provincies.<br><br>De behoefte aan gegevens over flora en fauna is sterk toegenomen onder invloed van de FFW. Om het grote aantal aanvragen goed te kunnen verwerken, wordt systematisch doorgewerkt aan verbetering van de toegankelijkheid van het informatiesysteem |
| **Ontgrondingen** |
| Procedures van al ingediende en nog in te dienen ontgrondingsaanvragen en de daartegen ingebrachte of nog in te brengen bedenkingen en eventuele beroepen, lopen door. |

## P-5.5 Natuur en Landschap

*Flora- en Faunawet (FFW)*
De evaluatie van het Faunabeheerplan is in 2008 gestart. Het rapport wordt in het voorjaar van 2009 opgeleverd. Vervolgens zal de provinciale FFW-beleidsnota waar nodig worden herzien.

*De ecologische hoofdstructuur*
Voor Drenthe wordt in totaal 19.990 ha landbouwgrond omgevormd tot natuur. In 2007 is daarvan reeds 12.760 ha gerealiseerd. Wij moeten, uitgaande van realisatie EHS in 2018, nog 7.230 ha realiseren. Daarvan hebben wij met de minister van LNV een inspanningsverplichting afgesproken dat 40% door particulieren wordt gerealiseerd, wat overeenkomt met circa 3.000 ha. De grondverwerving moet in 2015 gereed zijn en de inrichting in 2018. In landelijk perspectief is Drenthe wat grondverwerving betreft koploper. Ook in de periode 2007-2008 hebben wij 720 ha grond verworven. Een punt van zorg is dat particulier natuurbeheer nog nauwelijks van de grond komt en ook de inrichting van de reeds verworven en aan de terreinbeherende instanties doorgeleverde gronden vaak nog niet kan worden gerealiseerd. De komende periode zal daarom onze realisatiestrategie naast grondverwerving vooral gericht zijn op particulier beheer en inrichting.
Er wordt gewerkt aan het nog beter toegankelijk maken van het provinciale natuurinformatiesysteem waarbij ook geanticipeerd wordt op landelijke ontwikkelingen, zoals de Gegevensautoriteit Natuur bij LNV.

*Natuurbeschermingswet 1998/Natura 2000*
Het project Opstellen beheerplannen N2000 is eind 2007 formeel gestart door het vaststellen van de startnotitie door GS. In maart 2008 is door de minister besloten de procedure te wijzigen. Dit betekent dat de provincie eerst de beheerplannen Natura 2000 opstelt en dat daarna de aanwijzingsbesluiten definitief worden. Begin 2008 is de projectgroep geformeerd

Landgoed Kleuvenveen

waarin diverse terreinbeheerders, overheden en andere belangenbehartigende organisaties uit de natuur, recreatie- en landbouwsector deelnemen. De projectgroep heeft medio 2008 het plan van aanpak voor het opstellen van de beheerplannen (en het communicatieplan) vastgesteld. Het opstellen van de beheerplannen is uitbesteed aan een combinatie van (advies)bureaus. Selectie van de bureaus is geschied door een Europese aanbestedingsprocedure. In september 2008 is de combinatie daadwerkelijk begonnen met de inventarisatiefase van het project. De inventarisatiefase zou eind 2008 moeten zijn afgerond, maar door problemen ten aanzien van de benodigde gegevens is dit doorgeschoven naar januari 2009. De beheerplannen dienen in september 2009 in concept aan de minister te worden aangeboden. Complicerende factor daarbij is wel dat er vanuit het rijk nog steeds geen duidelijke richtlijnen beschikbaar zijn over het hanteren van de ammoniakproblematiek in de beheerplannen. De conceptbeheerplannen zullen door de minister in beschouwing worden genomen bij de definitieve aanwijzingsbesluiten in het laatste kwartaal van 2009. Vervolgens zal het formele traject van vaststelling van de beheerplannen in gang worden gezet.

*Ontgrondingen*

In 2008 zijn in totaal 10 ontgrondingvergunningen verleend. De Raad van State heeft uitspraak gedaan over de omstreden ontgronding in het Gasselterveld waarbij de provincie in het gelijk is gesteld. De ontgrondingsvergunning is rechtmatig, maar de totale oppervlakte is teruggebracht, alsmede de doorlooptijd van de vergunning. Hiermee is een belangrijke concessie gedaan in de richting van de particuliere natuurbescherming en de terreinbeheerder SBB.

| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP)<br>Ontwikkelingen uit de begroting 2008 |
|---|
| **ILG/pMJP** |
| Met het provinciaal Meerjarenprogramma (pMJP) 2007-2013 is gekozen voor een integrale aanpak om de ambities in het landelijk gebied te verwezenlijken. Met het van kracht worden van de Wet inrichting landelijk gebied (WILG) is de provincie met ingang van 1 januari 2007 verantwoordelijk voor de realisatie van verschillende rijksdoelen in het landelijk gebied. Het gaat hierbij om rijksdoelen op het gebied van natuur, landschap (alleen voor nationale landschappen), bodem, water, landbouw, recreatie en toerisme en de sociaaleconomische vitalisering. De budgetten die voor het realiseren van de rijksdoelstellingen beschikbaar zijn, zijn ondergebracht in één Investeringsbudget landelijk gebied (ILG). De middelen die het rijk hiervoor in de periode 2007-2013 beschikbaar stelt, zijn onderdeel van de provinciale programmabegroting en worden op basis van de provinciale beschikkingen in projecten ingezet. |
| **Natuur** |
| Grondverwerving is noodzakelijk om de EHS in 2018 voltooid te hebben, maar ook onmisbaar om gebiedsgerichte processen te kunnen faciliteren.<br>Omslag van verwerving naar beheer biedt kansen voor particulier natuurbeheer, maar kan tegelijkertijd ook voor stagnatie in functieverandering en de realisatie van de inrichting van EHS zorgen.<br>Met het rijk zijn afspraken gemaakt rondom de financiering van ecologische verbindingszones, zodat hier kansen op een versnelling van de uitvoering aanwezig zijn.<br>Door maatregelen tegen verdroging en verzuring en vermesting worden de natuurdoelen beter gestalte gegeven. |
| **Landbouw** |
| Door schaalvergroting verdwijnen in de primaire sector steeds meer agrarische bedrijven. Dit leidt tot veel gronddynamiek met gevolgen voor de aankoop van gronden ten behoeve van EHS en voor landinrichting/kavelruil. |
| **Landschap** |
| Het rijk beperkt zijn inzet voor het landschap tot de nationale landschappen, waarvan Drenthe er één bezit, het Drentsche Aa-gebied. |

| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP)<br>Ontwikkelingen uit de begroting 2008 |
|---|
| **Water** |
| Uitvoering moet gebeuren met inzet van middelen door de regionale partijen en combinatie van maatregelen op het gebied van EHS bijvoorbeeld. Met het beschikbaar stellen van rijksmiddelen in de vorm van synergiegelden kan hier nu een impuls aan worden gegeven. |
| **Sociaaleconomische ontwikkeling** |
| De inzet van aanvullende Europese middelen boven op de regionale middelen biedt kansen om de sociaal-economische vitalisering van het Drentse platteland verder vorm te geven. |
| **Leefbaarheid** |
| Op basis van het ILG en het pMJP is in 2007 een start gemaakt met de nieuwe opzet van de uitvoering van het plattelandsbeleid. Het nieuwe Europese Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP 2) biedt mogelijkheden voor de regionale stimulering van diversificatie van de plattelandseconomie (onder andere LEADER). |

## P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP)

*pMJP algemeen*

De uitvoering van het pMJP ligt goed op stoom. Vergeleken met andere provincies doet Drenthe het zelfs uitstekend. Dit blijkt uit de resultaten van de Visitatiecommissie die eind vorig jaar door het IPO is ingesteld.

Het pMJP is een programma voor de periode 2007-2013. De beschikbare budgetten waren tot nu toe gelijkelijk over de 7 jaren verdeeld (1/7, 1/7 .... 1/7). De ervaring leert, dat een programma als dit een aanloopperiode nodig heeft en dat langzamerhand in de loop van de jaren de uitgaven exponentieel gaan toenemen. Tegen deze achtergrond is het afgelopen jaar de planning en programmering voor de hele planperiode verbeterd. Voor een deel heeft dat al zijn vertaling gekregen in de tweede Bestuursrapportage van 2008. Een verdere vertaling vindt plaats via de begroting 2009. De onderbesteding over 2008 vindt voor een deel hierin zijn verklaring. De onderbesteding is echter met name ontstaan, omdat wij verwacht hadden eind 2008 nog een tweetal belangrijke aankopen af te kunnen ronden. Deze aankopen zijn echter begin 2009 afgerond.

Hierna worden de diverse thema's toegelicht. Enkele zaken willen wij hier specifiek onder de aandacht brengen.

De grondverwerving voor de EHS ligt goed op schema. Met betrekking tot de inrichting van de EHS is veel in uitvoering; een versterking van de regie op de inrichting achten wij wel noodzakelijk om de voortgang erin te houden.

Het onderdeel Milieukwaliteit laat nog een forse achterstand zien. Daarvoor zijn twee redenen aan te wijzen. In tegenstelling tot andere onderdelen van het pMJP gaat het hier om een onderdeel dat pas in 2007 is gestart. Een aanloopperiode is nodig alvorens tot realisatie te kunnen komen. Verder is van belang, dat de EHS voor een belangrijk deel is verworven, voordat de milieukwaliteit van de EHS kan worden versterkt. Met andere woorden, in tijdsvolgorde wordt eerst het accent gelegd bij verwerving, daarna bij versterking van de milieukwaliteit.

Het onderdeel sociaaleconomische vitalisering krijgt steeds meer vorm en inhoud.

*Natuur/realisatie EHS*

In 2008 is de realisatiestrategie EHS door GS vastgesteld; een belangrijke stap om de realisatie EHS in beeld te brengen en afspraken te maken over verwerving, inrichting en particulier natuurbeheer. Het jaar 2008 is moeizaam gestart voor de grondverwerving; de prijzen in de grondmarkt stegen enorm waardoor eigenaren een afwachtende houding aannamen. Uiteindelijk terugkijkend is er een inhaalslag gemaakt in de loop van het jaar. In de loop van het

jaar is het subsidieplafond verhoogd met het doel 2 bedrijven te verwerven; de aktepassering van deze bedrijven zal in 2009 plaatsvinden. Voor de ILG-periode (2007-2013) loopt de verwerving voorspoedig. De inrichting voor natuur ligt op schema. Er zijn verplichtingen aangegaan die in de loop van de ILG-periode tot realisatie leiden. Met het oplossen van de knelpunten met rijks-infrastructuur is een start gemaakt.

*Programma Beheer*
De prestaties worden gerapporteerd door Dienst Regelingen. De gegevens zijn niet tijdig beschikbaar.

- Functieverandering/inrichting. Nadat in 2007 bleek dat een aantal beheerders er niet in was geslaagd tijdig hun aanvraag in te dienen is in 2008 overgegaan tot een extra openstelling. Enkele grote projecten zijn toen voor inrichting ingediend, zoals het Stroetenveld en Torenveen. Verwachting 2009: een aantal aanvragen van bosboeren is ingediend.
- SAN: Voor continuïteit is minder aangevraagd, voor nieuwe overeenkomsten meer. Op basis van de rapportage hebben we door verschuiving de nieuwe aanvragen kunnen honoreren. Verwachting 2009 : Beperkte openstelling SAN voor akkerranden (veenkoloniën) en landschap. Verwachting is een goede deelname.
- SN: Zowel voor continuïteit en nieuwe aanvragen zijn de budgetten overschreden. Ook deze aanvragen hebben wij door te schuiven kunnen honoreren. Verwachting voor 2009: volgens planning.

Creëren van goede balans rood-groen binnen samenwerkingsverband Leek - Roden

*Milieutekorten*
Maatregelen tegen verdroging
De projectvoorbereiding is gestart in de TOP-gebieden Drentsche Aa, Drents Friese Wold, Fochteloërveen, Bargerveen, Dwingelderveld, Elperstroom, Peizerdiep en Reest. Voor het Dwingelderveld en het Fochteloërveen is een Life subsidieaanvraag ingediend. Voor het Bargerveen is duidelijk geworden waar en hoe breed een bufferstrook aan de zuidzijde moet worden aangelegd. Hiermee is 225 ha functiewijziging gemoeid. De voorbereiding van de aanpak van de verdroging voor het Peizerdiep wordt meegenomen in de landinrichting Roden/Norg en Peize. Voor alle gebieden is de relatie met grondverwerving voor de EHS in kaart gebracht

*Maatregelen tegen verzuring en vermesting*
In 2008 is het project Duurzaam boer blijven in Drenthe gestart dat de stikstofuitstoot van melkveehouderijen naar de EHS zal verminderen. Verder zijn diverse grote afplagprojecten (bijvoorbeeld VIEP, Dwingelderveld) ten behoeve van de ontwikkeling van nieuwe natuur ingepland voor de uitvoering in 2009 en 2010. In het kader van de synergie-gelden zijn met de waterschappen al projecten gekoppeld met dit thema. Met de waterschappen wordt begin 2009 geïnventariseerd welke overige waterprojecten 'op de plank' liggen voor uitvoering in deze ILG-periode die het thema verzuring en vermesting kunnen worden gekoppeld. In 2009 wordt gestart met een herhaling c.q. actualisatie van de zogenaamde nulmeting die in 2006, voorafgaand aan de ILG-periode is uitgevoerd.

De overige prestaties onder natuur, zoals subsidiëring schaapskuddes, zijn uitgevoerd.

*Landbouw*
Landbouwstructuurverbetering ligt op schema. Voor de pilot agrobiodiversiteit was het Amerdiep-project bedoeld. In 2009 wordt bezien hoe dit nader in te vullen.

*Landschap, recreatie en toerisme, bodem*
Deze prestaties liggen op schema. Voor de Subsidieregeling onderhoud landschapselementen (SOL) worden geen nieuwe overeenkomsten afgesloten. Aflopende overeenkomsten komen onder het Programma Beheer te vallen. Door Tennet is voor de compensatie van hoogspanningskabels over de Reest een bedrag van € 6 miljoen beschikbaar gesteld voor landschap. Hiervoor worden concrete projecten ontwikkeld.

*Water*
In 2008 was hiervoor geen prestatie te leveren. In 2009 komt geld beschikbaar in de vorm van Synergiegelden. Dit wordt gekoppeld aan reeds geprogrammeerde projecten in samenwerking met de waterschappen.

*Sociaaleconomische vitalisering*
In 2008 is de Stimuleringsregeling plattelandsondernemers STIPO van start gegaan. Deze regeling is van toepassing voor heel Drenthe, voor de thema's Toerisme en Verbrede landbouw. In het LEADER-gebied Zuidoost-Drenthe kan ook het MKB van de regeling gebruikmaken. De functie van ondernemerscoach is ingevuld. Er zijn inmiddels 80 aanvragen in behandeling. Uit de extra provinciale middelen voor de impuls vitaal platteland zijn, na een aarzelend begin in 2007, diverse projecten gehonoreerd. Dit instrument, waarbij zonder hoge bureaucratische lasten kleine projecten gesteund kunnen worden, werkt efficiënt. Ook in 2009 worden er veel aanvragen verwacht. Het zwaartepunt bij de besteding van de middelen voor sociaaleconomische vitalisering ligt bij de uitvoering in de gebieden.

*Stand van zaken per gebied*

Noord-West

In 2008 is een projectenlijst opgesteld, waarop ruim 80 projecten staan die de komende jaren uitgevoerd kunnen gaan worden. Daarnaast is gewerkt aan het maken van een Leekstermeervisie met betrokken partijen, een visie rond het dorp Peizermade en wordt ondersteuning verleend aan ondernemersinitiatieven Veenhuizen. Er is verder gewerkt aan de uitvoering waterberging VIEP en ontwikkelingen rond het Fochteloerveen. In het kader van Sociaaleconomische vitalisering zijn diverse bijdragen aan kleine projecten op het gebied van landschap, dorpsommetjes en bewonersactiviteiten verstrekt.

Drentsche Aa

In 2008 is gewerkt aan het uitklappen van de werkwijze, aanpak en beschikbaar stellen van middelen vanuit het nationaal beek- en esdorpenlandschap (NBEL) Drentsche Aa naar het totale Nationale Landschap. Dit is tevens het pMJP-gebied. Het Amerdiep-project is verder onderzocht, maar heeft in 2008 nog niet tot een definitieve projectopzet geleid. Voor de verdubbeling N33: hoe landschappelijk inpassing te verbeteren en gelijktijdig de barrièrewerking (natuur, recreatie, dorpen) op te heffen. Verder is er uitvoering gegeven aan de staande uitvoeringsprogramma's NBEL en het Nationaal Park.

Zuidwest

In 2008 is via het pMJP in Zuidwest voor € 33 miljoen aan verplichtingen aangegaan. Daarvan kwam € 1.2 miljoen uit de Europese POP-gelden. Een elftal projecten kwam in aanmerking voor een subsidie uit de impuls Sociaaleconomische vitalisering.

Vanaf dit jaar zal een stijgende lijn zichtbaar worden in het aantal financiële verplichtingen dat wordt aangegaan. Projecten, zoals Havelte-Oost en Frederiksoord komen nu in de uitvoeringsfase. De grote natuurontwikkelingsprojecten, zoals in het Dwingelderveld, de Middenloop van de Vledder Aa en het Reestgebied zullen dan echt van de grond komen. Daarnaast zijn er vele initiatieven op het gebied van Sociaaleconomische vitalisering.

Hunze

Het afgelopen jaar zijn er veel inspanningen verricht in het realiseren van de natuurontwikkeling Lofar (loopt nog), het obstakelvrij maken voor de uitvoering van Torenveen (180 ha natuur en hermeandering), afronding onderzoek Tusschenwater (samengaan functies openbare drinkwatervoorziening, waterberging en natuurontwikkeling met een gebied van totaal ca 500ha). Hiervoor is MER-procedure gestart. Er zijn de nodige gronden aangekocht en geruild om de realisatie van Tusschenwater, Noordma, Oude Weer en Mandelanden mogelijk te maken waarbij een grote bijdrage aan landbouwstructuurverbetering is bewerkstelligd. Ook op het gebied van de leefbaarheid zijn de nodige projecten uitgevoerd en in voorbereiding.

Zuidoost

Begin 2008 ontving de Gebiedscommissie Zuidoost-Drenthe de goedkeuring van haar LEADER-/POP-programma van het Ministerie van LNV.

Zuidoost-Drenthe heeft zich in 2008 diverse projecten gecommitteerd waaronder het Cultuur, kennis en beleefcentrum collectie Brands, het kunstproject "Dorpsgezichten", de Herinrichting van het Gebied tussen Huttenheugte en Dalen, Het landschapplan Wachtum-Dalen, Gees vitaal en de uitvoering van de Stipo-regeling. De Stipo-regeling heeft in Zuidoost-Drenthe al 50 initiatieven opgeleverd.

Daarnaast heeft de gebiedscommissie zich gericht op de planontwikkeling voor 10 zogenaamde sterprojecten, die breed over de thema's van de gebiedsopgave gaan. Voor elk sterproject is een plan van aanpak gemaakt. Er zijn gebiedsgerichte sterprojecten, zoals de Runde

(inclusief grensoverschrijdend fiets- en wandeltoerisme, De Klencke, Vaarwaterwereld en het Schoonebekerdiep en themagerichte sterprojecten, zoals Veenland , innovatie toerisme en vitale dorpen. Belangrijke projecten voor 2009 zijn de planvorming rond het Bargerveen, waarin een flink aantal ILG-doelen gerealiseerd kunnen worden, de uitvoering van het Runde-programma, RSP Coevorden, toeristische productontwikkeling, de start van de Veencompagnie, een project gericht op uitvoering van de belvedèrestudie van Hondsrug tot Hümmling .

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

P-5.0 Waterhuishouding
Prioriteiten uit Begroting 2008

**5.1. Opgaven voor wateroverlast en watertekort en combineren "groenblauwe diensten"**

Provincies hebben een regisserende rol richting waterschappen voor de uitvoering van maatregelen op het terrein van waterbeheersing. Een belangrijk thema in de samenwerking met onze waterschappen zijn de opgaven voor het tegengaan van wateroverlast en watertekort. Het proces tot aanwijzing van de gebieden voor waterberging in Drenthe loopt. De gebieden worden planologisch vastgelegd in een POP c.q. de nieuwe structuurvisie. Met de inrichting van bergingsgebieden is reeds begonnen in Noord-Drenthe (Eelder- en Peizerdiep, Lappenvoort en Tusschenwater ten zuiden van het Zuidlaardermeer). Met deze prioriteit wordt tijdig ingespeeld op de klimaatontwikkelingen. Uiterlijk in 2015 is het gewenste veiligheidsniveau bereikt. Bij het treffen van maatregelen voor waterbeheersing wordt waar mogelijk gestreefd naar het combineren van "blauwe en groene diensten". "Groenblauwe diensten" zijn projecten en activiteiten op het gebied van water, landschap, natuur, cultuurhistorie en recreatie die de kwaliteit en toegankelijkheid van het landelijk gebied verhogen en die verder gaan dan de wettelijke plicht hiertoe. Ze worden uitgevoerd door particuliere grondgebruikers. Bij "groenblauwe diensten" gaat het ook om waterberging, waterconservering en verbetering van de kwaliteit van grond- en oppervlaktewater. Het gaat om actief beheer en betreft geen schaderegeling. Waar mogelijk wordt aansluiting gezocht bij doelen op het terrein van natuur en recreatie. In de op te stellen nota Groenblauwe diensten worden in samenspraak met de waterschappen visie en doelstellingen geformuleerd.

**5.2. Bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit**

In het pMJP is voor de gebieden met de hoogste prioriteit (zogenaamde TOP-gebieden) een begroting opgenomen van € 34,7 miljoen voor de periode 2007 tot en met 2013. Hierbij is rekening gehouden met bijdragen van de provincie van 7% en de waterschappen van 40%. De rest wordt gefinancierd uit de programma's ILG en POP. Sommige maatregelen betreffen gebieden van terreinbeheerders. Zij beschikken vaak niet over voldoende eigen middelen om een substantiële bijdrage te kunnen leveren aan de maatregelen antiverdroging. Om de doelstelling voor antiverdroging toch te kunnen halen wordt voorgesteld de provinciale bijdrage voor de uitvoering van maatregelen te verdubbelen.

**5.3. Verbeteren waterkwaliteit Drentse beken**

In het kader van de Europese Kaderrichtlijn Water worden de ambitieuze doelen en normen voor de waterkwaliteit van de Drentse beken afgewogen volgens het principe van "praktisch en (financieel) haalbaar". Per hoofdstroomgebied wordt een MKBA uitgevoerd voor de te nemen maatregelen. In de analyses wordt inzichtelijk gemaakt welke maatschappelijke baten worden bereikt, naast de baten voor de waterkwaliteit. Op basis van de resultaten gaan wij na of een extra provinciale investering in water en gebiedsontwikkeling aanbeveling verdient. Bij het treffen van maatregelen ligt een relatie met het beleidskader Blauwe Diensten (zie 5.1).

**5.4. Opstellen Innovatieve visie grondwater**

De voorraad zoet grondwater onder het Drents Plateau is van strategische betekenis voor meerdere gebruiksfuncties voor mens en natuur, onder andere koude- en warmteopslag, energiewinning warm grondwater, enz. Het beheer vraagt een integrale visie, met betrekking tot de afstemming van gebruiksfuncties en het nemen van beschermingsmaatregelen. De visie wordt ontwikkeld samen met bedrijfsleven, wetenschap en medeoverheden. Centraal in de aanpak staat de instelling van een grondwaterplatform Drenthe. Het platform moet samen met de provincie vormgeven aan beleidsdoelen en het ontwikkelen van projecten. Het project Risicogericht grondwaterbeschermingsbeleid is een bouwsteen voor deze visieontwikkeling.

**5.5. Versterken proces samenwerking alle partijen binnen waterketen**

De provincies hebben wettelijke bevoegdheden in de waterketen. Het wetsvoorstel "Verankering en bekostiging gemeentelijke watertaken" onderstreept de provinciale bevoegdheden voor het toezicht op gemeenten voor (verbrede) rioleringsplannen (afstemming en normering) en de provinciale rol als bevoegd gezag voor grondwater. De nieuwe Waterwet voorziet in het maken van bestuurlijke afspraken (waterakkoorden) tussen gemeenten en waterschappen over de aanpak van waterproblemen, met een toezichthoudende c.q. arbitrerende rol voor de provincies. Naast de wettelijke taken zien wij een stimulerende en faciliterende rol voor de provincie ter versterking van de "bottom up"-samenwerking in de waterketen tussen waterbedrijf, waterschappen en gemeenten. De samenwerking moet leiden tot een grotere doelmatigheid en transparantie in de keten en een verantwoorde kostenbeheersing voor de Drentse burger.

## P- 5.0 Waterhuishouding

*5.1. Opgaven voor wateroverlast en watertekort en combineren "blauwe en groene diensten"*
Ter voorkoming van wateroverlast is in 2008 het convenant Meppelerdiep ondertekend en is de deelstructuurvise (tevens uitwerkingsopdracht POP II) Aanwijzing bergingsgebieden in Zuid-Drenthe opgesteld. Tevens zijn de regionale keringen vastgelegd. In samenwerking met Overijssel, Groningen en inliggende waterschappen is de Kadernotitie normering regionale wateroverlast opgesteld. Hierin zijn de normen opgenomen voor de kans op wateroverlast variëren van 1 keer per 10 jaar voor grasland tot 1 keer per 100 jaar voor stedelijk gebied.
De waterschappen werken de normen gebiedsgericht verder uit.
De uitwerking van het convenant Meppelerdiep is ingebed in het Gebiedsprogramma Zuid-West. Eind 2008 heeft de provincie Drenthe een eerste stap gezet om, samen met de vier waterschappen, een kader groenblauwe diensten te ontwikkelen. Dit heeft geresulteerd in een ontwikkelkader. Het bevat de eerste stap naar een voldragen beleidsinstrument.

*5.2. Bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit*
De projectvoorbereiding is gestart in de top-gebieden Drentsche Aa, Drents-Friese Wold, Fochteloërveen, Bargerveen, Dwingelderveld, Elperstroom, Peizerdiep en Reest. Voor het Dwingelderveld en het Fochteloërveen is een Life subsidieaanvraag ingediend. Voor het Bargerveen is duidelijk geworden waar en hoe breed een bufferstrook aan de zuidzijde moet worden aangelegd. Hiermee is 225 ha functiewijziging gemoeid. De voorbereiding van de aanpak van de verdroging voor het Peizerdiep wordt meegenomen in de landinrichting Roden/Norg en Peize. Voor alle gebieden is de relatie met grondverwerving voor de EHS in kaart gebracht. In het kader van het project Realisatiestrategie EHS wordt in 2009 meer duidelijkheid verwacht over de realisatie van de grondverwerving.

*5.3. Verbeteren waterkwaliteit Drentse beken*
Een onderzoek naar de effecten van beekherstel in Drenthe is eind 2008 uitgevoerd. In deze maatschappelijke kosten - batenanalyse (MKBA) is inzichtelijk gemaakt welke maatschappelijke baten worden bereikt, naast de baten ten aanzien van de doelen voor waterkwaliteit en waterkwantiteit. Op basis van de resultaten wordt in 2009 nagegaan in hoeverre beekherstel in het nieuwe omgevingsbeleid wordt opgenomen en of een extra provinciale investering in water en gebiedsontwikkeling aanbeveling verdient.

*5.4. Opstellen Innovatieve visie grondwater*
In november is de eerste werkconferentie gehouden ter voorbereiding van het opstellen van een innovatieve grondwatervisie. Bovendien is in de notitie Drenthe kiest aangekondigd dat de provincie de mogelijkheden om het grondwater te gebruiken als 'waterfabriek' voor Noord-

Nederland wil gaan onderzoeken. Hiermee krijgt de innovatieve grondwatervisie een plaats in het nieuwe omgevingsbeleid.

*5.5. Versterken proces samenwerking alle partijen binnen waterketen*
Op 3 september 2008 hebben drie waterbedrijven, vier waterschappen en het merendeel van de Drentse gemeenten een begin gemaakt met het inventariseren en ontwikkelen van een aantal samenwerkingsprojecten. De deelnemende partijen zijn vervolgens gestart met het voorbereiden en uitvoeren van de volgende projecten.

*Monitorsysteem.*
Voor heel Drenthe ontwikkelen de waterschappen en de gemeenten één uniform systeem waarmee het functioneren in de praktijk van alle overstorten en pompgemalen in het riool- en zuiveringssysteem kan worden gevolgd. De provincie heeft de vier waterschappen en de gemeenten hiervoor een stimuleringsbijdrage verleend. Het project loopt.
Met provinciebrede verzameling van data en vervolgens bewerking daarvan gaan de gemeenten en waterschappen het afvalwatersysteem in Drenthe uiteindelijk slimmer beheren. Dit systeem kan in 2010 operationeel zijn. De vier waterschappen en de provincie trekken dit project

*Inventarisatie nieuwbouwplannen Drentse zorginstellingen*
De provincie en de vier waterschappen hebben de nieuwbouwplannen laten inventariseren in de zorgsector. Aan de hand hiervan start in 2009 een deelproject gericht op de integratie van brongescheiden sanitatie in nieuwbouwprojecten in de zorg.

*Zorgplicht grondwater*
De wet verbrede gemeentelijke watertaken is op 1 januari 2008 in werking getreden. De gemeenten nemen het initiatief om alle betrokken overheden uit te nodigen voor het opstellen van uitvoeringsafspraken.

*Vergroten waterbewustzijn*
De provincie neemt het initiatief bij het ontwikkelen van communicatie-activiteiten over samenwerking in de waterketen. Leidend daarbij wordt de campagne 'Nederland leeft met water'. Vanuit de regio zullen we voorstellen doen voor de invulling van deze campagne. Deze hebben uiteraard een bredere opzet dan de invalshoek waterketen.

*Doorontwikkelen van de OAS nieuwe stijl*
De partijen gaan verder met het uitvoeren van optimalisatiestudies van de Drentse rioleringsstelsels. Over de vorm en inhoud daarvan maken wij nadere afspraken. Het waterschap Reest en Wieden treedt op als trekker.

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 5.1. Opgaven voor wateroverlast en watertekort en combineren "blauwe en groene diensten" | - Veilig en bewoonbaar Drenthe. Geen ernstige bedreigingen van wateroverlast. Stedelijke gebieden beschermen tegen water volgens norm overstromingsfrequentie kaden 1 x 100 jaar.<br>- Waterbergingsgebieden zijn uiterlijk 2015 gerealiseerd. | - Afronden proces aanwijzing bergingsgebieden en start uitwerking in Structuurvisie.<br>- Inrichting gebieden waterberging.<br>- Opstellen beleidsnota Blauwe en groene diensten. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 5.2. Bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | - Verdroging aanpakken in<br>- 8 zogenaamde TOP-gebieden en hiervoor in pMJP geformuleerde doelstellingen uiterlijk in 2013 bereiken. | - Per gebied globale klimaattoets uitvoeren.<br>- Stimulering projectontwikkeling door grotere provinciale bijdrage.<br>- Uitvoering maatregelen in gebieden Bargerveen, Dwingelderveld, Elperstroom, Peizerdiep en Reest.<br>- P.M.: start uitvoering gebieden Drentsche Aa, Drents-Friese Wold en Fochteloërveen. |
| 5.3. Verbeteren waterkwaliteit Drentse beken. | - Formuleren ecologische doelstellingen (kwalitatief en kwantitatief) voor Drentse wateren, waarbij zoveel mogelijk ook maatschappelijke nevendoelen worden gehaald.<br>- Herstellen beken in combinatie met realiseren doelen natuur en recreatie geeft meerwaarde voor leefomgeving. | - Uitvoeren MKBA 4 hoofdstroomgebieden. |
| 5.4. Opstellen Innovatieve visie grondwater | - Formuleren beleid voor integraal beheer strategische voorraad zoet grondwater. | - Instelling grondwaterplatform Drenthe.<br>- Opstellen innovatieve visie Grondwater. |
| 5.5. Versterken proces samen-werking alle partijen binnen waterketen | - Kostenreductie voor bedrijven en burgers van beheer voorzieningen in integrale waterketen.<br>- Bevorderen waterkwaliteit in Drenthe. | - Start samenwerkingsproces provincie, gemeenten, waterleidingmaatschappijen en waterschappen.<br>- Uitvoeren benchmark en vaststellen referentieniveau rioleringszorg 12 gemeenten.<br>- Zowel in Noord-Drenthe als in Zuid-Drenthe starten van pilot samenwerking tussen gemeenten, waterbedrijf en waterschap(pen). |

## P- 5.0 Waterhuishouding

| Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 5.1. Opgaven voor wateroverlast en watertekort en combineren "blauwe en groene diensten" | - Het eerste bestek voor het waterbergingsgebied in Noord-Drenthe is in uitvoering genomen.<br>- Ondertekening Convenant Meppelerdiep.<br>- GS-besluit Kader normering regionale wateroverlast.<br>- GS-besluit Aanwijzing regionale waterkeringen. | - Voorbereiding van de deelstructuurvisie (POP-uitwerking) waterberging Zuid-Drenthe.<br>- Uitwerking maatregelen Convenant Meppelerdiep.<br>- Quickscan kansen voor regionale waterberging en standsrandontwikkeling Meppel-Noordoost.<br>- Opstellen Lokaal Bestuursakkoord waterbeheer (beheersgebied WsVV).<br>- Ontwikkeling kader groen-blauwe diensten. |
| 5.2. Bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | - De provincie heeft de bijdrage verhoogd van 7% naar 15%<br>- Er is een plan van aanpak opgesteld voor de uitvoering van de verdrogingsbestrijding in de 8 top-gebieden.<br>- Concrete resultaten zijn nog niet te melden | - De projectvoorbereiding is gestart in de top-gebieden verdroging.<br>- Life-subsidieaanvragen ingediend voor Dwingelderveld en Fochteloërveen. |
| 5.3. Verbeteren waterkwaliteit Drentse beken | - Ecologische doelstellingen oppervlaktewaterlichamen en doelstellingen + maatregelen grondwaterlichamen geformuleerd en in een ontwerpbesluit vastgelegd. | - Een maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) is uitgevoerd. |
| 5.4. Opstellen Innovatieve visie grondwater | - Nog geen resultaat. | - In november is de eerste werkconferentie gehouden ter voorbereiding van het opstellen van een innovatieve grondwatervisie. |
| 5.5. Versterken proces samenwerking alle partijen binnen waterketen | | - De deelnemende partijen zijn gestart met het voorbereiden en uitvoeren van de volgende projecten:<br>  - Monitorsysteem<br>  - Inventarisatie nieuwbouwplannen Drentse zorginstellingen<br>  - Zorgplicht grondwater<br>  - Vergroten waterbewustzijn<br>  - Doorontwikkelen van de optimalisatiestudies van de Drentse rioleringsstelsels en afvalwaterverwerking nieuwe stijl |

P-5.1 Milieubeleid
Prioriteiten uit begroting 2008

**5.12. Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving**

Samen met de externe partijen wordt een impuls gegeven aan een duurzame verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving. Hierbij worden in ieder geval betrokken nieuwe thema's zoals de gevolgen van klimaatverandering, energie, verrommeling van het landschap en duurzaam stedelijk waterbeheer. Het beleid leidt tot een extra impuls voor thema's en gebieden, die in het bijzonder kenmerkend zijn voor Drenthe: behoud en ontwikkeling van de in het collegeprogramma genoemde kernwaarden en herstel bij achterstand. Prioriteiten en keuzes kunnen regionaal verschillend zijn. Dit kan leiden tot meer selectiviteit en scherpte in keuzes. Er wordt samen met de externe partijen een integraal uitvoeringsprogramma opgesteld. Inzet daarbij is dat betrokkenen die acties voor hun rekening nemen, die passen bij hun positie en rol.

**5.13. Uitwerking klimaat en energiebeleid**

Het klimaat- en energievraagstuk heeft een uitermate strategisch, multidisciplinair en complex karakter. Wij zullen een stevige programmastructuur inrichten om de doelen voor CO2-reductie te realiseren. De aanpak is gebaseerd op de nota Energiek Drenthe. Uitgangspunt voor het uitvoeringsprogramma is: beperken energievraag, gebruik duurzame bronnen en efficiënt gebruik eindige bronnen (zgn. Trias Energetica). Maximaal wordt ingezet op maatregelen met een "no regret"-karakter. Belangrijk worden de interne interdisciplinaire samenwerking en de externe samenwerking met gemeenten, corporaties, bedrijfsleven en kennisinstellingen. Strategische allianties, mede als onderdeel van Energy Valley, en gebiedsgerichte aanpak hebben de voorkeur. Wij willen dat Drenthe geldt als proeftuin voor innovatie en kennisontwikkeling, gericht op het realiseren van een evenwichtige bio-based economy en de toepassing van duurzame transportbrandstoffen en groen gas. Bewustwording wordt versterkt. Bij het externe spoor krijgt de provinciale voorbeeldfunctie (in brede zin) extra aandacht. Het uitvoeringsprogramma kent een lange doorlooptijd en de verplichtingen en uitgaven strekken zich uit over meerdere jaren.

**5.14. Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit**

Het ontwerpprogramma Luchtkwaliteit is in nauwe samenwerking met vele externe partijen tot stand gekomen. De vaststelling door de staten is gepland in het najaar van 2007. De uitvoering van het programma is voorzien in 2008 t/m 2010. Het programma voorziet in de volgende acties:

- uitwerking onderzoek luchtkwaliteit tot een toetsingskader voor de gemeenten
- opstellen en uitvoeren van een programma monitoring
- uitvoeren van een programma emissiereductie voor industriële bronnen
- samenwerking en kennisuitwisseling met gemeenten en andere belanghebbenden
- beoordeling luchtkwaliteit bij alle projectprocedures (ruimtelijke ordening en verkeer en vervoer)
- opstellen en uitvoeren van een communicatieplan
- volgen van (inter)nationale ontwikkelingen

Eind 2010 vindt een evaluatie plaats met het oog op een eventueel vervolg na 2010.

**5.15. Uitvoeringsprogramma externe veiligheid**

De externe veiligheid betreft de onveiligheid die direct of indirect het gevolg is van risico's voor mensen in de woon-, werk- of leefomgeving als gevolg van het gebruik, de opslag, de productie of transport van gevaarlijke stoffen. Het provinciaal Uitvoeringsprogramma externe veiligheid 2006-2010 is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van het rijk (VROM), de 12 gemeenten en de Regionale Brandweer Drenthe. Voor de uitvoering van het gezamenlijke programma is begin 2007 door alle partijen het Convenant "Aanpak Externe Veiligheid" ondertekend.

Geplande activiteiten zijn:

- op peil brengen van kennis en informatie bij betrokken overheden (onder andere instelling Coördinatiepunt Opleidingen)
- structurele en adequate uitvoering van de minimaal wettelijke EV-taken (vergunningverlening, handhaving en afweging risico's in plannen/procedures ruimtelijke ordening)
- samenwerking bevorderen en inrichten op effectief en efficiënt schaalniveau
- oplossen van bestaande en voorkomen van nieuwe niet-aanvaardbare risicovolle situaties
- -vroegtijdig, gebiedsgericht en geïntegreerd betrekken van milieu- en veiligheidsaspecten bij planvorming ruimtelijke ordening

P-5.1 Milieubeleid
Prioriteiten uit begroting 2008

Het uitvoeringsprogramma loopt tot en met 2010. Vervolgactiviteiten voor 2011 en volgende jaren zijn afhankelijk van medefinanciering door het rijk. De bijdrage van het rijk tot en met 2010 is ontoereikend om de doelstellingen te halen. Wij stellen voor 2008 tot en met 2010 daarom een jaarlijkse aanvullende provinciale bijdrage voor.

**5.16. Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving**

Verminderen belasting kwaliteit leefomgeving

Het collegeprogramma kent als sleutelbegrip een goede kwaliteit van de leefomgeving. Om dit doel te realiseren is een minimale belasting door de bedrijven van de omgeving nodig. Inzet is intensiveren van de actualisering van de milieuvergunningen. De ontwikkelingen op het gebied van de Europese en nationale wet- en regelgeving bieden mogelijkheden de belasting door bedrijven verder te verminderen. Bij de actualisering van milieuvergunningen wordt aandacht besteed aan:

- energie-efficiency uit oogpunt van CO2-doelstellingen
- emissies uit oogpunt van luchtkwaliteit en nationale emissieplafonds (NEC-doelstellingen EU)
- verruimde reikwijdte Wet Milieubeheer (afvalpreventie, vervoersmanagement) uit oogpunt van duurzaamheid

In 2011 worden de effecten van de geïntensiveerde actualisatie van de milieuvergunningen geëvalueerd.

*Implementatie Wet algemen bepalingen omgevingsrecht (WABO)*

Gelet op het maatschappelijk belang willen wij per 1 januari 2008 voldoen aan de WABO. De voorbereiding en implementatie van de WABO en de plannen van aanpak voor de pilots Proeftuin(en) en Bedrijvenloket zijn rond 1 juli 2008 gereed. De invoering van de WABO leidt tot een kwaliteitsslag voor vergunningverlening (onder andere integratie aantal vergunningen op gebied van fysieke leefomgeving), versterking van de samenwerking bij de handhaving van het omgevingsbeleid, snelle digitalisering van het vergunningproces en versterking van de vaardigheden in het kader van "Samen Sterker". WABO verbetert de klantgerichtheid van de overheid richting burger en bedrijf. Het gehele proces vindt plaats samen met de externe partijen. In 2009 vindt een tussenevaluatie plaats. Het project wordt uiterlijk eind 2010 afgerond.

*Wijziging Luchtvaartwet*

De minister van Verkeer en Waterstaat heeft in juni 2007 een heroverweging aangekondigd van de decentralisatie van luchtvaarttaken en bevoegdheden. Dit betekent een opschorting van de overdracht van taken en bevoegdheden voor de regionale en kleine burgerluchtvaart van rijk naar provincies. Naar verwachting wordt op zijn vroegst in de eerste helft van 2008 het wetsvoorstel "Regelgeving Burgerluchthavens en Militaire Luchthavens" vastgesteld. De provinciale bevoegdheden betreffen in hoofdzaak de vaststelling van de milieuruimte voor luchthavens (onder andere groeitaakstelling), de vaststelling van het fysieke ruimtegebruik rond luchthavens (ruimtelijk beleid), de handhaving van de vastgestelde kaders en het instellen van Commissies Regionaal Overleg voor de Luchthavens Groningen Airport Eelde en Hoogeveen. De decentralisatie van de luchtvaarttaken leidt tot een jaarlijkse structurele ophoging van het Provinciefonds.

## P-5.1 Milieubeleid

*5.12. Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving*

In 2008 is een Raamwerk ontwikkeld om tot een nieuw omgevingsbeleid te komen. Dit raamwerk is gericht op behoud en verbetering van de fysieke leefomgevingskwaliteit. Ter ondersteuning daarvan is een Map-table gehuurd om ruimtelijke schetsen te kunnen maken vanuit een lagenbenadering. Ook zijn integrale alternatieven ontwikkeld voor het nieuwe omgevingsbeleid. En is een beoordelingskader ontwikkeld voor een duurzaamheids-effectrapportage

*5.13. Uitwerking klimaat en energiebeleid*

In 2008 is het Programma Klimaat en Energie vastgesteld. Dit programma zal bijdragen aan het gestelde doel van 30% $CO_2$ reductie in 2020. De stand van zaken in relatie tot het doel zal in

2009 naar u worden toegezonden. In het kader van dit programma zijn verscheidene projecten gestart of zullen gestart worden. Een aantal resultaten kunnen we noemen:

- Het "100.000 woningenplan - noordelijk actieplan energie in gebouwde omgeving 2008-2011" is vastgesteld in 2008.
- Prestatieovereenkomst met de verscheidene woningbouwcorporaties is ondertekend.
- Het 100.000 Voertuigenplan is vastgesteld.
- De energiebesparing-campagne "Drenthe Bespaart" is in 2008 in alle Drentse gemeenten van start gegaan.
- Versterking van aandacht voor bodem als bron van duurzame energie en opslagplaats $CO_2$.

Tevens hebben wij een aantal concrete stappen genomen:

Zuidoost Drenthe
In 2008 is samen met de gemeenten Emmen en Coevorden, en het bedrijfsleven een stuurgroep Zuidoost Drenthe geformeerd en aangesteld die ervoor zorg gaat dragen dat de Drentse proeftuin tot ontwikkeling komt. De stuurgroep heeft de plannen in het gebied gepresenteerd . Zo is een werkgroep geothermie en glastuinbouw opgericht die een speciale dag heeft georganiseerd rond bodemenergie in Zuidoost Drenthe.
Inmiddels is er een traject m.b.t. geothermie in zuidoost Drenthe opgestart. In dit kader is uitgevoerd:

- Sceneriostudie rendement bodemenergie
- Beleidsnotitie ondergrond Drenthe
- Technische potentieelstudie diepe ondergrond
- start voorbereiding aanvraag boorvergunning-
- concessie-aanvraag (geologisch onderzoek/
- onderzoek bedrijven naar deelname,
- draagkracht en warmterdistributie; masterplan)

Bodem
Naast de al vermelde activiteiten op het gebied van geothermie is in het kader van NNL onderzoek gedaan naar de afvang van koolstofdioxide en de opstag ervan in de bodem (CCS). Ook is er een meeting geweest rond Warmte en koudeopslag.

Wonen
In samenspraak met provincies Groningen en Friesland, 66 gemeenten en vele tientallen externe partijen (o.m. de noordelijke corporaties en Bouwend Nederland) is het 100.000 woningenplan ontwikkeld. Dat is een uitwerking van een thema uit het Energieakkoord Noord-Nederland. Het Drentse convenant met de corporaties is inmiddels ondertekend door: Actium (incl. SWA), Woonconcept, Wooncom, Domesta, Woonservice Drenthe en de provincie Drenthe.
Tevens is er onderzoek gedaan naar mogelijke klimaat- en gezondheidsmaatregelen bij de renovatie van het Provinciehuis Dit is vastgelegd in het Programma van Eisen.

### *5.14. Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit*

Gedurende het jaar 2008 is er gewerkt aan de totstandkoming van het Provinciaal Actieplan Luchtkwaliteit Drenthe 2009 – 2012. Het Actieplan is een geactualiseerde versie van het ontwerp-programma Luchtkwaliteit Drenthe 2007 – 2010. Tijdens dit proces is gebruik gemaakt van de inbreng van gemeenten en derde belanghebbenden. Daarnaast is de tijd benut om de laatste wetswijzigingen en normstellingen mee te nemen in de definitieve tekst van het Actieplan.

De verwachting is dat het Actieplan in het eerste kwartaal van 2009 definitief kan worden vastgesteld. Anticiperend hierop zal al met de voorbereiding van de uitvoering van de opgenomen actie's worden begonnen.
Het Actieplan is voor advies aangeboden aan de AFLO en de commissie OGB. De behandeling door de AFLO heeft op 12 december geresulteerd in een positief advies. Behandeling door de commissie OGB zal naar verwachting tweede helft februari 2009 plaatsvinden.

*5.15. Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid*
Ter uitvoering van het programma Externe Veiligheid is door drie experts ondersteuning geboden s bij gemeenten en provincie voor de implementatie van het beleid en voor andere zaken uit provinciaal uitvoeringsprogramma externe veiligheid. In dit kader zijn cursussen informatiebijeenkomsten georganiseerd over specifieke onderdelen van Externe veiligheid. Ook zijn voorbereidingen getroffen om in Drenthe een gezamenlijk vervolg te geven aan de programmaperiode 2011 t/m 2014, als het huidige programma afgelopen is.

*5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving*
Implementatie Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo)
Het Ministerie van VROM heeft aangegeven dat de WABO per 1 januari 2010 wordt ingevoerd. Ter voorbereiding op de invoering zijn er concept samenwerkingsafspraken opgesteld. Verder is er aansluiting bij Omgevingsloket on-line gerealiseerd. Daarnaast zijn de functies voor de frontoffice, casemanagers en accountmanagers beschreven.
Ook is er overeenstemming bereikt met de gemeenten met betrekking tot nut/noodzaak pilot WABO.

Wijziging Luchtvaartwet
Organisatie wordt voorbereid en aangepast op het inwerking treden van de Wet Luchtvaart op 1 juli 2009.

Actualiseren vergunningen
Na het negatief rapport van de VROM-Inspectie is geïnvesteerd in de kwaliteit van de vergunningverlening. De prioriteit heeft met name gelegen bij het tijdig afgeven van kwalitatieve goede besluiten. Het tijdig verlenen van vergunningen blijft een punt van zorg/aandacht. Actualisatie heeft plaatsgevonden in het geval van knelpunten op handhavings-technisch gebied en op aanvraag van initiatiefnemer. VROM-inspectie heeft nazorgonderzoek uitgevoerd en geconcludeerd dat alle verbeterpunten zijn opgelost.
Daarnaast is het project autodemontage gestart. Het betreft hier het branchegewijs actualiseren van de vergunningen van autodemontagebedrijven.

Instellen bedrijven loket WABO
Aangesloten is bij het Landelijk Omgevingsloklet On-line (LVO). De testfase is afgesloten en nu volgt implementatie (=fase II).

Samenwerking met Handhaving
Samen met Handhaving is een analyse gemaakt knelpunten die vanuit beide afdelingen zijn aangedragen. Hier is een knelpuntenlijst van opgesteld. Deze knelpunten zullen als eerste worden opgepakt door beide afdelingen.

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 5.12. Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving | - Duurzaam behoud en herstel kwaliteit Drentse leefomgeving.<br>- Integrale aanpak met beleid klimaatverandering, energie, verrommeling landschap en duurzaam stedelijk waterbeheer.<br>- Realiseren van wervende woon-, werk- en recreatieomgeving. | - Met externe partijen regionaal specifieke kenmerken, kwaliteiten en waarden in beeld brengen, die bepalend zijn voor goede kwaliteit leefomgeving.<br>- Vaststellen integraal uitvoeringsprogramma en prioritering.<br>- Afweging milieugezondheid via procesgerichte benaderingen en koppeling met gebiedsgerichte ruimtelijke kwaliteitsafweging. |
| 5.13. Uitwerking klimaat en energiebeleid | - In 2020 reductie van 30% uitstoot CO2 ten opzichte van1990.<br>- Drenthe als proeftuin voor innovatie en kennisontwikkeling, gericht op evenwichtige bio-based economy en toepassing van duurzame transportbrandstoffen en groen gas.<br>- Belangrijkste thema: grootschalige inzet op energiebesparing. Versterking bewustwording en duurzaam energiegebruik.<br>- Versterking bodem als bron van duurzame energie en opslagplaats CO2. | - Heroriëntatie rol provincie, strategie, prioriteiten en uitvoering.<br>- Vaststelling programma Energie(k) Drenthe 2008-2009.<br>- Aansluiting bij Convenant voor het Noorden, Noordelijk actieprogramma energiebesparing in bebouwde omgeving en Samenwerkingsverband Bouwen met Kwaliteit. |

landgoed Mensinge te Roden

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 5.14. Uitvoerings-programma luchtkwaliteit | - Versterken duurzaamheid in ruimtelijke ordening en in economische ontwikkelingen.<br>- Geen verslechtering huidige milieukwaliteit, luchtkwaliteit binnen wettelijke grenswaarden en waarborgen gezondheid van mensen. | - Vaststellen uitvoeringsprogramma.<br>- Uitvoering programma in samenspraak met externe partijen tot en met 2010. |
| 5.15. Uitvoerings-programma externe veiligheid | - Verbeteren kennis en beperken risico's van zware ongevallen met gevaarlijke stoffen. | - In samenspraak met externe partijen realisatie van provinciaal Uitvoeringsprogramma externe veiligheid 2006-2010. |
| 5.16. Inpassen veranderende EU- en nationale wetgeving | - Belasting kwaliteit leefomgeving verminderen, door terugdringen emissies CO2, SO2, NOx, fijn stof en vluchtige stoffen.<br>- Actualisatie milieuvergunningen en extra aandacht afvalpreventie, vervoersmanagement en duurzame bedrijfsvoering.<br>- Aanpassen provinciale organisatie aan eisen Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (WABO).<br>- In 2008 ISO-certificering van nieuwe processen vergunningverlening en handhaving.<br>- Aanpassen organisatie aan nieuwe rol provincie als bevoegd gezag voor luchthaven Groningen Airport Eelde, vliegveld Hoogeveen en activiteiten kleine luchtvaart c.q. luchtvaartbedrijven (wijziging Luchtvaartwet). | - Intensivering van screening actualisatie en eventuele aanpassingen.<br>- milieuvergunningen.<br>- Uitvoeren projectplan Implementatie Wabo.<br>- Speerpunt WABO in kader van "Welkom in Digitaal Drenthe".<br>- Instellen bedrijvenloket WABO.<br>- Pilot implementatie WABO.<br>- In samenspraak met externe partijen:<br>  - verdere ontwikkeling professionalisering vergunningverlening;<br>  - intensivering samenwerking handhaving.<br>- Concrete implementatie "Samen Sterker" (proeftuin + follow up).<br>- Effectuering decentralisatie taken en bevoegdheden Regelgeving Burgerluchthavens en Militaire Luchthavens, waaronder:<br>  - vergunningverlening en handhaving;<br>  - verantwoordelijkheid voor Commissies Regionaal Overleg voor de luchthavens Groningen Airport Eelde en Hoogeveen. |

## P- 5.1 Milieubeleid

| Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 5.12. Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving | - Raamwerk nieuw omgevingsbeleid | - Map-table<br>- alternatieven omgevingsbeleid<br>- beoordelingskader duurzaamheids-effect-rapportage. |
| 5.13. Uitwerking klimaat en energiebeleid | - Programma klimaat en energie | - Actieplan klimaat en energie<br>- Ondertekening prestatieovereenkomst woningcorporaties<br>- Stuurgroep Zuidoost-Drenthe/geothermie<br>- 100.000 woningenplan<br>- CCS<br>- Programma van eisen renovatie provincie-huis.<br>- Duurzaamheidsbijeenkomsten regiovisie<br>- Energiekansenkaart |
| 5.14. Uitvoerings-programma luchtkwaliteit | - Provinciaal Actieplan luchtkwaliteit Drenthe 2009-2012 | - Actieplan naar AFLO en OGB |
| 5.15. Uitvoerings-programma externe veiligheid | - Uitvoeringsprogramma externe veiligheid | - Cursussen<br>- Voorbereiding toekomst e.v. |
| 5.16. Inpassen veranderende EU- en nationale wetgeving | - De controle-audit in het kader van het iso-certificaat heeft niet geleid tot het aanpassen van het kwaliteitssyteem.<br>- Besluiten in het kader van de Wm zijn verleend. Onderdeel hiervan is een aantal besluiten in zeer complexe dossiers. Bij het opstellen is gebruikgemaakt van het standaardvoorschriftenpakket. Hierbij is rekening gehouden met het verminderen van de belasting van de kwaliteit van de leefomgeving door terugdringen emissies CO2, SO2, NOx, VOS en fijn stof.<br>- Actualisatie vindt plaats op natuurlijke momenten. Prioriteit lag bij tijdig kwalitatieve goede vergunningen verlenen.<br>- Aansluiting bij LVO online.<br>- Samenwerking met HH geïntensiveerd, onder andere door het opstellen van een gezamenlijke knelpuntenanalyse. | |

P-5.2 Bodem

Prioriteiten uit Begroting 2008

**5.6. Opstellen integraal beleidsplan ondergrond**

VROM heeft een landelijke verkenning uitgevoerd voor de ondergrond. Een plan van aanpak wordt in overleg met de provincies opgesteld om de conclusies van de beleidsverkenning uit te werken. De provincies willen bevoegd gezag worden voor omgevingsvergunningen en mijnbouwwerken, gezien hun rol en het regionale strategische belang bij de ondergrond. Drenthe heeft VROM voorgesteld om als pilotprovincie deel te nemen aan de beleidsuitwerking. Er wordt op interactieve wijze een integraal beleidskader voor de Drentse ondergrond ontwikkeld. Het is een driedimensionale visie op de ondergrondse activiteiten (exploratie, winning en gebruik van water, radioactief afval, aardwarmte, opslag CO2, enz.) en de gevolgen hiervan voor de bovengrondse ruimtelijke ontwikkeling. Het beleidskader dient mede als bouwsteen voor de provinciale structuurvisie. Het beleidskader wordt eind 2008 vastgesteld door de staten. Het kader zal ook eventuele uitvoeringsmaatregelen en projecten benoemen, inclusief bijbehorende financiële gevolgen.

**5.7. Actualisering bodemkaart**

Bodemkundige waarden bepalen in belangrijke mate de potenties van watersystemen, bodemgebruik en ontwikkeling van natuur en landschap. Een geactualiseerde bodemkaart is nodig als afwegingskader voor het maken van economische, ecologische en ruimtelijke keuzes voor de ontwikkeling van het landelijk gebied. De duurzame ontwikkeling van landbouw en natuur in vooral de veengebieden staat onder druk als gevolg van vermindering van de bodemvruchtbaarheid. Onderzoek in een deel van de veengebieden heeft aangetoond dat de afgelopen 30 jaar een groot deel van de veenbodems en moerige gronden is verdwenen. Dit heeft grote gevolgen voor het landbouwkundig bodemgebruik en de kwaliteit van de natuur en leefomgeving. Een vervolgonderzoek door het rijk moet de situatie voor de rest van Drenthe in beeld brengen. Gelet op de samenhang met het beleid voor de Drentse kernwaarden is een versnelling van het onderzoek gewenst. De versnelling van de actualisatie van de bodemkaart kost eenmalig € 125.000,-- voor extern onderzoek. Op basis van de kaart kan vanaf 2009 meer gericht worden gekeken waar de kansen liggen voor de diverse functies, zoals landbouw (verplaatsing, uitbreiding en verbreding) en natuur (ontwikkeling EHS en typen natuurdoelen). Vanaf 2009 moet rekening worden gehouden met eventueel aanvullend budget voor extra beheersmaatregelen.

**5.8. Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige omgeving**

Herontwikkeling van kleine vervuilde terreinen in binnenstedelijke gebieden wordt regelmatig geblokkeerd, doordat grondeigenaren niet beschikken over voldoende financiële middelen voor de vereiste sanering. Wij nemen daarom het initiatief tot instelling van een Stimuleringsregeling sanering door particulieren en kleine (voormalige) zelfstandigen. De regeling beoogt jaarlijkse provinciale medefinanciering van 2-5 saneringen. De maatregel moet leiden tot extra investeringen van de eigenaar.

**5.9. Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS**

Om in de buurt van Natura 2000-gebieden en de gebieden Wet Ammoniak en Veehouderij de landbouw een kans te laten behouden moeten bedrijven voldoen aan criteria voor de uitstoot van ammoniak. Het project "Bedreven Bedrijven" heeft de afgelopen jaren aangetoond dat de uitstoot kan worden teruggedrongen met 25%. Daardoor kan de EU-norm voor schoon grondwater worden gehaald doordat de bedrijven volgens dit principe werken. Voorgesteld wordt de regeling voort te zetten en opnieuw 100 bedrijven voor deze werkwijze te winnen. Dat vergt jaarlijks een provinciale bijdrage, naast andere instrumenten als uitplaatsing en aanpassing van bedrijfsgebouwen.

Daarnaast wordt voorgesteld eenmalig een bedrag beschikbaar te stellen voor een stimuleringsregeling voor aanpassing van de bedrijfsgebouwen van ca. 50 boeren in de omgeving van Natura 2000-gebieden. De beoogde aanpassingen betreffen bouwkundige, werktuigbouwkundige of bedrijfsmatige maatregelen. De maatregelen zijn aanvullend op de instrumenten van het rijk, zoals uitplaatsing en luchtwasinstallaties. Door de aanpassingen kan de emissie worden gereduceerd van 1.200 Kmol naar 700 Kmol. Voor de intensieve tak van veehouderij wordt een relatie gelegd met de uitkomsten van de provinciale klankbordgroep Wet ammoniak en veehouderij. Het niet nemen van deze maatregelen leidt tot verzuring van bodem en grondwater, waardoor natuurdoelen niet worden gerealiseerd.

P-5.2 Bodem
Prioriteiten uit Begroting 2008

**5.10. Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater**

De Kaderrichtlijn Water verplicht de provincies te rapporteren over de kwaliteit van het grondwater, de maatregelen die worden getroffen om de gewenste kwaliteit te bereiken en de risico's weg te nemen. In het POP staat als beleidsdoel dat het grondwater moet voldoen aan de EU-normen voor drinkwater. Tot nu toe is er geen budget beschikbaar om de POP-doelstelling te realiseren. Met ingang van 2008 wordt een bedrag beschikbaar gesteld voor aanvullend onderzoek en monitoring van de indicator bestrijdingsmiddelen. Voor de opzet en externe begeleiding van een gedegen voorlichtingscampagne is in 2008 een eenmalig bedrag vereist. In het kader van "Leren voor duurzaamheid" wordt een projectvoorstel ingediend voor de uitwerking van dit thema voor het basisonderwijs.

**5.11. Taakstelling waterbedrijven**

In de vorige collegeperiode is de taakstelling van € 500.000,-- aan de waterbedrijven niet gerealiseerd. Momenteel loopt het project naar een meer risicogericht beleid grondwaterbescherming. Daarbij wordt ingezet op het nemen van maatschappelijke verantwoordelijkheid en financiële deelname van alle waterbedrijven in Drenthe in risicoreducerende maatregelen in grondwaterbeschermingsgebieden. Het project wordt duidelijk op welke wijze de bijdragen van de waterbedrijven de provinciale begroting gaan ontlasten. Ook de WMD heeft haar bijdrage gekoppeld aan de uitkomsten van het onderzoek.

## P-5.2 Bodem

*5.6. Opstellen integraal beleidsplan ondergrond*
In de ambtelijke Beleidsnotitie Ondergrond Drenthe is het gebruik van de ondergrond per laag van de ondergrond in samenhang in beeld gebracht en zijn provinciale beleidsaccenten voorlopig bepaald. Dit is een bijdrage aan het vormgeven van het nieuwe omgevingsbeleid. Wij namen het initiatief voor een potentiëelstudie voor het gebruik van de diepe ondergrond Noord-Nederland, samen met de provincies Fryslân en Groningen. Noordelijke keuzes worden in SNN-verband verder uitgewerkt via de noordelijke agenda. De keuzes worden per provincie afgewogen in een driedimensionale uitwerking van het omgevingsbeleid.

Voor het project Uitwerking omgevingsbeleid ondergrond is in 2009 € 50.000,-- nodig voor een plan-mer procedure i.v.m. mer-plicht voor keuzes gebruik ondergrond (uitwerking driedimensionaal omgevingsbeleid).

De noordelijke agenda gaat vooral over het gebruik van lege gasvelden voor opslag van $CO_2$ en over het ontwikkelen van het gebruik van geothermie. De ondergrond is van groot belang voor de uitvoering van het programma Klimaat en energie en het Energieakkoord van SNN met het rijk. We stelden een plan van aanpak op voor versnelde groei van het aantal systemen voor warmte- en koude opslag in Drenthe. In Zuidoost-Drenthe stimuleren we de toepassing van geothermie voor de glastuinbouw. De planvorming voor de aanleg is gaande en hieraan dragen we als provincie bij.

*5.7. Actualisering bodemkaart*
De actualisatie wordt gebruikt om in andere beleidsvelden, bijv. natuur, input te leveren voor het halen van de beleidsdoelen. Ook wordt deze gekoppeld aan de klimaatdoelstellingen.

*5.8. Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige omgeving*
De officiële start van de sanering van de gasfabriek Assen is op 9 maart 2009.
De stimuleringsregeling voor particulieren is vastgesteld. Er is een informatiefolder gemaakt die zal worden toegestuurd aan makelaars, notarissen etc.

*5.9. Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS*
Om in de buurt van Natura 200-gebieden en de gebieden Wet Ammoniak en Veehouderij de landbouw een kans te laten behouden moeten bedrijven voldoen aan criteria voor de uitstoot van ammoniak. Het project "Bedreven Bedrijven" heeft de afgelopen jaren aangetoond dat de uitstoot kan worden teruggedrongen met 25%. Daardoor kan de EU-norm voor schoon grondwater worden gehaald doordat de bedrijven volgens dit principe werken. Voorgesteld wordt de regeling voort te zetten en opnieuw 100 bedrijven voor deze werkwijze te winnen. Dat vergt jaarlijks een provinciale bijdrage, naast andere instrumenten als uitplaatsing en aanpassing van bedrijfsgebouwen.

*5.10. Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater*
Momenteel wordt de beleidsnotitie gewasbeschermingsmiddelen afgerond. Op basis hiervan zal in 2009 een aantal actiepunten hieruit worden uitgewerkt en uitgevoerd. Tezamen met Omegam Laboratoria en Sorbisense wordt onderzoek gedaan naar alternatieve meetmethoden voor de huidige (dure) bestrijdingsmiddelenonderzoeken in het grondwater.

*5.11. Taakstelling waterbedrijven*
Uitkomsten zijn vertraagd en doorgeschoven naar 2009 en de (financiële bijdragen zijn anders ingevuld. In de lijn van deze nieuwe afspraken is een gedeelte van de taakstelling gerealiseerd.

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 5.6. Opstellen integraal beleidsplan ondergrond | - Provinciale regie en stimulering duurzame ontwikkeling ondergrond. | - Opstellen integraal beleidsplan voor ondergrond. |
| 5.7. Actualiseren bodemkaart | - Behoud en ontwikkeling van kernkwaliteiten vergen zorgvuldige, maar scherpe beleidskeuzes. Keuzes werken door in onderscheid ruimtelijke en economische ontwikkelopgaven voor verschillende deelgebieden van Drenthe. | - Actualisering bodemkaart. |
| 5.8. Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving | - Stimuleren ruimtelijke en economische ontwikkeling steden door wegnemen blokkades veroorzaakt door bodemvervuiling | - Sanering terrein gasfabriek Assen.<br>- Vaststellen stimuleringsregeling sanering door particulieren en kleine voormalige zelfstandigen |
| 5.9. Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | - Versterking "kroonjuwelen" natuur en landschap.<br>- Verminderen belasting van grond- en oppervlaktewater met nitraat (behalen EU-norm 50 mg/l in bovenste grondwater) | - Project "Bedreven bedrijven" opnieuw opstarten voor 100 andere melkveebedrijven.<br>- 50 bedrijven stimuleren tot aanpassen van stallen (bouwkundig, werktuigbouw- kundig en bedrijfsmatig). |
| 5.10. Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater | - Verbetering kwaliteit grond- en oppervlaktewater.<br>- Beter monitoren effecten genomen maatregelen. | - Uitbreiden analysepakket grond- en oppervlaktewater met indicator bestrijdingsmiddelen.<br>- Risicoanalyse gebruik bestrijdingsmiddelen.<br>- Terugdringen gebruik middelen gewasbescherming, niet zijnde Agrosector. |
| 5.11. Taakstelling waterbedrijven | - Actieve bijdrage waterbedrijven aan risicoreducerende maatregelen in beschermingsgebieden grondwater | - Op basis uitkomsten project "Risicogericht grondwaterbeschermingsbeleid" afspraken maken met waterbedrijven over hun (financiële) bijdrage aan risicoreducerende projecten in grondwaterbeschermingsgebieden. |

## P- 5.2 Bodem

| Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 5.6. Opstellen integraal beleidsplan ondergrond | - Beleidsplan voor de ondergrond is gereed. Het plan geeft een uitwerking in drie lagen: de ondiepe ondergrond, de waterlaag en de diepe ondergrond. | - Opstellen integraal beleidsplan voor ondergrond |
| 5.7. Actualiseren bodemkaart | - Bodemkaart is gedeeltelijk aangepast. Onderzoek naar veenoxidatie gestart. | - Nieuwe bodemgegevens zijn verzameld en overige beschikbare bodemgegevens zijn in de bodemkaart verwerkt.<br>- Gedeeltelijke cofinanciering is gerealiseerd.<br>- Boek "het veen verdwijnt in Drenthe" gereedgekomen.<br>- Onderzoek gestart naar mogelijke maatregelen om gevolgen veenoxidatie te beperken. |
| 5.8. Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving | - Stimuleren ruimtelijke en economische ontwikkeling steden door wegnemen blokkades veroorzaakt door bodemvervuiling.<br>- Intentieverklaring sanering gasfabriek Assen getekend. Het terrein van de gasfabriek is obstakelvrij. De aanbesteding van de sanering is gestart.<br>- Stimuleringsregeling ontworpen en vastgesteld.<br>- Er zijn 49 bodemlocaties gesaneerd.<br>- Problematiek industrieterrein Holwert (Coevorden) geïnventariseerd en mogelijke routes om tot oplossing te komen verkend.<br>- Bodemspoor in ISV levert vaak te weinig concrete resultaten. | - Voorbereiding sanering terrein gasfabriek Assen.<br>- Vaststellen stimuleringsregeling sanering door particulieren en kleine voormalige zelfstandigen. |
| 5.9. Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | - Project is opgestart (ILG milieutekorten). | |
| 5.10. Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater | - Verkrijgen beter inzicht in kwaliteit grondwater, omvang van het gebruik en verbeteren van de monitoring. | - Rapportages Alterra:<br>  - Gebruik van bestrijdingsmiddelen door landbouw en niet landbouw<br>  - Herkomstanalyse bestrijdingsmiddelen in grondwater<br>- Nader onderzoek voorkomen bestrijdingsmiddelen in grondwater te zamen met Friesland, Groningen en Overijssel<br>- Pilot gestart met Omegam/ Sorbisense naar efficiëntere monitoring<br>- Beleidsnotitie Gewasbeschermingsmiddelen |

Geluidmetingen bij sportcentrum De Pottendijk te Emmen

| Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 5.11. Taakstelling waterbedrijven | - Uitkomsten zijn vertraagd en doorgeschoven naar 2009 en de (financiële bijdragen zijn anders ingevuld.<br>- In de lijn van deze nieuwe afspraken is een gedeelte van de taakstelling gerealiseerd | - Op basis van de uitkomsten van het project Risicogericht grondwaterbeschermingsbeleid moeten er afspraken worden gemaakt met waterbedrijven over hun (financiële) bijdrage aan risicoreducerende projecten in grondwaterbeschermingsgebieden |

| P-5.4 Handhaving<br>Prioriteit uit begroting 2008 |
|---|
| **5.17. Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen** |
| Effectieve handhaving van de regelgeving en vergunningen is een onmisbare factor voor de realisatie van de ambitieuze milieudoelstellingen. De provincie vervult hierbij een belangrijke regierol. Inzet is verbetering van het inzicht in de verschillende stof- en productiestromen en de samenwerking tussen de verschillende partijen bij de handhaving. Op basis van de door het Landelijk Overleg Milieuhandhaving vastgestelde methodiek ketenhandhaving worden ketens en interventiemomenten in beeld gebracht. Deze taak vereist jaarlijks onderzoek, analyses en projectondersteuning. |
| Inzet bij de samenwerking is drie regionale samenwerkingsverbanden, met als coördinerend platform Samenwerking Handhaving Drenthe (SHD). De samenwerking wordt vastgelegd in bestuursovereenkomsten en geborgd voor een periode van 5 jaar. De SHD stelt jaarprogramma's op. Wij zetten hiervoor eind 2007 een mediacampagne op, onder andere voor het bewustwordingsproces voor burgers en bedrijven. De kosten van het platform SHD komen voor rekening van de gemeenten, waterschappen en de provincie. |

## P-5.4 Handhaving

*5.17. Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen*

De uitvoering van toezicht en handhaving van geluid heeft een adequaat niveau bereikt. Vanuit ketenhandhaving is voor de ketens asbest, grondstromen en biomassa een aantal projecten geïnitieerd. De eerste resultaten zijn in 2008 gerealiseerd. Daarnaast is geïnvesteerd in het provinciale en landelijke netwerk rondom de ketenaanpak.

In 2008 is intern intensief samengewerkt om het kwaliteitsniveau met betrekking tot Geluid op adequaat niveau te krijgen. Er is onder andere een geluid monitoringssysteem tondom het TT circuit gerealiseerd. Daarnaast is samen met de provincies Friesland en Groningen een gezamenlijk Handhavinguitvoeringprogramma 2009 voor onder andere Geluid gerealiseerd.

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we ervoor doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 5.17. Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen | - Actuele naleving geluidsvoorschriften.<br>- Verbeteren samenwerking organisaties handhaving en ketentoezicht in stof- en productstromen.<br>- Versterken provinciale regietaak handhaving . | - Onderzoek monitoring bestaande en nieuwe activiteiten.<br>- In kader ketentoezicht:<br>  - inventarisatie van: relevante ketens, daarin actief zijnde actoren, van toepassing zijnde wet- en regelgeving en verdeling bevoegdheden;<br>  - vaststelling uitvoeringsstrategie;<br>  - gerichte handhavingacties;<br>  - bewustwordingscampagne nakomen milieuregels richting burgers en bedrijven.<br>- Vaststellen bestuursovereenkomst samenwerking handhaving.<br>- Jaarlijkse uitvoering van 8 externe audits. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 5.17. Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen | - Met de provincies Fryslân en Groningen zijn voor zeven verschillende onderwerpen afspraken gemaakt over een gezamenlijk handhavinguitvoeringsprogramma | - De bestuursovereenkomst is door alle handhavingpartners in Drenthe ondertekend op 23 juni 2008 in Roden.<br>- In 2008 zijn in het kader van het interbestuurlijk toezicht van de provincie op het gebied van de kwaliteit van handhaving, vijf audits bij gemeenten en waterschappen uitgevoerd. |

P-5.5 Natuur en Landschap
Prioriteiten uit begroting 2008

**5.18. Uitwerken aanbevelingen symposium "Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe"**

Biodiversiteit is de centrale opgave in het natuurbeleid. Recent onderzoek heeft aangetoond dat een belangrijk deel van de biodiversiteit wordt gerealiseerd buiten de ecologische hoofdstructuur (EHS) en dus in samenhang met andere functies. Natuurinformaties weegt steeds zwaarder in de planvormingen en wordt steeds meer gebruikt door externe partijen. De informatie is ook nodig voor het uitvoeren van gebiedsgerichte projecten en voor integrale planvorming. De voorstellen leiden tot een effectievere (financiële) inzet van het provinciale natuurbeleid en meer samenwerking en inzet van de andere partijen. Onze bijdrage is bestemd voor: samenwerking met derden, verdere operationalisering natuurinformatiesysteem, evaluatie en analyse natuurbeleid en verkenning naar gebieden met hoge graad natuurlijkheid.

**5.19. Versnelde aankoop en inrichting van EHS**

Realisatie van de EHS maakt deel uit van POP2. De mogelijkheden van aankoop van gronden zijn in Drenthe groter dan het door het Ministerie van LNV gefaseerd beschikbaar gestelde budget. Door het extra provinciale budget wordt het tempo van realisatie van de EHS aanzienlijk versneld en wordt effectief gebruik gemaakt van gebiedsgerichte processen en mogelijkheden in het landelijk gebied. Waar mogelijk worden bij de EHS ook andere doelstellingen gerealiseerd, zoals waterberging, recreatief medegebruik, vastleggen CO2 en versterking van het landschap. De beoogde provinciale bijdrage maakt onderdeel uit van het investeringsaanbod van het IPO aan het rijk (Bestuursakkoord IPO-kabinet). Mocht het bestuursakkoord niet worden gesloten, dan wordt voorgesteld de bijdrage te benutten voor versnelde realisering van de EHS via voorfinanciering van de rijksgelden .

**5.21. Ontwikkeling natuurgebied LOFAR**

Het LOFAR-gebied biedt mogelijkheden om extra natuur te ontwikkelen. Het project is een extra stimulans voor de natuurontwikkeling in dit deel van het Hunzegebied en versterkt de kernwaarden van Drenthe. Het verbetert de landschappelijke en recreatieve structuren en een aantrekkelijke woon- en werkomgeving. De provinciale bijdrage maakt onderdeel uit van het investeringsaanbod richting rijk rondom het bestuursakkoord IPO-kabinet. Het betalingsritme is afhankelijk van de te maken financieringsafspraken.

## P-5.5 Natuur en Landschap

*5.18. Uitwerken aanbevelingen symposium "Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe"*

Er is hard gewerkt aan de uitwering van de aanbevelingen van het symposium "Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe". Een belangrijk project daarbinnen is Natuur in Drenthe 2, waarbij een actualisatie plaatsvindt van alle natuurgegevens in Drenthe. Het project kost meer tijd maar daar staat tegenover dat er in het beleidsproces voor het omgevingsbeleid al diverse zaken naar voren zijn getrokken. Een uitloop van het totale project in 2010 lijkt onvermijdelijk. Met name de inhoudelijke inzet van informatie en kennis richting de gemeenten en waterschappen vergt nog veel tijd en energie. Verder is er een notitie uitgebracht over de natuurlijk wildernis in Drente. Daarin is voor 5 gebieden gekeken wat de natuurlijke wildernis bijdraagt aan de sociaal economische versterking. Het gebied Drents-Friese Wold en Midden-Drenthe blijken daarbij kansrijk. Besloten is om als pilot dit voor het gebied van het Drents-Friese Wold verder uit te werken in een plan van aanpak.

Er is een start gemaakt met het project Mooi Drenthe. Dit project is erop gericht om samen met de Drentse gemeenten actief de verrommeling van het landschap tegen te gaan door extra aandacht te besteden aan kwalitatief goede landschappelijk inpassing van nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. Een viertal gemeenten is begonnen met de uitvoering van gemeentelijke landschapsplannen en vier gemeenten hebben gemeentelijke landschapsplannen in voorbereiding. Deze zullen naar verwachting in 2009 in uitvoering worden genomen.

*5.19. Versnelde aankoop en inrichting van EHS*

De aankoop van grond ten behoeve van de EHS ligt op schema. Voor de beoogde versnelling is in de begroting 2009 voor € 2 miljoen extra geld opgenomen. Voor de periode 2010 tot 2013 is aanvullende financiering vanuit de provincie nodig om de taakstelling van 2015 evenwichtig te kunnen realiseren. Het gaat om een bedrag van € 3 miljoen dat voor een belangrijk deel in latere jaren zal terugkomen via gelden LNV.

*5.21. Ontwikkeling natuurgebied LOFAR*

Het LOFAR-project waarbij 400 ha nieuwe natuur in combinatie met een geavanceerde radiotelescoop worden gecombineerd is in 2008 in uitvoering genomen en zal in 2009 zijn ingericht.

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 5.18. Uitwerken aanbevelingen symposium "Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe" (2007) | - Invulling geven aan aanbevelingen onderdeel NATUUR.<br>- Nauwere samenwerking op gebied van natuur.<br>- Behoud en vergroting biodiversiteit en meer zicht op effectiviteit van specifiek natuurbeleid in Drenthe.<br>- Drenthe profileren door unieke natuurkwaliteit te realiseren in gebieden waar natuurlijke processen leidend zijn. | - Intensiveren samenwerking voor behoud en vergroting biodiversiteit in landelijk gebied buiten EHS, in samenhang met invullen "blauwe en groene diensten" en uitwerking van benadering leefgebieden soortenbeleid.<br>- Verder operationaliseren van natuurinformatiesysteem.<br>- Uitvoeren evaluatie en analyse van natuurbeleid "De staat van de natuur in Drenthe".<br>- Verkenning naar gebieden met hoge graad van natuurlijkheid. |
| 5.19. Versnelde aankoop en inrichting van EHS | - Realisatie EHS-Drenthe in 2015. | - Met jaarlijkse provinciale bijdrage EHS-gronden versneld aankopen en inrichten. |
| 5.21. Ontwikkeling natuurgebied LOFAR | - Kwaliteitsimpuls natuur en landschap doorontwikkelen ca. 400 ha aaneengesloten natuurgebied in LOFAR-gebied (Achterste Diep). | - Onderzoek, in samenspraak met belanghebbende partijen, van mogelijkheden financiering totaalplan. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 5.18. Uitwerken aanbevelingen symposium "Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe" (2007) | - Start project Natuur in Drenthe 2<br>- Rapport studie Natuurlijke Wildernis in Drenthe | - Opdrachten verstrekt aan diverse organisaties om bijdragen te verzorgen voor Natuur in Drenthe.<br>- Project Natuurlijke Wildernis opstarten en afronden.<br>- Voorbereiden Mooi Drenthe.<br>- Integreren van aanbevelingen in Bouwsteen Natuur voor nieuwe omgevingsbeleid. |
| 5.19. Versnelde aankoop en inrichting van EHS | - Aankoop ligt voor op schema. In 2008 is 360 ha verworven. Drenthe is qua grondverwerving EHS koploper in Nederland. | - Uitvoering geven aan aankoop strategie EHS, meer inzet op particulier natuurbeheer en inrichting EHS Intensivering overleg met federatie particulier grondbezit. |
| 5.21. Ontwikkeling natuurgebied LOFAR | - Uitvoering gestart. | - Planvorming, financiering en inrichting begeleid. |

P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP)
Prioriteiten uit begroting 2008

**5.20. Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid**

Bosuitbreiding draagt bij aan een duurzame ontwikkeling en sterkere kernwaarden van Drenthe. Het leidt tot versterking van de EHS, het landschap, recreatieve structuren, een aantrekkelijke woon- en werkomgeving en verbetering van het klimaat door vastlegging van CO2. In het POP-2 is als ambitie geformuleerd dat in de periode 2004-2014 in milieubeschermingsgebieden en grenzend aan bestaande bos-, natuur- en recreatiegebieden en woonkernen 1500 ha bosuitbreiding wordt gerealiseerd. Hiervan is ca. 1000 ha gerealiseerd of in voorbereiding. Onze jaarlijkse bijdrage is bedoeld voor medefinanciering van 50% van de waardevermindering van de resterende ha's. De resterende 50% komt ten laste van het EU-budget. Het pMJP voorziet in een bijdrage voor alleen de aanlegkosten van bos. Zonder provinciale bijdrage wordt de doelstelling van versnelde aanleg van de EHS niet gerealiseerd.

| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP)<br>Prioriteiten uit begroting 2008 |
|---|
| **5.22. Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen** |
| Het project Regiopark heeft als wezenlijk onderdeel van de Regiovisie Groningen-Assen voor de periode 2008-2015 een totale investeringsbehoefte van ca. € 60 miljoen. Realisatie van ambities uit de regiovisie worden voor maximaal 45% per project meegefinancierd uit het Regiofonds, i.c. ca. € 27 miljoen. Op grond van de afspraken rond de instelling en voeding van het Regiofonds is voor de periode 2008-2015 ca. € 10 miljoen beschikbaar voor het project Regiopark. De extra Drentse bijdrage is bedoeld als medefinanciering van het tekort van € 17 miljoen. |
| **5.23. Vitaal Platteland** |
| Ter uitvoering van de statenmotie van 20 december 2006 worden bottom up-processen voor versterking van de leefbaarheid van het platteland gefaciliteerd via 4 projecten Vitale Dorpen. Met deze eenvoudige, maar doeltreffende aanpak is eerder ervaring opgedaan in het Leader+programma voor Oost-Drenthe en het Drents-Friese LEADER-gebied. Wij ondersteunen via medefinanciering lokale initiatieven om de dorpen economisch en sociaal sterker te maken. De gemeenten zijn bij voorkeur uitvoerder van de projecten en de gebiedscommissie beslist over de aanvragen.. |
| **5.24. Herijking ontwikkelingsperspectief Veenkoloniën** |
| In samenspraak met de betrokken medeoverheden wordt het ontwikkelingsperspectief voor de Veenkoloniën herijkt. Een nieuw meerjarig maatregelenprogramma wordt opgesteld. Inzet is een structurele verbetering van het toekomstperspectief van het gebied via een brede aanpak. Belangrijke ontwikkelopgaven zijn: het creëren van aantrekkelijke woonmilieus, (b.v. in samenhang met vaarverbindingen), agribusiness (diversificatie, kennis, bio-massa), informatie- en communicatie-technologie (ICT / LOFAR), toerisme (o.a. ontwikkeling spin-off van vaarverbindingen), het wegwerken van de achterstand in onderwijs en werkgelegenheid, innovatie en infrastructuur. Beleidsmatig is tot nu toe vooral noord-zuid naar de Veenkoloniën gekeken. Het nieuwe initiatief focust zich op de mogelijkheden van de oost-westoriëntatie. Het verbindt de recreatief aantrekkelijke gebieden Hondsrug en Westerwolde met elkaar. Het realiseren van een robuuste recreatieve, landschappelijke, ecologische en infrastructurele verbinding vergroot de toeristische potenties van beide gebieden. Ook de afgeleide ruimtelijke en economische ontwikkelingen profiteren daarvan. Wonen, (dag)recreatie, nieuwe vormen van landbouw en landschapsbouw kunnen deel uitmaken van dit schakelgebied. De planvorming vindt plaats in samenspraak met de betrokken partijen. Besluitvorming over bijdragen aan maatregelen en projecten loopt via het Stimuleringsfonds Drentse projecten. |

*5.20. Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid*

Het onderdeel particulier natuurbeheer alsmede de inrichting van de EHS lopen sterk achter. Hierop zal de komende tijd extra inzet gepleegd moeten worden. Daarom is het afgelopen jaar in nauw overleg met DLG en terreinbeheerders een realisatie strategie EHS ontwikkeld. Aan deze strategie zal in 2009 verdere uitwerking worden gegeven. Er is de afgelopen 2 jaar 140 ha nieuw bos aangelegd en er zijn 3 nieuwe landgoederengesticht. Deze beleidsinspanning wordt voortgezet in 2009.

## P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP)

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we ervoor doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 5.20. Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | - 50 ha bosuitbreiding per jaar. | - Opstellen subsidieregeling Compensatie waardevermindering bij omzetting landbouwgrond naar bosgrond. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we ervoor doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 5.22. Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen | - Binnen Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen realiseren van mooiste woon- en werklandschap van Nederland door:<br>- versterken landschaps-ecologische samenhang;<br>- vergroten belevingswaarde en recreatieve toegankelijkheid;<br>- creëren van goede balans "rood-groen" voor stedelijke ontwerpopgaven van Groningen, Assen, Leek-Roden en Hoogezand;<br>- ontsluiten en aansluiten landelijk gebied (stedelijke uitloop) in stadsranden en beïnvloedingsfeer stedelijke kernen;<br>- goede zonering recreatie en natuur in 4 "parels": Reitdiepgebied, Eelder- en Peizermaden en Leeksterdiep, Zuidlaardermeer en Hunze en Fochteloërveen en Norg. | - Uitwerken concrete projecten.<br>- Cofinanciering projecten, in aanvulling op bijdrage Regiofonds.<br>- Verkennen mogelijkheden samenwerking derden voor verdere financiering "blauwe en groene opgave", gerelateerd aan pMJP-gebied Noordwest-Drenthe. |
| 5.23. Vitaal Platteland | - In alle pMJP-gebieden positieve bijdrage leveren aan versterking economische structuur en leefbaarheid van dorpen en plattelandsregio's. | - Met gemeenten en gebiedscommissies initiatieven nemen voor verbetering voorzieningen en bereikbaarheid en stimuleren nieuwe ondernemingen op terrein van zorg, recreatie en toerisme en samenwerkingsverbanden. |
| 5.24. Herijking ontwikkelingsperspectief Veenkoloniën | - Structurele verbetering ruimtelijke en sociaaleconomische structuur:<br>- landbouw minder afhankelijk van aardappelzetmeel en suikerbieten;<br>- aantrekkelijke woonmilieus;<br>- regelruime zone voor ondernemers;<br>- impuls waardevolle cultuur-historische elementen;<br>- achterstand in onderwijs en werkgelegenheid weggewerkt;<br>- realisatie recreatieve, landschappelijke, ecologische en infrastructurele verbinding tussen Hondsrug en gebied Stadskanaal/Veendam, mede als onderdeelverbinding met Westerwolde. | - Planvorming in 2008-2009.<br>- Uitvoeren Actieprogramma 2009 e.v.<br>- Faciliteren projectbureau en stuurgroep. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 5.20. Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | - Er is in 2008 voor 30 ha nieuw bos gerealiseerd en 1 landgoed gesticht. | - Stimulering particulieren voor aanleg nieuw bos of oprichten van nieuwe landgoederen. De discussie over landgoederen wordt verbreed, wonen in het groen, rood voor groen en de Drentse ontwikkelingsmaatschappij. |
| 5.22. Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen | - Uitwerken van concrete projecten en cofinanciering projecten in aanvulling op bijdrage regiofonds. | - In 2008 zijn de volgende projecten in uitvoering genomen:<br>- de fietspaden Veenhuizen en Fochteloërveen, ecologische verbinding bovenloop Slokkert-Fochteloërveen, revitalisering Knapzakroutes, Herstel Bongeveen (klaar), Arboretum Assen.<br>- Verder zijn er bijdragen toegezegd aan:<br>- Belevingsonderzoek Assen (SEV)<br>- Brink en kampje Rhee (SEV)<br>- Strooiveld Nieuw Roden (SEV)<br>- Museum Kinderwereld (SEV)<br>- Brinkenplan Noordenveld (SEV)<br>- Projecten Cultuur en toerisme Veenhuizen (SEV en pMJP)<br>- Vogelwacht Eelde (SEV)<br>- Bijdrage aankoop Klein Soestdijk (Veenhuizen)<br>- Dorpsommetjes Vries (SEV) |
| 5.23. Vitaal Platteland | - Ca 6 ton aan subsidieaanvragen gehonoreerd. | - Extra impuls via gebiedscommissies gegeven |
| 5.24. Herijking ontwikkelingsperspectief Veenkoloniën | - Het actieprogramma 2008 is afgerond. Ten aanzien van het project Inplaatsing melkveehouderijen zijn de activiteiten voor de uitvoering en afronding van het project verschoven naar 2009 in verband met afronding van een aantal juridische procedures. | - Voor de structurele verbetering van de ruimtelijke en sociaaleconomische structuur zijn verbindings- en innovatieprojecten opgestart of in voorbereiding op de 7 thema's richten: agribusiness, landschap, infrastructuur, toerisme, wonen, sociaaleconomische vernieuwing en regio's verbinden. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 5. Leefomgeving | 1 Realisatie 2007 | 2 Primitieve begroting 2008 | 3 Begroting 2008 na wijziging | 4 Realisatie 2008 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| P5.01 Opgaven voor wateroverlast en watertekort, realisatie waterwinbergingsgebieden en combineren " | 0 | 50.000 | 30.000 | 23.824 | 6.176 |
| P5.02 Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | 0 | 93.000 | 93.000 | 0 | 93.000 |
| P5.07 Actualisering bodemkaart | 0 | 125.000 | 0 | 0 | 0 |
| P5.08 Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving | 0 | 100.000 | 100.000 | 0 | 100.000 |
| P5.09 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | 0 | 569.000 | 569.000 | 24.750 | 544.250 |
| P5.10 Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater | 25.000 | 25.000 | 25.000 | 24.831 | 169 |
| P5.11 Taakstelling waterbedrijven | 0 | 500.000 | 0 | 0 | 0 |
| P5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving | 0 | 230.000 | 150.000 | 116.159 | 33.841 |
| P5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | 137.086 | 250.000 | 2.250.000 | 1.536.523 | 713.477 |
| P5.14 Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit | 0 | 75.000 | 0 | 0 | 0 |
| P5.15 Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid | 0 | 150.000 | 150.000 | 69.822 | 80.178 |
| P5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving | 140.946 | 292.100 | 504.600 | 293.300 | 211.300 |
| P5.17 Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.18 Uitwerken aanbevelingen symposium "Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe" | 0 | 186.000 | 146.000 | 138.790 | 7.210 |
| P5.19 Versnelde aankoop en inrichting van Ecologische Hoofdstructuur | 0 | 112.500 | 112.500 | 112.500 | 0 |
| P5.20 Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | 0 | 350.000 | 350.000 | 350.000 | 0 |
| P5.21 Ontwikkeling natuurgebied LOFAR | 0 | 0 | 2.750.000 | 2.750.000 | 0 |
| P5.23 Vitaal Platteland | 0 | 500.000 | 600.000 | 511.411 | 88.589 |
| P5.24 Herijking ontwikkelingsperspectief Veenkoloniën | 0 | 150.000 | 190.000 | 177.819 | 12.181 |
| Totaal prioriteiten | 303.032 | 3.757.600 | 8.020.100 | 6.129.731 | 1.890.369 |

*P5.02 Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit*
De provinciale bijdrage voor verdrogingsbestrijding is gekoppeld aan het ILG-budget. Het ILG-budget is gekoppeld aan een programma voor de periode 2007-2013. De projectvoorbereiding loopt thans. De verwachting is dat de eerste uitgaven in 2010 zullen plaatsvinden. Voorgesteld wordt het bedrag van € 93.000,-- toe te voegen aan de reserve ILG.

*P5.08 Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving*
De regeling voor particulierenregeling/kleine voormalige zelfstandigen is in oktober 2008 vastgesteld. Van de regeling is nog geen gebruik gemaakt.

*P5.09 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS*
Het budget voor het terugdringen van de uitstoot ammoniak bij de EHS hoort bij prestaties vallend onder het pMJP. Het geld is voorzien voor het oplossen van knelpunten nabij kwets-

bare natuurgebieden (met name Natura 2000). Onderzoek van Alterra heeft voor de provincie Drenthe inmiddels in beeld gebracht waar de bedrijfsgerichte maatregelen het meest effectief kunnen worden toegepast. Er zijn echter uitvoeringsproblemen gerezen waardoor het restant van het budget niet in 2008 kon worden ingezet. Voorgesteld wordt het restantbedrag van € 544.250,-- toe te voegen aan de reserve ILG.

*P5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid*
Toelichten overheveling.
Op deze prioriteit is de onderbesteding € 713.477, --. Het jaar 2008 is een voorbereidend jaar geweest op een kansrijke en zorgvuldige uitvoering van het programma Klimaat en Energie de beschikbare budgetten zijn behoudend aangewend. Naast de projectuitgaven is in 2008 relatief veel aandacht uitgegaan naar draagvlakverwerving. Voor een goede een zorgvuldige uitvoering van het programma is een gezamenlijke uitvoering met externe partners van groot belang. Daar hangen inspanningen mee samen als het koppelen van doelen en inzet aan de gewenste provinciale rollen, het verkrijgen van financiering van externe partijen en uit andere programma's en een andere wijze van werken. Al deze punten vergen een zorgvuldige benadering en hebben dan ook in de periode na het vaststellen van het programma een relatief groot beslag gelegd op de beschikbare menskracht. Er zijn veel beleidsinspanningen gepleegd en projecten in de startblokken gezet waarvoor (nog) geen beroep is gedaan op provinciaal geld. Naast een behoudende aanwending, vormt dit ook een belangrijke reden dat het programmabudget voor het jaar 2008 slechts ten dele zijn benut. Wij willen het restantbudget overhevelen naar 2009 om het te besteden aan energiegerelateerde bedrijvigheid en innovatie in Drenthe.

*P5.15 Uitvoeringsprogramma externe veiligheid*
De onderbesteding van € 80.178,-- heeft te maken met het feit dat in eerste instantie betalingen worden gedaan vanuit het budget dat als rijksbijdrage (€ 313.000,--) wordt ontvangen.
Omdat via de structurele personele inzet van de experts van het Steunpunt projecten en activiteiten veelal rechtstreeks worden geïmplementeerd in de uitvoeringspraktijk, is inzet van externe bureau's steeds minder nodig. Dit betekent dat er in de praktijk, zeker in vergelijking met de jaren 2006 en 2007, minder aan externe projectkosten hoeft worden uitgegeven. De onderbesteding heeft in 2008 niet geleid tot het niet behalen van de resultaten en doelen.

*P5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving*
Voor de uitvoering van het project omgevingsdiensten (een verkennende studie naar de mogelijkheid van een breed gedragen standpunt voor een omgevingsdienst binnen Drenthe) is in het najaar van 2008 een budget van € 200.000,-- beschikbaar gesteld. Dit procesgeld is met name bedoeld voor het opzetten van een projectstructuur. De tijd is te krap gebleken om de projectstructuur goed vorm te geven, mede gelet op het feit dat het project deel gaat uitmaken van de uitwerking van het bestuursakkoord/Amen is geen Amsterdam. Daarom is besloten om pas op de plaats te maken, zodat het deelproject Omgevingsdienst goed kan worden ingepast in de uitwerking van het project Amen is geen Amsterdam. Voorgesteld wordt dan ook het budget van € 200.000,-- over te hevelen naar 2009.

*P5.23 Vitaal Platteland*
Via de motie van 20 december 2006 hebben provinciale staten een impuls gegeven aan de sociaal economische vitalisering van in totaal 2,5 miljoen tot en met 2013. De uitgaven sociaal economische vitalisering maken onderdeel uit van het PMJP. In 2008 is hiervoor 511.000,-- uitgegeven. Dit betreft projecten zoals bv. de multifunctionele accommodatie Bovensmilde, Project keientuin, Vitaal Veenhuizen, Gees Vitaal, verbouw dorpshuis Balinge en Kwaliteitsimpuls Museum Kinderwereld etc (alleen de grotere uitgaven vermeld). Vanwege een vertraagde start

was het volledige budget 2007 overgeheveld naar 2008. Bij de tweede bestuursrapportage gaven wij reeds aan dat wij in 2008 maximaal 600.000,-- zouden kunnen besteden. Uiteindelijk is dit 511.000,-- uit gekomen en stellen wij voor om het restant, evenals bij de tweede bestuursrapportage is gebeurd, te storten in de reserve provinciaal aandeel ILG.

## Wat hebben we nog meer gedaan?

### P-5.1 Milieubeleid

In het kader van de regiovisie zijn er aan aantal duurzaamheidsbijeen-komsten georganiseerd, er is een excursie georganiseerd, er is een energiekansenkaart gemaakt voor het regiogebied Groningen Assen.
De provincie Drenthe participeerde sinds 2007 in het project "ruimtelijke kwaliteit en duurzaamheid in de Regio Groningen- Assen". Medewerkers van provinciale en gemeentelijke overheden binnen het regiogebied Groningen Assen hebben ervaren dat milieu en duurzaamheid kansen bied en hebben geleerd hoe die kansen in de praktijk verzilverd kunnen worden.

### P- 5.2 Bodem

*Bodemsanering*
In 2008 is de integrale Bodemnota vastgesteld.

*Aardkundige waarden*
In het kader van het traject De waarde van de Drentse Aarde is in 2006 een Stuurgroep AW ingesteld met als taak te adviseren over toekomstig beleid en de wijze waarop dat gerealiseerd kan worden. In 2008 zijn de werkzaamheden met betrekking tot de advisering van de stuurgroep beter in structuur gezet. De stuurgroep heeft advies uitgebracht over de hoofdlijnen van het beleid. Dit advies wordt in 2009 ingebracht in de integrale beleidsadvisering ten behoeve van het omgevingsbeleid.

In 2009 zal concretisering van het beleid vastgesteld worden in een beleidsnotitie die deel gaat uitmaken van de brede bodemvisie. Ook hierbij zal de stuurgroep weer een adviesrol hebben. Het beleid wordt door middel van kaartmateriaal concreet gemaakt en vastgesteld. In 2009 zal daarom op het bestaande kaartmateriaal een actualiseringslag gedaan worden.

*Bodembescherming*
Wij hebben de bodemfilm De waarde van de Drentse Aarde gemaakt. Deze is tweemaal uitgezonden op TV Drenthe. In november hebben wij een bodemweek georganiseerd. Daarvoor is een boekje gemaakt met bodemkaarten (Bodematlas).

### P- 5.3 Vergunningverlening

In 2008 hebben wij de Integrated Pollution Prevention and Control(IPPC)-database geactualiseerd. Daarnaast zijn de restende bedrijven voorzien van een nieuwe vergunning die voldoet aan IPPC. Op dit moment zijn er nog 4 bedrijven van de in totaal 19 die nog niet over een IPPC-vergunning beschikken. Het voornemen is om deze in 2009 te gaan verlenen.

Om de werkprocessen te stroomlijnen door middel van Lean Production is een zestal projectgroepen bezig om voorstellen te doen voor het vergunningenproces. De resultaten van drie projectgroepen zijn inmiddels geïmplementeerd.

VROM heeft in het najaar van 2008 het zogenaamde nazorgonderzoek bij de provincie Drenthe uitgevoerd ten aanzien van een behoorlijk aantal verbeterpunten met betrekking tot de uitvoering van de VROM-taken. Na een goede voorinventarisatie van de stand van zaken met betrekking tot de uitvoering van de verbeter- en aandachtspunten is het uiteindelijke onderzoek zeer goed verlopen. Hierop is een positief eindoordeel van de VROM inspectie gekomen. Alle verbeterpunten zijn opgelost.

Samen met de gemeente Assen is een start gemaakt met de ontwikkeling van een integrale gebiedsgerichte visie op het TT-circuit.

Daarnaast is er een start gemaakt met de ontwikkeling van een integrale gebiedvisie voor het Europark Coevorden.

### P-5.4 Handhaving

Naast onze reguliere handhavingtaken hebben wij bijdragen geleverd aan de ontwikkeling van landelijk beleid op het gebied van handhaving. Onze bijdrage bestond uit het becommentariëren van landelijke Handhaving Uitvoering Methoden. Bijdragen aan cahiers waarin uitleg wordt gegeven over aspecten met betrekking tot bodemverontreiniging en bodemsanering, Wij hebben een artikel gepubliceerd in een landelijk vakblad en hebben als spreker op een landelijk congres een bijdrage geleverd. Tevens zijn wij deelnemer aan landelijke gremia zoals LOM en IPO en landelijke projecten op het gebied van chemie en afval.

### P-5.5 Natuur en Landschap

In het kader van het nieuwe provinciale omgevingsbeleid is aan de terreinbeherende organisatie en de Milieufederatie Drenthe gevraagd om een natuurvisie te ontwikkelen voor Drenthe. De provincie heeft het proces financieel ondersteund. De natuurvisie is een belangrijke bouwsteen in de nota Drenthe kiest. Verder zal de natuurvisie worden gebruikt voor de discussiein het kader van het omgevingsbeleid en over de herbegrenzing van de EHS.

## Wat heeft het gekost?

### Programma 5. Leefomgeving

| | Product/prioriteit | 1 Realisatie 2007 | 2 Primitieve begroting 2008 | 3 Begroting 2008 na wijziging | Realisatie 2008 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 303.032 | 3.757.600 | 8.020.100 | 6.129.731 | 1.890.369 |
| | P-5.0 Waterhuishouding | 1.302.371 | 1.839.406 | 1.948.412 | 1.365.793 | 582.619 |
| | P-5.1 Milieubeleid | 1.842.746 | 1.044.250 | 1.139.550 | 1.094.102 | 45.448 |
| | P-5.2 Bodem | 3.057.241 | 4.114.464 | 5.136.399 | 3.955.649 | 1.180.750 |
| | P-5.3 Vergunningverlening | 1.096.884 | 318.520 | 304.440 | 317.729 | -13.289 |
| | P-5.4 Handhaving | 191.550 | 175.750 | 228.250 | 231.943 | -3.693 |
| | P-5.5 Natuur en Landschap | 4.942.732 | 2.497.433 | 3.722.670 | 3.706.864 | 15.806 |
| | P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | 26.010.233 | 50.480.695 | 30.254.904 | 24.510.735 | 5.744.169 |
| | Apparaatskosten | 15.746.830 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | 54.493.618 | 64.228.118 | 50.754.725 | 41.312.547 | 9.442.178 |

Natuurgebied Drentse Aa

| | Product/prioriteit | 1 Realisatie 2007 | 2 Primitieve begroting 2008 | 3 Begroting 2008 na wijziging | Realisatie 2008 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Baten | Prioriteiten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-5.0 Waterhuishouding | 721.242 | 746.135 | 735.000 | 683.126 | 51.874 |
| | P-5.1 Milieubeleid | 16.228 | 0 | 21.583 | 21.711 | -128 |
| | P-5.2 Bodem | 2.562.812 | 4.367.177 | 4.354.679 | 3.820.082 | 534.597 |
| | P-5.3 Vergunningverlening | 522.396 | 358.378 | 353.000 | 325.221 | 27.779 |
| | P-5.4 Handhaving | 62.105 | 0 | 17.850 | 28.093 | -10.243 |
| | P-5.5 Natuur en Landschap | 3.344.579 | 43.650 | 716.983 | 1.017.004 | -300.021 |
| | P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | 23.744.402 | 44.329.656 | 27.172.392 | 20.668.874 | 6.503.518 |
| | Totaal | 30.973.764 | 49.844.996 | 33.371.487 | 26.564.110 | 6.807.377 |
| Saldo | | 23.519.854 | 14.383.122 | 17.383.238 | 14.748.437 | 2.634.801 |

## Toelichting

| | |
|---|---|
| Saldo programma | 2.634.801 |
| Bestemming resultaat reserves bij programma | |
| Reserve grondwaterheffing | -475.593 |
| Reserve monitoring voorm. stortplaatsen | -554.747 |
| Reserve provinciaal aandeel ILG | 21.330 |
| Reserve grondwaterheffing | 16.952 |
| Reserve nationaal Milieubeleidsplan | -9.001 |
| Reserve ontgrondingenheffing | -87.989 |
| Totaal | -1.089.047 |
| Resultaat programma na bestemming reserves | 1.545.754 |

Herinrichtingsproject bij De Groote Diep (bij Norg)

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

### P- 5.0 Waterhuishouding

In het kader van de uitvoering van de grondwaterwet was voor het project Torenveen in het Hunzegebied in 2008 een bedrag beschikbaar van € 166.000,--. Dit project is niet doorgegaan. Het zal in gewijzigde vorm in de toekomst worden uitgevoerd. Hiervoor zal bij de provincie een nieuwe subsidieaanvraag worden ingediend.

Daarnaast heeft de Europese aanbesteding van het automatiseren van het grondwatermeetnet tot vertraging geleid waardoor uitgaven zijn doorgeschoven naar 2009.

### P- 5.2 Bodem

De onderschrijding van de begroting van het product 5.2, Bodem wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door een opgetreden vertraging in de uitvoering van het bodemsaneringsproject wijk Esweg, Veenhuizen. Het gaat hier om een omvangrijk project met een begroting van € 1.200.000,-- (onderdeel Bodemsanering) die nagenoeg volledig door derden gefinancierd. Volgens de oorspronkelijke planning zou dit project versneld worden uitgevoerd en eind 2008 financieel worden afgewikkeld. Echter, in de startfase van de sanering zijn problemen aan het

licht gekomen met betrekking tot de tijdelijke opslag van het verontreinigde grond (onenigheid met de eigenaar). Inmiddels zijn de problemen opgelost en is de uitvoering van de sanering van start gegaan. De verwachting is, onder voorbehoud van de weersomstandigheden, dat de sanering eind maart 2009 zal worden afgerond.

Voor de uitvoering van het WBB-programma (Wet bodembescherming) 2005-2009 is een VROM-budget van € 11,6 miljoen beschikbaar, € 6 miljoen voor de aanpak van de gasfabriekterreinen en € 5,6 miljoen voor de overige gevallen. De ervaring heeft geleerd dat het verwachte uitgavenpatroon wordt overschat. In de beginjaren van de uitvoering van het meerjarenprogramma zijn planning en realisatie minder kritisch. Nu het laatste jaar van de uitvoeringsperiode nadert is het zaak om de vinger goed aan de pols te houden om over- of onderschrijdingen te voorkomen.

*Nazorg voormalige stortplaatsen*
Begin 2005 heeft de provincie een eindafrekening bij het Ministerie van VROM ingediend over de WBB programmaperiode 2002-2004. In deze afrekening waren naast de programmakosten ook onderzoekskosten opgenomen (€ 549.170,66) die te maken hadden met de nazorg gesloten stortplaatsen (NaVoS). Op dat moment was het niet duidelijk of deze kosten in aanmerking zouden komen voor een rijksbijdrage op grond van de WBB. Omdat de provincie het risico liep dat de bovengenoemde kosten door het ministerie niet subsidiabel zouden kunnen worden geacht, is besloten een bedrag van € 549.170,66 uit de reserve Nazorg voormalige stortplaatsen te onttrekken en aan de voorziening bodemsanering toe te voegen ter dekking van een mogelijke toekomstige claim van het ministerie.

Op 23 december 2008 hebben wij de vaststellingsbeschikking met betrekking tot de rijksbijdrage WBB 2002-2004 ontvangen. Hieruit blijkt dat de ministerie de kosten in het kader van de NaVoS over de periode 2002 tot en met 2004 subsidiabel heeft geacht.

Aangezien het Ministerie van VROM nog steeds van mening is dat het saneren van de voormalige stortplaatsen de verantwoordelijkheid is van de provincies en voorlopig geen budget voor de aanpak ervan aan de provincie zal toekennen, stellen wij voor het bedrag van € 549.170,66 terug te storten in de reserve Nazorg voormalige stortplaatsen.

**P- 5.6 Product Plattelandsontwikkeling (pMJP)**
De totale uitgaven in het kader van het pMJP bedroegen € 25,6 (actueel begroot € 32,2) miljoen. Ten tijde van de tweede bestuursrapportage was reeds duidelijk dat de in de begroting opgenomen uitgaven en inkomsten niet zouden worden gerealiseerd.

Er heeft toen een begrotingsaanpassing naar een voor 2008 meer realistisch niveau plaatsgevonden. In de tussentijd is door de verschillende prestatiehouders en gebiedscoördinatoren een meerjaren programmering opgesteld. Deze moet nog worden doorvertaald naar de begroting 2009 en de meerjarenbegroting, zodat een scherpere monitoring per jaarschijf uit dit meerjaren uitvoeringsprogramma 2007-2013 mogelijk is.
Dat zich ten opzichte van de bijgestelde begroting nog een onderschrijding voordeed heeft er onder andere mee te maken dat wij eind 2008 nog een tweetal belangrijke aankopen dachten te kunnen afronden. Deze aankopen worden echter begin 2009 afgerond. De grondverwerving ligt goed op schema. Met betrekking tot de inrichting van de EHS is veel in uitvoering. Het onderdeel Milieukwaliteit laat nog wel een forse achterstand zien. Hierbij geldt echter dat de EHS voor een belangrijk deel moet zijn verworven, voordat de milieukwaliteit van de EHS kan

worden versterkt. Het onderdeel sociaaleconomische vitalisering ligt weliswaar nog achter op de begroting maar komt goed op gang.

In het najaar heeft een indexering en aanpassingen van de bestuursovereenkomst Investeringsbudget landelijk gebied (ILG) plaatsgevonden. Dit had een verhoging van het totale beschikbare budget in het provinciaal Meerjarenprogramma (pMJP) tot gevolg. Hiervoor moeten meer prestaties geleverd worden, onder andere op het gebied van water en sociaaleconomische vitalisering. De verantwoorde rijksbijdragen zijn berekend op afgesproken dekkingspercentages van de gerealiseerde uitgaven. Evenals de uitgaven zijn deze dus lager dan actueel begroot. Het verschil met de van het Ministerie van LNV verstrekte voorschotten is verantwoord bij de vooruit ontvangen middelen derden.

# Programma 6
# Middelen

# Programma 6 Middelen

## Missie

De provincie Drenthe is een solide partner, hetgeen onder meer geborgd wordt door een gezonde financiële positie - in meerjarig perspectief - en meer in het algemeen het "in control" zijn van de organisatie.
De provincie Drenthe is daarbij een aantrekkelijke werkgever waar mensen in een prettige en gezonde werkomgeving op een interactieve, doelgerichte en toekomstgerichte wijze samenwerken en waarbij op een professionele wijze voorzien wordt in de behoeften van bestuur, management en medewerkers aan advies en ondersteuning op het gebied van personeel, informatietechnologie, financiën en overige voorzieningen.

## Inleiding

De belangrijkste prioriteiten om de werking van de organisatie te verbeteren en aan te passen aan nieuwe bestuurlijke, organisatorische en technologische ontwikkelingen zijn uitgewerkt in een visie (Sámen Sterker in de slimme provincie) en in een uitvoeringsprogramma Concernplan 2008-2011. Over de doelen en uitwerking daarvan in 2008 leggen wij inhoudelijk verantwoording af in de qua opzet vernieuwde en mee transparante bedrijfsvoeringparagraaf.

## Belangrijkste resultaten

Belangrijk resultaat binnen de organisatieontwikkeling is de succesvolle structuuraanpassing op basis van het Organisatiebesluit die betere randvoorwaarden schept voor een verbetering van de sturing, het beheersen van risico's, minder overhead en de kwalitatieve ontwikkeling van management en medewerkers.

In de nieuwe afdelingen ontwikkelplannen gemaakt die onder het motto 'al werkende leert men' de verbinding tussen Sámen Sterker en het dagelijkse werk zoeken. Kortom: er wordt samen en methodisch gewerkt aan ontwikkeling, niet naast het werk maar in het werk.

Het project Digitalisering is nu ondergebracht in het programma Provinciehuis van Morgen. Het nieuwe werken is een essentieel onderdeel van het werkplek- en huisvestingsconcept

Het digitaal ondersteunen van het werken aan documenten en de documentstromen is in 2008 uitgewerkt in een plan van aanpak voor de versimpeling en digitalisering van de belangrijkste (document)processen in de organisatie. Daarin is geborgd dat het gelijk loopt met de revitalisering van het provinciehuis. In 2008 is gestart met het verbeteren en digitaliseren van een viertal processen.

In 2007 is het Stimuleringsfonds Drentse projecten ingevoerd; diverse projecten zijn inmiddels opgestart. Het Stimuleringsfonds heeft een soort van "actuarieel tekort". Dit was mede acceptabel door het uitgangspunt van het financiële beleid, dat alle financiële meevallers die zich gedurende een begrotingsjaar voordoen ingezet worden voor de voeding van het stimuleringsfonds. Op de korte termijn betekent dit echter, dat dergelijke middelen voor de korte termijn "geparkeerd" blijven in de Algemene Reserve. Wij zijn gestart met een onderzoek dit anders te doen en de plannen voor het stimuleringsfonds op een eerder moment "op geld te zetten" en vervolgens de voeding van het fonds meer aan de plannen te relateren.

## Wat waren onze doelen en wat hebben we gerealiseerd?

| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen<br>Doelen vanuit de begroting 2008 (per product/deelproduct) |
|---|
| **Planning en control** |
| Een financieel gezonde organisatie blijkend uit toepassing van repressief toezicht door de toezichthouder en een goedkeurende verklaring van de accountant, ook op het gebied van de rechtmatigheid. |
| **Personeel en organisatie** |
| Een lerende organisatie met een attractief HRM-beleid en arbeidsvoorwaardenpakket met een strategische personeelsbezetting waarbij:<br>- een slagvaardige, compacte en flexibele organisatie(structuur) gericht is op de primaire taakstelling van de provincie Drente;<br>- tijdig jonge medewerkers instromen, de flexibele inzet wordt vergroot en de door- en uitstroom in meerjarenperspectief in evenwicht is: "De juiste medewerker op de juiste plek op het juiste moment";<br>- herallocatie plaatsvindt van formatie en personeel (20%) ten behoeve van de primaire taakstelling. |
| **ICT** |
| Effectieve, planmatige en efficiënte inzet van ICT-toepassingen bij organisatieonderdelen op basis van procesverbetering. Tevens stimuleren van samenwerking met gemeenten en provincies. |
| **Facilitaire voorzieningen** |
| Een goede kwalitatieve facilitaire ondersteuning van het primaire proces door:<br>- een efficiënt gebruik van een goed functionerend en veilig gebouw met een bijpassende infrastructuur en groenvoorziening<br>- goede bereikbaarheid van de facilitaire ondersteuning (reserveren vergaderruimte, catering, storingen, drukwerk en dergelijke)<br>- een kwalitatief, ergonomisch en arbotechnisch verantwoorde inrichting<br>- kwalitatief goede documentaire informatievoorziening |

### P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

*Planning en Control*
De jaarrekening 2007 is door de accountant goedgekeurd en voor provincie Drenthe is de repressieve toezichtsvorm van toepassing.

Voor de overige onderdelen verwijzen wij naar de bedrijfsvoeringparagraaf.

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 6. Middelen | 132.338.955 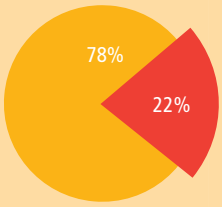  | 205.974.154 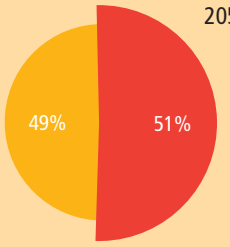  |
| Overige programma's | 189.248.864 | 123.240.881 |

| Programma 6. Middelen | 1<br>Realisatie<br>2007 | 2<br>Primitieve<br>begroting<br>2008 | 3<br>Begroting<br>2008 na<br>wijziging | 4<br>Realisatie<br>2008 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 65.204.828 | 17.907.649 | 80.260.481 | 87.887.387 | -7.626.906 |
| Apparaatskosten | 415.558 | 46.388.212 | 45.028.340 | 44.451.568 | 576.772 |
| Totaal baten | 167.032.844 | 128.729.132 | 207.793.058 | 205.974.154 | 1.818.904 |
| Saldo | -101.412.459 | -64.433.271 | -82.504.237 | -73.635.199 | -8.869.038 |

## Ontwikkelingen

P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen
vanuit de begroting 2008

**Motorrijtuigenbelasting**

Uit de door de belastingdienst verstrekte gegevens per 1 juli 2007 blijkt dat de groei van het wagenpark in het eerste half jaar van 2007 1,3% bedraagt. Op basis daarvan is de groeiverwachting over het gehele jaar 2007 bijgesteld tot 1,75%. Ook doet zich een ontwikkeling voor in het wagenpark van een verschuiving naar zwaardere gewichtsklassen. Naar verwachting (volgens een scherp scenario) zal de groeitrend van het wagenpark, alsmede de verschuiving naar zwaardere gewichtsklassen zich de komende jaren continueren. De structurele doorwerking van de meevaller in 2007 is voor de jaren 2008 tot en met 2011: 2.044.000, 2.395.000, 2.765.000 en 3.154.000.

**Personeels- en organisatiebeleid**

Het provinciale personeels- en organisatiebeleid wordt beïnvloed door onder meer:

- de uitkomsten van onderhandelingen omtrent de Collectieve Arbeidsvoorwaarden Provincies 2007;
- de krapper wordende arbeidsmarkt en intensivering van Noord-Nederlandse samenwerkingsverbanden voor in-, door- en uitstroom;
- vergrijzing van het personeelsbestand en uitstroom van zeer ervaren medewerkers.

**E-overheid**

De planning van landelijke voorzieningen op het gebied van e-overheid wordt vertraagd door een matige voortgang van de wetgeving (onder andere privacyproblematiek). De ontwikkelingen worden voornamelijk bepaald door de interbestuurlijk beleid en de voortgang in het programma e-overheid. Drenthe sluit daar door middel van haar nota Welkom in Digitaal Drenthe op aan. Verder onderzoeken meerdere provincies, waaronder Drenthe, of aansluiting bij de Vereniging D!mpact (zie ook www.dimpact.nl) kan leiden tot versnelling van het aanbod van e-diensten door het gezamenlijk ontwikkelen en beheren binnen deze vereniging. De Begroting 2008 is in overleg met PS opgesteld met een geringer aantal programma's. De uitwerking van de prioriteiten uit het Collegeprogramma nemen daarin een prominente plek in. Over de voortgang van deze prioriteiten zal via de bestuursrapportages worden gecommuniceerd met PS.

Om financieel slagvaardiger, efficiënter (lagere rekeningoverschotten) en transparanter te kunnen handelen zijn nieuwe afspraken met PS gemaakt over het niveau van autorisatie, de systematiek van begrotingswijzigingen, de verdeling van apparaatskosten.

## P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

*Motorrijtuigenbelasting*
De opcenten op de motorrijtuigenbelasting (MRB) als provinciaal belastinggebied zijn nog steeds onderwerp van discussie. Dit als gevolg van de op handen zijnde vervanging van de motorrijtuigenbelasting door het zogenoemde "rekeningrijden". Als gevolg van deze ontwikkeling wordt meer in het algemeen gekeken naar het toekomstige provinciale belastinggebied en ook naar de financiële consequenties die een wijziging hiervan zou kunnen hebben.

*Provinciefonds*
Op nationaal niveau is momenteel ook een discussie gaande over een herziening van de verdeelsystematiek voor de algemene uitkering uit het provinciefonds. Ook de omvang van de algemene uitkering staat ter discussie. De Raad voor de financiële verhoudingen zal hier onderzoek naar verrichten.
Tot dusverre werd het beeld van de algemene uitkering uit het Provinciefonds voor het grootste deel bepaald door een – vooralsnog – gunstige ontwikkeling van het accres. Dit financiële beeld staat inmiddels onder de invloed van een veelheid van ontwikkelingen. Om te beginnen is de discussie over het verdeelmodel voor de algemene uitkering uit het provinciefonds inmiddels verbreed naar een discussie die ook gaat over de omvang van de algemene uitkering. Inmiddels zijn er de nodige vooronderzoeken afgerond in de aanloop naar het uiteindelijke onderzoek door de Raad voor de financiële verhoudingen. Daarbij worden ook zaken als de ontwikkeling van de overige eigen middelen (OEM) van de provincies en het nog in te vullen nieuwe belastinggebied betrokken.
De discussie wordt nog eens verscherpt door de recente ontwikkelingen rond de economische crisis. Ook van de provincies wordt een inzet gevraagd in het bestrijden van de crisis door het anticyclisch versnellen van investeringen, met name op infrastructureel gebied. Daarnaast valt het niet uit te sluiten, dat van de kant van het rijk een aanvullende korting wordt toegepast op de algemene uitkering uit het Provinciefonds.
Meer specifiek zal ook de invulling van het Bestuursakkoord doorwerken in de middelen die de provincie ontvangt. Er zal een verschuiving optreden in geldstromen en die zal doorwerken in de ijkpunten die de verdeling van de algemene uitkering uit het provinciefonds mede bepalen. Op dit moment valt de uitkomst van die ontwikkeling nog niet te voorzien, maar het staat wel vast dat deze er zal zijn.

*Essent*
Een meerderheid van de aandeelhouders van Essent heeft ingestemd met de strategie voor het commerciële deel van Essent, het productie- en leveringsbedrijf, om op termijn aansluiting te zoeken bij een internationale partner. Dit betekent vervreemding van de aandelen op korte termijn. Inmiddels heeft Essent gezocht naar een overnamepartner en meent die nu gevonden te hebben in het Duitse RWE AG (Rheinisch-Westfälische Elektrizitätswerke AG met hoofdkantoor in Essen). RWE biedt bruto € 9,3 miljard voor het energieproductiebedrijf van Essent NV, minus het netwerkbedrijf en minus de afvalverwerkingstak.
Zoals de zaken momenteel liggen, zal de volledige opbrengst voor Drenthe van – vooreerst – € 162 miljoen in haar geheel herbelegd moeten worden om een opbrengst te genereren die overeen komt met het momenteel geraamde een structureel dividend van € 6,7 miljoen. Zoals in de Voorjaarsnota 2008 is aangegeven, zijn die baten bestemd voor de financiële dekking van de Drentse bijdrage in de cofinanciering van het RSP/RSP+-programma.

*E-overheid*
De inspanningen van de overheden om de doelstellingen van het actieprogramma elektronische overheid (ELO) hebben nog onvoldoende resultaat gehad. Uit het rapport van de commissie-Wallage is aangegeven dat het gebrek een focus en regie leidt tot verlamming. Op basis van Wallage is een Nationaal uitvoeringsprogramma (NUP) gemaakt dat in 2008 heeft geleid tot een akkoord tussen de overheden. De provincie verplicht zich de NUP-doelstellingen in 2011 te halen. Intern zijn wij een audit gestart naar de aanpak binnen onze organisatie en de impact die het NUP zal krijgen.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen<br>Prioriteiten uit Begroting 2008 |
|---|
| **6.1. Organisatieontwikkeling** |
| Om de ambities van het college waar te maken hebben wij een organisatie nodig die daarbij past. Dat is een organisatie waarin collegialiteit, initiatief en uitvoeringsgerichtheid centraal staan. Daarvoor is noodzakelijk dat in de organisatie - budgettair neutraal - een verschuiving van beheer naar beleid ook intern vorm krijgt. Daar zetten wij ook op in bij de reorganisatie, waarbij we willen bereiken dat de organisatie zich weer op de primaire processen - wat bereiken we in de Drentse samenleving - gaat richten in plaats van met zichzelf bezig te zijn. Voortbouwend op de aanpassingen die in de organisatie al aangebracht zijn gaan we door het verbeteren en vereenvoudigen van bedrijfsvoeringprocessen een verschuiving realiseren van - taakstellend - 20% van huidige inzet voor ondersteunende werkzaamheden naar inzet voor het primaire proces. |
| De nieuwe wijze van werken betekent ook, dat er meer van de medewerkers kan en mag worden verwacht op het vlak van hun professionaliteit. En ook dat er minder vanzelfsprekendheden kunnen en zullen zijn. Ook de organisatie moet dynamiek laten zien. In dit verband zal worden geïnvesteerd in het versnellen van strategische personeelsplanning, het oplossen van complexe personele dossiers en in instroom, doorstroom en uitstroomactiviteiten ten behoeve van personeelsplanning. |
| Voor het realiseren van de voorgestelde beleidsdoelen en prioriteiten wordt het uitgangspunt gehanteerd dat de personele omvang van de organisatie niet zal worden uitgebreid. In samenhang met de organisatieontwikkeling zal worden bezien in welke mate de geraamde proceskosten kunnen worden ingewisseld met de inverdieneffecten van de organisatieontwikkeling. |
| **6.2. Digitalisering** |
| Ook onze eigen organisatie is in ontwikkeling. Wij zijn altijd op zoek naar effectieve en efficiëntere werkwijzen, die aansluiten op onze ambities als provincie. Een nieuw in te voeren huisvestingsconcept neemt digitalisering als uitgangspunt. Maar ook de toenemende dienstverlening via de Website (zie programma De provincie dóet ertoe!) maken dat de 'backoffice' steeds meer digitaal moet werken.<br>Digitaal vastgelegde kennis, digitale processen en digitale archieven zijn nodig en onvermijdelijk. Informatie: any time, any place. Nog een ander feit speelt een belangrijke rol: na 2008 stromen veel oudere medewerkers uit. En de arbeidsmarkt is dan naar verwachting krap. Met gerichte inzet van IT kunnen wij intern kennisverlies voorkomen, efficiënter werken en wij geven jongere medewerkers een instrument waar ze mee zijn opgegroeid. Zo blijven wij ook een interessante, moderne werkgever.<br>In de komende periode zullen wij vooral inzetten op de brede invoering van digitale stukkenstroom, werkprocessen en de digitalisering van het archief (op basis van een in 2007 afgeronde pilot). Ook vervangen wij het verouderde personeelssysteem. Op de interne website (huisnet) worden kennissystemen beschikbaar gesteld.<br>Vanwege de grotere afhankelijkheid van IT wordt omwille van de continuïteit een externe uitwijkvoorziening voorzien. Samen met de gemeente Assen onderzoeken wij de mogelijkheid tot een gezamenlijke investering voor een externe locatie, aangesloten op het lokale glasvezelnetwerk. |

| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen<br>Prioriteiten uit Begroting 2008 |
|---|
| **6.3. Stimuleringsfonds Drentse projecten** |
| Wij stellen uw staten voor een Stimuleringsfonds Drentse projecten in te stellen. Dit Stimuleringsfonds Drentse projecten betreft een fonds voor gebiedsgerichte cofinanciering voor relatief grote projecten. Voorgesteld wordt om in 2007 ten laste van de vrije bestedingsruimte € 17 miljoen aan dit fonds te doteren en in 2008 een dotatie van € 3 miljoen. Wij doen uw staten deze collegeperiode op verschillende terreinen voorstellen toekomen, die bedoeld zijn om als cofinanciering voor Europese programma's te dienen of als bijdrage aan relatief grootschalige projecten om zodoende financiering mogelijk te maken. De verschillende ambities staan vermeld onder de programma's in hoofdstuk 2. |
| Vanwege de gebiedsgerichte aanpak en het samenbrengen van verschillende ambities op de diverse beleidsterreinen worden de intensiveringen integraal gewogen. De komende periode zullen concreet uitgewerkte voorstellen worden gedaan op het gebied van:<br>- Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe<br>- Uitwerking klimaat en energiebeleid<br>- Omvorming Drentse economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie<br>- Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt<br>- Structuurversterking recreatie en toerisme<br>- Structuurversterking land- en tuinbouw<br>- Ontwikkeling Regiopark Groningen Assen<br>- Attractieve steden<br>- Ontwikkeling natuurgebied LOFAR<br>- Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid<br>- Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres<br>- Verdubbeling van de spoorlijn Zwolle-Emmen<br>De mogelijkheid bestaat, het nog vrij besteedbare restant van de algemene reserve in te zetten voor dotatie aan het Stimuleringsfonds Drentse projecten. |
| **6.4. Proceskosten** |
| Voor het realiseren van de voorgestelde beleidsdoelen en prioriteiten wordt het uitgangspunt gehanteerd dat de personele omvang van de organisatie niet zal worden uitgebreid. In samenhang met de organisatie-ontwikkeling zal worden bezien in welke mate de geraamde proceskosten kunnen worden ingewisseld met de inverdieneffecten van de organisatieontwikkeling. |
| Proceskosten zullen zich met name waar wordt samengewerkt met partners voordoen. Voor de overige voorstellen geldt, dat aangenomen is dat zich in de praktijk toch nog bijkomende kosten zullen voordoen. |

## P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

### 6.2. Digitalisering

Het project Drenthe Digitaal zorgt voor digitaliseren van de werkprocessen van de provincie: post en andere stukken, werkstroom en (toekomstige) archieven. In 2008 is hard gewerkt aan de voorbereidingen om te kunnen starten met digitaal maken van de werkprocessen.

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 6.1. Organisatieontwikkeling | - Een slagvaardige, compacte en flexibele organisatie, gericht op de primaire taakstelling van de provincie.<br>- Op termijn inverdieneffecten vanwege minder managementfuncties.<br>- Formatiereallocatie voor nieuw beleid. | - Verder implementeren reorganisatie.<br>- Investeren in en versnellen van strategische personeelsplanning.<br>- Oplossen van complexe P-dossiers.<br>- Instroom-, doorstroom- en uitstroomactiviteiten ten behoeve van personeelsplanning. |

Vanuit de Reserve stimuleringsfonds Drentse projecten is bijgedragen aan het Cultureel Kwartier Assen

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2008 |
| 6.2. Digitalisering | - Voldoen aan de doelen rond interne bedrijfsvoering die de Statennota Welkom in Digitaal Drenthe 2.0 vastgesteld<br>- Digitaal werken is daarbij een voorwaarde voor het slagen van het nieuwe huisvestingsconcept en het voeden en verwerken van digitale diensten via de interne en externe sites. | - Een nieuw Uitvoeringsprogramma bedrijfsvoering is in de maak. Het gaat dan om:<br>- digitalisering van post, stukkenstroom en archieven<br>- de stroomlijning van bedrijfsvoeringsystemen, alsmede de vervanging van het personeelssysteem<br>- bouw van kennissystemen<br>- uitwijkvoorzieningen |
| 6.3. Stimuleringsfonds Drentse projecten | - Vanuit een gebiedsgerichte aanpak worden meer omvangrijke en grootschalige projecten van de grond getrokken. | - Instellen Stimuleringsfonds Drentse projecten en uitwerken diverse concrete projectvoorstellen |
| 6.4. Proceskosten | - Inzet in samenwerking met partners wordt gepleegd zonder dat daarvoor direct een uitbreiding van de organisatie noodzakelijk is. | - Diverse beleidsinitiatieven worden eerst uitgewerkt naar uitvoeringsplannen die na besluitvorming met de samenleving worden gecommuniceerd |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2008 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Resultaten 2008 |
| 6.1. Organisatieontwikkeling | - Uitrol programma Sámen Sterker in Actie:<br>- flexibele, professionele organisatie<br>- stimulerender werkklimaat<br>- effectievere samenwerking in teams (teamontwikkeling)<br>- inspirerender en teamgerichter leiderschap (MD-beleid)<br>- meer externe gerichtheid en professionaliteit van de medewerkers (ontwikkelprogramma's, opleidingen, Drentalent, Locomotion) | - Invoering van programmamanagement.<br>- Start eenheid PPM.<br>- Programmaplan SIA.<br>- Teamontwikkelingsplannen.<br>- Beschikbaar ondersteunend team (VTB).<br>- Geselecteerde aanjagers per afdeling.<br>- Beleid managementontwikkeling en MD uitvoeringsprogramma.<br>- Opleidingenprogramma.<br>- Diverse reflectiebijeenkomsten, seminars, workshops.<br>- Project Locomotion (instroom en doorstroomprojecten), genomineerd voor de Noorderlinkprijs. |
| 6.2. Digitalisering | - Noodzakelijke stappen gezet ter voorbereiding op het daadwerkelijk digitaliseren van de werkprocessen, die van start gaat in 2009. Planning is gericht op klaar zijn met digitalisering hoofd- ondersteunende processen op moment dat Revitalisering/ Nieuw provinciehuis gereed is. | - Afgerond onderzoek naar te digitaliseren processen.<br>- Plan van aanpak procesoptimalisatie (methodekeuze: Lean production).<br>- Voorlichtingsfilm.<br>- Ontwikkelomgeving opgeleverd.<br>- Vier werkprocessen digitaal als pilot.<br>- Plan van aanpak modernisering van de (ICT) technische infrastructuur. |
| 6.3. Stimuleringsfonds Drentse projecten | - Vanuit dit fonds is aan een aantal grote projecten financieel bijgedragen. | - Bijdrage LOFAR: € 2.750.000,--<br>- Bijdrage Kennis Werkt: € 9.500.000,--<br>- Bijdrage Klimaat en Energie: € 2.000.000,--<br>- Bijdrage Cultureel Kwartier Assen: € 2.400.000,--<br>- Bijdrage Onderwijskansenplan: € 150.000,-- |
| 6.4. Proceskosten | - Een aantal met samenwerkende partners uitgewerkte beleidsinitiatieven. Uitvoeringsprogramna's zijn opgesteld. | - Diverse projecten zijn geïnitieerd (zie programma's 1 tot en met 5) via de proceskosten. Zodra een plan van aanpak is vastgesteld worden de kosten gedekt uit de programmabegroting. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 6. Middelen | 1<br>Realisatie 2007 | 2<br>Primitieve begroting 2008 | 3<br>Begroting 2008 na wijziging | 4<br>Realisatie 2008 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| P6.01 Organisatieontwikkeling | 1.078.038 | 2.500.000 | 4.571.962 | 2.637.577 | 1.934.385 |
| P6.02 Digitalisering | 366.297 | 1.050.000 | 468.264 | 468.287 | -23 |
| P6.04 Proceskosten | 50.000 | 1.850.000 | 1.675.000 | 1.195.634 | 479.366 |
| Totaal prioriteiten | 1.494.335 | 5.400.000 | 6.715.226 | 4.301.498 | 2.413.728 |

### P6.01 Organisatieontwikkeling

Voor organisatieontwikkeling was een bedrag beschikbaar van € 4.571.962,--. Een gedeelte daarvan is gebruikt voor het afwikkelen van complexe personele dossiers. De dossiers die zijn afgewikkeld hebben minder geld gekost dan was geraamd. Er resteert nog een drietal dossiers. Een gedeelte van de daarvoor benodigde middelen is in de 2e Bestuursrapportage overgeheveld naar 2009, omdat de afwikkeling ervan meer tijd kost.
De overige uitgaven op de post organisatieontwikkeling zijn gedaan voor teamontwikkeling, ontwikkelingstrajecten voor management en mobiliteit. Er resteert over 2008 een voordeel van ruim € 1.900.000,--. Dit bedrag van € 1.900.000,-- is in 2009 nodig voor verdere uitrol en implementatie van de reorganisatie en daarom wordt voorgesteld dit over te hevelen naar 2009.

### P6.04 Proceskosten

Voor proceskosten 2008 was een budget van € 1.675.000,-- beschikbaar. Daarvan is € 1.195.634,-- besteed aan het starten van beleidsinitiatieven die worden uitgewerkt naar uitvoeringsplannen. Een aantal initiatieven is net gestart of wordt binnenkort gestart. Daarom wordt voorgesteld om van het resterende bedrag ad € 479.366,-- een gedeelte van € 125.000,-- over te hevelen naar 2009.

## Wat hebben we nog meer gedaan?

### P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

De projecten digitalisering en e-dienstverlening en de landelijke ontwikkelingen als het Nationaal uitvoeringsprogramma (NUP) hebben grote invloed op onze eigen interne ICT- en facilitaire ontwikkelingen. De afhankelijkheid in de dienstverlening en in de productie van ICT leidt tot een verhoogde aandacht voor de ICT-ontwikkeling en het ICT-beheer. Wij hebben daarbij de informatie functie (inclusief geografische informatievoorziening) en de automatiseringsfunctie gescheiden en de telecom ondergebracht bij automatisering. Wij hebben een nieuw werkplekconcept vastgesteld die als basis dient voor de verdere ontwikkeling van de interne infrastructuur.
De sturing op de informatiebeleid, informatiebeveiliging en ICT-projecten wordt verbeterd. In 2008 is een ICT-board ingesteld die stuurt op de bewaking op doelen, richtlijnen en de projectenportfolio vaststelt. Deze professionaliseringslag is nodig om aan alle uitdagingen het hoofd te kunnen bieden.

## Wat heeft het gekost?

### Programma 6. Middelen

| | Product/prioriteit | 1 Realisatie 2007 | 2 Primitieve begroting 2008 | 3 Begroting 2008 na wijziging | 4 Realisatie 2008 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 1.494.335 | 5.400.000 | 6.715.226 | 4.301.498 | 2.413.728 |
| | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 2.730.779 | 1.788.171 | 5.099.650 | 5.111.971 | -12.321 |
| | P-6.1 Reserve mutaties | 60.979.713 | 10.719.478 | 68.445.605 | 78.473.917 | -10.028.312 |
| | Apparaatskosten | 415.558 | 46.388.212 | 45.028.340 | 44.451.568 | 576.772 |
| | Totaal | 65.620.386 | 64.295.861 | 125.288.821 | 132.338.955 | -7.050.134 |
| Baten | Prioriteiten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 120.706.592 | 115.442.235 | 125.854.067 | 127.612.541 | -1.758.474 |
| | P-6.1 Reserve mutaties | 46.326.252 | 13.286.897 | 81.938.991 | 78.361.613 | 3.577.378 |
| | Totaal | 167.032.844 | 128.729.132 | 207.793.058 | 205.974.154 | 1.818.904 |
| Saldo | | -101.412.459 | -64.433.271 | -82.504.237 | -73.635.199 | -8.869.038 |

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

### P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

*Geldleningen en uitzettingen korter dan 1 jaar*
In 2008 is er € 1.179.768,-- meer aan rente gerealiseerd dan begroot. Enerzijds komt dat doordat in de begroting rekening is gehouden met een gemiddeld uitgezet saldo van ruim € 134 miljoen. Het werkelijk gemiddeld uitgezet saldo bedraagt € 146,2 miljoen. Daarnaast is de euribor, en daarmee de rentevergoeding door financiële instellingen, het afgelopen jaar behoorlijk gestegen. In de begroting was aangenomen dat er op de uitzettingen een rendement van 4 procent behaald zou worden. In werkelijkheid bedroeg het gemiddeld rendement op uitzettingen 4,81 procent in 2008. Daarnaast is het gemiddeld saldo op de Groenfonds-rekening ten behoeve van het ILG in 2008 hoger dan begroot: ruim € 25 miljoen tegenover € 17 miljoen. Dit heeft eveneens geleid tot een groter gerealiseerd dan begroot rendement.

*Provinciefonds*
De ontvangen uitkering uit het Provinciefonds is € 377.278,--hoger dan geraamd.
Dit wordt veroorzaakt door:
1. een gunstige ontwikkeling van het accres. Die is met ingang van september 2008 in de bevoorschotting verwerkt en leidt tot een extra bedrag van € 186.450,--;
2. een afrekening van de uitkering over 2007 ad € 190.828,--.

In de begroting is een stelpost nettering algemene uitkering opgenomen van € 516.560,--
De stelpost is opgenomen omdat enkele oude specifieke uitkeringen zullen worden genetteerd, hetgeen betekent dat de btw-component niet langer in de specifieke uitkering wordt opgenomen, maar in de algemene uitkering. Deze begrotingspost met een technisch karakter

compenseert dus lagere gerealiseerde specifieke uitkeringen dan begroot in de diverse programma's van de rekening. Op deze post leidt het tot een voordeel van € 516.560,--

*Motorrijtuigenbelasting*
De geraamde opbrengst van de motorrijtuigenbelasting is met € 197.425,-- overschreden. Dat komt enerzijds door een grotere stijging dan geraamd van de omvang van het wagenpark en anderzijds door een nog steeds doorgezette verschuiving naar hogere gewichtsklassen.

*Saldo kostenplaats kapitaallasten*
Door extra aflossingen op hypotheken van provinciaal personeel is er minder rente ontvangen over verstrekte hypotheken dan geraamd. Tevens zijn er lagere kapitaallasten toegerekend aan de investeringen van met name verkeer en vervoer. Daardoor is de rente (lange termijn) € 520.579,-- lager dan begroot. Daar staat tegenover dat er meer liquide middelen beschikbaar waren om uit te zetten voor de korte termijn. De renteopbrengst van kort geld is zoals hiervoor is aangegeven dan ook hoger dan geraamd.

# I.2
# Paragrafen

# I.2.1 Lokale heffingen

In deze paragraaf gaan wij in op de heffingen van de provincie Drenthe. Wij geven per heffing weer wat de gerealiseerde opbrengsten zijn in relatie tot het geformuleerde beleid.

## 1 Grondwaterheffing

Voor de aan het grondwaterbeheer verbonden kosten is een grondwaterheffing ingesteld.
De heffing wordt opgebracht door de houders van vergunningplichtige pompinrichtingen, zoals waterbedrijven, zuivelbedrijven, zwembaden en dergelijke. De heffing mag alleen worden ingezet voor in de Grondwaterwet nader omschreven werkzaamheden, gericht op het beheer van het grondwater.

Vanaf 2007 is de registratie van meldingen van grondwateronttrekkingen en de behandeling van vergunningaanvragen voor industriële onttrekkingen tot 150.000 m3 gedelegeerd naar de waterschappen. Dit heeft geen gevolgen voor de bevoegdheid tot het innen van de provinciale grondwaterheffingen en voor de wijze waarop de grondwaterheffingen worden ingezet voor provinciale grondwatertaken.

Elk kwartaal worden aan vergunningplichtige pomphouders aangiftebiljetten grondwaterbelasting uitgereikt. In 2008 waren 26 houders van pompinrichtingen vergunningplichtig. In verband met de conversie naar een landelijk grondwaterregister (LGR) zijn er nog geen totale hoeveelheden bekend van het jaar 2008. Een voorlopige schatting is dat er rond de 70 miljoen m3 grondwater onttrokken is en ca. 1 miljoen m3 grondwater werd geïnfiltreerd.

Geraamde en gerealiseerde inkomsten
Het tarief per 100 m3 onttrokken grondwater bedroeg in 2008 € 1,036. Begroot was een bedrag van € 720.000,-. De opbrengst van de aangifte grondwaterheffing is € 672.000,-. Het verschil tussen de opbrengst van de aangiften en de onttrokken minus geïnfiltreerde m3 grondwater heeft enerzijds te maken met de overdracht van het grondwaterbeheer naar de waterschappen en anderzijds met het door de provincie terugdringen van het laagwaardig grondwatergebruik bij industriële onttrekkingen.

## 2 Heffing ontgronding

Met de heffing op ontgrondingen dragen de houders van ontgrondingsvergunningen bij in de kosten die de provincie maakt voor de planning van ontgrondingen, voor onderzoek en voor de coördinatie van het ontgrondingenbeleid. Daarnaast is er een aanvullende heffing ingesteld voor de bestrijding van kosten van schadevergoeding. De heffing is verschuldigd naast de leges die worden geheven voor de vergunningverlening.

Het ontgrondingenbeleid is vastgelegd in het Provinciaal omgevingsplan II (POP II).
Bij het indienen van de vergunningaanvraag zijn leges verschuldigd en de heffing wordt opgelegd op het tijdstip waarop de vergunning of machtiging is verleend.
In 2008 zijn 14 vergunningaanvragen ontvangen, waarvan er 10 zijn verleend en 4 nog in behandeling. Van 2 vergunningen is de geldigheidstermijn verlengd.

De opbrengsten uit leges en de ontgrondingenheffing zijn jaarlijks afhankelijk van het aantal verleende ontgrondingsvergunningen. In 2008 is via de ontgrondingenheffing in totaal € 97.989,-- aan inkomsten gerealiseerd en is aan kosten € 11.345,-- opgevoerd. Het saldo van de opbrengsten en lasten is gestort in de reserve Ontgrondingenheffing.

## 3 Leges

Onder de naam leges worden rechten geheven terzake van het genot van de door of vanwege het provinciaal bestuur verstrekte diensten. De aanvrager van de dienst dan wel degene ten behoeve van wie de dienst is verleend is het legestarief verschuldigd.

In de provinciale Legesverordening zijn de tarieven opgenomen die verschuldigd zijn voor het in behandeling nemen van een te verstrekken dienst.

*Geraamde en gerealiseerde inkomsten*
Voor 2008 waren de leges begroot op € 70.900,-- en is € 116.059,-- gerealiseerd.
Gemiddeld over de laatste 4 jaar waren de legesopbrengsten € 140.678,--.

De leges voor Vaarweg Meppel-De Punt zijn te hoog begroot. Het bedrag is gebaseerd op een oude systematiek, waarbij jaarlijks leges werden geheven. In de begroting van 2009 is dit opgelost en is de raming, voor zowel Vaarweg Meppel-De Punt als het zuidelijk vaarwegennet, € 500,--.
De aanvragen voor het onttrekken van grondwater zijn lager uitgevallen dan verwacht, wat resulteert in een lagere legesopbrengst. Daarnaast is een in 2008 aangevraagde vergunning in 2009 afgehandeld en zal de opbrengst van € 6.400,-- in 2009 worden verantwoord.
De legesopbrengsten voor ontgrondingen zijn beduidend hoger uitgevallen dan begroot.
Dit heeft te maken met de vergunningverlening voor de uitbreiding van een drietal diepte-winningen, omdat de hoeveelheid te winnen bodemmateriaal bepalend is voor de hoogte van de leges.

| Programma | Hoofdfunctie/doelstelling | Begroot 2008 | Resultaat 2008 | Resultaat 2007 | Resultaat 2006 | Resultaat 2005 | Gemiddelde laatste 4 jaar |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 3.0 | Verkeer en vervoer (verkeer) | €16.725 | € 17.095 | € 12.925 | € 2.365 | € 20.990 | € 13.344 |
| 3.1 | Verkeer en vervoer (wegen-beheer) | € 4.600 | € 5.105 | € 5.867 | € 5.969 | € 6.174 | € 5.779 |
| 3.1 | Verkeer en vervoer (Vaarweg Meppel-De Punt) | € 6.925 | € 425 | € 485 | € 217 | € 425 | € 388 |
| 3.1 | Verkeer en vervoer (Zuide-lijk vaarwegennet) | € - | € 1.137 | € 442 | € 2.118 | € 1.390 | € 1.272 |
| 4.0 | Waterhuishouding (Grond-waterwet) | € 15.000 | € 2.440 | € 5.742 | € 32.499 | € 17.047 | € 14.432 |
| 6.0 | Landelijk Gebied (ontgrondingen) | € 27.650 | € 89.857 | € 116.582 | € 155.370 | € 60.044 | € 105.463 |
| | | € 70.900 | € 116.059 | € 142.043 | € 198.538 | € 106.070 | € 140.678 |

## 4 Nazorgheffing stortplaatsen

Wettelijk heeft de provincie de eeuwigdurende nazorg over afgesloten stortplaatsen. De provincie Drenthe draagt deze verantwoordelijkheid voor twee stortplaatsen. Dit zijn de Stortplaats Meisner Noord-Drenthe BV te Ubbena (in eigendom bij SITA Holding) en de Essent Milieu Wijster stortplaats te Wijster, welke onderdeel is van Essent NV. De nazorgheffing, die de provincie op grond van artikel 15.44 van de Wet milieubeheer heeft ingesteld, is ter bestrijding van de in de wet limitatief opgenomen kosten om deze taak uit te voeren.
Het Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe stelt een eigen begroting en jaarverslag op, die ter informatie aan de leden van provinciale staten worden gestuurd. In het jaarverslag wordt onder meer verantwoording afgelegd over het gerealiseerde rendement op het belegde vermogen en over de gemaakte kosten.

*Geraamde en gerealiseerde inkomsten*
De nazorgheffing wordt geheven per stortplaats. De hoogte van de jaarlijkse heffing is afgeleid van het doelvermogen per stortplaats. In 2008 is slechts aan Meisner te Ubbena een heffing begroot en gerealiseerd van € 201.577,--. De heffing aan Essent te Wijster is nog steeds opgeschort.

## 5 Opcenten motorrijtuigenbelasting

Op grond van artikel 222 van de Provinciewet worden provinciale opcenten geheven. De opcenten zijn een opslag op een andere belasting, namelijk de motorrijtuigenbelasting. Deze belasting wordt geïnd door de Rijksbelastingdienst.

*Geraamde en gerealiseerde inkomsten*
De opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting is qua opbrengst de belangrijkste provinciale heffing. Deze belasting is voor de provincies een algemeen dekkingsmiddel. Het tarief wordt gebaseerd op het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie en gaat steeds in op 1 april van ieder jaar. Provinciale staten stellen het opcententarief jaarlijks vast.

In 2008 is er ten opzichte van de raming € 197.425,-- meer aan opbrengst van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting gerealiseerd dan geraamd. In het navolgende zijn raming en realisatie tegenover elkaar gezet.

| | |
|---|---|
| Raming 2008 | € 42.867.000,-- |
| Realisatie 2008 | - 43.064.425,-- |
| Verschil | € 197.425,-- |

Het totaal van het wagenpark dat deel uitmaakt van de grondslag voor de berekening van de opbrengst van de motorrijtuigenbelasting bedroeg op 31 december 2007 222.649. Voor de berekening van de opbrengst voor 2008 is uitgegaan van een groei van 2,5% als gevolg van de groei van het wagenpark en een verschuiving naar zwaardere gewichtsklassen. Met name de verschuiving naar zwaardere gewichtsklassen heeft geleid tot de meevallende opbrengst in 2008.

# I.2.2 Weerstandsvermogen

## Inleiding

In deze paragraaf wordt het weerstandvermogen van de provincie Drenthe weergegeven. Het weerstandsvermogen is de relatie tussen de weerstandscapaciteit en de risico's. De weerstandscapaciteit omvat de middelen en mogelijkheden waarover de provincie kan beschikken om niet begrote kosten te dekken. Voor het kunnen beoordelen van het weerstandsvermogen is het noodzakelijk de aanwezige weerstandscapaciteit te analyseren in samenhang met de omvang en de achtergronden van de risico's.

## Provinciaal beleid

In de Voorjaarsnota 2007 PLUS is de nieuwe koers van het college gepresenteerd. Om de vele ambities van de provincie Drenthe te realiseren is het van belang dat de provinciale middelen zo scherp mogelijk ingezet worden. Hier past een wat minder behoudende financiële koers bij. Het is niet de bedoeling dat er geld blijft liggen. Deze koers houdt ook in dat er meer dan voorheen risico's genomen worden. Deze risicovollere koers kan gevolgd worden indien er sprake is van voldoende weerstandscapaciteit, zodat de eventuele financiële tegenvallers opgevangen kunnen worden.

Hierna gaan wij in op het beleid met betrekking tot weerstandscapaciteit en de risico's. Op basis van de conclusie uit het rapport over weerstandsvermogen van onze huisaccountant uit 2005 werd een noodzakelijke weerstandscapaciteit geacht ongeveer € 25 miljoen te zijn.

De weerstandscapaciteit als percentage van de totale lasten (10%) is een eveneens een goed meetpunt. Immers, naarmate de lasten toenemen zijn de risico's vaak ook groter. De totale werkelijke lasten 2008 bedragen € 243 miljoen, 10% hiervan is € 24,3 miljoen.

## Weerstandscapaciteit

Onder weerstandscapaciteit verstaat het BBV de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt om niet begrote kosten te dekken. Hierbij kan een onderscheid worden gemaakt tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit.
Vanwege de nieuwe koers die het college voorstaat en die door middel van de Voorjaarsnota PLUS door de staten is bekrachtigd, wordt er ten aanzien van de incidentele en structurele weerstandscapaciteit een ander uitgangspunt gehanteerd. Niet alle vrije reserves worden gerekend tot de weerstandscapaciteit. Immers, de intentie is uitgesproken concrete en uitgewerkte plannen aan de staten voor te leggen ten laste van reserves. Dit uit zich met name in de (vrij aanwendbare) reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten. Binnen de definitie van de BBV valt een dergelijke reserve te rekenen tot de weerstandscapaciteit. Omdat de komende collegeperiode een aantal projecten uit deze reserve gefinancierd gaan worden is het niet reëel om deze reserve mee te tellen voor de weerstandscapaciteit. Dit geldt gedeeltelijk ook voor de reserve voor algemene doeleinden.
Om scherper het onderscheid te krijgen tussen een reserve die nodig is om te voldoen aan de weerstandscapaciteit en de vrij aanwendbare reserves is een risicoreserve ingesteld.

Deze risicoreserve wordt gevormd ten laste van de reserve voor algemene doeleinden en de saldireserve. Na deze mutatie is er in 2008 een vrij besteedbare reserve voor algemene doeleinden naast een risicoreserve als buffer ten behoeve van de weerstandscapaciteit. De saldireserve wordt niet in z'n geheel naar de reserve voor algemene doeleinden gebracht vanwege uitgaven die nog gemaakt worden voor zaken uit het collegeprogramma 2003-2007. Uiteindelijk zal de saldireserve medio 2010 op € 0,00 uitkomen. Daarmee vormt de reserve voor algemene doeleinden de incidenteel vrij besteedbare ruimte.

## 1 Incidentele weerstandscapaciteit

De incidentele weerstandscapaciteit is het vermogen dat ingezet kan worden om eenmalige tegenvallers op te vangen. Na doorvoering van de wijziging wordt in 2008 hiervoor de risicoreserve gebruikt met de grootte van € 19 miljoen.

De daarmee ingestelde reserves hebben de volgende functie
*Risicoreserve*
Deze reserve wordt ingesteld om incidentele tegenvallers op te vangen, welke niet door een specifieke voorziening worden afgedekt. Voorgesteld wordt deze reserve € 19 miljoen groot te laten zijn de komende jaren. Jaarlijks zal aan de hand van een risico inventarisatie worden bekeken in hoeverre het weerstandsvermogen in de toekomst bijgesteld dient te worden.
*Saldireserve*
Deze reserve zal worden gebruikt als algemeen dekkingsmiddel voor resterende uitgaven uit het Collegeprogramma 2003-2007. In PS is besloten hier de saldireserve voor te gebruiken, met het overhevelen van een groot gedeelte van het saldo zal de reserve medio 2010 op € 0,00 uitkomen.

De eventuele resultaten van de oud voor nieuw discussie zullen leiden tot lagere onttrekkingen en daarmee een hogere incidenteel besteedbare vrije reserve.

De samenstelling en ontwikkeling van de algemene reserves ziet er als volgt uit.

| (Bedragen x € 1.000,--) per 31 december | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|
| Reserve voor algemene doeleinden | 14.179 | 63.425 | 42.725 | 33.834 |
| Saldireserve | 8.762 | 5.204 | 16.293 | 6.231 |
| Reserve voor flexibel beleid | 4.204 | 494 | 160 | 0 |
| Reserve uitvoering Collegeprogramma 2003-2007 | 4.725 | 3.150 | 1.575 | 0 |
| Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | 0 | 0 | 22.181 | 44.419 |
| Risicoreserve | 0 | 0 | 0 | 19.000 |
| Totaal algemene reserves | 31.870 | 72.273 | 82.934 | 103.484 |

De algemene reserves zijn met € 20,5 miljoen toegenomen. Deze toename is met name toe te rekenen aan de forse toename van de reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten die meer dan verdubbeld is.

**Resultaat boekjaar 2008**
Het rekeningsaldo over het boekjaar 2008 bedraagt € 21,2 miljoen voor bestemming van de reserves. Het saldo is per 31 december 2008 in afwachting tot de definitieve bestemming onder de algemene reserves geplaatst. Als bestemming voor verrekening met reserves wordt een bedrag van € 13,6 miljoen voorgesteld. Van het resultaat dat dan overblijft van € 7,6 miljoen zijn een aantal projecten nog niet (volledig) gerealiseerd in 2008, waardoor gelden zijn overgehouden

in 2008. Bij de vaststelling van de jaarstukken stelen we voor een bedrag van € 4,9 miljoen voor. Het restant van € 2,7 miljoen heeft nog geen bestemmingsvoorstel gekregen en kan daarom (voorlopig) tot de weerstandscapaciteit worden gerekend.
Conclusie algemene reserves
Het saldo van de reserve voor algemene doeleinden (saldo per 31 december 2008 € 33,8 miljoen) wordt in de nieuwe opzet van 2008 niet tot de incidentele weerstandscapaciteit van de provincie gerekend, omdat deze gedeeltelijk wordt ingezet voor dekking van projecten in de huidige collegeperiode. Feitelijk vallen ze echter wel onder de vrije reserves. Het resultaat boekjaar 2008 dat nog geen bestemming heeft gekregen (€ 2,7 miljoen) kan (voorlopig) gerekend worden tot de incidentele weerstandscapaciteit. Dit verandert pas als PS tot een definitieve bestemming hebben besloten die niet de algemene reserves betreffen.

**Bestemmingsreserves**
Alle bestemmingsreserves zijn door PS bestemd voor een bepaald doel. Alleen voor het afgesproken doel mogen bestedingen plaatsvinden. Alle uitgaven en inkomsten van de bestemmingsreserves lopen via de exploitatierekening. Bij de begroting worden toevoegingen aan en bijdragen van reserves opgenomen. Dit kunnen afgesproken algemene mutaties zijn, maar ook kunnen dit bijdragen van reserves zijn die dienen voor het opvoeren van jaarbudgetten in de begroting. Dit is een verwachte besteding van de reserve in het boekjaar. Wanneer er meer of minder wordt besteed dan is begroot, moet PS toestemming geven voor een extra toevoeging of onttrekking aan de reserve. Volgens de BBV-voorschriften worden alle mutaties op de reserves vermeld bij het programma 6 Middelen. Dit maken wij expliciet zichtbaar door een resultaat voor bestemming en een resultaat na bestemming van reserves te presenteren. Het resultaat in de exploitatie van de bestemmingsreserves bedraagt € 13,6 miljoen.

De samenstelling en ontwikkeling van de bestemmingsreserves (voor bestemming resultaat reserves 2008) ziet er als volgt uit.

| (Bedragen x € 1.000,--) per 31 december | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|---|---|---|---|---|
| Bestemmingsreserves | 47.482 | 83.942 | 105.357 | 102.715 |

Het totale saldo van de bestemmingsreserves is, op basis van de goedgekeurde begrotingsbedragen, in 2008 gedaald met € 2,6 miljoen. Als de voorgestelde bestemming van reserves van € 4,1 miljoen ook goedgekeurd wordt, dan is het saldo van de bestemmingsreserves in 2008 gestegen met € 1,4 miljoen.

De belangrijkste mutaties in de bestemmingsreserves zijn dan de volgende:

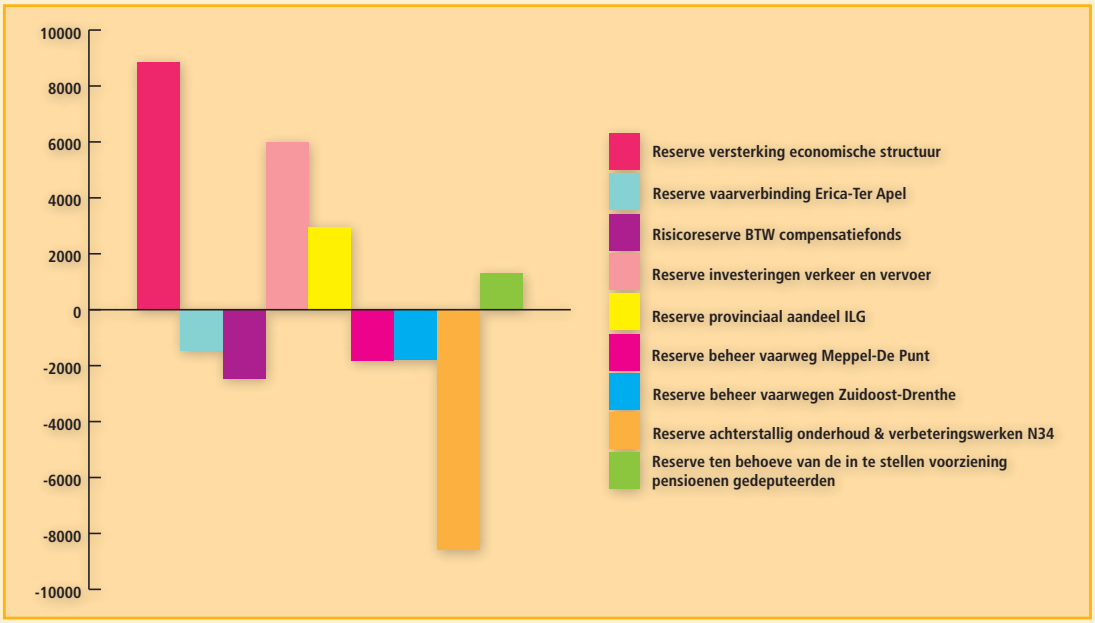


De mutaties zijn toegelicht bij de overige gegevens, in hoofdstuk III.1.2 van de Jaarrekening.

**Conclusie bestemmingsreserves**
In de Voorjaarsnota 2008 zijn voor de komende periode voorstellen gedaan hoe met reserves wordt omgegaan. Uitgangspunt hierbij is het verbeteren van de transparantie en het jaarlijks integraal afwegen van middelen. Een aantal bestemmingsreserve is in 2008 opgeheven.

**Stille reserves**
De stille reserves zijn de reserves die niet op de balans staan. Stille reserves ontstaan wanneer bezittingen niet worden geactiveerd of wanneer de reële waarde afwijkt van de waarde die in de boeken staat. Een provincie kan echter verborgen vermogen niet zo maar te gelde maken. Bij de toelichting op de balans is dit jaar wel de geschatte stille reserves van de deelnemingen aangegeven. Dit is in totaal € 141,8 miljoen. Ook is het voor stille reserves die zijn 'opgesloten' in andere activa niet zinvol om deze mee te nemen in de weerstandscapaciteit. De meerwaarde van deze activa kan immers alleen dan verzilverd worden als er geen vervanging voor terug hoeft te komen. De activa die bij de provincie Drenthe op de balans staan worden voornamelijk gebruikt voor de normale bedrijfsvoering.
Mochten de aandelen van PME-groep (Essent) voor de verkoop worden vrijgegeven en daadwerkelijk worden verkocht, dan kan deze waarde (€ 118 miljoen intrinsieke waarde) tot de weerstandscapaciteit worden gerekend. Wel zullen bij eventuele verkoop de ruimte op de begroting daardoor worden ingekrompen, omdat de dividend inkomsten van deze aandelen structureel op € 6,7 miljoen in de begroting zijn geraamd.

## 2 Structurele weerstandscapaciteit

Met de structurele weerstandscapaciteit worden de middelen bedoeld die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van bestaande taken. Dit betreft in de beginsel de optelsom van de ruimte op de begroting en de onbenutte belastingcapaciteit.

**Ruimte op de begroting**

De post Onvoorziene uitgaven binnen het begrotingsprogramma Financiering en algemene dekkingsmiddelen, ten bedrage van structureel € 450.000,--, kan worden aangemerkt als onderdeel van de structurele weerstandscapaciteit. In de Voorjaarsnota 2007 PLUS is voorgesteld om deze post voor onvoorziene omstandigheden te blijven gebruiken, maar ook te gebruiken voor dekking van voorbereidingskosten. Hieronder worden kosten verstaan die gemaakt worden om een project(investering) uit te werken tot een concreet statenvoorstel. Indien de staten besluiten tot een dergelijke investering of project zullen deze kosten worden toegevoegd aan de investering/project. Als het project niet doorgaat, zullen de voorbereidingskosten ten laste van de post Onvoorzien worden gebracht. In 2008 is deze post geheel besteed.

**Onbenutte belastingcapaciteit**

De onbenutte belastingcapaciteit van de provincie Drenthe bestaat uit het verschil tussen de opbrengst bij het maximaal aantal te heffen opcenten motorrijtuigenbelasting en de opbrengst bij het werkelijk tarief. Het tarief dat is voorgesteld aan PS bij de begroting 2008 bedraagt 79,7. Het meest recente maximum tarief dat door het ministerie van Financiën is vastgesteld bedraagt 107,9. Op grond van deze uitgangspunten is de onbenutte belastingcapaciteit als volgt (x € 1.000,--):

| | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| Voorgesteld tarief | 42.708 | 44.030 | 45.394 | 46.801 |
| Maximaal tarief | 57.390 | 59.428 | 61.299 | 63.229 |
| Onbenutte belastingcapaciteit | 14.682 | 15.398 | 15.905 | 16.428 |

**De weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe**

Uit het vorenstaande blijkt dat de weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe als volgt meerjarig kan worden weergegeven (afgerond, x € 1.000,--).

| Omschrijving | 2008 | | 2009 | | 2010 | | 2011 | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. |
| Risicoreserve | 19.000 | | 19.000 | | 19.000 | | 19.000 | |
| Ruimte binnen begroting | | 0 | | 450 | | 450 | | 450 |
| Onbenutte belastingcapaciteit | | 14.682 | | 15.398 | | 15.905 | | 16.428 |
| Totaal (inc. + struct) | | 33.682 | | 34.848 | | 35.355 | | 35.878 |

De algemene reserves en het nog niet bestemde rekeningresultaat 2008 zijn niet meer meegeteld in deze optelling, omdat met de nieuwe systematiek in de begroting 2008 alleen de risicoreserve tot de weerstandscapaciteit wordt gerekend. Deze risicoreserve is niet vrij aanwendbaar voor PS, omdat anders de mogelijke tegenvallers niet meer opgevangen kunnen worden. De rest van de algemene reserves zijn wel vrij aanwendbaar. Zolang PS deze reserves niet inzet voor specifieke doelen, kunnen deze reserves volgens het BBV feitelijk ook nog tot de weerstandscapaciteit gerekend worden. Voor 2008 is dit de algemene reserve van € 33,8 miljoen en het niet bestemde rekeningresultaat 2008 van € 2,7 miljoen.

De weerstandscapaciteit ziet er dan feitelijk als volgt uit:

| Omschrijving | 2008 | |
|---|---|---|
| | Inc. | Struct. |
| Risicoreserve | 19.000 | |
| Reserve voor algemene doeleinden | 33.834 | |
| Rekeningresultaat 2008 (nog niet bestemd) | 21.232 | |
| Onbenutte belastingcapaciteit | | 14.682 |
| Totaal (inc. + struct) | | 88.748 |

De ruimte binnen de begroting wordt in de opstelling van 2008 weggelaten, omdat het restant van deze begrotingspost is verwerkt in het rekeningresultaat 2008.
Vanzelfsprekend geldt dat de componenten van de weerstandscapaciteit verschillen in hun mate van inzetbaarheid. Zo is de risicoreserve direct aanwendbaar tot het maximum. Het verhogen van het opcententarief in het kader van het opvangen van risico's zal daarentegen niet lichtvaardig worden besloten.

## Inventarisatie van de aanwezige risico's

Van de risico's die de provincie loopt, is een aantal afgedekt door de gebruikelijke verzekeringen of door het instellen van voorzieningen. In deze paragraaf gaat het om risico's die niet zijn afgedekt of niet kunnen worden afgedekt. Provincies hebben te maken met een diversiteit aan lastig in te schatten risico's die bovendien soms onderling afhankelijk zijn. De provincie onderkent de volgende risico's.

### Renteontwikkeling

Het vreemd vermogen bedraagt 34,48% van het totale vermogen. De risico's bij de renteontwikkeling van het vreemd vermogen zijn beperkt, omdat het hier vooral om overlopende passiva gaat dus kortlopende schulden met een renteloopt ijd korter dan 1 jaar met een vast laag rentepercentage. Voor de uitgezette gelden werd in 2008 uitgegaan van een korte termijnrente van 2,5 %. De gerealiseerde kortetermijnrente over de uitgezette gelden bedroeg 4,82 %. Wij hebben in 2008 geen nieuw lang vreemd vermogen aangetrokken.

*Renterisico ILG*

De provincie Drenthe loopt een renterisico bij de uitvoering van het ILG 2007-2013. De hoogte van het risico is afhankelijk van de snelheid in de uitvoering van het pMJP Drenthe landelijk gebied.
Het risico is ontstaan, omdat GS hebben uitgesproken de ambities die in het pMJP staan en voor wat betreft de rijksmiddelen (uitvoering rijksdoelen door provincie) over zeven jaar verspreid worden uitbetaald.
Concreet betekent dit dat als we de rijksdoelen snel uitvoeren om op termijn kans te maken op extra middelen door bijstelling van de te behalen prestaties aan rijksdoelen, de provincie gebruik zal moeten maken van de leenfaciliteit bij het Groenfonds. Elk kwartaal stort het Rijk bij het Groenfonds middelen, waaruit de provincie DLG en DR bevoorschot worden.
Naast het risico van betalen staat natuurlijk ook het voordeel van rentevergoeding ontvangen. Op dit moment heeft de provincie een batig saldo op de rekening bij het Groenfonds staan (eerste storting ontvangen, eerste betalingen aan DR en DLG gedaan).

*Overige risico's ILG*
Met ingang van 2007 voert de provincie de regie inzake het ILG. De feitelijke (financiële) uitvoering vindt plaats door DLG en DR. Ten tijde van opmaken van deze begroting zijn er risico's te onderkennen, omdat de procedures nog niet volledig uitgekristalliseerd zijn:
- onduidelijkheid over de accountantsverklaringen die de provincie van DLG en DR gaat ontvangen;
- nog geen volledige afstemming tussen door DLG en DR verstrekte verantwoordings-informatie en de wijze van verantwoording in de provinciale administratie;
- DLG en DR verantwoorden op kasbasis (dus exclusief verplichtingen) en registeren daarnaast apart verplichtingen. De provinciale boekhouding kent een stelsel van baten en lasten. Dit betekent dat de provincie (mogelijk) een deel van de verplichtingen in de provinciale jaarrekening moeten opnemen.

Verder kent het ILG een lange looptijd, namelijk tot en met 31 december 2013.
Het financieel risico dat in dit verband gelopen wordt is niet te kwantificeren.

**Financiële risico's**
Over de verstrekte leningen loopt de provincie een kredietrisico. Voor het merendeel van de verstrekte geldleningen is echter sprake van hypothecaire zekerheidstelling. Over de verstrekte lening aan RTV Drenthe (per 31 december 2008 nog een uitstaande schuld € 3,8 miljoen) loopt de provincie een kredietrisico. In 2008 heeft Landschapsbeheer Drenthe haar geldlening ter hoogte van € 75.000,-- aan de provincie afgelost.

**Begrotingsrisico's**
Aan veel ramingen in de Begroting zijn onzekerheden verbonden. Bovendien zijn de te realiseren baten en lasten soms niet goed te beïnvloeden.

**Risico's op gegarandeerde geldleningen**
De gewaarborgde geldleningen betreffen geldleningen verstrekt ten behoeve van instellingen in de gezondheidszorg. In deze sector worden geen nieuwe garanties afgegeven.
Het totaal van de gegarandeerde geldleningen bedraagt per 31 december 2008 € 6,9 miljoen (2007: € 10,7 miljoen). Het risico is door de aflossingen afgenomen met € 3,8 miljoen.

## Kosten bestuursdwang

Bij de geïntensiveerde handhavingsactiviteiten kan het noodzakelijk zijn dat de provincie bestuursdwang moet toepassen. Het is niet altijd zeker dat verhaal van de kosten hiervan mogelijk is.

**Claims van derden**
Hierbij gaat het om de aansprakelijkheid van de provincie bij (vermeend) onrechtmatig handelen. In de afgelopen jaren is "de lagere overheid" regelmatig geconfronteerd met gebeurtenissen die haar imago geen goed hebben gedaan. Deze gebeurtenissen hebben geleid tot een kritischer houding van burgers en bedrijven ten opzichte van de lagere overheid. Deze kritische houding leidt ertoe dat de lagere overheid vaker wordt aangesproken op de kwaliteit van de door haar geleverde prestaties. De nasleep van de recente gebeurtenissen bij de lagere overheid, waaronder de gebrekkige handhaving van veiligheidsvoorschriften, bevestigen dit. Hoewel zich in de afgelopen jaren bij de provincie Drenthe geen claims van belang hebben voorgedaan die het noodzakelijk maakten de hiertoe aangehouden buffer in het weerstandsvermogen aan te spreken, achten wij het, gezien de maatschappelijke ontwikkelingen ter zake, toch blijvend

nodig hiervoor een risicoreserve binnen het eigen vermogen aan te houden. De accountant heeft daarom aanbevolen een risicobandbreedte aan te houden van minimaal € 1,5 miljoen tot maximaal € 2,5 miljoen. Deze inschatting is gemaakt door uit te gaan van vijf tot tien gebeurtenissen, waarbij claimrisico's zouden kunnen ontstaan en een maximaal risico per gebeurtenis van circa € 250.000,--. Er lopen momenteel twee schadeclaims inzake de vorming van slijmalg in de Grote Rietplas. De provincie is naast de gemeente en het waterschap aansprakelijk gesteld. De gemeente is de hoofdaansprakelijke.

**Decentralisatie van rijkstaken**

Naast de overdracht van bevoegdheden en middelen vindt ook overdracht van risico's plaats waarbij geen compensatie in geld plaatsvindt. Ook herverdeeleffecten dragen in geval van overdracht van rijkstaken naar de lagere overheden bij tot een verhoging van de risico's. De verwachting is dat het risico toeneemt door de verdergaande bezuinigingen en ombuigingen van het rijk.

**Bodemsanering en -bescherming**

Verontreinigde bodemlocaties worden steeds vaker vanuit een maatschappelijk oogpunt gesaneerd, waarbij de provincie een stimulerende en een regierol vervult. Met het afromen van de Voorziening bodemsanering is het risico groot dat, bij onvoldoende rijksmiddelen, de ruimtelijke stedelijke ontwikkeling stagneert door het ontbreken van middelen voor voorfinanciering of cofinanciering. In de programmaperiode 2005-2009 is met de genoemde risico's rekening gehouden.

*Locatie-specifiek*

Provincie heeft jarenlang veel onderzoek gedaan naar de verontreinigingsituatie op en nabij de locatie Van Wijk en Boerma te Tynaarlo. Tevens wordt nu gewerkt, samen met andere partijen waar onder de gemeente, NS vastgoed etc. om een bestemming voor deze locatie te ontwikkelen. De kosten voor deze sanering, geschat op een bedrag van € 10 miljoen, zijn dermate hoog dat het beschikbaar gestelde budget van VROM lang niet toereikend is om de saneringkosten te kunnen financieren. De steeds verder gaande verspreiding van verontreinigd grondwater kan op termijn een risico gaan vormen voor het gebied van de Drentsche Aa, alwaar ook drinkwater wordt gewonnen door de Waterleidingmaatschappij Groningen.

**Onderhoud wegen en kanalen**

De provincie loopt het risico dat door derden veroorzaakte schades niet of niet geheel verhaald kunnen worden. Met name schades aan wegen veroorzaakt, anders dan door een ongeval, zijn veelal niet op de eigenaar te verhalen. De provincie wordt verder met enige regelmaat aansprakelijk gesteld voor ongevallen die vaarweggebruikers overkomen. De provincie is hiervoor verzekerd. Daarnaast kunnen ook natuurlijke calamiteiten als extreme regen- of sneeuwval of aardschokken aanzienlijke schades tot gevolg hebben. De risico's blijven structureel aanwezig.

*Vergoeding btw op schade*

Er is een landelijke btw-discussie met de verzekeringsmaatschappijen. De verzekeringsmaatschappijen willen de btw van de schades niet vergoeden omdat de provincies en gemeenten deze btw kunnen compenseren. Over de te volgen koers inzake uitkering van compensabele btw op schadeclaims heeft een overleg plaatsgevonden tussen vertegenwoordigers van onder meer het Verbond van Verzekeraars, de VNG en het IPO. Het overleg heeft niet geresulteerd in een definitieve standpuntinname van het Verbond van Verzekeraars, maar wel in het besluit van de vertegenwoordigende overheden om de rechter een bindende uitspraak te laten doen.

*Marktsituatie bij aanbestedingen*
De (aanbestedings)marktsituatie in de jaren 2001-2006 kenmerkte zicht door verlaagde aanneemsommen, mede door de Bouwaffaire en lagere omzetvolumina bij opdrachtgevers. Deze gunstige marktsituatie heeft in het verleden geleid tot kortingen in de aanneemsommen. Aan deze gunstige marktsituatie is medio 2008 ten gevolge van de kredietcrisis en de hieruit volgende economische crisis een eind gekomen. De hieruit voortvloeiende tendens is thans dat de vraag op de aannemersmarkt naar onderhoudswerken afneemt. Bij een gelijkblijvend aanbod en een afnemende vraag loopt de provincie minder risico dat de aanneemsommen hoger worden.

*Openbare verlichting*
Het voornemen is om in het kader van het energiebeleid de openbare verlichting te gaan verminderen. De provincie loopt het risico dat er verschil in inzicht is met betrekking tot openbare verlichting tussen de burgers en de provincie. Om de risico's te beperken hecht de provincie waarde aan de communicatie hieromtrent met de burgers. Uit onderzoek is gebleken dat door het uitvoeren van deze energiebesparende maatregel de verkeersveiligheid niet in het geding komt.

**Financiële risico's ten aanzien van Landinrichting op Drentse maat (LODM), Hunzemaat, Verplaatsingsregeling Drentse bedrijven (VDB) en Verplaatsingsregeling agrarische bedrijven (VAB).**
De provincie heeft een viertal fondsen opgericht bij het Nationaal Groenfonds ten behoeve van de vier vorengenoemde regelingen. Daarnaast wordt geld geleend bij het Nationaal Groenfonds ten behoeve van de aankoop dan grond door DLG ter realisatie van de doelen waarvoor deze fondsen zijn opgericht. Wanneer de doelen bereikt zijn, worden deze gronden weer vervreemd. Vanuit de fondsen worden de kosten die het Nationaal Groenfonds hiervoor maakt betaald en komen de pachtinkomsten binnen. Aangezien een deel van de gronden meerjarig in eigendom is van DLG, hebben fluctuaties in de prijsontwikkeling van gronden invloed hebben op de het vermogen in de fondsen. De langjarige ontwikkeling is dat de grondprijzen stijgen. De kortetermijnhandel laat wel eens fluctuaties zien, waardoor de laatste jaren zowel gronden met winst als met verlies verhandeld zijn. De fondsen worden zodanig beheerd dat er een ruime buffer is om dergelijke fluctuaties op te vangen.

**Europese programma's**
De Commissie vordert een bedrag terug van € 6.064.234. Hiervan betreft € 1,8 miljoen het project Martinihal. Dit project is nog niet afgerekend omdat er nog een staatssteunprocedure bij de rechter loopt. Het project is dan ook buiten de afrekening van het programma gehouden. Desalniettemin vordert de Commissie deze € 1,8 miljoen nu terug. Mocht later blijken dat de subsidie aan de Martinihal terecht is toegekend, dan zal de Commissie dit bedrag alsnog weer overmaken. Overigens is dit voor Drenthe niet van belang omdat het risico voor dit project volledig bij de provincie Groningen ligt. De overige € 4,2 miljoen komt voor 60% voor rekening van Groningen en voor 40% voor rekening van Drenthe. Tegenover deze € 4,2 miljoen staat echter een opgebouwde rente op het programma van ongeveer € 3,6 miljoen. Deze rente komt voor 40% ten gunste van Drenthe. De rentebaten op het programma die nu nog bij SNN op de begroting staat, is nog niet ingeboekt als ontvangst in de Drentse begroting in enig jaar. Het risico voor de provinciale begroting is daarmee maximaal 40% van € 600.000 is € 240.000. Dit wordt werkelijkheid op het moment dat het Hof de Europese Commissie op alle punten in het gelijk stelt. Deze uitspraak valt op zijn vroegst in 2011 te verwachten.
Naast de in het SNN uitgevoerde Europese programma's is de provincie Drenthe betrokken bij de projecten Hanze Passage, Innovatieve Acties, Farmers for Nature, Waterline Economy, Watercost en Sparc, IFP en Aquarius. Ook bij deze projecten is sprake van risico's ten aanzien van de eindafrekening.

**Risico's in het kader van het Kompas**
De provincie Drenthe is bij de Gemeenschappelijke regeling SNN mede risicodragend voor de risico's bij de uitvoering van het Kompas-programma, zoals onrechtmatigheden bij de uitvoering van projecten, interpretatieverschillen en verandering van regelgeving. Voor oude en huidige programma's en regelingen is geraamd hoe groot de risico's zijn. De risico's zijn vervolgens afgezet tegen de beschikbare reserves. Voor de oude programma's en regelingen is er binnen SNN ruim voldoende weerstandsvermogen om de resterende risico's op te vangen. De omvang van de reserves bij de huidige programma's en regelingen is voldoende om inhoudelijke en budgettaire risico's op te vangen.

**Dividend Essent**
Het dividend van Essent is voor 2008 geraamd op € 9,1 miljoen. De winst is per definitie echter onzeker. Het risico kan zowel positief als negatief zijn. Wel is het zo dat Essent ernaar streeft het dividend niet minder te laten zijn dan over het voorgaande jaar. Het uitgangspunt hierbij is dat het dividend is gebaseerd op de winst uit normale bedrijfsactiviteiten. In 2008 is er naast de normale dividend uitkering in december een eenmalige extra uitkering geweest van € 9,5 miljoen. Ten gevolge van de verkoop aandelen EPON zijn deze extra baten beschikbaar gekomen.

**Nazorg stortplaatsen**
Op grond van de wettelijke nazorgregeling in de Wm wordt de provincie, na overdracht van de nu operationele stortplaatsen, verantwoordelijk voor de bestuurlijke, organisatorische en financiële aspecten van de nazorg van deze stortplaatsen. Er worden in dit kader risico's genomen, vooral als het doelvermogen niet wordt bereikt als gevolg van tegenvallende rendementen, een snellere sluiting van de stortplaats dan voorzien of door wanbetaling, evenals door niet-voorziene omstandigheden nadat overdracht van de stortplaatsen aan de provincie heeft plaatsgevonden. Nadat de stortplaatsen zijn gesloten, kan geen verrekening met de exploitant meer plaatsvinden. Met behulp van een protocol sluitingsverklaring en een risicomodel wordt het risico beperkt.

**Uitvoering Meerjarenuitvoeringsprogramma verkeer en vervoer**
Het gaat hierbij om diverse risico's, waaronder:
- planschade. Met name bij de grotere nieuwbouwprojecten (zoals de aanleg van rondwegen) kan het risico van planschade ex artikel 49 van de WRO niet geheel worden uitgesloten. Van belang is dat dit risico al tijdens de bestemmingsplanprocedure wordt geïnventariseerd; vertraging planprocedures als gevolg van de advies- en beroepsprocedures bij het voldoen aan planologische regelingen en/of diverse vergunningen;
- draagvlak planontwikkeling. Kenmerk voor het huidige provinciale beleid is het streven naar een verkeers- en vervoersvisie per corridor of gebied en een daarop gericht integraal maatregelenpakket. Met name het draagvlak voor de conclusies en aanbevelingen van de verschillende corridorstudies bepaalt de haalbaarheid van meerjarenuitvoeringsconvenanten. In financiële zin kunnen deze risico's positief en negatief zijn;
- onteigening. Veelal worden de gronden langs minnelijke weg verworven. In een aantal situaties is echter een onteigeningsprocedure nodig. Deze procedures zijn tijdrovend, dus vertragend en kostenverhogend;
- bodemsaneringen. In incidentele gevallen zal tijdens de uitvoering van het werk verontreiniging van het grondwater of van de bodem worden aangetroffen. Bodemsaneringen kunnen aanzienlijk kostenverhogend werken en zullen vaak tot grote vertragingen van het project leiden. Bij wegconstructies moet rekening worden gehouden met de mogelijkheid van het moeten afvoeren en verwerken van teerhoudend asfalt;

- geluidhinder. Sinds een aantal jaren moet bij reconstructies een akoestisch geluidsonderzoek worden uitgevoerd naar de effecten van de maatregelen op de omgeving (bijvoorbeeld de woningen langs een weg). Voor het geval de berekende geluidbelasting 1,5 dB hoger is dan de waarde in de oude situatie, moet de overheid maatregelen treffen. Daarbij kan gedacht worden aan maatregelen aan de bron (bijvoorbeeld geluidsreducerend asfalt) dan wel aan maatregelen op de plaats waar het effect optreedt (bijvoorbeeld maatregelen aan de woningen). Indien er maatregelen moeten worden getroffen, zijn deze van invloed op de kosten van het project;
- kabels en leidingen. Het moeten verleggen van kabels en leidingen kan in sommige gevallen aanzienlijk kostenverhogend werken en in de tijd gezien vertragingen opleveren;
- aanbestedingen. De op het moment van aanbesteden heersende marktsituatie kan een risico vormen. Een mee- of tegenvallende aanbesteding kan wel 30% verschil maken;
- water-, archeologie-, flora- en faunatoets. Voordat een bestemmingsplan gewijzigd kan worden moet de water-, archeologie-, flora en faunatoets met een positief resultaat worden doorlopen. Bij negatief resultaat kan het leiden tot een wijziging dan wel vertraging van het project;
- financiële dekkingsplannen. De uitwerking van het provinciale beleid wordt in nauwe samenwerking met derden (onder andere rijk en gemeenten) in een Meerjarig regionaal investeringsprogramma opgenomen. Per project wordt aangegeven welke overheden en instanties als financieel medeverantwoordelijke partner worden gezien. De afspraken daarover worden sinds 2005 jaarlijks in het PUP vastgelegd. Het dekkingsplan moet als een risico worden gezien in geval over de financieringsopzet nog geen overeenstemming is bereikt. In die gevallen waar een project in eerste aanleg een provinciale verantwoordelijkheid betreft, zal de provincie zelf moeten zorg dragen voor een financieel vangnet voor het eventueel (gedeeltelijk) mislukken van de nagestreefde financieringsopzet. Dat vangnet zal in beginsel worden gevonden binnen de provinciale budgetten.

**Motorrijtuigenbelasting**
Het Centraal Bureau Motorrijtuigenbelasting (CBM) int de provinciale opcenten en draagt deze aan de provincies af. De provincies hebben geen controlemogelijkheden op deze afdrachten en zijn daarmee informatieafhankelijk van het CBM. Er blijft onzekerheid bestaan over de juistheid en de volledigheid van de ontvangen opcenten. Overigens is inmiddels door het IPO het initiatief genomen om een convenant met de Belastingdienst op te stellen waarin de controle- en informatiemogelijkheden afdoende worden geregeld.

## Overige aanwezige risico's

Ten slotte vermelden wij nog de volgende aanwezige risico's.
- Computeruitval
- Oninbare debiteuren
- Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen
- Kosten Sociaal statuut
- Subsidieafrekeningen richting het rijk
- Ontoereikende verzekeringen
- Beleidsrisico's

*Computeruitval*
Voorkomen moet worden dat ingeval van ingrijpende storingen of calamiteiten bedrijfsactiviteiten voor langere tijd onderbroken zijn en dat kritische (geautomatiseerde) bedrijfsprocessen

tegen deze effecten worden beschermd. Contracten met leveranciers, voorraden en de beheersorganisatie zijn afgestemd op een 99% beschikbaarheid van de voorzieningen. In het calamiteitenplan van de Bedrijfshulpverlening zijn verschillende scenario's omschreven hoe gehandeld dient te worden in geval van calamiteit om zoveel mogelijk slachtoffers te voorkomen, schade te beperken en zo snel mogelijk na een incident weer over te gaan op de normale bedrijfsvoering. De risico's zijn door vorenstaande maatregelen gering, maar bij grote (langdurige) calamiteiten en beveiligingsincidenten (als gevolg van bijvoorbeeld natuurrampen, ongevallen, brand en opzettelijke handelingen) zou een beheersproces van bedrijfscontinuïteit moeten worden geïmplementeerd om verstoring tot een aanvaardbaar niveau te beperken, door een combinatie van preventieve maatregelen en herstelmaatregelen. Dit alles zou te zijner tijd (2010-2011) gevat kunnen worden in een continuïteitsplan.

*Oninbare debiteuren*
Zowel in de reguliere bedrijfsvoering als bij de grotere investeringen en projecten is er sprake van oninbaarheid op debiteuren. Het debiteurensaldo van de provincie bedroeg per 31 december 2008 € 9,0 miljoen. Op deze vorderingen is in de jaarrekening een voorziening voor mogelijke oninbaarheid in mindering gebracht van € 1,2 miljoen. Jaarlijks wordt in de jaarrekening de hoogte van de voorziening beoordeeld.

*Specifieke uitkeringen*
De provincie ontvangt uit vele subsidieregelingen gelden van het rijk. Over de besteding ervan moet in veel gevallen verantwoording worden afgelegd. Hierbij dient meestal een accountantsverklaring te worden afgegeven. Met ingang van 2006 worden in de jaarrekening (SISA-bijlage) een aantal specifieke uitkeringen opgenomen, waardoor een specifieke accountantsverklaring niet meer vereist is. De verwachting is dat dit voor steeds meer specifieke uitkeringen zal gaan gelden. Indien de subsidievoorwaarden niet adequaat worden nageleefd, bestaat het risico dat gelden dienen te worden terug betaald aan het rijk, terwijl de kosten wel zijn gemaakt of bedragen wel zijn doorgegeven naar andere instellingen. Het genoemde risico leidt daarom niet tot een kwantificering van een aanwezig financieel effect.

*Ontoereikende verzekeringen*
Een groot deel van de risico's is te verzekeren. De provincie heeft de normaal gebruikelijke risico's behorende bij hun taken dan ook verzekerd. Daarnaast zijn diverse aansprakelijkheidsverzekeringen afgesloten.

*Beleidsrisico's*
De provincie loopt ook ten aanzien van wijziging beleid en/of (financiële) herprioritering risico's. Met name bij langjarige projecten is dit risico reëel, omdat het Rijk hier een grote invloed op heeft. Verder loopt de provincie risico ten aanzien van draagvlak bij externe partijen. Veel provinciale ambities zijn qua haalbaarheid afhankelijk van de medewerking van derden: bestuurlijk - politiek, beleidsmatig, financieel, prioriteit en procedureel. Dit risico kan zich in het bijzonder voordoen bij deelname van de provincie aan bijvoorbeeld de ontwikkeling van het gebied Leek-Roden of aan het Masterplan Assen-Zuid.

## Verbonden partijen en overige samenwerkingsverbanden

Onder een verbonden partij wordt verstaan: een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft. Vooral het financiële belang impliceert een risico voor de provincie. Immers, de middelen die door de provincie

ter beschikking zijn gesteld, kunnen een verlies zijn in geval van faillissement. Verder heeft de provincie een financieel belang indien financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de provincie.
In deze Jaarstukken is een afzonderlijke paragraaf besteed aan verbonden partijen (paragraaf I.2.6). De risico's van de samenwerkingsverbanden worden niet in alle gevallen gekwantificeerd. De accountant geeft in zijn rapport aan dat hij inschat dat de provincie hierbij specifiek risico loopt bij het SNN en GAE. Het gaat hierbij globaal geschat om een risico van vijfmaal de jaarlijkse bijdrage. Dit is omgerekend op basis van de Begroting 2008 ongeveer € 4,3 miljoen.

De volgende verbonden partijen en overige samenwerkingsverbanden zijn te onderscheiden.

*Deelnemingen*
- Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij. Het betreft een symbolische deelname; de provincie Drenthe is voor 0,01% aandeelhouder.
- WMD. De provincie bezit 50% van het aandelenkapitaal.
- GAE. De provincie bezig 30% van de aandelen. De bijdrage in 2008 bedroeg voor Drenthe € 308.062,--.
- Europark Coevorden/Emlichheim Entwicklungsgesellschaft mbH. De provincie zal, gelet op de omvorming van het Europark naar een risicodragende onderneming, alleen indirect (via lening NOM) bijdragen aan het stamkapitaal van het Europark.
- NV Essent. In het 'oude' nutsbedrijf Essent heeft de provincie Drenthe 2,28% van de aandelen. Drenthe ontvangt dividend en heeft een stem in de aandeelhoudersvergadering.

*Gemeenschappelijke regelingen*
- SNN. De bijdrage in de uitvoeringskosten bedroeg over 2008 € 562.700,--. Bij SNN is voor de risico's van de lopende projecten een ruime voorziening gevormd. Door deelname in het bestuur en het bestuderen en bijhouden van alle bestuursstukken houdt de provincie Drenthe greep op de eventueel aanwezige risico's bij het SNN. Daarnaast vindt toezicht plaats door het Ministerie van BZK.
- BANN. Het bestuursonderwijs is geprivatiseerd. De gemeenschappelijke regeling is in stand gebleven om de eventuele verplichtingen ten opzichte van voormalig personeel na te kunnen komen. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.
- Noordelijke Rekenkamer. De GS, waaraan de drie noordelijke provincies deelnemen, is in werking getreden op 1 januari 2005. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.
- OV-bureau. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.

*Stichtingen en andere privaatrechtelijke rechtspersonen*
- Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.
- Stichting Drentse Bedrijfslocaties (DBL). De provinciale bijdrage bedroeg over 2008 € 43.651,-(dit is de netto last na compensatie btw).
- Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA). De bijdrage over 2008 bedroeg € 173.425,--.
- Stichting Drents Plateau. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.
- Vereniging IPO. De bijdrage over 2008 van de provincie bedroeg € 635.545,--.

*Bestuursrechtelijke rechtspersonen*
Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe. Het fonds beheert de gesloten stortplaatsen uit de opbrengsten van de nazorgheffing verkregen middelen. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.

De risico's van de samenwerkingsverbanden worden in de rapportages van de provincie niet gekwantificeerd. Bestudering van de stukken levert het volgende beeld op.

| Nr. | Verbonden partij | Kwantificering (x € 1.000,--) |
|---|---|---|
| 1. | Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij | 0 |
| 2. | Waterleidingsmaatschappij Drenthe | 0 |
| 3. | Groningen Airport Eelde (5x de werkelijke bijdrage 2007) | 1.500 |
| 4. | Europark Coevorden/Emlichheim Entwicklungsgesellschaft mbH | 0 |
| 5. | NV Essent | 0 |
| 6. | Samenwerkingsverband Noord-Nederland (5x de werkelijke bijdrage 2007) | 2.600 |
| 7. | Interprovinciaal Overleg | 0 |
| 8. | Bestuursacademie Noord-Nederland | 0 |
| 9. | Noordelijke Rekenkamer | 0 |
| 10. | OV-bureau | 0 |
| 11. | Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie | 0 |
| 12. | Stichting Drentse bedrijfslocaties | 0 |
| 13. | Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen | 0 |
| 14. | Stichting Drents Plateau | 0 |
| 15. | Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe | 0 |
| | Totaal | 4.100 |

**Conclusie financieel effect van de risico's**
Uit het vorenstaande blijkt dat de risico's als volgt gekwantificeerd kunnen worden weergegeven (afgerond x € 1.000,--).

| | Financieel effect | |
|---|---|---|
| | Minimum | Maximum |
| Risico's vermeld in deze paragraaf<br>- claims van derden | 1.500 | 2.500 |
| Inschatting p.m.-posten risico's vermeld in deze paragraaf en een aan te houden buffer voor algemene bedrijfsvoeringrisico's (5%-8% van de begrote lasten 2008) | 12.570 | 20.112 |
| Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen, inschatting | 5.000 | 5.000 |
| Verbonden partijen | 4.100 | 4.100 |
| Totaal financieel effect van de risico's | 23.170 | 31.712 |

De financiële effecten van de aangegeven risico's worden gezien het vorenstaande ingeschat tussen de € 23 en € 32 miljoen.

**Omvang van het weerstandsvermogen**

Op basis van diverse kengetallen is getracht een oordeel te geven over het weerstandsvermogen. De volgende kengetallen zijn hiertoe aangegeven (afgerond, x € 1.000,--).

| Weerstandsvermogen | Totaal |
|---|---|
| Omvang risico's | 23.170 – 31.712 |
| Weerstandscapaciteit (alleen bij te vormen risicoreserve) | 33.682 |
| Totaal lasten 2008 | 243.000 |
| 10% van de totale lasten | 24.300 |
| Aanbevolen weerstandscapaciteit accountant | 25.000 |

Door de huisaccountant wordt een omvang van de weerstandscapaciteit aanbevolen van € 25 miljoen. Uit het vorenstaande blijkt dat het risicoprofiel niet erg is veranderd in 2008. Wij achten daarom deze norm ook voor 2008 juist.
De totale weerstandscapaciteit bedraagt per 31 december 2008 € 33,7 miljoen. Feitelijk zijn er wel meer vrije reserves, zoals in deze paragraaf is aangegeven. Zolang die reserves niet worden aangewend door PS kunnen die ook tot de weerstandscapaciteit worden gerekend. De weerstandscapaciteit is in dat geval € 88,7 miljoen. Geconcludeerd kan worden dat het huidige weerstandsvermogen van de provincie ruim voldoende is. De omvang van de weerstandscapaciteit is toereikend om de aanwezige risico's op te vangen.

# I.2.3 Onderhoud kapitaalgoederen

Met het onderhoud van kapitaalgoederen is een substantieel deel van de exploitatie gemoeid. In de paragraaf die hieraan wordt gewijd, worden de beleidslijnen met betrekking tot beheersmatige aspecten daarvan weergegeven. In deze verantwoording doen we verslag over de uitvoering van het onderhoud aan de kapitaalgoederen.

Onder kapitaalgoederen wordt verstaan alle in eigendom van de provincie zijnde goederen met een meerjarig nut. Deze kapitaalgoederen hebben wij als volgt gerubriceerd.
- Wegen
- Kanalen
- Gebouwen

## Wegenbeheer

*Kengetallen*
- 467 km weg
- 13 km parallelweg
- 9 km dubbele rijbaan
- 28 km op-/afritten
- 264 km fietspad

*Budget voor onderhoud*
Het beschikbare budget voor onderhoud in de provinciale begroting wordt berekend op basis van een normbedrag. Dit bedrag wordt jaarlijks met een percentage verhoogd (inflatiecorrectie). Hierna vindt u een overzicht van de kosten van onderhoud van de wegen, zoals opgenomen in de begroting 2008, en de werkelijke kosten.

**Verantwoording 2008**

| Lasten | Begroot 2008 | Realisatie 2008 |
|---|---|---|
| Programma Beheer en onderhoud | € 10.138.929,-- | € 10.559.246,-- |

Het cyclische beheer en onderhoud is volgens planning verlopen. Er zijn geen noemenswaardigheden in het bijzonder te melden. De bestrijding van het jacobskruiskruid met het huidige maairegiem geeft een positief resultaat. In juni/juli worden de gehele bermen gemaaid en opgeruimd; vervolgens wordt in september/oktober nogmaals alles geklepeld.
Door de zachte winter begin 2008 bleef het afgelopen jaar het aantal strooibeurten beperkt tot 22.

Met het uitvoeren van de zogenaamde grootonderhoudprojecten hebben wij 21,3 km nieuwe deklaag aangebracht op de hoofdrijbanen en 18,3 km op fietspaden. Daarnaast hebben wij een rotonde bij Peize aangelegd en een tweetal in de op- en afritten van de N375 naar de A32 bij Meppel. Bij groot onderhoud hebben wij nadrukkelijk aandacht voor een verscheidenheid aan maatregelen in de omgeving; zo zijn bijvoorbeeld faunaknelpunten meegenomen, nieuwe inritten voor aangrenzende percelen aangelegd en is het aantal lichtpunten inmiddels verminderd met 450. Ook hebben wij een tweetal proefprojecten met LED-verlichting gerealiseerd,

namelijk langs het fietspad van de N855 tussen Frederiksoord en Vledder en op 2 kruispunten van de N374 tussen Westerbork en Hoogeveen.

Bovendien is in 2008 hard gewerkt aan de reconstructie van de N34 Ees-Gieten, waarbij 10.300 m hoofdrijbaan is gereconstrueerd, 6 viaducten zijn gebouwd en 6 rotondes aangelegd. Ook is in dit deel van de N34 de omgeving beplant met een voor Drentse begrippen ongekend groot aantal bomen: circa 700 eiken en 200 beuken.
Daarnaast is de nieuwe weg Vierslagen / N853 bij Nieuw Amsterdam (inclusief 2 nieuwe viaducten), een werk dat in 2007 is gestart, opgeleverd in 2008.

Met het aanbrengen van de Essentiële Herkenbaarheids Kenmerken (EHK, is nieuwe belijning met onder andere groene middenstreep) zijn wij tot 2/3 van het areaal gevorderd. Merendeels wordt de nieuwe belijning aangebracht in combinatie met het vervangen van de deklagen. Tevens worden in combinatie met nieuwe deklagen de uitritten gesaneerd en opnieuw vergund volgens het nieuwe uitrittenbesluit.
Het dagelijks beheer en onderhoud van de wegen is volgens de planning uitgevoerd.

## Kanalen

### Vaarweg Meppel-De Punt

*Kengetallen*
Totale lengte is 64 km vaarweg: het Noord-Willemskanaal, de Drentsche Hoofdvaart en het Meppelerdiep. Over de vaarweg liggen 26 bruggen en het water wordt op peil gehouden door middel van 9 sluizen en 6 pompgemalen/aflaten.

*Reserve Beheer vaarweg Meppel-De Punt*
Met het doel het beheer en onderhoud van de vaarweg Meppel-De Punt te waarborgen met een vast geïndexeerd budget, hoofdzakelijk de vergoeding van het Rijk, is deze reserve ingesteld. De werkelijke onderhoudsuitgaven worden ten laste van deze reserve gebracht, terwijl de baten ten gunste van de reserve komen. Door deze systematiek komen in de provinciale begroting geen pieken en dalen voor, maar worden de schokken in de onderhoudsuitgaven opgevangen binnen deze reserve.

*Budget voor onderhoud*
Het beschikbare budget voor onderhoud bestaat voornamelijk uit bijdragen van derden (rijk en waterschappen). Opmerking hierbij is dat de vergoeding van het rijk voor groot onderhoud met ingang van 2024 komt te vervallen.

**Verantwoording 2008**

| Lasten | Begroot 2008 | Realisatie 2008 |
|---|---|---|
| Programma Beheer en onderhoud | € 4.475.298,-- | € 2.784.975-- |
| | **Stand per 1 januari 2008** | **Stand 31 december 2008** |
| Saldo reserve Beheer vaarweg MDP | € 6.895.613,-- | € 6.578.328,-- |

Het dagelijks beheer en onderhoud van de vaarweg is volgens planning uitgevoerd. Wel hebben wij in 2008 in toenemende mate te maken gehad met het opruimen van exotische planten als waternavel. Op korte termijn gaan wij in overleg met de waterschappen over een adequate wijze van bestrijden.

De baggerwerkzaamheden in de Drentsche Hoofdvaart en het Meppelerdiep zijn gestart. Door de marktomstandigheden zijn deze werkzaamheden duurder dan geraamd; ten opzichte van de reeds eerder bijgestelde begroting leverde dat nogmaals na aanbesteding een nadeel op van 400 duizend euro. Het baggeren vindt plaats buiten het seizoen van de recreatievaart, dus vooral in de herfst en de winter. Dit project wordt in 2009 afgerond.
De voorbereiding van een aantal andere projecten kostte meer tijd. Deze zijn inmiddels aanbesteed, maar de uitvoering vindt plaats in 2009. Het betreft het vervangen van de val (het brugdek) van de Pieter Hummelenbrug, de restauratie van de wachtvoorziening bij de Havelterbrug, de renovatie van de Asserwijkbrug en de oeverconstructie nabij de Haarsluis. Het ontwikkelen van het waterrecreatiegebied Dieverbrug is met het opknappen van de voorzieningen verdergegaan. De aanleg van de passantenhaven heeft door de bestemmingsplan-procedure vertraging opgelopen. Inmiddels is een bouwvergunning aangevraagd. Bij een gunstig verloop van deze procedure, verwachten wij met de aanleg van de passantenhaven in 2009 te kunnen beginnen. Voor genoemde projecten zal in 2009 een onttrekking aan de bestemmings-reserve benodigd zijn van rond € 1.500.000,--.

## Zuidoost-Drentse vaarwegen

*Kengetallen*
De totale lengte is 91 km, waarin zijn opgenomen alle vaarwegen die in het beheer en onder-houd zijn van de provincie Drenthe en die niet vallen onder de vaarweg Meppel-De Punt. Over deze vaarwegen liggen 20 bruggen en wordt het water op peil gehouden door middel van 8 sluizen en 5 gemalen met aflaatwerken.

*Budget voor onderhoud*
Het voor het onderhoud beschikbare budget bestaat naast een jaarlijks geïndexeerd normbedrag uit bijdragen die van derden (met name waterschappen) worden ontvangen.

**Verantwoording 2008**

| Lasten | Begroot 2008 | Realisatie 2008 |
|---|---|---|
| Programma Beheer en onderhoud | € 3.605.996,-- | € 3.125.944,-- |

Het dagelijks beheer en onderhoud van de vaarwegen is volgens de planning uitgevoerd. Vooral op de Zuidoost-Drentse vaarwegen hebben wij extra werk gehad van het opruimen van exotische planten als waternavel. Deze plantensoorten komen steeds meer voor en zijn moeilijk te bestrijden. Samen met de waterschappen zoeken wij naar een goede bestrijdingsmaatregel.

In 2008 hebben wij een aantal omvangrijke beschoeiingbestekken gerealiseerd aan de Verlengde Hoogeveensche Vaart en aan het Coevorden Vechtkanaal. Hiermee is voor dit traject het wegwerken van het achterstallig onderhoud, waarmee wij in 2004 waren gestart, afgerond. Wij zijn gestart met het project afstandbediening Hoogeveensche Vaart. Doel van dit project is het op afstand bedienbaar maken van de Staphorster Grote Stouwe brug, de Rogatsluis, de Ossesluis en de Nieuwebrugsluis en een aantal gemeentelijke bruggen. Bij de Nieuwebrugsluis komt een centrale bedieningspost. Gelijktijdig vinden onderhoudswerkzaamheden plaats. De totale kosten voor dit project bedragen 2,4 miljoen euro. In 2008 is een groot deel van fase 1 gerealiseerd. Er is enige vertraging ontstaan omdat de vaarweg voor de scheepvaart voor langere tijd moet worden gestremd. Dit moest worden afgestemd met bedrijven in verband met aanvoer van producten via de Hoogeveensche Vaart en heeft langer geduurd dan was gepland. De voorbereiding en de uitvoering hebben hierdoor ook vertraging opgelopen. Verwacht wordt

dat dit project in 2009 wordt gerealiseerd. Inmiddels wordt overlegd met gemeenten om op het verdere traject van de Zuidoost-Drentse vaarwegen ook afstandsbediening toe te passen.

De realisatie van het bevaarbaar maken van de vaarweg Zuidlaardermeer - Oost-Groningen is voltooid en in voorjaar 2008 opengesteld voor de scheepvaart.
Daarnaast zijn wij doorgegaan het herbevaarbaar maken van de vaarverbinding Erica-Ter Apel; fase 1a + fase 2.
Alle voorgenomen werkzaamheden binnen fase 1a op het traject Ter Apel - Emmer-Compascuum zijn uitgevoerd binnen het gestelde budget van 2008. Er zijn 2 nieuwe bruggen aangelegd, 4 bruggen, waaronder de historische Viertorenbrug, zijn totaal gerenoveerd en 3 bruggen zijn geëlektrificeerd. De 3 sluizen in het traject zijn weer omgebouwd van een stuw naar volledig bedrijfsgereed zijnde sluizen. Bij 2 sluizen is een wachthuisje geplaatst. De oever-constructie is over ca. 6 km verbeterd.
Door een vrijval in de Europese middelen voor Noord-Nederland is een aanvullend verzoek voor EFRO-subsidie ingediend en gehonoreerd van circa 600 duizend euro.
De volgende projecten op het traject tussen Emmer-Compascuum en Barger-Compascuum zijn inmiddels op de Europese aanbestedingskalender geplaatst en aanbesteed; de oeververbeterings-werken en de aanleg van een ophaalbrug en 2 draaibruggen. Na voltooiing van deze werken wordt over het gehele traject nog gebaggerd. In voorjaar 2010 is het Veenpark volledig bereik-baar.
De uitwerkingen voor de 2e fase, de trajecten Veenpark-Scholtenskanaal en Scholtenskanaal-Oosterbos-Bedrijvenpark A37-Bladderswijk, is in volle gang. Momenteel ligt hier het accent op grondverwerving, gebiedsonderzoeken en planologische regelingen. In 2009 wordt gestart met besteksvoorbereidingen. De totale vaarverbinding willen wij voor het vaarseizoen 2012 gereed hebben.

# I.2.4 Financiering

In het Besluit begroting en verantwoording (BBV), de Wet financiering decentrale overheden (Wet fido) en de Regeling uitzettingen en deriviaten decentrale overheden (Ruddo) wordt een aantal regels en normen gesteld over financiering en de daaraan gekoppelde risico's bij lagere overheden. Het Financieringsstatuut 2005 en de Financiële verordening 2004 vormen het beleidskader waarbinnen de treasuryfunctie door de provincie Drenthe wordt uitgeoefend. In deze paragraaf zetten wij uiteen hoe de provincie Drenthe in 2008 aan deze eisen heeft voldaan. Bij het uitvoeren van de treasuryfunctie staat het minimaliseren van risico's voorop.

## Financieringssaldo

Hierna vindt u een overzicht van de investeringen en de financiering, alsmede het financieringssaldo per ultimo (vorig) boekjaar (x € 1.000,--).

| | 31 december 2007 | 31 december 2008 |
|---|---|---|
| **Vaste activa** | | |
| Materiële vaste activa | 55.868 | 63.240 |
| Financiële vaste activa | 39.391 | 40.484 |
| Subtotaal | 95.259 | 103.724 |
| **Financiering** | | |
| Eigen Vermogen | 204.614 | 217.901 |
| Voorzieningen | 9.356 | 4.290 |
| Opgenomen geldleningen | 1.897 | 1.329 |
| Subtotaal | 215.867 | 223.520 |
| Financieringssaldo | 120.608 | 119.796 |

## Toelichting financieringssaldo

Tussen 31 december 2007 en 31 december 2008 is het financieringsoverschot gedaald tot € 119,8 miljoen.

## Investeringen vaste activa

De investeringen (x € 1.000,--) kunnen als volgt worden gerecapituleerd.

| | Realisatie 2007 | Realisatie 2008 |
|---|---|---|
| Saldo per 1 januari | 48.767 | 57.320 |
| Investeringen | 13.425 | 15.893 |
| Ontvangen bijdragen | 3.825 | 1.196 |
| Afschrijvingen | 2.500 | 4.089 |
| Saldo per 31 december | 55.868 | 67.928 |

## Toelichting op het vermogen

De vermogensstijging (x € 1.000,--) ten opzichte van vorig jaar kan in eenzelfde vorm worden weergegeven.

| | Realisatie 2007* | Realisatie 2008 |
|---|---|---|
| Saldo per 1 januari | 173.597 | 210.161 |
| Vermeerderingen | 83.017 | 89.678 |
| Verminderingen | 52.000 | 81.939 |
| Saldo per 31 december | 204.614 | 217.901 |

* Weergave (x € 1.000,--) na stelselwijziging (zie toelichting balans).

| | 31 december 2007 | 31 december 2008 |
|---|---|---|
| Algemene reserves | 82.935 | 93.953 |
| Bestemmingsreserves | 93.850 | 102.715 |
| Rekeningsaldo | 27.829 | 21.233 |
| Totaal vermogen | 204.614 | 217.901 |

## Ontwikkeling van de rente

De strategie voor het uitzetten van tijdelijk overtollige liquide middelen wordt mede bepaald door de ontwikkeling van de geld- en kapitaalmarktrente. De ontwikkeling van de rente is afhankelijk van (macro-)economische ontwikkelingen. De Europese Centrale Bank (ECB) anticipeert hierop door renteaanpassingen en beïnvloedt daarmee de inflatie en geldmarkt. Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) heeft vastgesteld dat de inflatie in Nederland in 2008 gemiddeld 2,5 procent bedroeg. Dit is weliswaar 0,9 procent hoger dan in 2007, maar nog steeds onder de 3 procent. Het is wel voor het eerst in vier jaar tijd dat de prijsstijging meer dan 2 procent was. De Nederlandse economie is daarentegen met slechts 2 procent gegroeid in 2008 en daarmee is de groei lager uitgekomen dan de inflatiestijging. Deze economische groei is beduidend minder dan in de voorspoedige jaren 2006 en 2007. In het laatste kwartaal van 2008 is de Nederlandse economie zelfs met 0,9 procent gekrompen, waardoor Nederland zich na neerwaatse bijstelling van het groeicijfer in het tweede en derde kwartaal officieel in een recessie bevindt. Dat de inflatie hoger was dan de economische groei heeft aan het einde van 2008 geleid tot een stijgende lange rente (> 1 jaar, zie grafiek renteontwikkeling). De eerste 10 maanden van 2008 was er net zoals in voorgaande jaren sprake van een inverse rentestructuur: de korte rente was hoger dan de lange rente. Deze situatie heeft naast de liquiditeitsbehoefte geleid tot het kort uitzetten van tijdelijk overtollige middelen. Voor 2009 verwachten wij een verdere daling van de korte en lange rente.

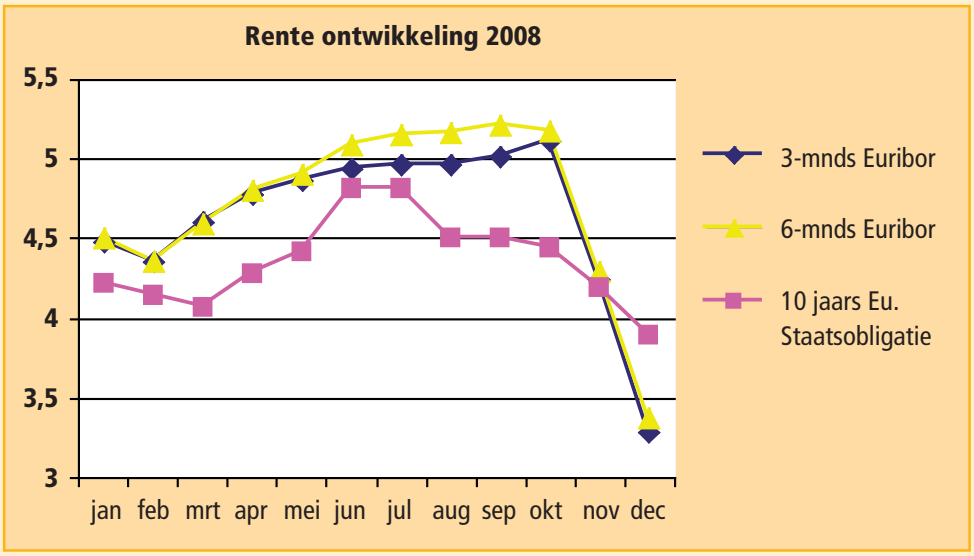


De gemiddelde korte rente (3-maands Euribor) was in 2008 relatief hoog met 4,64 procent. De gemiddelde kapitaalmarktrente (10 jaars Europese staatsobligaties) was 4,36 procent in 2008. Vanaf oktober, na uitbraak van de kredietcrisis, heeft de geld- en kapitaalmarktrente een neerwaartse trend ingezet. De onrust op de financiële markten heeft geleid tot een relatief grote vraag naar veilige beleggingen in 2008. Hierdoor heeft het effectieve rendement van Europese staatsobligaties ook een neergaande lijn ingezet. De verwachting is dat de lange rente voorlopig iets hoger blijft dan de korte rente.

Het belangrijkste rentetarief van de ECB, de refi-rente[1] lag op 4 december 2008 op 2,5 procent. Begin 2008 was de refi-rente nog 4 procent. Daarna zijn er 4 wijzigingen geweest en in 2009 verwachten wij nogmaals een verlaging van de refi-rente. Dit leidt tot verdere daling van de geld- en kapitaalmarktrente. Lenen wordt dan goedkoper, waardoor naar verwachting investeringen en consumptie stijgen. De vergoeding voor het uitzetten van tijdelijk overtollige liquide middelen op deposito's en spaarrekeningen wordt daardoor echter nog lager.

## Financiële positie

In 2008 hebben wij een gezonde financiële positie gehad. Gedurende heel 2008 was er een positief banksaldo.

### Uitzettingen

Tijdelijk overtollige liquide middelen zijn in 2008 uitgezet op deposito's, spaarrekeningen en rentefondsen. De financiële instellingen en producten voldeden aan de eisen zoals geformuleerd in het Financieringsstatuut. Na het uitbreken van de kredietcrisis heeft interne aanscherping van het treasurybeleid plaatsgevonden. Dit houdt in dat na de kredietcrisis de uitzettingen bij minimaal AA-rating instellingen geplaatst zijn. Per 31 december 2008 was het saldo € 146,1 miljoen aan kortlopende uitzettingen. Vanwege de onzekerheid in de liquiditeitsplanning en de korte rente die het grootste deel van 2008 hoger was dan de lange rente, waren er op dat moment geen lange uitzettingen. Voorts proberen wij een banksaldo op de rekening-courant aan te houden van € 500.000,--. De spreiding in financiële producten ziet er per 31 december 2008 als volgt uit.

1 De refi-rente is de rente die financiële instellingen betalen aan de Centrale Bank wanneer zij geld opnemen. Het is een instrument dat door de Europese Centrale Bank gebruikt wordt voor het beheersen van de geldmarkt en de inflatie.

| Financieel product | Bedrag |
|---|---|
| Deposito's | 71.600.000 |
| Rentefondsen | 15.294.602 |
| Geldmarktselectfonds | 49.192.245 |
| Parkeerrekening | 10.000.000 |
| Totaal | 146.086.847 |

**Opgenomen geldleningen**

In 2008 is een langlopende lening bij de BNG (€ 1,3 miljoen, rentepercentage van 6,92) afgelost. Er is per 31 december 2008 nog slechts één lening bij de BNG (€ 340.335,--, rentepercentage 5,10), waarvan de laatste aflossing in 2009 plaatsvindt. Daarnaast zijn er 3 groenfondsleningen met een totale omvang van € 989.002,-- met een looptijd van maximaal 10 jaar. De leningen bij het groenfonds dienen de kavelruil van boeren te financieren.

| Omschrijving | Bedrag | Gemiddelde rente |
|---|---|---|
| Stand per 1 januari 2008 | 1.896.563 | 3,76% |
| Reguliere aflossingen | 567.225 | 5,83% |
| Stand per 31 december 2008 | 1.329.338 | 4,06% |

**Verstrekte langlopende geldleningen**

De provincie heeft per 31 december 2008 een saldo van € 35,8 miljoen aan verstrekte leningen (2007: € 37,9 miljoen). Dit bestaat voor ongeveer 77% uit hypotheken verstrekt aan het personeel. Er worden geen nieuwe hypotheken meer verstrekt aan het personeel. De overige 23% zijn geldleningen die om bestuurlijke redenen verstrekt zijn aan instellingen zoals RTV Drenthe en de PME-groep (Essent). RTV Drenthe heeft per 31 december 2008 nog een schuld uitstaan van € 3,8 miljoen. Op de achtergestelde, niet opeisbare lening aan Essent NV, wordt niet afgelost en staat per 31 december 2008 nog een schuld van € 4,25 miljoen. In 2008 heeft Landschapsbeheer Drenthe zijn geldlening ter hoogte van € 75.000,-- aan de provincie afgelost.

| Saldo 1 januari 2008 | Saldo aflossingen | Saldo 31 december 2008 |
|---|---|---|
| 37.939.325 | 2.143.231 | 35.796.093 |

**Gewaarborgde geldleningen**

De gewaarborgde geldleningen betreffen geldleningen verstrekt ten behoeve van instellingen in de gezondheidszorg. In deze sector worden geen nieuwe garanties afgegeven.
Het totaal van de gegarandeerde geldleningen bedraagt per 31 december 2008 € 7,2 miljoen (2007: € 10,7 miljoen). Het risico is door de aflossingen afgenomen met € 3,5 miljoen.

**Rentebaten**

Er is in 2008 € 8,9 miljoen aan renteopbrengsten gerealiseerd (2007: € 7,4 miljoen). Dit is inclusief een renteopbrengst van € 1,4 miljoen op de Groenfonds-rekening. Er is totaal € 1,2 miljoen meer aan rente ontvangen dan begroot. Enerzijds komt dat doordat in de begroting rekening is gehouden met een gemiddeld uitgezet saldo van ruim € 134 miljoen. Het werkelijk gemiddeld uitgezet saldo bedraagt € 146,1 miljoen. Daarnaast was de Euribor, en daarmee de rentevergoeding door financiële instellingen, het afgelopen jaar relatief hoog. In de begroting was aangenomen dat er op de uitzettingen een rendement van 4 procent behaald zou worden. In werkelijkheid bedroeg het gemiddeld rendement op deposito uitzettingen 4,81 procent in 2008. Daarnaast is het gemiddeld saldo op de Groenfonds-rekening ten behoeve van het ILG in 2008 hoger dan begroot: ruim € 25 miljoen tegenover € 17 miljoen. Dit heeft eveneens geleid tot een hoger gerealiseerd dan begroot rendement.

| Begrote en gerealiseerde rente | 2008 |
|---|---|
| Begrote rente | 2.427.828 |
| 4e Begrotingswijziging | 3.630.000 |
| 9e Begrotingswijziging | 939.672 |
| Begrote rente na begrotingswijzigingen | 6.997.500 |
| | |
| Begroot Rentefondsen APG | 525.000 |
| 9e Begrotingswijziging | 215.500 |
| | 740.500 |
| | |
| Totaal begrote rente | 7.738.000 |
| | |
| Ontvangen rente | |
| APG Rentefondsen | 740.509 |
| Deposito's | 3.256.506 |
| BNG Geldmarktselectfonds | 3.028.007 |
| Spaarrekeningen | 372.820 |
| Rekening-courant | 103.242 |
| Rente van rekening-courant Groenfonds | 1.419.184 |
| Ontvangen rente | 8.920.268 |
| | |
| Rente en kosten van opgenomen kasgeld | 20.152 |
| Totaal ontvangen rente | 8.900.116 |
| | |
| Meer ontvangen dan begroot | 1.162.116 |

## Risicobeheer

Een belangrijk uitgangspunt in de Wet fido is het vermijden van grote fluctuaties in de rentelasten. Er is een toets gemaakt in de Wet fido voor risico's op kortlopende schulden (kasgeldlimiet) en op langlopende schulden (renterisiconorm). In het Financieringsstatuut zijn de risico's opgenomen die intern beheerst moeten worden. In deze paragraaf worden een drietal analyses gemaakt van de kasgeldlimiet, de renterisiconorm en het kredietrisico op uitgezette liquide middelen. De financiële risico's zoals het koersrisico en valutarisico worden nader toegelicht.

### Kasgeldlimiet

De Wet fido geeft aan dat de netto vlottende schuld niet hoger mag zijn dan de kasgeldlimiet. Dit is bedoeld om de hoeveelheid kort aangetrokken leningen te begrenzen. Vooral bij korte financieringen kan het renterisico aanzienlijk zijn. In 2008 zijn in het geheel geen korte geldleningen aangetrokken en de limiet is niet overschreden.

| Omschrijving toets kasgeldlimiet | Per 1 januari |
|---|---|
| Omvang totale begroting per 1 januari (= grondslag) | 189.725.000 |
| Toegestane kasgeldlimiet 7% | 13.280.750 |
| | |
| Vlottende kortlopende schulden | 0 |
| Vlottende middelen | 92.578.621 |
| Totaal vlottende schuld | -92.578.621 |
| | |
| Kasgeldlimiet | 13.280.750 |
| Vlottende schuld | -92.578.621 |
| Ruimte | 105.859.371 |

**Renterisiconorm**

Het doel van de renterisiconorm is, net als bij de kasgeldlimiet, het minimaliseren van grote fluctuaties in de rentelasten. De renterisiconorm is vastgesteld op 20 procent van de vaste schuld per 1 januari van een jaar. Als grondslag wordt aangehouden dat de provincie niet meer dan 20% van haar vaste schuld, met een volgens ministeriële regeling vastgesteld minimum van € 2.500.000,-- in aanmerking mag laten komen voor herfinanciering. Net als in 2007 is ook dit jaar aan de norm voldaan, omdat herfinanciering en renteherziening niet aan de orde waren.

| Toets renterisiconorm | Bedrag |
|---|---|
| Vaste schuld per 1 januari | 1.896.563 |
| Renterisiconorm | 379.313 |

**Kredietrisico**

Het kredietrisico geeft de mate aan waarin de provincie een risico loopt over haar uitgezette gelden, vanwege het niet (kunnen) voldoen aan de betalingsverplichtingen door de tegenpartij. De diverse tegenpartijen zijn onderverdeeld in risicogroepen naar financiële zekerheid en variëren van extreem kredietwaardig tot twijfelachtig. Voor de beoordeling van de kredietwaardigheid maakt de provincie gebruik van ratingbureau Moody's. De provincie heeft in 2008 haar gemiddelde liquiditeitsoverschot uitgezet bij financiële instellingen met minimaal een A-rating (conform de Wet fido en het financieringsstatuut) en daarmee haar risico beperkt. Bovendien is na het uitbreken van de kredietcrisis de kredieteis opgehoogd naar financiële instellingen met minimaal een AA-rating.

| Rating | Toelichting op de rating | Financiële instelling | Bedrag per 31 december 2008 | Percentage |
|---|---|---|---|---|
| AAA | Extreem kredietwaardig | BNG, Rabobank | 69.092.245 | 47 |
| AA | Zeer kredietwaardig | ING, APG/Loyalis, ABN AMRO | 49.894.602 | 34 |
| A | Kredietwaardig | Frieslandbank | 27.100.000 | 19 |
| | | | 146.086.847 | 100 |

**Koersrisico**

Koersrisico wordt gelopen bij uitzettingen in de vorm van vastrentende waarden zoals bijvoorbeeld bij obligaties en onderhandse leningen, waarbij voor het einde van de looptijd tot verkoop wordt overgegaan. Dit risico is aan de orde bij een tweetal rentefondsen waarin wij deelnemen. Deze rentefondsen worden beheerd door de vermogensbeheerder APG. Het APG Rentefonds Europa belegt in staatsobligaties binnen de EMU-landen. Daarnaast hebben wij belegd in het APG Rentefonds Europa 1-3. Dit fonds belegt in (staats)obligaties, medium term notes en floating rate notes uitgegeven door overheden, supranationale en financiële instellingen van

landen gevestigd in de EMU-zone. Doel van deze rentefondsen is om met een aantal investeerders tot een collectieve belegging van vermogen te komen. Door een grote spreiding van de aangetrokken vastrentende waarden kan het koersrisico bij onttrekking tot een minimum worden beperkt.

**Valutarisico**
De provincie kent geen valutarisico, omdat het sluiten van transacties en het verlenen van garanties uitsluitend in euro's plaatsvinden.

## Ontwikkelingen bij de provincie Drenthe

- In 2008 bedroeg de reguliere dividenduitkering van Essent ruim € 9 miljoen. Daarnaast is eind 2008 aan oud-Edon-aandeelhouders ruim € 9,5 miljoen extra dividend uitgekeerd.
- De wereldwijde kredietcrisis heeft tot een interne aanscherping van ons treasurybeleid geleid. Nieuw uit te zetten overtollige liquide middelen worden bij minimaal AA-rating instellingen uitgezet.
- In 2009 komen wij, na vaststelling van wijzigingen in de Ruddo door de Ministerraad, met een nieuw Treasurystatuut. Hierin worden de aangescherpte beleidsregels opgenomen.
- De treasurer maakt deel uit van het project Sluitingsverklaring voormalige stortplaats Meisner te Ubbena. De stortplaats wil in 2010 de eeuwigdurende nazorg overdragen aan de provincie. Daarnaast onderhoudt de treasurer contact met de vermogensbeheerder APG over de behaalde rendementen op het belegde vermogen van Essent Milieu Noord te Wijster.

# I.2.5 Bedrijfsvoering

## Missie

De provincie Drenthe is een solide partner en zal dat in de toekomst blijven. De organisatie is 'in control'. De provincie is een aantrekkelijke werkgever en biedt een prettige en gezonde werkomgeving waar mensen op een interactieve, doelgerichte en toekomstgerichte wijze samenwerken. De organisatie voorziet op een professionele wijze in de behoeften van bestuur, management en medewerkers aan advies en ondersteuning op het gebied van personeel, informatietechnologie, financiën en overige voorzieningen. Dit alles vraagt om een organisatie met een bedrijfsvoering die daarop is toegesneden.

## Inleiding

Bedrijfsvoering zien wij als de sturing en beheersing van bedrijfsprocessen binnen de organisatie om de gestelde beleidsdoelstellingen te kunnen realiseren. Het betreft de sturing en beheersing van zowel de primaire processen als van de processen die hiervoor faciliterend zijn. Kortom alles wat gaat over de werking van de organisatie. De bedrijfsvoeringparagraaf is deels een uitwerking van de prioriteiten 6.1 en 6.2 in programma 6.

De visie op en verbeteracties die op het gebied van de bedrijfsvoering in ontwikkeling zijn, is vastgelegd in een meerjarig Concernplan 2008-2011, Sámen Sterker in de Slimme provincie. Het Concernplan geeft aan op welke wijze de organisatie de bedrijfsvoering de komende jaren verder vormgeeft. Nu de structuuraanpassing in 2008 succesvol is afgerond zijn er betere randvoorwaarden voor de daarbij passende cultuurverandering. Met aandacht voor ontwikkeling van managers en medewerkers, sturing, samenhang, het creëren van een lagere overhead en het verder afschaffen van overbodige bureaucratie. Wij geven daarbij vorm aan de verworvenheden van het al eerder ingezette organisatieontwikkelingtraject Sámen Sterker en bouwen deze verder uit in onze organisatie. Daarmee zijn wij een slimme organisatie met een uitdagend arbeidsklimaat. Een organisatie die de ambities van bestuurlijk Drenthe waarmaakt en maximaal presteert tegen minimale kosten.

Vanuit deze ambities zijn in het Concernplan doelen, inspanningen en acties geordend in een aantal ontwikkellijnen. Deze ontwikkellijnen vormen de kapstok van deze paragraaf. Daarbij ligt in dit Jaarverslag de nadruk op de bedrijfsvoeringzaken die in 2008 speelden.

De vijf ontwikkellijnen uit het Concernplan 2008-2011 zijn:

I Slimmere productie: uitvoeren Collegeprogramma, strategische projecten en programma's, proces-verbetering
II Programma Drenthe dóet ertoe!: samenwerken met partners, centraal stellen burgers
III Programma Sámen Sterker in Actie!: organisatieontwikkeling
IV Programma Provinciehuis van Morgen: werkomgeving
V Zaken op orde: bedrijfsvoering

Lauwers 1 wordt tijdelijk de huisvesting voor een deel van het personeel

## I Slimmere productie

Met de ontwikkellijn Slimmere productie richten wij ons op het realiseren van de Programmabegroting, de uitvoering van het Collegeprogramma (onder andere door een "midterm review" in 2009), het oppakken van "oud voor nieuw"-beleid, ofwel het vrijmaken van middelen voor prioriteiten uit het Collegeprogramma, en alle activiteiten en projecten binnen de lijn, zoals het inpassen van nieuwe ontwikkelingen en wet- en regelgeving in onze werkprocessen. De ontwikkellijn is gesplitst in strategische projecten/programma's en in procesverbetering.

**Bestuurlijke strategievorming**

Het uitzetten van een bestuurlijke strategie tegen de achtergrond van een aangescherpte en aan de actuele ontwikkelingen tegemoet komende positionering van de provincie Drenthe als bestuursorgaan vormt de basis voor de productie van de provincie. Uitgangspunten hiervoor zijn onder meer het Bestuursakkoord tussen kabinet en provincies en het rapport "Amen is geen Amsterdam; een onderzoek naar positionering, rollen en taken van de provincie Drenthe" (provinciale staten van Drenthe, mei 2008). In 2008 is daarover met de staten in een strategische conferentie van gedachten gewisseld, wat leidt tot een programma van uitvoering. In 2008 hebben wij ook een onderzoek uitgevoerd naar de doeltreffendheid van het proces voor de realisatie van de Voorjaarsnota. Op basis van de aanbevelingen is dit proces aangepast en krijgt het een meer bestuurlijk, strategisch karakter. Daarin past een terugblik op hoofdlijnen op de eerste helft van deze collegeperiode. En een afweging van het bestaande beleid tegen de achtergrond van de ontwikkelingen op het gebied van de rollen en taken van de provincie ("oud voor nieuw").

**Slimmere processen: introductie van de businesscase**

De businesscase is een methodische afweging van de baten en kosten van een initiatief of project. Deze is in een aantal pilots vormgegeven. Het instrument wordt definitief opgenomen

in onze standaard voor projectmatig werken, de WerkWIJzer. De volgende stap is het systematisch scholen van alle medewerkers in het gebruik van de nieuwe 'tools'. Dit gebeurt volgens een opleidingsprogramma dat inmiddels is gestart.

**Geïntegreerde informatievoorziening**
De komende jaren zetten wij in op een versterkte koppeling tussen bestuurlijke ambities en beleidscycli en de interne managementcyclus, de administraties en gegevensverzamelingen. Dit geeft niet alleen een solide basis voor de verantwoording, maar ook de monitoring kan meer doelgericht en beleidsrelevant zijn. Via de ontwikkellijn Zaken op orde ontwikkelen we standaards en instrumenten. Dit alles gebeurt tegen de achtergrond van een in te voeren methodiek voor het benoemen en beheren van beleidsdoelstellingen. Een methodiek waarbij vanuit een toetsing van het 'beleidsrendement' wordt toegewerkt naar een systematische ordening van doelstellingen en activiteiten. Daarbij wordt met name aandacht besteed aan de doorwerking van provinciale besluitvorming in het handelen van partners van de provincie en andere derde partijen.

**Programma's**
Voor de programma's provinciaal Meerjarenprogramma Landelijk Gebied, Drenthe dóet ertoe! en het project Nieuwbouw Drents museum zijn de programmaplannen vastgesteld. Voor de programma's Klimaat en Energie en Regio Specifiek Pakket is daar in 2008 een begin mee gemaakt. Meer in het algemeen is op te merken dat in onze organisatie steeds meer programmatisch wordt gewerkt. Dit gebeurt op een wijze die per programmalijn wordt toegesneden op de eisen en wensen vanuit het desbetreffende programma. Het voorgaande wordt vastgelegd in een programmaplan.

| Ontwikkellijn | Resultaten | Resultaten 2008 |
|---|---|---|
| I Slimmere productie. | - Een uitgewerkte provinciale strategie.<br>- Weloverwogen afweging start programma's en projecten.<br>- Eenduidige en concernbrede set van doelstellingen en indicatoren. | - Strategische conferentie toekomstig takenpakket.<br>- Programmaplan Uitwerking Bestuursakkoord.<br>- Start diverse programma's.<br>- Nieuwe aanpak Voorjaarsnota.<br>- Pilots toepassing van het instrument businesscase.<br>- Verbeterde instrumenten Planning en control (zie ook ontwikkellijn V). |

## II Programma Drenthe dóet ertoe!

Het programma Drenthe dóet ertoe! heeft als doel beleid en beleidsprocessen) te verrijken en te verbeteren. Dit doen wij door samenwerking met onze partners, het duurzaam vormgeven van bestuurlijke samenwerking met medeoverheden en profilering van de provincie op haar rollen en taken door transparantie en verantwoording. Rondom e-dienstverlening hebben wij gemeenschappelijke afspraken gemaakt om de digitale service voor onze partners op het juiste niveau te brengen.

**Verrijken beleid en beleidsprocessen**
De werkwijze die hoort bij onze nieuwe rollen en taken krijgt steeds meer vorm. Vanuit het programma bieden wij vraaggericht ondersteuning bij het invulling geven aan onze regisseursrol en aan het samen met onze partners (interactief) ontwikkelen van beleid. In 2008 hebben wij vraagstukken die team- en projectleiders hebben over interactief en integraal werken en de

behoefte aan ondersteuning geïnventariseerd. In een adviesrapport is een voorstel geformuleerd voor ondersteuning op afdelings- en dossierniveau en voor competentieontwikkeling bij medewerkers. In 2009 werken wij dit concreet uit. Verder hebben wij in 2008 een start gemaakt met het opstellen van een visie rondom interactieve beleidsontwikkeling. Wij willen daarmee bestuurders, directie, management en medewerkers een handvat bieden om vanuit het juiste perspectief, op de juiste manier en met passende instrumenten interactief te werken. Resultaten van interactieve beleidsprocessen (zowel succesverhalen als leerprocessen) en in het programma behaalde resultaten vormen de input voor deze visie.

**Samenwerking met medeoverheden**

Voor onze dienstverlening hebben we normen vastgelegd in een kwaliteitshandvest. Dit Kwaliteitshandvest dienstverlening provincie Drenthe heeft vooralsnog alleen interne werking. In de tweede helft van 2009 gaan wij extern bekendheid geven aan ons kwaliteitshandvest. In het afgelopen jaar hebben wij het Europees bewustzijn van de organisatie onderzocht. Op grond van de uitkomsten hebben wij gekozen voor een opleidingsaanbod Europa en Europees recht om het bewustzijn van medewerkers rondom dit thema op peil te brengen en te houden. In 2008 hebben wij een begin gemaakt met het kritisch tegen het licht houden van onze rollen en taken als provincie nieuwe stijl. Wij zijn een proces gestart om te komen tot een Voorjaarsnota die is toegesneden op onze visie op de provincie nieuwe stijl en de hierbij behorende rollen en taken. In het eerste kwartaal 2009 doen GS uitspraken over de te kiezen koers.

**Profilering op rol en taken provincie**

Om eenduidige perscontacten en goede afhandeling van persvragen te coördineren, is in 2008 gestart met het opzetten van een persloket dat 7x24 uur bereikbaar is voor de media. Het persloket bevat zowel een directe telefoonlijn als een database om persvragen en antwoorden in op te nemen (naslagwerk). Om onze bestuurskracht te vergroten en profilering van Drenthe via bestuurders vorm te geven, is stevig ingezet op ondersteuning en advisering van GS. Het afronden hiervan gebeurt in het eerste kwartaal van 2009. Daarnaast is de communicatie rondom grote programma's en projecten versterkt. Op die manier willen wij ons als provincie duidelijker en scherper profileren op onze rol en taken. In 2008 hebben GS, PS en het management gezamenlijk gesproken over vervolgstappen naar aanleiding van het rapport Amen is geen Amsterdam en het bestuursakkoord. Op basis hiervan heeft het college van GS een visie ontwikkeld op de toekomstige rollen en taken van de provincie. Om aan deze visie en aan het bestuursakkoord uitwerking te geven, is eind 2008 een toegespitst programma opgestart.

**E-dienstverlening**

In 2008 hebben wij ons gecommitteerd aan de uitvoering van het Nationaal uitvoeringsprogramma (NUP) en hebben wij afspraken gemaakt over de normen van de BurgerServiceCode. Er is een aantal e-formulieren beschikbaar gesteld. Gebruik en verwerking van deze e-formulieren vergen nog aanpassingen in de digitale architectuur. Binnenkort nemen wij keuzes rondom de invoering van DigiD en aansluiting op de P(ersoonlijke) I(nternet) P(agina). In 2008 is een begin gemaakt met de ontwikkeling van een digitaal loket, met onder meer een subsidieloket en Europaloket. Om deze ontwikkeling met kracht te kunnen voortzetten, is eenduidige regie nodig.

| Ontwikkellijn | Resultaten | Resultaten 2008 |
|---|---|---|
| II Programma de Provincie dóet ertoe! | - Verrijken beleid en beleidsprocessen. | - Oplevering adviesrapport ondersteuning interactief werken (inclusief concreet ondersteuningsaanbod).<br>- Start opstellen 'visie' interactieve beleidsontwikkeling. |
| | - Samenwerking met medeoverheden. | - Oplevering kwaliteitshandvest dienstverlening.<br>- Onderzoek naar Europees bewustzijn van organisatie met vervolgaanbevelingen.<br>- Strategische planning. |
| | - Profilering op rol en taken provincie. | - Inrichten 7x24 persloket.<br>- Ondersteuning communicatie en advies bestuurders.<br>- Ondersteuning communicatie in grote programma's en projecten. |
| | - E-dienstverlening. | - Opstellen NUP.<br>- Een aantal e-formulieren beschikbaar.<br>- Start met ontwikkelen digitaal loket. |

## III Programma Sámen Sterker in Actie!

Het programma Sámen Sterker in Actie! (SIA) richt zich op een meer stimulerend werkklimaat in de organisatie. Het programma richt en ondersteunt tot het voorjaar van 2011 de ontwikkeling naar de gewenste bedrijfscultuur van onze organisatie. SIA heeft als doelen: een effectievere samenwerking in teams, inspirerend en teamgericht leiderschap, grotere externe gerichtheid en professionaliteit van de medewerkers, methodisch werken in programma's en projecten en het invoeren van strategisch personeelsbeleid, met meer de juiste medewerker op de juiste plek, verbeterde arbeidsmarktcommunicatie en een vitale organisatie met vitale medewerkers. Vernieuwingen in de organisatie om ons aan de veranderende eisen van de maatschappij te kunnen laten voldoen, zitten in houding en gedrag van de leiders en de medewerkers, in professionaliteit en vertrouwen, competenties, contacten, omgangsvormen, samenwerkingsverbanden en werkwijzen. En bovenal in het lerend vermogen van de organisatie. Wij willen ons ontwikkelen tot een organisatie die de ambities van het bestuur steeds slimmer, meer integraal, professioneler en goedkoper realiseert.

### Methodisch werken, programmamanagement

In het Organisatiebesluit van de provincie zijn de fundamenten voor de eenheid Programma- en Projectmanagement (PPM) beschreven. De verdeling van rollen, taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden tussen de lijnorganisatie en een programma is vastgesteld. De vorming van de eenheid en de keuze voor de methodes en hulpmiddelen van programma- en projectmanagement zijn voltooid. Opleidingprogramma's voor methodisch werken zijn ontwikkeld en worden als concernopleidingen aangeboden aan afdelingen, eenheden en programma's. Met de eerste programmacontracten is ervaring opgedaan of het hiervoor beschreven kader werkt. Dat is het geval; de relatie tussen programma en lijn blijft echter een continu aandachtspunt. Qua verantwoordelijkheden en inzet van middelen en mensen moet ook in de looptijd van programma's de vinger aan de pols worden gehouden. De gekozen methode voorziet hierin via voortgangsrapportages.

**Effectievere samenwerking in teams**
Eind 2008 is een aantal medewerkers op competenties geselecteerd om te helpen bij het opstarten van projecten en het ondersteunen van de ontwikkeling van de bedrijfscultuur binnen eenheden. Deze medewerkers vormen samen een soort vliegende teambrigade (VTB). Andere medewerkers hebben een aanjaagfunctie in de afdelingen en eenheden. Deze medewerkers zijn opgeleid tot procesbegeleiders, voor professionele interne begeleiding bij teamvorming, verbetering teamsamenwerking en teamsessies.

**Meer inspirerend en teamgericht leiderschap**
In 2008 is een beleid en een trainingsprogramma voor afdelings- en teammanagement opgezet, dat nu, na het plaatsingsproces, uitgevoerd wordt in de organisatie.

**Investeren in medewerkers (professioneel en extern gericht)**
Door het aanbod van diverse activiteiten wordt medewerkers de kans geboden om deel te nemen aan verschillende vormen van reflecteren en worden diverse (concern)opleidingen aangeboden. Recent is een trainingsprogramma voor beleidsambtenaren en projectleiders gestart, waarin de nieuw gevraagde competenties (meer procesvaardig en omgevingsbewust) nadrukkelijker aan bod komen. Veel aandacht is geschonken, via het integrale project Locomotion, aan het inzetten van starters op de arbeidsmarkt (Drentalenten) en het ondersteunen van zittende medewerkers in hun loopbaanmogelijkheden. Ook nadrukkelijk is daarbij de eigen verantwoordelijkheid voor de persoonlijke ontwikkeling uitgangspunt. Dit project is nog steeds succesvol en was in 2008 genomineerd voor de Noorderlinkprijs.

| Ontwikkellijn | Resultaten | Resultaten 2008 |
|---|---|---|
| III Programma Samen Sterker in Actie! | - Flexibele, professionele organisatie.<br>- Stimulerender werkklimaat.<br>- Effectievere samenwerking in teams.<br>- Inspirerender en teamgerichter leiderschap.<br>- Meer externe gerichtheid en professionaliteit van de medewerkers. | - Invoering van programmamanagement.<br>- Start eenheid PPM.<br>- Programmaplan SIA.<br>- Teamontwikkelingsplannen.<br>- Beschikbaar ondersteunend team (VTB).<br>- Geselecteerde aanjagers per afdeling.<br>- Beleid managementontwikkeling en MD uitvoeringsprogramma.<br>- Opleidingenprogramma.<br>- Diverse reflectiebijeenkomsten, seminars, workshops.<br>- Project Locomotion (instroom en doorstroomprojecten), genomineerd voor de Noorderlinkprijs. |

## IV Programma Provinciehuis van Morgen

Met het programma Provinciehuis van Morgen zetten wij ons in voor een meer toekomstgericht, duurzamer en milieuvriendelijker provinciehuis, waarbij efficiënter gebruik wordt gemaakt van de ruimte en een betere (interne) digitale informatievoorziening. De werkomgeving zal flexibel zijn, duurzaam en passend bij de nieuwe bedrijfscultuur. De nieuwe fysieke en digitale werkomgeving draagt zo bij aan de gewenste nieuwe manier van werken. Het programma omvat drie projecten om deze doelen te bereiken: revitalisering, digitalisering en tijdelijk huisvesting.

**Revitalisering en tijdelijke huisvesting**
Dit onderdeel van het programma Provinciehuis van Morgen loopt volgens planning. Dat betekent dat er na Europese aanbestedingen een architect (bd architecten) en een installatie-adviseur (Huisman & Van Muijen) zijn geselecteerd. Tezamen met een Arbo-, een bouwfysisch en een lichtadviseur en veel input van medewerkers, bestuurders en statenleden zijn zij gedurende 2008 gekomen tot een voorlopig ontwerp voor het te revitaliseren provinciehuis. Op basis daarvan wordt het definitief ontwerp afgerond, dat vervolgens de besluitvormings-procedure ingaat. Tegelijkertijd zijn de voorbereidingen getroffen om de aannemer/installateur en de leverancier van het kantoormeubilair Europees aan te besteden en te selecteren.

Gedurende de revitalisering is voor 220 medewerkers een tijdelijke huisvesting noodzakelijk. In 2008 is een uitermate geschikt pand geselecteerd. Er is een verhuisplan opgesteld waarbij de organisatie en de ondernemingsraad nadrukkelijk zijn betrokken. Ook worden er schuifplannen opgesteld, om ervoor te zorgen dat ook de mensen die intern van plek verhuizen tijdens de drie bouwfases op een prettige manier kunnen verhuizen.

**Digitalisering**
In het project Drenthe Digitaal, onderdeel van het programma Provinciehuis van Morgen, zijn noodzakelijke stappen gezet ter voorbereiding op het daadwerkelijk digitaliseren van de werkprocessen en documentstromen. De planning is erop gericht om klaar te zijn met de digitalisering van de hoofd- ondersteunende processen op het moment dat de revitalisering van het provinciehuis gereed is in 2011. De te digitaliseren processen zijn in kaart gebracht en opnieuw ingedeeld en ingepland na een uitgebreid onderzoek door adviesbureau Ordina.
De analyse en beschrijving, met behulp van de methode Lean Production, van de eerste vier werkprocessen is uitgevoerd. Tevens is er veel aandacht besteed aan voorlichting aan medewerkers. De voorlichtingsfilm Docnet, over het nieuwe digitale systeem voor medewerkers, is geproduceerd en de tournee langs alle afdelingen en eenheden is succesvol afgerond. Ten slotte verkeren de aspecten Ontwikkeling opleidingen, Testen en Docnet (ontwikkeling van het intranetportaal) in de startfase en is een onderzoek naar de performance, de prestaties van het huidige automatiseringssysteem, uitgevoerd. Naar aanleiding daarvan wordt de technische inrichting nu verder op orde gebracht.

| Ontwikkellijn | Resultaten | Resultaten 2008 |
|---|---|---|
| IV Programma Provinciehuis van Morgen. | - Meer toekomstgericht, duurzamer en milieu-vriendelijker provinciehuis.<br>- Efficiënter gebruik van de ruimte.<br>- Betere (interne) digitale informatievoorziening.<br>- Bijdrage aan gewenste nieuwe manier van werken. | - Aanbesteding architect.<br>- Aanbesteding installatieadvies. |
| Project Revitalisering. | - Een nieuwe werkomgeving: flexibel, activiteits-gerelateerde indeling.<br>- Voorbeeldfunctie: energiezuinig, met CO2-beperking, met innovatieve toepassingen op gebied van klimaat en energie.<br>- Positieve effecten op binnenklimaat en daardoor op gezondheid en productiviteit van de medewerkers. | - Voorlopig ontwerp van de revitalisering.<br>- Plan van aanpak aanbesteding. |

| Ontwikkellijn | Resultaten | Resultaten 2008 |
|---|---|---|
| Project Digitalisering. | - Informatie altijd en overal voor de organisatie beschikbaar: volledig digitale informatievoorziening van bestuur, management en medewerkers. | - Afgerond onderzoek naar te digitaliseren processen.<br>- Plan van aanpak procesoptimalisatie (methodekeuze: Lean Production).<br>- Voorlichtingsfilm.<br>- Ontwikkelomgeving opgeleverd.<br>- Vier werkprocessen digitaal als pilot.<br>- Plan van aanpak modernisering van de (ICT) technische infrastructuur. |
| Project Tijdelijke huisvesting. | - Tijdelijke opvang medewerkers tijdens verbouwing om verbouwing mogelijk te maken. | - Selectie tijdelijke huisvesting Lauwers 1, Assen (per 1 januari 2009 beschikbaar). |

**Het energie- en milieumanagementsysteem**
Vooruitlopend op het duurzame Provinciehuis van Morgen hebben wij besloten al te starten met een verbetertraject rond de energie- en milieuaspecten van ons eigen handelen. Een energie- en milieumanagementsysteem (EMMS) is een systeem waarbij energie- en milieuaspecten binnen de verschillende werkprocessen van de provincie continu beheerst, bestuurd en verbeterd worden. Ter ondersteuning van het EMMS worden hiertoe procedures en werkinstructies opgesteld, waarbij taken en verantwoordelijkheden van verschillende functionarissen toegekend worden. Voor de uitvoering van projecten in het kader van het EMMS wordt jaarlijks een EMMS-jaarprogramma opgesteld.

In 2008 zijn diverse projecten uitgevoerd. Ook op het gebied van bewustwording. Eén van de projecten is the European Energy Trophy. The European Energy Trophy is een Europese wedstrijd tussen kantoorgebouwen met als doel zo veel mogelijk energie te besparen door gedragsveranderingen bij de medewerkers. De provincie heeft de tweede prijs gewonnen voor de beste communicatiecampagne van Nederland. Daarnaast zijn er in 2008 acties uitgevoerd met betrekking tot energie- en milieumanagement voor het opnemen van technische energie- en waterbesparingsmaatregelen in het programma Provinciehuis van Morgen en voorstellen voor duurzaam bouwen in dit programma. Tevens is de inkoop van niet-oplaadbare batterijen waar mogelijk teruggebracht.

## V Zaken op orde

De ontwikkellijn Zaken op orde richt zich op een slanke en transparante bedrijfsvoering. Het afgelopen jaar hebben wij grote stappen gezet in het verminderen van de verantwoordingsdruk. Met de verdere verbetering van het nieuwe model voor de Programmabegroting is helderheid gegeven in de gewenste productie en de sturing op prioriteiten en hoofdlijnen. Het vormt de basis voor de sturing in de ambtelijke organisatie.

De verdeling van taken en bevoegdheden in de nieuwe organisatie is op hoofdlijnen vastgelegd in het nieuwe compacte Organisatiebesluit, dat diverse oude regelingen inzake de werking van de organisatie heeft vervangen. Dit Organisatiebesluit en het Besturings- en managementconcept zijn de basis om de zaken verder “op orde te krijgen”. Onze doelen met deze ontwikkellijn zijn daarbij: betere sturing, minder bureaucratie, een slanke staf en betere en uniforme werkprocessen en administraties.

**Organisatie van de ondersteuning**
In de nieuwe organisatiestructuur hebben wij in 2008 de ondersteuning ontvlecht naar de belangrijkste klantgroepen: bestuur (BC: Bestuur en Communicatie), directie (CS: Concernstaf) en management (MO: Management Ondersteuning). De algemene facilitaire ondersteuning, waaronder ICT, is ondergebracht bij de afdeling Facilitaire Ondersteuning (FO). Zoveel mogelijk is de ondersteuning gecentraliseerd als gedeelde dienstverlening. De nieuwe inrichting van de ondersteunende eenheden is voorwaardenscheppend voor een goede en slankere bedrijfsvoering. In de nieuwe ondersteunende structuur geldt dat de afspraken met de klant centraal staan. Na geslaagde pilots in 2008 starten wij in 2009 daadwerkelijk met één interne Servicedesk (vanuit FO en MO). Zowel beschikbaar als fysieke desk als op het interne netwerk ("zelfbediening"). De ondersteunende eenheden hebben de opdracht gezamenlijk hun formatie over een periode van drie jaar terug te brengen tot 35% van de totale formatie (inclusief het totale management). Voor de reorganisatie werd een overheadpercentage van 43 gemeten, einde 2008 was deze teruggebracht tot 39%.

**Instrumenten**
Op basis van het in 2007 vastgestelde Besturings- en managementconcept Meer Samen, Nóg Sterker! (overkoepelende visie op de werkwijze in onze organisatie) en het in 2008 vastgestelde Organisatiebesluit zijn wij gestart met een vermindering en vernieuwing van het instrumentarium in onze bedrijfsvoering.

Wij hebben in 2008 een nieuw model voor de managementcyclus vastgesteld, waarmee wij de strategische sturing op producten en diensten en de dagelijkse sturing op prestaties en middelen fasegewijs gaan verbeteren. Verantwoorden blijft belangrijk, maar wij leggen meer het accent op plannen, risicobeheersing en sturen.

Diverse managementrapportages zijn afgeschaft en vervangen door online informatie en regelmatige gesprekken tussen management en directie. De inhoudelijke kwaliteit van de Voorjaarsnota en de bestuursrapportages is verbeterd, met minder maar voldoende nadruk op het financieel beheer. In de managementcyclus is een nieuw model ontworpen voor afdelingswerkplannen die nu een directe schakel zijn tussen de programmabegroting (inclusief een gesaneerde administratie) en de individuele werkplannen van medewerkers.

De komende jaren worden gekenmerkt door meer in-, door- en uitstroom van medewerkers. Dit als gevolg van de leeftijdsopbouw, de veranderende arbeidsmarkt,en de veranderende eisen aan functies. In het human resource (HR)-beleid moeten wij hierdoor meer aandacht besteden aan het stimuleren van interne mobiliteit. Wij hebben in 2008 voor het eerst een gestandaardiseerd instrument voor strategische personele planning op afdelings-/eenheids- en concernniveau toegepast. Op deze wijze vergroten wij de sturing op kwantiteit en kwaliteit van het personeel.

| Ontwikkellijn | Resultaten | Resultaten 2008 |
|---|---|---|
| V. Zaken op orde. | - Een betrouwbare, integere, transparante, goed werkende interne organisatie die 'in control' is.<br>- Met een betere bedrijfsvoering: meer sturing, minder bureaucratie, een slanke staf en goed lopende en uniforme werkprocessen. | - Nieuwe ondersteunende afdelingen/ eenheden.<br>- Organisatiebesluit (onder intrekking van diverse oude regelingen).<br>- Nieuwe mandaatregeling.<br>- Afschaffing managementcontract WK.<br>- Afgeronde pilots interne Servicedesk.<br>- Afsluiten 1e serviceovereenkomst met ondersteunende eenheden (pilot).<br>- Formatie overhead 39% van de totale formatie.<br>- Nieuw model managementcyclus als basis voor verdere instrumentontwikkeling P&C.<br>- Verbetering van documenten in de begrotingscyclus.<br>- Toepassen instrument voor strategische personele planning.<br>- Via intranet online en maandelijks publiceren van managementinformatie.<br>- Invoeren maandgesprekken directie en management.<br>- Betere informatie over bedrijfsvoering op intranet. |

# I.2.6 Verbonden partijen

## Algemeen

De paragraaf Verbonden partijen is een verplicht onderdeel van de Beleidsbegroting en -verant-woor-ding. In deze verantwoording wordt deels verslag gedaan over de uitvoering inzake de verbonden partijen.

In het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) wordt onder verbonden partijen verstaan: een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft.

Een bestuurlijk belang betekent dat de provincie op enigerlei wijze zeggenschap heeft, hetzij omdat de provincie een zetel in het bestuur heeft, hetzij omdat zij mee kan stemmen. Een financieel belang houdt in dat de provincie middelen ter beschikking heeft gesteld die zij kwijt is in geval van faillissement. Voorts heeft de provincie een financieel belang indien financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de provincie.

Het begrip Verbonden partijen houdt dus in dat participaties in nv's, bv's, v.o.f.'s, commanditaire vennootschappen en gemeenschappelijke regelingen hieronder vallen. Ook stichtingen en verenigingen kunnen onder de verbonden partijen vallen, indien de provincie een zetel in het bestuur heeft en financiële risico's loopt. Een stichting of vereniging die jaarlijks subsidie krijgt, maar waaraan geen andere financiële verplichtingen zitten met een juridische afdwingbaarheid door derden, is geen verbonden partij. Een eventuele morele verplichting tot betaling in geval van problemen kan het wel verstandig maken de stichting of vereniging in de paragraaf Weerstandsvermogen op te nemen. Indien de provincie een aanzienlijk bestuurlijk maar geen financieel belang heeft, kan dit belang in het desbetreffende programma genoemd worden. Naast de hiervoor genoemde participaties maken ook deelnemingen, waarbij de provincie aandelen heeft in een nv of bv, deel uit van de verbonden partijen.

## Opsomming van de verbonden partijen in onze provincie

Deelnemingen
- NV NOM, Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland (NOM)
- NV Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD)
- Groningen Airport Eelde N.V. (GAE)
- Essent N.V.

Gemeenschappelijke regelingen
- Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN)
- Bestuursacademie Noord-Nederland (BANN)
- Openbaar Vervoerbureau Groningen-Drenthe (OV-bureau)
- Noordelijke Rekenkamer

Stichtingen/privaatrechtelijke rechtspersonen
- Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO)
- Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie
- Stichting Drentse Bedrijvenlocaties
- Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA)
- Stichting Drents Plateau
- Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging (SLB) en Stichting Bodembeheer Schoonebeek

Bestuursrechtelijke rechtspersonen
- Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe

## Deelnemingen

### NOM

De vennootschap heeft tot doel een bijdrage te leveren aan de verbetering van de sociaaleconomische structuur en de werkgelegenheid in de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe. In het kapitaal van de NV NOM kan uitsluitend worden deelgenomen door in Nederland gevestigde publiekrechtelijke lichamen. De provincie Drenthe is, evenals de provincies Groningen en Fryslân, voor 0,01% aandeelhouder van de NV NOM. Voor de overige 99,97% is de Staat aandeelhouder.
Elk van de colleges van GS van de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe heeft het recht tot het doen van een aanbeveling van één lid van de Raad van Commissarissen (RvC). De commissarissen worden benoemd door de algemene vergadering van aandeelhouders (AvA).
In verband met de corporate governance code (code Tabaksblat), die in de nieuwe beleidslijn Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen 2006-2009 gehanteerd wordt door de staatssecretaris van EZ, zijn de aandeelhouders verzocht om in de nabije toekomst geen bestuurders of ambtenaren meer voor te dragen. Er is een profielschets voor de RvC vastgesteld, die het onder andere mogelijk maakt dat oud-bestuurders voorgedragen kunnen worden. Met betrekking tot de onafhankelijkheid van de commissarissen geldt dat de overheidscommissaris niet langer past binnen de gewenste code.
Inmiddels zijn zowel het rijk als de provincies niet langer vertegenwoordigd in de RvC. Oud-gedeputeerde H. Weggemans lid van de RvC.
De bijdrage aan de NOM is geïndexeerd. De bijdrage in 2008 was € 160.500,--

### WMD

Het betreft hier een vennootschap die tot doel heeft de zorg voor en de instandhouding van de (drink)watervoorziening in haar verzorgingsgebied. Alleen de provincie Drenthe en de gemeenten in deze provincie kunnen aandeelhouder zijn. Statutair hebben de gezamenlijke gemeenten en de provincie elk 50 % van de aandelen. Het aantal aandelen is afhankelijk van het aantal aansluitingen in de gemeente en eens per drie jaar wordt het aantal uitstaande aandelen bijgesteld.
De WMD is een structuurvennootschap waarbij één commissaris wordt benoemd door GS; drie door de gemeenten en de overige door de RvC. Er zijn dus vier commissarissen van overheidswege. Schorsing en ontslag geschiedt volgens de wet door degene die met de benoeming is belast. De commissaris van overheidswege die door GS is benoemd, wordt dus ook door GS geschorst en ontslagen. De door GS benoemde commissaris is statutair tevens voorzitter van de Raad van Commissarissen; momenteel is dat gedeputeerde mevrouw T. Klip-Martin.

De WMD is een vennootschap die vooral een publiek belang moet dienen. Evenals met andere nutsbedrijven het geval is geweest, ontwikkelt ook de WMD zich meer in de richting van een bedrijf dat, ook marktgerichte dochterondernemingen heeft.

### GAE

Het doel van de vennootschap is de uitoefening van het luchthavenbedrijf, waaronder met name de aanleg, het onderhoud, de ontwikkeling en de exploitatie van het luchthaventerrein. Op dit moment zijn er geen private aandeelhouders. De statuten sluiten de mogelijkheid daartoe echter niet uit.
Bij GAE is minder sprake van een openbaar taakkarakter. Het in stand houden van de luchthaven is van grote betekenis voor de infrastructuur. Uit het doel van de vennootschap, zoals in de statuten omschreven, komt dit aspect niet of nauwelijks naar voren.
De provincie heeft een aanmerkelijk financieel belang in GAE. De uitoefening van de rechten als aandeelhouder en verstrekker van financiële middelen kan voldoende mogelijkheden bieden voor beïnvloeding en toezicht. Het commissariaat behoeft dan ook niet noodzakelijkerwijs te worden vervuld door een bestuurder, maar kan worden vervuld door een derde. Namens de provincie Drenthe is A. v.d. Hek lid van de RvC.
Tot 2002 droegen de regionale aandeelhouders bij in het exploitatietekort voor in totaal 60%. Met ingang van 2003 tot en met 2012 verstrekken de regionale aandeelhouders jaarlijks een vaste kapitaalbijdrage van totaal € 1.021.005,--. Deze kapitaalstortingen worden jaarlijks toegevoegd aan de agioreserve van GAE.

| Aandelenverdeling | |
|---|---|
| Provincie Drenthe | 30% |
| Provincie Groningen | 30% |
| Gemeente Groningen | 26% |
| Gemeente Assen | 10% |
| Gemeente Tynaarlo | 4% |

In 2008 bedroeg het totale aantal passagierbewegingen op GAE 190.000 tegen 172.401 in 2007; een stijging van ruim 10%. GAE heeft 41,5 formatieplaatsen.

### NV Essent

In het “oude” nutsbedrijf Essent heeft de provincie Drenthe 2,28% van de aandelen. Sinds de vorming van Essent uit EDON en PNEM/MEGA heeft Drenthe geen commissaris meer in het bedrijf. Wel ontvangt de provincie dividend en heeft zij een stem in de aandeelhoudersvergadering. Sommige aandeelhouders streven naar verkoop van hun aandelen. Na ontvlechting van het productie- en leveringsbedrijf enerzijds en het transportbedrijf anderzijds mag het eerste geprivatiseerd worden. Naar verwachting zal de splitsing medio 2009 zijn beslag krijgen. De rol van de aandeelhouders is in de afgelopen jaren beperkt als gevolg van sterk regulerende wetgeving.

## Gemeenschappelijke regelingen

### SNN

De provincies Groningen, Fryslân en Drenthe hebben hun bestuurlijke krachten sinds 1992 gebundeld in het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN). In SNN-verband ontwikkelt Noord-Nederland gezamenlijk beleid en onderhandelt met het kabinet over zaken die Noord-Nederland aangaan.

Kerntaak is het versterken van de ruimtelijk-economische structuur van Noord-Nederland. De bestuurlijke organisatie is opgebouwd uit een algemeen bestuur (AB-SNN), een dagelijks bestuur (DB-SNN) en bestuurscommissies.
Het AB-SNN bestaat uit de drie commissarissen en twee gedeputeerden per deelnemende provincie, alsmede een lid van iedere fractie per deelnemende provincie. Naast de Commissaris van de Koningin maken de gedeputeerden J.H. Bats en mevrouw J.G. Vlietstra deel uit van het DB-SNN namens de provincie Drenthe. Daarnaast is er een tweetal commissies, dat tot taak heeft beraad te hebben, de coördinatie te verzorgen en te besluiten te nemen op de beleidsterreinen economische zaken (Bestuurscommissie EZ) en stedelijke ontwikkeling en mobiliteit (Bestuurscommissie SOM). Ingaande juli 2007 zijn aan het DB-SNN de vier noordelijke grote gemeenten (NG4) als adviseur toegevoegd. Voor de provincie Drenthe betekent dat de deelname van de gemeenten Emmen en Assen. Aan de beide bestuurscommissies nemen vanaf het genoemde tijdstip ook vertegenwoordigers van de NG4 deel.

De gezamenlijke visie op de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Noord-Nederland is omschreven in de Strategische Agenda voor Noord-Nederland 2007-2013. Deze visie met als motto Noord-Nederland zet in op een dynamische kenniseconomie, sterke steden en een vitaal platteland, ligt ten grondslag aan een tweetal uitvoeringsprogramma's, te weten Koers Noord: op weg naar de pieken (een programma van het ministerie van Economische Zaken en het SNN gezamenlijk voor de periode 200- 2010) en het Operationeel Programma EFRO (een programma van het SNN voor de periode 2007-2013).
De hoofddoelstelling van het samenwerkingsverband is de samenwerking en het overleg tussen de deelnemende provinciale besturen te verbreden en te intensiveren. Verdere doelstellingen zijn coördinatie van beleid en het opstellen van gezamenlijke standpunten in de richting van rijksoverheid en Europese Unie en het gemeenschappelijk optreden daarbij.

De deelname van de NG4 betekent ook dat zij bijdragen aan de kosten van het SNN. Vergeleken met de bijdrage van de provincies is die van de NG4 beperkt. De risico's worden door de deelnemende provincies (in gelijke delen) gedragen.

De bijdrage in de uitvoeringskosten bedroeg over 2008 € 543.000,--.

**BANN**
De gemeenschappelijke regeling had, voordat deze is aangepast, tot doel de behartiging van het bestuursdienstonderwijs in Noord-Nederland. Het bestuursonderwijs is geprivatiseerd. De gemeenschappelijke regeling is in stand gebleven om de eventuele verplichtingen ten opzichte van voormalig personeel na te kunnen komen.
De staten van elke deelnemende provincie, de raden van de deelnemende gemeenten en de bevoegde organen van de deelnemende waterschappen benoemen uit hun midden een lid van het algemeen bestuur. De staten van de deelnemende provincies kunnen ook de secretaris van hun provincie benoemen tot lid van het algemeen bestuur.
Het algemeen bestuur benoemt uit zijn midden de leden voor het dagelijks bestuur. In het dagelijks bestuur wordt een lid benoemd vanuit een van de drie deelnemende provincies.
De directeur-secretaris is benoemd tot lid van het algemeen bestuur. Deze bestuursfunctie wordt vervuld uit hoofde van het ambt. Voor het gevoerde bestuur inzake de BANN zijn GS verantwoording schuldig aan PS. De provincie Drenthe is op dit moment niet vertegenwoordigd in het dagelijks bestuur.

De bijdrage over 2008 van de provincie Drenthe bedroeg € 1.103,--

**OV-bureau Groningen-Drenthe**

Het OV-bureau verricht de overheidstaken voor het openbaar vervoer (ov) die de drie bestuursorganen (provincies Groningen en Drenthe en gemeente Groningen) voorheen elk afzonderlijk verrichten. Het OV-bureau is als volgt georganiseerd: het bestaat uit een algemeen bestuur (AB), een dagelijks bestuur (DB) en een uitvoerende organisatie. De deelnemende bestuursorganen wijzen vanuit hun midden de leden aan van het AB en DB OV-bureau Groningen-Drenthe. Het AB bestaat uit de portefeuillehouders verkeer en vervoer, ruimtelijke ordening en financiën. Het DB wordt gevormd door de portefeuillehouders verkeer en vervoer en de directeur van het OV-bureau.

Het OV-bureau heeft de volgende verantwoordelijkheden:

1. zorgen voor en bevorderen van openbaar vervoer per auto en per bus en andere vormen van vervoer ter uitvoering van artikel 20 van de Wet personenvervoer
2. zorgen voor een juiste naleving en uitvoering van de concessievoorschriften
3. zorgen voor de voorbereiding en totstandkoming van nieuwe concessies

Dit openbaar vervoer betreft alle streek- en stadsvervoer per bus, het collectief vraagafhankelijk vervoer (CVV) en de treintaxi. In principe behoort het regionale spoorvervoer onder de gemeenschappelijke regeling, met dien verstande dat de deelnemende bestuursorganen een definitief besluit hierover nemen nadat de financiële en personele consequenties in kaart zijn gebracht.

De algemene taken die het Openbaar Lichaam OV-bureau heeft uit te voeren zijn:

1. het beheer van het openbaar vervoer (concessieverlening en aanbesteding) en ontwikkeling van openbaar vervoer (planvorming en coördinatie van de OV-aspecten);
2. de bundeling van de OV-taken en -verantwoordelijkheden van de drie overheden;
3. de advisering van de provincies en gemeenten in het OV-beleid in relatie tot het algemene beleidsproces van ruimtelijke ordening en verkeer en vervoer.

De werkzaamheden zoals die door het OV-bureau uitgeoefend worden, liggen op het terrein van de uitvoering van de Wet personenvervoer 2000 en behoren daarmee tot de competentie van de colleges van gedeputeerde staten. Provinciale staten van Drenthe en Groningen stellen in het kader van de totale provinciale en gemeentelijke begroting het budget voor het openbaar vervoer vast. Daarnaast hebben provinciale staten hun kaderstellende en controlerende bevoegdheid.

De verdeling van de kosten van het Openbaar Lichaam OV-bureau vindt plaats op basis van een verdeelsleutel die is gebaseerd op het totale stad- en streekvervoerbudget (omzet).
De verdeelsleutel van de inzet per overheid is analoog aan de hoogte van de exploitatiesubsidie: 44% voor de provincie Groningen, 35% voor de provincie Drenthe en 21% voor de gemeente Groningen.
Wanneer het takenpakket van het Openbaar Lichaam OV-bureau wordt uitgebreid met andere vormen van openbaar vervoer dan die hiervoor genoemd, dient de verhouding te worden herberekend naar rato van het dan ingebrachte OV-budget. Dit zal in elk geval geschieden wanneer definitief wordt besloten het regionale spoorvervoer onder het OV-bureau te brengen. Uiteraard zal de verdeelsleutel ook worden gewijzigd indien er sprake is van een uitbreiding van de deelnemende bestuursorganen aan deze gemeenschappelijke regeling.
De dekking van de kosten voor het Openbaar Lichaam OV-bureau wordt bereikt door de inzet van de Drentse exploitatiesubsidie en personele gelden naar rato van deze exploitatiesubsidie.

De bijdrage over 2008 van de provincie Drenthe aan het OV bureau bedroeg € 244.000,-- voor een bijdrage in de apparaatskosten OV-bureau en een bedrag van € 18.480.000,-- voor het openbaar vervoer zelf.

**Noordelijke Rekenkamer**
De Provinciewet verplicht elke provincie tot het instellen van een rekenkamer of het organiseren van een rekenkamerfunctie. Ook bestaat de mogelijkheid tot een gemeenschappelijke rekenkamer. Op 3 november 2004 is besloten tot het oprichten van een Rekenkamer, gezamenlijk met de provincies Fryslân en Groningen.

Een gemeenschappelijke rekenkamer moet op grond van de Provinciewet een gemeenschappelijke regeling zijn, waarbij niet alle bepalingen van de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr), gelet op de onafhankelijke positie van de rekenkamer zonder meer van toepassing zijn. Met name voor wat betreft het afleggen van verantwoording aan provinciale staten en de openbaarheid van de vergaderingen zijn de bepalingen van de Wgr niet van toepassing.

Het doel van Rekenkamer is om vanuit een onafhankelijke positie PS te ondersteunen in de kaderstellende en controlerende rol. Dit gebeurt door onderzoek te doen naar het gevoerde bestuur waarbij de vraag naar doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid centraal staat.

De bijdrage over 2008 van de provincie Drenthe bedroeg € 256.000,--.

## Stichtingen en andere privaatrechtelijke rechtspersonen

**Vereniging IPO**
De twaalf provincies werken samen in het IPO. Die samenwerking beoogt de condities waaronder de
provincies werken te optimaliseren. Het IPO is actief op dezelfde terreinen als de provincies.
Het IPO is in 2003 omgezet van een gemeenschappelijke regeling naar een vereniging.
Het IPO heeft als doelen:
1. het behartigen van de belangen van provincies
2. het bieden van een platform voor uitwisseling van kennis en ervaring
3. het stimuleren en entameren van vernieuwingsprocessen binnen de provincies

Iedere provincie heeft het recht voor één zetel in het bestuur een bindende voordracht te doen. De voordracht wordt gemaakt door het college van GS. Daarnaast zijn twee Drentse statenleden lid van de algemene vergadering.

Naast het bestuur en de algemene vergadering zijn er 10 adviescommissies en het Bestuurlijk Platform Europa. De adviescommissies en het Bestuurlijk Platform Europa bestaan in beginsel uit twaalf leden. Ieder college van GS benoemt uit zijn midden een lid.
De provincie Drenthe bevordert de goede positionering van de provincie via deze interprovinciale samenwerking. Slagvaardigheid wordt bewerkstelligd door het actief volgen van ontwikkelingen en tijdig inspelen hierop.

De bijdrage over 2008 van de provincie Drenthe bedroeg € 635.545,--.

**Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie**
De stichting is opgericht ter uitvoering van een besluit van PS. De stichting heeft vooral tot doel het (doen) verrichten van onderzoek en het geven van onderwijs op het terrein van de regionale economie in het algemeen en de economie van Noord-Nederland. Er is sprake van de behartiging van een publiek belang.
In de statuten is aangegeven dat het bestuur van de stichting bestaat uit ten minste vier leden. De benoeming van de bestuursleden geschiedt als volgt. Drie bestuursleden worden benoemd door de colleges van GS van Drenthe, Fryslân en Groningen, te weten door iedere provincie een bestuurslid. Een bestuurslid wordt benoemd door het bestuur van de Faculteit der Economische Wetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen.
Omdat met het besturen van de stichting een openbaar belang wordt behartigd, is het lid van GS dat is benoemd als bestuurslid van de stichting voor het gevoerde bestuur in de stichting verantwoording schuldig aan PS.
De provincie heeft een subsidierelatie met de stichting.

**Stichting Drentse Bedrijfslokaties**
De stichting heeft tot doel het stimuleren van de economische activiteiten, werkgelegenheid en bedrijvigheid in de provincie Drenthe. De stichting is opgericht ter uitvoering van een besluit van PS. De stichting is dus opgericht ter behartiging van een openbaar belang. Op grond van de statuten heeft de provincie het recht een bestuurslid te benoemen. Het bestuurslidmaatschap eindigt onder meer door verlies van de kwaliteit of de hoedanigheid waarop het werd benoemd. Het lid van het college is uit hoofde van zijn ambt voorzitter van de stichting. Aangezien hij als bestuurslid een openbaar belang behartigt, bestaat er een verantwoordingsplicht aan PS voor het door hem gevoerde bestuur binnen de stichting. Behalve het feit dat de provincie bijdraagt in de kosten van de stichting is er verder geen belangenverstrengeling.

De bijdrage over 2008 bedroeg € 69.400,--.

**Stichting LMA**
Het doel van Stichting LMA is om alle meldingen te registreren van binnenlandse transporten van gevaarlijk afval, bedrijfsafval en scheepsafval. De Stichting LMA stelt deze gegevens beschikbaar aan de overheid ten behoeve van de handhaving.
Het bestuur van de Stichting LMA wordt benoemd en ontslagen door de Raad van Toezicht (RvT). Bestuurders kunnen slechts natuurlijke personen zijn. Verder worden in de statuten geen eisen gesteld aan het bestuurslidmaatschap. De heer H. Baas zit als gedeputeerde van Drenthe in de RvT.

De bijdrage over 2008 bedroeg € 173.425,27.

**Stichting Drents Plateau**
De Stichting Drents Plateau (voorheen Erfgoedhuis van Drenthe) is in 2001 opgericht om (deels wettelijke) taken en doelstellingen op het terrein van het Drents cultureel erfgoed uit te voeren voor provincie en gemeenten. Deze taken en doelstellingen zijn gericht op behoud en ontwikkeling van cultuurhistorische waarden, landschaps-, dorps- en stadsschoon, monumenten, archeologie, musea, regionale geschiedenis, erfgoededucatie, cultuurtoerisme en (moderne) architectuur. De provincie Drenthe is naast de Vereniging van Drentse Gemeenten en de Stichting Het Drentse Welstandstoezicht medeoprichter van de stichting.
De organen van de stichting zijn de Raad van Bestuur (de directie), de RvT en de Raad van Advies. De directie (statutair bestaande uit een of meerdere personen) bestuurt de stichting. Drents Plateau heeft de B3-status, dat wil zeggen dat de stichting de rechtspositie van de provincie volgt.

De RvT heeft als taak het toezicht op het beleid van de directie en op de algemene gang van zaken. Alle leden van de RvT worden benoemd en ontslagen door GS.
Drents Plateau wordt door de provincie ingeschakeld voor het uitvoeren van erfgoedbeleid (steunfunctietaken) en om te adviseren over de cultuurhistorische, archeologische en architectonische waarden in het ruimtelijke ordeningsbeleid en het ruimtelijke kwaliteitsbeleid.
Dit gebeurt in het kader van advisering en vooroverleg over ruimtelijke plannen (nWro), het benoemen van het provinciaal belang op het gebied van cultuurhistorie en archeologie en het ontwikkelen van nieuw provinciaal omgevingsbeleid.
Drents Plateau voert de provinciale wettelijke taken uit op het gebied van archeologie (voorheen Malta-taken) zoals die sinds 2008 vastliggen in de Gewijzigde Monumentenwet 1988.
In de ontwikkeling van de cultuurhistorische waardenkaart, bouwsteen voor omgevingsbeleid, levert Drents Plateau een belangrijk aandeel aan zowel de hoofdstructuurkaart, de beleidsvisie als de achterliggende databank. Een andere taak is de ontwikkeling van de provinciale monumentenlijst en het verzorgen van hieraan verbonden uitvoeringszaken.
Daarnaast vraagt de provincie op grond van de Monumentenwet Drents Plateau om adviezen.
Correspondentie met het rijk gebeurt rechtstreeks door de provincie.
Drents Plateau is als organisatie blijvend in ontwikkeling.
De afspraken tussen provincie en Drents Plateau worden jaarlijks vastgelegd.

### Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging (SLB) en Stichting Bodembeheer Schoonebeek

De stichtingen hebben als doel het versterken van de milieuhygiënische kwaliteit in relatie met landinrichting met het doel grondruil mogelijk te maken. De stichting stemmen de uitvoering van de uitvoerende maatregelen af met de uitvoering van het landinrichtingsplannen.
De stichtingen wordt bestuurd door een directeur onder toezicht van een Raad van Toezicht (RvT). In de RvT hebben onder meer leden zitting die zijn benoemd door GS, het bestuur van het waterschap Velt en Vecht en burgemeester en wethouders van Emmen.
GS hebben mevrouw T. Klip-Martin benoemd in de RvT van de stichtingen

## Bestuursrechtelijke rechtspersonen

### Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe

Het fonds heeft tot doel de werkzaamheden en taken te vervullen die in de Wm in artikel 15.47 voorschrijft of mogelijk maakt. Het fonds beheert de uit de opbrengsten van de nazorgheffing verkregen middelen die nodig zijn om de eeuwigdurende nazorg van de onder de wet vallende gesloten stortplaatsen te waarborgen.

# I.2.7 Grondbeleid

Op grond van artikel 26 van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) dient het jaarverslag een uiteenzetting te bevatten over het grondbeleid. De provincie Drenthe voert echter geen (actief) grondbeleid. Wel worden naar behoefte, in relatie tot wegwerkzaamheden, soms stukjes grond aangekocht dan wel verkocht. Daarnaast willen wij meer provinciale regie, in nauwe samenwerking met de decentrale overheden, omdat dit kwaliteitswinst oplevert voor de ruimtelijke processen, gebiedsgerichte ontwikkelingsprojecten en de realisatie van de (rijks)doelen in het landelijk gebied (Investeringsbudget Landelijk Gebied en pMJP). Een effectief instrument hiervoor kan ook zijn een actief grondbeleid van de overheden. De nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening en de grondexploitatiewet bieden hiervoor kansen.

Enkele jaren geleden is de provincie voor het realiseren van de beleidsdoelen natuur (ecologische hoofdstructuur, EHS), milieu en het verbeteren van de agrarische structuur gestart met beperkt grondbeleid. Een eerste verkenning naar de mogelijkheden van een actief provinciaal grondbeleid
leidde tot de conclusie dat met een versterkte inzet van het huidige kavelruilinstrumentarium al winst voor provinciale doelrealisatie is te behalen. Daarnaast hebben wij de Dienst Landelijk Gebied de vraag gesteld te bezien welke mogelijkheden er verder zijn voor een bredere inzetbaarheid van het verwervingsinstrumentarium waarbij ook gekeken wordt naar ontwikkelingen bij andere provincies. De verkenning richt zich onder meer op de juridische en organisatorische aspecten van samenwerkingsvormen met publieke en/of private partijen.

Gemeentehuis van gemeente Noordenveld

In het kader van de Intergemeentelijk Structuurvisie Leek-Roden hebben wij stilgestaan bij de vraag of de provincie een risiconemende rol in de uitvoering op zich zou moeten nemen. Samen met de gemeenten Noordenveld en Leek, de provincie Groningen en de Dienst Landelijk Gebied hebben wij opties voor een samenwerkingsmodel en uitvoeringsorganisatie en samenwerking met (semi)private partijen verkend. De uitkomst van die verkenning is dat de provincies geen risicodragende verantwoordelijkheid willen nemen voor een sluitende gebiedsexploitatie, maar wel de bereidheid hebben op onderdelen van het plan bij te dragen.

Op kleinere schaal worden naar behoefte, in verband met de realisatie van de infrastructurele werken, soms stukjes grond aangekocht.

De grondaankopen ten behoeve van de EHS zijn vanaf 1 januari 2007 gefinancierd uit het Investeringsbudget landelijk gebied (ILG). Vanaf die datum is de aansturing van grondaankopen door de Dienst Landelijk Gebied (DLG) en Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL) verschoven van het rijk naar provincie. De provincie is hoofdopdrachtgever voor de grondverwerving door BBL en heeft de beschikking over de budgetten voor grondverwerving (EHS) via het ILG. Hiervoor hebben wij een handelingskader grondverwerving vastgesteld. Hierin is onder andere opgenomen het grondprijsbeleid en de spelregels daarvan, afspraken over aan- en verkopen, inzet van instrumentarium. Het handelingkader is een uitwerking van het aansturingprotocol DLG/BBL. Dit regelt de aansturing van DLG/BBL. De provincie heeft vanaf nu meer vrijheid voor handelen met grond. Wij krijgen de lusten, maar ook de lasten. Daarnaast bestaat de mogelijkheid te schuiven met budgetten binnen de ILG-doelen, zodat de realisatie van de EHS goed voortgang blijft houden.

Voorts merken wij op dat de financiële verplichtingen die voortvloeien uit het eerder afgesloten convenant IPO-LNV voor de realisering van de ecologische hoofdstructuur (EHS) voortduren.

Tevens heeft de provincie grondaankopen gefinancierd voor de realisatie van LOFAR door Astron. LOFAR is een radiotelescoop die signalen opvangt in het lagefrequentiegebied. Hiervoor wordt een aantal velden aangelegd met antennes die de signalen moeten vangen. Astron laat hiervoor de Dienst Landelijk Gebied (DLG) gronden aankopen bij Exloo rond het Achterste Diep. Er is onderzoek gedaan naar de mogelijkheden voor natuurtechnische inrichting van het Achterste Diep. Dit heeft geleid tot een inrichtingsplan, waarbij in samenhang met de LOFAR-doelstelling een uniek natuurgebied wordt gevormd en ruimte wordt geschapen voor regionale waterberging.

Vanaf 2008 zijn wij via het Nationaal Groenfonds overeenkomsten met boeren aan het afsluiten voor bebossing van landbouwgronden. De boeren krijgen hiervoor een subsidie. Deze subsidie wordt toegezegd als inkomstendervingssubsidie aan boeren die nieuw bos aanplanten. Op deze manier willen we via de koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid landbouwgronden bebossen. De provincie zal deze overeenkomsten met boeren aan gaan tot en met 2011. Het beschikbare budget van € 350.000,-- per jaar vanaf 2008 t/m 2011 zal hiervoor worden ingezet. De provincie Drenthe subsidieert de aanleg en de inkomstenderving van boeren voor een periode van 15 jaar en heeft met het Stichting Nationaal Groenfonds een overeenkomst afgesloten inzake de rekening-courantfaciliteiten.

# II
# Jaarrekening

# II.1 Programmarekening 2008

**Lasten** (* 1.000,-)

| Programma | Realisatie 2007 | Primitieve begroting 2008 | Begroting 2008 na wijziging | Realisatie 2008 | Verschil | Voordeel / Nadeel |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De provincie doét ertoe! | 9.750 | 3.528 | 3.234 | 2.801 | 433 | V |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | 64.147 | 59.597 | 66.054 | 66.898 | -844 | N |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 92.832 | 64.510 | 79.064 | 71.852 | 7.212 | V |
| Programma 4 Kennis wérkt | 11.404 | 5.994 | 6.524 | 6.386 | 138 | V |
| Programma 5. Leefomgeving | 54.494 | 64.228 | 50.755 | 41.312 | 9.443 | V |
| Programma 6. Middelen | 4.641 | 53.576 | 56.843 | 53.865 | 2.978 | V |
| Totaal lasten | 237.268 | 251.434 | 262.473 | 243.114 | 19.360 | V |

## Baten (* 1.000,-)

| Programma | Realisatie 2007 | Primitieve begroting 2008 | Begroting 2008 na wijziging | Realisatie 2008 | Verschil | Voordeel / Nadeel |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De provincie doét ertoe! | 4 | 12 | 12 | 4 | 8 | N |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | 35.564 | 31.578 | 34.227 | 35.230 | -1.003 | V |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 49.607 | 44.660 | 45.812 | 42.548 | 3.264 | N |
| Programma 4 Kennis wérkt | 31.429 | 7.329 | 9.704 | 18.895 | -9.191 | V |
| Programma 5. Leefomgeving | 30.974 | 49.845 | 33.371 | 26.564 | 6.807 | N |
| Programma 6. Middelen | 120.707 | 115.442 | 125.854 | 127.613 | -1.758 | V |
| Totaal baten | 268.285 | 248.866 | 248.980 | 250.854 | -1.873 | V |

## Recapitulatie (* 1.000,-)

| | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten (1) | 237.268 | 251.434 | 262.473 | 243.114 | 19.360 | V |
| Totaal baten (2) | 268.285 | 248.866 | 248.980 | 250.854 | -1.873 | V |
| Resultaat voor mutaties in reserves (3=1-2) | -31.017 | 2.568 | 13.493 | -7.740 | 21.233 | V |
| Begrote stortingen in reserves (4) | 55.188 | 10.719 | 68.446 | 68.446 | 0 | - |
| Begrote onttrekkingen aan reserves (5) | 52.000 | 13.287 | 81.939 | 81.939 | 0 | - |
| Per saldo mutaties bestemmingsreserves begroot (6=4-5) | 3.188 | -2.568 | -13.493 | -13.493 | 0 | - |
| Resultaat na begrote mutaties in reserves (7=3+6) | -27.829 | 0 | 0 | -21.233 | 21.233 | V |
| Stortingen in reserves niet begroot (8) | 5.351 | 0 | 0 | 10.028 | -10.028 | N |
| Onttrekkingen aan reserves niet begroot (9) | -6.114 | 0 | 0 | -3.578 | 3.578 | N |
| Per saldo mutaties bestemmingsreserves niet begroot (10=8-9) | 11.465 | 0 | 0 | 13.606 | -13.606 | N |
| Per saldo mutaties bestemmingsreserves (11=6+10) | 14.653 | -2.568 | -13.493 | 113 | -13.606 | N |
| Resultaat na verrekening met reserves (12=3+11) | -16.364 | 0 | 0 | -7.627 | 7.627 | V |

# II.2 Toelichting op de saldi van de programmarekening 2008

| Programma saldi (* 1.000,-) | Realisatie 2007 | Primitieve begroting 2008 | Begroting 2008 na wijziging | Realisatie 2008 | Verschil | Voordeel / Nadeel |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De provincie doét er toe! | 9.745 | 3.516 | 3.222 | 2.797 | 424 | V |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | 28.584 | 28.019 | 31.826 | 31.668 | 159 | V |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 43.225 | 19.850 | 33.252 | 29.304 | 3.948 | V |
| Programma 4 Kennis wérkt | -20.025 | -1.335 | -3.179 | -12.509 | 9.330 | V |
| Programma 5. Leefomgeving | 23.520 | 14.383 | 17.383 | 14.748 | 2.635 | V |
| Programma 6. Middelen | -116.066 | -61.866 | -69.011 | -73.748 | 4.737 | V |
| totaal saldi | -31.017 | 2.567 | 13.493 | -7.740 | 21.233 | V |

Het rekeningsaldo over het boekjaar 2008 bedraagt **€ 21.233.000,--**. Dit rekeningsaldo is samengesteld uit de voorschriften van het Besluit begroting en verantwoording (BBV). Hierin is bepaald dat het saldo van baten en lasten, ten opzichte van de begroting, na verrekening met begrote mutaties met bestemmingsreserves gepresenteerd dient te worden. Het betreft dan het saldo waarin de begroting inclusief begrotingswijzigingen heeft voorzien. In eerdere jaren, tot en met 2006, werden budgetten die gekoppeld waren aan bepaalde bestemmingsreserves al voor de bestemming van het rekeningssaldo aan de desbetreffende reserves toegevoegd. Vorig jaar bedroeg het rekeningsaldo op dezelfde wijze berekend € 27.829.000,--. Het saldo van verrekeningen van budgetten die relaties hebben met bestemmingsreserves bedraagt vanuit 2008 **€ 13.606.000,--** (in 2007 was dit € 11.465.000,--). Het rekeningsaldo na verrekening met bestemmingsreserves bedraagt dan per saldo **€ 7.627.000,--** tegen een bedrag van € 16.364.000,-- in 2007 en € 17.383.000,-- in 2006.

De totale lasten waren € 19.360.000,-- lager dan begroot en de baten waren € 1873.000,-- hoger dan begroot. Het resultaat voor verrekening met reserves bedroeg dus € 21.233.000,--.

De begrote stortingen in reserves bedragen € 68.446.000,-- en de begrote onttrekkingen zijn € 81.939.000,--. De beoogde toevoegingen zijn € 10.028.000,-- hoger dan begroot en de onttrekkingen zijn € 3.578.000,-- lager dan begroot. Samen een bedrag van € 13.606.000,--. Dit bedrag kan als volgt worden gespecificeerd.

| Mutaties reserves | Begroting | Realisatie | | Verschil |
|---|---|---|---|---|
| Bijdrage aan reserve grondwaterheffing | 0 | 476.000 | N | -476.000 |
| Bijdrage aan reserve monitoring voorm. stortplaatsen | 0 | 555.000 | N | -555.000 |
| Bijdrage aan reserve versterking economisch structuur | 9.500.000 | 8.403.000 | V | 1.097.000 |
| Bijdrage aan Reserve stimuleringsfonds Drentse projecten | 16.364.000 | 25.895.000 | N | -9.531.000 |
| Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG | 3.474.000 | 3.453.000 | V | 21.000 |
| Bijdrage aan Reserve tbv de in te stellen voorziening pensioenen gedeputeerden | 704.000 | 1.290.000 | N | -585.000 |
| Bijdrage van reserve grondwaterheffing | 230.000 | 247.000 | V | 17.000 |

| Mutaties reserves | Begroting | Realisatie | | Verschil |
|---|---|---|---|---|
| Bijdrage van reserve ontgrondingenheffing | 11.000 | -77.000 | N | -88.000 |
| Bijdrage van reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt | 2.182.000 | 364.000 | N | -1.818.000 |
| Bijdrage van reserve Investeringen verkeer en vervoer | 370.000 | 376.000 | V | 6.000 |
| Bijdrage van reserve nationaal Milieubeleidsplan | -422.000 | -413.000 | N | -9.000 |
| Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | 9.736.000 | 8.596.000 | N | -1.141.000 |
| Bijdrage van Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | 2.000.000 | 1.456.000 | N | -544.000 |
| | | | | -13.606.000 |

Het resultaat na verrekening met reserves bedraagt € 7.627.000,--. Van dit bedrag is € 4.895.981,-- gereserveerd voor budgetoverheveling. Dit bedrag kan als volgt worden gespecificeerd.

| Omschrijving | |
|---|---|
| Kennisontwikkeling | 333.806,00 |
| Arbozaken en Meubilair | 100.000,00 |
| Betrokkenheid provinciaal beleid | 108.000,00 |
| Kansen voor de Zuidas | 25.000,00 |
| Proceskosten ontwerpopgaven Leek- Roden | 100.000,00 |
| Integraal Internetplatform Drenthe | 300.000,00 |
| Inpassing veranderende EU en nationale wetgeving | 200.000,00 |
| Stads- en dorpsvernieuwing / ISV | 427.275,00 |
| Onderhoud aan Hoogeveense Vaart en Oeverproject te Coevorden | 346.000,00 |
| Projecten klimaat en energiebeleid | 713.400,00 |
| Organisatieontwikkeling | 1.900.000,00 |
| Controle kosten accountant | 80.000,00 |
| Kansen voor jeugd en gezin | 262.500,00 |
| Totaal | 4.895.981,00 |

Het restant ad € 2.731.000,-- is nog vrij te bestemmen. Voorgesteld zal worden dit toe te voegen aan de Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten.

In de recapitulatie die u hierna aantreft worden per programma verschillen gespecificeerd. Het betreft verschillen groter dan € 50.000,-- tussen de begrote programmasaldi en productensaldi (na verwerking begrotingswijzigingen) versus de gerealiseerde programmasaldi en productensaldi. Verschillende programmasaldi worden verrekend met reserves. In de meest rechtse kolom treft u de saldi aan per programma na de voorgestelde verrekening met reserves. Conform motie 14 in de vergadering van provinciale staten van 25/26 juni 2008 en de uitwerking daarvan worden afwijkingen ten opzichte van de begroting nog beperkt toegelicht. Alleen afwijkingen groter dan € 50.000, -- wat betreft de prioriteiten en € 500.000,-- wat betreft saldi op productniveau worden nog toegelicht bij de onderdelen Prioriteiten en Wat heeft het gekost? in de programmaverantwoording.

**Specificatie van verschillen (groter dan € 50.000,--) tussen begrote (na wijziging) en gerealiseerde saldi per programma en product**

| | | Saldi programma's | Verrekening specifieke reserves | Saldi programma's na verrekening |
|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De provincie doét ertoe! | | | | |
| P-1.0 Provinciale staten | | | | |
| Fractiewerkzaamheden | V | 69.939 | | |
| Overige | V | 4.593 | | |
| Totaal P-1.0 Provinciale staten | V | 74.532 | | |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | | | | |
| Prioriteit 1.03 Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid | V | 52.517 | | |
| Overige | V | 93.622 | | |
| Totaal P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | V | 146.140 | | |
| P-1.2 Interprovinciale samenwerking | | | | |
| Kosten Interprovinciaal Overleg (IPO) | V | 88.255 | | |
| Overige | V | 19.033 | | |
| Totaal P-1.2 Interprovinciale samenwerking | V | 107.288 | | |
| P-1.3 Openbare orde en veiligheid | | | | |
| Risicokaart Drenthe | V | 53.082 | | |
| Overige | V | 43.339 | | |
| Totaal P-1.3 Openbare orde en veiligheid | V | 96.421 | | |
| Totaal Programma 1. De provincie doét ertoe! | V | 424.381 | | |
| Verrekeningen reserves | | | 0 | |
| **Saldo na verrekening met reserves** | | | **V** | **424.381** |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Programma 2. Samenleving met samenhang | | | | |
| P-2.0 Ontwikkeling beleid | | | | |
| Overige | V | 11.465 | | |
| Totaal P-2.0 Ontwikkeling beleid | V | 11.465 | | |
| P-2.1 Sociale agenda | | | | |
| Prioriteit 2.03 Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten | V | 92.687 | | |
| Sociale en culturele ontwikkeling | V | 65.909 | | |
| Antidiscriminatievoorzieningen (ADB) | N | -56.187 | | |
| I2D | V | 135.284 | | |
| Project Drenthe beweegt | N | -116.310 | | |
| Kansen voor "7 tot 7" diensten- en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten | V | 65.000 | | |
| Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie | N | -238.327 | | |
| Sociale en culturele ontwikkeling | N | -189.870 | | |
| Mijn jeugd | N | -207.455 | | |
| Bijdrage rijk zorgaanbod civielrechtelijk jeugdigen | V | 369.809 | | |
| Bureau Jeugdzorg Drenthe | N | -232.117 | | |
| JHV Projecten/experimenten | N | -50.911 | | |
| Prioriteit 2.01 Kansen voor jeugd en gezin | V | 262.500 | | |
| Later te besteden rijksmiddelen Jeugdzorg | V | 76.749 | | |

| | | Saldi programma's | Verrekening specifieke reserves | Saldi programma's na verrekening |
|---|---|---|---|---|
| Overige instellingen | N | -91.434 | | |
| Stichting Jeugdzorg Drenthe | N | -742.920 | | |
| Uitkering Wet op de Jeugdzorg | V | 878.279 | | |
| Overige | V | 56.219 | | |
| Totaal P-2.1 Sociale agenda | V | 76.905 | | |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | | | | |
| Bijdrage derden in kosten Noordelijk Archeologisch Depot Nuis | V | 130.666 | | |
| Eerder ontvangen middelen derden Noordelijk Archeologisch Depot | N | -186.445 | | |
| Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | V | 76.000 | | |
| Actieplan cultuurbereik | N | -109.793 | | |
| Bijdragen in kosten cultuureducatie | V | 54.370 | | |
| Overige | V | 105.594 | | |
| Totaal P-2.5 Culturele en Museale agenda | V | 70.392 | | |
| Totaal Programma 2. Samenleving met samenhang | V | 158.762 | | |
| Verrekeningen reserves | | | 0 | |
| **Saldo na verrekening met reserves** | | | **V** | **158.762** |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | | | | |
| P-3.0 Verkeer | | | | |
| Projecten gedragsbeïnvloeding | V | 70.481 | | |
| Onderhoud en verbeteringswerken N34 | V | 1.140.698 | | |
| Rentetoevoeging aan middelen BDU overig | N | -516.669 | | |
| Overige | N | -51.733 | | |
| Totaal P-3.0 Verkeer | V | 642.777 | | |
| P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | | | | |
| Schadevergoedingen | V | 95.466 | | |
| Overige | N | -32.231 | | |
| Totaal P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | V | 63.235 | | |
| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | | | | |
| Vaarweg Meppel-De Punt | V | 1.818.090 | | |
| Zuidoost-Drentse vaarwegen | V | 350.598 | | |
| Verkoop van onroerende zaken | V | 77.998 | | |
| Vaarwegverbinding Erica-Ter Apel | V | 544.488 | | |
| Overige | V | 251.774 | | |
| Totaal P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | V | 3.042.947 | | |
| P-3.3 Vervoer | | | | |
| Projecten infrastructuur | V | 70.000 | | |
| Rente toevoeging Voorziening BDU openbaar vervoer | N | -407.154 | | |
| Overige | N | -100 | | |
| Totaal P-3.3 Vervoer | N | -337.254 | | |
| P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | | | | |
| Overig | V | 89.334 | | |
| Totaal P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | V | 89.334 | | |
| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | | | | |
| Stads- en dorpsvernieuwing / ISV | V | 427.275 | | |

| | | Saldi programma's | Verrekening specifieke reserves | Saldi programma's na verrekening |
|---|---|---|---|---|
| Overige | V | 19.621 | | |
| Totaal P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | V | 446.896 | | |
| Totaal Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | V | 3.947.936 | | |
| Verrekeningen reserves | | | | |
| Bijdrage van reserve Investeringen verkeer en vervoer | | | 5.935 | |
| Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | | | -1.140.698 | |
| Bijdrage van reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel | | | -544.488 | |
| Bijdrage van reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt | | | -1.818.090 | |
| Totaal | | | -3.497.341 | |
| **Saldo na verrekening met reserves** | | | **V** | **450.595** |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Programma 4. Kennis wérkt | | | | |
| P-4.0 Economie | | | | |
| Bijdragen in projecten versterking economische structuur | N | -1.097.243 | | |
| Voorzieningen vestigingsfactoren kernzones, afwikkeling subsidies vorig jaar | V | 54.543 | | |
| Bijdragen in kader Actieprogramma ICT | V | 147.605 | | |
| Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | V | 73.220 | | |
| Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | V | 342.452 | | |
| Elektriciteitsvoorziening dividenden en winst | V | 9.504.385 | | |
| Overige | V | 232.363 | | |
| Totaal P-4.0 Economie | V | 9.257.325 | | |
| P-4.1 Toerisme en recreatie | | | | |
| Overige | V | 58.701 | | |
| Totaal P-4.1 Toerisme en recreatie | V | 58.701 | | |
| P-4.2 Landbouw | | | | |
| Overige | V | 14.348 | | |
| Totaal P-4.2 Landbouw | V | 14.348 | | |
| Totaal Programma 4. Kennis wérkt | V | 9.330.375 | | |
| Verrekeningen reserves | | | | |
| Bijdrage aan reserve versterking economisch structuur | | | 1.097.243 | |
| Bijdrage aan Reserve stimuleringsfonds Dr.proj. | | | -9.531.240 | |
| Totaal | | | -8.433.997 | |
| **Saldo na verrekening met reserves** | | | **V** | **896.378** |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Programma 5. Leefomgeving | | | | |
| P-5.0 Waterhuishouding | | | | |
| Uitvoering Grondwaterheffing | V | 495.890 | | |
| Overige | V | 41.031 | | |
| Totaal P-5.0 Waterhuishouding | V | 536.921 | | |
| P-5.1 Milieubeleid | | | | |
| Prioriteit 5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | V | 713.477 | | |
| Overige | V | 79.417 | | |
| Totaal P-5.1 Milieubeleid | V | 792.894 | | |

| | | Saldi programma's | Verrekening specifieke reserves | Saldi programma's na verrekening |
|---|---|---|---|---|
| P-5.2 Bodem | | | | |
| Kosten monitoring voormalige stortplaatsen | V | 554.747 | | |
| Prioriteit 5.08 Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving | V | 100.000 | | |
| Overige | V | 91.574 | | |
| Totaal P-5.2 Bodem | V | 746.321 | | |
| P-5.3 Vergunningverlening | | | | |
| Prioriteit 5.15 Uitvoeringsprogramma externe veiligheid | V | 80.178 | | |
| Formuleren provinciaal geluidsbeleid, afwikkeling voorgaand jaar | N | -94.080 | | |
| Kosten vervaardigen geluidskaarten | V | 80.000 | | |
| Prioriteit 5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving | V | 207.655 | | |
| Overige | N | -41.035 | | |
| Totaal P-5.3 Vergunningverlening | V | 232.718 | | |
| P-5.4 Handhaving | | | | |
| Overige | V | 24.241 | | |
| Totaal P-5.4 Handhaving | V | 24.242 | | |
| P-5.5 Natuur en Landschap | | | | |
| Leges vergunningverlening ontgrondingen | V | 62.207 | | |
| Vergunningverlening ontgrondingen | V | 87.989 | | |
| Bijdragen project Leren voor Duurzame Ontwikkeling | N | -110.000 | | |
| Leren voor Duurzaamheid, overige opbrengsten | V | 100.800 | | |
| Overige | V | 140.995 | | |
| Totaal P-5.5 Natuur en Landschap | V | 323.036 | | |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | | | | |
| Prioriteit 5.02 Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | V | 93.000 | | |
| Prioriteit 5.23 Vitaal Platteland | V | 88.589 | | |
| Overige | N | -202.919 | | |
| Totaal P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | N | -21.330 | | |
| Totaal Programma 5. Leefomgeving | V | 2.634.801 | | |
| Verrekeningen reserves | | | | |
| Bijdrage aan reserve grondwaterheffing | | | -475.593 | |
| Bijdrage aan reserve monitoring voorm. stortplaatsen | | | -554.747 | |
| Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG | | | 21.330 | |
| Bijdrage van reserve grondwaterheffing | | | 16.952 | |
| Bijdrage van reserve nationaal Milieubeleidsplan | | | -9.001 | |
| Bijdrage van reserve ontgrondingenheffing | | | -87.989 | |
| Totaal | | | -1.089.047 | |
| **Saldo na verrekening met reserves** | | | **V** | **1.545.754** |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Programma 6. Middelen | | | | |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | |
| Rente van belegd kasgeld | V | 1.179.759 | | |
| Stelpost nettering algemene uitkering | V | 516.560 | | |
| Uitkering uit het Provinciefonds | V | 377.278 | | |

| | | Saldi programma's | Verrekening specifieke reserves | Saldi programma's na verrekening |
|---|---|---|---|---|
| Prioriteit 6.01 Organisatieontwikkeling | V | 1.934.385 | | |
| Prioriteit 6.04 Proceskosten | V | 479.366 | | |
| Saldo kostenplaats kapitaallasten | N | -520.579 | | |
| Saldo kostenverdeelstaat | V | 576.772 | | |
| Overige | V | 193.111 | | |
| Totaal P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | V | 4.736.652 | | |
| Verrekeningen reserves | | | | |
| Bijdrage aan reserve ten behoeve van de in te stellen voorziening pensioenen gedeputeerden | | | -585.305 | |
| Totaal | | | -585.305 | |
| Saldo na verrekening met reserves | | | V | 4.151.348 |
| Totaal saldo jaarrekening voor bestemming reserves | V | 21.232.906 | | |
| P-6.1 Reserve mutaties | | | | |
| Bijdrage aan reserve grondwaterheffing | N | -475.593 | | |
| Bijdrage aan reserve monitoring voorm. stortplaatsen | N | -554.747 | | |
| Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG | V | 21.330 | | |
| Bijdrage aan reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | N | -9.531.240 | | |
| Bijdrage aan reserve ten behoeve van de in te stellen voorzie-ning pensioenen gedeputeerden | N | -585.305 | | |
| Bijdrage aan reserve versterking economisch structuur | V | 1.097.243 | | |
| Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeterings-werken N34 | N | -1.140.698 | | |
| Bijdrage van reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt | N | -1.818.090 | | |
| Bijdrage van reserve grondwaterheffing | V | 16.952 | | |
| Bijdrage van reserve Investeringen verkeer en vervoer | V | 5.935 | | |
| Bijdrage van reserve nationaal Milieubeleidsplan | N | -9.001 | | |
| Bijdrage van reserve ontgrondingenheffing | N | -87.989 | | |
| Bijdrage van reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel | N | -544.488 | | |
| Totaal P-6.1 Reserve mutaties | N | -13.605.690 | | |
| Totaal Programma 6. Middelen | N | -8.869.038 | | |
| Totale Verrekeningen reserves | | N | -13.605.690 | |
| Totaal saldo jaarrekening na bestemming reserves | | | V | 7.627.217 |

# II.3 Balans per 31 december 2008

## Activa

(x € 1.000,--)

| Vaste activa | 31 december 2007 | | 31 december 2008 | |
|---|---|---|---|---|
| **Materiële vaste activa** | | | | |
| - Investeringen in economisch nut | 7.457 | | 8.803 | |
| - Investeringen in maatschappelijk nut | 48.411 | | 54.437 | |
| Financiële vaste activa | | | | |
| - Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen | 855 | | 855 | |
| - Overige verstrekte langlopende leningen | 38.536 | | 39.629 | |
| | | **95.259** | | **103.724** |
| **Vlottende activa** | | | | |
| Uitzettingen met een rentetypische looptijd <1 jaar | | | | |
| -Vorderingen op openbare lichamen | 5.149 | | 5.559 | |
| - Verstrekte kasgeldleningen | 136.920 | | 136.087 | |
| - Overige vorderingen | 3.499 | | 3.474 | |
| Liquide middelen | 32.339 | | 53.090 | |
| Overlopende activa | 19.392 | | 25.637 | |
| | | **197.298** | | **223.848** |
| Totaal activa | | 292.557 | | 327.572 |

## PASSIVA

(x € 1.000,--)

| Eigen vermogen | 31 december 2007 | | 31 december 2008 | |
|---|---|---|---|---|
| Algemene reserves | 82.935 | | 93.953 | |
| Bestemmingsreserves | 93.850 | | 102.715 | |
| Resultaat | 27.829 | | 21.233 | |
| | | **204.614** | | **217.901** |
| **Voorzieningen** | | | | |
| Voorzieningen ten behoeve van derden | 1.833 | | 1.935 | |
| Voorzieningen | 7.523 | | 2.355 | |
| | | **9.356** | | **4.290** |
| **Vaste schulden met een rentetypische looptijd van 1 jaar of langer** | | **1.897** | | **1.329** |
| **Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar** | | | | |
| - Overige schulden | 12.242 | | 9.771 | |
| - Overlopende passiva | 64.447 | | 94.279 | |
| | | **76.689** | | **104.051** |
| Totaal passiva | | 292.557 | | 327.572 |
| De som van de gewaarborgde geldleningen bedraagt: | | 10.766 | | 6.913 |

# II.4 Waarderings- en resultaatbepalings-grondslagen

## Algemeen

De programmaverantwoording is opgesteld met inachtneming van de waarderingsgrondslagen voor de balans en de resultaatbepaling zoals vastgelegd in het Besluit begroting en verantwoording (BBV). Door invoering van het BTW-compensatiefonds zijn alle lasten netto, dus exclusief het betaalde btw-deel, verantwoord.

## Balans

### Algemeen

De activa en passiva worden, tenzij anders vermeld, gewaardeerd tegen nominale waarde.

De jaarlijkse afschrijvingen worden bepaald volgens de lineaire methode of volgens het annuïteitenprincipe.

| Investering | Afschrijvingstermijn (in jaren) |
|---|---|
| Sluizen | 100 |
| Bruggen en viaducten | 90 |
| Provinciale gebouwen | 50 |
| Meubilair | 10 |
| (Voorzieningen bij) waterwegen | 30 |
| (Aanleg van) wegen | 20 |
| Rotondes, verkeersdrempels en dergelijke | 10 |
| Immateriële activa | maximaal 5 |
| Transportmiddelen, en dergelijke | 5 |
| Hardware (automatisering) | 4 |
| Software (automatisering) | 4 |
| Bijdrage aan activa in eigendom van derden | 15 |

### Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd op historische kosten onder aftrek van cumulatieve afschrijvingen, gebaseerd op de verwachte economische levensduur.

### Financiële vaste activa

De deelnemingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde of lagere verkrijgingsprijs. Aandelen waarvan de intrinsieke waarde lager is dan de nominale waarde of verkrijgingsprijs, worden tegen lagere marktwaarde opgenomen. De in het volgende dienstjaar te ontvangen aflossingsbedragen op de verstrekte langlopende leningen worden niet naar de vlottende activa overgebracht. Onder de Financiële vaste activa worden ook opgenomen alle bijdragen in investeringen van derden. De onder deze noemer geactiveerde uitgaven worden gewaardeerd op historische kosten onder aftrek van cumulatieve afschrijvingen.
De jaarlijkse afschrijvingen worden bepaald volgens de lineaire methode of volgens het annuïteitenprincipe.

**Vorderingen**
Vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde onder aftrek van een voorziening voor mogelijke oninbaarheid.

**Opgenomen geldleningen**
De in het volgende dienstjaar te betalen aflossingsbedragen worden niet naar de vlottende passiva overgebracht.

**Gewaarborgde geldleningen**
De gewaarborgde geldleningen zijn “binnenlijns” vermeld in de balans, tegen het nominale bedrag van de resterende borgstelling.

# II.5 Toelichting op de balans per 31 december 2008

## Inleiding

Het verloop van enkele posten gedurende het jaar is weergegeven in een mutatieoverzicht. De bedragen in de overzichten zijn in duizenden euro's. De balans is conform de voorgeschreven wijze van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) opgesteld.

**Materiele vaste activa (€ 63.240,--)**

| (x € 1.000,--) | Boekwaarde 1 januari 2008 | Investeringen | Afschrijving | Bijdragen derden | Boekwaarde 31 december 2008 |
|---|---|---|---|---|---|
| Bedrijfsgebouwen | 5.116 | 2.387 | 567 | | 6.936 |
| Grond-, weg- en waterbouwkundige werken | 48.411 | 9.844 | 2.622 | 1.196 | 54.437 |
| Vervoermiddelen | 5 | | 2 | | 3 |
| Machines, apparaten en installaties | 2.337 | 174 | 647 | | 1.863 |
| Totaal | 55.868 | 12.405 | 3.837 | 1.196 | 63.240 |

De boekwaarde van de materiële vaste activa is ten opzichte van 31 december 2007 toegenomen met € 7.372.000,--. Dat de materiële vaste activa dit jaar sterk zijn toegenomen, heeft voornamelijk te maken met investeringen ten behoeve van de uitbreiding van het Drents Museum, investeringen in verkeer en vervoer-projecten en investeringen met betrekking tot de revitalisering van het provinciehuis. De investeringen met betrekking tot grond-, weg- en waterbouwkundige werken hebben betrekking op investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut. De investeringen die betrekking hebben op de bedrijfsgebouwen, vervoersmiddelen en machines, apparaten en installaties hebben betrekking op investeringen met een economisch nut. De kapitaallasten van investeringen die worden gefinancierd uit het infrakrediet of verkeer- en vervoerkrediet worden gedekt door de bestemmingsreserve Investeringen verkeer en vervoer.

**Financiële vaste activa (€ 40.484,--)**

De financiële vaste activa zijn als volgt te specificeren:

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2008 | 31 december 2008 |
|---|---|---|
| Deelnemingen | 855 | 855 |
| Hypotheek ambtenaren | 29.114 | 27.704 |
| Overige uitgegeven langlopende leningen | 8.825 | 8.092 |
| Bijdragen in activa in eigendom van derden | 597 | 3.833 |
| Totaal | 39.391 | 40.484 |

### Deelnemingen

De provincie Drenthe bezit belangen in diverse instellingen. Deze effecten zijn bestemd om duurzaam ten dienste van de eigen bedrijfsuitoefening te staan.
De volgende belangen zijn per 31 december 2008 in het bezit van de provincie Drenthe.

| ( x € 1.000,--) | Aandelen | Intrinsieke waarde | Boekwaarde per 31 december 2008 | Stille reserve | Nominale waarde |
|---|---|---|---|---|---|
| NV Bank Nederlandse Gemeenten | 87.750 | 3.071 | 199 | 2.872 | 219 |
| Groningen Airport Eelde | 3.600 | 3.694 | p.m. | 3.694 | 1.252 |
| Nederlandse Waterschapsbank | 40 | 735 | 4 | 731 | 5 |
| PME-groep NV (Essent) | 3.414.334 | 118.045 | 633 | 117.412 | 3.414 |
| Noordelijke Ontwikkelingsmaat-schappij | 11 | 7 | p.m. | 7 | 5 |
| Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD) | 907 | 17.072 | 18 | 17.053 | 45 |
| Totaal | | 142.624 | 855 | 141.769 | 4.941 |

De dividendopbrengsten moeten worden verantwoord in het jaar waarin het recht op het ontvangen van dividend ontstaat. Omdat de algemene vergadering van aandeelhouders pas in het jaar t+1 beslist over het dividend, moet het dividend worden verantwoord in de jaarrekening van het jaar t+1. Op basis hiervan is de dividend opgenomen, die in 2008 is ontvangen. De aandelen zijn op de balans opgenomen tegen de nominale waarde. Om inzicht te geven in een meer reëlere waarde is tevens de stille reserve die in de waarde van de aandelen verscholen zit aangegeven. Deze waarde is berekend door rekening te houden met de intrinsieke waarde van de deelnemingen en de verhouding van het aandelenbezit van de provincie ten opzichte van van de andere aandeelhouders. De aandelen van de NOM en Groningen Airport Eelde NV zijn p.m. gepresenteerd, aangezien de waarde van deze aandelen lager is dan de nominale waarde.

**Hypotheken ambtenaren**

De door de provincie in het verleden verstrekte geldleningen inzake hypotheken ambtenaren zijn als volgt te specificeren.

| (x € 1.000,--) | Boekwaarde 1 januari 2008 | Verstrekte leningen | Aflossing | Boekwaarde 31 december 2008 | Rente |
|---|---|---|---|---|---|
| | 29.114 | | 1.410 | 27.704 | 1.069 |

**Overige uitgegeven langlopende geldleningen**

De door de provincie verstrekte langlopende geldleningen zijn als volgt te specificeren.

| (x € 1.000,--) | Stand 1 januari 2008 | Verstrekte leningen | Aflossing | Stand 31 december 2008 | Rente |
|---|---|---|---|---|---|
| NV Edon (achtergesteld) | 4.248 | | | 4.248 | 382 |
| RTV Drenthe | 4.502 | 42 | 700 | 3.844 | 166 |
| Stichting Landschapsbeheer Drenthe | 75 | | 75 | | 2 |
| | 8.825 | 42 | 775 | 8.092 | 550 |

**Bijdragen aan activa in eigendom van derden**

De bijdragen aan activa in eigendom van derden zijn als volgt te specificeren.

| (x € 1.000,--) | Boekwaarde 1 januari 2008 | Investeringen | Afschrijving | Bijdragen derden | Boekwaarde 31 december 2008 |
|---|---|---|---|---|---|
| | 597 | 3.488 | 252 | | 3.833 |

## Uitzettingen met een rentetypische looptijd <1 jaar (€ 145.121,--)

**Vorderingen**

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2008 | 31 december 2008 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Debiteuren | 8.647 | 9.034 | 386 |
| Deposito's u/g | 136.920 | 136.087 | 833- |
| Totaal | 145.567 | 145.121 | 447- |

Van het bedrag dat opgenomen is onder debiteuren heeft een bedrag van € 5.559.000,-- betrekking op vorderingen op openbare lichamen en de rest heeft betrekking op overige vorderingen. Op de vorderingen op debiteuren is een voorziening voor mogelijke oninbaarheid in mindering gebracht van € 1.242.000,--. Van het saldo van de vorderingen op 31 december 2008 resteert per 20 februari 2009 5.439.000,--. Hiervan hadden 1,3 miljoen een vervaldatum van na half februari 2009.

**Liquide middelen (€ 53.090,--)**

Onder de liquide middelen zijn alle tegoeden opgenomen die per direct ter vrije beschikking van de provincie Drenthe staan.

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2008 | 31 december 2008 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Bank Nederlandse Gemeenten | 5- | | 5 |
| ABN AMRO Bank | 6.283 | 7.249 | 965 |
| Postbank | 174 | 2 | 172- |
| ABN AMRO Parkeerrekening | 6.200 | 10.000 | 3.800 |
| Groenfonds | 17.104 | 34.548 | 17.444 |
| Groenfonds op Drentse Maat | 2.578 | 931 | 1.647- |
| Groenfonds Eerste bebossing landbouwgrond | | 357 | 357 |
| Kas | 4 | 4 | |
| Totaal | 32.339 | 53.090 | 20.751 |

De ontwikkeling van het saldo van de Groenfondsrekening in 2007 en 2008 kan als volgt worden gespecificeerd.

**Groenfonds**

| | 2007 | Voorfinanciering ILG | 2008 | Voorfinanciering ILG |
|---|---|---|---|---|
| Saldo begin van het jaar | | | 17.104 | |
| Ontvangen van het Ministerie van LNV (ILG) | 27.591 | | 31.233 | |
| Onttrokken ten behoeve van ILG | 11.107 | 11.107 | 14.822 | 14.822 |
| Ontvangen rente in 2008 | 631 | | 1.045 | |
| Kostenvergoeding GRF | 11 | | 12 | |
| Saldo einde van het jaar | 17.104 | | 34.548 | |
| | | | | |
| Specifiek bestede rijksbijdragen ILG: | | | | |
| Bestedingen DR | 4.996 | | 7.177 | |
| Bestedingen DLG | 10.797 | | 8.921 | |
| Overige bestedingen rijksbijdrage | 3.451 | | 653 | |
| Totaal bestede rijksbijdrage | | 19.244 | 16.751 | 16.751 |
| Provinciale liquiditeiten financiering ILG | | 8.137 | | 1.929 |

**Overlopende activa ( € 25.637,--)**

| ( x € 1.000,--) | 1 januari 2008 | 31 december 2008 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Nog te ontvangen inkomsten | 4.651 | 9.872 | 5.220 |
| Nog te declareren bedragen | 499 | 718 | 219 |
| Gedeclareerde bedragen BCF | 11.236 | 11.232 | 4- |
| Vooruitbetaalde kosten | 1.986 | 2.832 | 846 |
| Overige overlopende activa | 1.019 | 983 | 36- |
| Totaal | 19.392 | 25.637 | 6.246 |

**Nog te ontvangen inkomsten**

Dit betreft de raming van een aantal nog te ontvangen bedragen, die ten tijde van het opstellen van de jaarrekening nog niet waren afgewikkeld.,-- De grootste bedragen hebben betrekking op BDU OV 2008 ad € 2.720.000,--, het OV-bureau ad € 1.889.000,--, terug te ontvangen dividendbelasting ingehouden op de dividenduitkering 2008 van Essen ad € 1.426.000,--, nog te declareren bijdrage PMV 2008 ad € 1.164.000,--, nog te ontvangen renteopbrengsten BNG 2008 ad € 728.000,-- en de nog te declareren bijdrage op grond van bedrijvenregeling ad € 579.000,--.

**Nog te declareren bedragen**

Dit betreft de nog in rekening te brengen bedragen bij derden, waarbij de afrekening in 2009 wordt gemaakt.

**Vooruitbetaalde kosten**

Deze post heeft voornamelijk betrekking op vooruitbetaalde subsidies/bijdragen, verzekeringspremies/abonnementsgelden 2009 en uitbetaalde factievergoedingen eerste kwartaal 2009.

**Overige overlopende activa**

Dit betreft voornamelijk de terug te ontvangen middelen van derden in het kader van de Regeling verplaatsing agrarische bedrijven.

**Eigen vermogen ( € 217.901,--)**

Alle aangegane verplichtingen met betrekking tot de reserves zijn in de balans verwerkt.

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2008 | Storting | Uitname | 31 december 2008 |
|---|---|---|---|---|
| Algemene reserve | 99.257 | 48.135 | 53.439 | 93.953 |
| Bestemmingsreserve | 110.904 | 20.310 | 28.500 | 102.715 |
| Resultaat | | | | 21.233 |
| | 204.614 | 68.446 | 81.939 | 217.901 |

Een gedetailleerd overzicht van alle reserves is opgenomen in de bijlage Staat van reserves en voorzieningen.

**Voorzieningen (€ 4.290,--)**
Alle aangegane verplichtingen met betrekking tot de voorzieningen zijn in de balans verwerkt. De mutaties in voorzieningen kunnen als volgt worden weergegeven.

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2008 | Storting | Uitname | 31 december 2008 |
|---|---|---|---|---|
| Voorzieningen ten behoeve van derden | 1.833 | 181 | 79 | 1.935 |
| Voorzieningen | 1.976 | 474 | 95 | 2.355 |
| | 3.809 | 655 | 174 | 4.290 |

In de loop van 2008 is de voorziening kapitaallasten kunstwerken omgezet naar een reserve. Hierdoor wijken de stand van het eigen vermogen en de stand van de voorzieningen per 1 januari 2008 af van de stand zoals die was opgenomen in de jaarrekening 2007.

Een gedetailleerd overzicht van alle voorzieningen is opgenomen in de bijlage Staat van reserves en voorzieningen.

**Vaste schulden met een rentetypische looptijd >1 jaar (€ 1.329,--)**
De langlopende schulden kunnen als volgt worden gespecificeerd.

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2008 | Opgenomen | Aflossing | 31 december 2008 | Rente % |
|---|---|---|---|---|---|
| Opgenomen leningen | | | | | |
| Bank Nederlandse Gemeenten | 681 | | 340 | 340 | 5,10 |
| Avero Leven | 227 | | 227 | | 6,92 |
| Stichting Nationaal Groenfonds | 736 | | | 736 | 3,50 |
| Stichting Nationaal Groenfonds | 100 | | | 100 | 4,30 |
| Stichting Nationaal Groenfonds | 153 | | | 153 | 4,30 |
| | 1.897 | | 567 | 1.329 | |

De rentelast over 2008 met betrekking tot de langlopende leningen heeft € 21.000,-- bedragen.

## Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd <1 jaar ( € 104.051,--)

**Overige schulden (€ 9.771,--)**
De vlottende passiva kunnen als volgt worden gespecificeerd.

| | 1 januari 2008 | 31 december 2008 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Overige schulden | 10.114 | 10.944 | 829 |
| Rekening-courantsaldi | 2.128 | 1.172- | 3.300- |
| Totaal | 12.242 | 9.771 | 2.471- |

Het openstaande bedrag aan crediteuren, dat onder overige schulden is gerangschikt, is per 31 december 2008 € 10.949.000,--. Van het saldo overige schulden heeft € 2.262.000,-- betrekking op schulden aan openbare lichamen en de rest heeft betrekking op overige crediteuren. Van het saldo crediteuren op 31 december 2008 resteert per 20 februari 2009 nog € 61.000,--.

De saldi van diverse rekening-courantrekeningen hebben voornamelijk betrekking op Europese of regionale projecten, waarvoor de provincie de administratie voert.

**Overlopende passiva (€ 94.279,--)**

De overlopende passiva kunnen als volgt worden gespecificeerd.

| | 1 januari 2008 | 31 december 2008 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Nog te betalen posten | 45.167 | 47.221 | 2.054 |
| Verstrekte voorschotten | 0 | 13- | 13- |
| Diverse overlopende posten | 1.600 | 4.494 | 2.895 |
| Vooruit ontvangen bedragen specifieke uitkeringen | 17.552 | 40.820 | 23.269 |
| Diverse kruisposten | 17- | - | 17 |
| Nog af te dragen sociale premies en loonheffing | 1- | 1.754 | 1.755 |
| Te verrekenen btw | 148 | 3 | 145- |
| Totaal | 64.447 | 94.279 | 29.832 |

*Nog te betalen posten*

Onder de Nog te betalen posten is het totaal van de aangegane verplichtingen per 31 december 2008 verantwoord.

*Diverse overlopende posten*

Onder deze post zijn overige vooruit ontvangen inkomsten verantwoord.

*Vooruit ontvangen bedragen specifieke uitkeringen*

Onder deze post zijn middelen verantwoord die van derden (overheidslichamen) zijn ontvangen met een specifiek bestedingsdoel.

De vooruit ontvangen bedragen specifieke uitkeringen kunnen als volgt worden gespecificeerd.

| | 1 januari 2008 | 31 december 2008 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| BDU overig | 584 | 2.640 | 2.055 |
| BDU openbaar vervoer | 4.999 | 10.468 | 5.469 |
| Bodemsaneringen | 1.362 | 485 | 877- |
| Saneringsmaatregelen industrielawaai | 1.033 | 1.033 | |
| Besluit locatiegebonden subsidies | 422 | 422 | |
| Stedelijke vernieuwing | 1.415- | 535 | 1.951 |
| Jeugdzorg | 920 | 1.121 | 200 |
| Noordelijk Archeologisch Depot | 392 | 413 | 20 |
| Investeringsbudget Landelijk Gebied | 8.377 | 22.828 | 14.451 |
| btw ILG-DLG | 877 | 877 | |
| | 17.552 | 40.820 | 23.269 |

*Nog af te dragen sociale premies en loonheffing*

De inhoudingen die nog moeten worden verrekend zijn loonheffing en ziektekostenpremies, etc.

*Te verrekenen btw*

Het betreft hier nog te verrekenen btw over de maand december 2008 en overlopende btw.

**Niet in de balans opgenomen belangrijke financiële langlopende verplichtingen.**
Conform artikel 53 van het Besluit begroting en verantwoording worden hierna de volgende contracten vermeld met een langdurig karakter.

| | Verplichtingen |
|---|---|
| Catering | 315.823 |
| Drukwerkmachines* | 762.515 |
| Schoonmaak** | 141.470 |
| Verzekeringen | 139.801 |
| Onderhouds- en licentiekosten hard en software | 297.950 |
| Telefonie | 170.385 |
| Gas- en electriciteit | 350.000 |
| Accountantskosten | 150.50 |
| Autolease | 73.501 |
| | 2.401.945 |

* Contract voor de drukwerkmachines wordt halverwege 2009 opnieuw aanbesteed.
** Contract voor de schoonmaak is verlopen, maar wordt steeds stilzwijgend verlengd.

# II.6 Incidentele baten en lasten

In de begroting 2008 zijn (inclusief begrotingswijzigingen) incidentele baten en lasten opgenomen.
In navolgende overzichten zijn de incidentele baten en lasten opgenomen, boven een begrotingsbedrag van € 20.000,--. Ook de eenmalige baten en lasten die worden gedekt door bijdragen van derden (veelal) rijk en door bijdragen van of aan reserves en voorzieningen zijn verwerkt in het overzicht.
In sommige gevallen zijn de begrote structurele baten of lasten meegenomen die ten opzichte van de begroting 2009 sterk afwijken, waardoor de afwijking een incidenteel karakter vertoond. Voor het overige moet worden opgemerkt dat in het overzicht niet alle prioriteiten zijn opgenomen. Hoewel het uitgangspunt bij het honoreren van de prioriteiten is geweest dat elk jaar opnieuw een integrale afweging plaatsvindt zijn toch budgetten hiervoor meerjarig opgenomen en daarom niet altijd in de overzichten meegenomen.

Met inachtneming van het vorenstaande zien de overzichten van de eenmalige lasten en baten er als volgt uit.

**Incidentele lasten**

| Programma/product | Budgetomschrijving | Begroot | Realisatie | Restant |
|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De Provincie doet ertoe | | | | |
| P-1.0 Provinciale Staten | Presentiegeld/reis- en verblijfskosten | 34.900 | 20.252 | 14.648 |
| P-1.0 Provinciale Staten | Kosten duaal bestuur | 68.240 | 70.072 | -1.832 |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | Onderzoek door Onderzoeksbureau Cultuur, Wezijn en zorg | 100.000 | 77.557 | 22.443 |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | Uitbesteed onderzoek | 73.200 | 76.915 | -3.715 |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | Overlijden Commissaris van de Koningin | 298.000 | 297.185 | 815 |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | P1.03 Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid | 104.000 | 51.483 | 52.517 |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | P1.05 Digitale ontsluiting informatie: project Burger en provincie | 150.000 | 121.992 | 28.008 |
| P-1.3 Openbare orde en veiligheid | Kosten risicokaart Drenthe | 79.300 | 26.218 | 53.082 |
| | | 907.640 | 741.674 | 165.966 |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | | | | |
| P-2.1 Sociale agenda | Onderwijskansenplan | 150.000 | 156.470 | -6.470 |
| P-2.1 Sociale agenda | P2.04 Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie | 800.765 | 1.039.092 | -238.327 |
| P-2.1 Sociale agenda | Subsidie Kennisnetwerk brede scholen | 19.655 | 12.114 | 7.541 |
| P-2.1 Sociale agenda | Subsidie Provinciaal loket dagarrangementen | 253.656 | 172.421 | 81.235 |
| P-2.1 Sociale agenda | Subsidie Virtuele brede school | 269.699 | 127.661 | 142.038 |
| P-2.1 Sociale agenda | Niet-bestede middelen dagarrangementen | -55.718 | -60.231 | 4.513 |
| P-2.1 Sociale agenda | Niet-bestede middelen antidiscriminatievoorzieningen | -15.000 | -15.000 | 0 |
| P-2.1 Sociale agenda | Antidiscriminatie | 15.000 | 71.187 | -56.187 |
| P-2.1 Sociale agenda | Project Drenthe beweegt | 80.000 | 196.310 | -116.310 |
| P-2.1 Sociale agenda | Vuelta | 100.000 | 103.120 | -3.120 |
| P-2.1 Sociale agenda | Sociale en culturele ontwikkeling | 350.603 | 349.213 | 1.390 |

| Programma/product | Budgetomschrijving | Begroot | Realisatie | Restant |
|---|---|---|---|---|
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | Bibliotheekwerk Drenthe | 31.533 | 20.136 | 11.397 |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | Bijdrage rijk herstructurering bibliotheekwerk | 80.515 | 60.826 | 19.689 |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | Bibliotheekvernieuwing; vernieuwingsimpuls | 581.944 | 607.416 | -25.472 |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | Kosten digitaliseringsproject Nuis (Friesland) | 42.167 | 20.145 | 22.022 |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | Bijdragen Nationaal Hunebedden Informatiecentrum | 75.000 | 75.000 | 0 |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | Subsidie Beleidsontwikkeling en kwaliteitsbevordering musea | 75.000 | 76.681 | -1.681 |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | Afschrijving Drents museum | 152.082 | 152.083 | -1 |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | Kosten Noordelijk Archeologisch Depot | 152.258 | 119.048 | 33.210 |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | Cultuurhistorische waardenkaart Drenthe | 64.630 | 58.328 | 6.302 |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | Stichting Drents Plateau | 976.015 | 977.298 | -1.283 |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | Huis van de Taal | 472.683 | 473.183 | -500 |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | De kunst van het combineren | 133.820 | 102.037 | 31.783 |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | Sociale en culturele ontwikkeling | 451.217 | 416.699 | 34.518 |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | Culturele gemeente van Drenthe | 90.000 | 90.000 | 0 |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | Actieplan cultuurbereik | 613.978 | 723.771 | -109.793 |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | Subsidiëring versterking cultuur educatie in primair onderwijs | 127.087 | 127.432 | -345 |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | Vergoeding kosten archieven | 21.020 | 21.181 | -161 |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | Bijdragen in kosten cultuureducatie | 250.000 | 195.630 | 54.370 |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | Culturele uitmarkt | 50.000 | 50.000 | 0 |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | P2.07 Versterken culturele infrastructuur Drenthe | 2.632.000 | 2.650.160 | -18.160 |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | Subsidiëring festivals | 100.262 | 93.950 | 6.312 |
| | | 9.141.871 | 9.263.361 | -121.490 |
| Programma 3. Ruimte en Bereikbaarheid | | | | |
| P.-3.0 Verkeer | Onderhoud en verbeteringswerken N34 | 9.986.272 | 8.607.306 | 1.378.966 |
| P.-3.0 Verkeer | Verkeerswaarnemingen | 109.700 | 69.939 | 39.761 |
| P.-3.0 Verkeer | Kosten mobiliteit | 95.000 | 76.015 | 18.985 |
| P.-3.0 Verkeer | Kosten projecten infrastructuur | 140.300 | 104.777 | 35.523 |
| P.-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | Onderhoud | 15.033.645 | 12.413.579 | 2.620.066 |
| P.-3.3 Vervoer | Projecten infrastructuur | 70.000 | 0 | 70.000 |
| P.-3.3 Vervoer | Kosten kaartautomaten | 73.000 | 0 | 73.000 |
| P.-3.3 Vervoer | Kosten spoor Emmen-Zwolle | 1.902.664 | 2.083.844 | -181.180 |
| P.-3.3 Vervoer | Bijdragen toegankelijkheid | 1.483.000 | 94.228 | 1.388.772 |
| P.-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | Algemeen ruimtelijke ordening | 75.000 | 59.356 | 15.644 |
| P.-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | P3.02 Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | 204.500 | 199.001 | 5.499 |
| P.-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | Kosten Ruimtelijke ordening | 710.000 | 672.778 | 37.222 |
| P.-3.5 Stedelijke ontwikkeling | Stads- en dorpsvernieuwing | 561.890 | -91.436 | 653.326 |
| | | 30.444.971 | 24.289.387 | 6.155.584 |
| Programma 4. Kennis werkt | | | | |
| P.-4.0 Economie | Innovatieve Acties Drenthe | 597.200 | 246.547 | 350.653 |
| P.-4.0 Economie | Bijdragen revitalisatie bedrijventerreinen/parkmanagement | 100.000 | 100.000 | 0 |
| P.-4.0 Economie | Bijdragen in kader Actieprogramma ICT | 750.000 | 602.395 | 147.605 |
| P.-4.0 Economie | Uitvoeringsprogramma Onderwijs kennis infrastructuur | 340.470 | 337.951 | 2.519 |
| P.-4.0 Economie | Terugvordering versterking economische structuur | -40.000 | -41.009 | 1.009 |

| Programma/product | Budgetomschrijving | Begroot | Realisatie | Restant |
|---|---|---|---|---|
| P.-4.1 Toerisme en recreatie | Herstel vaarverbinding Zuidlaardermeer - Oost-Groningen | 73.074 | 73.074 | 0 |
| P.-4.1 Toerisme en recreatie | Bijdrage toegangsweg Plopsaland | 400.000 | 400.000 | 0 |
| P.-4.1 Toerisme en recreatie | Prikkels toeristisch aanbod DrentsGoed/Drents landleven | 40.244 | 40.244 | 0 |
| | | 2.260.988 | 1.759.202 | 501.786 |
| Programma 5. Leefomgeving | | | | |
| P.-5.0 Waterhuishouding | Opgaven voor wateroverlast en watertekort, realisatie waterwinbergingsgebieden en combineren blauwe en groene diensten | 30.000 | 23.824 | 6.176 |
| P.-5.1 Milieubeleid | P5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving | 150.000 | 116.159 | 33.841 |
| P.-5.1 Milieubeleid | P5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | 2.250.000 | 1.536.523 | 713.477 |
| P.-5.2 Bodem | Kosten monitoring voormalige stortplaatsen | 10.000 | -544.747 | 554.747 |
| P.-5.2 Bodem | Kostenbedrijvenregeling | 613.551 | 578.744 | 34.807 |
| P.-5.3 Vergunning verlening | Uitvoeringsprogramma externe veiligheid | 313.000 | 310.100 | 2.900 |
| P.-5.3 Vergunning verlening | Provinciaal geluidsbeleid | -94.080 | -94.080 | 0 |
| P.-5.3 Vergunning verlening | Kosten vervaardigen geluidskaarten | 80.000 | 0 | 80.000 |
| P.-5.3 Vergunning verlening | Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving | 110.000 | 129.158 | -19.158 |
| P.-5.3 Vergunning verlening | P5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving | 290.000 | 82.345 | 207.655 |
| P.-5.4 Handhaving | Pest aan asbest | 65.000 | 65.000 | 0 |
| P.-5.4 Handhaving | Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving | 40.665 | 22.809 | 17.856 |
| P.-5.4 Handhaving | Kosten onderzoeken | 58.893 | 41.642 | 17.251 |
| P.-5.5 Natuur en Landschap | Kosten landelijk meetnet | 24.410 | 24.410 | 0 |
| P.-5.5 Natuur en Landschap | Bijdragen instandhouden vitaal platteland | 476.876 | 427.834 | 49.042 |
| P.-5.5 Natuur en Landschap | Opstellen beheersplannen Natura 2000 | 490.000 | 517.517 | -27.517 |
| P.-5.5 Natuur en Landschap | Toegerekende rente | 35.199 | 35.199 | 0 |
| P.-5.5 Natuur en Landschap | P5.18 Uitwerken aanbevelingen symposium "Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe" | 146.000 | 138.790 | 7.210 |
| P.-5.5 Natuur en Landschap | Afschrijving relatienotagebieden | 251.860 | 251.860 | 0 |
| P.-5.5 Natuur en Landschap | Bijdragen aan Groenfonds | 782.770 | 782.771 | -1 |
| P.-5.5 Natuur en Landschap | Strategic Fish Plan North Seas | 175.000 | 175.000 | 0 |
| P.-5.5 Natuur en Landschap | Ontwikkeling natuurgebied Lofar | 2.750.000 | 2.750.000 | 0 |
| P.-5.6 Plattelandsontwikkeling | Grote stap zetten in bestrijding van verdrogingsgebieden | 93.000 | 0 | 93.000 |
| P.-5.6 Plattelandsontwikkeling | Vitaal platteland | 600.000 | 160.970 | 439.030 |
| P.-5.6 Plattelandsontwikkeling | VROM duurzaam ondernemen | 805.877 | 0 | 805.877 |
| | | 10.548.021 | 7.531.828 | 3.016.193 |
| Programma 6. Middelen | | | | |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | P6.04 Proceskosten | 1.675.000 | 1.195.634 | 479.366 |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | P6.01 Organisatieontwikkeling | 220.000 | 210.129 | 9.871 |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | P6.02 Digitalisering | 468.264 | 468.287 | -23 |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | Organisatieontwikkeling | 4.351.962 | 2.427.449 | 1.924.513 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage aan reserve voor algemene doeleinden | 8.450.005 | 7.595.501 | 854.504 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage aan reserve investeringen verkeer en vervoer | 4.368.894 | 4.374.829 | -5.935 |

| Programma/product | Budgetomschrijving | Begroot | Realisatie | Restant |
|---|---|---|---|---|
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage aan Reserve Investeringen verkeer en vervoer (inflatiecorrectie) | 1.986.042 | 1.986.042 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG | 3.474.288 | 3.474.288 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage aan reserve versterking economische structuur | 9.500.000 | 8.402.757 | 1.097.243 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage aan saldireserve | 5.175.455 | 5.175.455 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage aan reserve stimuleringsfonds drentse projecten | 16.364.229 | 26.617.947 | -10.253.718 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage aan risicoreserve | 19.000.000 | 19.000.000 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage aan reserve vaarweg Meppel - De Punt | 47.000 | 47.000 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage aan reserve tbv de in te stellen voorziening pensioenen gedeputeerden | 704.196 | 0 | 704.196 |
| | | 75.785.335 | 80.975.318 | -5.189.983 |

**Incidentele baten**

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Programma 2. Samenleving met samenhang | | | | |
| P-2.1 Sociale agenda | Bijdrage rijk zorgaanbod civielrechtelijke jeugdigen | 250.000 | 619.809 | -369.809 |
| P-2.1 Sociale agenda | Bijdrage virtuele brede school | 269.699 | 127.661 | 142.038 |
| P-2.1 Sociale agenda | Bijdrage provinciaal loket dagarrangementen | 147.938 | 66.703 | 81.235 |
| P-2.1 Sociale agenda | Bijdrage rijk koplopersbeleid | 50.000 | 50.000 | 0 |
| P-2.1 Sociale agenda | Bijdrage kennisnetwerk brede scholen | 19.655 | 12.114 | 7.541 |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | Bijdrage rijk Bibliotheekvernieuwing; vernieuwings-impuls | 581.944 | 556.472 | 25.472 |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | Bijdrage rijk herstructurering bibliotheekwerk | 80.515 | 60.826 | 19.689 |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | Rijksbijdrage Actieprogramma cultuurbereik | 349.963 | 349.963 | 0 |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | Bijdrage rijk in kosten regiefunctie cultuureducatie | 68.695 | 68.695 | 0 |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | Bijdrage rijk versterking cultuureducatie | 58.392 | 58.392 | 0 |
| | | 1.876.801 | 1.970.635 | -93.834 |
| Programma 3. Ruimte en Bereibaarheid | | | | |
| P.-3.0 Verkeer | Overige opbrengsten | 342.744 | 61.744 | 281.000 |
| P.-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | Verkoop van onroerende goederen | 300.000 | 377.998 | -77.998 |
| P.-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | Overige opbrengsten | 5.451.675 | 5.792.550 | -340.875 |
| | | 6.094.419 | 6.232.292 | -137.873 |
| Programma 4. Kennis werkt | | | | |
| P.-4.0 Economie | Innovatieve acties Drenthe | 597.200 | 246.547 | 350.653 |
| | | 597.200 | 246.547 | 350.653 |
| Programma 5. Leefomgeving | | | | |
| P.-5.1 Milieubeleid | Projecten klimaat en energie | 21.583 | 20.378 | 1.205 |
| P.-5.2 Bodem | Ontvangsten van derden ivm bodemsanering | 1.076.537 | 358.356 | 718.181 |
| P.-5.2 Bodem | Eerder ontvangen rijksmiddelen bodemsanering | 97.359 | 328.308 | -230.949 |
| P.-5.2 Bodem | Convenant bodemsanering bedrijventerreinen | 613.551 | 578.214 | 35.337 |
| P.-5.3 Vergunning verlening | Bijdrage rijk vervaardigen geluidskaarten | 40.000 | 40.000 | 0 |
| P.-5.5 Natuur en Landschap | Bijdrage nationale landschappen | 1.009.224 | 1.035.300 | -26.076 |
| P.-5.5 Natuur en Landschap | Bijdrage Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu | 25.333 | 25.333 | 0 |
| P.-5.6 Plattelandsontwikkeling | Bijdragen derden nationale landschappen | 433.984 | 0 | 433.984 |
| P.-5.6 Plattelandsontwikkeling | Bijdrage VROM duurzaam ondernemen | 52.965 | 0 | 52.965 |
| P.-5.6 Plattelandsontwikkeling | Bijdrage derden duurzaam ondernemen | 575.434 | 0 | 575.434 |
| | | 3.945.970 | 2.385.889 | 1.560.081 |

| Programma/product | Budgetomschrijving | Begroot | Realisatie | Restant |
|---|---|---|---|---|
| Programma 6. Middelen | | | | |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | Proceskosten bijdrage derden | 45.000 | 45.000 | 0 |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | Rente van belegd kasgeld | 7.000.000 | 7.610.346 | -610.346 |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | Bijdrage van de kostenplaats kapitaalslasten | 827.949 | 307.370 | 520.579 |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | Dividend beleggingsfondsen | 740.500 | 740.509 | 9 |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | Dividend van de aandelen in de BNG | 153.563 | 153.563 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van de saldiresreve | 18.458.978 | 18.458.978 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van reserve stimuleringsfonds Drentse projecten | 16.800.000 | 16.800.000 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van reserve voor algemene doeleinden | 16.486.654 | 16.486.654 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van reserve achterstallig ondrhoud&verbeteringswerken N34 | 9.736.272 | 8.595.574 | 1.140.698 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van reserve kunstwerken | 5.547.000 | 5.547.000 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van risicoreserve BTW Compensatiefonds | 2.458.166 | 2.458.166 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt | 2.182.375 | 2.182.375 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | 2.000.000 | 2.000.000 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van reserve Zuidoost-Drents vaarwegennet | 1.805.367 | 1.805.367 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van egalisatiereserve uitvoering college-programma | 1.575.000 | 1.575.000 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van reserve stads- en dorpsvernieuwings-gelden | 561.890 | 561.890 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van reserve wegenbeheer | 887.987 | 887.987 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van reserve vitaal platteland | 837.235 | 837.235 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van reserve provinciaal aandeel ILG | 500.000 | 500.000 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van reserve sociale en culturele ontwik-keling | 474.843 | 474.843 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van reserve Nationaal Milieubeleidsplan | 421.882 | 421.882 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van reserve investeringen verkeer en vervoer | 370.164 | 370.164 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van reserve stedelijke ontwikkeling | 315.180 | 315.180 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van reserve grondwaterheffing | 230.000 | 246.952 | -16.952 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van reserve economische structuur | 150.000 | 150.000 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van reserve flexibel beleid | 118.653 | 118.653 | 0 |
| | | 90.684.658 | 89.650.688 | 1.033.988 |

# III
# Overige gegevens

Projectbureau uitbreiding Drents
Museum en nieuwbouw depot

# III.1.1 Investeringen

## Investeringsprojecten

In 2008 waren in totaal 95 investeringsprojecten onderhanden. Het merendeel van de projecten (69) wordt uitgevoerd volgens het Provinciaal uitvoeringsprogramma verkeer en vervoer (PUP). De overige projecten hebben betrekking op bijdragen in de aankoop van relatienotagebieden, bedrijfsgebouwen, facilitaire zaken en automatiseringsvoorzieningen.
De totale netto-investering op de provinciale investeringsprojecten in 2008 bedraagt € 14.697.000,--tegen € 9.966.000,-- in 2007.

Van de 95 onderhanden zijnde projecten, zijn er 9 in financieel en technisch opzicht geheel afgerond (waarvan 10 PUP-projecten). De begrote totale netto-investering van deze af te sluiten projecten is € 3.672.000,--; dit bedrag is onderschreden met € 718.000,--. De verschillende na- en voordelen op de investeringskredieten vertalen zich vanaf 2009 in hogere respectievelijk lagere kapitaallasten, waarbij het voordeel van de lagere kapitaallasten op de afgesloten MUP-projecten ten gunste komt van de Reserve investeringen verkeer en vervoer en weer gebruikt kan worden voor nieuwe kredieten in deze sector.

Investeringen kunnen als volgt worden gerecapituleerd

| (x 1.000,--) | Verstrekte kredieten | Realisatie | Kredietruimte |
|---|---|---|---|
| 86 lopende investeringsprojecten | | | |
| uitgaven 1 januari 2008 | | 25.555 | |
| investeringen 2008 | | 14.114 | |
| totale uitgaven | 123.433 | 39.669 | 83.764 |
| Bijdragen derden en reserves 1 januari 2008 | | 12.265 | |
| ontvangen bijdragen 2008 | | 1.196 | |
| totale bijdragen 2008 | 34.421 | 13.460 | 20.961 |
| totaal netto | 89.012 | 26.209 | 62.803 |
| De dit jaar afgesloten 9 projecten | | | |
| uitgaven 1 januari 2008 | | 1.897 | |
| investeringen 2008 | | 1.779 | |
| totale uitgaven | 4.393 | 3.675 | 718 |
| Bijdragen derden en reserves 1 januari 2008 | | 3 | |
| ontvangen bijdragen 2008 | | 0 | |
| totale bijdragen 2008 | 3 | 3 | 0 |
| Totaal netto | 4.390 | 3.672 | 718 |
| Totaal generaal | 93.402 | 29.881 | 63.521 |

## Kapitaallasten

De totale kapitaallasten van alle geactiveerde projecten zijn op de volgende wijze te onderscheiden naar nut van de investeringen.

| | Budget | Realisatie | Verschil | V/N |
|---|---|---|---|---|
| Investeringen met een economisch nut | 1.590.009,00 | 1.590.010,00 | -1 | N |
| Investeringen met een maatschappelijk nut | 5.680.715,00 | 5.708.521,00 | -27.806 | N |
| Totaal | 7.270.724,00 | 7.298.531,00 | -27.807 | N |

De kapitaallasten zijn op de navolgende wijze aan programma's doorberekend.

| Programma | Budget | Realisatie | Verschil | V/N |
|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De provincie doét er toe! | 9.086 | 9.086 | 0 | - |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | 236.012 | 236.013 | -1 | N |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 5.296.302 | 5.324.108 | -27.806 | N |
| Programma 4. Kennis wérkt | 29.309 | 29.309 | 0 | - |
| Programma 5. Leefomgeving | 345.956 | 345.956 | 0 | - |
| Programma 6. Middelen | 9.148 | 9.148 | 0 | - |
| Totaal programma's | 5.925.813 | 5.953.620 | -27.807 | N |
| Apparaatskosten | 1.344.911 | 1.344.911 | 0 | - |
| Totaal | 7.270.724 | 7.298.531 | -27.807 | N |

De kapitaallasten die worden toegerekend aan het programma Verkeer komen voor een groot deel ten laste van de Reserve investeringen verkeer en vervoer.

**Overzicht van restantkredieten lopende investeringsprojecten**

| Omschrijving | Krediet | Kosten | Opbrengsten |
|---|---|---|---|
| **Programma 2. Samenleving met samenhang** | | | |
| Depot Drents Museum overig | 183.810,00 | 0 | 0 |
| Depot Drents Museum installaties | 2.327.865,00 | 0 | 0 |
| Depot Drents Museum gebouw | 3.299.094,00 | 136.866,78 | 0 |
| Uitbreiding Drents Museum | 14.461.000,00 | 2.147.872,10 | 0 |
| Totaal Programma 2 | 20.271.769,00 | 2.284.738,88 | 0,00 |
| | | | |
| **Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid** | | | |
| DV project Bewegwijzeringsplan 9A103 | 298.807,00 | 212.799,29 | 0 |
| (N386) Aansluiting N34/N386 (Zuidlaren) div. Maatregelen | 738.769,00 | 2.807.847,64 | -1.721.102,75 |
| Emmen-Ter Apel N391 9A256 | 3.935.096,00 | 13.198.104,17 | -9.777.359,30 |
| Knooppunten stedelijk centra 2003 | 738.921,00 | 742.326,62 | 0 |
| N377 aansluiting N34 aanleg rotondes | 1.010.000,00 | 31.482,69 | 0 |
| N853 ontsluiting Vierslagen | 7.950.000,00 | 8.962.529,76 | -141.329,84 |
| N371 aanpassingen herinrichting | 1.161.935,00 | 31.834,01 | -20.000,00 |
| N371 Maatr.Weg vh. landsch. | 300.000,00 | 41.678,43 | 0 |
| N372 Transferuim/aansl. A7 | 1.274.690,00 | 506.767,17 | 0 |
| Bijdrage prov. bereikbaarheid Assen FVV Stationsomgeving/Peelo | 5.000.000,00 | 3.000.000,00 | 0 |
| Bijdrage prov. bereikbaarheid Emmen FVV Rondweg | 1.000.000,00 | 0 | 0 |
| Bijdrage prov. bereikbaarheid Hoogeveen FVV Revitalisering De Wieken | 500.000,00 | 0 | 0 |
| Bijdrage prov. bereikbaarheid Meppel FVV Fietsroute Koedijkslanden | 500.000,00 | 0 | 0 |
| N34 Fietstunnel Gieten | 150.000,00 | 1.957.031,32 | -1.051.995,00 |
| UCSA6 Verbeteringsmaatregelen ov | 125.000,00 | 0 | 0 |
| UCSA6 Opw fietspad Lonerstraat | 100.000,00 | 0 | 0 |
| TRO6 N863 Herinr wegvak dmv mark | 200.000,00 | 0 | 0 |
| UCSC6 Herinri stationsomg Coevorden | 500.000,00 | 0 | 0 |
| UCSW6 Fietsverb HV-Leeuwenveenseweg | 125.000,00 | 34.696,00 | 0 |
| TRO6 N374 Herinr. wegvak dmv markering en verbreding Elp-Westerbork | 300.000,00 | 300.000,00 | 0 |
| TRO6 N375 Aanl rotonde west aansl A28 | 400.000,00 | 153.115,10 | 0 |
| TRO6 N862 Reconstructie kp Ellenbeek | 200.000,00 | 156.210,92 | 0 |
| N371 Aansluiting N371/N373 / Optimalisering aansluiting N371/N373 (Norgerbrug) | 2.300.000,00 | 52.731,67 | 0 |
| Fietspad langs Rolderstraat (Pelikaanstraat-Amelte) | 500.000,00 | 0 | 0 |
| N372 Roden-Peizermade richtlijn EHK | 700.000,00 | 59.008,90 | 0 |
| N386 aansluiting Peize-Zuid | 375.000,00 | 824.768,33 | -52.500,00 |
| A28/N386 Versnelling Q-liner Assen-Groningen+ verbetering halte A28/N386 | 100.000,00 | 0 | 0 |
| N386 wegvak Tynaarlo-Peize (hm 16.5-28.7) richtlijn EHK | 1.900.000,00 | 1.621.783,94 | -1.890,00 |
| Q-liner Zuidlaren-Groningen | 200.000,00 | 0 | 0 |
| N386 Toegankelijkheid NP Drentsche Aa | 250.000,00 | 1.038.674,22 | -449.776,00 |
| OV-vriendelijke ontsluiting | 250.000,00 | 0 | 0 |
| Knooppunt Hoogeveen-oost (carpoolplaats + Haltevoorziening) | 125.000,00 | 0 | 0 |
| Ontsluiting woonwijken Nw. Amsterdamsestraat | 328.000,00 | 0 | 0 |
| Verdubbeling Nw. Amsterdamsestraat + Rotonde | 300.000,00 | 0 | 0 |
| 2e fase ontsluiting Delftlanden | 450.000,00 | 450.000,00 | 0 |
| Dynamisch informatiesysteem Assen | 1.125.000,00 | 12.942,40 | 0 |
| Gemeente Emmen Dynamisch informatiesysteem | 100.000,00 | 0 | 0 |

| | restant/tekort | Af te sluiten: JA/NEE | Opmerkingen |
|---|---|---|---|
| | | | |
| | 183.810,00 | Nee | Aanbesteding is geweest, uitvoering start in 2009 |
| | 2.327.865,00 | Nee | Aanbesteding is geweest, uitvoering start in 2009 |
| | 3.162.227,22 | Nee | Aanbesteding is geweest, uitvoering start in 2009 |
| | 12.313.127,90 | Nee | Aanbesteding is geweest, uitvoering start in 2009 |
| | 17.987.030,12 | | |
| | | | |
| | | | |
| | 86.007,71 | nee | doorlopende project |
| | -347.975,89 | nee | wordt afgerekend in 2009 |
| | 514.351,13 | Nee | Meerjarig project |
| | -3.405,62 | Nee | In 2009 komen nog enkele kleine facturen voor toegankelijkheid haltes |
| | 978.517,31 | Nee | Onderdeel ontsluiting Coevorden |
| | -871.199,92 | Nee | Project is technisch opgeleverd, maar moet financieel nog verrekend worden met derden |
| | 1.150.100,99 | Nee | Uitvoering in 2009 |
| | 258.321,57 | Ja | De uitvoering is kleinschaliger geweest |
| | 767.922,83 | Nee | De aanpassing N372 wordt uitgevoerd in 2009/2010 |
| | 2.000.000,00 | Nee | Onderdeel Florijnas, 3 milj gaat over Peelo str |
| | 1.000.000,00 | Nee | Moet nog met Emmen worden afgerekend |
| | 500.000,00 | Nee | Convenant afspraak |
| | 500.000,00 | Nee | Convenant afspraak |
| | -755.036,32 | Nee | Project is technisch opgeleverd, maar moet financieel nog verrekend worden met derden |
| | 125.000,00 | Nee | Convenant afspraak |
| | 100.000,00 | Nee | Convenant afspraak |
| | 200.000,00 | Nee | Uitvoering in 2009 |
| | 500.000,00 | Nee | Onderdeel RSP Coevorden |
| | 90.304,00 | Ja | |
| | 0 | ja | |
| | 246.884,90 | Nee | Uitvoering afhankelijk van groen benzinestation |
| | 43.789,08 | Ja | Project is opgeleverd |
| | 2.247.268,33 | Nee | Onderdeel Norgerbrug (meerjarig) |
| | 500.000,00 | Nee | Convenant afspraak, moet nog worden afgerekend |
| | 640.991,10 | Nee | Uitvoering in 2009 |
| | -397.268,33 | Nee | BDU project 2009 |
| | 100.000,00 | Nee | Uitvoering in 2009 |
| | 280.106,06 | Ja | |
| | 200.000,00 | Nee | |
| | -338.898,22 | Nee | Afrekening in 2009 |
| | 250.000,00 | Nee | Convenant afspraak Meppel |
| | 125.000,00 | Nee | Convenant afspraak Hoogeveen |
| | 328.000,00 | Nee | Convenant afspraak |
| | 300.000,00 | Nee | Convenant afspraak |
| | 0 | Nee | Verrekening in 2009 met Emmen |
| | 1.112.057,60 | Nee | Convenant afspraak |
| | 100.000,00 | Nee | Convenant afspraak |

| Omschrijving | Krediet | Kosten | Opbrengsten |
|---|---|---|---|
| N379 Bargercompascuum microrotonde | 250.000,00 | 0 | 0 |
| N863 Coevorden Schoonebeek-Nw. Schoonebeek(hm 1.6-9.5 en 11.6-17.5 Richtlijn EHK | 200.000,00 | 0 | 0 |
| Gieten Multimodaal knooppunt | 1.000.000,00 | 132.820,74 | 0 |
| N374 Busstation Borger | 800.000,00 | 0 | 0 |
| N374 Dynamisch informatiesysteem | 100.000,00 | 0 | 0 |
| N371 Wegvak Norgerbrug-Witytelerbrug (hm 5.1-27.5) richtlijn EHK. | 160.000,00 | 1.164,45 | 0 |
| Upgrading station Beilen | 175.000,00 | 0 | 0 |
| Aanpassen aansluiting VAM-weg | 300.000,00 | 321.591,25 | -1.300,00 |
| Toegankelijkheid Dwingelderveld | 250.000,00 | 0 | 0 |
| Pup 2007 en eerder | 38.746.218,00 | 36.651.909,02 | -13.217.252,89 |
| N34 Afrekening WK voor werkzaamheden wegvak Zuidlaren-De Punt | 330.000,00 | 0 | 0 |
| N34 Pilot LED-verlichting | 100.000,00 | 0 | 0 |
| Verdubbeling De Haar | 800.000,00 | 0 | 0 |
| N374/N857 Reconstructie aansluiting | 700.000,00 | 0 | 0 |
| N374 Herinrichting wegvak hm. 3.2-15.5 volgens de Richtlijn EHK | 207.000,00 | 0 | 0 |
| Fietsenstalling Coevorden (035101 balansrekening) | 125.000,00 | 0 | 0 |
| Maatregelen Nw. Amsterdamsestraat **** (35101 balansrek) | 3.800.000,00 | 0 | 0 |
| Schutstraat hoogeveen (035101 balansrekening) | 810.000,00 | 0 | 0 |
| Fietsbrug Hoogeveenschevaart (035101 balansrekening) | 1.000.000,00 | 0 | 0 |
| N375/A32 Rotondes aansluiting | 333.000,00 | 857.152,68 | -229.025,60 |
| Vormgeving Verbindingsweg | 250.000,00 | 0 | 0 |
| Parkeerverwijssysteem (035101 balansrekening) | 200.000,00 | 0 | 0 |
| N374 Reconstructie Hamweg/Wijsterseweg | 200.000,00 | 133.904,55 | 0 |
| N371 DRIS Smilde | 200.000,00 | 0 | 0 |
| N372/N386Vervanging VRI | 1.000.000,00 | 0 | 0 |
| N372 Busbaan Peizermade-Peize | 800.000,00 | 55.390,34 | 0 |
| N919 DRIS Veenhuizen | 100.000,00 | 0 | 0 |
| N919 Traverse Veenhuizen: aansluiting Bankenbosch | 400.000,00 | 0 | 0 |
| N919 Herinrichting wegvakken hm. 3.0-6.9 enNorgerhaven-Laan Weldadigheid (hm. Ca. 7.7- 11.0) volgens de Richtlijn EHK | 1.222.475,00 | 0 | 0 |
| N386 DRIS Vries-Zuidlaren | 225.000,00 | 0 | 0 |
| N386 DRIS Tynaarlo | 100.000,00 | 0 | 0 |
| N374 Aanpassen wegvak hm. 33.0-48.7 aan de Richtlijn EHK | 1.000.000,00 | 1.000.000,00 | 0 |
| Pup 2008 en eerder | 13.902.475,00 | 2.046.447,57 | -229.025,60 |
| Totaal Programma 3 | 52.648.693,00 | 38.698.356,59 | -13.446.278,49 |
| | | | |
| **Programma 5. Leefomgeving** | | | |
| Aankoop relatienotagebieden natu1 | 4.052.885,57 | 1.329.244,52 | -16.990,00 |
| Totaal programma 5 | 4.052.885,57 | 1.329.244,52 | -16.990,00 |
| | | | |
| **Programma 6. Middelen** | | | |
| Verbeteren IT huishouding | 205.295,00 | 167.437,23 | 0 |
| Digit. archief en werkpr. | 185.000,00 | 162.979,81 | 0 |
| Omgevingsvergunning 2006 | 300.000,00 | 0 | 0 |

| | restant/tekort | Af te sluiten: JA/NEE | Opmerkingen |
|---|---|---|---|
| | 250.000,00 | Nee | Uitvoering i.c.m. gemeente Emmen (herinrichting centrum) |
| | 200.000,00 | Nee | |
| | 867.179,26 | Nee | Uitvoering in 2009 |
| | 800.000,00 | Nee | Gereed, wordt nu financieel afgedaan |
| | 100.000,00 | Nee | Convenant afspraak |
| | 158.835,55 | Nee | Uitvoering in 2009 |
| | 175.000,00 | Nee | Uitvoering nog niet gereed. Gemeente moet nog afrekenen |
| | -20.291,25 | Ja | |
| | 250.000,00 | Nee | |
| | 15.311.561,87 | | |
| | 330.000,00 | Nee | Moet nog verrekend worden |
| | 100.000,00 | Nee | Uitvoering in 2009 |
| | 800.000,00 | Nee | |
| | 700.000,00 | Nee | Uitvoering in 2009 |
| | 207.000,00 | Nee | |
| | 125.000,00 | Nee | Convenant afspraak |
| | 3.800.000,00 | Nee | Uitvoering in 2009 |
| | 810.000,00 | Nee | Convenant afspraak |
| | 1.000.000,00 | Nee | Convenant afspraak |
| | -295.127,08 | Nee | Nog BDU afrekenen |
| | 250.000,00 | Nee | Ontsluiting Beilen-Oost |
| | 200.000,00 | Nee | Convenant Assen |
| | 66.095,45 | Ja | Hoort bij 12001003/64025022 |
| | 200.000,00 | Nee | convenant afspraak |
| | 1.000.000,00 | Nee | |
| | 744.609,66 | Nee | Uitvoering in 2009 |
| | 100.000,00 | Nee | Convenant afspraak |
| | 400.000,00 | Nee | Onderdeel landschapsvisie N919 |
| | 1.222.475,00 | Nee | Uitvoering 2009/2010 |
| | 225.000,00 | Nee | Convenant afspraak |
| | 100.000,00 | Nee | Convenant afspraak |
| | 0 | Ja | |
| | 12.085.053,03 | | |
| | 27.396.614,90 | | |
| | | | |
| | | | |
| | 2.740.631,05 | Nee | Dit krediet loopt door tot realisatie EHS is afgerond (2015). Afhankelijk van het markt-aanbod kunnen er aankopen worden gedaan onder deze titel |
| | 2.740.631,05 | | |
| | | | |
| | | | |
| | 37.857,77 | Nee | Noodzakelijke stappen gezet ter voorbereiding op het daadwerkelijk digitaliseren van de werkprocessen, die van start gaat in 2009. Planning is gericht op klaar zijn met digitalise-ring hoofd- ondersteunende processen op moment dat Revitalisering/Nieuw provinciehuis gereed is. |
| | 22.020,19 | Nee | Idem |
| | 300.000,00 | Nee | Idem |

| Omschrijving | Krediet | Kosten | Opbrengsten | |
|---|---|---|---|---|
| Vervanging werkplekken 2007 | 1.090.000,00 | 139.403,57 | 0 | |
| Basisvoorz. automatisering 2007 | 50.000,00 | 43.067,00 | 0 | |
| Migratie Office XP 2007 | 186.800,00 | 0 | 0 | |
| automatisering informatieplan 2007 en eerder | 2.017.095,00 | 512.887,61 | 0,00 | |
| Basisvoorzieningen statenleden 2008 | 65.000,00 | 65.487,51 | 0 | |
| Info- en comm. Basisvoorzieningen 2008 | 81.000,00 | 16.430,00 | 0 | |
| Probisdoc (e-government) 2008 | 492.000,00 | 0 | 0 | |
| Hardware ERP 2008 | 277.000,00 | 27.775,00 | 0 | |
| Subsidievolgsysteem 2008 | 96.000,00 | 0 | 0 | |
| Bekabeling netwerk 2008 | 250.000,00 | 0 | 0 | |
| Verbetering IT-huishouding/processen (voorjaarsnota 2007) | 525.000,00 | 10.000,00 | 0 | |
| Herst. IT-huishouding oa. Digid (Prio 1.5 voorjaarsnota 2007) | 175.000,00 | 5.250,00 | 0 | |
| automatisering informatieplan 2008 | 1.961.000,00 | 124.942,51 | 0,00 | |
| Revitalisering Prov. huis St.kstn BWK | 6.255.500,00 | 348.978,54 | 0 | |
| Revitalisering Prov.huis installaties | 2.716.000,00 | 0 | 0 | |
| Revitalisering meubilair + inr. bestuursruimte | 1.479.636,84 | 0 | 0 | |
| Revitalisering bestuursruimte BWK | 708.000,00 | 27.000,00 | 0 | |
| Revitalisering warmte-/koudeopslag | 250.000,00 | 0 | 0 | |
| Revitalisering isolatieglas | 600.000,00 | 0 | 0 | |
| facilitaire zaken revitalisering Provinciehuis | 12.009.136,84 | 375.978,54 | 0,00 | |
| Vervanging niet-basis ICT | 29.500,00 | 18.511,78 | 0 | |
| Huisvestingsbeleidsplan (ICT-voorzieningen) | 412.500,00 | 0 | 0 | |
| facilitaire zaken huisvestingsbeleidsplan (ICT-voorz.) | 442.000,00 | 18.511,78 | 0,00 | |
| Totaal programma 6 | 16.429.231,84 | 1.032.320,44 | 0,00 | |
| | 93.402.579,41 | 43.344.660,43 | -13.463.268,49 | |

| | restant/tekort | Af te sluiten: JA/NEE | Opmerkingen |
|---|---|---|---|
| | 950.596,43 | Nee | Project is in lijn gebracht met het project Revitalisering. In dit project wordt bepaald waar de nieuwe (flexibele) werkplek functioneel aan moet voldoen. In 2009 zullen de werkplekken worden aanbesteed o.b.v. ontwerp Nieuwe Werkplek. Nieuwe functionaliteit, welke gewenst is vanuit het programma Provinciehuis van Morgen zitten niet in dit investeringsbedrag. |
| | 6.933,00 | Nee | Bestemd voor nieuwe (afgeschreven) centrale ICT voorzieningen. Besteding restant 1e kwartaal 2009. |
| | 186.800,00 | Nee | Uitgaven maken onderdeel uit van het project Vervanging werkplekken 2007. In het kader van de Nieuwe Werkplek en eisen van het Rijk zal een onderzoek gestart worden om te kijken óf we nieuwe Office licenties moeten aanschaffen, óf dat we overgaan naar bijv. OpenOffice. Wel dient dan een deel van dit bedrag gebruikt worden voor de migratie. |
| | 1.504.207,39 | | |
| | -487,51 | Ja | |
| | 64.570,00 | Nee | Bestemd voor nieuwe (afgeschreven) centrale ICT voorzieningen. Besteding 2009. |
| | 492.000,00 | Nee | Noodzakelijke stappen gezet ter voorbereiding op het daadwerkelijk digitaliseren van de werkprocessen, die van start gaat in 2009. Planning is gericht op klaar zijn met digitalisering hoofd- ondersteunende processen op moment dat Revitalisering/Nieuw provinciehuis gereed is. |
| | 249.225,00 | Nee | Bestemd voor vervanging ERP systeem (Probis). Besteding nog niet gepland. |
| | 96.000,00 | Nee | Noodzakelijke stappen gezet ter voorbereiding op het daadwerkelijk digitaliseren van de werkprocessen, die van start gaat in 2009. Planning is gericht op klaar zijn met digitalisering hoofd- ondersteunende processen op moment dat Revitalisering/Nieuw provinciehuis gereed is. |
| | 250.000,00 | Nee | Idem |
| | 515.000,00 | Nee | Bestemd voor uitwijkvoorzieningen, vervanging SAN, vervanging personeelssysteem en bouw kennissystemen. |
| | 169.750,00 | Nee | Bestemd voor aanpassingen van de ICT infrastructuur om aan te sluiten op landelijke voorzieningen, zoals Digid e.d. Tevens bestemd voor zaken in kader E-Overheid en project Digitalisering. |
| | 1.836.057,49 | | |
| | 5.906.521,46 | Nee | Kosten die in dit kader zijn gemaakt betreffenwerkzaamheden van de architect BD Architectuur, de installatie-adviseur, overige adviseurs (licht, akoestiek, kostenramingen) en de kosten van inhuur van de projectmanager. E.e.a. heeft geresulteerd (eind januari 2009) in een Definitief Ontwerp, op basis waarvan de aannemer en de leverancier worden aanbesteed, zodat eind mei 2009 de werkzaamheden in het eerste bouwdeel van start gaan. |
| | 2.716.000,00 | Nee | Idem |
| | 1.479.636,84 | Nee | Idem |
| | 681.000,00 | Nee | Idem |
| | 250.000,00 | Nee | Idem |
| | 600.000,00 | Nee | Idem |
| | 11.633.158,30 | | |
| | 10.988,22 | Nee | |
| | 412.500,00 | Nee | Zie toelichting revitalisering |
| | 423.488,22 | | |
| | 15.396.911,40 | | |
| | 63.521.187,47 | | |

# III.1.2 Stand en verloop van reserves en voorzieningen

| Nummer | | Saldo 01-jan-2008 | Rente | |
|---|---|---|---|---|
| | **Algemene Reserves** | | | |
| 050001 | Reserve voor algemene doeleinden | 42.725.183 | 854.504 | |
| 050002 | Saldireserve | 19.514.559 | - | |
| 050003 | Reserve flexibel beleid | 118.653 | - | |
| 050004 | Egalisatiereserve uitvoering Collegeprogramma | 1.575.000 | - | |
| 050005 | Risicoreserve | - | | |
| 050006 | Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | 35.323.583 | - | |
| | | 99.256.978 | 854.504 | |
| | **Bestemmingsreserves** | | | |
| 060111 | Reserve monitoring voorm. Stortplaatsen | 774.472 | - | |
| 060113 | Reserve wegenbeheer | 887.987 | - | |
| 060124 | Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt | 6.895.613 | - | |
| 060125 | Reserve beheer vaarwegen Zuidoost-Drenthe | 1.805.367 | - | |
| 060131 | Reserve ontgrondingenheffing | 587.141 | - | |
| 060140 | Reserve Nationaal Milieubeleidsplan | 412.882 | - | |
| 060150 | Reserve versterking economische structuur | 2.457.119 | - | |
| 060161 | Reserve grondwaterheffing | 573.394 | - | |
| 060199 | Reserve Investeringen verkeer en vervoer | 33.100.700 | 1.986.042 | |
| 060203 | Risicoreserve BTW Compensatiefonds | 2.458.166 | - | |
| 060207 | Reserve vitaal platteland | 837.235 | - | |
| 060208 | Reserve sociale en culturele ontwikkeling | 474.842 | - | |
| 060209 | Reserve stedelijke ontwikkeling | 315.180 | - | |
| 060210 | Reserve stads- en dorpsvernieuwingsgelden | 561.890 | - | |
| 060211 | Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel | 10.474.928 | - | |
| 060212 | Reserve verdubbeling N33 | 11.500.000 | 230.000 | |
| 060214 | Reserve achterstallig onderhoud&verbeteringswerken N34 | 26.510.317 | - | |
| 060215 | Reserve provinciaal aandeel ILG | 4.730.246 | - | |
| 060216 | Reserve ten behoeve van de in te stellen voorziening pensioenen | - | - | |
| 060217 | Reserve kapitaallasten kunstwerken | 5.547.000 | - | |
| | | 110.904.478 | 2.216.042 | |
| Totalen algemene reserves en bestemmingreserves | | 210.161.456 | 3.070.546 | |
| | **Voorzieningen middelen derden** | | | |
| 072110 | Voorziening spaarhypotheken | 1.832.835 | 99.344 | |
| | | 1.832.835 | 99.344 | |
| | **Voorzieningen** | | | |
| 083173 | Voorziening groot onderhoud provinciehuis | 1.544.548 | - | |
| 083177 | Voorziening groot onderhoud museum | 431.834 | - | |
| | | 1.976.383 | - | |
| | | | | |
| Saldo reserves en voorzieningen | | 213.970.673 | 3.169.890 | |

| Begrote Vermeerderingen | Begrote Verminderingen | Saldo 31-dec-2008 voor bestemming resultaat reserves | Resultaat op reserves | Saldo 31-dec-2008 na bestemming resultaat reserves | Mutatatie 2008 na bestemming resultaat reserves |
|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | |
| 6.740.997 | 16.486.654 | 33.834.030 | - | 33.834.030 | 8.891.153- |
| 5.175.455 | 18.458.978 | 6.231.036 | - | 6.231.036 | 13.283.523- |
| | 118.653 | - | - | - | 118.653- |
| - | 1.575.000 | - | - | - | 1.575.000- |
| 19.000.000 | | 19.000.000 | - | 19.000.000 | 19.000.000 |
| 16.364.229 | 16.800.000 | 34.887.812 | 9.531.241 | 44.419.053 | 9.095.470 |
| 47.280.681 | 53.439.285 | 93.952.878 | 9.531.241 | 103.484.119 | 4.227.141 |
| | | | | | |
| - | 10.000 | 764.472 | 554.747 | 1.319.219 | 544.747 |
| - | 887.987 | - | - | - | 887.987- |
| 47.000 | 2.182.375 | 4.760.238 | 1.818.090 | 6.578.328 | 317.285- |
| - | 1.805.367 | - | - | - | 1.805.367- |
| - | 11.345 | 575.796 | 87.989 | 663.784 | 76.644 |
| - | 421.882 | 9.000- | 9.000 | 0 | 412.882- |
| 9.500.000 | 150.000 | 11.807.119 | 1.097.243- | 10.709.877 | 8.252.757 |
| - | 230.000 | 343.394 | 458.640 | 802.034 | 228.640 |
| 4.368.894 | 370.164 | 39.085.472 | 5.935- | 39.079.537 | 5.978.837 |
| - | 2.458.166 | - | - | - | 2.458.166- |
| - | 837.235 | - | - | - | 837.235- |
| - | 474.843 | 1- | - | 1- | 474.843- |
| - | 315.180 | - | - | - | 315.180- |
| - | 561.890 | - | - | - | 561.890- |
| - | 2.000.000 | 8.474.928 | 544.488 | 9.019.415 | 1.455.512- |
| - | - | 11.730.000 | - | 11.730.000 | 230.000 |
| - | 9.736.272 | 16.774.045 | 1.140.698 | 17.914.743 | 8.595.574- |
| 3.474.288 | 500.000 | 7.704.534 | 21.330- | 7.683.204 | 2.952.958 |
| 704.196 | | 704.196 | 585.305 | 1.289.501 | 1.289.501 |
| - | 5.547.000 | - | - | - | 5.547.000- |
| 18.094.378 | 28.499.706 | 102.715.192 | 4.074.449 | 106.789.641 | 4.114.838- |
| 65.375.059 | 81.938.991 | 196.668.069 | 13.605.690 | 210.273.759 | 112.304 |
| | | | | | |
| 81.937 | 78.859 | 1.935.257 | | | 102.422 |
| 81.937 | 78.859 | 1.935.257 | | 1.935.257 | 102.422 |
| | | | | | |
| 351.930 | 95.000 | 1.801.478 | | | 256.930 |
| 121.899 | - | 553.733 | | | 121.899 |
| 473.829 | 95.000 | 2.355.212 | | 2.355.212 | 378.829 |
| | | | | | |
| 65.930.825 | 82.112.850 | 200.958.538 | | 214.564.228 | |

| Naam (nr) | Reserve voor algemene doeleinden (050001) |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Dit is een vrij besteedbare reserve voor algemene doeleinden. De reserve is onderdeel van het weerstandsvermogen van de provincie. |
| Portefeuillehouder | Mevrouw J.G. Vlietstra |
| Teamleider | E. Bos |
| Soort reserve | Algemene reserve |
| Programma | 6. Middelen |
| Product | P-6.0 (Financiering en algemene dekkingsmiddelen) |
| Inhoudelijke en financiële | Wat was in 2008 gepland? |
| toelichting | De volgende toevoegingen waren geraamd:<br>Een bijdrage van € 854.504,-- voor het op peil houden van de waarde van de reserve en een bijdrage van € 6.740.997,-- als gevolg van het afromen van de Reserve Investeringen Verkeer en Vervoer.<br><br>De volgende onttrekkingen waren geraamd.<br>Een storting in de nieuw gevormde Risicoreserve van € 6.402.654,-- en een bijdrage van € 10.084.000,-- als dekkingsmiddel voor de exploitatie. |
| | Wat is in 2008 gerealiseerd? |
| | Alle geraamde mutaties zijn uitgevoerd. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| Verloop | Jaar | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Omschrijving | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
| Aanvang jaar (1) | 42.725.183 | 33.834.030 | 34.575.010 | 32.446.717 | 28.967.163 |
| Begrote lasten programma incl. inflatiecorr. | 7.595.501 | 740.980 | 740.822 | 723.196 | 10.433.170 |
| Werkelijke/verwachte lasten programma | 6.740.997 | | | | 9.709.974 |
| Inflatiecorrectie | 854.504 | 740.980 | 740.822 | 723.196 | 723.196 |
| Te verrekenen met reserve (2) | - | - | - | - | - |
| Begrote baten programma | 16.486.654 | - | 2.869.115 | 4.202.750 | - |
| Werkelijke/verwachte baten programma | 16.486.654 | - | 2.869.115 | 4.202.750 | - |
| Te verrekenen met reserve (3) | - | - | - | - | - |
| Mutaties reserve begroot (4) | 8.891.153- | 740.980 | 2.128.293- | 3.479.554- | 10.433.170 |
| Saldo einde jaar (1+2+3+4) | 33.834.030 | 34.575.010 | 32.446.717 | 28.967.163 | 39.400.333 |

| Naam (nr) | Saldireserve (050002) |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Deze reserve is ingesteld om de rekeningoverschotten en rekeningtekorten op te vangen. Bij de totstandkoming van het Collegeprogramma 2003-2007 is afgesproken dat ter realisatie van het collegeprogramma de saldi beschikbaar zijn als algemeen dekkingsmiddel. |
| Portefeuillehouder | Mevrouw J.G. Vlietstra |
| Teamleider | E. Bos |
| Soort reserve | Algemene reserve |
| Programma | 6. Middelen |
| Product | P-6.0 (Financiering en algemene dekkingsmiddelen) |
| Inhoudelijke en financiële | Wat was in 2008 gepland? |
| toelichting | Gepland is een toevoeging van:<br>€ 5.175.455,-- uit de exploitatie voor overhevelingen van 2008 naar 2009.<br><br>Gepland zijn onttrekkingen van:<br>€ 1.739.642,-- primitief waarvan: € 50.000,-- aan de exploitatie voor dekking van kosten van Kunst en Cultuur Drenthe (motie M3 Voorjaarsnota 2006)<br>€ 50.988,-- aan de exploitatie voor de dekking van de zogenoemde "Weidgraaf-gelden".<br>€ 12.597.346,-- voor toevoeging aan de Risicoreserve<br>€ 900.719,-- en € 3.221.271,-- aan de exploitatie voor dekking van overgehe-velde kredieten van 2007 naar 2008. |
| | Wat is in 2008 gerealiseerd? |
| | Bovenstaande toevoegingen en onttrekkingen zijn ook gerealiseerd |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| Verloop | Jaar | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Omschrijving | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
| Aanvang jaar(1) | 19.514.559 | 6.231.036 | 33.200 | 52 | 52 |
| Begrote lasten programma | 5.175.455 | 6.197.836 | 33.148 | - | |
| Werkelijke/verwachte lasten programma | 5.175.455 | 6.197.836 | 33.148 | | |
| Te verrekenen met reserve (2) | - | - | - | - | - |
| Begrote baten programma | 18.458.978 | - | - | - | - |
| Werkelijke/verwachte baten programma | 18.458.978 | - | - | - | - |
| Te verrekenen met reserve (3) | - | - | - | - | - |
| Mutaties reserve begroot (4) | 13.283.523- | 6.197.836- | 33.148- | - | - |
| Saldo einde jaar (1+2+3+4) | 6.231.036 | 33.200 | 52 | 52 | 52 |

| Naam (nr) | Reserve uitvoering Collegeprogramma 2003-2007 (050004) |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het betreft een reserve die om financieel technische redenen is ingesteld, namelijk om eenmalige beschikbare middelen gedurende meerdere jaren te gebruiken voor de uitvoering van het Collegeprogramma 2003-2007. In 2008 is de laatste doorwerking als algemeen dekkingsmiddel opgenomen. |
| Portefeuillehouder | Mevrouw J.G. Vlietstra |
| Soort reserve | Algemene reserve |
| Programma | 6 Middelen |
| Product | P-6.0 (Financiering en algemene dekkingsmiddelen) |
| Teamleider | E. Bos |
| Inhoudelijke en financiële | Wat was in 2008 gepland? |
| toelichting | Voor 2008 was de (laatste) bijdrage aan de exploitatie geraamd van € 1.575.000,-- voor de uitvoering van het Collegeprogramma 2003-2007. |
| | Wat is in 2008 gerealiseerd? |
| | De bijdrage is volgens planning uitgevoerd. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| Verloop | Jaar | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Omschrijving | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
| Aanvang jaar | 1.575.000 | - | - | - | - |
| Begrote lasten programma | 1.575.000 | - | - | - | - |
| Werkelijke lasten programma | 1.575.000 | - | - | - | |
| Einde jaar | - | - | - | - | - |

| Naam (nr) | Risicoreserve (050005) |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Deze reserve is ingesteld bij de vaststelling van de Begroting 2008.<br>De reserve is bedoeld om incidentele tegenvallers op te kunnen vangen, die niet door een specifieke voorziening worden gedekt. |
| Portefeuillehouder | Mevrouw J.G. Vlietstra |
| Soort reserve | Algemene reserve |
| Programma | 6 Middelen |
| Product | P-6.0 (Financiering en algemene dekkingsmiddelen) |
| Teamleider | E. Bos |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2008 gepland? |
| | Gepland waren toevoegingen van de Algemene reserve ad € 6.402.654,-- en van de Saldireserve ad € 12.597.346,-- |
| | Wat is in 2008 gerealiseerd? |
| | Beide toevoegingen zijn gerealiseerd |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| Verloop | Jaar | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Omschrijving | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
| Aanvang jaar (1) | - | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 |
| Begrote lasten programma | 19.000.000 | - | | | |
| Werkelijke/verwachte lasten programma | 19.000.000 | - | - | - | - |
| Te verrekenen met reserve (2) | - | - | - | - | - |
| Mutaties reserve begroot (3) | 19.000.000 | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1+2+3) | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 |

| Naam (nr) | Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten (050006) |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Deze reserve is bij de Voorjaarsnota PLUS 2007 ingesteld om gebiedsgerichte cofinanciering van relatief grote projecten mogelijk te maken. Waarbij het met name gaat om als cofinanciering voor Europese programma's of bijdragen aan relatief grootschalige projecten om zodoende financiering mogelijk te maken. |
| Portefeuillehouder | Mevrouw J. G. Vlietstra |
| Soort reserve | Algemene reserve |
| Programma | 6. Middelen |
| Product | P-6.0 (Financiering en algemene dekkingsmiddelen) |
| Teamleider | E. Bos |
| Inhoudelijke en financiële | Wat was in 2008 gepland? |
| toelichting | Begroot waren stortingen ten laste van de exploitatie van in totaal € 16.364.229,--.<br>De volgende onttrekkingen van in totaal € 16.800.000,-- waren gepland:<br>Bijdrage LOFAR: € 2.750.000,--<br>Bijdrage Kennis Werkt: € 9.500.000,--<br>Bijdrage Klimaat en Energie: € 2.000.000,--<br>Bijdrage Cultureel Kwartier Assen: € 2.400.000,--<br>Bijdrage Onderwijskansenplan: € 150.000,-- |
| | Wat is in 2008 gerealiseerd? |
| | De geplande toevoegingen zijn gerealiseerd. De geplande onttrekkingen zijn eveneens gerealiseerd. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Het in december ontvangen extra dividend uitkering van Essent van € 9.531.241,-- wordt toegevoegd. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen?<br>Door de per saldo hogere storting in 2008 is het beschikbare saldo voor toekomstige bijdragen aanzienlijk gestegen. |

| Verloop | Jaar | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Omschrijving | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
| Aanvang jaar (1) | 35.323.583 | 44.419.053 | 51.537.469 | 51.832.039 | 51.432.039 |
| Begrote lasten programma | 16.364.229 | 13.818.416 | 7.094.570 | 6.700.000 | 6.700.000 |
| Werkelijke/verwachte lasten programma | 16.364.229 | 13.818.416 | 7.094.570 | 6.700.000 | 6.700.000 |
| Te verrekenen met reserve (2) | - | - | - | - | - |
| Begrote baten programma | 16.800.000 | 6.700.000 | 6.800.000 | 7.100.000 | 6.700.000 |
| Werkelijke baten programma's | 26.331.241 | 6.700.000 | 6.800.000 | 7.100.000 | 6.700.000 |
| Te verrekenen met reserve (3) | 9.531.241 | - | - | - | - |
| Mutaties reserve begroot (4) | 435.771- | 7.118.416 | 294.570 | 400.000- | - |
| Einde jaar (1-2+3+4) | 44.419.053 | 51.537.469 | 51.832.039 | 51.432.039 | 51.432.039 |

| Naam (nr) | Reserve monitoring voormalige stortplaatsen (060111) |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het vormen van een financiële reserve, gevoed uit extra opcenten van de stort-tarieven, voor de kosten die gemoeid zijn met het beheer van de voormalige stortplaatsen (Leemtewet). Momenteel vindt er geen heffing meer plaats. |
| Portefeuillehouder | T. Klip-Martin |
| Teamleider | G. Gjaltema |
| Soort reserve | Bestemmingsreserve |
| Programma | 5. Leefomgeving |
| Product | P-5.2 Bodem |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2008 gepland? |
| | Begrote lasten waren € 10.000,-- ten behoeve van doorloop van onderzoek naar deklagen en grondwater, deskstudie naar verspreidingsrisico's, deskstudie naar landbouwkundige risico's, onderzoek naar ongespecificeerde dempingen nabij voormalige stortplaatsen. |
| | Wat is in 2008 gerealiseerd? |
| | De werkelijke lasten ten bedrage van € 4.423,-- hadden betrekking op het volgende.<br>- Deskstudie naar risico's (humaan, landbouw, ecologie en verspreiding) waaruit circa 22 locaties van de 192 locaties met potentiële risico naar voren zijn gekomen.<br>- Onderzoeken naar dikte en kwaliteit deklagen (21 locaties) en kwaliteit grondwater (11 locaties) zijn afgerond bij stortplaatsten waarbij dit nog niet volledig in beeld was.<br>- Afgerond is onderzoek naar de kwaliteit van dempingen nabij voormalige stortplaatsen. Hieruit is geen relevante samenhang aangetoond.<br>Bovengenoemde onderzoeken zijn al opgestart in 2007. Hiervoor zijn in 2007 kosten gemaakt en in 2008 ter afronding nog overige kosten.<br>Tot slot heeft in 2008 een correctie van 549.171,-- op de reserve plaatsgevonden n.a.v. de vaststellingsbeschikking met betrekking tot de rijksbijdrage WBB 2002-2004.<br>Planning 2009: Vervolgonderzoek bij 22 risicolocaties, € 50.000,-- |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Vaststellingsbeschikking met betrekking tot de rijksbijdrage WBB 2002-2004 waaruit blijkt dat de ministerie van VROM de kosten in het kader van NAVOS over de periode 2002 tot en met 2004 subisidiabel heeft geacht. Hierdoor is het in het verleden onttrokken bedrag van € 549.171,-- weer aan de reserve toegevoegd. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| Verloop | Jaar | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Omschrijving | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
| Aanvang jaar (1) | 774.472 | 1.319.219 | 1.269.219 | 1.269.219 | 1.269.219 |
| Begrote lasten programma | 10.000 | - | - | - | - |
| Werkelijke/verwachte lasten programma | 544.747- | 50.000 | - | - | - |
| Te verrekenen met reserve (2) | 554.747 | 50.000- | - | - | - |
| Mutaties reserve begroot (3) | 10.000- | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1+2+3) | 1.319.219 | 1.269.219 | 1.269.219 | 1.269.219 | 1.269.219 |

| Naam (nr) | Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt (060124) |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De reserve is ingesteld om met een vast geïndexeerd budget het beheer en onderhoud van de vaarweg Meppel-De Punt te waarborgen. Door het instellen van de reserve worden er geen extra claims op de provinciale middelen gelegd. |
| Portefeuillehouder | J.H. Bats |
| Teamleider | G. Jansen |
| Soort reserve | Bestemmingsreserve |
| Programma | 3. Ruimte en bereikbaarheid |
| Product | P-3.2 (Beheer en onderhoud vaarwegen) |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2008 gepland? |
| | Voor het geplande beheer en onderhoud van de vaarweg Meppel – -De Punt inclusief de grootonderhoudprojecten was een onttrekking aan de reserve voorzien van € 2.182.375,-- en een toevoeging van € 47.000,--. |
| | Wat is in 2008 gerealiseerd?8 |
| | Per saldo is € 1.818.090,-- minder besteed dan voorzien.<br>Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?<br>Doordat de voorbereiding van een aantal projecten meer tijd kostte, zijn deze niet in het boekjaar gerealiseerd, maar worden in 2009 uitgevoerd.<br>Naast het voortzetten van het baggerproject voor nog ± € 900.000,-- betreft dit onder andere.a. het vervangen van de val van de Pieter Hummelenbrug voor € 250.000,--, de restauratie van de wachtvoorziening bij de Havelterbrug voor € 45.000,-- en de renovatie van de Asserwijkbrug voor € 80.000,--. Ook de verbetering van de oeverconstructie ten zuiden van de Haarsluis en enkele andere locaties voor € 237.000,-- zal in 2009 worden uitgevoerd. Totaal zal er in 2009 weer ± € 1.500.000,-- uit de reserve onttrokken moeten worden voor realisatie van deze projecten. 5<br>Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen?<br>De projecten zullen in 2009 worden voortgezet en uitgevoerd. Voor het kanaalbeheer geeft dit geen risico. Wel zal het in de reserve gestorte geld in 2009 weer nodig zijn om de projecten te realiseren. |

| Verloop | Jaar | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Omschrijving | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
| Aanvang jaar (1) | 6.895.613 | 6.578.328 | 6.094.373 | 5.583.146 | 6.682.996 |
| Begrote lasten programma | 4.475.298 | 2.796.979 | 2.819.218 | 2.579.382 | 2.630.715 |
| Werkelijke lasten programma | 2.784.975 | | | | |
| Te verrekenen met reserve (2) | 1.690.323 | | | | |
| Te verrekenen apparaatskosten | 1.298.800 | 1.331.887 | 1.372.688 | 1.099.850 | 1.086.845 |
| Begrote baten programma | 3.638.725 | 3.644.911 | 3.680.679 | 3.679.232 | 3.717.560 |
| Werkelijke baten programma | 3.766.492 | | | | |
| Te verrekenen met reserve (2) | 127.767 | | | | |
| Mutaties reserve begroot (3) | 2.135.375- | 483.955- | 511.227- | | |
| Saldo einde jaar (1+2-3) | 6.578.328 | 6.094.373 | 5.583.146 | 6.682.996 | 7.769.841 |

| Naam (nr) | Reserve ontgrondingenheffing (060131) |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De reserve dient ter dekking van de volgende kosten.<br>A. Onderzoek, planning en coördinatie bij het instellen van nieuwe ontgronding-terreinen.<br>B. Compensatie van de omgeving bij instelling van ontgronding.<br>C. Eventuele schadeclaims die worden ingesteld ten gevolge van ontgronding. |
| Portefeuillehouder | R.W. Munniksma |
| Teamleider | E. Quené |
| Soort reserve | Bestemmingsreserve |
| Programma | 5. Leefomgeving |
| Product | P-5.5 (Natuur en landschap) |
| Inhoudelijke en financiële | Wat was in 2008 gepland? |
| toelichting | € 10.000,-- aan opbrengst leges ontgrondingen. |
| | Wat is in 2008 gerealiseerd? |
| | De totale opbrengsten zijn € 97.989,--. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Er zijn in 2008 naast kleinere twee grote heffingen opgelegd. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | Geen. De verwachte inkomsten voor 2009 en volgende jaren blijft € 10.000,-- per jaar. |

| Verloop | Jaar | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Omschrijving | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
| Aanvang jaar (1) | 587.141 | 663.785 | 642.440 | 621.095 | 599.750 |
| Begrote baten programma | 10.000 | 10.000 | 10.000 | 10.000 | 10.000 |
| Werkelijke baten programma | 97.989 | | | | |
| Te verrekenen met reserve (2) | 87.989 | | | | |
| Mutaties reserve begroot (3) | 11.345- | 21.345- | 21.345- | 21.345- | 21.345- |
| Saldo einde jaar (1+2-3) | 663.785 | 642.440 | 621.095 | 599.750 | 578.405 |

| Naam (nr) | Reserve versterking economische structuur (060150) |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het verstrekken van de sociaaleconomische structuur in Drenthe in brede zin, gericht op de verwezenlijking van een duurzame economische ontwikkeling. Naast de inzet op de nieuwe nationale en Europese economische programma's werken wij aan projecten en initiatieven die bijdragen aan de versterking van de economische structuur en/of de transitie naar de kenniseconomie, maar die buiten de reikwijdte van de nieuwe SNN-programma's vallen. |
| Portefeuillehouder | Mevrouw J. Vlietstra |
| Teamleider | J. Geveke |
| Soort reserve | Bestemmingsreserve |
| Programma | 4. Kennis werkt |
| Product | P-4.0 Economie |
| Inhoudelijke en financiële | Wat was in 2008 gepland? |
| toelichting | Deze hele collegeperiode staat Kennis Werkt in het teken van de transitie van de Drentse economie naar een "kenniseconomie". Dit heeft ook een internationale component.<br>Daartoe wordt ingezet op versterkte innovatiekracht en ondernemersschap in Drenthe, waarbij excelleren mogelijk is!<br>Het innovatief Actieprogramma Drenthe geeft een investeringsimpuls aan kansrijke economische sectoren en speerpunten voor provinciaal beleid. Gerevitaliseerde bedrijventerreinen met parkmanagement zorgen voor goede vestigingsfactoren.<br>Regionaal-economische doelstellingen zijn:<br>- Een regionaal evenwichtige duurzame economische groei en versterking van de concurrentiekracht van het MKB.<br>- Een (bijna) proportioneel Drents aandeel uit de middelen voor Koers Noord en het OP EFRO 2007-2013.<br>- Verhoging van de innovatiegraad en export van Drentse MKB-bedrijven.<br>Verder is een doelstelling om vóór 2015 een fysieke concentratie van activiteiten rond Sensor Universe in Assen te realiseren (Hanze Institute of Technology, bedrijvenpark, kenniscampus).<br>Ingezet wordt op een kwaliteits- en vernieuwingsslag voor de toeristische sector en het toeristisch product en versterking van de concurrentiekracht en vergroten van de toegevoegde waarde van het agrocluster en verbeteren van de financiële positie van landbouwbedrijfsleven. |
| | Wat is in 2008 gerealiseerd? |
| | Hierna wordt een overzicht gegeven van bijdragen die in 2008 vanuit de reserve VES zijn gegeven aan diverse projecten. Niet al deze projecten zijn ook voorgedragen voor subsidie vanuit de noordelijke programma's. De reserve VES wordt (in ieder geval voor voorzover het de jaarlijkse basisvoeding van € 385.712,-- betreft) breder ingezet voor de stimulering van de Drentse economie. Soms betekent dat alleen subsidie vanuit de provincie zonder subsidie van SNN.<br>De uitvoering van het OP EFRO verloopt tot nu toe zeer voorspoedig. Dat laatste geldt ook voor het OP Interreg. Hier staat vooral de samenwerking met buitenlandse partners voorop. Dit kan leiden tot verrassende projecten als EDR jeugdorkest. Talentvolle jongeren uit Niedersachsen en de drie Noordelijke Nederlandse provincies worden gerecruteerd vanuit muziekscholen en overige instellingen en krijgen gedurende een korte periode lessen en workshops en wordt er toegewerkt naar een concertserie in Duitsland en Nederland. Het project duurt vier jaar. |

| Naam (nr) | Reserve versterking economische structuur (060150) |
|---|---|
| | **Innovatief Actieprogramma Drenthe (IAD)**<br>Op 1 april hebben GS van Drenthe het Innovatief Actieprogramma Drenthe 2008-2010 (IAD) vastgesteld. Dit IAD is opgezet om ondernemers te stimuleren vernieuwende activiteiten te ontwikkelen. Voor de uitvoering van het IAD is € 3.000.000,-- cofinanciering uit de reserve VES beschikbaar gesteld. Vanuit OP-EFRO is hiernaast ook € 3.000.000,-- beschikbaar gesteld voor het IAD.<br>**Plopsaland Coevorden**<br>De gemeente Coevorden heeft in januari 2008 een incidentele prestatiesubsidie gekregen van € 400.000,--. Door de aanpassing van infrastructuur wordt het nog te vestigen attractiepark Plopsa Indoor in Coevorden hoogwaardig en ruimtelijk ingepast. Het attractiepark vormt als slechtweeraccommodatie een aanvulling op het bestaande toeristisch aanbod in Drenthe. De bijdrage van de provincie is voor € 300.000,-- gefinancierd vanuit de reserve VES en verder vanuit de reserve Stimulering vitaal platteland.<br>**Sensor Universe**<br>Het programma Sensor Universe 2008-2013 kan sinds deze zomer rekenen op een forse subsidiebijdrage uit het programma Koers Noord om invulling te geven aan nog forsere ambities om sensortechnologie voor Noord Nederland verder op de kaart te zetten. De provincie Drenthe is belangrijke co-financier (een bijdrage uit de reserve VES van € 1.326.520,--) en partner in dat geheel. Binnen de kaders van dat programma ontwikkelt stichting Sensor Universe tal van activiteiten, variërend van hoogwaardig lobbywerk, strategische projectontwikkeling, tot het organiseren van netwerkbijeenkomsten en stimuleren van regionale activiteiten etc.<br>**Subsidieregeling Toerisme Natuurlijk! Drenthe 2008-2010**<br>In juni 2008 hebben PS € 4,5 miljoen beschikbaar gesteld voor de Subsidieregeling Toerisme Natuurlijk! Drenthe 2008-2010. Aanvullend op de Drentse middelen is door SNN € 3 miljoen uit het Operationeel Programma EFRO toegekend.<br>De verwachting, op basis van ervaringen met de KITS-regelng, is dat er circa 150 aanvragen in de periode 2008-2010 gehonoreerd kunnen worden. Met een totaalbudget van € 7,5 miljoen is dan de verwachting dat er in totaal door de sector € 37,5 miljoen geïnvesteerd wordt.<br>De regeling is op 11 oktober 2008 opengesteld en wordt uitgevoerd door de uitvoeringsorganisatie van het SNN.<br>**Innovative Foresight Planning**<br>In maart 2008 heeft GS ingestemd met een bijdrage van € 84.000,-- (waarvan een deel in uren) aan het Interreg 4B project Innovative Foresight Planning for business development. In dit project werken zestien partners uit de North Sea Region samen om op een vernieuwende manier de toekomst te verkennen van kansrijke bedrijvigheid in 6 regio's uit dit gebied: Rogaland County (Noorwegen), Agder Region (Noorwegen), Region Central Denmark (Denemarken), Northern Netherlands (Nederland), Hamburg en omgeving (Duitsland) en Schotland-Aberdeen (UK). |

| Naam (nr) | Reserve versterking economische structuur (060150) |
|---|---|
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | De reserve Versterking Economische StructuurVES wordt benut voor de cofinanciering van projecten. Bijna allemaal projecten waarvoor ook middelen uit Koers Noord of EFRO worden benut. Om die cofinanciering te kunnen toekennen moeten er wel middelen beschikbaar zijn. Deze middelen worden steeds aan de staten gevraagd (€ 9,5 miljoen in 2008). Deze middelen worden vastgelegd in projecten. In 2008 was dit € 9,9 miljoen (1.482.955 + 8.417.005). Het kasritme van deze projecten beslaat echter in de regel een aantal jaren. Hierdoor ontstaat op het oog een groot saldo VES aan het eind van het jaar. Dit saldo is echter voor het grootste deel al vastgelegd in meerjarige projecten, waarvan de kasuitgaven in latere jaren volgen. Zonder nieuwe toevoegingen aan het VES kunnen geen nieuwe projecten worden gehonoreerd. Daardoor lopen uiteindelijk zowel het saldo als het saldo niet vastgelegd naar nul.<br>In de laatste maanden van het jaar is er nog voor meer dan een miljoen aan innovatie projecten beschikt. Deze stroomversnelling was ten tijde van de 2e bestuursrapportage niet voorzien. Om deze reden is destijds geen verhoging van het budget, bijdragen in projecten versterking economische structuur, in de begroting vanuit de Reserve Economische Structuur gedaan. Hierdoor staat een negatief verschil van ruim een miljoen in de realisatie ten opzichte van de begroting |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | Geen meerjarige effecten. |

| Verloop | Jaar | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Omschrijving | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
| Aanvang jaar(1) | 2.457.119 | 10.709.876 | 13.599.788 | 8.994.000 | 3.388.212 |
| Begrote lasten programma (3) | 385.712 | 389.912 | 394.212 | 394.212 | 394.212 |
| Werkelijke/verwachte lasten programma (2) | 1.482.955 | 3.500.000 | 5.000.000 | 6.000.000 | 3.500.000 |
| Begrote toevoeging reserve | 9.500.000 | | | | |
| Werkelijke/verwachte baten programma | | 6.000.000 | | | |
| Begrote onttrekking reserve | 150.000 | | | | |
| Saldo toevoeging reserve(4) | 9.350.000 | | | | |
| Werkelijke onttrekking uit reserve | 1.097.243 | | | | |
| Saldo einde jaar (1-2+3+4) | 10.709.876 | 13.599.788 | 8.994.000 | 3.388.212 | 282.424 |
| Vast gelegd in projecten | 8.417.005 | 13.000.000 | 8.500.000 | 3.000.000 | |
| Saldo niet vastgelegd | 2.292.871 | 599.788 | 494.000 | 388.212 | 282.424 |

| Naam (nr) | Reserve grondwaterheffing (060161) |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Doel van de bestemmingsreserve is het financieren van de wettelijke taak van de provincie op het gebied van grondwaterbeheer (waarnemen grondwaterstanden, beheer meetnet, uitvoeren onderzoek etc.). Daarnaast worden de middelen ingezet voor het stimuleren van projecten door derden, gericht op duurzaam grondwaterbeheer. Gedacht kan worden aan projecten gericht op water-besparing, verdrogingsbestrijding en aanvulling grondwatervoorraad. |
| Portefeuillehouder | T. Klip-Martin |
| Teamleider | C. Hussels |
| Soort reserve | Bestemmingsreserve |
| Programma | 5. Leefomgeving |
| Product | P-5.0 Waterhuishouding |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2008 gepland? |
| | In 2008 zijn uitgaven gepland voor bijdragen aan projecten van derden gericht op actief grondwaterbeheer, kosten voor onderzoek, kosten voor aanpassing grondwatermeetnet en apparaatskosten ten behoeve van het grondwaterbeheer. |
| | Wat is in 2008 gerealiseerd? |
| | In 2008 was een verlaging van de reserve voorzien van ruim € 200.000,--. Ramingen gingen dan ook uit van een verhoogde uitgave voor bijdragen projecten van derden ten behoeve van actief grondwaterbeheer en de automatisering van het meetnet. In 2008 is voor bijna € 200.000,-- geïnvesteerd in projecten van derden gericht op actief grondwaterbeheer. Ook is een start gemaakt met de automatise-ring van het meetnet. De overige onderzoeken en reguliere werkzaamheden ten behoeve van het grondwaterbeheer zijn conform verwachting uitgevoerd. Maatregelen hebben niet geresulteerd in een verlaging van de reserve. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Vanwege subsidietechnische redenen is een voorziene bijdrage (€ 230.000,--) vanuit de reserve doorgeschoven naar 2009. Daarnaast heeft de Europese aanbe-steding van het automatiseren van het grondwatermeetnet tot vertraging geleid waardoor uitgaven zijn doorgeschoven naar 2009. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | Er zijn uitgaven van 2008 doorgeschoven naar 2009; dit zal op de lange termijn geen effect hebben. |

| Verloop | Jaar | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Omschrijving | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
| Aanvang jaar (1) | 573.394 | 802.034 | 740.985 | 740.985 | 740.985 |
| Begrote lasten programma | 700.421 | 781.049 | 720.000 | 720.000 | 720.000 |
| Werkelijke lasten programma | 374.211 | | | | |
| Afboeking verplichting | 217.662- | | | | |
| BTW-bedrag 2008 (onttrekking reserve) | 20.298 | | | | |
| Te verrekenen met reserve lasten (2) | 523.573 | | | | |
| Begrote baten programma | 720.000 | 720.000 | 720.000 | 720.000 | 720.000 |
| Werkelijke baten programma | 672.019 | | | | |
| Te verrekenen met reserve baten (3) | 47.981- | | | | |
| Mutaties reserve begroot (4) | 19.579 | 61.049- | - | - | - |
| Begrote bijdrage apparaatskosten (5) | 249.579 | | | | |
| Werkelijke apparaatskosten | 266.531 | | | | |
| Te verrekenen reserve apparaatskosten (6) | 16.952- | | | | |
| Saldo einde jaar (1+2+3+4+5-6) | 802.034 | 740.985 | 740.985 | 740.985 | 740.985 |

| Naam (nr) | Reserve investeringen verkeer en vervoer (060199) |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Reserve is bedoeld ter egalisatie van de kapitaallasten van infrastructurele investeringen. De infrastructurele investeringen zijn gericht op veilige bereikbaarheid in Drenthe. In deze collegeperiode zal extra worden ingezet op de stedelijke bereikbaarheid. Samen met het OV-bureau Groningen-Drenthe wordt ingezet op verdere productinnovatie binnen het openbaar vervoer. Waar mogelijk en wenselijk worden in de verkeers- en vervoerssector innovatieve en energiebesparende maatregelen toegepast. |
| Portefeuillehouder | J.H. Bats |
| teamleider | S.A.B. de Vries |
| Soort reserve | Bestemmingsreserve |
| Programma | 3. Ruimte en bereikbaarheid |
| Product | P-3.0 Verkeer |
| Inhoudelijke en financiële | Wat was in 2008 gepland? |
| toelichting | Onttrekking ter dekking van de kapitaallasten met betrekking tot Investeringen verkeer en vervoer. |
| | Wat is in 2008 gerealiseerd? |
| | Een kleine overschrijding van € 5.935,-- op de geraamde kapitaalasten |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | De reserve is toereikend om de aangegane verplichtingen en geplande activiteiten de kunnen financieren. |

| Verloop | Jaar | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Omschrijving | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
| Aanvang jaar (1) | 33.100.700 | 39.079.537 | 20.253.713 | 10.548.643 | 4.710.622 |
| Vermeerdering wegens rente (2) | 1.986.042 | | | | |
| Begrote lasten programma | 3.464.948 | 14.491.974 | 15.688.710 | 13.078.832 | 9.901.976 |
| Werkelijke lasten programma | 3.470.883 | | | | |
| Te verrekenen met reserve (3) | 5.935- | | | | |
| Mutaties reserve begroot (4) | 3.998.730 | 18.825.824- | 9.705.070- | 5.838.021- | 1.447.921- |
| Einde jaar (1+2+2-4) | 39.079.537 | 20.253.713 | 10.548.643 | 4.710.622 | 3.262.701 |

| Naam (nr) | Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel (060211) |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Herstel van de vaarverbinding Erica-Ter Apel. De staten van Drenthe hebben daartoe in hun vergadering van 31 januari 2007 een bedrag van € 10,0 miljoen beschikbaar gesteld als aandeel van de provincie Drenthe in het investeringsvolume. |
| Portefeuillehouder | J.H. Bats |
| Teamleider | R. LeemrijseR. LeemrijseS.A.B. de Vries |
| Soort voorziening | Bestemmingsreserve |
| Programma | 3. Ruimte en bereikbaarheid |
| Product | P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen |
| Inhoudelijke en financiële | Wat was in 2008 gepland? |
| toelichting | Herstel van de vaarverbinding Erica- – Ter Apel; fase 1A, inhoudende de realisatie van de eerste 7 km vaartraject tussen Ter Apel en Emmer-Compascuum (exclusief baggerwerk). |
| | Wat is in 2008 gerealiseerd?8 |
| | Alle voorgenomen werkzaamheden binnen fase 1a op het traject Ter Apel - Emmer- Compascuum. Er zijn 2 nieuwe bruggen aangelegd, 4 bruggen, waaronder de historische Viertorenbrug, zijn totaal gerenoveerd en 3 bruggen zijn geëlektrificeerd. De 3 sluizen in het traject zijn weer omgebouwd van een stuw naar volledig functionerende sluizen.<br>Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?<br>Geen afwijkingen.<br>Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen?<br>Geen afwijkingen. |

| Verloop | Jaar | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Omschrijving | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
| Aanvang jaar (1) | 10.474.928 | 9.019.416 | 6.369.416 | 4.169.416 | 1.969.416 |
| Begrote lasten programma | 7.000.000 | 6.150.000 | 8.400.000 | 5.000.000 | 3.398.262 |
| Werkelijke lasten programma | 6.421.846 | | | | |
| Te verrekenen met reserve (2) | 578.154 | | | | |
| Begrote baten programma | 5.000.000 | 3.500.000 | 6.200.000 | 2.800.000 | 1.973.334 |
| Werkelijke baten programma | 4.966.334 | | | | |
| Te verrekenen met reserve (2) | 33.666- | | | | |
| Mutaties reserve begroot (3) | 2.000.000- | 2.650.000- | 2.200.000- | 2.200.000- | 1.424.928- |
| Saldo einde jaar (1+2-3) | 9.019.416 | 6.369.416 | 4.169.416 | 1.969.416 | 544.488 |

| Naam (nr) | Reserve verdubbeling N33 (060212) |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het mogelijk maken dat de N33 wordt verdubbeld. Daartoe hebben de staten van Drenthe in hun vergadering van 31 januari 2007 een bedrag van € 11,5 miljoen beschikbaar gesteld als aandeel van de provincie in de regionale bijdrage van maximaal € 50,0 miljoen. |
| Portefeuillehouder | J.H. Bats |
| Teamleider | S.A.B. de Vries |
| Soort voorziening | Bestemmingsreserve |
| Programma | 3. Ruimte en bereikbaarheid |
| Product | P-3.0 (Verkeer) |
| Inhoudelijke en financiële | Wat was in 2008 gepland? |
| toelichting | Een rentetoevoeging |
| | Wat is in 2008 gerealiseerd? |
| | In 2007 is Rijkswaterstaat Noord-Nederland gestart met de OTB-MER procedure voor de verdubbeling van de N33. De provincies Groningen en Drenthe zijn mede initiatiefnemer van deze planologische procedure.<br><br>De aanleg van de voorgenomen verdubbeling is gepland in 2011-2014.<br><br>De provincies Drenthe en Groningen hebben bestuurlijk afgesproken met het rijk de provinciale en rijksbijdrage bijdragen – ten gevolge van prijsstijgingen – te indexeren.<br>In de voorjaarsnota stellen wij voor de Drentse bijdrage te indexeren om het tekort, waarmee provinciale staten tijdens de statenbehandeling van de N33 (31 januari 2007, statenstuk 2007-272-1) hebben ingestemd, op te heffen.<br>De totale kosten voor de verdubbeling zijn geraamd op € 152 miljoen (prijspeil bij aanleg in 2005). |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| Verloop | Jaar | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Omschrijving | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
| Aanvang jaar (1) | 11.500.000 | 11.730.000 | 11.965.000 | 12.204.000 | 12.448.000 |
| Vermeerdering wegens rente (2) | 230.000 | 235.000 | 239.000 | 244.000 | 249.000 |
| Begrote lasten programma | - | | | | |
| Werkelijke lasten programma | - | | | | |
| Te verrekenen met reserve (2) | - | | | | |
| Mutaties reserve begroot (3) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1+2-3) | 11.730.000 | 11.965.000 | 12.204.000 | 12.448.000 | 12.697.000 |

| Naam (nr) | Reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 (060214) |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het afdekken van de aangegane verplichtingen (achterstallig onderhoud en verbeteringswerken) bij de overdracht van de N34 van het rijk naar de provincie Drenthe. |
| Portefeuillehouder | J.H. Bats |
| Teamleider | S.A.B. de Vries |
| Soort voorziening | Bestemmingsreserve |
| Programma | 3. Ruimte en bereikbaarheid |
| Product | P-3.0 Verkeer |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2008 gepland? |
| | |
| | Wat is in 2008 gerealiseerd? |
| | 1e fase N34 is opgeleverd. Definitieve afrekening volgt in 2009. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| Verloop | Jaar | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Omschrijving | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
| Aanvang jaar (1) | 26.510.317 | 17.914.743 | 10.914.743 | 9.702.743 | 3.702.743 |
| Begrote lasten programma | 9.986.272 | 7.000.000 | 1.212.000 | 6.000.000 | - |
| Werkelijke lasten programma | 8.607.306 | | | | |
| Te verrekenen met reserve (2) | 1.378.966 | | | | |
| Begrote baten programma | 250.000 | - | - | - | - |
| Werkelijke baten programma | 11.732 | | | | |
| Te verrekenen met reserve (2) | 238.268- | | | | |
| Mutaties reserve begroot (3) | 9.736.272- | 7.000.000- | 1.212.000- | 6.000.000- | |
| Saldo einde jaar (1+2-3) | 17.914.743 | 10.914.743 | 9.702.743 | 3.702.743 | 3.702.743 |

| Naam (nr) | Reserve provinciaal aandeel ILG (060215) |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Deze reserve is ingesteld omdat het programma ILG een tijdsperiode kent van 7 jaren. Om de meerjarige afspraken met de DLG te kunnen blijven uitvoeren is deze reserve ingevoerd met ingang van 2007. Jaarlijks worden het rijksaandeel en het provinciale aandeel in de kosten berekend. Indien het berekende provinciale aandeel afwijkt van het begrote bedrag, wordt dit verrekend met deze reserve. |
| Portefeuillehouder | R.W. Munniksma |
| Teamleider | B. Buijs |
| Soort reserve | Bestemmingsreserve |
| Programma | 5. Leefomgeving |
| Product | P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2008 gepland? |
| | In 2008 was primair een provinciaal aandeel van € 6,1 miljoen begroot. Na begrotingswijziging en tussentijdse reservering van het provinciaal aandeel resteert een provinciaal aandeel van € 5 miljoen. |
| | Wat is in 2008 gerealiseerd? |
| | De realisatie bedroeg eveneens € 5 miljoen. Per saldo is € 21.330,-- minder gestort dan bij de tweede bestuursrapportage was begroot. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Ten tijde van de tweede bestuursrapportage was reeds een lagere realisatie van het provinciaal aandeel voorzien omdat de kasuitgaven pMJP nog achterblijven bij de begroting. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | In de komende jaren zullen de kasuitgaven exponentieel gaan toenemen. In 2009 zal de meerjarenprogrammering pMJP worden doorvertaald naar de (meerjaren) begroting waarbij onttrekkingen uit de reserve provinciaal aandeel noodzakelijk zullen zijn. |

| Verloop | Jaar | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Omschrijving | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
| Aanvang jaar (1) | 4.730.246 | 7.683.204 | 7.683.204 | 7.683.204 | 7.683.204 |
| Begrote baten | 27.172.392- | 43.366.717 | 64.667.235 | 64.667.235 | 64.667.235 |
| Werkelijke baten | 20.668.874- | | | | |
| Te verrekenen met reserve (2) | 6.503.518- | - | - | - | - |
| Begrote lasten | 32.169.404 | 49.464.362 | 70.994.611 | 70.875.089 | 70.864.415 |
| Gerealiseerde lasten | 25.687.216 | | | | |
| Te verrekenen met reserve (3) | 6.482.188 | | | | |
| Begrote mutaties (4) | 2.974.288 | | | | |
| Einde jaar (1+2+3+4) | 7.683.204 | 7.683.204 | 7.683.204 | 7.683.204 | 7.683.204 |

| Naam (nr) | Reserve ten behoeve van de in te stellen voorziening pensioenen (060216) |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De reserve is bedoeld voor de kapitaaldekking van de pensioenen van (ex-) gedeputeerden. |
| Portefeuillehouder | Mevrouw J.G. Vlietstra |
| Soort reserve | Bestemmingsreserve |
| Programma | 6 Middelen |
| Product | P-6.0 (Financiering en algemene dekkingsmiddelen) |
| Teamleider | E. Bos |
| Inhoudelijke en financiële | Wat was in 2008 gepland? |
| toelichting | Begroot was een toevoeging van € 704.196,-- |
| | Wat is in 2008 gerealiseerd? |
| | De geplande toevoeging is gerealiseerd. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | In 2008 is van voormalige werkgevers van gedeputeerden een pensioenkapitaal van in totaal € 789.500,-- ontvangen. Daarnaast is een extra storting gedaan van € 500.000,--. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| Verloop | Jaar | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Omschrijving | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
| Aanvang jaar | - | 1.289.500 | 1.289.500 | 1.289.500 | 1.289.500 |
| Begroot | 704.196 | | | | |
| Werkelijk | 1.289.500 | | | | |
| Einde jaar | 1.289.500 | 1.289.500 | 1.289.500 | 1.289.500 | 1.289.500 |

| Naam (nr) | Voorziening spaarhypotheken (072110) |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het veiligstellen van de door de provinciale medewerkers gespaarde bedragen ten behoeve van aflossing van hypothecaire geldleningen. |
| Portefeuillehouder | Mevrouw J. Vlietstra |
| Soort reserve | Voorziening ten behoeve van derden |
| Programma | N.v.t. |
| Product | N.v.t. |
| Teamleider | E. Bos |
| Inhoudelijke en financiële | Wat was in 2008 gepland? |
| toelichting | Een toevoeging van rente van € 87.190,--. |
| | Wat is in 2008 gerealiseerd? |
| | Een toevoeging van rente € 99.344,-- en per saldo een toevoeging van door medewerkers betaalde spaarpremie en opgenomen spaarbedragen van € 3.078,--. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Het gemiddelde rentepercentage waarmee in de begroting rekening is gehouden wijkt af van het hogere werkelijke percentage. Daarnaast wordt de rentetoevoeging via de exploitatie opgenomen en wordt de spaarpremie rechtstreeks in de voorziening verwerkt. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | De hogere rente wordt van de medewerkers ontvangen en de niet-begrote premie indirect ook (via de instelling waarbij de spaarhypotheken zijn ondergebracht). Per 1 januari 2007 is de hypotheekregeling voor de medewerkers opgeheven. Hierdoor zal het aantal spaarhypotheken in de toekomst afnemen en op lange termijn ook de hoogte van de voorziening dalen. Dit gebeurt voorlopig echter nog niet, omdat nu vooral premies worden ingelegd, tenzij door vroegtijdige aflossingen spaarsaldo's uitbetaald worden. Dit heeft voor de provincie geen gevolgen, omdat de voorziening gelijk is aan de schuldpositie. |

| Verloop | Jaar | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Omschrijving | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
| Aanvang jaar | 1.832.835 | 1.935.257 | 2.031.750 | 2.138.038 | 2.254.716 |
| Vermeerdering wegens rente | 99.344 | 96.493 | 106.288 | 116.678 | 128.400 |
| Totaal beschikbaar | 1.932.179 | 2.031.750 | 2.138.038 | 2.254.716 | 2.383.116 |
| Toename spaarpremies | 3.078 | - | - | - | - |
| Einde jaar | 1.935.257 | 2.031.750 | 2.138.038 | 2.254.716 | 2.383.116 |

| Naam (nr) | Voorziening groot onderhoud provinciehuis (083173) |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Voor nu en in de toekomst op een planmatige wijze werken aan een verantwoorde staat van bouwkundig en technisch onderhoud van het provinciehuis (alsook de bestrating en omheining) en daartoe de financiële middelen beschikbaar hebben. |
| Portefeuillehouder | H. Baas |
| Teamleider | G. Van der Ploeg |
| Soort voorziening | Voorziening |
| Programma | 66 Facilitaire ondersteuning |
| Product | 66 Facilitaire ondersteuning |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2008 gepland? |
| | Voor 2008 was onder de grotere posten het volgende onderhoud gepland: (deel) buitenschilderwerk, geluidsinstallatie statenzaal, verlichting. Onderhoud aan besturingssysteem van 1 lift vooruitgeschoven in tijd. Dit is nu ingepland voor 2009. Alle overige onderhoudszaken die in 2007 stonden gepland zijn geanalyseerd of dit zinvol is dan wel uit te stellen en te betrekken bij de revitalisatie van het provinciehuis. |
| | Wat is in 2008 gerealiseerd? |
| | Geluidsinstallatie statenzaal is vervangen.<br>Alle overige onderhoudszaken die in 2008 stonden gepland zijn geanalyseerd of dit zinvol is dan wel uit te stellen en te betrekken bij de revitalisatie van het provinciehuis. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Onderhoud is minimaal uitgevoerd omdat de meeste (grote) onderhoudswerken worden uitgevoerd in samenhang met de revitalisering, welke in de zomer van 2009 zal starten. Voor alle uitgesteld onderhoud geldt dat beschikbare gelden uit de voorziening groot onderhoud worden aangewend voor geplande onderhouds- of vervangingswerkzaamheden binnen de andere plannen. |
| | Is de stand van de voorziening op niveau?<br>En wanneer wordt de onderbouwing geactualiseerd? |
| | De planning wordt eens in de 10 jaar opgesteld. In de praktijk houdt dit in dat er soms van de planning afgeweken moet worden om verschillende redenen. Een reden kan zijn dat bepaald onderhoud, ondanks de planning, nog niet nodig is, of zoals hierboven is omschreven bij de revitalisering, wordt opgenomen in een groter of ander plan. Dit onderhoud wordt in dit soort situaties met bijbehorende kosten vooruit geschoven middels de voorziening. De meerjarenonderhoudsplanning dient geactualiseerd te worden op het moment dat binnen de uit te voeren revitalisering duidelijkheid is in welke staat het provinciehuis zich bevindt op 1 januari 2010.<br>In 2008 zijn de voorbereidingen getroffen om de werkzaamheden van de revitalisering in de zomer van 2009 te laten starten. Op basis van deze uitwerking kan in 2009/2010 een onderhoudsbegroting worden gemaakt voor de periode 2011-2021. |

| Verloop | Jaar | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Omschrijving | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
| Aanvang jaar (1) | 1.544.548 | 1.801.478 | 644.957 | 1.242 | 1.242 |
| Jaarlijkse dotatie (2) | 351.930 | 351.930 | 351.930 | 351.930 | 351.930 |
| Totaal beschikbaar | 1.896.478 | 2.153.408 | 996.887 | 353.172 | 353.172 |
| Verwachte onderhoudskosten totaal | 94.322 | 1.508.451 | 995.645 | 351.930 | 351.930 |
| Werkelijke onderhoudskosten (3) | 95.000 | | | | |
| Saldo einde jaar (1+2+3) | 1.801.478 | 644.957 | 1.242 | 1.242 | 1.242 |

| Naam (nr) | Voorziening groot onderhoud museum (083177) |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Voor nu en in de toekomst op een planmatige wijze werken aan een verantwoorde staat van bouwkundig en technisch onderhoud van het Drents Museum en daartoe de financiële middelen beschikbaar hebben. |
| Portefeuillehouder | H. Baas |
| Teamleider | G. van der Ploeg |
| Soort voorziening | Voorziening |
| Programma | 66 Facilitaire ondersteuning |
| Product | 66 Facilitaire ondersteuning |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2008 gepland? |
| | Gelet op de planvorming ten behoeve van de uitbreiding van het Drents Museum en de aanpassing van de bestaande gebouwen zijn in 2008 geen planmatige onderhouds-werkzaamheden gepland. Alleen noodzakelijke dagelijkse onderhouds-werkzaamheden worden uitgevoerd. De eerder geplande werkzaamheden zijn uitgesteld naar 2009-2010 en worden gelijktijdig met de grote verbouwing uitgevoerd. |
| | Wat is in 2008 gerealiseerd? |
| | N.v.t. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Is de stand van de voorziening op niveau? |
| | Voor 2002-2011 is door TMS een meerjarenonderhoudsplan (MOP) gemaakt voor alle onderhoudskosten die voor een periode van 10 jaar te verwachten zijn voor de panden Drents museum en provinciehuis. Omdat het ene jaar meer aan onderhoud wordt gepleegd dan het andere jaar, is dit MOP gemaakt om fluctuatie in de jaarlijkse onderhoudskosten te voorkomen. Tevens is er een verdeling gemaakt in dagelijks en planmatig onderhoud. Wanneer een deel van het planmatig onderhoud (omdat dit bijvoorbeeld nog niet noodzakelijk is) later wordt gepleegd, dan wordt er wat gespaard voor latere (duurdere) jaren. Over een periode van 10 jaar komt de voorziening aan het einde van de periode uit op 0. In de planning met betrekking tot uitgaven tot en met 2011 is een stijgende lijn te zien. Gelet op de concretisering van de uitbreidingsplannen, wordt voor de jaren 2007-2008 budgetneutraliteit aangehouden, waarna in de daaropvolgende jaren 2009-2011 grotere uitgaven zijn ten tijde van de uitbreidingswerkzaamheden en dan vastgestelde plannen. De meerjarenonderhoudsplanning dient geactualiseerd te worden op het moment dat binnen de uit te voeren uitbreiding van het museum duidelijkheid is in welke staat het Drents Museum zich bevindt en welke veranderingen er zijn gerealiseerd op 1 januari 2011. De nieuwe onderhoudsplanning op basis van het vernieuwde gebouwcomplex wordt gemaakt voor de jaren 2012-2022 |

| Verloop | Jaar | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Omschrijving | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
| Aanvang jaar (1) | 431.834 | 553.733 | 525.632 | 197.531 | 2.469- |
| Jaarlijkse dotatie (2) | 121.899 | 121.899 | 121.899 | 121.899 | 121.899 |
| totaal beschikbaar | 553.733 | 675.632 | 647.531 | 319.430 | 119.430 |
| Verwachte onderhoudskosten totaal: | - | 150.000 | 450.000 | 321.899 | 121.899 |
| Werkelijke onderhoudskosten (3) | - | | | | |
| Saldo einde jaar (1+2+3) | 553.733 | 525.632 | 197.531 | 2.469- | 2.469- |

# III.1.3 Overzicht personeelssterkte (fte)

| Organisatie-eenheid/afdeling (zoals opgenomen in de kostenverdeelstaat) | Sterkte bij de begroting van 2008 | | Sterkte ultimo 2008 (werkelijk) |
|---|---|---|---|
| **Hulpkostenplaatsen** | | | |
| Concerndirectie | 2,00 | Directie | 2,00 |
| Facilitaire Groep | 53,20 | Bestuur en Communicatie | 29,59 |
| Stafgroep Kabinet | 11,40 | Concernstaf | 4,45 |
| Stafgroep Financiën en Control | 22,20 | Facilitaire Ondersteuning | 110,41 |
| Stafgroep Personeel en Organisatie | 17,20 | Management Ondersteuning | 52,93 |
| Stafgroep Automatisering | 21,00 | Statengriffie | 6,07 |
| Stafgroep Bestuurlijke en Juridische Concernzaken | 25,20 | | |
| Stafgroep Communicatie | 12,40 | | |
| Statengriffie | 6,30 | | |
| Onderzoeksbureau | 5,10 | | |
| Totaal hulpkostenplaatsen | 176,00 | | 205,45 |
| **Hoofdkostenplaatsen** | | | |
| Productgroep Economie | 25,30 | Duurzame Ontwikkeling | 75,62 |
| Productgroep Verkeer en Vervoer | 22,90 | Programma- en Projectmanagement | 9,21 |
| Productgroep Cultuur en Welzijn | 33,80 | Ruimtelijke Ontwikkeling | 70,15 |
| Productgroep Wegen en Kanalen - Beheerafdeling | 61,50 | Sociaal-Economische Ontwikkeling | 79,73 |
| Productgroep Wegen en Kanalen - Bouwafdeling | 35,70 | Wegen en Kanalen | 89,01 |
| Productgroep Landelijk Gebied | 35,50 | | |
| Productgroep Ruimte en Water | 43,30 | | |
| Productgroep Bodem | 33,00 | | |
| Productgroep Milieubeheer | 35,60 | | |
| Productgroep Handhaving | 27,60 | | |
| Programma Land | 1,00 | | |
| Programma Stad | 1,00 | | |
| Kompas | 1,90 | | |
| Totaal hoofdkostenplaatsen | 358,10 | | 323,72 |
| Totaal organisatieschema | 534,10 | | 529,17 |
| **Overig personeel** | | **Overig personeel** | |
| Provinciale staten | 41,00 | Provinciale staten | 41,00 |
| Gedeputeerde staten | 5,40 | Gedeputeerde staten | 5,60 |
| Oud leden gedeputeerde staten/provinciale staten | 45,50 | Oud-leden gedeputeerde staten/provinciale staten | 27,00 |
| Commissaris van de Koningin | 1,00 | Commissaris van de Koningin | 0,00 |
| | | Herplaatsen/Regelingen | 16,34 |
| Personeel niet in functieboek | 8,40 | Personeel niet in functieboek | 0,00 |
| Totaal overig | 101,30 | | 89,94 |
| Totaal Generaal | 635,40 | | 619,11 |
| Noordelijke Rekenkamer | 7,80 | | 7,75 |

Door de nieuwe organisatieindeling is een directe vergelijking o.b.v. de begroting niet te maken.

# III.1.4 Arbeidskostengerelateerde verplichtingen

In het Besluit begroting en verantwoording is bepaald dat de arbeidskostengerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume een onderdeel van de uiteenzetting over de financiële positie in de jaarrekening zijn. Wij beschrijven het verloop van deze verplichtingen ten opzichte van de begroting.

Premie Interprovinciale ziektekostenregeling (IZR)
Met ingang van 1 januari 2006 is het werkgeversaandeel in de premie IZR vervallen. Daarvoor in de plaats is gekomen vergoeding Ziekte Verzekering Wet (ZVW). De werkelijke lasten in 2008 zijn hiervan € 1.338.400,-- geweest. Deze vergoeding geldt totdat werknemers uit dienst treden.

Vakantiegeld
In de maand mei wordt het vakantiegeld over de afgelopen 12 maanden betaald. Aan het eind van het jaar ontstaat er daardoor een verplichting van 7 maanden vakantiegeld. Het bedrag van de verplichting per 31 december 2008 bedraagt € 1.962.160,--.

Pensioenen/wachtgelden
Er zijn per eind december nog 19 pensioenontvangende ex-leden van gedeputeerde staten. Daarnaast is er een aantal ex-gedeputeerden en ook voormalige leden van provinciale staten die wachtgeld ontvangen of wachtgeld mochten ontvangen, maar in 2008 een (tijdelijk) inkomen hadden. In 2008 zijn de lasten voor pensioenen en wachtgelden voor deze mensen € 571.267,-- geweest.

# III.1.5 Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancieerde topinkomens

Met ingang van 1 maart 2006 is de Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens (WOPT, Staatsblad 2006, 95) van kracht. Deze wet regelt dat elke instelling die overwegend uit publieke middelen is gefinancierd, jaarlijks het belastbaar jaarloon per individuele functionaris met wie zij een arbeidsrelatie heeft op functienaam zal publiceren, indien dit belastbaar jaarloon uitgaat boven dat van de minister (€ 181.000,-- in het jaar 2008). Het voorschrift in de WOPT houdt voor provincies en gemeenten in dat de informatie over topinkomens moet worden opgenomen in de jaarrekening als bedoeld in artikel 201 van de Provinciewet en artikel 197 van de Gemeentewet. De wijziging in artikel I, onderdeel D, strekt ertoe dat deze informatie wordt opgenomen in de toelichting op de programmarekening, die daarvoor een logische plaats is.
Voor de provincie Drenthe geld dat geen functionaris op de loonlijst staat die vermeld moeten worden op basis van de definitie van de WOPT.

# III.1.6 Rapportage verordening dwangsom

## Achtergrond

De Verordening dwangsom bij niet tijdig beslissen door de provincie Drenthe is in werking getreden per 1 juli 2006. Hier treft u de derde rapportage aan. Bijgevoegde tabel geeft een overzicht over de provincie als totaal. Hieruit en uit een daartoe in de ambtelijke organisatie gemaakte analyse komt het volgende beeld naar voren.

## Hoeveelheid geregistreerde ingekomen stukken met risico van dwangsom

Van het in de periode 1 januari tot en met 31 december 2008 totaalaantal geregistreerde ingekomen stukken had 21% het risico van dwangsom in zich. Bij stukken met risico van dwangsom valt bijvoorbeeld te denken aan een aanvraag voor een subsidie of vergunning, een gedoogbesluit, een verzoek tot handhaving, een bezwaarschrift, etc. Het merendeel van het aantal stukken met risico van dwangsom kwam binnen op het gebied van sociaaleconomische ontwikkeling, namelijk 54%.

## Afhandeling stukken met risico van dwangsom

In totaal is het grootste deel (70%) van de afgedane ingekomen stukken met risico van dwangsom tijdig afgehandeld. Voor de organisatie als totaal hadden van de te laat afgedane stukken de meeste een termijnoverschrijding van tussen de 0 en 2 weken. Dit is een gunstige verbetering ten opzichte van 2007: Toen lag het zwaartepunt van termijnoverschrijdingen op meer dan 8 weken (in 2007 31%; dit percentage is in 2008 24%).

## Toelichting op termijnoverschrijdingen

De meeste termijnoverschrijdingen hebben plaatsgevonden op het gebied van sociaal-economische ontwikkeling, namelijk 68% van alle stukken die te laat zijn afgehandeld.
De termijnoverschrijdingen betreffen vrijwel allemaal subsidies. Een belangrijke verklaring hiervoor is dat op het beleidsterrein sociaaleconomische ontwikkeling ook, zoals hiervoor aangegeven, verreweg de meeste stukken met risico van dwangsom zijn binnengekomen. Daarnaast speelde met name een piekbelasting hierbij een rol. Dit speelde vooral wegens de totstandkoming van de sociale, culturele en museale agenda.

## Ingebrekestellingen en dwangsommen

In 2008 zijn 6 ingebrekestellingen ontvangen (in 2007 waren er geen ingebrekestellingen).
De ingebrekestellingen betroffen het beleidsterrein managementondersteuning (4), duurzame ontwikkeling (1) en sociaaleconomische ontwikkeling (1). Eén ingebrekestelling heeft geleid tot betaling van een dwangsom ter hoogte van € 1.000,--. Hierbij ging het om bezwarenprocedures in het kader van de Commissie Personele Aangelegenheden. De 2 overige ingebrekestellingen zijn binnen de termijn van 2 weken bevredigend afgehandeld.

**Rapportage in verband met Verordening dwangsom bij niet tijdig beslissen door de provincie Drenthe over de periode 1 januari 2008 tot en met 31 december 2008 )**

| Productgroep / Stafgroep | | Totaal |
|---|---|---|
| | Totaal aantal geregistreerde ingekomen stukken (inclusief stukken met risico van dwangsom) | 6834 |
| | Aantal geregistreerde ingekomen stukken met risico van dwangsom | 1433 |
| | Aantal geregistreerde afgedane ingekomen stukken met risico van dwangsom | 1061 |
| | Aantal geregistreerde nog openstaande ingekomen stukken met risico van dwangsom | 372 |
| | Aantal stukken met risico van dwangsom dat tijdig is afgehandeld | 746 |
| | Aantal stukken met risico van dwangsom dat te laat is afgehandeld | 315 |
| | % stukken met risico van dwangsom dat tijdig is afgehandeld (Noot 1) | 79 |
| | % stukken met risico van dwangsom dat te laat is afgehandeld (Noot 1) | 21 |
| | Gemiddelde afdoeningstermijn in dagen van afgedane stukken met risico van dwangsom | 63 |
| Overzicht lengte termijnoverschrijding afgedane stukken (in aantallen) | 0 < 2 weken | 97 |
| | 2 < 4 weken | 73 |
| | 4 < 6 weken | 44 |
| | 6 < 8 weken | 24 |
| | > 8 weken | 77 |
| Overzicht lengte termijnoverschrij-ding openstaande stukken (in aantallen) | 0 < 2 weken | 34 |
| | 2 < 4 weken | 12 |
| | 4 < 6 weken | 29 |
| | 6 < 8 weken | 9 |
| | > 8 weken | 108 |
| Overzicht redenen termijnoverschrijding afgedane stukken (in aantallen) | Complexiteit van de aanvraag | 4 |
| | Inschakeling externe adviescommissie/org | 1 |
| | Piekbelasting | 75 |
| | Prioriteitstelling | 0 |
| | Veel overleg nodig | 37 |
| | Vrije toelichting | 5 |
| | Geen reden opgegeven | 193 |
| | Aantal ingebrekestellingen (Noot 2) | 6 |
| | Aantal betaalde dwangsommen | 1 |
| Hoogte betaalde dwangsommen in euro's | | 1000 |

Noot 1 Het betreft hier het % stukken dat tijdig c.q. te laat na de in wet- of regelgeving gestelde termijn is afgehandeld. Het % betreft het gedeelte van het aantal geregistreerde afgedane ingekomen stukken met risico van dwangsom (zie 4e regel).

Noot 2 Een aanvrager van een beschikking kan binnen 6 weken nadat de termijn voor het geven van de beschikking is verstreken en er geen beschikking is gegeven, een schriftelijke ingebrekestelling sturen. De provincie heeft dan nog 2 weken de tijd alsnog een beschikking te geven. Gebeurt dit niet, dan is dwangsom verschuldigd.

# III.1.7 Rapportage Single information single audit (Sisa)

In de Algemene maatregel van bestuur Single information single audit (Sisa) geeft het rijk aan dat van een aantal regelingen, waarvoor gemeenten en provincies van het rijk gelden ontvangen, verantwoording moet worden afgelegd in de jaarstukken. Eerdere jaren werden voor deze regelingen afzonderlijke verantwoordingen opgesteld met daarbij ook een afzonderlijke accountantsverklaring. Vanaf 2006 is dit teruggebracht tot één verantwoording in de jaarrekening en is er één controlemoment. Gold voor 2006 nog dat er 5 regelingen via Sisa moesten worden verantwoord aan het rijk, in 2007 waren dat 15 regelingen en in 2008 worden in totaal 12 regelingen verantwoord via deze rapportage.

Het rijk beoogt hiermee de administratieve lasten te verlagen. Vooralsnog lijkt hiervan nog geen sprake te zijn. Nog steeds dienen vrijwel dezelfde gegevens bijgehouden te worden en kunnen verantwoordingen niet meer geleidelijk ingestuurd worden. Tevens is nu nog meer sprake van een piekbelasting, omdat nu tijdens de controle van de jaarstukken ook de controle van de regelingen meegenomen wordt. Hierdoor zijn de werkzaamheden van de interne controle verder toegenomen.

Het opgenomen overzicht is het door het rijk voorgeschreven overzicht voor de 12 regelingen, waarvoor 2008 Sisa van toepassing is. De verantwoorde bedragen zijn gebaseerd op het kasstelsel, met uitzondering van de infrastructuurprojecten van de brede doeluitkering (BDU). Bij deze projecten is als verantwoordingscriterium gehanteerd dat de projecten gerealiseerd zijn en tevens afgerekend zijn met de provincie Drenthe.

Bij het Investeringsbudget stedelijke vernieuwing (ISV) zijn de aan de gemeenten doorbetaalde bedragen opgenomen; deze zullen in 2009 worden afgerekend met het rijk.

In IPO-verband is in 2008 nader uitgewerkt hoe provincies Sisa gaan invoeren over de verantwoording tussen gemeenten en provincies per verantwoordingsjaar 2008. In 2007 hoefden de betrokken gemeenten alleen de regeling ISV in hun jaarstukken 2007 ten behoeve van de provincie op te nemen. In 2008 verantwoorden de gemeenten zich aan de provincie voor 8 regelingen. De verwachting is dat voor 2009 het aantal regelingen om op deze wijze te verantwoorden nog groter wordt.

| Departement | Nummer | Specifieke uitkering (1) | Juridische grondslag (2) | Ontvanger (C) | Indicatoren (3) | Toelichting per indicator (A) | Frequentie (jaarrekening) (B) | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| OCW | 10A | Geldstroom Beeldende Kunst en Vormgeving 2005-2008 (GBKV) | Bekostigingsbesluit cultuuruitingen art 41 en 45 Ministeriële Regeling uitkeringen cultuurbereik 2005-2008 | Provincies | GBKV: autonome bijdragen provincies incl. bijdragen in samenwerking met gemeenten | In euro's (het totaal van: het door de provincie zelf bestede bedrag en het bedrag dat provincies samen met gemeenten hebben besteed) | Jaarlijks | |
| | | | | | GBKV: correctie over autonome bijdragen provincies incl. bijdragen in samenwerking met gemeenten voorgaand jaar | In euro's | Jaarlijks | |
| | | | | | GBKV onbestede middelen van ontvangen rijksmiddelen t/m 2008. | In euro's | 2008 | |
| OCW | 11A | Actieplan Cultuurbereik 2005-2008 (APCB) | Bekostigingsbesluit cultuuruitingen art 41 en 45 Ministeriële Regeling uitkeringen cultuurbereik 2005-2008. | Provincies en gemeenten | APCB: eigen matchingsbijdrage gemeente/provincie | In euro's | Jaarlijks | |
| | | | | | APCB: correcties over eigen bijdrage gemeente/provincie voorgaand jaar | In euro's | Jaarlijks | |
| | | | | | APCB: onbestede middelen van ontvangen rijksmiddelen | In euro's | 2008 | |
| OCW | 12 | Versterking cultuureducatie in het primair onderwijs 2005-2007 (CPO) | Bekostigingsbesluit cultuuruitingen art 41 en 45 Ministeriële Regeling uitkeringen cultuurbereik 2005-2008. | Gemeenten en provincies | CPO: onbestede middelen van ontvangen rijksmiddelen t/m jaar t | In euro's | 2008 | |
| OCW | 17A | Uitkering Marsrouteplannen (Bibliotheken). Vernieuwingsimpulsmiddelen | Wet op het Specifiek Cultuurbeleid Bekostigingsbesluit cultuuruitingen | Gemeenten en provincies (rechtstreekse ontvangers) | Besteed bedrag jaar t | In euro's | Jaarlijks | |

| | Afspraak (4) | Realisatie (5) | Beginstand jaar t (6) | Beschikking Rijk (7) | Overige ontvangsten (8) | Besteed t.l.v. rijks-middelen (9) | Besteed t.l.v. provinciale/Wgr middelen (10) | Overige besteding (11) | Te verekenen met het Rijk (12) | Te verrekenen met de Provincie / Wgr (13) | Overige (14) | Toelichting afwij-king (15) | Aard Controle (16) |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | | | | € 1.686.926 | | | | | R |
| | | | | | | | | | | | € 0 | | R |
| | | | | | | | | | € 215.355 | | | | R |
| | | | | | | | | € 431.092 | | | | | R |
| | | | | | | | | | | | € 0 | | R |
| | | | | | | | | | € 157.882 | | | | R |
| | | | | | | | | | € 2.389 | | | | R |
| | | | | | | € 651.446 | | | | | | | R |

| Departement | Nummer | Specifieke uitkering (1) | Juridische grondslag (2) | Ontvanger (C) | Indicatoren (3) | Toelichting per indicator (A) | Frequentie (jaarrekening) (B) | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| VROM | 22A | Bodemsanering | Wet bodembescherming (Wbb) Besluit financiële bepalingen bodemsanering, Regeling financiële bepalingen bodemsanering; | Provincies en gemeenten | Besteed bedrag Wbb | In euro's | Jaarlijks | |
| | | | | | Besteed bedrag FES | In euro's | Jaarlijks | |
| | | | | | Aantal saneringen (inclusief SEB) | In aantallen | Na afloop van de programmaperiode | |
| | | | | | Aantal bodemonderzoeken (inclusief SEB) | In aantallen | Na afloop van de programmaperiode | |
| | | | | | Aantal m2 gesaneerd oppervlak (inclusief SEB) | In m² | Na afloop van de programmaperiode | |
| | | | | | Aantal m3 gesaneerde grond (inclusief SEB) | In m3 | Na afloop van de programmaperiode | |
| | | | | | Aantal m3 gesaneerd verontreinigd grondwater (inclusief SEB) | In m3 | Na afloop van de programmaperiode | |
| VROM | 23A | Externe veiligheid | Subsidieregeling programmafinancieringen Externe Veiligheid (EV)-beleid en andere overheden 2006-2010 | Provincies | % budget t.b.v. in dienst nemen vast personeel EV. | In % | Jaarlijks | |
| | | | | | Besteed bedrag t.l.v. EV | In euro's | Jaarlijks | |
| VROM | 32 | RijksCofinancieringsregeling INTERREG | Wet Ruimtelijke Ordening Besluit Ruimtelijke Ordening | Gemeenten, provincies en regionaal openbare lichamen. | Besteed bedrag per activteit | | | |
| | | | | Innovatie Voresight planning | | In euro's | Jaarlijks | |
| WWI | 37A | Besluit Locatiegebonden Subsidies 2005 | Woningwet | Stadsregio's en provincies | Besteed bedrag in jaar t | In euro's | Jaarlijks | |
| | | | | | Besteed bedrag tot en met jaar t-1 | In euro's | 2008 | |
| WWI | 43D | Investering stedelijke vernieuwing (ISV) | Wet Stedelijke Vernieuwing | Provincies (rechtstreekse ontvanger) | Eindsaldo ISV (na afloop periode II) | In euro's | 2010 | |
| | | | | | Totaal investeringsbedrag ISV II, verdeeld over niet-rechtstreekse gemeenten | In euro's | Jaarlijks | |

| | Afspraak (4) | Realisatie (5) | Beginstand jaar t (6) | Beschikking Rijk (7) | Overige ontvangsten (8) | Besteed t.l.v. rijks-middelen (9) | Besteed t.l.v. provinciale/Wgr middelen (10) | Overige besteding (11) | Te verekenen met het Rijk (12) | Te verrekenen met de Provincie / Wgr (13) | Overige (14) | Toelichting afwij-king (15) | Aard Controle (16) |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | | € 2.561.508 | | | | | | | R |
| | | | | | | € 0 | | | | | | | R |
| | | 0 | | | | | | | | | | | D1 |
| | | 0 | | | | | | | | | | | D1 |
| | | 0 | | | | | | | | | | | D1 |
| | | 0 | | | | | | | | | | | D1 |
| | | 0 | | | | | | | | | | | D1 |
| | | 73,87% | | | | | | | | | | | D2 |
| | | | | | | € 357.728 | | | | | | | R |
| | | | | | | | | | | | | | |
| | | | | | | € 139 | | | | | | | R |
| | | | | | | € 407.190 | | | | | | | R |
| | | | | | | € 404.185 | | | | | | | R |
| | | | | | | | | | € 0 | | | | R |
| | | | | | | | | | | | € 2.235.314 | | R |

| Departement | Nummer | Specifieke uitkering (1) | Juridische grondslag (2) | Ontvanger (C) | Indicatoren (3) | Toelichting per indicator (A) | Frequentie (jaarrekening) (B) | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| VenW | 49A | Brede doeluitkering verkeer en vervoer | Wet BDU Verkeer en Vervoer, art 10 | Provincies en Wgrplus-regio's | Eindsaldo/-reservering vorig jaar | In euro's | Jaarlijks | |
| | | | | | Toegerekende rente | In euro's | Jaarlijks | |
| | | | | | Ontvangen BDU-bijdrage VenW | In euro's | Jaarlijks | |
| | | | | | Terugbetaling door derden vanuit BDU-bijdrage verstrekte middelen | In euro's | Jaarlijks | |
| | | | | | Bestedingen | In euro's | Jaarlijks | |
| | | | | | Correctie over beste-dingen voorgaand jaar | In euro's | Jaarlijks | |
| | | | | | Eindsaldo/-reservering lopend jaar | In euro's | Jaarlijks | |
| | | | | | Individuele bestedingen die meer dan 20% van totaal ontvangen BDU bedragen | In euro's | Jaarlijks | |

| | Afspraak (4) | Realisatie (5) | Beginstand jaar t (6) | Beschikking Rijk (7) | Overige ontvangsten (8) | Besteed t.l.v. rijks-middelen (9) | Besteed t.l.v. provinciale/Wgr middelen (10) | Overige besteding (11) | Te verekenen met het Rijk (12) | Te verrekenen met de Provincie / Wgr (13) | Overige (14) | Toelichting afwij-king (15) | Aard Controle (16) |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | € 25.239.537 | | | | | | | | | | R |
| | | | | | € 1.009.581 | | | | | | | | R |
| | | | | € 32.912.000 | | | | | | | | | R |
| | | | | | € 68.058 | | | | | | | | R |
| | | | | | | € 24.457.243 | | | | | | | R |
| | | | | | | | | | | | € 477.118 | | R |
| | | | | | | | | | | | € 34.294.815 | | R |
| | | | | | | € 15.460.157 | | | | | | | R |

| Departement | Nummer | Specifieke uitkering (1) | Juridische grondslag (2) | Ontvanger (C) | Indicatoren (3) | Toelichting per indicator (A) | Frequentie (jaarrekening) (B) | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| JenG | 79 | Doeluitkering jeugd-zorg (Bureau Jeugd-zorg + Zorgkosten Jeugdzorg) | Wet op de jeugdzorg (artikel 37) Tijdelijk besluit uitkeringen jeugdzorg | Provincies en stadsre-gio's | (v) Onder toezichtstelling (OTS) , 1 jaar | Aantallen | Jaarlijks | |
| | | | Regeling bekostiging jeugdzorg | | (OTS) overig | Aantallen | Jaarlijks | |
| | | | | | Voorlopige voogdij | Aantallen | Jaarlijks | |
| | | | | | Voogdij | Aantallen | Jaarlijks | |
| | | | | | Jeugdreclassering | Aantallen | Jaarlijks | |
| | | | | | Samenloop | Aantallen | Jaarlijks | |
| | | | | | Individuele Traject Begeleiding (ITB) harde kern | Aantallen | Jaarlijks | |
| | | | | | ITB Criem | Aantallen | Jaarlijks | |
| | | | | | Scholing- en trainings-programma's (STP) | Aantallen | Jaarlijks | |
| | | | | | Besteed bedrag aan stichting, die een bureau jeugdzorg in stand houdt -deel justitietaken | In euro's | Jaarlijks | |
| | | | | | Besteed bedrag aan stichting, die een bureau jeugdzorg in stand houdt - deel taken bureau jeugdzorg en subsidie bureau jeugdzorg | In euro's | Jaarlijks | |
| | | | | | Besteed bedrag aan zorgaanbod | In euro's | Jaarlijks | |
| | | | | | Aantal aanmeldingen aan het LBIO jaar t-2 door bureau jeugdzorg | In aantallen | Jaarlijks | |
| | | | | | Aantal afmeldingen aan het LBIO jaar t-2 door bureau jeugdzorg | In aantallen | Jaarlijks | |
| | | | | | Omvang egalisatiere-serve jeugdzorg per 31 december jaar t | In euro's | Jaarlijks | |
| JenG | 80 | Rijkssubsidie-regeling jeugdzorg (experimenten jeugdzorg) | Wet op de jeugdzorg (art. 38) Rijkssubsidie-regeling jeugdzorg | Provincies en stads-regio's | Besteed bedrag tot en met jaar t-1 | In euro's | 2008 | |
| | | | | | Gemiddelde bezettings-graad | In % | Jaarlijks | |

| | Afspraak (4) | Realisatie (5) | Beginstand jaar t (6) | Beschikking Rijk (7) | Overige ontvangsten (8) | Besteed t.l.v. rijks-middelen (9) | Besteed t.l.v. provinciale/Wgr middelen (10) | Overige besteding (11) | Te verekenen met het Rijk (12) | Te verrekenen met de Provincie / Wgr (13) | Overige (14) | Toelichting afwij-king (15) | Aard Controle (16) |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | 118 | | | | | | | | | | | D1 |
| | | 210 | | | | | | | | | | | D1 |
| | | 1 | | | | | | | | | | | D1 |
| | | 90 | | | | | | | | | | | D1 |
| | | 200 | | | | | | | | | | | D1 |
| | | 30 | | | | | | | | | | | D1 |
| | | 6 | | | | | | | | | | | D1 |
| | | 9 | | | | | | | | | | | D1 |
| | | 0 | | | | | | | | | | | D1 |
| | | | | | | € 3.702.596 | | | | | | | R |
| | | | | | | € 6.919.846 | | | | | | | R |
| | | | | | | € 21.467.385 | | | | | | | R |
| | | 209 | | | | | | | | | | | D2 |
| | | 150 | | | | | | | | | | | D2 |
| | | | | | | | | | | | € 1.175.590 | | R |
| | | | | | | € 551.025 | | | | | | | R |
| | | 84,00% | | | | | | | | | | | D2 |

# III.1.8 Portefeuilleverdeling GS-Leden

Commissaris van de Koningin

- Algemene coördinatie en externe betrekkingen
- Communicatie
- Burgemeestersaangelegenheden
- Algemeen toezicht gemeenten
- Openbare orde en veiligheid
- Algemene aangelegenheden Provinciewet en Gemeentewet
- Algemene juridische aangelegenheden
- Kieswet
- Ombudsfunctie

J.M. Imhof
Directeur-secretaris

A. Haarsma
(PvdA)

- Waarnemend Commissaris van de Koningin
- Ruimtelijke ontwikkeling
- Wonen en wijkontwikkeling
- Zorg (jeugd), welzijn, onderwijs en sport

*Integraal*
- Regio Groningen - Assen

*Regionaal*
- Drenthe Noordwest

T. Klip-Martin
(VVD)

- Bodem, lucht en milieu
- Klimaat en energie
- Water en waterschappen
- Cultuur (bibliotheek, archief en musea)
- Personeel & Organisatie
- DB-IPO

*Integraal*
- Duurzaam Drenthe

*Regionaal*
- Drenthe Zuidwest (incl. afstemming Overijssel)

J.G. Vlietstra (PvdA)

- EZ / arbeidsmarkt
- Financiën
- Mediabeleid
- DB-SNN

H. Baas
(ChristenUnie)

- Informatisering en automatisering
- Facilitaire zaken
- Verbouwing / revitalisering provinciehuis
- Handhaving

*Integraal*
- Project burger en provincie (incl. relaties "Regionaal")
- Bestuurlijke verhoudingen

R.W. Munniksma
(PvdA)

- Vitaal platteland, landbouw en landinrichting
- Natuur en landschap
- Recreatie en toerisme
- Cultuur (m.u.v. bibliotheek, archief en musea)

*Integraal*
- Veenkoloniën en Drents Plateau

*Regionaal*
- Drenthe Zuidoost (incl. afstemming Overijssel)

J.H. Bats
(VVD)

- Verkeer en Vervoer
- Openbaar vervoer
- Wegen en Kanalen
- DB-SNN

*Integraal*
- Europa, NOA en internationale betrekkingen

# III.1.9 Zetelverdeling

| Zetelverdeling provinciale staten Drenthe | |
|---|---|
| PvdA | 13 |
| CDA | 10 |
| VVD | 8 |
| SP | 5 |
| ChristenUnie | 3 |
| GroenLinks | 2 |

| Zetelverdeling college van gedeputeerde staten | |
|---|---|
| PvdA | 3 |
| VVD | 2 |
| ChristenUnie | 1 |

# III.1.10 Afkortingenwijzer

| | |
|---|---|
| AB | algemeen bestuur |
| ASV | Algemene subsidieverordening |
| AvA | algemene vergadering van aandeelhouders |
| Awb | Algemene wet bestuursrecht |
| BANN | Bestuursacademie Noord-Nederland |
| BBV | Besluit begroting en verantwoording |
| BDU | brede doeluitkering |
| BIELLS | bodeminformatie essentieel voor landelijke en lokale sturing |
| BKV | beeldende kunst en vormgeving |
| BNG | Bank Nederlandse Gemeenten |
| BOAG | brede overleg- en adviesgroep |
| BOS | buurt, onderwijs en sport |
| BRTN | Beleidsvisie recreatietoervaart Nederland |
| BTO | bedrijfstakgericht opleiden |
| BZK | Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Ministerie van |
| CBK | Centrum Beeldende Kunst |
| CBM | Centraal Bureau Motorrijtuigenbelasting |
| CBS | Centraal Bureau voor de Statistiek |
| CHW | cultuurhistorische waardenkaart |
| CKA | Cultureel Kwartier Assen |
| CROW | Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw en de verkeerstechniek |
| CvdK | Commissaris van de Koningin |
| CBB | collectief vraagafhankelijk vervoer |
| CPO | collectief particulier opdrachtgeverschap |
| CWZ | cultuur, welzijn en zorg |
| DB | dagelijks bestuur |
| DBL | Drentse Bedrijfslokaties, Stichting |
| DLG | Dienst Landelijk Gebied |
| DURP | digitale uitwisseling ruimtelijke plannen |
| ECB | Europese Centrale Bank |
| EHK | essentiële herkenbaarheidskenmerken |
| EHS | ecologische hoofdstructuur |
| EMMS | energie- en milieumanagementsysteem |
| EZ | Economische Zaken, Ministerie van |
| FBE | faunabeheereenheid |
| FFW | Flora- en Faunawet |
| GAE | Groningen Airport Eelde |
| GBT | Gemeentelijk Beleidsteam |
| GGOR | gewenst grond- en oppervlaktewaterregiem |
| GS | gedeputeerde staten |
| GWW | Grondwaterwet |
| HR | human resource |
| IAD | Innovatief Actieprogramma Drenthe 2008-2010 |
| IGGD | Integraal groen gebiedsplan Drenthe |
| ILG | Investeringsbudget landelijk gebied |
| IPPC | Integrated Pollution Prevention and Control |

| | |
|---|---|
| IPO | Interprovinciaal Overleg |
| ISP | Integraal structuurplan |
| ISV | Investeringsbudget stedelijke vernieuwing |
| iWSR | instrumentarium Watersysteemrapportage |
| IWV | Interprovinciaal Werkgeversverband |
| IZR | Interprovinciale ziektekostenregeling |
| KIK | Kunstenaarsinitiatief in Kolderveen |
| KO | Koninklijke onderscheidingen |
| KRW | Kaderrichtlijn Water |
| LGR | landelijk grondwaterregister |
| LMA | Landelijk Meldpunt Afvalstoffen |
| LNV | Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Ministerie van |
| MEP | Meerjarenexploitatieprogramma |
| m.e.r. | milieu-effectrapportage |
| MFD | Milieufederatie Drenthe |
| MFD | multifunctioneel dienstencentrum |
| MIRT | Meerjarenprogramma infrastructuur ruimte en transport |
| MOD | Multidisciplinaire Oefenstaf Drenthe |
| MOP | Meerjarenontwikkelingsprogramma |
| MOP | meerjarenonderhoudsplan |
| MRB | motorrijtuigenbelasting |
| MUP-VV | Meerjarenuitvoeringsprogramma verkeer en vervoer |
| NaVoS | nazorg voormalige stortplaatsen |
| NBW | Nationaal Bestuursakkoord Water |
| NBW | Natuurbeschermingswet |
| NME | natuur- en milieueducatie |
| NMP | Nationaal Milieubeleidsplan |
| NNBT | Noord-Nederlands Bureau voor Toerisme |
| NNGB | Nederlandse norm gezond bewegen |
| NOA | Noordelijke ontwikkelingsas |
| NOM | Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij |
| NRK | Noordelijke Rekenkamer |
| NSW | Natuurschoonwet |
| NUP | Nationaal uitvoeringsprogramma |
| NVD | netwerk veilig Drenthe |
| NWW | niet-werkende werkzoekenden |
| OCW | Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Ministerie van |
| OKI | onderwijs en kennisinfrastructuur |
| OOV | openbare orde en veiligheid |
| ov | openbaar vervoer |
| OZB | onroerendezaakbelasting |
| PCC | Provinciaal Coördinatiecentrum |
| pMJP | provinciaal Meerjarenprogramma |
| POP | Provinciaal omgevingsplan |
| POV | Provinciale omgevingsverordening |
| PPM | Programma- en Projectmanagement |
| PS | provinciale staten |
| PUP | Provinciaal uitvoeringsprogramma |
| PUVV | Provinciaal uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer |
| PvA | plan van aanpak |

| | |
|---|---|
| PvE | programma van eisen |
| PVVP | Provinciaal verkeers- en vervoersplan |
| RAO | regionaal ambtelijk overleg |
| RBO | regionaal bestuurlijk overleg |
| Regis | regionaal geohydrologisch informatiesysteem |
| ROT | Regionaal Operationeel Team |
| RPC | Rijksplanologische Commissie |
| RPCP | Regionaal Patiënten Consumenten Platform |
| RSP | Regiospecifiek Pakket |
| Ruddo | Regeling uitzettingen en deriviaten decentrale overheden |
| RvC | Raad van Commissarissen |
| RVT | Raad van Toezicht |
| SAN | Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer |
| SHN | Samenwerking Handhaving Drenthe |
| SIA | Sámen Sterker in Actie! |
| Sisa | Single information single audit |
| SLB | Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging |
| smb | strategische milieubeoordeling |
| SN | Subsidieregeling natuurbeheer |
| SNN | Samenwerkingsverband Noord-Nederland |
| SOL | Subsidieverordening onderhoud landschapselementen |
| SOM | stedelijke ontwikkeling en mobiliteit |
| STADO | stads- en dorpsvernieuwing, Wet op de |
| SZW | Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Ministerie van |
| TJS | Tienjarenscenario |
| UILN-N | Uitvoeringsprogramma Innovatieve Landbouw Noord-Nederland |
| UvW | Unie van Waterschappen |
| VDG | Vereniging Drentse Gemeenten |
| VES | versterking economische structuur |
| VHR | Vogel- en Habitatrichtlijn |
| VIEP | Versnelde Inrichting Eelder- en Peizerdiepsysteem |
| Vigeb | verbindingsoefening gemeenten en provincies |
| VINEX | Vierde nota op de ruimtelijke ordening extra |
| VRD | Veiligheidsregio Drenthe |
| VROM | Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, Ministerie van |
| VSV | voortijdig schoolverlaten |
| VTB | vliegende teambrigade |
| VVBD | Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe |
| VW | Verkeer en Waterstaat, Ministerie van |
| VWS | Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Ministerie van |
| WABO | Wet algemene bepalingen omgevingsrecht |
| Wav | Wet ammoniak en veehouderij |
| WBB | Wet bodembescherming |
| Wet fido | Wet financiering decentrale overheden |
| WGR | Wet gemeenschappelijke regelingen |
| WiDD | Welkom in Digitaal Drenthe |
| WILG | Wet inrichting landelijk gebied |
| WKO | warmte-/koudeopslag |
| Wm | Wet milieubeheer |
| WMD | Waterleidingmaatschappij Drenthe |

| | |
|---|---|
| WMO | Wet maatschappelijke ondersteuning |
| WOK | werk, onderwijs en kennisinfrastructuur |
| WOPT | Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens |
| Wro | Wet op de ruimtelijke ordening |
| WVO | Wet verontreiniging oppervlaktewateren |
| WWI | Wet werk en inkomen |
| WWZ | wonen, welzijn en zorg |
| ZVW | Ziekte Verzekering Wet |
| ZZL | Zuiderzeelijn |

# III.2 Accountantsverklaring

PRICEWATERHOUSECOOPERS

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Zuiderzeelaan 53
8017 JV Zwolle
Postbus 513
8000 AM Zwolle
Telefoon (038) 427 27 27
Fax (038) 427 27 28
www.pwc.com/nl

Aan Provinciale Staten van
provincie Drenthe

## Accountantsverklaring

### Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de jaarrekening 2008 van provincie Drenthe, bestaande uit de balans per 31 december 2008 en de programmarekening over 2008 met de toelichtingen, gecontroleerd.

*Verantwoordelijkheid van het college van Gedeputeerde Staten*
Het college van Gedeputeerde Staten van provincie Drenthe is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten. Deze verantwoordelijkheid houdt onder meer in dat de jaarrekening zowel de baten en lasten als de activa en passiva getrouw dient weer te geven en dat de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen. Rechtmatige totstandkoming betekent in overeenstemming met de begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen waaronder gemeentelijke verordeningen. Deze verantwoordelijkheid omvat onder meer: het ontwerpen, invoeren en in stand houden van een intern beheersingssysteem relevant voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van zowel de baten en lasten als de activa en passiva, zodanig dat deze geen afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten bevat en voor de naleving van de relevante wet- en regelgeving, het kiezen en toepassen van aanvaardbare grondslagen voor financiële verslaggeving en het maken van schattingen die onder de gegeven omstandigheden redelijk zijn.

*Verantwoordelijkheid van de accountant*
Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle, als bedoeld in artikel 217, tweede lid van de Provinciewet. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder het Besluit accountantscontrole provincies en gemeenten en het door Provinciale Staten vastgestelde controleprotocol. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De keuze van de uit te voeren werkzaamheden is afhankelijk van de professionele oordeelsvorming van de accountant, waaronder begrepen zijn beoordeling van de risico's van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

PricewaterhouseCoopers is de handelsnaam van onder meer de volgende vennootschappen: PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. (KvK 34180285), PricewaterhouseCoopers Belastingadviseurs N.V. (KvK 34180284), PricewaterhouseCoopers Advisory N.V. (KvK 34180287) en PricewaterhouseCoopers B.V. (KvK 34180289). Op diensten verleend door deze vennootschappen zijn Algemene Voorwaarden van toepassing, waarin onder meer aansprakelijkheidsvoorwaarden zijn opgenomen. Deze Algemene Voorwaarden zijn gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel te Amsterdam en ook in te zien op www.pwc.com/nl.

PRICEWATERHOUSECOOPERS

In die beoordeling neemt de accountant in aanmerking het voor het opmaken en getrouw weergeven in de jaarrekening van zowel de baten en lasten als de activa en passiva, alsmede het voor de naleving van de wet- en regelgeving relevante interne beheersingssysteem, teneinde een verantwoorde keuze te kunnen maken van de controlewerkzaamheden die onder de gegeven omstandigheden adequaat zijn, maar die niet tot doel hebben een oordeel te geven over de effectiviteit van het interne beheersingssysteem van de provincie. Tevens omvat een controle onder meer een evaluatie van de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving, van de redelijkheid van schattingen die het college van Gedeputeerde Staten van provincie Drenthe heeft gemaakt, en een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.
De bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten. Deze goedkeuringstolerantie is door Provinciale Staten in het controleprotocol d.d. 12 november 2008 vastgesteld.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

*Oordeel*
Naar ons oordeel geeft de jaarrekening van provincie Drenthe een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2008 als van de activa en passiva per 31 december 2008 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten.

Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen in overeenstemming met de begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen waaronder provinciale verordeningen.

**Verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften en/of voorschriften van regelgevende instanties**

Op grond van de wettelijke verplichting ingevolge artikel 217 lid 3 onder de Provinciewet melden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening.

Zwolle, 7 april 2009
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel ondertekend door H. Boshove RA

(2)

# III.3 Bestemming van het resultaat

Het resultaat over 2008, na verwerking van de begrote mutaties met reserves, bedraagt € 21.233.000,--. Van dit resultaat stellen wij u voor aan de reserves toe te voegen een bedrag van € 13.606.000,--. Het betreft hier een saldo van toevoegingen en onttrekkingen die afwijken van de begrote toevoegingen en onttrekkingen van reserves. Deze afwijkingen worden veroorzaakt door lagere kosten en of hogere opbrengsten van budgetten die aan deze reserves zijn gekoppeld. Het totaal bedrag dat voorgesteld wordt aan de reserves toe te voegen kan als volgt worden gespecificeerd:

| Mutaties reserves | Begroting | Realisatie | | Verschil |
|---|---|---|---|---|
| Bijdrage aan reserve grondwaterheffing | 0 | 476.000 | N | -476.000 |
| Bijdrage aan reserve monitoring voorm. stortplaatsen | 0 | 555.000 | N | -555.000 |
| Bijdrage aan reserve versterking economisch structuur | 9.500.000 | 8.403.000 | V | 1.097.000 |
| Bijdrage aan Reserve stimuleringsfonds Drentse projecten | 16.364.000 | 25.895.000 | N | -9.531.000 |
| Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG | 3.474.000 | 3.453.000 | V | 21.000 |
| Bijdrage aan Reserve tbv de in te stellen voorziening pensioenen gedeputeerden | 704.000 | 1.290.000 | N | -585.000 |
| Bijdrage van reserve grondwaterheffing | 230.000 | 247.000 | V | 17.000 |
| Bijdrage van reserve ontgrondingenheffing | 11.000 | -77.000 | N | -88.000 |
| Bijdrage van reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt | 2.182.000 | 364.000 | N | -1.818.000 |
| Bijdrage van reserve Investeringen verkeer en vervoer | 370.000 | 376.000 | V | 6.000 |
| Bijdrage van reserve nationaal Milieubeleidsplan | -422.000 | -413.000 | N | -9.000 |
| Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | 9.736.000 | 8.596.000 | N | -1.141.000 |
| Bijdrage van Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | 2.000.000 | 1.456.000 | N | -544.000 |
| | | | | -13.606.000 |

Na verwerking van de voorgestelde mutaties die niet begroot zijn resteert een voordeel van € 7.627.000,--, dat opgebouwd is op basis van de onderstaande voor- en nadelen.

| Omschrijving | | |
|---|---|---|
| Prioriteit 2.01 Kansen voor jeugd en gezin | V | 262.500 |
| Zuidoost-Drentse vaarwegen | V | 350.598 |
| Stads- en dorpsvernieuwing / ISV | V | 427.275 |
| Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | V | 342.452 |
| Bijdragen in kader Actieprogramma ICT | V | 147.605 |
| Prioriteit 5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | V | 713.477 |
| Prioriteit 5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving | V | 207.655 |
| Rente van belegd kasgeld | V | 1.179.759 |
| Rentetoevoeging aan middelen BDU overig | N | -516.669 |
| Rente toevoeging Voorziening BDU openbaar vervoer | N | -407.154 |
| Stelpost nettering algemene uitkering | V | 516.560 |
| Uitkering uit het Provinciefonds | V | 377.278 |
| Prioriteit 6.01 Organisatieontwikkeling | V | 1.934.385 |
| Prioriteit 6.04 Proceskosten | V | 479.366 |
| Overige kleinere verschillen | V | 1.612.129 |
| Totaal | V | 7.627.217 |

Van dit resultaat stellen wij u voor een bedrag van € 4.895.981,-- in te zetten voor de hierna genoemde zaken in 2009.

| Omschrijving | |
|---|---|
| Kennisontwikkeling | 333.806 |
| Arbozaken en Meubilair | 100.000 |
| Betrokkenheid provinciaal beleid | 108.000 |
| Kansen voor de Zuidas | 25.000 |
| Proceskosten ontwerpopgaven Leek-Roden | 100.000 |
| Integraal Internetplatform Drenthe | 300.000 |
| Inpassing veranderende EU en nationale wetgeving | 200.000 |
| Stads- en dorpsvernieuwing / ISV | 427.275 |
| Onderhoud aan Hoogeveensche Vaart en Oeverproject te Coevorden | 346.000 |
| Projecten klimaat en energiebeleid | 713.400 |
| Organisatieontwikkeling | 1.900.000 |
| Controle kosten accountant | 80.000 |
| Kansen voor jeugd en gezin | 262.500 |
| Totaal | 4.895.981 |
| | |

Van het geheel vrij besteedbaar resultaat van € 2.731.000,-- dat nu nog resteert stellen wij voor dit toe te voegen aan de Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten.

Resumerend stellen wij u voor:
- een bedrag van € 13.606.000,-- per saldo toe te voegen aan diverse reserves;
- een bedrag van € 4.895.981,-- te bestemmen voor overheveling van budgetten;
- een bedrag van € 2.731.000,-- toe te voegen aan de Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten.

provincie Drenthe

# *Staten*stuk 2009-387

## Voorjaarsnota 2009

Voorgestelde behandeling:
- Statencommissie Omgevingsbeleid op 17 juni 2009
- Statencommissie Cultuur en Welzijn op 17 juni 2009
- Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie op 24 juni 2009
- provinciale staten op 1 juli 2009
- fatale beslisdatum: 2 juli 2009

Behandeld door mevrouw J.C.B. Schuten, telefoonnummer (0592) 36 55 87, e-mail j.schuten@drenthe.nl
Portefeuillehouder: mevrouw J.G. Vlietstra

## Inleiding

Voor u ligt de Voorjaarsnota 2009. In deze Voorjaarsnota schetsen wij in het eerste hoofdstuk het financieel perspectief van de provincie Drenthe anno mei 2009. Dit financieel perspectief is door een aantal grote onzekerheden omgeven. Zo is nog niet duidelijk wat het advies van de Raad voor de financiële verhoudingen (Rfv) inzake de omvang en de verdeling van de algemene uitkering uit het Provinciefonds voor Drenthe betekent. In deze Voorjaarsnota treft u het op dit moment meest waarschijnlijke scenario aan. In de Nota van Aanbieding bij de Begroting 2010 worden nadere kaders gesteld aan de hand van de sinds de Voorjaarsnota 2009 bekend geworden (financiële) feiten. Vervolgens gaan wij in hoofdstuk 2 in op de versnellingsagenda om de gevolgen van de economische crisis te bestrijden. Daarnaast doen wij in dit hoofdstuk een voorstel om tot een kwaliteitsimpuls voor de organisatie te komen.

Omdat wij ons halverwege onze collegeperiode bevinden, bevat deze Voorjaarsnota naast de gebruikelijke beleidsintensiveringen en -extensiveringen voor alle programma's een zogenaamde *midterm review*. Hierin maken wij op prioriteitsniveau inzichtelijk wat de voortgang van de desbetreffende prioriteit is. Door middel van een 'stoplichtensystematiek' wordt de voortgang per prioriteit aangeduid. Tot slot worden per programma de intensiveringen en extensiveringen toegelicht.

## Advies

1. De Voorjaarsnota 2009 vaststellen en daarmee het beleidsinhoudelijke kader te stellen voor de Begroting 2010.
2. Instemmen met de 3e wijziging van de Begroting 2009 en de mutaties voortvloeiend uit de Algemene Beschouwingen verwerken in de Begroting 2010 (inclusief meerjarenbegroting).

*Financieel kader*

3. Oormerken van "vrije ruimte" voor nieuw Collegeprogramma in 2012 en 2013 ten bedrage van € 9,7 miljoen.
4. Uitgaande van een verkoop van de aandelen Essent, instemmen met het instellen van een Reserve opbrengsten aandelenverkoop en daarin de boekwinst van de 'eerste tranche' van de verkoop van de Essent-aandelen te storten.
5. Uitgaande van een verkoop van de aandelen Essent, instemmen met het instellen van een RSP-reserve. De gelabelde RSP-gelden van ongeveer € 30 miljoen vanuit het Stimuleringsfonds Drentse projecten storten in de RSP-reserve. De RSP-reserve voor het overige voeden vanuit de toegerekende rente aan de Reserve opbrengsten aandelenverkoop.

*Stimuleringsfonds Drentse projecten*

6. Uit Stimuleringsfonds lichten van de bijdragen aan de projecten "Kennis Werkt", "Klimaat en Energie", "landbouw structuurversterking" en "toerisme structuurversterking" en deze ten laste brengen van de exploitatie met ingang van 2010.
7. De overige reeds door uw staten geautoriseerde kortlopende projecten ten laste brengen van het Stimuleringsfonds binnen de nog beschikbare middelen.
8. De kosten van de reeds gepresenteerde projecten in het kader van de versnellingsagenda dekken door een bijdrage uit het Stimuleringsfonds.
9. Het resterende voorgenomen project aangaande het onderwijskansenbeleid handhaven en ten laste van het Stimuleringsfonds brengen.
10. Het Stimuleringsfonds in stand houden totdat de reeds geautoriseerde projecten financieel zijn afgerond.

*Dekkingsplan*

11. Uitgaande van een verkoop van de aandelen Essent, de renteopbrengsten uit de 'tweede tranche' ten gunste van de exploitatie brengen.
12. Besluiten tot het niet langer toerekenen van een inflatiecorrectie aan de Algemene reserve en het bedrag dat als gevolg hiervan vrijvalt ten gunste brengen van de exploitatie.
13. Inzetten van de Algemene reserve als egalisatiereserve voor de provinciale exploitatie teneinde gedurende de realisatie van de ombuigingsvoorstellen de tussentijdse tekorten te dekken en voor zover nodig bij te dragen aan een "zachte landing".
14. Besluiten tot opheffing van de Reserve ontgrondingenheffing en het bedrag dat hiermee vrijvalt ad € 663.785,-- ten gunste brengen van de exploitatie.
15. In de Begroting 2010 een stelpost "rekeningresultaat 2009/onttrekking reserves" opnemen ten bedrage van € 10 miljoen en nu reeds een eventueel rekeningresultaat over 2009 en eventueel aanvullend daarop mutaties op reserves oormerken ter realisatie van de stelpost en daarmee een voorschot nemen op de bestemming van het te verwachten rekeningresultaat over 2009.

## Beoogd effect

Heldere en eenduidige kaderstelling voor de Begroting 2010.

## Argumenten

1. *De Voorjaarsnota 2009 vaststellen en daarmee het beleidsinhoudelijk kader te stellen voor de Begroting 2010.*
   Door het vaststellen van de Voorjaarsnota 2009 wordt een integraal afgewogen kader voor de Begroting 2010 gerealiseerd.

2. *Instemmen met de 3e wijziging van de Begroting 2009 en de mutaties voortvloeiend uit de Algemene Beschouwingen verwerken in de Begroting 2010 (inclusief meerjarenbegroting).*
   De Voorjaarsnota 2009 is de basis voor de kaderstelling door uw staten voor de Begroting 2010. De meerjarige doorwerking van de uitkomsten van de Algemene Beschouwingen treft u bij de Begroting 2010 aan.

***Financieel kader***

3. *Oormerken van "vrije ruimte" voor nieuw Collegeprogramma in 2012 en 2013 ten bedrage van € 9,7 miljoen.*
   Bij de aanvang van de huidige collegeperiode is bij het invoeren van de prioriteiten van het college in principe gekozen voor een "horizon" die niet voorbij de huidige collegeperiode reikt. De gedachte daarachter is dat een nieuw college zelf zal willen afwegen of de prioriteiten van het vorige college voortgezet worden, dan wel dat er ruimte moet zijn voor nieuwe prioriteiten. Op dit moment is de financiële ruimte in 2012 gebaseerd op het niet na 2011 nog ramen van middelen voor de prioriteiten van het huidige college.

4. *Uitgaande van een verkoop van de aandelen Essent, instemmen met het instellen van een Reserve opbrengsten aandelenverkoop en daarin de boekwinst van de 'eerste tranche' van de verkoop van de Essent-aandelen storten.*
   Bij de verkoop van de provinciale aandelen in het productie- en leveringsbedrijf van Essent is het uitgangspunt geweest, dat de opbrengsten dusdanig moeten worden beheerd, dat met de dividendinkomsten overeenkomende baten worden gegenereerd. Daarvoor moeten de opbrengsten dusdanig worden beheerd, dat de bedoelde baten zichtbaar tot stand komen. Dat kan door de instelling van een afzonderlijke reserve, waaraan een passende rente wordt toegerekend.

5. *Uitgaande van een verkoop van de aandelen Essent, instemmen met het instellen van een RSP-reserve. De gelabelde RSP-gelden van ongeveer € 30 miljoen vanuit het Stimuleringsfonds Drentse projecten storten in de RSP-reserve. De RSP-reserve voor het overige voeden vanuit de toegerekende rente aan de Reserve opbrengsten aandelenverkoop.*
   In de Voorjaarsnota 2008 is reeds aangegeven, dat de structurele baten uit een verkoop van de provinciale aandelen in het productie- en leveringsbedrijf van Essent zijn "gelabeld" voor de financiering van de provinciale cofinanciering in het RSP/ZZL-pakket. Binnen het Stimuleringsfonds Drentse projecten waren reeds middelen gereserveerd voor RSP. Verder kunnen de rentebaten op basis van de "eerste tranche" van de verkoop van de Essent-aandelen als voeding worden gebruikt.

***Stimuleringsfonds Drentse projecten***

6. *Uit Stimuleringsfonds lichten van de bijdragen aan de projecten "Kennis Werkt", "Klimaat en Energie", "landbouw structuurversterking" en "toerisme structuurversterking" en deze ten laste brengen van de exploitatie met ingang van 2010.*
   Voor de projecten Kennis Werkt, Klimaat en Energie, landbouwstructuurversterking en toerisme structuurversterking geldt, dat het hier gaat om meerjarige projecten waarbij verplichtingen aangegaan worden voor een langere periode, die zich ook voorbij de huidige collegeperiode uitstrekken. Daarmee gaat het feitelijk om structurele lasten die maken dat deze in het kader van het streven naar een duurzaam financieel evenwicht ten laste van de exploitatie gebracht moeten worden. Dit maakt het ook eenvoudiger, de meerjarige verplichtingen ten opzichte van onze partners na te komen.

7. *De overige reeds door de staten geautoriseerde kortlopende projecten ten laste brengen van het Stimuleringsfonds binnen de nog beschikbare middelen.*
   In het Stimuleringsfonds zijn, nadat de projecten Klimaat en Energie, Kennis Werkt, landbouwstructuurversterking en toerisme structuurversterking ten laste van de begroting zijn gebracht, nog voldoende middelen voorhanden voor financiële dekking van de reeds door uw staten – op basis van afzonderlijke statenvoorstellen – geautoriseerde kortlopende projecten.

8. *De kosten van de reeds gepresenteerde projecten in het kader van de versnellingsagenda dekken door een bijdrage uit het Stimuleringsfonds.*
   Binnen het Stimuleringsfonds is nog ruimte voor de dekking van de projecten in het kader van de Versnellingsagenda.

9. *Het resterende voorgenomen project aangaande de uitvoering van de statenmotie omtrent onderwijskansenbeleid handhaven en ten laste van het Stimuleringsfonds brengen.*
   De uitvoering van de statenmotie aangaande het onderwijskansenbeleid kan nog uit het Stimuleringsfonds bekostigd worden. Daarmee is echter de reserve uitgeput en zijn er geen middelen in de reserve meer beschikbaar.

10. *Het Stimuleringsfonds in stand houden totdat de reeds geautoriseerde projecten financieel zijn afgerond.*
    Gezien het huidige financiële beeld, is de verwachting dat toekomstige rekeningresultaten en incidentele meevallers, zich niet of slechts in beperkt mate zullen voordoen. Als gevolg hiervan zal het Stimuleringsfonds dan niet meer gevoed worden.

***Dekkingsplan***

11. *Uitgaande van een verkoop van de aandelen Essent, de renteopbrengsten uit de 'tweede tranche' ten gunste van de exploitatie brengen.*
    Zoals nieuwe plannen en intensiveringen rechtstreeks ten laste van de exploitatie gebracht worden, zo gaat het ook aan eventuele rentebaten uit de tweede tranche van de operatie rond Essent rechtstreeks ten gunste van de exploitatie te brengen. Dit betekent een consequente gedragslijn op dit punt.

12. *Besluiten tot het niet langer toerekenen van een inflatiecorrectie aan de Algemene reserve en het bedrag dat als gevolg hiervan vrijvalt ten gunste brengen van de exploitatie.*
    Het toerekenen van rente aan de Algemene reserve past niet in een hedendaags financieel beleid, waarbij "oppotten" niet meer aan de orde is en waarbij een realistische reservepositie nagestreefd dient te worden.

13. *Inzetten van de Algemene reserve als egalisatiereserve voor de provinciale exploitatie teneinde gedurende de realisatie van de ombuigingsvoorstellen de tussentijdse tekorten te dekken en voor zover nodig bij te dragen aan een "zachte landing".*
    Het uitputten van de Algemene reserve past in een modern financieel beleid van een Provincie Nieuwe Stijl. Bovendien geeft het een meer realistisch beeld van de reservepositie van de provincie, als alle intensiveringen ten laste van de exploitatie worden gebracht en aldus integraal worden afgewogen. Voorgesteld wordt de Algemene reserve de komende jaren in te zetten als een soort "afvlakkingsfonds" voor de te realiseren ombuigingen en daarmee op de korte termijn de tekorten te dekken, op weg naar een duurzaam financieel evenwicht. In afwachting van nadere besluitvorming is voor het jaar 2011 als onttrekking aan de Algemene reserve een p.m.-post opgenomen.

14. *Besluiten tot opheffing van de reserve ontgrondingenheffing en het bedrag dat hiermee vrijvalt ad € 663.785,-- ten gunste brengen van de exploitatie.*
    De voeding van de Reserve ontgrondingenheffing is op enig moment hoger geweest dan noodzakelijk was voor de dekking van de op dat moment toerekenbare kosten. Het is acceptabel de kosten die met ontgrondingen gepaard gaan voortaan rechtstreeks ten laste van de exploitatie te brengen en daarvoor niet langer een reserve te handhaven.

15 . *In de Begroting 2010 een stelpost "rekeningresultaat 2009/onttrekking reserves" (onderuitputting) opnemen ten bedrage van € 10 miljoen en nu reeds een eventueel rekeningresultaat over 2009 en eventueel aanvullend daarop mutaties op reserves oormerken ter realisatie van de stelpost en daarmee een voorschot nemen op de bestemming van het te verwachten rekeningresultaat over 2009.*
    Voor de korte termijn kan op basis van de geconstateerde onderbesteding in de Begroting 2010 een eenmalige stelpost voor realisatie van ombuigingen worden opgenomen. Deze stelpost kan gerealiseerd worden door concrete voorstellen in de tweede Bestuursrapportage 2009. Meer structurele ombuigingen zullen in de Nota van Aanbieding bij de Begroting 2010 aan de orde komen als onderdeel van een uitwerking van de kijklijn "takendiscussie". De Nota van Aanbieding omvat mede de verwerking van tussentijdse besluitvorming en actuele financiële ontwikkelingen en wordt met een eerste wijziging van de Begroting 2010 aan uw staten voorgelegd. Het in de Nota van Aanbieding bij de Begroting 2010 aan de orde hebben van de effecten van de takendiscussie sluit aan bij de planning van de bestuurlijke takendiscussie (programma Bestuursakkoord).

## Uitvoering

**Tijdsplanning**
Niet van toepassing

**Financiën**
De financiële aspecten worden uitgebreid in de Voorjaarsnota 2009 belicht.

**Monitoring en evaluatie**
Niet van toepassing

**Extern betrokkenen**
Niet van toepassing

**Communicatie**
Niet van toepassing

**Bijlagen**
1. Voorjaarsnota 2009
2. 3e wijziging Begroting 2009

**Ter inzage in de leeskamer**
Niet van toepassing

Assen, 27 mei 2009
Kenmerk: 22/5.7/2009005602

Gedeputeerde staten van Drenthe,

de heer J. Tichelaar, voorzitter
mevrouw J.M. Imhof, secretaris

jk/coll.

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 27 mei 2009, kenmerk 22/5.7/2009005602;

BESLUITEN:

I. de Voorjaarsnota 2009 vast te stellen en daarmee het beleidsinhoudelijke kader te stellen voor de Begroting 2010;

II. in te stemmen met de 3e wijziging van de Begroting 2009 en de mutaties voortvloeiend uit de Algemene Beschouwingen verwerken in de Begroting 2010 (inclusief meerjarenbegroting);

*Financieel kader*

III. tot oormerken van "vrije ruimte" voor nieuw Collegeprogramma in 2012 en 2013 ten bedrage van € 9,7 miljoen;

IV. uitgaande van een verkoop van de aandelen Essent, in te stemmen met het instellen van een Reserve opbrengsten aandelenverkoop en daarin de boekwinst van de 'eerste tranche' van de verkoop van de Essent aandelen te storten;

V. uitgaande van een verkoop van de aandelen Essent, in te stemmen met het instellen van een RSP-reserve. De gelabelde RSP-gelden van ongeveer € 30 miljoen vanuit het Stimuleringsfonds Drentse projecten te storten in de RSP-reserve. De RSP-reserve voor het overige te voeden vanuit de toegerekende rente aan de Reserve opbrengsten aandelenverkoop;

*Stimuleringsfonds Drentse projecten*

VI. uit Stimuleringsfonds lichten van de bijdragen aan de projecten "Kennis Werkt", "Klimaat en Energie", "landbouw structuurversterking" en "toerisme structuurversterking" en deze ten laste te brengen van de exploitatie met ingang van 2010;

VII. de overige reeds door ons college geautoriseerde kortlopende projecten ten laste te brengen van het Stimuleringsfonds binnen de nog beschikbare middelen;

VIII. de kosten van de reeds gepresenteerde projecten in het kader van de versnellingsagenda te dekken door een bijdrage uit het Stimuleringsfonds;

IX. het resterende voorgenomen project aangaande het onderwijskansenbeleid te handhaven en ten laste van het Stimuleringsfonds te brengen;

X. het Stimuleringsfonds in stand te houden totdat de reeds geautoriseerde projecten financieel zijn afgerond;

*Dekkingsplan*

XI. uitgaande van een verkoop van de aandelen Essent, de renteopbrengsten uit de 'tweede tranche' ten gunste van de exploitatie te brengen;

XII. tot het niet langer toerekenen van een inflatiecorrectie aan de Algemene reserve en het bedrag dat als gevolg hiervan vrijvalt ten gunste te brengen van de exploitatie;

XIII. tot het inzetten van de Algemene reserve als egalisatiereserve voor de provinciale exploitatie teneinde gedurende de realisatie van de ombuigingsvoorstellen de tussentijdse tekorten te dekken en voor zover nodig bij te dragen aan een "zachte landing";

XIV. tot opheffing van de Reserve ontgrondingenheffing en het bedrag dat hiermee vrijvalt ad € 663.785,-- ten gunste te brengen van de exploitatie;

XV. in de Begroting 2010 een stelpost "rekeningresultaat 2009/onttrekking reserves" op te nemen ten bedrage van € 10 miljoen en nu reeds een eventueel rekeningresultaat over 2009 en eventueel aanvullend daarop mutaties op reserves te oormerken ter realisatie van de stelpost en daarmee een voorschot te nemen op de bestemming van het te verwachten rekeningresultaat over 2009.

Assen, 1 juli 2009

Provinciale staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

jk/coll.

**Bijlage**

3e wijziging begroting 2009

| Prioriteiten | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| P1.01 Rolopvatting provincie als middenbestuur | 190.000 | | | |
| P3.06 Experimentele architectuur en wonen op en aan het water | -100.000 | | | |
| P5.08 Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving | -100.000 | | | |
| P5.10 Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater | -25.000 | | | |
| | ***-35.000*** | ***0*** | ***0*** | ***0*** |

| Producten | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| | | | | |
| P-5.1 Milieubeleid | -31.800 | | | |
| P-5.2 Bodem | -10.000 | | | |
| P-6.1 Reserve mutaties | 76.800 | | | |
| | ***-35.000*** | ***0*** | ***0*** | ***0*** |

provincie Drenthe

# Voorjaarsnota 2009

# Voorjaarsnota
# 2009

*Gedeputeerde staten van Drenthe*
*Mei 2009*

**Colofon**
Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

M00905 1807Rapport.indd

# Inhoud


**Op weg naar een nieuwe rol voor de provincie** 5
Kerntaken Provincie Drenthe Nieuwe Stijl 5
Leeswijzer 7

**Financieel perspectief** 8
Financieel beeld Voorjaarsnota 8
Toelichting dekkingsvoorstel 11
Taskforce ombuigingen 12

**Stimuleringsfonds Drentse Projecten** 14

**Versnellingsagenda en Kwaliteitsimpuls organisatie** 16
Versnellingsagenda 16
Kwaliteitsimpuls organisatie 17

**Programma 1 De provincie doét er toe!** 18
Collegeprogramma 2007-2011 18
Mid-term review 18
Intensiveringen 20
Extensiveringen 24
Samenvattend overzicht 24
Wijzigingsvoorstel prioriteiten programma 1 24

**Programma 2 Samenleving met samenhang** 27
Collegeprogramma 2007-2011 27
Mid-term review 27
Intensiveringen 31
Extensiveringen 32
Samenvattend overzicht 33

**Programma 3 Ruimte en bereikbaarheid** 34
Collegeprogramma 2007-2011 34
Mid-term review 34
Intensiveringen 38
Extensiveringen 41
Samenvattend overzicht 41

**Programma 4 Kennis wérkt** 42
Collegeprogramma 2007-2011 42
Mid-term review 42
Intensiveringen 44
Extensiveringen 46
Samenvattend overzicht 46

**Programma 5 Leefomgeving** 47
Collegeprogramma 2007-2011 47
Mid-term review 47
Intensiveringen 51
Extensiveringen 55
Samenvattend overzicht 56

**Programma 6 Middelen** 57
Collegeprogramma 2007-2011 57
Mid-term review 57
Intensiveringen 58
Extensiveringen 59
Samenvattend overzicht 59

**Bijlagen** 61
Begrippen Provincie Nieuwe Stijl 62
Afkortingenwijzer 63

# Op weg naar een nieuwe rol voor de provincie

**De provincie Drenthe bevindt zich in een sterk veranderende en buitengewoon complexe omgeving. Er is volop discussie over nut en noodzaak van de provincies. We zitten midden in een economische recessie. Dicht bij huis zijn er discussies over de verkoop van de Essent-aandelen en over de taken en bevoegdheden die omgevingsdiensten in de toekomst mogelijk van de provincie overnemen. De algemene uitkering uit het Provinciefonds staat onder zware druk. Hierdoor en door andere financiële ontwikkelingen is de financiële startpositie van deze Voorjaarsnota sterk negatief. Om te komen tot een duurzaam financieel evenwicht zullen de komende jaren keuzes moeten worden gemaakt. Bezuinigingen zijn onontkoombaar. Belangrijk is dat er sinds juni vorig jaar het Bestuursakkoord rijk-provincies 2008-2011 ligt. Als provincie kozen we op basis van Amen is geen Amsterdam voor een duidelijke koers. We geven daarin aan hoe we de gewenste positie in 2011 willen bereiken. De komende tijd werken wij verder uit hoe we de nieuwe rol van de provincie nader invullen.**

In 2011 wil de provincie regisseur zijn op ruimtelijk-economisch terrein en op het gebied van cultuur. Dit betekent dat we ons gaan concentreren op onze kerntaken. We richten ons meer op de regievoering dan op het uitvoerende werk. Daarnaast willen we ons als provincie richten op de toezichtstaken en op de kwaliteit van het bestuur.

De komende maanden zal verder gewerkt worden aan de realisatie van de Provincie Nieuwe Stijl. De uitwerking van de kerntaken en de consequenties daarvan zijn onderdeel van dit proces. Om de gewenste positie nog voor de verkiezingen van 2011 te bereiken dient het jaar 2010 in het teken te staan van de uitvoering van de ingezette koers. Vanwege de steeds pregnantere financiële randvoorwaarden is het nodig de discussie over de kerntaken te versnellen zodat de visie daarop inclusief de vertaalslag naar de financiën nog voor de begroting 2010 beschikbaar is en meegenomen kan worden in de beraadslagingen daarover. Om dit ambitieuze tijdspad te halen ontvangt u nog voor het zomerreces een visie op Provincie Nieuwe Stijl inclusief een inhoudelijke visie op de kerntaken. Dit visiedocument bieden wij u na, verwerking van uw opmerkingen, na het zomerreces ter vaststelling aan.

## Kerntaken Provincie Drenthe Nieuwe Stijl

- duurzame ruimtelijke ontwikkeling en inrichting (waaronder waterbeheer)
- milieu, energie en klimaat
- vitaal platteland
- regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer
- regionale economie
- culturele infrastructuur en monumentenzorg
- bovenregionale en internationale samenwerking
- kwaliteit van het openbaar bestuur
- jeugdzorg

Omdat we op de helft van de rit zitten, bevat deze Voorjaarsnota naast de gebruikelijke beleidsvoornemens voor alle programma's een mid-term review. Hierin maken we per beleidsthema inzichtelijk of we op schema liggen, of we eventueel een stap extra moeten zetten of dat er juist ruimte is voor nieuw beleid. Het opstellen van het overzicht plus de daaruit voortvloeiende bijsturingen deden we vanuit het wenkend perspectief van de Provincie Nieuwe Stijl en de rollen en taken die daarbij passen.

De sterk veranderende context leidt tot accentverschuivingen en wijzigingen in de provinciale rol. Wij achten het noodzakelijk dat we onze bestuurskracht en ons organiserend vermogen vergroten. Dit betekent dat de provincie Drenthe als 'spin in het bestuurlijke web' meer dan nu het geval is extern- en ontwikkelingsgericht moet gaan werken. De samenwerking met gemeenten in het kader van RSP-projecten is hier een goed voorbeeld van. Denk ook aan belangenbehartiging in Brussel, Den Haag en in IPO- en SNN-verband. Visievorming, regie, bestuurskracht en doorzettingsmacht zijn hier kernwoorden.

Daarnaast betekent het dat we voorwaarden willen scheppen om de provinciale organisatie integraal en gebiedsgericht te kunnen laten werken. Dit vraagt om het doorbreken van de bestaande portefeuilles en het 'ontschotten' van beleidsvorming. Tevens is het noodzakelijk dat onze medewerkers over de daarvoor benodigde capaciteiten beschikken. De nieuwe opgaven gecombineerd met de hoge uitstroom van oudere medewerkers en de krapper wordende arbeidsmarkt voor met name de groep hoger opgeleiden maken dat hier de komende jaren een grote en uitdagende opdracht voor de organisatie ligt. Daarnaast ontstaat er een spanningsveld tussen de verslechterende financiële positie en onze ambities, bijvoorbeeld op het gebied van klimaat en energie, het RSP-programma en de versnellingsprojecten in het kader van de economische crisis.

Deze Voorjaarsnota presenteren we dus in een zeer dynamische context. Er treden wijzigingen in de provinciale rol op vanuit de Provincie Nieuwe Stijl die de nodige actie van ons vragen. Het accent in deze Voorjaarsnota leggen wij op de economische versnellingsagenda en op het investeren in de kwaliteit van onze organisatie.

Vanwege de onzekerheid over met name de hoogte en het ingangsjaar van de korting op de algemene uitkering uit het Provinciefonds, stellen wij voor om in de Nota van Aanbieding bij de Begroting 2010 nadere kaders te stellen aan de hand van de sinds de Voorjaarsnota bekend geworden (financiële) feiten.

## Leeswijzer

In deze Voorjaarsnota schetsen we in het eerste hoofdstuk het financieel perspectief van de provincie Drenthe anno mei 2009. In dit hoofdstuk gaan we in op de ontwikkelingen die op dit moment van invloed zijn op het huishoudboekje van Drenthe. Ook presenteren we in dit hoofdstuk een overzicht van het Stimuleringsfonds Drentse Projecten. Vervolgens gaan we in hoofdstuk 2 in op de Versnellingsagenda om de gevolgen van de economische crisis te bestrijden. Daarnaast doen we in het hoofdstuk een voorstel om tot een kwaliteitsimpuls voor de organisatie te komen.

In de volgende hoofdstukken presenteren we de verschillende programma's van het college-programma.

- Deze hoofdstukken beginnen steeds met een mid-term review. We geven hier per prioriteit met een 'stoplichtmethodiek' de stand van zaken weer. Groen betekent dat de realisatie van een prioriteit volgens planning verloopt. Oranje houdt in dat de prioriteit enige vertraging ondervindt. Een rode markering zegt dat we de doelen niet of te laat realiseren als we geen extra maatregelen nemen.
- Vervolgens lichten we per programma de intensiveringen en extensiveringen toe. Intensivering betekent in dit verband dat we de staten voorstellen om extra middelen uit te trekken. Extensivering is een pleidooi voor het geheel of gedeeltelijk stoppen van bepaalde activiteiten of het overdragen van taken aan andere partijen.
- Elk hoofdstuk eindigt steeds met een samenvattend overzicht.

# Financieel perspectief

**Recente ontwikkelingen rond het Provinciefonds, de financiële crisis, de economische recessie en de mogelijke verkoop van de Essent-aandelen plaatsen deze Voorjaarsnota in een ander financieel perspectief. In dit hoofdstuk worden deze ontwikkelingen kort toegelicht. Ook worden er voorstellen gedaan om te streven naar een duurzaam financieel evenwicht zonder structurele onttrekkingen aan de reserves. Een uitgangspunt voor de Provincie Nieuwe Stijl is dat alle kerntaken van de provincie financieel worden gedekt uit de reguliere exploitatie. Vanwege de financiële onzekerheden stellen we uw Staten voor om in de Nota van Aanbieding bij de Begroting 2010 nadere kaders te stellen aan de hand van de sinds de Voorjaarsnota bekend geworden (financiële) feiten.**

## Financieel beeld Voorjaarsnota

Het startpunt van deze Voorjaarsnota is het financiële meerjarenperspectief op basis van de Eerste Bestuursrapportage 2009. Naast deze ontwikkelingen zijn ook andere ontwikkelingen van invloed op het financiële meerjarenperspectief. In de volgende tabel wordt het financiële beeld geschetst. Vervolgens wordt een overzicht van het Stimuleringsfonds Drentse Projecten gepresenteerd.

| Financiële ruimte Voorjaarsnota 2009 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | Totaal 2009 - 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo begroting 2009 - 2013 | - | -2.869.000 | -4.203.000 | 9.700.000 | 9.700.000 | 12.328.000 |
| Geoormerkte middelen collegeperiode 2012-2015 | | | | -9.700.000 | -9.700.000 | -19.400.000 |
| Saldo ontwikkelingen en effecten Eerste bestuursrapportage | -3.112.417 | -6.309.978 | -4.741.578 | -4.086.178 | | -18.250.151 |
| **Ontwikkelingen te verwerken in Voorjaarsnota:** | | | | | | - |
| Te verwachten korting Provinciefonds | | | -6.700.000 | -6.700.000 | -6.700.000 | -20.100.000 |
| Te verwachten wegvallen accres-systematiek | -1.410.000 | -318.000 | -549.000 | -549.000 | -549.000 | -3.375.000 |
| Terugkomen op Bestuursakkoord | | | 5.000.000 | | | |
| Totaal | -4.522.417 | -9.496.978 | -11.193.578 | -11.335.178 | -7.249.000 | -48.797.151 |
| **Wijziging financieringssystematiek** | | | | | | |
| Programma 4: Kennis Werkt * | | -4.500.000 | -5.000.000 | -3.000.000 | -3.000.000 | -15.500.000 |
| Programma 4: Landbouw structuur-versterking | | -1.000.000 | -1.000.000 | -1.000.000 | -1.000.000 | -4.000.000 |
| Programma 4: Toerisme structuur-versterking | | -880.000 | -880.000 | -880.000 | -880.000 | -3.520.000 |
| Programma 5: Leefomgeving (Klimaat en Energie) | | -6.800.000 | -7.100.000 | -7.000.000 | -7.000.000 | -27.900.000 |
| * Cofinancieringsperiode t/m 2013 | | | | | | |
| Totaal | | -13.180.000 | -13.980.000 | -11.880.000 | -11.880.000 | -50.920.000 |

| Financiële ruimte Voorjaarsnota 2009 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | Totaal 2009 - 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **Intensiveringen:** | | | | | | |
| Programma 1 De provincie doet er toe! | -190.000 | -1.710.000 | -627.000 | -170.000 | -170.000 | -2.867.000 |
| Programma 2 Samenleving met samen-hang | - | -570.000 | -570.000 | -570.000 | - | -1.710.000 |
| Programma 3 Ruimte en bereikbaarheid | - | - | -200.000 | -200.000 | -200.000 | -600.000 |
| Programma 4 Kennis werkt | - | - | - | - | - | - |
| Programma 5 Leefomgeving | - | -970.000 | -210.000 | -210.000 | -210.000 | -1.600.000 |
| Programma 6 Middelen | - | -1.600.000 | -1.600.000 | -1.600.000 | -1.600.000 | -6.400.000 |
| Totaal intensiveringen | -190.000 | -4.850.000 | -3.207.000 | -2.750.000 | -2.180.000 | -13.177.000 |
| | | | | | | |
| SALDO | -4.712.417 | -27.526.978 | -28.380.578 | -25.965.178 | -21.309.000 | -112.894.151 |
| | | | | | | |
| **Extensiveringen:** | | | | | | |
| Programma 1 De provincie doet ertoe | - | - | - | - | - | - |
| Programma 2 Samenleving met samen-hang | - | - | 133.000 | 266.000 | 266.000 | 665.000 |
| Programma 3: Ruimte en bereikbaarheid | 100.000 | 100.000 | - | - | - | 200.000 |
| Programma 4: Kennis werkt | - | - | - | - | - | - |
| Programma 5: Leefomgeving | 166.800 | 182.500 | 183.150 | 73.810 | 15.000 | 621.260 |
| Programma 6: Middelen | - | 500.000 | 2.100.000 | 2.580.000 | 3.000.000 | 8.180.000 |
| Totaal extensiveringen | 266.800 | 782.500 | 2.416.150 | 2.919.810 | 3.281.000 | 9.666.260 |
| | | | | | | |
| SALDO (saldo - extensiveringen) | -4.445.617 | -26.744.478 | -25.964.428 | -23.045.368 | -18.028.000 | -98.227.891 |

## Dekkingsvoorstel

| Dekkingsvoorstel | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | Totaal 2009 - 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Niet langer toerekenen inflatiecorrectie aan Algemene Reserve | 740.980 | 677.822 | 723.196 | 723.196 | 723.196 | 3.588.390 |
| Opheffen reserve ontgrondingenheffing | 663.785 | | | | | 663.785 |
| Dividend Enexis | | 1.000.000 | 1.000.000 | 1.000.000 | 1.000.000 | 4.000.000 |
| Netto opbrengst herfinanciering Bruglening Enexis | | 1.000.000 | 1.000.000 | 1.000.000 | 1.000.000 | 4.000.000 |
| Verkoop Essent Milieu | | PM | PM | PM | PM | - |
| Vervallen garanties | | PM | PM | PM | PM | - |
| Eenmalig resultaat Taskforce ombuigingen | | 10.000.000 | | | | 10.000.000 |
| Structurele taakstelling Taskforce ombuigingen | | | PM | PM | PM | |
| Totaal | 1.404.765 | 12.677.822 | 2.723.196 | 2.723.196 | 2.723.196 | 22.252.175 |
| Saldo voor verrekening Algemene Reserve | -3.040.852 | -14.066.656 | -23.241.232 | -20.322.172 | -15.304.804 | -75.975.716 |
| Verrekening Algemene Reserve | 3.040.852 | 14.066.656 | PM | - | - | 17.107.508 |
| Saldo | - | - | -23.241.232 | -20.322.172 | -15.304.804 | 58.868.208 |

**Saldo begroting 2009 – 2013 en ontwikkelingen Eerste Bestuursrapportage**
De Voorjaarnota start met een negatief saldo voor de jaren 2010 en 2011. Vervolgens wordt de financiële ruimte bepaald op basis van de Eerste Bestuursrapportage 2009. Het meerjarenperspectief is sterk negatief vanwege:

| Ontwikkelingen en effecten 1e bestuursrapportage 2009 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| Rente nadeel | -3.000.000 | -2.500.000 | -2.000.000 | -1.500.000 |
| Pensioenpremies ABP | -166.000 | -667.000 | -667.000 | -667.000 |
| Pseudo-premies WW | -485.000 | -485.000 | -485.000 | -485.000 |
| MRB | 124.000 | -337.000 | -837.000 | -1.356.000 |
| Totaal highlight's 1e bestuursrapportage 2009 | -3.527.000 | -3.989.000 | -3.989.000 | -4.008.000 |

*Rente nadelen vanwege de sterk gedaalde rentetarieven*
In de begroting 2009 is aangenomen dat er op kortlopende uitzettingen (< 1 jaar) een rendement van 5% behaald wordt. De rentevergoeding voor nieuwe uitzettingen van tijdelijk overtollige liquide middelen ligt op dit moment in de buurt van de 3-maands Euribor (2,01%) en is daarmee beduidend lager dan de verwachting. Bij de Tweede Bestuursrapportage worden de te verwachten rente inkomsten nog scherper bekeken vanwege de uitgaven van de 'versnellingsagenda' die dan bekend zijn.

*Hogere pensioenpremies ABP*
Door de kredietcrisis is het ABP zwaar getroffen. Het fonds is genoodzaakt maatregelen te nemen om zijn financiële positie te verbeteren. In een herstelplan dat het ABP heeft ingediend bij De Nederlandsche Bank, zijn de maatregelen vastgelegd, die moeten leiden tot herstel. Voor Drenthe betekent dit in 2009 een lastenstijging van € 166.000 en voor 2010 en volgende jaren € 667.000

*Hogere pseudo-premies WW*
Tot 2009 hield de provincie net als alle andere overheden zogeheten pseudo-premies WW in op de salarissen van de medewerkers. Met ingang van 2009 mogen dergelijke pseudo-premies niet meer op de salarissen van de werknemers worden ingehouden. Het betekent een extra structurele last voor de provincie van € 485.000.

*Minder hoge inkomsten uit de opcenten op de motorrijtuigenbelasting*
Gelet op de zich doorzettende trend van daling van de verkopen van nieuwe auto's stellen we de in de huidige meerjarenbegroting geraamde verwachte groei van het wagenpark van 2% naar beneden bij. In 2009 tot 0,5 % en tot 1% voor de jaren daarna.

In de Eerste Bestuursrapportage 2009 worden bovenstaande ontwikkelingen nader toegelicht.

**Oormerken van 'vrije ruimte' voor nieuw collegeprogramma**
Bij de aanvang van de huidige collegeperiode is bij het invoeren van de prioriteiten van het college in principe gekozen voor een "horizon" die niet voorbij de huidige collegeperiode reikt. De gedachte daarachter is, dat een nieuw college zelf zal willen afwegen of de prioriteiten van het vorige college voortgezet worden, dan wel dat er ruimte moet zijn voor nieuwe prioriteiten. Op dit moment is de financiële ruimte in 2012 gebaseerd op het niet na 2011 nog ramen van middelen voor de prioriteiten van het huidige college. Voorgesteld wordt € 9,7 miljoen in 2012 en 2013 te oormerken als 'vrije ruimte' voor een nieuw collegeprogramma.

**Provinciefonds**
In het rapport "Naar een herijking van de financiële verhouding tussen rijk en provincies" van de Raad voor de financiële verhoudingen (Rfv) staan de resultaten van een onderzoek naar de omvang en de verdeling van de algemene uitkering uit het provinciefonds. Het rapport heeft verstrekkende gevolgen voor de financiële verhouding tussen rijk en provincies. In het meest recente rapport van de raad wordt voor Drenthe een korting genoemd van € 6,7 miljoen.

Hoe hoog uiteindelijk de korting op de algemene uitkering zal uitvallen, moet de komende maanden nog blijken uit de onderhandelingen tussen het kabinet en het IPO. Dan moet ook duidelijk worden wanneer de korting zal ingaan. In deze Voorjaarsnota gaan we vooralsnog uit van een korting van € 6,7 miljoen per 2011. Daarbij gaan wij er wel van uit dat niet tegelijkertijd ook de reeds opgelegde korting van – voor Drenthe - € 5 miljoen op basis van het Bestuursakkoord in 2011 gehandhaafd zal blijven.

Uiteraard zal de korting gevolgen hebben voor de activiteiten van de provincies. Als de rijksoverheid van oordeel is dat deze activiteiten gehandhaafd moeten worden, dan heeft dat volgens de Rfv gevolgen voor de bijdragen van de verschillende ministeries.

In het kader van het Provinciefonds is verder relevant dat in de aangepaste afspraken rond het Aanvullend Beleidsakkoord wordt teruggevallen op de eerder in de bestuursakkoorden afgesproken accressen. Daarnaast wordt de normeringssystematiek tot en met 2011 buiten werking gesteld. Dit betekent dat de voeding van het Provinciefonds de komende drie jaar niet wordt bepaald door de hoogte van de rijksuitgaven. In de voorstellen werkt het stimuleringspakket niet door in de accressen. Hetzelfde geldt voor de daarna geplande bezuinigingen.Deze methodiek wordt tot en met het jaar 2011 toegepast. In dat jaar vindt een evaluatie plaats. Vanaf 2012 wordt een als gevolg van die evaluatie nog te kiezen systematiek gehanteerd. De maatregel levert Drenthe een korting op van bijna € 3,4 miljoen, cumulatief over de jaren 2009 tot en met 2013.

## Toelichting dekkingsvoorstel

**Reserve voor Algemene Doeleinden**
Voorgesteld wordt niet langer een inflatiecorrectie toe te rekenen aan de Reserve voor Algemene Doeleinden en het bedrag dat als gevolg hiervan vrijvalt ten gunste te brengen van de exploitatie. Het toerekenen van rente aan de Algemene Reserve past niet in een hedendaags financieel beleid, waarbij "oppotten" niet meer aan de orde is en waarbij een realistische reservepositie nagestreefd dient te worden.
Voorgesteld wordt verder de Algemene Reserve de komende jaren in te zetten als een soort "afvlakkingsfonds" voor de te realiseren ombuigingen en daarmee op de korte termijn de tekorten te dekken, op weg naar een duurzaam financieel evenwicht. In afwachting van nadere besluitvorming is voor het jaar 2011 de onttrekking aan de Algemene Reserve PM opgenomen.
Volgens de voorschriften van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) is het niet noodzakelijk een Algemene Reserve te hebben. De financiële risico's van de provincie worden afgedekt door de Risicoreserve waarin een bedrag van € 19 miljoen is gereserveerd. Voorts is het weerstandsvermogen van de provincie ook zonder Algemene Reserve nog ruim voldoende te noemen. Zo is er ook nog een "stille reserve" als gevolg van onbenutte belastingcapaciteit.
Het uitputten van de Algemene Reserve past in een modern financieel beleid van een Provincie Nieuwe Stijl. Bovendien geeft het een meer realistisch beeld van de reservepositie van de provincie, als alle intensiveringen ten laste van de exploitatie worden gebracht en aldus integraal worden afgewogen.

**Opheffen reserve ontgrondingenheffing**
Voorgesteld wordt de reserve ontgrondingenheffing op te heffen en het bedrag dat als gevolg hiervan vrijvalt ad € 663.785 ten gunste te brengen van de exploitatie. De voeding van de reserve ontgrondingenheffing is op enig moment hoger dan noodzakelijk was voor de dekking van de op dat moment toerekenbare kosten. Het is acceptabel de kosten die met ontgrondingen gepaard gaan voortaan rechtstreeks ten laste van de exploitatie te brengen en daarvoor niet langer een reserve te handhaven.

**Essent-aandelen**
Uw Staten hebben ingestemd met het collegevoorstel om over te gaan tot de verkoop van de Essent-aandelen aan energieproducent RWE AG. Volgens de meest recente informatie wordt door de verkoop van de aandelen een eenmalige opbrengst verwacht van € 168 miljoen. Dit is inclusief het dividend over 2008 van ongeveer € 10,1 miljoen. In een later stadium zullen nog aanvullende opbrengsten mogelijk zijn, die aanvankelijk op € 90 miljoen becijferd zijn, maar waarbij inmiddels duidelijk is geworden dat daartoe een jaarlijks dividend van Enexis behoort, een meerjarige opbrengst uit de herfinanciering van de bruglening van Essent aan Enexis en een opbrengst van de verkoop van Essent Milieu en eventuele vrijval uit garanties waarvoor een zogenoemde ESCROW-voorziening is getroffen. Vooral de opbrengst uit de twee laatstgenoemde bronnen is momenteel zeer onzeker.
Het lijkt op dit moment opportuun om de opbrengsten uit deze 'tweede tranche' zeer beperkt in te boeken, gezien de onzekerheden die er nog rond deze opbrengsten bestaan.
Vooreerst kan het best alleen uitgegaan worden van de verwachte dividenden en de opbrengsten vanuit de herfinanciering van de bruglening.
Inmiddels is duidelijk geworden, dat voldoende aandeelhouders voornemens zijn hun aandelen ter verkoop aan te bieden, zodat de overname van Essent PLB door RWE op dat punt niets meer in de weg staat. Verder wordt ervan uitgegaan, dat de voor een aantal onderdelen van de transactie noodzakelijke goedkeuring van het rijk verkregen zal worden. Indien de verkoop onverhoopt toch niet doorgaat, komt er in plaats van de rente-inkomsten een nader vast te stellen dividend.

## Taskforce ombuigingen

Gelet op het onzekere financieel perspectief op langere termijn zijn scenario's ontwikkeld; daarbij is via drie kijklijnen gekeken naar mogelijke ombuigingen en de consequenties daarvan. Die kijklijnen zijn:
- een scherpere wijze van begroten (met minder onderbesteding);
- een discussie over taken en ambities (onder meer aan de hand van benchmarks);
- een slankere interne organisatie (door betere processen).

Voor 2010 kan een voorzien tekort deels opgelost worden door in 2009 verwachte onderbestedingen in relatie met de groei van de reserves in te zetten. Uit een nadere analyse blijkt binnen een jaarlijks optredende en wisselend samengestelde combinatie van onderbesteding en overhevelingen (doorgeschoven middelen) € 10 miljoen te vinden zal zijn in programmabudgetten of aan programma's gelieerde reserves. Dit betekent dat (een deel van) het te verwachten rekeningresultaat 2009 nu reeds geoormerkt moet worden als eenmalig dekkingsmiddel voor het tekort op de exploitatie in 2010. Daarmee wordt een voorschot genomen op de bestemming van het te verwachten rekeningresultaat over 2009. Op de resultaten van deze maatregel zullen we in de Tweede Bestuursrapportage over 2009 nader ingaan. Naast het rekeningresultaat kan aanvullende dekking gevonden worden in de mutaties van reserves die onderdeel (zouden) zijn van de resultaatbestemming.

Daarbij behoort verder nog, dat overhevelingen tussen de dienstjaren aan strengere voorwaarden zullen moeten gaan voldoen en dus minder dan voorheen aan de orde zullen zijn.

Voor de langere termijn moet er voor een duurzame begroting naast het scherper begroten ook gesneden worden in taken en/of ambities. Via een takendiscussie aan de hand van de meetlat van het bestuursakkoord, omgevingsgericht werken en de Cebeon benchmark (onderdeel van het Rfv rapport) zullen scenario's worden ontwikkeld. Dit levert, onder inlevering van ambities, een besparingspotentieel op. De uitwerking van deze scenario's kost tijd en is daarom nog niet meegenomen in deze Voorjaarsnota 2009. Dit zal wel het geval zijn in de Nota van Aanbieding bij de Begroting 2010.

Via interne raadpleging en benchmarkgegevens van Price waterhouse Coopers (PwC) is ook kritisch gekeken naar de interne organisatie. Na de invoering tot 2012 van nieuwe interne processen, digitalisering, het nieuwe werken, versobering en de volledige inbedding van de uitgangspunten van "Samen Sterker in Actie!" in de organisatie kunnen naar verwachting vanaf 2012 fasegewijs de kosten van het apparaat teruggebracht worden.

**Instellen Reserve Opbrengsten aandelenverkoop**
Indien de Essent aandelenverkoop doorgaat, stellen we voor om een Reserve Opbrengsten aandelenverkoop in te stellen en daarin de boekwinst van de 'eerste tranche' van de verkoop van de Essent-aandelen te parkeren. Verder wordt voorgesteld de rente van deze nieuwe reserve als voeding voor een in te stellen RSP-reserve te gebruiken. De Reserve Opbrengsten aandelenverkoop zal een eerste storting kennen van ongeveer € 158 miljoen.

**Instellen RSP-reserve**
Voorgesteld wordt een RSP-reserve in te stellen waar de voor de projecten gelabelde gelden vanuit het Stimuleringsfonds Drentse Projecten in worden gestort. Zoals in de tabel blijkt, zal deze reserve een initiële storting kennen van ongeveer € 30 miljoen. De reserve zal voor het overige gevoed worden vanuit de toegerekende rente uit de Reserve Opbrengsten aandelenverkoop.

Jaarlijks zullen wij het rentepercentage actualiseren. Op dit moment zijn de volgende percentages het uitgangspunt: 2,5% in 2009, 3% in 2010, 3,5% in 2011 en vanaf 2012 4%. Dit betekent een jaarlijkse rentetoevoeging aan de RSP-reserve van circa € 4,7 miljoen vanaf 2010 tot € 6,3 miljoen in 2019. In onderstaande tabel wordt een financieel overzicht van de RSP-reserve gegeven.

**Reserve RSP**

| Reserve RSP | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 | 2018 | 2019 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| bedragen x € 1.000.- | | | | | | | | | | | |
| Stand per 1 januari | 18.579 | 29.667 | 34.407 | 39.937 | 46.257 | 52.577 | 58.897 | 65.217 | 71.537 | 77.857 | 84.177 |
| Verwacht dividend 2008 | 10.100 | | | | | | | | | | |
| Toevoeging rente 2,5% in 2009 (3 maanden in 2009), 3% in 2010, 3,5% in 2011, vanaf 2012 4%. | 988 | 4.740 | 5.530 | 6.320 | 6.320 | 6.320 | 6.320 | 6.320 | 6.320 | 6.320 | 6.320 |
| Stand 31 december | 29.667 | 34.407 | 39.937 | 46.257 | 52.577 | 58.897 | 65.217 | 71.537 | 77.857 | 84.177 | 90.497 |

De stand per 1 januari 2009 bestaat uit:

| | |
|---|---|
| Interim dividend '08 | 2.348 |
| Regulier dividend '07 | 6.700 |
| Afwikkeling Edon | 9.531 |
| | 18.579 |

# Stimuleringsfonds Drentse Projecten

In onderstaande tabel vindt u de stand van zaken van het Stimuleringsfonds Drentse Projecten vermeld. Het voorstel om de gelabelde RSP-gelden uit het Stimuleringsfonds naar de RSP-reserve over te hevelen is hierin verwerkt.

| Stimuleringsfonds Drentse projecten | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | Totalen |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | **22.181** | **46.013** | **15.005** | **4.332** | **414** | **174** | |
| Exploitatie 2008 | 4.063 | | | | | | |
| Vrij besteedbaar resultaat 2007 | 13.143 | | | | | | |
| Vrij besteedbaar resultaat 2008 (t/m 2e berap) | 2.116 | | | | | | |
| Vrij besteedbaar resultaat 2008 Jaarrekening 2008 | 2.731 | | | | | | |
| Vrij besteedbaar resultaat 2009 | | 284 | | | | | |
| Vrij besteedbaar resultaat 2010 | | | 395 | | | | |
| Afromen reserves | | 3.138 | | | | | |
| Extra dividend Essent | 2.348 | -2.348 | | | | | |
| Regulier dividend Essent | 6.700 | -6.700 | | | | | |
| Extra dividend Essent | 9.531 | -9.531 | | | | | |
| Statenbesluiten: | | | | | | | |
| Lofar (2007-301) | -2.750 | | | | | | -2.750 |
| Kennis werkt (2008-315) | -6.500 | | | | | | -6.500 |
| Kennis werkt (Voorjaarsnota 2008) | -3.000 | | | | | | -3.000 |
| Kennis werkt (2009-364) | | -4.600 | | | | | -4.600 |
| Programma klimaat en energie (2008-335) | -2.000 | -6.700 | | | | | -8.700 |
| Krediet Cultureel kwartier Assen (2008-320) | -2.400 | | | | | | -2.400 |
| Onderwijskansenplan (2008-345) | -150 | -500 | -500 | -500 | | | -1.650 |
| Regiopark Groningen-Assen (2009-365 en later 2009-367) | | -600 | | | | | -600 |
| Meppelerdiep schutsluis bij Zwartsluis (conform M4 nov 08) | | | -4.000 | | | | -4.000 |
| Attractieve steden (Ontwikkeling stadscentrum Hoogeveen) (2009 - 374) | | | -2.000 | -2.000 | | | -4.000 |
| Intensivering marketing en promotie (2009-376) | | -1.000 | | | | | -1.000 |
| Vrij besteedbaar/tekort | 46.013 | 17.456 | 8.900 | 1.832 | 414 | 174 | |
| | | | | | | | |
| | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | Totalen |
| Vrij besteedbaar/tekort | 46.013 | 17.456 | 8.900 | 1.832 | 414 | 174 | |
| Motie 19 VJN 2007 Plus Gelijke kansen onderwijs-beleid (OV-kaart) | | -1.000 | -1.000 | | | | -2.000 |
| **Projecten versnellingsagenda** | | | | | | | |
| Project Tusschenwater | | | -1.000 | -1.000 | | | -2.000 |
| Monumenten | | -451 | -1.568 | -418 | -240 | | -2.677 |
| Risicofinanciering MKB | | -1.000 | -1.000 | | | | -2.000 |
| Totaal aanvragen | 0 | -2.451 | -4.568 | -1.418 | -240 | 0 | -8.677 |
| Saldo na honorering aanvragen | 46.013 | 15.005 | 4.332 | 414 | 174 | 174 | |

Het Stimuleringsfonds Drentse Projecten is bij het vaststellen van de Voorjaarsnota 2007 PLUS door uw Staten ingesteld. Het Stimuleringsfonds is ingesteld als dekking voor *gebiedsgerichte cofinanciering voor relatief grote projecten.* Met uw Staten is afgesproken dat van ieder project dat een beroep doet op het Stimuleringsfonds, een afzonderlijk voorstel aan u voorgelegd wordt. Het Stimuleringsfonds Drentse Projecten wordt gevoed middels incidentele meevallers en positieve rekeningresultaten. Als incidentele meevaller is vorig jaar bij de Voorjaarsnota 2008 het resultaat van het afromen van reserves toegevoegd (circa € 3 miljoen). Ook de positieve rekeningresultaten zijn toegevoegd aan deze reserve.

Zoals eerder aangegeven is de financiële startpositie van deze Voorjaarsnota sterk negatief. Dit wordt onder andere veroorzaakt vanwege het feit dat de algemene uitkering uit het Provinciefonds onder zware druk staat. Om te komen tot een duurzaam financieel evenwicht zullen de komende jaren keuzes moeten worden gemaakt. Bezuinigingen zijn onontkoombaar.

Gezien het huidige financiële beeld is de verwachting dat toekomstige rekeningresultaten en incidentele meevallers, zich niet of slechts in beperkt mate zullen voordoen. De verwachting is dat als gevolg hiervan het Stimuleringsfonds dan niet meer gevoed zal worden.

Om een duurzaam financieel evenwicht te realiseren stellen we voor om de programma's Kennis Werkt, Klimaat & Energie, landbouw structuurversterking en toerisme structuurversterking voortaan direct structureel ten laste van de reguliere exploitatie te brengen, in plaats van het Stimuleringsfonds Drentse Projecten. Het gaat hierbij om meerjarige programma's waarbij verplichtingen aangegaan worden voor een langere periode, die zich ook voorbij de huidige collegeperiode uitstrekken. Daarmee gaat het feitelijk om structurele lasten die maken, dat deze in het kader van het streven naar een duurzaam financieel evenwicht ten laste van de exploitatie gebracht moeten worden. Dit maakt het ook eenvoudiger, de meerjarige verplichtingen ten opzichte van onze partners na te komen. Voorgesteld wordt van deze vier programma's, Kennis Werkt, Klimaat & Energie, landbouw structuurversterking en toerisme structuurversterking, jaarlijks een actieplan aan uw Staten aan te bieden, zoals dit ook bij het Stimuleringsfonds gebruikelijk was.

We willen uw Staten voorstellen het Stimuleringsfonds in stand te houden totdat de reeds door uw Staten geautoriseerde projecten financieel zijn afgerond. Dit geldt eveneens voor de projecten in het kader van de versnellingsagenda en het project aangaande de uitvoering van de motie omtrent onderwijskansenbeleid. Voorgesteld wordt het Stimuleringsfonds in de tussentijd niet meer te voeden en na afloop het Stimuleringsfonds Drentse Projecten op te heffen.

# Versnellingsagenda en Kwaliteitsimpuls organisatie

## Versnellingsagenda

De economische ontwikkeling in Europa en dus ook in Nederland is onder druk komen te staan. Naar verwachting zullen we als gevolg daarvan in Drenthe in 2009 en 2010 met stijgende werkloosheidscijfers worden geconfronteerd. Gelet op zijn specifieke economische structuur is Zuidoost-Drenthe hierbij het meest kwetsbare gebied. Wij vinden het onze taak om de gevolgen van de crisis zo veel mogelijk te bestrijden, gelet op onze rol in de stimulering van de regionale economie. We hebben daarom een pakket maatregelen aan u voorgelegd.
Elke maatregel is bedoeld om de uitvoering van een project te versnellen waarvan het zeker is dat ze in 2009 of 2010 kunnen worden gestart. De meeste projecten kunnen gedekt worden binnen de middelen van de Meerjarenraming 2009-2012. De extra middelen die noodzakelijk zijn, hebben we in deze Voorjaarsnota verwerkt. Dekking ervan komt ten laste van het Stimuleringsfonds Drentse Projecten. Het gehele uitgewerkte pakket aan versnellingsmaatregelen is in mei aan uw staten aangeboden om in de commissie te worden behandeld.
Ook het rijk en enkele gemeenten hebben maatregelen gepresenteerd om de kredietcrisis te bestrijden. Om onze maatregelen zo effectief mogelijk te laten zijn is onderlinge afstemming nodig over beleidsuitgangspunten, prioritering en financiële kaders. We sluiten daarom zo veel mogelijk aan bij voornemens van andere overheden met gelijksoortige ambities. Dit geldt ook voor de samenwerking in IPO- en SNN-verband.

### Projecten Versnellingsagenda

*Verbetering bereikbaarheid en verkeersveiligheid*
- Reconstructie N374 – traject Borger-Schoonloo
- Herinrichting traverses N371 Smildes
- Incidentmanagement provinciale wegen
- Bediening op afstand op provinciale vaarwegen

*Klimaat & Energie*
- Innovatieve verlichting
- Energieopwekking provinciale steunpunten / toepassingsmogelijkheden windturbines
- 100.000 voertuigenplan
- 100.000 woningenplan

*Stadsvernieuwing en woningbouw*
- Stagnerende woningbouw
- Stadsvernieuwing Hoogeveen

*Herinrichting landschap*
- Versnelde inrichting EHS
- Tusschenwater

*Kennis Werkt*
- Versnelde herstructurering bedrijventerrein De Wieken
- Risicofinanciering MKB
- Scholingsfonds
- Marketing & Promotie

*Monumentenzorg*
- Oude Drentse kerken
- Herbestemming agrarisch en industrieel erfgoed
- Versnelling revitalisering Veenhuizen

## Kwaliteitsimpuls organisatie

De provincie ontwikkelt zich van een regulerend bestuursorgaan naar een strategievormende, regisserende organisatie. Tegelijkertijd vergroot de provincie haar realisatiekracht: van denken naar doen. Dit stelt hoge, deels ook nieuwe eisen aan de medewerkers. Het vraagt om extra inzet op het gebied van ontwikkeling, scholing en opleiding. Om die reden wordt er de komende jaren fors ingezet op de organisatiebrede Strategische Personeelsplanning.

Daar komt bij dat bij de provincie de komende jaren een groot aantal zeer ervaren medewerkers zal uitstromen. Ruim 10% van de medewerkers bij de provincie is 60 jaar of ouder. Over drie jaar is dit het geval voor bijna 20% van de medewerkers. Minstens zo interessant als de vraag wanneer medewerkers uit dienst gaan, is de vraag hoe de medewerkers de verschillende fasen van hun loopbaan vormgeven. Het gaat om met respect toewerken naar een goede overdracht van kennis en ervaring en boeien en binden van de jongere generatie. Het gaat hierbij om het waarborgen van de continuïteit van het collectief geheugen.
We gaan deze opgaven realiseren door fors in te zetten op competentiemanagement en generatiemanagement. Om de grote uitstroom van zeer ervaren medewerkers goed en tijdig op te kunnen vangen gaan we werken met zogeheten meester-gezelconstructies. Op die manier blijft kostbare kennis en ervaring voor de organisatie behouden.

De nieuwe manier van werken zullen we grotendeels met het zittende personeel kunnen realiseren. Om de grote ambities van de provincie te realiseren achten wij het echter noodzakelijk dat er nu een kwaliteitsimpuls aan de organisatie wordt gegeven. Op een aantal gebieden stellen wij voor de formatie met in totaal 16 fte's uit te breiden. Deze versterking is met name nodig om nieuw beleid op het gebied van economie (projectverwervers), ruimtelijke ontwikkeling (projectleiders en projectontwikkelaars) en duurzaamheid (milieuplanologen en energieconsulenten) goed en tijdig te realiseren.

De voorinvestering in personeel die wij nu voorstellen, zullen wij compenseren met het niet meer aanvullen van een deel van de uitstroom in de komende jaren (inverdieneffecten). Het betreft hier in totaal 31 fte's.

In Programma 6 Middelen kunt u de financiële vertaling van voorgaand plan vinden. Bovendien is de gewenste additionele personele inzet bij de uitvoering van het Bestuursakkoord, het RSP-programma en de activiteiten op het gebied van klimaat en energie opgenomen in de desbetreffende inhoudelijke programma's.

# Programma 1
# De provincie doét er toe!

## Collegeprogramma 2007-2011

*Onze ambitie is de provincie te laten leven door actief te zijn als stimulator, initiatiefnemer en regisseur. Voorop staat een heldere en duidelijke communicatie. Digitale ontsluiting van informatie speelt een belangrijke rol. De dienstverlening aan inwoners, bedrijven, organisaties en medeoverheden wordt verbeterd. Zij worden interactief betrokken bij de opstelling en uitvoering van provinciaal beleid. Samenwerking met gemeenten, waterschappen en buurprovincies is van belang. Drenthe wordt sterker gepositioneerd op nationaal en internationaal niveau. De lobby richting Den Haag en Brussel krijgt meer aandacht. Bij de profilering van Drenthe staan de eigen kernwaarden centraal. Actief wordt ingespeeld op belangrijke (inter)nationale trends als klimaatverandering, duurzame energievoorziening, internationalisering en demografische veranderingen. De gebiedsgerichte aanpak krijgt meer gestalte.*

## Mid-term review

| Prioriteit | Status per prioriteit | | |
|---|---|---|---|
| | Volgens planning | Enige vertraging | Realiseren we niet/te laat |
| 1.1. Rolopvatting provincie als middenbestuur | | | |
| 1.2. Impuls samenwerken met medeoverheden | | | |
| 1.3. Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid | | | |
| 1.4. Profilering provincie Drenthe | | | |
| 1.5. Digitale ontsluiting informatie: project e-dienstverlening (voorheen project Burger en provincie) | | | |

### 1.1 Rolopvatting provincie als middenbestuur — Status: groen

Deze prioriteit ligt op schema. Wij hebben het Bestuursakkoord ondertekend waarin de nadruk ligt op de decentralisatie van taken. In de eerste helft van 2008 hebben Provinciale Staten het rapport Amen is geen Amsterdam opgesteld. Om hieraan uitvoering te geven hebben wij in de tweede helft van 2008 een strategisch plan van aanpak gemaakt.
Eind 2008 zijn wij gestart met de voorbereiding van een bestuurlijke conferentie op 23 februari 2009 voor de Drentse gemeenten en de provincie over het overhevelen van taken naar de gemeenten. Afgesproken is tijdens deze conferentie om vóór deze zomer samen een strategische agenda voor heel Drenthe op te stellen.

### 1.2 Impuls samenwerken met medeoverheden — Status: groen

Bij het opstellen van strategische agenda's met gemeenten is sprake van enige vertraging. Dit is veroorzaakt doordat we voor een andere insteek hebben gekozen, namelijk afspraken maken aan de hand van RSP-gelden. Deze zijn in voorbereiding. Met de Drentse colleges van B&W hebben we afgesproken een gezamenlijke strategische agenda voor heel Drenthe op te stellen. Ook hebben wij met alle Drentse gemeenten sociale allianties ondertekend over de uitvoering van de Sociale Agenda 2009-2012.
Er is inmiddels een begin gemaakt met het structureren van het overleg tussen verschillende overheden om overlap te voorkomen. Hiertoe dienen de zogeheten portefeuillehoudersover-

leggen. Er is verder strategische overleg met gemeenten gepland. Ook was er de introductie van relatiebeheer voor de fysieke leefomgeving.

In oktober 2008 hebben we voor de eerste keer het Drents Bestuurlijk Overleg Europa gehouden. Afgesproken is om dit overleg twee keer per jaar te houden. In december 2008 hebben statenleden en gemeentebestuurders een gezamenlijk werkbezoek aan Den Haag gebracht, met als thema 'Europa in Den Haag'. In januari 2009 heeft het SNN-POHO Europa besloten om rond dit thema een cursusdag te organiseren voor gemeenten en waterschappen in de drie noordelijke provincies. Het initiatief wordt uitgewerkt door de provincie Fryslân.
Tot slot hebben wij een verkennend onderzoek naar het opzetten van een Europaloket uitgevoerd. Begin maart 2009 hebben uw staten de conclusies en aanbevelingen uit dit onderzoek besproken en aangenomen. Inmiddels hebben wij een start gemaakt met het uitwerken en uitvoeren van deze conclusies en aanbevelingen. Ook hebben we een algemene cursus Europa en een cursus Europees recht georganiseerd. Beide cursussen worden jaarlijks gehouden.

Voor 1.1 en 1.2 geldt dat we alles wat we gepland hebben, ook daadwerkelijk uitvoeren; vandaar de 'groene' status. Dit neemt echter niet weg dat er nog heel wat moet gebeuren. De komende periode moeten we flink doorpakken en keuzemodellen opstellen en uitwerken.

### 1.3 Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid — Status: oranje

De uitwerking van deze prioriteit ligt voor een deel op schema. De komende periode moeten er belangrijke stappen ondernomen worden om de gewenste eindresultaten te bereiken.
We gaan gevolg geven aan een advies over het interactief werken in de organisatie. Het rapport geeft een dwarsdoorsnede van de vier beleidsafdelingen. Het laat zien hoe daar op dit moment interactief en integraal gewerkt wordt en waar ondersteuning en ontwikkeling nodig is. Daarnaast zijn concrete adviezen geformuleerd over ondersteuning op het niveau van afdelingen, individuen en dossiers. Deze adviezen werken we op korte termijn uit.
Er is inmiddels ondersteuning gegeven aan het uitwerken van de participatie bij het klimaats- en energiebeleid. Soortgelijke, vraaggerichte ondersteuning zal ook elders in de organisatie worden geboden op basis van het rapport. Deze ontwikkelingen hebben als doel zo goed mogelijk van buiten naar binnen te werken. Met andere woorden: deze intern gerichte werkzaamheden gaan bijdragen aan het behalen van onze externe doelstellingen.

Bij het realiseren van de eindresultaten binnen deze prioriteit 1.3 richten we ons vooral op het ontwikkelen van voor een integrale en interactieve werkwijze waarin alle partners een gelijkwaardige rol hebben. Een aantal voorbeelden waarin de ambitie van de provincie om interactief te werken goed naar voren komt zijn:
- Omgevingsbeleid
- Provinciaal Meerjarenprogramma
- Sociale agenda (plus bijbehorende allianties)
- Culturele Agenda
- Provinciaal Verkeer- en Vervoersplan

Verder zijn activiteiten uitgevoerd met als doel om Drenthe en de noordelijke provincies meer over het voetlicht te krijgen in Brussel. Ook moeten deze inspanningen inzichtelijk maken welke Europese kansen die voor Drenthe en Noord-Nederland hebben.

**1.4 Profilering provincie Drenthe** **Status: oranje**

Deze prioriteit ondervindt enige vertraging. Advertenties worden op dit moment nog onvoldoende gebruikt als manier om de provincie te profileren. Dat geldt zowel beleidsinformatie als voor personeelsadvertenties.
Wel gerealiseerd de versterking van de ondersteuning en advisering van het college. Daarnaast heeft de nieuwe perstelefoon gezorgd voor een 7 x 24 uur bereikbaarheid van de provincie voor de media. Ook hebben we gewerkt aan een internetportaal voor de bekendheid van de provincie met name op het gebied van recreatie en toerisme.
In 2009 gaan we werken aan een forse uitbreiding van het aantal persberichten, het verder ontwikkelen van het portaal (in overleg met Marketing Drenthe) en een samenhangend beleid rondom de personeelsadvertenties. Daarbij vormen advertentie en website één geheel. Ook het verbeteren van de communicatie rondom onze programma's en de grote projecten moet in de loop van 2009 leiden tot een grotere zichtbaarheid van de provincie.
We gaan in 2009 werken aan het breder benutten van de site www.reuring.nl als middel om de Drenten hun mening te laten geven over het provinciaal beleid. Reuring zal als inspraakinstrument duidelijker aan het internetportaal worden gekoppeld. Zo wordt de site beter bruikbaar bij interactieve beleidstrajecten.

**1.5 Digitale ontsluiting informatie via project Burger en provincie** **Status: rood**

Deze prioriteit ligt voor een groot deel niet op schema. Het grootste aandachtspunt hier is e-dienstverlening. In de huidige inzet kunnen we niet voldoen aan de afspraken in het Nationaal Uitvoeringsprogramma waaraan we ons gecommitteerd hebben. We moeten fors inzetten op de uitvoering van het NUP, via het actualiseren en vervolgens uitvoeren van Welkom in Digitaal Drenthe. Andere activiteiten zijn in belangrijke mate gerealiseerd. De eerste veertien e-formulieren zijn inmiddels online. Digitale ondertekening is de volgende stap die in de eerste helft van 2009 kan worden worden. De eerste versie van het provinciale Kwaliteitshandvest is geaccordeerd en wordt vanaf medio januari 2009 gehanteerd. Verder is het Geoportaal volledig operationeel op www.drenthe.info/kaarten/website/geoportaal. Het beslisdocument waarin vanuit het programma *Provinciehuis van Morgen* de visie op de nieuwe werkplek en onderlinge samenwerking gegeven is, is inmiddels opgeleverd. Dit behelst de inrichting van de computerwerkplek van de eindgebruiker.

## Intensiveringen

### 1.1 Rolopvatting provincie als middenbestuur

*Intensiveren volgens Provincie Nieuwe Stijl*
Wij geven prioriteit aan de uitvoering van het bestuursakkoord en het uitwerken van en uitvoering geven aan onze reactie op het rapport 'Amen is geen Amsterdam'. *Prioriteit: vóór de zomer van 2009 ontwikkelen wij een visie op de Provincie Nieuwe Stijl (PNS). Deze visie, en de gevolgen daarvan voor Drenthe, verwerken wij in de Begroting 2010.*

*Benodigde extra financiële middelen (prioriteit)*
De staten hebben gevraagd een externe programmamanager voor de uitvoering van Amen is geen Amsterdam aan te trekken. Vanwege de inhoudelijke samenhang hebben wij dit gekoppeld aan de uitvoering van het Bestuursakkoord en een verkenning van samenwerkingsverbanden in de regio.
Voor het programma Uitvoering Bestuursakkoord is een bedrag van € 400.000 op jaarbasis begroot. Dit bedrag is onder andere bedoeld om personeel op het programma te zetten.

De programmamanager hebben wij inmiddels aangetrokken. Dit betreft additioneel benodigde inzet. Een deel van de benodigde middelen dekken we door verschuivingen binnen de bestaande formatie en door inzet van bestaande budgetten vanuit Programma 1. Dit betekent dat uiteindelijk een intensivering nodig is van € 250.000 op jaarbasis.

*Vergunningverlening Wet Milieubeheer en Wabo*
Op basis van het Bestuursakkoord en het rapport Amen is geen Amsterdam is gekozen voor een beleid met de nadruk op regievoering in plaats van uitvoering. We gaan onderzoeken hoe de uitvoering van de vergunningverlening en de handhaving een plek kan krijgen in de nieuwe organisatie (bijvoorbeeld in de vorm van een zogeheten omgevingsdienst).
In de periode tot 2011 willen wij kwalitatief en kwantitatief op het huidige (ISO-gecertificeerde) niveau uitvoering blijven geven aan de vergunningverlening. Daarnaast werken wij in deze periode hard aan de implementatie van de Wabo (verwachte invoering op 1 januari 2010).
Wij verzoeken de staten om hiervoor extra financiële middelen beschikbaar te stellen.
De benodigde tijdelijke externe inhuur voor de start van een omgevingsdienst schatten wij voor 2009 en 2010 in op € 165.000 per jaar. De benodigde middelen voor 2009 zullen gedekt worden binnen bestaande budgetten.

### 1.2 Impuls samenwerken met medeoverheden

*Intensiveren volgens Provincie Nieuwe Stijl*
Op basis van de RSP-gelden stellen wij strategische agenda's met gemeenten op. Samen met de VDG werken wij aan het opstellen van een strategische agenda voor de uitvoering van het Bestuursakkoord.
Onze prioriteiten zijn hierbij:
- het intensiveren van de strategische agenda's met de VDG en met de grote RSP-gemeenten;
- het inzetten op profilering en inzet van Drenthe en haar belangen richting Europa in brede zin, ook in Noord-Nederlands verband.

De intensiveringen kunnen we realiseren met bestaande middelen.

### 1.3 Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid

*Gedeeltelijk heroverwegen volgens Provincie Nieuwe Stijl*
Vanuit deze prioriteit willen wij meer inzetten op het organisatiebreed realiseren van interactief beleid, het ondersteunen in competentieontwikkeling en het realiseren van concrete interactieve dossiers. Daarnaast zetten wij in op het aanbieden van instrumenten voor integraal en interactief werken en het invulling geven aan onze centrale regiefunctie.
We willen veel nadruk leggen op betrokkenheid van gemeenten, bedrijven en organisaties bij beleidsontwikkeling. Burgers betrekken wij alleen daar waar dat duidelijk meerwaarde biedt.
In dit verband gaan we ons webforum www.reuring.nl aan het webportaal Drenthe koppelen.
De komende tijd wordt nader uitgewerkt hoe dit instrument op een bij de Provincie Nieuwe Stijl passende wijze ingezet kan worden. Bij al deze activiteiten moet zo goed mogelijk van buiten naar binnen gewerkt worden. Op deze manier kunnen ze een bijdrage leveren aan het halen van onze externe doelstellingen.
De omschakeling van een regulerende naar een strategievormende, regisserende organisatie volgens Provincie Nieuwe Stijl vraagt extra inzet op het gebied van ontwikkeling en scholing van medewerkers. Programma 1 en Programma 6 Middelen trekken gezamenlijk op om hieraan de komende jaren uitvoering te geven.

## 1.4 Profilering provincie Drenthe

*Niet intensiveren, maar andere invulling volgens Provincie Nieuwe Stijl*
Wij gaan veel meer inzetten op enerzijds extern gericht werken en belangenbehartiging en anderzijds op transparantie en verantwoording. Wij willen Drenthe duidelijk meer profileren richting Europa, IPO, gemeenten en organisaties. Dat betekent dat we ons minder prominent gaan richten op de burger. We zullen dat alleen doen waar dit meerwaarde heeft. Daarnaast richten wij ons op het opzetten van een eenduidig (personeels)advertentiebeleid, het inzetten en verbeteren van ons internetportaal en het verbeteren van de communicatie rondom programma's en projecten.

## 1.5 Digitale ontsluiting provincie: e-dienstverlening

Er zijn intensiveringen noodzakelijk om de doelstellingen met betrekking tot prioriteit 1.5 te halen. Per 1 december 2008 zijn in het kader van het NUP en Gideon versnellingen afgesproken inclusief harde deadlines. Drenthe heeft zich via het IPO geconformeerd aan deze afspraken en is daarmee gehouden aan de bijbehorende wettelijke termijnen. De versnelling die hiermee beoogd wordt heeft zijn weerslag in een tijdelijk extra inzet en dus extra kosten in 2009.
Verder is er sprake van een achterstand bij de vervanging van de huidige ICT-infrastructuur, zoals vastgelegd in Vernieuwing ICT- en beheeromgeving, vanwege afwachting van het grootschalige revitaliseringproces van het provinciehuis. In onze ogen zijn voorzieningen voor de ondersteuning, het beheer en het realiseren van een totaal vernieuwde ICT omgeving onontkoombaar. ICT is een randvoorwaarde voor het nieuwe werken en de invloed daarvan op de werkplekfaciliteiten. Om dit te kunnen blijven doen is een nieuwe ICT infrastructuur noodzakelijk, inclusief management- en beheergereedschappen. Beheer moet centraal, op afstand, in hoge mate geautomatiseerd en middels self-support aangeboden worden.

De uitgestelde vervanging maakt dat alles tegelijkertijd moet worden uitgevoerd. Naast de complexiteit van de operatie moet tijdelijk ook een hoeveelheid extra werk gelijktijdig worden uitgevoerd. Projecten als de vernieuwing van het subsidieproces en de Wabo zijn direct afhankelijk van de vernieuwde ICT-infrastructuur.
Voor het informatiebeheer (archiefzorg) geldt eveneens naast een wettelijke verplichting om over een Documentair Structuur Plan te beschikken dat de overgang van papier naar digitaal werken tijdelijk om extra inspanningen vraagt. Nieuwe processen worden ingevoerd. Een goed digitaal informatiebeheer wordt opgezet. Voor de uitvoering van de nieuwe taken is tijdelijk extra capaciteit noodzakelijk.

Kortom, de intensiveringen op grond van strategische keuzes, versnellingen ten gevolge van NUP en Gideon, uitstel van noodzakelijke vernieuwingen in het verleden plus de overgang naar digitaal werken maken dat we een aantal extra investeringen in het kader van deze prioriteit opvoeren.

| Activiteit | 2009* | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| I-Beleid | 160.000,- | 135.000,- | 75.000,- | 50.000,- | 50.000,- |
| NUP | 170.000,- | 90.000,- | 40.000,- | 40.000,- | 40.000,- |
| Gideon | | 60.000,- | 10.000,- | 10.000,- | 10.000,- |
| Informatiemanagement (informatiebeheer, ICT-omgeving) | 1.390.000,- | 1.010.000,- | 252.000,- | 70.000,- | 70.000,- |
| Totaal | 1.720.000,- | 1.295.000,- | 377.000,- | 170.000,- | 170.000,- |

* Dekking voor 2009 wordt gezocht binnen bestaande budgetten

## Conclusie

We zetten stevig in op de Provincie Nieuwe Stijl, vooral op de onderdelen samenwerking met medeoverheden, belangenbehartiging, extern gericht werken, kwaliteit van dienstverlening en transparantie en verantwoording. Deze inzet moet leiden tot een krachtige, extern- en ontwikkelingsgerichte provincie Drenthe.
Daarnaast gaan we in de realisatie van onze doelen en taken sterker de verbinding leggen met Programma 6 (Middelen) en het programma Sámen Sterker in Actie (SIA).
Verder gaan we op operationeel, tactisch en strategisch niveau een actieve rol spelen in de zorg voor kwaliteitsverbetering door samenwerking (bijvoorbeeld bij de ontwikkeling van een omgevingsdienst). Richting IPO zetten we vooral in op het voeren van een discussie over de bevoegdheden van de provincie op het gebied van het zogeheten interbestuurlijk toezicht.

**Samenvatting intensiveringen**

| Onderwerp intensivering | Wat is het resultaat? | Welke activiteiten gaan we verrichten? |
|---|---|---|
| Rolopvatting provincie als middenbestuur, inclusief:<br>- Vergunningverlening in kader Wm en Wabo<br>- Implementatie Wabo | Vóór de zomer hebben wij een visie op de Provincie Nieuwe Stijl ontwikkeld. De gevolgen hiervan, evenals die van de uitwerking van het bestuursakkoord, verwerken wij in de begroting 2010.<br>Kwalitatief goede en tijdig genomen besluiten, conform de ISO-kwaliteitsnorm.<br>Wabo in organisatie geïmplementeerd per 1 januari 2010. | Opstellen en uitvoeren van uitvoeringsprogramma bestuursakkoord.<br>Tijdelijk inhuren van expertise in 2009 en 2010.<br>Extra formatie voor invoeren Wabo in organisatie. |
| Impuls samenwerken met medeoverheden | Strategische agenda's met Drentse gemeenten.<br>Strategische agenda met VDG voor de uitvoering van het bestuursakkoord.<br>Profilering en inzet van Drenthe en haar belangen richting Europa. | Aan de hand van de RSP-gelden en in overleg met Drentse gemeenten opstellen van strategische agenda's.<br>Uitvoeren Europastrategie. |
| Digitale ontsluiting provincie: e-dienstverlening | Voldoen aan de afspraken van het NUP, en daarmee van Drenthe een dienstbare en transparante overheid maken | Uitvoeren van het NUP, via het actualiseren en uitvoeren van WiDD. |
| Informatiemanagement, (Informatiebeheer, ICT-beheer) | Een qua informatiemanagement efficiënte en transparante provinciale organisatie die beschikt over makkelijk toegankelijke, betrouwbare, authentieke informatie. | - Archiefzorg/informatiebeheer, het inrichten van een DSP.<br>- Vernieuwen ICT- en beheeromgeving. |

## Wat gaat het kosten

| Programma 1 De provincie doet ertoe! | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | Totaal 2009 -2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Rolopvatting provincie als middenbestuur (uitwerking bestuursakkoord) | -190.000 | -250.000 | -250.000 | | | -690.000 |
| Vergunningverlening i.h.k.v. Wm & Wabo | | -165.000 | | | | -165.000 |
| Digitale ontsluiting provincie: e-dienstverlening | | -285.000 | -125.000 | -100.000 | -100.000 | -610.000 |
| Informatiemanagement | | -1.010.000- | -252.000 | -70.000 | -70.000 | -1.402.000 |
| Totaal | -190.000 | -1.710.000- | -627.000 | -170.000 | -170.000 | -2.867.000 |

## Extensiveringen

- Ten aanzien van de grotere betrokkenheid van burgers bij het provinciaal beleid kiezen we voor een andere insteek. Betrokkenheid van burgers zou alleen bij beleidsontwikkeling en uitvoering aan de orde moeten zijn als deze een meerwaarde heeft. Deze extensivering levert geen financiële middelen op.
- We gaan de interne en externe profilering in onze uitgingen soberder uitvoeren. Voor communicatie richting burgers is een scherpere afweging vooraf gewenst of de effectiviteit en doelmatigheid van communicatieve inspanningen gewenst is. Deze extensivering levert geen extra middelen op.
- Het efficiënter inrichten van het informatiemanagement zal op termijn een besparing van personele inzet binnen de primaire processen van de organisatie opleveren. In 2011 stellen we opnieuw vast hoe de formatie er vanaf 2012 naar onze mening uit moet zien. Vooruitlopend op eerdere aannames zetten we in op een besparing van 15 fte per 2013. Een nadere analyse is in voorbereiding. De financiële verwerking van deze extensivering hebben wij in Programma 6 opgenomen als onderdeel van Strategische Personeelsplanning.

## Samenvattend overzicht

| Programma 1 De provincie doet ertoe! | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | Totaal 2009 -2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Intensiveringen | -190.000 | -1.710.000 | -627.000 | -170.000 | -170.000 | -2.867.000 |
| Extensiveringen | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | -190.000 | -1.710.000 | -627.000 | -170.000 | -170.000 | -2.867.000 |

## Wijzigingsvoorstel prioriteiten programma 1

De realisatie van de doelen zoals die in hoofdstuk 1 van het Collegeprogramma beschreven zijn, hebben we programmatisch uitgewerkt. De formuleringen van de prioriteiten zoals we die aan het begin van de collegeperiode hebben gedaan komt voor een deel niet meer overeen met de werkelijke uitwerking van het hoofdstuk zoals dat nu gebeurt.
Om een juist en volledig beeld te geven van de uitwerking van hoofdstuk 1 willen we scherpte aanbrengen in de benaming van de prioriteiten, en bijbehorende budgetten en activiteiten duidelijker koppelen aan de beoogde doelen.
Zo stellen wij bijvoorbeeld voor om de uitwerking van het bestuursakkoord als een aparte prioriteit op te nemen (prioriteit 1.1). In de onderstaande tabel hebben we voor deze prioriteit nog geen budget opgenomen. Dat kan pas nadat u akkoord bent gegaan met ons intensiveringsvoorstel (zie hiervoor onder Intensiveringen).

Wij verzoeken uw staten in te stemmen met het onderstaande voorstel voor de indeling van de prioriteiten, budgetten, activiteiten en resultaten binnen programma 1.

**Voorstel nieuwe prioriteiten en budgetten:**

| Prioriteit | Totaalbudget | | | Activiteiten | Resultaten |
|---|---|---|---|---|---|
| | 2009 | 2010 | 2011 | | |
| 1.1 Uitvoering bestuursakkoord | | | | Uitvoeringsprogramma Bestuursakkoord, inclusief kwaliteitsverbetering door samenwerking<br>Vergunningverlening en Wabo: externe inhuur | Provincie Drenthe is gebiedsregisseur in het fysiek economisch domein en op het gebied van cultuur.<br>Concentratie op kerntaken en regievoering in plaats van uitvoering.<br>Provincie Drenthe voert haar wettelijke toezichtstaken uit en ziet toe op de kwaliteit van het lokaal bestuur<br>Kwaliteit van bestuur en dienstverlening van de provincie is aantoonbaar verbeterd.<br>De provincie werkt samen met locale overheden en andere partners in robuuste uitvoeringsorganisatie(s) |
| 1.2 Betere bestuurlijke samenwerking | 156.000 | 100.000 | 100.000 | Ontwikkelen van Gemeenschappelijke gebiedsgerichte strategische agenda's<br>Samen met de VDG opstellen van een overkoepelende strategische agenda voor Drenthe, mede gebaseerd op onze Drentse visie.<br>Samenwerking met de 4 grote gemeenten van Drenthe (strategische agenda voor RSP-gelden)<br>Samenwerking met de Drentse Waterschappen.<br><br>Uitvoeren nota Europastrategie Drenthe, waaronder organiseren periodiek overleg met leden van het Europees Parlement.<br>Organisatie van een Drents Bestuurlijk overleg Europa.<br>Opzetten Europaloket (deels e-dienstverlening, prioriteit 1.5)<br>Organisatie van een evenement rondom de verkiezingen van het Europees Parlement.<br>Cursus Europa algemeen en cursus Euro pees recht. | Intensivering van de bestuurlijke samenwerking tussen provincie en medeoverheden<br><br>Profilering Drenthe in Europa<br>sterkere beïnvloeding van Europese dossiers vanuit Drenthe;<br>- meer sturing op interregionale samenwerking;<br>- transnationale samenwerking met regio's in Europa;<br>- sterke positie op de NOA.<br>Interne organisatie Europa- proof. De 3 pijlers van Europaproof (wet- en regelgeving, beleidsbeïnvloeding en subsidieprogramma's) zijn geïntegreerd in het ambtelijk en bestuurlijk handelen van de provincie Drenthe. |

| Prioriteit | Totaalbudget | | | Activiteiten | Resultaten |
|---|---|---|---|---|---|
| | 2009 | 2010 | 2011 | | |
| 1.3 Beter(e) beleid-(sprocessen) | 349.000 | 170.000 | 138.000 | Ontwikkelen van een instrumentenbox die een concrete (proces)handleiding biedt aan projectleiders om interactieve processen doeltreffend op te zetten en uit te voeren. Daarnaast vergroten van kennis en ervaring rond interactieve beleidsontwikkeling.<br>Ontwikkelen van een mini-leergang rondom gebiedsgericht werken. Hierin de uitwerking van de begrippen interactieve beleidsontwikkeling en regievoering met behulp van interne en externe kennisdragers verder uitwerken.<br>Eerste opzet maken voor organisatiebrede visie rond interactieve beleidsontwikkeling. Actieve koppeling leggen met visie op Provincie Nieuwe Stijl.<br>Het bieden van vraaggerichte (proces) ondersteuning op complexe, interactieve en integrale dossiers. Gestart wordt met drie dossiers, dit kan op aanvraag van projectleiders uit de organisatie uitgebreid worden. | Toerusting organisatie voor interactieve beleids- / regievoering die past binnen de werkwijze van Provincie Nieuwe Stijl. |
| 1.4 (Inter)actiever informeren en beter profileren | 277.000 | 225.000 | 225.000 | Verdere uitbouw Drentheportaal<br>Provinciaal beleid in media<br>Arbeidsmarktcommunicatie<br>Bundeling en verbetering bekendmakingen<br><br>Kwaliteitshandvest<br><br>Kwaliteit van dienstverlening | Betere beeldvorming positie en status PS en GS en werkzaamheden provincie.<br>Beter vermarkten Drenthe als unieke en veilige omgeving voor wonen, werken en recreëren.<br>Een duidelijker gezicht van de provincie Drenthe met een goede beeldvorming over de taken.<br>Grotere aandacht voor provinciaal beleid in de media.<br><br>Nulmeting naleving servicenormen<br>Klanttevredenheidsonderzoek |
| 1.5 Digitale informatie en (e-) dienst-verlening | 288.000 | 50.000 | 50.000 | Actualiseren en uitvoeren WiDD<br>Inrichting / onderhoud digitale infrastructuur | Voldoen aan afspraken tussen IPO, rijk, UvW en VNG over totstandkoming programma e-over-heid normen BurgerServiceCode.<br><br>Actuele beleid- en productinhoud digitaal beschikbaar. |

# Programma 2
# Samenleving met samenhang

## Collegeprogramma 2007-2011

*In de Drentse samenleving is plaats voor iedereen, van jong tot oud. Met alle mogelijkheden en voorzieningen om te leren genieten van cultuur, om te kunnen bewegen en om (verzorgd) oud te worden. Een samenleving gericht op het beginsel van het Drentse naoberschap, met waar nodig de helpende hand voor de zwakkere en extra aandacht voor zorg aan jongeren en ouderen. Een samenleving waarin welzijn hoog in het vaandel staat en waarbij niemand aan de kant staat. Een samenleving waarin cultuur naast (ver)bindende factor ook bijdraagt aan educatie, sociale cohesie en aan (versterking) van de Drentse identiteit. Waarin de rijkgeschakeerde culturele voorzieningen en de uitgebreide culturele infrastructuur worden ingezet als magneet voor de economie. Om een samenleving met samenhang te realiseren zetten wij de komende periode in op de sociale en culturele impuls. De impuls beslaat het hele werkveld Welzijn en Cultuur. Op een aantal terreinen hebben wij wettelijke taken. Deze worden optimaal uitgevoerd. Daarnaast vervullen wij een actieve rol op het sociale en culturele terrein. De voorgestelde intensiveringen worden gezien als een totaalpakket. Over de concrete invulling worden met gemeenten en maatschappelijke organisaties afspraken gemaakt.*

## Mid-term review

| Prioriteit | Status per prioriteit | | |
|---|---|---|---|
| | Volgens planning | Enige vertraging | Realiseren we niet/te laat |
| 2.1. Kansen voor jeugd en gezin | | | |
| 2.2. Kansen voor onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe | | | |
| 2.3. Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten | | | |
| 2.4. Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie | | | |
| 2.5. Kansen voor ''7 tot 7" diensten en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten | | | |
| 2.6. Kansen voor sport: Drenthe profilering als sportprovincie | | | |
| 2.7. Versterken culturele infrastructuur Drenthe | | | |
| 2.8. Vergroten cultuurparticipatie | | | |
| 2.9. Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | | | |
| 2.10. Vormgeving beeldkwaliteit in openbare ruimte | | | |

Bij de besluitvorming over de Sociale Agenda en de Culturele en Museale Agenda heeft de nieuwe rol- en taakverdeling tussen rijk, provincie en gemeenten een belangrijke rol gespeeld. Intensieve samenwerking tussen provincie, gemeenten en gesubsidieerde instellingen was een ander belangrijk uitgangspunt. De afbouw van de taken in het sociale domein kan leiden tot verschuivingen binnen Programma 2 van de begroting van sociaal naar cultuur. Noodzakelijke investeringen in het culturele domein kunnen mogelijk worden gemaakt door afbouw van de sociale taken. We zoeken in het culturele en sociale beleid voor de komende jaren nadrukkelijk de aansluiting en de samenhang met het nieuwe omgevingsbeleid en het Provinciaal Meerjarenprogramma. Tevens versterken we de relatie tussen cultuur en economie.

In de periode 2005 tot en met 2008 voerden wij het programma Mensen in het Middelpunt uit. Dit programma bestond uit een aantal wettelijke taken en uit autonoom beleid. Het programma is uitgevoerd in vijf inhoudelijke programma's: Werken en Leren, Opgroeien, Wonen en Leven, Participatie en Parels van Drenthe. In Mensen in het Middelpunt was er een slag naar verzakelijking gemaakt zowel naar instellingen als naar gemeenten. Het bleek slagvaardig beleid, waardoor een goede positiebepaling op dit gebied tussen gemeente en provincie ook meer dan ooit noodzakelijk werd. Vanaf 2009 geldt het beleid van de Sociale Agenda *Sociaal doe je niet alleen* en de Culturele en Museale Agenda *Cultuur als Magneet*.
Bij de ontwikkeling van het nieuwe beleid is er in 2007 voor gekozen de programma's te verdiepen. Omdat in het sociale en in het culturele domein sprake is van een verschillende rolverdeling tussen de provincie en gemeenten, zijn er bij de totstandkoming van nieuw beleid twee verschillende routes gevolgd. Waar binnen het sociale domein het primaat vooral bij de gemeenten ligt, ligt dat in het culturele domein andersom.
In de Nota van Aanbieding bij de Begroting 2010 zal de verdiepingsslag worden gemaakt voor de rollen en taken-discussie in het sociaal-culturele domein. Daarin nemen we signalen mee vanuit het veld en de gemeenten. Belangrijke bijeenkomst hiervoor was de bestuurlijke werkconferentie met de gemeenten in februari dit jaar.

## De Sociale Agenda Sociaal doe je niet alleen

### Sociaal Beleid in perspectief

In de sociale agenda is afgesproken dat we in 2013 de provinciale taken binnen het Sociale domein hebben teruggebracht tot de volgende kerntaken:
- Uitvoering Wet op de Jeugdzorg
- Uitvoering Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO), artikel 13, ondersteuning uitvoering lokaal Sociaal Beleid

Deze laatste taak wordt ingevuld door de ontwikkeling van kennis- en innovatienetwerken gelieerd aan de steunfunctie's in de domeinen van de WMO.
Op het gebied van topsport heeft uw college bovendien een grote ambitie.

We hebben in *Sociaal doe je niet alleen* gekozen voor een strakke overdracht van taken. Hiervoor wordt een periode van vier jaar uitgetrokken. In twaalf lokale Sociale Agenda's en twaalf Sociale Allianties staan de ambities beschreven, zijn de rollen en taken verdeeld en is opgenomen hoe tussen 2009 en 2012 de ambities gerealiseerd worden.
Met de intrede van *Sociaal doe je niet alleen* spelen we als provincie op een aantal sociale terreinen geen rol meer, op andere thema's alleen een strategische rol en in bijna alle gevallen een rol die nauw aansluit bij de gemeentelijke rol. Wellicht zo'n 95 procent van het sociaal beleid wordt in allianties met gemeenten uitgevoerd. Wij gaan het beleid van *Sociaal doe je niet alleen* binnen de vastgestelde financiële kaders realiseren. Tot en met 2012 ondersteunen we gemeenten zowel financieel als qua formatie bij het overnemen van taken. Na 2012 heeft de provincie de benoemde kerntaken en zijn de verplichtingen richting gemeenten afgerond.

In het kader van de overdracht van provinciale taken naar de gemeenten is een bovenlokale impuls en regie noodzakelijk. Een aantal projectleiders wordt opgenomen in het Bureau Uitvoering Sociale Agenda (BUSA). Het bureau bestaat conform *Sociaal doe je niet alleen* maximaal vier jaar. Het heeft tot doel de belangrijkste projecten in het gemeentelijke sociaal beleid te implementeren.

**2.1 Kansen voor jeugd en gezin / Mijn Jeugd** **Status: groen**

Jeugdzorg is een kerntaak voor de provincie. Het jeugdzorgbeleid is succesvol. Er zijn nagenoeg geen wachtlijsten en er is sprake van een hoge doelrealisatie. De uitvoering van de prioriteiten gaat goed. De afstemming met gemeenten is beter dan ooit. De provincie zit 'dicht' op het werk en kan zo de regiefunctie effectief uitvoeren. Gemeenten waarderen onze rol bij het lokaal jeugdbeleid en het onderwijs. Door de goede wisselwerking en afstemming leidt deze tot concrete resultaten met lokale inkleuring.
De portefeuillehouders jeugdzorg van de Drentse gemeenten hebben aangeven achter de provinciale aanpak te staan. Ze erkennen de meerwaarde ervan omdat deze aansluit bij de lokale behoeften. Ook delen ze onze ambities, zoals bleek tijdens een gezamenlijke bijeenkomst in april 2008. Ook daarom beschouwen we de jeugdzorg ook na 2012 als kerntaak van de provincie.

In het onderdeel Mijn jeugd in *Sociaal doe je niet alleen* spreken we als provincie uit dat we de Wet op de jeugdzorg zo goed mogelijk willen uitvoeren. We willen de instroom in de geïndiceerde jeugdzorg verminderen door jeugdigen en gezinnen zo vroeg mogelijk een effectief hulpaanbod te doen. We werken nauw samen met gemeenten die verantwoordelijk zijn voor het lokale jeugdbeleid. Twee ambities staan hierbij centraal:
- het bieden van ondersteuning bij de ontwikkeling van het Centra voor Jeugd en Gezin (CJG)
- het versterken van de Zorg Advies Teams (ZAT) in het onderwijs.

**2.2 en 2.3 Kansen voor onderwijs / Mijn Ontwikkeling** **Status: groen**

De prioriteiten lopen volgens planning. Dat geldt voor het Onderwijskansenplan en voor de aanpak van het voortijdig schoolverlaten. Voor de onderwijskansen geldt dat de regierol voor de provincie nadrukkelijk belangrijk is. Voortijdig schoolverlaten wordt via allianties overgedragen aan de gemeenten en het onderwijsveld.
Het onderdeel Mijn ontwikkeling in *Sociaal doe je niet alleen* heeft als belangrijkste ambities:
- Drenthe gaat de onderwijsachterstanden aanpakken zodat in 2012 de taal- en rekenprestaties en de deelname aan het voortgezet onderwijs overeen komen met landelijke cijfers. Samen met de provincie Groningen spelen wij daarbij een samenbindende rol op strategisch niveau.
- Drenthe gaat vroegtijdig schoolverlaten voorkomen. Elke jongere verlaat het onderwijs met een voldoende kwalificatie voor een goede start op de arbeidsmarkt.

In 2007 hebben de staten een motie aanvaard over gelijke kansen in het onderwijsbeleid (Motie 19, Voorjaarsnota 2007 PLUS). De strekking is dat kinderen die gebruikmaken van het openbaar vervoer in staat worden gesteld het onderwijs te volgen waartoe zij in staat zijn. De uitwerking van deze motie is opgenomen in Programma 3.

**2.4 Kansen voor welzijn en zorg / Mijn Omgeving** **Status: groen**

De uitvoering van deze prioriteit loopt volgens planning. Zo is het woon- en leefklimaat beter afgestemd op de demografische ontwikkelingen. Mensen wonen zo lang mogelijk zelfstandig thuis. De gemiddelde leeftijd bij de overgang van extramuraal naar intramuraal stijgt met minimaal één jaar. Deze intensivering is verwerkt in de beleidsnota 1/2 miljoen mensen. De nota wordt volgens planning met succes uitgevoerd. Het grootste deel van de uitvoering gaat via de allianties en wordt overgedragen aan de gemeenten.
De meeste taken in het onderdeel Mijn Omgeving worden zo snel mogelijk overgenomen door de gemeenten. Er valt te denken aan mantelzorg en vrijwilligerswerk, uitvoerende taken vanuit de WMO, wonen/ zorg, welzijn en alle zorgtaken. Er staan in Mijn omgeving echter ook een aantal taken die volgens ons nadrukkelijk van provinciaal belang zijn. Drenthe zal zich in de komende jaren steeds duidelijker richten op regionale economie en ruimtelijke ontwikkelingen. Door 'meer focus op minder taken - zoals in Amen is geen Amsterdam benadrukt - hopen

wij betere kwaliteit te leveren en willen we het maatschappelijk rendement van onze interventies vergroten. Door ook het sociaal beleid een duidelijker rol in deze processen te geven wordt het beter afgestemd op de uiteindelijke afnemers en zal de effectiviteit groter worden. Een aantal sociale ambities ontwikkelen we via het Provinciaal Meerjarenprogramma en het Omgevingsbeleid.

**2.5 Kansen voor 7 tot 7 / Mijn Dag** **Status: groen**

Doelstelling is dat iedereen in Drenthe in 2012 arbeid en zorg kan combineren. Het onderdeel Mijn dag in *Sociaal doe je niet alleen* werkt aan oplossingen voor Drentse taakcombineerders (mensen die arbeid en zorg combineren) en wil het Drents 'tijdenbeleid' optimaliseren. Drenthe is in 2007 uitgeroepen tot koploper Tijdenbeleid door het ministerie van OCW. Dit 'koploperschap' is op 1 januari 2009 volgens plan afgelopen en is opnieuw als succesvol beoordeeld door het ministerie. Aan alle doelstellingen wordt gewerkt. Op dit thema wordt het beleid samen met gemeenten in allianties ontwikkeld. Het staat in elke gemeente op de agenda.
De uitvoering van Mijn dag wordt zo snel mogelijk bij de gemeenten ondergebracht.
De ambities passen naadloos op de woonambities van het nieuwe omgevingsbeleid.

**2.6 Kansen voor sport / Mijn Beweging** **Status: groen**

De uitvoering van deze prioriteit loopt volgens planning. De organisatie van de Vuelta is één van de weinige autonome programma's van Sociaal Beleid. De 'breedtesportvertaling' van de komst van de Spaanse ronde is meegenomen in de allianties. Ook de interventies in Mijn Beweging lopen volgens plan. De interventies worden uitgewerkt in het Drentse Olympisch Plan 2028 dat dit najaar wordt gerealiseerd. Het wordt een integraal sportbeleidsplan, waarin beleid op topsport en breedtesportgebied, aangepaste en reguliere sporten en de verschillende rollen van de overheden, bonden en verenigingen binnen sport worden beschreven.

**De Culturele en Museale agenda Cultuur als Magneet**

In Cultuur als Magneet hebben wij nieuwe ambities geformuleerd die goed aansluiten bij de nieuwe kerntaken van de provincie en bij het hoofddoel van het cultuurbeleid om van Drenthe 'een aantrekkelijke en aantrekkende provincie' te maken. Deze ambities liggen op de snijvlakken van ruimtelijke ontwikkeling, sociaaleconomische ontwikkeling en cultuur en erfgoed. Met deze ambities willen we mede richting geven aan het nieuwe omgevingsbeleid, het Provinciaal Meerjarenprogramma, de nieuwe Wet Ruimtelijke ordening en Mooi Drenthe. In dat licht gaan we de komende jaren ook extra accent leggen op erfgoed. Dit komt bijvoorbeeld tot uiting in de verdere ontwikkeling van het Erfgoedkwartier van Assen en de nieuwe provinciale monumentenlijst. Onze inzet is om deze ambities met gemeenten en met instellingen uit te werken en nieuwe programma's en projecten te ontwikkelen.
Als eerste uitvoeringsstap van *Cultuur als Magneet* hebben we een proces opgestart onder de naam Studio 13. Hierin gaan we nieuwe vormen van taakafbakening en overdracht ontwikkelen, maar ook van samenwerking en meerwaarde met gemeenten. Dit moet leiden tot culturele allianties die we in juni 2009 met de gemeenten willen sluiten.

**2.7 Versterken culturele infrastructuur Drenthe** **Status: groen**

De meeste beleidsdoelen van de afgelopen vier jaar zijn ruimschoots bereikt. Zo hebben de Rijksgeldstroom Beeldende Kunst en Vormgeving, het Actieplan Cultuurbereik en het Drentse Productiefonds geleid tot een grote dynamiek in de amateur- en professionele kunsten. Dat geldt zowel voor de podiumkunst als voor de beeldende kunst. Het geldt ook voor eenmalige investeringen in de Drentse culturele infrastructuur: het Erfgoedkwartier Assen (Nieuwbouw Drents Museum, Depot Drents Museum en het Cultureel Kwartier) en incidentele/structurele steun aan vier andere musea. Het plan voor nieuwbouw van het Drents Archief verkeert nog in

de overlegfase met de gemeente Assen en het rijk. Inmiddels hebben de staten besloten om in de investeringssfeer eenmalig bij te dragen aan de ontwikkeling van het nieuwe dierenpark plus theater in Emmen.

**2.8 Vergroten cultuurparticipatie** **Status: groen**

Het Actieplan Cultuurbereik en Drentse musea hebben geleid tot een groeiend publiek. Dit geldt ook voor festivals en evenementen in Drenthe. Daarnaast is het bereik van schooljeugd via cultuureducatie uitgegroeid tot een bereik van bijna 100 procent. Onze inzet is om een aantal van deze successen te verankeren in lokaal beleid. Dit geldt voor de amateurkunsten en cultuureducatie. Wij maken afspraken hierover met de gemeenten in het kader van Studio 13.

**2.9 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed** **Status: groen**

Naast de reguliere taken van het Drents Plateau hebben we ons als provincie sterk geprofileerd met de Provinciale Monumentenlijst, de Cultuurhistorische Waardenkaart (een belangrijke bouwsteen voor het nieuwe omgevingsbeleid), het Huus van de Taol en het Archeologisch Depot. Het gaat hier om taken die bij uitstek bij de Provincie Nieuwe Stijl passen.
Voor de provinciale taken op het gebied van de cultuur(historie) in het kader van ruimtelijke ontwikkeling is nog veel te winnen. Zo gaan we de komende jaren zorgen voor een vroegtijdige inbreng van cultuurhistorische waarden in ruimtelijke planprocessen. Deze processen moeten worden geborgd in het gebiedsgericht werken, het omgevingsbeleid, het Provinciaal Meerjarenprogramma en de uitvoering van de nieuwe Wet Ruimtelijke ordening
De overdracht van archeologische taken en verantwoordelijkheden naar de gemeenten hebben wij in het Studio 13-proces in gang gezet. Ook hebben wij de eerste stappen gezet om een aantal uitvoeringstaken in de monumentenzorg naar de gemeenten over te hevelen.

**2.10 Beeldkwaliteit openbare ruimte** **Status: groen**

Door de inzet van de Rijksstroom BKV aangevuld met provinciale middelen hebben wij veel projecten met betrekking tot culturele planologie en kunst in de openbare ruimte mede gerealiseerd. Inmiddels is de geldstroom per 1 januari 2009 verlegd van het rijk naar de grotere steden. Voor Drenthe zijn dat Emmen en Assen. Om die reden willen wij de structurele middelen voor CBK Drenthe geleidelijk afbouwen. Wij beschouwen het als een taak van de gemeenten om deze verantwoordelijkheid over te nemen.
Het is een kerntaak van de provincie om het fysieke beeld van Drenthe te bewaren, te ontwikkelen en waar nodig te verfraaien. In Cultuur als Magneet hebben we vastgelegd dat we onze middelen inzetten voor incidentele provinciale opdrachten op de terreinen culturele planologie en kunst in de openbare ruimte. Ook hier zoeken we de aansluiting bij het gebiedsgericht werken, het omgevingsbeleid en Mooi Drenthe.

## Intensiveringen

**Versnellingsagenda Monumentenzorg**

Bij motie (Motie 17, Voorjaarsnota 2008 inzake Oude Drentse kerken) hebben de staten gevraagd om een plan om een herbestemming te kunnen geven aan leegstaande kerken in Drenthe. Hiervoor zouden we middelen in de begroting van 2009 moeten opnemen. Deze wens heeft geleid tot een plan voor cofinanciering van een versneld rijksprogramma voor het wegwerken van restauratie-achterstand. Dit betekende een incidentele provinciale bijdrage van 2,8 miljoen euro in de jaren 2010-2011. Dit sluit aan bij onze aanpak van de economische crisis en de intenties om investeringen naar voren te halen in antwoord op de vraag van het rijk en van IPO.

Naast bovengenoemde reactie op motie 17 hebben wij reeds besloten om jaarlijks (voor de jaren 2009, 2010, en 2011) een bedrag van € 15.000,-- per jaar beschikbaar te stellen aan de Stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen Groningen en Drenthe (SBKGD). Deze stichting richt zich op kerken van alle gezindten en ondersteunt in ieder geval de bij haar aangesloten 45 Drentse kerken, en zo mogelijk meer. De SBKGD gaat zich er de drie jaar dat de rijks-BRIM-regeling openstaat voor kerkelijke gebouwen, voor inzetten dat zoveel mogelijk Drentse kerken toegang krijgen tot deze subsidie. Ook bij andere dan financiële instandhoudingsproblemen kan de SBKGD kerkbesturen ondersteunen. De SBKGD heeft veel expertise als vangnetorganisatie specifiek voor kerken.

**RTV-Drenthe** **Status: oranje**

Een substantieel deel van het provinciale cultuurbudget gaat naar RTV-Drenthe. De omroep voldoet aan het niveau van de Mediawet, maar heeft te weinig middelen voor ontwikkeling en exploitatie van nieuwe media c.q. crossmediale berichtgeving en hoogwaardige programmering. Om hiervoor een inhaalslag te maken vraagt de omroep extra middelen.
Tot nu toe hebben wij geen autonome middelen voor RTV-Drenthe beschikbaar gesteld, behalve een tijdelijke subsidie voor ondertiteling. Wij willen deze subsidie van € 70.000 per jaar structureel maken. Daarnaast staan we positief tegenover de gedachte om de regionale omroep met een structurele bijdrage van € 500.000 in staat te stellen om veel meer in te spelen op de nieuwe media en crossmediale berichtgeving. Om dit te realiseren is van 2010 tot en met 2012 een intensivering van € 570.000 per jaar nodig. Na 2012 willen wij de benodigde middelen hiervoor vinden binnen de begroting van Programma 2.

**Wat gaat het kosten**

| Programma 2: Samenleving met samenhang | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | Totaal 2009 -2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Crossmediale berichtgeving RTV Drenthe | | -500.000 | -500.000 | -500.000 | | -1.500.000 |
| Ondertiteling RTV Drenthe | | -70.000 | -70.000 | -70.000 | | -210.000 |
| Totaal | - | -570.000 | -570.000 | -570.000 | | -1.710.000 |

## Extensiveringen

*Flexibiliteitskorting Cultuur*
Wij stellen voor om voor 2011 en 2012 een deel van de opbrengst van de flexibiliteitskorting op cultureel gebied niet met provinciale opdrachten/taken in te vullen.

De extensiveringen op basis van de Sociale Agenda zijn reeds in begroting verwerkt.

**Financieel overzicht extensiveringen**

| Programma 2: Samenleving met samenhang | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | Totaal 2009 - 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Flexibiliteitskorting Cultuur | | | 133.000 | 266.000 | 266.000 | 665.000 |
| Totaal | - | - | 133.000 | 266.000 | 266.000 | 665.000 |

## Samenvattend overzicht

| Programma 2: | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | Totaal |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Samenleving met samenhang | | | | | | 2009 -2013 |
| Intensiveringen | 0 | -570.000 | -570.000 | -570.000 | 0 | -1.710.000 |
| Extensiveringen | - | - | 133.000 | 266.000 | 266.000 | 665.000 |
| Saldo | - | -570.000 | -437.000 | -304.000 | 266.000 | 1.045.000 |

# Programma 3
# Ruimte en bereikbaarheid

## Collegeprogramma 2007-2011

*Wijzigingen in de wetgeving op het gebied van de ruimtelijke ordening leiden tot nieuwe bestuurlijke verhoudingen. Wij zullen deze de komende jaren in overleg met de medeoverheden vormgeven in het proces van de provinciale structuurvisie. Deze visie met de planhorizon 2020 biedt de gelegenheid het provinciaal beleid op een aantal belangrijke thema's te actualiseren. Het wonen, werken en recreëren in een cultuurhistorisch en landschappelijk unieke omgeving is een belangrijke kernwaarde van Drenthe. Bescherming en verdere ontwikkeling ervan vereisen een samenhangende scherpere ruimtelijke en economische profilering van het Drents plateau, de steden en de 'schil' van Drenthe. Verdere 'verrommeling' van het landschap wordt met kracht tegengegaan. Klimaatontwikkeling en ruimtegebruik worden beter op elkaar afgestemd. Duurzaam wonen en het toepassen van energiebesparing en nieuwe energiealternatieven worden gestimuleerd. De steden worden ontwikkeld vanuit hun specifieke kwaliteiten voor wonen en vestiging en hun verbinding met de omliggende groene ruimte. Specifiek wordt ingezet op versterking van de (inter)nationale posities van het Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen en de regio Emmen/Zuidoost-Drenthe. Het Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan wordt geactualiseerd, mede als belangrijke bouwsteen voor de nieuwe structuurvisie.*

## Mid-term review

| Prioriteit | Status per prioriteit | | |
|---|---|---|---|
| | Volgens planning | Enige vertraging | Realiseren we niet/te laat |
| 3.1. Regie ruimtelijke opgaven en verkenning actief provinciaal grondbeleid | | | |
| 3.2. Tegengaan verdere verrommeling landschap | | | |
| 3.3. Verbeteren kwaliteit woningvoorraad, bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven | | | |
| 3.4. Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt | | | |
| 3.5. Impuls aan wijk- en buurtvernieuwing in steden | | | |
| 3.6. Ruimte voor experimentele architectuur en wonen op en aan het water | | | |
| 3.7. Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid | | | |
| 3.8. Uitbouw positie Beilen als substreekcentrum | | | |
| 3.9. Attractieve steden | | | |
| 3.10: Verplaatsing dierenpark en theater Emmen naar Noordbargeres | | | |
| 3.11: Investeringsnota verkeer en vervoer | | | |
| 3.12: Stimuleren goederenvervoer over water | | | |
| 3.13: Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen | | | |
| 3.14: Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP) | | | |

### 3.1 Regie ruimtelijke opgaven en verkenning actief provinciaal grondbeleid — Status: oranje

De eerste fase van het nieuwe omgevingsbeleid is met de vaststelling van de notitie Invulling gezicht van Drenthe in juni 2008 jaar afgerond. De staten hebben eind 2008 ingestemd met de daarop gebaseerde beleidskeuzes in de notitie Drenthe kiest. De uiteindelijke provinciale Structuurvisie moet in het voorjaar van 2010 definitief worden vastgesteld.
In de eerste helft van 2009 vindt er een verkenning plaats van de mogelijkheden een actief provinciaal grondbeleid te voeren. De Dienst Landelijk Gebied van het ministerie van LNV vervult bij deze verkenning een actieve en initiërende rol.

### 3.2 Tegengaan verdere verrommeling landschap — Status: groen

Om de ruimtelijke kwaliteit van Drenthe te verbeteren zetten wij in op een tweetal punten: het oprichten van een Samenwerkingsverband Mooi Drenthe en het samen met gemeenten tegengaan van verrommeling. Van de subsidieregeling hiervoor hebben de gemeenten Emmen en Noordenveld reeds gebruikgemaakt. In het voorjaar van 2009 gaan we de gemeenten opnieuw benaderen met de vraag met projectvoorstellen te komen.

### 3.3 Verbeteren kwaliteit woningvoorraad, bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven — Status: groen

De gemeente Tynaarlo heeft het initiatief genomen om bij Vries een extreem duurzame wijk te ontwikkelen. Wij hebben besloten subsidie toe te kennen als ondersteuning in de proceskosten. Omdat de gemeente Midden-Drenthe een soortgelijk voornemen heeft bij de kern Beilen, hebben wij ook Midden-Drenthe een subsidie in de proceskosten toegekend.

### 3.4 Meer balans tussen vraag en aanbod op de woningmarkt — Status: oranje

Met het oog op het verbeteren van de positie van starters op de woningmarkt hebben wij in het voorjaar van 2008 een ontwerpwedstrijd georganiseerd om een starterswoning te ontwerpen voor een bedrag van maximaal € 120.000 vrij op naam. De gemeente De Wolden heeft zich bereid verklaard het winnende ontwerp in Koekange te realiseren.
Bij het nadenken over maatregelen om de recessie te lijf te gaan hebben we er samen met onze partners in het Platform Wonen voor gekozen een extern adviseur in te schakelen om stagnerende woningbouwprojecten in kaart te brengen en met voorstellen te komen. De planning voorziet erin dat wij begin juni met een pakket aan stimuleringsmaatregelen kunnen komen. Tegelijkertijd wordt momenteel een onderzoek gedaan naar de demografische ontwikkelingen in Drenthe.

### 3.5 Impuls aan wijk- en buurtvernieuwing steden — Status: groen

Om meer kennis en inzicht te krijgen hoe bewoners meer betrokken kunnen worden bij de vernieuwing van hun wijk of buurt zijn we met een aantal pilots gestart. Deze ronden wij medio 2010 af en hopen dan met een aantal aanbevelingen te kunnen komen. Op basis hiervan willen wij tot een algemene methodiek komen die breed kan worden toegepast in andere buurten en wijken van Drenthe.

### 3.6 Ruimte voor experimentele architectuur en wonen op en aan water — Status: groen

We hebben besloten een pilot wonen op het water te starten op een aantal voormalige zandwinlocaties. We hopen hiermee de nodige praktijkervaring op te doen en na te gaan welke maatregelen er genomen moeten worden. De praktijkmaatregelen kunnen wij als kennis aanbieden aan gemeenten.

### 3.7 Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid Status: groen

In 2008 hebben we het Masterplan Assen-Zuid vastgesteld. Hierbij hebben wij ingezet op de verkeerskundige variant die de betrokkenen de doorstroming het meest bevordert. Voor het te ontwikkelen bedrijventerrein Assen-Zuid hebben we in juni 2008 samen met de gemeente Assen een notitie met randvoorwaarden opgesteld. Op basis hiervan kan op korte termijn de ruimtelijke ordeningsprocedure worden opgestart.
We zijn het project in Assen aan het verbreden. In 2009 wordt het Masterplan Assen-Zuid onderdeel van het Masterplan FlorijnAs.

### 3.8 Uitbouw positie Beilen als substreekcentrum Status: groen

Met behulp van een extern bureau is in 2008 op ambtelijk niveau samen met de gemeente Midden-Drenthe de notitie Visie op Beilen gemaakt. Deze visie dient als input voor de nieuwe structuurvisie van de gemeente.

### 3.9 Attractieve steden Status: oranje

De notitie Drenthe kiest zegt dat gemeenten en inwoners in staat moeten kunnen zijn het voorzieningenniveau op peil te houden. Dat moet in elk geval voor de steden gelden.
Mede tegen de achtergrond hiervan hebben wij in maart 2009 besloten om € 4 miljoen uit het Stimuleringsfonds Drentse Projecten te investeren in de herontwikkeling van het centrum van Hoogeveen.

### 3.10 Verplaatsing dierenpark en theater Emmen naar Noordbargeres Status: groen

In december 2008 heeft de gemeenteraad van Emmen besloten om het Dierenpark Emmen en theater De Muzeval te verplaatsen naar de Noordbargeres en de locatie van het huidige dierenpark binnenstedelijk te ontwikkelen. Als provincie zijn we hierbij nauw betrokken vanwege de provinciale belangen die hierbij in het geding zijn. Het gaat dan onder andere om zaken van ruimtelijke, verkeerskundige en waterhuishoudelijke aard.

### 3.11 Investeringsnota verkeer en vervoer Status: groen

Het Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan is in lijn van de Planwet Verkeer en Vervoer geactualiseerd en medio 2007 vastgesteld. In 2008 is de besluitvorming rond de exploitatiemaatregelen voor het openbaar vervoer afgerond. Verder hebben we samen met de provincie Overijssel de exploitatie van de spoorlijn Zwolle-Emmen overgenomen. Dit biedt perspectief om deze verbinding op te waarderen en beter te benutten voor de regionale bereikbaarheid.
Op basis van het investeringsprogramma stellen we jaarlijks een Provinciaal Uitvoeringsprogramma op, en hebben we voor de periode 2006 – 2008/2009 convenanten met de twaalf Drentse gemeenten afgesloten. Een nieuwe reeks convenanten met de gemeenten is op dit moment in voorbereiding.

### 3.12 Stimuleren goederenvervoer over water Status: groen

Om het goederenvervoer over water naar Meppel te faciliteren hebben wij overeenstemming met staatssecretaris Huizinga bereikt over het ombouwen van de sluis in het Meppelerdiep tot een duurzame schutsluis. Hiermee is een investering gemoeid van € 47 miljoen. Hiervoor is een regionale bijdrage nodig van 5 miljoen euro. Het ombouwen van de sluis staat gepland voor het tijdvak 2011 tot 2013.
In het kader van het nieuwe omgevingsbeleid maakt de ontwikkeling van een ‘nat knooppunt Meppel’ onderdeel uit van de studie Zuid-as.

### 3.13 Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen Status: oranje

Het Uitvoeringsprogramma Wegen en Kanalen voor 2009 hebben wij inmiddels vastgesteld. Om risico's voor de provincie bij het aanbesteden van werken te verminderen hebben wij besloten meer geïntegreerd te gaan aanbesteden. In 2008 zijn twee van dergelijke geïntegreerde contracten aanbesteed. In het kader van de pilot Elektronisch aanbesteden zijn twee bestekken digitaal beschikbaar gesteld.
De provincie heeft een voorbeeldfunctie op het gebied van duurzaamheid. We hebben besloten bij wijze van proef drie bedrijfsauto's op biodiesel te laten rijden. Een andere opvallende activiteit op het gebied van duurzaamheid is het verminderen van het aantal lichtmasten. In samenwerking met gemeenten zijn inmiddels 450 van de in totaal circa 1000 te verwijderen lichtmasten verwijderd. Ook hebben wij in het kader van de renovatie van het bedieningsgebouw van de sluis Peelo in Assen zonnecollectoren aangebracht.

### 3.14 Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP) Status: groen

Het RSP-project dient voor de steden Assen, Emmen en Coevorden als katalysator voor een bredere en integrale aanpak van de stedelijke gebiedsontwikkeling. Het gaat hier om een combinatie van de versterking van de ruimtelijk-economische structuur, een verbetering van de voorwaardenscheppende bereikbaarheid en het realiseren van een duurzame ontwikkeling. Begin 2009 hebben we samen met de betrokken gemeenten programmaorganisaties opgezet. Ook zijn inmiddels de eerste verkennende stappen richting uitvoering ondernomen.
Deze taak past bij de Provincie Nieuwe Stijl en dient geïntensiveerd te worden. Het gaat hier om de regievoering binnen gebieden en projecten met een bovenlokaal belang. Voor goede uitvoering van het RSP-programma is extra ambtelijke capaciteit nodig.

### Overige taken Status: groen

*Nieuwe Wet ruimtelijke ordening / omgevingsbeleid*
In de organisatie ligt in 2009 de nadruk op het zich eigen maken van de nieuwe Wet ruimtelijke ordening en het ontwikkelen van een nieuwe manier van werken.
In 2008 zijn we gestart met het opzetten van zogeheten gestructureerd relatiebeheer. Per gemeente hebben we bij de provincie een relatiebeheerder die de contacten met 'zijn' gemeente onderhoudt. In de loop van 2009 wordt deze manier van werken geëvalueerd om zo nodig tot verbeteringen te komen. De planbeoordeling op basis van de oude wet wordt naar verwachting in de loop van 2009 afgebouwd.

*Wonen*
Op het gebied van wonen houden we ons als provincie onder andere bezig met:
- opstellen regionale woonvisies
- formuleren beleidskader voor ISV-III
- stimuleren van de totstandkoming van uiteenlopende woonmilieus
- in beeld brengen van de gevolgen van demografische ontwikkelingen (afnemend bevolkingsaantal en een veranderende bevolkingssamenstelling)

*Statushouders*
De provincie heeft van de wetgever een toezichthoudende taak richting gemeenten gekregen ten aanzien van de zogeheten statushouders. Deze verantwoordelijkheid kan er zelfs toe leiden dat wij in de plaats kunnen treden van gemeenten die hun huisvestingstaak niet goed weten te vervullen.

Op basis van de cijfers van gemeenten over de tweede helft van 2008 hebben wij evenwel de conclusie kunnen trekken dat Drenthe als geheel op de goede weg is. De aanvankelijke achterstand bij een deel van de opgelegde taakstelling blijkt geheel weggewerkt.
Projecten  De provincie participeert samen met gemeenten in verschillende projecten, hetzij als projectleider, hetzij als projectmedewerker. Voorbeelden zijn het project chemiedivisie Klaverblad Hoogeveen-Overijsselse grens (N48) en de Corridorstudie Ontwikkelingsperspectief A37/N34 (Zuid-as).

*Verkeer en vervoer*
Met betrekking tot de hoofdinfrastructuur (spoor, weg, water) en internationale verbindingen maken wij afspraken met het rijk en andere overheden buiten Drenthe. Een succes voor de regionale bereikbaarheid is de tervisielegging in december 2008 van het Ontwerp Tracébesluit en de Milieu Effectrapportage (OTB-MER) voor de capaciteitsverruiming van de A28 tussen Meppel en Zwolle en de start van de OTB-MER voor de verdubbeling van de N33 tussen Assen en Veendam. De ombouw van het knooppunt Lankhorst bij Meppel is in 2008 gestart en wordt najaar 2009 opgeleverd. Het gereconstrueerde wegvak tussen Gieten en Borger van de N34 in 2008 volledig is opengesteld.

## Intensiveringen

### Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn

Bij het Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP) gaat het om een aantal grote en complexe projecten en programma's met een zogeheten uitvoeringshorizon in het jaar 2020. Verder zullen de projecten veel middelen vergen en zullen ze alle provinciale beleidsthema's bevatten. Leidende thema's zijn daarbij een duurzame ruimtelijke en economische structuurversterking en het verbeteren van de voorwaardenscheppende bereikbaarheid. Het RSP bestaat uit het Ruimtelijk Economisch Programma (REP) en het Bereikbaarheidsprogramma.
Het RSP is katalysator voor brede, integrale stedelijke gebiedsontwikkelingen die bekend staan als RSP-plus projecten. Provincie en partners streven naar een synergie tussen doelstellingen, prioriteiten en middelen van het RSP en die van andere programma's, ook van andere partijen. Het inhoudelijke en financiële raamwerk voor RSP en RSP-plus is door de staten via de Kadernota uitvoering RSP/RSP-plus Drenthe goedgekeurd. Met uitzondering van de spoorlijn Zwolle-Emmen worden de projecten in een langjarig partnerschap met de grote steden uitgevoerd. De steden hebben hier de 'lead'.
Provincie en gemeenten hebben de afgelopen periode nauw samengewerkt bij het formuleren van de ambities, de visie en de strategie. Het is nu zaak een solide basis te leggen voor het vervolg van deze samenwerking. Bij de steden gaat het in de eerste plaats om Assen, Emmen en Coevorden. Voor Hoogeveen en Meppel zijn vanuit het convenant met het rijk geen middelen beschikbaar. Voor deze steden wordt echter eveneens gestreefd naar samenhangende programma's voor integrale gebiedsontwikkeling.

*Integrale Gebiedsontwikkeling Assen-FlorijnAs*
Belangrijke onderdelen van het bereikbaarheidspakket zijn het voltooien van de vaarverbinding tussen de Vaart en het Havenkanaal, de infrastructuur rond de transformatie van het Stadsbedrijvenpark, het stationsgebied, ontsluiting van een nieuw hightech-bedrijventerrein Assen-Zuid, een nieuw station Assen-Zuid en de aansluiting van de N33 op de A28.
Er is op dit moment nog geen concrete uitwerking voor de 'Plus'-aanpak in Assen. Een eerste verkenning verdeelt de projecten in vier thema's: duurzaamheid, ruimte, bereikbaarheid en economie.

*Integrale Gebiedsontwikkeling Emmen-Centrum*
Belangrijke onderdelen van het Emmer project zijn de aanleg van een Centrumplein, de ondertunneling van de Hondsrugweg en de reconstructie van wegaansluitingen. De Plus-aanpak omvat het realiseren van nationaal gezien belangrijke ruimtelijk-economische ontwikkelingen in de stedelijke kern van Emmen door de verplaatsing van Dierenpark Emmen en theater De Muzeval en de herontwikkeling van de oude locaties.
De provincie is bereid daarin € 40 miljoen bij te dragen. Hiervan komt de helft uit de RSP-reserve. Uitgaande van het doorlopen van programma's zal op basis van concrete projecten 10 miljoen euro gefinancierd moeten worden uit lopende programma's als Klimaat- en energiebeleid en Kennis wérkt. De resterende € 10 miljoen voor vooral de thema's ruimtelijke kwaliteit en cultuur moet voorzien worden via nieuwe vergelijkbare programma's.

*Spoorlijn Zwolle-Emmen*
Binnen dit project is er sprake van twee deelprogramma's: de Integrale Gebiedsontwikkeling Coevorden-Stationsomgeving en Spoorlijn Zwolle-Coevorden/Emmen.
- *Integrale Gebiedsontwikkeling Coevorden-Stationsomgeving* Het RSP-Bereikbaarheid wil het bestaande rangeerterrein uit het centrum van Coevorden verplaatsen. Het project kan dienen als katalysator voor de gebiedsontwikkeling in de omgeving van het station. Onderdeel is het aanpassen van de verkeersinfrastructuur.
  Inzet is de positionering van Coevorden als nationale en internationale logistieke 'draaischijf' in Zuidoost-Drenthe. Een onderzoek is gestart naar verdere 'Plus'-onderdelen. Centraal daarin staan de verdere ontwikkeling van de bedrijventerreinen Coevorden-Zuid en de Euroterminal. In beginsel zullen provinciale bijdragen vanuit de lopende programma's beschikbaar moeten worden gesteld.
- *Spoorlijn Zwolle-Coevorden/Emmen* De spoorlijn wordt opgewaardeerd. Dit houdt het spoor bij Ommen en tussen Nieuw Amsterdam en Emmen-Zuid zal worden verdubbeld. Ook is een nieuw station/transferium in Emmen-Zuid gepland.

*Hoogeveen en Meppel*
Er is nog geen concrete uitwerking voor de Plus-aanpak in deze steden. We streven ernaar om voor juni 2009 duidelijkheid te creëren via een convenant. Voor Hoogeveen ligt er het besluit om € 4 miljoen uit het Stimuleringsfonds Drentse Projecten te investeren in de herontwikkeling van het centrum.

*Personele Inzet Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP)*
Het succesvol uitvoeren van het met het Rijk overeengekomen RSP-programma kan alleen als er sprake is van een doeltreffende personele inzet door de gemeente en de provincie in zowel kwantitatieve als kwalitatieve zin.
De provincie bevindt zich (deels) in de overgang van een toetsende, subsidiërende organisatie naar een projectontwikkelende. Helder is, dat wanneer geen extra projectontwikkelkracht wordt ingezet en aan het RSP-programma wel prioriteit wordt gegeven, de uitvoering van de andere genoemde programma's ernstig in het gedrang komt.
Om op de geschetste ontwikkelingen te anticiperen en de geformuleerde ambities te kunnen realiseren wordt voorgesteld gedurende 4 jaar 7 fte (maximaal) aan te trekken.
De hieruit voortvloeiende kosten zullen voor € 0,4 miljoen per jaar als VAT-kosten rechtstreeks worden gedekt vanuit de projecten/deelprogramma's. (VAT staat voor: voorbereiding, administratie en toezicht). De eventuele resterende kosten (maximaal € 0,15 miljoen per jaar) komen ten laste van de RSP-cofinancieringsmiddelen, gedekt vanuit de RSP-reserve.

**Vervanging bruggen en sluizen**

De vervanging van 'kunstwerken' als bruggen en sluizen maakt deel uit van de bestaande infrastructuur. Deze kosten zijn gerelateerd aan de verwachte theoretische levensduur, waarbij onderscheid wordt gemaakt in vaste, betonnen, stalen en houten bruggen. In totaal worden de vervangingskosten tot 2090 geschat op € 517 miljoen:

- Het grootste deel van de kunstwerken zal na 2040 moeten worden vervangen. De investeringskosten voor deze periode worden geraamd op € 487 miljoen.
- De verwachte investeringskosten voor de periode 2020-2040 bedragen zo'n € 23 miljoen.
- In de periode 2011-2020 zijn de verwachte investeringskosten relatief laag, namelijk zo'n 7 miljoen euro. Voor de komende jaren staat tevens de reconstructie van de Ericasluis gepland. Hiervoor zal een bedrag van zo'n € 2,2 miljoen nodig zijn. De voorbereidende fase start in 2010.

In 2009-2010 wordt onderzoek gedaan naar de constructieve herbeoordeling van de kunstwerken. De uitkomsten kunnen ertoe leiden dat de vervanging van een aantal kunstwerken eerder dan gepland zal plaatsvinden.

**Motie 19 Voorjaarsnota 2007 Plus: 'gelijke kansen onderwijsbeleid' (Stimuleringsfonds Drentse Projecten)**

Voor de uitvoering van de motie van de staten om meer gelijke kansen in het onderwijsbeleid te creëren (Motie 19, Voorjaarsnota 2007 PLUS) zal er ongeveer een miljoen euro uit het Stimuleringsfonds Drentse Projecten moeten worden geput. De strekking is dat kinderen die gebruikmaken van het openbaar vervoer, het onderwijs moeten kunnen volgen waartoe zij in staat zijn. Mbo-studenten hebben recht op een OV-jaarkaart met ingang van het eerste kwartaal volgend op hun achttiende verjaardag. Ze beginnen echter doorgaans al op hun zestiende aan het mbo. Wij zullen t.b.v. de Algemene Beschouwingen een voorstel aan uw Staten aanbieden aan de hand waarvan wij met u over de uitvoering van Motie 19 van gedachten willen wisselen. Dit mede gelet op de landelijke ontwikkelingen.

**Samenvatting intensiveringen**

| Onderwerp intensivering | Wat is het resultaat? | Welke activiteiten gaan we verrichten? |
|---|---|---|
| Uitvoeren motie 'Gelijke kansen in het onderwijsbeleid' (Motie 19 Voorjaarsnota 2007 PLUS) | De waarborg dat kinderen die gebruikmaken van het openbaar vervoer worden in staat worden gesteld het onderwijs te volgen waartoe zij in staat zijn. | Onderzoek verrichten naar het aantal kinderen in Drenthe die meer dan 10 km van hun woonplaats onderwijs volgen en naar de kosten van het openbaar vervoer voor deze kinderen. |

**Wat gaat het kosten**

| Programma 3: Ruimte en bereikbaarheid | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | Totaal 2009 -2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Vervanging kunstwerken (kapitaallasten van investering € 2,2 miljoen) | | | 200.000- | 200.000- | 200.000- | 600.000- |
| Totaal | - | - | 200.000- | 200.000- | 200.000- | 600.000- |

## Extensiveringen

De provincie draagt soms bij aan bepaalde beleidsontwikkelingen. Een voorbeeld is het vergaren van meer kennis en inzicht over de mogelijkheden van het wonen op het water door uitvoering pilots. Een dergelijke pilot past niet bij de Provincie Nieuwe Stijl. De huidige pilots Politiegat Meppel en Holtien Westerveld ronden we af. Daarna starten we geen nieuwe pilots. Het geeft een besparing van € 100.000 in 2009 en hetzelfde bedrag in 2010.

### Financieel overzicht extensiveringen

| Programma 3: Ruimte en bereikbaarheid | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | Totaal 2009 - 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Experimentele architectuur en wonen op en aan het water (prioriteit 3.6) | 100.000 | 100.000 | | | | 200.000 |
| Totaal | 100.000 | 100.000 | - | - | - | 200.000 |

## Samenvattend overzicht

| Programma 3: Ruimte en bereikbaarheid | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | Totaal 2009 -2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Intensiveringen | - | - | -200.000 | -200.000 | -200.000 | -600.000 |
| Extensiveringen | 100.000 | 100.000 | - | - | - | 200.000 |
| Saldo | 100.000 | 100.000 | -200.000 | -200.000 | -200.000 | -400.000 |

# Programma 4
# Kennis wérkt

## Collegeprogramma 2007-2011

*Niemand aan de kant, zeker niet bij opleiding en werk. Alle talenten in Drenthe worden benut, zodat iedereen deelneemt aan onderwijs, arbeidsmarkt of samenleving. De provincie Drenthe zet zich in voor een integrale ketenbenadering met koppelingen tussen onderwijs, arbeidsmarkt en innovatie. De Drentse economie ontwikkelt zich hierbij tot een duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie, met kansrijke sectoren die bij het profiel van Drenthe passen. Maar ook met aandacht voor de internationale context waarin Drenthe opereert, voor welvaart én welzijn van alle inwoners van deze provincie.*

## Mid-term review

| Prioriteit | Status per prioriteit | | |
|---|---|---|---|
| | Volgens planning | Enige vertraging | Realiseren we niet/te laat |
| 4.1. Omvorming economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie | | | |
| 4.2. Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs- en arbeidsmarkt | | | |
| 4.3. Profilering Drenthe in de Noordelijke Ontwikkelingsas (NOA) (niet meer van toepassing) | | | |
| 4.4. Structuurversterking recreatie en toerisme | | | |
| 4.5. Structuurversterking land- en tuinbouw | | | |

### 4.1 Omvorming economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie — Status: oranje

In 2008 hebben we goede resultaten geboekt bij de projecten op het gebied van sensortechnologie en bij revitalisering van bedrijventerreinen in Emmen en Hoogeveen. Zo is onder andere het Hanze Institute voor Technology (HIT) gerealiseerd dat in Assen hbo-onderwijs is gaan verzorgen op het gebied van sensortechnologie. Ook is de stichting Sensor Universe gegarandeerd en gefinancierd ten behoeve van projectontwikkeling. Verder zijn in SNN-verband een nieuwe NIOF- en IPR-regeling tot stand gekomen (NIOF staat voor Noordelijke Innovatie OndersteuningsFaciliteit en IPR staat voor InvesteringsPremieRegeling).
De projecten dragen bij aan de groei van het aantal arbeidsplaatsen in Drenthe. Ook dragen ze ook bij aan het stimuleren van innovatie en ondernemerschap en de gewenste transitie naar een kenniseconomie. In 2008 is de uitvoering van de noordelijke programma's goed op gang gekomen. We hebben de doelstellingen gehaald die we vooraf voor 2008 hadden gesteld.
Op dit moment echter krijgen we te maken met de gevolgen van de verslechterde economische omstandigheden. In de eerste maanden van 2009 wordt voelbaar dat het moeilijker wordt om cofinanciering te krijgen van marktpartijen, kennisinstellingen en gemeenten. Dat betekent dat er of meer cofinanciering van de provincie wordt gevraagd of minder projecten bij SNN kunnen worden ingediend. Het halen van de doelen voor 2008 is dan ook beslist geen garantie voor 2009 en volgende jaren.

Tot nu toe gaat een kwart van het programma Koers Noord en de operationele programma's voor de Europese regelingen EFRO en INTERREG naar noordelijke projecten, waarvan de effecten neerslaan in alle drie de provincies. Van de overige 75 procent komt ruim een zesde deel in Drenthe terecht. Wij maken ons sterk om een evenredig aandeel van de middelen naar Drenthe te halen.

### 4.2 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs- en arbeidsmarkt — Status: groen

In het programma Kennis wérkt is kennisontwikkeling niet expliciet opgenomen. Er is in 2008 namelijk voor gekozen om de uitvoering van kennisontwikkeling apart op te pakken.
Voortzetting van het Samenwerkingsverband Leren en Werken heeft geleid tot een nieuwe aanvraag voor de realisatie van 500 duale en 300 zogeheten EVC-trajecten (Eerder Verworven Competenties) en uitbreiding van het samenwerkingsverband met de kenniscentra.
Naar verwachting worden deze doelstellingen medio 2009 gehaald.
Dankzij de komst van het Hanze Institute voor Technology en het ontstaan van de Stenden Hogeschool heeft Drenthe een aantrekkelijk perspectief voor het hbo-onderwijs. Na de zomer wordt de brede beleidsvisie Actieprogramma Arbeidsmarkt gepresenteerd.

Overigens is de uitvoering van het onderzoekstraject Masterplan Beroepsonderwijs vanwege verschillende factoren vastgelopen. Een heel belangrijke factor in dit geheel is de toenemende concurrentie tussen onderwijsinstellingen. De noordelijke hogescholen gaan gezamenlijk met de RUG in overleg over thematische samenwerking in Noord-Nederland. Tegelijkertijd zijn wij met Stenden Hogeschool in gesprek om tot een gezamenlijk plan te komen.

Eind 2008 is in samenwerking met het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid het project Arbeidsmobiliteit Drenthe van start gegaan. Het project wil kennis en ervaring die door de mobiliteitscentra worden gebruikt, systematischer ontwikkelen en vastleggen, zodat deze ook in andere regio's kunnen worden toegepast. Ook wordt gezocht naar nieuwe instrumenten en methodieken die mobiliteitscentra kunnen gebruiken om met ontslag bedreigde mensen van werk naar werk te begeleiden. De doelgroep binnen dit project zijn 45-plussers.
Sociale innovatie op de werkvloer is ingezet via de noordelijke HRM-Plus regeling die op 1 januari 2009 van start is gegaan. Het accent ligt op HRM-beleid en talentontwikkeling.

### 4.3 Profilering Drenthe in de Noordelijke Ontwikkelingsas — Status: niet meer van toepassing

Bij deze prioriteit heeft een beleidswijziging plaatsgevonden. De Drentse inspanningen in de Noordelijke Ontwikkelingsas lopen volledig via het SNN. Het is dus geen zelfstandige Drentse prioriteit meer. De beoogde doelen moeten nog steeds worden behaald, maar dan op SNN-niveau. Ze zullen voortaan dan ook via die lijn verantwoord worden.

### 4.4 Structuurversterking recreatie en toerisme — Status: groen

De uitvoering van het collegeprogramma op het gebied van recreatie en toerisme ligt voor het grootste deel op schema.

- In 2009 is een interactief proces gestart om te komen tot een Drentse Agenda voor Recreatie en Toerisme. In het najaar van 2009 willen we deze agenda aan de staten presenteren.
- Het Platform Toeristisch Recreatief Drenthe (TRD) en Stenden Hogeschool hebben een toekomstvisie tot 2020 voor recreatie en toerisme opgesteld. Deze visie is ook als input gebruikt voor het omgevingsbeleid.
- Het voornemen om in 2008 met een toeristisch actieplan te komen is nog niet gerealiseerd. De voorbereiding is wel ter hand genomen.

- Er is voor ruim € 500.000 aan POP2- en andere provinciale middelen beschikbaar gesteld voor het project Fietsknooppunten. Het project wil het landelijk gebied voor fietsers nog beter ontsluiten en de bestaande fietsinfrastructuur beter benutten. Dankzij de fietsknooppunten zou Drenthe bovendien aansluiting krijgen op een systeem dat binnenkort nagenoeg landelijk wordt toegepast.
- Het project Natuurlijke Recreatie is samen met de gemeenten verder uitgewerkt onder regie van en met subsidie van de provincie. Er zijn gezamenlijk al verschillende projecten ontwikkeld.
- De regeling Toerisme Natuurlijk! Drenthe 2008-2010 is in 2008 gestart met 4,5 miljoen euro aan provinciale middelen en € 3 miljoen middelen uit het Europese Operationele Programma EFRO.

### 4.5 Structuurversterking land- en tuinbouw Status: groen

De uitvoering van de structuurversterking land- en tuinbouw loopt grotendeels op schema. Het gaat onder andere om de volgende activiteiten:
- In 2008 is een Drents Agrocluster opgericht om de samenwerking in de land- en tuinbouw te stimuleren.
- Als provincie hebben we financieel bijgedragen aan het landelijke Investeringsprogramma jonge agrariërs. Het programma is bedoeld om de concurrentiekracht te stimuleren en werkgelegenheid te behouden.
- Er zijn subsidies naar het Cranberry-project gegaan om productinnovatie in de vorm van nieuwe gewassen te stimuleren. Ook was er subsidie voor het project Boeren Nieuw-Buinen.
- Via participatie in het samenwerkingsverband Greenport(s) Nederland is meegewerkt aan de visie Greenport 2040. Hierin staan behoud en versterking van het nationale glastuinbouwcluster centraal. Ook Flora Holland maakt hier met zijn vestiging in Eelde onderdeel van uit.
- Met de Stichting Tuinbouw Emmen wordt de samenwerking in de keten verder uitgebouwd, ook richting duurzaamheid. Met het Masterplan Glastuinbouw is de samenwerking in de glastuinbouwketen in 2008 afgerond.
- Er is een subsidiebijdrage gereserveerd voor het Landbouwondernemersprogramma om het ondernemerschap te bevorderen en daarmee de concurrentiekracht van de landbouw te vergroten. Bij de ontwikkeling ervan is sprake van een enige vertraging. LTO heeft uitstel gekregen voor implementatie van het programma. Afgesproken is dat er in 2009 resultaten moeten zijn.

## Intensiveringen

### 4.1 Omvorming economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie

Bovenop de ambities uit het collegeprogramma willen wij invulling geven aan nieuwe ambities. Voorbeelden zijn:
- de inzet bij de invulling van het RSP
- de verbreding van het economisch beleidsveld naar het sociale en culturele beleidsveld (bijvoorbeeld zorgeconomie)
- een bredere inzet van de provincie richting MKB
- de betrokkenheid bij belangrijke ruimtelijke ontwikkelingen (stedelijke ontwikkeling Assen en Emmen)

De veranderende rol van de provincie op het economisch beleidsterrein heeft niet alleen gevolgen voor het programma Kennis wérkt. Nog meer en beter dan in het verleden willen we de samenhang met andere beleidsvelden benutten. Kennis wérkt kent tal van verbindingen met ruimtelijke ontwikkeling (structuurvisie) en duurzame ontwikkeling (klimaat en energie). Om uitvoering te geven aan deze ambities en de verbinding met het ruimtelijke, sociale en duurzame domein te zoeken stellen wij een strategische en brede economische agenda op, samen met partners buiten het provinciehuis.

*Versnellingsagenda*
In het kader van de kredietcrisis en de versnellingsagenda wordt geprobeerd om herstructureringen van bedrijventerreinen naar voren te halen. Inmiddels is gestart met fase 2A van De Wieken in Hoogeveen. Fase 2B zal nog dit jaar volgen. Daarnaast wordt hard gewerkt aan de plannen voor de (verdere) revitalisering van BAHCO en De Tweeling in Emmen, Oevers in Meppel en het Stadsbedrijvenpark in Assen.
De provinciale bijdragen voor deze projecten worden binnen de bestaande begroting gedekt. In het kader van de versnellingsagenda wordt ook een kredietfaciliteit voor het MKB opgericht in de vorm van een participatiefonds kennisintensieve bedrijvigheid. Dit fonds wordt ondergebracht bij door de NOM. In 2009 en 2010 is hiervoor een bedrag van € 1 miljoen benodigd. Hiervoor wordt een beroep gedaan op het Stimuleringsfonds Drentse Projecten.

### 4.2 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs- en arbeidsmarkt

De economische crisis heeft ook gevolgen voor de verschillende vormen van scholing. Dat blijkt onder andere uit een verminderd aanbod van stageplaatsen en opleidingstrajecten voor werkenden en werkzoekenden. Dit is een ontwikkeling die op gespannen voet staat met ons voornemen om te blijven investeren in de kenniseconomie om onze economische positie zowel nationaal als regionaal op z'n minst te behouden maar bij voorkeur te versterken.
Onze rol als provincie op het terrein van scholing is beperkt. Op dit moment zijn we in gesprek met alle partners om te verkennen waar behoefte aan is en wat iedereen vanuit zijn rol daaraan kan bijdragen. Afhankelijk van de uitkomsten van deze nadere verkenning behoort het instellen van een scholingsfonds eventueel tot de mogelijkheden. De verantwoordelijkheid voor de uitvoering ligt echter primair bij werkgevers, werknemers, kennisinstellingen en gemeenten. We richten ons als provincie op het bundelen van de krachten en het stimuleren van een effectieve inzet van de beschikbare middelen.

**Samenvatting intensiveringen**

| Onderwerp intensivering | Wat is het resultaat? | Welke activiteiten gaan we verrichten? |
|---|---|---|
| Kennis Werkt | Waar mogelijk versterkte inzet op Lissabonstrategie en uitbreiding van de projectontwikkeling | - versterkte samenwerking met externe partners zoals de NOM<br>- versterking inhoudelijke focus van de inzet bij projectontwikkeling<br>- versnelling revitalisering bedrijventerreinen<br>- oprichten participatiefonds |
| Kennis Werkt | verbreding van het ruimtelijk economisch beleid en versterkte verbinding met ruimtelijke, sociale en duurzame ontwikkeling | Opstellen van strategische en brede ruimtelijk economische agenda in samenspraak met andere afdelingen en externe partijen |
| Kennisontwikkeling | Beperken (jeugd)werkloosheid | - instellen scholingsfonds |

Bovenstaande intensiveringen zullen zo veel mogelijk binnen de bestaande begroting van Programma 4 en de Reserve Versterking economische structuur moeten worden opgevangen.

**Wat gaat het kosten**
Er worden in dit programma geen intensiveringen voorgesteld.

## Extensiveringen

Er worden in dit programma geen intensiveringen voorgesteld.

## Samenvattend overzicht

| Programma 4: Kennis werkt! | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | Totaal 2009 -2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Intensiveringen | - | - | - | - | - | - |
| Extensiveringen | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | - | - | - | - | - | - |

# Programma 5
# Leefomgeving

## Collegeprogramma 2007-2011

*Wij willen de voorsprong van Drenthe als aantrekkelijke regio voor wonen, werken en recreëren in een mooie, schone en sociaal veilige leefomgeving verder versterken. Wij gaan de provincie nationaal, maar ook internationaal profileren door deze hoogwaardige kwaliteiten nadrukkelijker te presenteren. Bij het ontwikkelen van projecten staat voorop het beginsel van het vergroten van de synergie tussen de in het collegeprogramma genoemde kernwaarden. Een voorbeeld daarvan is de samenhangende benadering voor zogeheten groen-blauwe diensten. Wij willen een voortrekkersrol vervullen bij de ontwikkeling van kennis en innovatie rond klimaat en energie. Wij nemen het voortouw bij de afstemming van ruimtelijke vraagstukken rond klimaat en energie. Meer dan tot nu toe zullen wij milieugezondheid en duurzaamheid hanteren als wegingsfactoren in het provinciaal beleid. Ter bescherming en ontwikkeling van de Drentse bodem stellen wij een integraal beleidsplan op voor de ondergrond, evenals een innovatieve visie op het grondwaterbeheer.*

## Mid-term review

| Prioriteit | Status per prioriteit | | |
|---|---|---|---|
| | Volgens planning | Enige vertraging | Realiseren we niet/te laat |
| 5.1 Opgaven voor wateroverlast en watertekort en combineren blauwe en groene diensten | | | |
| Onderdeel 5.1: Samenwerking in het Amerdiepgebied | | | |
| 5.2 Bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | | | |
| 5.3 Verbetering waterkwaliteit Drentse beken en combineren 'blauwe en groene' diensten | | | |
| 5.4 Opstellen innovatieve visie grondwater | | | |
| 5.5 Versterken proces samenwerking alle partijen binnen waterketen | | | |
| 5.6 Opstellen integraal beleidsplan ondergrond | | | |
| 5.7 Actualisering bodemkaart | | | |
| 5.8 Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving. | | | |
| 5.9 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | | | |
| 5.10 Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater | | | |
| 5.11 Taakstelling waterbedrijven (niet van toepassing) | | | |
| 5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving | | | |
| 5.13 Uitwerking klimaat- en energiebeleid | | | |
| 5.14 Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit | | | |
| 5.15 Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid | | | |
| 5.16 Inpassen veranderende EU- en nationale wetgeving | | | |
| 5.17 Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen | | | |

| Prioriteit | Status per prioriteit | | |
|---|---|---|---|
| | Volgens planning | Enige vertraging | Realiseren we niet/te laat |
| 5.18A Uitwerking aanbevelingen symposium 'Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe' | | | |
| 5.18B Kennisuitwisseling BoerenNatuur | | | |
| 5.18C Voorfinanciering Beheersplannen Natura 2000-gebieden | | | |
| 5.19 Versnelde aanknoop en inrichting van de Ecologische Hoofdstructuur | | | |
| 5.20 Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | | | |
| 5.21 Ontwikkeling natuurgebied LOFAR | | | |
| 5.22 Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen | | | |
| 5.23A Vitaal Platteland | | | |
| 5.23B Kunstobjecten bij PMJP-projecten in het landelijk gebied | | | |
| 5.24 Herijking ontwikkelingsperspectief Veenkoloniën | | | |

**5.1 Opgaven voor wateroverlast en watertekort** **Status: groen**

De waterbergingsgebieden in Zuid-Drenthe zijn in ontwerp vastgesteld en in procedure gebracht. Eind 2008 is de eerste stap gezet om samen met de waterschappen een Kader Groene en blauwe diensten te ontwikkelen. Conclusie is dat er behoefte is aan een instrument voor realisatie van de wateropgave die breder inzetbaar is. Door het uitvoeren van concrete maatregelen wordt het instrument in 2009 verder ontwikkeld en richt zich daarbij ook op realisatie van groene doelen, bodemdoelen, landbouwdoelen en klimaatdoelen met een watercomponent. De vaststelling normering boezemkader en regionale wateroverlast vindt in 2009 plaats.

*Onderdeel Samenwerking in het Amerdiepgebied* *Status: rood*

Het project om te komen tot meer samenwerking in het gebied van het Amerdiep lijkt in de huidige vorm niet te lukken.

**5.2 Bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit** **Status: oranje**

De projectvoorbereiding om de verdroging in de acht TOP-gebieden aan te pakken is gestart. De voorbereiding voor het Peizerdiep wordt meegenomen in de Landinrichting Roden/Norg en Peize.

**5.3 Verbetering waterkwaliteit Drentse beken en combineren met 'blauwe' en 'groene' diensten** **Status: groen**

De doelen en maatregelen voor de grondwaterlichamen en oppervlaktewaterlichamen in Drenthe vanuit de Europese Kaderrichtlijn Water zijn in december 2008 door de staten in ontwerp vastgesteld.

Een onderzoek naar de effecten van beekherstel in Drenthe is eind 2008 uitgevoerd.

**5.4 Opstellen innovatieve visie grondwater** **Status: groen**

In de notitie Drenthe kiest is aangekondigd dat de provincie de mogelijkheden wil gaan onderzoeken om Drents grondwater te gebruiken als 'waterfabriek' voor Noord-Nederland. De uitwerking van strategische grondwaterwinningen wordt in het nieuwe omgevingsbeleid ingebracht.

**5.5 Versterken proces samenwerking alle partijen binnen waterketen** **Status: groen**

De samenwerking binnen de Drentse waterketen verloopt goed. De verschillende partijen hebben in september 2008 vier projecten geformuleerd. Daarvan zijn inmiddels de RIONED

Benchmark Rioleringszorg en het onderzoek naar het toepassen van zogeheten brongescheiden sanitatie in de zorgsector uitgevoerd.
De betrokken partijen gaan hun samenwerking medio 2009 vastleggen in een regionaal Waterketenakkoord. In 2009 worden het initiëren en stimuleren van duurzaam innovatieve waterbeheersingsprojecten opgepakt.

**5.6 Opstellen Integraal Beleidsplan Ondergrond** **Status: oranje**

Het Integraal Beleidsplan voor de Ondergrond is opgesteld. Het is als een van de bouwstenen voor het nieuwe omgevingsbeleid gebruikt. De doorwerking van het beleidsplan wordt binnen een jaar na vaststelling van het nieuwe omgevingsbeleid via een uitwerkingsplan gerealiseerd.

**5.7 Actualisering bodemkaart** **Status: groen**

Met het oog op de actualisering van de kaart van de Drentse bodem zijn nieuwe bodemgegevens verzameld. Ook zijn de overige bodemgegevens in de bodemkaart verwerkt. Er is gedeeltelijke cofinanciering gerealiseerd.

**5.8 Samenwerking met Drentse steden en bevorderen van een schone en sociaal veilige leefomgeving** **Status: groen**

Het gasfabriekterrein Assen is onlangs obstakelvrij gemaakt en de sanering van dit laatste vervuilde gasfabriekterrein in Drenthe is inmiddels gestart. Verder is de Stimuleringsregeling vastgesteld en zijn 49 bodemlocaties gesaneerd.

**5.9 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS** **Status: oranje**

Het project Bedreven bedrijven is opnieuw gestart met 100 nieuwe melkveebedrijven. Een project om 50 bedrijven te stimuleren de stallen aan te passen om de ammoniakemissie te beperken kon nog niet van start. Er moet eerst een subsidieregeling liggen die aanvullend is op de rijksregeling en die is getoetst op staatssteun. Afhankelijk van deze toets komt de nieuwe regeling in 2009 of 2010 tot stand.

**5.10 Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater** **Status: oranje**

Het terugdringen van de milieudruk door bestrijdingsmiddelen in het grondwater is dit tot op heden nog niet gerealiseerd. Oorzaak is het te laat opleveren van een rapportage door een derde partij. Het traject wordt in 2009 voortgezet.

**5.11 Taakstelling waterbedrijven** **Status: niet meer van toepassing**

Op 12 maart 2008 is in het bestuurlijk overleg tussen provincie Drenthe en de Waterleidingmaatschappij Drenthe de afspraak gemaakt dat de taakstelling van de waterleidingbedrijven om jaarlijks € 500.000 bij te dragen aan de provincie wordt vervangen door de afspraak dat zij in voorkomende gevallen, vrijwillig, op ad hoc basis, projecten zullen stimuleren die kunnen dienen ter bescherming van het grondwater.

**5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving** **Status: groen**

We hebben een raamwerk ontwikkeld om tot een nieuw omgevingsbeleid te komen. Het is gericht op behoud en verbetering van de fysieke leefomgevingskwaliteit. In het kader van de Regiovisie is een aantal duurzaamheidsbijeenkomsten georganiseerd. Ook was er een excursie en werd er een energiekansenkaart gemaakt. De middelen worden ook benut als cofinanciering voor duurzaamheidsmaatregelen in het kader van RSP en de convenanten met Meppel en Hoogeveen.

**5.13 Uitwerking Klimaat- en energiebeleid** **Status: groen**

De uitvoering van het Programma Klimaat en energiebeleid ligt op koers. In 2008 is het programma Klimaat en Energie vastgesteld. Het '100.000 woningenplan' (Actieplan energie in gebouwde omgeving 2008-2011) is vastgesteld. De prestatieovereenkomst met de woningbouwcorporaties is ondertekend. In april 2009 zijn het Actieplan 2009 en de regeling Klimaat Uitvoeringsubsidie (KUS) vastgesteld.

**5.14 Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit** **Status: oranje**

De implementatie van een aantal wetten, zoals een wijziging op het gebied van de luchtkwaliteit in de Wet Milieubeheer (november 2007), de Europese Richtlijn luchtkwaliteit (mei 2008) en de nieuwe Wet Ruimtelijke Ordening (juli 2008) zal worden meegenomen in het uiteindelijke Actieplan Luchtkwaliteit Drenthe 2009-2012.

**5.15 Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid** **Status: groen**

De steunpunten Externe Veiligheid zijn ingesteld via een samenwerkingsverband met de gemeenten.

**5.16 Inpassen veranderende EU- en landelijke wetgeving** **Status: groen**

Fase 1 en 2 van het Projectplan Wabo zijn uitgevoerd. De implementatie is voor 1 juli 2010 afgerond. De projectstructuur voor de implementatie van de Luchtvaartwet is gereed. De implementatie is eveneens voor 1 juli 2009 afgerond.
Vanaf 2006 is geïnvesteerd in de kwaliteit van de vergunningverlening voor een betere leefomgeving. Recent heeft VROM-inspectie geconcludeerd dat alle verbeterpunten zijn uitgevoerd.

**5.17 Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen** **Status: groen**

In relatie met onder andere prioriteit 5.16 is geïnvesteerd in de kwaliteit van de vergunningverlening. Een aantal knelpunten tussen vergunningverlening en handhaving is opgelost, onder andere bij vergunningverlening in het kader van de Wet Milieubeheer.

**5.18A Uitwerking aanbevelingen symposium 'Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe'** **Status: oranje**

De meeste aanbevelingen van het symposium zijn opgepakt en volgens planning uitgevoerd. Alleen het onderdeel Natuur in Drenthe kost meer tijd. Bovendien vraagt het extra inzet, o.a. om de noodzakelijke informatie voor het nieuwe omgevingsbeleid en Programma Beheer te kunnen meenemen.

**5.18B Kennisuitwisseling BoerenNatuur** **Status: groen**

Jaarlijks wordt door de vereniging BoerenNatuur een productplan opgeleverd waar uitvoering aan wordt gegeven. Dit proces verloopt volgens plan.

**5.18C Voorfinanciering Beheersplannen Natura 2000-gebieden** **Status: groen**

De voorfinanciering van de plannen was noodzakelijk om de conceptbeheersplannen vóór 1 september 2009 gereed te hebben. Een en ander is conform de afspraken die we hierover met het rijk maakten. De beheersplannen worden op dit moment opgesteld in samenwerking met de betrokkenen. De datum van 1 september wordt nog steeds haalbaar geacht.

**5.19 Versnelde aanknoop en inrichting Ecologische Hoofdstructuur** **Status: groen**

De versnelde aankoop van grond in de Ecologische Hoofdstructuur ligt op schema. Voor de periode na 2009 is de gewenste versnelling van de aankoop en inrichting niet gegarandeerd.

**5.20 Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid** **Status:groen**
De geplande bosuitbreiding conform het POPII-beleid ligt op schema. Verwacht wordt dat in 2014 uiteindelijk 1500 hectare nieuw bos zal zijn gerealiseerd.

**5.21 Ontwikkeling natuurgebied LOFAR** **Status:groen**
De ontwikkeling van het natuurgebied LOFAR is in uitvoering. Het project is financieel afgewikkeld.

**5.22 Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen** **Status: groen**
Tot nu toe is in het kader van het Regiopark reeds een aantal projecten gerealiseerd. Verschillende projecten zijn nog in ontwikkeling en zullen in 2009 en 2010 gerealiseerd worden.

**5.23A Vitaal Platteland** **Status: groen**
In 2008 is de uitvoering van de regeling goed op gang gekomen. Aanvankelijk was de cofinanciering van de kant van de gemeenten een probleem.

**5.23B Kunstobjecten bij PMJP-projecten in het landelijk gebied** **Status: oranje**
Aangewezen locatie is de Toegangspoort Noord van de Drentsche Aa. De realisatie is in voorbereiding.

**5.24 Herijking Ontwikkelingsperspectief Veenkoloniën** **Status: groen**
Voor de structurele verbetering van de ruimtelijke en de sociaaleconomische structuur in de Veenkoloniën zijn verbindings- en innovatieprojecten opgestart of in voorbereiding. Het Actieprogramma 2008 is afgerond.

## Intensiveringen

### Algemeen

In de uitvoering van het bestuursakkoord staat het ruimtelijk-economisch domein centraal. Bij de vormgeving ervan gaat het onder andere om een duurzame ruimtelijke ontwikkeling en inrichting en aandacht voor milieu, klimaat en energie. Het omgevingsbeleid is het integrerend kader voor de uitvoering van deze kerntaken. Dit betekent dat nog meer dan voorheen duurzame ruimtelijke ontwikkeling op provinciaal en regionaal niveau voorwaarden schept voor de doorwerking naar lagere schaalniveaus. Doel hiervan is een verhoging van de leefomgevingskwaliteit.
De gebiedsgerichte externe en interne integratie van de verschillende beleidsprocessen zorgt volgens ons voor kansrijke verbindingen. Het zal tal van sociaal-maatschappelijke en economische baten opleveren. Denk daarbij onder meer aan:
- het ontwikkelen van een innovatieve grondwatervisie
- het milieu-inclusief ontwerpen van ruimtelijke opgaven
- het ontwikkelen van een groen-blauwe gebiedsvisie
- het integreren van het reguliere bodembeleid met de kansen en mogelijkheden van de ondergrond.

Via integrale werkprocessen gaan we als provincie verbindingen maken met bijvoorbeeld het RSP-programma, het Provinciaal Meerjarenprogramma en het Programma Klimaat- en energie. Hetzelfde geldt voor de relatie met noordelijke (Pieken in de Delta) en Europese programma's (OP EFRO en OP INTERREG). Daarnaast wordt onder meer via het project Provinciehuis van Morgen geïntensiveerd op de maatschappelijke actualiteit van klimaatveranderingen. Verder

spelen we in op de veranderende rol en verantwoordelijkheden van de provincie Drenthe als middenbestuur. Voor milieuvergunningverlening wordt gewerkt aan de organisatie van de uitvoering van de Wabo. Deze 'ontwikkelopdracht' gericht op een duurzame ruimtelijke economische ontwikkeling heeft geleid tot een andere prioriteitstelling binnen Programma 5.

### 5.13 Uitwerking Klimaat- en energiebeleid

In het Actieplan 2009 van het programma Klimaat- en energie dat in april jl. in uw vergadering is vastgesteld zitten beleidonderdelen waarmee een verbinding kan worden gelegd met het ruimtelijk economisch domein. Het gaat hierbij om:

- bouwen (100.000 woningenplan)
- Kennis economie (Energie Transitie Parken, Groen Gas)
- ondergrond (geothermie, WKO, CCS/ZO Drenthe)
- klimaatlandschappen (adaptatiestrategieën)

De afgesproken beleidsprestaties van het programma Klimaat en Energie dienen op tijd en van de juiste kwaliteit te worden gerealiseerd. Hiertoe is het noodzakelijk dat er geïnvesteerd wordt in de ontwikkelkracht van de organisatie. De dekking hiervan vindt plaatst binnen de bestaande budgetten.

Zoals in het hoofdstuk financieel perspectief is vermeld stellen we uw Staten voor het programma Klimaat en Energie voortaan structureel ten laste van de exploitatie te brengen en niet langer te dekken uit het Stimuleringsfonds Drentse Projecten. Ook na 2011 is een bedrag van € 7 miljoen per jaar nodig om uitvoering te geven aan het klimaat en energiebeleid. Het ingezette Klimaat en Energiebeleid zet vanuit het collegeprogramma in op de integrale verbinding van diverse beleidsdomeinen. In het kader van onder andere het RSP/RSP+ , het pmjp, maar ook de ontwikkelingen die in Zuid-Oost Drenthe zijn ingezet worden deze verbindingen duidelijk aangebracht. Zonder uitzondering zijn het ontwikkelingen die op specifieke onderdelen zijn gekoppeld aan Klimaat en Energiedoelen en zijn het ontwikkelingen met een langjarige planhorizon. Dat betekent dat ook vanuit het programma Klimaat en Energie langjarige garantie van financiering belangrijk is.

De doelstellingen binnen het programma Klimaat en Energie zijn van langjarige aard (horizon 2020). Dat is logisch omdat deze aanhaken op de langjarige doelstellingen die met betrekking tot het klimaatvraagstuk zijn vastgesteld in Europees verband, op nationale schaal, maar ook in het energieakkoord Noord Nederland. Het proces om de doelstellingen te realiseren is reeds in uitvoering en het ingezette beleid werpt haar eerste vruchten af. Om de gewenste ontwikkeling te kunnen realiseren is vooral een geloofwaardige en betrouwbare overheid gewenst. Teneinde continuïteit van beleid te kunnen garanderen is het langjarig zekerstellen van de bijbehorende uitvoeringsfinanciën van essentieel belang.
Naarmate de planhorizon 2020 nadert zal het steeds lastiger worden onze doelstellingen te realiseren. Het zogenaamde laaghangende fruit is dan immers al geplukt. In het licht hiervan is het van wezenlijk belang dat langjarige financiering is gewaarborgd.

#### Vergunningverlening en handhaving

Vergunningverlening en handhaving zijn instrumenten die aan de achterkant van het beleidsproces worden ingezet. Het oplossen van knelpunten kan met deze instrumenten slechts beperkt plaatsvinden. Vaak heeft het langdurige juridische procedures tot gevolg. Bij complexe dossiers is het dan ook van belang om vanuit de rol van gebiedsregisseur aan de voorkant van het beleidsproces te sturen. Met sturen wordt bedoeld: samen met andere betrokken overheden een ruimtelijk perspectief ontwikkelen. Om die reden is onlangs het gebiedsgerichte Project TT-circuit opgestart. Het project is op te vatten als een verdieping binnen het RSP-project FlorijnAs.

*Project TT-circuit*
Het Asser TT-circuit is een gebied met veel potentie. Het is uit economisch en recreatief oogpunt van groot belang voor Assen en voor Drenthe. De uitdaging is dit terrein verder te ontwikkelen in overeenstemming met de omliggende natuurwaarden en met inachtneming van de wettelijke vereisten die vooral uit de milieuwetgeving (met name op het gebied van de geluidhinder) worden gesteld.
Het TT–circuit kan met een 'smalle' of een 'brede' benadering bekeken worden. De 'smalle' benadering houdt in dat het gebruik via een juridisch instrumentarium gereguleerd wordt. De 'brede' benadering wil de ontwikkeling voor de komende tien tot vijftien jaar in een beleidsdocument vastleggen. Om dit beleid te verankeren moet de visie vervolgens in uitvoeringsprogramma's omgezet worden.
We hebben onlangs voor de 'brede' benadering gekozen. Voor de ontwikkeling van de visie zal nauwe aansluiting worden gezocht bij de ontwikkelingen rondom de FlorijnAs. De kosten hiervan bedragen € 150.000 in 2009 en € 350.000 in 2010. Dekking hiervoor wordt gezocht binnen de bestaande middelen.

**Plattelandsontwikkeling en Natuur en landschap**

*Versnellingsagenda: realisatie project Tusschenwater (EHS)*
Tusschenwater is van oorsprong het deltagebied van de Hunze voor het Zuidlaardermeer. De Hunze is gekanaliseerd, het gebied is sterk ontwaterd en het Waterbedrijf Groningen haalt er ongeveer 10 miljoen kubieke meter water uit de grond. Uit onderzoek blijkt dat het 500 hectare grote gebied goed kan worden ingericht om de functies natuurontwikkeling, waterberging en drinkwaterwinning samen te laten gaan.
Voor realisatie is een MER-procedure noodzakelijk. Daarna kan worden gestart met de uitvoering van de eerste fase van Tusschenwater waarvan de kosten op 11,4 miljoen euro geschat worden. Het waterbedrijf brengt zijn gronden (91 ha) om niet in het project in. Na aftrek van mogelijke subsidies is de voorgestelde kostenverdeling: Investeringsbudget Landelijk Gebied/provincie 50 procent, waterschap en waterbedrijf ieder 20 procent, de gemeente Tynaarlo en Het Drentse Landschap ieder 5 procent. De benodigde extra provinciale bijdrage is € 2 miljoen.
Om de EHS te realiseren moeten een aantal knelpunten rond de infrastructuur worden opgelost. De ambitie is dat in 2018 de EHS is gerealiseerd en dan dus ook de belangrijkste knelpunten zijn opgelost.

*Gebiedsgerichte Aanpak Ecoduct A28*
De samenhang van de EHS op het Drents plateau wordt verbeterd door het oplossen van een aantal barrières en het invullen van ontbrekende schakels. Het realiseren van de robuuste verbinding Sallandse Heuvelrug en de ecologische verbindingszone Midden-Drenthe maken daar deel van uit. De uitvoering hiervan is vastgelegd in het Provinciaal Meerjarenprogramma Landelijk gebied. Er is externe financiering voor het ecoduct Dwingelderveld over de A28 en voorzieningen bij de spoorbaan tussen Beilen en Hoogeveen.
Het is gewenst om deze onderdelen te realiseren in een gebiedsgerichte aanpak om verschillende geldstromen op elkaar af te stemmen en het proces verder vlot te trekken. Het voorstel is het benodigde aanvullende budget onder het Provinciaal Meerjarenprogramma te brengen.
- *Knelpunten EHS bij provinciale en gemeentelijk wegen* De afgelopen vijftien jaar zijn knelpunten bij provinciale en gemeentelijke wegen opgelost wanneer er toch al aan de weg werd gewerkt of in landinrichtingsprojecten. Om alle knelpunten te kunnen oplossen en de uitvoering niet te vertragen is aanvullende financiering nodig. Er resteren nog circa 150 provinciale knelpunten die in het Provinciaal Uitvoeringsprogramma kunnen worden ingeplanden circa 250 gemeentelijke knelpunten die soms met eenvoudige middelen kunnen

worden opgelost. Gemeenten kunnen dit meenemen in hun wegonderhoud. Hiertoe is voorlichting en stimulering nodig. Ook is een bijdrage in de kosten wenselijk, want het gaat immers om provinciale EHS-doelen. Met voorgestelde inzet kan in 2018 hier 80 procent van de grootste barrières zijn opgelost.

*Realisatie Integraal Plan Natuurgebied Havelte-Oost*
Het plan omvat in de eerste fase twee projecten: een dagrecreatieproject op de Havelterberg en de nieuwbouw van een educatieruimte/schaapskooi. Beide projecten passen binnen de visie die in 2008 voor het gebied is opgesteld door gemeente en provincie in samenwerking met belanghebbenden en omwonenden. Voor het dagrecreatieproject is gemeente Westerveld met een MER-procedure van start gegaan. Voor de educatieruimte/schaapkooi wordt in opdracht van de provincie een beleidsmatige en financiële onderbouwing gemaakt.
De totale kosten van de twee projecten bedragen 2,1 miljoen euro. De kosten van beide projecten worden gedeeld tussen gemeente Westerveld, het Provinciaal Meerjarenprogramma en de provincie. De provinciale bijdrage zal € 700.000 bedragen. De uitvoering start in 2010.

**Samenvatting intensiveringen**

| Onderwerp intensivering | Wat is het resultaat? | Welke activiteiten gaan we verrichten? |
|---|---|---|
| TT Circuit | Een visie voor het TT circuit voor de komende 10 tot 15 jaar met bijbehorende uitvoeringsprogramma's | Samen met betrokkenen formuleren van uitgangspunten en het oprichten en inrichten van een projectorganisatie;<br>Samen met alle betrokken partijen formuleren van een visie voor de komende 10 tot 15 jaar<br>Opstellen van uitvoeringsprogramma's en het tot uitvoer brengen van deze programma's. |
| Realisatie Tusschenwater (onderdeel EHS/ Robuuste verbinding Hunze) | Realisatie eerste fase Tusschenwater. Duurzaam samengaan functies natuurontwikkeling, waterberging en drinkwaterwinning. Kansen voor recreatie. Verbeteren waterkwaliteit Zuidlaardermeer. | Starten MER-procedure. Financiële ondersteuning uitvoering project. |
| Ontsnippering EHS: | | |
| Ecoduct A28/ Dwingelderveld e.o. | Samenhangende inrichting EHS + knelpunten bij A28, spoor overige wegen en maximale benutting beschikbare rijksgelden MJPO | Samen met alle betrokkenen opstellen van realisatieplan. |
| Knelpunten EHS bij provinciale wegen | Zicht op programmering tot 2 2018, knelpunten grotendeels in 2018 opgelost. 5-10 knelpunten per jaar opgelost | Globale oplossing verder uitwerken en in samenhang met weg-werkzaamheden uitvoeren (PIP) |
| Knelpunten EHS bij gemeentelijke wegen | Gemeenten pakken zelf uitvoering ontsnippering op in samenhang met hun wegwerkzaamheden, 80%4 knelpunten opgelost | Gemeente voorlichten over de opgave ontsnippering |
| Havelte-Oost | Realisatie van de 1e fase van het Integraal Plan Natuurgebied Havelte-Oost | Een dagrecreatievoorziening op de Havelterberg en een educatiecentrum/ schaapkooi. |

**Wat gaat het kosten**

| Programma 5: Leefomgeving | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | Totaal 2009 -2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Project Havelte Oost (Schaapskooi Uffelte + dagrecreatie Havelterberg) | | -700.000 | | | | -700.000 |
| Ontsnippering EHS | | -270.000 | -210.000 | -210.000 | -210.000 | -900.000 |
| Totaal | - | -970.000 | -210.000 | -210.000 | -210.000 | -1.600.000 |

## Extensiveringen

### Product Water

Taken waarmee we stoppen

- Als provincie dragen we € 15.000,- per jaar bij aan het beheer en onderhoud van een landelijk gestandaardiseerd monitoringsprogramma op het gebied van waterkwaliteit en –kwantiteit, maar we maken er zelf geen gebruik van. De bijdrage is gebaseerd op een in IPO-verband gemaakte afspraak.

### Product Bodem

Taken waarmee we stoppen

- De provincie stimuleert particulieren en kleine zelfstandigen op het gebied van bodemsanering middels een subsidieregeling . Het subsidiebedrag is € 100.000 per jaar. We stellen voor om deze subsidieregel af te schaffen.
- Als provincie stimuleren we de gemeenten een eigen bodembeleid te ontwikkelen. We kunnen ervoor kiezen met deze stimulerende rol te stoppen. Feitelijk is het een autonome taak van de gemeenten en hoort het niet tot de provinciale kerntaken. Het levert een besparing op van € 10.000 per jaar.
- Het eerder genomen besluit om een bodemloket plus een website te ontwikkelen wordt niet uitgevoerd. De kosten waren niet meerjarig begroot. Het levert dan ook geen besparing op.
- De internationale samenwerking is al gestart en wordt in april 2009 afgerond.

Taken die we overdragen

- Het monitoren en evalueren van de bodemkwaliteit kunnen in een aantal varianten aan het RIVM worden overgedragen. Het rijk moet nog beslissen welke variant het wordt. De meest vergaande variant is het volledig overdragen van de taken. Deze laatste variant is op dit moment de meest waarschijnlijke. Het gaat dan om een bedrag van € 25.000 aan besparingen.

### Product Milieubeleid

Taken waarmee we stoppen

- De projectontwikkeling van Nationaal Milieubeleidsplan richt zich met name op klimaat en energie en op duurzaamheid. Hiervoor zijn inmiddels andere middelen en instrumenten beschikbaar als onderdeel van het provinciale Programma Klimaat- en energiebeleid. Als gevolg hiervan valt jaarlijks een bedrag van € 312.600 vrij. We stellen voor om dit bedrag toe te voegen aan het provinciale programma.
- We stellen voor om met eigen voorlichting over grijs milieu te stoppen (voorlichting over lucht, geluid, afval enzovoort). Via de Milieufederatie Drenthe is deze informatie beschikbaar en vindt communicatie hierover plaats. Wanneer we hiermee stoppen, besparen we jaarlijks een bedrag van € 32.000.

### Financieel overzicht extensiveringen

| Programma 5: Leefomgeving | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | Totaal 2009 - 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Bijdrage monitoringsprogramma | - | 15.000 | 15.000 | 15.000 | 15.000 | 60.000 |
| Stimuleringsregeling voor particulieren en kleine zelfstandigen | 100.000 | 100.000 | 100.000 | | | 300.000 |
| Stimuleren gemeenten tot het ontwikkelen van eigen bodembeleid | 10.000 | 10.000 | 10.000 | | | 30.000 |
| Monitoren en evalueren bodemkwaliteit | 25.000 | 25.000 | 25.000 | 25.000 | | 100.000 |
| Voorlichting grijs milieu | 31.800 | 32.500 | 33.150 | 33.810 | | 131.260 |
| Totaal | 166.800 | 182.500 | 183.150 | 73.810 | 15.000 | 621.260 |

### Financiële ontwikkeling Rijksmiddelen uit het ILG

In het kader van het Provinciaal Meerjarenprogramma hebben we met het rijk afspraken gemaakt over het realiseren van een aantal doelen in het kader van het Investeringsbudget Landelijk Gebied. Het rijk stelt hiervoor budget ter beschikking. Kort geleden echter heeft het rijk besloten over de jaren 2009 en 2010 jaarlijks € 100 miljoen minder aan de provincies ter beschikking te stellen. Het rijk heeft wel toegezegd dit bedrag in 2011 weer ter beschikking te stellen. Dit tijdelijke kasprobleem levert voor de provincie geen onoverkomelijke problemen op, mits het rijk uiteraard zijn toezeggingen nakomt,

## Samenvattend overzicht

| Programma 5: Leefomgeving | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | Totaal 2009 -2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Intensiveringen | - | -970.000 | -210.000 | -210.000 | -210.000 | -1.600.000 |
| Extensiveringen | 166.800 | 182.500 | 183.150 | 73.810 | 15.000 | 621.260 |
| Saldo | 166.800 | -787.500 | -26.850 | -136.190 | -195.000 | -978.740 |

# Programma 6
# Middelen

## Collegeprogramma 2007-2011

*De provincie Drenthe is een solide partner en zal dat in de toekomst blijven. De organisatie is 'in control'. De provincie is een aantrekkelijke werkgever waar mensen in een prettige en gezonde werkomgeving op een interactieve, doelgerichte en toekomstgerichte wijze samenwerken.*
*De organisatie voorziet op een professionele wijze in de behoeften van bestuur, management en medewerkers aan advies en ondersteuning op het gebied van personeel, informatietechnologie, financiën en overige voorzieningen.*

## Mid-term review

| Prioriteit | Status per prioriteit | | |
|---|---|---|---|
| | Volgens planning | Enige vertraging | Realiseren we niet/te laat |
| 6.1. Organisatieontwikkeling | | | |
| 6.2. Digitalisering | | | |
| 6.3. Stimuleringsfonds Drentse projecten | | | |

### 6.1 Organisatieontwikkeling — Status: groen

Het algemene beeld is positief. De voortgang zit er goed in. De komende jaren gaat het er vooral om dat de ontwikkelingen die intern in gang gezet zijn, geborgd, geïnternaliseerd en verdiept worden. De komende jaren wordt intensief ingezet op strategisch HRM-beleid. Daarbij zal de rol centraal staan die de provincie de komende jaren moet gaan spelen: de rol van regisseur. Dit past in de landelijke politieke discussie die we in Drenthe uitgewerkt hebben in Amen is geen Amsterdam.

De structuur van de organisatie en een aantal meer instrumentele zaken zijn tot nu toe voortvarend aangepakt. De nieuwe organisatie is ingericht. De sleutelposities binnen de organisatie zijn bezet met 'leiders van morgen'. Verder zijn tal van regelingen en verordeningen herzien en zijn ondersteunende instrumenten ingevoerd.
De organisatieontwikkeling staat op de rails. Een aantal onderdelen ervan heeft nadere verdieping nodig. We willen de komende jaren krachtig op de volgende elementen inzetten:
- met Strategische Personeelsplanning inspelen op de uitstroom in 2011 en daarna;
- Management Development als drager van de cultuurverandering inzetten op kennis/vaardigheden, strategie/visie en gedrag/attitude-verbetering;
- het HRM-instrumentarium bij managers/medewerkers introduceren;
- de competenties van de medewerkers ontwikkelen met nadruk op het vermogen om te regisseren, strategisch te organiseren en programmatisch te werken;
- versterken van resultaat- en prestatiegericht werken en daaraan gerelateerde personeelsbeoordeling.

**Prioriteit 6.2. Digitalisering** **Status: rood**

Op het gebied van de digitalisering hebben we veel zaken tegelijk in gang gezet. De ambities zijn groot en beslaan een zeer breed terrein. Het betekent dat er op dit moment veel zaken lopen en dat er nog het nodige afgerond moet worden. Op korte termijn zijn belangrijke aandachtspunten vooral de invoering van het informatiseringsbeleid, het vraagstuk van de informatiebeveiliging en de invoering van e-dienstverlening bij de provincie. Zie hiervoor de toelichting in Programma 1, prioriteit 1.5.

**Prioriteit 6.3 Stimuleringsfonds Drentse Projecten** **Status: groen**

In het hoofdstuk Financieel perspectief hebben we eerder in deze nota een overzicht van het Stimuleringsfonds Drentse Projecten gegeven. Voor een inhoudelijke toelichting van de verschillende projecten verwijzen we naar wat we daarover bij de inhoudelijke programma's hebben geschreven. We zijn op die plaatsen ook verder ingegaan op de status van de verschillende projecten.

**Financiële ontwikkelingen**

De economische en financiële crisis heeft ook voor Drenthe grote gevolgen. In de Versnellingsagenda hebben we de gevolgen ervan op korte en middellange termijn aangegeven. Ook brengen we de gevolgen van een mogelijke financiële korting door het rijk in beeld en ontwikkelen we scenario's om daar als provincie mee om te gaan. Een en ander werkt niet alleen in dit programma door, maar heeft door de gewijzigde financiële dekking gevolgen voor alle programma's.
Voor de financiële ontwikkelingen rond het Provinciefonds en de eventuele verkoop van de Essent-aandelen verwijzen wij u eveneens naar het hoofdstuk Financieel perspectief. Deze ontwikkelingen en met name de zeer recente ontwikkelingen rond het Provinciefonds plaatsen deze Voorjaarsnota in een ander financieel perspectief. We zullen dan ook met ombuigingsvoorstellen komen.

## Intensiveringen

**Gevolgen invoering Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers**

De provincies hebben bij het maken van afspraken over de uitvoering van de Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers ingestemd met een financiering op basis van kapitaaldekking met volledige fondsvorming. Dit betekent in de praktijk dat we bij de start van het nieuwe pensioenfonds voldoende middelen moeten hebben om de eenmalige inkoop van de reeds opgebouwde rechten te kunnen uitvoeren.
Om deze reden hebben we als provincie Drenthe hiervoor een speciale reserve in het leven geroepen waarin inmiddels € 1,2 miljoen gestort is. Wij stellen voor om het resterende bedrag van € 6 miljoen in één keer bij te storten ten laste van de Reserve Algemene doeleinden. Door deze eenmalige storting ontstaat in de exploitatiebegroting vanaf 2010 een structureel voordeel van € 500.000 per jaar.

**Strategische Personeelsplanning als kwaliteitsimpuls organisatie**

Zoals we al aangegeven hebben bij Programma 1, stellen we voor om op een aantal gebieden de formatie met in totaal 16 fte's uit te breiden. De voorinvestering in personeel die wij nu voorstellen, zullen we de komende jaren compenseren met het niet meer aanvullen van een deel van de uitstroom. Het betreft hier in totaal 31 fte's.

### Samenvattend overzicht intensiveringen

| Programma 6: Middelen | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | Totaal 2009 -2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Personeelsbehoefte (fte's) | | | | | | |
| Investeringsplan kwaliteitsimpuls organisatie | | -1.600.000 | -1.600.000 | -1.600.000 | -1.600.000 | -6.400.000 |
| Totaal | | - 1.600.000 | - 1.600.000 | - 1.600.000 | - 1.600.000 | - 6.400.000 |

## Extensiveringen

### Samenvattend overzicht extensiveringen

| Programma 6 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | Totaal 2009 - 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Appa pensioen | | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 2.000.000 |
| Inverdieneffect kwaliteitsimpuls organisatie (incl extensivering digitalisering) | | | 1.600.000 | 2.080.000 | 2.500.000 | 6.180.000 |
| Totaal | - | 500.000 | 2.100.000 | 2.580.000 | 3.000.000 | 8.180.000 |

## Samenvattend overzicht

| Programma 6: Middelen | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | Totaal 2009 -2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Intensiveringen | - | -1.600.000 | -1.600.000 | -1.600.000 | -1.600.000 | -6.400.000 |
| Extensiveringen | - | 500.000 | 2.100.000 | 2.580.000 | 3.000.000 | 8.180.000 |
| Saldo | - | -1.100.000 | 500.000 | 980.000 | 1.400.000 | 1.780.000 |

# Bijlagen

## Begrippen Provincie Nieuwe Stijl

In de discussie over de veranderende context waarin de provincie moet opereren, hanteren we verschillende strategische begrippen. De komende tijd gaan we ze nader uitwerken. Voor de discussie en om verwarring rond de begrippen zo veel mogelijk te voorkomen, leek het ons goed op deze plaats vast een eerste aanzet te geven.

- *Bestuurskracht* Het vermogen van een organisatie om maatschappelijke resultaten te realiseren.
- *Doorzettingsmacht* Het vermogen om de bepaalde resultaten te bereiken en waar nodig af te dwingen. Op deze manier wordt ervoor gezorgd dat ontwikkelingen die nodig zijn voor het bereiken van de gewenste maatschappelijke effecten, daadwerkelijk plaatsvinden.
- *Gebiedsregie (gebiedsgerichte benadering)* Schetsen van het perspectief voor de gewenste ontwikkelingen binnen een gebied en ervoor zorgen dat deze ook daadwerkelijk plaatsvinden. Een gebiedsgerichte benadering moet alleen daar gehanteerd worden waar het een meerwaarde heeft om onderwerpen nuttig en dynamisch met elkaar op regionaal niveau te verbinden. Gebiedsregie vraagt om een structurele samenwerking tussen de provincie en haar partners.
- *Integraal werken* De provinciale bijdrage afstemmen op de context, daarbij rekening houdend met verschillende invalshoeken en beleidsterreinen. Het gaat om vraaggericht werken waarbij steeds nagegaan wordt wat nodig is om een optimaal resultaat te bereiken en de daarvoor benodigde disciplines inzetten. Integraal werken is een overkoepelend pakket aan maatregelen en ontwikkelingen met betrekking tot een bepaald thema. Dit kan voor een specifiek gebied zijn, maar kan zich ook juist richten op het vanuit verschillende invalshoeken en disciplines benaderen van een specifieke opgaaf.
- *Interbestuurlijk toezicht* Hier geldt het nabijheidsprincipe: toezicht vindt plaats door de meest nabij gelegen overheid. Het primaat ligt bij horizontaal toezicht (door volksvertegenwoordigende organen) en niet bij verticaal toezicht (door een 'hogere' overheid).
- *Kwaliteit van bestuur* Bepalend zijn kwaliteiten als visie, regie, bestuurskracht en doorzettingsmacht, zowel voor het provinciaal bestuur als voor gemeenten in het kader van interbestuurlijk toezicht.
- *Organiserend vermogen (plannen en organiseren)* Het op effectieve wijze bepalen van strategische doelen en prioriteiten met de daarbij benodigde acties op basis van externe ontwikkelingen. Organiserend vermogen wordt vaak genoemd als middel om de overgang naar de Provincie Nieuwe Stijl te kunnen waarmaken. De transitie van een regulerende, operationele organisatie naar een strategische, regievoerende organisatie vraagt het nodige organiserend vermogen.
- *Regie* Aanbrengen van samenhang en leggen van verbindingen zowel intern als extern. De juiste partijen bij elkaar brengen met als doel processen zo te sturen dat ze leiden tot het realiseren van de gewenste beleidsresultaten.
- *Visievorming* Schetsen van een perspectief voor de gewenste ontwikkelingen. Van buiten naar binnen: welke vragen komen er op ons af, welke behoeftes leven er in de samenleving en hoe spelen wij hier als provincie op in. Maar ook andersom: hoe willen we dat Drenthe er over een aantal jaren uitziet en welke bijdrage leveren we daaraan als provincie?

## Afkortingenwijzer

| | |
|---|---|
| APPA | Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers |
| BDU | Brede Doel Uitkering |
| BKV | Beeldende Kunst en Vormgeving |
| BTW | Belasting toegevoegde waarde |
| BUSA | Bureau Uitvoering Sociale Agenda |
| B&W | burgemeester en wethouders |
| CJG | Centra voor Jeugd en Gezin |
| CBK | Centrum Beeldende Kunst |
| DIV | Documentaire InformatieVoorziening |
| DSP | Documentair Structuur Plan |
| EHS | Ecologische hoofdstructuur |
| EVC | Eerder verworven competenties |
| GS | Gedeputeerde Staten |
| HBO | Hoger Beroepsonderwijs |
| HIT | Hanze Institute voor Technology |
| HR | Human Resources |
| HRM | Human Resource Management |
| IBOI | Prijs bruto overheidsinvesteringen |
| IBT | Interbestuurlijk toezicht |
| ICT | Informatie- en communicatietechnologie |
| ILG | Investeringsbudget landelijk gebied |
| IPO | Interprovinciaal Overleg |
| ISV | Investeringsbudget stedelijke vernieuwing |
| K&C | Kunst & Cultuur |
| K&E | Klimaat & Energie |
| LNV | (Ministerie van) Landbouw, natuur en voedselkwaliteit |
| MBO | middelbaar beroepsonderwijs |
| MER | Milieueffectrapportage |
| MKB | Midden- en kleinbedrijf |
| MRB | Motorrijtuigenbelasting |
| NOA | Noordelijke Ontwikkelingsas |
| NOM | Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij |
| NUP | Nationaal UitvoeringsProgramma |
| NMP | Nationaal milieubeleidsplan |
| nWRO | nieuwe Wet ruimtelijke ordening |
| OCW | (Ministerie van) Onderwijs, cultuur en wetenschap |
| OV | Openbaar vervoer |
| pMJP | provinciaal Meerjarenprogramma |
| PNS | Provincie Nieuwe Stijl |
| POP2 | Provinciaal omgevingsplan 2 |
| PS | Provinciale Staten |
| PUP | Provinciaal Uitvoeringsprogramma |
| PVVP | Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan |
| REP | Ruimtelijk Economisch Programma |
| Rfv | Raad voor de financiële verhoudingen |
| RMf | Regionaal Mobiliteitsfonds |
| RSP | Regiospecifiek Pakket (Zuiderzeelijn) |
| SIA | Samen Sterker in Actie |

| | |
|---|---|
| SNN | Samenwerkingsverband Noord-Nederland |
| SPP | Strategische personeelsplanning |
| SZW | Sociale zaken en werkgelegenheid |
| TRD | Toeristisch Recreatief Drenthe |
| VAT | Voorbereiding, administratie en toezicht |
| VDG | Vereniging van Drentse Gemeenten |
| VJN | Voorjaarsnota |
| VNG | Vereniging van Nederlandse Gemeenten |
| VROM | (Ministerie van) Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en milieu |
| Wabo | Wet algemene bepalingen omgevingsrecht |
| WiDD | (nota) Welkom in Digitaal Drenthe |
| WMO | Wet Maatschappelijke Ondersteuning |
| ZAT | Zorg Advies Teams |

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
22 april 2009

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de commissiegriffier mede te delen.*

## *Samenvatting*

**van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid**

gehouden op 1 april 2009

WOENSDAG STATENDAG

# SAMENVATTING

**Vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid**

**Woensdag 1 april 2009**

*U kunt de agendavoorstellen en de ingezonden brieven, evenals de samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

De lijst met toezeggingen tot en met de vergadering van 1 april 2009 is als bijlage opgenomen bij deze samenvatting.

**Aanwezig:**
mevr. J.M. Pannekoek-van Toor (VVD) (voorzitter)
J.J. Baltes (VVD)
J.A. van Berkum (ChristenUnie)
L. Bomhof (VVD)
K.R. Dijkstra (PvdA)
R. Fokkens (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
K. Kuipers (GroenLinks)
J.H. Lammers (CDA)
J. Langenkamp (GroenLinks)
P.H. Oosterlaak (SP)
A.G.H. Peters (CDA)
mevrouw G. Seinen (CDA)
J. Slagter (PvdA)
A.Timmerman (VVD)
R. Westerhof (SP)
Th.J. Wijbenga (CDA)

mevrouw J. Stapert, commissiegriffier

**Voorts aanwezig de leden van GS:**
mevrouw A. Haarsma (PvdA)
mevrouw T. Klip-Martin (VVD)
R.W. Munniksma (PvdA)

**Afwezig:**
T.S. Medemblik (ChristenUnie)
mevrouw K.J. Datema-Klöpping (SP)

**1. Opening en vaststelling van de agenda**

De voorzitter opent om 14:00 uur de vergadering en de agenda wordt vastgesteld. De heer Oosterlaak vervangt mevrouw Datema-Klöpping (SP).

De fractie van het CDA pleit er voor naast het beantwoorden van openstaande vragen, dat gedeputeerde Bats op 7 april a.s. aanwezig moet zijn bij de vaste kamercommissie Verkeer en Waterstaat van de Tweede Kamer waar het vervoersplan NS wordt besproken *(JSt: de inwoners en het gemeentebestuur van Meppel bieden een petitie aan inzake de problematiek van de nieuwe dienstregeling) Gedeputeerde Haarsma zegt het volgende toe.*
Het verzoek van het CDA aan de heer Bats door te zullen geven.

**2. Samenvatting vergadering 25 februari 2009 en de lijst van toezeggingen**

Naar aanleiding van: De VVD merkt op dat het Handhavingsuitvoeringsprogramma, wat inmiddels is ontvangen, kan worden geagendeerd samen met het jaarverslag over het regionale programma zodra deze laatste is binnengekomen.
Op de lijst van toezeggingen worden bij de korte termijn ook de nrs. 2, 3, 11 en 14 afgevinkt en bij de moties, M2. Nr. 5 (korte termijn); lijstje met duurzaamheidcriteria wordt in week 10 verzonden.

De samenvatting wordt vastgesteld.

**3. Ingekomen stukken**

Na enige discussie wordt door de PvdA besloten om het Provinciaal uitvoeringsprogramma Verkeer en Vervoer (PUP) niet te agenderen nu een meerderheid van de commissie hier niet voor is.
De lijst met ingekomen stukken wordt conform vastgesteld.

De fractie van de SP vraagt waarom het bij de staten nog niet bekende antwoord van GS op gestelde vragen over Megastallen Nieuw Annerveen binnen een uur na verschijning van het persbericht van GS te vinden was op de site van RTVDrenthe.
*Gedeputeerde Haarsma* meldt dat de antwoordbrief van GS op de reguliere wijze deze week wordt verzonden.
De voorzitter neemt dit punt mee naar het Presidium.

**4. Rondvraag**

De fractie van de PvdA herhaalt de op 25 februari jl. eerder gestelde vragen over de Schiphol trein, over de A28 en over de OV-chipcard. Zij zijn van mening dat de beantwoording van deze vragen te lang op zich laat wachten.

De fractie van CDA stelt vragen over de N34.
Deze vragen worden ter vergadering beantwoord.
*Gedeputeerde Haarsma zegt namens de heer Bats het volgende toe.*
Voor de zomer komen GS met een voorkeursvariant inclusief de kosten van het geheel waarna bespreking in deze commissie volgt.

De fractie van GroenLinks stelt vragen over de uitslag van de aanbestedingsprocedure Openbaar Vervoersconcessie Drenthe (en Groningen).
Deze vragen worden ter vergadering beantwoord.

**5. Statenstukken/brieven**

**5a. Statenstuk 2009-372, Actieplan Klimaat en Energie**

*Inhoud van het statenstuk:* Het actieplan schetst de inspanningen die in 2009 genomen worden om de gestelde doelen uit het vastgestelde Programma Klimaat en Energie te kunnen behalen. GS vragen aan PS om in te stemmen met het Actieplan.

Samenvattende reactie van de fracties van PvdA, CDA, VVD, SP, CU, en GL.
Alle fracties stemmen op hoofdlijnen in met het actieplan Klimaat en Energie (K&E). Vanuit de fracties komen nog de volgende voorstellen en suggesties. De PvdA komt op korte termijn met een voorstel voor een Drents Energienetwerk. Dit voorstel past in het actieplan K&E. Daarnaast wil de PvdA scholen meer betrekken bij K&E bijvoorbeeld met klimaatambassadeurs. Als ludieke actie stelt de PvdA voor om 2 klimaatbomen bij de ingang van het provinciehuis te plaatsen die energie leveren door wind en zonneschijn. Het CDA verzoekt het college positief te reageren op een windenergievoorstel uit Coevorden. Hoe zit het met de concessie OV en groengas? Het halen van de multiplier blijft een punt van zorg voor het CDA. De VVD verzoekt het college te streven naar de hoogst haalbare multiplier, de SP sluit hierbij aan. Verschuiving tussen deelprogramma's heeft niet de goedkeuring van de VVD, wel binnen de programma's. De VVD stelt een separate discussie voor over de opslag van CO2. De overige fracties stemmen hier mee in. De in het deelprogramma klimaatlandschappen genoemde item 'focus op de natuur' wordt door de VVD omschreven als zoethoudertjes voor de milieuorganisaties en kan worden geschrapt. De SP informeert naar het standpunt van GS over het zogenoemde 'Einspeisegesetz (energie toevoerwetgeving). De asbestmotie zou moeten worden uitgerold over heel Drenthe. De CU informeert waarom wetgeving niet beter wordt ingezet om het klimaat 'een handje te helpen'. Tot slot heeft GL het voorstel om evenals in Zuid-Holland het geval is geweest, de bedrijventerreinen voor 80% te laten draaien op zelf opgewekte energie. Wat vindt GS hiervan? GL en CDA informeren naar de stand van zaken van het windmolen project, hoever staat het hier mee en om hoeveel turbines gaat het? Tot slot: de fracties staan in meerderheid sympathiek tegenover het voorstel van de PvdA voor een Drents energienetwerk.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
Gedeputeerde Klip is blij met de steun voor het actieprogramma. Het mogelijk niet halen van de multiplier van 4 moet worden gezien als een winstwaarschuwing. Het streven is gericht om deze wél te halen. Het voorstel van de PvdA over een Energienetwerk ziet zij met belangstelling tegemoet. Ook het energiebomen voorstel draagt zij een warm hart toe. De definitieve concessieverlening van het OV heeft nog niet plaatsgevonden. Mogelijkheden om een deel van het OV op groen gas te laten rijden geeft zij zeker een kans. GS maken kleine stapjes wat betreft windenergie. Een onderzoek hierover is nog gaande. Het gaat op de vraag van GL over 15 megawatt en 3á 4 molens. Het plan uit Coevorden ontvangt zij graag *(JSt: ter vergadering overhandigd door CDA).*
Een overleg met twee statencommissies (OGB en BFE) over de opslag van CO2 heeft haar instemming. Alvorens iets te kunnen zeggen over het 'Einspeisegesetz', dit is een complexe materie, is het noodzakelijk om hiervoor alle informatie te verzamelen. Dit geldt ook voor het voorstel van GL mbt de bedrijventerreinen *(JST: informatie hierover is door GL per mail verzonden d.d. 01.04.09)*
Of het asbestproject kan worden uitgebreid is nog niet bekend.
<u>Gedeputeerde staten zeggen het volgende toe</u>:
Gedeputeerde Klip: alle aanwezige provinciale kennis over een energienetwerk te willen koppelen met het voorstel van de PvdA om snel tot een pilot te kunnen komen.
Gedeputeerde Klip: de stand van zaken over het onderzoek(je) naar windmolens op 22 april a.s. te zullen mededelen.

De voorzitter sluit de beraadslaging met de conclusie dat nog duidelijkheid zal worden verschaft over de juist interpretatie van het eerder besproken over het OV concessie en groengas.
<u>*Status:*</u> De B-status van het stuk blijft gehandhaafd.

**5b. Brief van gedeputeerde staten van 10 december 2009 over Het 100.000 woningenplan Actieplan Energie in de gebouwde omgeving 2008-2011 Noord-Nederland**
*Inhoud van de brief: GS informeren PS over het 100.000 woningenplan. Dit plan geeft voor de jaren 2008-2011 programmatisch aan welke activiteiten Groningen, Friesland en Drenthe willen ondernemen om de gezamenlijke ambities in de bestaande bouw en nieuwbouw te realiseren. Het 100.000 woningenplan is een onderdeel van het Programma Klimaat en Energie.*

Samenvattende reactie van de fracties van VVD, SP, CDA, PvdA, CU en GL.
Er is een brede instemming met het 100.000 woningenplan.
Alle fracties zijn van mening dat het 'over de streep' halen van particulieren de grootste winst op zal leveren maar tegelijkertijd de moeilijkste opgave is. Hiervoor worden verschillende suggesties gedaan. Meerdere fracties pleiten voor een fonds voor particulieren. De VVD wil hier ook meer geld voor uittrekken. De CU vindt het beschikbare geld wel erg weinig. Het CDA wil dat het rechtstreeks ten goede moet komen aan de burger. Het fonds moet ook niet in strijd zijn met het rapport 'Amen is geen Amsterdam'. De PvdA geeft de suggestie mee om de uitvoering over te laten aan gemeenten. Wel zal er sprake moeten zijn van een totaalpakket aldus de PvdA. GL mist de stimulering van zonneboilers en panelen.
De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
GS danken voor de steun voor het plan. De voorgestelde KUS-regeling (Klimaat Uitvoerings Subsidie) kan van start zodra PS op 22 april instemt met het actieprogramma K&E. De kunst is om particulieren te verleiden. Niet eenvoudig, wel mogelijk. Hiervoor moeten natuurlijke momenten worden gezocht bijvoorbeeld bij een verhuizing. Geld is niet het enige aspect. Informatievoorziening is ook belangrijk hierbij wordt verwezen naar het nationaal energiebesparingplan van het Rijk, 'Meer met Minder ". Een voor Noord-Brabant geschreven programma zal mogelijk worden herschreven voor Noord-Nederland. Het voorstel van een isolatie opleiding via mobiliteitencentra zal gedeputeerde Klip doorgeleiden naar gedeputeerde Vlietstra.

De voorzitter sluit de beraadslaging met de conclusie dat GS de suggesties voor een revolving fund in relatie tot de rol van de provincie zal meenemen. Is dit niet voldoende dan zullen de fracties met andere voorstellen komen.

**5c. Statenstuk 2009-374, Ontwikkeling Stadscentrum Hoogeveen**
*Inhoud van het statenstuk:* Het stedelijke vestigingsklimaat en de regionale functie van Hoogeveen verbeteren. Gevraagd wordt om de gemeente Hoogeveen voor de 1$^{e}$ fase van de (her)ontwikkeling van het stadscentrum van Hoogeveen een bijdrage toe te kennen van € 4.000.000,- uit het Stimuleringsfonds Drentse Projecten.

Samenvattende reactie van de fracties van de PvdA, GL, CU, VVD, en CDA.
Alle fracties stemmen in met het statenstuk. Aanvullende vragen zijn samengevat de volgende. De PvdA mist wel de doelstellingen van provincie en het actieplan K&E. Een voorstel is om een fonds op te richten wat gevuld wordt met opbrengsten uit grondverkoop nu bij inbreiding geen geld voor verkoop van grond beschikbaar komt. Bij de invulling van het convenant moet de financiële paragraaf zorgvuldig worden ingevuld.
GL informeert of zoals bij Assen en Emmen het geval is, ook hier met een stuurgroep wordt gewerkt waarin de provincie ook zitten heeft. Hoever zijn de plannen om het spoor in Hoogeveen te verleggen? De VVD informeert of na Hoogeveen binnenkort Meppel aanklopt bij de provincie. Het CDA vraagt hoe het voorbereidingsbesluit zich verhoudt met de wensen van grondeigenaren. Maar ook wie in deze welke risio's draagt en of de provincie garanties heeft afgegeven.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
Het vorige college van GS is betrokken geweest bij het tot stand komen van de plannen. De provinciale doelen waren toen, maar ook nu uitgangspunt. Met de gemeente Meppel is in week 15 een overleg gepland. Prorail heeft geld gereserveerd voor 'de boog van Hoogeveen'. Er wordt geen stuurgroep vanuit gemeente en provincie ingesteld. De regie ligt bij de gemeente. De invulling van het convenant is voor de zomer gereed en de staten kunnen hier inzage in krijgen. De genoemde bijdrage van 4 miljoen is de limiet, exclusief de ontwikkelingen van BDU en K&E.

*Status:* De status van het stuk wordt gewijzigd in de A-status.

**5d. Regiovisie Groningen-Assen; resultaten consultatiefase.**
*Inhoud: Rapport opgesteld door het Programmabureau Regio Groningen-Assen. Resultaat van het evaluatieproces Regio Groningen-Assen 2008 en de voorbereidingen daarop. Daarnaast worden er aanbevelingen gedaan. (Geagendeerd op verzoek van de fractie van PvdA)*

Besloten wordt om dit agendapunt te verplaatsen naar een volgende vergadering met dien verstande dat er ook een informeel overleg komt met de commissie. Dit overleg zou gepland moeten worden vóór het overleg van de stuurgroep op 29 mei 2009

De voorzitter sluit de beraadslaging met de conclusie dat het Presidium een datum zal plannen voor de informele bijeenkomst voor 29 mei a.s.

**5e. Statenstuk 2009-371, Omvorming Programma Beheer**
*Inhoud van het statenstuk:* het huidige Programma Beheer wordt vervangen door een eenvoudiger stelsel voor financiering van het natuurbeheer, het subsidiestelsel natuur- en landschapsbeheer. Gevraagd wordt om in te stemmen met het nieuwe subsidiestelsel natuur- en landschapsbeheer en de invoering van dit nieuw stelsel per 1 januari 2010.

Samenvattende reactie van de fracties van de PvdA, CDA, VVD, CU, GL en SP.
Alle fracties kunnen instemmen met het statenstuk. Daarnaast komen samengevat nog de volgende opmerkingen en vragen aan de orde.
De PvdA vraagt zich af waar het bespaarde geld naar toe gaat. Samen met het CDA stelt deze fractie voor om binnen de ruimte die Drenthe heeft het initiatief van de Drentse Boermarke (bescherming vogelbroedplaatsen met behulp van een (golf)balletje) te honoreren. Ook de andere fracties steunen dit voorstel. Het CDA suggereert de groen-blauwe diensten in te vullen binnen de eigen ruimte. Het CDA wil ook graag op de hoogte gehouden worden van het verschuiven van middelen, idem voor wat betreft het schuiven van grenzen voorzover het substantieel is. De SP sluit aan bij deze vragen.
De VVD pleit voor het op een eenvoudige manier regelen van de certificering. De heer Timmerman vraagt zich af hoe in te spelen op de veranderende markt dit in relatie tot de animo voor beheersvergoedingen. De CU wil binnen het Programma Beheer een lans breken voor het landschap, voor de zogenaamde tussengebieden. Wellicht kan dit opgenomen in het natuurplan of in combinatie met groen-blauwe diensten. De fractie van GL ondersteunt het plan op hoofdlijnen en benadrukt dat om op hoofdlijnen te kunnen beslissen als PS de omvang van de informatie sterk verminder had kunnen worden. De SP zou het programma graag in boekvorm uitgegeven willen zien.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:

Het door de fracties breed gedragen initiatief van de Drentse Boermarke zal creatief worden ingevuld, Niet binnen het Programma Beheer maar binnen de eigen begroting of via de Voorjaarsnota (VJN). Het programma is vereenvoudigd, maar er moet wel verantwoording worden afgelegd daarom is certificering noodzakelijk. Regionaal maatwerk is mogelijk binnen het Programma Beheer. Hierbuiten betekent het uitvoering met eigen financiering. Door het bijvoorbeeld aan groen-blauwe diensten te koppelen kan mogelijk ook een beroep worden gedaan op andere kostendragers. Het is goed om na te denken over extra geld voor landschap. Er moeten ook na 22 april a.s. nog forse onderhandelingen worden gevoerd. Dit kan er toe leiden dat de invoering misschien gefaseerd moeten gebeuren. De besparingen die zijn ontstaan zijn meegenomen om het stelsel mogelijk te maken en komen ten goed aan het Programma Beheer. De markt fluctueert en is moeilijk te voorspellen maar op enig moment moet er wel een contract worden afgesloten. De commissie wordt op de hoogte gehouden van substantiële verschuivingen, ook over het nieuwe Natuurplan. Het Programma Beheer zal niet in boekvorm worden uitgegeven.

*Status:* De status van het stuk wordt gewijzigd in de A-status.

**6. Mededelingen**

De vergadering stemt in met de presentatie over de Regiotram op woensdag 13 mei a.s.

De heer Baltes deelt mee dat hij helaas de commissie gaat verlaten om belangenverstrengeling met zijn dagelijkse werkzaamheden te voorkomen. Bij de gemeente Emmen is hij verantwoordelijk is geworden voor de vaarweg Erica-ter Apel.

Gedeputeerde Munniksma merkt op dat de studie over het Oranjekanaal binnenkort naar de commissie wordt gezonden.

**7. Sluiting**

De volgende vergadering zal plaatsvinden op woensdag 13 mei 2009.
De vergadering wordt gesloten om 19:11 uur.

Vastgesteld in de vergadering van de statencommissie Omgevingsbeleid van 13 mei 2009.

, voorzitter

, commissiegriffier

## Lijst van toezeggingen Statencommissie Omgevingsbeleid

*(tot en met statencommissievergadering Omgevingsbeleid van 01 april 2009 bijgewerkt)*

| **Nr** | **Datum toezegging** | **Korte termijn** (binnen 3 maanden) | **Wijze van afdoening** | √ |
|---|---|---|---|---|
| 1. | 15-10-2008 SC OGB | Gedeputeerde HAARSMA zegt toe de staten binnenkort een voorstel te sturen over de aanpak van de verrommeling. | Beantwoord met brief d.d. 19 maart 2009 | √ |
| 2. | 15-10-2008 SC OGB | Gedeputeerde HAARSMA zegt toe dat de staten binnenkort een voorstel ontvangen over wonen op of aan het water. | Beantwoord met brief d.d. 26 maart 2009 | √ |
| 3. | 26-11-2008 SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe de commissie zo spoedig mogelijk een lijstje toe te sturen met duurzaamheidscriteria. | Wordt in week 14 toegezonden. | |
| 4. | 14-01-2009 SC OGB | De heer MUNNIKSMA zegt toe de staten in kennis te stellen van iedere mutatie van het Stimuleringsfonds Drentse projecten. | Zie hiervoor o.a. statenstuk 2009-374 (ontwikkeling stadscentrum Hoogeveen) | √ |
| 5. | 14-01-2009 SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe dat na bespreking in GS van de nota over de waterbergingsgebieden deze nota behandeld wordt in de statencommissie OGB. | | |
| 6. | 14-01-2009 SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe dat het definitieve Programma Klimaat en Energie wordt behandeld in de Statenvergadering van 22 april 2009 en in de statencommissie OGB op 1 april. | Statenstuk 11 maart 2009 | √ |
| 7. | 25-02-2009 SC OGB | De heer BAAS zegt toe het handhavingsuitvoeringsprogramma aan de staten toe te zenden vóór de commissievergadering d.d. 1 april. (VVD) | Brief d.d. 19 maart 2009 | √ |
| 8. | 25-02-2009 SC OGB | Mevrouw HAARSMA zegt toe de woningbouwproblematiek mee te nemen in de plannen voor de aanpak van de kredietcrisis in de provincie Drenthe voor korte en lange termijn. (PvdA) | | |
| 9. | 01-04-2009 SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe alle aanwezige provinciale kennis over een energienetwerk te willen koppelen met het voorstel van de PvdA om snel tot een pilot te kunnen komen (PvdA) | | |
| 10. | 01-04-2009 SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe de stand van zaken van het onderzoek naar windmolens op 22 april (PS) nader toe te lichten. ( CDA en GL) | | |
| 11. | 01-04-2009 SC OGB | Mevrouw HAARSMA zegt toe het verzoek van het CDA om aanwezig te zijn bij de behandeling van het vervoersplan van de NS in de vaste kamercommissie van Verkeer en Waterstaat (Tweede Kamer) op 7 april a.s., door te zullen geven aan gedeputeerde Bats. (CDA) | | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 12. | 01-04-2009 SC OGB | Mevrouw HAARSMA zegt toe, namens gedeputeerde Bats, dat GS voor het zomerreces komen met een voorkeursvariant (N34) inclusief kosten waarna bespreking in de statencommissie OGB volgt. (CDA) | | |
| | | **Lange termijn** | | |
| 1. | 23-04-2008 PS | De heer BATS herhaalt zijn toezegging, gedaan in de vergadering van de Statencommissie BFE van 16 april 2008 dat het college aan het eind van het jaar komt met een visie op de mogelijkheden van een stedelijk netwerk Meppel-Zwolle. | Zowel in het op te stellen Integraal Omgevingsbeleid als in de studie over het project Florijn-as wordt deze visie meegenomen. | |
| 2. | 14-01-2009 SC OGB | Mevrouw HAARSMA zegt toe dat de nog in te dienen schriftelijke vragen van de VVD meegenomen zullen worden in de evaluatie van de Ruimte voor Ruimte regeling. | | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | **Moties** | | |
| M2 CDA | 04-02-2009 (PS) | PS verzoeken GS op korte termijn met de NS/ProRail in gesprek te gaan over de uitwerking van de nieuwe dienstregeling en daarbij een adequate halfuurdienst te bepleiten met moderne, comfortabele treinen, 7 dagen per week, inclusief de avonden. Tevens te bepleiten om station Hoogeveen als Intercitystation aan te merken en te wijzen op gewenste snelle verbeteringen van OV-gerelateerde voorzieningen.<br>→ *Gedeputeerde Bats zegt toe de motie onder de aandacht te brengen van de NS, voor het eerst tijdens het overleg op 6 februari 2009. Tevens zegt de gedeputeerde toe de betrokken gemeentebesturen te betrekken bij de uitvoering van de motie.* | Mondelinge mededeling van de heer BATS tijdens statencie.vergadering BFE 11-3-09, dat hij de zorg en de wens van PS heeft overgebracht aan de NS. De NS heeft toegezegd te willen zoeken naar een creatieve variant om de intercity tot 2012/2013 in Hoogeveen te laten stoppen. | √ |

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen T (0592) 36 55 55
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen F (0592) 36 57 77
www.drenthe.nl

provincie Drenthe

Aan:
de voorzitter en leden van
provinciale staten van Drenthe

Assen, 4 maart 2009
Ons kenmerk 7/5.11/2009001303
Behandeld door de heer J.G. Koops (0592) 36 58 39
Onderwerp: Jaarrapportage 2007/2008 Energieakkoord Noord-Nederland
"Het bruist in Energy Valley"

Geachte voorzitter/leden,

De Energy Valley-provincies Drenthe, Fryslân, Groningen en Noord-Holland hebben op 8 oktober 2007 het Energieakkoord Noord-Nederland gesloten met het kabinet. Door onder andere energiebesparing, duurzame energie en biobrandstoffen moet er in 2011, 40 tot 50 Petajoule opwekking van duurzame energie (ongeveer het energieverbruik van een half miljoen huishoudens) en 4,5 Megaton $CO_2$-emissiereductie (ongeveer de uitstoot van 1,5 miljoen personenwagens) zijn gerealiseerd.

Het is goed om een jaar na de ondertekening de balans op te maken.
- Waar staan wij met de uitvoering van het Energieakkoord?
- Welke resultaten zijn inmiddels geboekt en wat zit er in de pijplijn?
- Waar gaat het goed met de uitvoering maar ook, waar zitten knelpunten?
- Hoe kunnen wij knelpunten oplossen?
- Welke kansen zien wij en hoe pakken wij ze?

Het doet ons daarom genoegen u hierbij de jaarrapportage 2007/2008 toe te kunnen sturen. In deze, door provincies en rijk gezamenlijk gedragen rapportage, kunt u lezen dat inmiddels belangrijke stappen zijn gezet om genoemde ambities te realiseren.

Het eerste jaar is vooral een jaar geweest van het opzetten van een effectieve uitvoeringsorganisatie en het investeren in projectontwikkeling en concrete beleidsmaatregelen. Daarmee hebben wij een eerste kleine maar belangrijke stap gezet om in de resterende jaren meters te maken.

Niettemin zijn reeds belangrijke resultaten geboekt. Voorbeelden zijn de realisering van:
- Energy Valley fase III
- "het 100.000 woningenplan"
- "het 100.000 voertuigenplan"
- het rapport "Diepe ondergrond Noord-Nederland"

In het jaarrapport 2007/2008 is de voortgang met name in kwalitatieve termen beschreven. Op dit moment is nog geen inzicht te geven in de voortgang in termen van Petajoules duurzame energieproductie en Mtonnen $CO_2$-emissiereductie. De Energy Valley-provincies hebben voor dit doel inmiddels een projectenmonitor ontwikkeld die door de Stichting Energy Valley beheerd zal worden. De verwachting is dat volgend jaar tevens een meer kwantitatief overzicht gegeven kan worden van de voortgang.

Ondertussen werken wij volop verder aan de totstandkoming en realisering van projecten op het gebied van energiebesparing, duurzame energie, duurzame mobiliteit, schoon fossiele energie en kennis en innovatie zoals de realisatie van klimaatneutrale woonwijken (bijvoorbeeld Vries-Oost en Gieterveen) en de ontwikkeling van energietransitieparken (bijvoorbeeld Midden-Drenthe en Europark). Daarbij bouwen wij de samenwerking met gemeenten en bedrijfsleven verder uit en versterken wij onze positie als energieregio door het scheppen van de juiste randvoorwaarden.

Wij vertrouwen erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

Bijlage(n):
cvd/coll.

# Voorwoord

Kennisinstellingen, bedrijven en gemeenten en provincies werken sinds 2003 intensief samen om van Noord-Nederland de 'Energy Valley' van Nederland en het liefst van Europa te maken. Noord-Nederland is niet voor niets een proeftuin op energiegebied. We beschikken over de grootste aardgasvelden van West-Europa en hebben daardoor hier veel kennis over energie en energiewinning. In Noord-Nederland werken bijna 20.000 mensen in de energiesector. Samen willen we de energiebedrijvigheid in Noord-Nederland versterken en zo een stevige bijdrage te leveren aan het oplossen van het klimaatprobleem.

Het huidige kabinet en ook de Europese Commissie hebben ons de afgelopen anderhalf jaar laten weten dat ze het klimaatprobleem stevig wil aanpakken. Ongetwijfeld kent u de kabinetsdoelstelling om tot 2020 2% energiebesparing te realiseren, een aandeel van 20% van onze energie duurzaam op te wekken en 30% minder $CO_2$ uit te stoten ten opzichte van 1990.

De Energy Valley-provincies Drenthe, Fryslân, Groningen en Noord-Holland, en namens de Rijksoverheid, de Minister van Economische Zaken en de Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu, hebben op 8 oktober 2007 het Energie-akkoord Noord-Nederland getekend. Door onder andere energiebesparing, duurzame energie en biobrandstoffen moet in 2011 40 tot 50 Petajoule duurzame energie (ongeveer het energieverbruik van een half miljoen huishoudens) en 4,5 Megaton $CO_2$ emissie-reductie (ongeveer de uitstoot van 1,5 miljoen personenwagens) zijn gerealiseerd.

Een ambitieuze doelstelling die we alleen kunnen realiseren als bedrijven, kennisinstellingen, gemeenten en provincies er samen de schouders onder zetten. In deze eerste jaarrapportage maken we inzichtelijk wat we hebben gerealiseerd na de ondertekening van het akkoord in 2007. Want het mag duidelijk zijn dat toen de ministers en wij onze handtekeningen hebben gezet op die 8$^{ste}$ oktober het pas echt is begonnen. Het eerste jaar is vooral een jaar geweest van het opzetten van een effectieve uitvoeringsorganisatie en het investeren in projectontwikkeling en concrete beleidsmaatregelen. Daarmee hebben we een eerste kleine maar belangrijke stap gezet om in de resterende jaren meters te maken.

mw. A. Andriesen, gedeputeerde Fryslân
mw. T. Klip, gedeputeerde Drenthe
dhr. B. Heller, gedeputeerde Noord Holland
dhr. H. Bleker, gedeputeerde Groningen

# Inhoudsopgave

VOORWOORD ..... 1

1 INLEIDING ..... 5

1.1 ENERGIEBELEID ..... 5
1.2 ENERGIEAKKOORD NOORD-NEDERLAND ..... 5
1.3 MOMENTOPNAME ..... 6
1.4 BELEIDSKADERS EN PROJECTEN ..... 6

2 UITGANGSPOSITIE ..... 7

2.1 INLEIDING ..... 7
2.2 ENERGIEBESPARING IN DE GEBOUWDE OMGEVING, GLASTUINBOUW EN INDUSTRIE ..... 7
2.3 DUURZAME ENERGIE ..... 8
2.4 BIOTRANSPORTBRANDSTOFFEN EN DUURZAME MOBILITEIT ..... 8
2.5 SCHOON FOSSIELE ENERGIE ..... 8
2.6 INNOVATIE EN KENNISONTWIKKELING ..... 9
2.7 $CO_2$-REDUCTIE EN BIJDRAGE DUURZAME ENERGIE UITGANGSPOSITIE ..... 9
2.8 GEGEVENS ENERQ ..... 9

3 BELEID ..... 11

3.1 INLEIDING ..... 11
3.2 ACTIEPLAN ENERGIEBESPARING GEBOUWDE OMGEVING ..... 12
3.3 NOORDELIJKE ENERGIENORM ..... 12
3.4 ACTIEPLAN ENERGIEBESPARING IN DE INDUSTRIE ..... 14
3.5 TOEKOMSTAGENDA BIOTRANSPORTBRANDSTOFFEN EN DUURZAME MOBILITEIT ..... 14
3.6 SCHOON FOSSIEL ..... 16
3.7 PROVINCIAAL OMGEVINGSBELEID ..... 16
3.8 STIMULERINGSINSTRUMENTARIUM ..... 17

4 ACTIVITEITEN EN PROJECTEN ..... 19

4.1 INLEIDING ..... 19
4.2 UITVOERING OP EFRO/KOERS NOORD ..... 19
4.3 WADDENFONDS ..... 21
4.4 ENERGIE INFRASTRUCTUUR ..... 22
4.5 OVERIGE PROJECTEN EN ACTIVITEITEN ..... 24

5 CAPACITEIT, NETWERK EN COMMITMENT VAN AKKOORDPARTIJEN ..... 25

5.1 ONDERSTEUNINGSPROGRAMMA GEMEENTEN ..... 26
5.2 SAMENWERKING MET HET BEDRIJFSLEVEN ..... 27

6 CONCLUSIES EN VOORUITBLIK .....29

6.1 VOORTGANG ENERGIEAKKOORDDOELEN .....29

6.2 OVERZICHT OVERIGE BELANGRIJKE RESULTATEN: .....30

6.3 KNELPUNTDOSSIERS .....30

6.4 BELANGRIJKSTE OPGAVEN VOOR 2008/2009: .....31

BIJLAGE 1 PIJPLIJNPROJECTEN OP EFRO/KOERS NOORD .....33

BIJLAGE 2 TANKSTATIONS ALTERNATIEVE BRANDSTOFFEN .....39

BIJLAGE 3 TAAKVERDELING PROVINCIES .....40

# 1 Inleiding

## 1.1 Energiebeleid

Energie is een van de sleutelgebieden geworden voor de toekomstagenda van de Noord Nederland. In internationale en nationale context spelen verschillende aspecten daarin een belangrijke rol zoals de aanwezigheid van een sterk energiecluster, toenemende 'sense of urgency' met betrekking tot de klimaatproblematiek, toenemende noodzaak voor grootschalige investeringen in energieopwekking en -infrastructuur vanuit het oogpunt van leveringszekerheid en toegankelijkheid van de energievoorziening, technologische ontwikkelingen en innovaties met betrekking tot energiesystemen, sterk stijgende vraag naar energie en daaraan verbonden prijsfluctuaties, internationale samenwerking op energiegebied, etc. etc.

## 1.2 Energieakkoord Noord-Nederland

De Energy Valley-provincies Drenthe, Fryslân, Groningen en Noord-Holland hebben op 8 oktober 2007 het Energieakkoord Noord-Nederland getekend met het kabinet. Door onder andere energiebesparing, duurzame energie en biobrandstoffen moet in 2011 40 tot 50 Petajoule duurzame energie (ongeveer het energieverbruik van een half miljoen huishoudens) en 4,5 Megaton $CO_2$-emissiereductie (ongeveer de uitstoot van 1,5 miljoen personenwagens) zijn gerealiseerd.

Een essentiële randvoorwaarde voor realisering van energieakkoord ambities is om op korte en middellange termijn te komen tot een groeibestendige energie-infrastructuur. Daarbij gaat het om capaciteitsuitbreiding van transportnetten voor elektriciteit, aardgas en $CO_2$ maar ook om bijvoorbeeld om het aanpassen van haveninfrastructuur met het oog op de aanlanding van kolen en LNG.

Op 25 maart 2008 hebben ook de gemeenten in Noord-Nederland zich aangesloten bij het Energieakkoord. Voorts is het Energieakkoord op 23 juni 2008 verbonden aan het Duurzaamheidsakkoord dat door het bedrijfsleven met het kabinet is afgesloten. VNO-NCW-Noord en MKB-Noord als vertegenwoordigers van het Noordelijke bedrijfsleven hebben het Energieakkoord ondertekend en namens het bedrijfsleven 25 projecten neergelegd die een bijdrage leveren aan de doelstellingen in het Energieakkoord.

Met de uitvoering van het Energieakkoord Noord-Nederland levert het Energy Valley-gebied een forse bijdrage aan de realisatie van de klimaat- en energiedoelstellingen van het kabinet voor 2020. De doelstellingen in het Energy Valley-gebied moeten worden gehaald door projecten op het terrein van:

- Energiebesparing in de gebouwde omgeving, glastuinbouw en industrie;
- Duurzame energie: onder andere biomassa, windenergie en zonne-energie;
- Biotransportbrandstoffen en duurzame mobiliteit;
- Schoon fossiele energie door het mogelijk maken van afvang, transport en opslag van $CO_2$;
- Het stimuleren van onderzoek en innovatie voor energie.

Noord-Nederland heeft daarbij de intentie om deze vijf strategische thema's mede in te vullen door oprichting van 3 kenniscentra rond energie-innovatie en het starten van tenminste 15 innovatieve demonstratieprojecten.

## 1.3 Momentopname

Om de uitvoering van het akkoord te bewaken, hebben partijen afgesproken in onderling overleg een systeem van monitoring te ontwikkelen. Met de voorliggende rapportage geven we uitvoering aan deze afspraak. Het is goed om een jaar na de ondertekening de balans op te maken. Waar staan we met de uitvoering van het Energieakkoord? Welke resultaten zijn inmiddels geboekt en wat zit er in de pijplijn? Waar gaat het goed met de uitvoering maar ook, waar zitten knelpunten? Hoe kunnen we knelpunten oplossen? Welke kansen zien we en hoe pakken we ze?

## 1.4 Beleidskaders en projecten

Het Energieakkoord Noord-Nederland is erop gericht om de juiste beleidskaders te creëren voor een forse tempoversnelling in energieprojecten en energie-innovaties. We beschrijven in de voorliggende jaarrapportage daarom zowel de voortgang in relevante beleidsdossiers als de voortgang van projecten die in het kader van het Energieakkoord zijn opgepakt door overheden, bedrijfsleven en kennisinstellingen. In de volgende hoofdstukken gaan we daar uitgebreid op in, waarbij we eerst een samenvattend overzicht geven van de uitgangspositie (dd. 8 oktober 2007).

# 2 Uitgangspositie

## 2.1 Inleiding

Om de geboekte resultaten en de vordering van de invulling van de ambities van het Energieakkoord Noord-Nederland goed in beeld te kunnen brengen is een monitoringssystematiek opgezet. Daarbij is de datum van de ondertekening van het Energieakkoord als referentie genomen voor het meten van de geboekte vooruitgang. In dit hoofdstuk geven we een samenvatting van de uitgangssituatie zoals die beschreven is in de rapportage "Uitgangspositie duurzame energieproductie en energiebesparing" (C. Bos, 2008)[1]. We merken hierbij op dat veel van de gegevens die nodig zijn om een goed beeld te krijgen momenteel niet worden gemeten. We hebben daarom begin 2008 afspraken gemaakt met Senter Novem en EnerQ om een beter onderbouwd beeld te kunnen geven. Eind 2008 wordt daarnaast een provinciespecifieke projectmonitor in werking gezet via de stichting Energy Valley waardoor er over 2008/2009 wel een gekwantificeerd inzicht kan worden gegeven in de voortgang in Petajoules en $CO_2$-emissiereductie.

## 2.2 Energiebesparing in de gebouwde omgeving, glastuinbouw en industrie

*Gebouwde omgeving:* In de gebouwde omgeving liepen het Wonen ++ project en het project CV-optimalisatie. Het Wonen++ project is in de provincies Groningen en Drenthe van start gegaan. Totaal zijn bij 172 woningen energiebesparende of duurzame energie maatregelen getroffen. Het project 'CV optimalisatie' liep in de provincies Drenthe, Groningen en Friesland. In totaal is bij 176 gebouwen het verwarmingssysteem geoptimaliseerd. Binnen de Energy Valley regio zijn diverse projecten gerealiseerd waarbij een lagere EPC is gerealiseerd dan wettelijk verplicht. Er zijn geen gegevens bekend van de energiebesparing en de toepassing van duurzame energie in de gebouwde omgeving die in betrokken provincies is gerealiseerd.

*Glastuinbouw:* In alle noordelijke provincies worden innovatieve energieopties in de glastuinbouw toegepast en worden nieuwe technieken onderzocht. Een overzicht van alle toegepaste duurzame energietechnieken evenals het inzicht in het totale duurzame energiegebruik en de gerealiseerde energiebesparing ontbreekt.

---

[1] Bos, C. (2008): *Uitgangspositie duurzame energieproductie en energiebesparing*; juli 2008, DHV, Groningen

*Industrie:* In de provincie Groningen vindt grootschalige uitwisseling van reststromen en energie plaats op de bedrijventerreinen Groningen Zuid en Oosterhorn. De gemeente Leeuwarden is in samenwerking met omliggende gemeenten, het Ministerie van VROM en de provincie onder de noemer Nieuw Stroomland bezig met de planvorming voor Leeuwarden Zuidwest. Prominent onderdeel van die plannen vormt de ontwikkeling van een thematisch bedrijventerrein rondom duurzame energie: het Energiepark Leeuwarden.

## 2.3 Duurzame energie

*Biomassacentrales:* In de Energy Valley regio zijn 55 biomassacentrales en groen gas/ biogas productielocaties gerealiseerd. De verwachting is dat in september 2008 via EnerQ een compleet overzicht beschikbaar komt met daarin alle biomassacentrales en groen gas/ biogas productielocaties en aanvullende informatie met betrekking tot de energieproductie.

*Koude- Warmteopslag (KWO):* In de Energy Valley regio zijn 106 KWO systemen gerealiseerd. Het is niet bekend hoeveel energie er met deze systemen wordt bespaard.

*Wind:* Het totaal gerealiseerd windvermogen in Drenthe, Groningen, Friesland en Noord-Holland is 561 MW (exclusief wind op zee), met een totale jaarlijkse productie van ruim 9.000 TJ (9 PJ).

*Zonne-energie:* In Energy Valley regio zijn verscheidene initiatieven voor de realisatie van zonne-energie. Er is geen inzicht in het totaal aantal $m^2$ gerealiseerde zonnepanelen of zonneboilers. In Fryslân was in 2000 reeds 10.000 m2 PV gerealiseerd.

## 2.4 Biotransportbrandstoffen en duurzame mobiliteit

*Groengas:* In Drenthe wordt jaarlijks 8 miljoen Nm3 (Ae) groen gas uit stortgas op het gasnet gezet.

*Biodiesel:* In Drenthe wordt jaarlijks 80 miljoen liter biodiesel geproduceerd en in Groningen 60 tot 80 miljoen.

*Tankstations voor alternatieve brandstof:* In de Energy Valley regio zijn 10 tankstations voor alternatieve brandstoffen gerealiseerd. In bijlage 2 zijn de locaties van betreffende stations weergegeven.

*Alternatieve voertuigen:* In de Energy Valley regio wordt door de provincies niet gemonitord op hybride voertuigen en voertuigen op alternatieve brandstoffen. Exacte overzichten zijn daarom niet bekend.

## 2.5 Schoon fossiele energie

*$CO_2$-hergebruik:* In Friesland is in de glastuinbouw 1 installatie bekend, waarbij $CO_2$ kan worden afgevangen en hergebruikt.

## 2.6 Innovatie en kennisontwikkeling

*Kennis- en innovatiecentra:* Er zijn diverse kennis- en innovatiecentra op het gebied van energie en energiegerelateerde innovatie in de regio aanwezig:

- Energy Delta Research Centre (EdREC)
- Centrum voor Energie en Milieukunde (IVEM)
- Energy Research Centre of the Netherlands (ECN)
- Cartesius Instituut
- Wetsus, centre of excellence for sustainable water technology
- Carbohydrate Competence Center (CCC)

Ook op het gebied van opleiding en valorisatie van energiekennis zijn verschillende organisaties actief in de regio:

- Energy Delta Institute (EDI)
- Value in the Valley
- Duurzame Techniek Fryslan (DuTeF)
- FRYsian Solar Energy Products and Services (Fyseps)
- Energie Kenniscentrum Hanzehogeschool (EKC)
- Associatie Technologie Overdracht Noord-Holland (ATO-NH)

## 2.7 $CO_2$-reductie en bijdrage duurzame energie uitgangspositie

Waar mogelijk is een indicatie gegeven van de $CO_2$-reductie en de energiebesparing met behulp van de gegevens die nu beschikbaar zijn van de uitgangspositie. Dit biedt geen volledig beeld. Er kan van de volgende onderwerpen een goed kwantitatief beeld van de uitgangspositie per 8 oktober 2008 worden gegeven:

| Onderwerp | DE productie (TJ)[2] | Vermeden $CO_2$ emissie (kton) |
|---|---|---|
| CV-optimalisatie | | 2 |
| Warmte en koudeopslag | 70 | 5 |
| Groen gas productie | 600 | 35 |
| Windenergie | 9.300 | 660 |
| Biotransportbrandstoffen | 6.200 | 480 |
| **Totaal** | **16.170** | **1.182** |

## 2.8 Gegevens EnerQ

EnerQ heeft gegevens over het vermogen en de jaarproductie van de noordelijke energieprojecten met een MEP subsidie (huidige SDE) per provincie beschikbaar gesteld.

[2] Uitgedrukt in vermeden hoeveelheid fossiele energie.

Niet alle energieprojecten in de noordelijke provincies hebben een MEP subsidie, daarom is het overzicht niet uitputtend. Gelet op de verschillen tussen gegevens van EnerQ en andere databronnen die zijn gebruikt voor de uitgangspositiemeting (bijv. voor windenergie), wordt nog beoordeeld in hoeverre de gegevens van EnerQ bruikbaar zijn voor de monitoring.

Productie duurzame elektriciteit op basis van EnerQ gegevens:

| | **Duurzame energieproductie (MWh)** | **Duurzame energieproductie (TJ)** |
|---|---|---|
| Biomassa | 550.168 | 4.600 |
| Zonne-energie | 863 | 8 |
| Windenergie | 1.046.461 | 8.760 |
| **Totaal** | | **13.368** |

# 3 Beleid

## 3.1 Inleiding

Bij de voorjaarsnota's van de verschillende provincies zijn afspraken gemaakt met betrekking tot aanvullende menskracht en middelen om de uitvoering van het Energieakkoord Noord-Nederland daadwerkelijk goed op te kunnen pakken. Daarbij is het ook duidelijk dat er grenzen zijn aan de inzet die de provincies op de verschillende pijlers kunnen plegen. In het Energieakkoord wordt daarom ingezet op een bundeling van provinciale menskracht en middelen om te komen tot een effectieve en efficiënte uitvoering van opgaven die voortvloeien uit het Energieakkoord. Tegelijkertijd is helder dat elke provincie binnen de kaders van het energieakkoord eigen accenten legt, in samenhang met specifieke provinciale kernkwaliteiten.

Bestuurlijke coördinatie en bundeling van Noord-Nederlandse inzet vindt plaats vanuit het SNN PortefeuilleHoudersOverleg (PoHo). Daarin hebben gedeputeerden vanuit de vier provincies zitting. Daarnaast vindt er jaarlijks een bestuurlijk overleg plaats tussen het PoHo en de minister van Economische Zaken (coördinerend minister namens het rijk). Het eerste bestuurlijk overleg met de minister vond plaats op 23 juni jongstleden.

In de bijlage bij het Energie akkoord is door Noord Nederland een uitwerking van de (op pagina 6 van deze jaarrapportage genoemde) 5 strategische thema’s gevoegd. De bijlage vormt een illustratie van de wijze waarop door Noord- Nederland invulling kan worden gegeven aan de doelstellingen van dit akkoord. Aan de hand van de doelstellingen van het akkoord zijn door de Provincies verschillende beleidsopgaven geformuleerd waarop provincies een gezamenlijke inspanning plegen met het Rijk en andere betrokken partijen (zie bijlage 3 voor een beknopt overzicht van de taakverdeling). We beschrijven in het navolgende de stand van zaken met betrekking tot deze gezamenlijke *beleidsopgaven*:

- Opstellen en uitvoeren van het Actieplan energiebesparing Gebouwde Omgeving (AGO);
- Realisering van de Noordelijke Energie Norm (NEN);
- Opstellen en uitvoeren van een Actieplan energiebesparing in de Industrie;
- Toekomstagenda biotransportbrandstoffen en duurzame mobiliteit;
- Ontwikkeling beleidskader ten behoeve van een versnelling en optimalisering van het gebruik van de (diepe) ondergrond voor energiedoeleinden.

Tevens zijn een aantal gezamenlijke *projectopgaven* te benoemen:

- Projectverwerving en ontwikkeling (onder andere Energy Valley fase 3 en GrASp);
- Creëren randvoorwaarden in infrastructurele sfeer.

De stand van zaken met betrekking tot deze gezamenlijke projectopgaven wordt beschreven in hoofdstuk 4.

## 3.2 Actieplan energiebesparing gebouwde omgeving

Inmiddels is in Noordelijk verband (Groningen, Friesland, Drenthe) gestart met het opstellen van het Actieplan Energie in de gebouwde Omgeving 2008-2011 (AGO). Inzet is het plan in het najaar van 2008 gereed te hebben. Er is, met de ambities als uitgangspunt, onderzoek gedaan naar de feitelijke situatie in de gebouwde omgeving in het Noorden, naar de rollen die verschillende partijen (kunnen) vervullen, de lijnen die ingezet zijn vanuit het Rijk. Vervolgens is gekeken naar de gaten die dan nog vallen en de lijnen die we zouden willen of moeten versterken. Die analyse leidt er toe dat we in willen zetten op de volgende doelgroepen: particulieren, marktpartijen (in de bouwkolom, maar ook financiers en makelaars), overheidsgerelateerde utiliteit en woningbouwcorporaties. Bij de woningbouwverenigingen gaat het vooral om het bundelen van de krachten. De actielijnen zullen zich richten op 'kennismanagement', 'zien doet geloven' en 'financiering'. Verder zien de provincies een belangrijke taak weggelegd in het vervullen van een ondersteunende rol naar de gemeenten om de ambities te realiseren. De verschillende doelgroepen en actielijnen worden de komende maanden vastgesteld en voorzien van projecten.

De provincies hebben vooruitlopend hierop financiën vrijgemaakt voor een projectsecretaris die de werkgroep Duurzaamheid van de Noordelijke Regieraad Bouw gaat ondersteunen. Deze werkgroep is voor de zomer gestart. De werkgroep kan door haar publiek- private samenstelling een belangrijke stimulerende rol richting marktpartijen vervullen en een substantiële bijdrage leveren aan het versterken van de keten die nodig zal zijn om de energieprestatie in de gebouwde omgeving verder te verbeteren.

## 3.3 Noordelijke EnergieNorm

In de bijlage bij het Energieakkoord is het streven opgenomen om in samenwerking met gemeenten, woningbouwcorporaties en projectontwikkelaars, de EPC-norm voor nieuwbouwwoningen per 2008 aan te scherpen tot 0,5 en per 2011 tot 0,3, alsmede een overeenkomstige aanscherping van de EPC-norm voor utiliteitsbouw.

Voor het realiseren van een dergelijke Noordelijke Energienorm is per 1 februari 2008 een externe projectleider aangesteld. De opdracht van de projectleider is de ambities

uit het Energieakkoord voor nieuwbouw te realiseren binnen de kaders van een 'experimenteergebied' zoals verwoord in het Lente-Akkoord. De ambtelijke werkgroep, die ook het Actieplan Gebouwde Omgeving uitwerkt, begeleidt dit traject.

Noord-Nederland is een goede case en leerschool om inzicht te krijgen in de implicaties van een verscherping van de energienorm op een grotere schaal. Het gebied kent een relatief besloten woningbouwmarkt, de woningbouwopgave is relatief klein en de ambities om te komen tot aanscherping van de norm worden ondersteund door provincies, gemeenten, de bouwwereld (o.a. de Noordelijke regieraad bouw, VNO-NCW-Noord, MKB-Noord, Bouwend Nederland, bouwers, woningcoöperaties en installateurs). Er is groot draagvlak in de regio (de ondertekenaars van het Energieakkoord Noord-Nederland), de schaal is uniek en de Noord-Nederlandse overheden zijn bereid om samen met het rijk stimuleringsmaatregelen (geld, beleid en menskracht) te treffen om de transitie die nodig zal zijn in de bouwkolom te faciliteren.

De aanpak die het rijk binnen PEGO heeft ontwikkeld zal in Noord-Nederland zijn beslag krijgen in Actieplan Gebouwde Omgeving, die de verdere aanscherping van de EPC en de status van Experimenteergebied handen en voeten gaat geven. Inmiddels wordt het besluitvormingsproces om te komen tot de status van Experimenteergebied door het ministerie van VROM uitgewerkt. De feitelijke keuze zal nog in 2008 door een commissie van wijzen worden gemaakt. Op 2 september heeft het ministerie van VROM echter gemeld dat het gehele Noorden niet in aanmerking kan komen als Experimenteergebied. Als reden daarvoor is aangevoerd dat in het Lenteakkoord is afgesproken dat maximaal 5-10% van het totale bouwvolume in de Experimenteergebieden mag vallen. De bouwpartijen (op brancheniveau nationaal) hebben deze bovengrens aangegeven, overigens tegenstrijdig met het signaal van de bouwpartijen in Noord-Nederland, die juist hebben aangegeven 'level playing field' te willen behouden, dus groot oppervlakte, dus 'groot' bouwvolume. Op dit moment is er intensief ambtelijk contact met VROM om de mogelijke oplossingsrichtingen te verkennen. Ook bestuurlijk is er contact geweest met minister Cramer en minister Vogelaar. Beide ministers hebben aangegeven dat er een oplossing moet komen. De komende weken moet duidelijk worden hoe deze oplossing er uit ziet.

Het versneld aanscherpen van de energienorm in Noord-Nederland is als project ingediend voor een Interreg IV subsidie binnen 'Build with Care'. Deze aanvraag is gehonoreerd. Dit leidt er toe dat er ook intensiever gezocht zal worden naar internationale samenwerking en kennisuitwisseling.

## 3.4 Actieplan energiebesparing in de industrie

De provincies Groningen en Drenthe voeren momenteel een verkenningen uit naar de mogelijkheden om te komen tot een Actieplan energiebesparing in de industrie. Daarbij wordt nadrukkelijk aansluiting gezocht bij het MJA3.

Begin 2008 heeft een stagiair gekeken naar mogelijke onderdelen van een Actieplan Energiebesparing Industrie voor Noord-Nederland. Dit onderzoek is vlak voor de zomer van 2008 afgerond en doet ondermeer aanbevelingen met betrekking tot het stimuleren dat bedrijven meedoen aan de MJA3, het bieden van een goed alternatief aan bedrijven die niet meedoen met de MJA3, het versterken van de samenwerking tussen de Energy Valley provincies, het organiseren van kennisoverdracht aan gemeenten en het instellen van Energy-vouchers om energiebesparing in de industrie laagdrempelig te stimuleren. De resultaten van dit onderzoek zullen we betrekken bij het opstellen van het Actieplan energiebesparing in de industrie.

## 3.5 Toekomstagenda biotransportbrandstoffen en duurzame mobiliteit

De colleges van Drenthe, Fryslân en Groningen hebben in juni 2008 de Toekomstagenda en het Actieplan 2008-2011 Biotransportbrandstoffen en duurzame mobiliteit vastgesteld. Kortweg wordt dit het "100.000 voertuigenplan" genoemd, want de ambitie is dat in 2015 in de 3 noordelijke provincies 100.000 voer- én vaartuigen op duurzame brandstoffen rijden of varen (incl. elektrisch). Het 100.000 voertuigenplan zet in op stimulering van distributie en gebruik van duurzame transportbrandstoffen.

In de maanden voorafgaand aan de vaststelling van het 100.000 voertuigenplan is op verzoek van het PoHo Klimaat en Energie eerst een notitie opgesteld over de duurzaamheid van biomassa. Aanleiding hiervoor is de mondiale discussie over de toepassing van biomassa, in het bijzonder voor biobrandstoffen. Op basis van de notitie is de vraag naar voren gekomen of inzetten op “maximaal duurzame” biobrandstoffen wel genoeg is. Om te kunnen bepalen wat de consequenties zouden zijn als het standpunt nog een stap stringenter zou worden dan maximaal duurzaam, is aanvullend onderzoek uitgevoerd. Deze behelst enerzijds de inventarisatie van opvattingen van NGO's, experts en bedrijven en anderzijds de uitwerking welke consequenties de lijn maximaal duurzaam en een stap verder heeft voor huidige en geplande initiatieven in de noordelijke provincies en voor de realisatie van de doelstellingen in het Energieakkoord.

De mondiale discussie en de diverse onlangs gepubliceerde rapporten (o.a. van het IMF, de Wereldbank, de Commissie Gallagher in het VK en de OESO) hebben ertoe geleid dat het kabinet de rijksambitie voor biobrandstoffen voor 2010 naar beneden heeft bijgesteld van 5,75% naar 4%. Nederland is voorstander van een aanpak in Europees kader waarbij in 2020 minimaal 10% van het wegverkeer uit hernieuwbare energie moet bestaan. De zorg omtrent de duurzaamheid van biobrandstoffen is mede aanleiding voor de ontwikkeling om ook andere opties dan biobrandstoffen te willen betrekken bij het behalen van doelstellingen voor het wegverkeer. De consequenties van het bijstelen van de ambities voor biobrandstoffen voor realisering van de energieakkoord ambities zijn op dit moment nog niet duidelijk.

In het 100.000 voertuigenplan zijn 10 acties geformuleerd, die de komende vier jaar zullen worden uitgevoerd. Afhankelijk van de actualiteit is het mogelijk dat er meer of andere activiteiten in het kader van de peiler Biotransportbrandstoffen en duurzame mobiliteit in het Energieakkoord worden geïnitieerd. De stand van zaken van de 10 acties is op dit moment als volgt:

***1+2: Bijdrage aan de opzet van 3 groen/aardgas vulstations, 2 bio-ethanol en 2 biodiesel vulstations*** (per provincie): de noordelijke bijdrageregeling voor vulstations is in voorbereiding, naar verwachting eind 2008 gereed. Deze zal waarschijnlijk een voorlopersfunctie hebben voor een eventuele landelijke regeling, die een langere proceduretijd kent i.v.m. aanmelding in Brussel.

***3: Communicatie campagne***: het eerste concept communicatieplan is gereed. Dat wordt verder uitgewerkt en afgestemd met de landelijke initiatieven (bijvoorbeeld één beeldmerk).

***4: Verduurzamen provinciale wagenparken***: de noordelijke colleges van GS bespreken de verduurzaming van hun wagenparken en zoeken naar mogelijkheden hiertoe. De eerste stap om duurzaamheid in de dagelijkse gang van zaken in te bedden is daarmee gezet.

***5: Verduurzamen Openbaar Vervoer:*** In het huidige Programma van Eisen voor het GGD-gebied (Gem. Groningen, Prov. Groningen, Prov. Drenthe) hebben alternatieve brandstoffen een volwaardige plek in de aanbesteding. Dit houdt in dat aan het eind van de looptijd van de nieuwe OV-concessie alle stadbussen voldoen aan de Euro V norm en alle streekbussen aan de nog strengere EEV-norm. Daarnaast zijn chauffeurs verplicht een cursus 'het nieuwe rijden' te volgen en rapporteert de vervoerder over de daadwerkelijke $CO_2$-uitstoot.

In Fryslân zijn ook duurzaamheidseisen gesteld. Euro IV wordt als minimumeis gesteld en een aanbod voor duurzame brandstoffen is onderdeel van het Programma van Eisen. Het

huidige resultaat is dat 27 streekbussen op biodiesel rijden. Zeer waarschijnlijk worden in 2009 ook nog 7 biogasbussen ingezet en meerdere bussen op aardgas.

***6: Opstellen duurzaamheidcriteria***: het concept voor het noordelijke afwegingskader (voorlopige naam: Biomassa Initiatief Beoordelings Instrument) voor duurzaamheid is gereed.

***7: Aanvraag EU-subsidie duurzame transportbrandstoffen***: startdatum na 2010

***8: Haalbaarheidstudie inzet van Motor Rijtuigen Belasting (MRB) voor stimuleren duurzame transportbrandstoffen***: startdatum 2009

***9: Leren over toepassing en $CO_2$-prestaties***: nog niet gestart.

***10: Algemeen ondersteuningsprogramma***: het ondersteuningsprogramma, waaronder partijen bij elkaar brengen, projectmanagement en kennisontwikkeling, is een continu proces.

## 3.6 Schoon fossiel

Noord-Nederland is gepositioneerd als één van de twee regio's in Nederland die bij uitstek geschikt zijn voor afvang-, transport- en opslag van $CO_2$ (Carbon Capture and Storage, CCS). De regio neemt daarom ook deel aan de nationale taskforce CCS, via de Commissaris der Koningin van Groningen. Er wordt langs twee beleidslijnen gewerkt aan het versnellen van de realisatie van CCS in Noord-Nederland:

- Ontwikkeling van een Business case CCS Noord-Nederland. In de business case staan de CCS-bedrijfsinitiatieven voor Noord-Nederland uitgewerkt met daarin een financiële onderbouwing. Dit is de basis voor de verdere activiteiten en communicatie van CCS in de Energy Valley regio. De verwachting is dat de business case half september zal worden opgeleverd.
- Ontwikkeling van een integrale visie op de (diepe) ondergrond. Hierin worden de beleidskaders geschetst voor het gebruik van de (diepe) ondergrond voor energiedoeleinden, waaronder $CO_2$ opslag. De visie resulteert in een kansenkaart voor benutting van de ondergrond voor energiedoeleinden. De verwachting is dat de Bodemvisie in oktober zal worden opgeleverd.

## 3.7 Provinciaal Omgevingsbeleid

De provincie Groningen werkt momenteel aan een nieuw Provinciaal Omgevingsplan (POP). In het voorontwerp van het nieuwe POP is energie als een van de belangrijke thema's in een apart hoofdstuk opgenomen. Daarnaast heeft energie ook een plek gekregen in de concept-provinciale verordening. De definitieve besluitvorming over het POP en de verordening vind eind 2008/begin 2009 plaats.

Ook in Drenthe wordt gewerkt aan een nieuw omgevingsplan. Het Programma Klimaat en Energie van mei 2008 is daarvoor een belangrijke bouwsteen. Uitgangspunt van dit programma is om klimaatverandering en energie een sturende rol te geven in het nieuwe Drentse omgevingsbeleid. Elementen die in dat kader van belang zijn het streven naar een duurzame energiehuishouding en de doorwerking van klimaatadaptatie. M.a.w. een energiehuishouding met een betrouwbare en betaalbare energievoorziening en een beperkte belasting van het milieu en daarnaast een leefomgeving die voldoende robuust is ingericht om de lange termijn veranderingen en de weersextremen in het klimaat op te vangen.

Per 1 juli 2008 is de nieuwe wet op de ruimtelijke ordening in werking getreden. Door deze wet veranderen de bevoegdheden van de provincie op het vlak van ruimtelijke ordeningen. Deze wet biedt de provincie de mogelijkheid om de toepassing van duurzame energie te stimuleren. Voorwaarde is dat provinciale staten besluiten duurzame energie als provinciaal belang aan te merken. Noord-Holland werkt momenteel aan de besluitvorming over thema's die aangemerkt worden als provinciaal belang. Daarnaast worden de voorbereidingen getroffen voor de op te stellen ruimtelijke structuurvisie. Het eerste concept van de structuurvisie zal begin 2009 gereed komen.

## 3.8 Stimuleringsinstrumentarium

### *3.8.1 Subsidie instrumentarium stimulering Energiecluster*

Een van de afspraken in het Energieakkoord is dat we proberen de beschikbare overheidsmiddelen zoveel mogelijk gebundeld in te zetten. Om een goed zicht te krijgen op de mogelijkheden voor verbeteringen en mogelijke lacunes die in het huidige instrumentarium zitten laat de provincie Groningen in de tweede helft van dit jaar hiernaar een kort onderzoek uitvoeren. De resultaten van dit onderzoek worden gebruikt om begin 2009 eventuele verbeteringen en aanpassingen door te voeren.

Met de werkgeversorganisaties VNO-NCW Noord en MKB Noord is op 23 juni afgesproken dat SNN, Syntens, TCNN, Energy Valley en de provincies het komend kwartaal met elkaar een regiospecifiek instrument te ontwikkelen waarmee samenwerkingsverbanden (coalities) actief worden gestimuleerd, het gat tussen projectidee en businesscase te overbruggen en snelheid te maken richting investeringsprojecten. Doel van dit instrument is om de uitvoering van het energieakkoord te stimuleren en te realiseren. Naar verwachting is deze regeling eind 2008/begin 2009 klaar en kan dan in werking treden.

### *3.8.2 First Mover Faciliteit*

In de provincie Fryslân wordt nagedacht over de ontwikkeling van een zogenaamde First Mover Faciliteit, die zich met name op de ontwikkeling van de afzet van duurzame energie-producten zou moeten richten door het beperken van risico's bij de introductie daarvan. De barrières bij mensen die wel willen investeren in nieuwe producten en diensten moeten worden weggenomen door het financieel ondersteunen van personen, bedrijven, instellingen aan die wel willen bewegen (first mover; het eerste schaap over de dam). Het doel is niet het realiseren van pilots e.d., maar het op gang brengen van een substantiële stroom aan investeringen. Dus geen coördinatie of promotie maar een aanjaaggroep die onconventioneel invloed en geld kan aanwenden om maatschappelijk gewenste investeringen op gang te brengen.

### *3.8.3 Provinciale uitvoeringsprogramma's*

Om de doelstellingen uit het Energieakkoord ook daadwerkelijk te kunnen realiseren hebben de provincies de afspraken doorvertaald naar de provinciale programma's. In Groningen is dat programma in januari 2008 vastgesteld in Provinciale Staten, in Drenthe in juni 2008 en in Fryslân staat dit op de rol voor het najaar van 2008. In Noord-Holland wordt een Provinciaal MilieubeleidsProgramma opgesteld. In het PMP wordt mede ingegaan op de duurzame energieactiviteiten. Begin 2009 zal het PMP gereed zijn.

# 4 Activiteiten en projecten

## 4.1 Inleiding

Sinds de ondertekening van het Energieakkoord Noord-Nederland op 8 oktober 2007 is er hard gewerkt om te komen tot uitvoering en realisatie van de projecten die in de bijlagen bij het Energieakkoord Noord-Nederland zijn opgenomen. Voor de kortere termijn is forse inspanning gepleegd om energieprojecten los te trekken met marktpartijen en kennisinstellingen. We gaan achtereenvolgens in op de voortgang:

- van projecten ingediend in het kader van OP EFRO/Koers Noord/FES;
- van projecten ingediend in het kader van het Waddenfonds;
- op het gebied van energie-infrastructuur;
- van overige projecten.

## 4.2 Uitvoering OP EFRO/Koers Noord

Voor de eerste ronde van Koers Noord/OP EFRO zijn drie energieprojecten ingediend. Op 24 juni heeft de programmacommissie de projecten beoordeeld. We beschrijven de stand van zaken per project. Vervolgens gegeven we globaal aan welke projecten in de pijplijn zitten.

### *4.2.1 Flexines*

In FLEXINES wordt onderzoek gedaan naar een lokaal energiemanagementsysteem (energiehub) dat op een generieke wijze de koppeling verzorgt tussen de comforteisen van de gebruiker, de locaal aangesloten apparatuur (voor gebruik, opslag of productie van energie) en de openbare energienetten. De gebruiker opereert vanuit zijn behoefte aan wonen, werken, mobiliteit of recreëren en dit doen vanuit woonhuis, kantoor, industrie of andere verblijfsplek. In het concept staat de gebruiker centraal die de (comfort)randvoorwaarden voor de het gebruik van zijn energiesysteem bepaalt.

Het project geeft een belangrijke plaats aan een directe koppeling van de beschikbare kennis binnen FLEXINES naar het bedrijfsleven en het MKB. Via deze kennisinfrastructuur rond het project draagt het project bij aan nieuwe ontwikkelingen van producten en diensten en heeft daardoor een meerwaarde voor de economische structuur van Noord Nederland. Het totale project heeft een omvang van € 3,589 miljoen. De initiatief-nemers (bedrijven en regionale en lokale overheden) nemen daarvan € 1,795 miljoen voor hun rekening. De provincie Groningen heeft de aanvraag inmiddels doorgeleid voor Koers Noord. Er wordt € 0,49 miljoen co-financiering vanuit de provincie en gemeente Groningen ingebracht. De overige € 1,346 miljoen wordt gevraagd vanuit OP EFRO/Koers Noord. Deze aanvraag is gehonoreerd, de beschikkingen van OP EFRO en de provincie

Groningen zijn inmiddels afgegeven. Het project is inmiddels opgestart en vormt mede de basis voor het nieuwe Instituut RENQI.

### 4.2.2 *Energy Valley*

De provincies Drenthe, Fryslân, Groningen en de kop van Noord-Holland vormen samen de Energy Valley regio. De afgelopen 4,5 jaar is actief ingezet op de uitbouw van het Noorden als dé Energy Valley van Nederland. De stichting Energy Valley heeft daarbij gefungeerd als operationele organisatie om met publieke en private partners de energieambities van de regio vorm te geven.

De diverse stakeholders en (project)partners waaronder de Noordelijke provincies, hebben te kennen gegeven dat ook na juni 2008 de inzet van de stichting gewenst is. De totale projectomvang is ca. € 8,064 miljoen. De provincie Groningen heeft de aanvraag voor de periode 2008 - 2011 ingediend bij Koers Noord voor een subsidie van € 3,9 miljoen. Daarnaast wordt € 1,225 miljoen private financiering verwacht en is er vanuit de regionale en lokale overheden een groot deel van de € 2,925 miljoen financiering toegekend. De aanvraag is gehonoreerd en inmiddels is de beschikking afgegeven. Het project is per 1 oktober opgestart.

### 4.2.3 *GrASp*

In de komende decennia verandert de strategische positie van Nederland-gasland. De eigen strategische reserves raken op, waardoor Nederland steeds meer is aangewezen op import van aardgassen van elders. Tegelijkertijd noopt klimaatverandering tot ingrijpende maatregelen, waarover ook in Europees verband afspraken zijn gemaakt. Het is zeer gewenst en goed mogelijk dat ook de sterke Nederlandse gasinfrastructuur daaraan een positieve bijdrage levert. Aardgas is ten eerste de schoonste fossiele brandstof maar kan – los van het feit dat de voorraden ervan eindig zijn en alternatieven nodig zijn - de komende decennia veel betekenen voor energietransitie. Noord-Nederland is de thuisbasis van de nationale aardgasinfrastructuur en is in staat het initiatief te nemen om deze ontwikkeling te versnellen. Een stevig onderzoeksprogramma is essentieel om de leidende positie van Noord-Nederland op dat terrein te behouden en uit te bouwen. De omvang van het programma dat nu wordt ingediend bedraagt € 44 miljoen.

De aanvraag voor de EFRO-gelden (€ 10 miljoen) is inmiddels gehonoreerd en de provincie Groningen heeft besloten om over te gaan tot regionale co-financiering. Ook de benodigde € 22 miljoen van private partijen is veiliggesteld. De afgelopen maanden is er vertraging opgetreden. Door het ministerie van Economische Zaken is aangegeven dat

GrASp toch niet in aanmerking komt voor de benodigde resterende € 10 miljoen uit de FES enveloppe voor energieknooppunt Groningen. Het ministerie heeft aangegeven dat GrASp wel in aanmerking zou kunnen komen voor de FES-gelden voor maatschappelijke innovatie. De Ministeries van EZ en OC&W hebben GrASp hoog gezet op hun gezamenlijke lijstje t.b.v. een verdere toetsing door het CPB en de Commissie van Wijzen. Een eerste hoorzitting van de Commissie van Wijzen heeft reeds plaatsgevonden. Behandeling door het CPB vindt plaats op 15 oktober 2008. De verwachting is dat GrASp een goede kans maakt om gehonoreerd te worden.

#### *4.2.4 Pijplijnprojecten*

Daarnaast zitten de volgende projecten in de pijplijn voor de volgende rondes voor Op EFRO/Koers Noord:

- Afsluitdijk
- Institute for biochemicals
- BEN fase 2
- BB SNG
- Bioclear - Pulp
- Advanced Process Control System for the primary aluminium industry
- Waddenkas
- Aanjaagcentrum alternatieve motorbrandstoffen
- Frysian Solar Alliance
- Emmen/Emmtec Services BV: restwarmtebenutting
- Europark Coevorden: regionaal energienetwerk
- Dierenpark Emmen
- Geothermie en tuinbouw
- Groei van saffier kristallen voor de LED-industrie

Naar verwachting gaan met deze projecten in totaal in ieder geval zo'n € 17 miljoen OP EFRO/Koers Noord geld gemoeid. In Bijlage 1 is een korte beschrijving opgenomen van elk project.

### 4.3 Waddenfonds

In april heeft minister Cramer negentien projecten in het Waddengebied in totaal € 40,5 miljoen uit het Waddenfonds toegekend. Waaronder twee energieprojecten:

- Getijdenenergiecentrale Texel (fase 1) (gemeente Texel)
- Vlieland bespaart energie (gemeente Vlieland)

Er zijn met behulp van de provinciale projectverwervers in totaal 106 projecten ingediend. Uiteindelijk is dus meer dan 80% van de projecten niet door de beoordeling gekomen.
Om de slagingskans van projecten te vergroten is in het bestuurlijk overleg van 23 juni afgesproken te komen tot een meer gecoördineerde voorbereiding van economische (dus ook energie-) projecten. Het ministerie en de provincies kunnen projectindieners goed adviseren wat er wel en niet kan worden ingediend voor deze programma's en aan welke voorwaarden worden voldaan. Daarmee kan worden voorkomen dat projectindieners voorstellen indienen die niet passen binnen de programma's.

Een ander belangrijk punt dat hieromtrent speelt is de openstelling van de tender voor economische projecten, waaronder dus energieprojecten. Tot op heden is er nog geen toestemming (check op mogelijke staatssteun) vanuit Brussel voor openstelling van dit economisch deel. Met het ministerie van EZ is afgesproken dat zodra er toestemming is vanuit Brussel, ernaar gestreefd wordt om de tender voor economische projecten zo snel mogelijk open te stellen.

## 4.4 Energie infrastructuur

### *4.4.1 Akkoord capaciteit hoogspanningsnet*

Eind december 2007 zijn er afspraken gemaakt over de vergroting van de transportcapaciteit van het hoogspanningsnet in Noord-Nederland tussen de provincies Groningen, Drenthe en Overijssel, de minister van Economische Zaken en TenneT. Deze afspraak houdt in dat de provincies meewerken aan het structureel in stand houden en opwaarderen van de hoogspanningslijn tussen Vierverlaten en Zwolle, in het besef dat begin jaren negentig was afgesproken dat een deel van deze hoogspanningslijn (Hoogeveen - Zwolle) uiterlijk in 2010 zou worden verwijderd.

Aan de afspraak van eind 2007 is een aantal voorwaarden verbonden. Deze voorwaarden houden ondermeer in dat wordt gewerkt aan een oplossing voor de aansluitproblemen van ondernemers met plannen voor kleinschalige (duurzame) energieproductie. Daartoe ontwikkelt TenneT samen met het ministerie van EZ het zogenaamde congestie-management. Dit systeem moet er voor zorgen dat in geval van capaciteitstekorten de schaarse capaciteit onder alle aangeslotenen wordt verdeeld. Tevens stelt TenneT een bedrag van € 10 miljoen beschikbaar voor een viertal compensatieprojecten in Drenthe en Overijssel. Dit omdat het deel van de verbinding die zou worden geruimd (Hoogeveen - Zwolle) door enkele waardevolle natuurgebieden in deze provincies loopt.

De voorbereidingen voor het opwaarderen van de hoogspanningslijn tussen Vierverlaten en Zwolle zijn inmiddels gestart (afgerond eind 2010). De procedures voor het bouwen van een nieuwe hoogspanningslijn vanaf de Eemshaven zijn ook gestart. Dat moet er uiteindelijk toe leiden dat deze tussen 2016 en 2018 operationeel is.

### *4.4.2 Aansluitproblematiek middenspanningsnet*

Eén van de voorwaarden die is gesteld betrof het uiterlijk 1 februari 2008 daadwerkelijk transporteren van de elektriciteit van alle eind december 2007 bij TenneT en Essent Netwerk aangemelde duurzame en kleinschalige energie-initiatieven (50 MW en kleiner), op basis van een zogenaamd runback scenario. Eind januari bleek echter dat voor het uitvoeren van deze afspraak ook aanpassingen nodig zijn aan het netwerk dat wordt beheerd door Essent Netwerk, het zogenaamde middenspanningsnetwerk. In de praktijk betekent dit dat een beperkt aantal producenten pas daadwerkelijk kan worden aangesloten en elektriciteit kan afvoeren nadat een aantal maatregelen zijn getroffen op het middenspanningsnetwerk.

Ook in Fryslân zijn problemen ontstaan met betrekking tot de aansluiting van kleinschalige energie-initiatieven op het netwerk van Continuon. Dit hangt samen met het feit dat NMa/DTe nog geen ontheffing heeft verleend voor het runback scenario. In totaal kan nu in ca 80 MW aan formeel aangevraagde transportcapaciteit niet voorzien worden, maar ligt er nog een veelvoud aan plannen te wachten. De Minister van EZ heeft het initiatief genomen om in nauw overleg met de betrokken partijen tot een oplossing te komen.

Daar enkele kleine initiatieven hierdoor hun MEP-subsidie dreigden mis te lopen (omdat ze voor 1 januari 2009 operationeel moesten zijn) heeft de Minister van Economische Zaken besloten de betreffende ondernemers enig respijt te bieden. Na afloop van het bestuurlijk overleg van 23 juni 2008 hebben het ministerie van EZ en de provincies dit bekend gemaakt. Op aanvraag van de ondernemer biedt SenterNovem betreffende ondernemers een jaar uitstel. Tevens wordt NMa/DTe gevraagd wordt met spoed een oplossing voor de ontheffingsproblematiek te zoeken, zodat de problemen definitief opgelost kunnen worden.

Ter tijde van vaststelling van deze jaarrapportage wordt hard gewerkt aan aansluitproblematiek in Fryslân en een oplossing lijkt in zicht. Een wijziging van de Regeling inzake tariefstructuren en voorwaarden elektriciteit, zoals de Minister van Economische Zaken per brief van 2 oktober 2008 aan de Tweede Kamer heeft aangekondigd, kan daarin implementeel zijn. Van belang is dat de systematiek van

congestiemanagementsysteem zo spoedig mogelijk wordt gerealiseerd. Temeer omdat onderhoud aan het hoogspanningsnet in 2009/2010 zal gaan leiden tot vermindering van de transportcapaciteit in Noord-Nederland. Voorkomen moet worden dat dit zal gaan leiden tot nieuwe problemen voor kleinschalige duurzame energieproductie installaties.

## 4.5 Overige projecten en activiteiten

Ook los van specifieke subsidieprogramma's en infrastructurele projecten zijn belangrijke resultaten geboekt met betrekking tot de uitvoering van het Energieakkoord Noord-Nederland.

### *4.5.1 Intentieverklaring RWE, rijk en provincie Groningen*

Er loopt momenteel een gesprekronde met het rijk en RWE om een intentieverklaring af te sluiten tussen het rijk, RWE en de provincie om een bijdrage te leveren aan de energiedoelstellingen van het kabinet en de provincie. Onderdeel van deze afspraken zijn ondermeer een grootschalig CCS-project, een biomassacentrale in de Eemshaven, windparken op zee, financiële ondersteuning van onderzoeksprojecten en een leerstoel aan de RuG. Naar verwachting worden deze gesprekken eind 2008 afgerond. Als de investeringsbeslissing van RWE definitief is zou dat dus betekenen dat er een aantal aanvullende projecten wordt gerealiseerd in Noord-Nederland.

### *4.5.2 Energiebesparing papierindustrie*

Begin april 2008 hebben de Energy Valley provincies besprekingen gestart met vertegenwoordigers van de Noord-Nederlandse papierfabrieken (Huhtamaki Nederland, Smurfit Kappa en ESKA Graphic Board), Koninklijke Vereniging van Nederlandse Papier- en Kartonfabrieken, en private kennisdragers. Binnen de papierindustrie is er behoefte om gericht onderzoek uit te voeren waarin het behalen van energiewinst centraal staat. Het gaat dan om kennis en innovatieonderzoek dat gericht is op het voorkomen van grondstof- en energieverspilling en reductie van rest- en/of afvalstromen. Dit kan bijvoorbeeld resulteren in enerzijds een gewijzigde bedrijfsprocesvoering en anderzijds door nuttig aanwending van reeds vrijkomende aanwezige energiedragers en reststoffen die nu als reststroom als een last kunnen fungeren (ketensluiting). Ook is er behoefte aan overheidssteun voor de optimalisatie van de logistieke keten van grondstoffen om onnodige transportbewegingen te voorkomen en op deze wijze ook tot kostenbesparing en meer duurzaamheid in Noord Nederland te komen. De provincies en de papierindustrie werken momenteel projectvoorstellen uit om aan deze behoeften tegemoet te kunnen komen. De projectvoorstellen worden eind 2008/begin 2009 afgerond.

# 5 Capaciteit, netwerk en commitment van akkoordpartijen

Het doel van de ondertekening van het Energieakkoord Noord-Nederland is dat de rijksoverheid en de Noordelijke provincies intensief met elkaar samenwerken om eventuele knelpunten in de ruimtelijke ordening en energie-infrastructuur (bijvoorbeeld bij de uitbreiding leidingennetwerk voor gas en elektriciteit) weg te nemen. Door een gebundelde inzet van provinciaal en rijksbeleid moet het voor bedrijven en kennisinstellingen gemakkelijker worden om energieprojecten te realiseren.

Het afgelopen jaar is de uitvoering van het Energieakkoord ook volop geoperationaliseerd. Met name op de volgende punten heeft de samenwerking tussen rijk en provincies een goede invulling gekregen:

- De aanpak van de problematiek op het hoogspannings- en middenspanningsnet (MEZ).
- De gezamenlijke voorbereiding van projecten voor OP EFRO/Koers Noord (MEZ).
- Het grootschalige demonstratieproject voor $CO_2$-afvang, transport en opslag (VROM/MEZ).
- De ontwikkeling van de aanscherping van de Energie Prestatie Coëfficiënt voor Noord-Nederland (VROM).
- De afspraken tussen de provincies, EnerQ en Senter Novem ten behoeve van de monitoring van de voortgang van de uitvoering van het energieakkoord.

Daarnaast hebben de provincies in de geest van het Energieakkoord Noord-Nederland volop gewerkt aan het mobiliseren van gemeente, kennisinstellingen en bedrijven. Dit heeft er ondermeer toe geleid dat:

- Vrijwel alle gemeenten in Noord-Nederland zich op 25 maart hebben aangesloten bij het Energieakkoord Noord-Nederland en het hebben ondertekend.
- Op 23 juni een verbinding is gemaakt tussen het duurzaamheidsakkoord dat de werkgevers in november 2007 met het kabinet hebben gesloten en het Energieakkoord Noord-Nederland. Het projectenboek dat namens de koepelorganisaties VNO-NCW Noord, MKB Noord en LTO Noord is overhandigd aan de minister illustreert dat.

## 5.1 Ondersteuningsprogramma gemeenten

Op 25 maart hebben gemeentes in de provincies Drenthe, Fryslân en Groningen het Energieakkoord Noord-Nederland mede ondertekend. Noord-Holland heeft een separaat energieakkoord afgesloten met gemeentes.

*Groningen*

Conform de afspraken die tijdens de gemeentelijke informatiebijeenkomst op 19 februari zijn gemaakt, zijn via de bestaande overlegstructuren in de regio's Oost, Centraal, West en Noord afspraken de gemeenten gestimuleerd gebruik te maken van de SLoK en inhoudelijk aan te sluiten bij de ambities uit het Energieakkoord. Als dit traject is afgerond volgt een nieuwe overlegronde waarin de focus ligt op projectverwerving voor Koers Noord, OP EFRO en andere stimuleringsregelingen.

*Fryslân*

In Fryslân zijn de gemeenten die daar nog niet actief in waren vanuit de afdeling Plattelânsprojecten van de provincie gewezen op de Slok. Dit heeft geresulteerd in gerichte afspraken om de subsidieaanvraag te kunnen indienen.
Vanuit enkele gemeenten zelf is het initiatief gekomen om te komen tot een soort gemeentelijk Platform om kennis, ervaringen, netwerken en initiatieven rondom de uitvoering van het Energieakkoord uit te wisselen. Hier zal de komende tijd verder handen en voeten aan worden gegeven.

*Drenthe*

De provincie Drenthe stimuleert alle Drentse gemeenten om hun klimaatbeleid voor de komende jaren te formuleren en daarbij vast te leggen, dat hiervoor over voldoende personele en financiële middelen kan worden beschikt.

Om de uitvoering van het gemeentelijk klimaatbeleid mogelijk te maken, stimuleert de provincie Drenthe de 12 Drentse gemeenten onder andere om aanspraak te maken op de beschikbare financiële middelen van de uitkering Stimulering Lokale Klimaatinitiatieven (SLOK; opvolger van BANS Klimaatconvenant). De provincie Drenthe heeft vooruitlopend op de publicatie van de SLOK in de Staatscourant reeds op 29 mei voor al haar gemeenten in samenwerking met Senter Novem een informatiebijeenkomst over de SLOK georganiseerd. In navolging op deze bijeenkomst biedt de regionale klimaatadviseur van Senter Novem 8 Drentse gemeenten actief hulp bij het ontwikkelen van lokaal klimaatbeleid en het opstellen van een aanvraag in het kader van de SLOK-uitkering. De verwachting is dat voor het eind van dit jaar 11 van de 12 Drentse gemeenten een SLOK-aanvraag hebben ingediend.

De provincie Drenthe ondersteunt de Drentse gemeenten verder bij de uitvoering van hun klimaatbeleid. Aan de ene kant door te dienen als kennisplatform en -makelaar en aan de andere kant door gemeenten maatwerkprojecten als Wonen++ (in 2008 bij 5 gemeenten) en Drenthe Bespaart (bij 11 gemeenten) aan te bieden om ze zo te ontzorgen.

*Noord-Holland*

De provincie Noord-Holland heeft met 90% van haar gemeenten ondersteunt een klimaatakkoord gesloten. Deze gemeenten kunnen vervolgens gebruik maken van:

- Ondersteuning van het $CO_2$-servicepunt
- Een subsidie ten behoeve van duurzame energiemaatregelen bij bestaande bouw

Het $CO_2$-servicepunt adviseert gemeenten over bijvoorbeeld mogelijkheden voor duurzaam bouwen. Ook ontwikkelt het $CO_2$-servicepunt projecten waar meerdere gemeenten belangstelling voor hebben. Het $CO_2$-servicepunt onderhoudt een nauwe relatie met SenterNovem. Beide partijen verwijzen naar elkaar en soms worden projecten gezamenlijk uitgevoerd. Met SenterNovem is de afspraak gemaakt dat zij gemeenten ondersteunt bij het opstellen van de subsidieaanvraag Stimulering Lokale Klimaatinitiatieven (SLOK).

## 5.2 Samenwerking met het bedrijfsleven

Bij de ondertekening van het Energieakkoord door het bedrijfsleven hebben de Energy Valley provincies en VNO-NCW Noord en MKB Noord zich in te zetten voor een platform waarbinnen:

1. Bedrijven en overheden in Noord-Nederland samen vorm geven aan de uitvoering van het duurzaamheidsakkoord en het Energieakkoord.
2. Kansen en knelpunten rond het thema energie op de agenda kunnen worden gezet en besproken.
3. Bedrijven worden geprikkeld om projecten op te starten die bijdragen aan de uitvoering van het energieakkoord en daarmee nieuwe projecten te begeleiden voor de lopende subsidieprogramma's. De intermediaire rol van de koepelorganisaties is daarbij cruciaal.
4. Bedrijven zichtbaar te maken die een succesvolle en belangrijke bijdrage leveren aan de energie- en klimaatdoelstellingen.

Het komende jaar (2008/2009) zullen de koepelorganisaties en overheden in ieder geval de volgende activiteiten ontplooien:

- Een actieve inzet binnen de werkgroep Duurzaamheid van de Noordelijke Regieraad Bouw.
- De activiteiten van het MKB-energiecentrum in Noord-Nederland zullen in samenwerking met de Stichting Energy Valley worden uitgevoerd.
- De koepelorganisaties bekijken samen met SNN, Syntens, TCNN en de provincies of er nieuwe instrumenten en faciliteiten kunnen worden ontwikkeld voor initiatiefnemers van energieprojecten in het MKB in Noord-Nederland.

In de tweede helft van 2008 werken de koepelorganisaties en de provincies deze afspraken uit en worden nieuwe thema's en projecten opgepakt. Eens per twee maanden treden de koepelorganisaties en provincies daartoe in overleg. Tevens wordt eens per jaar een bestuurlijk overleg gevoerd tussen de Noordelijke provinciebesturen van de koepelorganisaties en de provincies.

# 6 Conclusies en vooruitblik

## 6.1 Voortgang Energieakkoorddoelen

Het eerste jaar is vooral een jaar geweest van het opzetten van een effectieve uitvoeringsorganisatie en het investeren in projectontwikkeling en concrete beleidsmaatregelen. Daarmee hebben we een eerste kleine maar belangrijke stap gezet om in de resterende jaren meters te maken. Niettemin zijn reeds belangrijke resultaten geboekt.

Op dit moment is nog geen inzicht te geven in de voortgang in termen van Duurzame energieproductie en $CO_2$-emissiereductie. Dat wordt goed mogelijk als de EnerQ en Senter Novem gegevens beschikbaar komen en de projectenmonitor bij de stichting Energy Valley gaat functioneren.

Met betrekking het doel om te komen tot oprichting van 3 kennis- en innovatiecentra en realisering van 15 innovatieve demonstratieprojecten is goede voortgang geboekt:

- Met de indiening van het Flexines project wordt een stevige basis gelegd voor realisering van het Innovatiecentrum voor duurzame Energie Systemen (INES). INES is een onderzoeks- en opleidingsinsituut voor de inpassing van decentrale energiesystemen;
- Met de indiening van het GrASP project in Koers Noord en de kansrijke positionering van het project in het FES fonds Maatschappelijke Innovatie is realisering van een omvangrijk onderzoeksprogramma binnen handbereik, waaruit op termijn vele innovatieve demonstratieprojecten verwacht mogen worden.
- Gewerkt wordt verder aan oprichting van:
    - het Northern Solar Center, een kenniscentrum op het gebied van zonnecellen (indienronde Koers Noord, najaar 2008);
    - RuG - Institute for biochemicals and biofuels (indienronde Koers Noord, najaar 2008).

Inspanningen voor innovatieve demonstratieprojecten concentreren zich met name rond drie 'hotspots' in de regio:

- Afsluitdijk. De verwachting is dat eind 2008 een concreet en samenhangend plan voor ontwikkelingen gereed is. Er zijn veel ideeën geopperd die uiteindelijk bij kunnen dragen aan de energie ambities van het Noorden. Zo zijn een 32 km lange ‘zonnemuur’, een osmosecentrale (blue energy), getijdenturbines, een valmeer (energie opslaan) en windturbines geagendeerd.

- Eemsdelta, als regio voor demonstraties op het gebied van CCS, groene chemie, en biomassa (bzw algen).
- Zuid-Oost Drenthe met het oog op industriële ecologie (uitwisseling energie en materialen), biomassa en productie van tweede generatie biobrandstoffen.

## 6.2 Overzicht overige belangrijke resultaten:

- Aanhaken van Noord-Nederlandse gemeenten aan het Energieakkoord op 25 maart;
- Vaststellen van de provinciale uitvoeringsprogramma's door Provinciale Staten en de totstandkoming van een interprovinciale organisatiestructuur voor uitvoering;
- Ontwikkeling van een monitoringssystematiek;
- Realisering van provinciale ondersteuningsprogramma's ten behoeve van de ontwikkeling van gemeentelijk klimaatbeleid;
- Aanhaken van het bedrijfsleven aan het Energieakkoord op 23 juni;
- Vormen van een CCS alliantie Noord-Nederland met de RuG (EDRec) Gasunie, NAM, NOM , Energy Valley, RWE, NUON, SEQ, AKZO en CO2ANN
- Indiening en toekenning van drie majeure projecten (Energy Valley, Flexiness en GrAsP) in het kader van PiD/EFRO (indienronde 25 juni);
- Realisering Katalysatorcentrum duurzame mobiliteit in Fryslân;
- Oplossen aansluitproblematiek elektriciteitsnet: akkoord hoogspanningsnet, afspraken middenspanningsnet, uitstel MEP subsidie in concrete gevallen;
- Totstandkoming Taskforce duurzaamheid Noordelijke Regieraad Bouw;
- Honorering van de aanvraag voor het versneld aanscherpen van de energienorm gebouwde omgeving in Noord-Nederland binnen het Interreg IV 'Build with Care' programma.

## 6.3 Knelpuntdossiers

Ondanks de goede samenwerking is op een aantal specifieke dossiers minder voortgang geboekt dan wenselijk gezien de ambities uit het Energieakkoord Noord-Nederland. De belangrijkste zijn:

- Level playing field energiebesparing in de woningbouw en versnelde aanscherping van de Energienorm in Noord-Nederland;
- De projectaanvragen in het kader van het Waddenfonds, waar de openstelling van de economische tender lang op zich laat wachten;
- De verruiming van de Witte Lijst voor co-vergisting ter stimulering van de grootschalige productie van groen gas;

- De aansluitproblematiek op het middenspanningsnet Fryslân, waar kleinschalige duurzame initiatieven niet aangesloten kunnen worden op het elektriciteitsnet.

Getracht wordt om in gezamenlijk overleg dergelijke dossiers zo snel mogelijk vlot te trekken. In dit licht hebben de provincies hebben bij het Rijk aandacht gevraagd om de betrokkenheid van verschillende departementen bij de uitvoering van het akkoord te vergroten.

## 6.4 Belangrijkste opgaven voor 2008/2009:

- Subsidiegereed maken van de pijplijnprojecten voor Koers Noord/OP EFRO en ontwikkelen van nieuwe projectvoorstellen;
- Intensiveren van de publiek-private inzet via de derde fase van stichting Energy Valley;
- Intensiveren samenwerking met het rijk en het verder stroomlijnen en verbeteren van de samenwerking rond energieprojecten voor onder andere SDE (witte lijst), FES, Waddenfonds (energieprojecten binnen en buiten economisch deel), IBB etc.
- Identificeren van eventuele hiaten in stimuleringsinstrumentarium voor energie met het oog op (grootschalige) investeringen in infrastructurele projecten en installaties;
- Uitrollen CCS business case en werken aan de realisering van een demo pilot;
- Opstellen en indienen provinciale SLOK aanvragen en verder ondersteunen van lokale overheden bij de aanvraag daarvan.
- Realiseren van een First Mover Faciliteit;
- Realiseren subsidieregeling Ondersteuning Realisatie Energieakkoord (ORDE) ter ondersteuning van coalitievorming en innovatie in het MKB;
- Uitvoeren Toekomstagenda biotransportbrandstoffen en duurzame mobiliteit;
- Vaststellen en uitvoeren Actieplan energiebesparing gebouwde omgeving;
- Realiseren van een Noordelijke Energienorm (Experimenteerregio Noord-Nederland);
- Opstellen Actieplan energiebesparing in de industrie;
- Vaststellen visie op de diepe ondergrond;
- Ondertekenen intentieverklaring RWE, rijk en provincie Groningen;
- Standpunt bepalen rond het gebruik van biomassa;
- Faciliteren verzwaren hoogspanningsnet en uitbreiding middenspanningsnet;
- Opstarten procedures nieuwe hoogspanningsleiding Eemshaven.

# Bijlage 1 Pijplijnprojecten OP EFRO/Koers Noord

De volgende projecten zitten er in de pijplijn voor financiering uit OP EFRO/Koers Noord

**Afsluitdijk**

De Afsluitdijk is internationaal vermaard en is al 75 jaar een voorbeeld voor allerlei waterstaatkundige projecten over de gehele wereld. Een icoon, die een geweldige bijdrage heeft geleverd aan de internationale concurrentiepositie van het Nederlandse bedrijfsleven, maar inmiddels niet meer voldoet aan de veiligheidsnormen. Klimaatverandering, bodemdaling en allerlei andere maatschappelijke ontwikkelingen brengen vragen met zich mee die op korte en lange termijn vragen om antwoorden. Deze uitdagingen bieden kansen om typisch Nederlandse innovaties op het grensvlak van water en land internationaal op de kaart te zetten. De Afsluitdijk als katalysator van (duurzame) innovaties is door het Nationale Innovatieplatform als een speerpunt aangewezen. Er zijn veel ideeën geopperd die uiteindelijk bij kunnen dragen aan de energie ambities van het Noorden. Zo zijn een 32 km lange 'zonnemuur', een osmosecentrale (blue energy), getijdenturbines, een valmeer (energie opslaan) en windturbines geagendeerd. De verwachting is dat eind 2008 een concreet en samenhangend plan voor ontwikkelingen gereed is. Geschatte financiële omvang van het totale project: vele tientallen miljoenen. Geschat beroep op OP-EFRO / Koers Noord: ca € 2 -5 miljoen.

**RuG - Institute for biochemicals and biofuels**

De Rijksuniversiteit wil onder de 'vleugels' van EDReC een robuust onderzoeksprogramma opstarten waarin de kennis omtrent de productie en het gebruik van groene chemicaliën (biochemicals) en groene brandstoffen (biofuels) wordt geconcentreerd. Kansrijke trajecten zijn ondermeer biobutanol, levulinechemie, polymelkzuurderivaten en enzymatische conversies. Betrokken partijen zijn ondermeer de Rijksuniversiteit Groningen, BioMCN en TLG. De geschatte omvang voor de financiering ligt tussen de € 4 en 5 miljoen.

**BEN fase 2**

Bio-Energie Noord is een samenwerkingsverband dat zich richt zich op het realiseren van meer bedrijvigheid in Noord-Nederland rond het gebruik van biomassa ten behoeve van energie productie. Hierbij ligt de nadruk op:

- het verlengen van de waardeketen van het primaire bedrijf (de landbouw)
- het regionaal tot waarde brengen van biomassa uit bos, natuur en landschap
- Het benutten industriële afvalstromen;

- het versterken van de samenwerking tussen de middelgrote en de kleine bedrijven van buiten de landbouw en met de kennisinstellingen, gericht op de realisatie van projecten; het stimuleren van het gebruik van nieuwe technieken; het bijdragen aan het maatschappelijk draagvlak voor bio-energie en het ondersteunen van beleid bij de lagere overheden.

De totale projectomvang zal ongeveer € 0,95 miljoen bedragen. Ongeveer € 0,2 miljoen wordt ingebracht door private partijen.

**BB SNG (Synthetic Natural Gas)**

Dit programma is gericht op het ontwikkelen van een roadmap waarmee de realisatie van een BioSNG faciliteit in Noord-Nederland moet worden gerealiseerd. De roadmap bestaat uit een 4-luik dat is gericht op de ontwikkeling van een productiesysteem waarmee uiteindelijk op industriële schaal en onder industriële condities grootschalig BioSNG kan worden geproduceerd uitgaande van geschikte grondstoffen. Het geproduceerde BioSNG kan dan vervolgens in verschillende toepassingen in de groen gas waardeketen worden gebruikt hetzij via injectie in het Hoge Druk en/of Lage Druk gasnetwerk en daarmee het gebruik van fossiel aardgas vervangen. Betrokken partijen zijn ondermeer de Rijksuniversiteit Groningen, BioMCN, ECN een aantal energiebedrijven. De geschatte omvang voor de financiering is 5 miljoen.

**APCS (Advanced Process Control System for the primary aluminium industry)**

Binnen het aluminiumproductieproces is er een centrale plaats voor het elektrolyseproces: het proces waarbij uit aluinaarde middels elektrolyt vloeibaar aluminium wordt verkregen. De complexiteit van dit chemisch/fysische proces maakt dat de aluminiumindustrie tot op heden geen grip heeft kunnen krijgen op bepaalde facetten van elektrolyseproces. Sturing van het elektrolyseproces heeft om die reden een sterk reactief karakter: op basis van gesignaleerde verschijnselen (symptomen) wordt in het proces ingegrepen zonder dat de feitelijke oorzaken die leiden tot deze verschijnselen bekend zijn. Dit is geen optimale situatie gelet op productkwaliteit, energieverbruik, rendement en duurzaamheid. Aluminium Delfzijl (Aldel), Heraeus Electro-Nite (HEN) en het Light Metal Research Centre uit Auckland, Nieuw Zeeland (LMRC) hebben de doelstelling te komen tot de ontwikkeling van een geavanceerd procesbesturingsysteem: Advanced Process Control System (APCS). Een dergelijk systeem moet op basis van wetenschappelijke verklaringen van procesverschijnselen het elektrolyseproces voorspellend en pro-actief kunnen aansturen. De geschatte omvang voor de financiering ligt rond € 3,5 miljoen.

**Bioclear - Pulp**

Kennisontwikkeling (kenniscreatie, kennisabsorptie en kenniscirculatie) voor ontsluiting van ligno-cellulose uit afvalstromen uit de P&P industrie. Deze ontsluiting is erop gericht de stromen fermentatief (anaerobe vergisting) om te zetten in biogas/groen gas zodat deze energiedrager weer kan worden gebruikt in de P&P installaties of op het distributienet kan worden ingevoerd. Bij de P&P productielokaties bestaan gunstige randvoorwaarden om een systeem van ontsluiting en vergisting op te zetten en te realiseren. Betrokken partijen zijn ondermeer Bioclear, Kenniscentrum Papier en Karton, Rijksuniversiteit Groningen, Proces Groningen BV en Smurfit Kappa. De geschatte omvang voor de financiering is € 0,5 miljoen.

**Imenz-Solaroil – Stretching chains**

Onderzoek van Imenz (Groningen) i.o.v. o.a. Solaroil naar de kenmerken van PPO laat zien dat er bruikbare/toepasbare mogelijkheden zijn om PPO te modificeren waardoor deze direct – dus zonder gecompliceerde processen zoals verestering etc – in de huidige generatie dieselmotoren is in te zetten. Het gaat bij de bewerkingstechnologieën om standaard unit operations i.c.m. biokatalytische modificatie. Er wordt een onderzoeksvoorstel voorbereid. Betrokken partijen zijn ondermeer Solaroil, Imenz, Rijksuniversiteit Groningen. De geschatte omvang voor de financiering is € 0,6 miljoen.

**Waddenkas**

De stichting Waddenkas i.o. werkt aan een groot aantal innovaties in de glastuinbouw. Deels worden deze op pilotschaal in het bestaande kassengebied in Berlikum uitgevoerd, deels zullen deze ook met name in het nieuwe glastuinbouwgebied bij Sexbierum moeten worden toegepast. Het is de bedoeling dat het nieuwe gebied met gebruikmaking van de nieuwste technieken wordt aangelegd, om daarmee de nieuwe norm te zetten voor de glastuinbouw in de 21ste eeuw. Het gehele complex moet zo mogelijk energieneutraal en wellicht zelfs energieleverend wordt aangelegd. Daarbij zal een combinatie van nieuwe technieken worden toegepast, zoals geothermie, levering van restwarmte en $CO_2$ (waarschijnlijk vanuit Harlingen), koude –warmte opslag etc. In het gebied zal voor vele tientallen miljoenen geïnvesteerd worden. De (duurzame) energiegerelateerde investeringen zullen in de orde van € 7 – 15 miljoen liggen. Verwacht beroep op OP-EFRO /Koers Noord voor deze energiegerelateerde investeringen: ca € 2 - 5 miljoen.

**Aanjaagcentrum alternatieve motorbrandstoffen**

Noord-Nederland loopt nationaal voorop als het gaat om toepassingen van alternatieve transportbrandstoffen. De uitrol van voertuigen op PPO, biodiesel en -ethanol, aard- en

biogas verloopt hier het snelst. Maar er is nog steeds veel onduidelijk. Welke brandstoffen zijn geschikt, welke toch niet? Welke zijn daadwerkelijk duurzaam? Wat zijn de technische en chemische eigenschappen? Het op te richten aanjaagcentrum zal enerzijds het gebruik van alternatieve en duurzame motorbrandstoffen stimuleren door heel gericht fleetowners te benaderen en voor te lichten, en anderzijds kennis verzamelen en verspreiden over de bovengenoemde vragen. Uiteindelijke doelen zijn ondersteuning van de Noord-Nederlandse ambitie om in 2015 100.000 voer- en vaartuigen op een duurzame wijze te laten voortstuwen (onderdeel van het Energieakkoord), en een praktisch kenniscentrum te vormen ten behoeve van de grootschalige transitie naar gebruik van duurzame motorbrandstoffen. Geschatte totale kosten ca € 3 - 4 miljoen. Verwacht beroep op OP-EFRO / Koers Noord gelden ca. € 2 miljoen.

**Frysian Solar Alliance – Kenniscentrum PV**

Leeuwarden had in 2000 al 10.000 m2 zonnepanelen. Op initiatief van het Cartesius Instituut werkt sinds 2005 een aantal bedrijven nauw samen met de TU Delft in de ontwikkeling van niche toepassingen van PV applicaties onder de naam FRYSEPS (Frisian solar energy products and services). In 2007 begon het bedrijf APA met de bouw van een fabriek waarin volgens een geheel nieuw procedé PV- panelen zullen worden geproduceerd. De zonnebootrace, nu met maar liefst 55 deelnemers, wordt dit jaar voor de tweede, maar zeker niet laatste keer gehouden.

Kortom, Fryslân heeft iets met zonne-energie. De genoemde partijen willen dit nu samen met de overheid verder uitbouwen en naast het reeds bestaande toegepaste onderzoek ook meer fundamenteel kennis ontwikkelen rondom PV. Onder de vlag Frisian Solar Alliance wil men komen tot een kenniscentrum PV in Leeuwarden op wetenschappelijk niveau. Dit kenniscentrum zou mogelijk op termijn kunnen uitgroeien tot een Technologisch TopInstituut a la Wetsus.

Verwachte projectomvang eerste fase: ca € 4-5 miljoen.

**Emmen/Emmtec Services BV: restwarmtebenutting**

Emmtec Services BV is een onderdeel van NUON N.V. Emmtec is een bedrijvenparkorganisatie voor industriële ondernemingen en levert aan haar industriële afnemers op haar bedrijvenpark onder meer stoom en elektriciteit dat geproduceerd worden via bestaande WKC's. Tevens biedt Emmtec andere collectieve faciliteiten aan zoals afvalwaterzuivering, logistiek, laboratorium, engineering en parkdiensten.

De gemeente Emmen en Emmtec hebben vergaande plannen om restwarmte uit het energieopwekkingsproces (WKC's) in te zetten als stadsverwarming in een reeds bestaande bebouwde omgeving. Vanwege de centrale ligging van het Emmtec-

bedrijvenpark betekent dit dat de restwarmte via technische voorzieningen, zoals een warmtewisselaar en een leidingnetwerk, ingezet gaat worden als warmtebron voor ca. twintig afnemers buiten het bedrijvenpark (o.a. ziekenhuis, onderwijsinstellingen, dierentuin, gemeentelijke instellingen, bedrijven) die op verschillende locaties binnen het stadscentrum van Emmen zijn gevestigd.

**Europark Coevorden: regionaal energienetwerk**

Aan weerszijden van de Nederlands-Duitse grens wordt op het grondgebied van de gemeenten Coevorden en Emlichheim het bedrijventerrein Europark ontwikkeld. Het Europark beschikt over een directe Duits-Nederlandse spoorverbinding, multimodale terminal en ontwikkelt een energieconcept dat past in een duurzame economische ontwikkeling. Op het Europark bevinden zich diverse bedrijven - resp. zijn diverse bedrijven van plan om zich te vestigen – die veel energie nodig hebben en/of veel energie produceren. Bedrijven die energie produceren komen o.a. uit de hoek van afvalverwerking en bio-energie. Voorbeelden zijn Evikon, Ecos, Eclair, Biopower. Ook is een windpark gepland (15 MW, 2010). Mogelijkheden doen zich voor om te komen een cluster van samenwerkende bedrijven b.v. op het gebied van food, feed en agro. Onderzoek heeft uitgewezen dat het realiseren van een lokaal warmte – en elektriciteitsnetwerk een interessante optie is.

**Dierenpark Emmen**

Het dierenpark Emmen gaat verhuizen. Op de nieuwe plek, de Noordbargeres, moet het dierenpark weer tientallen jaren het visitekaartje van Emmen worden Met zo'n anderhalf miljoen bezoekers per jaar heeft het dierenpark zijn uitstraling in Nederland en ver daarbuiten.

Het dierenpark Emmen heeft de ambitie om volledig klimaatbestendig nieuw te bouwen. Daarmee wordt het de blikvanger voor de energiehotspot Zuidoost-Drenthe. Het dierenpark vormt een waardevolle verbinding met het publiek. Een uitgelezen kans om de diverse duurzame energieopties tot een informatieve en educatieve component te maken.

**Geothermie en tuinbouw**

De gemeente Emmen heeft de ambitie om ZO-Drenthe stevig op de kaart te zetten o.a. door de realisatie van een glastuinbouwgebied van 1000 ha (Rundedal). Uit onderzoek van de provincie Drenthe is gebleken dat ZO-Drenthe is een relatief aantrekkelijke regio is voor het benutten van aardwarmte voor laagwaardige toepassingen zoals in de glastuinbouw. Provincie Drenthe, gemeente Emmen, tuinbouworganisaties en

particuliere ondernemers gaan gezamenlijk de kans die geothermie biedt verder ontwikkelen. Dit moet ertoe leiden dat in eerste instantie enkele tientallen hectares tuinbouwgebied van energie worden voorzien via aardwarmte.

**Groei van saffier kristallen voor de LED-industrie**

LEDs-worden gezien als dé toekomstige lichtbron, aangezien ze energiezuiniger zijn dan de huidige verlichtingsmogelijkbeden (gloeilamp, TL- en spaarlamp). Verder zijn ze milieuvriendelijker, omdat ze geen kwik bevatten, zoals bij TL- en spaarlampen. Tot slot gaan ze veel langer mee dan gloei- en spaarlampen. Saffier wafers worden gebruikt als halffabricaat van LED's, Gezien de potentiële groei van de LED markt zal er veel vraag ontstaan naar saffier wafers. CrystalQ wil saffier kristallen ontwikkelen voor het produceren van wafers voor de LED industrie: dé basis voor energiebesparing! Verwachte projectomvang is € 3,5 miljoen.

# Bijlage 2 Tankstations alternatieve brandstoffen

In de onderstaande tabel zijn de 10 vulpunten/tankstations aangegeven die per 8 oktober 2007 operationeel waren.

| **Bedrijf; plaats** | **Biodiesel** | **PPO** | **Aardgas** | **E85** | **Bio-ethanol** |
|---|---|---|---|---|---|
| Allesco Esso Center; Emmen | X | | | | |
| Tankstation SolarOil Systems;Meppel | | X | | | |
| Milieudienst; Groningen | | | X | | |
| Delta Oil; Drachten | X | | | | |
| Delta Oil; Harlingen | X | | | | |
| Delta Oil; Leeuwarden | X | X | X | X | |
| Gemeentewerken; Leeuwarden | | | X | | |
| Tankstation WIBO; Leeuwarden | | | X | | |
| Wiersema en Zoon; Sneek | X | X | | | |
| PPO Vulstation; Noord Holland | | X | | | |

# Bijlage 3 Taakverdeling provincies

Bij de voorjaarsnota's van de verschillende provincies liggen voorstellen om aanvullende menskracht en middelen om de uitvoering van het Energieakkoord Noord-Nederland daadwerkelijk goed op te kunnen pakken. Daarbij is het ook duidelijk dat er grenzen zijn aan de inzet die de provincies op de verschillende pijlers kunnen plegen. In het Energieakkoord wordt daarom ingezet op een bundeling van provinciale menskracht en middelen om te komen tot een effectieve en efficiënte uitvoering van opgaven die voortvloeien uit het Energieakkoord. Tegelijkertijd is helder dat elke provincie binnen de kaders van het energieakkoord eigen accenten legt, in samenhang met specifieke provinciale kernkwaliteiten.

Uit de akkoorddoelstellingen zijn inmiddels per pijler opgaven geformuleerd, mede op basis van de activiteiten uit de bijlage bij het energieakkoord. We maken in dit voorstel onderscheid tussen *specifieke opgaven* die per provincie opgepakt worden en *gezamenlijke opgaven* die in breder verband uitgewerkt worden. Bij specifieke opgaven vindt op hoofdlijnen afstemming en kennisuitwisseling met andere provincies plaats. Ambtelijke en bestuurlijke verantwoordelijkheid en uitvoering is echter een interne aangelegenheid. Bij gezamenlijke opgaven is sprake van gezamenlijke uitvoering waarbij één provincie als trekker geldt. Daar ligt dan ook de ambtelijke en bestuurlijke verantwoordelijkheid voor doelrealisatie.

Hieronder beschrijven we eerst de gezamenlijke opgaven en vervolgens welke opgaven er per provincie opgepakt worden.

<u>Gezamenlijke opgaven</u>

Uit de doelstellingen per pijler zijn de volgende concrete gezamenlijke opgaven voortgevloeid die op dit moment opgepakt worden en welke provincie daarbij trekker is:

- Creëren randvoorwaarden in infrastructurele sfeer (Groningen);
- Opstellen en uitvoeren van het Actieplan energiebesparing Gebouwde Omgeving (AGO) (Groningen)
- Realisering van de Noordelijke Energie Norm (NEN) (Groningen);
- Toekomstagenda en Actieplan Biotransportbrandstoffen en duurzame mobiliteit (Fryslân);
- Ontwikkeling integrale visie op de (diepe) ondergrond (Drenthe);
- Realiseren van een CCS-alliantie en aanjagen CCS projecten (Groningen);
- Windenergie (Noord-Holland)
- Monitoring (Noord-Holland).

Specifiek Fryske opgaven

- Ontwikkelen duurzaamheidsplatform voor gemeenten;
- Instelling kennis- en katalysatorcentrum Duurzame Mobiliteit;
- Opstellen en uitvoeren provinciaal Programma Duurzame Mobiliteit;
- Opstellen en uitvoeren programma Frisian Solar Alliance (vervolg Fryseps);
- Ontwikkeling en uitvoeren energieneutraal kassencomplex Sexbierum;
- ism gem Leeuwarden ontwikkelen en uitvoeren duurzaam energiebedrijventerrein Leeuwarden Zuidlanden
- Verwerven en subsidiegereed maken van duurzame energie(-kennis-)projecten

Specifiek Groningse opgaven

- Actieplan energiebesparing in de industrie en glastuinbouw (focus op Eemsdelta, Costa Due);
- Uitvoering actieplan Biomassa, opstellen Actieplan Biomassa 2;
- Verwerven en subsidiegereed maken van energiegerelateerde projecten;
- Planologisch faciliteren van duurzame energieprojecten
- Overige (programmamanagement, monitoring, etc).

Specifiek Drentse opgaven

- Actieplan energiebesparing in de industrie (energiecluster Emmen)
- Energiebesparing in de glastuinbouw
- Biomassaprojecten (Groen Gas, verwerking GFT, etc., ca. 10 projecten)
- Windenergie
- Projecten Bodemenergie (WKO en Geothermie, ca. 5 projecten)
- Kennis en innovatieprojecten (Lofar, bedrijventerreinen, Tender innovatie, Koers Noord, etc.)
- Overige (programmamanagement, monitoring, IPO energie, etc.)

Specifiek Noord Hollandse opgaven

- Energiebesparing in de gebouwde omgeving
- Energiebesparing in de glastuinbouw
- Biomassaprojecten
- Windenergie
- Ondersteuning ontwikkeling duurzame energieproducten

# Colofon

Uitgave van:

Energieakkoord Noord-Nederland

Contactpersoon Drenthe: dhr. J. Koops (0592 365939)

Contactpersoon Fryslân: dhr. H.J. Bouwers (058 2925870)

Contactpersoon Groningen: dhr. G.J. Swaving (050 3164209)

Contactpersoon Noord-Holland: dhr. P. van Herk (023 5143691)

Contactpersoon Ministerie van Economische Zaken: mw. H.A. Koopal (070 3798180)

Contactpersoon Ministerie van VROM: mw. E. Broekhuizen (070 3394108)

8 oktober 2008

provincie Drenthe

# Statenstuk 2009-372

## Actieplan Klimaat en Energie 2009

Voorgestelde behandeling:
- Statencommissie Omgevingsbeleid op 1 april 2009
- provinciale staten op 22 april 2009
- fatale beslisdatum: 3 maart 2009

Behandeld door de heer W. Huizing, telefoonnummer (0592) 36 58 07, e-mail w.huizing@drenthe.nl
Portefeuillehouder: mevrouw T. Klip-Martin

## Inleiding

Uw staten hebben op 26 juni 2008 het programma Klimaat en Energie vastgesteld.
Het programma bevat de ambities en doelen voor klimaat en energie, de uitvoeringsstrategie volgens het stramien van mitigatie, adaptatie en participatie en een financiële reservering voor de periode 2008–2011 uit het Stimuleringsfonds Drentse projecten. Voor de uitvoering van het programma stellen wij jaarlijks een actieplan op. Het actieplan dat nu voorligt betreft het jaar 2009. Het actieplan is voor advisering ook voorgelegd aan de Adviescommissie voor de Fysieke Leefomgeving.

Na het vaststellen van het programma bleek het niet mogelijk te zijn nog een actieplan op te stellen voor de resterende periode over 2008. Hierover bent u geïnformeerd bij brief van 12 november 2008. In deze brief is aangekondigd een overzicht te zullen opstellen met de beleidsinspanningen en projecten die in 2008 zijn uitgevoerd. Bedoeld overzicht is, tezamen met de resultaten van een uitgevoerde evaluatie van de voorloper van het programma Klimaat en Energie, de nota Energiek Drenthe, toegezonden bij brief van 10 december 2008. In deze brief is toegezegd dat uw staten een kwantitatieve evaluatie van de beleidsinspanningen in 2008 zullen ontvangen in het voorjaar van 2009. Het betreft de toepassing van de monitoringssystematiek Carbon. Hierop wordt nader ingegaan in paragraaf 4, onderdeel Instrumenten, van het actieplan.

Tijdens de besprekingen over het programma en voornoemde documenten in de vergaderingen van uw staten en de Statencommissie Omgevingsbeleid, is vanuit uw staten de wens naar voren gekomen, om op actieve wijze betrokken te worden bij de uitvoering van het programma. In het bijzonder wordt dan gedoeld op de prioriteiten en de criteria, om te komen tot een zorgvuldige besteding van de gereserveerde middelen uit het Stimuleringsfonds Drentse projecten, waarvoor de verantwoordelijkheid bij uw staten ligt. Daarom is de Werkgroep Omgevingsbeleid uit uw staten enkele malen betrokken geweest bij het opstellen van het actieplan, zijn op 14 januari jl. de projecten uit 2008 toegelicht voor de commissie en was er op 25 februari jl. een excursie in de provincie voor de leden van de commissie.

Nadere informatie is vanzelfsprekend te vinden in het actieplan. Er is echter een paar zaken die het waard zijn om in deze beleidsbrief nader toe te lichten. Het betreft de gevolgen van de huidige economische recessie, de uitwerking van de MAP-aanpak uit het programma naar deelprogramma's, de flexibiliteit in het actieplan en de financiën.

## Advies

1. Instemmen met het actieplan Klimaat en Energie 2009.

## Beoogd effect

Bijdragen aan de realisatie van de doelen in het programma Klimaat en Energie.

## Argumenten

Het actieplan biedt een goede basis voor een zorgvuldige besteding van de gereserveerde middelen uit het Stimuleringsfonds Drentse projecten aan projecten en initiatieven die bijdragen aan de realisatie van de doelen in het programma Klimaat en Energie.

## Uitvoering

Zie hiervoor het actieplan.

**Communicatie**
In paragraaf 4 van het actieplan wordt hierop ingegaan onder het onderdeel Communicatie instrumenten.

**Bijlagen**
1. Actieplan Klimaat en Energie 2009
2. Brief aan de AFLO

**Ter inzage in de leeskamer**
Niet van toepassing.

Assen, 11 maart 2009
Kenmerk: 11/5.4/2009002249

Gedeputeerde staten van Drenthe,

mevrouw A. Haarsma, voorzitter
mevrouw J.M. Imhof, secretaris

cvd/coll.

Economische recessie

De gevolgen van een economische recessie beginnen steeds beter zichtbaar te worden, ook in Drenthe. De economische vooruitzichten zijn op dit moment niet goed. In het kader van het actieplan hebben wij nagedacht over de mogelijke betekenis ervan voor het beperken van de gevolgen van de economische recessie. Uitgaande van de toetsingscriteria zoals deze onlangs zijn geformuleerd door de voorzitter van de SER, de heer A. Rinnooy Kan, (Trefzeker, Tijdig en Tijdelijk), lijkt een bijdrage van het actieplan vooral te kunnen zitten in het versneld uitvoeren van isolerende en duurzaamheidsmaatregelen aan bestaande bouwwerken, met name de woningbouw. Maatregelen gericht op het verduurzamen en energiezuiniger maken van bestaande woningen zijn namelijk relatief snel tot uitvoering te brengen en komen direct ten goede aan een sector die op dit moment zwaar wordt getroffen.
Het "100.000 woningenplan" zal daarin een belangrijke rol spelen. In een bestuurlijk overleg dat op 6 februari jl. is gehouden met de bestuurders van de Drentse gemeenten en waterschappen, werd deze prioriteit onderschreven. De komende tijd zullen wij, gezamenlijk met onze partners, dit verder gaan invullen. Dit kan ertoe leiden dat, gaande de looptijd van het actieplan, het accent (nog) sterker wordt gelegd bij maatregelen in de bestaande bouw.

In het programma Klimaat en Energie is aangegeven dat een cofinancieringrichtlijn geldt van 1: 4 (elke euro aan provinciaal geld leidt tot een totale investering van € 4,--). Dit uitgangspunt is geformuleerd in de voorzomer van 2008, een tijd waarin de economische situatie volstrekt anders was dan de huidige. Er is nu behoefte aan een meer flexibele en ruimhartige invulling van deze richtlijn. Wij menen dat zowel het actief betrekken van externe partijen in de uitvoering, als het stimuleren van de gewenste versnelling in het realiseren van de verduurzaming van de energiehuishouding, wordt vergemakkelijkt door een dergelijke versoepeling. Immers, voortvarend samen aan de slag gaan en het snel boeken van zichtbare resultaten in 2009 wegen zwaarder dan het extra investeren van tijd in het maken van financiële arrangementen die voldoen aan eerdergenoemde cofinancieringrichtlijn. Wij stellen voor daarbij een richtlijn te hanteren van 1:4 tot 1:2. Per jaar zal in de evaluatie inzicht worden gegeven in de totale uitgelokte investeringen. Het moge duidelijk zijn dat deze versoepeling wel leidt tot een lager totaalbedrag aan uitgelokte investeringen.

Van Milieuactieplan (MAP) naar deelprogramma’s

De MAP-aanpak omvat de drie pijlers waarop het programma is gestoeld.
- Mitigatie voor het beperken van de uitstoot van broeikasgassen.
- Adaptatie voor aanpassen van onze leefomgeving aan klimaatverandering.
- Participatie om de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de betrokken partijen te benadrukken.

Bij het opstellen van het actieplan ontstond de behoefte om meer focus aan te brengen in de uitvoering. Alleen dan is het namelijk mogelijk om 'grote klappen' te kunnen maken. Dat kunnen projecten zijn die op korte termijn zichtbare resultaten opleveren die aantoonbaar bijdragen aan het behalen van de doelstellingen, zoals investeringen in energiebesparing in de gebouwde omgeving, maar ook inspanningen in de voorbereidende sfeer in beloftevolle maatregelen of projecten die pas over enige tijd bijdragen aan het behalen van de doelen, zoals geothermie of de grootschalige inzet van groen gas. Ook bestond de indruk dat het doorvoeren van de MAP-aanpak de kansen voor een integrale, doelgroepgerichte en gebiedsgerichte aanpak onbedoeld zou kunnen inperken.

Door het instellen van vijf deelprogramma’s is meer focus aangebracht in de uitvoering. Het betreft de deelprogramma’s:
- Bouwen
- Diep onder Drenthe
- (Kennis)economie
- Water en Klimaatlandschappen

Flexibiliteit in de uitvoering

Vooral het samenwerken met andere partijen vraagt om een flexibele uitvoering van het programma. Immers, op voorhand is niet duidelijk welke partners, met welke inzet van mensen en middelen, een bijdrage kunnen en willen leveren aan (een deel van) de uitvoering. Overleg en onderhandelingen zijn nodig om tot afspraken te komen over de benodigde inzet van menskracht en middelen, naast de provinciale inzet en middelen. Er is in de praktijk sprake van ideeën, initiatieven en projecten in verschillende stadia van concreetheid. Dit varieert van een allereerste charmant idee, waarvan het nog zeer de vraag is of dit uitvoerbaar is, tot een concreet projectvoorstel, met een afgeronde financiering, waar alle betrokkenen mee hebben ingestemd. Het is niet praktisch en effectief om al deze onderwerpen te beschrijven in het actieplan. Uitwisseling tussen verschillende 'niet-harde' voorstellen moet mogelijk blijven, binnen de kaders van het programma. Van de 'harde' projecten is, ter illustratie, voor elk deelprogramma een aantal voorbeelden gegeven in hoofdstuk 6 van het actieplan.

Flexibiliteit is ook nodig om te kunnen inspelen op nieuwe ontwikkelingen in rijksbeleid of in afspraken die bijvoorbeeld in noordelijk verband worden gemaakt. Bovendien komen steeds nieuwe oplossingen beschikbaar die wellicht aantrekkelijker zijn dan bestaande oplossingen.

In het actieplan wordt gestuurd op het halen van de doelen en de samenhang daartussen. Wij werken daarbij van "buiten naar binnen" en zoveel mogelijk vraaggestuurd. De provinciale kaders hiervoor zijn vastgesteld in het programma Klimaat en Energie. Per deelprogramma zijn de doelen geformuleerd voor de korte en langere termijn. Die doelen zijn sturend in de uitvoering. Met flexibiliteit spelen wij in op veranderende inzichten, de inzet van onze partners, actuele ontwikkelingen en nieuwe kansen.

De behoefte aan flexibiliteit heeft ertoe geleid dat het actieplan is opgebouwd uit vijf deelprogramma’s, die elk weer bestaan uit twee tot vijf speerpunten. Per speerpunt worden in algemene zin, de op dit moment geplande activiteiten en resultaten voor 2009 beschreven, alsmede de (deels geschatte) benodigde provinciale financiën. De praktijk zal waarschijnlijk uitwijzen dat sommige van deze activiteiten, om diverse redenen, niet tot concrete uitvoering gaan komen en vervangen worden door andere, wel haalbare initiatieven.

Financiën

Voor uitvoering is in het programma Klimaat en Energie tot en met 2011, uit het Stimuleringsfonds Drentse projecten, € 22,6 miljoen gereserveerd. Voor 2009 is € 6,7 miljoen gereserveerd. Hiervan is € 4,7 miljoen voor mitigatie, € 1,6 miljoen voor adaptatie en € 0,4 miljoen voor participatie. Het betreft hier cofinanciering, met de kanttekening dat hiervoor aandacht is gevraagd voor het oprekken van de cofinancieringsfactor. Een flexibele wijze van uitvoering vraagt ook om een flexibele inzet van de beschikbare middelen, waarbij kan worden geschoven tussen de MAP-pijlers.

Een deel van de middelen voor 2009 wordt ingezet voor projecten en initiatieven waarover al afspraken of toezeggingen zijn gedaan (met uitvoering Nota energiek Drenthe), of het initiatief op dit moment (nog) bij de provincie ligt. Het andere deel van de middelen voor 2009 wordt beschikbaar gesteld voor initiatieven van derden, in de vorm van een fonds, op basis van de Algemene subsidieverordening. Voor de beoordeling van aanvragen voor dit fonds zullen wij een aantal criteria formuleren die wij vaststellen in de vorm van een beleidsregel.

Eerstgenoemde middelen betreft een bedrag van € 4.746.00,--, het fonds omvat € 1.954.000,--.
De scheiding hiertussen is niet absoluut en mede afhankelijk van het 'succes' van beide vormen van besteding.

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 11 maart 2009,
kenmerk 11/5.4/2009002249;

BESLUITEN:

I. in te stemmen met het actieplan Klimaat en Energie 2009.

Assen, 22 april 2009

Provinciale staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

cvd/coll.

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
Adviescommissie voor de Fysieke Leefomgeving
t.a.v. de heer L. Schiltkamp

Assen, 12 maart 2009
Ons kenmerk 11/5.4/2009002249
Behandeld door de heer W. Huizing (0592) 36 58 07
Onderwerp: Actieplan Klimaat en Energie 2009

Geachte commissie,

Hierbij zenden wij u ter advisering het Actieplan Klimaat en Energie 2009 en de bijbehorende statenbrief. Dit stuk zal op 1 april 2009 worden voorgelegd aan de Statencommissie Omgevingsbeleid en op 22 april 2009 aan provinciale staten.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

Bijlage(n):
cvd/coll.

provincie Drenthe

# Programma
# Klimaat & Energie
## Actieplan 2009

# Programma
# Klimaat & Energie
## Actieplan 2009

*Gedeputeerde staten van Drenthe*
*Maart 2009*

**Colofon**
Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

D009022003Programma Klimaat & Energie

# Inhoud


| | | |
|---|---|---|
| **1** | **Inleiding en kader** | 4 |
| | Programmatische aanpak | 4 |
| | Wat willen we bereiken? | 6 |
| | Rollen Provincie | 7 |
| | Vijf deelprogramma's: alles op één hand kunnen tellen. | 7 |
| | Criteria voor provinciale inspanning | 8 |
| | Financiering | 8 |
| **2** | **Werk in uitvoering: Wat gaan we doen?** | 9 |
| | De verandergebieden | 10 |
| **3** | **De deelprogramma's** | 11 |
| | **Diep onder Drenthe** | 12 |
| | **Kenniseconomie** | 16 |
| | **Bouwen** | 22 |
| | **Klimaatlandschappen** | 26 |
| | **Water** | 32 |
| **4** | **Instrumenten** | 35 |
| | Beleidsinstrumenten | 35 |
| | Financiële instrumenten | 35 |
| | Ruimtelijke instrumenten | 36 |
| | Juridische instrumenten | 36 |
| | Communicatie instrumenten | 36 |
| | Monitoring en evaluatie | 38 |
| **5** | **Begroting** | 39 |
| | **Bijlage: Projecten PKE** | 40 |

# 1 Inleiding en kader

Ten behoeve van de uitvoering van het Programma Klimaat en Energie (PKE) wordt ieder jaar een actieplan opgesteld. In de actieplannen wordt aangegeven welke inspanningen jaarlijks worden verricht om de in het PKE gestelde doelen te behalen. Het voorliggend actieplan schetst de inspanning die voor 2009 wordt voorzien, waarbij een doorkijk is meegenomen voor de jaren 2010 en 2011.

Met dit actieplan willen we snel concreet aan de slag. Dit betekent ook en met name, dat we als provincie andere partijen gaan helpen bij het uitvoeren van klimaatbeleid of het realiseren van initiatieven die bijdragen aan het realiseren van onze doelen.

In dit eerste actieplan hebben we in het bijzonder aandacht voor de rollen en taken van de provincie Drenthe. We zijn nadrukkelijk op zoek gegaan naar inspanningen waar de provincie een zo groot mogelijke toegevoegde waarde kan bieden. Dit doen we zowel in het realiseren van onze eigen beleidsdoelen als in het faciliteren en ondersteunen van de vele partners die wij zien in de uitvoering van het programma. Daarnaast is gezocht naar verbindingen met andere beleidsterreinen en provinciale programma's zoals het provinciaal meerjarenprogramma voor het landelijk gebied (PMJP), Drenthe doet er toe, en het Provinciehuis van Morgen. Immers, zoeken naar gedeelde belangen leidt tot wederzijdse versterking in de uitvoering van programma's en verhoogt de efficiëntie van de inspanningen. Dit hoeft niet altijd veel extra geld te kosten. Een aandachtspunt in dit actieplan is de weinig rooskleurige economische situatie waarin we ons bevinden. Het is een feit dat de provincie bij het behalen van deze doelstellingen sterk afhankelijk is van externe partijen, en dat de economische situatie daar gevolgen voor kan hebben. De economische omstandigheden vormen enerzijds een potentiële bedreiging, anderzijds doen zich (mogelijk) ook kansen voor om het werken aan een klimaatbestendig Drenthe te koppelen aan de gewenste versnelling en verduurzaming van economische ontwikkeling. Tijdens het opstellen van dit actieplan wordt er op Rijksniveau, in Noordelijk verband, in IPO-verband maar ook binnen onze eigen organisatie nagedacht welke maatregelen overheden kunnen nemen om deze economische versnelling te realiseren. Uitkomsten hiervan zijn nog niet bekend , en daarom nog niet in dit actieplan verwerkt. Indien zich op het gebied van Klimaat en Energie kansen voordoen benutten we deze. Deze lijn willen we vasthouden gedurende de looptijd van dit programma. De voortgang van het behalen van onze doelstelling wordt goed gevolgd en jaarlijks wordt de stand van zaken gerapporteerd.

## Programmatische aanpak

De mogelijkheden om energie te besparen, duurzame energie te produceren, kringlopen te sluiten en Drenthe ruimtelijk klimaatbestendig in te richten zijn legio. Veel partijen (zoals lokale overheden, bedrijven, woningbouwcorporaties, NGO's (niet-gouvernementele organisatie) en burgers) hebben expertise, ideeën en middelen om hieraan te werken en hebben aangegeven dit ook te willen doen. Als provincie willen we op een breed front partijen met goede ideeën en initiatieven helpen bij te dragen aan een klimaatbestendig Drenthe. Helpen doen we via onze rol als aanjager, facilitator en, daar waar nodig, het nemen van de regie om lokale initiatieven zo goed mogelijk op elkaar af te stemmen. En natuurlijk doen we dat ook met financiële middelen. Naast reeds geplande initiatieven, die veelal met partners in de omgeving worden uitgevoerd,

wordt ook ruimte gecreëerd voor nieuwe initiatieven. In 2009 wordt hiervoor de KUS-regeling (Klimaat Uitvoerings Subsidie) geopend.

De provincie heeft nadrukkelijk gekozen voor een uitvoerings*programma*. Dat heeft alles te maken met de aard van het klimaatvraagstuk. De provincie kan dat vraagstuk vanzelfsprekend niet alleen oplossen. Sterker nog: de reikwijdte van het provinciaal handelen is beperkt. Veel zal daarom afhangen van de andere verantwoordelijke partijen (gemeenten,waterschappen, marktpartijen, NGO's) die zelf ook klimaat en energiedoelen hebben geformuleerd. We kiezen er daarom voor om ons **samen met anderen** in te spannen om zo meer te kunnen bereiken. Voor Drenthe betekent dit dat we vooral verbindingen met onze omgeving moeten zoeken om onze doelen te bereiken, ondersteunde initiatieven zoals Energy Valley en BioEnergie Noord (BEN) helpen ons daarbij. Naast regionale inspanningen en projecten spannen we ons in om op nationale schaal wet- en regelgeving te stimuleren die in het belang is van een groeiende duurzame energie- en brandstofproductie. Daarbij kijken we , waar dat effectief is, ook over de grens naar ervaringen en ontwikkelingen.

Vooral het samenwerken met andere partijen vraagt om een flexibele uitvoering van het programma. Dat is nodig omdat de beschikbaarheid van middelen (cofinanciering) naast de provinciale middelen onzeker is. Flexibiliteit is ook nodig om in te kunnen spelen op ontwikkelingen in Rijksbeleid of vanwege afspraken die in Noordelijk verband zijn gemaakt. Bovendien komen er steeds nieuwe oplossingen voor problemen beschikbaar die wellicht aantrekkelijker zijn dan bestaande oplossingen. We presenteren dus geen voorgeprogrammeerde 'projectenlijsten' maar we gaan sturen op het halen van onze doelen en de samenhang daartussen. We werken dus van "buiten naar binnen" en zo veel mogelijk vraaggestuurd.

De provinciale kaders hiervoor zijn vastgesteld in het PKE. Wij hebben een goed beeld gekregen waar voor Drenthe de kansen en uitdagingen liggen. In dit actieplan voor 2009 is dit verder uitgewerkt in vijf deelprogramma's, een bewuste keuze die we later in dit actieplan motiveren. Per deelprogramma hebben we doelen geformuleerd voor de korte en langere termijn. Die doelen zijn sturend in de uitvoering. Met flexibiliteit spelen we in op veranderende inzichten, actuele ontwikkelingen en nieuwe kansen. Per deelprogramma geven we aan waar we in 2011 willen staan en noemen we de belangrijkste projecten. Daarnaast creëren we ruimte voor nieuwe projecten die bijdragen aan het behalen van de doelen.

Naast de deelprogramma's beschrijft dit actieplan ook activiteiten die vooral als ondersteuning aan partners en projecten kunnen worden aangeboden. Het betreft instrumenten die vooral als katalysator van processen kunnen worden ingezet, zoals financiële fondsen. Indien bestaande instrumenten niet toereikend zijn ontwikkelen we nieuwe. In hoofdstuk 3 worden deze activiteiten nader uitgewerkt. De instrumenten(mix) die worden ingezet om deze activiteiten te kunnen uitvoeren wordt in hoofdstuk 4 beschreven. De begroting over 2009 van het actieplan is in hoofdstuk 5 opgenomen.

## Wat willen we bereiken?

Met Grounds for Change als sturingsfilosofie is de MAP (Mitigatie, Adaptatie en Participatie) benadering, ofwel de Drentse MAPproach gepresenteerd. In het PKE zijn drie centrale doelen vastgelegd:

- Mitigatie: minder uitstoot broeikasgassen door een brongerichte aanpak
- Adaptatie: beter aanpassen aan veranderingen door een gebiedsgerichte aanpak
- Participatie: meer gezamenlijke verantwoordelijkheid door een actorgerichte aanpak

**Illustratief: 'Broeikasgassen 'Drenthe en haar CO2'**

*Historische trends:*
Het Drentse aandeel in de Nederlandse CO2 emissie is ongeveer 2,5%. In 1990 bedroeg de CO2-emissie 4,3 Miljoen ton (Mt), inclusief de emissie van 0,9 Mt CO2 als gevolg van veenoxidatie. 3,4 Mt CO2 was dus gerelateerd aan het gebruik van fossiele energie. In 2000 was de CO2 emissie gestegen tot 5,4 Mt. Daarna was er sprake van stabilisatie tot een lichte daling: in 2005 bedroeg de CO2 emissie 5.3 Mt.

*2010-2011:*
Het Drentse aandeel in de nationale CO2 emissie bedraagt ongeveer 2,5%. Een evenredige bijdrage van Drenthe aan de nationale Kyoto doelstelling betekent een Drents CO2 emissieplafond van 5,7 Mt in 2010. Nederland heeft berekend dat de Kyoto doelstelling wordt gehaald. Als we uitgaan van een constant aandeel van 2,5% van Drenthe in deze doelstelling haalt Drenthe "automatisch" de Kyoto doelstelling als de nationale doelstelling wordt gehaald. De afspraken gemaakt in het Energieakkoord Noord Nederland zijn stringenter: 4-5 Mt CO2 reductie in 2011 ten opzichte van 2007. Het Drentse aandeel daarin bedraagt ongeveer 25%. Dit betekent dat het CO2 emissieplafond van Drenthe aan het eind van de looptijd van dit programma ongeveer 4,1 Mt zal bedragen.

*2020:*
De programmadoelstelling van 30% CO2 reductie t.o.v. 1990 betekent voor Drenthe een CO2 emissieplafond van 3 Mt. De CO2 productie van 5,3 Mt in 2005 dient dus met 2,3 Mt te zijn verlaagd in 2020. Bovendien dient de eventuele groei van de CO2 emissie in de toekomst te worden gecompenseerd.

Op vele fronten is werk aan de winkel om Drenthe klimaatbestendig in te richten: energiebesparing is in alle sectoren een belangrijke en logische eerste stap. Wat we niet verbruiken, hoeven we ook niet te besparen. Er liggen vele kansen om het energiegebruik fors terug te dringen. Daarnaast is een flinke versnelling nodig om het percentage duurzame energie in de energievoorziening te laten groeien naar 20% in 2020 (ongeveer 20 PJ)[1].

1 In 1998 bedroeg het energiegebruik van Drenthe 68 PJ. Bij een veronderstelde groei van 1,5-2% per jaar leidt dit tot een energiegebruik van 100 PJ in 2020. 20% duurzaam is dan 20 PJ.

## Rollen Provincie

De Provinciale Staten hebben onderzoek gedaan naar de positie, rollen en taken van Drenthe (Amen is geen Amsterdam, 2008). De uitkomsten van dit onderzoek staan aan de basis van de criteria die wij gebruiken om keuzes te maken in wat we als provincie doen binnen het programma Klimaat en energie en de rollen die we daarbij kunnen spelen. Uitgangspunt daarbij is: 'decentraal wat kan, centraal wat moet'. De provincie ziet voor zichzelf de volgende rollen:

- *Integrale kaderstelling:* de provincie is verantwoordelijk voor (gedragen) visieontwikkeling, het aangeven van heldere kaders en het bewaken daarvan.

- *Programmeren en contracteren:* de provincie zorgt voor een goed uitvoeringsprogramma en stimuleert/coördineert de vorming van bovenlokale consortia en het maken van afspraken over de uitvoering.

- *Regisseren in de uitvoering:* de provincie zorgt voor handhaving van de kaders, hakt daar waar nodig knopen door, levert de benodigde instrumenten en zorgt voor coördinatie in de uitvoering.

- *Financier:* de provincie draagt met financiële middelen bij aan de uitvoering van het programma. Dit op basis van een vraaggerichte aanpak die past binnen de provinciale doelen.

- *Rol als intermediair:* de provincie zorgt voor synergie tussen Brussel, Den Haag, Noordelijk en lokaal beleid en is belangenbehartiger en acquisiteur van regionale en lokale belangen bij het Rijk of Brussel.

## Vijf deelprogramma's: alles op één hand kunnen tellen.

We maken keuzes in dit Plan van Aanpak en kiezen voor focus. Uitgangspunt hierbij is dat we zoveel mogelijk kiezen voor de 'grote klappers'. Dat kunnen projecten zijn die op korte termijn zichtbare resultaten opleveren en aantoonbaar bijdragen aan het behalen van de doelstellingen, zoals investeringen in energiebesparingen in de gebouwde omgeving. Maar ook inspanningen in de voorbereidende sfeer ten behoeve van beloftevolle maatregelen of projecten die pas over enige tijd bijdragen aan het behalen van de doelen, zoals geothermie of de grootschalige inzet van Groen Gas. Daarnaast steunen we reeds lopende initiatieven en reeds aangegane verplichtingen in het kader van Energiek Drenthe.

Met behulp van vijf deelprogramma's is focus aangebracht in de uitvoering. Met de deelprogramma's komen de kansen en uitdagingen voor Drenthe in beeld. Bij de keuze voor de deelprogramma's is rekening gehouden met de volgende criteria:

Een deelprogramma dient:
- een significante en zichtbare bijdrage te leveren aan de realisatie van programmadoelen.
- ruimte te bieden voor samenwerking in projectontwikkeling.
- draagvlak te ontmoeten bij externe partijen.

De deelprogramma's worden nader toegelicht in hoofdstuk 3.

## Criteria voor provinciale inspanning

Om te toetsen of initiatieven passen binnen de geformuleerde uitgangspunten en kaders is voor de projecten die wij als provincie ondersteunen een aantal criteria geformuleerd:

- *Rendement:* levert de inspanning een voldoende aantrekkelijke bijdrage aan de klimaat en energiedoelen zoals opgenomen in het PKE en het Energieakkoord Noord Nederland. Hierbij geldt niet alleen de kosteneffectiviteit (effect/euro), maar ook het langere termijn toekomstperspectief. Levert de inspanning zo mogelijk ook een bijdrage aan gelieerde doelen, zoals het bevorderen van kennis en innovatie.

- *Doet de provincie ertoe:* sluit de inspanning voldoende aan bij de kaders van het PKE, andere relevante provinciale focuspunten en ander provinciaal beleid, op grond van de rol die we kunnen en willen spelen.

- *Drenthe eigen:* sluit de inspanning voldoende aan bij de kernkwaliteiten en de 'colour locale' van Drenthe en biedt het (op termijn) kansen voor de Drentse economie.

- *Beschikbaarheid cofinanciering:* is er voldoende draagvlak voor de inspanning. Dit dient te blijken uit financiële bijdragen van derden.

- *Het goede voorbeeld:* levert de inspanning een inspirerende bijdrage als voorbeeldproject.

## Financiering

Voor de uitvoering van het klimaat en energie programma reserveert Drenthe, tot en met 2011, 22,6 miljoen euro uit het Stimuleringsfonds Drentse Projecten. Voor 2009 is 6,7 miljoen euro gereserveerd. Hiervan is 4,7 miljoen euro gereserveerd voor mitigatie, 1,6 miljoen euro voor adaptatie en 0,4 miljoen euro voor participatie. Gemiddeld wordt cofinancieringpercentage van 25% (1:4) voor het gehele programma nagestreefd, waardoor gemiddeld met elke euro van de provincie in totaal 4 euro wordt geïnvesteerd. De flexibele aanpak die wij voorstaan vraagt om een flexibel gebruik van de beschikbare middelen waarbij kan worden geschoven tussen de verschillende bovengenoemde pijlers.

Het is goed om in dit actieplan aan te geven dat de cofinancieringrichtlijn van 1: 4 is geformuleerd in de voorzomer van 2008, een tijd waarin de economische situatie volstrekt anders was dan de huidige. De economische tegenwind die wij nu ondervinden vraagt om een meer flexibele en ruimhartige invulling van de cofinancieringopdracht van dit programma. Wij menen dat het zowel actief betrekken van externe partijen in de uitvoering als het stimuleren van de gewenste versnelling in het realiseren van de verduurzaming van de energiehuishouding in Drenthe wordt vergemakkelijkt door de cofinancieringopdracht soepel te hanteren. Immers, voortvarend samen aan de slag en het snel boeken van zichtbare resultaten in 2009 wegen zwaarder dan het investeren van veel tijd in het maken van financiële arrangementen die precies voldoen aan de eerdergenoemde cofinancieringrichtlijn. Flexibiliteit betekent dat per project een inschatting zal worden gemaakt van de reële mogelijkheden voor externe financiering. We hanteren een richtlijn van 1: 4 tot 1:2. Per jaar zal in de evaluatie inzicht worden gegeven in de totale uitgelokte investeringen uit middelen anders dan het Stimuleringsfonds Drentse Projecten.

# 2 Werk in uitvoering: Wat gaan we doen?

De MAPproach met haar verandergebieden is uitvoerig beschreven in het programma Klimaat en Energie. In dit actieplan wordt de MAPproach, ten behoeve van het aanbrengen van focus, doorvertaald naar vijf deelprogramma's (zie onderstaand figuur). In de deelprogramma's (verticale lijn in figuur) worden projecten uitgevoerd die bijdragen aan het realiseren van de programmadoelen. Met indicatoren wordt de voortgang gevolgd. Voor een goede uitvoering van de deelprogramma's zijn instrumenten nodig. Dit wordt in hoofdstuk 4 besproken.

**Matrix van deelprogramma's en verandergebieden:**

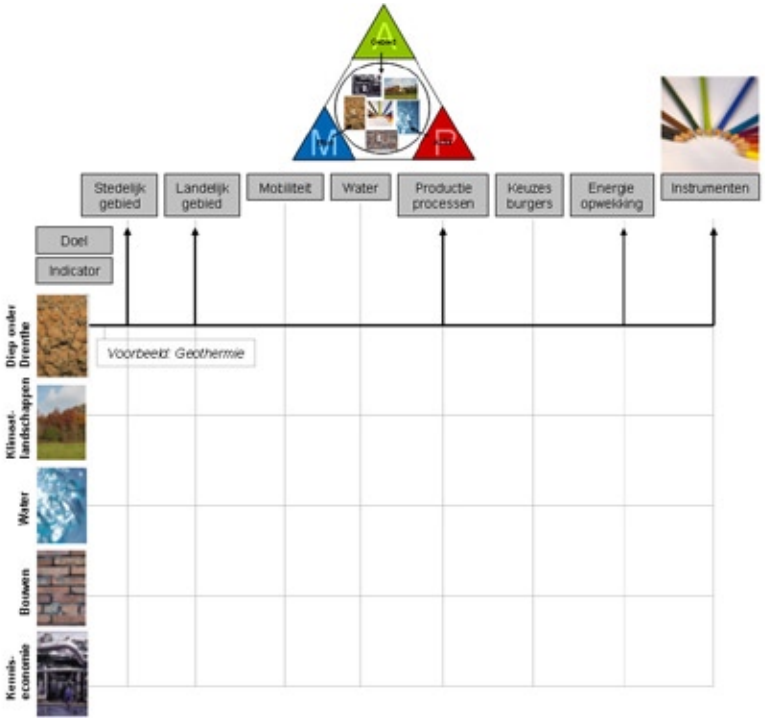


Via de uitvoering van projecten in de verschillende deelprogramma's wordt gewerkt aan het realiseren van de doelen in de verandergebieden. Zo dragen de inspanningen voor Geothermie bij aan het realiseren van doelen voor de verandergebieden: Stedelijk gebied, Landelijk gebied, Productieprocessen, Energieopwekking en Instrumenten.

## De verandergebieden

Per verandergebied is een algemeen richtdoel voor 2020 geformuleerd. Deze lange termijn doelen geven richting aan de uitvoering en zijn bovendien indicatief voor de gewenste snelheid waarmee moet worden gehandeld. In onderstaande tabel zijn voor de zeven verandergebieden de 2020 doelen beschreven.

| Verandergebied: | 2020 doel: |
|---|---|
| **Stedelijk gebied** | Alle stedelijke ontwikkeling in Drenthe is klimaatbestendig. Maatregelen in de bestaande gebouwde omgeving hebben de voorkeur. |
| **Landelijk gebied** | Alle ontwikkelingen in het landelijk gebied van Drenthe is klimaatbestendig. Landbouw en Natuur leveren met klimaatdiensten een bijdrage aan een integrale, gebiedsgerichte invulling. |
| **Mobiliteit** | Drenthe stimuleert trendbreuken in de mobiliteit. Dit draagt bij aan een aanzienlijke afname van de uitstoot van CO2. De uitstoot van CO2 ten gevolge van mobiliteit ligt in 2020 onder het niveau van 1990. |
| **Water** | Het robuust inrichten van alle Drentse watersystemen om daarmee de te verwachten effecten van klimaatsverandering te ondervangen. In 2020 zijn we aanzienlijk verder, maar nog niet klaar. Systeemherstel, innovatief en integraal waterbeheer zijn belangrijke instrumenten. Drenthe zal daardoor minder afhankelijk zijn van wateraanvoer en wateroverlast zal in toenemende mate worden beperkt tot een maatschappelijk aanvaardbaar risico. |
| **Productieprocessen** | Er is zichtbaar een begin gemaakt met het concreet uitwerken van de 'Biobased Economy', door het stimuleren van keteninitiatieven in industriële clusters, de productie en het gebruik van groene grondstoffen en afvalstoffen in met name de agroindustrie, en de ontwikkeling van een Energie Transitie Park. Noordelijke samenwerking hierin heeft geleid tot economisch sterke, duurzame (agro) industriële clusters. |
| **Energieopwekking** | Van de totale energievraag in Drenthe wordt 20% (15-20 PJ) duurzaam opgewekt. Een zo groot mogelijk deel van deze duurzame energieproductie vindt plaats in Drenthe. De ruimtelijke inpassing van de verschillende opties sluit aan bij de ruimtelijke kwaliteiten en mogelijkheden op lokaal en regionaal niveau. |
| **Keuze burgers** | Burgers zijn zich bewust van het klimaatvraagstuk en nemen in hun keuzes als consument klimaat en energieaspecten mee. Dit uit zich door actieve burgerparticipatie. |

# 3 De deelprogramma's

In dit hoofdstuk beschrijven we de vijf deelprogramma's. Per deelprogramma beginnen we met een algemene beschrijving. Hierin wordt de algemene ambitie van het deelprogramma gepresenteerd. Daarna beschrijven we volgens een vast format de focuspunten van het deelprogramma. Bij het beschrijven van de focuspunten gaan we met name in op de geplande activiteiten en de resultaten die we daarmee willen behalen. De deelprogramma's en focus per deelprogramma zijn samengevat in onderstaande tabel.

Er zijn onderwerpen die in meerdere deelprogramma's worden genoemd, zoals bijvoorbeeld het 'Energiebureau ZO-Drenthe'. Deze onderwerpen hebben een bredere scope dan in een enkel deelprogramma.

**Toelichting Energiebureau ZO-Drenthe**

Zuid Oost-Drenthe heeft het in zich om uit te groeien tot een belangrijke energieregio in Noord Nederland. Binnen de Stuurgroep Zuid Oost-Drenthe werkt een groot aantal organisaties samen: overheid, bedrijfsleven en sectoren als de glastuinbouw. De samenwerking heeft geleid tot het besluit om in Zuid Oost-Drenthe een Energiebureau op te richten. Dit bureau zal alle ontwikkelingen op dit gebied beter te kunnen vormgeven, zowel gericht op de ontwikkeling als op de uitvoering.

De uitvoering van het actieplan zal nieuwe inzichten opleveren. Dit 'voortschrijdend inzicht' kan invloed hebben op de invulling en uitvoering van de deelprogramma's. We weten nu eenmaal nog niet alles op dit moment. Tijdens de uitvoering van het actieplan zal de inrichting van de deelprogramma's verder worden geoptimaliseerd. Via de jaarlijkse monitoring worden de optimalisatieslagen gerapporteerd.

| Deelprogramma: | Focus op: |
|---|---|
| **Diep onder Drenthe** | • Geothermie<br>• CCS (Afvang en opslag van CO2)<br>• Seizoensgebonden warmte- en koudebenutting (WKO etc.) |
| **Kenniseconomie** | • Energieproductie<br>• Groen Gas<br>• Mobiliteit<br>• Bedrijventerreinen/Energietransitieparken |
| **Klimaatlandschappen** | • Natuur<br>• Landbouw<br>• Recreatie & Toerisme<br>• Klimaat en energie in landschap |
| **Bouwen** | • Actieplan gebouwde omgeving (AGO)<br>• Openbare verlichting |
| **Water** | • Klimaatbestendig waterbeheer<br>• Vasthouden, bergen en schoonhouden van water |

# Diep onder Drenthe

| Deelprogramma: Diep onder Drenthe (Ondergrond) | |
|---|---|
| **De "10-seconden" uitleg** | De Drentse ondergrond biedt beloftevolle kansen om bij te dragen aan het verduurzamen van de energievoorziening. Niet alleen kan in de ondiepere ondergrond seizoengebonden koude en warmte worden opgeslagen, de diepe ondergrond is plaatselijk zeer geschikt voor de winning van duurzame warmte via geothermie. Zo kan door toepassing van geothermie in de glastuinbouw tot 2020, 10% van de CO2 reductiedoelstelling voor Drenthe bereikt worden. Daarnaast beschikt Drenthe over vele aardgasvelden. Deze "kelders van Drenthe" kunnen in de toekomst worden gebruikt voor de opslag van gassen. Hierbij kan worden gedacht aan aardgas maar ook aan CO2 opslag. Met Diep onder Drenthe kan dus een bijdrage worden geleverd aan de duurzame benutting van warmte en koude en de vermindering van CO2 in de atmosfeer. Daarnaast levert het deelprogramma een duidelijke impuls aan de ontwikkeling van kennis en innovatie. |
| **Waarom dit deelprogramma** | • De warmte in de ondergrond speelt een bewezen belangrijke rol een verduurzaming van de energiehuishouding. Het potentieel aan duurzame energie onder ons is groot en tot nu toe nauwelijks benut.<br>• Het deelprogramma biedt kansen om aan te sluiten bij Senso Universe.<br>• De aanwezigheid van gasvelden (gas en CO2-opslag) willen we blijven benutten.<br>• Het gebruik van de bodem voor seizoensgebonden opslag koude en warmte is een goede optie om de energiehuishouding te verduurzamen. |
| **Algemene ambitie** | Drenthe verwerft zich een zichtbare, significante en authentieke positie in de benutting van de bodem als duurzame energievoorziening. Concreet betekent dit:<br>• Het voorbereiden van een geothermieproject in combinatie met de doorontwikkeling glastuinbouw in ZO-Drenthe.<br>• Grootschalige toepassingen WKO (open en gesloten systemen) in gebouwde omgeving (goede kansen op bedrijventerreinen).<br>• Deelname in projecten op gebied van gasopslag in lege gasvelden (uitdrukkelijk blijven wij opslag van kernafval in de ondergrond uitsluiten).<br>• Starten zichtbare projecten en initiatieven gedurende looptijd programma. |
| **Doelen korte termijn (2009-2011)** | • Starten project geothermie glastuinbouw.<br>• Inzetten op versnelde groei WKO.<br>• Stimulering van de marktvraag.<br>• Bevorderen van de marktwerking (faciliteren).<br>• Zorgen voor een helder en duidelijk beleid / wettelijk kader (reguleren, waar mogelijk dereguleren).<br>• De mogelijkheden voor seizoensgebonden koude- en warmtebenutting in kaart brengen en benutten.<br>• Meedraaien in CCS programma Noord Nederland (FES). |
| **Doelen lange termijn (2011-2020)** | • Doorontwikkeling geothermieprojecten.<br>• Grootschalige uitrol WKO, met name op bedrijventerreinen.<br>• Eerste CCS-pilot in Drenthe. |

| Focus op: Geothermie | |
|---|---|
| **Activiteiten 2009, doorkijk naar 2010, 2011** | • Afronden technisch en bedrijfsgericht haalbaarheidsonderzoek; ontwerp masterplan voor gefaseerde uitvoering t.b.v. geothermie ZO-Drenthe.<br>• Onderzoek overige toepassing geothermie ZO-Drenthe (elektriciteit; stadsverwarming; industriële toepassingen).<br>• Organisatie procesondersteuning (coördinator geothermie; projectleider geothermie glastuinbouw).<br>• Aanvraag concessie; aanvraag boorvergunning ZO-Drenthe.<br>• Haalbaarheidsonderzoek energienet ZO-Drenthe.<br>• Haalbaarheidsonderzoek geothermie Assen e.o. (onderdeel van SNN project samen met Groningen en Leeuwarden).<br>• Opstellen en openstellen regeling garantiefonds boringen (uitwerking PS besluit; afgestemd op landelijke regeling).<br>• 2010/2011: Realiseren eerste boring geothermie ZO-Drenthe |
| **Resultaten 2009** | • Er is een masterplan geothermie;<br>• Er is een concessieaanvraag en aanvraag boorvergunning voor ZO-Drenthe ingediend;<br>• Projectorganisatie ZO-Drenthe is op orde; |
| **Betrokken partijen** | ZO-Drenthe: EU, minLNV, VROM, gemeenten (Emmen, Coevorden, Assen, Noordenveld, Hoogeveen), bedrijfsleven (ZO-Drenthe: NAM, Industriële Verenigingen van Emmen en Coevorden, Europark, Rabobank), LTO Noord, Sensor Universe, Glaskracht, Institutionele beleggers, Nl-De Consortium, Adviesbureaus. |
| **Reservering uit programma in 2009** | € 600.000 |

| Focus op: CO2afvang en opslag (CCS) | |
|---|---|
| **Activiteiten 2009, doorkijk naar 2010, 2011** | • Deelname in kerngroep Noord Nederland.<br>• Onderzoek (SNN verband/ afgestemd op beleidskeuzen nieuw omgevingsbeleid).<br>• Opstellen en uitvoeren communicatieplan.<br>• Lobby EU/EZ. |
| **Resultaten 2009** | Communicatieplan |
| **Betrokken partijen** | RWE, NUON, Akzo-Nobel, Gasunie, SensorUniverse, NOM, SEQ, CO2-ANN, NAM, provincies Friesland en Groningen, EU, EZ, VROM |
| **Reservering uit programma in 2009** | € 50.000 |

| Focus op: Warmte Koude Opslag (WKO) | |
|---|---|
| **Activiteiten 2009, doorkijk naar 2010, 2011** | • Beleid onderbrengen in nieuw omgevingsplan.<br>• Regelgeving (opstellen nieuwe regelgeving).<br>• Vergunningvoorwaarden (standaardiseren).<br>• Communicatie en stimulering (opstellen programma en uitvoeren activiteiten).<br>• Monitoring en registratie (nieuw systeem).<br>• Opzetten handhavingsprogramma. |
| **Resultaten 2009** | • Concept modelvoorschriften vergunningen gereed.<br>• Platform toekomstige gebruikers WKO is opgericht.<br>• 150 woningen voorzien van WKO-systeem. |
| **Betrokken partijen** | Gemeenten, provincies, boorbedrijven, Installatiebedrijven, adviesbureaus, woningbouwcoöperaties, SKB, Bedrijfsleven, Banken, Particulieren, (SenterNovem, VROM, EZ). |
| **Rol Provincie** | Initiërend, coördinerend, stimulerend, faciliterend. |
| **Reservering uit programma in 2009** | € 130.000 |

# Kenniseconomie

| Deelprogramma: Kenniseconomie | |
|---|---|
| **De "10-seconden" uitleg** | Drenthe biedt een goed ontwikkelklimaat voor duurzame, innovatieve en kennisintensieve energieopties en wil economische kansen voor het bedrijfsleven paren aan het versnellen van de innovatieketen van energietransities. We sluiten daarbij aan op het Innovatieve Actieprogramma Drenthe (IAD) dat ook als doel heeft om de innovatiekracht en de kenniseconomie te versterken en het programma Kennis Werkt. Drenthe zet in op de sleutelgebieden (pieken) energie, sensortechnologie en agribusiness zoals beschreven in Koers Noord. Hierbij ligt de focus op Groen Gasproductie en transport, de tweede generatie biobrandstoffen, Smart grids (slimme netwerken), toepassing van zonne-energie, innovatieve voertuigtechnologie en de productie van groene grondstoffen op een Energie Transitie Park (ETP). Wij sluiten daarbij aan op de Noordelijke programma's (OP EFRO, PiD en Interreg). |
| **Waarom dit deelprogramma** | Het doel van de economische component van het provinciaal energiebeleid is om te komen tot een economische structuurversterking door uitbouw en concentratie van energiegerelateerde bedrijvigheid in Drenthe. Beoogd wordt om het Drentse deel van de noordelijke energiesector te laten groeien tot een economische trekker van nationale en internationale betekenis. |
| **Algemene ambitie** | Het realiseren van de doelen van het PKE draagt bij aan het opzetten van kennisintensieve bedrijvigheid waarmee innovaties kunnen worden gerealiseerd rond het thema duurzaamheid. Dit dient te leiden tot kansrijke bedrijfsclusters rond eerder genoemde thema's. Meer in het bijzonder betekent dit:<br>• Het stimuleren van alternatieve duurzame brandstoffen, zoals Groen Gas en de verdere ontwikkeling van tweede generatie biobrandstoffen.<br>• Het stimuleren van de ontwikkeling van minimaal 1 energie transitie park dat als voorbeeld en proeftuin dient voor innovaties.<br>• Het stimuleren van het gebruik, ontwikkeling en productie van zonne-energie technologie.<br>• Het onderzoeken en stimuleren van de mogelijkheden van de biobased economy. Stimuleren projectontwikkeling rond bovenstaande thema's.<br>• Faciliteren dat juiste partijen bij elkaar komen.<br>• Verkennen financieringsmogelijkheden.<br>• Acquisitie (via NOM) nieuwe energiegerelateerde bedrijvigheid investeringsprojecten.<br>• Bevorderen financiële participatie door derden. |

| vervolg Deelprogramma: Kenniseconomie | |
|---|---|
| **Doelen korte termijn (2009-2011)** | • Werken aan de versnelde groei van productiecapaciteit van duurzame energie. Hierbij is speciale aandacht voor de ondergrond.<br>• Aanvalsplan Groen Gas ontwikkelen en gedeeltelijk uitvoeren.<br>• Ontwikkelen en realiseren van een ketenbusiness-plan van de productie van groengas tot de inzet in het OV.<br>• De voorbereidingen van een Groen Gas hub (verdeelstation) zijn afgerond.<br>• De voorbereiding voor de ontwikkeling van een ETP is gestart.<br>• Restwarmte wordt nuttig toegepast.<br>• Actieve werving van bedrijven die zich richten op de ontwikkeling en/of productie van zonne-energietoepassingen.<br>• Uitvoering 100.000 voertuigenplan.<br><br>• In het OV wordt gebruik gemaakt van duurzame transportbrandstoffen.<br>• Er zijn toepassingen gestart in relatie tot de biobased economy.<br>• De in 2008 afgesproken provinciale doelen op het gebied van duurzaamheid, klimaat en energie in het project ATALANTA (o.a. klimaatneutrale dierenpark) zullen op basis van concrete projecten worden ondersteund. |
| **Doelen lange termijn (2011-2020)** | • Uitvoeren Groen Gas aanvalsplan/beleidsplan:<br>a) Vergroten succeskans productie-intitatieven.<br>b) Ontwikkeling van een goede Groen Gas-infrastructuur.<br>c) Onderzoeken van mogelijkheden voor pilotprojecten .<br>d) Groen Gasmarkt aan de afnamekant stimuleren.<br>• Verkenning Katalysatorcentrum Duurzame Mobiliteit.<br>• Stimuleren van verbreding van kennisaanbod in onderwijs.<br>• Duidelijk overzicht van beschikbare financieringsmogelijkheden.<br>• Genereren nieuwe energiegerelateerde bedrijvigheid.<br>• Actieve financiële participatie van derden. |

| Focus op: Energieproductie | |
|---|---|
| **Activiteiten 2009, doorkijk naar 2010, 2011** | • Uitvoeren van de business case Biomassa/Biogas Zuid Oost-Drenthe in 2009, waarbij ruimtelijke en invoedingsknelpunten worden opgelost. Daarnaast wordt er een Groen Gas vulpunt gerealiseerd in Zuid Oost-Drenthe.<br>• Opstellen van een business case Energieweb met als doel het optimaal gebruik maken van duurzame energie en reststromen en als nevendoel het verhogen van de attractiviteit van het Europark als duurzaam bedrijventerrein en energietransitiepark.<br>• Oprichting Energiebureau Zuid Oost-Drenthe . |
| **Resultaten 2009** | • Het nuttig gebruik van biomassa is gestegen ten opzichte van 2008.<br>• Nieuwe bio-ethanolproductielocatie vergunning- en investeringsgereed, realisatie is aangevangen.<br>• De industriële sector heeft een CO2 emissie reductie gerealiseerd van 0,5 -1 Mton.<br>• Het windturbinepark Coevorden is een investeringsgereed project (realisatie in 2010 conform BLOW).<br>• Aanvang realisatie van lokale/regionale energienetwerken.<br>• Optimalisatie energie-infrastructuur.<br>• Opbouw Groen Gas netwerk.<br>• Energie bureau Zuid Oost-Drenthe is opgericht en operationeel<br>• Toepassing van zonne-energie in de Veenkoloniën volgend uit project 'zon voor asbest'. |
| **Betrokken partijen** | Energy Valley, Gemeenten, LTO Noord, Marktpartijen, Stenden Hogeschool. |
| **Reservering uit programma in 2009** | € 275.000 |

| Focus op: Groen Gas | |
|---|---|
| **Activiteiten 2009, doorkijk naar 2010, 2011** | • Businessplan voor Groen Gas productie en toepassing in het OV opstellen en proberen tot realisatie te brengen.<br>• Groen Gas markt in kaart brengen met kansen en risico's (aanvalsplan Groen Gas) en hier beleid met instrumenten op ontwikkelen. |
| **Resultaten 2009** | • Er is een businessplan voor Groen Gas toepassing in het OV.<br>• De Groen Gas markt is in kaart gebracht en er wordt hierop beleid ontwikkeld.<br>• Er is een uitgewerkte businesscase voor een grootschalige productie van biogas uit o.a. groenafval en of landbouwresiduen. |
| **Betrokken partijen** | Bedrijfsleven, gemeenten, waterschappen. |
| **Reservering uit programma in 2009** | € 240.000 |

| Focus op: Mobiliteit | |
|---|---|
| **Activiteiten 2009, doorkijk naar 2010, 2011** | Uitvoeren 100.000 voertuigenplan. |
| **Resultaten 2009** | • Realisatie van minimaal 3 aardgas, dan wel Groen Gas vulstations.<br>• Realisatie van minimaal 1 bio-ethanol en 1 biodiesel vulstations.<br>• 2.000 auto's rijden op duurzame brandstoffen.<br>• Pilotproject verduurzaming provinciale wagenpark.<br>• De ketenbusinesscase Drentse bussen op Groen Gas is uitgevoerd. |
| **Betrokken partijen** | Bedrijfsleven, OV-bureau, gemeenten, tankstationhouders, provincie Groningen, Provincie Friesland, Energy Valley |
| **Reservering uit programma in 2009** | € 160.000 |

| Focus op: Energietransitieparken (ETP) | |
|---|---|
| **Activiteiten 2009, doorkijk naar 2010, 2011** | Onder ETP's verstaan we toegepaste technologiecentra die nauw aansluiten bij energie- en industriële activiteiten. In Drenthe zijn dat het ETP Midden Drenthe (Wijster), het ETP Europark (Coevorden) en het ETP Emmtec Services (Emmen). De inzet is om met lokale overheden en bedrijven de omgevingskenmerken in kaart te brengen en de realisatie van nieuwe technologieën, ketenefficiency, en procesoptimalisatie te bevorderen. Voorbeelden van activiteiten die ontwikkeld kunnen worden zijn energiecascadering (het trapsgewijs inzetten van hoogwaardige resp. laagwaardige energie, het optimaal op elkaar afstemmen van nieuwe verwerkings- en opwekkingstechnieken (Energieweb Europark) of het vergroenen van brandstoffen die ingezet kunnen worden voor de energievoorziening resp. restwarmteproductie. |
| **Resultaten 2009** | • Er zijn samenwerkingsverbanden tussen bedrijven gestart op minimaal 3 bedrijventerreinen.<br>• Op het ETP-Europark is een haalbaarheidstudie uitgevoerd naar de mogelijkheid om een regionaal Energieweb (elektriciteit en warmte) te realiseren.<br>• Voor het ETP-Midden Drenthe is een communicatieplan opgesteld.<br>• Voor het ETP-Midden Drenthe is een studie uitgevoerd naar inzet hoogwaardige warmte voor een 2-tal zgn. first movers.<br>• Voor het ETP-Midden Drenthe is een studie uitgevoerd naar de uitbouw tot een HUB Groen Gas (vergisting GFT, stortgas, aanleg Groen Gas leiding etc.) .<br>• Voor het ETP-Emmtec zijn de mogelijkheden voor het gebruik van restwarmte geactualiseerd.<br>• Voor het ETP-Emmtec is nagegaan of de huidige WKC's ondervuurd kunnen worden met groene brandstoffen (bv van Sunoil).<br>• Toepassing nieuwe technieken voor vergisting, vergassing en bio-ethanolproductie.<br>• Er is minimaal één bedrijf die zich wil vestigen op het MERA-terrein<br>Focus op:<br>• MERA-terrein<br>• Europark<br>• CCS<br>• Geothermie<br>• Zuid Oost-Drenthe |
| **Betrokken partijen** | Essent Milieu Noord, Europark Coevorden-Emlichheim GmbH, Electrabel, gemeenten Midden Drenthe, Coevorden, Emmen, Parkmanagement, Emmtec Services, Energy Valley, diverse marktpartijen |
| **Reservering uit programma in 2009** | € 170.000 |

# Bouwen

| Deelprogramma: Bouwen | |
|---|---|
| **De "10-seconden" uitleg** | Bij het streven naar een klimaatbestendig Drenthe zijn er voor de gebouwde omgeving twee belangrijke vragen. Ten eerste: Waar wordt gebouwd? Klimaatbestendige ontwikkeling van woongebieden gaat over een goede inpassing in de ruimte, rekening houdend met andere functies, zoals waterberging of ruimte voor de productie van duurzame energie, maar ook een slimme bundeling van wonen, werken en voorzieningen zodat bijvoorbeeld op een andere manier in de mobiliteitsbehoefte kan worden voorzien. Ten tweede: Hoe kunnen de energieprestaties in zowel de bestaande bouw als nieuwbouw worden verbeterd. In de gebouwde omgeving zijn forse reducties van de CO2-uitstoot mogelijk. Daarbij denken we niet alleen aan woningen maar ook aan scholen en utiliteitsbouw. Noord Nederland heeft met het Rijk in oktober 2007 afspraken gemaakt (Energieakkoord) over onder andere het versneld verbeteren van de kwaliteit van zowel de bestaande woningvoorraad als het versneld verscherpen van de eisen aan de energieprestaties van de nieuw te bouwen woningen. Ambities zijn vervolgens uitgewerkt in een actieplan, het zogenaamde 100.000 woningenplan. Over de inzet van de corporaties bij de verbetering van de bestaande voorraad zijn in Drenthe in 2007-2008 reeds prestatieafspraken gemaakt. Het energiegebruik in de gebouwde omgeving wordt ook bepaald door de openbare verlichting. Nieuwe verlichtingstechnologie biedt hier, naast het nog een kritisch kijken waar verlichting echt nodig is, forse besparingskansen. |
| **Waarom dit deelprogramma** | • In de bestaande bouw en nieuwbouw zijn forse reducties van de CO2-uitstoot mogelijk.<br>• energiebesparende maatregelen kunnen worden gecombineerd met maatregelen voor een gezond binnenklimaat (woningen, scholen, utiliteitsbouw) en een hoog wooncomfort.<br>• Maatregelen in de gebouwde omgeving leveren een bijdrage aan economische ontwikkeling. Met name de bouw en de installatiesector kunnen hiervan profiteren.<br>• Drenthe wil 40% reductie in het energiegebruik voor openbare verlichting. |
| **Algemene ambitie** | • Door programmatische aanpak energiebesparing in de bestaande bouw de CO2-uitstoot verminderen.<br>• Door een versnelde aanscherping van de EPC-norm in Noord-Nederland (medio 2010) de energieprestatie van nieuwbouwwoningen verbeteren.<br>• Het creëren van economische kansen en innovaties in de bouwkolom.<br>• Het stimuleren van integraal klimaatbestendig ruimtelijk ontwerpen bij nieuwbouwprojecten.<br>• Het structureel en integraal verbeteren van energieprestaties en binnenmilieu van scholen.<br>• Het geven van het goede voorbeeld door het zichtbaar meenemen van energiebesparingopties en duurzame energie opties in het "Provinciehuis van Morgen". |

| vervolg Deelprogramma: Bouwen | |
|---|---|
| **Doelen korte termijn (2009-2011)** | • Uitvoering "100.000 woningenplan"(2008 t/m 2011)<br>• Jaarlijks ten minste 3.000 bestaande woningen in Drenthe met minimaal twee energielabels verbeteren, deels i.s.m. corporaties (passend binnen afspraken), deels via particuliere woningeigenaren.<br>• Jaarlijks circa 100 scholen, dorps- en buurthuizen of overige non-profit utiliteitsgebouwen in Drenthe met minimaal twee energielabels verbeteren;<br>• Onderzoek haalbaarheid Drents / noordelijk energierenovatie fonds voor de particuliere voorraad.<br>• In samenwerking met VROM en WWI werken aan AMvB gericht op aanscherping EPC (0,5 i.p.v. 0,8) en opzetten hybride EPC (isolatie wordt hoger gewaardeerd dan technische voorzieningen), conform vastgesteld Werkprogramma en incl. campagne gericht op draagvlak en informatie.<br>• Het stimuleren van de ontwikkeling van energiezuinige en zo mogelijk klimaatneutrale woningen als opmaat naar een klimaatneutraal wijk of dorp.<br>• Het in noordelijk verband oprichten van een expertisecentrum voor de integrale verbetering van de kwaliteit van schoolgebouwen (opmaat naar een centrum 'overheidsgebouwen').<br>• Het aanbieden van charrettes aan gemeenten bij zowel nieuwbouwprojecten van substantiële omvang als bij projecten gericht op de energierenovatie van bestaande woningen (wijk/dorp).<br>• Sanering en verduurzaming openbare verlichting. |
| **Doelen lange termijn (2011-2020)** | • Vanaf 2011 jaarlijks 1.250 nieuwbouwwoningen in Drenthe met een (hybride) EPC van 0,5 tot 0,0.<br>• Vanaf 2015 wordt uitsluitend gebouwd én gerenoveerd volgens de principes van passief (ver-)bouwen.<br>• In Drenthe wordt actief gewerkt aan de realisatie van een klimaatneutrale woonwijk of dorp. |

| Focus op: Gebouwde omgeving | |
|---|---|
| **Activiteiten 2009, doorkijk naar 2010, 2011** | • Uitvoering "100.000 woningenplan".<br>• Bundelen van krachten van gemeenten, corporaties, ontwikkelaars en installatiebedrijven.<br>• Vastleggen bijdragen van Drentse gemeenten aan ambities "100.000 woningenplan".<br>• Uitvoering energiescans provinciale steunpunten Wegen & Kanalen, incl. implementatie maatregelen.<br>• De organisatie en uitvoering van charrettes.<br>• Oprichten expertisecentrum scholen.<br>• Het ontwikkelen en beschikbaar stellen van instrumenten die bijdragen aan het versneld verminderen van de energievraag in de gebouwde omgeving. |
| **Resultaten 2009** | • 2.000 tot 3.000 woningen in Drenthe met minimaal twee energielabels naar beneden, deels i.s.m. corporaties, deels via particuliere woningeigenaren.<br>• In gang gezet project dat de energieprestaties van 50 tot 100 scholen, dorps- en buurthuizen en overige non-profit utiliteitsgebouwen in Drenthe met minimaal twee energielabels verbeteren.<br>• Instrumenten die bijdragen aan het versneld verminderen van de energievraag in de gebouwde omgeving zijn beschikbaar.<br>• Er zijn tenminste 500 zonneboilers geplaatst bij particuliere woningbezitters.<br>• Expertisecentrum scholen is opgericht. |
| **Betrokken partijen** | Gemeenten, corporaties, ontwikkelaars, installatiebedrijven, financiële instellingen, consortia, kennisinstellingen, NGO's |
| **Financiële bijdrage uit programma in 2009** | € 816.000 |

| Focus op: Openbare Verlichting | |
|---|---|
| **Activiteiten 2009, doorkijk naar 2010, 2011** | Voor 2010 heeft de provincie Drenthe als doelstelling 30% van de verlichting langs provinciale wegen te saneren. Voor Drenthe als wegbeheerder houdt dat in dat ca 1000 lichtmasten verwijderd worden. Hiermee wordt naast het terugdringen van CO2 ook de lichtoverlast in het landelijk gebied teruggedrongen. Voor de resterende provinciale verlichting wordt onderzocht of innovatieve toepassingen (o.a. de wijze van verlichten) mogelijk en haalbaar zijn. Inmiddels zijn pilots gestart met LED-verlichting. Op basis van de bevindingen van deze pilots, wordt in de 2e helft van 2009 besloten of, en op welke wijze wijzigingen worden doorgevoerd. |
| **Resultaten 2009** | • Reductie energiegebruik straatverlichting in provinciaal beheer 40%.<br>• Reductie energiegebruik straatverlichting bij drie gemeenten 50%.<br>• Voor beide resultaten geldt: afhankelijk van uitkomsten pilots |
| **Betrokken partijen** | Provincie en mede wegbeheerders. |
| **Reservering uit programma in 2009** | € 65.000 |

# Klimaatlandschappen

| Deelprogramma: Klimaatlandschappen | |
|---|---|
| **De "10-seconden" uitleg** | Veranderingen in het klimaat vragen ons aanpassingen door te voeren in onze leefomgeving. Om bedreigingen te kunnen pareren en om kansen te kunnen benutten. De wijze waarop wij robuuste natuurgebieden willen inrichten, een duurzame land- en tuinbouw willen realiseren en een kansrijke toeristische sector willen creëren, wordt mede beïnvloed door klimaatverandering. Aanpassingen in onze energiehuishouding, zoals het gebruik van zon, wind, biomassa en aardwarmte zijn van invloed op de ruimtelijke inrichting en op de wijze waarop wij onze energie-infrastructuur inrichten. Andersom zijn de keuzes die we maken in het omgevingsbeleid van invloed op het energie- en klimaatbeleid. Deze wisselwerking is de rode draad in het Programma klimaat en energie en is bekend als de filosofie van Grounds for change. Al met al worden energie en klimaat meer zichtbaar en beter ingepast in onze leefomgeving en in het landschap. |
| **Waarom dit deelprogramma** | • Om kansen te kunnen benutten en risico's te beperken van klimaatverandering voor de functies landbouw, natuur, recreatie en toerisme en landschap.<br>• Om de uitstoot en het vastleggen van broeikasgassen te kunnen beperken resp. te stimuleren, vooral in de land- en tuinbouw en de natuur en om veenoxidatie te kunnen tegengaan.<br>• Om vrijkomende biomassa en afvalproducten in de land- en tuinbouw en natuur te kunnen benutten als duurzame energiebron als onderdeel van een bio-based economy.<br>• Om het energie aanbod (elektra, groengas, warmte- en koude) op regionaal niveau te kunnen verbinden met de vraag daarnaar.<br>• Om te kunnen bijdragen aan een energie infrastructuur die is toegerust op een meer decentrale, duurzame energieproductie. |
| **Algemene ambitie** | Een klimaatrobuuste natuur, landbouw en toeristische sector, met een beperkte uitstoot van broeikasgassen en een substantiële bijdrage van vrijkomende biomassastromen aan een duurzame energieproductie. Meer in het bijzonder betekent dit:<br>• Een gedifferentieerde (maatwerk per gebied en soort) robuuste natuur die een bijdrage levert aan de biodiversiteit, een perspectiefvolle land- en tuinbouw en een kansrijke toeristische sector, in combinatie met een beperkte uitstoot van broeikasgassen.<br>• Een substantiële bijdrage van biomassa- en afvalstromen uit de land- en tuinbouw en de natuur aan een duurzame energieproductie als opmaat voor een bio-based economy.<br>• Verbinden van vraag en aanbod van voorkomende vormen van energie op lokaal en regionaal niveau.<br>• Een duurzame energie infrastructuur en energienetwerken.<br>• Een provinciaal omgevingsplan dat inspeelt op de kansen en bedreigingen van klimaatverandering en energietransitie.<br>• Het realiseren van een optimale koppeling van de doelstellingen binnen dit deelprogramma met de gebiedsopgaven van het gebiedenbeleid van het PMJP. |

| vervolg Deelprogramma: Klimaatlandschappen | |
|---|---|
| **Doelen korte termijn (2009-2011)** | • Deelname aan onderzoeksprogramma's (zoals Klimaat voor Ruimte en Kennis voor Klimaat) en het toepassen van uitkomsten van onderzoek in de Drentse situatie.<br>• Inzicht in kansen en risico's van adaptatie aan klimaatverandering op gemeentelijk niveau en versterking van de bewustwording van klimaatverandering.<br>• Bijdragen aan een klimaatinclusief omgevingsbeleid.<br>• Vermindering van broeikasgasemissies in de landbouw door middel van projecten die het benutten van kringlopen versterken.<br><br>• Projecten om biomassa en afval uit de landbouw en de natuur te benutten voor duurzame energieproductie.<br>• Projecten om CO2duurzaam te kunnen vastleggen in natuur en landbouw.<br>• Onderzoek naar de mogelijkheden om vraag en aanbod van verschillende vormen van energie op regionaal niveau te kunnen koppelen.<br>• Projecten om de kansen vanwege een warmer wordend klimaat te benutten in de toeristische en recreatieve sector en om deze sector een bijdrage te laten leveren aan de emissiedoelen. |
| **Doelen lange termijn (2011-2020)** | • Aanleg robuuste klimaatcorridors tussen en klimaatmantels rond de Drentse natuur.<br>• Toepassen uitkomsten onderzoeksprogramma's, bijv. voor de landbouw in de beekdalen, Veenkoloniën, de hoge zandgronden en voor veenoxidatie.<br>• Bijdragen aan een robuuste energie infrastructuur c.q. energienetwerken die is toegerust op een meer decentrale, duurzame energieproductie, mede op basis van het provinciaal aandeelhoudersschap in het regionaal energienetwerkbedrijf Enexis. |

| Focus op: Natuur | |
|---|---|
| **Activiteiten 2009, doorkijk naar 2010, 2011** | Deelname project Klimaatatlas (IPO), prioriteitendag en expertmeetings organiseren, doorvertaling landelijk onderzoek naar Drenthe, indicators Drentse natuur bepalen en monitoren met behulp van vrijwilligers (Drentse natuurkalender, als verbijzondering van de landelijke natuurkalender om de ontwikkeling van specifieke Drentse soorten te kunnen volgen), CO2 vastleggen in nieuwe bossen en natuur, stimuleren gebruik vrijkomende biomassa voor duurzame energieproductie en bepalen prioriteitsvolgorde klimaatmantels voor Drentse natuur. |
| **Resultaten 2009** | • In minimaal drie projecten in het Provinciaal meerjarenplan voor het landelijk gebied zijn klimaat en energiemaatregelen zichtbaar en hebben een toegevoegde waarde.<br>• Een prioriteitendag over klimaat en natuur.<br>• Een agenda met de groene organisaties en anderen over gezamenlijk uit te voeren projecten en het leveren van klimaatdiensten.<br>• Een opzet voor een Drentse Natuurkalender. |
| **Betrokken partijen** | Natuurmonumenten, SBB, Drents landschap, particuliere terreinbeheerders, waterschappen, DMF, Alterra en gemeenten. |
| **Reservering uit programma in 2009** | € 300.000 |

| Focus op: Landbouw | |
|---|---|
| **Activiteiten 2009, doorkijk naar 2010, 2011** | Deelname aan hotspot Landbouw en klimaat en voorbereiding deelname hotspot Droge rurale gronden in de Oude Vaart en Reest. Uitvoeren project Duurzaam boer blijven in Drenthe, onderzoek naar reductie overige broeikasgassen en benutting biomassa- en afvalstromen. |
| **Resultaten 2009** | • In Drenthe doen 200 boeren mee aan het project 'Duurzaam boer blijven in Drenthe'.<br>• Deelname aan twee projecten die aansluiten op landelijke onderzoeksprogramma's.<br>• Minimaal twee projecten benutting biomassa gerealiseerd.<br>• Fase 2 (klimaatscenario's confronteren met 15 teelten) van Hotspot landbouw en klimaat is afgerond. |
| **Betrokken partijen** | LTO, Alterra, Waterschappen, individuele agrarische bedrijven, programma's 'Klimaat voor ruimte' en 'Kennis voor Klimaat'. |
| **Reservering uit programma in 2009** | € 110.000 |

| Focus op: Recreatie & Toerisme | |
|---|---|
| **Activiteiten 2009, doorkijk naar 2010, 2011** | Overleg organiseren om kansen en bedreigingen in beeld te krijgen. Afspraken maken over uitvoeren kansrijke opties en over verduurzaming energiegebruik in de sector. |
| **Resultaten 2009** | De mogelijkheden om de recreatiesector klimaatbestendig door te ontwikkelen zijn in beeld gebracht en uitgewerkt in een gezamenlijk businessplan. |
| **Betrokken partijen** | Recreatieschap, Recron, gemeenten en individuele ondernemers. |
| **Reservering uit programma in 2009** | € 50.000 |

| Focus op: Klimaat en Energie in het landschap | |
|---|---|
| **Activiteiten 2009, doorkijk naar 2010, 2011** | Bijdragen aan een klimaat- en energie inclusief omgevingsbeleid, modelonderzoek naar de relatie tussen energie en sociaal ruimtelijke ontwikkeling (hogere energieprijzen leiden tot soc. econ. verschuivingen), een adaptatiescan toepassen op gemeentelijk niveau, een gebiedsgerichte aanpak voor Zuidoost Drenthe structureren en uitvoeren. Onderzoek doen naar vraag en aanbod van energie in Zuidoost Drenthe en praktische koppelingen verzinnen, een onderzoek opstarten naar concrete toepassingsmogelijkheden nieuwste klimaatkennis in de Veenkoloniën, deelname aan internationaal project over adaptatie / klimaatlandschappen. |
| **Resultaten 2009** | • Ruw model voor de relatie energieprijs – sociaal economische ontwikkeling (provincie Groningen is trekker).<br>• Toepassen adaptatiescan in vier Drentse gemeenten.<br>• Onderzoek energiebehoefte en –vraag in Zuid Oost-Drenthe.<br>• Plan van aanpak en consortium vormen voor onderzoek naar toepassen nieuwste klimaatkennis in Veenkoloniën.<br>• Deelname aan internationaal project over adaptatie / klimaatlandschappen.<br>• De kansen voor windenergie in ZO-Drenthe zijn in kaart gebracht |
| **Betrokken partijen** | Programma's Klimaat voor Ruimte en Kennis voor Klimaat, buitenlandse overheden, gemeenten, waterschappen, partners in zuidoost Drenthe, Enexis en provincie Groningen. |
| **Reservering uit programma in 2009** | € 200.000 |

# Water

| Deelprogramma: Water | |
|---|---|
| **De "10-seconden" uitleg** | De meest recente gegevens over ons veranderend klimaat en de mogelijke effecten zijn aanleiding om de komende jaren ook in Drenthe nader onderzoek te doen naar de gevolgen van deze verandering voor de fysieke leefomgeving en onze watersystemen.<br>In 2009 onderzoeken we de gevolgen van klimaatverandering voor de Drentse watersystemen. Met dit deelprogramma dragen we bij aan een klimaatbestendige waterhuishouding waardoor functies duurzaam kunnen worden gerealiseerd . Hierdoor wordt de kwalitatieve en kwantitatieve waarde van de beschikbare watervoorraad gewaarborgd.<br>Daarnaast worden concrete maatregelen (passend binnen de klimaatscenario's) uitgevoerd, gericht op bergen en vasthouden van water. |
| **Waarom dit deelprogramma** | VKlimaatsverandering zal resulteren in een lagere waterbeschikbaarheid in de zomer en grotere kansen op incidentele wateroverlast.<br>• Zowel grond- als oppervlaktewater zijn belangrijke dragers van de fysieke leemomgeving met bijbehorende functies.<br>• Watervoorraad vertegenwoordigt een belangrijke (economische) waarde voor mens en natuur. |
| **Algemene ambitie** | • De watersystemen in Drenthe zijn robuust en in staat om effecten van klimaatsverandering te ondervangen. Concreet betekent dit:<br>• In 2020 kan 22 miljoen m3 water worden geborgen.<br>• In 2020 kan 40 miljoen m3 water worden vastgehouden.<br>• Ruimte voor waterberging in beekdalen.<br>• Zoveel mogelijk vasthouden water op hogere delen binnen Drenthe.<br>• Voldoende wateraanvoercapaciteit voor droge perioden.<br>• Bestaande grondwatervoorraad zeker stellen.<br>• Bij uitvoering maatregelen samenwerken met anderen en kansen benutten die innovatieve maatregelen en instrumenten bieden.<br>• Het realiseren van een optimale koppeling van de doelstellingen binnen dit deelprogramma met de gebiedsopgaven van het gebiedenbeleid van het PMJP. |
| **Doelen korte termijn (2009-2011)** | • Deelname aan project Watersense gericht op inzet sensortechnologie.<br>• Opzetten en uitvoeren project Aquarius gericht op analyse en treffen van klimaatbestendige beheersmaatregelen (samenwerking met HOTSPOT Klimaat en Landbouw).<br>• Stimuleren klimaatbestendig stedelijk waterbeheer.<br>• Ontwikkelen lange termijn visie beekdalen.<br>• Ontwikkelen en stimuleren inzet blauwe diensten.<br>• Versnellen inzet maatregelen gericht op water berging en water vasthouden waaronder uitvoering maatregelen convenant Meppelerdiep en Tusschenwater. |
| **Doelen lange termijn (2011-2020)** | • Uitvoering aanvullende maatregelen beekdalen<br>• Breder toepassen innovatieve technieken (sensortechnologie)<br>• Breed toepassen inzet blauwe diensten<br>• Doorontwikkelen klimaatbestendig stedelijk waterbeheer |

| Focus op: Klimaatbestendig waterbeheer | |
|---|---|
| **Activiteiten 2009, doorkijk naar 2010, 2011** | • Onderzoek Watersense: ontwikkelen beslissingsondersteunende instrumenten voor het waterbeheer met inzet van sensortechnologie (looptijd 2008-2010).<br>• Project Aquarius: uitwerken adaptatiestrategie vanuit Hotspot Klimaat en Landbouw en realisatie concrete maatregelen (looptijd 2009-2011).<br>• Opstellen maatregelenpakket voor klimaatbestendig waterbeheer in stedelijk gebied in samenhang met ingrepen in de waterketen, en gecombineerd met adaptatiescan gemeenten. Vanaf 2010 worden maatregelen uitgevoerd.<br>• Onderzoek naar de rol van de beekdalen in relatie tot klimaatsverandering in relatie tot het nieuwe omgevingsbeleid.<br>• Regionale droogtestudie naar toekomstige waterbehoefte Drenthe.<br>• Onderzoek naar oorzaken, effecten van veenoxydatie en ontwikkelen lange termijn strategie. In 2010-2011 maatregelen gericht op voorkomen veenoxydatie Oosterbos uitgevoerd.<br>• Ontwikkelen instrumentarium blauwe diensten (inzet instrumentarium vanaf 2010) . |
| **Resultaten 2009** | • Er zijn tussenrapportages van de projecten Watersense en Aquarius.<br>• Overzicht klimaatmaatregelen stedelijk gebied.<br>• Duidelijkheid over inzet beekdalen in relatie tot klimaatsveranderingen.<br>• Inzicht in toekomstige waterbehoefte Drenthe (2050).<br>• Lange termijn strategie "veenoxydatie" beschikbaar.<br>• Beschikbaar beleidsinstrument blauwe diensten. |
| **Betrokken partijen** | Waterschappen, Bedrijfsleven, buurprovincies, LTO, Waterleidingbedrijven, gemeenten, Milieufederatie Drenthe |
| **Reservering uit programma in 2009** | € 250.000 |

| Focus op: Water bergen en vasthouden | |
|---|---|
| **Activiteiten 2009, doorkijk naar 2010, 2011** | • Uitvoeren maatregelen convenant Meppelerdiep, incl waterproject Dwingelderveld en gebied Ansen/Ruinen.<br>• Versnellen realisatie waterberging Noord en Zuid Drenthe (w.o. Tusschenwater).<br>• Versnellen realisatie water vasthouden (in samenhang met verdrogingsbestrijding en bijvoorbeeld voorkomen veenoxydatie) in de Drentse TOP gebieden (excl. Dwingelderveld) w.o. Bargerveen. |
| **Resultaten 2009** | Projecten water vasthouden en bergen in procedure. |
| **Betrokken partijen** | Waterschappen, buurprovincies, LTO, Waterleidingbedrijven, gemeenten, Milieufederatie Drenthe. |
| **Reservering uit programma in 2009** | € 700.000 |

# 4 Instrumenten

Om de doelen van het Programma Klimaat en Energie te realiseren ondersteunt de provincie partijen zoals gemeenten, waterschappen, bedrijven, kennisinstellingen en NGO's. Bovendien gaan we partijen bij elkaar brengen en proberen we te voorkomen dat 'het wiel steeds opnieuw wordt uitgevonden' door krachten te bundelen en kennisontwikkeling te stimuleren en uit te wisselen. Hierdoor blijven opgebouwde kennis en ervaringen beschikbaar voor onze partners. Met het beschikbare geld willen we goede plannen uitvoeren en initiatiefnemers stimuleren om te komen met nieuwe plannen en initiatieven en investeerders ondersteunen. Kortom, we kiezen voor een stimulerende en coördinerende rol en werken vraaggestuurd. Daar waar nodig kiezen we voor een sturende rol, bijvoorbeeld als door stroperigheid in de besluitvorming, barrières in regelgeving of belemmeringen in de werking van de markt de provinciale belangen worden gefrustreerd. Uiteraard dienen deze rollen te passen bij de provinciale bevoegdheden en de beschikbare budgetten. Dit kan betekenen dat de provincie actief, al of niet tijdelijk, kan deelnemen in gebiedsgerichte projecten. Ook kan via ruimtelijke sturing invloed worden uitgeoefend op het bij elkaar brengen van energievraag en productie, het optimaal benutten van nu nog onbenutte energiestromen (met name hoogwaardige warmte) zoals in Zuid Oost-Drenthe, of het stimuleren van duurzame energieproductie.

De uitvoering van het PKE vraagt om een doortastende aanpak van de provincie. Dit betekent dat we snel en goed gebruik gaan maken van bestaande instrumenten en moeten durven experimenten met nieuwe instrumenten die ons helpen met het daadwerkelijk versneld realiseren van onze gezamenlijke opgave. In het PKE maken we onderscheid tussen financiële, ruimtelijke, juridische en communicatie instrumenten. We werken in al deze categorieën aan instrumentontwikkeling. Daarbij zien we instrumentontwikkeling niet als doel maar als middel om onze doelen te bereiken. We benoemen hieronder kort de voor 2009 geplande acties. We beginnen met de financiële instrumenten omdat het eerst en vooral nodig is om 'snel meters te maken'.

## Beleidsinstrumenten

Binnen de provinciale organisatie, afdeling Duurzame ontwikkeling, opereert het team Beleidsinstrumenten. Het team voert enerzijds wettelijke taken uit, zoals vergunningverlening wet Milieubeheer. Anderzijds ontwikkelt ze beleidsinstrumenten. In 2009 zal het team, in nauwe samenwerking met de andere teams, nieuwe beleidsinstrumenten ontwikkelen en bestaande optimaliseren. Op die manier ontstaat een gereedschapskist die is toegesneden op de nieuwe rol van de provincie als middenbestuur. De verschillende instrumenten worden in onderstaande teksten nader toegelicht.

## Financiële instrumenten

Zo snel mogelijk na vaststelling van het actieplan door Provinciale Staten wil de provincie geld beschikbaar stellen om projecten te ondersteunen. Het opstellen van een uitgebreide subsidieverordening is een langdurig traject. Ten behoeve van een snelle uitvoering van het Actieprogramma wordt in 2009 de KUS-regeling (Klimaat Uitvoerings Subsidie) geopend. Deze regeling maakt gebruik van de Algemene Subsidie Verordening (ASV) middels aanvullende, door GS opgestelde (beleids)regels. Deze beleidsregels dienen aan te sluiten bij de doelen en

prioriteiten van het Actieprogramma en stellen de randvoorwaarden waarbinnen subsidie kan worden aangevraagd worden vast.

Daarnaast worden in 2009 de mogelijkheden voor aanvullende financiële instrumenten onderzocht. In algemene zin dienen deze instrumenten creativiteit bij externe partijen te ondersteunen, samenwerking te stimuleren en praktijkexperimenten te versnellen. Daarbij kan worden gedacht aan bijvoorbeeld een tenderregeling, prijsvragen, Revolverende fondsen (PvdA, motie PS 25 juni 2008) of participatiefondsen.

## Ruimtelijke instrumenten

De afgelopen 2 jaar is de provincie trekker geweest van Charrettes, meerdaagse ontwerpbijeenkomsten waarbij duurzaam, klimaatbestendig, ruimtelijk ontwerpen centraal staat. Zowel nieuwbouwlocaties als revitaliseringopdrachten en herontwikkelingsopgaven van woongebieden en bedrijventerreinen zijn onderwerp van charrettes geweest. De resultaten laten zien dat klimaatbestendig bouwen tot de realiteit behoort en tot norm dient te worden verheven. Drenthe zal daarom de charrettes aan gemeenten blijven aanbieden voor substantiële opgaven. Ook gaan we adaptatiescans aanbieden. Met deze scan kunnen de kansen en bedreigingen van klimaatveranderingen voor gemeenten in kaart worden gebracht.

## Juridische instrumenten

In 2009 verkennen we de mogelijkheden om juridische instrumenten in te zetten. Zo zal in het nieuwe omgevingsbeleid worden aangegeven met welke instrumenten het voorgenomen klimaat- en energiebeleid gerealiseerd wordt. Instrumenten die daarbij aan de orde kunnen komen zijn de verordening, de pro-actieve aanwijzing, en beleidsregels.

Voor grote projecten met mogelijk belangrijke gevolgen voor het milieu kan een m.e.r.-plicht aan de orde zijn. In die gevallen kan de provincie ondersteuning leveren bij het doorlopen van de m.e.r.-procedure, eventueel verbreed naar een duurzaamheidsbeoordeling.

## Communicatie instrumenten

Deelneming van veel partijen in de uitvoering en goede samenwerking stelt hoge eisen aan de communicatie. In de voorbereiding van dit Actieplan is met gemeenten en waterschappen afgesproken dat klimaat en energiebijeenkomsten worden georganiseerd waarbij kennis en ervaring kan worden uitgewisseld. In een separaat communicatieplan zullen de verschillende acties worden gepresenteerd. Enkele acties kunnen al worden benoemd. Zo zal een interactieve website beschikbaar komen, wordt een expert panel opgericht die het programmateam zal ondersteunen en wordt samen met Energy Valley een energiebureau voor Zuid Oost Drenthe opgericht waarmee projecten in de regio worden aangejaagd. Met het project 'Drenthe bespaart' worden burgers geïnformeerd over de mogelijkheden om dicht bij huis energie te besparen. Ook worden in 2009 twee symposia georganiseerd. Eén rond het thema Duurzaamheid en Sport en een internationaal symposium "Grounds for Change". Inmiddels worden in het televisieprogramma 'Green Dream District" Drentse voorbeeldprojecten op het gebied van duurzaamheid gepresenteerd.

| Communicatie | |
|---|---|
| **Activiteiten 2009, doorkijk naar 2010, 2011** | • Organiseren van "versnellingsbijeenkomsten" voor gemeenten en waterschappen over belangrijke speerpunten van het PKE.<br>• Organiseren internationale Grounds for Change conferentie in Drenthe. De kans om successen van Drenthe te laten zien en te leren van initiatieven van "over zee".<br>• Organiseren symposium "Duurzaamheid en Sport". In het kader van de komst van la Vuelta geven we aandacht aan hoe topsportevenementen en duurzaamheid samengaan.<br>• Er wordt een netwerk in kaart gebracht rondom het programma Klimaat en Energie. Dit netwerk bestaat uit verschillende stakeholders die iets kunnen betekenen en/of die belanghebbend zijn in het proces van planvorming en uitvoering.<br>• Er wordt een website opgezet voor betrokkenen waar ze verdiepende informatie over het PKE en de verschillende initiatieven kunnen vinden.<br>• Vijf Drentse items van 3 minuten in het informatieve NatGeoJunior programma "Green Dream District".<br>• Aanjagen energiebesparingscampagne 'Drenthe bespaart'<br>Stimulering bewustwording jongeren via spelvorm Climate Quest |

| | |
|---|---|
| **Resultaten 2009** | • Gemeenten en waterschappen zijn actief betrokken en participeren in communicatiemiddelen.<br>• Zichtbaarheid van het programma Klimaat en Energie is vergroot.<br>• Er is een netwerk rondom het programma Klimaat en Energie in kaart gebracht en dit netwerk wordt actief benut.<br>• Een internationale, informatieve en interactieve "Grounds for Change" conferentie.<br>• Een succesvol, informatief en interactief symposium "Duurzaamheid en Sport".<br>• Herkenbare huisstijl van het programma Klimaat en Energie. |

| | |
|---|---|
| **Betrokken partijen** | • Provinciale medewerkers, Gedeputeerde Staten, Provinciale Staten.<br>• Medeoverheden (ambtelijk en bestuurlijk): Europa, Rijk, Provincies, Gemeenten, Waterschappen, Energy Valley.<br>• Semi-overheden: Waterbedrijven, Energieleveranciers.<br>• Belanghebbende organisaties en instellingen: MFD, HDL, SBB, VNO/NCW KvK.<br>• Bedrijven: Ondernemers, Industriekringen, Brancheorganisaties, andere ondernemersverenigingen, bedrijventerreinen / Parkmanagement organisaties.<br>• Kennisinstituten en onderwijs. |

## Monitoring en evaluatie

Monitoring is nodig om de voortgang van het programma te meten, om tussentijds het beleid te kunnen bijstellen en om het beleid te evalueren. De gerealiseerde vermindering van de $CO_2$ -emissie wordt gemonitord met de Carbon monitoringsystematiek. Elk jaar, gekoppeld aan de beleidsrapportage, wordt inzicht gegeven in de behaalde resultaten. Daarnaast wordt gewerkt aan een programmamonitor waarmee de ontwikkelingen in de vele facetten van het klimaat en energiebeleid kunnen worden gevolgd. Daarbij zal worden aangesloten bij de monitoring van het Energieakkoord Noord Nederland en het monitoringbeleid van andere provincies. Meerdere gemeenten hebben aangegeven geïnteresseerd te zijn in de Carbon monitoringsystematiek. De provincie gaat daarbij ondersteunen.
In het programma is vermeld dat het programma met een zekere regelmaat wordt geëvalueerd. Daarbij is een periode van twee jaar vermeld. Dit betekent dat in het voorjaar van 2010 een eerste evaluatie wordt uitgevoerd. De aanbevelingen uit de evaluatie van de Nota energiek Drenthe (dec. 2008) worden in de loop van 2009 geïmplementeerd.

### CO2-Monitoring

Ten behoeve van de beleidscyclus is het belangrijk te weten wat voor effect het ingezette beleid heeft. De monitoring van het effect van de uitgevoerde (en nog uit te voeren) projecten in het kader van Energiek Drenthe en het nieuwe programma Klimaat en Energie zal plaatsvinden met behulp van een softwaresysteem bekend onder de naam CarBon.

Dit systeem bestaat uit een 3-tal onderdelen: Carbase, Carmon en Carman. CarBase bevat de basis van het monitoringssysteem, namelijk de nulmeting. CarMon is het onderdeel dat de voortgang en $CO_2$-emissiereductie van de projecten behandeld. Tenslotte bevat het onderdeel CarMan een management tool om prioriteitstelling en scenario's door te rekenen. De modules CarMan (beleidsontwikkeling, beleidsuitvoering en evaluatie) en CarMon (monitoring en evaluatie) samen ondersteunen dus de gehele beleidscyclus.

Op dit moment wordt de module CarMon actief gebruikt voor de invoer van de projecten zoals uitgevoerd op basis van Energiek Drenthe. Door bij deze projecten aan te geven hoeveel $CO_2$ er is bespaard kan een totale reductie voor de looptijd van Energiek Drenthe worden bepaald. Het effect van de geleverde inspanning wordt hiermee zichtbaar gemaakt (tabel, grafiek en kaart).

De CarMan module wordt op korte termijn in gebruik genomen om de keuzes binnen het programma Klimaat en Energie af te wegen op effectiviteit en rendement. De module biedt de mogelijkheid om verschillende varianten en projecten met elkaar te vergelijken en de beste te kiezen. Deze module kan ook worden gebruikt voor het ondersteunen van het maken van gewogen keuzes die nodig zijn als gebruik gemaakt gaat worden van het instrument Energieparagraaf.

Aangezien het provinciaal reductiedoel een doel is voor de hele provincie vallen daar ook de sub-doelen van bijvoorbeeld gemeenten en wooncorporaties onder. De provincie hoeft dus niet de gehele $CO_2$-emissiereductie voor haar rekening te nemen. Het CarBon systeem biedt de mogelijkheid om ook de resultaten van anderen in kaart te brengen. Carbon (met in ieder geval CarBase en CarMon) wordt daarom ook aangeboden aan de gemeenten en waterschappen. De resultaten uit de verschillende systemen kunnen dan worden samengevoegd met de resultaten uit het provinciale systeem, waarna inzichtelijk wordt hoever we zijn met het halen van de $CO_2$-reductiedoelstelling.

# 5 Begroting

De begroting van het actieplan 2009 is hieronder opgenomen. In de reservering is een aantal projecten ondergebracht. Het betreft reeds ingezette initiatieven en projecten, veelal samen met onze gebiedspartners geformuleerd en waarbij financiële toezeggingen zijn gedaan. In deze begroting is ook een deel, groot € 1.954.000 (ca. 30 %) voor een financiële regeling (KUS), bedoeld als cofinanciering van nog aan te dragen projecten, passend binnen de doelstellingen van het programma. Deze regeling moet vraaggestuurd programmeren bevorderen. Afhankelijk van het succes van deze regeling wordt bezien hoe groot deze 'vrije ruimte' de komende jaren wordt.

| Deelprogramma: | Reservering 2009: | Financiële regeling 2009 (KUS): |
|---|---|---|
| **Diep onder Drenthe** | € 780.000 | |
| • Geothermie | € 600.000 | |
| • CCS | € 50.000 | |
| • WKO, etc. | € 130.000 | |
| **Kenniseconomie** | € 845.000 | |
| • Energieproductie | € 275.000 | |
| • Groen Gas | € 240.000 | |
| • Mobiliteit | € 160.000 | |
| • ETP | € 170.000 | |
| **Klimaatlandschappen** | € 660.000 | |
| • Natuur | € 300.000 | |
| • Landbouw | € 110.000 | |
| • Recreatie en toerisme | € 50.000 | |
| • KE in het landschap | € 200.000 | |
| **Bouwen** | € 881.000 | |
| • Gebouwde omgeving | € 816.000 | |
| • Openbare verlichting | € 65.000 | |
| **Water** | € 950.000 | |
| • Klimaatbestendig waterbeheer | € 250.000 | |
| • Water bergen & vasthouden | € 700.000 | |
| **Subtotaal** | **€ 4.116.000** | |
| **Instrumentontwikkeling** | **€ 476.500** | |
| **Onvoorzien/procesgeld** | **€ 153.500** | |
| **Totaal** | **€ 4.746.000** ← | → **€ 1.954.000** |

# Bijlage: Projecten PKE

In dit actieplan presenteren we de geplande inspanningen in 2009. Daar waar dat kan presenteren we een doorkijk naar 2010 en 2011. We beginnen echter niet bij nul! Al met de nota Energiek Drenthe is een begin gemaakt met de uitvoering van het klimaat en energiebeleid. Deze lijn willen we met het PKE versnellen en intensiveren. Om dat goed uit te voeren in focus aangebracht via de vijf deelprogramma's. Om te laten zien wat op dit moment al concreet gebeurt presenteren we per deelprogramma een drietal projecten die al worden uitgevoerd dan wel op het punt staan uitgevoerd te worden. De lijst is beslist niet uitputtend maar geeft een goed beeld van de lopende acties.

**Diep onder Drenthe**

*1. Potentieelstudie diepe ondergrond*
Nieuw gebruik van de diepe ondergrond is bijvoorbeeld de mogelijke opslag van $CO_2$ in lege gasvelden en het op kilometers diepte winnen van aardwarmte (geothermie). Tegelijk met een algemene landelijke beleidsverkenning maakten we een provinciale beleidsverkenning van alle gebruiksfuncties in de ondergrond. In de Beleidsnotitie Ondergrond Drenthe is vervolgens het totaal van het ondergronds bodemgebruik in beeld gebracht en zijn provinciale beleidsaccenten voorlopig bepaald. TNO maakte voor ons een verkenning van de Drentse ondergrond voor geothermie en opslag van $CO_2$. Dit was aanleiding om in het afgelopen jaar samen met de provincies Fryslân en Groningen een nadere studie te maken van de potentie van het totale gebruik van de diepe ondergrond. De bodem van Noord-Nederland heeft een grote potentie op energiegebied en dit is voor de uitvoering van het Energieakkoord van groot belang. Op basis daarvan gaan we een noordelijke agenda voor het gebruik van de diepe ondergrond maken. Die gaat vooral over het gebruik van lege gasvelden voor opslag van $CO_2$ en over het gezamenlijk ontwikkelen van geothermie projecten. Planvorming met keuzes zullen in een uitwerking van het omgevingsbeleid plaats vinden.

*2. Warmte- en koude opslag*
Er is een studie gemaakt over de potentie van de Drentse bodem voor warmte- en koude opslag. Het gebruiken van de bodem voor opslag van koude en warmte heeft grote voordelen, zowel economisch als voor klimaat en energie. We stelden een plan van aanpak op voor het stimuleren van de aanleg van installaties in Drenthe. Dat is ook hard nodig omdat er veel verschillende partijen zijn. De organisatie van de regie door de provincie hebben we ter hand genomen. We overlegden hierover met alle partijen die van belang zijn, zoals installatiebedrijven, gemeenten, boorbedrijven. zodat open en gesloten WKO systemen op korte en lange termijn substantieel bijdragen als duurzame (bodem)energiebron in de provincie Drenthe. Dat doen we door:
- Stimulering van de marktvraag
- Bevorderen van de marktwerking (faciliteren)
- Zorgen voor een helder en duidelijk beleid / wettelijk kader (reguleren waar mogelijk deregulieren)

Het aantal systemen zal door de marktwerking vanzelf toenemen. Maar als provincie werken we samen met alle partijen aan versnelde groei.

*3. Geothermie*
We verkenden stapsgewijs de mogelijkheden voor de diepe aardwarmtewinning in Drenthe. Eerst provinciaal in een snelle globale studie. Het blijkt dat in het noorden en zuidoosten van Drenthe grote potenties zijn. Vervolgens onderzochten we of het economisch rendabel is. Bij

grote warmtevraag is dat beslist het geval! Daarom zijn wij met de resultaten van de verkenningen in overleg gegaan met gemeenten en de glastuinbouwers. Dat overleg heeft zijn vruchten afgeworpen. Inmiddels ziet de Stichting Glastuinbouw Emmen geothermie als een belangrijke factor voor de toekomst van de glastuinbouw voor de bestaande bedrijven en als positieve vestigingsfactor voor nieuwe bedrijven. De provincie en de stichting sloegen de handen ineen. Voor de aanleg van geothermische installaties voor de bestaande glastuinbouwbedrijven in Erica en Klazienaveen werken we samen de plannen uit. Inmiddels is nader onderzoek van de ondergrond gaande naar de optimale locaties om te boren. Dat onderzoek is ook nodig voor het aanvragen van een vergunning voor de winning.

**Kenniseconomie**

*1. Stimuleren ontwikkelen Groen Gas markt*
De provincie Drenthe heeft de ambitie om de marktintroductie van Groen Gas te versnellen. Belangrijk voor het realiseren van groengas projecten is het realiseren van een goede keten architectuur die rekening houdt met de maximale toegevoegde waarde van de verschillende partijen. Door tegengestelde belangen van de verschillende partijen lukt het vaak de individuele partij niet om op korte termijn een economisch duurzaam project van de grond te krijgen . Hierin ligt juist de kracht van de provincie om te faciliteren en aan te jagen.
Om deze rol van faciliteren en aanjagen goed op te kunnen pakken begint de provincie met het uitwerken van een businesscase voor groengas. project stappen in dit proces zij het inventariseren van mogelijkheden en het opstellen van een plan van aanpak om uiteindelijk te komen tot een uitvoeringsprogramma.In dit plan worden de mogelijkheden voor grootschalige productie van biogas, opwaardering daarvan tot Groen Gas, transport, en toepassingsmogelijkheden (inclusief transport) in kaart worden gebracht.

*2. Stimuleren ontwikkeling Energie Transitie Park*
Onder Energie Transitie Parken (ETP's) verstaan we toegepaste technologiecentra die nauw aansluiten bij energie- en industriële activiteiten. In Drenthe zijn dat het ETP Midden Drenthe (Wijster), het ETP Europark (Coevorden) en het ETP Emmtec Services (Emmen). De inzet is om met lokale overheden en bedrijven de omgevingskenmerken in kaart te brengen en de realisatie van nieuwe technologieën, ketenefficiency, en procesoptimalisatie te bevorderen. Voorbeelden van activiteiten die ontwikkeld kunnen worden zijn energiecascadering (het trapsgewijs inzetten van hoogwaardige resp. laagwaardige energie, het optimaal op elkaar afstemmen van nieuwe verwerkings- en opwekkingstechnieken (Energieweb Europark) of het vergroenen van brandstoffen die ingezet kunnen worden voor de energievoorziening resp. restwarmteproductie.

*3. Uitvoering '100.000 voertuigenplan'*
Vanuit de beleidsnota "Energiek Drenthe" is in 2008 gestart met het formuleren van ambities en acties gericht op het bevorderen van duurzame transportbrandstoffen. In het 100.000 voertuigenplan is, samen met de provincies Groningen en Friesland, de intentie uitgesproken om de productie en toepassing van duurzame transportbrandstoffen te stimuleren. Tevens is daarin de ambitie geformuleerd om in 2015 in Noord-Nederland 100.000 voertuigen te laten rijden op elektriciteit, Groen Gas (voorafgegaan door aardgas via een no-regret scenario), biodiesel en bio-ethanol. Er is naast het uitspreken van deze ambities ook een aantal actiepunten geformuleerd. Eén van de actiepunten dat gerealiseerd is, is het opstellen en vaststellen van het Beoordelingsinstrument Biomassa-initiatieven (Bibi). Het is opgesteld in de vorm van checklists die handvatten geven voor bestuurlijke standpuntbepaling bij projecten en een concreet duurzaamheidskader voor subsidieverlening. De drie "P's" van duurzaamheid zijn de basis van

de beoordeling: Planet, People en Profit.Vanuit deze basis wordt getoetst aan verschillende criteria, waaronder die van deCommissie Cramer.
De komende 2 jaar wordt vooral ingezet op het bevorderen van de distributie en het gebruik omdat dit nu een belemmering is voor de marktintroductie.

**Bouwen**

*1. 100.000 woningenplan*
Energiebesparing is volgens de Trias Energetica de eerste en meest belangrijke stap om de emissie van broeikasgassen te beperken. Voor het realiseren van energiebesparing in de nieuwbouw zijn provincies bij uitstek (en deels al van nature) het bestuursorgaan dat hierin de regie kan voeren, zoals bij de volkshuisvestingsopgaven en de (regionale) woonplannen. De stedelijke gebieden in Drenthe staan de komende jaren voor complexe en soms omvangrijke nieuwbouwopgaven waarbij veel partijen, waaronder corporaties, projectontwikkelaars en particuliere opdrachtgevers, zijn betrokken. Duidelijke regie en deels normatieve afspraken (met VROM) over de kwaliteit van de nieuw te bouwen woningen is daarbij geboden. Ook de (toekomstige) gebruikers en met name de groeiende groep van particuliere opdrachtgevers moeten in al deze trajecten actief worden betrokken. In de Drentse strategie wordt het accent gelegd op het aanjagen van initiatieven, het samenbrengen van betrokken partijen, het verwerven van financiële fondsen en het aanreiken en ontwikkelen van het benodigde instrumentarium. Het 100.000 woningenplan richt zich zowel op bestaande bouw als nieuwbouw. Voor nieuwbouw geldt dat een versnelde verscherping van de EPC-norm naar 0,5 of minder wordt doorgevoerd.

*2. Klimaatneutrale wijk of dorp*
De provincie Drenthe ondersteunt gemeenten en andere initiatiefnemers die de ambitie hebben om nieuwbouwlokaties klimaatneutraal te ontwikkelen. Dit is het geval voor de lokaties Vries-oost en Beilen-oost. Voor Vries-oost is al een charrette uitgevoerd. De afdeling Ruimtelijke Ontwikkeling is betrokken bij beide initiatieven.

*3. Openbare verlichting*
De provincie heeft de doelstelling geformuleerd om 30% van haar verlichting langs provinciale wegen te saneren. Verlichting die om verkeersveiligheidsredenen overbodig is. Voor Drenthe als wegbeheerder houdt dat in dat ca 1000 lichtmasten verwijderd worden. Hiermee wordt naast het terugdringen van $CO_2$ (minder energieverbruik leidt tot) ook de lichtoverlast in het landelijk gebied teruggedrongen. De doelstelling wordt in 2010 gerealiseerd.

De voor de resterende verlichting wordt onderzocht in of innovatieve toepassingen mogelijk zijn. Op het fietspad langs de 855 en langs de N374 zijn pilots opgestart met LED-verlichting. Op basis van deze bevindingen, in combinatie met de laatste technische ontwikkelingen, wordt in de 2e helft van 2009 besloten wanneer en op welke wijze hier wijzigingen worden doorgevoerd.

De provincie zal actief haar bevindingen delen met medewegbeheerders in Drenthe.

In 2009 wordt ook een onderzoek opgestart naar de mogelijkheden van de provinciale steunpunten en infrastructuur. Naast een mogelijke multifunctionaliteit wordt ook duurzaamheid onderzocht (waaronder alternatieve energiebronnen) voor het toekomstig gebruik.

## Klimaatlandschappen

*1. Duurzaam boer blijven in Drenthe.*
Het project Bedreven bedrijven richtte zich in de periode 2001 – 2008 op het sluiten van mineralenkringlopen binnen agrarische bedrijven. Aanvankelijk met als doel de kwaliteit van het milieu te verbeteren (met name bodem en water) en kostenbesparingen te realiseren door een lager gebruik van meststoffen. Naderhand bleek dat deelname aan het project ook leidde tot een significant lagere uitstoot van broeikasgassen. Uit een recente studie bleek dat de doelstelling voor de reductie van broeikasgassen voor de gehele landbouwsector in Drenthe wordt gehaald indien melkveehouderijen zouden boeren op de wijze van Bedreven bedrijven. Emissereductie is daarom een nieuw doel geworden in een vervolgproject, Duurzaam boer blijven in Drenthe, dat zich in de startfase bevindt. Bij de uitvoering wordt gebruik gemaakt van studieclubs en een maatlat.

*2. Van Schetsboek naar Klimaatatlas*
In 2008 is het rapport Klimaateffectenschetsboek Drenthe en Groningen uitgebracht. Daarin is een vertaling opgenomen van de meest recente klimaatscenario's van het KNMI voor 2050, naar het gebied van Drenthe en Groningen. Tevens is inzicht geboden in de effecten van de scenario's voor belangrijke functies en thema's, zoals wateroverlast, verdroging, landbouw, natuur, stedelijk gebied, verkeersinfrastructuur en recreatie. Tijdens het opstellen van het rapport bleek dat er nog veel wetenschappelijke informatie onbenut was gebleven en er ook nog veel vragen waren vanuit de beleidshoek. Daarom is eind 2008 een vervolgproject gestart, waarbinnen de provincies samenwerken met KNMI, Alterra en DHV. Daarin wordt in het bijzonder ingezoomd op de effecten voor Natura 2000 gebieden en voor de landbouw, er wordt een adaptatiescan ontwikkeld voor een provinciaal omgevingsplan, er wordt gewerkt aan een hydrologische onderlegger en een geoportaal en er komt meer informatie beschikbaar van het KNMI over de primaire klimaateffecten. Het project wordt in de eerste helft van 2009 afgerond. De uitkomsten worden ook beschikbaar gesteld aan betrokken instanties in onze provincie en zijn een prima vertrekpunt voor het ontwikkelen van een gebiedsgerichte of themagerichte aanpak van klimaatadaptatie.

*3. Hotspot Klimaat en Landbouw*
Binnen de hotspot klimaat en landbouw werken de drie Noordelijke provincies samen met het LTO, de waterschappen, agro-business en de WUR aan het ontwikkelen van adaptatiestrategieën voor de landbouw. In de eerste fase (afgerond 2008) is de kracht van de landbouw in de regio Noord-Nederland vergeleken met regio's elders in Europa, vanuit het perspectief van klimaatverandering en vanuit economische ontwikkeling. Dit voor de teelten gras, aardappelen en tarwe. Daaruit kwam naar voren dat er goede perspectieven zijn voor onze regio. Met de kanttekening dat effecten van klimaatextremen daarin niet zijn meegenomen. In de tweede fase (afgerond voorjaar 2009) is voor 15 teelten en voor de melkveehouderij een koppeling gemaakt tussen klimaatfactoren (ingezoomd op extremen) en teeltomstandigheden, voor nu, 2040 en 2100. Dit heeft een schat aan informatie opgeleverd. Ook nieuwe teelten als riet en artisjok zijn meegenomen. Dan blijkt bijvoorbeeld dat suikerbiet en gras tamelijk klimaatongevoelig zijn i.t.t. aardappelen, lelies en peen. Ook is een schatting gemaakt van schaderisico's, mogelijke maatregelen en de kosten daarvan. Het rapport is input voor de 3e fase waarin de informatie wordt opgeschaald tot bouwplannen voor nader te onderscheiden gebieden. Dan blijkt of sprake is van samenloop of tegenstellingen tussen maatregelen voor verschillende teelten. Dit leidt tot voorstellen voor adaptatiestrategieën op bedrijfsnivo, maar ook op gebiedsnivo. Dit laatste nivo is met name van belang voor het provinciaal omgevingsbeleid.

## Water

*1. Projecten Watersense en Aquarius*
Samen met het waterschap Hunze en Aa's de Waterleidingmaatschappij Drenthe en het bedrijfsleven wordt onderzoek uitgevoerd naar innovatieve vormen van waterbeheer met inzet van sensortechnologie. Verwachting is dat innovatie betere mogelijkheden geeft om het waterbeheer af te stemmen op klimaatsverandering. Project Watersense richt zich op het ontwikkelen van beslissingsondersteunende modellen en in project Aquarius wordt de adaptatiestrategie Klimaat en Landbouw uitgewerkt en worden maatregelen uitgevoerd.

*2. Convenant Meppelerdiep (Dwingelderveld)*
In convenant zijn afspraken gemaakt over water vasthouden en bergen ter voorkoming van wateroverlast in Meppel. Het project Dwingelderveld levert daar een belangrijke bijdrage aan. Hier wordt ruim 1.000.000 M3 water geborgen. Uitvoering maatregel (2010) is nog in afwachting van besluitvorming over een Europese LIFE aanvraag.

*3. Regionale droogtestudie*
In 2009 wordt met de waterschappen onderzoek uitgevoerd naar de toekomstige waterbehoefte in Drenthe. Verwachting is dat de watervraag toeneemt door klimaatsverandering maar anderzijds de beschikbare watervoorraad in het IJsselmeer afneemt.

## Instrumenten

*1. Charrettes*
De afgelopen twee jaar is de provincie trekker geweest van Charrettes, meerdaagse ontwerpbijeenkomsten waarbij duurzaam, klimaatbestendig, ruimtelijk ontwerpen centraal staat. Zowel nieuwbouwlocaties als revitaliseringopdrachten en herontwikkelingsopgaven van woongebieden en bedrijventerreinen zijn onderwerp van charrettes geweest. De resultaten laten zien dat klimaatbestendig bouwen tot de realiteit behoort en tot norm dient te worden verheven. Drenthe zal daarom de Charrettes aan gemeenten blijven aanbieden voor substantiële opgaven. In 2009 zijn inmiddels twee Charrettes uitgevoerd, te weten voor Pesse en Gieterveen.

*2. Drenthe Bespaart*
Om te komen tot werkelijke energiebesparing in Drenthe is het van groot belang dat bedrijven en inwoners van Drenthe participeren. De gezamenlijke website (drenthebespaart.nl) en campagne Drenthe Bespaart bieden hiervoor goede kansen. Het gaat om het in gang brengen en in stand houden van de participatie van de inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties in Drenthe. Het vraagt om gedragsverandering. Drenthe bespaart heeft de potentie om uit te groeien tot een platform waarmee participatie wordt bewerkstelligd, met name door de krachtige bundeling van relevante actoren en een digitale omgeving met meer mogelijkheden. Dit in nauwe samenwerking met provincie én gemeenten.
Via het netwerk van Drenthe Bespaart weten nu al diverse partijen ons en de gemeenten te vinden met mogelijkheden voor projecten en communicatie. Mensen kunnen zich bovendien via Drenthe Bespaart verbinden aan meterstandregistratie, om heel concreet de energiestanden in kaart te brengen. Drenthe Bespaart wordt steeds verder geprofessionaliseerd.

*3. Green Dream District*
Green Dream District is een infotainment programma voor jongeren, waarin door middel van een competitie op zoek wordt gegaan naar creatieve duurzame oplossingen. In het programma

wordt zichtbaar gemaakt wat er op dit moment speelt op het gebied van duurzame technologische innovaties en hoe jonge uitvinders een eigen unieke bijdrage leveren aan een betere wereld. Green Dream District brengt techniek, duurzaamheid, creativiteit en jongeren bij elkaar. Daarnaast vormt het programma een platform voor duurzaam innoverend Nederland, waarin zij de jeugd laat zien wat er al wel gedaan wordt voor een beter wereld. Green Dream District wil niet inzichtelijke items inzichtelijk maken.
We laten in dit programma ook een aantal duurzame Drentse innovaties zien, namelijk:
1. Geothermie
2. Van slachtafval tot biobrandstof
3. Klimaatneutrale dierentuin Emmen
4. Klimaatadaptatie: Hermeandering van beken om overstromingen te voorkomen
5. Biovergisting

Het zijn allemaal thema's (sterke punten) waarin Drenthe zich onderscheidt van andere regio's en dus kansen om Drenthe landelijk op de kaart te zetten. Landelijke belangstelling is in economisch opzicht interessant.

c

provincie Drenthe

# Statenstuk 2009-372

## Actieplan Klimaat en Energie 2009

Voorgestelde behandeling:
- Statencommissie Omgevingsbeleid op 1 april 2009
- provinciale staten op 22 april 2009
- fatale beslisdatum: 3 maart 2009

Behandeld door de heer W. Huizing, telefoonnummer (0592) 36 58 07, e-mail w.huizing@drenthe.nl
Portefeuillehouder: mevrouw T. Klip-Martin

## Inleiding

Uw staten hebben op 26 juni 2008 het programma Klimaat en Energie vastgesteld.
Het programma bevat de ambities en doelen voor klimaat en energie, de uitvoeringsstrategie volgens het stramien van mitigatie, adaptatie en participatie en een financiële reservering voor de periode 2008–2011 uit het Stimuleringsfonds Drentse projecten. Voor de uitvoering van het programma stellen wij jaarlijks een actieplan op. Het actieplan dat nu voorligt betreft het jaar 2009. Het actieplan is voor advisering ook voorgelegd aan de Adviescommissie voor de Fysieke Leefomgeving.

Na het vaststellen van het programma bleek het niet mogelijk te zijn nog een actieplan op te stellen voor de resterende periode over 2008. Hierover bent u geïnformeerd bij brief van 12 november 2008. In deze brief is aangekondigd een overzicht te zullen opstellen met de beleidsinspanningen en projecten die in 2008 zijn uitgevoerd. Bedoeld overzicht is, tezamen met de resultaten van een uitgevoerde evaluatie van de voorloper van het programma Klimaat en Energie, de nota Energiek Drenthe, toegezonden bij brief van 10 december 2008. In deze brief is toegezegd dat uw staten een kwantitatieve evaluatie van de beleidsinspanningen in 2008 zullen ontvangen in het voorjaar van 2009. Het betreft de toepassing van de monitoringssystematiek Carbon. Hierop wordt nader ingegaan in paragraaf 4, onderdeel Instrumenten, van het actieplan.

Tijdens de besprekingen over het programma en voornoemde documenten in de vergaderingen van uw staten en de Statencommissie Omgevingsbeleid, is vanuit uw staten de wens naar voren gekomen, om op actieve wijze betrokken te worden bij de uitvoering van het programma. In het bijzonder wordt dan gedoeld op de prioriteiten en de criteria, om te komen tot een zorgvuldige besteding van de gereserveerde middelen uit het Stimuleringsfonds Drentse projecten, waarvoor de verantwoordelijkheid bij uw staten ligt. Daarom is de Werkgroep Omgevingsbeleid uit uw staten enkele malen betrokken geweest bij het opstellen van het actieplan, zijn op 14 januari jl. de projecten uit 2008 toegelicht voor de commissie en was er op 25 februari jl. een excursie in de provincie voor de leden van de commissie.

Nadere informatie is vanzelfsprekend te vinden in het actieplan. Er is echter een paar zaken die het waard zijn om in deze beleidsbrief nader toe te lichten. Het betreft de gevolgen van de huidige economische recessie, de uitwerking van de MAP-aanpak uit het programma naar deelprogramma's, de flexibiliteit in het actieplan en de financiën.

## Advies

1. Instemmen met het actieplan Klimaat en Energie 2009.

## Beoogd effect

Bijdragen aan de realisatie van de doelen in het programma Klimaat en Energie.

## Argumenten

Het actieplan biedt een goede basis voor een zorgvuldige besteding van de gereserveerde middelen uit het Stimuleringsfonds Drentse projecten aan projecten en initiatieven die bijdragen aan de realisatie van de doelen in het programma Klimaat en Energie.

## Uitvoering

Zie hiervoor het actieplan.

**Communicatie**
In paragraaf 4 van het actieplan wordt hierop ingegaan onder het onderdeel Communicatie instrumenten.

**Bijlagen**
1. Actieplan Klimaat en Energie 2009
2. Brief aan de AFLO

**Ter inzage in de leeskamer**
Niet van toepassing.

Assen, 11 maart 2009
Kenmerk: 11/5.4/2009002249

Gedeputeerde staten van Drenthe,

mevrouw A. Haarsma, voorzitter
mevrouw J.M. Imhof, secretaris

cvd/coll.

Economische recessie

De gevolgen van een economische recessie beginnen steeds beter zichtbaar te worden, ook in Drenthe. De economische vooruitzichten zijn op dit moment niet goed. In het kader van het actieplan hebben wij nagedacht over de mogelijke betekenis ervan voor het beperken van de gevolgen van de economische recessie. Uitgaande van de toetsingscriteria zoals deze onlangs zijn geformuleerd door de voorzitter van de SER, de heer A. Rinnooy Kan, (Trefzeker, Tijdig en Tijdelijk), lijkt een bijdrage van het actieplan vooral te kunnen zitten in het versneld uitvoeren van isolerende en duurzaamheidsmaatregelen aan bestaande bouwwerken, met name de woningbouw. Maatregelen gericht op het verduurzamen en energiezuiniger maken van bestaande woningen zijn namelijk relatief snel tot uitvoering te brengen en komen direct ten goede aan een sector die op dit moment zwaar wordt getroffen.
Het "100.000 woningenplan" zal daarin een belangrijke rol spelen. In een bestuurlijk overleg dat op 6 februari jl. is gehouden met de bestuurders van de Drentse gemeenten en waterschappen, werd deze prioriteit onderschreven. De komende tijd zullen wij, gezamenlijk met onze partners, dit verder gaan invullen. Dit kan ertoe leiden dat, gaande de looptijd van het actieplan, het accent (nog) sterker wordt gelegd bij maatregelen in de bestaande bouw.

In het programma Klimaat en Energie is aangegeven dat een cofinancieringrichtlijn geldt van 1: 4 (elke euro aan provinciaal geld leidt tot een totale investering van € 4,--). Dit uitgangspunt is geformuleerd in de voorzomer van 2008, een tijd waarin de economische situatie volstrekt anders was dan de huidige. Er is nu behoefte aan een meer flexibele en ruimhartige invulling van deze richtlijn. Wij menen dat zowel het actief betrekken van externe partijen in de uitvoering, als het stimuleren van de gewenste versnelling in het realiseren van de verduurzaming van de energiehuishouding, wordt vergemakkelijkt door een dergelijke versoepeling. Immers, voortvarend samen aan de slag gaan en het snel boeken van zichtbare resultaten in 2009 wegen zwaarder dan het extra investeren van tijd in het maken van financiële arrangementen die voldoen aan eerdergenoemde cofinancieringrichtlijn. Wij stellen voor daarbij een richtlijn te hanteren van 1:4 tot 1:2. Per jaar zal in de evaluatie inzicht worden gegeven in de totale uitgelokte investeringen. Het moge duidelijk zijn dat deze versoepeling wel leidt tot een lager totaalbedrag aan uitgelokte investeringen.

Van Milieuactieplan (MAP) naar deelprogramma’s

De MAP-aanpak omvat de drie pijlers waarop het programma is gestoeld.
- Mitigatie voor het beperken van de uitstoot van broeikasgassen.
- Adaptatie voor aanpassen van onze leefomgeving aan klimaatverandering.
- Participatie om de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de betrokken partijen te benadrukken.

Bij het opstellen van het actieplan ontstond de behoefte om meer focus aan te brengen in de uitvoering. Alleen dan is het namelijk mogelijk om 'grote klappen' te kunnen maken. Dat kunnen projecten zijn die op korte termijn zichtbare resultaten opleveren die aantoonbaar bijdragen aan het behalen van de doelstellingen, zoals investeringen in energiebesparing in de gebouwde omgeving, maar ook inspanningen in de voorbereidende sfeer in beloftevolle maatregelen of projecten die pas over enige tijd bijdragen aan het behalen van de doelen, zoals geothermie of de grootschalige inzet van groen gas. Ook bestond de indruk dat het doorvoeren van de MAP-aanpak de kansen voor een integrale, doelgroepgerichte en gebiedsgerichte aanpak onbedoeld zou kunnen inperken.

Door het instellen van vijf deelprogramma’s is meer focus aangebracht in de uitvoering. Het betreft de deelprogramma’s:
- Bouwen
- Diep onder Drenthe
- (Kennis)economie
- Water en Klimaatlandschappen

Flexibiliteit in de uitvoering

Vooral het samenwerken met andere partijen vraagt om een flexibele uitvoering van het programma. Immers, op voorhand is niet duidelijk welke partners, met welke inzet van mensen en middelen, een bijdrage kunnen en willen leveren aan (een deel van) de uitvoering. Overleg en onderhandelingen zijn nodig om tot afspraken te komen over de benodigde inzet van menskracht en middelen, naast de provinciale inzet en middelen. Er is in de praktijk sprake van ideeën, initiatieven en projecten in verschillende stadia van concreetheid. Dit varieert van een allereerste charmant idee, waarvan het nog zeer de vraag is of dit uitvoerbaar is, tot een concreet projectvoorstel, met een afgeronde financiering, waar alle betrokkenen mee hebben ingestemd. Het is niet praktisch en effectief om al deze onderwerpen te beschrijven in het actieplan. Uitwisseling tussen verschillende 'niet-harde' voorstellen moet mogelijk blijven, binnen de kaders van het programma. Van de 'harde' projecten is, ter illustratie, voor elk deelprogramma een aantal voorbeelden gegeven in hoofdstuk 6 van het actieplan.

Flexibiliteit is ook nodig om te kunnen inspelen op nieuwe ontwikkelingen in rijksbeleid of in afspraken die bijvoorbeeld in noordelijk verband worden gemaakt. Bovendien komen steeds nieuwe oplossingen beschikbaar die wellicht aantrekkelijker zijn dan bestaande oplossingen.

In het actieplan wordt gestuurd op het halen van de doelen en de samenhang daartussen. Wij werken daarbij van "buiten naar binnen" en zoveel mogelijk vraaggestuurd. De provinciale kaders hiervoor zijn vastgesteld in het programma Klimaat en Energie. Per deelprogramma zijn de doelen geformuleerd voor de korte en langere termijn. Die doelen zijn sturend in de uitvoering. Met flexibiliteit spelen wij in op veranderende inzichten, de inzet van onze partners, actuele ontwikkelingen en nieuwe kansen.

De behoefte aan flexibiliteit heeft ertoe geleid dat het actieplan is opgebouwd uit vijf deelprogramma’s, die elk weer bestaan uit twee tot vijf speerpunten. Per speerpunt worden in algemene zin, de op dit moment geplande activiteiten en resultaten voor 2009 beschreven, alsmede de (deels geschatte) benodigde provinciale financiën. De praktijk zal waarschijnlijk uitwijzen dat sommige van deze activiteiten, om diverse redenen, niet tot concrete uitvoering gaan komen en vervangen worden door andere, wel haalbare initiatieven.

Financiën

Voor uitvoering is in het programma Klimaat en Energie tot en met 2011, uit het Stimuleringsfonds Drentse projecten, € 22,6 miljoen gereserveerd. Voor 2009 is € 6,7 miljoen gereserveerd. Hiervan is € 4,7 miljoen voor mitigatie, € 1,6 miljoen voor adaptatie en € 0,4 miljoen voor participatie. Het betreft hier cofinanciering, met de kanttekening dat hiervoor aandacht is gevraagd voor het oprekken van de cofinancieringsfactor. Een flexibele wijze van uitvoering vraagt ook om een flexibele inzet van de beschikbare middelen, waarbij kan worden geschoven tussen de MAP-pijlers.

Een deel van de middelen voor 2009 wordt ingezet voor projecten en initiatieven waarover al afspraken of toezeggingen zijn gedaan (met uitvoering Nota energiek Drenthe), of het initiatief op dit moment (nog) bij de provincie ligt. Het andere deel van de middelen voor 2009 wordt beschikbaar gesteld voor initiatieven van derden, in de vorm van een fonds, op basis van de Algemene subsidieverordening. Voor de beoordeling van aanvragen voor dit fonds zullen wij een aantal criteria formuleren die wij vaststellen in de vorm van een beleidsregel.

Eerstgenoemde middelen betreft een bedrag van € 4.746.00,--, het fonds omvat € 1.954.000,--.
De scheiding hiertussen is niet absoluut en mede afhankelijk van het 'succes' van beide vormen van besteding.

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 11 maart 2009,
kenmerk 11/5.4/2009002249;

BESLUITEN:

I. in te stemmen met het actieplan Klimaat en Energie 2009.

Assen, 22 april 2009

Provinciale staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

cvd/coll.

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
Adviescommissie voor de Fysieke Leefomgeving
t.a.v. de heer L. Schiltkamp

Assen, 12 maart 2009
Ons kenmerk 11/5.4/2009002249
Behandeld door de heer W. Huizing (0592) 36 58 07
Onderwerp: Actieplan Klimaat en Energie 2009

Geachte commissie,

Hierbij zenden wij u ter advisering het Actieplan Klimaat en Energie 2009 en de bijbehorende statenbrief. Dit stuk zal op 1 april 2009 worden voorgelegd aan de Statencommissie Omgevingsbeleid en op 22 april 2009 aan provinciale staten.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

Bijlage(n):
cvd/coll.

provincie Drenthe

# Programma
# Klimaat & Energie
## Actieplan 2009

# Programma
# Klimaat & Energie
## Actieplan 2009

*Gedeputeerde staten van Drenthe*
*Maart 2009*

**Colofon**
Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

D009022003Programma Klimaat & Energie

# Inhoud


| | | |
|---|---|---|
| **1** | **Inleiding en kader** | 4 |
| | Programmatische aanpak | 4 |
| | Wat willen we bereiken? | 6 |
| | Rollen Provincie | 7 |
| | Vijf deelprogramma's: alles op één hand kunnen tellen. | 7 |
| | Criteria voor provinciale inspanning | 8 |
| | Financiering | 8 |
| **2** | **Werk in uitvoering: Wat gaan we doen?** | 9 |
| | De verandergebieden | 10 |
| **3** | **De deelprogramma's** | 11 |
| | **Diep onder Drenthe** | 12 |
| | **Kenniseconomie** | 16 |
| | **Bouwen** | 22 |
| | **Klimaatlandschappen** | 26 |
| | **Water** | 32 |
| **4** | **Instrumenten** | 35 |
| | Beleidsinstrumenten | 35 |
| | Financiële instrumenten | 35 |
| | Ruimtelijke instrumenten | 36 |
| | Juridische instrumenten | 36 |
| | Communicatie instrumenten | 36 |
| | Monitoring en evaluatie | 38 |
| **5** | **Begroting** | 39 |
| | **Bijlage: Projecten PKE** | 40 |

# 1 Inleiding en kader

Ten behoeve van de uitvoering van het Programma Klimaat en Energie (PKE) wordt ieder jaar een actieplan opgesteld. In de actieplannen wordt aangegeven welke inspanningen jaarlijks worden verricht om de in het PKE gestelde doelen te behalen. Het voorliggend actieplan schetst de inspanning die voor 2009 wordt voorzien, waarbij een doorkijk is meegenomen voor de jaren 2010 en 2011.

Met dit actieplan willen we snel concreet aan de slag. Dit betekent ook en met name, dat we als provincie andere partijen gaan helpen bij het uitvoeren van klimaatbeleid of het realiseren van initiatieven die bijdragen aan het realiseren van onze doelen.

In dit eerste actieplan hebben we in het bijzonder aandacht voor de rollen en taken van de provincie Drenthe. We zijn nadrukkelijk op zoek gegaan naar inspanningen waar de provincie een zo groot mogelijke toegevoegde waarde kan bieden. Dit doen we zowel in het realiseren van onze eigen beleidsdoelen als in het faciliteren en ondersteunen van de vele partners die wij zien in de uitvoering van het programma. Daarnaast is gezocht naar verbindingen met andere beleidsterreinen en provinciale programma's zoals het provinciaal meerjarenprogramma voor het landelijk gebied (PMJP), Drenthe doet er toe, en het Provinciehuis van Morgen. Immers, zoeken naar gedeelde belangen leidt tot wederzijdse versterking in de uitvoering van programma's en verhoogt de efficiëntie van de inspanningen. Dit hoeft niet altijd veel extra geld te kosten. Een aandachtspunt in dit actieplan is de weinig rooskleurige economische situatie waarin we ons bevinden. Het is een feit dat de provincie bij het behalen van deze doelstellingen sterk afhankelijk is van externe partijen, en dat de economische situatie daar gevolgen voor kan hebben. De economische omstandigheden vormen enerzijds een potentiële bedreiging, anderzijds doen zich (mogelijk) ook kansen voor om het werken aan een klimaatbestendig Drenthe te koppelen aan de gewenste versnelling en verduurzaming van economische ontwikkeling. Tijdens het opstellen van dit actieplan wordt er op Rijksniveau, in Noordelijk verband, in IPO-verband maar ook binnen onze eigen organisatie nagedacht welke maatregelen overheden kunnen nemen om deze economische versnelling te realiseren. Uitkomsten hiervan zijn nog niet bekend , en daarom nog niet in dit actieplan verwerkt. Indien zich op het gebied van Klimaat en Energie kansen voordoen benutten we deze. Deze lijn willen we vasthouden gedurende de looptijd van dit programma. De voortgang van het behalen van onze doelstelling wordt goed gevolgd en jaarlijks wordt de stand van zaken gerapporteerd.

## Programmatische aanpak

De mogelijkheden om energie te besparen, duurzame energie te produceren, kringlopen te sluiten en Drenthe ruimtelijk klimaatbestendig in te richten zijn legio. Veel partijen (zoals lokale overheden, bedrijven, woningbouwcorporaties, NGO's (niet-gouvernementele organisatie) en burgers) hebben expertise, ideeën en middelen om hieraan te werken en hebben aangegeven dit ook te willen doen. Als provincie willen we op een breed front partijen met goede ideeën en initiatieven helpen bij te dragen aan een klimaatbestendig Drenthe. Helpen doen we via onze rol als aanjager, facilitator en, daar waar nodig, het nemen van de regie om lokale initiatieven zo goed mogelijk op elkaar af te stemmen. En natuurlijk doen we dat ook met financiële middelen. Naast reeds geplande initiatieven, die veelal met partners in de omgeving worden uitgevoerd,

wordt ook ruimte gecreëerd voor nieuwe initiatieven. In 2009 wordt hiervoor de KUS-regeling (Klimaat Uitvoerings Subsidie) geopend.

De provincie heeft nadrukkelijk gekozen voor een uitvoerings*programma*. Dat heeft alles te maken met de aard van het klimaatvraagstuk. De provincie kan dat vraagstuk vanzelfsprekend niet alleen oplossen. Sterker nog: de reikwijdte van het provinciaal handelen is beperkt. Veel zal daarom afhangen van de andere verantwoordelijke partijen (gemeenten,waterschappen, marktpartijen, NGO's) die zelf ook klimaat en energiedoelen hebben geformuleerd. We kiezen er daarom voor om ons **samen met anderen** in te spannen om zo meer te kunnen bereiken. Voor Drenthe betekent dit dat we vooral verbindingen met onze omgeving moeten zoeken om onze doelen te bereiken, ondersteunde initiatieven zoals Energy Valley en BioEnergie Noord (BEN) helpen ons daarbij. Naast regionale inspanningen en projecten spannen we ons in om op nationale schaal wet- en regelgeving te stimuleren die in het belang is van een groeiende duurzame energie- en brandstofproductie. Daarbij kijken we , waar dat effectief is, ook over de grens naar ervaringen en ontwikkelingen.

Vooral het samenwerken met andere partijen vraagt om een flexibele uitvoering van het programma. Dat is nodig omdat de beschikbaarheid van middelen (cofinanciering) naast de provinciale middelen onzeker is. Flexibiliteit is ook nodig om in te kunnen spelen op ontwikkelingen in Rijksbeleid of vanwege afspraken die in Noordelijk verband zijn gemaakt. Bovendien komen er steeds nieuwe oplossingen voor problemen beschikbaar die wellicht aantrekkelijker zijn dan bestaande oplossingen. We presenteren dus geen voorgeprogrammeerde 'projectenlijsten' maar we gaan sturen op het halen van onze doelen en de samenhang daartussen. We werken dus van "buiten naar binnen" en zo veel mogelijk vraaggestuurd.

De provinciale kaders hiervoor zijn vastgesteld in het PKE. Wij hebben een goed beeld gekregen waar voor Drenthe de kansen en uitdagingen liggen. In dit actieplan voor 2009 is dit verder uitgewerkt in vijf deelprogramma's, een bewuste keuze die we later in dit actieplan motiveren. Per deelprogramma hebben we doelen geformuleerd voor de korte en langere termijn. Die doelen zijn sturend in de uitvoering. Met flexibiliteit spelen we in op veranderende inzichten, actuele ontwikkelingen en nieuwe kansen. Per deelprogramma geven we aan waar we in 2011 willen staan en noemen we de belangrijkste projecten. Daarnaast creëren we ruimte voor nieuwe projecten die bijdragen aan het behalen van de doelen.

Naast de deelprogramma's beschrijft dit actieplan ook activiteiten die vooral als ondersteuning aan partners en projecten kunnen worden aangeboden. Het betreft instrumenten die vooral als katalysator van processen kunnen worden ingezet, zoals financiële fondsen. Indien bestaande instrumenten niet toereikend zijn ontwikkelen we nieuwe. In hoofdstuk 3 worden deze activiteiten nader uitgewerkt. De instrumenten(mix) die worden ingezet om deze activiteiten te kunnen uitvoeren wordt in hoofdstuk 4 beschreven. De begroting over 2009 van het actieplan is in hoofdstuk 5 opgenomen.

## Wat willen we bereiken?

Met Grounds for Change als sturingsfilosofie is de MAP (Mitigatie, Adaptatie en Participatie) benadering, ofwel de Drentse MAPproach gepresenteerd. In het PKE zijn drie centrale doelen vastgelegd:

- Mitigatie: minder uitstoot broeikasgassen door een brongerichte aanpak
- Adaptatie: beter aanpassen aan veranderingen door een gebiedsgerichte aanpak
- Participatie: meer gezamenlijke verantwoordelijkheid door een actorgerichte aanpak

**Illustratief: 'Broeikasgassen 'Drenthe en haar CO2'**

*Historische trends:*
Het Drentse aandeel in de Nederlandse CO2 emissie is ongeveer 2,5%. In 1990 bedroeg de CO2-emissie 4,3 Miljoen ton (Mt), inclusief de emissie van 0,9 Mt CO2 als gevolg van veenoxidatie. 3,4 Mt CO2 was dus gerelateerd aan het gebruik van fossiele energie. In 2000 was de CO2 emissie gestegen tot 5,4 Mt. Daarna was er sprake van stabilisatie tot een lichte daling: in 2005 bedroeg de CO2 emissie 5.3 Mt.

*2010-2011:*
Het Drentse aandeel in de nationale CO2 emissie bedraagt ongeveer 2,5%. Een evenredige bijdrage van Drenthe aan de nationale Kyoto doelstelling betekent een Drents CO2 emissieplafond van 5,7 Mt in 2010. Nederland heeft berekend dat de Kyoto doelstelling wordt gehaald. Als we uitgaan van een constant aandeel van 2,5% van Drenthe in deze doelstelling haalt Drenthe "automatisch" de Kyoto doelstelling als de nationale doelstelling wordt gehaald. De afspraken gemaakt in het Energieakkoord Noord Nederland zijn stringenter: 4-5 Mt CO2 reductie in 2011 ten opzichte van 2007. Het Drentse aandeel daarin bedraagt ongeveer 25%. Dit betekent dat het CO2 emissieplafond van Drenthe aan het eind van de looptijd van dit programma ongeveer 4,1 Mt zal bedragen.

*2020:*
De programmadoelstelling van 30% CO2 reductie t.o.v. 1990 betekent voor Drenthe een CO2 emissieplafond van 3 Mt. De CO2 productie van 5,3 Mt in 2005 dient dus met 2,3 Mt te zijn verlaagd in 2020. Bovendien dient de eventuele groei van de CO2 emissie in de toekomst te worden gecompenseerd.

Op vele fronten is werk aan de winkel om Drenthe klimaatbestendig in te richten: energiebesparing is in alle sectoren een belangrijke en logische eerste stap. Wat we niet verbruiken, hoeven we ook niet te besparen. Er liggen vele kansen om het energiegebruik fors terug te dringen. Daarnaast is een flinke versnelling nodig om het percentage duurzame energie in de energievoorziening te laten groeien naar 20% in 2020 (ongeveer 20 PJ)[1].

1 In 1998 bedroeg het energiegebruik van Drenthe 68 PJ. Bij een veronderstelde groei van 1,5-2% per jaar leidt dit tot een energiegebruik van 100 PJ in 2020. 20% duurzaam is dan 20 PJ.

## Rollen Provincie

De Provinciale Staten hebben onderzoek gedaan naar de positie, rollen en taken van Drenthe (Amen is geen Amsterdam, 2008). De uitkomsten van dit onderzoek staan aan de basis van de criteria die wij gebruiken om keuzes te maken in wat we als provincie doen binnen het programma Klimaat en energie en de rollen die we daarbij kunnen spelen. Uitgangspunt daarbij is: 'decentraal wat kan, centraal wat moet'. De provincie ziet voor zichzelf de volgende rollen:

- *Integrale kaderstelling:* de provincie is verantwoordelijk voor (gedragen) visieontwikkeling, het aangeven van heldere kaders en het bewaken daarvan.

- *Programmeren en contracteren:* de provincie zorgt voor een goed uitvoeringsprogramma en stimuleert/coördineert de vorming van bovenlokale consortia en het maken van afspraken over de uitvoering.

- *Regisseren in de uitvoering:* de provincie zorgt voor handhaving van de kaders, hakt daar waar nodig knopen door, levert de benodigde instrumenten en zorgt voor coördinatie in de uitvoering.

- *Financier:* de provincie draagt met financiële middelen bij aan de uitvoering van het programma. Dit op basis van een vraaggerichte aanpak die past binnen de provinciale doelen.

- *Rol als intermediair:* de provincie zorgt voor synergie tussen Brussel, Den Haag, Noordelijk en lokaal beleid en is belangenbehartiger en acquisiteur van regionale en lokale belangen bij het Rijk of Brussel.

## Vijf deelprogramma's: alles op één hand kunnen tellen.

We maken keuzes in dit Plan van Aanpak en kiezen voor focus. Uitgangspunt hierbij is dat we zoveel mogelijk kiezen voor de 'grote klappers'. Dat kunnen projecten zijn die op korte termijn zichtbare resultaten opleveren en aantoonbaar bijdragen aan het behalen van de doelstellingen, zoals investeringen in energiebesparingen in de gebouwde omgeving. Maar ook inspanningen in de voorbereidende sfeer ten behoeve van beloftevolle maatregelen of projecten die pas over enige tijd bijdragen aan het behalen van de doelen, zoals geothermie of de grootschalige inzet van Groen Gas. Daarnaast steunen we reeds lopende initiatieven en reeds aangegane verplichtingen in het kader van Energiek Drenthe.

Met behulp van vijf deelprogramma's is focus aangebracht in de uitvoering. Met de deelprogramma's komen de kansen en uitdagingen voor Drenthe in beeld. Bij de keuze voor de deelprogramma's is rekening gehouden met de volgende criteria:

Een deelprogramma dient:
- een significante en zichtbare bijdrage te leveren aan de realisatie van programmadoelen.
- ruimte te bieden voor samenwerking in projectontwikkeling.
- draagvlak te ontmoeten bij externe partijen.

De deelprogramma's worden nader toegelicht in hoofdstuk 3.

## Criteria voor provinciale inspanning

Om te toetsen of initiatieven passen binnen de geformuleerde uitgangspunten en kaders is voor de projecten die wij als provincie ondersteunen een aantal criteria geformuleerd:

- *Rendement:* levert de inspanning een voldoende aantrekkelijke bijdrage aan de klimaat en energiedoelen zoals opgenomen in het PKE en het Energieakkoord Noord Nederland. Hierbij geldt niet alleen de kosteneffectiviteit (effect/euro), maar ook het langere termijn toekomstperspectief. Levert de inspanning zo mogelijk ook een bijdrage aan gelieerde doelen, zoals het bevorderen van kennis en innovatie.

- *Doet de provincie ertoe:* sluit de inspanning voldoende aan bij de kaders van het PKE, andere relevante provinciale focuspunten en ander provinciaal beleid, op grond van de rol die we kunnen en willen spelen.

- *Drenthe eigen:* sluit de inspanning voldoende aan bij de kernkwaliteiten en de 'colour locale' van Drenthe en biedt het (op termijn) kansen voor de Drentse economie.

- *Beschikbaarheid cofinanciering:* is er voldoende draagvlak voor de inspanning. Dit dient te blijken uit financiële bijdragen van derden.

- *Het goede voorbeeld:* levert de inspanning een inspirerende bijdrage als voorbeeldproject.

## Financiering

Voor de uitvoering van het klimaat en energie programma reserveert Drenthe, tot en met 2011, 22,6 miljoen euro uit het Stimuleringsfonds Drentse Projecten. Voor 2009 is 6,7 miljoen euro gereserveerd. Hiervan is 4,7 miljoen euro gereserveerd voor mitigatie, 1,6 miljoen euro voor adaptatie en 0,4 miljoen euro voor participatie. Gemiddeld wordt cofinancieringpercentage van 25% (1:4) voor het gehele programma nagestreefd, waardoor gemiddeld met elke euro van de provincie in totaal 4 euro wordt geïnvesteerd. De flexibele aanpak die wij voorstaan vraagt om een flexibel gebruik van de beschikbare middelen waarbij kan worden geschoven tussen de verschillende bovengenoemde pijlers.

Het is goed om in dit actieplan aan te geven dat de cofinancieringrichtlijn van 1: 4 is geformuleerd in de voorzomer van 2008, een tijd waarin de economische situatie volstrekt anders was dan de huidige. De economische tegenwind die wij nu ondervinden vraagt om een meer flexibele en ruimhartige invulling van de cofinancieringopdracht van dit programma. Wij menen dat het zowel actief betrekken van externe partijen in de uitvoering als het stimuleren van de gewenste versnelling in het realiseren van de verduurzaming van de energiehuishouding in Drenthe wordt vergemakkelijkt door de cofinancieringopdracht soepel te hanteren. Immers, voortvarend samen aan de slag en het snel boeken van zichtbare resultaten in 2009 wegen zwaarder dan het investeren van veel tijd in het maken van financiële arrangementen die precies voldoen aan de eerdergenoemde cofinancieringrichtlijn. Flexibiliteit betekent dat per project een inschatting zal worden gemaakt van de reële mogelijkheden voor externe financiering. We hanteren een richtlijn van 1: 4 tot 1:2. Per jaar zal in de evaluatie inzicht worden gegeven in de totale uitgelokte investeringen uit middelen anders dan het Stimuleringsfonds Drentse Projecten.

# 2 Werk in uitvoering: Wat gaan we doen?

De MAPproach met haar verandergebieden is uitvoerig beschreven in het programma Klimaat en Energie. In dit actieplan wordt de MAPproach, ten behoeve van het aanbrengen van focus, doorvertaald naar vijf deelprogramma's (zie onderstaand figuur). In de deelprogramma's (verticale lijn in figuur) worden projecten uitgevoerd die bijdragen aan het realiseren van de programmadoelen. Met indicatoren wordt de voortgang gevolgd. Voor een goede uitvoering van de deelprogramma's zijn instrumenten nodig. Dit wordt in hoofdstuk 4 besproken.

**Matrix van deelprogramma's en verandergebieden:**

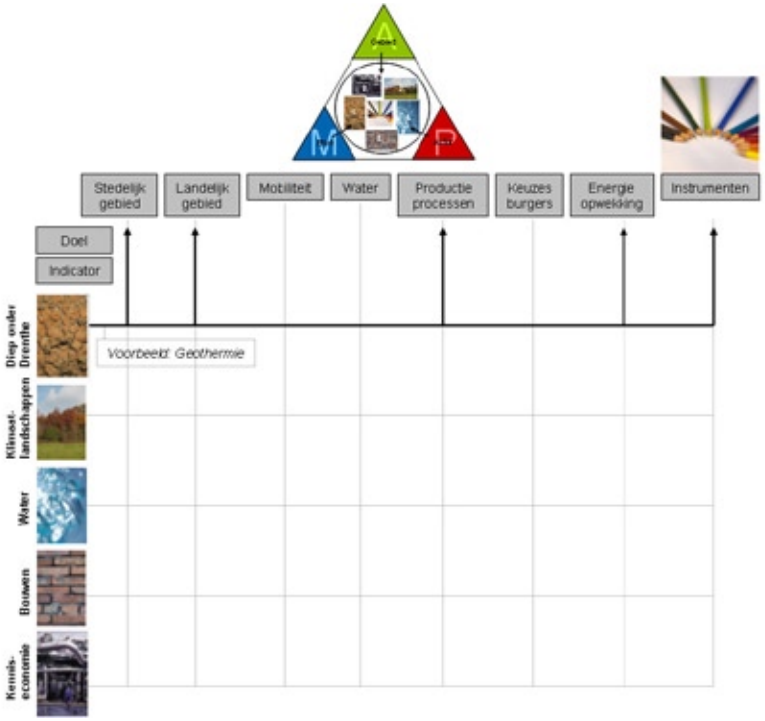


Via de uitvoering van projecten in de verschillende deelprogramma's wordt gewerkt aan het realiseren van de doelen in de verandergebieden. Zo dragen de inspanningen voor Geothermie bij aan het realiseren van doelen voor de verandergebieden: Stedelijk gebied, Landelijk gebied, Productieprocessen, Energieopwekking en Instrumenten.

## De verandergebieden

Per verandergebied is een algemeen richtdoel voor 2020 geformuleerd. Deze lange termijn doelen geven richting aan de uitvoering en zijn bovendien indicatief voor de gewenste snelheid waarmee moet worden gehandeld. In onderstaande tabel zijn voor de zeven verandergebieden de 2020 doelen beschreven.

| Verandergebied: | 2020 doel: |
|---|---|
| **Stedelijk gebied** | Alle stedelijke ontwikkeling in Drenthe is klimaatbestendig. Maatregelen in de bestaande gebouwde omgeving hebben de voorkeur. |
| **Landelijk gebied** | Alle ontwikkelingen in het landelijk gebied van Drenthe is klimaatbestendig. Landbouw en Natuur leveren met klimaatdiensten een bijdrage aan een integrale, gebiedsgerichte invulling. |
| **Mobiliteit** | Drenthe stimuleert trendbreuken in de mobiliteit. Dit draagt bij aan een aanzienlijke afname van de uitstoot van CO2. De uitstoot van CO2 ten gevolge van mobiliteit ligt in 2020 onder het niveau van 1990. |
| **Water** | Het robuust inrichten van alle Drentse watersystemen om daarmee de te verwachten effecten van klimaatsverandering te ondervangen. In 2020 zijn we aanzienlijk verder, maar nog niet klaar. Systeemherstel, innovatief en integraal waterbeheer zijn belangrijke instrumenten. Drenthe zal daardoor minder afhankelijk zijn van wateraanvoer en wateroverlast zal in toenemende mate worden beperkt tot een maatschappelijk aanvaardbaar risico. |
| **Productieprocessen** | Er is zichtbaar een begin gemaakt met het concreet uitwerken van de 'Biobased Economy', door het stimuleren van keteninitiatieven in industriële clusters, de productie en het gebruik van groene grondstoffen en afvalstoffen in met name de agroindustrie, en de ontwikkeling van een Energie Transitie Park. Noordelijke samenwerking hierin heeft geleid tot economisch sterke, duurzame (agro) industriële clusters. |
| **Energieopwekking** | Van de totale energievraag in Drenthe wordt 20% (15-20 PJ) duurzaam opgewekt. Een zo groot mogelijk deel van deze duurzame energieproductie vindt plaats in Drenthe. De ruimtelijke inpassing van de verschillende opties sluit aan bij de ruimtelijke kwaliteiten en mogelijkheden op lokaal en regionaal niveau. |
| **Keuze burgers** | Burgers zijn zich bewust van het klimaatvraagstuk en nemen in hun keuzes als consument klimaat en energieaspecten mee. Dit uit zich door actieve burgerparticipatie. |

# 3 De deelprogramma's

In dit hoofdstuk beschrijven we de vijf deelprogramma's. Per deelprogramma beginnen we met een algemene beschrijving. Hierin wordt de algemene ambitie van het deelprogramma gepresenteerd. Daarna beschrijven we volgens een vast format de focuspunten van het deelprogramma. Bij het beschrijven van de focuspunten gaan we met name in op de geplande activiteiten en de resultaten die we daarmee willen behalen. De deelprogramma's en focus per deelprogramma zijn samengevat in onderstaande tabel.

Er zijn onderwerpen die in meerdere deelprogramma's worden genoemd, zoals bijvoorbeeld het 'Energiebureau ZO-Drenthe'. Deze onderwerpen hebben een bredere scope dan in een enkel deelprogramma.

**Toelichting Energiebureau ZO-Drenthe**

Zuid Oost-Drenthe heeft het in zich om uit te groeien tot een belangrijke energieregio in Noord Nederland. Binnen de Stuurgroep Zuid Oost-Drenthe werkt een groot aantal organisaties samen: overheid, bedrijfsleven en sectoren als de glastuinbouw. De samenwerking heeft geleid tot het besluit om in Zuid Oost-Drenthe een Energiebureau op te richten. Dit bureau zal alle ontwikkelingen op dit gebied beter te kunnen vormgeven, zowel gericht op de ontwikkeling als op de uitvoering.

De uitvoering van het actieplan zal nieuwe inzichten opleveren. Dit 'voortschrijdend inzicht' kan invloed hebben op de invulling en uitvoering van de deelprogramma's. We weten nu eenmaal nog niet alles op dit moment. Tijdens de uitvoering van het actieplan zal de inrichting van de deelprogramma's verder worden geoptimaliseerd. Via de jaarlijkse monitoring worden de optimalisatieslagen gerapporteerd.

| Deelprogramma: | Focus op: |
|---|---|
| **Diep onder Drenthe** | • Geothermie<br>• CCS (Afvang en opslag van CO2)<br>• Seizoensgebonden warmte- en koudebenutting (WKO etc.) |
| **Kenniseconomie** | • Energieproductie<br>• Groen Gas<br>• Mobiliteit<br>• Bedrijventerreinen/Energietransitieparken |
| **Klimaatlandschappen** | • Natuur<br>• Landbouw<br>• Recreatie & Toerisme<br>• Klimaat en energie in landschap |
| **Bouwen** | • Actieplan gebouwde omgeving (AGO)<br>• Openbare verlichting |
| **Water** | • Klimaatbestendig waterbeheer<br>• Vasthouden, bergen en schoonhouden van water |

# Diep onder Drenthe

| Deelprogramma: Diep onder Drenthe (Ondergrond) | |
|---|---|
| **De "10-seconden" uitleg** | De Drentse ondergrond biedt beloftevolle kansen om bij te dragen aan het verduurzamen van de energievoorziening. Niet alleen kan in de ondiepere ondergrond seizoengebonden koude en warmte worden opgeslagen, de diepe ondergrond is plaatselijk zeer geschikt voor de winning van duurzame warmte via geothermie. Zo kan door toepassing van geothermie in de glastuinbouw tot 2020, 10% van de CO2 reductiedoelstelling voor Drenthe bereikt worden. Daarnaast beschikt Drenthe over vele aardgasvelden. Deze "kelders van Drenthe" kunnen in de toekomst worden gebruikt voor de opslag van gassen. Hierbij kan worden gedacht aan aardgas maar ook aan CO2 opslag. Met Diep onder Drenthe kan dus een bijdrage worden geleverd aan de duurzame benutting van warmte en koude en de vermindering van CO2 in de atmosfeer. Daarnaast levert het deelprogramma een duidelijke impuls aan de ontwikkeling van kennis en innovatie. |
| **Waarom dit deelprogramma** | • De warmte in de ondergrond speelt een bewezen belangrijke rol een verduurzaming van de energiehuishouding. Het potentieel aan duurzame energie onder ons is groot en tot nu toe nauwelijks benut.<br>• Het deelprogramma biedt kansen om aan te sluiten bij Senso Universe.<br>• De aanwezigheid van gasvelden (gas en CO2-opslag) willen we blijven benutten.<br>• Het gebruik van de bodem voor seizoensgebonden opslag koude en warmte is een goede optie om de energiehuishouding te verduurzamen. |
| **Algemene ambitie** | Drenthe verwerft zich een zichtbare, significante en authentieke positie in de benutting van de bodem als duurzame energievoorziening. Concreet betekent dit:<br>• Het voorbereiden van een geothermieproject in combinatie met de doorontwikkeling glastuinbouw in ZO-Drenthe.<br>• Grootschalige toepassingen WKO (open en gesloten systemen) in gebouwde omgeving (goede kansen op bedrijventerreinen).<br>• Deelname in projecten op gebied van gasopslag in lege gasvelden (uitdrukkelijk blijven wij opslag van kernafval in de ondergrond uitsluiten).<br>• Starten zichtbare projecten en initiatieven gedurende looptijd programma. |
| **Doelen korte termijn (2009-2011)** | • Starten project geothermie glastuinbouw.<br>• Inzetten op versnelde groei WKO.<br>• Stimulering van de marktvraag.<br>• Bevorderen van de marktwerking (faciliteren).<br>• Zorgen voor een helder en duidelijk beleid / wettelijk kader (reguleren, waar mogelijk dereguleren).<br>• De mogelijkheden voor seizoensgebonden koude- en warmtebenutting in kaart brengen en benutten.<br>• Meedraaien in CCS programma Noord Nederland (FES). |
| **Doelen lange termijn (2011-2020)** | • Doorontwikkeling geothermieprojecten.<br>• Grootschalige uitrol WKO, met name op bedrijventerreinen.<br>• Eerste CCS-pilot in Drenthe. |

| Focus op: Geothermie | |
|---|---|
| **Activiteiten 2009, doorkijk naar 2010, 2011** | • Afronden technisch en bedrijfsgericht haalbaarheidsonderzoek; ontwerp masterplan voor gefaseerde uitvoering t.b.v. geothermie ZO-Drenthe.<br>• Onderzoek overige toepassing geothermie ZO-Drenthe (elektriciteit; stadsverwarming; industriële toepassingen).<br>• Organisatie procesondersteuning (coördinator geothermie; projectleider geothermie glastuinbouw).<br>• Aanvraag concessie; aanvraag boorvergunning ZO-Drenthe.<br>• Haalbaarheidsonderzoek energienet ZO-Drenthe.<br>• Haalbaarheidsonderzoek geothermie Assen e.o. (onderdeel van SNN project samen met Groningen en Leeuwarden).<br>• Opstellen en openstellen regeling garantiefonds boringen (uitwerking PS besluit; afgestemd op landelijke regeling).<br>• 2010/2011: Realiseren eerste boring geothermie ZO-Drenthe |
| **Resultaten 2009** | • Er is een masterplan geothermie;<br>• Er is een concessieaanvraag en aanvraag boorvergunning voor ZO-Drenthe ingediend;<br>• Projectorganisatie ZO-Drenthe is op orde; |
| **Betrokken partijen** | ZO-Drenthe: EU, minLNV, VROM, gemeenten (Emmen, Coevorden, Assen, Noordenveld, Hoogeveen), bedrijfsleven (ZO-Drenthe: NAM, Industriële Verenigingen van Emmen en Coevorden, Europark, Rabobank), LTO Noord, Sensor Universe, Glaskracht, Institutionele beleggers, Nl-De Consortium, Adviesbureaus. |
| **Reservering uit programma in 2009** | € 600.000 |

| Focus op: CO2afvang en opslag (CCS) | |
|---|---|
| **Activiteiten 2009, doorkijk naar 2010, 2011** | • Deelname in kerngroep Noord Nederland.<br>• Onderzoek (SNN verband/ afgestemd op beleidskeuzen nieuw omgevingsbeleid).<br>• Opstellen en uitvoeren communicatieplan.<br>• Lobby EU/EZ. |
| **Resultaten 2009** | Communicatieplan |
| **Betrokken partijen** | RWE, NUON, Akzo-Nobel, Gasunie, SensorUniverse, NOM, SEQ, CO2-ANN, NAM, provincies Friesland en Groningen, EU, EZ, VROM |
| **Reservering uit programma in 2009** | € 50.000 |

| Focus op: Warmte Koude Opslag (WKO) | |
|---|---|
| **Activiteiten 2009, doorkijk naar 2010, 2011** | • Beleid onderbrengen in nieuw omgevingsplan.<br>• Regelgeving (opstellen nieuwe regelgeving).<br>• Vergunningvoorwaarden (standaardiseren).<br>• Communicatie en stimulering (opstellen programma en uitvoeren activiteiten).<br>• Monitoring en registratie (nieuw systeem).<br>• Opzetten handhavingsprogramma. |
| **Resultaten 2009** | • Concept modelvoorschriften vergunningen gereed.<br>• Platform toekomstige gebruikers WKO is opgericht.<br>• 150 woningen voorzien van WKO-systeem. |
| **Betrokken partijen** | Gemeenten, provincies, boorbedrijven, Installatiebedrijven, adviesbureaus, woningbouwcoöperaties, SKB, Bedrijfsleven, Banken, Particulieren, (SenterNovem, VROM, EZ). |
| **Rol Provincie** | Initiërend, coördinerend, stimulerend, faciliterend. |
| **Reservering uit programma in 2009** | € 130.000 |

# Kenniseconomie

| Deelprogramma: Kenniseconomie | |
|---|---|
| **De "10-seconden" uitleg** | Drenthe biedt een goed ontwikkelklimaat voor duurzame, innovatieve en kennisintensieve energieopties en wil economische kansen voor het bedrijfsleven paren aan het versnellen van de innovatieketen van energietransities. We sluiten daarbij aan op het Innovatieve Actieprogramma Drenthe (IAD) dat ook als doel heeft om de innovatiekracht en de kenniseconomie te versterken en het programma Kennis Werkt. Drenthe zet in op de sleutelgebieden (pieken) energie, sensortechnologie en agribusiness zoals beschreven in Koers Noord. Hierbij ligt de focus op Groen Gasproductie en transport, de tweede generatie biobrandstoffen, Smart grids (slimme netwerken), toepassing van zonne-energie, innovatieve voertuigtechnologie en de productie van groene grondstoffen op een Energie Transitie Park (ETP). Wij sluiten daarbij aan op de Noordelijke programma's (OP EFRO, PiD en Interreg). |
| **Waarom dit deelprogramma** | Het doel van de economische component van het provinciaal energiebeleid is om te komen tot een economische structuurversterking door uitbouw en concentratie van energiegerelateerde bedrijvigheid in Drenthe. Beoogd wordt om het Drentse deel van de noordelijke energiesector te laten groeien tot een economische trekker van nationale en internationale betekenis. |
| **Algemene ambitie** | Het realiseren van de doelen van het PKE draagt bij aan het opzetten van kennisintensieve bedrijvigheid waarmee innovaties kunnen worden gerealiseerd rond het thema duurzaamheid. Dit dient te leiden tot kansrijke bedrijfsclusters rond eerder genoemde thema's. Meer in het bijzonder betekent dit:<br>• Het stimuleren van alternatieve duurzame brandstoffen, zoals Groen Gas en de verdere ontwikkeling van tweede generatie biobrandstoffen.<br>• Het stimuleren van de ontwikkeling van minimaal 1 energie transitie park dat als voorbeeld en proeftuin dient voor innovaties.<br>• Het stimuleren van het gebruik, ontwikkeling en productie van zonne-energie technologie.<br>• Het onderzoeken en stimuleren van de mogelijkheden van de biobased economy. Stimuleren projectontwikkeling rond bovenstaande thema's.<br>• Faciliteren dat juiste partijen bij elkaar komen.<br>• Verkennen financieringsmogelijkheden.<br>• Acquisitie (via NOM) nieuwe energiegerelateerde bedrijvigheid investeringsprojecten.<br>• Bevorderen financiële participatie door derden. |

| vervolg Deelprogramma: Kenniseconomie | |
|---|---|
| **Doelen korte termijn (2009-2011)** | • Werken aan de versnelde groei van productiecapaciteit van duurzame energie. Hierbij is speciale aandacht voor de ondergrond.<br>• Aanvalsplan Groen Gas ontwikkelen en gedeeltelijk uitvoeren.<br>• Ontwikkelen en realiseren van een ketenbusiness-plan van de productie van groengas tot de inzet in het OV.<br>• De voorbereidingen van een Groen Gas hub (verdeelstation) zijn afgerond.<br>• De voorbereiding voor de ontwikkeling van een ETP is gestart.<br>• Restwarmte wordt nuttig toegepast.<br>• Actieve werving van bedrijven die zich richten op de ontwikkeling en/of productie van zonne-energietoepassingen.<br>• Uitvoering 100.000 voertuigenplan.<br><br>• In het OV wordt gebruik gemaakt van duurzame transportbrandstoffen.<br>• Er zijn toepassingen gestart in relatie tot de biobased economy.<br>• De in 2008 afgesproken provinciale doelen op het gebied van duurzaamheid, klimaat en energie in het project ATALANTA (o.a. klimaatneutrale dierenpark) zullen op basis van concrete projecten worden ondersteund. |
| **Doelen lange termijn (2011-2020)** | • Uitvoeren Groen Gas aanvalsplan/beleidsplan:<br>a) Vergroten succeskans productie-intitatieven.<br>b) Ontwikkeling van een goede Groen Gas-infrastructuur.<br>c) Onderzoeken van mogelijkheden voor pilotprojecten .<br>d) Groen Gasmarkt aan de afnamekant stimuleren.<br>• Verkenning Katalysatorcentrum Duurzame Mobiliteit.<br>• Stimuleren van verbreding van kennisaanbod in onderwijs.<br>• Duidelijk overzicht van beschikbare financieringsmogelijkheden.<br>• Genereren nieuwe energiegerelateerde bedrijvigheid.<br>• Actieve financiële participatie van derden. |

| Focus op: Energieproductie | |
|---|---|
| **Activiteiten 2009, doorkijk naar 2010, 2011** | • Uitvoeren van de business case Biomassa/Biogas Zuid Oost-Drenthe in 2009, waarbij ruimtelijke en invoedingsknelpunten worden opgelost. Daarnaast wordt er een Groen Gas vulpunt gerealiseerd in Zuid Oost-Drenthe.<br>• Opstellen van een business case Energieweb met als doel het optimaal gebruik maken van duurzame energie en reststromen en als nevendoel het verhogen van de attractiviteit van het Europark als duurzaam bedrijventerrein en energietransitiepark.<br>• Oprichting Energiebureau Zuid Oost-Drenthe . |
| **Resultaten 2009** | • Het nuttig gebruik van biomassa is gestegen ten opzichte van 2008.<br>• Nieuwe bio-ethanolproductielocatie vergunning- en investeringsgereed, realisatie is aangevangen.<br>• De industriële sector heeft een CO2 emissie reductie gerealiseerd van 0,5 -1 Mton.<br>• Het windturbinepark Coevorden is een investeringsgereed project (realisatie in 2010 conform BLOW).<br>• Aanvang realisatie van lokale/regionale energienetwerken.<br>• Optimalisatie energie-infrastructuur.<br>• Opbouw Groen Gas netwerk.<br>• Energie bureau Zuid Oost-Drenthe is opgericht en operationeel<br>• Toepassing van zonne-energie in de Veenkoloniën volgend uit project 'zon voor asbest'. |
| **Betrokken partijen** | Energy Valley, Gemeenten, LTO Noord, Marktpartijen, Stenden Hogeschool. |
| **Reservering uit programma in 2009** | € 275.000 |

| Focus op: Groen Gas | |
|---|---|
| **Activiteiten 2009, doorkijk naar 2010, 2011** | • Businessplan voor Groen Gas productie en toepassing in het OV opstellen en proberen tot realisatie te brengen.<br>• Groen Gas markt in kaart brengen met kansen en risico's (aanvalsplan Groen Gas) en hier beleid met instrumenten op ontwikkelen. |
| **Resultaten 2009** | • Er is een businessplan voor Groen Gas toepassing in het OV.<br>• De Groen Gas markt is in kaart gebracht en er wordt hierop beleid ontwikkeld.<br>• Er is een uitgewerkte businesscase voor een grootschalige productie van biogas uit o.a. groenafval en of landbouwresiduen. |
| **Betrokken partijen** | Bedrijfsleven, gemeenten, waterschappen. |
| **Reservering uit programma in 2009** | € 240.000 |

| Focus op: Mobiliteit | |
|---|---|
| **Activiteiten 2009, doorkijk naar 2010, 2011** | Uitvoeren 100.000 voertuigenplan. |
| **Resultaten 2009** | • Realisatie van minimaal 3 aardgas, dan wel Groen Gas vulstations.<br>• Realisatie van minimaal 1 bio-ethanol en 1 biodiesel vulstations.<br>• 2.000 auto's rijden op duurzame brandstoffen.<br>• Pilotproject verduurzaming provinciale wagenpark.<br>• De ketenbusinesscase Drentse bussen op Groen Gas is uitgevoerd. |
| **Betrokken partijen** | Bedrijfsleven, OV-bureau, gemeenten, tankstationhouders, provincie Groningen, Provincie Friesland, Energy Valley |
| **Reservering uit programma in 2009** | € 160.000 |

| Focus op: Energietransitieparken (ETP) | |
|---|---|
| **Activiteiten 2009, doorkijk naar 2010, 2011** | Onder ETP's verstaan we toegepaste technologiecentra die nauw aansluiten bij energie- en industriële activiteiten. In Drenthe zijn dat het ETP Midden Drenthe (Wijster), het ETP Europark (Coevorden) en het ETP Emmtec Services (Emmen). De inzet is om met lokale overheden en bedrijven de omgevingskenmerken in kaart te brengen en de realisatie van nieuwe technologieën, ketenefficiency, en procesoptimalisatie te bevorderen. Voorbeelden van activiteiten die ontwikkeld kunnen worden zijn energiecascadering (het trapsgewijs inzetten van hoogwaardige resp. laagwaardige energie, het optimaal op elkaar afstemmen van nieuwe verwerkings- en opwekkingstechnieken (Energieweb Europark) of het vergroenen van brandstoffen die ingezet kunnen worden voor de energievoorziening resp. restwarmteproductie. |
| **Resultaten 2009** | • Er zijn samenwerkingsverbanden tussen bedrijven gestart op minimaal 3 bedrijventerreinen.<br>• Op het ETP-Europark is een haalbaarheidstudie uitgevoerd naar de mogelijkheid om een regionaal Energieweb (elektriciteit en warmte) te realiseren.<br>• Voor het ETP-Midden Drenthe is een communicatieplan opgesteld.<br>• Voor het ETP-Midden Drenthe is een studie uitgevoerd naar inzet hoogwaardige warmte voor een 2-tal zgn. first movers.<br>• Voor het ETP-Midden Drenthe is een studie uitgevoerd naar de uitbouw tot een HUB Groen Gas (vergisting GFT, stortgas, aanleg Groen Gas leiding etc.) .<br>• Voor het ETP-Emmtec zijn de mogelijkheden voor het gebruik van restwarmte geactualiseerd.<br>• Voor het ETP-Emmtec is nagegaan of de huidige WKC's ondervuurd kunnen worden met groene brandstoffen (bv van Sunoil).<br>• Toepassing nieuwe technieken voor vergisting, vergassing en bio-ethanolproductie.<br>• Er is minimaal één bedrijf die zich wil vestigen op het MERA-terrein<br>Focus op:<br>• MERA-terrein<br>• Europark<br>• CCS<br>• Geothermie<br>• Zuid Oost-Drenthe |
| **Betrokken partijen** | Essent Milieu Noord, Europark Coevorden-Emlichheim GmbH, Electrabel, gemeenten Midden Drenthe, Coevorden, Emmen, Parkmanagement, Emmtec Services, Energy Valley, diverse marktpartijen |
| **Reservering uit programma in 2009** | € 170.000 |

# Bouwen

| Deelprogramma: Bouwen | |
|---|---|
| **De "10-seconden" uitleg** | Bij het streven naar een klimaatbestendig Drenthe zijn er voor de gebouwde omgeving twee belangrijke vragen. Ten eerste: Waar wordt gebouwd? Klimaatbestendige ontwikkeling van woongebieden gaat over een goede inpassing in de ruimte, rekening houdend met andere functies, zoals waterberging of ruimte voor de productie van duurzame energie, maar ook een slimme bundeling van wonen, werken en voorzieningen zodat bijvoorbeeld op een andere manier in de mobiliteitsbehoefte kan worden voorzien. Ten tweede: Hoe kunnen de energieprestaties in zowel de bestaande bouw als nieuwbouw worden verbeterd. In de gebouwde omgeving zijn forse reducties van de CO2-uitstoot mogelijk. Daarbij denken we niet alleen aan woningen maar ook aan scholen en utiliteitsbouw. Noord Nederland heeft met het Rijk in oktober 2007 afspraken gemaakt (Energieakkoord) over onder andere het versneld verbeteren van de kwaliteit van zowel de bestaande woningvoorraad als het versneld verscherpen van de eisen aan de energieprestaties van de nieuw te bouwen woningen. Ambities zijn vervolgens uitgewerkt in een actieplan, het zogenaamde 100.000 woningenplan. Over de inzet van de corporaties bij de verbetering van de bestaande voorraad zijn in Drenthe in 2007-2008 reeds prestatieafspraken gemaakt. Het energiegebruik in de gebouwde omgeving wordt ook bepaald door de openbare verlichting. Nieuwe verlichtingstechnologie biedt hier, naast het nog een kritisch kijken waar verlichting echt nodig is, forse besparingskansen. |
| **Waarom dit deelprogramma** | • In de bestaande bouw en nieuwbouw zijn forse reducties van de CO2-uitstoot mogelijk.<br>• energiebesparende maatregelen kunnen worden gecombineerd met maatregelen voor een gezond binnenklimaat (woningen, scholen, utiliteitsbouw) en een hoog wooncomfort.<br>• Maatregelen in de gebouwde omgeving leveren een bijdrage aan economische ontwikkeling. Met name de bouw en de installatiesector kunnen hiervan profiteren.<br>• Drenthe wil 40% reductie in het energiegebruik voor openbare verlichting. |
| **Algemene ambitie** | • Door programmatische aanpak energiebesparing in de bestaande bouw de CO2-uitstoot verminderen.<br>• Door een versnelde aanscherping van de EPC-norm in Noord-Nederland (medio 2010) de energieprestatie van nieuwbouwwoningen verbeteren.<br>• Het creëren van economische kansen en innovaties in de bouwkolom.<br>• Het stimuleren van integraal klimaatbestendig ruimtelijk ontwerpen bij nieuwbouwprojecten.<br>• Het structureel en integraal verbeteren van energieprestaties en binnenmilieu van scholen.<br>• Het geven van het goede voorbeeld door het zichtbaar meenemen van energiebesparingopties en duurzame energie opties in het "Provinciehuis van Morgen". |

| vervolg Deelprogramma: Bouwen | |
|---|---|
| **Doelen korte termijn (2009-2011)** | • Uitvoering "100.000 woningenplan"(2008 t/m 2011)<br>• Jaarlijks ten minste 3.000 bestaande woningen in Drenthe met minimaal twee energielabels verbeteren, deels i.s.m. corporaties (passend binnen afspraken), deels via particuliere woningeigenaren.<br>• Jaarlijks circa 100 scholen, dorps- en buurthuizen of overige non-profit utiliteitsgebouwen in Drenthe met minimaal twee energielabels verbeteren;<br>• Onderzoek haalbaarheid Drents / noordelijk energierenovatie fonds voor de particuliere voorraad.<br>• In samenwerking met VROM en WWI werken aan AMvB gericht op aanscherping EPC (0,5 i.p.v. 0,8) en opzetten hybride EPC (isolatie wordt hoger gewaardeerd dan technische voorzieningen), conform vastgesteld Werkprogramma en incl. campagne gericht op draagvlak en informatie.<br>• Het stimuleren van de ontwikkeling van energiezuinige en zo mogelijk klimaatneutrale woningen als opmaat naar een klimaatneutraal wijk of dorp.<br>• Het in noordelijk verband oprichten van een expertisecentrum voor de integrale verbetering van de kwaliteit van schoolgebouwen (opmaat naar een centrum 'overheidsgebouwen').<br>• Het aanbieden van charrettes aan gemeenten bij zowel nieuwbouwprojecten van substantiële omvang als bij projecten gericht op de energierenovatie van bestaande woningen (wijk/dorp).<br>• Sanering en verduurzaming openbare verlichting. |
| **Doelen lange termijn (2011-2020)** | • Vanaf 2011 jaarlijks 1.250 nieuwbouwwoningen in Drenthe met een (hybride) EPC van 0,5 tot 0,0.<br>• Vanaf 2015 wordt uitsluitend gebouwd én gerenoveerd volgens de principes van passief (ver-)bouwen.<br>• In Drenthe wordt actief gewerkt aan de realisatie van een klimaatneutrale woonwijk of dorp. |

| Focus op: Gebouwde omgeving | |
|---|---|
| **Activiteiten 2009, doorkijk naar 2010, 2011** | • Uitvoering "100.000 woningenplan".<br>• Bundelen van krachten van gemeenten, corporaties, ontwikkelaars en installatiebedrijven.<br>• Vastleggen bijdragen van Drentse gemeenten aan ambities "100.000 woningenplan".<br>• Uitvoering energiescans provinciale steunpunten Wegen & Kanalen, incl. implementatie maatregelen.<br>• De organisatie en uitvoering van charrettes.<br>• Oprichten expertisecentrum scholen.<br>• Het ontwikkelen en beschikbaar stellen van instrumenten die bijdragen aan het versneld verminderen van de energievraag in de gebouwde omgeving. |
| **Resultaten 2009** | • 2.000 tot 3.000 woningen in Drenthe met minimaal twee energielabels naar beneden, deels i.s.m. corporaties, deels via particuliere woningeigenaren.<br>• In gang gezet project dat de energieprestaties van 50 tot 100 scholen, dorps- en buurthuizen en overige non-profit utiliteitsgebouwen in Drenthe met minimaal twee energielabels verbeteren.<br>• Instrumenten die bijdragen aan het versneld verminderen van de energievraag in de gebouwde omgeving zijn beschikbaar.<br>• Er zijn tenminste 500 zonneboilers geplaatst bij particuliere woningbezitters.<br>• Expertisecentrum scholen is opgericht. |
| **Betrokken partijen** | Gemeenten, corporaties, ontwikkelaars, installatiebedrijven, financiële instellingen, consortia, kennisinstellingen, NGO's |
| **Financiële bijdrage uit programma in 2009** | € 816.000 |

| Focus op: Openbare Verlichting | |
|---|---|
| **Activiteiten 2009, doorkijk naar 2010, 2011** | Voor 2010 heeft de provincie Drenthe als doelstelling 30% van de verlichting langs provinciale wegen te saneren. Voor Drenthe als wegbeheerder houdt dat in dat ca 1000 lichtmasten verwijderd worden. Hiermee wordt naast het terugdringen van CO2 ook de lichtoverlast in het landelijk gebied teruggedrongen. Voor de resterende provinciale verlichting wordt onderzocht of innovatieve toepassingen (o.a. de wijze van verlichten) mogelijk en haalbaar zijn. Inmiddels zijn pilots gestart met LED-verlichting. Op basis van de bevindingen van deze pilots, wordt in de 2e helft van 2009 besloten of, en op welke wijze wijzigingen worden doorgevoerd. |
| **Resultaten 2009** | • Reductie energiegebruik straatverlichting in provinciaal beheer 40%.<br>• Reductie energiegebruik straatverlichting bij drie gemeenten 50%.<br>• Voor beide resultaten geldt: afhankelijk van uitkomsten pilots |
| **Betrokken partijen** | Provincie en mede wegbeheerders. |
| **Reservering uit programma in 2009** | € 65.000 |

# Klimaatlandschappen

| Deelprogramma: Klimaatlandschappen | |
|---|---|
| **De "10-seconden" uitleg** | Veranderingen in het klimaat vragen ons aanpassingen door te voeren in onze leefomgeving. Om bedreigingen te kunnen pareren en om kansen te kunnen benutten. De wijze waarop wij robuuste natuurgebieden willen inrichten, een duurzame land- en tuinbouw willen realiseren en een kansrijke toeristische sector willen creëren, wordt mede beïnvloed door klimaatverandering. Aanpassingen in onze energiehuishouding, zoals het gebruik van zon, wind, biomassa en aardwarmte zijn van invloed op de ruimtelijke inrichting en op de wijze waarop wij onze energie-infrastructuur inrichten. Andersom zijn de keuzes die we maken in het omgevingsbeleid van invloed op het energie- en klimaatbeleid. Deze wisselwerking is de rode draad in het Programma klimaat en energie en is bekend als de filosofie van Grounds for change. Al met al worden energie en klimaat meer zichtbaar en beter ingepast in onze leefomgeving en in het landschap. |
| **Waarom dit deelprogramma** | • Om kansen te kunnen benutten en risico's te beperken van klimaatverandering voor de functies landbouw, natuur, recreatie en toerisme en landschap.<br>• Om de uitstoot en het vastleggen van broeikasgassen te kunnen beperken resp. te stimuleren, vooral in de land- en tuinbouw en de natuur en om veenoxidatie te kunnen tegengaan.<br>• Om vrijkomende biomassa en afvalproducten in de land- en tuinbouw en natuur te kunnen benutten als duurzame energiebron als onderdeel van een bio-based economy.<br>• Om het energie aanbod (elektra, groengas, warmte- en koude) op regionaal niveau te kunnen verbinden met de vraag daarnaar.<br>• Om te kunnen bijdragen aan een energie infrastructuur die is toegerust op een meer decentrale, duurzame energieproductie. |
| **Algemene ambitie** | Een klimaatrobuuste natuur, landbouw en toeristische sector, met een beperkte uitstoot van broeikasgassen en een substantiële bijdrage van vrijkomende biomassastromen aan een duurzame energieproductie. Meer in het bijzonder betekent dit:<br>• Een gedifferentieerde (maatwerk per gebied en soort) robuuste natuur die een bijdrage levert aan de biodiversiteit, een perspectiefvolle land- en tuinbouw en een kansrijke toeristische sector, in combinatie met een beperkte uitstoot van broeikasgassen.<br>• Een substantiële bijdrage van biomassa- en afvalstromen uit de land- en tuinbouw en de natuur aan een duurzame energieproductie als opmaat voor een bio-based economy.<br>• Verbinden van vraag en aanbod van voorkomende vormen van energie op lokaal en regionaal niveau.<br>• Een duurzame energie infrastructuur en energienetwerken.<br>• Een provinciaal omgevingsplan dat inspeelt op de kansen en bedreigingen van klimaatverandering en energietransitie.<br>• Het realiseren van een optimale koppeling van de doelstellingen binnen dit deelprogramma met de gebiedsopgaven van het gebiedenbeleid van het PMJP. |

| vervolg Deelprogramma: Klimaatlandschappen | |
|---|---|
| **Doelen korte termijn (2009-2011)** | • Deelname aan onderzoeksprogramma's (zoals Klimaat voor Ruimte en Kennis voor Klimaat) en het toepassen van uitkomsten van onderzoek in de Drentse situatie.<br>• Inzicht in kansen en risico's van adaptatie aan klimaatverandering op gemeentelijk niveau en versterking van de bewustwording van klimaatverandering.<br>• Bijdragen aan een klimaatinclusief omgevingsbeleid.<br>• Vermindering van broeikasgasemissies in de landbouw door middel van projecten die het benutten van kringlopen versterken.<br><br>• Projecten om biomassa en afval uit de landbouw en de natuur te benutten voor duurzame energieproductie.<br>• Projecten om CO2duurzaam te kunnen vastleggen in natuur en landbouw.<br>• Onderzoek naar de mogelijkheden om vraag en aanbod van verschillende vormen van energie op regionaal niveau te kunnen koppelen.<br>• Projecten om de kansen vanwege een warmer wordend klimaat te benutten in de toeristische en recreatieve sector en om deze sector een bijdrage te laten leveren aan de emissiedoelen. |
| **Doelen lange termijn (2011-2020)** | • Aanleg robuuste klimaatcorridors tussen en klimaatmantels rond de Drentse natuur.<br>• Toepassen uitkomsten onderzoeksprogramma's, bijv. voor de landbouw in de beekdalen, Veenkoloniën, de hoge zandgronden en voor veenoxidatie.<br>• Bijdragen aan een robuuste energie infrastructuur c.q. energienetwerken die is toegerust op een meer decentrale, duurzame energieproductie, mede op basis van het provinciaal aandeelhoudersschap in het regionaal energienetwerkbedrijf Enexis. |

| Focus op: Natuur | |
|---|---|
| **Activiteiten 2009, doorkijk naar 2010, 2011** | Deelname project Klimaatatlas (IPO), prioriteitendag en expertmeetings organiseren, doorvertaling landelijk onderzoek naar Drenthe, indicators Drentse natuur bepalen en monitoren met behulp van vrijwilligers (Drentse natuurkalender, als verbijzondering van de landelijke natuurkalender om de ontwikkeling van specifieke Drentse soorten te kunnen volgen), CO2 vastleggen in nieuwe bossen en natuur, stimuleren gebruik vrijkomende biomassa voor duurzame energieproductie en bepalen prioriteitsvolgorde klimaatmantels voor Drentse natuur. |
| **Resultaten 2009** | • In minimaal drie projecten in het Provinciaal meerjarenplan voor het landelijk gebied zijn klimaat en energiemaatregelen zichtbaar en hebben een toegevoegde waarde.<br>• Een prioriteitendag over klimaat en natuur.<br>• Een agenda met de groene organisaties en anderen over gezamenlijk uit te voeren projecten en het leveren van klimaatdiensten.<br>• Een opzet voor een Drentse Natuurkalender. |
| **Betrokken partijen** | Natuurmonumenten, SBB, Drents landschap, particuliere terreinbeheerders, waterschappen, DMF, Alterra en gemeenten. |
| **Reservering uit programma in 2009** | € 300.000 |

| Focus op: Landbouw | |
|---|---|
| **Activiteiten 2009, doorkijk naar 2010, 2011** | Deelname aan hotspot Landbouw en klimaat en voorbereiding deelname hotspot Droge rurale gronden in de Oude Vaart en Reest. Uitvoeren project Duurzaam boer blijven in Drenthe, onderzoek naar reductie overige broeikasgassen en benutting biomassa- en afvalstromen. |
| **Resultaten 2009** | • In Drenthe doen 200 boeren mee aan het project 'Duurzaam boer blijven in Drenthe'.<br>• Deelname aan twee projecten die aansluiten op landelijke onderzoeksprogramma's.<br>• Minimaal twee projecten benutting biomassa gerealiseerd.<br>• Fase 2 (klimaatscenario's confronteren met 15 teelten) van Hotspot landbouw en klimaat is afgerond. |
| **Betrokken partijen** | LTO, Alterra, Waterschappen, individuele agrarische bedrijven, programma's 'Klimaat voor ruimte' en 'Kennis voor Klimaat'. |
| **Reservering uit programma in 2009** | € 110.000 |

| Focus op: Recreatie & Toerisme | |
|---|---|
| **Activiteiten 2009, doorkijk naar 2010, 2011** | Overleg organiseren om kansen en bedreigingen in beeld te krijgen. Afspraken maken over uitvoeren kansrijke opties en over verduurzaming energiegebruik in de sector. |
| **Resultaten 2009** | De mogelijkheden om de recreatiesector klimaatbestendig door te ontwikkelen zijn in beeld gebracht en uitgewerkt in een gezamenlijk businessplan. |
| **Betrokken partijen** | Recreatieschap, Recron, gemeenten en individuele ondernemers. |
| **Reservering uit programma in 2009** | € 50.000 |

| Focus op: Klimaat en Energie in het landschap | |
|---|---|
| **Activiteiten 2009, doorkijk naar 2010, 2011** | Bijdragen aan een klimaat- en energie inclusief omgevingsbeleid, modelonderzoek naar de relatie tussen energie en sociaal ruimtelijke ontwikkeling (hogere energieprijzen leiden tot soc. econ. verschuivingen), een adaptatiescan toepassen op gemeentelijk niveau, een gebiedsgerichte aanpak voor Zuidoost Drenthe structureren en uitvoeren. Onderzoek doen naar vraag en aanbod van energie in Zuidoost Drenthe en praktische koppelingen verzinnen, een onderzoek opstarten naar concrete toepassingsmogelijkheden nieuwste klimaatkennis in de Veenkoloniën, deelname aan internationaal project over adaptatie / klimaatlandschappen. |
| **Resultaten 2009** | • Ruw model voor de relatie energieprijs – sociaal economische ontwikkeling (provincie Groningen is trekker).<br>• Toepassen adaptatiescan in vier Drentse gemeenten.<br>• Onderzoek energiebehoefte en –vraag in Zuid Oost-Drenthe.<br>• Plan van aanpak en consortium vormen voor onderzoek naar toepassen nieuwste klimaatkennis in Veenkoloniën.<br>• Deelname aan internationaal project over adaptatie / klimaatlandschappen.<br>• De kansen voor windenergie in ZO-Drenthe zijn in kaart gebracht |
| **Betrokken partijen** | Programma's Klimaat voor Ruimte en Kennis voor Klimaat, buitenlandse overheden, gemeenten, waterschappen, partners in zuidoost Drenthe, Enexis en provincie Groningen. |
| **Reservering uit programma in 2009** | € 200.000 |

# Water

| Deelprogramma: Water | |
|---|---|
| **De "10-seconden" uitleg** | De meest recente gegevens over ons veranderend klimaat en de mogelijke effecten zijn aanleiding om de komende jaren ook in Drenthe nader onderzoek te doen naar de gevolgen van deze verandering voor de fysieke leefomgeving en onze watersystemen.<br>In 2009 onderzoeken we de gevolgen van klimaatverandering voor de Drentse watersystemen. Met dit deelprogramma dragen we bij aan een klimaatbestendige waterhuishouding waardoor functies duurzaam kunnen worden gerealiseerd . Hierdoor wordt de kwalitatieve en kwantitatieve waarde van de beschikbare watervoorraad gewaarborgd.<br>Daarnaast worden concrete maatregelen (passend binnen de klimaatscenario's) uitgevoerd, gericht op bergen en vasthouden van water. |
| **Waarom dit deelprogramma** | VKlimaatsverandering zal resulteren in een lagere waterbeschikbaarheid in de zomer en grotere kansen op incidentele wateroverlast.<br>• Zowel grond- als oppervlaktewater zijn belangrijke dragers van de fysieke leemomgeving met bijbehorende functies.<br>• Watervoorraad vertegenwoordigt een belangrijke (economische) waarde voor mens en natuur. |
| **Algemene ambitie** | • De watersystemen in Drenthe zijn robuust en in staat om effecten van klimaatsverandering te ondervangen. Concreet betekent dit:<br>• In 2020 kan 22 miljoen m3 water worden geborgen.<br>• In 2020 kan 40 miljoen m3 water worden vastgehouden.<br>• Ruimte voor waterberging in beekdalen.<br>• Zoveel mogelijk vasthouden water op hogere delen binnen Drenthe.<br>• Voldoende wateraanvoercapaciteit voor droge perioden.<br>• Bestaande grondwatervoorraad zeker stellen.<br>• Bij uitvoering maatregelen samenwerken met anderen en kansen benutten die innovatieve maatregelen en instrumenten bieden.<br>• Het realiseren van een optimale koppeling van de doelstellingen binnen dit deelprogramma met de gebiedsopgaven van het gebiedenbeleid van het PMJP. |
| **Doelen korte termijn (2009-2011)** | • Deelname aan project Watersense gericht op inzet sensortechnologie.<br>• Opzetten en uitvoeren project Aquarius gericht op analyse en treffen van klimaatbestendige beheersmaatregelen (samenwerking met HOTSPOT Klimaat en Landbouw).<br>• Stimuleren klimaatbestendig stedelijk waterbeheer.<br>• Ontwikkelen lange termijn visie beekdalen.<br>• Ontwikkelen en stimuleren inzet blauwe diensten.<br>• Versnellen inzet maatregelen gericht op water berging en water vasthouden waaronder uitvoering maatregelen convenant Meppelerdiep en Tusschenwater. |
| **Doelen lange termijn (2011-2020)** | • Uitvoering aanvullende maatregelen beekdalen<br>• Breder toepassen innovatieve technieken (sensortechnologie)<br>• Breed toepassen inzet blauwe diensten<br>• Doorontwikkelen klimaatbestendig stedelijk waterbeheer |

| Focus op: Klimaatbestendig waterbeheer | |
|---|---|
| **Activiteiten 2009, doorkijk naar 2010, 2011** | • Onderzoek Watersense: ontwikkelen beslissingsondersteunende instrumenten voor het waterbeheer met inzet van sensortechnologie (looptijd 2008-2010).<br>• Project Aquarius: uitwerken adaptatiestrategie vanuit Hotspot Klimaat en Landbouw en realisatie concrete maatregelen (looptijd 2009-2011).<br>• Opstellen maatregelenpakket voor klimaatbestendig waterbeheer in stedelijk gebied in samenhang met ingrepen in de waterketen, en gecombineerd met adaptatiescan gemeenten. Vanaf 2010 worden maatregelen uitgevoerd.<br>• Onderzoek naar de rol van de beekdalen in relatie tot klimaatsverandering in relatie tot het nieuwe omgevingsbeleid.<br>• Regionale droogtestudie naar toekomstige waterbehoefte Drenthe.<br>• Onderzoek naar oorzaken, effecten van veenoxydatie en ontwikkelen lange termijn strategie. In 2010-2011 maatregelen gericht op voorkomen veenoxydatie Oosterbos uitgevoerd.<br>• Ontwikkelen instrumentarium blauwe diensten (inzet instrumentarium vanaf 2010) . |
| **Resultaten 2009** | • Er zijn tussenrapportages van de projecten Watersense en Aquarius.<br>• Overzicht klimaatmaatregelen stedelijk gebied.<br>• Duidelijkheid over inzet beekdalen in relatie tot klimaatsveranderingen.<br>• Inzicht in toekomstige waterbehoefte Drenthe (2050).<br>• Lange termijn strategie "veenoxydatie" beschikbaar.<br>• Beschikbaar beleidsinstrument blauwe diensten. |
| **Betrokken partijen** | Waterschappen, Bedrijfsleven, buurprovincies, LTO, Waterleidingbedrijven, gemeenten, Milieufederatie Drenthe |
| **Reservering uit programma in 2009** | € 250.000 |

| Focus op: Water bergen en vasthouden | |
|---|---|
| **Activiteiten 2009, doorkijk naar 2010, 2011** | • Uitvoeren maatregelen convenant Meppelerdiep, incl waterproject Dwingelderveld en gebied Ansen/Ruinen.<br>• Versnellen realisatie waterberging Noord en Zuid Drenthe (w.o. Tusschenwater).<br>• Versnellen realisatie water vasthouden (in samenhang met verdrogingsbestrijding en bijvoorbeeld voorkomen veenoxydatie) in de Drentse TOP gebieden (excl. Dwingelderveld) w.o. Bargerveen. |
| **Resultaten 2009** | Projecten water vasthouden en bergen in procedure. |
| **Betrokken partijen** | Waterschappen, buurprovincies, LTO, Waterleidingbedrijven, gemeenten, Milieufederatie Drenthe. |
| **Reservering uit programma in 2009** | € 700.000 |

# 4 Instrumenten

Om de doelen van het Programma Klimaat en Energie te realiseren ondersteunt de provincie partijen zoals gemeenten, waterschappen, bedrijven, kennisinstellingen en NGO's. Bovendien gaan we partijen bij elkaar brengen en proberen we te voorkomen dat 'het wiel steeds opnieuw wordt uitgevonden' door krachten te bundelen en kennisontwikkeling te stimuleren en uit te wisselen. Hierdoor blijven opgebouwde kennis en ervaringen beschikbaar voor onze partners. Met het beschikbare geld willen we goede plannen uitvoeren en initiatiefnemers stimuleren om te komen met nieuwe plannen en initiatieven en investeerders ondersteunen. Kortom, we kiezen voor een stimulerende en coördinerende rol en werken vraaggestuurd. Daar waar nodig kiezen we voor een sturende rol, bijvoorbeeld als door stroperigheid in de besluitvorming, barrières in regelgeving of belemmeringen in de werking van de markt de provinciale belangen worden gefrustreerd. Uiteraard dienen deze rollen te passen bij de provinciale bevoegdheden en de beschikbare budgetten. Dit kan betekenen dat de provincie actief, al of niet tijdelijk, kan deelnemen in gebiedsgerichte projecten. Ook kan via ruimtelijke sturing invloed worden uitgeoefend op het bij elkaar brengen van energievraag en productie, het optimaal benutten van nu nog onbenutte energiestromen (met name hoogwaardige warmte) zoals in Zuid Oost-Drenthe, of het stimuleren van duurzame energieproductie.

De uitvoering van het PKE vraagt om een doortastende aanpak van de provincie. Dit betekent dat we snel en goed gebruik gaan maken van bestaande instrumenten en moeten durven experimenten met nieuwe instrumenten die ons helpen met het daadwerkelijk versneld realiseren van onze gezamenlijke opgave. In het PKE maken we onderscheid tussen financiële, ruimtelijke, juridische en communicatie instrumenten. We werken in al deze categorieën aan instrumentontwikkeling. Daarbij zien we instrumentontwikkeling niet als doel maar als middel om onze doelen te bereiken. We benoemen hieronder kort de voor 2009 geplande acties. We beginnen met de financiële instrumenten omdat het eerst en vooral nodig is om 'snel meters te maken'.

## Beleidsinstrumenten

Binnen de provinciale organisatie, afdeling Duurzame ontwikkeling, opereert het team Beleidsinstrumenten. Het team voert enerzijds wettelijke taken uit, zoals vergunningverlening wet Milieubeheer. Anderzijds ontwikkelt ze beleidsinstrumenten. In 2009 zal het team, in nauwe samenwerking met de andere teams, nieuwe beleidsinstrumenten ontwikkelen en bestaande optimaliseren. Op die manier ontstaat een gereedschapskist die is toegesneden op de nieuwe rol van de provincie als middenbestuur. De verschillende instrumenten worden in onderstaande teksten nader toegelicht.

## Financiële instrumenten

Zo snel mogelijk na vaststelling van het actieplan door Provinciale Staten wil de provincie geld beschikbaar stellen om projecten te ondersteunen. Het opstellen van een uitgebreide subsidieverordening is een langdurig traject. Ten behoeve van een snelle uitvoering van het Actieprogramma wordt in 2009 de KUS-regeling (Klimaat Uitvoerings Subsidie) geopend. Deze regeling maakt gebruik van de Algemene Subsidie Verordening (ASV) middels aanvullende, door GS opgestelde (beleids)regels. Deze beleidsregels dienen aan te sluiten bij de doelen en

prioriteiten van het Actieprogramma en stellen de randvoorwaarden waarbinnen subsidie kan worden aangevraagd worden vast.

Daarnaast worden in 2009 de mogelijkheden voor aanvullende financiële instrumenten onderzocht. In algemene zin dienen deze instrumenten creativiteit bij externe partijen te ondersteunen, samenwerking te stimuleren en praktijkexperimenten te versnellen. Daarbij kan worden gedacht aan bijvoorbeeld een tenderregeling, prijsvragen, Revolverende fondsen (PvdA, motie PS 25 juni 2008) of participatiefondsen.

## Ruimtelijke instrumenten

De afgelopen 2 jaar is de provincie trekker geweest van Charrettes, meerdaagse ontwerpbijeenkomsten waarbij duurzaam, klimaatbestendig, ruimtelijk ontwerpen centraal staat. Zowel nieuwbouwlocaties als revitaliseringopdrachten en herontwikkelingsopgaven van woongebieden en bedrijventerreinen zijn onderwerp van charrettes geweest. De resultaten laten zien dat klimaatbestendig bouwen tot de realiteit behoort en tot norm dient te worden verheven. Drenthe zal daarom de charrettes aan gemeenten blijven aanbieden voor substantiële opgaven. Ook gaan we adaptatiescans aanbieden. Met deze scan kunnen de kansen en bedreigingen van klimaatveranderingen voor gemeenten in kaart worden gebracht.

## Juridische instrumenten

In 2009 verkennen we de mogelijkheden om juridische instrumenten in te zetten. Zo zal in het nieuwe omgevingsbeleid worden aangegeven met welke instrumenten het voorgenomen klimaat- en energiebeleid gerealiseerd wordt. Instrumenten die daarbij aan de orde kunnen komen zijn de verordening, de pro-actieve aanwijzing, en beleidsregels.

Voor grote projecten met mogelijk belangrijke gevolgen voor het milieu kan een m.e.r.-plicht aan de orde zijn. In die gevallen kan de provincie ondersteuning leveren bij het doorlopen van de m.e.r.-procedure, eventueel verbreed naar een duurzaamheidsbeoordeling.

## Communicatie instrumenten

Deelneming van veel partijen in de uitvoering en goede samenwerking stelt hoge eisen aan de communicatie. In de voorbereiding van dit Actieplan is met gemeenten en waterschappen afgesproken dat klimaat en energiebijeenkomsten worden georganiseerd waarbij kennis en ervaring kan worden uitgewisseld. In een separaat communicatieplan zullen de verschillende acties worden gepresenteerd. Enkele acties kunnen al worden benoemd. Zo zal een interactieve website beschikbaar komen, wordt een expert panel opgericht die het programmateam zal ondersteunen en wordt samen met Energy Valley een energiebureau voor Zuid Oost Drenthe opgericht waarmee projecten in de regio worden aangejaagd. Met het project 'Drenthe bespaart' worden burgers geïnformeerd over de mogelijkheden om dicht bij huis energie te besparen. Ook worden in 2009 twee symposia georganiseerd. Eén rond het thema Duurzaamheid en Sport en een internationaal symposium "Grounds for Change". Inmiddels worden in het televisieprogramma 'Green Dream District" Drentse voorbeeldprojecten op het gebied van duurzaamheid gepresenteerd.

| Communicatie | |
|---|---|
| **Activiteiten 2009, doorkijk naar 2010, 2011** | • Organiseren van "versnellingsbijeenkomsten" voor gemeenten en waterschappen over belangrijke speerpunten van het PKE.<br>• Organiseren internationale Grounds for Change conferentie in Drenthe. De kans om successen van Drenthe te laten zien en te leren van initiatieven van "over zee".<br>• Organiseren symposium "Duurzaamheid en Sport". In het kader van de komst van la Vuelta geven we aandacht aan hoe topsportevenementen en duurzaamheid samengaan.<br>• Er wordt een netwerk in kaart gebracht rondom het programma Klimaat en Energie. Dit netwerk bestaat uit verschillende stakeholders die iets kunnen betekenen en/of die belanghebbend zijn in het proces van planvorming en uitvoering.<br>• Er wordt een website opgezet voor betrokkenen waar ze verdiepende informatie over het PKE en de verschillende initiatieven kunnen vinden.<br>• Vijf Drentse items van 3 minuten in het informatieve NatGeoJunior programma "Green Dream District".<br>• Aanjagen energiebesparingscampagne 'Drenthe bespaart'<br>Stimulering bewustwording jongeren via spelvorm Climate Quest |

| | |
|---|---|
| **Resultaten 2009** | • Gemeenten en waterschappen zijn actief betrokken en participeren in communicatiemiddelen.<br>• Zichtbaarheid van het programma Klimaat en Energie is vergroot.<br>• Er is een netwerk rondom het programma Klimaat en Energie in kaart gebracht en dit netwerk wordt actief benut.<br>• Een internationale, informatieve en interactieve "Grounds for Change" conferentie.<br>• Een succesvol, informatief en interactief symposium "Duurzaamheid en Sport".<br>• Herkenbare huisstijl van het programma Klimaat en Energie. |

| | |
|---|---|
| **Betrokken partijen** | • Provinciale medewerkers, Gedeputeerde Staten, Provinciale Staten.<br>• Medeoverheden (ambtelijk en bestuurlijk): Europa, Rijk, Provincies, Gemeenten, Waterschappen, Energy Valley.<br>• Semi-overheden: Waterbedrijven, Energieleveranciers.<br>• Belanghebbende organisaties en instellingen: MFD, HDL, SBB, VNO/NCW KvK.<br>• Bedrijven: Ondernemers, Industriekringen, Brancheorganisaties, andere ondernemersverenigingen, bedrijventerreinen / Parkmanagement organisaties.<br>• Kennisinstituten en onderwijs. |

## Monitoring en evaluatie

Monitoring is nodig om de voortgang van het programma te meten, om tussentijds het beleid te kunnen bijstellen en om het beleid te evalueren. De gerealiseerde vermindering van de $CO_2$ -emissie wordt gemonitord met de Carbon monitoringsystematiek. Elk jaar, gekoppeld aan de beleidsrapportage, wordt inzicht gegeven in de behaalde resultaten. Daarnaast wordt gewerkt aan een programmamonitor waarmee de ontwikkelingen in de vele facetten van het klimaat en energiebeleid kunnen worden gevolgd. Daarbij zal worden aangesloten bij de monitoring van het Energieakkoord Noord Nederland en het monitoringbeleid van andere provincies. Meerdere gemeenten hebben aangegeven geïnteresseerd te zijn in de Carbon monitoringsystematiek. De provincie gaat daarbij ondersteunen.
In het programma is vermeld dat het programma met een zekere regelmaat wordt geëvalueerd. Daarbij is een periode van twee jaar vermeld. Dit betekent dat in het voorjaar van 2010 een eerste evaluatie wordt uitgevoerd. De aanbevelingen uit de evaluatie van de Nota energiek Drenthe (dec. 2008) worden in de loop van 2009 geïmplementeerd.

### CO2-Monitoring

Ten behoeve van de beleidscyclus is het belangrijk te weten wat voor effect het ingezette beleid heeft. De monitoring van het effect van de uitgevoerde (en nog uit te voeren) projecten in het kader van Energiek Drenthe en het nieuwe programma Klimaat en Energie zal plaatsvinden met behulp van een softwaresysteem bekend onder de naam CarBon.

Dit systeem bestaat uit een 3-tal onderdelen: Carbase, Carmon en Carman. CarBase bevat de basis van het monitoringssysteem, namelijk de nulmeting. CarMon is het onderdeel dat de voortgang en $CO_2$-emissiereductie van de projecten behandeld. Tenslotte bevat het onderdeel CarMan een management tool om prioriteitstelling en scenario's door te rekenen. De modules CarMan (beleidsontwikkeling, beleidsuitvoering en evaluatie) en CarMon (monitoring en evaluatie) samen ondersteunen dus de gehele beleidscyclus.

Op dit moment wordt de module CarMon actief gebruikt voor de invoer van de projecten zoals uitgevoerd op basis van Energiek Drenthe. Door bij deze projecten aan te geven hoeveel $CO_2$ er is bespaard kan een totale reductie voor de looptijd van Energiek Drenthe worden bepaald. Het effect van de geleverde inspanning wordt hiermee zichtbaar gemaakt (tabel, grafiek en kaart).

De CarMan module wordt op korte termijn in gebruik genomen om de keuzes binnen het programma Klimaat en Energie af te wegen op effectiviteit en rendement. De module biedt de mogelijkheid om verschillende varianten en projecten met elkaar te vergelijken en de beste te kiezen. Deze module kan ook worden gebruikt voor het ondersteunen van het maken van gewogen keuzes die nodig zijn als gebruik gemaakt gaat worden van het instrument Energieparagraaf.

Aangezien het provinciaal reductiedoel een doel is voor de hele provincie vallen daar ook de sub-doelen van bijvoorbeeld gemeenten en wooncorporaties onder. De provincie hoeft dus niet de gehele $CO_2$-emissiereductie voor haar rekening te nemen. Het CarBon systeem biedt de mogelijkheid om ook de resultaten van anderen in kaart te brengen. Carbon (met in ieder geval CarBase en CarMon) wordt daarom ook aangeboden aan de gemeenten en waterschappen. De resultaten uit de verschillende systemen kunnen dan worden samengevoegd met de resultaten uit het provinciale systeem, waarna inzichtelijk wordt hoever we zijn met het halen van de $CO_2$-reductiedoelstelling.

# 5 Begroting

De begroting van het actieplan 2009 is hieronder opgenomen. In de reservering is een aantal projecten ondergebracht. Het betreft reeds ingezette initiatieven en projecten, veelal samen met onze gebiedspartners geformuleerd en waarbij financiële toezeggingen zijn gedaan. In deze begroting is ook een deel, groot € 1.954.000 (ca. 30 %) voor een financiële regeling (KUS), bedoeld als cofinanciering van nog aan te dragen projecten, passend binnen de doelstellingen van het programma. Deze regeling moet vraaggestuurd programmeren bevorderen. Afhankelijk van het succes van deze regeling wordt bezien hoe groot deze 'vrije ruimte' de komende jaren wordt.

| Deelprogramma: | Reservering 2009: | Financiële regeling 2009 (KUS): |
|---|---|---|
| **Diep onder Drenthe** | € 780.000 | |
| • Geothermie | € 600.000 | |
| • CCS | € 50.000 | |
| • WKO, etc. | € 130.000 | |
| **Kenniseconomie** | € 845.000 | |
| • Energieproductie | € 275.000 | |
| • Groen Gas | € 240.000 | |
| • Mobiliteit | € 160.000 | |
| • ETP | € 170.000 | |
| **Klimaatlandschappen** | € 660.000 | |
| • Natuur | € 300.000 | |
| • Landbouw | € 110.000 | |
| • Recreatie en toerisme | € 50.000 | |
| • KE in het landschap | € 200.000 | |
| **Bouwen** | € 881.000 | |
| • Gebouwde omgeving | € 816.000 | |
| • Openbare verlichting | € 65.000 | |
| **Water** | € 950.000 | |
| • Klimaatbestendig waterbeheer | € 250.000 | |
| • Water bergen & vasthouden | € 700.000 | |
| **Subtotaal** | **€ 4.116.000** | |
| **Instrumentontwikkeling** | **€ 476.500** | |
| **Onvoorzien/procesgeld** | **€ 153.500** | |
| **Totaal** | **€ 4.746.000** ← | → **€ 1.954.000** |

# Bijlage: Projecten PKE

In dit actieplan presenteren we de geplande inspanningen in 2009. Daar waar dat kan presenteren we een doorkijk naar 2010 en 2011. We beginnen echter niet bij nul! Al met de nota Energiek Drenthe is een begin gemaakt met de uitvoering van het klimaat en energiebeleid. Deze lijn willen we met het PKE versnellen en intensiveren. Om dat goed uit te voeren in focus aangebracht via de vijf deelprogramma's. Om te laten zien wat op dit moment al concreet gebeurt presenteren we per deelprogramma een drietal projecten die al worden uitgevoerd dan wel op het punt staan uitgevoerd te worden. De lijst is beslist niet uitputtend maar geeft een goed beeld van de lopende acties.

**Diep onder Drenthe**

*1. Potentieelstudie diepe ondergrond*
Nieuw gebruik van de diepe ondergrond is bijvoorbeeld de mogelijke opslag van $CO_2$ in lege gasvelden en het op kilometers diepte winnen van aardwarmte (geothermie). Tegelijk met een algemene landelijke beleidsverkenning maakten we een provinciale beleidsverkenning van alle gebruiksfuncties in de ondergrond. In de Beleidsnotitie Ondergrond Drenthe is vervolgens het totaal van het ondergronds bodemgebruik in beeld gebracht en zijn provinciale beleidsaccenten voorlopig bepaald. TNO maakte voor ons een verkenning van de Drentse ondergrond voor geothermie en opslag van $CO_2$. Dit was aanleiding om in het afgelopen jaar samen met de provincies Fryslân en Groningen een nadere studie te maken van de potentie van het totale gebruik van de diepe ondergrond. De bodem van Noord-Nederland heeft een grote potentie op energiegebied en dit is voor de uitvoering van het Energieakkoord van groot belang. Op basis daarvan gaan we een noordelijke agenda voor het gebruik van de diepe ondergrond maken. Die gaat vooral over het gebruik van lege gasvelden voor opslag van $CO_2$ en over het gezamenlijk ontwikkelen van geothermie projecten. Planvorming met keuzes zullen in een uitwerking van het omgevingsbeleid plaats vinden.

*2. Warmte- en koude opslag*
Er is een studie gemaakt over de potentie van de Drentse bodem voor warmte- en koude opslag. Het gebruiken van de bodem voor opslag van koude en warmte heeft grote voordelen, zowel economisch als voor klimaat en energie. We stelden een plan van aanpak op voor het stimuleren van de aanleg van installaties in Drenthe. Dat is ook hard nodig omdat er veel verschillende partijen zijn. De organisatie van de regie door de provincie hebben we ter hand genomen. We overlegden hierover met alle partijen die van belang zijn, zoals installatiebedrijven, gemeenten, boorbedrijven. zodat open en gesloten WKO systemen op korte en lange termijn substantieel bijdragen als duurzame (bodem)energiebron in de provincie Drenthe. Dat doen we door:
- Stimulering van de marktvraag
- Bevorderen van de marktwerking (faciliteren)
- Zorgen voor een helder en duidelijk beleid / wettelijk kader (reguleren waar mogelijk deregulieren)

Het aantal systemen zal door de marktwerking vanzelf toenemen. Maar als provincie werken we samen met alle partijen aan versnelde groei.

*3. Geothermie*
We verkenden stapsgewijs de mogelijkheden voor de diepe aardwarmtewinning in Drenthe. Eerst provinciaal in een snelle globale studie. Het blijkt dat in het noorden en zuidoosten van Drenthe grote potenties zijn. Vervolgens onderzochten we of het economisch rendabel is. Bij

grote warmtevraag is dat beslist het geval! Daarom zijn wij met de resultaten van de verkenningen in overleg gegaan met gemeenten en de glastuinbouwers. Dat overleg heeft zijn vruchten afgeworpen. Inmiddels ziet de Stichting Glastuinbouw Emmen geothermie als een belangrijke factor voor de toekomst van de glastuinbouw voor de bestaande bedrijven en als positieve vestigingsfactor voor nieuwe bedrijven. De provincie en de stichting sloegen de handen ineen. Voor de aanleg van geothermische installaties voor de bestaande glastuinbouwbedrijven in Erica en Klazienaveen werken we samen de plannen uit. Inmiddels is nader onderzoek van de ondergrond gaande naar de optimale locaties om te boren. Dat onderzoek is ook nodig voor het aanvragen van een vergunning voor de winning.

**Kenniseconomie**

*1. Stimuleren ontwikkelen Groen Gas markt*
De provincie Drenthe heeft de ambitie om de marktintroductie van Groen Gas te versnellen. Belangrijk voor het realiseren van groengas projecten is het realiseren van een goede keten architectuur die rekening houdt met de maximale toegevoegde waarde van de verschillende partijen. Door tegengestelde belangen van de verschillende partijen lukt het vaak de individuele partij niet om op korte termijn een economisch duurzaam project van de grond te krijgen . Hierin ligt juist de kracht van de provincie om te faciliteren en aan te jagen.
Om deze rol van faciliteren en aanjagen goed op te kunnen pakken begint de provincie met het uitwerken van een businesscase voor groengas. project stappen in dit proces zij het inventariseren van mogelijkheden en het opstellen van een plan van aanpak om uiteindelijk te komen tot een uitvoeringsprogramma.In dit plan worden de mogelijkheden voor grootschalige productie van biogas, opwaardering daarvan tot Groen Gas, transport, en toepassingsmogelijkheden (inclusief transport) in kaart worden gebracht.

*2. Stimuleren ontwikkeling Energie Transitie Park*
Onder Energie Transitie Parken (ETP's) verstaan we toegepaste technologiecentra die nauw aansluiten bij energie- en industriële activiteiten. In Drenthe zijn dat het ETP Midden Drenthe (Wijster), het ETP Europark (Coevorden) en het ETP Emmtec Services (Emmen). De inzet is om met lokale overheden en bedrijven de omgevingskenmerken in kaart te brengen en de realisatie van nieuwe technologieën, ketenefficiency, en procesoptimalisatie te bevorderen. Voorbeelden van activiteiten die ontwikkeld kunnen worden zijn energiecascadering (het trapsgewijs inzetten van hoogwaardige resp. laagwaardige energie, het optimaal op elkaar afstemmen van nieuwe verwerkings- en opwekkingstechnieken (Energieweb Europark) of het vergroenen van brandstoffen die ingezet kunnen worden voor de energievoorziening resp. restwarmteproductie.

*3. Uitvoering '100.000 voertuigenplan'*
Vanuit de beleidsnota "Energiek Drenthe" is in 2008 gestart met het formuleren van ambities en acties gericht op het bevorderen van duurzame transportbrandstoffen. In het 100.000 voertuigenplan is, samen met de provincies Groningen en Friesland, de intentie uitgesproken om de productie en toepassing van duurzame transportbrandstoffen te stimuleren. Tevens is daarin de ambitie geformuleerd om in 2015 in Noord-Nederland 100.000 voertuigen te laten rijden op elektriciteit, Groen Gas (voorafgegaan door aardgas via een no-regret scenario), biodiesel en bio-ethanol. Er is naast het uitspreken van deze ambities ook een aantal actiepunten geformuleerd. Eén van de actiepunten dat gerealiseerd is, is het opstellen en vaststellen van het Beoordelingsinstrument Biomassa-initiatieven (Bibi). Het is opgesteld in de vorm van checklists die handvatten geven voor bestuurlijke standpuntbepaling bij projecten en een concreet duurzaamheidskader voor subsidieverlening. De drie "P's" van duurzaamheid zijn de basis van

de beoordeling: Planet, People en Profit.Vanuit deze basis wordt getoetst aan verschillende criteria, waaronder die van deCommissie Cramer.
De komende 2 jaar wordt vooral ingezet op het bevorderen van de distributie en het gebruik omdat dit nu een belemmering is voor de marktintroductie.

**Bouwen**

*1. 100.000 woningenplan*
Energiebesparing is volgens de Trias Energetica de eerste en meest belangrijke stap om de emissie van broeikasgassen te beperken. Voor het realiseren van energiebesparing in de nieuwbouw zijn provincies bij uitstek (en deels al van nature) het bestuursorgaan dat hierin de regie kan voeren, zoals bij de volkshuisvestingsopgaven en de (regionale) woonplannen. De stedelijke gebieden in Drenthe staan de komende jaren voor complexe en soms omvangrijke nieuwbouwopgaven waarbij veel partijen, waaronder corporaties, projectontwikkelaars en particuliere opdrachtgevers, zijn betrokken. Duidelijke regie en deels normatieve afspraken (met VROM) over de kwaliteit van de nieuw te bouwen woningen is daarbij geboden. Ook de (toekomstige) gebruikers en met name de groeiende groep van particuliere opdrachtgevers moeten in al deze trajecten actief worden betrokken. In de Drentse strategie wordt het accent gelegd op het aanjagen van initiatieven, het samenbrengen van betrokken partijen, het verwerven van financiële fondsen en het aanreiken en ontwikkelen van het benodigde instrumentarium. Het 100.000 woningenplan richt zich zowel op bestaande bouw als nieuwbouw. Voor nieuwbouw geldt dat een versnelde verscherping van de EPC-norm naar 0,5 of minder wordt doorgevoerd.

*2. Klimaatneutrale wijk of dorp*
De provincie Drenthe ondersteunt gemeenten en andere initiatiefnemers die de ambitie hebben om nieuwbouwlokaties klimaatneutraal te ontwikkelen. Dit is het geval voor de lokaties Vries-oost en Beilen-oost. Voor Vries-oost is al een charrette uitgevoerd. De afdeling Ruimtelijke Ontwikkeling is betrokken bij beide initiatieven.

*3. Openbare verlichting*
De provincie heeft de doelstelling geformuleerd om 30% van haar verlichting langs provinciale wegen te saneren. Verlichting die om verkeersveiligheidsredenen overbodig is. Voor Drenthe als wegbeheerder houdt dat in dat ca 1000 lichtmasten verwijderd worden. Hiermee wordt naast het terugdringen van $CO_2$ (minder energieverbruik leidt tot) ook de lichtoverlast in het landelijk gebied teruggedrongen. De doelstelling wordt in 2010 gerealiseerd.

De voor de resterende verlichting wordt onderzocht in of innovatieve toepassingen mogelijk zijn. Op het fietspad langs de 855 en langs de N374 zijn pilots opgestart met LED-verlichting. Op basis van deze bevindingen, in combinatie met de laatste technische ontwikkelingen, wordt in de 2e helft van 2009 besloten wanneer en op welke wijze hier wijzigingen worden doorgevoerd.

De provincie zal actief haar bevindingen delen met medewegbeheerders in Drenthe.

In 2009 wordt ook een onderzoek opgestart naar de mogelijkheden van de provinciale steunpunten en infrastructuur. Naast een mogelijke multifunctionaliteit wordt ook duurzaamheid onderzocht (waaronder alternatieve energiebronnen) voor het toekomstig gebruik.

## Klimaatlandschappen

*1. Duurzaam boer blijven in Drenthe.*
Het project Bedreven bedrijven richtte zich in de periode 2001 – 2008 op het sluiten van mineralenkringlopen binnen agrarische bedrijven. Aanvankelijk met als doel de kwaliteit van het milieu te verbeteren (met name bodem en water) en kostenbesparingen te realiseren door een lager gebruik van meststoffen. Naderhand bleek dat deelname aan het project ook leidde tot een significant lagere uitstoot van broeikasgassen. Uit een recente studie bleek dat de doelstelling voor de reductie van broeikasgassen voor de gehele landbouwsector in Drenthe wordt gehaald indien melkveehouderijen zouden boeren op de wijze van Bedreven bedrijven. Emissereductie is daarom een nieuw doel geworden in een vervolgproject, Duurzaam boer blijven in Drenthe, dat zich in de startfase bevindt. Bij de uitvoering wordt gebruik gemaakt van studieclubs en een maatlat.

*2. Van Schetsboek naar Klimaatatlas*
In 2008 is het rapport Klimaateffectenschetsboek Drenthe en Groningen uitgebracht. Daarin is een vertaling opgenomen van de meest recente klimaatscenario's van het KNMI voor 2050, naar het gebied van Drenthe en Groningen. Tevens is inzicht geboden in de effecten van de scenario's voor belangrijke functies en thema's, zoals wateroverlast, verdroging, landbouw, natuur, stedelijk gebied, verkeersinfrastructuur en recreatie. Tijdens het opstellen van het rapport bleek dat er nog veel wetenschappelijke informatie onbenut was gebleven en er ook nog veel vragen waren vanuit de beleidshoek. Daarom is eind 2008 een vervolgproject gestart, waarbinnen de provincies samenwerken met KNMI, Alterra en DHV. Daarin wordt in het bijzonder ingezoomd op de effecten voor Natura 2000 gebieden en voor de landbouw, er wordt een adaptatiescan ontwikkeld voor een provinciaal omgevingsplan, er wordt gewerkt aan een hydrologische onderlegger en een geoportaal en er komt meer informatie beschikbaar van het KNMI over de primaire klimaateffecten. Het project wordt in de eerste helft van 2009 afgerond. De uitkomsten worden ook beschikbaar gesteld aan betrokken instanties in onze provincie en zijn een prima vertrekpunt voor het ontwikkelen van een gebiedsgerichte of themagerichte aanpak van klimaatadaptatie.

*3. Hotspot Klimaat en Landbouw*
Binnen de hotspot klimaat en landbouw werken de drie Noordelijke provincies samen met het LTO, de waterschappen, agro-business en de WUR aan het ontwikkelen van adaptatiestrategieën voor de landbouw. In de eerste fase (afgerond 2008) is de kracht van de landbouw in de regio Noord-Nederland vergeleken met regio's elders in Europa, vanuit het perspectief van klimaatverandering en vanuit economische ontwikkeling. Dit voor de teelten gras, aardappelen en tarwe. Daaruit kwam naar voren dat er goede perspectieven zijn voor onze regio. Met de kanttekening dat effecten van klimaatextremen daarin niet zijn meegenomen. In de tweede fase (afgerond voorjaar 2009) is voor 15 teelten en voor de melkveehouderij een koppeling gemaakt tussen klimaatfactoren (ingezoomd op extremen) en teeltomstandigheden, voor nu, 2040 en 2100. Dit heeft een schat aan informatie opgeleverd. Ook nieuwe teelten als riet en artisjok zijn meegenomen. Dan blijkt bijvoorbeeld dat suikerbiet en gras tamelijk klimaatongevoelig zijn i.t.t. aardappelen, lelies en peen. Ook is een schatting gemaakt van schaderisico's, mogelijke maatregelen en de kosten daarvan. Het rapport is input voor de 3e fase waarin de informatie wordt opgeschaald tot bouwplannen voor nader te onderscheiden gebieden. Dan blijkt of sprake is van samenloop of tegenstellingen tussen maatregelen voor verschillende teelten. Dit leidt tot voorstellen voor adaptatiestrategieën op bedrijfsnivo, maar ook op gebiedsnivo. Dit laatste nivo is met name van belang voor het provinciaal omgevingsbeleid.

## Water

*1. Projecten Watersense en Aquarius*
Samen met het waterschap Hunze en Aa's de Waterleidingmaatschappij Drenthe en het bedrijfsleven wordt onderzoek uitgevoerd naar innovatieve vormen van waterbeheer met inzet van sensortechnologie. Verwachting is dat innovatie betere mogelijkheden geeft om het waterbeheer af te stemmen op klimaatsverandering. Project Watersense richt zich op het ontwikkelen van beslissingsondersteunende modellen en in project Aquarius wordt de adaptatiestrategie Klimaat en Landbouw uitgewerkt en worden maatregelen uitgevoerd.

*2. Convenant Meppelerdiep (Dwingelderveld)*
In convenant zijn afspraken gemaakt over water vasthouden en bergen ter voorkoming van wateroverlast in Meppel. Het project Dwingelderveld levert daar een belangrijke bijdrage aan. Hier wordt ruim 1.000.000 M3 water geborgen. Uitvoering maatregel (2010) is nog in afwachting van besluitvorming over een Europese LIFE aanvraag.

*3. Regionale droogtestudie*
In 2009 wordt met de waterschappen onderzoek uitgevoerd naar de toekomstige waterbehoefte in Drenthe. Verwachting is dat de watervraag toeneemt door klimaatsverandering maar anderzijds de beschikbare watervoorraad in het IJsselmeer afneemt.

## Instrumenten

*1. Charrettes*
De afgelopen twee jaar is de provincie trekker geweest van Charrettes, meerdaagse ontwerpbijeenkomsten waarbij duurzaam, klimaatbestendig, ruimtelijk ontwerpen centraal staat. Zowel nieuwbouwlocaties als revitaliseringopdrachten en herontwikkelingsopgaven van woongebieden en bedrijventerreinen zijn onderwerp van charrettes geweest. De resultaten laten zien dat klimaatbestendig bouwen tot de realiteit behoort en tot norm dient te worden verheven. Drenthe zal daarom de Charrettes aan gemeenten blijven aanbieden voor substantiële opgaven. In 2009 zijn inmiddels twee Charrettes uitgevoerd, te weten voor Pesse en Gieterveen.

*2. Drenthe Bespaart*
Om te komen tot werkelijke energiebesparing in Drenthe is het van groot belang dat bedrijven en inwoners van Drenthe participeren. De gezamenlijke website (drenthebespaart.nl) en campagne Drenthe Bespaart bieden hiervoor goede kansen. Het gaat om het in gang brengen en in stand houden van de participatie van de inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties in Drenthe. Het vraagt om gedragsverandering. Drenthe bespaart heeft de potentie om uit te groeien tot een platform waarmee participatie wordt bewerkstelligd, met name door de krachtige bundeling van relevante actoren en een digitale omgeving met meer mogelijkheden. Dit in nauwe samenwerking met provincie én gemeenten.
Via het netwerk van Drenthe Bespaart weten nu al diverse partijen ons en de gemeenten te vinden met mogelijkheden voor projecten en communicatie. Mensen kunnen zich bovendien via Drenthe Bespaart verbinden aan meterstandregistratie, om heel concreet de energiestanden in kaart te brengen. Drenthe Bespaart wordt steeds verder geprofessionaliseerd.

*3. Green Dream District*
Green Dream District is een infotainment programma voor jongeren, waarin door middel van een competitie op zoek wordt gegaan naar creatieve duurzame oplossingen. In het programma

wordt zichtbaar gemaakt wat er op dit moment speelt op het gebied van duurzame technologische innovaties en hoe jonge uitvinders een eigen unieke bijdrage leveren aan een betere wereld. Green Dream District brengt techniek, duurzaamheid, creativiteit en jongeren bij elkaar. Daarnaast vormt het programma een platform voor duurzaam innoverend Nederland, waarin zij de jeugd laat zien wat er al wel gedaan wordt voor een beter wereld. Green Dream District wil niet inzichtelijke items inzichtelijk maken.
We laten in dit programma ook een aantal duurzame Drentse innovaties zien, namelijk:
1. Geothermie
2. Van slachtafval tot biobrandstof
3. Klimaatneutrale dierentuin Emmen
4. Klimaatadaptatie: Hermeandering van beken om overstromingen te voorkomen
5. Biovergisting

Het zijn allemaal thema's (sterke punten) waarin Drenthe zich onderscheidt van andere regio's en dus kansen om Drenthe landelijk op de kaart te zetten. Landelijke belangstelling is in economisch opzicht interessant.

c

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
3 juni 2009

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de commissiegriffier mede te delen.*

## *Samenvatting*

# van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

gehouden op 13 mei 2009

WOENSDAG STATENDAG

# SAMENVATTING

**Vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid**

**Woensdag 13 mei 2009**

*U kunt de agendavoorstellen en de ingezonden brieven, evenals de samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

De lijst met toezeggingen tot en met de vergadering van 13 mei 2009 (*deze vergadering)* is als bijlage opgenomen bij deze samenvatting.

**Aanwezig:**
mevr. J.M. Pannekoek-van Toor (VVD) (voorzitter)
J.A. van Berkum (ChristenUnie)
mevrouw K.J. Datema-Klöpping (SP)
K.R. Dijkstra (PvdA)
R. Fokkens (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
K. Kuipers (GroenLinks)
J.H. Lammers (CDA)
J. Langenkamp (GroenLinks)
T.S. Medemblik (ChristenUnie)
A.G.H. Peters (CDA)
mevrouw G. Seinen (CDA)
J. Slagter (PvdA)
A.Timmerman (VVD)
Th.J. Wijbenga (CDA)
B.J. Ziengs (VVD)

mevrouw J. Stapert, commissiegriffier

**Voorts aanwezig de leden van GS:**
mevrouw A. Haarsma (PvdA)
mevrouw T. Klip-Martin (VVD)
H. Baas (ChristenUnie)
R.W. Munniksma (PvdA)
J.H. Bats (VVD)

**Afwezig:**
R. Westerhof (SP)
L. Bomhof (VVD)

**1. Opening en vaststelling van de agenda**
De voorzitter opent om 14:05 uur de vergadering en de voorliggende agenda wordt ongewijzigd vastgesteld.
De voorzitter heet de heer Ziengs welkom in deze commissie.

**2. Samenvatting vergadering 1 april 2009 en de lijst van toezeggingen**
Op de lijst van toezeggingen kunnen bij de korte termijn de nummers 3 en 11 worden afgevinkt. Nr. 10 komt terug in het geheel van de nieuwe structuurvisie.

De samenvatting wordt vastgesteld.

**3. Ingekomen stukken**
De lijst met ingekomen stukken wordt conform vastgesteld.

**4. Rondvraag**
De fractie van PvdA stelt vragen over de motie van de Tweede Kamer over wat wel en niet in de ondergrond mag worden opgeslagen, wat valt daar precies onder?
Deze vragen worden ter vergadering beantwoord.
*Gedeputeerde Klip zegt het volgende toe.* Uit te zullen zoeken wat het juridische verschil is tussen storten en ondergrondse stortplaatsen. (verzoek van GL)
Daarnaast geeft zij aan een werkconferentie te organiseren – voor het zomerreces – voor de drie noordelijke provincies over ondergrond en $CO_2$ opslag. De statencommissie zal hiervoor ook worden uitgenodigd.

De fractie van PvdA stelt vragen over de duurzaamheids gevolgen van de mogelijke verkoop van Essent aan RWE.
Deze vragen worden ter vergadering beantwoord.

De fractie van GroenLinks stelt vragen over stand van zaken van de aanbesteding van het Openbaar Vervoer (OV).
Deze vragen worden ter vergadering beantwoord.
*Gedeputeerde Bats zegt het volgende toe.* Zodra hij definitief bericht heeft over de aanbesteding zal hij dezelfde dag de staten hierover informeren.

**5. Statenstukken/brieven**

**5a. Statenstuk 2009-379, Aanwijzing regionale waterkeringen**
*Inhoud van het statenstuk:* GS verzoeken PS om de voorgestelde waterkeringen als regionale waterkering aan te wijzen en de veiligheidsnormen vast te stellen en tevens de bij de veiligheidsnormen behorende maatgevende hoogwaterstanden zoals vermeld in het besluit vast te stellen.

Samenvattende reactie van de fracties van CU, CDA en VVD.
De CU informeert naar de financiële consequenties voor de waterschappen. De VVD wil weten of de gestelde norm voor Meppel voldoende is en merkt op de combinatie met waterberging te missen.
Het CDA is verbaasd dat het toch ook over veiligheid gaat en niet alleen over schade.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
De regionale waterkering is een uitvloeisel van het Nationaal bestuursakkoord Water (WB21). Het is een puzzelstukje om samen met andere maatregelen te zorgen dat het water beheersbaar blijft. De schade moet worden beperkt en de veiligheid gegarandeerd. De normen zijn ook voor Meppel vol-

doende. De situatie van 1998 is in de berekeningen meegenomen. De financiële consequenties zijn minimaal maar zijn pas tussen 2013 en 2015 echt duidelijk al alles op orde is. Dit statenstuk gaat alleen over waterkeringen, maar naast schadebeperking wordt de veiligheid niet uit het oog verloren.

Status: De B-status van het stuk wordt gewijzigd in A-status.

**5b. Statenstuk 2009-384; Jaarstukken 2008**

*Inhoud van de brief: GS adviseren PS:*

- *De jaarstukken 2008 vast te stellen en hiermee de aangegeven overschrijdingen van de begroting te autoriseren.*
- *Kennis te nemen van het resultaat van € 21.233.000,-- over 2008*
- *In te stemmen met de afzonderlijke toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves die afwijken van de begroting voor een totaal bedrag van € 13.606.000,--*
- *€ 4.895.981,-- te storten in de saldireserve ten behoeve van de overheveling kredieten van 2008 naar 2009.*
- *€ 2.731.000,-- toe te voegen aan de Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten.*
- *Kennis te nemen van de reactie op het accountantsverslag.*

Samenvattende reactie van de fracties van PvdA, CDA, VVD, CU, GL en SP.
De fracties van PvdA, CDA en GL informeren naar de verrommeling. GL en SP willen weten hoe het zit met de sociale woningbouw, wordt de 30% gehaald? De SP wil de cijfers over de woningbouw uitgesplitst zien in sociale, senioren en startersaanbod om zo te beoordelen of tegemoet wordt gekomen aan de woningbehoefte. Onderbesteding is een item voor het CDA, GL, VVD en GL, wat gaat GS daar aan doen? En hoe verhoud zich dit tot de versnellingsagenda? En is, aldus het CDA de methodiek van registratie wel juist? De PvdA en GL informeren naar de EHS, op welke wijze kan het particulier natuurbeheer van de grond komen en is de EHS in 2018 gerealiseerd? De PvdA informeert of het niet beter is toch een programma voor stedelijke ontwikkeling op te stellen. Deze fractie wil ook informatie over de aanpak van de verdroging en vindt dat een analyse over bedrijventerreinen ontbreekt. De VVD wil weten hoe het met de sanering van de lichtmasten zit en informeert naar de handhavingsacties. GL wil weten of de WABO in Drenthe anders wordt uitgevoerd dan in de rest van Nederland gelet op de verwijzing naar het rapport ‘Amen is geen Amsterdam’. GL informeert naar het onderbrengen van het spoordeel bij het OV-bureau, In tweede termijn ageert GL tegen deze gekozen optie. Het CDA wil weten of, nu het besluit over de structuurvisie is uitgeteld, de verplichtingen van de KRW wel worden gehaald. En wat komt er in de plaats van de groengasbussen?

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
Op korte termijn komen GS met een voorstel over verdroging om zo snel mogelijk aan te pakken. Drenthe kan haar doelstellingen in het kader van de EHS halen. De informatievoorziening over waar Drenthe staat kan beter, ook naar de staten toe. Om het particulier natuurbeheer te bevorderen hebben GS aan het ministerie van LNV het voorstel gedaan om eerst het gebied te verwerven als overheid en daarna in overleg met BBL hierbij particulier eigenaren te zoeken. In het kader van Natura 2000 is een pilot in het Dwingelderveld gaande rondom ammoniak. De eerste resultaten zijn gunstig. Beheerplannen moeten wel zo snel mogelijk worden gemaakt.
Het besluit over stroomgebiedsbeheersplannen (KRW) wordt in december 2009 genomen en later ingepast in de structuurvisie. Zodra meer te vertellen is over de businesscase groengas komen GS hierop terug. De omgevingsdiensten worden pas overgedragen naar de gemeenten als deze goed functioneren, in overleg met gemeenten zal dit zijn tussen nu en 2011. De ‘zwaardere vergunningen” zullen bij de provincie blijven. Drenthe opereert hierin volgens de visie van het IPO. In het najaar 2009 komt er een evaluatie van de sanering van de lichtmasten. Het OV bureau gaat de aanbesteding van de trein Emmen-Zwolle en Emmen-Marienberg voor haar rekening nemen. Zij doet dit als facilitair

bedrijf in opdracht van de provincies Drenthe en Overijssel. Het betreft hier een interne opdracht. De democratische controle hierop vindt rechtstreeks plaats via GS. Het betreft hier een uitvoeringszaak. In de Structuurvisie komt een analyse van bedrijventerreinen, evenals de woonplannen die zijn geëvalueerd. Er komt een voorlichting aan de staten over hoe om te gaan met verrommeling in de breedste zin van het woord. Drents Plateau wordt hierbij betrokken. Er komt niet wederom een programma voor stedelijke ontwikkeling, in het kader van de RSP zijn hierover andere afspraken gemaakt. In het jaarlijkse ABF rapport staan alle gegeven die te maken hebben met woning(bouw).
Aan handhavingsacties zijn 10.700 uren besteed in 2008, exclusief de acties die samen met andere instanties hebben plaatsgevonden. De investeringsnota die past in cyclus van het Verkeer- en Vervoersplan, verschijnt eind 2009.
De onderbesteding is een constante zorg van het college en heeft de aandacht.

Gedeputeerde staten zeggen het volgende toe:
*Gedeputeerde Munniksma:* de verantwoording over het ILG die naar LNV wordt verzonden op een inzichtelijke wijze naar PS te zenden, inclusief het rapport van de visitatiecommissie ILG.
*Gedeputeerde Munniksma*: met een voorstel te komen om de verdroging zo snel mogelijk aan te pakken.
*Gedeputeerde Haarsma*: uit te zoeken of de 30% sociale woningbouw opgenomen is in het ABF rapport.
*Gedeputeerde Haarsma:* De Ruimte voor Ruimte regeling in september 2009 voor te leggen aan de statencommissie. Een excursie om inzichtelijke te maken wat de stand van zaken is behoort tot de mogelijkheden.

De voorzitter sluit de beraadslaging met de conclusie dat deze discussie in PS wordt voortgezet.

*Status:* De B-status van het stuk blijft gehandhaafd.

**5c. Brief over 'Sporen naar de toekomst' van de stuurgroep RegioTram d.d. 16 februari 2008**
Inhoud: De stuurgroep Regio Groningen-Assen heeft op 17 oktober en 19 november 2008 ingestemd met een sterk verbeterd stelsel van regionaal railvervoer. In het plan "Sporen naar de Toekomst" is dit verder uitgewerkt. (Geagendeerd door de fractie van GroenLinks)

Samenvattende reactie van de fracties van GL, CDA, PvdA, CU en SP.
GL vraagt waarom dit onderwerp niet veel meer aandacht krijgt in de Drentse staten. Inhoudelijke is GL content over de ontwikkelingen. Het verband tussen de verschillende lijnen is echter niet duidelijk. SP en het CDA staan positief tegenover deze ontwikkelingen. De uitwerking past in het Kolibriconcept, aldus het CDA . De PvdA informeert of een gezonde exploitatie wel haalbaar is. CU wil dat PS hierbij betrokken blijven maar kan de voor- en tegen argumenten nog niet overzien. De SP wil meer informatie zodra het concreter is te maken. Drenthe zou in de stuurgroep van de Regiotram moeten plaatsnemen, aldus GL.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
Indirect, via de regiovisie is Drenthe partner. Een van de ambities van GS is de tramverbinding van Assen via het vliegveld Eelde naar Groningen. Bij een luchthaven past een goede infrastructurele verbinding die ontbreekt nu. De exploitatie is nog niet helder, dit moet nog komen. Er moet nog veel onderzoek komen, deels is dit al opgestart o.a. door professor Oosterhaven. GS zijn geen tegenstander van de doorverbinding van de spoorlijn Stadskanaal – Emmen, mits dit financieel haalbaar is. Dit onderwerp zal zeker in een later stadium worden geagendeerd. Onderzoek, niet uitgebreid, naar de lijn Emmen-Meppen komt ook terug en wordt ook meegenomen in het perspectief van de Zuidas. Gedeputeerde Bats is voorzitter van het portefeuillehoudersoverleg V&V van de regiovisie. Wat nu voorligt, gaat vooral over de stad en regio Groningen.

**5d. Rapport d.d. 20 januari 2009 Regiovisie Groningen-Assen 2030; resultaten consultatiefase evaluatie**

Inhoud van het rapport: resultaat van het evaluatieproces Regio Groningen-Assen 2008 en de voorbereidingen daarop. Aanleiding van de in 2008 gestarte evaluatie is de afspraak zoals vastgelegd in het convenant Regiovisie Groningen-Assen 2004. (Geagendeerd door de fractie van Partij van de Arbeid)

De voorzitter geeft aan dat dit stuk van de agenda kan worden afgevoerd. In een informele overleg van de commissie, op voorstel van de PvdA, met de portefeuillehouder mevrouw Haarsma is het volgende naar voren gekomen.
De analyse van het rapport is te weinig diepgaand vooral wat betreft de bestuurlijke samenwerking; wat is niet goed gegaan en hoe komt dit.
Daarnaast wordt informatieachterstand gevoeld bij de Statenleden. De resultaten van het overleg zullen door mevrouw Haarsma worden meegenomen naar de stuurgroep.
Afgesproken is dat met enige regelmaat informele bijeenkomsten als deze plaats zullen vinden om bijgepraat worden.
De evaluatie die de stuurgroep opstelt zal in september 2009 in de commissie worden besproken.

**5e. HandhavingsUitvoeringsProgramma 2009**
**Jaarverslag regietaak handhaving 2007/2008**

*Inhoud van het stuk:* Het HUP vertaalt het handhavingsbeleid, handhavingservaringen uit het voorgaande jaar en verwachte nieuwe ontwikkelingen in het komende jaar in een concrete werkplanning. In het Jaarverslag regietaak handhaving wordt de toezicht op de kwaliteit van de organisatie van handhaving bij de Drentse gemeenten, de waterschappen en de provincie zelf beschreven.

Samenvattende reactie van de fracties van GL, CDA, PvdA en VVD.
De fracties delen met elkaar de zorg dat beneden de maat is gescoord en dat er geen vooruitgang is te melden. Wat gaat het college hieraan doen en wat is de doelstelling? CDA, PvdA en VVD vinden dat er dwingender mag worden opgetreden. De PvdA wil weten waarom de provincie in dit kader niet over wateronttrekkingen gaat en of Warmte-Koude opslag (WKO) veel extra te handhaven vergunningen betekent.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
Er is wel sprake van (enige) vooruitgang. Nu nog op slechts 4 punten een onvoldoende dit waren er 6. Langzaam maar zeker is sprake van vooruitgang. Beneden de maat scoren is zorgelijk en daar wordt hard aan gewerkt.
De doelstelling is om over 2009 op alle punten een voldoende te halen. Wat gemeenten betreft is de doelstelling er op gericht om in 2011 wanneer de omgevingsdiensten vorm hebben gekregen, ook aan die voldoende toe te komen. WKO wordt zeker gehandhaafd. Het Rijk heeft juist bekend gemaakt hier soepeler mee om te gaan om de WKO te stimuleren.

<u>Gedeputeerde staten zeggen het volgende toe</u>:
*Gedeputeerde Baas:* de vraag of het juist is dat de provincie in het kader van handhaving niet gaat over wateronttrekkingen door te geleiden naar gedeputeerde Klip.

**6. Mededelingen**

Er zijn geen mededelingen.

**7. Sluiting**

De volgende vergadering zal plaatsvinden op woensdag 17 juni 2009.
De vergadering wordt gesloten om 17:13 uur.

Vastgesteld in de vergadering van de statencommissie Omgevingsbeleid van 17 juni 2009.

, voorzitter

, commissiegriffier

## Lijst van toezeggingen Statencommissie Omgevingsbeleid

*(tot en met statencommissievergadering Omgevingsbeleid van 13 mei 2009 bijgewerkt)*

| **Nr** | **Datum toezegging** | **Korte termijn** (binnen 3 maanden) | **Wijze van afdoening** | √ |
|---|---|---|---|---|
| 1. | 26-11-2008 SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe de commissie zo spoedig mogelijk een lijstje toe te sturen met duurzaamheids-criteria. | Beantwoord met brief d.d. 2 april 2009 | √ |
| 2. | 14-01-2009 SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe dat na bespreking in GS van de nota over de waterbergingsgebieden deze nota behandeld wordt in de statencommissie OGB. | | |
| 3. | 25-02-2009 SC OGB | Mevrouw HAARSMA zegt toe de woningbouwpro-blematiek mee te nemen in de plannen voor de aan-pak van de kredietcrisis in de provincie Drenthe voor korte en lange termijn. (PvdA) | | |
| 4. | 01-04-2009 SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe alle aanwezige provinciale kennis over een energienetwerk te willen koppelen met het voorstel van de PvdA om snel tot een pilot te kunnen komen (PvdA) | | |
| 5. | 01-04-2009 SC OGB | Mevrouw HAARSMA zegt toe het verzoek van het CDA om aanwezig te zijn bij de behandeling van het vervoersplan van de NS in de vaste kamercommissie van Verkeer en Waterstaat (Tweede Kamer) op 7 april a.s., door te zullen geven aan gedeputeerde Bats. (CDA) | | √ |
| 6. | 01-04-2009 SC OGB | Mevrouw HAARSMA zegt toe, namens gedeputeerde Bats, dat GS voor het zomerreces komen met een voorkeursvariant (N34) inclusief kosten waarna be-spreking in de statencommissie OGB volgt. (CDA) | | |
| 7. | 13-05-2009 SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe uit te zullen zoeken wat het juridische verschil is tussen storten en ondergrondse stortplaatsen. (GroenLinks) | | |
| 8. | 13-05-2009 SC OGB | De heer BATS zegt toe dat hij de staten nog dezelfde dag zal informeren, zodra hij definitief bericht heeft over de aanbesteding OV. (GroenLinks) | | |
| 9. | 13-05-2009 SC OGB | De heer MUNNIKSMA zegt toe de verantwoording over het ILG die naar LNV wordt verzonden, op een inzichtelijke wijze aan PS te zenden, inclusief het rapport van de visitatiecommissie ILG. (ChristenUnie) | | |
| 10. | 13-05-2009 SC OGB | De heer MUNNIKSMA zegt toe met een voorstel te komen om de verdroging zo snel mogelijk aan te pa-kken. (PvdA) | | |
| 11. | 13-05-2009 SC OGB | Mevrouw HAARSMA zegt toe uit te zoeken of de 30% sociale woningbouw opgenomen is in het ABF rap-port. (GroenLinks) | | |
| 12. | 13-05-2009 SC OGB | Mevrouw HAARSMA zegt toe de Ruimte voor Ruimte Regeling in september 2009 voor te willen leggen aan | | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | de statencie. OGB. (CDA, PvdA, GroenLinks) | | |
| 13. | 13-05-2009<br>SC OGB | De heer BAAS zegt toe de vraag of het juist is dat de provincie in het kader van handhaving niet gaat over wateronttrekkingen door te geleiden naar gedeputeerde KLIP. (PvdA) | | |
| 14. | 22-04-2009<br>PS | De heer BATS zegt toe de suggesties van GroenLinks mee te nemen in het financieringsvoorstel | | |
| 15. | 22-04-2009<br>PS | De heer BATS zegt toe dat de staten n.a.v. de opmerking over mismanagement inzage krijgen in de verslagen van de vergaderingen van het OV-bureau | | |
| 16. | 22-04-2009<br>PS | De heer BATS zegt toe na het nemen van het gunningsbesluit door het DB OB-bureau bij de Staten terug te komen met een financieringsvoorstel. | | |
| 17. | 22-04-2009<br>PS | De heer BATS zegt toe de vraag of bij niet-gunning de Gemeenschappelijke regeling OV-bureau moet worden opgeheven/wordt opgeheven in een later stadium te zullen beantwoorden. | | |
| | | **Lange termijn** | | |
| 1. | 23-04-2008<br>PS | De heer BATS herhaalt zijn toezegging, gedaan in de vergadering van de Statencommissie BFE van 16 april 2008 dat het college aan het eind van het jaar komt met een visie op de mogelijkheden van een stedelijk netwerk Meppel-Zwolle. | Zowel in het op te stellen Integraal Omgevingsbeleid als in de studie over het project Florijn-as wordt deze visie meegenomen. | |
| 2. | 14-01-2009 SC OGB | Mevrouw HAARSMA zegt toe dat de nog in te dienen schriftelijke vragen van de VVD meegenomen zullen worden in de evaluatie van de Ruimte voor Ruimte regeling. | | |
| 3. | 01-04-2009<br>SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe de stand van zaken van het onderzoek naar windmolens op 22 april (PS) nader toe te lichten. ( CDA en GL) | Komt terug in nieuwe structuurvisie | √ |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | **Moties** | | |
| M3<br>CDA | 22-04-2009<br>(PS) | PS verzoeken GS om verder voorbeeldgedrag te tonen, door direct na opening van het gerevitaliseerde provinciehuis alle extern gekochte energie (gas&elektriciteit) voorzien te laten zijn van een zogenaamd “groen” certificaat. | | |
| M4<br>SP | 22-04-2009<br>(PS) | PS verzoeken GS<br>- te onderzoeken wat de plussen en minnen zijn van de voordelen en nadelen van bestaande regelingen (zoals de SDE regeling) als die omgevormd worden tot een nieuwe “Feed in” regeling (wetsontwerp tweede kamer in voorbereiding), | | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | - initiatieven voor te bereiden, volgens het principe van de EU richtlijn dat duurzame energie altijd voorrang moet hebben op grijze energie en dat groene energie vrijelijk aan het elektriciteitsnetwerk (zowel hoofd- als regio netwerk) geleverd kan worden zonder onnodige beperkingen en extra kosten,<br>- het ministerie met die initiatieven te bewegen versneld over te gaan nu ook in Nederland een vorm van “Feed in” wet met spoed aan de 2e kamer voor te leggen. | | |

provincie Drenthe

# *Staten*stuk 2009-387

## Voorjaarsnota 2009

Voorgestelde behandeling:
- Statencommissie Omgevingsbeleid op 17 juni 2009
- Statencommissie Cultuur en Welzijn op 17 juni 2009
- Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie op 24 juni 2009
- provinciale staten op 1 juli 2009
- fatale beslisdatum: 2 juli 2009

Behandeld door mevrouw J.C.B. Schuten, telefoonnummer (0592) 36 55 87, e-mail j.schuten@drenthe.nl
Portefeuillehouder: mevrouw J.G. Vlietstra

## Inleiding

Voor u ligt de Voorjaarsnota 2009. In deze Voorjaarsnota schetsen wij in het eerste hoofdstuk het financieel perspectief van de provincie Drenthe anno mei 2009. Dit financieel perspectief is door een aantal grote onzekerheden omgeven. Zo is nog niet duidelijk wat het advies van de Raad voor de financiële verhoudingen (Rfv) inzake de omvang en de verdeling van de algemene uitkering uit het Provinciefonds voor Drenthe betekent. In deze Voorjaarsnota treft u het op dit moment meest waarschijnlijke scenario aan. In de Nota van Aanbieding bij de Begroting 2010 worden nadere kaders gesteld aan de hand van de sinds de Voorjaarsnota 2009 bekend geworden (financiële) feiten. Vervolgens gaan wij in hoofdstuk 2 in op de versnellingsagenda om de gevolgen van de economische crisis te bestrijden. Daarnaast doen wij in dit hoofdstuk een voorstel om tot een kwaliteitsimpuls voor de organisatie te komen.

Omdat wij ons halverwege onze collegeperiode bevinden, bevat deze Voorjaarsnota naast de gebruikelijke beleidsintensiveringen en -extensiveringen voor alle programma's een zogenaamde *midterm review*. Hierin maken wij op prioriteitsniveau inzichtelijk wat de voortgang van de desbetreffende prioriteit is. Door middel van een 'stoplichtensystematiek' wordt de voortgang per prioriteit aangeduid. Tot slot worden per programma de intensiveringen en extensiveringen toegelicht.

## Advies

1. De Voorjaarsnota 2009 vaststellen en daarmee het beleidsinhoudelijke kader te stellen voor de Begroting 2010.
2. Instemmen met de 3e wijziging van de Begroting 2009 en de mutaties voortvloeiend uit de Algemene Beschouwingen verwerken in de Begroting 2010 (inclusief meerjarenbegroting).

*Financieel kader*

3. Oormerken van "vrije ruimte" voor nieuw Collegeprogramma in 2012 en 2013 ten bedrage van € 9,7 miljoen.
4. Uitgaande van een verkoop van de aandelen Essent, instemmen met het instellen van een Reserve opbrengsten aandelenverkoop en daarin de boekwinst van de 'eerste tranche' van de verkoop van de Essent-aandelen te storten.
5. Uitgaande van een verkoop van de aandelen Essent, instemmen met het instellen van een RSP-reserve. De gelabelde RSP-gelden van ongeveer € 30 miljoen vanuit het Stimuleringsfonds Drentse projecten storten in de RSP-reserve. De RSP-reserve voor het overige voeden vanuit de toegerekende rente aan de Reserve opbrengsten aandelenverkoop.

*Stimuleringsfonds Drentse projecten*

6. Uit Stimuleringsfonds lichten van de bijdragen aan de projecten "Kennis Werkt", "Klimaat en Energie", "landbouw structuurversterking" en "toerisme structuurversterking" en deze ten laste brengen van de exploitatie met ingang van 2010.
7. De overige reeds door uw staten geautoriseerde kortlopende projecten ten laste brengen van het Stimuleringsfonds binnen de nog beschikbare middelen.
8. De kosten van de reeds gepresenteerde projecten in het kader van de versnellingsagenda dekken door een bijdrage uit het Stimuleringsfonds.
9. Het resterende voorgenomen project aangaande het onderwijskansenbeleid handhaven en ten laste van het Stimuleringsfonds brengen.
10. Het Stimuleringsfonds in stand houden totdat de reeds geautoriseerde projecten financieel zijn afgerond.

*Dekkingsplan*

11. Uitgaande van een verkoop van de aandelen Essent, de renteopbrengsten uit de 'tweede tranche' ten gunste van de exploitatie brengen.
12. Besluiten tot het niet langer toerekenen van een inflatiecorrectie aan de Algemene reserve en het bedrag dat als gevolg hiervan vrijvalt ten gunste brengen van de exploitatie.
13. Inzetten van de Algemene reserve als egalisatiereserve voor de provinciale exploitatie teneinde gedurende de realisatie van de ombuigingsvoorstellen de tussentijdse tekorten te dekken en voor zover nodig bij te dragen aan een "zachte landing".
14. Besluiten tot opheffing van de Reserve ontgrondingenheffing en het bedrag dat hiermee vrijvalt ad € 663.785,-- ten gunste brengen van de exploitatie.
15. In de Begroting 2010 een stelpost "rekeningresultaat 2009/onttrekking reserves" opnemen ten bedrage van € 10 miljoen en nu reeds een eventueel rekeningresultaat over 2009 en eventueel aanvullend daarop mutaties op reserves oormerken ter realisatie van de stelpost en daarmee een voorschot nemen op de bestemming van het te verwachten rekeningresultaat over 2009.

## Beoogd effect

Heldere en eenduidige kaderstelling voor de Begroting 2010.

## Argumenten

1. *De Voorjaarsnota 2009 vaststellen en daarmee het beleidsinhoudelijk kader te stellen voor de Begroting 2010.*
   Door het vaststellen van de Voorjaarsnota 2009 wordt een integraal afgewogen kader voor de Begroting 2010 gerealiseerd.

2. *Instemmen met de 3e wijziging van de Begroting 2009 en de mutaties voortvloeiend uit de Algemene Beschouwingen verwerken in de Begroting 2010 (inclusief meerjarenbegroting).*
   De Voorjaarsnota 2009 is de basis voor de kaderstelling door uw staten voor de Begroting 2010. De meerjarige doorwerking van de uitkomsten van de Algemene Beschouwingen treft u bij de Begroting 2010 aan.

***Financieel kader***

3. *Oormerken van "vrije ruimte" voor nieuw Collegeprogramma in 2012 en 2013 ten bedrage van € 9,7 miljoen.*
   Bij de aanvang van de huidige collegeperiode is bij het invoeren van de prioriteiten van het college in principe gekozen voor een "horizon" die niet voorbij de huidige collegeperiode reikt. De gedachte daarachter is dat een nieuw college zelf zal willen afwegen of de prioriteiten van het vorige college voortgezet worden, dan wel dat er ruimte moet zijn voor nieuwe prioriteiten. Op dit moment is de financiële ruimte in 2012 gebaseerd op het niet na 2011 nog ramen van middelen voor de prioriteiten van het huidige college.

4. *Uitgaande van een verkoop van de aandelen Essent, instemmen met het instellen van een Reserve opbrengsten aandelenverkoop en daarin de boekwinst van de 'eerste tranche' van de verkoop van de Essent-aandelen storten.*
   Bij de verkoop van de provinciale aandelen in het productie- en leveringsbedrijf van Essent is het uitgangspunt geweest, dat de opbrengsten dusdanig moeten worden beheerd, dat met de dividendinkomsten overeenkomende baten worden gegenereerd. Daarvoor moeten de opbrengsten dusdanig worden beheerd, dat de bedoelde baten zichtbaar tot stand komen. Dat kan door de instelling van een afzonderlijke reserve, waaraan een passende rente wordt toegerekend.

5. *Uitgaande van een verkoop van de aandelen Essent, instemmen met het instellen van een RSP-reserve. De gelabelde RSP-gelden van ongeveer € 30 miljoen vanuit het Stimuleringsfonds Drentse projecten storten in de RSP-reserve. De RSP-reserve voor het overige voeden vanuit de toegerekende rente aan de Reserve opbrengsten aandelenverkoop.*
   In de Voorjaarsnota 2008 is reeds aangegeven, dat de structurele baten uit een verkoop van de provinciale aandelen in het productie- en leveringsbedrijf van Essent zijn "gelabeld" voor de financiering van de provinciale cofinanciering in het RSP/ZZL-pakket. Binnen het Stimuleringsfonds Drentse projecten waren reeds middelen gereserveerd voor RSP. Verder kunnen de rentebaten op basis van de "eerste tranche" van de verkoop van de Essent-aandelen als voeding worden gebruikt.

***Stimuleringsfonds Drentse projecten***

6. *Uit Stimuleringsfonds lichten van de bijdragen aan de projecten "Kennis Werkt", "Klimaat en Energie", "landbouw structuurversterking" en "toerisme structuurversterking" en deze ten laste brengen van de exploitatie met ingang van 2010.*
   Voor de projecten Kennis Werkt, Klimaat en Energie, landbouwstructuurversterking en toerisme structuurversterking geldt, dat het hier gaat om meerjarige projecten waarbij verplichtingen aangegaan worden voor een langere periode, die zich ook voorbij de huidige collegeperiode uitstrekken. Daarmee gaat het feitelijk om structurele lasten die maken dat deze in het kader van het streven naar een duurzaam financieel evenwicht ten laste van de exploitatie gebracht moeten worden. Dit maakt het ook eenvoudiger, de meerjarige verplichtingen ten opzichte van onze partners na te komen.

7. *De overige reeds door de staten geautoriseerde kortlopende projecten ten laste brengen van het Stimuleringsfonds binnen de nog beschikbare middelen.*
   In het Stimuleringsfonds zijn, nadat de projecten Klimaat en Energie, Kennis Werkt, landbouwstructuurversterking en toerisme structuurversterking ten laste van de begroting zijn gebracht, nog voldoende middelen voorhanden voor financiële dekking van de reeds door uw staten – op basis van afzonderlijke statenvoorstellen – geautoriseerde kortlopende projecten.

8. *De kosten van de reeds gepresenteerde projecten in het kader van de versnellingsagenda dekken door een bijdrage uit het Stimuleringsfonds.*
   Binnen het Stimuleringsfonds is nog ruimte voor de dekking van de projecten in het kader van de Versnellingsagenda.

9. *Het resterende voorgenomen project aangaande de uitvoering van de statenmotie omtrent onderwijskansenbeleid handhaven en ten laste van het Stimuleringsfonds brengen.*
   De uitvoering van de statenmotie aangaande het onderwijskansenbeleid kan nog uit het Stimuleringsfonds bekostigd worden. Daarmee is echter de reserve uitgeput en zijn er geen middelen in de reserve meer beschikbaar.

10. *Het Stimuleringsfonds in stand houden totdat de reeds geautoriseerde projecten financieel zijn afgerond.*
    Gezien het huidige financiële beeld, is de verwachting dat toekomstige rekeningresultaten en incidentele meevallers, zich niet of slechts in beperkt mate zullen voordoen. Als gevolg hiervan zal het Stimuleringsfonds dan niet meer gevoed worden.

***Dekkingsplan***

11. *Uitgaande van een verkoop van de aandelen Essent, de renteopbrengsten uit de 'tweede tranche' ten gunste van de exploitatie brengen.*
    Zoals nieuwe plannen en intensiveringen rechtstreeks ten laste van de exploitatie gebracht worden, zo gaat het ook aan eventuele rentebaten uit de tweede tranche van de operatie rond Essent rechtstreeks ten gunste van de exploitatie te brengen. Dit betekent een consequente gedragslijn op dit punt.

12. *Besluiten tot het niet langer toerekenen van een inflatiecorrectie aan de Algemene reserve en het bedrag dat als gevolg hiervan vrijvalt ten gunste brengen van de exploitatie.*
    Het toerekenen van rente aan de Algemene reserve past niet in een hedendaags financieel beleid, waarbij "oppotten" niet meer aan de orde is en waarbij een realistische reservepositie nagestreefd dient te worden.

13. *Inzetten van de Algemene reserve als egalisatiereserve voor de provinciale exploitatie teneinde gedurende de realisatie van de ombuigingsvoorstellen de tussentijdse tekorten te dekken en voor zover nodig bij te dragen aan een "zachte landing".*
    Het uitputten van de Algemene reserve past in een modern financieel beleid van een Provincie Nieuwe Stijl. Bovendien geeft het een meer realistisch beeld van de reservepositie van de provincie, als alle intensiveringen ten laste van de exploitatie worden gebracht en aldus integraal worden afgewogen. Voorgesteld wordt de Algemene reserve de komende jaren in te zetten als een soort "afvlakkingsfonds" voor de te realiseren ombuigingen en daarmee op de korte termijn de tekorten te dekken, op weg naar een duurzaam financieel evenwicht. In afwachting van nadere besluitvorming is voor het jaar 2011 als onttrekking aan de Algemene reserve een p.m.-post opgenomen.

14. *Besluiten tot opheffing van de reserve ontgrondingenheffing en het bedrag dat hiermee vrijvalt ad € 663.785,-- ten gunste brengen van de exploitatie.*
    De voeding van de Reserve ontgrondingenheffing is op enig moment hoger geweest dan noodzakelijk was voor de dekking van de op dat moment toerekenbare kosten. Het is acceptabel de kosten die met ontgrondingen gepaard gaan voortaan rechtstreeks ten laste van de exploitatie te brengen en daarvoor niet langer een reserve te handhaven.

15 . *In de Begroting 2010 een stelpost "rekeningresultaat 2009/onttrekking reserves" (onderuitputting) opnemen ten bedrage van € 10 miljoen en nu reeds een eventueel rekeningresultaat over 2009 en eventueel aanvullend daarop mutaties op reserves oormerken ter realisatie van de stelpost en daarmee een voorschot nemen op de bestemming van het te verwachten rekeningresultaat over 2009.*
    Voor de korte termijn kan op basis van de geconstateerde onderbesteding in de Begroting 2010 een eenmalige stelpost voor realisatie van ombuigingen worden opgenomen. Deze stelpost kan gerealiseerd worden door concrete voorstellen in de tweede Bestuursrapportage 2009. Meer structurele ombuigingen zullen in de Nota van Aanbieding bij de Begroting 2010 aan de orde komen als onderdeel van een uitwerking van de kijklijn "takendiscussie". De Nota van Aanbieding omvat mede de verwerking van tussentijdse besluitvorming en actuele financiële ontwikkelingen en wordt met een eerste wijziging van de Begroting 2010 aan uw staten voorgelegd. Het in de Nota van Aanbieding bij de Begroting 2010 aan de orde hebben van de effecten van de takendiscussie sluit aan bij de planning van de bestuurlijke takendiscussie (programma Bestuursakkoord).

## Uitvoering

**Tijdsplanning**
Niet van toepassing

**Financiën**
De financiële aspecten worden uitgebreid in de Voorjaarsnota 2009 belicht.

**Monitoring en evaluatie**
Niet van toepassing

**Extern betrokkenen**
Niet van toepassing

**Communicatie**
Niet van toepassing

**Bijlagen**
1. Voorjaarsnota 2009
2. 3e wijziging Begroting 2009

**Ter inzage in de leeskamer**
Niet van toepassing

Assen, 27 mei 2009
Kenmerk: 22/5.7/2009005602

Gedeputeerde staten van Drenthe,

de heer J. Tichelaar, voorzitter
mevrouw J.M. Imhof, secretaris

jk/coll.

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 27 mei 2009, kenmerk 22/5.7/2009005602;

BESLUITEN:

I. de Voorjaarsnota 2009 vast te stellen en daarmee het beleidsinhoudelijke kader te stellen voor de Begroting 2010;

II. in te stemmen met de 3e wijziging van de Begroting 2009 en de mutaties voortvloeiend uit de Algemene Beschouwingen verwerken in de Begroting 2010 (inclusief meerjarenbegroting);

*Financieel kader*

III. tot oormerken van "vrije ruimte" voor nieuw Collegeprogramma in 2012 en 2013 ten bedrage van € 9,7 miljoen;

IV. uitgaande van een verkoop van de aandelen Essent, in te stemmen met het instellen van een Reserve opbrengsten aandelenverkoop en daarin de boekwinst van de 'eerste tranche' van de verkoop van de Essent aandelen te storten;

V. uitgaande van een verkoop van de aandelen Essent, in te stemmen met het instellen van een RSP-reserve. De gelabelde RSP-gelden van ongeveer € 30 miljoen vanuit het Stimuleringsfonds Drentse projecten te storten in de RSP-reserve. De RSP-reserve voor het overige te voeden vanuit de toegerekende rente aan de Reserve opbrengsten aandelenverkoop;

*Stimuleringsfonds Drentse projecten*

VI. uit Stimuleringsfonds lichten van de bijdragen aan de projecten "Kennis Werkt", "Klimaat en Energie", "landbouw structuurversterking" en "toerisme structuurversterking" en deze ten laste te brengen van de exploitatie met ingang van 2010;

VII. de overige reeds door ons college geautoriseerde kortlopende projecten ten laste te brengen van het Stimuleringsfonds binnen de nog beschikbare middelen;

VIII. de kosten van de reeds gepresenteerde projecten in het kader van de versnellingsagenda te dekken door een bijdrage uit het Stimuleringsfonds;

IX. het resterende voorgenomen project aangaande het onderwijskansenbeleid te handhaven en ten laste van het Stimuleringsfonds te brengen;

X. het Stimuleringsfonds in stand te houden totdat de reeds geautoriseerde projecten financieel zijn afgerond;

*Dekkingsplan*

XI. uitgaande van een verkoop van de aandelen Essent, de renteopbrengsten uit de 'tweede tranche' ten gunste van de exploitatie te brengen;

XII. tot het niet langer toerekenen van een inflatiecorrectie aan de Algemene reserve en het bedrag dat als gevolg hiervan vrijvalt ten gunste te brengen van de exploitatie;

XIII. tot het inzetten van de Algemene reserve als egalisatiereserve voor de provinciale exploitatie teneinde gedurende de realisatie van de ombuigingsvoorstellen de tussentijdse tekorten te dekken en voor zover nodig bij te dragen aan een "zachte landing";

XIV. tot opheffing van de Reserve ontgrondingenheffing en het bedrag dat hiermee vrijvalt ad € 663.785,-- ten gunste te brengen van de exploitatie;

XV. in de Begroting 2010 een stelpost "rekeningresultaat 2009/onttrekking reserves" op te nemen ten bedrage van € 10 miljoen en nu reeds een eventueel rekeningresultaat over 2009 en eventueel aanvullend daarop mutaties op reserves te oormerken ter realisatie van de stelpost en daarmee een voorschot te nemen op de bestemming van het te verwachten rekeningresultaat over 2009.

Assen, 1 juli 2009

Provinciale staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

jk/coll.

**Bijlage**

3e wijziging begroting 2009

| Prioriteiten | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| P1.01 Rolopvatting provincie als middenbestuur | 190.000 | | | |
| P3.06 Experimentele architectuur en wonen op en aan het water | -100.000 | | | |
| P5.08 Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving | -100.000 | | | |
| P5.10 Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater | -25.000 | | | |
| | ***-35.000*** | ***0*** | ***0*** | ***0*** |

| Producten | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| | | | | |
| P-5.1 Milieubeleid | -31.800 | | | |
| P-5.2 Bodem | -10.000 | | | |
| P-6.1 Reserve mutaties | 76.800 | | | |
| | ***-35.000*** | ***0*** | ***0*** | ***0*** |

provincie Drenthe

# Voorjaarsnota 2009

# Voorjaarsnota
# 2009

*Gedeputeerde staten van Drenthe*
*Mei 2009*

**Colofon**
Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

M00905 1807Rapport.indd

# Inhoud


**Op weg naar een nieuwe rol voor de provincie** 5
Kerntaken Provincie Drenthe Nieuwe Stijl 5
Leeswijzer 7

**Financieel perspectief** 8
Financieel beeld Voorjaarsnota 8
Toelichting dekkingsvoorstel 11
Taskforce ombuigingen 12

**Stimuleringsfonds Drentse Projecten** 14

**Versnellingsagenda en Kwaliteitsimpuls organisatie** 16
Versnellingsagenda 16
Kwaliteitsimpuls organisatie 17

**Programma 1 De provincie doét er toe!** 18
Collegeprogramma 2007-2011 18
Mid-term review 18
Intensiveringen 20
Extensiveringen 24
Samenvattend overzicht 24
Wijzigingsvoorstel prioriteiten programma 1 24

**Programma 2 Samenleving met samenhang** 27
Collegeprogramma 2007-2011 27
Mid-term review 27
Intensiveringen 31
Extensiveringen 32
Samenvattend overzicht 33

**Programma 3 Ruimte en bereikbaarheid** 34
Collegeprogramma 2007-2011 34
Mid-term review 34
Intensiveringen 38
Extensiveringen 41
Samenvattend overzicht 41

**Programma 4 Kennis wérkt** 42
Collegeprogramma 2007-2011 42
Mid-term review 42
Intensiveringen 44
Extensiveringen 46
Samenvattend overzicht 46

**Programma 5 Leefomgeving** 47
Collegeprogramma 2007-2011 47
Mid-term review 47
Intensiveringen 51
Extensiveringen 55
Samenvattend overzicht 56

**Programma 6 Middelen** 57
Collegeprogramma 2007-2011 57
Mid-term review 57
Intensiveringen 58
Extensiveringen 59
Samenvattend overzicht 59

**Bijlagen** 61
Begrippen Provincie Nieuwe Stijl 62
Afkortingenwijzer 63

# Op weg naar een nieuwe rol voor de provincie

**De provincie Drenthe bevindt zich in een sterk veranderende en buitengewoon complexe omgeving. Er is volop discussie over nut en noodzaak van de provincies. We zitten midden in een economische recessie. Dicht bij huis zijn er discussies over de verkoop van de Essent-aandelen en over de taken en bevoegdheden die omgevingsdiensten in de toekomst mogelijk van de provincie overnemen. De algemene uitkering uit het Provinciefonds staat onder zware druk. Hierdoor en door andere financiële ontwikkelingen is de financiële startpositie van deze Voorjaarsnota sterk negatief. Om te komen tot een duurzaam financieel evenwicht zullen de komende jaren keuzes moeten worden gemaakt. Bezuinigingen zijn onontkoombaar. Belangrijk is dat er sinds juni vorig jaar het Bestuursakkoord rijk-provincies 2008-2011 ligt. Als provincie kozen we op basis van Amen is geen Amsterdam voor een duidelijke koers. We geven daarin aan hoe we de gewenste positie in 2011 willen bereiken. De komende tijd werken wij verder uit hoe we de nieuwe rol van de provincie nader invullen.**

In 2011 wil de provincie regisseur zijn op ruimtelijk-economisch terrein en op het gebied van cultuur. Dit betekent dat we ons gaan concentreren op onze kerntaken. We richten ons meer op de regievoering dan op het uitvoerende werk. Daarnaast willen we ons als provincie richten op de toezichtstaken en op de kwaliteit van het bestuur.

De komende maanden zal verder gewerkt worden aan de realisatie van de Provincie Nieuwe Stijl. De uitwerking van de kerntaken en de consequenties daarvan zijn onderdeel van dit proces. Om de gewenste positie nog voor de verkiezingen van 2011 te bereiken dient het jaar 2010 in het teken te staan van de uitvoering van de ingezette koers. Vanwege de steeds pregnantere financiële randvoorwaarden is het nodig de discussie over de kerntaken te versnellen zodat de visie daarop inclusief de vertaalslag naar de financiën nog voor de begroting 2010 beschikbaar is en meegenomen kan worden in de beraadslagingen daarover. Om dit ambitieuze tijdspad te halen ontvangt u nog voor het zomerreces een visie op Provincie Nieuwe Stijl inclusief een inhoudelijke visie op de kerntaken. Dit visiedocument bieden wij u na, verwerking van uw opmerkingen, na het zomerreces ter vaststelling aan.

## Kerntaken Provincie Drenthe Nieuwe Stijl

- duurzame ruimtelijke ontwikkeling en inrichting (waaronder waterbeheer)
- milieu, energie en klimaat
- vitaal platteland
- regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer
- regionale economie
- culturele infrastructuur en monumentenzorg
- bovenregionale en internationale samenwerking
- kwaliteit van het openbaar bestuur
- jeugdzorg

Omdat we op de helft van de rit zitten, bevat deze Voorjaarsnota naast de gebruikelijke beleidsvoornemens voor alle programma's een mid-term review. Hierin maken we per beleidsthema inzichtelijk of we op schema liggen, of we eventueel een stap extra moeten zetten of dat er juist ruimte is voor nieuw beleid. Het opstellen van het overzicht plus de daaruit voortvloeiende bijsturingen deden we vanuit het wenkend perspectief van de Provincie Nieuwe Stijl en de rollen en taken die daarbij passen.

De sterk veranderende context leidt tot accentverschuivingen en wijzigingen in de provinciale rol. Wij achten het noodzakelijk dat we onze bestuurskracht en ons organiserend vermogen vergroten. Dit betekent dat de provincie Drenthe als 'spin in het bestuurlijke web' meer dan nu het geval is extern- en ontwikkelingsgericht moet gaan werken. De samenwerking met gemeenten in het kader van RSP-projecten is hier een goed voorbeeld van. Denk ook aan belangenbehartiging in Brussel, Den Haag en in IPO- en SNN-verband. Visievorming, regie, bestuurskracht en doorzettingsmacht zijn hier kernwoorden.

Daarnaast betekent het dat we voorwaarden willen scheppen om de provinciale organisatie integraal en gebiedsgericht te kunnen laten werken. Dit vraagt om het doorbreken van de bestaande portefeuilles en het 'ontschotten' van beleidsvorming. Tevens is het noodzakelijk dat onze medewerkers over de daarvoor benodigde capaciteiten beschikken. De nieuwe opgaven gecombineerd met de hoge uitstroom van oudere medewerkers en de krapper wordende arbeidsmarkt voor met name de groep hoger opgeleiden maken dat hier de komende jaren een grote en uitdagende opdracht voor de organisatie ligt. Daarnaast ontstaat er een spanningsveld tussen de verslechterende financiële positie en onze ambities, bijvoorbeeld op het gebied van klimaat en energie, het RSP-programma en de versnellingsprojecten in het kader van de economische crisis.

Deze Voorjaarsnota presenteren we dus in een zeer dynamische context. Er treden wijzigingen in de provinciale rol op vanuit de Provincie Nieuwe Stijl die de nodige actie van ons vragen. Het accent in deze Voorjaarsnota leggen wij op de economische versnellingsagenda en op het investeren in de kwaliteit van onze organisatie.

Vanwege de onzekerheid over met name de hoogte en het ingangsjaar van de korting op de algemene uitkering uit het Provinciefonds, stellen wij voor om in de Nota van Aanbieding bij de Begroting 2010 nadere kaders te stellen aan de hand van de sinds de Voorjaarsnota bekend geworden (financiële) feiten.

## Leeswijzer

In deze Voorjaarsnota schetsen we in het eerste hoofdstuk het financieel perspectief van de provincie Drenthe anno mei 2009. In dit hoofdstuk gaan we in op de ontwikkelingen die op dit moment van invloed zijn op het huishoudboekje van Drenthe. Ook presenteren we in dit hoofdstuk een overzicht van het Stimuleringsfonds Drentse Projecten. Vervolgens gaan we in hoofdstuk 2 in op de Versnellingsagenda om de gevolgen van de economische crisis te bestrijden. Daarnaast doen we in het hoofdstuk een voorstel om tot een kwaliteitsimpuls voor de organisatie te komen.

In de volgende hoofdstukken presenteren we de verschillende programma's van het college-programma.

- Deze hoofdstukken beginnen steeds met een mid-term review. We geven hier per prioriteit met een 'stoplichtmethodiek' de stand van zaken weer. Groen betekent dat de realisatie van een prioriteit volgens planning verloopt. Oranje houdt in dat de prioriteit enige vertraging ondervindt. Een rode markering zegt dat we de doelen niet of te laat realiseren als we geen extra maatregelen nemen.
- Vervolgens lichten we per programma de intensiveringen en extensiveringen toe. Intensivering betekent in dit verband dat we de staten voorstellen om extra middelen uit te trekken. Extensivering is een pleidooi voor het geheel of gedeeltelijk stoppen van bepaalde activiteiten of het overdragen van taken aan andere partijen.
- Elk hoofdstuk eindigt steeds met een samenvattend overzicht.

# Financieel perspectief

**Recente ontwikkelingen rond het Provinciefonds, de financiële crisis, de economische recessie en de mogelijke verkoop van de Essent-aandelen plaatsen deze Voorjaarsnota in een ander financieel perspectief. In dit hoofdstuk worden deze ontwikkelingen kort toegelicht. Ook worden er voorstellen gedaan om te streven naar een duurzaam financieel evenwicht zonder structurele onttrekkingen aan de reserves. Een uitgangspunt voor de Provincie Nieuwe Stijl is dat alle kerntaken van de provincie financieel worden gedekt uit de reguliere exploitatie. Vanwege de financiële onzekerheden stellen we uw Staten voor om in de Nota van Aanbieding bij de Begroting 2010 nadere kaders te stellen aan de hand van de sinds de Voorjaarsnota bekend geworden (financiële) feiten.**

## Financieel beeld Voorjaarsnota

Het startpunt van deze Voorjaarsnota is het financiële meerjarenperspectief op basis van de Eerste Bestuursrapportage 2009. Naast deze ontwikkelingen zijn ook andere ontwikkelingen van invloed op het financiële meerjarenperspectief. In de volgende tabel wordt het financiële beeld geschetst. Vervolgens wordt een overzicht van het Stimuleringsfonds Drentse Projecten gepresenteerd.

| Financiële ruimte Voorjaarsnota 2009 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | Totaal 2009 - 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo begroting 2009 - 2013 | - | -2.869.000 | -4.203.000 | 9.700.000 | 9.700.000 | 12.328.000 |
| Geoormerkte middelen collegeperiode 2012-2015 | | | | -9.700.000 | -9.700.000 | -19.400.000 |
| Saldo ontwikkelingen en effecten Eerste bestuursrapportage | -3.112.417 | -6.309.978 | -4.741.578 | -4.086.178 | | -18.250.151 |
| **Ontwikkelingen te verwerken in Voorjaarsnota:** | | | | | | - |
| Te verwachten korting Provinciefonds | | | -6.700.000 | -6.700.000 | -6.700.000 | -20.100.000 |
| Te verwachten wegvallen accres-systematiek | -1.410.000 | -318.000 | -549.000 | -549.000 | -549.000 | -3.375.000 |
| Terugkomen op Bestuursakkoord | | | 5.000.000 | | | |
| Totaal | -4.522.417 | -9.496.978 | -11.193.578 | -11.335.178 | -7.249.000 | -48.797.151 |
| **Wijziging financieringssystematiek** | | | | | | |
| Programma 4: Kennis Werkt * | | -4.500.000 | -5.000.000 | -3.000.000 | -3.000.000 | -15.500.000 |
| Programma 4: Landbouw structuur-versterking | | -1.000.000 | -1.000.000 | -1.000.000 | -1.000.000 | -4.000.000 |
| Programma 4: Toerisme structuur-versterking | | -880.000 | -880.000 | -880.000 | -880.000 | -3.520.000 |
| Programma 5: Leefomgeving (Klimaat en Energie) | | -6.800.000 | -7.100.000 | -7.000.000 | -7.000.000 | -27.900.000 |
| * Cofinancieringsperiode t/m 2013 | | | | | | |
| Totaal | | -13.180.000 | -13.980.000 | -11.880.000 | -11.880.000 | -50.920.000 |

| Financiële ruimte Voorjaarsnota 2009 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | Totaal 2009 - 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **Intensiveringen:** | | | | | | |
| Programma 1 De provincie doet er toe! | -190.000 | -1.710.000 | -627.000 | -170.000 | -170.000 | -2.867.000 |
| Programma 2 Samenleving met samen-hang | - | -570.000 | -570.000 | -570.000 | - | -1.710.000 |
| Programma 3 Ruimte en bereikbaarheid | - | - | -200.000 | -200.000 | -200.000 | -600.000 |
| Programma 4 Kennis werkt | - | - | - | - | - | - |
| Programma 5 Leefomgeving | - | -970.000 | -210.000 | -210.000 | -210.000 | -1.600.000 |
| Programma 6 Middelen | - | -1.600.000 | -1.600.000 | -1.600.000 | -1.600.000 | -6.400.000 |
| Totaal intensiveringen | -190.000 | -4.850.000 | -3.207.000 | -2.750.000 | -2.180.000 | -13.177.000 |
| | | | | | | |
| SALDO | -4.712.417 | -27.526.978 | -28.380.578 | -25.965.178 | -21.309.000 | -112.894.151 |
| | | | | | | |
| **Extensiveringen:** | | | | | | |
| Programma 1 De provincie doet ertoe | - | - | - | - | - | - |
| Programma 2 Samenleving met samen-hang | - | - | 133.000 | 266.000 | 266.000 | 665.000 |
| Programma 3: Ruimte en bereikbaarheid | 100.000 | 100.000 | - | - | - | 200.000 |
| Programma 4: Kennis werkt | - | - | - | - | - | - |
| Programma 5: Leefomgeving | 166.800 | 182.500 | 183.150 | 73.810 | 15.000 | 621.260 |
| Programma 6: Middelen | - | 500.000 | 2.100.000 | 2.580.000 | 3.000.000 | 8.180.000 |
| Totaal extensiveringen | 266.800 | 782.500 | 2.416.150 | 2.919.810 | 3.281.000 | 9.666.260 |
| | | | | | | |
| SALDO (saldo - extensiveringen) | -4.445.617 | -26.744.478 | -25.964.428 | -23.045.368 | -18.028.000 | -98.227.891 |

## Dekkingsvoorstel

| Dekkingsvoorstel | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | Totaal 2009 - 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Niet langer toerekenen inflatiecorrectie aan Algemene Reserve | 740.980 | 677.822 | 723.196 | 723.196 | 723.196 | 3.588.390 |
| Opheffen reserve ontgrondingenheffing | 663.785 | | | | | 663.785 |
| Dividend Enexis | | 1.000.000 | 1.000.000 | 1.000.000 | 1.000.000 | 4.000.000 |
| Netto opbrengst herfinanciering Bruglening Enexis | | 1.000.000 | 1.000.000 | 1.000.000 | 1.000.000 | 4.000.000 |
| Verkoop Essent Milieu | | PM | PM | PM | PM | - |
| Vervallen garanties | | PM | PM | PM | PM | - |
| Eenmalig resultaat Taskforce ombuigingen | | 10.000.000 | | | | 10.000.000 |
| Structurele taakstelling Taskforce ombuigingen | | | PM | PM | PM | |
| Totaal | 1.404.765 | 12.677.822 | 2.723.196 | 2.723.196 | 2.723.196 | 22.252.175 |
| Saldo voor verrekening Algemene Reserve | -3.040.852 | -14.066.656 | -23.241.232 | -20.322.172 | -15.304.804 | -75.975.716 |
| Verrekening Algemene Reserve | 3.040.852 | 14.066.656 | PM | - | - | 17.107.508 |
| Saldo | - | - | -23.241.232 | -20.322.172 | -15.304.804 | 58.868.208 |

**Saldo begroting 2009 – 2013 en ontwikkelingen Eerste Bestuursrapportage**
De Voorjaarnota start met een negatief saldo voor de jaren 2010 en 2011. Vervolgens wordt de financiële ruimte bepaald op basis van de Eerste Bestuursrapportage 2009. Het meerjarenperspectief is sterk negatief vanwege:

| Ontwikkelingen en effecten 1e bestuursrapportage 2009 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| Rente nadeel | -3.000.000 | -2.500.000 | -2.000.000 | -1.500.000 |
| Pensioenpremies ABP | -166.000 | -667.000 | -667.000 | -667.000 |
| Pseudo-premies WW | -485.000 | -485.000 | -485.000 | -485.000 |
| MRB | 124.000 | -337.000 | -837.000 | -1.356.000 |
| Totaal highlight's 1e bestuursrapportage 2009 | -3.527.000 | -3.989.000 | -3.989.000 | -4.008.000 |

*Rente nadelen vanwege de sterk gedaalde rentetarieven*
In de begroting 2009 is aangenomen dat er op kortlopende uitzettingen (< 1 jaar) een rendement van 5% behaald wordt. De rentevergoeding voor nieuwe uitzettingen van tijdelijk overtollige liquide middelen ligt op dit moment in de buurt van de 3-maands Euribor (2,01%) en is daarmee beduidend lager dan de verwachting. Bij de Tweede Bestuursrapportage worden de te verwachten rente inkomsten nog scherper bekeken vanwege de uitgaven van de 'versnellingsagenda' die dan bekend zijn.

*Hogere pensioenpremies ABP*
Door de kredietcrisis is het ABP zwaar getroffen. Het fonds is genoodzaakt maatregelen te nemen om zijn financiële positie te verbeteren. In een herstelplan dat het ABP heeft ingediend bij De Nederlandsche Bank, zijn de maatregelen vastgelegd, die moeten leiden tot herstel. Voor Drenthe betekent dit in 2009 een lastenstijging van € 166.000 en voor 2010 en volgende jaren € 667.000

*Hogere pseudo-premies WW*
Tot 2009 hield de provincie net als alle andere overheden zogeheten pseudo-premies WW in op de salarissen van de medewerkers. Met ingang van 2009 mogen dergelijke pseudo-premies niet meer op de salarissen van de werknemers worden ingehouden. Het betekent een extra structurele last voor de provincie van € 485.000.

*Minder hoge inkomsten uit de opcenten op de motorrijtuigenbelasting*
Gelet op de zich doorzettende trend van daling van de verkopen van nieuwe auto's stellen we de in de huidige meerjarenbegroting geraamde verwachte groei van het wagenpark van 2% naar beneden bij. In 2009 tot 0,5 % en tot 1% voor de jaren daarna.

In de Eerste Bestuursrapportage 2009 worden bovenstaande ontwikkelingen nader toegelicht.

**Oormerken van 'vrije ruimte' voor nieuw collegeprogramma**
Bij de aanvang van de huidige collegeperiode is bij het invoeren van de prioriteiten van het college in principe gekozen voor een "horizon" die niet voorbij de huidige collegeperiode reikt. De gedachte daarachter is, dat een nieuw college zelf zal willen afwegen of de prioriteiten van het vorige college voortgezet worden, dan wel dat er ruimte moet zijn voor nieuwe prioriteiten. Op dit moment is de financiële ruimte in 2012 gebaseerd op het niet na 2011 nog ramen van middelen voor de prioriteiten van het huidige college. Voorgesteld wordt € 9,7 miljoen in 2012 en 2013 te oormerken als 'vrije ruimte' voor een nieuw collegeprogramma.

**Provinciefonds**
In het rapport "Naar een herijking van de financiële verhouding tussen rijk en provincies" van de Raad voor de financiële verhoudingen (Rfv) staan de resultaten van een onderzoek naar de omvang en de verdeling van de algemene uitkering uit het provinciefonds. Het rapport heeft verstrekkende gevolgen voor de financiële verhouding tussen rijk en provincies. In het meest recente rapport van de raad wordt voor Drenthe een korting genoemd van € 6,7 miljoen.

Hoe hoog uiteindelijk de korting op de algemene uitkering zal uitvallen, moet de komende maanden nog blijken uit de onderhandelingen tussen het kabinet en het IPO. Dan moet ook duidelijk worden wanneer de korting zal ingaan. In deze Voorjaarsnota gaan we vooralsnog uit van een korting van € 6,7 miljoen per 2011. Daarbij gaan wij er wel van uit dat niet tegelijkertijd ook de reeds opgelegde korting van – voor Drenthe - € 5 miljoen op basis van het Bestuursakkoord in 2011 gehandhaafd zal blijven.

Uiteraard zal de korting gevolgen hebben voor de activiteiten van de provincies. Als de rijksoverheid van oordeel is dat deze activiteiten gehandhaafd moeten worden, dan heeft dat volgens de Rfv gevolgen voor de bijdragen van de verschillende ministeries.

In het kader van het Provinciefonds is verder relevant dat in de aangepaste afspraken rond het Aanvullend Beleidsakkoord wordt teruggevallen op de eerder in de bestuursakkoorden afgesproken accressen. Daarnaast wordt de normeringssystematiek tot en met 2011 buiten werking gesteld. Dit betekent dat de voeding van het Provinciefonds de komende drie jaar niet wordt bepaald door de hoogte van de rijksuitgaven. In de voorstellen werkt het stimuleringspakket niet door in de accressen. Hetzelfde geldt voor de daarna geplande bezuinigingen.Deze methodiek wordt tot en met het jaar 2011 toegepast. In dat jaar vindt een evaluatie plaats. Vanaf 2012 wordt een als gevolg van die evaluatie nog te kiezen systematiek gehanteerd. De maatregel levert Drenthe een korting op van bijna € 3,4 miljoen, cumulatief over de jaren 2009 tot en met 2013.

## Toelichting dekkingsvoorstel

**Reserve voor Algemene Doeleinden**
Voorgesteld wordt niet langer een inflatiecorrectie toe te rekenen aan de Reserve voor Algemene Doeleinden en het bedrag dat als gevolg hiervan vrijvalt ten gunste te brengen van de exploitatie. Het toerekenen van rente aan de Algemene Reserve past niet in een hedendaags financieel beleid, waarbij "oppotten" niet meer aan de orde is en waarbij een realistische reservepositie nagestreefd dient te worden.
Voorgesteld wordt verder de Algemene Reserve de komende jaren in te zetten als een soort "afvlakkingsfonds" voor de te realiseren ombuigingen en daarmee op de korte termijn de tekorten te dekken, op weg naar een duurzaam financieel evenwicht. In afwachting van nadere besluitvorming is voor het jaar 2011 de onttrekking aan de Algemene Reserve PM opgenomen.
Volgens de voorschriften van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) is het niet noodzakelijk een Algemene Reserve te hebben. De financiële risico's van de provincie worden afgedekt door de Risicoreserve waarin een bedrag van € 19 miljoen is gereserveerd. Voorts is het weerstandsvermogen van de provincie ook zonder Algemene Reserve nog ruim voldoende te noemen. Zo is er ook nog een "stille reserve" als gevolg van onbenutte belastingcapaciteit.
Het uitputten van de Algemene Reserve past in een modern financieel beleid van een Provincie Nieuwe Stijl. Bovendien geeft het een meer realistisch beeld van de reservepositie van de provincie, als alle intensiveringen ten laste van de exploitatie worden gebracht en aldus integraal worden afgewogen.

**Opheffen reserve ontgrondingenheffing**
Voorgesteld wordt de reserve ontgrondingenheffing op te heffen en het bedrag dat als gevolg hiervan vrijvalt ad € 663.785 ten gunste te brengen van de exploitatie. De voeding van de reserve ontgrondingenheffing is op enig moment hoger dan noodzakelijk was voor de dekking van de op dat moment toerekenbare kosten. Het is acceptabel de kosten die met ontgrondingen gepaard gaan voortaan rechtstreeks ten laste van de exploitatie te brengen en daarvoor niet langer een reserve te handhaven.

**Essent-aandelen**
Uw Staten hebben ingestemd met het collegevoorstel om over te gaan tot de verkoop van de Essent-aandelen aan energieproducent RWE AG. Volgens de meest recente informatie wordt door de verkoop van de aandelen een eenmalige opbrengst verwacht van € 168 miljoen. Dit is inclusief het dividend over 2008 van ongeveer € 10,1 miljoen. In een later stadium zullen nog aanvullende opbrengsten mogelijk zijn, die aanvankelijk op € 90 miljoen becijferd zijn, maar waarbij inmiddels duidelijk is geworden dat daartoe een jaarlijks dividend van Enexis behoort, een meerjarige opbrengst uit de herfinanciering van de bruglening van Essent aan Enexis en een opbrengst van de verkoop van Essent Milieu en eventuele vrijval uit garanties waarvoor een zogenoemde ESCROW-voorziening is getroffen. Vooral de opbrengst uit de twee laatstgenoemde bronnen is momenteel zeer onzeker.
Het lijkt op dit moment opportuun om de opbrengsten uit deze 'tweede tranche' zeer beperkt in te boeken, gezien de onzekerheden die er nog rond deze opbrengsten bestaan.
Vooreerst kan het best alleen uitgegaan worden van de verwachte dividenden en de opbrengsten vanuit de herfinanciering van de bruglening.
Inmiddels is duidelijk geworden, dat voldoende aandeelhouders voornemens zijn hun aandelen ter verkoop aan te bieden, zodat de overname van Essent PLB door RWE op dat punt niets meer in de weg staat. Verder wordt ervan uitgegaan, dat de voor een aantal onderdelen van de transactie noodzakelijke goedkeuring van het rijk verkregen zal worden. Indien de verkoop onverhoopt toch niet doorgaat, komt er in plaats van de rente-inkomsten een nader vast te stellen dividend.

## Taskforce ombuigingen

Gelet op het onzekere financieel perspectief op langere termijn zijn scenario's ontwikkeld; daarbij is via drie kijklijnen gekeken naar mogelijke ombuigingen en de consequenties daarvan. Die kijklijnen zijn:
- een scherpere wijze van begroten (met minder onderbesteding);
- een discussie over taken en ambities (onder meer aan de hand van benchmarks);
- een slankere interne organisatie (door betere processen).

Voor 2010 kan een voorzien tekort deels opgelost worden door in 2009 verwachte onderbestedingen in relatie met de groei van de reserves in te zetten. Uit een nadere analyse blijkt binnen een jaarlijks optredende en wisselend samengestelde combinatie van onderbesteding en overhevelingen (doorgeschoven middelen) € 10 miljoen te vinden zal zijn in programmabudgetten of aan programma's gelieerde reserves. Dit betekent dat (een deel van) het te verwachten rekeningresultaat 2009 nu reeds geoormerkt moet worden als eenmalig dekkingsmiddel voor het tekort op de exploitatie in 2010. Daarmee wordt een voorschot genomen op de bestemming van het te verwachten rekeningresultaat over 2009. Op de resultaten van deze maatregel zullen we in de Tweede Bestuursrapportage over 2009 nader ingaan. Naast het rekeningresultaat kan aanvullende dekking gevonden worden in de mutaties van reserves die onderdeel (zouden) zijn van de resultaatbestemming.

Daarbij behoort verder nog, dat overhevelingen tussen de dienstjaren aan strengere voorwaarden zullen moeten gaan voldoen en dus minder dan voorheen aan de orde zullen zijn.

Voor de langere termijn moet er voor een duurzame begroting naast het scherper begroten ook gesneden worden in taken en/of ambities. Via een takendiscussie aan de hand van de meetlat van het bestuursakkoord, omgevingsgericht werken en de Cebeon benchmark (onderdeel van het Rfv rapport) zullen scenario's worden ontwikkeld. Dit levert, onder inlevering van ambities, een besparingspotentieel op. De uitwerking van deze scenario's kost tijd en is daarom nog niet meegenomen in deze Voorjaarsnota 2009. Dit zal wel het geval zijn in de Nota van Aanbieding bij de Begroting 2010.

Via interne raadpleging en benchmarkgegevens van Price waterhouse Coopers (PwC) is ook kritisch gekeken naar de interne organisatie. Na de invoering tot 2012 van nieuwe interne processen, digitalisering, het nieuwe werken, versobering en de volledige inbedding van de uitgangspunten van "Samen Sterker in Actie!" in de organisatie kunnen naar verwachting vanaf 2012 fasegewijs de kosten van het apparaat teruggebracht worden.

**Instellen Reserve Opbrengsten aandelenverkoop**
Indien de Essent aandelenverkoop doorgaat, stellen we voor om een Reserve Opbrengsten aandelenverkoop in te stellen en daarin de boekwinst van de 'eerste tranche' van de verkoop van de Essent-aandelen te parkeren. Verder wordt voorgesteld de rente van deze nieuwe reserve als voeding voor een in te stellen RSP-reserve te gebruiken. De Reserve Opbrengsten aandelenverkoop zal een eerste storting kennen van ongeveer € 158 miljoen.

**Instellen RSP-reserve**
Voorgesteld wordt een RSP-reserve in te stellen waar de voor de projecten gelabelde gelden vanuit het Stimuleringsfonds Drentse Projecten in worden gestort. Zoals in de tabel blijkt, zal deze reserve een initiële storting kennen van ongeveer € 30 miljoen. De reserve zal voor het overige gevoed worden vanuit de toegerekende rente uit de Reserve Opbrengsten aandelenverkoop.

Jaarlijks zullen wij het rentepercentage actualiseren. Op dit moment zijn de volgende percentages het uitgangspunt: 2,5% in 2009, 3% in 2010, 3,5% in 2011 en vanaf 2012 4%. Dit betekent een jaarlijkse rentetoevoeging aan de RSP-reserve van circa € 4,7 miljoen vanaf 2010 tot € 6,3 miljoen in 2019. In onderstaande tabel wordt een financieel overzicht van de RSP-reserve gegeven.

**Reserve RSP**

| Reserve RSP | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 | 2018 | 2019 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| bedragen x € 1.000.- | | | | | | | | | | | |
| Stand per 1 januari | 18.579 | 29.667 | 34.407 | 39.937 | 46.257 | 52.577 | 58.897 | 65.217 | 71.537 | 77.857 | 84.177 |
| Verwacht dividend 2008 | 10.100 | | | | | | | | | | |
| Toevoeging rente 2,5% in 2009 (3 maanden in 2009), 3% in 2010, 3,5% in 2011, vanaf 2012 4%. | 988 | 4.740 | 5.530 | 6.320 | 6.320 | 6.320 | 6.320 | 6.320 | 6.320 | 6.320 | 6.320 |
| Stand 31 december | 29.667 | 34.407 | 39.937 | 46.257 | 52.577 | 58.897 | 65.217 | 71.537 | 77.857 | 84.177 | 90.497 |

De stand per 1 januari 2009 bestaat uit:

| | |
|---|---|
| Interim dividend '08 | 2.348 |
| Regulier dividend '07 | 6.700 |
| Afwikkeling Edon | 9.531 |
| | 18.579 |

# Stimuleringsfonds Drentse Projecten

In onderstaande tabel vindt u de stand van zaken van het Stimuleringsfonds Drentse Projecten vermeld. Het voorstel om de gelabelde RSP-gelden uit het Stimuleringsfonds naar de RSP-reserve over te hevelen is hierin verwerkt.

| Stimuleringsfonds Drentse projecten | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | Totalen |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | **22.181** | **46.013** | **15.005** | **4.332** | **414** | **174** | |
| Exploitatie 2008 | 4.063 | | | | | | |
| Vrij besteedbaar resultaat 2007 | 13.143 | | | | | | |
| Vrij besteedbaar resultaat 2008 (t/m 2e berap) | 2.116 | | | | | | |
| Vrij besteedbaar resultaat 2008 Jaarrekening 2008 | 2.731 | | | | | | |
| Vrij besteedbaar resultaat 2009 | | 284 | | | | | |
| Vrij besteedbaar resultaat 2010 | | | 395 | | | | |
| Afromen reserves | | 3.138 | | | | | |
| Extra dividend Essent | 2.348 | -2.348 | | | | | |
| Regulier dividend Essent | 6.700 | -6.700 | | | | | |
| Extra dividend Essent | 9.531 | -9.531 | | | | | |
| Statenbesluiten: | | | | | | | |
| Lofar (2007-301) | -2.750 | | | | | | -2.750 |
| Kennis werkt (2008-315) | -6.500 | | | | | | -6.500 |
| Kennis werkt (Voorjaarsnota 2008) | -3.000 | | | | | | -3.000 |
| Kennis werkt (2009-364) | | -4.600 | | | | | -4.600 |
| Programma klimaat en energie (2008-335) | -2.000 | -6.700 | | | | | -8.700 |
| Krediet Cultureel kwartier Assen (2008-320) | -2.400 | | | | | | -2.400 |
| Onderwijskansenplan (2008-345) | -150 | -500 | -500 | -500 | | | -1.650 |
| Regiopark Groningen-Assen (2009-365 en later 2009-367) | | -600 | | | | | -600 |
| Meppelerdiep schutsluis bij Zwartsluis (conform M4 nov 08) | | | -4.000 | | | | -4.000 |
| Attractieve steden (Ontwikkeling stadscentrum Hoogeveen) (2009 - 374) | | | -2.000 | -2.000 | | | -4.000 |
| Intensivering marketing en promotie (2009-376) | | -1.000 | | | | | -1.000 |
| Vrij besteedbaar/tekort | 46.013 | 17.456 | 8.900 | 1.832 | 414 | 174 | |
| | | | | | | | |
| | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | Totalen |
| Vrij besteedbaar/tekort | 46.013 | 17.456 | 8.900 | 1.832 | 414 | 174 | |
| Motie 19 VJN 2007 Plus Gelijke kansen onderwijs-beleid (OV-kaart) | | -1.000 | -1.000 | | | | -2.000 |
| **Projecten versnellingsagenda** | | | | | | | |
| Project Tusschenwater | | | -1.000 | -1.000 | | | -2.000 |
| Monumenten | | -451 | -1.568 | -418 | -240 | | -2.677 |
| Risicofinanciering MKB | | -1.000 | -1.000 | | | | -2.000 |
| Totaal aanvragen | 0 | -2.451 | -4.568 | -1.418 | -240 | 0 | -8.677 |
| Saldo na honorering aanvragen | 46.013 | 15.005 | 4.332 | 414 | 174 | 174 | |

Het Stimuleringsfonds Drentse Projecten is bij het vaststellen van de Voorjaarsnota 2007 PLUS door uw Staten ingesteld. Het Stimuleringsfonds is ingesteld als dekking voor *gebiedsgerichte cofinanciering voor relatief grote projecten.* Met uw Staten is afgesproken dat van ieder project dat een beroep doet op het Stimuleringsfonds, een afzonderlijk voorstel aan u voorgelegd wordt. Het Stimuleringsfonds Drentse Projecten wordt gevoed middels incidentele meevallers en positieve rekeningresultaten. Als incidentele meevaller is vorig jaar bij de Voorjaarsnota 2008 het resultaat van het afromen van reserves toegevoegd (circa € 3 miljoen). Ook de positieve rekeningresultaten zijn toegevoegd aan deze reserve.

Zoals eerder aangegeven is de financiële startpositie van deze Voorjaarsnota sterk negatief. Dit wordt onder andere veroorzaakt vanwege het feit dat de algemene uitkering uit het Provinciefonds onder zware druk staat. Om te komen tot een duurzaam financieel evenwicht zullen de komende jaren keuzes moeten worden gemaakt. Bezuinigingen zijn onontkoombaar.

Gezien het huidige financiële beeld is de verwachting dat toekomstige rekeningresultaten en incidentele meevallers, zich niet of slechts in beperkt mate zullen voordoen. De verwachting is dat als gevolg hiervan het Stimuleringsfonds dan niet meer gevoed zal worden.

Om een duurzaam financieel evenwicht te realiseren stellen we voor om de programma's Kennis Werkt, Klimaat & Energie, landbouw structuurversterking en toerisme structuurversterking voortaan direct structureel ten laste van de reguliere exploitatie te brengen, in plaats van het Stimuleringsfonds Drentse Projecten. Het gaat hierbij om meerjarige programma's waarbij verplichtingen aangegaan worden voor een langere periode, die zich ook voorbij de huidige collegeperiode uitstrekken. Daarmee gaat het feitelijk om structurele lasten die maken, dat deze in het kader van het streven naar een duurzaam financieel evenwicht ten laste van de exploitatie gebracht moeten worden. Dit maakt het ook eenvoudiger, de meerjarige verplichtingen ten opzichte van onze partners na te komen. Voorgesteld wordt van deze vier programma's, Kennis Werkt, Klimaat & Energie, landbouw structuurversterking en toerisme structuurversterking, jaarlijks een actieplan aan uw Staten aan te bieden, zoals dit ook bij het Stimuleringsfonds gebruikelijk was.

We willen uw Staten voorstellen het Stimuleringsfonds in stand te houden totdat de reeds door uw Staten geautoriseerde projecten financieel zijn afgerond. Dit geldt eveneens voor de projecten in het kader van de versnellingsagenda en het project aangaande de uitvoering van de motie omtrent onderwijskansenbeleid. Voorgesteld wordt het Stimuleringsfonds in de tussentijd niet meer te voeden en na afloop het Stimuleringsfonds Drentse Projecten op te heffen.

# Versnellingsagenda en Kwaliteitsimpuls organisatie

## Versnellingsagenda

De economische ontwikkeling in Europa en dus ook in Nederland is onder druk komen te staan. Naar verwachting zullen we als gevolg daarvan in Drenthe in 2009 en 2010 met stijgende werkloosheidscijfers worden geconfronteerd. Gelet op zijn specifieke economische structuur is Zuidoost-Drenthe hierbij het meest kwetsbare gebied. Wij vinden het onze taak om de gevolgen van de crisis zo veel mogelijk te bestrijden, gelet op onze rol in de stimulering van de regionale economie. We hebben daarom een pakket maatregelen aan u voorgelegd.
Elke maatregel is bedoeld om de uitvoering van een project te versnellen waarvan het zeker is dat ze in 2009 of 2010 kunnen worden gestart. De meeste projecten kunnen gedekt worden binnen de middelen van de Meerjarenraming 2009-2012. De extra middelen die noodzakelijk zijn, hebben we in deze Voorjaarsnota verwerkt. Dekking ervan komt ten laste van het Stimuleringsfonds Drentse Projecten. Het gehele uitgewerkte pakket aan versnellingsmaatregelen is in mei aan uw staten aangeboden om in de commissie te worden behandeld.
Ook het rijk en enkele gemeenten hebben maatregelen gepresenteerd om de kredietcrisis te bestrijden. Om onze maatregelen zo effectief mogelijk te laten zijn is onderlinge afstemming nodig over beleidsuitgangspunten, prioritering en financiële kaders. We sluiten daarom zo veel mogelijk aan bij voornemens van andere overheden met gelijksoortige ambities. Dit geldt ook voor de samenwerking in IPO- en SNN-verband.

### Projecten Versnellingsagenda

*Verbetering bereikbaarheid en verkeersveiligheid*
- Reconstructie N374 – traject Borger-Schoonloo
- Herinrichting traverses N371 Smildes
- Incidentmanagement provinciale wegen
- Bediening op afstand op provinciale vaarwegen

*Klimaat & Energie*
- Innovatieve verlichting
- Energieopwekking provinciale steunpunten / toepassingsmogelijkheden windturbines
- 100.000 voertuigenplan
- 100.000 woningenplan

*Stadsvernieuwing en woningbouw*
- Stagnerende woningbouw
- Stadsvernieuwing Hoogeveen

*Herinrichting landschap*
- Versnelde inrichting EHS
- Tusschenwater

*Kennis Werkt*
- Versnelde herstructurering bedrijventerrein De Wieken
- Risicofinanciering MKB
- Scholingsfonds
- Marketing & Promotie

*Monumentenzorg*
- Oude Drentse kerken
- Herbestemming agrarisch en industrieel erfgoed
- Versnelling revitalisering Veenhuizen

## Kwaliteitsimpuls organisatie

De provincie ontwikkelt zich van een regulerend bestuursorgaan naar een strategievormende, regisserende organisatie. Tegelijkertijd vergroot de provincie haar realisatiekracht: van denken naar doen. Dit stelt hoge, deels ook nieuwe eisen aan de medewerkers. Het vraagt om extra inzet op het gebied van ontwikkeling, scholing en opleiding. Om die reden wordt er de komende jaren fors ingezet op de organisatiebrede Strategische Personeelsplanning.

Daar komt bij dat bij de provincie de komende jaren een groot aantal zeer ervaren medewerkers zal uitstromen. Ruim 10% van de medewerkers bij de provincie is 60 jaar of ouder. Over drie jaar is dit het geval voor bijna 20% van de medewerkers. Minstens zo interessant als de vraag wanneer medewerkers uit dienst gaan, is de vraag hoe de medewerkers de verschillende fasen van hun loopbaan vormgeven. Het gaat om met respect toewerken naar een goede overdracht van kennis en ervaring en boeien en binden van de jongere generatie. Het gaat hierbij om het waarborgen van de continuïteit van het collectief geheugen.
We gaan deze opgaven realiseren door fors in te zetten op competentiemanagement en generatiemanagement. Om de grote uitstroom van zeer ervaren medewerkers goed en tijdig op te kunnen vangen gaan we werken met zogeheten meester-gezelconstructies. Op die manier blijft kostbare kennis en ervaring voor de organisatie behouden.

De nieuwe manier van werken zullen we grotendeels met het zittende personeel kunnen realiseren. Om de grote ambities van de provincie te realiseren achten wij het echter noodzakelijk dat er nu een kwaliteitsimpuls aan de organisatie wordt gegeven. Op een aantal gebieden stellen wij voor de formatie met in totaal 16 fte's uit te breiden. Deze versterking is met name nodig om nieuw beleid op het gebied van economie (projectverwervers), ruimtelijke ontwikkeling (projectleiders en projectontwikkelaars) en duurzaamheid (milieuplanologen en energieconsulenten) goed en tijdig te realiseren.

De voorinvestering in personeel die wij nu voorstellen, zullen wij compenseren met het niet meer aanvullen van een deel van de uitstroom in de komende jaren (inverdieneffecten). Het betreft hier in totaal 31 fte's.

In Programma 6 Middelen kunt u de financiële vertaling van voorgaand plan vinden. Bovendien is de gewenste additionele personele inzet bij de uitvoering van het Bestuursakkoord, het RSP-programma en de activiteiten op het gebied van klimaat en energie opgenomen in de desbetreffende inhoudelijke programma's.

# Programma 1
# De provincie doét er toe!

## Collegeprogramma 2007-2011

*Onze ambitie is de provincie te laten leven door actief te zijn als stimulator, initiatiefnemer en regisseur. Voorop staat een heldere en duidelijke communicatie. Digitale ontsluiting van informatie speelt een belangrijke rol. De dienstverlening aan inwoners, bedrijven, organisaties en medeoverheden wordt verbeterd. Zij worden interactief betrokken bij de opstelling en uitvoering van provinciaal beleid. Samenwerking met gemeenten, waterschappen en buurprovincies is van belang. Drenthe wordt sterker gepositioneerd op nationaal en internationaal niveau. De lobby richting Den Haag en Brussel krijgt meer aandacht. Bij de profilering van Drenthe staan de eigen kernwaarden centraal. Actief wordt ingespeeld op belangrijke (inter)nationale trends als klimaatverandering, duurzame energievoorziening, internationalisering en demografische veranderingen. De gebiedsgerichte aanpak krijgt meer gestalte.*

## Mid-term review

| Prioriteit | Status per prioriteit | | |
|---|---|---|---|
| | Volgens planning | Enige vertraging | Realiseren we niet/te laat |
| 1.1. Rolopvatting provincie als middenbestuur | | | |
| 1.2. Impuls samenwerken met medeoverheden | | | |
| 1.3. Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid | | | |
| 1.4. Profilering provincie Drenthe | | | |
| 1.5. Digitale ontsluiting informatie: project e-dienstverlening (voorheen project Burger en provincie) | | | |

### 1.1 Rolopvatting provincie als middenbestuur — Status: groen

Deze prioriteit ligt op schema. Wij hebben het Bestuursakkoord ondertekend waarin de nadruk ligt op de decentralisatie van taken. In de eerste helft van 2008 hebben Provinciale Staten het rapport Amen is geen Amsterdam opgesteld. Om hieraan uitvoering te geven hebben wij in de tweede helft van 2008 een strategisch plan van aanpak gemaakt.
Eind 2008 zijn wij gestart met de voorbereiding van een bestuurlijke conferentie op 23 februari 2009 voor de Drentse gemeenten en de provincie over het overhevelen van taken naar de gemeenten. Afgesproken is tijdens deze conferentie om vóór deze zomer samen een strategische agenda voor heel Drenthe op te stellen.

### 1.2 Impuls samenwerken met medeoverheden — Status: groen

Bij het opstellen van strategische agenda's met gemeenten is sprake van enige vertraging. Dit is veroorzaakt doordat we voor een andere insteek hebben gekozen, namelijk afspraken maken aan de hand van RSP-gelden. Deze zijn in voorbereiding. Met de Drentse colleges van B&W hebben we afgesproken een gezamenlijke strategische agenda voor heel Drenthe op te stellen. Ook hebben wij met alle Drentse gemeenten sociale allianties ondertekend over de uitvoering van de Sociale Agenda 2009-2012.
Er is inmiddels een begin gemaakt met het structureren van het overleg tussen verschillende overheden om overlap te voorkomen. Hiertoe dienen de zogeheten portefeuillehoudersover-

leggen. Er is verder strategische overleg met gemeenten gepland. Ook was er de introductie van relatiebeheer voor de fysieke leefomgeving.

In oktober 2008 hebben we voor de eerste keer het Drents Bestuurlijk Overleg Europa gehouden. Afgesproken is om dit overleg twee keer per jaar te houden. In december 2008 hebben statenleden en gemeentebestuurders een gezamenlijk werkbezoek aan Den Haag gebracht, met als thema 'Europa in Den Haag'. In januari 2009 heeft het SNN-POHO Europa besloten om rond dit thema een cursusdag te organiseren voor gemeenten en waterschappen in de drie noordelijke provincies. Het initiatief wordt uitgewerkt door de provincie Fryslân.
Tot slot hebben wij een verkennend onderzoek naar het opzetten van een Europaloket uitgevoerd. Begin maart 2009 hebben uw staten de conclusies en aanbevelingen uit dit onderzoek besproken en aangenomen. Inmiddels hebben wij een start gemaakt met het uitwerken en uitvoeren van deze conclusies en aanbevelingen. Ook hebben we een algemene cursus Europa en een cursus Europees recht georganiseerd. Beide cursussen worden jaarlijks gehouden.

Voor 1.1 en 1.2 geldt dat we alles wat we gepland hebben, ook daadwerkelijk uitvoeren; vandaar de 'groene' status. Dit neemt echter niet weg dat er nog heel wat moet gebeuren. De komende periode moeten we flink doorpakken en keuzemodellen opstellen en uitwerken.

### 1.3 Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid — Status: oranje

De uitwerking van deze prioriteit ligt voor een deel op schema. De komende periode moeten er belangrijke stappen ondernomen worden om de gewenste eindresultaten te bereiken.
We gaan gevolg geven aan een advies over het interactief werken in de organisatie. Het rapport geeft een dwarsdoorsnede van de vier beleidsafdelingen. Het laat zien hoe daar op dit moment interactief en integraal gewerkt wordt en waar ondersteuning en ontwikkeling nodig is. Daarnaast zijn concrete adviezen geformuleerd over ondersteuning op het niveau van afdelingen, individuen en dossiers. Deze adviezen werken we op korte termijn uit.
Er is inmiddels ondersteuning gegeven aan het uitwerken van de participatie bij het klimaats- en energiebeleid. Soortgelijke, vraaggerichte ondersteuning zal ook elders in de organisatie worden geboden op basis van het rapport. Deze ontwikkelingen hebben als doel zo goed mogelijk van buiten naar binnen te werken. Met andere woorden: deze intern gerichte werkzaamheden gaan bijdragen aan het behalen van onze externe doelstellingen.

Bij het realiseren van de eindresultaten binnen deze prioriteit 1.3 richten we ons vooral op het ontwikkelen van voor een integrale en interactieve werkwijze waarin alle partners een gelijkwaardige rol hebben. Een aantal voorbeelden waarin de ambitie van de provincie om interactief te werken goed naar voren komt zijn:
- Omgevingsbeleid
- Provinciaal Meerjarenprogramma
- Sociale agenda (plus bijbehorende allianties)
- Culturele Agenda
- Provinciaal Verkeer- en Vervoersplan

Verder zijn activiteiten uitgevoerd met als doel om Drenthe en de noordelijke provincies meer over het voetlicht te krijgen in Brussel. Ook moeten deze inspanningen inzichtelijk maken welke Europese kansen die voor Drenthe en Noord-Nederland hebben.

**1.4 Profilering provincie Drenthe** **Status: oranje**

Deze prioriteit ondervindt enige vertraging. Advertenties worden op dit moment nog onvoldoende gebruikt als manier om de provincie te profileren. Dat geldt zowel beleidsinformatie als voor personeelsadvertenties.
Wel gerealiseerd de versterking van de ondersteuning en advisering van het college. Daarnaast heeft de nieuwe perstelefoon gezorgd voor een 7 x 24 uur bereikbaarheid van de provincie voor de media. Ook hebben we gewerkt aan een internetportaal voor de bekendheid van de provincie met name op het gebied van recreatie en toerisme.
In 2009 gaan we werken aan een forse uitbreiding van het aantal persberichten, het verder ontwikkelen van het portaal (in overleg met Marketing Drenthe) en een samenhangend beleid rondom de personeelsadvertenties. Daarbij vormen advertentie en website één geheel. Ook het verbeteren van de communicatie rondom onze programma's en de grote projecten moet in de loop van 2009 leiden tot een grotere zichtbaarheid van de provincie.
We gaan in 2009 werken aan het breder benutten van de site www.reuring.nl als middel om de Drenten hun mening te laten geven over het provinciaal beleid. Reuring zal als inspraakinstrument duidelijker aan het internetportaal worden gekoppeld. Zo wordt de site beter bruikbaar bij interactieve beleidstrajecten.

**1.5 Digitale ontsluiting informatie via project Burger en provincie** **Status: rood**

Deze prioriteit ligt voor een groot deel niet op schema. Het grootste aandachtspunt hier is e-dienstverlening. In de huidige inzet kunnen we niet voldoen aan de afspraken in het Nationaal Uitvoeringsprogramma waaraan we ons gecommitteerd hebben. We moeten fors inzetten op de uitvoering van het NUP, via het actualiseren en vervolgens uitvoeren van Welkom in Digitaal Drenthe. Andere activiteiten zijn in belangrijke mate gerealiseerd. De eerste veertien e-formulieren zijn inmiddels online. Digitale ondertekening is de volgende stap die in de eerste helft van 2009 kan worden worden. De eerste versie van het provinciale Kwaliteitshandvest is geaccordeerd en wordt vanaf medio januari 2009 gehanteerd. Verder is het Geoportaal volledig operationeel op www.drenthe.info/kaarten/website/geoportaal. Het beslisdocument waarin vanuit het programma *Provinciehuis van Morgen* de visie op de nieuwe werkplek en onderlinge samenwerking gegeven is, is inmiddels opgeleverd. Dit behelst de inrichting van de computerwerkplek van de eindgebruiker.

## Intensiveringen

### 1.1 Rolopvatting provincie als middenbestuur

*Intensiveren volgens Provincie Nieuwe Stijl*
Wij geven prioriteit aan de uitvoering van het bestuursakkoord en het uitwerken van en uitvoering geven aan onze reactie op het rapport 'Amen is geen Amsterdam'. *Prioriteit: vóór de zomer van 2009 ontwikkelen wij een visie op de Provincie Nieuwe Stijl (PNS). Deze visie, en de gevolgen daarvan voor Drenthe, verwerken wij in de Begroting 2010.*

*Benodigde extra financiële middelen (prioriteit)*
De staten hebben gevraagd een externe programmamanager voor de uitvoering van Amen is geen Amsterdam aan te trekken. Vanwege de inhoudelijke samenhang hebben wij dit gekoppeld aan de uitvoering van het Bestuursakkoord en een verkenning van samenwerkingsverbanden in de regio.
Voor het programma Uitvoering Bestuursakkoord is een bedrag van € 400.000 op jaarbasis begroot. Dit bedrag is onder andere bedoeld om personeel op het programma te zetten.

De programmamanager hebben wij inmiddels aangetrokken. Dit betreft additioneel benodigde inzet. Een deel van de benodigde middelen dekken we door verschuivingen binnen de bestaande formatie en door inzet van bestaande budgetten vanuit Programma 1. Dit betekent dat uiteindelijk een intensivering nodig is van € 250.000 op jaarbasis.

*Vergunningverlening Wet Milieubeheer en Wabo*
Op basis van het Bestuursakkoord en het rapport Amen is geen Amsterdam is gekozen voor een beleid met de nadruk op regievoering in plaats van uitvoering. We gaan onderzoeken hoe de uitvoering van de vergunningverlening en de handhaving een plek kan krijgen in de nieuwe organisatie (bijvoorbeeld in de vorm van een zogeheten omgevingsdienst).
In de periode tot 2011 willen wij kwalitatief en kwantitatief op het huidige (ISO-gecertificeerde) niveau uitvoering blijven geven aan de vergunningverlening. Daarnaast werken wij in deze periode hard aan de implementatie van de Wabo (verwachte invoering op 1 januari 2010).
Wij verzoeken de staten om hiervoor extra financiële middelen beschikbaar te stellen.
De benodigde tijdelijke externe inhuur voor de start van een omgevingsdienst schatten wij voor 2009 en 2010 in op € 165.000 per jaar. De benodigde middelen voor 2009 zullen gedekt worden binnen bestaande budgetten.

### 1.2 Impuls samenwerken met medeoverheden

*Intensiveren volgens Provincie Nieuwe Stijl*
Op basis van de RSP-gelden stellen wij strategische agenda's met gemeenten op. Samen met de VDG werken wij aan het opstellen van een strategische agenda voor de uitvoering van het Bestuursakkoord.
Onze prioriteiten zijn hierbij:
- het intensiveren van de strategische agenda's met de VDG en met de grote RSP-gemeenten;
- het inzetten op profilering en inzet van Drenthe en haar belangen richting Europa in brede zin, ook in Noord-Nederlands verband.

De intensiveringen kunnen we realiseren met bestaande middelen.

### 1.3 Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid

*Gedeeltelijk heroverwegen volgens Provincie Nieuwe Stijl*
Vanuit deze prioriteit willen wij meer inzetten op het organisatiebreed realiseren van interactief beleid, het ondersteunen in competentieontwikkeling en het realiseren van concrete interactieve dossiers. Daarnaast zetten wij in op het aanbieden van instrumenten voor integraal en interactief werken en het invulling geven aan onze centrale regiefunctie.
We willen veel nadruk leggen op betrokkenheid van gemeenten, bedrijven en organisaties bij beleidsontwikkeling. Burgers betrekken wij alleen daar waar dat duidelijk meerwaarde biedt.
In dit verband gaan we ons webforum www.reuring.nl aan het webportaal Drenthe koppelen.
De komende tijd wordt nader uitgewerkt hoe dit instrument op een bij de Provincie Nieuwe Stijl passende wijze ingezet kan worden. Bij al deze activiteiten moet zo goed mogelijk van buiten naar binnen gewerkt worden. Op deze manier kunnen ze een bijdrage leveren aan het halen van onze externe doelstellingen.
De omschakeling van een regulerende naar een strategievormende, regisserende organisatie volgens Provincie Nieuwe Stijl vraagt extra inzet op het gebied van ontwikkeling en scholing van medewerkers. Programma 1 en Programma 6 Middelen trekken gezamenlijk op om hieraan de komende jaren uitvoering te geven.

## 1.4 Profilering provincie Drenthe

*Niet intensiveren, maar andere invulling volgens Provincie Nieuwe Stijl*
Wij gaan veel meer inzetten op enerzijds extern gericht werken en belangenbehartiging en anderzijds op transparantie en verantwoording. Wij willen Drenthe duidelijk meer profileren richting Europa, IPO, gemeenten en organisaties. Dat betekent dat we ons minder prominent gaan richten op de burger. We zullen dat alleen doen waar dit meerwaarde heeft. Daarnaast richten wij ons op het opzetten van een eenduidig (personeels)advertentiebeleid, het inzetten en verbeteren van ons internetportaal en het verbeteren van de communicatie rondom programma's en projecten.

## 1.5 Digitale ontsluiting provincie: e-dienstverlening

Er zijn intensiveringen noodzakelijk om de doelstellingen met betrekking tot prioriteit 1.5 te halen. Per 1 december 2008 zijn in het kader van het NUP en Gideon versnellingen afgesproken inclusief harde deadlines. Drenthe heeft zich via het IPO geconformeerd aan deze afspraken en is daarmee gehouden aan de bijbehorende wettelijke termijnen. De versnelling die hiermee beoogd wordt heeft zijn weerslag in een tijdelijk extra inzet en dus extra kosten in 2009.
Verder is er sprake van een achterstand bij de vervanging van de huidige ICT-infrastructuur, zoals vastgelegd in Vernieuwing ICT- en beheeromgeving, vanwege afwachting van het grootschalige revitaliseringproces van het provinciehuis. In onze ogen zijn voorzieningen voor de ondersteuning, het beheer en het realiseren van een totaal vernieuwde ICT omgeving onontkoombaar. ICT is een randvoorwaarde voor het nieuwe werken en de invloed daarvan op de werkplekfaciliteiten. Om dit te kunnen blijven doen is een nieuwe ICT infrastructuur noodzakelijk, inclusief management- en beheergereedschappen. Beheer moet centraal, op afstand, in hoge mate geautomatiseerd en middels self-support aangeboden worden.

De uitgestelde vervanging maakt dat alles tegelijkertijd moet worden uitgevoerd. Naast de complexiteit van de operatie moet tijdelijk ook een hoeveelheid extra werk gelijktijdig worden uitgevoerd. Projecten als de vernieuwing van het subsidieproces en de Wabo zijn direct afhankelijk van de vernieuwde ICT-infrastructuur.
Voor het informatiebeheer (archiefzorg) geldt eveneens naast een wettelijke verplichting om over een Documentair Structuur Plan te beschikken dat de overgang van papier naar digitaal werken tijdelijk om extra inspanningen vraagt. Nieuwe processen worden ingevoerd. Een goed digitaal informatiebeheer wordt opgezet. Voor de uitvoering van de nieuwe taken is tijdelijk extra capaciteit noodzakelijk.

Kortom, de intensiveringen op grond van strategische keuzes, versnellingen ten gevolge van NUP en Gideon, uitstel van noodzakelijke vernieuwingen in het verleden plus de overgang naar digitaal werken maken dat we een aantal extra investeringen in het kader van deze prioriteit opvoeren.

| Activiteit | 2009* | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| I-Beleid | 160.000,- | 135.000,- | 75.000,- | 50.000,- | 50.000,- |
| NUP | 170.000,- | 90.000,- | 40.000,- | 40.000,- | 40.000,- |
| Gideon | | 60.000,- | 10.000,- | 10.000,- | 10.000,- |
| Informatiemanagement (informatiebeheer, ICT-omgeving) | 1.390.000,- | 1.010.000,- | 252.000,- | 70.000,- | 70.000,- |
| Totaal | 1.720.000,- | 1.295.000,- | 377.000,- | 170.000,- | 170.000,- |

* Dekking voor 2009 wordt gezocht binnen bestaande budgetten

## Conclusie

We zetten stevig in op de Provincie Nieuwe Stijl, vooral op de onderdelen samenwerking met medeoverheden, belangenbehartiging, extern gericht werken, kwaliteit van dienstverlening en transparantie en verantwoording. Deze inzet moet leiden tot een krachtige, extern- en ontwikkelingsgerichte provincie Drenthe.
Daarnaast gaan we in de realisatie van onze doelen en taken sterker de verbinding leggen met Programma 6 (Middelen) en het programma Sámen Sterker in Actie (SIA).
Verder gaan we op operationeel, tactisch en strategisch niveau een actieve rol spelen in de zorg voor kwaliteitsverbetering door samenwerking (bijvoorbeeld bij de ontwikkeling van een omgevingsdienst). Richting IPO zetten we vooral in op het voeren van een discussie over de bevoegdheden van de provincie op het gebied van het zogeheten interbestuurlijk toezicht.

**Samenvatting intensiveringen**

| Onderwerp intensivering | Wat is het resultaat? | Welke activiteiten gaan we verrichten? |
|---|---|---|
| Rolopvatting provincie als middenbestuur, inclusief:<br>- Vergunningverlening in kader Wm en Wabo<br>- Implementatie Wabo | Vóór de zomer hebben wij een visie op de Provincie Nieuwe Stijl ontwikkeld. De gevolgen hiervan, evenals die van de uitwerking van het bestuursakkoord, verwerken wij in de begroting 2010.<br>Kwalitatief goede en tijdig genomen besluiten, conform de ISO-kwaliteitsnorm.<br>Wabo in organisatie geïmplementeerd per 1 januari 2010. | Opstellen en uitvoeren van uitvoeringsprogramma bestuursakkoord.<br>Tijdelijk inhuren van expertise in 2009 en 2010.<br>Extra formatie voor invoeren Wabo in organisatie. |
| Impuls samenwerken met medeoverheden | Strategische agenda's met Drentse gemeenten.<br>Strategische agenda met VDG voor de uitvoering van het bestuursakkoord.<br>Profilering en inzet van Drenthe en haar belangen richting Europa. | Aan de hand van de RSP-gelden en in overleg met Drentse gemeenten opstellen van strategische agenda's.<br>Uitvoeren Europastrategie. |
| Digitale ontsluiting provincie: e-dienstverlening | Voldoen aan de afspraken van het NUP, en daarmee van Drenthe een dienstbare en transparante overheid maken | Uitvoeren van het NUP, via het actualiseren en uitvoeren van WiDD. |
| Informatiemanagement, (Informatiebeheer, ICT-beheer) | Een qua informatiemanagement efficiënte en transparante provinciale organisatie die beschikt over makkelijk toegankelijke, betrouwbare, authentieke informatie. | - Archiefzorg/informatiebeheer, het inrichten van een DSP.<br>- Vernieuwen ICT- en beheeromgeving. |

## Wat gaat het kosten

| Programma 1 De provincie doet ertoe! | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | Totaal 2009 -2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Rolopvatting provincie als middenbestuur (uitwerking bestuursakkoord) | -190.000 | -250.000 | -250.000 | | | -690.000 |
| Vergunningverlening i.h.k.v. Wm & Wabo | | -165.000 | | | | -165.000 |
| Digitale ontsluiting provincie: e-dienstverlening | | -285.000 | -125.000 | -100.000 | -100.000 | -610.000 |
| Informatiemanagement | | -1.010.000- | -252.000 | -70.000 | -70.000 | -1.402.000 |
| Totaal | -190.000 | -1.710.000- | -627.000 | -170.000 | -170.000 | -2.867.000 |

## Extensiveringen

- Ten aanzien van de grotere betrokkenheid van burgers bij het provinciaal beleid kiezen we voor een andere insteek. Betrokkenheid van burgers zou alleen bij beleidsontwikkeling en uitvoering aan de orde moeten zijn als deze een meerwaarde heeft. Deze extensivering levert geen financiële middelen op.
- We gaan de interne en externe profilering in onze uitgingen soberder uitvoeren. Voor communicatie richting burgers is een scherpere afweging vooraf gewenst of de effectiviteit en doelmatigheid van communicatieve inspanningen gewenst is. Deze extensivering levert geen extra middelen op.
- Het efficiënter inrichten van het informatiemanagement zal op termijn een besparing van personele inzet binnen de primaire processen van de organisatie opleveren. In 2011 stellen we opnieuw vast hoe de formatie er vanaf 2012 naar onze mening uit moet zien. Vooruitlopend op eerdere aannames zetten we in op een besparing van 15 fte per 2013. Een nadere analyse is in voorbereiding. De financiële verwerking van deze extensivering hebben wij in Programma 6 opgenomen als onderdeel van Strategische Personeelsplanning.

## Samenvattend overzicht

| Programma 1 De provincie doet ertoe! | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | Totaal 2009 -2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Intensiveringen | -190.000 | -1.710.000 | -627.000 | -170.000 | -170.000 | -2.867.000 |
| Extensiveringen | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | -190.000 | -1.710.000 | -627.000 | -170.000 | -170.000 | -2.867.000 |

## Wijzigingsvoorstel prioriteiten programma 1

De realisatie van de doelen zoals die in hoofdstuk 1 van het Collegeprogramma beschreven zijn, hebben we programmatisch uitgewerkt. De formuleringen van de prioriteiten zoals we die aan het begin van de collegeperiode hebben gedaan komt voor een deel niet meer overeen met de werkelijke uitwerking van het hoofdstuk zoals dat nu gebeurt.
Om een juist en volledig beeld te geven van de uitwerking van hoofdstuk 1 willen we scherpte aanbrengen in de benaming van de prioriteiten, en bijbehorende budgetten en activiteiten duidelijker koppelen aan de beoogde doelen.
Zo stellen wij bijvoorbeeld voor om de uitwerking van het bestuursakkoord als een aparte prioriteit op te nemen (prioriteit 1.1). In de onderstaande tabel hebben we voor deze prioriteit nog geen budget opgenomen. Dat kan pas nadat u akkoord bent gegaan met ons intensiveringsvoorstel (zie hiervoor onder Intensiveringen).

Wij verzoeken uw staten in te stemmen met het onderstaande voorstel voor de indeling van de prioriteiten, budgetten, activiteiten en resultaten binnen programma 1.

**Voorstel nieuwe prioriteiten en budgetten:**

| Prioriteit | Totaalbudget | | | Activiteiten | Resultaten |
|---|---|---|---|---|---|
| | 2009 | 2010 | 2011 | | |
| 1.1 Uitvoering bestuursakkoord | | | | Uitvoeringsprogramma Bestuursakkoord, inclusief kwaliteitsverbetering door samenwerking<br>Vergunningverlening en Wabo: externe inhuur | Provincie Drenthe is gebiedsregisseur in het fysiek economisch domein en op het gebied van cultuur.<br>Concentratie op kerntaken en regievoering in plaats van uitvoering.<br>Provincie Drenthe voert haar wettelijke toezichtstaken uit en ziet toe op de kwaliteit van het lokaal bestuur<br>Kwaliteit van bestuur en dienstverlening van de provincie is aantoonbaar verbeterd.<br>De provincie werkt samen met locale overheden en andere partners in robuuste uitvoeringsorganisatie(s) |
| 1.2 Betere bestuurlijke samenwerking | 156.000 | 100.000 | 100.000 | Ontwikkelen van Gemeenschappelijke gebiedsgerichte strategische agenda's<br>Samen met de VDG opstellen van een overkoepelende strategische agenda voor Drenthe, mede gebaseerd op onze Drentse visie.<br>Samenwerking met de 4 grote gemeenten van Drenthe (strategische agenda voor RSP-gelden)<br>Samenwerking met de Drentse Waterschappen.<br><br>Uitvoeren nota Europastrategie Drenthe, waaronder organiseren periodiek overleg met leden van het Europees Parlement.<br>Organisatie van een Drents Bestuurlijk overleg Europa.<br>Opzetten Europaloket (deels e-dienstverlening, prioriteit 1.5)<br>Organisatie van een evenement rondom de verkiezingen van het Europees Parlement.<br>Cursus Europa algemeen en cursus Euro pees recht. | Intensivering van de bestuurlijke samenwerking tussen provincie en medeoverheden<br><br>Profilering Drenthe in Europa<br>sterkere beïnvloeding van Europese dossiers vanuit Drenthe;<br>- meer sturing op interregionale samenwerking;<br>- transnationale samenwerking met regio's in Europa;<br>- sterke positie op de NOA.<br>Interne organisatie Europa- proof. De 3 pijlers van Europaproof (wet- en regelgeving, beleidsbeïnvloeding en subsidieprogramma's) zijn geïntegreerd in het ambtelijk en bestuurlijk handelen van de provincie Drenthe. |

| Prioriteit | Totaalbudget | | | Activiteiten | Resultaten |
|---|---|---|---|---|---|
| | 2009 | 2010 | 2011 | | |
| 1.3 Beter(e) beleid-(sprocessen) | 349.000 | 170.000 | 138.000 | Ontwikkelen van een instrumentenbox die een concrete (proces)handleiding biedt aan projectleiders om interactieve processen doeltreffend op te zetten en uit te voeren. Daarnaast vergroten van kennis en ervaring rond interactieve beleidsontwikkeling.<br>Ontwikkelen van een mini-leergang rondom gebiedsgericht werken. Hierin de uitwerking van de begrippen interactieve beleidsontwikkeling en regievoering met behulp van interne en externe kennisdragers verder uitwerken.<br>Eerste opzet maken voor organisatiebrede visie rond interactieve beleidsontwikkeling. Actieve koppeling leggen met visie op Provincie Nieuwe Stijl.<br>Het bieden van vraaggerichte (proces) ondersteuning op complexe, interactieve en integrale dossiers. Gestart wordt met drie dossiers, dit kan op aanvraag van projectleiders uit de organisatie uitgebreid worden. | Toerusting organisatie voor interactieve beleids- / regievoering die past binnen de werkwijze van Provincie Nieuwe Stijl. |
| 1.4 (Inter)actiever informeren en beter profileren | 277.000 | 225.000 | 225.000 | Verdere uitbouw Drentheportaal<br>Provinciaal beleid in media<br>Arbeidsmarktcommunicatie<br>Bundeling en verbetering bekendmakingen<br><br>Kwaliteitshandvest<br><br>Kwaliteit van dienstverlening | Betere beeldvorming positie en status PS en GS en werkzaamheden provincie.<br>Beter vermarkten Drenthe als unieke en veilige omgeving voor wonen, werken en recreëren.<br>Een duidelijker gezicht van de provincie Drenthe met een goede beeldvorming over de taken.<br>Grotere aandacht voor provinciaal beleid in de media.<br><br>Nulmeting naleving servicenormen<br>Klanttevredenheidsonderzoek |
| 1.5 Digitale informatie en (e-) dienst-verlening | 288.000 | 50.000 | 50.000 | Actualiseren en uitvoeren WiDD<br>Inrichting / onderhoud digitale infrastructuur | Voldoen aan afspraken tussen IPO, rijk, UvW en VNG over totstandkoming programma e-over-heid normen BurgerServiceCode.<br><br>Actuele beleid- en productinhoud digitaal beschikbaar. |

# Programma 2
# Samenleving met samenhang

## Collegeprogramma 2007-2011

*In de Drentse samenleving is plaats voor iedereen, van jong tot oud. Met alle mogelijkheden en voorzieningen om te leren genieten van cultuur, om te kunnen bewegen en om (verzorgd) oud te worden. Een samenleving gericht op het beginsel van het Drentse naoberschap, met waar nodig de helpende hand voor de zwakkere en extra aandacht voor zorg aan jongeren en ouderen. Een samenleving waarin welzijn hoog in het vaandel staat en waarbij niemand aan de kant staat. Een samenleving waarin cultuur naast (ver)bindende factor ook bijdraagt aan educatie, sociale cohesie en aan (versterking) van de Drentse identiteit. Waarin de rijkgeschakeerde culturele voorzieningen en de uitgebreide culturele infrastructuur worden ingezet als magneet voor de economie. Om een samenleving met samenhang te realiseren zetten wij de komende periode in op de sociale en culturele impuls. De impuls beslaat het hele werkveld Welzijn en Cultuur. Op een aantal terreinen hebben wij wettelijke taken. Deze worden optimaal uitgevoerd. Daarnaast vervullen wij een actieve rol op het sociale en culturele terrein. De voorgestelde intensiveringen worden gezien als een totaalpakket. Over de concrete invulling worden met gemeenten en maatschappelijke organisaties afspraken gemaakt.*

## Mid-term review

| Prioriteit | Status per prioriteit | | |
|---|---|---|---|
| | Volgens planning | Enige vertraging | Realiseren we niet/te laat |
| 2.1. Kansen voor jeugd en gezin | | | |
| 2.2. Kansen voor onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe | | | |
| 2.3. Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten | | | |
| 2.4. Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie | | | |
| 2.5. Kansen voor ''7 tot 7" diensten en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten | | | |
| 2.6. Kansen voor sport: Drenthe profilering als sportprovincie | | | |
| 2.7. Versterken culturele infrastructuur Drenthe | | | |
| 2.8. Vergroten cultuurparticipatie | | | |
| 2.9. Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | | | |
| 2.10. Vormgeving beeldkwaliteit in openbare ruimte | | | |

Bij de besluitvorming over de Sociale Agenda en de Culturele en Museale Agenda heeft de nieuwe rol- en taakverdeling tussen rijk, provincie en gemeenten een belangrijke rol gespeeld. Intensieve samenwerking tussen provincie, gemeenten en gesubsidieerde instellingen was een ander belangrijk uitgangspunt. De afbouw van de taken in het sociale domein kan leiden tot verschuivingen binnen Programma 2 van de begroting van sociaal naar cultuur. Noodzakelijke investeringen in het culturele domein kunnen mogelijk worden gemaakt door afbouw van de sociale taken. We zoeken in het culturele en sociale beleid voor de komende jaren nadrukkelijk de aansluiting en de samenhang met het nieuwe omgevingsbeleid en het Provinciaal Meerjarenprogramma. Tevens versterken we de relatie tussen cultuur en economie.

In de periode 2005 tot en met 2008 voerden wij het programma Mensen in het Middelpunt uit. Dit programma bestond uit een aantal wettelijke taken en uit autonoom beleid. Het programma is uitgevoerd in vijf inhoudelijke programma's: Werken en Leren, Opgroeien, Wonen en Leven, Participatie en Parels van Drenthe. In Mensen in het Middelpunt was er een slag naar verzakelijking gemaakt zowel naar instellingen als naar gemeenten. Het bleek slagvaardig beleid, waardoor een goede positiebepaling op dit gebied tussen gemeente en provincie ook meer dan ooit noodzakelijk werd. Vanaf 2009 geldt het beleid van de Sociale Agenda *Sociaal doe je niet alleen* en de Culturele en Museale Agenda *Cultuur als Magneet*.
Bij de ontwikkeling van het nieuwe beleid is er in 2007 voor gekozen de programma's te verdiepen. Omdat in het sociale en in het culturele domein sprake is van een verschillende rolverdeling tussen de provincie en gemeenten, zijn er bij de totstandkoming van nieuw beleid twee verschillende routes gevolgd. Waar binnen het sociale domein het primaat vooral bij de gemeenten ligt, ligt dat in het culturele domein andersom.
In de Nota van Aanbieding bij de Begroting 2010 zal de verdiepingsslag worden gemaakt voor de rollen en taken-discussie in het sociaal-culturele domein. Daarin nemen we signalen mee vanuit het veld en de gemeenten. Belangrijke bijeenkomst hiervoor was de bestuurlijke werkconferentie met de gemeenten in februari dit jaar.

## De Sociale Agenda Sociaal doe je niet alleen

### Sociaal Beleid in perspectief

In de sociale agenda is afgesproken dat we in 2013 de provinciale taken binnen het Sociale domein hebben teruggebracht tot de volgende kerntaken:
- Uitvoering Wet op de Jeugdzorg
- Uitvoering Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO), artikel 13, ondersteuning uitvoering lokaal Sociaal Beleid

Deze laatste taak wordt ingevuld door de ontwikkeling van kennis- en innovatienetwerken gelieerd aan de steunfunctie's in de domeinen van de WMO.
Op het gebied van topsport heeft uw college bovendien een grote ambitie.

We hebben in *Sociaal doe je niet alleen* gekozen voor een strakke overdracht van taken. Hiervoor wordt een periode van vier jaar uitgetrokken. In twaalf lokale Sociale Agenda's en twaalf Sociale Allianties staan de ambities beschreven, zijn de rollen en taken verdeeld en is opgenomen hoe tussen 2009 en 2012 de ambities gerealiseerd worden.
Met de intrede van *Sociaal doe je niet alleen* spelen we als provincie op een aantal sociale terreinen geen rol meer, op andere thema's alleen een strategische rol en in bijna alle gevallen een rol die nauw aansluit bij de gemeentelijke rol. Wellicht zo'n 95 procent van het sociaal beleid wordt in allianties met gemeenten uitgevoerd. Wij gaan het beleid van *Sociaal doe je niet alleen* binnen de vastgestelde financiële kaders realiseren. Tot en met 2012 ondersteunen we gemeenten zowel financieel als qua formatie bij het overnemen van taken. Na 2012 heeft de provincie de benoemde kerntaken en zijn de verplichtingen richting gemeenten afgerond.

In het kader van de overdracht van provinciale taken naar de gemeenten is een bovenlokale impuls en regie noodzakelijk. Een aantal projectleiders wordt opgenomen in het Bureau Uitvoering Sociale Agenda (BUSA). Het bureau bestaat conform *Sociaal doe je niet alleen* maximaal vier jaar. Het heeft tot doel de belangrijkste projecten in het gemeentelijke sociaal beleid te implementeren.

**2.1 Kansen voor jeugd en gezin / Mijn Jeugd** **Status: groen**

Jeugdzorg is een kerntaak voor de provincie. Het jeugdzorgbeleid is succesvol. Er zijn nagenoeg geen wachtlijsten en er is sprake van een hoge doelrealisatie. De uitvoering van de prioriteiten gaat goed. De afstemming met gemeenten is beter dan ooit. De provincie zit 'dicht' op het werk en kan zo de regiefunctie effectief uitvoeren. Gemeenten waarderen onze rol bij het lokaal jeugdbeleid en het onderwijs. Door de goede wisselwerking en afstemming leidt deze tot concrete resultaten met lokale inkleuring.
De portefeuillehouders jeugdzorg van de Drentse gemeenten hebben aangeven achter de provinciale aanpak te staan. Ze erkennen de meerwaarde ervan omdat deze aansluit bij de lokale behoeften. Ook delen ze onze ambities, zoals bleek tijdens een gezamenlijke bijeenkomst in april 2008. Ook daarom beschouwen we de jeugdzorg ook na 2012 als kerntaak van de provincie.

In het onderdeel Mijn jeugd in *Sociaal doe je niet alleen* spreken we als provincie uit dat we de Wet op de jeugdzorg zo goed mogelijk willen uitvoeren. We willen de instroom in de geïndiceerde jeugdzorg verminderen door jeugdigen en gezinnen zo vroeg mogelijk een effectief hulpaanbod te doen. We werken nauw samen met gemeenten die verantwoordelijk zijn voor het lokale jeugdbeleid. Twee ambities staan hierbij centraal:
- het bieden van ondersteuning bij de ontwikkeling van het Centra voor Jeugd en Gezin (CJG)
- het versterken van de Zorg Advies Teams (ZAT) in het onderwijs.

**2.2 en 2.3 Kansen voor onderwijs / Mijn Ontwikkeling** **Status: groen**

De prioriteiten lopen volgens planning. Dat geldt voor het Onderwijskansenplan en voor de aanpak van het voortijdig schoolverlaten. Voor de onderwijskansen geldt dat de regierol voor de provincie nadrukkelijk belangrijk is. Voortijdig schoolverlaten wordt via allianties overgedragen aan de gemeenten en het onderwijsveld.
Het onderdeel Mijn ontwikkeling in *Sociaal doe je niet alleen* heeft als belangrijkste ambities:
- Drenthe gaat de onderwijsachterstanden aanpakken zodat in 2012 de taal- en rekenprestaties en de deelname aan het voortgezet onderwijs overeen komen met landelijke cijfers. Samen met de provincie Groningen spelen wij daarbij een samenbindende rol op strategisch niveau.
- Drenthe gaat vroegtijdig schoolverlaten voorkomen. Elke jongere verlaat het onderwijs met een voldoende kwalificatie voor een goede start op de arbeidsmarkt.

In 2007 hebben de staten een motie aanvaard over gelijke kansen in het onderwijsbeleid (Motie 19, Voorjaarsnota 2007 PLUS). De strekking is dat kinderen die gebruikmaken van het openbaar vervoer in staat worden gesteld het onderwijs te volgen waartoe zij in staat zijn. De uitwerking van deze motie is opgenomen in Programma 3.

**2.4 Kansen voor welzijn en zorg / Mijn Omgeving** **Status: groen**

De uitvoering van deze prioriteit loopt volgens planning. Zo is het woon- en leefklimaat beter afgestemd op de demografische ontwikkelingen. Mensen wonen zo lang mogelijk zelfstandig thuis. De gemiddelde leeftijd bij de overgang van extramuraal naar intramuraal stijgt met minimaal één jaar. Deze intensivering is verwerkt in de beleidsnota 1/2 miljoen mensen. De nota wordt volgens planning met succes uitgevoerd. Het grootste deel van de uitvoering gaat via de allianties en wordt overgedragen aan de gemeenten.
De meeste taken in het onderdeel Mijn Omgeving worden zo snel mogelijk overgenomen door de gemeenten. Er valt te denken aan mantelzorg en vrijwilligerswerk, uitvoerende taken vanuit de WMO, wonen/ zorg, welzijn en alle zorgtaken. Er staan in Mijn omgeving echter ook een aantal taken die volgens ons nadrukkelijk van provinciaal belang zijn. Drenthe zal zich in de komende jaren steeds duidelijker richten op regionale economie en ruimtelijke ontwikkelingen. Door 'meer focus op minder taken - zoals in Amen is geen Amsterdam benadrukt - hopen

wij betere kwaliteit te leveren en willen we het maatschappelijk rendement van onze interventies vergroten. Door ook het sociaal beleid een duidelijker rol in deze processen te geven wordt het beter afgestemd op de uiteindelijke afnemers en zal de effectiviteit groter worden. Een aantal sociale ambities ontwikkelen we via het Provinciaal Meerjarenprogramma en het Omgevingsbeleid.

**2.5 Kansen voor 7 tot 7 / Mijn Dag** **Status: groen**

Doelstelling is dat iedereen in Drenthe in 2012 arbeid en zorg kan combineren. Het onderdeel Mijn dag in *Sociaal doe je niet alleen* werkt aan oplossingen voor Drentse taakcombineerders (mensen die arbeid en zorg combineren) en wil het Drents 'tijdenbeleid' optimaliseren. Drenthe is in 2007 uitgeroepen tot koploper Tijdenbeleid door het ministerie van OCW. Dit 'koploperschap' is op 1 januari 2009 volgens plan afgelopen en is opnieuw als succesvol beoordeeld door het ministerie. Aan alle doelstellingen wordt gewerkt. Op dit thema wordt het beleid samen met gemeenten in allianties ontwikkeld. Het staat in elke gemeente op de agenda.
De uitvoering van Mijn dag wordt zo snel mogelijk bij de gemeenten ondergebracht.
De ambities passen naadloos op de woonambities van het nieuwe omgevingsbeleid.

**2.6 Kansen voor sport / Mijn Beweging** **Status: groen**

De uitvoering van deze prioriteit loopt volgens planning. De organisatie van de Vuelta is één van de weinige autonome programma's van Sociaal Beleid. De 'breedtesportvertaling' van de komst van de Spaanse ronde is meegenomen in de allianties. Ook de interventies in Mijn Beweging lopen volgens plan. De interventies worden uitgewerkt in het Drentse Olympisch Plan 2028 dat dit najaar wordt gerealiseerd. Het wordt een integraal sportbeleidsplan, waarin beleid op topsport en breedtesportgebied, aangepaste en reguliere sporten en de verschillende rollen van de overheden, bonden en verenigingen binnen sport worden beschreven.

**De Culturele en Museale agenda Cultuur als Magneet**

In Cultuur als Magneet hebben wij nieuwe ambities geformuleerd die goed aansluiten bij de nieuwe kerntaken van de provincie en bij het hoofddoel van het cultuurbeleid om van Drenthe 'een aantrekkelijke en aantrekkende provincie' te maken. Deze ambities liggen op de snijvlakken van ruimtelijke ontwikkeling, sociaaleconomische ontwikkeling en cultuur en erfgoed. Met deze ambities willen we mede richting geven aan het nieuwe omgevingsbeleid, het Provinciaal Meerjarenprogramma, de nieuwe Wet Ruimtelijke ordening en Mooi Drenthe. In dat licht gaan we de komende jaren ook extra accent leggen op erfgoed. Dit komt bijvoorbeeld tot uiting in de verdere ontwikkeling van het Erfgoedkwartier van Assen en de nieuwe provinciale monumentenlijst. Onze inzet is om deze ambities met gemeenten en met instellingen uit te werken en nieuwe programma's en projecten te ontwikkelen.
Als eerste uitvoeringsstap van *Cultuur als Magneet* hebben we een proces opgestart onder de naam Studio 13. Hierin gaan we nieuwe vormen van taakafbakening en overdracht ontwikkelen, maar ook van samenwerking en meerwaarde met gemeenten. Dit moet leiden tot culturele allianties die we in juni 2009 met de gemeenten willen sluiten.

**2.7 Versterken culturele infrastructuur Drenthe** **Status: groen**

De meeste beleidsdoelen van de afgelopen vier jaar zijn ruimschoots bereikt. Zo hebben de Rijksgeldstroom Beeldende Kunst en Vormgeving, het Actieplan Cultuurbereik en het Drentse Productiefonds geleid tot een grote dynamiek in de amateur- en professionele kunsten. Dat geldt zowel voor de podiumkunst als voor de beeldende kunst. Het geldt ook voor eenmalige investeringen in de Drentse culturele infrastructuur: het Erfgoedkwartier Assen (Nieuwbouw Drents Museum, Depot Drents Museum en het Cultureel Kwartier) en incidentele/structurele steun aan vier andere musea. Het plan voor nieuwbouw van het Drents Archief verkeert nog in

de overlegfase met de gemeente Assen en het rijk. Inmiddels hebben de staten besloten om in de investeringssfeer eenmalig bij te dragen aan de ontwikkeling van het nieuwe dierenpark plus theater in Emmen.

**2.8 Vergroten cultuurparticipatie** **Status: groen**

Het Actieplan Cultuurbereik en Drentse musea hebben geleid tot een groeiend publiek. Dit geldt ook voor festivals en evenementen in Drenthe. Daarnaast is het bereik van schooljeugd via cultuureducatie uitgegroeid tot een bereik van bijna 100 procent. Onze inzet is om een aantal van deze successen te verankeren in lokaal beleid. Dit geldt voor de amateurkunsten en cultuureducatie. Wij maken afspraken hierover met de gemeenten in het kader van Studio 13.

**2.9 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed** **Status: groen**

Naast de reguliere taken van het Drents Plateau hebben we ons als provincie sterk geprofileerd met de Provinciale Monumentenlijst, de Cultuurhistorische Waardenkaart (een belangrijke bouwsteen voor het nieuwe omgevingsbeleid), het Huus van de Taol en het Archeologisch Depot. Het gaat hier om taken die bij uitstek bij de Provincie Nieuwe Stijl passen.
Voor de provinciale taken op het gebied van de cultuur(historie) in het kader van ruimtelijke ontwikkeling is nog veel te winnen. Zo gaan we de komende jaren zorgen voor een vroegtijdige inbreng van cultuurhistorische waarden in ruimtelijke planprocessen. Deze processen moeten worden geborgd in het gebiedsgericht werken, het omgevingsbeleid, het Provinciaal Meerjarenprogramma en de uitvoering van de nieuwe Wet Ruimtelijke ordening
De overdracht van archeologische taken en verantwoordelijkheden naar de gemeenten hebben wij in het Studio 13-proces in gang gezet. Ook hebben wij de eerste stappen gezet om een aantal uitvoeringstaken in de monumentenzorg naar de gemeenten over te hevelen.

**2.10 Beeldkwaliteit openbare ruimte** **Status: groen**

Door de inzet van de Rijksstroom BKV aangevuld met provinciale middelen hebben wij veel projecten met betrekking tot culturele planologie en kunst in de openbare ruimte mede gerealiseerd. Inmiddels is de geldstroom per 1 januari 2009 verlegd van het rijk naar de grotere steden. Voor Drenthe zijn dat Emmen en Assen. Om die reden willen wij de structurele middelen voor CBK Drenthe geleidelijk afbouwen. Wij beschouwen het als een taak van de gemeenten om deze verantwoordelijkheid over te nemen.
Het is een kerntaak van de provincie om het fysieke beeld van Drenthe te bewaren, te ontwikkelen en waar nodig te verfraaien. In Cultuur als Magneet hebben we vastgelegd dat we onze middelen inzetten voor incidentele provinciale opdrachten op de terreinen culturele planologie en kunst in de openbare ruimte. Ook hier zoeken we de aansluiting bij het gebiedsgericht werken, het omgevingsbeleid en Mooi Drenthe.

## Intensiveringen

**Versnellingsagenda Monumentenzorg**

Bij motie (Motie 17, Voorjaarsnota 2008 inzake Oude Drentse kerken) hebben de staten gevraagd om een plan om een herbestemming te kunnen geven aan leegstaande kerken in Drenthe. Hiervoor zouden we middelen in de begroting van 2009 moeten opnemen. Deze wens heeft geleid tot een plan voor cofinanciering van een versneld rijksprogramma voor het wegwerken van restauratie-achterstand. Dit betekende een incidentele provinciale bijdrage van 2,8 miljoen euro in de jaren 2010-2011. Dit sluit aan bij onze aanpak van de economische crisis en de intenties om investeringen naar voren te halen in antwoord op de vraag van het rijk en van IPO.

Naast bovengenoemde reactie op motie 17 hebben wij reeds besloten om jaarlijks (voor de jaren 2009, 2010, en 2011) een bedrag van € 15.000,-- per jaar beschikbaar te stellen aan de Stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen Groningen en Drenthe (SBKGD). Deze stichting richt zich op kerken van alle gezindten en ondersteunt in ieder geval de bij haar aangesloten 45 Drentse kerken, en zo mogelijk meer. De SBKGD gaat zich er de drie jaar dat de rijks-BRIM-regeling openstaat voor kerkelijke gebouwen, voor inzetten dat zoveel mogelijk Drentse kerken toegang krijgen tot deze subsidie. Ook bij andere dan financiële instandhoudingsproblemen kan de SBKGD kerkbesturen ondersteunen. De SBKGD heeft veel expertise als vangnetorganisatie specifiek voor kerken.

**RTV-Drenthe** **Status: oranje**

Een substantieel deel van het provinciale cultuurbudget gaat naar RTV-Drenthe. De omroep voldoet aan het niveau van de Mediawet, maar heeft te weinig middelen voor ontwikkeling en exploitatie van nieuwe media c.q. crossmediale berichtgeving en hoogwaardige programmering. Om hiervoor een inhaalslag te maken vraagt de omroep extra middelen.
Tot nu toe hebben wij geen autonome middelen voor RTV-Drenthe beschikbaar gesteld, behalve een tijdelijke subsidie voor ondertiteling. Wij willen deze subsidie van € 70.000 per jaar structureel maken. Daarnaast staan we positief tegenover de gedachte om de regionale omroep met een structurele bijdrage van € 500.000 in staat te stellen om veel meer in te spelen op de nieuwe media en crossmediale berichtgeving. Om dit te realiseren is van 2010 tot en met 2012 een intensivering van € 570.000 per jaar nodig. Na 2012 willen wij de benodigde middelen hiervoor vinden binnen de begroting van Programma 2.

**Wat gaat het kosten**

| Programma 2: Samenleving met samenhang | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | Totaal 2009 -2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Crossmediale berichtgeving RTV Drenthe | | -500.000 | -500.000 | -500.000 | | -1.500.000 |
| Ondertiteling RTV Drenthe | | -70.000 | -70.000 | -70.000 | | -210.000 |
| Totaal | - | -570.000 | -570.000 | -570.000 | | -1.710.000 |

## Extensiveringen

*Flexibiliteitskorting Cultuur*
Wij stellen voor om voor 2011 en 2012 een deel van de opbrengst van de flexibiliteitskorting op cultureel gebied niet met provinciale opdrachten/taken in te vullen.

De extensiveringen op basis van de Sociale Agenda zijn reeds in begroting verwerkt.

**Financieel overzicht extensiveringen**

| Programma 2: Samenleving met samenhang | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | Totaal 2009 - 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Flexibiliteitskorting Cultuur | | | 133.000 | 266.000 | 266.000 | 665.000 |
| Totaal | - | - | 133.000 | 266.000 | 266.000 | 665.000 |

## Samenvattend overzicht

| Programma 2: | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | Totaal |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Samenleving met samenhang | | | | | | 2009 -2013 |
| Intensiveringen | 0 | -570.000 | -570.000 | -570.000 | 0 | -1.710.000 |
| Extensiveringen | - | - | 133.000 | 266.000 | 266.000 | 665.000 |
| Saldo | - | -570.000 | -437.000 | -304.000 | 266.000 | 1.045.000 |

# Programma 3
# Ruimte en bereikbaarheid

## Collegeprogramma 2007-2011

*Wijzigingen in de wetgeving op het gebied van de ruimtelijke ordening leiden tot nieuwe bestuurlijke verhoudingen. Wij zullen deze de komende jaren in overleg met de medeoverheden vormgeven in het proces van de provinciale structuurvisie. Deze visie met de planhorizon 2020 biedt de gelegenheid het provinciaal beleid op een aantal belangrijke thema's te actualiseren. Het wonen, werken en recreëren in een cultuurhistorisch en landschappelijk unieke omgeving is een belangrijke kernwaarde van Drenthe. Bescherming en verdere ontwikkeling ervan vereisen een samenhangende scherpere ruimtelijke en economische profilering van het Drents plateau, de steden en de 'schil' van Drenthe. Verdere 'verrommeling' van het landschap wordt met kracht tegengegaan. Klimaatontwikkeling en ruimtegebruik worden beter op elkaar afgestemd. Duurzaam wonen en het toepassen van energiebesparing en nieuwe energiealternatieven worden gestimuleerd. De steden worden ontwikkeld vanuit hun specifieke kwaliteiten voor wonen en vestiging en hun verbinding met de omliggende groene ruimte. Specifiek wordt ingezet op versterking van de (inter)nationale posities van het Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen en de regio Emmen/Zuidoost-Drenthe. Het Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan wordt geactualiseerd, mede als belangrijke bouwsteen voor de nieuwe structuurvisie.*

## Mid-term review

| Prioriteit | Status per prioriteit | | |
|---|---|---|---|
| | Volgens planning | Enige vertraging | Realiseren we niet/te laat |
| 3.1. Regie ruimtelijke opgaven en verkenning actief provinciaal grondbeleid | | | |
| 3.2. Tegengaan verdere verrommeling landschap | | | |
| 3.3. Verbeteren kwaliteit woningvoorraad, bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven | | | |
| 3.4. Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt | | | |
| 3.5. Impuls aan wijk- en buurtvernieuwing in steden | | | |
| 3.6. Ruimte voor experimentele architectuur en wonen op en aan het water | | | |
| 3.7. Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid | | | |
| 3.8. Uitbouw positie Beilen als substreekcentrum | | | |
| 3.9. Attractieve steden | | | |
| 3.10: Verplaatsing dierenpark en theater Emmen naar Noordbargeres | | | |
| 3.11: Investeringsnota verkeer en vervoer | | | |
| 3.12: Stimuleren goederenvervoer over water | | | |
| 3.13: Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen | | | |
| 3.14: Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP) | | | |

### 3.1 Regie ruimtelijke opgaven en verkenning actief provinciaal grondbeleid — Status: oranje

De eerste fase van het nieuwe omgevingsbeleid is met de vaststelling van de notitie Invulling gezicht van Drenthe in juni 2008 jaar afgerond. De staten hebben eind 2008 ingestemd met de daarop gebaseerde beleidskeuzes in de notitie Drenthe kiest. De uiteindelijke provinciale Structuurvisie moet in het voorjaar van 2010 definitief worden vastgesteld.
In de eerste helft van 2009 vindt er een verkenning plaats van de mogelijkheden een actief provinciaal grondbeleid te voeren. De Dienst Landelijk Gebied van het ministerie van LNV vervult bij deze verkenning een actieve en initiërende rol.

### 3.2 Tegengaan verdere verrommeling landschap — Status: groen

Om de ruimtelijke kwaliteit van Drenthe te verbeteren zetten wij in op een tweetal punten: het oprichten van een Samenwerkingsverband Mooi Drenthe en het samen met gemeenten tegengaan van verrommeling. Van de subsidieregeling hiervoor hebben de gemeenten Emmen en Noordenveld reeds gebruikgemaakt. In het voorjaar van 2009 gaan we de gemeenten opnieuw benaderen met de vraag met projectvoorstellen te komen.

### 3.3 Verbeteren kwaliteit woningvoorraad, bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven — Status: groen

De gemeente Tynaarlo heeft het initiatief genomen om bij Vries een extreem duurzame wijk te ontwikkelen. Wij hebben besloten subsidie toe te kennen als ondersteuning in de proceskosten. Omdat de gemeente Midden-Drenthe een soortgelijk voornemen heeft bij de kern Beilen, hebben wij ook Midden-Drenthe een subsidie in de proceskosten toegekend.

### 3.4 Meer balans tussen vraag en aanbod op de woningmarkt — Status: oranje

Met het oog op het verbeteren van de positie van starters op de woningmarkt hebben wij in het voorjaar van 2008 een ontwerpwedstrijd georganiseerd om een starterswoning te ontwerpen voor een bedrag van maximaal € 120.000 vrij op naam. De gemeente De Wolden heeft zich bereid verklaard het winnende ontwerp in Koekange te realiseren.
Bij het nadenken over maatregelen om de recessie te lijf te gaan hebben we er samen met onze partners in het Platform Wonen voor gekozen een extern adviseur in te schakelen om stagnerende woningbouwprojecten in kaart te brengen en met voorstellen te komen. De planning voorziet erin dat wij begin juni met een pakket aan stimuleringsmaatregelen kunnen komen. Tegelijkertijd wordt momenteel een onderzoek gedaan naar de demografische ontwikkelingen in Drenthe.

### 3.5 Impuls aan wijk- en buurtvernieuwing steden — Status: groen

Om meer kennis en inzicht te krijgen hoe bewoners meer betrokken kunnen worden bij de vernieuwing van hun wijk of buurt zijn we met een aantal pilots gestart. Deze ronden wij medio 2010 af en hopen dan met een aantal aanbevelingen te kunnen komen. Op basis hiervan willen wij tot een algemene methodiek komen die breed kan worden toegepast in andere buurten en wijken van Drenthe.

### 3.6 Ruimte voor experimentele architectuur en wonen op en aan water — Status: groen

We hebben besloten een pilot wonen op het water te starten op een aantal voormalige zandwinlocaties. We hopen hiermee de nodige praktijkervaring op te doen en na te gaan welke maatregelen er genomen moeten worden. De praktijkmaatregelen kunnen wij als kennis aanbieden aan gemeenten.

### 3.7 Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid Status: groen

In 2008 hebben we het Masterplan Assen-Zuid vastgesteld. Hierbij hebben wij ingezet op de verkeerskundige variant die de betrokkenen de doorstroming het meest bevordert. Voor het te ontwikkelen bedrijventerrein Assen-Zuid hebben we in juni 2008 samen met de gemeente Assen een notitie met randvoorwaarden opgesteld. Op basis hiervan kan op korte termijn de ruimtelijke ordeningsprocedure worden opgestart.
We zijn het project in Assen aan het verbreden. In 2009 wordt het Masterplan Assen-Zuid onderdeel van het Masterplan FlorijnAs.

### 3.8 Uitbouw positie Beilen als substreekcentrum Status: groen

Met behulp van een extern bureau is in 2008 op ambtelijk niveau samen met de gemeente Midden-Drenthe de notitie Visie op Beilen gemaakt. Deze visie dient als input voor de nieuwe structuurvisie van de gemeente.

### 3.9 Attractieve steden Status: oranje

De notitie Drenthe kiest zegt dat gemeenten en inwoners in staat moeten kunnen zijn het voorzieningenniveau op peil te houden. Dat moet in elk geval voor de steden gelden.
Mede tegen de achtergrond hiervan hebben wij in maart 2009 besloten om € 4 miljoen uit het Stimuleringsfonds Drentse Projecten te investeren in de herontwikkeling van het centrum van Hoogeveen.

### 3.10 Verplaatsing dierenpark en theater Emmen naar Noordbargeres Status: groen

In december 2008 heeft de gemeenteraad van Emmen besloten om het Dierenpark Emmen en theater De Muzeval te verplaatsen naar de Noordbargeres en de locatie van het huidige dierenpark binnenstedelijk te ontwikkelen. Als provincie zijn we hierbij nauw betrokken vanwege de provinciale belangen die hierbij in het geding zijn. Het gaat dan onder andere om zaken van ruimtelijke, verkeerskundige en waterhuishoudelijke aard.

### 3.11 Investeringsnota verkeer en vervoer Status: groen

Het Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan is in lijn van de Planwet Verkeer en Vervoer geactualiseerd en medio 2007 vastgesteld. In 2008 is de besluitvorming rond de exploitatiemaatregelen voor het openbaar vervoer afgerond. Verder hebben we samen met de provincie Overijssel de exploitatie van de spoorlijn Zwolle-Emmen overgenomen. Dit biedt perspectief om deze verbinding op te waarderen en beter te benutten voor de regionale bereikbaarheid.
Op basis van het investeringsprogramma stellen we jaarlijks een Provinciaal Uitvoeringsprogramma op, en hebben we voor de periode 2006 – 2008/2009 convenanten met de twaalf Drentse gemeenten afgesloten. Een nieuwe reeks convenanten met de gemeenten is op dit moment in voorbereiding.

### 3.12 Stimuleren goederenvervoer over water Status: groen

Om het goederenvervoer over water naar Meppel te faciliteren hebben wij overeenstemming met staatssecretaris Huizinga bereikt over het ombouwen van de sluis in het Meppelerdiep tot een duurzame schutsluis. Hiermee is een investering gemoeid van € 47 miljoen. Hiervoor is een regionale bijdrage nodig van 5 miljoen euro. Het ombouwen van de sluis staat gepland voor het tijdvak 2011 tot 2013.
In het kader van het nieuwe omgevingsbeleid maakt de ontwikkeling van een ‘nat knooppunt Meppel’ onderdeel uit van de studie Zuid-as.

### 3.13 Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen Status: oranje

Het Uitvoeringsprogramma Wegen en Kanalen voor 2009 hebben wij inmiddels vastgesteld. Om risico's voor de provincie bij het aanbesteden van werken te verminderen hebben wij besloten meer geïntegreerd te gaan aanbesteden. In 2008 zijn twee van dergelijke geïntegreerde contracten aanbesteed. In het kader van de pilot Elektronisch aanbesteden zijn twee bestekken digitaal beschikbaar gesteld.
De provincie heeft een voorbeeldfunctie op het gebied van duurzaamheid. We hebben besloten bij wijze van proef drie bedrijfsauto's op biodiesel te laten rijden. Een andere opvallende activiteit op het gebied van duurzaamheid is het verminderen van het aantal lichtmasten. In samenwerking met gemeenten zijn inmiddels 450 van de in totaal circa 1000 te verwijderen lichtmasten verwijderd. Ook hebben wij in het kader van de renovatie van het bedieningsgebouw van de sluis Peelo in Assen zonnecollectoren aangebracht.

### 3.14 Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP) Status: groen

Het RSP-project dient voor de steden Assen, Emmen en Coevorden als katalysator voor een bredere en integrale aanpak van de stedelijke gebiedsontwikkeling. Het gaat hier om een combinatie van de versterking van de ruimtelijk-economische structuur, een verbetering van de voorwaardenscheppende bereikbaarheid en het realiseren van een duurzame ontwikkeling. Begin 2009 hebben we samen met de betrokken gemeenten programmaorganisaties opgezet. Ook zijn inmiddels de eerste verkennende stappen richting uitvoering ondernomen.
Deze taak past bij de Provincie Nieuwe Stijl en dient geïntensiveerd te worden. Het gaat hier om de regievoering binnen gebieden en projecten met een bovenlokaal belang. Voor goede uitvoering van het RSP-programma is extra ambtelijke capaciteit nodig.

### Overige taken Status: groen

*Nieuwe Wet ruimtelijke ordening / omgevingsbeleid*
In de organisatie ligt in 2009 de nadruk op het zich eigen maken van de nieuwe Wet ruimtelijke ordening en het ontwikkelen van een nieuwe manier van werken.
In 2008 zijn we gestart met het opzetten van zogeheten gestructureerd relatiebeheer. Per gemeente hebben we bij de provincie een relatiebeheerder die de contacten met 'zijn' gemeente onderhoudt. In de loop van 2009 wordt deze manier van werken geëvalueerd om zo nodig tot verbeteringen te komen. De planbeoordeling op basis van de oude wet wordt naar verwachting in de loop van 2009 afgebouwd.

*Wonen*
Op het gebied van wonen houden we ons als provincie onder andere bezig met:
- opstellen regionale woonvisies
- formuleren beleidskader voor ISV-III
- stimuleren van de totstandkoming van uiteenlopende woonmilieus
- in beeld brengen van de gevolgen van demografische ontwikkelingen (afnemend bevolkingsaantal en een veranderende bevolkingssamenstelling)

*Statushouders*
De provincie heeft van de wetgever een toezichthoudende taak richting gemeenten gekregen ten aanzien van de zogeheten statushouders. Deze verantwoordelijkheid kan er zelfs toe leiden dat wij in de plaats kunnen treden van gemeenten die hun huisvestingstaak niet goed weten te vervullen.

Op basis van de cijfers van gemeenten over de tweede helft van 2008 hebben wij evenwel de conclusie kunnen trekken dat Drenthe als geheel op de goede weg is. De aanvankelijke achterstand bij een deel van de opgelegde taakstelling blijkt geheel weggewerkt.
Projecten  De provincie participeert samen met gemeenten in verschillende projecten, hetzij als projectleider, hetzij als projectmedewerker. Voorbeelden zijn het project chemiedivisie Klaverblad Hoogeveen-Overijsselse grens (N48) en de Corridorstudie Ontwikkelingsperspectief A37/N34 (Zuid-as).

*Verkeer en vervoer*
Met betrekking tot de hoofdinfrastructuur (spoor, weg, water) en internationale verbindingen maken wij afspraken met het rijk en andere overheden buiten Drenthe. Een succes voor de regionale bereikbaarheid is de tervisielegging in december 2008 van het Ontwerp Tracébesluit en de Milieu Effectrapportage (OTB-MER) voor de capaciteitsverruiming van de A28 tussen Meppel en Zwolle en de start van de OTB-MER voor de verdubbeling van de N33 tussen Assen en Veendam. De ombouw van het knooppunt Lankhorst bij Meppel is in 2008 gestart en wordt najaar 2009 opgeleverd. Het gereconstrueerde wegvak tussen Gieten en Borger van de N34 in 2008 volledig is opengesteld.

## Intensiveringen

### Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn

Bij het Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP) gaat het om een aantal grote en complexe projecten en programma's met een zogeheten uitvoeringshorizon in het jaar 2020. Verder zullen de projecten veel middelen vergen en zullen ze alle provinciale beleidsthema's bevatten. Leidende thema's zijn daarbij een duurzame ruimtelijke en economische structuurversterking en het verbeteren van de voorwaardenscheppende bereikbaarheid. Het RSP bestaat uit het Ruimtelijk Economisch Programma (REP) en het Bereikbaarheidsprogramma.
Het RSP is katalysator voor brede, integrale stedelijke gebiedsontwikkelingen die bekend staan als RSP-plus projecten. Provincie en partners streven naar een synergie tussen doelstellingen, prioriteiten en middelen van het RSP en die van andere programma's, ook van andere partijen. Het inhoudelijke en financiële raamwerk voor RSP en RSP-plus is door de staten via de Kadernota uitvoering RSP/RSP-plus Drenthe goedgekeurd. Met uitzondering van de spoorlijn Zwolle-Emmen worden de projecten in een langjarig partnerschap met de grote steden uitgevoerd. De steden hebben hier de 'lead'.
Provincie en gemeenten hebben de afgelopen periode nauw samengewerkt bij het formuleren van de ambities, de visie en de strategie. Het is nu zaak een solide basis te leggen voor het vervolg van deze samenwerking. Bij de steden gaat het in de eerste plaats om Assen, Emmen en Coevorden. Voor Hoogeveen en Meppel zijn vanuit het convenant met het rijk geen middelen beschikbaar. Voor deze steden wordt echter eveneens gestreefd naar samenhangende programma's voor integrale gebiedsontwikkeling.

*Integrale Gebiedsontwikkeling Assen-FlorijnAs*
Belangrijke onderdelen van het bereikbaarheidspakket zijn het voltooien van de vaarverbinding tussen de Vaart en het Havenkanaal, de infrastructuur rond de transformatie van het Stadsbedrijvenpark, het stationsgebied, ontsluiting van een nieuw hightech-bedrijventerrein Assen-Zuid, een nieuw station Assen-Zuid en de aansluiting van de N33 op de A28.
Er is op dit moment nog geen concrete uitwerking voor de 'Plus'-aanpak in Assen. Een eerste verkenning verdeelt de projecten in vier thema's: duurzaamheid, ruimte, bereikbaarheid en economie.

*Integrale Gebiedsontwikkeling Emmen-Centrum*
Belangrijke onderdelen van het Emmer project zijn de aanleg van een Centrumplein, de ondertunneling van de Hondsrugweg en de reconstructie van wegaansluitingen. De Plus-aanpak omvat het realiseren van nationaal gezien belangrijke ruimtelijk-economische ontwikkelingen in de stedelijke kern van Emmen door de verplaatsing van Dierenpark Emmen en theater De Muzeval en de herontwikkeling van de oude locaties.
De provincie is bereid daarin € 40 miljoen bij te dragen. Hiervan komt de helft uit de RSP-reserve. Uitgaande van het doorlopen van programma's zal op basis van concrete projecten 10 miljoen euro gefinancierd moeten worden uit lopende programma's als Klimaat- en energiebeleid en Kennis wérkt. De resterende € 10 miljoen voor vooral de thema's ruimtelijke kwaliteit en cultuur moet voorzien worden via nieuwe vergelijkbare programma's.

*Spoorlijn Zwolle-Emmen*
Binnen dit project is er sprake van twee deelprogramma's: de Integrale Gebiedsontwikkeling Coevorden-Stationsomgeving en Spoorlijn Zwolle-Coevorden/Emmen.
- *Integrale Gebiedsontwikkeling Coevorden-Stationsomgeving* Het RSP-Bereikbaarheid wil het bestaande rangeerterrein uit het centrum van Coevorden verplaatsen. Het project kan dienen als katalysator voor de gebiedsontwikkeling in de omgeving van het station. Onderdeel is het aanpassen van de verkeersinfrastructuur.
  Inzet is de positionering van Coevorden als nationale en internationale logistieke 'draaischijf' in Zuidoost-Drenthe. Een onderzoek is gestart naar verdere 'Plus'-onderdelen. Centraal daarin staan de verdere ontwikkeling van de bedrijventerreinen Coevorden-Zuid en de Euroterminal. In beginsel zullen provinciale bijdragen vanuit de lopende programma's beschikbaar moeten worden gesteld.
- *Spoorlijn Zwolle-Coevorden/Emmen* De spoorlijn wordt opgewaardeerd. Dit houdt het spoor bij Ommen en tussen Nieuw Amsterdam en Emmen-Zuid zal worden verdubbeld. Ook is een nieuw station/transferium in Emmen-Zuid gepland.

*Hoogeveen en Meppel*
Er is nog geen concrete uitwerking voor de Plus-aanpak in deze steden. We streven ernaar om voor juni 2009 duidelijkheid te creëren via een convenant. Voor Hoogeveen ligt er het besluit om € 4 miljoen uit het Stimuleringsfonds Drentse Projecten te investeren in de herontwikkeling van het centrum.

*Personele Inzet Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP)*
Het succesvol uitvoeren van het met het Rijk overeengekomen RSP-programma kan alleen als er sprake is van een doeltreffende personele inzet door de gemeente en de provincie in zowel kwantitatieve als kwalitatieve zin.
De provincie bevindt zich (deels) in de overgang van een toetsende, subsidiërende organisatie naar een projectontwikkelende. Helder is, dat wanneer geen extra projectontwikkelkracht wordt ingezet en aan het RSP-programma wel prioriteit wordt gegeven, de uitvoering van de andere genoemde programma's ernstig in het gedrang komt.
Om op de geschetste ontwikkelingen te anticiperen en de geformuleerde ambities te kunnen realiseren wordt voorgesteld gedurende 4 jaar 7 fte (maximaal) aan te trekken.
De hieruit voortvloeiende kosten zullen voor € 0,4 miljoen per jaar als VAT-kosten rechtstreeks worden gedekt vanuit de projecten/deelprogramma's. (VAT staat voor: voorbereiding, administratie en toezicht). De eventuele resterende kosten (maximaal € 0,15 miljoen per jaar) komen ten laste van de RSP-cofinancieringsmiddelen, gedekt vanuit de RSP-reserve.

**Vervanging bruggen en sluizen**

De vervanging van 'kunstwerken' als bruggen en sluizen maakt deel uit van de bestaande infrastructuur. Deze kosten zijn gerelateerd aan de verwachte theoretische levensduur, waarbij onderscheid wordt gemaakt in vaste, betonnen, stalen en houten bruggen. In totaal worden de vervangingskosten tot 2090 geschat op € 517 miljoen:

- Het grootste deel van de kunstwerken zal na 2040 moeten worden vervangen. De investeringskosten voor deze periode worden geraamd op € 487 miljoen.
- De verwachte investeringskosten voor de periode 2020-2040 bedragen zo'n € 23 miljoen.
- In de periode 2011-2020 zijn de verwachte investeringskosten relatief laag, namelijk zo'n 7 miljoen euro. Voor de komende jaren staat tevens de reconstructie van de Ericasluis gepland. Hiervoor zal een bedrag van zo'n € 2,2 miljoen nodig zijn. De voorbereidende fase start in 2010.

In 2009-2010 wordt onderzoek gedaan naar de constructieve herbeoordeling van de kunstwerken. De uitkomsten kunnen ertoe leiden dat de vervanging van een aantal kunstwerken eerder dan gepland zal plaatsvinden.

**Motie 19 Voorjaarsnota 2007 Plus: 'gelijke kansen onderwijsbeleid' (Stimuleringsfonds Drentse Projecten)**

Voor de uitvoering van de motie van de staten om meer gelijke kansen in het onderwijsbeleid te creëren (Motie 19, Voorjaarsnota 2007 PLUS) zal er ongeveer een miljoen euro uit het Stimuleringsfonds Drentse Projecten moeten worden geput. De strekking is dat kinderen die gebruikmaken van het openbaar vervoer, het onderwijs moeten kunnen volgen waartoe zij in staat zijn. Mbo-studenten hebben recht op een OV-jaarkaart met ingang van het eerste kwartaal volgend op hun achttiende verjaardag. Ze beginnen echter doorgaans al op hun zestiende aan het mbo. Wij zullen t.b.v. de Algemene Beschouwingen een voorstel aan uw Staten aanbieden aan de hand waarvan wij met u over de uitvoering van Motie 19 van gedachten willen wisselen. Dit mede gelet op de landelijke ontwikkelingen.

**Samenvatting intensiveringen**

| Onderwerp intensivering | Wat is het resultaat? | Welke activiteiten gaan we verrichten? |
|---|---|---|
| Uitvoeren motie 'Gelijke kansen in het onderwijsbeleid' (Motie 19 Voorjaarsnota 2007 PLUS) | De waarborg dat kinderen die gebruikmaken van het openbaar vervoer worden in staat worden gesteld het onderwijs te volgen waartoe zij in staat zijn. | Onderzoek verrichten naar het aantal kinderen in Drenthe die meer dan 10 km van hun woonplaats onderwijs volgen en naar de kosten van het openbaar vervoer voor deze kinderen. |

**Wat gaat het kosten**

| Programma 3: Ruimte en bereikbaarheid | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | Totaal 2009 -2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Vervanging kunstwerken (kapitaallasten van investering € 2,2 miljoen) | | | 200.000- | 200.000- | 200.000- | 600.000- |
| Totaal | - | - | 200.000- | 200.000- | 200.000- | 600.000- |

## Extensiveringen

De provincie draagt soms bij aan bepaalde beleidsontwikkelingen. Een voorbeeld is het vergaren van meer kennis en inzicht over de mogelijkheden van het wonen op het water door uitvoering pilots. Een dergelijke pilot past niet bij de Provincie Nieuwe Stijl. De huidige pilots Politiegat Meppel en Holtien Westerveld ronden we af. Daarna starten we geen nieuwe pilots. Het geeft een besparing van € 100.000 in 2009 en hetzelfde bedrag in 2010.

### Financieel overzicht extensiveringen

| Programma 3: Ruimte en bereikbaarheid | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | Totaal 2009 - 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Experimentele architectuur en wonen op en aan het water (prioriteit 3.6) | 100.000 | 100.000 | | | | 200.000 |
| Totaal | 100.000 | 100.000 | - | - | - | 200.000 |

## Samenvattend overzicht

| Programma 3: Ruimte en bereikbaarheid | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | Totaal 2009 -2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Intensiveringen | - | - | -200.000 | -200.000 | -200.000 | -600.000 |
| Extensiveringen | 100.000 | 100.000 | - | - | - | 200.000 |
| Saldo | 100.000 | 100.000 | -200.000 | -200.000 | -200.000 | -400.000 |

# Programma 4
# Kennis wérkt

## Collegeprogramma 2007-2011

*Niemand aan de kant, zeker niet bij opleiding en werk. Alle talenten in Drenthe worden benut, zodat iedereen deelneemt aan onderwijs, arbeidsmarkt of samenleving. De provincie Drenthe zet zich in voor een integrale ketenbenadering met koppelingen tussen onderwijs, arbeidsmarkt en innovatie. De Drentse economie ontwikkelt zich hierbij tot een duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie, met kansrijke sectoren die bij het profiel van Drenthe passen. Maar ook met aandacht voor de internationale context waarin Drenthe opereert, voor welvaart én welzijn van alle inwoners van deze provincie.*

## Mid-term review

| Prioriteit | Status per prioriteit | | |
|---|---|---|---|
| | Volgens planning | Enige vertraging | Realiseren we niet/te laat |
| 4.1. Omvorming economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie | | | |
| 4.2. Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs- en arbeidsmarkt | | | |
| 4.3. Profilering Drenthe in de Noordelijke Ontwikkelingsas (NOA) (niet meer van toepassing) | | | |
| 4.4. Structuurversterking recreatie en toerisme | | | |
| 4.5. Structuurversterking land- en tuinbouw | | | |

### 4.1 Omvorming economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie — Status: oranje

In 2008 hebben we goede resultaten geboekt bij de projecten op het gebied van sensortechnologie en bij revitalisering van bedrijventerreinen in Emmen en Hoogeveen. Zo is onder andere het Hanze Institute voor Technology (HIT) gerealiseerd dat in Assen hbo-onderwijs is gaan verzorgen op het gebied van sensortechnologie. Ook is de stichting Sensor Universe gegarandeerd en gefinancierd ten behoeve van projectontwikkeling. Verder zijn in SNN-verband een nieuwe NIOF- en IPR-regeling tot stand gekomen (NIOF staat voor Noordelijke Innovatie OndersteuningsFaciliteit en IPR staat voor InvesteringsPremieRegeling).
De projecten dragen bij aan de groei van het aantal arbeidsplaatsen in Drenthe. Ook dragen ze ook bij aan het stimuleren van innovatie en ondernemerschap en de gewenste transitie naar een kenniseconomie. In 2008 is de uitvoering van de noordelijke programma's goed op gang gekomen. We hebben de doelstellingen gehaald die we vooraf voor 2008 hadden gesteld.
Op dit moment echter krijgen we te maken met de gevolgen van de verslechterde economische omstandigheden. In de eerste maanden van 2009 wordt voelbaar dat het moeilijker wordt om cofinanciering te krijgen van marktpartijen, kennisinstellingen en gemeenten. Dat betekent dat er of meer cofinanciering van de provincie wordt gevraagd of minder projecten bij SNN kunnen worden ingediend. Het halen van de doelen voor 2008 is dan ook beslist geen garantie voor 2009 en volgende jaren.

Tot nu toe gaat een kwart van het programma Koers Noord en de operationele programma's voor de Europese regelingen EFRO en INTERREG naar noordelijke projecten, waarvan de effecten neerslaan in alle drie de provincies. Van de overige 75 procent komt ruim een zesde deel in Drenthe terecht. Wij maken ons sterk om een evenredig aandeel van de middelen naar Drenthe te halen.

### 4.2 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs- en arbeidsmarkt — Status: groen

In het programma Kennis wérkt is kennisontwikkeling niet expliciet opgenomen. Er is in 2008 namelijk voor gekozen om de uitvoering van kennisontwikkeling apart op te pakken.
Voortzetting van het Samenwerkingsverband Leren en Werken heeft geleid tot een nieuwe aanvraag voor de realisatie van 500 duale en 300 zogeheten EVC-trajecten (Eerder Verworven Competenties) en uitbreiding van het samenwerkingsverband met de kenniscentra.
Naar verwachting worden deze doelstellingen medio 2009 gehaald.
Dankzij de komst van het Hanze Institute voor Technology en het ontstaan van de Stenden Hogeschool heeft Drenthe een aantrekkelijk perspectief voor het hbo-onderwijs. Na de zomer wordt de brede beleidsvisie Actieprogramma Arbeidsmarkt gepresenteerd.

Overigens is de uitvoering van het onderzoekstraject Masterplan Beroepsonderwijs vanwege verschillende factoren vastgelopen. Een heel belangrijke factor in dit geheel is de toenemende concurrentie tussen onderwijsinstellingen. De noordelijke hogescholen gaan gezamenlijk met de RUG in overleg over thematische samenwerking in Noord-Nederland. Tegelijkertijd zijn wij met Stenden Hogeschool in gesprek om tot een gezamenlijk plan te komen.

Eind 2008 is in samenwerking met het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid het project Arbeidsmobiliteit Drenthe van start gegaan. Het project wil kennis en ervaring die door de mobiliteitscentra worden gebruikt, systematischer ontwikkelen en vastleggen, zodat deze ook in andere regio's kunnen worden toegepast. Ook wordt gezocht naar nieuwe instrumenten en methodieken die mobiliteitscentra kunnen gebruiken om met ontslag bedreigde mensen van werk naar werk te begeleiden. De doelgroep binnen dit project zijn 45-plussers.
Sociale innovatie op de werkvloer is ingezet via de noordelijke HRM-Plus regeling die op 1 januari 2009 van start is gegaan. Het accent ligt op HRM-beleid en talentontwikkeling.

### 4.3 Profilering Drenthe in de Noordelijke Ontwikkelingsas — Status: niet meer van toepassing

Bij deze prioriteit heeft een beleidswijziging plaatsgevonden. De Drentse inspanningen in de Noordelijke Ontwikkelingsas lopen volledig via het SNN. Het is dus geen zelfstandige Drentse prioriteit meer. De beoogde doelen moeten nog steeds worden behaald, maar dan op SNN-niveau. Ze zullen voortaan dan ook via die lijn verantwoord worden.

### 4.4 Structuurversterking recreatie en toerisme — Status: groen

De uitvoering van het collegeprogramma op het gebied van recreatie en toerisme ligt voor het grootste deel op schema.

- In 2009 is een interactief proces gestart om te komen tot een Drentse Agenda voor Recreatie en Toerisme. In het najaar van 2009 willen we deze agenda aan de staten presenteren.
- Het Platform Toeristisch Recreatief Drenthe (TRD) en Stenden Hogeschool hebben een toekomstvisie tot 2020 voor recreatie en toerisme opgesteld. Deze visie is ook als input gebruikt voor het omgevingsbeleid.
- Het voornemen om in 2008 met een toeristisch actieplan te komen is nog niet gerealiseerd. De voorbereiding is wel ter hand genomen.

- Er is voor ruim € 500.000 aan POP2- en andere provinciale middelen beschikbaar gesteld voor het project Fietsknooppunten. Het project wil het landelijk gebied voor fietsers nog beter ontsluiten en de bestaande fietsinfrastructuur beter benutten. Dankzij de fietsknooppunten zou Drenthe bovendien aansluiting krijgen op een systeem dat binnenkort nagenoeg landelijk wordt toegepast.
- Het project Natuurlijke Recreatie is samen met de gemeenten verder uitgewerkt onder regie van en met subsidie van de provincie. Er zijn gezamenlijk al verschillende projecten ontwikkeld.
- De regeling Toerisme Natuurlijk! Drenthe 2008-2010 is in 2008 gestart met 4,5 miljoen euro aan provinciale middelen en € 3 miljoen middelen uit het Europese Operationele Programma EFRO.

### 4.5 Structuurversterking land- en tuinbouw Status: groen

De uitvoering van de structuurversterking land- en tuinbouw loopt grotendeels op schema. Het gaat onder andere om de volgende activiteiten:
- In 2008 is een Drents Agrocluster opgericht om de samenwerking in de land- en tuinbouw te stimuleren.
- Als provincie hebben we financieel bijgedragen aan het landelijke Investeringsprogramma jonge agrariërs. Het programma is bedoeld om de concurrentiekracht te stimuleren en werkgelegenheid te behouden.
- Er zijn subsidies naar het Cranberry-project gegaan om productinnovatie in de vorm van nieuwe gewassen te stimuleren. Ook was er subsidie voor het project Boeren Nieuw-Buinen.
- Via participatie in het samenwerkingsverband Greenport(s) Nederland is meegewerkt aan de visie Greenport 2040. Hierin staan behoud en versterking van het nationale glastuinbouwcluster centraal. Ook Flora Holland maakt hier met zijn vestiging in Eelde onderdeel van uit.
- Met de Stichting Tuinbouw Emmen wordt de samenwerking in de keten verder uitgebouwd, ook richting duurzaamheid. Met het Masterplan Glastuinbouw is de samenwerking in de glastuinbouwketen in 2008 afgerond.
- Er is een subsidiebijdrage gereserveerd voor het Landbouwondernemersprogramma om het ondernemerschap te bevorderen en daarmee de concurrentiekracht van de landbouw te vergroten. Bij de ontwikkeling ervan is sprake van een enige vertraging. LTO heeft uitstel gekregen voor implementatie van het programma. Afgesproken is dat er in 2009 resultaten moeten zijn.

## Intensiveringen

### 4.1 Omvorming economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie

Bovenop de ambities uit het collegeprogramma willen wij invulling geven aan nieuwe ambities. Voorbeelden zijn:
- de inzet bij de invulling van het RSP
- de verbreding van het economisch beleidsveld naar het sociale en culturele beleidsveld (bijvoorbeeld zorgeconomie)
- een bredere inzet van de provincie richting MKB
- de betrokkenheid bij belangrijke ruimtelijke ontwikkelingen (stedelijke ontwikkeling Assen en Emmen)

De veranderende rol van de provincie op het economisch beleidsterrein heeft niet alleen gevolgen voor het programma Kennis wérkt. Nog meer en beter dan in het verleden willen we de samenhang met andere beleidsvelden benutten. Kennis wérkt kent tal van verbindingen met ruimtelijke ontwikkeling (structuurvisie) en duurzame ontwikkeling (klimaat en energie). Om uitvoering te geven aan deze ambities en de verbinding met het ruimtelijke, sociale en duurzame domein te zoeken stellen wij een strategische en brede economische agenda op, samen met partners buiten het provinciehuis.

*Versnellingsagenda*
In het kader van de kredietcrisis en de versnellingsagenda wordt geprobeerd om herstructureringen van bedrijventerreinen naar voren te halen. Inmiddels is gestart met fase 2A van De Wieken in Hoogeveen. Fase 2B zal nog dit jaar volgen. Daarnaast wordt hard gewerkt aan de plannen voor de (verdere) revitalisering van BAHCO en De Tweeling in Emmen, Oevers in Meppel en het Stadsbedrijvenpark in Assen.
De provinciale bijdragen voor deze projecten worden binnen de bestaande begroting gedekt. In het kader van de versnellingsagenda wordt ook een kredietfaciliteit voor het MKB opgericht in de vorm van een participatiefonds kennisintensieve bedrijvigheid. Dit fonds wordt ondergebracht bij door de NOM. In 2009 en 2010 is hiervoor een bedrag van € 1 miljoen benodigd. Hiervoor wordt een beroep gedaan op het Stimuleringsfonds Drentse Projecten.

### 4.2 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs- en arbeidsmarkt

De economische crisis heeft ook gevolgen voor de verschillende vormen van scholing. Dat blijkt onder andere uit een verminderd aanbod van stageplaatsen en opleidingstrajecten voor werkenden en werkzoekenden. Dit is een ontwikkeling die op gespannen voet staat met ons voornemen om te blijven investeren in de kenniseconomie om onze economische positie zowel nationaal als regionaal op z'n minst te behouden maar bij voorkeur te versterken.
Onze rol als provincie op het terrein van scholing is beperkt. Op dit moment zijn we in gesprek met alle partners om te verkennen waar behoefte aan is en wat iedereen vanuit zijn rol daaraan kan bijdragen. Afhankelijk van de uitkomsten van deze nadere verkenning behoort het instellen van een scholingsfonds eventueel tot de mogelijkheden. De verantwoordelijkheid voor de uitvoering ligt echter primair bij werkgevers, werknemers, kennisinstellingen en gemeenten. We richten ons als provincie op het bundelen van de krachten en het stimuleren van een effectieve inzet van de beschikbare middelen.

**Samenvatting intensiveringen**

| Onderwerp intensivering | Wat is het resultaat? | Welke activiteiten gaan we verrichten? |
|---|---|---|
| Kennis Werkt | Waar mogelijk versterkte inzet op Lissabonstrategie en uitbreiding van de projectontwikkeling | - versterkte samenwerking met externe partners zoals de NOM<br>- versterking inhoudelijke focus van de inzet bij projectontwikkeling<br>- versnelling revitalisering bedrijventerreinen<br>- oprichten participatiefonds |
| Kennis Werkt | verbreding van het ruimtelijk economisch beleid en versterkte verbinding met ruimtelijke, sociale en duurzame ontwikkeling | Opstellen van strategische en brede ruimtelijk economische agenda in samenspraak met andere afdelingen en externe partijen |
| Kennisontwikkeling | Beperken (jeugd)werkloosheid | - instellen scholingsfonds |

Bovenstaande intensiveringen zullen zo veel mogelijk binnen de bestaande begroting van Programma 4 en de Reserve Versterking economische structuur moeten worden opgevangen.

**Wat gaat het kosten**
Er worden in dit programma geen intensiveringen voorgesteld.

## Extensiveringen

Er worden in dit programma geen intensiveringen voorgesteld.

## Samenvattend overzicht

| Programma 4: Kennis werkt! | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | Totaal 2009 -2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Intensiveringen | - | - | - | - | - | - |
| Extensiveringen | - | - | - | - | - | - |
| Saldo | - | - | - | - | - | - |

# Programma 5
# Leefomgeving

## Collegeprogramma 2007-2011

*Wij willen de voorsprong van Drenthe als aantrekkelijke regio voor wonen, werken en recreëren in een mooie, schone en sociaal veilige leefomgeving verder versterken. Wij gaan de provincie nationaal, maar ook internationaal profileren door deze hoogwaardige kwaliteiten nadrukkelijker te presenteren. Bij het ontwikkelen van projecten staat voorop het beginsel van het vergroten van de synergie tussen de in het collegeprogramma genoemde kernwaarden. Een voorbeeld daarvan is de samenhangende benadering voor zogeheten groen-blauwe diensten. Wij willen een voortrekkersrol vervullen bij de ontwikkeling van kennis en innovatie rond klimaat en energie. Wij nemen het voortouw bij de afstemming van ruimtelijke vraagstukken rond klimaat en energie. Meer dan tot nu toe zullen wij milieugezondheid en duurzaamheid hanteren als wegingsfactoren in het provinciaal beleid. Ter bescherming en ontwikkeling van de Drentse bodem stellen wij een integraal beleidsplan op voor de ondergrond, evenals een innovatieve visie op het grondwaterbeheer.*

## Mid-term review

| Prioriteit | Status per prioriteit | | |
|---|---|---|---|
| | Volgens planning | Enige vertraging | Realiseren we niet/te laat |
| 5.1 Opgaven voor wateroverlast en watertekort en combineren blauwe en groene diensten | | | |
| Onderdeel 5.1: Samenwerking in het Amerdiepgebied | | | |
| 5.2 Bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | | | |
| 5.3 Verbetering waterkwaliteit Drentse beken en combineren 'blauwe en groene' diensten | | | |
| 5.4 Opstellen innovatieve visie grondwater | | | |
| 5.5 Versterken proces samenwerking alle partijen binnen waterketen | | | |
| 5.6 Opstellen integraal beleidsplan ondergrond | | | |
| 5.7 Actualisering bodemkaart | | | |
| 5.8 Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving. | | | |
| 5.9 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | | | |
| 5.10 Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater | | | |
| 5.11 Taakstelling waterbedrijven (niet van toepassing) | | | |
| 5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving | | | |
| 5.13 Uitwerking klimaat- en energiebeleid | | | |
| 5.14 Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit | | | |
| 5.15 Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid | | | |
| 5.16 Inpassen veranderende EU- en nationale wetgeving | | | |
| 5.17 Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen | | | |

| Prioriteit | Status per prioriteit | | |
|---|---|---|---|
| | Volgens planning | Enige vertraging | Realiseren we niet/te laat |
| 5.18A Uitwerking aanbevelingen symposium 'Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe' | | | |
| 5.18B Kennisuitwisseling BoerenNatuur | | | |
| 5.18C Voorfinanciering Beheersplannen Natura 2000-gebieden | | | |
| 5.19 Versnelde aanknoop en inrichting van de Ecologische Hoofdstructuur | | | |
| 5.20 Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | | | |
| 5.21 Ontwikkeling natuurgebied LOFAR | | | |
| 5.22 Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen | | | |
| 5.23A Vitaal Platteland | | | |
| 5.23B Kunstobjecten bij PMJP-projecten in het landelijk gebied | | | |
| 5.24 Herijking ontwikkelingsperspectief Veenkoloniën | | | |

**5.1 Opgaven voor wateroverlast en watertekort** **Status: groen**

De waterbergingsgebieden in Zuid-Drenthe zijn in ontwerp vastgesteld en in procedure gebracht. Eind 2008 is de eerste stap gezet om samen met de waterschappen een Kader Groene en blauwe diensten te ontwikkelen. Conclusie is dat er behoefte is aan een instrument voor realisatie van de wateropgave die breder inzetbaar is. Door het uitvoeren van concrete maatregelen wordt het instrument in 2009 verder ontwikkeld en richt zich daarbij ook op realisatie van groene doelen, bodemdoelen, landbouwdoelen en klimaatdoelen met een watercomponent. De vaststelling normering boezemkader en regionale wateroverlast vindt in 2009 plaats.

*Onderdeel Samenwerking in het Amerdiepgebied* *Status: rood*

Het project om te komen tot meer samenwerking in het gebied van het Amerdiep lijkt in de huidige vorm niet te lukken.

**5.2 Bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit** **Status: oranje**

De projectvoorbereiding om de verdroging in de acht TOP-gebieden aan te pakken is gestart. De voorbereiding voor het Peizerdiep wordt meegenomen in de Landinrichting Roden/Norg en Peize.

**5.3 Verbetering waterkwaliteit Drentse beken en combineren met 'blauwe' en 'groene' diensten** **Status: groen**

De doelen en maatregelen voor de grondwaterlichamen en oppervlaktewaterlichamen in Drenthe vanuit de Europese Kaderrichtlijn Water zijn in december 2008 door de staten in ontwerp vastgesteld.

Een onderzoek naar de effecten van beekherstel in Drenthe is eind 2008 uitgevoerd.

**5.4 Opstellen innovatieve visie grondwater** **Status: groen**

In de notitie Drenthe kiest is aangekondigd dat de provincie de mogelijkheden wil gaan onderzoeken om Drents grondwater te gebruiken als 'waterfabriek' voor Noord-Nederland. De uitwerking van strategische grondwaterwinningen wordt in het nieuwe omgevingsbeleid ingebracht.

**5.5 Versterken proces samenwerking alle partijen binnen waterketen** **Status: groen**

De samenwerking binnen de Drentse waterketen verloopt goed. De verschillende partijen hebben in september 2008 vier projecten geformuleerd. Daarvan zijn inmiddels de RIONED

Benchmark Rioleringszorg en het onderzoek naar het toepassen van zogeheten brongescheiden sanitatie in de zorgsector uitgevoerd.
De betrokken partijen gaan hun samenwerking medio 2009 vastleggen in een regionaal Waterketenakkoord. In 2009 worden het initiëren en stimuleren van duurzaam innovatieve waterbeheersingsprojecten opgepakt.

**5.6 Opstellen Integraal Beleidsplan Ondergrond** **Status: oranje**

Het Integraal Beleidsplan voor de Ondergrond is opgesteld. Het is als een van de bouwstenen voor het nieuwe omgevingsbeleid gebruikt. De doorwerking van het beleidsplan wordt binnen een jaar na vaststelling van het nieuwe omgevingsbeleid via een uitwerkingsplan gerealiseerd.

**5.7 Actualisering bodemkaart** **Status: groen**

Met het oog op de actualisering van de kaart van de Drentse bodem zijn nieuwe bodemgegevens verzameld. Ook zijn de overige bodemgegevens in de bodemkaart verwerkt. Er is gedeeltelijke cofinanciering gerealiseerd.

**5.8 Samenwerking met Drentse steden en bevorderen van een schone en sociaal veilige leefomgeving** **Status: groen**

Het gasfabriekterrein Assen is onlangs obstakelvrij gemaakt en de sanering van dit laatste vervuilde gasfabriekterrein in Drenthe is inmiddels gestart. Verder is de Stimuleringsregeling vastgesteld en zijn 49 bodemlocaties gesaneerd.

**5.9 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS** **Status: oranje**

Het project Bedreven bedrijven is opnieuw gestart met 100 nieuwe melkveebedrijven. Een project om 50 bedrijven te stimuleren de stallen aan te passen om de ammoniakemissie te beperken kon nog niet van start. Er moet eerst een subsidieregeling liggen die aanvullend is op de rijksregeling en die is getoetst op staatssteun. Afhankelijk van deze toets komt de nieuwe regeling in 2009 of 2010 tot stand.

**5.10 Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater** **Status: oranje**

Het terugdringen van de milieudruk door bestrijdingsmiddelen in het grondwater is dit tot op heden nog niet gerealiseerd. Oorzaak is het te laat opleveren van een rapportage door een derde partij. Het traject wordt in 2009 voortgezet.

**5.11 Taakstelling waterbedrijven** **Status: niet meer van toepassing**

Op 12 maart 2008 is in het bestuurlijk overleg tussen provincie Drenthe en de Waterleidingmaatschappij Drenthe de afspraak gemaakt dat de taakstelling van de waterleidingbedrijven om jaarlijks € 500.000 bij te dragen aan de provincie wordt vervangen door de afspraak dat zij in voorkomende gevallen, vrijwillig, op ad hoc basis, projecten zullen stimuleren die kunnen dienen ter bescherming van het grondwater.

**5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving** **Status: groen**

We hebben een raamwerk ontwikkeld om tot een nieuw omgevingsbeleid te komen. Het is gericht op behoud en verbetering van de fysieke leefomgevingskwaliteit. In het kader van de Regiovisie is een aantal duurzaamheidsbijeenkomsten georganiseerd. Ook was er een excursie en werd er een energiekansenkaart gemaakt. De middelen worden ook benut als cofinanciering voor duurzaamheidsmaatregelen in het kader van RSP en de convenanten met Meppel en Hoogeveen.

**5.13 Uitwerking Klimaat- en energiebeleid** **Status: groen**

De uitvoering van het Programma Klimaat en energiebeleid ligt op koers. In 2008 is het programma Klimaat en Energie vastgesteld. Het '100.000 woningenplan' (Actieplan energie in gebouwde omgeving 2008-2011) is vastgesteld. De prestatieovereenkomst met de woningbouwcorporaties is ondertekend. In april 2009 zijn het Actieplan 2009 en de regeling Klimaat Uitvoeringsubsidie (KUS) vastgesteld.

**5.14 Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit** **Status: oranje**

De implementatie van een aantal wetten, zoals een wijziging op het gebied van de luchtkwaliteit in de Wet Milieubeheer (november 2007), de Europese Richtlijn luchtkwaliteit (mei 2008) en de nieuwe Wet Ruimtelijke Ordening (juli 2008) zal worden meegenomen in het uiteindelijke Actieplan Luchtkwaliteit Drenthe 2009-2012.

**5.15 Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid** **Status: groen**

De steunpunten Externe Veiligheid zijn ingesteld via een samenwerkingsverband met de gemeenten.

**5.16 Inpassen veranderende EU- en landelijke wetgeving** **Status: groen**

Fase 1 en 2 van het Projectplan Wabo zijn uitgevoerd. De implementatie is voor 1 juli 2010 afgerond. De projectstructuur voor de implementatie van de Luchtvaartwet is gereed. De implementatie is eveneens voor 1 juli 2009 afgerond.
Vanaf 2006 is geïnvesteerd in de kwaliteit van de vergunningverlening voor een betere leefomgeving. Recent heeft VROM-inspectie geconcludeerd dat alle verbeterpunten zijn uitgevoerd.

**5.17 Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen** **Status: groen**

In relatie met onder andere prioriteit 5.16 is geïnvesteerd in de kwaliteit van de vergunningverlening. Een aantal knelpunten tussen vergunningverlening en handhaving is opgelost, onder andere bij vergunningverlening in het kader van de Wet Milieubeheer.

**5.18A Uitwerking aanbevelingen symposium 'Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe'** **Status: oranje**

De meeste aanbevelingen van het symposium zijn opgepakt en volgens planning uitgevoerd. Alleen het onderdeel Natuur in Drenthe kost meer tijd. Bovendien vraagt het extra inzet, o.a. om de noodzakelijke informatie voor het nieuwe omgevingsbeleid en Programma Beheer te kunnen meenemen.

**5.18B Kennisuitwisseling BoerenNatuur** **Status: groen**

Jaarlijks wordt door de vereniging BoerenNatuur een productplan opgeleverd waar uitvoering aan wordt gegeven. Dit proces verloopt volgens plan.

**5.18C Voorfinanciering Beheersplannen Natura 2000-gebieden** **Status: groen**

De voorfinanciering van de plannen was noodzakelijk om de conceptbeheersplannen vóór 1 september 2009 gereed te hebben. Een en ander is conform de afspraken die we hierover met het rijk maakten. De beheersplannen worden op dit moment opgesteld in samenwerking met de betrokkenen. De datum van 1 september wordt nog steeds haalbaar geacht.

**5.19 Versnelde aanknoop en inrichting Ecologische Hoofdstructuur** **Status: groen**

De versnelde aankoop van grond in de Ecologische Hoofdstructuur ligt op schema. Voor de periode na 2009 is de gewenste versnelling van de aankoop en inrichting niet gegarandeerd.

**5.20 Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid** **Status:groen**
De geplande bosuitbreiding conform het POPII-beleid ligt op schema. Verwacht wordt dat in 2014 uiteindelijk 1500 hectare nieuw bos zal zijn gerealiseerd.

**5.21 Ontwikkeling natuurgebied LOFAR** **Status:groen**
De ontwikkeling van het natuurgebied LOFAR is in uitvoering. Het project is financieel afgewikkeld.

**5.22 Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen** **Status: groen**
Tot nu toe is in het kader van het Regiopark reeds een aantal projecten gerealiseerd. Verschillende projecten zijn nog in ontwikkeling en zullen in 2009 en 2010 gerealiseerd worden.

**5.23A Vitaal Platteland** **Status: groen**
In 2008 is de uitvoering van de regeling goed op gang gekomen. Aanvankelijk was de cofinanciering van de kant van de gemeenten een probleem.

**5.23B Kunstobjecten bij PMJP-projecten in het landelijk gebied** **Status: oranje**
Aangewezen locatie is de Toegangspoort Noord van de Drentsche Aa. De realisatie is in voorbereiding.

**5.24 Herijking Ontwikkelingsperspectief Veenkoloniën** **Status: groen**
Voor de structurele verbetering van de ruimtelijke en de sociaaleconomische structuur in de Veenkoloniën zijn verbindings- en innovatieprojecten opgestart of in voorbereiding. Het Actieprogramma 2008 is afgerond.

## Intensiveringen

### Algemeen

In de uitvoering van het bestuursakkoord staat het ruimtelijk-economisch domein centraal. Bij de vormgeving ervan gaat het onder andere om een duurzame ruimtelijke ontwikkeling en inrichting en aandacht voor milieu, klimaat en energie. Het omgevingsbeleid is het integrerend kader voor de uitvoering van deze kerntaken. Dit betekent dat nog meer dan voorheen duurzame ruimtelijke ontwikkeling op provinciaal en regionaal niveau voorwaarden schept voor de doorwerking naar lagere schaalniveaus. Doel hiervan is een verhoging van de leefomgevingskwaliteit.
De gebiedsgerichte externe en interne integratie van de verschillende beleidsprocessen zorgt volgens ons voor kansrijke verbindingen. Het zal tal van sociaal-maatschappelijke en economische baten opleveren. Denk daarbij onder meer aan:
- het ontwikkelen van een innovatieve grondwatervisie
- het milieu-inclusief ontwerpen van ruimtelijke opgaven
- het ontwikkelen van een groen-blauwe gebiedsvisie
- het integreren van het reguliere bodembeleid met de kansen en mogelijkheden van de ondergrond.

Via integrale werkprocessen gaan we als provincie verbindingen maken met bijvoorbeeld het RSP-programma, het Provinciaal Meerjarenprogramma en het Programma Klimaat- en energie. Hetzelfde geldt voor de relatie met noordelijke (Pieken in de Delta) en Europese programma's (OP EFRO en OP INTERREG). Daarnaast wordt onder meer via het project Provinciehuis van Morgen geïntensiveerd op de maatschappelijke actualiteit van klimaatveranderingen. Verder

spelen we in op de veranderende rol en verantwoordelijkheden van de provincie Drenthe als middenbestuur. Voor milieuvergunningverlening wordt gewerkt aan de organisatie van de uitvoering van de Wabo. Deze 'ontwikkelopdracht' gericht op een duurzame ruimtelijke economische ontwikkeling heeft geleid tot een andere prioriteitstelling binnen Programma 5.

### 5.13 Uitwerking Klimaat- en energiebeleid

In het Actieplan 2009 van het programma Klimaat- en energie dat in april jl. in uw vergadering is vastgesteld zitten beleidonderdelen waarmee een verbinding kan worden gelegd met het ruimtelijk economisch domein. Het gaat hierbij om:

- bouwen (100.000 woningenplan)
- Kennis economie (Energie Transitie Parken, Groen Gas)
- ondergrond (geothermie, WKO, CCS/ZO Drenthe)
- klimaatlandschappen (adaptatiestrategieën)

De afgesproken beleidsprestaties van het programma Klimaat en Energie dienen op tijd en van de juiste kwaliteit te worden gerealiseerd. Hiertoe is het noodzakelijk dat er geïnvesteerd wordt in de ontwikkelkracht van de organisatie. De dekking hiervan vindt plaatst binnen de bestaande budgetten.

Zoals in het hoofdstuk financieel perspectief is vermeld stellen we uw Staten voor het programma Klimaat en Energie voortaan structureel ten laste van de exploitatie te brengen en niet langer te dekken uit het Stimuleringsfonds Drentse Projecten. Ook na 2011 is een bedrag van € 7 miljoen per jaar nodig om uitvoering te geven aan het klimaat en energiebeleid. Het ingezette Klimaat en Energiebeleid zet vanuit het collegeprogramma in op de integrale verbinding van diverse beleidsdomeinen. In het kader van onder andere het RSP/RSP+ , het pmjp, maar ook de ontwikkelingen die in Zuid-Oost Drenthe zijn ingezet worden deze verbindingen duidelijk aangebracht. Zonder uitzondering zijn het ontwikkelingen die op specifieke onderdelen zijn gekoppeld aan Klimaat en Energiedoelen en zijn het ontwikkelingen met een langjarige planhorizon. Dat betekent dat ook vanuit het programma Klimaat en Energie langjarige garantie van financiering belangrijk is.

De doelstellingen binnen het programma Klimaat en Energie zijn van langjarige aard (horizon 2020). Dat is logisch omdat deze aanhaken op de langjarige doelstellingen die met betrekking tot het klimaatvraagstuk zijn vastgesteld in Europees verband, op nationale schaal, maar ook in het energieakkoord Noord Nederland. Het proces om de doelstellingen te realiseren is reeds in uitvoering en het ingezette beleid werpt haar eerste vruchten af. Om de gewenste ontwikkeling te kunnen realiseren is vooral een geloofwaardige en betrouwbare overheid gewenst. Teneinde continuïteit van beleid te kunnen garanderen is het langjarig zekerstellen van de bijbehorende uitvoeringsfinanciën van essentieel belang.
Naarmate de planhorizon 2020 nadert zal het steeds lastiger worden onze doelstellingen te realiseren. Het zogenaamde laaghangende fruit is dan immers al geplukt. In het licht hiervan is het van wezenlijk belang dat langjarige financiering is gewaarborgd.

#### Vergunningverlening en handhaving

Vergunningverlening en handhaving zijn instrumenten die aan de achterkant van het beleidsproces worden ingezet. Het oplossen van knelpunten kan met deze instrumenten slechts beperkt plaatsvinden. Vaak heeft het langdurige juridische procedures tot gevolg. Bij complexe dossiers is het dan ook van belang om vanuit de rol van gebiedsregisseur aan de voorkant van het beleidsproces te sturen. Met sturen wordt bedoeld: samen met andere betrokken overheden een ruimtelijk perspectief ontwikkelen. Om die reden is onlangs het gebiedsgerichte Project TT-circuit opgestart. Het project is op te vatten als een verdieping binnen het RSP-project FlorijnAs.

*Project TT-circuit*
Het Asser TT-circuit is een gebied met veel potentie. Het is uit economisch en recreatief oogpunt van groot belang voor Assen en voor Drenthe. De uitdaging is dit terrein verder te ontwikkelen in overeenstemming met de omliggende natuurwaarden en met inachtneming van de wettelijke vereisten die vooral uit de milieuwetgeving (met name op het gebied van de geluidhinder) worden gesteld.
Het TT–circuit kan met een 'smalle' of een 'brede' benadering bekeken worden. De 'smalle' benadering houdt in dat het gebruik via een juridisch instrumentarium gereguleerd wordt. De 'brede' benadering wil de ontwikkeling voor de komende tien tot vijftien jaar in een beleidsdocument vastleggen. Om dit beleid te verankeren moet de visie vervolgens in uitvoeringsprogramma's omgezet worden.
We hebben onlangs voor de 'brede' benadering gekozen. Voor de ontwikkeling van de visie zal nauwe aansluiting worden gezocht bij de ontwikkelingen rondom de FlorijnAs. De kosten hiervan bedragen € 150.000 in 2009 en € 350.000 in 2010. Dekking hiervoor wordt gezocht binnen de bestaande middelen.

**Plattelandsontwikkeling en Natuur en landschap**

*Versnellingsagenda: realisatie project Tusschenwater (EHS)*
Tusschenwater is van oorsprong het deltagebied van de Hunze voor het Zuidlaardermeer. De Hunze is gekanaliseerd, het gebied is sterk ontwaterd en het Waterbedrijf Groningen haalt er ongeveer 10 miljoen kubieke meter water uit de grond. Uit onderzoek blijkt dat het 500 hectare grote gebied goed kan worden ingericht om de functies natuurontwikkeling, waterberging en drinkwaterwinning samen te laten gaan.
Voor realisatie is een MER-procedure noodzakelijk. Daarna kan worden gestart met de uitvoering van de eerste fase van Tusschenwater waarvan de kosten op 11,4 miljoen euro geschat worden. Het waterbedrijf brengt zijn gronden (91 ha) om niet in het project in. Na aftrek van mogelijke subsidies is de voorgestelde kostenverdeling: Investeringsbudget Landelijk Gebied/provincie 50 procent, waterschap en waterbedrijf ieder 20 procent, de gemeente Tynaarlo en Het Drentse Landschap ieder 5 procent. De benodigde extra provinciale bijdrage is € 2 miljoen.
Om de EHS te realiseren moeten een aantal knelpunten rond de infrastructuur worden opgelost. De ambitie is dat in 2018 de EHS is gerealiseerd en dan dus ook de belangrijkste knelpunten zijn opgelost.

*Gebiedsgerichte Aanpak Ecoduct A28*
De samenhang van de EHS op het Drents plateau wordt verbeterd door het oplossen van een aantal barrières en het invullen van ontbrekende schakels. Het realiseren van de robuuste verbinding Sallandse Heuvelrug en de ecologische verbindingszone Midden-Drenthe maken daar deel van uit. De uitvoering hiervan is vastgelegd in het Provinciaal Meerjarenprogramma Landelijk gebied. Er is externe financiering voor het ecoduct Dwingelderveld over de A28 en voorzieningen bij de spoorbaan tussen Beilen en Hoogeveen.
Het is gewenst om deze onderdelen te realiseren in een gebiedsgerichte aanpak om verschillende geldstromen op elkaar af te stemmen en het proces verder vlot te trekken. Het voorstel is het benodigde aanvullende budget onder het Provinciaal Meerjarenprogramma te brengen.
- *Knelpunten EHS bij provinciale en gemeentelijk wegen* De afgelopen vijftien jaar zijn knelpunten bij provinciale en gemeentelijke wegen opgelost wanneer er toch al aan de weg werd gewerkt of in landinrichtingsprojecten. Om alle knelpunten te kunnen oplossen en de uitvoering niet te vertragen is aanvullende financiering nodig. Er resteren nog circa 150 provinciale knelpunten die in het Provinciaal Uitvoeringsprogramma kunnen worden ingeplanden circa 250 gemeentelijke knelpunten die soms met eenvoudige middelen kunnen

worden opgelost. Gemeenten kunnen dit meenemen in hun wegonderhoud. Hiertoe is voorlichting en stimulering nodig. Ook is een bijdrage in de kosten wenselijk, want het gaat immers om provinciale EHS-doelen. Met voorgestelde inzet kan in 2018 hier 80 procent van de grootste barrières zijn opgelost.

*Realisatie Integraal Plan Natuurgebied Havelte-Oost*
Het plan omvat in de eerste fase twee projecten: een dagrecreatieproject op de Havelterberg en de nieuwbouw van een educatieruimte/schaapskooi. Beide projecten passen binnen de visie die in 2008 voor het gebied is opgesteld door gemeente en provincie in samenwerking met belanghebbenden en omwonenden. Voor het dagrecreatieproject is gemeente Westerveld met een MER-procedure van start gegaan. Voor de educatieruimte/schaapkooi wordt in opdracht van de provincie een beleidsmatige en financiële onderbouwing gemaakt.
De totale kosten van de twee projecten bedragen 2,1 miljoen euro. De kosten van beide projecten worden gedeeld tussen gemeente Westerveld, het Provinciaal Meerjarenprogramma en de provincie. De provinciale bijdrage zal € 700.000 bedragen. De uitvoering start in 2010.

**Samenvatting intensiveringen**

| Onderwerp intensivering | Wat is het resultaat? | Welke activiteiten gaan we verrichten? |
|---|---|---|
| TT Circuit | Een visie voor het TT circuit voor de komende 10 tot 15 jaar met bijbehorende uitvoeringsprogramma's | Samen met betrokkenen formuleren van uitgangspunten en het oprichten en inrichten van een projectorganisatie;<br>Samen met alle betrokken partijen formuleren van een visie voor de komende 10 tot 15 jaar<br>Opstellen van uitvoeringsprogramma's en het tot uitvoer brengen van deze programma's. |
| Realisatie Tusschenwater (onderdeel EHS/ Robuuste verbinding Hunze) | Realisatie eerste fase Tusschenwater. Duurzaam samengaan functies natuurontwikkeling, waterberging en drinkwaterwinning. Kansen voor recreatie. Verbeteren waterkwaliteit Zuidlaardermeer. | Starten MER-procedure. Financiële ondersteuning uitvoering project. |
| Ontsnippering EHS: | | |
| Ecoduct A28/ Dwingelderveld e.o. | Samenhangende inrichting EHS + knelpunten bij A28, spoor overige wegen en maximale benutting beschikbare rijksgelden MJPO | Samen met alle betrokkenen opstellen van realisatieplan. |
| Knelpunten EHS bij provinciale wegen | Zicht op programmering tot 2 2018, knelpunten grotendeels in 2018 opgelost. 5-10 knelpunten per jaar opgelost | Globale oplossing verder uitwerken en in samenhang met weg-werkzaamheden uitvoeren (PIP) |
| Knelpunten EHS bij gemeentelijke wegen | Gemeenten pakken zelf uitvoering ontsnippering op in samenhang met hun wegwerkzaamheden, 80%4 knelpunten opgelost | Gemeente voorlichten over de opgave ontsnippering |
| Havelte-Oost | Realisatie van de 1e fase van het Integraal Plan Natuurgebied Havelte-Oost | Een dagrecreatievoorziening op de Havelterberg en een educatiecentrum/ schaapkooi. |

**Wat gaat het kosten**

| Programma 5: Leefomgeving | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | Totaal 2009 -2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Project Havelte Oost (Schaapskooi Uffelte + dagrecreatie Havelterberg) | | -700.000 | | | | -700.000 |
| Ontsnippering EHS | | -270.000 | -210.000 | -210.000 | -210.000 | -900.000 |
| Totaal | - | -970.000 | -210.000 | -210.000 | -210.000 | -1.600.000 |

## Extensiveringen

### Product Water

Taken waarmee we stoppen

- Als provincie dragen we € 15.000,- per jaar bij aan het beheer en onderhoud van een landelijk gestandaardiseerd monitoringsprogramma op het gebied van waterkwaliteit en –kwantiteit, maar we maken er zelf geen gebruik van. De bijdrage is gebaseerd op een in IPO-verband gemaakte afspraak.

### Product Bodem

Taken waarmee we stoppen

- De provincie stimuleert particulieren en kleine zelfstandigen op het gebied van bodemsanering middels een subsidieregeling . Het subsidiebedrag is € 100.000 per jaar. We stellen voor om deze subsidieregel af te schaffen.
- Als provincie stimuleren we de gemeenten een eigen bodembeleid te ontwikkelen. We kunnen ervoor kiezen met deze stimulerende rol te stoppen. Feitelijk is het een autonome taak van de gemeenten en hoort het niet tot de provinciale kerntaken. Het levert een besparing op van € 10.000 per jaar.
- Het eerder genomen besluit om een bodemloket plus een website te ontwikkelen wordt niet uitgevoerd. De kosten waren niet meerjarig begroot. Het levert dan ook geen besparing op.
- De internationale samenwerking is al gestart en wordt in april 2009 afgerond.

Taken die we overdragen

- Het monitoren en evalueren van de bodemkwaliteit kunnen in een aantal varianten aan het RIVM worden overgedragen. Het rijk moet nog beslissen welke variant het wordt. De meest vergaande variant is het volledig overdragen van de taken. Deze laatste variant is op dit moment de meest waarschijnlijke. Het gaat dan om een bedrag van € 25.000 aan besparingen.

### Product Milieubeleid

Taken waarmee we stoppen

- De projectontwikkeling van Nationaal Milieubeleidsplan richt zich met name op klimaat en energie en op duurzaamheid. Hiervoor zijn inmiddels andere middelen en instrumenten beschikbaar als onderdeel van het provinciale Programma Klimaat- en energiebeleid. Als gevolg hiervan valt jaarlijks een bedrag van € 312.600 vrij. We stellen voor om dit bedrag toe te voegen aan het provinciale programma.
- We stellen voor om met eigen voorlichting over grijs milieu te stoppen (voorlichting over lucht, geluid, afval enzovoort). Via de Milieufederatie Drenthe is deze informatie beschikbaar en vindt communicatie hierover plaats. Wanneer we hiermee stoppen, besparen we jaarlijks een bedrag van € 32.000.

### Financieel overzicht extensiveringen

| Programma 5: Leefomgeving | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | Totaal 2009 - 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Bijdrage monitoringsprogramma | - | 15.000 | 15.000 | 15.000 | 15.000 | 60.000 |
| Stimuleringsregeling voor particulieren en kleine zelfstandigen | 100.000 | 100.000 | 100.000 | | | 300.000 |
| Stimuleren gemeenten tot het ontwikkelen van eigen bodembeleid | 10.000 | 10.000 | 10.000 | | | 30.000 |
| Monitoren en evalueren bodemkwaliteit | 25.000 | 25.000 | 25.000 | 25.000 | | 100.000 |
| Voorlichting grijs milieu | 31.800 | 32.500 | 33.150 | 33.810 | | 131.260 |
| Totaal | 166.800 | 182.500 | 183.150 | 73.810 | 15.000 | 621.260 |

### Financiële ontwikkeling Rijksmiddelen uit het ILG

In het kader van het Provinciaal Meerjarenprogramma hebben we met het rijk afspraken gemaakt over het realiseren van een aantal doelen in het kader van het Investeringsbudget Landelijk Gebied. Het rijk stelt hiervoor budget ter beschikking. Kort geleden echter heeft het rijk besloten over de jaren 2009 en 2010 jaarlijks € 100 miljoen minder aan de provincies ter beschikking te stellen. Het rijk heeft wel toegezegd dit bedrag in 2011 weer ter beschikking te stellen. Dit tijdelijke kasprobleem levert voor de provincie geen onoverkomelijke problemen op, mits het rijk uiteraard zijn toezeggingen nakomt,

## Samenvattend overzicht

| Programma 5: Leefomgeving | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | Totaal 2009 -2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Intensiveringen | - | -970.000 | -210.000 | -210.000 | -210.000 | -1.600.000 |
| Extensiveringen | 166.800 | 182.500 | 183.150 | 73.810 | 15.000 | 621.260 |
| Saldo | 166.800 | -787.500 | -26.850 | -136.190 | -195.000 | -978.740 |

# Programma 6
# Middelen

## Collegeprogramma 2007-2011

*De provincie Drenthe is een solide partner en zal dat in de toekomst blijven. De organisatie is 'in control'. De provincie is een aantrekkelijke werkgever waar mensen in een prettige en gezonde werkomgeving op een interactieve, doelgerichte en toekomstgerichte wijze samenwerken.*
*De organisatie voorziet op een professionele wijze in de behoeften van bestuur, management en medewerkers aan advies en ondersteuning op het gebied van personeel, informatietechnologie, financiën en overige voorzieningen.*

## Mid-term review

| Prioriteit | Status per prioriteit | | |
|---|---|---|---|
| | Volgens planning | Enige vertraging | Realiseren we niet/te laat |
| 6.1. Organisatieontwikkeling | | | |
| 6.2. Digitalisering | | | |
| 6.3. Stimuleringsfonds Drentse projecten | | | |

### 6.1 Organisatieontwikkeling — Status: groen

Het algemene beeld is positief. De voortgang zit er goed in. De komende jaren gaat het er vooral om dat de ontwikkelingen die intern in gang gezet zijn, geborgd, geïnternaliseerd en verdiept worden. De komende jaren wordt intensief ingezet op strategisch HRM-beleid. Daarbij zal de rol centraal staan die de provincie de komende jaren moet gaan spelen: de rol van regisseur. Dit past in de landelijke politieke discussie die we in Drenthe uitgewerkt hebben in Amen is geen Amsterdam.

De structuur van de organisatie en een aantal meer instrumentele zaken zijn tot nu toe voortvarend aangepakt. De nieuwe organisatie is ingericht. De sleutelposities binnen de organisatie zijn bezet met 'leiders van morgen'. Verder zijn tal van regelingen en verordeningen herzien en zijn ondersteunende instrumenten ingevoerd.
De organisatieontwikkeling staat op de rails. Een aantal onderdelen ervan heeft nadere verdieping nodig. We willen de komende jaren krachtig op de volgende elementen inzetten:
- met Strategische Personeelsplanning inspelen op de uitstroom in 2011 en daarna;
- Management Development als drager van de cultuurverandering inzetten op kennis/vaardigheden, strategie/visie en gedrag/attitude-verbetering;
- het HRM-instrumentarium bij managers/medewerkers introduceren;
- de competenties van de medewerkers ontwikkelen met nadruk op het vermogen om te regisseren, strategisch te organiseren en programmatisch te werken;
- versterken van resultaat- en prestatiegericht werken en daaraan gerelateerde personeelsbeoordeling.

**Prioriteit 6.2. Digitalisering** **Status: rood**

Op het gebied van de digitalisering hebben we veel zaken tegelijk in gang gezet. De ambities zijn groot en beslaan een zeer breed terrein. Het betekent dat er op dit moment veel zaken lopen en dat er nog het nodige afgerond moet worden. Op korte termijn zijn belangrijke aandachtspunten vooral de invoering van het informatiseringsbeleid, het vraagstuk van de informatiebeveiliging en de invoering van e-dienstverlening bij de provincie. Zie hiervoor de toelichting in Programma 1, prioriteit 1.5.

**Prioriteit 6.3 Stimuleringsfonds Drentse Projecten** **Status: groen**

In het hoofdstuk Financieel perspectief hebben we eerder in deze nota een overzicht van het Stimuleringsfonds Drentse Projecten gegeven. Voor een inhoudelijke toelichting van de verschillende projecten verwijzen we naar wat we daarover bij de inhoudelijke programma's hebben geschreven. We zijn op die plaatsen ook verder ingegaan op de status van de verschillende projecten.

**Financiële ontwikkelingen**

De economische en financiële crisis heeft ook voor Drenthe grote gevolgen. In de Versnellingsagenda hebben we de gevolgen ervan op korte en middellange termijn aangegeven. Ook brengen we de gevolgen van een mogelijke financiële korting door het rijk in beeld en ontwikkelen we scenario's om daar als provincie mee om te gaan. Een en ander werkt niet alleen in dit programma door, maar heeft door de gewijzigde financiële dekking gevolgen voor alle programma's.
Voor de financiële ontwikkelingen rond het Provinciefonds en de eventuele verkoop van de Essent-aandelen verwijzen wij u eveneens naar het hoofdstuk Financieel perspectief. Deze ontwikkelingen en met name de zeer recente ontwikkelingen rond het Provinciefonds plaatsen deze Voorjaarsnota in een ander financieel perspectief. We zullen dan ook met ombuigingsvoorstellen komen.

## Intensiveringen

**Gevolgen invoering Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers**

De provincies hebben bij het maken van afspraken over de uitvoering van de Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers ingestemd met een financiering op basis van kapitaaldekking met volledige fondsvorming. Dit betekent in de praktijk dat we bij de start van het nieuwe pensioenfonds voldoende middelen moeten hebben om de eenmalige inkoop van de reeds opgebouwde rechten te kunnen uitvoeren.
Om deze reden hebben we als provincie Drenthe hiervoor een speciale reserve in het leven geroepen waarin inmiddels € 1,2 miljoen gestort is. Wij stellen voor om het resterende bedrag van € 6 miljoen in één keer bij te storten ten laste van de Reserve Algemene doeleinden. Door deze eenmalige storting ontstaat in de exploitatiebegroting vanaf 2010 een structureel voordeel van € 500.000 per jaar.

**Strategische Personeelsplanning als kwaliteitsimpuls organisatie**

Zoals we al aangegeven hebben bij Programma 1, stellen we voor om op een aantal gebieden de formatie met in totaal 16 fte's uit te breiden. De voorinvestering in personeel die wij nu voorstellen, zullen we de komende jaren compenseren met het niet meer aanvullen van een deel van de uitstroom. Het betreft hier in totaal 31 fte's.

### Samenvattend overzicht intensiveringen

| Programma 6: Middelen | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | Totaal 2009 -2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Personeelsbehoefte (fte's) | | | | | | |
| Investeringsplan kwaliteitsimpuls organisatie | | -1.600.000 | -1.600.000 | -1.600.000 | -1.600.000 | -6.400.000 |
| Totaal | | - 1.600.000 | - 1.600.000 | - 1.600.000 | - 1.600.000 | - 6.400.000 |

## Extensiveringen

### Samenvattend overzicht extensiveringen

| Programma 6 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | Totaal 2009 - 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Appa pensioen | | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 2.000.000 |
| Inverdieneffect kwaliteitsimpuls organisatie (incl extensivering digitalisering) | | | 1.600.000 | 2.080.000 | 2.500.000 | 6.180.000 |
| Totaal | - | 500.000 | 2.100.000 | 2.580.000 | 3.000.000 | 8.180.000 |

## Samenvattend overzicht

| Programma 6: Middelen | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | Totaal 2009 -2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Intensiveringen | - | -1.600.000 | -1.600.000 | -1.600.000 | -1.600.000 | -6.400.000 |
| Extensiveringen | - | 500.000 | 2.100.000 | 2.580.000 | 3.000.000 | 8.180.000 |
| Saldo | - | -1.100.000 | 500.000 | 980.000 | 1.400.000 | 1.780.000 |

# Bijlagen

## Begrippen Provincie Nieuwe Stijl

In de discussie over de veranderende context waarin de provincie moet opereren, hanteren we verschillende strategische begrippen. De komende tijd gaan we ze nader uitwerken. Voor de discussie en om verwarring rond de begrippen zo veel mogelijk te voorkomen, leek het ons goed op deze plaats vast een eerste aanzet te geven.

- *Bestuurskracht* Het vermogen van een organisatie om maatschappelijke resultaten te realiseren.
- *Doorzettingsmacht* Het vermogen om de bepaalde resultaten te bereiken en waar nodig af te dwingen. Op deze manier wordt ervoor gezorgd dat ontwikkelingen die nodig zijn voor het bereiken van de gewenste maatschappelijke effecten, daadwerkelijk plaatsvinden.
- *Gebiedsregie (gebiedsgerichte benadering)* Schetsen van het perspectief voor de gewenste ontwikkelingen binnen een gebied en ervoor zorgen dat deze ook daadwerkelijk plaatsvinden. Een gebiedsgerichte benadering moet alleen daar gehanteerd worden waar het een meerwaarde heeft om onderwerpen nuttig en dynamisch met elkaar op regionaal niveau te verbinden. Gebiedsregie vraagt om een structurele samenwerking tussen de provincie en haar partners.
- *Integraal werken* De provinciale bijdrage afstemmen op de context, daarbij rekening houdend met verschillende invalshoeken en beleidsterreinen. Het gaat om vraaggericht werken waarbij steeds nagegaan wordt wat nodig is om een optimaal resultaat te bereiken en de daarvoor benodigde disciplines inzetten. Integraal werken is een overkoepelend pakket aan maatregelen en ontwikkelingen met betrekking tot een bepaald thema. Dit kan voor een specifiek gebied zijn, maar kan zich ook juist richten op het vanuit verschillende invalshoeken en disciplines benaderen van een specifieke opgaaf.
- *Interbestuurlijk toezicht* Hier geldt het nabijheidsprincipe: toezicht vindt plaats door de meest nabij gelegen overheid. Het primaat ligt bij horizontaal toezicht (door volksvertegenwoordigende organen) en niet bij verticaal toezicht (door een 'hogere' overheid).
- *Kwaliteit van bestuur* Bepalend zijn kwaliteiten als visie, regie, bestuurskracht en doorzettingsmacht, zowel voor het provinciaal bestuur als voor gemeenten in het kader van interbestuurlijk toezicht.
- *Organiserend vermogen (plannen en organiseren)* Het op effectieve wijze bepalen van strategische doelen en prioriteiten met de daarbij benodigde acties op basis van externe ontwikkelingen. Organiserend vermogen wordt vaak genoemd als middel om de overgang naar de Provincie Nieuwe Stijl te kunnen waarmaken. De transitie van een regulerende, operationele organisatie naar een strategische, regievoerende organisatie vraagt het nodige organiserend vermogen.
- *Regie* Aanbrengen van samenhang en leggen van verbindingen zowel intern als extern. De juiste partijen bij elkaar brengen met als doel processen zo te sturen dat ze leiden tot het realiseren van de gewenste beleidsresultaten.
- *Visievorming* Schetsen van een perspectief voor de gewenste ontwikkelingen. Van buiten naar binnen: welke vragen komen er op ons af, welke behoeftes leven er in de samenleving en hoe spelen wij hier als provincie op in. Maar ook andersom: hoe willen we dat Drenthe er over een aantal jaren uitziet en welke bijdrage leveren we daaraan als provincie?

## Afkortingenwijzer

| | |
|---|---|
| APPA | Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers |
| BDU | Brede Doel Uitkering |
| BKV | Beeldende Kunst en Vormgeving |
| BTW | Belasting toegevoegde waarde |
| BUSA | Bureau Uitvoering Sociale Agenda |
| B&W | burgemeester en wethouders |
| CJG | Centra voor Jeugd en Gezin |
| CBK | Centrum Beeldende Kunst |
| DIV | Documentaire InformatieVoorziening |
| DSP | Documentair Structuur Plan |
| EHS | Ecologische hoofdstructuur |
| EVC | Eerder verworven competenties |
| GS | Gedeputeerde Staten |
| HBO | Hoger Beroepsonderwijs |
| HIT | Hanze Institute voor Technology |
| HR | Human Resources |
| HRM | Human Resource Management |
| IBOI | Prijs bruto overheidsinvesteringen |
| IBT | Interbestuurlijk toezicht |
| ICT | Informatie- en communicatietechnologie |
| ILG | Investeringsbudget landelijk gebied |
| IPO | Interprovinciaal Overleg |
| ISV | Investeringsbudget stedelijke vernieuwing |
| K&C | Kunst & Cultuur |
| K&E | Klimaat & Energie |
| LNV | (Ministerie van) Landbouw, natuur en voedselkwaliteit |
| MBO | middelbaar beroepsonderwijs |
| MER | Milieueffectrapportage |
| MKB | Midden- en kleinbedrijf |
| MRB | Motorrijtuigenbelasting |
| NOA | Noordelijke Ontwikkelingsas |
| NOM | Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij |
| NUP | Nationaal UitvoeringsProgramma |
| NMP | Nationaal milieubeleidsplan |
| nWRO | nieuwe Wet ruimtelijke ordening |
| OCW | (Ministerie van) Onderwijs, cultuur en wetenschap |
| OV | Openbaar vervoer |
| pMJP | provinciaal Meerjarenprogramma |
| PNS | Provincie Nieuwe Stijl |
| POP2 | Provinciaal omgevingsplan 2 |
| PS | Provinciale Staten |
| PUP | Provinciaal Uitvoeringsprogramma |
| PVVP | Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan |
| REP | Ruimtelijk Economisch Programma |
| Rfv | Raad voor de financiële verhoudingen |
| RMf | Regionaal Mobiliteitsfonds |
| RSP | Regiospecifiek Pakket (Zuiderzeelijn) |
| SIA | Samen Sterker in Actie |

| | |
|---|---|
| SNN | Samenwerkingsverband Noord-Nederland |
| SPP | Strategische personeelsplanning |
| SZW | Sociale zaken en werkgelegenheid |
| TRD | Toeristisch Recreatief Drenthe |
| VAT | Voorbereiding, administratie en toezicht |
| VDG | Vereniging van Drentse Gemeenten |
| VJN | Voorjaarsnota |
| VNG | Vereniging van Nederlandse Gemeenten |
| VROM | (Ministerie van) Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en milieu |
| Wabo | Wet algemene bepalingen omgevingsrecht |
| WiDD | (nota) Welkom in Digitaal Drenthe |
| WMO | Wet Maatschappelijke Ondersteuning |
| ZAT | Zorg Advies Teams |

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
de voorzitter en leden van
provinciale staten van Drenthe

Assen, 5 november 2009
Ons kenmerk 45/5.3/2009014096
Behandeld door de heer R. Vegelin (0592) 36 51 04
Onderwerp: Ontwerp Omgevingsvisie Drenthe

Geachte voorzitter/leden,

Het project Omgevingsvisie Drenthe onderscheidt drie fasen: Praten, Denken en Doen. In de eerste fase is met Dit tekent Drenthe het interactief proces gestart waarin met relevante partijen het gemeenschappelijk doel van de omgevingsvisie is bepaald; waar moet het de komende tien tot vijftien jaar in Drenthe over gaan. Dit heeft geresulteerd in de discussienota Invulling gezicht van Drenthe.
Vervolgens is in fase 2 Drenthe Kiest opgesteld, waarin de richtinggevende beleidskeuzes voor het nieuwe omgevingsbeleid zijn neergelegd.
Samen met onze bestuurlijke partners en belangenorganisaties hebben wij de beleidsthema's verder uitgewerkt en deze vervolgens vertaald naar bijgevoegd conceptontwerp Omgevingsvisie.

Aan de hand van een eerste conceptontwerp Omgevingsvisie is in de afgelopen weken bestuurlijk overleg (de wettelijk bepaalde voorspraak) gevoerd met andere overheden en belangengroepen. Ook zijn er vier burgersessies gehouden, bestaande uit burgers die eerder hebben deelgenomen aan de Invulling gezicht van Drenthe. De gemaakte opmerkingen en voorstellen zijn waar mogelijk verwerkt in het voorliggende document conceptontwerp Omgevingsvisie Drenthe.

Wij verzoeken u in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 25 november 2009 de conceptontwerp Omgevingsvisie te bespreken, teneinde deze vrij te geven voor de Awb-procedure.

Ter informatie zijn tevens bijgevoegd:
- planning van het OGB-traject
- memo Beantwoording vragen Statencommissie OGB naar aanleiding van de behandeling van de discussienota Invulling gezicht van Drenthe
- hoofdlijnen veranderingen ontwerp-Omgevingsvisie 2009 ten opzichte van POP II 2004

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris , voorzitter

Bijlage(n):
ga.coll.

BIJLAGE

**PLANNING OGB-TRAJECT 2009-2010**

**Procedure om te komen tot een omgevingsvisie Drenthe**

3 november 2009
- GS vaststelling statenstuk aanbieding conceptontwerp-Omgevingsvisie

13 november 2009
- Bespreking en advisering conceptontwerp-Omgevingsvisie in de AFLO

25 november 2009
- Statencommissie OGB bespreken conceptontwerp-Omgevingsvisie en vrijgeven voor Awb-procedure

8 december 2009
- GS vaststellen ontwerp Omgevingsvisie inclusief MER ten behoeve van Awb-procedure

**4 januari tot 12 februari 2010 Awb-procedure**

30 maart 2010
- GS vaststelling Nota van beantwoording en Omgevingsvisie Drenthe

PM
- Bespreking en advisering Omgevingsvisie Drenthe in de AFLO

12 mei 2010
- Behandeling Omgevingsvisie Drenthe in Statencommissie OGB

2 juni 2010
- PS stellen het einddocument Omgevingsvisie Drenthe vast

ga.coll.

**MEMO**

| | |
|---|---|
| Aan | : provinciale statencommissie Omgevingsbeleid |
| Van | : Gedeputeerde Anneke Haarsma |
| Datum | : 3 juli 2008 |
| Onderwerp | : Beantwoording vragen statencommissie OGB n.a.v. behandeling discussienota Invulling Gezicht van Drenthe (18 juni 2008) |

---

**Inleiding**

Op 18 juni 2008 is in uw commissie Omgevingsbeleid de discussienota 'Invulling Gezicht van Drenthe' behandeld. De nota is een weergave van het resultaat van fase 1 van het nieuwe omgevingsbeleid en dient als inhoudelijk vertrekpunt voor fase 2 van het project.
Uit de discussie zijn 15 concrete opmerkingen en vragen opgetekend die relevant zijn voor de verdere procesgang.
Hieronder zijn de vragen, gerubriceerd naar de inhoudsopgave van de discussienota, *cursief* weergegeven en voorzien van commentaar. In de beantwoording is aangegeven op welke manier de vragen in het traject naar het nieuwe omgevingsbeleid een plek hebben of krijgen. Hoewel door mij is toegezegd (pag.18 verslag) alleen die vragen te beantwoorden voorzover zij niet in een bouwsteen zijn meegenomen, zijn voor de volledigheid alle opmerkingen opgenomen en beantwoord.

**Rode draad (H3 discussienota)**

*1. Er moet ruimte zijn voor innovatie, dynamiek en ontwikkeling in Drenthe.*
Het proces van fase 2 is zodanig vormgegeven dat sectorale en integrale kansen voor ontwikkeling worden benoemd en verknoopt. Het gaat hier om alle relevante functies en sectoren (landbouw, recreatie en toerisme, industrie, wonen, enz.
Het omgevingsbeleid wordt opgesteld aan de hand van de rode draad uit de discussienota: behoud én ontwikkeling van een bruisend Drenthe. Door de verschillende betrokkenen in fase 1 is hierbij in ieder geval ook nadrukkelijk gevraagd om dynamiek en ontwikkeling. Overigens kan ontwikkeling en dynamiek ook in de in fase 1 genoemde kernwaarden liggen.

*2. De kenniseconomie blijft onderbelicht.*
In fase 2 wordt de functie werk(gelegenheid) nader uitgewerkt. Uitgaande van de kernkwaliteiten en demografische trends worden de kansen voor economische activiteiten in Drenthe inzichtelijk gemaakt, alsook de ruimtelijke implicaties van deze kansen. In fase 3 als het ook gaat over uitvoering, zal worden bekeken welke onderdelen via het ruimtelijk spoor verder kunnen worden gebracht en welke onderdelen via het functionele spoor.

**Wonen (sectie 4.2 discussienota)**

*3. Onderzoek naar deeltijd wonen is wenselijk.*
In de bouwsteen Wonen is de marktvraag gedefinieerd voor deze vorm van wonen en bijbehorende woonmilieu's. In fase 2 wordt dit verder uitgewerkt.

*4. De demografische ontwikkeling wordt gemist in het stuk, met name de voorspelde krimp van de bevolking (ook in relatie tot leefbaarheid van die gebieden).*
In de bouwsteen Wonen uit fase 1 is al rekening gehouden met krimpscenario's.
De implicaties van thema's zoals krimp en ander relevante demografische trends voor het nieuwe omgevingsbeleid worden in fase 2 nader uitgediscussieerd. Ook leefbaarheidaspecten van

krimpgebieden worden hierin meegenomen. Overigens zal dit thema in september ook door de Staten zelf nog verder worden onderzocht (onder andere door "verdiepingsslagen" met gemeenteraden)

*5. Aandacht voor dorpsranden, combinaties van rood en groen.*
In fase 2 wordt tijdens het verknopen van de kansen voor de functies en kernkwaliteiten duidelijk waar de mogelijkheden liggen voor combinaties van rood en groen. Het gaat hierbij dus om (in ieder geval) de insteek vanuit landschap (behoud, versterking, tegengaan verrommeling) en vanuit de functie wonen (kansen voor rood/groencombinaties.

*6. Onderzoek naar het concentratie-, bundelingsbeleid is wenselijk.*
In fase 2 worden alternatieven van ruimtelijke ontwikkeling tegen elkaar afgewogen. Concentratie van wonen en werken in relatie tot de verwachte groei (of krimp) van de bevolking zal één van de alternatieven en/of uitkomsten zijn.

**Recreatie en toerisme (sectie 4.3 discussienota)**

Geen aanvullende vragen.

**Landbouw (sectie 4.4 discussienota)**

*7. Landbouw verdient de aandacht. Onder meer schaalgrootte, verbreding van activiteiten, werkgelegenheid en EU landbouwbeleid.*
In fase 1 is de bouwsteen Landbouw opgesteld. Hierin zijn de wettelijke kaders opgenomen, waaronder het EU beleid. In fase 2 wordt deze verder uitgewerkt naar de kansen voor ontwikkeling, verbreding en schaalgrootte van de functie landbouw in Drenthe en de implicatie van deze kansen voor de fysieke leefomgeving.

*8. Onderzoek naar grond- en niet grondgebonden activiteiten in de landbouw is wenselijk.*
Deze vraag is meegenomen in de bouwsteen Landbouw.

**Werk(gelegenheid) en bedrijventerreinen (sectie 4.5 discussienota)**

*9. In fase 2 moet aandacht zijn voor het opknappen van verpauperde bedrijventerreinen, alsmede de landschappelijke inpassing (beeldkwaliteit).*
De beeldkwaliteit van bedrijventerreinen is in fase 1 nadrukkelijk aan de orde geweest. Daarnaast is infase 1 de bouwsteen Bedrijventerreinen opgesteld. In fase 2 wordt nader uitgewerkt op welke manier invulling gegeven kan worden aan de kwaliteitsverbetering van bedrijventerreinen. Overigens wordt hier vanuit het thema ruimtelijke kwaliteit ook aandacht aan besteed. De aanpak van bestaande terreinen maakt ook deel uit van de volgende fase (zie ook vraag 10).

*10. De keuze voor volledig gebruik van bestaand bebouwd gebied alvorens meer ruimte te gebruiken voor bedrijventerreinen is te stellig gesteld. Verplaatsing naar 'nieuwe' ruimte kan een meerwaarde opleveren voor stedelijke ontwikkeling door herbestemming 'oude' gebied.*
In fase 1 is in de bouwsteen Bedrijventerreinen de benodigde ruimte voor bedrijventerreinen uitgewerkt. In fase 2 worden de kansen voor ontwikkeling van "werken" verknoopt met de kansen voor andere functies en de kernkwaliteiten. Verplaatsing naar 'nieuwe' ruimte (nieuwe terreinen) wordt daarbij niet op voorhand uitgesloten als het een meerwaarde voor de ontwikkeling van andere functies binnen de 'oude ruimte' betekent.

*11. Bij de strategie ten aanzien van de vrijkomende agrarische bebouwing voor wonen en werken dienen ook de bijgebouwen meegenomen te worden.*
De strategie wordt in de bouwsteen Bedrijventerreinen nader uitgewerkt.

**Bereikbaarheid, mobiliteit en (inter)nationale context (sectie 4.6 discussienota)**

Geen aanvullende vragen.

**Voorzieningen voor onderwijs, cultuur en ontspanning (sectie 4.7 discussienota)**

*12. Onderwijsvoorzieningen verdienen een bredere kijk dan nu in de nota is aangegeven.*
In fase 2 wordt de behoefte aan onderwijsvoorzieningen geïnventariseerd en gerelateerd aan de bereikbaarheid van deze voorzieningen voor de inwoners van Drenthe. Er loopt op dit moment overigens ook al een onderzoek naar de behoefte aan Hoger beroepsonderwijs (Masterplan beroepsonderwijs).

**Duurzame ontwikkeling (sectie 4.8 discussienota)**

*13. Duurzame ontwikkeling, met name de milieu onderwerpen moeten een prominentere rol krijgen dan in de nota is aangegeven.*

Om ervoor te zorgen dat in het nieuwe omgevingsbeleid beleidskeuzes worden gemaakt die leiden tot een duurzame ontwikkeling van Drenthe, zal het instrument duurzaamheidseffectrapportage worden ingezet (d.e.r.). De d.e.r. zal inzicht geven in de ecologische, economische en sociaal-culturele effecten van het voorgenomen beleid, en de mogelijke alternatieven daarvan.

In bouwstenen voor het nieuwe omgevingsbeleid wordt uitgewerkt hoe de ambities en doelen ten aanzien van water, bodem, klimaat en energie met het nieuwe omgevingsbeleid behaald kunnen worden.
Daarnaast worden ten behoeve van het onderdeel Provinciaal Milieubeleidsplan meer specifieke milieu-onderwerpen uitgewerkt.

**Overige opmerkingen**

*14. Focus op welke ontwikkeling past bij een bepaalde regio, in plaats van iedere regio dezelfde ontwikkeling.*
In fase 2 wordt tijdens het verknopen van de kansen voor de functies en kernkwaliteiten duidelijk waar de mogelijkheden voor een regio liggen. De ontwikkelingskansen zijn niet voor ieder gebied hetzelfde. Het is juist de uitdaging en bedoeling om de regionale (lees bovenlokale) verschillen te onderkennen en basis te laten zijn voor de opgaven die kunnen worden benoemd.

*15. De leerpunten uit het POPII moeten worden meegenomen.*
In de uitwerking van het omgevingsbeleid in fase 2 en 3 wordt rekening gehouden met de conclusies van de evaluatie van POPII. In de discussienota is dit op een aantal punten ook al gedaan.

**HOOFDLIJNEN VERANDERINGEN ONTWERP-OMGEVINGSVISIE 2009 TEN OPZICHTE VAN POP II 2004**

De meest wezenlijke verandering zit in een scherpere focus op het provinciaal belang en de daarmee samenhangende provinciale rol. Voor de ruimtelijke ordening zijn de nieuwe onderlinge verhoudingen tussen de overheden uitgewerkt in een nieuwe Wet ruimtelijke ordening. De achterliggende gedachte werkt echter ook door naar de andere provinciale beleidsterreinen, in lijn met bijvoorbeeld "Amen is geen Amsterdam". Verder maakt de provincie in het sociale domein een terugtrekkende beweging ten opzichte van de gemeenten.

Belangrijke ontwikkelingen zijn er vooral in de inhoudelijke thema's energie, aanpassing aan klimaatverandering, water, het opnemen van een langetermijnvisie natuur, het robuuster maken van de EHS en ontwikkelingsmogelijkheden voor de landbouw. Dit laatste door enerzijds de kleinere gebieden uit de EHS worden gehaald en anderzijds extra inzet wordt gepleegd voor het realiseren van grotere aaneengesloten natuurgebieden, met name in de beekdalen.

Qua instrumentarium zitten de majeure verschillen vooral in de rode contouren, de zonering en de verordening.

- De rode contouren, als begrenzing van bebouwd gebied in een kwetsbare omgeving, komen in het nieuwe omgevingsplan niet terug. De achterliggende doelen worden nu gerealiseerd door middel van het benoemen van kernkwaliteiten en het beschrijven van de wijze waarop wij daarmee willen omgaan. In het verlengde hiervan komen ook de aangeduide milieubeschermingsgebieden in POP II niet terug.

- In POP II is sprake van de zones I tot en met VI, oplopend van landbouw naar natuur. In het nieuwe plan is sprake van:
  - robuuste natuur (zone V en VI POP II)
  - robuuste landbouw (zone I en II POP II)
  - multifunctioneel gebied (zone IV en III POP II)
  - water (nieuw, waarbij meer recht wordt gedaan aan het zelfstandig belang van (een) water/klimaatopgave).

- De ontwikkelingsmogelijkheden voor de landbouw zijn in de robuuste landbouwgebieden vergroot. Tevens is in de gebieden met een functie landbouw de verantwoordelijkheid voor de bouwvlakken bij de gemeente gelegd.

- Water wordt nog meer dan in POP II als robuust systeem beschouwd, dat sturend is voor ontwikkelingen in het landelijke gebied. Het beleid voor de beekdalen wordt versterkt door de natuur en wateropgave te combineren en nadrukkelijker te sturen op het behoud van ruimte voor water in de beekdalen met het oog op klimaatverandering. Bovendien is er meer aandacht voor waterkwaliteit nu de doelen voor de Kaderrichtlijn Water in het plan worden opgenomen.
  Meer dan voorheen is het beleid gericht op het behoud van de grondwatervoorraad op het Drents Plateau en het benutten van de kansen die dat met zich meebrengt. Daarmee geven wij ook invulling aan een driedimensionale benadering van het omgevingsbeleid.

- Nieuw is ook het gebruik van de ondergrond, met de gedachte van toekomstige ondergrondse ruimtelijke planning (3D-denken).

- In POP II wordt gewerkt met contingentering voor wonen. Op basis van kernenstructuur is door de provincie per type kern aangegeven welke ruimte het gewenst is om tijdig plancapaciteit te ontwikkelen. Voor een indeling van typen kernen is uitgegaan van (sub)streekcentrum, hoofdkern, kleine kern en buitengebied.

De provinciale doelstelling is gericht op goede huisvesting van doelgroepen in iedere gemeente. Om te komen tot afstemming van de woonopgave en samenhang in lokaal woonbeleid, is in POP II aan alle gemeenten gevraagd om een woonplan op te stellen. Voor de huisvesting van doelgroepen hanteert de provincie een knelpuntenpot waaruit gemeenten extra contingent kunnen aanvragen.

In de Structuurvisie is decentralisatie het uitgangspunt van nieuw woonbeleid. Vanuit deze nieuwe rol en verantwoordelijkheid staat in het nieuw beleid regionale afstemming van de woonopgave centraal. De woningmarkt is een regionale markt waarin afstemming tussen gemeenten een provinciaal belang is. De bevolkingsontwikkeling is per regio verschillend; groei, stabiel, krimp. Het provinciaal bundelingbeleid heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan de balans tussen stad en land. In het nieuwe beleid wordt regio's gevraagd een analyse en regionale woonvisie te maken waarin rekening wordt gehouden met de gelaagde kernenstructuur en voldoende aanbod voor doelgroepen in de regio. De provincie geeft in haar nieuw beleid op regionaal niveau ruimte voor woningbouw en welk deel hiervan voor (sub)streekcentra gereserveerd moet worden. In vergelijking met POP II krijgen regio's de ruimte tot een verdeling van de woonbehoefte over andere kernen te verdelen. Het woonplan is een gemeentelijke verantwoordelijkheid en geeft uitvoering aan de regionale woonvisie. De geringe uitbreidingsbehoefte in Drenthe (circa 20.000 woningen tot 2020) wordt gebruikt om kwaliteit in de gebouwde omgeving te maken. De komende jaren krijgt Drenthe te maken met een afname van groei. In enkele gebieden zelfs bevolkingsdaling. Dit vraagt om een verschuiving in het denken; van kwantiteit naar kwaliteit. Deze paradigmaverandering wordt door de provincie gestimuleerd door het geven van prikkels met kwaliteitsslagen in de bestaande woningvoorraad en de ontwikkeling van nieuwe woonmilieus met maatschappelijke meerwaarde.

- Wat betreft de sociale component is er een ruimtelijke vertaling gemaakt van de ambities op het terrein van sport (Drenthe 2028). In het POP II was er geen 'link' met sport. Ook zijn de ambities op het terrein van de Sociale Agenda (tijdenbeleid) toegevoegd.

- In POP II is sprake van een Provinciale omgevingsverordening (POV), waarin met name onderwerpen voorkomen uit de hoek van milieu, natuur en wegen/kanalen. In de nieuwe verordening komen ook onderwerpen uit de ruimtelijke ordening.

- In POPII is cultuurhistorie op erg veel plekken meegenomen (cultuurhistorische gaafheden), maar incidenteel van karakter en niet in sterke mate ontwikkelingsgericht.
  In nieuw omgevingsbeleid is provinciaal belang cultuurhistorie vastgelegd in cultuurhistorische hoofdstructuur. Alleen daar wil provincie op sturen, op overige zaken niet. Cultuurhistorische hoofdstructuur is gebaseerd op inhoudelijke en bovenlokale samenhang en zichtbaarheid in het landschap.

- In POPII staat wat betreft archeologie (anticiperend op wet die er nog niet was): gemeenten, houd rekening met archeologie in bestemmingsplannen.
  Met het nieuwe OGB bemoeien wij ons niet meer met wat gemeenten in bestemmingsplannen opnemen. Dat is bij wet geregeld.

- In nieuw omgevingsbeleid is aandacht archeologie gefocust op provinciaal belang en op wettelijke taken. Meer vooraan in RO-processen.

Tot slot zijn er diverse actualisaties aangebracht en is nieuwe wetgeving verwerkt.

provincie Drenthe

# Concept Ontwerp Omgevingsvisie Drenthe

**CONCEPT**

# ONTWERP OMGEVINGSVISIE DRENTHE

Oktober 2009 (GS 03-11-2009)

**Colofon**

Uitgave: Gedeputeerde staten van Drenthe

Productie: Kernteam projectgroep Omgevingsvisie provincie Drenthe

Kaartmateriaal: Team Informatie provincie Drenthe

Prepress en opmaak: Dizain Groningen

Druk: Docucentrum provincie Drenthe

# Inhoud

**Inhoud** ... 3
**1. Drenthe nu** ... 6
**2. Missie, ambities en belangen** ... 7
**2.1 Aard van de Omgevingsvisie** ... 7
**2.2 Missie** ... 8
**2.3 Ontwikkelingen** ... 8
**2.4 Ambities en belangen** ... 8
2.4.1 Drentse kwaliteiten ... 8
2.4.2 Fysiek-ruimtelijke ontwikkelingen ... 9
**3. Strategie** ... 11
**3.1 Robuuste systemen en multifunctionele gebieden** ... 11
**3.2 Ruimtelijke kwaliteit** ... 11
**3.3 Rol en sturing** ... 12
**4. Uitwerking van de strategie** ... 14
**4.1 Ontwikkelen met ruimtelijke kwaliteit** ... 14
4.1.1 Kernkwaliteiten ... 14
4.1.2 Zorgvuldig ruimtegebruik ... 15
4.1.3 Milieu- en leefomgevingkwaliteit ... 16
**4.2 Uitwerking kernkwaliteiten** ... 19
4.2.1 Landschap ... 19
4.2.2 Natuur ... 20
4.2.3 Oorspronkelijkheid ... 21
4.2.4 Rust (stilte en duisternis) ... 23
**4.3 Ontwikkeling van robuuste systemen** ... 24
4.3.1 Robuuste sociaal-economische structuur ... 24
4.3.2 Robuust en klimaatbestendig watersysteem ... 35
4.3.3 Robuuste natuur ... 36
4.3.4 Robuuste landbouw ... 39
**4.4 Multifunctionele gebieden** ... 41
**4.5 Recreatie en toerisme** ... 42
**4.6 Cultuur en sport** ... 43
**4.7 Duurzame energievoorziening en $CO_2$ reductie** ... 44
**4.8 Ontgrondingen** ... 47
**5. Uitwerking gebiedsopgaven** ... 49
**5.1 Groningen – Assen** ... 49
5.1.1 Positionering Assen in het Nationaal Stedelijk Netwerk ... 49
5.1.2 Bereikbaarheid Groningen-Assen ... 49
5.1.3 Positionering Assen: label ‘hoofdstad’ ... 50
5.1.4 Assen in relatie tot het nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa ... 50
5.1.5. Positionering Roden ... 50
**5.2 De Drentse Zuidas** ... 51
5.2.1 Positionering Drentse Zuidas ... 51
5.2.1. Meppel ... 51
5.2.3. Hoogeveen ... 52
5.2.4 Zuidoost Drenthe ... 52
**5.3 Hondsrug** ... 55
5.3.1 Karakteristiek van de Hondrug ... 55
5.3.2 Identiteit van de Hondsrug ... 55

5.3.3 Ruimtelijke kwaliteit gekoppeld aan economische ontwikkeling ..... 56
**6. Regionaal Waterplan** ..... 58
**6.1 Inleiding** ..... 58
6.1.1 Provinciaal belang regionaal waterplan ..... 58
6.1.2 Uitvoering door en samenwerking met onze waterpartners ..... 58
6.1.3 Instrumentarium ..... 59
**6.2 Oppervlaktewaterkwantiteit "De wateropgave"** ..... 60
6.2.1. Hoofdlijn van het beleid ..... 60
6.2.2 Beekdalen ..... 61
6.2.3 Dagelijks waterbeheer ..... 62
6.2.4 Wateroverlast door extreme weersomstandigheden ..... 64
6.2.5 Watertekort ..... 68
**6.3 Oppervlaktewaterkwaliteit** ..... 69
6.3.1 Oppervlaktewaterlichamen ..... 69
6.3.2 Zwemwaterkwaliteit ..... 70
6.3.3 Diffuse bronnen ..... 70
6.3.4 Waterbodems ..... 70
**6.4 Grondwater** ..... 71
6.4.1 Hoofdlijn van het beleid ..... 71
6.4.2 Onze innovatieve grondwatervisie "De waterfabriek van Drenthe" ..... 71
6.4.3 Verdrogingsbestrijding (TOP-gebieden natuur) ..... 73
6.4.4 Grondwaterkwaliteit (KRW) ..... 73
6.4.5 Grondwaterbescherming ..... 74
6.4.6 Grondwateronttrekkingen ..... 77
**6.5 Stad en keten** ..... 79
6.5.1 Stedelijk water ..... 79
6.5.2 Waterketen ..... 81
**6.6 Monitoring, onderzoeksprogramma en gegevensbeheer** ..... 82
**6.7 Financiën** ..... 83
**7. Sturing en instrumenten** ..... 84
**7.1 Sturingsprincipes** ..... 84
**7.2 Inzet instrumenten** ..... 84
**7.3 Monitoring** ..... 85
**7.4 Handhaving** ..... 85
**7.5 Compensatiebeginsel** ..... 86

**Afkortingen** ..... 87

**Bijlagen**

1. Schets van het Drentse landschap; landschapstypen, -kenmerken in Drenthe
2. Cultuurhistorie en Archeologie
3. Toelichting robuuste Ecologische Hoofdstructuur
4. Besluit vaststelling doelen en maatregelen oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen in Drenthe op grond van de Europese Kaderrichtlijn Water (zoals vastgesteld in PS d.d. 16 december 2009)

**Kaarten**

1. Visie 2020
2. Kernkwaliteiten
    A. Natuur
    B. Landschap
    C. Duisternis en Stilte
    D. Aardkundig
    E. Cultuurhistorie
    F. Archeologie
3. Ruimtelijk-economische ontwikkeling en mobiliteit
4. Robuuste EHS 2020 / 2040
5. Landbouw
6. Wonen en Sociale componenten
7. Recreatie en Toerisme
8. Energie-infrastructuur
9. Oppervlaktewater
10. Kaderrichtlijn Water
11. Grondwater

## 1. Drenthe nu

Drenthe; een provincie waar in 2010 ruim 490.000 mensen op een prettige manier samenleven. De inwoners waarderen het leven en wonen in hun provincie[1] met een acht. De meeste mensen wonen in een van de kernen in het landelijk gebied. Vier op de tien wonen in Assen, Emmen, Hoogeveen, Meppel of Coevorden.

Drenthe; een provincie met een landschap dat in de loop van de tijd wel is veranderd, maar nooit haar aantrekkelijkheid heeft verloren. Water, bodem en lucht zijn relatief schoon en cultuurhistorische, natuurlijke, landschappelijke en sociale kwaliteiten zijn nog beleefbaar. Landbouw en natuur bepalen het beeld van het landelijk gebied. Veel bezoekers komen af op het ruime aanbod van dag- en verblijfsrecreatie en (inter)nationale trekkers, zoals het TT-circuit Assen en Dierenpark Emmen.

Drenthe; een provincie met een interessante positie als schakel tussen de Randstad en Noordoost-Europa. De interne infrastructuur is grofmazig. Bereikbaarheidsproblemen beperken zich nog tot de ontsluitende wegen van steden en de hoofdinfrastructuur in en uit de provincie.

Drenthe; een provincie waarin de bevolking in sommige gebieden na 2010 gaat afnemen. Ook de samenstelling van de bevolking verandert. Vergrijzing en ontgroening hebben consequenties voor onder andere het aanbod van voorzieningen.

Drenthe; een provincie die, onder invloed van verdergaande internationalisering, geleidelijk de overstap maakt naar een kennis- en netwerkeconomie. Het midden- en kleinbedrijf (mkb) is de motor van de economie. De werkgelegenheid wordt bepaald door de industrie, (groot)handel en gezondheidszorg. In vergelijking met andere delen van het land is het beschikbare arbeidspotentieel relatief laaggeschoold en de arbeidsparticipatie relatief laag.

Drenthe; een provincie waar de klimaatverandering effect heeft op de waterhuishouding, de biodiversiteit en de landbouw. Het schaarser en duurder worden van fossiele brandstoffen heeft sociaal-economische en ruimtelijke gevolgen.

Drenthe; een provincie waar inwoners, overheden en maatschappelijke partners twee aspecten hebben benoemd die cruciaal zijn voor de toekomst. De kernkwaliteiten van Drenthe moeten we koesteren. Daarnaast moeten we, passend bij deze kernkwaliteiten, de provincie verder ontwikkelen tot een bruisend Drenthe[2].

---

1 Het gemiddelde waarderingscijfer in Nederland is een 6,5

2 Discussienota *'Invulling Gezicht van Drenthe, resultaat van fase 1 nieuw omgevingsbeleid*'.

## 2. Missie, ambities en belangen

### 2.1 Aard van de Omgevingsvisie

Deze Omgevingsvisie is hét strategische kader voor de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Drenthe. De visie formuleert de belangen, ambities, rollen, verantwoordelijkheden en sturing van de provincie in het ruimtelijke domein. De Omgevingsvisie kent een duidelijke relatie met bestaande programma's en plannen. Dat geldt op landsdelig niveau (bijvoorbeeld de Gebiedsagenda Noord Nederland en de SNN-agenda), op regionaal niveau (bijvoorbeeld Regiovisie Groningen-Assen), op provinciaal niveau (bijvoorbeeld RSP en pMJP) en uitwerkingen van het collegeprogramma van gedeputeerde staten (bijvoorbeeld programma Klimaat en Energie). Deze programma's en plannen zijn medebepalend geweest bij de totstandkoming van de Omgevingsvisie en worden benut bij de uitvoering ervan. Bestaande bestuurlijke afspraken zijn bij de totstandkoming gerespecteerd.

In de Omgevingsvisie zijn vier wettelijk voorgeschreven provinciale planvormen geïntegreerd; de provinciale structuurvisie op grond van de Wet ruimtelijke ordening, het provinciaal milieubeleidsplan op grond van de Wet milieubeheer, het regionaal waterplan op grond van waterwetgeving en het provinciaal verkeers- en vervoersplan op grond van de Planwet Verkeer en Vervoer.

De Omgevingsvisie beschrijft de ruimtelijk economische ontwikkeling van Drenthe voor de periode tot 2020, met in sommige gevallen een doorkijk naar de periode daarna. Als in de tekst wordt gesproken over lange termijn betreft het de periode ná 2020.

De Omgevingsvisie heeft vooral een interne binding. Dit betekent dat wij bij de uitoefening van onze taken aan de Omgevingsvisie gebonden zijn. Afwijkingen van de Omgevingsvisie zijn binnen de wettelijke kaders mogelijk, voorzover de ambities en doelstellingen van de visie niet worden aangetast. De afwijkingsmogelijkheden worden mede beoordeeld in het licht van het achterliggende wettelijke kader (Wro, Waterwet, Wm of Planwet verkeer en vervoer).

Besluitvorming over de uitwerkingen en afwijkingen van de Omgevingsvisie zijn een bevoegdheid van provinciale staten. Voorafgaand aan de besluitvorming dienen de Adviescommissie Fysieke Leefomgeving (AFLO) en de provinciale statencommissie Omgevingsbeleid te worden gehoord. Uitwerkingsplannen dienen in overeenstemming met afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) te worden voorbereid en hebben dezelfde juridische betekenis als de Omgevingsvisie.

***Totstandkoming van de visie***
Deze Omgevingsvisie is interactief tot stand gekomen. Zowel bij de voorbereiding, als bij het opstellen van de omgevingsvisie, zijn onze partners, maatschappelijke organisaties en de inwoners van Drenthe nauw betrokken.

De Omgevingsvisie wordt in overeenstemming met Afdeling 3.4 van de Awb voorbereid. De reacties die op het ontwerp zullen binnenkomen, het advies van de Adviescommissie voor de Fysieke Leefomgeving (AFLO) en de opmerkingen die in de provinciale statencommissie Omgevingsbeleid worden gemaakt zullen hun doorwerking hebben in de Omgevingsvisie. Ook wordt ten behoeve van de besluitvorming een m.e.r.-procedure doorlopen. In de definitieve Omgevingsvisie zal worden gemotiveerd hoe met de resultaten van deze m.e.r. is omgegaan.

## 2.2 Missie

Onze missie luidt:

*Het koesteren van de Drentse kernkwaliteiten en het ontwikkelen van een bruisend Drenthe, passend bij deze kernkwaliteiten.*

Deze missie is ingegeven door wat bewoners, medeoverheden en maatschappelijke partners belangrijk vinden voor de toekomst van Drenthe. De kernkwaliteiten hebben we samen met onze partners en de inwoners van Drenthe benoemd: rust, ruimte, natuur, landschap, oorspronkelijkheid, kleinschaligheid, naoberschap, menselijke maat en veiligheid. Onder een 'bruisend Drenthe' verstaan we een provincie waarin het goed wonen en werken is en waar voldoende te doen is voor jong en oud. Onze missie laat zien dat we streven naar ruimtelijke kwaliteit door nieuwe ontwikkelingen en bestaande kwaliteiten in samenhang te bezien.

## 2.3 Ontwikkelingen

Onze belangrijkste opdracht tot 2020 is het formuleren van een antwoord voor de volgende ontwikkelingen:

- de demografische ontwikkeling;
- de klimaatverandering;
- de afname van de biodiversiteit;
- de transitie naar een kennis- en netwerkeconomie.
- de transitie naar een duurzame energievoorziening;

## 2.4 Ambities en belangen

De provincie heeft diverse ambities en daarmee ook belangen. De basis hiervoor zijn de wettelijke taken en verantwoordelijkheden. Deze zijn aangevuld met een selectief aantal onderwerpen, die in onze ogen het meest effectief op provinciaal niveau zijn te beïnvloeden. De wijze waarop we met onze provinciale belangen willen omgaan wordt aangegeven in paragraaf 3.3.

Onze ambities en de daaruit voortvloeiende provinciale belangen zijn hieronder op hoofdlijnen weergegeven. In volgende hoofdstukken worden deze nader toegelicht.

### *2.4.1 Drentse kwaliteiten*

***Kernkwaliteiten***

Het is onze ambitie om de ruimtelijke identiteit van Drenthe te versterken. Dat doen we door nieuwe ontwikkelingen te bezien in samenhang met onze kernkwaliteiten. De kernkwaliteiten zijn de kwaliteiten die bijdragen aan de identiteit en aantrekkelijkheid van Drenthe. Samen met vertegenwoordigers van overheden, belangengroepen, marktpartijen en inwoners hebben we de volgende kernkwaliteiten van Drenthe benoemd[3]:

- Rust, ruimte, natuur en landschap
- Oorspronkelijkheid (authenticiteit, Drents eigen)
- Naoberschap
- Menselijke maat

[3] Discussienota *'Invulling Gezicht van Drenthe, resultaat van fase 1 nieuw omgevingsbeleid'*

- Veiligheid
- Kleinschaligheid (Drentse schaal)

Wij vinden het behouden en waar mogelijk ontwikkelen van de kernkwaliteiten van provinciaal belang.

***Biodiversiteit***
Wij streven naar het behouden en versterken van de biodiversiteit. Het belangrijkste instrument om deze ambitie te verwezenlijken, is het realiseren van de Ecologische hoofdstructuur (EHS). Dit is een provinciaal belang.

***Milieu- en leefomgevingkwaliteit***
Wij streven naar een gezonde en veilige leefomgeving voor mens, plant en dier. Het beschermen van de milieu- en leefomgevingkwaliteit is veelal op Europees en nationaal niveau geregeld. Daarbij zijn diverse taken en verantwoordelijkheden bij de provincie neergelegd. Deze taken, gericht op het beschermen van de kwaliteit van lucht, water en bodem en het verbeteren van de verkeersveiligheid, waterveiligheid en externe veiligheid, zijn daarmee van provinciaal belang.

### *2.4.2 Fysiek-ruimtelijke ontwikkelingen*

***Economische ontwikkeling en werkgelegenheid***
Het regionaal-economische vestigingsklimaat is van provinciaal belang. Wij streven naar voldoende, gevarieerde, aantrekkelijke en vitale vestigingsmogelijkheden op regionale bedrijventerreinen en andere stedelijke werklocaties. Ook willen we in het landelijk gebied voldoende ontwikkelingsmogelijkheid bieden voor landbouw, recreatie en toerisme en bedrijvigheid.

Van provinciaal belang is een goed gespreid, gevarieerd aanbod, zowel kwantitatief als kwalitatief, van regionale werklocaties aansluitend bij de vraag vanuit ondernemingen. Deze locaties moeten goed bereikbaar zijn. Verder wijzen we locaties aan voor milieuhinderlijke bedrijvigheid.

De landbouw moet in de provincie voldoende mogelijkheden hebben voor schaalvergroting en voor de productie van energie. Ook dit is een provinciaal belang.

Drenthe moet aantrekkelijk blijven voor recreanten en toeristen. Van provinciaal belang is daarom het verbeteren en vernieuwen van het bestaande aanbod van verblijfs- en dagrecreatie en van de toeristisch-recreatieve infrastructuur.

***Demografische ontwikkeling***
Structurele bevolkingsdaling is voor de provincie een nieuw fenomeen. Dalende bevolkingsaantallen kunnen leiden tot concurrentie om bewoners en bedrijven. Dit vraagt om nieuwe, bovenlokale visies op de inrichting van de openbare ruimte. Wij zien het als een bestuurlijke uitdaging om de demografische ontwikkeling samen met de gemeenten in goede banen te leiden. Het is dus een provinciaal belang om een adequate strategie te ontwikkelen voor krimpgebieden, met aandacht voor wonen, leefbaarheid, bereikbaarheid en arbeid.

***Wonen***
Wij streven naar aantrekkelijke, gevarieerde en leefbare woonmilieus die voorzien in de woonvraag. Het maken van bovenlokale afspraken hierover is van provinciaal belang. Gemeenten werken hun aandeel in het woonaanbod en woonmilieu’s uit in de gemeentelijke structuurvisie of het woonplan. Zij houden daarbij rekening met de huidige kernenstructuur in de gemeente en de behoefte aan verschillende woonmilieus.

***Steden en stedelijke netwerken***
De stedelijke centra maken Drenthe voor haar inwoners en voor bezoekers extra aantrekkelijk. Wij streven naar steden met een onderscheidende identiteit, gebaseerd op historische of gebiedskenmerken. Deze differentiatie is van provinciaal belang. Dat geldt ook voor ontwikkelingen die bijdragen aan het bruisende karakter van de steden.

De robuustheid van de stedelijke netwerken in termen van samenhang, samenwerking en complementariteit van steden die nodig is voor een toekomstbestendige ontwikkeling van mobiliteit, woon- en werklocaties, werkgelegenheid en voorzieningen is van provinciaal belang.

***Klimaatverandering***
Wij streven naar een leefomgeving die de langetermijnveranderingen in het klimaat en weersextremen kan opvangen. Hiervoor is een klimaatbestendig watersysteem cruciaal. De beleidsverantwoordelijkheid voor de kwaliteit en kwantiteit van (grond)water ligt bij de provincie en is daarmee van provinciaal belang.

***Duurzame energievoorziening en gebruik van de ondergrond***
Onze ambitie is een betrouwbare en betaalbare energievoorziening met een beperkte uitstoot van broeikasgassen. Van provinciaal belang is daarom het benutten van de mogelijkheden voor duurzame energieopwekking en -distributie, onder andere door het bieden van voldoende mogelijkheden voor ruimtelijke ontwikkeling. Ook het besparen van energie, het zorgvuldige gebruik van de ondergrond voor de energiewinning, de opslag van $CO_2$, groen gas en aardgas en de energie-infrastructuur zijn van provinciaal belang. Daarbij heeft de provincie een regierol in de 3-dimensionale ruimtelijke ontwikkeling

***Mobiliteit en bereikbaarheid***
Voor onze ambities op het gebied van wonen, werken en recreëren moet onze provincie veilig en goed te bereiken zijn, ook internationaal. Wij willen voorwaarden creëren voor een duurzame ontwikkeling van de mobiliteit. De samenhang en de betrouwbaarheid van (inter)regionale netwerken voor auto, openbaar vervoer, fiets en goederen door de lucht en over weg, spoor en water zijn daarom van provinciaal belang, evenals de verknoping met de (inter)nationale netwerken.

***Natuur en landschap***
De Ecologische Hoofdstructuur, de verschillende Drentse landschapstypen en de diversiteit in landschaptypen zijn voor ons van provinciaal belang.

***Multifunctionaliteit***
Op veel plekken in de provincie komen verschillende gebruiksfuncties samen. Een goede verweving van deze functies is van provinciaal belang. Het gaat ons hierbij om het verbinden van stad en land, het verweven van landbouw, natuur en water in het landelijk gebied en het benutten van de kernkwaliteiten voor de plattelandseconomie.

***Cultuur en sport***
We streven naar een bruisende provincie die uitdaagt tot bewegen en inspireert met culturele activiteiten. Sport- en cultuurparticipatie en de infrastructuur die hiervoor nodig is, zijn van provinciaal belang.

# 3. Strategie

## 3.1 Robuuste systemen en multifunctionele gebieden

Om onze ambities te kunnen verwezenlijken, maken we een onderscheid tussen ‘robuuste systemen’ en ‘multifunctionele gebieden’.

***Robuuste systemen***
Er zijn vier ‘systemen’ die in onze ogen de dragers zijn voor de ruimtelijke ontwikkeling van Drenthe[4]:

- Sociaal-economische systeem
- Watersysteem
- Natuursysteem
- Landbouwsysteem

Voor de gewenste ruimtelijke ontwikkeling van Drenthe moeten deze vier systemen ‘robuust’ zijn. Een systeem is robuust als een verstoring als gevolg van een ontwikkeling geen significante gevolgen heeft voor het functioneren ervan.

Binnen de robuuste systemen staat de ontwikkeling van de hoofdfunctie (wonen, werken, water, natuur of landbouw) voorop. Dit betekent dat de ontwikkeling van andere functies geen significante negatieve invloed mag hebben op het functioneren van de hoofdfunctie. Voor alle ontwikkelingen, dus ook die van de hoofdfunctie, geldt dat de ruimtelijke kwaliteit moet worden versterkt.

In sommige situaties komen twee robuuste systemen samen, met mogelijk conflicterende belangen. In die gevallen is het van belang maatwerk te leveren met betrekking tot de gewenste ontwikkeling.

Het robuuste watersysteem staat niet op zichzelf, maar valt samen met de andere systemen. Water leidt tot een verbijzondering van het natuur- en landbouwsysteem (zie paragraaf 4.3.2 en hoofdstuk 6).

***Multifunctionele gebieden***
Naast de robuuste systemen kent Drenthe gebieden waar verschillende functies en ambities samenkomen. Het gaat hierbij vooral om de combinatie van landbouw, natuur, recreatie en landschappelijke waarden. Wij noemen deze gebieden multifunctionele gebieden. Kenmerk is dat in tegenstelling tot de robuuste systemen geen sprake is van een hoofdfunctie die leidend is in de ordening. Deze gebieden hebben in onze visie een eigen functie indeling gekregen (zie paragraaf 4.4).

## 3.2 Ruimtelijke kwaliteit

Wij willen ontwikkelingen stimuleren, en wel op zo’n manier dat we een bijdrage leveren aan de ruimtelijke kwaliteit van Drenthe. Deze kwaliteit zit voor ons in het zorgvuldig gebruik maken van de ruimte, het behouden en waar mogelijk versterken van de kernkwaliteiten en het waarborgen van de kwaliteit van de milieu- en leefomgeving.

Wij kijken niet alleen naar de bovengrond, maar houden ook rekening met de eigenschappen en functies van de ondergrond. Onze ondergrond kent een lange ontstaansgeschiedenis en is kwetsbaar voor veranderingen. Het is daarom noodzakelijk dat we hier zorgvuldig mee omgaan. De ondergrond is medestructurerend voor de bovengrondse ontwikkelingen.

---

[4] ’Drenthe kiest, richtinggevende beleidskeuzes voor het nieuwe omgevingsbeleid Drenthe’

Bij ontwikkelingen maken we gebruik van de structurerende werking van:

- de waterinfrastructuur (voor landbouw, natuur en landschap);
- de verkeers- en vervoersinfrastructuur (voor de stedelijke ontwikkeling en recreatie en toerisme);
- de energie-infrastructuur en de energiepotentie van de ondergrond (voor de ontwikkeling van een duurzame energievoorziening).

Om zorgvuldig ruimtegebruik in Drenthe te stimuleren, streven we naar het bundelen van wonen en werken. We laten verdichting vóór uitbreiding gaan. Extra ruimte voor wonen en werken is er in (of aansluitend op) het bestaande bebouwde gebied en gebundeld rond de regionale voorzieningen voor infrastructuur en openbaar vervoer. Uiteraard is het niet de bedoeling dat ons streven naar inbreiding voor uitbreiding ten koste gaat van cultuurhistorisch waardevolle dorpskernen. In deze situatie zoeken we met de betrokken partijen naar een maatwerkoplossing.

### 3.3 Rol en sturing

De komst van de nieuwe Wro en andere ontwikkelingen in het binnenlandse bestuur geven aanleiding tot een veranderende rol van overheden. De provincie richt zich meer op haar kerntaken zoals overeengekomen in het bestuursakkoord tussen rijk, provincie en gemeente. Dit heeft tot gevolg dat wij voor sommige onderwerpen niet langer (alleen) de verantwoordelijkheid dragen. Dit geldt bijvoorbeeld voor taken binnen het sociale domein. Wij hebben het provinciaal belang in deze omgevingsvisie afgestemd op onze kerntaken.

Door scherp te benoemen wat van provinciaal belang is, ontstaat een verschuiving in beleidsverantwoordelijkheid. Daar waar wij onderwerpen loslaten, moeten deze door andere partijen (in de meeste gevallen gemeenten) worden ingevuld. Bijvoorbeeld: waar de provincie in het verleden verantwoordelijk was voor de kwaliteit van alle natuurwaarden in Drenthe, kiezen we er nu voor een deel van de verantwoordelijkheid bij gemeenten te leggen. Wij voorkomen dat onderwerpen ‘over de schutting worden gegooid’. Daarom investeren we in kennisoverdracht, samenwerking en ontwikkelkracht. Met het schetsen van de doorwerking van provinciaal belang naar gebiedsopgaven schetsen we de eerste contouren van de nieuwe vorm van een ontwikkelingsgerichte samenwerking. Voor ons is een gedragen en eenduidige afbakening van wederzijdse ambities en verantwoordelijkheid een belangrijke voorwaarde voor effectieve samenwerking. Daarbij zijn ‘vertrouwen” en “gezamenlijke verantwoordelijkheid voor Drenthe’ uitgangspunt voor ons.

Dit vertrouwen uit zich in onze keuze voor de instrumenten die wij in willen zetten om onze ambities te realiseren. Wij blijven in eerste instantie zo veel mogelijk weg bij verplichtende instrumenten, zoals een verordening. Door in een vroeg stadium het overleg te zoeken, vertrouwen wij er op dat er voldoende draagvlak is voor een gezamenlijk gedragen standpunt en dat een meer verplichtend instrument achterwege kan blijven. Mocht naar verloop van tijd blijken dat deze werkwijze onvoldoende effect sorteert, nemen we dergelijke instrumenten alsnog in overweging. De juridische consequenties van de AmvB Ruimte van het rijk vertalen we door na vaststelling van de omgevingsvisie door provinciale staten (zie paragraaf 7.2).

In onze omgevingsvisie neemt het stelsel van kernkwaliteiten een belangrijke plaats in. De kernkwaliteiten die van provinciaal belang zijn, staan op kaart 2. Kernkwaliteiten. Onze inzet is deze kernkwaliteiten te behouden en waar mogelijk te ontwikkelen. Het koesteren en behouden van de kernkwaliteiten die niet op de kaart zijn aangegeven zijn een gemeentelijke verantwoordelijkheid.

In de omgevingsvisie verwoorden wij onze ambities ten aanzien van de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Drenthe. Deze ambities willen wij samen met onze partners verder vorm geven. Ontwikkelingen die in onze ogen ongewenst zijn, bijvoorbeeld uitbreiding van intensieve veehouderij, hebben wij duidelijk aangegeven. Wij gaan er vanuit dat onze partners deze mening respecteren en deze laten doorwerken in hun visie en beleid. Onze visie op sturing en instrumenten wordt in hoofdstuk 7 nader toegelicht.

# 4. Uitwerking van de strategie

## 4.1 Ontwikkelen met ruimtelijke kwaliteit

Ruimtelijke kwaliteit is een begrip waarvoor geen scherpe definitie bestaat. Voor ons bestaat het begrip uit de optelsom van de gebruikswaarde, de belevingswaarde en de toekomstwaarde. Voor ons is een omgeving met een goede ruimtelijke kwaliteit een omgeving die geschikt is voor mens, plant en dier. Een omgeving die mooi is, waar mensen zich thuis voelen, waar de historie van de streek kan worden beleefd, waar lucht, bodem en water schoon zijn, waar huizen, bedrijven en wegen een logische plek kennen. Kortom: een omgeving die mede door deze kenmerken aantrekkelijk is voor vestiging en verblijf.

De ruimtelijke kwaliteit van Drenthe is hoog. Het tot dusver gevoerde ruimtelijk beleid heeft ertoe geleid dat ontwikkelingen nauwelijks los van de ondergrond en los van de cultuurhistorische basis hebben plaatsgevonden. Er is evenwicht tussen stad en platteland, tussen rust en dynamiek, tussen historie en het heden. Ons landschap is rijk aan herinneringen aan vroegere bewoning, kent karakteristieke bebouwingspatronen en borgt hoge natuurwaarden. In Drenthe kan nog steeds openheid, rust, ruimte en duisternis worden ervaren. Deze aspecten worden in de rest van het land steeds zeldzamer en worden door onze samenleving steeds meer gewaardeerd.

De kernkwaliteiten vormen voor ons de belangrijkste basis voor het begrip 'ruimtelijke kwaliteit'. Daarnaast zijn voor ons zorgvuldig ruimtegebruik en milieu- en leefomgevingkwaliteit van belang.

### *4.1.1 Kernkwaliteiten*

De kernkwaliteiten dragen bij aan de samenhang, identiteit en herkenbaarheid van de omgeving. Omdat de benoemde kernkwaliteiten niet allemaal goed te duiden zijn als factoren in het fysiek-ruimtelijk domein, hebben wij ze vertaald naar indicatoren. Rust is vertaald naar stilte en duisternis. Ruimte staat voor de openheid van het landschap. Onder natuur verstaan we natuur binnen de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Landschap is vertaald naar diversiteit en gaafheid van landschapstypen. Oorspronkelijkheid hebben we concreet gemaakt in cultuurhistorische, archeologische en aardkundige waarden. Veiligheid staat voor sociale, externe en verkeersveiligheid. De kernkwaliteiten naoberschap, menselijke maat en kleinschaligheid zijn lastig ruimtelijk te duiden, maar zijn meegenomen in het begrippen ‘leefbaarheid’ en ‘passend bij Drenthe’.

| **Kernkwaliteiten** | **Indicatoren** |
|---|---|
| Rust | Stilte en duisternis |
| Ruimte | Openheid van het landschap |
| Natuur | Natuur binnen de ecologische hoofdstructuur |
| Landschap | Diversiteit en gaafheid van landschapstypen |
| Oorspronkelijkheid | Cultuurhistorische, archeologische en aardkundige waarden |
| Veiligheid | Sociale, externe en verkeersveiligheid |
| Naoberschap<br>Menselijke maat<br>Kleinschaligheid (Drentse schaal) | Leefbaarheid<br>Passend bij Drenthe |

***Kernkwaliteitenkaart***
Wij hebben de kernkwaliteiten die van provinciaal belang zijn aangegeven (kaart 2. Kernkwaliteiten). De kernkwaliteiten die niet op de kaart zijn aangegeven vallen onder de verantwoordelijkheid van de gemeenten. In paragraaf 4.2 worden de kernkwaliteiten verder uitgewerkt.

In een aantal gebieden komen veel verschillende kernkwaliteiten samen. Deze gebieden zijn op de kaart globaal aangegeven (Drentsche Aa, Dwingelderveld, Drents-Friese Wold, Hondsrug. Havelterberg, de kop van Drenthe en het Reestgebied). Voor deze gebieden geldt dat:

- de samenhang van kernkwaliteiten in deze gebieden van provinciaal belang is;
- een integrale provinciale advisering voor deze gebieden prioriteit heeft;
- de inzet van provinciale middelen (waaronder subsidies) voor behoud en ontwikkeling van de kernkwaliteiten in deze gebieden prioriteit heeft.

*Kernkwaliteiten binnen de bebouwde kom*
De verantwoordelijkheid voor de kernkwaliteiten binnen de bebouwde kom ligt bij de gemeente. Voor archeologie en in specifieke gevallen voor cultuurhistorie wordt hier een uitzondering op gemaakt. Het provinciaal belang voor archeologie geldt ook binnen de bebouwde kom, voor zover de betreffende kern is opgenomen op de kaart cultuurhistorische hoofdstructuur.

### *4.1.2 Zorgvuldig ruimtegebruik*

Wij willen zorgvuldig omgaan met de beschikbare ruimte in onze provincie. Grootschalige bouwplannen en uitbreidingen in het landelijk gebied, los van bestaande bebouwingslocaties, zijn niet vanzelfsprekend. Wij vinden dat gemeenten bij nieuwbouwplannen een werkwijze moeten hanteren die leidt tot zorgvuldig ruimtegebruik. Zorgvuldig ruimtegebruik is van provinciaal belang.

***SER-ladder en bundelingbeleid***
Voor het inpassen van ruimtevragende functies stellen wij voor de SER-ladder als denkmodel te hanteren. Deze methode, geïntroduceerd door de Sociaal-Economische Raad, helpt een goede afweging te maken bij het inpassen van ruimtebehoefte voor wonen, bedrijvigheid en infrastructuur. Het model stelt onder meer dat extra ruimte voor wonen en werken zo veel mogelijk moet worden gezocht in of aansluitend aan bestaand bebouwd gebied en gebundeld rond de regionale infrastructuur en de openbaar vervoervoorzieningen.

Met bundeling en intensivering van verstedelijking ontstaat massa voor hoogwaardige voorzieningen. De verzorgingsfunctie van stedelijke centra wordt daardoor versterkt en er ontstaan kansen voor verbetering van de bereikbaarheid met openbaar vervoer.

Wij willen de mogelijkheden nagaan om het denkmodel van de SER-ladder ook toe te passen bij ontwikkeling van recreatie en toerisme en landbouw.

*SER-ladder*

1. *Gebruik de ruimte die al beschikbaar is gesteld voor een bepaalde functie of door herstructurering beschikbaar gemaakt kan worden.*
2. *Maak optimaal gebruik van de mogelijkheden om door meervoudig ruimtegebruik de ruimteproductiviteit te verhogen.*
3. *Indien het voorgaande onvoldoende soelaas biedt, is de optie van uitbreiding van het ruimtegebruik aan de orde. Daarbij dienen de verschillende relevante waarden en belangen goed te worden afgewogen in een gebiedsgerichte aanpak. Door een zorgvuldige keuze van de locatie van 'rode' functies en door investeringen in kwaliteitsverbetering van de omliggende groene ruimte moet worden verzekerd dat het meerdere ruimtegebruik voor wonen, bedrijventerreinen of infrastructuur de kwaliteit van natuur en landschap respecteert en waar mogelijk versterkt.*

Een logisch gevolg van onze keuze voor zorgvuldig ruimtegebruik is dat wij sturen op herstructurering. Dit geldt voor wonen en werken in het stedelijk gebied én het landelijk gebied (zie paragraaf 4.3.1).

### *4.1.3 Milieu- en leefomgevingkwaliteit*

De milieubelasting in Drenthe is relatief gering en neemt, met uitzondering van ammoniak, steeds verder af. De gewenste kwaliteit wordt echter nog niet overal bereikt. Wij willen dat in Drenthe minimaal aan de wettelijke milieunormen wordt voldaan, en streven naar behoud en waar mogelijk verbetering van de huidige milieu- en leefomgevingkwaliteit.

De uitvoering van het milieubeleid in Drenthe wordt in sterke mate gestuurd door Europese en landelijke wet- en regelgeving. Ons milieubeleid richt zich in hoofdlijnen op het vroegtijdig aanhaken bij processen in de ruimtelijke ordening, het opnemen van eisen in milieuvergunningen, het saneren van situaties die niet aan de milieunorm voldoen, het concentreren en zoneren van milieuhinderlijke bedrijven en het verlenen van subsidies.

***Leefomgevingkwaliteit en ruimtelijke ordening***
De sleutel voor behoud en verbetering van de leefomgevingkwaliteit ligt in een goede samenwerking met de gemeenten. Het is een gemeentelijke taak om bij het ontwerpen en inrichten van de fysieke leefomgeving rekening te houden met milieuaspecten als water, bodem en luchtkwaliteit, geluid-, geur- en lichthinder en externe veiligheid. Milieu- en externe veiligheidseffecten die de gemeentegrenzen overschrijden of samenhangen met provinciale verantwoordelijkheden zijn ook van provinciaal belang. Daarom is het thema leefomgevingkwaliteit een structureel onderwerp van overleg tussen provincie en gemeenten. Zo worden gezamenlijk in een vroegtijdig stadium kansen voor verbetering van de leefomgevingkwaliteit gesignaleerd en worden mogelijke knelpunten voorkomen en aangepakt, al dan niet in een gebiedsgerichte aanpak.

Er kunnen zich gevallen voordoen waarin, ook na het treffen van overlastbeperkende maatregelen, een gewenste ruimtelijke ontwikkeling alleen mogelijk is als grenswaarden voor een goede milieukwaliteit worden overschreden. Voor dit soort gevallen wordt de Stad en Milieubenadering toegepast. Het uitgangspunt daarbij is dat de betrokken partijen al het redelijke moeten doen overschrijding van de grenswaarden te voorkomen.

***Milieuvergunningverlening, toezicht en handhaving***
De provincie is op grond van de Wet Milieubeheer verantwoordelijk voor het verlenen van milieuvergunningen aan grote industriële inrichtingen en bedrijven die afvalstoffen verwerken. Ook houdt de provincie toezicht op de naleving van de verleende vergunningen. Via vergunningvoorschriften streeft de provincie naar zo laag mogelijke emissies, een zuinig gebruik van energie, (grond)water en grondstoffen en de toepassing van de best beschikbare technieken. Daarnaast wordt samen met de bedrijven gezocht naar mogelijkheden voor ketenvorming en/of bundeling van productieprocessen.

Met de toekomstige Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) wordt geregeld dat een initiatiefnemer kan volstaan met één vergunningaanvraag voor verschillende activiteiten. Voor het verlenen en handhaven van deze omgevingsvergunningen zal, onder de regie van de provincie, een Regionale Uitvoeringsdienst worden opgericht. In deze dienst worden verschillende provinciale en gemeentelijke uitvoeringstaken ondergebracht. De uitvoeringsdienst zal volgens de huidige planning op 1 januari 2012 operationeel zijn.

***Vestiging van milieuhinderlijke bedrijven***
Wij verwachten van gemeenten dat bij de inrichting van bedrijventerreinen de VNG-systematiek "Bedrijven en Milieuzonering" wordt toegepast. De vestiging van milieuhinderlijke bedrijven vraagt om een zorgvuldige ruimtelijke inpassing. In onze optiek dienen bedrijven die vallen in de

milieucategorieën 4,5 en 6 van de VNG-systematiek zich te vestigen op daartoe geschikte regionale bedrijventerreinen. In de huidige situatie is er voor deze bedrijven fysieke en milieuhygiënische ruimte op het Bargermeer in Emmen, het Europark en Leeuwerikenveld II in Coevorden, het Tweesporenland/MERA-terrein in Wijster en Oevers D in Meppel. Wij zetten in op vestiging van milieuhinderlijke bedrijven op deze terreinen en sluiten vestiging buiten deze terreinen uit.

Bij de regionale afstemming over bedrijventerreinen (zie paragraaf 4.3.1.) willen we zowel aandacht besteden aan de inpassing van milieuhinderlijke bedrijven als aan de regionale afstemming van vestigingsmogelijkheden in relatie tot de vraag vanuit de markt.

Specifiek voor Tweesporenland/MERA-terrein zal de provincie zich, samen met de grondeigenaren Attero Noord en de gemeente Midden-Drenthe, inspannen voor een snelle ontwikkeling als energietransitiepark (ETP) (zie paragraaf 4.7).

***Luchtkwaliteit en geurhinder***
Momenteel worden nergens de wettelijke grenswaarden voor luchtkwaliteit overschreden. We willen de huidige luchtkwaliteit behouden en waar mogelijk verbeteren. Daartoe is het Provinciaal Actieplan Luchtkwaliteit Drenthe 2009-2012 opgesteld. Jaarlijks rapporteert de provincie over de luchtkwaliteit aan het Rijk. Eens in de drie jaar moet de actuele luchtkwaliteit met een onderzoek in kaart worden gebracht.

De belangrijkste veroorzakers van geur zijn de landbouw en de industrie. Het beheersen van de geurhinder van de landbouw is geregeld in de Wet geurhinder en veehouderij, en valt onder de gemeentelijke verantwoordelijkheid. De geuroverlast van bedrijven wordt gereguleerd met de milieuvergunning. Omdat bedrijven en woningen steeds dichter bij elkaar komen, vraagt het aspect geur in toenemende mate om een beleidskader. Daarom stellen we in 2010 een eigen geurbeleid vast, ten behoeve van onze vergunningverlening.

***Bodemkwaliteit en bodemsanering***
Wij willen de bodemkwaliteit in onze provincie bewaken en waar mogelijk verbeteren, en streven naar een duurzaam beheer van de bodem. In onze Bodemnota “Werk maken van eigen bodem’ uit 2008 hebben wij aangegeven wat het belang van een goede bodemkwaliteit is. In deze nota zijn beleidsregels vastgelegd die de provincie hanteert voor de uitvoering van bodemsaneringen. In de provinciale omgevingsverordening zijn nog enkele nadere regels voor de uitvoering vastgelegd. In 2010 stellen wij, als uitwerking van deze Omgevingsvisie, een Bodemvisie vast. Deze vormt de beleidsbasis voor de aanpak en verbetering van de bodemkwaliteit.

De provincie is op grond van de Wet Bodembescherming het bevoegde gezag voor het uitvoeren van bodemsaneringen. In Drenthe worden circa 40.000 locaties verdacht van bodemverontreiniging. Daarvan zijn er ongeveer 300 spoedeisend. Deze locaties vormen een potentieel onaanvaardbaar risico voor mensen, het ecosysteem of verdere verspreiding. In 2030 willen we de totale bodemverontreinigingsituatie beheersbaar hebben gemaakt door kosteneffectief en functiegericht te saneren en beheren. De ernstige gevallen van bodemverontreiniging met onaanvaardbare risico’s willen we voor 2015 saneren of beheersen.

We geven prioriteit aan de aanpak van spoedlocaties zoals opgenomen in het “Convenant bodemontwikkelingsbeleid en aanpak spoedlocaties (10 juli 2009)”. Het ‘Bodemberaad’, waarin alle Drentse gemeenten zitting hebben, vormt voor ons een belangrijk overlegorgaan waar in de geest van dit convenant afspraken over de uitvoering van bodemsaneringstaken worden gemaakt.

De uit te voeren bodemonderzoeken en –saneringen worden in vijfjarenprogramma's opgenomen. Op basis van deze programma's stelt het Rijk financiële middelen voor de uitvoering van de bodemsanering beschikbaar. De financiële middelen komen beschikbaar via drie sporen: ISV-budget voor saneringen in het stedelijk gebied, het WBB-budget voor saneringen in het landelijk gebied en de bedrijvenregeling voor saneringen op bedrijventerreinen. De meeste saneringen (moeten) worden uitgevoerd door bedrijven, gemeenten en particulieren. Alleen in uitzonderlijke situaties worden saneringen door de provincie voorbereid en uitgevoerd.

Vanuit de zorg voor de bodem en de Drentse ondergrond wijzen wij het opbergen van afvalstoffen in de ondergrond af. Een uitzondering daarop vormt de opslag van injectiewater uit de delfstoffenwinning. De opslag van dit water beoordelen wij aan de hand van een daarvoor opgesteld beoordelingskader.

Samen met een groep van ongeveer 100 melkveehouders hebben we goede resultaten bereikt met het project Bedreven Bedrijven (2001-2006). Dit project was gericht op een betere benutting van stikstof in de kringloop binnen het melkveebedrijf, waardoor de uitstoot van zowel ammoniak als nitraat wordt gereduceerd. De bodem heeft een centrale rol in deze kringloop. Met het traject "Duurzaam boer blijven in Drenthe" blijven wij deze wijze van duurzame melkveehouderij stimuleren.

***Verkeerslawaai***
Wij streven naar een situatie waarin overal wordt voldaan aan de wettelijk vastgestelde grenswaarden. Langs de provinciale wegen met een verkeersintensiteit van meer dan 6 miljoen verkeersbewegingen per jaar, wordt hieraan voldaan. Anders is het langs provinciale wegen met jaarlijks tenminste 3 miljoen verkeersbewegingen. De verwachting is dat langs deze wegen maatregelen nodig zijn om de geluidbelasting op woningen te verminderen. Daartoe stellen wij, conform de EU-richtlijn Omgevingslawaai, in 2013 een actieplan op. Op basis van een gezondheidskundig onderzoek is gebleken dat de provinciale weg N371 in Smilde en het railverkeer door Meppel en Assen een gezondheidsrisico vormt. Voor de provinciale wegen waar knelpunten bekend zijn, zoals in Smilde, wordt bij onderhoud gezocht naar geschikte oplossingen, zoals het toepassen van stil asfalt. Bij ontwikkelingen rondom het spoor zoekt de provincie samen met de betreffende gemeenten naar een oplossing.

Binnenkort geeft de Regelgeving Burgerluchthavens en Militaire luchthavens (RBML) ons bevoegdheden over alle luchtvaartactiviteiten en havens, met uitzondering van Groningen Airport Eelde. Bij eventuele verzoeken voor nieuwe luchtvaartactiviteiten is ons uitgangspunt dat de wettelijke normen niet overschreden worden, en dat rekening wordt gehouden met de regelgeving die betrekking heeft op Natura2000- en stiltegebieden.

***Industrielawaai en lawaaisport***
De provincie is op grond van de Wet geluidhinder beheerder van de geluidzone van een twintigtal gezoneerde bedrijventerreinen, geluidsportcentra en motorcrossterreinen. Dit betekent dat de provincie erop toeziet dat er binnen de geluidzone niet meer geluid wordt geproduceerd dan is toegestaan en dat gevoelige bestemmingen, zoals woningen, op voldoende afstand van de gezoneerde terreinen worden gehouden.

Het provinciale beleid richt zich op het concentreren van lawaai. Geluidproducerende industrie dient zich te vestigen op daarvoor geschikte bedrijventerreinen, lawaaisport mag in principe alleen worden bedreven op de bestaande geluidsportcentra in Assen, Roden en Emmen. Daarnaast heeft Drenthe nog twee lokale motorsportterreinen gelegen in Zuidwolde en Westerbork. Wij werken niet mee aan de ontwikkeling van nieuwe geluidssportcentra of motorcrossterreinen. Ook werken wij niet mee aan

de uitbreiding van de gebruiksmogelijkheden van het motorcrossterrein in Zuidwolde en Westerbork, conform de afspraken die zijn gemaakt bij de oprichting.

Uitbreiding van de bestaande lawaaisportactiviteiten is alleen mogelijk binnen de bestaande geluidszone en zal verder worden beoordeeld bij een milieuvergunningaanvraag. Bij vergunningverlening zijn wij zeer terughoudend met het toestaan van activiteiten gedurende de nachtperiode.

Voor het TT Circuit in Assen gelden aanvullend op de geluidzone, en de door de Minister vastgestelde Maximaal Toelaatbare Geluidniveau's, nog extra beperkingen. Op het circuit mogen jaarlijks ten hoogste twaalf zogenaamde evenementen van het type 0 (popconcerten, dan wel festivals) en type 1 (waaronder grootschalige internationale motorsportevenementen) en ten hoogste 27 dagen van het type 2 (waaronder motorsportevenementen die minder geluid produceren dan type 1) worden gehouden. Binnen de kaders van de zogenaamde "12 dagenwet" wordt gewerkt aan een verdere flexibilisering binnen de 12 toegestane dagen voor meerdere soorten grootschalige evenementen op het TT-circuit (waaronder auto races). De provincie werkt daarnaast samen met diverse belanghebbende partijen aan een visie op een verdere ontwikkeling van het TT-circuit in samenhang met de milieukwaliteit van het gebied.

***Externe veiligheid***
De provincie heeft een regiefunctie met betrekking tot externe veiligheid. Wij streven naar een samenleving waarin het basisveiligheidsniveau gegarandeerd is en de risico's op zware ongevallen zoveel mogelijk beperkt zijn. De huidige risicosituatie in Drenthe is weergegeven op de externe veiligheidskaart (www.risicokaart.drenthe.nl). Het provinciale externe veiligheidsbeleid is nader uitgewerkt in de Structuurvisie externe veiligheid (2007). Daarin zijn ondermeer de uitgangspunten geformuleerd voor een strenge regulering van risicovolle bedrijven. Voor een verantwoord en doelmatig vestigingsbeleid voor risicovolle bedrijven kiest de provincie voor concentratie van dergelijke bedrijven op daartoe geschikte bedrijventerreinen. Deze komen grotendeels overeen met de terreinen die geschikt zijn voor milieuhinderlijke bedrijven. Ook dient, op basis van het Besluit externe veiligheid inrichtingen (Bevi), bij ruimtelijke plannen en milieuvergunningverlening rekening worden gehouden met het aspect externe veiligheid.

Samen met de gemeenten en de Hulpverleningsdienst van de Veiligheidsregio Drenthe heeft de provincie een provinciaal uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid opgesteld. De structurele samenwerking voor externe veiligheid tussen gemeenten, provincie en de hulpverleningsdienst vindt plaats op basis van een samenwerkingsconvenant.

Bij ruimtelijke ontwikkelingen in de nabijheid van routes voor gevaarlijke stoffen wordt, vooruitlopend op rijksbeleid, geadviseerd rekening te houden met de externe veiligheidsrisico's.

## 4.2 Uitwerking kernkwaliteiten

### *4.2.1 Landschap*

De kwaliteit en diversiteit van het Drentse landschap dragen in hoge mate bij aan een aantrekkelijk milieu om te wonen, te werken en te recreëren. De identiteit van het Drentse landschap wordt bepaald door de ontstaansgeschiedenis en de daaruit ontstane diversiteit aan landschapstypen.

Onze ambitie is het behouden en versterken van de verscheidenheid, kwaliteit, identiteit en beleefbaarheid van het landschap. Van provinciaal belang is het behouden van

landschapskenmerken, de onderlinge samenhang en het versterken van de verschillende landschapstypen. Op de Kernkwaliteitenkaart (kaart 2) hebben we aangegeven welke landschappen en onderdelen daarvan van provinciaal belang zijn. In Bijlage 1 worden de verschillende landschapstypen nader omschreven.

Onze doelstellingen voor de kernkwaliteit landschap zijn:

- Het behouden en versterken van de ruimtelijke afwisseling van landschapstypen.
- Het behouden en versterken van de volgende karakteristieke kenmerken van de verschillende landschapstypen:
    - in esdorpenlandschap/esgehuchten: de essen en beekdalen;
    - in de veenkoloniën: de wijkenstructuur en de openheid;
    - in de ontginningskoloniën: bijzondere elementen, zoals de Maatschappij van Weldadigheid;
    - in het wegdorpenlandschap van de laagveenontginning: de openheid;
    - in het wegdorpenlandschap van de veenrandontginning: de kavelstructuur en de openheid.
- Het behouden en versterken van de karakteristieke macrogradiënt van het Drents Plateau.
- Het behouden en ontwikkelen van het Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa.

***Landschaps- en wegpanorama***

We willen de beleving van het Drentse landschap versterken. Als inspiratie introduceren we het concept van de ‘landschaps- en wegpanorama’s’. Dit zijn zichtlocaties van karakteristieke landschapstypen of het contrast tussen stad en land vanaf de hoofdinfrastructuur. Op de visiekaart (kaart 1. Visie 2020) zijn als landschapspanorama aangegeven:

- A28 Hoogeveen – Assen: beleving van het landelijke beeld van Drenthe;
- N33 Assen – Gieten: zichtbaarheid nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa;

En als wegpanorama zijn aangegeven:

- A28 Meppel – Hoogeveen en A37 Hoogeveen – Emmen: contrast tussen stad en land.

Het rijk heeft op het traject Assen – Groningen een snelwegpanorama aangewezen met als doel de beleving van het nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa te behouden. Hier op aansluitend willen we op dezelfde wijze omgaan met het tracé van de A28 tussen De Punt en Assen.

***Hoogbouw***

Hoogbouw heeft een visuele impact op de omliggende omgeving. Ons uitgangspunt is dat hoogbouw geen inbreuk mag doen op de beleving van het landschap in de (directe) omgeving van de steden. Bij een aantal gemeenten is een hoogbouwvisie onderdeel van het beleid. We willen met gemeenten vanuit een gezamenlijke visie nadere afspraken maken over de mogelijkheden van en beperkingen voor hoogbouw. Hiervoor willen we ‘Mooi Drenthe’ benutten, een samenwerkingsverband tussen Drentse overheden en maatschappelijke organisaties met als doel de ruimtelijke kwaliteit van Drenthe te verbeteren. Voor gemeenten die een hoogbouwvisie hebben vastgesteld vormt deze uiteraard de basis voor de gezamenlijke visie.

### *4.2.2 Natuur*

Natuur neemt in deze Omgevingsvisie een dubbelrol in. Natuur is zowel een kernkwaliteit als een te ontwikkelen functie. De bestaande natuur binnen de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) beschouwen we als een kernkwaliteit. Onze ambitie ten aanzien van natuurontwikkeling is verwoord in paragraaf 4.3.3.

### *4.2.3 Oorspronkelijkheid*

De kernkwaliteit oorspronkelijkheid hebben we vertaald in cultuurhistorische, archeologische en aardkundige waarden.

| |
|---|
| Cultuurhistorische waarden betreffen het samenspel van historische landschappen, historische geografische elementen, monumentale gebouwen en archeologische vindplaatsen die iets vertellen over het verleden. Archeologische waarden zijn overblijfselen van menselijke activiteiten uit het verleden. Aardkundige waarden zijn natuurlijke variaties in het aardoppervlak van geomorfologische, geologische, bodemkundige en geohydrologische verschijnselen. |

Drenthe kent een voor Nederland uniek cultuurhistorisch landschap en telt veel archeologische en aardkundige waarden. De historische en prehistorische waarden van onze provincie zijn zeer bepalend voor de identiteit en de ruimtelijke kwaliteit van Drenthe. Wij beschouwen ze daarom ook van grote betekenis als ‘drager’ voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. Door objecten en structuren boven- en ondergronds in samenhang te bekijken, winnen ze aan betekenis voor onze woon-, werk en leefomgeving.

Vanuit de bovenlokale samenhang hebben wij het provinciaal belang voor cultuurhistorie, archeologie en aardkundige waarden gedefinieerd. Cultuurhistorie, aardkundige waarden en archeologie maken deel uit van de Kernkwaliteitenkaart.

***Cultuurhistorie***
Het beleid ten aanzien van cultuurhistorie is beschreven in het Cultuurhistorisch Kompas. Twee doelstellingen staan centraal:

- Het herkenbaar houden van de cultuurhistorie zoals die is neergelegd in de Cultuurhistorische Hoofdstructuur (onderdeel van de Kernkwaliteitenkaart).
- De ruimtelijke identiteit versterken door vanuit samenhangende cultuurhistorische kwaliteiten met respect en durf ruimtelijke ontwikkelingen te sturen, met daarin ruimte voor inspiratie en eigen afwegingen van onze partners.

Het veilig stellen van cultuurhistorische waarden en het tegelijkertijd bieden van ruimte voor ontwikkelingen vraagt om een heldere wijze van sturing. Wij maken onderscheid tussen drie sturingsniveau’s die verschillen in de mate van inzet van de provincie. Van licht naar zwaar zijn dat respecteren, voorwaarden stellen en eisen stellen. De sturingsniveau’s zijn gebiedsgericht toegepast en weergegeven in de beleidskaart in het Cultuurhistorisch Kompas.

1. *Respecteren*: bij ontwikkelingen ligt onze inzet bij het waarborgen van de cultuurhistorische samenhang voor de toekomst. Initiatiefnemers hebben de verantwoordelijkheid om de cultuurhistorische hoofdstructuur als inspiratiebron te benutten voor ontwikkelingen. Wij zullen plannen en initiatieven daar op beoordelen.
2. *Voorwaarden stellen*: bij ontwikkelingen is de cultuurhistorische samenhang randvoorwaarde. Initiatiefnemers hebben daarmee de verantwoordelijkheid om vroegtijdig in het planproces inzichtelijk te maken op welke wijze ze de cultuurhistorische samenhang als één van de (ruimtelijke) onderleggers voor nieuwe plannen benutten. Wij zijn beschikbaar voor (het regelen van) begeleiding van het planvormingsproces, waarbij de kansen vanuit de cultuurhistorische samenhang uitgangspunt zijn.
3. *Eisen stellen*: wij willen de ontwikkelingen in de vanuit cultuurhistorie gewenste richting kunnen (bij-) sturen. Van de initiatiefnemer verwachten wij, dat de cultuurhistorische samenhang als dé drager voor nieuwe plannen wordt gebruikt. Ontwikkelingen bouwen voort op de bestaande

cultuurhistorische samenhang. Wij zullen vanaf het begin een plek bedingen in het planvormingsproces. Het zorgvuldig en verantwoord omgaan met de cultuurhistorische samenhang vormen het vertrekpunt van onze inzet.

De gebieden waarop we ons zullen concentreren wat betreft cultuurhistorie zijn:

- Het esdorpenlandschap rond Norg
- De Drentse Hoofdvaart
- De Havelterberg
- Het esdorpenlandschap rond Mars- en Westerstroom
- De Reest
- Het Amsterdamscheveld
- De Kop van Drenthe
- De Drentsche Aa
- De Maatschappij van Weldadigheid
- De Hondsrug
- De Monden

Voor de richtinggevende ambities, karakteristiekbeschrijvingen en achtergronden voor deze gebieden, verwijzen wij naar het Cultuurhistorisch Kompas.

***Archeologie***

Het archeologisch erfgoed van Drenthe is onze enige bron van informatie voor de bewoningsgeschiedenis van de steentijd tot de middeleeuwen. Het merendeel van het archeologisch erfgoed is onzichtbaar en is daardoor zeer kwetsbaar voor ruimtelijke ontwikkelingen die met bodemingrepen gepaard gaan. Archeologische waarden zijn onvervangbaar en niet te compenseren. Om deze reden vinden wij het belangrijk om het archeologisch erfgoed een duidelijke plaats in het ruimtelijk beleid te geven.

De kaart Archeologie (zie kaart 2F) geeft een totaaloverzicht van de archeologische waarden en verwachtingen die de provincie van provinciaal belang acht. Deze waarden zijn volgens ons essentieel om het verhaal van de regionale bewoningsgeschiedenis te kunnen vertellen, voor nu en toekomstige generaties. Daar waar de archeologische waarden van provinciaal belang samenhang hebben met de cultuurhistorische waarden en/of ruimtelijk zichtbaar zijn, zijn ze ook terug te vinden op de kaart Cultuurhistorie (zie kaart 2E) .

Onze doelstellingen voor archeologie zijn:

- Behoud in situ van waardevol Drents archeologische erfgoed of indien niet mogelijk duurzaam behoud ex situ in het Noordelijk Archeologisch Depot te Nuis.
- Goede uitvoering van archeologisch onderzoek in het kader van ruimtelijke plannen
- Vergroten van het draagvlak voor het archeologisch erfgoed
- Ontsluiten van het ‘archeologische verhaal van Drenthe’.

Wij zijn voor wat archeologie betreft in de praktijk met name verantwoordelijk voor het inbrengen van het aspect archeologie bij ontgrondingen, m.e.r-procedures en bovenlokale ruimtelijke ontwikkelingen zoals de landinrichting, waterberging, infrastructuur en natuurontwikkeling. De Wet archeologische monumentenzorg regelt daarnaast, dat alle vondsten en opgravingsdocumentatie uit archeologisch onderzoek in Drenthe, eigendom zijn van de provincie. Daartoe houden wij, samen met de provincies Groningen en Friesland, het Noordelijk Archeologisch Depot te Nuis in stand. Hier wordt het archeologisch erfgoed ex situ beheerd op een wijze die uit oogpunt van behoud en toegankelijkheid verantwoord is. Wij staan voor een ruimhartig uitleenbeleid.

De sturing op het provinciaal belang archeologie komt overeen met die van Cultuurhistorie:

1. *Eisen stellen*: op kaart zijn de bekende en gewaardeerde archeologische vindplaatsen aangegeven van (vooral) de Archeologische Monumentenkaart (AMK) waarvan wij vinden dat ze in situ behouden moeten blijven voor toekomstige generaties. Voor de historische kernen van Coevorden en Meppel wordt hierop een uitzondering gemaakt. De hier aanwezige archeologische waarden zijn weliswaar van grote archeologische waarde maar vanwege de ruimtelijke dynamiek is behoud in situ hier meestal niet realiseerbaar. Wij sturen in dit geval op de uitvoering van goed onderzoek.
2. *Voorwaarden stellen*: op de kaart zijn gebieden aangegeven waarvan verwacht wordt dat als hier archeologische waarden worden aangetroffen, deze door hun ruimtelijke spreiding, samenhang, zeldzaamheid, tijdsdiepte en goede fysieke kwaliteit van provinciaal belang zullen zijn. Wij sturen in deze gevallen op een goede uitvoering van het archeologisch onderzoek. Of er in geval van bodemingrepen onderzoek is vereist, wordt bepaald door de gemeentelijke archeologische beleidsadvieskaart of, indien deze er nog niet is, de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW derde generatie). Bij bodemingrepen in beekdalen, essen,Celtic fields, offerveentjes en de (pre)historische Hondsrugroute is altijd een archeologisch onderzoek nodig.
3. *Respecteren en inspireren*: voor alle behoudenswaardige vindplaatsen die op de Archeologische Monumentenkaart van Drenthe (AMK) staan en/of nieuw ontdekte vindplaatsen, geldt ons uitgangspunt dat deze vindplaatsen niet ongezien kunnen verdwijnen.

De directe uitwerking van onze sturing is dat wij vroegtijdig in het planvormingsproces met de initiatiefnemer(s) aan tafel willen zitten en het archeologieonderdeel in de planvorming zullen begeleiden.

Het definiëren van het provinciaal belang archeologie en de daarbij behorende sturing zien wij als handreiking en kader voor gemeenten bij het ontwikkelen van een eigen gemeentelijk archeologiebeleid.

***Aardkundige waarden***

Aardkundige waarden komen in gevaar bij ontwikkelingen die gepaard gaan met ingrepen in de bodem, zoals graafwerkzaamheden, veranderingen in de waterhuishouding of egalisatie. Als aardkundige waarden zoals aangeven op kaart 2D in gevaar komen, is overleg met ons vereist.

Om bij ontwikkelingen het belang van de aardkundige waarden volwaardig mee te kunnen wegen, is de beschikbaarheid van goede informatie over en kennis van aardkundige waarden belangrijk. Deze informatie wordt via het “geoportaal” op de provinciale website ontsloten. Daarnaast zetten we in op het vergroten van het besef van de aanwezigheid en het belang van aardkundige waarden bij beleidsmakers, planontwikkelaars, landbouwers, terreinbeheerders en waterschappen. Als onderdeel van dit bewustwordingsproces gaan we jaarlijks minimaal één aardkundig monument onthullen. Voor de Hondsrug zetten we in op het aanwijzen van de Hondsrug als UNESCO European Geopark.

### *4.2.4 Rust (stilte en duisternis)*

In onze provincie kan nog rust worden ervaren. Op veel plekken is het stil en donker. Op de kernkwaliteitenkaart (kaart 2) zijn twaalf gebieden aangewezen als stiltegebied. De stilte in deze gebieden beschouwen we van provinciaal belang. Ons doel is om de stilte in deze gebieden te behouden, door geen ontwikkelingen toe te staan die de rust verstoren. In de stiltegebieden gelden voor niet-natuurlijke geluidsbronnen een richtwaarde van 35 dB(A) voor het Leq en 40 dB(A) voor het Lmax, alsmede een streefwaarde van 30 dB(A) voor het Leq en 35 dB(A) voor het Lmax.

In de nationale parken Dwingelderveld, Drents-Friese Wold, het nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa en in de Natura2000-gebieden zetten we in op het behouden van duisternis. Deze inzet krijgt doorwerking in de beheerplannen voor deze gebieden. De stilte- en duisternisgebieden zijn opgenomen in de kernkwaliteitenkaart (kaart 2).

De belangrijkste bronnen van lichthinder (openbare verlichting, glastuinbouw, sportveldverlichting, terreinverlichting, sierverlichting en reclameverlichting) vallen onder de bevoegdheid van de gemeente. Wij willen samen met de Drentse gemeenten onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om, in samenhang met energiebesparing, lichthinder terug te dringen en duisternis te bevorderen. Op basis van de resultaten van het onderzoek overwegen wij een bestuursovereenkomst met de gemeenten af te sluiten. Op basis van de nota “Openbare verlichting, provinciale wegen Drenthe” streven wij, in samenhang met de doelstelling om energie te besparen, naar het terugdringen van lichthinder en lichtvervuiling langs de wegen en fietspaden die onder ons beheer vallen.

Bij vergunningverlening op grond van de Wet milieubeheer en de Natuurbeschermingswet wegen wij nadrukkelijk het voorkomen en beperken van lichthinder mee in de besluitvorming.

## 4.3 Ontwikkeling van robuuste systemen

We beschouwen het sociaal-economisch systeem en de systemen van water, natuur en landbouw als de dragers voor de ruimtelijke ontwikkeling van Drenthe. We willen dat deze systemen voldoende robuust zijn in die zin dat verstoring als gevolg van een ontwikkeling geen significante gevolgen heeft voor het functioneren van het systeem. Binnen de robuuste systemen staat voor ons in principe de ontwikkeling van de hoofdfunctie (wonen, werken, water, natuur of landbouw) voorop.

De begrenzing van de robuuste systemen en de hoofdfuncties op de visiekaart (kaart 1. Visie 2020) is globaal. De specifieke begrenzing vindt plaats in de gemeentelijke bestemmingsplannen.

### *4.3.1 Robuuste sociaal-economische structuur*

Het behouden en ontwikkelen van de kernkwaliteiten is belangrijk voor een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving in Drenthe. Dit is echter één kant van de medaille. Even belangrijk is een gezond economisch klimaat, waarin voldoende bedrijvigheid en werkgelegenheid haar plaats kan vinden en een gezond sociaal klimaat, waarin voldoende variatie is in het aanbod van woonmilieu’s voor verschillende doelgroepen en waar de leefbaarheid hoog is.

Wij willen met ons beleid voorwaarden creëren voor de ontwikkeling van een robuuste sociaal-economische structuur van Drenthe. Daarbij houden wij rekening met de economische en demografische ontwikkeling. Centraal in ons beleid staat het onderscheid tussen stad en land en het complementaire karakter van deze gebieden.

***Bevolkingsontwikkeling***
Stad en land verschillen in dynamiek van de bevolkingsontwikkeling. De bevolking zal in de komende periode doorgroeien in de stedelijke gebieden. Dit vraagt om een adequate strategie voor de steden om zorgvuldig met de ruimtevraag om te gaan, variatie in woonmilieu’s te bieden, bereikbaarheid duurzaam te organiseren en het voorzieningenniveau op peil te houden.

Delen van het landelijk gebied krijgen juist te maken met een bevolkingskrimp. Deze ontwikkeling vraagt om een adequate strategie voor het landelijk gebied voor de leefbaarheid (wonen, werk en sociaal) van het platteland, de bereikbaarheid van voorzieningen en de verbinding met de steden.

***Economische ontwikkeling***
Stad en land verschillen in dynamiek van de economische ontwikkeling. Door de relatieve ijlheid van de noordelijke economie is het van belang om economische ontwikkelingen te concentreren. Wij streven naar de concentratie van economische activiteiten binnen de stedelijke netwerken Groningen - Assen en de Drentse Zuidas. Dit vraagt om een adequate strategie voor netwerkvorming van de steden, (inter)nationale en (inter)regionale bereikbaarheid, zorgvuldig ruimtegebruik en een aantrekkelijk aanbod in werkmilieu's.

Op het platteland blijft de landbouw een belangrijke economische drager. Daarnaast wordt de economische ontwikkeling van het landelijk gebied voor een belangrijk deel bepaald door activiteiten die complementair zijn aan de stedelijke gebieden. Dit vraagt om een adequate strategie voor de ontwikkeling van het MKB, de invulling van de ruimtevraag van economische activiteiten en de verbinding met de steden.

***Robuuste stedelijke netwerken met bruisende steden***
Stedelijke netwerken hebben een eigen identiteit, gebaseerd op de geografische ligging, de sociaal-economische situatie en gezamenlijke opgaven en kansen. In Drenthe onderscheiden wij twee stedelijke netwerken waarbinnen economische activiteiten worden geconcentreerd, namelijk de Regio Groningen - Assen en de Drentse Zuidas, met de steden Emmen, Coevorden, Hoogeveen en Meppel. De Regio Groningen - Assen heeft de status van nationaal stedelijk netwerk (Nota Ruimte).

De steden binnen de stedelijke netwerken zijn vanwege hun maatschappelijke en sociaal-culturele voorzieningen, winkelcentra en evenementen van grote betekenis voor het leefklimaat in Drenthe. Door het verbinden van de steden als schakels in het netwerk ontstaan optimale voorwaarden voor kennisuitwisseling en netwerkvorming. Binnen deze netwerken is het landelijk gebied complementair aan het stedelijk gebied. In het landelijk gebied is vooral ruimte voor recreatieve ontwikkelingen en, op beperkte schaal, voor unieke woonmilieus.

Wij willen dat de Drentse steden zich kunnen doorontwikkelen als schakels in het (inter)nationale economisch netwerk. Een hoogwaardige bereikbaarheid van de steden, over de weg en met het openbaar vervoer, is hiervoor een belangrijke stuwende factor. In het licht van de demografische ontwikkeling willen we daarnaast dat de steden zich kunnen doorontwikkelen als ruggengraat van Drenthe voor wonen, werken en voorzieningen. De (binnen)steden moeten zich blijven ontwikkelen als bruisende centra voor het omliggende landelijk gebied. Daarnaast willen we de schakelpositie van Drenthe in het (inter)nationale netwerk benutten om passanten te verleiden hier te verblijven. (Semi)permanent om hier te wonen of te werken, of tijdelijk voor recreatie en toerisme.

Om tot robuuste stedelijke netwerken te komen, richten wij ons op:
- een goede bereikbaarheid over de weg en met het openbaar vervoer;
- aantrekkelijke woon- en werkmilieus;
- een goede bereikbaarheid van het aanbod van voorzieningen;
- de ontwikkeling van innovatieve en klimaatneutrale strategieën.

Wij vinden het van belang dat de steden binnen het netwerk een sterke aantrekkingskracht hebben. Wij ondersteunen ontwikkelingen die bijdragen aan mooie, cultureel aantrekkelijke en bruisende binnensteden. Wij denken verder dat een individueel onderscheidend profiel van de verschillende steden de aantrekkingskracht kan versterken. Om dit te stimuleren hebben wij de steden voorzien van een identiteitslabel. Stedelijke activiteiten en ontwikkelingen die passen bij de label komen in aanmerking voor provinciale stimulering. De labels zijn:

- Assen ‘hoofdstad’: ontwikkelingen die de stad positioneren als hoofdstad van Drenthe (en onderdeel van het nationaal stedelijk netwerk);
- Emmen ‘vermaak’: ontwikkelingen die zijn gericht op het versterken van de grootschalige dagrecreatie en culturele infrastructuur;
- Coevorden ‘vesting’: ontwikkelingen die het historische karakter van de stad versterken;
- Hoogeveen ‘centrum’’: ontwikkelingen die de attractiviteit van het centrum van de stad versterken;
- Meppel ‘waterpoort’: ontwikkelingen die economische en recreatieve relatie van de stad met het water versterken.

Wij beschouwen het continueren van bundeling en intensivering van verstedelijking in stedelijke netwerken als noodzakelijke voorwaarde voor de sociaal-economische ontwikkeling van Drenthe. Bij Assen, Meppel en Hoogeveen achten wij uitbreiding van de stad in sommige richtingen onwenselijk. Daar hebben wij een harde grens getrokken (kaart 1. Visie 2020). Daarnaast willen we samen met de gemeenten aandacht besteden aan de kwaliteit van de stadsrandzones (zie onder stadsrandzones).

In het nationaal stedelijk netwerk Groningen – Assen en de Drentse Zuidas liggen veel opgaven en kansen. Vandaar dat wij ons samen met de betrokken gemeenten inzetten om deze verschillende opgaven integraal op te pakken. In hoofdstuk 5 gaan we hier verder op in.

***Stadsrandzones***
Door ontwikkeling en uitbreiding van de steden zijn in de loop der tijd nieuwe stadsranden ontstaan. De stadsrandzones vormen de overgang van stad naar landelijk gebied. Soms zijn deze hard begrensd door hoofdinfrastructuur (weg, water of spoor). Soms zijn de stadsranden begrensd door de landschappelijke waarde die het aangrenzende gebied vertegenwoordigt en om die reden ook gekoesterd wordt (‘emotionele verbondenheid’). De Drentsche Aa (Assen), het Oude Diep (Hoogeveen) en de Reest (Meppel) zijn daar duidelijke voorbeelden van.

Maar er zijn ook stadsranden die niet duidelijk en definitief zijn begrensd, of (nog) niet in de volle aandacht van de overheden staan. Hier bestaat het risico dat er zich ontwikkelingen voordoen die afbreuk doen aan de ruimtelijke kwaliteit, waardoor het gebied als ‘verrommeld’ wordt beleefd. Voor deze gebieden willen samen met de betreffende gemeenten duidelijkheid krijgen over:
- De invulling van ruimtelijke kwaliteit in het gebied (zie paragraaf 4.1);
- Welke activiteiten gestimuleerd worden;
- Welke ontwikkeling als ongewenst worden beschouwd.

Samen met de steden willen wij komen tot een programma voor de invulling van de stadsrandzones als ‘natuurlijke‘ overgangen tussen stad en platteland. Wij zien hiervoor een rol voor het samenwerkingsverband Mooi Drenthe. Onze inzet is:
- Het versterken van de beeldkwaliteit (hoe toont de stad zich naar buiten);
- Het stimuleren van de mogelijkheden van recreatieve uitloop en medegebruik in aansluiting op de routestructuren in de omgeving;
- De realisatie van een natuurlijke verbinding van stad en omgeving.

We willen daarbij zowel van binnen naar buiten kijken (van stad naar land), als van buiten naar binnen (van land naar stad).

***Vitaal platteland***
In het verleden had het platteland vooral een productiefunctie voor voedsel. Tegenwoordig krijgt het steeds meer andere economische functies. Hoewel de landbouw nog steeds een belangrijke pijler van de plattelandseconomie is, wordt het 'medegebruik' van het platteland door de gehele samenleving

groter. Voorbeelden zijn toerisme en recreatie, educatie, genieten van natuur, ruimte en stilte en authentieke voedingsproducten. Op deze manier wordt het platteland als het ware een producent van belevenissen. Ten slotte heeft het platteland zich in de loop der jaren ook bewezen als (innovatieve) kraamkamer voor het MKB en kunst en cultuur.

Om het platteland vitaal te houden, zetten wij, naast de focus op een robuuste landbouw ook in op het versterken en verbreden van niet-agrarische economische activiteiten. Het groene karakter van Drenthe met haar natuurlijke, cultuurhistorische en landschappelijke diversiteit biedt immers uitstekende potenties voor toeristisch-recreatieve ontwikkelingen en activiteiten in de sfeer van gezondheid, wellness en leisure. Daarnaast bieden wij ruimte aan kleinschalige en lokaal georiënteerde activiteiten op het gebied van nijverheid en dienstverlening.

*Krimp als kans*
Het platteland, en in het bijzonder Oost-Drenthe, wordt als eerste geconfronteerd met krimp van de bevolking. Gemeenten krijgen te maken met kernen waar door de bevolkingskrimp het draagvlak voor bepaalde voorzieningen afneemt. Het is dan niet meer mogelijk om alle voorzieningen te behouden. In die situatie moeten er keuzes worden gemaakt.

De demografische krimp heeft ook gevolgen voor het huishoudboekje van de gemeenten. Geld verdienen door woningen te bouwen, wordt steeds minder gangbaar. We moeten dus op zoek naar nieuwe verdienmodellen en waardecreaties. Mogelijkheden liggen er wellicht in de transitie naar een duurzame energievoorziening (zie paragraaf 4.7) en in het gebruik van het grondwater (zie paragraaf 4.3.2).

Wij willen vroegtijdig kunnen inspelen op de gevolgen van deze demografische ontwikkeling. Daarom zijn wij samen met de gemeenten Aa & Hunze, Borger-Odoorn, Emmen, Coevorden en Westerveld een onderzoek gestart. Hiermee willen wij meer inzicht krijgen in het effect van demografische ontwikkelingen voor de thema's wonen, leefbaarheid, bereikbaarheid en arbeid. Ook willen we hiermee vaststellen wat de sturingsmogelijkheden van de gemeenten en de provincie zijn om de ontwikkelingen te beïnvloeden. De resultaten van het onderzoek laten wij doorwerken in een uitvoeringsstrategie voor krimpregio's.

***Werken***
Wij willen de ontwikkeling van een dynamische, vitale en zichzelf vernieuwende regionale economie stimuleren. In onze bovenregionale oriëntatie richten we ons op voldoende en diverse vestigingsmogelijkheden voor kennisintensieve maakindustrie en het MKB. Het vestigingsklimaat wordt beïnvloed door factoren op zowel nationaal, provinciaal en lokaal niveau. Op provinciaal niveau spelen vooral ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden, regionale bereikbaarheid en het scheppen van optimale condities voor kennisontwikkeling en innovatie.

Om werk en werkgelegenheid te behouden en nieuwe te creëren streven wij naar een regionaal evenwichtige duurzame economische groei door in te zetten op een transitie naar een dynamische kennis- en netwerkeconomie en het versterken van de economische structuur. Dit willen we bereiken via versterking van de (inter-)nationale en regionale concurrentiekracht door:

- Grensoverschrijdende en interregionale samenwerking;
- Inzet op kennisontwikkeling, innovatie en ontwikkeling van clusters en speerpuntsectoren;
- Concentratie van economische activiteiten in stedelijke netwerken;
- Versterken van de sociaal-economische vitaliteit van de plattelandseconomie.

*Grensoverschrijdende en interregionale samenwerking*
De ontwikkeling van Drenthe is in toenemende mate vervlochten met die van Noord Europa en dan vooral met het aangrenzende Duitse gebied. De ontwikkelingen in Noordoost Europa en het wegvallen van de landsgrenzen hebben een versterking van de West - Oost relaties met zich meegebracht. Om de (inter-)nationale concurrentiekracht van Drenthe te verstevigen zoeken wij, al dan niet in samenwerking met Groningen en Fryslân, actief samenwerking met relevante Duitse partners. Samen met de provincies Groningen en Fryslân geven wij verder invulling aan de Noordelijke Ontwikkelingsas (NOA). Wij willen Noord-Nederland en Drenthe profileren als schakel tussen de Randstad en Noordoost Europa en politieke, economische en culturele netwerken in het NOA-gebied, internationaal aangeduid als NordConnect, verder uitbouwen.

De ontwikkeling van robuuste stedelijke netwerken speelt een cruciale rol in de (inter)nationale oriëntatie. De stedelijke netwerken fungeren als schakels in de internationale verbinding. Door deze schakels te versterken, wordt de economische positie van Drenthe in Europa versterkt.

*Kennisontwikkeling, innovatie en ontwikkeling van clusters en speerpuntsectoren*
Wij stimuleren de omvorming naar een meer kennisintensieve regionale economie. Daarbij zetten we in op de stimulering van (potentieel) stuwende bedrijvigheid in het MKB. Vooral kennisverspreiding, innovatie, exportbevordering, investeringsbevordering, ondernemerschap, scholing en talentontwikkeling wordt gestimuleerd.

Daarnaast zetten we in op de ondersteuning van kansrijke speerpuntsectoren. Clusterontwikkeling is daarbij van groot belang. In noordelijk verband gaat het om Energie (Energy Valley), Water (Wetsus), Sensortechnologie (Sensor Universe) & Agribusiness (inclusief glastuinbouw). Op regionaal niveau gaat het om Chemie, Recreatie & Toerisme, Life Sciences en Healthy Aging. Ten slotte zal vooral in de Drentse Zuidas ingezet worden op het ontwikkelen van de sector Transport & Logistiek in combinatie met Kennisintensieve Maakindustrie.

*Concentratie van economische activiteiten in stedelijke netwerken*
Wij streven naar concentratie van bedrijvigheid in de Drentse steden, de schakels binnen de stedelijke netwerken. Op deze wijze profiteren bedrijven van elkaars nabijheid (agglomeratie- en netwerkeffecten). Daarnaast leidt concentratie ook tot minder druk op het landelijk gebied.

Wij streven voor nieuwe en bestaande werklocaties naar kwaliteit die past bij het gewenste ruimtelijk-economisch profiel van de werklocatie. Om te voorzien in de ruimtevraag zetten we in op het herstructureren van bestaande terreinen en regionale afstemming van het aanbod aan nieuwe werklocaties. Voor bedrijven die milieuhinder veroorzaken, voeren we een apart vestigingsbeleid (zie paragraaf 4.1.3).

Wij willen komen tot een regionale afstemming over werklocaties om onderlinge concurrentie tussen gemeenten te voorkomen. Wij onderscheiden, op basis van de regionale markt, twee afstemmingsregio's: Groningen – Assen en Meppel – Hoogeveen – Emmen - Coevorden. Voor de regio's nemen wij het initiatief voor afstemming. Ons primaire doel hierbij is om met gemeenten afspraken te maken over de verdeling van het aanbod in regionale werklocaties. Vertrekpunt hierbij is de analyse van de ruimtevraag voor de periode tot 2020. Voor de periode tot 2020 is er naar verwachting behoefte aan tussen de 545 ha en 605 ha aan werklocaties.

Voor ons gaat de herstructurering van het bestaande aanbod in principe boven nieuwe uitleg. Wij vragen gemeenten in hun werklocatievisie tot uiting te laten komen welk deel van de vraag wordt ingevuld met herstructurering en welk deel wordt ingevuld met nieuwe locaties.

Voor de kwaliteitsverbetering van bestaande werklocaties willen wij het initiatief nemen door het opstellen van een herstructurerings- en intensiveringsprogramma voor de komende 10 jaar.

Daarnaast willen we met gemeenten en andere relevante partners afspraken maken over de kwaliteit en duurzaamheid van werklocaties. Dit past bij ons streven naar ruimtelijke kwaliteit (zie paragraaf 4.1) Wij willen dat bij de herstructurering en nieuwe aanleg een beeldkwaliteitplan wordt opgesteld, waarin in ieder geval de volgende aspecten worden uitgewerkt:

- Terreinindeling (verhouding openbare en private ruimte);
- Inrichting van de openbare ruimte;
- Kavelinrichting (inclusief erfafscheidingen);
- Kwaliteit van de bebouwing;
- Omgang met reclame uitingen;
- Landschappelijke en stedenbouwkundige inpassing.

De mate waarin bovenstaande onderwerpen naar voren komen is afhankelijk van of het beeldkwaliteitplan wordt opgesteld in het kader van herstructurering of bij uitbreiding of aanleg van een nieuw bedrijventerrein. Wij zien hier ook een rol voor het samenwerkingsverband 'Mooi Drenthe'.

*Versterken van de sociaal-economische vitaliteit van de plattelandseconomie*
Veel bedrijvigheid op het platteland vestigt zich in vrijkomende agrarische bebouwing (VAB). Voorheen was het provinciale beleid ten aanzien van het gebruik en/of de herinrichting van de hoofd- en bijgebouwen nogal restrictief. Wij willen dat gemeenten nu in principe zelf gaan bepalen welke activiteiten zij willen toestaan in de VAB. Wij stellen wel randvoorwaarden waarbinnen de afweging gemaakt moet worden. Deze zijn:

- De invulling van de VAB mag geen inbreuk doen op de ruimtelijke kwaliteit (zie paragraaf 4.1);
- De nieuwe bedrijfsactiviteit mag geen negatieve gevolgen hebben voor de hoofdfunctie van het gebied;
- De nieuwe bedrijfsactiviteit is kleinschalig van aard;
- De woonfunctie van de VAB blijft gehandhaafd.

Wij staan in principe geen aanleg van nieuwe werklocaties in het landelijke gebied toe. Wel is uitbreiding van bestaande locaties onder voorwaarden een optie. Deze voorwaarden zijn:

- Uit toepassing van de SER systematiek (zie paragraaf 4.1.2) blijkt herstructurering van het bestaande terrein onvoldoende ruimtewinst op te leveren;
- De uitbreiding moet ruimtelijk goed worden ingepast. Daartoe wordt vooraf een beeldkwaliteitplan opgesteld (zie paragraaf 4.3.1);
- De locatie wordt bestemd voor kleinschalige en lokaal gerichte bedrijvigheid.

Het komt hier en daar in de provincie nog voor dat een regionaal georiënteerd bedrijf dat belangrijk is voor de werkgelegenheid, gevestigd is in het buitengebied. Als een dergelijk bedrijf zich wil uitbreiden, koersen wij in eerste instantie aan op verplaatsing naar een bedrijventerrein. Mocht dit vanwege zwaarwegende argumenten niet mogelijk of wenselijk zijn, dan bekijken we in overleg met het bedrijf en de gemeente of, en onder welke voorwaarden, we uitbreiding op de bestaande locatie kunnen toestaan.

Wij streven naar concentratie van de detailhandel in de stedelijke gebieden. In 2006 hebben de provincies gezamenlijk besloten dat bestaande winkelgebieden worden beschermd en dat vestiging van grootschalige winkels buiten het stedelijk gebied (zogenaamde weidewinkels) wordt tegengehouden. Dit beleid blijft de komende jaren onverminderd van kracht.

***Wonen***
Wij hebben de ambitie om de aantrekkelijkheid van Drenthe als woonprovincie te versterken met aantrekkelijke, gevarieerde en leefbare woonmilieus die voorzien in de woonvraag. Bovenlokale afstemming is nodig om vraag en aanbod op de woningmarkt in balans te houden en om doorstroming op de woningmarkt te genereren. Wij zien voor ons een regierol binnen deze bovenlokale afstemming.

Voor het verbeteren van de kwaliteit van de woonomgeving stellen we middelen beschikbaar uit het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV). Wij geven prioriteit aan projecten in centrumgebieden, transformatiegebieden en vroeg-naoorlogse wijken.

*Demografische ontwikkeling*
De bevolking van Drenthe blijft doorgroeien, van ruim 490.000 inwoners nu tot ruim 496.000 inwoners in 2020. Na 2020 zal het inwonertal afnemen, tot 474.500 inwoners in 2040. Ook de leeftijdsopbouw verschuift de komende jaren. Het aantal huishoudens in Drenthe blijft tot 2030 doorgroeien tot boven de 228.000. Dat is een toename van ongeveer 19.800 huishoudens. Het aantal huishoudens groeit sneller dan het aantal inwoners, omdat het gemiddelde aantal personen per huishouden afneemt. De woningbehoefte blijft de komende periode dus licht groeien. Vanaf 2030 neemt de groei van het aantal huishoudens af, en daalt het aantal tot 224.000 in 2040. Op basis van de behoefteberekening zijn in de periode 2008-2020 nog circa 22.000 woningen nodig. Hierbij is uitgegaan van een positief migratiesaldo. Jaarlijks komt dit neer op een toename van de woningvoorraad met circa 1.850 woningen. Dit is nieuwbouw én vervanging van sloop.

*Regionale afstemming*
Wij willen ons bij het wonen meer richten op het regionale niveau en meer op kwaliteit. De kwaliteit van de inrichting van de woonomgeving is in de eerste plaats een gemeentelijke verantwoordelijkheid. Wij richten ons voornamelijk op:
- Regionale afstemming van woningbouwplannen.
- Stimuleren van herstructurering.
- Stimuleren van de ontwikkeling van specifieke, kleinschalige woonmilieus.

Wij willen komen tot een goede regionale samenwerking en tot afstemming bij de woonopgave. Gelet op de demografische ontwikkelingen vinden we het belangrijk dat woningbouwprogramma's in een bovenlokale strategie worden vervat. Om onderlinge concurrentie te voorkomen en de diversiteit in het regionale woningaanbod te vergroten, worden regionale afspraken gemaakt. Voor de onderbouwing van deze afspraken vragen wij van de regio's een regionale woonvisie. In de regionale woonvisie's wordt de kwantiteit en kwaliteit van bouwprogramma's op elkaar afgestemd.

Wij stellen voor om regionale woonvisies op te stellen voor gebieden met een samenhangende woningmarkt. Op basis van verhuisbewegingen en woon-werkverkeer hebben we de volgende drie regio's gedefinieerd (kaart 6. Wonen en Sociale componenten):
- Noord Drenthe (gemeenten Aa en Hunze, Assen, Noordenveld, Tynaarlo en Midden-Drenthe);
- Zuidoost Drenthe (gemeenten Borger-Odoorn, Coevorden en Emmen);
- Zuidwest Drenthe (gemeenten Hoogeveen, De Wolden, Meppel en Westerveld).

Drie gemeenten van Noord-Drenthe maken ook deel uit van het gebied van de Regio Groningen-Assen: Assen, Noordenveld en Tynaarlo.

In de regionale woonvisies komen in ieder geval de volgende onderwerpen aan bod:
- Demografie;
- Ontwikkelingen op de woningmarkt;

- Invulling van de ruimtevraag (bundeling, zorgvuldig ruimtegebruik en kernenstructuur);
- Doelgroepenbenadering.

*Kwantitatief plafond*
Op basis van de bevolkingprognose gaan wij voor iedere regio uit van een kwantitatief plafond voor de woningbehoefte:
- Noord Drenthe: netto toename van 11.800 woningen. Dit aantal komt onder andere uit de opgave van de Regiovisie Groningen-Assen.
- Zuidoost Drenthe: netto toename van 5.100 woningen.
- Zuidwest Drenthe: netto toename van 5.100 woningen. Hierbij is rekening gehouden met de opgave voor Nieuwveense Landen (Meppel).

*Bundeling*
Wij streven bij de verdeling van de woningbehoefte naar concentratie van de groei van de bevolking en arbeidsplaatsen in de (sub)streekcentra. Per 1 januari 2008 is de verdeling van de huidige woningvoorraad per regio als volgt:
- Noord Drenthe: 49,5% in (sub)streekcentra en 50,5% in overige kernen.
- Zuidoost Drenthe: 43,4% in (sub)streekcentra en 56,6% in overige kernen.
- Zuidwest Drenthe: 54,7% in(sub) streekcentra en 45,3 % in overige kernen.

Onze ambitie is om twee derde van de bouwopgave in de planperiode 2008 – 2019 op te vangen in (sub)streekcentra en één derde in de overige kernen. Daarbij hebben:
- Streekcentra (Assen, Emmen, Hoogeveen en Meppel) een regionale functie om te bouwen voor de opvang van migratie.
- Substreekcentra (Beilen, Coevorden en Roden) een bovenlokale functie.
- Overige kernen een lokale functie.

De toedeling van de woonopgave aan de (sub)streekcentra en overige kernen is de verantwoordelijkheid van de gemeenten. Wij verwachten van de gemeente dat de toedeling gebeurt op basis van de functie van de kern binnen kernenstructuur van de gemeente. Wij vinden het van belang dat, waar mogelijk, de woningopgave van deze kernen wordt benut om de dorpsranden af te hechten ter verbetering van de ruimtelijke kwaliteit.

*Zorgvuldig ruimtegebruik en kernenstructuur*
Wij zien de gelaagde kernenstructuur van een regio als uitgangspunt bij de invulling van de woningbehoefte. Verder is het belangrijk dat regio's overeenkomstige uitgangspunten hanteren bij locatiekeuzes. Vanuit de doelstelling zorgvuldig en doelmatig om te gaan met ruimtegebruik hanteren wij het uitgangspunt 'inbreiding voor uitbreiding'. Wij willen dat eerst wordt ingezet op het gebruik van ruimte binnen bestaand bebouwd gebied (door herstructurering, verdichting, inbreiding, functieverandering en dergelijke). Pas daarna wordt gekozen voor nieuwe uitleglocaties (zie ook paragraaf 4.1).

*Doelgroepen*
Wij vinden het van belang om ook aandacht te besteden aan de kwalitatieve afstemming van het woningaanbod. Ons uitgangspunt is dat de huidige bevolking binnen een regio voldoende huisvestingsmogelijkheden wordt geboden voor haar wooncarrière. Dit betekent dat binnen een regio een voldoende aanbod voor verschillende doelgroepen moet worden geboden. Dit geldt vooral voor woningen voor starters en senioren. Ook is het van belang doorstroming in de woningmarkt te stimuleren. In de regionale afstemming zullen wij vanuit deze doelgroepenbenadering sturen.

*Duurzaamheid*
Om de energiedoelstellingen te halen willen wij de verbetering van de energetische prestatie van de bestaande woningvoorraad stimuleren (zie paragraaf 4.7). Wij onderzoeken de mogelijkheid om in Noord Nederland een verscherpte Energie Prestatie Coëfficiënt voor nieuwbouwwoningen te hanteren.

*Ontwikkelen van bijzondere woonmilieus*
Om Drenthe meer te profileren als woonprovincie, willen we gezamenlijk met gemeenten en partners aantrekkelijke nieuwe woonconcepten ontwikkelen met meer ruimte voor experimentele architectuur. Met het ontwikkelen van nieuwe kleinschalige woonmilieus die passen bij de kwaliteiten en behoeften in een bepaald gebied, bieden we ruimte om in te spelen op woonwensen en leefstijlen van kleine specifieke doelgroepen. Uitgangspunt bij de ontwikkeling van deze woonmilieus is een landschappelijk kader, aansluitend bij gebiedsspecifieke kernkwaliteiten. Het woonmilieu kan alleen worden ontwikkeld in combinatie met andere functies, zoals het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit, het verbeteren van voorzieningen, de water- en natuuropgave en versterking van de recreatiefunctie. Zo kunnen meerdere doelstellingen worden gerealiseerd, zodat maatschappelijk meerwaarde ontstaat. Wij hebben daarbij een voorkeur voor het opknappen van een bestaande lokatie waar een kwaliteitsimpuls gewenst is (bijvoorbeeld een vervallen bedrijfsbestemming).

Ook bieden wij ruimte voor woningbouw ter vervanging van landschapsontsierende (voormalige) agrarische bedrijfsgebouwen (ruimte-voor-ruimte regeling). Bij eventuele aantasting van de kernkwaliteiten streven we naar compensatie als onderdeel van de besluitvorming. In overleg met gemeenten en andere partners geven we verdere invulling aan deze ambitie.

Als vorm van kleinschalige nieuwe woonmilieus stimuleren we de ontwikkeling van nieuwe landgoederen. Voor nieuwe landgoederen hanteren wij de volgende voorwaarden:
- Het landgoed bestaat minimaal uit 5 ha bos;
- Het landgoed is in principe openbaar toegankelijk;
- Het landgoed moet een ecologische, economische en esthetische eenheid vormen;
- Het landgoed moet passen in het aanwezige landschap en moet rekening houden met de cultuurhistorie en de bodemgesteldheid.

*Permanente bewoning recreatieverblijven*
Wij zijn in beginsel tegen permanente bewoning van recreatieverblijven. Dit leidt tot ‘verstening’ van het landelijk gebied en capaciteitsverlies in de verblijfsrecreatiesector, waardoor elders in het landelijk gebied een nieuwe vraag naar recreatiewoningen ontstaat. Wij verlenen in principe geen medewerking aan het legaliseren van permanente bewoning door gemeenten, waarbij de bestemming verblijfsrecreatie wordt omgezet in de bestemming wonen. Alleen in uitzonderlijke gevallen zijn we bereid deze medewerking te verlenen. Hierbij moet worden voldaan aan:
- De voorwaarden die de VROM-inspectie stelt in de brochure ‘Onrechtmatige bewoning van recreatiewoningen; handreiking voor gemeenten’;
- De legalisatie mag alleen betrekking hebben op recreatiecomplexen en niet op losse recreatieverblijven;
- Het recreatiecomplex moet aansluiten op een kernbebouwing;
- De legalisatie moet passen binnen het integrale woonbeleid van de desbetreffende gemeente;
- De noodzakelijke integratieslag met de naastgelegen kern moet een duurzame ruimtelijke kwaliteitsslag opleveren.

Wij zijn in gesprek met gemeenten over de legalisatie van recreatiecomplexen in Breistroeken in Nieuw Balinge, Blanckenberg in Havelte en de Wiedelanden in Nijeveen.

***Mobiliteit***
Voor de ruimtelijk economische ontwikkeling van Drenthe is het van belang gunstige vestigingsvoorwaarden te creëren waarmee Drenthe kan concurreren met andere regio's. Een goede bereikbaarheid speelt daarbij een belangrijke rol. Daarnaast heeft mobiliteit een belangrijke sociale functie: een goede bereikbaarheid van sociale-, zorg-, onderwijs- en recreatieve voorzieningen draagt bij aan de ontplooiingsmogelijkheden van de inwoners van Drenthe.

Wij streven voor Drenthe naar een optimale en veilige bereikbaarheid. In ons verkeers- en vervoersbeleid gaan wij uit van normen voor reistijd en veiligheid voor de verschillende schaalniveau's van infrastructuur (internationaal, regionaal en lokaal). De samenhang en de betrouwbaarheid van de netwerken voor auto, openbaar vervoer, fiets en goederen zijn van provinciaal belang, evenals de verknoping van het regionale netwerk met het (inter)nationale netwerk. Het beleid zoals vastgelegd in het Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan (PVVP, 2007) blijft onveranderd van kracht.

Wij voeren de regie op de duurzame verbetering van de regionale mobiliteit door met de verschillende partners afspraken te maken over investeringen. Onze inzet is:
- Prioriteit te geven aan:
  - Verbindingen, locaties of voorzieningen in het regionale netwerk (weg, spoor en water) die niet voldoen aan de normen voor bereikbaarheid en/of veiligheid;
  - Verbeteringen in het openbaar vervoer per spoor en/of over de weg;
  - Vervolmaking van het utilitaire fietsnetwerk.
- Met het rijk tot afspraken te komen over maatregelen voor het (inter)nationale netwerk (weg, spoor en water).
- Met gemeenten tot een samenhangend pakket van maatregelen te komen voor het lokale netwerk voor:
  - Verbetering van de bereikbaarheid voor auto, openbaar vervoer en fiets;
  - Verbetering van de veiligheid van infrastructuur en verkeersgedrag.

*Stedelijke bereikbaarheid*
Wij zien in stedelijke gebieden voldoende mogelijkheden om de infrastructuur en voorzieningen voor de auto, het openbaar vervoer en de fiets zodanig te optimaliseren dat de groei in mobiliteit kan worden opgevangen. Het versterken van de bereikbaarheid met OV en fiets heeft vanuit de leefbare stad sterk de voorkeur. De concentratie van wonen en werken in stedelijke gebieden is daarvoor een belangrijke voorwaarde. Wij willen samen met gemeenten kijken naar de mogelijkheden om het autoverkeer in stedelijke gebieden te reguleren met behulp van bijvoorbeeld parkeermanagement, stadsrandtransferia en informatietechnologie.

Voor het nationaal stedelijk netwerk is een systeemsprong in het openbaar vervoer aan de orde. Vanwege de toenemende verkeersstroom, willen we de inzet van een regiotram of een innovatief bussysteem tussen Assen en Groningen onderzoeken, in combinatie met een goede ontsluiting van Groningen Airport Eelde (zie paragraaf 5.1). In de studie bekijken we ook of bij De Punt een transferium kan worden ingericht. In dit gebied komen diverse wegen en het spoor samen. Reizigers zouden hier van de auto op een ander vervoersmiddel kunnen overstappen. Op het transferium kan men ook de auto laten staan en met de fiets of per voet het nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa intrekken.

Voor de steden in de Drentse Zuidas geven we prioriteit aan de verbetering van de bereikbaarheid over het spoor. Voor Emmen en Coevorden gaat het om de spoorverbinding met Zwolle, Twente en Duitsland. Voor Meppel gaat het om de spoorverbinding met Zwolle.

De belangrijkste knelpunten voor het autoverkeer bevinden zich op het hoofdwegennet en de stedelijke ontsluiting. In de uitwerking van ons verkeers- en vervoersbeleid geven we prioriteit aan verbindingen die niet voldoen aan de normen voor bereikbaarheid en/of veiligheid.

*Bereikbaarheid landelijk gebied*
Ons uitgangspunt is dat het landelijk gebied hoofdzakelijk aangewezen blijft op de auto. Door geringe groei van de landelijke woonkernen hoeft dat geen problemen voor de bereikbaarheid op te leveren. Het openbaar vervoer zal vergaand kleinschalig en als “vervoer op maat” worden uitgevoerd. Door de langere reisafstanden en minder hoogwaardig uitgeruste wegen blijft de verkeersveiligheid een belangrijk aandachtspunt.

Wij willen het toeristisch recreatieve netwerk vervolmaken door de verbinding van recreatieve ‘hotspots’ onderling of met steden en (natuur)transferia binnen Drenthe te verbeteren. Voor de recreatieve bereikbaarheid richten wij ons op een versterkte inzet van kleinschalig openbaar vervoer en fiets van en naar centrale ontmoeting- en informatieplaatsen.

*Duurzame mobiliteit*
De oriëntatie op de groei van het aandeel openbaar vervoer en fiets in de Drentse mobiliteit is één van de lijnen waarlangs wij de mobiliteit verduurzamen. Daarnaast willen wij, binnen onze verantwoordelijkheid, de toepassing van milieuvriendelijke vervoerwijzen of technologieën in Drenthe stimuleren. We zien mogelijkheden in de infrastructuur (bijvoorbeeld vulpunten voor biogas of elektriciteit) en materieel (bijvoorbeeld ‘groene’ bussen).

***Voorzieningen***
De veranderende maatschappij heeft gevolgen voor het leven in de steden en op het platteland. De manier waarop mensen hun leven vandaag de dag inrichten, stelt nieuwe eisen aan het voorzieningenniveau en de toegankelijkheid daarvan. Het combineren van de wensen op het gebied van sociale contacten, gezin en werk blijkt lastig te zijn. Het levenspatroon van de afnemers van voorzieningen (de ‘7-tot-7-dynamiek’) sluit niet aan bij het ritme dat de voorzieningen zelf aanhouden (de ‘9-tot-5-dynamiek’). Door het afnemende aantal voorzieningen en de verspreide ligging ervan, levert dit in het landelijk gebied problemen op.

De demografische ontwikkeling leidt er bovendien toe dat het in sommige gevallen niet meer rendabel is om publieke voorzieningen zoals scholen en kinderopvang te continueren. Ook de dienstregeling van het openbaar vervoer is moeilijk rendabel te houden. Daarnaast hebben maatschappelijke organisaties de tendens om te centraliseren. Hierdoor zijn veel mensen met meerdere taken, de zogenoemde ‘taakcombineerders’, steeds minder goed in staat om werk en privé te combineren.

Vanuit een ruimtelijk perspectief gaat het hierbij om het creëren van goede verbindingen tussen de plek(ken) waar we wonen, werken en zorgen voor onze kinderen of naasten. Dit stelt eisen aan de locatie, de ruimtelijke invulling van de locatie, de clustering van voorzieningen en de bereikbaarheid. Wij gaan er vanuit dat gemeenten aandacht hebben voor deze aspecten bij de keuze voor concentratie, clustering en locatie van voorzieningen.

In de woonopgave (zie paragraaf wonen) sturen we met de regionale woonvisies op de (verdere) ontwikkeling van een kernenstructuur binnen de regio of gemeente. Wij gaan er van uit dat deze kernenstructuur ook bepalend is in voor (de spreiding van) het aanbod van voorzieningen binnen de gemeente.

Het beschreven veranderingsproces ten aanzien van voorzieningen leidt er ook toe dat ‘autonome dorpen’ (met diverse voorzieningen) overgaan in dorpen waar voornamelijk gewoond wordt. Een belangrijke factor in de aantrekkelijkheid van deze woondorpen is of de bewoners in staat zijn een moderne sociale cohesie te ontwikkelen.

### *4.3.2 Robuust en klimaatbestendig watersysteem*

Wij streven naar een robuust watersysteem dat voldoende schoon grond- en oppervlaktewater biedt voor alle waterafhankelijke functies. Een watersysteem dat in staat is om de gevolgen van klimaatverandering op te vangen waardoor wateroverlast en watertekort tot een maatschappelijk aanvaardbaar niveau beperkt blijven. Een watersysteem dat voldoet aan de kwaliteitseisen die voortvloeien uit de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW). Onze watervisie wordt hieronder op hoofdlijnen beschreven. Het waterbeleid is in hoofdstuk 6 nader uitgewerkt.

***De beekdalen***
De beekdalen vormen, met de kanalen en de grondwaterlichamen, de kern van het Drentse watersysteem. De beekdalen verzorgen de waterafvoer van het Drents plateau en bepalen de grondwatervoorraad onder dit plateau. Ook zijn de beekdalen van grote waarde voor de natuur en bepalen ze in belangrijke mate de landschappelijke kwaliteit van Drenthe.

*Ruimte voor water*
Bij het inschatten van de aard en de omvang van de te verwachten klimaatverandering, gebruiken we de meest recente klimaatscenario’s van het KNMI. Om de robuustheid van ons watersysteem te kunnen toetsen, gaan wij uit van de twee meest extreme scenario’s voor water en natuur.
De klimaatverandering vraagt om meer ruimte voor water. Deze ruimte zoeken we met name in de bovenlopen van de beekdalen. Door hier water vast te houden wordt wateroverlast in de lager gelegen gebieden verkomen, verdroging bovenstrooms vermindert, de waterkwaliteit verbetert en neemt de grondwatervoorraad toe. Om de ruimte voor water te garanderen voeren wij “Nee, tenzij beleid”. Dit betekent dat kapitaalintensieve functies zo veel mogelijk worden geweerd. Daarbij gaat het vooral om woon- en werkgebieden en bepaalde vormen van agrarisch grondgebruik, zoals glastuinbouw, kwekerijen en intensieve veehouderijen (zie paragraaf 6.2.2).

In perioden van intensieve neerslag kan vanwege de natuurlijke lage ligging van het beekdal wateroverlast worden verwacht. Bij de inrichting en het beheer van het beekdal wordt met dit gegeven rekening gehouden. Ons uitgangspunt is dat wateroverlast niet mag worden afgewenteld op benedenstrooms gelegen gebieden en dat de grondwatervoorraad onder het Drents plateau behouden moet blijven.

*Functionele indeling beekdalen (kaart 1. Visie 2020)*
De beekdalen zijn als functie opgenomen op kaart 1. Deze aanduiding geeft een verbijzondering van de functies landbouw en natuur in de beekdalen. Voor een beekdal met een natuurfunctie streven we naar het combineren van de natuur- en wateropgave. In de beekdalen met een landbouwfunctie streven we naar een betere waterkwaliteit en naar een waterhuishoudkundige inrichting die op de landbouw is afgestemd (zie paragraaf 6.2.3).

*Specifieke opgaven*
De (her)inrichting van een beekdal wordt integraal opgepakt, waarbij de functies natuur, landbouw en recreatie zoveel mogelijk worden verenigd. Daarbij betrekken wij de uitkomsten van een studie naar de maatschappelijke kosten en baten (MKBA) van het waterbeheer in Zuidwest Drenthe. Voor de

beekdalen van de Oude Vaart, ter hoogte van Ansen, voor de Hunzebeekdal en het Loopdiep gelden specifieke opgave's (zie paragraaf 6.2.2).

***Ons grondwater; 'Het Blauwe Goud''***
De Drentse grondwatervoorraad vertegenwoordigt een grote waarde en wordt daarom ook wel aangeduid als 'het blauwe goud'. Wij baseren onze grondwatervisie op deze waarde en de kansen die dat biedt. Daarbij richten wij ons op de volgende ontwikkelingen

- *De mogelijke gevolgen van klimaatverandering*: Naar verwachting zullen steeds vaker langdurige en extreme perioden van droogte voorkomen, met schadelijke gevolgen voor landbouw en natuur. Momenteel wordt in droge perioden water van elders aangevoerd, maar het is zeer de vraag of Drenthe in de toekomst nog wel kan beschikken over voldoende aanvoer van water uit het IJsselmeer. Aangezien er in ons land sprake is van een neerslagoverschot, moet het echter mogelijk zijn watertekorten grotendeels te voorkómen, bijvoorbeeld door gebiedseigen water vast te houden.
- *De vraag om driedimensionale ruimtelijke sturing*: het wordt steeds 'drukker' in de ondergrond, met mogelijke consequenties voor het grondwater. Ook bovengrondse ontwikkelingen zijn van invloed op het grondwater. Het beschermen van de kwaliteit van het grondwater vergt een nauwkeurige driedimensionale ruimtelijke afstemming, tussen activiteiten in de ondergrond en aan het maaiveld.
- *Het gebruik van grondwater voor de diverse voorzieningen*: er kan een situatie ontstaan dat bestaande drinkwaterwinningen niet meer goed benut kunnen worden, bijvoorbeeld door verzilting, en nieuwe locaties lastig te vinden zijn. Wij willen de grondwatervoorraad onder het Drents Plateau vergroten, zodat we het grondwater zo goed mogelijk kunnen benutten voor de drinkwatervoorziening. Met deze grondwatervoorraad willen we ook de landbouw en de natuur zo veel mogelijk bedienen. In het stedelijk gebied kan het grondwater worden benut voor bedrijfseconomische ontwikkelingen en energietoepassingen. Mogelijk biedt deze strategie ook voordelen voorzieningen buiten onze provinciegrenzen.

In onze innovatieve grondwatervisie spreken wij conceptueel over de 'Waterfabriek'. In de komende periode willen wij samen met onze partners een verdere invulling geven aan dit concept. Onze insteek is dat we met  het vasthouden van water aan het oppervlak een zo'n groot mogelijke voorraad grondwater opbouwen. Daarbij zijn twee factoren van belang; het peil in de beekdalen en de infiltratie van neerslag. Een hoger peil in de beekdalen resulteert in een hogere grondwaterstand op het Drents plateau en daarmee in een grotere grondwatervoorraad. Om infiltratie van neerslag veilig te stellen moet toename van verhard oppervlak door grootschalige ontwikkelingen in de beekdalen en op delen van het Drents Plateau worden voorkomen.

### *4.3.3 Robuuste natuur*

Wereldwijd gaat de verscheidenheid van de in het wild levende dier- en plantensoorten sterk achteruit. Deze biodiversiteit neemt af door de aantasting van leefgebieden en door het veranderde klimaat. Om de biodiversiteit te behouden en waar mogelijk te herstellen, zijn er wereldwijd afspraken gemaakt. In Nederland worden daartoe gebieden met een bijzondere natuurkwaliteit onderling verbonden tot een Ecologische Hoofdstructuur (EHS). De EHS is een samenhangend netwerk van gebieden dat voldoende robuust is voor een duurzame verbetering van de omstandigheden voor de wilde flora en fauna en voor natuurlijke leefgemeenschappen. De provincies zijn verantwoordelijk voor het realiseren van de EHS, door gebieden aan te wijzen en door zorg te dragen voor de kwaliteit van die gebieden.

*Functionele indeling Natuur (kaart 1. Visie 2020)*
Binnen gebieden met de functie Natuur staat de ontwikkeling van de hoofdfunctie Natuur voorop, waarbij het gaat om behoud, herstel of ontwikkeling van natuurwaarden. Het gaat om een globale gebiedsindeling. Er is een ondergrens gehanteerd van enige tientallen hectares. Dit betekent dat andere functies dan de hoofdfunctie Natuur onderdeel kunnen blijven uitmaken van deze gebieden. In de gebieden met een hoofdfunctie Natuur zijn ook aspecten van cultuurhistorie en landschap van belang (kaart 2. Kernkwaliteiten). Andere ontwikkelingen binnen de functie Natuur zijn aanvaardbaar zolang deze verenigbaar zijn met, of ten dienste staan van, de natuurontwikkeling. Vestiging en uitbreiding van verblijfsrecreatie wordt getoetst aan het beleid voor de EHS. De waterhuishouding in de functie Natuur wordt afgestemd op de natuur- en bosdoelstellingen en sluit zo dicht mogelijk aan bij een “natuurlijke” waterhuishouding (zie paragraaf 6.2.3).

***Ecologische Hoofdstructuur (EHS)***
De belangrijkste natuurgebieden in Drenthe zijn de heidevelden, vennen en hoogvenen op de plateaus en de beekdalen en laagveengebieden aan de randen van de plateaus. Vooral de hoogvenen, de natte heide en de bossen op de droge zandgronden zijn gevoelig voor een warmer klimaat. De beken ontspringen op de voedselarme hogere gronden en stromen door een geleidelijk voedselrijker wordende bodem af naar de lage randen. De belangrijkste natuurgebieden en de tussenliggende verbindingen samen vormen de basis van de EHS in Drenthe.

Onze langetermijnstrategie voor het realiseren van de EHS richt zich op het meer robuust maken ervan. Met een robuuste EHS willen we bereiken dat de kwaliteit van de natuur zich duurzaam verbetert. Door de natuur in een robuuste EHS te concentreren, ondervinden andere functies (vooral landbouw en recreatie) hier minder beperkingen van. Ons streven is dat de EHS in staat is om de gevolgen van klimaatverandering op te vangen.

Wij zijn primair verantwoordelijk voor het realiseren van de EHS. Gemeenten en waterschappen zijn verantwoordelijk voor natuurwaarden buiten de EHS. Een gedeeld belang is dus een actueel natuurinformatiebestand, het delen van beleid- en beheerskennis en het onderhouden van maatschappelijk draagvlak (waaronder de inzet van vrijwilligers en natuur-organisaties). Op deze vlakken willen we dan ook met onze partners samenwerken. Ook het soortenbeleid, met de leefgebiedenbenadering, willen we samen met de gemeenten uitvoeren.

Onze visie op de robuuste EHS is weergegeven op de kaart 4. Robuuste EHS 2020/2040. Bij het robuust maken van de EHS richten we ons op vier aspecten:

- De realisatie van grotere, aaneengesloten natuurgebieden en het laten vervallen van de EHS-status voor kleinere, verspreid liggende gebieden.
- Het versterken van de verbindingen in het netwerk, in combinatie met het verminderen van het aantal verbindingen.
- Bij het verbinden van gebieden zo veel mogelijk gebruik maken van de beekdalen.
- Het behouden en ontwikkelen van natuurwaarden buiten de EHS door de ‘doorlaatbaarheid’ van het tussenliggende landschap te verbeteren, onder andere door invulling te geven aan het concept ‘klimaatmantels’.

*Grotere, aaneengesloten natuurgebieden*
Met het continueren van het ingezette EHS-beleid (kaart 4. Robuuste EHS 2020/2040), worden grotere, aaneengesloten natuurgebieden gerealiseerd. Om ook overblijvende enclaves op te kunnen vullen en om tot een goede afronding te komen, is extra inzet nodig.

Het pMJP en ons bosclusteringsbeleid zetten we gericht in op het realiseren van grotere, aaneengesloten natuurgebieden en verbindingszones. Het bosclusteringsbeleid heeft tot doel om, op basis van particulier initiatief, de realisatie van jaarlijks gemiddeld 150 ha nieuw bos te subsidiëren tot 2014. Daarbij moet minimaal worden voldaan aan één van de volgende voorwaarden:

- De bosuitbreiding grenst aan een bestaand bos dat groter is dan 50 ha, of grenst aan een kleinere waardevolle bosgemeenschap.
- De bosuitbreiding grenst aan een natuurgebied dat groter is dan 50 ha, en versterkt de ontwikkeling van de natuurwaarden.
- De bosuitbreiding grenst aan een bestaand of toekomstig recreatiegebied, dat groter is dan 10 ha.
- De bosuitbreiding grenst aan een woonkern (vastgestelde bebouwde kom), en het bos kan een recreatieve functie krijgen, waarbij bestaande cultuurhistorische, landschappelijke en natuurwaarden niet worden aangetast.
- De bosuitbreiding die de realisatie van de robuuste EHS ondersteunt, heeft prioriteit in de stimuleringsregeling.

Daarnaast zetten we het beleid voort voor het Nationaal Park Dwingelderveld, het Nationaal Park Drents-Friese Wold en het Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa en voeren we de Natura-2000 taken uit. Wij geven daarbij voorrang aan:

- Het bereiken van de Natura 2000 instandhoudingsdoelen;
- Het verminderen van de belasting van het gebied door licht, geluid en gemotoriseerd verkeer;
- Het herstel van de oorspronkelijke hydrologische situatie.

*Versterkte verbindingen in het netwerk*
Als gevolg van het robuuster maken van de EHS verliezen enkele verbindingszones de EHS-status. Daar staat tegenover dat andere verbindingszones worden versterkt, onder meer door ze op te nemen in de multifunctionele strategie (zie paragraaf 4.3.) en via het concept ‘klimaatmantels’ (zie paragraaf klimaatmantels).

Op termijn willen we het Dwingelderveld via Havelte en het Drents-Friesche Wold verbinden met de boswachterijen van Grolloo en Schoonloo (ambitie 2040). Ook willen we de bestaande verbinding Dwingelderveld - boswachterijen van Grolloo en Schoonloo via het Scharreveld versterken. In overleg en samenwerking met de provincie Fryslân zetten we in op het doortrekken van de bestaande verbinding tussen het Drents-Friese Wold en de Weerribben in noordelijke richting naar het Fochteloërveen.

*Gebruik maken van de beekdalen*
De beekdalen zijn belangrijke verbindingen in de EHS. In een aantal beekdalen is in een langjarig proces een omslag gemaakt van landbouw naar natuur of zijn landbouw en natuur verweven. In andere beekdalen is landbouw de primaire functie, zoals in de Oude Vaart, het Schoonebeekerdiep en benedenstroomse delen van Loo- en Drostendiep en Wold Aa. Bij het realiseren van de EHS geven we prioriteit aan het gebied tussen Uffelte en Ansen, in het beekdal van de Oude Vaart. Hier kunnen doelen op het gebied van klimaat en water, passend binnen een robuuste EHS, worden gerealiseerd.

Daarnaast zijn er nog enkele locaties in de beekdalen waar we kansen zien voor een versterkte inzet op natuur, zoals Groote Diep, Drentsche Aa en bovenloop Deurzerdiep. In de komende periode gaan we nader onderzoeken wat de mogelijkheden zijn. Dit geldt ook voor het ‘Hart van Drenthe’, waar verschillende bovenlopen van beken samenkomen (globaal het gebied Nieuw Balinge, Schoonloo en Odoorn).

*Betere 'doorlaatbaarheid' van het tussenliggende landschap*
Sommige delen van de EHS zijn meer kwetsbaar voor klimaatverandering dan andere delen. Op die plekken kan het omliggende gebied als een klimaatmantel functioneren, waardoor de kwetsbaarheid voor klimaatverandering afneemt. Daarbinnen zijn de 'groene' landschapselementen (zoals houtwallen, singels, kleinere natuurgebieden, gebieden voor dagrecreatie en groene verblijfsrecreatie) en 'blauwe' elementen (zoals sloten, wijken, kanalen en gebieden waarin water wordt vastgehouden of geborgen) van belang. In een klimaatmantel streven we daarom naar het instandhouden of versterken van de al aanwezige 'groen-blauwe dooradering'. In de praktijk valt dit vaak samen met de aanwezigheid van kleinschalige of verbrede landbouw. Indien in zo'n gebied, een gebiedsontwikkeling wordt gestart, streven we ernaar de groen-blauwe dooradering te versterken.

De gebieden die in verband met klimaatgevoeligheid het meest in aanmerking komen als klimaatmantel zijn met een symbool weergegeven op kaart 4: Robuuste EHS natuur 2020/2040.

***Milieucondities natuurontwikkeling***
De kwaliteit van de natuur wordt in sterke mate bepaald door de milieucondities van de omgeving. Het tegengaan van verdroging in kwetsbare gebieden en van de invloed van ammoniak heeft in het bijzonder onze aandacht.

*Verdrogingbestrijding*
Verdroging van natuurgebieden is één van de belangrijkste knelpunten bij de realisatie van de natuurdoelen. We streven naar volledig herstel van de verdroogde natuurgebieden (circa 24.000 hectare). In paragraaf 6.4.3 wordt de verdrogingdoelstelling voor de meest kwetsbare gebieden (TOP-gebieden) nader toegelicht.

*Ammoniakbeleid*
De huidige ammoniakdepositie staat het bereiken van de natuurdoelstellingen in de weg. Ammoniak is grotendeels afkomstig van achtergronddepositie, een kleiner deel is afkomstig van de lokale landbouw. Onze inzet is om in landelijk en Europees verband de achtergronddepositie te verlagen. De Wet ammoniak en veehouderij (Wav) zetten we in om kwetsbare natuur te beschermen tegen ammoniak uit lokale veehouderijen. Veebedrijven in de directe omgeving van de natuurgebieden die zijn aangegeven op de Wav-kaart (zie www.drenthe.nl) hebben te maken met beperkingen.

Verspreid liggende kleine gebieden (circa 2.500 ha) maken niet langer deel uit van de EHS en verliezen daarmee de EHS status. Hierdoor is het ammoniakbeleid voor de EHS niet meer van toepassing, waardoor de landbouw rondom deze natuurgebieden meer perspectief krijgt. Het loslaten van de EHS status betekent echter niet dat de feitelijke natuurfunctie verdwijnt. De gemeenten zijn verantwoordelijk voor deze natuurwaarden in deze gebieden.

### *4.3.4 Robuuste landbouw*

Wij willen de Drentse agribusiness in staat stellen haar positie op de Europese en wereldmarkt te versterken. Ook voor de landbouw streven we om die reden naar een robuust systeem. Dit doen we onder andere door gebieden aan te wijzen waar de landbouw de ruimte krijgt om zich te ontwikkelen, door innovatie in de landbouw te stimuleren en door minder beperkingen op te leggen.

*Functionele indeling Landbouw (kaart 1. Visie 2020)*
Wij bieden de landbouw maximale speelruimte in de gebieden die op de visiekaart als landbouwgebieden zijn aangeduid, binnen de kaders van de kernkwaliteiten (kaart 2. Kernkwaliteiten).

Dat betekent dat ontwikkelingen anders dan de functie landbouw in deze gebieden geen negatief effect mogen hebben op de landbouw. In deze gebieden wordt de waterhuishouding afgestemd op de functie landbouw (zie paragraaf 6.2.3).

***Robuuste gebieden***
Binnen de functie landbouw zijn robuuste landbouwgebieden aangegeven (kaart 5. Landbouw). In deze gebieden heeft de landbouw het primaat, wat schaalvergroting en meer geïndustrialiseerde vormen van landbouw mogelijk maakt. Ook zien we deze gebieden als de voorkeursgebieden voor verplaatsing en inplaatsing van agrarische bedrijven. De kernkwaliteiten (kaart 2. Kernkwaliteiten) spelen in deze gebieden een ondergeschikte rol. In deze gebieden is geen ruimte voor andere grootschalige functies, bijvoorbeeld nieuwe grootschalige verblijfsrecreatie.

***Bouwvlak***
Agrarische bedrijven die zich verder willen ontwikkelen, hebben vaak behoefte aan uitbreiding of nieuwbouw van bedrijfsgebouwen, waardoor de grootte van het bouwvlak toeneemt. Uitbreiding van het bouwvlak hoort gepaard te gaan met de toepassing van de SER systematiek en ruimtelijke inpassing (zie paragraaf 4.1). Hierbij moeten de kernkwaliteiten (kaart 2. Kernkwaliteiten), in acht moeten worden genomen.

Voor de gebieden met de functie landbouw (kaart 1. Visie 2020) is het vaststellen van een maximale oppervlaktemaat de verantwoordelijkheid van de gemeente, voor de multifunctionele gebieden geldt dat de maximale grootte van het bouwblok 1,5 ha is, met mogelijkheden tot een verdere vergroting onder voorwaarde van ruimtelijke inpassing.

In die gevallen waarbij aantoonbaar andere provinciale doelen worden gerealiseerd (bijvoorbeeld uitplaatsing uit de EHS), mag wat ons betreft de grootte van een agrarisch bouwvlak alleen niet de beperkende factor zijn voor medewerking aan het initiatief. We streven in die gevallen samen met de betrokken partijen naar een maatwerkoplossing.

***Intensieve niet-grondgebonden veehouderij***
Wij willen geen verdere groei van niet-grondgebonden landbouw in Drenthe. Intensieve veehouderijbedrijven tasten de belevingswaarde van het buitengebied aan en leiden tot een grotere milieudruk. Nieuwvestiging van intensieve veehouderijbedrijven sluiten wij daarom uit. Dat geldt ook voor het starten van een neventak intensieve veehouderij en voor het omschakelen van een grondgebonden landbouwbedrijf naar een intensief veehouderijbedrijf.

Wij bieden alleen ontwikkelkansen aan bestaande intensieve veehouderijbedrijven in Drenthe, onder de voorwaarde dat de ontwikkeling plaatsvindt:
- door een zorgvuldige maatwerkbenadering passend bij de kernkwaliteiten (kaart 2. Kernkwaliteiten);
- door sanering en samenvoegen van kleinere bedrijven (bijvoorbeeld uit gebieden waar verdere groei niet of nauwelijks mogelijk is).

***Proefgebied landbouw***
Een groot deel van de Veenkoloniën is aangewezen als proefgebied landbouw (kaart 1. Visie 2020). Nieuwe ontwikkelingen op landbouwgebied kunnen als eerste hier worden geïntroduceerd, wat wij actief willen ondersteunen. Het kan hierbij gaan om innovaties op het gebied van huisvesting, nieuwe teelten, verduurzaming en duurzame energie. Het initiëren van deze nieuwe mogelijkheden loopt via de ‘Agenda voor de Veenkoloniën’ (een gezamenlijke gebiedsopgave van gemeenten en provincies in Groningen en Drenthe).

***Agroparken***
Wij gaan onderzoeken waar clustering van verschillende agroproductieketens mogelijk is. Het doel is om grootschalige industriële ontwikkelingen te concentreren op locaties waar dit kan. In deze afweging spelen vooral de impact op het landschap en op het verkeer- en vervoersnetwerk een rol. Op diverse locaties zijn inmiddels initiatieven met verschillende schaalgroottes gestart (bijvoorbeeld in Schoonebeek en Nieuw Buinen). Ook zijn er plannen om functies te koppelen en kringlopen te sluiten. Wij zoeken aansluiting bij deze initiatieven en kijken welke aanvullende mogelijkheden er (nodig) zijn.

Het sluiten van kringlopen past in ons streven naar een 'biobased economy', waarin biomassa uit landbouw(rest)producten onder meer wordt gebruikt voor de productie van energie. Naast de lopende initiatieven zien we mogelijkheden in het glastuinbouwgebied in de gemeente Emmen en op het MERA-terrein in Wijster.

***Glastuinbouw***
Onze ambitie ten aanzien van glastuinbouw is deze te bundelen op de glastuinbouwlocaties in de gemeente Emmen (Klazienaveen, Het Rundedal en Erica). Daarbij willen we ook de mogelijkheden voor de toepassing van aardwarmte onderzoeken. Tot 2020 is er 500 ha ruimte voor glastuinbouwbedrijvigheid. Nieuwvestiging buiten deze locaties wordt uitgesloten.

## 4.4 Multifunctionele gebieden

De afgelopen decennia hebben veel gebieden in Drenthe een ontwikkeling doorgemaakt die gericht was op één bepaalde functie. Hierdoor zijn op veel plaatsen scherpe landschappelijke overgangen ontstaan (bijvoorbeeld tussen natuur en landbouw, en tussen stad en land). Dit beleid wordt gecontinueerd voor de robuuste gebieden voor landbouw, natuur en stedelijk netwerken (zie paragraaf 4.3). De overige gebieden kenmerken zich door het naast elkaar voorkomen van meerdere functies, bijvoorbeeld landbouw, natuur, recreatie en soms wonen. We noemen dit multifunctionele gebieden.

*Functionele indeling Mulifunctioneel (kaart 1. Visie 2020)*
Op de visiekaart (kaart 1. Visie 2020) zijn de multifunctionele gebieden aangegeven. In tegenstelling tot de robuuste systemen is in deze gebieden geen sprake van een hoofdfunctie die leidend is in de ordening. In deze gebieden zijn de meerdere functies van belang. Naast water, landbouw en natuur gaat het in de meeste gevallen om recreatie, mede vanwege de aanwezigheid van de kernkwaliteiten (kaart 2. Kernkwaliteiten). Er is in deze gebieden een duidelijke samenhang tussen de genoemde functies en de aanwezige kernkwaliteiten. Behoud en ontwikkeling van functies en kernkwaliteiten moeten hier gebiedsgericht en met maatwerk worden ingevuld. In deze gebieden is geen sprake van onderscheid in hoofdfunctie en ondergeschikte functie.

***Proefgebied verweving***
Vanwege het subtiele evenwicht van verschillende functies en kernkwaliteiten in de multifunctionele gebieden willen we dan ook graag komen tot combinatieopgaven. In het gebied ten oosten van Beilen willen we hier als eerste ervaring mee opdoen. We hebben dit gebied aangegeven als proefgebied verweving (kaart 1. Visie 2020), Ons doel is om verschillende ontwikkelingen en ambities te verenigen, waarbij tegelijkertijd de kernkwaliteiten worden versterkt. We willen ons richten op het combineren van ontwikkelingen die de sociaal-economische positie van het landelijk gebied versterken (zie paragraaf 4.3.1) en die de herkenbaarheid van het gebied vergroten. Het gaat hierbij om combinaties van recreatie, (duurzame, al dan niet grootschalige) landbouw, water en landschapsontwikkeling (overgang beekdal - veld) en natuur. De uitkomst moet ons een voorbeeld(strategie) opleveren hoe om te gaan met verschillende functies in een gebied met deze

kenmerken. Onze insteek is dus niet om een gebiedsopgave voor het gebied te realiseren, maar om ervaring op te doen met de verweving van functies en kernkwaliteiten.

### 4.5 Recreatie en toerisme

Drenthe wil een topspeler zijn op de (binnenlandse) toeristische markt. Hiervoor vinden wij het van belang dat Drenthe in haar diversiteit een totaalproduct aanbiedt dat onderscheidend en van hoogwaardig niveau is. Een totaalproduct met veel variatie, aansluitend op de behoeften van de hedendaagse toerist en leidend tot een bruisend Drenthe. In dat toeristische totaalproduct Drenthe moet geïnvesteerd worden. Het bestaande aanbod van verblijfs- en dagrecreatie en de huidige toeristisch-recreatieve infrastructuur moet kwalitatief verbeterd en vernieuwd worden. De focus moet komen te liggen op de diversiteit en de kwaliteit van het toeristische product. Er moet vooral niet meer van hetzelfde komen. Ten opzichte van het bestaande toeristische product moet een (nieuwe) toegevoegde waarde gecreëerd worden. Niet per definitie meer, maar beter. Wij dagen de markt uit om nieuwe, aansprekende concepten te ontwikkelen die passen bij de kernkwaliteiten van Drenthe.

***Grootschalige verblijfsrecreatie***
Wij hebben op kaart aangegeven welk gebied wij vooral als versterkingsgebied voor grootschalige verblijfsrecreatie beschouwen (kaart 7. Recreatie en Toerisme). Hier willen we inzetten op het versterken en eventueel uitbreiden van bestaande recreatiebedrijven. Ook hiervoor willen wij de systematiek van de SER-ladder toepassen (zie paragraaf 4.1).

Wij willen de aanpak van het project ‘Natuurlijke recreatie Drenthe’ voortzetten en in de komende periode onderzoeken of aanvullende initiatieven nodig zijn om een verdere kwaliteitsslag te kunnen maken.

Daarnaast zien we in Drenthe selectief mogelijkheden voor nieuwe, grootschalige verblijfsrecreatieve initiatieven. Voor volledig nieuwe initiatieven is er in principe alleen ruimte in de gebieden die op de kaart zijn aangegeven als ontwikkelingsgebied (kaart 7. Recreatie en Toerisme). Het moet dan gaan om initiatieven die een duidelijke aanvulling vormen op het bestaande aanbod. De robuuste landbouwgebieden zijn hiervan uitgesloten.

***Kleinschalige verblijfsrecreatie***
We leggen het accent op het versterken en ontwikkelen van de kleinschalige verblijfsrecreatie, bijvoorbeeld gekoppeld aan doorgaande nationale lange-afstandsroutes voor wandelen en fietsen (kaart 7. Recreatie en Toerisme). Wij willen gemeenten hiervoor ruimere mogelijkheden bieden, bijvoorbeeld als het gaat om vrijkomende agrarische bebouwing.

In ‘de Koningsas’, tussen Assen en Groningen, en de Drentse Zuidas zien we mogelijkheden voor specifieke vormen van verblijfsrecreatie die gerelateerd zijn aan de stedelijk netwerken. Te denken valt aan hotels, conferentieoorden en wellness-concepten.

Voor Veenhuizen zien we kansen voor specifieke nieuwe vormen van (kleinschalige) verblijfsrecreatie die de unieke betekenis van Veenhuizen versterken (zie ook kader hieronder).

***Dagrecreatie***
Voor nieuwe, grootschalige dagrecreatie vormt Zuidoost-Drenthe en het gebied rond het TT circuit voor ons een speerpuntgebied (kaart 7. Recreatie en Toerisme). Bij de nadere invulling van de stadsrandzones door gemeenten, willen we graag recreatieve onderdelen inbrengen die de betekenis van de stad en stadsrandzone kunnen versterken. Daarnaast zien we specifieke recreatieve

aanknopingspunten bij de gebieden Havelterberg, Hondsrug en Veenhuizen Hierbij gaat het vooral om het benutten van de cultuurhistorische betekenis van deze gebieden. Voor Veenhuizen geldt dat deze orientatie past bij onze ambitie om het cultuurerfgoed op de Werelderfgoedlijst van UNESCO geplaatst te krijgen (zie hieronder).

*Veenhuizen*
Onze inzet voor Veenhuizen is breder dan alleen recreatie en toerisme. Onze ambitie is er op gericht om naast justitie (als belangrijke werkgever) te zorgen voor andere, passende economische ontwikkelingen. Daarvoor wordt er ook ruimte geboden voor nieuwe ontwikkelingen c.q. de ontwikkeling van nieuwe locaties. De voormalige locatie van het 3e Gesticht is een van de locaties die hiervoor in aanmerking komt. In het stimuleren van nieuwe economische ontwikkelingen in Veenhuizen wordt niet alleen ingezet op recreatie en toerisme, maar ook op zorg, landbouw, onderwijs, kennis, creatieve industrie en cultuur. De uitvoering van deze beleidslijn gebeurt onder verantwoordelijkheid van de Bestuurscommissie Veenhuizen, die hiervoor een uitvoeringsprogramma opstelt, het 'Transitieplan Veenhuizen'.

***Recreatieve infrastructuur***
Drenthe heeft een zeer fijnmazig net van wandel, fiets en ruiterpaden, waaronder een aantal doorgaande landelijke routes. Voor de recreatietoervaart zijn er doorgaande vaarverbindingen.

Wij investeren in de versterking, instandhouding en kwaliteitsverbetering van de provinciale infrastructuur voor recreatie en toerisme. Aan uitbreiding van de infrastructuur willen we meewerken als er sprake is van een knelpunt dan wel een ontbrekende schakel, of als onderdeel van een gebiedsontwikkeling. Op de visiekaart (kaart 1 Visie 2020) hebben we een idee aangegeven voor een route die het gebied rond Veenhuizen verbindt met het gebied rond Frederiksoord (Pauperpad).

De Drentse trajecten van de landelijke routestructuren (LAW en LAF) worden door ons in samenwerking met de gemeenten in stand gehouden. Wij zien, gekoppeld aan deze doorgaande routes voor wandelen, fietsen of toervaart, mogelijkheden voor initiatieven voor kleinschalige verblijfs- en dagrecreatie (bijvoorbeeld Bed en Breakfast, horeca en haven- en afmeervoorzieningen) (kaart 7. Recreatie en Toerisme). De vestiging van deze activiteiten in voormalige agrarische gebouwen kan tot de mogelijkheden behoren. Deze mogelijkheden kunnen door gemeenten worden uitgewerkt.

***Recreatief openbaar vervoer***
Wij willen de rol van openbaar vervoer voor recreatie en toerisme versterken. Assen en Beilen zijn voor ons speerpunten. Zo zien we kansen om Beilen te ontwikkelen tot OV-entree voor het hart van Drenthe (kaart 1. Visie 2020). Het heeft een prominente ligging in het hart van Drenthe tussen beide stedelijke netwerken in, op het kruispunt van het internationale en regionale wegennet en het spoor. Met deze entree willen we het toeristisch interessante achterland nog beter toegankelijk maken en de toeristische betekenis ervan versterken. Voor Assen geldt dezelfde benadering, maar dan vanuit het gegeven dat het station Assen Centrum de poort tot het Drentsche Aa gebied vormt.

## 4.6 Cultuur en sport

***Cultuur***
Een hoogwaardige culturele infrastructuur en deelname aan kunst en culturele activiteiten, draagt in onze ogen bij aan cultuurtoerisme en aan een gunstig klimaat voor sociale cohesie en voor vestiging van inwoners en bedrijven. Dit is van belang voor de plattelandsgebieden, maar ook voor stedelijke gebieden. Vooral in Zuidoost Drenthe willen we de culturele infrastructuur en de culturele participatie versterken.

Wij ondersteunen ontwikkelingen die bijdragen aan mooie, cultureel aantrekkelijke en ‘bruisende’ binnensteden. Daarbij gaat het ons om musea, presentatie-instellingen voor beeldende kunst, theaters, bibliotheken en archieven, festivals, culturele broedplaatsen, professionele podiumkunsten, en aantrekkelijke architectuur en vormgeving van de openbare ruimte.

Zowel in de steden als in de dorpen en op het platteland ondersteunen wij de ontsluiting en presentatie van cultuurhistorische gebouwen en monumenten. Dat geldt ook voor bijzondere festivals, evenementen en tentoonstellingen met een bovenlokale uitstraling. Voor het platteland geldt bovendien het belang van voorzieningen als bibliotheken en kleine podia.

***Sport***
Sport heeft de kracht om processen op gang te brengen op sociaal-maatschappelijk en ruimtelijk vlak en op het gebied van gezondheid en welzijn. Daarnaast wordt de economische betekenis van sport steeds groter. Sport ondersteunt ons streven naar een bruisend Drenthe. De missie van Drenthe richting de Olympische Spelen in 2028 (die mogelijk in Nederland plaatsvinden), is om sport in de volle breedte voor héél Drenthe naar Olympisch niveau te brengen.

Wij zien in de ruimte, de natuur en het uitgestrekte netwerk van fiets- en wandelpaden een unieke kans voor Drenthe om uit te groeien tot dé sportprovincie. Hiervoor introduceren wij een nieuw landschapstype: het sportlandschap. Het sportlandschap wordt gekarakteriseerd door vijf grote ‘beweegparken’ die in verbinding met elkaar staan via routenetwerken. Wij willen samen met gemeenten deze beweegparken ontwikkelen rondom de vijf A-sporten: wielrennen, atletiek, motorsport, outdoor & duursport en hippische sport. De parken worden gesitueerd bij de steden.

### 4.7 Duurzame energievoorziening en $CO_2$ reductie

***Klimaat- en energiedoelstellingen***
Wij zetten in op een overgang naar een duurzame energiehuishouding. Dit is mede ingegeven door veranderingen in het klimaat en het schaarser worden van fossiele brandstoffen. Wij willen een energiehuishouding die betrouwbaar is, een minimum aan broeikasgassen uitstoot en betaalbaar is. Wij streven tot 2020 naar een reductie van 30% van de $CO_2$ uitstoot ten opzichte van 1990, en voor dat jaar naar een aandeel hernieuwbare energiebronnen van 20% en een verhoging van de energie-efficiënte met 2% per jaar (nu 1%). Wij stimuleren de productie van energie uit bodem en biomassa en zetten in op de realisatie van 60 MW aan windenergie in 2020.

De aanpak van het energievraagstuk vraagt, samen met de aanpak van het klimaatvraagstuk, om een integrale benadering. Samen met de noordelijke provincies wordt uitvoering gegeven aan het Energieakkoord Noord-Nederland. In landelijk verband werken we mee aan de uitvoering van het landelijke Klimaat- en energieakkoord. De samenwerkingsorganisatie Energy Valley bundelt de inspanningen van de provincie en andere publieke en private partijen gericht op het creëren van duurzame energie-economie. In Zuidoost Drenthe zetten we samen met de gemeenten Emmen en Coevorden een Energiebureau op, dat alle energiegerelateerde initiatieven in het gebied zal coördineren.

***Decentrale energieopwekking en infrastructuur***
Een belangrijk onderdeel van de gewenste transitie is het bieden van voldoende mogelijkheden voor decentrale opwekking van duurzame energie en het bevorderen van de bouw van energieneutrale en/of energieproducerende gebouwen en woningen. Het ideaalplaatje is dat een bedrijf, bedrijventerrein, woning, kantoor, wijk, dorp of stad haar eigen energie opwekt, met het openbare net als terugvaloptie. Daarbij is een intensieve samenwerking tussen provincie, andere overheden, private

en particuliere partijen nodig. Er zal vaker sprake zijn van maatwerkoplossingen, onder andere doordat decentrale energieopwekking om meer afstemming vraagt tussen vraag en aanbod van energie in relatie tot energie-infrastructuur, dan met conventionele energie-opwekking het geval is. Zo is op dit moment een robuustere electriciteitsinfrastructuur gewenst in Zuidoost Drenthe (kaart 8. Energie-infrastructuur). Samen met de netbeheerders en rijkspartners zullen wij ons blijven inzetten voor een toereikende energie-infrastructuur, met voldoende mogelijkheden voor het invoeren van groen gas.

***'Grounds for Change"***
Wij handelen vanuit de 'Grounds for Change-filosofie'. Omdat duurzame energiesystemen om meer ruimte vragen en meer zichtbaar zijn in het landschap, vraagt dit om een nieuwe kijk op de toepassing ervan. In de "Grounds for Change-filosofie" staat het besef centraal dat onze samenleving moet wennen aan moderne landschappen die door het toepassen van bijvoorbeeld windenergie ontstaan, en moet wennen aan een intensiever gebruik van de ondergrond. Dit gewenningsproces zal gepaard gaan met de nodige weerstand in de samenleving. Wij zetten daarom zorgvuldige landschappelijke inpassing, heldere communicatie en informatieverstrekking, en transparante besluitvorming voorop.

***Energie en ruimtelijke ontwikkelingen***
Bij de ruimtelijke inrichting van onze provincie is het bereiken van de energiedoelstellingen een van de leidende principes. Met name als het gaat om bedrijventerreinen en woningbouw. In de regionale afstemming over bedrijventerreinen wordt het thema integraal meegenomen. Bij woningbouw en energiebesparing in de bebouwde omgeving, gelden de afspraken die zijn gemaakt in het kader van het energieakkoord tussen Noord-Nederland en de rijksoverheid (het "100.000 woningenplan").

De toepassing van kleinschalige installaties voor de productie van duurzame energie uit biomassa, wind of zon binnen de bebouwde kom, valt onder de verantwoordelijkheid van de gemeenten. Toepassing van kleinschalige installaties daarbuiten zijn toegestaan voorzover ze passen in het landschap.

Grootschalige energiesystemen dienen in onze optiek geconcentreerd te worden op daarvoor aangewezen locaties, bijvoorbeeld op de bedrijventerreinen Bargermeer in Emmen, Europark in Coevorden en nabij Essent Milieu in Wijster. Op deze terreinen zien we ook kansen om energieproducenten en -consumenten aan elkaar te koppelen (energiecascadering). De genoemde terreinen zijn daarom als energietransitieparken (ETP) aangeduid (kaart 1. Visie 2020).

Bij de realisatie van duurzame energieprojecten vinden wij het van belang dat procedures geen onnodige vertraging oplopen. Bijvoorbeeld bij de inpassing van windmolens, de realisatie van hoogspannings-, middenspannings-, en gastransportnetten en bij het gebruik van de diepe ondergrond.

***Windenergie***
Wij willen in 2020 minstens 60 MW (megawatt) vermogen aan windenergie geoperationaliseerd hebben. Dit is inclusief de 15 MW die op en nabij het Europark in Coevorden in voorbereiding is. Deze doelstelling willen wij realiseren met de ontwikkeling van een windturbinepark. Omdat het landschap van de gemeenten Emmen en Coevorden zich er het best voor leent, wordt in dit gebied gezocht naar een geschikte locatie voor een dergelijk windpark. De toepassing van grote windmolens buiten het te ontwikkelen windturbinepark sluiten wij uit.

***Energie uit biomassa***
Wij stimuleren energieopwekking uit biomassa. Grootschalige bioenergiecentrales dienen zich bij voorkeur te vestigen op bedrijventerreinen waar energie-infrastructuur en afnamemogelijkheden van vrijkomende warmte mogelijkheden bieden en die goed bereikbaar zijn. Daarbij kan gedacht worden aan de Energietransitieparken (kaart 1. Visie 2020). Voor de vestiging van kleinschalige mestvergistingsinstallaties bij veehouderijbedrijven hanteren wij het “Beleidskader covergisting”.

De productie van energie uit biomassa, koppelen wij aan ons streven naar een ‘bio-based economy’. Dat is een economie waarin bedrijven non-food toepassingen, zoals transportbrandstoffen, chemicaliën, materialen en energie, vervaardigen uit groene grondstoffen. Daarbij denken wij ook aan het koppelen van landbouwbedrijven aan bedrijven op Energietransitieparken.

***Bodemenergie***
De Drentse ondergrond biedt veel potentie voor het leveren van aardwarmte en voor warmte-koude opslag (WKO). Daarnaast kan in de diepe ondergrond energie worden opgeslagen, bijvoorbeeld in de vorm van aardgas of perslucht. Wij hebben de gebruikspotentie van de Drentse diepe ondergrond en de geschiktheid van de ondergrond voor de toepassing van WKO in kaart gebracht (zie figuur Mogelijkheden benutten ondergrond). De verwachting is dat het gebruik van de ondergrond voor allerlei energietoepassingen in de nabije toekomst substantieel zal toenemen. Met een toenemend gebruik van de ondergrond is ook meer afstemming nodig. We willen voorkomen dat functies elkaar in de weg gaan zitten. Ook is er balans nodig tussen enerzijds het gebruik van de ondergrond en anderzijds het beschermen van de aanwezige kwaliteiten onder- en bovengronds (3D-benadering). Als uitwerking van deze omgevingsvisie werken we de keuzes ten aanzien van het gebruik van de ondergrond en de mogelijkheden voor de opslag van $CO_2$ verder uit. Wij sluiten de opslag van kernafval in de ondergrond uit.

We stimuleren het gebruik van geothermie en WKO. Met betrekking tot aardwarmte bekijken we de kansen voor de toepassing in de glastuinbouw in Emmen. Daarbij zijn wij bereid ook zelf te investeren. Voor een versnelde groei van WKO-systemen zetten we, in lijn met het advies van de landelijke Taskforce WKO, in op een drietal aangrijpingspunten; het stimuleren van de marktvraag, het bevorderen van marktwerking en zorgen voor een helder en duidelijk beleidskader. We stellen de gemeenten in de gelegenheid om voor locaties met veel WKO-potentie, masterplannen op te stellen. Deze masterplannen dienen te leiden tot een optimaal bodemgebruik en moeten negatieve interferentie tussen WKO-systemen voorkomen. Wij hebben de intentie om op basis van een masterplan een parapluvergunning af te geven zodat de realisatie van nieuwe WKO-systemen in het betreffende gebied snel kan worden uitgevoerd. De beleidsregels voor de toepassing van WKO zijn opgenomen in de Provinciale Omgevingsverordening.

***Terugdringen veenoxidatie***
Door ontwatering en grondgebruik zijn de veengronden in Drenthe geleidelijk aan het verdwijnen. De afgelopen decennia is het aantal hectare veengrond in de provincie afgenomen van 54.000 ha naar 33.000 ha. Deze veenoxidatie gaat gepaard met een uitstoot van ongeveer 900 kiloton $CO_2$ per jaar. Een hoeveelheid die circa 20% van de totale Drentse uitstoot bedraagt. Wij onderzoeken welke oplossingsmogelijkheden er zijn om verdere afbraak van het veen tegen te gaan en hoe dit te combineren met het realiseren van doelen op het gebied van landbouw, natuur en water. Naar aanleiding daarvan zullen passende maatregelen getroffen worden.

***Planologische reservering aardgas- en olievelden***
Vooralsnog zijn wij sterk aangewezen op fossiele brandstoffen. Mede gezien de heropening van het westelijk deel van het olieveld Schoonebeek, gaan wij er vanuit dat op termijn ook in het oostelijk deel

weer olie gewonnen gaat worden. In het gehele olieveld staan we daarom geen nieuwe ontwikkelingen toe die het winnen van olie kunnen belemmeren. Daarom dienen de ruimtelijke reserveringen in de bestemmingsplannen te worden vastgehouden. Wij staan positief tegenover initiatieven om met nieuwe technieken het resterende aardgas in uitgeproduceerde gasvelden te winnen.

### 4.8 Ontgrondingen

Er blijft een continue vraag naar zand in Drenthe. De winning van zand heeft echter geleid tot een versnipperd ruimtebeslag van vele honderden hectares. Om de eigen Drentse behoefte in bouwgrondstoffen veilig te stellen, maar daarnaast ook het landschap zoveel mogelijk te ontzien is regie op zandwinning nodig. Wij willen de winningen beperken tot het noodzakelijke, gebaseerd op onder andere zorgvuldig ruimtegebruik, concentratie en meerwaarde na afloop van de ontgronding. De afweging ten behoeve van de mogelijkheden voor nieuwe dan wel uitbreiding van bestaande winningen is van provinciaal belang. Wij hebben hierbij de volgende doelstellingen:

- Voorzien in de eigen behoefte in bouwgrondstoffen en de continuïteit daarvan;
- Diepe winningen concentreren in een beperkt aantal locaties;
- Diepe winningen binnen de Ecologische Hoofdstructuur uiterlijk 1 januari 2013 sluiten;

Op basis van de ontgrondingenwet is het provinciaal bestuur het bevoegd gezag voor het verlenen van vergunningen voor zowel diepe winningen als functionele ontgrondingen. De afweging voor vergunningverlening wordt gebaseerd op de integrale doelstellingen van het omgevingsbeleid.
Wij hebben een aantal vrijstellingen benoemd in de Provinciale Omgevingsverordening. Voor alle vrijgestelde ontgrondingen, waarbij minimaal 10.000 $m^3$ of meer bodemmateriaal wordt afgevoerd of in depot wordt gezet, geldt een meldingsplicht.

***Zandwinning***
Zand en vooral beton en metselzand komt beperkt voor en zandwinning heeft veelal negatieve gevolgen voor de landschappelijke kwaliteit. Wij willen uitsluitend voorzien in mogelijkheden voor winning van de feitelijke behoefte aan beton- en metselzand en ophoogzand. Wij willen zandwinningen zoveel mogelijk concentreren in een beperkt aantal zandwinplaatsen, verspreid over de provincie. Wij geven de voorkeur aan uitbreiding van de bestaande centrale zandwinplaatsen boven het ontwikkelen van nieuwe winplaatsen. Wij werken alleen mee aan nieuwe zandwinningen wanneer die multifunctioneel zijn en ruimtelijke kwaliteit hebben. Na 1 januari 2013 willen we dat er geen zand meer in de EHS wordt gewonnen.

Bij vergunningverlening stellen wij eisen aan de afwerking van de zandwinplaats, waarbij vooraf het toekomstige gebruik of de bestemming moet worden aangegeven. Bij ontgrondingen, waarbij een plas ontstaat, betreffen deze eisen onder andere de oeverbelijning, de steilte van de oever en de diepte. In de praktijk is het niet altijd mogelijk om vooraf duidelijkheid over de uiteindelijke bestemming te verkrijgen. Dit is onder andere het geval bij zeer langdurige zandwinningen van enkele tientallen jaren. In dat geval schrijven de voorschriften minstens een afwerking voor, waarbij het mogelijk blijft om in een later stadium alsnog de zandwinplaats een nuttige functie te geven.

Voorzover vrijkomende teelaarde niet kan worden gebruikt voor andere doeleinden, kan onder voorwaarden de teelaarde in oude ontgrondingsputten of ontgrondingsplassen worden gebracht. Ontgrondingsplassen in een grondwaterbeschermingsgebied, in een reservegebied voor de drinkwaterwinning of bovenstrooms van een natuurgebied dat grondwaterafhankelijk is, zijn hiervan uitgesloten. De kwaliteit van de teelaarde moet tenminste voldoen aan de eisen van het Besluit Bodemkwaliteit. De waarde voor arseen mag niet uitkomen boven de achtergrondwaarde en de

teelaarde mag de grenswaarde van fosfaatverzadiging én de waarde van 4 mg N/kg droge stof voor het in water oplosbare stikstof, niet overschrijden.

De kwaliteit van het water in de ontgrondingsplas mag niet significant verslechteren door het storten van de teelaarde. De waterkwaliteit moet aan de geldende kwaliteitsnormen voldoen (zie hoofdstuk 6 en bijlage 3).

***Ophoogzand***
In afwijking van het voorgaande kunnen voor grootschalige werken, waarmee grote hoeveelheden zand zijn gemoeid, specifieke oplossingen worden gevonden, waarbij “werk met werk” gemaakt wordt. Als dit niet mogelijk blijkt te zijn dient de zandvoorziening deel uit te maken van de besluitvorming over het zandvragende project.

***Beton- en metselzand***
Met het verlenen van een ontgrondingsvergunning in 2006 voor de locatie Traandijk te Echten is de provinciale doelstelling om één toekomstige zandwinning voor beton- en metselzand in Zuidwest-Drenthe mogelijk te maken, gerealiseerd. Er is beleidsmatig geen ruimte voor het meewerken aan een tweede ontgronding voor het winnen van beton- en metselzand in Zuidwest-Drenthe. Om de continuïteit in de grondstoffenvoorziening tot uiterlijk1 januari 2013 veilig te stellen, is een uitbreiding van de bestaande winput bij Gasselte mogelijk gemaakt. Na deze datum is de winning van beton- en metselzand geconcentreerd in de winplaats Traandijk te Echten en Ellertshaar.

***Zand voor de kalkzandsteenindustrie***
Voor winplaats bij Hoogersmilde zijn nog slechts beperkte uitbreidingsmogelijkheden. De natuurgebieden Alenburg, het Blauwe Meer en het Leggelderveld vormen de definitieve begrenzing van deze zandwinning. Voor de toekomst zoeken wij naar een andere voorziening.

***Functionele ontgrondingen***
Veel voorkomende ontgrondingen betreffen landbouwkundige verbeteringswerkzaamheden, onderdelen van natuurontwikkelingsprojecten, verveningen en ontgrondingen in het kader van gemeentelijke uitbreidingsplannen. Het algemene beleidskader in deze omgevingsvisie waaronder het hierboven geformuleerde ontgrondingenbeleid vormen het afwegingskader voor de vergunningverlening.

# 5. Uitwerking gebiedsopgaven

Voor enkele gebieden in Drenthe willen wij samen met onze partners integrale opgaven uitwerken. Algemeen beleid sluit in deze gebieden onvoldoende aan op de specifieke ambities en kansen. Daarnaast biedt een gebiedsgerichte uitwerking de mogelijkheid om, vanuit het provinciaal belang, de uitvoering te faciliteren.

## 5.1 Groningen – Assen

De regio Groningen-Assen is het meest verstedelijkte gebied in Noord-Nederland en heeft in het rijksbeleid de status van nationaal stedelijk netwerk (Nota Ruimte). De hoofdopgave voor Groningen-Assen is in onze ogen het faciliteren van de te verwachten economische en demografische groei met een adequaat verkeer- en vervoersysteem. Dit systeem moet de bereikbaarheid garanderen van de binnensteden van Groningen en Assen en van de belangrijke woon- en werkgebieden in de regio. Daarnaast moet het de groeiende vervoersvraag opvangen. Het is hierbij onze ambitie om het gebruik van het openbaar vervoer maximaal te stimuleren. Daarnaast is het van belang om de verschillende landschaptypen binnen de as Groningen- Assen te versterken. Dit loopt onder andere via het project Regiopark. Een scherpe scheiding tussen rood en groen is hierbij uitgangspunt.

Bij het ontwikkelen van het stedelijk netwerk houden wij vast aan het uitgangspunt om wonen en werken te concentreren in de twee steden. Voor het Drentse deel geldt daarnaast een belangrijke woningbouwopgave voor Roden.

### *5.1.1 Positionering Assen in het Nationaal Stedelijk Netwerk*

Wij vinden het van belang voor Drenthe om Assen te positioneren binnen het nationaal stedelijk netwerk. Assen moet zich complementair aan Groningen kunnen ontwikkelen. Wij onderschrijven de keuze voor verdichting van de stad die in het kader van de Florijnas is gemaakt. Het complementaire karakter van Assen kan verder worden versterkt door het ontwikkelen van unieke en afwisselende woonmilieus. Belangrijk hierbij is de herontwikkeling van een deel van het Stadsbedrijvenpark tot woongebied, waarmee aan de noordzijde van het stadscentrum een belangrijk ontwikkelgebied ontstaat. Ook de relatie met het nationaal park Drentsche Aa is van belang.

Graag zien wij Assen-Zuid, als de zuidelijke poort van het nationaal stedelijk netwerk, een (inter)nationale uitstraling krijgen. Concepten als het TT-circuit Assen, Sensoruniverse en Energieneutraal dragen hier aan bij. Wij vinden het van belang dat Assen-Zuid kan fungeren als een strategisch draaipunt tussen het ruimtelijk-economische en het sociaal-recreatieve netwerk. In de uitwerking van het knooppunt Assen-Zuid (A28/N33) houden wij hiermee rekening.

### *5.1.2 Bereikbaarheid Groningen-Assen*

De toenemende mobiliteit en verkeersdrukte in de kop van Drenthe richting de stad Groningen biedt kansen voor een systeemsprong in het openbaar vervoer. Groningen heeft een eerste stap gezet in de realisatie van een regiotramnetwerk, door groen licht te geven voor een centrumlijn. Het doortrekken van deze centrumlijn via een westelijk tracé (Martiniziekenhuis, Ter Borch, Hoornse Meer) biedt kansen voor doorkoppeling via Eelde/Paterswolde en Groningen Airport Eelde. Een logische vervolgstap is deze lijn aan te laten sluiten op bestaand spoor ter hoogte van De Punt. Voor een verbinding met Assen zijn vervolgens twee scenario’s denkbaar. Er kan een verbinding komen via bestaand spoor, waardoor de centrale noord-zuidverbinding verder vorm wordt gegeven, of er wordt

gekozen voor een tracé ten westen van de A28 (via Vries). Dit tracé kan worden ingevuld met een tram of met een Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV)-bus.

In deze denklijn ontstaat bij De Punt een interessante locatie voor een transferium. Hier komen de tram- of buslijn, het NS-spoor, twee wegverbindingen en een waterverbinding samen. De locatie is enerzijds verbonden met het (inter)nationale netwerk (A28, spoor) en anderzijds met het regionale netwerk (N34, regiotram/HOV). Een transferium bij De Punt biedt vanwege deze strategische ligging reizigers keuzemogelijkheden in de vervoerswijze. Ook kunnen parkeervoorzieningen van Groningen Airport Eelde hier naartoe worden verplaatst. Daardoor ontstaan rond de luchthaven mogelijkheden voor nieuwe bedrijvigheid binnen het huidige ruimtebeslag. De andere functie van het transferium kan zijn het bedienen van het toeristisch-recreatieve netwerk van het nationaal landschap Drentsche Aa en de Hondsrug.

Het openbaar vervoer richting Leek - Roden wordt aantrekkelijk gemaakt door de versterking van twee HOV lijnen: Roden - Groningen en Leek - Groningen. Ook is voorzien in een mogelijke doorkoppeling tussen Roden en Leek. Op deze manier ontstaat een netwerk dat flexibel gebruikt kan worden al naar gelang de vraag naar openbaar vervoer.

### *5.1.3 Positionering Assen: label 'hoofdstad'*

Wij hebben Assen het label 'hoofdstad' gegeven (kaart 1. Visie 2020). Hiermee ondersteunen we de positionering van Assen als de hoofdstad van Drenthe. Assen is een historisch bestuurscentrum waarbij ontwikkelingen rond de Vaart en het nieuwe cultureel centrum (theater, CBK en bibliotheek) nieuwe openbare ruimten toevoegen aan het stadscentrum. Ook met de uitbouw van het Drents Museum en met de beoogde nieuwbouw van het Drents Archief worden nieuwe architectonische kwaliteiten aan de openbare ruimte toegevoegd (het Erfgoedkwartier).

### *5.1.4 Assen in relatie tot het nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa*

Om de ruimtelijke kwaliteit van Assen te waarborgen, willen we samen met de gemeente komen tot een visie op Assen in relatie tot het nationaal beek- en esdorpenlandschap de Drentsche Aa. Langs de N33 en de A28 willen we het waardevolle karakter van het gebied uitdragen door de beleefbaarheid van het landschap te vergroten in de vorm van landschapspanorama's (zie paragraaf 4.2.1). Ook willen we het recreatief gebruik van het nationaal landschap stimuleren.

Assen-Zuid kan ontwikkeld worden als de poort tot het nationale landschap Drentsche Aa. Hier kan ook station Assen Centrum voor gebruikt worden, wat naar verwachting een grotere spin-off voor de stad zelf betekent. We geven daarom de voorkeur aan dit alternatief, onder de voorwaarde dat het stationsgebied ook wordt ontwikkeld als entree naar de stad.

### *5.1.5. Positionering Roden*

Roden heeft samen met Leek, op basis van de regiovisie Groningen – Assen, een schragende functie ten aanzien van wonen en werken. Wij bieden ruimte voor de realisatie van de intergemeentelijke structuurvisie (IGS) Leek – Roden (kaart 1. Visie 2020). Deze visie brengt samenhang aan in met name het wonen, werken, bereikbaarheid en natuur- en landschapsontwikkeling. Door deze visie wordt Roden de mogelijkheid geboden zich te blijven ontwikkelen als woon- en werkgemeente met een goede (OV)bereikbaarheid.

Door de samenwerking met Leek ontstaan meer mogelijkheden om Roden verder te positioneren als centrum voor kennisintensieve (lifescience) bedrijvigheid. Het technologiepark Roden vormt in zijn nieuwe setting een aantrekkelijk vestigingsmilieu voor bedrijven.

## 5.2 De Drentse Zuidas

De Drentse Zuidas is strategisch gunstig gelegen als onderdeel van een internationale transportverbinding die loopt vanaf de Randstad, via Zwolle, richting Duitsland en Noordoost-Europa. Dit biedt de nodige ontwikkelingskansen voor de regio. De vier stedelijke kernen binnen de Zuidas kennen een vergelijkbare economische structuur, met industrie en logistiek als belangrijke economische ontwikkelingssectoren en een aantal vergelijkbare sociaal- en ruimtelijk-economische opgaven. Deze regio heeft enerzijds een gevarieerd en groen landschap met veel ruimte en mogelijkheden voor ontspanning, toerisme en recreatie; anderzijds telt het vier stedelijke kernen met een vrij compleet aanbod van winkels, horeca en cultuur. Ook deze combinatie biedt veel kansen. Volop mogelijkheden dus om diverse onderwerpen op regionaal niveau in samenhang op te pakken.

### *5.2.1 Positionering Drentse Zuidas*

Wij vinden het van belang om de Drentse Zuidas te positioneren als industriële en logistieke as en als logistieke hotspot. De regio moet een logische plaats gaan innemen binnen het nationale en trans-Europese vervoersnetwerk. We vinden het bovendien van belang dat de economische structuur van de regio duurzaam wordt versterkt. Het is daarbij onder meer van belang om goede relaties en netwerken te vormen met omliggende regio's als Zwolle-Kampen, Twente en de Duitse Ems-as. Wij zien bovendien ook volop mogelijkheden voor initiatieven op het gebied van duurzame energie. Deze kunnen zowel bijdragen aan de concurrentiepositie als aan het imago van de regio.

Wij willen het ruimtelijk-economisch profiel van de Zuidas verder versterken langs vier sporen:
- Innovatie, kennis- en arbeidsmarktontwikkeling en (grensoverschrijdende) netwerkvorming.
- Vestigingsmogelijkheden en bereikbaarheid.
- Regionale profilering en marketing.
- Duurzame energieopwekking.

Binnen de Zuidas hebben we voor de steden een aantal specifieke aspecten en ambities opgenomen. Voor het gebied Zuidoost hebben we als onderdeel van de Zuidas nog een aantal aanvullende ambities

### *5.2.1. Meppel*

Voor Meppel spelen twee specifieke uitdagende ontwikkelingen en kansen.
- Meppel beschikt over de grootste binnenvaartcontainerterminal van Noord-Nederland. Meppel is de enige plaats in Drenthe met ruimte voor watergebonden bedrijvigheid.
- Meppel is de logische schakel wanneer het gaat om netwerkvorming met de regio Zwolle-Kampen.

***Positionering Meppel: label 'waterpoort'***
De Meppeler binnenstad wordt door zijn kleinschaligheid hoog gewaardeerd. Meppel wil deze kwaliteit versterken door een herkenbare pleinenreeks te maken, waarbij ieder binnenstadsplein een eigen vormgeving en inrichting krijgt. Daarnaast is Meppel rijk aan water- en groenstructuren en historische linten die de verbindingen vormen tussen plekken en pleinen. Ook wil Meppel haar historisch bijzonder theater Ogterop meer betrekken in het culturele leven van de binnenstad. De entrees aan de

noord- en oostzijde van de binnenstad vragen bijzondere aandacht zodat woonwijken goed aansluiten.

Meppel heeft van ons de label ‘waterpoort’ gekregen (kaart 1. Visie 2020). Hiermee ondersteunen we de betekenis van Meppel als poort tot Drenthe en als kleinschalige stad aan en rond het water met een duidelijke focus op het uitbreiden van de rol voor de beroeps- en recreatievaart.

***Versterken van de culturele infrastructuur van Meppel***
Met Meppel sluiten we een culturele alliantie, waarin de versterking van de culturele infrastructuur wordt vastgelegd in gezamenlijke ambities en een uitvoeringsplan voor de komende jaren.

### *5.2.3. Hoogeveen*

Voor Hoogeveen spelen twee specifieke uitdagende ontwikkelingen en kansen.

- Hoogeveen is strategisch gelegen op het draaipunt van de dynamiek van de (inter)nationale verbindingsassen A28 en A37. Dit maakt Hoogeveen letterlijk een logistiek centrum voor wegtransport.
- Hoogeveen ontwikkelt het eerste klimaatneutrale bedrijventerrein van Drenthe, in combinatie met een Kenniscentrum Duurzaamheid.

Hoogeveen heeft een eigenstandige functie in de Drentse Zuidas. Hoogeveen bedient het omliggende landelijk gebied met voorzieningen, werkgelegenheid en recreatieve mogelijkheden.

***Positionering Hoogeveen: label ‘centrum’***
Met de ontwikkelingsvisie ‘Aangenaam anders’ versterkt Hoogeveen de woon- en verblijfsfunctie van het stadscentrum. Door routes te creëren (pleinen, doorsteken en groenstructuren) maakt Hoogeveen zijn verleden weer zichtbaar en wordt de eenvormigheid van het centrum doorbroken. Op een aantal plekken wordt water weer een drager van de openbare ruimte. Met de voltooiing van de centrumring is de routering naar de nieuwe parkeerlocaties duidelijker. Daarmee creëert Hoogeveen een aantrekkelijk woon- en verblijfsklimaat.

Hoogeveen heeft van ons de label ‘centrum’ gekregen (kaart 1. Visie 2020). Hiermee ondersteunen we de positionering van Hoogeveen als stad met een attractief centrum, waar inwoners, mensen uit de regio, maar ook toeristen graag een dag willen doorbrengen.

***Bijzondere woonvormen***
Wij zien mogelijkheden om de positie van Hoogeveen te versterken met de realisatie van specifieke, unieke, woonmilieus geënt op de gebiedskarakteristieken.

***Versterken van de culturele infrastructuur van Hoogeveen***
Met Hoogeveen sluiten wij een culturele alliantie, waarin deze versterking in gezamenlijke ambities en een uitvoeringsplan wordt vastgelegd.

### *5.2.4 Zuidoost Drenthe*

Binnen de Zuidas kent het gebied Zuidoost (Emmen-Coevorden) enkele uitdagende ontwikkelingen en kansen.

- Zuidoost Drenthe krijgt te maken met een verschuiving in de samenstelling van de bevolking. Het aantal inwoners gaat minder groeien of zelfs dalen, wat ook gevolgen heeft voor het aantal huishoudens.

- Zuidoost Drenthe biedt op Drentse schaal de beste mogelijkheden voor ontwikkelingen op het gebied van duurzame energie.
- Zuidoost Drenthe heeft potentie voor het verder ontwikkelen van de glastuinbouwsector. Het streven is versterking, kwaliteitsverbetering, innovatie en verduurzaming van de glastuinbouwketen.
- Zuidoost Drenthe staat aan de vooravond van een duurzame ruimtelijk-economische structuurversterking en een betere voorwaardenscheppende bereikbaarheid door het Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn. Het gaat hierbij om de centrumontwikkeling van Emmen en Coevorden, de verplaatsing van het Dierenpark Emmen en de ontwikkeling van de spoorverbinding met Zwolle en Twente.

Onze focus ligt op de demografische ontwikkeling en de werkgelegenheid. We willen dat het vestigingsklimaat voor wonen en werken wordt geoptimaliseerd, dat de bereikbaarheid van voorzieningen voor de inwoners gewaarborgd blijft en dat het gebied een voortrekkersrol gaat spelen op het gebied van klimaat en energie.

***Krimp als kans***
Samen met de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Emmen, Coevorden en Westerveld zijn we een project gestart met als doel de effecten van de demografische ontwikkelingen in beeld te brengen en aan de hand daarvan een beleidsstrategie te ontwikkelen. Het onderwerp vraagt om integrale keuzes voor ruimtelijke opgaven vanuit de thema's wonen, leefbaarheid (inclusief voorzieningen), bereikbaarheid en arbeid. Bundeling is hierbij een themaoverstijgende doelstelling en ook het uitgangspunt voor de strategie. Uitgaan van krimp leidt tot andere keuzes, die ook consequenties hebben voor de kernenstructuur (zie paragraaf 4.3.1).

***Klimaat en Energie***
Wij willen Zuidoost Drenthe een voortrekkersrol laten spelen bij het ontwikkelen, produceren en toepassen van duurzame energie. Voorbeeldprojecten zijn het benutten van aardwarmte voor de glastuinbouwgebieden in Erica en Klazienaveen en het ontwikkelen van lokale energienetwerken tussen producenten en consumenten op de bedrijventerreinen Bargermeer en Europark. Om kansen te kunnen benutten, wordt een Energieburo Zuidoost-Drenthe opgericht. Provincie en de gemeenten Emmen en Coevorden investeren op deze wijze, samen met betrokken private partijen, in de uitvoering op projectniveau.

In onze provincie biedt de regio Zuidoost Drenthe de beste mogelijkheden voor energiemaatregelen. Dit heeft te maken met natuurlijke omstandigheden (de aanwezigheid van aardgas, aardolie en aardwarmte), de aanwezigheid van relevante functies (glastuinbouw en grootschalige landbouw in een open landschap) en twee grote industriële complexen met relatief veel basisindustrie (Bargermeer in Emmen en Europark in Coevorden). Laatstgenoemde industrieterreinen zijn aangemerkt als energietransitiepark (ETP). Een gezamenlijke energieaanpak op deze terreinen, in combinatie met parkmanagement, kan de bedrijfskosten verlagen en daarmee ook een positieve vestigingsvoorwaarde worden. In een dergelijke aanpak kan ook het 'cascaderen' van water en energie meegenomen worden. Hieronder verstaan we het gebruik en hergebruik van water en energie, zodanig dat de functie of activiteit die de hoogste kwaliteit vraagt, voorop wordt gesteld, gevolgd door de functies of activiteiten die minder hoge eisen aan de kwaliteit stellen.

***Positionering Emmen: label 'vermaak'***
Emmen creëert met de verplaatsing van het Dierenpark Emmen ruimte om de (functionele) samenhang in het centrum te versterken en de Hoofdstraat te herontwikkelen. Het stadscentrum wordt met een nieuw plein verbonden met het Dierenpark en het nieuwe theater. De 'verlaten' locatie van

het Dierenpark (de oostzijde van het centrum) krijgt een passende invulling. De uitgangspunten hierbij zijn om het groen en openbare karakter te handhaven en alleen te bouwen op de plaats van de huidige gebouwen binnen een flexibele invulling (leisure park). Hierdoor ontwikkelt deze zijde van het stadscentrum een geheel nieuwe identiteit met een hoge attractiviteit.

Wij hebben Emmen de label 'vermaak' gegeven (kaart 1. Visie 2020). Hiermee ondersteunen we de positionering van Emmen als belangrijke stad op het gebied van grootschalig vermaak (dierenpark, theater, sport en dergelijke).

***Positionering Coevorden: label 'vesting'***
Coevorden is volop bezig met de uitvoering van het centrumplan, waardoor water en historie weer tot leven komen, onder andere door upgrading van het Stedelijk Museum. Markt en haven vormen straks het kloppend hart van deze historische vestingstad. Behalve aan het stadscentrum wordt ook gewerkt aan de ontwikkeling van het stationsgebied. Als het rangeeremplacement wordt verplaatst, ontstaat ruimte om de omgeving van het station als een tweede pool te ontwikkelen.

Coevorden heeft van ons de label 'vesting' gekregen (kaart 1. Visie 2020). Hiermee ondersteunen we de positionering van Coevorden als historische vestingstad.

***Versterken van de werkgelegenheid***
Het arbeidspotentieel in Zuidoost Drenthe is relatief laaggeschoold. In dit gebied is de maakindustrie een belangrijke werkgever. De spin-off van deze sector voor de lokale economie is groot: de industrie is de drijvende kracht achter de groei van de dienstverlening. De ontwikkeling van deze sector wordt onder meer belemmerd door een tekort aan hoger geschoolde arbeidskrachten.

Voor het versterken van de werkgelegenheid richten we ons, naast investeringen in werklocaties, in fysieke infrastructuur en in ICT-infrastructuur, op een ketenbenadering van werk, onderwijs en op kennisinfrastructuur. Onderwijsinstellingen zien wij bij voorkeur doorgroeien tot echte kennisinstellingen met een innovatief karakter. Samen met de betrokken partijen willen wij ons inzetten voor het verder verbeteren van de verbinding tussen onderwijsinstellingen en bedrijfsleven.

Wij willen de sectoren met een relatief grote behoefte aan lagergeschoold personeel de ruimte bieden voor ontwikkeling. De aandacht gaat hierbij, naast industrie en logistiek, voornamelijk uit naar recreatie en toerisme en zorg en welzijn.

Om het arbeidspotentieel aan hoger opgeleiden te versterken, streven wij naar netwerkvorming met regio's met onderwijsinstellingen voor hbo en wo (Twente, Zwolle en Groningen). Daarnaast zien wij het versterken van de aantrekkelijkheid van Zuidoost Drenthe voor vestiging als een kansrijke verleidingsstrategie voor deze doelgroep. Dit kan bijvoorbeeld door het realiseren van specifieke woonmilieus en door een betere kwaliteit van het aanbod aan stedelijke en recreatieve voorzieningen.

***Versterken van de bereikbaarheid***
Voor een gunstig vestigingsklimaat van Zuidoost Drenthe is een optimale bereikbaarheid een essentiële voorwaarde. Om de internationale verbinding te versterken, willen wij ons sterk maken voor een verbetering aan Duitse zijde van de aansluiting op het Duitse hoofdwegennet en de mogelijkheid voor personenvervoer per spoor.

Voor het versterken van de interne bereikbaarheid en een betere verbinding met de regio's Zwolle en Twente zetten wij vooral in op het verbeteren van het spoor. De stedelijke ontsluiting van Emmen is suboptimaal. Wij willen met Emmen en Coevorden nadere afspraken maken over het verbeteren van

de stedelijke bereikbaarheid. Ons uitgangspunt daarbij is dat de netwerken voor auto, openbaar vervoer en fiets geïntegreerd moeten worden tot een duurzaam mobiliteitsconcept.

Daarnaast zetten wij ons in voor een betere aansluiting op (inter)nationale ICT-netwerken en netwerken voor energie.

***Recreatieve ontwikkeling***
Emmen beschikt met het Dierenpark over een nationale recreatieve publiekstrekker. De verplaatsing van het Dierenpark biedt kansen voor de kwalitatieve ontwikkeling van het centrum van Emmen. We zien graag dat de ontwikkeling van het Dierenpark zodanig wordt ingevuld dat de verbinding met het centrum van Emmen gewaarborgd blijft. Er moet een impuls ontstaan voor de (kwalitatieve) ontwikkeling van verdere (verblijfs)recreatie in het gebied.

De steden Emmen en Coevorden en de landelijke omgeving zijn complementair aan elkaar. De steden bieden een variatie aan cultuur, horeca, detailhandel en dagrecreatieve mogelijkheden en dragen zo bij aan het bruisende karakter van Zuidoost Drenthe. De landelijke omgeving met haar natuur, landschap en cultuurhistorie vormt de rustieke en ontspannen tegenhanger. De verblijfsrecreatie in Zuidoost Drenthe verdient naar onze mening een kwalitatieve impuls. Het aanbod aan moderne verblijfsrecreatie is beperkt, evenals het aanbod aan slechtweervoorzieningen. Om deze reden is Zuidoost Drenthe aangewezen als toeristisch-recreatief ontwikkelgebied waar ook ruimte is voor nieuwe voorzieningen die een toegevoegde waarde vormen voor het totale aanbod in de regio.

## 5.3 Hondsrug

De gebiedsopgave voor de Hondsrug, de zandrug die zich uitstrekt van Emmen tot de stad Groningen, is anders van aard dan die in de Zuidas en Groningen-Assen. Bij de opgave voor de Hondsrug gaat het vooral om het benutten en ontwikkelen van de vele kernkwaliteiten, in samenhang met ruimtelijk-economische functies. Daarbij focussen wij ons op functies die passen bij en gebruik maken van de kwaliteiten van de Hondsrug, zoals recreatie en toerisme en wonen.

### *5.3.1 Karakteristiek van de Hondrug*

De Hondsrug is een markant en dominerend onderdeel van het Drents Plateau. Het landschappelijk contrast met het naastgelegen Hunzedal is beeldbepalend. Door de hogere ligging van de Hondsrug heeft de infrastructuur, het wonen en het werken zich van oudsher op een gebiedseigen wijze ontwikkeld. Er zijn daardoor hoogwaardige cultuurhistorische, landschappelijke en archeologische waarden ontstaan. Kenmerk van de Hondsrug is het contrast in oost-westrichting en de samenhang (eenduidigheid) in noord-zuidrichting. Deze laatste is kwetsbaar voor aantasting, omdat de samenhang zich over een groot gebied, over meerdere beheersgrenzen, uitstrekt.

### *5.3.2 Identiteit van de Hondsrug*

Wij vinden de identiteit van de Hondsrug waardevol en willen deze versterken. Wij willen daartoe samen met de betreffende gemeenten en andere organisaties met verantwoordelijkheden in het gebied een integraal gebiedsperspectief voor de Hondsrug ontwikkelen. Het belangrijkste doel is een zorgvuldige profilering en ontwikkeling van de Hondsrug, waarbij de bijzondere kwaliteiten drager zijn voor de economische en ruimtelijke ontwikkeling. We volgen hierbij de volgende sporen:

- Het versterken van de landschappelijke samenhang in de lengterichting, waarbij we streven naar eenduidigheid (zie figuur Uitsnede Hondsrug). De beleefbaarheid van de Hondsrug vanaf de N34 maakt hier ook deel van uit.

- Het versterken van het contrast in de oost-westrichting. Doorkijkjes van de N34 richting de Veenkoloniën zijn daarbij typerend voor de Hondsrug.
- Het behouden van de karakteristiek van het esdorpenlandschap, dat zich uit in de zichtbare ruimtelijke samenhang tussen esdorp en es, waarbij de esdorpen en essen als een keten op de Hondsrug liggen. We houden daarbij zorgvuldig vast aan de ruimtelijke opzet van de esdorpen.
- Het benadrukken van het lineair patroon van prehistorische relicten die samenhangen met de prehistorische route over de Hondsrug.

Figuur Uitsnede Hondsrug

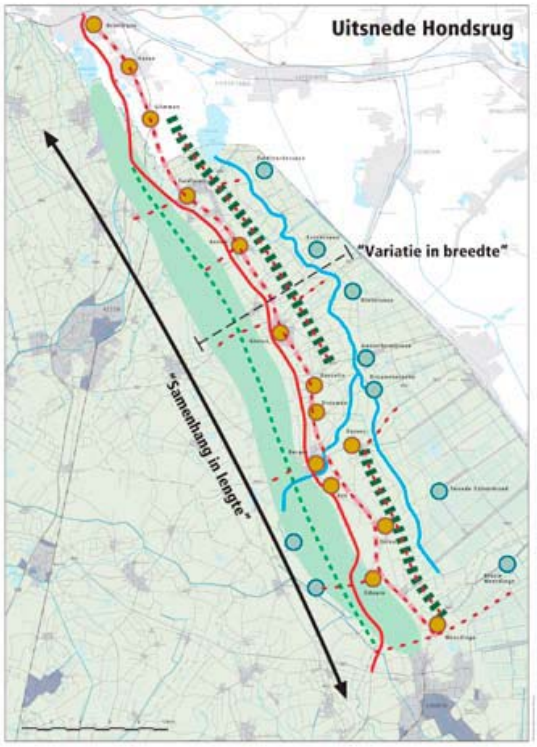


### *5.3.3 Ruimtelijke kwaliteit gekoppeld aan economische ontwikkeling*

De inspanningen om de identiteit van de Hondsrug te versterken, moeten vooral de recreatief-toeristische betekenis van de Hondsrug ondersteunen. We denken dan ook dat er mogelijkheden zijn om thematisch-recreatieve verbindingen te maken die bijvoorbeeld cultuurhistorische plekken verbinden (vanuit het Hunebedcentrum). Ook zien we kansen voor meer sportief-recreatieve invullingen, zoals het versterken van de betekenis als ATB fietsgebied.

Specifieke (kleinschalige) verblijfsrecreatie past ook prima bij de Hondsrug. Ook voor bijzondere woonvormen zien we kansen, als deze kunnen worden benut om de kwaliteit van het gebied te versterken.

Bij het integrale gebiedsperspectief voor de Hondsrug worden de volgende lopende programma-onderdelen betrokken:

- Hondsrugspoor: een project gericht op het in samenhang ontsluiten van de vele verhalen die in de Hondsrug besloten liggen voor Drenten en toeristen, met als doel de cultuurhistorische en geologische waarde van de Hondsrug op creatieve wijze te profileren. Belangrijke ankerpunten (publiekstrekkers, musea, artefacten, monumenten etc.) worden opgenomen in thematische routes die de historische rijkdom van het gebied laten zien.

- Hondsrug Geopark: een project gericht op de aanwijzing van de Hondsrug als eerste UNESCO European Geopark. Dit biedt kansen voor behoud en ontwikkeling van aardkundige en cultuurhistorische waarden, voor toeristisch-recreatieve voorzieningen en voor netwerkvorming. Voorbeelden in het buitenland laten zien dat een Geopark een positieve invloed heeft op de ontwikkeling en profilering van deze regio's. Wij denken dat het kansen biedt voor Drenthe als de Hondsrug het eerste Nederlandse Geopark wordt.
- Kunstproject N34: Wij ontwikkelen een kunstproject voor de N34 van Zuidlaren naar Coevorden. De weg, in relatie tot het landschap, is onderwerp van dit project. Het thema voor het project (op basis van een landschappelijke studie): de ontwikkeling van productie- naar consumptielandschap.

# 6. Regionaal Waterplan

## 6.1 Inleiding

### *6.1.1 Provinciaal belang regionaal waterplan*

Dit hoofdstuk geeft de beleidsmatige invulling van onze ambitie om te komen tot een robuust en klimaatbestendig watersysteem, zoals beschreven in 4.3.2. Tevens vormt dit hoofdstuk het regionaal waterplan op grond van de Waterwet.

Het regionaal waterplan formuleert de strategische doelen voor het regionale waterbeleid en geeft de ruimtelijke vertaling daarvan weer, gaat in op functies van de regionale wateren, de gewenste ontwikkelingen en de bescherming daarvan, de inzet van instrumenten, en vormt het kader voor vergunningverlening en uitvoeringsprogramma's. In de Waterwet is aangegeven dat het Regionaal Waterplan eens per zes jaar moet worden herzien. Het regionaal waterplan vormt een belangrijke schakel tussen het waterbeleid zoals dat op rijksniveau is ontwikkeld en de uitvoering op regionaal en lokaal niveau. Voor de Kaderrichtlijn Water, de waterbergingsgebieden in Zuid Drenthe en de strategische grondwaterwinningen zijn in de afgelopen periode afzonderlijke besluiten genomen. Deze besluiten maken integraal onderdeel uit van dit regionaal waterplan en betreffen:

- Het "Besluit vaststelling doelen en maatregelen oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen Drenthe Kaderrichtlijn Water" opgenomen als bijlage 4[5];
- De deelstructuurvisie "De aanwijzing van waterbergingsgebieden in Zuid-Drenthe";
- De uitwerking van POP II Drenthe voor "De aanduiding van strategische grondwaterwinningen".

Het provinciale waterbeleid is op veel onderdelen een voorzetting van het voorgaande beleid. Het regionaal waterplan zet sterker in op het op orde krijgen en houden van een watersysteem dat in staat is de gevolgen van klimaatverandering op te vangen. Daarbij spelen de beekdalen een nadrukkelijke rol. Zo zetten we het beleid om aan de bovenlopen van de beekdalen een natuurfunctie toe te kennen zo veel mogelijk voort, en richten we de beken zo natuurlijk mogelijk in, zodat daar zoveel mogelijk water vastgehouden kan worden. Daarnaast dient de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater verder te verbeteren. Vanuit deze invalshoek zijn als provinciaal belang aan te merken:

- Een robuust watersysteem, dat zodanig is ingericht dat de risico's op wateroverlast en watertekort tot een maatschappelijk aanvaardbaar niveau beperkt blijven, met bijzondere aandacht voor de beekdalen;
- Een goede oppervlaktewaterkwaliteit gebaseerd op de normen van de Kader richtlijn water (KRW). Voor de Drentsche Aa gaat het om een zodanige kwaliteit dat het water geschikt is voor de bereiding van drinkwater;
- Een zo groot mogelijke voorraad zoet grondwater van een goede kwaliteit beschikbaar te hebben en te houden voor mens en natuur;
- Een zodanige kwaliteit van het grondwater dat het grondwater zonder ingrijpende en kostbare zuivering geschikt is voor de bereiding van drinkwater.

### *6.1.2 Uitvoering door en samenwerking met onze waterpartners*

Voor de uitvoering van het waterbeleid zijn de waterschappen, gemeenten en waterleidingbedrijven belangrijke partners. Wij hechten sterk aan een goede samenwerking met deze waterpartners.

---

[5] De KRW doorloopt een eigen procedure met besluitvorming in statenvergadering van 16 december 2009.

In de waterbeheersplannen geven de waterschappen aan hoe zij de doelen uit het regionaal waterplan willen realiseren. De waterschappen rapporteren via de jaarlijkse bestuursrapportages over de voortgang van de uitvoering. Het overleg tussen provincie en waterschappen over deze rapportages kan leiden tot tussentijdse evaluatie en zonodig bijstelling van het beleid.

De provincie is verantwoordelijk voor de kwaliteit van het grondwater met het oog op de waterwinning. De waterleidingbedrijven zijn in eerste instantie de grootste belanghebbenden bij een goede grondwaterkwaliteit. Zij hebben wat dat betreft ook een maatschappelijke verantwoordelijkheid om bij te dragen aan de bescherming van het grondwater. Vandaar dat wij bij de uitvoering van het beleid nadrukkelijk samenwerken met de waterleidingbedrijven. In deze samenwerking doen wij tevens een beroep op de waterleidingbedrijven om een deel van deze uitvoering te financieren.

De gemeenten leggen het gemeentelijke waterbeleid vast in de gemeentelijke water- en rioleringsplannen. Voor de bescherming van het grondwater voor de waterwinning vragen wij de gemeenten met ons samen te werken aan het uitvoeren van gebiedsgericht grondwaterbeschermingsbeleid. Daarvoor willen wij in gezamenlijkheid gebiedsdossiers opstellen en uitvoeren. Als het gaat om samenwerking in de waterketen is de provincie als aanjager gericht op innovatieve oplossingen.

### *6.1.3 Instrumentarium*

***Provinciale omgevingsverordening***
De Waterwet verplicht de provincie een aantal onderdelen uit te werken in de waterverordening. Daarnaast biedt de wet de provincie de mogelijkheid om op een aantal punten aanvullende regelingen op te nemen. Indien het provinciaal belang dat noodzakelijk maakt, wordt van deze bevoegdheid gebruik gemaakt. Op grond van de Wet milieubeheer is de provincie verplicht om in de Provinciale milieuverordening gebieden aan te wijzen en regels op te nemen ter bescherming van het grondwater met het oog op drinkwaterwinning. Deze regels hebben betrekking op de vestiging van nieuwe bedrijven in de aangewezen gebieden en het uitvoeren van bepaalde activiteiten. Daarnaast is in de verordening een speciale regeling opgenomen ter bescherming van de oppervlaktewaterwinning uit de Drentsche Aa. Beide verordeningen zijn opgenomen in de Provinciale omgevingsverordening Drenthe (POV).

***Watertoets***
De watertoets beoogt het aspect water een belangrijke rol te laten spelen bij ruimtelijke ontwikkelingen. Het toepassen van de watertoets is vastgelegd in het Besluit ruimtelijke ordening (Bro). Hierin zijn afspraken vastgelegd over de betrokkenheid van de waterbeheerder, meestal het waterschap. Het waterschap neemt in het waterbeheerplan op hoe het de watertoets toepast. De provincie vindt de watertoets een belangrijk instrument voor de communicatie tussen de waterschappen en de gemeenten. De provincie ziet er bij ruimtelijke plannen op toe dat de provinciale belangen voldoende aandacht krijgen.

***Stimulering en onderzoek***
Omdat ons waterbeleid grotendeels door andere partijen wordt uitgevoerd, zijn het initiëren van en bijdragen aan relevant onderzoek, en het stimuleren van activiteiten die bijdragen aan de uitvoering van onze ambities, belangrijke instrumenten voor ons.

***Monitoring***
Wij vinden het belangrijk bij te dragen aan het meten en registreren van relevante gegevens. Op basis van deze gegevens kunnen wij ons beleid monitoren, evalueren en zo nodig bijstellen.

***Gebiedsdossiers***
Ter uitvoering van het grondwaterbeschermingsbeleid stellen wij in alle beschermingsgebieden gebiedsdossiers op, waarin alle voor het gebied relevante informatie wordt opgenomen. Op basis van deze dossiers zoeken wij naar oplossingen voor bestaande risico's voor het grondwater en bepalen wij de sturing en regie op toekomstige ontwikkelingen in het gebied. Aan het gebiedsdossier wordt een uitvoeringsprogramma gekoppeld. Bij het opstellen van de dossiers is een belangrijke rol weggelegd voor de waterleidingbedrijven en de gemeenten. Maar ook andere relevante partijen zullen bij de gebiedsdossiers worden betrokken.

## 6.2 Oppervlaktewaterkwantiteit "De wateropgave"

### *6.2.1. Hoofdlijn van het beleid*

Onze ambitie is het creëren van een duurzaam en veerkrachtig watersysteem. Dit betekent een watersysteem dat op orde is om de te verwachten gevolgen van klimaatverandering op te vangen en een watersysteem dat zodanig is ingericht dat risico's op wateroverlast en watertekort tot een maatschappelijk aanvaardbaar niveau beperkt blijven. Daarmee vormt het watersysteem een belangrijk ordenend principe voor de ruimtelijke ordening in Drenthe. In 2027 dienen onze oppervlaktewaterlichamen te voldoen aan de doelen die voortvloeien uit de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW).

Om onze ambitie te kunnen bewerkstelligen heeft het watersysteem meer ruimte nodig dan het nu heeft. Daarvoor wordt de natuurlijke veerkracht van het watersysteem gehandhaafd en waar nodig hersteld. De wateropgave realiseren wij grotendeels in de beekdalen. Om zo veel mogelijk water vast te houden, richten wij ons op een zo natuurlijk mogelijke inrichting van deze beekdalen. Daar waar mogelijk combineren we de wateropgave met de natuuropgave.

Om de kans op inundatie te beperken tot een aanvaardbaar risico, zijn op voorstel van de waterschappen normen voor regionale wateroverlast vastgesteld. Met de inrichting van waterbergingsgebieden zorgen we ervoor dat de kans op overstroming vanuit het hoofdsysteem beperkt blijft tot gemiddeld één keer per honderd jaar.
In 2015 willen we dat het watersysteem op orde is:
- Dat het gehele watersysteem voldoet aan de normen voor regionale wateroverlast;
- De regionale keringen voldoen aan de daarvoor vastgestelde normen;
- Alle aangewezen bergingsgebieden gerealiseerd zijn;
- Alle maatregelen voor het oplossen van watertekort zijn uitgevoerd.

Alleen in overeenstemming met de provincie kan, mits onderbouwd en met een nieuwe haalbare planning, en onder de voorwaarde dat de risico's beperkt zijn, de uitvoering worden verschoven naar een later tijdstip. Redenen voor afwijking van de planning kunnen zijn dat:
- Maatregelen aantoonbaar efficiënter kunnen worden uitgevoerd op een later tijdstip door bijvoorbeeld het meekoppelen met andere projecten;
- Er geen sprake is van een urgente wateropgave in bestaand stedelijk gebied. In deze stadswijken moeten maatregelen uiterlijk in 2027 door gemeenten en waterschappen zijn uitgevoerd;
- In 2012 blijkt dat door problemen met grondverwerving de maatregelen niet voor 2015 gerealiseerd kunnen worden. De waterschappen dienen dergelijke knelpunten in beeld brengen en in overleg met de provincie tot een oplossing komen.

### *6.2.2 Beekdalen*

De beekdalen vormen, met de kanalen en de grondwaterlichamen, de kern van het Drentse watersysteem. De beekdalen verzorgen de waterafvoer van het Drents plateau en bepalen tegelijkertijd de voorraad grondwater onder dit plateau. Daarnaast leveren de beekdalen een belangrijke bijdrage aan de landschappelijke en natuurlijke kwaliteiten van Drenthe.
Uit diverse studies blijkt dat we, als gevolg van klimaatverandering, met name in de winterperiode te maken zullen krijgen met een toenemende hoeveelheid neerslag. Dit water moet zo veel mogelijk worden vastgehouden in de bovenlopen van de beekdalen om daarmee wateroverlast in de lager gelegen gebieden te voorkomen. Het bovenstrooms vasthouden van water vermindert tevens de verdroging, verbetert de waterkwaliteit en leidt tot een toename van de grondwatervoorraad. Bij het herstellen van beekdalen is er nadrukkelijk aandacht voor het verruimen van de mogelijkheden voor wateropvang en het verbeteren van de waterkwaliteit.

De beekdalen zijn aangegeven op de visiekaart (kaart 1). Deze aanduiding betekent een verbijzondering van de onderliggende functies landbouw en natuur. In de beekdalen met een landbouwfunctie wordt gestreefd naar een betere waterkwaliteit en naar een waterhuishoudkundige inrichting die op de landbouw is afgestemd. In perioden van intensieve neerslag kan vanwege de natuurlijke lage ligging wateroverlast in het beekdal worden verwacht. De verwachting is dat dit door klimaatverandering in de toekomst vaker zal voorkomen. Bij de inrichting en het beheer van het beekdal geldt dat wateroverlast niet mag worden afgewenteld op benedenstrooms gelegen gebieden en dat de grondwatervoorraad onder het Drents plateau in ieder geval behouden moet blijven. Ook moet er aandacht zijn voor de aanpak van maaivelddaling als gevolg van veenoxidatie. Voor een beekdal met een natuurfunctie streven we naar het combineren van de natuur- en wateropgave.

Bij de (her)inrichting van een beekdal worden het vasthouden van water en beekherstel geïntegreerd, waarbij ook functies als natuur en recreatie en het behouden en zo mogelijk versterken van de kernkwaliteiten worden betrokken. Daarmee willen we verschillende ambities en ontwikkelingen verenigen. Voor beekdalen met een landbouwfunctie kan bijvoorbeeld een relatief smalle zone (enkele tientallen meters tot 100 à 200 meter) als een zogenaamd winterbed worden ingericht, waar jaarlijkse inundatie kan optreden. Inmiddels zijn daar met de waterschappen afspraken over gemaakt (zie kader maatwerk). Voor de onderstaande beekdalen zijn voor de komende periode de volgende opgaven aan de orde:

- Oude Vaart, ter hoogte van Ansen (als onderdeel van het convenant Meppelerdiep): inrichting voor natuur en vasthouden van water om daarmee natuurgebieden te verbinden en de wateropgave in het stroomgebied van de Oude Vaart en de Wold Aa te realiseren;
- Het Hunzebeekdal: onderzoek naar de mogelijkheden van grondwaterwinning in combinatie met het vasthouden van water in relatie tot de landbouw- en natuurfunctie.
- Loodiep: onderzoek naar de ontwikkeling van een nieuw beekdal ten westen van Coevorden.

*Nee, tenzij beleid*
In perioden van intensieve neerslag kan over de gehele lengte van het beekdal wateroverlast worden verwacht. In de beekdalen mogen geen werken worden uitgevoerd die de afvoer van water versnellen. Hiervoor voeren wij een "Nee, tenzij" beleid. Dit beleid geldt in alle beekdalen en gebieden die zijn aangeduid als “beekdal” op kaart 9 oppervlaktewater.

Het “Nee, tenzij” beleid betekent dat kapitaal intensieve functies zoveel mogelijk worden geweerd. Het gaat om woon- en werkgebieden en kapitaalintensieve vormen van agrarisch grondgebruik zoals

glastuinbouw, intensieve veehouderijen en kwekerijen. Nieuwe kapitaalintensieve functies alleen zijn toegestaan als er sprake is van een zwaarwegend maatschappelijk belang en er geen alternatieven zijn en de functie op de locatie geen feitelijke belemmering vormt om in de toekomst de afvoer- en bergingscapaciteit van het regionale watersysteem te vergroten en compensatie van het negatieve effect op het watersysteem deel uitmaakt van het plan.

*Maatwerk beekherstel en wateropgave*
Met het waterschap Reest en Wieden zijn in het convenant Meppelerdiep afspraken gemaakt om de wateropgave te realiseren.

Velt en Vecht lost de wateropgave deels op met waterbergingsgebieden en deels met "winterbedden" langs beken zoals Aalder- en Westerstroom, Sleenerstroom, Loodiep en Schoonebeekerdiep.

Het waterschap Hunze en Aa's heeft in het project Waterdrager met de omgeving uitgewerkt hoe de gevolgen van de klimaatveranderingen bovenstrooms kunnen worden opgevangen. Het waterschap ziet mogelijkheden om de wateropgave tot 2050 te realiseren binnen de EHS Drentsche Aa en Hunze. Tevens worden in de Hunze drie waterbergingsgebieden ingericht.

In de benedenloop van het Peizerdiep wordt een waterbergingsgebied ingericht in combinatie met de inrichting van de EHS. Hiermee realiseert het waterschap Noorderzijlvest al een groot deel van de wateropgave.

### *6.2.3 Dagelijks waterbeheer*

***Functie-indeling van het landelijke gebied***
Het dagelijkse of operationele waterbeheer wordt afgestemd op de aanwezige functies, waarbij zoveel mogelijk gebruik wordt gemaakt van de natuurlijke veerkracht van het watersysteem en geanticipeerd wordt op de gevolgen van klimaatverandering. Onze provincie is, met uitzondering van het bebouwde gebied, ingedeeld in drie functies; landbouw, natuur en multifunctioneel (zie kaart 1 Visie) Hieronder wordt per zone aangegeven welke waterhuishoudkundige aspecten van belang zijn.

*Functie Landbouw*
Binnen de zone landbouw staat de uitoefening van grondgebonden landbouw op bedrijfseconomische grondslag voorop.

- In deze zone is de waterhuishouding, binnen de mogelijkheden van het watersysteem, afgestemd op optimale productieomstandigheden voor de landbouw.
- Het hierbij behorende grondwaterregime is afhankelijk van de combinatie van grondgebruik en grondsoort. Afhankelijk van het grondgebruik realiseert het waterschap per peilvak het gewenste grondwaterregime.
- De beekdalen zijn als een aparte aanduiding op de kaart aangegeven. Deze aanduiding betekent een verbijzondering van de onderliggende functie landbouw. De ruimte voor water moet behouden blijven, de waterhuishoudkundige inrichting mag niet leiden tot wateroverlast benedenstrooms en tot een vermindering van de grondwatervoorraad (Zie 6.2.1).
- Om in droge periodes over voldoende water te kunnen beschikken is het peilbeheer erop gericht de grondwaterstand niet verder uit te laten zakken, dan noodzakelijk is voor landbouwkundig gebruik (optimale conservering).
- De aanvoer van, en beregening uit, oppervlaktewater is mogelijk. Hierbij geldt de voorwaarde dat dit technisch mogelijk moet zijn en passend binnen de huidige aanvoercapaciteit van de provincie.
- De doelstelling voor de oppervlaktewaterkwaliteit is per oppervlaktewaterlichaam vastgelegd onder de uitwerking van Europese Kaderrichtlijn water (zie paragraaf 6.3.1).

*Functie Multifunctioneel*
In de zone multifunctioneel gebruik zijn doeleinden van landbouw, natuur, landschap en cultuurhistorie van belang. De onderlinge verhouding verschilt per gebied. In deze gebieden bestaat vaak een grote samenhang tussen vooral natuur, landschap, milieu en water. Het waterbeleid richt zich erop om de samenhang tussen de functies landbouw en natuur te versterken.

- In deze zone is de waterhuishouding, binnen de mogelijkheden van het watersysteem, afgestemd op optimale productieomstandigheden voor de landbouw met instandhouding van de natuurlijke verschillen tussen hoog en laag.
- Om het karakter van de laaggelegen grond niet aan te tasten, wordt door de waterschappen bij het bepalen van het optimum voor de waterhuishouding, voorrang gegeven aan een grondgebruik dat past bij een relatief nat grondwaterregime.
- De beekdalen zijn als een aparte aanduiding op de kaart aangegeven. Deze aanduiding betekent een verbijzondering van de onderliggende functie. De ruimte voor water moet behouden blijven en de waterhuishoudkundige inrichting mag niet leiden tot wateroverlast benedenstrooms en tot een vermindering van de grondwatervoorraad (zie paragraaf 6.2.1).
- Om in droge periodes over voldoende water te kunnen beschikken is het peilbeheer erop gericht de grondwaterstand niet verder uit te laten zakken dan noodzakelijk is voor landbouwkundig gebruik (optimale conservering).
- De aanvoer van en de beregening met oppervlaktewater blijft beperkt tot de huidige mogelijkheden van het gebied.
- De doelstelling voor de oppervlaktewaterkwaliteit is per oppervlaktewaterlichaam vastgelegd onder de uitwerking van Europese Kaderrichtlijn water (zie paragraaf 6.3.1).

*Functie Natuur*
Binnen de zone natuur gaat het om behoud, herstel of ontwikkeling van natuurwaarden. Daarbij zijn ook aspecten van cultuurhistorie en landschap van belang. Andere doeleinden zijn slechts aanvaardbaar voorzover deze verenigbaar zijn met, of ten dienste staan van, de natuurdoelstelling.

- De waterhuishouding wordt afgestemd op de natuurdoelen. Het bijbehorende grondwaterregime is afhankelijk van de randvoorwaarden die het natuurdoel stelt. Daarnaast is er een samenhang met ter plaatse voorkomende natuurlijke omstandigheden.
- De waterhuishouding sluit zo dicht mogelijk aan op de "natuurlijke" waterhuishouding.
- Daar waar de aanduiding beekdal over een natuurfunctie ligt streven we naar het combineren van de groene- en de wateropgave. Bij beekdalherstel wordt tevens een deel van de wateropgave meegenomen door het extra vasthouden van water in perioden met veel neerslag (zie paragraaf 6.2.1).
- In de GGOR processen in en rond natuurgebieden wordt mede bepaald in hoeverre een deel van de wateropgave in de natuurgebieden vastgehouden kan worden. Dit hangt onder andere af van de vastgestelde natuurdoelen. Indien een deel van de wateropgave in een natuurgebied kan worden vastgehouden wordt, na het doorlopen van het GGOR proces, het vasthouden van water als medegebruik vastgelegd in het bestemmingsplan.
- Wateraanvoer dient beperkt te worden tot de huidige mogelijkheden en wordt, indien mogelijk, verminderd.
- De doelstelling voor de oppervlaktewaterkwaliteit is per oppervlaktewaterlichaam vastgelegd onder de uitwerking van Europese Kaderrichtlijn water (zie paragraaf 6.3.1).

*Scheepvaartkanalen*

Vaarwegen kunnen onder normale omstandigheden veilig en zonder problemen bevaren worden door de schepen waarvoor ze zijn aangewezen. In het “Beheerplan voor de scheepvaartkanalen” wordt de klassenindeling van de kanalen en de daarbij gewenste inrichting aangegeven.

***Gewenste Grond- en Oppervlaktewaterrregiem (GGOR)***
De waterschappen leggen met behulp van het instrument Gewenste Grond- en Oppervlaktewaterregiem (GGOR) de afstemming tussen de functies van een gebied en het waterbeheer vast. Zij doen dit in overleg met de betrokken partijen, per gebied en op basis van de zonering van het landelijke gebied (zie hierboven). In tabel 6.1 is voor de verschillende type gebieden aangegeven wanneer het GGOR moet zijn vastgesteld en wanneer de maatregelen om het GGOR te realiseren klaar moeten zijn. Gelet op de complexiteit van het vaststellen van het GGOR en het uitvoeren van de maatregelen biedt de provincie ruimte om in overleg van dit schema af te wijken.

De provincie coördineert en bewaakt de procesgang voor het toepassen van het GGOR en ondersteunt het ontwikkelen van het modelinstrumentarium (MIPWA) gericht op het uitwerken van het GGOR.

Maaivelddaling door veenoxidatie kan resulteren in ongeschikte waterhuishoudkundige condities voor de aanwezige functies. Daarnaast komt bij veenoxidatie een aanzienlijke hoeveelheid $CO_2$ en nitraat vrij (zie ook 4.7). Wij willen het instrument GGOR mede inzetten om te komen tot maatregelen die maaivelddaling door veenoxidatie doen verminderen. Voorafgaand aan de waterbeheerplannen die de Waterschappen in 2015 opstellen, willen we samen met de waterschappen een strategie voor de aanpak van de veenoxidatie hebben uitgewerkt.

*Tabel 6.1 realisering GGOR*

| | *GGOR vastgesteld* | *GGOR uitgevoerd* |
|---|---|---|
| *Natura 2000 en TOP gebieden* | *2010* | *2015* |
| *Overige gebieden* | *2015* | *2030* |

### *6.2.4 Wateroverlast door extreme weersomstandigheden*

Bij extreme weersomstandigheden is het dagelijkse waterbeheer niet toereikend om wateroverlast te voorkomen. Er zijn daarom extra maatregelen nodig om de kans op inundatie te beperken tot een aanvaarbaar risico. Bij de uitvoering van maatregelen wordt de volgende strategie gehanteerd:

1. Water wordt zoveel mogelijk vastgehouden in de bestaande natuurgebieden en daar waar mogelijk wordt de wateropgave gecombineerd met de groene opgave (zie ook tekst GGOR);
2. De beekdalen worden ingericht voor het vasthouden van water in combinatie met beekherstel (zie paragraaf 6.2.2);
3. Als bovenstaande maatregelen onvoldoende resultaat opleveren worden waterbergingsgebieden ingericht;
4. Om grote schade of maatschappelijke ontwrichting dienen de regionale keringen aangewezen te voldoen aan de veiligheidsnorm van 1 keer per 100 jaar.

De provincie werkt in de komende periode aan een risicobeheerplan op grond van de ‘*Europese Richtlijn Overstromingsrisico’s’* met als doel dit risicobeheerplan in 2015 als onderdeel van het regionaal waterplan op te nemen.

**Typen wateroverlast**

In de onderstaande afbeeldingen zijn verschillende typen wateroverlast aangegeven. De regionale wateroverlast is in deze afbeeldingen aangeduid als type 4. Afbeelding 1 geeft de situatie in de laaggelegen gebieden weer, afbeelding 2 de situatie op de hoger gelegen zandgronden.

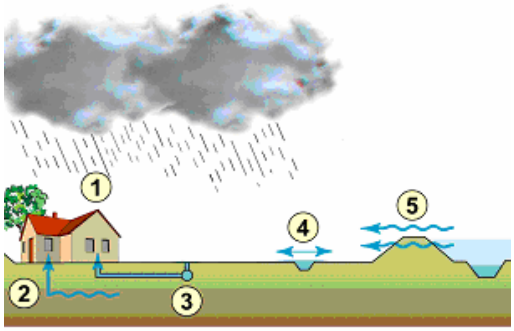


*Afbeelding 1: Oorzaken van wateroverlast in laaggelegen gebieden.*

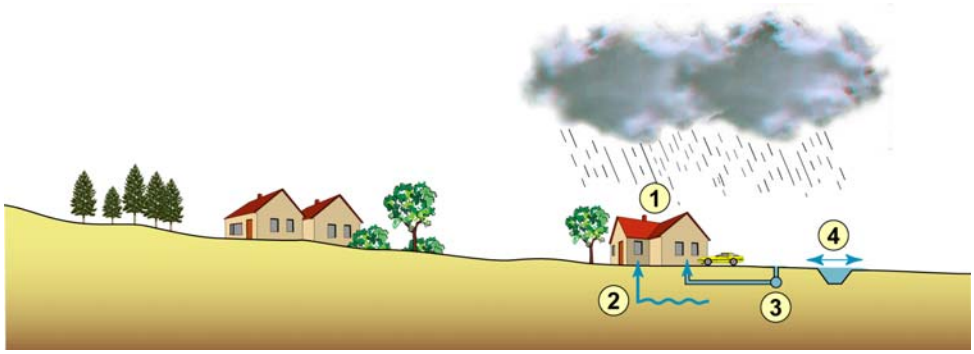


*Afbeelding 2: Oorzaken van wateroverlast op de hogere gronden.*

*Toelichting typen wateroverlast*

1. *Waterschade in huis door bijvoorbeeld binnendringende neerslag of een gesprongen waterleiding.*
2. *Hoge grondwaterstanden in bijvoorbeeld kruipruimten en tuinen.*
3. *Overbelasting van het riool als gevolg van veel neerslag. Er komt water op straat te staan. Er kan ook rioolwater het huis binnendringen.*
4. *Overstroming vanuit regionaal oppervlaktewater. Oorzaak is hevige neerslag, waardoor waterlopen buiten de oevers treden.*
5. *Overstromen/ bezwijken van een regionale waterkering. Het gaat om waterkeringen langs het hoofdsysteem (=kanalen en benedenlopen van beken).*

*bron: het rapport "Verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid van wateroverlastschade" (HKV LIJN IN WATER in opdracht van Rijkswaterstaat RIZA en DG Water)*

*Figuur 6.1: Typen wateroverlast*

***Normen Regionale Wateroverlast***
In het ontwerp Nationaal Waterplan zijn referentienormen opgenomen voor regionale wateroverlast. Daarbij is de toelaatbare inundatiekans per grondgebruiktype aangegeven. De provincie neemt deze normen over. In tabel 6.2 is per type grondgebruik de norm aangegeven, uitgedrukt in kans op inundatie per zoveel jaar. Deze normering is nadrukkelijk bedoeld als een garantieniveau waaraan het watersysteem tenminste moet voldoen. Het waterschap kan op deze garantie worden aangesproken. De normen voor regionale wateroverlast zijn met de bijbehorende kaart vastgelegd in de provinciale omgevingsverordening. In de verordening is naast de procedure voor het vaststellen van de normen ook een procedure voor de eventuele wijzigingen van deze norm opgenomen.

In het ontwerp Nationaal Waterplan wordt voor beekdalen geen norm voorgesteld: inundatie mag elk jaar plaatsvinden. De provincie Drenthe is voornemens om voor de Drentse beekdalen een nog nader te bepalen norm vast te stellen.

*Tabel 6.2: Normen regionale wateroverlast*

| **Functie** | **Grondgebruik** | **Toelaatbare inundatiekans (eens per zoveel jaar)** |
|---|---|---|
| Landbouw | Grasland | 1:10 |
| | Akkerbouw | 1:25 |
| | Hoogwaardige land- en tuinbouw | 1:50 |
| | Glastuinbouw | 1:50 |
| Stedelijk | Bebouwd gebied | 1:100 |
| Natuur | Natuur | Geen norm, eventueel norm afstemmen op natuurdoeltype |
| Beekdalen | | Nader te bepalen |

De waterschappen leggen op basis van een gebiedsproces voorstellen voor de normering en de daarop gebaseerde maatregelen voor aan gedeputeerde staten. Bij de beoordeling let gedeputeerde staten op:
- Het voorkomen van afwenteling van wateroverlast naar benedenstroomse gebieden;
- Het voorkomen van de inrichting van nieuwe waterbergingsgebieden;
- De mate waarin wordt bij gedragen aan de toename van de grondwatervoorraad;
- De gevolgen voor huidige en toekomstige functies in het licht van het gewenste waterbeleid;
- De kosten.

Er is sprake van een ontoelaatbaar risico op wateroverlast als de kans op inundatie groter is dan de norm. In dat geval moeten er maatregelen worden getroffen, In de gebieden waar momenteel niet aan de norm wordt voldaan, de zogenaamde knelpuntgebieden, treffen de waterschappen (landelijk gebied) en de gemeenten (stedelijk gebied) vóór 2015 maatregelen.

In gebieden waar (ruimschoots) aan de normen wordt voldaan zijn uiteraard geen maatregelen nodig. In deze gebieden wordt de waterhuishoudkundige inrichting niet actief verslechterd, tenzij dit in het kader van gebiedsprocessen door betrokken partijen als een gewenste ontwikkeling wordt beschouwd. Het toenemen van de inundatiekans door autonome ontwikkelingen, zoals maaivelddaling en/of toenemende neerslag, wordt wel geaccepteerd. Hierdoor kan de actuele inudatiekans in de loop van de tijd dichter bij de norm komen te liggen. Dit beleid kan nadelige gevolgen voor de huidige functies hebben. Indien daar sprake van is, zullen we samen met de betrokken partijen tot een oplossing moeten komen, bijvoorbeeld door compensatie of inzet van subsidies.

Voor het beekdal van de Hunze wordt onder leiding van de provincie, samen met het waterschap Hunze en Aa's, de beekdalbegrenzing nog nader begrensd. Vervolgens wordt bepaald of en welke maatregelen nodig zijn.

*Hertoetsing normen*
Iedere 12 jaar en voor het eerst in 2015 vindt een hertoetsing van de normen aan de (nieuwe) inundatiefrequenties plaats. De waterschappen in Drenthe voeren deze hertoetsen op gelijke wijze uit, zoals beschreven in het NBW-actueel. Hierbij vindt een nieuwe afweging plaats tussen inundatiekansen, normering en kosten voor maatregelen. In de tussenliggende jaren kan, bijvoorbeeld vanwege gebiedsontwikkelingen, herziening van de normering aan de orde zijn,.

***Waterbergingsgebieden***
Waterberging wordt als maatregel ingezet als wateroverlast voorkomen moet worden en alle andere maatregelen tekort schieten. Waterbergingsgebieden zorgen ervoor dat de kans op overstroming vanuit het hoofdsysteem (dit zijn de kanalen en benedenlopen van de beken) beperkt blijft tot gemiddeld één keer per honderd jaar (1:100 jaar). De waterbergingsgebieden worden aangewezen en ingericht zoals bedoeld in artikel 1.1. van de Waterwet. Er wordt onderscheid gemaakt tussen waterbergingsgebieden die rechtstreeks aan het hoofdsysteem zijn gekoppeld en meebewegen met het oppervlaktewaterpeil en waterbergingsgebieden die als "noodoplossingen" worden ingezet wanneer andere maatregelen niet meer toereikend zijn. De gebieden Tusschenwater, Peize en Roden-Norg zijn geheel of gedeeltelijk "meebewegende"" bergingsgebieden.

De bergingsgebieden zijn aangegeven op kaart 9 oppervlaktewater en zijn van provinciaal belang[6]. De waterschappen zorgen ervoor dat alle aangewezen waterbergingsgebieden in 2015 zijn gerealiseerd. De provincie streeft ernaar om na aanwijzing en inrichting de hoofdfunctie in bergingsgebieden te handhaven. Daarom worden de inrichtingsmaatregelen afgestemd op de aanwezige functie en wordt uitgegaan van langjarige continuïteit van deze functie.
De gemeenten nemen de waterbergingsgebieden op in de gemeentelijke bestemmingsplannen en nemen waterberging daarbij op als dubbelbestemming op de hoofdfunctie. Voor de waterbergingsgebieden is de nadeelcompensatieregeling van kracht die door alle waterschappen in een regeling is vastgesteld.

*Toekomstige ontwikkelingen*
Hoewel de provincie streeft naar het zoveel mogelijk vasthouden van water bovenstrooms, is niet uit te sluiten dat, als gevolg van klimaatverandering, op termijn meer bergingscapaciteit noodzakelijk is om wateroverlast te voorkomen. De provincie initieert daarom een onderzoek naar de noodzaak en mogelijke locaties voor toekomstige bergingsgebieden.

Voor het selecteren van nieuwe bergingsgebieden gelden de volgende criteria.
- Het bergend vermogen dient voldoende te zijn om onevenredige schade in een groot gebied te voorkomen.
- De bergingsgebieden dienen tegen of dichtbij het hoofdwatersysteem (kanalen en benedenlopen van beken) te worden gesitueerd, zodat de gebieden snel gevuld kunnen worden. De aanvoercapaciteit van de watergang dient hieraan te voldoen.
- Functiecombinatie wordt als uitgangspunt genomen. Natte natuurgebieden en landbouwgebieden (grasland) lenen zich in principe het beste voor waterberging. Andere functiecombinaties worden niet uitgesloten, mits te combineren met de benodigde bergingscapaciteit.

---

[6] Voor Noord-Drenthe zijn de bergingsgebieden uit POP II overgenomen. Voor Zuid-Drenthe gelden de waterbergingsgebieden zoals aangewezen in de deelstructuurvisie "De aanwijzing van waterbergingsgebieden in Zuid-Drenthe".

- Bij de aanleg van kaden ter bescherming van aanwezige bebouwing, wordt uit het oogpunt van leefbaarheid, de toepassing van hoge kaden niet wenselijk geacht.
- Er wordt gestreefd naar zo laag mogelijke inrichtingskosten. Gebieden met veel bebouwing en/of infrastructuur worden uit het oogpunt van hoge beschermingskosten zo veel mogelijk vermeden. Aanwezige bebouwing en/of infrastructuur dient bij voorkeur geclusterd, dan wel relatief hooggelegen te zijn.

***Regionale keringen***
Regionale keringen dienen grote schade of maatschappelijke ontwrichting te voorkomen bij een waterstand die één keer per honderd jaar voorkomt. De regionale keringen en de veiligheidsnorm voor deze waterkeringen zijn vastgelegd in de POV. Voor alle regionale waterkeringen zijn maatgevende hoogwaterstanden (MHW) vastgesteld door gedeputeerde staten. Deze worden indien nodig om de 6 jaar aangepast. Vanwege verschillende onderzoeksresultaten wordt de MHW bij de Drentsche Hoofdvaart nog nader onderzocht.

De waterschappen zorgen ervoor dat de toetsing van de betreffende waterkeringen uiterlijk in 2013 is uitgevoerd. Voor de keringen die niet voldoen worden zo mogelijk in of voor 2015 maatregelen getroffen om aan de veiligheidsnorm te voldoen. Voor de waterkeringen waarbij dit niet lukt omdat de opgave te groot is of dat koppeling met andere werkzaamheden effectiever is, is in 2015 een plan van aanpak gereed voor de uitvoering. De waterschappen brengen jaarlijks via de bestuursrapportage verslag uit aan gedeputeerde staten over de voortgang van het realiseren van de veiligheidsnorm.
De lokale waterkeringen worden door de waterschappen genormeerd en beheerd. Voor deze keringen geldt geen rapportageplicht.

Voor hoogwater is een apart draaiboek opgesteld om de coördinatie tussen diverse beheerders goed af te stemmen en zodat adequaat ingegrepen kan worden.

Samen met de provincie Groningen gaat de provincie een quick scan uitvoeren naar de haalbaarheid van de gewenste normen voor veiligheid in de Groningse kanalen en de maatregelen om deze normen te realiseren.

### *6.2.5 Watertekort*

***Maatregelen in het watersysteem***
Om in tijden van droogte watertekorten te voorkomen, is het vasthouden van water ons leidende principe. De waterschappen nemen in de waterbeheerplannen maatregelen op gericht op het conserveren van water op de plateaus. Dat kan worden bereikt door de waterlopen ondieper en breder aan te leggen, waarbij het oppervlaktewaterpeil gelijk blijft. Dit betekent dat in droge perioden het water minder ver uitzakt waardoor meer water in het gebied achter blijft. Op het plateau heeft deze maatregelen een lokaal effect. Het effect in de beekdalen is veel groter, omdat de grondwaterstanden in het totale watersysteem sterk beïnvloed worden door peilen in de beekdalen. Met deze maatregel kan tevens de grondwatervoorraad worden aangevuld (zie paragraaf 6.4.2). Om deze aanpassing van de waterlopen te kunnen realiseren, wordt een gebiedsgerichte aanpak voorgesteld.

Voor anti-verdrogingsbeleid voor natuurgebieden wordt verwezen naar paragraaf 6.4.3.

***Wateraanvoer***
Indien er niet genoeg water aanwezig is voor de functies wordt water aangevoerd. Dit gebeurt vanuit de Vecht en vanuit het IJsselmeer. Voor deze aanvoer is een waterakkoord afgesloten. In het

waterakkoord zijn op basis van de nationale verdringingsreeks afspraken gemaakt over de verdeling van het water tussen Rijk, provincies en waterschappen.

Omdat de nationale verdringingsreeks van het rijk recentelijk is gewijzigd (figuur 6.2), moet het waterakkoord daarop worden aangepast. Hetzelfde geldt voor de afspraken die voor Noord-Nederland zijn gemaakt over de waterverdeling vanuit het IJsselmeer. De afspraken gaan over de prioritering van de categorieën 3 en 4, en zijn vastgelegd in de Provinciale Omgevingsverordening.

De provincie en de waterschappen zullen in noordelijk verband onderzoeken hoe het klimaat invloed heeft op de toekomstige watertekorten en de strategie die nodig is om hierop adequaat te reageren. Zij sluiten daarbij aan bij landelijke onderzoeken.

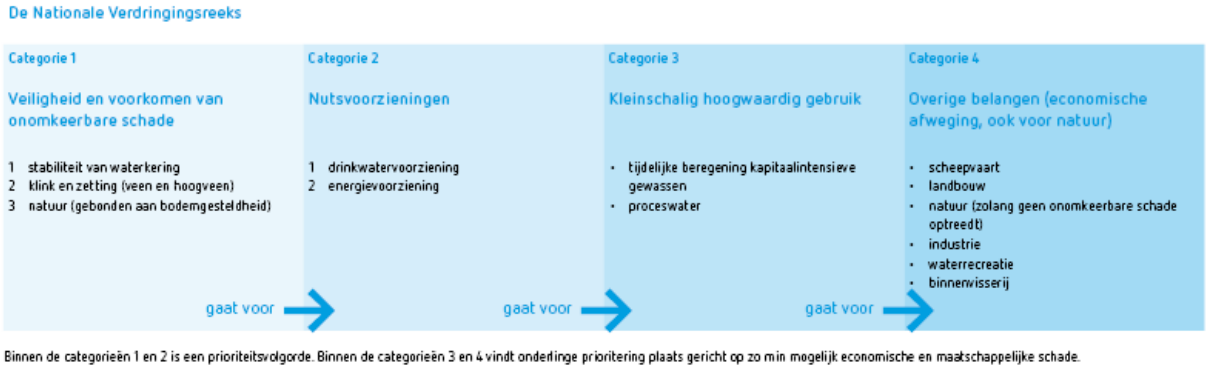


*Figuur 6.2 Verdringingsreeks nationaal Waterplan.*

## 6.3 Oppervlaktewaterkwaliteit

### *6.3.1 Oppervlaktewaterlichamen*

In 2027 moeten de oppervlaktewaterlichamen in Drenthe voldoen aan de kwaliteitsdoelen die voortvloeien uit de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) en zijn vastgelegd in bijlage 4. De periode tot 2027 wordt benut om de daarvoor benodigde maatregelen gefaseerd uit te voeren. De oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen zijn opgenomen op kaart 10 Kaderrichtlijn Water.

De KRW maakt onderscheid tussen ecologische en chemische waterkwaliteitsdoelen. De ecologische doelen op hoofdlijnen zijn:

- Voor de beken: een inrichting die beter is gericht op de stromingsprocessen en een meer natuurlijke inrichting van de oevers, het opheffen van knelpunten voor migratie van vissen, en de mogelijkheid voor beken om te kunnen inunderen.
- Voor de meren: een natuurlijker peilbeheer en meer natuurlijke oevers met overstromingsvlaktes, helder, plantenrijk water met voldoende paai en opgroeiplaatsen voor vis.
- Voor de kanalen: een natuurvriendelijker inrichting en verbetering voor vismigratie.

Het bereiken van de ecologische doelen (het zogenoemde Goed Ecologisch Potentieel (GEP)) mag door ruimtelijke ontwikkelingen of nieuwe functies niet onmogelijk worden gemaakt. Ook mag de aanwezige situatie niet zodanig verslechteren dat het betreffende water in een lagere beoordelingklasse terechtkomt (stand-still vereiste).

Alle oppervlaktewaterlichamen moeten voldoen aan de fysisch-chemische milieukwaliteitsnormen zoals deze zijn beschreven in bijlage 4 en aan de van toepassing zijnde normen die zijn beschreven in de AMvB kwaliteitseisen en monitoring.

De overige wateren moeten een dusdanige kwaliteit hebben dat ze de vastgelegde doelstellingen voor waterlichamen ondersteunen en minimaal voldoen aan de normen van de AMvB kwaliteitseisen en monitoring.

De provincie heeft met betrekking tot de KRW-doelstellingen de eindverantwoordelijkheid; de waterschappen voeren de benodigde maatregelen uit.

### *6.3.2 Zwemwaterkwaliteit*

Op grond van de KRW zijn zwemwaterlocaties aangewezen (zie kaart 10). De waterschappen stellen op grond van de EU-zwemwaterrichtlijn (2006) voor iedere zwemwaterlocatie een zwemwaterprofiel op, waarin onder meer de mogelijke vervuilingsbronnen en benodigde maatregelen worden beschreven. Verwacht wordt dat deze profielen niet leiden tot extra maatregelen. Ook verwachten wij dat de vastgestelde KRW-maatregelen voldoende positief zullen bijdragen aan de zwemwaterkwaliteit.

De waterschappen controleren in het badseizoen tweewekelijks de kwaliteit van het zwemwater. De provincie inspecteert de zwemwateren op hygiëne en veiligheid. De resultaten van deze metingen gebruikt de provincie om te beoordelen of een negatief zwemadvies of zwemverbod afgegeven moet worden.

### *6.3.3 Diffuse bronnen*

De aanpak van diffuse bronnen wordt gezien als een overwegend nationale aangelegenheid dat is vastgelegd in het nationale “Uitvoeringsprogramma diffuse bronnen waterverontreiniging, 2007”. Tot de aan te pakken stoffen behoren onder andere nutriënten, emissies van metalen, polycyclische aromatische koolwaterstoffen, gewasbescherming- en biocidenmiddelen en (dier) geneesmiddelen.

In aanvulling op het nationale beleid, zetten wij het stimuleringsproject “Duurzaam boer blijven in Drenthe” voort en ondersteunen we gebiedsgerichte pilots gericht het reduceren van diffuse belasting van zowel grond- als oppervlaktewater.

### *6.3.4 Waterbodems*

Op grond van de Waterwet is het beheer van de waterbodem vanaf 2010 integraal onderdeel van het beheer van het watersysteem. De waterschappen zijn dan als bevoegd gezag verantwoordelijk voor de kwaliteit, het beheer en de sanering van de waterbodem van regionale wateren.

***Waterbodemsanering***
Het besluit om over te gaan tot waterbodemsanering wordt onder de Waterwet niet langer alleen genomen op milieuhygiënische gronden. Pas wanneer een waterbodemverontreiniging leidt tot het niet kunnen realiseren van de gewenste waterkwaliteit wordt waterbodemsanering noodzakelijk. Daarnaast blijft de noodzaak bestaan om via reguliere onderhoudsprogramma’s zorg te dragen voor het op orde houden van de watergangen. De waterschappen zullen, als onderdeel van het integrale beheer van watersystemen, zoveel mogelijk via lokale afspraken tussen gemeente(n) en eventueel provincie invulling moeten geven aan hun rol op het gebied van de aanpak van waterbodems.

***Baggerspecie***
Vrijkomend baggerspecie dient indien zoveel mogelijk te worden hergebruikt. De provincie richt zich op het creëren van voldoende en verantwoorde hergebruikmogelijkheden. De kaders voor hergebruik (inclusief verspreiding op de kant) zijn vastgelegd in het Besluit bodemkwaliteit. De provincie faciliteert waterschappen en gemeentes bij de implementatie van dit Besluit door onder andere bodemfunctieklassenkaarten te laten opstellen. Indien baggerspecie niet direct toepasbaar is zal de beheerder tijdelijke depots moeten inrichten. Na ontwatering kan de baggerspecie vanuit de tijdelijke depots definitief worden verwerkt.

## 6.4 Grondwater

### *6.4.1 Hoofdlijn van het beleid*

Onze ambitie is om een zo groot mogelijke voorraad zoet grondwater van een goede kwaliteit beschikbaar te hebben en te houden voor mens en natuur. De provincie voert een grondwaterbeheer dat uitgaat van de kansen die de waarde van het grondwater biedt.

- Wij streven naar een zo groot mogelijke voorraad grondwater onder het Drents plateau ten behoeve van grondwaterafhankelijke functies, de drinkwatervoorziening en economische ontwikkelingen;
- De grondwaterkwaliteitdoelen die op grond van de Kaderrichtlijn Water voor de aangewezen grondwaterlichamen zijn vastgesteld, dienen in 2027 gerealiseerd te zijn.
- Wij zorgen voor een duurzame veiligstelling van de openbare drinkwatervoorziening
- Onder voorwaarden stellen wij grondwater beschikbaar voor drink- en industriewater en warmte- en koudeopslag;
- Voor de verdroogde natuurgebieden concentreren wij ons tot 2015 op 8 TOP-gebieden. Wij streven uiteindelijk naar een volledig herstel.

### *6.4.2 Onze innovatieve grondwatervisie "De waterfabriek van Drenthe"*

Onze grondwatervisie is op hoofdlijnen uiteen gezet in paragraaf 4.3.2. Deze visie wordt in de komende periode verder uitgewerkt. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen de laagdynamische functies in het landelijk gebied en hoogdynamische functies in het stedelijk gebied. In het landelijk gebied gaat het over de aanvulling van het grondwater, de grondwaterwinning voor de drinkwatervoorziening en de watervoorziening van de landbouw en natuur. In stedelijk gebied speelt het benutten van grondwater voor economische doeleinden en energietoepassingen.

***Inzijggebieden***
Het hart van het Drents plateau en de Hondsrug zijn op kaart 14 aangeduid als inzijggebieden. Door in deze gebieden oppervlaktewater vast te houden, willen we een zo'n groot mogelijk voorraad grondwater opbouwen. Hiervoor zijn twee aspecten bepalend; het peil in de beekdalen en de infiltratie van regenwater. Een hoger peil in de beekdalen resulteert in hogere grondwaterstanden op het Drents plateau en daarmee in een grotere grondwatervoorraad. Door stuwing van de Hondsrug zijn de grondlagen onder de Hondsrug scheef gesteld en dat draagt er aan bij dat neerslagwater makkelijk tot grote diepte infiltreert. Van belang is om in de inzijggebieden een toename van verhard oppervlak te voorkomen en maatregelen te nemen die de infiltratie van neerslag bevorderen.

Het water uit het inzijggebied Drents Plateau komt vooral ten goede aan de natuur in de beekdalen (kwel) en aan de landbouwgebieden (tegengaan droogteschade). Het benutten van grondwater voor de drinkwatervoorziening uit dit inzijggebied kan alleen langs de randen van het Drents plateau. Waar

precies vraagt nog om nadere uitwerking. Het inzijggebied op de Hondsrug is van belang voor de natuur en grondwaterwinning in het Hunzedal.
Naast de grondwaterkwantiteit is de bescherming van de grondwaterkwaliteit van belang. Deze kan bedreigd worden door stoffen die met infiltrerend grondwater worden meegevoerd. In het landelijk gebied zijn dat vooral de gewasbeschermingsmiddelen uit de landbouw. In stedelijk gebied gaat de aandacht uit naar het op gecontroleerde infiltratie van regenwater. Verder vormen de bestaande bodem- en grondwaterverontreinigingen een bedreiging voor de grondwaterkwaliteit.

In de komende periode moet de invulling van de inzijggebieden worden uitgewerkt, daarbij gaat het ook om de betekenis van de inzijggebieden voor de bestaande en mogelijke toekomstige functies. Hierbij komt tevens de vraag aan de orde hoeveel extra water beschikbaar kan komen voor de betreffende functies.

***Wateroogstgebied Hunze***
Vanuit het inzijggebied op de Hondrug, stroomt het water naar het Hunzedal. In het benedenstroomse gedeelte van het Hunzedal wordt op meerdere locaties grondwater voor drinkwater gewonnen. Onderzoek in het project Tusschenwater heeft aangetoond dat met de inrichting van het gebied als moerasgebied meer grondwater gewonnen kan worden. Daarbij worden de effecten van de grondwaterwinning gecompenseerd door extra infiltratie van oppervlaktewater. Wij denken een dergelijk systeem op grotere schaal te kunnen toepassen. Voor het Hunzedal willen we onderzoeken in hoeverre en in welke mate de waterwinning kan worden vergroot door functiewijziging of door andere vormen van landbouw.

Het Hunzedal is niet alleen geschikt voor het winnen van grondwater, maar ook voor het vasthouden van water voor andere functies. Hierbij denken we met name aan het vasthouden van water dat in periodes van droogte beschikbaar kan worden gesteld aan de landbouw. Uit de klimaatscenario's blijkt dat met name de Veenkoloniën in toenemende mate te maken zullen krijgen droogte. Onderzoek zal moeten aantonen hoeveel water kan worden vastgehouden en in hoeverre daar de landbouw in het aangrenzende (veenkoloniale) landbouwgebied van kan profiteren, waarbij ook een relatie zal worden gelegd met de aanpak van veenoxidatie. Hoe de watervoorziening van de Veenkoloniën in de toekomst te organiseren en welke rol het Hunzedal daarbij kan spelen, is onderwerp van een integrale uitwerking.

***Gebiedsgericht grondwaterbeheer in stedelijke gebied***
Voor Emmen, Coevorden, Hoogeveen en Meppel wordt ingezet op het benutten van grondwater voor economische activiteiten. De economische ontwikkeling van de steden kan versterkt worden door levering van warmte en koude uit grondwater (WKO) en de levering van een waterkwaliteit op maat. Het stedelijk gebied in Noord-Drenthe leent zich bij uitstek voor grootschalige toepassing van WKO en lijkt, vanwege mogelijk effecten op natuur, minder geschikt voor grootschalig gebruik van grondwater voor bedrijfseconomische activiteiten.

Een gebiedsgerichte aanpak van ernstig verontreinigd grondwater wordt door de provincie gezien als een aanvulling op de aanpak van individuele gevallen van grondwaterverontreiniging. Ook de toename van het aantal WKO installaties vraagt om een betere afstemming. Diverse installaties kunnen elkaar dan wel bestaande grondwaterwinningen beïnvloeden. De provincie stimuleert dat gemeenten masterplannen voor de ondergrond in de grote kernen gaan opstellen, waarmee deze problematiek integraal kan worden aangepakt (zie ook paragraaf 4.7).

### *6.4.3 Verdrogingsbestrijding (TOP-gebieden natuur)*

Verdroging van natuurgebieden is één van de belangrijkste knelpunten bij de realisatie van de natuurdoelen. We streven naar volledig herstel van de verdroogde natuurgebieden (circa 24.000 hectare). Op basis van het advies van de Taskorce verdroging concentreert de provincie tot 2015 de aanpak van de verdroging in 8 top-gebieden. In tabel 6.3 is per gebied de doelstelling geformuleerd. Op de lijst staat een mix van zes Natura2000 gebieden en twee beekdalen (EHS). De provincie streeft bij de aanpak van de verdroging naar synergie door WB21- en KRW-doelen mee te nemen.

In 3 van de 8 TOP-gebieden is de verdroging in 2015 opgelost en in 5 gebieden is de situatie dan aanzienlijk verbeterd (van ernstig naar matig verdroogd). In de laatst genoemde gebieden hangen verdergaande maatregelen af van functiewijzigingen of hebben maatregelen meer tijd en middelen nodig. De overige verdroogde gebieden in Drenthe komen na 2015 aan bod.

*Tabel 6.3 Doelstellingen TOP-gebieden*

| **Verdroogd gebied** | **Doelstelling 2015** | **Relatie met natuur en KRW** |
|---|---|---|
| Fochteloërveen | geen verdroging | EHS, N2000 |
| Drentsche Aa | geen verdroging | EHS, N2000 en KRW |
| Elperstroom | matig verdroogd | EHS, N2000 en KRW (urgent) |
| Drents Friese Wold en Leggelderveld | matig verdroogd | EHS, N2000 |
| Dwingelderveld | matig verdroogd | EHS, N2000 |
| Bargerveen | matig verdroogd | EHS, N2000 en KRW (urgent) |
| Peizerdiep | geen verdroging | EHS en KRW |
| Reest | matig verdroogd | EHS, N2000 en KRW |

### *6.4.4 Grondwaterkwaliteit (KRW)*

In bijlage 4 zijn de doelen en maatregelen vastgelegd voor de grondwaterlichamen op grond van de Europese Kaderrichtlijn Water. De grondwaterlichamen zijn weergeven op kaart 10.

De grondwaterlichamen moeten voldoen aan de goede chemische en de goede kwantitatieve toestand. Om de toestand te kunnen beoordelen is een KRW meetnet ingericht. Elke zes jaar moet én de toestand én de trend op basis van de meetgegeven uit dit meetnet worden beschreven.
De toestand van het grondwaterlichaam mag de realisatie van oppervlaktewaterdoelen en grondwaterafhankelijke ecosystemen niet in de weg staan. Aangezien uit de grondwaterlichamen op diverse locaties water wordt onttrokken voor menselijke consumptie is een dusdanige bescherming noodzakelijk dat op termijn het niveau van zuivering voor de bereiding voor menselijke consumptie gebruikt water verlaagd kan worden. Beoordeling daarvan vindt plaats op de locaties waar daadwerkelijk water wordt onttrokken.

De oppervlaktewaterlichamen waarin de grond- en oppervlaktewaterwinningen ten behoeve van drinkwater liggen, zijn opgenomen in het landelijk register voor beschermde gebieden. Ook alle vergunde winningen groter dan 240 m3/d op basis van de Grondwaterwet zijn in het register opgenomen. Naast opname in het register Beschermde gebieden komt het belang van grond- en

oppervlaktewater voor de drinkwaterbereiding tot uitdrukking in KRW art 7.3, dat geen verslechtering mag optreden opdat de zuiveringsinspanning op termijn kan afnemen. Naast de KRW is de provincie op basis van de Wet Milieubeheer gehouden aan het beschermen van de grondwaterkwaliteit (zie paragraaf 6.4.5).

De KRW richt zich ook op gebieden waar het grondwater dusdanig laag staat dat de ecologie er schade van ondervindt. Daarbij wordt gekeken naar de Natura2000 gebieden. In Drenthe zijn 14 Natura2000 gebieden aangewezen. Daarvan zijn er 8 grondwaterafhankelijk. In een deel van de gebieden zijn de afgelopen jaren al maatregelen uitgevoerd om de verdroging te bestrijden, maar de gewenste eindsituatie is daarmee nog niet bereikt. In 6 van deze gebieden is de grondwaterstand te laag om de gewenste Natura2000 doelen te kunnen realiseren (zie paragraaf 6.4.3).

Om de KRW-doelen haalbaar en betaalbaar te houden worden maatregelen gefaseerd uitgevoerd tot 2027. Maatregelen bestaan deels uit generieke maatregelen (vooral gericht op mest en gewasbeschermingsmiddelen) en deels uit aanvullende regionale maatregelen. De regionale maatregelen omvatten:

- Beschermingsmaatregelen grondwaterbeschermingsgebieden (zie paragraaf 6.1.3 en 6.4.5);
- Verdrogingsbestrijding Natura2000 gebieden (zie paragraaf 6.4.3)*;*
- Ondersteunen gebiedsgerichte pilots diffuse belasting (zie paragraaf 6.3.3).

### *6.4.5 Grondwaterbescherming*

De bescherming van het grondwater is neergelegd in verschillende wetten, waaronder de Wet milieubeheer, de Waterwet en de Wet Bodembescherming. Daarnaast geven de Kaderrichtlijn water en de Grondwaterrichtlijn aanwijzingen voor het provinciale beleid. Veelal is de verantwoordelijkheid voor deze bescherming gekoppeld aan het gebruik van het grondwater. De provincie is verantwoordelijk voor de kwaliteit van het grondwater met het oog op de drinkwaterwinning. Daarom is bovenop het generieke beleid voor de bescherming van het grondwater aanvullend provinciaal beleid geformuleerd. De drie belangrijkste grondslagen daarvoor zijn:

- De regels opgenomen in de Provinciale omgevingsverordening (POV). De POV kan worden gezien als de basis van het grondwaterbeschermingsbeleid van de provincie en bevat regels voor activiteiten die niet of onder voorwaarden worden toegestaan in de grondwaterbeschermingsgebieden.
- De ruimtelijke bescherming van grondwaterbeschermingsgebieden gericht op de functies in grondwaterbeschermingsgebieden die moeten bijdragen aan kwalitatief goed grondwater. De provincie zet instrumenten in om dit te bevorderen.
- Maatwerk per grondwaterbeschermingsgebied in de vorm van gebiedsdossiers. De gebiedsdossiers geven de mogelijkheid om bestaande risico's voor de grondwaterkwaliteit met een maatregelenpakket te minimaliseren. In hoeverre de dossiers als een toetsingskader voor de beoordeling van nieuwe functies en activiteiten kunnen dienen, moet in het licht van landelijke ontwikkelingen nog duidelijk worden.

***Provinciale omgevingsverordening (POV)***
In de provincie wordt op 18 locaties water gewonnen ten behoeve van de openbare drinkwatervoorziening (zie kaart 12). Rondom deze winlocaties zijn beschermingsgebieden aangewezen in de POV.

Bij de vaststelling van de beschermingsgebieden is uitgegaan van de kwetsbaarheid van de gebieden. Daarbij is onderscheid gemaakt in kwetsbare, minder kwetsbare en niet kwetsbare gebieden. De meest kwetsbare gebieden hebben, qua omvang en maatregelen, de meeste bescherming gekregen.

In de POV is een nadere onderbouwing van de indeling en de daaruit voortvloeiende bescherming opgenomen.

De bescherming richt zich op het weren van activiteiten en het gebruik van een aantal stoffen, die de kwaliteit van het grondwater en oppervlaktewater, voorzover ingezet voor drinkwaterbereiding, nadelig kunnen beïnvloeden. De relevante belanghebbende partijen, waar onder de waterleidingbedrijven, zijn nauw betrokken bij het bepalen van de te weren activiteiten en stoffen. Ook is gebruik gemaakt van het in interprovinciaal overleg ontwikkeld model voor de grondwaterbescherming in de provinciale milieuverordening.

Een beschermingsgebied is opgebouwd uit verschillende zones. Dit zijn:

- Waterwingebieden
- Grondwaterbeschermingsgebieden
- Gebieden tegen fysische bodemaantasting
- Verbodzones diepe boringen
- Grondwaterbeschermingsgebied Drentsche Aa (oppervlaktewaterwinning)

In tabel 6.4 is een indeling van de 18 beschermingsgebieden weergegeven (kaart 12).

*Tabel 6.4: Indeling 18 beschermingsgebieden*

| Grondwaterlichaam | Naam | Indeling gebied | Kwetsbaarheid |
|---|---|---|---|
| Zand Rijn-Oost | Holtien | verbodzone diepe boringen (50m) | niet kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Zuidwolde | verbodzone diepe boringen (50m) | niet kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Hoogeveen | verbodzone diepe boringen (50m) | niet kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Ruinerwold | grondwaterbeschermingsgebied | minder kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Kruidhaars | gebied tegen fysische bodemaantasting | minder kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Havelterberg | grondwaterbeschermingsgebied | kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Beilen | grondwaterbeschermingsgebied | kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Dalen | grondwaterbeschermingsgebied | kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Leggeloo | grondwaterbeschermingsgebied | kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Valtherbos | grondwaterbeschermingsgebied | kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Noordbargeres | grondwaterbeschermingsgebied | kwetsbaar |
| Zand Rijn-Noord | Nietap | grondwaterbeschermingsgebied en verbodzone diepe boringen (15m) | minder kwetsbaar |
| Zand Eems | Assen | verbodzone diepe boringen (15m) | niet kwetsbaar |
| Zand Eems | Annen / Breevenen | gebied tegen fysische bodemaantasting | niet kwetsbaar |
| Zand Eems | De Groeve | gebied tegen fysische bodemaantasting | minder kwetsbaar |
| Zand Eems | Gasselte | grondwaterbeschermingsgebied | kwetsbaar |
| Zand Eems | Onnen/De Punt | gebied tegen fysische bodemaantasting | minder kwetsbaar |
| R5 Beek op zand | Drentsche Aa | grondwaterbeschermingsgebied de Drentsche Aa, oppervlaktewaterwinning | kwetsbaar |

***Ruimtelijke bescherming***

Het risico op verontreiniging van grondwater binnen de grondwaterbeschermingsgebieden als gevolg van grondwaterbelastende functies moet met het ruimtelijke ordeningsbeleid worden tegengegaan. Het ruimtelijke ordeningsbeleid dient daarvoor:

1. Ruimtelijke functies te bevorderen die bijdragen aan kwalitatief goed grondwater;
2. Voorwaarden stellen aan ruimtelijke functies om het risico op grondwaterverontreiniging te verkleinen;
3. Functies te weren die een risico op grondwaterverontreiniging met zich meebrengen: Het gaat daarbij in elk geval om:
    - Nieuwe infrastructurele werken;
    - Woningbouwontwikkelingen,
    - Grootschalige recreatieve ontwikkelingen;
    - Industriële ontwikkelingen en/of nieuwe bedrijventerreinen;
    - Nieuwe begraafplaatsen of terreinen waar verstrooiing van as plaatsvindt.
    - WKO installaties

Het betreft hier een *nee, tenzij* beleid. Het toelaten van deze functies is slechts mogelijk als alternatieven ontbreken en zwaarwegende maatschappelijk redenen in het geding zijn.

De provincie ziet toe op een verankering van grondwaterbeschermingsgebieden in ruimtelijke plannen. Grondwaterbeschermingsgebieden worden daarom aangemerkt als een provinciaal belang bij ruimtelijke ontwikkelingen.

***Gebiedsdossiers***
Bij het beschermingsniveau binnen de verschillende beschermingszones gaat de provincie uit van een risicogerichte benadering. Dit betekent dat de kwetsbaarheid van het gebied en de aard en omvang van de activiteiten en functies bepalend zijn bij het invullen van het beschermingsniveau. Uit een risico-inventarisatie in de Drentse grondwaterbeschermingsgebieden is gebleken dat het goed mogelijk is om per gebied een inschatting te maken van de feitelijke risico's. Deze risicoanalyse kan vervolgens als basis dienen om per gebied de bestaande risico's te verminderen. Dit leidt tot maatwerk per gebied.

De provincie vult het nieuwe risicogeoriënteerde grondwaterbeschermingsbeleid in door voor alle 18 gebieden gebiedsdossiers op te stellen (2009-2010). Een gebiedsdossier is een instrument waarmee voor een (drinkwater)winning effectieve maatregelen kunnen worden ontwikkeld. Dit wordt ontwikkeld samen met betrokken partijen zoals de waterleidingbedrijven, de gemeenten, de waterschappen en andere doelgroepen. Het doel van het gebiedsdossier is het scheppen van een gemeenschappelijk inzicht in de factoren die van belang zijn voor de kwaliteit van het onttrokken grondwater en in de feitelijke bedreigingen van die kwaliteit. In een gebiedsdossier wordt informatie verzameld die van belang is voor de waterkwaliteit ter plaatse van de winning. Op basis hiervan worden effectieve maatregelen, gericht op preventie en risicobeheersing, ontwikkeld en opgenomen in een uitvoeringsprogramma. Hiermee vult het gebiedsdossier het bestaande grondwaterbeschermingsbeleid aan en geeft het invulling aan de KRW-doelstelling voor drinkwater.

### *6.4.6 Grondwateronttrekkingen*

***Openbare drinkwatervoorziening***
De provincie heeft de zorg voor de bronnen van de openbare drinkwatervoorziening en stelt de bronnen beschikbaar. De functie "Grondwater voor de bereiding van drinkwater" is toegekend aan de locaties van de bestaande winningen voor de drinkwatervoorziening en aan een aantal gebieden die potenties voor toekomstige drinkwaterwinning hebben (zie kaart 12). Het grondwater wordt beschikbaar gesteld voor de drinkwatervoorziening, omdat grondwater de beste grondstof is en tegen relatief lage kosten geschikt kan worden gemaakt voor drinkwater. Bij de inrichting van een grondwaterwinning staat de duurzaamheid van de winning voorop. Een integrale benadering, waarbij getracht wordt de effecten op de omgeving te minimaliseren, bijvoorbeeld door het aanpassen van het oppervlaktewaterbeheer, heeft de voorkeur.

***Beoordeling vergunningen***
Bij de beoordeling van een aanvraag voor een vergunning worden de volgende aspecten betrokken.

- Aanvragen binnen de gebieden met de aanduiding "Grondwater voor de bereiding van drinkwater", verdienen de voorkeur. De aanvrager kan een alternatieve locatie indienen op basis van het gedachtegoed uit onze innovatie grondwatervisie (zie paragraaf 6.4.2)
- De aanvraag is noodzakelijk voor het veiligstellen van de drinkwatervoorziening.
- De gevolgen voor andere belangen zijn goed in beeld gebracht en de mogelijkheden om deze gevolgen technisch of financieel te compenseren zijn maximaal benut.

- Mogelijke alternatieve locaties voor de onttrekking zijn onderzocht.
- De waterhuishoudkundige situatie is zodanig aangepast dat de effecten van de winning op de omgeving mimimaal zijn, dan wel er zijn positieve effecten voor andere belangen gerealiseerd.
- Bij aanvragen voor uitbreiding van de vergunningcapaciteit wordt altijd het effect van de totale winning en de effecten van de winningen in de omgeving betrokken.
- Drinkwaterwinning wordt, zo mogelijk, gecombineerd met één of meer andere functies in het kader van gebiedsontwikkeling.

***Strategische grondwaterwinningen***

In de gebieden die op kaart 12 globaal zijn aangeduid als strategische grondwaterwinning kan een vergunning voor een strategische reservering voor de drinkwatervoorziening worden aangevraagd. Bij de beoordeling van een aanvraag voor een vergunning worden de volgende aspecten betrokken:

- De aanvraag is bedoeld als strategische reserve voor het geval er zich een calamiteit voordoet bij één van de bestaande grondwaterwinningen.
- Een aanvraag kan alleen ingediend worden voor de volgende locaties met inachtneming van de volgende voorwaarden:
    - Assen-West: een gespreid puttenveld op de locatie van de golfbaan
    - Kastelen Akkers: een gespreid puttenveld ten westen van Hunze tussen de huidige grondwaterwinning De Groeve en Annen
    - Darperweiden: Een puttenveld tussen de Drentsche Hoofdvaart en de Oude Vaart, waarbij rekening wordt gehouden met een functiecombinatie met waterberging.
- Voor de locatie Assen-West is tevens een aanvraag mogelijk voor een grondwaterwinning van maximaal 1 miljoen $m^3$ per jaar als alternatief voor een deel van de grondwateronttrekking in Assen-Oost.
- De gevolgen voor andere belangen zijn goed in beeld gebracht en de mogelijkheden om deze gevolgen technisch of financieel te compenseren zijn maximaal benut.
- In de vergunning wordt opgenomen dat de daadwerkelijke onttrekking pas mogelijk is na een schriftelijk toestemming van gedeputeerde staten. Het waterleidingbedrijf dient de noodzaak voor de grondwaterwinning aan te tonen.

***Industriewater***

Grondwater voor hoogwaardig gebruik in de industrie wordt beschikbaar gesteld. De totale onttrekking op een bedrijventerrein mag echter geen onaanvaardbare negatieve invloed hebben op de omgeving. De provincie stimuleert ontwikkelingen die leiden tot waterbesparing of tot hergebruik van onttrokken water. Zowel op bedrijfsniveau als tussen bedrijven onderling.

Bij het beoordelen van een aanvraag voor een vergunning boven een capaciteit van 150.000 m3/jaar worden de volgende aspecten betrokken.

- De noodzaak van de gevraagde vergunning.
- De gevolgen voor andere belangen, waaronder de gevolgen voor verdroging, zijn goed in beeld gebracht en de mogelijkheden om deze gevolgen technisch of financieel te compenseren zijn maximaal benut.
- Mogelijke alternatieve bronnen voor de onttrekking, de milieueffecten en eventuele aanpassingen in de bedrijfsvoering zijn maximaal benut. Op bedrijfsniveau is een zo laag mogelijk (grond)-waterverbruik per productie-eenheid het uitgangspunt.
- Bij grote onttrekkingen is onderzoek naar mogelijke alternatieve locaties voor de onttrekking, of voor het bedrijf, noodzakelijk. Hierbij wordt ook de mogelijkheid van levering van water op maat door derden in beeld gebracht.
- De (resterende) mogelijkheden voor andere bedrijven om op hetzelfde bedrijventerrein ook grondwater te kunnen onttrekken.

- De effecten van de winning op de omgeving zijn mimimaal, dan wel er zijn positieve effecten voor andere belangen gerealiseerd.
- Bij de beoordeling van de effecten wordt altijd de totale onttrekking in de omgeving betrokken.
- Voor grondwaterwinningen voor een laagwaardig gebruik in de industrie, wordt geen vergunning verleend, tenzij er geen alternatieven zijn voor het gebruik van grondwater, of deze alternatieven hebben een groter nadelig milieueffect dan de voorgestane onttrekking.
- Voor aanvragen beneden de 150.000 m3/jaar is het waterschap bevoegd gezag.

Bestaande vergunningen voor grondwaterwinning voor industrieel gebruik worden heroverwogen in de volgende gevallen:
- De vergunning is meer dan tien jaar oud, of
- De onttrekking heeft nadelige gevolgen voor andere belangen, of
- Er zijn goede alternatieven ontwikkeld.

Bij heroverwegingen hanteert de provincie dezelfde criteria gehanteerd als bij nieuwe aanvragen. Tevens wordt het belang van het voortbestaan van de winning voor het bedrijf en/of de omgeving betrokken.

***Bronbemalingen, proefbemalingen en grond- en grondwatersaneringen***
Bronbemalingen, proefbemalingen en grondsaneringen zijn tijdelijke onttrekkingen, bedoeld voor het drooghouden van bouwputten, voor (water)bouwkundige of civieltechnische werken, onderzoek, of het weghalen van verontreinigingen in bodem en grondwater. Om de negatieve effecten van deze tijdelijke onttrekkingen, zoals zettingen en verdroging, zoveel mogelijk te voorkomen worden de hoeveelheden netto te onttrekken grondwater zoveel mogelijk beperkt. Het waterschap is hiervoor bevoegd gezag.

***Beregening en bevloeiing voor land- en tuinbouw***
De waterschappen zijn het bevoegd gezag voor grondwateronttrekking voor beregening. De provincie hanteert als algemeen uitgangspunt dat een negatief effect op EHS en in het bijzonder de Natura2000-gebieden voorkomen moet worden. Bij de uitwerking van het grondwateronttrekkingenbeleid moet rekening gehouden worden met de opbouw van de ondergrond en de aanwezigheid van oppervlaktewater van waaruit infiltratie in de bodem op kan treden. De mate van grondwaterstandverlaging door een onttrekking en de gevolgen daarvan voor andere functies en belangen, is afhankelijk van deze factoren. In overleg met de waterschappen zal de provincie de grondwatervisie inbrengen als kader voor de regels van de waterschappen. De provincie vindt het noodzakelijk om een terughoudend beleid te voeren in de inzijggebieden. Wél kan er meer ruimte kan zijn voor beregening in de veenkoloniën.

***Warmte- en koudeopslag (WKO)***
In het kader van de Waterwet is voor een open systeem een watervergunning vereist. Het kader van de vergunningverlening is uitgewerkt in paragraaf 4.7 en in de provinciale omgevingsverordening.

## 6.5 Stad en keten

### *6.5.1 Stedelijk water*

***Geen afwenteling van wateroverlast***
Voor het stedelijk waterbeheer geldt dat geen afwenteling op andere gebieden mag optreden. Afvoerpieken moeten binnen het stedelijk gebied worden opgevangen door bergingscapaciteit aan te leggen in stedelijk water of door neerslag te laten infiltreren in de bodem. Met de verwachte

klimaatsverandering wordt dit nog belangrijker. Voor de meer extreme afvoerpieken kan waterberging ook als nevenfunctie worden toegevoegd aan andere functies.

***Afvoernormen nieuw stedelijk gebied***
Voor nieuw stedelijk gebied hanteren de waterschappen een maatgevende afvoer (gebaseerd op het huidige landbouwkundig gebruik) die zeker niet hoger is dan 1,2 liter per seconde per hectare. Daarnaast mag de afvoer uit nieuw stedelijk gebied ook in een extreme afvoersituatie, die een keer in de 100 jaar kan voorkomen, niet toenemen ten opzichte van de huidige afvoer. Tenslotte ligt er een opgave voor de gemeenten om in nieuw stedelijk gebied eventuele afvoerproblemen van bestaand stedelijk gebied op te lossen. Dit kan bijvoorbeeld betekenen dat extra berging wordt gerealiseerd met het oog op de afvoer uit het aangrenzende bestaande stedelijk gebied. Mocht blijken dat het in uitzonderlijke gevallen niet mogelijk is om de noodzakelijke bergingsruimte binnen het stedelijk gebied te vinden, dan kan in overleg met het waterschap een oplossing buiten het stedelijk gebied worden gezocht.

De waterschappen zien, bij het toepassen van de watertoets, toe op het voorkomen van afwenteling van wateroverlast uit stedelijk gebied.

***Inrichting en vormgeving***
Het succes van stedelijk waterbeheer is mede afhankelijk van het gedrag van de burger. Dit gedrag kan het beste worden beïnvloed als de burger zich bewust is van het belang van water in zijn leefomgeving. De sinds 2008 geldende verplichting voor de perceelseigenaar om zijn eigen hemelwater op te vangen kan daar zeker aan bijdragen. Daarnaast is het belangrijk dat water in de openbare ruimte zichtbaar blijft of wordt. Een zichtbaar afwateringsstelsel heeft dan ook de voorkeur boven een onzichtbaar hemelwaterriool. Verder zijn communicatie en educatie belangrijk bij het vergroten van het waterbewustzijn.

De gemeente bepaalt, sinds het in werking treden van de Wet gemeentelijke watertaken, de omvang van de plicht tot het op eigen perceel opvangen van hemelwater. Belangrijk is in ieder geval dat particulieren, bedrijven en instellingen terughoudend zijn met het realiseren van meer verhard oppervlak. Ook de aanleg van vegetatiedaken en opvangen en hergebruik van regenwater kunnen bijdragen aan de stedelijke wateropgave.

***Nevenfuncties***
Water in de stad heeft een aantal belangrijke nevenfuncties. Zo kan het bijdragen aan de ruimtelijke kwaliteit en biedt het mogelijkheden tot recreatie. Vroeg in de ontwerpfase rekening houden met de wateropgaven biedt kansen voor deze nevenfuncties. De verschillende overheden onderkennen het belang van water voor de ruimtelijke kwaliteit. Voor de inrichting van stedelijk water gelden echter duidelijke randvoorwaarden. Bij het inrichten van stedelijk water staat de noodzakelijke opvang van afvoerpieken centraal. Daarnaast stellen ook veiligheid en volksgezondheid randvoorwaarden aan de inrichting en kwaliteit van het stedelijk water. Dit betekent onder andere dat er geen lozing van verontreiniging op het stedelijk water mag plaatsvinden en dat voldoende doorstroming verzekerd moet zijn. Ook moet bij de inrichting rekening worden gehouden met het voorkomen van ophoping van zwerfvuil en de kans op verdrinkingsgevaar.

***Gemeentelijke watertaken***
De gemeentelijke watertaken zijn verankerd in de Wet verbrede gemeentelijke watertaken die op 1 januari 2008 in werking is getreden. Voor 2013 zullen de gemeenten deze zorgplicht uitwerken in hun verbreed gemeentelijk rioleringsplan (GRP).

De gemeente heeft een zorgplicht voor hemelwater als dat van een perceelseigenaar redelijkerwijs niet kan worden verlangd. De gemeente heeft aan de perceelsgrens een ontvangstplicht van het afgevoerde water. Daarnaast heeft de gemeente de zorgplicht voor het grondwater. Dat betekent dat zij voor het openbaar gemeentelijk gebied de inspanningsverplichting heeft maatregelen te treffen om blijvende nadelige gevolgen van de grondwaterstand voor de aan de grond gegeven bestemming zoveel mogelijk te voorkomen of te beperken. De gemeente heeft deze plicht voor zover maatregelen doelmatig zijn en noch waterschap noch provincie een taak hebben.

Ook heeft de gemeente de zorgplicht voor de doelmatige inzameling en transport van ‘stedelijk’ afvalwater. Dit is huishoudelijk afvalwater dat vrijkomt in stedelijk- of buitengebied. De gemeente kan besluiten deze zorgplicht verbreed in te vullen. Dan voorziet zij alle lozers in het buitengebied van een rioolaansluiting dan wel een systeem voor de individuele behandeling van afvalwater (IBA). Ziet de gemeente daarvan af dan moet een verzoek om ontheffing van deze zorgplicht indienen bij gedeputeerde staten. De gemeente komt in beginsel in aanmerking voor een ontheffing, tenzij

- een aansluitverplichting geldt volgens de Bouwverordening
- het perceel voor een gemeentelijke investering van minder dan € 11.350,- per perceel binnen een plangebied van een redelijke omvang een rioolaansluiting kan krijgen

De provincie zal de gemeentelijke aanvragen om ontheffing van de zorgplicht beoordelen aan de hand van de bovenstaande criteria. In Drenthe is het aansluitpercentage op het openbaar riool dermate hoog dat tijdens deze planperiode nog een zeer beperkt aantal ontheffingsverzoeken wordt verwacht.

***Gemeentelijke waterplannen***

De provincie hecht veel waarde aan het gemeentelijk waterplan. Het is namelijk een goed bruikbaar instrument bij de samenwerking tussen waterschap en gemeente. De provincie zal het opstellen van de tweede generatie gemeentelijke waterplannen actief stimuleren. Het verdient onze voorkeur de visie van de gemeente met betrekking tot het watersysteem op nemen in de gemeentelijke structuurvisie. De gemeente kan zo de bestaande beleidskaders voor stedelijk water actualiseren aan de hand van bijvoorbeeld nieuwe technologische ontwikkelingen bij water- en energievraagstukken en integreren met gewenste ruimtelijke ontwikkelingen.

Vanuit de thema’s energie, klimaat en adaptatie verwacht de provincie van de gemeenten dat zij anticiperen op klimaatverandering en oog blijven houden voor het waterkwaliteitsaspect. Indien in pilot-projecten nieuwe technieken voldoende zijn uitontwikkeld, achten wij het wenselijk deze in te zetten voor grootschalige toepassingen.

### *6.5.2 Waterketen*

***Riolering***

Voor de overstort van rioolwater volgen wij het landelijk beleid. In de rapportage van de Commissie Integraal Waterbeheer, "Eenduidige basisinspanning: nadere uitwerking van de definitie van de basisinspanning", van juni 2001, wordt aangegeven dat de vuiluitworp van een rioolstelsel niet meer mag bedragen dan de vuiluitworp van een "referentiestelsel". Voor de verschillende soorten rioolstelsels gelden verschillende referentiestelsels.

Het waterschap stelt nadere eisen aan de lokale waterkwaliteit. Dit kan leiden tot maatregelen tot vermindering van emissies in het watersysteem. Het beleid voor het overstorten van vuil rioolwater moet in 2015 gerealiseerd zijn.

***Samenwerken in de waterketen***
In 2007 hebben de koepelorganisaties en de minister van VROM het Nationaal bestuursakkoord waterketensamenwerking vastgesteld in de overtuiging dat efficiënter kan worden gewerkt in de keten. In het akkoord hebben zij onder meer de volgende 'speerpunten' vastgelegd.

- Stimuleren/uitvoeren van benchmarking in alle onderdelen van de keten;
- Samenwerken in de afvalwaterketen;
- Vergroten van transparantie op het gebied van kosten en tarieven;
- Vergroten van innovatie, kennisontwikkeling en waterbewustzijn.

Met name de gemeenten en de waterschappen kunnen aanzienlijke verbeteringen realiseren binnen de afvalwaterketen. Door bijvoorbeeld structureel kennis uit te wisselen, personeel te delen en samenwerkingsverbanden aan te gaan. Drenthe faciliteert en stimuleert de waterketenpartijen om het bestuursakkoord uit te voeren. De lopende projecten op het gebied van benchmarking, meten en monitoren in de afvalwaterketen, innovaties en het vergroten van waterbewustzijn worden voortgezet en waar nodig geïntensiveerd. De ketenpartners voeren de deelprojecten uit vanuit de bestaande organisaties. Daarmee ontwikkelen zij nieuwe kennis- en beheersnetwerken. De provincie vindt deze aanpak vooralsnog effectiever dan de werkwijze via veranderingen in de waterketenstructuur.

## 6.6 Monitoring, onderzoeksprogramma en gegevensbeheer

De provincie Drenthe wil de realisatie van genoemde opgaven stimuleren door in te zetten op innovatie, kennisontwikkelingen en bij gebiedsgerichte uitvoering maatregelen combineren met andere beleidsopgaven.

Om zicht te krijgen op de voortgang en realisatie van de gestelde doelen wordt beleidsmonitoring en beleidsevaluatie ingezet. De hiervoor benodigde gegevens over het oppervlaktewater (WB21 en KRW) en het ondiepe grondwater (GGOR) worden door de waterschappen verzameld. De provincie verzamelt de gegevens over de grondwatervoorraad en -kwaliteit en de verdrogingsbestrijding. Gegevens over de bodemopbouw zijn vastgelegd in een landelijke database Regis.

De provincie beheert grondwatermeetnetten die informatie over de stand, stroming en kwaliteit van het grondwater geven. Deze gegevens worden opgeslagen in een landelijke database. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen het primaire meetnet voor heel Drenthe en secundaire projectmeetnetten. Metingen in het primaire meetnet worden standaard twee keer per maand uitgevoerd. Vanaf 2002 is een voorzichtige start gemaakt met het automatiseren van moeilijk toegankelijke locaties en locaties die worden waargenomen door particulieren. De komende jaren wordt het primaire meetnet verder geautomatiseerd. In 2009 is het meetnet aangepast conform het definitieve draaiboek monitoring Kaderrichtlijn Water, tevens is het meetnet uitgebreid met een aantal meetpunten om verdrogingsbestrijding te kunnen monitoren. Het meetnet in de N2000-gebieden is, in samenspraak met oppervlaktewaterbeheerders en terreinbeheerders, afgestemd op het volgen van veranderingen van de vegetatie.

De provincie participeert in het noordelijke grondwatermodel MIPWA. Dit model van de noordelijke waterschappen en provincies maakt het mogelijk om snel antwoord te krijgen op beleidsmatige vragen.

### 6.7 Financiën

In onderstaande tabellen zijn de kosten van het Regionale waterplan en een overzicht van bronnen waaruit de provinciale bijdrage wordt gedekt opgenomen.

*Kosten van de maatregelen 2010 t/m 2015*

| Nr | Doel | Maatregel | Kosten totaal (in M€) | Kosten provincie (in M€) |
|---|---|---|---|---|
| 1 | GGOR | Aanpak verdroging (10.186 ha) | 34.7 | 20.7 (incl ILG) |
| 2 | WB21 | Inrichting waterbergingsgebieden | 11.8 | 2.4 |
| 3 | WB21 | De regionale keringen voldoen uiterlijk 2015 aan de veiligheidsnormen. | pm **) | - |
| 4 | KRW en WB21 | Herinrichting van de beekdalen | 7.5 | 2.2 |
| 5 | KRW | Uitvoeren overige KRW maatregelen oppervlaktewater *) | 136.7 | - |
| 6 | KRW | Grondwaterbeschermingsmaatregelen op basis van gebiedsdossiers | 1.8 | - |
| 7 | Grondwater | Grondwaterbeheer | 1.5 | 1.5 |
| 8 | | Onderzoek<br>klimaatverandering<br>grondwaterbescherming<br>grondwatervisie<br>innovatie | 1.2 | 1.2 |
| Totaal | | | 189.5 | 27.0 |

*) Kosten KRW 2015-2027 € 95 miljoen
**) Voldoen grotendeels aan de norm

*Financiering*

| Bron | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| pMJP | 4.400.000 | 7.300.000 | 5.900.000 | 4.600.000 | | |
| K&E | 700.000 | 700.000 | 700.000 | 700.000 | 700.000 | 700.000 |
| Begroting | 225.000 | 225.000 | 225.000 | 225.000 | 225.000 | 225.000 |

*Reserve grondwaterheffing*

| Posten | Begroot per jaar |
|---|---|
| Maatregelen actief grondwaterbeheer | 250.000 |
| Onderzoek | 150.000 |
| Gegevensbeheer | 300.000 |

# 7. Sturing en instrumenten

In de voorgaande hoofdstukken is uiteengezet wat wij van provinciaal belang achten en zijn provinciale doelen geformuleerd. Deze provinciale doelen willen wij samen met onze partners gebiedsgericht uitwerken naar gebiedsopgaven. Ons vertrekpunt hierbij is gelijkwaardigheid en samenwerking tussen partijen. Daarbij benutten wij bevoegdheden, instrumenten en kwaliteiten, om partijen bij elkaar te brengen en te komen tot uitvoeringsstrategieën. In dit hoofdstuk gaan we hier dieper op in.

## 7.1 Sturingsprincipes

Op hoofdlijnen hanteren wij onderstaande sturingsprincipes:

- Verantwoordelijkheden en bevoegdheden zijn zodanig verdeeld over gemeenten, provincies, waterschappen en rijk, dat iedere bestuurslaag optimaal de haar toevertrouwde belangen kan behartigen, volgens het principe decentraal wat kan, centraal wat moet;
- De verantwoordelijkheid van de provincie wordt ingegeven door het schaalniveau van het onderwerp, volgens het principe dat bij bovenlokale belangen een provinciale rol is weggelegd;
- De provinciale belangen en kaders voor uitvoering zijn verwoord in de Omgevingsvisie, voor de verdere uitwerking zoeken wij nadrukkelijk de samenwerking met partners;
- De samenwerking heeft tot doel een verbinding te maken tussen de provinciale doelen en doelen van partners en tot afspraken over de realisatie te komen;
- Binnen de samenwerking doet de provincie een beroep op de eigen verantwoordelijkheid van de betrokken partners;
- De doelrealisatie moet ontwikkelingsgericht, daadkrachtig en resultaatgericht zijn, binnen de financiële kaders van verantwoordelijk bestuur;
- Inwoners en belangengroepen worden betrokken bij de planvorming en uitvoering.

## 7.2 Inzet instrumenten

Er staan ons grofweg 4 categorieën instrumenten beschikbaar voor de uitvoering van onze Omgevingsvisie:

1. Instrumenten gericht op samenwerking
2. Instrumenten gericht op informatieoverdracht.
3. Instrumenten gericht op financiële ondersteuning en/of investeringen.
4. Instrumenten gericht op regelgeving (inclusief de uitvoering en handhaving).

Deze instrumenten verschillen qua sturingsfilosofie (van zelfsturing tot hiërarchisch), relatievorm (van overlaten, marktafhankelijk tot opleggen, eenzijdig, afhankelijk), uitvoeringstactiek (van ondersteunen door geld, menskracht en informatie tot bescherming, normering en regelgeving) en typering (van economisch, communicatief en organisatorisch tot juridisch en economisch).

Wij willen onze Omgevingsvisie ontwikkelingsgericht uitvoeren. Met een actieve provinciale inzet willen wij gewenste ontwikkelingen van de grond te tillen. Dit betekent dat het accent ligt op mogelijkheden, niet op onmogelijkheden. Daarbij past de inzet van instrumenten die gericht zijn op samenwerking tussen partijen, op basis van gelijkwaardigheid en vertrouwen. We gaan daarom terughoudend om met het nieuwe instrumentarium van de Wro. Het formele instrumentarium genereert in onze ogen een hiërarchische relatie tussen provincie en partners en staat daarmee aan een aanpak op basis van gelijkwaardigheid in de weg. In principe kiezen we alleen voor de inzet van meer dwingende instrumenten, indien blijkt dat samenwerking tot onvoldoende resultaat leidt.

Momenteel krijgt een aanpak op basis van gelijkwaardigheid gestalte via het zogenaamde relatiebeheer van de provincie. Wij willen het vroegtijdig overleg over ruimtelijke voornemens van gemeenten die aan een provinciaal belang raken, voortzetten, professionaliseren en uitbouwen. Primair wil de provincie via deze directe overlegvorm zaken doen. Dat kan overigens alleen als gemeenten hetzelfde gewicht aan dit relatiebeheer toekennen.

Hieronder geven wij aan hoe wij tegen de Wro-instrumenten aankijken.

*Ruimtelijke Omgevingsverordening*
Het zwaarste generieke Wro-instrument is de ruimtelijke verordening. Met een verordening legt de provincie regels aan de gemeenten op die zij binnen een bepaalde periode in bestemmingsplannen moeten neerleggen. Doen zij dat niet tijdig, dan gelden de regels zelfstandig naar burgers toe.

Het instrument verordening willen we niet inzetten om onze doelen te bereiken en belangen te behartigen (zie ook 7.1 sturingsprincipes). Wel willen we na de besluitvorming over onze Omgevingsvisie het instrument verordening gebruiken daar waar het moet vanwege landelijk regelgeving (AMvB Ruimte).

*Inpassingplan*
Met een inpassingplan kunnen wij direct en juridisch bindend de bestemming van een concreet gebied vastleggen. Daarmee kunnen wij provinciale belangen vastleggen, met uitsluiting van de bevoegdheid van de gemeenteraad. Wij willen het instrument inpassingplan slechts in uitzonderlijke gevallen toe passen, en pas na consultatie van de betreffende gemeente(n).

*Aanwijzingen*
De gemeenteraad kan via een provinciale pro-actieve aanwijzing worden verplicht om binnen een bepaalde termijn een bestemmingsplan vast te stellen, indien provinciale belangen dat met het oog op een goede ruimtelijke ordening noodzakelijk maken. Ook hebben we de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen, om ervoor te zorgen dat het bestemmingsplan of projectbesluit geen conflict oplevert met de provinciale belangen. De reactieve provinciale aanwijzing strekt ertoe dat een bepaald onderdeel geen deel blijft uitmaken van het gemeentelijke bestemmingsplan of projectbesluit, en daarmee niet in werking treedt. Wij zullen deze instrumenten alleen inzetten als overleg en samenwerking met de gemeenten onvoldoende soelaas biedt en wanneer gemaakte afspraken niet worden nagekomen.

### 7.3 Monitoring

Op basis van de in de omgevingsvisie aangegeven doelstellingen zullen wij de voortgang van het realiseren van die doelstellingen jaarlijks monitoren. Het jaarlijks monitoren van de prestaties en doorwerking in relatie tot de uitvoeringsprogramma’s wordt per sector uitgevoerd. De monitoring heeft zowel betrekking op doelrealisatie als op omgevingsfactoren en wordt integraal uitgevoerd op basis van een op te stellen monitoringsprogramma.

### 7.4 Handhaving

Het provinciale handhavingsbeleid heeft tot doel het naleefgedrag van burgers, organisaties en bedrijven in Drenthe te vergroten. Met betrekking tot toezicht en handhaving werkt de provincie samen met een groot aantal andere toezichthoudende instanties zoals het Openbaar Ministerie, politie, gemeenten, waterschappen, de Algemene Inspectie Dienst en het Rijk. Deze samenwerking heeft tot doel om tot een eenduidig en integraal toezicht te komen.

### 7.5 Compensatiebeginsel

Ons beleid is gericht op het behoud van de kernkwaliteiten. Bij uitzondering staan wij ontwikkelingen toe die inbreuk doen op de kernkwaliteiten, namelijk als er sprake is van een zwaarwegend maatschappelijk belang en onderzoek heeft aangetoond dat er geen alternatieve locaties voor handen zijn. In die gevallen zal naast mitigatie en landschappelijke inpassing, een compensatie van het verlies van kernkwaliteiten vermeerderd met een kwaliteitstoeslag vereist zijn. Uitgangspunt hierbij is dat er “geen netto verlies” van kernkwaliteiten optreedt.

Met betrekking tot de natuur is in 2002 in samenwerking met de twaalf Drentse gemeenten een model-verordening voor compensatie uitgewerkt. In 2007 is door het rijk en provincies een gezamenlijk beleidskader voor compensatiebeginsel, EHS-saldobenadering en herbegrenzing EHS gepubliceerd onder de naam “Spelregels EHS”. Het merendeel van de gemeenten heeft ondertussen een verordening gericht op natuurcompensatie vastgesteld.

## Afkortingen

| | |
|---|---|
| EHS | Ecologische Hoofd Structuur |
| EMW | Essent Milieu Wijster |
| ETP | Energie Transitie Park |
| HOV | Hoogwaardig Openbaar Vervoer |
| ISV | Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing |
| IGS | Intergemeentelijke structuurplan Leek/Roden |
| ILG | Investeringsbudget Landelijk Gebied |
| KNMI | Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut |
| KRW | Kader Richtlijn Water |
| MKB | Midden en Klein Bedrijf |
| M.E.R. | Milieueffectrapportage |
| NAM | Nederlandse Aardolie Maatschappij |
| OV | Openbaar Vervoer |
| pMJP | provinciaal MeerJarenProgramma |
| PVVP | Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan |
| RSP | Regionaal Specifiek Pakket |
| SER | Sociaal Economische Raad |
| SNN | Samenwerkingsverband Noord-Nederland |
| VAB | Vrijkomende Agrarische Bebouwing |
| VROM | Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer |
| Wav | Wet ammoniak en veehouderij |

**Bijlage 1. Schets van het Drentse landschap; landschapstypen en kenmerken in Drenthe**

Het Drentse Landschap; van de hoed en de rand

*Het Drentse landschap heeft een eigen gezicht. Een gezicht dat in sterke mate is bepaald door de traditie. Een traditie van mensen die door de eeuwen hun omgeving hebben ingericht en aangepast aan de omstandigheden van hun tijd. Dat werd met kennis en zorg gedaan;; ze wisten van de hoed en de rand. Om ook in de toekomst met zorg om te kunnen gaan met het landschap, is het nodig iets van die traditie te begrijpen en te behouden. Een goed beheer van het landschapskapitaal vraagt om inzicht in de ontwikkeling en de opbouw van het Drentse landschap. Wat is de waarde van het landschap precies en hoe is dat in het landschap te zien?*

*In dit hoofdstuk wordt een beeld geschetst van de verschillende landschappen die in Drenthe te vinden zijn, wat de sfeer ervan bepaalt en hoe de verschillende landschappen zich tot elkaar verhouden. Drenthe wordt uiteengelegd in een hoed en een rand.*

1. Van armoe tot rijkdom

Het landschap van Drenthe wordt vanouds gekenmerkt door moeizame productieomstandigheden, zoals de eeuwenlange ontwikkeling van de esdorpen op het arme zand, het vruchtbaar maken van de essen, het ontstaan van stuifzanden en heidevelden en de grootschalige ontginning van de Veenkoloniën. Deze 'arme' omstandigheden hebben echter een landschap opgeleverd dat we vandaag de dag erg waarderen: openheid, bossen, rust en ruimte.

De wordingsgeschiedenis van het landschap is essentieel voor de huidige kwaliteit van het landschap. Een rondje Drentse landschap levert de volgende ingrediënten voor landschapskwaliteit op:

*Deel van een groter geheel*

Het Drentse landschap maakt deel uit van een groter geheel: Drenthe vormt samen met de andere noordelijke provincies een groene enclave tussen de verstedelijkte gebieden van Noord-Duitsland (Bremen/Hamburg) en de Randstad. Sommige rijkdommen in het landschap strekken zich uit over de provinciegrenzen heen, andere rijkdommen zijn typisch Drents, uniek binnen Nederland.

*Natuurlijke variatie*

Drenthe kent een rijke variatie aan patronen en elementen in de ondergrond. Onder invloed van klimaat, landijs, zee, wind en water kreeg het Drentse landschap al lang geleden zijn definitieve gestalte. Het landschap van Drenthe is te verbeelden als een oude vilten hoed. Het Drents Plateau is de bolling van de hoed met deuken (de ruggen) en scheuren (de uitgesleten beekdalen). Van oorsprong behoort het Drents Plateau tot de hogere delen van ons land en vormde zo de oudste basis voor de mens in Noordoost-Nederland. De laaggelegen rand van de hoed bestaat uit bijna geheel afgegraven hoogveengebieden en in het noord- en zuidwesten uit laagveengebieden. Deze verschillen in de ondergrond vormen zowel de basis voor een gevarieerd planten- en dierenleven als een gevarieerd occupatiepatroon.

*Verschil in dynamiek*

Sommige delen van het Drentse landschap hebben zich langzaam ontwikkeld en vertonen nog veel kenmerken uit het verleden; de agrarische samenleving heeft een sterk stempel op deze cultuurlandschappen gedrukt. Op andere plekken heerst onder invloed van nieuwe, vooral stedelijke functies grote dynamiek. Dit "stedelijk" landschap, waartoe ook de grote verblijfsrecreatieve terreinen, de "recreatiedorpen" behoren, vormt als het ware een nieuwe laag over het agrarisch

cultuurlandschap heen. Sommige kenmerken uit het agrarisch cultuurlandschap zijn in het stedelijk landschap opgenomen, andere kenmerken zijn volledig uitgewist.

*Historische diepgang*
Het Drentse Landschap kent historische diepgang. Doordat grote delen van Drenthe niet of nauwelijks zijn bebouwd zijn daar historisch-geografische en archeologisch waardevolle elementen nog in onderlinge samenhang herkenbaar aanwezig. Enkele in cultuurhistorisch opzicht zeer gave gieden zijn o.a.: de gebieden rondom de middenlopen van de Drentsche Aa en de Mars- en Westerstroom en grote delen van het esdorpenlandschap , de landgoederenzone van Eelde-Paterswolde, de kleinschalige veenontginningen rond Hollandsche Veld, delen van de randveenontginningen rond Schoonebeek en de Hunze, het slagenlandschap van Zuidwest-Drenthe en de hoogveenreservaten Bargerveen en Fochtelooërveen. Deze landschappen zijn uniek en onvervangbaar.

*Sobere en subtiele vormgeving*
Drenthe kent vanouds een sobere en subtiele vormgeving. Een vormgeving waarbij een doelmatig gebruik voorop staat. Deze vormgeving wordt gekenmerkt door het gebruik van natuurlijke materialen en gedekte kleuren en geldt zowel voor huizen, boerderijen met de erven, als voor het landschap.

## 2. De hoed: eenheid in verscheidenheid

Samenhangend geheel
Het plateau bestaat voornamelijk uit het esdorpenlandschap. Dit landschapstype bevat een aantal telkens terugkerende onderdelen namelijk het dorp, de es, het beekdal en de velden / bossen / heide

Het esdorpenlandschap is een agrarisch cultuurlandschap ten voeten uit. Elk onderdeel van het landschap komt voort uit het agrarisch gebruik en is gerelateerd aan het functioneren van de lokale agrarische dorpsgemeenschap, met de boermarken als het oorspronkelijke gezag.
De esdorpen vormen vanouds de ontginningsbasis van het landschap. Ze liggen veelal op landschappelijke overgangen van nat (beekdal) naar droog (es/heide/bos). Rond de dorpen liggen de verschillende landschapsonderdelen die vanouds in het landbouwsysteem elk hun eigen functie hadden. De brink vormt nu vaak het centrum van het dorp. De brinken waren (zijn) beplant met opgaande bomen, veelal eiken. Rond de brink werden de boerderijen gegroepeerd, deze lagen van oorsprong aan de rand van het dorp. Direct aan de rand van het dorp lagen de goorns, een kleinschalig verkaveld gebied met hagen en singels waar groenten etc. voor menselijke consumptie werd verbouwd. Op de hoger gelegen gronden ontwikkelde zich door de eeuwen heen de de essen omzoomd door bosjes, de strubben, of soms een ringwal. In het lager gelegen beekdal lagen de graslanden, tot aan het begin van de vorige eeuw onverdeeld, de zogenaamde madelanden. Later zijn de beekdalen sterk verkaveld en hebben ze door de aanleg van houtwallen een kleinschalig besloten karakter gekregen. En buiten de gecultiveerde wereld lag de grote "woestenij", het veld, de heide. Dit is een vaak enorme grote ruimte die werd gebruikt om de schapen te weiden. Door ontginning en bebossing tot ver in onze eeuw zijn de meeste van deze heidevelden verdwenen.

## 3. De rand: verschil en overeenkomst

De hoed, het Drents Plateau, kenmerkt zich door een sterke mate van overeenkomst in structuur en verschijningsvorm van het landschap. De rand daarentegen herbergt een aantal totaal andere landschappen. Ook deze gebieden geven uitdrukking aan het gezicht van Drenthe.

*De veenontginningen en hoogveenrestanten*
Het meest voorkomende landschapstype is het hoogveenontginningslandschap. Dit landschapstype beslaat in totaal ongeveer een kwart van het gehele grondgebied van de provincie. Behalve de Drents-Groningse Veenkoloniën behoren ook het Odoornerveen, Hoogeveen-Hollandsche Veld, Smilde en enkele kleinere gebieden bij Dalen en Roden tot dit landschapstype. De meeste veenontginningen in Drenthe zijn door kanalenstelsels onderling verbonden.
Kenmerkend voor deze hoogveengebieden is de strakke verkaveling, de bebouwingslinten langs kanalen en monden, de grote weidse ruimtes met wijken. Elke ontginning heeft bovendien zijn eigen specifieke kenmerken, waaraan de tijd en de manier van ontginning is af te lezen. Zo heeft het gebied rond Hollandsche Veld een kleinschalig besloten karakter met veel verspreid voorkomende bebouwing en bosstroken, vormt in Smilde de Drentse Hoofdvaart de ruggegraat van de ontginning, en zijn de Oude Veenkoloniën kleinschaliger dan de Veenkoloniën in de omgeving van Emmen.

*De randveenontginningen*
De randveen ontginningen vormen binnen Drenthe een bijzonder landschapstype. De randveen ontginningen liggen langs de randen van de Veenkoloniën en zijn ontstaan door ontginning van de randen van het toenmalige immense hoogveenpakket. Het kleinschalige, meer onregelmatige beeld van dit landschapstype wordt bepaald door de dorpen, langgerekte bebouwingslinten met daar dwars op een smalle onregelmatig opstrekkende verkaveling.

*De laagveenontginningen*
Het slagenlandschap van de veenweidegebieden in Drenthe liggen op de laagste plekken in de provincie, waar in de benedenlopen van de beekdalen veen is ontstaan. Kenmerkend zijn de ontginningsassen, de langgerekte lintdorpen, waarvan het karakter en de sfeer grotendeels bepaald wordt door bebouwing en wegbeplanting en de grote open weidegebieden met de smalle, langgerekte verkaveling en slotenpatroon haaks op de ontginningsas. Sommige delen hebben door de kavelgrensbeplanting een min of meer besloten karakter.

*Het esgehuchtenlandschap*
Het Reestdal en omgeving is alom erkend als een bijzonder gaaf deel van het esgehuchten- of hoevenlandschap op de grens van Drenthe en Overijssel. Het kleinschalige gebied langs de Reest wordt gekenmerkt door een aantal kleine nederzettingen, gehuchten ontstaan op de flanken van het beekdal. Op zandruggen en koppen liggen hier de boerderijen bij kleine (eenmans)essen. Op een aantal plaatsen gaat het beekdal via hei en bos prachtig over in het veld; zeer fraaie en waardevolle plekken! Vooral het westelijk deel van het gebied heeft door de aanwezige havezathes en voorname boerderijen met de daarbijbehorende bossen en lanen een uitstraling van allure.

*Ontginningskoloniën*
De koloniën van weldadigheid zijn uniek voor Nederland en verdienen bijzondere aandacht. Hoewel elk van de gebieden zijn eigen karakter en sfeer heeft, hebben ze ook een aantal gemeenschappelijke kenmerken: een samenhangend patroon van bomenlanen, kleine bosjes en open ruimten en monumentale bebouwing zorgen voor een besloten landschap met een landgoedachtige sfeer.

**Landschapstypen en kenmerken**
In onderstaande tabellen wordt per landschapstype aangeven waarin het provinciaal belang verscholen zit. Deze richten zich op de essentiële kenmerken van de hoofdstructuren. De omschrijvingen omvatten het complete beeld dat een handreiking is richting alle partners die zich op het landschappelijke speelveld bevinden.

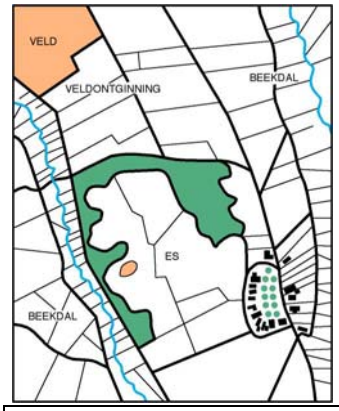


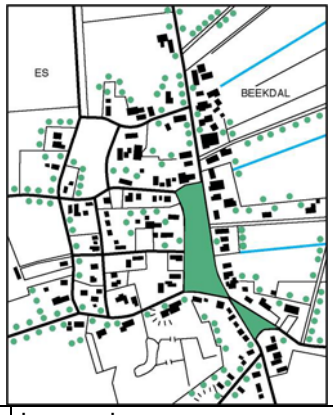


| | kenmerken: | behoud | ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Esdorpenlandschap | Samenhang dorp met brink, essen, beekdalen | Behoud samenhang | Herstel samenhang; bebouwing in samenhang dorp |
| Provinciaal belang | | | |
| Dorpen verscholen in groen | lage bebouwing | voorkomen van hoogbouw | lage bebouwing passend bij historische omgeving |
| Brinken | kenmerkende centrale ruimten zonder bebouwing met opgaande boomweide | behoud open ruimten met beplanting | |
| Essen | kenmerkende open ruimte omgeven met esrandbeplantingen | behoud open ruimten met esrandbeplanting | agrarische gebruiksruimte zonder bebouwing |
| Beekdalen | onbebouwde gebieden met kleinschalige beplantingen en beekdalrandbeplantingen | behoud onbebouwdheid en beekdalrand-beplanting | agrarische gebruiksruimte zonder bebouwing |
| Heideontginningsgebieden | verkavelingsstructuur, grootschalige open ruimten en grootschalige natuur- en bosgebieden | Behoud grootschaligheid en kenmerkende verkavelingstructuur | grootschalige ontwikkeling mogelijk, nieuwbouwlocaties voor agrariërs, mits passen binnen verkavelingpatroon. Schaalvergroting |

Bijzonder in het Esdorpenlandschap zijn de heideontginningen Frederiksoord en Bosschoord

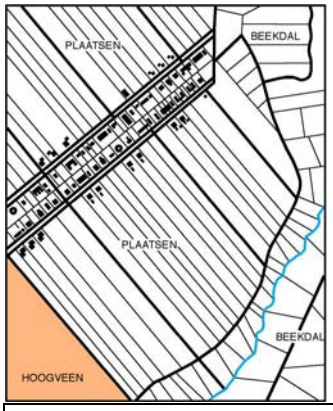

| | kenmerken: | behoud | ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Veenkoloniën | Samenhang lintbebouwing met grote open ruimte en wijkenstructuur | Behoud samenhang | Herstel samenhang; bebouwing in samenhang bestaand lint en openheid |
| Provinciaal belang | | | |
| Wijkenstructuur | grootschalige openheid met wijken en opgaande percelen | behoud wijken en openheid | landbouwontwikkelingsgebied, waarbij nieuwbouw aansluiting moet vinden aan lintbebouwing |
| Lintbebouwing | concentratie van bebouwing in het lint met herkenbare ontginningswijk | behoud herkenbare lintbebouwing en regelmatigheid | ontwikkeling nieuwe bebouwing in bestaande linten. |

Bijzonder in het veenkoloniale landschap is de ontginningskolonie Veenhuizen en Hollandsche veld. Hollandsche veld is in tegenstelling tot Veenhuizen een besloten en dichtbebost ontginningslandschap met een karakteristiek slotenpatroon.

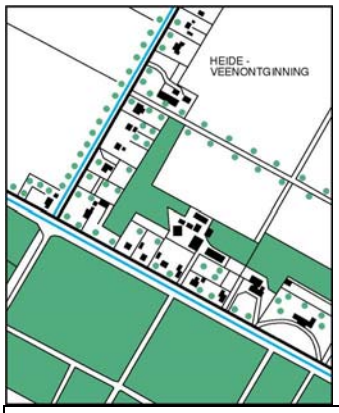


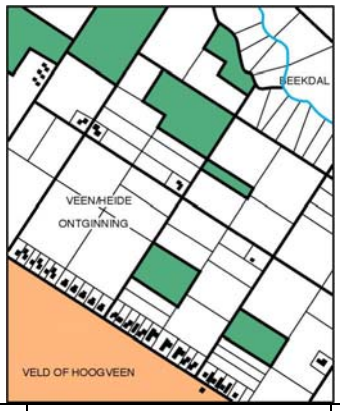


| | kenmerken: | behoud | ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Ontginningskoloniën (Maatschappij van Weldadigheid) | Uniek samenhangend patroon van lanen, bossen, open ruimten en bebouwing | Behoud samenhang tussen ontginningspatroon, open ruimten en bebouwing | Herstel samenhang; bebouwing in samenhang met bestaand lint en openheid;<br>herstel structuurbepalende beplanting |
| Provinciaal belang | | | |
| Rechtlijnige structuurbepalende ontsluiting | Hoofdontsluitingswegen met begeleidende beplanting | Behoud en herstel kenmerkende weg beplanting langs hoofdontsluiting | Ontwikkelingen aansluiten op kenmerkende hoofdstructuur |
| Grote en kleine blokachtige verkaveling | Ingenieurslandschap, orthogonaal ingedeeld Afwisseling van bos en open ruimten | Behoud van de ontginningsstructuur en afwisseling tussen massa en ruimte | Ontwikkelingen aansluiten op orthogonale karakter van het gebied.<br>Open ruimten agrarisch gebruik |
| Lintbebouwing (hiërarchie in architectuur) | Bebouwing haaks op de ontginningsas op regelmatig onderlinge afstand | Behoud kenmerkende bebouwingslinten en onderlinge afstand | Bebouwing passend in kenmerkende structuur |

Het gaat hier om een bijzonder landschapstype. Onder de ontginningskoloniën worden verstaan, Veenhuizen, Bosschoord en Frederiksoord.
Veenhuizen is een veenkoloniaal landschap en Bossch-, en Frederiksoord zijn heideontginningslandschappen. Hier ligt het accent op cultuurhistorie en de Belvedèregedachte. De provinciale landschapsambitie lift hier op mee.

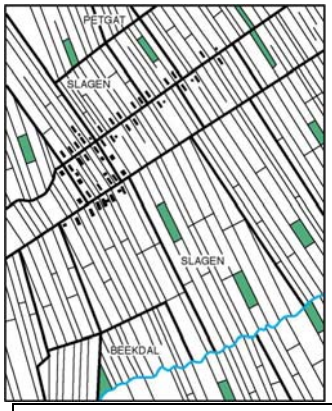

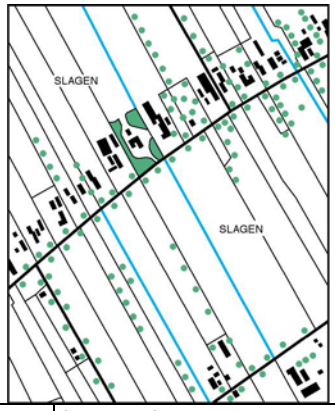


| | kenmerken: | behoud | ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Wegdorpenlandschap van de laagveenontginning | Samenhang tussen lintbebouwing met open weidegebied, smalle kavels en kavelbeplanting | Behoud samenhang | herstel samenhang; bebouwing in samenhang bestaand lint en openheid |
| Provinciaal belang | | | |
| Lintdorpen | Langgerekte lintbebouwing soms met tussenliggende open ruimtes. | behoud herkenbare lintbebouwing en regelmatigheid | ontwikkeling nieuwe bebouwing in linten. |
| Openheid | Open weidegebied. Smalle verkaveling. Fijnmazig slotenpatroon. | Behoud openheid en smalle verkaveling | Gebied met landbouw, waarbij nieuwbouw aansluiting moet vinden aan lintbebouwing |
| Kavelstructuur | Transparante kavelgrensbeplanting, veelal elzen, haaks op de ontginningsas gelegen. Langgerekte smalle bospercelen | Behoud zichtbaarheid fijnmazig landschap d.m.v. behoud en herstel kavelgrensbeplanting en smalle bospercelen | Bij nieuwe ontwikkelingen karakteristieke kavelstructuur versterken. |

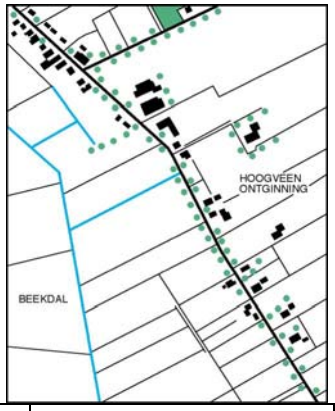


| | kenmerken: | behoud | ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Wegdorpenlandschap van de veenrandontginning | Samenhang slingerende bebouwingslinten en geografische ligging overgang stroomdal hoogveenvlakte | Behoud samenhang tussen bebouwing, openruimte en kleinschalige randveen structuur | Herstel samenhang; bebouwing in samenhang bestaand lint en openheid; herstel structuurbepalende beplanting |
| Provinciaal belang | | | |
| Langgerekte slingerende bebouwingslinten. | Bebouwing haaks op het lint.<br>Afwisselende open ruimten tussen bebouwing.<br>Lint dubbelzijdig bebouwd en voorzien van laanbeplanting. | Behoud kenmerkende bebouwingslinten, laanbeplanting en onregelmatigheid | Nieuwe bebouwing passend in kenmerkende patroon geënt op bestaand bebouwingslint |
| Kavel- en ontsluitingsstructuur met kenmerkende open ruimtes. | Smalle en onregelmatige verkavelingstructuur, dwarsliggend op de hoofdrichting.<br>Ontsluitngsstructuur veelal dubbelzijdig beplant bepaalt de schaal v.d. openheid. | Behoud kavelstructuur en kenmerkende open ruimtes mede door behoud wegbeplanting. | Functie; voornamelijk agrarische gebruiksruimte en natuurontwikkeling.<br>Ontwikkelingen afstemmen op openheid en schaal. |

| | kenmerken: | behoud | ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Esgehuchtlandschap | Samenhang tussen kleine nederzetting, essen en beekdal flank | Behoud samenhang tussen bebouwing, openruimte en kleinschalige randveen structuur | Herstel samenhang; bebouwing in samenhang bestaand lint en openheid; herstel structuurbepalende beplanting |
| Provinciaal belang | | | |
| (Eenmans)essen | Kleine kermerkende open ruimten, omgeven met esrandbeplantingen | behoud open ruimten met esrandbeplanting | agrarische gebruiksruimte zonder bebouwing |
| Beekdal | onbebouwde gebied met kleinschalige beplantingen en beekdalrandbeplantingen | behoud onbebouwdheid en beekdalrand-beplanting | agrarische gebruiksruimte zonder bebouwing |
| Dun geconcentreerde verspreide boerderijen | Rijke grote boerderijen in het groen | Behoud samenhang bebouwing en landschap | lage bebouwing passend bij historische omgeving |

**Bijlage 2. Cultuurhistorie en Archeologie**

***Inleiding***

Drenthe kent een voor Nederland uniek cultuurhistorisch landschap dat is gevormd door duizenden jaren van onafgebroken bewoning. De historische en prehistorische waarden van onze provincie zijn in belangrijke mate bepalend voor de identiteit en de ruimtelijke kwaliteit van Drenthe. Ze zijn de basis die Drenthe tot Drenthe maakt en als zodanig kernkwaliteiten van onze provincie. Cultuurhistorie en archeologie geven betekenis aan nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen en zijn belangrijke bouwstenen voor onder meer toerisme en recreatie. De rijkdom aan cultuurhistorisch erfgoed is groot en gevarieerd, van de karakteristieke hunebedden op de zandgronden tot de kanalen en wijken in de veengebieden. Door het erfgoed in samenhang met elkaar te bekijken, wint het aan betekenis voor onze woon-, werk en leefomgeving. Omdat de provincie ervoor kiest te focussen op deze samenhang, betekent dit dat zij keuzes maakt. Dit heeft geleid tot de het definiëren van het Provinciaal belang cultuurhistorie en archeologie en een daarbij behorende sturingsfilosofie. Een overzicht en nadere uitwerking van het integrale cultuurhistorisch en archeologisch beleid van de provincie is neergelegd in het Cultuurhistorisch Kompas, waarin een apart hoofdstuk voor het provinciaal belang archeologie zal worden opgenomen. De integrale provinciale monumentenlijst maakt ook deel uit van het provinciaal cultuurhistorie en archeologiebeleid.

***Beleidscontext***

Na de komst van de rijksnota Belvedere en de Wet op de archeologische monumentenzorg (Verdrag van Valletta/Malta, 2007) zijn zowel rijk, provincie als gemeenten gaan sturen op behoud door ontwikkeling van cultuurhistorische en archeologische waarden. Dit beleid wordt doorgezet in de in 2008 gestarte herziening van het monumentenbestel door het rijk. Deze herziening richt zich ook op meer participatie van burgers en organisaties in de monumentenzorg en op een meer gebiedsgerichte en ontwikkelingsgerichte aanpak. Door het definiëren van het provinciaal belang cultuurhistorie en archeologie en de daarbij gehanteerde gebiedsgerichte benadering, anticipeert de provincie op deze ontwikkelingen. Met respect voor de (toekomstige) rol van alle partners wordt gestreefd naar een samenhangend cultuurhistorie en archeologiebeleid, duurzame samenwerking en gemeenschappelijke doelen ten aanzien van het in samenhang handhaven, herstellen en versterken van de cultuurhistorische en archeologische waarden van Drenthe.

Het provinciale beleid voor cultuurhistorie en archeologie is vastgelegd in:
de Provinciale beleidsnota Cultuurhistorisch Kompas Drenthe
de Kaart Cultuurhistorische Hoofdstructuur, Cultuurhistorisch Kompas
beleidskaart Cultuurhistorisch Kompas
de Kaart Provinciaal belang Archeologie
de Provinciale monumentenlijst Drenthe (gedeeltelijk in voorbereiding)
Cultuurnota 2009-2012: Cultuur als Magneet
Provinciale databank cultuurhistorie en archeologie: gevoed en beheerd door Drents Plateau

***Cultuurhistorie***

Zie Cultuurhistorisch Kompas

***Archeologie***

Voor het grootste deel van de provinciale bewoningsgeschiedenis is het archeologisch erfgoed de enige bron van informatie die we tot onze beschikking hebben. Kenmerkend voor het archeologisch erfgoed is dat het niet alleen gaat om bekende, zeker aanwezige zichtbare én niet-zichtbare archeologische waarden, maar ook om verwachte, mogelijk aanwezige archeologische waarden. In dit

laatste geval gaat het om grote gebieden die in het verleden geschikt waren voor bewoning en waar in principe nog talrijke sporen hiervan in de bodem aanwezig kunnen zijn die wachten op ontdekking. Het archeologisch erfgoed ligt verspreid over de hele provincie en alle landschapstypen.
De kaart Cultuurhistorische Hoofdstructuur gaat uit van samenhangende en zichtbare ruimtelijk dominante cultuurhistorische en archeologische waarden. Daardoor komt het onzichtbare deel van het archeologisch erfgoed in de Provinciale Cultuurhistorische Hoofdstructuur onvoldoende in beeld. Dit geldt zowel voor de bekende als de verwachte archeologische waarden. Daarom is als aanvulling op en ter ondersteuning van de Hoofdstructuur de Kaart provinciaal belang archeologie gemaakt.

*Beleidscontext*
Het belang dat de provincie hecht aan haar archeologisch erfgoed past in een lange traditie van zorg, die aanvangt in de 18de eeuw met de provinciale bescherming van de hunebedden. Sinds de Wet archeologische monumentenzorg (uitwerking Verdrag van Valletta/Malta, 2007) is in de archeologische monumentenzorg een belangrijke rol weggelegd voor de gemeenten. Van hen wordt gevraagd om in hun bestemmingsplannen rekening te houden met zowel de bekende archeologische waarden (de Archeologische Monumentenkaart) als de verwachte archeologische waarden (de Indicatieve Kaart archeologische Waarden of een gemeentelijke verdiepingsslag daarvan). In de komende periode ligt de grootste uitdaging voor de gemeenten in het formuleren en operationaliseren van een eigen gemeentelijk archeologiebeleid. Het definiëren van het provinciaal belang archeologie en de daarbij behorende sturing is daarbij een handreiking en kader. De provincie geeft door middel van het provinciaal belang archeologie aan wat de bouwstenen zijn, die nodig zijn voor het kunnen blijven vertellen van het regionale bewoningsgeschiedenis verhaal, voor nu en toekomstige generaties.

De provincie hanteert voor de uitvoering van haar eigen wettelijke taken op het gebied van archeologie het kader en de sturing van het provinciaal belang archeologie. Het gaat daarbij om het inbrengen van het aspect archeologie bij ontgrondingen, m.e.r-procedures en bovenlokale ruimtelijke ontwikkelingen zoals de landinrichting, waterberging, infrastructuur en natuurontwikkeling. De provinciale taken op het gebied van archeologie zijn overigens niet alleen een ruimtelijke opgave. De Wet archeologische monumentenzorg regelt dat alle vondsten en opgravingsdocumentatie uit archeologisch onderzoek in Drenthe, eigendom zijn van de provincie. Daartoe houdt de provincie, samen met de provincies Groningen en Friesland, het Noordelijk Archeologisch Depot te Nuis in stand. Hier wordt het archeologisch erfgoed ex situ beheerd op een wijze die uit oogpunt van behoud en toegankelijkheid verantwoord is. De provincie staat voor een ruimhartig uitleenbeleid.

*Provinciale ambities*
De provinciale ambities op het gebied van de archeologie zijn: behoud in situ van waardevol Drents archeologische erfgoed, duurzaam behoud ex situ in het Noordelijk Archeologisch Depot te Nuis als behoud in situ niet mogelijk is, goede uitvoering van archeologisch onderzoek in het kader van ruimtelijke plannen, vergroting van het draagvlak voor het archeologisch erfgoed en de ontsluiting van het ‘archeologische verhaal van Drenthe’.
De essentie die aan deze ambities ten grondslag ligt, is dat het oorspronkelijk aanwezige archeologische bodemarchief slechts zeer incompleet bewaard is gebleven. Organische materialen zijn vergaan, grondsporen zijn uitgeloogd (vervaagd) en vindplaatsen zijn geërodeerd of door menselijk ingrijpen verdwenen. Dat wat er nu nog van over is, is maar een fractie van wat er ooit in de bodem aanwezig was. Aangezien het merendeel van het archeologisch erfgoed onzichtbaar is, is het zeer kwetsbaar voor ruimtelijke ontwikkelingen die met bodemingrepen gepaard gaan. Archeologische waarden zijn onvervangbaar en niet te compenseren. Daarom heeft de wijze waarop de provincie omgaat met het archeologisch erfgoed een duidelijk plaats in het ruimtelijk beleid.

Net als op de Kaart Cultuurhistorische Hoofdstructuur staan op de Kaart provinciaal belang archeologie niet alle archeologische waarden en verwachtingen van Drenthe weergegeven. Er is gefocust op het regionale geschiedenisverhaal waardoor de waarden en verwachtingen op de Kaart provinciaal belang archeologie slechts een samenhangende selectie vertegenwoordigen van het totale archeologische erfgoed van Drenthe. Dit doet niets af aan de grote individuele waarden en verwachtingen van het resterende archeologische erfgoed, dat onder het locale of het landelijke belang van respectievelijk gemeenten of rijk valt.

Provincie stuurt op de bekende en verwachte archeologische waarden, opgenomen op de Kaart provinciaal belang archeologie, door middel van de drie sturingscategorieën van het Cultuurhistorisch Kompas: eisen stellen (archeologische waarden), voorwaarden verbinden (archeologische verwachtingen) en inspireren. De sturingscategorie inspireren wordt flankerend ingezet voor de archeologische waarden van het Provinciaal belang archeologie en bij ruimtelijke planprocessen en ontwerpopgaven waarbij de archeologische waarden de dominante tijdslaag zijn in de historische gelaagdheid van het plangebied.
Daarnaast stuurt de provincie ook op haar provinciaal archeologiebelang door het aangaan van samenwerkingsallianties met gemeenten en andere partijen. In het kader van de Cultuurnota zijn afspraken gemaakt met gemeenten over het gezamenlijk laten maken van gemeentelijke archeologische beleidsadvieskaarten die van groot nut zijn voor zowel het gemeentelijke erfgoedbeleid als de gemeentelijke planologie. De provincie stelt zich voor om in de toekomst langs de drie programmalijnen beleid, kennis en publieksontsluiting, samenwerking met andere partijen vorm te geven. De ontwikkeling van deze programmalijnen zal een geleidelijk proces zijn en plaatsvinden in samenspraak met de gemeenten en andere erfgoedpartners.

De Kaart provinciaal belang archeologie geeft een totaaloverzicht van de archeologische waarden en verwachtingen die de provincie van provinciaal belang acht. Daar waar de archeologische waarden van provinciaal belang samenhang hebben met de cultuurhistorische waarden en/of ruimtelijk zichtbaar zijn, zijn ze ook terug te vinden op de Kaart Cultuurhistorische Kompas van Drenthe.

De *archeologische waarden* betreffen bekende en gewaardeerde archeologische vindplaatsen van (vooral) de Archeologische Monumentenkaart (AMK) waarvan de provincie vindt dat ze in situ behouden moeten blijven voor toekomstige generaties (eisen stellen en inspireren). Voor de historische kernen van Coevorden en Meppel wordt hierop een uitzondering gemaakt. De hier aanwezige archeologische waarden zijn weliswaar van grote archeologische waarde maar vanwege de ruimtelijke dynamiek is behoud in situ hier meestal niet realiseerbaar. De provincie zal hier daarom sturen op de uitvoering van goed onderzoek (voorwaarden stellen en inspireren).
Ten aanzien van behoudenswaardige vindplaatsen die op de Archeologische Monumentenkaart van Drenthe (AMK) staan en/of nieuw ontdekte vindplaatsen die niet tot het provinciaal archeologiebelang worden gerekend, is het provinciale uitgangspunt dat deze vindplaatsen niet ongezien kunnen verdwijnen.

De *archeologische verwachte waarden* betreffen een selectie van gebieden waarvan verwacht wordt dat indien hier archeologische waarden worden aangetroffen, deze door hun ruimtelijke spreiding, samenhang, zeldzaamheid, tijdsdiepte en goede fysieke kwaliteit van provinciaal belang zullen zijn. De provincie wil hier sturen op een goede uitvoering van het onderzoek (voorwaarden stellen). Of er in geval van bodemingrepen onderzoek is vereist, wordt bepaald door de gemeentelijke archeologische beleidsadvieskaart of, indien deze er nog niet is, de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW derde generatie). Bij bodemingrepen in beekdalen, essen,Celtic fields, offerveentje en de (pre)historische Hondsrugroute is altijd een archeologisch onderzoek nodig.

**Bijlage 3. Toelichting robuuste EHS**

## 1. Inleiding

Voorliggend document is een toelichting op het onderdeel robuuste EHS van de omgevingsvisie. Het geeft een onderbouwing van de robuuste EHS (hoofdstuk 3). Vervolgens wordt beschreven hoe we de realisatie van de EHS tot 2020 aanpakken (hoofdstuk 4). Ook worden de verschillende consequenties van de (keuzes voor de) robuuste EHS in beeld gebracht (hoofdstuk 5). Tot slot wordt in hoofdstuk 6 ingegaan op beschikbaar instrumentarium.

## 2. Natuur en EHS in de omgevingsvisie (ontwerp)

### 2.1. De EHS

De EHS is een duurzaam samenhangend stelsel van natuurrelaties en waarden, gebaseerd op een netwerk van gebieden, waarin de hoofdfunctie “natuur” is, alsmede gebieden met natuurwaarden in agrarische gebieden (definitie POPII). De EHS is een onderdeel van een landelijk netwerk.
De EHS is in ecologische zin een samenhangend stelsel. Dit betekent dat fysieke aansluiting van terreinen onderling van groot belang is en waar mogelijk wordt nagestreefd. Niet direct aangrenzende terreinen kunnen toch in ecologische zin samenhangen en daarom ook onderdeel zijn van de EHS.
De EHS bestaat uit:

- Grotere bestaande natuur- en bosgebieden;
- De in het natuurbeheerplan Drenthe begrensde natuur- en beheersgebieden (de zogenaamde “ruime jas gebieden” worden niet tot de EHS gerekend);
- Ecologische verbindingszones;
- Robuuste verbindingen.
- Specifieke informatie hierover staat op de website van de provincie. Het gaat in het bijzonder om “EHS Drenthe” en het “Natuurbeheerplan Drenthe”.

In het ontwerp omgevingsvisie Drenthe zijn drie kaarten opgenomen die betrekking hebben op het natuurbeleid. Deze worden hieronder toegelicht.

### 2.2. De visiekaart/planhorizon 2020

Op de visiekaart staan de functie “natuur” en een aantal natuurambities.

*De functie “natuur”*
Op de visiekaart is de functie “natuur” globaal aangegeven. Het gaat in grote lijnen om gebieden die in hoofdzaak de functie natuur hebben én om de in het Natuurbeheerplan Drenthe als “natuurgebied” begrensde gebieden (dit zijn cultuurgronden waar na verwerving natuur wordt gerealiseerd). Dit betekent dat binnen deze gebieden andere functies dan natuur kunnen liggen, zoals recreatiebedrijven en landbouwgebieden.
Gebieden die in het kader van het Natuurbeheerplan Drenthe zijn begrensd als beheersgebied (geen functieverandering) staan niet op deze kaart. Evenmin zijn geplande of in uitvoering zijnde ecologische verbindingszones opgenomen.

*De ambities “natuur”*
Op de kaart staan de robuuste verbindingen (bestaande ambitie POPII en deels in uitvoering) en daarop aansluitend de gewenste ontwikkeling van twee ecologisch/multifunctionele zones die nauw samenhangen met deze verbindingen (nieuwe ambitie).

### 2.3. De kernkwaliteit “natuur” op de kernkwaliteitenkaart

Op deze kaart gaat het om huidige natuurwaarden - voor zover onderdeel van de EHS - die bij belangenafwegingen moeten worden betrokken. Deze kaart is minder globaal dan de visiekaart en de kaart Robuuste EHS 2020/2040.

Op de kaart staat de EHS zonder de geplande ecologische verbindingszones en robuuste verbindingen (stand van zaken juli 2009). De begrensde cultuurgronden staan op de kaart omdat zich hier in de loop van de planperiode natuurwaarden kunnen ontwikkelen (na verwerving). Overigens blijven hier de uitgangspunten uit het Natuurbeheerplan Drenthe (vrijwilligheid) overeind.
Bij de feitelijke afweging van belangen behoren bestaande natuurwaarden van dat moment tot de kernkwaliteit “natuur”.

NB: Deze kaart is gebaseerd op de geconcretiseerde EHS die op de website staat. De gebieden waarvan de EHS-status vervalt (zie hoofdstuk 3) zijn verwijderd. De robuuste EHS is nog niet helemaal op detailniveau doorvertaald. Bij de vaststelling door PS zal deze doorvertaling wel helemaal verwerkt zijn.

### 2.4. Kaart 4: Robuuste EHS 2020/2040

De vraag naar een geactualiseerd EHS-perspectief komt voort uit nieuwe opgaven vanuit klimaatbestendigheid (waaronder water) en het beter realiseren van de biodiversiteitsdoelstelling.

Op deze – sectorale - kaart staan het huidige beleid en de extra opgaven tot 2020 en 2040 (zie hoofdstuk 3). Tevens zijn gebieden die op basis van een recente studie kansrijk zijn voor klimaatmantels indicatief aangegeven. De kaart is ook gebruikt voor het benoemen van de ambities op de visiekaart.
Op de kaart staan globaal de gebieden die tot de EHS behoren (zie § 2.1) inclusief een globale indicatie van de ecologische verbindingszones, de robuuste verbindingen en het Hart van Drenthe. Ten opzichte van POPII wordt een aantal natuurgebieden niet meer tot de EHS gerekend (zie hoofdstuk 3).
De toelichting in de volgende hoofdstukken richt zich vooral op deze kaart.

## 3. Ecologische onderbouwing robuuste EHS

### 3.1. Inleiding

In dit hoofdstuk worden de criteria toegelicht op basis waarvan keuzes zijn gemaakt om te komen tot een robuuste EHS. Voor het robuust maken van de EHS vervallen - ten opzichte van de huidige EHS - de EHS-status van een aantal gebieden en een aantal ecologische verbindingen. Ook worden gebieden toegevoegd en verbindingen versterkt. Wanneer gesproken wordt over ’toevoegen’ of ‘versterken’ gaat het vooral over het verschuiven van de huidige opgave voor nieuwe natuur (EHS, bos) richting het robuuste systeem. Dit betekent dat de EHS straks vooral wordt gerealiseerd waar onderstaande criteria gelden, waarmee uiteindelijk een robuuste EHS ontstaat.

### 3.2. Ecologische criteria

De keuzes voor het robuust maken van de EHS zijn gebaseerd op de volgende criteria:
1. Natuurwaarde;
2. Samenhang;
3. Hydrologie;
4. Klimaatadaptatie.

*Ad 1. Natuurwaarde*
Gebieden met een bijzondere natuurwaarde vormen de basis van de EHS.
Op grond van dit criterium zijn gebieden vervallen als EHS wanneer:
er geen unieke of bijzondere natuurwaarden voorkomen. Het gaat hier bijvoorbeeld om sommige recreatiebossen en -plassen, nieuwe bossen, nieuwe landgoederen en waterwingebieden; en/of
ze geen provinciaal of landelijk belang hebben; en/of
ze in Drenthe voldoende op andere plaatsen voorkomen.
Gebieden met een bijzondere natuurwaarde en/of van provinciaal of landelijk belang maakten al onderdeel uit van de EHS. Op grond van dit criterium worden daarom geen gebieden toegevoegd aan de EHS.

*Ad 2. Samenhang*
Een versnipperd systeem belemmert een goed functioneren van levensgemeenschappen. Het gaat dan om versnippering door infrastructuur of bebouwing, niet goed aansluitende beheerseenheden of onvoldoende samenhang in het landschap. Hierdoor kunnen bijvoorbeeld bepaalde biotopen niet worden benut of onbereikbaar zijn. Voor een goed en duurzaam functionerende natuur is daarom een robuuste samenhangende structuur noodzakelijk.
Op grond van dit criterium zijn gebieden vervallen als EHS wanneer:
geen sprake is van samenhang en deze ook niet gecreëerd kan worden. De gebieden zijn bijvoorbeeld te klein, liggen los of zijn rafels aan de rand; en/of
het gebied niet noodzakelijk is als stapsteen omdat er bijvoorbeeld voldoende andere stapstenen aanwezig zijn of het landschap voldoende doorlatend (kleinschalig) is.
Op grond van dit criterium worden gebieden toegevoegd aan de EHS wanneer daardoor:
de noodzakelijke samenhang wordt gecreëerd; en/of
een versnipperingsknelpunt wordt opgelost.

*Ad 3. Hydrologie (verdroging)*
Binnen de EHS liggen diverse verdroogde natuurgebieden. Deze verdroging kan niet overal op een duurzame manier worden opgelost door maatregelen te nemen binnen het gebied zelf. In een aantal gevallen gaat het (veelal agrarische) gebruik rondom deze gebieden niet samen met de noodzakelijke waterhuishouding van de nu verdroogde EHS. In die gevallen is uitbreiding van het natuurareaal noodzakelijk. Het betreft laag gelegen percelen buiten de EHS, flanken van beekdalen, stroeten en percelen die op andere wijze kunnen bijdragen aan het oplossen van de verdroging van de EHS.
Op grond van dit criterium zijn gebieden vervallen als EHS wanneer er onvoldoende perspectief is voor herstel van de gewenste hydrologie en natuurdoelen dus niet gerealiseerd kunnen worden.
Op grond van dit criterium worden gebieden toegevoegd aan de EHS wanneer daardoor de hydrologie en daarmee natuurdoelen zijn gediend (zoals hierboven beschreven).

*Ad 4. Klimaatadaptatie*
Vooral hoogveen, natte heiden en bos op droge grond zijn gevoelig voor klimaatverandering. Voor die delen van de EHS zijn extra maatregelen nodig om soorten die het moeilijk krijgen bij een warmer wordend klimaat en met veranderde regenval op te vangen en ruimte te geven.
Klimaatverandering vraagt om extra inspanningen om de verwachte gevolgen het hoofd te bieden. Dat kan het beste door 1. grote aaneengesloten gebieden te maken, door 2. kwaliteit binnen de gebieden te vergroten (weerstand en veerkracht opbouwen) en 3. verbindingen te maken, zodat er uitwijkmogelijkheden zijn en uitwisseling of aanvoer van individuen en soorten met gezonde populaties.
Op grond van dit criterium zijn geen gebieden vervallen als EHS (het gaat vooral om het creëren van grotere gebieden en versterken van verbindingen).
Op basis van dit criterium worden (vooral rond hoogveen, natte heiden en bos op droge grond) gebieden toegevoegd aan de EHS wanneer daarmee de voor klimaatveranderingen noodzakelijke:
grotere aaneengesloten natuurgebieden ontstaan;
verbindingen worden gemaakt.

NB: Klimaatmantels (buiten de EHS) kunnen ook een positieve bijdrage leveren aan het klimaatbestendig (robuuster) maken van de EHS.

### 3.3. Resultaat

In de vorige paragraaf zijn de ecologische criteria op basis waarvan wordt gekomen tot een robuustere EHS, toegelicht. Toepassing heeft op basis van ‘expert judgement’ geleid tot onderstaande veranderingen ten opzichte van de huidige EHS, gericht op de langere termijn (2040).

#### 3.3.1. Vervallen EHS-status
Van circa 2500 hectare vervalt de EHS-status.

#### 3.3.2. Versterken gebieden
Om de EHS robuuster te maken wordt de EHS vergroot door aangrenzend aan de huidige EHS natuur en bos toe te voegen.

#### 3.3.3. Vervallen ecologische verbindingszones
Ecologische verbindingszones zijn essentiële onderdelen van de EHS. In Drenthe zijn al veel ecologische verbindingszones grotendeels gerealiseerd. In POP II zijn diverse beekdalen als ecologische verbindingszones opgenomen, deze blijven ongewijzigd deel uitmaken van de robuuste EHS. Een aantal ecologische verbindingszones kan vervallen:

- nr 25. Zeijen – Zeegse en de ecologische verbindingszones tussen de veentjes van het voormalige Bunnerveen. De bijdrage aan de robuuste EHS is beperkt. Ze waren oorspronkelijk bedoeld als verbinding tussen Peizerdiep en Drentse Aa, maar zijn ook vanuit landschappelijke insteek te realiseren. Het wordt hiermee een gemeentelijke opgave. De EHS-status van de te verbinden gebieden vervalt hiermee ook (§ 3.3.1);
- nr 13. Peizerdiep - Tjonger (Schipsloot, Haulerdiep). Bestaande landschapselementen en landschapsstructuur zijn toereikend om als ecologische verbinding te functioneren. De verdere invulling ervan is niet gelukt in het kader van de landinrichting en is niet noodzakelijk voor de robuuste EHS.
- nr 8 en nr 22 bij Zuidwolde. Met het vaststellen van het tracé voor de robuuste verbinding zijn deze ecologische verbindingszones als onderdeel van de robuuste EHS vervallen.
- nr 26 Emmerdennen – Oosterbos – Veenpark - Bargerveen. Er is voor de robuuste EHS tussen de hoogveenrestanten in deze omgeving geen bijzondere verbinding nodig, naast wat er al aan

natuurelementen ligt in het landschap. De Runde functioneert ook als verbinding tussen Bargerveen en Veenpark. Vanaf daar gaat de Runde als natte verbinding een andere kant uit naar het Groningse Westerwolde.

### 3.3.4. Versterken verbindingen

Robuuste verbindingen verbinden op landelijke schaal grote gebieden. Het betreft extra leefgebied voor soorten (en de levensgemeenschap waar ze deel van uit maken). Daarnaast zijn het ook buffers tegen calamiteiten en klimaatveranderingen. In Drenthe zijn twee soorten robuuste verbindingen:

1. Droge plateaus: [Veluwe] – Sallandse heuvelrug – Drents Plateau. Deze bestaat vooral uit bos, hei en grasland.
2. Natte as: Vledder Aa, de Kop van Drenthe en het Hunzedal. Dit zijn onderdelen van een verbinding Eems Dollard – Zeeuwse Delta. Weerribben-Vledder en het Hunzedal vormen zijtakken (de gradiënten naar de hogere gronden) van de hoofdverbinding die door de Kop van Drenthe loopt.

Geen van deze verbindingen kan vervallen als EHS omdat ze onderdeel uit maken van een groter geheel. De opgaven en reserveringen blijven ongewijzigd. Met het robuuster maken van de EHS wordt wel een aantal trajecten versterkt (zie hieronder).

*Ad 1 Droge plateaus*

- Het traject langs Zuidwolde naar Dwingelderveld maakt onderdeel uit van de bestaande opgave. Het tracé ligt ten oosten van Zuidwolde (GS besluit januari 2009) en is grotendeels begrensd (Natuurbeheerplan). De reservering aan de westzijde is daarmee komen te vervallen;
- De bestaande ecologische verbindingszone tussen het Dwingelderveld via Ooster- en Westerzand, Berkenheuvel, Leggelderveld, Hijkerveld en Hooghalen naar het Hart van Drente krijgt een extra ambitie om - aansluitend op het rijksbeleid - wildernisnatuur in Drenthe in gang te zetten. Deze ontwikkeling is multifunctioneel te koppelen aan andere beleidsdoelen zoals recreatie, landgoederen, water en bosuitbreiding. Het bestaat uit twee delen:
    - De bestaande ecologische verbindingszone Dwingelderveld – Havelte/ Drents Friese Wold wordt opgewaardeerd (ambitieuzere natuurdoelen). Hier maakt het hoefijzer ook onderdeel van uit;
    - De bestaande ecologische verbindingszone vanaf Havelte via Hijkerveld naar het Hart van Drenthe wordt versterkt. Het gaat om een ecologisch-multifunctionele invulling.
- Vanaf Dwingelderveld loopt er via Scharreveld naar Schoonloo een bestaande ecologische verbindingszone. Deze wordt versterkt (natuurdoelen met een hogere ambitie).

*Ad 2 Natte as*

Bij de natte as is vooral sprake van actualisatie van de kaarten ten opzichte van het POP II:

- De trajecten Hunzedal en in de Kop van Drenthe maken onderdeel uit van de bestaande opgave en zijn grotendeels klaar. Er zijn daarom minder reserveringen nodig dan in POPII;
- Het traject vanuit de Weerribben (Overijssel) naar het Drents Friese Wold is een bestaande – ongewijzigde – opgave. Deze robuuste verbinding moet nog geheel worden gerealiseerd.
- Het traject door Friesland is een bestaande ecologische verbindingszone (een Friese opgave) waar recreatieve ontwikkelingen aan worden gekoppeld. Er ligt hier dus geen nieuwe natuuropgave voor Drenthe.

## 4. Prioriteit uitvoering tot 2020

Hieronder staan de opgaven voor de robuuste EHS tot 2040. Aangegeven is welke onderdelen sowieso vóór 2020 worden gerealiseerd en op welke wijze wordt geprioriteerd voor de overige

onderdelen van de robuuste EHS. Daarbij geldt dat realisatie van de robuuste EHS tot 2020 zich beperkt tot de mogelijkheden van beschikbaar instrumentarium en financiering (zie ook hoofdstuk 6) en eventuele andere mogelijkheden die zich aandienen.
NB :De planhorizon van de omgevingsvisie is 2020. Dat is de reden dat ook hier wordt gesproken over 2020. De realisatie van de EHS (afspraken in het kader van ILG) richt zich echter op 2018. Wanneer hieronder 2020 staat, moet dus vaak 2018 worden gelezen.

### 4.1. Huidige opgave

De huidige EHS-opgave wordt afgemaakt. Het gaat om verwerven, inrichten, verbeteren milieukwaliteit, tegengaan verdroging, ontsnipperen, etc.. Dit is uiteraard exclusief de gebieden die straks geen onderdeel meer uitmaken van de EHS (zie § 3.3.1 en 3.3.3). Een deel van de huidige opgave wordt verschoven richting het robuuste systeem (§ 3.3.2 en 3.3.4).

*Prioritering tot 2020*
De bestaande opgave wordt vóór 2020 afgerond. Een deel van deze opgave wordt ingezet voor versterken van gebieden en verbindingen (zie § 4.2 en 4.4).

### 4.2. Versterken gebieden

Voor het realiseren van grotere aaneengesloten gebieden is circa 1500 ha nodig. Het betreft overwegend afrondingen en ontbrekende delen – grenzend aan de huidige EHS - verspreid over de provincie.

*Prioritering tot 2020*
Wanneer zich mogelijkheden voordoen, worden gebieden (die de EHS versterken) verworven en ingericht (vergelijk § 4.1). Bestaand instrumentarium wordt zoveel mogelijk geconcentreerd ingezet (boshectares, compensatiegronden, etc., zie hoofdstuk 6). Het versterken van de EHS loopt deels parallel met opgaven voor water en klimaat. De komende tien jaar worden deze opgaven in gebiedsgerichte uitwerkingen meegenomen en wordt er instrumentarium aangekoppeld. Bij uitwerking zal de status van de gebieden expliciet gemaakt worden (het gaat dan bijvoorbeeld om de keuze tussen natuurgebied of beheersgebied).

### 4.3. Versterken robuuste verbinding Dwingelderveld - Hart van Drenthe via o.a. Hijkerveld

Ingeschat is dat voor de versterking van deze robuuste verbinding circa 140 hectare meer natuur nodig is dan de huidige opgave in dit gebied.

*Priortering tot 2020*
De verbinding Dwingelderveld-Hijkerzand wordt met het in voorbereiding zijnde ecoduct over de A28 gerealiseerd. Daarnaast wordt de voorgestane ontwikkeling van het traject Dwingelderveld – Havelte ingevuld en gerealiseerd (o.a. het Hoefijzer). Voor het overige geldt dat ingespeeld wordt op mogelijkheden die zich voordoen (overeenkomstig § 4.2).

### 4.4. Versterken ecologische verbindingszone Dwingelderveld - Schoonloo

Voor de extra inzet is circa 80 hectare meer natuur gewenst dan de huidige opgave van deze ecologische verbindingszone.

*Prioritering tot 2020*
Tot 2020 wordt de bestaande opgave (realisatie ecologische verbindingszone) afgerond. Voor de extra inzet wordt ingespeeld op mogelijkheden die zich voordoen (overeenkomstig § 4.2).

### 4.5. Extra inzet ecologische verbindingszones Drents-Friese Wold-Fochteloërveen

De ecologische prioriteit ligt hier vooral in het realiseren van de bestaande ecologische verbinding (Provincie Friesland).

*Prioriteit tot 2020*
Het afmaken van de bestaande opgave voor de ecologische verbindingszone is een Friese opgave. De provincie zal in overleg met de provincie Friesland nagaan of deze verbinding ondersteund kan worden met bijvoorbeeld toeristisch-recreatieve aspecten (Pauperpad). Vanuit Drenthe ligt hier geen extra natuuropgave.

### 4.6. Hart van Drenthe

Hier ligt een multidisciplinaire onderzoeksopgave, waar de natuurpotenties in relatie tot andere functies onderzocht worden.

*Prioriteit tot 2020*
Op basis van een gebiedsgerichte uitwerking kan bepaald worden wat hier nodig is en wat de inzet kan zijn tot 2020.

## 5. Consequenties van de robuuste EHS

Het robuust maken van de EHS heeft gevolgen voor andere functies, maar heeft ook bestuurlijke en instrumentele consequenties. Daarnaast vraag een aantal gebieden nadere uitwerking. Dat is in dit hoofdstuk toegelicht.

### 5.1. Andere functies

Het robuust maken van de EHS is van invloed op andere functies en belangen. In een aantal gebieden kunnen de verschillende functies elkaar versterken en koppelingen worden gelegd bij verdere uitwerking. Het betreft gebieden waar:

- de robuuste EHS en de wateropgave in de beekdalen (waterberging en beekherstel/KRW) elkaar kunnen versterken;
- robuust maken van de EHS mogelijk is via bosuitbreiding (tevens klimaatopgave);
- mogelijkheden zijn voor het robuust maken van de EHS door koppeling aan de ontwikkeling van bijzondere woonmilieu’s/landgoederen;
- kansen zijn voor meekoppeling met recreatie (zoals routes en bijzondere recreatievormen);
- ruimte wordt geboden voor landbouw door vervallen EHS-status (en daarmee bijvoorbeeld ook de Wav-status);
- goede mogelijkheden zijn voor rood voor groenconstructies (nabij nieuwe EHS-gebieden);
- landschappelijke en

### 5.2. Bestuurlijke aandacht

Bij het maken van de robuuste EHS is vanwege continuïteit en rechtszekerheid rekening gehouden met lopende afspraken en processen. Het gaat dan om gebieden waar de provincie altijd al ingezet heeft op duurzame natuurkwaliteit en waar veel geïnvesteerd is in geschikte gebiedscondities. Ook betreft het gebieden waar in het kader van gebiedsprocessen (zoals landinrichting) afspraken zijn over natuurontwikkeling, landbouwstructuurverbetering, verwerving, uit te ruilen gronden, verdrogingsbestrijding, e.d..

Van de gebieden die worden toegevoegd of vervallen, vraagt een aantal gebieden om bestuurlijke aandacht:

- Binnen een aantal gemeenten is de laatste jaren met veel inspanning nieuwe EHS gerealiseerd. Nu worden ze geconfronteerd met een nieuwe – andere – opgave;
- De landbouwsector wordt geconfronteerd met andere landbouwgebieden die in aanmerking komen voor natuurontwikkeling. Overigens blijft verwerving van nieuwe EHS op vrijwillige basis.
- Een zeer beperkt aantal ha's (circa 100) waarvan de EHS-status vervalt, betreft nieuwe natuur, ofwel natuurgebieden die verworven en soms ook al ingericht (circa 3 ha) zijn met Rijksgeld. Met het Rijk is afgesproken dat 10% buiten de EHS mag liggen en met deze 100 ha blijven we ruim binnen deze 10%;
- Van gebieden die nu (en soms al langere tijd) zijn begrensd als EHS, nog niet zijn verworven en geen onderdeel uitmaken van de robuuste EHS, kan de begrenzing (Natuurbeheerplan) vervallen. De aankooptitel verdwijnt, terwijl wél verwachtingen zijn gewekt.

### 5.3. Instrumentarium

Hieronder staat een aantal directe consequenties ten aanzien van de inzet van instrumentarium.

- Te verwerven gebieden zijn nu begrensd in het Natuurbeheerplan Drenthe. Deze begrenzing moet worden aangepast aan de robuuste EHS. Dit kan meegenomen worden bij de jaarlijkse actualisatie.
- De robuuste EHS vraagt om een aangepaste inzet op verwerving van nieuwe EHS gronden;
- Hier en daar is het wenselijk beheersgebied om te zetten naar reservaatgebied. Dit moet nog uitgewerkt en vraagt o.a. aanpassing van het Natuurbeheersplan (zie hierboven);
- Voor het realiseren van de robuuste EHS, moet het bosclusteringsbeleid worden aangescherpt (wordt al meegenomen in het nieuwe omgevingsbeleid);
- Bekeken moet worden of er mogelijkheden zijn compensatiegronden, rood voor groen en nieuwe landgoederen, meer te koppelen aan de robuuste EHS.
- Door het vervallen van de EHS-status van een aantal gebieden, vervalt ook de Wav-aanduiding.

### 5.4. Uitwerkingsopgaven

In een aantal gebieden vraagt de robuuste EHS om een nadere uitwerking om tot een goede invulling te komen van (o.a.) natuur. Het gaat hier in ieder geval om de uitwerking van de versterking van een aantal verbindingen (zie § 3.3.4) en de invulling van het 'Hart van Drenthe'.

## 6. In te zetten instrumentarium

In § 3.3 zijn de te realiseren onderdelen van de robuuste EHS beschreven. De bestaande opgave (§ 4.1) wordt met het daartoe bestemde instrumentarium gerealiseerd en hoeft hier verder niet toegelicht. Voor de extra inzet van de verbinding Drents-Friese Wold - Fochteloërveen (§ 4.5) is geen extra

instrumentarium noodzakelijk. De invulling van het Hart van Drenthe (§ 4.6) moet eerst worden uitgewerkt.

### 6.1. Realisatie nieuwe natuur

Bij realisatie van nieuwe natuur gaat het om de volgende drie opgaven:
- Versterken gebieden (circa 1500 hectare)
- Versterken robuuste verbinding Dwingelderveld - Hart van Drenthe via o.a. Hijkerveld (circa 140 hectare)
- Extra inzet ecologische verbindingszone Dwingelderveld - Schoonlo (circa 80 hectare)
- Opgeteld gaat het om circa 1720 hectare.

Voor circa 1300 hectare is bestaand instrumentarium beschikbaar voor verwerving, inrichting en beheer:
- In het kader van de ILG-afspraken moet tot 2018 nog ongeveer 5000 hectare EHS-grond worden verworven, ingericht en vervolgens beheerd als natuur. Deze 5000 hectare is voor een belangrijk deel al belegd (gedeeltelijke verwerving, bestuurlijke afspraken e.d.), maar ruim 500 hectare kan nog begrensd worden. GS zitten hier zelf ‘aan de knoppen’ voor herbegrenzing. Deze hectares betreffen Rijksfinanciering en zijn daarmee financieel gedekt;
- Een deel kan worden gerealiseerd met bosuitbreidingshectares. Er is nu nog circa 750 hectare beschikbaar. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat – gezien de natuurdoelstellingen - niet alle gebieden in aanmerking komen voor bos. Daarnaast vraagt dit extra sturing en stimulering om de inzet op de juiste plek te krijgen;
- Door het schrappen van een aantal ecologische verbindingszones valt ongeveer 30 hectare[7] vrij. In overleg met LNV kan worden nagegaan of deze hectares hier ook ingezet kunnen worden.

Nieuwe natuurhectares komen ook beschikbaar door:
- Compensatiegronden
- Rood voor groenconstructies
- Realisatie nieuwe landgoederen

Hoeveel hectares hiermee gemoeid zijn, is moeilijk in te schatten. Om deze hectares daadwerkelijk ten goede te laten komen aan een robuuste EHS, is wel extra beleidsmatige of bestuurlijke inspanning noodzakelijk. Het voordeel van deze gerichte inzet is dat je hiermee ook de robuustheid van landbouwgebieden bevordert omdat je daar deze natuurhectares niet laat landen.
Door (integrale) gebiedsuitwerkingen zal duidelijk worden hoe gebieden precies worden ingevuld en welke functiecombinaties mogelijk zijn. En daarmee ook welk instrumentarium waar wordt ingezet.

### 6.2. Overig instrumentarium

Naast bovengenoemd instrumentarium, zijn er diverse instrumenten die bij kunnen dragen aan het robuuster maken van de EHS. Het gaat hier vaak niet om het realiseren van nieuwe hectares natuurgebied, maar om andere maatregelen die bijdragen aan het verstevigen van de EHS, zoals:
- Ontsnipperingsmaatregelen (o.a. via PMJP)
- Realisatie ecologische verbindingszones (PMJP)
- Aanpak verdroging (PMJP)
- Aanpak milieutekorten EHS (PMJP)

---

7 Wat nog beschikbaar is op basis va de zogenaamde uitfinancieringsafspraken uit 2005 is : EVZ 25: 10 ha; EVZ 13: 0 ha; EVZ 8: 15 ha; EVZ 22: 0 ha; EVZ 26: 5 ha

- Realisatie van de wateropgave (waterberging en beekherstel), al dan niet in combinatie met natuurontwikkeling
- Mogelijkheden van het programma Klimaat en Energie
- Planologische bescherming
- Natuurlijke recreatie
- Inzet van groen(e en )blauwe diensten
- Voorlichting en kennisoverdracht
- Verbreden en verder verduurzamen landbouw middels divers instrumentarium.

**Bijlage 4. Besluit vaststelling doelen en maatregelen oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen in Drenthe op grond van de Europese Kaderrichtlijn Water**

**Inhoudsopgave**

1. Inleiding
2. Oppervlaktewaterlichamen in Drenthe
3. Grondwaterlichamen in Drenthe

**Bijlagen**

4A. Onderdeel oppervlaktewaterlichamen KRW
4B. Onderdeel grondwaterlichamen KRW

## 1. Inleiding

De Statencommissie voor het Omgevingsbeleid heeft op 2 april 2008 uitvoerig gesproken over de Europese Kaderrichtlijn Water en de gevolgen ervan voor de Provincie Drenthe. In 2007 hebben de waterschappen (oppervlaktewateren) en de provincies (grondwater) de zogenaamde regionale nota's opgesteld. Na de vergadering van de Statencommissie van 2 april zijn deze regionale nota's verwerkt in een specifiek Drentse notitie. Deze notitie bevat een samenvattend overzicht van de doelen, maatregelen en kosten voor zowel de grondwater- als de oppervlaktewaterlichamen in de provincie Drenthe.
Provinciale Staten hebben vervolgens op 23 april 2008 ingestemd met de ecologische doelen voor oppervlaktewaterlichamen en met de doelen en maatregelen voor de grondwaterlichamen. Provinciale Staten hebben op 16 december 2008 het ontwerp-besluit goedgekeurd. Daarna is in januari 2009 de inspraakprocedure gestart.
De KRW vereist dat de doelen en maatregelen uiterlijk 22 december 2009 zijn vastgesteld. Daarom dient voor het KRW-deel van het omgevingsbeleid een apart besluit voor het vaststellen van de doelen en de maatregelen plaats te vinden voor de oppervlakte- en grondwaterlichamen.

In het algemeen is bij de afweging van doelen en maatregelen voor het verbeteren van oppervlakte- en grondwater het huidige omgevingsbeleid van de provincie als uitgangspunt genomen. Dit betekent dat doelen en maatregelen voor de eerste planperiode (2009-2015) zijn afgestemd met de huidige functies als wonen, landbouw, natuur en dergelijke. Voor de tweede en volgende planperiode (2015-2021 en 2021-2027) worden de doelen en maatregelen opnieuw afgestemd met het dan vigerend omgevingsbeleid. De KRW biedt hiervoor de noodzakelijke flexibiliteit. Dit betekent concreet dat wanneer de provincie Drenthe hogere ambities en doelen nastreeft voor onze beken, kanalen en meren, dit in het proces van het nieuwe omgevingsbeleid moet worden meegenomen. Bij dit nieuwe omgevingsbeleid zullen wij dan ook nadrukkelijk kijken naar de ontwikkelingen op het vlak van klimaat en energie, recreatie, natuur, landschap, wonen, economie en de extra waterkwantiteitsopgave (WB21) en de relatie die deze ontwikkelingen hebben met de waterkwaliteitsdoelen van onze waterlichamen.
Hogere doelen stellen voor deze planperiode is gezien de principes van haalbaarheid en betaalbaarheid niet realistisch. Daar waar dit wel mogelijk is, zullen wij dit bespreken met andere overheden en belangenorganisaties tijdens het voorbereiden van het nieuwe omgevingsbeleid in 2009. De KRW beschouwt eventuele extra maatregelen overigens als een als inspanningsverplichteng en niet als een resultaatverplichting.

*Beleidskader*
Voor de verbetering van de waterkwaliteit worden maatregelen ingezet op basis van twee elkaar aanvullende beleidskaders van het preventieve waterkwaliteitsbeleid:

1. Een algemeen beleidskader dat van toepassing is op alle wateren en dat uit twee sporen bestaat: a. het brongericht spoor en b. aanvullend daarop het waterkwaliteitsspoor (ook wel emissie-immissietoets genoemd).
2. Een aanvullend beleidskader dat zich specifiek richt op de waterlichamen met oog op uitvoering van de Kaderrichtlijn Water (KRW).

In het Nationaal Waterplan en de Leidraad 'Kaderrichtlijn Water voor de vergunningverlening en handhaving in het kader van de WVO' wordt de werking van het algemene beleidskader toegelicht, inclusief de wijzigingen die voortvloeien uit de aanpassing die eind 2009 is voorzien. Indien van toepassing, bevat de Leidraad ook (een verwijzing naar) de chemische doelstellingen die hierbij van toepassing zijn.
Het aanvullende beleidskader is specifiek gericht op de KRW-waterlichamen. Het beoogt het realiseren van de milieukwaliteitseisen zoals deze zijn vastgelegd in het Besluit Kwaliteitseisen en Monitoring Water 2009 (BKMW) en het voorkomen van 'achteruitgang'. De KRW biedt de mogelijkheid om onder voorwaarden af te wijken van deze milieukwaliteitseisen of de daarvan afgeleide doelstellingen. Deze afwijking geldt voor de hoogte van de doelstelling en de termijn waarop deze gerealiseerd dient te worden. De afwijkingen zijn gemotiveerd in de "Factsheets KRW" in bijlage A.
Het vastgestelde programma met brongerichte- en inrichtingsmaatregelen beoogt deze doelstellingen te realiseren. De toestand aan het begin van de eerste planperiode van de KRW is vastgelegd in de "Factsheets KRW" in bijlage A.

*Relatie met andere plannen*
In dit besluit worden de status van de waterlichamen, de ecologische doelen, de huidige toestand en het moment van doelbereik vastgelegd. Tevens worden in dit besluit de provinciale maatregelen (voor het grondwater) vastgesteld. De overige onderdelen zijn ter informatie overgenomen uit andere plannen. Gedetailleerde informatie over de maatregelen voor het oppervlaktewater is opgenomen in de beheerplannen van de waterschappen en in de Stroomgebiedbeheerplannen (SGBP's) van het Rijk.

*Korte leeswijzer*
In hoofdstuk 2 worden de doelstellingen voor het oppervlaktewater verwoord. In bijlage A zijn deze per waterlichaam vervolgens uitgewerkt. In hoofdstuk 3 worden de doelen en maatregelen voor de grondwaterlichamen beschreven. In een bijlage B worden deze doelen en maatregelen verder toegelicht.

## 2. Oppervlaktewaterlichamen in Drenthe

In deze paragraaf worden de begrenzing, de toestand en de doelen voor het oppervlaktewater op hoofdlijnen beschreven en is aangegeven welke maatregelen noodzakelijk zijn. Voor een uitgebreide weergave wordt verwezen naar de bijlage A en kaart 10 .

### a. Oppervlaktewaterlichamen

Volgens de KRW moet het oppervlaktewater ingedeeld worden in zogenaamde waterlichamen. Een waterlichaam is bijvoorbeeld een meer, een (deel van een) rivier of beek, of een deel van een kustwater. In de Kaderrichtlijn Water zijn criteria opgenomen op basis waarvan een waterlichaam begrensd moet worden. Voor lijnvormige waterlichamen, bijvoorbeeld een beek of kanaal, betreft dit een water met een stroomgebied van 1000 hectare of meer en voor stilstaande wateren een totaaloppervlak van 50 ha of meer.

Op basis van de genoemde criteria hebben de waterschappen een voorstel gedaan voor de indeling en begrenzing van de waterlichamen in Drenthe. Een groot deel van de oppervlaktewaterlichamen overschrijdt de provinciegrenzen. Voor de ambities, doelen en maatregelen hiervan heeft afstemming plaatsgevonden met de betreffende provincies.

De lijst met waterlichamen is weergegeven in tabel 1. In tabel 1 zijn ook het type en de status van de waterlichamen vermeld. De status wordt toegelicht in de volgende paragraaf. In Drenthe komen in totaal 9 watertypen voor.

*Tabel 1: Overzicht waterlichamen in Drenthe*

| **Naam** | **Type** | | **Status** |
|---|---|---|---|
| Bovenlopen Eelder- en Peizerdiep | R4 | Permanente langzaam stromende bovenloop op zand | Sterk veranderd |
| Drentse Aa / Hunze / Westerwoldsche Aa Zuid / Ruiten Aa / Runde / Oude Diep / Oude Vaart / Vledder Aa / Wapserveensche Aa / Wold Aa / Schoonebekerdiep / Nieuwe Drostendiep / Holslootdiep / Sleenerstroom / Loodiep / Oude Drostendiep | R5 | Langzaam stromende middenloop/benedenloop op zand | Sterk veranderd |
| Meppelerdiep | R6 | Langzaam stromend riviertje op zand/klei Bovenkant formulier | Sterk veranderd |
| Benedenlopen Eelder- en Peizerdiep / Reest | R12 | Langzaam stromende middenloop/benedenloop op veenbodem | Sterk veranderd |
| Kanalen / Drentse kanalen | M3 | Gebufferde (regionale) kanalen | Kunstmatig |
| Paterswoldsemeer | M27 | Matig grote ondiepe laagveenplassen | Sterk veranderd |
| Boezem | M27 | Matig grote ondiepe laagveenplassen | Kunstmatig |
| Bumawijk/Marchienewijk / Braambergersloot / Dommerswijk | M1a | Zoete sloten (gebufferd) | Kunstmatig |
| Matslootgebied | M10 | Laagveen vaarten en kanalenOnderkant formulier | Kunstmatig |
| Kanalen Hunze / Veenkolonien / Noord-Willemskanaal / Kanalen-DG hellend-gestuwd | M14 | Ondiepe gebufferde plassen | Kunstmatig |
| Zuidlaardermeer / Leekstermeer | M14 | Ondiepe gebufferde plassen | Sterk veranderd |

**b. Status van de waterlichamen**

De KRW vereist dat aan alle waterlichamen een status wordt toegekend. De potentie voor een verdere verbetering van de ecologische toestand bepaald de status voor een waterlichaam.

Alle waterlichamen in Drenthe zijn in de loop van de tijd aangepast aan menselijk gebruik of door de mens aangelegd. De afvoer in de beken is gereguleerd door het plaatsen van stuwen en door het

rechttrekken van de beekbedding. In de meren wordt veelal een vast waterpeil gehandhaafd en op veel plaatsen is een harde oeverbeschoeiing aangelegd. De kanalen zijn door de mens aangelegd. Als gevolg hiervan voldoet geen enkel waterlichaam aan de doelstellingen die nodig zijn voor een Natuurlijke Status. Maatregelen om deze status te bereiken leiden tot onevenredig hoge kosten of tot significante effecten voor andere functies. Om die reden is aan alle waterlichamen de status Sterk Veranderd (meren en beken) of Kunstmatig (kanalen) toegekend.

**c. Doelen voor de waterlichamen**

*Ecologische doelstellingen*

Voor de waterlichamen in Drenthe zijn doelstellingen afgeleid die worden aangeduid met het Goed Ecologische Potentieel (GEP). Het GEP is het resultaat van een afweging van maatregelen die significant bijdragen aan het ecologische potentieel, geen significante negatieve of schadelijke effecten hebben op andere gebruiksvormen en uitgevoerd kunnen worden tegen maatschappelijk aanvaardbare kosten. De ecologische doelstellingen (GEP) zijn voor alle waterlichamen opgenomen onder “Biologische en algemeen fysische toestand” in de “Factsheets KRW” in bijlage A.

*Doelstellingen voor de algemeen fysisch-chemische parameters*

Algemeen fysisch-chemische parameters ondersteunen de biologie en ecologie; ze zeggen iets over de vestigingsmogelijkheden en leefklimaat voor flora en fauna. Binnen de KRW zijn doelstellingen gekoppeld aan doorzicht, thermische omstandigheden, zuurstofhuishouding, zoutgehalte, verzuringstoestand en nutriënten. Voor deze algemeen fysisch-chemische parameters zijn op landelijk niveau voorstellen gedaan voor normering van sterk veranderde en kunstmatige wateren. De waterschappen hebben op basis van de landelijke voorstellen een regionale aanpassing gemaakt. De provincie neemt deze voorstellen over en stelt ze vast. De doelstellingen (GEP) voor de fysisch-chemische-parameters zijn voor alle waterlichamen opgenomen onder “Biologische en algemeen fysische toestand” in de “Factsheets KRW” in bijlage A.

*Chemische waterkwaliteitsdoelstellingen*

De chemische kwaliteit, de chemische doelstellingen voor het oppervlaktewater, wordt vastgesteld op basis van de normen voor de zogenaamde prioritaire stoffen zoals door de Europese unie vastgesteld met de Richtlijn Prioritaire stoffen. Voor een gedetailleerd overzicht van de prioritaire stoffen en overige relevante stoffen, inclusief de bijbehorende normen, wordt verwezen naar het Besluit Kwaliteitseisen en Monitoring Water 2009 (AMvB milieudoelstellingen).
De waterschappen hebben op basis van de lijst met prioritaire stoffen een monitoringsprogramma ingericht. Op basis van de (voorlopige) interpretatie van deze monitoring blijkt dat een aantal prioritaire stoffen de normen overschrijden. In de “Factsheets KRW” in bijlage A is voor elk waterlichaam onder “Chemische toestand en overige relevant stoffen” aangegeven voor welke (prioritaire) stoffen overschrijdingen zijn aangetroffen.

De provincie heeft weinig invloed op het (toelatings)beleid voor prioritaire stoffen. Voor het, al dan niet gefaseerd, realiseren van de normen voor de prioritaire stoffen zijn we sterk afhankelijk van maatregelen die het Rijk zal gaan nemen, zoals bijvoorbeeld in het kader van het actieprogramma diffuse bronnen.
Voor zowel de prioritaire stoffen als overige verontreinigende stoffen wordt na 2015 een geleidelijke verdergaande verbetering van de chemische kwaliteit van het oppervlaktewater verwacht door:

- voortzetting van de Wvo-vergunningverlening via de brongerichte aanpak en toepassing van de emissie-immissietoets, waarbij de KRW-milieukwaliteitseisen via de waterbeheerplannen worden meegenomen;
- de verder verbetering van zuiveringsinstallaties, de sanering van ongezuiverde lozingen en het verbeteren van de riolering door de aanpak van overstorten en het afkoppelen van verhard oppervlak;

- de sanering van verontreinigde waterbodems in regionale en rijkswateren;
- een verdergaande reductie van de emissies van gewasbeschermingsmiddelen door de aanscherping van het toelatingsbeleid - dat wordt afgestemd met de kwaliteitseisen en monitoringsgegevens van de KRW - en aanpak van knelpunten met betrekking tot de drinkwatervoorziening.

Voor stoffen waarvoor de grensoverschrijdende, buitenlandse bijdrage groot is geldt dat er vooral aanvullende internationale afspraken nodig zijn over te nemen aanvullende maatregelen om de doelstellingen te kunnen realiseren. Het is technisch onhaalbaar de realisatie van de doelen alleen binnen Nederland te realiseren. Dit geldt in het bijzonder voor stikstof en chemische parameters zoals PAK's, TBT, koper, zink en enkele gewasbeschermingsmiddelen. Deze stoffen worden daarom geadresseerd in de internationale stroomgebiedscommissies. Nederland is in belangrijke mate afhankelijk van maatregelen die door de Europese Commissie in Europees verband verplicht worden gesteld en die ook in bovenstroomse landen worden genomen, om voor de prioritaire gevaarlijke stoffen de emissies, lozingen en verliezen tot nul terug te brengen. Het EU-Waterdirecteurenoverleg van eind mei 2008 heeft vastgesteld dat het terugdringen van emissies van een aantal stoffen een Europese aanpak vereist. Zij heeft daarom besloten om een werkgroep op te richten, die de taak heeft aan te geven wat de mogelijkheden en beperkingen zijn om op nationaal niveau aanvullen reductiebeleid te voeren en wat daaraan via EU-regelgeving nog zou kunnen worden gedaan.

Voor een beperkt aantal stoffen is de verwachting dat de milieukwaliteitseisen ook in 2027 niet worden gerealiseerd. Voor deze stoffen is de noodzaak voor doelverlaging waarschijnlijk. Onzekerheden met betrekking tot het in de toekomst voorschrijven van aanvullende maatregelen op Europees niveau en de ontwikkelingen van nieuwe kosteneffectieve technieken vormen het belangrijkste argument om de voor deze stoffen waarschijnlijk noodzakelijke doelverlaging niet nu al te kwantificeren, maar stapsgewijs tot en met 2027 de uitvoering ter hand te nemen en in 2021 te bezien voor welke parameters en in welke mate doelverlaging moet worden geconcretiseerd.

**d. Doelstellingen eerste planperiode 2009-2015**
Voor de planperiode 2009 tot 2015 zijn voor de waterlichamen in Drenthe ecologische en algemeen fysisch-chemische (tussen)doelstellingen afgeleid. Deze (tussen)doelen zijn afgeleid van de maatregelenprogramma's. De tussendoelstellingen voor de planperiode 2009-2015 voor de ecologische en fysisch-chemische parameters zijn voor alle waterlichamen opgenomen onder "Biologische en algemeen fysische toestand" in de "Factsheets KRW" in bijlage A.
Voor de kaderrichtlijn water geldt een resultaatverplichting voor de maatregelen, niet voor de doelen.

**e. Knelpunten voor doelrealisatie**
Al jaren streeft de provincie Drenthe naar gezonde en evenwichtige watersystemen. De afgelopen decennia is al veel gedaan om dat te bereiken.
In de afgelopen jaren zijn middels de Waterbeheersplannen van de waterschappen veel waterkwantiteitsmaatregelen uitgewerkt voor de bescherming tegen wateroverlast. Op het gebied van waterkwaliteit en ecologie is eveneens veel gedaan:
- aanpak van de emissie uit rioolstelsels door uitvoering van de basisinspanning en het waterkwaliteitsspoor;
- baggeren;
- maatregelen in de landbouw, waaronder uitvoering van het mestbeleid en beperking van gewasbeschermingsmiddelen;
- herinrichting van waterlopen en oevers;
- vispasseerbaar maken van kunstwerken;
- gedifferentieerd beheer en onderhoud.

Alle bovenstaande maatregelen zijn opgenomen in het provinciaal beleid en verder uitgewerkt in de waterbeheerplannen van de waterschappen.

Deze maatregelen hebben bijgedragen aan een sterke verbetering van de waterkwaliteit. Maar nog altijd ligt verdere verbetering binnen ons bereik. Giftige stoffen zijn nog niet overal genoeg teruggedrongen. Uit metingen van de ecologische kwaliteit blijkt dat er nog veel plekken zijn met troebel water en weinig water- en oeverplanten of een onevenwichtige visstand. De oorzaken verschillen per watertype. In de beeksystemen is de inrichting het grootste knelpunt. Op veel plaatsen ontbreken de natuurlijke processen van stroming, erosie en sedimentatie. Daarnaast hebben de beeksystemen vaak beperkte inundatiemogelijkheden en zijn de oevers niet natuurlijk ingericht. De aanwezigheid van barrières (stuwen, gemalen en sluizen) zorgt voor een knelpunt voor de migratie van vissen. In chemisch opzicht worden in 2015 geen knelpunten verwacht.
Knelpunten in de meersystemen zijn de voedselrijkheid, het handhaven van een vast peil, de afwezigheid van natuurlijke overstromingsvlaktes, de aanwezigheid van slib op de bodem van het meer en de onnatuurlijke oevers.
In de kanalen ontbreken op veel plaatsen natuurlijke oevers die kunnen fungeren als paai en –opgroeigebied voor vissen en andere waterdieren. Verder vormen gemalen en sluizen barrières voor vismigratie.

**f. Maatregelen**
Om de doelen (het GEP) te bereiken zijn, naast de maatregelen die zijn opgenomen in het huidig beleid, aanvullende maatregelen opgesteld. Uitgangspunt voor het opstellen van maatregelen is dat waar mogelijk aansluiting wordt gezocht bij maatregelen die reeds binnen het huidige beleid zijn ingezet. Bij de beek- en meersystemen wordt vooral de koppeling gezocht met lopende herinrichtingen (Ecologische Hoofdstructuur, Natura 2000, verdrogingsbestrijding). Voor natuurvriendelijke oevers in kanalen wordt vooral de koppeling gelegd met plannen om kaden te verhogen en te versterken, ecologische verbindingszones, het onderhoudsbeheerplan en het baggeren van kanalen.
Ons uitgangspunt voor emissies naar oppervlaktewater is dat het huidige emissiebeleid (mestbeleid, Lozingenbesluit Open Teelt en Veehouderij, rioolwaterzuiveringen, aanpak overstorten, etc.) tot 2015 gehandhaafd blijft.

In de periode tot 2027 wordt voor alle beken hoofdzakelijk op inrichting- en beheermaatregelen ingezet. Het gaat hierbij voornamelijk om het herinrichten van gebieden, herprofilering van watergangen, aanleg natuurvriendelijke oevers en het vispasseerbaar maken van stuwen en overige kunstwerken. In Noord-Drenthe worden maatregelen genomen betreffende het aanpassen van het zuiveringsrendement bij rioolwaterzuiveringsinstallaties (rwzi's), baggeren en akkerrandenbeheer. Overige maatregelen, zoals bronmaatregelen, immissiemaatregelen (afkoppelen, percelen aansluiten op riolering en aanleg IBA (Individuele Behandeling van Afvalwater), aanpassen effluent rwzi en bufferstroken) worden voor een aantal beeksystemen gefaseerd ingezet in de periode tot 2027.

**g. Fasering van de maatregelen**
Volgens de KRW moeten de doelen in 2015 gerealiseerd zijn. Fasering is echter mogelijk als de realisatie in 2015 tot disproportionele kosten leidt. De doelen moeten dan volgens de KRW uiterlijk in 2027 gerealiseerd zijn. Het Rijk adviseert de deelstroomgebieden te faseren tot uiterlijk 2027. Faseren is zinvol en ook ingezet bij het bepalen van de maatregelen:

- vanuit oogpunt van kostenbesparing voor burgers en bedrijven. Fasering leidt tot spreiding van kosten. De lastenontwikkeling voor de burgers en bedrijven dient niet te groot te worden;
- vanuit technische en praktische overwegingen. Het uitvoeren van projecten kost tijd en menskracht. Dit is een belangrijke reden om projecten in de tijd te spreiden;

- vanuit uitvoeringsefficiencyoverwegingen. Fasering vergroot de baten en mogelijkheden tot koppeling met ruimtelijke ontwikkelingen in stad en land, doordat efficiënter gewerkt kan worden. Door te faseren kunnen we aansluiten op inrichtingsmaatregelen ten behoeve van het waterkwantiteitsbeleid, van WB21 en van de provinciale ILG uitvoeringsprogramma's (onder meer realisatie van de ecologische hoofdstructuur);
- fasering biedt voorts meer kansen voor ontwikkeling van innovaties, onder meer in de vorm van pilots, in de periode 2009 tot en met 2015 en het toepassen van succesvolle innovaties in de daaropvolgende beheerperiodes 2015-2021 en 2021-2027. Daardoor kunnen de doelen beter bereikt worden en de kosten verder beperkt.

**h. Niet halen doelen als gevolg van nieuwe veranderingen of nieuwe duurzame ontwikkelingen**
Het is onder voorwaarden toegestaan het GET of GEP niet te behalen, of hoeft achteruitgang niet voorkomen te worden. Dit is toelaatbaar indien dit wordt veroorzaakt door nieuwe veranderingen van de fysische kenmerken van een oppervlaktewaterlichaam het gevolg is van nieuwe duurzame activiteiten van menselijke ontwikkeling en aan alle volgende voorwaarden wordt voldaan:

a) alle haalbare stappen worden ondernomen om de negatieve effecten op de toestand van het waterlichaam tegen te gaan;
b) de redenen voor die veranderingen of wijzigingen worden specifiek vermeld en toegelicht in het krachtens artikel 13 verplichte stroomgebiedsbeheersplan en de doelstellingen worden om de zes jaar getoetst;
c) de redenen voor die veranderingen of wijzigingen zijn van hoger openbaar belang en/of het nut van het bereiken van de in lid 1 vermelde doelstellingen voor milieu en samenleving wordt overtroffen door het nut van de nieuwe veranderingen en wijzigingen voor de gezondheid van de mens, de handhaving van de veiligheid van de mens of duurzame ontwikkeling, en
d) het nuttige doel dat met die veranderingen of wijzigingen van het waterlichaam wordt gediend, kan vanwege technische haalbaarheid of onevenredig hoge kosten niet worden bereikt met andere, voor het milieu aanmerkelijk gunstigere middelen.

Een planMER, MER en/of watertoets zijn geschikte hulpmiddelen om deze ontheffingsmogelijkheid uit de KRW te onderbouwen.

**i. Monitoring**
De Kaderrichtlijn Water vraagt om een specifieke monitoring voor het bepalen van de huidige toestand van het oppervlaktewater. Deze monitoring is opgebouwd uit de elementen: toestand en trend, operationele monitoring en onderzoeksmonitoring. Het monitoringsprogramma voor oppervlaktewater is ingericht overeenkomstig de landelijk vastgestelde protocollen en richtlijnen. Het monitoringprogramma van de Provincie Drenthe maakt onderdeel uit van het landelijk vastgestelde monitoringprogramma dat is opgenomen in hiervoor bestemde landelijke databases. Zie, voor een verdere beschrijving van het landelijke monitoringprogramma, de bijbehorende protocollen en richtlijnen, de stroomgebiedbeheerplannen van Rijn-Oost, Nedereems en Rijn-Noord.

**3. Grondwater**
In deze paragraaf worden de begrenzing, de toestand en de doelen voor het grondwater op hoofdlijnen beschreven en is aangegeven welke maatregelen noodzakelijk zijn. Voor een uitgebreide weergave wordt verwezen naar bijlage B en kaart 10 met daarop onder andere de grondwaterlichamen, Natura2000 gebieden en grondwaterwinningen.

**a. Grondwaterlichamen**
De provincie Drenthe ligt in drie deelstroomgebieden. In elk deelstroomgebied worden provinciegrensoverschrijdende grondwaterlichamen onderscheiden. In totaal liggen er daardoor vier verschillende grondwaterlichamen binnen de provinciegrens:

- Zand Eems
- Zand Rijn-noord
- Zand Rijn-oost
- Deklaag Rijn-oost

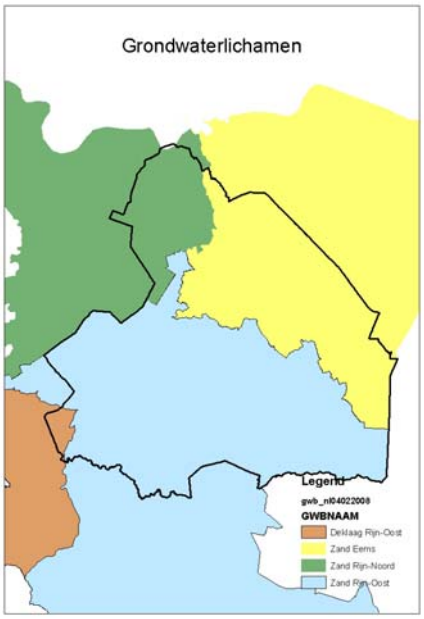


**b. Doelen voor de grondwaterlichamen**
De milieudoelstelling die voor het grondwater wordt gehanteerd, is het bereiken van de goede chemische en kwantitatieve toestand in 2015. Daarnaast zijn er aanvullende doelen voor de drinkwaterwinning en het grondwater in Natura2000 gebieden. Voor de bepaling van de toestand wordt gebruik gemaakt van een selectie van meetpunten van het Landelijk Meetnet Grondwaterkwaliteit van het RIVM en het provinciaal Grondwaterkwaliteitsmeetnet. Deze selectie vorm het “KRW-meetnet”.

*i. Kwaliteit*
De goede chemische toestand houdt in dat het grondwater voldoet aan de normen voor nitraat, gewasbeschermingsmiddelen en de drempelwaarden voor andere risicovolle stoffen. De drempelwaarden zijn landelijk per grondwaterlichaam vastgesteld.

Het KRW-meetnet wijst uit dat de grondwaterkwaliteit in Drenthe in hoofdlijnen op orde is. Wel worden lokaal normen voor nitraat en gewasbeschermingsmiddelen overschreden.

*ii. Kwantiteit*
De goede kwantitatieve toestand houdt in dat de grondwatervoorraad stabiel is en niet wordt uitgeput (de onttrekkingen zijn in evenwicht met de aanvullingen). Dit is in de Drentse grondwaterlichamen het geval.

*iii. Drinkwaterwinning*
Binnen de grondwaterlichamen vormen de waterwinningen ten behoeve van menselijke consumptie een bijzondere groep. Onder voor menselijke consumptie bestemd water wordt ook verstaan water wat gebruikt wordt voor het bereiden van bier, frisdranken en conserven. Genoemde categorieën komen niet voor in Drenthe.
Schoon drinkwater is van groot belang voor de volksgezondheid en vraagt om extra aandacht en waakzaamheid. Dit is de reden dat de KRW voor deze winningen, boven de algemene grondwaterdoelstellingen, twee extra doelstellingen heeft geformuleerd. Drinkwater voor menselijke consumptie moet na zuivering voldoen aan de normen uit de Drinkwaterrichtlijn en de zuiveringsinspanning voor de bereiding van drinkwater mag niet toenemen. Deze doelstellingen worden door de provincies in de komende jaren samen met de waterbedrijven en het Rijk nader ingevuld en uitwerkt.

In de provincie Drenthe zijn 18 gebieden aangewezen waar het grondwater extra beschermd wordt. Het Drentsche Aa gebied neemt een aparte plaats in, aangezien oppervlaktewater wordt gewonnen voor de openbare drinkwatervoorziening ten behoeve van menselijke consumptie. Het grondwaterbeschermingsgebied van waterwinning Onnen-De Punt ligt deels in Drenthe. In totaal zijn 6 grondwaterwinningen kwetsbaar vanwege de doorlatende zandpakketten en het ontbreken van afdekkende lagen. Juist bij die kwetsbare winningen worden in een aantal winputten overschrijdingen aangetroffen van de normen voor gewasbeschermingsmiddelen en in mindere mate nitraat. Naast genoemde diffuse belasting komen binnen grondwaterbeschermingsgebieden puntbronnen voor die op termijn de kwaliteit van de grondwateronttrekkingen kunnen bedreigen.

Naast de openbare drinkwatervoorziening valt ook de industrie, die water onttrekt voor menselijke consumptie, onder de reikwijdte van de KRW. Landelijk is discussie gaande over welke typen industriële onttrekkingen het dan zou moeten gaan. Het voorlopige uitgangspunt is dat het gaat om de categorieën frisdrank, bier en conserven. Deze categorieën komen niet voor in Drenthe. De verwachting is dat op termijn het aantal categorieën nog zal worden uitgebreid.
In Drenthe komt ook een handvol kleine onttrekkingen voor die grondwater onttrekken voor menselijke consumptie. Het gaat daarbij om recreatieterreinen. De verantwoordelijkheid daarvoor ligt in eerste instantie bij het ministerie van VROM (VROM-Inspectie).

*iv. Natura2000*
De KRW richt zich ook op gebieden waar het grondwater dusdanig laag staat dat de ecologie er schade van ondervindt. Daarbij wordt vooral gekeken naar de Natura2000 gebieden. In Drenthe zijn 14 Natura2000 gebieden aangewezen. Daarvan zijn er 8 grondwaterafhankelijk. In een deel van de gebieden zijn de afgelopen jaren al maatregelen uitgevoerd om de verdroging te bestrijden, maar de gewenste eindsituatie is daarmee nog niet bereikt. In 6 van deze gebieden is de grondwaterstand te laag om de gewenste Natura2000 doelen te kunnen realiseren.

**c. Knelpunten voor doelrealisatie**
Het bestaande provinciale grondwaterbeschermingsbeleid is de basis van het totale pakket aan grondwatermaatregelen gericht op het realiseren van de goede waterkwaliteit rondom de waterwinningen. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om het aanwijzen van het grondwaterbeschermingsgebieden en bijbehorende regelgeving, de implementatie in het ruimtelijke beleid van de gemeente en het meten, registreren en handhaven. Daarnaast worden in deze gebieden stimuleringsprojecten uitgevoerd die gericht zijn op het verminderen van de milieubelasting. Tussen Rijk en regio zijn in het kader van het Provinciaal Meerjaren Programma (PMJP) afspraken gemaakt over de aanpak van de verdroging uit de zogenaamde “TOP-lijst”. Voor het grootste deel gaat het daarbij om Natura2000 gebieden waar ook vanuit de KRW maatregelen noodzakelijk zijn. Het gaat daarbij in Drenthe om de volgende Natura2000 gebieden: Elperstroom, Bargerveen, Drentsche Aa, Fochteloërveen, Drents-Friese Wold en Dwingelderveld.
Daarnaast wordt de verdroging ook aangepakt in de Reest en het Peizerdiep, niet vallend onder de KRW verplichtingen.

**d. Maatregelen**
In aanvulling op generieke landelijke maatregelen, opgenomen in de stroomgebiedsbeheerplannen van Rijn en Eems spitsen de regionale maatregelen zich toe op de grondwaterwinningen voor menselijke consumptie (grondwaterbeschermingsgebieden) en op de Natura2000 gebieden. Aanvullende regionale maatregelen zijn weergegeven in onderstaande tabel.

*Tabel 2: Aanvullende regionale maatregelen grondwater*

| Maatregel | Locatie | Periode | Trekker |
|---|---|---|---|
| Anti-verdrogingsmaatregelen | 6 grondwaterafhankelijke Natura2000 gebieden (*) | Voor 2015 | Provincie |
| Aanvullende stimuleringsmaatregelen bij kwetsbare winningen | 6 kwetsbare grondwaterwinningen (**) | Voor 2015 | Provincie |
| Risico-analyse puntbronnen | 10 grondwaterwinningen (***) | Voor 2015 | Provincie |
| Herprioritering bodemsanering grondwaterbeschermingsgebieden | 10 grondwaterwinningen (***) | Voor 2015 | Provincie |

(*) Elperstroom, Drents Friesche Wold & Leggelderveld, Dwingelderveld, Bargerveen, Fochteloerveen, Drentsche Aa

(**) Gasselte, Havelterberg, Beilen, Dalen, Leggeloo, Valtherbos/Noordbargeres

(***) Gasselte, Havelterberg, Beilen, Dalen, Leggeloo, Valtherbos/Noordbargeres, De Groeve, Nietap, Ruinerwold, Kruidhaars

Landelijk is de inschatting gemaakt dat de toestand van de grote grondwaterlichamen, die al behoorlijk op orde zijn, voldoende worden ondersteund door generieke maatregelen gericht op nitraat en gewasbeschermingsmiddelen. Overigens ontbreekt het daarbij nog wel aan kennis op een aantal onderdelen. Onduidelijk is bijvoorbeeld de beïnvloeding tussen grond- en oppervlaktewater. Daarnaast wordt de komende jaren ook bekeken in hoeverre regionale maatregelen in specifieke gevallen aanvullend kunnen zijn op het generieke maatregelenpakket zodat ook in de meest kwetsbare situaties normen binnen de gestelde termijnen worden gehaald. Aanvullend op het generieke pakket zet Drenthe zich de komende jaren in op:

- gebiedsgerichte monitoring grondwaterkwaliteit;
- ondersteunen gebiedsgerichte pilots gericht op aanvullende regionale maatregelen;
- aanvullend beleid gericht op terugdringen gebruik gewasbeschermingsmiddelen.

**e. Fasering van de maatregelen**

In alle grondwaterlichamen wordt al voldaan aan de doelstellingen voor de goede grondwatertoestand (kwantiteit). Termijnverlenging voor grondwaterkwantiteit is dus niet aan de orde.

Voor chemie is de verwachting dat alleen het grondwaterlichaam Deklaag Rijn-oost, vanwege chloride (komt van nature in concentraties voor boven de nu vastgestelde drempelwaarde), de goede niet wordt bereikt in 2015. Hier vindt als gevolg van hoge natuurlijke achtergrondgehalten fasering van de doelstellingen plaats. Overigens zal ook nader onderzoek plaats vinden naar oorzaak en gevolg van genoemde hoge achtergrondwaarden.

Rond de drinkwaterwinningen bevinden zich al jaren grondwaterbeschermingsgebieden, waarbinnen risicovolle activiteiten verboden zijn. In de provinciale omgevingsverordening zijn regels opgenomen om waterwinningen veilig te stellen. We bekijken, samen met de waterleidingbedrijven en de gemeenten, per gebied of aanvullende preventieve maatregelen nodig zijn om de bronnen in de toekomst duurzaam te beschermen. De kwetsbaarheid van een gebied en de aard van de belasting van activiteiten en functies worden leidend in het nieuwe risicogerichte grondwaterbeschermingsbeleid (maatwerk per gebied). Maatregelen worden uitgewerkt in een nader op te stellen gebiedsdossier voor alle grondwaterwinningen. Maatregelen zijn niet gekoppeld aan het tijdvak tot 2015 maar lopen ook daarna door. Maatregelen zijn daarbij vooral gericht op de input van stoffen. Stoffen die al onderweg zijn naar de grondwaterwinning kunnen veelal niet kosteneffectief worden beïnvloed dat geval wordt een tijdelijke achteruitgang van de grondwaterkwaliteit geaccepteerd.

Binnen de grondwaterbeschermingsgebieden ligt een groot aantal puntbronnen, dat binnen het bestaande bodemsaneringsbeleid tot dusverre nog onvoldoende aandacht heeft gekregen. Nader onderzoek zal moeten uitwijzen of er daadwerkelijk sprake is van een verontreiniging. Afhankelijk van het beschikbaar komen van aanvullende middelen worden de maatregelen uitgevoerd voor 2015, dan wel worden ze gefaseerd. De risicovolle puntbronnen zullen echter voor 2015 worden gesaneerd.

Mogelijkheden van fasering gelden ook voor de natura2000 gebieden. Randvoorwaarde is dat er geen onomkeerbare achteruitgang mag optreden. Beleidsmatig is hieraan uitwerking gegeven via de selectie op nationaal niveau van 30 zogeheten sense-of-urgency gebieden. In deze Natura 2000-gebieden zijn vóór 2015 aanvullende maatregelen nodig om onomkeerbare achteruitgang te voorkomen. Twee van deze gebieden bevinden zich in Drenthe (Bargerveen en Elperstroom).

Voor de Natura2000 gebieden zullen ook na 2015 maatregelen moeten worden uitgevoerd gericht op het realiseren van de instandhoudingsdoelen dan wel de meer ambitieuze ontwikkeldoelen. Nadere concretisering daarvan vindt plaats in het beheersplan Natura2000.

**f. Niet halen doelen als gevolg van nieuwe veranderingen of nieuwe duurzame ontwikkelingen**
Het is onder voorwaarden toegestaan de goede grondwatertoestand niet te behalen, of hoeft achteruitgang niet voorkomen te worden.
Dit is toelaatbaar indien dit wordt veroorzaakt door nieuwe veranderingen van de fysische kenmerken van een oppervlaktewaterlichaam of wijzigingen in de stand van grondwaterlichamen het gevolg is van nieuwe duurzame activiteiten van menselijke ontwikkeling en aan alle volgende voorwaarden wordt voldaan:

a) alle haalbare stappen worden ondernomen om de negatieve effecten op de toestand van het waterlichaam tegen te gaan;
b) de redenen voor die veranderingen of wijzigingen worden specifiek vermeld en toegelicht in het krachtens artikel 13 verplichte stroomgebiedsbeheersplan en de doelstellingen worden om de zes jaar getoetst;
c) de redenen voor die veranderingen of wijzigingen zijn van hoger openbaar belang en/of het nut van het bereiken van de in lid 1 vermelde doelstellingen voor milieu en samenleving wordt overtroffen door het nut van de nieuwe veranderingen en wijzigingen voor de gezondheid van de mens, de handhaving van de veiligheid van de mens of duurzame ontwikkeling, en
d) het nuttige doel dat met die veranderingen of wijzigingen van het waterlichaam wordt gediend, kan vanwege technische haalbaarheid of onevenredig hoge kosten niet worden bereikt met andere, voor het milieu aanmerkelijk gunstigere middelen.

Een planMER, MER en/of watertoets zijn geschikte hulpmiddelen om deze ontheffingsmogelijkheid uit de KRW te onderbouwen.

**g. Kosten**

De kosten bedragen:

- Bestaand beleid
    - natura2000 € 24.592.000 (PMJP-ILG)
- Aanvullende maatregelen
    - stimuleringsmaatregelen € 200.000 - 400.000 /jr
    - aanpak puntbronnen € 980.000 (voorzover passend binnen bestaand bodemsaneringsprogramma)
- Aanvullend beleid voor de periode 2015 -2027
    - Natura2000 PM
    - stimuleringsmaatregelen € 200.000 – 400.000 /jr
    - puntbronnen (te saneren puntbronnen vallend buiten bestaand bodemsaneringsprogramma)

**h. Monitoring**

De beschrijving van de toestand van de grondwaterlichamen is gebaseerd op het KRW-grondwatermeetnet. Ook de komende jaren zal dit meetnet worden bemeten. Het actuele provinciale monitoringsprogramma voor grondwater (zowel kwantiteit als chemie), dat is opgesteld ter invulling van KRW Art. 8 en Besluit Kwaliteit en Monitoring Water (BKMW) Art. 13, is te vinden op www.krw.ncgi.nl. De uitvoering van het monitoringsprogramma is gegarandeerd door wettelijke verankering van taken en verantwoordelijkheden in het BKMW Art. 14).

**Bijlage 4A onderdeel oppervlaktewaterlichamen KRW**

**Toelichting op de factsheets**
In de factsheets is per oppervlaktewaterlichaam een samenvatting van het watertype, de status, de doelstellingen en de maatregelen opgenomen. De factsheets zijn te raadplegen op www.provincie.drenthe.nl[8] Hieronder is een toelichting opgenomen.

**Basisgegevens**
*Code*: Alle KRW-waterlichamen in Nederland hebben een unieke code.
*Status*: Indeling van waterlichamen in natuurlijk, sterk veranderd of kunstmatig. De status heeft invloed op de ecologische doelen die gesteld worden. Voor Natuurlijke watertypen zijn er referenties opgesteld. Een natuurlijk waterlichaam dient aan de Goede Ecologische Toestand te voldoen zoals deze is aangeduid in de bijbehorende referentie. Voor Sterk Veranderde en Kunstmatige wateren geldt dat wordt getoetst aan het meest gelijkende watertype. Voor deze wateren is er wel de ruimte om op basis van onomkeerbare ingrepen of significante schade aan gebruiksfuncties de ecologische doelen bij te stellen.
*Type*: Voorkomende waterlichamen in Drenthe:

| Categorie | TypeCode | TypeNaam |
|---|---|---|
| Meer | M1 | Gebufferde sloten (overgangssloten, sloten in rivierengebied) |
| Meer | M3 | Gebufferde (regionale) kanalen |
| Meer | M6 | Grote ondiepe kanalen |
| Meer | M10 | Laagveen vaarten en kanalen |
| Meer | M14 | Ondiepe gebufferde plassen |
| Meer | M27 | Matig grote ondiepe laagveenplassen |
| Rivier | R4 | Permanente langzaam stromende bovenloop op zand |
| Rivier | R5 | Langzaam stromende middenloop/benedenloop op zand |
| Rivier | R12 | Langzaam stromende middenloop/benedenloop op veenbodem |

**Ecologische doelstellingen**
*Maatlat*: Een schaal die gebruikt wordt om de situatie van een ecologische parameter te beoordelen. Dit is een getal tussen 0 en 1 waarmee de kwaliteit van een ecologische parameter wordt aangegeven. 0 is zeer slecht, 1 is zeer goed.
*Macrofauna*: Macrofauna is de verzamelnaam voor ongewervelde dieren die met het blote oog kunnen worden waargenomen, zoals (larven) van insecten, wormen, kreeftachtigen en slakken. De 2500 soorten uit de Nederlandse wateren komen voor in het open water, op planten en in waterbodems.
*Macrofyten*: Macrofyten zijn "hogere" planten, in tegenstelling tot bijvoorbeeld algen. Hogere planten hebben organen als stengels, wortels en bladeren.
*Huidige situatie*: De getallen in de kolom huidige situatie zijn afkomstig uit verschillende bronnen. Als er een sterretje '*****' bij staat betekent dit dat de waarde in het KRW-meetnet gemeten is. Alle andere waarden zijn inschattingen van ecologen van de waterschappen. Waar geen waarde is ingevuld is er te weinig bekend om een inschatting te kunnen doen. De kleur geeft aan hoe de huidige situatie scoort ten opzichte van het GEP:

| |
|---|
| **Slecht** |
| Ontoereikend |
| Matig |
| Goed = GEP |

[8] http://www.provincie.drenthe.nl/thema/wonen_en_ruimte/omgevingsbeleid/

*Doelstelling*: Hier staat weergegeven wat de doelstelling behorend bij het Goed Ecologisch Potentieel is (de doelstelling voor sterk veranderde en kunstmatige wateren). De grens voor het Goed Ecologisch Potentieel wordt gewoonlijk bij een Ecologische Kwaliteitsratio (EKR) van 0,6 gelegd. In waterlichamen waar het behalen hiervan leidt tot maatregelen met significante schade aan bijvoorbeeld landbouw of veiligheid, kan een lagere waarde afgeleid zijn.

**Belangrijkste maatregelen tot 2015**
De maatregelen die hier genoemd zijn, zijn niet uitputtend. De belangrijkste maatregelen staan hier genoemd. Maatregelen die vanwege fasering pas na 2015 ingezet worden, zijn hier niet benoemd.

**Waterlichamen**
In onderstaande tabel een overzicht van de oppervlaktewaterlichamen in Drenthe

| Nr | Naam |
|---|---|
| 1 | Drentse Aa |
| 2 | Hunze |
| 3 | Kanalen Hunze / Veenkolonien |
| 4 | Noord-Willemskanaal |
| 5 | Westerwoldsche Aa Zuid / Ruiten Aa / Runde |
| 6 | Zuidlaardermeer |
| 7 | Benedenlopen Eelder- en Peizerdiep |
| 8 | Bovenlopen Eelder- en Peizerdiep |
| 9 | Kanalen-DG hellend-gestuwd |
| 10 | Leekstermeer |
| 11 | Matslootgebied |
| 12 | Paterswoldsemeer |
| 13 | Boezem |
| 14 | Drentse kanalen |
| 15 | Oude Diep |
| 16 | Oude Vaart |
| 17 | Reest |
| 18 | Vledder Aa |
| 19 | Wapserveensche Aa |
| 20 | Wold Aa |
| 21 | Kanalen |
| 22 | Schoonebekerdiep |
| 23 | Nieuwe Drostendiep |
| 24 | Holslootdiep |
| 25 | Sleenerstroom |
| 26 | Bumawijk/Marchienewijk |
| 27 | Loodiep |
| 28 | Oude Drostendiep |
| 29 | Braambergersloot |
| 30 | Dommerswijk |
| 31 | Meppelerdiep |

**Bijlage 4B onderdeel grondwaterlichamen KRW**

**Beschrijving, toestandsbepaling en mogelijke maatregelen grondwaterlichamen**

**Inleiding**
Drenthe maakt onderdeel uit van drie deelstroomgebieden (Rijn-oost, Rijn-noord en Nedereems). In samenspraak met de buurprovincies zijn de grondwaterlichamen per deelstroomgebied uitgebreid beschreven in de volgende documenten:
- Actualisatie gebiedsbeschrijving Rijn-oost;
- Actualisatie gebiedsbeschrijving Rijn-noord;
- Actualisatie gebiedsbeschrijving Nedereems.

In deze bijlage worden de voor Drenthe relevante onderdelen in beknopte vorm beschreven. Voor meer uitgebreide informatie wordt verwezen naar genoemde achtergronddocumenten.

**Methodiek begrenzing en karakterisering grondwaterlichamen**
Een grondwaterlichaam is volgens de definitie van de KRW "een afzonderlijke grondwatermassa met een eenduidig te omschrijven chemische en kwantitatieve toestand". De KRW geeft verschillende mogelijkheden voor de wijze waarop grondwaterlichamen (afgekort GWL) worden begrensd. In Nederland wordt gebruik gemaakt van de geologische opbouw van de grondwaterlichamen, grondwaterstroming en de bestaande bestuurlijke grenzen. Vanwege het ontbreken van geologische barrières zijn de onderscheiden GWL in de diverse deelstroomgebieden groot van omvang.

In Nederland zijn 23 grondwaterlichamen onderscheiden waarvan 18 zoet en 5 zout. Het gaat om zandige watervoerende pakketten in de verschillende stroomgebieden die deels afgedekt zijn door een klei- dan wel veenpakket. Elk GWL moet aan één stroomgebied toegewezen kunnen worden en per GWL moet duidelijk zijn of de doelstellingen uit de KRW gehaald kunnen worden. Daarnaast moeten de GWL aansluiten op de grondwaterlichamen in aangrenzende landen.

Het grondwater in de provincie Drenthe maakt deel uit van de volgende grondwaterlichamen:
- Zand Eems;
- Zand Rijn-Noord;
- Zand Rijn-Oost;
- Deklaag Rijn-Oost.

In de volgende paragrafen wordt ingegaan op de beschrijving en toestandsbepaling van deze grondwaterlichamen.

**Beschrijving grondwaterlichamen in Drenthe**
De provincie Drenthe ligt in drie deelstroomgebieden. In elk deelstroomgebied worden provinciegrensoverschrijdende grondwaterlichamen onderscheiden. In totaal liggen er daardoor vier verschillende grondwaterlichamen binnen de provinciegrens (zie kaart 10)

De drie “zand”-grondwaterlichamen beginnen allen op het Drents plateau en lopen door tot in de lagere delen in Groningen, Friesland en de waterscheiding in Overijssel en Gelderland. Genoemde grondwaterlichamen bestaan voor een belangrijk deel uit goed doorlatende zandgronden met zoet grondwater. De grondwaterlichamen lopen door vanaf het Drentse plateau naar de lagere gronden in de buurprovincies. Het grondwater in de watervoerende pakketten is afkomstig van neerslag op de hogere gronden. Grondwater komt weer aan de oppervlakte in de lager gelegen gebieden waar het beeksystemen voedt.

In het uiterste zuidwesten ligt ook het grondwaterlichaam Deklaag Rijn-Oost nog voor een klein deel in de provincie Drenthe. Het grondwaterlichaam wordt hier afgedekt door een veenpakket.

In tabel 3 staan enkele specifieke gegevens van de afzonderlijke grondwaterlichamen

*Tabel 3: Overzicht grondwaterlichamen*

| Grondwaterlichaam | Oppervlak (km2) | Gemiddelde dikte (m) | Aantal watervoerende pakketten | Volume (Km3) |
|---|---|---|---|---|
| Zand Eems | 1982 | 180 | 3 | 357 |
| Zand Rijn-Noord | 1513 | 180 | 3 | 272 |
| Zand Rijn-Oost | 6141 | 150 | 1-3 | 921 |
| Deklaag Rijn-Oost | 632 | 240 | 3 | 152 |

De opbouw van de Nederlandse ondergrond wordt uitgebreid beschreven in een Regionaal Geohydrologisch InformatieSysteem (REGIS). Zowel de verbreiding van de diverse lagen als ook de geohydrologische karakteristieken zijn daarin opgenomen.

*Grondwater afhankelijke ecosystemen*
In Drenthe komen aquatische en terrestrische ecosystemen voor die afhankelijk zijn van grondwater. Dit hangt samen met grondwaterstanden, kwel en waterkwaliteit. De op dit punt kwetsbare ecosystemen zijn te vinden in de Natura2000 gebieden. Het gaat dan alleen om die delen waar de grondwaterstand onvoldoende hoog in het maaiveld komt en/of waar een tekort aan kwel of water van de juiste kwaliteit is.
Het gaat daarbij om de volgende grondwaterafhankelijke Natura2000 gebieden in Drenthe:

- Zand Eems: Drentsche Aa, Witterveld.
- Zand Rijn-Noord: Fochteloërveen
- Zand Rijn-Oost: Elperstroom, Dwingelderveld, Drents-Friese Wold & Leggelderveld, Bargerveen, Drouwenerzand.

**Grondwaterlichamen, beschrijving van de huidige toestand**
De huidige toestand van de grondwaterlichamen wordt hierna kwalitatief en kwantitatief beschreven. De toestandsbeoordeling van de huidige situatie is gebeurd volgens de protocollen, die in november 2008 zijn vastgesteld door het LBOW (Landelijk Bestuurlijk Overleg Water). Het gaat om het 'Protocol beoordeling kwantitatieve toestand grondwaterlichamen. Nadere uitwerking beoordelingsmethodiek grondwatertoestand, versie 6 (10-06-'08) en het 'Protocol voor de beoordeling van de chemische toestand van grondwaterlichamen'. Een theoretisch concept. RIVM Briefrapport 607300008/2008'. Deze protocollen zijn te vinden op http://www.kaderrichtlijnwater.nl.

*Kwantiteit grondwaterlichamen*
Bij de beschrijving van de huidige kwantitatieve toestand van de grondwaterlichamen is naar de volgende aspecten gekeken:
1. de balans tussen aanvulling en onttrekking van grondwater;
2. mogelijke schade aan aquatische en terrestrische ecosystemen.

Hieronder worden de criteria toegelicht.

**1. De balans tussen aanvulling en onttrekking van grondwater.**
De watervoerende lagen waar grondwater uit wordt onttrokken, worden allemaal gevoed door neerslagwater. Met dit neerslagoverschot kan de grondwatervoorraad worden aangevuld. Dit is niet altijd in de directe omgeving van de onttrekking (bijvoorbeeld daar waar de waterwinning onder een

kleilaag zit) maar in elk geval op een afstand van enkele kilometers. Dit betekent dat er voortdurende aanvulling en geen uitputting plaatsvindt. In tabel 4 is zowel de neerslag als de totale onttrekking per grondwaterlichaam weergegeven.

*Tabel 4: Waterbalans grondwaterlichamen*

| **Grondwaterlichaam** | Code GWL | Nuttige neerslag | Drinkwater publiek | Drinkwater industrie | Overig | Infiltratie | Netto onttrekking / nuttige neerslag |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | $Mm^3$/jaar | $Mm^3$/jaar | $Mm^3$/jaar | $Mm^3$/jaar | $Mm^3$/jaar | % |
| Zand Eems | NLGW0001 | 498 | 41,3 | 0 | 9,2 | 0,5 | 10 |
| Zand Rijn-Noord | NLGW0002 | 368 | 30,1 | 0 | 24,6 | 0,5 | 15 |
| Zand Rijn-Oost | NLGW0003 | 1474 | 125,0 | 1,2 | 47,0 | 7,4 | 11 |
| Deklaag Rijn-Oost | NLGW0010 | 151 | 17,2 | 0 | 2,6 | 7,1 | 8 |

De conclusie is dat de netto grondwateronttrekking maar een beperkt percentage is van de nuttige neerslag. De grondwateronttrekking is daarmee in evenwicht met de grondwateraanvulling.
De grondwaterlichamen zijn op dit punt als goed te beoordelen.

**2. Mogelijke schade aan aquatische en terrestrische ecosystemen.**
Onderscheid is gemaakt tussen veranderingen die een algemeen beeld geven van de toestand van het grondwaterlichaam in relatie tot oppervlaktewater en terrestrische ecosystemen en aanvullende toetsing in de Natura2000 gebieden. Het algemene beeld bepaalt of een grondwaterlichaam al dan niet in de goede toestand verkeerd. De Natura2000 gebieden zijn weergegeven op kaart 10.

*Toestand grondwaterlichaam*
Het algemene beeld bepaalt of een grondwaterlichaam al dan niet in de goede toestand verkeerd. Het algemene beeld wordt getoetst aan de hand van het verloop van de stijghoogte in de grondwatermeetpunten voor de KRW. Een van de doelstellingen van de KRW is namelijk dat de grondwaterstand geen dusdanige verandering mag ondergaan dat significante schade ontstaat aan terrestrische en/of aquatische ecosystemen. Om dit te kunnen beoordelen zijn de tijdstijghoogtes van de KRW kwantiteitsmeetpunten nader bekeken. Hieronder zijn de resultaten weergegeven.

*Tabel 5: Toestand grondwaterlichamen*

| Grondwaterlichaam | Codering GWL | Aantal peilfilter | Geen daling | | Daling (na 2000) | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | Verklaarde reeks | Niet verklaarde reeks | Verklaarde reeks | Niet verklaarde reeks |
| Zand Eems | NLGW0001 | 11 | 7 | 4 | 0 | 0 |
| Zand Rijn-Noord | NLGW0002 | 10 | 10 | 0 | 0 | 0 |
| Zand Rijn-Oost | NLGW0003 | 40 | 35 | 4 | 0 | 1 |
| Deklaag Rijn-Oost | NLGW0010 | 10 | 3 | 5 | 0 | 2 |

De conclusie is dat het stijghoogteverloop na het jaar 2000 op het merendeel van de locaties is bepaald door neerslag en verdamping en op slechts een enkele locatie een dalende trend vertoont. Ook de grondwaterafhankelijke Natura2000 gebieden staan niet onder druk van dalende stijghoogten. Alleen in een meetpunt bij Olde Maten en Veersloten (deklaag Rijn-Oost) is een licht dalende trend geconstateerd in de diepe stijghoogte (ordegrootte 8 cm). De reeks kan echter onvoldoende verklaard worden. Nadere analyse van de ondiepe stijghoogten geeft geen daling te zien na 2000. Verwachting is dan ook dat er geen sprake is van een significante daling van de grondwaterstand sinds 2000.

Daarmee is er in kwantitatieve zin geen sprake is van een significant negatief effect op zowel terrestrische als – aquatische ecosystemen vanwege veranderingen na 2000.
Dat neemt niet weg dat er op grote schaal sprake van een belangrijke interactie tussen grond- en oppervlaktewater. Met name bij de uitvoering van projecten moet kennis over de interactie worden gebruikt om tot een optimaal maatregelenpakket te komen.

*Toestand Natura2000*
Daarnaast is meer in het bijzonder de toestand in de afzonderlijke Natura2000 gebieden beoordeeld. Daaruit blijkt dat de grondwaterafhankelijke Natura2000 gebieden in meer of mindere mate zijn verdroogd, hetzij vanwege een te lage grondwaterstand hetzij vanwege een tekort aan kwel, doordat in de vorige eeuw systematisch het waterpeil is verlaagd. In Drenthe zijn acht Natura2000 gebieden grondwaterafhankelijk. In de grondwaterafhankelijke Natura2000 gebieden is de toestand beoordeeld (zie tabel 6).

*Tabel 6: Toestand Natura2000-gebieden*

| **Naam natura2000 gebied** | Grondwaterafhankelijk | Mate van verdroging |
|---|---|---|
| | | |
| Elperstroom | Ja | Ernstig verdroogd |
| Havelte-Oost | Nee | |
| Drents Friese Wold & Leggelderveld | Ja | Verdroogd |
| Dwingelderveld | Ja | Verdroogd |
| Mantingerbos | Nee | |
| Mantingerzand | Ja | |
| Bargerveen | Ja | Ernstig verdroogd |
| Fochteloerveen | Ja | Verdroogd |
| Leekstermeer | Nee | |
| Norgerholt | Nee | |
| Witterveld | Ja | |
| Drouwenerzand | Nee | |
| Drentsche Aa | Ja | Verdroogd |
| Zuidlaardermeer | Nee | |

In zowel het Bargerveen als in de Elperstroom (beide in zand Rijn-Oost) is behoud van de natura2000 doelen onzeker vanwege de toestand van het grondwater (ernstig verdroogd). Daarnaast is in vier Natura2000 gebieden de grondwatersituatie bedreigend voor de ontwikkeling van de Natura2000 doelen (verdroogd). Dit zijn de gebieden: Drentsche Aa, Fochteloërveen, Dwingelderveld, Drents-Friese Wold en Leggelderveld.
Nader onderzoek in het kader van het opstellen van de beheersplannen Natura2000 naar de mate van de verdroging moet uitwijzen hoe groot het daadwerkelijke probleem is en welke oplossingen voorhanden zijn.
De beoordeling van de toestand van de Natura2000 gebieden maakt geen onderdeel uit van de toestandsbeoordeling van het grondwaterlichaam. Daar gaat het alleen om de vraag of de grondwaterstand sinds 2000 ook is gedaald. In principe kan niet van de EU-lidstaten geëist worden dat ze in het kader van de KRW de antropogene veranderingen gaan herstellen die zijn opgetreden vóór de inwerkingtreding van de KRW (2000). Het KRW-beleidskader was toen nog niet beschikbaar om waterbeheer gerelateerde besluiten aan te toetsen. In dit licht acht Nederland het een redelijke benadering om bij de beoordeling van de toestand van grondwaterlichamen in 2009 de test "terrestrische ecosystemen" in principe alleen te betrekken op achteruitgang ten opzichte van 2000

(Protocol beoordeling kwantitatieve toestand grondwaterlichamen). In onderstaande tabel is vervolgens het overzicht per grondwaterlichaam weergegeven.

*Tabel 7: Resultaten beoordeling kwantitatieve toestand grondwaterlichamen*

| Code grondwater-lichaam (GWL) | Naam GWL | Aantal N2000 | | Aantal grondwater-afhankelijk | | Grondwatertoestand (2005) | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | Totaal | Drenthe | Totaal | Drenthe | Ernstig verdroogd (a) | | Verdroogd (b) | |
| | | | | | | Totaal | Drenthe | Totaal | Drenthe |
| NLGW0001 | Zand Eems | 5 | 4 | 3 | 2 | 0 | 0 | 2 | 1 |
| NLGW0002 | Zand Rijn-noord | 8 | 3 | 3 | 1 | 1 | 0 | 2 | 1 |
| NLGW0003 | Zand Rijn-Oost | 31 | 7 | 26 | 5 | 4 | 1 | 18 | 3 |
| NLGW0010 | Deklaag Rijn-Oost | 5 | 0 | 1 | 0 | 1 | | 0 | |

(a) behoud van de Natura2000 natuurdoeltypen is onzeker vanwege de slechte grondwatersituatie (sense of urgency, Natura2000).
(b) grondwatersituatie bedreigend voor ontwikkeling Natura2000 natuurdoeltypen (overige TOP lijst gebieden).

*Eindoordeel kwantitatieve toestand grondwaterlichamen*
Aangezien de grondwateronttrekking in evenwicht is met de aanvulling en de stijghoogtes sinds 2000 niet zijn gedaald, zijn de grondwaterlichamen kwantitatief in een goede toestand.

**Kwaliteit grondwaterlichamen**
De KRW definieert een goede chemische toestand wanneer de concentraties van verontreinigende stoffen voldoen aan drempelwaarden van de KRW zodanig dat:
- zij geen beperking vormen voor het bereiken van de milieudoelstellingen voor bijbehorende oppervlaktewateren en terrestrische en aquatische ecosystemen;
- geen effecten van zout of andere intrusies vertonen;
- er wordt voldaan aan de doelstellingen met betrekking tot ‘water voor menselijke consumptie.

Daarbij wordt in eerste instantie bekeken of op alle meetpunten wordt voldaan aan de drempelwaarden en communautaire normen. In dat geval is de chemische toestand als goed te beoordelen. Indien er wel overschrijdingen worden geconstateerd worden er een vijftal stappen gezet die bepalen of de goede toestand wordt bereikt. Indien op een van de vijf stappen negatief wordt gescoord is de chemische toestand niet goed.
De stappen worden hierna toegelicht.

Milieukwaliteitseisen van de KRW
De KRW heeft een apart meetnet om de grondwaterkwaliteit te bepalen. In 2006 is een nulmeting uitgevoerd. Hierbij is gekeken hoe de concentratie van stoffen zich verhouden tot:
- de communautaire normen voor nitraat en gewasbeschermingsmiddelen;
- de afgeleide drempelwaarden voor het desbetreffende grondwaterlichaam (zie tabel 8)

*Tabel 8: Drempelwaarden voor de grondwaterlichamen in Drenthe*

| Drempelwaarden | | | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Grondwaterlichaam | Cl | Ni | As | Cd | Pb | Ptot | NO3 | BM_i | BM_t |
| GWL code | GWL Omschr. | mg/l | µg/l | µg/l | µg/l | µg/l | mg/l | mg/l | µg/l | µg/l |
| NLGW0001 | Zand Eems | 140 | 30 | 15 | 0,5 | 11 | 1,0 | 11,3 | 0,1 | 0,5 |
| NLGW0002 | Zand Rijn-Noord | 140 | 30 | 15 | 0,5 | 11 | 0,6 | 11,3 | 0,1 | 0,5 |
| NLGW0003 | Zand Rijn-Oost | 140 | 30 | 15 | 0,5 | 11 | 0,6 | 11,3 | 0,1 | 0,5 |
| NLGW0010 | Deklaag Rijn-Oost | 160 | 30 | 15 | 0,5 | 11 | 1,6 | 11,3 | 0,1 | 0,5 |

Een grondwaterlichaam is in een slechte chemische toestand indien in 20% van de meetpunten de normen worden overschreden.

Om een beeld te krijgen van de grondwaterkwaliteit is in het KRW-meetnet het grondwater in 2006 op zowel 10 meter beneden maaiveld (ondiep filter) als op 25 meter beneden maaiveld (diep filter) bemonsterd. De resultaten daarvan staan in tabel 9, de belangrijkste overschrijdingen betreffen gewasbeschermingsmiddelen en nitraat.

*Tabel 9: Overschrijdingen (%) van drempelwaarden in KRW meetnet (meting 2006)*

| | As | Cd | Cl | Ni | P-tot | Pb | NO3 | BM_ind | BM_som |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Grondwaterlichaam en diepte | | | | | | | | | |
| Zand Eems 10 meter | 0 | 8 | 17 | 4 | 0 | 0 | 8 | 13 | 13 |
| Zand Eems 25 meter | 0 | 10 | 5 | 5 | 0 | 0 | 10 | 10 | 5 |
| Zand Rijn-Noord 10 meter | 0 | 0 | 7 | 0 | 0 | 0 | 14 | 7 | 0 |
| Zand Rijn-Noord 25 meter | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 7 | 7 | 7 |
| Zand Rijn-Oost 10 meter | 7 | 3 | 3 | 4 | 0 | 0 | 20 | 7 | 12 |
| Zand Rijn-Oost 25 meter | 11 | 2 | 0 | 4 | 0 | 0 | 4 | 2 | 0 |
| Deklaag Rijn-Oost 10 meter | 13 | 0 | 25 | 0 | 0 | 0 | 0 | 13 | 0 |
| Deklaag Rijn-Oost 25 meter | 0 | 0 | 13 | 0 | 0 | 0 | 0 | 13 | 13 |

*Zand-Eems*

De belangrijkste antropogene beïnvloeding van de grondwaterkwaliteit wordt veroorzaakt door de aanwezigheid van gewasbeschermingsmiddelen. In Zand-Eems wordt op een relatief groot aantal ondiepe meetpunten de norm voor gewasbeschermingsmiddelen overschreden in individuele filters. Kijkend naar de op dit moment toegestane middelen wordt de norm overschreden in 5 ondiepe filters in Zand Eems. Het betreft hier de met name de stoffen BAM (= metaboliet/ afbraakproduct van dichlobenil (onkruidbestrijdingsmiddel); het gebruik van dichlobenil is per 1-10-2008 verboden) en glyfosaat. In de diepe filters worden in Zand Eems in 3 filters toegestane gewasbeschermingsmiddelen aangetroffen. De belangrijkste overschrijding wordt veroorzaakt door diethyltoluamide (DEET). Daarnaast worden aminomethylfosfonzuur, BAM en bentazon aangetroffen. Ook wordt lokaal de norm voor nitraat overschreden. De overschrijdingen voor chloride hebben naar verwachting een natuurlijke, marine oorsprong.

*Zand Rijn-Noord*
De belangrijkste antropogene beïnvloeding van de grondwaterkwaliteit bestaat uit lokaal verhoogde nitraatgehaltes en de aanwezigheid van gewasbeschermingsmiddelen. Normoverschrijding van gewasbeschermingsmiddelen vindt plaats in individuele ondiepe en diepe filters in Zand Rijn-Noord. Hier worden de nog toegestane stoffen BAM en aminomethylfosfonzuur aangetroffen. Naast gewasbeschermingsmiddelen wordt ook lokaal de norm voor nitraat overschreden.

*Zand Rijn-Oost*
De belangrijkste antropogene beïnvloeding van de grondwaterkwaliteit bestaat uit verhoogde nitraatgehaltes en de aanwezigheid van gewasbeschermingsmiddelen.

In de filters tot 10 meter beneden maaiveld in het grondwaterlichaam Zand Rijn-Oost wordt de norm voor nitraat met enige regelmaat overschreden. Het aantal overschrijdingen blijft daarbij binnen de kritische grens (20%). In de diepe filters komt overschrijding bijna niet voor.

Normen voor gewasbeschermingsmiddelen worden overschreden in individuele filters. Dit betreft zowel toegelaten als inmiddels verboden gewasbeschermingsmiddelen. Kijkend naar de op dit moment toegestane middelen wordt de norm overschreden in 8 ondiepe filters in Zand Rijn-Oost. (BAM en bentazon). In de diepe filters worden in 2 filters toegestane gewasbeschermingsmiddelen aangetroffen (aminomethylfosfonzuur en BAM).

*Deklaag Rijn-Oost*
De belangrijkste antropogene beïnvloeding van de grondwaterkwaliteit wordt veroorzaakt door de aanwezigheid van gewasbeschermingsmiddelen.

Normen voor gewasbeschermingsmiddelen worden overschreden in individuele filters. Dit betreft zowel toegelaten als inmiddels verboden gewasbeschermingsmiddelen aangetroffen. Kijkend naar de op dit moment toegestane middelen wordt de norm overschreden in 2 filters in Deklaag Rijn-Oost. In de diepe filters wordt in Deklaag Rijn-Oost in 1 filter (bentazon).

Het 20% criterium voor chloride wordt overschreden. Gezien de locatie van de filters en de geringe nitraatconcentraties mag verwacht worden dat chloride hier een natuurlijke, marine, oorsprong heeft en niet gerelateerd is aan landbouwkundige activiteiten.

*Significant stijgende trends*
In de drie deelstroomgebieden is bekeken of er sprake is van significant stijgende trends met de volgende uitkomst:
- Op basis van de statistische analyse lijken er geen significante stijgende trends te zijn in Zand Rijn-noord;
- Voor het deelstroomgebied Nedereems zijn onvoldoende meetwaarden beschikbaar om een statistisch zinvolle trendanalyse uit te voeren;
- Alleen voor het grondwaterlichaam Zand Rijn-oost zijn voldoende meetwaarden beschikbaar om een statistisch zinvolle trendanalyse uit te voeren. Bij deze analyse zijn geen significante stijgende trends vastgesteld.

**2. Milieudoelstellingen oppervlaktewaterkwaliteit**
Het KRW doel is als volgt geformuleerd: “De grondwatertoestand ondergaat geen zodanige antropogene [d.w.z. door de mens veroorzaakte] verandering dat:

- de milieudoelstellingen volgens artikel 4 voor bijbehorende oppervlaktewateren niet wordt bereikt;
- de toestand van die wateren significant achteruit gaan.”

De interactie tussen grond- en oppervlaktewater is nader beschreven in het rapport ‘Interactie grondwater oppervlaktewater (CSN, juni 2008)’. Er is sprake van significante beïnvloeding als het oppervlaktewater voor de betreffende stof at risk is en het te verwachten is dat een belangrijk deel van de belasting afkomstig is vanuit het grondwater. Vanwege de diepte waarop de grondwaterkwaliteit wordt beoordeeld (10 en 25 meter beneden maaiveld) is het overigens lastig eenduidige verbanden weer te geven. Vooralsnog worden alleen die stoffen beoordeeld waarvoor drempelwaarden (normen) voor het grondwater zijn afgeleid en worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- geen significante interactie als drempelwaarde in <= 20% van de meetpunten wordt overschreden;
- geen significante interactie indien voorkomende stoffen van natuurlijke oorsprong worden verondersteld;
- interactie onbekend (nader onderzoek nodig) indien drempelwaarde in meer dan 20% van de meetpunten wordt overschreden.

Alleen voor chloride in Deklaag Rijn-Oost wordt in meer dan 20% van de metingen de drempelwaarde overschreden. Aangezien verondersteld wordt dat het voorkomen van chloride van natuurlijke oorsprong is, vindt er geen significante beïnvloeding van het oppervlaktewater plaats.

**3. Milieudoelstellingen terrestrische ecosystemen**
Hierbij gaat het om de vraag of het grondwaterlichaam dusdanig is verontreinigd dat er significante schade wordt toegebracht aan de grondwaterafhankelijke terrestrische vegetaties. Of er sprake is van verdroging (grondwaterstand en/of kwel) wordt bij de kwantitatieve toestand beoordeeld.
Vooralsnog wordt er vanuit gegaan dat significante beïnvloeding van terrestrische ecosystemen door toestromend vervuild grondwater van minder belang is dan de kwantitatieve verdroging.

**4. Zout en intrusie**
Zoutintrusie vindt niet plaats in de grondwaterlichamen die deel uit maken van de provincie Drenthe.

**5. Doelstellingen met betrekking tot ‘water voor menselijke consumptie’**
De Kaderrichtlijn Water stelt dat grondwaterlichamen die gebruikt worden voor het onttrekken van water bestemd voor menselijke consumptie, opgenomen worden in het register van beschermde gebieden. Voor deze grondwaterlichamen gelden twee extra doelstellingen om te bepalen of de toestand is bereikt. De eerste extra doelstelling (artikel 7.2) is dat de kwaliteit van het water na zuivering ‘met de toegepaste waterbehandelingsmethode’ voldoet aan de eisen van de EU Richtlijn 98/83/EG (geïmplementeerd in de Nederlandse Drinkwaterwet).
Als tweede aanvullende doelstelling geeft de Kaderrichtlijn Water (artikel 7.3) aan dat de aangewezen waterlichamen de ‘nodige bescherming’ vereisen, met de bedoeling de achteruitgang van de kwaliteit te voorkomen en zo het ‘niveau van zuivering voor de productie van drinkwater’ te verlagen.

Bij de beschrijving van de huidige toestand zijn de volgende onderdelen relevant:

a) kwaliteit gewonnen water na zuivering (toets op drinkwaternorm);
b) mate van zuivering;
c) kwaliteit van het gewonnen ruwwater.

Hieronder volgt een korte toelichting van de criteria.

**a. Kwaliteit gewonnen water na zuivering (toets op drinkwaternorm)**
Conform de drinkwaterwet voldoet al het gezuiverde water aan de daarbij behorende normen. Aanvullende toetsing is dan ook niet nodig. Alle waterwinningen voldoen op dit punt.

**b/c. Mate van zuivering en kwaliteit gewonnen ruw water.**
De mate van zuivering wordt bepaald door een combinatie van kwetsbaarheid en belasting. Daarom is er een beoordelingskader opgesteld:

*Indeling in categorieën*
In samenwerking met de waterbedrijven in Noord-Nederland zijn de winningen ingedeeld in een vijftal categorieën. De grondwaterwinningen zijn weergegeven op kaart 10. De klasse indeling geeft een indicatie van de huidige kwaliteitstoestand en de potentiële gevoeligheid (kwetsbaarheid) voor verontreinigingen. Het betreft de volgende categorieën:

I: Ruwwater is schoon; de winning is niet kwetsbaar;
II: Ruwwater is belast met nitraat en/of gewasbeschermingsmiddelen; de waterkwaliteit verbetert, huidig beleid afdoende;
III: Ruwwater is schoon; winning is kwetsbaar. Of de waterkwaliteit met het huidige beleid gaat verbeteren moet afgewacht en zorgvuldig in de gaten gehouden worden;
IV: Ruwwater is belast; maatregelen zijn nodig om de waterkwaliteit goed te krijgen;
V: Ruwwater is belast en de winning is dermate kwetsbaar dat ingrijpende maatregelen nodig zijn om de waterkwaliteit te verbeteren.

*Beoordeling winningen*
Deze beoordeling hanteert per kwaliteitscriterium (dit zijn nitraat, gewasbeschermingsmiddelen, oppervlaktewater en puntbronnen) 4 categorieën:

*Tabel 10: Karakterisering en toestandsbepaling winningen voor menselijke consumptie*

| Karakterisering winningen | | | | Kwaliteitscriteria | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Provincie | Stroomgebied | Winveld | Type winning | Voldoen norm nitraat | voldoen norm gewasbeschermingsmiddelen | Doelstelling oppervlaktewater | Geen effecten van andere intrusies (zuuthroppen) |
| Drenthe | Zand Eems | Assen | I | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Drenthe | Zand Eems | Annen/Breevenen | I | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Drenthe | Zand Eems | De Groeve | II | 1 | 1 | 1 | 1 |
| Drenthe | Zand Eems | Gasselte | IV | 2 | 1 | 1 | 1 |
| Drenthe | Zand Rijn-Noord | Nietap | II | 1 | 1 | 1 | 2 |
| Drenthe | Zand Rijn-Oost | Holtien | I | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Drenthe | Zand Rijn-Oost | Zuidwolde | I | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Drenthe | Zand Rijn-Oost | Hoogeveen | I | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Drenthe | Zand Rijn-Oost | Ruinerwold | II | 1 | 1 | 1 | 1 |
| Drenthe | Zand Rijn-Oost | Kruidhaars | II | 1 | 1 | 1 | 1 |
| Drenthe | Zand Rijn-Oost | Havelterberg | IV | 2 | 1 | 1 | 1 |
| Drenthe | Zand Rijn-Oost | Beilen | IV | 2 | 1 | 1 | 1 |
| Drenthe | Zand Rijn-Oost | Dalen | IV | 2 | 1 | 1 | 1 |
| Drenthe | Zand Rijn-Oost | Leggeloo | IV | 2 | 1 | 1 | 1 |
| Drenthe | Zand Rijn-Oost | Valtherbos/Noordbargeres | IV | 2 | 1 | 3 | 2 |

| | |
|---|---|
| | At-risk (score 3): er zijn KRW-relevante knelpunten actueel aanwezig. Het treffen van maatregelen is noodzakelijk. |
| | Possible at-risk (score 2): mogelijk ontstaat er in de toekomst (weer) een knelpunt. Actie gevraagd aan derden of treffen van interne maatregelen nodig. |
| | Niet at-risk en geohydrologisch matig kwetsbaar tot kwetsbaar (score 1): geen knelpunten aanwezig. |
| | Niet at-risk en geohydrologisch niet kwetsbaar (score 0) |

Vervolgens is aangenomen dat zonder aanvullende maatregelen de grondwaterkwaliteit verslechterd en daarmee de zuiveringslasten zullen stijgen bij een combinatie van een kwetsbare winning (III, IV of V) met de aanwezigheid van KRW relevante knelpunten (at risk voor een van de kwaliteitscriteria).

Uit de tabel blijkt dat geen van de grondwaterwinningen dermate wordt bedreigd dat ingrijpende maatregelen nodig zijn om de waterkwaliteit te verbeteren (Type V). Een deel van de grondwaterwinningen zijn echter wel kwetsbaar en worden mogelijk in de toekomst bedreigd. Vooralsnog worden de grondwaterlichamen als goed beoordeeld vanuit het gegeven dat de Nederlandse waterbedrijven in staat zijn om grondwater te zuiveren tot drinkwater dat aan de eisen van het drinkwaterbesluit voldoet (zie art 7.2 KRW). Zonder aanvullende maatregelen kan echter niet voldaan worden aan de KRW vereisten uit artikel 7.3.

Het Drentsche Aa gebied neemt een aparte plaats in aangezien hier oppervlaktewater wordt gewonnen voor de openbare drinkwatervoorziening ten behoeve van menselijke consumptie. Voor oppervlaktewaterlichamen waaruit water wordt onttrokken voor de productie van drinkwater gelden –

in aanvulling op de kwaliteitseisen van KRW – richt- en streefwaarden. Aan de milieukwaliteitseisen dient met ingang van 22 december 2009 te worden voldaan. Streefwaarden zijn er op gericht dat de kwaliteit van oppervlaktelichamen waarin een waterwinlocatie voor de bereiding van drinkwater is gelegen, zodanig verbetert dat het niveau van zuivering van het onttrokken water kan worden verlaagd.

Waterwinning Onnen-De Punt ligt in de provincie Groningen maar heeft zijn grondwaterbeschermingsgebied deels in Drenthe liggen.

**Inbreng verontreinigende stoffen**
De belastingen voor grondwater zijn geïnventariseerd voor het hele stroomgebied [Rijn/Eems] en beschreven in het stroomgebiedbeheerplannen (Stroomgebiedsbeheersplan Rijndelta, Stroomgebiedsbeheersplan Eems). Voor de provinciale grondwaterlichamen is vooral de diffuse belasting met nutriënten relevant. Daarnaast is het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen lokaal punt van zorg. Tot slot zijn er een groot aantal puntbronnen waarbij vooral de puntbronnen in de nabijheid van grondwaterwinningen aanleiding om aanvullende maatregelen te treffen.

**Eindoordeel kwalitatieve toestand**
In tabel 11 wordt een overzicht weergegeven van de kwalitatieve toestand van de voorkomende grondwaterlichamen in Drenthe.

*Tabel 11: Kwalitatieve Toestand grondwaterlichamen in Drenthe, jaar van beoordeling 2006*

| Naam GWL | Diepte (m) | A. Grensw. chem. toest. (20% regel) | B Milieud.st. opp. water | C.Milieud st, Terr..ecosyst. | D.Intrusie | E. Water mens. cons.artikel 7.3 (kwaliteit ruwwater) | Totaal oordeel chemische toestand grondwater (one out, all out) |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Zand Eems | 10 | goed | goed | goed | goed | goed | goed |
| | 25 | goed | goed | goed | goed | goed | goed |
| Zand Rijn-noord | 10 | goed | goed | goed | goed | n.v.t. | goed |
| | 25 | goed | goed | goed | goed | n.v.t. | goed |
| Zand Rijn-oost | 10 | goed | goed | goed | goed | goed | goed |
| | 25 | goed | goed | goed | goed | goed | goed |
| Deklaag Rijn-oost | 10 | ontoereikend * | goed | goed | goed | goed | ontoereikend * |
| | 25 | goed | goed | goed | goed | goed | goed |

*: Overschrijding 20 % norm chloride

provincie Drenthe

# Statenstuk 2009-402

## 2e Bestuursrapportage 2009 (inclusief de 3e, 4e en 5e begrotings-wijziging)

Voorgestelde behandeling:
- Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie op 4 november 2009
- provinciale staten op 11 november 2009
- fatale beslisdatum: 11 november 2009

Behandeld door de heer G.C. van Geffen, telefoonnummer (0592) 36 55 80, e-mail g.geffen@drenthe.nl
Portefeuillehouder: mevrouw J.G. Vlietstra

## Inleiding

Hierbij bieden wij u de 2e Bestuursrapportage 2009 aan. De Bestuursrapportage is bedoeld als verantwoording over het uitgevoerde beleid en verwachte realisatie over 2009. Deze bestuursrapportage geeft een beeld van de voortgang van de beleidsuitvoering en ontwikkeling over de eerste acht maanden en geeft aan wat de financiële verwachting voor 2009 is. Om te voorkomen dat pas bij de jaarrekening 2009 blijkt dat er toch weer een aanzienlijk overschot te zien zal zijn, is in deze 2e Bestuursrapportage extra aandacht geschonken aan mogelijke onderuitputting om een goede financiële eindejaarsverwachting te maken.

De Bestuursrapportage beperkt zich tot het vermelden van belangrijkste resultaten, afwijkingen en knelpunten ten opzichte van de gestelde doelen in de Beleidsbegroting 2009 over de eerste acht maanden van 2009. De nadruk ligt daarbij op de prioriteiten.

In de Bestuursrapportage wordt uitgaan van de stand van zaken na de 4e begrotingswijziging, inclusief alle administratieve wijzigingen en de doorwerking van de Voorjaarsnota 2009. De in deze rapportage voorgestelde mutaties zullen worden verwerkt in de 5e begrotingswijziging.

De 2e Bestuursrapportage van 2009 sluit af met een positief saldo van € 11.848.064,--. Door dit voordeel aan de Reserve voor algemene doeleinden toe te voegen, conform het eerdere uitgaanspunt in de Voorjaarsnota 2009, wordt verwacht dat het uiteindelijk rekeningssaldo 2009 na bestemming van de reserves nul zal bedragen. Wij hebben bij deze bestuursrapportage geen voorstellen tot overheveling opgenomen.

## Advies

1. Vaststellen 2e Bestuursrapportage 2009.
2. Vaststellen hierbij behorende 5e wijziging van de Begroting 2009.
3. Vaststellen 3e en 4e wijziging van de Begroting 2009.

## Beoogd effect

Niet van toepassing.

## Argumenten

Het vaststellen van de 2e Bestuursrapportage is een vast onderdeel van de jaarcyclus.

## Uitvoering

**Tijdsplanning**
Niet van toepassing.

**Financiën**
Niet van toepassing

**Monitoring en evaluatie**
Niet van toepassing.

**Extern betrokkenen**
Niet van toepassing.

**Communicatie**
Niet van toepassing.

**Bijlagen**
1. 2e Bestuursrapportage 2009

**Ter inzage in de leeskamer**
Niet van toepassing.

Assen, 1 oktober 2009
Kenmerk: 40/5.8/2009012217

Gedeputeerde staten van Drenthe,

J. Tichelaar, voorzitter
J.M. Imhof, secretaris

jk/coll.

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 1 oktober 2009, kenmerk: 40/5.8/2009012217;

BESLUITEN:

I. de 2e Bestuursrapportage 2009 vast te stellen;

II. de 3e wijziging van de Begroting 2009 vast te stellen;

III. de 4e wijziging van de Begroting 2009 vast te stellen;

IV. de 5e wijziging van de Begroting 2009 vast te stellen.

Assen, 11 november 2009

Provinciale staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

jk/coll.

provincie Drenthe

# 2e Bestuursrapportage 2009

# PROVINCIE DRENTHE

2e BESTUURSRAPPORTAGE 2009

September 2009

## INHOUDSOPGAVE


| | | |
|---|---|---|
| Inleiding | | 3 |
| Stand vrije bestedingsruimte | | 4 |
| Toelichting belangrijkste resultaten, ontwikkelingen afwijkingen/voortgang per programma | | |
| Programma 1 | | 5 |
| Programma 2 | | 11 |
| Programma 3 | | 16 |
| Programma 4 | | 23 |
| Programma 5 | | 30 |
| Programma 6 | | 44 |
| Bijlagen | | |
| Bijlage 1 | Versnellingsagenda 2e Bestuursrapportage | 51 |
| Bijlage 2 | Renteontwikkelingen | 55 |
| Bijlage 3 | Recapitulatie 3e wijziging Begroting 2009 die bestaat uit de 5e wijziging van de Productenraming 2009 | 58 |
| Bijlage 4 | Recapitulatie met de 4e wijziging Begroting 2009, die bestaat uit de 6e, 7e, 8e, 9e en 10e wijziging van de Productenraming 2009 | 62 |
| Bijlage 5 | Recapitulatie met de 5e wijziging Begroting 2009, die bestaat uit de 11e en 12e wijziging van de Productenraming 2009 | 71 |

## INLEIDING

De Bestuursrapportage beperkt zich tot het vermelden van de belangrijkste resultaten, afwijkingen en knelpunten ten opzichte van de gestelde doelen in de Begroting 2009 over de eerste 8 maanden van 2009. Vanaf 2010 vertoont de MeerjarenBegroting van de provincie Drenthe grote tekorten. Zoals reeds aangegeven in de Voorjaarsnota 2009 hebben de Begrotingen van de provincie Drenthe structureel een onderbesteding van circa € 10 miljoen. Ter gedeeltelijke dekking van het tekort in 2010 is in de Begroting 2010 dan ook de post Onderbesteding 2009 ad € 10 miljoen opgenomen. Het betreft hier de lucht in de Begroting 2009. Daarom hebben wij in het kader van deze 2e Bestuursrapportage zeer scherp gekeken naar het fenomeen lucht in de Begroting. Uitgangspunt daarbij is dat er bij de Jaarrekening 2009 geen overschot te zien zal zijn. In deze Bestuursrapportage verantwoorden wij ons juist en tijdig over het realiseren van onze beleidsvoornemens en dan vooral de resultaten van de prioriteiten en wij hebben hierbij ook de mid-term review vanuit de Voorjaarsnota 2009 betrokken. Bij de prioriteiten wordt de status vanuit de Voorjaarsnota 2009 weergegeven en wordt vaak ook in het kort de voortgang toegelicht. Afwijkingen in geplande activiteiten, resultaten en benodigd budget worden integraal gemeld met de reden van de afwijking.

Om maximaal bij te dragen aan het dekken van het tekort in de Begroting 2010, komen wij nu met geen enkel overhevelingsvoorstel. In totaal verwachten wij op basis van de resultaten van de eerste 8 maanden van het jaar een voordeel van **€ 11.848.064,--**. Zoals wij in de Voorjaarsnota 2009 hebben aangegeven, willen wij de onderbesteding vanuit 2009 oormerken en als eenmalige dekkingsmiddelen voor het tekort op de exploitatie in 2010 inzetten. Wij stellen voor dit voordeel toe te voegen aan de Reserve voor algemene doeleinden. Door dit voordeel aan deze reserve toe te voegen, wordt verwacht dat het uiteindelijke rekeningssaldo 2009 na bestemming van de begrote reserves mutaties nul zal bedragen, tenzij na het opstellen van deze rapportage zich nog onverwachte, incidentele ontwikkelingen voordoen.

Omdat bij het behandelen van deze Bestuursrapportage in uw statenvergadering ook de Begroting 2010 is geagendeerd, zijn de reserves en investeringen niet apart opgenomen. De financiële effecten in deze rapportage die invloed hebben op de reserves zijn uiteraard wel doorgerekend naar de reserves. Deze effecten zijn nog niet in de Begroting 2010 verwerkt, omdat het proces rond het opstellen van de Begroting eerder heeft plaatsgevonden dan het maken van deze Bestuursrapportage. De effecten zullen in de 1e begrotingswijziging 2010 worden opgenomen.

Deze 2e Bestuursrapportage is op de volgende manier opgezet. Wij beginnen met de stand van de vrije bestedingsruimte c.q. de bijdrage in het tekort op de exploitatie van 2010. Daarna volgen de diverse programma’s met vermelding daarbij van de belangrijkste behaalde resultaten, relevante ontwikkelingen per product en de voortgang van de prioriteiten met vermelding van eventuele afwijkingen. Ten slotte worden per programma de afwijkingen van de going concernbudgetten toegelicht.

Gedeputeerde staten van Drenthe

**Stand vrije bestedingsruimte**

In deze Bestuursrapportage wordt uitgegaan van de stand van zaken na de 3e en 4e begrotingswijziging. Deze wijzigingen bestaan uit een aantal samengevoegde wijzigingen die nog niet door uw staten zijn vastgesteld of administratief van aard zijn, maar vooruitlopend op deze Bestuursrapportage wel al in de Begroting zijn verwerkt. U vindt deze begrotingswijzigingen in de bijlagen 3 en 4. De in deze Bestuursrapportage voorgestelde mutaties zullen worden verwerkt in de 5e begrotingswijziging. Het saldo van de vrije bestedingsruimte willen wij toevoegen aan de Reserve voor algemene doeleinden.

Deze 2e Bestuursrapportage 2009 sluit af met een positief saldo van **€ 11.848.064,--**.

Om een beeld te geven van de opbouw van dit bedrag volgt hierna een verdeling per programma,

Opbouw per programma van het resultaat

| | |
|---|---|
| Programma 1. De provincie doét er toe! | 942.285 |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | 97.631 |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 5.435.671 |
| Programma 4 Kennis wérkt | 675.443 |
| Programma 5. Leefomgeving | 2.477.906 |
| Programma 6. Middelen | 2.219.128 |
| | 11.848.064 |

Wij stellen deze keer geen overhevelingen naar het volgende boekjaar voor.

**Toelichting belangrijkste resultaten, ontwikkelingen en afwijkingen/voortgang per programma**

# Programma 1. De provincie doét er toe!

## Missie

*Onze ambitie is de provincie te laten leven door actief te zijn als stimulator, initiatiefnemer en regisseur. Voorop staat een heldere en duidelijke communicatie. Digitale ontsluiting van informatie speelt een belangrijke rol. De dienstverlening aan inwoners, bedrijven, organisaties en medeoverheden wordt verbeterd. Zij worden interactief betrokken bij de opstelling en uitvoering van provinciaal beleid. Samenwerking met gemeenten, waterschappen en buurprovincies is van belang. Drenthe wordt sterker gepositioneerd op nationaal en internationaal niveau. De lobby richting Den Haag en Brussel krijgt meer aandacht. Bij de profilering van Drenthe staan de eigen kernwaarden centraal. Actief wordt ingespeeld op belangrijke (inter)nationale trends als klimaatverandering, duurzame energievoorziening, internationalisering en demografische veranderingen. De gebiedsgerichte aanpak krijgt meer gestalte.*

**Belangrijkste resultaten 2009**

- Bestuurlijke conferentie VDG – provincie Drenthe over rollen en taken (februari 2009), met als belangrijkste afspraak het opstellen van een gezamenlijke strategische agenda.
- Instelling Stuurgroep “Amen is geen Amsterdam”.
- Aanstelling programmamanager Uitvoering bestuursakkoord.
- Debat Europese verkiezingen in de Heren in Kwestie (RTV Drenthe – Statenzaal 8 mei 2009).
- Manifestatie Europese verkiezingen in Assen, Koopmansplein, met deelname van de betrokken politieke partijen (9 mei 2009).
- Instelling perstelefoon.

## Ontwikkelingen

**P-1.3 Openbare orde en veiligheid**

De zowel in- als extern aangekondigde grieppandemie leidt tot versterkte inzet en strakkere planvorming. Ook intern wordt een continuïteitsplan opgesteld.
De Wet op de Veiligheidsregio’s is nog niet van kracht. Voor de overdracht van bevoegdheden en wettelijke taken op het gebied van Openbare Orde en Veiligheid hebben wij afspraken gemaakt met de Veiligheidsregio Drenthe. De rampenstaf van de provincie Drenthe fungeert nog wel als achtervang bij grootschalige rampen en incidenten.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij er aan doen?

## P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden

| **Afwijkingen op prioriteiten van 2009.** | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| *1.1. Uitvoering Bestuursakkoord* | Status VJN: groen<br>De uitvoering van het Bestuursakkoord verloopt zoals gepland. Op 23 september 2009 is de uitwerking van de Provincie Nieuwe Stijl in de visie van GS aan de staten aangeboden. Van belang is dat de context aan het veranderen is. Omdat de provincie in financieel zwaar weer zit, moet de discussie over de Provincie Nieuwe Stijl ook gevoerd worden in het licht van de financiële ontwikkelingen. De |

| | |
|---|---|
| | kerntakendiscussie is echter geen financiële discussie. Ook speelt hier mee dat de discussie over de regionale uitvoeringsorganisatie vordert. Gelet op de impact van deze ontwikkeling, wordt deze ook meegenomen in de discussie over de Provincie Nieuwe Stijl. |
| *1.2. Betere bestuurlijke samenwerking* | Status VJN: groen |
| *1.3. Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid* | Status VJN: oranje<br>In de Voorjaarsnota 2009 is voor Programma 1 een voorstel tot begrotingswijziging opgenomen. Hierin zijn de activiteiten geactualiseerd en bij de juiste prioriteiten ondergebracht. Voor prioriteit 1.3 betekent het dat de volgende activiteiten voor 2009 uitgevoerd worden.<br>- Ontwikkelen van een instrumentenbox die een concrete (proces)handleiding biedt aan projectleiders om interactieve processen doeltreffend op te zetten en uit te voeren. Daarnaast vergroten van kennis en ervaring rond interactieve beleidsontwikkeling.<br>- Ontwikkelen van een minileergang rondom gebiedsgericht werken. Hierin de uitwerking van de begrippen Interactieve beleidsontwikkeling en Regievoering met behulp van interne en externe kennisdragers verder uitwerken.<br>- Eerste opzet maken voor organisatiebrede visie rond interactieve beleidsontwikkeling. Actieve koppeling leggen met visie op Provincie Nieuwe Stijl.<br>- Het bieden van vraaggerichte (proces)ondersteuning op complexe, interactieve en integrale dossiers. Gestart wordt met 3 dossiers; dit kan op aanvraag van projectleiders uit de organisatie uitgebreid worden.<br><br>Activiteiten rond e-dienstverlening worden opgenomen in prioriteit 1.5, activiteiten rondom webredactie, webportal en de website Reuring.nl worden opgenomen in prioriteit 1.4 en de activiteiten rondom Europa worden opgenomen in prioriteit 1.2. |
| *1.4 (Inter)actiever informeren en beter profileren* | Status VJN: oranje<br>In het kader van ons Kwaliteitshandvest hebben wij voor 2009 een organisatiebreed klanttevredenheidsonderzoek (KTO) gepland. In het tweede kwartaal van 2009 is echter vanuit het Interprovinciaal overleg (IPO) een Werkgroep Dienstverlening ingesteld. Deze werkgroep maakt onder meer in de tweede helft van 2009 een gezamenlijk, provinciebreed plan van aanpak voor het uitvoeren van een KTO. De resultaten van deze gezamenlijke KTO zijn onderling vergelijkbaar (benchmark). Afgesproken is dat de provincies, met uitzondering van de provincies die kort geleden een KTO hebben uitgevoerd, medio 2010 een KTO uitvoeren op basis van deze gezamenlijke opzet. Daarom hebben wij besloten geen KTO in 2009 uit te voeren, maar medio 2010 op basis van de IPO-opzet. |
| *1.5 Digitale informatie en (e-)dienst-verlening* | Status VJN: rood<br>e-dienstverlening<br>Vanwege het feit dat het Nationaal Uitvoeringsprogramma Dienstverlening en e-Overheid (NUP) en Basisvoorziening Geo-informatie Nederland (Gideon) meerjarige projecten zijn wordt het NUP op basis van prioriteiten opgepakt en de meest urgente zaken worden in 2009 uitgevoerd, te weten: digitaal loket als basis voor digitaal subsidieloket (versie 1.0), DigiD burger en e-Formulieren. Aansluiting basisregistraties, met name Gemeentelijke Basisadministratie Persoonsgegevens (GBA). Het NUP loopt daarmee door in 2010.<br><br>Archiefzorg<br>In 2009 heeft een conversie plaatsgevonden van het postregistratiesysteem Prodocument naar Docbase. Hierbij is nog geen sprake van "werken met digitale documenten" maar van het vastleggen van gegevens over documenten. Digitalisering van post en stukkenstroom zal starten zodra het eerste digitale proces in gebruik kan worden genomen. Het project digitalisering werkt hard aan de uitrol van de eerste digitale processen en technische/functionele ondersteuning daarvan. Daarnaast is er een oplossing uitgewerkt waardoor het digitaliseren van documenten, die nu in papieren vorm zijn opgeslagen, in het najaar van 2009 kan starten. Deze digitale documenten kunnen door die oplossing pas op een later moment worden toegevoegd/gekoppeld aan het digitale systeem.<br><br>Inrichting/onderhoud digitale infrastructuur<br>De inrichting en onderhoud van onze digitale infrastructuur is iets wat constant in beweging is. De architectuur van de ICT-systemen wordt op dit moment opnieuw |

| | |
|---|---|
| | opgezet. In het kader van informatiebeveiliging wordt gekeken naar de netwerkstructuur en gaan wij via een blauwdruk een traject starten om de netwerkstructuur optimaal te beveiligen zonder afbreuk te doen aan de gewenste functionaliteit vanuit het Programma Provinciehuis van Morgen, e-Dienstverlening, WIDD en andere ontwikkelingen.<br><br>Voor de nieuwe werkplek is een Europese aanbesteding gestart met betrekking tot tot aanschaf van laptops, desktops en aanverwante hardware, software en diensten. Deze aanbesteding resulteert volgens planning in januari 2010 tot een gunning. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| **Programma 1. De provincie doét er toe!** | **1**<br>**Realisatie 2008** | **2**<br>**Primitieve Begroting 2009** | **3**<br>**Begroting 2009 na wijziging** | **4**<br>**Realisatie 2009** | **5**<br>**Verwacht resultaat 2009** |
|---|---|---|---|---|---|
| P1.01 Uitvoering Bestuursakkoord | 0 | 0 | 290.000 | 190.000 | 170.000 |
| P1.02 Betere bestuurlijke samenwerking | 0 | 0 | 219.000 | 0 | 119.000 |
| P1.03 Betere(e) beleid(sprocessen) | 51.483 | 359.000 | 186.000 | 154.452 | 86.000 |
| P1.04 (Inter)actiever informeren en beter profileren | 0 | 175.000 | 277.000 | 12.150 | 77.000 |
| P1.05 Digitale informatie en (e-)dienst-verlening | 143.642 | 288.000 | 1.688.000 | 315.849 | 1.258.000 |
| **Totaal prioriteiten** | 195.124 | 822.000 | 2.660.000 | 672.452 | 1.710.000 |

## Toelichting afwijking 2e Bestuursrapportage

Prioriteit 1.01: Uitvoering Bestuursakkoord
Door efficiënter te werken en meer werkzaamheden zelf te doen in plaats van uit te besteden, benutten wij het budget voor 2009 niet volledig en het begrote budget voor de Wabo benutten wij niet geheel in 2009. Dit heeft te maken met het feit dat de provincie met invoering van de Wabo alleen bevoegd gezag blijft voor ongeveer 20 IPPC/BRZO-bedrijven (Geïntegreerde preventie en bestrijding van verontreiniging/Besluit risico's zware ongevallen). Voor de overige bedrijven gaat de bevoegdheid over naar de gemeenten. Hierdoor hoeft er minder coördinatie plaats te vinden. Dit maakt dat wij aantal geplande activiteiten (koppelingen automatiseringssystemen en functies) niet of beperkt hoeven uitvoeren. Verder hebben wij een aantal acties in IPO-verband opgepakt, hetgeen heeft geleid tot een kostenbesparing. Het totale voordeel bedraagt € 120.000,--.

Prioriteit 1.02: Betere bestuurlijke samenwerking
De gemaakte/te maken kosten waren/zijn aanzienlijk lager dan wij aanvankelijk dachten. Dit levert een voordeel op van € 100.000,--. Alle geplande doelen hebben wij gehaald/gaan wij halen binnen het nieuwe budget.

Prioriteit 1.03: Beter(e) beleid(s)processen
De besparing van € 100.000,-- hebben wij gerealiseerd door opdrachten slimmer en beter in de lijn te beleggen. Dit levert een voordeel op van € 100.000,--. De geplande resultaten realiseren wij met minder geld.

Prioriteit 1.04: (Inter)actiever informeren en beter profileren
- Drentheportaal: voor de verdere uitbouw van het portaal wordt in 2009 eerst onderzoek gedaan. Aan de hand daarvan vinden in 2010 werkzaamheden plaats waarvoor wij kosten zullen maken.
- Arbeidsmarktcommunicatie: de kosten voor arbeidsmarktcommunicatie vallen aanzienlijk lager uit, doordat intern capaciteit beschikbaar is gekomen. Daardoor was geplande externe inhuur niet nodig. Het project ligt op koers en zal begin 2010 tot zichtbare resultaten leiden.
- Bundeling en verbetering van bekendmakingen: ook voor de bekendmakingen is intern capaciteit gevonden, terwijl externe inhuur was gepland. Ook dit levert een besparing op.

In totaal bedraagt het voordeel € 200.000,--.

Prioriteit 1.05: Digitale informatie en (e-)dienstverlening
e-Dienstverlening
I-Beleid is inmiddels als project uitbesteed. De daadwerkelijke kosten zijn lager dan begroot. Deze meevaller willen wij inzetten voor het ontwikkelen van een digitaal subsidieloket, als resultaat van de landelijke afspraken en voortbordurend op moties 8 en 15 (instellen subsidiemakelaar en Europasloket).

Het NUP is als uitvoerend project pas daadwerkelijk gestart na vaststelling van de Voorjaarsnota 2009. De doelen van het NUP zijn geprioriteerd en zijn op basis van prioriteiten gepland. In 2009 nog te realiseren: digitaal loket als basis voor digitaal subsidieloket (versie 1.0), DigiD burger en e-Formulieren. Aansluiting basisregistraties, met name de GBA. Het NUP is 1 december 2008 ondertekend en daarmee is vanaf dat moment intensivering op e-Dienstverlening noodzakelijk geworden. De gevraagde gelden in de Voorjaarsnota 2009 zijn gebaseerd op wat er in het NUP gepland staat. Praktijk is nu dat wij moeten prioriteren, omdat wij in 2009 niet alles meer kunnen realiseren. Echter, wij blijven gebonden aan de NUP-afspraken dus het geld blijft nodig, maar dan in 2010. De geplande kosten worden derhalve niet in 2009 gerealiseerd en worden (deels) doorgeschoven naar 2010.

Archiefzorg
De systemen die de digitale processen gaan ondersteunen zijn nog niet volledig beschikbaar, waardoor het niet mogelijk is fysieke documenten te converteren naar digitale documenten en deze op te nemen en te koppelen in de digitale systemen. De beschikbare budgetten zullen naar verwachting in 2009 niet volledig kunnen worden benut. Het project Digitalisering werkt hard aan de uitrol van de eerste digitale processen en technische/functionele ondersteuning daarvan. Daarnaast is er een oplossing uitgewerkt waardoor het digitaliseren van documenten, die nu in papieren vorm zijn opgeslagen, in het najaar van 2009 kan starten. Deze digitale documenten kunnen door die oplossing pas op een later moment worden toegevoegd/gekoppeld aan het digitale systeem. De voor 2009 geplande werkzaamheden moeten daarom worden uitgevoerd in 2010.

## Wat hebben wij nog meer gedaan?

### P-1.0 Provinciale staten (PS)

*Commissaris van de Koningin*
Op 11 maart 2009 heeft een vertrouwenscommissie uit PS een voorstel voorgelegd aan de staten voor een voordracht van twee kandidaten voor de functie van Commissaris van de Koningin in Drenthe. PS hebben besloten dat voorstel over te nemen en hebben deze voordracht aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties voorgelegd. De minister heeft conform besloten en de ministerraad voorgesteld de heer Jacques Tichelaar in deze functie te benoemen. De heer Tichelaar is op 14 mei 2009 in een vergadering van PS geïnstalleerd.

*Onderzoekscommissie*
Medio maart 2009 hebben PS besloten een onderzoekscommissie in te stellen, die onderzoek moest doen naar de mogelijke voortijdige verspreiding van een vertrouwelijk rapport (over Eurochamp). Deze commissie is op 8 april 2009 geïnstalleerd en heeft eind juni 2009 rapport uitgebracht aan PS.

### P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden

*Veteranendag*
In verband met de organisatie van de Drentse Veteranendag 2009 is een eenmalige bijdrage van € 10.000,-- door ons toegezegd.

*Audit ex artikel 217a PW naar de werking van de Beleidsregel Bibob*

Inleiding en onderzoeksvraag
De Wet Bibob geeft bestuursorganen de mogelijkheid extra informatie te verkrijgen over haar partners. Een bestuursorgaan moet hiertoe eigen beleid opstellen, waardoor de Wet Bibob van toepassing wordt. In 2005 is de Beleidsregel toepassing Wet Bibob bij aanbestedingen en milieuvergunningen vastgesteld. Bij de vaststelling hebben wij eveneens besloten tot het evalueren van de toepassing van de beleidsregel. Het idee hierachter is dat wij benieuwd waren naar de werking van de (toepassing van de) beleidsregel en het nut ervan. Op basis van dat oordeel zou kunnen worden bekeken in hoeverre het nuttig is om de Wet Bibob ook van toepassing te verklaren op de verlening van subsidies. De onderzoeksvraag luidt: Beschikken de beslissers bij het toekennen van opdrachten en aangevraagde vergunningen over de juiste informatie ten aanzien van de integriteit van de aanvrager/indiener? Wat zijn van de eventuele extra informatieverwerving krachtens de Wet Bibob de bestuurslasten en is er een generiek preventieve werking?

Bevindingen van de onderzoekers
Beschikten de beslissers in de onderzoeksperiode over de juiste informatie? Het antwoord op deze vraag is helaas "nee". In dit onderzoek is gebleken dat in het merendeel van de onderzochte gevallen de bevoegde beslissers niet over de juiste informatie beschikten om zich een oordeel te kunnen vormen over de integriteit van de aanvrager/inschrijver. Dat ligt voornamelijk aan de onvoldoende implementatie van de beleidsregel. Toepassing van de Wet Bibob leidt tot verhoging van de bestuurslasten voor de provincie. Deze bestuurslasten bestaan uit menskracht en tijd. Op basis van dit onderzoek is het niet mogelijk gebleken te bepalen of er generiek preventieve werking van het Bibob-beleid in Drenthe uitgaat.

Wat gaan wij er mee doen?
Wij vinden dat het Bibob-beleid moet worden voortgezet. Dit is in het kader van een integere overheid maatschappelijk gewenst. Wij nemen de extra lasten voor lief. Vooralsnog zijn wij geen voorstander de beleidsregel uit te breiden naar subsidies. De Algemene subsidieverordening (ASV) biedt naar onze mening voldoende waarborgen. Daarnaast is een aantal risicovolle subsidies ondergebracht bij het SNN. Bovendien is het Bibob-instrument niet bedoeld om alle fraude te voorkomen. Het is meer een instrument ter voorkoming van georganiseerde criminaliteit en/of het witwassen van geld. Hoewel wij al tijdens en direct na het onderzoek maatregelen hebben genomen, moet de beleidsregel nog beter worden toegepast in onze werkprocessen. De belangrijkste maatregelen zijn: scholing van medewerkers en aanpassing van instrumenten (formulieren, checklijsten). Gelet op de geheimhoudingsplicht is de archivering van stukken verbeterd. Wij zijn in een ander kader gestart met het project Digitalisering, waarin de werkprocessen worden verbeterd en gedigitaliseerd. In de relevante digitale processen nemen wij de Bibob-toets standaard als te overwegen processtap op. Op basis van een risicoafweging wordt beslist of de toets nodig is, bijvoorbeeld gelet op de branche of op basis van tips/expertise van handhavers. Handhavers zullen wij overigens nadrukkelijker inschakelen in dit proces. Ook verwachten wij veel van de kennisuitwisseling binnen het recentelijk gestarte (noordelijk) Regionaal Informatie en Expertise Centrum (RIEC) (ter bestrijding van criminaliteit) waarin de provincie ook actief participeert. In de reguliere managementcyclus zullen wij de invoering en werking van de beschreven maatregelen volgen.

## Wat heeft het gekost?

## Toelichting op verschillen Begroting en Rekening

Lasten

**Product 1.0 PS**

Het budget Kosten duaal bestuur van € 110.400,-- zal dit jaar met ca. € 50.000,-- worden overschreden vanwege de kosten van de statencommissie die onderzoek heeft gedaan naar de mogelijke voortijdige verspreiding van een vertrouwelijk rapport. Door een onderschrijding van een aantal andere posten zal het budget van PS naar verwachting per saldo toch niet worden overschreden (onverwachte zaken daargelaten), maar zelfs lager uitvallen. Per saldo resulteert dit in een voordeel van € 17.285,--.

**P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden**

Instituut voor Onderzoek en Overheidsuitgaven en Bestuursacademie Noord-Nederland: beide budgetten worden met ingang van de Begroting 2010 op nul gezet (structureel voordeel: € 1.310,--).

Kosten gedeputeerde staten (GS): de verwachte overschrijding van de Kosten GS (€ 40.000,--) wordt in belangrijke mate veroorzaakt door de kosten die gemaakt werden in het Eurochamp-dossier

(onderzoekskosten, begeleidingskosten). De toegenomen mobiliteit en bereikbaarheid van GS heeft leidt ook tot structureel hogere kosten.

**P-1.3 Openbare orde en veiligheid**

Risicokaart Drenthe: kosten van € 15.000, -- zijn op een andere wijze gedekt. Incidenteel voordeel € 15.000,--.

# Programma 2. Samenleving met samenhang

## Missie

*In de Drentse samenleving is plaats voor iedereen, van jong tot oud. Met alle mogelijkheden en voorzieningen om te leren genieten van cultuur, om te kunnen bewegen en om (verzorgd) oud te worden. Een samenleving gericht op het beginsel van het Drentse naoberschap, met waar nodig de helpende hand voor de zwakkere en extra aandacht voor zorg aan jongeren en ouderen. Een samenleving waarin welzijn hoog in het vaandel staat en waarbij niemand aan de kant staat. Een samenleving waarin cultuur naast (ver)bindende factor ook bijdraagt aan educatie, sociale cohesie en aan (versterking) van de Drentse identiteit. Waarin de rijkgeschakeerde culturele voorzieningen en de uitgebreide culturele infrastructuur worden ingezet als magneet voor de economie. Om een samenleving met samenhang te realiseren zetten wij de komende periode in op de sociale en culturele impuls. De impuls beslaat het hele werkveld Welzijn en Cultuur. Op een aantal terreinen hebben wij wettelijke taken. Deze worden optimaal uitgevoerd. Daarnaast vervullen wij een actieve rol op het sociale en culturele terrein. De voorgestelde intensiveringen worden gezien als een totaalpakket. Over de concrete invulling worden met gemeenten en maatschappelijke organisaties afspraken gemaakt.*

**Belangrijkste resultaten 2009**

In 2009 is hard gewerkt aan de uitvoering van de Sociale, de Culturele en de Museale Agenda.
In de eerste helft van 2009 zijn met alle gemeenten sociale allianties afgesloten die aansluiten bij de doelstellingen en uitvoering geven aan de Sociale Agenda. Verder zijn wij gestart met het proces van de voorbereiding van de culturele allianties met de gemeenten. Twee allianties zijn inmiddels getekend. De rest volgt in de tweede helft van 2009. Op 7 oktober 2009 worden PS uitgebreid hierover geïnformeerd.

Andere belangrijke resultaten zijn:

- Het Project positief opvoeden Drenthe (TripleP) is onlangs van start gegaan. De vertraging die in 2008 ontstond, waardoor middelen zijn overgeheveld naar 2009, is ingelopen.
- Het succesvolle koploperschap van Drenthe inzake tijdenbeleid is voor met het Ministerie van OCW de reden om dit najaar Drenthe te bezoeken. Tijdens dit bezoek zullen wij laten zien welke succesvolle ontwikkelingen wij in hier in gang hebben gezet op het gebied van tijdenbeleid.
- Wij hebben een start gemaakt met het programma Cultuurparticipatie.
- De nieuwe Provinciale Adviescommissie Cultuur heeft in haar eerste levensjaar al een aantal waardevolle adviezen geformuleerd.
- De nieuwbouw van het depot ten behoeve van het Drents Museum is gestart.
- Het eerste deel van de Provinciale monumentenlijst is tot stand gekomen.
- De bouw van het Cultureel Kwartier Assen is gestart. Naast gemeentelijke culturele instellingen komen daar ook plekken voor geheel of gedeeltelijk door de provincie gesubsidieerde instellingen, zoals Biblionet en het Centrum voor Beeldende Kunst.
- De digitale versie van het Woordenboek van de Drentse dialecten is gepresenteerd.
- Het Cultuurhistorische kompas is opgeleverd (belangrijk als document op zich, maar ook belangrijk als fundamentele bouwsteen van het nieuwe Omgevingsbeleid).
- De Versnellingsagenda monumentenzorg is voorbereid en tot besluitvorming gekomen.
- De aanbesteding van de nieuwbouw van het Drents Museum is geslaagd. In 2009 start de bouw. Naar verwachting opent het nieuwe Drents Museum in 2011.
- Er wordt gewerkt aan een Drents museumplatform voor vernieuwing en het beschikbaar stellen van kennis. In 2009 presenteert dat platform zich met een eerste congres.
- Vuelta in Drenthe (augustus 2009).

## Ontwikkelingen

**P-2.1 Sociale Agenda**

*Doeluitkering Jeugdzorg*
Begin februari bleek dat de doeluitkering 2009 lager was vastgesteld dan het volume van 2008. Reden hiervoor was dat het verwachte nieuwe financieringsstelsel nog niet ingevoerd kon worden. Daarom is een tijdelijk financieel akkoord gesloten tussen IPO en Rijk, waarbij provincies met wachtlijsten nog eenmalig extra middelen kregen toegedeeld. Drenthe kreeg bij deze verdeling nagenoeg geen extra middelen. De lagere inkomsten worden in 2009 eenmalig gecompenseerd met een onttrekking aan de gereserveerde rijksmiddelen jeugdzorg uit eerdere jaren. Het is thans nog niet duidelijk wat het totale volume is van de doeluitkering 2009, omdat wij nog enkele bedragen verwachten voor de jeugdbescherming. Wij verwachten voor 2010 weer een hogere doeluitkering maar de onderhandelingen daarover tussen IPO en Rijk zijn nog in volle gang.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij er aan doen?

## P-2.1 Sociale Agenda

| **Afwijkingen op prioriteiten van 2009.** | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 2.1. Kansen voor jeugd en gezin | Status VJN: groen |
| 2.2. Kansen voor onderwijs: kwaliteitsslag onderwijs Drenthe | Status VJN: groen |
| 2.3. Kansen voor onderwijs: aanpak voortijdig schoolverlaten | Status VJN: groen |
| 2.4. Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie | Status VJN: groen.<br>Er zijn geen aanvragen ten behoeve van het stimuleringsbudget Wonen Zorg Welzijn ingediend. Dit is een deel van de invulling van deze prioriteit. |
| 2.5. Kansen voor 7 tot 7: diensten- en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten | Status VJN: groen |
| 2.6. Kansen voor sport: Drenthe profileren als sportprovincie | Status VJN: groen |

Er zijn behalve voor prioriteit 2.4 verder geen afwijkingen te melden in de te behalen resultaten en activiteiten 2009. Wij liggen op schema.

## P-2.5 Culturele en Museale agenda

| **Afwijkingen op prioriteiten van 2009.** | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 2.7. Versterken culturele infrastructuur Drenthe | Status VJN: groen |
| 2.8. Vergroten cultuurparticipatie | Status VJN: groen |
| 2.9. Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | Status VJN: groen |
| 2.10. Beeldkwaliteit openbare ruimte | Status VJN: groen |

Er zijn geen afwijkingen te melden in de te behalen resultaten en activiteiten 2009. Wij liggen op schema.

### Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 2. Samenleving met samenhang | 1<br>Realisatie 2008 | 2<br>Primitieve Begroting 2009 | 3<br>Begroting 2009 na wijziging | 4<br>Realisatie 2009 | 5<br>Verwacht resultaat 2009 |
|---|---|---|---|---|---|
| P2.01 Kansen voor jeugd en gezin | 681.500 | 1.300.000 | 1.562.500 | 1.219.311 | 1.562.500 |
| P2.02 Kansen voor onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe | 156.470 | 0 | 500.000 | 288.115 | 500.000 |
| P2.03 Kansen voor onderwijs: aanpak voortijdig schoolverlaten | 279.313 | 372.000 | 372.000 | 143.956 | 372.000 |
| P2.04 Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie | 1.039.092 | 465.000 | 355.000 | 109.007 | 255.000 |
| P2.05 Kansen voor "7 tot 7"diensten- en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten | 400.000 | 465.000 | 465.000 | 420.338 | 465.000 |
| P2.06 Kansen voor sport: Drenthe profilering als sportprovincie | 745.717 | 418.500 | 418.500 | 360.000 | 418.500 |
| P2.07 Versterken culturele infrastructuur Drenthe | 2.650.160 | 685.000 | 685.000 | 356.428 | 685.000 |
| P2.08 Vergroten cultuurparticipatie | 0 | 799.800 | 799.800 | 897.714 | 799.800 |
| P2.09 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | 0 | 350.000 | 350.000 | 283.300 | 350.000 |
| P2.10 Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte | 0 | 93.000 | 93.000 | 15.000 | 93.000 |
| **Totaal prioriteiten** | 5.952.252 | 4.948.300 | 5.600.800 | 4.093.170 | 5.500.800 |

### Toelichting afwijking 2e Bestuursrapportage

**Prioriteit P2.04 Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie**
Er zijn geen aanvragen ten behoeve van stimuleringsbudget Wonen Zorg Welzijn ingediend. Dit is een deel van de invulling van deze prioriteit. Daardoor verwachten wij een voordeel van € 100.000,--.

**Prioriteit P2.08 Vergroten cultuurparticipatie**
Onderdeel van dit budget is de provinciale bijdrage van € 300.000,-- voor cultuurparticipatie 2009-2012. Dit was een voorwaarde van het Rijk voor de uitkering van hetzelfde bedrag aan de provincie. Het rijksgeld zou via de culturele allianties aan gemeenten worden uitgekeerd. Maar omdat de culturele allianties pas in de loop van 2009 worden afgesloten met de gemeenten, zal in 2009 naar schatting maar een bedrag van € 150.000,-- nodig zijn voor de gemeenten voor uitvoering van plannen in dit jaar. Het rijksgeld dat overblijft, dient als dekking voor de overbesteding die bij deze prioriteit te zien is. Beide budgetten hebben namelijk hetzelfde doel: cultuurparticipatie 2009-2012. In de Jaarrekening zullen wij de kosten vereffenen, zodat wij binnen het beschikbare budget blijven.

## Wat hebben wij nog meer gedaan?

### P-2.5 Culturele en Museale agenda

*Nieuwbouw Depot*
Begin 2010 wordt duidelijk of de gunstige aanbestedingen en de voorspoedige uitvoering van het bouwwerk zich laten vertalen in een financieel overschot.

*Nieuwbouw Drents Museum*
Er is sprake geweest van vertragingen in de ruimtelijke procedures als gevolg van bezwaar- en beroepsprocedures. Ook is er sprake geweest van juridische procedures als gevolg van de aanbesteding van het werk naar de aannemers. Dit heeft geleid tot een vertraging van de start van de bouwwerkzaamheden met ongeveer 3 maanden. Als gevolg van een meer complexe bouwmethode van de bouwkuip is ongeveer 2 maanden meer bouwtijd nodig. Deze complexe bouwmethode is gekozen om problemen van verzakking en

hinder voor de kwetsbare omgeving tot een minimum te beperken. De gevolgen van deze vertraging zullen nader worden besproken met het SNN.

## Wat heeft het gekost?

## Toelichting op verschillen Begroting en Rekening

**Product: Sociale Agenda**

*Buurt Onderwijs Sport (BOS-gelden)*
Er moet aan een drietal gemeenten nog een uitbetaling plaatsvinden van de BOS-gelden. Dit zijn al eerder gemaakte afspraken, die wij niet bij de sociale allianties konden meenemen. Dit leidt tot een overschrijding van ongeveer € 100.000,-- van het product Mijn beweging van programma 2.

*Transitiekosten STAMM*
Bij de 1e Bestuursrapportage 2009 is al besloten om de transitiekosten voor Enova en Sport Drenthe, die in 2009 als bijdragen worden verstrekt, te dekken door gelden van Programma 2 naar voren te halen. Dit willen wij nu ook voor STAMM doen. Conform Sociaal doe je niet alleen, de Sociale Agenda 2009-2012, ondersteunen wij de drie voormalig preferente instellingen, waaronder STAMM, die vanaf 2010 respectievelijk 20%, 30% en 40% van hun subsidie geflexibiliseerd zien, in de transitie naar marktgerichte instelling. Met elk van deze instellingen zijn besprekingen op maat geweest. Omdat het gaat om een tegemoetkomen voor gederfde inkomsten vanaf 2010, willen wij de bijdrage dekken vanuit de middelen die ontstaan door de flexibilisering. Dit betekent dat wij in totaal € 300.000,-- vanuit de flexmiddelen 2010 en 2011 naar voren willen halen voor de eenmalige bijdrage in 2009.

**Product: Culturele en Museale Agenda**

*Decentralisatie regionale steunfunctie Monumentenzorg en Archeologie 2009-2012*
In het Bestuursakkoord Rijk-provincies van juni 2008 zijn partijen overeengekomen dat de verantwoordelijkheid voor de steunfunctie Monumentenzorg en Archeologie met ingang van 2009 zal worden gedecentraliseerd naar de provincies. Het doel is dat de provincies een centrale rol krijgen in de financiële en beleidsmatige aansturing van de steunpunten. De decentralisatie sluit aan bij de positie en taken van de provincies, maakt nog meer maatwerk in de ondersteuning van gemeenten mogelijk en leidt tot een heldere taakverdeling tussen betrokken overheden. Vanaf 1996 zijn in iedere provincie al Steunpunten Monumentenzorg en Archeologie opgericht. In Drenthe vervult het Drents Plateau die rol.
De medefinanciering vanuit de OCW-cultuurbegroting wordt beëindigd; de hiermee gemoeide gelden worden nu volledig overgedragen aan het Provinciefonds. In de Juni-circulaire 2009 is per provincie een bedrag van € 68.067,-- beschikbaar gesteld via de algemene uitkering. Ondanks dat de bijdrage van het Rijk via de algemene uitkering loopt, moet het provinciebestuur zorg dragen voor de bekostiging van 1 Steunpunt Monumentenzorg en Archeologie. Die bekostiging dient op een zodanig niveau te zijn dat uitvoering van de afgesproken ondersteunende basistaken gewaarborgd wordt en dat deze basistaken kosteloos aan gemeenten worden aangeboden. De beleidsvrijheid voor het beschikbaar gestelde geld is dus zeer beperkt. Daarom willen wij die € 68.067,-- als specifiek budget opramen ten laste van de algemene middelen. Daarmee kan de provincie het steunpunt subsidiëren voor de uitvoering van de ondersteuning aan gemeenten.

*Kapitaallasten Drents Museum*
De basis voor het toerekenen van rente en afschrijving (kapitaallasten) is de boekwaarde per 1 januari 2009. De berekende kapitaallasten voor de nieuwe bouw van het Depot Drents Museum en de verbouwing van het Drents Museum zijn in totaal € 417.598,-- lager dan begroot. Dit komt doordat de geplande investeringen in 2008 lager zijn geweest dan waarmee bij de Begroting 2009 was uitgegaan. Dit resulteert in een incidenteel

voordeel in 2009. Overigens staan tegenover over de voordelen die nu zijn ontstaan toekomstige kapitaallasten (waar in de Begroting 2010 al rekening mee gehouden is).

*Monumentenbeleid*
Met statenstuk 2007-76 is besloten om als provincie voor bijna € 3 miljoen deel te nemen in het Nationaal Restauratiefonds. Vooralsnog is eind mei € 1 miljoen gestort. De planning is om in oktober 2009 het restant van de toegezegde € 3 miljoen te storten. Het volledige beschikbaar gestelde bedrag leidt tot een renteverlies van € 132.400,-- voor de provincie. Omdat pas in de loop van 2009 de bedragen in fasen beschikbaar zijn gesteld is het renteverlies dit jaar echter lager (€ 48.100,--). Het budget Monumentenbeleid is in het statenstuk als dekking aangegeven. Dit budget moet daarom met € 48.100,-- verlaagd worden.

# Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid

## Missie

*Wijzigingen in de wetgeving op het gebied van de ruimtelijke ordening leiden tot nieuwe bestuurlijke verhoudingen. Wij zullen deze de komende jaren in overleg met de medeoverheden vormgeven in het proces van de provinciale structuurvisie. Deze visie met de planhorizon 2020 biedt de gelegenheid het provinciaal beleid op een aantal belangrijke thema's te actualiseren. Het wonen, werken en recreëren in een cultuurhistorisch en landschappelijk unieke omgeving is een belangrijke kernwaarde van Drenthe. Bescherming en verdere ontwikkeling ervan vereisen een samenhangende scherpere ruimtelijke en economische profilering van het Drents plateau, de steden en de 'schil' van Drenthe. Verdere 'verrommeling' van het landschap wordt met kracht tegengegaan. Klimaatontwikkeling en ruimtegebruik worden beter op elkaar afgestemd. Duurzaam wonen en het toepassen van energiebesparing en nieuwe energiealternatieven worden gestimuleerd. De steden worden ontwikkeld vanuit hun specifieke kwaliteiten voor wonen en vestiging en hun verbinding met de omliggende groene ruimte. Specifiek wordt ingezet op versterking van de (inter)nationale posities van het Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen en de regio Emmen/Zuidoost-Drenthe. Het Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan wordt geactualiseerd, mede als belangrijke bouwsteen voor de nieuwe structuurvisie.*

**Belangrijkste resultaten 2009**

- Gebiedsvisie De Wolden bestuurlijk bekrachtigd.
- Minister van V&W stelt Tracébesluit A28 Zwolle-Meppel vast.
- Interactieve beleidsvorming herinrichting Peizermade gestart.
- Aanbesteding en gunning Openbaar Vervoer in Groningen en Drenthe een feit.
- Programma van Eisen aanbesteding exploitatie spoorlijn Zwolle-Emmen opgesteld.
- Onder voorbehoud van instemming door PS is samen met gemeenten, woningcorporaties en de bouwwerkgevers is een voorstel uitgewerkt om de nadelige effecten van de kredietcrisis op de woningmarkt in Drenthe tegen te gaan.
- Naar aanleiding van de nota Drenthe kiest is overleg gevoerd met alle betrokkenen om de uitgangspunten uit Drenthe kiest te vertalen in een concept-Nieuw omgevingsbeleid.
- Samen met de gemeenten in Oost- en Zuidoost- Drenthe is een onderzoek gestart naar de mate en aard waarin deze gemeenten getroffen worden door de bevolkingsdaling en de effecten daarvan op thema’s als wonen, arbeidsmarkt, mobiliteit en voorzieningen/leefbaarheid. Het onderzoek wordt verricht door Companen.
- Op basis van de meest recent beschikbare leeftijdsopbouw van de Drentse bevolking (peildatum 1 januari 2008) is een bevolkingsprognose opgesteld.
- In het kader van Mooi Drenthe is ingestemd met het advies van de kwartiermakers om een adviseur Mooi Drenthe aan te gaan stellen.
- In het kader van de benoeming van gedeputeerde Bats tot rapporteur van het Comité van de Regio’s op het gebied van vergrijzing is een discussienota opgesteld, dat moet leiden tot een advies aan de Europese Commissie over dit thema.
- Voor de ontwikkeling Leek-Roden is een intentieovereenkomst afgesloten. Deze intentieovereenkomst spreekt uit dat de partijen die bij de ontwikkeling van het gebied betrokken zijn (DLG, provincie Groningen, provincie Drenthe, gemeente Leek en de gemeente Noordenveld) tezamen de intergemeentelijke structuurvisie (IGS) wensen te realiseren en daarvoor een samenwerkingsovereenkomst wensen aan te gaan.

## Ontwikkelingen

**P-3.0 Verkeer**

Het op autowegbreedte brengen van de N34 tussen Ees en Emmen is gerealiseerd. De planvorming van de N34 ter hoogte van Ees is nog niet afgerond. Er wordt in overleg met de bewoners gestudeerd op een acceptabele en financieel haalbare oplossing.
Tussen Peize en Peizermade zijn de vrijliggende busbaan en de natuurpassage opgeleverd. De busbaan wordt in gebruik genomen wanneer ook het transferium en de onderliggende infrastructuur bij de A7 klaar is. Met de bewoners van Peizermade zijn wij in dialoog over de herinrichting van het dorp.
De minister van V&W heeft in juli 2009 een Tracébesluit voor de A28 tussen Zwolle en Meppel genomen. Gestreefd wordt volgend jaar te starten met de uitvoering en de aanleg van extra rijstroken in 2011.
De werkzaamheden aan de N371 in Smilde en de N374 Borger-Westerbork, projecten die in het kader van de Versnellingsagenda zijn opgevoerd, zijn gestart.
In overleg met de gemeente Meppel is er een zogenoemde Quick Win Binnenhavens en Vaarwegen bij het Ministerie V&W aangevraagd.
Samen met de transportsector is een landelijke pilot gestart voor navigatie in vrachtauto's.
In het kader van de Nota Mobiliteit is deze zomer een door het IPO gecoördineerd onderzoek naar de kosten van verkeers- en vervoersmaatregelen gedaan. Dit onderzoek is mede input voor de discussie rond de BDU en het Provinciefonds.
In juni 2009 is de Gebiedsvisie De Wolden, een gezamenlijke integrale visie op wonen werken, recreëren, natuur en infrastructuur bestuurlijk ondertekend.

**P-3.1 Beheer en onderhoud wegen**

*Eikenprocessierups*
Deze zomer hebben wij geanticipeerd op de komst van deze rupsen. Het blijkt dat ze steeds noordelijker voorkomen. Hiervoor hebben wij een onderzoek met monitoring uitgevoerd om in beeld te krijgen in welke mate ze waar in Drenthe langs onze wegen en kanalen voorkomen met als doel in de toekomst lokaal tijdig maatregelen te kunnen nemen.

*Boekweitentunnel*
De Boekweitentunnel, destijds aangelegd als tunnel Scharreveld, blijkt constructief op deze locatie niet te voldoen. Door de hoge grondwaterstand ter plaatse staat er regelmatig water in de tunnel, waardoor deze verkeersonveilig wordt en schade veroorzaakt aan de voertuigen van de gebruikers. Wij gaan deze tunnel in 2010 reconstrueren, ten laste van het grootonderhoudbudget voor 2010. Hierdoor zal in de Meerjarenplanning een verschuiving naar een later tijdstip ontstaan.

**P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen**

*Passantenhaven Dieverbrug*
Door een bezwaarschrift op de bestemmingsplanprocedure in de gemeente Westerveld schuift dit project door naar 2010.

**P-3.3 Vervoer**

De aanbesteding van het openbaar busvervoer in Groningen en Drenthe is in de eerste helft van 2009 afgerond. De gunning is inmiddels verstrekt. Medio december start de nieuwe vervoerder.
Voor het spoor Zwolle-Emmen is samenhang met de verbinding naar de Twente, de zogenoemde Vechtdallijnen, een Programma van Eisen opgesteld. Deze wordt de komende maanden met betrokkenen besproken. Voorjaar 2010 moet aanbesteding en gunning rond zijn.
Voor de Beleidsvisie Binnenhavens en Vaarwegen is een opdracht opgesteld. Eind van dit jaar moet de Beleidsvisie klaar zijn.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij er aan doen?

### P-3.0 Verkeer

| Afwijkingen op prioriteiten van 2009. | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 3.11. Investeringsnota verkeer en vervoer Verbetering openbaar vervoer | Status VJN: groen<br>Geen, activiteiten lopen, dan wel zijn afgerond. |

### P-3.1 Beheer en onderhoud wegen

| Afwijkingen op prioriteiten van 2009. | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 3.13. Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen | Status VJN: oranje<br>Op basis van een pilot om de milieubelasting te verminderen bij bedrijfsauto's en kantonniers, is gekozen om over te gaan op lichte bedrijfsauto's en gewone dienstfietsen voor tijdelijke brugwachters. Hierdoor is oranje status van de Voorjaarsnota gewijzigd in de status groen. |

### P-3.3 Vervoer

| Afwijkingen op prioriteiten van 2009. | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 3.12. Stimuleren goederenvervoer over water | Status VJN: groen<br>Financiering duurzame variant schutssluis rond. Realisatie fase MIRT loopt. Onderzoek nat knooppunt Meppel onderdeel Beleidsvisie Binnenhavens en Vaarwegen. |

### P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

| Afwijkingen op prioriteiten van 2009. | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 3.1. Nieuw omgevingsbeleid/Regie ruimtelijke opgaven en verkenning actief provinciaal grondbeleid | Status VJN: oranje<br>Het opstellen van het nieuwe Omgevingsbeleid verloopt conform de planning die daarvoor is opgesteld. Het resultaat van de verkenning van de vraag of de provincie wel of niet een actief grondbeleid moet gaan voeren en welke instrumenten daarvoor ter beschikking staan is, op basis van een daartoe gemaakte inventarisatie door DLG, nagenoeg gereed en zal naar verwachting in oktober 2009 aan GS/PS worden aangeboden. |
| 3.2. Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | Status VJN: groen |
| 3.3. Verbeteren kwaliteit woningvoorraad<br><br>Bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven. | Status VJN: groen |
| 3.4. Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt | Status VJN: oranje<br>Een voorstel om woningbouwprojecten die stagneren vanwege de kredietcrisis door middel van financiële ondersteuning door de provincie weer uit het slop te trekken is opgesteld, onder voorbehoud van instemming door PS. |
| 3.5. Impuls wijk- en buurtvernieuwing | Status VJN: groen |

| | |
|---|---|
| 3.6. Ruimte voor experimentele architectuur en wonen op en aan water | Status VJN: groen<br>In het licht van de besluitvorming over de Voorjaarsnota 2009 is besloten de lopende pilot af te ronden en geen nieuwe meer op te starten. Voor pilot(s) die nog niet zijn opgestart betekent dit dat nog wel wordt meegedacht, maar dat geen initiatieven meer genomen worden en dat financiële bijdragen niet meer geleverd worden. |
| 3.7. Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid | Status VJN: groen<br>Prioriteit kan vervallen De ontwikkeling van Assen-Zuid is opgegaan in het RSP-project Florijn-as Assen en opgenomen in prioriteit 3.9 Attractieve steden. |
| 3.8. Uitbouw positie Beilen als substreekcentrum | Status VJN: groen |

## P-3.5 Stedelijke ontwikkeling

| Afwijkingen op prioriteiten van 2009 | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 3.9. Attractieve steden | Status VJN: oranje<br>Met de gemeenten Meppel en Hoogeveen wordt gewerkt aan een convenant met de bedoeling in kaart te brengen welke ontwikkeling de steden wensen door te maken en hoe de provincie hieraan zou kunnen bijdragen op basis van haar programma's. |
| 3.10. Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres | Status VJN: groen<br>Met de gemeente Emmen wordt overleg gevoerd over het opstellen van een integrale gebiedsvisie. |
| 3.14. Regiospecifiek pakket Zuiderzeelijn (RSP) (Stimuleringsfonds Drentse projecten) | Status VJN: groen |

### Financieel overzicht prioriteiten

| **Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid** | **1**<br>**Realisatie 2008** | **2**<br>**Primitieve Begroting 2009** | **3**<br>**Begroting 2009 na wijziging** | **4**<br>**Realisatie 2009** | **5**<br>**Verwacht resultaat 2009** |
|---|---|---|---|---|---|
| P3.02 Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | 199.001 | 604.500 | 1.004.500 | 12.175 | 1.004.500 |
| P3.06 Experimentele architectuur en wonen op en aan het water | 0 | 100.000 | 0 | 0 | 0 |
| P3.09 Attractieve steden | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P3.14 RSP | 0 | 0 | 0 | 0 | 2.525.000 |
| **Totaal prioriteiten** | 199.001 | 704.500 | 1.004.500 | 12.175 | 3.529.500 |

### Toelichting afwijking 2e Bestuursrapportage

**P3.02 Tegengaan (verdere) verrommeling landschap**
Het budget is nog vrijwel niet besteed, maar wordt dit jaar nog geheel ingezet. Betalingen aan de kwartiermaker Mooi Drenthe en Drents plateau voor het pilotjaar zijn voorzien in het vierde kwartaal. Aanvragen voor projecten kunnen uiterlijk tot 1 november 2009 ingediend worden. De verwachting is dat ook inzet van het budget voor 2010 nodig is om alle aanvragen te kunnen honoreren.

**Prioriteit 3.14 Regiospecifiek pakket**
Voor de RSP-projecten in Emmen en Coevorden worden ook in 2009 kosten gemaakt. Conform afspraak wordt in 2009 in Emmen € 2 miljoen besteed en aan de spoorlijn Zwolle-Coevorden/Emmen € 0,5 miljoen. Dit wordt in eerste instantie voorgefinancierd uit de RSP-reserve. De verrekening vindt op termijn plaats met het Regionaal mobiliteitsfonds en de desbetreffende gemeenten. In totaal dient het budget met € 2.525.000,-- te worden verhoogd.

## Wat hebben wij nog meer gedaan?

**P-3.1 Beheer en onderhoud wegen**

In het kader van de Versnellingsagenda hebben wij onderzoeken opgestart voor de volgende aspecten.
- Toepassingsmogelijkheden alternatieve verlichting/signalering.
- Duurzame energieopwekkingmogelijkheden op steunpunten of andere locaties.
- Uitbreiding bediening op afstand op de vaarwegen.
- Incidentmanagement op de provinciale wegen N34 en N381.

Afhankelijk van de uitkomsten zullen deze leiden tot uitvoeringsprojecten in 2010 of volgende jaren.

**P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting**

De laatste bestemmingsplannen onder de oude Wet op de Ruimtelijke Ordening zijn getoetst en afgehandeld. De pardonregeling met betrekking tot de statushouders is afgelopen. De huisvesting van de reguliere statushouders blijft een aspect waarop de provincie haar toezichthoudende taak blijft uitoefenen.

## Wat heeft het gekost?

## Toelichting op verschillen Begroting en Rekening

**Product 3.0 Verkeer**

**Thema Bereikbaarheid**

*Bevordering mobiliteit*
Er wordt geen apart Adviesforum Goederenvervoer ingesteld. Aansluiting is gezocht bij het Platform Vervoer van de Transportorganisaties. Op deze wijze wordt het resultaat bereikt en is externe betrokkenheid. Het hiervoor beschikbare budget van € 15.000,-- kan vervallen.

*Projecten infrastructuur*
Een aantal projecten, met name studies met betrekking tot infrastructuur, worden die jaar niet uitgevoerd of zijn goedkoper uitgevallen dan begroot. Dit resulteert in een voordeel van € 75.000,--. Het gaat om de volgende projecten.
- Bus op de vluchtstrook A28, is een initiatief van de Regiovisie Groningen-Assen. Studie wordt dit jaar niet meer uitgevoerd.
- Studie Rondweg Coevorden, is een gezamenlijke studie met de gemeente Coevorden. De totale kosten zijn lager uitgevallen.
- Studie Doortrekking Mondenweg, is meegenomen in de OTB/MER-studie van de N33. Het gereserveerde bedrag kan daarmee hier vervallen.
- Studie Beilen-Oost, is door de gemeente Midden-Drenthe uitgevoerd in kader gebiedsontwikkeling Beilen-oost.

Behalve de studie naar de bus op vluchtstrook A28 zijn de beoogde resultaten bereikt. Voor de andere projecten is extern een andere dan wel aangepaste financiering gevonden.

*Kapitaallasten*
De basis voor het toerekenen van rente en afschrijving (kapitaallasten) is de boekwaarde per 1 januari 2009. De berekende kapitaallasten voor diverse investeringsprojecten ten behoeve van infrastructuur zijn in totaal € 7.769.910,-- lager dan begroot. Dit komt doordat de geplande investeringen in 2008 lager zijn geweest dan waarmee bij de Begroting 2009 was uitgegaan. Een aantal projecten is al wel uitgevoerd, maar nog niet financieel afgesloten, bijvoorbeeld in verband met afhandeling grondtransacties. Andere projecten zijn

goedkoper uitgevallen vanwege bijvoorbeeld extra bijdrage van derden, dan wel de uitvoering is later gestart vanwege bijvoorbeeld planologische procedures. Daardoor is nog niet begonnen met het afschrijven van die projecten. De kapitaallasten van de investeringen Verkeer en Vervoer worden verrekend met de Reserve investeringen verkeer en vervoer. Door deze methodiek wordt een bedrag van € 7.608.239,-- verrekend met de reserve. Voorgesteld wordt dit bedrag aan de reserve toe te voegen voor toekomstige kapitaallasten. Het voordeel van € 161.671,-- dat dan nog overblijft resulteert in een incidenteel voordeel. Overigens staan tegenover de voordelen die nu zijn ontstaan toekomstige kapitaallasten (waar in de Begroting 2010 al rekening mee gehouden is).

*Onderhoud en verbeteringswerken N34*
Hier vloeit een bedrag van € 5,5 miljoen terug naar de Reserve onderhoud en verbeteringswerken N34. De planvorming rond Ees-Exloo is nog niet zodanig ver dat dit jaar met de uitvoering kan worden gestart, zoals eerder wel was verondersteld. Het beoogde resultaat heeft door externe invloed van onder andere bewonersparticipatie niet tot reconstructie van dit deel van de N34 in 2009 geleid.

**Thema ruimtelijk-economische ontwikkeling**

*Projecten infrastructuur*
De uitgaven op projecten binnen dit thema vallen naar verwachting € 134.000,-- lager uit. Het om de volgende projecten.

- Kaartbeelden in het kader van het MIRT. De activiteit is wel uitgevoerd. Er zijn echter geen kosten aan verbonden.
- Nationale beleidsmonitor. De kosten van de reistijdmetingen in het kader van de Nationale Mobiliteitsmonitor zijn vanwege de samenwerking met Groningen en Overijssel lager uitgevallen.
- Het project Vervolg studie Leek-Roden wordt dit jaar niet meer uitgevoerd. Een en ander is afwachting van de verdere uitkomsten van IGS Roden-Leek.
- Project Uitwerking van het RSP-pakket kan volstaan worden met een lager budget.
- Project Visie ontwikkeling N34/Hondsrug, is onderdeel van de gewenste deelvisies in het kader van het nieuw omgevingsbeleid. De gebiedsvisies Zuid-as en De Wolden zijn dit jaar grotendeels afgerond. De visie op de Hondsrug als onderdeel van de Uitvoeringsagenda van het Omgevingsbeleid wordt volgend jaar opgepakt.

Uit vorenstaande kan geconcludeerd worden dat van een aantal projecten het beoogde resultaat bereikt is, maar dat er geen kosten door externen zijn doorberekend dan wel dat er een externe bijdrage is ontvangen. Voor een aantal studies is vast te stellen dat door interne oorzaken, afronding nieuw omgevingsbeleid, dan wel externe oorzaken, afstemming in IGS Roden-Leek, deze studies naar een later tijdstip zijn doorgeschoven.

**Product 3.1 Beheer en onderhoud wegen**

Tot op heden loopt de raming van de groot onderhoudswerkzaamheden gelijk aan de Begroting. Kleine tegenvallers binnen projecten, het zogenaamde meer- en minderwerk, konden worden opgevangen door aanbestedingsvoordelen op andere wegwerkzaamheden. Er worden nog publieke werken aanbesteed, waarbij het marktrisico van meevallende dan wel tegenvallende inschrijvingen blijft bestaan. Hierdoor kan in de komende maanden alsnog vrijval aan onderhoudsgelden ontstaan.

Van het budget voor onderzoeken en ontwikkelingen ten behoeve van onze infrastructuur kan in 2009 € 300.000,-- ten gunste gebracht worden van de algemene middelen. Veel van de onderzoeken zitten nog in de initiatieffase en hebben nog niet tot uitgaven geleid.

**Product 3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen**

*Vaarweg Meppel–De Punt*
Het totaal aan grootonderhoudsprojecten op de vaarweg Meppel de Punt in 2009 is naar verwachting hoger dan het beschikbare jaarbudget. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door een groot baggerproject op de Drentsche Hoofdvaart. Wij stellen voor de verwachte overschrijding van € 312.000,-- te verrekenen met de Reserve Meppel-De Punt. Verder stellen wij voor om eenmalig een bedrag van € 1.000.000,- te onttrekken uit de Reserve Meppel–De Punt ter dekking van het begrotingstekort van € 10 miljoen in 2010. Vaarweg Meppel–De Punt wordt gefinancierd door het Rijk en de reserve wordt ingezet om meerjarige en grote investeringen op termijn te kunnen financieren. De provincie heeft Rijkswaterstaat voorgesteld om de huidige financiering om te zetten in een afkoopsom.

*Zuidoost-Drentse vaarwegen*
In afwachting van de beleidsdiscussie over peilbeheer is een onderhoudsproject aan de Stieltjeskanaalsluis uitgesteld, waardoor een bedrag van € 250.000,-- ten gunste van de algemene middelen kan worden gebracht. Momenteel vindt afstemming plaats met de waterschappen over het peilbeheer waarvan in 2010 de resultaten worden verwacht. Het uitstel is technisch verantwoord en leidt op dit moment niet tot acute problemen.

*Vaarverbinding Erica–Ter Apel*
De eerste fase van de vaarverbinding Erica-Ter Apel wordt dit jaar afgerond. Vanuit Ter Apel is de verbinding tot aan het Veenkanaal bijna gereed. Als gevolg van de bestemmingsplanprocedure voor het vervolg van de vaarverbinding Erica-Ter Apel start een aantal uitvoerende werkzaamheden voor deze tweede fase later dan gepland. Het verwachte uitgavenpatroon is daarop aangepast, waarbij de ontstane vrijval wordt verrekend met de reserve. Totale verrekening met de Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel bedraagt per saldo
€ 2.138.800,--.

**Product 3.5 Stedelijke ontwikkeling**

De gerealiseerde woningbouw over 2008 is lager dan waarmee in de Begroting 2009 rekening is gehouden. Daarom moet de bijdrage Besluit locatiegebonden subsidies aan de gemeente Emmen met € 132.300,-- naar beneden worden bijgesteld. De hieraan gerelateerde rijksbijdrage wordt ook met hetzelfde bedrag naar beneden bijgesteld, maar die blijft wel voor komende jaren beschikbaar.

De subsidie aan de Provinciale Vrouwencommissie is in 2009 voor het laatst is verstrekt. Dit budget kan met ingang van 2010 structureel worden afgeraamd. Dit geeft een structureel voordeel van € 2.820,-- per jaar.

# Programma 4 Kennis wérkt

## Missie

*Niemand aan de kant, zeker niet bij opleiding en werk. Alle talenten in Drenthe worden benut, zodat iedereen deelneemt aan onderwijs, arbeidsmarkt of samenleving. De provincie Drenthe zet zich in voor een integrale ketenbenadering met koppelingen tussen onderwijs, arbeidsmarkt en innovatie. De Drentse economie ontwikkelt zich hierbij tot een duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie, met kansrijke sectoren die bij het profiel van Drenthe passen. Maar ook met aandacht voor de internationale context waarin Drenthe opereert, voor welvaart én welzijn van alle inwoners van deze provincie.*

**Belangrijkste resultaten 2009**

- In de eerste 8 maanden van 2009 is gestart met het opstellen van diverse beleidsdocumenten, zoals de Economische Strategische Beleidsagenda en het Actieprogramma Aan het werk met kennis in ontwikkeling. Ook zijn lobbytrajecten ingezet onder andere ten behoeve van het behoud van werkgelegenheid in het gevangeniswezen en bij de rijksdiensten en de inzet van FES-middelen voor noordelijke projecten. Tot slot zijn de kaderstellende documenten Drentse Agenda Recreatie en Toerisme en Strategienota Agribusiness door GS geaccordeerd.

- Daarnaast is een goede slag gemaakt als het gaat om de projectontwikkeling ten behoeve van de versterking van de economische structuur. Voorbeelden van grote gesubsidieerde projecten zijn INCAS, HIT, revitalisering bedrijventerrein De Wieken fase 2a, Naturpark Moor en Agrobusiness EDR. Daarnaast is ook de 2e tender in het kader van het IAD succesvol verlopen. Vanwege de economische crisis en de grote hoeveelheden goede projecten zijn de middelen voor de 4e en de 5e tender, waarvan de bedoeling was deze in 2010 uit te voeren, naar voren gehaald.

- Op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt zijn diverse projecten gerealiseerd dan wel in uitvoering zoals Franchise4Women en de visie op het hoger onderwijs in Drenthe.

## Ontwikkelingen

**P-4.0 Economie**

*Strategische Economische Agenda*
In samenwerking met externe partners is een Strategische Economische Agenda uitgewerkt. In IPO-verband wordt de decentralisatie van het REB voorbereid in de commissie-Ybema. Via het ambtelijk en bestuurlijk overleg wordt hierin een bijdrage geleverd. Eveneens wordt in IPO-verband een Convenant bedrijventerreinen voorbereid tussen provincie en nationale overheid. Dit convenant betreft de planningsopgaaf, de herstructureringsopgaaf, de samenwerking tussen gemeenten en provincie en de ruimtelijke kwaliteit van bedrijventerreinen.

Onze projectontwikkeling in het kader van de noordelijke programma’s heeft aanvankelijk een relatief beperkt aantal en veelal kleinere projecten opgeleverd. Dit heeft onder andere te maken met verschil in de fase waarin de verschillende ‘pieken’ verkeren en met het al dan niet aanwezig zijn van grote partijen die projecten kunnen trekken (organiserend vermogen). De middelen uit Koers Noord en OP EFRO raken echter sneller uitgeput dan aanvankelijk verwacht. Er is daarom extra inzet gepleegd op enkele omvangrijke (sensor)projecten. Naar verwachting zullen deze in de laatste 4 maanden van 2009 gehonoreerd kunnen worden. Hiermee zou Drenthe dan ook een redelijk aandeel aan middelen uit de noordelijke programma’s kunnen bereiken.

*Actieprogramma Aan het werk met kennis*
In overleg met PS is besloten het Actieprogramma Aan het werk met kennis, over de inzet van de provincie Drenthe op het terrein van innovatie, kennis, onderwijs en arbeidsmarktbeleid, in het najaar van 2009 vast te stellen. Dit actieprogramma komt later dan gepland en dit heeft gevolgen voor het bereiken van resultaten. Daarnaast zijn wij in het licht van de economische situatie nadrukkelijk in overleg met de vele partijen die actief zijn in het arbeidsmarktwerkveld om te komen tot afspraken en ontwikkelingen die leiden tot een effectiever en efficiënter functionerende arbeidsmarkt. Daarbij zijn wij uiteraard sterk afhankelijk van draagvlak en bereidheid van die andere partijen. De inspanningen op dit terrein hebben tot nu toe nog niet tot concrete projecten geleid. Wel is met een aantal ondernemers(organisaties), gemeenten, UWV WERKbedrijf en anderen gewerkt aan het Convenant jeugdwerkloosheid, dat erop is gericht het aantal jeugdige werklozen tot een minimum te beperken. In de loop van september zal het convenant mede door de provincie Drenthe worden ondertekend.

*Bijstelling opbrengst aandelenverkoop Essent*
Onlangs is duidelijk geworden dat het belang in de activiteiten van PBE/EPZ in Borsele vooralsnog niet verkocht zal worden, maar in publieke handen blijft, hangende de gerechtelijke procedures die door Essent en RWE zijn aangespannen. Dit betekent dat de opbrengst van de verkoop enigszins naar beneden moet worden bijgesteld. Daar staat tegenover dat de uitgestelde opbrengst van een verkoop van het belang in PBE/EPZ in Borsele rentedragend is en verrekend wordt met tussentijds dividend. Vooralsnog is de directe bijgestelde opbrengst als volgt te presenteren.

**Opbrengst aandelenverkoop Essent**

| | *"Eerste tranche"* |
|---|---|
| Opbrengst per kas | 6.609.000.000,00 |
| Aandeel Drenthe | 0,0228106 |
| **Opbrengst Drenthe** | 150.754.959,57 |

**Berekening per aandeel**

| | *"Eerste tranche"* |
|---|---|
| Bedrag per aandeel | 44,15 |
| Aantal aandelen Drenthe | 3.414.334,00 |
| **Opbrengst Drenthe** | 150.742.846,10 |

Percentage aandelen

| | |
|---|---|
| Drentse aandelen | 3.414.334,00 |
| Totaalaantal aandelen | 149.682.196,00 |
| Percentage Drenthe | 2,281055524 |

Vanwege de mate van onzekerheid over het tijdstip van uitkering en de hoogte van de tweede tranche wordt deze bate vooralsnog niet in de Begroting opgenomen.

**P-4.1 Toerisme en recreatie**

*DART*
Er heeft begin 2009 een interactief proces plaatsgevonden met ondernemers en andere vertegenwoordigers uit de toeristisch recreatieve sector om de Drentse Agenda voor Recreatie en Toerisme op te stellen voor de periode 2009-2013. In het DART wordt samen met stakeholders zoals Toeristisch Recreatief Drenthe (TRD),

Marketing Drenthe, gemeenten en andere partijen uit de sector uitvoering gegeven aan het DART. Dit vindt plaats op basis van projectvoorstellen van deze partijen. De provincie geeft hiermee invulling aan haar stimulerende regierol om het economisch rendement van de sector te vergroten. GS hebben de kaderstellende inzet voor recreatie en toerisme 8 september vastgesteld.

*Natuurlijke recreatie Drenthe*
Voor de gemeente Aa en Hunze is een ontwikkelperspectief opgesteld binnen het project Natuurlijke recreatie. Het ontwikkelperspectief wordt integraal meegenomen in het Toeristisch Recreatie Ontwikkelingsplan (TROP) van de gemeente en andere gemeentelijke toekomstvisies. Het geeft de ontwikkelrichting voor zowel toeristisch recreatieve ondernemers als natuur en landschap.

*STINAT*
GS hebben besloten de STINAT te verruimen om ondernemers een grotere stimulans te geven om tot investeringen te komen. Het subsidiepercentage was 20%, dit wordt, na instemming van PS, verhoogt tot 30% met een maximum van € 200.000,-- per aanvraag.

**P-4.2 Landbouw**

De kaderstellende notitie Uitvoeringsstrategie agribusiness is vastgesteld. De Uitvoeringsstrategie agribusiness is voor ons het kader voor de inzet op dit beleidsterrein van de provincie en globaal hoe deze uitgevoerd gaan worden. De nadere uitwerking (door derden) vindt plaats op basis van projectvoorstellen. De realisatie daarvan is jaarlijks op hoofdlijnen terug te vinden in de Bestuursrapportages. De focus ligt op de ruimtelijk-economische ontwikkeling. De uitvoeringsstrategie is daarmee een van de bouwstenen die samen met het nieuwe omgevingsbeleid (de ruimtelijke invulling), het Provinciaal Meerjarenprogramma Drenthe voor het landelijke gebied 2007-2013 (structuurversterking, oplossen milieutekorten) en de uitvoering van het onderdeel Klimaatlandschappen van het Programma Klimaat en Energie (verduurzaming van de landbouwsector) invulling geeft aan de Landbouwagenda voor de provincie Drenthe.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij er aan doen?

## P-4.0 Economie

| **Afwijkingen op prioriteiten van 2009** | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 4.1. Omvorming Drentse economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie | Status VJN: oranje<br>• De projectontwikkeling in het kader van de noordelijke programma's bleef aanvankelijk wat achter. Omdat door de Programmacommissie SNN ingestemd is met een aantal grote projecten is deze achterstand ingelopen.<br>• De tenders van het IAD die voorzien waren voor 2010 zijn naar voren gehaald. |
| 4.2. Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | Status VJN: groen<br>• Het Actieprogramma Aan het werk met kennis wordt in het najaar van 2009 vastgesteld en heeft een horizon tot en met 2011.<br>• De projectontwikkeling in het kader van het actieprogramma loopt fors achter bij de verwachting. Dit heeft uiteraard te maken met het feit dat het actieprogramma nog niet is vastgesteld. Tevens speelt de economische situatie een rol. Enerzijds noopt dit juist tot actie, anderzijds is de realiteit dat wij daarbij sterk afhankelijk zijn van draagvlak en bereidheid van onze partners. Onze inspanningen op dit terrein hebben tot nu toe nog niet geleid tot concrete projecten.<br>• De door de Stuurgroep Leren en Werken ingediende aanvraag bij het |

| | |
|---|---|
| | Rijk voor een vervolgproject is om budgettaire redenen afgewezen.<br>• In het najaar van 2009 wordt door de bestuurlijke partners besloten of en hoe er een Drents Strategisch Platform komt voor de regionale arbeidsmarkt en kenniseconomie. |
| 4.3. Profileren Drenthe in NOA | Status VJN: groen<br>De Drentse inspanningen in de NOA lopen volledig via het SNN. Dit is dus geen zelfstandige Drentse prioriteit meer. De uitvoering van het Actieplan NOA is nu een SNN-aangelegenheid. De hiervoor in de Begroting opgenomen post van € 25.000,-- kan worden geschrapt voor 2009 en 2010. |

## P-4.1 Toerisme en recreatie

| Afwijkingen op prioriteiten van 2009 | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 4.4. Structuurversterking Sector Recreatie en Toerisme | Status VJN: groen |

## P-4.2 Landbouw

| Afwijkingen op prioriteiten van 2008 | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 4.5. Duurzame structuurversterking land- en tuinbouw (volledige keten) | Status VJN: groen<br>• Het ontwikkelen van een economisch actieplan vrijkomende agrarische bedrijven is gekoppeld aan de totstandkoming van de provinciale structuurvisie. Uitvoering van deze activiteit in 2009 is afhankelijk van de procedure rond totstandkoming van deze structuurvisie.<br>• Traject rond inplaatsing melkveehouderij in De Veenkoloniën van het vierde bedrijf is in de afrondende fase. Het bedrijf kan starten met inrichtingswerkzaamheden. Voor het laatste bedrijf lopen de juridische procedures door bezwaar en beroep langer. Het Ministerie van LNV heeft tot oktober 2010 uitstel aan provincie verleend. |

### Financieel overzicht prioriteiten

| **Programma 4 Kennis wérkt** | **1**<br>**Realisatie 2008** | **2**<br>**Primitieve Begroting 2009** | **3**<br>**Begroting 2009 na wijziging** | **4**<br>**Realisatie 2009** | **5**<br>**Verwacht resultaat 2009** |
|---|---|---|---|---|---|
| P4.02 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | 0 | 0 | 1.643.806 | 231.597 | -101.806 |
| P4.03 Profileren Drenthe in Noordelijke Ontwikkelingsas | 0 | 25.000 | 0 | 0 | 0 |
| P4.04 Structuurversterking recreatie en (zorg)toerisme | 125.258 | 120.000 | 120.000 | 109.028 | 120.000 |
| P4.06 Risicofinanciering MKB | 0 | 0 | 1.000.000 | 0 | 1.000.000 |
| **Totaal prioriteiten** | 125.258 | 145.000 | 2.763.806 | 340.625 | 2.121.806 |

**Toelichting afwijking 2e Bestuursrapportage**

Prioriteit Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt

In overleg met PS is besloten het Actieprogramma Aan het werk met kennis, over de inzet van de provincie Drenthe op het terrein van innovatie, kennis, onderwijs en arbeidsmarktbeleid, in het najaar van 2009 vast te stellen. Dit actieprogramma komt later dan gepland en dit heeft gevolgen voor het bereiken van resultaten. Daarnaast zijn wij in het licht van de economische situatie nadrukkelijk in overleg met de vele partijen die actief

zijn in het arbeidsmarktwerkveld om te komen tot afspraken en ontwikkelingen die leiden tot een effectiever en efficiënter functionerende arbeidsmarkt. Daarbij zijn wij uiteraard sterk afhankelijk van draagvlak en bereidheid van die andere partijen. De inspanningen op dit terrein hebben tot nu toe nog niet tot concrete projecten geleid. Op basis van de inschatting van de lopende projectontwikkeling is naar verwachting minder budget nodig ter hoogte van een bedrag van € 642.000,-- Het resterende budget kan naar verwachting dit jaar nog wel verplicht worden, maar is en blijft sterk afhankelijk van de daadkracht en draagvlak van derden.

## Wat hebben wij nog meer gedaan?

### P-4.1 Toerisme en recreatie

*Marketing Drenthe*
Marketing Drenthe heeft ter intensivering van haar marketingcampagne Drenthe doet wat met je € 1 miljoen additioneel ingezet. Deze middelen zijn ingezet in het kader van de Versnellingsagenda met als doel Drenthe krachtiger te positioneren als aantrekkelijke provincie om te verblijven, werken en wonen.
Deze middelen zijn door Marketing Drenthe grotendeels ingezet voor de landelijke promotiecampagne van Drenthe. Doel is om Drenthe hiermee nog krachtiger te positioneren. Op basis van marktonderzoek en mediastrategie worden de middelen in 2009 optimaal ingezet.
Voor de Vuelta heeft Marketing Drenthe een deel van de promotie verzorgd, aanvullend op en passend bij de huidige campagne-inzet. Er zijn advertenties in landelijke dagbladen geplaatst (onder andere Telegraaf special), billboards geplaatst, het boekje Drentse renners is ontwikkeld en andere promotieproducten. Er is in samenwerking met het NBTC Spanje invulling gegeven aan communicatie en promotie in Spanje, onder andere door materiaal te leveren voor Spaanse beurzen, persinformatie en er is een Spaanse persreis in Drenthe begeleid.

*Veenhuizen*
In januari 2009 is de nieuwe Bestuurscommissie Veenhuizen ingesteld. Voorzitter van de bestuurscommissie is de SG van het Ministerie van VROM, de heer Van der Vlist. Van de kant van de provincie zit gedeputeerde Munniksma in de bestuurscommissie. De bestuurscommissie moet de basis leggen voor de verdere doorontwikkeling van Veenhuizen en een voorstel voorbereiden voor een structurele oplossing van het beheer van de rijkseigendommen in Veenhuizen.
Voor de ondersteuning van het werk van de bestuurscommissie en de lopende projecten in Veenhuizen krijgt het Ontwikkelingsbureau Veenhuizen een vervolg. De provincie participeert hierin zowel door het beschikbaar stellen van financiële middelen als menskracht.
In maart 2009 hebben de provincie en de gemeente Noordenveld Veenhuizen formeel kandidaat gesteld voor een plaats op de Werelderfgoedlijst van de Unesco.

PMjP
De projectontwikkeling in het kader van toerisme en recreatie als onderdeel van sociaal economische vitalisering binnen het PMjP heeft onder andere geleid tot de projecten Poort naar het Reestdal en Aanlegplaatsten Annerveenschekanaal. Daarnaast is het project Veencompagnie ontwikkeld. De Veencompagnie is het uitvoerende orgaan om projectideeën die onder andere vanuit het Belvedère-project Hondsrug-Hümmeling zijn voortgekomen uitvoeringsgereed te maken, met name in de veengebieden van de gemeente Emmen en Coevorden. Er is een meerjarige projectplanning waarover een scherpe afstemming plaatsvindt met de kennisinstellingen. De Veencompagnie heeft als missie het versterken en behouden van sociaal economische vitaliteit in het veengebied door het tot waarde brengen van de cultuurhistorische waarden. Ook willen zij het bewustzijn van de bewoners in het veengebied stimuleren met betrekking tot de unieke identiteit van het gebied.

**P-4.2 Landbouw**

*PMjP*
Binnen het PMjP zijn er subsidies verstrekt ten behoeve van versterking, vernieuwing en verbreding van de landbouw. Er wordt onder andere een bijdrage geleverd aan een praktijkonderzoek om vloeibare kunstmest van dierlijke oorsprong toe te passen in de akkerbouw, het project Kennis boven de grond met sensortechnologie wordt ondersteund en een onderzoek naar een nieuwe oogstwijze van vezelhennep wordt ondersteund met het doel de kostprijs van de transportkosten en het aantal gereden kilometers te verminderen.

*Glastuinbouw*
Binnen de glastuinbouw zijn de mogelijkheden verkend voor een projectvoorstel verspreid glas in Agenda Mooi Nederland en de verbinding van glastuinbouw Noord-Nederland de netwerkorganisatie Greenports versterken.

## Wat heeft het gekost?

## Toelichting op verschillen Begroting en Rekening

**Product: Economie**

*Europese beweging en RUG*
Het opnemen van een bijdrage aan de Europese beweging in Nederland en belangenbehartiging in Brussel in deze vorm in de Begroting is niet meer noodzakelijk deze activiteiten vinden plaats vanuit het SNN. Dit levert een voordeel op van € 43.120,-- De bijdrage Rijksuniversiteit Groningen is in 2008 gestopt en hoeft dus niet meer begroot in 2009; dit levert een voordeel op van € 2.870,--

*Versterking Economische structuur*
Ten behoeve van bijdragen aan projecten ter versterking van de economische structuur is in het voorjaar het stuk Voortgang Kennis Werkt in uw staten aangenomen. Effectuering van de ophoging van het budget 2009 met € 4.600.000,-- is opgenomen in de VJN. Naast de reeds aangegane verplichtingen zal de Programmacommissie van het SNN naar verwachting instemmen met het beschikbaar stellen van subsidie aan een aantal grote projecten, waarmee een groot deel van het beschikbare budget gemoeid is.

*Afwikkeling subsidies*
Bij de afwikkeling van subsidies van het vorige boekjaar is gebleken dat € 5.873,-- minder aan subsidie is uitgekeerd dan op basis van de verleende beschikkingen mocht worden verwacht; dit bedrag vloeit terug naar de bijdrage in projecten Versterking economische structuur.

*Innovatief Actieplan Drente (2006-2008)*
Bij voorlopige afwikkeling van de subsidie in het kader van het Innovatieve actiesplan Drenthe is door Brussel € 42.547,-- minder aan de provincie uitgekeerd dan oorspronkelijk beschikt. Dit nadeel moet nu als last worden meegenomen in afwachting van de definitieve afrekening. Definitieve afrekening met de Europese Commissie zal naar verwachting niet meer dit jaar plaatsvinden.

*Afwikkeling subsidies*
Bij de afwikkeling van subsidies van het vorige boekjaar is gebleken dat € 30.000,-- minder aan subsidie ten behoeve van Prikkels functioneren arbeidsmarkt is uitgekeerd dan op basis van de verleende beschikkingen mocht worden verwacht.

**Product Toerisme en recreatie**

*Schaapskudden*
Het budget In stand houden schaapskudden hoort vanaf nu bij het budget van PMjP. Daarom wordt het totale budget van € 39.900,-- en de realisatie tot nu toe ten laste van het programma 5 geboekt en niet meer in Programma 4 Kennis Werkt.

**Product landbouw**

*Inplaatsing melkveehouderijen*
Het gaat hier om geoormerkte gelden (€ 561.461,--) van VROM en LNV die terugbetaald moeten worden indien de middelen niet voor 1 november 2009 worden uitgegeven. Verwacht wordt dat, in verband met juridische procedures ten aanzien van onder andere bestemmingsplan, Bouwverordening en de Wet milieubeheer het niet gaat lukken om voor 1 november 2009 alle bedrijven in te plaatsen. Met VROM en LNV is overeengekomen de termijn op te rekken tot 1 november 2010. Nu wordt al voorzien dat voor 1 bedrijf ook deze termijn onvoldoende zal zijn. Afgesproken is dat met betrekking tot dit bedrijf voor 1 november 2010 separaat afspraken worden gemaakt.

# Programma 5. Leefomgeving

## Missie

*Wij willen de voorsprong van Drenthe als aantrekkelijke regio voor wonen, werken en recreëren in een mooie, schone en sociaal veilige leefomgeving verder versterken. Wij gaan de provincie nationaal, maar ook internationaal profileren door deze hoogwaardige kwaliteiten nadrukkelijker te presenteren. Bij het ontwikkelen van projecten staat voorop het beginsel van het vergroten van de synergie tussen de in het Collegeprogramma genoemde kernwaarden. Een voorbeeld daarvan is de samenhangende benadering voor zogeheten groen-blauwe diensten. Wij willen een voortrekkersrol vervullen bij de ontwikkeling van kennis en innovatie rond klimaat en energie. Wij nemen het voortouw bij de afstemming van ruimtelijke vraagstukken rond klimaat en energie. Meer dan tot nu toe zullen wij milieugezondheid en duurzaamheid hanteren als wegingsfactoren in het provinciaal beleid. Ter bescherming en ontwikkeling van de Drentse bodem stellen wij een integraal beleidsplan op voor de ondergrond, evenals een innovatieve visie op het grondwaterbeheer.*

**Belangrijkste resultaten 2009**

Water

- Realisatie wateropgave: POP-uitwerking waterbergingsgebieden Zuid-Drenthe is vastgesteld. Hiermee heeft de provincie de inrichting van waterbergingsgebieden in Zuid-Drenthe mogelijk gemaakt.
- KRW: de doelen voor de Europese kaderrichtlijn water zijn door uw staten vastgelegd. Tegelijkertijd hebben de waterschappen de maatregelen in hun Waterbeheerplan opgenomen.
- Grondwater: POP-uitwerking strategische grondwaterwinningen is vastgesteld. In een vernieuwend proces is een nieuw concept voor het grondwaterbeleid uitgewerkt, de innovatieve grondwatervisie. Kern van de visie is de grondwatervoorraad onder het Drents Plateau vergroten, om deze vervolgens zo goed mogelijk te benutten voor de drinkwatervoorziening, de landbouw en de natuur. In stedelijk gebied wordt het grondwater benut voor economische ontwikkeling en energietoepassingen. Deze nieuwe benadering noemen wij de ‘Waterfabriek’ een prachtige, schone ‘fabriek’ in Drenthe.

Programma Klimaat en Energie

Algemeen: In 2009 zijn op basis van het actieplan binnen de 5 deelprogramma’s veel inspanningen verricht. Inherent aan programmatisch werken is dat het tempo in de uitvoering van de verschillende deelprogramma’s verschilt. Daarnaast heeft ook de Versnellingsagenda geleid tot extra focus binnen een aantal deelprogramma’s.

Belangrijkste resultaten

- Om zo snel mogelijk veel externe partijen bij de uitvoering van het klimaat- en energiebeleid te betrekken en om op zo kort mogelijke termijn zichtbare en concrete resultaten te boeken, is de Klimaatuitvoeringssubsidie beschikbaar gesteld. Dit bleek een groot succes. Met een totale subsidie van € 2 miljoen is een totale extra investering in duurzame maatregelen van € 8 miljoen uitgelokt. De diversiteit van de uit te voeren projecten is groot. Hierdoor is een breed maatschappelijk veld betrokken geraakt in de uitvoering van het programma.
- Om de verbinding met andere programma’s en externe partijen te stimuleren is gekozen voor een integrale gebiedsbenadering. Zuidoost-Drenthe is hierin een speerpunt. Hiertoe wordt een Energiebureau Zuidoost-Drenthe opgericht, waarin de provincie samenwerkt met gemeenten, kennisinstellingen, marktpartijen en Energy Valley. Het Energiebureau heeft tot doel om projecten te ontwikkelen en is in het najaar operationeel. In de regio is verder onderzoek uitgevoerd ter voorbereiding van de ontwikkeling van geothermie en wordt gezorgd voor een opsporingsvergunning zodat in 2010 een concessieaanvraag kan worden ingediend. In het gebied is voorts speciale aandacht voor de nuttige besteding van de beschikbare restwarmte en de benutting van biomassa.
- Groen Gas is een speerpunt in het programma. Er is een inventarisatie uitgevoerd naar kansrijke grootschalige initiatieven voor de productie van biogas dat vervolgens kan worden opgewerkt tot aardgaskwaliteit (groen gas). In combinatie met de ambitie om Energietransitieparken te ontwikkelen

worden de mogelijkheden voor het ontwikkelen van Groen Gas Hubs verkend. Dit gebeurt in samenwerking met Energy Valley.

- Voor het Energietransitiepark Midden-Drenthe is een communicatieplan opgesteld en wordt een visie ontwikkeld met betrokken partijen. Er zijn vergaande afspraken voor de vestiging van een bedrijf naast Essent waarbij de beschikbaarheid van energie een belangrijke vestigingsfactor is.
- Met alle Drenthe gemeenten en waterschappen is zowel op ambtelijk als bestuurlijk niveau een regulier overleg ingesteld (de zogenaamde DEKO-bijeenkomsten (Drents Energie- en Klimaat-Overleg)). Dit wordt door de betrokken overheden als erg positief ervaren, stimuleert de samenwerking en heeft nu al geleid tot een gezond fundament om enkele voor het programma belangrijke projecten gezamenlijk uit te voeren (monitoring, projecten binnen het Noordelijk energieakkoord, etc).

Bodem

- Convenant Bodem: het Convenant Bodem is op 11 juli 2009 door IPO ondertekend. De provincie was nauw betrokken bij het opstellen en adviseren richting IPO. De komende tijd wordt voortvarend aan het uitvoeringsprogramma gewerkt.
- ProGeo: in de week van 19 tot 22 april vond het internationaal symposium ProGeo plaats. Een groot aantal geologen uit binnen- en buitenland bevond zich gedurende die dagen in Assen voor een zeer gevarieerd programma.
- Onthulling aardkundig monument Drouwenerzand: op 1 oktober 2009 wordt het Drouwenerzand als eerste aardkundig monument in Drenthe onthuld.
- Haalbaarheidsstudie Geopark: de haalbaarheidsstudie met betrekking tot het Geopark is afgerond in september. Draagvlak wordt momenteel verkend.
- Geomorfologische kaart: de geomorfologische kaart wordt geactualiseerd. De oplevering is in oktober 2009.
- Structuurvisie ondergrond: Het proces voor het opstellen voor de Structuurvisie voor de ondergrond is gestart. Hiervoor wordt een plan-m.e.r.-procedure gevolgd. Er is een notitie Reikwijdte en detailniveau opgesteld en gepubliceerd. Er is opdracht gegeven voor het opstellen van de milieueffectrapportage.
- Gasfabriek: de sanering van het laatste voormalige gasfabrieksterrein is in uitvoering gegaan (Assen).
- Holwert: de voorbereiding van de bodemsanering Holwert Coevorden (CPC) is opgestart.

Natuur en Landschap

- Op 1 september 2009 zijn voor 8 Drentse Natura 2000-gebieden de conceptbeheerplannen ingediend bij de minister van LNV.

Provinciaal Meerjarenprogramma landelijke gebied 2007-2013

- Ten aanzien van de afgesproken prestaties met betrekking tot grondverwerving zijn de laatste tijd aanzienlijke resultaten geboekt. Naar verwachting hebben wij aan het eind van 2009 van de 1.638 ha die voor de periode 2007-2013 zijn afgesproken, ongeveer 1.000 ha verworven.
- Voor prestaties op het gebied van inrichting en verdrogingsbestrijding is het vaak nodig dat eerst gronden zijn verworven. De grondverwerving loopt nu naar behoren. Inrichting en verdrogingsbestrijding krijgen om deze reden een sterkere impuls.
- Het thema Landbouw, en dan met name het onderdeel verbeteren van de ruimtelijke structuur, loopt prima.
- De thema's Recreatie, Bodem, Landschap, Water en Sociale Economische Vitalisering zijn voor een deel in voorbereiding en uitvoering. De uitvoering krijgt de komende tijd een sterkere impuls.
- Na een aanloopperiode worden nu de jaarlijks ter beschikking staande impulsmiddelen sociaal economische vitalisering meer dan benut.

## Ontwikkelingen

### P-5.0 Waterhuishouding

Invoering nieuwe Waterwet per 1 januari 2010. Door de invoering van de nieuwe Waterwet verandert de rol van waterschappen en provincie. De rol van de provincie wordt meer kaderstellend. De waterschappen krijgen meer verantwoordelijkheden. In de Waterwet is vastgelegd dat de waterschappen een verplichte jaarlijkse rapportage opstellen. Deze nieuwe provinciale rol is uitgewerkt in een sturingsfilosofie ten aanzien van de waterschappen.

Naar aanleiding van het rapport van de commissie-Veerman heeft het Rijk nieuw beleid geformuleerd. Dit heeft voor Drenthe met name betrekking op wateraanvoer uit het IJsselmeer en de peilverhogingen in het IJsselmeer. In beide gevallen zullen passende maatregelen genomen moeten worden.

**P-5.4 Handhaving**

Handhaving: beide teams handhaving voeren hun werkzaamheden conform het handhavinguitvoeringsprogramma (HUP) uit. De afgesproken resultaten kunnen in 2009 worden gerealiseerd. Er wordt veel aandacht besteed aan projectmatig werken en beide teams zijn nauw betrokken bij de vorming van een regionale uitvoeringsdienst (RUD).

**P-5.1 Milieubeleid**

In juni is duidelijk geworden dat de provincies de regie houden over het programma Externe veiligheid. Gewerkt wordt aan vernieuwing van het huidige convenant van provincie, gemeenten en hulpverleningsdienst.

*Klimaat en energie*

- Aanvullend op de landelijke regeling besloten uw staten op basis van een motie om maximaal € 1 miljoen te reserveren voor de risico's die gemoeid zijn met diepe boringen. Indien de boringen leiden tot financiële tegenvallers zal een beroep worden gedaan op de provinciale risicoreserve. Naar verwachting zal het eerste project in 2010 aan de orde zijn. De regeling met betrekking tot geothermie moet nog worden uitgewerkt.
- In de uitvoering van het programma zal nadrukkelijker verbinding worden gezocht met stedelijke ontwikkeling.

**P-5.3 Vergunningverlening**

*Algemeen*
Met het nadere kabinetsstandpunt handhavingstructuur en eindbeeld Mans/Wabo/Oosting van 19 juni 2009 ligt er voor de provincies een majeure opgave met een zeker zo ambitieus tijdspad. De provincies krijgen de regie op de uitvoering en worden zo verantwoordelijk voor het realiseren van regionale uitvoeringsorganisatie in 2012. Binnen onze provincie is het project regionale uitvoeringsorganisatie ondergebracht bij programma 1 die verantwoordelijk is voor het uitvoeren van het Bestuursakkoord.

*Provincie Drenthe*
Het takenpakket is nog niet definitief vastgesteld, maar voor de provincie Drenthe betekent dit dat de uitvoering van de vergunningverlening en handhaving op milieugebied overgaan naar de regionale uitvoeringsorganisatie. De package deal regelt onder andere dat de provincie de regie heeft in het totstandkomen van de regionale uitvoeringsorganisatie. Op dit moment wordt een plan van aanpak ontwikkeld om samen met gemeenten invulling te geven aan de regierol. Wanneer de Tweede Kamer deze package deal bekrachtigd in de algemene vergadering van 30 september 2009 dan is de eerste stap dat de provincie en de gemeenten voor 1 december 2009 een besluit nemen over de juridische vorm en het territorium van de op te richten regionale uitvoeringsorganisatie.

*Wabo*

Daarnaast is de Tweede Kamer akkoord gegaan met de invoering van de Wabo per 1 januari 2010. Door deze ontwikkelingen ontstaat er tussen 2010 en 2012 een overgangsperiode waarin de provincie door middel van een verklaring van geen bedenkingen verantwoordelijk blijft voor het milieudeel van de huidige provinciale inrichtingen. Voor de IPPC en BRZO bedrijven blijven GS bevoegd gezag voor het afgeven van een omgevingsvergunning.

De provincie Drenthe is in samenspraak met externe partijen een traject gestart gericht op het formuleren van een langetermijnvisie met bijbehorende uitvoeringsprogramma's voor het TT Circuit te Assen. Het Plan van Aanpak nadert zijn voltooiing. De planning is erop gericht het traject medio 2010 af te ronden. Het formuleren van de visie, het opstellen van uitvoeringsprogramma's en de processuele ondersteuning worden voor een belangrijk deel uitbesteed.

**P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP)**

Het pMJP kent 2 onderdelen, te weten een deel dat betrekking heeft op de realisatie van rijksdoelen en een deel dat betrekking heeft op de realisatie van provinciale doelen.
Het deel dat betrekking heeft op de realisatie van rijksdoelen wordt voor een belangrijk deel gefinancierd door het Rijk via het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG). De te realiseren prestaties zijn vastgelegd in een Bestuursovereenkomst die de provincie Drenthe voor de periode 2007-2013 met het Rijk heeft afgesloten. De provincie stelt provinciale cofinanciering ter beschikking. Verder dragen ook derden financieel bij.
Het deel dat betrekking heeft op de realisatie van provinciale doelen wordt voor een belangrijk deel gefinancierd met Europese subsidies (met name POP). Daarnaast staan provinciale middelen ter beschikking en worden van derden bijdragen verwacht.
Zowel het ILG-deel, als het niet-ILG-deel kent de thema’s Natuur, Landbouw, Recreatie, Landschap, Cultuurhistorie en Archeologie, Bodem, Water en Sociaal–economische vitalisering.
In het ILG-deel staat de natuur centraal. Ten aanzien van de afgesproken prestaties met betrekking tot grondverwerving zijn de laatste tijd aanzienlijke resultaten geboekt. Naar verwachting hebben wij aan het eind van 2009 van de 1.638 ha die voor de periode 2007-2013 zijn afgesproken, ongeveer 1.000 ha verworven. Met het Rijk hebben wij in het kader van het ILG afspraken gemaakt. Niet alleen over het realiseren van prestaties, maar ook over ontschotting en ontpotting van de budgetten. Binnen de gestelde randvoorwaarden maken wij daar optimaal gebruik van. Om prestaties op het gebied van inrichting en milieukwaliteit (met name verdroging) te kunnen realiseren, is het vaak nodig dat eerst de gronden zijn verworven. Om die reden hebben wij ons eerste gericht op grondverwerving. Naast grondverwerving voor terreinbeheerders is er ook functiewijziging mogelijk voor particulieren. In specifieke gevallen is er grondverwerving nodig om ruiling mogelijk te maken om particuliere beheerders op de goede plaats te krijgen. Inrichting en verdrogingsbestrijding lopen nu nog achter. Naar verwachting krijgen deze onderdelen de komende jaren een sterkere impuls.
Het thema Landbouw, en dan met name het onderdeel Verbeteren van de ruimtelijke structuur, loopt prima. Conform de afspraken die met het Rijk zijn gemaakt, gaan wij in 2010 tijdens de midterm review LNV een beroep doen op een hoger budget voor dit onderdeel.
Het thema Recreatie is thans voor een deel in voorbereiding en uitvoering. Een impuls is hier nog wel nodig. Dit zelfde geldt voor de thema’s Bodem, Landschap, Water en Sociaal-economische vitalisering.
In 2010 wordt voor het ILG-deel een midterm review (MTR) gehouden. Met als peildatum 1 januari 2010 moeten de provincies onder meer inzicht geven in de stand van zaken met betrekking tot de realisatie van de prestaties en met betrekking tot de budgetuitputting. Onderdeel van de MTR is een eventuele herschikking van middelen tussen provincies. Zaak is dat op dat moment Drenthe zo goed mogelijk op de kaart staat. Om die reden hebben wij Taskforces ingesteld voor de onderdelen grondverwerving, Inrichting en Milieukwaliteit.
Het niet-ILG-deel wordt voor een belangrijk deel gefinancierd met POP-subsidies. Als provincie Drenthe doen wij het hier redelijk goed. Veel zaken zijn al verplicht. Aandachtspunt voor de komende tijd is, dat deze verplichtingen tijdig tot kasbetalingen leiden.

Bij motie hebben PS de "Impulsgelden" ter beschikking gesteld. Na een aanloopperiode worden de jaarlijks ter beschikking staande middelen benut.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij er aan doen?

## P-5.0 Waterhuishouding

| Afwijkingen op prioriteiten van 2009 | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 5.1. Inzetten beleidskader blauwe en groene diensten<br>Verder voorbereiden uitvoering opgaven voor wateroverlast en watertekort | Status VJN: groen<br>Beleidsinstrument groen-blauwe diensten is volop in ontwikkeling. Vanuit het nieuwe omgevingsbeleid heeft daarbij met name het versterken van de groen-blauwe samenhang prioriteit gekregen. Het beleidsinstrument moet daarbij een belangrijke rol vervullen in samenhang met bijdragen van derden. Met het vaststellen van het nieuwe omgevingsbeleid kan daar in overleg met derden nader vorm aan worden gegeven. |
| 5.2. Verdrogingsbestrijding in de gebieden met de hoogste prioriteit | Status VJN: oranje<br>De uitvoering in het top-gebied Peizerdiep is gestart. Voor het Fochteloërveen is een subsidiebeschikking afgegeven. De uitvoering kan in 2010 starten. De projectvoorbereiding in het Dwingelderveld is in een vergevorderd stadium en de projectontwikkeling in de Reest loopt voorspoedig. In een aantal gebieden is de realisatie van de prestatie afhankelijk van grondverwerving. Omdat een aantal gronden nog niet is verworven, treedt er nu al stagnatie in de verdrogingsbestrijding op. Deze stagnatie gaat alleen maar toenemen wanneer de grondverwerving verder onder druk komt te staan. Dit geldt vooral het Drentsche Aa-gebied, het Drents-Friese Wold en Bargerveen. Als onderdeel van de realisatie van de EHS wordt een strategie uitgewerkt om wel tot relatie van doelen te komen. Verder zijn er vanuit het Programma Klimaat en Energie (klimaatadaptatie) substantiële bedragen vrijgemaakt voor het vasthouden van water, onder andere voor Bargerveen. |
| 5.3. Project vergroten waterbewustzijn | Status VJN: groen<br>Uitgevoerde projecten<br>1. Project Beeldschoon water; reizende tentoonstelling in het provinciehuis en bijdrage aan het vervolg op dit project gericht op onder meer (vaar)recreanten<br>2. Bevorderen brongescheiden sanitatie; reizende tentoonstelling in het provinciehuis<br>3. Landelijke campagne Verstandig rioolgebruik; Drenthe coördineert de regionale uitvoering van de "Nederland leeft met water"campagne Verstandig rioolgebruik door de Drentse gemeenten en waterschappen.<br>4. Financiële bijdrage praktijkboek Water in de stad; beschrijving van 3 Drentse waterprojecten in een internationale boekproductie over water in de stad |
| 5.4. Innovatieve grondwatervisie | Status VJN: groen<br>Geen afwijkingen |
| 5.5. Stimuleren en faciliteren van samenwerking in de waterketen | Status VJN: groen<br>Geen afwijkingen |

## P-5.1 Milieubeleid

| Afwijkingen op prioriteiten van 2009 |
|---|

| Prioriteiten | Afwijkingen |
|---|---|
| 5.12. Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving | Status VJN: groen<br>Geen afwijkingen |
| 5.13. Uitwerking klimaat en energiebeleid | Status VJN: groen<br>In 2009 zijn op basis van het actieplan binnen de 5 deelprogramma's veel inspanningen verricht. Inherent aan programmatisch werken is dat het tempo in de uitvoering van de verschillende deelprogramma's verschilt. Het tempoverschil in de deelprogramma's kent verschillende oorzaken. Vaak worden projecten uitgevoerd met meerdere (externe) partijen. Dergelijke samenwerking is nuttig, maar vraagt veel afstemming hetgeen vertragend werkt. Daarnaast betekent programmatisch werken dat voorgenomen activiteiten niet of anders worden uitgevoerd omdat betere alternatieven voorhanden blijken. Daarnaast heeft vooral ook de Versnellingsagenda geleid tot extra focus binnen een aantal deelprogramma's.<br><br>In overeenstemming met de met u afgesproken flexibele programmatische aanpak wordt voorgesteld binnen de Begroting van Actieplan 2009 € 1.160.000,-- vrij te maken voor de vulling van het Noordelijke Energiebesparingsfonds gebouwde omgeving (onderdeel Versnellingsagenda en Energieakkoord Noord-Nederland). Een deel van dit fonds zal afkomstig zijn van OP EFRO. De 3 noordelijke provincies stellen elk € 2,25 miljoen beschikbaar voor dit fonds tot en met 2011.<br><br>Het onderdeel water 'bergen en vasthouden' wordt naar verwachting in de uitvoering gekoppeld aan het PJMP. De reservering hiervoor bedraagt € 700.000,-- en zal worden besteed aan de uitvoering van het convenant Meppeler Diep, het Bargerveen en het Hunzedal. |
| 5.14. Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit | Status VJN: oranje<br>Geen afwijkingen |
| 5.15. Uitvoeringsprogramma externe veiligheid | Status VJN: groen<br>Geen afwijkingen |
| 5.16. Inpassen veranderende EU- en nationale wetgeving | Status VJN: groen<br>Op 3 september a.s. vindt er een ambtelijke conferentie plaats. Tijdens deze conferentie worden de regionale beelden en opvattingen met betrekking tot de regionale uitvoeringsorganisatie geïnventariseerd. Ook zullen de voor- en nadelen van de een gemeenschappelijke regeling worden besproken. Ook het vervolg, hoe nu verder wordt besproken.<br><br>De implementatie van de Luchtvaarwet is voor 1 november 2009 afgerond, dit in tegenstelling tot de eerste Bestuursrapportage. De centrale wetgever heeft de inwerkingtreding aangepast. |

## P-5.2 Bodem

| Afwijkingen op prioriteiten van 2009 | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 5.6. Opstellen Integraal beleidsplan ondergrond | Status VJN: oranje<br>Het proces voor het opstellen voor de Structuurvisie voor de ondergrond is gestart. Hiervoor wordt een plan-m.e.r.-procedure gevolgd. De projectgroep is ingesteld. wij stelden een notitie Reikwijdte en detailniveau op en publiceerden die. Wij gaven opdracht voor het opstellen van de milieueffectrapportage.<br>Status gewijzigd in groen. |

| | |
|---|---|
| 5.7. Actualiseren bodemkaart | Status VJN: groen<br>De bodemkaart wordt in 2009 geactualiseerd voor fosfaat en aan natuurontwikkeling c.q -herstel gerelateerde standplaatscondities van de bodem. Hiermee zal het het budget worden uitgeput. |
| 5.8. Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving | Status VJN: groen<br>In overleg met de gemeente Coevorden is de voorbereiding van de herontwikkeling Holwert-Zuid een nieuwe impuls gegeven. Belangrijke bottleneck is een omvangrijke bodemverontreiniging. De provincie voert inmiddels weer de regie op dit deel van het project.<br>Intrekken provinciale middelen (begrotingswijziging) voor de uitvoering stimuleringsregeling particulieren leidt tot beperking van de mogelijkheden om deze regeling in te zetten. |
| 5.9. Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | Status VJN: oranje<br>Het project Duurzaam Boer Blijven in Drenthe (voorheen Bedreven Bedrijven Drenthe) is opnieuw gestart met ca. 100 melkveebedrijven, zowel oude als nieuwe deelnemers. Een project om 50 bedrijven te stimuleren de stallen aan te passen wordt gecombineerd met de acties voor bredere stikstofmaatregelen rondom Natura-2000-gebieden. In een apart ammoniakbeleidskader, dat in het najaar van 2009 zijn beslag zal moeten krijgen, wordt per Natura-2000-gebied aangegeven welke maatregelen kunnen en moeten worden getroffen. Voor de subsidieregeling voor stalaanpassingen en andere maatregelen wordt aangesloten bij de subsidiegids van het PMjP. Er is dus geen nieuwe subsidieregeling gemaakt, maar aangesloten bij PMjP-subsidiegids.<br>Status gewijzigd in groen. |
| 5.10. Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater | Status VJN: oranje<br>Geen afwijkingen |
| 5.11. Taakstelling waterbedrijven | Status VJN: nvt<br>Geen afwijkingen |

## P-5.4 Handhaving

| Afwijkingen op prioriteiten van 2009 | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 5.17. Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen | Status VJN: groen<br>De voorgenomen activiteiten zijn in 2009 in uitvoering genomen. De bewustwordingscampagne nakomen milieuregels richting bedrijven en burgers is ingevuld door het realiseren van een website Handhaving onder www.drenthe.nl |

## P-5.5 Natuur en Landschap

| Afwijkingen op prioriteiten van 2009 | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 5.18.A. Uitwerken aanbevelingen symposium Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe (2007) | Status VJN: oranje<br>Een van de aanbevelingen van het symposium Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe, 27 maart 2007, betrof het actualiseren van het rapport Natuur in Drenthe. Dit project is een half jaar later gestart dan gepland. Hoewel inmiddels 3 maanden ingelopen is op de oorspronkelijke planning, lukt het niet om het project in 2009 helemaal af te ronden. De afronding bestaat uit het samenbrengen van de deels door externe deskundigen toegeleverde informatie over de huidige stand en trends van flora en fauna in Drenthe in een basisdocument op CD (oplage 1.500). Een samenvatting van |

| | |
|---|---|
| | de meest in het oog springende uitkomsten van dit project verschijnt in boekvorm, waaraan de CD zal worden toegevoegd. De resultaten van het project zullen worden gepresenteerd in een afsluitend minisymposium in mei 2010. |
| 5.18.B. Kennisuitwisseling BoerenNatuur | Status VJN: groen |
| 5.18.C. Voorfinanciering beheersplannen Natura 2000 | Status VJN: groen<br>De conceptbeheerplannen voor de 8 Natura-2000-gebieden, waarvoor de provincie Drenthe trekker is, zijn vóór 1 september 2009 gereedgekomen en aangeboden aan minister Verburg van LNV. Het gaat om de gebieden Drouwenerzand, Dwingelderveld, Fochteloërveen, Havelte-Oost, Leekstermeergebied, Mantingerbos, Mantingerzand en Norgerholt.<br>Vanaf september 2009 start het vervolgtraject, waarbij de conceptbeheerplannen op een aantal onderdelen verder worden aangevuld en worden omgevormd tot ontwerpbeheerplannen. |
| 5.19. Versnelde realisatie van EHS | Status VJN: groen<br>Ten aanzien van de afgesproken prestaties met betrekking tot grondverwerving zijn de laatste tijd aanzienlijke resultaten geboekt. Naar verwachting hebben wij aan het eind van 2009 van de 1.638 ha die voor de periode 2007-2013 zijn afgesproken, ongeveer 1.000 ha verworven. |
| 5.20. Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | Status VJN: groen<br>De aanleg van nieuwe bossen hebben een positief effect op het klimaat. Vanaf 1995 is 2.500 ha nieuw bosaanleg in Drenthe. In de nota Klimaat en Energie is aangegeven dat de provincie vanuit klimaatsdoelstellingen de aanleg van nieuwe bossen wil ondersteunen. De eerste 5 ha nieuw bos is aangelegd en door verschillende initiatiefnemers is interesse getoond om het komend plantseizoen 25 ha nieuw bos aan te planten.<br>Verder is er een koppeling aangebracht door middelen voor de verdrogingsbestrijding beschikbaar te stellen vanuit het Programma Klimaat en Energie (klimaatadaptatie). Zie ook prioriteit 5.2 en 5.13. |

## P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP)

| **Afwijkingen op prioriteiten van 2009** | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen | Status VJN: groen |
| 5.23.A. Vitaal platteland | Status VJN: groen<br>De via een motie van PS uit december 2006 beschikbaar gestelde middelen voor sociaal-economische vitalisering van 2007 en 2008 waren destijds niet volledig besteed. In de Jaarstukken 2008 is aangegeven dat deze middelen zijn gereserveerd in de Reserve provinciaal aandeel ILG voor een inhaalslag gedurende de restantperiode van het pMJP. In verband met de bezuinigingstaakstelling stellen wij nu als nog voor om de onderbesteding 2007/2008 ad € 400.000,-- terug te laten vloeien naar de algemene middelen. |
| 5.23.B. Kunstobjecten pMJP-projecten | Status VJN: oranje<br>Vanaf 2010 is een budget voor vergroting van de beeldkwaliteit van gerealiseerde pMJP-projecten, in de vorm van kunstwerken beschikbaar. |
| 5.24. Gebiedsprogramma Agenda voor de Veenkoloniën | Status VJN: groen |

**Financieel overzicht prioriteiten**

| Programma 5. Leefomgeving | 1<br>Realisatie 2008 | 2<br>Primitieve Begroting 2009 | 3<br>Begroting 2009 na wijziging | 4<br>Realisatie 2009 | 5<br>Verwacht resultaat 2009 |
|---|---|---|---|---|---|
| P5.01 Opgaven voor wateroverlast en watertekort, realisatie waterwinbergingsgebieden en combineren | 23.824 | 500.000 | 500.000 | 45.452 | 45.452 |
| P5.02 Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | 0 | 232.500 | 232.500 | 0 | 232.500 |
| P5.07 Actualisering bodemkaart | 0 | 0 | 125.000 | 0 | 125.000 |
| P5.08 Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving | 0 | 100.000 | 0 | 0 | 0 |
| P5.09 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | 24.750 | 69.000 | 69.000 | 0 | 69.000 |
| P5.10 Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater | 24.831 | 25.000 | 0 | 0 | 0 |
| P5.11 Taakstelling waterbedrijven | 0 | 500.000 | 0 | 0 | 0 |
| P5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving | 116.159 | 430.000 | 430.000 | 88.398 | 330.000 |
| P5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | 1.536.523 | 6.950.000 | 7.976.000 | 3.181.650 | 5.990.000 |
| P5.14 Uitvoeringsprogramma Luchtkwaliteit | 0 | 75.000 | 75.000 | 8.582 | 75.000 |
| P5.15 Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid | 69.822 | 150.000 | 150.000 | 109.326 | 150.000 |
| P5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving | 293.300 | 0 | 130.000 | 104.381 | 180.000 |
| P5.17 Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen | 0 | 201.750 | 201.750 | 44.547 | 170.375 |
| P5.18 Uitwerken aanbevelingen symposium Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe | 138.790 | 139.500 | 179.500 | 98.125 | 139.500 |
| P5.19 Versnelde aankoop en inrichting van EHS | 112.500 | 2.112.500 | 2.112.500 | 2.112.500 | 2.112.500 |
| P5.20 Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | 350.000 | 350.000 | 350.000 | 350.000 | 350.000 |
| P5.21 Ontwikkeling natuurgebied LOFAR | 2.750.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.22 Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen | 0 | 0 | 600.000 | 600.000 | 600.000 |
| P5.23 Vitaal Platteland | 511.411 | 500.000 | 500.000 | 423.893 | 500.000 |
| P5.24 Herijking ontwikkelingsperspectief Veenkoloniën | 177.819 | 200.000 | 200.000 | 175.000 | 200.000 |
| P5.25 Realisatie Tussenwater | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.26 Ontsnippering | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.27 Havelte-Oost | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.28 Runde | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.29 Bargerveen | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| **Totaal prioriteiten** | 6.129.731 | 12.535.250 | 13.831.250 | 7.341.855 | 11.269.327 |

### Prioriteit 5.1 Opgaven voor wateroverlast en watertekort, realisatie waterwinbergingsgebieden en combineren "blauwe en groene diensten")

In 2009 is geen overeenstemming bereikt over de wijze waarop de middelen voor groen-blauwe diensten zo optimaal mogelijk ingezet kunnen worden in relatie tot het realiseren van provinciale doelen. Deze discussie heeft meer tijd gevraagd, omdat enerzijds de besteding moet passen binnen Europese regels en anderzijds er in 2009 gaande weg het jaar, in het kader van de ontwikkeling van het Omgevingsplan, discussie ontstond over

de inzet van provinciale middelen in relatie tot provinciale prioriteiten. Hierbij gaat het om de vraag in hoeverre er met hetzelfde geld meerdere doelen gediend kunnen worden. In het Omgevingsplan wordt de lijn ingezet om de wateropgave zoveel mogelijk te combineren met de natuuropgave in de beekdalen. Het ligt voor de hand om de provinciale middelen ook geconcentreerd in te zetten. Het opstellen van een kader die het mogelijk maakt de middelen efficiënt in te zetten en dat voldoet aan de regelgeving heeft meer tijd nodig en zal het op z'n vroegst in 2010 mogelijk maken om groen-blauwe diensten te realiseren. Voorgesteld wordt dan ook het resterende bedrag van € 454.548,-- te laten vrijvallen ten gunste van de algemene middelen.

**Prioriteit 5.9 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS**

In 2008 is op grond van het pMJP subsidie verleend aan het project Duurzaam boer blijven in Drenthe voor een periode van 4 jaar. Als provinciale cofinanciering is 4 keer een bedrag van € 69.000,-- in de Begroting opgenomen. Aan het eind van ieder begrotingsjaar wordt dat bedrag toegevoegd aan de pMJP-middelen. Betaling vindt plaats na facturering aan de provincie door DLG, die de inhoudelijke en financiële afhandeling van de subsidieregeling uitvoert. Het bedrag is daarmee volledig verplicht en gerealiseerd.

**Prioriteit 5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving**

Binnen deze prioriteit was dit jaar een bedrag van € 100.000,-- beschikbaar om in te zetten voor de realisatie van zeer stil asfalt (ZSA) bij stiltegebieden. Helaas is het niet mogelijk om al in 2009 de optie voor het gebruiken van ZSA onderdeel te laten zijn van de planning en aanbesteding van onderhoud van onze provinciale wegen. Op dit moment wordt er onderzoek gedaan naar alle relevante wegen in Drenthe (zowel voor wat betreft de geluidsbelasting voor de burger alsook de stiltegebieden). De hieruit voortkomende kaart geeft inzicht in waar eventueel ZSA kan of moet worden toegepast.
De verwachting is dat er in 2010 kan worden begonnen met het uitvoeren van het dan vastgestelde beleid. Voorgesteld wordt het bedrag van € 100.000,-- te laten vrijvallen ten gunste van de algemene middelen.

**Prioriteit 5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid**

In het kader van het Programma Klimaat en Energie is tot en met augustus 2009 ruim € 3 miljoen besteed. Hiervan is ca. € 2 miljoen via de succesvolle Klimaatuitvoeringssubsidieregeling beschikt. De overige besteding heeft in de deelprogramma's plaatsgevonden.
Bij de verdere uitvoering van Actieplan 2009 worden de resterende middelen van dit jaar als volgt ingezet.

1. Afwijking: Noordelijk Energiebesparingsfonds gebouwde omgeving (in het kader van afspraken rond de Versnellingsagenda en Energieakkoord Noord-Nederland): € 1.160.000,--
2. Conform uitvoering Actieplan 2009 wordt het resterende bedrag nog in 2009 ingezet, waaronder:
    - Deelprogramma water € 700.000,-- (dit wordt gekoppeld aan de doelstellingen van het PMJP)
    - Energiebureau Zuitoost-Drenthe € 100.000,--
    - Voorbereiding uitrol Groen Gas € 100.000,--
    - 100.000 woningenplan € 325.000,--

Ten opzichte van de totale Begroting 2009 van € 7.976.000,-- wordt een onderbesteding van € 1.286.000,-- verwacht. Deze onderbesteding wordt verklaard vanwege het niet inzetten van de overgehevelde middelen bij de Jaarrekening 2008 van € 713.400,-- voor het stimuleren van energiegerelateerde bedrijvigheid. Er wordt hierbij aangesloten bij de het Risicokapitaalfonds bij de NOM. Hiervoor zijn inmiddels financiële middelen ter grootte van € 2 miljoen gereserveerd bij de Voorjaarsnota 2009. In het kader van de Versnellingsagenda en het Energieakkoord Noord-Nederland wordt extra ingezet op het 100.000 voertuigenplan. De provincie draagt in totaal € 210.000,-- bij aan het landelijke Subsidieprogramma tankstations alternatieve brandstoffen 2009 (TAB-regeling). Omdat de subsidiebeschikkingen op basis van deze landelijke regeling pas in 2010 verstrekt worden, valt een bedrag van € 210.000,-- vrij. In het Programmabudget 2010 wordt hiervoor een reservering opgenomen. Tot slot wordt de onderbesteding verklaard door niet-volledig kunnen inzetten van het budget om

kwaliteit in het programma te begroten en te borgen. Op dit moment vindt de werving voor de gevraagde formatie plaatst, waardoor de bij de Voorjaarsnota 2009 toegevoegde middelen van € 312.000,-- gedeeltelijk benut worden. De resterende afwijking is te verklaren door meevallende proceskosten. In totaal ontstaat hierdoor een incidenteel voordeel van € 1.286.000,-- dat ten gunste komt van de algemene middelen.

**Prioriteit 5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving**

Voor de ontwikkeling van het TT-circuit is in de Voorjaarsnota 2009 een bedrag van € 150.000,-- beschikbaar gesteld, te dekken uit bestaande middelen. Dit bedrag is in eerste instantie volledig ten laste gebracht van het budget van prioriteit P5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving. Een bedrag van € 50.000,-- gaat echter ten laste van het Handhavingsbudget, voorgesteld wordt de Begroting hierop aan te passen.
De uitbesteding voor het hele traject met betrekking tot de brede benadering TT-circuit wordt naar verwachting in september 2009 afgerond. Dan zal ook het beschikbare budget tot besteding komen.

**Prioriteit 5.18 Uitwerken aanbevelingen symposium Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe**

Omdat de meeste werkzaamheden hiervoor pas begin volgend jaar uitgevoerd zullen worden, stellen wij voor het bedrag van € 40.000,-- over te hevelen naar 2010. Zonder deze middelen kan het project niet met het beoogde eindresultaat afgesloten worden en zijn alle tot nu toe in het project geïnvesteerde interne en externe menskracht en kosten grotendeels voor niets geweest. De verzamelde informatie komt dan niet op een toegankelijke manier voor zowel het natuurbeleid en -beheer als een breed publiek beschikbaar. Project kan niet eerder dan in het voorjaar van 2010 worden afgerond.

## Wat hebben wij nog meer gedaan?

**P-5.1 Milieubeleid**

Het Provinciaal actieplan luchtkwaliteit Drenthe 2009-2012 is vastgesteld en verzonden naar alle gemeenten.
Het ontwerpactieplan ontwerp Omgevingslawaai is gereed en wordt ter inzage gelegd.
Het programma Leren voor duurzame ontwikkeling is afgerond. Binnenkort worden uw staten gevraagd om de subsidieregeling formeel in te trekken.

## Wat heeft het gekost?

## Toelichting op verschillen Begroting en Rekening

**Lasten**

**Product 5.1 Milieubeleid**

*Kosten vervaardigen geluidskaarten*
In 2009 is gewerkt aan het opstellen van een (ontwerp-)Actieplan EU-geluidsbelastingkaart. Voor het uitvoeren van de berekeningen en het schrijven van het plan is opdracht gegeven aan een extern bureau. Daarnaast zal er een vervolgopdracht worden gegeven specifiek gericht op de invloed van wegverkeerslawaai op stiltegebieden in Drenthe. De totale kosten bedragen € 37.500,--. Voorgesteld wordt de in 2008 ontvangen middelen van het Ministerie van VROM hiervoor in te zetten.

*Project Leren voor duurzame ontwikkeling 2008-2011*

Van het Ministerie van LNV is eind 2008 een bedrag van € 112.000,-- ontvangen voor het programma Leren voor duurzame ontwikkeling 2008-2011. Voor het jaar 2009 zal eenzelfde bedrag worden ontvangen.

**Product 5.2 Bodem**

*Kosten uitvoering Bodemsaneringsprogramma*
Verwacht wordt dat dit jaar € 685.904,-- meer wordt uitgegeven dan begroot, vanwege de sanering van een omvangrijk project Gasfabriek Assen. Deze kosten worden gecompenseerd met bijdragen van onder andere gemeenten.

*Ontvangsten derden in verband met bodemsaneringen*
Op dit moment wordt het bodemsaneringsproject Wijk Esweg in Veenhuizen financieel afgewikkeld. Dit project is in de jaren 2008-2009 uitgevoerd en wordt volledig gefinancierd door derden (Domeinen en waterschap Noorderzijlvest). Hierdoor zullen de ontvangsten derden € 1.062.828,-- meer bedragen dan op dit moment begroot.

*Bijdrage Rijk in kosten bodemsaneringen*
De rijksbijdrage in de kosten van bodemsaneringen zal dit jaar € 161.700,-- minder bedragen dan begroot. In de huidige raming was naast de programmabijdrage ook de apparaatskostenvergoeding voor het project Kwaliteitsimpuls bodemsanering meegenomen. Deze vergoeding maakt echter geen deel uit van het bodemsaneringbudget en hoeft de provincie hierover geen verantwoording af te leggen. Om die reden is in het jaar 2009 het totaal (€ 161.700,--) ontvangen in de jaren 2006-2009 uit het bodemsaneringbudget gehaald.

*Kosten Bedrijvenregeling*
Op 30 juli 2009 is door de provincie aan het Ministerie van VROM een conceptsubsidieverlening aan Arriva voor de sanering van het perceel Crerarstraat 2 te Hoogeveen ter goedkeuring voorgelegd. Als het ministerie hiermee instemt (de verwachting is dat dit in september gaat plaatsvinden), zal de provincie aan Arriva een subsidie verlenen van € 805.880,--. De bijdrage die door de provincie aan Arriva wordt uitbetaald, wordt na de afronding van het project bij het Rijk gedeclareerd.

*Leliebollenteelt*
Eind 2008 zijn de resultaten gepresenteerd van de uitvoering van het Plan van Aanpak Naar een duurzame bollenteelt in Drenthe. Besloten is toen de ontwikkeling van de leliebollenteelt de komende jaren te volgen. De kosten van deze monitoring (€ 43.460,--) kunnen worden gefinancierd uit de vrijgevallen middelen uit het voorgaande dienstjaar.

*Landelijk afvalbeheersplan*
Het betreft hier een externe bijdrage per provincie die in een later stadium op basis van de werkelijke kosten wordt herberekend. Voor 2009 is er sprake van een onverwachte korting van € 21.000,--; dit is een incidentele meevaller.

**Product 5.4 Handhaving**

*Toezicht inrichtingen Wet milieubeheer*
De post Onderzoeken wordt met € 49.918,-- afgeraamd omdat er tot nog toe minder repressieve handhavingsgevallen zich hebben voorgedaan dan verwacht. De post Uitoefening toezicht naleving regelgeving en vergunningen dient met € 18.625,-- verhoogd te worden; deze uitgaven hebben veelal te maken met wettelijke verplichtingen.

*Certificering*
In 2009 zullen geen externe kosten ten behoeve van audits meer worden uitgegeven. Alle audits worden intern uitgevoerd. In 2010 zal echter wel een externe auditor moeten worden ingehuurd in het kader van de certificering, zodat het budget niet structureel kan worden afgeraamd.

*Pest aan asbest*
Het project Pest aan asbest gaat in de voorgestelde opzet niet door. Hierdoor valt een bedrag van € 65.000,-- aan middelen vrij.

*TT-visie*
In verband met de bijdrage van handhaving aan het project TT-visie wordt € 50.000,- incidenteel verplaatst. naar het budget van prioriteit P5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving.

*Omgevingsdienst*
In verband met proces omgevingsdienst zijn minder handhavingsprojecten uitgevoerd dan gepland. Hierdoor vloeit incidenteel € 50.000,-- terug naar de algemene middelen.

**Product 5.5 Natuur en Landschap**

In 2004 is aan de gemeente De Wolden een bedrag van € 80.000,-- toegezegd als bijdrage in de kosten van een verkeersveilige fietsbrug ter compensatie naar de omgeving in verband met een nieuwe ontgronding in Zuidwest-Drenthe. De brug is in april 2009 gereed gekomen. Deze bijdrage zou eerder door de Reserve ontgrondingen gedekt worden. Met ingang van 2009 is echter de Reserve ontgrondingen opgeheven met de bepaling dat eventueel toe te rekenen kosten uit de algemene middelen zullen worden gefinancierd. Dit resulteert in een incidenteel nadeel.

Het aantal aanvragen voor subsidies natuur- en milieu-educatie (NME) is tot nu toe beperkt. De verwachting is dat er nog enkele aanvragen zullen komen, maar dat er toch een bedrag van € 6.200,-- overblijft als incidenteel voordeel.

**Product 5.6 PMJP**

In 2009 heeft op basis van een betere match tussen de te behalen doelen en de daarmee gepaard gaande budgetten een actualisatie plaatsgevonden. Een veel groter deel zal worden besteed aan de (voor)financiering van grondaankopen. Hiermee maken wij binnen de gestelde randvoorwaarden optimaal gebruik van de ontpotting en ontschotting van budgetten, zoals die met het rijk is overeengekomen.

*Kapitaallasten*
De basis voor het toerekenen van rente en afschrijving (kapitaallasten) is de boekwaarde per 1 januari 2009. De berekende kapitaallasten voor de aankoop van relatienota gebieden zijn in totaal € 118.436,-- lager dan begroot, doordat de geplande investeringen in 2008 lager zijn geweest dan waarmee bij de Begroting 2009 was uitgegaan. Dit resulteert in een incidenteel voordeel in 2009. Overigens staan tegenover over de voordelen die nu zijn ontstaan toekomstige kapitaallasten (waar in de Begroting 2010 al rekening mee gehouden is).

**Baten**

**Product 5.4 Handhaving**

De opbrengst op toezicht inrichtingen Wet milieubeheer wordt verlaagd met € 9.476,--; het betreft hier een verlaging van een IPO-bijdrage over 2008-2009.

**Product 5.5 Natuur en Landschap**

De begrote opbrengsten Heffingverordening ontgrondingen Drenthe moeten worden verlaagd met € 11.345,--. De reden hiervan is dat de heffingscomponent (heffing per 100 $m^3$) ten opzichte van voorgaande jaren als gevolg van veranderde wetgeving sterk is verlaagd. Dit resulteert in een structureel nadeel.

# Programma 6. Middelen

## Missie

*De provincie Drenthe is een solide partner en zal dat in de toekomst blijven. De organisatie is 'in control'. De provincie is een aantrekkelijke werkgever waar mensen in een prettige en gezonde werkomgeving op een interactieve, doelgerichte en toekomstgerichte wijze samenwerken. De organisatie voorziet op een professionele wijze in de behoeften van bestuur, management en medewerkers aan advies en ondersteuning op het gebied van personeel, informatietechnologie, financiën en overige voorzieningen.*

**Belangrijkste resultaten 2009**

- Er is vanaf het begin van dit jaar vooral geïnvesteerd in de kwaliteit van de provinciale organisatie. Dat is nodig vanwege een relatief grote uitstroom van oudere werknemers en het veranderende takenpakket van de provincie. Het algemene beeld over de afgelopen 8 maanden is positief. De voortgang zit er goed in. De komende tijd gaat het er vooral om dat de ontwikkelingen die intern in gang gezet zijn, geborgd, geïnternaliseerd en verdiept worden en dat er fiks en intensief wordt ingezet op strategisch HRM-beleid. Daarbij zal de rol centraal staan die de provincie de komende jaren moet gaan spelen: de rol van regisseur.
- Het terugbrengen van de formatie ondersteunende eenheden naar 37%, hetgeen is behaald.
- Het oplossen van de complexe P-dossiers loopt ook conform planning. Er restten nog slechts 3 dossiers.
- In-, door- en uitstroomactiviteiten ten behoeve van de personele planning: op een aantal gebieden zal de formatie met in totaal 16 fte's uitbreiden. De voorinvestering in personeel zal in de komende jaren compenseren met het niet meer aanvullen van een deel van de uitstroom. Het betreft hier in totaal 31 fte's.
- Er is begonnen met de revitalisering van het provinciehuis. Gestart is met het inrichten van de bouwplaats en met de eerste sloopwerkzaamheden.

## Ontwikkelingen

**P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen**

*Provinciefonds*
In de Juni-circulaire 2009 is voor de provincies een korting op de algemene uitkering uit het Provinciefonds van € 300 miljoen opgenomen. Het Rijk denkt hiermee vooralsnog te kunnen volstaan. Tegelijkertijd lopen nu 2 parallelle projecten, enerzijds een verdiepingsslag op basis van het advies van de Raad voor de financiële verhoudingen en de contraexpertise van de commissie-Boorsma en anderzijds een onderzoek naar een nieuwe verdeelsystematiek voor het Provinciefonds door de commissie-Stuiveling. Omdat omvang en verdeelsystematiek van de algemene uitkering nog onderwerp van onderzoek en discussie zijn, valt te verwachten dat het beeld nog zal nader zal moeten worden bijgesteld. Eind 2009 zal waarschijnlijk duidelijk zijn hoe groot de korting voor Drenthe precies zal zijn. Onze verwachting is dat de uiteindelijke financiële gevolgen voor Drenthe minder negatief zullen zijn dan aangegeven in de Juni-circulaire 2009. Naar het zich laat aanzien zal het nieuwe verdeelmodel sterk in het voordeel van minder vermogende provincies zoals Drenthe zijn. Het uiteindelijke beeld is echter nog niet bekend. Tot nader order kunnen wij niet anders dan ons baseren op het voorlopige en weinig rooskleurige beeld van de Juni-circulaire 2009.

*Motorrijtuigenbelasting*
Het Rijk stimuleert het rijden in CO2-zuinige auto's. Met ingang van april 2009 is voor deze categorie auto's het kwart tarief van toepassing. Het rijksvoornemen is om voor deze categorie auto's met ingang van 2010 helemaal geen motorrijtuigenbelasting te heffen. De financiële gevolgen hiervan zijn op dit moment nog niet bekend.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij er aan doen?

## P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

| Afwijkingen op prioriteiten van 2009 | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 6.1. Organisatieontwikkeling | Status VJN: groen<br>Nog niet alle complexe P-dossiers zijn afgewikkeld. |
| 6.2. Digitalisering | Status VJN: rood<br><br>*Bedrijfsvoeringsystemen*<br>Vervanging van het financieel en personeelssysteem is voorlopig uitgesteld.<br><br>*Uitwijkvoorziening*<br>De uitwijkvoorziening wordt in combinatie met de aanschaf van een nieuwe SAN (dataopslagsysteem) en de samenwerking met het Drents Museum opgepakt. De aanbesteding van de SAN staat gepland voor het eind van 2009 en moet zijn beslag krijgen in de eerste helft van 2010.<br>De ontvlechting van de ICT-omgeving van de provincie en het Drents Museum wordt voor eind 2009 verwacht. Hierdoor en door de verbouwing van zowel het provinciehuis als het Drents Museum zal een voorziening gerealiseerd worden die moet leiden tot een uitwijk voor beide organisaties bij elkaar in huis. In de loop van 2010 moet dit uitgevoerd zijn.<br><br>*Processen*<br>De digitalisering van de processen Bezwaar en Beroep, GS/PS, Facturen, Subsidie verstrekken, Uitvoeren van werken wordt in 2009 gerealiseerd. Deze processen zijn door middel van de methode 'Lean Productions' slimmer en efficiënter gemaakt. In 2010 en 2011 volgen de overige processen. |
| 6.3. Stimuleringsfonds Drentse projecten | Status VJN: groen<br>Het Stimuleringsfonds wordt niet meer gevoed. De reserve wordt in stand gehouden totdat de door PS geautoriseerde projecten financieel zijn afgerond. |

### Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 6. Middelen | 1<br>Realisatie 2008 | 2<br>Primitieve Begroting 2009 | 3<br>Begroting 2009 na wijziging | 4<br>Realisatie 2009 | 5<br>Verwacht resultaat 2009 |
|---|---|---|---|---|---|
| P6.01 Organisatieontwikkeling | 2.637.577 | 1.075.000 | 2.375.000 | 1.040.729 | 1.842.000 |
| P6.02 Digitalisering | 468.287 | 750.000 | 606.800 | 588.320 | 606.800 |
| P6.04 Proceskosten | 1.195.634 | 0 | 513.000 | 302.282 | 513.000 |
| **Totaal prioriteiten** | 4.301.498 | 1.825.000 | 3.494.800 | 1.931.331 | 2.961.800 |

**Toelichting afwijking 2e Bestuursrapportage**

**P6.01 Organisatieontwikkeling**
Het budget voor organisatieontwikkeling kan eenmalig met € 533.000,-- worden verlaagd. De vrijval van middelen ontstaat door de afronding van het eerste project Drentalenten in de tweede helft van 2009, terwijl het

volgende project Drentalenten nog niet is gestart. De middelen voor het management development-traject te hoog zijn begroot. Een tweetal complexe p-dossiers wordt naar verwachting nog niet afgerond in 2009. De hiermee gemoeide kosten willen wij niet overhevelen naar 2010, maar wij willen trachten deze ruimte binnen de bestaande budgetten van 2010 op te vangen. Het is wel nodig een voorziening te treffen voor het gespaarde verlof. Deze voorziening kan dan aangesproken worden voor cruciale functies waarvan de lasten die niet binnen het bestaande formatiebudget gevonden kan worden. Wij dienen hiervoor een bedrag van € 200.000,-- in de voorziening te storten, dekking kan gevonden worden door een verlaging van dit budget. Daarnaast is de verwachting dat de kosten van het organisatieontwikkelingsproject van de Concernstaf in 2009 iets onderschreden worden. Dit resulteert in een voordeel van € 3.000,--.

## Wat hebben wij nog meer gedaan?

### P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

**Revitalisering Provinciehuis**
Volgens de opgestelde planning zijn de bouwkundige werken en technische installaties aanbesteed. De daadwerkelijk uitvoering is in augustus gestart. Begonnen is met het inrichten van de bouwplaats en er is gestart met de eerste sloopwerkzaamheden.

De aanbesteding van de inrichting loopt nog, de gunning wordt medio november verwacht. Wij hebben vertraging op dit onderdeel opgelopen in verband met een kort geding in de selectiefase. De vorderingen zijn door de voorzieningenrechter afgewezen. Daardoor kan de aanbestedingsprocedure worden vervolgd. Indien het gunningtraject verder goed verloopt, behoeft dit geen invloed te hebben op de oplevering van fase 1. De oplevering van fase 1 is voorzien op eind maart 2010.

### Prioriteit 6.1 Organisatieontwikkeling

Er is vanaf het begin van dit jaar vooral geïnvesteerd in de kwaliteit van de provinciale organisatie. Dat is nodig vanwege een relatief grote uitstroom van oudere werknemers en het veranderende takenpakket van de provincie. Het algemene beeld over de afgelopen 8 maanden is positief. De voortgang zit er goed in. De komende tijd gaat het er vooral om dat de ontwikkelingen die intern in gang gezet zijn, geborgd, geïnternaliseerd en verdiept worden en dat er fiks en intensief wordt ingezet op strategisch HRM-beleid. Daarbij zal de rol centraal staan die de provincie de komende jaren moet gaan spelen: de rol van regisseur. De structuur van de organisatie en een aantal meer instrumentele zaken zijn in de afgelopen maanden voortvarend aangepakt. De nieuwe organisatie is ingericht. De sleutelposities binnen de organisatie zijn bezet met ‘leiders van morgen’. Verder zijn tal van regelingen en verordeningen herzien en zijn ondersteunende instrumenten ingevoerd. Wij zijn voorwaarden aan het scheppen zijn om de provinciale organisatie integraal en gebiedsgericht te laten werken. Dit vraagt om doorbreking van de bestaande portefeuilles en het ‘ontschotten’ van beleidsvorming en tevens is het noodzakelijk dat onze medewerkers over de daarvoor benodigde capaciteiten beschikken. De nieuwe opgaven gecombineerd met de hoge uitstroom van oudere medewerkers en de krapper wordende arbeidsmarkt voor met name de groep hoger opgeleiden maakt dat wij in de afgelopen maanden een extra impuls aan de organisatieontwikkeling hebben door de volgende resultaten te boeken op de afgesproken activiteiten voor 2009:

**Uitrol programma Samen sterker in Actie!**
Effectievere samenwerking in teams. De Vliegende Team Brigade en de Aanjagers zijn full swing aan de slag. Er wordt gebruiktgemaakt van de teamscans om de hulpvragen qua ontwikkeling in kaart te brengen.
Meer inspirerend en teamgericht leiderschap: het Management Developmentprogramma als drager van de cultuurverandering. Er is sterk ingezet op de driehoek kennis/vaardigheden, strategie/visie en gedrag/attitude-verbetering. Er zijn diverse MD-platforms georganiseerd, met onder meer als thema’s De leider van morgen en

Inspirerende en spiritueel sprekers. Het MD-programma van Drenthe is gepresenteerd geweest aan vakcollega's in Noorderlink-verband. Het visiedocument MD is vastgesteld en verspreid in de organisatie en er is separaat MD/MT-ontwikkelingsdag voor directie en MT georganiseerd en uitgevoerd. Tevens zijn de algemene intervisiebijeenkomsten voor het voltallige management gestart. Het betreft 4 bijeenkomsten in separate intervisiegroepen. De individuele coachingstrajecten lopen ook nog door.
Methodischer werken in programma's en projecten: het instrument de Werkwijzer is ontwikkeld.
Groter omgevingsbewustzijn en professionaliteit van de medewerkers: implementatie van het project Medewerkers in actie, met als doelen het werken aan 'levende competenties', het opzetten van een ontwikkelprogramma voor doelgroepen (zoals senior projectleiders), het in het leven roepen van een Werkgroep Reflectie (reflectief handelen en GM) en expliciete aandacht voor cultuur, stijl en gedrag.

Investeren in de strategische personeelsplanning. Dit loopt volledig op schema, er is een zeshoek van managers en programmanagers in samenwerking met een HRM-adviseur opgericht om de vraagstukken in het kader van het '16 voor 31-plan' op te lossen. Dit is tevens de input voor het vaststellen van de personeelsbudgetten voor 2010.

## Wat heeft het gekost?

## Toelichting op verschillen Begroting en Rekening

Lasten

**Product: Financiering en algemene dekkingsmiddelen**

*Stelpost onvoorzien*
Op de stelpost Onvoorziene uitgaven van € 450.000,-- wordt dit jaar geen beroep gedaan. Deze post kan dan ook vervallen.

*Atelier Drenthe*
Ten behoeve van ondersteuning en het goed kunnen invullen van de organisatorische randvoorwaarden van het Atelier Drenthe (bijvoorbeeld lezingen, workshops en conferenties) stellen wij voor een bedrag van € 50.000,-- per jaar in te zetten. Dekking vindt plaats uit afdelingsbudgetten en de programma's Klimaat en Energie, Samen Sterker in Actie en Drenthe doet ertoe.

**Intern product: Facilitaire Ondersteuning**

*Intern transport*
De afkoop van het leasecontract van de auto van de voormalig Commissaris van de Koningin, training en opleiding van de chauffeurs en extra inzet van huurauto('s), zal leiden tot een overschrijding van € 65.000,-- (incidenteel) ten opzichte van het huidige budget voor de chauffeursdiensten.

*Huisvesting*
De basis voor het toerekenen van rente (onderdeel van de kapitaallasten) is de boekwaarde per 1 januari 2009. De toegerekende rente voor huisvesting is lager dan begroot, doordat de geplande uitgaven ten behoeve van de revitalisering in 2008 lager zijn geweest, dan waarmee bij de Begroting 2009 was uitgegaan. Voordeel € 11.628,--.
In verband met de revitalisering wordt nu geen nieuw meubilair aangeschaft, waardoor incidenteel een bedrag van € 60.000,-- vrijvalt.

*Facilitair servicepunt*
De kosten voor Bedrijfszelfbescherming blijken dit jaar mee te vallen. Voordeel € 6.000,--.
De kosten voor onder andere het onderhoud van de toegangs- en aanwezigheidspassen en beveiligingkosten worden in verband met de revitalisering getemporiseerd, daardoor ontstaat in 2009 een incidenteel voordeel van per saldo € 90.000,--.
In verband met de revitalisering worden uitgaven voor schrijf- en bureaubehoeften getemporiseerd, waardoor naar verwachting incidenteel een bedrag van € 30.000,-- vrijvalt.

*Restauratieve voorzieningen*
In verband met de revitalisering is een deel van het personeel verhuisd, waardoor het cateringvolume van de restauratieve voorzieningen gedaald. Dit scheelt omzet, maar de inkoopkosten dalen ook. Per saldo ontstaat hierdoor in 2009 een incidenteel voordeel van € 23.000,--.

*Drukwerk*
Kosten van drukwerk komen naar verwachting € 200.000,-- hoger uit dan gebudgetteerd. Oorzaak meer productie van drukwerk. De doorbelaste kosten zullen daarmee ook naar verwachting € 200.000,-- hoger uitkomen. Dit is in lijn met realisatie 2008. De inhaalslag ten aanzien van de interne doorbelasting zal zo spoedig mogelijk worden afgerond. Per abuis zijn de kapitaallasten van investeringen met betrekking tot drukwerk afgeraamd, dit moet gecorrigeerd worden hierdoor ontstaat een incidenteel nadeel van € 9.832,--.

*Archief*
De overdracht van een grote archiefcollectie aan het Drents Archief is in 2008 afgerond. De financiële afwikkeling is in 2009 afgerond. Hierdoor ontstaat er nu een tekort van € 14.472,--.

*ICT-beheer*
De basis voor het toerekenen van rente en afschrijving (kapitaallasten) is de boekwaarde per 1 januari 2009. De berekende kapitaallasten voor ICT-beheer zijn € 49.283,-- lager dan begroot doordat de geplande investeringen, onder andere ten behoeve van digitalisering werkprocessen en vervanging werkplekken, in 2008 lager zijn geweest dan waarmee bij de Begroting 2009 was uitgegaan. Voordeel € 49.283,--.

*Tijdelijke huisvesting*
De bestedingen ten behoeve van tijdelijke huisvesting in verband met de revitalisering van het provinciehuis lijken volgens de huidige inschattingen mee te vallen. Hierdoor ontstaat een incidenteel voordeel van € 40.000,--.

**Intern product: Management Ondersteuning**

*Bankkosten*
Voor beheer van onze bankrekeningen moet een vergoeding worden betaald. Het beschikbare budget wordt structureel overschreden. Daarom stellen wij een structurele verhoging voor van € 7.500,--.

*Integraal gezondsheidsmanagement*
De middelen ten behoeve van het intergraal gezondheidsmanagement blijven dit jaar ruim binnen het budget. Hierdoor ontstaat een incidenteel voordeel van € 135.000,--.

**Intern product 72 Bestuur en Kabinet en Communicatie**

*Advertentiekosten en inhuur personeel Communicatie*
Wij verwachten het budget voor advertentiekosten met € 160.000,-- te overschrijden. De totale uitgaven zullen naar verwachting ongeveer € 350.000,-- bedragen. Deze kostenpost behelst alle advertenties in gedrukte media: bekendmakingen, personeelsadvertenties en overige advertenties. Hiervoor is nieuw beleid in de maak,

in het kader van Programma 1; de projecten Arbeidsmarktcommunicatie en Bekendmakingen. Deze projecten zullen leiden tot een realistische Begroting voor 2011 en volgende jaren.

*Nieuwe media*
De verwachte uitgaven bedragen € 30.000,--, daarmee realiseren wij een besparing van € 25.000,-. Deze besparing hebben wij gerealiseerd op incidentele uitgaven voor inhuur van personeel.

Baten

**Product: Financiering en algemene dekkingsmiddelen**

*Dividend*
Het dividend over 2008 van de beleggingsfondsen is in 2009 ontvangen en is € 172.778,-- hoger dan geraamd. Wij hebben ingestemd met de verkoop van de aandelen Essent. De voorlopige verkoopopbrengst is vooralsnog geraamd op € 150,7 miljoen. Naar verwachting wordt de verkoopopbrengst in het derde kwartaal uitbetaald. Hierdoor worden de rente-inkomsten voor 2009 € 995.000,-- hoger.

De dividenden over 2008 van BNG en Waterschapsbank zijn ontvangen. De werkelijke ontvangsten wijken respectievelijk € 78.975,-- (nadeel) en € 23.495,-- (positief) af van de oorspronkelijke geraamde dividendopbrengsten. Per saldo een nadeel van € 55.480,--.

**Intern product: Hulpkostenplaatsen**

De wijziging van de financiering van de kinderopvang heeft als consequentie dat de provincie geen bijdragen meer van de ouders ontvangt. De nog geraamde opbrengst moet dan ook worden afgeraamd. Dit resulteert in een nadeel van € 90.756,--.

Op dit moment zijn bijdragen in salariskosten voor Facilitaire Ondersteuning nog niet begroot. Tevens is de vervangende inhuur niet begroot. Zowel de inkomsten en het budget inhuur tijdelijk personeel dienen met € 118.000,-- te worden verhoogd. Het betreft voor een groot deel een detacheringovereenkomst met het Drents Plateau. De nog te realiseren inkomsten betreffen het derde en vierde kwartaal 2009.

**RESERVES**

*Reserve grondwaterheffing*
Op basis van tijdschrijven worden apparaatskosten ten behoeve van de grondwaterheffing verrekend met de Reserve grondwaterheffing, zoals wettelijk is toegestaan. Op dit moment wordt bij het vaststellen van de hoogte van de Reserve grondwaterheffing rekening gehouden met te verrekenen apparaatskosten (een vast structureel bedrag van € 249.579,12); dit is echter nog niet in de (meerjaren-)Begroting verwerkt. Daarom stellen wij voor dit in de 2e Bestuursrapportage 2009 te corrigeren. Het structurele voordeel van € 249.579,-- dat hierdoor ontstaat komt ten gunste van de algemene middelen.

*Reserve investeringen verkeer en vervoer*
Voorgesteld wordt om uit de Reserve investeringen verkeer en vervoer een bedrag van € 3,5 miljoen te onttrekken ten behoeve van de Begroting 2010. Deze ruimte is binnen de reserve aanwezig wegens niet meer opnemen van een aantal projecten. Het gaat daarbij om projecten die qua innovatie nog niet zover zijn ontwikkeld dat in de periode van het Investeringsprogramma 2002-2010 deze gezamenlijk met onze partners kunnen worden uitgevoerd. Het gaat daar met name om Dynamische reizigersinformatiesystemen (DRIS). Daarnaast is een vrijval in kredietruimte van projecten die afgesloten zijn bij de Jaarrekening 2008. Het incidentele voordeel dat hierdoor ontstaat komt ten gunste van de algemene middelen.

*Reserve onderhoud en verbeteringswerken N34*
Hier vloeit een bedrag van € 5,5 miljoen terug naar de Reserve onderhoud en verbeteringswerken N34. De planvorming rond Ees-Exloo is nog niet zodanig ver dat dit jaar met de uitvoering kan worden gestart, zoals eerder wel was verondersteld. Het beoogde resultaat heeft door externe invloed van onder andere bewonersparticipatie niet tot reconstructie van dit deel van de N34 in 2009 geleid.

*Vaarweg Meppel-De Punt*
Het totaal aan grootonderhoudsprojecten op de vaarweg Meppel-De Punt in 2009 is naar verwachting hoger dan het beschikbare jaarbudget. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door een groot baggerproject op de Drentse Hoofdvaart. Wij stellen voor de verwachte overschrijding van € 312.000,-- te verrekenen met de Reserve Meppel-De Punt. Verder stellen wij voor om eenmalig een bedrag van € 1.000.000,-- te onttrekken uit de Reserve Meppel-De Punt ter dekking van het begrotingstekort van € 10 miljoen in 2010. Vaarweg Meppel-De Punt wordt gefinancierd door het Rijk en de reserve wordt ingezet om meerjarige en grote investeringen op termijn te kunnen financieren. De provincie heeft Rijkswaterstaat voorgesteld de huidige financiering om te zetten in een afkoopsom.

*Reserve provinciaal aandeel ILG*
De via een motie van PS uit december 2006 beschikbaar gestelde middelen voor sociaal-economische vitalisering van 2007 en 2008 waren destijds niet volledig besteed. In de Jaarstukken 2008 is aangegeven dat deze middelen zijn gereserveerd in de Reserve provinciaal aandeel ILG voor een inhaalslag gedurende de restantperiode van het pMJP. In verband met de bezuinigingstaakstelling stellen wij nu als nog voor om de onderbesteding 2007/2008 van € 400.000,-- terug te laten vloeien naar de algemene middelen.

*Reserve algemene doeleinden*
Voor de dekking van het Begrotingstekort in de Begroting 2010 is in de Voorjaarsnota een taakstelling opgenomen van € 10.000.000,-- onderbesteding 2009. Er is een bedrag van **€ 11.848.064,--** aan onderbesteding en onttrekkingen aan bestemmingsreserve ter dekking gevonden. Voorgesteld wordt dit toe te voegen aan de reserve.

**Bijlage 1, Versnellingsagenda 2e Bestuursrapportage**

*Verbetering bereikbaarheid en verkeersveiligheid*

**Reconstructie N374 - traject Borger-Schoonloo**
In het kader van de verkeersveiligheid en bereikbaarheid wordt dit wegvak aangepast aan de essentiële herkenbaarheidkenmerken, inclusief de aansluiting op de N587. De start van het project start gepland in week 43 (oktober 2009). Het project zal op 11 december 2009 opgeleverd worden. De kosten van dit project zijn begroot op € 1.770.000,-- (2009), waarin zowel WK (€ 1.358.518,--) als RO (€ 411.482,--) participeren.

**Herinrichting traverses N371 Smildes**
De trajecten van de N371 binnen de bebouwde kommen en de situaties bij de bruggen worden aangepast aan de eisen van de essentiële herkenbaarheidkenmerken. Het project valt uiteen in 2 fases: de voorbereiding (2009) en de uitvoering (2010). Fase 1, de voorbereiding, is gestart op 4 september 2009 en zal op 13 november 2009 worden afgerond. De kosten hiervan bedragen € 2.000.000,--. De realisatie zal in 2010 plaatsvinden.

**Onderzoek naar afstandbediening provinciale vaarwegen**
Om het serviceniveau op de beroeps- en recreatievaart te verbeteren zal de bediening (op afstand) van bruggen en sluizen verder worden geautomatiseerd. Op dit moment bevindt het onderzoek zich in de Initiatieffase waarbij een eigen inventarisatie wordt gemaakt .Na beoordeling van de inventarisatie wordt bepaald hoe en hoe groot het onderzoek moet zijn.

**Onderzoek naar incident management langs enkele provinciale wegen**
Dit betreft onderzoek naar het verbeteren van de verkeersveiligheid en het inperken van verkeersstremmingen ten tijde van verkeerscalamiteiten. Op dit moment bevindt het onderzoek zich in de initiatieffase. Nader onderzoek en afstemming met diverse partijen moet nog plaats vinden.

*Klimaat en energie*

**Innovatieve verlichting**
In het kader van de recessie versnelt Drenthe enkele al reeds geplande maatregelen omtrent innovatieve verlichting. Dit betekent tegelijkertijd een impuls voor zowel economie als milieu. Conventionele verlichting zal hierbij worden vervangen door LED-markering. Ook zal daarbij alle overbodige openbare verlichting langs de provinciale infrastructuur worden verwijderd. Een groot deel van deze saneringsoperatie is al uitgevoerd in 2009. In september vindt er een inventarisatie plaats van nog te saneren lichtmasten. Tevens zijn de eerste gesprekken gevoerd met een extern bureau om te komen tot een projectplan met betrekking tot het plaatsen van LED-markering. De offerte hiervan zal in de tweede helft van september binnen zijn. Daarnaast zal er nog een tweede partij worden gevraagd om een offerte uit te brengen. De opzet van het project is zodanig dat dit in februari/maart 2010 is uitgevoerd. De precieze kosten zijn op dit moment nog niet bekend.

**Duurzame energie opwekking provinciale steunpunten en onderzoek naar toepassingsmogelijkheden windturbines**
Met dit project wil de provincie duurzame energieopwekking, in de vorm van kleine windturbines en zonnepanelen, toepassen bij provinciale (onderhouds)steunpunten. De eerste gesprekken met een extern bureau omtrent uitvoeringsmogelijkheden zijn eind augustus 2009 gevoerd. Hieruit zal een nadere duiding volgen van de toepassingsmogelijkheden en tevens zal er aandacht zijn voor de verschillende procedures die moeten worden doorlopen.

**100.000 voertuigenplan**
In oktober 2009 zal de Subsidieregeling tankstations alternatieve brandstoffen 2009 (TAB2009) van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat open gaan. Met de openstelling van TAB2009 wordt beoogd het aanbod van vulpunten voor alternatieve brandstoffen voor het verkeer over de weg te vergroten, waarbij gestreefd wordt naar een landelijk dekkend netwerk van vulpunten. Om aan deze doelstelling te voldoen worden in dit subsidieprogramma de krachten van de deelnemende provincies (waaronder ook de provincie Drenthe) en stadregio's en het Ministerie van Verkeer en Waterstaat gebundeld. Uit oogpunt van efficiënte uitvoering wordt de subsidie door de minister van Verkeer en Waterstaat verstrekt. De minister is voornemens om SenterNovem te mandateren als uitvoeringsorganisatie.
De subsidiebeschikkingen zullen uiterlijk april 2010 worden verstrekt. De looptijd van het programma is tot 1 januari 2012, wat betekent dat de gesubsidieerde vulpunten vóór die tijd gerealiseerd moeten zijn.
In 2009 zal ten behoeve van het realiseren van de aardgas- en bio-ethanol(E85)-vulstations € 210.000,-- overgeheveld worden naar het Ministerie van Verkeer en Waterstaat.
De resterende € 60.000,-- zal niet overgeheveld worden, vanwege het feit dat de TAB2009 alleen B30-biodiesel stimuleert. Vanuit het 100.000 voertuigenplan wordt echter B100 gestimuleerd. Hiervoor zal dan ook een aparte regeling in het najaar van 2009 gereedgemaakt worden. De verwachting is dat deze € 60.000,-- in 2010 beschikt zullen worden.

*Stadsvernieuwing en woningbouw*

**Stagnerende woningbouw**
Een voorstel om woningbouwprojecten die stagneren vanwege de kredietcrisis door middel van financiële ondersteuning door de provincie weer uit het slop te trekken is opgesteld, onder voorbehoud van instemming door PS. Totale kosten voor de provincie over de jaren 2009 tot en met 2011 zijn € 4,75 miljoen met daarnaast een provinciaal garantiefonds van € 3 miljoen. Het voorstel is aan PS aangeboden ten behoeve van zijn vergadering van 7 oktober 2009.

**Stadsvernieuwing Hoogeveen**
In de gemeente Hoogeveen is al reeds een project gestart ter versterking van de ruimtelijk-economische structuur van het stadscentrum. Het project bevindt zich momenteel in de voorbereidingsfase en de daadwerkelijke realisatie zal in november 2009 van start gaan. Het betreft een uitvoeringsperiode die doorloopt tot 2015/2016. De totale investeringen zullen in 2009 en 2010 op ongeveer € 75 miljoen uitkomen. De provinciale bijdrage hieraan zal € 4 miljoen bedragen.

*Herinrichting landschap*

**Tusschenwater**
Het deltagebied Tusschenwater in het Hunzedal wordt zodanig ingericht dat de functies natuurontwikkeling, waterberging en drinkwatervoorziening goed kunnen samengaan, waardoor gunstige effecten voor zowel milieu als maatschappij ontstaan. De startnotitie voor de milieueffectrapportage (MER) is ondertussen afgerond. De richtlijnen zijn vastgesteld en de aanbestedingsprocedure voor de MER loopt. De gunning voor de MER zal in september 2009 plaatsvinden. De MER dient in maart 2010 gereed te zijn. De verwachte aanbesteding van de uitvoering van het project en de daadwerkelijke start zal in respectievelijk september/oktober en november/december 2010 plaatsvinden. De afronding van het project is gepland voor 2011 met een uitloop naar 2012. In 2009 zijn er geen kosten ten laste van de Versnellingsagenda. In 2010 en 2011 wordt er jaarlijks een bedrag van € 1.000.000,-- beschikbaar gesteld.

**Versnelde inrichting EHS**
Dit betreft de versnelde realisatie van de hoofdstructuur Beekdal, Grote Diep, Langelosche Stukken en Eenerstukken. Het volledige beekdal krijgt hierbij zijn natuurlijke beloop terug. Hierdoor wordt de ecologische

waarde van het gebied vergroot en draagt het bij aan de kwantitatieve en kwalitatieve wateropgave WB21. De uitvoering van het project is nog niet gestart, omdat de NLTO er nog geen besluit over heeft genomen. Verwacht wordt dat er een positief antwoord zal komen en dan zal de Landinrichtingscommissie Roden-Norg nog dit najaar starten met het project. De exacte datum is nu nog niet bekend. De eerste fase van het project betreft het opstellen van inrichtingsplan, waardoor de daadwerkelijke uitvoering in het najaar van 2010 zal plaatsvinden. De totale kosten van het project bedragen € 5.000.000,-- en de provincie zal hieraan € 2.500.000,-- bijdragen.

*Kennis werkt*

**Revitalisering bedrijventerrein De Wieken**
Van het Ministerie van Economische Zaken is omstreeks 1 juli 2009 het bericht afgekomen dat de intentie van EZ om middelen voor herstructureringsprojecten naar voren te halen (versnellingsagenda) niet is gelukt. Dit heeft gevolgen voor de revitalisering van de bedrijventerreinen De Wieken Hoogeveen en Bahco Emmen. De terreinen zouden nu via de "reguliere lijn" (financiering door ondernemers, gemeente, OP EFRO en provincie) moeten worden aangepakt. Indien het convenant Herstructurering bedrijventerreinen tussen Rijk, IPO en VNG van kracht wordt, zouden ook de hieruit voortvloeiende middelen kunnen worden ingezet. Hiervoor blijft echter wel provinciale cofinanciering vereist. In het najaar 2009 wordt met de gemeenten verder overleg gepleegd om financiering van de revitaliseringswens rond te krijgen.

**Ondersteuning MKB**
In het kader van de Versnellingsagenda wordt in nauw overleg met de NOM een nieuw Fonds voor risicokapitaal MKB voorbereid. De provincie wordt gevraagd een financiële bijdrage te verlenen in van € 2 miljoen in 2 tranches (2009 en 2010). Dit fonds is naar verwachting met ingang van najaar 2009 onder voorwaarden beschikbaar voor het Drentse MKB en is additioneel aan het bestaande, reguliere financieringsinstrumentarium van de NOM.

**Scholing**
De economische crisis heeft invloed op scholing (en arbeidsmarkt). Dit is een ontwikkeling die op gespannen voet staat met ons voornemen om te blijven investeren in de kenniseconomie om onze concurrentiepositie zowel nationaal als regionaal op zijn minst te behouden, maar bij voorkeur te versterken. Onze rol op het terrein van scholing is weliswaar beperkt, maar in overleg met partners verkennen wij waar behoefte aan is en wat iedereen uit zijn rol daaraan kan bijdragen.
In het verlengde hiervan is een inventariserend onderzoek uitgevoerd naar de mogelijke problematiek en knelpunten van huidige scholingsprojecten, in relatie tot de arbeidsmarkt en de daarbij behorende scholingsmiddelen. Momenteel wordt met uitvoerende organisaties gesproken of zij de conclusie van dit onderzoek, realisatie van 'scholingsdesks', delen. Bij *commitment* wordt op korte termijn tot uitvoering overgegaan. De provinciale bijdrage voor dit project wordt gedekt binnen de bestaande Begroting. Tijdens de inventarisatie zijn geen signalen ontvangen dat aanvullende scholingsmiddelen noodzakelijk waren. Afhankelijk van de toekomstige ontwikkelingen kan dit veranderen.

**Marketing en promotie**
De additionele middelen voor marketing en promotie zijn door Marketing Drenthe grotendeels ingezet voor de landelijke promotiecampagne van Drenthe. Doel is om Drenthe hiermee nog krachtiger te positioneren. Op basis van marktonderzoek en mediastrategie worden de middelen in 2009 optimaal ingezet voor de volgende onderdelen.
- De ontwikkeling van een 5 seconden 'tag-on' na de 25 seconden commercial, waarin een extra boodschap gecommuniceerd kan worden.
- Een extra TV-flight in het najaar met 'tag-ons' ontwikkeld met derden en gekoppeld aan concrete projecten en initiatieven, wat naar verwachting een sterke spin off zal geven voor het toeristische bedrijfsleven.

- Extra inkoop advertentieruimte in landelijke magazines en bladen.
- Ter ondersteuning van de commercials op TV en de advertenties in bladen is er tevens een reclamemastencampagne ingezet langs diverse snelwegen in het Westen van het land (Snel weg naar Drenthe; Dit is de plek waar de Vuelta het knap lastig krijgt; Kom proefwonen in Drenthe).

GS hebben het besluit tot aanpassing van de STINAT genomen en gepresenteerd aan PS. Verwachting is dat de aanpassing in het najaar van 2009 van kracht is en dat de toeristische ondernemers meer financiële steun kunnen krijgen bij het doen van investeringen in de kwaliteitsverbetering.

*Monumentenzorg*

**Leegstand en herbestemming: Oude Drentse Kerken, Herbestemming agrarisch en industrieel erfgoed**

Het cofinancieringsbedrag van het Rijk voor versnelde investering in herbestemming van monumenten en restauratie van rijksmonumenten in Drenthe wordt eind september definitief beschikt en zal ongeveer € 473.000,-- bedragen. In tussen is een bedrag van € 101.500,-- besteed aan het oprichten door Drents Plateau van een projectorganisatie met onder meer een Meldpunt voor Leegstand en Herbestemming, een 'versnellingsmakelaar' en een lijst van objecten die 'obstakelvrij' zijn. Ook vindt van dit budget momenteel een aantal herbestemmingsverkenningen plaats. De communicatie over het project wordt momenteel voorbereid. De bedoeling is nog dit jaar met de eerste herbestemming en restauratie te starten.

**Versnelling revitalisatie Veenhuizen**
De Rijksgebouwendienst onderzoekt op dit moment welke rijksmonumenten in Veenhuizen obstakelvrij zijn voor versnelde restauratie en om te dienen als leer-werkproject. Hierin zullen wij vanuit de Versnellingsagenda in participeren.

**Bijlage 2, Renteontwikkelingen**

Deze paragraaf doet verslag over het uitgevoerde treasurybeleid in de eerste 8 maanden van 2009. De volgende onderwerpen worden behandeld: tijdelijk overtollige liquide middelen, realisatie van dividend beleggingsfondsen en rente van belegd kasgeld en de ontwikkeling van de rentetarieven.

**Tijdelijk overtollige liquide middelen**
De tijdelijk overtollige liquide middelen staan per 31 augustus 2009 grotendeels kort ofte wel niet langer dan 1 jaar uit in deposito's, rentefondsen of op spaarrekeningen. Daarnaast staan 2 deposito's tot februari 2011 uit. Onderstaand overzicht geeft een weergave van de spreiding in deze producten in de eerste 8 maanden van 2009.

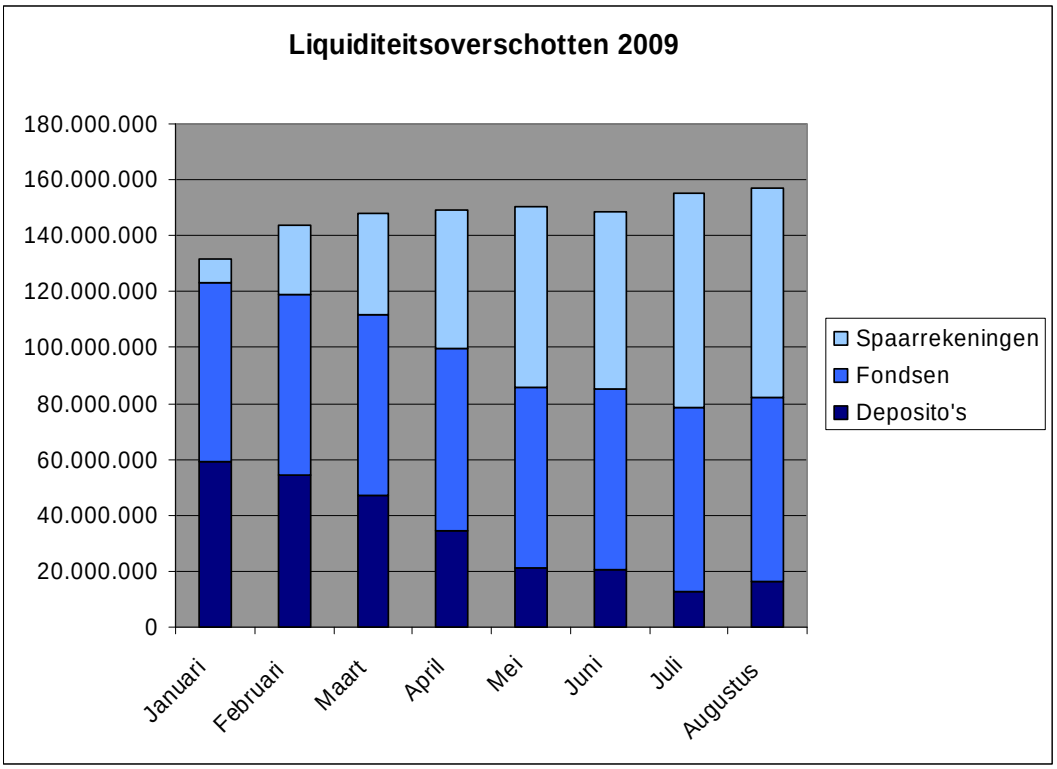


*Rente van belegd kasgeld*
In de eerste 8 maanden van 2009 stonden de tijdelijk overtollige liquide middelen op deposito's of spaarrekeningen bij Rabobank, ING, ABN AMRO, Friesland Bank en SNS. Daarnaast is gebruikgemaakt van het BNG Geldmarktselectfonds en het APG Rentefonds Europa 1-3 en 4-7.

In de eerste 8 maanden van 2009 is een gemiddeld rendement van 3,615% op deposito's behaald. Het BNG Geldmarktselectfonds heeft een gemiddeld rendement van 1,977% opgeleverd. De 3-maands Euribor had in de eerste 8 maanden van 2009 een gemiddelde waarde van 1,478%. De reden dat er een hoger rendement behaald is dan de benchmark, komt vanwege de relatief gunstige tarieven waartegen deposito's in 2008 zijn afgesloten. De meeste deposito's die in 2008 zijn afgesloten zijn inmiddels aan het einde van hun looptijd. Relatief veel spaarrekeningen zijn geopend, omdat de rentevergoeding een stuk hoger is dan op deposito's.

In de Begroting 2009 is aangenomen dat er op kortlopende uitzettingen (< 1 jaar) een rendement van 5% behaald wordt. De rentevergoeding voor nieuwe uitzettingen van tijdelijk overtollige liquide middelen ligt in de buurt van de 3-maands Euribor (0,825%) en is daarmee beduidend lager dan de verwachting. Daarom zijn ook

een relatief groot aantal spaarrekeningen afgesloten, omdat de rentevergoeding op spaartegoeden relatief hoog is. Op 12 mei 2009 heeft het college ingestemd met de verkoop van de aandelen Essent. De voorlopige verkoopopbrengst is geraamd op € 150,7 miljoen. Echter, een neerwaartse bijstelling vanwege de kwestie EPZ (eigenaar kerncentrale Borselle) is vooralsnog niet uitgesloten. Naar verwachting wordt de verkoopopbrengst in het derde kwartaal uitbetaald[1]. Hierdoor worden de rente-inkomsten voor 2009 naar verwachting bijna € 1 miljoen hoger. Hierdoor is de raming voor 2009 op de totale rente-inkomsten uitzettingen ongeveer € 4,5 miljoen. De te verwachten verkoopopbrengst Essent zorgt ook voor een opwaartse bijstelling van nog te verwachten rente in de jaren 2010, 2011, 2012 en 2013. De dividenden die Essent jaarlijks uitkeerde, komen door de verkoop aan RWE te vervallen. Momenteel wordt gewerkt aan het opstellen van een liquiditeitenplanning voor de RSP uitgaven, waarvoor de verkoopopbrengst Essent bestemd is.

*Dividend beleggingsfondsen*
Naast de hiervoor genoemde producten is gebruikgemaakt van het en het APG Rentefonds Europa 4-7 en het APG Rentefonds Europa 1-3. De looptijd van de APG Rentefondsen is voor onbepaalde tijd. Tussentijdse verkoop van de obligaties behoort tot de mogelijkheden. In het tweede kwartaal van 2009 heeft een dividenduitkering plaatsgevonden van € 697.778,-- die vervolgens aan de uitstaande belegging is toegevoegd. bekend. De geraamde opbrengst van € 525.000,-- bleek aan de lage kant. Daarom is een begrotingswijziging van € 172.778,-- doorgevoerd.

**Ontwikkeling rentetarieven**
De strategie voor het uitzetten van tijdelijk overtollige liquide middelen wordt mede bepaald door de ontwikkeling van de geld- en kapitaalmarktrente. De markt, zowel de geld- als de kapitaalmarkt[2], is erg in beweging. De ontwikkeling van de rente is afhankelijk van (macro-)economische ontwikkelingen. De Europese Centrale Bank (ECB) anticipeert hierop door renteaanpassingen (refi-rente) en beïnvloedt daarmee de inflatie en geldmarkt. Daarnaast zijn de Euribor en kapitaalmarkttarieven belangrijke pijlers van de markt.

*Refi-rente*
De refi-rente bepaalt voor een groot deel de marktrente. De refi-rente is in 2009 viermaal verlaagd tot 1% in mei 2009. Vooralsnog zijn er geen signalen dat de ECB haar beleid binnen afzienbare termijn aan zal passen.

*Euribor*
De Euribor is een tarief dat banken onderling aan elkaar berekenen en wordt dagelijks vastgesteld. Was er tot eind vorig jaar sprake van een inverse rentestructuur (de korte rente hoger dan de lange rente), momenteel is het (officiële) Euribortarief voor 3-maands uitzettingen amper 0,825%[3] tot nauwelijks 1,315% voor 12 maanden. Door de renteverlagingen en andere maatregelen door de ECB zijn de geldmarkttarieven momenteel dan ook historisch laag. De tarieven voor onder andere deposito's en spaarrekeningen dalen navenant. De Euribor tarieven bevinden zich nog steeds in een neerwaartse spiraal. De bodem is voorlopig nog niet in zicht.

*Kapitaalmarkttarieven*
De kapitaalmarktrente (10-jaars staatsobligaties) heeft een relatief lage waarde van rond de 3,56%[4]. Na de recessie komt het herstel en gaat de inflatie weer stijgen. In een normale situatie leidt een hogere inflatie tot hogere rente tarieven, vooral op de kapitaalmarkt. Immers,de hoogte van de (kapitaalmarkt)rente wordt bepaald door de som van inflatie, de reële rente en een opslag voor risico. De toekomst is erg onzeker, maar de

---

1 Voortgang verkoopproces Essent RWE/Uitstel BAVA, brief van Raad van Bestuur Essent, 23 juli 2009

2 De geldmarkt is de handel in leningen met een rentetypische looptijd van 1 dag tot 1 jaar. De ECB is degene die het geld in omloop op de geldmarkt beheert en het monetaire beleid beïnvloedt door haar tarievenbeleid. De kapitaalmarkt is de markt in leningen met een rentetypische looptijd vanaf 1 jaar. De prijzen op de kapitaalmarkt ontstaan door vraag en aanbod. Bekende voorbeelden zijn aandelen of obligaties.

3 31 augustus 2009

4 31 augustus 2009

verwachting is dat deze beweging zich in de loop van 2010 inzet. Echter, een grote onzekere factor is de ontwikkeling van de wereldeconomie. Daarbij is ook de vraag wat het effect van de door het Rijk en decentrale overheden te implementeren beleidsmaatregelen op de economie is.

**Bijlage 3, Recapitulatie 3e wijziging Begroting 2009 die bestaat uit de 5e wijziging van de Productenraming 2009**

| Prioriteiten | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| P1.01 Uitvoering bestuursakkoord | 190.000 | | | |
| P3.06 Experimentele architectuur en wonen op en aan het water | -100.000 | | | |
| P5.08 Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving | -100.000 | | | |
| P5.10 Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater | -25.000 | | | |
| | ***-35.000*** | ***0*** | ***0*** | ***0*** |

| Producten | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| P-5.1 Milieubeleid | -31.800 | | | |
| P-5.2 Bodem | -10.000 | | | |
| P-6.1 Reserve mutaties | 76.800 | | | |
| | ***35.000*** | ***0*** | ***0*** | ***0*** |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 1. DE PROVINCIE DOÉT ER TOE! | | | |
|---|---|---|---|---|
| | **2009** | **2010** | **2011** | **2012** |
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 1.070.000 | 545.000 | 513.000 | 50.000 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 1.070.000 | 545.000 | 513.000 | 50.000 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P1.01 Uitvoering bestuursakkoord | 190.000 | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 1.260.000 | 545.000 | 513.000 | 50.000 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 1.260.000 | 545.000 | 513.000 | 50.000 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 2.734.998 | 2.807.595 | 2.865.400 | 2.930.203 |
| Baten voor wijziging | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Saldo voor wijziging | 2.722.998 | 2.795.595 | 2.853.400 | 2.918.203 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 2.734.998 | 2.807.595 | 2.865.400 | 2.930.203 |
| Baten na wijziging | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Saldo na wijziging | 2.722.998 | 2.795.595 | 2.853.400 | 2.918.203 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 3.994.998 | 3.352.595 | 3.378.400 | 2.980.203 |
| Baten na wijziging | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Saldo na wijziging | 3.982.998 | 3.340.595 | 3.366.400 | 2.968.203 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 3. RUIMTE EN BEREIKBAARHEID |
|---|---|

| | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 1.104.500 | 704.500 | 511.500 | |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 1.104.500 | 704.500 | 511.500 | |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P3.06 Experimentele architectuur en wonen op en aan het water | -100.000 | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 1.004.500 | 704.500 | 511.500 | |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 1.004.500 | 704.500 | 511.500 | |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 91.211.574 | 82.396.990 | 80.660.760 | 69.935.982 |
| Baten voor wijziging | 45.889.050 | 45.767.874 | 42.014.526 | 41.048.468 |
| Saldo voor wijziging | 45.322.524 | 36.629.116 | 38.646.234 | 28.887.514 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 91.211.574 | 82.396.990 | 80.660.760 | 69.935.982 |
| Baten na wijziging | 45.889.050 | 45.767.874 | 42.014.526 | 41.048.468 |
| Saldo na wijziging | 45.322.524 | 36.629.116 | 38.646.234 | 28.887.514 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 92.216.074 | 83.101.490 | 81.172.260 | 69.935.982 |
| Baten na wijziging | 45.889.050 | 45.767.874 | 42.014.526 | 41.048.468 |
| Saldo na wijziging | 46.327.024 | 37.333.616 | 39.157.734 | 28.887.514 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 5. LEEFOMGEVING |
|---|---|

| | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 13.193.650 | 11.040.250 | 11.650.750 | 728.750 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 13.193.650 | 11.040.250 | 11.650.750 | 728.750 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P5.08 Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving | -100.000 | | | |
| P5.10 Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater | -25.000 | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 13.068.650 | 11.040.250 | 11.650.750 | 728.750 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 13.068.650 | 11.040.250 | 11.650.750 | 728.750 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 67.873.257 | 83.148.779 | 82.198.631 | 81.948.116 |
| Baten voor wijziging | 54.886.781 | 69.668.662 | 69.597.412 | 69.502.412 |
| Saldo voor wijziging | 12.986.476 | 13.480.117 | 12.601.219 | 12.445.704 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-5.1 Milieubeleid | -31.800 | | | |
| P-5.2 Bodem | -10.000 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 67.831.457 | 83.148.779 | 82.198.631 | 81.948.116 |
| Baten na wijziging | 54.886.781 | 69.668.662 | 69.597.412 | 69.502.412 |
| Saldo na wijziging | 12.944.676 | 13.480.117 | 12.601.219 | 12.445.704 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 80.900.107 | 94.189.029 | 93.849.381 | 82.676.866 |
| Baten na wijziging | 54.886.781 | 69.668.662 | 69.597.412 | 69.502.412 |
| Saldo na wijziging | 26.013.326 | 24.520.367 | 24.251.969 | 13.174.454 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 6. MIDDELEN |
|---|---|

| | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 4.894.800 | 1.787.550 | 1.363.742 | 150.000 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 4.894.800 | 1.787.550 | 1.363.742 | 150.000 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 4.894.800 | 1.787.550 | 1.363.742 | 150.000 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 4.894.800 | 1.787.550 | 1.363.742 | 150.000 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 21.397.439 | 9.537.181 | 10.801.516 | 16.299.706 |
| Baten voor wijziging | 186.325.388 | 155.869.623 | 161.477.950 | 141.704.307 |
| Saldo voor wijziging | -164.927.949 | -146.332.442 | -150.676.434 | -125.404.601 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-6.1 Reserve mutaties | 76.800 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 21.474.239 | 9.537.181 | 10.801.516 | 16.299.706 |
| Baten na wijziging | 186.325.388 | 155.869.623 | 161.477.950 | 141.704.307 |
| Saldo na wijziging | -164.851.149 | -146.332.442 | -150.676.434 | -125.404.601 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 26.369.039 | 11.324.731 | 12.165.258 | 16.449.706 |
| Baten na wijziging | 186.325.388 | 155.869.623 | 161.477.950 | 141.704.307 |
| Saldo na wijziging | -159.956.349 | -144.544.892 | -149.312.692 | -125.254.601 |

Korte toelichting op de in de 5e wijziging van de Productenraming 2009 opgenomen posten

Het betreft hier het saldo van mutaties van de intensiveringen en extensiveringen zoals opgenomen in de Voorjaarsnota 2009.

**Bijlage 4, Recapitulatie met de 4e wijziging Begroting 2009, die bestaat uit de 6e, 7e, 8e, 9e en 10e wijziging van de Productenraming 2009**

| Prioriteiten | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| P1.01 Uitvoering bestuursakkoord | 100.000 | 664.000 | 535.500 | |
| P1.02 Betere bestuurlijke samenwerking | 219.000 | | | |
| P1.03 Betere(e) beleid(sprocessen) | -421.000 | -320.000 | -288.000 | |
| P1.04 (Inter)actiever informeren en beter profileren | 102.000 | | | |
| P1.05 Digitale informatie en (e-)dienstverlening | 1.400.000 | 1.366.000 | 379.500 | 170.000 |
| P2.02 Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe | | | | 500.000 |
| P3.06 Experimentele architectuur en wonen op en aan het water | | -100.000 | | |
| P3.09 Attractieve steden | | 2.000.000 | 2.000.000 | |
| P4.02 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | | 4.500.000 | 5.000.000 | 3.000.000 |
| P4.04 Structuurversterking recreatie en (zorg)toerisme | | 880.000 | 880.000 | 880.000 |
| P4.06 Risicofinanciering MKB | 1.000.000 | | | |
| P5.08 Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving | | -100.000 | -100.000 | |
| P5.10 Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater | | -25.000 | -25.000 | |
| P5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | 312.600 | 312.600 | 312.600 | 7.312.600 |
| P5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving | -150.000 | | | |
| P5.22 Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen | 600.000 | | | |
| P5.23 Vitaal Platteland | | 1.200.000 | 1.350.000 | 1.350.000 |
| P6.01 Organisatieontwikkeling | -1.400.000 | | | |
| | ***1.762.600*** | ***10.377.600*** | ***10.044.600*** | ***13.212.600*** |

| Producten | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| P-2.1 Sociale agenda | | -13.243 | -13.330 | -13.074 |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | 451.000 | 2.263.887 | 780.541 | 537.942 |
| P-3.0 Verkeer | | -5.205.157 | 7.668.361 | 425.004 |
| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | | | 172.333 | 169.033 |
| P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | 795.000 | 2.660.000 | 1.295.000 | |
| P-4.0 Economie | -160.400.000 | 7.100.000 | 6.100.000 | 5.700.000 |
| P-4.2 Landbouw | | 1.000.000 | 1.000.000 | 1.000.000 |
| P-5.0 Waterhuishouding | | -15.100 | -15.400 | -15.770 |
| P-5.1 Milieubeleid | -312.600 | -345.100 | -345.750 | -346.410 |
| P-5.2 Bodem | | -10.000 | -10.000 | |
| P-5.3 Vergunningverlening | 150.000 | | | |
| P-5.5 Natuur en Landschap | -196.151 | -126.169 | -142.056 | -118.813 |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | | 1.970.000 | 1.210.000 | 210.000 |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 1.300.542 | -2.775.293 | 2.544.658 | 6.684.559 |
| P-6.1 Reserve mutaties | 156.449.609 | -16.881.425 | -30.288.957 | -27.445.071 |
| | ***-1.762.600*** | ***-10.377.600*** | ***-10.044.600*** | ***-13.212.600*** |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 1. DE PROVINCIE DOÉT ER TOE! |
|---|---|

| | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 980.000 | 545.000 | 513.000 | 50.000 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 980.000 | 545.000 | 513.000 | 50.000 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P1.01 Uitvoering bestuursakkoord | 100.000 | 664.000 | 535.500 | |
| P1.02 Betere bestuurlijke samenwerking | 219.000 | | | |
| P1.03 Betere(e) beleid(sprocessen) | -421.000 | -320.000 | -288.000 | |
| P1.04 (Inter)actiever informeren en beter profileren | 102.000 | | | |
| P1.05 Digitale informatie en (e-)dienstverlening | 1.400.000 | 1.366.000 | 379.500 | 170.000 |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 2.380.000 | 2.255.000 | 1.140.000 | 220.000 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 2.380.000 | 2.255.000 | 1.140.000 | 220.000 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 2.717.713 | 2.807.595 | 2.865.400 | 2.930.203 |
| Baten voor wijziging | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Saldo voor wijziging | 2.705.713 | 2.795.595 | 2.853.400 | 2.918.203 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 2.717.713 | 2.807.595 | 2.865.400 | 2.930.203 |
| Baten na wijziging | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Saldo na wijziging | 2.705.713 | 2.795.595 | 2.853.400 | 2.918.203 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 5.097.713 | 5.062.595 | 4.005.400 | 3.150.203 |
| Baten na wijziging | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Saldo na wijziging | 5.085.713 | 5.050.595 | 3.993.400 | 3.138.203 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 2. SAMENLEVING MET SAMENHANG |
|---|---|

| | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 5.600.800 | 5.080.500 | 4.587.500 | 1.000.000 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 5.600.800 | 5.080.500 | 4.587.500 | 1.000.000 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P2.02 Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe | | | | 500.000 |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 5.600.800 | 5.080.500 | 4.587.500 | 1.500.000 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 5.600.800 | 5.080.500 | 4.587.500 | 1.500.000 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 62.631.005 | 58.339.387 | 59.575.844 | 59.906.779 |
| Baten voor wijziging | 34.805.955 | 31.395.047 | 31.400.690 | 31.406.450 |
| Saldo voor wijziging | 27.825.050 | 26.944.340 | 28.175.154 | 28.500.329 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-2.1 Sociale Agenda | | -13.243 | -13.330 | -13.074 |
| P-2.5 Culturele en Museale Agenda | 451.000 | 2.268.785 | 783.381 | 538.682 |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-2.5 Culturele en Museale Agenda | | 4.898 | 2.840 | 740 |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 63.082.005 | 60.594.929 | 60.345.895 | 60.432.387 |
| Baten na wijziging | 34.805.955 | 31.399.945 | 31.403.530 | 31.407.190 |
| Saldo na wijziging | 28.276.050 | 29.194.984 | 28.942.365 | 29.025.197 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 68.682.805 | 65.675.429 | 64.933.395 | 61.932.387 |
| Baten na wijziging | 34.805.955 | 31.399.945 | 31.403.530 | 31.407.190 |
| Saldo na wijziging | 33.876.850 | 34.275.484 | 33.529.865 | 30.525.197 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 3. RUIMTE EN BEREIKBAARHEID |
|---|---|

| | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 1.004.500 | 704.500 | 511.500 | |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 1.004.500 | 704.500 | 511.500 | |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P3.06 Experimentele architectuur en wonen op en aan het water | | -100.000 | | |
| P3.09 Attractieve steden | | 2.000.000 | 2.000.000 | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 1.004.500 | 2.604.500 | 2.511.500 | |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 1.004.500 | 2.604.500 | 2.511.500 | |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 80.110.364 | 82.396.990 | 80.660.760 | 69.935.982 |
| Baten voor wijziging | 45.756.750 | 45.767.874 | 42.014.526 | 41.048.468 |
| Saldo voor wijziging | 34.353.614 | 36.629.116 | 38.646.234 | 28.887.514 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-3.0 Verkeer | | -5.205.157 | 7.668.361 | 425.004 |
| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | | | 172.333 | 169.033 |
| P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | 795.000 | 2.660.000 | 1.295.000 | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 80.905.364 | 79.851.833 | 89.796.454 | 70.530.019 |
| Baten na wijziging | 45.756.750 | 45.767.874 | 42.014.526 | 41.048.468 |
| Saldo na wijziging | 35.148.614 | 34.083.959 | 47.781.928 | 29.481.551 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 81.909.864 | 82.456.333 | 92.307.954 | 70.530.019 |
| Baten na wijziging | 45.756.750 | 45.767.874 | 42.014.526 | 41.048.468 |
| Saldo na wijziging | 36.153.114 | 36.688.459 | 50.293.428 | 29.481.551 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 4 KENNIS WÉRKT |
|---|---|

| | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 1.121.806 | 1.330.000 | 1.330.000 | |
| Baten voor wijziging | 100.000 | | | |
| Saldo voor wijziging | 1.021.806 | 1.330.000 | 1.330.000 | |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P4.02 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | | 4.500.000 | 5.000.000 | 3.000.000 |
| P4.04 Structuurversterking recreatie en (zorg)toerisme | | 880.000 | 880.000 | 880.000 |
| P4.06 Risicofinanciering MKB | 1.000.000 | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 2.121.806 | 6.710.000 | 7.210.000 | 3.880.000 |
| Baten na wijziging | 100.000 | | | |
| Saldo na wijziging | 2.021.806 | 6.710.000 | 7.210.000 | 3.880.000 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 14.058.981 | 2.700.273 | 3.063.873 | 3.105.553 |
| Baten voor wijziging | 8.489.423 | 6.732.570 | 6.733.180 | 6.733.800 |
| Saldo voor wijziging | 5.569.558 | -4.032.297 | -3.669.307 | -3.628.247 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-4.0 Economie | 1.000.000 | 1.000.000 | | |
| P-4.2 Landbouw | | 1.000.000 | 1.000.000 | 1.000.000 |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-4.0 Economie | 161.400.000 | -6.100.000 | -6.100.000 | -5.700.000 |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 15.058.981 | 4.700.273 | 4.063.873 | 4.105.553 |
| Baten na wijziging | 169.889.423 | 632.570 | 633.180 | 1.033.800 |
| Saldo na wijziging | -154.830.442 | 4.067.703 | 3.430.693 | 3.071.753 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 17.180.787 | 11.410.273 | 11.273.873 | 7.985.553 |
| Baten na wijziging | 169.989.423 | 632.570 | 633.180 | 1.033.800 |
| Saldo na wijziging | -152.808.636 | 10.777.703 | 10.640.693 | 6.951.753 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 5. LEEFOMGEVING |
|---|---|

| | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 12.666.050 | 11.040.250 | 11.650.750 | 728.750 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 12.666.050 | 11.040.250 | 11.650.750 | 728.750 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P5.08 Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving | | -100.000 | -100.000 | |
| P5.10 Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater | | -25.000 | -25.000 | |
| P5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | 312.600 | 312.600 | 312.600 | 7.312.600 |
| P5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving | -150.000 | | | |
| P5.22 Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen | 600.000 | | | |
| P5.23 Vitaal Platteland | | 1.200.000 | 1.350.000 | 1.350.000 |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 13.428.650 | 12.427.850 | 13.188.350 | 9.391.350 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 13.428.650 | 12.427.850 | 13.188.350 | 9.391.350 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 68.973.280 | 83.148.779 | 82.198.631 | 81.948.116 |
| Baten voor wijziging | 56.078.604 | 69.668.662 | 69.597.412 | 69.502.412 |
| Saldo voor wijziging | 12.894.676 | 13.480.117 | 12.601.219 | 12.445.704 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-5.0 Waterhuishouding | | -15.100 | -15.400 | -15.770 |
| P-5.1 Milieubeleid | -312.600 | -345.100 | -345.750 | -346.410 |
| P-5.2 Bodem | | -10.000 | -10.000 | |
| P-5.3 Vergunningverlening | 150.000 | | | |
| P-5.5 Natuur en Landschap | -184.806 | -114.824 | -130.711 | -107.468 |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | | 1.970.000 | 1.210.000 | 210.000 |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-5.5 Natuur en Landschap | 11.345 | 11.345 | 11.345 | 11.345 |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 68.625.874 | 84.633.755 | 82.906.770 | 81.688.468 |
| Baten na wijziging | 56.089.949 | 69.680.007 | 69.608.757 | 69.513.757 |
| Saldo na wijziging | 12.535.925 | 14.953.748 | 13.298.013 | 12.174.711 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 82.054.524 | 97.061.605 | 96.095.120 | 91.079.818 |
| Baten na wijziging | 56.089.949 | 69.680.007 | 69.608.757 | 69.513.757 |
| Saldo na wijziging | 25.964.575 | 27.381.598 | 26.486.363 | 21.566.061 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 6. MIDDELEN |
|---|---|

| | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 4.361.800 | 1.787.550 | 1.363.742 | 150.000 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 4.361.800 | 1.787.550 | 1.363.742 | 150.000 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P6.01 Organisatieontwikkeling | -1.400.000 | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 2.961.800 | 1.787.550 | 1.363.742 | 150.000 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 2.961.800 | 1.787.550 | 1.363.742 | 150.000 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 21.214.239 | 9.537.181 | 10.801.516 | 16.299.706 |
| Baten voor wijziging | 177.500.766 | 155.869.623 | 161.477.950 | 141.704.307 |
| Saldo voor wijziging | -156.286.527 | -146.332.442 | -150.676.434 | -125.404.601 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | -280.332 | | | 9.709.974 |
| P-6.1 Reserve mutaties | 190.890.267 | -994.822 | -1.293.196 | -9.813.170 |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | -1.133.438 | 3.162.114 | -3.121.688 | 1.228.673 |
| P-6.1 Reserve mutaties | 34.440.658 | 15.886.603 | 28.995.761 | 17.631.901 |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 211.824.174 | 8.542.359 | 9.508.320 | 16.196.510 |
| Baten na wijziging | 210.807.986 | 174.918.340 | 187.352.023 | 160.564.881 |
| Saldo na wijziging | 1.016.188 | -166.375.981 | -177.843.703 | -144.368.371 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 214.785.974 | 10.329.909 | 10.872.062 | 16.346.510 |
| Baten na wijziging | 210.807.986 | 174.918.340 | 187.352.023 | 160.564.881 |
| Saldo na wijziging | 3.977.988 | -164.588.431 | -176.479.961 | -144.218.371 |

***Korte toelichting op de in de 6e wijziging van de Productenraming 2009 opgenomen posten***

Het betreft hier de interne verdeling van de salariskosten.

***Korte toelichting op de in de 7e wijziging van de Productenraming 2009 opgenomen posten***

1. Wijziging ten gevolge van de Voorjaarsnota 2009

*Prestatie 3040103, 3110112, 3110115, 3110116, 3110118, 3110119, 3110120 en 3110121*
In de Voorjaarsnota 2009 is aangegeven dat voor Digitale ontsluiting provincie e-dienstverlening € 1.720.000,-- nodig is. Beschikbaar hiervoor uit de het budget Organisatieontwikkeling is € 1.400.000,--; het restant moet gezocht worden binnen het programma. De verdeling van het budget volgt op prestatienummers 3110115, 3110116, 3110118, 3110119, 3110120 en 3110121 en hiermee worden de budgetten van Programma 1 conform de Voorjaarsnota herverdeeld.

*Prestatie 3020102 Uitkering Provinciefonds*

In de VJN is aangeven dat de accressystematiek wel eens afgeschaft zou kunnen worden (blz. 8). Het verwacht nadeel bedraagt voor 2009 € 1.410.000,--.

*Prestatie 3500303 en 3500502*
In de VJN (blz. 55) is aan gegeven dat er van het budget Coördinatie Nationaal milieubeleidsplan (prestatie 3500303) budget ad € 312.600,-- kan worden overgezet naar Projecten klimaat en energie (prioriteit) (3500502).

*Prestatie 3550108*
In de Voorjaarsnota (blz. 53) is aangegeven dat voor de vastlegging van het beleid van het TT-circuitgebied € 150.000,-- nodig is. Deze middelen worden ten laste van deze prioriteit (bestaande middelen) gebracht. Ook wordt het budget onder deze prestatie weer opgevoerd, maar dan met kostensoort 423388 Kosten brede benadering TT-circuit.

*Prestatie 3560105*
De Reserve ontgrondingenheffing wordt opgeheven (VJN 2009 blz. 12). Het saldo € 663.785,-- wordt ten gunste van de Reserve algemene doeleinden gebracht en de jaarlijkse vrijval wordt ten gunste van de exploitatie gebracht € 11.345,-- (VJN blz. 12).

*Prestatie 3600518 Ontwikkeling Regiopark Groningen Assen*
Bij de statenstukken 2009-365 en 2009-367 is € 600.000,-- beschikbaar gesteld voor Regiopark Groningen-Assen (VJN 2009 blz. 14).

*Prestatie 3700501 Beleidskaders en programmabeheer*
Uit het Stimuleringsfonds Drentse projecten is € 1.000.000,-- beschikbaar gesteld voor Risicofinanciering MKB (VJN 2009 blz. 14).

*Prestatie 3720201*
De nettoverkoopopbrengst van de aandelen Essent wordt geschat op € 150,7 miljoen. Dit wordt verantwoord als incidentele bate en direct doorgesluisd naar de Reserve opbrengsten aandelenverkoop (VJN 2009 blz. 13). Daarna wordt het weer gestort in de Reserve RSP.
Ook is er € 3.400.000,-- meer dividend ontvangen dan begroot.

*Prestatie 3830801*
In de Voorjaarsnota is onder Versnellingsagenda Monumenten € 451.000,-- opgenomen; dit wordt ten laste van de Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten gebracht (VJN 2009 blz. 14).

*Prestatie 3080101*
In deze begrotingswijziging worden de volgende mutaties op de Reserve voor algemene doeleinden begroot.

| **Mutaties algemene reserve** | |
|---|---|
| De Reserve ontgrondingenheffing wordt opgeheven (VJN 2009 blz. 9) | 663.785 |
| Er wordt geen inflatiecorrectie meer toegerekend dan de algemene reserve (VJN 2009 blz. 9) | 740.980 |
| Resultaat intensiveringen versus extensiveringen | 76.800 |
| De verwachting is dat het accressystematiek wegvalt (VJN 2009 blz. 8) | -1.410.000 |
| Er wordt rente toegerekend aan de Reserve RSP (VJN 2009 blz. 13) | -944.000 |
| Eenmalig wordt vanuit de Reserve Algemene doeleinden € 6 | -6.000.000 |

| | |
|---|---|
| miljoen bijgestort in de Reserve ten behoeve van de in te stellen voorziening pensioenen (VJN 2009 blz. 58) | |
| Totaal (nadeel) | -6.872.435 |

De mutaties op de Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten kunnen als volgt in beeld worden gebracht.

| **Onttrekkingen aan Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten** | **2009** |
|---|---|
| Een bedrag van € 18.579.241 wordt overgezet van de Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten naar de Reserve RSP (VJN 2009 blz. 13) | 18.579.241 |
| Uitvoering Regiopark Groningen-Assen (VJN 2009 blz. 14) | 600.000 |
| Risicofinanciering MKB (VJN 2009 blz. 14) | 1.000.000 |
| Monumenten (VJN 2009 blz. 14) | 451.000 |
| Bijdrage uit Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten (statenstuk 2009-364) (VJN 2009 blz. 14): gaat naar Reserve versterking economische structuur | 4.600.000 |
| Totaal | 25.230.241 |

2. Overige wijzigingen

*Prestatie 3080101 en 3600519*
461020 Bijdrage een reserve voor algemene doeleinden
Er wordt van de prestatie 3600519 gecorrigeerd en wordt overgezet naar de bijdrage aan de Reserve voor algemene doeleinden € 184.806. Het betreft hier een correctie op de 1e Bestuursrapportage 2009.

**Korte toelichting op de in de 8e, 9e en 1-e wijziging van de Productenraming 2009 opgenomen posten**

Door middel van deze wijzigingen zijn de meerjaren effecten van de Voorjaarsnota 2009 verwerkt. Er is echter nog één Budgettair neutrale wijzigingen 2009 overgebleven namelijk de herverdeling van de lonen en sociale premies welke in deze wijzigingen is verwerkt.

**Bijlage 5, Recapitulatie met de 5e wijziging Begroting 2009, die bestaat uit de 11e en 12e wijziging van de Productenraming 2009**

| Prioriteiten | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| P1.01 Uitvoering bestuursakkoord | -120.000 | | | |
| P1.02 Betere bestuurlijke samenwerking | -100.000 | | | |
| P1.03 Betere(e) beleid(sprocessen) | -100.000 | | | |
| P1.04 (Inter)actiever informeren en beter profileren | -200.000 | | | |
| P1.05 Digitale informatie en (e-)dienstverlening | -430.000 | | | |
| P2.04 Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie | -100.000 | | | |
| P3.14 Regionaal Specifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP) | 2.525.000 | | | |
| P4.02 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | -642.000 | | | |
| P5.01 Opgaven voor wateroverlast en watertekort, realisatie waterwinbergingsgebieden en combineren | -454.548 | | | |
| P5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving | -100.000 | | | |
| P5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | -1.986.000 | | | |
| P5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving | 50.000 | | | |
| P5.17 Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen | -31.375 | | | |
| P5.18 Uitwerken aanbevelingen symposium Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe | -40.000 | | | |
| P6.01 Organisatieontwikkeling | -533.000 | | | |
| P6.02 Digitalisering | -108.667 | | | |
| | ***-2.370.590*** | ***0*** | ***0*** | ***0*** |

| Producten | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| P-1.0 PS | -17.285 | | | |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | 40.000 | | | |
| P-1.3 Openbare orde en veiligheid | -15.000 | | | |
| P-2.1 Sociale Agenda | 400.000 | -150.000 | -150.000 | |
| P-2.5 Culturele en Museale Agenda | -397.631 | | | |
| P-3.0 Verkeer | -13.220.910 | | | |
| P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | -300.000 | | | |
| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | -2.076.800 | | | |
| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | | | | |
| P-4.0 Economie | 11.866.557 | | | |
| P-4.1 Toerisme en recreatie | -39.900 | | | |
| P-5.2 Bodem | -21.000 | | | |
| P-5.3 Vergunningverlening | | | | |
| P-5.4 Handhaving | -161.692 | | | |
| P-5.5 Natuur en Landschap | -33.291 | | | |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | 739.900 | | | |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | -1.636.549 | | | |
| P-6.1 Reserve mutaties | 7.135.524 | 150.000 | 150.000 | |
| | ***2.261.923*** | ***0*** | ***0*** | ***0*** |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 1. DE PROVINCIE DOÉT ER TOE! |
|---|---|

| | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 2.660.000 | 2.255.000 | 1.140.000 | 220.000 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 2.660.000 | 2.255.000 | 1.140.000 | 220.000 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P1.01 Uitvoering bestuursakkoord | -120.000 | | | |
| P1.02 Betere bestuurlijke samenwerking | -100.000 | | | |
| P1.03 Betere(e) beleid(sprocessen) | -100.000 | | | |
| P1.04 (Inter)actiever informeren en beter profileren | -200.000 | | | |
| P1.05 Digitale informatie en (e-)dienstverlening | -430.000 | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 1.710.000 | 2.255.000 | 1.140.000 | 220.000 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 1.710.000 | 2.255.000 | 1.140.000 | 220.000 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 2.734.998 | 2.807.595 | 2.865.400 | 2.930.203 |
| Baten voor wijziging | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Saldo voor wijziging | 2.722.998 | 2.795.595 | 2.853.400 | 2.918.203 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-1.0 PS | -17.285 | | | |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | 40.000 | | | |
| P-1.3 Openbare orde en veiligheid | -15.000 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 2.742.713 | 2.807.595 | 2.865.400 | 2.930.203 |
| Baten na wijziging | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Saldo na wijziging | 2.730.713 | 2.795.595 | 2.853.400 | 2.918.203 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 4.452.713 | 5.062.595 | 4.005.400 | 3.150.203 |
| Baten na wijziging | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Saldo na wijziging | 4.440.713 | 5.050.595 | 3.993.400 | 3.138.203 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 2. SAMENLEVING MET SAMENHANG |
|---|---|

| | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 5.600.800 | 5.080.500 | 4.587.500 | 1.500.000 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 5.600.800 | 5.080.500 | 4.587.500 | 1.500.000 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P2.04 Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie | -100.000 | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 5.500.800 | 5.080.500 | 4.587.500 | 1.500.000 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 5.500.800 | 5.080.500 | 4.587.500 | 1.500.000 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 63.062.038 | 60.594.929 | 60.345.895 | 60.432.387 |
| Baten voor wijziging | 34.805.955 | 31.399.945 | 31.403.530 | 31.407.190 |
| Saldo voor wijziging | 28.256.083 | 29.194.984 | 28.942.365 | 29.025.197 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-2.1 Sociale Agenda | 400.000 | -150.000 | -150.000 | |
| P-2.5 Culturele en Museale Agenda | -397.631 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 63.064.407 | 60.444.929 | 60.195.895 | 60.432.387 |
| Baten na wijziging | 34.805.955 | 31.399.945 | 31.403.530 | 31.407.190 |
| Saldo na wijziging | 28.258.452 | 29.044.984 | 28.792.365 | 29.025.197 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 68.565.207 | 65.525.429 | 64.783.395 | 61.932.387 |
| Baten na wijziging | 34.805.955 | 31.399.945 | 31.403.530 | 31.407.190 |
| Saldo na wijziging | 33.759.252 | 34.125.484 | 33.379.865 | 30.525.197 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 3. RUIMTE EN BEREIKBAARHEID |
|---|---|

| | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 1.004.500 | 2.604.500 | 2.511.500 | |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 1.004.500 | 2.604.500 | 2.511.500 | |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P3.14 Regionaal Specifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP) | 2.525.000 | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 3.529.500 | 2.604.500 | 2.511.500 | |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 3.529.500 | 2.604.500 | 2.511.500 | |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 92.006.574 | 79.851.833 | 89.796.454 | 70.530.019 |
| Baten voor wijziging | 45.889.050 | 45.767.874 | 42.014.526 | 41.048.468 |
| Saldo voor wijziging | 46.117.524 | 34.083.959 | 47.781.928 | 29.481.551 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-3.0 Verkeer | -13.220.910 | | | |
| P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | -300.000 | | | |
| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | -1.424.300 | | | |
| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | -132.300 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | 652.500 | | | |
| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | -132.300 | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 76.929.064 | 79.851.833 | 89.796.454 | 70.530.019 |
| Baten na wijziging | 46.409.250 | 45.767.874 | 42.014.526 | 41.048.468 |
| Saldo na wijziging | 30.519.814 | 34.083.959 | 47.781.928 | 29.481.551 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 80.458.564 | 82.456.333 | 92.307.954 | 70.530.019 |
| Baten na wijziging | 46.409.250 | 45.767.874 | 42.014.526 | 41.048.468 |
| Saldo na wijziging | 34.049.314 | 36.688.459 | 50.293.428 | 29.481.551 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 4. KENNIS WÉRKT |
|---|---|

| | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 2.763.806 | 6.710.000 | 7.210.000 | 3.880.000 |
| Baten voor wijziging | 100.000 | | | |
| Saldo voor wijziging | 2.663.806 | 6.710.000 | 7.210.000 | 3.880.000 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P4.02 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | -642.000 | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 2.121.806 | 6.710.000 | 7.210.000 | 3.880.000 |
| Baten na wijziging | 100.000 | | | |
| Saldo na wijziging | 2.021.806 | 6.710.000 | 7.210.000 | 3.880.000 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 10.534.971 | 4.700.273 | 4.063.873 | 4.105.553 |
| Baten voor wijziging | 169.931.970 | 632.570 | 633.180 | 1.033.800 |
| Saldo voor wijziging | -159.396.999 | 4.067.703 | 3.430.693 | 3.071.753 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-4.0 Economie | 4.524.010 | | | |
| P-4.1 Toerisme en recreatie | -39.900 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-4.0 Economie | -7.342.547 | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 15.019.081 | 4.700.273 | 4.063.873 | 4.105.553 |
| Baten na wijziging | 162.589.423 | 632.570 | 633.180 | 1.033.800 |
| Saldo na wijziging | -147.570.342 | 4.067.703 | 3.430.693 | 3.071.753 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 17.140.887 | 11.410.273 | 11.273.873 | 7.985.553 |
| Baten na wijziging | 162.689.423 | 632.570 | 633.180 | 1.033.800 |
| Saldo na wijziging | -145.548.536 | 10.777.703 | 10.640.693 | 6.951.753 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 5. LEEFOMGEVING |
|---|---|

| | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 13.831.250 | 15.822.850 | 14.898.350 | 9.826.350 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 13.831.250 | 15.822.850 | 14.898.350 | 9.826.350 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P5.01 Opgaven voor wateroverlast en watertekort, realisatie waterwinbergingsgebieden en combineren " | -454.548 | | | |
| P5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving | -100.000 | | | |
| P5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | -1.986.000 | | | |
| P5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving | 50.000 | | | |
| P5.17 Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen | -31.375 | | | |
| P5.18 Uitwerken aanbevelingen symposium Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe | -40.000 | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 11.269.327 | 15.822.850 | 14.898.350 | 9.826.350 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 11.269.327 | 15.822.850 | 14.898.350 | 9.826.350 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 67.484.051 | 81.238.755 | 81.196.770 | 81.253.468 |
| Baten voor wijziging | 54.898.126 | 69.680.007 | 69.608.757 | 69.513.757 |
| Saldo voor wijziging | 12.585.925 | 11.558.748 | 11.588.013 | 11.739.711 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-5.2 Bodem | 1.470.784 | | | |
| P-5.3 Vergunningverlening | 37.500 | | | |
| P-5.4 Handhaving | -171.168 | | | |
| P-5.5 Natuur en Landschap | 179.364 | | | |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | -17.835.704 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-5.2 Bodem | 1.491.784 | | | |
| P-5.3 Vergunningverlening | 37.500 | | | |
| P-5.4 Handhaving | -9.476 | | | |
| P-5.5 Natuur en Landschap | 212.655 | | | |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | -18.575.604 | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 51.164.827 | 81.238.755 | 81.196.770 | 81.253.468 |
| Baten na wijziging | 38.054.985 | 69.680.007 | 69.608.757 | 69.513.757 |
| Saldo na wijziging | 13.109.842 | 11.558.748 | 11.588.013 | 11.739.711 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 62.434.154 | 97.061.605 | 96.095.120 | 91.079.818 |
| Baten na wijziging | 38.054.985 | 69.680.007 | 69.608.757 | 69.513.757 |
| Saldo na wijziging | 24.379.169 | 27.381.598 | 26.486.363 | 21.566.061 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 6. MIDDELEN |
|---|---|

| | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 3.494.800 | 1.787.550 | 1.363.742 | 150.000 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 3.494.800 | 1.787.550 | 1.363.742 | 150.000 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P6.01 Organisatieontwikkeling | -533.000 | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 2.961.800 | 1.787.550 | 1.363.742 | 150.000 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 2.961.800 | 1.787.550 | 1.363.742 | 150.000 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 212.084.174 | 8.542.359 | 9.508.320 | 16.196.510 |
| Baten voor wijziging | 219.632.608 | 174.918.340 | 187.352.023 | 160.564.881 |
| Saldo voor wijziging | -7.548.434 | -166.375.981 | -177.843.703 | -144.368.371 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | -584.806 | | | |
| P-6.1 Reserve mutaties | -8.100.000 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 929.392 | | | |
| P-6.1 Reserve mutaties | -15.235.524 | -150.000 | -150.000 | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 203.399.368 | 8.542.359 | 9.508.320 | 16.196.510 |
| Baten na wijziging | 205.326.476 | 174.768.340 | 187.202.023 | 160.564.881 |
| Saldo na wijziging | -1.927.108 | -166.225.981 | -177.693.703 | -144.368.371 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 206.361.168 | 10.329.909 | 10.872.062 | 16.346.510 |
| Baten na wijziging | 205.326.476 | 174.768.340 | 187.202.023 | 160.564.881 |
| Saldo na wijziging | 1.034.692 | -164.438.431 | -176.329.961 | -144.218.371 |

## Korte toelichting op de in de 11e en 12e wijziging van de Productenraming 2009 opgenomen posten

Door middel van deze wijzigingen zijn de effecten van de 2e Bestuursrapportage 2009 verwerkt.

provincie Drenthe

# *Staten*stuk 2009-401

## Begroting 2010
***Nota van aanbieding***

Voorgestelde behandeling:
- Statencommissie Omgevingsbeleid op 14 oktober 2009
- Statencommissie Cultuur en Welzijn op 28 oktober 2009
- Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie op 4 november 2009
- Provinciale Staten op 11 november 2009
- fatale beslisdatum: 11 november 2009

Behandeld door de heer L.C.M. Evers, telefoonnummer (0592) 36 55 59, e-mail l.evers@drenthe.nl
en door de heer E. Bos, telefoonnummer (0592) 36 55 16 e-mail e.bos@drenthe.nl
Portefeuillehouder: mevrouw J.G. Vlietstra

## Inleiding

Bij deze Nota van aanbieding treft u de Begroting 2010 aan. De stukken maken deel uit van de begrotings- en rekeningcyclus van de provincie Drenthe. In dit statenstuk wordt nader ingegaan op een aantal aspecten van de Begroting 2010.
De Begroting 2010 bevat de uitwerking van de besluiten die uw staten hebben genomen op basis van de Voorjaarsnota 2009. De aldus gestelde kaders zijn verwerkt in de Begroting 2010. Door vaststelling van de Begroting 2010 wordt een definitief besluit genomen over alle besluiten die bij de Voorjaarsnota 2009 als kaderstellend werden aangemerkt.
Tegelijk met deze Nota van aanbieding wordt ook het resultaat gepresenteerd van de kerntakendiscussie die in het teken van de Provincie Nieuwe Stijl (PNS) is gevoerd naar aanleiding van het rapport *Amen is geen Amsterdam*. De kerntakendiscussie is nog niet financieel doorvertaald, in afwachting van de definitieve resultaten van de beleidsinhoudelijke discussie die daaraan vooraf moet gaan.

Het in deze Nota van aanbieding opgenomen financieel perspectief voor de jaren 2010 tot en met 2013 laat nog grotere tekorten zien dan aangegeven in de Voorjaarsnota 2009. Dit wordt met name veroorzaakt doordat we als uitgangspunt voor de algemene uitkering uit het provinciefonds de Junicirculaire hebben gehanteerd. Het financieel perspectief kan volgend jaar echter nog slechter worden op het moment dat ministeries bezuinigingen via een verlaging van specifieke uitkeringen deels gaan doorvertalen naar de provincies. In de Miljoenennota 2010 wordt aangegeven dat ambtelijke werkgroepen in het voorjaar van 2010 op twintig beleidsterreinen met voorstellen moeten komen om bezuinigingen van 20% mogelijk te maken.

Pas eind 2009 zal duidelijk zijn wat de precieze financiële gevolgen voor Drenthe zijn van de korting op de algemene uitkering uit het provinciefonds. In de Voorjaarsnota 2010 kan dan concreet invulling worden gegeven aan de door te voeren bezuinigingen. Bezuinigd zal er moeten worden. Zonder maatregelen bedraagt in 2011 het tekort van de provincie Drenthe circa € 220 per Drents huishouden, in 2012 circa € 335 en het tekort loopt in 2013 op naar circa € 460 per Drents huishouden. De grote financiële tekorten die optreden vanaf 2011 zullen weggewerkt moeten worden. Dit kan door scherper te begroten (vermijden van onderbesteding), door kritisch te kijken naar de interne organisatie, door te focussen op de kerntaken en door beleidsambities bij te stellen. De komende maanden zullen dan ook financiën, organisatie en beleid kritisch worden doorgelicht. De concrete voorstellen waartoe deze doorlichting uiteindelijk leidt, zullen in het kader van de Voorjaarsnota 2010 aan uw staten worden voorgelegd. Pijnlijke keuzes zullen onvermijdelijk zijn om een duurzaam financieel evenwicht te bereiken. Alvorens voorstellen te doen, willen wij samen met uw staten verkennen welke bezuinigingsmogelijkheden er zijn. Wij vinden het belangrijk dat er breed gedragen oplossingen komen. Daartoe zullen wij begin 2010 een PS-GS-conferentie organiseren.

## Advies

1. Kennisnemen van het financiële beeld als geschetst in de Begroting 2010.
2. De lasten en baten in de Begroting 2010 per programma autoriseren volgens het principe: "Per prioriteit de lasten en baten afzonderlijk en voor de overige budgetten de lasten en baten in totalen per programma".
3. Artikel 1 van de "Verordening op de heffing van de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting Drenthe" te wijzigen in: "Op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting worden in de provincie Drenthe voor het tijdvak 1 april 2010 tot en met 31 maart 2011 82,3 opcenten geheven".
4. Het Normenkader 2009 vaststellen en gedeputeerde staten (evenals in 2008) de bevoegdheid geven om wijzigingen in het Normenkader goed te keuren indien deze na de datum van uw goedkeuring en vóór 31 december 2009 plaatsvinden.
5. Het Controleprotocol 2009 vaststellen.
6. De Begroting 2010 vaststellen.

## Beoogd effect

*Provinciale staten autoriseren gedeputeerde staten het beleid uit te voeren met de daaraan verbonden baten en lasten zoals opgenomen in de Begroting 2010.*

## Argumenten

*1.1. Ten opzichte van de Voorjaarsnota 2009 is het financiële perspectief minder rooskleurig geworden dan tot voor kort de verwachting was; feitelijk zijn er maatregelen noodzakelijk om te komen tot een duurzaam financieel evenwicht.*

De cijfers zoals deze in de Begroting 2010 aan uw staten worden voorgelegd komen niet op alle onderdelen overeen met de stand zoals deze is gepresenteerd in Voorjaarsnota 2009. Dit wordt veroorzaakt door een aantal ontwikkelingen die zich in de tussenliggende periode hebben voorgedaan en waarvan de financiële gevolgen als onderdeel van de Begroting 2010 aan uw staten worden voorgelegd. De grootste mutaties en meest opvallende wijzigingen worden hierna weergegeven.

***Autonome ontwikkelingen***

Uit onderstaand overzicht blijkt dat wij in 2010 en latere jaren uit moeten gaan van een fors tegenvallende uitkering uit het provinciefonds. Doordat in de Junicirculaire 2009 nog is uitgegaan van het oude verdeelmodel, is de korting voor Drenthe als gevolg van de korting van € 300 miljoen per 2011 nog groter dan vermeld in de Voorjaarsnota 2009.

**Meerjarenperspectief algemene uitkering provinciefonds, Junicirculaire 2009 versus Voorjaarsnota 2009**

| | *2010* | *2011* | *2012* | *2013* |
|---|---|---|---|---|
| Voorjaarsnota 2009 | -318.000 | -7.249.000 | -7.249.000 | -7.249.000 |
| Junicirculaire 2009 | -1.613.077 | -12.402.357 | -13.648.300 | -14.730.043 |
| **Verschil** | -1.295.077 | -5.153.357 | -6.399.300 | -7.481.043 |

Voor het jaar 2010 wordt de tegenvaller vooral veroorzaakt door het buiten werking stellen van de normeringssystematiek voor de algemene uitkering. Dit betekent dat er voor alle provincies een lagere algemene uitkering te verdelen is. In 2010 hebben we dan te maken met het cumulatieve effect over de jaren 2009 en 2010. Voor 2011 en latere jaren is de door het rijk opgelegde korting van € 300 miljoen bepalend voor het beeld.

Op dit moment spelen zich echter belangrijke ontwikkelingen af met betrekking tot het provinciefonds. Zowel de omvang als de verdeelsystematiek staan ter discussie. De financiële consequenties van de opgelegde korting zijn in de voorliggende Begroting 2010 meegenomen op basis van de Junicirculaire 2009. Echter omdat omvang en verdeelsystematiek nog onderwerp van onderzoek en discussie zijn, zal het beeld nog moeten worden bijgesteld. Eind 2009 zal waarschijnlijk duidelijk zijn hoe groot de korting voor Drenthe precies zal zijn. Onze verwachting is dat de uiteindelijke financiële gevolgen voor Drenthe minder negatief zullen zijn dan aangegeven in de Junicirculaire 2009. Naar het zich laat aanzien zal het nieuwe verdeelmodel sterk in het voordeel van minder vermogende provincies zoals Drenthe zijn. Het uiteindelijke beeld is echter nog niet bekend. Tot nader order kunnen wij niet anders dan ons baseren op het voorlopige en weinig rooskleurige beeld van de Junicirculaire 2009. Voor de vergelijkbaarheid is dit beeld vervolgens afgezet tegen het beeld van de Septembercirculaire 2008. Eventuele kortingen op specifieke uitkeringen zijn op dit moment nog niet in de cijfers meegenomen.

Inmiddels is ook duidelijk geworden dat van het vervallen van de bijdrage van de provincies aan het Bestuursakkoord – zoals in de Voorjaarsnota 2009 verwacht – geen sprake zal zijn. Dat betekent dat ook in 2011 door de provincie Drenthe een bijdrage aan het realiseren van rijksdoelen van € 5 miljoen zal worden geleverd; deze bijdrage komt ten laste van de Algemene Reserve, hetgeen ook overeenkomt met de gedachte dat de bijdrage door de provincies zou worden geleverd door het “inlopen van vermogensoverschotten”.

***Actualisering budgetten***

Ten opzichte van de Voorjaarsnota 2009 is een aantal wijzigingen van functionele budgetten aan de orde. Het gaat hierbij om de volgende bijstellingen:

| Bijstelling | 2010 | 2011 | 2012 | Wijze van verwerking |
|---|---|---|---|---|
| **Stimuleringsmaatregelen Drentse woningmarkt** | 2.660.000 | 1.295.000 | | tlv Algemene resrve |
| **Culturele en museale agenda** | | | 1.749.500 | tlv Algemene reserve |
| **Sociale agenda** | | | 500.000 | tlv Algemene reserve |
| **Afroming stimuleringsfonds** | -1.106.000 | | | tgv Algemene reserve en tlv Stimuleringsfonds |
| **Provinciale bijdrage Regiopark** | 1.200.000 | 1.350.000 | 1.350.000 | tlv. Stimuleringsfonds |

*Stimuleringsmaatregelen Drentse woningmarkt*

Vanwege de kredietcrisis wordt uw staten voorgesteld geld ter beschikking te stellen om in Drenthe stagnerende woningbouwprojecten los te trekken. Hiermee wordt geprobeerd zowel een werkgelegenheidseffect als het loskomen van de woningmarkt te creëren. Het concrete effect van deze maatregelen zal in 2010 duidelijk worden. Voor stimuleringsmaatregelen op de Drentse woningmarkt wordt een bedrag beschikbaar gesteld van € 4.750.000,--, (waarvan in 2009 € 795.000,--) te dekken vanuit de Algemene Reserve. Daarnaast staat de provincie garant voor € 3.000.000,-- aan maatregelen op projectniveau. Het hieraan verbonden risico wordt in voorkomende gevallen gedekt vanuit de Risicoreserve.

*Culturele, museale en sociale agenda*
In 2012 is in totaal € 1.749.500,-- beschikbaar gesteld voor continuering van de prioriteiten op het gebied van cultuur en musea zoals deze zijn opgenomen in de Voorjaarsnota 2007 en 2008. Dit betekent dat deze prioriteiten in 2012 worden gecontinueerd en niet volgens de aanvankelijke financiële planning "op nul gezet" worden.
In 2012 is € 500.000,-- beschikbaar gesteld voor de uitvoering van de Sociale Agenda 2009-2012 ter continuering van de prioriteit Onderwijskansenplan, zoals beschreven in de Voorjaarsnota 2008.
Dit is de financiële vertaling van het statenbesluit dat eind 2008 is genomen over de Sociale, Culturele en Museale agenda.

*Afroming Stimuleringsfonds Drentse projecten*
Een overschot van middelen in het Stimuleringsfonds Drentse projecten is in 2009 afgeroomd ten gunste van de Reserve voor algemene doeleinden. Het gaat hier om een bedrag van € 1.106.000,--. Zie voor een nadere toelichting punt 1.2.

*Provinciale bijdrage Regiopark*
Het is de verwachting dat tot 2012 zich 2 tot 5 grote Regiopark-projecten zullen aandienen, waarvoor aanvullende financiering noodzakelijk is. Met ingang van 2010 gaat het hierbij concreet in ieder geval om de volgende projecten en extra benodigde cofinanciering: Leekstermeer € 150.000,- Peizermade € 300.000,- toegangspoort Dijkveld € 250.000,- en Beekdal Messchen € 500.000,-. Het totaal van € 1,2 miljoen is als extra intensivering opgenomen in de begroting. Dit voorstel vloeit voort uit de Voorjaarsnota 2007 en is abusievelijk niet meegenomen in de Voorjaarsnota 2009.

Na verwerking van de hierboven weergegeven financiële ontwikkelingen ziet de financiële positie van de provincie ten opzichte van de Voorjaarsnota 2009 er als volgt uit: de Voorjaarsnota schetste een Begroting 2010 met een tekort van bijna € 27 miljoen. Aangegeven werd dat € 10 miljoen als eenmalig dekkingsmiddel zou dienen. Deze € 10 miljoen is de voorziene onderbesteding 2009. In de 2e Bestuursrapportage wordt dit bedrag onderbouwd en is geen € 10 miljoen gebleken maar ruim € 11,8 miljoen. Dit bedrag wordt in de 2e Bestuursrapportage toegevoegd aan de Reserve voor algemene doeleinden.

De Voorjaarsnota is conform de algemene beschouwingen verwerkt. De voorgestelde maatregelen, in- en extensiveringen zijn in de begroting verwerkt. Door een (beperkt) aantal veranderingen ten opzichte van de Voorjaarsnota heeft de Begroting 2010 een tekort van bijna € 26 miljoen. De wijzigingen ten opzichte van de Voorjaarsnota worden in deze Nota van aanbieding toegelicht.
Hierdoor ontstaat het volgende financiële beeld voor 2010:

| | | |
|---|---|---|
| Tekort begroting 2010 | € | 25,9 miljoen |
| Eenmalige dekking 2009 | € | 11,8 miljoen |
| Tekort te dekken uit reserve alg. doeleinden | € | 14,1 miljoen |

In het meerjarenperspectief worden eveneens tekorten voorzien. Met name de uitkomsten van de Junicirculaire (provinciefonds) werken grotere tekorten in de hand.

| Financiële ruimte Begroting 2010 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | Totaal 2009 - 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| Stand begroting 2010 na 1e Bestuursrapportage 2009 | € 6.309.978- | € 4.741.578- | € 4.086.178- | | € 15.137.734- |
| Middelen collegeperiode 2012-2015 t.l.v. algemene reserve | | | | € 9.700.000- | € 9.700.000- |
| Ontwikkelingen conform voorjaarsnota van invloed op het | | | | | |
| begrotingsresultaat: | | | | | |
| Effect korting provinciefonds conform vjn | € 318.000- | € 7.249.000- | € 7.249.000- | € 7.249.000- | € 22.065.000- |
| Wijziging financieringssystematiek verwerkt in de begroting | € 13.180.000- | € 13.980.000- | € 11.880.000- | € 11.880.000- | € 50.920.000- |
| Intensiveringen uit vjn verwerkt in de begroting | € 4.850.000- | € 3.207.000- | € 2.750.000- | € 2.180.000- | € 12.987.000- |
| Extensiveringen uit vjn verwerkt in de begroting | € 782.500 | € 2.416.150 | € 2.919.810 | € 3.281.000 | € 9.399.460 |
| Extra dekkingsmaatregelen conform voorjaarsnota | € 2.677.822 | € 2.723.196 | € 2.723.196 | € 2.723.196 | € 10.847.410 |
| Resultaat 2e Bestuursrapportage 2009 (voordeel) | € 11.848.064 | | | | € 11.848.064 |
| | | | | | |
| Junicirculaire 2009, verslechterd beeld t.o.v. voorjaarnota | € 1.613.077- | € 5.702.357- | € 6.948.300- | € 8.030.043- | € 22.293.777- |
| Bestuursakkoord, inlopen vermogensoverschotten | | € 5.000.000- | | | € 5.000.000- |
| Stimuleringsmaatregelen Drente woningmarkt | € 2.660.000- | € 1.295.000- | | | € 3.955.000- |
| Culturele en museale agenda | | | € 1.749.500- | | € 1.749.500- |
| Sociale agenda | | | € 500.000- | | € 500.000- |
| Lagere opbrengst dividend Enexis | € 400.000- | € 400.000- | | | € 800.000- |
| Herrekening kapitaallasten aanpassing rente en overig | € 1.159.480- | € 4.987.089 | € 6.095.007 | € 7.249.000 | € 17.171.616 |
| Overschot stimuleringsfonds (voordeel) | € 1.106.000 | | | | € 1.106.000 |
| | | | | | |
| **Begrotingstekort** | **€ 14.076.149-** | **€ 31.448.500-** | **€ 23.424.965-** | **€ 25.785.847-** | |

Het tekort in 2011 ad € 31,4 miljoen kan deels worden verklaard uit eigen keuzes van de provincie. Het overbrengen van een aantal programma's van het Stimuleringsfonds naar de exploitatie en het intensiveren van een aantal activiteiten verklaart een groot deel van het tekort (€ 17,2 miljoen). De rest van het tekort wordt met name verklaard door de korting op het provinciefonds (€ 17,9 miljoen). In 2012 en 2013 ligt een belangrijke verklaring van de tekorten in die jaren, € 23,4 miljoen respectievelijk € 25,8 miljoen, ook weer in de eerder genoemde eigen keuzes (€ 13,7 miljoen respectievelijk € 13,2 miljoen). De korting op het provinciefonds draagt bij voor een bedrag van € 13,6 miljoen respectievelijk € 14,7 miljoen.

Vanaf 2013 is een bedrag van € 9,7 miljoen gereserveerd vanwege het vrijvallen van de aan de prioriteiten verbonden budgetten. Een volgend college kan dan kiezen voor nieuwe prioriteiten dan wel het geheel of gedeeltelijk voortzetten van de huidige prioriteiten.

**Verloop reserve algemene doeleinden:**

| | |
|---|---|
| Stand per 31/12/2009 | 24.603.383 |
| Toevoeging als gevolg van de 2e bestuursrapportage 2009 | 11.848.064 |
| Stand per 1/1/2010 | 36.451.447 |
| Onttrekking als gevolg van het begrotingsresultaat 2010 | -25.924.213 |
| Stand per 31/12/2010 | 10.527.234 |

Het is niet toegestaan de reserve voor algemene doeleinden onder € 0,00 te laten komen.

In aanvulling op het hiervoor gepresenteerde meerjarenperspectief nog het volgende. In de Voorjaarsnota 2009 hebben wij bij programma 2 Samenleving met samenhang voorgesteld voor de jaren 2011 tot en met 2013 een deel van de opbrengst van de flexibiliteitskorting op cultureel gebied niet met provinciale opdrachten/taken in te vullen. Gezien de discussie die dit heeft opgeleverd in uw staten alsmede om niet nu al financieel invulling te geven aan de kerntakendiscussie, zullen wij dit voorstel intrekken. Dit zal gebeuren bij de eerste wijziging van de Begroting 2010.

1.2. *Rond het Stimuleringsfonds zijn de ontwikkelingen dusdanig, dat kan worden geconcludeerd dat deze reserve de komende jaren feitelijk wordt afgebouwd*.

In de Voorjaarsnota 2009 is reeds geconstateerd, dat het Stimuleringsfonds Drentse projecten de komende jaren haar voeding zal verliezen uit toekomstige rekeningresultaten en incidentele meevallers, omdat de financiële positie van de provincie onder zware druk komt te staan. Hiervoor is uit het beeld van het verloop van de Algemene Reserve gebleken, dat de provincie de komende jaren met sterk oplopende tekorten te maken zal krijgen, als er geen passende maatregelen genomen worden. Hieronder wordt het verloop van het Stimuleringsfonds weergegeven na het verwerken van de in de Begroting 2010 verwerkte financiële ontwikkelingen; in 2014 zal het Stimuleringsfonds dan volledig uitgeput zijn en kan deze worden opgeheven. In het hierna volgende overzicht wordt het verloop van het Stimuleringsfonds weergegeven, met daarbij de aantekening dat voor Motie 19 bedragen zijn gereserveerd binnen het Stimuleringsfonds en dat deze nog niet zijn verwerkt in de Begroting 2010.

| **Stimuleringsfonds Drentse projecten** | **2008** | **2009** | **2010** | **2011** | **2012** | **2013** | **2014** | **latere jaren** | **Totalen** |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | ***22.181*** | ***47.149*** | ***19.837*** | ***10.858*** | ***5.390*** | ***2.400*** | ***1.000*** | ***0*** | |
| Exploitatie 2008 | 4.063 | | | | | | | | |
| Vrij besteedbaar resultaat 2007 | 13.143 | | | | | | | | |
| Vrij besteedbaar resultaat 2008 (t/m 2e berap) | 2.116 | | | | | | | | |
| Vrij besteedbaar resultaat 2008 Jaarrekening 2008 | 2.731 | | | | | | | | |
| Vrij besteedbaar resultaat 2009 | | 284 | | | | | | | |
| Vrij besteedbaar resultaat 2010 | | | 395 | | | | | | |
| Afromen reserves | 1.136 | 6.834 | -1.106 | | | | | | |
| Extra dividend Essent | 2.348 | -2.348 | | | | | | | |
| Regulier dividend Essent | 6.700 | -6.700 | | | | | | | |
| Extra dividend Essent dec 08 | 9.531 | -9.531 | | | | | | | |
| | | | | | | | | | |
| | | | | | | | | | |
| **Statenbesluiten:** | | | | | | | | | |
| Lofar (2007-301) | -2.750 | | | | | | | | *-2.750* |
| Kennis werkt (2008-315) | -6.500 | | | | | | | | *-6.500* |
| Programma klimaat en energie (2008-335) | -2.000 | -6.700 | | | | | | | *-8.700* |
| Krediet Cultureel kwartier Assen (2008-320) | -2.400 | | | | | | | | *-2.400* |
| Kennis werkt (Voorjaarsnota 2008) | -3.000 | | | | | | | | *-3.000* |
| Onderwijskansenplan (2008-345) | -150 | -500 | -500 | -500 | | | | | *-1.650* |
| Regiopark Groningen-Assen (5.22) (2009-365 en later 2009-367) | | -600 | | | | | | | *-600* |
| Meppelerdiep schutsluis bij Zwartsluis (conform M4 nov 08) | | | 0 | -200 | -1400 | -1400 | -1000 | | *-4.000* |
| Kennis werkt (2009-364) | | -4.600 | | | | | | | *-4.600* |
| Attractieve steden (p. 3.9) (Ontwikkeling stadscentrum Hoogeveen) statenvoorstel 22 april 2009 | | | -2.000 | -2.000 | | | | | *-4.000* |
| Intensivering marketing en promotie (PS 22-4-09) | | -1.000 | | | | | | | *-1.000* |
| | | | | | | | | | |
| **Vrij besteedbaar/tekort** | **47.149** | **22.288** | **16.626** | **8.158** | **3.990** | **1.000** | **0** | **0** | |
| | | | | | | | | | |
| | | | | | | | | | |
| | **2008** | **2009** | **2010** | **2011** | **2012** | **2013** | **2014** | **latere ja** | **Totalen** |
| | | | | | | | | | |
| **Vrij besteedbaar/tekort** | **47.149** | **22.288** | **16.626** | **8.158** | **3.990** | **1.000** | **0** | **0** | |
| | | | | | | | | | |
| **Overige projecten** | | | | | | | | | |
| Motie 19 VJN 2007Plus Gelijke kansen onderwijsbeleid (OV-kaart) | | -1.000 | -1.000 | | | | | | -2.000 |
| Ontwikkeling regiopark Groningen-Assen | | | -1.200 | -1.350 | -1.350 | | | | -3.900 |
| **Projecten versnellingsagenda** | | | | | | | | | |
| Project Tusschenwater | | | -1.000 | -1.000 | | | | | -2.000 |
| Monumenten | | -451 | -1.568 | -418 | -240 | | | | -2.677 |
| Risicofinanciering MKB | | -1.000 | -1.000 | | | | | | -2.000 |
| ***Totaal aanvragen*** | ***0*** | ***-2.451*** | ***-5.768*** | ***-2.768*** | ***-1.590*** | ***0*** | ***0*** | ***0*** | **-12.577** |
| **Saldo na honorering aanvragen** | **47.149** | **19.837** | **10.858** | **5.390** | **2.400** | **1.000** | **0** | **0** | |
| | | | | | | | | | |

Alle posten in het overzicht zijn verwerkt in de (meerjaren)begroting, met uitzondering van de post Motie 19, gelijke kansen onderwijsbeleid (OV-kaart). Binnen het Stimuleringsfonds is wel dekking aanwezig voor deze mogelijke uitgave.

2. *Autorisatie van de budgetten in de Begroting 2010 per programma volgens het principe "Per prioriteit de lasten en baten afzonderlijk en de overige budgetten in totalen per programma" doet het best recht aan de rol van provinciale staten en het principe "besturen op hoofdlijnen".*
Conform de bestaande praktijk wordt hier voorgesteld dat bij een autorisatie van de afzonderlijke prioriteiten uw staten inhoud geven aan de nadere kaderstelling vanuit de Voorjaarsnota 2009. Voor ons college geldt dan dat over de realisatie van de afzonderlijke prioriteiten wordt gerapporteerd en dat afwijkingen in financiële zin zullen leiden tot een wijziging van de begroting door uw staten.

In alle programma's hebben de prioriteiten een prominente inhoud gekregen door de verwerking van de Voorjaarsnota 2009 in de teksten voor de prioriteiten. Verder worden de financiële gevolgen van de prioriteiten afzonderlijk gepresenteerd in het programmaplan van de Begroting 2010. Voor de resterende inhoud van de programma's geldt dat deze geacht wordt te behoren tot het zogenoemde "going concern". Hierbij wordt aangenomen dat het hier gaat om zaken die tot het *lopende beleid* behoren en waarover vooralsnog geen politieke discussie aan de orde zal zijn. De informatie over deze beleidsonderdelen is in de Begroting 2010, zoals ook verzocht door uw staten, meer systematisch aangepakt dan in de vorige editie.

3. *Het besluit de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting vast te stellen op 82,3 komt overeen met eerder door Provinciale Staten genomen besluiten inzake de indexering van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting.*
Het tarief voor de opcenten van de MRB wordt jaarlijks geïndexeerd. Voor Drenthe vindt deze indexering plaats op basis van het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie. Dit houdt in, dat op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting in de provincie Drenthe voor het tijdvak 1 april 2010 tot en met 31 maart 2011 82,3 opcenten geheven worden. Daartoe moet artikel 1 van de “Verordening op de heffing van de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting Drenthe” gewijzigd worden. Voor het overige wordt hier verwezen naar de paragraaf Lokale heffingen in de Begroting 2010.

4 en 5. *Voor de vaststelling van het Normenkader 2009 en het Controleprotocol 2009 kan "meegelift" worden met de begrotingsbehandeling, door het Normenkader 2009 en het Controleprotocol 2009 vast te laten stellen als bijlagen bij en daarmee onderdeel van de Begroting 2010.*
Door vaststelling van het Controleprotocol en het Normenkader wordt de reikwijdte van de accountantscontrole helder en eenduidig aangegeven. Tevens is in de financiële verordening van de provincie Drenthe artikel 5, vierde lid, bepaald dat gedeputeerde staten jaarlijks een overzicht van wet- en regelgeving ter goedkeuring aan uw staten voorleggen. Om praktische redenen wordt aan uw staten voorgesteld het Normenkader 2009 nu vast te stellen, maar gedeputeerde staten de bevoegdheid te geven om wijzigingen in het Normenkader goed te keuren indien na de datum van uw goedkeuring en vóór 31 december 2009 wijzigingen plaatsvinden. Het Controleprotocol 2009 wordt ter vaststelling aangeboden.

6. *De Begroting 2010 is op het vlak van de systematiek ten opzichte van de Begroting 2009 niet substantieel gewijzigd.*
   Met de nu voorliggende Begroting 2010 wordt de koers voortgezet die wij met de Begroting 2008 zijn ingeslagen op het vlak van het omgaan met de Begroting als instrument. Daarbij wordt ook zo veel mogelijk aangesloten bij de handreikingen die van de kant van de toezichthouder ontvangen zijn. Een wijziging in de systematiek betreft de presentatie van de informatie over het lopende beleid; door middel van eenvoudige tabellen wordt op een meer inzichtelijke en eenduidige manier de nodige informatie verstrekt. Verder is enige aandacht besteed aan de mate waarin doelen en resultaten concreet zijn beschreven; deze aandacht zal de komende tijd in nauw overleg met uw statenwerkgroep programmabegroting nog nader vorm en inhoud krijgen.
   Voor een nadere toelichting op de systematiek van de Begroting 2010 wordt verwezen naar de leeswijzer bij de Begroting.

## Uitvoering

**Tijdsplanning**
Niet van toepassing.

**Financiën**
Zie de Begroting 2010.

**Monitoring en evaluatie**
Niet van toepassing

**Extern betrokkenen**
Niet van toepassing

**Communicatie**
Publicatie van het opcententarief motorrijtuigenbelasting in het Provinciaal blad.

**Bijlagen**
1. Begroting 2010

**Meekopiëren**
Nee, separaat beschikbaar.

**Ter inzage in de leeskamer**
Niet van toepassing

Assen, 22 september 2009
Kenmerk: 39/5.10/2009012219

Gedeputeerde staten van Drenthe,

J. Tichelaar, voorzitter
J.M. Imhof, secretaris

## Toelichting

In deze toelichting gaan wij nader in op een aantal aspecten rondom de Begroting 2010. Voor een belangrijk deel zijn deze aspecten ook reeds in de Begroting 2010 terug te vinden. In de Begroting 2010 zijn alle zaken opgenomen, die op het moment van de productie van de Begroting 2010 bekend waren.
Voor een aantal zaken geldt ook, dat de actualiteit een nadere bespreking noodzakelijk maakt. Dit geldt met name voor de volgende onderwerpen:
1. de financiële positie van de provincie;
2. de financiële doorwerking van de kerntakendiscussie;
3. de doorwerking van de kerntakendiscussie op organisatie- en HRM-gebied.

### 1. De financiële positie van de provincie

*De algemene uitkering uit het provinciefonds*
De financiële positie van de provincie wordt ook de komende jaren nog in sterke mate bepaald door de hoogte en de verdeling van de algemene uitkering uit het provinciefonds. Over deze kwestie spelen momenteel twee parallelle discussies, die elk hun eigen traject doorlopen. De eerste is een discussie over de hoogte en de invulling van de korting die vanuit het rijk aan de provincies wordt opgelegd. Daartoe wordt ambtelijk een verdiepingsslag uitgevoerd. In de Junicirculaire 2009 is uitgegaan van een korting op het provinciefonds van € 300 miljoen per 2011. Naast deze discussie loopt het werk van de Commissie Stuiveling naar een nieuw verdeelmodel voor de algemene uitkering uit het provinciefonds.

Aangezien de beide discussies pas eind 2009, na de vaststelling van de Begroting 2010, tot concrete resultaten zullen leiden en momenteel nog vrij onvoorspelbaar is wat deze resultaten zullen zijn, ligt het voor de hand voor de raming van het Drentse deel van de algemene uitkering uit het provinciefonds terug te vallen op het enige recente gezaghebbende document dat over dit onderwerp beschikbaar is: de Junicirculaire 2009. Op basis van de junicirculaire ziet de ontwikkeling van de algemene uitkering uit het provinciefonds er voor Drenthe voor de komende jaren als volgt uit:

Meerjarenperspectief algemene uitkering provinciefonds Junicirculaire 2009

| **Verdeling Algemene Uitkering** | **2009** | **2010** | **2011** | **2012** | **2013** |
|---|---|---|---|---|---|
| **Op te nemen in prov.begroting** | 75.003.932 | 75.743.657 | 66.682.334 | 67.987.183 | 69.034.692 |
| Septembercirculaire 2008 | 75.646.387 | 77.356.734 | 79.084.691 | 81.635.483 | 83.764.735 |
| **Bijstelling berekening algemene uitkering** | **642.455-** | **1.613.077-** | **12.402.357-** | **13.648.300-** | **14.730.043-** |

In het overzicht zijn de cijfers op basis van de Septembercirculaire 2008 en de Junicirculaire 2009 aan elkaar gerelateerd. In de Voorjaarsnota 2009 werd nog uitgegaan van een korting op de algemene uitkering van € 600 miljoen op basis van het Rfv-rapport, met daarbij een nieuwe verdeelmethodiek waarbij een verevening van eigen inkomsten plaatsvond en waarbij de opbrengst van de motorrijtuigenbelasting herberekend werd. Dit resulteerde in een korting op de algemene uitkering voor Drenthe van € 6,7 miljoen. In de Junicirculaire 2009 wordt in afwachting van de uitkomsten van de discussies over enerzijds de hoogte en de invulling van de korting op het provinciefonds en anderzijds het resultaat van de Commissie Stuiveling uitgegaan van de bestaande systematiek. Daarbij wordt dan wel de normeringssystematiek aangepast en er wordt verder uitgegaan van een korting van € 300 miljoen.

Ten opzichte van de Voorjaarsnota 2009 is het financieel perspectief voor wat betreft de algemene uitkering uit het provinciefonds voor Drenthe daardoor verslechterd. Dit perspectief is echter naar verwachting niet de basis voor maatregelen die moeten worden genomen ter bereiking van een duurzaam sluitende begroting. Naar verwachting zullen de discussies die momenteel over het provinciefonds gevoerd worden over zowel de omvang als de verdeling voor Drenthe nog leiden tot een korting die lager zal zijn dan nu in de Junicirculaire 2009 is becijferd. In de cijfers is echter nog niet een mogelijke dreiging van doorwerking van extra bezuinigingen door departementen verwerkt. Als er ook nog kortingen komen op met name specifieke uitkeringen wordt het toch al weinig rooskleurige financieel meerjarenbeeld van de Begroting 2010 nog een heel stuk slechter.

Zodra meer duidelijkheid is verkregen is het ook mogelijk reële en onderbouwde taakstellingen te formuleren voor door te voeren bezuinigingen. Die zullen dan concreet ingevuld moeten zijn in de Voorjaarsnota 2010.

*De opcenten op de motorrijtuigenbelasting.*
In de 1e Bestuursrapportage 2009 is ingegaan op de ontwikkelingen in 2009 en volgende jaren met betrekking tot de opcenten op de motorrijtuigen belasting. Daarbij is uitgegaan van de omvang en samenstelling van het wagenpark per 31 december 2008 en van een volumegroei in 2009 van 0,5 % als gevolg van groei van wagenpark en verschuiving naar zwaardere gewichtsklassen. Voor de jaren 2010 en volgende jaren wordt uitgegaan van een groei van 1,0%. Deze uitgangspunten zijn bij de opstelling van de begroting 2010 ongewijzigd.

Het tarief voor de opcenten op de motorrijtuigenbelasting worden jaarlijks geïndexeerd. Voor Drenthe vindt deze indexering plaats op basis van het vierjarige gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie.

Deze cijfers luiden als volgt:

| | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | gemiddeld |
|---|---|---|---|---|---|
| Stijgingspercentage | 1,1 | 1,6 | 2,5 | 1,0 | 1,55 |

Dit stijgingspercentage wordt toegepast op het meerjarenperspectief en leidt tot de volgende ontwikkeling van het opcententarieven per 1 april:

| 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|
| 82,3 | 83,5 | 84,8 | 86,1 |

Wij stellen u voor het tarief voor de opcenten op de motorrijtuigenbelasting voor het tijdvak 1 april 2010 tot en met 31 maart 2011 vast te stellen op: 82,3.

Op grond van de huidige gegevens, het voorstelde tarief en de genoemde aannames is een raming gemaakt van de verwachte ontwikkeling van de opbrengst opcenten op de motorrijtuigenbelasting.
In de onderstaande tabellen is de raming voor 2010 en komende jaren uitgaande van de hierboven genoemde uitgangspunten weergegeven.

| bedragen x € 1.000 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| | 45.676 | 46.848 | 48.050 | 49.283 |

## 2. De financiële doorvertaling van de kerntakendiscussie

Tegelijk met de Begroting 2010 wordt ook het eerste resultaat van de kerntakendiscussie gepresenteerd als opmaat naar de Provincie Nieuwe Stijl (PNS). In de Nota van aanbieding bij de Begroting 2009 hebben wij geconstateerd, dat een fundamentele afweging van "oud voor nieuw" zoals door ons college is voorgenomen, in een nieuwe context is gekomen door de rapporten over het provinciale takenpakket van de commissies Lodders en d'Hondt en de ontwikkelingen met betrekking tot provinciefonds en provinciaal belastinggebied. Ons college heeft destijds gekozen voor een meer strategische aanpak, die aansloot bij de discussie over rol, positie en takenpakket van de provincie en die meer "toekomstvast" verwacht werd. Inmiddels heeft deze aanpak geresulteerd in een kerntakendiscussie, waarvan het rapport tegelijkertijd met de Begroting 2010 wordt opgeleverd. Hiermee is feitelijk een eerste deel van de discussie rond "oud voor nieuw" afgerond. Bekeken is welke taken als dusdanig "oud" worden bestempeld, dat de provincie deze niet langer tot het takenpakket rekent. Het gaat hier primair om een inhoudelijke discussie en vanuit dat gezichtspunt dient het nu voorliggende resultaat ook bezien te worden.

Een financiële vertaling van de kerntakendiscussie is nog niet gemaakt. Dit zou om te beginnen de nog te voeren inhoudelijke discussie een te sterke financiële lading geven. Daarnaast is de provincie echter inmiddels in een totaal ander financieel vaarwater verzeild geraakt dan destijds aanleiding was tot het starten van een "oud voor nieuw"-discussie. Was aanvankelijk de gedachte, dat door herschikking van taken extra middelen kunnen worden vrijgemaakt voor nieuw beleid en realisatie van de ambities van het college vanuit het collegeprogramma, nu is er de noodzaak tot het doorvoeren van bezuinigingen om een duurzaam financieel evenwicht op de provinciale begroting te bereiken. Het lijkt ons verstandig de beide trajecten niet door elkaar te laten lopen, maar nu eerst de principiële discussie op basis van de kerntakendiscussie te voeren en de praktische invulling van de noodzakelijke bezuinigingen mede te realiseren op basis van de uitkomsten van de behandeling van de kerntakendiscussie in november 2009 in uw staten. Zoals reeds hiervoor aangegeven zal eind 2009 ook duidelijk zijn wat de precieze financiële gevolgen voor Drenthe zijn van de korting op de algemene uitkering uit het provinciefonds. In de Voorjaarsnota 2010 kan dan concreet invulling worden gegeven aan de door te voeren bezuinigingen.

Zoals reeds aangegeven in de Voorjaarsnota 2009 zullen de noodzakelijke bezuinigingen gerealiseerd moeten gaan worden langs drie (kijk)lijnen:

- een scherpere wijze van begroten (met minder onderbesteding);
- een discussie over taken en ambities (onder meer aan de hand van benchmarks);
- een slankere interne organisatie (door betere processen).

In het kader van de Tweede Bestuursrapportage 2009 is de lucht uit de Begroting 2009 gehaald. Een bedrag van ruim € 11,8 miljoen is gevonden in programmabudgetten en aan programma's gelieerde reserves. Naar verwachting bevat de meerjarenbegroting 2010 – 2013 ook nog lucht. Deze lucht zal ook moeten worden weggenomen.
De kerntakendiscussie loopt parallel aan de behandeling van de Begroting 2010. Deze discussie is een principiële discussie en geen financiële discussie. Op basis van de besluitvorming van uw staten naar aanleiding van het voorliggende rapport inzake de kerntakendiscussie, zal moeten worden onderzocht welke mogelijke financiële bijdrage deze heroriëntatie op de kerntaken kan leveren aan de bezuinigingen.
In het streven naar een slankere interne organisatie zijn reeds diverse stappen gezet, zoals het terugbrengen van de overhead naar 35% in 2010 en het efficiënter maken van de bedrijfsprocessen door middel van digitalisering. Verdere maatregelen zijn onvermijdelijk.

Voorgaande betekent dat de grote financiële tekorten die optreden vanaf 2011 opgelost zullen moeten worden door een mix van maatregelen op het vlak van financiën, organisatie en beleid. Hierbij zal onder meer gebruik worden gemaakt van de resultaten van de interne ambtelijke werkgroep ombuigingen. Deze werkgroep heeft in het kader van de Voorjaarsnota 2009 reeds bezuinigingsmogelijkheden verkend. De concrete voorstellen waartoe deze doorlichting uiteindelijk leidt, zullen in het kader van de Voorjaarsnota 2010 aan uw staten worden voorgelegd. Pijnlijke keuzes zullen onvermijdelijk zijn om een duurzaam financieel evenwicht te bereiken. Alvorens voorstellen te doen, willen wij samen met uw staten verkennen welke bezuinigingsmogelijkheden er zijn. Wij vinden het belangrijk dat er breed gedragen oplossingen komen. Daartoe zullen wij begin 2010 een PS-GS-conferentie organiseren. Ook met de medewerkers van de organisatie zullen bezuinigingsmogelijkheden worden verkend.

## 3. De doorwerking van de kerntakendiscussie op organisatie- en HRM-gebied

De provincie Drenthe wil in 2011 regisseur zijn op ruimtelijk-economisch en cultureel terrein. Dit betekent dat we ons gaan concentreren op onze kerntaken met meer regievoering en minder uitvoering. We gaan ons richten op toezichtstaken, kwaliteit en kracht van bestuur en ons organiserend vermogen vergroten. Dat betekent dat de provincie Drenthe meer dan nu het geval is extern- en ontwikkelingsgericht gaat werken. Visievorming, (gebieds)regie, bestuurskracht en doorzettingsmacht zijn hier kernwoorden.

De heroriëntatie op de kerntaken betekent ook het afbouwen van bepaalde taken. Zoals reeds hiervoor aangegeven is de afbouw van de taken in het sociale domein al gestart. De afbouw van taken heeft natuurlijk ook formatieve gevolgen. Zodra bekend is welke taken precies afgebouwd gaan worden, kunnen de formatieve gevolgen in beeld worden gebracht. Dat zal gebeuren in het kader van de Voorjaarsnota 2010. De kerntakendiscussie heeft echter niet alleen kwantitatieve gevolgen, maar nadrukkelijk ook kwalitatieve gevolgen op HRM-gebied. De provincie heeft steeds meer behoefte aan medewerkers die voldoen aan het volgende profiel:

- Inhoudelijke kennis en visie.
- Sectoroverstijgende doelen en verschillende belangen zien en verbinden.
- Procesmanagement.
- Projecten en plannen op maatschappelijk, bestuurlijk en financieel draagvlak kunnen beoordelen.
- Schakelen tussen publieke en private belangen.
- Politiek-bestuurlijk sensitief.

Dit vergt nogal wat van de competentieontwikkeling van de medewerkers. Door middel van ontwikkeling, scholing en opleiding kunnen we hier goede stappen in zetten. Zoals reeds aangegeven in de Voorjaarsnota 2009 verwachten we dat we de nieuwe manier van werken grotendeels met het zittende personeel kunnen realiseren. Een kwaliteitsimpuls achten wij echter ook noodzakelijk. Dit doen wij door tijdig te anticiperen op de grote uitstroom als gevolg van de vergrijzing. Wij stellen voor een voorinvestering te doen in de vorm van het laten instromen van 16 fte's in 2010. Daar tegenover stellen wij inverdieneffecten in de vorm van het laten uitstromen van 31 fte's vanaf 2011. Overigens is de organisatie nu ook al op HRM-gebied volop bezig met het voorsorteren op de PNS. Onze visie op het ontwikkelen van de organisatie is in het programma Sámen Sterker in Actie! verwoord als "Organisatieontwikkeling via medewerkersontwikkeling". Juist het inzetten van de juiste competenties is in onze ogen cruciaal in het welslagen van de PNS. Logischerwijs worden vanuit het trainings- en opleidingsprogramma dan ook diverse mogelijkheden aangeboden om de competenties te ontwikkelen. Daarbij kan gedacht worden aan omgevingsbewustzijn, verbinden, netwerken, doelgerichtheid, integraal & strategisch werken, gekoppeld aan de regierol van de provincie.

Relevant hier is ook de vorming van regionale uitvoeringsorganisaties per 1 januari 2012. Dit zal ook voor Drenthe behoorlijke gevolgen hebben op organisatie- en HRM-gebied. Taken op het gebied van handhaving en vergunningverlening zullen in de uitvoeringsorganisatie worden belegd. Ook uitvoerende taken kunnen hier worden belegd. De komende maanden zal duidelijk moeten worden hoe de regionale uitvoeringsorganisatie voor Drenthe precies vorm zal krijgen. Dan zal ook duidelijk moeten worden welke gevolgen er precies zullen zijn op organisatie- en HRM-gebied. De vorming van een uitvoeringsorganisatie kan ingrijpende gevolgen hebben voor de huidige structuur van de provinciale organisatie (aantal afdelingen, aantal teams). Het kan ook, afhankelijk van de gekozen samenwerkingsvorm, betekenen dat een fors aantal medewerkers van de provincie in dienst treedt bij de uitvoeringsorganisatie. Dit heeft uiteraard ook weer gevolgen voor de ondersteunende afdelingen van de provincie (maximaal 35% overhead). Ook hier komen we in het kader van de Voorjaarsnota 2010 op terug.

***Uitgangspunten voor de Begroting 2010***

Vertrekpunt voor de opstelling van de Begroting 2010 is de Begroting 2009 na wijziging. Bij de opstelling van de Begroting worden de volgende algemene uitgangspunten c.q. aannames gehanteerd.

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| *Ontwikkeling prijzen* | | | | |
| Prijsmutatie materiele consumptie | 2% | 2% | 2% | 2% |
| Index budgetten subsidies per boekjaar | 2,58% | 2,8% | 2,8% | 2,8% |
| *Motorrijtuigenbelasting* | | | | |
| Opcenten tarief | 82,3 | 83,5 | 84,8 | 86,1 |
| *Provinciefonds:* | | | | |
| Reëel accres | 0% | 0% | pm | pm |
| *Renten* | | | | |
| Toegerekende rente | 4,5% | 4,5% | 4,5% | 4,5% |
| Lange rente financiering | 4% | 4% | 4% | 4% |
| Korte rente financiering | 1,5% | 1,75% | 2,5% | 3% |

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 22 september 2009, kenmerk 39/5.10/2009012219;

BESLUITEN:

1. Kennis te nemen van het financiële beeld als geschetst in de Begroting 2010.
2. De lasten en baten in de Begroting 2010 per programma te autoriseren volgens het principe: "Per prioriteit de lasten en baten afzonderlijk en voor de overige budgetten de lasten en baten in totalen per programma".
3. Artikel 1 van de "Verordening op de heffing van de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting Drenthe" te wijzigen in: "Op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting worden in de provincie Drenthe voor het tijdvak 1 april 2010 tot en met 31 maart 2011 82,3 opcenten geheven".
4. Het Normenkader 2009 vast te stellen en gedeputeerde staten (evenals in 2008) de bevoegdheid geven om wijzigingen in het Normenkader goed te keuren indien deze na de datum van de goedkeuring door de staten en vóór 31 december 2009 plaatsvinden.
5. Het Controleprotocol 2009 vast te stellen.
6. De Begroting 2010 vast te stellen.

Assen, 11 november 2009

Provinciale staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

provincie Drenthe

# Begroting 2010

## Kiezen voor de kracht van Drenthe

# Begroting
# 2010

*Gedeputeerde staten van Drenthe*
*September 2009*

**Colofon**
Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

MO0909150 1BegrotingBinnenwerk

# Inhoud


| | | |
|---|---|---|
| | Inleiding | 5 |
| | Leeswijzer | 7 |
| | Kerngegevens | 10 |
| **I** | **Beleidsbegroting** | 11 |
| **I.1** | **Programmaplan** | 11 |
| | Programma 1. De provincie doét er toe! | 13 |
| | Programma 2. Samenleving met samenhang | 25 |
| | Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 43 |
| | Programma 4. Kennis wérkt | 60 |
| | Programma 5. Leefomgeving | 70 |
| | Programma 6. Middelen | 97 |
| **I.2** | **Paragrafen** | 107 |
| | Paragraaf 2.1 Lokale heffingen | 109 |
| | Paragraaf 2.2 Weerstandsvermogen | 114 |
| | Paragraaf 2.3 Onderhoud kapitaalgoederen | 128 |
| | Paragraaf 2.4 Financiering | 133 |
| | Paragraaf 2.5 Bedrijfsvoering | 138 |
| | Paragraaf 2.6 Verbonden partijen | 149 |
| | Paragraaf 2.7 Grondbeleid | 158 |
| **II** | **Financiële begroting** | 159 |
| | II.1 Overzicht lasten en baten, tevens Meerjarenraming 2009 - 2013 | 161 |
| | II.2 Verklaring aanmerkelijke verschillen | 163 |
| | II.3 Incidentele lasten en baten | 164 |
| | II.4 Financiële positie en toelichting | 167 |
| | II.5 Toelichting op belangrijke ontwikkelingen | 188 |
| | **Bijlagen** | 191 |
| 1 | Controleprotocol | 193 |
| 2 | Normenkader | 197 |
| 3 | Afkortingenwijzer | 204 |

# Inleiding

De begroting voor het jaar 2010 verschijnt in een roerige periode van financiële en economische onzekerheid. Dat geldt mondiaal, maar de gevolgen raken ook onze provincie Drenthe. Het financieel perspectief, de bestuurlijke koers, de prioriteiten en ambities van het college treft u in deze begroting aan.

Halverwege de collegeperiode (2007-2011) sloeg internationaal de kredietcrisis en de daarop volgende economische recessie toe. Ook als provinciale overheid willen wij, binnen onze mogelijkheden, een bijdrage leveren aan het verzachten van met name de werkgelegenheidseffecten van deze crisis.

In samenspraak met gemeenten en bedrijfsleven hebben we een breed pakket maatregelen samengesteld waarmee we de stagnerende regionale economie ondersteunen en de gevolgen van de recessie willen verzachten.
Versnellen en intensiveren zijn daarbij de sleutelwoorden. Deze Drentse versnellingsagenda behelst een provinciale inspanning van in totaal € 36.227.000.

De financiële positie van de provincie Drenthe is drastisch veranderd. Het rijk gaat een structurele korting op het provinciefonds doorvoeren, van € 300 miljoen, met ingang van 2011. Daarnaast heeft het Rijk aangekondigd fors te gaan bezuinigen op de rijksbegroting, hetgeen uiteraard gevolgen zal hebben voor de provinciale begroting.

Hoe een en ander voor Drenthe zal uitpakken, is nog onduidelijk. Het hangt onder meer af van het onderzoek naar een nieuw verdeelmodel voor de algemene uitkering tussen de provincies onderling. Naar het zich laat aanzien, zal dit de pijn voor minder vermogende provincies als Drenthe verzachten.

Wat betreft de verkoop van energiebedrijf Essent, gaan wij uit van een voorzichtige raming. Verder kiezen wij er voor juist in deze tijd de opcenten op de motorrijtuigenbelasting slechts trendmatig te verhogen.

Om te komen tot een duurzaam financieel evenwicht, ziet de provincie Drenthe zich voor het eerst in lange tijd genoodzaakt te bezuinigen. De zonder twijfel pijnlijke keuzes die hierbij gemaakt moeten worden, hangen nauw samen met de besluitvorming over de kerntakendiscussie. Uitgangspunt hiervoor is de nota Provincie Nieuwe Stijl, die gelijktijdig met deze begroting aan u wordt aangeboden. Na besluitvorming daarover door uw staten zullen wij concrete voorstellen voor bezuinigingen doen in het kader van de Voorjaarsnota 2010. Daarbij zullen op tal van beleidsterreinen heroverwegingen moeten gaan plaatsvinden en zal kritisch gekeken moeten worden naar onze ambities.

De provincie wil zich de komende jaren meer richten op regievoering dan op uitvoering. Op ruimtelijk-economische gebied wordt een nieuw omgevingsbeleid voorbereid, waarvoor provinciale staten in 2010 de nieuwe structuurvisie ter goedkeuring krijgen voorgelegd.

Gelden uit het Regiospecifiek Pakket (RSP) zetten we de komende jaren in voor grote en complexe projecten. Doel is de ruimtelijk-economische structuur en bereikbaarheid te versterken, met name in de steden Assen, Emmen en Coevorden.

Het oosten en zuidoosten van Drenthe krijgen te maken met bevolkingsdaling. Om goed inzicht te krijgen in de gevolgen van de krimp, verrichten we hiernaar, samen met de betrokken gemeenten, onderzoek. Zodat we niet alleen de verwachte problemen het hoofd kunnen bieden, maar ook kansen die ontstaan kunnen grijpen.

Indachtig ons collegeprogramma Kiezen voor de Kracht van Drenthe blijven we inzetten op kwaliteit. Dat geldt zeker ook voor onze eigen organisatie, die we verder willen innoveren en ontwikkelen: professioneel, slagvaardig, compact en flexibel.

Gedeputeerde staten van Drenthe

# Leeswijzer

Met de nu voorliggende Begroting 2010 wordt de koers voortgezet die wij zijn ingeslagen op het vlak van het omgaan met de begroting als instrument. Voorafgaand aan de productie van de Begroting 2010 heeft kaderstelling door provinciale staten plaatsgevonden op basis van de Voorjaarsnota 2009. Die kaderstelling is in haar geheel in de Begroting 2010 opgenomen en voornamelijk verwerkt in de bespreking van de prioriteiten in het programmaplan. In het programmaplan van de Begroting 2010 wordt de kaderstelling doorgetrokken door het maken van een duidelijk onderscheid in enerzijds de prioriteiten van het beleid en anderzijds de "lopende zaken". Bij de laatste – ook wel aangeduid met de term "going concern" – wordt informatie op hoofdlijnen verstrekt en het uitgangspunt is vooralsnog, dat deze zaken geen onderwerp van een politieke discussie zullen zijn.

Hierna beschrijven wij kort de vier onderdelen van de Begroting 2010.

**Het programmaplan (beleidsbegroting)**
In het programmaplan gaan wij per programma in op de maatschappelijke effecten en de wijze waarop ernaar gestreefd wordt die effecten te verwezenlijken. Dit wordt gedaan aan de hand van de volgende drie vragen: Wat willen we? Wat gaan we ervoor doen? Wat mag het kosten? Die vragen worden ten principale voor het gehele programma gesteld, maar voor de prioriteiten ook nog eens voor elke prioriteit afzonderlijk. Dit vergemakkelijkt een politiek relevante rapportage en verantwoording. Bij de indeling van de programma's wordt aangesloten bij de hoofdpijlers van het Collegeprogramma 2007-2011.

**De paragrafen (beleidsbegroting)**
In de paragrafen behandelen wij onderwerpen die van belang zijn voor het inzicht in de financiële positie van de provincie. De paragrafen bevatten de beleidsuitgangspunten van beheersmatige activiteiten en lokale heffingen en vallen daarom onder de beleidsbegroting.
De paragrafen betreffen: onderhoud kapitaalgoederen, verbonden partijen, grondbeleid, financiering, bedrijfsvoering, weerstandsvermogen en lokale heffingen.

**Het overzicht van lasten en baten (financiële begroting)**
Via vaststelling van de Begroting autoriseren de staten het college tot het doen van uitgaven. Gezien het belang van een goed inzicht in de baten en lasten worden de baten en lasten per programma weergegeven in een afzonderlijk overzicht. Dit overzicht is integraal, dat wil zeggen dat het alle baten en lasten bevat, zoals opgenomen in het programmaplan.

**De uiteenzetting van de financiële positie (financiële begroting)**
Inzicht in de financiële positie is van belang, mede met het oog op de continuïteit van de provincie. Daarom besteden wij afzonderlijk aandacht aan de financiële positie. Dit gebeurt ook in een meerjarig perspectief. Speciale aandacht geven wij aan de investeringen, financiering, reserves en voorzieningen.

De verschillende – vaste – onderdelen van het programmaplan worden kort toegelicht.

**Missie**
Per programma wordt beschreven aan welke strategische doelen het programma een bijdrage levert. Er wordt een overzicht van strategische doelen gegeven. Strategische doelen zijn de veranderingen die de overheid in de samenleving of organisatie wil bereiken. Het geeft de koers op hoofdlijnen aan voor de langere termijn. De verbinding tussen begroting en Collegeprogramma wordt versterkt doordat de missie per programma rechtstreeks wordt ontleend aan het Collegeprogramma 2007-2011.

**Doel (wat willen we bereiken?)**
Uitgaande van de geformuleerde missie worden de doelen gepresenteerd die het provinciebestuur wil bereiken. Dit kunnen zowel maatschappelijke effecten zijn (effecten in de samenleving) of omgevingseffecten (effecten in de leefomgeving). Het zijn met name doelen waaraan de provincie concreet iets kan doen en/of waar de provincie een concrete taak heeft.
Het uitgangspunt is, de gepresenteerde informatie te beperken tot die doelen waarop ook daadwerkelijk wordt gestuurd en waarbij over de geformuleerde indicatoren ook daadwerkelijk zal worden gerapporteerd. De komende jaren staat voor de provinciale organisatie een verdere doorontwikkeling van de begroting op het programma, met name waar het gaat om het verbeteren van doelstellingen en de wijze waarop wordt vastgesteld of deze doelstellingen ook daadwerkelijk worden bereikt.

**Baten en lasten**
Aan het begin van de beschrijving van elk programma wordt een beknopt samenvattend overzicht gegeven van de baten en lasten van het programma.

**Ontwikkelingen**
In de komende tijd kunnen er ontwikkelingen (buiten de provincie zelf) zijn, die invloed hebben op het provinciale beleid. Voor zover die invloed reeds duidelijk is, wordt hierover (beleidsrelevante) informatie verstrekt.

**Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen?**
Het centrale onderdeel van het programmaplan bestaat met ingang van de Begroting 2010 uit de behandeling van de prioriteiten, zoals die het resultaat zijn van de kaderstelling door Provinciale Staten op basis van de Voorjaarsnota 2009 en eerdere voorjaarsnota's. In de Begroting 2010 worden de prioriteiten beschreven die in 2010 en daarna nog aan de orde zijn; dat zijn dus zowel de prioriteiten die vorig jaar zijn vastgesteld als de wijzigingen en toevoegingen die voor 2010 en later zijn vastgesteld. Prioriteiten die zijn afgewikkeld worden niet meer vermeld.
Van de prioriteiten een wordt een samenvattend overzicht verstrekt met daarbij een financieel overzicht.

**Moties**
In die gevallen waarin Provinciale Staten naar aanleiding van de Voorjaarsnota 2009 en eerdere voorjaarsnota's aanvullende moties hebben aanvaard, wordt in de Begroting 2010 zo veel mogelijk aangegeven, hoe aan deze moties de komende jaren uitvoering zal worden gegeven. Dit gebeurt met name, wanneer aan de uitvoering van een motie extra kosten verbonden zijn. Moties die zijn afgewikkeld, worden niet meer vermeld.

**Wat doen we nog meer?**
De informatie over de overige activiteiten ("going concern") wordt samengevat weergegeven. Het gaat hier met name om zaken die tot het lopende beleid behoren en waarover geen politieke discussie aan de orde is. Dit zullen ook vooral zaken zijn die behoren tot de vaste (medebewinds)taken van de provincie. Waar hier zaken spelen waarover het college bijvoorbeeld nadere afspraken met de staten wil maken of waarvan de staten hebben aangegeven een nadere rapportage te wensen, worden die hier iets verder uitgewerkt; voor het overige wordt puntsgewijs informatie verstrekt.

**Agenda**
In de begroting wordt in de vorm van een beleidsagenda expliciet aandacht besteed aan de afspraken met Provinciale Staten over de oplevering van beleidsproducten, zoals specifieke beleidsnota's, uitvoeringsplannen en bestuursopdrachten. Verder wordt aandacht besteed aan voorstellen die gepland staan in het kader van het Stimuleringsfonds Drentse projecten en aan bestuurlijke gebeurtenissen die op de rol staan (bijvoorbeeld de ondertekening van bestuursovereenkomsten en het in werking treden van belangrijke wetgeving). Op deze wijze wordt een aanzet gegeven tot een betere planning van de bestuurlijke agenda; deze zal de komende jaren nog verder worden doorontwikkeld.

**Wat mag het kosten?**
Per programma(onderdeel) wordt een totaaloverzicht gegeven van programmakosten. Niet alleen voor de komende jaren tot en met 2013, maar daaraan toegevoegd ook cijfers over 2008 en 2009. De apparaatskosten maken in hun geheel deel uit van de kosten van het programma Middelen.

**Toelichting op verschillen**
Waar de financiële totaaloverzichten voor de programma's substantiële verschillen tussen de jaren laten zien, wordt hiervoor een toelichting gegeven. Het gaat hier om een toelichting op hoofdlijnen, waarbij het algemene beeld belangrijker is dan de verschuiving van elke afzonderlijke euro. De toelichting wordt per programma gegeven, indien de verklarende factoren specifiek zijn voor dat programma. Verklaringen van meer algemene aard worden gegeven als onderdeel van de financiële begroting.

# Kerngegevens

| | |
|---|---|
| **A. Sociale structuur** | |
| Aantal inwoners (per 1 januari 2009) | 489.918 |
| Aantal huishoudens (per 1 januari 2008) | 206.146 |
| | |
| **B. Economische structuur** | |
| Netto arbeidsparticipatie | 66,6% |
| Beroepsbevolking (x 1.000) | 224 |
| Werkzaam (x 1.000) | 209 |
| Werkloos (x 1.000) | 15 |
| | |
| Bedrijvigheid (in aantallen per 1 januari 2008) | |
| Landbouw, jacht en bosbouw | 4.605 |
| Industrie | 1.440 |
| Bouw | 2.800 |
| Gezondheids- en welzijnszorg | 1.465 |
| Handel | 10.720 |
| Horeca | 1.270 |
| Onderwijs | 485 |
| | |
| **C. Fysieke structuur** | |
| Oppervlakte (2009; in km2) | 2.680 |
| Oppervlakte cultuurgrond (in ha) | 154.222 |
| Woningvoorraad (aantal per 31 december 2008) | 206.520 |
| | |
| **Financiële kerngegevens Begroting 2010** | |
| Totale lasten voor bestemming resultaat | 320.436.313 |
| Totale baten voor bestemming resultaat | 282.682.228 |
| Onttrekking aan reserves (saldo) | 37.754.085 |
| Opbrengsten opcenten motorrijtuigenbelasting | 45.676.000 |
| Uitkering provinciefonds | 75.743.657 |
| Omvang algemene reserves per 1 januari 2010 | 75.081.047 |
| Omvang bestemmingreserves per 1 januari 2010 | 277.225.377 |
| Omvang eigen voorzieningen per 1 januari 2010 | 2.514.541 |

Bronnen: Drenthe in cijfers en Centraal Bureau voor de Statistiek

# I Beleidsbegroting

## I.1 Programmaplan

# Programma 1. De provincie doét er toe!

## Missie

Onze ambitie is de provincie te laten léven door actief te zijn als stimulator, aanjager en gebiedsregisseur. We geven invulling aan onze rol als gebiedsregisseur, hebben daarvoor de juiste kennis in huis en weten waar kennis beschikbaar is om regie te kunnen voeren. Vanuit die positie zorgen we met onze partners voor een gedragen beleidsagenda en zien we toe op de uitvoering daarvan. Door het versterken van de bestuurskracht van provincie en gemeenten, zijn we beter in staat om te sturen en te monitoren op beleidsrealisatie. We werken daarom aan toename van onze eigen bestuurskracht en faciliteren ook gemeenten daarin. We positioneren Drenthe sterk op (inter)nationaal niveau door actieve lobby richting Den Haag en Brussel. Hierin fungeren we als intermediair voor de medeoverheden in Drenthe.
In onze communicatie staan kwaliteitsverbetering, transparantie en verantwoording centraal. We zorgen dat de kwaliteit van digitale informatieverstrekking en dienstverlening op een hoog niveau is en we blijven die voortdurend verbeteren.

## Doel (wat willen we bereiken?)

**Provinciale staten (PS)**
Provinciale Staten willen beter zichtbaar zijn voor de inwoners van Drenthe. Indicatoren: 15 werkbezoeken en discussiebijeenkomsten op locatie in de provincie door leden van de staten en statencommissies; gemiddeld 300 bezoekers per vergadering aan de live-uitzending van vergaderingen van de staten en statencommissies op internet.

**Bestuurlijke aangelegenheden (rechtsbescherming)**
Een goede en adequate rechtsbescherming bieden aan belanghebbenden die betrokken zijn bij provinciale besluitvorming.

| Indicatoren | Nulmeting | Streefwaarde/realisatie | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | 2009 | 2010 | 2011 | Later |
| 1. Kwantitatief: aantallen beroepsprocedures inzake beslissingen op het bezwaarschrift. | Van de 42 zaken in 2006 is in 3 gevallen (7%) beroep ingesteld tegen de beslissing op het bezwaarschrift bij de Rechtbank of de Raad van State. | 15% | 15% | 15% | 15% |
| 2. Kwalitatief: oordeel rechter, tevredenheidsonderzoek belanghebbenden (in- en extern). | Van de 8 uit 2005 en 2006 lopende beroepszaken in 2006 zijn 2 beroepen alsnog ingetrokken.<br>Uitspraken (6x):<br>■ 2 gegrond (33%)<br>■ 0 gedeeltelijk gegrond (0%)<br>■ 0 niet-ontvankelijk (0%)<br>■ 4 ongegrond (66%) | 10% uitspraken gegrond | 10% | 10% | 10% |
| 3. Tijdigheid van de afdoening van bezwaren en klachten. | Van de 42 zaken in 2006 is 0 keer (0%) buiten de termijn beslist. | 15% | 15% | 15% | 15% |

## Baten en lasten programma

| Programma 1. De provincie doét er toe! | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 2.800.873 | 5.394.998 | 5.062.595 | 4.005.400 | 3.150.203 | 3.208.200 |
| Totaal baten | -3.624 | -12.000 | -12.000 | -12.000 | -12.000 | -12.000 |
| Saldo | 2.797.249 | 5.382.998 | 5.050.595 | 3.993.400 | 3.138.203 | 3.196.200 |

## Ontwikkelingen

### Provinciale staten

*Besluitvorming nieuw omgevingsbeleid*
In 2010 wordt de nieuwe provinciale structuurvisie door Provinciale Staten vastgesteld. Ter voorbereiding zullen de leden van PS in het vroege voorjaar van 2010 een consultatieronde in de provincie maken om zich te laten informeren over de mening van betrokkenen met betrekking tot de voorgenomen plannen in het omgevingsbeleid.

*Communicatie rond de verkiezingen*
Ter voorbereiding van de verkiezingen voor Provinciale Staten in 2011 wordt in het najaar van 2009 een communicatieplan opgesteld. De inzet zal met name gericht zijn op het informeren van de kiezers over het belang van deze verkiezingen. Daarbij zullen we samenwerken met de rijksoverheid en de andere provincies. In 2010 wordt een start gemaakt met uitvoering van de plannen.

### Bestuurlijke aangelegenheden

*Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo)*
De finale besluitvorming over de invoering van de Wabo per 1 januari 2010, komt naderbij evenals de besluitvorming over de oprichting van een uitvoeringsorganisatie per 1 januari 2012. Samengevat komt het voorstel van het kabinet hier op neer: als de uitvoeringsorganisatie op 1 januari 2012 is gerealiseerd, en de kwaliteit van de uitvoering is geborgd, dan wordt de bevoegdheid uit de Wabo voor een groot aantal provinciale inrichtingen vanaf 1 januari 2012 gedecentraliseerd. Dat geldt echter niet voor de provinciale IPPC- en BRZO-inrichtingen: deze blijven bij de provincies. Dit proces vraagt om een andere werkwijze en een nauwe samenwerking tussen provincie, gemeenten en waterschappen. Hierover zijn in 2009 convenanten gesloten waarin deze werkwijze is opgenomen. In 2010 wordt begonnen met deze werkwijze. Gelet op bovenstaande ontwikkelingen gaan we samen met gemeenten en waterschappen onderzoeken hoe de uitvoering van vergunningverlening en handhaving een plek kan krijgen in een Drentse uitvoeringsorganisatie. Dit onderzoek en de daaraan gekoppelde implementatie zal de jaren 2010 en 2011 in beslag nemen.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

### Bestuurlijke aangelegenheden

**1.1 Uitvoering bestuursakkoord**
Wij geven prioriteit aan de uitvoering van het Bestuursakkoord en aan onze reactie op het rapport ‘Amen is geen Amsterdam’. Bij de behandeling van de begroting 2010 hebben wij

een document beschikbaar met een visie op de PNS en de uitwerking van onze kerntaken en rolopvatting daarin.
In dit document geven wij als college aan hoe we als provincie in 2011 onze kerntaken willen uitvoeren en welke veranderingen daarvoor nodig zijn. Zo kunnen we in 2010 alvast voorsorteren op de positie die we in 2011 bereikt willen hebben.
Voor de uitvoering van Amen is geen Amsterdam is een externe programmamanager aangetrokken. Vanwege de inhoudelijke samenhang hebben wij dit gekoppeld aan de uitvoering van het Bestuursakkoord en een verkenning van samenwerkingsverbanden in de regio, gericht op het vormen van een Drentse uitvoeringsorganisatie. Sinds het voorjaar van 2009 is de programmamanager aan het werk.
Voor het programma Uitvoering Bestuursakkoord hebben wij € 400.000,-- op jaarbasis begroot. Dit bedrag is onder andere bedoeld voor het inzetten van personeel voor de uitvoering van het programma. Een deel van de benodigde middelen dekken we door verschuivingen binnen de bestaande formatie en door inzet van bestaande budgetten vanuit Programma 1. Dit betekent dat uiteindelijk een intensivering nodig is van € 250.000,-- op jaarbasis tot 2013.
Aansluitend op de kerntakendiscussie werken wij in 2010 en 2011 verder aan de thema's zoals die genoemd zijn in de brief aan de Staten: samenwerking met andere partners in uitvoeringsdienst(en), ontwikkelen en meten van bestuurskracht, verbeteren kwaliteit dienstverlening, herijking van het interbestuurlijk toezicht, verbetering infrastructuur belangenbehartiging IPO-SNN en gemeentelijke overleggen.

*Vergunningverlening Wet Milieubeheer en Wabo*
Op basis van het Bestuursakkoord en het rapport Amen is geen Amsterdam is gekozen voor een beleid met de nadruk op regievoering in plaats van uitvoering. We gaan onderzoeken hoe de uitvoering van de vergunningverlening en de handhaving een plek kan krijgen in een nieuwe uitvoeringsorganisatie. In de overgangsperiode tot 1 januari 2012 willen wij kwalitatief en kwantitatief minimaal op het huidige (ISO-gecertificeerde) niveau uitvoering blijven geven aan de vergunningverlening. Tegelijkertijd werken wij in deze periode hard aan de oprichting van een uitvoeringsorganisatie. De benodigde tijdelijke externe inhuur voorafgaand aan de start van een nieuwe uitvoeringsorganisatie schatten wij voor 2009 en 2010 in op € 165.000,- per jaar. Voor 2010 hebben uw staten hiervoor bij de Voorjaarsnota 2009 de door ons gevraagde € 165.000,- aan extra financiële middelen beschikbaar gesteld. Voor 2009 hebben wij hetzelfde bedrag uit bestaande middelen kunnen dekken. Op dit moment is nog niet duidelijk wat de uitkomsten zijn van de bestuurlastendiscussie tussen Rijk en IPO.

## 1.2 Betere bestuurlijke samenwerking

In 2009 hebben wij de contacten met gemeenten, waterschappen en de Vereniging van Drentse Gemeenten (VDG) verder uitgebouwd. Met de bestuurders van gemeenten in Drenthe, verenigd in de Vereniging Drentse Gemeenten (VDG), hebben we op 24 februari 2009 een eerste principebesluit genomen over de gezamenlijke Strategische Agenda voor de toekomst. Eind 2009 willen wij met de andere bestuurders overeenstemming bereiken over de ambities en beoogde resultaten van deze agenda. In 2010 en de jaren daarna geven wij uitvoering aan de gemaakte afspraken, die een periode van drie of vijf jaar belopen. Voor de uitvoering ervan sluiten we vanaf eind 2009 ontwikkelings- en resultaatgerichte allianties tussen gemeenten en provincie en gemeenten onderling. Hiermee geven alle overheden in Drenthe uitvoering aan de verschillende Bestuursakkoorden met het Rijk.

Wij streven naar (bestuurs)krachtige Drentse overheden, die sturen op beleidsrealisatie. In dit verband zal in 2010 in IPO-verband een nadere uitwerking van bestuurskracht worden gegeven. Dit willen wij in overleg met de Drentse gemeenten vorm geven.

Daarnaast zullen wij werken aan meer samenhang en afstemming in het beleid van de Drentse gemeenten en de provincie Drenthe. Zeker op het gebied van beleidsonderwerpen die voor alle inwoners en daarmee ook voor de Drentse gemeenten en de provincie van belang zijn, is hiervan meer efficiency en effectiviteit te verwachten: demografische ontwikkelingen, gebiedsinrichting, natuur en landschap en regionale economie. Uitgangspunten voor de gezamenlijke strategie zijn zowel de inzet en vergroting van gebundelde bestuurskracht als het respect voor het eigen domein van elk van de overheden.

Verdere kennisontwikkeling ten aanzien van Europese zaken is van belang voor de provincie zelf én voor partijen in de regio. In overeenstemming met de conclusies uit het verkennend onderzoek naar de inrichting van een Europaloket richten we ons in 2010 op de kennisuitwisseling tussen partijen en uitbreiding van het netwerk rond de Europese onderwerpen. In 2009 hebben we daartoe al stappen gezet. Onze medewerkers zullen we activiteiten aanbieden, die zijn gericht op kennisontwikkeling. Voor Drentse partijen zullen we in samenwerking met gemeenten en andere organisaties activiteiten ontwikkelen die bijdragen aan kennisontwikkeling over Europa. De provinciale rol richt zich daarbij op een inhoudelijk ondersteunende rol voor EU-aangelegenheden.
Als eerste voorbeeld daarvan willen we het EuropaServicePunt (ESP) in samenwerking met de Drentse gemeenten, in het bijzonder de gemeente Emmen, verder ontwikkelen. Het ESP gaat in 2010 de Drentse overheden en partners wegwijs maken met Europese subsidies, kennis en netwerken.
In de jaren 2010 en 2011 is Drenthe voorzitter van de SNN-bestuurscommissie Europa, overeenkomstig ons voornemen in de Voorjaarsnota 2009 om Drenthe (in Noord-Nederlands verband) meer te profileren in Europa.
In 2010 ronden wij het rapporteurschap op het thema “demografische trends in Europa” in het EU-Comité van de Regio’s af. Dit rapporteurschap behelst het voorzitterschap van een onderzoek naar de gevolgen van demografische ontwikkelingen in de Europese regio’s en het verzamelen van aanbevelingen voor het daarvoor te ontwikkelen Europese beleid. Na vaststelling van dit beleid door de EU is het weer aan de nationale, regionale en lokale overheden om hieraan uitvoering te geven. Hiermee kunnen wij Drenthe in SNN-verband, dus mede namens Fryslân en Groningen, sterker profileren in Europa. Tevens verschaft dit ons een goede uitgangspositie in latere discussies over belangrijke Europese dossiers.
Tot slot gaan we medio 2010 de Nota Europastrategie evalueren en (indien nodig) herijken.

## 1.3 Beter(e) beleid(sprocessen

Het interactieve samenspel met partners aan de voorkant van visie- en beleidsontwikkeling is een belangrijke invulling van de regierol. Al verschillende grote beleidsprocessen zijn op deze manier ingezet. Voorbeelden hiervan zijn het Omgevingsbeleid en de Sociale en Culturele Agenda. Door het beschikbaar stellen van de kennis en ervaring uit deze processen rusten we de organisatie en de medewerkers verder toe om de regierol op een passende manier invulling te geven. Met de uitgangspunten van PNS als basis, ontwikkelen we methoden voor kennisuitwisseling –en ontwikkeling, onder meer door het organiseren van een leergang en themasessies. We beschrijven in een organisatiebrede visie hoe de provincie Drenthe via interactief werken haar regierol pakt. De uitgangspunten hiervan zijn gereed in oktober 2009, maar door het constant inbrengen van nieuwe kennis en ervaring is de ontwikkeling van de visie een groeiproces.

## 1.4 (Inter)actiever informeren en profileren

De provincie als bestuurslaag is relatief onbekend. Daarom brengen wij het functioneren van de provincie onder de aandacht brengen bij personen en organisaties die voor het functioneren van de provincie van belang zijn. Dat betekent dat wij ons actief bewegen en profileren in Den Haag

en Brussel en ten opzichte van gemeenten en maatschappelijk organisaties. Tevens vragen wij hiervoor aandacht van de media en benutten we onze eigen communicatiemiddelen.

Bijkomend effect is dat wij de inwoners van onze provincie zo inzicht bieden in het doen en laten van de provincie als democratisch bestuursorgaan. Ook in onze (voor een groot deel wettelijk verplichte) advertenties en onze arbeidsmarktcommunicatie zullen wij zorgen voor zichtbaarheid en herkenbaarheid voor burgers. Niet door inzet van meer geld en middelen, maar door bestaande middelen slim in te zetten en door de kwaliteit van redactie en vormgeving te verbeteren.

Mede naar aanleiding van de aanbevelingen van de commissie-Bomhof (EuroChamp) ondernemen we acties om de contacten met de media verder te structureren. In de wekelijkse vergaderingen van GS zijn externe contacten van collegeleden sinds augustus 2009 een vast agendapunt. Alle vragen van de media worden geregistreerd in een database. Sinds maart 2009 zijn wij zeven dagen per week, 24 uur per dag bereikbaar voor de journalisten, en kunnen wij bij de afhandeling van persvragen gebruik maken van deze database.

Daarnaast richten wij ons op verdere ontwikkeling van ons internetportaal en het intensiveren van de communicatie rondom programma's en projecten.
Samen met Marketing Drenthe bouwen we het nieuwe Drentheportaal verder uit. In 2009 hebben we een begin gemaakt met e-dienstverlening. Hieraan geven wij in 2010 een vervolg. Zie hiervoor verder prioriteit 1.5.

Kwaliteit van dienstverlening.
In 2008 en 2009 hebben wij gewerkt aan een kwaliteitshandvest voor onze dienstverlening. Hieraan geven wij in 2010 verder uitvoering. In dit verband hebben wij in IPO-verband een aantal activiteiten opgepakt. Er worden provinciebrede gemeenschappelijke dienstverlenings-normen opgesteld en er komt een plan van aanpak voor een gezamenlijk klanttevredenheidsonderzoek., dat we medio 2010 in Drenthe willen uitvoeren.

## 1.5 Digitale informatie en (e-)dienstverlening

Wij geven de komende planperiode uitvoering aan de in 2009 geactualiseerde nota "Welkom in digitaal Drenthe" (WiDD). Daarin zijn de ICT-beleidvoornemens vastgelegd met een horizon van 4 jaar. Deze nota houdt rekening met de uitgangspunten van het programma e-overheid en de normen vanuit de BurgerServiceCode. De nota is bovendien geactualiseerd op basis van de gevolgen van het Bestuursakkoord en aanbevelingen van de door PriceWaterhouseCoopers in 2009 uitgevoerde audit op de nota.

Om de doelstellingen van prioriteit 1.5 te halen moeten we intensiveren. Ten eerste streven we er naar de per 1 december 2008 in het kader van het NUP en Gideon afgesproken versnellingen, inclusief harde deadlines te halen; wij hebben ons via het IPO geconformeerd aan deze afspraken en zijn daarmee gehouden aan de bijbehorende wettelijke termijnen. Ten tweede is in afwachting van de revitalisering van het provinciehuis een achterstand ontstaan in de vervanging van de huidige ICT-infrastructuur. Voorzieningen voor de ondersteuning, het beheer en het realiseren van een totaal vernieuwde ICT omgeving zijn onontkoombaar. ICT is een randvoorwaarde voor het nieuwe werken en de invloed daarvan op de werkplekfaciliteiten. Om dit te kunnen blijven doen is een nieuwe ICT infrastructuur noodzakelijk, inclusief management- en beheergereedschappen. Beheer dient centraal, op afstand, in hoge mate geautomatiseerd en via self-support aangeboden te worden. De uitgestelde vervanging maakt dat alles tegelijkertijd

moet worden uitgevoerd. Naast de complexiteit van de operatie dient tijdelijk ook een hoeveelheid extra werk gelijktijdig te worden verricht. Projecten als de vernieuwing van het subsidieproces en de Wabo zijn direct afhankelijk van de vernieuwde ICT-infrastructuur.
Voor het informatiebeheer (archiefzorg) geldt eveneens, naast een wettelijke verplichting om over een Documentair Structuur Plan te beschikken, dat de overgang van papier naar digitaal werken tijdelijk om extra inspanningen vraagt. We voeren nieuwe processen in en zetten een goed digitaal informatiebeheer op. Voor de uitvoering van de nieuwe taken is tijdelijk, tot eind 2013, extra capaciteit noodzakelijk. Kortom, de intensiveringen op grond van strategische keuzes, versnellingen ten gevolge van NUP en Gideon, uitstel van noodzakelijke vernieuwingen in het verleden plus de overgang naar digitaal werken maken dat we een aantal extra investeringen in het kader van deze prioriteit opvoeren.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 1.1 Uitvoering bestuursakkoord | ■ Provincie Drenthe is gebiedsregisseur in het fysiek economisch domein en op het gebied van cultuur.<br>■ Concentratie op kerntaken en regievoering in plaats van uitvoering.<br>■ Provincie Drenthe voert haar wettelijke toezichtstaken uit en ziet toe op de kwaliteit van het lokaal bestuur.<br>■ Kwaliteit van bestuur en dienstverlening van de provincie is aantoonbaar verbeterd.<br>■ De provincie werkt samen met locale overheden en andere partners in robuuste uitvoeringsorganisatie(s).<br>■ Handhaving uitvoering vergunningverlening op huidige (ISO-gecertificeerde) niveau, zowel kwantitatief als kwalitatief. | Uitvoeringsprogramma Bestuursakkoord, inclusief kwaliteitsverbetering door samenwerking.<br><br>Vergunningverlening en Wabo: externe inhuur. |
| 1.2 Betere bestuurlijke samenwerking | ■ Strategische agenda voor de toekomst.<br>■ (Bestuurs)krachtige Drentse overheden die sturen op beleidsrealisatie.<br><br>■ Voorzitterschap nieuwe SNN bestuurscommissie Europa.<br>■ Rapporteurschap over demografische ontwikkelingen binnen het Comité van de Regio's.<br>■ Verdere kennisontwikkeling rondom Europa bij gemeenten.<br>■ De Drentse overheden en partners zijn (beter) wegwijs met Europese subsidies, kennis en netwerken. | ■ Uitvoering geven aan de voornemens (de beleidsvisies) uit de gemeenschappelijke gebiedsgerichte strategische agendapunten.<br>■ In 2010 zal in IPO-verband een nadere uitwerking van bestuurskracht worden gegeven dat wij in goed overleg met de Drentse gemeenten zullen uitwerken.<br><br>■ Uitvoeren nota Europastrategie Drenthe, onder meer in de vorm van het organiseren van een periodiek overleg met leden van het Europees Parlement en van een Drents Bestuurlijk overleg Europa, 2 keer per jaar.<br>■ Uitwerken en opzetten Europaservicepunt, aangehaakt bij initiatief van de gemeente Emmen. (deels e-dienstverlening, prioriteit 1.5).<br>■ Discussiestuk voor het Comité van de Regio's rondom het thema 'Ageing' en de rapportage daarvan.<br>■ Cursus Europa algemeen en cursus Europees recht. |

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 1.3 Beter(e) beleid(sprocessen) | Toerusting organisatie op interactieve en integrale beleids- / regievoering die past binnen de werkwijze van PNS. | ■ Organisatie en afronding van themasessies en een mini-leergang rondom gebiedsgericht werken. Dit leidt tot verdere uitwerking en operationalisering van gebieds-regie en het biedt een platform voor uitwisseling van kennis en ervaring hierover.<br>■ In samenwerking met de beleidsafdelingen ontwik-kelen en opleveren van een instrumentenbox rondom interactief werken en gebiedsregie. Dit leidt tot concrete (proces)handleidingen om interactief te werken vanuit de regierol van de provincie.<br>■ Ontwikkelen en opleveren van een organisatiebrede visie op interactief werken, uitgaand van de kaders van PNS.<br>■ Uitvoeren en afronden van procesondersteuning bij drie complexe, interactieve en integrale dossiers. Deze dienen als pilotprojecten, op aanvraag wordt ondersteuning uitgebreid naar andere dossiers. |
| 1.4 (Inter)actiever informeren en beter profileren | ■ Actief werken aan beeldvorming, positie en status PS en GS en werkzaamheden provincie.<br>■ Drenthe vermarkten als unieke en veilige omgeving voor wonen, werken en recreëren.<br>■ Een duidelijk gezicht van de provincie Drenthe met een goede beeldvorming over de taken.<br>■ Aandacht voor provinciaal beleid in de media. | ■ Verdere uitbouw Drentheportaal.<br>■ Provinciaal beleid in media.<br>■ Arbeidsmarktcommunicatie: opzetten van een eenduidig (personeels)advertentiebeleid.<br>■ Bundeling en optimaal vormgeven bekendmakingen. |
| Kwaliteitshandvest / kwaliteit van dienstver-lening | Transparante (lees: zichtbare, te volgen diensten) en klant-gerichte dienstverlening. | Uitvoeren algemeen klanttevredenheidsonderzoek, aan de hand van provinciebreed opgesteld (IPO) plan van aanpak. |
| 1.5 Digitale informatie en (e-)dienstverlening | ■ Voldoen aan afspraken tussen IPO, rijk, UvW en VNG over totstandkoming programma e-overheid normen BurgerServiceCode.<br>■ Actuele beleid- en productinhoud digitaal beschikbaar<br>■ Realiseren van centrale opslag fysieke documenten en (op verzoek) digitaal aanbieden.<br>■ Migreren documentaire informatie verzorging van uitvoering naar ondersteuning. | ■ Uitvoeren geactualiseerd WiDD, via uitvoerings-programma.<br>■ Realisatie NUP en Gideon (INSPIRE).<br>■ Daadwerkelijke uitrol nieuwe werkplekken en nieuw beheerconcept.<br>■ Inrichting / onderhoud digitale infrastructuur.<br>■ Papier uit de organisatie halen, op verzoek digitaliseren en toevoegen aan het document managementsysteem.<br>■ Kwanti- en kwalitatieve bezetting van de Documentair Informatie Verzorgers t.b.v. borging nieuwe documen-taire ontwikkelingen en processen. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 1. De provincie doét er toe! | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| P1.01 Uitvoering bestuursakkoord | | 290.000 | 664.000 | 535.500 | 0 | 0 |
| P1.02 Betere bestuurlijke samenwerking | | 219.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P1.03 Betere(e) beleid(sprocessen) | 51.482 | 186.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P1.04 (Inter)actiever informeren en beter profileren | | 277.000 | 175.000 | 175.000 | 0 | 0 |
| P1.05 Digitale informatie en (e-)dienst-verlening | 143.642 | 1.688.000 | 1416.000 | 429.500 | 220.000 | 220.000 |
| Totaal programma 1. De provincie doét er toe! | 195.124 | 2.660.000 | 2.255.000 | 1.140.000 | 220.000 | 220.000 |

## Versnellingsagenda begroting 2010

Pronvinciale Staten hebben de Drentse Versnellingsagenda vastgesteld. Deze bevat een groot aantal projecten die versneld worden uitgevoerd om daarmee de gevolgen van de economische crisis te verzachten. Een groot deel van de maatregelen zal in 2010 tot uitvoering komen. Zoals afgesproken zullen wij u regelmatig informeren over de voortgang. Op dit moment onderzoeken we hoe de voortgang en de werkgelegenheidseffecten effectief gemonitored kunnen worden.

### Verbetering bereikbaarheid en verkeersveiligheid

*Herinrichting traverses N371 Smildes*
De knelpunten in de bebouwde kom Bovensmilde en Smilde langs de N371 zijn in kaart gebracht. Op grond daarvan wordt de verbetering van de verkeersveiligheid op genoemd traject aangepakt. In 2010 start de volgende fase Hijkersmilde – Hoogersmilde. Het bedrag voor deze fase is gebudgetteerd op ca. € 2.140.000,--.

*Onderzoek naar afstandbediening provinciale vaarwegen*
Om het serviceniveau op de beroeps- en recreatievaart te verbeteren zal de bediening (op afstand) van bruggen en sluizen verder worden geautomatiseerd. Op dit moment wordt een eerste eigen inventarisatie gemaakt

*Onderzoek naar incidentmanagement langs enkele provinciale wegen*
Op dit moment bevindt het onderzoek naar het verbeteren van de verkeersveiligheid en het inperken van verkeersstremmingen ten tijde van verkeerscalamiteiten zich in de initiatieffase.

### Klimaat & Energie

*Innovatieve verlichting*
Om zowel de economie als het milieu een impuls te geven, versnellen wij de vervanging van conventionele verlichting door LED-markering, ook zal daarbij alle overbodige openbare verlichting langs de provinciale infrastructuur worden verwijderd. De opzet van het project is zodanig dat dit in februari / maart 2010 is uitgevoerd.

*Duurzame energie opwekking provinciale steunpunten /onderzoek naar toepassing windturbines*
Met dit project willen wij duurzame energieopwekking, in de vorm van kleine windturbines en zonnepanelen, toepassen bij provinciale (onderhouds)steunpunten. Het eerste onderzoek met

betrekking tot uitvoeringsmogelijkheden is afgerond. Hieruit zal een nadere duiding volgen van de toepassingsmogelijkheden en de procedurele afwikkeling.

*100.000 voertuigenplan*
Om een landelijk dekkend netwerk van vulpunten te krijgen zullen uiterlijk april 2010 de subsidiebeschikkingen in het kader van de subsidieregeling 'Tankstations Alternatieve Brandstoffen 2009' (TAB2009) van het ministerie van Verkeer en Waterstaat worden verstrekt. Het door ons beoogde doel, is om middels dit subsidieprogramma 5 aardgasvulpunten en 2 bio-ethanolvulpunten te realiseren voor 2012. Wij willen daarnaast in 2010 middels een eigen provinciale subsidieregeling 2 B100 biodieselvulpunten realiseren. Hiervoor is in het kader van het Programma Klimaat en Energie een reservering opgenomen van € 60.000.

## Stadsvernieuwing en woningbouw

*Stagnerende woningbouw*
Wij willen de doorstroming op de woningmarkt bevorderen en de werkgelegenheid in de bouwsector behouden. Tezamen met gemeenten, marktpartijen, corporaties en mogelijk andere partijen zullen maatregelen worden genomen om stagnerende woningbouwprojecten vlot te trekken. Duurzaamheid is hierbij een belangrijk criterium, zodat tevens wordt bijgedragen aan het programma Klimaat en Energie (100.000 woningenplan).

*Stadsvernieuwing Hoogeveen*
In het kader van de wijk- en buurtvernieuwing hebben wij het project in Hoogeveen een impuls gegeven door middelen beschikbaar te stellen. In 2010 is hiervoor € 2 miljoen gereserveerd.

## Herinrichting landschap

*Tusschenwater*
Uit onderzoek blijkt dat het 500 hectare grote deltagebied Tusschenwater goed kan worden ingericht om de functies natuurontwikkeling, waterberging en drinkwaterwinning samen te laten gaan. De uitvoering gaat in 2010 van start en loopt tot 2012. De kosten voor 2010 bedragen €1.000.000.

*Versnelde inrichting EHS*
Hiermee beogen wij, in combinatie met VIEP, het volledige beekdal (Beekdal, Grote Diep, Langelosche Stukken, Eenerstukken) zijn natuurlijke loop terug te geven. De maatregelen leiden tot een vergroting van de ecologische waarde te vergroten en een bijdrage de wateropgave WB21. De uitvoering is gepland in 2010-2011.

## Kennis werkt

*Revitalisering bedrijventerrein De Wieken*
Doordat het Ministerie van Economische Zaken haar eigen versnellingsagenda niet realiseert, moet de herstructurering van bedrijventerrein De Wieken via de reguliere lijn worden opgepakt (financiering door ondernemers, gemeente, OP-EFRO, en Provincie). In het najaar 2009 wordt met de gemeente verder overleg gepleegd om financiering van de revitaliserings rond te krijgen.

*Ondersteuning MKB*
In 2010 zal de tweede tranche ad € 1 miljoen beschikbaar worden gesteld, voor het in nauw overleg met de NOM opgerichte fonds voor risicokapitaal.

*Scholing*
Het blijft van belang om gezamenlijk met de verantwoordelijke partners te blijven zoeken naar mogelijkheden  die de matching van vraag naar en aanbod van arbeid effectiever en efficiënter maken. Op initiatiefvan de provincie vindt daarover intensief overleg plaats.

*Marketing en promotie*
Nagenoeg alle intensiveringsmiddelen zijn reeds ingezet in 2009.

*Monumentenzorg*
Middels een herbestemming van monumentale gebouwen trachten wij zowel de economie, werkgelegenheid als het toerisme in Drenthe een impuls te geven. Omdat de cofinancieringbijdrage van OCenW op lager is  dan voorzien, namelijk uiteindelijk 473.000 euro (indicatief bedrag), zal het aantal te herbestemmen en te restaureren panden worden bijgesteld ten opzichte van de oorspronkelijk geplande aantallen. Voor 2010 is de inschatting dat 2 of 3 kerken zullen worden herbestemd en gerestaureerd, 3 agrarische en/of industriële panden, en 5 monumenten in Veenhuizen.

## Ombuigingen

- Ten aanzien van de grotere betrokkenheid van burgers bij het provinciaal beleid hebben we conform de PNS gekozen voor een andere insteek. Alleen daar waar het meerwaarde heeft, betrekken we burgers bij beleidsontwikkeling en –uitvoering. Dit betekent dat de provincie zich bij de inzet van middelen meer richt op onze directe relaties, zoals de gemeenten en maatschappelijke instellingen.
- In combinatie hiermee gaan we onze interne en externe profilering anders doen. Voor communicatie richting burgers is een scherpere afweging  van de effectiviteit en doelmatigheid van communicatieve inspanningen gewenst. Daarnaast zorgen we op verschillende manieren voor kwaliteitsverbetering van onze profilering, onder meer via advertenties, arbeidsmarktcommunicatie en mediacontacten, zonder dat dit tot extra uitgaven leidt.
- Het efficiënter inrichten van het informatiemanagement zal op termijn een besparing van personele inzet binnen de primaire processen van de organisatie opleveren. In 2011 stellen we opnieuw vast hoe de formatie er vanaf 2012 naar onze mening uit moet zien. Vooruitlopend op nader onderzoek zetten we in op een besparing van 15 fte per 2013. Een nadere analyse is in voorbereiding. De financiële verwerking van deze extensivering hebben wij in Programma 6 opgenomen als onderdeel van Strategische Personeelsplanning.

## Wat doen we nog meer?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 1.2. Interprovinciale samenwerking | ■ Bevorderen van een goede positionering van de provincie.<br>■ In stand houden goede bestuurlijke en ambtelijke verhoudingen met andere provincies. | ■ Interprovinciale samenwerking zoals in IPO- en SNN-verband.<br>■ Continuering van de samenwerking met andere provincies.<br>■ Actieve deelname aan bestuursvergaderingen, bestuurlijke adviescommissies en ambtelijke overleggen in IPO- en SNN-verband. |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 1.6. Bestuurlijke aangelegenheden | | ■ Bestuurlijke overleggen met gemeenten, provincies en Vereniging van Drentse Gemeenten (VDG).<br>■ Inspelen op actualiteiten binnen het vakgebied en continue positiebepaling van de provincie.<br>■ Nagaan of wij mogelijk via een interprovinciale benchmark onze regeldruk voor gemeenten, waterschappen, maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en burgers verder kunnen beperken. |
| | ■ Handhaving/verbetering kwaliteit en integraliteit van bestuur (rijkstaken Commissaris van de Koningin). | ■ Werkbezoeken uitvoeren in het kader van zorg voor kwaliteit van bestuur.<br>■ Vinger aan de pols houden over bestuurlijke integriteit, functioneren politieke overheidsdienaren.<br>■ Uitbrengen digitaal Burgerjaarverslag.<br>■ Zorg voor burgemeesters.<br>■ Adviseren ministeries over diverse zaken (onder andere Koninklijke onderscheidingen).<br>■ Voorzitterschap en secretariaat/uitvoering van het Prins Bernhard Cultuurfonds (jaarbudget ca. € 220.000,-). |
| | ■ Door middel van onderzoek is een bijdrage geleverd aan de ontwikkeling, uitvoering en evaluatie van beleid op het terrein van cultuur, welzijn en zorg (waaronder de sociale en culturele agenda). | ■ Uitvoeren van onderzoeken naar het beleid op het terrein van cultuur, welzijn en zorg. |
| | ■ Onderzoeksprogramma 2010-2011.<br>■ Eén a twee onderzoeken uitgevoerd. | ■ Op grond van de Verordening (217a) doelmatigheid en doeltreffendheid provincie Drenthe stellen wij een onderzoeksprogramma op voor de komende twee jaar. Hierin beschrijven wij enkele uit te voeren onderzoeken. |
| | ■ Geen van de Drentse gemeenten hoeft als gevolg van een financieel uitzichtloze situatie een beroep op de collectieve middelen te doen (artikel 12 gemeenten).<br>■ PS, minister van BZK, Drentse gemeenten en provincies zijn geïnformeerd over de financiële positie van de Drentse gemeenten in 2010. | ■ Monitoren van de financiële positie van gemeenten en gemeenschappelijke regelingen.<br>■ Opstellen rapport Financiële verkenningen 2010. |
| 2.0. Openbare orde en veiligheid | ■ Goed functionerende en actuele risicokaart.<br>■ In stand gehouden netwerk veiligheid.<br>■ Ingevulde liaisonfunctie provincie bij crisisorganisatie. | ■ Beheer en actualisering van risicokaart Drenthe, inclusief auditing.<br>■ Deelname en ontwikkelen van oefeningen crisisbeheersing.<br>■ Toezicht op politieorganisatie/veilgheidsregio en instandhouding netwerken. |

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer |
|---|---|
| Geactualiseerde versie van het informatieplan "Welkom in Digitaal Drenthe", inclusief het bijbehorende uitvoeringsprogramma | 1e kwartaal 2010 |
| Uitwerking Europaservicepunt | Begin 2010 |
| Jaarverslag Commissie Rechtsbescherming | April 2010 |
| Evaluatie en herijking Nota Europastrategie Drenthe | Halverwege 2010 |

## Wat mag het kosten?

| | Product/prioriteiten | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 195.124 | 2.660.000 | 2.255.000 | 1.140.000 | 220.000 | 220.000 |
| | Provinciale staten | 719.778 | 836.655 | 860.380 | 879.200 | 898.510 | 916.400 |
| | Bestuurlijke aangelegenheden | 663.724 | 461.648 | 471.960 | 480.910 | 490.083 | 499.400 |
| | Interprovinciale samenwerking | 1.179.212 | 1.334.600 | 1.372.400 | 1.408.900 | 1.443.300 | 1.472.200 |
| | Openbare orde en veiligheid | 43.035 | 102.095 | 102.855 | 96.390 | 98.310 | 100.200 |
| | Totaal lasten | 2.800.873 | 5.394.998 | 5.062.595 | 4.005.400 | 3.150.203 | 3.208.200 |
| Baten | Bestuurlijke aangelegenheden | -3.624 | -12.000 | -12.000 | -12.000 | -12.000 | -12.000 |
| | Totaal baten | -3.624 | -12.000 | -12.000 | -12.000 | -12.000 | -12.000 |
| | Saldo | 2.797.249 | 5.382.998 | 5.050.595 | 3.993.400 | 3.138.203 | 3.196.200 |

## Toelichting op verschillen

De verschillen in de ramingen tussen 2009 en 2010 hebben allen te maken met de fasering van de betreffende projecten.

# Programma 2. Samenleving met samenhang

## Missie

In de Drentse samenleving is plaats voor iedereen, van jong tot oud. Met alle mogelijkheden en voorzieningen om te (leren) genieten van cultuur, om te kunnen bewegen en om (verzorgd) oud te worden. Een samenleving gericht op het beginsel van het Drentse naoberschap, met waar nodig de helpende hand voor de zwakkere en extra aandacht voor zorg aan jongeren en ouderen. Een samenleving waarin welzijn hoog in het vaandel staat en waarbij niemand aan de kant staat. Een samenleving waarin cultuur een (ver)bindende factor is en bijdraagt aan educatie, sociale cohesie en de Drentse identiteit. Waarin de rijkgeschakeerde culturele voorzieningen en de uitgebreide culturele infrastructuur worden ingezet als magneet voor de economie. Om een samenleving met samenhang te realiseren zetten wij de komende periode in op de sociale en culturele impuls. De impuls beslaat het hele werkveld Welzijn en Cultuur. Op een aantal terreinen hebben wij wettelijke taken. Deze worden optimaal uitgevoerd. Daarnaast vervullen wij een actieve rol op het sociale en culturele terrein. De voorgestelde intensiveringen worden gezien als een totaalpakket. Over de concrete invulling worden met gemeenten en maatschappelijke organisaties afspraken gemaakt.

## Doel (wat willen we bereiken?)

**Ontwikkeling sociaal, cultureel en museaal beleid**
Vorenstaande missie is uitgewerkt in een strategisch beleidskader voor het provinciale sociale en culturele beleid voor de jaren 2009-2012. Provinciale staten hebben eind 2008 de Sociaal doe je niet alleen, Sociale agenda 2009-2012 en Cultuur als magneet, Culturele en museale agenda 2009-2012 vastgesteld.

*Korte schets Sociale agenda 2009-2012*
De provincie heeft ambitie op het sociale terrein. Tegelijkertijd realiseren we ons dat de provinciale rol op het sociale terrein bescheiden is. Niet de provincie, maar de gemeente is immers voor vrijwel al deze onderwerpen de spelbepalende speler. Een belangrijke uitzondering hierop vormt de provinciale rol in de jeugdzorg.
We kiezen in de komende jaren voor vier speerpunten:

- Mijn jeugd
- Mijn ontwikkeling
- Mijn dag
- Mijn beweging

*Korte schets Culturele & museale agenda 2009-2012*
In de nota Cultuur als Magneet hebben wij nieuwe ambities geformuleerd die aansluiten bij de Provincie Nieuwe Stijl (verder: PNS) en bij het hoofddoel om van Drenthe “een aantrekkelijke en aantrekkende provincie” te maken. Deze ambities liggen op de snijvlakken van ruimtelijke ontwikkeling, sociaaleconomische ontwikkeling, cultuur en erfgoed. Met deze ambities willen we mede richting geven aan het nieuwe Omgevingsbeleid, het Provinciaal meerjarenprogramma, de nieuwe Wet Ruimtelijke Ordening en Mooi Drenthe.

De provincie heeft ten aanzien van haar cultuurbeleid de volgende hoofdambitie:
een kwalitatief hoogwaardig cultureel klimaat, en een zo groot mogelijke deelname (actief en passief) van de inwoners van Drenthe aan cultuur. Deze ambitie geven wij in afstemming op en in samenwerking met rijk en gemeenten vorm, en is gevat in de volgende hoofddoelen:

- Vergroten van cultuurparticipatie door Drentse burgers.
- Stimuleren van sprankelende en spraakmakende kunst door het realiseren van een kwaliteitsimpuls en vernieuwing in de culturele sector.
- Versterken/verbeteren van de culturele infrastructuur.
- Stimuleren van een aantrekkelijk vestigingklimaat voor bewoners en bedrijven
- Stimuleren van cultuurtoerisme.

Deze doelen voeren wij binnen de volgende taakgebieden:

1. *Wettelijke en rijksgedelegeerde taken*
   Het betreft hier onze Drentse culturele infrastructuur: regionale omroep, steunpunt monumentenzorg en archeologie, archeologisch depot, provinciale serviceorganisatie bibliotheken, cultuurparticipatie- en educatie, en archiefinspectie. Naar verwachting voegt het rijk hier per 01-01-2011 het regionaal historisch centrum (Drents Archief) aan toe. Voor al deze taken hebben wij een hoofdverantwoordelijkheid.

2. *Cultuurhistorische identiteit van de provincie Drenthe*
   Een (gedeelde) zorg voor materieel en immaterieel erfgoed, zoals monumenten, cultuurlandschap, Drentse streektaal, Drents audio-visueel archief, de kleinere musea en erfgoedhuizen. Samen met de gemeenten ontwikkelt en investeert de provincie in het 'Verhaal van Drenthe'.

3. *Vormgeving openbare ruimte:*
   Kunst en cultuur in de openbare ruimte strekt verder dan een mooi beeld langs een weg of fraaie brug over een kanaal. In plannen voor ruimtelijke ontwikkeling betrekken wij behalve cultuurhistorische waarden (Cultuurhistorisch Kompas) ook moderne en kunstzinnige opvattingen voor vormgeving van de openbare ruimte. Het tegengaan van verrommeling en het versterken van het 'beeld' van Drenthe is daarbij onze doelstelling. Deze ambitie krijgt mede vorm in het Omgevingsbeleid, en in programma's als het PmJP en RSP, Mooi Drenthe etc.

4. *Spraakmakende cultuur*
   Dit betreft cultuur met regionaal of (inter-)nationaal bereik, m.a.w. de grotere musea, professionele podiumkunsten, presentatie-instellingen, festivals en evenementen van hoog niveau. Steun voor deze instellingen en activiteiten draagt bij aan een aantrekkelijke en aantrekkende provincie voor bezoekers van binnen en buiten de provincie, en aan een beter vestigingsklimaat voor bewoners en bedrijven.
   Een belangrijk deel van het provinciale beleid (zoals cultuurhistorie & erfgoed, amateurkunsten & cultuureducatie, bibliotheekvernieuwing, streektaal) wordt uitgevoerd door provinciale instellingen: K&C, Drents Plateau, Biblionet Drenthe, RTV Drenthe, Drents Museum, Huus van de Toal en Monumentenwacht. Deze instellingen richten zich voornamelijk op onze wettelijke, gedelegeerde taken en autonome kerntaken. In Cultuur als Magneet zetten wij daarbij een aantal veranderingsprocessen in gang:
   1. *Flexibilisering van de middelen*: twee grote steuninstellingen (K&C en Drents Plateau) zullen in 2011 en 2012 respectievelijk 10% en 20% op hun vaste subsidiestroom moeten inleveren. De middelen die hiermee worden vrijgespeeld kunnen nog steeds worden ingezet op deze taken, door deze aan te besteden.

2. *Herpositionering lokaal niveau:* een aantal ondersteuningstaken die vooral op lokaal niveau spelen komen (gedeeltelijk) voor decentralisering in aanmerking:
   a. Beeldende kunst: vanwege de verschuiving van de rijksmiddelen naar de grotere gemeenten (Assen en Emmen) zijn wij met de gemeenten overeengekomen dat zij een groot deel van deze taken (zoals advies beeldende kunst en kunstuitleen) overnemen, en dat de structurele provinciale steun van het CBK-Drenthe wordt afgebouwd.
   b. Bibliotheekvernieuwing: Eind 2009 moet er meer duidelijkheid komen over de provinciale rol, in overleg tussen rijk, provincies en gemeenten. De bestemming van onze subsidie richting Biblionet kan dan opnieuw worden beoordeeld. Deze zouden wij bijvoorbeeld meer kunnen gaan richten op bibliotheekvernieuwing. Het servicedeel zou dan meer voor rekening komen van de gemeenten.
   c. Amateurkunst en Cultuureducatie: ondersteuning van de amateurkunsten binnen gemeenten en cultuureducatie voor de scholen heeft een belangrijke plek gekregen in ons Drents Programma voor Cultuurparticipatie. Hiermee wordt de opdrachtgevende rol deels verschoven naar het lokale niveau.

## Baten en lasten programma

| Programma 2. Samenleving met samenhang | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 66.897.619 | 68.662.838 | 65.675.429 | 64.933.395 | 63.681.887 | 61.567.340 |
| Totaal baten | -35.230.069 | -34.805.955 | -31.399.945 | -31.403.530 | -31.407.190 | -31.407.383 |
| Saldo | 31.667.550 | 33.856.883 | 34.275.484 | 33.529.865 | 32.274.697 | 30.159.957 |

## Ontwikkelingen

Met het rijk hebben de provincies een bestuursakkoord Rijk-provincies 2008-2011 afgesloten, waarin duidelijk op de positie en rol van de provincie wordt ingegaan. In Drenthe hebben we daarnaast met het rapport Amen is geen Amsterdam een duidelijke koers neergezet voor de 'Provincie Nieuwe Stijl'. Bij het opstellen van de sociale agenda 2009-2012 is al geanticipeerd op deze ontwikkelingen. Zo zijn met alle Drentse gemeenten sociale allianties gesloten waarbij er een gezamenlijke inzet is afgesproken op gedeelde ambities op sociaal terrein. Binnen de periode 2009-2012 wordt het merendeel van de inzet van de provincie op het sociale beleidsterrein afgebouwd.
In de tweede helft van 2009 worden de culturele allianties met de gemeenten gesloten. In 2010 zal er dus voor het eerst echt mee gewerkt geworden.

Voorts zijn er nog de volgende ontwikkelingen te noemen die invloed hebben op het beleidsterrein:

- De Wet op de jeugdzorg (2005) wordt geëvalueerd in opdracht van het ministerie voor Jeugd en Gezin. Begin 2010 worden de uitkomsten van deze evaluatie bekend en zal het rijk bepalen hoe het jeugdzorgstelsel er de komende jaren zal gaan uitzien. Verwacht wordt dat delen van de huidige kerntaak van provincies worden overgeheveld naar de gemeenten.
- Ook start in 2010 het nieuwe financieringsstelsel in de jeugdzorg (Kaiser) waarbij er meer beleidsruimte komt voor provincies. Ook wordt het macro financieel kader voor de uitvoering van de jeugdzorg opnieuw vastgesteld (op advies van de Adviescommisie Financiering Jeugdzorg) en zullen de middelen via een nieuw verdeelmodel over provincies worden

verdeeld (Verdeelmodel van het Sociaal Cultureel Planbureau). Het is op dit moment nog niet duidelijk wat de gevolgen voor Drenthe zullen zijn).

- Provincies hebben zich in IPO verband uitgesproken om deel te nemen aan het Olympisch Plan 2028.
- In 2010 zal in IPO-verband nog nadrukkelijk met het Rijk worden gesproken over de condities waaronder wij de verantwoordelijkheid voor het Drents Archief overnemen.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

**Sociale ontwikkeling**

2010 is het 2e jaar waarin de sociale allianties met gemeenten worden uitgevoerd. In alle 12 gemeenten wordt op alle onderdelen projectmatig gewerkt aan het gezamenlijk uitvoeren van de ambities.
Ook wordt onder verantwoordelijkheid van gemeenten en provincie gewerkt aan het inrichten van een Kennis, Innovatie Netwerk (KIN) model dat de beleidsuitvoering op alle thema's moet gaan ondersteunen.

## Opgroeien (jeugdzorg)

### 2.1 Kansen voor jeugd en gezin

Door structureel te investeren in het eerder signaleren van problemen, verwachten wij wachtlijsten te kunnen voorkomen en vaker te kunnen volstaan met het aanbieden van lichtere zorgprogramma's. Ingezet wordt op een toereikend en flexibel jeugdzorgaanbod.
In elke gemeente wordt aansluiting op maat gerealiseerd door middel van het inrichten van zogenoemde Centra voor Jeugd en Gezin. Belangrijk is dat actief wordt gesignaleerd welke jongeren en gezinnen problemen hebben. Uitgangspunt is dat kinderen veilig en zonder al te veel zorgen kunnen opgroeien. De provinciale jeugdzorg moet een heldere aansluiting hebben met elk(e) Centrum voor Jeugd en Gezin, onderwijsinstelling of bovenschools samenwerkingsverband (ZAT). De doeluitkering Jeugdzorg is beschikbaar voor kerntaken van het Bureau Jeugdzorg en het Zorgaanbod. De autonome middelen zetten wij in om onze extra ambities te realiseren.

**Intensivering prioriteit 2.1, Kansen voor jeugd en gezin:**

*Ontwikkelen programma Triple-P*

De provincie wil jeugdigen en hun opvoeders in Drenthe ondersteunen bij beginnende en meer ernstige problematiek op het gebied van opvoeding en opgroeien. Er moet een nauwe samenwerking zijn tussen het gemeentelijk jeugdbeleid en de provinciale, intersectorale jeugdzorg met 1 gezamenlijke aanpak. Wij gaan het Programma Positief Opvoeden Drenthe-breed ontwikkelen en implementeren. In 2009 is er in nauwe samenwerking met alle 12 Drentse gemeenten een implementatieprogramma opgesteld waarin POD geleidelijk binnen 4 jaren in Drenthe wordt uitgerold. In 2010 wordt er in 6 gemeenten POD ingevoerd, daarna volgen de overige gemeenten.

*Investeren in veiligheid met Signs of Safety*

Om in risicogezinnen onveiligheid doeltreffend om te buigen naar nieuwe veiligheid, zetten wij in op de bewezen effectieve methodiek van Signs of Safety. In 2010 begint het stadium van verdieping, verbreding en verankering van Signs of Safety in de uitvoeringspraktijk. We sluiten

hiermee aan bij de gemeentelijke ambitie bij de Regionale aanpak van Kindermishandeling (RAAK). In de sociale allianties is afgesproken om hierbij nauw samen te werken.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 2.1. Kansen voor jeugd en gezin | ■ Terugbrengen instroom en geen wachttijden bij Bureau Jeugdzorg en in de geïndiceerde jeugdzorg.<br>In elke gemeente aansluiting lokaal jeugdbeleid en jeugdzorg. Aanwezigheid jeugdzorg binnen scholen.<br>Functies Bureau Jeugdzorg zijn goed bereikbaar binnen Centra voor Jeugd en Gezin en onderwijs.<br>■ Het vroegtijdig voorkomen van psychosociale problematiek bij kinderen, jeugdigen en hun opvoeders in Drenthe zijn ondersteund bij beginnende en meer ernstige problematiek op het gebied van opvoeding en opgroeien. | ■ Zorgen voor een meer globale indicatiestelling bij BJZ en het werken met bewezen effectieve programma's bij zorgaanbieders.<br><br>Ontwikkeling gezamenlijke backoffice met taken BJZ in zowel de Centra voor Jeugd en Gezin en de ZAT's.<br>Aansluiting zorgprogramma's met het lokaal jeugdbeleid en onderwijs.<br>■ Opzetten kennisnetwerk Centra voor Jeugd en Gezin en onderwijsnetwerken.<br>Uitvoering netwerken tot en met 2011.<br>■ Het inzetten van het programma Positief Opvoeden in Drenthe in 6 Drentse gemeenten. |
| | ■ In risicogezinnen is de onveiligheid van kinderen doeltreffend aangepakt. | Verdiepen, verbreden en verankeren van Signs of Safety in de uitvoeringspraktijk. |

## Mijn ontwikkeling

### 2.2 Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe

*Onderwijskansenplan Drenthe 2008-2011 (Stimuleringsfonds Drentse projecten)*
De kwaliteitsslag onderwijs is onderdeel van de Sociale agenda (Mijn Ontwikkeling) en is nader uitgewerkt in het Onderwijskansenplan Drenthe 2008-2011. Ons onderwijsbeleid wil maximale kansen voor alle kinderen in Drenthe. Gezien de onderwijsachterstanden in Drenthe zullen wij langdurig en fors in het onderwijs moeten investeren. Het Onderwijskansenplan Drenthe 2008-2011 moet voor heel Drenthe resultaten opleveren. De focus en middelen zullen in eerste instantie gericht zijn op de regio's Zuidoost-Drenthe/Veenkoloniën en Zuidwest-Drenthe. De ervaringen daar kunnen in een later stadium naar de andere regio's worden overgebracht.
De projecten van het Onderwijskansenplan Drenthe 2008-2011 worden mede gefinancierd door het Rijk, de betrokken gemeenten en schoolbesturen. In 2010 wordt dit gecontinueerd.

### 2.3 Kansen voor onderwijs: Aanpak Voortijdig Schoolverlaten (VSV)

Kansen voor onderwijs is een integraal onderdeel van het thema Mijn ontwikkeling in de Sociale agenda. Ons uitgangspunt is dat in Drenthe elke jeugdige de kans heeft op een optimale schoolloopbaan. Deze schoolloopbaan eindigt met een kwalificatie die past bij de kwaliteiten en talenten van de jeugdige en sluit aan bij de vraag van de arbeidsmarkt. Bestaande en nieuwe projecten worden uitgevoerd samen met gemeenten (in het kader van de sociale allianties), het voortgezet onderwijs, het beroepsonderwijs en het bedrijfsleven, met als doel onder andere om jongeren een beter beroepsbeeld te geven. De verschillende projecten moeten niet als losstaand worden beschouwd, maar als aanvullend op elkaar, met diverse raakvlakken op provinciale en eventueel ook noordelijke schaal.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 2.2. Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe | ■ Kinderen van laagopgeleide ouders nemen deel aan de programma's voor de voor- en vroegschoolse educatie.<br>■ De betrokkenheid van de ouders bij de ontwikkeling van hun kind is toegenomen.<br>■ Participatiegraad in voortgezet onderwijs is gelijk aan landelijk gemiddelde<br>■ Aantal zwak presterende scholen is gelijk aan landelijk gemiddelde.<br>■ Een goede doorstroming van het primair onderwijs naar het voortgezet onderwijs, passend bij de talenten van het kind.<br>■ Pedagogisch en didactisch vakbekwaam personeel in de voorschoolse voorzieningen (kinderopvang en speelzalen) en primair en voortgezet onderwijs.<br>■ Het onderwijsniveau in Drenthe is over 10 jaar minstens op het landelijk niveau.<br>■ Hogere taal- en rekenopbrengsten die ook leiden tot verbetering van het totale leervermogen van jeugdigen. | ■ Uitvoering geven aan het 10-jarig Plan onderwijskansen in Drenthe.<br>■ In samenspraak met gemeenten en schoolbesturen uitvoeren van regioplannen primair onderwijs voor Veenkoloniën, Zuidwest- en Zuidoost-Drenthe (o.a. de pilot "Vanzelfsprekend in Zuidoost Drenthe en "Duurzaam leren in de Veenkoloniën" in de drentse Veenkoloniën).<br>■ Bij de start van de onderwijskansenplannen worden zoveel mogelijk beschikbare gegevens als uitgangspunt genomen, om vervolgens door monitoring te kunnen meten of de taal- en rekenprestaties en doorstroom havo/vwo ook daadwerkelijk verbeteren. Deze gegevens worden met landelijke cijfers vergeleken. |
| 2.3. Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten (VSV) | ■ Het aantal voortijdig schoolverlaters is overeenkomstig de landelijke cijfers.<br>■ Jongeren tot 23 jaar scholen tot minimaal op niveau startkwalificatie.<br>■ Volledig sluitende aanpak in 2012 voor terugleiding jongeren zonder startkwalificatie tot 23 jaar naar een leerwerk- of onderwijstraject, met als doel het behalen van een startkwalificatie.<br>Elke Drentse jeugdige is voldoende gekwalificeerd om een goede start op de arbeidsmarkt te kunnen maken. | Ontwikkelen van een meerjarig programma (2009- 2012) met als doel een aansluitend onderwijsaanbod te realiseren, passend bij de mogelijkheden en talenten van elke jeugdige en de regionale arbeidsmarkt. Dit programma wordt in samenspraak met gemeenten en schoolbesturen ontwikkeld en uitgevoerd.<br>■ In samenwerking met de RMC regio's werken aan een sluitende ketenaanpak. Vanuit de allianties werken aan een passende en brede trajectbegeleiding;<br>■ Investeren in een goede beroepsoriëntatie, waarbij het onderwijscurriculum beter aansluit op de beroepspraktijk;<br>■ In samenwerking met gemeenten (RMC), jeugdzorg en MBO scholen nader onderzoek voor die jongeren die vooral zorg en maatwerk nodig hebben: behoefte en vorm aan een MBO+ (snijvlak onderwijs/zorg) in Drenthe. |

## Mijn Dag/Mijn Omgeving

### 2.4 Kansen voor welzijn zorg: sociale samenhang en participatie

Vanuit de nota 1/2 miljoen mensen, dé Drentse aanpak voor welzijn, zorg en wonen, zorgen wij ervoor dat de welzijns- en zorgdiensten (onder andere ouderenzorg) op het niveau komen van de woonkwaliteit. Er wordt samenwerking gezocht met gemeenten en wooncorporaties. We spelen in op demografische ontwikkelingen. Uit onderzoeken (onder andere Regiovisie Groningen-Assen en de analyse Woonplan) blijkt dat er behoefte is aan versterking van de welzijnsdiensten binnen WZW. Wij nemen het voortouw in deze ontwikkeling (mede in het kader van de Sociale Allianties). Er wordt een provinciedekkende ondersteuningsstructuur gecreëerd voor mantelzorg en vrijwilligerswerk (Wat doet u voor Drenthe? Vrijwillige inzet en mantelzorg).

## 2.5 Kansen voor "7-tot-7": diensten- en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten

Inzet is de status van Drenthe als unieke woonprovincie te versterken met uitgekiend tijdenbeleid. Het combineren van zorg- en arbeidstaken moet eenvoudiger worden gemaakt. Het gaat om een aansluitend aanbod van jeugdvoorzieningen, maar ook om flexibele werktijden, slimme openingstijden en plaatsonafhankelijke dienstverlening. Wij nemen het voortouw, maar deze ambitie kan alleen worden gerealiseerd in samenwerking met gemeenten, instellingen en bedrijfsleven. Voortgang van de Regelingen MFD, dagarrangementen en brede schoolontwikkeling passen binnen het nieuwe 7 tot 7-beleid. Het beleid leidt ook tot versterking van het lokale voorzieningenniveau. Het aansluitend aanbod jeugdvoorzieningen heeft direct gevolg voor de onderwijskansen. Het rijk heeft gezien dat Drenthe voorop loopt in het tijdenbeleid en heeft Drenthe benoemd tot koploper.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 2.4. Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie | ■ Effectieve samenwerking inwoners, gemeenten, wooncorporaties, welzijns- en zorginstellingen.<br>■ Mensen wonen zo lang mogelijk zelfstandig thuis. | ■ Uitvoering beleidsnotitie 1/2 miljoen mensen, dé Drentse aanpak welzijn, zorg en wonen.<br>■ Uitvoering regionale uitvoeringsprogramma's, projecten versterking welzijn binnen WZW, stimuleringsbudget WZW, invoering ondersteuningsstructuur mantelzorg en vrijwilligerswerk, allianties. |
| 2.5. Kansen voor "7-tot-7": diensten- en voorzieningen-programma in Drentse gemeenten | ■ Er worden lokaal mogelijkheden ontwikkeld om mantelzorg en arbeid te combineren.<br>■ Er zijn vernieuwende projecten op het terrein van zorg-en dienstverlening.<br>■ Er worden transities gemaakt van bestaande of in ontwikkeling zijnde diensten en voorzieningen tot een doorlopend aanbod van onderwijs opvang en vrije tijd.<br>■ Inzetten op Impuls brede scholen, sport en cultuur, combinatiefuncties in Drenthe.<br>■ Bewustwording bij bedrijven op het gebied van tijdenbeleid. | Uitvoeren van allianties met gemeenten op:<br>■ Combinatiefunctie<br>■ Diensten & voorzieningen<br>■ Mantelzorg en betaalde arbeid<br>■ Kernteam 7-7<br>■ KIN<br>■ Nora<br>■ Doorlopend Drenthe |

## 2.6 Kansen voor Sport: Drenthe profileren als sportprovincie

Drenthe kan nog beter op de kaart worden gezet als sportprovincie. Dit kan niet zonder belangrijke partners zoals bijvoorbeeld de gemeenten, verenigingen, bonden en sportorganisaties. De sociaal bindende factor van sport in Drenthe is erg groot. Topsport en breedtesport zijn communicerende vaten. Topsportevenementen zijn een spin-off voor sportstimulering, geven stimulans om te gaan sporten en meer te bewegen en hebben een voorbeeldfunctie. Zij zorgen voor een stevige impuls voor de sportdeelname en het vrijwilligerswerk in de provincie. Belangrijk zijn ook het economische effect en de promotionele waarde voor Drenthe. Door het versterken van verenigingen op het gebied van faciliteiten, talentontwikkeling en een sterke competitie creëren wij een vruchtbare bodem voor toppers. Breedtesport is de basis voor topsport en breedtesport gedijt niet zonder topsport. Sport alleen is niet genoeg voor een 'gezonder leven' en is niet bij iedereen even vanzelfsprekend. Actief zijn zal voor iedereen toegankelijk moeten zijn. Daarvoor zijn activiteiten en een sterke verenigingsstructuur van essentieel belang. De komende periode willen wij benutten om verenigingen te versterken met combinatiefunctionarissen. Deze functionarissen zijn verantwoordelijk voor een breder aanbod, waaronder meer samenwerking in de wijk en sportbuurtwerk, het onderwijs en buitenschoolse opvang. Wij maken dit mogelijk door cofinanciering beschikbaar te stellen.

Vanaf 2010 is het provinciaal sportbeleid onderdeel van Drenthe 2028; het Drents Olympisch Plan. Uitgangspunt is dat sport de kracht heeft om processen op gang te brengen op sociaal-maatschappelijk, economisch, ruimtelijk en welzijnsgebied. De missie van Drenthe 2028 is met sport in de volle breedte héél Drenthe in 2016 naar Olympisch niveau te brengen. Hier hebben we allemaal profijt van, nu en in de toekomst, op sociaal-maatschappelijk, economisch, ruimtelijk en welzijnsgebied. Het Drents Olympisch plan wordt naar verwachting eind 2009 in Provinciale Staten besproken.

Drenthe gaat zich onderscheiden van andere provincies door specifiek in te zetten op:
- De ontwikkeling van een totaal Sportlandschap rondom 5 Beweegparken, waar alle sporters (breedte, talent, top, toerist) elkaar ontmoeten.
- De ontwikkeling van Beweegbuurten; dorpen en wijken waarin al het sportieve, educatie, recreatieve, cultuur, musisch en natuuraanbod gebundeld wordt.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 2.6. Kansen voor Sport: Drenthe profileren als sportprovincie | ■ Sportstimuleringsmiddelen zijn weggezet in sociale allianties met gemeenten.<br>■ Beleidsontwikkeling Drenthe 2028, visie over integraal sportbeleid.<br><br>Deelresultaten:<br>■ Periodiek topsportevenementen in Drenthe: in 2010 80 jaar TT en open NK Atletiek voor gehandicapten.<br>■ 90% procent van de jongeren tussen 6 en 19 jaar moet aan sportbeoefening doen (SCP 2003). | ■ Profilering sportprovincie Drenthe.<br>■ Meewerken aan voorbereiding Open NK Atletiek gehandicapten, 80 jaar TT, WK CP 2011.<br>■ Jaarlijkse Monitor sportparticipatie. Evaluatie sportmonitor 2008, 0-meting.<br>■ Investeren in professionalisering van sportverenigingen door combinatie-functionarissen.<br>■ Onderzoeken hoe vervolg te geven aan provinciebreed sportstimuleringsproject in samenspraak met Drentse partners.<br>■ De Drents Olympisch Alliantie wordt getekend met betrokken partners.<br>■ Het Olympisch Plan wordt onderbouwd met inhoudelijke analyses en cijfermatig onderzoek.<br>■ Er worden afspraken gemaakt met de sportbonden en er vindt afstemming plaats tussen de provincies Groningen en Friesland.<br>■ Er wordt in 2010 een prijsvraag gehouden onder scholen en onder buurten waarbij deelnemers hun beweegbuurt presenteren. Uitvoeren van beste voorstellen.<br>■ Onderzoek naar hoe Drenthe 2028 het meest effectief kan bijdragen aan een Drenthe op Olympisch niveau. |

## Kunst en Cultuur in Drenthe

### 2.7 Versterken culturele infrastructuur Drenthe

De provincie wil het economisch effect en de promotionele waarde van de Drentse musea vergroten met een ontwikkelingsregeling, gezamenlijke projecten en bundeling van expertise. We stimuleren deskundigheid en samenwerking binnen en buiten de sector op het gebied van (innovatieve) marketing en promotie, sponsoring en bedrijfsvoering. De musea die wij van bovenlokale betekenis vinden (Drents Museum, De Buitenplaats in Eelde, herinneringscentrum Kamp Westerbork, Gevangenismuseum en het Hunebedcentrum Borger) steunen wij waar nodig in hun verdere ontwikkeling en professionalisering.

Met ingang van 2009 is beeldende kunst door het rijk naar grote gemeenten gedecentraliseerd, in Drenthe naar Assen en Emmen. Door deze decentralisatie ligt de primaire verantwoordelijkheid voor het beeldende kunstbeleid in Drenthe niet meer bij de provincie. De veranderde taakverdeling tussen de overheden leidt tot herpositionering van het CBK en de kunstuitleenvoorziening. De provincie voelt zich medeverantwoordelijk voor het proces om het CBK Drenthe te herpositioneren. Samen met de gemeenten zullen wij hier op inzetten. Voor beeldende kunstinitiatieven van bovenlokaal belang blijven wij onze verantwoordelijkheid nemen. Wij willen ons in de toekomst specifieker richten op aantrekkelijke en vernieuwende beeldende kunst en omgevingsinitiatieven van bovenlokaal hoog artistiek niveau. Een door Stichting Boei, gemeente en provincie gepleegde investering stelt KiK in staat haar activiteiten voort te zetten en uit te bouwen tot een cultureel ondernemende organisatie.

De PeerGroup en DJT De Reus zijn de twee professionele Drentse theatergroepen. Zij hebben een plek in de Noordelijke basisinfrastructuur op toneelgebied. Het Nederlands Fonds voor Podiumkunsten heeft aan De Peergroup wel extra (rijks)subsidiemiddelen toegekend, maar niet aan DJT De Reus. Voor 2010 willen wij onze subsidie (in lijn met het recente advies van de provinciale adviescommissie Cultuur) voor beide groepen handhaven op het niveau van 2009.

**Intensivering prioriteit 2.7, Versterken culturele infrastructuur Drenthe**

Een goede wisselwerking tussen cultuur en economie draagt bij aan een succesvolle kenniseconomie en een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor (artistiek) talent, particulieren en bedrijven. De sector cultuur kan een bijdrage leveren aan de bedrijvigheid, werkgelegenheid, toerisme en het vestigingsklimaat in Drenthe. Voorstellen uit het Innovatief Actieprogramma Drenthe worden ook op culturele en creatieve criteria beoordeeld.
Verder gaan wij uitdrukkelijk het toeristische belang van festivals en fysiek cultureel erfgoed benadrukken door dit specifiek onder de aandacht te brengen van de Drentse burgers en de toeristen.

## 2.8 Vergroten cultuurparticipatie

Het Drents programma voor het Programmafonds cultuurparticipatie (Samen Delen) is gericht op amateurkunst, cultuureducatie en volkscultuur en is de opvolger van het landelijk Actieplan cultuurbereik. Wij voeren dit programma uit in samenwerking met gemeenten.
Wij blijven ons inzetten voor een bloeiend en veelzijdig festivalklimaat door middel van subsidies en advisering. Wij vinden het belangrijk dat cultuureducatie steviger wordt verankerd binnen het onderwijs en dat scholen hun eigen cultuureducatiebeleid formuleren. Wij sluiten hiermee aan bij de inzet die ook het rijk op dit terrein pleegt. Wij willen ervoor zorgen dat scholen kennis hebben van de (directe) culturele omgeving. Wij voelen ons verantwoordelijk voor ondersteuning van gemeenten om netwerken op te zetten en voor inzet van inhoudelijke deskundigheid en ondersteuning op het gebied van cultuureducatie binnen deze netwerken. Naast kunst en mediaeducatie vinden wij dat erfgoededucatie voldoende aan bod moet komen.

## 2.9 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed

Wij willen het voor Nederland unieke Drentse cultuurhistorische landschap versterken en voor het voetlicht brengen. Ook willen wij erfgoed in de ruimtelijke ordening goed tot zijn recht laten komen.
Daartoe zetten wij de volgende instrumenten in.

- CultuurhistorischKompas (voorheen de Cultuurhistorische Waardenkaart)
- Provinciale monumentenlijst
- Ontwikkelingsprogramma cultuurhistorie en archeologie
- Kwaliteitsimpuls voor gemeentelijke archeologie

- Immaterieel erfgoed: ‘het verhaal van Drenthe’
- Erfgoededucatie

Het Huis voor de Drentse Taol vervult een belangrijke rol in de stimulering en begeleiding van initiatieven op het terrein van taalvaardigheid.

## 2.10 Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte

Drenthe verdient een eigentijdser beeld voor zowel de eigen inwoners als de toeristen. De beeldkwaliteit van de openbare ruimte willen wij verbeteren door dit aspect aan het begin van ruimtelijke plannen (zoals bij wegen en kanalen) positief te beïnvloeden. Wij stimuleren particulieren en medeoverheden om de kennis en kunde van eigentijdse ontwerpers te gebruiken bij het vormgeven van objecten en locaties in de openbare ruimte.

## 2.11 Versnellingsagenda Monumentenzorg

Bij motie (Motie 17, Voorjaarsnota 2008 inzake Oude Drentse kerken) hebben de staten gevraagd om een plan voor herbestemming van leegstaande kerken in Drenthe. Deze wens heeft (mede) geleid tot een plan voor cofinanciering van een versneld rijksprogramma voor het wegwerken van restauratie-achterstand. Dit betekent een incidentele provinciale bijdrage van 2,8 miljoen euro in de jaren 2010-2011. Dit sluit aan bij onze aanpak van de economische crisis en de intenties om investeringen naar voren te halen in antwoord op de vraag van het rijk en van het IPO. Naast bovengenoemde reactie op motie 17 hebben wij reeds besloten om voor 2009, 2010, en 2011 subsidie beschikbaar te stellen aan de Stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen Groningen en Drenthe (SBKGD).

## 2.12 RTV-Drenthe

Een substantieel deel van het provinciale cultuurbudget gaat naar RTV-Drenthe. De omroep voldoet aan het niveau van de Mediawet, maar heeft te weinig middelen voor ontwikkeling en exploitatie van nieuwe media c.q. crossmediale berichtgeving en hoogwaardige programmering. Om hiervoor een inhaalslag te maken heeft de omroep extra middelen gevraagd. Sinds wij verantwoordelijk zijn voor RTV Drenthe hebben wij geen autonome middelen voor RTV-Drenthe beschikbaar gesteld, behalve een tijdelijke subsidie voor ondertiteling. In de Voorjaarnota 2009 hebben wij voorgesteld deze subsidie van € 70.000 per jaar t.b.v. de ondertiteling structureel te maken. Daarnaast hebben we voorgesteld om de regionale omroep met een structurele bijdrage van € 500.000 in staat te stellen om veel meer in te spelen op de nieuwe media en crossmediale berichtgeving. Totaal is dus van 2010 tot en met 2012 een intensivering van € 570.000 per jaar nodig. Na 2012 willen wij de benodigde middelen hiervoor vinden binnen Programma 2. Bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2009 hebben Provinciale Staten gezegd hier positief tegenover te staan, maar bij de behandeling van de begroting 2010 een uitspraak te willen doen over de hoogte van het bedrag.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 2.7. Versterken culturele infrastructuur Drenthe | ■ Projecten in gang gezet als Hondsrug – N-34. | ■ Bijdragen aan bovenlokale projecten beeldende kunst en vormgeving, bijvoorbeeld projecten die zich manifesteren op het snijvlak van beeldende kunst, natuur, erfgoed en recreatie. |
| | ■ Verbeterde profilering en (inter)-nationale status musea van provinciale betekenis.<br>■ Een samenhangend museumbestel van kwalitatief goede musea en museale voorzieningen met een heldere profilering en goed publieksbereik. | ■ Investeren in professionalisering en profilering musea van provinciale betekenis.<br>■ Musea stimuleren onderlinge allianties aan te gaan bij versterken deskundigheid en uitvoeringscapaciteit.<br>■ Stimuleren cultureel ondernemerschap musea: marketing, promotie, deskundigheidsbevordering, en samenwerkingsprojecten (o.a. overbrengen van "Het verhaal van Drenthe".). |
| | ■ Voldoende en goed gespreid aanbod in Drenthe van professionele podiumkunsten. | ■ Subsidiëren professionele podiumkunsten op provinciale en noordelijke schaal. |
| | ■ start concrete projecten op snijvlak cultuur en economie. | ■ Uitvoering geven aan Investeringsprogramma voor initiatieven op snijvlak cultuur en economie. |
| | ■ Vordering nieuwbouw Drents Museum Depot volgens planning. | ■ Nieuwbouw Drents Museum en voltooiing Depot. |
| | ■ Aangepast plan nieuwbouw Drents Archief met financiering, mogelijke start bouw. | ■ Lobby voor nieuwbouw Drents Archief aansluitend op Drents Museum. |
| | ■ Biblionet vervult een aanjaagfunctie in de vernieuwing van het bibliotheekwerk. | ■ Afstemming rijksbeleid t.a.v. bibliotheekvernieuwing op nieuwe gemeentelijke en provinciale rollen. |
| 2.8. Vergroten cultuurparticipatie | ■ Vergroten deelname aan cultuur door inwoners van Drenthe, zowel geografisch als wat betreft diversiteit van doelgroepen. | ■ Drents programma 2009-2012 voor Programmafonds cultuurparticipatie; uitvoering provinciaal deel en gemeentelijke delen. |
| | ■ Bereik cultuureducatie minimaal op huidige hoge niveau.<br>■ Cultuureducatie verankerd in de curricula van scholen.<br>■ Uitvoering van tenminste 2 nieuwe cultuureducatieve (samenwerkings-) projecten voor het onderwijs met ondersteuning van provinciale instellingen.<br>■ Enkele lokale netwerken cultuureducatie en amateurkunst gestart.<br>■ Erfgoededucatie als onderdeel van het Cultuurmenu in meerdere gemeenten.<br>■ Meer gebruik van en koppeling met lokale activiteiten. | ■ Ondersteuning onderwijs bij vraag-aanbod cultuureducatie in open menukaart.<br>■ Financiering ICC-cursus (cultuureducatie verankeren in scholen).<br>■ Ondersteuning gemeenten in opzetten lokale netwerken cultuureducatie en amateurkunst/ start enkele lokale netwerken.<br>■ Uitvoering consulentfunctie binnen lokale netwerken erfgoededucatie. |
| | Divers en veelzijdig aanbod van festivals met voldoende deelname<br>■ Professionele toneelvoorstellingen voor alle leeftijdscategorieën met voldoende deelname. | In lijn met de adviezen van de provinciale adviescommissie Cultuur subsidies verstrekken voor festivals en podiumkunstvoorstellingen. |

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 2.9. Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | ■ Cultuurhistorisch Kompas in gebruik als onderdeel van het Omgevingsbeleid.<br>■ Erfgoed wordt meegenomen vooraan in ruimtelijke planprocessen.<br>■ Provinciale Monumentenlijst benoemt en beschermt monumenten op provinciale schaal; integraal, gebiedsgericht en in samenwerking met gemeenten.<br>■ Ontwikkelingsprogramma cultuurhistorie en archeologie in uitvoering.<br>■ Overdracht gemeentelijke archeologietaken in uitvoering.<br>■ Toegenomen participatie vrijwilligers voor immaterieel erfgoed. | ■ Het Cultuurhistorisch Kompas: formele inspraakproces rond het CHK vindt in 2009 plaats in het kader van het OGB. In 2010 wordt begonnen met de uitvoering van het nieuwe OGB.<br>■ Drents Plateau ontwikkelt in project 'De voorkant' nieuwe aanpak erfgoed in ruimtelijke plannen.<br>■ Aanwijzen van 175 monumenten in nog 4 categorieën. Eerste categorie monumenten voor de Provinciale Monumentenlijst is in 2009 vastgesteld.<br>■ Verstrekken laagrentende leningen voor onderhoud en reatauratie van monumenten naar behoefte.<br>■ Fysiek erfgoed projectgewijs zichtbaar maken, via het ontwikkelingsprogramma cultuurhistorie met aansluiting op het provinciaal Meerjarenprogramma landelijk gebied.<br>■ Gemeenten projectgewijs ondersteunen bij kwaliteitsimpuls gemeentelijke archeologie.<br>■ Versterken actieve inzet erfgoed-vrijwilligers via project "Tafelzilver van Drenthe" (2010 tot en met 2012). |
| 2.10. Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte | ■ Uitvoering meerdere projecten vormgeving beeldkwaliteit openbare ruimte.<br>■ Het leefklimaat in stedenbouwkundig en landschappelijke zin versterkt door culturele inbreng (kunsten/cultuurhistorie) in ruimtelijke planvorming. | ■ Inzet cultuurhistorische kompas bij ruimtelijke planvorming.<br>■ Subsidiëring projecten Vormgeving openbare ruimte met toegepaste kunst. Opstellen subsidieregeling in kader herziening Cultuurnota 2009-2012.<br>■ Cultureel opdrachtgeverschap, bijvoorbeeld in het kader van reconstructie N34/N33. |
| 2.11. Versnellingsagenda monumentenzorg | Restauratie en herbestemming van:<br>■ Oude kerken (ook als gevolg van motie PS).<br>■ Agrarisch en industrieel erfgoed.<br>■ Vitalisering Veenhuizen. | Uitvoering van deze plannen door Drents Plateau (onder regie van provincie). |
| 2.12. RTV-Drenthe | ■ Beter gebruik maken van nieuwe media.<br>■ Betere crossmediale berichtgeving.<br>■ Structureel geborgde ondertiteling.<br>■ Tevredenheid luisteraars en kijkers. | Subsidiering en uitvoering plannen RTV Drenthe op terrein nieuwe media, crossmediale berichtgeving en ondertiteling. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 2. Samenleving met samenhang | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| P2.01 Kansen voor jeugd en gezin | 681.500 | 1.562.500 | 1.300.000 | 1.300.000 | 600.000 | 600.000 |
| P2.02 Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe | 156.470 | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 0 |
| P2.03 Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten | 279.313 | 372.000 | 232.500 | 139.500 | 0 | 0 |
| P2.04 Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie | 1.039.092 | 355.000 | 415.000 | 15.000 | 0 | 0 |
| P2.05 Kansen voor "7 tot 7"diensten- en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten | 400.000 | 465.000 | 465.000 | 465.000 | 400.000 | 400.000 |
| P2.06 Kansen voor Sport: Drenthe profilering als sportprovincie | 745.717 | 418.500 | 418.500 | 418.500 | 0 | 0 |
| P2.07 Versterken culturele infrastructuur Drenthe | 2.650.160 | 685.000 | 573.000 | 573.000 | 573.000 | 0 |
| P2.08 Vergroten cultuurparticipatie | | 799.800 | 883.500 | 883.500 | 883.500 | 0 |
| P2.09 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | | 350.000 | 200.000 | 200.000 | 200.000 | 0 |
| P2.10 Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte | | 93.000 | 9.3000 | 93.000 | 93.000 | 0 |
| Totaal programma 2. Samenleving met samenhang | 5.952.252 | 5.600.800 | 5.080.500 | 4.587.500 | 3.249.500 | 1.000.000 |

## Moties

**Motie 5 (Voorjaarsnota 2008) herinneringscentrum Kamp Westerbork**
Provinciale staten vragen GS om het herinneringscentrum Kamp Westerbork te ondersteunen bij de ontwikkeling van een plan voor een vernieuwende, eigentijdse invulling van de historische plek, waaronder het kampterrein, inclusief de woning van de voormalige kampcommandant. De motie beoogt de historische plek landschappelijk en educatief tot een meer sprekende getuige van de (Drentse) geschiedenis te maken vooral voor jongeren. In afwachting van het concrete plan wordt hiervoor een ton als jaarlijkse subsidie gereserveerd.
Het plan hiervoor is onlangs ontvangen.

**Motie 8 (Voorjaarsnota 2007 PLUS) Instellen functie subsidiemakelaar**
Voor de Drentse burger is het niet altijd duidelijk van welke (subsidie)regelingen gebruikgemaakt kan worden. Wij willen de provinciale subsidiestructuur zodanig inrichten, dat een subsidieaanvraag snel en efficiënt wordt afgehandeld. Bij afwijzing voor de ene regeling kan de aanvraag getoetst worden aan andere mogelijke provinciale subsidieregelingen.
Volgens de planning wordt het nieuwe gedigitaliseerde subsidiesysteem voor 1 januari 2010 ingevoerd.

**Motie 16 (Voorjaarsnota 2008),"'relatie provincie en preferente partners Sociale en Culturele Agenda"**
De uitvoering van motie M16, "relatie provincie en preferente partners Sociale en Culturele Agenda", heeft plaatsgevonden met een rapportage in december 2008. Vervolgens is in de Staten afgesproken dat er een vervolgonderzoek komt. Aan de hand van dit vervolgonderzoek wordt invulling gegeven aan deze motie.

**Motie 17 (Voorjaarsnota 2008) inzake Oude Drentse kerken**
Motie 17 van de VVD dringt er bij GS op aan om in overleg met Drents Plateau en het Drents Landschap te komen tot een vangnetconstructie, gericht op het voortbestaan van cultuurhistorisch waardevolle kerkgebouwen in Drenthe en de benodigde middelen daarvoor op te nemen in de Begroting 2009. GS zullen Drents Plateau opdracht verstrekken om op basis van gesprekken met betrokken partijen en het Drentse landschap te komen tot een concreet voorstel ter uitvoering van de motie.
De uitvoering van deze motie is onderdeel van de versnellingsagenda in de Voorjaarsnota 2009.

**Motie 18 (Voorjaarsnota 2008) Jongerenopvang**
In deze motie worden GS verzocht in overleg te gaan met gemeenten en ROC's om te inventariseren hoe groot de groep jongeren tussen 18 en 23 jaar is in Drenthe die in de knel zit en geen recht meer heeft op Jeugdzorg. Ook worden GS gevraagd samen met gemeenten te onderzoeken of een speciale jongerenopvang tot de mogelijkheden behoort.
In 2009 is uit een inventarisatie gebleken dat er jaarlijks zo"n 50 jongeren herkenbaar zijn die in deze categorie vallen. De problematiek speelt vooral in de kerngemeenten Hoogeveen, Assen, Meppel en Emmen. Met deze gemeenten zijn in het kader van de sociale allianties afspraken gemaakt over een extra aanbod voor deze groep jongeren. De regie daarvoor ligt bij gemeenten en de RMC's. In Hoogeveen is een special project ontwikkeld voor deze groep jongeren (Back on track) met alliantiemiddelen waarbij ook expertise vanuit de geïndiceerde jeugdzorg wordt benut. Dit project dient als pilot voor andere gemeenten. In 2010 zullen de projecten binnen de sociale allianties met gemeenten waar nodig verder worden uitgebreid.

**Motie 22 (Voorjaarsnota 2008) Klasse!kas**
In de motie worden GS verzocht te stimuleren dat de basisscholen in Drenthe gebruik van het project Klasse!kas. Het project heeft als doel om kinderen verantwoord te leren omgaan met geld. Met de initiatiefnemers van het project is afgetast wat de rol van de provincie in het project zou kunnen zijn. De verantwoordelijkheid voor deelname aan het project ligt bij de schoolbesturen. De provincie stimuleert het project Klasse!kas door per schoolbestuur een Klasse!kas ter beschikking te stellen met een bijbehorende informatie-DVD en een informatiepakket. De gemeente Assen begint met het project Klasse!kas op al haar basisscholen. Bij de start zijn wethouder en gedeputeerde aanwezig.

## Ombuigingen

## Wat doen we nog meer?

**Sociale ontwikkeling**
*Algemeen, Kennis Innovatie Netwerk (KIN)*
De provincie gaat met instellingen en de gemeenten kennis, innovatie en netwerken op het sociale domein in Drenthe verder ontwikkelen. Daarin speelt de Provincie tot 2012 (eind sociale agenda) een faciliterende rol. Middels KIN gaan we de bestaande kennis op het sociale domein, op de terreinen van de Sociale Agenda beter toegankelijk maken voor beleidsmakers en professionals. Dit door de kennis te delen, verder te ontwikkelen en in te zetten in nieuwe projecten. We willen de 'kenniscyclus' op het domein in zijn geheel ontwikkelen.

*Mijn jeugd*
Binnen jeugdzorg worden de kerntaken jeugdzorg uitgevoerd die worden gefinancierd uit de doeluitkering jeugdzorg. Kernpunten zijn:

- De indicatietaak van Bureau Jeugdzorg Drenthe zal verder moeten worden versoepeld en zal deels of geheel worden ondergebracht binnen de Centra voor Jeugd en Gezin en de Zorg Advies Teams. Bovendien worden de verbetertrajecten Beter Beschermd in de jeugdbescherming verder geïmplementeerd.
- We maken verder voortgang met het efficiënter en doelmatiger maken van de jeugdzorgprogramma's voor jeugdigen met opvoed- en opgroeiproblemen. We willen dat minimaal 70% van de jeugdzorgprogramma's bewezen effectief is.

We willen vanuit onze rol, als ketenregisseur voor de geïndiceerde jeugdzorg, elan geven aan een effectieve ketensamenwerking tussen de jeugd-GGZ de jeugd-LVG de jeugdzorg en Jeugdzorg plus.

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Ontwikkeling en stimulering van sociaal, cultureel en museaal beleid | Zeer veel sociale, culturele en museale gebeurtenissen en bijeenkomsten vinden in de provincie plaats. Vaak mede dankzij provinciaal geld, dat wordt toegekend aan grote en kleine instellingen en verenigingen, die deze activiteiten organiseren.<br>Op cultureel gebied gaat het o.a. om: tentoonstellingen, festivals, podiumkunstvoorstellingen (zowel door professionals als door amateurs). Belangrijke cultuurhistorische en cultuureducatieve activiteiten maken hier ook een groot deel van uit. De provincie zorgt voor belangrijke ondersteuning van het bibliotheekwerk in Drenthe en stimuleert activiiteiten in de streektaal. | ■ Het uitvoeren van de voor 2010 geplande activiteiten uit de Sociale agenda 2009-2012 en de Culturele en Museale agenda 2009-2012.<br>■ Het voeren van periodiek overleg over de voortgang van het beleid en de uitvoering met onder andere gemeenten (vooral in VDG-verband) en grotere gesubsidieerde instellingen.<br>■ Het subsidiëren en aansturen van instellingen. |
| Mijn ontwikkeling | - | - |
| Mijn jeugd | Uitvoeren van wettelijke taken op het beleidsterrein jeugdzorg. | ■ De uitvoering van kerntaken in het kader van de Wet op de Jeugdzorg zijn: het Bureau Jeugdzorg beoordeelt van ca. 3.500 jeugdigen op jaarbasis of zij al dan niet gebruik kunnen, dan wel moeten maken van een jeugdzorgaanbod op indicatie. Het Bureau Jeugdzorg indiceert jeugdigen voor de jeugd-GGZ, jeugd met opgroei- en opvoedproblemen en jeugdigen die besloten moeten worden opgevangen.<br>■ Zorgaanbieder Jeugdzorg Drenthe verzorgt voor ca. 1.250 jeugdigen en hun ouders (met opgroei- en opvoedproblematiek) een zorgaanbod op maat. Dit doet zij door jeugdzorgprogramma's die flexibel zijn, bewezen effectief en die gevolgd worden door resultaatgericht meten. Hiierbij wordt ook de cliënttevredenheid getoetst; de uitvoering van een cliëntenbeleid dat minimaal aan de normen van de Wet op de jeugdzorg voldoet op de terreinen: Klachtrecht, Cliëntvertrouwenspersonen en Medezeggenschap cliënten. |
| Mijn dag/ Mijn Omgeving | Wij willen de sociale component binnen fysieke programma's als het pMJP en het Omgevingsbeleid versterken. | Deelname vanuit team sociaal aan de projectgroep Omgevingsbeleid<br>■ Alliantiemanagers zijn actief in de gebiedsprojectgroepen (Zuid-Oost, Zuid-West, Noord-West, Hunze en Drentsche Aa) van het pMJP.<br>■ Deelname vanuit sociaal aan onder andere convenanten zoals deze gesloten worden met Meppel en Hoogeveen. |
| Mijn beweging | - | - |

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer |
|---|---|
| Mid term review Sociale Agenda | opzet - november 2010;<br>(definitief - februari 2011) |
| Strategische onderwijs notitie | april 2010 |
| Uitvoeringsprogramma Jeugdzorg 2011 | concept - september 2010;<br>(definitief - december 2010) |
| Olympisch Plan 2028 | contourennota – december 2009;<br>financiële onderbouwing - voorjaar 2010;<br>Uitvoeringsprogramma – 2011 |

## Wat mag het kosten?

| | Product/prioriteiten | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 5.952.252 | 5.600.800 | 5.080.500 | 4.587.500 | 3.249.500 | 1.000.000 |
| | Ontwikkeling beleid | 125.080 | 129.005 | 129.445 | 163.445 | 213.445 | 213.445 |
| | Sociale agenda | 39.397.739 | 41.285.813 | 36.464.158 | 36.563.949 | 35.819.356 | 35.939.357 |
| | Culturele en Museale agenda | 21.422.548 | 21.647.220 | 24.001.326 | 23.618.501 | 24.399.586 | 24.414.538 |
| | Totaal lasten | 66.897.619 | 68.662.838 | 65.675.429 | 64.933.395 | 63.681.887 | 61.567.340 |
| Baten | Ontwikkeling beleid | -2.750 | | | | | |
| | Sociale agenda | -32.964.205 | -33.517.788 | -30.622.915 | -30.622.915 | -30.622.915 | -30.622.915 |
| | Culturele en Museale agenda | -2.263.115 | -1.288.167 | -777.030 | -780.615 | -784.275 | -784.468 |
| | Totaal baten | -35.230.069 | -34.805.955 | -31.399.945 | -31.403.530 | -31.407.190 | -31.407.383 |
| | Saldo | 31.667.550 | 33.856.883 | 34.275.484 | 33.529.865 | 32.274.697 | 30.159.957 |

## Toelichting op verschillen tussen 2009 en 2010

## Lasten

**Prioriteiten**

Per saldo is voor de prioriteiten voor programma 2 in 2010 € 520.000 minder beschikbaar dan in 2009. De redenen hiervan zijn:

- P2.03 Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten: € 139.500,- lager dan in 2009 volgens Voorjaarsnota 2007.
- P2.04 Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie: € 60.000,- hoger dan in 2009. De totale meerjarenbegroting 2009-2011 is bij de 1e Bestuursrapportage van 2009 aangepast, omdat in 2008 meer was besteed dan begroot.
- P2.01 Kansen voor jeugd en gezin: € 262.500,- lager dan in 2009, omdat in 2009 geld is overgeheveld van 2008.
- P2.09 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed: € 150.000,- lager dan in 2009, omdat in 2009 een bijdrage beschikbaar was voor de aanschaf van een 3e archeologisch depot in Nuis.
- P2.08 Vergroten cultuurparticipatie: € 84.000 hoger dan in 2009 volgens de Voorjaarsnota 2007.
- P2.07 Versterken culturele infrastructuur Drenthe: € 112.000 lager dan in 2009 volgens Voorjaarsnota 2008

### P-2.1 Sociale agenda

Per saldo is de begroting in 2010 voor dit product € 4.822.000 lager dan in 2009. De belangrijkste redenen hiervan zijn:

- Bij de 1e Bestuursrapportage 2009 zijn voor dekking van de transitiekosten Sport Drenthe en Enova respectievelijk € 150.000,- en € 186.000,- uit de budgetten 2010 en 2011 naar voren gehaald. Voor 2010 betekent dit in totaal een verlaging van € 336.000,- ten opzichte van 2009.
- De budgetten voor Jeugdzorg zijn voorlopig € 2.688.000 lager begroot dan in 2009. Dit komt doordat in 2009 bij de 1e Bestuursrapportage € 1.415.0000 uit het restant voorgaande jaren is gehaald (in 2010 zijn er geen restant voorgaande jaren meer) en de verwachting was dat in 2009 € 1.273.000 meer beschikt zou worden door het Rijk (zie ook bij de baten).
- In 2009 was er een eenmalige bijdrage ten behoeve van de Vuelta begroot van € 600.000,-.
- Bij de 1e Bestuursrapportage 2009 zijn de budgetten breedtesport 2010 van € 313.000,- en 2011 van € 313.000,- naar voren gehaald. Daarmee kwam het budget in 2009 op € 929.000,- uit. In 2010 is daarom geen budget voor breedtesport meer beschikbaar.
- In 2007 is bij de 1e Bestuursrapportage eenmalig een bedrag van € 207.000 begroot voor Anti-discriminatievoorzieningen. Dit waren geoormerkte rijksgelden die in eerdere jaren waren ontvangen. Dit geld is in 2010 niet meer beschikbaar (zie ook bij de baten).
- De index voor 2010 van de budgetten voor de gesubsidieerde instellingen is (volgens de afgesproken systematiek) berekend op 2,58%. Meerjarig was rekening gehouden met een percentage van 2,8%.

### P-2.5 Culturele en Museale agenda

Per saldo is de begroting in 2010 voor dit product € 2.354.000 hoger dan in 2009. De belangrijkste redenen hiervan zijn:

- Voor het Drents Museum is € 438.000,- meer beschikbaar in 2010 voor de extra exploitatiekosten die ontstaan vanwege de uitbreiding.
- Voor RTV Drenthe is € 911.000,- meer geraamd dan in 2009. Hiervan heeft € 570.000,- betrekking op ondertiteling en nieuwe media/crossmediale berichtgeving uit de Voorjaarsnota 2009. En € 341.000,- heeft betrekking op de verwachte indexering van 4% die van het Rijk wordt doorgesluisd.
- De index voor 2010 van de budgetten voor de overige gesubsidieerde instellingen is (volgens de afgesproken systematiek) berekend op 2,58%. Meerjarig was rekening gehouden met een percentage van 2,8%.
- De kapitaalslasten zijn € 276.000,- hoger dan in 2009.
- Voor Intensivering monumentenzorg is bij de Voorjaarsnota een meerjarige raming gemaakt. Bij de uitvoering ligt het zwaartepunt in 2010, waardoor dan € 1.117.000,- meer budget beschikbaar is dan voor 2009.
- Het budget van Kosten Noordelijk Archeologisch Depot in 2009 van € 413.000,- wordt niet meer geraamd in 2010, omdat het beheer is overgedragen aan de provincie Groningen (zie ook bij de baten).

## Baten

### P-2.1 Sociale agenda

Per saldo zijn voor dit product de baten in 2010 € 2.895.000,- lager geraamd dan in 2009. De belangrijkste redenen hiervoor zijn:

- De Rijksuitkering Wet op de Jeugdzorg is € 1.273.000,- lager dan in 2009, omdat toen incidenteel een hogere bijdrage verwacht werd. De beschikking 2010 is nog niet bekend.

- Er zijn geen restantsaldi uit voorgaande jaren meer beschikbaar. In 2009 is voor de dekking van de uitgaven nog € 1.415.000,- hieruit geput.
- In 2009 was een eenmalige rijksbijdrage voor anti-discriminatievoorzieningen beschikbaar van € 207.000,-.

**P-2.5 Culturele en Museale agenda**

Per saldo zijn voor dit product de baten in 2010 € 511.137,- lager geraamd dan in 2009. De belangrijkste redenen hiervoor zijn:

- De verwachting is dat de bijdrage voor de WSF-taken komt te vervallen. Voorzichtigheidshalve is het bedrag van 2009 van € 104.000,- niet meer geraamd in 2010.
- Het beheer van het Noordelijk Archeologisch depot is in 2009 overgedragen aan de provincie Groningen. De baten in 2009 van € 413.000 hadden te maken met de eindafrekening van het restant gelden uit voorgaande jaren dat de provincie Drenthe nog beschikbaar had.
- De vergoedingen voor dienstverlening Drents Museum worden jaarlijks volgens contract geïndexeerd. Dit betekent voor 2010 € 6.000,- meer inkomsten.

# Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid

## Missie

Wijzigingen in de wetgeving op het gebied van de ruimtelijke ordening leiden tot nieuwe bestuurlijke verhoudingen. Wij zullen deze de komende jaren in overleg met de medeoverheden vormgeven in het proces van de provinciale structuurvisie. Deze visie met de planhorizon 2020 biedt de gelegenheid het provinciaal beleid op een aantal belangrijke thema's te actualiseren. Het wonen, werken en recreëren in een cultuurhistorisch en landschappelijk unieke omgeving is een belangrijke kernwaarde van Drenthe. Bescherming en verdere ontwikkeling er van vereisen een samenhangende scherpere ruimtelijke en economische profilering van het Drents plateau, de steden en de 'schil' van Drenthe. Verdere 'verrommeling' van het landschap wordt met kracht tegengegaan. Klimaatontwikkeling en ruimtegebruik worden beter op elkaar afgestemd. Duurzaam wonen en het toepassen van energiebesparing en nieuwe energiealternatieven worden gestimuleerd. De steden worden ontwikkeld vanuit hun specifieke kwaliteiten voor wonen en vestiging en hun verbinding met de omliggende groene ruimte. Specifiek wordt ingezet op versterking van de (inter)nationale posities van het Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen en de regio Emmen/Zuidoost-Drenthe. Het Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan wordt geactualiseerd, mede als belangrijke bouwsteen voor de nieuwe structuurvisie.

## Doel (wat willen we bereiken?)

**Verkeer en vervoer**
In juli 2007 is het Provinciaal verkeers- en vervoersplan Drenthe vastgesteld. De centrale doelstelling van het PVVP is de bereikbaarheid goed te organiseren. Zodat de verschillende modaliteiten in combinatie gebruikt worden en elkaar maximaal versterken. Voor sociale ontplooiing moeten mensen zich veilig en tegen acceptabele reistijden kunnen verplaatsen tussen wonen en werken. Hierbij hebben we binnen de deur-tot-deurbenadering extra aandacht voor het gebruik van het openbaar vervoer en de fiets.

De doelen tot 2020 zijn aan de hand van 6 thema's beschreven:

1. *Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling*
Het versterken van de ruimtelijk-economische ontwikkeling van de stedelijke netwerken Groningen - Assen en Zuid Drenthe door de optimalisatie van de (inter)nationale bereikbaarheid en het creëren van voorwaarden voor duurzame mobiliteitsontwikkeling.

2. *Thema Bereikbaarheid*
De realisatie van duurzame bereikbaarheid op maat, waarbij de kracht van de verschillende modaliteiten wordt benut.

3. *Thema Veiligheid*
Het waarborgen van de verkeersveiligheid, de externe veiligheid en de sociale veiligheid in het openbaar vervoer.

4. *Thema Leefomgeving*
Het beperken van de negatieve invloed van verkeer en vervoer op de omgeving met betrekking tot milieu, natuur en leefbaarheid.

*5. Thema Innovatie*
Stimuleren van ontwikkeling en toepassing van innovatieve maatregelen ten behoeve van de realisatie van de mobiliteitsdoelstellingen.

*6. Thema Samenwerking*
De organisatie van (gebiedsgerichte) samenwerking tussen overheden, overheidssectoren, marktpartijen en belangengroepen ten behoeve van de realisatie van de mobiliteitsdoelstellingen.

Hoe we dit willen realiseren binnen de context van de provinciale Begroting 2010 wordt beschreven in hoofdstukken Ontwikkeling en Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we daaraan doen? In de financiële begroting in hoofdstuk 4.3 zijn de kosten van studies en projecten voor 2010 opgenomen. Meer in detail zijn de activiteiten weergegeven in het PUP 2010.

**Beheer en onderhoud wegen**
Het beheer en onderhoud van de wegen is er op gericht dat de provinciale wegen met de daarbij behorende bermen en voorzieningen van dermate kwaliteit zijn dat de veiligheid van de weggebruiker gewaarborgd is en ongevallen als gevolg van o.a. spoorvorming, slijtage (gladheid, stroefheid) of onduidelijke (weg)markering voorkomen worden. Daarnaast is de organisatie zo ingericht dat in geval van calamiteiten (incidenten, ongevallen, gladheid of ander onheil) de beschikbaarheid van het wegenareaal zo optimaal mogelijk blijft voor de regionale bereikbaarheid.

**Beheer en onderhoud vaarwegen**
Het beheer en onderhoud van de vaarwegen is gericht op veilig en doelmatig gebruik {o.a. door veilige (oever)constructies} en een adequaat peilbeheer waardoor wateroverlast en watergebrek voorkomen worden. Daarnaast is de toegankelijkheid van de vaarwegen voor de beroeps- en recreatievaart door ruime openingstijden van bruggen en sluizen gewaarborgd.

Bij de uitvoering van het onderhoud wordt rekening gehouden met duurzame toepassingen, o.a. bij de keuze van energievoorzieningen, bouwmaterialen en innovatieve uitvoeringsmethoden.

**Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting en Stedelijke ontwikkeling**
Begin 2010 zal het nieuwe provinciale Omgevingsbeleid worden vastgesteld. In dit beleid geven wij aan hoe Drenthe zich op ruimtelijk –economische vlak tot omstreeks 2020 bij voorkeur ontwikkelt. Deze ontwikkeling wordt vormgegeven binnen de Drentse kernwaarden: rust, ruimte, bijzonder landschap, bijzondere dorpen en steden met een hoog voorzieningenniveau. Deze gelden dus als randvoorwaarden. Samen met de gemeenten geven wij vorm aan de ruimtelijk-economische ontwikkeling van de provincie. Om de provinciale belangen die hierbij aan de orde zijn te borgen maken wij met de gemeenten hierover concrete afspraken. Waar het gaat om ontwikkelingen op het grondgebied van meerdere gemeenten, geven wij in voorkomende gevallen invulling aan onze nieuwe rol als gebiedsregisseur.
Tot nu toe hebben wij beleid kunnen maken tegen de achtergrond van doorlopende groei. De komende tijd moeten wij beleid ontwikkelen waarbij wordt ingespeeld op deze bevolkingsdaling. Deze daling (krimp) manifesteert zich in het oosten en zuidoosten van Drenthe. De verwachting is dat deze ontwikkeling zich de komende jaren doorzet en gaat verspreiden over meerdere delen van de provincie. De gevolgen van de krimp op aspecten als wonen, arbeidsmarkt, mobiliteit en voorzieningen, zullen wij samen met de gemeenten die het nu betreft in beeld brengen, en de kansen die hierbij optreden, zullen we pakken.

## Baten en lasten programma

| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 71.851.977 | 92.216.074 | 82.456.333 | 92.307.954 | 70.530.019 | 67.676.581 |
| Totaal baten | -42.547.740 | -45.889.050 | -45.767.874 | -42.014.526 | -41.048.468 | -39.183.868 |
| Saldo | 29.304.237 | 46.327.024 | 36.688.459 | 50.293.428 | 29.481.551 | 28.492.713 |

## Ontwikkelingen

### Verkeer en Vervoer

*Nieuwe investeringsnota verkeer en vervoer*
De Investeringsnota Verkeer en Vervoer en daarmee de Reserve Investeringen Verkeer en Vervoer in de huidige vorm lopen tot en met 2010. Ruim voor de Voorjaarsnota 2010 wordt een nieuwe Investeringsnota tot 2020 aan de staten voorgelegd. De investeringen VV zijn gebaseerd en afgestemd op het Provinciaal Verkeers en Vervoersplan, het nieuwe Omgevingsbeleid, het RSP en andere relevante provinciale programma's (Klimaat en Energie, pMJP etc.).
Het geeft een basis om de financieringsafspraken met de Drentse gemeenten te effectueren. Het Bestuursakkoord is een belangrijk kader voor de prioritering van investeringswensen.

*Regiospecifiek Pakket Bereikbaarheid*
Het Regiospecifiek pakket Zuiderzeelijn (RSP) is uitgewerkt naar concrete projecten voor Assen, Emmen en Coevorden. In 2010 wordt prioriteit gegeven aan de RSP-projecten en de samenwerking met rijk en regio. Vanuit de Investeringsnota Verkeer en Vervoer wordt inhoud gegeven aan de 'plus' gedachte.

*Diverse studies*
In 2010 worden een aantal studies opgeleverd, waaronder de Railvisie 2020 (toekomstvisie op de spoorverbindingen van Drenthe), de wegvisie N34 Zuidoost Drenthe en de Beleidsvisie Luchtvaart.

*Groningen Airport Eelde*
In 2009 zijn de eerste stappen gezet om samen met Groningen Airport Eelde de ontwikkelingsmogelijkheden van de luchthaven te onderzoeken. Dit onderzoek gebeurt in relatie tot de ruimtelijk-economische ontwikkeling van het nationaal stedelijk netwerk en het concept Regiotram Groningen - Assen.

*Openbaar Vervoer*
De concessies openbaar busvervoer zijn in 2009 opnieuw aanbesteed. Het OV bureau Groningen- Drenthe maakt nadere afspraken met de nieuwe vervoerder.
In 2010 wordt het spoorvervoer aanbesteed: de Vechtdallijnen (Zwolle - Emmen - Almelo). In 2010 wordt een pilot met duurzame brandstof in het busvervoer (liquid biogas) voorbereid. Vanaf januari 2010 wordt de OV-chipkaart ingevoerd.

*Verkeersveiligheid*
De daling van het aantal verkeersslachtoffers lijkt te stagneren. Het verkeersveiligheidsbeleid wordt herijkt in het Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe. Het medio 2009 door het Ministerie van Verkeer en Waterstaat gepubliceerde Strategisch Plan Verkeersveiligheid wordt daarbij betrokken.

*Verlichting*
In 2010 wordt verder uitgewerkt op welke manier alternatieve vormen van verlichting kunnen worden toegepast. Ook wordt verkend of er via duurzame energie kan worden verlicht (waaronder zonnecellen en windturbines).

*Dynamische informatievoorzieningen*
In 2010 worden de mogelijkheden voor dynamische informatievoorziening in relatie tot het concept SensorCity verder verkend. Te denken valt aan parkeerverwijssystemen en informatie aan reizigers in het openbaar vervoer.

*Gebiedsagenda Noord Nederland*
Als nadere invulling van het MIRT (Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport) wordt in SNN verband een Gebiedsagenda Noord Nederland opgesteld. Deze integrale agenda is de basis voor (financierings)afspraken met het rijk.

**Beheer en onderhoud wegen**

*Geluid*
In het kader van Europese regelgeving moeten wegbeheerders voor hun wegen een berekening maken van de geluidsproductie. Tevens stellen ze een norm vast, waaraan de wegen qua geluidsproductie moeten voldoen. Op een aantal plaatsen zal als gevolg daarvan de norm voor de provinciale wegen worden overschreden. Dit betekent dat bij de uitvoering van werken de komende jaren het toepassen van geluidsreducerende maatregelen in voorkomende gevallen noodzakelijk zal zijn.

*(Weerstand tegen) drempels*
Bij weggebruikers ontstaat steeds meer weerstand tegen het toepassen van drempels als snelheidsremmers. Om toch de snelheden te kunnen beheersen en lokale snelheidsbeperkingen te ondersteunen, zoeken we naar alternatieven, o.a. met andere kleuren en structuren van het wegdek. Als deze pilots positieve resultaten laten zien, kan een aantal drempels worden opgeruimd.

*Incidentmanagement*
Vanuit de hulpdiensten en Rijkswaterstaat is de nadrukkelijke wens te kennen gegeven om "Incidentmanagement" in te voeren voor de provinciale wegen N34 en de N381. Momenteel vinden bij zeven provincies voorbereidingen plaats, of is dit onlangs geïntroduceerd. "Incident Management" is erop gericht om de weg zo snel mogelijk vrij te maken na een incident. Het draagt, naast het verkorten van verkeersoponthoud, bij aan de veiligheid van de direct betrokkenen, hulpverleners en het overige verkeer. Verder neemt door een verkorte duur en lengte van een file de kans op secundaire ongevallen in de file af.

**Beheer en onderhoud vaarwegen**
De waterwet verplicht de provincie Drenthe en de gemeenten het beheer en onderhoud van vaarwegen te bekostigen. In 2010 wordt onderzocht wat de kosten voor de vaarweg Erica – Ter Apel zijn en welk deel voor de provincie Drenthe komt.

**Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting**
In meerdere delen van het land is sprake van bevolkingsdaling (krimp). Naast het oosten en zuidoosten van Drenthe doet krimp zich voor in Zuid-Limburg, Zeeuws-Vlaanderen en delen van Friesland en Groningen. Op Rijksniveau wordt een nationale agenda bevolkingsdaling

opgesteld. Hierin worden de effecten van de bevolkingsdaling geschetst en de vergrijzing die daardoor in de betreffende regio's sneller dan elders optreedt. Ook wordt een beleidsinstrumentarium ontwikkeld om deze effecten in goede banen te leiden. De regio's waar bevolkingsdaling zich voordoet, zijn bij het opstellen van deze nationale agenda betrokken.
Ook op Europees niveau is er aandacht voor krimp en vergrijzing. Drenthe is hierbij betrokken vanwege de benoeming van gedeputeerde Bats in juli 2009 tot rapporteur van het Comité van de Regio's van de Europese Gemeenschap over het thema vergrijzing.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

### Verkeer

**3.11 Investeringsnota Verkeer en Vervoer**

Provinciale staten hebben in 2007 het nieuwe Provinciale Verkeers- en Vervoersplan vastgesteld, In dit PVVP zijn de beleidsambities tot 2020 vastgelegd. De prioriteit van het verkeers- en vervoersbeleid ligt in de veilige bereikbaarheid van Drenthe. Onze kerntaak is gedefinieerd als 'het waarborgen van regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer'. Onze wettelijke taak is het bevorderen van verkeersveiligheid en sociale veiligheid in het openbaar vervoer.

Bij een geactualiseerd verkeers- en vervoersbeleid hoort ook een nieuw investeringsprogramma. Beleidsprioriteit heeft het opstellen van de Investeringsnota Verkeer en Vervoer tot 2020. Deze wordt opgesteld binnen de kaders van het PVVP, het nieuwe omgevingsbeleid, het collegeprogramma en het bestuursakkoord. Waar nodig/mogelijk wordt afstemming gezocht met regionale programma's zoals het pMJP en het RSP. In de investeringsnota wordt het beleid geoperationaliseerd in, samen met de overige VV-partijen te realiseren, maatregelen en projecten. Gedeputeerde staten krijgen in 2009 een geactualiseerde investeringsnota voorgelegd, voor de periode 2011 tot en met 2020. In de nota zijn de investeringen voor de periode tot 2015 concreet ingevuld, voor de periode 2015 -2020 wordt een doorkijk gegeven.

De investeringsnota is het vertrekpunt voor afspraken met derden over de investeringen op het gebied van verkeer en vervoer. Wij zetten ons in om afspraken met het rijk (gebiedsagenda, MIRT, RSP) bij te laten dragen aan de stedelijke ontwikkeling in de regio's Groningen-Assen en Emmen/Zuid-Drenthe. Afspraken met gemeenten over investeringen op het gebied van verkeer en vervoer (in samenhang met stedelijke ontwikkeling) zijn weer vast te leggen in convenanten.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 3.11. Investeringsnota Verkeer en Vervoer | Kader voor investeringen vv 2010 - 2020. Afgestemd met majeure provinciale kaders en programma's. | Vaststelling nieuwe Investeringsnota verkeer en vervoer. |

### Vervoer

**3.12 Stimuleren goederenvervoer over water**

In 2010 wordt de visie binnenhavens en vaarwegen afgerond. In de visie worden de ontwikkelkansen voor de beroepsvaart in Drenthe onder de loep genomen en worden gewenste maatregelen benoemd. Voor de tweede tranche Quickwins Vaarwegen is de ontwikkeling van havengebied Meppel ingediend. Het Meerjarenprogramma infrastructuur, ruimte en transport (MIRT) voorziet in 2012 in de realisatie van een de schutsluis in het Meppelerdiep bij Zwartsluis. We werken hierin samen met Rijkswaterstaat en betrokken overheden in Overijssel en Drenthe.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 3.12. Stimuleren goederenvervoer over water | Ontwikkeling goederenvervoer over water. | ■ Visie binnenhavens en vaarwegen.<br>■ Mogelijke realisering van Quich Wins. |

## Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen

### 3.13 Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen

De resultaten en activiteiten behorend bij deze prioriteit, het bestrijden van gevaarlijke plantensoorten en landschappelijke inpassing provinciale wegen en kanalen, zijn onderdeel van het reguliere beleid geworden. Deze zijn ondergebracht bij het onderdeel "Wat doen we nog meer".

## Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

### 3.1 Regie ruimtelijke opgaven en verkenning actief provinciaal grondbeleid

In het voorjaar van 2010 zullen wij PS de nieuwe provinciale structuurvisie ter vaststelling voorleggen. Daarmee wordt het interactieve proces afgerond, dat wij in fasen gevolgd hebben om tot de opstelling van deze nieuwe structuurvisie (het nieuwe Omgevingsbeleid) te komen. Fase 1, waarbij in kaart gebracht is wat door de Drenten in zijn algemeenheid belangrijk werd gevonden, werd met de vaststelling van de notitie "Invulling gezicht van Drenthe"in juni 2008 afgesloten. Fase 2, met als inhoud de richtinggevende beleidskeuzes, werd met de vaststelling van de notitie "Drenthe kiest" in december 2008 afgesloten. Bij het aanbieden aan PS van de nieuwe provinciale structuurvisie zullen wij ook aangeven welk instrumentarium wij willen inzetten om de doelstellingen die in deze visie zijn opgenomen te realiseren, c.q. ongewenste ontwikkelingen tegen te gaan. Hierbij zal vanzelfsprekend ook rekening gehouden worden met de inhoud van de AmvB Ruimte. Ook wordt hierbij het relatiebeheer betrokken. Begin 2009 zijn wij hiermee gestart met het doel in een zo vroegtijdig mogelijk stadium van gemeenten te vernemen welke ruimtelijk-fysieke ontwikkelingen zij nastreven. Zodat op grond daarvan snel kan worden nagegaan of, en zo ja in hoeverre, daarbij sprake is van provinciaal belang. Op basis van de in 2009 opgedane ervaringen kan worden beoordeeld of dit instrument werkt, of dat bijstemming nodig is. Een ander instrument dat tegen het licht wordt gehouden, is het voeren door ons van een actief grondbeleid. Een onderzoek naar de vraag of het wenselijk is actiever op te treden of gebruik te blijven maken van het instrumentarium dat ons ten dienste staat, wordt eind van 2009 opgeleverd.

In 2009 hebben wij het proces van de Gebiedsvisie Klaverblad Hoogeveen – Overijsselse grens getrokken, als ware dit gebiedsregie in het kader van Provincie Nieuwe Stijl (uitwerking bestuursakkoord) "avant la lettre". Hoewel wij pas in 2011 een Provincie Nieuwe Stijl willen zijn, voorzien wij dat wij in 2010 bij meerdere gebiedsontwikkelingen deze regisseursrol op ons zullen nemen. Een voorbeeld hiervan kan zijn de corridorstudie A37. In 2009 is besloten deze studie te verbreden tot "de zuidas" van Drenthe. Hierbij wordt tevens uitwerking gegeven aan de motie met betrekking tot de economische positie van Zuidwest-Drenthe (inclusief de regio Zwolle, Kampen en Meppel).

### 3.2 Tegengaan (verdere) verrommeling landschap

Om de ruimtelijke kwaliteit van Drenthe te verbeteren, zetten wij in op een tweetal punten. Het eerste punt behelst het vergroten van de beleidsmatige aandacht voor ruimtelijke kwaliteit en het tegengaan van verrommeling. Om hieraan een impuls te geven is in het najaar van 2009

een Adviseur Mooi Drenthe bij het Drents Plateau aangesteld. De Adviseur wordt ondersteund door een Werkteam met daarin vertegenwoordigers van diverse partners. De Adviseur Mooi Drenthe is verantwoordelijk voor de invulling, de inhoud en de koers die bij de uitwerking van de opgaven wordt gevolgd.
Ruimtelijke kwaliteit speelt ook een belangrijke rol in de ruimtelijke plannen die gemeenten ontwikkelen of gaan ontwikkelen. Hierover treden wij met gemeenten in voorkomende gevallen in overleg. Een voorbeeld is het overleg dat wij met de gemeente Midden-Drenthe in 2009 hebben gevoerd over de ontwikkeling van Beilen als "hart" van het Drents Plateau en uitvalsbasis voor het recreatieve midden van Drenthe aan de hand van een extern opgestelde visie. De visie geeft aanknopingspunten voor maatregelen die de gemeente kan treffen om Beilen verder te ontwikkelen tot substreekcentrum met behoud van het eigen karakter, eerbiediging van de historische structuren en behoud van ruimtelijke en landschappelijke kwaliteit.
Het tweede punt behelst het samen met gemeenten concreet tegengaan van verrommelde situaties. Sinds het najaar van 2008 dagen wij de gemeenten uit projectvoorstellen bij ons in te dienen die leiden tot het opruimen van een verrommelde situatie. Per gemeente hebben wij hiervoor 50 % van het daarmee gemoeide bedrag tot een maximum van €60.000,- beschikbaar gesteld. Meerdere gemeenten hebben van deze subsidiemogelijkheid al gebruik gemaakt. Op basis van de ingediende plannen zullen wij een bijeenkomst met een tentoonstelling organiseren om het nadenken over (het tegengaan van) verrommeling een verdere impuls te geven.

## 3.3 Verbeteren kwaliteit woningvoorraad. Bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven

In 2009 hebben wij de gemeenten Tynaarlo en Midden-Drenthe subsidie toegekend in de proceskosten om te komen tot goede ontwerpen voor een extreem duurzame wijken. De gemeente Tynaarlo is inmiddels gestart met het ontwerp van deze wijk, "Nieuwe Stukken".

## 3.4 Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt

Vanwege de kredietcrisis is onlangs besloten geld ter beschikking te stellen om in Drenthe stagnerende woningbouwprojecten los te trekken. Behalve het werkgelegenheidseffect dat wij hiermee proberen te genereren, willen we tevens de doorstroming op de woningmarkt stimuleren en het aanbod van woningen beter af te stemmen op de huidige vraag. Het concrete effect van de maatregelen zal in 2010 duidelijk worden. Een ander instrument dat wij inzetten om meer balans tussen vraag en aanbod op de woningmarkt tot stand te brengen is het maken van woningbouwafspraken met gemeenten op basis van de prestatieafspraken die gemeenten met corporaties maken. Wij benutten de regionale platforms wonen, welzijn en zorg om te bewerkstelligen dat mensen in heel Drenthe, ook mensen met een beperking, langer zelfstandig kunnen blijven wonen en actief aan de samenleving kunnen deelnemen.

## 3.5 Impuls wijk- en buurtvernieuwing

In 2010 lopen de pilots af, die in 2008 zijn gestart in de wijken Nieuw-Buinen (Borger-Odoorn), Binnenvree (Coevorden) en Oranjebuurt (Hoogeveen) met het doel een impuls te geven aan de wijk- en buurtvernieuwing. In de pilotprojecten stellen gemeenten samen met bewoners een plan van aanpak op. De aanpak is er op gericht om bewoners direct bij wijk- en buurtvernieuwing te betrekken. De opgedane ervaringen worden in een praktische handreiking gebundeld en ter beschikking van de gemeenten en de corporaties gesteld. Daarmee komt een einde aan de impuls die wij hieraan gegeven hebben.

### 3.6 Experimentele architectuur en wonen op en aan water

In 2010 werken wij de locaties Politiegat Meppel en Holtien Westerveld samen met de betrokken partijen verder uit. Ze zijn onderdeel van de pilot "wonen op of aan het water". De ervaringen die wij hiermee hebben opgedaan, en nog steeds opdoen, kunnen betrokken worden bij het stellen van randvoorwaarden aan andere locaties. We starten geen nieuwe pilots meer.

### 3.7 Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid

De ontwikkeling van Assen-Zuid is opgegaan in het RSP-project Florijn-as Assen en opgenomen in prioriteit 3.9.

### 3.8 Uitbouw positie Beilen als substreekcentrum

Samen met de gemeente Midden-Drenthe is in 2009 een visie opgesteld voor de ontwikkeling van Beilen als "hart" van het Drents Plateau en uitvalsbasis voor het recreatieve midden van Drenthe. De visie geeft aanknopingspunten voor de maatregelen die de gemeente kan treffen om Beilen verder te ontwikkelen tot substreekcentrum met behoud van het eigen karakter en met eerbiediging van de historische structuren. De visie wordt door de gemeente gebruikt bij het opstellen van de eigen structuurvisie.

### 3.15 Kanaliseren gevolgen bevolkingsdaling

Met name gemeenten in het oosten en zuidoosten van de provincie hebben te kampen met een afnemend bevolkingsaantal. Vooral jongeren uit deze gemeenten trekken weg. Prognoses wijzen uit dat deze ontwikkeling de komende jaren doorzet en na verloop van tijd ook gaat uitstrekken tot andere delen van de provincie. Om meer zicht te krijgen op de aard en omvang van de bevolkingsdaling en om inzicht te krijgen in de gevolgen hiervan op thema's als wonen, leefbaarheid (inclusief voorzieningen), bereikbaarheid en arbeidsmarkt, is besloten om samen met de gemeenten die het betreft hiernaar onderzoek te verrichten. Specifiek onderdeel van dit onderzoek is dat bevolkingsdaling in beeld wordt gebracht op het niveau van de kernen in de gemeenten . Ook wordt gekeken naar de ontwikkelingen aan de randen van het onderzoeksgebied. Zo worden ontwikkelingen in de grote kernen die eromheen liggen, te weten Emmen, Coevorden, stedelijk netwerk Groningen-Assen, Veendam en Stadskanaal, in het onderzoek meegenomen. De verwachting is dat de eerste onderzoeksresultaten tegen het eind van 2009 bekend zijn, zodat op basis hiervan in 2010 beleid kan worden ontwikkeld.
Overigens wordt opgemerkt dat de belangstelling voor het thema bevolkingsdaling in het voorjaar van 2009 in een stroomversnelling is gekomen. Ook op rijks- en Europees niveau krijgt dit onderwerp inmiddels aandacht. In het verband van Noord-Nederland spreken wij met de ministers van VROM, WWI en BZK over te treffen maatregelen. Insteek hierbij is niet alleen de problemen die ontstaan door bevolkingsdaling het hoofd te bieden, maar ook de kansen die ontstaan te grijpen.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 3.1. Regie ruimtelijke opgaven en verkenning actief provinciaal grondbeleid | ■ Vastgesteld nieuw Omgevingsbeleid/Provinciale Structuurvisie, inclusief bijbehorend instrumentarium.<br>■ Provinciale regie op ruimtelijke processen en gebiedsgerichte ontwikkelingsprojecten.<br>■ Integrale gebiedsvisie.s<br>■ Vastgesteld provinciaal grondbeleid. | ■ Afronding fase 2 en uitvoering fase 3 van het omgevingsbeleid.<br>■ Afstemming intensivering regiefunctie met andere overheden en maatschappelijke partners.<br>■ Opstellen van visies (o.a.) met betrekking tot het gebied langs de N34, N48, A37 (zuidas) en vaarverbinding Erica – Ter Apel.<br>■ Verkenning mogelijkheden actief provinciaal grondbeleid. |

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 3.2. Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | ■ Meer op kwaliteit gerichte ruimtelijke en landschappelijke planvorming.<br>■ Opruimen concrete verrommelingssituaties. | ■ Aanstellen Adviseur Mooi Drenthe bij Drents Plateau.<br>■ Overleg met gemeenten over verbeteren ruimtelijke kwaliteit in ruimtelijke plannen.<br>■ Beoordeling subsidieaanvragen gemeenten om verrommelingssituaties op te ruimen. |
| 3.3. Verbeteren kwaliteit woningvoorraad Bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven. | Ontwikkeling van duurzame wijk, die vanuit duurzaam bouwen, woonkwaliteit, stedenbouwkundige opzet, waterhuishouding, mobiliteit, gezonde leefomgeving en milieutechniek het meest vergaand is in Nederland. | Planvorming voor de locaties Vries-Oost en Beilen-Oost in samenwerking met gemeente en/of woningbouwcorporatie en ontwikkelaar. |
| 3.4. Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt | ■ Stagnerende woningbouwprojectenlos trekken.<br>■ Meer balans tussen vraag en aanbod op de woningmarkt in aantal en in kwaliteit (bouwen voor doelgroepen).<br>■ Afstemming op regionaal niveau. | ■ Overleg met initiatiefnemers van stagnerende woningbouwprojecten (versnellingstafels).<br>■ Maken van regionale woningbouwafspraken.<br>■ De samenwerking in de regionale platforms wonen, welzijn en zorg ondersteunen. |
| 3.5. Impuls wijk- en buurtvernieuwing N.B. Raakvlak met prioriteit 3.10 | ■ Ontwikkeling van herstructurerings- en woningbouwplannen die voldoen aan uitgangspunten van duurzaam bouwen, energiebesparing en nieuwe energie-alternatieven.<br>■ Ontwikkeling van duurzame wijken die vanuit duurzaam bouwen, woonkwaliteit, stedenbouwkundige opzet, waterhuishouding, mobiliteit, gezonde leefomgeving en milieutechniek het meest vergaand is in Nederland. | Overleg voeren met corporaties, gemeenten en marktpartijen. |
| 3.6. Experimentele architectuur en wonen op en aan water | Introductie van aantal aansprekende vormen van woningbouw in/op/aan water, met aandacht voor architectuur, duurzaamheid en inpassing in landschap. Inclusief onderzoek naar vormen van compensatie (natuur, landschap, sociaal-economisch, recreatief en waterhuishoudkundig) als maatschappelijke tegenprestatie. | ■ Actieve overlegpartner zijn bij de lopende initiatieven, waarbij gehele spectrum van architectuur, inpassing en compensatie aan orde komt. |
| 3.7. Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid (RSP+project) | Als prioriteit vervallen.<br>Opgegaan in prioriteit 3.9. | |
| 3.8. Uitbouw positie Beilen als substreekcentrum | Versterkte positie van Beilen als substreekcentrum met behoud van eigenheid en historische structuren. | Opstellen lange termijn visie en maatregelenprogramma, inclusief woonopgave. |
| 3.15. Kanaliseren gevolgen bevolkingsdaling (NIEUW) | ■ Zicht op aard en omvang bevolkingsdaling in oost- en zuidoost Drenthe en gevolgen daarvan op wonen, arbeidsmarkt, mobiliteit en voorzieningen.<br>■ Beleidsmaatregelen hoe om te gaan met negatieve effecten bevolkingsdaling en kansen die zich hierdoor voordoen. | ■ Verrichten van onderzoek, samen met de gemeenten Tynaarlo, Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Emmen, Coevorden en Westerveld.<br>■ Ontwikkelen beleidsstrategie.<br>■ Volgen van en bijdragen aan beleidsontwikkelingen m.b.t. bevolkingsdaling op nationaal en Europees niveau. |

## Stedelijke ontwikkeling

### 3.9 Attractieve steden / RSP+ (samengevoegd met prioriteit 3.14 RSP)

*Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn*
Bij het Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP) gaat het om een aantal grote en complexe projecten en programma's met een 'uitvoeringshorizon' in het jaar 2020. De projecten zullen veel middelen vergen en alle provinciale beleidsthema's bevatten. Leidende thema's zijn daarbij een duurzame ruimtelijke en economische structuurversterking en het verbeteren van de voorwaardenscheppende bereikbaarheid. Het RSP bestaat uit het Ruimtelijk Economisch Programma (REP) en het Bereikbaarheidsprogramma. Het RSP is katalysator voor brede, integrale stedelijke gebiedsontwikkelingen die bekend staan als RSP-plus projecten. Provincie en partners streven naar een synergie tussen doelstellingen, prioriteiten en middelen van het RSP en die van andere programma's, ook van andere partijen.
Het inhoudelijke en financiële raamwerk voor RSP en RSP-plus is door de staten via de Kadernota uitvoering RSP/RSP-plus Drenthe goedgekeurd. Met uitzondering van de spoorlijn Zwolle-Emmen worden de projecten in een langjarig partnerschap met de grote steden uitgevoerd. De steden hebben hier de 'lead'.
Provincie en gemeenten hebben de afgelopen periode nauw samengewerkt bij het formuleren van de ambities, de visie en de strategie. Het is nu zaak een solide basis te leggen voor het vervolg van deze samenwerking. Bij de steden gaat het in de eerste plaats om Assen, Emmen en Coevorden.

*Meppel*
Voor Meppel zijn vanuit het convenant met het rijk geen middelen beschikbaar. Voor deze stad wordt echter eveneens gestreefd naar samenhangende programma's voor integrale gebiedsontwikkeling.

*Herontwikkeling centrum Hoogeveen*
Ook voor Hoogeveen zijn vanuit het convenant met het rijk geen middelen beschikbaar. Voor Hoogeveen ligt er het besluit om € 4 miljoen uit het Stimuleringsfonds Drentse Projecten te investeren in de herontwikkeling van het centrum.

*Florijn-as*
Dit project behelst het voltooien van de vaarverbinding tussen de Vaart en het Havenkanaal, de infrastructuur rond de transformatie van het Stadsbedrijvenpark, het stationsgebied, ontsluiting van een nieuw hightech-bedrijventerrein Assen-Zuid, een nieuw station Assen-Zuid en de aansluiting van de N33 op de A28. Er wordt gewerkt aan de concrete uitwerking voor de 'Plus'-aanpak in Assen. Een eerste verkenning verdeelt de projecten in vier thema's: duurzaamheid, ruimte, bereikbaarheid en economie.

*Spoorlijn Zwolle-Emmen*
Binnen dit project is sprake van twee deelprogramma's: de Integrale Gebiedsontwikkeling Coevorden-Stationsomgeving en Spoorlijn Zwolle-Coevorden/Emmen.

*Integrale Gebiedsontwikkeling Coevorden-Stationsomgeving*
Het RSP-Bereikbaarheid wil het bestaande rangeerterrein uit het centrum van Coevorden verplaatsen. Het project kan dienen als katalysator voor de gebiedsontwikkeling in de omgeving van het station. Onderdeel is het aanpassen van de verkeersinfrastructuur. Inzet is de positionering van Coevorden als nationale en internationale logistieke 'draaischijf' in Zuidoost-Drenthe.

Een onderzoek is gestart naar verdere 'Plus'-onderdelen. Centraal daarin staan de verdere ontwikkeling van de bedrijventerreinen Coevorden-Zuid en de Euroterminal. In beginsel moeten provinciale bijdragen vanuit de lopende programma's beschikbaar worden gesteld.

*Spoorlijn Zwolle-Coevorden/Emmen*
De spoorlijn wordt opgewaardeerd. Het spoor bij Ommen en tussen Nieuw Amsterdam en Emmen-Zuid zal worden verdubbeld. Ook is een nieuw station/transferium in Emmen-Zuid gepland.

*Personele Inzet Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP)*
Het succesvol uitvoeren van het met het Rijk overeengekomen RSP-programma kan alleen als er sprake is van een doeltreffende personele inzet door de gemeenten en de provincie in zowel kwantitatieve als kwalitatieve zin.
De provincie bevindt zich (deels) in de overgang van een toetsende, subsidiërende organisatie naar een projectontwikkelende. Helder is, dat wanneer geen extra projectontwikkelkracht wordt ingezet en aan het RSP-programma wel prioriteit wordt gegeven, de uitvoering van de andere genoemde programma's ernstig in het gedrang komt.
Om op de geschetste ontwikkelingen te anticiperen en de geformuleerde ambities te kunnen realiseren, wordt voorgesteld gedurende 3 jaar 7 fte (maximaal) aan te trekken. De hieruit voortvloeiende kosten zullen voor € 0,4 miljoen per jaar als VAT-kosten rechtstreeks worden gedekt vanuit de projecten/deelprogramma's. (VAT staat voor: voorbereiding, administratie en toezicht). De eventuele resterende kosten (maximaal € 0,15 miljoen per jaar) komen ten laste van de RSP-cofinancieringsmiddelen, gedekt uit de RSP-reserve.

## 3.10 Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres

Belangrijke onderdelen van het Emmer project zijn de aanleg van een Centrumplein, de ondertunneling van de Hondsrugweg en de reconstructie van wegaansluitingen. De Plus-aanpak omvat het realiseren van nationaal gezien belangrijke ruimtelijk-economische ontwikkelingen in de stedelijke kern van Emmen door de verplaatsing van Dierenpark Emmen en theater De Muzeval en de herontwikkeling van de oude locaties. De provincie is bereid € 40 miljoen bij te dragen. Hiervan komt de helft uit de RSP-reserve. Uitgaande van het doorlopen van programma's, zal op basis van concrete projecten €10 miljoen gefinancierd moeten worden uit lopende programma's als Klimaat- en energiebeleid en Kennis wérkt. De resterende € 10 miljoen voor vooral de thema's ruimtelijke kwaliteit en cultuur, moet voorzien worden via nieuwe vergelijkbare programma's.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 3.9. Attractieve Steden/ RSP+ | Algemene ontwikkelagenda:<br>■ beter profileren Drenthe en Drentse steden;<br>■ groene ruimte beter gebruiken bij stedelijke ontwikkeling: toegankelijkheid en woonkwaliteit;<br>■ investeren in kwaliteit woonmilieus;<br>■ wijkontwikkeling vanuit Drentse waarden;<br>■ revitaliseren en ontwikkelen bedrijventerreinen;<br>■ stedelijke ontwikkeling afstemmen op beleid klimaat en energie;<br>■ stedelijke voorzieningen meer benutten.<br>Specifiek:<br>■ Per stad samenwerken bij planvorming en realisatie speerpunten ontwikkeling.<br>■ Verbeteren bereikbaarheid Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen. Verbetering kernnet spoor Zwolle-Assen/Groningen (o.a. capaciteitsverruiming traject Herfte, boogverruiming Hoogeveen, aanleg wachtspoor goederentreinen Beilen, verbetering overwegveiligheid, reistijdversnelling en frequentieverhoging) en realisatie fase 1 Kolibri OV-netwerk Groningen-Assen.<br><br>Spoorlijn Zwolle-Emmen<br>■ Verbeteren railbereikbaarheid Zuidoost-Drenthe.<br>■ Mee robuuste treinverbindingen Zwolle-Coevorden/ Emmen (mede in samenhang met realisatie Hanzelijn en uitbouw capaciteit traject Herfte), verbeterde bereikbaarheid goederenvervoer Coevorden-Europark, integrale (her)ontwikkeling omgeving Coevordenstation (in verband met opheffen NS-rangeerterrein), aanleg NS-station Emmen-Zuid en verbetering railgoederenvervoer Emmen-Zuid (Emmtec-boog). | ■ Uitvoeren algemene ontwikkelagenda.<br>■ Uitvoeren agenda per stad / sluiten convenanten.<br>■ Start uitwerking planvorming RSP-deelprojecten spoor en Kolibri, verkenning optie gebiedsontwikkeling bij boogverruiming Hoogeveen, afstemming planvorming Assen-FlorijnAs en Kolibri Groningen-Assen (onder andere NS-station Assen-Zuid) en verkenning opties Regiotram Groningen-Assen.<br>■ Opstellen integrale visie en investeringsplanning spoorlijn Zwolle-Coevorden/Emmen, planvorming gebiedsontwikkeling Coevorden-Station, verbetering railbereikbaarheid Emmen en start ontwikkeling (deel)projecten. |
| 3.10. Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres | Verplaatsing dierenpark naar Noordbargeres, in samenhang met bouw nieuw theater en realisatie van centrumplein als ruimtelijke schakel tussen dierenpark/theater en stadscentrum, (her)inrichting (verkeers)ruimte tussen es en stadscentrum en herontwikkeling vrijgekomen locaties Noorderdierenpark en Muzeval. | |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| P3.02 Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | 199.001 | 1.004.500 | 604.500 | 511.500 | 0 | 0 |
| P3.09 Attractieve steden | | 0 | 2.000.000 | 2.000.000 | 0 | 0 |
| Totaal programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 199.001 | 1.004.500 | 2.604.500 | 2.511.500 | 0 | 0 |

## Moties

**Motie 2: (Voorjaarsnota 2007 PLUS) Adequate ov-vervoersverbinding Roden-Groningen**
Er heeft een onderzoek naar een adequate ov-vervoersvorm plaatsgevonden in het kader van de regiovisie. Op basis hiervan is een verbetering van de ov-voorziening uitgewerkt (Masterplan HOV). Moment van uitvoering is afhankelijk van de bestuurlijke afspraken voor de gebiedsopgave Leek-Roden.

**Motie 11: (Voorjaarsnota 2007 PLUS) Beveiligde parkeerplaatsen langs A37**
Samen met de gemeente Meppel en een private partij wordt bij Rogat een bewaakte parkeerplaats gerealiseerd. Uitvoering najaar 2009/voorjaar 2010.

## Ombuigingen

**Experimentele architectuur en wonen op en aan het water (prioriteit 3.6)**
De provincie draagt soms bij aan bepaalde beleidsontwikkelingen. Een voorbeeld is het vergaren van meer kennis en inzicht over de mogelijkheden van het wonen op het water door uitvoering van pilots. Een dergelijke pilot past niet bij de Provincie Nieuwe Stijl. De huidige pilots Politiegat Meppel en Holtien Westerveld ronden we af. Daarna starten we geen nieuwe pilots. Het geeft een besparing van € 100.000 in 2009 en hetzelfde bedrag in 2010.

## Wat doen we nog meer?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Verkeer en vervoer | Duurzaam veilige bereikbaarheid. | Op basis van de beschikbare middelen binnen de Reserve investeringen verkeer en vervoer en de brede doeluitkering wordt een Provinciaal Uitvoeringsprogramma opgesteld. Beschreven zijn maatregelen en activiteiten van provincie en partners gericht op beleid, infrastructuur, verkeersgedrag, verkeershandhaving en openbaar- en goederenvervoer.<br>In onderdeel II.4.3 is een overzicht opgenomen. |
| Beheer en onderhoud wegen | Provinciaal wegennet van goede kwaliteit waarbij veiligheid een hoge eis is. | Naast het dagelijks beheer en onderhoud voeren we grotere deklaagprojecten e.d. uit om de kwaliteit van de wegen op het gewenste peil te krijgen/houden. In 2010 wordt de asfaltdeklaag over ca. 20 km hoofdweg en ca. 9 km fietspad vervangen. Hierbij worden de wegbreedtes zonodig aangepast en de markeringen aangebracht volgens de nieuwste richtlijnen, waarbij duurzame ontwikkelingen hoog in het vaandel staan. Middels een nieuw maairegiem zorgen we er voor dat gevaarlijke plantensoorten als Jacobskruiskruid geen kans krijgen zich te ontwikkelen. |
| Beheer en onderhoud vaarwegen | Provinciaal vaarwegennet dat aantrekkelijk en geschikt is voor zowel de recreatievaart als de beroepsvaart. | Naast het dagelijks beheer en onderhoud voeren we grotere oeverbeschermingsprojecten en kunstwerkenreconstructies/renovaties uit om de kwaliteit van de vaarwegen op het gewenste peil te krijgen/houden Hierbij worden nieuwe ontwikkelingen zoals afstandsbediening van de bruggen en sluizen en het aanbrengen van recreatievoorzieningen, steeds meer toegepast, o.a. de passantenhaven Dieverbrug. Daarnaast zorgen we voor een goede waterhuishouding op de Drentse kanalen en zorgen we dat de ontwikkeling van invasieve exoten vroegtijdig wordt aangepakt. In 2010 wordt ca. 3,4 km beschoeiing vervangen, vindt aan 2 bruggen groot onderhoud plaats. Ook worden bij bruggen de slagbomen vervangen door meer gangbare, met minder kans op beknellingen. |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Opruimen openbare verlichting | Een donkerder Drenthe, waarbij de verkeersonveilige punten bij nacht nadrukkelijker in beeld komen. | In het kader van duurzaamheid ruimen we openbare verlichting die geen functie heeft voor de verkeersveiligheid op. Dit betreft ongeveer 1000 lichtmasten op een areaal van 3000. In 2010 verwachten we de laatste "overbodige" lichtmasten op te ruimen en gaan we verder met toepassing van duurzame verlichting, waarvoor we thans een aantal pilots hebben om de bruikbaarheid te toetsen. |
| Landschappelijke inpassing | Een waardevolle, karakteristieke, veilige en duurzame groenstructuur langs provinciale wegen en kanalen. | Binnen het kader van onze groenbeheervisie passen we de groenstructuur langs onze wegen en vaarwegen aan, waar dat mogelijk is. Hierbij spelen naast landschappelijke kwaliteiten ook verkeerskundige, ecologische, cultuurhistorische en ruimtelijke waarden een rol. In 2010 gaan we 6,5 km weg landschappelijk inpassen. We willen met deze visie een voorbeeld voor gemeenten en andere wegbeheerders zijn. |
| Beeldende kunst | Aantrekkelijker maken van de Drentse wegen en vaarwegen door het plaatsen van beeldende kunst. | In 2010 wordt er een kunstobject geplaatst bij de Toegangspoort Noord van het Drentse Aa-gebied en zal er een advies worden uitgebracht door de commissie die de provincie adviseert over artistieke kunst langs de N34. |
| Vaarverbinding Erica-Ter Apel | Het vaartraject moet in 2012 geheel bevaarbaar zijn.<br>In 2010 realisatie van het vaartraject Veenpark – Bladderswijk. | Voor het traject Veenpark – Bladderswijk wordt er 4 kilometer nieuw kanaal gegraven en wordt het Scholtenskanaal hersteld. Hierbij moeten 9 bruggen worden gebouwd en moeten een spaarsluis en een koppelsluis worden aangelegd.<br>De actuele stand van zaken is te volgen op http://www.erica-terapel.nl |
| Vervangen bruggen en sluizen | Reconstructie Ericasluis. | In 2010 zal reconstructie van de Ericasluis worden voorbereid, waarna de reconstructie in 2011 wordt uitgevoerd. Dit is één van de kunstwerken van de bestaande infrastructuur waarvan de vervangingskosten tot 2090 geschat worden op € 517 miljoen. (zie tekst VJN) |
| Nieuwe WRO | Borgen van provinciaal belang in ruimtelijke plannen gemeenten. | Becommentariering en beoordeling van gemeentelijke structuurvisies en bestemmingsplannen op basis van het provinciaal belang zoals gedefinieerd in het nieuwe Omgevingsbeleid. |
| Gebiedsontwikkeling | Integrale gebiedsontwikkelings- en uitvoeringsplannen. | Vanuit regisseursrol PNS ervoor zorgen dat integrale gebiedsontwikkelings- en uitvoeringsplannen worden opgesteld. |
| Woonplannen | Afstemming tussen vraag en aanbod op de woningmarkt, zowel kwantitatief als kwalitatief. | Opstellen regionale woonplannen.<br>Impuls geven aan stagnerende woningbouwprojecten (versnellingsagenda krdietcrisis.)<br>Uitvoering geven aan aanbevelingen onderzoek bevolkingsdaling in gemeenten in Oost-/Zuid-oost Drenthe en Westerveld. |
| | Huisvesting statushouders conform met het rijk gemaakte afspraken. | Monitoren inspanningen gemeenten en rapporteren daarover aan Inspectie VROM. |
| Stedelijke ontwikkeling | Nieuwe afspraken met het rijk over woningbouw nationaal stedelijk netwerk Groningen – Assen en Stadsregio Emmen. | Voeren van overleg met rijk, nationaal stedelijk netwerk Groningen – Assen en Stadsregio Emmen. |
| | Start integrale gebiedsontwikkeling Leek - Roden. | Voeren van overleg met betrokken gemeenten en provincie, mede gericht op provinciale bijdrage aan regionale infrastructuur. |

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer |
|---|---|
| Investeringsnota Verkeer en Vervoer 2020 | Voorjaar 2010 |
| Beleidsvisie Luchtvaart | Voorjaar 2010 |
| Verkenning Regiotram | Najaar 2010 |

## Wat mag het kosten?

| | Product/prioriteiten | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 199.001 | 1.004.500 | 2.604.500 | 2.511.500 | 0 | 0 |
| | Verkeer | 20.466.521 | 34.992.094 | 21.596.908 | 36.576.492 | 19.931.814 | 20.326.328 |
| | Beheer en onderhoud wegen | 10.559.246 | 10.963.589 | 10.847.049 | 10.967.871 | 11.141.874 | 11.227.456 |
| | Beheer en onderhoud vaarwegen | 12.332.766 | 12.549.013 | 13.517.319 | 10.139.444 | 8.632.874 | 5.306.882 |
| | Vervoer | 24.308.652 | 26.652.500 | 23.709.457 | 23.710.886 | 23.716.186 | 23.721.586 |
| | Ruimtelijke ordening en volkshuis-vesting | 2.057.089 | 1.646.910 | 6.494.470 | 5.079.790 | 3.785.110 | 3.785.700 |
| | Stedelijke ontwikkeling | 1.928.701 | 4.407.468 | 3.686.630 | 3.321.971 | 3.322.161 | 3.308.629 |
| | Totaal lasten | 71.851.977 | 92.216.074 | 82.456.333 | 92.307.954 | 70.530.019 | 67.676.581 |
| Baten | Verkeer | -5.988.603 | -7.432.763 | -7.604.500 | -7.604.500 | -7.404.500 | -7.417.384 |
| | Beheer en onderhoud wegen | -939.828 | -49.660 | -49.660 | -49.660 | -49.660 | -49.660 |
| | Beheer en onderhoud vaarwegen | -10.364.819 | -8.292.450 | -11.039.034 | -7.659.437 | -6.893.379 | -5.015.895 |
| | Vervoer | -23.464.065 | -26.137.000 | -23.402.000 | -23.402.000 | -23.402.000 | -23.402.000 |
| | Ruimtelijke ordening en volkshuis-vesting | -9.334 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Stedelijke ontwikkeling | -1.781.092 | -3.977.177 | -3.672.680 | -3.298.929 | -3.298.929 | -3.298.929 |
| | Totaal baten | -42.547.740 | -45.889.050 | -45.767.874 | -42.014.526 | -41.048.468 | -39.183.868 |
| | Saldo | 29.304.237 | 46.327.024 | 36.688.459 | 50.293.428 | 29.481.551 | 28.492.713 |

## Toelichting op verschillen tussen 2009 en 2010

De totale lasten van het programma Ruimte en bereikbaarheid zijn in 2010 per saldo ruim € 9,8 miljoen lager dan in 2009.

Het lagere saldo wordt in belangrijke mate veroorzaakt door:

**Prioriteiten**

**P3.02 Tegengaan (verdere) verrommeling landschap**
Is € 400.000,-- lager dan in 2009 begroot, dit wordt veroorzaakt door fasering van het project.

**P3.09 Attractieve steden**
Conform statenstuk 2009-374 en voorjaarsnota 2009 is zowel voor 2010 als 2011 een incidentele bijdrage van € 2.000.000,-- opgenomen voor de ontwikkeling van stadscentrum Hoogeveen.

**Product 3.0 Verkeer**

- Verlaging van kapitaallasten investeringen Verkeer en Vervoer € 4.035.000,--. Deze verlaging wordt veroorzaakt door aanpassingen in de fasering van investeringen. De kapitaallasten schuiven daardoor naar voren. In 2011 zijn de kapitaallasten daar ook hoger geraamd. Overigens wordt deze verlaging van lasten gecompenseerd door een hogere toevoeging aan de Reserve Investeringen Verkeer en Vervoer.
- Verlaging kosten onderhoud en verbetering N34 € 8.350.000,--. Het is een groot project met verschillende fasen en het komt in 2012 gereed. In 2009 zijn de verwachte uitgaven op dit moment veel hoger dan in 2010 om in 2011 te stijgen tot € 6.000.000,--. De lasten worden gedekt door een bijdrage uit reserve N34.

- Verlaging van de kosten BDU-projecten € 401.000,--. Hiervoor geldt dat net als ieder jaar het volume aan BDU-projecten gelijk is. De opgenomen Rijks bijdrage is hiermee afgestemd.
- Verlaging van de kosten Uitvoeringsprogramma projecten infra-structuur € 401.000,--.
- Er zijn geen projecten uit het Uitvoeringsprogramma infrastructuur opgenomen. Hierdoor wordt in 2010 € 395.000,-- minder budget opgenomen.

**Product 3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen**

- Een hogere last van € 2.828.000,- als gevolg van de werkzaamheden aan de vaarverbinding Erica – Ter Apel die met name in 2010 gepland staan.
- Een lagere last van € 1.281933,- in 2010 bij de Zuidoost-Drentse Vaarwegen, als gevolg van o.a. de in de 1e bestuursrapportage 2009 vermelde verschuiving van € 953.543 van het budget beheer en onderhoud wegen naar het budget Zuidoost Drentse Vaarwegen.

**Product 3.3 Vervoer**

- Exploitatiebijdrage aan het OV Bureau Groningen Drenthe en het actieprogramma OV-BDU is €1.325.000,-- lager. Begrote bedrag in 2010 is gebaseerd op het reguliere BDU-aandeel.
- In 2009 waren voor in totaal € 1.510.000,-- éénmalige bijdragen voor gemeenten t.b.v. toegankelijkheid haltes opgenomen.

**Product 3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting**

Voor kosten actualisatie regiovisie Groningen-Assen is een hoger bedrag opgenomen. Vanaf 2010 zijn deze kosten weer structureel € 2.437.000,-- hoger. Dit wordt veroorzaakt doordat de afgelopen jaren tijdelijk extra geld in de Reserve Investeringen Verkeer & Vervoer werd gestort ter dekking van toekomstige kapitaallasten. Ter dekking hiervan werd de bijdrage aan de Regiovisie met hetzelfde bedrag verlaagd. Nu deze incidentele bijdragen niet meer aan de reserve worden toegevoegd is het beschikbare budget weer op het normale niveau gebracht.

**Product 3.5 Stedelijke ontwikkeling**

- De bijdrage stads-en dorpsvenieuwing is komen te vervallen, daarom zijn de budgetten € 427.000,-- lager dan in 2009. De Reserve stads- en dorpsvernieuwing is nu op.
- Voor 2010 is het reguliere budget opgenomen, daardoor zijn de uitgaven voor ISV II € 358.000,-- lager dan in 2009.

De totale baten van het programma Ruimte en bereikbaarheid zijn in 2010 per saldo ruim € 121.000,- lager dan in 2009.

Het lagere saldo wordt onder andere veroorzaakt door:

**Product 3.0 Verkeer**

Verhoging met € 171.000 van de opgenomen Rijksbijdrage.

**Product 3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen**

Hogere inkomsten van € 2.700.000,- voor het project vaarverbinding Erica – Ter Apel.

**Product 3.3 Vervoer**

Minder begrote Rijksinkomsten van € 2.735.000,--voor de exploitatie van het OV Bureau Groningen Drenthe. Het reguliere budget is opgenomen, zonder éénmalige extra bijdragen.

**Product 3.5 Stedelijke ontwikkeling**

Voor 2010 is het reguliere budget opgenomen, daardoor zijn de Rijks inkomsten voor ISV II € 358.000,-- lager dan in 2009.

# Programma 4. Kennis wérkt

## Missie

Niemand aan de kant! Zeker niet bij opleiding en werk. Alle talenten in Drenthe worden benut, zodat iedereen deelneemt aan onderwijs, arbeidsmarkt of samenleving. Daarbij ontwikkelt de Drentse economie zich tot een duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie. Met kansrijke sectoren die passen bij het profiel van Drenthe. Maar ook met aandacht voor de internationale context waarin Drenthe opereert. Voor welvaart én welzijn van alle inwoners van deze provincie!

## Doel (wat willen we bereiken?)

**Economie**
Een duurzame economische ontwikkeling die zich manifesteert in een relatieve werkgelegenheids- en welvaartsontwikkeling die minimaal gelijk is aan de nationale ontwikkeling.

*Indicatoren*
- Aantal arbeidsplaatsen (streefwaarde: procentuele ontwikkeling in Drenthe gunstiger dan de nationale trend).
- Werkloosheidspercentage (Drentse werkloosheid ligt nu boven het landelijke niveau. Streefwaarde: verkleining van het verschil met het nationaal werkloosheidspercentage).

**Toerisme**
Kwaliteitsverbetering en verbreding van het toeristische product Drenthe en bevordering van het gebruik daarvan. Dit om een verdere groei van de toeristische bestedingen en daarmee samenhangende werkgelegenheid in Drenthe te realiseren.

*Indicator*
De werkgelegenheid in de toeristische sector in Drenthe ontwikkelt zich in de komende 4 jaar gelijk aan of beter dan de landelijk gemiddelde werkgelegenheid in de toeristische sector.

**Landbouw**
De provincie wenst vernieuwing en versterking van een maatschappelijk verantwoord, markt- en ketengericht agrocluster in Drenthe met behoud of toename van de werkgelegenheid. Doel is structuurversterking in de agrisector door systeem-, product- en procesinnovaties zowel op primaire bedrijven als bij andere ketenpartners. Hierdoor wordt de concurrentiekracht en daarmee het economisch perspectief van de Drentse agrarische sector verbeterd. De ketenpartners kunnen verspreid zijn over de drie noordelijke provincies, of zelfs daarbuiten gevestigd zijn.

*Indicator*
De werkgelegenheid in de Drentse agrocluster (landbouw, verwerkende industrie, distributie, ov. diensten) ontwikkelt zich in de komende 4 jaar gelijk aan of beter dan de landelijke trend.

## Ontwikkelingen

### Economie

Voor de lange termijn zien we de volgende economische trends die invloed hebben op de Drentse economie:
Noordoost-Europa wordt steeds belangrijker als nieuwe markt.
Door verdergaande internationalisering van de economie komt er meer concurrentie vanuit lagelonenlanden. Dat brengt meer aandacht voor innovatie met zich mee. Drenthe ontwikkelt zich daardoor naar een kennis- en netwerkeconomie.
De dienstensectoren (met name recreatie & toerisme en zorg) zijn en blijven van groot belang.
Ook binnen de sectoren industrie en handel is een vorm van 'verdienstelijking' gaande.
Vooral het kennispotentieel van een regio vormt in toenemende mate een belangrijke factor in het vestigingsklimaat.
MKB is en blijft de motor van de Drentse economie.
De beroepsbevolking zal minder groeien en uiteindelijk afnemen als gevolg van ontgroening en vergrijzing.

Naast deze ontwikkelingen spelen ook enkele vitale zaken op korte termijn. Allereerst is er natuurlijk de kredietcrisis. In 2009 wordt Nederland hard getroffen door de wereldwijde economische crisis. Deze crisis laat ook in Drenthe haar sporen achter. Voor Drenthe is de verwachting dat de economie in 2009 met 4,5% zal krimpen. Ook de arbeidsmarkt krijgt het zwaar te verduren. Het aantal openstaande vacatures loopt dit jaar snel terug en de werkloosheid loopt op. Waar het CPB onlangs aangaf voor de productie lichte tekenen van herstel te zien, geldt dat niet voor de werkloosheid. Het landelijke werkloosheidspercentage zal in 2010 nog fors toenemen tot naar verwachting ruim 9% en daarmee bijna het niveau van de jaren 1983 en 1984 bereiken. Regionale verwachtingen zijn nog niet bekend, maar men mag verwachten dat de Drentse situatie niet wezenlijk zal afwijken.
Een andere ontwikkeling is de versnelde uitputting van de Noordelijke ruimtelijk-economische programma's OP-EFRO Noord-Nederland en Koers Noord (Pieken in de Delta).

### Toerisme en recreatie

De hedendaagse toerist wordt steeds kritischer en zijn behoeften worden steeds specifieker. Het aanbod moet steeds meer toegesneden zijn op specifieke doelgroepen en voldoen aan de behoeften uit de markt. Een toeristisch recreatief totaalproduct bestaat uit onder andere accommodaties, voorzieningen, cultuur, natuur en landschap en goed gastheerschap. Om in de toekomst te kunnen voldoen aan de toenemende kwaliteitseisen van de toerist en recreant, moet de sector adequaat inspelen op deze ontwikkelingen. Dat vraagt financiële, maar ook fysieke ruimte.

De complexiteit van wet- en regelgeving op het gebied van milieu, natuur en landschap (Natura 2000, etc.) neemt voor de ondernemer in de toeristische sector aanzienlijk toe. Om hier als ondernemer een antwoord op te geven, moet er ruimte komen cq. steun gegeven kunnen worden aan creatieve en innovatieve oplossingen en het gebruik van nieuwe technieken moet kunnen worden gestimuleerd.

### Landbouw

De ontwikkelingen binnen de agribusiness gaan op dit moment hard. Wijziging van het Europees landbouwbeleid, wereldwijde voedselzekerheid en het gebruik van agrarische grond- en reststoffen als alternatief voor petrochemische grondstoffen en energie geven kansen om vernieuwingen in de agribusiness door te voeren en activiteiten te clusteren.

Door de hervorming van het Europese landbouwbeleid staan onze belangrijkste agroclusters (zuivel, suiker en zetmeel) onder druk. De resultaten van de Health Check van het Europees landbouwbeleid geven aan dat de agrarische productie zal moeten voldoen aan tal van maatschappelijke eisen op het gebied van voedselveiligheid en -kwaliteit, dierenwelzijn en milieu.
De verwachting is dat ook het EU-beleid ten aanzien van natuur (Natura 2000), bodem en de uitwerking van de Kaderrichtlijn Water grote gevolgen zullen hebben voor de bedrijfsvoering op primaire bedrijven.
Zowel de huidige gemiddelde bedrijfsomvang als de gang van zaken rond bedrijfsopvolging, wijzen ondubbelzinnig in de richting van een verdere schaalvergroting. Het huidige aantal bedrijven zal daarbij in de komende decennia mogelijk worden gehalveerd.
De geschetste ontwikkelingen maken dat het voor ondernemers complexer wordt. De kwaliteit van het ondernemerschap wordt daarom een steeds belangrijker factor in de bedrijfsvoering.

## Baten en lasten programma

| Programma 4 Kennis wérkt | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 6.385.848 | 12.298.777 | 12.410.273 | 11.273.873 | 7.985.553 | 8.025.123 |
| Totaal baten | -18.895.338 | -170.031.970 | -632.570 | -633.180 | -1.033.800 | -1.034.470 |
| Saldo | -12.509.491 | -157.733.193 | 11.777.703 | 10.640.693 | 6.951.753 | 6.990.653 |

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

### Economie

#### 4.1 Omvorming economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie

De Drentse economie kent kansrijke sectoren als sensortechnologie, energie, toerisme en agribusiness. Zij vormen de kern van onze economische inzet richting de kenniseconomie.
Bij de sensortechnologie staan wij voor de grote uitdaging om de economische potenties van de kennis die is opgebouwd vanuit het instituut Astron, verder te ontwikkelen en uit te bouwen in marktpotenties. In Assen is inmiddels een start gemaakt met het Hanze Institute of Technology (HIT), dat internationaal HBO-onderwijs verzorgt op het gebied van sensortechnologie. Het kennischeluster wordt aangevuld met INCAS3, een instituut, dat verbindingen legt tussen wetenschap en het bedrijfsleven. Via pilotprojecten willen we meer MKB-bedrijven betrekken bij innovaties rond sensorsysteemtechnologie. Ook bij duurzame energie-initiatieven willen we het Drentse bedrijfsleven betrekken.
Samen met het bedrijfsleven en intermediairs stimuleren wij initiatieven om het ondernemerschap te bevorderen. Belangrijke opgaven hier zijn kennisontwikkeling, innovatie en internationale oriëntatie. Ondernemerschap in het MKB wordt vooral gestimuleerd vanuit generieke noordelijke regelingen en projecten.
Via het Innovatief Actieprogramma Drenthe (IAD) worden bedrijven uitgedaagd om met vernieuwende plannen te komen. We overwegen een vervolg op het Innovatief Actieprogramma.
Bij de beleidsvorming rond bedrijventerreinen heeft de kwaliteit van bedrijventerreinen hoge prioriteit. Revitalisering staat de komende jaren centraal. Op het gebied van parkmanagement is al een grote slag gemaakt. Dit blijft een punt van aandacht.
Het Rijk, de provincies en gemeenten ondertekenen een convenant bedrijventerreinen waarin zij gezamenlijk uitwerking geven aan het toekomstig beleid en de acties die daaruit voortvloeien. De herstructureringsopgave en de organisatie van regionale samenwerking zijn promi-

nente onderdelen van dit convenant. Tevens gaat het convenant nader in op de rollen- en takendiscussie. Ook de financiële overdracht van rijksgelden voor bedrijventerreinen (TOPPER) richting provincies maakt deel uit van het convenant. De partijen onderhandelen nu nog over de condities waaronder dit plaats moet vinden - inclusief de gewenste cofinanciering vanuit de provincies.
Naast de ambities uit het collegeprogramma willen wij invulling geven aan aanvullende ambities. Voorbeelden zijn:
De verbreding van het economisch beleidsveld naar het sociale en culturele beleidsveld. Maatschappelijke diensten vormen een kansrijke economische groeisector. We denken dan bijvoorbeeld aan zorgeconomie. Culturele voorzieningen bieden niet alleen kansen voor verdere ontwikkeling van de werkgelegenheid, maar dragen ook bij aan een goed vestigingsklimaat voor bedrijven.
Via het MKB wordt de regionale innovatiekracht versterkt en het ondernemerschap verder gestimuleerd. Het MKB wordt immers ook omschreven als de 'motor van de Drentse economie'.

Momenteel zijn er diverse initiatieven in Drenthe en diverse programma's die stimulering van de economie tot doel hebben, maar een integraal economisch beleidskader ontbreekt. Tegelijkertijd vraagt de huidige economische recessie om adequate maatregelen. In een economische agenda zullen duidelijke keuzes gemaakt moeten worden, die leiden tot aantoonbare versterking van de Drentse economie. Zowel voor de korte als lange termijn. Het gaat dus om het kiezen van focus.
Tegen deze achtergrond stellen wij een strategische economische agenda op, samen met partners buiten het provinciehuis. Vanuit deze gezamenlijke visie willen wij met de partners komen tot afstemming en een heldere taakverdeling met betrekking tot de uitvoering. Vaststelling van de economische agenda is voorzien begin 2010. Daarna zal een meerjarenprogramma worden opgesteld met een concrete uitwerking voor 2010.

Gelet op onze doelstellingen en ambities houden wij rekening met een langjarige en substantiële financiële bijdragen uit de programma's Koers Noord, OP EFRO 2007-2013 en INTERREG IV-a. In 2008 is hiervoor al € 9,5 miljoen aan cofinanciering beschikbaar gesteld. Dit bedrag is geheel gecommitteerd aan projecten. In 2009 hebben we o.a. enkele grote sensorprojecten gecofinancierd, zoals INCAS3 en Sensor City. In 2010 gaan we verder met de projectontwikkeling voor die programma's. De middelen voor de noordelijke programma's raken eerder uitgeput dan verwacht. Dat geldt zeker voor het OP EFRO, dat formeel een looptijd tot en met 2013 (afgeven beschikkingen) heeft. Deze uitputting zal gevolgen hebben voor onze mogelijkheden om initiatieven te ondersteunen.

## 4.2 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt

De met de economische structuurverandering gepaard gaande wijzigingen, zoals de toenemende globalisering, de versnelde technologische ontwikkelingen en de transitie naar de kenniseconomie, zorgen ervoor dat kennisontwikkeling en innovatiekracht van essentieel belang zijn voor het regionale bedrijfsleven om de concurrentiestrijd aan te kunnen. Vooral de mate waarin ondernemingen in staat zijn om te innoveren en zichzelf te verbeteren, bepaalt meer en meer de identiteit van een regio. De basisvoorwaarde hiervoor is een goed werkende arbeidsmarkt met een goede kwantitatieve en kwalitatieve aansluiting tussen onderwijs en bedrijfsleven.

Vertrekpunt voor onze inzet blijft daarbij de vraagzijde: de economische kant van de arbeidsmarkt en onderwijsproblematiek. Centraal staan de door ondernemers ondervonden arbeids-

marktknelpunten. Naar verwachting zullen deze knelpunten de komende jaren alleen maar verder toenemen. Dat heeft te maken met demografische factoren (ontgroening, vergrijzing) en met een groeiende mismatch tussen vraag en aanbod op de Drentse arbeidsmarkt zowel kwantitatief als kwalitatief. Ofschoon wij als provinciale overheid geen wettelijke taak hebben op de arbeidsmarkt, zien we er voor onszelf een rol weggelegd. Deze wordt voor de korte termijn uitgewerkt in een actieprogramma. Hierin willen wij ons richten op het bundelen van de krachten en het stimuleren van een effectieve inzet van middelen om de volgende doelstellingen te realiseren:

- Verhogen kwalificatieniveau werkenden / employability (werknemers inzetbaar houden voor de arbeidsmarkt)
- Verbetering samenwerking onderwijs en bedrijfsleven
- Versterking innovatiekracht van het MKB door het delen van kennis (tussen onderwijs en bedrijfsleven maar ook tussen het bedrijfsleven onderling)

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 4.1 Omvorming Drentse economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie | ■ Impuls transitie Drentse economie naar "kennis-economie", met internationale component.<br>■ Versterkte innovatiekracht en ondernemersschap Drenthe, waarbij excelleren mogelijk is.<br>■ Investeringsimpuls kansrijke economische sectoren en speerpunten provinciaal beleid.<br>■ Gerevitaliseerde bedrijventerreinen met parkmanagement.<br>■ Een regionaal evenwichtige duurzame economische groei en versterking van de concurrentiekracht van het MKB.<br>■ Een proportioneel Drents aandeel uit de middelen voor Koers Noord en het OP EFRO 2007-2013.<br>■ Verhoging van de innovatiegraad en export van Drentse MKB-bedrijven.<br>■ Voor 2015 een fysieke concentratie van activiteiten rond sensorsysteemtechnologie in Assen (Hanze Institute of Technology, bedrijvenpark, kenniscampus).<br>■ Het versterken van de innovatiekracht van het Drentse bedrijfsleven ter ondersteuning van de Drentse kennis-economie. Het IAD richt zich daartoe breed op het potentieel stuwende MKB.<br>■ Waar mogelijk versterkte inzet op Lissabonstrategie (EU maken tot de meest concurrende en innovatieve kenniseconomie in de wereld) en uitbreiding van de projectontwikkeling.<br>■ Actualisatie van het ruimtelijk economisch beleid en versterkte verbinding met ruimtelijke, sociale en duurzame ontwikkeling. | ■ Projectontwikkeling in het kader van de SNN-programma's. Belangrijk onderdeel daarvan vormen de projecten in het kader van Sensor Universe, maar ook toerisme, agribusiness en energie, zorg en healthy ageing.<br>■ Uitvoering van het Innovatief actieprogramma Drenthe.<br>■ Projecten en initiatieven die bijdragen aan de versterking van de economische structuur en/of de transitie naar de kenniseconomie, maar die buiten de reikwijdte van de nieuwe SNN-programma's vallen.<br>■ Intensivering samenwerking met externe partners zoals de NOM.<br>■ Versterking inhoudelijke focus van de inzet bij project-ontwikkeling. Leidende criteria zijn vraaggericht, Drentse maat, toegevoegde waarde en additionaliteit. Prioriteit heeft:<br>■ 1) Versterken regionale innovatiekracht; 2) Stimuleren ondernemerschap; 3) Optimaliseren vestigingsklimaat; 4) Maatschappelijke diensten als kansrijke groeisector ; 5) Beter benutten van R&T mogelijkheden; 6) Versterken van agribussiness.<br>■ Versnelling revitalisering bedrijventerreinen.<br>■ Oprichten en laten uitvoeren kansenfonds voor het MKB.<br>Vaststellen en uitwerken van een strategische ruimtelijk-economische agenda in samenspraak externe partijen. |

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 4.2 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | ■ Verhoging kwalificatieniveau werkenden / employability (werknemers inzetbaar houden voor de arbeidsmarkt)<br>■ Verbetering samenwerking onderwijs en bedrijfsleven<br>■ Versterking innovatiekracht en concurrentiepositie bedrijfsleven. | ■ Uitvoeren Actieprogramma: "Aan het werk met Kennis".<br>■ Stimuleren sociale innovatie, waaronder het bevorderen van de uitvoering HRM-plus regeling ten behoeve van MKB bedrijven.<br>■ Opzetten regionaal kennis en arbeidsmarkt platform: Drie-O-Drenthe.<br>■ Stimuleren projectontwikkeling.<br>■ Stimuleren kennisnetwerken en kennisclusters op prioritaire thema's en sectoren.<br>■ Verbeteren van kennisuitwisseling en vergroten van aanwezige kennis bij bedrijven en kennisinstellingen.<br>■ Stimuleren van innovaties van producten, processen, diensten en markten bij bedrijven.<br>■ Versterking van de kennisinfrastructuur.<br>■ Geven van impulsen aan ondernemerschap.<br>■ In SNN-verband uitvoeren van een Noordelijke Arbeidsmarktverkenning. |

## Toerisme en recreatie

### 4.3 Structuurversterking recreatie en toerisme

Eind 2009 is naar verwachting de Drentse Agenda Recreatie en Toerisme vastgesteld. In deze agenda is de additionele inzet gedefinieerd in de periode 2009 – 2013 die nodig is voor de vervolmaking en de optimalisering van het toeristisch product Drenthe. Enerzijds wordt de provinciale inzet op het gebied van toerisme en recreatie voor de periode tot 2013 bepaald. Anderzijds wordt inzichtelijk gemaakt op welke wijze de stakeholders op het gebied van recreatie en toerisme een bijdrage leveren aan het bereiken van de doelstelling. Jaarlijks wordt er een actieprogramma opgesteld.

Om serieus mee te spelen op de (binnenlandse) toeristische markt moet Drenthe zich verder ontwikkelen. Het is van belang dat Drenthe in haar diversiteit een compleet totaalproduct van een onderscheidend en hoogwaardige niveau aanbiedt. Een totaalproduct met veel variëteit, aansluitend op de behoeften van de hedendaagse toerist. In dat toeristische totaalproduct Drenthe moet geïnvesteerd worden. Het nog bestaande aanbod van verblijf- en dagrecreatie en de huidige toeristisch-recreatieve infrastructuur moet kwalitatief verbeterd en vernieuwd worden. Er moet een focus komen op de diversiteit en kwaliteit van het toeristische product en vooral niet teveel meer van het zelfde. Er moet een (nieuwe) toegevoegde waarde gecreëerd worden op het bestaande toeristische product.

Projectontwikkeling vindt plaats door ondernemers, betrokkenen uit onderwijs, onderzoek en overheid (4 O's). Ook moet de sector gefaciliteerd worden om steeds meer gebruik te maken van nieuwe, innovatieve technieken. Op die manier kan de sector beter inspelen op de toenemende complexiteit van wet- en regelgeving op het gebied milieu, natuur en landschap.
Er zal blijvende, brede inzet zijn rond de uitvoering van het project Natuurlijke Recreatie Drenthe.
Ingezet wordt op het oplossen van toeristische knelpunten in waardevolle gebieden (onder andere door Natura 2000). De provincie kan daarin een stimulerende en faciliterende rol spelen. Onze bijdrage aan de uitvoering van maatregelen en projecten is aanvullend op de project-

ontwikkeling die reeds in het kader van de uitvoering van SNN-programma's en het provinciaal meerjarenprogramma (pMJP) plaatsvindt. Tenslotte is de vermarkting van het toeristisch product Drenthe essentieel. Recreatie en Toerisme blijft een belangrijk onderdeel in de imagocampagne en daarbij horende inspanningen van Marketing Drenthe.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 4.3 Structuur-versterking sector recreatie en toerisme. | ■ Kwaliteits- en vernieuwingsslag toeristische sector en toeristisch product..<br>■ Realisatie van nieuwe publieksattracties.<br>■ Verbetering vaarproduct Drenthe; o.a., creëren van nieuwe opstapplaatsen, verbeteren van walvoorzieningen. | ■ Uitvoeren van de Drentse Agenda Recreatie & Toerisme 2009-2013 samen met stakeholders.<br>■ Operationalisering project Natuurlijke recreatie Drenthe.<br>Ontwikkelen van clusterprojecten Toeristische ontwikkelingen/ infrastructuur. |

## Landbouw

### 4.4 Structuurversterking land- en tuinbouw

De land- en tuinbouw zijn voor Drenthe en voor het Drentse MKB belangrijke economische dragers. Maar het gaat verder dan dat. Rondom de primaire sector is een nauwe cluster aanwezig van aanverwante activiteiten (verwerkende industrie, distributie, groothandel); gezamenlijk vormen zij het speerpunt agribusiness. Onze inzet is nieuwe, marktgerichte ketenactiviteiten te helpen ontwikkelen. Onze bijdragen zijn daarbij vooral een aanvulling op de nationale en Europese programma's voor regionale ontwikkeling en het landelijk gebied. Wij richten ons op de volgende thema's:

Kennisinfrastructurele voorzieningen worden ontwikkeld of verbeterd. Verder willen wij innovaties stimuleren, onder andere in de agrologistiek, ICT, agrificatie, bioraffinage en de zogeheten groene life sciences (biobased economy). De verwachting is dat door inzet op kennis en innovatie de agribusiness voldoende toekomstperspectief heeft om te kunnen concurreren op de wereldmarkt.

De provincie wil helpen om de concurrentiekracht van de traditionele productieketens in de landbouw te versterken via het verbeteren van productkwaliteit, productiewijze, productieomgeving en voedselveiligheid.

Ondernemerschap, ook maatschappelijk verantwoord ondernemerschap, wordt versterkt met behulp van voorbeeldprojecten, voorlichting en toekomststudies. Wij stimuleren ondernemers om mogelijkheden toe te passen om de landbouw verder te verduurzamen.

Wij blijven als provincie investeren in structuurversterkende maatregelen in de land- en tuinbouw, zoals kavelruil, landinrichting en bedrijfsverplaatsingen. Dit laatste aspect krijgt in de komende periode meer aandacht. Ook zullen we met een actief flankerend beleid komen om de "bedreigingen" van N2000 voor deze sector niet groter te laten worden. Jaarlijks wordt er een actieprogramma agribusiness overlegd.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 4.4 Duurzame structuur - versterking land- en tuinbouw (volledige keten) | ■ Impuls samenwerking in primaire bedrijven en keten.<br>■ verbeterde systeem-, product- en procesinnovaties.<br>■ Versterking concurrentiekracht, vergroting toegevoegde waarde agrocluster en verbetering financiële positie landbouwbedrijfsleven.<br>■ Verduurzaming landbouw.<br>■ Versterking glastuinbouw. | ■ Projectontwikkeling op basis van vraaggerichte benadering.<br>■ Doorontwikkelen platform waar ondernemers, onderwijs, onderzoek en overheid (zogenaamde 4 O's) elkaar ontmoeten en waaraan innovatieve ideeën en projecten hun basis aan ontlenen.<br>■ Projectmatige aanpak structuurversterking en extra aandacht voor bedrijfsverplaatsingen in landbouwontwikkelingsgebieden.<br>■ bevordering van herstructurering glastuinbouw. Verdere ontwikkeling van de glastuinbouw rond Emmen vindt plaats binnen de kaders van het Masterplan glastuinbouw EmmenUitwerken concept agropark.<br>■ Gerichte haalbaarheidsstudies naar kansen voor vernieuwing in de agribusiness. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 4 Kennis wérkt | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| P4.02 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | 867.548 | 1.643.806 | 5.710.000 | 6.210.000 | 3.000.000 | 3.000.000 |
| P4.02 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | | -100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P4.04 Structuurversterking recreatie en (zorg) toerisme | 125.258 | 120.000 | 1.000.000 | 1.000.000 | 880.000 | 880.000 |
| P4.06 Risicofinanciering MKB | | 0 | 1.000.000 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 992.806 | 1.663.806 | 7.710.000 | 7.210.000 | 3.880.000 | 3.880.000 |

## Wat doen we nog meer?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Deelnemingen nutsfuncties | de WMD blijft drinkwater leveren zonder onderbreking en tegen maatschappelijk aanvaardbare prijzen vervullen. | Als aandeelhouder toezien op de WMD. |
| Overige deelnemingen | verbetering van de sociaaleconomische structuur en de werkgelegenheid in Noord-Nederland en specifiek Drenthe. Het gaat om vestiging van nieuwe bedrijven en behoud van bestaande bedrijven, in samenwerking met provincie, gemeenten en NOM.<br>GAE is een instrument van regionaal-economische ontwikkeling. | De provincie is aandeelhouder van de NOM.<br>De provincie is een van de 5 aandeelhouders en in die rol zal zij erop toezien dat het bedrijf binnen de maatschappelijke randvoorwaarden blijft opereren. |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Marketing en promotie | verbetering van het algemene imago van Drenthe | Continuering Marketing en Promotie van Drenthe<br><br>Toelichting:<br>In 2007 is Marketing Drenthe opgericht met als primaire doelstelling de verbetering van het algemene imago van Drenthe. Dit vindt plaats op basis van de meerjarige marketingcommunicatiestrategie die de periode 2007-2010 beslaat. Marketing Drenthe groeit in haar rol als de Marketingorganisatie van Drenthe. Er is een kleine 5 miljoen euro geïnvesteerd door de provincie in de marketing en promotie van Drenthe.<br>Om deze investering niet verloren te laten gaan is een besluit over de continuering van de Marketing en Promotie van Drenthe van groot belang. Begin 2010 wordt een Statenvoorstel in behandeling genomen over de periode 2011-2014. |
| Economische ontwikkeling Veenhuizen | Rijk, provincie en gemeente hebben als eindbeeld voor de ontwikkeling van Veenhuizen de volgende ambitie uitgesproken:<br>■ de structuur en het authentieke karakter van het dorp zijn bewaard gebleven;<br>■ alle gebouwen die een historische betekenis hebben zijn gerenoveerd en ingevuld met passende functies;<br>■ er zijn nieuwe locaties ontwikkeld;<br>■ er is bedrijvigheid aangetrokken die past bij het karakter van Veenhuizen;<br>■ er is een zelfstandige, dragende organisatie voor het beheer van overheidsbezittingen in Veenhuizen;<br>■ en daarbij hoort een plaats op de Werelderfgoedlijst van de Unesco. | Door de betrokken overheden wordt een Ontwikkelingsbureau Veenhuizen opgericht. De nieuwe zelfstandig dragende organisatie moet in januari 2011 operationeel zijn.<br><br>In 2010 wordt een Transitieplan Veenhuizen vastgesteld. |
| Subsidieregeling investeringssteun jonge agrariërs (2008-2011) | bevordering duurzaamheid en innovatie landbouw | In aanvulling op het landelijke programma van LNV worden middelen beschikbaar gesteld om jonge agrariërs te stimuleren om maatregelen te nemen die duurzaamheid en innovatie bevorderen. |

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer |
|---|---|
| Nota Marketing en Promotie, evaluatie en hoe nu verder? | begin 2010 |
| Uitvoeringsprogramma's (Een en ander gebaseerd op de Economische Agenda) | begin 2010 |
| Herstructureringsprogramma bedrijventerreinen | medio 2010 |

## Wat mag het kosten?

| | Product/prioriteiten | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 992.806 | 1.763.806 | 7.710.000 | 7.210.000 | 3.880.000 | 3.880.000 |
| | Economie | 3.279.125 | 7.500.081 | 2.301.013 | 1.308.763 | 1.318.973 | 1.326.423 |
| | Toerisme en recreatie | 1.965.218 | 2.854.890 | 1.219.260 | 1.575.110 | 1.606.580 | 1.638.700 |
| | Landbouw | 148.699 | 180.000 | 1.180.000 | 1.180.000 | 1.180.000 | 1.180.000 |
| | Totaal lasten | 6.385.848 | 12.298.777 | 12.410.273 | 11.273.873 | 7.985.553 | 8.025.123 |
| Baten | Prioriteiten | 0 | -100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Economie | -18.895.338 | -169.931.970 | -632.570 | -633.180 | -1.033.800 | -1.034.470 |
| | Totaal baten | -18.895.338 | -170.031.970 | -632.570 | -633.180 | -1.033.800 | -1.034.470 |
| | Saldo | -12.509.491 | -157.733.193 | 11.777.703 | 10.640.693 | 6.951.753 | 6.990.653 |

## Toelichting op verschillen tussen 2009 en 2010

Toelichting op verschillen in programma 4

De totale lasten van programma 4 zijn in 2010 per saldo € 111.000 hoger dan in 2009.

Dat saldo wordt veroorzaakt door:

- In de geraamde kredieten voor 2009 zijn eenmalig overgehevelde kredieten begrepen tot een bedrag van € 0,75 miljoen
- In de Voorjaarsnota 2009 is voorgesteld om de structurele bijdragen uit het Stimuleringsfonds met ingang van 2010 rechtstreeks ten laste van de exploitatie te brengen. Voor programma 4 heeft dat per saldo tot gevolg dat de lasten met € 1,4 miljoen stijgen ten opzichte van 2009.
- In 2009 zijn de middelen voor Marketing Drenthe € 1,6 miljoen hoger dan in 2010. Het verschil wordt o.a. veroorzaakt door een eenmalige extra bijdrage in 2009 van € 1 miljoen.

De totale baten van programma 4 zijn in 2010 per saldo € 169,5 miljoen lager dan in 2009.

Dat wordt veroorzaakt door:

- Een in 2009 eenmalig ontvangen bijdrage ad € 1,8 miljoen van het SNN voor het STINAT
- De in 2009 ontvangen bijdrage van de verkoop van de aandelen Essent ad. € 158 miljoen.
- In 2009 is nog dividend over 2008 van Essent ontvangen tot een bedrag van € 10,1 miljoen. Doordat de aandelen zijn verkocht vervalt uiteraard de dividenduitkering. De geraamde € 0,6 miljoen dividend is de verwachte dividend uitkering van Enexis.
- In 2009 is een eenmalige bijdrage van rijk ad € 0,1 miljoen ontvangen als bijdrage in arbeids-mobiliteit projecten.

# Programma 5. Leefomgeving

## Missie

Wij willen de positie van Drenthe als aantrekkelijke regio voor wonen, werken en recreëren in een mooie, schone en sociaal veilige leefomgeving verder versterken. Wij gaan de provincie nationaal, maar ook internationaal profileren door deze hoogwaardige kwaliteiten nadrukkelijker te presenteren. Bij het ontwikkelen van projecten staat voorop het beginsel van het vergroten van de synergie tussen de in het collegeprogramma genoemde kernwaarden. Een voorbeeld daarvan is de samenhangende benadering voor zogeheten groen-blauwe diensten. Wij willen een voortrekkersrol vervullen bij de ontwikkeling van kennis en innovatie rond klimaat en energie. Wij nemen het voortouw bij de afstemming van ruimtelijke vraagstukken rond klimaat en energie. Meer dan tot nu toe zullen wij milieugezondheid en duurzaamheid hanteren als wegingsfactoren in het provinciaal beleid. Ter bescherming en ontwikkeling van de Drentse bodem stellen wij een integraal beleidsplan op voor de ondergrond, evenals een innovatieve visie op het grondwaterbeheer.

## Doel (wat willen we bereiken?)

### Water

*Waterhuishouding*
Het watersysteem wordt zo ingericht dat de kans op inundatie beperkt wordt tot een aanvaardbaar risico. Hiervoor zijn normen voor regionale wateroverlast opgesteld. De waterbergingsgebieden zorgen er voor dat de kans op overstroming vanuit het hoofdsysteem beperkt blijft tot gemiddeld één keer per honderd jaar.
Het watersysteem wordt ook ingericht op het zo veel mogelijk conserveren en vasthouden van water in tijden van droogte.

In alle beekdalen wordt ingezet op wateropvang in combinatie met beekherstel. De wateropgave wordt zoveel mogelijk in de beekdalen gerealiseerd.

De verdroging wordt in acht gebieden in Drenthe (de zogenaamde TOP-gebieden) aangepakt, waarbij een goede afstemming plaatsvindt met natuur en landschap. Het gaat hierbij om de volgende gebieden: Drentsche Aa, Peizerdiep, Bargerveen, Elperstroom, Fochteloërveen, Dwingelderveld, Drents Friese Wold en Reest (zie hiervoor de in het pMJP geformuleerde doelstellingen).

*Waterkwaliteit*
Doel: Realisatie ecologische en chemische doelen zoals uitgewerkt in de Europese Kaderrichtlijn Water. De uitvoering hiervan gebeurt in samenwerking met het rijk, de waterschappen en de gemeenten.

Doel Realisatie duurzaam waterbeheer in de stedelijke omgeving door onder andere stimulering, bijdrage in innovatieve projecten ten aanzien van afkoppelen regenwater van riool, sanitatieprojecten en bewustwordingsprojecten.

*Grondwater*
Doel: Een zo groot mogelijke voorraad zoet grondwater van een goede kwaliteit beschikbaar hebben en houden voor mens en natuur. De provincie wil een grondwaterbeheer voeren dat uitgaat van deze waarde en de kansen die dat biedt.

De grondwaterlichamen moeten voldoen aan een goede chemische en de goede kwantitatieve toestand. De toestand van het grondwaterlichaam mag de realisatie van oppervlaktewaterdoelen en grondwaterafhankelijke ecosystemen niet in de weg staan. Omdat uit de grondwaterlichamen op diverse locaties water wordt onttrokken voor menselijke consumptie, is een dusdanige bescherming noodzakelijk dat op termijn het niveau van zuivering voor de bereiding van drinkwater verlaagd kan worden. Beoordeling daarvan vindt plaats op de locaties waar daadwerkelijk water wordt onttrokken.

## Milieubeleid

*Milieuplanologie*
Bij ieder provinciaal besluit streven wij naar een optimale duurzame ontwikkeling van Drenthe. Dit betekent dat wij zoeken naar een situatie waarin een goed evenwicht bestaat tussen ecologische, economische en sociale aspecten, waarbij eventuele nadelige effecten geaccepteerd, gemitigeerd of gecompenseerd worden.

*Klimaat en energie*
Met de Grounds for Change als sturingsfilosofie is de Mitigatie, Adaptatie en Participatie benadering, ofwel de Drentse MAPproach gepresenteerd. Vanuit het programma Klimaat en Energie zijn er drie centrale doelen, te weten:

1. Minder uitstoot van broeikasgassen door een brongerichte aanpak (mitigatie)
   - Drenthe levert een evenredige bijdrage aan de $CO_2$-reductie-doelstelling conform het Energieakkoord Noord-Nederland (+ 25%)
   - Drenthe levert in het kader van duurzame energie een bijdrage van 5%
2. Beter aanpassen op veranderingen in het klimaat door een gebiedsgerichte aanpak (adaptatie)
   - Het provinciaal omgevingsbeleid in de POP-structuurvisie is klimaatbestendig
   - De EHS/Natura 2000, de landbouw en de toeristische sector is klimaatrobuust ingericht
   - Klimaatverandering en energiewinning maken integraal onderdeel uit van landschap en leefomgeving
   - In 2020 kan 40 miljoen m3 water worden vastgehouden en 22 miljoen m3 water worden geborgen
3. Meer gezamenlijke verantwoordelijkheid door een actorgerichte aanpak: (participatie)
   - 80% van de door Drenthe benaderde partijen doet actief mee.
   - Het beschikbare financiële en juridische/beleidsmatige instrumentarium wordt maximaal benut

*Externe veiligheid*
We staan voor een veilig(er) Drenthe. Concreet betekent dit ten aanzien van externe veiligheid dat we werken aan een samenleving waarin risico's voor burgers van zware ongevallen met gevaarlijke stoffen zoveel mogelijk zijn beperkt en maatschappelijk en bestuurlijk zijn geaccepteerd. Er wordt minimaal een basisveiligheidsniveau, zoals wettelijk is vastgesteld, wordt gegarandeerd.

## Bodem

*Bodemsanering*
Van saneren naar beheren – versnelde aanpak spoedlocaties
Een gezonde (water)bodem vormt de basis van een gezonde leefomgeving. De vervuilde spoedlocaties moeten met voorrang worden aangepakt. Op 31 december 2015 mag de bodem geen gevaar meer opleveren voor de volksgezondheid en ecosystemen. Na 2015 staat beheer centraal. In 2010 worden de spoedlocaties geïnventariseerd. Locaties waar sprake is van risico's voor de mens worden direct aangepakt.

Van ondoorgrondelijk naar transparant – reguleringskader ondergrond
Verantwoord en duurzaam gebruik is het uitgangspunt voor de toekomst van de bodem. Ondergronds ruimtegebruik moet worden gestuurd om verrommeling tegen te gaan en kansen voor energiebeleid en ruimtelijke ontwikkeling mogelijk te maken

Van gevalsaanpak naar maatwerk – gebiedsgerichte aanpak grootschalige Grondwaterverontreinigingen.
De grootschalige grondwaterverontreinigingen zijn complex; het wettelijke en financiële kader voldoen niet. Maatwerk voor een gebiedseigen, regionale aanpak biedt de oplossing.

De aanpak moet ertoe leiden dat er geen stagnatie in de ruimtelijke ontwikkelingen en de economische groei van bedrijven optreedt en er geen onaanvaardbare risico's voor het milieu en de volksgezondheid ontstaan als gevolg van bodemverontreiniging.

*Bodembescherming*
- Het voorkomen van vermijdbare verontreiniging en aantasting van de bodem en waar mogelijk en gewenst ook herstel van de chemische, fysische en biologische kwaliteit van de bodem (inclusief grondwater).
- Het duurzaam beschermen van aardkundige waarden en het Drentse bodemarchief door het voorkomen van vermijdbare verontreiniging, alsmede de fysische en biologische aantasting van de bodem; het faciliteren van maatschappelijk nuttige en gewenste ontwikkelingen en het veilig stellen van niet of nauwelijks te vervangen bodemgerelateerde waarden.
- Bij maatschappelijk gebruik van de (diepe) ondergrond moeten aantasting van de bodem zoveel mogelijk worden beperkt.
- Geen opslag van (gevaarlijk en radioactief) afval in de diepe ondergrond. Om dit te bereiken dient de provincie te beschikken over het wettelijk instrumentarium (3D-omgevingsvergunning).

## Vergunningverlening
Het sturen van bedrijven in de richting van duurzame milieuprestaties. Niet alleen door middel van het verlenen van milieuvergunningen, maar ook door actief mee te participeren in gebiedsgerichte projecten (bijvoorbeeld Project TT-circuit).

## Handhaving
Het doel van handhaving is dat wetten, besluiten en regels, door burgers, bedrijven en overheden, goed worden nageleefd. Nieuwe besluiten en regels moeten goed uitvoerbaar en handhaafbaar zijn. Goed nalevingsgedrag leidt tot minder milieubelasting en dus tot een betere kwaliteit van de leefomgeving.
Om de kwaliteit van het provinciale product te verbeteren (beschikkingen, vergunningen en ontheffingen) wordt voor elk ontwerp een onafhankelijke handhaafbaarheidtoets uitgevoerd.

Dit geldt voor alle wetten en regelgeving waarvoor de afdeling SEO / Handhaving verantwoordelijk is. Door deze handhaafbaarheidtoets worden de ervaringen van de handhavers en het draagvlak van de maatschappij mede benut bij de uiteindelijke tekst van het provinciale product.

**Natuur en landschap**
Een belangrijk deel van onze opgave voor natuur en landschap is opgenomen in het pMJP. In dit kader werken wij aan een versnelde realisatie van een robuuste EHS. Dit is inclusief de Natura 2000-gebieden  en de robuuste verbindingen met bijbehorende voorzieningen als ecoducten,.
We voeren ook actief regie om inhoud te geven aan de inspanningsverplichting voor meer particulier natuurbeheer. Het particulier natuurbeheer komt slechts langzaam van de grond. Om te voorkomen dat dit de realisatie van de EHS onder druk zet, voeren we actief overleg met onze partners en LNV op zoek naar creatieve oplossingen.
We werken aan behoud en ontwikkeling van de drie nationale parken en het nationaal landschap, behoud en versterking van natuur en landschappelijke kwaliteit buiten de EHS en ontwikkeling van nieuwe bossen en landgoederen op daarvoor geëigende locaties. Ook van belang is de bescherming van bossen, natuurgebieden, planten en dieren door het adequaat uitvoeren van wettelijke taken (de Flora en Fauna Wet, de Natuurbeschermingswet 1998 en de Boswet). Daarnaast sturen wij actief op herstel en ontwikkeling van landschap in het kader van het tegengaan van verrommeling (zie ook programma 3).

**pMJP**
We geven uitvoering aan de jaarplanning van het pMJP Landelijk Gebied. Het pMJP 2007-2013 is een programma dat een integraal uitvoeringskader biedt voor de doelen in het landelijk gebied. Het gaat om de realisatie van rijksdoelen én eigen provinciale doelen. Deze zijn in tabelvorm weergegeven in de paragraaf ‘Wat doen we nog meer”, Wij stellen ons ten doel het pMJP-programma slagvaardig tot uitvoer te brengen conform de ILG-methodiek: ontschotte en ontpotte budgetten, gebiedsgerichte aanpak en vereenvoudigde uitvoering.

## Ontwikkelingen

### Milieubeleid

*Centraal wat moet, decentraal wat kan.*
Onderzocht moet worden of en hoe de uitvoering van het milieubeleid een plaats kan of moet krijgen bij de opzet van een regionale uitvoeringsorganisatie voor Drenthe, die uiterlijk 2 januari 2012 gerealiseerd moet zijn. In het licht van de landelijke en Drentse ontwikkelingen (Bestuursakkoord 2008 en Amen is geen Amsterdam) is gekozen voor een duidelijk accent op regievoering in plaats van uitvoering.

Vanwege de huidige economische crisis is er bij alle overheden dus ook bij de provinciale overheid van Drenthe veel aandacht voor het in stand houden en stimuleren van werkgelegenheid door middel van het treffen van maatregelen op het gebied van duurzaamheid, innovatie en energie.

De economische crisis kan  de realisatie van de energie- en klimaatdoelstellingen beïnvloeden. Het is op dit moment nog niet duidelijk  of de crisis de doelrealisatie in positieve of negatieve zin beïnvloedt.

Vanuit diverse planbureaus (Centraal Planbureau / Planbureau voor de Leefomgeving) worden tegenstellende effecten geschetst.

**Bodembeleid**
De kosten van noodzakelijke bodemsaneringen vormen vaak een bottleneck in het proces van herontwikkeling. Bekend is dat de door het rijk beschikbaar gestelde budgetten ontoereikend zijn om de convenantafspraken te realiseren. Rekening moet worden gehouden met een (forse) voorfinanciering, waarbij de eerste ramingen een bedrag van 7 miljoen voor de periode 2010-2015 laten zien.

**Vergunningverlening en handhaving**
Op basis van het Bestuursakkoord Rijk-provincies 2008-2011 en het rapport Amen is geen Amsterdam, is gekozen voor een duidelijke koers: de focus ligt op regievoering in plaats van uitvoering.
Daarnaast nadert de finale besluitvorming over de invoering van de Wabo en daaraan gekoppeld over de oprichting van 'Omgevingsdiensten' per 1 januari 2012. Gelet op bovenstaande ontwikkelingen zal onderzocht worden hoe de uitvoering van vergunningverlening en handhaving een plek kan krijgen in een Drentse 'Omgevingsdienst' (Programma 1).

**pMJP en Natuur en landschap**
De realisatie van de rijksdoelen uit het pMJP met de bijbehorende rijks- en provinciale budgetten zijn vastgelegd in een Bestuursovereenkomst. Met het Rijk is een tussenbalans, een Mid Term Review (MTR), afgesproken in 2010. Bij deze MTR wordt primair gekeken naar de voortgang. Bekend is echter dat het ILG-dossier op Rijksniveau de nodige financiële knelpunten kent. Naar verwachting zal dan ook kritisch worden gekeken naar de gemaakte afspraken.

Met ingang van 1 januari 2010 treedt het nieuwe Subsidiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer in werking. Dit heeft een aantal gevolgen voor onze werkzaamheden, o.a. dat complexe inrichtingsaanvragen komen te vallen onder het pMJP. Overigens loopt de komende zes jaar het Programma Beheer nog door vanwege continuering van bestaande subsidies.

Door provincies, terreinbeherende en soortenbeschermende organisaties is invulling gegeven aan het nieuwe beleidsconcept 'Leefgebiedenbenadering'. Het heeft geresulteerd in twaalf provinciale plannen die gericht zijn op het beschermen van meer dan 300 soorten. Dit beleid moet onderdeel worden van de nieuwe ILG-afspraken voor de periode 2010 – 2013 (overdragen van Rijkstaken naar provincie). Momenteel vinden onderhandelingen plaats over de financiering door het ministerie van LNV en het lijkt erop dat het Rijk een zeer beperkt percentage van het noodzakelijk bedrag wil gaan financieren. Op dit moment is nog niet duidelijk wat dit in 2010 voor de leefgebiedenbenadering in Drenthe betekent.

Op 1 januari 2010 eindigt de huidige Subsidieregeling Onderhoud Landschapselementen (SOL). In IPO-verband wordt op dit moment onderzocht of de regeling kan worden ondergebracht in de in 2009 vastgestelde Subsidieregeling Natuur en Landschapsbeheer.

## Lasten en baten programma

| Programma 5. Leefomgeving | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 41.312.547 | 80.984.088 | 97.061.605 | 96.095.120 | 91.079.818 | 89.504.103 |
| Totaal baten | -26.564.110 | -54.898.126 | -69.680.007 | -69.608.757 | -69.513.757 | -69.595.657 |
| Saldo | 14.748.437 | 26.085.962 | 27.381.598 | 26.486.363 | 21.566.061 | 19.908.446 |

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

### Water

**5.1 Realisatie wateropgave**

Klimaatsverandering zal resulteren in een lagere waterbeschikbaarheid in de zomer en grotere kansen op incidentele wateroverlast. Het provinciaal beleid is gericht op de realisatie van robuuste watersystemen die in staat zijn om de effecten van klimaatverandering te ondervangen. De wateropgave bestaat uit een kwalitatief (KRW) en een kwantitatief (WB21) deel. De wateropgave ligt op hoofdlijnen vast in de KRW gebiedsdossiers en het (ontwerp) provinciaal omgevingsplan. De opgave vraagt nu om een gebiedsgerichte uitwerking in concrete maatregelen/projecten.

De wateropgave wordt gerealiseerd door het vasthouden van water op de hogere gronden, ruimte voor water in de beekdalen en waterbergingsgebieden aan de rand van het Drents plateau. In de beekdalen wordt de wateropgave gecombineerd met de huidige functie in het gebied zoals natuur en landbouw.

**5.3 Vergroten waterbewustzijn**

Waterbewustzijn is het besef van kansen of bedreigingen die hebben te maken met water. Evenals elders in Nederland is dit bewustzijn ook in Drenthe beperkt. Ons oppervlaktewater, de kwaliteit ervan en het ontbreken van watertekort of overlast worden beschouwd als een vanzelfsprekendheid.
Drenthe beschikt, behalve over een grote voorraad kwalitatief hoogwaardig grondwater, ook over een wijd vertakt oppervlaktewatersysteem dat onder meer wordt gevormd door een zeer waardevol bekenstelsel. De gemeenten, waterschappen, waterbedrijven en de provincie maken hoge kosten om dit hoogwaardige systeem in stand te houden en te verbeteren.
Drenthe gaat in 2010 door met activiteiten gericht op het vergroten van het waterbewustzijn. Onder meer via de regionale invulling van de landelijke campagne 'Nederland leeft met water', het Drentse project Beeldschoonwater.nl en het stimuleren van het programma 'Scholen voor duurzaamheid' dat onder meer is gericht op watereducatie in het middelbaar onderwijs.
Het doel van de activiteiten is het vergroten van de kennis over de activiteiten van de waterbeheerders, het vergroten van de belevingswaarde van water en het beter onderkennen van de beperkingen van de onderlegger water.

**5.4 Uitvoering innovatieve grondwatervisie**

In 2009 hebben we een innovatieve grondwatervisie opgesteld. De grondwatervisie geeft samen met het beleidsplan voor diepe ondergrond invulling aan de 3d benadering in het omgevingsbeleid.
De voorliggende grondwatervisie is, al is het maar vanwege haar innovatieve karakter, bepaald nog geen eindproduct. Al werkende zullen we deze visie nog verder moeten concretiseren en verbijzonderen en - op basis van praktijkervaringen en nieuwe ontwikkelingen - verbeteren.

Ook dat willen we doen samen met alle partijen die belang hebben bij een duurzaam grondwatersysteem, en die een bijdrage willen leveren aan het versterken van Drenthe's kernkwaliteiten en het realiseren van de provinciale ambities.

## 5.5 Faciliteren en stimuleren van samenwerking in de waterketen

De provincie stimuleert en faciliteert ook in 2010 de samenwerking in de waterketen. Drenthe acht zich gebonden aan het nationaal bestuursakkoord waterketensamenwerking. Daarbij is Drenthe betrokken bij het gemeentelijk rioleringsbeheer, heeft het toezicht op de waterschappen en is aandeelhouder van de WMD.
De in 2008 in werking getreden Wet gemeentelijke watertaken regelt onder meer de gemeentelijke zorgplichten voor het grond- en afvalwater, maar onderstreept ook de provinciale positie jegens de gemeenten nog eens. De nieuwe Waterwet bevat een aantal instrumenten die de doorzettingsmacht binnen het waterbeleid zullen versterken. Ook het waterakkoord nieuwe stijl zal daarbij een nuttige functie vervullen, omdat het waterschap, de gemeente en de provincie daarin bestuurlijke afspraken kunnen maken over het oplossen van waterproblemen in zowel keten als systeem.

De samenwerking binnen de Drentse waterketen verloopt volgens plan. Zeven gemeenten voeren in 2010 fase II uit van het project Meetplan Drenthe. Vijf gemeenten in het beheersgebied van waterschap Reest en Wieden gingen hen voor. De deelnemers gaan verder met het toepassen van brongescheiden sanitatie. Daarbij ligt in 2010 de nadruk op het bevorderen van brongescheiden sanitatie in de zorgsector en het vergroten van de verwerkings- en zuiveringscapaciteit voor urine. De waterschappen hebben het voortouw.
De betrokkenen voeren de aanbevelingen uit het koepelrapport benchmark rioleringszorg uit via de nieuw ingestelde VDG werkgroep riolering.
Ook werken de deelnemers verder aan verschillende projecten gericht op het vergroten van het waterbewustzijn. Daarbij sluit Drenthe aan bij de landelijke campagne 'Nederland leeft met water'.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 5.1 Realisatie wateropgave | Implementatie Nationaal Bestuursakkoord Water. | ■ Uitvoeren convenant Meppelerdiep en Tusschenwater<br>■ Deelname aan project Watersense gericht op inzet sensortechnologie.<br>■ Opzetten en uitvoeren project Aquarius gericht op analyse en treffen van klimaatbestendige beheersmaatregelen (samenwerking met HOTSPOT Klimaat en Landbouw).<br>■ Stimuleren klimaatbestendig stedelijk waterbeheer.<br>■ Ontwikkelen lange termijn visie beekdalen.<br>■ Ontwikkelen en stimuleren inzet blauwe diensten. |
| 5.3 Vergroten waterbewustzijn | Grotere belevingswaarde van water als basis voor het omgevingsbeleid. | ■ De regionale invulling van de landelijke campagne 'Nederland leeft met water'<br>■ Uitvoering van het Drentse project Beeldschoonwater.nl en het stimuleren van het programma 'Scholen voor duurzaamheid' dat onder meer is gericht op watereducatie in het middelbaar onderwijs. |

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 5.4 Opstellen Innovatieve visie grondwater | Bestaande grondwatervoorraad zeker stellen. | ■ Nader kwantificeren hoeveel extra water beschikbaar komt door de inrichting van inzijggebieden en waar dit water gewonnen kan worden.<br>■ Het ontwikkelen van pilot waterbeheer in stedelijk gebied gericht op versterking van de economische ontwikkeling.<br>■ De mogelijkheden onderzoeken van het instellen van kenniscentrum grondwater. |
| 5.5 Versterken proces samenwerking alle partijen binnen waterketen | De waterketenpartners realiseren ieder jaar twee procent efficiencywinst. | ■ Zeven gemeenten voeren in 2010 fase II uit van het project Meetplan Drenthe.<br>■ Bevorderen van brongescheiden sanitatie in de zorgsector en het vergroten van de verwerkings- en zuiveringscapaciteit voor urine.<br>■ Uitvoering aanbevelingen uit het koepelrapport benchmark rioleringszorg uit via de nieuw ingestelde VDG werkgroep riolering. |

## Bodem

### 5.6 Opstellen integraal beleidsplan ondergrond

VROM heeft een landelijke verkenning uitgevoerd voor de ondergrond en gaat op basis van het bodemconvenant een rijksvisie opstellen. Een plan van aanpak wordt in overleg met de provincies opgesteld om de conclusies van de beleidsverkenning uit te werken. De provincies willen bevoegd gezag worden voor omgevingsvergunningen en mijnbouwwerken, gezien hun rol en het regionale strategisch belang bij de ondergrond.
Drenthe heeft VROM voorgesteld om als pilot-provincie deel te nemen aan de beleidsuitwerking. Er wordt op interactieve wijze een integraal beleidskader (en uitvoeringsprogramma) voor de Drentse ondergrond ontwikkeld. Op basis van een provinciale beleidsverkenning en nader onderzoek is een beleidsnotitie voor de ondergrond opgesteld. Die resultaten worden integraal meegenomen in het nieuwe omgevingsbeleid. Tegelijk stellen we een Structuurvisie voor de ondergrond op als detaillering daarvan. Zo ontstaat een driedimensionale visie op de ondergrondse activiteiten. en de gevolgen hiervan voor de bovengrondse ruimtelijke ontwikkeling. De Structuurvisie gaat over diverse functies van de ondergrond voor klimaat en energie, zoals opslag van $CO_2$ en het winnen van aardwarmte. Voor de beleidskeuzes in de Structuurvisie voor de ondergrond volgen we een aparte plan-m.e.r. procedure. Het uitvoeringsprogramma voor de ondergrond maakt deel uit van het programma Klimaat en energie.

*Aardkundige waarden*
Voor de actualisatie van de kennis over aardkundige waarden en selectie van aardkundig waardevolle gebieden is het nodig de geomorfologische kaart van Drenthe te actualiseren. Verder zetten we concreet in op een voorlichtingstraject naar terreinbeherende organisaties en inrichters en willen we in 2010 het tweede aardkundige monument van Drenthe onthullen. Voor het ontwikkelen van een European Geopark in Drenthe is een haalbaarheidsstudie gestart en worden contacten gelegd en onderhouden voor de ontwikkeling van grensoverschrijdend geotoerisme.

Er wordt flink ingezet op: draagvlak creëren, behoud en bescherming Aardkundige waarden. Dit gaan wij bereiken door vaststelling van beleid met betrekking tot de aardkundig waardevolle gebieden, onder meer ten behoeve van  het nieuwe omgevingsbeleid. Hiervoor wordt een beleidsnotitie vastgesteld.

### 5.7 Actualisering bodemkaart

De beschikbare informatie over de bodemopbouw van onze provincie varieert in ouderdom. De oudste gegevens van de Bodemkaart van Nederland dateren van voor 1972 en de meest recente gegevens zijn van 1988. In 2008 en 2009 is de bodemkaart deels geactualiseerd m.b.t. de veengronden, voor een deel gefinancierd door derden. Hierdoor is meer inzicht verkregen over de resterende veendikte en hoeveel $CO_2$ er door veenoxidatie is verdwenen en er in de toekomst mogelijk nog in de atmosfeer terechtkomt. De actualisatie wordt verder per beleidsonderwerp ingevuld. Naast actualisatie van de veenbodems zijn ook andere thema's ingepland, zoals bijv. fosfaatverzadiging van de bodem. In 2009 is hiervoor de prioriteit bepaald en in 2010 zal het betreffende bodemonderzoek worden uitgevoerd.

*Doorwerking nieuwe bodemkaart (EHS):*
Op basis van de geactualiseerde bodemkaart m.b.t. de veenoxidatie en fosfaatverzadiging kan vanaf 2010 meer gericht worden gekeken waar de kansen liggen voor de diverse functies, zoals landbouw (verplaatsing, uitbreiding en verbreding) en natuur (ontwikkeling EHS en typen natuurdoelen). Vanaf 2010 moet rekening worden gehouden met eventueel aanvullend budget voor extra beheersmaatregelen. Gelet op het feit dat het hier gaat om een bovenprovinciaal belang, zal hierom ook met het rijk overleg gestart worden.

### 5.8 Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige omgeving

Herontwikkeling in binnenstedelijke gebieden wordt regelmatig geblokkeerd door de aanwezigheid van bodemvervuiling. In het kader van het convenant Bodem worden afspraken gemaakt om stagnatie in de toekomst te voorkomen.
Door het vroegtijdig inventariseren van mogelijke verontreinigingen (spoedlocaties) binnen herontwikkelings-gebieden en het maken van afspraken met gemeenten in het kader van ISV3 wordt inzicht in de problematiek verkregen en kan stagnatie worden voorkomen. Daarnaast is het faciliteren van de aanpak (financieel en personeel) door de provincie noodzakelijk om de gewenste voortgang te kunnen boeken.

### 5.10 Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater

De provincie zet het al in gang gezette stimuleringsbeleid voort en ondersteunt gebiedsgerichte pilots gericht op aanvullende maatregelen en het reduceren van diffuse belasting in zowel grond- als oppervlaktewater. Dit doet zij in aanvulling op het nationale beleid.

### 5.11 Gebiedsgerichte grondwaterbescherming

*(gewijzigde prioriteit: in Voorjaarsnota 2009 is aangegeven dat taakstelling waterbedrijven niet meer van toepassing is)*
Bij het beschermen van de drinkwaterwinningen gaat de provincie meer uit van een risicogerichte benadering. Dit betekent dat de kwetsbaarheid van het gebied en de aard en omvang van de activiteiten en functies bepalend zijn bij het invullen van het beschermingsniveau. Uit een risicoinventarisatie in de Drentse grondwaterbeschermingsgebieden is gebleken dat het goed mogelijk is om per gebied een inschatting te maken van de feitelijke risico's. Deze risicoanalyse kan vervolgens als basis dienen om per gebied de risico's te verminderen. Dit leidt tot maatwerk per gebied, waarbij wordt ingezet op het nemen van maatschappelijke verantwoordelijkheid

en financiële deelname van alle waterbedrijven in Drenthe in risicoreducerende maatregelen in grondwaterbeschermingsgebieden.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 5.6 Opstellen integraal beleidsplan ondergrond | Structuurvisie ondergrond | Opstellen Plan-MER enopstellen structuurvisie |
| 5.7 Actualiseren bodemkaart | B\odemkaart mbt fosfaat | Actualisatie bodemkaart |
| 5.8 Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving | uitwerking bodemconvenant | inventarisatie en paanpak spoedlocaties<br>gebiedsgerichte aanpak grondwaterverontreiniging |
| 5.10 Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater | KRW doelen terugdringen milieudruk | ■ Certificering gemeente voor het duurzaam omgaan met het gebruik van bestrijdingsmiddelen<br>■ Stimuleren gebiedsgerichte innovatieve pilots verminderen diffuse belasting<br>■ Opstellen rapportage kwaliteit grondwater |
| 5.11 Gebiedsgerichte grondwaterbescherming | KRW doelen m.b.t. de bescherming van drinkwaterwinning | Stimuleren uitvoeren van maatregelen op basis van de gebiedsdossiers. |

## Milieubeleid

### 5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving

Bij provinciale besluitvorming wordt gestreefd naar een (optimale) duurzame ontwikkeling van Drenthe. Dit betekent dat wordt gezocht naar een situatie waarin een goed evenwicht bestaat tussen ecologische, economische en sociale aspecten. Door methodieken zoals milieu-effectrapportages en duurzaamheidseffectrapportages in te zetten worden bij majeure (met name ruimtelijke) ontwikkelingen de effecten (ecologisch, economisch of sociaal-cultureel) in kaart gebracht. De uitkomsten worden meegewogen in de besluitvorming. Dit leidt tot besluiten die bijdragen aan een duurzame ontwikkeling en daarmee aan een duurzame kwaliteit van de leefomgeving. Daarnaast wordt een duurzame ontwikkeling ingebracht in majeure ontwikkelingen als het RSP en de convenanten met Hoogeveen en Meppel.

### 5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid

Het klimaat- en energievraagstuk heeft een uitermate strategisch, multidisciplinair en complex karakter. Wij richten een stevige programmastructuur in om de doelen in het kader van Klimaat en Energie te realiseren. Met behulp van vijf deelprogramma's wordt focus aangebracht in de uitvoering van dit programma. In de jaarlijkse actieplannen komen de deelprogramma's terug. Cruciaal voor succes is een goede samenwerking met gemeenten, corporaties, bedrijfsleven en kennisinstellingen. Strategische allianties, mede als onderdeel van Energy Valley, en gebiedsgerichte aanpak hebben de voorkeur.

Wij zien grote kansen voor een integrale aanpak van de sociaal-economische crisis en de klimaatcrisis. Dat wil zeggen dat passend bij de couleur locale van de regionale opgaven in Drenthe investeringen worden gekoppeld aan bijvoorbeeld de stedelijke ontwikkeling van Emmen/Coevorden. Met Emmen/Coevorden worden afspraken gemaakt over te behalen prestaties die bijdragen leveren aan de beleidsdoelstellingen van het programma Klimaat en Energie. Dergelijke afspraken over prestaties worden gemaakt met Assen, Hoogeveen en Meppel.

| Koppeling Klimaat en Energie aan stedelijke ontwikkeling tot 2020 | Totaal | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal | € 17.000.000 | € 500.000 | € 1.250.000 | € 2.200.000 | € 2.700.000 | € 2.700.000 | € 2.950.000 |
| | | 2016 | 2017 | 2018 | 2019 | 2020 | |
| | | € 1.900.000 | € 700.000 | € 700.000 | € 700.000 | € 700.000 | |

*Intensiveren (Voorjaarsnota 2009)*
In het Actieplan 2009 van het programma Klimaat- en energie zitten beleidsonderdelen waarmee een verbinding kan worden gelegd met het ruimtelijk economisch domein. Het gaat hierbij om:

- Gebouwde omgeving (100.000 woningenplan)
- Kennis economie (Energie Transitie Parken, Groen Gas)
- Ondergrond (geothermie, WKO, CCS/ZO Drenthe)
- Klimaatlandschappen (adaptatiestrategieën)

Om deze activiteiten ook daadwerkelijk te realiseren moet er worden geïnvesteerd in de ontwikkelkracht van de organisatie. De dekking vindt plaats binnen de bestaande budgetten.

De doelstellingen zoals die zijn geformuleerd in het programma Klimaat en Energie kennen een planhorizon die loopt tot 2020. Dat is ook logisch omdat deze aanhaken bij de Europese-, nationale- en noordelijke doelstellingen. Het proces om deze doelen te realiseren is reeds in uitvoering, maar om de gewenste langjarige ontwikkeling te kunnen verwezenlijken is ook een geloofwaardige en betrouwbare overheid gewenst. Teneinde continuïteit van beleid te kunnen garanderen is het langjarig zekerstellen van de bijbehorende financiën van essentieel belang. Dit houdt in dat ook na 2011 een bedrag van € 7 miljoen per jaar nodig is om uitvoering te geven aan het klimaat en energiebeleid.

## 5.14 Uitvoeringsprogramma Luchtkwaliteit en geluidhinder

Het Provinciaal Actieplan Luchtkwaliteit Drenthe 2009-2012 is in nauwe samenwerking met veel externe partijen tot stand gekomen. De uitvoering van het programma is voorzien tot en met 2010. Eind 2010 vindt een evaluatie plaats met het oog op een eventueel vervolg na 2010.

Halverwege 2007 hebben wij de EU-geluidbelastingkaart voor wegen met meer dan 16.000 motorvoertuigen per dag vastgesteld. Dit was vervolgens de basis voor een actieplan met maatregelen om de ergste problemen op het gebied van geluidhinder langs deze wegen op te lossen. De te kiezen maatregelen zijn mede afhankelijk van het te kiezen ambitieniveau. Om dit goed te kunnen vaststellen is, vooruitlopend op de EU-verplichting om ook de wegen met meer dan 8.000 motorvoertuigen per dag in kaart te brengen, onderzoek gedaan naar alle provinciale wegen in Drenthe. De acties zoals geformuleerd in het actieplan voor wegen met meer dan 16.000 motorvoertuigen per dag zullen in 2010 worden uitgevoerd.

Het onderzoek naar alle provinciale wegen in Drenthe maakt het mogelijk te anticiperen op de volgende tranche (2012), waarbij de EU verlangt om ook de wegen met meer dan 8.000 motorvoertuigen per dag in beeld te brengen en te voorzien van een actieplan. In 2010 (Versnellingsagenda) zal daarom bij onderhoud aan de in aanmerking komende wegen rekening worden gehouden met te verwachten actie op basis van 2012-tranche. Het zal hier voornamelijk gaan om het toepassen van geluidsreducerend asfalt.

## 5.15 Uitvoeringsprogramma externe veiligheid

Het komende jaar is het laatste jaar voor het provinciaal uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid. Een belangrijke opgave voor 2010 is de vormgeving van de samenwerking vanaf

2011. Nu al is duidelijk dat de rijksmiddelen ook na 2010 via het provinciefonds worden uitgekeerd. De provincie maakt prestatieafspraken met gemeenten over de professionalisering en de versterking van de externe veiligheidstaken en het oppakken van nieuwe taken zoals is vastgelegd in relevante externe veiligheidsbesluiten. Conform het akkoord stellen de provincies capaciteit en/of middelen beschikbaar aan gemeenten. Rekening houdend met het Bestuursakkoord IPO-rijk (Lodders) en rijk-gemeenten (de Hond) wordt gezamenlijk met gemeenten en de veiligheidsregio Drenthe onderzocht op welke wijze de samenwerking na 2010 ingevuld kan worden. Belangrijk daarbij is de ontwikkeling naar een regionale uitvoeringsorganisatie.-

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving. | Provinciale besluiten en een vorming.Uuitvoering van RSP, convenanten en Regiovisie Groningen – Assen, waarin nadrukkelijk rekening is gehouden met een duurzame ontwikkelingsterker georiënteerd op duurzaamheid. | Inzet instrumenten milieu effect rapportage (mer) en duurzaamheids effect rapportage (der).<br>Organiseren kennisoverdracht, workshops en pilots over duurzame ontwikkeling voor Inbreng duurzame ontwikkeling in RSP, convenanten Meppel en Hoogeveen en in Regiovisie Groningen – Assen, alsmede en instrumentontwikkeling. |
| 5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | Verdergaande stappen naar de realisatie van de collegedoelstellingen en de afspraken die in Noordelijk en IPO verband zijn gemaakt over klimaat en energie.<br>De resultaten worden gegroepeerd rond de volgende thema's.<br><br>1. Diep onder Drenthe<br>Duidelijk en zichtbaar beleid in uitvoering voor benutting ondergrond in duurzame energie in huishouding<br><br>2. Klimaatlandschappen<br>Ruimtelijke planontwikkeling is klimaatbestendig<br><br>3. Water<br>Kennis over klimaatbestendige waterhuishouding. Uitvoeren concrete maatregelen gericht op bergen en vasthouden van water.<br><br>4. Bouwen<br>Aantoonbare CO2-reductie in gebouwde omgeving (incl. openbare verlichting)<br><br>5. Kenniseconomie<br>Economische ontwikkeling aantoonbaar gekoppeld aan klimaat en energiebeleid.<br><br>Actieplan 2011 | Centraal staat de uitvoering van het Programma Klimaat en Energie, aan de hand van jaarlijkse actieplannen. De activiteiten zijn divers en betreffen beleidsontwikkeling, regelgeving, financiële stimulering, kennisoverdracht en projectontwikkeling. Voor de onderscheiden thema's ligt de focus op:<br>Geothermie<br>CCS<br>Seizoensgebonden WKO<br><br>Focus op:Natuur<br>Landbouw<br>Recreatie&Toerisme<br>Klimaat en energie in landschap<br><br>Focus op:<br>Klimaatbestendig waterbeheer<br>Vasthouden, bergen en schoonhouden van water<br><br>Focus op:<br>Actieplan gebouwde omgeving (AGO)<br>Openbare verlichting<br>UItvoering klimaat en energie in stedelijk gebied<br><br>Focus op:Energieproductie<br>Groen Gas<br>Mobiliteit<br>Bedrijventerreinen en Energietransitieparken<br><br>Opstellen Actieplan 2011 |

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 5.14 Uitvoerings-programma Luchtkwaliteit en geluidhinder | Relatief goede luchtkwaliteit in Drenthe. Evaluatieverslag Provinciaal Actieplan Luchtkwaliteit 2009-2012.<br>Een lagere geluidbelasting langs provinciale wegen waar Uitvoeren geluidmaatregelen in combinatie met werk enof / onder- houd aan provinciale wegen is uitgevoerd.. | Uitvoeren en evalueren Provinciaal Actieplan Luchtkwaliteit Drenthe 2009-2012.<br>Uitvoeren Actieplan geluid op basis EU-geluidbelasting-kaart, primair in combinatie met werken/onderhoud aan provinciale wegen.. |
| 5.15 Uitvoerings-programma Externe Veiligheid | Convenant samenwerking E.Ve.v. na 2011.<br>Een provincie met aanvaardbare veiligheidsrisico's. | Afronding provinciaal uitvoerings-programma Externe Veiligheid 2006-2010<br>Voorbereiden nieuwe invulling 2011-2014 |

## Vergunningverlening

### 5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving

*Verminderen belasting kwaliteit leefomgeving*
Het Collegeprogramma kent als sleutelbegrip een goede kwaliteit van de leefomgeving. Om dit doel te realiseren is een minimale belasting door de bedrijven van de omgeving nodig. Inzet is intensiveren van de actualisering van de milieuvergunningen van met name de zogenaamde IPPC-inrichtingen. De ontwikkelingen op het gebied van de Europese en nationale wet- en regelgeving bieden mogelijkheden de belasting door bedrijven verder te verminderen. Bij de actualisering van milieuvergunningen wordt aandacht besteed aan:

- energie-efficiency uit oogpunt van $CO_2$-doelstellingen;
- emissies uit oogpunt van luchtkwaliteit en nationale emissieplafonds (NEC-doelstellingen EU);
- verruimde reikwijdte Wet milieubeheer (afvalpreventie, vervoersmanagement) uit oogpunt van duurzaamheid.

*Wijziging Wet luchtvaart*
Na inwerkingtreding van het wetsvoorstel "Regelgeving burgerluchthavens en militaire luchthavens" betreffen de provinciale bevoegdheden in hoofdzaak de vaststelling van de milieuruimte voor luchthavens (onder andere groeitaakstelling), de vaststelling van het fysieke ruimtegebruik rond luchthavens (ruimtelijk beleid), de handhaving van de vastgestelde kaders en het instellen van Commissies Regionaal Overleg voor de Luchthavens Groningen Airport Eelde en Hoogeveen. De decentralisatie van de luchtvaarttaken leidt tot een jaarlijkse – zij het beperkte - structurele ophoging van het Provinciefonds.

*Intensiveren (Voorjaarsnota 2009)*
Vergunningverlening en handhaving zijn instrumenten die aan de achterkant van het beleidsproces worden ingezet. Het oplossen van knelpunten kan met deze instrumenten slechts beperkt plaatsvinden. Vaak heeft het langdurige juridische procedures tot gevolg. Bij complexe dossiers is het dan ook van belang om vanuit de rol van gebiedsregisseur aan de voorkant van het beleidsproces te sturen. Met sturen wordt bedoeld: samen met andere betrokken overheden een ruimtelijk perspectief ontwikkelen. Om die reden is onlangs het gebiedsgerichte Project TT-circuit opgestart. Het project is op te vatten als een verdieping binnen het RSP-project FlorijnAs.

*Project TT-circuit*
Het TT-circuit is een gebied met veel potentie. Het is uit economisch en recreatief oogpunt van groot belang voor Assen en voor Drenthe. De uitdaging is dit terrein verder te ontwikkelen

in overeenstemming met de omliggende natuurwaarden en met inachtneming van de wettelijke vereisten die vooral uit de milieuwetgeving (met name op het gebied van de geluidhinder) worden gesteld.
Het TT–circuit kan met een 'smalle' of een 'brede' benadering bekeken worden. De 'smalle' benadering houdt in dat het gebruik via een juridisch instrumentarium gereguleerd wordt.
De 'brede' benadering wil de ontwikkeling voor de komende tien tot vijftien jaar in een beleidsdocument vastleggen. Om dit beleid te verankeren moet de visie vervolgens in uitvoeringsprogramma's omgezet worden.
We hebben onlangs voor de 'brede' benadering gekozen. Voor de ontwikkeling van de visie zal nauwe aansluiting worden gezocht bij de ontwikkelingen rondom de FlorijnAs. De kosten hiervan bedragen € 350.000 in 2010.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 5.16 Inpassen veranderende EU- en nationale wetgeving | Implementatie wettelijk kader voor vergunningverlening om de belasting van het kwaliteit van de eefomgeving te verminderen.<br><br>Terugdringing emissies CO2, SO2, Nox, fijn stof en vluchtige stoffen. | Opstellen visie voor het TT circuit voor de komende 10 tot 15 jaar met bijbehorende uitvoeringsprogramma's.<br><br>Opstellen van uitvoeringsprogramma's en het tot uitvoer brengen van deze programma's.<br><br>Verlenen ontheffingen, opstellen besluiten, vaststellen beleidsregels en verordening. |

## Handhaving

### 5.17 Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 5.17. Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen | - Actuele naleving regelgeving en vergunningen.<br>- Uitvoering Wabo<br>- Toetsen kwaliteit handhaving gemeenten, waterschappen en provincie aan wettelijke kwaliteitscriteria<br>- Bijdrage aan en voorbereiding op vorming omgevingsdienst | ■ Uitvoeren van toezicht en bevorderen van de naleving van provinciale regels en vergunningen.<br>  ■ Inventarisatie van relevante ketens, daarin actief zijnde actoren, van toepassing zijnde wet- en regelgeving en verdeling bevoegdheden (ketentoezicht).<br>  ■ Vaststelling uitvoeringsstrategie.<br>  ■ Gerichte handhavingacties.<br>  ■ Bewustwordingscampagne nakomen milieuregels richting burgers en bedrijven.<br>■ Vorming omgevingsdienst<br>■ Versterken provinciale interbestuurlijke toezichtstaak handhaving: |

## Natuur en Landschap

### 5.18.A Uitwerken aanbevelingen symposium Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe

De afgelopen twee jaar is gewerkt aan de uitwerking van de aanbevelingen van het symposium dat in 2007 plaatsvond. Dit stond in het kader van biodiversiteit en wordt in 2010 afgerond met een presentatie van de noodzakelijke actuele natuurinformatie "Natuur in Drenthe 2" op de website van de provincie en in een samenvattende rapportage in boekvorm. De nieuwe

inzichten over natuurbeheer worden opgenomen in het nieuwe omgevingsbeleid en vormen de basis voor het uitvoeren van gebiedsgerichte projecten en voor integrale planning. Ook wordt gestart om – in het kader van de nieuwe WRO - samen met gemeenten kaarten op te stellen, waarbij het belang van landschappelijke kwaliteiten voor biodiversiteit in beeld wordt gebracht.

**5.18.B Kennisuitwisseling BoerenNatuur: ondergebracht bij 'wat doen we nog meer'.**

**5.18.C Voorfinanciering Beheerplannen Natura 2000-gebieden**

De concept beheerplannen voor de acht Natura 2000-gebieden waarvoor de provincie Drenthe trekker is, zijn vóór 1 september 2009 gereed gekomen. Nadat de minister de ontwerpaanwijzingsbesluiten voor de acht Drentse gebieden in 2010 definitief heeft gemaakt, worden de beheerplannen als ontwerp in procedure gebracht.

**5.22 Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen**

Het project Regiopark heeft de ambitie om binnen het Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen het mooiste woon- en werklandschap van Nederland te realiseren. De totale investeringsbehoefte in de periode 2008-2015 is ongeveer € 60 miljoen, waarvan maximaal 45% wordt gefinancierd uit het Regiofonds. Conform afspraken is binnen het Regiofonds ongeveer € 10 miljoen beschikbaar voor het Regiopark. Een extra Drentse bijdrage is noodzakelijk als medefinanciering van het tekort van € 17 miljoen.
In de Voorjaarsnota 2007 Plus is expliciet vermeld dat er middelen uit het Stimuleringsfonds Drentse Projecten gereserveerd moeten worden voor de medefinanciering van de investeringsbehoefte van het Regiopark. Het gaat hierbij concreet in ieder geval om de volgende projecten en extra benodigde cofinanciering: Leekstermeer € 150.000,- Peizermade € 300.000,- toegangspoort Dijkveld € 250.000,- en Beekdal Messchen € 500.000,-. Vanuit de bestaande programma's kunnen deze projecten niet aanvullend worden gefinancierd. Deze € 1,2 miljoen is als extra intensivering opgenomen in deze begroting.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 5.18.A Uitwerken aanbevelingen symposium Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe (2007). | Nauwere samenwerking op gebied van natuur.<br>Behoud en vergroting biodiversiteit en meer zicht op effectiviteit van specifiek natuurbeleid in Drenthe.<br>Drenthe profileren door unieke natuurkwaliteit te realiseren in gebieden waar natuurlijke processen leidend zijn. | Publiceren actueel overzicht van informatie over natuur in Drenthe.<br>Operationaliseren natuurinformatiesysteem.<br>Met gemeenten uitwerken kaarten natuurwaarden buiten de EHS.<br>In het kader van het nieuwe omgevingsbeleid verder uitwerken van gebieden waar natuurlijk processen leidend zijn, |
| 5.18.C Voorfinancieringbeheerplannen Natura 2000. | Doorlopen van een goede procedure voor de inspraak op de 8 ontwerpbeheerplannen voor de Natura 2000-gebieden waarvoor de provincie verantwoordelijk is | Publiceren van de 8 ontwerpbeheerplannen voor de Natura 2000-gebieden waarvoor de provincie verantwoordelijk is.<br>Opstellen van een nota van antwoord op de ingediende zienswijzen. |
| 5.22. Ontwikkeling Regiopark Groningen - Assen | Binnen Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen realiseren van het mooiste woon- en werklandschap van Nederland door:<br>- versterken landschaps-ecologische samenhang;<br>- vergroten belevingswaarde en recreatieve toegankelijkheid;<br>- creëren van goede balans "rood-groen" voor stedelijke ontwerpopgaven;<br>- ontsluiten en aansluiten landelijk gebied (stedelijke uitloop) in stadsranden en beïnvloedingsfeer stedelijke kernen;<br>- goede zonering recreatie en natuur in 4 "parels". | Uitwerken concrete projecten.<br>Realisatie projecten Leekstermeer, Peizermade, toegangspoort Dijkveld en beekdal Messchen.<br>Verkennen mogelijkheden samenwerking derden voor verdere financiering "blauwe en groene opgave", gerelateerd aan de pMJP-gebieden Noordwest-Drenthe en Drentsche Aa. |

## Plattelandsontwikkeling (pMJP)

### 5.2 Bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit

Aan de hand van de in 2008 ontwikkelde plannen van aanpak voor de meest verdroogde gebieden, de zogenaamde TOP-gebieden (8), zijn de projecten in voorbereiding en uitvoering. De provincie stelt extra middelen beschikbaar om de bestrijding van de verdroging te stimuleren. Deze middelen worden toegevoegd aan de ILG middelen.

### 5.9 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS

Onderzoek van Alterra (2007 en 2009) heeft aangetoond dat in Drenthe 27% van de totale belasting afkomstig is vanuit de Drentse landbouw. Binnen deze sector levert de melkveehouderij de grootste bijdrage. De overige 73% is afkomstig van landbouwbronnen buiten Drenthe en niet-landbouwbronnen binnen en buiten Drenthe.
Alterra heeft eveneens in kaart gebracht waar de effectiviteit en het rendement van Drents beleid en projecten het grootst is.
Eind 2008 is gestart met het 4-jarige project Duurzaam Boer Blijven In Drenthe, dat is gebaseerd op de kringloopgedachte en zich richt op het sluiten van met name de stikstofkringloop. In eerdere projecten (Bedreven Bedrijven Drenthe) is aangetoond dat de werkwijze op zeer positieve wijze bijdraagt aan afname van de ammoniak- en stikstofproblematiek. Binnen het project zullen 100 boeren in studieclubverband met elkaar de kringloopgedachte binnen hun bedrijven in praktijk brengen. Ook worden voor alle andere geïnteresseerden studiebijeenkomsten, demodagen en cursussen georganiseerd. Ook wordt geprobeerd te komen tot een certificering van de werkwijze, zodat meer voordeel kan worden behaald voor deelnemers aan het project. Verdere opschaling van het project, specifiek gericht op bedrijven binnen de invloedsfeer van N2000-gebieden behoort tot de opties. Deze aanpak kan generiek in Drenthe worden ingezet, en heeft het hoogste rendement.
Verplaatsing van piekbelasters, dan wel het plaatsen van luchtwassers (bij intensieve veehouderijen) en het aanpassen dan wel vervangen van verouderde en vervuilende dierenverblijven zal ook punt van aandacht blijven vormen. Deze mogelijkheden zullen bij voorkeur meer locatiespecifiek ingezet worden.

### 5.19 Versnelde aankoop en inrichting van EHS

De aankoopmogelijkheden van gronden voor de realisatie van de EHS zijn in Drenthe groter dan het door het Ministerie van LNV gefaseerd beschikbaar gestelde budget. Voor het op tempo houden van de realisatie van de EHS is €112.500 per jaar opgenomen voor voorfinanciering van aankopen. Daarnaast proberen wij voor 2010 andere budgetten te benutten. Bij de realisatie van de EHS streven wij naar het robuuster maken van grote natuurgebieden en het opheffen van verspreid liggende relatief kleine taakstellingen. Hierbij vindt goede afstemming plaats met de provinciale klimaat- en waterdoelen. Provinciebreed draagt dit bij aan minder externe werking (hinder) voor agrarische bedrijven.

### 5.20 Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid

Bosuitbreiding draagt bij aan een duurzame ontwikkeling en sterkere kernwaarden van Drenthe. Het leidt tot versterking van de EHS, het landschap, recreatieve structuren, een aantrekkelijke woon- en werkomgeving en verbetering van het klimaat door vastlegging van $CO_2$. In het POP-2 is als ambitie geformuleerd dat in de periode 2004-2014 in milieubeschermingsgebieden en grenzend aan bestaande bos-, natuur- en recreatiegebieden en woonkernen 1.500 ha bosuitbreiding wordt gerealiseerd. Hiervan is ca. 1.000 ha gerealiseerd of in voorbereiding. Onze jaarlijkse bijdrage is bedoeld voor medefinanciering van 50% van de *waardevermindering* van de resterende ha's. De overige 50% komt ten laste van het EU-budget. Het

pMJP voorziet in een bijdrage in de *aanlegkosten* van bos en de *inkomstenderving*. Vanuit het programma Klimaat en Energie is er een extra financiële stimulans voor het *beheer*.

**5.24 Uitvoering Gebiedsprogramma Agenda voor de Veenkoloniën**

Het huidige Gebiedsprogramma loopt van 2008 tot 2012. Publieke samenwerking is uitgangspunt van dit programma met als doel een structurele verbetering van het toekomstperspectief van het gebied. Belangrijke ontwikkelopgaven zijn: het creëren van aantrekkelijke woonmilieus (bijvoorbeeld in samenhang met vaarverbindingen), agribusiness (diversificatie, kennis, biomassa), informatie- en communicatietechnologie (ICT/LOFAR), toerisme (onder andere ontwikkeling spin-off van vaarverbindingen), het wegwerken van de achterstand in onderwijs en werkgelegenheid, innovatie en infrastructuur. Voor de bemensing van het projectbureau en bijbehorende proceskosten stellen de partners jaarlijks een bedrag beschikbaar.

*Intensiveren (Voorjaarsnota 2009)*

**5.25 Versnellingsagenda: realisatie project Tusschenwater (EHS)**

Tusschenwater is van oorsprong het deltagebied van de Hunze voor het Zuidlaardermeer. De Hunze is gekanaliseerd, het gebied is sterk ontwaterd en het Waterbedrijf Groningen haalt er ongeveer 10 miljoen kubieke meter water uit de grond. Uit onderzoek blijkt dat het 500 hectare grote gebied goed kan worden ingericht om de functies natuurontwikkeling, waterberging en drinkwaterwinning samen te laten gaan. Voor realisatie is een MER-procedure noodzakelijk. Daarna kan worden gestart met de uitvoering van de eerste fase, zijnde 180 hectare, waarvan de kosten op 11,4 miljoen euro geschat worden.

**5.26 Ontsnippering**

Om de EHS te realiseren moet een aantal knelpunten bij kruising van infrastructuur worden opgelost. De ambitie is dat in 2018 de EHS is gerealiseerd en dan dus ook de belangrijkste knelpunten zijn opgelost. De prioriteit ontsnippering bestaat uit drie onderdelen:
(1) Gebiedsgerichte Aanpak Ecoduct A28
Het ecoduct Dwingelderveld vormt straks een essentiële schakel tussen de Sallandse Heuvelrug, het Dwingelderveld en natuurterreinen op het Drents Plateau.
(2) en (3) Knelpunten EHS bij provinciale en gemeentelijk wegen
EHS-knelpunten bij provinciale en gemeentelijke infrastructuur worden opgelost door dit mee te nemen bij regulier wegonderhoud. Dit vraagt om voorlichting richting gemeenten en aanvullende financiering voor de extra te treffen voorzieningen.

**5.27 Realisatie Integraal Plan Natuurgebied Havelte-Oost**

Het plan omvat in de eerste fase twee projecten: een dagrecreatieproject op de Havelterberg en de nieuwbouw van een educatieruimte/schaapskooi. Beide projecten passen binnen de visie die in 2008 voor het gebied is opgesteld door gemeente en provincie in samenwerking met belanghebbenden en omwonenden. De totale kosten van de twee projecten (€3,1 miljoen) worden gedeeld tussen gemeente Westerveld en de provincie (via het Provinciaal Meerjarenprogramma).

**5.28 Uitvoeringsprogramma Runde**

Met de in het Uitvoeringsprogramma Runde opgenomen maatregelen wordt gekomen tot een samenhangend stelsel van voorzieningen rondom de Runde. Er zijn verschillende doelen in het plan opgenomen, namelijk natuur, landschap, cultuurhistorie, recreatie, water, en sociaal economische vitalisering. De provincies Drenthe en Groningen zijn gezamenlijk opdrachtgever van het project; de uitvoering wordt voornamelijk gecoördineerd door de Dienst Landelijk Gebied (DLG).

## 5.29 Buffering Bargerveen

Het Bargerveen is een hooggelegen restant van het voormalige Bourtangerveen. Het gebied wordt beschermd en er wordt hoogveen ontwikkeld. Het is een Natura 2000-gebied met een 'sense of urgency' en het staat op de TOP-lijst verdroogde gebieden. Het proces van GGOR is gebruikt om samen met de partners te zoeken naar de oplossingen voor de beleidsdoelen vanuit Natura 2000, KRW, POP-II Drenthe, Waterbeheerplan Velt en Vecht en het inrichtingsplan Schoonebeek (herverkaveling). De totale uitvoering kost circa € 21 miljoen en is gereed in 2013.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 5.2. Bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | De verdroging aanpakken binnen 8 TOP-gebieden.<br>De hiervoor in het pMJP geformuleerde doelstellingen uiterlijk in 2013 realiseren. | ■ Realiseren via EHS, stimuleren van projectontwikkeling door het inzetten van grotere provinciale bijdragen.<br>■ Monitoring aanpak verdroging in de 8 top-gebieden<br>■ Opstellen rapportage voor mid-term-review |
| 5.9 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | Verlaging van de ammoniakuitstoot in Drenthe. | Honderd rundveehouderijen worden gestimuleerd hun bedrijfsvoering aan te passen. |
| 5.19. Versnelde aankoop en inrichting van EHS | Realisatie EHS Drenthe in 2015 en realisatie instandhoudings-doelstellingen Natura 2000. | EHS-gronden aankopen, inrichten en bufferen. |
| 5.20. Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | Realisatie van 1500 ha bosuitbreiding in 2014. | Overeenkomst sluiten met Groenfonds voor stimuleringsregeling voor beheer klimaatsbossen.<br>Aanleg 75 ha bos |
| 5.24 Gebiedsprogramma<br>Agenda<br>voor de Veenkoloniën. | Structurele verbetering ruimtelijke en sociaaleconomische structuur door verbindings- en innovatieprojecten, die zich op 7 thema's richten: agribusiness, landschap, infrastructuur, toerisme, wonen, sociaaleconomische vernieuwing en regio's verbinden. | Uitvoeren Gebiedsprogramma 2008-2012.<br>Faciliteren projectbureau en stuurgroep. |
| 5.25 Realisatie Tusschenwater | Duurzaam samengaan functies natuurontwikkeling, waterberging en drinkwaterwinning, bieden van kansen voor recreatie en verbeteren waterkwaliteit Zuidlaardermeer. | Starten en afronden MER-procedure. Afronden onderzoek andere (Europese) financieringsmogelijkheden.<br>Realisatie eerste fase project (180 ha). |
| 5.26 Ontsnippering | (1) Samenhangende inrichting EHS en knelpunten bij A28, spoor en overige wegen en maximale benutting beschikbare rijksgelden uit het Meerjarenprogramma Ontsnippering (MJPO).<br>(2) Jaarlijks oplossen van 5 -10 knelpunten EHS bij provinciale wegen, met zicht op grotendeels opgeloste knelpunten EHS in 2018.<br>(3) Oplossen knelpunten EHS bij gemeentelijke wegen, met zicht op grotendeels opgeloste knelpunten EHS in 2018. | (1) Samen met alle betrokkenen opstellen van een realisatieplan voor gebiedsgerichte ontwikkeling rond knelpunt EHS A28.<br>(2) Oplossen van 5 -10 knelpunten EHS bij provinciale wegen, in samenhang met wegwerkzaamheden (PUP)<br>(3) Gemeenten voorlichten over bestaande knelpunten en mogelijke oplossingen (in kader van bestaande overleggen rond PUP 2010 en de convenanten/ samenwerkingsovereenkomsten verkeer en vervoer) en financiële bijdrage leveren voor extra kosten van ontsnipperingsmaatregelen. |
| 5.27 Havelte-Oost | Realisatie van de eerste fase van het Integraal Plan Natuurgebied Havelte-Oost. | Realiseren van een dagrecreatievoorziening op de Havelterberg en een educatiecentrum/ schaapskooi. |
| 5.28 Runde | Realisatie van de eerste fase van het Uitvoeringsprogramma Runde. | Realiseren van het fietspad langs de Runde (afronding), de kruising Runde met Emmer-Compascuum, de ecologische verbindingszone en de brug in de N379. |
| 5.29 Bargerveen | Realisatie van de eerste fase van de buffering Bargerveen. | Realiseren van grondaankopen en –ruilingen en boerderijverplaatsingen.<br>Planvorming voor de tweede fase. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 5. Leefomgeving | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| P5.01 Opgaven voor wateroverlast en watertekort, realisatie waterwinbergingsgebieden en combineren" | 23.824 | 500.000 | 750.000 | 1.000.000 | 0 | 0 |
| P5.02 Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | | 232.500 | 465.000 | 697.500 | 0 | 0 |
| P5.07 Actualisering bodemkaart | | 125.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.09 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | 24.750 | 69.000 | 69.000 | 69.000 | 0 | 0 |
| P5.10 Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater | 24.831 | | | | | |
| P5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving | 116.159 | 430.000 | 430.000 | 430.000 | 0 | 0 |
| P5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | 1.536.523 | 7.976.000 | 7.362.600 | 7.662.600 | 7.562.600 | 7.000.000 |
| P5.14 Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit | | 75.000 | 75.000 | 75.000 | 0 | 0 |
| P5.15 Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid | 69.822 | 150.000 | 150.000 | 0 | 0 | 0 |
| P5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving | 293.300 | 130.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.17 Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen | | 201.750 | 238.750 | 216.750 | 28.750 | 29.400 |
| P5.18 Uitwerken aanbevelingen symposium "Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe" | 138.790 | 179.500 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.19 Versnelde aankoop en inrichting van Ecologi-sche Hoofdstructuur | 112.500 | 2.112.500 | 112.500 | 112.500 | 0 | 0 |
| P5.20 Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | 350.000 | 350.000 | 350.000 | 350.000 | 0 | 0 |
| P5.21 Ontwikkeling natuurgebied LOFAR | 2.750.000 | | | | | |
| P5.22 Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen | | 600.000 | 1.200.000 | 1.350.000 | 1.350.000 | 0 |
| P5.23 Vitaal Platteland | 511.411 | 500.000 | 1.025.000 | 1.025.000 | 450.000 | 500.000 |
| P5.24 Herijking ontwikkelingsperspectief Veenkoloniën | 177.819 | 200.000 | 200.000 | 200.000 | 0 | 0 |
| P5.25 Realisatie Tussenwater | 0 | 0 | 1.000.000 | 1.000.000 | 0 | 0 |
| P5.26 Ontsnippering | 0 | 0 | 270.000 | 210.000 | 210.000 | 210.000 |
| P5.27 Havlete Oost | 0 | 0 | 700.000 | 0 | 0 | 0 |
| P5.28 Runde | 0 | 0 | 275.000 | 0 | 0 | 0 |
| P5.29 Bargerveen | 0 | 0 | 1.150.000 | 500.000 | 225.000 | 0 |
| Totaal programma 5. Leefomgeving | 6.129.731 | 13.831.250 | 15.822.850 | 14.898.350 | 9.826.350 | 7.739.400 |

## Moties

PS hebben op 22 april 2009 een Motie over Energietoevoer (nr M4)PM) aangenomen met het verzoek initiatieven voor te bereiden rond de voorrang van duurzame energie op het net. Inmiddels is op rijksniveau besloten het Nederlandse systeem aan te passen. Het nieuwe Nederlandse systeem komt op hoofdlijnen overeen met het Duitse systeem, met één cruciaal verschil. Nederland creëert geen 'open einde' systeem zoals Duitsland, maar bepaalt per jaar hoeveel subsidiegeld beschikbaar is voor welke duurzame bron.
Er wordt onderzocht, waar mogelijkheden liggen voor de provincie om te kunnen sturen in de energie-infrastructuur

## Ombuigingen

### Water

*Taken waarmee we stoppen*

- Als provincie dragen we € 15.000,- per jaar bij aan het beheer en onderhoud van een landelijk gestandaardiseerd monitoringsprogramma op het gebied van waterkwaliteit en –kwantiteit, maar we maken er zelf geen gebruik van. De bijdrage is gebaseerd op een in IPO-verband gemaakte afspraak.

### Milieubeleid

*Taken waarmee we stoppen*

- De projectontwikkeling van Nationaal Milieubeleidsplan richt zich met name op klimaat en energie en op duurzaamheid. Hiervoor zijn inmiddels andere middelen en instrumenten beschikbaar als onderdeel van het provinciale Programma Klimaat- en energiebeleid. Als gevolg hiervan valt jaarlijks een bedrag van € 312.600 vrij. We stellen voor om dit bedrag toe te voegen aan het provinciale programma.
- We stellen voor om met eigen voorlichting over grijs milieu te stoppen (voorlichting over lucht, geluid, afval enzovoort). Via de Milieufederatie Drenthe is deze informatie beschikbaar en vindt communicatie hierover plaats. Wanneer we hiermee stoppen, besparen we jaarlijks een bedrag van € 32.000.

### Product Bodem

*Taken waarmee we stoppen*

- De provincie stimuleert particulieren en kleine zelfstandigen op het gebied van bodemsanering middels een subsidieregeling. De financiering van deze “particulierenregeling” vindt plaats uit het daarvoor bestemde bodemsaneringsbudget. Het bedrag van € 100.000 per jaar dat daar bovenop was gezet is komen te vervallen.
- Als provincie stimuleren we de gemeenten een eigen bodembeleid te ontwikkelen. We kunnen ervoor kiezen met deze stimulerende rol te stoppen. Feitelijk is het een autonome taak van de gemeenten en hoort het niet tot de provinciale kerntaken. Het levert een besparing op van € 10.000 per jaar.
- Het eerder genomen besluit om een bodemloket plus een website te ontwikkelen wordt niet uitgevoerd. De kosten waren niet meerjarig begroot. Het levert dan ook geen besparing op.
- De internationale samenwerking is al gestart en wordt in april 2009 afgerond.

*Taken die we overdragen*

- Het monitoren en evalueren van de bodemkwaliteit kunnen in een aantal varianten aan het RIVM worden overgedragen. Het rijk moet nog beslissen welke variant het wordt. De meest vergaande variant is het volledig overdragen van de taken. Deze laatste variant is op dit moment de meest waarschijnlijke. Het gaat dan om een bedrag van € 25.000 aan besparingen.

## Wat doen we nog meer?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Waterhuishouding | Beleidskader waterhuishouding | ■ Vaststelling regionaal waterplan (onderdeel omgevingsplan).<br>■ Aanpassen regelgeving waterbeheer. |
| | Klimaatbestendig waterbeheer | ■ Uitvoeren Waterschapswet en ontwikkelen sturingsfilosofie.<br>■ Beoordelen en goedkeuren beheersplannen waterschappen en beoordelen plannen met aanzienlijke gevolgen voor de waterhuishouding.<br>■ Ontwikkelen sturingsfilosofie waterschappen<br>■ Vaststellen grenzen waterschappen, grenswijzigingen door middel van aanpassen reglementen. |
| | Beperken wateroverlast tot een maatschappelijk aanvaardbaar niveau. | ■ Uitvoering waterberging Zuid-Drenthe (regie op ruimtelijke inbedding).<br>■ Uitwerking Richtlijn overstromingsrisico –> beleidsplan opstellen (onderzoek / berekenen).<br>■ Voorbereiden opstellen overstromingsrisicobeheerplannen (EU richtlijn overtromingsrisico's). |
| Grondwaterbeheer | Kwaliteit van het grondwater voldoet aan de normen | ■ Uitvoeren huidige grondwaterbeschermingsbeleid:<br>■ beoordelen plannen (zoals bestemmingsplannen)<br>■ beoordeling (gesloten) systemen Koude Warmte Opslag<br>■ uitvoeren onderzoek naar kwaliteit rioleringen |
| | Een goede verdeling van de beschikbare hoeveelheid grondwater | ■ Vergunningen verlenen krachtens de Grondwaterwet,<br>■ Vastgesteld openbaar register.<br>■ Vastgesteld jaarprogramma besteding grondwaterfonds.<br>■ Beheer grondwaterkwantiteitsnet. |
| | Kennis ontwikkelen en beheren van het grondwatersysteem | ■ Optimalisatie primair meetnet.<br>■ Uitvoeren meetprogramma .<br>■ Onderhoud van het primair grondwatermeetnet.<br>■ Meten grondwaterkwaliteit.<br>■ Beheer en onderhoud grondwaterkwaliteitmeetnet .<br>■ Opzetten en uitvoeren van een experiment met nieuwe meetmethoden voor grondwaterkwaliteit.<br>■ Beoordelen en begeleiden van hydrologisch onderzoek.<br>■ Gegevensbeheer . |
| | Behoud grondwatervoorraad | ■ Stimuleringsbijdragen toekennen aan bedrijven en mede-overheden die maatregelen nemen gericht op het verminderen van laagwaardig grondwatergebruik met 300.000 $m^3$ kubieke meter. |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Bodemsanering | Veilig en schoon leefklimaat | Opstellen overzicht bodemverontreiniginglocaties met gezondheidsrisico's inclusief genomen en voorgenomen maatregelen<br><br>Uitvoeren onderzoeken om in 2010 de spoedlocaties in beeld te hebben.<br><br>Uitvoeren programmatische aanpak gasfabrieksterreinen<br><br>Toetsen en beoordelen (water)bodemonderzoeken, (deel) saneringsplannen, BUS, wijzigingen op saneringsplannen, evaluatieverslagen en nazorg-plannen van derden, beschik-kingen opstellen,<br>kadastrale registratie, ontheffing verlenen, afhandeling/ advisering ongewone voorvallen.<br>Voorbereiden en uitvoeren overheidssaneringen (Evenblij, Van Wijk en Boerma, Holwert, Cluster Fabrieksweg e.o)<br>Subsidieverlening bedrijvenregeling<br><br>Uitvoeren onderzoeken bij kans op verspreiding binnen waterwin- en grondwaterbeschermingsgebieden<br><br>Informeren en stimuleren van gemeenten, bedrijven en particulieren om over te gaan tot sanering<br><br>Uitvoeren van saneringen waar geen derden aansprakelijk voor te stellen zijn. |
| Bodembescherming | Veilig en schoon leefklimaat | Monitoren en evalueren bodemkwaliteit; meetnet verzuring. |
| Grondwaterbescher-ming | Schone bodem en grondwatersituatie | Opstellen provinciaal beleidskader voor een gebiedsge-richte aanpak van bodemverontreiniging met grootschalige grondwaterverontreiniging.<br><br>Monitoren en evalueren grondwaterkwaliteit |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Milieubeleid | Overzicht en inzicht CO2-uitstoot | Monitoren CO2-uitstoot |
| | Programma Leren voor Duurzame Ontwikkeling | Opzet nieuw programma Leren voor Duurzame Ontwikkeling |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Vergunningverlening | Eenduidig zonebeheer | Coördinatie zonebewaking industrieterreinen. |
| | Optimalisering vergunning-verleningproces (onder andere ISO 9001:2000). | Actualiseren kwaliteitshandboek |
| | Realisatie milieuprestaties van bedrijven. | Beoordelen van de bedrijfsenergie- en/of milieuplannen industrie. |
| | Een integrale visie op complexe dossiers (MERA-terrein, EMMTEC, Europark) | Samenwerken met in- en externe partners (gemeenten, waterschappen, bedrijven etc) |

| Deelproduct | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Natuur en landschap | | |
| Ontgrondingen | Een goede grondstoffenvoorziening in Drenthe en op een verantwoorde wijze voldoen aan de behoefte aan oppervlaktedelfstoffen | Alle voorkomende werkzaamheden waarvoor provincie Drenthe bevoegd gezag is in kader van uitvoering Ontgrondingenwet, o.a. in- en extern advies, vergunningverlening, bezwaar en beroep. |
| Informatiesysteem landelijk gebied | Een operationeel actueel databestand met alle natuurgegevens in Drenthe.<br>Inzicht in de biodiversiteit en ontwikkelingen daarin ten behoeve van beleidsvoorbereiding, gebiedsgerichte uitwerking en uitvoering Programma Beheer/SNL | Monitoren ontwikkelingen bestaande en nieuw natuur (o.a. verplicht voor Programma Beheer)<br>Periodiek actualiseren gegevens in het natuurinformatiesysteem door opzetten van een karteringsprogramma en uitwisseling van gegevens met andere overheden en terreinbeherende instanties, instellingen en werkgroepen.<br>Beter toegankelijk maken van het natuurinformatiesysteem. |
| Groene wetgeving | Bescherming van bossen, natuurgebieden, planten en dieren door het adequaat uitvoeren van wettelijke taken (Flora- en Faunawer, Natuurbeschermingswet 1998 en Boswet). | Alle voorkomende werkzaamheden waarvoor provincie Drenthe bevoegd gezag is in kader van uitvoering Flora- en Faunawet, Natuurbeschermingswet 1998 en de Boswet, o.a. in- en extern advies, vergunningverlening, bezwaar en beroep. |
| Groene instellingen | Invulling geven aan onze natuur- en landschapsdoelstellingen door de inzet van preferente instellingen en vrijwilligersorganisaties op het gebied van natuurbeheer en natuur- en milieueducatie | Alle voorkomende werkzaamheden in het kader van het subsidiëren van de preferente instellingen (Landschapsbeheer Drenthe, IVN, Het Drents Landschap, BoerenNatuur) en ondersteunen van vrijwilligersorganisaties met een waarderingssubsidie.<br>Prioriteit 5.18 B BoerenNatuur is hierin opgenomen |
| Europese subsidies | Uitvoering van europees en provinciaal beleid – waaronder natuur en landschapsbeleid – door een gecoördineerde inzet voor het verkrijgen van Europese subsidies | Inzet voor het verkrijgen en benutten vanEuropese subsidies op het gebied van klimaat en duurzame ontwikkeling, zoals (*) INTERREG IV-B project North Sea - Sustainable energy planning Vries-Tynaarloo;<br>(*) INTERREG IV A: projecten zeehavenontwikkeling Meppel, logistiek ondernemerschap Drenthe- Groningen, duurzame vliegvelden (Groningen airport Eelde).<br><br>Ondersteuning bieden aan onder andere gemeenten en waterschappen bij het verkrijgen van Europese subsidies voor het realiseren van provinciaal beleid |

| Deelproduct | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Natuur, bos en landschap | Op diverse manieren werken wij aan herstel en ontwikkeling van landschap en het tegengaan van verrommeling.<br><br>Jaarlijks actualiseren wij het natuurbeheerplan, op basis waarvan natuur- en landschapsbeheer subsidiëren.<br><br>Naast de realisatie van bos (zie prioriteit 5.20) wordt gewerkt aan de ontwikkeling van 1- 2 nieuwe landgoederen per jaar.<br><br>(zie verder pMJP)_ | Wij starten met de uitvoering van een aantal landschaps- en natuurontwikkelingsprojecten in het Reestdal, omgeving Hoogeveen en Meppel. Deze worden gefinancierd met geld dat door Tennet beschikbaar is gesteld als compensatie voor het handhaven van de hoogspanningsleiding door het Reestdal.<br>Er wordt daarnaast actief gestuurd op de realisatie van tenminste tien locaties waar verrommeling in het landschap wordt opgeheven<br>Binnen de lopende landinrichtingsprojecten en gebiedsgerichte projecten wordt actief gestuurd op de versnelde natuurinrichting, landschapbehoud, herstel en ontwikkeling.<br>Met de gemeenten worden in het kader van het omgevingsbeleid strakkere afspraken gemaakt over de verantwoordelijkheidsverdeling voor natuur en landschap in het landelijk gebied.<br><br>Naast de Jaarlijkse actualisatie van het natuurbeheerplan en de subsidiëring van natuur- en landschapsbeheer zijn er in 2010 diverse werkzaamheden voor de uitvoering en implementatie van het nieuwe Subsidiestelsel voor Natuur- en Landschapsbeheer, zoals aansturing van DLG en Dienst Regelingen.<br><br>De realisatie van bos gaat gedeeltelijk in samenhang met de ontwikkeling van twee nieuwe landgoederen,.<br>(zie verder pMJP) |
| pMJP | Het resultaat is beschreven in onderstaande tabel.<br><br>NB. De prioriteiten "Kunstobjecten bij pMJP-projecten in het landelijk gebied" en "Vitaal Platteland" zijn opgenomen in het pMJP. | De programmering pMJP voor 2010 is beschreven in onderstaande tabel.<br>Het landelijk gebied vormt een van de pijlers van het Programma klimaat en energie. De desbetreffende doelen, middelen en instrumenten worden verbonden met het pMJP. Voorts wordt bezien of de gebiedsorganisatie van het pMJP, de eigen pMJP organisatie en DLG kan worden benut voor de klimaat- en energiedoelen.<br>Met de terreinbeherende instanties worden concrete afspraken gemaakt over een actieve inrichting van nieuwe natuur op gronden die zijn doorgeleverd |

**pMJP**

De pMJP-doelen en prestatie-indicatoren 2007-2013 zijn in navolgende tabel aangegeven. Daarnaast is aangegeven wat in 2007, 2008. Daarnaast is de planning voor 2010 – 2013 en de jaarplanning voor 2010 opgenomen.

| Doel | 2007-2013 | 2007 t/m 2008 | 2010 |
|---|---|---|---|
| Natuur | | | |
| Realisatie natuur in EHS | | | |
| - Nieuwe EHS, verwerven | 1.638 ha | 515 ha. | 200 ha. |
| - Inrichting EHS | 2.948 ha | 300 ha. | 70 ha. |
| - Opheffen aantal knelpunten rijksinfrastructuur | 3 | | 2 |
| Soortenbeleid | | | |
| Uitvoeren aantal jaarplannen soortenbescherming* | 7 | 5 | 5 |
| Behoud en beheer Nationale Parken | 3 | 3 | 3 |
| Milieukwaliteit EHS/Natura 2000 | | | |
| - Vermindering verdroging | 10.186 ha | | . |
| - Maatregelen tegen verzuring en vermesting | 3.130 ha | | . |
| Beheersovereenkomsten (Programma Beheer, PB) | | | |
| - pSN | 12.822 ha | 20.314 ha. | 20.314 ha. |
| - pSN-f | 3.564 ha | 1.156 ha. | 1.156 ha |
| - pSAN | 4.680 ha | 3.465 ha. | 3.465 ha. |
| Natuurbeheer buiten de EHS | | | |
| - Natuurlijk Platteland Nederland | 1 | 1 | 1 |
| - Besluit Natuurbeheer schaapskuddes ** | 6 | 7 | 7 |
| Landbouw | | | |
| Grondgebonden landbouw | | | |
| - Inrichting ruimtelijke structuur (taskforce) | 1 | 1 | 1 |
| - Landinrichtingsafspraken met minister LNV | 13.004 ha | 842 ha. | 370 ha. |
| Duurzaam ondernemen | | | |
| - Aantal projecten agrobiodiversiteit | 1 | 1 | 2 |
| - Aantal kennis en samenwerkingsprojecten innovatie agrocluster | 5 | . | 2 |
| Recreatie en toerisme | | | |
| - Oplossen knelpunten landelijke wandelroutes | 1 | . | . |
| - Oplossen knelpunten landelijke fietsroutes | 5 | . | . |
| - Vaarroutes knelpuntvrij (Erica-Ter Apel 23 km + Assen 2 km) | 25 km | . | 8 |
| - Aantal toeristische voorzieningen, aanleg ontbrekende schakels in (provinciale) routes, bewegwijzering en productontwikkeling | 10 | . | 2 |
| Landschap | | | |
| - Ondersteuning Stichting Landschapsbeheer Drenthe | 1 | 1 | 1 |
| Nationaal landschap | | | |
| - Realiseren van uitvoeringsprogramma Drentsche Aa | 1 | 1 | 1 |
| Aantal Belvedèreprojecten | 5 | 0 | 2 |
| Aantal SOL-beschikkingen (onderhoud landschap) | 484 | . | 400 |
| Bosaanleg en landgoederen | 5 | 1 | 1 |
| Bodem | | | |
| Duurzaam gebruik bodem | | | |
| - * Opstellen bodemvisie | 1 | 1 | 1 |
| - * Aantal projecten duurzaam bodemgebruik | 4 | . | 2 |
| Sociaaleconomische vitalisering | | | |
| Stimulering en verbreding van de plattelandseconomie | 25 | . | 5 |
| Verbetering van de leefbaarheid in plattelandsgebieden | | | |
| Impuls sociaaleconomische vitalisering | 50 | . | 15 |

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer |
|---|---|
| Resultaten Mid Term review pMJP, landelijk en provinciaal | September 2010 |
| Jaarverslag regietaak | September 2010 |

## Wat mag het kosten?

| | Product/prioriteiten | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 6.129.731 | 13.831.250 | 15.822.850 | 14.898.350 | 9.826.350 | 7.739.400 |
| | Waterhuishouding | 1.365.793 | 1.842.373 | 1.720.094 | 1.748.923 | 1.779.012 | 1.799.251 |
| | Milieubeleid | 1.094.102 | 718.256 | 737.341 | 756.676 | 776.390 | 1.105.800 |
| | Bodem | 3.955.649 | 4.948.579 | 4.666.673 | 4.667.503 | 4.690.183 | 4.691.493 |
| | Vergunningverlening | 317.729 | 529.430 | 380.540 | 381.650 | 383.030 | 384.400 |
| | Handhaving | 231.943 | 287.528 | 184.380 | 187.300 | 190.260 | 193.900 |
| | Natuur en Landschap | 3.706.864 | 3.064.381 | 2.958.911 | 2.848.861 | 2.801.412 | 2.936.608 |
| | Plattelandsontwikkeling (pMJP) | 24.510.735 | 55.762.291 | 70.590.816 | 70.605.857 | 70.633.181 | 70.653.251 |
| | Totaal lasten | 41.312.547 | 80.984.088 | 97.061.605 | 96.095.120 | 91.079.818 | 89.504.103 |
| Baten | Waterhuishouding | -683.126 | -730.000 | -730.000 | -730.000 | -730.000 | -730.000 |
| | Milieubeleid | -21.711 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Bodem | -3.820.082 | -3.620.874 | -3.723.177 | -3.723.177 | -3.723.177 | -3.723.177 |
| | Vergunningverlening | -325.221 | -313.000 | -313.000 | -313.000 | -313.000 | -313.000 |
| | Handhaving | -28.093 | -40.808 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Natuur en Landschap | -1.017.004 | -294.095 | -246.595 | -175.345 | -80.345 | -80.345 |
| | Plattelandsontwikkeling (pMJP) | -20.668.874 | -49.899.349 | -64.667.235 | -64.667.235 | -64.667.235 | -64.749.135 |
| | Totaal baten | -26.564.110 | -54.898.126 | -69.680.007 | -69.608.757 | -69.513.757 | -69.595.657 |
| | Saldo | 14.748.437 | 26.085.962 | 27.381.598 | 26.486.363 | 21.566.061 | 19.908.446 |

## Toelichting op verschillen tussen 2009 en 2010

De totale **lasten** van het programma Leefomgeving zijn in 2010 per saldo ruim € 16 miljoen hoger dan 2009.

Het saldo wordt in belangrijke mate veroorzaakt door:

**Product 5.2 Bodem**

- Door een eenmalige provinciale bijdrage in de sanering van de voormalige gasfabriek in Assen zijn de lasten in 2010 € 476.455 lager dan in 2009.

**Product 5.3 Vergunningverlening**

- Door een eenmalige overheveling van 2008 naar 2009 voor de WABO (€ 80.000) en de omgevingsdienst (€ 200.000) zijn de lasten in 2010 € 280.000 lager dan in 2009.

**Product 5.5 Natuur en Landschap**

- € 405.000,-- hogere kapitaallasten doordat van geplande investeringen ten behoeve van Relatienota gebieden eerder waren ondergebracht binnen product 5.6

Plattelandsontwikkeling (pMJP) maar zijn verschoven naar dit product om de pMJP budgetten onder één product onder te brengen en alle overige elders.

**Product 5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP)**

- het (water)bodemsaneringsprogramma 2010-2013 +21.6 miljoen,
- het tennet 2009 convenant -6 miljoen,
- lagere oorspronkelijke programmering Milieukwaliteit EHS/VHR – 1,1 miljoen,
- Hogere programmering verwerving EHS +0.7 miljoen.
- Versnelde aankoop en inrichting in 2009 van EHS (-2 miljoen)
- Incidenteel budget 2010 volgens 1e bestuursrapportage 2009 de Runde +0.3
- Ontsnippering prioriteit 2010 +0.3 miljoen
- Project tusschenwater versnellingsagenda 2010 1 miljoen.
- Prioriteit 2010 Integraal Plan Natuurgebied Havelte-Oost 0.7 miljoen.
- Buffering Bargerveen 1.2 miljoen.
- Diversen + 0.2 miljoen

# Programma 6. Middelen

## Missie

De provincie Drenthe is een solide partner en zal dat in de toekomst blijven. De organisatie is 'in control'. De provincie is een aantrekkelijke werkgever waar mensen in een prettige en gezonde werkomgeving op een interactieve, doelgerichte en toekomstgerichte wijze samenwerken. De organisatie voorziet op een professionele wijze in de behoeften van bestuur, management en medewerkers aan advies en ondersteuning op het gebied van personeel, informatietechnologie, financiën en overige voorzieningen.

## Doel (wat willen we bereiken?)

**Planning en control**
Een financieel gezonde organisatie, blijkend uit toepassing van repressief toezicht door de toezichthouder en een goedkeurende verklaring van de accountant, ook op het gebied van de rechtmatigheid.

**Personeel en organisatie**
Een lerende organisatie met een attractief HRM-beleid en arbeidsvoorwaardenpakket waarbij:
- een slagvaardige, compacte en flexibele organisatie(structuur) gericht is op de primaire taakstelling van de provincie Drente;
- tijdig jonge medewerkers instromen, de flexibele inzet wordt vergroot en de door- en uitstroom in meerjarenperspectief in evenwicht is: "De juiste medewerker op de juiste plek op het juiste moment";
- maximaal 35% van de totale formatie overhead is.

**Facilitaire voorzieningen**
Voor alle facilitaire voorzieningen, waaronder huishoudelijke diensten, gebouwbeheer, telefonie, bewaking, documentaire informatievoorziening, inkomende en uitgaande post, opmaak, print, secretariële ondersteuning, en bestuursservice, geldt:
- Het organiseren van ontwikkel- en innovatiekracht. Hierdoor wordt een meer strategische dimensie toegevoegd aan het facilitair beleid en is het beter voorbereid op toekomstige ontwikkelingen.
- Een goede beheersomgeving wordt bereikt door op een constructieve manier kennis en deskundigheid in te brengen in het programma Provinciehuis van Morgen, zodat na het revitaliseringsproces een adequaat en kostentechnisch verantwoord te beheren gebouw ontstaan is. Dit geldt voor alle facetten van huisvestingsmanagement, zoals stoffering en inrichitng, technische installaties, ICT, telefonie, logistiek, veiligheid en digitalisering.
- De facilitaire organisatie zal invulling geven aan het begrip klantgerichtheid, door zich te ontwikkelen vanuit haar deskundigheid, tot een vraaggerichte, klantvriendelijke en pro-actieve organsiatie.
- Een gezonde verzakelijkingslag doorvoeren binnen de bedrijfsvoering. De verzakelijking mag niet leiden tot inflexibiliteit en interne bureaucratie, maar open en eerlijk omgaan met grenzen en kaders van de dienstverlening; het efficiënt en effectief organiseren van de bedrijfsprocessen.

- Het optimaal aansluiten op het organisatiebrede HR-beleid en vanuit eigen perspectief als dienstverlenende organisatie daaraan een bijdrage leveren.

## Baten en lasten programma

| Programma 6. Middelen | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 53.865.038 | 57.245.494 | 57.770.078 | 58.478.280 | 63.005.628 | 66.493.947 |
| Totaal baten | -127.612.541 | -129.361.588 | -135.189.832 | -129.536.821 | -133.822.617 | -136.168.814 |
| Saldo | -73.747.503 | -72.116.094 | -77.419.754 | -71.058.541 | -70.816.989 | -69.674.867 |

## Ontwikkelingen

Zoals reeds aangegeven in de Voorjaarsnota 2009 is er voor de provincie Drenthe een geheel ander financieel perspectief ontstaan door de korting op de algemene uitkering uit het provinciefonds, de financiële crisis, de economische recessie en de verkoop van de Essent-aandelen. Hieronder zal een aantal van die ontwikkelingen worden toegelicht.

**Provinciefonds**

Op 19 maart 2009 heeft de Raad voor de Financiële Verhoudingen (Rfv) haar advies 'Naar een herijking van de financiële verhouding tussen Rijk en provincies' uitgebracht. In haar advies constateert de Raad dat provincies in staat blijken te zijn om van hun takenpakket uit eigen middelen € 597 miljoen meer te bekostigen dan tot nu toe bij de bepaling van de algemene uitkering uit het provinciefonds wordt verondersteld (korting Drenthe: € 6,7 miljoen per 2011). Het kabinet acht het verantwoord om mede op basis van dit advies het provinciefonds met ingang van 2011 structureel met € 300 miljoen te verlagen. Deze uitname is in de junicirculaire technisch verwerkt.

De structurele korting op de algemene uitkering uit het provinciefonds met € 300 miljoen vindt in de junicirculaire niet plaats op basis van een aangepast verdeelmodel, zoals in het rapport van de Rfv wel gebeurde.

Kabinet en IPO hebben gezamenlijk afgesproken dat op basis van het advies van de Rfv en de contra-expertise (door IPO laten uitvoeren door de commissie Boorsma) een verdiepingsslag nodig is om tot gezamenlijk gedeelde opvattingen te komen. Als de verdiepingsslag leidt tot een andere uitkomst dan de voorgenomen verlaging van het provinciefonds, dan zal het kabinet zijn voornemen nader wegen. Kabinet en IPO zullen daarbij gezamenlijk verkennen, of een deel van de voorgenomen verlaging van het provinciefonds kan worden ingevuld door decentralisatiearrangementen en/of investeringsprogramma's. Verder is afgesproken om een een commissie onder leiding van mevrouw Stuiveling, de president van de Algemene Rekenkamer, onderzoek te laten doen naar het nieuwe verdeelmodel. Eind 2009 zal zowel de verdiepingsslag als het onderzoek naar het nieuwe verdeelmodel gereed zijn. Dan zal dus ook duidelijk worden welke gevolgen de voorgenomen korting op de algemene uitkering voor Drenthe precies heeft. Aangezien de beide discussies pas in het najaar van 2009 na de vaststelling van de Begroting 2010 tot een concreet resultaat zullen leiden en momenteel nog vrij onvoorspelbaar is wat deze resultaten zullen zijn, ligt het voor de hand voor de raming van het Drentse deel van de algemene uitkering uit het provinciefonds terug te vallen op het enige recente gezaghebbende document dat over dit onderwerp beschikbaar is: de junicirculaire 2009. Daarbij wordt dan wel de normeringssystematiek aangepast en er wordt verder uitgegaan van een korting van € 300 miljoen. Ten opzichte van de Voorjaarsnota 2009 is hierdoor het financieel perspectief voor wat betreft de algemene uitkering uit het provinciefonds voor Drenthe verslechterd. Dit perspec-

tief is echter naar verwachting niet de basis voor maatregelen die moeten worden genomen ter bereiking van een duurzaam sluitende begroting. Waarschijnlijk zullen de discussies die momenteel over het provinciefonds gevoerd worden over zowel de omvang als de verdeling voor Drenthe nog leiden tot een korting die lager zal zijn dan nu in de junicirculaire is becijferd. Zodra daarover meer duidelijkheid is verkregen, is het ook mogelijk reële en onderbouwde taakstellingen te formuleren voor door te voeren bezuinigingen. Die zullen dan concreet ingevuld moeten zijn in de Voorjaarsnota 2009.
In de Voorjaarsnota 2009 gingen wij er nog van uit dat in 2011 niet tegelijkertijd ook de reeds opgelegde korting van € 5 miljoen voor Drenthe op basis van het Bestuursakkoord gehandhaafd zou blijven. In de junicirculaire wordt hier echter wel van uit gegaan. In de Begroting 2010 gaan wij dan ook wel uit van een bijdrage aan rijksprojecten uit het vermogen van de provincie in 2011 ten bedrage van € 5 miljoen.

**Motorrijtuigenbelasting**

Gelet op de zich doorzettende trend van daling van verkopen van nieuwe auto's zijn we bij de ontwikkeling van de opbrengst van de provinciale opcenten voor 2010 en volgende jaren uitgegaan van een groeiverwachting van 1% van het wagenpark (was 2%). Het Rijk stimuleert het rijden in $CO_2$ zuinige auto's. Deze categorie auto's stijgt in aantal (per 1 juli 2009 ruim 3.000 in Drenthe). Per 1 april 2009 is voor deze categorie auto's het kwart tarief van toepassing en het rijksvoornemen is dat er per 1 januari 2010 helemaal geen motorrijtuigenbelasting voor deze $CO_2$ zuinige auto's hoeft worden te betaald. In totaal derft de provincie dan als gevolg van het invoeren van het nultarief ca € 400.000,-- per jaar.
Daarnaast zijn de opcenten op de MRB als provinciaal belastinggebied nog steeds onderwerp van discussie. Dit heeft vooral te maken met de op handen zijnde vervanging van de motorrijtuigenbelasting door het zogenoemde "rekeningrijden". Als gevolg van deze ontwikkeling wordt meer in het algemeen gekeken naar het toekomstige provinciale belastinggebied en ook naar de financiële consequenties die een wijziging hiervan zou kunnen hebben. Bij het rijk bestaat de vraag of een vervangende belastingbron dezelfde omvang moet hebben, mede gezien de toegenomen bestedingsmogelijkheden van provincies door de verkoop van hun aandelenbezit in de energiesector.

**Essent-aandelen**

In de Voorjaarsnota 2009 zijn wij voor een raming van de opbrengst van de verkoop van de aandelen in de niet-publieke onderdelen van Essent uitgegaan van een eenmalige opbrengst van € 168 miljoen. Dit is inclusief het dividend over 2008 van ongeveer € 10,1 miljoen.
De opbrengsten die in een later stadium nog mogelijk zijn, zijn aanvankelijk op € 90 miljoen becijferd, maar daarbij is inmiddels duidelijk geworden dat daartoe een jaarlijks dividend van Enexis behoort, een meerjarige opbrengst uit de herfinanciering van de bruglening van Essent aan Enexis en eventuele vrijval uit garanties waarvoor een zogenoemde ESCROW-voorziening is getroffen. Ten tijde van het verschijnen van deze begroting zal naar verwachting meer duidelijkheid ontstaan zijn over eventuele opbrengsten uit de Publiek belang elektriciteitsproductie BV (een rechtspersoon waar het belang in onder meer de kerncentrale in Borssele is ondergebracht). Voorlopig gaan we niet uit van een verkoop van Essent Milieu; een opbrengst hiervan is dus niet geraamd, terwijl wij verwachten dat het dividend sterk onder druk zal staan, gezien de ontwikkelingen op de afvalmarkt.
Vooralsnog is het opportuun, in deze Begroting 2010 vast te houden aan de verwachtingen omtrent een eerste opbrengst zoals wij die in de Voorjaarsnota 2009 hebben gepresenteerd en verder de opbrengsten uit de 'tweede tranche' niet te optimistisch te ramen, gezien de onzekerheden die er nog rond deze opbrengsten bestaan, zowel over de uiteindelijke hoogte als over het tijdstip waarop hiervan sprake zal (kunnen) zijn. Vooreerst kan het best alleen uitgegaan worden

van de verwachte dividenden en de opbrengsten vanuit de herfinanciering van de bruglening, zoals deze nu bekend zijn.

**Personele lasten**

Vanaf 2009 zetten wij in op het sturen van de personele lasten op basis van budgetten. Deze ontwikkeling wordt in 2010 doorgezet. Wij geven het management maximale flexibiliteit binnen de met uw staten afgesproken budgetten. Op deze manier kan adequaat worden ingespeeld op de vele ontwikkelingen waar provincies momenteel mee worden uitgedaagd. Uw staten stellen de kaders vast en de concrete bedrijfsvoering van de provincie wordt overgelaten aan het management. In 2010 zullen de totale personele lasten bijna € 37,5 miljoen bedragen. Dit bedrag komt overeen met het beschikbare budget in de meerjarenraming 2009-2013 inclusief:

- de in de Voorjaarsnota 2009 vastgestelde bedragen van € 485.000 wegens het niet meer inhouden van pseudo-premies WW op de salarissen van de werknemers;
- de eveneens in de Voorjaarsnota 2009 beschikbaar gestelde € 667.000 vanwege de hogere pensioenpremies die wij als werkgever moeten afdragen aan het ABP;
- een verlaging van € 500.000 omdat wij de structurele last voor pensioenen voor ex bestuurders niet langer uit de exploitatie betalen. Hiervoor is een voorziening APPA-pensioenen ingesteld.

In de navolgende tabel staat een nadere onderverdeling van de personele lasten gebaseerd op de loonkostenverdeling voor 2009.

| Afdeling | Loonkostenbudget |
|---|---|
| Wegen en Kanalen | 4.844.000 |
| Duurzame ontwikkeling | 5.122.000 |
| Sociaal economische ontwikkeling | 5.641.000 |
| Ruimtelijke ontwikkeling | 5.228.000 |
| Management ondersteuning | 3.534.000 |
| Facilitaire ondersteuning | 5.694.000 |
| Directie | 275.000 |
| Bestuur en Communicatie | 2.020.000 |
| Programma en Projectmanagement | 1.053.000 |
| Concernstaf | 428.000 |
| Statengriffie | 365.000 |
| Bestuur | 1.719.000 |
| Medewerkers buiten afdeling | 1.565.000 |
| Totaal | 37.488.000 |

Een definitieve verdeling van de budgetten over de afdelingen wordt na bespreking van de afdelingsplannen vastgesteld.
Behalve de hierboven genoemde loonkosten hebben wij in de Voorjaarsnota 2009 het voorstel gedaan om €1,6 miljoen per jaar beschikbaar te stellen voor een kwaliteitsimpuls van de organisatie. Vanaf 2013 levert deze impuls overigens, inclusief de extensivering als gevolg van verdergaande digitalisering, een inverdieneffect op van € 2,5 miljoen. Over de financiële voortgang van dit plan wordt u in de bestuursrapportages geïnformeerd.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

### 6.1 Organisatieontwikkeling

**Algemeen**
Ingezet wordt op een adequate invulling van de nieuwe organisatiestructuur, op een zoveel mogelijk budgettair neutrale wijze. Daarbij willen wij bereiken dat de organisatie zich vooral op de primaire processen – wat bereiken we in de Drentse samenleving – richt. Intern is daarbij de inzet, de overhead te beperken tot een aanvaardbare maximale omvang van 35% van de totale formatie. Voor 2010 zetten wij in op het terugbrengen van de overhead van 37% naar 35%.

**Samen Sterker in Actie!**
Om de ambities van het college waar te maken hebben we een organisatie nodig die daarbij past. In de organisatieontwikkeling speelt het programma Samen Sterker in Actie! een belangrijke rol. Het programma richt zich op een stimulerender werkklimaat in de organisatie. Het heeft als doelen een effectievere samenwerking in teams, meer inspirerend en teamgericht leiderschap, grotere externe gerichtheid en professionaliteit van de medewerkers. We willen methodischer werken in programma's en projecten en voeren een strategisch personeelsbeleid, met meer de juiste medewerker op de juiste plek, verbeterde arbeidsmarktcommunicatie en een vitale organisatie met vitale medewerkers. Vernieuwingen in de organisatie om ons aan de veranderende eisen van de maatschappij te kunnen laten voldoen, zitten in houding en gedrag van de leiders en de medewerkers, in professionaliteit en vertrouwen, competenties, contacten, omgangsvormen, samenwerkingsverbanden en werkwijzen. En bovenal in het lerend vermogen van de organisatie. Wij willen dat wij ons ontwikkelen tot een organisatie die de ambities van het bestuur steeds slimmer, integraler en professioneler waarmaakt. Het programma Samen Sterker in Actie! richt en faciliteert hiertoe tot het voorjaar van 2011 de ontwikkeling van de cultuuraspecten van onze organisatie. Voor meer informatie over het programma Samen Sterker in Actie! verwijzen wij naar de paragraaf Bedrijfsvoering (paragraaf 2.5).

**Strategische Personeelsplanning als kwaliteitsimpuls organisatie**
De provincie ontwikkelt zich van een regulerend bestuursorgaan naar een strategievormende, regisserende organisatie. Tegelijkertijd vergroot de provincie haar realisatiekracht: van denken naar doen. Dit stelt hoge, deels ook nieuwe eisen aan de medewerkers. Het vraagt om extra inzet op het gebied van ontwikkeling, scholing en opleiding. Om zicht te krijgen op aanwezige en gewenste competenties en kwaliteiten wordt de komende jaren fors ingezet op de organisatiebrede Strategische Personeelsplanning. Hieruit destilleren we niet slechts de gewenste en beschikbare fte's, maar vooral ook inhoudelijk de noodzakelijke ontwikkeling die we van onze medewerkers verwachten. Daar komt bij dat bij de provincie de komende jaren een groot aantal zeer ervaren medewerkers zal uitstromen. Ruim 10% van de medewerkers bij de provincie is 60 jaar of ouder. Over drie jaar is dit het geval voor bijna 20% van de medewerkers. Minstens zo interessant als de vraag wanneer medewerkers uit dienst gaan, is de vraag hoe de medewerkers de verschillende fasen van hun loopbaan vormgeven. Het gaat om met respect toewerken naar een goede overdracht van kennis en ervaring en boeien en binden van de jongere generatie. Het gaat hierbij om het waarborgen van de continuïteit van het collectief geheugen. We gaan deze opgaven realiseren door fors in te zetten op competentiemanagement en generatiemanagement. Om de grote uitstroom van zeer ervaren medewerkers goed en tijdig op te kunnen vangen gaan we onder andere werken met zogeheten meester-gezelconstructies (ervaren medewerkers dragen kennis en kunde over op minder ervaren collega's). Op die manier blijft kostbare kennis en ervaring voor de organisatie behouden. Zoals we al aangegeven hebben in de Voorjaarsnota

2009, stellen wij voor om op een aantal gebieden de formatie met in totaal 16 fte's uit te breiden. De voorinvestering in personeel die wij nu voorstellen, zullen we de komende jaren compenseren met het niet meer aanvullen van een deel van de uitstroom. Het betreft hier in totaal 31 fte's.
Het betreft hier een voorinvestering die noodzakelijk is omdat:

- De provincie anders onvoldoende invulling kan geven aan de rol van de provincie Drenthe als PNS: een strategievormende, regisserende organisatie met de noodzakelijke realisatiekracht. Dit vergt een ander type medewerkers. Deels kunnen zittende medewerkers door middel van ontwikkeling, scholing en opleiding invulling geven aan de nieuwe rol van de provincie, deels is echter ook een kwaliteitsimpuls noodzakelijk.
- De provincie voor het realiseren van de grote ambities die het heeft op het gebied van economie, ruimtelijke ontwikkeling en duurzaamheid ook nu een kwaliteitsimpuls nodig heeft.
- De provincie de komende jaren een grote uitstroom zal hebben als gevolg van de vergrijzing (fpu, pensioen). Door deze grote uitstroom dreigt veel kennis en ervaring verloren te gaan. Daarom is het van groot belang dat in dit kader met zogenaamde meester-gezelconstructies zal worden gewerkt.

De formatie zal structureel met 16 fte's worden uitgebreid per 2010 (kosten: € 1,6 miljoen per jaar). Deze uitbreiding zal worden ingezet op het gebied van economie (projectverwervers), ruimtelijke ontwikkeling (projectleiders en projectontwikkelaars) en duurzaamheid (milieuplanologen en energieconsulenten). De formatie zal structureel met 31 fte's worden ingekrompen vanaf 2010 (uiteindelijke opbrengsten per jaar vanaf 2013: € 2,5 miljoen).

## 6.2 Digitalisering

Zie prioriteit 1.5.

## 6.3 Stimuleringsfonds Drentse projecten

Het Stimuleringsfonds Drentse projecten is bij het vaststellen van de Voorjaarsnota 2007 PLUS door uw Staten ingesteld. Het Stimuleringsfonds is ingesteld als dekking voor *gebiedsgerichte cofinanciering voor relatief grote projecten.* Gezien het huidige financiële beeld is de verwachting dat toekomstige rekeningresultaten en incidentele meevallers, zich niet of slechts in beperkte mate zullen voordoen. De verwachting is dat als gevolg hiervan het Stimuleringsfonds dan niet meer gevoed zal worden. Uw staten hebben ermee ingestemd, het Stimuleringsfonds in stand te houden totdat de reeds door uw staten geautoriseerde projecten financieel zijn afgerond. Dit geldt eveneens voor de projecten in het kader van de versnellingsagenda en het project aangaande de uitvoering van de motie omtrent het onderwijskansenbeleid en de OV-kaart voor MBO-scholieren. Voorgesteld wordt het Stimuleringsfonds in de tussentijd niet meer te voeden en na afloop het Stimuleringsfonds Drentse projecten op te heffen.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 6.1 Organisatie-ontwikkeling | ■ Een slagvaardige, compacte en flexibele organisatie, gericht op de primaire taakstelling van de provincie.<br>■ Op termijn inverdien-effecten vanwege minder management-functies.<br>■ Focus op de primaire processen. | ■ Uitrol programma Samen Sterker in Actie!.<br>■ Verder implementeren reorganisatie.<br>■ Terugbrengen formatie ondersteunende eenheden tot 35% van totale formatie.<br>■ Investeren in en versnellen van strategische personeels-planning.<br>■ Instroom-, doorstroom- en uitstroomactiviteiten ten behoeve van personeelsplanning.<br>■ Uitvoeren van operatie "16 voor 31". |
| 6.2 Digitalisering | | Zie prioriteit 1.5. |
| 6.3 Stimuleringsfonds Drentse projecten | Vanuit een gebiedsgerichte aanpak worden meer omvangrijke en grootschalige projecten van de grond getrokken. | Afronden van nog lopende projecten in het kader van het Stimuleringsfonds Drentse projecten. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 6. Middelen | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| P6.01 Organisatieontwikkeling | 2.637.577 | 2.375.000 | 569.750 | 564.342 | 0 | 0 |
| P6.02 Digitalisering | 468.287 | 606.800 | 902.800 | 640.400 | 150.000 | 150.000 |
| P6.04 Proceskosten | 1.195.634 | 513.000 | 315.000 | 159.000 | 0 | 0 |
| Totaal programma 6. Middelen | 4.301.498 | 3.494.800 | 1.787.550 | 1.363.742 | 150.000 | 150.000 |

## Moties

## Ombuigingen

Ten aanzien van de grotere betrokkenheid van burgers bij het provinciaal beleid kiezen we voor een andere insteek. Betrokkenheid van burgers zou alleen bij beleidsontwikkeling en uitvoering aan de orde moeten zijn als deze een meerwaarde heeft. Deze extensivering levert geen financiële middelen op. We gaan de interne en externe profilering in onze uitgingen soberder uitvoeren. Voor communicatie richting burgers is een scherpere afweging vooraf gewenst of de effectiviteit en doelmatigheid van communicatieve inspanningen gewenst is. Deze extensivering levert geen extra middelen op.
Het efficiënter inrichten van het informatiemanagement zal op termijn een besparing van personele inzet binnen de primaire processen van de organisatie opleveren. In 2011 stellen wij opnieuw vast hoe de formatie er vanaf 2012 naar onze mening uit moet zien. Vooruitlopend op nader onderzoek zetten we in op een besparing van 15 fte per 2013. Een nadere analyse is in voorbereiding. De financiële verwerking van deze extensivering hebben wij in Programma 6 opgenomen als onderdeel van Strategische Personeelsplanning.

## Wat doen we nog meer?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Planning en control (zie ook de ontwikkellijnen Slimmere productie en Zaken op orde van de paragraaf Bedrijfsvoering (paragraaf 2.5)) | De provincie valt financieel gezien onder repressief toezicht.<br><br>Voor haar bedrijfsvoering ontvangt de provincie van de controlerend accountant een goedkeurende verklaring.<br><br>De provincie kent een duurzaam begrotingsevenwicht | ■ Uitvoering geven aan P&C-cyclus (Voorjaarsnota, begroting, rapportages, jaarverslag).<br>■ Verbetering P&C-cyclus: tegengaan onderbesteding, SMART maken doelen, ontwikkelen indicatoren.<br>■ Doorontwikkelen P&C-portal.<br>■ Verder uitbouwen treasuryfunctie (waaronder liquiditeitenbegroting), aanpassing financieringsstatuut).<br>■ Uitvoeren verdere SISA-regelingen.<br>■ Uitvoeren Controleplan.<br>■ Het actueel houden van de financiële administratie.<br>■ Applicatiebeheer van het bedrijfsvoeringsysteem.<br>■ Verstrekken financiële adviezen aan directie en management.<br>■ Uitzetten en aantrekken van geldmiddelen.<br>■ Kaderstelling bedrijfsvoering. |
| Personeel en organisatie | De provincie beschikt over een modern HRM-beleid. | ■ Uitvoering geven aan HRM-cyclus (planning, voortgang, beoordeling).<br>■ Verstrekken HRM-adviezen aan directie en management.<br>■ Applicatiebeheer van het bedrijfsvoeringsysteem.<br>■ Kaderstelling bedrijfsvoering.<br>■ Implementeren van het herijkte strategische HRM-beleid.<br>■ Versterken van resultaat- en prestatiegericht werken en daaraan gerelateerde personeelsbeoordeling. |
| Informatievoorziening en automatisering | De provincie beschikt over een ICT-infrastructuur die up to date is en geen belemmering vormt voor een gezonde bedrijfsvoering. | ■ Binnen dit programma worden ook activiteiten ontwikkeld in het kader van de verbetering van de informatiebeveiliging (op basis van de landelijke Code voor Informatiebeveiliging), opleidingen en financiering van de deelname in het programma e-provincies (IPO). Verder lopen er diverse migratieprojecten.<br>■ Uitrol van 500 nieuwe werkplekken.<br>■ Aanbesteding en vervanging van netwerkbekabeling (in relatie met renovatie).<br>■ Realisatie van een externe computerlocatie voor opslag, remote back-up en uitwijk.<br>■ Vervanging van centrale server systemen, inclusief sanering van besturingssystemen. |
| Digitalisering van de bedrijfsvoering | Als onderdeel van het Uitvoeringsprogramma Welkom in digitaal Drenthe 2007-2008 wordt erop ingezet dat www.drenthe.nl qua dienstverlening voldoet aan de normen van overheid.nl (staat op minimaal de vierde plaats in de provinciemonitor). | ■ Ingevoerd een documentsysteem en een beschikbaar dynamische digitaal archief.<br>■ Digitalisering van personeelsdossiers.<br>■ Invoeren van een kennissysteem op Huisnet.<br>■ Bouw van basisregistraties om aan te sluiten op landelijke voorzieningen (als DigiD). |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Communicatie | | ■ Communicatieadvisering in alle fasen van het beleidsproces.<br>■ Communicatieadvisering GS.<br>■ Interne communicatie: advisering directie en afdelingshoofden; daarnaast uitvoeringsactiviteiten: onder andere berichtgeving Huisnet en samenstelling/eindredactie personeelsblad.<br>■ Nieuwe media: verantwoordelijk voor actualisatie en eindredactie website.<br>■ Relatiemanagement: activiteiten representatie en evenementen. |
| Facilitaire voorzieningen<br>■ gebouwen<br>■ secretariaten<br>■ bestuursservice<br>■ documenten | De provincie is in staat zich te houden aan het eigen kwaliteitshandvest. | De afdeling Facilitaire Ondersteuning verzorgt producten en diensten op het gebied van huishoudelijke diensten, gebouwbeheer, energie/- en miliuemanagement, telefonie, bewaking, receptie, documentaire informatievoorziening, inkomende interne en uitgaande post, goederenontvangst, GIS/cartografie, chauffeurs, secretariële ondersteuning, opmaak, print en afwerkfacilitteiten c/q/ regie op uitbesteding daarvan. |

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer |
|---|---|
| Jaarstukken 2009 | Juni 2010 |
| Voorjaarsnota 2010 | Juli 2010 |
| Eerste Bestuursrapportage 2010 | Juli 2010 |
| Tweede Bestuursrapportage 2010 | November 2010 |
| Begroting 2011 | November 2010 |

## Wat mag het kosten?

| | Product/prioriteiten | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 4.301.498 | 3.494.800 | 1.787.550 | 1.363.742 | 150.000 | 150.000 |
| | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 49.563.539 | 53.750.694 | 55.982.528 | 57.114.538 | 62.855.628 | 66.343.947 |
| | Totaal lasten | 53.865.037 | 57.245.494 | 57.770.078 | 58.478.280 | 63.005.628 | 66.493.947 |
| Baten | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | -127.612.541 | -129.361.588 | -135.189.832 | -129.536.821 | -133.822.617 | -136.168.814 |
| | Totaal baten | -127.612.541 | -129.361.588 | -135.189.832 | -129.536.821 | -133.822.617 | -136.168.814 |
| | Saldo voor bestemming resultaat | -73.747.504 | -72.116.094 | -77.419.754 | -71.058.541 | -70.816.989 | -69.674.867 |
| | Bestemming resultaat | | | | | | |
| | Toevoegingen aan reserves | 78.473.917 | 206.341.227 | 2.974.423 | 3.929.994 | 5.896.488 | -2.009.574 |
| | Onttrekkingen aan reserves | -78.361.613 | -88.144.807 | -40.728.508 | -57.815.202 | -28.491.764 | -17.063.528 |
| | Totaal na bestemming | -73.635.200 | 46.080.326 | -115.173.839 | -124.943.749 | -93.412.265 | -88.747.969 |

## Toelichting op verschillen

De totale lasten van het programma Middelen zijn in 2010 per saldo ruim € 0,5 miljoen hoger dan in 2009.

Het hogere saldo wordt in belangrijke mate veroorzaakt door:

- Een per saldo hogere salarislast van € 0,8 miljoen. Dat is inclusief de in de Voorjaarsnota 2009 aangegeven stijging van € 166.000 in 2009 naar € 667.000 in 2010 voor de pensioenpremies ABP. Voor het overige zijn het trendmatige stijgingen die al in de meerjarenraming waren verwerkt.
- De in de Voorjaarsnota 2009 beschikbare gestelde middelen ad € 1,6 miljoen voor een kwaliteitsimpuls van de organisatie in 2010.
- Hogere kapitaalslasten ad € 0,3 miljoen als gevolg van investeringen in ICT en gebouwen.
- Het vervallen en verlagen van kredieten met ingang van 2010 ad € 0,4 miljoen.
- Een lager krediet van € 1,8 voor organisatieontwikkeling. Het krediet voor 2009 was inclusief eenmalig overgehevelde middelen uit 2008.

De totale baten van het programma Middelen zijn in 2010 per saldo € 5,8 hoger dan in 2009.

Het hogere saldo wordt veroorzaakt door:

- Een hoger geraamde opbrengst van de motorrijtuigenbelasting van € 1,1 miljoen
- Een hogere bijdrage van € 2,2 miljoen van de kostenplaats kapitaallasten. De hogere bijdrage wordt vooral veroorzaakt door een renteontvangst ad € 2,0 miljoen uit aandeelhoudersleningen (bruglening) verstrekt aan Enexis NV.

# I Beleidsbegroting

# I.2 Paragrafen

# Paragraaf 2.1 Lokale heffingen

## 1 Grondwaterheffing

Op grond van het bepaalde in artikel 48 Grondwaterwet hebben provinciale staten bij wijze van belasting een heffing ingesteld op het onttrekken van grondwater. De regels die de provincie hanteert bij de grondwaterheffing zijn neergelegd in de Verordening op de heffing en de invordering van de grondwaterbelasting.
De regels die de provincie hanteert voor het onttrekken van grondwater zijn vastgelegd in de Provinciale omgevingsverordening (POV). De POV bevat regels voor onttrekkingen met het oog op bronbemaling, beregening of bevloeiing, noodvoorzieningen en grondwatersaneringen.
De bestedingsmogelijkheden voor de provincie van de grondwaterheffing zijn limitatief in de Grondwaterwet opgenomen.

**Kosten die onder de heffing kunnen worden gebracht zijn**

a. maatregelen direct verband houdende met het voorkomen en tegengaan van de nadelige effecten van onttrekking en infiltraties, voor zover die niet voor rekening kunnen worden gebracht van de vergunninghouder;
b. voor grondwaterbeheer noodzakelijke kosten;
c. onderzoek en advies door commissie van deskundigen;
d. bijhouden openbaar register;
e. schade-uitkering als gevolg van wijziging vergunning en in situaties waar veroorzaker moeilijk aanwijsbaar is.

**Inkomsten**

De belasting wordt geheven naar de onttrokken hoeveelheid grondwater, gemeten in kubieke meters.
Indien op grond van de vergunningvoorschriften water wordt geïnfiltreerd, wordt op aanvraag van de belastingplichtige het aantal kubieke meters geïnfiltreerd water in mindering gebracht op de voor de belasting te hanteren onttrokken hoeveelheid grondwater.
De hoogte van de heffing wordt vastgesteld door provinciale staten op basis van de notitie Kostenopzet Reserve grondwaterheffing. Jaarlijks wordt het tarief verhoogd met de gemiddelde prijsindex voor gezinsconsumptie. Voor 2010 geldt een tarief van € 1,062 per 100 m3 onttrokken hoeveelheid grondwater. De te betalen heffing mag naar beneden afgerond worden op hele euro's.
De belasting wordt verschuldigd op het moment waarop het grondwater wordt onttrokken en moet op aangifte worden voldaan.
De geraamde inkomsten voor 2010 zijn € 700.000. De inkomsten worden € 20.000 lager geraamd dan in voorgaande jaren. Dat komt doordat er sprake is van een lichte daling van de totale onttrekking door beleid dat erop gericht is om met name industriële onttrekkingen voor laagwaardig gebruik te verminderen.

**Kwijtscheldingsbeleid**

Bij invordering van de grondwaterbelasting wordt geen kwijtschelding verleend.

**Toekomstige ontwikkelingen**

-

## 2 Heffing ontgrondingen

Op grond van artikel 21f Ontgrondingenwet hebben provinciale staten bij wijze van belasting een heffing ingesteld op het ontgronden van stoffen. De regels die de provincie hanteert bij de ontgrondingenheffing zijn vastgelegd in de Heffingverordening ontgrondingen Drenthe 2000. De regels die de provincie hanteert bij een ontgronding staan vermeld in de Ontgrondingenwet en in hoofdstuk 8 van de Provinciale omgevingsverordening (POV).
De bestedingsmogelijkheden voor de provincie van de ontgrondingenheffing zijn limitatief in de Ontgrondingenwet opgenomen.

**Kosten die onder de heffing zijn gebracht**
Na de laatste wijziging van de Ontgrondingenwet (in werking getreden per 1 februari 2008) wordt op grond van de Heffingverordening Drenthe 2000 alleen nog een heffing in rekening gebracht voor kosten met betrekking tot schadevergoedingen ingevolge artikel 26, Ontgrondingenwet. Het provinciale tarief daarvoor bedraagt € 0,45 per 100 m3 hoeveelheid stoffen.
Daarnaast biedt de wet nu een nieuwe mogelijkheid voor heffing ter dekking van kosten met betrekking tot het onderzoek naar het verband tussen een ontgronding en schade aan onroerende zaken en de bepaling van de omvang van de schade.

**Inkomsten**
De heffingsplicht rust op alle houders van vergunningen en machtigingen, behalve als het vergunningen en machtigingen betreft die gelden voor minder dan 10.000 m3 vaste stoffen.
De heffing heeft betrekking op de hoeveelheden bodemmateriaal gemeten in profiel van ontgraving (zgn. vaste kubieke meters). Het gaat daarbij om de brutohoeveelheden, los van de vraag of het al dan niet verhandelbare specie betreft.
De belastingschuld ontstaat op het tijdstip dat de vergunning of machtiging is verleend en wordt door middel van aanslag opgelegd.
De geraamde inkomsten voor 2010 zijn € 10.000,--.

**Teruggaaf**
Indien een vergunning of machtiging wordt vernietigd of ingetrokken dan wel wordt gewijzigd, vindt teruggaaf van de heffing plaats.
Geen teruggaaf vindt plaats over de hoeveelheid stoffen die reeds is gewonnen. Teruggaaf blijft ook achterwege indien het bedrag dat moet worden teruggegeven minder bedraagt dan het in artikel 21f Ontgrondingenwet genoemde bedrag ad € 227.

**Kwijtscheldingsbeleid**
Bij de invordering van de ontgrondingenheffing wordt geen kwijtschelding verleend

**Toekomstige ontwikkelingen**
Besluitvorming over het al dan niet invoeren van eerdergenoemde nieuwe heffingsmogelijkheid.

## 3 Leges

Onder de naam leges worden rechten geheven ter zake van het genot van de door of vanwege het provinciaal bestuur verstrekte diensten. De leges worden geheven van de aanvrager van de dienst dan wel degene ten behoeve van wie de dienst is verleend. De tarieventabel voor 2010 zal in het najaar van 2009 ter beschikking komen.

Met de definitieve invoering van de wet WABO, per 1 januari 2010, zal de bestaande legesverordening hierop moeten worden aangepast. Hierbij zal zoveel mogelijk worden aangesloten bij het concept IPO-legesmodel welke mede tot stand is gekomen n.a.v. de invoering van de wet WABO. Dit zal in het najaar van 2009 zijn beslag krijgen.

**Toekomstige ontwikkelingen**
Invoering van de wet WABO is definitief vastgesteld op 1 januari 2010. De wet vloeit voort uit het streven van het Kabinet Balkenende om het aantal regels te verminderen en de administratieve lasten voor burger en bedrijfsleven te verlichten.

**Inkomsten**
De geraamde inkomsten voor 2010 zijn € 63.500.

| Prestatie | Budgetomschrijving | Rubrieknummer | Begroting 2009 | Begroting 2010 |
|---|---|---|---|---|
| | | legesverordening | | |
| 3300303 | Leges e.a. rechten VR/RVV | B.2 | 17.500 | 17.500 |
| 3310401 | Leges e.a. rechten wegenbeheer POV | B.7.a | 5.000 | 5.000 |
| 3330401 | Leges e.a. rechten | B.7.a | 500 | 500 |
| 3330501 | Leges e.a. rechten Zuidoost-Drentse vaarwegen | B.3 | 500 | 500 |
| 3440104 | Leges e.a. rechten vergunningverlening Grondwaterwet | B.8.a | 10.000 | 10.000 |
| 3560105 | Leges e.a. rechten vergunning van ontgronding | B.5 | 30.000 | 30.000 |
| | | | 63.500 | 63.500 |

Bij de raming van de legesinkomsten is nog uitgegaan van de bestaande wet- en regelgeving. Er is nog geen rekening gehouden met de invloed die de WABO hierop heeft omdat in het najaar nog definitieve afspraken moeten worden vastgelegd met de Drentse gemeenten. Dit kan tot gevolg hebben dat de bestaande begroting voor wat betreft de legesopbrengsten dient te worden aangepast.

**Kwijtscheldingsbeleid**
Bij de invordering van leges wordt geen kwijtschelding verleend.

## 4 Nazorgheffing stortplaatsen

Op grond van de Wet milieubeheer hebben PS een heffing ingesteld op het drijven van stortplaatsen, met uitzondering stortplaatsen waar baggerspecie is gestort en die (mede) worden gedreven door de minister van verkeer en waterstaat.

**Kosten die onder de heffing kunnen worden gebracht zijn:**
a. kosten in verband met de zorg voor de in de provincie gelegen stortplaatsen;
   - maatregelen strekkende tot het in stand houden, alsmede het herstellen, verbeteren of vervangen van voorzieningen ter bescherming van de bodem;
   - het regelmatig inspecteren van voorzieningen ter bescherming van de bodem;
   - het regelmatig onderzoeken van de bodem onder de stortplaatsen.

b. de afdracht van gelden aan het fonds als bedoeld in artikel 15.48 van de Wet milieubeheer (claims van derden);

c. de door de provincie Drenthe uitgevoerde inventarisatie van plaatsen waar in de provincie Drenthe afvalstoffen zijn gestort en waar dat storten vóór 1 september 1996 is beëindigd en het onderzoek naar en systematische controle van de aanwezigheid, de aard en de omvang van eventuele verontreiniging.

De kosten voortvloeiende uit b zijn vooralsnog niet meegenomen in de berekening van de nazorgheffing. Voor risico's is een opslag van 5% in de berekening van de nazorgheffing verdisconteerd.

In 2004 heeft GS zowel de Checklist nazorgplannen als de Checklist nazorg baggerdepots voor het beoordelen van nazorgplannen vastgesteld. Op basis hiervan zijn de door de exploitanten geactualiseerde nazorgplannen in 2006 door het college van gedeputeerde staten goedgekeurd. In 2010 moet door de stortplaats Meisner te Ubbena, onderdeel van Sita, een nieuw nazorgplan ter vaststelling worden aangeboden. Dit in verband met de voorgenomen sluiting in 2010.

**Beleid**

Het provinciale beleid is erop gericht de heffing toereikend te laten zijn om de eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen te bekostigen. Het tarief voor 2010 kan uiterlijk in december 2009 worden vastgesteld.

**Inkomsten**

De nazorgheffing wordt geheven per stortplaats. De hoogte van de jaarlijkse heffing is afgeleid van het doelvermogen per stortplaats. Door de actualisatie van de nazorgplannen is het tarief van de nazorgheffing voor Meisner met ingang van het jaar 2007 gewijzigd in € 201.577. Voor Essent Milieu te Wijster is het tarief teruggebracht naar € 0. Voor de provinciale exploitatiebegroting is een eventuele tariefswijziging neutraal, omdat de totale nazorgheffing in het Nazorgfonds wordt gestort.

**Kwijtscheldingsbeleid**

Bij de invordering van de heffing wordt geen kwijtschelding verleend.

## 5 Opcenten motorrijtuigenbelasting

Op grond van artikel 222 van de Provinciewet worden provinciale opcenten geheven. De opcenten zijn een opslag op een andere belasting, namelijk de motorrijtuigenbelasting (MRB). Deze belasting wordt geïnd door de Rijksbelastingdienst. De opbrengst opcenten MRB is qua opbrengst de belangrijkste provinciale heffing.

**Beleid**

Het tarief voor de opcenten van de MRB wordt jaarlijks geïndexeerd. Voor Drenthe vindt deze indexering plaats op basis van het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie.

De tariefsontwikkeling geeft het volgende beeld:

| 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|
| 82,3 | 83,5 | 84,8 | 86,1 |

**De inkomsten**
Op basis van de huidige gegevens en aannames is een raming gemaakt van de verwachte ontwikkeling van de opbrengst opcenten MRB.

In navolgende tabel is de raming voor 2010 en volgende jaren weergegeven.

| 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|
| 45.676 | 46.848 | 48.050 | 49.283 |

Bedragen x € 1.000,--

**Kwijtscheldingsbeleid**

Voor bezwaar, beroep en eventuele vrijstellingen of heffingen is de Rijksbelastingdienst verantwoordelijk.

# Paragraaf 2.2 Weerstandsvermogen

## Inleiding

In deze paragraaf wordt het weerstandvermogen van de provincie Drenthe weergegeven.
Het weerstandsvermogen is de relatie tussen de weerstandscapaciteit en de risico's.
De weerstandscapaciteit omvat de middelen en mogelijkheden waarover de provincie kan beschikken om niet begrote kosten te dekken. Voor het kunnen beoordelen van het weerstandsvermogen is het noodzakelijk de aanwezige weerstandscapaciteit te analyseren in samenhang met de omvang en de achtergronden van de risico's. In deze paragraaf komen aan bod:

- Provinciaal beleid;
- Weerstandscapaciteit:
  - Incidentele weerstandscapaciteit;
  - Structurele weerstandscapaciteit;
- Inventarisatie van de aanwezige risico's.

## Provinciaal beleid

Om de vele ambities van de provincie Drenthe te realiseren, is het van belang dat de provinciale middelen zo scherp mogelijk ingezet worden. Hier past een wat minder behoudende financiële koers bij. Het is niet de bedoeling dat er geld blijft liggen. Deze koers houdt ook in dat er meer dan voorheen risico's genomen worden. Deze risicovollere koers kan gevolgd worden indien er sprake is van voldoende weerstandscapaciteit, zodat de eventuele financiële tegenvallers opgevangen kunnen worden.
Hierna wordt het beleid met betrekking tot weerstandscapaciteit en de risico's behandeld. Op basis van de conclusie uit het rapport over weerstandsvermogen van onze huisaccountant uit 2005 werd een noodzakelijke weerstandscapaciteit geacht ongeveer € 25 miljoen te zijn. De weerstandscapaciteit als percentage van de totale lasten (10%) is eveneens een goed meetpunt. Immers, naarmate de lasten toenemen, zijn de risico's vaak ook groter. De totale begrote lasten 2010 bedragen € 320,4 miljoen, 10% hiervan is € 32 miljoen.

## Weerstandscapaciteit

Onder weerstandscapaciteit verstaat het BBV de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt om niet begrote kosten te dekken. Hierbij kan een onderscheid worden gemaakt tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit.

Vanwege de nieuwe koers die het college voorstaat en die door middel van de Voorjaarsnota 2007 PLUS door de staten is bekrachtigd, wordt er ten aanzien van de incidentele en structurele weerstandscapaciteit een ander uitgangspunt gehanteerd. Niet alle vrije reserves worden gerekend tot de weerstandscapaciteit. Immers, de intentie is uitgesproken concrete en uitgewerkte plannen aan de staten voor te leggen ten laste van reserves. Dit uit zich met name in de (vrij aanwendbare) reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten. Binnen de definitie van de BBV valt een dergelijke reserve te rekenen tot de weerstandscapaciteit. Omdat de komende collegeperiode een aantal projecten uit deze reserve gefinancierd gaan worden is het niet reëel

om deze reserve mee te tellen voor de weerstandscapaciteit. Dit geldt gedeeltelijk ook voor de reserve voor algemene doeleinden.
Om scherper het onderscheid te krijgen tussen een reserve die nodig is om te voldoen aan de weerstandscapaciteit en de vrij aanwendbare reserves is een risicoreserve ingesteld.

Deze risicoreserve is gevormd ten laste van de reserve voor algemene doeleinden en de saldireserve. Na deze mutatie is er in 2008 een vrij besteedbare reserve voor algemene doeleinden naast een risicoreserve als buffer ten behoeve van de weerstandscapaciteit. De saldireserve wordt niet in z'n geheel naar de reserve voor algemene doeleinden gebracht vanwege uitgaven die nog gemaakt worden voor beleid uit het collegeprogramma 2003-2007. Uiteindelijk zal de saldireserve medio 2011 op € 0,00 uitkomen. Daarmee vormt de reserve voor algemene doeleinden de incidenteel vrij besteedbare ruimte.

## 1 Incidentele weerstandscapaciteit

De incidentele weerstandscapaciteit is het vermogen dat ingezet kan worden om eenmalige tegenvallers op te vangen. Hiervoor wordt een risicoreserve gebruikt met de grootte van € 19 miljoen.
De daarmee ingestelde reserves hebben de volgende functie.

### Risicoreserve

Deze reserve is ingesteld om incidentele tegenvallers op te vangen, welke niet door een specifieke voorziening worden afgedekt. Voorgesteld is, deze reserve € 19 miljoen groot te laten zijn de komende jaren. Jaarlijks zal aan de hand van een risico inventarisatie worden bekeken in hoeverre het weerstandsvermogen in de toekomst bijgesteld dient te worden.

### Saldireserve

Deze reserve wordt gebruikt als algemeen dekkingsmiddel voor overgehevelde bedragen.
De samenstelling en ontwikkeling van de algemene reserves ziet er als volgt uit.

| Bedragen x € 1.000,- aanvang jaar | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Reserve voor algemene doeleinden | 34.603.383 | 8.679.170 | -22.769.330 | -46.194.295 |
| Saldireserve | 639.200 | 606.052 | 52 | 52 |
| Risicoreserve | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 |
| Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | 20.838.464 | 12.859.034 | 7.391.034 | 4.401.034 |
| Totaal algemene reserves | 75.081.047 | 41.144.256 | 3.621.756 | -22.793.209 |

### Bestemmingsreserves

Alle bestemmingsreserves zijn door PS bestemd voor een bepaald doel. Alleen voor het afgesproken doel mogen bestedingen plaatsvinden. Alle uitgaven en inkomsten van de bestemmingsreserves lopen via de exploitatierekening. Bij de begroting worden toevoegingen aan en bijdragen van reserves opgenomen. Dit kunnen afgesproken algemene mutaties zijn, maar ook kunnen dit bijdragen van reserves zijn die dienen voor het opvoeren van jaarbudgetten in de begroting. Dit is een verwachte besteding van de reserve in het boekjaar. Wanneer er meer of minder wordt besteed dan is begroot, moeten PS toestemming geven voor een extra toevoeging of onttrekking aan de reserve. Volgens de BBV-voorschriften worden alle mutaties op de reserves vermeld bij het programma 6 Middelen. Dit maken wij expliciet zichtbaar door een resultaat voor bestemming en een resultaat na bestemming van reserves te presenteren. Vanwege

het feit dat bestemmingsreserves bedoeld zijn voor een specifiek doel, worden deze niet meegenomen bij de bepaling van de (incidentele) weerstandscapaciteit.

| Bedragen x € 1.000,- aanvang jaar | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Reserve monitoring voormalige stortplaatsen | 1.319.219 | 1.319.219 | 1.319.219 | 1.319.219 |
| Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt | 6.094.373 | 5.583.146 | 5.583.146 | 5.583.146 |
| Reserve ontgrondingenheffing | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Reserve versterking economische structuur | 12.198.789 | 12.198.789 | 12.198.789 | 12.198.789 |
| Reserve grondwaterheffing | 740.986 | 740.986 | 740.986 | 740.986 |
| Reserve Investeringen verkeer en vervoer | 27.588.952 | 23.115.884 | 8.579.176 | 7.395.491 |
| Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel | 6.369.415 | 4.169.415 | 1.969.415 | 544.487 |
| Reserve verdubbeling N33 | 11.965.000 | 12.204.000 | 12.448.000 | 12.697.000 |
| Reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | 8.352.698 | 7.140.698 | 1.140.698 | 0 |
| Reserve provinciaal aandeel ILG | 7.683.204 | 7.683.204 | 7.683.204 | 7.683.204 |
| Reserve t.b.v de in te stellen voorziening pensioenen | 7.289.501 | 7.289.501 | 7.289.501 | 7.289.501 |
| Reserve Regionaal Specifiek Pakket | 29.623.241 | 34.963.241 | 41.093.241 | 48.413.241 |
| Reserve opbrengst aandelenverkoop Essent | 158.000.000 | 158.000.000 | 158.000.000 | 158.000.000 |
| Totaal bestemmingsreserves | 277.225.377 | 274.408.082 | 258.045.374 | 261.865.063 |

### Stille reserves

De stille reserves zijn de reserves die niet op de balans staan. Stille reserves ontstaan wanneer bezittingen niet worden geactiveerd of wanneer de reële waarde afwijkt van de waarde die in de boeken staat. Een provincie kan echter verborgen vermogen niet zo maar te gelde maken.
Bij de toelichting op de balans is dit jaar wel de geschatte stille reserves van de deelnemingen aangegeven. Ook is het voor stille reserves die zijn 'opgesloten' in andere activa niet zinvol om deze mee te nemen in de weerstandscapaciteit. De meerwaarde van deze activa kan immers alleen dan verzilverd worden als er geen vervanging voor terug hoeft te komen. De activa die bij de provincie Drenthe op de balans staan worden voornamelijk gebruikt voor de normale bedrijfsvoering. De verkoop van de aandelen Essent heeft voor een sterke daling van de stille reserves gezorgd. Deze aandelenverkoop is omgezet in de bestemmingsreserve 'opbrengst aandelenverkoop Essent'. De eerste tranche die uit de verkoopopbrengst ontvangen wordt is redelijk zeker, maar de tweede tranche is nog onzeker wat betreft omvang en tijdstip van uitbetaling.

## 2 Structurele weerstandscapaciteit

Met de structurele weerstandscapaciteit worden de middelen bedoeld die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van bestaande taken. Dit betreft in de beginsel de optelsom van de ruimte op de begroting en de onbenutte belastingcapaciteit.

### Ruimte op de begroting

De post Onvoorziene uitgaven binnen het begrotingsprogramma Financiering en algemene dekkingsmiddelen, ten bedrage van structureel € 450.000,--, kan worden aangemerkt als onderdeel van de structurele weerstandscapaciteit. In de Voorjaarsnota 2007 PLUS is voorgesteld om deze post voor onvoorziene omstandigheden te blijven gebruiken, maar ook te gebruiken voor dekking van voorbereidingskosten. Hieronder worden kosten verstaan die gemaakt worden om

een project(investering) uit te werken tot een concreet statenvoorstel. Indien de staten besluiten tot een dergelijke investering of project zullen deze kosten worden toegevoegd aan de investering/project. Als het project niet doorgaat, zullen de voorbereidingskosten ten laste van de post Onvoorzien worden gebracht.

**Onbenutte belastingcapaciteit**

De onbenutte belastingcapaciteit van de provincie van de provincie Drenthe bestaat uit het verschil tussen de opbrengst bij het maximaal aantal te heffen opcenten MRB en de opbrengst bij het werkelijke tarief. De raming in de begroting 2010 is uitgegaan van een tarief per 1 april 2010 van 82,3. Het maximumtarief dat door het ministerie van Financiën is vastgesteld voor de periode 1 april 2010 tot en met 31 maart 2011 bedraagt 116,7. Gebaseerd op deze uitgangspunten is de onbenutte belastingcapaciteit als volgt.

| Bedragen x € 1.000,- | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Voorgesteld tarief | 45.676 | 46.848 | 48.050 | 49.283 |
| Maximaal tarief | 59.285 | 66.466 | 68.171 | 69.920 |
| Onbenutte belastingcapaciteit | 13.609 | 19.618 | 20.121 | 20.637 |

## De weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe

Uit de hiervoor genoemde gegevens blijkt dat de weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe als volgt meerjarig kan worden weergegeven (afgerond, x € 1.000,--).

| Bedragen x € 1.000,- | 2010 | | 2011 | | 2012 | | 2013 | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. |
| Risicoreserve | 19.000 | | 19.000 | | 19.000 | | 19.000 | |
| Ruimte binnen begroting | | 450 | | 450 | | 450 | | 450 |
| Onbenutte belastingcapaciteit | | 13.609 | | 19.618 | | 20.121 | | 20.637 |
| Totaal (inc. + struct.) | | 33.059 | | 39.068 | | 39.571 | | 40.087 |

Vanzelfsprekend geldt dat de componenten van de weerstandscapaciteit verschillen in hun mate van inzetbaarheid. Zo is de risicoreserve direct aanwendbaar tot het maximum. Tot het verhogen van het opcententarief in het kader van het opvangen van risico's zal daarentegen niet lichtvaardig worden besloten.

## Inventarisatie van de aanwezige risico's

Van de risico's die de provincie loopt, is een aantal afgedekt door de gebruikelijke verzekeringen of door het instellen van voorzieningen. In deze paragraaf gaat het om risico's die niet zijn afgedekt of niet kunnen worden afgedekt. Provincies hebben te maken met een diversiteit aan lastig in te schatten risico's die bovendien soms onderling afhankelijk zijn. De provincie onderkent de volgende risico's.

## Renteontwikkeling

De risico's bij de renteontwikkeling van het vreemd vermogen zijn beperkt, omdat het hier vooral om overlopende passiva gaat dus kortlopende schulden met een renteloopijd korter dan 1 jaar met een vast laag rentepercentage. Voor de uitgezette gelden wordt in 2010 uitgegaan van

een korte termijn rente van 1,5 %. De recessie zorgt voor historische lage tarieven op de geld- en kapitaalmarkt. Herstel van de economie lijkt zich pas in de tweede helft van 2010 in te zetten, maar is ook sterk afhankelijk van de effecten van de geïmplementeerde beleidsmaatregelen door het Rijk.

**Renterisico ILG**

De provincie Drenthe loopt een renterisico bij de uitvoering van het ILG 2007-2013. De hoogte van het risico is afhankelijk van de snelheid in de uitvoering van het pMJP Drenthe landelijk gebied. Het risico is ontstaan, omdat GS hebben uitgesproken de ambities die in het pMJP staan en voor wat betreft de rijksmiddelen (uitvoering rijksdoelen door provincie) over zeven jaar verspreid worden uitbetaald. Concreet betekent dit dat als we de rijksdoelen snel uitvoeren om op termijn kans te maken op extra middelen door bijstelling van de te behalen prestaties aan rijksdoelen, de provincie gebruik zal moeten maken van de leenfaciliteit bij het Groenfonds. Elk kwartaal stort het Rijk bij het Groenfonds middelen, waaruit de provincie DLG en DR bevoorschot worden.
Naast het risico van betalen staat natuurlijk ook het voordeel van rentevergoeding ontvangen. Op dit moment heeft de provincie een batig saldo op de rekening bij het Groenfonds staan (eerste storting ontvangen, eerste betalingen aan DR en DLG gedaan).

**Overige risico's ILG**

Met ingang van 2007 voert de provincie de regie inzake het ILG. De feitelijke (financiële) uitvoering vindt plaats door DLG en DR. Ten tijde van opmaken van deze begroting zijn er risico's te onderkennen, omdat de procedures nog niet volledig uitgekristalliseerd zijn:
- onduidelijkheid over de accountantsverklaringen die de provincie van DLG en DR gaat ontvangen;
- nog geen volledige afstemming tussen door DLG en DR verstrekte verantwoordingsinformatie en de wijze van verantwoording in de provinciale administratie;
- DLG en DR verantwoorden op kasbasis (dus exclusief verplichtingen) en registeren daarnaast apart verplichtingen. De provinciale boekhouding kent een stelsel van baten en lasten. Dit betekent dat de provincie (mogelijk) een deel van de verplichtingen in de provinciale jaarrekening moeten opnemen. Verder kent het ILG een lange looptijd, namelijk tot en met 31 december 2013. Het financieel risico dat in dit verband gelopen wordt is niet te kwantificeren.

## Financiële risico's

Over de verstrekte leningen loopt de provincie een kredietrisico. Voor het merendeel van de verstrekte geldleningen is echter sprake van hypothecaire zekerheidstelling. Over de verstrekte lening aan RTV Drenthe (per 31 december 2009 nog een uitstaande schuld € 3,3 miljoen) loopt de provincie een kredietrisico.

## Begrotingsrisico's

Aan veel ramingen in de Begroting zijn onzekerheden verbonden. Bovendien zijn de te realiseren baten en lasten soms niet goed te beïnvloeden.

## Risico's op gegarandeerde geldleningen

De gewaarborgde geldleningen betreffen geldleningen verstrekt ten behoeve van instellingen in de gezondheidszorg. In deze sector worden geen nieuwe garanties afgegeven.
Het totaal van de gegarandeerde geldleningen bedraagt per 31 december 2009 € 6,5 miljoen. Het financieel risico dat gelopen wordt daalt door jaarlijkse aflossingen.

## Kosten bestuursdwang

Bij de geïntensiveerde handhavingsactiviteiten kan het noodzakelijk zijn dat de provincie bestuursdwang moet toepassen. Het is niet altijd zeker dat verhaal van de kosten hiervan mogelijk is.

## Claims van derden

Hierbij gaat het om de aansprakelijkheid van de provincie bij (vermeend) onrechtmatig handelen. In de afgelopen jaren is "de lagere overheid" regelmatig geconfronteerd met gebeurtenissen die haar imago geen goed hebben gedaan. Deze gebeurtenissen hebben geleid tot een kritischer houding van burgers en bedrijven ten opzichte van de lagere overheid. Deze kritische houding leidt ertoe dat de lagere overheid vaker wordt aangesproken op de kwaliteit van de door haar geleverde prestaties. De nasleep van de recente gebeurtenissen bij de lagere overheid, waaronder de gebrekkige handhaving van veiligheidsvoorschriften, bevestigen dit. Hoewel zich in de afgelopen jaren bij de provincie Drenthe geen claims van belang hebben voorgedaan die het noodzakelijk maakten de hiertoe aangehouden buffer in het weerstandsvermogen aan te spreken, achten wij het, gezien de maatschappelijke ontwikkelingen ter zake, toch blijvend nodig hiervoor een risicoreserve binnen het eigen vermogen aan te houden. De accountant heeft daarom aanbevolen een risicobandbreedte aan te houden van minimaal € 1,5 miljoen tot maximaal € 2,5 miljoen. Deze inschatting is gemaakt door uit te gaan van vijf tot tien gebeurtenissen, waarbij claimrisico's zouden kunnen ontstaan en een maximaal risico per gebeurtenis van circa € 250.000,--.

## Decentralisatie van rijkstaken

Naast de overdracht van bevoegdheden en middelen vindt ook overdracht van risico's plaats waarbij geen compensatie in geld plaatsvindt. Ook herverdeeleffecten dragen in geval van overdracht van rijkstaken naar de lagere overheden bij tot een verhoging van de risico's. De verwachting is dat het risico toeneemt door de verdergaande bezuinigingen en ombuigingen van het rijk.

## Bodemsanering en -bescherming

Verontreinigde bodemlocaties worden steeds vaker vanuit een maatschappelijk oogpunt gesaneerd, waarbij de provincie een stimulerende en een regierol vervult. Met het afromen van de Voorziening bodemsanering is het risico groot dat, bij onvoldoende rijksmiddelen, de ruimtelijke stedelijke ontwikkeling stagneert door het ontbreken van middelen voor voorfi-

nanciering of cofinanciering. In de programmaperiode 2005-2009 is met de genoemde risico's rekening gehouden.

**Locatie-specifiek**
Provincie heeft jarenlang veel onderzoek gedaan naar de verontreinigingsituatie op en nabij de locatie Van Wijk en Boerma te Tynaarlo. Tevens wordt nu gewerkt, samen met andere partijen waar onder de gemeente, NS vastgoed etc. om een bestemming voor deze locatie te ontwikkelen. De kosten voor deze sanering, geschat op een bedrag van € 10 miljoen, zijn dermate hoog dat het beschikbaar gestelde budget van VROM lang niet toereikend is om de saneringkosten te kunnen financieren. De steeds verder gaande verspreiding van verontreinigd grondwater kan op termijn een risico gaan vormen voor het gebied van de Drentsche Aa, alwaar ook drinkwater wordt gewonnen door de Waterleidingmaatschappij Groningen.

## Onderhoud wegen en kanalen

De provincie loopt het risico dat door derden veroorzaakte schades niet of niet geheel verhaald kunnen worden. Met name schades aan wegen, anders dan door een ongeval veroorzaakt, zijn veelal niet op de veroorzaker te verhalen. De provincie wordt verder met enige regelmaat aansprakelijk gesteld voor ongevallen die (vaar)weggebruikers overkomen. De provincie is hiervoor verzekerd. Daarnaast kunnen ook natuurlijke calamiteiten als extreme regen- of sneeuwval of aardschokken aanzienlijke schades tot gevolg hebben. De risico's blijven structureel aanwezig.

**Marktontwikkelingen bij aanbestedingen**
De (aanbestedings)marktsituatie in de jaren 2001-2006 kenmerkte zich door verlaagde aanneemsommen, mede door de bouwaffaire en lagere omzetvolumina bij opdrachtgevers. Deze gunstige marktsituatie heeft in het verleden geleid tot kortingen in de aanneemsommen. Door de huidige kredietcrisis en het gebrek aan werk blijven de aanneemsommen laag. In de toekomst kan dit veranderen.
Er is een ontwikkeling dat aannemers bij aanbestedingsprocedures op vermeende onduidelijkheden juridische middelen hanteren. De risico's die daar uit voort vloeien zijn naast vertraging van de gunning van de werken veel procedures en daaraan verbonden kosten voor juridische bijstand.

**Openbare verlichting**
Het voornemen is om in het kader van het energie- en milieubeleid de openbare verlichting te gaan verminderen. De provincie loopt het risico dat hierover verschil van inzicht is tussen de burgers en de provincie. Om de risico's te beperken hecht de provincie grote waarde aan de communicatie hieromtrent met de burgers. Uit onderzoek is gebleken dat door het uitvoeren van deze energiebesparende maatregel de verkeersveiligheid niet in het geding komt. Daar waar dit wel mocht gebeuren, houden we de verlichting intact.

**BTW-deel vergoeding Meppel – De Punt**
Volgens een interne memo van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat komt per 1 januari 2008 het BTW-deel in de bijdragen voor infrastructurele werken niet meer voor vergoeding in aanmerking daar gemeenten en provincies deze BTW kunnen compenseren uit het BTW-compensatiefonds. Volgens Rijkswaterstaat geldt dit ook voor de vergoeding voor het beheer en onderhoud van de vaarweg Meppel – De Punt. Volgens ons geldt dit alleen voor specifieke uitkeringen, die na de invoering van het BTW-compensatiefonds zijn vastgesteld,

maar niet voor reeds bestaande uitkeringen. Zij kunnen ons daar echter nog niet het overtuigende bewijs voor leveren, dus volharden wij in het declareren van de vergoeding voor het onderhoud inclusief BTW. Het BTW-aandeel in de vergoeding behelst ongeveer € 320.000 per jaar.

**Financiële risico's ten aanzien van Landinrichting op Drentse maat (LODM), Hunzemaat, Verplaatsingsregeling Drentse bedrijven (VDB) en Verplaatsingsregeling agrarische bedrijven (VAB).**
De provincie heeft een viertal fondsen opgericht bij het Nationaal Groenfonds ten behoeve van de vier genoemde regelingen. Daarnaast wordt geld geleend bij het Nationaal Groenfonds ten behoeve van de aankoop dan grond door DLG ter realisatie van de doelen waarvoor deze fondsen zijn opgericht. Wanneer de doelen bereikt zijn, worden deze gronden weer vervreemd. Vanuit de fondsen worden de kosten die het Nationaal Groenfonds hiervoor maakt betaald en komen de pachtinkomsten binnen. Aangezien een deel van de gronden meerjarig in eigendom is van DLG, hebben fluctuaties in de prijsontwikkeling van gronden invloed op de het vermogen in de fondsen. De langjarige ontwikkeling is dat de grondprijzen stijgen. De korte termijnhandel laat wel eens fluctuaties zien, waardoor de laatste jaren zowel gronden met winst als met verlies verhandeld zijn. De fondsen worden zodanig beheerd dat er een ruime buffer is om dergelijke fluctuaties op te vangen.

**Oud Europees programma' EPD 97-99 Groningen - Drenthe**
De Commissie vordert een bedrag terug van € 6.064.234. Hiervan betreft € 1,8 miljoen het project Martinihal. Dit project is nog niet afgerekend omdat er nog een staatssteunprocedure bij de rechter loopt. Het project is dan ook buiten de afrekening van het programma gehouden. Desalniettemin vordert de Commissie deze € 1,8 miljoen nu terug. Mocht later blijken dat de subsidie aan de Martinihal terecht is toegekend, dan zal de Commissie dit bedrag alsnog weer overmaken. Overigens is dit voor Drenthe niet van belang omdat het risico voor dit project volledig bij de provincie Groningen ligt. De overige € 4,2 miljoen komt voor 60% voor rekening van Groningen en voor 40% voor rekening van Drenthe. Tegenover deze € 4,2 miljoen staat echter een opgebouwde rente op het programma van ongeveer € 3,6 miljoen. Deze rente komt voor 40% ten gunste van Drenthe. De rentebaten op het programma die nu nog bij SNN op de begroting staat, is nog niet ingeboekt als ontvangst in de Drentse begroting in enig jaar. Het risico voor de provinciale begroting is daarmee maximaal 40% van € 600.000 is € 240.000. Dit wordt werkelijkheid op het moment dat het Hof de Europese Commissie op alle punten in het gelijk stelt. Deze uitspraak valt op zijn vroegst in 2011 te verwachten.

## Risico's in het kader van het Kompas, OP EFRO en Koers Noord

De provincie Drenthe is bij de Gemeenschappelijke regeling SNN mede risicodragend voor de risico's bij de uitvoering van het Kompasprogramma. Zoals onrechtmatigheden bij de uitvoering van projecten, interpretatieverschillen en verandering van regelgeving. Voor oude en huidige programma's en regelingen is geraamd hoe groot de risico's zijn. De risico's zijn vervolgens afgezet tegen de beschikbare reserves. Voor de oude programma's en regelingen is er binnen SNN ruim voldoende weerstandsvermogen om de resterende risico's op te vangen. De omvang van de reserves bij de huidige programma's en regelingen is voldoende om inhoudelijke en budgettaire risico's op te vangen.

Naast de in het SNN uitgevoerde Europese programma's is de provincie Drenthe betrokken bij projecten in het kader van de Interregprogramma's, zoals Innovatieve Acties en IFP. Ook bij deze projecten is sprake van risico's ten aanzien van de eindafrekening.

## Enexis N.V.

Enexis is een netwerkbedrijf dat ingevolge de Wet Onafhankelijk Netbeheer (WON), ook wel splitsingswet genoemd, alle netwerkactiviteiten van het voormalige Essent bezit en beheert. Wel zijn de 150 kV-netten inmiddels verkocht aan TenneT. De Provincie bezit 2,28 % van de aandelen in Enexis. Gezien de wettelijke basis/status zijn de risico's voor de provincie uitermate gering.

## Essent Milieu N.V.

De voorgenomen verkoop van Essent Milieu, waarvan Essent NV de enige aandeelhouder was, heeft geen doorgang gevonden. Omdat evenwel Essent Milieu buiten de verkoop van Essent aan RWE is gebleven zijn de oorspronkelijke aandeelhouders van Essent nu aandeelhouder geworden van het milieubedrijf en dat betekent voor de provincie een aandeel van 2,28 %. Een groot belang van de provincie is gelegen in de aanwezigheid van de vuilverbrander en de stortplaats bij Wijster. Financiële risico's zitten in slecht management en een instortende afvalmarkt. De beoogde sluiting van de stortplaats is voorzien in 2075.

## Nazorg stortplaatsen

Op grond van de wettelijke nazorgregeling in de Wm wordt de provincie, na overdracht van de nu operationele stortplaatsen, verantwoordelijk voor de bestuurlijke, organisatorische en financiële aspecten van de nazorg van deze stortplaatsen. Er worden in dit kader risico's genomen, vooral als het doelvermogen niet wordt bereikt als gevolg van tegenvallende rendementen. Andere risico's zijn: een snellere sluiting van de stortplaats dan voorzien, wanbetaling, of niet-voorziene omstandigheden nadat overdracht van de stortplaatsen aan de provincie heeft plaatsgevonden. Nadat de stortplaatsen zijn gesloten, kan geen verrekening met de exploitant meer plaatsvinden. Met behulp van een protocol sluitingsverklaring en een risicomodel wordt het risico beperkt.

## Uitvoering Meerjarenuitvoeringsprogramma verkeer en vervoer

Het gaat hierbij om diverse risico's, waaronder:

- planschade. Met name bij de grotere nieuwbouwprojecten (zoals de aanleg van rondwegen) kan het risico van planschade ex artikel 49 van de WRO niet geheel worden uitgesloten. Van belang is dat dit risico al tijdens de bestemmingsplanprocedure wordt geïnventariseerd; vertraging planprocedures als gevolg van de advies- en beroepsprocedures bij het voldoen aan planologische regelingen en/of diverse vergunningen;
- draagvlak planontwikkeling. Kenmerk voor het huidige provinciale beleid is het streven naar een verkeers- en vervoersvisie per corridor of gebied en een daarop gericht integraal maatregelenpakket.
  Met name het draagvlak voor de conclusies en aanbevelingen van de verschillende corri-

dorstudies bepaalt de haalbaarheid van meerjaren uitvoeringsconvenanten. In financiële zin kunnen deze risico's positief en negatief zijn;

- onteigening. Veelal worden de gronden langs minnelijke weg verworven. In een aantal situaties is echter een onteigeningsprocedure nodig. Deze procedures zijn tijdrovend, dus vertragend en kostenverhogend;
- bodemsaneringen. In incidentele gevallen zal tijdens de uitvoering van het werk verontreiniging van het grondwater of van de bodem worden aangetroffen. Bodemsaneringen kunnen aanzienlijk kostenverhogend werken en zullen vaak tot grote vertragingen van het project leiden. Bij wegconstructies moet rekening worden gehouden met de mogelijkheid van het moeten afvoeren en verwerken van teerhoudend asfalt;
- geluidhinder. Sinds een aantal jaren moet bij reconstructies een akoestisch geluidsonderzoek worden uitgevoerd naar de effecten van de maatregelen op de omgeving (bijvoorbeeld de woningen langs een weg). Voor het geval de berekende geluidbelasting 1,5 dB hoger is dan de waarde in de oude situatie, moet de overheid maatregelen treffen. Daarbij kan gedacht worden aan maatregelen aan de bron (bijvoorbeeld geluidsreducerend asfalt) dan wel aan maatregelen op de plaats waar het effect optreedt (bijvoorbeeld maatregelen aan de woningen). Indien er maatregelen moeten worden getroffen, zijn deze van invloed op de kosten van het project;
- kabels en leidingen. Het moeten verleggen van kabels en leidingen kan in sommige gevallen aanzienlijk kostenverhogend werken en in de tijd gezien vertragingen opleveren;
- aanbestedingen. De op het moment van aanbesteden heersende marktsituatie kan een risico vormen. Een mee- of tegenvallende aanbesteding kan wel 30% verschil maken;
- water-, archeologie-, flora- en faunatoets. Voordat een bestemmingsplan gewijzigd kan worden moet de water-, archeologie-, flora en faunatoets met een positief resultaat worden doorlopen. Bij negatief resultaat kan het leiden tot een wijziging dan wel vertraging van het project;
- financiële dekkingsplannen. De uitwerking van het provinciale beleid wordt in nauwe samenwerking met derden (onder andere rijk en gemeenten) in een Meerjarig regionaal investeringsprogramma opgenomen. Per project wordt aangegeven welke overheden en instanties als financieel medeverantwoordelijke partner worden gezien. De afspraken daarover worden sinds 2005 jaarlijks in het PUP vastgelegd. Het dekkingsplan moet als een risico worden gezien in geval over de financieringsopzet nog geen overeenstemming is bereikt. In die gevallen waar een project in eerste aanleg een provinciale verantwoordelijkheid betreft, zal de provincie zelf moeten zorg dragen voor een financieel vangnet voor het eventueel (gedeeltelijk) mislukken van de nagestreefde financieringsopzet. Dat vangnet zal in beginsel worden gevonden binnen de provinciale budgetten.

## Motorrijtuigenbelasting

Het Centraal Bureau Motorrijtuigenbelasting (CBM) int de provinciale opcenten en draagt deze aan de provincies af. De provincies hebben geen controlemogelijkheden op deze afdrachten en zijn daarmee informatieafhankelijk van het CBM. Er blijft onzekerheid bestaan over de juistheid en de volledigheid van de ontvangen opcenten. Overigens is inmiddels door het IPO het initiatief genomen om een convenant met de Belastingdienst op te stellen waarin de controle- en informatiemogelijkheden afdoende worden geregeld.

## Overige aanwezige risico's

Ten slotte vermelden wij nog de volgende aanwezige risico's.

- Computeruitval
- Oninbare debiteuren
- Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen
- Kosten Sociaal statuut
- Subsidieafrekeningen richting het rijk
- Ontoereikende verzekeringen
- Beleidsrisico's

### Computeruitval

Voorkomen moet worden dat ingeval van ingrijpende storingen of calamiteiten bedrijfsactiviteiten voor langere tijd onderbroken zijn en dat kritische (geautomatiseerde) bedrijfsprocessen tegen deze effecten worden beschermd. Contracten met leveranciers, voorraden en de beheersorganisatie zijn afgestemd op een 99% beschikbaarheid van de voorzieningen. In het calamiteitenplan van de Bedrijfshulpverlening zijn verschillende scenario's omschreven hoe gehandeld dient te worden in geval van calamiteit om zoveel mogelijk slachtoffers te voorkomen, schade te beperken en zo snel mogelijk na een incident weer over te gaan op de normale bedrijfsvoering. De risico's zijn door hiervoor benoemde maatregelen gering, maar bij grote (langdurige) calamiteiten en beveiligingsincidenten (als gevolg van bijvoorbeeld natuurrampen, ongevallen, brand en opzettelijke handelingen) zou een beheersproces van bedrijfscontinuïteit moeten worden geïmplementeerd om verstoring tot een aanvaardbaar niveau te beperken, door een combinatie van preventieve maatregelen en herstelmaatregelen. Naar verwachting kan dit in 2010-2011 in een continuïteitsplan vastgelegd worden.

### Oninbare debiteuren

Zowel in de reguliere bedrijfsvoering als bij de grotere investeringen en projecten is er sprake van oninbaarheid op debiteuren. Het debiteurensaldo van de provincie bedroeg per 31 december 2008 € 9,0 miljoen. Op deze vorderingen is in de jaarrekening een voorziening voor mogelijke oninbaarheid in mindering gebracht van € 1,2 miljoen. Jaarlijks wordt in de jaarrekening de hoogte van de voorziening beoordeeld.

### Specifieke uitkeringen

De provincie ontvangt uit vele subsidieregelingen gelden van het rijk. Over de besteding ervan moet in veel gevallen verantwoording worden afgelegd. Hierbij dient meestal een accountantsverklaring te worden afgegeven. Met ingang van 2006 worden in de jaarrekening (SISA-bijlage) een aantal specifieke uitkeringen opgenomen, waardoor een specifieke accountantsverklaring niet meer vereist is. De verwachting is dat dit voor steeds meer specifieke uitkeringen zal gaan gelden. Indien de subsidievoorwaarden niet adequaat worden nageleefd, bestaat het risico dat gelden dienen te worden terug betaald aan het rijk, terwijl de kosten wel zijn gemaakt of bedragen wel zijn doorgegeven naar andere instellingen. Het genoemde risico leidt daarom niet tot een kwantificering van een aanwezig financieel effect.

### Ontoereikende verzekeringen

Een groot deel van de risico's is te verzekeren. De provincie heeft de normaal gebruikelijke risico's behorende bij hun taken dan ook verzekerd. Daarnaast zijn diverse aansprakelijkheidsverzekeringen afgesloten.

**Beleidsrisico's**
De provincie loopt ook ten aanzien van wijziging beleid en/of (financiële) herprioritering risico's. Met name bij langjarige projecten is dit risico reëel, omdat het Rijk hier een grote invloed op heeft. Verder loopt de provincie risico ten aanzien van draagvlak bij externe partijen. Veel provinciale ambities zijn qua haalbaarheid afhankelijk van de medewerking van derden: bestuurlijk - politiek, beleidsmatig, financieel, prioriteit en procedureel. Dit risico kan zich in het bijzonder voordoen bij deelname van de provincie aan bijvoorbeeld de ontwikkeling van het gebied Leek-Roden of aan het Masterplan Assen-Zuid.

## Verbonden partijen en overige samenwerkingsverbanden

Onder een verbonden partij wordt verstaan: een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft. Vooral het financiële belang impliceert een risico voor de provincie. Immers, de middelen die door de provincie ter beschikking zijn gesteld, kunnen een verlies zijn in geval van faillissement. Verder heeft de provincie een financieel belang indien financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de provincie.
In deze begroting is een afzonderlijke paragraaf besteed aan verbonden partijen (paragraaf I.2.6). De risico's van de samenwerkingsverbanden worden niet in alle gevallen gekwantificeerd. De accountant geeft in zijn rapport aan dat hij inschat dat de provincie hierbij specifiek risico loopt bij het SNN en GAE. Het gaat hierbij globaal geschat om een risico van vijfmaal de jaarlijkse bijdrage. Dit is omgerekend op basis van de Begroting 2009 ongeveer € 4,5 miljoen.
De volgende verbonden partijen en overige samenwerkingsverbanden zijn te onderscheiden.

**Deelnemingen**
- Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij. Het betreft een symbolische deelname; de provincie Drenthe is voor 0,01% aandeelhouder.
- WMD. De provincie bezit 50% van het aandelenkapitaal.
- GAE. De provincie bezig 30% van de aandelen. De begrote bijdrage over 2010 bedraagt voor Drenthe € 308.062,--.
- Europark Coevorden/Emlichheim Entwicklungsgesellschaft mbH. De provincie zal, gelet op de omvorming van het Europark naar een risicodragende onderneming, alleen indirect (via lening NOM) bijdragen aan het stamkapitaal van het Europark.

**Gemeenschappelijke regelingen**
- SNN. De bijdrage in de uitvoeringskosten bedraagt over 2010 € 602.800,--. Bij SNN is voor de risico's van de lopende projecten een ruime voorziening gevormd. Door deelname in het bestuur en het bestuderen en bijhouden van alle bestuursstukken houdt de provincie Drenthe greep op de eventueel aanwezige risico's bij het SNN. Daarnaast vindt toezicht plaats door het Ministerie van BZK.
- BANN. Het bestuursonderwijs is geprivatiseerd. De gemeenschappelijke regeling is in stand gebleven om de eventuele verplichtingen ten opzichte van voormalig personeel na te kunnen komen. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.
- Noordelijke Rekenkamer. De gemeenschappelijke regeling, waaraan de drie noordelijke provincies deelnemen, is in werking getreden op 1 januari 2005. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.
- OV-bureau. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.

**Stichtingen en andere privaatrechtelijke rechtspersonen**

- Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.
- Stichting Drentse Bedrijfslocaties (DBL). De begrote provinciale bijdrage bedraagt over 2010 € 69.000,-(dit is de netto last na compensatie btw).
- Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA). De bijdrage bedraagt over 2010 naar verwachting € 201.000,--.
- Stichting Drents Plateau. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.
- Vereniging IPO. De bijdrage over 2010 van de provincie bedraagt naar verwachting € 769.600,--.

**Bestuursrechtelijke rechtspersonen**

Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe. Het fonds beheert de gesloten stortplaatsen uit de opbrengsten van de nazorgheffing verkregen middelen. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.
De risico's van de samenwerkingsverbanden worden in de rapportages van de provincie niet gekwantificeerd. Bestudering van de stukken levert het volgende beeld op.

| Nr. | Verbonden partij | Kwantificering (x € 1.000,-) |
|---|---|---|
| 1 | Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij | 0 |
| 2 | Waterleidingsmaatschappij Drenthe | 0 |
| 3 | Groningen Airport Eelde (5x de werkelijke bijdrage 2007) | 1.500 |
| 4 | Europark Coevorden/Emlichheim Entwicklungsgesellschaft mbH | 0 |
| 5 | NV Essent | 0 |
| 6 | Samenwerkingsverband Noord-Nederland (5x de werkelijke bijdrage 2007) | 2.600 |
| 7 | Interprovinciaal Overleg | 0 |
| 8 | Bestuursacademie Noord-Nederland | 0 |
| 9 | Noordelijke Rekenkamer | 0 |
| 10 | OV-bureau | 0 |
| 11 | Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie | 0 |
| 12 | Stichting Drentse bedrijfslocaties | 0 |
| 13 | Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen | 0 |
| 14 | Stichting Drents Plateau | 0 |
| 15 | Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe | 0 |
| | Totaal | 4.100 |

## Conclusie financieel effect van de risico's

Uit het vorenstaande blijkt dat de risico's als volgt gekwantificeerd kunnen worden weergegeven (afgerond x € 1.000,--).

| | Financieel effect | |
|---|---|---|
| | Minimum | Maximum |
| Risico's vermeld in deze paragraaf - claims van derden | 1.500 | 2.500 |
| Inschatting p.m.-posten risico's en aan te houden buffer voor algemene bedrijfsvoeringsrisico's | 15.509 | 24.814 |
| Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen (inschatting) | 5.000 | 5.000 |
| Verbonden partijen | 4.100 | 4.100 |
| Totaal financieel effect van de risico's | 26.109 | 36.414 |

De financiële effecten van de aangegeven risico's worden gezien de kwantificatie ingeschat tussen de € 26 en € 37 miljoen.

## Omvang van het weerstandsvermogen

Op basis van diverse kengetallen wordt getracht een oordeel te geven over het weerstandsvermogen. De volgende kengetallen zijn hiertoe aangegeven (afgerond, x € 1.000,--).

| Weerstandsvermogen | Totaal |
|---|---|
| Omvang risico's | 26.109 - 36.414 |
| Weerstandscapaciteit (alleen bij te vormen risicoreserve) | 33.059 |
| Totaal begrote lasten 2010 | 320.436 |
| 10% van de totale lasten | 32.043 |
| Aanbevolen weerstandscapaciteit accountant | 25.000 |

Door de huisaccountant wordt een omvang van de weerstandscapaciteit aanbevolen van € 25 miljoen. Uit het de inventarisatie van de aanwezige risico's blijkt dat het risicoprofiel niet erg is veranderd ten opzichte van 2009. De norm voor 2010 is derhalve acceptabel. De totale weerstandscapaciteit bedraagt naar verwachting voor 2010 € 33,1 miljoen. Daarnaast is er een aantal vrije reserves, zoals in deze paragraaf is aangegeven. Zolang die reserves niet worden aangewend door PS kunnen die ook tot de weerstandscapaciteit worden gerekend. De omvang van het weerstandsvermogen van de provincie is naar verwachting dan ook ruim voldoende om de aanwezige risico's op te vangen.

# Paragraaf 2.3 Onderhoud kapitaal-goederen

Op grond van artikel 9 van het BBV is bepaald dat in de Begroting de beleidslijnen moeten worden vastgelegd met betrekking tot relevante beheersmatige aspecten, waaronder het onderhoud van kapitaalgoederen. De commissie BBV (artikel 12) stelt dat in de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen het beleidskader voor het onderhoud van de kapitaalgoederen gegeven moet worden. In deze paragraaf wordt aangegeven om welke kapitaalgoederen het gaat, wat het ambitieniveau daarbij is en hoe het beheer, zowel operationeel als financieel, moet worden uitgevoerd.
De gewenste kwaliteit van de kapitaalgoederen is bepalend voor de lasten. De lasten kunnen op diverse programma's voorkomen. Met onderhoud van kapitaalgoederen is een substantieel deel van de Begroting gemoeid.

## Beleid

De afdeling Wegen en Kanalen draagt zorg voor het beheer en onderhoud van het provinciale wegen- en vaarwegennet. Deze wettelijke verantwoordelijkheid is beleidsmatig vertaald in het PVVP.
Het beleid voor het onderhouden van de kapitaalgoederen is opgenomen in:

- Beleidsvisie beheer en onderhoud wegen en kanalen (inclusief Groenbeheervisie Plan) .
- PVVP 2007-2012.
- POP II.
- Beleidsplan verlichting.

Aan de hand van de beleidsvisie beheer en onderhoud wegen en kanalen, met daaraan gekoppeld de meerjaarlijkse onderhoudsprogramma's, worden jaarlijks de uitvoeringsprogramma's opgesteld. Deze uitvoeringsprogramma's zijn de inhoudelijke verbijzondering van de geplande werkzaamheden in het desbetreffende jaar. Hoofdzakelijk zijn dit projectmatige werkzaamheden, die op basis van aanbestedingen worden uitgevoerd, naast de dagelijkse beheer- en onderhoudswerkzaamheden.

## Wegen

De provincie Drenthe beschikt over ongeveer 467 km wegen, 13 km parallelwegen, 256 km fietspaden, 26 km op- en afritten, 9 km dubbele rijbanen en 3 km voetpaden. Hierin bevinden zich 330 kruispunten/T-aansluitingen, 73 rotondes, 6 verkeersregelinstallaties en een groot aantal (± 80) bushokjes.
Aan de hand van een jaarlijkse inspectie van de infrastructuur, wordt het jaarlijkse onderhoudsprogramma vastgesteld, een afgeleide van het meerjarenonderhoudsprogramma.
Het kwaliteitsniveau wordt aan de hand van een landelijke systematiek vastgesteld.
Uit het rapport van het wegenbouwkundig bureau KOAC-NPC van 2009 is ons wegenbestand te kwalificeren als ruim voldoende. Het streven is om deze kwalificatie te handhaven, zodat de kans op achterstallig onderhoud beperkt blijft en de risico's voor verkeersonveiligheid evenredig beperkt blijven.
Groot onderhoud van het asfalt vindt in een cyclus van gemiddeld 15-20 jaar plaats, afhankelijk van het wegtype en de mate van verkeersbelasting. Er wordt altijd gekeken naar win-winsitua-

ties bij onderhoud kapitaalgoederen door onder andere onderhoud aan een weg te combineren met onderhoud aan groen en andere elementen langs de desbetreffende weg.
Voor het onderhoud van de wegen zijn in de Begroting 2010 en volgende jaren de volgende bedragen opgenomen:

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Programma | Lasten: 10.847.049 | Lasten: 10.967.871 | Lasten: 11.141.874 | Lasten: 11.227.456 |
| beheer en onderhoud | Baten: 49.660 | Baten: 49.660 | Baten: 49.660 | Baten: 49.660 |

## Vaarwegen

De provincie beheert ca. 154 kilometer vaarwegen, met daarnaast 21.200 are bermen en taluds en 24.900 meter watergangen. Het water in de vaarwegen wordt op peil gehouden door middel van 17 sluizen en 13 gemalen. Het betreft de trajecten Meppel - De Punt, bestaande uit de Drentsche Hoofdvaart, het Noord-Willemskanaal en het Meppelerdiep en de Zuidoost-Drentse Vaarwegen, bestaande uit de Hoogeveensche Vaart, de Verlengde Hoogeveensche Vaart, het Stieltjeskanaal, het Coevorden-Vechtkanaal en het Afwateringskanaal.
In de zomer betekent dit wateraanvoeren om verdroging tegen te gaan (waterleidingfunctie) en in de herfst en winter het afvoeren van het overtollige water (rioolfunctie).
Vanaf 2012 komt hier ook de vaarweg Erica – Ter Apel bij. Met de andere partners (waterschap en gemeenten) moet bepaald worden wie voor welk deel van het onderhoud hiervoor verantwoordelijk wordt.
De staten hebben in 1994/1995 besloten tot het streven de vaarwegen voor de scheepvaart open te houden en tot het stimuleren van vervoer te water, zowel beroepsmatig als recreatief. Het beheer en onderhoud van de provinciale vaarwegen is eveneens opgenomen in jaarlijkse uitvoeringsprogramma's. In tegenstelling tot de wegen is er geen landelijke uniforme systematiek om het onderhoudsniveau van vaarwegen te kwalificeren. Verschillende vaarwegbeheerders overleggen hierover en inspecteren hun vaarwegen jaarlijks. De inspecties bestaan hoofdzakelijk uit twee onderdelen: oeverbeschoeiingen en vaarwegdieptes. Op grond van deze inspecties is gebleken dat het huidige onderhoudsniveau als "voldoende" te typeren is. Wel geldt voor al onze vaarwegen dat de marge tussen vaarwegdiepte en diepgangen van de toegelaten "maatgevende" scheepstypes in Drenthe minimaal is.

## Vaarweg Meppel - De Punt

De vaarweg Meppel - De Punt is in 1994 overgenomen van het rijk, in het kader van de toenmalige "natte sanering", een decentralisatie impuls onder het regime van "Brokx-Nat". Bij die overname verplichtte het rijk zich contractueel tot 2024 de volledige kosten van sober beheer aan de provincie te vergoeden. Met ingang van 2024 vervalt een bedrag van ca. € 1,5 miljoen structureel voor het groot onderhoud (op een totale rijksbijdrage van € 3,3 miljoen per jaar, prijspeil 2007).
Het beschikbare budget voor onderhoud bestaat, naast een jaarlijks geïndexeerd normbedrag (norm aandeel provincie Drenthe per 1 januari 2009: € 3.644.911 inclusief apparaatskostenvergoeding) voornamelijk uit bijdragen van derden (rijk en waterschappen).
Voor het onderhoud van de vaarweg Meppel - De Punt zijn in de Begroting 2010 en volgende jaren de volgende bedragen opgenomen.

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Programma beheer en onderhoud | Lasten: 2.819.218<br>Baten: 3.680.679 | Lasten: 2.579.382<br>Baten 3.679.232 | Lasten: 2.630.715<br>Baten: 3.717.560 | Lasten: 2.683.015<br>Baten: 3.790.730 |

Het saldo voor de Reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt bedraagt per 1 januari 2010 € 6.094.372.

## Zuidoost-Drentse vaarwegen

De Zuidoost-Drentse vaarwegen zijn al in provinciaal beheer sinds de jaren zestig van de twintigste eeuw. In tegenstelling tot jaren geleden is het onderhoudsniveau van deze vaarwegen thans op peil. Wel zijn in sommige kanalen ten opzichte van de vaarwegklasse diepgangbeperkingen afgekondigd ten opzichte van de Europese CEMT-normen (Commission Européenne des Ministres de Transport). Echter, deze afwijking zorgt niet voor beperkingen in het gebruik van de vaarweg. Er zijn wensen de Hoogeveensche Vaart te verdiepen naar een 600 tons kanaal en voor het Coevorden-Vechtkanaal, in 2000/2001 uitgebreid tot 800 tons kanaal, bestaan er nog wensen tot, in principe, uitbouw tot een 1.000 tons vaarweg.
Voor het onderhoud van de Zuidoost-Drentse vaarwegen zijn in de Begroting 2010 en volgende jaren de volgende bedragen opgenomen.

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Programma beheer en onderhoud | Lasten: 2.298101<br>Baten: 1.158.355 | Lasten: 2.560.062<br>Baten: 1.180.205 | Lasten 2.603.897<br>Baten: 1.202.485 | Lasten: 2.623.867<br>Baten: 1.225.165 |

## Kunstwerken (civiel)

De provincie beheert een groot aantal kunstwerken: 450 duikers, 50 vaste bruggen, 11 houten bruggen, 46 beweegbare bruggen, 35 viaducten, 30 onderdoorgangen, 17 sluizen en 13 gemalen. Voorheen werden kunstwerken beoordeeld op hun kwaliteit als er onderhoud aan de desbetreffende weg of vaarweg plaatsvond. Echter, in 2009 is gestart met het inrichten van het onderhoudsprogramma KIOS, waarin de onderhoudsniveaus van alle provinciale kunstwerken worden vastgelegd. Kunstwerken van beton vergen normaliter nauwelijks onderhoud.. Voor vervanging of reconstructie is geen reserve voor de kapitaallasten. Bij recente onderzoeken van Rijkswaterstaat is gebleken dat de conditie van de kunstwerken in relatie tot de toename van steeds zwaardere belastingen van mindere kwaliteit is dan was verwacht. In 2009 is gestart met een onderzoek naar de conditie van de kunstwerken in de Drentse wegen en vaarwegen o.a. in het licht van deze zwaardere belasting en wat dit in de toekomst zo mogelijk financieel voor gevolgen heeft. In 2011 zal de Ericasluis geheel worden gereconstrueerd. De kapitaallasten hiervoor komen m.i.v. 2011 ten laste van de begroting, zodat het budget hiervoor m.i.v. 2011 structureel met € 200.000 verhoogd moet worden. Dit gebeurt ook met noodzakelijke toekomstige reconstructies en vervangingen.
De kosten van exploitatie en onderhoud van de kunstwerken zijn in de Begroting verdisconteerd in het Programma beheer en onderhoud (zowel voor de wegen als de vaarwegen).

## Groen

Drenthe beheert 66.200 are bermen met 32.222 bomen. De ruimtelijke kwaliteit in het landelijk gebied is randvoorwaarde voor de ontwikkeling van de infrastructuur. Groenstructuurvisie is gericht op het bereiken van een waardevolle, karakteristieke, veilige en duurzame groenstructuur langs provinciale wegen en vaarwegen/kanalen in de provincie Drenthe. Hieronder vallen ook faunavoorzieningen. Sinds enige tijd hebben we een groenbeheervisieplan voor de landschappelijke inpassing van de provinciale wegen en vaarwegen. Hiermee hopen we ook een voorbeeldfunctie voor gemeenten en andere overheden te kunnen uitoefenen. De kosten van onderhoud van groen zijn in de Begroting verdisconteerd in het Programma beheer en onderhoud (zowel voor de wegen als de vaarwegen).

## Verlichting (openbare verlichting)

De provincie beheert ca. 2.300 lichtmasten. De exploitatie en het onderhoud van de openbare verlichting zijn grotendeels uitbesteed aan Essent. De masten vergen weinig tot geen onderhoud. In het Beleidsplan verlichting is opgenomen de openbare verlichting tot een minimum te beperken. Hiermee wordt tegemoetgekomen aan de wens om energie te besparen en de lichtoverlast terug te dringen zonder dat de verkeersveiligheid in het gedrang komt. Het opruimen van lichtmasten verloopt voorspoedig. Daar waar de sociale veiligheid een rol speelt wordt middels extra communicatie informatie gegeven aan de belanghebbenden. Verder hebben we pilots lopen met duurzame (LED)verlichting. De kosten van de exploitatie en het onderhoud van de verlichting zijn in de Begroting verdisconteerd in het Programma beheer en onderhoud (zowel voor de wegen als de vaarwegen).

## Gebouwen

Naast de steunpunten en dienstwoningen op het werkterrein van wegen en kanalen kent de provincie Drenthe nog een tweetal gebouwen waarvan zij het onderhoud heeft. Dit betreft:

- het provinciehuis.
- het Drents Museum.

**Provinciehuis**

Om op een zo planmatige wijze het onderhoud aan het provinciehuis uit te voeren en de financiële middelen daarvoor beschikbaar te hebben is door een gespecialiseerd bureau in 2000 een onderhoudsplan opgesteld. Daarbij is gebruikgemaakt van standaard geaccepteerde prijs- en kwaliteitsnormen die gelden in de bouw. Het plan geeft inzicht in de staat van onderhoud, de te verwachten toekomstige onderhoudsbehoefte voor een termijn van 10 jaar en de daarvoor benodigde financiële middelen. Er is daarbij rekening gehouden met onder meer het feit dat het provinciehuis geen onderhoudsvriendelijk gebouw is, omdat er veel hout- en ijzerconstructies zijn toegepast. Verder is in het meerjarenonderhoudsplan rekening gehouden met het onderhoud aan het buitenterrein.
Omdat het huidige onderhoudsplan is opgesteld voor de periode 2000 – 2010 en het provinciehuis de komende tijd gerevitaliseerd gaat worden, zal het onderhoudsplan tijdens de revitalisering geactualiseerd worden. Tijdens de revitalisering zal duidelijk worden wat na afronding voor dagelijks en planmatig onderhoud jaarlijks nodig is.

Voor de uitvoering van het onderhoudsplan is in de Meerjarenbegroting 2008 en volgende jaren rekening gehouden met een uitgaaf van € 987.000,- in 2010. Van dit bedrag wordt jaarlijks € 351.930,-- gestort in de Voorziening groot onderhoud provinciehuis.

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Provinciehuis | 987.000 | 493.500 | 351.930 | 351.930 |

Het saldo van de Voorziening groot onderhoud provinciehuis bedraagt per 1 januari 2010 naar verwachting € 1.988.908,-.

**Drents Museum**

In 2001 heeft een daartoe gespecialiseerd bureau een rapport uitgebracht over het onderhoud van het Drents Museum. Op grond van de uitkomsten van het daarbij behorende 10-jarig onderhoudsplan, alsmede een uitgewerkte heldere taakafbakening van verantwoordelijkheden tussen huurder en verhuurder is het budget vastgesteld dat nodig is om de kwaliteit van het onderhoud van de gebouwen op een goed niveau te houden.
Omdat het huidige onderhoudsplan in 2001 is opgesteld en het Drents Museum in de komende periode uitgebreid gaat worden, zal het onderhoudsplan tijdens de verbouwing geactualiseerd worden. Dit ook weer voor een periode van 10 jaar. Na de afronding van de verbouwing en nieuwbouw zal dan duidelijk worden wat na afronding voor onderhoud jaarlijks nodig is. Daarom is de afgelopen periode gereserveerd omgegaan met uitvoering van planmatig onderhoud.
Het uitgestelde onderhoud zal tijdens de verbouwing plaatsvinden.
Voor de uitvoering van het onderhoudsplan is in de Meerjarenbegroting 2010 rekening gehouden met een uitgaaf van € 230.000,-. Van dit bedrag wordt jaarlijks € 121.899,-- gestort in de Voorziening groot onderhoud Drents Museum.
Voor het dagelijks onderhoud is jaarlijks een exploitatiebudget in de Begroting opgenomen ter hoogte van het verschil tussen de structurele uitgaaf en de storting in de voorziening.

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Drents Museum | 230.000 | 121.899 | 121.899 | 121.899 |

Het saldo van de Voorziening groot onderhoud Drents Museum bedraagt per 1 januari 2010 naar verwachting € 525.632.

# Paragraaf 2.4 Financiering

## Inleiding

Op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording (2004) dient in de provinciale begroting een financieringsparagraaf te worden opgenomen. Hierin wordt informatie over de financiële positie van de provincie gegeven. Deze financieringsparagraaf is in samenhang met het Treasurystatuut en de Financiële Verordening een belangrijk instrument voor het transparant maken en daarmee voor het sturen, beheersen en controleren van de treasuryfunctie. In de financieringsparagraaf komen aan de orde:

- Interne ontwikkelingen;
- Ontwikkeling rentetarieven;
- Risicobeheer;
- Leningenportefeuille;
- Meerjarige financieringspositie.

## Interne ontwikkelingen

De diverse wijzigingen in de wet- en regelgeving, onder andere vanwege de kredietcrisis, zijn aanleiding geweest om medio 2009 het Financieringsstatuut (statenstuk 2005-195) te actualiseren. Op 7 oktober 2009 wordt het nieuwe statuut aangeboden aan Provinciale Staten. Belangrijke wijzigingen in het beleid zijn de beperking van het landencriterium tot landen in de EER met ten minste een AA- (minus) rating. Eveneens is een differentiatie naar looptijd aangebracht: uitzettingen langer dan 3 maanden zijn toegestaan bij financiële ondernemingen met ten minste een AA- (minus) rating. Uitzettingen korter dan 3 maanden zijn toegestaan bij financiële ondernemingen met ten minste een A- (minus) rating. Ratings moeten zijn afgegeven door minimaal 2 van de 3 gerenommeerde ratingbureaus (Standard & Poor's, Moody's en Fitch). Daarnaast zijn intern in de organisatie een aantal zaken opgepakt om de treasuryfunctie te professionaliseren. Hierbij is onder andere gekeken naar de aanbevelingen uit het onderzoeksrapport naar het treasury beleid in de provincie Noord-Holland. In het kader van het professionaliseren van de treasuryfunctie is intern opgepakt:

- het verbeteren van de informatievoorziening tussen het bestuurlijk en ambtelijk apparaat middels de oprichting van een treasurycommissie;
- het onderzoeken van de mogelijkheden tot partieel schatkistbankieren;
- het inwerken van een gelijkwaardige plaatsvervanger.

Daarnaast wordt gewerkt aan het professionaliseren van de liquiditeitenplanning. Voorlopig worden de tijdelijk overtollige liquide middelen kort uitgezet vanwege onderzekerheden in de liquiditeitenplanning en de volatiliteit op de geld- en kapitaalmarkt.

## Ontwikkeling rentetarieven

De economie is in het eerste kwartaal van 2009 met 4,5 procent gekrompen ten opzichte van een jaar eerder. De conjunctuur laat medio 2009 nog geen herstel zien. Herstel van de economie lijkt zich pas in de tweede helft van 2010 in te zetten, maar is ook sterk afhankelijk van effecten van de geïmplementeerde beleidsmaatregelen door het Rijk. De recessie zorgt voor historische

lage tarieven op de geld- en kapitaalmarkt. Medio 2009 is de rente op de geldmarkt* ongekend laag met een waarde beneden de 1 procent. Voor de kapitaalmarkt** ligt de rente rond een waarde van 3,82 procent. Een herstel op de geld- en kapitaalmarkt zet zich naar verwachting pas in de tweede helft van 2010 in. De slechte economische omstandigheden hebben geleid tot een inflatie om en nabij het nulpunt. Deze relatief lage inflatie heeft de Europese Centrale Bank (ECB) de ruimte geboden om halverwege 2009 de rente tot een historisch dieptepunt van 1 procent te verlagen. De verwachting is dat de ECB tot medio 2010 de rente laag houdt. Op de geldmarkt ligt de verwachting voor 2010 op een rentevergoeding van 1,5 procent (zie onderstaande grafiek). Op de kapitaalmarkt ligt de verwachting voor 2010 op een rentevergoeding van 4 procent. Sinds eind 2008 is van een inverse rentestructuur*** geen sprake meer. De ontwikkelingen op de kapitaalmarkt zijn sterk afhankelijk van macro economische ontwikkelingen. Daarentegen worden de ontwikkelingen op de geldmarkt gestuurd door het beleid dat de ECB voert.

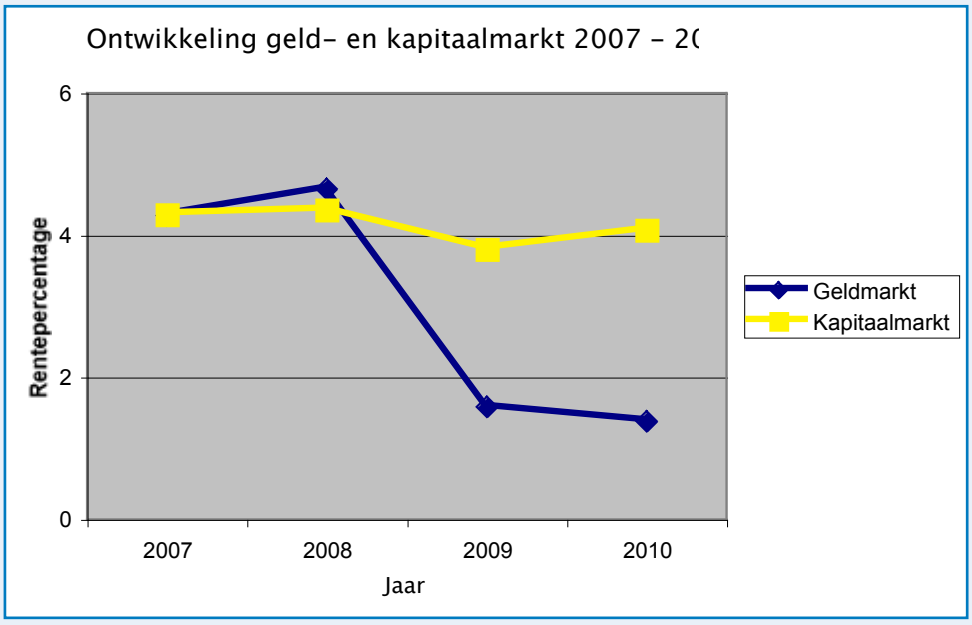


## Risicobeheer

In het Treasurystatuut zijn de risico's opgenomen die intern beheerst moeten worden. In deze paragraaf wordt een analyse gemaakt van de kasgeldlimiet, de renterisiconorm en het krediet- koers- en valutarisico op de tijdelijk uitgezette liquide middelen. Een belangrijk uitgangspunt in de Wet Fido is het vermijden van grote fluctuaties in de rentelasten. Er is een toets gemaakt in de Wet Fido voor risico's op kortlopende schulden (kasgeldlimiet) en langlopende schulden (renterisiconorm).

### Kasgeldlimiet

De Wet Fido geeft aan dat de netto vlottende schuld niet hoger mag zijn dan de kasgeldlimiet. Dit is bedoeld om de hoeveelheid kort aangetrokken leningen te begrenzen. Vooral bij

* Referentie: 3-maands Euribor

** Referentie: 10 jarige Nederlandse staatsobligatie

*** Rente op uitzettingen met een korte looptijd (tot 1 jaar) is hoger dan de rente op uitzettingen met een lange looptijd (> 1 jaar)

korte financieringen kan het renterisico aanzienlijk zijn. De toegestane kasgeldlimiet bedraagt vooralsnog 7%. Dit betekent een kasgeldlimiet van € 21,7 miljoen en naar verwachting een ruimte van € 179,8 miljoen. De kasgeldlimiet wordt naar verwachting ruim onderschreden.

### Renterisiconorm

Het doel van de renterisiconorm is, net als bij de kasgeldlimiet, het inkaderen van grote fluctuaties in de rentelasten. Als grondslag wordt aangehouden dat de provincie niet meer dan 20% van haar begrotingstotaal in aanmerking mag laten komen voor herfinanciering. De provincie Drenthe heeft geen langlopende leningen te herfinancieren. De renterisiconorm is daarom ook niet van toepassing.

### Kredietrisico

Het kredietrisico geeft de mate aan waarin de provincie een risico loopt over haar uitgezette gelden, vanwege het niet kunnen voldoen aan de betalingsverplichtingen door de tegenpartij. De diverse tegenpartijen zijn onderverdeeld in risicogroepen naar financiële zekerheid en variëren van extreem kredietwaardig tot twijfelachtig. Het treasurybeleid is gericht op het minimaliseren van financiële risico's en binnen de geldende kaders een zo optimaal mogelijk rendement behalen. De kredietwaardigheid van financiële ondernemingen wordt nauwgezet gevolgd.

### Koersrisico

Koersrisico wordt gelopen bij uitzettingen in de vorm van vastrentende waarden zoals bij obligaties en onderhandse leningen, waarbij voor het einde van de looptijd tot verkoop wordt overgegaan. Dit risico is aan de orde bij een tweetal rentefondsen waarin wordt deelgenomen. Deze rentefondsen worden beheerd door een vermogensbeheerder. Doel van deze rentefondsen is om met een aantal investeerders tot een collectieve belegging van vermogen te komen. Door een grote spreiding van de aangetrokken vastrentende waarden kan het koersrisico bij onttrekking tot een minimum worden beperkt. Vroegtijdige verkoop is niet aan de orde.

### Valutarisico

De provincie kent geen valutarisio, omdat het sluiten van transacties en het verlenen van garanties uitsluitend in euro's plaatsvinden.

## Leningenportefeuille

### Verstrekte langlopende geldleningen

Het verwachte verloop van de langlopende geldleningen is als volgt in 2010:

| Verstrekte langlopende geldleningen | 1 januari 2010 | Afschrijvingen | 31 december 2010 |
|---|---|---|---|
| Achtergestelde lening Essent à 9% | 4.247.837 | | 4.247.837 |
| RTV Drenthe | 3.274.844 | 188.395 | 3.086.449 |
| Hypotheken | 26.609.419 | 1.463.934 | 25.145.484 |
| Bruglening Enexis tranche A | 18.240.000 | | 18.240.000 |
| Bruglening Enexis tranche B | 11.400.000 | | 11.400.000 |
| Bruglening Enexis tranche C | 11.400.000 | | 11.400.000 |
| Bruglening Enexis tranche D | 15.960.000 | | 15.960.000 |
| Totaal | 91.132.100 | 1.652.329 | 89.479.770 |

De geldleningen aan Essent en RTV Drenthe zijn verstrekt in het kader van de publieke taak. Sinds 2007 worden geen nieuwe hypotheken meer aan personeel verstrekt.

In 2009 zijn de aandeelhouders van Essent akkoord gegaan met de verkoop van hun aandelen en daarmee de overname van Essent door RWE. Onderdeel van de verkooptransactie is het verstrekken van een bruglening aan Enexis. Deze lening bedraagt in totaal € 2,5 miljard, waarvan de provincie Drenthe een aandeel van 2,28% heeft, circa € 57 miljoen. De lening is opgedeeld in een viertal tranches met verschillende looptijden (variërend van 3 tot 10 jaar) en rentepercentages. De rentepercentages zijn vooralsnog niet bekend, maar zullen marktconform zijn. Ook is op dit moment niet duidelijk per wanneer de lening verstrekt wordt.

### Opgenomen langlopende geldleningen

In 2010 zijn bij het groenfonds nog drie langlopende geldleningen. De leningen bij het groenfonds dienen de kavelruil van boeren te financieren. Aan het einde van de looptijd wordt afgelost. Twee van de leningen lopen tot 2012 en de laatste loopt tot 2016.

| Opgenomen geldleningen | 1 januari 2010 | Afschrijvingen | 31 januari 2010 |
|---|---|---|---|
| Nationaal Groenfonds à 3,5% | 735.744 | | 735.744 |
| Nationaal Groenfonds à 4,3% | 100.000 | | 100.000 |
| Nationaal Groenfonds à 4,3% | 153.258 | | 153.258 |
| Totaal | 989.002 | - | 989.002 |

### Gewaarborgde geldleningen

De gewaarborgde geldleningen betreffen geldleningen verstrekt ten behoeve van instellingen in de gezondheidszorg. In deze sector worden geen nieuwe garanties afgegeven.
Het totaal van de gegarandeerde geldleningen bedraagt naar verwachting per 1 januari 2010 € 6,5 miljoen en zal in de toekomst verder afnemen.

### Meerjarige financieringspositie

Om een beeld te krijgen van de meerjarige financieringspositie is een meerjarige financierings- en investeringsstaat opgesteld. De meerjarige financierings- en investeringsstaat is in het navolgende per aanvang van het jaar opgesteld.

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Investeringen | | | | |
| A1. Materiële activa (maatschappelijk nut) | 60.828.030 | 75.425.925 | 82.549.646 | 89.885.135 |
| A2. Materiële activa (economisch nut) | 24.967.500 | 43.656.941 | 45.184.002 | 41.973.436 |
| B. Financiële activa | | | | |
| 1. deelnemingen (economisch nut) | 854.605 | 854.605 | 854.605 | 854.605 |
| 2. Bijdrage aan activa in eigendom derden (maatschappelijk nut) | 6.424.868 | 13.959.785 | 2.205.029 | 2.776.835 |
| 3. Verstrekte langlopende geldleningen | 89.668.165 | 88.096.375 | 86.601.161 | 45.718.874 |
| Totaal investeringen | 182.743.168 | 221.993.631 | 217.394.443 | 181.208.885 |
| Financieringsmiddelen | | | | |
| A. reserves/voorzieningen | | | | |
| 1. Algemene reserves | 75.081.047 | 41.144.256 | 3.621.756 | 22.793.209- |
| 2. Bestemmingsreserves | 277.225.377 | 274.408.082 | 258.045.374 | 261.865.063 |
| 3. Voorzieningen (middelen derden) | 2.037.678 | 2.140.099 | 2.242.520 | 2.344.941 |
| 4. Voorzieningen | 2.514.541 | 1.771.370 | 1.629.800 | 1.629.800 |
| B. Opgenomen langlopende geldleningen | 989.002 | 989.002 | 989.002 | 253.258 |
| C. Incidentele financieringsmiddelen | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 |
| Totaal financieringsmiddelen | 367.847.645 | 330.452.809 | 276.528.452 | 253.299.853 |
| Saldo financieringsmiddelen (overschot) | 185.104.477 | 108.459.178 | 59.134.009 | 72.090.968 |

## Het EMU-Saldo

In het navolgende overzicht wordt het verwachte EMU-saldo voor de jaren 2009 tot en met 2011 weergegeven.

| | Omschrijving | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| | | x € 1000,- | x € 1000,- | x € 1000,- |
| | | Volgens realisatie tot en met sept. 2009, aangevuld met raming resterende periode | Volgens begroting 2010 | Volgens meerjaren-raming in begroting 2010 |
| 1 | Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c) | 118.196.420 | -37.754.085 | -53.885.208 |
| 2 | Afschrijvingen ten laste van de exploitatie | 7.192.865 | 10.799.164 | 20.720.503 |
| 3 | Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie | 473.829 | 473.829 | 473.829 |
| 4 | Investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd | 26.433.392 | 38.789.313 | 16.799.725 |
| 5 | Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4 | | | |
| 6 | Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa:<br>Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voorzover niet op exploitie verantwoord | | | |
| 7 | Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan) | | | |
| 8 | Baten bouwgrondexploitatie:<br>Baten voorzover transacties niet op exploitatie verantwoord | | | |
| 9 | Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen | 314.500 | 1.217.000 | 615.399 |
| 10 | Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten | | | |
| 11 | Verkoop van effecten: | | | |
| a | Gaat u effecten verkopen? (ja/nee) | ja | nee | nee |
| b | Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie? | 158.000.000 | | |
| Berekend EMU-saldo | | -58.884.778 | -66.487.405 | -50.106.000 |

# Paragraaf 2.5 Bedrijfsvoering

## Missie

De provincie Drenthe is een solide partner en zal dat in de toekomst blijven. De organisatie is 'in control'. De provincie is een aantrekkelijke werkgever waar mensen in een prettige en gezonde werkomgeving op een interactieve, doelgerichte en toekomstgerichte wijze samenwerken. De organisatie voorziet op een professionele wijze in de behoeften van bestuur, management en medewerkers aan advies en ondersteuning op het gebied van personeel, informatietechnologie, financiën en overige voorzieningen.

## Vijf ontwikkellijnen

Onze ambtelijke organisatie speelt in op voortdurende veranderingen in onze omgeving. En ontwikkelt zich daarmee, net als de maatschappij, continu. Dit werkt door in de bedrijfsvoering. Het Concernplan 2008-2011, *Sámen Sterker in de Slimme provincie*, geeft inzicht in wat onze organisatie wil bereiken op het gebied van bedrijfsvoering. Bedrijfsvoering zien wij als de sturing en beheersing van bedrijfsprocessen binnen onze organisatie om de gestelde beleidsdoelstellingen te kunnen realiseren. Het gaat om de sturing en beheersing van zowel de primaire processen als van de processen die hiervoor faciliterend zijn.
Het Concernplan sluit aan op het Collegeprogramma 2007-2011, *Kiezen voor de kracht van Drenthe*. Daarin hebben wij opgenomen dat het in gang gezette (cultuur)veranderingstraject binnen onze organisatie voortvarend wordt voortgezet om onze veranderende rolopvatting waar te kunnen maken. Aansluitend daarop hebben wij in de Voorjaarsnota 2009, net als in de voorgaande Voorjaarsnota, een daarbij passende missie van de organisatie opgenomen. Zoals hierboven verwoord. Dit alles draagt ook bij aan de in de Voorjaarsnota 2009 genoemde en gewenste realisatie van de Provincie Nieuwe Stijl.

Maar niet alles kan tegelijk. Daarom gaat het Concernplan uit van verschillende fasen. De structuuraanpassingen van onze organisatie zijn gerealiseerd; de ingezette veranderingen worden vastgehouden. De verworvenheden van het al eerder ingezette traject van organisatieontwikkeling, *Sámen Sterker*, worden verder uitgebouwd in onze organisatie. Ook is de verbouwing van ons provinciehuis gestart. In 2010 komt de fase 'innoveren' centraal te staan. De verbouwing van het provinciehuis is in 2010 nog niet afgerond, maar steeds meer medewerkers komen dan wel fasegewijs in de nieuwe werkomgeving. De nadruk ligt daarbij vooral op het tegelijkertijd aanbieden van nieuwe (ICT) hulpmiddelen en soepele werkprocessen. Werkprocessen die winst opleveren en overhead terugbrengen. Hiermee bouwen wij verder aan een slimme organisatie met een uitdagend arbeidsklimaat. Een organisatie die de ambities van bestuurlijk Drenthe waarmaakt en maximaal presteert tegen minimale kosten. Vanuit deze ambities zijn in het Concernplan doelen, inspanningen en acties geordend in een aantal ontwikkellijnen. Deze ontwikkellijnen vormen de kapstok van deze paragraaf.

De vijf ontwikkellijnen uit het Concernplan 2008-2011 zijn de volgende.

- I. Slimmere productie: uitvoeren Collegeprogramma, strategische projecten en programma's, procesverbetering
- II. Programma Drenthe dóet ertoe!: interactieve beleidsontwikkeling, betere bestuurlijke samenwerking (waaronder vergroten bestuurskracht), verbeteren kwaliteit van dienstverlening
- III. Programma Samen Sterker in Actie!: organisatieontwikkeling
- IV. Programma Provinciehuis van Morgen: werkomgeving
- V. Zaken op orde: bedrijfsvoering

Alleen de onderdelen die betrekking hebben op aspecten van bedrijfsvoering zijn in deze paragraaf opgenomen. Dat geldt ook voor de onderwerpen rond digitalisering en organisatieontwikkeling zoals genoemd in programma 6, Middelen.

## I Slimmere productie

Met de ontwikkellijn Slimmere productie richten wij ons op het realiseren van de Programmabegroting, de uitvoering van het Collegeprogramma, het oppakken van 'oud voor nieuw'-beleid, ofwel het vrijmaken van middelen voor prioriteiten uit het Collegeprogramma, en alle activiteiten en projecten binnen de lijn, zoals het inpassen van nieuwe ontwikkelingen en wet- en regelgeving in onze werkprocessen. De ontwikkellijn is gesplitst in strategische projecten/programma's en in procesverbetering.

**Bestuurlijke strategievorming**
De komende periode werken wij hiermee verder aan de realisatie van de Provincie Nieuwe Stijl. In dit proces werken wij de kerntaken en de consequenties daarvan verder uit. Om de gewenste positie nog voor de verkiezingen van 2011 te bereiken, staat het jaar 2010 in het teken van de uitvoering van de ingezette koers.

**Evaluatie van de organisatieontwikkeling**
In de tekst over ontwikkellijn III, Programma Samen Sterker in Actie!, gaan we nader in op de aspecten die in 2010 spelen op het gebied van organisatieontwikkeling (Sámen Sterker). Volgens afspraak met de Ondernemingsraad wordt de stand van zaken rond de organisatieontwikkeling geëvalueerd. Daarbij is het ook van belang de voortgang te monitoren en bij te sturen waar nodig. Voor de evaluatie wordt gebruik gemaakt van de zogenoemde HPO-methodiek. 'HPO' staat voor 'High Performance Organization'. HPO is een kwaliteitssysteem dat gebaseerd is op wetenschappelijk onderzoek naar organisaties die voor langere tijd succesvol zijn. De bevindingen op basis van de evaluatie vormen de basis voor de verdere doorontwikkeling van onze provinciale organisatie. Ook gezien in het licht van de context waarbinnen de provincie de komende jaren gaat functioneren.

**Kwaliteitsimpuls organisatie**
De provincie Drenthe ontwikkelt zich van een regulerend bestuursorgaan naar een strategievormende, regisserende organisatie. Tegelijkertijd vergroot onze provincie haar realisatiekracht: van denken naar doen. Dit stelt hoge, deels ook nieuwe eisen aan de medewerkers. Het vraagt om extra inzet op het gebied van ontwikkeling, scholing en opleiding, waarop ook ingegaan wordt in ontwikkellijn III, Programma Samen Sterker in Actie! Om die reden wordt er de komende jaren fors ingezet op de organisatiebrede Strategische Personeelsplanning. Daar komt bij dat bij onze organisatie de komende jaren een groot aantal zeer ervaren medewerkers gaat uitstromen.

De nieuwe manier van werken kunnen we grotendeels met het zittende personeel realiseren. Om de ambities van de provincie te realiseren, achten wij het echter noodzakelijk dat er nu een kwaliteitsimpuls aan de organisatie wordt gegeven. Op een aantal gebieden achten wij het van belang dat de formatie met in totaal 16 fte's wordt uitgebreid. Deze versterking is vooral nodig om nieuw beleid op het gebied van economie, ruimtelijke ontwikkeling en duurzaamheid goed en tijdig te realiseren. De voorinvestering in personeel die hiervoor nodig is, compenseren wij. Dit doen wij door een deel van de uitstroom van personeel in de komende jaren, namelijk in totaal 31 fte's, niet meer aan te vullen. Dit geeft de benodigde inverdieneffecten.

**Slimmere processen: introductie van de businesscase**

Het instrument 'businesscase' is opgenomen in onze standaard voor projectmatig werken, de WerkWIJzer, voor een weloverwogen afweging om programma's of projecten te starten. Dit als onderdeel van ontwikkellijn III, Programma Samen Sterker in Actie!, waarop later in deze paragraaf Bedrijfsvoering wordt ingegaan. De volgende stap is het systematisch scholen van alle medewerkers in het gebruik hiervan. Dit gebeurt volgens een opleidingsprogramma dat inmiddels is gestart.

**Geïntegreerde informatievoorziening**

De komende jaren zetten wij in op een versterkte koppeling tussen bestuurlijke ambities en beleidscycli en de interne managementcyclus, de administraties en gegevensverzamelingen. Dit geeft niet alleen een solide basis voor de verantwoording, maar ook de monitoring kan meer doelgericht en beleidsrelevant zijn. Via ontwikkellijn V, Zaken op orde, ontwikkelen we standaards en instrumenten hiervoor. Dit alles gebeurt tegen de achtergrond van een in te voeren methodiek voor het benoemen en beheren van beleidsdoelstellingen. Een methodiek waarbij vanuit een toetsing van het 'beleidsrendement' wordt toegewerkt naar een systematische ordening van doelstellingen en activiteiten. Daarbij wordt vooral aandacht besteed aan de doorwerking van provinciale besluitvorming in het handelen van partners van de provincie en andere derde partijen.

**Programma's**

Alle organisatiebrede programma's hebben in 2010 een vastgesteld programmacontract. Onderdeel daarvan is een concreet uitvoeringsplan 2010. Meer in het algemeen is op te merken dat in onze organisatie steeds meer programmatisch wordt gewerkt. Dit gebeurt op een uniforme wijze die per programmalijn wordt toegesneden op de eisen en wensen vanuit het desbetreffende programma. Het voorgaande wordt vastgelegd in een programmacontract. De verantwoording vindt plaats via de normale P&C instrumenten. (managementrapportages en bestuursrapportages) en waar nodig wordt extra informatie verstrekt.

| Ontwikkellijn | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| I. Slimmere productie | ■ Een uitgewerkte provinciale strategie. | ■ Implementatie visie op de Provincie Nieuwe Stijl (op basis van uitkomst kerntakendiscussie).<br>■ Opstellen keuzelijst 'oud voor nieuw' bij wijze van financiële vertaling. |
| | ■ Beoordeling van reorganisatie. | ■ Uitvoeren doorlichting van de organisatie op basis van HPO. |
| | ■ Kwaliteitsimpuls in de organisatie. | ■ Uitvoeren investering in personeel. |
| | ■ Weloverwogen afweging start programma's en projecten. | ■ Hantering van de businesscase als instrument, met expliciete aandacht voor kosten, baten en risico's bij de start van programma's en projecten. |
| | ■ Eenduidige en concernbrede set van doelstellingen en indicatoren. | ■ Formuleren van gemeenschappelijk provinciaal referentiekader op basis van 'beleidsrendement'. |

## II Programma Drenthe dóet ertoe!

Het programma 'Drenthe dóet ertoe!' bestaat uit vijf nauw met elkaar verbonden pijlers. Daarnaast liggen er belangrijke verbindingen met de andere ontwikkellijnen en programma's. Het programma richt zich in de eerste plaats op de uitvoering van het Bestuursakkoord, en daarmee op het uitwerken van de visie op de Provincie Nieuwe Stijl (PNS). Dit vormt het uitgangspunt voor de andere pijlers:

- Bestuurlijke samenwerking en het via bestuurskrachtmetingen komen tot krachtige Drentse overheden die elkaar aanvullen;
- Verrijken van beleid en beleidsprocessen door interactief werken;
- Communicatie gericht op transparantie en verantwoording;
- Het verbeteren van de kwaliteit van onze dienstverlening.

### Uitwerking Provincie Nieuwe Stijl (PNS)

In opdracht van Provinciale Staten zijn we dit voorjaar gestart met de uitwerking van het Bestuursakkoord en Amen is geen Amsterdam (kerntakendiscussie). In 2011 wil de provincie de (gebieds)regisseur zijn op het ruimtelijk-economisch domein en de culturele infrastructuur. We hebben uitgewerkt hoe het toekomstbeeld van de PNS zich verhoudt tot onze huidige taken en rolinvulling. Voor de taken die wij als provincie op ons nemen, moet aantoonbaar zijn dat de provinciale inzet een duidelijk provinciaal belang dient en toegevoegde waarde heeft. Waar dit niet zo is, beëindigen we taken of beleggen we deze elders. In 2010 moeten we als organisatie forse ontwikkelslagen maken om onze rol en taken volgens de PNS in te vullen. Het vraagt denkkracht, ontwikkelkracht en een goede samenwerking tussen ambtelijke organisatie en bestuurders om de benodigde stappen in een ambitieus tijdspad te zetten.

### Bestuurlijke samenwerking en bestuurskrachtmetingen

Overeenkomstig de PNS ligt onze focus op het invullen van onze regierol ten opzichte van gemeenten en andere partners; samen met gemeenten zorgen we voor de realisatie van beleid, beiden vanuit de eigen rol en taak. Dit vergt een andere werkwijze en benadering. Hieraan gaan we het komende jaar werken. In lijn met het IPO overwegen we de bestuurskracht van de Drentse gemeenten te toetsen in de komende periode (tot 2012). Onder meer door bestuurskrachtmetingen te verrichten bij de Drentse gemeenten en onze eigen organisatie. Dit moet leiden tot krachtige, resultaatgerichte overheden in Drenthe, en daarmee tot de door ons gewenste beleidsrealisatie.
Als provincie willen we voor gemeenten en andere partners een belangrijke intermediair zijn richting Den Haag en Brussel, en een bron van kennis rondom Europese regelgeving, EU-subsidies en budgetten. Hiervoor hebben we goed toegeruste lobbyisten met inzicht in de belangen van onze partners nodig.

### Beter(e) beleid(sprocessen)

Om tot een gedragen en doelgericht beleid te komen is een goed toegeruste organisatie onmisbaar. Dé rol van de provinciale organisatie is die van gebiedsregisseur. Om op de juiste manier invulling te geven aan die rol moeten we verbindingen leggen, de juiste kennis uit ons netwerk weten te halen en in ons werkveld ontwikkelkansen signaleren en daarover in gesprek gaan met de juiste partners. In het programma ondersteunen we een aantal complexe (interactieve) dossiers waarbij het ontwikkelen en uitwerken van bovenstaande vaardigheden extra aandacht krijgen. In 2010 willen we hieraan vervolg geven door ook in andere dossiers vraaggericht ondersteuning te bieden. In verbinding met de ontwikkellijn Samen Sterker in Actie! zetten we een leergang en aanvullende themasessies op waarmee 'sleutelfiguren' in de organisatie aan de

slag gaan met competentieontwikkeling, en via intervisie en coaching ook eigen dossiers kunnen verrijken met nieuwe kennis en ervaring. Verder krijgen project- en procesbegeleiders concrete instrumenten en proceshandleidingen om interactieve processen vorm te kunnen geven. Vanuit de ervaring en kennis die we al in huis hebben ontwikkelen we een organisatiebrede visie op interactief werken die mede invulling geeft aan de werkwijze van de PNS.

**Communicatie gericht op transparantie en verantwoording**
Als PNS gaan wij inzetten op extern gericht werken, belangenbehartiging en het beter afleggen van verantwoording over de dingen die we doen. We gaan de belangenbehartiging verzorgen van Drenthe richting Europa en het IPO. Daarnaast gaan we de provincie meer helder en transparant maken richting gemeenten en organisaties. Instrumenten die wij hiervoor gaan inzetten zijn het persloket, inclusief database voor registratie van alle mediacontacten, het Drentheportaal en arbeidsmarktcommunicatie, onder meer via een eenduidig (personeels)advertentiebeleid.

**Verbeteren kwaliteit van dienstverlening**
Het kwaliteitshandvest en de verbeterslagen die we gaan maken in e-dienstverlening vormen een onderdeel van de kwaliteit van dienstverlening. Belangrijker nog is dat we in 2010 een eenduidige notie ontwikkelen van waar de provinciale organisatie heen gaat. We gaan HRM, ICT en organisatieontwikkeling beter op elkaar afstemmen, en op grond van onze besturingsfilosofie bepalen we wat we moeten doen. Het maken van die dwarsverbanden en het uitwerken daarvan in op elkaar afgestemde ontwikkelprocessen is de belangrijkste opgave om uiteindelijk tot een dienstverleningsniveau te komen dat inhoudelijk aansluit op de PNS en waarin de aparte elementen van die dienstverlening haarscherp op elkaar afgestemd zijn. Om dit te regisseren wordt Kwaliteit van dienstverlening opgenomen in het programma Provincie Nieuwe Stijl.

ICT vormt een randvoorwaarde voor het nieuwe werken en de bijbehorende werkplekken. Om hieraan te voldoen is een nieuwe ICT-structuur noodzakelijk. Dit realiseren we door uitvoering te geven aan de geactualiseerde nota “Welkom in digitaal Drenthe” (WiDD). Hiermee zorgen we voor een optimale ondersteuning van onze processen en diensten, zodat we de door ons gewenste kwaliteit van dienstverlening kunnen leveren.

Daarnaast gaan we in 2010 verder uitvoering geven aan het in 2009 opgestelde kwaliteitshandvest. Onder meer door een provinciebreed klanttevredenheidsonderzoek (KTO) te houden, gebaseerd op een in interprovinciaal verband gemaakte opzet, en door onze dienstverlening periodiek te meten, kwalitatief en kwantitatief. Tevens willen we de organisatie meer bewust maken van het belang van een kwalitatief goede dienstverlening.

In onderstaand schema nemen we die activiteiten die inhoudelijk en op formatievlak de bedrijfsvoering beïnvloeden. Om dubbelingen te voorkomen nemen we niet de activiteiten op die bijdragen aan het doelbereik, maar die ook in andere ontwikkellijnen al genoemd zijn.

| Ontwikkellijn | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| II Drenthe dóet ertoe! | ■ Organisatie die PNS-proof is. | ■ Implementatie visie op de Provincie Nieuwe Stijl (op basis van uitkomsten kerntakendiscussie).<br>■ Uitwerking consequenties op het gebied van financiën, fte's en structuur. |
| | ■ Besturingsfilosofie en uitwerking in verbeterstappen kwaliteit van dienstverlening | ■ In 2010 verbeterstappen afstemmen op in 2009 ontwikkelde visie. |
| | ■ Beter organiserend vermogen | ■ Overleg gemeenten over uitvoering bestuurskrachtmetingen.<br>■ Start bestuurskrachtmetingen.<br>■ Vormgeven Interbestuurlijk Toezicht. |
| | ■ Verrijkte beleidsprocessen door een toegeruste organisatie | ■ Uitvoeren ondersteuningsvoorstellen in complexe (interactieve) dossiers.<br>■ Ontwikkelen instrumentenbox voor ondersteuning bij (interactieve) beleidsprocessen.<br>■ Organiseren leergang en themasessies rondom werkwijze van PNS (2009 en 2010).<br>■ Verdere ontwikkeling organisatiebrede visie op interactieve beleidsontwikkeling. |
| | ■ Communicatie gericht op extern gericht werken, belangenbehartiging en afleggen van verantwoording | ■ Herijken van communicatieactiviteiten en inrichten op juiste boodschap en doelgroepen.<br>■ Burgerjaarverslag beter benutten voor communicatie over (kwaliteit van) dienstverlening en afleggen van verantwoording. |
| | ■ Regie op ontwikkelingen binnen ICT (digitalisering, e-dienstverlening, NUP, etc.) | ■ Uitvoeren geactualiseerd WiDD.<br>■ Uitvoering geven aan kwaliteitshandvest: KTO, periodiek meten van dienstverlening. |
| | ■ Beeld klanttevredenheid provinciebrede dienstverlening. | ■ Start van uitvoeringsprogramma's/projecten rondom kwaliteit van dienstverlening. |

## III Programma Samen Sterker in Actie!

Het programma Samen Sterker in Actie! richt zich op een stimulerender werkklimaat in de organisatie. Het heeft als doelen een effectievere samenwerking in teams, meer inspirerend en teamgericht leiderschap, grotere externe gerichtheid en professionaliteit van de medewerkers, methodischer werken in programma's en projecten en strategisch personeelsbeleid, met meer de juiste medewerker op de juiste plek, verbeterde arbeidsmarktcommunicatie en een vitale organisatie met vitale medewerkers. Zoals al bij ontwikkellijn I, Slimmere productie, genoemd, voeren wij in deze collegeperiode het rapport *Amen is geen Amsterdam* en het bestuursakkoord 2008-2011 tussen Rijk en provincies uit. Het waarmaken van de veranderende eisen van de maatschappij stelt niet alleen forse nieuwe eisen aan onze bestuurlijke strategie, maar ook aan houding en gedrag van leidinggevenden en medewerkers in onze ambtelijke organisatie. Daarbij gaat het om professionaliteit en vertrouwen, competenties, contacten, omgangsvormen, samen-

werkingsverbanden en werkwijzen. En bovenal om het lerend vermogen van de organisatie. Wij willen dat onze organisatie zich zodanig ontwikkelt dat de ambities van ons provinciaal bestuur steeds slimmer, integraler en professioneler worden waargemaakt. Het programma Samen Sterker in Actie! geeft richting aan en faciliteert hiertoe tot het voorjaar van 2011 de ontwikkeling van de cultuuraspecten van onze organisatie. De activiteiten die in dit programma ontplooid worden, richten zich volledig op de Provincie Nieuwe Stijl. Met de gedachtegang dat gemeenschappelijke waarden en een duidelijke identiteit de werking van onze organisatie en haar leidinggevenden en medewerkers versterken.

**Flexibele en adaptieve organisatie**

Nu de reorganisatie en het activeren van de nieuwe organisatieonderdelen achter de rug zijn, is een intensivering van de organisatieontwikkeling van belang. Met als doel een flexibele en adaptieve organisatie die goed kan omgaan met de al genoemde nieuwe bestuurlijke ontwikkelingen, arbeidsmarktontwikkelingen (zoals vergrijzing) en nieuwe eisen aan de kwaliteit en competenties van management en medewerkers. Human Resources (HR) thema's die van groot belang zijn om in te kunnen spelen op de veranderende posities van de provincie.

**Teamontwikkeling en leiderschap**

De nieuwe ontwikkelingen hebben consequenties voor onze taken en zeker ook voor de manier waarop wij die verrichten. Samenwerking intern maar vooral ook extern is essentieel. Om de effectiviteit van de teams te verbeteren, gaan we in 2010 door met de inzet van aanjagers en de zogenoemde 'vliegende team brigades', bestaande uit medewerkers die specifiek zijn opgeleid voor de ondersteuning van teamontwikkeling. Dit leidt tot professionelere samenwerking in teams en met partners. In 2010 vinden niet alleen acties plaats gericht op vaste teams, maar ook acties gericht op flexibele teams en netwerken, zoals de concrete invulling van het Atelier Drenthe. Daarnaast streven wij naar inspirerend en teamgericht leiderschap. Dit doen wij aan de hand van een management development (MD)-beleid. In 2010 zetten wij dit ontwikkeltraject voor managers, hoofden, programmamanagers en teamleiders voort.

**Medewerkers en arbeidsmarkt**

Om de juiste medewerkers op de juiste plek te krijgen, lopen er samenhangende en toegesneden ontwikkelprogramma's voor doelgroepen als senior beleidsmedewerkers, projectmanagers, talenten en oudere medewerkers. De uitkomsten van het organisatieontwikkelingstraject Sámen Sterker op dit terrein worden verder verzilverd en doorontwikkeld. Zo wordt bijvoorbeeld een aantal activiteiten georganiseerd voor medewerkers om rust, reflectie en zingeving naast de dagelijkse hectiek te bevorderen. Voor een goede positie op de arbeidsmarkt moet de organisatie uitdagend en afwisselend werk bieden. Daarbij zetten wij onder andere verder in op aansprekende arbeidsmarktcommunicatie en werving via het web. Andere belangrijke instrumenten blijven voor ons, ook in 2010: flexibele arbeidsvoorwaarden, het werving- en selectiebeleid om goede instroom en doorstroom te bevorderen, opleidingen, het aantrekken van startende medewerkers en integraal gezondheidsmanagement (IGM) met als streven een meer vitale organisatie met meer vitale medewerkers. Dit alles hangt samen met de Strategische Personeelsplanning, zoals genoemd bij programmalijn I, Slimmere productie.

**Methodisch werken en kennismanagement**

Een doel is de verdere professionalisering van de medewerkers en de organisatie. Dit wordt onder andere gehaald door de invoering van programmamanagement en het werken met de zogenoemde WerkWIJzer, als standaard voor projectmatig en programmatisch werken. Er wordt hierbij voortaan gewerkt met de 'businesscase'. Een instrument dat in 2009 is toegevoegd aan de WerkWIJzer. De businesscase zorgt voor een methodische afweging van de baten en

kosten van een project of programma (of andere initiatieven). Aan de hand van diverse criteria wordt onderzocht of een project of programma al dan niet bestaansrecht heeft. Hierdoor kunnen wij projecten en programma's professioneler kiezen en starten. De WerkWIJzer is ook verder aangepast door nóg nadrukkelijker het zogenoemde 'bubi-denken' bij projecten en programma's mee te nemen. Hiermee bedoelen wij dat door het organiseren van interactie met en betrokkenheid van externe partners en partijen een toegevoegde waarde aan een project of programma wordt gegeven. In 2010 wordt ook verder gewerkt aan het portfoliobeheer. Ofwel het beheer van een systeem waarin beschreven staat welke medewerkers inzetbaar zijn voor projecten en programma's en wat hun kwaliteiten zijn. De in 2009 al geïnventariseerde, van belang zijnde externe projecten en programma's bieden wij digitaal aan. Ook starten wij met de invoering van kennismanagement.

| Ontwikkellijn | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| III. Programma Samen Sterker in Actie! | ■ Flexibele, professionele, adaptieve organisatie.<br>■ Stimulerender werkklimaat.<br>■ Effectievere samenwerking in teams.<br>■ Inspirerender en teamgerichter leiderschap.<br>■ Meer externe gerichtheid en professionaliteit van de medewerkers. | ■ Ondersteunen teamontwikkeling.<br>■ Voeren van management development (MD)-beleid.<br>■ Werken in het Atelier Drenthe.<br>■ Investeren in medewerkers, onder andere door uitvoeren aansprekende arbeidsmarktcommunicatie, werving via web, flexibele arbeidsvoorwaarden, werving- en selectiebeleid, opleidingen, aantrekken startende medewerkers en integraal gezondheidsmanagement.<br>■ Verder uitbouwen methodisch werken, met onder andere de WerkWIJzer en een digitaal overzicht externe projecten en programma's.<br>■ Starten met kennismanagement. |

## IV Programma Provinciehuis van Morgen

Met het programma Provinciehuis van Morgen zetten wij ons in voor een meer toekomstgericht, duurzamer en milieuvriendelijker provinciehuis, waarbij efficiënter gebruik wordt gemaakt van de ruimte en een betere (interne) digitale informatievoorziening. De werkomgeving zal flexibel zijn, passend bij de nieuwe organisatiecultuur. De nieuwe fysieke en digitale werkomgeving draagt zo bij aan de gewenste nieuwe manier van werken. Het programma omvat drie projecten om deze doelen te bereiken: Revitalisering, Digitalisering en Tijdelijke huisvesting. Daarnaast werken wij, vooruitlopend op het duurzame Provinciehuis van Morgen, aan het energie- en milieumanagementsysteem.

### Revitalisering

Het project Revitalisering houdt de verbouwing van het provinciehuis in. Binnen de contouren van het huidige gebouw ontwikkelen wij een nieuwe werkomgeving: een flexibele, activiteitsgerelateerde werkomgeving. Dit betekent dat een goede balans wordt aangeboden tussen plekken om te concentreren en te communiceren. De nieuwe werkomgeving is prettig om in te werken en nodigt uit tot ontmoeten en samenwerken. Inmiddels is gestart met de verbouwing van het provinciehuis. In 2010 worden vier van de zes bouwdelen van het provinciehuis opgeleverd. In maart 2011 worden de laatste twee bouwdelen opgeleverd. Het project voorziet in een zeer energiezuinig provinciehuis met een hoge mate van $CO_2$-beperking waarbij optimaal gebruik wordt gemaakt van innovatieve toepassingen op het gebied van klimaat en energie. Hiermee

geven we vanuit onze maatschappelijke verantwoordelijkheid het goede voorbeeld. Naast een forse energiebesparing hebben de energiemaatregelen positieve effecten op licht, lucht en akoestiek binnen het gebouw en daardoor op de gezondheid en productiviteit van de medewerkers.

**Digitalisering**

Randvoorwaarde voor de flexibele, activiteitsgerelateerde werkomgeving is een goede digitale ondersteuning: informatie moet altijd en overal voor de organisatie beschikbaar zijn. Het project Digitalisering voorziet in het volledig digitaliseren van de informatievoorziening van bestuur, management en medewerkers: van de inkomende post, de tussenliggende primaire en ondersteunende werkprocessen tot en met de archivering. Voordat de werkprocessen worden gedigitaliseerd, worden deze kritisch bekeken en 'slanker en slimmer' gemaakt. Er zijn uiteindelijk dertien werkprocessen geïdentificeerd om te digitaliseren. In 2010 zetten wij de digitalisering van de resterende acht nog te digitaliseren werkprocessen voort. Medio 2011 zijn alle werkprocessen gedigitaliseerd.

**Tijdelijke huisvesting**

230 medewerkers zijn voor de duur van de verbouwing gehuisvest in het gebouw Lauwers 1 te Assen. De overige medewerkers blijven in het provinciehuis. In 2010 zullen in het provinciehuis twee keer interne verhuisbewegingen plaatsvinden om gebouwdelen vrij te maken voor verbouwing. Het aantal verhuisbewegingen wordt tot een minimum beperkt.

**Het energie- en milieumanagementsysteem**

Vooruitlopend op het duurzame Provinciehuis van Morgen hebben wij besloten al te starten met een verbetertraject rond de energie- en milieuaspecten van ons eigen handelen. Een energie- en milieumanagementsysteem (EMMS) is een systeem waarbij energie- en milieuaspecten binnen de verschillende werkprocessen van de provincie continu beheerst, bestuurd en verbeterd worden. Ter ondersteuning van het EMMS worden hiertoe procedures en werkinstructies opgesteld, waarbij taken en verantwoordelijkheden aan verschillende functionarissen toegekend worden. Voor de uitvoering van projecten in het kader van het EMMS wordt jaarlijks een EMMS-jaarprogramma opgesteld. In 2010 worden diverse projecten uitgevoerd. De projecten zijn gericht op duurzaam inkopen, het opstellen van een vervoersplan en het uitvoeren van energie- en milieumaatregelen tijdens het revitaliseringsproces van het provinciehuis. De projecten met betrekking tot duurzaam inkopen komen terug in het implementatieplan op het gebied van inkopen.

| Ontwikkellijn | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| IV. Programma Provinciehuis van morgen | ■ Meer toekomstgericht, duurzamer en milieuvriendelijker provinciehuis.<br>■ Efficiënter gebruik van de ruimte.<br>■ Betere (interne) digitale informatievoorziening.<br>■ Bijdrage aan gewenste nieuwe manier van werken. | ■ Uitvoeren project Revitalisering.<br>■ Uitvoeren project Digitalisering.<br>■ Uitvoeren project Tijdelijke huisvesting. |
| Project Revitalisering | ■ Een nieuwe werkomgeving: flexibel, activiteitsgerelateerd.<br>■ Voorbeeldfunctie: energiezuinig, met CO2-beperking, met innovatieve toepassingen op gebied van klimaat en energie.<br>■ Positieve effecten op binnenklimaat en daardoor op gezondheid en productiviteit van de medewerkers. | ■ Verbouwen en inrichten van het provinciehuis.<br>■ Opleveren van vier van de zes bouwdelen van het provinciehuis. |

| Ontwikkellijn | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Project Digitalisering | ■ Informatie altijd en overal voor de organisatie beschikbaar: volledig digitale informatie-voorziening van bestuur, management en medewerkers. | ■ De resterende acht werkprocessen kritisch bekijken en 'slanker en slimmer' maken.<br>■ De resterende acht werkprocessen digitaliseren. |
| Project Tijdelijke Huisvesting | ■ Tijdelijke opvang medewerkers tijdens verbouwing om verbouwing mogelijk te maken.<br>■ Interne verhuisbewegingen om verbouwing mogelijk te maken. | ■ In gebruik houden van het pand Lauwers 1 te Assen waar 230 medewerkers tijdelijk gehuisvest zijn.<br>■ Coördineren van twee interne verhuizingen in het provinciehuis om gebouwdelen vrij te maken voor verbouwing. |
| Energie- en milieumanagementsysteem | ■ Verbetering energie- en milieuaspecten van eigen handelen. | ■ Energie- en milieuaspecten binnen werkprocessen provincie beheersen, besturen en verbeteren. Procedures en werkinstructies opstellen.<br>■ Opstellen energie- en milieumanagementsysteem (EMMS)-jaarprogramma.<br>■ Uitvoeren projecten: duurzaam inkopen, opstellen vervoersplan, uitvoeren maatregelen bij revitalisering provinciehuis. |

## V Zaken op orde

Wij willen een organisatie zijn die in beweging is en flexibel is. Maar wij willen ook onze zaken goed voor elkaar hebben. Betrouwbaar, integer, transparant, ofwel 'in control'. Niet alleen financieel, maar ook als het gaat om het bereiken van doelen van het provinciaal beleid. De ontwikkellijn Zaken op orde richt zich hiertoe op een betere bedrijfsvoering. Er zijn grote stappen gezet in het verminderen van de verantwoordingsdruk en het terugdringen van de overhead. Met het vernieuwde model Programmabegroting is helderheid gegeven in de gewenste productie en de sturing op prioriteiten en hoofdlijnen. De verdeling van taken en bevoegdheden in de organisatie is op hoofdlijnen vastgelegd in het Organisatiebesluit. Wij willen nu verder invulling geven aan onze wens de zaken verder 'op orde te krijgen'. Onze doelen met deze ontwikkellijn zijn daarbij: betere sturing, minder bureaucratie, een slanke staf en betere en uniforme werkprocessen.

### Organisatie

Zoveel mogelijk is de ondersteuning gecentraliseerd als gedeelde dienstverlening. De inrichting van deze nieuwe ondersteunende organisatieonderdelen is voorwaardenscheppend voor een goede en slankere bedrijfsvoering. In de nieuwe ondersteunende structuur geldt dat de afspraken met de klant centraal staan. Na een opbouwende fase is in 2010 één interne Servicedesk operationeel. Zowel beschikbaar als fysieke desk en als intern netwerk ('zelfbediening'). De ondersteunende organisatieonderdelen zullen hun formatie over een periode van drie jaar terugbrengen tot 35% van de totale formatie. Eind 2010 moet die reductie tot 35% bereikt zijn. Uit benchmarkgegevens is ook gebleken dat de verhouding management:medewerkers terug kan naar 1:20 (nu 1:16). Ook dit moet binnen de 35% doelstelling gehaald worden. In 2010 werken wij ook een plan (businesscase) uit voor een efficiencyoperatie, onder andere in relatie tot de kerntakendiscussie. Door in te zetten op het 'nieuwe werken' met informatie- en communicatietechnologie (ICT) en het verbeteren van (primaire) processen, ook wel 'lean production' genoemd.

## Planning en Control

Op basis van het in 2007 vastgestelde Besturings- en managementconcept *Meer Samen, nóg sterker!* (overkoepelende visie op de werkwijze in onze organisatie) en het in 2008 vastgestelde Organisatiebesluit zijn we gestart met een vermindering en vernieuwing van het instrumentarium in onze bedrijfsvoering. De begrotingscyclus is met de nieuwe opzet van de Programmabegroting al sterk verbeterd en we blijven werken aan verdergaande verbeteringen. Voor de begroting 2011 streven we naar een betere jaarlijks geformuleerde 'output' en 'outcome', waar mogelijk 'SMART'. Welke beter gekoppeld zijn aan sectorale meerjarige beleidskaders en -uitvoeringsprogramma's. Daarmee worden de sturing en verantwoording op een hoger niveau geplaatst. De programma-indeling en de wijze waarop lopende zaken worden beschreven, zijn tevens onderwerp van onderzoek. Wij passen de informatievoorziening nog meer aan aan de sturingsvraag en het beheersen van risico's. Via een digitaal 'managementdashboard' komen on-line publicaties beschikbaar. In plaats van uitgebreide managementrapportages worden er al vanaf 2009 kwartaalgesprekken tussen directie en management gehouden op basis van de afspraken die in jaarlijkse afdelingswerkplannen, afgeleid van de Programmabegroting, zijn vastgelegd. In 2010 evalueren we deze werkwijze.

## ICT en informatiebeveiliging

Volgend aan het Programma Provinciehuis van Morgen, ontwikkellijn IV, worden in 2010 de eerste nieuwe ICT-werkplekken en het gemoderniseerde netwerk operationeel. Ook worden in 2010 meerdere werkprocessen geoptimaliseerd, gedigitaliseerd en ingevoerd. De onderliggende systemen voor personeel en (financiële) bedrijfsvoering leken aan vervanging toe. Intern onderzoek heeft echter uitgewezen dat de systemen nog bruikbaar zijn. Vervanging op dit moment zou een te grote inspanning vergen, ook in relatie met de andere ICT-projecten. Wel gaan we nadrukkelijker werken aan het beter ontsluiten van informatie uit die systemen via '(management) dashboards'. In 2009 is een nieuw beleidskader, met basisnormen, voor Informatiebeveiliging vastgesteld en is de uitvoering van maatregelen gestart. In 2010 ronden wij deze maatregelen af en voldoen wij aan de basisnormen en de Code voor Informatiebeveiliging.

| Ontwikkellijn | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| V. Zaken op orde. | ■ Een betrouwbare, integere, transparante, goed werkende interne organisatie die 'in control' is.<br>■ Met een betere bedrijfsvoering: meer sturing, minder bureaucratie, een slanke staf en goed lopende en uniforme werkprocessen. | ■ Start operationele interne Servicedesk.<br>■ Terugbrengen formatie ondersteunende organisatieonderdelen tot 35% van totale formatie.<br>■ Terugbrengen verhouding management: medewerkers naar 1:20.<br>■ Opzetten efficiencyplan 'Het nieuwe werken'.<br>■ Verbeteren Programmabegroting 2011.<br>■ Evalueren werkwijze kwartaalverantwoording directie en management.<br>■ Optimalisering van informatievoorziening van bestaande personele en (financiële) bedrijfsvoeringssystemen.<br>■ Vervolg herontwerp van processen (als basis voor digitalisering).<br>■ Afronden maatregelen ten aanzien van de Code voor Informatiebeveiliging. |

# Paragraaf 2.6 Verbonden partijen

## Algemeen

Deze paragraaf schenkt aandacht aan de verbonden partijen van de provincie Drenthe, conform het BBV. In het BBV wordt onder "verbonden partijen" verstaan: een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft. Voor wat betreft het financieel belang wordt verwezen naar de paragraaf Weerstandsvermogen.

Een bestuurlijk belang betekent dat de provincie op enigerlei wijze zeggenschap heeft, hetzij omdat de provincie een zetel in het bestuur heeft, hetzij omdat ze mee kan stemmen. Een financieel belang houdt in dat de provincie middelen ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in geval van faillissement. Voorts heeft de provincie een financieel belang indien financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de provincie.

De verbonden partijen voeren beleid uit dat de provincie ook (gedeeltelijk) zelf had kunnen uitvoeren. Daarom blijft de provincie verantwoordelijkheid dragen voor het bereiken van de doelstellingen die door de verbonden partijen worden beoogd en die veelal onderdeel vormen van de elders in deze Begroting gepresenteerde programma's. Deze verantwoordelijkheid uit zich zowel op het beleidsmatige als het budgettaire vlak en is de ratio achter het voortaan opnemen van deze paragraaf in Begroting en Jaarverslag.

Om PS in staat te stellen hun kaderstellende en controlerende taken uit te voeren, wordt hierna aangegeven in welke verbonden partijen de provincie bestuurlijk én financieel participeert en van welke vorm van verbondenheid er sprake is (rechtspersoon, gemeenschappelijke regeling en dergelijke). Per verbonden partij is voorts vermeld onder welk programma de beleidsmatige doelstellingen vallen die door de deelname in deze partij worden nagestreefd.
Indien ervoor is gekozen om samen te werken in een privaat- in plaats van een publiekrechtelijke vorm, liggen hieraan in de regel redenen van risicomijding ten grondslag. In geval van privaatrechtelijk samenwerkingsverband is het financiële risico dat de provincie loopt namelijk beperkt tot de geldelijke inbreng.

Het begrip "verbonden partijen" houdt in dat participaties in NV's, BV's, v.o.f.'s, commanditaire vennootschappen en gemeenschappelijke regelingen hieronder vallen. Ook stichtingen en verenigingen kunnen onder de verbonden partijen vallen, indien de provincie een zetel in het bestuur heeft en financiële risico's loopt. Een stichting of vereniging die jaarlijks subsidie krijgt, maar waaraan geen andere financiële verplichtingen zitten met een juridische afdwingbaarheid door derden, is geen verbonden partij. Een eventuele morele verplichting tot betaling in geval van problemen kan het wel verstandig maken de stichting of vereniging in de paragraaf Weerstandsvermogen op te nemen. Indien de provincie een aanzienlijk bestuurlijk, maar geen financieel belang heeft, kan dit belang in het desbetreffende programma genoemd worden.
Naast de hiervoor genoemde participaties maken ook deelnemingen, waarbij de provincie aandelen heeft in een NV of BV, deel uit van de verbonden partijen.

In het BBV wordt over de verbonden partijen voorgeschreven dat in de Begroting in een aparte paragraaf ten minste aandacht moet worden geschonken aan:

- de visie op verbonden partijen in relatie tot de realisatie van de doelstellingen van de programma's die zijn opgenomen in de Begroting;
- de beleidsvoornemens omtrent de verbonden partijen.

Met andere woorden: Wat willen wij met deze partijen? Hoe past de uitvoering van de taken binnen onze provinciale programma's ? Hoe dragen zij bij aan het uitvoeren van het door de provincie gewenste beleid?

## Nota bestuursfuncties

In oktober 2001 is de Nota bestuursfuncties uit 1992 herijkt. In de nota wordt vooral ingegaan op de bestuurlijke functies die door GS of leden van PS (of in hun opdracht door provinciale ambtenaren of op hun verzoek of aanbeveling door derden) kunnen worden vervuld bij de verschillende rechtsvormen, zoals vennootschappen, gemeenschappelijke regelingen en stichtingen. Voor wat de vervulling van deze bestuursfuncties in navolgende organisaties betreft wordt verwezen naar deze nota.

## Verbonden partijen

### I Opsomming van de verbonden partijen in onze provincie ingedeeld naar rechtsvorm

Deelnemingen

- N.V. NOM, Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland (NOM)
- N.V. Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD)
- Groningen Airport Eelde N.V. (GAE)
- Enexis N.V. en Essent N.V.

Gemeenschappelijke regelingen

- Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN)
- Bestuursacademie Noord-Nederland (BANN)
- Openbaar Vervoerbureau Groningen-Drenthe (OV-bureau)
- De Noordelijke Rekenkamer

Stichtingen/privaatrechtelijke rechtspersonen

- Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO)
- Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie
- Stichting Drentse Bedrijvenlocaties (DBL)
- Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA)
- Stichting Drents Plateau
- Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging (SLB) en Stichting Bodembeheer Schoonebeek

Bestuursrechtelijke rechtspersonen

- Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe

# II Verbonden partijen ingedeeld op basis van het collegeprogramma en rechtsvorm

## a Programma 1. De provincie dóet ertoe

### Privaatrechtelijke rechtspersoon

*Vereniging IPO*
De twaalf provincies werken samen in het IPO. Die samenwerking beoogt de condities waaronder de provincies werken te optimaliseren. Het IPO is actief op dezelfde terreinen als de provincies.
Het IPO is in 2003 omgezet van een gemeenschappelijke regeling naar een vereniging.
Het IPO heeft als doelen:
1. het behartigen van de belangen van provincies
2. het bieden van een platform voor uitwisseling van kennis en ervaring
3. het stimuleren en entameren van vernieuwingsprocessen binnen de provincies

Iedere provincie heeft het recht voor één zetel in het bestuur een bindende voordracht te doen. De voordracht wordt gemaakt door het college van GS. Daarnaast zijn twee Drentse statenleden lid van de algemene vergadering.

Naast het bestuur en de algemene vergadering zijn er 10 adviescommissies en het Bestuurlijk Platform Europa. De adviescommissies en het Bestuurlijk Platform Europa bestaan in beginsel uit twaalf leden. Ieder college van GS benoemt uit zijn midden een lid..
De provincie Drenthe bevordert de goede positionering van de provincie via deze interprovinciale samenwerking. Slagvaardigheid wordt bewerkstelligd door het actief volgen van ontwikkelingen en tijdig inspelen hierop.

### Gemeenschappelijke regelingen

*1. SNN*
De provincies Groningen, Fryslân en Drenthe hebben hun bestuurlijke krachten sinds 1992 gebundeld in het SNN. In SNN-verband ontwikkelt het Noorden gezamenlijk beleid en onderhandelt met het Kabinet over zaken die het hele Noorden aangaan. Kerntaak is het versterken van de ruimtelijk-economische structuur van Noord-Nederland.

De gezamenlijke visie op de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Noord-Nederland is omschreven in “Strategische Agenda voor Noord-Nederland 2007 – 2013”. Deze visie met als motto “Noord-Nederland zet in op een dynamische kenniseconomie, sterke steden en een vitaal platteland” ligt ten grondslag gelegen aan een tweetal uitvoeringsprogramma’s, te weten “Koers Noord: op weg naar de pieken“ (een programma van het Ministerie van Economische Zaken en het SNN gezamenlijk voor de periode 2007 – 2010) en het Operationeel Programma EFRO (een programma van het SNN voor de periode 2007 - 2013).
De hoofddoelstelling van het samenwerkingsverband is de samenwerking en het overleg tussen de deelnemende provinciale besturen te verbreden en te intensiveren. Verdere doelstellingen zijn coördinatie van beleid en het opstellen van gezamenlijke standpunten in de richting van rijksoverheid en Europese Unie en het gemeenschappelijk optreden daarbij.

Ingaande juli 2007 zijn aan het DB-SNN de vier noordelijke grote gemeenten (NG4) als adviseur toegevoegd. Voor de provincie Drenthe betekent dat de deelname van de gemeenten Emmen en Assen. Aan de SNN-bestuurscommissies Economische Zaken (Bcie EZ) en

Stedelijke Ontwikkeling en Mobiliteit (Bcie SOM)) nemen vanaf het genoemde tijdstip ook vertegenwoordigers van de NG4 deel. Per juli 2009 is er een derde bestuurscommissie in het leven geroepen, te weten de Bestuurscommissie Europese aangelegenheden (Bcie Europa). Deze bestuurscommissie heeft tot taak invloed uit te oefenen op beleid dat wordt gemaakt in Brussel en Den Haag, het bevorderen van de interregionale samenwerking en het bevorderen van de samenwerking met en export naar landen, die deel uitmaken van de Noordelijke Ontwikkelingsas (NOA). Ook aan deze bestuurscommissie nemen de NG4 deel.

De deelname van de NG4 betekent ook dat zij bijdragen aan de kosten van het SNN. Vergeleken met de bijdrage van de provincies is die van de NG4 beperkt. De risico's worden door de deelnemende provincies (in gelijke delen) gedragen.

Op 22 april 2009 hebben de drie Provinciale Staten ingestemd met voorstellen inzake de rol van Statenleden in het Algemeen Bestuur van het SNN (AB-SNN). Voortaan zullen provincies worden vertegenwoordigd door drie Statenleden. Dit betekent, dat de Gemeenschappelijke Regeling dient te worden aangepast.

*2. BANN*
De gemeenschappelijke regeling had, voordat deze is aangepast, tot doel de behartiging van het bestuursdienstonderwijs in Noord-Nederland. Het bestuursonderwijs is geprivatiseerd. De gemeenschappelijke regeling is in stand gebleven om de eventuele verplichtingen ten opzichte van voormalig personeel na te kunnen komen.

*3. De Noordelijke Rekenkamer*
De Provinciewet verplicht elke provincie tot het instellen van een Rekenkamer of het organiseren van een rekenkamerfunctie. Ook bestaat de mogelijkheid tot een gemeenschappelijke Rekenkamer, waar alle provincies, met uitzondering van Zeeland, voor gekozen hebben. Drenthe, Fryslân en Groningen hebben de de Gemeenschappelijke regeling Noordelijke Rekenkamer ingesteld. In de Gemeenschappelijke regeling is de concrete feitelijke situatie geregeld Tevens is daarin  ook een aantal voorzieningen getroffen waardoor de Rekenkamer haar taken in een onafhankelijke positie kan uitoefenen.

Het doel van de Rekenkamer is om vanuit een onafhankelijke positie PS te ondersteunen in de kaderstellende en controlerende rol. Dit gebeurt door onderzoek te doen naar het gevoerde bestuur waarbij de vraag naar doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid centraal staat.

## b Programma 2.Samenleving met samenhang

### Privaatrechtelijke rechtspersoon

*Stichting Drents Plateau*
De Stichting Drents Plateau (voorheen Erfgoedhuis van Drenthe) is in 2001 opgericht om (deels wettelijke) taken en doelstellingen op het terrein van het Drents cultureel erfgoed uit te voeren voor provincie en gemeenten. Deze taken en doelstellingen zijn gericht op behoud en ontwikkeling van cultuurhistorische waarden, landschaps-, dorps- en stadsschoon, monumenten, archeologie, musea, regionale geschiedenis, erfgoededucatie, cultuurtoerisme en (moderne) architectuur. De provincie Drenthe is naast de Vereniging van Drentse Gemeenten en de Stichting Het Drentse Welstandstoezicht medeoprichter van de stichting.
De organen van de stichting zijn de Raad van Bestuur (de directie), de RvT en de Raad van Advies.  De directie (statutair bestaande uit een of meerdere personen) bestuurt de stichting.

Drents Plateau heeft de B3-status, dat wil zeggen dat de stichting de rechtspositie van de provincie volgt.
De RvT heeft als taak het toezicht op het beleid van de directie en op de algemene gang van zaken. Alle leden van de RvT worden benoemd en ontslagen door GS.
Drents Plateau wordt door de provincie ingeschakeld voor het uitvoeren van erfgoedbeleid (steunfunctietaken) en om te adviseren over de cultuurhistorische, archeologische en architectonische waarden in het ruimtelijke ordeningsbeleid en het ruimtelijke kwaliteitsbeleid. Dit gebeurt in het kader van advisering en vooroverleg over ruimtelijke plannen (nWro), het benoemen van het provinciaal belang op het gebied van cultuurhistorie en archeologie en het ontwikkelen van nieuw provinciaal omgevingsbeleid. Drents Plateau voert de provinciale wettelijke taken uit op het gebied van archeologie (voorheen Malta-taken) zoals die sinds 2008 vastliggen in de Gewijzigde Monumentenwet 1988.
In de ontwikkeling van de cultuurhistorische waardenkaart, bouwsteen voor omgevingsbeleid, levert Drents Plateau een belangrijk aandeel aan zowel de hoofdstructuurkaart, de beleidsvisie als de achterliggende databank.
Een andere taak is de ontwikkeling van de provinciale monumentenlijst en het verzorgen van hieraan verbonden uitvoeringszaken.
Daarnaast vraagt de provincie op grond van de Monumentenwet Drents Plateau om adviezen.
Correspondentie met het Rijk gebeurt rechtstreeks door de provincie.
Drents Plateau is als organisatie blijvend in ontwikkeling.
De afspraken tussen provincie en Drents Plateau worden jaarlijks vastgelegd.

*SLB en Stichting Bodembeheer Schoonebeek*
De stichtingen hebben als doel het versterken van de milieuhygiënische kwaliteit in relatie met landinrichting met het doel grondruil mogelijk te maken. De stichting stemmen de uitvoering van de uitvoerende maatregelen af met de uitvoering van het landinrichtingsplannen.
De stichtingen wordt bestuurd door een directeur onder toezicht van een Raad van Toezicht (RvT). In de RvT hebben onder meer  leden zitting die zijn benoemd door GS, het bestuur van het waterschap Velt en Vecht en burgemeester en wethouders van Emmen.

c **Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid**

**Privaatrechtelijke rechtspersoon**

*GAE*
Het doel van de vennootschap is de uitoefening van het luchthavenbedrijf, waaronder met name de aanleg, het onderhoud, de ontwikkeling en de exploitatie van het luchthaventerrein. Op dit moment zijn er geen private aandeelhouders. De statuten sluiten de mogelijkheid daartoe echter niet uit.
Bij GAE is minder sprake van een openbaar taakkarakter. Het in stand houden van de luchthaven is van grote betekenis voor de infrastructuur. Uit het doel van de vennootschap, zoals in de statuten omschreven, komt dit aspect niet of nauwelijks naar voren.
De provincie heeft een aanmerkelijk financieel belang in GAE. De uitoefening van de rechten als aandeelhouder en verstrekker van financiële middelen kan voldoende mogelijkheden bieden voor beïnvloeding en toezicht. Het commissariaat wordt vervuld door een derde.

Tot 2002 droegen de regionale aandeelhouders bij in het exploitatietekort voor in totaal 60%. Met ingang van 2003 tot en met 2012 verstrekken de regionale aandeelhouders jaarlijks een vaste kapitaalbijdrage van totaal € 1.021.005,--. Deze kapitaalstortingen worden jaarlijks toegevoegd aan de agioreserve van GAE.

| Aandelenverdeling | |
|---|---|
| Provincie Drenthe | 30% |
| Provincie Groningen | 30% |
| Gemeente Groningen | 26% |
| Gemeente Assen | 10% |
| Gemeente Tynaarlo | 4% |

**Gemeenschappelijke regeling**

*OV-bureau Groningen-Drenthe*
Het OV-bureau verricht de overheidstaken voor het openbaar vervoer (OV) die de drie bestuursorganen (provincies Groningen en Drenthe en gemeente Groningen) voorheen elk afzonderlijk verrichten. Het OV-bureau is als volgt georganiseerd: het bestaat uit een algemeen bestuur (AB), een dagelijks bestuur (DB) en een uitvoerende organisatie. De deelnemende bestuursorganen wijzen vanuit hun midden de leden aan van het AB en DB OV-bureau Groningen-Drenthe. Het AB bestaat uit de portefeuillehouders verkeer en vervoer, ruimtelijke ordening en financiën. Het DB wordt gevormd door de portefeuillehouders verkeer en vervoer en de directeur van het OV-bureau.

Het OV-bureau heeft de volgende verantwoordelijkheden:
1. zorgen voor en bevorderen van openbaar vervoer per auto en per bus en andere vormen van vervoer ter uitvoering van artikel 20 van de Wet personenvervoer;
2. zorgen voor een juiste naleving en uitvoering van de concessievoorschriften;
3. zorgen voor de voorbereiding en totstandkoming van nieuwe concessies.

Dit openbaar vervoer betreft alle streek- en stadsvervoer per bus, het collectief vraagafhankelijk vervoer (CVV) en de treintaxi. In principe behoort het regionale spoorvervoer onder de gemeenschappelijke regeling, met dien verstande dat de deelnemende bestuursorganen een definitief besluit hierover nemen nadat de financiële en personele consequenties in kaart zijn gebracht.

De algemene taken die het Openbaar Lichaam OV-bureau heeft uit te voeren zijn:
1. het beheer van het openbaar vervoer (concessieverlening en aanbesteding) en ontwikkeling van openbaar vervoer (planvorming en coördinatie van de OV-aspecten);
2. de bundeling van de OV-taken en -verantwoordelijkheden van de drie overheden;
3. de advisering van de provincies en gemeenten in het OV-beleid in relatie tot het algemene beleidsproces van ruimtelijke ordening en verkeer en vervoer.

De werkzaamheden zoals die door het OV-bureau uitgeoefend worden, liggen op het terrein van de uitvoering van de Wet personenvervoer 2000 en behoren daarmee tot de competentie van de colleges van gedeputeerde staten. Provinciale staten van Drenthe en Groningen stellen in het kader van de totale provinciale en gemeentelijke begroting het budget voor het openbaar vervoer vast. Daarnaast hebben provinciale staten hun kaderstellende en controlerende bevoegdheid.

De verdeling van de kosten van het Openbaar Lichaam OV-bureau vindt plaats op basis van een verdeelsleutel die is gebaseerd op het totale stad- en streekvervoerbudget (omzet).
De verdeelsleutel van de inzet per overheid is analoog aan de hoogte van de exploitatiesubsidie: 44% voor de provincie Groningen, 35% voor de provincie Drenthe en 21% voor de gemeente Groningen.

Wanneer het takenpakket van het Openbaar Lichaam OV-bureau wordt uitgebreid met andere vormen van openbaar vervoer dan die hiervoor genoemd, dient de verhouding te worden herberekend naar rato van het dan ingebrachte OV-budget. Dit zal in elk geval geschieden wanneer definitief wordt besloten het regionale spoorvervoer onder het OV-bureau te brengen. Uiteraard zal de verdeelsleutel ook worden gewijzigd indien er sprake is van een uitbreiding van de deelnemende bestuursorganen aan deze gemeenschappelijke regeling.
De dekking van de kosten voor het Openbaar Lichaam OV-bureau wordt bereikt door de inzet van de Drentse exploitatiesubsidie en personele gelden naar rato van deze exploitatiesubsidie.

d **Programma 4. Kennis wérkt**

**Privaatrechtelijke rechtspersonen**

*1. NOM*
De vennootschap heeft tot doel een bijdrage te leveren aan de verbetering van de sociaal-economische structuur en de werkgelegenheid in de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe. Dit wordt gestalte gegeven door acquisitie, financiering van bedrijven door middel van het verwerven van aandelen en het verstrekken van achtergestelde leningen. Dit gebeurt bij zowel nieuwe bedrijven als bestaande bedrijven. De provincie Drenthe is, evenals de provincies Groningen en Fryslân, voor 0,01% aandeelhouder van de NV NOM. Voor de overige 99,97% is de Staat aandeelhouder.
Elk van de colleges van GS van de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe heeft het recht tot het doen van een aanbeveling van één lid van de Raad van Commissarissen (RvC). De commissarissen worden benoemd door de algemene vergadering van aandeelhouders (AvA).
In verband met de corporate governance code (code Tabaksblat), die in de nieuwe beleidslijn Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen 2006-2009 gehanteerd wordt door de staatssecretaris van EZ, zijn de aandeelhouders verzocht om in de nabije toekomst geen bestuurders of ambtenaren meer voor te dragen. Er is een profielschets voor de RvC vastgesteld, die het onder andere mogelijk maakt dat oud-bestuurders voorgedragen kunnen worden. Met betrekking tot de onafhankelijkheid van de commissarissen geldt dat de overheidscommissaris niet langer past binnen de gewenste code. Inmiddels is het Rijk dan ook niet langer vertegenwoordigd in de RvC. Het terugtrekken van deze commissarissen komt de transparantie van de besluitvorming binnen de organisatiestructuren ten goede en gaat de perceptie van eventuele belangenverstrengeling tegen.

*2. Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie*
Een van de doelen van de Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie is het vergroten van de aandacht voor de economische problematiek van Noord-Nederland. Door het verrichten van voor Noord-Nederland belangrijke onderzoeken, de organisatie van symposia en de samenwerking met provinciale Afdelingen Economie geeft zij invulling hieraan.
Er is een nauwe aansluiting met de programmalijn uit het Collegeprogramma werk, onderwijs en kennisinfrastructuur. Centraal in deze lijn staat de Drentse ambitie om een werkgelegenheids- en werkloosheidsontwikkeling te realiseren die gunstig afsteekt ten opzichte van het nationale beeld. De activiteiten van de Stichting Regionale Leerstoel sluiten nauw aan.

*3. DBL*
De stichting heeft tot doel het stimuleren van de economische activiteiten, werkgelegenheid en bedrijvigheid in de provincie Drenthe. De stichting is opgericht ter uitvoering van een besluit van PS. De stichting is dus opgericht ter behartiging van een openbaar belang. Op grond van

de statuten heeft de provincie het recht een bestuurslid te benoemen. Het bestuurslidmaatschap eindigt onder meer door verlies van de kwaliteit of de hoedanigheid waarop het werd benoemd. Het lid van het college is uit hoofde van zijn ambt voorzitter van de stichting. Aangezien hij als bestuurslid een openbaar belang behartigt, bestaat er een verantwoordingsplicht aan PS voor het door hem gevoerde bestuur binnen de stichting. Behalve het feit dat de provincie bijdraagt in de kosten van de stichting is er verder geen belangenverstrengeling.

*4. Enexis N.V.*
Enexis is een netwerkbedrijf dat ingevolge de Wet Onafhankelijk Netbeheer (WON), ook wel splitsingswet genoemd, alle netwerkactiviteiten van het voormalige Essent bezit en beheert. Wel zijn de 150 kV-netten inmiddels verkocht aan TenneT. De Provincie bezit 2,28 % van de aandelen in Enexis. Gezien de wettelijke basis/status zijn de risico's voor de Provincie uitermate gering.

*5. Essent Milieu N.V.*
De voorgenomen verkoop van Essent Milieu, waarvan Essent NV de enige aandeelhouder was, heeft geen doorgang gevonden. Omdat evenwel Essent Milieu buiten de verkoop van Essent aan RWE is gebleven zijn de oorspronkelijke aandeelhouders van Essent nu aandeelhouder geworden van het milieubedrijf en dat betekent voor de provincie een aandeel van 2,28 %. Een groot belang van de provincie is gelegen in de aanwezigheid van de vuilverbrander en de stortplaats bij Wijster. Financiële risico's zitten in slecht management en een instortende afvalmarkt. De beoogde sluiting van de stortplaats is voorzien in 2075.

*6. WMD*
Het betreft hier een vennootschap die tot doel heeft de zorg voor en de instandhouding van de (drink)watervoorziening in haar verzorgingsgebied. Alleen de provincie Drenthe en de gemeenten in deze provincie kunnen aandeelhouder zijn. Statutair hebben de gezamenlijke Gemeenten en de Provincie elk 50 % van de aandelen. Het aantal aandelen is afhankelijk van het aantal aansluitingen in de de gemeente en eens per drie jaar wordt het aantal uitstaande aandelen bijgesteld.
De WMD is een structuurvennootschap waarbij één commissaris wordt benoemd door GS; drie door de gemeenten en de overige door de RvC. Er zijn dus vier commissarissen van overheidswege. Schorsing en ontslag geschiedt volgens de wet door degene die met de benoeming is belast. De commissaris van overheidswege die door GS is benoemd, wordt dus ook door GS geschorst en ontslagen. De door GS benoemde commissaris is statutair tevens voorzitter van de Raad van Commissarissen.
De WMD is een vennootschap die vooral een publiek belang moet dienen. Evenals met andere nutsbedrijven het geval is geweest, ontwikkelt ook de WMD zich meer in de richting van een bedrijf dat, ook marktgerichte dochterondernemingen heeft. Over deze ontwikkeling is al enige tijd een discussie aan de gang die mogelijk in 2010 en anders in 2011 moet leiden tot een ontvlechting van de productie en levering van drinkwateractiviteiten en de overige al dan niet commerciële activiteiten.

e **Programma 5. Leefomgeving**

**Privaatrechtelijke rechtspersoon**

*LMA*
Het doel van de Stichting LMA is om alle relevante meldingen te registreren van binnenlandse transporten van gevaarlijk afval, bedrijfsafval en scheepsafval. De Stichting LMA stelt deze

gegevens beschikbaar aan de overheid ten behoeve van de handhaving, beleid en vergunningverlening. Deze taken worden ten behoeve van de provincies en het Rijk (Ministerie van VROM) uitgevoerd. Een deel van deze taken geschiedt op grond van het bepaalde in de WM. Het doel en de taken van de stichting betreffen een stuk verlengd rijks- en provinciaal bestuur.

*Bestuursrechtelijke rechtspersoon*
Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe
Het fonds heeft tot doel de werkzaamheden en taken te vervullen die de WM in artikel 15.47 voorschrijft of mogelijk maakt. Het fonds beheert de uit de opbrengsten van de nazorgheffing verkregen middelen, dat nodig is om de eeuwigdurende nazorg van de onder de wet vallende gesloten stortplaatsen te waarborgen.

# Paragraaf 2.7 Grondbeleid

Op grond van artikel 9 van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) dient de begroting een uiteenzetting te bevatten over het grondbeleid. Een onderzoek naar de vraag of het wenselijk is actiever op te treden of gebruik te blijven maken van het instrumentarium dat ons ten dienste staat, wordt eind van 2009 opgeleverd.

Op kleinere schaal worden naar behoefte, in verband met de realisatie van de infrastructurele werken, soms stukjes grond aangekocht.

De grondaankopen ten behoeve van de EHS worden vanaf 1 januari 2007 gefinancierd uit het ILG. Vanaf die datum is de aansturing van grondaankopen door de DLG en Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL) verschoven van het rijk naar provincie. De provincie is hoofdopdrachtgever voor de grondverwerving door BBL en heeft de beschikking over de budgetten voor grondverwerving (EHS) via het ILG. Hiervoor hebben wij een handelingskader grondverwerving vastgesteld. Hierin is onder andere opgenomen het grondprijsbeleid en de spelregels daarvan, afspraken over aan- en verkopen, inzet van instrumentarium. Het handelingskader is een uitwerking van het aansturingsprotocol DLG/BBL. Dit regelt de aansturing van DLG/BBL. De provincie heeft vanaf nu meer vrijheid voor handelen met grond. We krijgen de lusten, maar ook de lasten. Daarnaast bestaat de mogelijkheid te schuiven met budgetten binnen de ILG-doelen, zodat de realisatie van de EHS goed voortgang blijft houden.

Voorts merken wij op dat de financiële verplichtingen die voortvloeien uit het eerder afgesloten convenant IPO-LNV voor de realisering van de EHS voortduren.

Op basis van de nieuwe rol van de provincie wordt onderzocht in hoeverre, aanvullend op het bestaande instrumentarium zoals de Wet Ruimtelijke Ordering (nWRO), de Wet Inrichting Landelijk Gebied (WILG), etc, of actief grondbeleid noodzakelijk is.

Enkele jaren geleden is de provincie voor het realiseren van de beleidsdoelen natuur (EHS), milieu en het verbeteren van de agrarische structuur gestart met beperkt grondbeleid. De provincie heeft de noodzaak van een actief provinciaal grondbeleid in 2009 verder verkent, maar vooralsnog is de conclusie dat het huidige instrumentarium voldoende zijn. De bevindingen van de verkenning naar de optie van een actief provinciaal grondbeleid worden eind 2009 aan de staten voorgelegd.

# II Financiële begroting

# II.1 Overzicht lasten en baten, tevens Meerjarenraming 2009 - 2013

| Programma 1. De provincie doét er toe! | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 2.800.873 | 5.394.998 | 5.062.595 | 4.005.400 | 3.150.203 | 3.208.200 |
| Totaal baten | -3.624 | -12.000 | -12.000 | -12.000 | -12.000 | -12.000 |
| Saldo | 2.797.249 | 5.382.998 | 5.050.595 | 3.993.400 | 3.138.203 | 3.196.200 |

| Programma 2. Samenleving met samenhang | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 66.897.619 | 68.662.838 | 65.675.429 | 64.933.395 | 63.681.887 | 61.567.340 |
| Totaal baten | -35.230.069 | -34.805.955 | -31.399.945 | -31.403.530 | -31.407.190 | -31.407.383 |
| Saldo | 31.667.550 | 33.856.883 | 34.275.484 | 33.529.865 | 32.274.697 | 30.159.957 |

| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 71.851.977 | 92.216.074 | 82.456.333 | 92.307.954 | 70.530.019 | 67.676.581 |
| Totaal baten | -42.547.740 | -45.889.050 | -45.767.874 | -42.014.526 | -41.048.468 | -39.183.868 |
| Saldo | 29.304.237 | 46.327.024 | 36.688.459 | 50.293.428 | 29.481.551 | 28.492.713 |

| Programma 4 Kennis wérkt | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 6.385.848 | 12.298.777 | 12.410.273 | 11.273.873 | 7.985.553 | 8.025.123 |
| Totaal baten | -18.895.338 | -170.031.970 | -632.570 | -633.180 | -1.033.800 | -1.034.470 |
| Saldo | -12.509.491 | -157.733.193 | 11.777.703 | 10.640.693 | 6.951.753 | 6.990.653 |

| Programma 5. Leefomgeving | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 41.312.547 | 80.984.088 | 97.061.605 | 96.095.120 | 91.079.818 | 89.504.103 |
| Totaal baten | -26.564.110 | -54.898.126 | -69.680.007 | -69.608.757 | -69.513.757 | -69.595.657 |
| Saldo | 14.748.437 | 26.085.962 | 27.381.598 | 26.486.363 | 21.566.061 | 19.908.446 |

| Programma 6. Middelen | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 53.865.038 | 57.245.494 | 57.770.078 | 58.478.280 | 63.005.628 | 66.493.947 |
| Totaal baten | -127.612.541 | -129.361.588 | -135.189.832 | -129.536.821 | -133.822.617 | -136.168.814 |
| Saldo | -73.747.503 | -72.116.094 | -77.419.754 | -71.058.541 | -70.816.989 | -69.674.867 |

| Saldi programma's | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De provincie doét er toe! | 2.797.249 | 5.382.998 | 5.050.595 | 3.993.400 | 3.138.203 | 3.196.200 |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | 31.667.550 | 33.856.883 | 34.275.484 | 33.529.865 | 32.274.697 | 30.159.957 |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 29.304.237 | 46.327.024 | 36.688.459 | 50.293.428 | 29.481.551 | 28.492.713 |
| Programma 4 Kennis wérkt | -12.509.491 | -157.733.193 | 11.777.703 | 10.640.693 | 6.951.753 | 6.990.653 |
| Programma 5. Leefomgeving | 14.748.437 | 26.085.962 | 27.381.598 | 26.486.363 | 21.566.061 | 19.908.446 |
| Programma 6. Middelen | -73.747.503 | -72.116.094 | -77.419.754 | -71.058.541 | -70.816.989 | -69.674.867 |
| Saldo voor bestemming | -7.739.521 | -118.196.420 | 37.754.085 | 53.885.208 | 22.595.276 | 19.073.102 |
| Bijdragen aan reserves | 78.473.917 | 206.341.227 | 2.974.423 | 3.929.994 | 5.896.488 | -2.009.574 |
| Bijdragen van reserves | -78.361.613 | -88.144.807 | -40.728.508 | -57.815.202 | -28.491.764 | -17.063.528 |
| Saldo onttrekking reserves | 112.305 | 118.196.420 | -37.754.085 | -53.885.208 | -22.595.276 | -19.073.102 |
| Resultaat | -7.627.216 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |

# II.2 Verklaring aanmerkelijke verschillen

De bedragen opgenomen in het overzicht van baten en lasten, tevens meerjarenraming 20010–2013, geven in sommige gevallen aanmerkelijke verschillen te zien. Hiervoor is een aantal oorzaken aan te wijzen, waarvan we hier de voornaamste noemen.
Bepaalde begrotingsjaren bevatten incidentele uitgaven.
Met name in de sfeer van de specifieke uitkeringen komt het voor, dat programma's aflopen; in de regel levert dat zowel aan de kant van de lasten als aan de kant van de baten verschillen tussen jaren op.
Elk jaar worden de boekwaarden van de financieel nog niet afgesloten investeringen geactualiseerd. Samen met de in de Voorjaarsnota vastgestelde en ten opzichte van de vorige meerjarenraming gewijzigde uitgangspunten, in casu de te hanteren rentepercentages, leidt dit tot geactualiseerde kapitaallasten van deze investeringen.
In de Meerjarenraming 2010–2013 zijn de besluiten verwerkt die zijn genomen naar aanleiding van de Voorjaarsnota 2009. De gevolgen hiervan zijn onder meer opgenomen in het hierna volgende hoofdstuk II.4, Nieuw beleid en ombuigingen/verhoging inkomsten per programma.
Een toelichting op de verschillen tussen de dienstjaren 2009 en 2010 is gegeven in het programmaplan, bij de betreffende programma's. Waar de financiële totaaloverzichten voor de programma's substantiële verschillen tussen de jaren 2009 en 2010 laten zien, wordt hiervoor een toelichting gegeven. Wij verwijzen naar de toelichting per programma.

# II.3 Incidentele lasten en baten

In de Meerjarenraming 2010-2013 zijn incidentele lasten en baten opgenomen. Onder incidentele lasten en baten worden in dit geval verstaan de in de jaren 2010, 2011 en 2012 geraamde lasten en baten. Hieronder zijn ook begrepen de eenmalige lasten die worden gedekt door bijdragen van derden (veelal rijk) en de lasten die worden gedekt door een bijdrage van reserves. Onder de eenmalige uitgaven zijn ook begrepen de uitgaven voor een aantal prioriteiten. Aangenomen wordt dat voor de begroting 2012 de dan nieuw gekozen leden van gedeputeerde staten en provinciale staten hun (nieuwe) eigen prioriteiten zullen stellen. Met inachtneming van het vorenstaande ziet het overzicht van de eenmalige lasten en baten er als volgt uit.

| Overzicht incidentele lasten Begroting 2010 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De provincie doét er toe! | | | | |
| De provincie doet ertoe; Profilering provincie Drenthe | 175.000 | 175.000 | 0 | 0 |
| De Provincie doet ertoe: Digitale informatie en (e-)dienst-verlening | 71.000 | 2.500 | 0 | 0 |
| Bestuurlijke aangelegenheden aandeel FO: Gideon; Digitale en (e) dienstverlening | 60.000 | 10.000 | 10.000 | 10.000 |
| Bestuurlijke aangelegenheden aandeel FO:I-Beleid;Digitale ontsluiting provincie e-dienstverlening | 135.000 | 75.000 | 50.000 | 50.000 |
| Bestuurlijke aangelegenheden aandeel FO: NUP Digitale ontsluiting provincie e-dienstverlening | 90.000 | 40.000 | 40.000 | 40.000 |
| Bestuurlijke aangelegenheden aandeel FO: Vernieuwing ICT en beheersomgeving; Digitale ontsluiting provincie: e-dienstverlening | 520.000 | 12.000 | 0 | 0 |
| Bestuurlijke aangelegenheden aandeel FO: Archiefzorg c.q. informatiebeheer;Digitale ontsluiting provincie: e-dienstverlening | 250.000 | 0 | 0 | 0 |
| Bestuurlijke aangelegenheden aandeel FO: Archiefzorg c.q. informatiemanagement;Digitale ontsluiting provincie: e-dienstverlening | 170.000 | 170.000 | 0 | 0 |
| De provincie doet ertoe; Rolopvatting provincie als middenbestuur | 664.000 | 535.500 | 0 | 0 |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | | | | |
| Ontwikkeling beleid; Evaluatie, communicatie en participatie CWZ-beleid | 16.000 | 50.000 | 100.000 | 100.000 |
| Mijn beweging;Kansen voor Sport: Drenthe profilering als sportprovincie | 418.500 | 418.500 | 0 | 0 |
| Mijn Ontwikkeling; Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten | 232.500 | 139.500 | 0 | 0 |
| Mijn jeugd;Kansen voor jeugd en gezin | 1.300.000 | 1.300.000 | 600.000 | 600.000 |
| Mijn Ontwikkeling; Sociale en culturele ontwikkeling | 202.000 | 202.000 | 0 | 0 |
| Mijn beweging;Kansen voor Sport: Drenthe profilering als sportprovincie | 112.425 | 142.159 | 246.872 | 280.575 |
| Mijn omgeving; Sociale en culturele ontwikkeling | 1.150.774 | 1.440.167 | 1.445.571 | 1.445.571 |
| Mijn jeugd;Kansen voor jeugd en gezin | 355.000 | 355.000 | 0 | 0 |
| Mijn omgeving; Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie | 415.000 | 15.000 | 0 | 0 |
| Mijn Ontwikkeling; Onderwijskansenplan | 500.000 | 500.000 | 0 | 0 |
| Mijn omgeving; Stichting Staat voor Mens en Maatschappij | 1.934.142 | 1.773.962 | 1.615.655 | 1.660.893 |
| Mijn beweging; Stichting Sport Drenthe | 281.090 | 261.345 | 241.867 | 248.639 |
| Drenthe in Beeld ; Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte | 93.000 | 93.000 | 0 | 0 |
| Onvoltooid verleden tijd; Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | 100.000 | 100.000 | 0 | 0 |
| Informatiekanalen en bibliotheken; Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | 100.000 | 100.000 | 0 | 0 |
| Het grote publiek; Vergroten cultuurparticipatie | 883.500 | 883.500 | 0 | 0 |
| Drenthe in Beeld; Versterken culturele infrastructuur Drenthe | 50.000 | 50.000 | 0 | 0 |
| Museumbeleid; Versterken culturele infrastructuur Drenthe | 229.000 | 229.000 | 0 | 0 |

| Overzicht incidentele lasten Begroting 2010 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Cultuur en economie; Versterken culturele infrastructuur Drenthe | 244.000 | 244.000 | 0 | 0 |
| Flexmiddelen Culturele en Museale agenda; Versterken culturele infra-structuur Drenthe | 50.000 | 50.000 | 0 | 0 |
| Onvoltooid verleden tijd; Intensivering monumentenzorg | 1.568.000 | 418.000 | 240.000 | |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | | | | |
| Onderhoud en verbeteringswerken N34; Overige goederen en diensten | 1.212.000 | 6.000.000 | 1.140.698 | 1.163.500 |
| Brede doeluitkering; Rentetoevoeging aan middelen BDU overig | 83.869 | 27.797 | 27.797 | 27.797 |
| 64 km vaarweg (totaal) beheren, inclusief bijbehorende projecten; Onderhoud | 1.443.603 | 1.203.767 | 1.255.100 | 1.280.200 |
| Vaarwegverbinding Erica - Ter Apel; Onderhoud | 8.400.000 | 5.000.000 | 3.398.262 | 0 |
| Ruimtelijke kwaliteit (project Ruimtelijke kwaliteit en project Town-Net); Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | 604.500 | 511.500 | 0 | 0 |
| Ruimtelijke Ordening; Kosten ruimtelijke ontwikkeling | 50.000 | 0 | 0 | 0 |
| Stedelijke Ontwikkeling en vernieuwing; Attractieve steden | 2.000.000 | 2.000.000 | 0 | 0 |
| Stedelijke Ontwikkeling en vernieuwing; Bijdragen Besluit locatie gebonden subsidies | 373.751 | 0 | 0 | 0 |
| Stedelijke Ontwikkeling en vernieuwing; Rentetoevoeging aan middelen-stedelijke vernieuwing | 4.880 | 13.792 | 13.792 | |
| Programma 4 Kennis wérkt | | | | |
| Prikkels functioneren arbeidsmarkt; Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | 1.210.000 | 1.210.000 | 0 | 0 |
| Beleidskaders en programmabeheer; Bijdragen in projecten versterking economische structuur | 1.394.212 | 394.212 | 394.212 | 394.212 |
| Voorzieningen toeristisch aanbod; Structuurversterking recreatie en (zorg) toerisme | 120.000 | 120.000 | 0 | 0 |
| Programma 5. Leefomgeving | | | | |
| Kaderrichtlijn water; Opgaven voor wateroverlast en watertekort, realisatie waterwinbergingsgebieden en combineren "blauwe en groene diensten" | 750.000 | 1.000.000 | 0 | 0 |
| Projecten Klimaat en Energie; Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving | 430.000 | 430.000 | 0 | 0 |
| Projecten Klimaat en Energie; Projecten Milieu en Energie | 13.850.000 | 14.450.000 | 7.250.000 | 7.000.000 |
| Voorbereiden en uitvoeren overheidssaneringen door de provincie; Bijdragen provincie in bodemsaneringen | 15.500 | 15.500 | 25.500 | 15.500 |
| Uitvoeringsprogramma externe veiligheid | 150.000 | 0 | 0 | 0 |
| Uitvoering Besluit luchtkwaliteit | 75.000 | 75.000 | 0 | 0 |
| ILG / PMJP; Vitaal Platteland | 525.000 | 525.000 | 450.000 | 0 |
| Uitvoering Natuurbeschermingswet (NBW); Opstellen beheersplannen Natura 2000 | 166.250 | 95.000 | 0 | 0 |
| ILG / PMJP; Bijdragen instandhouden Vitaal platteland | 1.623 | 1.623 | 0 | 0 |
| Overige natuur; Integraal Plan Natuurgebied Havelte-Oost | 700.000 | 0 | 0 | 0 |
| Economische vitaliteit platteland; Herijking ontwikkelingsperspectief Veenkoloniën | 200.000 | 200.000 | 0 | 0 |
| Realisatie EHS; Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | 350.000 | 350.000 | 0 | 0 |
| Realisatie EHS; Versnelde aankoop en inrichting van Ecologische Hoofd-structuur | 112.500 | 112.500 | 0 | 0 |
| Duurzaam gebruik bodem; Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | 69.000 | 69.000 | 0 | 0 |
| Milieukwaliteit EHS/VHR (Natura 2000); Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | 465.000 | 697.500 | 0 | 0 |
| Realisatie EHS; Uitvoeringsprogramma Runde | 275.000 | 0 | 0 | 0 |
| Ontwikkelen en versterken toegankelijkheid; Buffering Bergerveen | 1.150.000 | 500.000 | 225.000 | |

| Overzicht incidentele lasten Begroting 2010 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Realisatie EHS; Ontsnippering EHS | 270.000 | 210.000 | 210.000 | 210.000 |
| Realisatie EHS; Bijdrage project Tusschenwater. | 1.000.000 | 1.000.000 | 0 | 0 |
| Programma 6. Middelen | | | | |
| Digitalisering; Kosten ICT-projecten | 752.800 | 490.400 | 0 | 0 |
| Digitalisering door FO binnen prioriteit 6.02; Kosten ICT projecten | 150.000 | 150.000 | 150.000 | 150.000 |
| PPvM Proceskosten | 315.000 | 159.000 | 0 | 0 |
| MO organisatieontwikkeling | 569.750 | 564.342 | 0 | 0 |
| Uitkering Provinciefonds; Financieel akkoord 2008 Rijk/IPO | 5.000.000 | 5.000.000 | 0 | 0 |
| Mutaties reserves; Bijdrage aan Reserve stimuleringsfonds Dr.proj. | 394.570 | 0 | 0 | 0 |
| Mutaties reserves; Bijdrage aan RSP reserve | 5.340.000 | 6.130.000 | 7.320.000 | 7.446.400 |
| | | | | |
| Overzicht incidentele baten Begroting 2010 | | | | |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | | | | |
| Projecten gedragsbeïnvloeding; Eerder ontvangen Rijksmiddelen BDU overig | -200.000 | -200.000 | 0 | 0 |
| Vaarwegverbinding Erica - Ter Apel; Overige opbrengsten | -6.200.000 | -2.800.000 | -1.973.334 | 0 |
| Stedelijke Ontwikkeling en vernieuwing; Eerder ontvangen Rijksmiddelen Besluit Locatiegebonden Subsidie (BLS) | -373.751 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 4 Kennis wérkt | | | | |
| Voorzieningen openbaar belang nutsfuncties; Electriciteitsvoorziening dividenden en winst | -600.000 | -600.000 | -1.000.000 | -1.000.000 |
| Programma 5. Leefomgeving | | | | |
| Uitvoering Natuurbeschermingswet (NBW); Bijdrage Rijk voor Natura 2000 | -166.250 | -95.000 | 0 | 0 |
| Programma 6. Middelen | | | | |
| Uitkering Provinciefonds | -75.743.657 | -69.043.659 | -74.213.352 | -76.321.053 |
| Mutatie reserves; Bijdrage van reserve voor algemene doeleinden | -22.925.066 | -26.643.169 | 15.526.284 | -21.096.604 |
| Mutatie reserves; bijdrage van de saldireserve | -33.148 | -606.000 | 0 | 0 |
| Mutatie reserves; Bijdrage van reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt | -511.227 | 0 | 0 | 0 |
| Mutatie reserves; Bijdrage van reserve Investeringen verkeer en vervoer | -4.473.067 | -14.536.708 | -1.183.685 | 956.832 |
| Mutatie reserves; Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | -1.212.000 | -6.000.000 | -1.140.698 | 0 |
| Mutatie reserves; Bijdrage van Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | -2.200.000 | -2.200.000 | -1.424.928 | -544.487 |
| Mutatie reserves; Bijdrage van Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | -9.374.000 | -5.468.000 | -2.990.000 | -1.400.000 |

# II.4 Financiële positie en toelichting

## 4.1 Intensiveringen

In het onderstaande overzicht zijn de intensiveringen per programma weergegeven, zoals die voortvloeien uit de Voorjaarsnota 2009.

| Programma 1. De provincie doét er toe! | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Rolopvatting provincie als middenbestuur (uitwerking bestuursakkoord) | 250.000 | 250.000 | | |
| Vergunningverlening I.h.k.v. Wm en Wabo | 165.000 | | | |
| Digitale ontsluiting provincie: e-dienstverlening | 285.000 | 125.000 | 100.000 | 100.000 |
| Informatiemanagement | 1.010.000 | 252.000 | 70.000 | 70.000 |
| Totaal | 1.710.000 | 627.000 | 170.000 | 170.000 |

| Programma 2. Samenleving met samenhang | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Crossmediale berichtgeving RTV-Drenthe | 500.000 | 500.000 | 500.000 | |
| Ondertiteling RTV-Drenthe | 70.000 | 70.000 | 70.000 | |
| Totaal | 570.000 | 570.000 | 570.000 | 0 |

| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Vervanging kunstwerken (kapitaallasten van investering € 2,2 mln.) | | 200.000 | 200.000 | 200.000 |
| Totaal | 0 | 200.000 | 200.000 | 200.000 |

| Programma 5. Leefomgeving | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Project Havelte Oost (Schaapskooi Uffelte en dagrecreatie Havelterberg) | 700.000 | | | |
| Ontsnippering EHS | 270.000 | 210.000 | 210.000 | 210.000 |
| Totaal | 970.000 | 210.000 | 210.000 | 210.000 |

| Programma 6. Middelen | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Personeelsbehoefte (fte's) | | | | |
| Investeringsplan kwaliteitsimpuls organisatie | 1.600.000 | 1.600.000 | 1.600.000 | 1.600.000 |
| Totaal | 1.600.000 | 1.600.000 | 1.600.000 | 1.600.000 |

## 4.2 Investeringen naar nut

Artikel 20 van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) bepaalt dat bij de raming voor het begrotingsjaar van de financiële gevolgen van het bestaande en nieuwe beleid afzonderlijk aandacht moet worden besteed aan de investeringen. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt in vervangings- en uitbreidingsinvesteringen met een economisch nut en met een maatschappelijk nut. Investeringen hebben een economisch nut indien ze verhandelbaar zijn en/of indien ze kunnen bijdragen aan het genereren van middelen.
De investeringen zien er de komende jaren op begrotingsbasis als volgt uit.

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| 1. Vervangingsinvesteringen met een economisch nut: | | | | |
| Hard- en software automatisering | 2.395.800 | 307.000 | 249.225 | - |
| Huisvestingsbeleidsplan/revitalisering provinciehuis | 11.212.346 | 1.868.725 | - | - |
| | 13.608.146 | 2.175.725 | 249.225 | - |
| 2. Uitbreidingsinvesteringen met een economisch nut | | | | |
| Huisvestingsbeleidsplan/Drents Museum | 6.472.000 | 1.466.000 | - | - |
| | 6.472.000 | 1.466.000 | - | - |
| 3. Uitbreidingsinvesteringen met een maatschappelijk nut: | | | | |
| Investeringen verkeer en vervoer | 30.724.467 | - | - | - |
| Investeringen verkeer en vervoer prioriteit 3.11 | - | 13.158.000 | 13.158.000 | 13.469.423 |
| Relatienotagebieden | 816.804 | 816.804 | 816.804 | 816.804 |
| | 31.541.271 | 13.974.804 | 13.974.804 | 14.286.227 |
| Totaal | 51.621.417 | 17.616.529 | 14.224.029 | 14.286.227 |

De kapitaallasten van de investeringen verkeer en vervoer (Pup) worden via de begroting verrekend met de Reserve Investeringen verkeer en vervoer. De kapitaallasten van Investeringen verkeer en vervoer prioriteit 3.11 komen rechtstreeks ten laste van programma 3 Ruimte en bereikbaarheid, zonder verrekening met reserves.

| Progr. | Thema/product | ObjectID | Omschrijving | T.l.v. product |
|---|---|---|---|---|
| 2 | Culturele en Museal agenda | 6830701 | Depot Drents Museum overige | 3830702 |
| 2 | Culturele en Museal agenda | 6830702 | Depot Drents Museum installaties | 3830702 |
| 2 | Culturele en Museal agenda | 6830703 | Depot Drents Museum gebouw | 3830702 |
| 2 | Culturele en Museal agenda | 6830704 | Uitbreiding Drents Museum | 3830702 |
| Totaal product Culturele en Museal agenda | | | | |
| Totaal 2 Samenleving met samenhang | | | | |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300313 | Knooppunten stedelijk centra 2003 FVV | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300515 | N372 Transferium/aansl/A7 FVV | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300520 | Bijdrage prov. Bereikbaarheid Meppel FVV Fietsroute Koedijkslanden | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300602 | N34 Fietstunnel Gieten | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300603 | UCSA6 Verbeteringsmaatregelen OV | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300605 | UCSA6 Opwaardering fietspad Lonerstraat | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300705 | N371 Aansluiting N371/N373 / Optimalisering aansluiting N371/N373 (Norger-brug) | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300706 | fietspad langs Rolderstraat(Pelikaanstraat-Amelte) | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300711 | A28/N386 Versnelling Q-liner Assen-Groningen+ verbetering halte A28/N386 | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300713 | Q-liner Zuidlaren-Groningen | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300714 | N386 Toegankelijkheid NP Drentse Aa | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300716 | OV-vriendelijke ontsluiting | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300718 | Knooppunt Hoogeveen-oost (carpoolplaats + Haltevoorziening) | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300723 | Ontsluiting woonwijken Nw. Amsterdamsestraat | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300724 | Verdubbeling Nw. Amsterdamsestraat + Rotonde | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300732 | Gieten Multimodaal knooppunt | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300733 | N374 Busstation Borger | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300737 | Upgrading station Beilen | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300740 | Toegankelijkheid Dwingelderveld | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300809 | Fietsenstalling Coevorden | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300810 | Maatregelen Nw. Amsterdamsestraat | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300811 | Schutstraat Hoogeveen | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300812 | Fietsbrug Hoogeveenschevaart | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300814 | Vormgeving Verbindingsweg | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300818 | N372/N386Vervanging VRI | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300819 | N372 Busbaan Peizermade-Peize | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300904 | N34 aansluiting Eext op verkeersplein Gieten (6e poot) | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300906 | N34: Bewegwijzering Plopsaland | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300909 | N48: Bijdrage nieuwe ontsluitingsweg Zuidwolde | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6309903 | Bewegwijzeringsplan X-VVI | 3300311 |
| Totaal thema bereikbaarheid Pup 2009 en eerder | | | | |
| 3 | Thema Innovatie | 6300726 | Dynamisch informatiesysteem Assen (vrijval 2009) | 3300313 |
| 3 | Thema Innovatie | 6300727 | Dynamisch informatiesysteem Gemeente Emmen | 3300313 |
| 3 | Thema Innovatie | 6300734 | N374 Dynamisch informatiesysteem Borger | 3300313 |
| 3 | Thema Innovatie | 6300805 | N34 Pilot LED-verlichting (voorlopig vrijgevallen project) | 3300313 |
| 3 | Thema Innovatie | 6300815 | Parkeerverwijssysteem | 3300313 |
| 3 | Thema Innovatie | 6300820 | N919 DRIS Veenhuizen | 3300313 |
| 3 | Thema Innovatie | 6300823 | N386 DRIS Vries-Zuidlaren | 3300313 |
| 3 | Thema Innovatie | 6300824 | N386 DRIS Tynaarlo | 3300313 |
| Totaal thema Thema Innovatie Pup 2009 en eerder | | | | |

| totale krediet | Boekwaarde 1 januari 2009 | vermeerde-ring 2009 | vermindering 2009 | vermeerde-ring 2010 | vermindering 2010 | vermeerde-ring 2011 | vermindering 2011 | vermeerde-ring 2012 | vermindering 2012 | vermeerde-ring 2013 | vermindering 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 183.810 | - | 183.810 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 2.327.865 | - | 2.327.865 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 3.299.094 | 136.867 | 3.162.227 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 14.461.000 | 2.147.872 | 7.375.128 | 3.000.000 | 8.472.000 | 2.000.000 | 3.016.000 | 1.550.000 | - | - | - | - |
| 20.271.769 | 2.284.739 | 13.049.030 | 3.000.000 | 8.472.000 | 2.000.000 | 3.016.000 | 1.550.000 | - | - | - | - |
| 20.271.769 | 2.284.739 | 13.049.030 | 3.000.000 | 8.472.000 | 2.000.000 | 3.016.000 | 1.550.000 | - | - | - | - |
| 738.921 | 742.327 | (3.406) | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 1.274.690 | 506.767 | 496.015 | - | 271.908 | - | - | - | - | - | - | - |
| 500.000 | - | 500.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 150.000 | 905.036 | - | 755.036 | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 125.000 | - | 125.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 100.000 | - | 100.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 4.500.000 | 52.732 | | | 4.747.268 | 300.000 | - | - | - | - | - | - |
| 500.000 | - | 500.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 100.000 | - | | | 200.000 | 100.000 | - | - | - | - | - | - |
| 200.000 | - | 200.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 250.000 | 588.898 | - | 338.898 | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 250.000 | - | 250.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 125.000 | - | 125.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 328.000 | - | - | - | 328.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 300.000 | - | - | - | 300.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 1.000.000 | 132.821 | 600.000 | - | 267.179 | - | - | - | - | - | - | - |
| 800.000 | - | 800.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 175.000 | - | 175.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 250.000 | - | - | - | 250.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 125.000 | - | - | | 125.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 3.800.000 | - | - | | 3.800.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 810.000 | - | 500.000 | | 310.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 1.000.000 | - | - | | 1.000.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 250.000 | - | - | | 250.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 1.000.000 | - | - | | 1.133.000 | 133.000 | - | - | - | - | - | - |
| 800.000 | 55.390 | 3.944.610 | 3.200.000 | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 250.000 | - | - | - | 500.000 | 250.000 | - | - | - | - | - | - |
| 50.000 | - | 50.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 750.000 | - | - | - | 750.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 298.807 | 209.006 | 89.801 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 20.800.417 | 3.192.977 | 8.452.020 | 4.293.935 | 14.232.355 | 783.000 | - | - | - | - | - | - |
| 12.942 | 12.942 | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 100.000 | - | - | - | 100.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 100.000 | - | 150.000 | 50.000 | - | - | - | - | - | - | - | - |
| - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 200.000 | - | 200.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 100.000 | - | - | - | 150.000 | 50.000 | - | - | - | - | - | - |
| 225.000 | - | - | - | 225.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 100.000 | - | - | - | 150.000 | 50.000 | - | - | - | - | - | - |
| 837.942 | 12.942 | 350.000 | 50.000 | 625.000 | 100.000 | - | - | - | - | - | - |

| Progr. | Thema/product | ObjectID | Omschrijving | T.l.v. product |
|---|---|---|---|---|
| 3 | Thema Leefomgeving | 6300919 | Bijdrage kunstprojecten langs provinciale wegen | 3300313 |
| 3 | Thema Leefomgeving | 6300920 | Pilot navigatiesysteem vrachtauto's | 3300313 |
| 3 | Thema Leefomgeving | 6300921 | A28: aanleg bewaakt parkeren voor vrachtauto's in Rogat | 3300313 |
| 3 | Thema Leefomgeving | 6300922 | Aanleg 50 haltevoorzieningen langs prov. Wegen (onderdeel Kolibri) | 3300313 |
| 3 | Thema Leefomgeving | 6300923 | Monitoring verkeersintensiteiten (uitbr. GSM-uitlezen + optimalis.verw. Data) | 3300312 |
| Totaal thema Thema Leefomgeving Pup 2009 en eerder | | | | |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6300405 | N853 ontsluiting Vierslagen FVV | 3300313 |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6300517 | Bijdrage prov. Bereikbaarheid Assen FVV Stationsomgeving/Peelo | 3300313 |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6300518 | Bijdrage prov. Bereikbaarheid Emmen FVV Rondweg | 3300313 |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6300519 | Bijdrage prov. Bereikbaarheid Hoogeveen FVV Revitalisering De Wieken | 3300313 |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6300607 | UCSC6 Herinrichting stationsomgeving Coevorden | 3300313 |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6300725 | 2e fase ontsluiting Delftlanden | 3300313 |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6300804 | N34 Afrekening WK voor werkzaamheden wegvak Zuidlaren-De Punt | 3300313 |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6300806 | Verdubbeling De Haar | 3300313 |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6300903 | bereikbaarheid (Kolibri-projecten) (voorlopig vrijgevallen project) | 3300313 |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6300907 | Bijdrage aan Station Bargeres | 3300313 |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6319956 | Emmen-Ter Apel N391 INFRA | 3300312 |
| Totaal thema Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling Pup 2009 en eerder | | | | |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300402 | N377 aansluiting N34 aanleg rotondes FVV (voorlopig vrijgevallen project) | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300502 | N371 aanpassingen herinrichting FVV | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300604 | UCA6 Opwaardering fietsroute Assen-Vries en aanpassinge OV-Voorzieningen | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300606 | TRO6 N863 Herinrichting wegvak dmv markering | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300613 | TRO6 N375 Aanleg rotonde westelijke aansluiting A28 | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300708 | N372 Roden-Peizermade richtlijn EHK | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300709 | N386 aansluiting Peize-Zuid | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300729 | N379 Bargercompascuum microrotonde | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300731 | N863 Coevorden Schoonebeek-Nw. Schoonebeek(hm 1.6-9.5 en 11.6-17.5 Ri. EHK | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300736 | N371 Wegvak Norgerbrug-Wittelerbrug (hm 5.1-27.5) richtlijn EHK. | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300807 | N374/N857 Reconstructie aansluiting | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300808 | N374 Herinrichting wegvak hm. 3.2-15.5 volgens de Richtlijn EHK | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300813 | N375/A32 Rotondes aansluiting | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300821 | N919 Traverse Veenhuizen: aansluiting Bankenbosch | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300822 | N919 Herinrichting wegvakken hm. 3.0-6.9 en Norgerhaven-Laan Weldadigheid | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300908 | N375: Rotonde oostenlijke afrit A28/N375 | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300910 | N386: Planuitwerking 'Mooi zo, veilig zo' De Groeve | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300911 | N374: Herinr. Wegvak hm. 16.9-23.0 (Borger-Schoonlo) afslag Westdorp/ fietspad | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300912 | N371: Herinr. Wegvak Norgerbrug-Hoogersmilde (incl. Bovensmilde en Smilde) | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300913 | N374: Aanp. Wegvak Schoonlo-Westerbork | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300914 | N353: Wegvak Darp-Wapserveen inrichten tot GOW B (markering) | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300915 | N371: aanp. Wegvak Willelte-Havelte als GOW | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300916 | N855: aanp. Wegvak A238 (Spier)-N371 (Dieverbrug) | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300917 | N855: herinr. Bebouwde kom Wapse | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300918 | Project: 'Gebruik je hoofd, niet je airbag' | 3300313 |
| Totaal thema Thema Veiligheid Pup 2009 en eerder | | | | |
| Totaal Pup 2009 en eerder | | | | |
| 3 | Thema Innovatie | 6301007 | Aanleg 50 haltevoorzieningen langs prov. Wegen (Kolibri) | 3300313 |
| Totaal thema Thema Innovatie Pup 2010 | | | | |

| totale krediet | Boekwaarde 1 januari 2009 | vermeerde-ring 2009 | vermindering 2009 | vermeerde-ring 2010 | vermindering 2010 | vermeerde-ring 2011 | vermindering 2011 | vermeerde-ring 2012 | vermindering 2012 | vermeerde-ring 2013 | vermindering 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 50.000 | - | 100.000 | 50.000 | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 100.000 | - | 400.000 | 300.000 | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 75.000 | - | 650.000 | 575.000 | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 250.000 | - | 50.000 | - | 200.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 190.000 | - | 190.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 665.000 | - | 1.390.000 | 925.000 | 200.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 7.950.000 | 8.821.200 | 3.145.924 | 4.017.124 | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 5.000.000 | 3.000.000 | - | - | 2.000.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 1.500.000 | - | 1.500.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 900.000 | - | - | - | 900.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 500.000 | - | - | - | 500.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 450.000 | 450.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 330.000 | - | 330.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 800.000 | - | 800.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 5.500.000 | - | 2.750.000 | - | 2.750.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 3.935.096 | 3.130.071 | 10.582.384 | 9.777.359 | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 26.865.096 | 15.401.271 | 19.108.308 | 13.794.483 | 6.150.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 31.483 | 31.483 | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 1.161.935 | 11.834 | 840.067 | 110.000 | 420.034 | - | - | - | - | - | - | - |
| 140.000 | - | 140.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 60.000 | - | 60.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 400.000 | 153.115 | 346.885 | 100.000 | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 700.000 | 59.009 | - | - | 1.115.991 | 475.000 | - | - | - | - | - | - |
| 375.000 | 772.268 | - | 397.268 | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 250.000 | - | - | - | 250.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 200.000 | - | 200.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 160.000 | 1.164 | 239.224 | 200.000 | 119.612 | - | - | - | - | - | - | - |
| 700.000 | - | - | - | 700.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 207.000 | - | 207.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 333.000 | 628.127 | 142.847 | 437.974 | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 400.000 | - | - | - | 400.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 1.222.475 | - | 1.586.000 | 486.000 | 122.475 | - | - | - | - | - | - | - |
| 500.000 | - | - | - | 500.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 100.000 | - | 100.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 1.111.482 | - | 1.830.000 | 718.518 | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 1.284.000 | - | 1.589.329 | 733.329 | 794.665 | 366.665 | - | - | - | - | - | - |
| 136.902 | - | 136.902 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 78.240 | - | - | - | 78.240 | - | - | - | - | - | - | - |
| 149.960 | - | 149.960 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 68.460 | - | - | - | 68.460 | - | - | - | - | - | - | - |
| 350.000 | - | - | - | 460.600 | 110.600 | - | - | - | - | - | - |
| 90.000 | - | 90.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 10.209.937 | 1.657.000 | 7.658.214 | 3.183.089 | 5.030.077 | 952.265 | - | - | - | - | - | - |
| 59.378.392 | 20.264.190 | 36.958.542 | 22.246.507 | 26.237.432 | 1.835.265 | - | - | - | - | - | - |
| 250.000 | - | - | - | 250.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 250.000 | - | - | - | 250.000 | - | - | - | - | - | - | - |

| Progr. | Thema/product | ObjectID | Omschrijving | T.l.v. product |
|---|---|---|---|---|
| 3 | Thema Leefomgeving | 6301003 | Kunstprojecten langs provinciale wegen | 3300313 |
| Totaal thema Thema Leefomgeving Pup 2010 | | | | |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6330006 | Reconstructie Ericasluis | 3330501 |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6301006 | Reservering provinciale bijdrage aan Assen | 3300313 |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6301009 | Studie OV en Spoor in Drenthe | 3300313 |
| Totaal thema Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling Pup 2010 | | | | |
| 3 | Thema Veiligheid | 6301010 | N919: Bijdrage voor maatregelen Poorten Veenhuizen | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6301011 | N379 Aanpassen wegvak hm. 0.3-4.3 aan richtlijn EHK | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6301012 | N386:Mooi zo, Veilig zo De Groeve | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6301013 | N386: Rotonde kruispunt N386/N858 | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6310150 | (N386) Aansluiting N34/N386 (Zuidlaren) div.maatreg.INFRA | 3300312 |
| Totaal thema Thema Veiligheid Pup 2010 | | | | |
| Totaal Pup 2010 | | | | |
| 3 | Verkeer Investeringsnota prioriteit 3.11 | 6311001 | Investeringsnota voorjaarsnota 2007 plus prioriteit 3.11 | 3300315 |
| Totaal Investeringsnota prioriteit 3.11 | | | | |
| Totaal 3. Ruimte en bereikbaarheid | | | | |
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6620680 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2006 | 3621104 |
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6620780 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2007 | 3621104 |
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6620880 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2008 | 3621104 |
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6620980 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2009 | 3621104 |
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6621080 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2010 | 3621104 |
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6621180 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2011 | 3621104 |
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6621280 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2012 | 3621104 |
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6621380 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2013 | 3621104 |
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6621480 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2014 | 3621104 |
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6621580 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2015 | 3621104 |
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6628480 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2004 | 3621104 |
| Totaal Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | | | | |
| Totaal 5. Leefomgeving | | | | |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270605 | Technisch (voorheen Verbetering IT huishouding 2006) | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270606 | Digitaalbeheer (voorheen Digitalisering archief en werkprocessen) | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270610 | Proces vergunning verlenen en handhaven (voorheen Omgevingsvergunning 2006) | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5280608 | Vervanging niet-basis ICT | 2281001 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270702 | Vervangen werkplekken 2007 | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270704 | Basisvoorzieningen automatisering 2007 | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270705 | Migratie Office XP 2007 | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270802 | Info- en comm. Basisvoorzieningen 2008 | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270803 | Processen digitaliseren mbt e-goverment (voorheen Probisdoc (e-government) 2008) | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270804 | Hardware ERP 2008 | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270805 | Processen digitaliseren mbt verstr. subsidies voorheen (Subsidievolgsysteem 2008 | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270806 | Bekabeling netwerk 2008 | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270807 | Verbetering IT-huishouding/processen (voorjaarsnota 2007, prioriteit P6.02) | 2270107 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270808 | Herst. IT-huishouding oa. Digid (Prio 1.5 voorjaarsnota 2007) | 2270107 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270901 | Info- en comm. Basisvoorzieningen 2009 | 2270207 |
| Totaal Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | | | | |

| totale krediet | Boekwaarde 1 januari 2009 | vermeerde-ring 2009 | vermindering 2009 | vermeerde-ring 2010 | vermindering 2010 | vermeerde-ring 2011 | vermindering 2011 | vermeerde-ring 2012 | vermindering 2012 | vermeerde-ring 2013 | vermindering 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 50.000 | - | - | - | 100.000 | 50.000 | - | - | - | - | - | - |
| 50.000 | - | - | - | 100.000 | 50.000 | - | - | - | - | - | - |
| 2.200.000 | - | - | - | 2.200.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 1.952.300 | - | - | - | 1.952.300 | - | - | - | - | - | - | - |
| 250.000 | - | - | - | 250.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 4.402.300 | - | - | - | 4.402.300 | - | - | - | - | - | - | - |
| 430.000 | - | - | - | 430.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 240.000 | - | - | - | 240.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 425.000 | - | - | - | 850.000 | 425.000 | - | - | - | - | - | - |
| 525.000 | - | - | - | 650.000 | 125.000 | - | - | - | - | - | - |
| 738.769 | 1.086.745 | 176.048 | 524.024 | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 2.358.769 | 1.086.745 | 176.048 | 524.024 | 2.170.000 | 550.000 | - | - | - | - | - | - |
| 7.061.069 | 1.086.745 | 176.048 | 524.024 | 6.922.300 | 600.000 | - | - | - | - | - | - |
| 39.785.423 | - | - | - | - | - | 13.158.000 | - | 13.158.000 | - | 13.469.423 | - |
| 39.785.423 | - | - | - | - | - | 13.158.000 | - | 13.158.000 | - | 13.469.423 | - |
| 106.224.884 | 21.350.935 | 37.134.590 | 22.770.531 | 33.159.732 | 2.435.265 | 13.158.000 | - | 13.158.000 | - | 13.469.423 | - |
| 816.377 | - | 816.377 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 816.804 | - | - | - | 816.804 | - | - | - | - | - | - | - |
| 816.804 | - | - | - | - | - | 816.804 | - | - | - | - | - |
| 816.804 | - | - | - | - | - | - | - | 816.804 | - | - | - |
| 816.804 | - | - | - | - | - | - | - | - | - | 816.804 | - |
| - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 625.437 | 335.218 | 290.219 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 4.709.030 | 335.218 | 1.106.596 | - | 816.804 | - | 816.804 | - | 816.804 | - | 816.804 | - |
| 4.709.030 | 335.218 | 1.106.596 | - | 816.804 | - | 816.804 | - | 816.804 | - | 816.804 | - |
| 205.295 | 167.437 | 37.858 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 185.000 | 162.980 | 22.020 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 300.000 | - | 100.000 | - | 100.000 | - | 100.000 | - | - | - | - | - |
| 29.500 | 18.512 | 10.988 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 1.090.000 | 139.404 | 150.596 | - | 800.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 50.000 | 43.067 | 6.933 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 186.800 | - | 20.000 | - | 166.800 | - | - | - | - | - | - | - |
| 81.000 | 16.430 | 64.570 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 492.000 | - | 200.000 | - | 292.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 277.000 | 27.775 | - | - | - | - | - | - | 249.225 | - | - | - |
| 96.000 | - | 48.000 | - | 48.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 250.000 | - | - | - | 200.000 | - | 50.000 | - | - | - | - | - |
| 525.000 | 10.000 | 90.000 | - | 425.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 175.000 | 5.250 | 69.750 | - | 100.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 335.000 | - | 135.000 | - | 200.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 4.277.595 | 590.855 | 955.715 | - | 2.331.800 | - | 150.000 | - | 249.225 | - | - | - |

| Progr. | Thema/product | ObjectID | Omschrijving | T.l.v. product | |
|---|---|---|---|---|---|
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2010 | 5271001 | Vervanging lokaal netwerk 2010 | 2270207 | |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2010 | 5271002 | Vervanging randapparatuur 2010 | 2270207 | |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2010 | 5271003 | E-architectuur 2010 | 2270207 | |
| Totaal Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2010 | | | | | |
| 6 | Bedrijfsvoering, Facilitaire zaken revitalisering provinciehuis | 5280701 | Revitalisering provinciehuis BWK | 2280101 | |
| 6 | Bedrijfsvoering, Facilitaire zaken revitalisering provinciehuis | 5280702 | Revitalisering provinciehuis installaties | 2280101 | |
| 6 | Bedrijfsvoering, Facilitaire zaken revitalisering provinciehuis | 5280703 | Huisvestingsbeleidsplan (bouwkundig en installaties) | 2280101 | |
| 6 | Bedrijfsvoering, Facilitaire zaken revitalisering provinciehuis | 5280704 | Revitalisering provinciehuis bestuursruimte BWK | 2280101 | |
| 6 | Bedrijfsvoering, Facilitaire zaken revitalisering provinciehuis | 5280705 | Revitalisering provinciehuis Warmte-koude opslag | 2280101 | |
| 6 | Bedrijfsvoering, Facilitaire zaken revitalisering provinciehuis | 5280706 | Revitalisering provinciehuis isolatieglas | 2280101 | |
| 6 | Bedrijfsvoering, Facilitaire zaken revitalisering provinciehuis | 5280801 | Huisvestingsbeleidsplan (ICT-voorzieningen) | 2280101 | |
| 6 | Bedrijfsvoering, Facilitaire zaken revitalisering provinciehuis | 5280802 | Indexatie revitalisering provinciehuis | 2280101 | |
| 6 | Bedrijfsvoering, Facilitaire zaken revitalisering provinciehuis | 5280803 | Provinciehuis K&E-maatregelen | 2280101 | |
| Totaal Bedrijfsvoering, Facilitaire zaken revitalisering provinciehuis | | | | | |
| Totaal 6. Middelen | | | | | |
| Totaal generaal | | | | | |

De kolommen betreffen het saldo van uitgaven en inkomsten. Wanneer in een bepaald jaar een negatief bedrag wordt weergegeven houdt dat in dat in dat jaar meer inkomsten worden verwacht dan uitgaven. Die veelal in eerdere jaren hebben plaatsgevonden.

| | totale krediet | Boekwaarde 1 januari 2009 | vermeerde-ring 2009 | vermindering 2009 | vermeerde-ring 2010 | vermindering 2010 | vermeerde-ring 2011 | vermindering 2011 | vermeerde-ring 2012 | vermindering 2012 | vermeerde-ring 2013 | vermindering 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | 157.000 | - | - | - | - | - | 157.000 | - | - | - | - | - |
| | 44.000 | - | - | - | 44.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| | 20.000 | - | - | - | 20.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| | 221.000 | - | - | - | 64.000 | - | 157.000 | - | - | - | - | - |
| | 6.255.500 | 348.979 | 1.971.746 | - | 3.372.664 | - | 562.111 | - | - | - | - | - |
| | 2.716.000 | - | 814.800 | - | 1.629.600 | - | 271.600 | - | - | - | - | - |
| | 1.479.637 | - | 443.891 | - | 887.782 | - | 147.964 | - | - | - | - | - |
| | 708.000 | 27.000 | 185.400 | - | 424.800 | - | 70.800 | - | - | - | - | - |
| | 250.000 | - | 75.000 | - | 150.000 | - | 25.000 | - | - | - | - | - |
| | 600.000 | - | 180.000 | - | 360.000 | - | 60.000 | - | - | - | - | - |
| | 412.500 | - | 123.750 | - | 247.500 | - | 41.250 | - | - | - | - | - |
| | 2.600.000 | - | 780.000 | - | 1.560.000 | - | 260.000 | - | - | - | - | - |
| | 4.300.000 | - | 1.290.000 | - | 2.580.000 | - | 430.000 | - | - | - | - | - |
| | 19.321.637 | 375.979 | 5.864.587 | - | 11.212.346 | - | 1.868.725 | - | - | - | - | - |
| | 23.820.232 | 966.834 | 6.820.302 | - | 13.608.146 | - | 2.175.725 | - | 249.225 | - | - | - |
| | 155.025.915 | 24.937.726 | 58.110.518 | 25.770.531 | 56.056.682 | 4.435.265 | 19.166.529 | 1.550.000 | 14.224.029 | - | 14.286.227 | - |

## 4.3 Meerjarige financieringspositie

Om een beeld te krijgen van de ontwikkelingen van de meerjarige financieringspositie hebben wij een meerjarige investerings- en financieringsstaat opgesteld.
De meerjarige investerings- en financieringsstaat is in het navolgende per aanvang van het jaar opgesteld.

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Investeringen | | | | |
| A1. Materiële activa (maatschappelijk nut) | 60.828.030 | 75.425.925 | 82.549.646 | 89.885.135 |
| A2. Materiële activa (economisch nut) | 24.967.500 | 43.656.941 | 45.184.002 | 41.973.436 |
| B. Financiële activa | | | | |
| 1. deelnemingen (economisch nut) | 854.605 | 854.605 | 854.605 | 854.605 |
| 2. Bijdrage aan activa in eigendom derden (maatschappelijk nut) | 6.424.868 | 13.959.785 | 2.205.029 | 2.776.835 |
| 3. Verstrekte langlopende geldleningen | 89.668.165 | 88.096.375 | 86.601.161 | 45.718.874 |
| Totaal investeringen | 182.743.168 | 221.993.631 | 217.394.443 | 181.208.885 |
| Financieringsmiddelen | | | | |
| A. reserves/voorzieningen | | | | |
| 1. Algemene reserves | 75.081.047 | 41.144.256 | 3.621.756 | 22.793.209- |
| 2. Bestemmingsreserves | 277.225.377 | 274.408.082 | 258.045.374 | 261.865.063 |
| 3. Voorzieningen (middelen derden) | 2.037.678 | 2.140.099 | 2.242.520 | 2.344.941 |
| 4. Voorzieningen | 2.514.541 | 1.771.370 | 1.629.800 | 1.629.800 |
| B. Opgenomen langlopende geldleningen | 989.002 | 989.002 | 989.002 | 253.258 |
| C. Incidentele financieringsmiddelen | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 |
| Totaal financieringsmiddelen | 367.847.645 | 330.452.809 | 276.528.452 | 253.299.853 |
| Saldo financieringsmiddelen (overschot) | 185.104.477 | 108.459.178 | 59.134.009 | 72.090.968 |

## 4.4. Stand en verloop van reserves en voorzieningen

| Nummer | Omschrijving | Saldo 31-dec-2008 na bestemming resultaat reserves | 2009 Begrote Rente | 2009 Begrote Vermeerderingen | 2009 Begrote Verminderingen | Saldo 31-dec-2009 | 2010 Begrote Rente | 2010 Begrote Vermeerderingen | 2010 Begrote Verminderingen |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Algemene Reserves | | | | | | | | |
| 050001 | Reserve voor algemene doeleinden | 33.834.030 | | 10.000.000 | 9.230.647 | 34.603.383 | - | | 25.924.213 |
| 050002 | Saldireserve | 11.127.017 | | - | 10.487.817 | 639.200 | | | 33.148 |
| 050005 | Risicoreserve | 19.000.000 | | - | | 19.000.000 | | | |
| 050006 | Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | 47.150.289 | | 7.118.416 | 33.430.241 | 20.838.464 | | 394.570 | 8.374.000 |
| | Totaal Algemene Reserves | 111.111.336 | - | 17.118.416 | 53.148.705 | 75.081.047 | - | 394.570 | 34.331.361 |
| | Bestemmingsreserves | | | | | | | | |
| 060111 | Reserve monitoring voormalige stortplaatsen | 1.319.219 | | | | 1.319.219 | | | |
| 060124 | Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt | 6.578.328 | | | 483.955 | 6.094.373 | | | 511.227 |
| 060131 | Reserve ontgrondingenheffing | 663.784 | | | 663.784 | 0 | | | |
| 060150 | Reserve versterking economische structuur | 10.709.877 | | 4.600.000 | 3.111.088 | 12.198.789 | | | |
| 060161 | Reserve grondwaterheffing | 802.034 | | - | 61.048 | 740.986 | | | |
| 060199 | Reserve Investeringen verkeer en vervoer | 39.079.537 | | 2.437.240 | 13.927.825 | 27.588.952 | | | 4.473.068 |
| 060211 | Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel | 9.019.415 | | | 2.650.000 | 6.369.415 | | | 2.200.000 |
| 060212 | Reserve verdubbeling N33 | 11.730.000 | 235.000 | | | 11.965.000 | 239.000 | | |
| 060214 | Reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | 17.914.743 | | | 9.562.045 | 8.352.698 | | | 1.212.000 |
| 060215 | Reserve provinciaal aandeel ILG | 7.683.204 | | | | 7.683.204 | | | |
| 060216 | Reserve t.b.v de in te stellen voorziening pensioenen | 1.289.501 | | 6.000.000 | | 7.289.501 | | | |
| 060218 | Reserve Regionaal Specifiek Pakket | - | | 29.623.241 | | 29.623.241 | | 5.340.000 | |
| 060219 | Reserve opbrengst aandelenverkoop Essent | - | | 158.000.000 | | 158.000.000 | | | |
| | Totaal Bestemmingsreserves | 106.789.641 | 235.000 | 200.660.481 | 30.459.745 | 277.225.377 | 239.000 | 5.340.000 | 8.396.295 |
| Totalen algemene reserves en bestemmingreserves | | 217.900.977 | 235.000 | 217.778.897 | 83.608.450 | 352.306.424 | 239.000 | 5.734.570 | 42.727.656 |

| Nummer | Omschrijving | Saldo 31-dec-2008 na bestemming resultaat reserves | 2009 Begrote premie-inleg | 2009 Begrote Vermeerderingen | 2009 Begrote Verminderingen | Saldo 31-dec-2009 | 2010 Begrote premie-inleg | 2010 Begrote Vermeerderingen | 2010 Begrote Verminderingen |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Voorzieningen middelen derden | | | | | | | | |
| 072110 | Voorziening spaarhypotheken | 1.935.257 | 102.421 | | | 2.037.678 | 102.421 | | |
| | Totaal Voorzieningen middelen derden | 1.935.257 | 102.421 | - | - | 2.037.678 | 102.421 | - | - |
| | Voorzieningen | | | | | | | | |
| 083173 | Voorziening groot onderhoud provinciehuis | 1.801.478 | - | 187.430 | | 1.988.908 | | | 635.070 |
| 083177 | Voorziening groot onderhoud museum | 553.733 | - | | 28.101 | 525.632 | | | 108.101 |
| | Totaal Voorzieningen | 2.355.212 | - | 187.430 | 28.101 | 2.514.541 | - | - | 743.171 |
| Saldo reserves en voorzieningen | | 222.191.445 | 337.421 | 217.966.327 | 83.636.551 | 356.858.642 | 341.421 | 5.734.570 | 43.470.827 |

| | 2009 | 2010 |
|---|---|---|
| Bespaarde rente obv 4% over de reserve's (aanvang van het jaar) | 8.716.000 | 14.092.000 |

| Saldo 31-dec-2010 | 2011 | 2011 | 2011 | Saldo 31-dec-2011 | 2012 | 2012 | 2012 | Saldo 31-dec-2012 | 2013 | 2013 | 2013 | Saldo 31-dec-2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Begrote Rente | Begrote Vermeerde-ringen | Begrote Verminde-ringen | | Begrote Rente | Begrote Vermeer-deringen | Begrote Verminde-ringen | | Begrote Rente | Begrote Vermeer-deringen | Begrote Verminde-ringen | |
| | | | | | | | | | | | | |
| 8.679.170 | - | | 31.448.500 | 22.769.330- | - | | 23.424.965 | 46.194.295- | - | | 25.785.847 | 71.980.142- |
| 606.052 | | | 606.000 | 52 | | | | 52 | | | | 52 |
| 19.000.000 | | | | 19.000.000 | | | | 19.000.000 | | | | 19.000.000 |
| 12.859.034 | | - | 5.468.000 | 7.391.034 | | - | 2.990.000 | 4.401.034 | | | 1.400.000 | 3.001.034 |
| 41.144.256 | - | - | 37.522.500 | 3.621.756 | - | - | 26.414.965 | 22.793.209- | - | - | 27.185.847 | 49.979.056- |
| | | | | | | | | | | | | |
| 1.319.219 | | | | 1.319.219 | | | | 1.319.219 | | | | 1.319.219 |
| 5.583.146 | | | | 5.583.146 | | | | 5.583.146 | | | | 5.583.146 |
| 0 | | | | 0 | | | | 0 | | | | 0 |
| 12.198.789 | | | | 12.198.789 | | | | 12.198.789 | | | | 12.198.789 |
| 740.986 | | | | 740.986 | | | | 740.986 | | | | 740.986 |
| 23.115.884 | | | 14.536.708 | 8.579.176 | | | 1.183.685 | 7.395.491 | | | 956.832 | 6.438.659 |
| 4.169.415 | | | 2.200.000 | 1.969.415 | | | 1.424.928 | 544.487 | | | 544.487 | 0 |
| 12.204.000 | 244.000 | | | 12.448.000 | 249.000 | | | 12.697.000 | 254.000 | | | 12.951.000 |
| 7.140.698 | | | 6.000.000 | 1.140.698 | | | 1.140.698 | - | | | | - |
| 7.683.204 | | | | 7.683.204 | | | | 7.683.204 | | | | 7.683.204 |
| 7.289.501 | | | | 7.289.501 | | | | 7.289.501 | | | | 7.289.501 |
| 34.963.241 | | 6.130.000 | | 41.093.241 | | 7.320.000 | | 48.413.241 | | 7.446.400 | | 55.859.641 |
| 158.000.000 | | | | 158.000.000 | | | | 158.000.000 | | | | 158.000.000 |
| 274.408.082 | 244.000 | 6.130.000 | 22.736.708 | 258.045.374 | 249.000 | 7.320.000 | 3.749.311 | 261.865.063 | 254.000 | 7.446.400 | 1.501.319 | 268.064.144 |
| 315.552.338 | 244.000 | 6.130.000 | 60.259.208 | 261.667.130 | 249.000 | 7.320.000 | 30.164.276 | 239.071.854 | 254.000 | 7.446.400 | 28.687.166 | 218.085.088 |

| Saldo 31-dec-2010 | 2011 | 2011 | 2011 | Saldo 31-dec-2011 | 2012 | 2012 | 2012 | Saldo 31-dec-2012 | 2013 | 2013 | 2013 | Saldo 31-dec-2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Begrote premie-inleg | Begrote Vermeerde-ringen | Begrote Verminde-ringen | | Begrote premie-inleg | Begrote Vermeer-deringen | Begrote Verminde-ringen | | Begrote premie-inleg | Begrote Vermeer-deringen | Begrote Verminde-ringen | |
| | | | | | | | | | | | | |
| 2.140.099 | 102.421 | - | | 2.242.520 | 102.421 | - | | 2.344.941 | 102.421 | | | 2.447.362 |
| 2.140.099 | 102.421 | - | - | 2.242.520 | 102.421 | - | - | 2.344.941 | 102.421 | - | - | 2.447.362 |
| | | | | | | | | | | | | |
| 1.353.838 | | | 141.570 | 1.212.268 | | | | 1.212.268 | | | | 1.212.268 |
| 417.531 | | - | | 417.531 | | - | | 417.531 | | | | 417.531 |
| 1.771.370 | - | - | 141.570 | 1.629.800 | - | - | - | 1.629.800 | - | - | - | 1.629.800 |
| 319.463.806 | 346.421 | 6.130.000 | 60.400.778 | 265.539.449 | 351.421 | 7.320.000 | 30.164.276 | 243.046.595 | 356.421 | 7.446.400 | 28.687.166 | 222.162.250 |

| 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|
| 12.622.000 | 10.467.000 | 9.563.000 | 8.723.000 |

In dit overzicht wordt per reserve een toelichting gegeven op de vermeerderingen en verminderingen. Hierbij is aangesloten bij de bedragen zoals die in de exploitatie zijn vermeld. Daarbij zijn, conform de aanbevelingen van de Onderzoekscommissie Reserves en Voorzieningen, de brutovermeerderingen en -verminderingen in kaart gebracht. De brutovermeerdering is het normbedrag (in de exploitatie). Wanneer in de exploitatie niets wordt uitgegeven van het budget, wordt dit bedrag toegevoegd aan de reserve. De brutovermindering is het bedrag dat van het totaal in de reserve/voorziening beschikbaar bedrag in enig jaar wordt uitgegeven (de verwachte last in dat jaar). Bij de opstelling van de Begroting wordt door uw staten vastgesteld welk bedrag u jaarlijks beschikbaar stelt voor het behalen van de doelstellingen. In sommige gevallen bestaan de vermeerderingen uit inkomsten ten gevolge van een heffing zoals bij de grondwaterheffing. Uw staten stellen dan indirect het normbedrag vast door de hoogte van de heffing vast te stellen. De saldi aanvang jaar 2009 zijn dezelfde als de eindsaldi in de Jaarrekening 2008 (na bestemming). In navolgend overzicht worden de stand en het verloop van de reserves en voorzieningen weergegeven, waarbij onderscheid is gemaakt in:

1. algemene reserves
2. bestemmingsreserves
3. voorzieningen middelen derden
4 voorzieningen

**050001 Reserve voor algemene doeleinden**

| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 33.834.030 | 34.603.383 | 8.679.170 | -22.769.330 | -46.194.295 |
| Begrote toevoeging | 10.000.000 | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 43.834.030 | 34.603.383 | 8.679.170 | -22.769.330 | -46.194.295 |
| Begrote onttrekking | 9.230.647 | 25.924.213 | 31.448.500 | 23.424.965 | 25.785.847 |
| Saldo einde jaar | 34.603.383 | 8.679.170 | -22.769.330 | -46.194.295 | -71.980.142 |

Dit is een vrij besteedsbare reserve voor algemene doeleinden. De reserve is onderdeel van het weerstandsvermogen van de provincie. In tegenstelling tot eerdere jaren wordt er ten behoeve van de waardevastheid geen rente meer de reserve toegevoegd. Rekening is gehouden met een bijdrage in 2009 van €10.000.000,-- als onderbesteding 2009. Daarnaast een bijdrage voorzien van € 1.106.000,-- vanuit de Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten. In deze reserve was dit bedrag nog beschikbaar rekeninghoudend met alle geplande projecten t/m 2014.

**050002 Saldireserve**

| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 11.127.017 | 639.200 | 606.052 | 52 | 52 |
| Begrote toevoeging | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 11.127.017 | 639.200 | 606.052 | 52 | 52 |
| Begrote onttrekking | 10.487.817 | 33.148 | 606.000 | - | - |
| Saldo einde jaar | 639.200 | 606.052 | 52 | 52 | 52 |

Deze reserve is ingesteld om de rekeningoverschotten en rekeningtekorten op te vangen. Bedragen die worden overgeheveld naar volgende boekjaren worden vanuit deze reserve weer beschikbaar gesteld.

**050005 Risicoreserve**

| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 |
| Begrote toevoeging | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 |
| Begrote onttrekking | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 |

Deze reserve is ingesteld bij de vaststelling van de begroting 2008. Om een transparant beeld te kunnen geven van de reële bijdrage uit de algemene reserves aan het weerstandsvermogen is een afzonderlijke Risicoreserve in gesteld. De reserve is bedoeld om incidentele tegenvallers op te kunnen vangen, die niet door een specifieke voorziening worden gedekt. Vooralsnog maakt de ontwikkeling van de totale weerstandscapaciteit het niet noodzakelijk aan de Risicoreserve rente toe te voegen.

**050006 Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten**

| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 47.150.289 | 20.838.464 | 12.859.034 | 7.391.034 | 4.401.034 |
| Begrote toevoeging | 7.118.416 | 394.570 | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 54.268.705 | 21.233.034 | 12.859.034 | 7.391.034 | 4.401.034 |
| Begrote onttrekking | 33.430.241 | 8.374.000 | 5.468.000 | 2.990.000 | 1.400.000 |
| Saldo einde jaar | 20.838.464 | 12.859.034 | 7.391.034 | 4.401.034 | 3.001.034 |

Deze reserve is ingesteld bij de vaststelling van de VoorjaarsnotaPLUS 2007 Om gebiedsgerichte cofinanciering van relatief grote projecten mogelijk te maken. RSP- projecten worden nu niet meer vanuit deze reserve gedekt, hiervoor is een aparte reserve ingesteld. De genoemde saldi van deze reserve zijn gebaseerd op de besluiten zoals die tot en met de vergadering van uw staten van 2 juli 2009 zijn vastgesteld. Uit zondering hierop is de uittrekking in verband met de ontwikkeling van het regiopark Groningen-Assen. Daarnaast is voorzien dat in 2010 een bedrag van € 1.106.000,-- kan worden afgeroomd ten gunste van de Algemene reserve, omdat deze gelden binnen deze reserve niet meer nodig zijn.

**060111 Reserve monitoring voormalige stortplaatsen**

| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 1.319.219 | 1.319.219 | 1.319.219 | 1.319.219 | 1.319.219 |
| Begrote onttrekking (2) | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 1.319.219 | 1.319.219 | 1.319.219 | 1.319.219 | 1.319.219 |
| Begrote lasten programma (5) | | | | | |
| Beoogde lasten programma (6) | | | | | |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Beoogde baten programma (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=4+5-6+7-8) | 1.319.219 | 1.319.219 | 1.319.219 | 1.319.219 | 1.319.219 |

De middelen in deze reserve zijn via een heffing geïnd. Deze middelen zijn gelabeld. Dit is vastgelegd in de zogenoemde Leemtewet. Momenteel vindt er geen heffing meer plaats. Voor de herstelwerkzaamheden, het opheffen van eventuele risico's en het herstel van de afdeklaag kan de meerjarenraming worden aangepast. Nu is daarin nog niet voorzien.

**060124 Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt**

| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 6.578.328 | 6.094.373 | 5.583.146 | 5.583.146 | 5.583.146 |
| Begrote onttrekking (2) | 483.955 | 511.227 | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 6.094.373 | 5.583.146 | 5.583.146 | 5.583.146 | 5.583.146 |
| Begrote lasten programma (5) | 2.796.979 | 2.819.218 | 2.579.382 | 2.630.715 | 2.683.015 |
| Te verrekenen apparaatskosten (5a) | 1.331.887 | 1.372.688 | 1.099.850 | 1.086.845 | 1.090.000 |
| Beoogde lasten programma (6) | 2.796.979 | 2.819.218 | 2.579.382 | 2.630.715 | 2.683.015 |
| Beoogde apparaatskosten (6a) | 1.331.887 | 1.372.688 | 1.099.850 | 1.086.845 | 1.090.000 |
| Begrote baten programma (7) | 3.644.911 | 3.680.679 | 3.679.232 | 3.717.560 | 3.790.730 |
| Beoogde baten programma (8) | 3.644.911 | 3.680.679 | 3.679.232 | 3.717.560 | 3.790.730 |
| Saldo einde jaar (9=4+5+5a-6-6a+7-8) | 6.094.373 | 5.583.146 | 5.583.146 | 5.583.146 | 5.583.146 |

De reserve is ingesteld om met een vast geïndexeerd budget het beheer en onderhoud van de vaarweg Meppel-De Punt te waarborgen. Door het instellen van de reserve worden er geen extra claims op de provinciale middelen gelegd. Met behulp van de Brokx-Nat-systematiek wordt jaarlijks het Meerjaren(groot)onderhoudsplan bijgesteld, waarin de verwachte uitgaven vastgesteld worden voor het onderhoud aan de vaarweg. Deze verwachte uitgaven vormen de verminderingen die aan programmaonderdeel 33304 worden toegevoegd. Het saldo van de reserve moet tot 2024 toereikend zijn om het totale onderhoud uit te kunnen voeren. Na deze periode stopt de bijdrage voor groot onderhoud van het rijk en zal de grondslag van de reserve heroverwogen moeten worden.

**060131 Reserve ontgrondingenheffing**

| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 663.784 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Begrote onttrekking (2) | 663.784 | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Begrote lasten programma (5) | | | | | |
| Beoogde lasten programma (6) | - | | | | |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Beoogde baten programma (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=4+5-6+7-8) | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |

Bij het vaststellen van de Voorjaarsnota 2009 is besloten deze reserve in 2009 op te heffen en het saldo ten gunste te brengen van de exploitatie. De voeding van de reserve ontgrondingenheffing is op enig moment hoger dan noodzakelijk geweest ten voor de op dat moment toerekenbare kosten. Het is acceptabel de kosten die met ontgrondingen gepaard gaan voortaan rechtstreeks ten laste van de exploitatie te brengen en daarvoor niet langer een reserve te handhaven.

**060150 Reserve versterking economische structuur**

| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 10.709.877 | 12.198.789 | 12.198.789 | 12.198.789 | 12.198.789 |
| Begrote onttrekking (2) | 3.111.088 | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | 4.600.000 | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 12.198.789 | 12.198.789 | 12.198.789 | 12.198.789 | 12.198.789 |
| Begrote lasten programma (5) | 6.301.000 | 1.394.212 | 394.212 | 394.212 | 394.212 |

| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| Beoogde lasten programma (6) | 6.301.000 | 1.394.212 | 394.212 | 394.212 | 394.212 |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Beoogde baten programma (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=4+5-6+7-8) | 12.198.789 | 12.198.789 | 12.198.789 | 12.198.789 | 12.198.789 |

Doelstelling: Het verstrekken van de sociaaleconomische structuur in Drenthe in brede zin, gericht op de verwezenlijking van een duurzame economische ontwikkeling. Naast de inzet op de nieuwe nationale en Europese economische programma's werken wij aan projecten en initiatieven die bijdragen aan de versterking van de economische structuur en/of de transitie naar de kenniseconomie, maar die buiten de reikwijdte van de nieuwe SNN-programma's vallen. Naast een structurele voeding van 394.212 euro in 2009 zijn de begrote toevoegingen en onttrekkingen ten behoeve van de uitvoering van het project Kennis Werkt.

**060161 Reserve grondwaterheffing**

| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 802.034 | 740.986 | 740.986 | 740.986 | 740.986 |
| Begrote onttrekking (2) | 61.048 | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 740.986 | 740.986 | 740.986 | 740.986 | 740.986 |
| Begrote lasten programma (5) | 781.048 | 720.000 | 720.000 | 720.000 | 720.000 |
| Beoogde lasten programma (6) | 781.048 | 720.000 | 720.000 | 720.000 | 720.000 |
| Begrote baten programma (7) | 720.000 | 720.000 | 720.000 | 720.000 | 720.000 |
| Beoogde baten programma (8) | 720.000 | 720.000 | 720.000 | 720.000 | 720.000 |
| Saldo einde jaar (9=4+5-6+7-8) | 740.986 | 740.986 | 740.986 | 740.986 | 740.986 |

De vermeerdering van de reserve komt tot stand door inning van de grondwaterheffing. De vermindering is op de lange termijn gelijk aan de geïnde heffing. Wat de exacte jaarlijkse verminderingen zijn, is moeilijk in te schatten. Jaarlijks worden de verminderingen aan programmaonderdeel 34401 toegevoegd. Op basis van projectaanvragen worden er middelen uitgegeven. Vooraf is niet in te schatten wat de aanvangsdatum van deze projecten is. Verder kan een beroep op deze reserve worden gedaan als schade ontstaan is ten gevolge van het wijzigen van een vergunning of als de veroorzaker van de schade niet bekend is. De grondwaterbrief die uw staten jaarlijks ontvangen geeft naast een indicatie van het tarief voor het aankomende jaar ook een verantwoording van de projecten die het afgelopen jaar zijn uitgevoerd. Er bij een inventarisatie bij de voorjaarsnota 2009 gekeken of deze reserve opgeheven kan worden, maar dat zou in strijd zijn met wettelijke voorschriften, daarom blijft deze reserve gehandhaafd.

**060199 Reserve Investeringen verkeer en vervoer**

| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 39.079.537 | 27.588.952 | 23.115.884 | 8.579.176 | 7.395.491 |
| Begrote onttrekking (2) | 13.927.825 | 4.473.068 | 14.536.708 | 1.183.685 | 956.832 |
| Begrote toevoeging (3) | 2.437.240 | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 27.588.952 | 23.115.884 | 8.579.176 | 7.395.491 | 6.438.659 |
| Begrote lasten programma (5) | 7.911.465 | 15.596.781 | 20.520.348 | 7.167.325 | 6.940.472 |
| Beoogde lasten programma (6) | 7.911.465 | 15.596.781 | 20.520.348 | 7.167.325 | 6.940.472 |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Beoogde baten programma (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=4+5-6+7-8) | 27.588.952 | 23.115.884 | 8.579.176 | 7.395.491 | 6.438.659 |

Reserve is bedoeld ter egalisatie van de kapitaallasten van infrastructurele investeringen. De infrastructurele investeringen zijn gericht op veilige bereikbaarheid in Drenthe. In deze collegeperiode zal extra worden ingezet op de stedelijke bereikbaarheid. Samen met het OV-bureau Groningen-Drenthe wordt ingezet op verdere productinnovatie binnen het openbaar vervoer. Waar mogelijk en wenselijk worden in de verkeers- en vervoerssector innovatieve en energiebesparende maatregelen toegepast. De afgelopen jaren zijn investeringsprojecten later uitgevoerd dan eerder gepland of nog in uitvoering. Met name de voorbereiding, uitvoering èn de declaratie van de maatregelen in kader Stedelijke Bereikbaarheid in de convenanten met gemeenten zijn hiervan een voorbeeld. Berekeningen van kapitaallasten zijn geactualiseerd. Al het "dode" geld is nu op dit moment uit de reserve onttrokken. Echter toekomstige vertragingen kunnen leiden tot extra kapitaallasten en dus tot extra lasten, hiervoor hebben we geen "reserve" ruimte. Bij het niet doorgaan van investeringsproejecten zal dit tot lagere kapitaallasten leiden en in de toekomst wellicht ruimte creëren binnen deze reserve. Het huidige normbedrag (€ 5.983.640,--) dat aan de reserve wordt toegevoegd en jaarlijks wordt verrekend met de werkelijk kapitaallasten kan overigens op termijn, bijvoorbeeld vanaf 2017 ook aangepast worden, wanneer het saldo in de reserve weer gaat oplopen door afname van de jaarlijkse kapitaallasten.

**060211 Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel**

| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 9.019.415 | 6.369.415 | 4.169.415 | 1.969.415 | 544.487 |
| Begrote onttrekking (2) | 2.650.000 | 2.200.000 | 2.200.000 | 1.424.928 | 544.487 |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 6.369.415 | 4.169.415 | 1.969.415 | 544.487 | 0 |
| Begrote lasten programma (5) | 6.172.000 | 8.400.000 | 5.000.000 | 3.398.262 | 544.487 |
| Beoogde lasten programma (6) | 6.172.000 | 8.400.000 | 5.000.000 | 3.398.262 | 544.487 |
| Begrote baten programma (7) | 3.500.000 | 6.200.000 | 2.800.000 | 1.973.334 | - |
| Beoogde baten programma (8) | 3.500.000 | 6.200.000 | 2.800.000 | 1.973.334 | - |
| Saldo einde jaar (9=4+5-6+7-8) | 6.369.415 | 4.169.415 | 1.969.415 | 544.487 | 0 |

Doel: Herstel van de vaarverbinding Eriva-Ter Apel. Bij besluit van 31 januari 2007 is door uw staten de Bestemmingsreserve Erica-Ter Apel ingesteld en is daarin een storting gedaan van €10,0 miljoen als aandeel van de provincie Drenthe in het totale investeringsvolume.

**060212 Reserve verdubbeling N33**

| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 11.730.000 | 11.965.000 | 12.204.000 | 12.448.000 | 12.697.000 |
| Inflatiecorrectie (1a) | 235.000 | 239.000 | 244.000 | 249.000 | 254.000 |
| Begrote onttrekking (2) | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1+1a-2+3) | 11.965.000 | 12.204.000 | 12.448.000 | 12.697.000 | 12.951.000 |
| Begrote lasten programma (5) | | | | | |
| Beoogde lasten programma (6) | | | | | |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Beoogde baten programma (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=4+5-6+7-8) | 11.965.000 | 12.204.000 | 12.448.000 | 12.697.000 | 12.951.000 |

Bij besluit van 31 januari 2007 is door uw staten de Bestemmingsreserve verdubbeling N33 ingesteld en is daarin een storting gedaan van € 11,5 miljoen. Aan het saldo van deze reserve wordt een inflatiecorrectie-percentage toegerekend. Dit bedrag is bedoeld als aandeel van de provincie Drenthe de regionale bijdrage voor de verdubbeling van de N33 van maximaal € 50 miljoen.

**060214 Reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34**

| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 17.914.743 | 8.352.698 | 7.140.698 | 1.140.698 | - |
| Begrote onttrekking (2) | 9.562.045 | 1.212.000 | 6.000.000 | 1.140.698 | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 8.352.698 | 7.140.698 | 1.140.698 | - | - |
| Begrote lasten programma (5) | 9.562.045 | 1.212.000 | 6.000.000 | 1.140.698 | |
| Beoogde lasten programma (6) | 9.562.045 | 1.212.000 | 6.000.000 | 1.140.698 | |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Beoogde baten programma (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=4+5-6+7-8) | 8.352.698 | 7.140.698 | 1.140.698 | - | - |

Per 1 januari 2007 is het beheer en onderhoud van de weg N34 overgedragen van het Rijk aan de provincie. In de hiervoor ontvangen afkoopsom is een bedrag van € 36.454.893,-- begrepen voor het wegwerken van achterstallig onderhoud en het treffen van verbeteringswerkzaamheden. Bij statenbesluit van 20 december 2006 is hiervoor een Reserve achterstallig onderhoud en verbeteringswerken N34 ingesteld en is in deze reserve een genoemd bedrag gestort. In de komende jaren zal het bedrag aan de geplande werkzaamheden worden besteed.

**060215 Reserve provinciaal aandeel ILG**

| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 7.683.204 | 7.683.204 | 7.683.204 | 7.683.204 | 7.683.204 |
| Begrote onttrekking (2) | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 7.683.204 | 7.683.204 | 7.683.204 | 7.683.204 | 7.683.204 |
| Begrote lasten programma (5) | | | | | |
| Beoogde lasten programma (6) | | | | | |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Beoogde baten programma (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=4+5-6+7-8) | 7.683.204 | 7.683.204 | 7.683.204 | 7.683.204 | 7.683.204 |

Deze reserve is ingesteld omdat het programma ILG een tijdsperiode kent van 7 jaren. Om de meerjarige afspraken met de DLG te kunnen blijven uitvoeren is deze reserve ingevoerd met ingang van 2007. Jaarlijks worden het rijksaandeel en het provinciale aandeel in de kosten berekend. Indien het berekende provinciale aandeel afwijkt van het begrote bedrag, wordt dit verrekend met deze reserve.

**060216 Reserve t.b.v de in te stellen voorziening pensioenen**

| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 1.289.501 | 7.289.501 | 7.289.501 | 7.289.501 | 7.289.501 |
| Begrote onttrekking (2) | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | 6.000.000 | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 7.289.501 | 7.289.501 | 7.289.501 | 7.289.501 | 7.289.501 |
| Begrote lasten programma (5) | | | | | |
| Beoogde lasten programma (6) | | | | | |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Beoogde baten programma (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=4+5-6+7-8) | 7.289.501 | 7.289.501 | 7.289.501 | 7.289.501 | 7.289.501 |

Deze reserve is in 2008 ingesteld en is bedoeld voor de kapitaaldekking van de pensioenen van de (ex-)gedeputeerden

**060218 Reserve Regionaal Specifiek Pakket**

| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | - | 29.623.241 | 34.963.241 | 41.093.241 | 48.413.241 |
| Begrote onttrekking (2) | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | 29.623.241 | 5.340.000 | 6.130.000 | 7.320.000 | 7.446.400 |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 29.623.241 | 34.963.241 | 41.093.241 | 48.413.241 | 55.859.641 |
| Begrote lasten programma (5) | | | | | |
| Beoogde lasten programma (6) | | | | | |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Beoogde baten programma (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=4+5-6+7-8) | 29.623.241 | 34.963.241 | 41.093.241 | 48.413.241 | 55.859.641 |

Deze reserve is in 2009 ingesteld bij het vaststellen van de Voorjaarsnota 2009 (blz 13). Het verwacht dividend Essent werd eerder gestort in de Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten, dat de oorspronkelijke voeding voor RSP-projecten was. Dat wordt nu teruggedraaid door de instelling van deze aparte reserve waaruit RSP-projecten worden gedekt.

**060219 Reserve opbrengst aandelenverkoop Essent**

| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | - | 158.000.000 | 158.000.000 | 158.000.000 | 158.000.000 |
| Begrote onttrekking (2) | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | 158.000.000 | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 158.000.000 | 158.000.000 | 158.000.000 | 158.000.000 | 158.000.000 |
| Begrote lasten programma (5) | | | | | |
| Beoogde lasten programma (6) | | | | | |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Beoogde baten programma (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=4+5-6+7-8) | 158.000.000 | 158.000.000 | 158.000.000 | 158.000.000 | 158.000.000 |

Deze reserve is in 2009 ingesteld bij de vaststelling van de Voorjaarsnota 2009 (blz 13). De netto verkoop opbrengst van de aandelen Essent wordt geschat op € 158 miljoen. Dit wordt verantwoord als incidentele bate en direct doorgesluisd naar deze reserve. De rente opbrengst van de bedrag wordt gebruikt voor de voeding van de Reserve Regionaal Specifiek Pakket.

**072110 Voorziening spaarhypotheken**

| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 1.935.257 | 2.037.678 | 2.140.099 | 2.242.520 | 2.344.941 |
| Begrote premie-inleg (1a) | 102.421 | 102.421 | 102.421 | 102.421 | 102.421 |
| Begrote onttrekking (2) | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1+1a-2+3) | 2.037.678 | 2.140.099 | 2.242.520 | 2.344.941 | 2.447.362 |
| Begrote lasten programma (5) | | | | | |
| Beoogde lasten programma (6) | | | | | |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Beoogde baten programma (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=4+5-6+7-8) | 2.037.678 | 2.140.099 | 2.242.520 | 2.344.941 | 2.447.362 |

De voorziening is in het leven geroepen om de gespaarde middelen van medewerkers met een spaarhypotheek te beheren. Per 1 januari 2007 is de hypotheekregeling opgeheven. Hierdoor zal het saldo van deze voorziening in de toekomst dalen voorlopig wordt ervan uitgegaan dat

door premie-inleg het saldo de komende jaren nog zal toenemen. Door aflossing in verband met verkoop van woningen kan in omvang afnemen, maar daar is geen rekening meegehouden omdat het effect hiervan niet in te schatten is.

**083173 Voorziening groot onderhoud provinciehuis**

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 1.801.478 | 1.988.908 | 1.353.838 | 1.212.268 | 1.212.268 |
| Begrote onttrekking (2) | - | 635.070 | 141.570 | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | 187.430 | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 1.988.908 | 1.353.838 | 1.212.268 | 1.212.268 | 1.212.268 |
| Begrote lasten programma (5) | 164.500 | 987.000 | 493.500 | 351.930 | 351.930 |
| Beoogde lasten programma (6) | 164.500 | 987.000 | 493.500 | 351.930 | 351.930 |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Beoogde baten programma (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=4+5-6+7-8) | 1.988.908 | 1.353.838 | 1.212.268 | 1.212.268 | 1.212.268 |

De vermeerderingen aan deze reserve zijn vastgesteld op basis van een meerjarig onderhoudsplan voor de periode 2001-2010. Destijds heeft een extern bureau alle verwachte onderhoudskosten in kaart gebracht. Momenteel worden er verschillende onderhoudswerkzaamheden met het oog op het huisvestingsplan uitgesteld. In de praktijk houdt dit in dat er soms van de planning afgeweken moet worden om verschillende redenen. Een reden kan zijn dat bepaald onderhoud, ondanks de planning, nog niet nodig is, of is omschreven bij de revitalisering en wordt opgenomen in een groter of ander plan. Dit onderhoud wordt in dit soort situaties met bijbehorende kosten vooruit geschoven middels de voorziening. De meerjarenonderhoudsplanning dient geactualiseerd te worden op het moment dat binnen de uit te voeren revitalisering duidelijkheid is in welke staat het provinciehuis zich bevindt op 1 januari 2010. In 2008 zijn de voorbereidingen getroffen om de werkzaamheden van de revitalisering in de zomer van 2009 te laten starten. Op basis van deze uitwerking kan in 2009/2010 een onderhoudsbegroting worden gemaakt voor de periode 2011-2021.

**083177 Voorziening groot onderhoud museum**

| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 553.733 | 525.632 | 417.531 | 417.531 | 417.531 |
| Begrote onttrekking (2) | 28.101 | 108.101 | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 525.632 | 417.531 | 417.531 | 417.531 | 417.531 |
| Begrote lasten programma (5) | 150.000 | 230.000 | 121.899 | 121.899 | 121.899 |
| Beoogde lasten programma (6) | 150.000 | 230.000 | 121.899 | 121.899 | 121.899 |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Beoogde baten programma (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=4+5-6+7-8) | 525.632 | 417.531 | 417.531 | 417.531 | 417.531 |

Evenals het provinciehuis wordt bij het Drents Museum sinds 2002 gewerkt met een meerjaren onderhoudsplan voor de gebouwen van het Drents Museum. De planning beslaat een periode van 10 jaar. Voor de aankomende jaren is het niet ondenkbaar dat de planning zal worden gewijzigd waardoor de voorziening zal stijgen of dalen. Momenteel is een wijziging nog niet te voorzien, waardoor er is gekozen de hoogte van de voorziening op het huidige niveau te handhaven.

# II.5 Toelichting op belangrijke ontwikkelingen

### Uitkering Provinciefonds

Uit onderstaand overzicht blijkt dat wij in 2010 en latere jaren uit moeten gaan van een fors tegenvallende uitkering uit het provinciefonds. Doordat in de Junicirculaire 2009 nog is uitgegaan van het oude verdeelmodel, is de korting voor Drenthe als gevolg van de korting van € 300 miljoen per 2011 nog groter dan vermeld in de Voorjaarsnota 2009.

**Meerjarenperspectief algemene uitkering provinciefonds op basis van de Junicirculaire 2009**

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Op te nemen in Begroting 2010 | 75.003.932 | 75.743.657 | 66.682.334 | 67.987.183 | 69.034.692 |
| Septembercirculaire 2008 | 75.646.387 | 77.356.734 | 79.084.691 | 81.635.483 | 83.764.735 |
| Bijstelling berekening algemene uitkering | -642.455 | -1.613.077 | -12.402.357 | -13.648.300 | -14.730.043 |

Voor het jaar 2010 wordt de tegenvaller vooral veroorzaakt door het buiten werking stellen van de normeringssystematiek voor de algemene uitkering. Dit betekent dat er voor alle provincies een lagere algemene uitkering te verdelen is. In 2010 hebben we dan te maken met het cumulatieve effect over de jaren 2009 en 2010. Voor 2011 en latere jaren is de door het rijk opgelegde korting van € 300 miljoen bepalend voor het beeld.
Op dit moment spelen zich echter belangrijke ontwikkelingen af met betrekking tot het provinciefonds. Zowel de omvang als de verdeelsystematiek staan ter discussie. De financiële consequenties van de opgelegde korting zijn in de voorliggende Begroting 2010 meegenomen op basis van de Junicirculaire 2009. Echter omdat omvang en verdeelsystematiek nog onderwerp van onderzoek en discussie zijn, zal het beeld nog moeten worden bijgesteld. Eind 2009 zal waarschijnlijk duidelijk zijn hoe groot de korting voor Drenthe precies zal zijn. Onze verwachting is dat de uiteindelijke financiële gevolgen voor Drenthe minder negatief zullen zijn dan aangegeven in de Junicirculaire 2009. Naar het zich laat aanzien zal het nieuwe verdeelmodel sterk in het voordeel van minder vermogende provincies zoals Drenthe zijn. Het uiteindelijke beeld is echter nog niet bekend. Tot nader order kunnen wij niet anders dan ons baseren op het voorlopige en weinig rooskleurige beeld van de Junicirculaire 2009. Voor de vergelijkbaarheid is dit beeld vervolgens afgezet tegen het beeld van de Septembercirculaire 2008. Eventuele kortingen op specifieke uitkeringen zijn op dit moment nog niet in de cijfers meegenomen.

### Opcenten op de MRB

In de 1e Bestuursrapportage 2009 is ingegaan op de ontwikkelingen in 2009 en volgende jaren met betrekking tot de opcenten op de motorrijtuigen belasting. Daarbij is uitgegaan van de omvang en samenstelling van het wagenpark per 31 december 2008 en van een volumegroei in 2009 van 0,5 % als gevolg van groei van wagenpark en verschuiving naar zwaardere gewichtsklassen. Voor de jaren 2010 en volgende jaren wordt uitgegaan van een groei van 1,0%. Deze uitgangspunten zijn bij de opstelling van de begroting 2010 ongewijzigd.
Het tarief voor de opcenten op de motorrijtuigenbelasting worden jaarlijks geïndexeerd. Voor Drenthe vindt deze indexering plaats op basis van het vierjarige gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie.

Deze cijfers luiden als volgt:

| | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | gemiddeld |
|---|---|---|---|---|---|
| Stijgingspercentage | 1,1 | 1,6 | 2,5 | 1,0 | 1,55 |

Dit stijgingspercentage wordt toegepast op het meerjarenperspectief en leidt tot de volgende ontwikkeling van het opcententarieven per 1 april:

| 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|
| 82,3 | 83,5 | 84,8 | 86,1 |

Wij stellen u voor het tarief voor de opcenten op de motorrijtuigenbelasting voor het tijdvak 1 april 2010 tot en met 31 maart 2011 vast te stellen op: 82,3.
Op grond van de huidige gegevens, het voorstelde tarief en de genoemde aannames is een raming gemaakt van de verwachte ontwikkeling van de opbrengst opcenten op de motorrijtuigenbelasting.
In de onderstaande tabellen is de raming voor 2010 en komende jaren uitgaande van de hierboven genoemde uitgangspunten weergegeven.

| 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|
| 45.676 | 46.848 | 48.050 | 49.283 |

bedragen x € 1.000

**Uitgangspunten voor de begroting**
Vertrekpunt voor de opstelling van de Begroting 2010 is de gewijzigde Begroting 2009.
Bij de opstelling van de begroting worden de volgende algemene uitgangspunten c.q. aannames gehanteerd:

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Ontwikkeling prijzen | | | | |
| Prijsmutatie materiele consumptie | 2% | 2% | 2% | 2% |
| Index budgetten subsidies per boekjaar | 2,58% | 2,8% | 2,8% | 2,8% |
| Motorrijtuigenbelasting | | | | |
| Opcenten tarief | 82,3 | 83,5 | 84,8 | 86,1 |
| Provinciefonds: | | | | |
| Reëel accres | 0% | 0% | pm | pm |
| Renten | | | | |
| Toegerekende rente | 4,5% | 4,5% | 4,5% | 4,5% |
| Lange rente financiering | 4% | 4% | 4% | 4% |
| Korte rente financiering | 1,5% | 1,75% | 2,5% | 3% |

**Overige ontwikkelingen**
Voor de verdere toelichting op belangrijke ontwikkelingen geldt dat deze aan de orde is in de bij deze begroting behorende Nota van aanbieding, voor zover de ontwikkelingen niet reeds aan de orde zijn geweest bij de desbetreffende programma's in het programmaplan van deze begroting.

# Bijlagen

# 1 Controleprotocol

## Controleprotocol voor de accountantscontrole van de Jaarrekening 2009 van de provincie Drenthe

### 1 Inleiding

Provinciale Staten (PS) hebben aan PriceWaterhouseCoopers Accountants opdracht verstrekt de accountantscontrole, als bedoeld in artikel 217 van de Provinciewet, voor de provincie Drenthe uit te voeren. Ter voorbereiding en ondersteuning van de uitvoering van deze accountantscontrole moeten PS echter nog een aantal zaken nader regelen, hetgeen op hoofdlijnen in dit Controleprotocol plaatsvindt.

Object van controle is de Jaarrekening 2009 en daarmede tevens het financieel beheer over het jaar 2009, zoals uitgeoefend door of namens het College van Gedeputeerde Staten (GS) van Drenthe.

### 1.1 Doelstelling

Dit Controleprotocol heeft als doel nadere aanwijzingen te geven aan de accountant over de reikwijdte van de accountantscontrole, de daarvoor geldende normstellingen en de daarbij verder te hanteren goedkeuring- en rapporteringtoleranties voor de controle van de Jaarrekening 2009 van de provincie Drenthe.

### 1.2 Wettelijk kader

De Provinciewet, artikel 217, schrijft voor dat PS een of meer accountants aanwijzen als bedoeld in artikel 393, eerste lid, Boek 2, van het Burgerlijk Wetboek voor de controle van de in artikel 201 van de Provinciewet bedoelde Jaarrekening en het daarbij verstrekken van een accountantsverklaring en het uitbrengen van een verslag van bevindingen.

In het kader van deze opdrachtverstrekking aan de accountant kunnen PS nadere aanwijzingen geven voor te hanteren goedkeuring- en rapporteringtoleranties. Tevens zal in de opdrachtverstrekking duidelijk aangegeven moeten worden welke wet- en regelgeving in het kader van het financieel beheer onderwerp van rechtmatigheidcontrole zal zijn.

PS hebben op 17 maart 2004 de Verordening ex artikel 217 van de Provinciewet voor de controle op het financieel beheer en op de inrichting van de financiële organisatie van de provincie Drenthe vastgesteld.

Dit Controleprotocol alsmede het door de accountant te hanteren Normenkader van wet- en regelgeving zullen in hun vergadering van 11 november 2009 ter goedkeuring/ vaststelling aan PS worden voorgelegd. Met dit Controleprotocol (waarin onder andere opgenomen de goedkeuring- en rapporteringtolerantie) stellen PS nadere aanwijzingen vast die specifiek van toepassing zijn voor het controlejaar 2009.

### 2 Algemene uitgangspunten voor de controle (getrouwheid én rechtmatigheid)

Zoals in artikel 217 van de Provinciewet is voorgeschreven, zal de controle van de in artikel 201 van de Provinciewet bedoelde Jaarrekening uitgevoerd door de door PS benoemde accountant gericht zijn op het afgeven van een oordeel over:

- de getrouwe weergave van de in de Jaarrekening gepresenteerde baten en lasten en de activa en passiva;
- het rechtmatig totstandkomen van de baten en lasten en balansmutaties in overeenstemming met de Begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen, waaronder de provinciale verordeningen;
- de inrichting van het financieel beheer en de financiële organisatie gericht op de vraag of deze een getrouwe en rechtmatige verantwoording mogelijk maken;
- het in overeenstemming zijn van de door het college van GS opgestelde Jaarrekening met de bij of krachtens Algemene maatregel van bestuur te stellen regels bedoeld in artikel 186 van de Provinciewet (BBV);
- de verenigbaarheid van het Jaarverslag met de Jaarrekening.

Bij de controle zullen de nadere regels die bij of krachtens Algemene maatregel van bestuur worden gesteld op grond van artikel 217, zesde lid, van de Provinciewet (Besluit accountantscontrole provincies en gemeenten (BAPG)), alsmede de Richtlijnen voor de Accountantscontrole (NIVRA) bepalend zijn voor de uit te voeren werkzaamheden.
Onder rechtmatigheid wordt begrepen de definitie volgens het BAPG dat de in de rekening verantwoorde lasten, baten en balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen, dat wil zeggen "in overeenstemming zijn met de begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen, waaronder provinciale verordeningen".

## 3 Te hanteren goedkeuring- en rapporteringtoleranties

De accountant accepteert bij de controle bepaalde toleranties en richt de controle daarop in. De accountant controleert niet ieder document of iedere financiële handeling, maar richt de controle zodanig in dat voldoende zekerheid wordt verkregen over het getrouwe beeld van de Jaarrekening en de rechtmatigheid van de verantwoorde baten en lasten en balansmutaties en financiële beheershandelingen met een belang groter dan de vastgestelde goedkeuringstolerantie****. De accountant richt de controle in op het ontdekken van belangrijke fouten en baseert zich daarbij op risicoanalyse, vastgestelde toleranties en statische deelwaarnemingen en extrapolaties.

In het BAPG zijn minimumeisen voor de in de controle te hanteren goedkeuringstoleranties voorgeschreven. PS mogen de goedkeuringstoleranties scherper vaststellen dan deze minimumeisen. Dit moet dan wel worden toegelicht in de accountantsverklaring.

De minimumeisen zijn de volgende.

| Goedkeuringstolerantie | Strekking accountantsverklaring: | | | |
|---|---|---|---|---|
| | Goedkeurend | Beperking | Oordeelonthouding | Afkeurend |
| Fouten in de jaarrekening (% lasten) | ≤ 1% | >1%<3% | - | ≥ 3% |
| Onzekerheden in de controle (% lasten) | ≤ 3% | >3%<10% | ≥ 10% | - |

Naast deze kwantitatieve benadering zal de accountant ook een kwalitatieve beoordeling hanteren (professional judgement). De weging van fouten en onzekerheden vindt ook plaats op basis van professional judgement.

**** Door de toepassing van een risicoanalyse kan het zo zijn dat niet alle transacties die groter zijn dan de vastgestelde goedkeuringstolerantie individueel worden gecontroleerd. Ook kunnen andere gegevensgerichte werkzaamheden dan deelwaarnemingen worden toegepast. Met name door toepassing van cijferanalyse (verbandcontroles) kan het aantal deelwaarnemingen worden beperkt.

De definitie van de goedkeuringstolerantie is als volgt. Het bedrag dat de som van fouten in de Jaarrekening of onzekerheden in de controle aangeeft, die in een Jaarrekening maximaal mogen voorkomen, zonder dat de bruikbaarheid van de Jaarrekening voor de oordeelsvorming door de gebruikers kan worden beïnvloed.

De goedkeuringstolerantie is bepalend voor de oordeelsvorming, de strekking van de af te geven accountantsverklaring.

Naast de goedkeuringstoleranties wordt onderkend de rapporteringtolerantie. Deze kan als volgt worden gedefinieerd. Een bedrag dat gelijk is aan of lager is dan de bedragen voortvloeiend uit de goedkeuringstolerantie. Bij overschrijding van dit bedrag vindt rapportering plaats in het verslag van bevindingen. Een lagere rapporteringtolerantie leidt in beginsel niet tot aanvullende controlewerkzaamheden, maar wel tot een uitgebreidere rapportage van bevindingen. De rapporteringtolerantie kan worden vastgesteld op een percentage, bijvoorbeeld 10%, van de goedkeuringstolerantie of op een maatschappelijk relevant geacht absoluut bedrag zoals € 150.000,--.

De rapporteringtolerantie wordt door PS vastgesteld, met inachtneming van vorengenoemde minimumeisen. De accountant richt de controle in, rekening houdend met de rapporteringtolerantie om te kunnen waarborgen dat alle gesignaleerde onrechtmatigheden die dit bedrag overschrijden ook daadwerkelijk in het verslag van bevindingen worden opgenomen.

In het hierna opgenomen schema zijn de goedkeuringstolerantie en de rapporteringtolerantie(s) opgenomen zoals door PS vastgesteld voor het controlejaar 2009.

| Goedkeuringstolerantie | Goedkeurend | Beperking | Oordeelonthouding | Afkeurend |
|---|---|---|---|---|
| Fouten in de jaarrekening (% lasten) | ≤ 1% | >1%<3% | - | ≥ 3% |
| Onzekerheden in de controle (% lasten) | ≤ 3% | >3%<10% | ≥ 10% | - |

Fouten spreken voor zich. Onzekerheden zijn minder hard kwantificeerbaar. Voor zover het totaal van de individuele fouten kleiner dan of gelijk is aan ca. € 2,4 miljoen en de onzekerheden kleiner of gelijk zijn aan ca. € 7,3 miljoen, wordt de Jaarrekening goedgekeurd. Als het totaal van de fouten tussen ca. € 2,4 miljoen en maximaal ca. € 7,3 miljoen blijven, komt een verklaring met beperking bij de Jaarrekening. Als het totaal van de fouten groter of gelijk is dan ca. € 7,3 miljoen, komt een afkeurende verklaring bij de Jaarrekening.

Hetzelfde geldt voor de onzekerheden:
- totaal van de geconstateerde onzekerheden tussen ca. € 7,3 miljoen en maximaal ca. € 24,3 miljoen: verklaring met beperking;
- onzekerheden groter dan of gelijk aan ca. € 24,3 miljoen: verklaring van oordeelonthouding.

Een verklaring met beperking is een goedkeurende verklaring, waarvan een deel van de baten en lasten wordt uitgezonderd op grond van geconstateerde fouten of onzekerheden.

De gehanteerde tolerantiegrenzen zijn gebaseerd op de Jaarrekening 2008. Op basis van de Jaarrekening 2009 zal de definitieve goedkeuringstolerantie (voor 2009) worden bepaald.

Voor de rapporteringtolerantie stellen PS als maatstaf dat de accountant op het niveau van programma's/producten in de Begroting elke fout of onzekerheid ≥ € 240.000,-- rapporteert.

## 4 Reikwijdte accountantscontrole rechtmatigheidtoetsing

De accountantscontrole op rechtmatigheid voor het kalenderjaar 2009 is limitatief gericht op het volgende.

- De naleving van wettelijke kaders, zoals opgenomen in het Normenkader in het kader van de rechtmatigheidcontrole bij de provincie. Dit uitsluitend voor zover deze directe financiële beheershandelingen betreffen of kan betreffen.
- Indien en voor zover bij de accountantscontrole materiële financiële onrechtmatige handelingen worden geconstateerd, worden deze in de rapportage en oordeelsweging uitsluitend betrokken indien en voor zover het door de staten of hogere overheden vastgestelde regels betreft.

Met andere woorden: interne regels van college naar ambtelijke organisatie c.q. besluiten van GS vallen daar buiten. Wel worden in de accountantscontrole betrokken GS-besluiten voor zover zij een nadere uitwerking zijn van hogere wet- en regelgeving en betrekking hebben op financiële rechtmatigheid (kaderstellende besluiten).
Een afwijking van deze lagere regelgeving kan passend zijn binnen de uitvoering van “hogere” besluiten. Het is (over het algemeen) aan GS om een oordeel te vellen over de geconstateerde afwijkingen van lagere interne regels.

## 5 Rapportering accountant

Tijdens en na afronding van de controlewerkzaamheden rapporteert de accountant hierna in het kort weergegeven als volgt.

*Interim-controles*
In de tweede helft van het jaar wordt door de accountant een zogenaamde interim-controle uitgevoerd. Over de uitkomsten van die tussentijdse controle wordt een verslag uitgebracht. Bestuurlijk relevante zaken worden - op grond van de overeengekomen rapportagewensen - ook aan PS gerapporteerd.

*Verslag van bevindingen*
Overeenkomstig de Provinciewet wordt omtrent de controle een Verslag van bevindingen uitgebracht aan PS en in afschrift aan GS.
In het Verslag van bevindingen wordt gerapporteerd over de opzet en uitvoering van het financiële beheer en of de beheersorganisatie een getrouw en rechtmatig financieel beheer en een rechtmatige verantwoording daarover waarborgen.

*Uitgangspunten voor de rapportagevorm*
Gesignaleerde onrechtmatigheden worden toegelicht gespecificeerd naar de aard van het criterium (begrotingscriterium, voorwaardencriterium, etc.).
Fouten of onzekerheden die de rapporteringtolerantie als bedoeld in hoofdstuk 3 van dit Controleprotocol overschrijden, worden weergegeven in een apart overzicht bij het Verslag van bevindingen. De accountant rapporteert ook over eventuele bevindingen met betrekking tot de betrouwbaarheid en de continuïteit van de door de provincie Drenthe gehanteerde geautomatiseerde informatieverzorging.

*Accountantsverklaring*
In de accountantsverklaring wordt op een gestandaardiseerde wijze, zoals wettelijk voorgeschreven, de uitkomst van de accountantscontrole weergegeven, zowel ten aanzien van de getrouwheid als de rechtmatigheid. Deze accountantsverklaring is bestemd voor PS, zodat deze de door het college van GS opgestelde Jaarrekening kan vaststellen.

# 2 Normenkader

## Kader interne regelgeving met financiële beheershandelingen 2009 d.d. 01/08/2009

### 1 ALGEMEEN BESTUUR

#### 1.1 Het organisme

| | | |
|---|---|---|
| 1.0 | 1.1.4. | Regeling vergoedingen Statenfracties (17/05/05) |
| 1.1 | 1.1.12 | Verordening rechtspositie gedeputeerden, staten- en commissieleden (23/11/07) (tw kracht tot 15/03/07, art.13 werkt terug tot 01/01/06) |

#### 1.2 Organisatie

| | |
|---|---|
| 1.2.0 | Organisatiebesluit provincie Drenthe 2008 (22/02/2008) |
| 1.2.6 | Financiële verordening Drenthe |
| 1.2.6.1 | Controleverordening provincie Drenthe |
| 1.2.6.3 | Financieringsstatuut provincie Drenthe 2004 (03/11/05) (ingetrokken 07/10/09)<br>Treasurystatuut provincie Drenthe 2009 (07/10/09) |
| 1.2.8 | Belegging van gelden |
| 1.2.10 | Besluit mandaat, volmacht en machtiging gedeputeerde staten van Drenthe 2007, muv artikelen 2, 2a, 2b en 3 (ingetrokken 19/02/08) (nog geldig voor externe mandaten) |
| 1.2.10.3 | Mandaatbesluit LNV Dienst Landelijk Gebied provincie Drenthe 2007 (ingetrokken 19/02/08)<br>Op grond van 1.2.10 zijn bepaalde bevoegdheden in het kader van de ILG gemandateerd aan DR/DLG. In dit kader is in het Bestuurlijk Overleg Landelijk Gebied in het najaar van 2007 besloten om één landelijk “Normen- en toetsingskader accountantsonderzoeken DR en DLG/BBL 2007 “ toe te passen. Hierdoor is het van toepassing zijnde normenkader 2007 van de provincie Drenthe aangepast. Het van toepassing zijnde Normenkader accountantsonderzoeken DR en DLG 2007 is als bijlage opgenomen (bijlage 1a en 1b) |
| 10.10.10 | Verordening dwangsom bij niet tijdig beslissen provincie Drenthe (01/07/06) |

### 2 BELASTINGEN, RETRIBUTIES EN HEFFINGEN

| | | |
|---|---|---|
| Alg. | 2.1 | Legesverordening provincie Drenthe 1998 (21/10/05, gewijzigd 11/12/07) |
| 4.0 | 2.2 | Verordening op de heffing en de invordering van grondwaterbelasting 1994 (01/01/09) |
| 6.0 | 2.3 | Heffingverordening ontgrondingen Drenthe 2000 (11/12/02) |
| 5.1 | 2.4 | Verordening nazorgheffing stortplaatsen provincie Drenthe (17/10/01) |
| Alg. | 2.5 | Verordening op de heffing van opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting Drenthe (01/04/06) |

## 3 SUBSIDIEREGELINGEN

### 3.1 Algemeen

| | | |
|---|---|---|
| Alg. | 3.1.1 | Algemene subsidieverordening Drenthe 2007 |
| Alg. | 3.1.1 | Algemene Subsidieverordening 2007 |

### 3.2 Water, (water)wegen, verkeer en vervoer

### 3.3 Natuur en milieu

| | | |
|---|---|---|
| 6.1 | 3.3.0 | Subsidieregeling inrichting landelijk gebied (gew. 01/10/07) |
| 6.1 | 3.3.1 | Subsidieregeling natuur en milieueducatie Drenthe (17/10/01) |
| 5.2 | 3.3.8 | Beleidslijn inzake bijdragen uitvoeringskosten sanering industrielawaai provincie Drenthe (22/07/98) |
| 6.1 | 3.3.10 | Subsidieregeling Leren voor Duurzame ontwikkeling (ingetrokken 01/01/08) |
| 6.1 | 3.3.13 | Subsidieregeling energieprojecten (01/01/06) |
| | | Beleidsregel klimaatuitvoeringssubsidies, KUS-regeling (12/05/09) |

### 3.4 Volkshuisvesting en ruimtelijke ordening

Onderstaande regelingen zijn alleen nog van belang voor afrekening van lopende projecten.

| | | |
|---|---|---|
| 9.1 | 3.4.1 | Verdelingsverordening provinciaal Stads- en dorpsvernieuwingfonds 1994 (17/10/01) |
| | 3.4.4 | Subsidieverordening stedelijke ontwikkeling Drenthe |

### 3.5 Economie, recreatie/toerisme en landbouw

| | |
|---|---|
| 3.5.1 | Subsidieregeling Investeringspremieregeling Noord-Nederland 2008 (NIOF) |
| 3.5.2 | Subsidieregeling Economisch structuurfonds (21/11/97) |
| 3.5.3 | Subsidieregeling Human Resource Management Plus 2009 |
| 3.5.7 | Subsidieregeling kwaliteitsinvesteringen in de toeristische sector 2000 |
| 3.5.8 | Subsidieregeling Ontwikkeling recreatie en toerisme (17/10/01) moet worden ingetrokken |
| 3.5.9 | Beleidsregel innovatie van plattelandsondernemingen in Drenthe, STIPO Drenthe |
| 3.5.12 | Subsidieregeling Noordelijke Innovatie Ondersteuningsfaciliteit 2008 |
| 3.5.14 | Kaderwet subsidies Samenwerkingsverband Noord-Nederland 2000 |
| 3.5.15 | Verordening plattelandsontwikkeling Samenwerkingsverband Noord-Nederland |
| 3.5.19 | Vaststelling beleidsregels bij het uitvoeringskader Toeristisch-recreatieve project-ontwikkeling Drenthe 2004-2007 (24/02/05) moeten worden ingetrokken |
| 3.5.20 | Vaststelling Beleidsregels bij de Provinciale agenda onderwijs en kennisinfrastructuur (24/02/05) moet worden ingetrokken |
| 3.5.21 | Vaststelling Beleidsregels bij het Kader voor projectontwikkeling ICT in Drenthe (24/02/05) (ingetrokken 01/01/09) |
| 3.5.22 | Innovatief actieprogramma Drenthe 2008 – 2010 (01/04/08) |
| 3.5.23 | Subsidieregeling toerisme natuurlijk Drenthe 2008 – 2010 (11/10/08) |
| 3.5.24 | Omnibus Decentraal-regeling Drenthe (01/01/09) |
| 3.5.25 | Omnibus Decentraal-regeling Noord-Nederland |

Collegeprogramma 2007-2011 (Beleidskaders)
Uitwerking van de hoofdlijn werk, onderwijs en kennisinfrastructuur van het college-programma.
Drents uitvoeringskader SNN-programma's 2007 – 2013

Onderstaande regelingen zijn alleen nog van belang voor afrekening van lopende projecten.

| | | |
|---|---|---|
| | 3.5.3. | Subsidieregeling reserve stimulering vitaal platteland Drenthe (01/07/05) |
| | 3.5.10 | Subsidieregeling duurzame landbouw (17/10/01) |
| | 3.5.17 | Tijdelijke subsidieregeling Plattelandsstructuurfonds (15/01/03) |
| | 3.5.18 | Subsidieregeling tender ICT en zorg, onderwijs, cultuur, toerisme, arbeidsmarkt, sport, welzijn, landbouw en verkeer en vervoer 2004-2005 (23/06/04) |
| | 3.5.22 | Subsidieregeling tender Innovatief ondernemerschap Drenthe 2006 -2007(15/11/06) |

**3.6 Cultuur en welzijn**

| | | |
|---|---|---|
| | 3.6.2a | Subsidieregeling Actieplan cultuurbereik Drenthe 2006 Ingetrokken |
| | 3.6.3a | Subsidieregeling stimulering professionalisering Drentse musea 2006-2008 Ingetrokken |
| | 3.6.4a | Subsidieregeling bevordering beeldende kunst en vormgeving Drenthe 2006-2008 Ingetrokken |
| | 3.6.5 | Subsidieverordening jeugdzorg Drenthe |
| | 3.6.1 | Beleidsregel mensen in het middelpunt Ingetrokken |
| | 3.6.8 | Beleidsregel wonen, zorg en welzijn |
| | 3.6.6 | Beleidsregel woonzorgstimulering Ingetrokken |
| | 3.6.7 | Beleidsregel Culturele festivals 2007 en 2008 Ingetrokken |
| | 3.6.8 | Beleidsregel subsidieverlening Culturele en Museale Agenda 2009-2012 |
| | 3.6.9 | Beleidsregel bijzondere evenementen |

**4 WATER, (WATER)WEGEN, VERKEER EN VERVOER**

| | | |
|---|---|---|
| 3.0 | 4.22 | Verordening Provinciale Commissie Verkeer- en Vervoerberaad Drenthe (06/06/01) |
| | | Financieel Protocol Convenanten Duurzame stedelijke bereikbaarheid 2006-2008 (09/09/08) |
| | | Wijziging financiering muskusrattenbestrijding (01/01/08) |
| | | Besluit tot delegatie muskusrattenbestrijding |
| | | Meerpartijenovereenkomst muskusrattenbestrijding (12/06/02) |
| | 4.25 | Vaststelling delegatie operationele grondwatertaken (01/01/07) |

**5 NATUUR EN MILIEU**

| | | |
|---|---|---|
| 5.1 | Bodemnota 1 en 2 Werk maken van eigen bodem (oktober 2009) | |
| 5.2 | 5.3 | Reglement Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe (02/02/99) |
| | 5.3.1 | Beleggingsstatuut Fonds nazorg gesloten stortplaatsen (01/12/06) |
| 5.2 | 5.4.(a) | Beleidsregel voor nazorgplannen ex artikel 8.49 Wet milieubeheer (22/06/04), inclusief rekenmodule. |

**8 CULTUUR EN WELZIJN**

| | | |
|---|---|---|
| 8.0 | 8.8 | Provinciale monumentenverordening 2007 (24/03/'07) |
| | 8.9 | Beleidsregel financiering instandhouding provinciale monumenten in Drenthe |
| | 8.9.1 | Uitvoeringsvoorschriften instandhouding provinciale monumenten in Drenthe, Leidraad te financieren instandhoudingkosten laagrentende leningen |
| | 8.9.2 | Uitvoeringsvoorschriften instandhouding provinciale monumenten in Drenthe, Leidraad laagrentende lening |

**9 OMGEVING**

| | | |
|---|---|---|
| 6.0 | 9.1 | Provinciale omgevingsverordening (feb. 05) (Hoofdstuk 13) |

**Bijlage 1a bij het kader interne regelgeving met financiële beheershandelingen 2009 d.d. 01/08/09**

| Normenkader Externe regelgeving |
|---|
| Het gaat om de volgende regelgeving:<br>■ Algemene wet bestuursrecht<br>■ Europese aanbestedingsrichtlijnen<br>■ EG-verordening- staatssteun (art. 87 en 88 EG verdrag)<br>■ Relevante Vo van de EU, inclusief alle richtsnoeren (inclusief kader richtlijn water)<br>■ Wet op het BTW compensatiefonds (BCF)/ Wet Omzetbelasting<br>■ Algemene wet inzake Rijksbelastingen<br>■ EU kaderverordening Plattelandsontwikkeling Leader + Verordening Europese Structuurfondsen (inclusief POP, EPD)<br>■ WILG<br>■ Reconstructiewet<br>■ Landinrichtingswet<br>■ Nationaal bestuursakkoord water<br>■ Invorderingswet<br>■ Besluit rivierdijkversterking<br>■ Subsidieregeling (PSAN, PSN) |

**Bijlage 1b bij het kader interne regelgeving met financiële beheershandelingen 2009 d.d. 01/08/09**

| Normenkader Interne regelgeving voor DLG/DR |
|---|
| Het gaat om de volgende LNV regelgeving:<br>■ 1.2.10. Besluit mandaat, volmacht en machtiging gedeputeerde staten 2004<br>■ 3.3.2 Subsidieregeling natuurbeheer Drenthe (25/07/07 tw kracht tot 01/01/07)<br>■ 3.3.3. Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer (tw kracht tot 01/01/07) |

## Kader externe regelgeving met financiële beheershandelingen 2009 d.d. 01/08/09

### 0.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

- Wet Fido (gewijzigd 01/01/09)
- Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden (Ruddo) (gewijzigd 03/04/09)
- Financiële verhoudingswet (provinciefonds)
- Provinciewet
- Invorderingswet
- Besluit Begroting en Verantwoording
- Regeling van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties van 7 juli 2006, houdende regels met betrekking tot de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen in de jaarrekening van provincies en gemeenten (Regeling verantwoordingsinformatie specifieke uitkeringen)
- Informatie voor derden (IV3)
- Wet op het BTW compensatiefonds
- Wet omzetbelasting
- Algemene Wet inzake rijksbelastingen

### 1.1 Bestuurlijke aangelegenheden

- Burgerlijk Wetboek
- Wet gemeenschappelijke regelingen
- Staatssteunregeling art. 87 en 88 EG-verdrag
- Algemene wet bestuursrecht

## 3.1 Beheer en onderhoud

- Aanbestedingsreglement Werken 2004 (ARW) (vanaf 07/06/05 tot 21/03/06)
- Aanbestedingsreglement Werken 2005 (vanaf 21/03/06)
- Europese aanbestedingsrichtlijnen voor werken, diensten en leveringen
- Besluit aanbestedingsregels voor overheidsopdrachten (01/12/05)
- Wegenwet
- Waterstaatswet

## 3.2 Verkeer

- BDU
- Besluit BDU verkeer en vervoer
- Uitvoeringsregeling en beleidsregel BDU verkeer en vervoer

### Vervoer

- Wet personenvervoer
- Besluit infrastructuurfonds

## 4.0 Waterhuishouding

- Grondwaterwet
- Wet op de waterhuishouding (planstructuur)
- Waterstaatswet
- Wet voorziening voor inzet en bekostiging muskusrattenvangers
- Waterschapswet

## 5.0 Milieu Algemeen

- Wet milieubeheer
- Subsidieregeling BANS klimaatconvenant
- Wet sanering industrielawaai
- Subsidieregeling programmafinanciering Externe Veiligheid

## 5.1 Bodem

- Wet bodembescherming
- Wet stedelijke vernieuwing
- Regeling financiële bepalingen bodemsanering
- Besluit uniforme saneringen
- Regeling uniforme saneringen
- Besluit bodemkwaliteit
- Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen

## 5.2 Vergunningverlening en handhaving milieubeheer

- Ontgrondingenwet

## 6.1 Natuur

- Kaderwet LNV subsidies
- Subsidieregeling natuurbeheer
- Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer
- Flora- en Faunawet
- Boswet: schadevergoeding
- Natuurbeschermingswet 1998

## 6.2 Plattelandsbeleid

- Landinrichtingswet
- Wet inrichting Landelijk gebied

## 7.0 Economie

- EG verdrag 70/2001
- EG verdrag, artikelen 87, 88; minimissteun
- Kaderwet EZ-subsidies
- Wet toezicht Europese subsidies
- Beschikkingen EZ-Kompas/ D2 en Leader
- Beschikking Operationeel Programma voor Noord Nederland (OP-EFRO)
- Plattelandsontwikkelingsprogramma Nederland
- Europees programma Innovatieve Acties CCI 2005 NL 16 0 PP 002
- Gebiedsopgave Zuidoost-Drenthe 2007-2013

Onderstaande regelgeving is van belang voor zover de provincie Drenthe cofinanciering verstrekt aan projecten die tevens financiering uithoofde van deze regelingen ontvangen, omdat dan de ASV niet van toepassing is.

- Standaardvoorwaarden voor projecten uitgevoerd in het kader van het Kompasprogramma, voor EFRO en EZ/KOMPAS
- Standaardvoorwaarden voor projecten uitgevoerd in het kader van het LEADER+-programma voor Noord-Nederland 2000-2006, bestemd voor EOGFL
- Standaardvoorwaarden voor projecten uitgevoerd in het kader van Pieken in de Delta Noord Nederland, het Operationeel programma Noord Nederland 2007-2013

## 7.1 Toerisme en recreatie

- EG verdrag 70/2001

## 7.2 Landbouw

- EG verdrag, artikelen 87, 88 ; minimisssteun

## 8.0 Welzijn

- Wet maatschappelijke ondersteuning

## 8.2 Cultuur

- Wet op specifiek cultuurbeleid
- Bekostigingsbesluit cultuuruitingen
- Regeling subsidie en uitkeringen cultuuruitingen
- Monumentenwet
- Mediawet
- Regeling uitkeringen cultuurbereik 2005-2008 (vervalt per 01/01/11)

### Jeugdzorg

- Wet op de jeugdzorg
- Uitvoeringsbesluit Wet op de jeugdzorg
- Regeling bekostiging jeugdzorg

## 9.0 Ruimtelijke ordening

- Wet op de ruimtelijke ordening

## 9.1 Volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing

- Wet op de ruimtelijke ordening
- Nieuwe Wet ruimtelijke ordening (per 01/07/08 in werking)
- Invoeringswet Wet ruimtelijke ordening en uitvoeringsbesluiten (per 01/07/08 in werking)
- Wet Stedelijke vernieuwing (gewijzigd 24-04-08, staatsblad 2008 nr. 167 ivm Sisa)
- Invoeringswet stedelijke vernieuwing

### Inkopen

- Europese aanbestedingsrichtlijnen levering
- Europese aanbestedingsrichtlijnen werken
- Europese aanbestedingsrichtlijnen diensten
- Besluit aanbestedingsregels voor overheidsopdrachten (01/12/05)

### Personeel

- Ambtenarenwet
- Fiscale wetgeving
- Sociale verzekeringswetten
- Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers
- Rechtspositiebesluit Commissarissen van de Koningin
- Rechtspositiebesluit Gedeputeerden
- Rechtspositiebesluit Staten en Commissieleden

# 3 Afkortingenwijzer

| | |
|---|---|
| AB | algemeen bestuur |
| ASV | Algemene subsidieverordening |
| AvA | algemene vergadering van aandeelhouders |
| Awb | Algemene wet bestuursrecht |
| BANN | Bestuursacademie Noord-Nederland |
| BBV | Besluit begroting en verantwoording |
| BDU | brede doeluitkering |
| BIELLS | bodeminformatie essentieel voor landelijke en lokale sturing |
| BKV | beeldende kunst en vormgeving |
| BNG | Bank Nederlandse Gemeenten |
| BOAG | brede overleg- en adviesgroep |
| BOS | buurt, onderwijs en sport |
| BRTN | Beleidsvisie recreatietoervaart Nederland |
| BTO | bedrijfstakgericht opleiden |
| BZK | Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Ministerie van |
| CBK | Centrum Beeldende Kunst |
| CBM | Centraal Bureau Motorrijtuigenbelasting |
| CBS | Centraal Bureau voor de Statistiek |
| CHW | cultuurhistorische waardenkaart |
| CKA | Cultureel Kwartier Assen |
| CROW | Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw en de verkeerstechniek |
| CvdK | Commissaris van de Koningin |
| CBB | collectief vraagafhankelijk vervoer |
| CPO | collectief particulier opdrachtgeverschap |
| CWZ | cultuur, welzijn en zorg |
| DB | dagelijks bestuur |
| DBL | Drentse Bedrijfslokaties, Stichting |
| DLG | Dienst Landelijk Gebied |
| DURP | digitale uitwisseling ruimtelijke plannen |
| ECB | Europese Centrale Bank |
| EHK | essentiële herkenbaarheidskenmerken |
| EHS | ecologische hoofdstructuur |
| EMMS | energie- en milieumanagementsysteem |
| EZ | Economische Zaken, Ministerie van |
| FBE | faunabeheereenheid |
| FFW | Flora- en Faunawet |
| GAE | Groningen Airport Eelde |
| GBT | Gemeentelijk Beleidsteam |
| GGOR | gewenst grond- en oppervlaktewaterregiem |
| GS | gedeputeerde staten |
| GWW | Grondwaterwet |
| HR | human resource |
| IAD | Innovatief Actieprogramma Drenthe 2008-2010 |
| IGGD | Integraal groen gebiedsplan Drenthe |
| ILG | Investeringsbudget landelijk gebied |

| | |
|---|---|
| IPPC | Integrated Pollution Prevention and Control |
| IPO | Interprovinciaal Overleg |
| ISP | Integraal structuurplan |
| ISV | Investeringsbudget stedelijke vernieuwing |
| iWSR | instrumentarium Watersysteemrapportage |
| IWV | Interprovinciaal Werkgeversverband |
| IZR | Interprovinciale ziektekostenregeling |
| KIK | Kunstenaarsinitiatief in Kolderveen |
| KO | Koninklijke onderscheidingen |
| KRW | Kaderrichtlijn Water |
| LGR | landelijk grondwaterregister |
| LMA | Landelijk Meldpunt Afvalstoffen |
| LNV | Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Ministerie van |
| MEP | Meerjarenexploitatieprogramma |
| m.e.r. | milieu-effectrapportage |
| MFD | Milieufederatie Drenthe |
| MFD | multifunctioneel dienstencentrum |
| MIRT | Meerjarenprogramma infrastructuur ruimte en transport |
| MOD | Multidisciplinaire Oefenstaf Drenthe |
| MOP | Meerjarenontwikkelingsprogramma |
| MOP | meerjarenonderhoudsplan |
| MRB | motorrijtuigenbelasting |
| MUP-VV | Meerjarenuitvoeringsprogramma verkeer en vervoer |
| NaVoS | nazorg voormalige stortplaatsen |
| NBW | Nationaal Bestuursakkoord Water |
| NBW | Natuurbeschermingswet |
| NME | natuur- en milieueducatie |
| NMP | Nationaal Milieubeleidsplan |
| NNBT | Noord-Nederlands Bureau voor Toerisme |
| NNGB | Nederlandse norm gezond bewegen |
| NOA | Noordelijke ontwikkelingsas |
| NOM | Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij |
| NRK | Noordelijke Rekenkamer |
| NSW | Natuurschoonwet |
| NUP | Nationaal uitvoeringsprogramma |
| NVD | netwerk veilig Drenthe |
| NWW | niet-werkende werkzoekenden |
| OCW | Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Ministerie van |
| OKI | onderwijs en kennisinfrastructuur |
| OOV | openbare orde en veiligheid |
| ov | openbaar vervoer |
| OZB | onroerendezaakbelasting |
| PCC | Provinciaal Coördinatiecentrum |
| pMJP | provinciaal Meerjarenprogramma |
| POP | Provinciaal omgevingsplan |
| POV | Provinciale omgevingsverordening |
| PPM | Programma- en Projectmanagement |
| PS | provinciale staten |
| PUP | Provinciaal uitvoeringsprogramma |
| PUVV | Provinciaal uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer |

| | |
|---|---|
| PvA | plan van aanpak |
| PvE | programma van eisen |
| PVVP | Provinciaal verkeers- en vervoersplan |
| RAO | regionaal ambtelijk overleg |
| RBO | regionaal bestuurlijk overleg |
| Regis | regionaal geohydrologisch informatiesysteem |
| ROT | Regionaal Operationeel Team |
| RPC | Rijksplanologische Commissie |
| RPCP | Regionaal Patiënten Consumenten Platform |
| RSP | Regiospecifiek Pakket |
| Ruddo | Regeling uitzettingen en deriviaten decentrale overheden |
| RvC | Raad van Commissarissen |
| RVT | Raad van Toezicht |
| SAN | Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer |
| SHN | Samenwerking Handhaving Drenthe |
| SIA | Sámen Sterker in Actie! |
| Sisa | Single information single audit |
| SLB | Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging |
| smb | strategische milieubeoordeling |
| SN | Subsidieregeling natuurbeheer |
| SNN | Samenwerkingsverband Noord-Nederland |
| SOL | Subsidieverordening onderhoud landschapselementen |
| SOM | stedelijke ontwikkeling en mobiliteit |
| STADO | stads- en dorpsvernieuwing, Wet op de |
| SZW | Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Ministerie van |
| TJS | Tienjarenscenario |
| UILN-N | Uitvoeringsprogramma Innovatieve Landbouw Noord-Nederland |
| UvW | Unie van Waterschappen |
| VDG | Vereniging Drentse Gemeenten |
| VES | versterking economische structuur |
| VHR | Vogel- en Habitatrichtlijn |
| Vigeb | verbindingsoefening gemeenten en provincies |
| VINEX | Vierde nota op de ruimtelijke ordening extra |
| VRD | Veiligheidsregio Drenthe |
| VROM | Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, Ministerie van |
| VSV | voortijdig schoolverlaten |
| VTB | vliegende teambrigade |
| VVBD | Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe |
| VW | Verkeer en Waterstaat, Ministerie van |
| VWS | Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Ministerie van |
| WABO | Wet algemene bepalingen omgevingsrecht |
| Wav | Wet ammoniak en veehouderij |
| WBB | Wet bodembescherming |
| Wet fido | Wet financiering decentrale overheden |
| WGR | Wet gemeenschappelijke regelingen |
| WiDD | Welkom in Digitaal Drenthe |
| WILG | Wet inrichting landelijk gebied |
| WKO | warmte-/koudeopslag |
| Wm | Wet milieubeheer |
| WMD | Waterleidingmaatschappij Drenthe |

| | |
|---|---|
| WMO | Wet maatschappelijke ondersteuning |
| WOK | werk, onderwijs en kennisinfrastructuur |
| WOPT | Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens |
| Wro | Wet op de ruimtelijke ordening |
| WVO | Wet verontreiniging oppervlaktewateren |
| WWI | Wet werk en inkomen |
| WWZ | wonen, welzijn en zorg |
| ZVW | Ziekte Verzekering Wet |
| ZZL | Zuiderzeelijn |

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
16 december 2009

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de commissiegriffier mede te delen.*

## *Samenvatting*

# van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

gehouden op 25 november 2009

WOENSDAG STATENDAG

# SAMENVATTING

**Vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid**

**Woensdag 25 november 2009**

*U kunt de agendavoorstellen en de ingezonden brieven, evenals de samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

De lijst met toezeggingen tot en met de vergadering van 25 november 2009 is als bijlage opgenomen bij deze samenvatting.

**Aanwezig:**
mevr. J.M. Pannekoek-van Toor (voorzitter)
J.A. van Berkum (ChristenUnie) vanaf 12:07 uur
K.R. Dijkstra (PvdA)
R. Fokkens (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
K. Kuipers (GroenLinks)
G. van der Laan (SP)
J.H. Lammers (CDA)
J. Langenkamp (GroenLinks)
T.S. Medemblik (ChristenUnie)
A.G.H. Peters (CDA) tot 13:52 uur
mevrouw G. Seinen (CDA) vanaf 11:00 uur
J. Slagter (PvdA)
A.Timmerman (VVD) vanaf 13:00 uur
R. Westerhof (SP)
Th.J. Wijbenga (CDA)
B.J. Ziengs (VVD)

mevrouw J. Stapert, commissiegriffier

**Voorts aanwezig de leden van GS:**
mevrouw A. Haarsma (PvdA)
mevrouw T. Klip-Martin (VVD)
R.W. Munniksma (PvdA)
J.H. Bats (VVD)

**Afwezig:**
mevrouw K.J. Datema-Klöpping (SP)
L. Bomhof (VVD)

**1. Opening en vaststelling van de agenda**
De voorzitter opent de vergadering en de agenda wordt in principe ongewijzigd vastgesteld.
Indien de agenda dit toelaat (in tijd) worden de agendapunten 9 en 10 behandeld ná agendapunt 6 (inspraakreacties op concept Ontwerp Omgevingsvisie).

Daarnaast deelt de voorzitter mee dat de vergadering na behandeling van de voorliggende agendapunten wordt geschorst tot 16 december 2009.

*Gedeputeerde Bats* deelt mee dat er vertraging is opgetreden bij de aanpassing van de N33. Hierover komt een brief van RWS. De aanpassing heeft te maken met het verschil tussen de oorspronkelijke en de feitelijk raming van de kosten én met de richtlijnen van Natura 2000. Details worden in de brief vermeld.

**2. Samenvatting vergadering 14 oktober 2009 en de lijst van toezeggingen**
Op de lijst van toezeggingen kunnen bij de korte termijn de nrs. 3, 10, 13, 18, 19 en 21 worden afgevinkt. Bij de lange termijn geldt dit voor de nrs. 1 en 2.
Bij de Moties kan Motie M4 (Feed-in regeling) worden afgevinkt.
Van de hierover door gedeputeerde staten toegezonden brief van 19 november 2009, wordt voorgesteld om deze te agenderen voor de commissievergadering van 13 januari 2010.
De commissie stemt hiermee in.

Gedeputeerde Klip geeft in reactie op toezegging nr. 20 aan, de juridische mogelijkheden via Europese Hof (i.r.t. milieuvergunning Essent), dat de provincie géén rechtstreekse toegang heeft tot het Europese Hof.

De samenvatting wordt vastgesteld.

**3. Ingekomen stukken**
De lijst met ingekomen stukken wordt conform vastgesteld.
De fractie van de SP heeft gevraagd om agendering van de brief van de heer Horn van 11 oktober 2009 over Tjerk Vermaning. Agendering zal plaatsvinden in de Statencommissie CW van 20 januari 2010.

**4. Rondvraag**
Er is geen gebruik gemaakt van de rondvraag.

**5. Statenstukken/brieven**

**5a. Brief van gedeputeerde staten van 5 november 2009 over Ontwerp Omgevingsvisie Drenthe**
*Inhoud van de brief*: Aan de hand van een eerste conceptontwerp Omgevingsvisie is bestuurlijk overleg gevoerd met o.a. overheden en belangengroepen. Ook zijn er vier burgersessies gehouden. De gemaakte opmerkingen en voorstellen zijn verwerkt in dit document. GS verzoeken PS om het conceptontwerp te bespreken, teneinde het vrij te geven voor de Awb-procedure.

De volgende sprekers hebben gebruik gemaakt van het inspraakrecht.
1. dhr. Leever, namens Raedthuys Windenergie
2. dhr. Brink, namens LTO Noord
3. dhr. Hoekstra, namens de Milieufederatie Drenthe
4. dhr. Lobeek, namens de VNO/NCW

5. dhr. Van der Zwaag, namens de Drentse wethouders Ruimtelijke Ordening
6. dhr. Keegstra, namens de BOKD
7. dhr. Koekkoek, namens de Vereniging Groen Noordenveld
8. mevrouw Frehner, namens de Vereniging Noordenwind
9. mevrouw Van Gemert, namens Essent Wind Nederland

De uitgesproken bijdragen van de insprekers zijn achter deze samenvatting gevoegd.
Voorafgaand aan de insprekers schetst de voorzitter de procedure van de Omgevingsvisie tot en met de vaststelling door PS op 2 juni 2010.
De fracties stellen, samengevat, enkele toelichtende vragen aan de volgende insprekers:
1. dhr. Leever, Raedthuys Windenergie:
Over de plaatsing van windmolens en het te realiseren vermogen.
2. dhr. Brink, LTO-Noord:
Over het ontwikkelperspectief van de intensieve veehouderij en het weglaten van toetsingscriteria.
Over de definitie van intensieve veehouderij de wenselijkheid van een verordening en over de betrokkenheid bij het fenomeen waterfabriek en de zorgen van de LTO bij klimaatzones.
3. dhr. Hoekstra, MFD:
Over Ontwikkelingsplanelogie versus het vasthouden aan het huidige POP2.
4. dhr. Lobeek, VNO/NCW:
Over de visie op krimp, de transitie van dorpen en de spreiding van het woonklimaat.
6. dhr. Keegstra, BOKD:
Over het voorzieningen niveau en de woningaantallen evenals de zorgen van de BOKD over de taakoverdracht naar gemeenten.
7. dhr. Koekkoek, Groen Noordenveld:
Over de relatie voorzieningenniveau en wonen én over het aantal gewenste woningen tot 2030 en tot 2020.
8. mevrouw Frehner, Vereniging Noordenwind:
Over het fiasco van $CO_2$ reductie.

De samenvattende reacties van de fracties wordt als volgt verwoord.
Alle fracties stemmen in met het ter visie leggen van het Concept Ontwerp Omgevingsvisie Drenthe. Iedere fractie plaatst daarbij een aantal kanttekeningen. Een aantal onderwerpen komen bij meerdere fracties, ieder met een eigen invulling, terug. Dit zijn:
*Toevoegen van kernkwaliteiten:* bedrijvige samenleving (PvdA), Landbouw (CDA), Economische bedrijvigheid (VVD).
*De relatie gemeenten/provincie*; duidelijkheid over de rol en taken met name naar de gemeenten. (PvdA, VVD, SP en CU)
*Windenergie*, uitbreiding van het huidige aantal aangewezen locaties in de gemeenten Emmen en Coevorden (PvdA en GL)
*Zuid-As*; o.a. de relatie Meppel – Zwolle (PvdA en CDA) en de As Emmen-Coevorden-Hardenberg (PvdA)
*Grensoverschrijdende samenwerking;* naar met name de buurprovincies Fryslân en Overijssel(PvdA)en Overijssel (CDA).
*$CO_2$ opslag;* hierover kan GS ook proactief een standpunt innemen (PvdA) én moet zij zorgen voor voorlichting (CDA)
*Recreatie en Toerisme;* als mededrager van het provinciaal beleid, niet alleen in zuid-oost Drenthe (CDA), drager voor Ruimtelijke Ordening (PvdA en GL), geen onderscheid maken tussen Landbouw, Natuur en Recreatie (VVD). Waarom bij dit onderdeel de gebiedende wijs hanteren (5x moeten)? (GL)
*Identiteitslabel;* wat voegt dit toe? (PvdA en GL)

*Verordening*; noodzakelijk dan wel niet te voorkomen (CDA, SP en GL). Het naleven van, is een gezamenlijke verantwoordelijkheid (CU).
*Beekdalen;* blijft landbouw hier mogelijk? (CDA), dubbele etikettering en de omvang van de beekdalen (VVD). Is voldoende onderzocht of waterberging haalbaar is? (CU)
*Krimp;* krimp als kans, geen oneliner? (CDA). Krimp in relatie tot bouwopgaven, hoe gaan gemeenten hier mee om? (rol van de provincie) (CU). Duidelijkheid over rol en verantwoordelijkheid van gemeenten en provincie wordt gemist (PvdA).
*Natuur en Landschap*; na de afronding van de EHS is voldoende natuur in Drenthe aanwezig (CDA). De nadruk op behoud en verbetering van de Natuur is veel te groot. Meer kwaliteit dan kwantiteit i.p.v. wat nu wordt voorgestaan (VVD). De nota Landschap moet herijkt worden.(CU)
*Landbouw*: voor de boeren moet meer duidelijkheid komen, dit geldt ook voor de niet grondgebonden landbouw; wat kan waar wel en waar niet. Per gebied is maatwerk noodzakelijk, dit kan niet alleen aan overleg worden overgelaten (PvdA). Bestaande intensieve veehouderij mag worden uitgebreid (CDA). Tekortkoming in verwevingsgebieden. Motivatie om hier gezonde bedrijven te beperken ontbreekt volstrekt. Wat zijn de mogelijkheden van Agroparken in Drenthe? Uitbreiding intensieve veehouderij is mogelijk als wordt voldaan aan de regels, maar niet alleen onder de voorwaarde van overname. (VVD)

Daarnaast worden door de fracties nog de volgende opmerking gemaakt.
PvdA: Het is goed om naar de bestuurskracht van gemeenten te meten.
CDA: De achterban van het CDA heeft moeite met Natura 2000 maatregels. Het energie/klimaatvraagstuk leeft sterk, hoe gaan GS om met initiatieven van gemeenten? Wordt van een extreme of een mediumscenario uitgegaan bij waterberging?
VVD: Is het speelveld van GS bij cultuurhistorische zaken niet te groot? Is er voldoende draagvlak voor regionale woonopgaven bij gemeenten? Gemeenten hierbij de ruimte geven heeft de voorkeur. De ontwikkelingen voor Groninger Airport Eelde zijn te summier beschreven, het verwerven van onroerend goed zou daar mogelijk moeten zijn. Wat is het karakteristiek gradiënt voor het Drentse Plateau? Over geluidsnormen moet beter worden nagedacht. Met ontgrondingen moet, gelet op de huidige crisis, ruimhartiger worden omgegaan. Wat is de status van de klimaatzones?
SP: bij overdracht van taken moeten partijen de tijd krijgen om dit over te nemen. Of gemeenten voldoende bestuurskracht hebben is zeer twijfelachtig.
CU: Het bruisende en dynamische karakter van Drenthe mag niet door de kernkwaliteiten worden verdrongen. Er moet geen afscheid worden genomen van de maakindustrie. Ombuiging naar kenniseconomie én maakindustrie wordt voorgestaan. Bij een leefbaar platteland hoort een goede vervoersvoorziening naar de dorpen.
GL: Hoe gaan GS om met de inspraak bijvoorbeeld met de windmolens? Wat is de samenhang met de huidige economische crisis? Gemeenten kunnen zelf bepalen waar ze willen bouwen.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
*Gedeputeerde Haarsma* geeft als voorzitter van de stuurgroep Omgevingsbeleid de volgende reactie. GS zullen geen inhoudelijke reactie geven, wel hebben ze goed geluisterd om te horen waar de focus ligt bij provinciale staten.
Er is veel onduidelijkheid, dit heeft te maken met de nieuwe rol i.k.v. de nWRO. De richting die nu is aangegeven zal door GS verder worden uitgewerkt in de komende periode. Zo wordt het onderwerp krimp opgepakt met zowel de partners zoals de BOKD en gemeenten. Er is geen angst voor een verordening, waar gemeenten de fout in gaan grijpen GS in. Van belang is ook de AmvB's die door het Rijk worden opgesteld. De inspraakreacties, ook die over windenergie, worden afgewacht. GS hebben hierbij al een keuze gemaakt voor de zoekgebieden (Emmen en Coevorden). Duurzame energie is meer dan windenergie. Gemeenten zien het nut en de noodzaak in van de regionale woonopgaven. Tot slot geeft mevrouw Haarsma aan dat GS ruimte zullen bieden voor onderling overleg tussen verschillende organisaties en dit ook te willen bewerkstellingen.

*Gedeputeerde Klip* vult aan met de opmerking dat zuid-drenthe niet de enige energieregio is. Met uitzondering van de zoekgebieden voor windmolens zoals eerder genoemd.
Bij de extreme klimaatscenario's is gekeken naar het KNMI, de norm van WB 21 wordt gehanteerd. Daar zijn ook de berekening op gebaseerd voor wat betreft de ruimte voor meer water in de Beekdalen. GS zijn bezig met een structuurvisie voor de ondergrond, die wordt, zodra de Plan-Mer gereed is, voorjaar 2010, besproken met PS.

Gedeputeerde staten zeggen het volgende toe:
*Gedeputeerde Klip:* een brief van de ministers Van der Hoeven en Cramer over $CO_2$ opslag met een begeleidend schrijven toe te sturen naar de commissie.

De voorzitter sluit de beraadslaging met de conclusie dat dit onderwerp, inclusief de verordening zeker terugkomt op de agenda.

**5c. Brief van gedeputeerde staten van 16 oktober 2009 over POP-uitwerking "De aanduiding van strategische grondwaterwinningen"**
Inhoud van de brief: GS vragen advies over de aanduiding van een drietal locaties voor strategische grondwaterwinningen.

Samenvattende reactie van de fracties .
Alle fracties zijn met GS van mening dat het goed is om tijdig voorzieningen te treffen om het drinkwater te kunnen garanderen. De PvdA heeft geen inhoudelijke toevoeging aan het stuk. De fractie van het CDA wil een risicoanalyse o.a. hoe de tussenliggende periode overbrugd kan worden. De VVD informeert of sprake is van dezelfde beperkingen en compensatie als bij een gewoon wingebied. De SP informeert of alle bekende informatie o.a. die voor de archeologische waarden zijn meegenomen. CU informeert of het voorstel ook met LTO-Noord is besproken. Tot slot vindt de fractie van GL dat het een goed plan is, zeker in combinatie met waterberging. GL kan zij alleen niet vinden in de locatie Darperweiden. Deze fractie kiest voor het gebied Over de Aa.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
Bij de vaststelling van POP2 is besloten om strategische grondwaterwingebieden vast te stellen. Er kan geen inschatting worden gemaakt of een verontreiniging zich zal voordoen. Wel kan bij een verontreiniging worden geschat wannéér de vervuiling het grondwater bereikt. Op dat moment is voldoende tijd om een ander wingebied in stelling te brengen. Bij een echte acute calamiteiten zijn er afspraken met andere waterbedrijven. Alle beschikbare informatie, ook over gewasbeschermingsmiddelen en monitoring, zijn meegenomen. Zodra de eerste stap in de procedure voor de aanwijzing is gezet treden alle bestaande regelingen in werking. Dit geldt ook voor de compenstatieregeling.

De voorzitter sluit de beraadslaging met de conclusie dat alle fracties, met uitzondering van GL voor wat betreft de locatie Darperweiden, met de brief kunnen instemmen.

**5d. Statenstuk 2009-405; Besluit vaststelling doelen en maatregelen oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen in Drenthe op grond van de Europese Kaderrichtlijn Water**
Inhoud van het statenstuk: Besluit ter verbetering van de oppervlaktewaterkwaliteit en de grondwaterkwaliteit overeenkomstig de Europese Kaderrichtlijn Water, waarbij de doelen voor waterlichamen op een landelijk uniforme wijze zijn geformuleerd.

Samenvattende reactie van de fracties PvdA, CDA en VVD.
De fracties stemmen in met het voorstel. De VVD prijst het tempo, op deze manier worden te omvangrijke ingrepen vermeden. De PvdA geeft aan al eerder te hebben opgemerkt dat ambities wel haalbaar

en betaalbaar moeten zijn. In 2015 kan worden bekeken of bijstelling nodig is. Het CDA informeert waarom in het stuk niet is verwezen naar het nu ook voorliggende Ontwerp Omgevingsvisie. Ook wil de fractie weten of het stuk voor het merendeel gehandhaafd is t.o.v. de eerdere behandeling.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
Het stuk is alleen aangepast met landelijke onderdelen om het EU-proof te maken. De spreiding van maatregelen is zo breed mogelijk gemaakt. Uitgangspunt is dat sprake moet zijn van haalbaar en betaalbaar. Wat hier is opgenomen heeft alleen te maken met de KRW.

De voorzitter sluit de beraadslaging met de conclusie dat fracties met het stuk kunnen instemmen.

Status: De B-status van het stuk wordt gewijzigd in de A-status.

**5b. Brief van gedeputeerde staten van 5 november 2009 over evaluatie Regiovisie Goningen-Assen 2030**
Inhoud van de brief: Deze evaluatie wordt voorgelegd aan de Statencommissie om meningsvormend te bespreken, zodat de stuurgroep Regiovisie Groningen-Assen de opstelling van de Staten kan betrekken bij de verdere besluitvorming over de evaluatie, het nieuwe Meerjareninvesteringsprogramma 2010-2020 en de uitgangspunten zoals die in het Convenant 2004 zijn vastgelegd.

De heer Koekkoek van de Vereniging Groen Noordenveld maakt gebruik van het spreekrecht.
Zijn bijdrage is bij de samenvatting gevoegd.
De CDA fractie stelt vragen over de al dan niet zorgvuldige voorbereiding van de planning binnen de regiovisie.

Samenvattende reactie van de fracties
De fracties van CDA, PvdA, CU, en GL zijn positief kritisch over de evaluatie Regiovisie. Voor de VVD is de evaluatie ronduit teleurstellend wanneer naar de resultaten en de voortgang wordt gekeken.
De fracties maken daarbij de volgende kanttekeningen. Het CDA vindt de Regiovisie een goed instrument die de regio op de kaart zet, de CU sluit hierbij aan. De PvdA komt tot diezelfde conclusie. Het CDA vindt wel dat de stuurgroep moet sturen en dat het belangrijk is om de al geboekte resultaten goed zichtbaar te maken. PR en goede communicatie met de stakeholders is daarbij van belang. De opmerking dat ambitie en plannen gelijke tred moeten houden met de werkelijkheid zoals door het CDA wordt gezegd wordt ook onderschreven door GL en SP.
De SP wil daarnaast ook een verbetering van het Openbaar Vervoer in het gebied en regelmatig een overzicht van hard cijfermateriaal. GL vraagt om de verslagen van de DB vergaderingen.
De PvdA wil de visie en de ambitie van de Regiovisie wel staande houden. Deze fractie is voor het eerst (een beetje) tevreden om wat is bereikt. Een relatie met het bestrijden van de economische crisis wordt gemist. Mogelijk is in het kader van de versnellingsagenda ook in deze regio een versnelde aanpak haalbaar. De PvdA mist verder het kwaliteitsverhaal bij de woningen. Tot slot wil zij op de hoogte worden gehouden van de aanpak van bedrijventerreinen.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
Binnen de Regiovisie loopt de voortgang niet in de pas met de planning, desondanks is toch sprake van groei. Over de hardheid van de planning is binnenkort weer overleg, keuzes maken zal aan de orde komen.
In het DB van de Regiovisie is het versterken van het draagvlak aan de orde geweest. Hierop zal worden ingezet, o.a. door de regiobijeenkomsten met raads- en statenleden. Verslagen van de DB vergaderingen zijn beschikbaar maar voegen niets toe. Succes moet inderdaad worden gevierd. Het is juist dat de Regiovisie op de kaart staat, het is een nationaal stedelijk netwerk. Uiteraard speelt de recessie

een rol. BMC zal een analyse maken over de invloed hiervan op de Regiovisie. Conclusies en consequenties zullen hieruit worden getrokken, maar de Regiovisie gaat wel door. IGS is door de raad van de gemeente vastgesteld. Continue is sprake van monitoring. Wanneer kan worden aangesloten bij de versnellingsagenda van de provincies Groningen of Drenthe zal dat zeker gebeuren, maar de plannen moeten dan wel klaar liggen. GS zijn tevreden met de voortgang van de bedrijventerreinen.
Tot slot wordt opgemerkt dat het bestaande spoor optimaal wordt gebruikt. Met het stadstramdeel wordt eerst gestart daarna volgt het regiodeel.

Gedeputeerde staten zeggen het volgende toe:
*Gedeputeerde Haarsma:* PS te betrekken bij de voortgang van de bedrijventerreinen in de Regio Assen-Groningen.

**7. Sluiting**
De vergadering wordt om 15:50 uur geschorst tot 16 december 2009.

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 13 januari 2010,

, voorzitter

, commissiegriffier

## Lijst van toezeggingen Statencommissie Omgevingsbeleid

*(tot en met commissievergadering van 25 november 2009 bijgewerkt)*

| **Nr** | **Datum toezegging** | **Korte termijn** (binnen 3 maanden) | **Wijze van afdoening** | √ |
|---|---|---|---|---|
| 1. | 13-05-2009<br>SC OGB | De heer MUNNIKSMA zegt toe met een voorstel te komen om de verdroging zo snel mogelijk aan te pakken. (PvdA) | Brief van 11-11-2009 | √ |
| 2. | 13-05-2009<br>SC OGB | Mevrouw HAARSMA zegt toe uit te zoeken of de 30% sociale woningbouw opgenomen is in het ABF rapport. (GroenLinks) | | |
| 3. | 13-05-2009<br>SC OGB | Mevrouw HAARSMA zegt toe de Evaluatie van de Ruimte voor Ruimte Regeling in september 2009 voor te willen leggen aan de statencie. OGB. (CDA, PvdA, GroenLinks) | Naar verwachting medio oktober 2009 1e concept gereed.<br>Zie ook toezegging nr. 10. | |
| 4. | 17-06-2009<br>OGB | Mevrouw KLIP zegt toe de commissie op de hoogte te houden van de ontwikkelingen van het GEO park. (CDA) | | |
| 5. | 17-06-2009<br>OGB | Mevrouw KLIP zegt toe de notitie over het terugdringen van bestrijdingsmiddelen in het grondwater toe te zenden na behandeling in GS. (VVD) | Behandeling in Statencie OGB 14-10-2009<br>Vóór 1-11-09 in GS | |
| 6. | 17-06-2009<br>SC OGB | De heer BATS zegt toe dat de eerste resultaten van het onderzoek spoorlijn Emmen-Meppen in het najaar van 2009 komen. (CDA) | Wordt opgepakt i.c.m. Zuid-as; 1e resultaten eind 2009 voorzien | |
| 7. | 17-06.2009<br>SC OGB | Mevrouw HAARSMA zegt toe de stand van zaken van de verkenning van het actief provinciaal grondbeleid te zullen uitzoeken. (CU) | | |
| 8. | 17-06-2009<br>SC OGB | De heer BATS zegt toe dat zodra de begroting van het OV-Bureau geactualiseerd is deze naar de staten wordt gezonden. | Brief van 29-10-2009 | √ |
| 9. | 1-07-2009<br>PS | Mevrouw VLIETSTRA zegt toe in de septembervergadering van de commissie OGB met een voorstel te komen over een plan dat de provincie samen met gemeenten en corporaties heeft ontwikkeld over de bestrijding van de (te verwachten) werkloosheid in de (woning)bouw. | Statenstuk behandeld in Statencommissie 09-09-2009 | √ |
| 10. | 09-09-2009 | Mevrouw HAARSMA zegt toe de evaluatie van de Ruimte voor Ruimteregeling inclusief de door de VVD gesteld vragen transparant en voorzien van succes en faalfactoren vóór het einde van 2009 aan de statencommissie te zullen aanbieden. (CDA) | | |
| 11. | 09-09-2009 | De heer BATS zegt toe de resultaten van de door het DB-OV Bureau over de recente aanbestedingen opgestelde evaluatie toe te zenden aan de statencommissie. (PvdA) | | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 12. | 09-09-2009 | Mevrouw HAARSMA zegt toe PS eens per 6 weken op een transparante wijze in een voortgangsverslag inzicht te geven van de vorderingen van de maatregelen in het kader van de Stimuleringsmaatregelen Drentse woningmarkt. (CDA, CU en PvdA) | | |
| 13. | 09-09-2009 | Mevrouw KLIP zegt toe uit te zullen zoeken wanneer de zandwinning Echten-Traandijk gebruikt kan worden als waterberging. (GL) | Memo d.d. 17-11-2009 | √ |
| 14. | 09-09-2009 | Mevrouw KLIP zegt toe nogmaals te willen kijken naar een alternatieve locatie voor Darpenweiden als waterbergingsgebied. | Memo d.d. 17-11-2009 | √ |
| 15. | 14-10-2009 | Mevrouw KLIP zegt toe de suggestie om na te gaan of er tegen het afgeven van een milieuvergunning aan Essent Milieu nog juridische mogelijkheden zijn via het Europese Hof, mee te nemen naar de betreffende ambtenaren en GS. (GL) | Mondeling beantwoord d.d. 25-11-2009: prov. heeft geen juridische mogelijkheden | √ |
| 16. | 14-10-2009 | De heer MUNNIKSMA zegt toe dat GS op korte termijn komen met een notitie over verdroging. (CDA) | Brief van 11-11-2009 | √ |
| 17. | 14-10-2009 | De heer MUNNIKSMA zegt toe dat de staten op korte termijn uitleg ontvangen over hoe het overleg over de WAV-kaart is verlopen. (CDA) | | |
| 18. | 14-10-2009 | De heer BATS zegt toe na te vragen of het verkrijgen van een overzicht van de huidige BDU uitkering, mogelijk is. (CDA, VVD, PvdA) | | |
| 19. | 14-10-2009 | De heer BATS zegt toe dat de bestekken van de aanbesteding treindienst Zwolle-Emmen ter informatie naar de commissie worden gestuurd. (CDA) | | |
| 20. | 11-11-2009 PS | Mevrouw KLIP zegt toe haast te maken met de plannen voor een Drents energiebedrijf. (GL) | | |
| 21. | 11-11-2009 PS | Mevrouw KLIP zegt toe uit te zoeken of zonnepanelen vallen onder de Subsidieregeling energiebesparing. (GL) | | |
| 22. | 11-11-2009 PS | Mevrouw KLIP zegt toe na te gaan of groene daken onderdeel van het klimaat- en energiebeleid kunnen vormen. (GL) | | |
| 23. | 11-11-2009 PS | Mevrouw KLIP zegt toe de provincie aan te melden voor de pilot van TNO m.b.t. zonne-energie op fietspaden. (GL) | | |
| 24. | 11-11-2009 PS | Mevrouw KLIP zegt toe het overzicht van multipliereffecten aan het Actieplan Klimaat en Energie 2010 toe te zullen voegen. (CDA) | | |
| 25. | 25-11-2009 SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe een brief van de ministers Van der Hoeven en Cramer, over de CO2 opslag, voorzien van een begeleidend schrijven toe te zenden aan de commissie op korte termijn. | Memo van 27.11.2009 en brief TK | √ |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | **Lange termijn** | | |
| 1. | 23-04-2008<br>PS | De heer BATS herhaalt zijn toezegging, gedaan in de vergadering van de Statencommissie BFE van 16 april 2008 dat het college aan het eind van het jaar komt met een visie op de mogelijkheden van een stedelijk netwerk Meppel-Zwolle. | Zowel in het op te stellen Integraal Omgevingsbeleid als in de studie over het project Florijn-as wordt deze visie meegenomen. | √ |
| 2. | 13-05-2009<br>SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe uit te zullen zoeken wat het juridische verschil is tussen storten en ondergrondse stortplaatsen. (GroenLinks) | Beantwoordt met memo d.d. 15 juni 2009, naar LT om het proces te blijven volgen. | √ |
| 3. | 17-06-2009<br>OGB | De heer MUNNIKSMA zegt toe de informatie over projecten die onder de Tennet gelden (kunnen) vallen aan de commissie beschikbaar te stellen ná het zomerreces 2009. (VVD) | Aan een antwoord wordt nog gewerkt, is niet eenvoudig; PS periodiek op de hoogte houden. | |
| 4. | 09-09-2009 | De heer MUNNIKSMA zegt toe in de evaluatie van de Subsidieregeling toerisme Natuurlijk? Drenthe 2008-2010 op te zullen nemen wat voor soort aanvragen er zijn gewest, wat de doelstellingen waren en wat is bereikt. Deze evaluatie zal medio 2010 verschijnen. (CDA) | | |
| 5. | 11-11-2009<br>PS | Mevrouw KLIP zegt toe onderzoek te zullen doen naar energiebesparing en alle vormen van opwekking van duurzame energie bij de (her)inrichting van bedrijventerreinen. (GL) | | |
| 6. | 25-11-2009<br>SC OGB | Mevrouw HAARSMA zegt toe provinciale staten te betrekken bij de voortgang van de bedrijventerreinen in de Regio Assen-Groningen. | | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | **Moties** | | |
| M3<br>CDA | 22-04-2009<br>(PS) | PS verzoeken GS om verder voorbeeldgedrag te tonen, door direct na opening van het gerevitaliseerde provinciehuis alle extern gekochte energie (gas&elektriciteit) voorzien te laten zijn van een zogenaamd “groen” certificaat. | | |
| M4<br>SP | 22-04-2009<br>(PS) | PS verzoeken GS<br>- te onderzoeken wat de plussen en minnen zijn van de voordelen en nadelen van bestaande regelingen (zoals de SDE regeling) als die omgevormd worden tot een nieuwe “Feed in” regeling (wetsontwerp tweede kamer in voorbereiding),<br>- initiatieven voor te bereiden, volgens het principe van de EU richtlijn dat duurzame energie altijd voorrang moet hebben op grijze energie en dat groene energie | Brief van 19-11-2009 (geagendeerd 13-01-2010) | √ |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | vrijelijk aan het elektriciteitsnetwerk (zowel hoofd- als regio netwerk) geleverd kan worden zonder onnodige beperkingen en extra kosten,<br>- het ministerie met die initiatieven te bewegen versneld over te gaan nu ook in Nederland een vorm van “Feed in” wet met spoed aan de 2e kamer voor te leggen. | | |

RAEDTHUYS
Pure energie

Inspraakreactie Raedthuys Windenergie B.V.

Statencommissie Omgevingsbeleid 25 november 2009

Agendapunt: Ontwerp Omgevingsvisie Drenthe

Geachte commissie,

Mijn naam is Gerwin Leever en ik spreek in namens Raedthuys Windenergie.

Allereerst geef ik een compliment aan Gedeputeerde Staten. In de concept Ontwerp Omgevingsvisie Drenthe is de ambitie opgenomen om minstens 60 MW windenergievermogen in Drenthe in werking te hebben in 2020. Dit is een stap in de goede richting!

Maar naar onze mening is deze stap veel te klein. We moeten met elkaar een omvangrijk energie- en klimaatprobleem oplossen. En dan is 60 MW windenergie in Drenthe allesbehalve ambitieus. Zeker gezien de rijksdoelstelling voor windenergie op land van 4000 MW in 2011 en 6000 MW in 2020. 60 MW is daarvan slechts 1 procent. De provincies hebben bij monde van het Interprovinciaal Overleg met het rijk afgesproken te werken aan het behalen van deze doelstelling. Voor ons is het een feit dat het veenkoloniale deel van Drenthe zich bij uitstek leent voor de plaatsing van windturbines. Er is veel ruimte en een mooie rechtlijnige verkaveling. Windenergie kan ook een flinke economische impuls geven voor het gebied.

Wij verwachten dan ook dat het Rijk meer dan 60 MW windenergie in Drenthe zal willen. Dit lijkt mij dan ook het moment voor de provincie om zelf het heft in handen te nemen en te houden door in te zetten op een echt ambitieuze doelstelling voor Drenthe die in lijn is met de rijksdoelstellingen voor windenergie.

Uit de concept Ontwerp Omgevingsvisie blijkt dat GS één windturbinepark in het gebied Emmen/Coevorden wil realiseren. Het beoogde windpark in Coevorden zal niet groter worden dan 9-12 MW. Dit betekent dat in het gebied Emmen/Coevorden één windmolenpark van ten minste 48 MW gerealiseerd moet worden om de doelstelling van ten minste 60 MW te halen. Het landschap in de gemeenten Emmen en Coevorden leent zich bij uitstek voor windenergie. Wij denken dat in dit gebied veel meer dan 50 MW geplaatst kan worden. Maar zelfs in dit gebied is het naar onze inschatting moeilijk om één zo'n groot windpark te realiseren. Dit zijn 16 tot 24 windturbines en daarvoor is het gebied, hoe open en ruim dan ook, te kleinschalig.

Mijn advies is dan ook om de eis dat de doelstelling in één windpark gerealiseerd moet worden los te laten. Dit biedt dan gelijk mogelijkheden om meer dan 60 MW windenergie in Drenthe te realiseren en daarmee een belangrijke stap te zetten richting een duurzaam Drenthe!

Ik dank u voor uw aandacht.

**RAEDTHUYS WINDENERGIE B.V.**

Gerwin Leever

0 $CO_2$

Geachte voorzitter, dames en heren, commissieleden

Op uw agenda staat vandaag het conceptontwerp 'Omgevingsvisie'. Het College van Gedeputeerde Staten vraagt u dit te bespreken en dit vrij te geven voor de Awb-procedure.

LTO Noord wil voor de bespreking van dit stuk haar opvattingen onder uw aandacht brengen.

Allereerst wil ik het College van GS en ambtenaren complimenteren met de grote inzet van de afgelopen weken.

Het concept ontwerp omvatte eind september begin dec 46 bladzijden en 7 kaarten en de versie die wij twee weken geleden hebben ontvangen is nu gegroeid naar 134 pagina's en 16 kaarten.

Daartegenover stelt LTO Noord echter dat het voorliggende document nog niet af is, verschillende onderdelen vragen nadere uitwerking en discussie.

Op onderdelen is de visie echter verbeterd en is deze duidelijker geworden.. zeker ook naar het idee van begin dit jaar

De nieuwe wet op de ruimtelijke ordening heeft een proces op gang gebracht waarin de provincie haar belangen, taken, rollen en verantwoordelijkheden opnieuw heeft moeten herijken.

De wijze waarop de provincie dit in het voorliggende stuk heeft verwoord heeft onze instemming.

De gemeenten krijgen een belangrijke rol en de provincie zal door middel van overleg aan de hand van deze visie en de nadere uitwerkingen het provinciaal belang inbrengen.

LTO Noord - Lavendelheide 9 - 9202 PD Drachten - Postbus 186 - 9200 AD Drachten
T 088 - 888 66 66 - F 088 - 888 66 60 - E info@ltonoord.nl - I www.ltonoord.nl
Het hoofdkantoor is gevestigd in Deventer - KvK 08 13 06 50

De provincie is dan wel genoodzaakt dit provinciaal belang goed te verwoorden en dit moet naar ons oordeel worden verbeterd.
Ook zal de provincie in deze visie in een aantal gevallen duidelijkheid moeten verschaffen wie de nadere uitwerking ter hand neemt of zelfs als intermediair tussen gemeenten een centrale rol ~~blijft~~ vervullen.
Blijven

In de omgevingsvisie wordt gekozen voor vier robuuste systemen waaronder de landbouw.
Op de visiekaart 2020 krijgt de functie landbouw binnen de kaders van de kernkwaliteiten de ruimte om te ontwikkelen.
De wijze waarop dit in de tekst is opgenomen heeft op hoofdlijnen onze instemming.
Het is echter niet altijd duidelijk op welke wijze en met welk kader de provincie inhoud en sturing wil geven aan deze kernkwaliteiten in relatie tot de landbouw.
Nadere uitwerking is gewenst.
Wij achten het noodzakelijk dat een aantal aanpassingen voor het onderdeel in dit document moet plaatsvinden.
De functie landbouw is onvoldoende geborgd.
Ongewenste ruimtelijke ontwikkelingen, functiewijzigingen, kunnen op agrarische gronden plaatsvinden.
Eigendomsplanologie moet worden voorkomen en wij pleiten er dan ook voor om de functie landbouw als een kernkwaliteit in deze visie bestempelen.

Ook de wijze waarop de bestaande intensieve veehouderij ontwikkelingsperspectief wordt geboden, heeft niet onze instemming.
Deze bedrijven moeten zich om bedrijfseconomische kunnen ontwikkelen.
Rekenen

Dan worden ook investeringen ten behoeve van welzijn en milieuhygiëne gedaan.

LTO Noord stelt dan ook voor om twee gestelde voorwaarden te schrappen.

Ten eerste is de zorgvuldige maatwerkbenadering een onnodige voorwaarde omdat bij de ontwikkeling van agrarische bedrijven al rekening moeten worden gehouden met de kernkwaliteiten.

Ook de tweede voorwaarde 'samenvoeging en het saneren van kleinere bedrijven' is praktisch gezien niet uitvoerbaar, ruimtelijk betwistbaar, leidt tot een hogere kostprijs en geeft niet het gewenste resultaat voor de bedrijfsontwikkeling.

Laatste opmerking er ligt nog afspraak uit verleden: geen nieuw vestiging, maar uitbreidingsmogelijkheden voor bestaande bedrijven.

Ook de landbouw in de multifunctionele gebieden vraagt de nodige aandacht.

Het is van belang en noodzakelijk dat ook ~~deze~~ Hier de landbouw zich ook kan ontwikkelen.

Dit perspectief is onvoldoende in beeld gebracht en mede daardoor is de continuïteit van deze landbouw onvoldoende geborgd.

Het is noodzakelijk dat het bouwblok voor deze bedrijven maximaal 2 ha bedraagt in plaats van 1,5 ha.

Ook het borgen van de continuïteit van de agrarische functie in deze gebieden moet uitgangspunt zijn tenzij een ander doel wordt nagestreefd maar dat dient dan te worden verwoord en vervolgens moet in de visie duidelijk worden wie voor het beleid en de uitvoering in deze gebieden verantwoordelijk is.

Nogmaals deze aanpassingen zijn gewenst.

Vooral nieuwe ontwikkelingen en opgaven niet zijnde landbouw hebben in dit concept ontwerp grote en [redacted] verstrekkende gevolgen voor de agrarische sector.

De wijze waarop het robuuste en klimaatbestendige watersysteem wordt beschreven heeft vergaande gevolgen voor de landbouw en heeft dan ook niet onze instemming.

In POP-II zijn in het kader van Waterbeheer 21ste eeuw afspraken gemaakt voor het watersysteem [redacted] tot het onderdeel wateroverlast.

Voor de provincie en de waterschappen is het zogenaamde middenscenario voor deze wateropgave van toepassing en ~~geeft daaraan~~ dit proces is nu in uitvoering.

Dit proces is nog niet afgerond en nu zonder enige onderbouwing en overleg ([redacted]) kiest de provincie voor het extreme scenario waardoor nieuwe opgaven, ambities, worden geformuleerd.

De huidige opgave moet nog worden uitgevoerd en dan pas kan worden beoordeeld of deze toereikend is.

De onderliggende rapporten zijn overigens niet door de provincie vrijgegeven.

Ook dat deze ruimte moet worden gevonden in de bovenlopen van de beken, wijzen wij af, voor zover dit de functie landbouw betreft.

LTO Noord stelt uitdrukkelijk vast dat in het verleden, nu en in de toekomst al vele beken aan de landbouwkundige zijn of worden onttrokken.

LTO Noord is bijzonder verrast over de tekst 'ons grondwater; het blauwe goud'.

Bij de totstandkoming van de grondwatervisie zijn grote vraagtekens geplaatst bij de waterfabriek.

Op geen enkele wijze kan worden onderbouwd dat in de toekomst meer vraag naar grondwater is, met andere woorden: een markt..

Het concept waterfabriek heeft dan ook nog een te visionair karakter.

Door de waterfabriek nu al in de visie op te nemen, heeft dit tot 2020 al haar uitwerking.

Krijgt het Drents Plateau daardoor nu of op termijn de status van grondwaterbescherming? gebied.

En dit heeft gevolgen voor de landbouw en andere functies denk aan hogere grondwater stand.

Ook de landbouw in de beekdalen komt hierdoor onder grote druk komt te staan.

Overigens het mogelijk veronderstelde voordeel voor de landbouw van deze waterfabriek, de verdrogingbestrijding van de landbouwgronden, weegt niet op tegen de grote nadelen. LTO Noord pleit om deze teksten te schrappen. of aan te passen

In deze visie is het nieuwe fenomeen 'klimaatzones' geïntroduceerd.

Ten eerste merkt LTO Noord op dat de provincie beleid voor de verdrogingsbestrijding (TOP-gebieden natuur) heeft geformuleerd.

Daarbovenop en/of daarnaast zijn de wens voor klimaatmantels neergelegd.

LTO Noord constateert dat hiermee via de achterdeur ten behoeve van natuur bufferzones op agrarische gronden worden gelegd.

Bufferzonebeleid en ook deze klimaatmantels zijn niet acceptabel en worden door LTO Noord afgewezen.

Ook de onderbouwing daarvan heeft een erg hoog desk-studiegehalte en gaat gepaard met aannamen die erg discutabel zijn.
Op geen enkele wijze wordt met de belangen van landbouw rekening gehouden.

LTO Noord vindt de tekst over de robuuste natuur/EHS te voorbarig.
Over het robuuster maken van de natuur en EHS is een proces gaande waarin ook LTO Noord anticipeert.
De onderbouwing voor de noodzaak om deze natuur robuuster te maken heeft bij LTO Noord nog steeds niet het goede gevoel opgeleverd.
[redacted]
[redacted] ook grote vraagtekens kunnen worden geplaatst bij de inzet van instrumenten en middelen voor deze hogere ambitie.
Bij het robuuster maken van deze EHS is tijdens het bestuurlijk proces de afspraak gemaakt dat er ook een duidelijke winsituatie voor de landbouw zou ontstaan. Aan deze winsituatie wordt nog steeds gewerkt.

Tenslotte krijgen de beekdalen volop de aandacht.
Door de vele, soms tegenstrijdige, teksten is het effect 'speelbal' nu voor de beekdalen van toepassing.
Het beschreven belang voor de landbouw wordt gemist.
Daarentegen worden er verschillende wensen voor de beekdalen uitgesproken die ons grote zorgen baren.
In het verleden is al divers beleid vastgesteld en de uitvoering vindt nog plaats.
Het continueren van de huidige landbouwkundige functie is gewenst.

Voorzitter ik ben niet volledig maar we zullen ook de komende tijd gebruiken om met U te praten over een goede

**Inbreng Milieufederatie Drenthe behandeling omgevingsvisie Commissie Omgevingsbeleid**
**25 november 2009**

Geachte leden van de statencommissie

Vandaag behandelt u de opvolger van uw provinciale omgevingsbeleid POP II; de omgevingsvisie. Wij hebben u via de mail een eerste reactie gestuurd en komen in het kader van uw behandeling van dit stuk vandaag tot twee belangrijke kernvragen die wij u graag willen voorleggen:

**Inhoudelijk rijp?**
De eerste hoofdvraag is of dit concept *inhoudelijk* rijp is voor Awb procedure en de inspraak waarna verdere behandeling en vaststelling kan volgen. Waar het gaat om de analyse van de opgaven, de beschrijving van het provinciaal belang, de visie en hoofddoelstelling is het concept met name de laatste tijd in kwaliteit flink opgeschoten. Wij zijn dan ook positief over de ontwikkeling die het stuk heeft doorgemaakt. Dat smaakt naar meer!
Tegelijk blijven wij op deelonderwerpen ook vragen en bezwaren houden. De hoofdpunten vindt u daarvan samengevat in onze schriftelijke reactie Ik zal dit voor twee items verderop in mijn verhaal nader toelichten

**Doorwerking en borging**
De tweede hoofdvraag is hoe aan het in de omgevingsvisie vastgestelde beleid uitvoering zal worden gegeven? Ik doel daarmee met name op hoofdstuk 6 van het nu voorliggende ontwerp. Ik vind dit deel van de visie erg mager en het gebrek aan Drents debat daarover teleurstellend. De nieuwe Wro is op dit punt toch echt heel duidelijk: de provincie dient in haar structuurvisie aan te geven met behulp van welke bestuursrechterlijke bevoegdheden, op welke wijze aan het bereiken van de gestelde beleidsdoelstellingen zal worden bijgedragen. In z'n algemeenheid stellen welke voorkeursvolgorde de provincie daarin wil hanteren, zie hoofdstuk 6, geeft aan deze opdracht in onze ogen onvoldoende uitwerking. Daarmee wordt een kans gemist om het provinciale ruimtelijke beleid duidelijk en transparant te laten zijn.

Reeds eerder in het proces heb ik het gebrek aan discussie over de voorgenomen invulling van de sturing en doorwerking van de omgevingsvisie aangekaart. Steeds als ik dit doe lijkt het standaardantwoord daarop inmiddels: vertrouw je de gemeenten dan niet? Daarin schuilt in mijn ogen een misvatting. Er is bij mij a priori geen wantrouwen ten aanzien van gemeenten. Er zijn in mijn ogen wel ruimtelijke opgaven die VOORAF om afweging op provinciale of regionale schaal vragen en waarin na debat op het juiste schaalniveau de provinciale staten de besluiten horen te nemen. Als die afweging gemaakt wordt, vormt dat ook het ruimtelijke kader waarbinnen vervolgens weer locale afwegingen hun weg kunnen vinden.

Ik merk om mij heen dat daar bij vertegenwoordigers van diverse bedrijfstakken en maatschappelijke organisaties ook grote consensus over bestaat. Er is een behoefte aan duidelijke provinciale kaders en in die zin ook een groot draagvlak voor een stevige provinciale regie.
Maar ligt dat nu in dit stuk ook voor? Op dit punt merk ik dat veel vragen en onduidelijkheid heersen en er ook grote zorg is over de borging en doorwerking van het beleid.

Ik wil dit illustreren aan de hand van twee voorbeelden; de windmolens en de bouwblokken.

Voor wat de windmolens betreft; daar waar de filosofie van het stuk is dat je veel beleid vooral aan gemeenten moet overlaten lijkt dat voor windmolens toch opeens veel minder hard te gelden. Het beleid naar de gemeenten is vrij duidelijk en terecht ook strikt. Maar als de PS daarmee instemmen is hun besluit daarmee dan ook goed geborgd? Wat gebeurt er al de nieuwe gemeenteraad van Assen straks beslist dat er in die gemeente –rekening houdend met de kernkwaliteiten- ook 60 MW aan molens mogen komen. Onze inschatting is dat die er dan hoogwaarschijnlijk kunnen gaan komen omdat de ruimtelijke onderbouwing waarom dat niet zou mogen mogelijk niet hard genoeg en de provincie heeft nagelaten zijn beschikbare instrumenten te benutten.

Voor de bouwblokken, zeer relevant in het kader van de megastallen, denken we dat dit nog scherper ligt. Gemeenten die -ruimtelijk gemotiveerd- anders beslissen (dat kan zowel gaan om kleinere als grotere maten) zouden wel eens heel sterk in hun schoenen kunnen staan. Is er nu aanleiding om te denken dat dit kan gebeuren; Het antwoord is ja natuurlijk. De gemeenteraad is namelijk op dit soort punten helemaal niet gebonden aan uw besluit en kan dus ook zijn eigen afwegingen maken. En die gemeenteraden krijgen daarbij dan vast te maken met de nodige inspraak en lobbybrieven.

Dat brengt mij tot de vraag wat er nu zo erg is aan het hanteren van meer instrumenten dan alleen over het voortdurende overleg. Mijn betoog is dat de provincie voor de provinciale opgaven niet alleen de eerste viool mag spelen maar ook de bijbehorende instrumenten mag en moet hanteren. Dat zeg ik niet omdat ik gemeenten niet vertrouw, het gaat mij hier vooral om de doorwerking en effectiviteit van overheidsbeleid. Voor de windmolens of bouwblokken kan dat model overigens -ook zonder verordening- in overleg met gemeenten best simpel zijn.

**Landschap en water**

Dan terug naar de inhoud. Ik wil daarbij graag nog uw aandacht vragen voor twee hoofdpunten; Landschap/cultuurhistorie en water.

Landschap/cultuurhistorie
Voor landschap en cultuurhistorie is het college in zijn zoektocht naar het provinciaal belang uitgekomen op een tweedeling van Drenthe die ons niet aanspreekt. Je hebt simpel gezegd de gebieden met de provinciale status waar de oude bemoeienis gehandhaafd blijft en de witte gebieden. Wat er met landschap in de witte gebieden gebeurt is nog onduidelijk.
Wij zien geen heil in deze tweedeling van Drenthe. Ons idee is kort gezegd dat de provincie voor het landschap van de hele provincie moet blijven staan. Dat voor alle landschapstypen, de belangrijkste kwaliteiten en behoud en ontwikkelstrategieën worden benoemd, dat de provincie daarover provinciebrede afspraken maakt met gemeenten en partners ende uitwerking en inbedding van dit beleid (bijvoorbeeld in structuurvisies) ook voor de gebieden met de hoogste gaafheden vervolgens meer aan gemeenten overlaat. Gemeenten als Tynaarloo en Emmen laten zien dat dat ook kan. Wij hebben dus vertrouwen in gemeenten maar denken anders over de weg waarlangs je landschappelijke kernkwaliteiten kunt borgen.

Dan het water. Wij vinden dat bij het waterbeleid de visie en opgaven goed zijn benoemd . Maar vervolgens vertoont de uitwerking in ruimtelijk beleid in onze ogen haperingen Wordt er hier niet teveel om de hete brij heengedraaid?

Voor beekdalen worden weliswaar grote opgaven gedefinieerd en ook verwachtingen gewekt maar waar het gaat om de functies en bijbehorende peilen en het flankerend beleid lijkt de zaak toch nog stil te staan.

Voor de KRW doelen zou er in nieuwe omgevingvisie nieuw ruimtelijke beleid gedefinieerd worden dat leidend zou worden voor volgend tranche. In het stuk wat u later op de dag behandeld zijn immers de functies in het 'oude' Pop nog het uitgangspunt

En dan het blauwe hart . Het concept van grotere waterconservering op de Hondsrug spreekt ons aan maar we plaatsen vraagteken bij het idee om van het Hunzedal, onderdeel van de EHS- een grote waterfabriek te maken als daarvoor de natuur uiteindelijk zal moeten wijken.

**Oproep**
Tot slot en ter afronding: voor al deze items geldt dat alle sectoren weliswaar hun bouwstenen voor deze omgevingsvisie hebben aangeleverd maar dat van kruisbestuiving en onderlinge interactie met deze sectoren nog nauwelijks sprake is geweest. Een zeer positieve uitzondering daarop is het overleg over NH3 en de robuuste natuur.

Mijn verwachting is dat deze kruisbestuiving zeer vruchtbaar kan zijn en de kwaliteit en gedragenheid van beleid ten goede komt.

Mijn oproep aan u is dan ook om in uw besluitvorming voor een aantal opgaven en issues hiervoor ruimte te creëren.
Dit kunt u voor verschillende punten ook meegeven als opdracht aan GS en als uitdaging naar de verschillende betrokken partijen

Ik dank voor uw aandacht.

Reinder Hoekstra
Milieufederatie Drenthe

**Inbreng VNO-NCW Drenthe**

Geachte leden van de Commissie Omgevingsbeleid van Drenthe,

Afgelopen januari stond ik hier ook. We waren kritisch en achteraf hoofde ik dat een aantal mensen vond dat wij een grote mond hadden gehad.
Maar wij vinden dat onze inspraak toen zin heeft gehad. Het huidige document is namelijk veeeel beter dan het document "Drenthe kiest". Dus vanaf deze zijde een compliment voor het geleverde werk van de afgelopen tien maanden. Sectoraal zijn veel opgaven en ambities beter uitgewerkt.

Maar we blijven op een aantal punten nog erg kritisch.
De onderlinge interactie tussen sectorale ambities is nog niet voldoende uitgewerkt, het ontbeert aan een soort integraliteitstoets. Ook valt op dat in dit visiedocument nog erg veel in grootheden en slechts beperkt in eenheden wordt gesproken.
Verder wordt er geen verbinding gemaakt naar het geldende beleid aan de andere zijde van de provinciegrenzen en landsgrens. U weet dat VNO-NCW Noord graag deze zaken op landsdelig niveau benadert.

**Ambities**
In algemene zin zijn de talrijke geformuleerde ambities vaak onbetwist. De keuzes die uit deze stapeling van ambities voortvloeien zijn echter niet overal helder weergegeven. Op dit abstractieniveau lijkt nog alles te kunnen, maar één of twee abstractieniveaus lager komen er fundamentele keuzes bloot te liggen waarop binnen een aantal gebieden nog geen duidelijke strategie is weergegeven.

In algemene zin vragen wij ons af of de ruimtelijke implicaties van al deze ambities wel reëel zijn. Er wordt in het document gesproken over veel ambities die extra ruimte vragen, zonder dat duidelijk is waar deze ruimte vandaan moet komen. Te weinig wordt duidelijk wat men niet (meer) gaat doen.

**Trends**
Verder missen wij een paar grote (Drenthe overstijgende) trends, welke mede bepalend kunnen zijn voor de ruimtelijke structuur van Drenthe:
- klimaatverandering
- bevolkingskrimp
- economische ontwikkeling
- overheidsfinanciën

***Klimaatverandering:***
Helder wordt in het document aangegeven dat men uitgaat van de twee meest extreme klimaatscenario's. We zien wel een doorvertaling naar de gevolgen voor de natuur en manier waarop hierop moet worden ingespeeld. We missen echter de gevolgen voor de bebouwde omgeving (woningen, bedrijven, recreatie.

***Bevolkingskrimp:***
Er staat letterlijk "Krimp als kans" maar bij verdere bestudering blijkt dit een losse kreet. Er wordt geen beeld geschetst over de implicaties van bevolkingskrimp en de daarop te voeren strategieën.

Gezien de mogelijk grote implicaties voor het ruimtelijk beleid zouden wij dit graag verder uitgediept zien voordat de ruimtelijke keuzes worden vastgelegd.

***Economische ontwikkeling:***
Vanuit VNO-NCW Drenthe hebben wij tot onze tevredenheid geconstateerd dat het sociaaleconomische systeem één van de dragers van de ruimtelijke

ontwikkeling is. Dat vraagt echter wel een goed inzicht hoe dit systeem zich zal ontwikkelen. We lezen tot driemaal toe dat dit "vraagt om een adequate strategie" (krimp op het platteland, stedelijke netwerken, ontwikkeling MKB). Het nog ontbreken van deze strategie betekent dat we ook nog geen zicht hebben op de ruimtelijke implicaties.

***Overheidsfinanciën***
Er is sprake van een gewijzigde situatie m.b.t. de overheidsfinanciën. Hiermee komt de vraag bloot te liggen of de genoemde ambities betaalbaar zijn. En ook is niet duidelijk welke prioritering wordt gehanteerd als er keuzes moeten worden gemaakt bij de inzet van financiële middelen.

**Vestigingsklimaat**
VNO-NCW Drenthe hecht vanzelfsprekend aan een goed vestigingsklimaat voor bedrijvigheid in de meest brede zin van het woord. Dat gaat verder dan ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden, regionale bereikbaarheid en optimale condities voor kennisontwikkeling en innovatie.

***Woonklimaat***
Een belangrijke factor vinden wij het woonklimaat. De kernkwaliteit van Drenthe op dit vlak vinden wij niet in de steden maar in het landelijk gebied en de dorpen. Juist de dorpen zijn bepalend voor het beeld van Drenthe en hebben een enorme uitstraling op het vestigingsklimaat. Terecht wordt geconstateerd dat het platteland de kraamkamer van de economische ontwikkeling is en kan blijven. Niet alleen de voorzieningen maar ook de aanwezige bedrijvigheid, hoe kleinschalig ook, dragen juist in de periode van bevolkingskrimp bij aan de vitaliteit van de omgeving. Wij zouden dan ook graag een steviger positie willen inruimen voor de transitie van de dorpen.

***Arbeidsmarkt***
Een andere bepalende factor binnen het vestigingsklimaat is de arbeidsmarkt. Juist vanuit de ruimtelijke dimensie ligt hier ook een provinciale rol. Het aanbod en de locatie van woningen, de sociale structuur en de aanwezigheid van en afstand tot onderwijsinstellingen komen voort uit ruimtelijke keuzes.

**Solitaire bedrijvigheid**
In Drenthe is er vanuit de historie een situatie ontstaan waarbij (grootschalige) vormen van bedrijvigheid niet zijn gehuisvest op bedrijventerreinen. Dit zijn bedrijven die om evidente redenen niet meer verplaatst kunnen worden. Voor een bedrijf is een groeistrategie een essentiële voorwaarde om te kunnen overleven. Niet mogen groeien is feitelijk het langzaam af laten sterven van een bedrijf.
VNO-NCW Drenthe pleit ervoor dat deze specifieke groep bedrijven principieel in de gelegenheid moeten worden gesteld om te kunnen groeien. Niet alleen omdat deze bedrijven geen keus hebben om te verplaatsen, maar ook omdat de overheid in het verleden er mede verantwoordelijk is geweest voor de locatiekeuze. Het spreekt voor zich dat bij een groeiscenario voldaan moet worden aan de geldende wet- en regelgeving.

Wij ondersteunen de visie van de provincie dat de vrijgekomende agrarische bebouwing geschikt moet kunnen worden gemaakt voor andersoortige bedrijvigheid. Om te voorkomen dat er potentieel nieuwe solitaire (onverplaatsbare) bedrijvigheid ontstaat is het raadzaam bij vergunningverlening direct de grenzen aan de groei aan te geven.

**Sturingsfilosofie**

De omgevingsvisie hanteert een sturingsfilosofie waarbij meer bevoegdheden worden overgedragen aan het lokale niveau.

Hiermee trekken we een zware wissel op de bestuurskracht van de gemeenten. VNO-NCW Drenthe is daarom van mening dat met deze keuze de provincie ook de keuze moet maken om te werken aan het versterken van de gemeentelijke bestuurskracht. Dat begint met het intensiever laten samenwerken tussen gemeentes, maar verdergaande opties liggen wat ons betreft zeker voor de hand.

***Duidelijkheid***

Ondernemers zijn in algemene zin gebaat bij snelheid en duidelijkheid van de overheid. In de concept omgevingsvisie staan veel proceskeuzes, waarbij de feitelijke uitkomst van het proces op voorhand door de provincie wordt opengelaten. Hoewel wij uit oogpunt van de nieuwe rol van de provincie binnen de WRO deze keuze kunnen begrijpen willen wij er voor waken dat deze processen 'oneindig' worden. Burgers en ondernemers zullen er geen belang bij hebben dat de afstemming tussen overheden hen in een 'wachtkamer' positie manoeuvreert. Om die reden dringen wij er op aan bij een dergelijke procesafspraak een strak vooraf vastgesteld tijdframe te hanteren. Aan het eind van dit tijdframe zal de provincie – indien nodig – een knoop moeten doorhakken. Dit schept duidelijkheid naar alle partijen.

In de omgevingsvisie staan diverse voorbeelden van keuzes die geen ruimte voor interpretatie overlaten. Wij zijn er niet zeker van dat het opschrijven in een provinciale structuurvisie voldoende juridische borging is. In deze gevallen adviseren wij een verordening te hanteren. Ook dit schept duidelijkheid naar alle partijen.

Mevrouw de voorzitter, dames en heren statenleden,

Namens de drentse portefeuillehouders R.O maak ik gaarne gebruik van het recht om in te spreken aangaande het Conceptontwerp Omgevingsvisie Drenthe.

Een aantal jaren geleden maakte de gemeente Hoogeveen bij het opstellen van de structuurvisie gebruik van de deskundigheid van de stedebouwkundige Ashok Balothra. Balothra is afkomstig uit India. In zijn eerste jaren in Nederland viel het hem op hoe vaak hij het zinnetje "mag niet" hoorde. Ook als stedebouwkundige kreeg hij dit zinnetje nog heel vaak te horen.

Jarenlang is het beleid t.a.v. de ruimtelijke ordening in ons land te veel gedomineerd door het benadrukken van zaken die niet mochten. Door gemeenten werden provinciale omgevingsbeleidsplannen als een keurslijf ervaren en leken het vooral toestsingsinstrumenten van gemeentelijke plannen.

Gelukkig hebben we in de provincie Drenthe deze situatie al een tijdje achter ons gelaten. Provincie en gemeenten zien de ruimtelijke ordening steeds meer als een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Dit bleek bij het proces van totstandkoming van dit conceptontwerp omgevingsvisie, waar gemeenten zowel ambtelijk als bestuurlijk nauw bij betrokken zijn geweest. Deze betrokkenheid sluit aan bij de werkwijze die provincie en gemeenten de laatste jaren hebben ontwikkeld. Er is een overlegstructuur en -cultuur waarbij de "mag niet en kan niet"-houding vervangen is door een houding van het gezamenlijke zoeken naar wat er wel kan en waarbij de kwaliteitsvraag steeds dominanter wordt. Provinciale ambtenaren hebben zich steeds meer ontwikkeld van toetsers tot meedenkers en gemeentelijke ambtenaren beschouwen hun provinciale collega's steeds meer als partners in een proces.

Dames en heren, in de aan de nWro voorafgaande Nota Ruimte werd er al van uit gegaan dat het in de ruimtelijke ordening anders moest gaan: meer ontwikkelen en minder toetsen, meer kansen en minder belemmeringen. We moeten elkaar stimuleren in inventiviteit en in het grijpe van kansen. De Nota beloofde dat de nWro "ruimte voor ontwikkeling"mogelijk zou maken met een daarop toegesneden juridische infrastructuur.
De belangrijkste noties in de wet zijn: 1. decentraal wat kan, centraal wat moet. De juiste verantwoordelijkheid op het juiste niveau. Laat gemeenten doen wat op hun niveau thuishoort. Provincies en rijk kunnen in actie komen wanneer provinciale of nationale belangen in het geding zijn. 2. minder regels. Niet telkens inzetten op nieuwe regels en zorgdragen voor eenvoudige, kortere procedures voor een vermindeing van de administratieve en bestuurlijke lasten.

Ondanks deze intenties zien we toch dat en het Rijk zelf en ook en aantal provincies het tegenovergestelde doen: regels maken! Blijkbaar bestaat er in ons land tussen de verschillende overheidslagen nog te weinig vertrouwen..
Het Conceptontwerp Omgevingsvisie Drenthe ademt naar onze mening juist wel een geest van vertrouwen uit. De provincie geeft gemeenten de ruimte binnen de door haar omschreven provinciale belangen. De provincie laat los en de gemeenten pakken hun verantwoordelijkheid op. We willen dit graag doen in een cultuur zoals we die de afgelopen jaren met elkaar hebben ontwikkeld met als resultaat een planolgisch ontwikkelingsbeleid.

Ook voor U als Prov.Staten betekent dit het een en ander. De wetgever heeft in de nieuwe Wro de drie overheidslagen onafhankelijker van elkaar gemaakt. Iedere overheidsniveau zijn

eigen verantwoordelijkheden, taken, bevoegdheden en instrumenten. Door het wegvallen van de goedkeuringsbevoegdheid lijkt u als het ware Uw stok achter de deur kwijt te raken. Dat kan best wel ongemakkelijk voelen. Toch hopen wij dat Uw reactie er niet een is van het zoeken naar een nieuwe stok, bijv. door het stellen van allerlei nieuwe algemene regels. Om de gemeentelijke en provinciale doelen te bereiken hebben we geen nieuwe regels nodig. Wij denken dat het anders kan, dat hebben we immers de afgelopen jaren gezamenlijk laten zien. Het is ons verzoek om het ons, provincie en gemeenten , mogelijk te maken deze werkwijze voor te kunnen zetten en waar mogelijk te verbeteren.

Geachte statenleden, geachte college,

Graag wil de BOKD van de gelegenheid gebruik maken haar visie geven op de vraag: kan dit stuk zo de officiële procedure in?

Ik wil onze 5 minuten gebruiken om een drietal onderwerpen naar voren te brengen waarvan wij vinden dat er nog slagen gemaakt moeten worden.

Dan heb ik het over:
- Kernkwaliteiten en PNS
- Krimp
- Voorzieningen

**Kernkwaliteiten**
Dit omgevingsbeleid richt zich op ruimtelijk-fysieke onderwerpen.
Dit stuk laat zien dat sociale aspecten naar de achtergrond of compleet uit beeld verdwijnen.

De praktijk van alledag is niet verdeeld in fysiek en sociaal. Gemeenschappen, bewoners, benaderen hun leefomgeving met een integrale blik. Het losknippen is een onnatuurlijke exercitie. Ruimtelijke ontwikkelingen hebben sociale implicaties en andersom.

van het in het hoofd van bij tekent Drente

Enkele ~~door Drente~~n benoemde kernkwaliteiten staan niet op de kaart. Ik moest gelijk denken aan LINGO , u weet wel, dat woordspelletje op TV. *Jammer, staat niet op de kaart.*
Kernkwaliteiten die niet op de kaart staan worden volledig een gemeentelijke verantwoordelijkheid. Maar zij krijgen het niet over de schutting gegooid. Ik sta hier niet voor gemeenten te praten, wel wil ik hier zeggen dat ik me zorgen maak over deze overdracht. Ik ben bang dat er onderwerpen tussen wal en schip vallen (lees: provincie en gemeenten) en dat voordat we het weten deze drenkelingen verdronken zijn omdat hen geen adequate uitrusting is meegegeven. Het leed is dan al geleden en zowel de kapitein als de havenmeester zullen hun handen in onschuld wassen. Met name op sociaal terrein moeten we oppassen dat het cement van onze samenleving niet afbrokkelt en dat de provinciale investeringen op dit terrein tot aan nu ophouden rendement te leveren.

Wij vinden het goed dat organisaties nadenken over de vraag: wat zou onze core-business moeten zijn, wat moeten we wel en wat moeten we niet meer willen doen.
Echter, als u zeker de helft van het proces om te komen tot nieuw omgevingsbeleid besteed aan het naar boven halen en vaststellen van de kernkwaliteiten om vervolgens te stellen dat anderen voor een aantal daarvan verantwoordelijk zijn is ons dat te kort door de bocht. We moeten met elkaar niet willen dat Amen Amsterdamse trekjes krijgt. Het verschil zit 'm nu juist in de kernkwaliteiten Naoberschap, Menselijke Maat en Kleinschaligheid. Als u in dit omgevingsbeleid ervoor kiest deze kernkwaliteiten elders te parkeren sorteert u niet alleen voor op een discussie PNS die nog gevoerd moet worden, maar heeft u ook een schone plicht te zorgen voor een deugdelijke overdracht of borging. In dit stuk wordt dit met een paar algemene zinnen afgedaan. Dat vinden wij te mager.

**Krimp**

Het omgevingsbeleid stelt dat de stedelijke netwerken groeien en het platteland krimpt. Onlangs heeft een demograaf ons uitgelegd dat in de bevolkingsprognoses de nog te bouwen woningen meegenomen worden. Met andere woorden: u heeft invloed.

Wij maken ons grote zorgen over de negatieve gevolgen van en het tempo waarmee nu besluiten genomen worden die onomkeerbaar zijn. Onder de vleugels van het toverwoord krimp dreigen bijvoorbeeld sportclubs uit dorpen te worden weggehaald, worden normen van leerlingenaantallen van basisscholen opgetrokken van 23 tot soms zelfs 125, of presteert een gemeente het om rücksichtslos alle voorzieningen uit de kleine dorpen weg te halen en deze te centreren in enkele hoofdkernen. Ook horen we dat dorpsbelangenorganisaties die met initiatieven komen of hun zorgen uiten over de toekomstige leefbaarheid simpelweg te horen krijgen: wij doen in uw dorp niets, er komt immers krimp aan.

De woonbehoefte moet opgevangen worden in de regio zo staat er geschreven. Uw uitgangspunt is dat er binnen de drie regio's voldoende huisvestigingsmogelijkheden geboden worden voor wooncarrières. Graag willen wij dit veranderd zien: de woonbehoefte van bewoners moet in principe opgevangen worden in de eigen leefomgeving. Zo staat het nu in het huidige POP2. Waarom wilt u hier nu van afwijken?

In onze werkpraktijk komen we bijna dagelijks voorbeelden tegen van jonge gezinnen die graag willen blijven wonen of terugkomen in het eigen dorp maar daartoe geen gelegenheid krijgen. Of senioren die tot hun spijt noodgedwongen verhuizen omdat zij geen geschikte woning kunnen krijgen in de vertrouwde omgeving. Hebben wij geen plicht richting deze groepen Drenten? Of is de boodschap inderdaad: wij voorzien in uw behoefte, maar dat betekent wel dat u moet verhuizen in uw regio, dat wordt dan waarschijnlijk Assen of Hoogeveen. Toen ik me gisteravond aan het voorbereiden was vroeg ik me af of dit niet het toppunt van betutteling is.

U geeft aan dat het onderwerp krimp een belangrijke ontwikkeling is. In het werkveld zijn we het erover eens dat het voor Drenthe niet zozeer de bevolkingsdaling is maar met name de verandering in bevolkingssamenstelling en het draagvlak voor voorzieningen. Dáár moeten we mee leren omgaan: dát is de uitdaging waar we met elkaar voor staan.

U denkt nu vast: de BOKD kan dat wel zeggen, wij vinden dat vervelend, maar dit alles is toch echt een gemeentelijke verantwoordelijkheid. Wij vinden van niet.

Graag zien wij dat u een voorbeeld neemt aan de provincie Zeeland. Zeeland neemt het voortouw, en gaat letterlijk Op Pad. In gesprek met vele partijen komen ze in Zeeland tot nieuwe uitgangspunten. De provincie Zeeland agendeert, voert regie, stemt af en faciliteert het proces. In Drenthe hebben we dat ook nodig. Niet alleen in de hoek Zuidoost, maar in de gehele provincie.

Wij hebben in Drenthe gelukkig een beetje tijd om met elkaar na te denken. Laten we dat alsjeblieft doen. Als BOKD doen wij heel graag mee. Daarbij is het wellicht goed om te melden dat wij geen Don Quichot willen zijn. Wij zien ook wel in dat door de demografische ontwikkelingen voorzieningen zullen verdwijnen. Wel willen wij dat besluitvorming over de toekomst van voorzieningen zijn gebaseerd op een zorgvuldig proces waarbij bewoners en gebruikers goed betrokken worden.

Terug naar het Omgevingsbeleid en de vraag die voorligt:

1. Wij willen aandringen op het opnemen van een strategie, een Plan van Aanpak op krimp. De urgentie is hoog en de provincie is de aangewezen partij om de regie op zich te nemen.

2. Ten tweede willen we aandringen op het loslaten van de standaardoplossing van "clustering van voorzieningen binnen een kernenhiërarchie". Dit biedt namelijk geen ruimte voor creatieve dan wel maatwerkoplossingen, is per definitie geen garantie voor kwaliteit en u beschadigt daarmee bestaande sociale netwerken.

**Voorzieningen**
Op kaart 6 is het gehele platteland van Drenthe gearceerd. In de legenda staat "7 tot 7 dynamiek". Wat betekent dat?

De poging tot uitleg vinden we terug op pagina 34 onder het kopje Voorzieningen.
Deze poging is mislukt. Er wordt gesproken over 7 tot 7 dynamiek en nieuwe sociale cohesie. Wat bedoelt u daarmee en is dat ladingdekkend voor uw visie op voorzieningen? Ter illustratie vragen wij ons af hoe het mogelijk is dat u het heeft over nieuwe sociale cohesie zonder daarbij iets te zegen over de functie van ontmoeting. Kij~~k bijvoorbeeld naar Friesland, die zet stevig in op dorpshuizen.~~
Wisschien is het opgezet in Friesland zo'n goed idee nog niet, Fr. zet namelijk stevig op plattelands voorzieningen
Om eerlijk te zijn is deze paragraaf voor ons een en al vaagheid. Wij stellen voor dit onderdeel te herschrijven en daarbij gebruik maakt van de kennis van het door u gefinancierde kernteam 7 tot 7. Waar wil u zich structureel voor inzetten en welke instrumenten wil u daarvoor gebruiken?

van Drenthe

**Afronding**
Voorzitter, ik rond af:

Geachte statenleden, namens de BOKD verzoek u ik, voordat dit omgevingsbeleid de officiële besluitvormingsprocedure in gaat:

1. aandacht te hebben voor de uitwerking van alle kernkwaliteiten dan wel de eventuele borging en/of overdracht daarvan,
2. Een uitvoeringsstrategie of plan van aanpak op te nemen over Krimp, zoals bijvoorbeeld Zeeland dat doet.
3. Het onderdeel Voorzieningen te herschrijven.

Ik dank u voor uw aandacht.

GROEN NOORDENVELD®

**Vergadering commissie Omgevingsbeleid Provinciale Staten Drenthe, 25 november 2009**

**Agendapunt 6, Ontwerp Omgevingsvisie Drenthe**

Geachte voorzitter, geachte leden van de commissie, geachte toehoorders,

Vandaag spreekt u over het conceptontwerp Omgevingsvisie. Als je die 143 pagina's doorleest, en dat heb ik gedaan, dan denk je wat een geweldig stuk en wat spreekt daar een visie uit. Omdat ik maar vijf minuten heb, beperk ik me tot een aantal hoofdpunten die wat onze vereniging betreft beter kunnen, voordat het ontwerp de inspraak ingaat. Onze vereniging was en is bezorgd over de aanslag op rust, ruimte en natuur die nog steeds voor Roden en omgeving gepland staat.

Het uitgangspunt op blz. 22 om de Kop van Drenthe als cultuurhistorisch gebied te beschermen is uitstekend. Roden en de dorpen er omheen zijn sterk verbonden met dit gebied, met veel cultuurhistorische waarden als de landgoederen Mensinge en Terheijl, beekdalen als die van het Peizerdiep, de Steenbergerloop en de Bitse, de Peizermaden, de Maatlanden, het Steenbergerveld, veenontginningen in het Wijkengebied en essen van Roderesch en Baggelveld. In bijlage 4 en op bladzij 61 kom ik overigens niet de beekdalen van Steenbergerloop en Bitse tegen, terwijl die volgens de plannen van de gemeente wel hersteld gaan worden.

Aan de andere kant biedt het ontwerp op blz. 50 ruimte voor de realisatie van de intergemeentelijke structuurvisie (IGS) Leek – Roden en die staat op zijn minst op gespannen voet met bescherming van de cultuurhistorie van de Kop van Drenthe. Denk aan woningbouw in het Wijkengebied en op de es van Roderesch, een extra bedrijventerrein bij Nieuw-Roden (bij gebruik van de SER-ladder van blz. 15 niet nodig), bebouwing bij het Mensingebos, het Peizerdiep en de Steenbergerloop, en op het Steenbergerveld. Om nog niet te spreken van de weg Nieuw-Roden-A7 die een barrière in het Wijkengebied en naast landgoed Terheijl gaat opwerpen. Ook de verlenging naar Roden door de Maatlanden, een zeldzaam potkleigebied, is naar wij hebben begrepen voor de provincies Groningen en Drenthe nog steeds een optie. Ons verzoek is om in navolging van de gemeenteraad van Noordenveld, ook als provincie Drenthe vast te leggen dat met een weg door het Maatlandengebied nooit zal worden ingestemd.

Volgens de bouwsteen Wonen is rekening gehouden met krimpscenario's. De komende jaren krijgt Drenthe te maken met een afname van bevolkingsgroei en uiteindelijk bevolkingsdaling. Ook de samenstelling van de bevolking verandert. Voor Leek-Roden worden ruim 5.850 woningen gepland, terwijl ook in dit gebied de bevolking zal gaan dalen. Bouwen voor eenpersoonshuishoudens in de centra van dorpen en steden is structureel noodzakelijk. Alle overige woningbouw en aanleg van wegen is, gezien de bevolkingsdaling na 2020, het gebruiken van structurele oplossingen voor tijdelijke behoeftes. Als we nu versneld alle bestaande "harde

plancapaciteit" voor woningbouw gaan benutten en tijdelijke verkeersoplossingen zoeken, is er voldoende geregeld tot 2020. Daarna is er geen groei van woningbehoefte of verkeersbewegingen meer. Dan kunnen we ons verder voluit op de woon- en leefkwaliteit gaan richten, in plaats van op grootschalige geld verslindende bouwplannen.

Plannen als de IGS Leek-Roden zetten gebieden voor vele jaren op slot. De gewenste versterking van een vitaal platteland, mooiere dorpsranden en minder verrommeling, zijn niet mogelijk als boven gebieden gedurende 20 jaar donkere wolken van woningbouw en wegenaanleg hangen, en onzeker is wat er gaat gebeuren.
De beschrijving van gebieden in het planMER voor de IGS is, hoewel niet compleet, behoorlijk uitgebreid en geeft een redelijke invulling aan beschrijving van gebieden met een archeologisch hoge verwachtingswaarde, met name van de gebieden met de aanwezigheid van essen en plaatsen waar concrete archeologische vondsten zijn gedaan. In de IGS vinden we dat niet terug, sterker nog, het is de bedoeling om het eerst te gaan bouwen in de meest kwetsbare gebieden.

In dit verband is het belangrijk te constateren dat de rode contouren rond Roden, als begrenzing van bebouwd gebied in een kwetsbare omgeving, in het nieuwe omgevingsplan niet terug komen. Waarom zijn er bij Assen, Hoogeveen en Meppel wel harde grenzen voor bebouwing gesteld en bij Roden niet? Wat ons betreft worden de huidige rode contouren rond Roden als harde grenzen in de nieuwe omgevingsvisie opgenomen.

Graag wil ik u erop wijzen dat er In Noordenveld nog steeds grote weerstand tegen de IGS Leek-Roden is. De ruim 2.200 zienswijzen op het ontwerp zijn, net als eerder de 1.300 zienswijzen op het ingetrokken voorontwerp, niet meegenomen in de structuurvisie. In het eindverslag van de inspraak kunt u lezen dat behalve het schrappen van een fietspad bij het Leekstermeer en het ongemoeid laten van de golfbaan, er niets aan de visie is veranderd.

Roden en omgeving is een gebied met veel mogelijkheden, net als de rest van Drenthe. Een aantal plaatsen zijn in het voorstel gelabeld in verband met ontwikkelingen die ook financieel gestimuleerd gaan worden door u. In dat kader stelt onze vereniging voor Roden het label "landgoed" voor, om vanuit het kenmerkende landgoed Mensinge, dit prachtige dorp een groene ontwikkeling te geven.

We hopen dat u veel aandacht voor de mening van de inwoners van Drenthe blijft hebben, zoals u via "Dit tekent Drenthe", raadpleging van maatschappelijke organisaties en een van tevoren duidelijke inspraakprocedure, tot nu toe gelukkig al hebt laten merken.

Henk Koekkoek

Voor meer informatie: www.groennoordenveld.nl
Secretariaat: Groenestein 23, 9301 TP Roden

Geachte leden van de commissie omgevingsbeleid,

**Wie is Noordenwind?**
Noordenwind is de vereniging voor Collectief Bezit van Windmolens in Noord-Nederland.
Onze missie is tweeledig. Allereerst gaat het ons om een bijdrage te leveren aan de energietransitie. Dat doen we al 23 jaar met windmolens maar de laatste jaren begeven wij ons ook op het terrein van zonne-energie en Co-vergisting. Onze tweede missie is om onze leden en de lokale bevolking mee laten meeparticiperen. We zijn bij wijze van spreken 'de dorpsmolen' van dorp Noord-Nederland. Wie geen windmolen in zijn achtertuin kwijt kan, kan bij ons meedoen. We hebben al 12 projecten gerealiseerd. De mogelijkheid tot participatie is essentieel voor het draagvlak van windenergie in de omgeving.
Onze leden in Drenthe vragen al langer, wanneer ontwikkelt Noordenwind nou ook eens projecten in Drenthe.

**De stand van zaken betreffende energiedoelstellingen**
Wij zijn zeer ingenomen met de uitspraak in deze visie dat de Provincie het als haar opgave ziet na te denken over ruimte voor hernieuwbare energieën. U wilt tot 2020 30% CO2-uitstoot verminderen, en 20% hernieuwbare energie in de provincie zelf opwekken.

Ik wil u een paar cijfers aanreiken van wat er tot 2008 bereikt is. De cijfers komen van het CBS Centraal Bureau voor Statistiek.
- Met de hernieuwbare energie zijn we aardig op weg.
- Met de vermindering van de uitstoot gaat het bar slecht.
- Kortom we dweilen met de kraan open.

Laten we eerst naar het slechte nieuws kijken: **De CO2-uitstoot**.
Nederland heeft zich verplicht tot 2012 6% schadelijke uitstoot te verminderen.
De cijfers laten zien dat we daar niet in slagen.
Schrikt u niet, maar de CO2 uitstoot is sinds het referentiejaar 1990 met 21 % gestegen. Per saldo moeten we tot 2012 dus 27% CO2-uitstoot verminderen om onze verplichtingen in het Kyoto-protocol na te komen.

Per huishouden zijn we in die periode 50% meer stroom gaan consumeren. Het goede nieuws is dat het huishoudelijke gasverbruik met 9,4% gedaald is. Maar over het geheel genomen is de groei van ons huishoudelijk energieverbruik nog steeds 1,7%. De grootste boosdoener is het energieverbruik van het vervoer, dat sinds 1990 bijna 33% gegroeid is.

Met de **hernieuwbare energiebronnen** ziet het beter uit:
Ons verbruik van elektriciteit was in 2008 voor 7,54% door groene stroom gedekt.
Biomassa en windenergie dragen daar elk voor de helft aan bij. Zonne-energie is nog marginaal. Zij dekt nog niet meer dan 0,03% van het verbruik.

Biomassa levert inmiddels 3,85% en windenergie 3,57% van ons verbruik.

Evenals bij de uitstoot legt het vervoer veel gewicht in de weegschaal.
Reken je het vervoer mee dekt duurzame energie nog maar 3,44% van ons energieverbruik.
Dat is nog mijlenver van de kabinetsdoelstelling om in 2010 9% hernieuwbare energie.

Voor de Provinciale doelstelling hernieuwbare energie is ruimte nodig. Vooral op ruimte voor windenergie wil ik hier kort op ingaan.

Een windmolen van de nieuwe generatie heeft haar eigen CO2 uitstoot binnen 5 maanden geneutraliseerd voor zonnepanelen staat daarvoor vier jaar.
Bij biomassa is er nog steeds sprake van uitstoot. In ieder geval tijdelijk totdat de uitstoot weer door het ecosysteem geabsorbeerd is, maar ook van veel vervoersbewegingen om de tonnen biomassa en restproduct aan- en af te voeren.
Biomassa en windenergie zijn bewezen technologieën zijn waarmee we op korte termijn een flinke bijdrage aan de energietransitie kunnen realiseren.

**Meer ruimte voor windenergie**
Met windenergie kan er op korte termijn veel gerealiseerd worden.

Wij vragen u waarom u Zuid-Oost Drenthe het meest logisch vindt voor de ontwikkeling van windenergie? Deze stelling wordt in de visie niet onderbouwd. Zuid-Oost Drenthe is wat wind betreft juist de windarme hoek van de provincie.
Wij verzoeken u de beperking voor windenergie alleen in de zone Coevoorden-Emmen los te laten en meer ruimte te geven aan deze schone transitie-energie.
Windenergie levert voor als nog een belangrijke bijdrage aan de energietransitie, blijkt uit de cijfers.
Windenergie is wel het meest monumentale symbool voor de duurzame samenleving van de 21e eeuw.
De nieuwe generatie 'megawatters' is hoog genoeg om ook voor Drenthe een belangrijk aandeel aan de hernieuwbare energievoorziening te kunnen leveren. Maar wij constateren dat men ook in Drenthe bang is voor hoogte.

**Gebruik zichtbarrières in het landschap**
Juist Drenthe is wat horizonvervuiling betreft een uitstekende omgeving voor hoge windmolens. De vele bomen en bossen bieden uitstekende zichtbarrières om hoge objecten aan het oog te ontrekken veel beter dan de open ruimte in Friesland en Groningen.
Dat bewijst u met de toren van Smilde, ruim 300m hoog, even hoog als de Eiffeltoren. Hij is maximaal 15 km ver te zien. Echt in het oog loopt de zender van Smilde pas in een straal van 5 km.
De hoogste windturbine haalt maar tweederde van de toren van Smilde. Ze oogst haar wind tussen de 60 en 180 m ruim boven de boomtoppen.
Duitsland laat zien dat het kan. Daar draaien windmolens honderden kilometers landinwaarts.
Albert Einstein zei het al: **"Je kunt een probleem niet oplossen vanuit hetzelfde soort denken dat tot het probleem heeft geleid"**

**Maatwerk voor lokale initiatieven**
Er zijn in Drenthe verschillende gemeenten en wijken initiatieven om (gedeeltelijk) energieneutraal te worden. Bij nieuwbouw is dat geen probleem. Maar voor alle oudbouw moet je andere mogelijkheden zoeken. Daarvoor is **'de dorpsmolen' of 'de wijkmolen'** een van de beest haalbare mogelijkheden is.
Wij vragen u in deze visie wat meer ruimte te geven 'dorpsmolens' en lokale initiatieven. Lokale initiatieven kun je koppelen aan een percentage van lokale participatie in de projecten. Daarmee realiseer je een nieuwe inkomstenbron voor de eigen bevolking, niet alleen voor investeerders.
In Friesland voorzien we met 4 megawatters van 80m ashoogte 10.000 huishoudens. De nieuwste molens hebben een ashoogte van 126m en produceren een veelvoud daarvan.
Het Duitse beleid kan als voorbeeld dienen. In iedere gemeente is er één locatie voor een lokale windcluster. Hier zie je geen vrijstaande molens, geen verrommeling en het landschap blijft overzichtelijk.

Biomassa
Waar veehouderijen zijn is er veel mest en uitstoot van broeikasgassen. Mestvergisting is een vorm van uitstootvermindering door recycling en gebeurt doorgaans in het agrarisch gebied.
Een installatie verwerkt doorgaans meer mest dan het bedrijf produceert en er zijn nog andere 'voedingsstoffen' nodig voor het vergistingsproces. Dat zorgt voor veel vervoersbewegingen.
Deze vervoersbewegingen vereisen een goede ontsluiting over de openbare weg.
In mijn eigen gemeente wordt maar één weg geschikt geacht voor mestvergistingsbedrijven.
Alle wegen van de categorie erfontsluiting vallen voor het gemeentebestuur per definitie af voor dit doel.

Afsluitend; De verandering van het klimaat eist en nieuwe denkwijze van de politiek.
Wij vragen u in u visie ruimte te scheppen voor de nu haalbare mogelijkheden en niet te blijven wachten op de technologieën van de toekomst.
Om het met **Loesje** te zeggen: **"Het klimaat verandert, nu de politici nog."**

Vereniging Collectief Bezit van Windmolens Noord-Nederland
Ursi Frehner, bestuurslid

www.noordenwind.org

## Noordenwind

**Vereniging Collectief Bezit Windmolens**

12 windturbineprojecten
3 afgesloten

500 leden

2 deeltijd medewerkers
projecten, administratie, beheer

5 kleinschalige solarprojecten
2x Elfstedentocht met solarboot

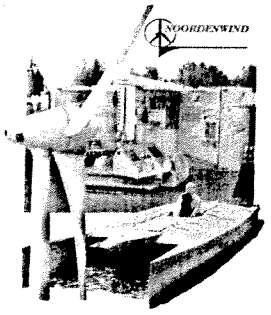

NOORDENWIND

Vereniging Collectief Bezit Windmolens Noord-Nederland

www.noordenwind.org

## De "DORPSMOLENS" van Noord-Nederland

- **Missie 1**
  Pionieren in hernieuwbare energie.
  Sinds 1986
  ... geen kernenergie of kolen,
  geef ons maar een molen...
  Nu ook zon en biomassa.
- **Missie 2**
  Onze leden en de lokale bevolking laten meeparticiperen.
  Wij zijn bij wijze van spreken 'de dorpsmolen' van dorp Noord-Nederland.

Kantoor: Drachten, Van Haersmaingel 4

NOORDENWIND

Vereniging Collectief Bezit Windmolens Noord-Nederland

## Energiedoelstelling Provincie Drenthe

**Tot 2020**

- **30% CO2- uitstoot verminderen**
- **20% hernieuwbare energie in de provincie opwekken**

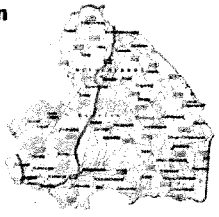

NOORDENWIND

Vereniging Collectief Bezit Windmolens Noord-Nederland

## De stand van zaken 2008

De cijfers van CBS Centraal Bureau voor Statistiek:

- Met de hernieuwbare energie zijn we aardig op weg.
- Met de vermindering van de uitstoot gaat het bar slecht.
- **Conclusie:**
  **We dweilen met de kraan open.**

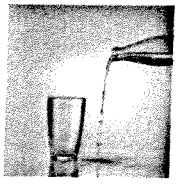

NOORDENWIND

Vereniging Collectief Bezit Windmolens Noord-Nederland

## De CO2-uitstoot groeit

- **Kyoto protocol:** **-6%**
  Nederland moet tot 2012 6% uitstoot van broeikasgassen te verminderen ten opzichte van 1990.
- De CO2 uitstoot is sinds het referentiejaar 1990 met 21 % gestegen. **+ 21%**

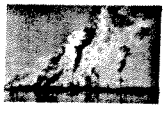

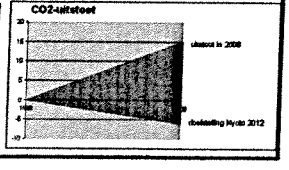


NOORDENWIND

Vereniging Collectief Bezit Windmolens Noord-Nederland

## Energieverbruik huishoudens

- Elektriciteit groei **+ 50%.**
- Gas daling - 9,4%
- Totaal huishoudelijk energieverbruik groei **+ 1,7%.**
- Vervoer groei **+ 33%**

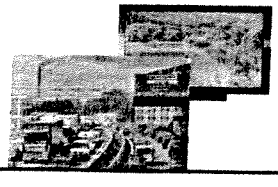

NOORDENWIND

Vereniging Collectief Bezit Windmolens Noord-Nederland

## Hernieuwbare energie 2008

- Elektriciteit totaal 7,54%
- Biomassa 3,85%
- Wind 3,57%
- Zon 0,03%

- Aandeel hernieuwbare energie totaal (inclusief vervoer) 3,44%
- Kyoto - doelstelling 2010 9% hernieuwbare energie

NOORDENWIND

Vereniging Collectief Beek Windmolens Noord-Nederland

De windkaart van Nederland

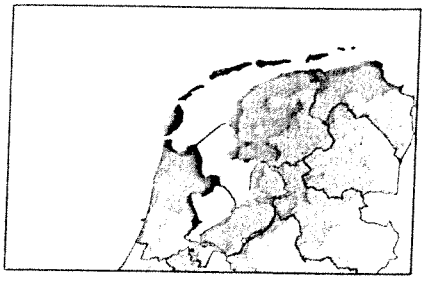

Windaanbod op 100 m hoogte Bron: Senter Novem

NOORDENWIND

Vereniging Collectief Beek Windmolens Noord-Nederland

## De nieuwe generatie -

**4 molens 78m ashoogte – 10'000 huishoudens**

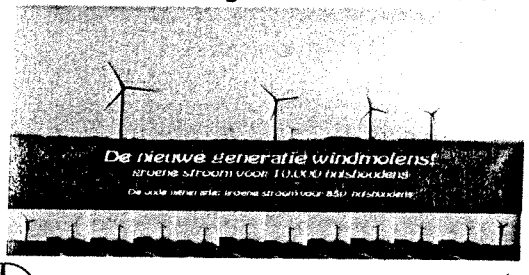


NOORDENWIND

Vereniging Collectief Beek Windmolens Noord-Nederland

## Zichtbarrieres benutten

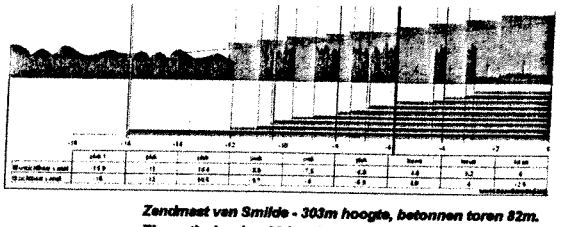

*Zendmast van Smilde - 303m hoogte, betonnen toren 82m.*
*Theoretisch zeker 60 km zichtbaar.*
*Realiteit: Bij helder weer is de stalen mast vanaf 16 km periodiek te zien.*
*Opvallend wordt hij pas vanaf 5,8 km wanneer ook de betontoren zichtbaar wordt.*

NOORDENWIND

Vereniging Collectief Beek Windmolens Noord-Nederland

Zichtlijn bij zichtbarriere op 1000m

**Zendmast Smilde 303m**

In theorie over 60 km zichtbaar

In realiteit max. 15 km zichtbaar door zichtbarrieres in het landschap.

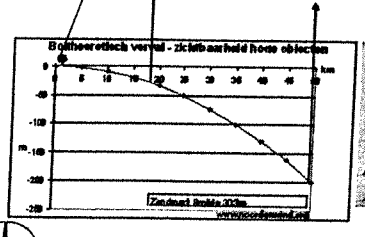


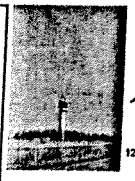

120-180m

80-120 m

6 MW 2 MW

NOORDENWIND

Vereniging Collectief Beek Windmolens Noord-Nederland

"Je kunt een probleem niet oplossen vanuit hetzelfde soort denken dat tot het probleem heeft geleid"

Albert Einstein

**HET KLIMAAT VERANDERT**

**NU DE POLITICI NOG**

Loesje

NOORDENWIND

Vereniging Collectief Beek Windmolens Noord-Nederland

9

essent

van Martine van Gemert – Essent Wind Nederland
telefoon +31 6 2900 1783
e-mail Martine.van.Gemert@essent.nl
datum 25 november 2009

PUBLIEK

# notitie

## Inspreeknotitie Essent conceptontwerp Omgevingsvisie Drenthe

Geachte Dames en Heren,

Allereerst wil ik u bedanken voor de geboden mogelijkheid om namens Essent Wind Nederland in te spreken op het conceptontwerp Omgevingsvisie Drenthe over het onderwerp Windenergie. Ik wil graag kort onze reactie op het conceptontwerp aan u uiteen zetten.

**Wind in het conceptontwerp Omgevingsvisie Drenthe**
In het conceptontwerp Omgevingsvisie Drenthe is opgenomen dat *minstens* 60 MW aan windturbines *uitsluitend* ontwikkeld kan worden in Coevorden (maximaal 15 MW op en nabij het Europark) en rondom Emmen (ongeveer 45 MW, in totaal zo'n 15 tot 20 turbines). Deze locaties zijn genoemd omdat het landschap in deze regio's "zich het beste leent voor het plaatsen van windturbines" (p. 45).
Essent is verheugd te zien dat in het voorliggende conceptontwerp Omgevingsvisie Drenthe wind een meer prominente plek heeft gekregen, waarmee de bijdrage van Drenthe aan de nationale en internationale doelstellingen voor $CO_2$-reductie en duurzaamheid sterk wordt vergroot.

**Alternatieve locatie**
Graag breng ik voor het realiseren van uw doelstellingen een alternatieve locatie onder uw aandacht. Een plek waar het landschap zich naar ons idee ook uitstekend leent voor het plaatsen van windturbines is het VAM MERA terrein te Wijster.
Het VAM MERA terrein heeft – zoals u bekend zal zijn – potentie en ambities om in de toekomst het hart te worden van energieopwekking in Drenthe (Het Energie Transitie Park). De locatie kan om verschillende redenen een goede aanvulling zijn op de locaties Coevorden en Emmen:

- Landschappelijke inpassing:
  - De locatie leent zich uitstekend voor een lijnopstelling van meerdere windturbines, parallel aan spoorweg en/of hoogspanningsmasten waardoor de impact op het landschapszicht geminimaliseerd wordt;
  - Het landschap is al, zij het beperkt, getekend door industriële activiteiten;
  - Het terrein zal nu al verder worden uitgebreid waardoor de zichtbaarheid van deze activiteiten in de komende periode groter zal worden;
  - Langs het terrein lopen reeds een spoorweg en hoogspanningslijnen met objecten die goed zichtbaar zijn in het landschap;

- De plaatsing van windturbines is omkeerbaar. Als over 20 jaar windturbines op land niet meer nodig zijn, dan kunnen de windturbines worden afgebroken en blijft er niets zichtbaars achter in het landschap.

- Technische inpassing:
  - De ambities voor het Energie Transitie Park zijn onder andere dat hier voldoende energie opgeleverd moet kunnen worden voor de provincie Drenthe;
  - Een groot deel hiervan moet duurzaam worden opgewekt;
  - Wind kan hier in belangrijke mate een rol in spelen;
  - Het terrein biedt ruime mogelijkheden om de windturbines optimaal te plaatsen ten opzichte van de meest gangbare windrichting (zuid/zuidwest) en bestaande landschapsbepalende objecten;
  - De faciliteiten voor de opwek en levering van deze energie zijn op de locatie aanwezig of kunnen en zullen ook relatief gemakkelijk worden toegevoegd.

Essent Wind Nederland heeft hier overleg over gevoerd met Essent Milieu en ziet goede mogelijkheden om op het VAM MERA terrein een park van 10 tot maximaal 30 MW te realiseren. Draagvlak voor windturbines op het VAM MERA terrein van andere (toekomstige) bedrijven op het terrein en omwonenden is essentieel om de plannen te kunnen realiseren. Essent Wind Nederland heeft ook op dit terrein de nodige ervaring en denkt en werkt graag proactief aan mee om een windpark op het VAM MERA terrein op constructieve wijze te kunnen realiseren.

**Conclusie**

Het VAM MERA terrein leent zich goed voor het plaatsen van een windpark. Een windpark op deze locatie draagt bij aan de ambities rondom (duurzame) opwek in Wijster en in Drenthe als provincie.
Het landschap kenmerkt zich op de locatie al door een aantal industriële en andere gezichtsbepalende objecten, waardoor er niet meer gesproken kan worden van 'ongerept landschapszicht' dat door de windturbines aangetast zal worden.
Zorgvuldige inpassing, heldere communicatie en informatieverstrekking en transparante besluitvorming spelen hierbij hoe dan ook een cruciale rol.

**Slotbetoog**

Het verzoek van Essent Wind Nederland is om het VAM MERA terrein in Wijster toe te voegen als mogelijke locatie voor de bouw van windturbines in de provincie Drenthe.
Daarnaast verzoekt Essent Wind Nederland om de term 'uitsluitend' (doelend op de regio's Coevorden en Emmen) te laten vervallen om mogelijkheden open te houden voor andere regio's die zich mogelijk lenen voor de bouw van een windpark.

provincie Drenthe

# *Staten*stuk 2009-401

## Begroting 2010
***Nota van aanbieding***

Voorgestelde behandeling:
- Statencommissie Omgevingsbeleid op 14 oktober 2009
- Statencommissie Cultuur en Welzijn op 28 oktober 2009
- Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie op 4 november 2009
- Provinciale Staten op 11 november 2009
- fatale beslisdatum: 11 november 2009

Behandeld door de heer L.C.M. Evers, telefoonnummer (0592) 36 55 59, e-mail l.evers@drenthe.nl
en door de heer E. Bos, telefoonnummer (0592) 36 55 16 e-mail e.bos@drenthe.nl
Portefeuillehouder: mevrouw J.G. Vlietstra

## Inleiding

Bij deze Nota van aanbieding treft u de Begroting 2010 aan. De stukken maken deel uit van de begrotings- en rekeningcyclus van de provincie Drenthe. In dit statenstuk wordt nader ingegaan op een aantal aspecten van de Begroting 2010.
De Begroting 2010 bevat de uitwerking van de besluiten die uw staten hebben genomen op basis van de Voorjaarsnota 2009. De aldus gestelde kaders zijn verwerkt in de Begroting 2010. Door vaststelling van de Begroting 2010 wordt een definitief besluit genomen over alle besluiten die bij de Voorjaarsnota 2009 als kaderstellend werden aangemerkt.
Tegelijk met deze Nota van aanbieding wordt ook het resultaat gepresenteerd van de kerntakendiscussie die in het teken van de Provincie Nieuwe Stijl (PNS) is gevoerd naar aanleiding van het rapport *Amen is geen Amsterdam*. De kerntakendiscussie is nog niet financieel doorvertaald, in afwachting van de definitieve resultaten van de beleidsinhoudelijke discussie die daaraan vooraf moet gaan.

Het in deze Nota van aanbieding opgenomen financieel perspectief voor de jaren 2010 tot en met 2013 laat nog grotere tekorten zien dan aangegeven in de Voorjaarsnota 2009. Dit wordt met name veroorzaakt doordat we als uitgangspunt voor de algemene uitkering uit het provinciefonds de Junicirculaire hebben gehanteerd. Het financieel perspectief kan volgend jaar echter nog slechter worden op het moment dat ministeries bezuinigingen via een verlaging van specifieke uitkeringen deels gaan doorvertalen naar de provincies. In de Miljoenennota 2010 wordt aangegeven dat ambtelijke werkgroepen in het voorjaar van 2010 op twintig beleidsterreinen met voorstellen moeten komen om bezuinigingen van 20% mogelijk te maken.

Pas eind 2009 zal duidelijk zijn wat de precieze financiële gevolgen voor Drenthe zijn van de korting op de algemene uitkering uit het provinciefonds. In de Voorjaarsnota 2010 kan dan concreet invulling worden gegeven aan de door te voeren bezuinigingen. Bezuinigd zal er moeten worden. Zonder maatregelen bedraagt in 2011 het tekort van de provincie Drenthe circa € 220 per Drents huishouden, in 2012 circa € 335 en het tekort loopt in 2013 op naar circa € 460 per Drents huishouden. De grote financiële tekorten die optreden vanaf 2011 zullen weggewerkt moeten worden. Dit kan door scherper te begroten (vermijden van onderbesteding), door kritisch te kijken naar de interne organisatie, door te focussen op de kerntaken en door beleidsambities bij te stellen. De komende maanden zullen dan ook financiën, organisatie en beleid kritisch worden doorgelicht. De concrete voorstellen waartoe deze doorlichting uiteindelijk leidt, zullen in het kader van de Voorjaarsnota 2010 aan uw staten worden voorgelegd. Pijnlijke keuzes zullen onvermijdelijk zijn om een duurzaam financieel evenwicht te bereiken. Alvorens voorstellen te doen, willen wij samen met uw staten verkennen welke bezuinigingsmogelijkheden er zijn. Wij vinden het belangrijk dat er breed gedragen oplossingen komen. Daartoe zullen wij begin 2010 een PS-GS-conferentie organiseren.

## Advies

1. Kennisnemen van het financiële beeld als geschetst in de Begroting 2010.
2. De lasten en baten in de Begroting 2010 per programma autoriseren volgens het principe: "Per prioriteit de lasten en baten afzonderlijk en voor de overige budgetten de lasten en baten in totalen per programma".
3. Artikel 1 van de "Verordening op de heffing van de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting Drenthe" te wijzigen in: "Op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting worden in de provincie Drenthe voor het tijdvak 1 april 2010 tot en met 31 maart 2011 82,3 opcenten geheven".
4. Het Normenkader 2009 vaststellen en gedeputeerde staten (evenals in 2008) de bevoegdheid geven om wijzigingen in het Normenkader goed te keuren indien deze na de datum van uw goedkeuring en vóór 31 december 2009 plaatsvinden.
5. Het Controleprotocol 2009 vaststellen.
6. De Begroting 2010 vaststellen.

## Beoogd effect

*Provinciale staten autoriseren gedeputeerde staten het beleid uit te voeren met de daaraan verbonden baten en lasten zoals opgenomen in de Begroting 2010.*

## Argumenten

*1.1. Ten opzichte van de Voorjaarsnota 2009 is het financiële perspectief minder rooskleurig geworden dan tot voor kort de verwachting was; feitelijk zijn er maatregelen noodzakelijk om te komen tot een duurzaam financieel evenwicht.*

De cijfers zoals deze in de Begroting 2010 aan uw staten worden voorgelegd komen niet op alle onderdelen overeen met de stand zoals deze is gepresenteerd in Voorjaarsnota 2009. Dit wordt veroorzaakt door een aantal ontwikkelingen die zich in de tussenliggende periode hebben voorgedaan en waarvan de financiële gevolgen als onderdeel van de Begroting 2010 aan uw staten worden voorgelegd. De grootste mutaties en meest opvallende wijzigingen worden hierna weergegeven.

***Autonome ontwikkelingen***

Uit onderstaand overzicht blijkt dat wij in 2010 en latere jaren uit moeten gaan van een fors tegenvallende uitkering uit het provinciefonds. Doordat in de Junicirculaire 2009 nog is uitgegaan van het oude verdeelmodel, is de korting voor Drenthe als gevolg van de korting van € 300 miljoen per 2011 nog groter dan vermeld in de Voorjaarsnota 2009.

**Meerjarenperspectief algemene uitkering provinciefonds, Junicirculaire 2009 versus Voorjaarsnota 2009**

| | *2010* | *2011* | *2012* | *2013* |
|---|---|---|---|---|
| Voorjaarsnota 2009 | -318.000 | -7.249.000 | -7.249.000 | -7.249.000 |
| Junicirculaire 2009 | -1.613.077 | -12.402.357 | -13.648.300 | -14.730.043 |
| **Verschil** | -1.295.077 | -5.153.357 | -6.399.300 | -7.481.043 |

Voor het jaar 2010 wordt de tegenvaller vooral veroorzaakt door het buiten werking stellen van de normeringssystematiek voor de algemene uitkering. Dit betekent dat er voor alle provincies een lagere algemene uitkering te verdelen is. In 2010 hebben we dan te maken met het cumulatieve effect over de jaren 2009 en 2010. Voor 2011 en latere jaren is de door het rijk opgelegde korting van € 300 miljoen bepalend voor het beeld.

Op dit moment spelen zich echter belangrijke ontwikkelingen af met betrekking tot het provinciefonds. Zowel de omvang als de verdeelsystematiek staan ter discussie. De financiële consequenties van de opgelegde korting zijn in de voorliggende Begroting 2010 meegenomen op basis van de Junicirculaire 2009. Echter omdat omvang en verdeelsystematiek nog onderwerp van onderzoek en discussie zijn, zal het beeld nog moeten worden bijgesteld. Eind 2009 zal waarschijnlijk duidelijk zijn hoe groot de korting voor Drenthe precies zal zijn. Onze verwachting is dat de uiteindelijke financiële gevolgen voor Drenthe minder negatief zullen zijn dan aangegeven in de Junicirculaire 2009. Naar het zich laat aanzien zal het nieuwe verdeelmodel sterk in het voordeel van minder vermogende provincies zoals Drenthe zijn. Het uiteindelijke beeld is echter nog niet bekend. Tot nader order kunnen wij niet anders dan ons baseren op het voorlopige en weinig rooskleurige beeld van de Junicirculaire 2009. Voor de vergelijkbaarheid is dit beeld vervolgens afgezet tegen het beeld van de Septembercirculaire 2008. Eventuele kortingen op specifieke uitkeringen zijn op dit moment nog niet in de cijfers meegenomen.

Inmiddels is ook duidelijk geworden dat van het vervallen van de bijdrage van de provincies aan het Bestuursakkoord – zoals in de Voorjaarsnota 2009 verwacht – geen sprake zal zijn. Dat betekent dat ook in 2011 door de provincie Drenthe een bijdrage aan het realiseren van rijksdoelen van € 5 miljoen zal worden geleverd; deze bijdrage komt ten laste van de Algemene Reserve, hetgeen ook overeenkomt met de gedachte dat de bijdrage door de provincies zou worden geleverd door het “inlopen van vermogensoverschotten”.

***Actualisering budgetten***

Ten opzichte van de Voorjaarsnota 2009 is een aantal wijzigingen van functionele budgetten aan de orde. Het gaat hierbij om de volgende bijstellingen:

| Bijstelling | 2010 | 2011 | 2012 | Wijze van verwerking |
|---|---|---|---|---|
| **Stimuleringsmaatregelen Drentse woningmarkt** | 2.660.000 | 1.295.000 | | tlv Algemene resrve |
| **Culturele en museale agenda** | | | 1.749.500 | tlv Algemene reserve |
| **Sociale agenda** | | | 500.000 | tlv Algemene reserve |
| **Afroming stimuleringsfonds** | -1.106.000 | | | tgv Algemene reserve en tlv Stimuleringsfonds |
| **Provinciale bijdrage Regiopark** | 1.200.000 | 1.350.000 | 1.350.000 | tlv. Stimuleringsfonds |

*Stimuleringsmaatregelen Drentse woningmarkt*

Vanwege de kredietcrisis wordt uw staten voorgesteld geld ter beschikking te stellen om in Drenthe stagnerende woningbouwprojecten los te trekken. Hiermee wordt geprobeerd zowel een werkgelegenheidseffect als het loskomen van de woningmarkt te creëren. Het concrete effect van deze maatregelen zal in 2010 duidelijk worden. Voor stimuleringsmaatregelen op de Drentse woningmarkt wordt een bedrag beschikbaar gesteld van € 4.750.000,--, (waarvan in 2009 € 795.000,--) te dekken vanuit de Algemene Reserve. Daarnaast staat de provincie garant voor € 3.000.000,-- aan maatregelen op projectniveau. Het hieraan verbonden risico wordt in voorkomende gevallen gedekt vanuit de Risicoreserve.

*Culturele, museale en sociale agenda*
In 2012 is in totaal € 1.749.500,-- beschikbaar gesteld voor continuering van de prioriteiten op het gebied van cultuur en musea zoals deze zijn opgenomen in de Voorjaarsnota 2007 en 2008. Dit betekent dat deze prioriteiten in 2012 worden gecontinueerd en niet volgens de aanvankelijke financiële planning "op nul gezet" worden.
In 2012 is € 500.000,-- beschikbaar gesteld voor de uitvoering van de Sociale Agenda 2009-2012 ter continuering van de prioriteit Onderwijskansenplan, zoals beschreven in de Voorjaarsnota 2008.
Dit is de financiële vertaling van het statenbesluit dat eind 2008 is genomen over de Sociale, Culturele en Museale agenda.

*Afroming Stimuleringsfonds Drentse projecten*
Een overschot van middelen in het Stimuleringsfonds Drentse projecten is in 2009 afgeroomd ten gunste van de Reserve voor algemene doeleinden. Het gaat hier om een bedrag van € 1.106.000,--. Zie voor een nadere toelichting punt 1.2.

*Provinciale bijdrage Regiopark*
Het is de verwachting dat tot 2012 zich 2 tot 5 grote Regiopark-projecten zullen aandienen, waarvoor aanvullende financiering noodzakelijk is. Met ingang van 2010 gaat het hierbij concreet in ieder geval om de volgende projecten en extra benodigde cofinanciering: Leekstermeer € 150.000,- Peizermade € 300.000,- toegangspoort Dijkveld € 250.000,- en Beekdal Messchen € 500.000,-. Het totaal van € 1,2 miljoen is als extra intensivering opgenomen in de begroting. Dit voorstel vloeit voort uit de Voorjaarsnota 2007 en is abusievelijk niet meegenomen in de Voorjaarsnota 2009.

Na verwerking van de hierboven weergegeven financiële ontwikkelingen ziet de financiële positie van de provincie ten opzichte van de Voorjaarsnota 2009 er als volgt uit: de Voorjaarsnota schetste een Begroting 2010 met een tekort van bijna € 27 miljoen. Aangegeven werd dat € 10 miljoen als eenmalig dekkingsmiddel zou dienen. Deze € 10 miljoen is de voorziene onderbesteding 2009. In de 2e Bestuursrapportage wordt dit bedrag onderbouwd en is geen € 10 miljoen gebleken maar ruim € 11,8 miljoen. Dit bedrag wordt in de 2e Bestuursrapportage toegevoegd aan de Reserve voor algemene doeleinden.

De Voorjaarsnota is conform de algemene beschouwingen verwerkt. De voorgestelde maatregelen, in- en extensiveringen zijn in de begroting verwerkt. Door een (beperkt) aantal veranderingen ten opzichte van de Voorjaarsnota heeft de Begroting 2010 een tekort van bijna € 26 miljoen. De wijzigingen ten opzichte van de Voorjaarsnota worden in deze Nota van aanbieding toegelicht.
Hierdoor ontstaat het volgende financiële beeld voor 2010:

| | | |
|---|---|---|
| Tekort begroting 2010 | € | 25,9 miljoen |
| Eenmalige dekking 2009 | € | 11,8 miljoen |
| Tekort te dekken uit reserve alg. doeleinden | € | 14,1 miljoen |

In het meerjarenperspectief worden eveneens tekorten voorzien. Met name de uitkomsten van de Junicirculaire (provinciefonds) werken grotere tekorten in de hand.

| Financiële ruimte Begroting 2010 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | Totaal 2009 - 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| Stand begroting 2010 na 1e Bestuursrapportage 2009 | € 6.309.978- | € 4.741.578- | € 4.086.178- | | € 15.137.734- |
| Middelen collegeperiode 2012-2015 t.l.v. algemene reserve | | | | € 9.700.000- | € 9.700.000- |
| Ontwikkelingen conform voorjaarsnota van invloed op het | | | | | |
| begrotingsresultaat: | | | | | |
| Effect korting provinciefonds conform vjn | € 318.000- | € 7.249.000- | € 7.249.000- | € 7.249.000- | € 22.065.000- |
| Wijziging financieringssystematiek verwerkt in de begroting | € 13.180.000- | € 13.980.000- | € 11.880.000- | € 11.880.000- | € 50.920.000- |
| Intensiveringen uit vjn verwerkt in de begroting | € 4.850.000- | € 3.207.000- | € 2.750.000- | € 2.180.000- | € 12.987.000- |
| Extensiveringen uit vjn verwerkt in de begroting | € 782.500 | € 2.416.150 | € 2.919.810 | € 3.281.000 | € 9.399.460 |
| Extra dekkingsmaatregelen conform voorjaarsnota | € 2.677.822 | € 2.723.196 | € 2.723.196 | € 2.723.196 | € 10.847.410 |
| Resultaat 2e Bestuursrapportage 2009 (voordeel) | € 11.848.064 | | | | € 11.848.064 |
| | | | | | |
| Junicirculaire 2009, verslechterd beeld t.o.v. voorjaarnota | € 1.613.077- | € 5.702.357- | € 6.948.300- | € 8.030.043- | € 22.293.777- |
| Bestuursakkoord, inlopen vermogensoverschotten | | € 5.000.000- | | | € 5.000.000- |
| Stimuleringsmaatregelen Drente woningmarkt | € 2.660.000- | € 1.295.000- | | | € 3.955.000- |
| Culturele en museale agenda | | | € 1.749.500- | | € 1.749.500- |
| Sociale agenda | | | € 500.000- | | € 500.000- |
| Lagere opbrengst dividend Enexis | € 400.000- | € 400.000- | | | € 800.000- |
| Herrekening kapitaallasten aanpassing rente en overig | € 1.159.480- | € 4.987.089 | € 6.095.007 | € 7.249.000 | € 17.171.616 |
| Overschot stimuleringsfonds (voordeel) | € 1.106.000 | | | | € 1.106.000 |
| | | | | | |
| **Begrotingstekort** | **€ 14.076.149-** | **€ 31.448.500-** | **€ 23.424.965-** | **€ 25.785.847-** | |

Het tekort in 2011 ad € 31,4 miljoen kan deels worden verklaard uit eigen keuzes van de provincie. Het overbrengen van een aantal programma's van het Stimuleringsfonds naar de exploitatie en het intensiveren van een aantal activiteiten verklaart een groot deel van het tekort (€ 17,2 miljoen). De rest van het tekort wordt met name verklaard door de korting op het provinciefonds (€ 17,9 miljoen). In 2012 en 2013 ligt een belangrijke verklaring van de tekorten in die jaren, € 23,4 miljoen respectievelijk € 25,8 miljoen, ook weer in de eerder genoemde eigen keuzes (€ 13,7 miljoen respectievelijk € 13,2 miljoen). De korting op het provinciefonds draagt bij voor een bedrag van € 13,6 miljoen respectievelijk € 14,7 miljoen.

Vanaf 2013 is een bedrag van € 9,7 miljoen gereserveerd vanwege het vrijvallen van de aan de prioriteiten verbonden budgetten. Een volgend college kan dan kiezen voor nieuwe prioriteiten dan wel het geheel of gedeeltelijk voortzetten van de huidige prioriteiten.

**Verloop reserve algemene doeleinden:**

| | |
|---|---|
| Stand per 31/12/2009 | 24.603.383 |
| Toevoeging als gevolg van de 2e bestuursrapportage 2009 | 11.848.064 |
| Stand per 1/1/2010 | 36.451.447 |
| Onttrekking als gevolg van het begrotingsresultaat 2010 | -25.924.213 |
| Stand per 31/12/2010 | 10.527.234 |

Het is niet toegestaan de reserve voor algemene doeleinden onder € 0,00 te laten komen.

In aanvulling op het hiervoor gepresenteerde meerjarenperspectief nog het volgende. In de Voorjaarsnota 2009 hebben wij bij programma 2 Samenleving met samenhang voorgesteld voor de jaren 2011 tot en met 2013 een deel van de opbrengst van de flexibiliteitskorting op cultureel gebied niet met provinciale opdrachten/taken in te vullen. Gezien de discussie die dit heeft opgeleverd in uw staten alsmede om niet nu al financieel invulling te geven aan de kerntakendiscussie, zullen wij dit voorstel intrekken. Dit zal gebeuren bij de eerste wijziging van de Begroting 2010.

1.2. *Rond het Stimuleringsfonds zijn de ontwikkelingen dusdanig, dat kan worden geconcludeerd dat deze reserve de komende jaren feitelijk wordt afgebouwd*.

In de Voorjaarsnota 2009 is reeds geconstateerd, dat het Stimuleringsfonds Drentse projecten de komende jaren haar voeding zal verliezen uit toekomstige rekeningresultaten en incidentele meevallers, omdat de financiële positie van de provincie onder zware druk komt te staan. Hiervoor is uit het beeld van het verloop van de Algemene Reserve gebleken, dat de provincie de komende jaren met sterk oplopende tekorten te maken zal krijgen, als er geen passende maatregelen genomen worden. Hieronder wordt het verloop van het Stimuleringsfonds weergegeven na het verwerken van de in de Begroting 2010 verwerkte financiële ontwikkelingen; in 2014 zal het Stimuleringsfonds dan volledig uitgeput zijn en kan deze worden opgeheven. In het hierna volgende overzicht wordt het verloop van het Stimuleringsfonds weergegeven, met daarbij de aantekening dat voor Motie 19 bedragen zijn gereserveerd binnen het Stimuleringsfonds en dat deze nog niet zijn verwerkt in de Begroting 2010.

| **Stimuleringsfonds Drentse projecten** | **2008** | **2009** | **2010** | **2011** | **2012** | **2013** | **2014** | **latere jaren** | **Totalen** |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | ***22.181*** | ***47.149*** | ***19.837*** | ***10.858*** | ***5.390*** | ***2.400*** | ***1.000*** | ***0*** | |
| Exploitatie 2008 | 4.063 | | | | | | | | |
| Vrij besteedbaar resultaat 2007 | 13.143 | | | | | | | | |
| Vrij besteedbaar resultaat 2008 (t/m 2e berap) | 2.116 | | | | | | | | |
| Vrij besteedbaar resultaat 2008 Jaarrekening 2008 | 2.731 | | | | | | | | |
| Vrij besteedbaar resultaat 2009 | | 284 | | | | | | | |
| Vrij besteedbaar resultaat 2010 | | | 395 | | | | | | |
| Afromen reserves | 1.136 | 6.834 | -1.106 | | | | | | |
| Extra dividend Essent | 2.348 | -2.348 | | | | | | | |
| Regulier dividend Essent | 6.700 | -6.700 | | | | | | | |
| Extra dividend Essent dec 08 | 9.531 | -9.531 | | | | | | | |
| | | | | | | | | | |
| | | | | | | | | | |
| **Statenbesluiten:** | | | | | | | | | |
| Lofar (2007-301) | -2.750 | | | | | | | | *-2.750* |
| Kennis werkt (2008-315) | -6.500 | | | | | | | | *-6.500* |
| Programma klimaat en energie (2008-335) | -2.000 | -6.700 | | | | | | | *-8.700* |
| Krediet Cultureel kwartier Assen (2008-320) | -2.400 | | | | | | | | *-2.400* |
| Kennis werkt (Voorjaarsnota 2008) | -3.000 | | | | | | | | *-3.000* |
| Onderwijskansenplan (2008-345) | -150 | -500 | -500 | -500 | | | | | *-1.650* |
| Regiopark Groningen-Assen (5.22) (2009-365 en later 2009-367) | | -600 | | | | | | | *-600* |
| Meppelerdiep schutsluis bij Zwartsluis (conform M4 nov 08) | | | 0 | -200 | -1400 | -1400 | -1000 | | *-4.000* |
| Kennis werkt (2009-364) | | -4.600 | | | | | | | *-4.600* |
| Attractieve steden (p. 3.9) (Ontwikkeling stadscentrum Hoogeveen) statenvoorstel 22 april 2009 | | | -2.000 | -2.000 | | | | | *-4.000* |
| Intensivering marketing en promotie (PS 22-4-09) | | -1.000 | | | | | | | *-1.000* |
| | | | | | | | | | |
| **Vrij besteedbaar/tekort** | **47.149** | **22.288** | **16.626** | **8.158** | **3.990** | **1.000** | **0** | **0** | |
| | | | | | | | | | |
| | | | | | | | | | |
| | **2008** | **2009** | **2010** | **2011** | **2012** | **2013** | **2014** | **latere ja** | **Totalen** |
| | | | | | | | | | |
| **Vrij besteedbaar/tekort** | **47.149** | **22.288** | **16.626** | **8.158** | **3.990** | **1.000** | **0** | **0** | |
| | | | | | | | | | |
| **Overige projecten** | | | | | | | | | |
| Motie 19 VJN 2007Plus Gelijke kansen onderwijsbeleid (OV-kaart) | | -1.000 | -1.000 | | | | | | -2.000 |
| Ontwikkeling regiopark Groningen-Assen | | | -1.200 | -1.350 | -1.350 | | | | -3.900 |
| **Projecten versnellingsagenda** | | | | | | | | | |
| Project Tusschenwater | | | -1.000 | -1.000 | | | | | -2.000 |
| Monumenten | | -451 | -1.568 | -418 | -240 | | | | -2.677 |
| Risicofinanciering MKB | | -1.000 | -1.000 | | | | | | -2.000 |
| ***Totaal aanvragen*** | ***0*** | ***-2.451*** | ***-5.768*** | ***-2.768*** | ***-1.590*** | ***0*** | ***0*** | ***0*** | **-12.577** |
| **Saldo na honorering aanvragen** | **47.149** | **19.837** | **10.858** | **5.390** | **2.400** | **1.000** | **0** | **0** | |
| | | | | | | | | | |

Alle posten in het overzicht zijn verwerkt in de (meerjaren)begroting, met uitzondering van de post Motie 19, gelijke kansen onderwijsbeleid (OV-kaart). Binnen het Stimuleringsfonds is wel dekking aanwezig voor deze mogelijke uitgave.

2. *Autorisatie van de budgetten in de Begroting 2010 per programma volgens het principe "Per prioriteit de lasten en baten afzonderlijk en de overige budgetten in totalen per programma" doet het best recht aan de rol van provinciale staten en het principe "besturen op hoofdlijnen".*
Conform de bestaande praktijk wordt hier voorgesteld dat bij een autorisatie van de afzonderlijke prioriteiten uw staten inhoud geven aan de nadere kaderstelling vanuit de Voorjaarsnota 2009. Voor ons college geldt dan dat over de realisatie van de afzonderlijke prioriteiten wordt gerapporteerd en dat afwijkingen in financiële zin zullen leiden tot een wijziging van de begroting door uw staten.

In alle programma's hebben de prioriteiten een prominente inhoud gekregen door de verwerking van de Voorjaarsnota 2009 in de teksten voor de prioriteiten. Verder worden de financiële gevolgen van de prioriteiten afzonderlijk gepresenteerd in het programmaplan van de Begroting 2010. Voor de resterende inhoud van de programma's geldt dat deze geacht wordt te behoren tot het zogenoemde "going concern". Hierbij wordt aangenomen dat het hier gaat om zaken die tot het *lopende beleid* behoren en waarover vooralsnog geen politieke discussie aan de orde zal zijn. De informatie over deze beleidsonderdelen is in de Begroting 2010, zoals ook verzocht door uw staten, meer systematisch aangepakt dan in de vorige editie.

3. *Het besluit de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting vast te stellen op 82,3 komt overeen met eerder door Provinciale Staten genomen besluiten inzake de indexering van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting.*
Het tarief voor de opcenten van de MRB wordt jaarlijks geïndexeerd. Voor Drenthe vindt deze indexering plaats op basis van het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie. Dit houdt in, dat op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting in de provincie Drenthe voor het tijdvak 1 april 2010 tot en met 31 maart 2011 82,3 opcenten geheven worden. Daartoe moet artikel 1 van de “Verordening op de heffing van de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting Drenthe” gewijzigd worden. Voor het overige wordt hier verwezen naar de paragraaf Lokale heffingen in de Begroting 2010.

4 en 5. *Voor de vaststelling van het Normenkader 2009 en het Controleprotocol 2009 kan "meegelift" worden met de begrotingsbehandeling, door het Normenkader 2009 en het Controleprotocol 2009 vast te laten stellen als bijlagen bij en daarmee onderdeel van de Begroting 2010.*
Door vaststelling van het Controleprotocol en het Normenkader wordt de reikwijdte van de accountantscontrole helder en eenduidig aangegeven. Tevens is in de financiële verordening van de provincie Drenthe artikel 5, vierde lid, bepaald dat gedeputeerde staten jaarlijks een overzicht van wet- en regelgeving ter goedkeuring aan uw staten voorleggen. Om praktische redenen wordt aan uw staten voorgesteld het Normenkader 2009 nu vast te stellen, maar gedeputeerde staten de bevoegdheid te geven om wijzigingen in het Normenkader goed te keuren indien na de datum van uw goedkeuring en vóór 31 december 2009 wijzigingen plaatsvinden. Het Controleprotocol 2009 wordt ter vaststelling aangeboden.

6. *De Begroting 2010 is op het vlak van de systematiek ten opzichte van de Begroting 2009 niet substantieel gewijzigd.*
   Met de nu voorliggende Begroting 2010 wordt de koers voortgezet die wij met de Begroting 2008 zijn ingeslagen op het vlak van het omgaan met de Begroting als instrument. Daarbij wordt ook zo veel mogelijk aangesloten bij de handreikingen die van de kant van de toezichthouder ontvangen zijn. Een wijziging in de systematiek betreft de presentatie van de informatie over het lopende beleid; door middel van eenvoudige tabellen wordt op een meer inzichtelijke en eenduidige manier de nodige informatie verstrekt. Verder is enige aandacht besteed aan de mate waarin doelen en resultaten concreet zijn beschreven; deze aandacht zal de komende tijd in nauw overleg met uw statenwerkgroep programmabegroting nog nader vorm en inhoud krijgen.
   Voor een nadere toelichting op de systematiek van de Begroting 2010 wordt verwezen naar de leeswijzer bij de Begroting.

## Uitvoering

**Tijdsplanning**
Niet van toepassing.

**Financiën**
Zie de Begroting 2010.

**Monitoring en evaluatie**
Niet van toepassing

**Extern betrokkenen**
Niet van toepassing

**Communicatie**
Publicatie van het opcententarief motorrijtuigenbelasting in het Provinciaal blad.

**Bijlagen**
1. Begroting 2010

**Meekopiëren**
Nee, separaat beschikbaar.

**Ter inzage in de leeskamer**
Niet van toepassing

Assen, 22 september 2009
Kenmerk: 39/5.10/2009012219

Gedeputeerde staten van Drenthe,

J. Tichelaar, voorzitter
J.M. Imhof, secretaris

## Toelichting

In deze toelichting gaan wij nader in op een aantal aspecten rondom de Begroting 2010. Voor een belangrijk deel zijn deze aspecten ook reeds in de Begroting 2010 terug te vinden. In de Begroting 2010 zijn alle zaken opgenomen, die op het moment van de productie van de Begroting 2010 bekend waren.
Voor een aantal zaken geldt ook, dat de actualiteit een nadere bespreking noodzakelijk maakt. Dit geldt met name voor de volgende onderwerpen:
1. de financiële positie van de provincie;
2. de financiële doorwerking van de kerntakendiscussie;
3. de doorwerking van de kerntakendiscussie op organisatie- en HRM-gebied.

### 1. De financiële positie van de provincie

*De algemene uitkering uit het provinciefonds*
De financiële positie van de provincie wordt ook de komende jaren nog in sterke mate bepaald door de hoogte en de verdeling van de algemene uitkering uit het provinciefonds. Over deze kwestie spelen momenteel twee parallelle discussies, die elk hun eigen traject doorlopen. De eerste is een discussie over de hoogte en de invulling van de korting die vanuit het rijk aan de provincies wordt opgelegd. Daartoe wordt ambtelijk een verdiepingsslag uitgevoerd. In de Junicirculaire 2009 is uitgegaan van een korting op het provinciefonds van € 300 miljoen per 2011. Naast deze discussie loopt het werk van de Commissie Stuiveling naar een nieuw verdeelmodel voor de algemene uitkering uit het provinciefonds.

Aangezien de beide discussies pas eind 2009, na de vaststelling van de Begroting 2010, tot concrete resultaten zullen leiden en momenteel nog vrij onvoorspelbaar is wat deze resultaten zullen zijn, ligt het voor de hand voor de raming van het Drentse deel van de algemene uitkering uit het provinciefonds terug te vallen op het enige recente gezaghebbende document dat over dit onderwerp beschikbaar is: de Junicirculaire 2009. Op basis van de junicirculaire ziet de ontwikkeling van de algemene uitkering uit het provinciefonds er voor Drenthe voor de komende jaren als volgt uit:

Meerjarenperspectief algemene uitkering provinciefonds Junicirculaire 2009

| **Verdeling Algemene Uitkering** | **2009** | **2010** | **2011** | **2012** | **2013** |
|---|---|---|---|---|---|
| **Op te nemen in prov.begroting** | 75.003.932 | 75.743.657 | 66.682.334 | 67.987.183 | 69.034.692 |
| Septembercirculaire 2008 | 75.646.387 | 77.356.734 | 79.084.691 | 81.635.483 | 83.764.735 |
| **Bijstelling berekening algemene uitkering** | **642.455-** | **1.613.077-** | **12.402.357-** | **13.648.300-** | **14.730.043-** |

In het overzicht zijn de cijfers op basis van de Septembercirculaire 2008 en de Junicirculaire 2009 aan elkaar gerelateerd. In de Voorjaarsnota 2009 werd nog uitgegaan van een korting op de algemene uitkering van € 600 miljoen op basis van het Rfv-rapport, met daarbij een nieuwe verdeelmethodiek waarbij een verevening van eigen inkomsten plaatsvond en waarbij de opbrengst van de motorrijtuigenbelasting herberekend werd. Dit resulteerde in een korting op de algemene uitkering voor Drenthe van € 6,7 miljoen. In de Junicirculaire 2009 wordt in afwachting van de uitkomsten van de discussies over enerzijds de hoogte en de invulling van de korting op het provinciefonds en anderzijds het resultaat van de Commissie Stuiveling uitgegaan van de bestaande systematiek. Daarbij wordt dan wel de normeringssystematiek aangepast en er wordt verder uitgegaan van een korting van € 300 miljoen.

Ten opzichte van de Voorjaarsnota 2009 is het financieel perspectief voor wat betreft de algemene uitkering uit het provinciefonds voor Drenthe daardoor verslechterd. Dit perspectief is echter naar verwachting niet de basis voor maatregelen die moeten worden genomen ter bereiking van een duurzaam sluitende begroting. Naar verwachting zullen de discussies die momenteel over het provinciefonds gevoerd worden over zowel de omvang als de verdeling voor Drenthe nog leiden tot een korting die lager zal zijn dan nu in de Junicirculaire 2009 is becijferd. In de cijfers is echter nog niet een mogelijke dreiging van doorwerking van extra bezuinigingen door departementen verwerkt. Als er ook nog kortingen komen op met name specifieke uitkeringen wordt het toch al weinig rooskleurige financieel meerjarenbeeld van de Begroting 2010 nog een heel stuk slechter.

Zodra meer duidelijkheid is verkregen is het ook mogelijk reële en onderbouwde taakstellingen te formuleren voor door te voeren bezuinigingen. Die zullen dan concreet ingevuld moeten zijn in de Voorjaarsnota 2010.

*De opcenten op de motorrijtuigenbelasting.*
In de 1e Bestuursrapportage 2009 is ingegaan op de ontwikkelingen in 2009 en volgende jaren met betrekking tot de opcenten op de motorrijtuigen belasting. Daarbij is uitgegaan van de omvang en samenstelling van het wagenpark per 31 december 2008 en van een volumegroei in 2009 van 0,5 % als gevolg van groei van wagenpark en verschuiving naar zwaardere gewichtsklassen. Voor de jaren 2010 en volgende jaren wordt uitgegaan van een groei van 1,0%. Deze uitgangspunten zijn bij de opstelling van de begroting 2010 ongewijzigd.

Het tarief voor de opcenten op de motorrijtuigenbelasting worden jaarlijks geïndexeerd. Voor Drenthe vindt deze indexering plaats op basis van het vierjarige gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie.

Deze cijfers luiden als volgt:

| | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | gemiddeld |
|---|---|---|---|---|---|
| Stijgingspercentage | 1,1 | 1,6 | 2,5 | 1,0 | 1,55 |

Dit stijgingspercentage wordt toegepast op het meerjarenperspectief en leidt tot de volgende ontwikkeling van het opcententarieven per 1 april:

| 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|
| 82,3 | 83,5 | 84,8 | 86,1 |

Wij stellen u voor het tarief voor de opcenten op de motorrijtuigenbelasting voor het tijdvak 1 april 2010 tot en met 31 maart 2011 vast te stellen op: 82,3.

Op grond van de huidige gegevens, het voorstelde tarief en de genoemde aannames is een raming gemaakt van de verwachte ontwikkeling van de opbrengst opcenten op de motorrijtuigenbelasting.
In de onderstaande tabellen is de raming voor 2010 en komende jaren uitgaande van de hierboven genoemde uitgangspunten weergegeven.

| bedragen x € 1.000 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| | 45.676 | 46.848 | 48.050 | 49.283 |

## 2. De financiële doorvertaling van de kerntakendiscussie

Tegelijk met de Begroting 2010 wordt ook het eerste resultaat van de kerntakendiscussie gepresenteerd als opmaat naar de Provincie Nieuwe Stijl (PNS). In de Nota van aanbieding bij de Begroting 2009 hebben wij geconstateerd, dat een fundamentele afweging van "oud voor nieuw" zoals door ons college is voorgenomen, in een nieuwe context is gekomen door de rapporten over het provinciale takenpakket van de commissies Lodders en d'Hondt en de ontwikkelingen met betrekking tot provinciefonds en provinciaal belastinggebied. Ons college heeft destijds gekozen voor een meer strategische aanpak, die aansloot bij de discussie over rol, positie en takenpakket van de provincie en die meer "toekomstvast" verwacht werd. Inmiddels heeft deze aanpak geresulteerd in een kerntakendiscussie, waarvan het rapport tegelijkertijd met de Begroting 2010 wordt opgeleverd. Hiermee is feitelijk een eerste deel van de discussie rond "oud voor nieuw" afgerond. Bekeken is welke taken als dusdanig "oud" worden bestempeld, dat de provincie deze niet langer tot het takenpakket rekent. Het gaat hier primair om een inhoudelijke discussie en vanuit dat gezichtspunt dient het nu voorliggende resultaat ook bezien te worden.

Een financiële vertaling van de kerntakendiscussie is nog niet gemaakt. Dit zou om te beginnen de nog te voeren inhoudelijke discussie een te sterke financiële lading geven. Daarnaast is de provincie echter inmiddels in een totaal ander financieel vaarwater verzeild geraakt dan destijds aanleiding was tot het starten van een "oud voor nieuw"-discussie. Was aanvankelijk de gedachte, dat door herschikking van taken extra middelen kunnen worden vrijgemaakt voor nieuw beleid en realisatie van de ambities van het college vanuit het collegeprogramma, nu is er de noodzaak tot het doorvoeren van bezuinigingen om een duurzaam financieel evenwicht op de provinciale begroting te bereiken. Het lijkt ons verstandig de beide trajecten niet door elkaar te laten lopen, maar nu eerst de principiële discussie op basis van de kerntakendiscussie te voeren en de praktische invulling van de noodzakelijke bezuinigingen mede te realiseren op basis van de uitkomsten van de behandeling van de kerntakendiscussie in november 2009 in uw staten. Zoals reeds hiervoor aangegeven zal eind 2009 ook duidelijk zijn wat de precieze financiële gevolgen voor Drenthe zijn van de korting op de algemene uitkering uit het provinciefonds. In de Voorjaarsnota 2010 kan dan concreet invulling worden gegeven aan de door te voeren bezuinigingen.

Zoals reeds aangegeven in de Voorjaarsnota 2009 zullen de noodzakelijke bezuinigingen gerealiseerd moeten gaan worden langs drie (kijk)lijnen:

- een scherpere wijze van begroten (met minder onderbesteding);
- een discussie over taken en ambities (onder meer aan de hand van benchmarks);
- een slankere interne organisatie (door betere processen).

In het kader van de Tweede Bestuursrapportage 2009 is de lucht uit de Begroting 2009 gehaald. Een bedrag van ruim € 11,8 miljoen is gevonden in programmabudgetten en aan programma's gelieerde reserves. Naar verwachting bevat de meerjarenbegroting 2010 – 2013 ook nog lucht. Deze lucht zal ook moeten worden weggenomen.
De kerntakendiscussie loopt parallel aan de behandeling van de Begroting 2010. Deze discussie is een principiële discussie en geen financiële discussie. Op basis van de besluitvorming van uw staten naar aanleiding van het voorliggende rapport inzake de kerntakendiscussie, zal moeten worden onderzocht welke mogelijke financiële bijdrage deze heroriëntatie op de kerntaken kan leveren aan de bezuinigingen.
In het streven naar een slankere interne organisatie zijn reeds diverse stappen gezet, zoals het terugbrengen van de overhead naar 35% in 2010 en het efficiënter maken van de bedrijfsprocessen door middel van digitalisering. Verdere maatregelen zijn onvermijdelijk.

Voorgaande betekent dat de grote financiële tekorten die optreden vanaf 2011 opgelost zullen moeten worden door een mix van maatregelen op het vlak van financiën, organisatie en beleid. Hierbij zal onder meer gebruik worden gemaakt van de resultaten van de interne ambtelijke werkgroep ombuigingen. Deze werkgroep heeft in het kader van de Voorjaarsnota 2009 reeds bezuinigingsmogelijkheden verkend. De concrete voorstellen waartoe deze doorlichting uiteindelijk leidt, zullen in het kader van de Voorjaarsnota 2010 aan uw staten worden voorgelegd. Pijnlijke keuzes zullen onvermijdelijk zijn om een duurzaam financieel evenwicht te bereiken. Alvorens voorstellen te doen, willen wij samen met uw staten verkennen welke bezuinigingsmogelijkheden er zijn. Wij vinden het belangrijk dat er breed gedragen oplossingen komen. Daartoe zullen wij begin 2010 een PS-GS-conferentie organiseren. Ook met de medewerkers van de organisatie zullen bezuinigingsmogelijkheden worden verkend.

## 3. De doorwerking van de kerntakendiscussie op organisatie- en HRM-gebied

De provincie Drenthe wil in 2011 regisseur zijn op ruimtelijk-economisch en cultureel terrein. Dit betekent dat we ons gaan concentreren op onze kerntaken met meer regievoering en minder uitvoering. We gaan ons richten op toezichtstaken, kwaliteit en kracht van bestuur en ons organiserend vermogen vergroten. Dat betekent dat de provincie Drenthe meer dan nu het geval is extern- en ontwikkelingsgericht gaat werken. Visievorming, (gebieds)regie, bestuurskracht en doorzettingsmacht zijn hier kernwoorden.

De heroriëntatie op de kerntaken betekent ook het afbouwen van bepaalde taken. Zoals reeds hiervoor aangegeven is de afbouw van de taken in het sociale domein al gestart. De afbouw van taken heeft natuurlijk ook formatieve gevolgen. Zodra bekend is welke taken precies afgebouwd gaan worden, kunnen de formatieve gevolgen in beeld worden gebracht. Dat zal gebeuren in het kader van de Voorjaarsnota 2010. De kerntakendiscussie heeft echter niet alleen kwantitatieve gevolgen, maar nadrukkelijk ook kwalitatieve gevolgen op HRM-gebied. De provincie heeft steeds meer behoefte aan medewerkers die voldoen aan het volgende profiel:

- Inhoudelijke kennis en visie.
- Sectoroverstijgende doelen en verschillende belangen zien en verbinden.
- Procesmanagement.
- Projecten en plannen op maatschappelijk, bestuurlijk en financieel draagvlak kunnen beoordelen.
- Schakelen tussen publieke en private belangen.
- Politiek-bestuurlijk sensitief.

Dit vergt nogal wat van de competentieontwikkeling van de medewerkers. Door middel van ontwikkeling, scholing en opleiding kunnen we hier goede stappen in zetten. Zoals reeds aangegeven in de Voorjaarsnota 2009 verwachten we dat we de nieuwe manier van werken grotendeels met het zittende personeel kunnen realiseren. Een kwaliteitsimpuls achten wij echter ook noodzakelijk. Dit doen wij door tijdig te anticiperen op de grote uitstroom als gevolg van de vergrijzing. Wij stellen voor een voorinvestering te doen in de vorm van het laten instromen van 16 fte's in 2010. Daar tegenover stellen wij inverdieneffecten in de vorm van het laten uitstromen van 31 fte's vanaf 2011. Overigens is de organisatie nu ook al op HRM-gebied volop bezig met het voorsorteren op de PNS. Onze visie op het ontwikkelen van de organisatie is in het programma Sámen Sterker in Actie! verwoord als "Organisatieontwikkeling via medewerkersontwikkeling". Juist het inzetten van de juiste competenties is in onze ogen cruciaal in het welslagen van de PNS. Logischerwijs worden vanuit het trainings- en opleidingsprogramma dan ook diverse mogelijkheden aangeboden om de competenties te ontwikkelen. Daarbij kan gedacht worden aan omgevingsbewustzijn, verbinden, netwerken, doelgerichtheid, integraal & strategisch werken, gekoppeld aan de regierol van de provincie.

Relevant hier is ook de vorming van regionale uitvoeringsorganisaties per 1 januari 2012. Dit zal ook voor Drenthe behoorlijke gevolgen hebben op organisatie- en HRM-gebied. Taken op het gebied van handhaving en vergunningverlening zullen in de uitvoeringsorganisatie worden belegd. Ook uitvoerende taken kunnen hier worden belegd. De komende maanden zal duidelijk moeten worden hoe de regionale uitvoeringsorganisatie voor Drenthe precies vorm zal krijgen. Dan zal ook duidelijk moeten worden welke gevolgen er precies zullen zijn op organisatie- en HRM-gebied. De vorming van een uitvoeringsorganisatie kan ingrijpende gevolgen hebben voor de huidige structuur van de provinciale organisatie (aantal afdelingen, aantal teams). Het kan ook, afhankelijk van de gekozen samenwerkingsvorm, betekenen dat een fors aantal medewerkers van de provincie in dienst treedt bij de uitvoeringsorganisatie. Dit heeft uiteraard ook weer gevolgen voor de ondersteunende afdelingen van de provincie (maximaal 35% overhead). Ook hier komen we in het kader van de Voorjaarsnota 2010 op terug.

***Uitgangspunten voor de Begroting 2010***

Vertrekpunt voor de opstelling van de Begroting 2010 is de Begroting 2009 na wijziging. Bij de opstelling van de Begroting worden de volgende algemene uitgangspunten c.q. aannames gehanteerd.

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| *Ontwikkeling prijzen* | | | | |
| Prijsmutatie materiele consumptie | 2% | 2% | 2% | 2% |
| Index budgetten subsidies per boekjaar | 2,58% | 2,8% | 2,8% | 2,8% |
| *Motorrijtuigenbelasting* | | | | |
| Opcenten tarief | 82,3 | 83,5 | 84,8 | 86,1 |
| *Provinciefonds:* | | | | |
| Reëel accres | 0% | 0% | pm | pm |
| *Renten* | | | | |
| Toegerekende rente | 4,5% | 4,5% | 4,5% | 4,5% |
| Lange rente financiering | 4% | 4% | 4% | 4% |
| Korte rente financiering | 1,5% | 1,75% | 2,5% | 3% |

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 22 september 2009, kenmerk 39/5.10/2009012219;

BESLUITEN:

1. Kennis te nemen van het financiële beeld als geschetst in de Begroting 2010.
2. De lasten en baten in de Begroting 2010 per programma te autoriseren volgens het principe: "Per prioriteit de lasten en baten afzonderlijk en voor de overige budgetten de lasten en baten in totalen per programma".
3. Artikel 1 van de "Verordening op de heffing van de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting Drenthe" te wijzigen in: "Op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting worden in de provincie Drenthe voor het tijdvak 1 april 2010 tot en met 31 maart 2011 82,3 opcenten geheven".
4. Het Normenkader 2009 vast te stellen en gedeputeerde staten (evenals in 2008) de bevoegdheid geven om wijzigingen in het Normenkader goed te keuren indien deze na de datum van de goedkeuring door de staten en vóór 31 december 2009 plaatsvinden.
5. Het Controleprotocol 2009 vast te stellen.
6. De Begroting 2010 vast te stellen.

Assen, 11 november 2009

Provinciale staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

provincie Drenthe

# Begroting 2010

## Kiezen voor de kracht van Drenthe

# Begroting
# 2010

*Gedeputeerde staten van Drenthe*
*September 2009*

**Colofon**
Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

MO0909150 1BegrotingBinnenwerk

# Inhoud


| | | |
|---|---|---|
| | Inleiding | 5 |
| | Leeswijzer | 7 |
| | Kerngegevens | 10 |
| **I** | **Beleidsbegroting** | 11 |
| **I.1** | **Programmaplan** | 11 |
| | Programma 1. De provincie doét er toe! | 13 |
| | Programma 2. Samenleving met samenhang | 25 |
| | Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 43 |
| | Programma 4. Kennis wérkt | 60 |
| | Programma 5. Leefomgeving | 70 |
| | Programma 6. Middelen | 97 |
| **I.2** | **Paragrafen** | 107 |
| | Paragraaf 2.1 Lokale heffingen | 109 |
| | Paragraaf 2.2 Weerstandsvermogen | 114 |
| | Paragraaf 2.3 Onderhoud kapitaalgoederen | 128 |
| | Paragraaf 2.4 Financiering | 133 |
| | Paragraaf 2.5 Bedrijfsvoering | 138 |
| | Paragraaf 2.6 Verbonden partijen | 149 |
| | Paragraaf 2.7 Grondbeleid | 158 |
| **II** | **Financiële begroting** | 159 |
| | II.1 Overzicht lasten en baten, tevens Meerjarenraming 2009 - 2013 | 161 |
| | II.2 Verklaring aanmerkelijke verschillen | 163 |
| | II.3 Incidentele lasten en baten | 164 |
| | II.4 Financiële positie en toelichting | 167 |
| | II.5 Toelichting op belangrijke ontwikkelingen | 188 |
| | **Bijlagen** | 191 |
| 1 | Controleprotocol | 193 |
| 2 | Normenkader | 197 |
| 3 | Afkortingenwijzer | 204 |

# Inleiding

De begroting voor het jaar 2010 verschijnt in een roerige periode van financiële en economische onzekerheid. Dat geldt mondiaal, maar de gevolgen raken ook onze provincie Drenthe. Het financieel perspectief, de bestuurlijke koers, de prioriteiten en ambities van het college treft u in deze begroting aan.

Halverwege de collegeperiode (2007-2011) sloeg internationaal de kredietcrisis en de daarop volgende economische recessie toe. Ook als provinciale overheid willen wij, binnen onze mogelijkheden, een bijdrage leveren aan het verzachten van met name de werkgelegenheidseffecten van deze crisis.

In samenspraak met gemeenten en bedrijfsleven hebben we een breed pakket maatregelen samengesteld waarmee we de stagnerende regionale economie ondersteunen en de gevolgen van de recessie willen verzachten.
Versnellen en intensiveren zijn daarbij de sleutelwoorden. Deze Drentse versnellingsagenda behelst een provinciale inspanning van in totaal € 36.227.000.

De financiële positie van de provincie Drenthe is drastisch veranderd. Het rijk gaat een structurele korting op het provinciefonds doorvoeren, van € 300 miljoen, met ingang van 2011. Daarnaast heeft het Rijk aangekondigd fors te gaan bezuinigen op de rijksbegroting, hetgeen uiteraard gevolgen zal hebben voor de provinciale begroting.

Hoe een en ander voor Drenthe zal uitpakken, is nog onduidelijk. Het hangt onder meer af van het onderzoek naar een nieuw verdeelmodel voor de algemene uitkering tussen de provincies onderling. Naar het zich laat aanzien, zal dit de pijn voor minder vermogende provincies als Drenthe verzachten.

Wat betreft de verkoop van energiebedrijf Essent, gaan wij uit van een voorzichtige raming. Verder kiezen wij er voor juist in deze tijd de opcenten op de motorrijtuigenbelasting slechts trendmatig te verhogen.

Om te komen tot een duurzaam financieel evenwicht, ziet de provincie Drenthe zich voor het eerst in lange tijd genoodzaakt te bezuinigen. De zonder twijfel pijnlijke keuzes die hierbij gemaakt moeten worden, hangen nauw samen met de besluitvorming over de kerntakendiscussie. Uitgangspunt hiervoor is de nota Provincie Nieuwe Stijl, die gelijktijdig met deze begroting aan u wordt aangeboden. Na besluitvorming daarover door uw staten zullen wij concrete voorstellen voor bezuinigingen doen in het kader van de Voorjaarsnota 2010. Daarbij zullen op tal van beleidsterreinen heroverwegingen moeten gaan plaatsvinden en zal kritisch gekeken moeten worden naar onze ambities.

De provincie wil zich de komende jaren meer richten op regievoering dan op uitvoering. Op ruimtelijk-economische gebied wordt een nieuw omgevingsbeleid voorbereid, waarvoor provinciale staten in 2010 de nieuwe structuurvisie ter goedkeuring krijgen voorgelegd.

Gelden uit het Regiospecifiek Pakket (RSP) zetten we de komende jaren in voor grote en complexe projecten. Doel is de ruimtelijk-economische structuur en bereikbaarheid te versterken, met name in de steden Assen, Emmen en Coevorden.

Het oosten en zuidoosten van Drenthe krijgen te maken met bevolkingsdaling. Om goed inzicht te krijgen in de gevolgen van de krimp, verrichten we hiernaar, samen met de betrokken gemeenten, onderzoek. Zodat we niet alleen de verwachte problemen het hoofd kunnen bieden, maar ook kansen die ontstaan kunnen grijpen.

Indachtig ons collegeprogramma Kiezen voor de Kracht van Drenthe blijven we inzetten op kwaliteit. Dat geldt zeker ook voor onze eigen organisatie, die we verder willen innoveren en ontwikkelen: professioneel, slagvaardig, compact en flexibel.

Gedeputeerde staten van Drenthe

# Leeswijzer

Met de nu voorliggende Begroting 2010 wordt de koers voortgezet die wij zijn ingeslagen op het vlak van het omgaan met de begroting als instrument. Voorafgaand aan de productie van de Begroting 2010 heeft kaderstelling door provinciale staten plaatsgevonden op basis van de Voorjaarsnota 2009. Die kaderstelling is in haar geheel in de Begroting 2010 opgenomen en voornamelijk verwerkt in de bespreking van de prioriteiten in het programmaplan. In het programmaplan van de Begroting 2010 wordt de kaderstelling doorgetrokken door het maken van een duidelijk onderscheid in enerzijds de prioriteiten van het beleid en anderzijds de "lopende zaken". Bij de laatste – ook wel aangeduid met de term "going concern" – wordt informatie op hoofdlijnen verstrekt en het uitgangspunt is vooralsnog, dat deze zaken geen onderwerp van een politieke discussie zullen zijn.

Hierna beschrijven wij kort de vier onderdelen van de Begroting 2010.

**Het programmaplan (beleidsbegroting)**
In het programmaplan gaan wij per programma in op de maatschappelijke effecten en de wijze waarop ernaar gestreefd wordt die effecten te verwezenlijken. Dit wordt gedaan aan de hand van de volgende drie vragen: Wat willen we? Wat gaan we ervoor doen? Wat mag het kosten? Die vragen worden ten principale voor het gehele programma gesteld, maar voor de prioriteiten ook nog eens voor elke prioriteit afzonderlijk. Dit vergemakkelijkt een politiek relevante rapportage en verantwoording. Bij de indeling van de programma's wordt aangesloten bij de hoofdpijlers van het Collegeprogramma 2007-2011.

**De paragrafen (beleidsbegroting)**
In de paragrafen behandelen wij onderwerpen die van belang zijn voor het inzicht in de financiële positie van de provincie. De paragrafen bevatten de beleidsuitgangspunten van beheersmatige activiteiten en lokale heffingen en vallen daarom onder de beleidsbegroting.
De paragrafen betreffen: onderhoud kapitaalgoederen, verbonden partijen, grondbeleid, financiering, bedrijfsvoering, weerstandsvermogen en lokale heffingen.

**Het overzicht van lasten en baten (financiële begroting)**
Via vaststelling van de Begroting autoriseren de staten het college tot het doen van uitgaven. Gezien het belang van een goed inzicht in de baten en lasten worden de baten en lasten per programma weergegeven in een afzonderlijk overzicht. Dit overzicht is integraal, dat wil zeggen dat het alle baten en lasten bevat, zoals opgenomen in het programmaplan.

**De uiteenzetting van de financiële positie (financiële begroting)**
Inzicht in de financiële positie is van belang, mede met het oog op de continuïteit van de provincie. Daarom besteden wij afzonderlijk aandacht aan de financiële positie. Dit gebeurt ook in een meerjarig perspectief. Speciale aandacht geven wij aan de investeringen, financiering, reserves en voorzieningen.

De verschillende – vaste – onderdelen van het programmaplan worden kort toegelicht.

**Missie**
Per programma wordt beschreven aan welke strategische doelen het programma een bijdrage levert. Er wordt een overzicht van strategische doelen gegeven. Strategische doelen zijn de veranderingen die de overheid in de samenleving of organisatie wil bereiken. Het geeft de koers op hoofdlijnen aan voor de langere termijn. De verbinding tussen begroting en Collegeprogramma wordt versterkt doordat de missie per programma rechtstreeks wordt ontleend aan het Collegeprogramma 2007-2011.

**Doel (wat willen we bereiken?)**
Uitgaande van de geformuleerde missie worden de doelen gepresenteerd die het provinciebestuur wil bereiken. Dit kunnen zowel maatschappelijke effecten zijn (effecten in de samenleving) of omgevingseffecten (effecten in de leefomgeving). Het zijn met name doelen waaraan de provincie concreet iets kan doen en/of waar de provincie een concrete taak heeft.
Het uitgangspunt is, de gepresenteerde informatie te beperken tot die doelen waarop ook daadwerkelijk wordt gestuurd en waarbij over de geformuleerde indicatoren ook daadwerkelijk zal worden gerapporteerd. De komende jaren staat voor de provinciale organisatie een verdere doorontwikkeling van de begroting op het programma, met name waar het gaat om het verbeteren van doelstellingen en de wijze waarop wordt vastgesteld of deze doelstellingen ook daadwerkelijk worden bereikt.

**Baten en lasten**
Aan het begin van de beschrijving van elk programma wordt een beknopt samenvattend overzicht gegeven van de baten en lasten van het programma.

**Ontwikkelingen**
In de komende tijd kunnen er ontwikkelingen (buiten de provincie zelf) zijn, die invloed hebben op het provinciale beleid. Voor zover die invloed reeds duidelijk is, wordt hierover (beleidsrelevante) informatie verstrekt.

**Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen?**
Het centrale onderdeel van het programmaplan bestaat met ingang van de Begroting 2010 uit de behandeling van de prioriteiten, zoals die het resultaat zijn van de kaderstelling door Provinciale Staten op basis van de Voorjaarsnota 2009 en eerdere voorjaarsnota's. In de Begroting 2010 worden de prioriteiten beschreven die in 2010 en daarna nog aan de orde zijn; dat zijn dus zowel de prioriteiten die vorig jaar zijn vastgesteld als de wijzigingen en toevoegingen die voor 2010 en later zijn vastgesteld. Prioriteiten die zijn afgewikkeld worden niet meer vermeld.
Van de prioriteiten een wordt een samenvattend overzicht verstrekt met daarbij een financieel overzicht.

**Moties**
In die gevallen waarin Provinciale Staten naar aanleiding van de Voorjaarsnota 2009 en eerdere voorjaarsnota's aanvullende moties hebben aanvaard, wordt in de Begroting 2010 zo veel mogelijk aangegeven, hoe aan deze moties de komende jaren uitvoering zal worden gegeven. Dit gebeurt met name, wanneer aan de uitvoering van een motie extra kosten verbonden zijn. Moties die zijn afgewikkeld, worden niet meer vermeld.

**Wat doen we nog meer?**
De informatie over de overige activiteiten ("going concern") wordt samengevat weergegeven. Het gaat hier met name om zaken die tot het lopende beleid behoren en waarover geen politieke discussie aan de orde is. Dit zullen ook vooral zaken zijn die behoren tot de vaste (medebewinds)taken van de provincie. Waar hier zaken spelen waarover het college bijvoorbeeld nadere afspraken met de staten wil maken of waarvan de staten hebben aangegeven een nadere rapportage te wensen, worden die hier iets verder uitgewerkt; voor het overige wordt puntsgewijs informatie verstrekt.

**Agenda**
In de begroting wordt in de vorm van een beleidsagenda expliciet aandacht besteed aan de afspraken met Provinciale Staten over de oplevering van beleidsproducten, zoals specifieke beleidsnota's, uitvoeringsplannen en bestuursopdrachten. Verder wordt aandacht besteed aan voorstellen die gepland staan in het kader van het Stimuleringsfonds Drentse projecten en aan bestuurlijke gebeurtenissen die op de rol staan (bijvoorbeeld de ondertekening van bestuursovereenkomsten en het in werking treden van belangrijke wetgeving). Op deze wijze wordt een aanzet gegeven tot een betere planning van de bestuurlijke agenda; deze zal de komende jaren nog verder worden doorontwikkeld.

**Wat mag het kosten?**
Per programma(onderdeel) wordt een totaaloverzicht gegeven van programmakosten. Niet alleen voor de komende jaren tot en met 2013, maar daaraan toegevoegd ook cijfers over 2008 en 2009. De apparaatskosten maken in hun geheel deel uit van de kosten van het programma Middelen.

**Toelichting op verschillen**
Waar de financiële totaaloverzichten voor de programma's substantiële verschillen tussen de jaren laten zien, wordt hiervoor een toelichting gegeven. Het gaat hier om een toelichting op hoofdlijnen, waarbij het algemene beeld belangrijker is dan de verschuiving van elke afzonderlijke euro. De toelichting wordt per programma gegeven, indien de verklarende factoren specifiek zijn voor dat programma. Verklaringen van meer algemene aard worden gegeven als onderdeel van de financiële begroting.

# Kerngegevens

| | |
|---|---|
| **A. Sociale structuur** | |
| Aantal inwoners (per 1 januari 2009) | 489.918 |
| Aantal huishoudens (per 1 januari 2008) | 206.146 |
| | |
| **B. Economische structuur** | |
| Netto arbeidsparticipatie | 66,6% |
| Beroepsbevolking (x 1.000) | 224 |
| Werkzaam (x 1.000) | 209 |
| Werkloos (x 1.000) | 15 |
| | |
| Bedrijvigheid (in aantallen per 1 januari 2008) | |
| Landbouw, jacht en bosbouw | 4.605 |
| Industrie | 1.440 |
| Bouw | 2.800 |
| Gezondheids- en welzijnszorg | 1.465 |
| Handel | 10.720 |
| Horeca | 1.270 |
| Onderwijs | 485 |
| | |
| **C. Fysieke structuur** | |
| Oppervlakte (2009; in km2) | 2.680 |
| Oppervlakte cultuurgrond (in ha) | 154.222 |
| Woningvoorraad (aantal per 31 december 2008) | 206.520 |
| | |
| **Financiële kerngegevens Begroting 2010** | |
| Totale lasten voor bestemming resultaat | 320.436.313 |
| Totale baten voor bestemming resultaat | 282.682.228 |
| Onttrekking aan reserves (saldo) | 37.754.085 |
| Opbrengsten opcenten motorrijtuigenbelasting | 45.676.000 |
| Uitkering provinciefonds | 75.743.657 |
| Omvang algemene reserves per 1 januari 2010 | 75.081.047 |
| Omvang bestemmingreserves per 1 januari 2010 | 277.225.377 |
| Omvang eigen voorzieningen per 1 januari 2010 | 2.514.541 |

Bronnen: Drenthe in cijfers en Centraal Bureau voor de Statistiek

# I Beleidsbegroting

## I.1 Programmaplan

# Programma 1. De provincie doét er toe!

## Missie

Onze ambitie is de provincie te laten léven door actief te zijn als stimulator, aanjager en gebiedsregisseur. We geven invulling aan onze rol als gebiedsregisseur, hebben daarvoor de juiste kennis in huis en weten waar kennis beschikbaar is om regie te kunnen voeren. Vanuit die positie zorgen we met onze partners voor een gedragen beleidsagenda en zien we toe op de uitvoering daarvan. Door het versterken van de bestuurskracht van provincie en gemeenten, zijn we beter in staat om te sturen en te monitoren op beleidsrealisatie. We werken daarom aan toename van onze eigen bestuurskracht en faciliteren ook gemeenten daarin. We positioneren Drenthe sterk op (inter)nationaal niveau door actieve lobby richting Den Haag en Brussel. Hierin fungeren we als intermediair voor de medeoverheden in Drenthe.
In onze communicatie staan kwaliteitsverbetering, transparantie en verantwoording centraal. We zorgen dat de kwaliteit van digitale informatieverstrekking en dienstverlening op een hoog niveau is en we blijven die voortdurend verbeteren.

## Doel (wat willen we bereiken?)

**Provinciale staten (PS)**
Provinciale Staten willen beter zichtbaar zijn voor de inwoners van Drenthe. Indicatoren: 15 werkbezoeken en discussiebijeenkomsten op locatie in de provincie door leden van de staten en statencommissies; gemiddeld 300 bezoekers per vergadering aan de live-uitzending van vergaderingen van de staten en statencommissies op internet.

**Bestuurlijke aangelegenheden (rechtsbescherming)**
Een goede en adequate rechtsbescherming bieden aan belanghebbenden die betrokken zijn bij provinciale besluitvorming.

| Indicatoren | Nulmeting | Streefwaarde/realisatie | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | 2009 | 2010 | 2011 | Later |
| 1. Kwantitatief: aantallen beroepsprocedures inzake beslissingen op het bezwaarschrift. | Van de 42 zaken in 2006 is in 3 gevallen (7%) beroep ingesteld tegen de beslissing op het bezwaarschrift bij de Rechtbank of de Raad van State. | 15% | 15% | 15% | 15% |
| 2. Kwalitatief: oordeel rechter, tevredenheidsonderzoek belanghebbenden (in- en extern). | Van de 8 uit 2005 en 2006 lopende beroepszaken in 2006 zijn 2 beroepen alsnog ingetrokken.<br>Uitspraken (6x):<br>■ 2 gegrond (33%)<br>■ 0 gedeeltelijk gegrond (0%)<br>■ 0 niet-ontvankelijk (0%)<br>■ 4 ongegrond (66%) | 10% uitspraken gegrond | 10% | 10% | 10% |
| 3. Tijdigheid van de afdoening van bezwaren en klachten. | Van de 42 zaken in 2006 is 0 keer (0%) buiten de termijn beslist. | 15% | 15% | 15% | 15% |

## Baten en lasten programma

| Programma 1. De provincie doét er toe! | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 2.800.873 | 5.394.998 | 5.062.595 | 4.005.400 | 3.150.203 | 3.208.200 |
| Totaal baten | -3.624 | -12.000 | -12.000 | -12.000 | -12.000 | -12.000 |
| Saldo | 2.797.249 | 5.382.998 | 5.050.595 | 3.993.400 | 3.138.203 | 3.196.200 |

## Ontwikkelingen

### Provinciale staten

*Besluitvorming nieuw omgevingsbeleid*
In 2010 wordt de nieuwe provinciale structuurvisie door Provinciale Staten vastgesteld. Ter voorbereiding zullen de leden van PS in het vroege voorjaar van 2010 een consultatieronde in de provincie maken om zich te laten informeren over de mening van betrokkenen met betrekking tot de voorgenomen plannen in het omgevingsbeleid.

*Communicatie rond de verkiezingen*
Ter voorbereiding van de verkiezingen voor Provinciale Staten in 2011 wordt in het najaar van 2009 een communicatieplan opgesteld. De inzet zal met name gericht zijn op het informeren van de kiezers over het belang van deze verkiezingen. Daarbij zullen we samenwerken met de rijksoverheid en de andere provincies. In 2010 wordt een start gemaakt met uitvoering van de plannen.

### Bestuurlijke aangelegenheden

*Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo)*
De finale besluitvorming over de invoering van de Wabo per 1 januari 2010, komt naderbij evenals de besluitvorming over de oprichting van een uitvoeringsorganisatie per 1 januari 2012. Samengevat komt het voorstel van het kabinet hier op neer: als de uitvoeringsorganisatie op 1 januari 2012 is gerealiseerd, en de kwaliteit van de uitvoering is geborgd, dan wordt de bevoegdheid uit de Wabo voor een groot aantal provinciale inrichtingen vanaf 1 januari 2012 gedecentraliseerd. Dat geldt echter niet voor de provinciale IPPC- en BRZO-inrichtingen: deze blijven bij de provincies. Dit proces vraagt om een andere werkwijze en een nauwe samenwerking tussen provincie, gemeenten en waterschappen. Hierover zijn in 2009 convenanten gesloten waarin deze werkwijze is opgenomen. In 2010 wordt begonnen met deze werkwijze. Gelet op bovenstaande ontwikkelingen gaan we samen met gemeenten en waterschappen onderzoeken hoe de uitvoering van vergunningverlening en handhaving een plek kan krijgen in een Drentse uitvoeringsorganisatie. Dit onderzoek en de daaraan gekoppelde implementatie zal de jaren 2010 en 2011 in beslag nemen.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

### Bestuurlijke aangelegenheden

**1.1 Uitvoering bestuursakkoord**
Wij geven prioriteit aan de uitvoering van het Bestuursakkoord en aan onze reactie op het rapport ‘Amen is geen Amsterdam’. Bij de behandeling van de begroting 2010 hebben wij

een document beschikbaar met een visie op de PNS en de uitwerking van onze kerntaken en rolopvatting daarin.
In dit document geven wij als college aan hoe we als provincie in 2011 onze kerntaken willen uitvoeren en welke veranderingen daarvoor nodig zijn. Zo kunnen we in 2010 alvast voorsorteren op de positie die we in 2011 bereikt willen hebben.
Voor de uitvoering van Amen is geen Amsterdam is een externe programmamanager aangetrokken. Vanwege de inhoudelijke samenhang hebben wij dit gekoppeld aan de uitvoering van het Bestuursakkoord en een verkenning van samenwerkingsverbanden in de regio, gericht op het vormen van een Drentse uitvoeringsorganisatie. Sinds het voorjaar van 2009 is de programmamanager aan het werk.
Voor het programma Uitvoering Bestuursakkoord hebben wij € 400.000,-- op jaarbasis begroot. Dit bedrag is onder andere bedoeld voor het inzetten van personeel voor de uitvoering van het programma. Een deel van de benodigde middelen dekken we door verschuivingen binnen de bestaande formatie en door inzet van bestaande budgetten vanuit Programma 1. Dit betekent dat uiteindelijk een intensivering nodig is van € 250.000,-- op jaarbasis tot 2013.
Aansluitend op de kerntakendiscussie werken wij in 2010 en 2011 verder aan de thema's zoals die genoemd zijn in de brief aan de Staten: samenwerking met andere partners in uitvoeringsdienst(en), ontwikkelen en meten van bestuurskracht, verbeteren kwaliteit dienstverlening, herijking van het interbestuurlijk toezicht, verbetering infrastructuur belangenbehartiging IPO-SNN en gemeentelijke overleggen.

*Vergunningverlening Wet Milieubeheer en Wabo*
Op basis van het Bestuursakkoord en het rapport Amen is geen Amsterdam is gekozen voor een beleid met de nadruk op regievoering in plaats van uitvoering. We gaan onderzoeken hoe de uitvoering van de vergunningverlening en de handhaving een plek kan krijgen in een nieuwe uitvoeringsorganisatie. In de overgangsperiode tot 1 januari 2012 willen wij kwalitatief en kwantitatief minimaal op het huidige (ISO-gecertificeerde) niveau uitvoering blijven geven aan de vergunningverlening. Tegelijkertijd werken wij in deze periode hard aan de oprichting van een uitvoeringsorganisatie. De benodigde tijdelijke externe inhuur voorafgaand aan de start van een nieuwe uitvoeringsorganisatie schatten wij voor 2009 en 2010 in op € 165.000,- per jaar. Voor 2010 hebben uw staten hiervoor bij de Voorjaarsnota 2009 de door ons gevraagde € 165.000,- aan extra financiële middelen beschikbaar gesteld. Voor 2009 hebben wij hetzelfde bedrag uit bestaande middelen kunnen dekken. Op dit moment is nog niet duidelijk wat de uitkomsten zijn van de bestuurlastendiscussie tussen Rijk en IPO.

## 1.2 Betere bestuurlijke samenwerking

In 2009 hebben wij de contacten met gemeenten, waterschappen en de Vereniging van Drentse Gemeenten (VDG) verder uitgebouwd. Met de bestuurders van gemeenten in Drenthe, verenigd in de Vereniging Drentse Gemeenten (VDG), hebben we op 24 februari 2009 een eerste principebesluit genomen over de gezamenlijke Strategische Agenda voor de toekomst. Eind 2009 willen wij met de andere bestuurders overeenstemming bereiken over de ambities en beoogde resultaten van deze agenda. In 2010 en de jaren daarna geven wij uitvoering aan de gemaakte afspraken, die een periode van drie of vijf jaar belopen. Voor de uitvoering ervan sluiten we vanaf eind 2009 ontwikkelings- en resultaatgerichte allianties tussen gemeenten en provincie en gemeenten onderling. Hiermee geven alle overheden in Drenthe uitvoering aan de verschillende Bestuursakkoorden met het Rijk.

Wij streven naar (bestuurs)krachtige Drentse overheden, die sturen op beleidsrealisatie. In dit verband zal in 2010 in IPO-verband een nadere uitwerking van bestuurskracht worden gegeven. Dit willen wij in overleg met de Drentse gemeenten vorm geven.

Daarnaast zullen wij werken aan meer samenhang en afstemming in het beleid van de Drentse gemeenten en de provincie Drenthe. Zeker op het gebied van beleidsonderwerpen die voor alle inwoners en daarmee ook voor de Drentse gemeenten en de provincie van belang zijn, is hiervan meer efficiency en effectiviteit te verwachten: demografische ontwikkelingen, gebiedsinrichting, natuur en landschap en regionale economie. Uitgangspunten voor de gezamenlijke strategie zijn zowel de inzet en vergroting van gebundelde bestuurskracht als het respect voor het eigen domein van elk van de overheden.

Verdere kennisontwikkeling ten aanzien van Europese zaken is van belang voor de provincie zelf én voor partijen in de regio. In overeenstemming met de conclusies uit het verkennend onderzoek naar de inrichting van een Europaloket richten we ons in 2010 op de kennisuitwisseling tussen partijen en uitbreiding van het netwerk rond de Europese onderwerpen. In 2009 hebben we daartoe al stappen gezet. Onze medewerkers zullen we activiteiten aanbieden, die zijn gericht op kennisontwikkeling. Voor Drentse partijen zullen we in samenwerking met gemeenten en andere organisaties activiteiten ontwikkelen die bijdragen aan kennisontwikkeling over Europa. De provinciale rol richt zich daarbij op een inhoudelijk ondersteunende rol voor EU-aangelegenheden.
Als eerste voorbeeld daarvan willen we het EuropaServicePunt (ESP) in samenwerking met de Drentse gemeenten, in het bijzonder de gemeente Emmen, verder ontwikkelen. Het ESP gaat in 2010 de Drentse overheden en partners wegwijs maken met Europese subsidies, kennis en netwerken.
In de jaren 2010 en 2011 is Drenthe voorzitter van de SNN-bestuurscommissie Europa, overeenkomstig ons voornemen in de Voorjaarsnota 2009 om Drenthe (in Noord-Nederlands verband) meer te profileren in Europa.
In 2010 ronden wij het rapporteurschap op het thema “demografische trends in Europa” in het EU-Comité van de Regio’s af. Dit rapporteurschap behelst het voorzitterschap van een onderzoek naar de gevolgen van demografische ontwikkelingen in de Europese regio’s en het verzamelen van aanbevelingen voor het daarvoor te ontwikkelen Europese beleid. Na vaststelling van dit beleid door de EU is het weer aan de nationale, regionale en lokale overheden om hieraan uitvoering te geven. Hiermee kunnen wij Drenthe in SNN-verband, dus mede namens Fryslân en Groningen, sterker profileren in Europa. Tevens verschaft dit ons een goede uitgangspositie in latere discussies over belangrijke Europese dossiers.
Tot slot gaan we medio 2010 de Nota Europastrategie evalueren en (indien nodig) herijken.

## 1.3 Beter(e) beleid(sprocessen

Het interactieve samenspel met partners aan de voorkant van visie- en beleidsontwikkeling is een belangrijke invulling van de regierol. Al verschillende grote beleidsprocessen zijn op deze manier ingezet. Voorbeelden hiervan zijn het Omgevingsbeleid en de Sociale en Culturele Agenda. Door het beschikbaar stellen van de kennis en ervaring uit deze processen rusten we de organisatie en de medewerkers verder toe om de regierol op een passende manier invulling te geven. Met de uitgangspunten van PNS als basis, ontwikkelen we methoden voor kennisuitwisseling –en ontwikkeling, onder meer door het organiseren van een leergang en themasessies. We beschrijven in een organisatiebrede visie hoe de provincie Drenthe via interactief werken haar regierol pakt. De uitgangspunten hiervan zijn gereed in oktober 2009, maar door het constant inbrengen van nieuwe kennis en ervaring is de ontwikkeling van de visie een groeiproces.

## 1.4 (Inter)actiever informeren en profileren

De provincie als bestuurslaag is relatief onbekend. Daarom brengen wij het functioneren van de provincie onder de aandacht brengen bij personen en organisaties die voor het functioneren van de provincie van belang zijn. Dat betekent dat wij ons actief bewegen en profileren in Den Haag

en Brussel en ten opzichte van gemeenten en maatschappelijk organisaties. Tevens vragen wij hiervoor aandacht van de media en benutten we onze eigen communicatiemiddelen.

Bijkomend effect is dat wij de inwoners van onze provincie zo inzicht bieden in het doen en laten van de provincie als democratisch bestuursorgaan. Ook in onze (voor een groot deel wettelijk verplichte) advertenties en onze arbeidsmarktcommunicatie zullen wij zorgen voor zichtbaarheid en herkenbaarheid voor burgers. Niet door inzet van meer geld en middelen, maar door bestaande middelen slim in te zetten en door de kwaliteit van redactie en vormgeving te verbeteren.

Mede naar aanleiding van de aanbevelingen van de commissie-Bomhof (EuroChamp) ondernemen we acties om de contacten met de media verder te structureren. In de wekelijkse vergaderingen van GS zijn externe contacten van collegeleden sinds augustus 2009 een vast agendapunt. Alle vragen van de media worden geregistreerd in een database. Sinds maart 2009 zijn wij zeven dagen per week, 24 uur per dag bereikbaar voor de journalisten, en kunnen wij bij de afhandeling van persvragen gebruik maken van deze database.

Daarnaast richten wij ons op verdere ontwikkeling van ons internetportaal en het intensiveren van de communicatie rondom programma's en projecten.
Samen met Marketing Drenthe bouwen we het nieuwe Drentheportaal verder uit. In 2009 hebben we een begin gemaakt met e-dienstverlening. Hieraan geven wij in 2010 een vervolg. Zie hiervoor verder prioriteit 1.5.

Kwaliteit van dienstverlening.
In 2008 en 2009 hebben wij gewerkt aan een kwaliteitshandvest voor onze dienstverlening. Hieraan geven wij in 2010 verder uitvoering. In dit verband hebben wij in IPO-verband een aantal activiteiten opgepakt. Er worden provinciebrede gemeenschappelijke dienstverlenings-normen opgesteld en er komt een plan van aanpak voor een gezamenlijk klanttevredenheidsonderzoek., dat we medio 2010 in Drenthe willen uitvoeren.

## 1.5 Digitale informatie en (e-)dienstverlening

Wij geven de komende planperiode uitvoering aan de in 2009 geactualiseerde nota "Welkom in digitaal Drenthe" (WiDD). Daarin zijn de ICT-beleidvoornemens vastgelegd met een horizon van 4 jaar. Deze nota houdt rekening met de uitgangspunten van het programma e-overheid en de normen vanuit de BurgerServiceCode. De nota is bovendien geactualiseerd op basis van de gevolgen van het Bestuursakkoord en aanbevelingen van de door PriceWaterhouseCoopers in 2009 uitgevoerde audit op de nota.

Om de doelstellingen van prioriteit 1.5 te halen moeten we intensiveren. Ten eerste streven we er naar de per 1 december 2008 in het kader van het NUP en Gideon afgesproken versnellingen, inclusief harde deadlines te halen; wij hebben ons via het IPO geconformeerd aan deze afspraken en zijn daarmee gehouden aan de bijbehorende wettelijke termijnen. Ten tweede is in afwachting van de revitalisering van het provinciehuis een achterstand ontstaan in de vervanging van de huidige ICT-infrastructuur. Voorzieningen voor de ondersteuning, het beheer en het realiseren van een totaal vernieuwde ICT omgeving zijn onontkoombaar. ICT is een randvoorwaarde voor het nieuwe werken en de invloed daarvan op de werkplekfaciliteiten. Om dit te kunnen blijven doen is een nieuwe ICT infrastructuur noodzakelijk, inclusief management- en beheergereedschappen. Beheer dient centraal, op afstand, in hoge mate geautomatiseerd en via self-support aangeboden te worden. De uitgestelde vervanging maakt dat alles tegelijkertijd

moet worden uitgevoerd. Naast de complexiteit van de operatie dient tijdelijk ook een hoeveelheid extra werk gelijktijdig te worden verricht. Projecten als de vernieuwing van het subsidieproces en de Wabo zijn direct afhankelijk van de vernieuwde ICT-infrastructuur.
Voor het informatiebeheer (archiefzorg) geldt eveneens, naast een wettelijke verplichting om over een Documentair Structuur Plan te beschikken, dat de overgang van papier naar digitaal werken tijdelijk om extra inspanningen vraagt. We voeren nieuwe processen in en zetten een goed digitaal informatiebeheer op. Voor de uitvoering van de nieuwe taken is tijdelijk, tot eind 2013, extra capaciteit noodzakelijk. Kortom, de intensiveringen op grond van strategische keuzes, versnellingen ten gevolge van NUP en Gideon, uitstel van noodzakelijke vernieuwingen in het verleden plus de overgang naar digitaal werken maken dat we een aantal extra investeringen in het kader van deze prioriteit opvoeren.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 1.1 Uitvoering bestuursakkoord | ■ Provincie Drenthe is gebiedsregisseur in het fysiek economisch domein en op het gebied van cultuur.<br>■ Concentratie op kerntaken en regievoering in plaats van uitvoering.<br>■ Provincie Drenthe voert haar wettelijke toezichtstaken uit en ziet toe op de kwaliteit van het lokaal bestuur.<br>■ Kwaliteit van bestuur en dienstverlening van de provincie is aantoonbaar verbeterd.<br>■ De provincie werkt samen met locale overheden en andere partners in robuuste uitvoeringsorganisatie(s).<br>■ Handhaving uitvoering vergunningverlening op huidige (ISO-gecertificeerde) niveau, zowel kwantitatief als kwalitatief. | Uitvoeringsprogramma Bestuursakkoord, inclusief kwaliteitsverbetering door samenwerking.<br><br>Vergunningverlening en Wabo: externe inhuur. |
| 1.2 Betere bestuurlijke samenwerking | ■ Strategische agenda voor de toekomst.<br>■ (Bestuurs)krachtige Drentse overheden die sturen op beleidsrealisatie.<br><br>■ Voorzitterschap nieuwe SNN bestuurscommissie Europa.<br>■ Rapporteurschap over demografische ontwikkelingen binnen het Comité van de Regio's.<br>■ Verdere kennisontwikkeling rondom Europa bij gemeenten.<br>■ De Drentse overheden en partners zijn (beter) wegwijs met Europese subsidies, kennis en netwerken. | ■ Uitvoering geven aan de voornemens (de beleidsvisies) uit de gemeenschappelijke gebiedsgerichte strategische agendapunten.<br>■ In 2010 zal in IPO-verband een nadere uitwerking van bestuurskracht worden gegeven dat wij in goed overleg met de Drentse gemeenten zullen uitwerken.<br><br>■ Uitvoeren nota Europastrategie Drenthe, onder meer in de vorm van het organiseren van een periodiek overleg met leden van het Europees Parlement en van een Drents Bestuurlijk overleg Europa, 2 keer per jaar.<br>■ Uitwerken en opzetten Europaservicepunt, aangehaakt bij initiatief van de gemeente Emmen. (deels e-dienstverlening, prioriteit 1.5).<br>■ Discussiestuk voor het Comité van de Regio's rondom het thema 'Ageing' en de rapportage daarvan.<br>■ Cursus Europa algemeen en cursus Europees recht. |

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 1.3 Beter(e) beleid(sprocessen) | Toerusting organisatie op interactieve en integrale beleids- / regievoering die past binnen de werkwijze van PNS. | ■ Organisatie en afronding van themasessies en een mini-leergang rondom gebiedsgericht werken. Dit leidt tot verdere uitwerking en operationalisering van gebieds-regie en het biedt een platform voor uitwisseling van kennis en ervaring hierover.<br>■ In samenwerking met de beleidsafdelingen ontwik-kelen en opleveren van een instrumentenbox rondom interactief werken en gebiedsregie. Dit leidt tot concrete (proces)handleidingen om interactief te werken vanuit de regierol van de provincie.<br>■ Ontwikkelen en opleveren van een organisatiebrede visie op interactief werken, uitgaand van de kaders van PNS.<br>■ Uitvoeren en afronden van procesondersteuning bij drie complexe, interactieve en integrale dossiers. Deze dienen als pilotprojecten, op aanvraag wordt ondersteuning uitgebreid naar andere dossiers. |
| 1.4 (Inter)actiever informeren en beter profileren | ■ Actief werken aan beeldvorming, positie en status PS en GS en werkzaamheden provincie.<br>■ Drenthe vermarkten als unieke en veilige omgeving voor wonen, werken en recreëren.<br>■ Een duidelijk gezicht van de provincie Drenthe met een goede beeldvorming over de taken.<br>■ Aandacht voor provinciaal beleid in de media. | ■ Verdere uitbouw Drentheportaal.<br>■ Provinciaal beleid in media.<br>■ Arbeidsmarktcommunicatie: opzetten van een eenduidig (personeels)advertentiebeleid.<br>■ Bundeling en optimaal vormgeven bekendmakingen. |
| Kwaliteitshandvest / kwaliteit van dienstver-lening | Transparante (lees: zichtbare, te volgen diensten) en klant-gerichte dienstverlening. | Uitvoeren algemeen klanttevredenheidsonderzoek, aan de hand van provinciebreed opgesteld (IPO) plan van aanpak. |
| 1.5 Digitale informatie en (e-)dienstverlening | ■ Voldoen aan afspraken tussen IPO, rijk, UvW en VNG over totstandkoming programma e-overheid normen BurgerServiceCode.<br>■ Actuele beleid- en productinhoud digitaal beschikbaar<br>■ Realiseren van centrale opslag fysieke documenten en (op verzoek) digitaal aanbieden.<br>■ Migreren documentaire informatie verzorging van uitvoering naar ondersteuning. | ■ Uitvoeren geactualiseerd WiDD, via uitvoerings-programma.<br>■ Realisatie NUP en Gideon (INSPIRE).<br>■ Daadwerkelijke uitrol nieuwe werkplekken en nieuw beheerconcept.<br>■ Inrichting / onderhoud digitale infrastructuur.<br>■ Papier uit de organisatie halen, op verzoek digitaliseren en toevoegen aan het document managementsysteem.<br>■ Kwanti- en kwalitatieve bezetting van de Documentair Informatie Verzorgers t.b.v. borging nieuwe documen-taire ontwikkelingen en processen. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 1. De provincie doét er toe! | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| P1.01 Uitvoering bestuursakkoord | | 290.000 | 664.000 | 535.500 | 0 | 0 |
| P1.02 Betere bestuurlijke samenwerking | | 219.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P1.03 Betere(e) beleid(sprocessen) | 51.482 | 186.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P1.04 (Inter)actiever informeren en beter profileren | | 277.000 | 175.000 | 175.000 | 0 | 0 |
| P1.05 Digitale informatie en (e-)dienst-verlening | 143.642 | 1.688.000 | 1416.000 | 429.500 | 220.000 | 220.000 |
| Totaal programma 1. De provincie doét er toe! | 195.124 | 2.660.000 | 2.255.000 | 1.140.000 | 220.000 | 220.000 |

## Versnellingsagenda begroting 2010

Pronvinciale Staten hebben de Drentse Versnellingsagenda vastgesteld. Deze bevat een groot aantal projecten die versneld worden uitgevoerd om daarmee de gevolgen van de economische crisis te verzachten. Een groot deel van de maatregelen zal in 2010 tot uitvoering komen. Zoals afgesproken zullen wij u regelmatig informeren over de voortgang. Op dit moment onderzoeken we hoe de voortgang en de werkgelegenheidseffecten effectief gemonitored kunnen worden.

### Verbetering bereikbaarheid en verkeersveiligheid

*Herinrichting traverses N371 Smildes*
De knelpunten in de bebouwde kom Bovensmilde en Smilde langs de N371 zijn in kaart gebracht. Op grond daarvan wordt de verbetering van de verkeersveiligheid op genoemd traject aangepakt. In 2010 start de volgende fase Hijkersmilde – Hoogersmilde. Het bedrag voor deze fase is gebudgetteerd op ca. € 2.140.000,--.

*Onderzoek naar afstandbediening provinciale vaarwegen*
Om het serviceniveau op de beroeps- en recreatievaart te verbeteren zal de bediening (op afstand) van bruggen en sluizen verder worden geautomatiseerd. Op dit moment wordt een eerste eigen inventarisatie gemaakt

*Onderzoek naar incidentmanagement langs enkele provinciale wegen*
Op dit moment bevindt het onderzoek naar het verbeteren van de verkeersveiligheid en het inperken van verkeersstremmingen ten tijde van verkeerscalamiteiten zich in de initiatieffase.

### Klimaat & Energie

*Innovatieve verlichting*
Om zowel de economie als het milieu een impuls te geven, versnellen wij de vervanging van conventionele verlichting door LED-markering, ook zal daarbij alle overbodige openbare verlichting langs de provinciale infrastructuur worden verwijderd. De opzet van het project is zodanig dat dit in februari / maart 2010 is uitgevoerd.

*Duurzame energie opwekking provinciale steunpunten /onderzoek naar toepassing windturbines*
Met dit project willen wij duurzame energieopwekking, in de vorm van kleine windturbines en zonnepanelen, toepassen bij provinciale (onderhouds)steunpunten. Het eerste onderzoek met

betrekking tot uitvoeringsmogelijkheden is afgerond. Hieruit zal een nadere duiding volgen van de toepassingsmogelijkheden en de procedurele afwikkeling.

*100.000 voertuigenplan*
Om een landelijk dekkend netwerk van vulpunten te krijgen zullen uiterlijk april 2010 de subsidiebeschikkingen in het kader van de subsidieregeling 'Tankstations Alternatieve Brandstoffen 2009' (TAB2009) van het ministerie van Verkeer en Waterstaat worden verstrekt. Het door ons beoogde doel, is om middels dit subsidieprogramma 5 aardgasvulpunten en 2 bio-ethanolvulpunten te realiseren voor 2012. Wij willen daarnaast in 2010 middels een eigen provinciale subsidieregeling 2 B100 biodieselvulpunten realiseren. Hiervoor is in het kader van het Programma Klimaat en Energie een reservering opgenomen van € 60.000.

## Stadsvernieuwing en woningbouw

*Stagnerende woningbouw*
Wij willen de doorstroming op de woningmarkt bevorderen en de werkgelegenheid in de bouwsector behouden. Tezamen met gemeenten, marktpartijen, corporaties en mogelijk andere partijen zullen maatregelen worden genomen om stagnerende woningbouwprojecten vlot te trekken. Duurzaamheid is hierbij een belangrijk criterium, zodat tevens wordt bijgedragen aan het programma Klimaat en Energie (100.000 woningenplan).

*Stadsvernieuwing Hoogeveen*
In het kader van de wijk- en buurtvernieuwing hebben wij het project in Hoogeveen een impuls gegeven door middelen beschikbaar te stellen. In 2010 is hiervoor € 2 miljoen gereserveerd.

## Herinrichting landschap

*Tusschenwater*
Uit onderzoek blijkt dat het 500 hectare grote deltagebied Tusschenwater goed kan worden ingericht om de functies natuurontwikkeling, waterberging en drinkwaterwinning samen te laten gaan. De uitvoering gaat in 2010 van start en loopt tot 2012. De kosten voor 2010 bedragen €1.000.000.

*Versnelde inrichting EHS*
Hiermee beogen wij, in combinatie met VIEP, het volledige beekdal (Beekdal, Grote Diep, Langelosche Stukken, Eenerstukken) zijn natuurlijke loop terug te geven. De maatregelen leiden tot een vergroting van de ecologische waarde te vergroten en een bijdrage de wateropgave WB21. De uitvoering is gepland in 2010-2011.

## Kennis werkt

*Revitalisering bedrijventerrein De Wieken*
Doordat het Ministerie van Economische Zaken haar eigen versnellingsagenda niet realiseert, moet de herstructurering van bedrijventerrein De Wieken via de reguliere lijn worden opgepakt (financiering door ondernemers, gemeente, OP-EFRO, en Provincie). In het najaar 2009 wordt met de gemeente verder overleg gepleegd om financiering van de revitaliserings rond te krijgen.

*Ondersteuning MKB*
In 2010 zal de tweede tranche ad € 1 miljoen beschikbaar worden gesteld, voor het in nauw overleg met de NOM opgerichte fonds voor risicokapitaal.

*Scholing*
Het blijft van belang om gezamenlijk met de verantwoordelijke partners te blijven zoeken naar mogelijkheden  die de matching van vraag naar en aanbod van arbeid effectiever en efficiënter maken. Op initiatiefvan de provincie vindt daarover intensief overleg plaats.

*Marketing en promotie*
Nagenoeg alle intensiveringsmiddelen zijn reeds ingezet in 2009.

*Monumentenzorg*
Middels een herbestemming van monumentale gebouwen trachten wij zowel de economie, werkgelegenheid als het toerisme in Drenthe een impuls te geven. Omdat de cofinancieringbijdrage van OCenW op lager is  dan voorzien, namelijk uiteindelijk 473.000 euro (indicatief bedrag), zal het aantal te herbestemmen en te restaureren panden worden bijgesteld ten opzichte van de oorspronkelijk geplande aantallen. Voor 2010 is de inschatting dat 2 of 3 kerken zullen worden herbestemd en gerestaureerd, 3 agrarische en/of industriële panden, en 5 monumenten in Veenhuizen.

## Ombuigingen

- Ten aanzien van de grotere betrokkenheid van burgers bij het provinciaal beleid hebben we conform de PNS gekozen voor een andere insteek. Alleen daar waar het meerwaarde heeft, betrekken we burgers bij beleidsontwikkeling en –uitvoering. Dit betekent dat de provincie zich bij de inzet van middelen meer richt op onze directe relaties, zoals de gemeenten en maatschappelijke instellingen.
- In combinatie hiermee gaan we onze interne en externe profilering anders doen. Voor communicatie richting burgers is een scherpere afweging  van de effectiviteit en doelmatigheid van communicatieve inspanningen gewenst. Daarnaast zorgen we op verschillende manieren voor kwaliteitsverbetering van onze profilering, onder meer via advertenties, arbeidsmarktcommunicatie en mediacontacten, zonder dat dit tot extra uitgaven leidt.
- Het efficiënter inrichten van het informatiemanagement zal op termijn een besparing van personele inzet binnen de primaire processen van de organisatie opleveren. In 2011 stellen we opnieuw vast hoe de formatie er vanaf 2012 naar onze mening uit moet zien. Vooruitlopend op nader onderzoek zetten we in op een besparing van 15 fte per 2013. Een nadere analyse is in voorbereiding. De financiële verwerking van deze extensivering hebben wij in Programma 6 opgenomen als onderdeel van Strategische Personeelsplanning.

## Wat doen we nog meer?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 1.2. Interprovinciale samenwerking | ■ Bevorderen van een goede positionering van de provincie.<br>■ In stand houden goede bestuurlijke en ambtelijke verhoudingen met andere provincies. | ■ Interprovinciale samenwerking zoals in IPO- en SNN-verband.<br>■ Continuering van de samenwerking met andere provincies.<br>■ Actieve deelname aan bestuursvergaderingen, bestuurlijke adviescommissies en ambtelijke overleggen in IPO- en SNN-verband. |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 1.6. Bestuurlijke aangelegenheden | | ■ Bestuurlijke overleggen met gemeenten, provincies en Vereniging van Drentse Gemeenten (VDG).<br>■ Inspelen op actualiteiten binnen het vakgebied en continue positiebepaling van de provincie.<br>■ Nagaan of wij mogelijk via een interprovinciale benchmark onze regeldruk voor gemeenten, waterschappen, maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en burgers verder kunnen beperken. |
| | ■ Handhaving/verbetering kwaliteit en integraliteit van bestuur (rijkstaken Commissaris van de Koningin). | ■ Werkbezoeken uitvoeren in het kader van zorg voor kwaliteit van bestuur.<br>■ Vinger aan de pols houden over bestuurlijke integriteit, functioneren politieke overheidsdienaren.<br>■ Uitbrengen digitaal Burgerjaarverslag.<br>■ Zorg voor burgemeesters.<br>■ Adviseren ministeries over diverse zaken (onder andere Koninklijke onderscheidingen).<br>■ Voorzitterschap en secretariaat/uitvoering van het Prins Bernhard Cultuurfonds (jaarbudget ca. € 220.000,-). |
| | ■ Door middel van onderzoek is een bijdrage geleverd aan de ontwikkeling, uitvoering en evaluatie van beleid op het terrein van cultuur, welzijn en zorg (waaronder de sociale en culturele agenda). | ■ Uitvoeren van onderzoeken naar het beleid op het terrein van cultuur, welzijn en zorg. |
| | ■ Onderzoeksprogramma 2010-2011.<br>■ Eén a twee onderzoeken uitgevoerd. | ■ Op grond van de Verordening (217a) doelmatigheid en doeltreffendheid provincie Drenthe stellen wij een onderzoeksprogramma op voor de komende twee jaar. Hierin beschrijven wij enkele uit te voeren onderzoeken. |
| | ■ Geen van de Drentse gemeenten hoeft als gevolg van een financieel uitzichtloze situatie een beroep op de collectieve middelen te doen (artikel 12 gemeenten).<br>■ PS, minister van BZK, Drentse gemeenten en provincies zijn geïnformeerd over de financiële positie van de Drentse gemeenten in 2010. | ■ Monitoren van de financiële positie van gemeenten en gemeenschappelijke regelingen.<br>■ Opstellen rapport Financiële verkenningen 2010. |
| 2.0. Openbare orde en veiligheid | ■ Goed functionerende en actuele risicokaart.<br>■ In stand gehouden netwerk veiligheid.<br>■ Ingevulde liaisonfunctie provincie bij crisisorganisatie. | ■ Beheer en actualisering van risicokaart Drenthe, inclusief auditing.<br>■ Deelname en ontwikkelen van oefeningen crisisbeheersing.<br>■ Toezicht op politieorganisatie/veilgheidsregio en instandhouding netwerken. |

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer |
|---|---|
| Geactualiseerde versie van het informatieplan "Welkom in Digitaal Drenthe", inclusief het bijbehorende uitvoeringsprogramma | 1e kwartaal 2010 |
| Uitwerking Europaservicepunt | Begin 2010 |
| Jaarverslag Commissie Rechtsbescherming | April 2010 |
| Evaluatie en herijking Nota Europastrategie Drenthe | Halverwege 2010 |

## Wat mag het kosten?

| | Product/prioriteiten | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 195.124 | 2.660.000 | 2.255.000 | 1.140.000 | 220.000 | 220.000 |
| | Provinciale staten | 719.778 | 836.655 | 860.380 | 879.200 | 898.510 | 916.400 |
| | Bestuurlijke aangelegenheden | 663.724 | 461.648 | 471.960 | 480.910 | 490.083 | 499.400 |
| | Interprovinciale samenwerking | 1.179.212 | 1.334.600 | 1.372.400 | 1.408.900 | 1.443.300 | 1.472.200 |
| | Openbare orde en veiligheid | 43.035 | 102.095 | 102.855 | 96.390 | 98.310 | 100.200 |
| | Totaal lasten | 2.800.873 | 5.394.998 | 5.062.595 | 4.005.400 | 3.150.203 | 3.208.200 |
| Baten | Bestuurlijke aangelegenheden | -3.624 | -12.000 | -12.000 | -12.000 | -12.000 | -12.000 |
| | Totaal baten | -3.624 | -12.000 | -12.000 | -12.000 | -12.000 | -12.000 |
| | Saldo | 2.797.249 | 5.382.998 | 5.050.595 | 3.993.400 | 3.138.203 | 3.196.200 |

## Toelichting op verschillen

De verschillen in de ramingen tussen 2009 en 2010 hebben allen te maken met de fasering van de betreffende projecten.

# Programma 2. Samenleving met samenhang

## Missie

In de Drentse samenleving is plaats voor iedereen, van jong tot oud. Met alle mogelijkheden en voorzieningen om te (leren) genieten van cultuur, om te kunnen bewegen en om (verzorgd) oud te worden. Een samenleving gericht op het beginsel van het Drentse naoberschap, met waar nodig de helpende hand voor de zwakkere en extra aandacht voor zorg aan jongeren en ouderen. Een samenleving waarin welzijn hoog in het vaandel staat en waarbij niemand aan de kant staat. Een samenleving waarin cultuur een (ver)bindende factor is en bijdraagt aan educatie, sociale cohesie en de Drentse identiteit. Waarin de rijkgeschakeerde culturele voorzieningen en de uitgebreide culturele infrastructuur worden ingezet als magneet voor de economie. Om een samenleving met samenhang te realiseren zetten wij de komende periode in op de sociale en culturele impuls. De impuls beslaat het hele werkveld Welzijn en Cultuur. Op een aantal terreinen hebben wij wettelijke taken. Deze worden optimaal uitgevoerd. Daarnaast vervullen wij een actieve rol op het sociale en culturele terrein. De voorgestelde intensiveringen worden gezien als een totaalpakket. Over de concrete invulling worden met gemeenten en maatschappelijke organisaties afspraken gemaakt.

## Doel (wat willen we bereiken?)

**Ontwikkeling sociaal, cultureel en museaal beleid**
Vorenstaande missie is uitgewerkt in een strategisch beleidskader voor het provinciale sociale en culturele beleid voor de jaren 2009-2012. Provinciale staten hebben eind 2008 de Sociaal doe je niet alleen, Sociale agenda 2009-2012 en Cultuur als magneet, Culturele en museale agenda 2009-2012 vastgesteld.

*Korte schets Sociale agenda 2009-2012*
De provincie heeft ambitie op het sociale terrein. Tegelijkertijd realiseren we ons dat de provinciale rol op het sociale terrein bescheiden is. Niet de provincie, maar de gemeente is immers voor vrijwel al deze onderwerpen de spelbepalende speler. Een belangrijke uitzondering hierop vormt de provinciale rol in de jeugdzorg.
We kiezen in de komende jaren voor vier speerpunten:

- Mijn jeugd
- Mijn ontwikkeling
- Mijn dag
- Mijn beweging

*Korte schets Culturele & museale agenda 2009-2012*
In de nota Cultuur als Magneet hebben wij nieuwe ambities geformuleerd die aansluiten bij de Provincie Nieuwe Stijl (verder: PNS) en bij het hoofddoel om van Drenthe “een aantrekkelijke en aantrekkende provincie” te maken. Deze ambities liggen op de snijvlakken van ruimtelijke ontwikkeling, sociaaleconomische ontwikkeling, cultuur en erfgoed. Met deze ambities willen we mede richting geven aan het nieuwe Omgevingsbeleid, het Provinciaal meerjarenprogramma, de nieuwe Wet Ruimtelijke Ordening en Mooi Drenthe.

De provincie heeft ten aanzien van haar cultuurbeleid de volgende hoofdambitie:
een kwalitatief hoogwaardig cultureel klimaat, en een zo groot mogelijke deelname (actief en passief) van de inwoners van Drenthe aan cultuur. Deze ambitie geven wij in afstemming op en in samenwerking met rijk en gemeenten vorm, en is gevat in de volgende hoofddoelen:

- Vergroten van cultuurparticipatie door Drentse burgers.
- Stimuleren van sprankelende en spraakmakende kunst door het realiseren van een kwaliteitsimpuls en vernieuwing in de culturele sector.
- Versterken/verbeteren van de culturele infrastructuur.
- Stimuleren van een aantrekkelijk vestigingklimaat voor bewoners en bedrijven
- Stimuleren van cultuurtoerisme.

Deze doelen voeren wij binnen de volgende taakgebieden:

1. *Wettelijke en rijksgedelegeerde taken*
   Het betreft hier onze Drentse culturele infrastructuur: regionale omroep, steunpunt monumentenzorg en archeologie, archeologisch depot, provinciale serviceorganisatie bibliotheken, cultuurparticipatie- en educatie, en archiefinspectie. Naar verwachting voegt het rijk hier per 01-01-2011 het regionaal historisch centrum (Drents Archief) aan toe. Voor al deze taken hebben wij een hoofdverantwoordelijkheid.

2. *Cultuurhistorische identiteit van de provincie Drenthe*
   Een (gedeelde) zorg voor materieel en immaterieel erfgoed, zoals monumenten, cultuurlandschap, Drentse streektaal, Drents audio-visueel archief, de kleinere musea en erfgoedhuizen. Samen met de gemeenten ontwikkelt en investeert de provincie in het 'Verhaal van Drenthe'.

3. *Vormgeving openbare ruimte:*
   Kunst en cultuur in de openbare ruimte strekt verder dan een mooi beeld langs een weg of fraaie brug over een kanaal. In plannen voor ruimtelijke ontwikkeling betrekken wij behalve cultuurhistorische waarden (Cultuurhistorisch Kompas) ook moderne en kunstzinnige opvattingen voor vormgeving van de openbare ruimte. Het tegengaan van verrommeling en het versterken van het 'beeld' van Drenthe is daarbij onze doelstelling. Deze ambitie krijgt mede vorm in het Omgevingsbeleid, en in programma's als het PmJP en RSP, Mooi Drenthe etc.

4. *Spraakmakende cultuur*
   Dit betreft cultuur met regionaal of (inter-)nationaal bereik, m.a.w. de grotere musea, professionele podiumkunsten, presentatie-instellingen, festivals en evenementen van hoog niveau. Steun voor deze instellingen en activiteiten draagt bij aan een aantrekkelijke en aantrekkende provincie voor bezoekers van binnen en buiten de provincie, en aan een beter vestigingsklimaat voor bewoners en bedrijven.
   Een belangrijk deel van het provinciale beleid (zoals cultuurhistorie & erfgoed, amateurkunsten & cultuureducatie, bibliotheekvernieuwing, streektaal) wordt uitgevoerd door provinciale instellingen: K&C, Drents Plateau, Biblionet Drenthe, RTV Drenthe, Drents Museum, Huus van de Toal en Monumentenwacht. Deze instellingen richten zich voornamelijk op onze wettelijke, gedelegeerde taken en autonome kerntaken. In Cultuur als Magneet zetten wij daarbij een aantal veranderingsprocessen in gang:
   1. *Flexibilisering van de middelen*: twee grote steuninstellingen (K&C en Drents Plateau) zullen in 2011 en 2012 respectievelijk 10% en 20% op hun vaste subsidiestroom moeten inleveren. De middelen die hiermee worden vrijgespeeld kunnen nog steeds worden ingezet op deze taken, door deze aan te besteden.

2. *Herpositionering lokaal niveau:* een aantal ondersteuningstaken die vooral op lokaal niveau spelen komen (gedeeltelijk) voor decentralisering in aanmerking:
   a. Beeldende kunst: vanwege de verschuiving van de rijksmiddelen naar de grotere gemeenten (Assen en Emmen) zijn wij met de gemeenten overeengekomen dat zij een groot deel van deze taken (zoals advies beeldende kunst en kunstuitleen) overnemen, en dat de structurele provinciale steun van het CBK-Drenthe wordt afgebouwd.
   b. Bibliotheekvernieuwing: Eind 2009 moet er meer duidelijkheid komen over de provinciale rol, in overleg tussen rijk, provincies en gemeenten. De bestemming van onze subsidie richting Biblionet kan dan opnieuw worden beoordeeld. Deze zouden wij bijvoorbeeld meer kunnen gaan richten op bibliotheekvernieuwing. Het servicedeel zou dan meer voor rekening komen van de gemeenten.
   c. Amateurkunst en Cultuureducatie: ondersteuning van de amateurkunsten binnen gemeenten en cultuureducatie voor de scholen heeft een belangrijke plek gekregen in ons Drents Programma voor Cultuurparticipatie. Hiermee wordt de opdrachtgevende rol deels verschoven naar het lokale niveau.

## Baten en lasten programma

| Programma 2. Samenleving met samenhang | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 66.897.619 | 68.662.838 | 65.675.429 | 64.933.395 | 63.681.887 | 61.567.340 |
| Totaal baten | -35.230.069 | -34.805.955 | -31.399.945 | -31.403.530 | -31.407.190 | -31.407.383 |
| Saldo | 31.667.550 | 33.856.883 | 34.275.484 | 33.529.865 | 32.274.697 | 30.159.957 |

## Ontwikkelingen

Met het rijk hebben de provincies een bestuursakkoord Rijk-provincies 2008-2011 afgesloten, waarin duidelijk op de positie en rol van de provincie wordt ingegaan. In Drenthe hebben we daarnaast met het rapport Amen is geen Amsterdam een duidelijke koers neergezet voor de 'Provincie Nieuwe Stijl'. Bij het opstellen van de sociale agenda 2009-2012 is al geanticipeerd op deze ontwikkelingen. Zo zijn met alle Drentse gemeenten sociale allianties gesloten waarbij er een gezamenlijke inzet is afgesproken op gedeelde ambities op sociaal terrein. Binnen de periode 2009-2012 wordt het merendeel van de inzet van de provincie op het sociale beleidsterrein afgebouwd.
In de tweede helft van 2009 worden de culturele allianties met de gemeenten gesloten. In 2010 zal er dus voor het eerst echt mee gewerkt geworden.

Voorts zijn er nog de volgende ontwikkelingen te noemen die invloed hebben op het beleidsterrein:

- De Wet op de jeugdzorg (2005) wordt geëvalueerd in opdracht van het ministerie voor Jeugd en Gezin. Begin 2010 worden de uitkomsten van deze evaluatie bekend en zal het rijk bepalen hoe het jeugdzorgstelsel er de komende jaren zal gaan uitzien. Verwacht wordt dat delen van de huidige kerntaak van provincies worden overgeheveld naar de gemeenten.
- Ook start in 2010 het nieuwe financieringsstelsel in de jeugdzorg (Kaiser) waarbij er meer beleidsruimte komt voor provincies. Ook wordt het macro financieel kader voor de uitvoering van de jeugdzorg opnieuw vastgesteld (op advies van de Adviescommisie Financiering Jeugdzorg) en zullen de middelen via een nieuw verdeelmodel over provincies worden

verdeeld (Verdeelmodel van het Sociaal Cultureel Planbureau). Het is op dit moment nog niet duidelijk wat de gevolgen voor Drenthe zullen zijn).

- Provincies hebben zich in IPO verband uitgesproken om deel te nemen aan het Olympisch Plan 2028.
- In 2010 zal in IPO-verband nog nadrukkelijk met het Rijk worden gesproken over de condities waaronder wij de verantwoordelijkheid voor het Drents Archief overnemen.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

**Sociale ontwikkeling**

2010 is het 2e jaar waarin de sociale allianties met gemeenten worden uitgevoerd. In alle 12 gemeenten wordt op alle onderdelen projectmatig gewerkt aan het gezamenlijk uitvoeren van de ambities.
Ook wordt onder verantwoordelijkheid van gemeenten en provincie gewerkt aan het inrichten van een Kennis, Innovatie Netwerk (KIN) model dat de beleidsuitvoering op alle thema's moet gaan ondersteunen.

## Opgroeien (jeugdzorg)

### 2.1 Kansen voor jeugd en gezin

Door structureel te investeren in het eerder signaleren van problemen, verwachten wij wachtlijsten te kunnen voorkomen en vaker te kunnen volstaan met het aanbieden van lichtere zorgprogramma's. Ingezet wordt op een toereikend en flexibel jeugdzorgaanbod.
In elke gemeente wordt aansluiting op maat gerealiseerd door middel van het inrichten van zogenoemde Centra voor Jeugd en Gezin. Belangrijk is dat actief wordt gesignaleerd welke jongeren en gezinnen problemen hebben. Uitgangspunt is dat kinderen veilig en zonder al te veel zorgen kunnen opgroeien. De provinciale jeugdzorg moet een heldere aansluiting hebben met elk(e) Centrum voor Jeugd en Gezin, onderwijsinstelling of bovenschools samenwerkingsverband (ZAT). De doeluitkering Jeugdzorg is beschikbaar voor kerntaken van het Bureau Jeugdzorg en het Zorgaanbod. De autonome middelen zetten wij in om onze extra ambities te realiseren.

**Intensivering prioriteit 2.1, Kansen voor jeugd en gezin:**

*Ontwikkelen programma Triple-P*

De provincie wil jeugdigen en hun opvoeders in Drenthe ondersteunen bij beginnende en meer ernstige problematiek op het gebied van opvoeding en opgroeien. Er moet een nauwe samenwerking zijn tussen het gemeentelijk jeugdbeleid en de provinciale, intersectorale jeugdzorg met 1 gezamenlijke aanpak. Wij gaan het Programma Positief Opvoeden Drenthe-breed ontwikkelen en implementeren. In 2009 is er in nauwe samenwerking met alle 12 Drentse gemeenten een implementatieprogramma opgesteld waarin POD geleidelijk binnen 4 jaren in Drenthe wordt uitgerold. In 2010 wordt er in 6 gemeenten POD ingevoerd, daarna volgen de overige gemeenten.

*Investeren in veiligheid met Signs of Safety*

Om in risicogezinnen onveiligheid doeltreffend om te buigen naar nieuwe veiligheid, zetten wij in op de bewezen effectieve methodiek van Signs of Safety. In 2010 begint het stadium van verdieping, verbreding en verankering van Signs of Safety in de uitvoeringspraktijk. We sluiten

hiermee aan bij de gemeentelijke ambitie bij de Regionale aanpak van Kindermishandeling (RAAK). In de sociale allianties is afgesproken om hierbij nauw samen te werken.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 2.1. Kansen voor jeugd en gezin | ■ Terugbrengen instroom en geen wachttijden bij Bureau Jeugdzorg en in de geïndiceerde jeugdzorg.<br>In elke gemeente aansluiting lokaal jeugdbeleid en jeugdzorg. Aanwezigheid jeugdzorg binnen scholen.<br>Functies Bureau Jeugdzorg zijn goed bereikbaar binnen Centra voor Jeugd en Gezin en onderwijs.<br>■ Het vroegtijdig voorkomen van psychosociale problematiek bij kinderen, jeugdigen en hun opvoeders in Drenthe zijn ondersteund bij beginnende en meer ernstige problematiek op het gebied van opvoeding en opgroeien. | ■ Zorgen voor een meer globale indicatiestelling bij BJZ en het werken met bewezen effectieve programma's bij zorgaanbieders.<br><br>Ontwikkeling gezamenlijke backoffice met taken BJZ in zowel de Centra voor Jeugd en Gezin en de ZAT's.<br>Aansluiting zorgprogramma's met het lokaal jeugdbeleid en onderwijs.<br>■ Opzetten kennisnetwerk Centra voor Jeugd en Gezin en onderwijsnetwerken.<br>Uitvoering netwerken tot en met 2011.<br>■ Het inzetten van het programma Positief Opvoeden in Drenthe in 6 Drentse gemeenten. |
| | ■ In risicogezinnen is de onveiligheid van kinderen doeltreffend aangepakt. | Verdiepen, verbreden en verankeren van Signs of Safety in de uitvoeringspraktijk. |

## Mijn ontwikkeling

### 2.2 Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe

*Onderwijskansenplan Drenthe 2008-2011 (Stimuleringsfonds Drentse projecten)*
De kwaliteitsslag onderwijs is onderdeel van de Sociale agenda (Mijn Ontwikkeling) en is nader uitgewerkt in het Onderwijskansenplan Drenthe 2008-2011. Ons onderwijsbeleid wil maximale kansen voor alle kinderen in Drenthe. Gezien de onderwijsachterstanden in Drenthe zullen wij langdurig en fors in het onderwijs moeten investeren. Het Onderwijskansenplan Drenthe 2008-2011 moet voor heel Drenthe resultaten opleveren. De focus en middelen zullen in eerste instantie gericht zijn op de regio's Zuidoost-Drenthe/Veenkoloniën en Zuidwest-Drenthe. De ervaringen daar kunnen in een later stadium naar de andere regio's worden overgebracht.
De projecten van het Onderwijskansenplan Drenthe 2008-2011 worden mede gefinancierd door het Rijk, de betrokken gemeenten en schoolbesturen. In 2010 wordt dit gecontinueerd.

### 2.3 Kansen voor onderwijs: Aanpak Voortijdig Schoolverlaten (VSV)

Kansen voor onderwijs is een integraal onderdeel van het thema Mijn ontwikkeling in de Sociale agenda. Ons uitgangspunt is dat in Drenthe elke jeugdige de kans heeft op een optimale schoolloopbaan. Deze schoolloopbaan eindigt met een kwalificatie die past bij de kwaliteiten en talenten van de jeugdige en sluit aan bij de vraag van de arbeidsmarkt. Bestaande en nieuwe projecten worden uitgevoerd samen met gemeenten (in het kader van de sociale allianties), het voortgezet onderwijs, het beroepsonderwijs en het bedrijfsleven, met als doel onder andere om jongeren een beter beroepsbeeld te geven. De verschillende projecten moeten niet als losstaand worden beschouwd, maar als aanvullend op elkaar, met diverse raakvlakken op provinciale en eventueel ook noordelijke schaal.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 2.2. Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe | ■ Kinderen van laagopgeleide ouders nemen deel aan de programma's voor de voor- en vroegschoolse educatie.<br>■ De betrokkenheid van de ouders bij de ontwikkeling van hun kind is toegenomen.<br>■ Participatiegraad in voortgezet onderwijs is gelijk aan landelijk gemiddelde<br>■ Aantal zwak presterende scholen is gelijk aan landelijk gemiddelde.<br>■ Een goede doorstroming van het primair onderwijs naar het voortgezet onderwijs, passend bij de talenten van het kind.<br>■ Pedagogisch en didactisch vakbekwaam personeel in de voorschoolse voorzieningen (kinderopvang en speelzalen) en primair en voortgezet onderwijs.<br>■ Het onderwijsniveau in Drenthe is over 10 jaar minstens op het landelijk niveau.<br>■ Hogere taal- en rekenopbrengsten die ook leiden tot verbetering van het totale leervermogen van jeugdigen. | ■ Uitvoering geven aan het 10-jarig Plan onderwijskansen in Drenthe.<br>■ In samenspraak met gemeenten en schoolbesturen uitvoeren van regioplannen primair onderwijs voor Veenkoloniën, Zuidwest- en Zuidoost-Drenthe (o.a. de pilot "Vanzelfsprekend in Zuidoost Drenthe en "Duurzaam leren in de Veenkoloniën" in de drentse Veenkoloniën).<br>■ Bij de start van de onderwijskansenplannen worden zoveel mogelijk beschikbare gegevens als uitgangspunt genomen, om vervolgens door monitoring te kunnen meten of de taal- en rekenprestaties en doorstroom havo/vwo ook daadwerkelijk verbeteren. Deze gegevens worden met landelijke cijfers vergeleken. |
| 2.3. Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten (VSV) | ■ Het aantal voortijdig schoolverlaters is overeenkomstig de landelijke cijfers.<br>■ Jongeren tot 23 jaar scholen tot minimaal op niveau startkwalificatie.<br>■ Volledig sluitende aanpak in 2012 voor terugleiding jongeren zonder startkwalificatie tot 23 jaar naar een leerwerk- of onderwijstraject, met als doel het behalen van een startkwalificatie.<br>Elke Drentse jeugdige is voldoende gekwalificeerd om een goede start op de arbeidsmarkt te kunnen maken. | Ontwikkelen van een meerjarig programma (2009- 2012) met als doel een aansluitend onderwijsaanbod te realiseren, passend bij de mogelijkheden en talenten van elke jeugdige en de regionale arbeidsmarkt. Dit programma wordt in samenspraak met gemeenten en schoolbesturen ontwikkeld en uitgevoerd.<br>■ In samenwerking met de RMC regio's werken aan een sluitende ketenaanpak. Vanuit de allianties werken aan een passende en brede trajectbegeleiding;<br>■ Investeren in een goede beroepsoriëntatie, waarbij het onderwijscurriculum beter aansluit op de beroepspraktijk;<br>■ In samenwerking met gemeenten (RMC), jeugdzorg en MBO scholen nader onderzoek voor die jongeren die vooral zorg en maatwerk nodig hebben: behoefte en vorm aan een MBO+ (snijvlak onderwijs/zorg) in Drenthe. |

## Mijn Dag/Mijn Omgeving

### 2.4 Kansen voor welzijn zorg: sociale samenhang en participatie

Vanuit de nota 1/2 miljoen mensen, dé Drentse aanpak voor welzijn, zorg en wonen, zorgen wij ervoor dat de welzijns- en zorgdiensten (onder andere ouderenzorg) op het niveau komen van de woonkwaliteit. Er wordt samenwerking gezocht met gemeenten en wooncorporaties. We spelen in op demografische ontwikkelingen. Uit onderzoeken (onder andere Regiovisie Groningen-Assen en de analyse Woonplan) blijkt dat er behoefte is aan versterking van de welzijnsdiensten binnen WZW. Wij nemen het voortouw in deze ontwikkeling (mede in het kader van de Sociale Allianties). Er wordt een provinciedekkende ondersteuningsstructuur gecreëerd voor mantelzorg en vrijwilligerswerk (Wat doet u voor Drenthe? Vrijwillige inzet en mantelzorg).

## 2.5 Kansen voor "7-tot-7": diensten- en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten

Inzet is de status van Drenthe als unieke woonprovincie te versterken met uitgekiend tijdenbeleid. Het combineren van zorg- en arbeidstaken moet eenvoudiger worden gemaakt. Het gaat om een aansluitend aanbod van jeugdvoorzieningen, maar ook om flexibele werktijden, slimme openingstijden en plaatsonafhankelijke dienstverlening. Wij nemen het voortouw, maar deze ambitie kan alleen worden gerealiseerd in samenwerking met gemeenten, instellingen en bedrijfsleven. Voortgang van de Regelingen MFD, dagarrangementen en brede schoolontwikkeling passen binnen het nieuwe 7 tot 7-beleid. Het beleid leidt ook tot versterking van het lokale voorzieningenniveau. Het aansluitend aanbod jeugdvoorzieningen heeft direct gevolg voor de onderwijskansen. Het rijk heeft gezien dat Drenthe voorop loopt in het tijdenbeleid en heeft Drenthe benoemd tot koploper.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 2.4. Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie | ■ Effectieve samenwerking inwoners, gemeenten, wooncorporaties, welzijns- en zorginstellingen.<br>■ Mensen wonen zo lang mogelijk zelfstandig thuis. | ■ Uitvoering beleidsnotitie 1/2 miljoen mensen, dé Drentse aanpak welzijn, zorg en wonen.<br>■ Uitvoering regionale uitvoeringsprogramma's, projecten versterking welzijn binnen WZW, stimuleringsbudget WZW, invoering ondersteuningsstructuur mantelzorg en vrijwilligerswerk, allianties. |
| 2.5. Kansen voor "7-tot-7": diensten- en voorzieningen-programma in Drentse gemeenten | ■ Er worden lokaal mogelijkheden ontwikkeld om mantelzorg en arbeid te combineren.<br>■ Er zijn vernieuwende projecten op het terrein van zorg-en dienstverlening.<br>■ Er worden transities gemaakt van bestaande of in ontwikkeling zijnde diensten en voorzieningen tot een doorlopend aanbod van onderwijs opvang en vrije tijd.<br>■ Inzetten op Impuls brede scholen, sport en cultuur, combinatiefuncties in Drenthe.<br>■ Bewustwording bij bedrijven op het gebied van tijdenbeleid. | Uitvoeren van allianties met gemeenten op:<br>■ Combinatiefunctie<br>■ Diensten & voorzieningen<br>■ Mantelzorg en betaalde arbeid<br>■ Kernteam 7-7<br>■ KIN<br>■ Nora<br>■ Doorlopend Drenthe |

## 2.6 Kansen voor Sport: Drenthe profileren als sportprovincie

Drenthe kan nog beter op de kaart worden gezet als sportprovincie. Dit kan niet zonder belangrijke partners zoals bijvoorbeeld de gemeenten, verenigingen, bonden en sportorganisaties. De sociaal bindende factor van sport in Drenthe is erg groot. Topsport en breedtesport zijn communicerende vaten. Topsportevenementen zijn een spin-off voor sportstimulering, geven stimulans om te gaan sporten en meer te bewegen en hebben een voorbeeldfunctie. Zij zorgen voor een stevige impuls voor de sportdeelname en het vrijwilligerswerk in de provincie. Belangrijk zijn ook het economische effect en de promotionele waarde voor Drenthe. Door het versterken van verenigingen op het gebied van faciliteiten, talentontwikkeling en een sterke competitie creëren wij een vruchtbare bodem voor toppers. Breedtesport is de basis voor topsport en breedtesport gedijt niet zonder topsport. Sport alleen is niet genoeg voor een 'gezonder leven' en is niet bij iedereen even vanzelfsprekend. Actief zijn zal voor iedereen toegankelijk moeten zijn. Daarvoor zijn activiteiten en een sterke verenigingsstructuur van essentieel belang. De komende periode willen wij benutten om verenigingen te versterken met combinatiefunctionarissen. Deze functionarissen zijn verantwoordelijk voor een breder aanbod, waaronder meer samenwerking in de wijk en sportbuurtwerk, het onderwijs en buitenschoolse opvang. Wij maken dit mogelijk door cofinanciering beschikbaar te stellen.

Vanaf 2010 is het provinciaal sportbeleid onderdeel van Drenthe 2028; het Drents Olympisch Plan. Uitgangspunt is dat sport de kracht heeft om processen op gang te brengen op sociaal-maatschappelijk, economisch, ruimtelijk en welzijnsgebied. De missie van Drenthe 2028 is met sport in de volle breedte héél Drenthe in 2016 naar Olympisch niveau te brengen. Hier hebben we allemaal profijt van, nu en in de toekomst, op sociaal-maatschappelijk, economisch, ruimtelijk en welzijnsgebied. Het Drents Olympisch plan wordt naar verwachting eind 2009 in Provinciale Staten besproken.

Drenthe gaat zich onderscheiden van andere provincies door specifiek in te zetten op:
- De ontwikkeling van een totaal Sportlandschap rondom 5 Beweegparken, waar alle sporters (breedte, talent, top, toerist) elkaar ontmoeten.
- De ontwikkeling van Beweegbuurten; dorpen en wijken waarin al het sportieve, educatie, recreatieve, cultuur, musisch en natuuraanbod gebundeld wordt.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 2.6. Kansen voor Sport: Drenthe profileren als sportprovincie | ■ Sportstimuleringsmiddelen zijn weggezet in sociale allianties met gemeenten.<br>■ Beleidsontwikkeling Drenthe 2028, visie over integraal sportbeleid.<br><br>Deelresultaten:<br>■ Periodiek topsportevenementen in Drenthe: in 2010 80 jaar TT en open NK Atletiek voor gehandicapten.<br>■ 90% procent van de jongeren tussen 6 en 19 jaar moet aan sportbeoefening doen (SCP 2003). | ■ Profilering sportprovincie Drenthe.<br>■ Meewerken aan voorbereiding Open NK Atletiek gehandicapten, 80 jaar TT, WK CP 2011.<br>■ Jaarlijkse Monitor sportparticipatie. Evaluatie sportmonitor 2008, 0-meting.<br>■ Investeren in professionalisering van sportverenigingen door combinatie-functionarissen.<br>■ Onderzoeken hoe vervolg te geven aan provinciebreed sportstimuleringsproject in samenspraak met Drentse partners.<br>■ De Drents Olympisch Alliantie wordt getekend met betrokken partners.<br>■ Het Olympisch Plan wordt onderbouwd met inhoudelijke analyses en cijfermatig onderzoek.<br>■ Er worden afspraken gemaakt met de sportbonden en er vindt afstemming plaats tussen de provincies Groningen en Friesland.<br>■ Er wordt in 2010 een prijsvraag gehouden onder scholen en onder buurten waarbij deelnemers hun beweegbuurt presenteren. Uitvoeren van beste voorstellen.<br>■ Onderzoek naar hoe Drenthe 2028 het meest effectief kan bijdragen aan een Drenthe op Olympisch niveau. |

## Kunst en Cultuur in Drenthe

### 2.7 Versterken culturele infrastructuur Drenthe

De provincie wil het economisch effect en de promotionele waarde van de Drentse musea vergroten met een ontwikkelingsregeling, gezamenlijke projecten en bundeling van expertise. We stimuleren deskundigheid en samenwerking binnen en buiten de sector op het gebied van (innovatieve) marketing en promotie, sponsoring en bedrijfsvoering. De musea die wij van bovenlokale betekenis vinden (Drents Museum, De Buitenplaats in Eelde, herinneringscentrum Kamp Westerbork, Gevangenismuseum en het Hunebedcentrum Borger) steunen wij waar nodig in hun verdere ontwikkeling en professionalisering.

Met ingang van 2009 is beeldende kunst door het rijk naar grote gemeenten gedecentraliseerd, in Drenthe naar Assen en Emmen. Door deze decentralisatie ligt de primaire verantwoordelijkheid voor het beeldende kunstbeleid in Drenthe niet meer bij de provincie. De veranderde taakverdeling tussen de overheden leidt tot herpositionering van het CBK en de kunstuitleenvoorziening. De provincie voelt zich medeverantwoordelijk voor het proces om het CBK Drenthe te herpositioneren. Samen met de gemeenten zullen wij hier op inzetten. Voor beeldende kunstinitiatieven van bovenlokaal belang blijven wij onze verantwoordelijkheid nemen. Wij willen ons in de toekomst specifieker richten op aantrekkelijke en vernieuwende beeldende kunst en omgevingsinitiatieven van bovenlokaal hoog artistiek niveau. Een door Stichting Boei, gemeente en provincie gepleegde investering stelt KiK in staat haar activiteiten voort te zetten en uit te bouwen tot een cultureel ondernemende organisatie.

De PeerGroup en DJT De Reus zijn de twee professionele Drentse theatergroepen. Zij hebben een plek in de Noordelijke basisinfrastructuur op toneelgebied. Het Nederlands Fonds voor Podiumkunsten heeft aan De Peergroup wel extra (rijks)subsidiemiddelen toegekend, maar niet aan DJT De Reus. Voor 2010 willen wij onze subsidie (in lijn met het recente advies van de provinciale adviescommissie Cultuur) voor beide groepen handhaven op het niveau van 2009.

**Intensivering prioriteit 2.7, Versterken culturele infrastructuur Drenthe**

Een goede wisselwerking tussen cultuur en economie draagt bij aan een succesvolle kenniseconomie en een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor (artistiek) talent, particulieren en bedrijven. De sector cultuur kan een bijdrage leveren aan de bedrijvigheid, werkgelegenheid, toerisme en het vestigingsklimaat in Drenthe. Voorstellen uit het Innovatief Actieprogramma Drenthe worden ook op culturele en creatieve criteria beoordeeld.
Verder gaan wij uitdrukkelijk het toeristische belang van festivals en fysiek cultureel erfgoed benadrukken door dit specifiek onder de aandacht te brengen van de Drentse burgers en de toeristen.

## 2.8 Vergroten cultuurparticipatie

Het Drents programma voor het Programmafonds cultuurparticipatie (Samen Delen) is gericht op amateurkunst, cultuureducatie en volkscultuur en is de opvolger van het landelijk Actieplan cultuurbereik. Wij voeren dit programma uit in samenwerking met gemeenten.
Wij blijven ons inzetten voor een bloeiend en veelzijdig festivalklimaat door middel van subsidies en advisering. Wij vinden het belangrijk dat cultuureducatie steviger wordt verankerd binnen het onderwijs en dat scholen hun eigen cultuureducatiebeleid formuleren. Wij sluiten hiermee aan bij de inzet die ook het rijk op dit terrein pleegt. Wij willen ervoor zorgen dat scholen kennis hebben van de (directe) culturele omgeving. Wij voelen ons verantwoordelijk voor ondersteuning van gemeenten om netwerken op te zetten en voor inzet van inhoudelijke deskundigheid en ondersteuning op het gebied van cultuureducatie binnen deze netwerken. Naast kunst en mediaeducatie vinden wij dat erfgoededucatie voldoende aan bod moet komen.

## 2.9 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed

Wij willen het voor Nederland unieke Drentse cultuurhistorische landschap versterken en voor het voetlicht brengen. Ook willen wij erfgoed in de ruimtelijke ordening goed tot zijn recht laten komen.
Daartoe zetten wij de volgende instrumenten in.

- CultuurhistorischKompas (voorheen de Cultuurhistorische Waardenkaart)
- Provinciale monumentenlijst
- Ontwikkelingsprogramma cultuurhistorie en archeologie
- Kwaliteitsimpuls voor gemeentelijke archeologie

- Immaterieel erfgoed: ‘het verhaal van Drenthe’
- Erfgoededucatie

Het Huis voor de Drentse Taol vervult een belangrijke rol in de stimulering en begeleiding van initiatieven op het terrein van taalvaardigheid.

## 2.10 Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte

Drenthe verdient een eigentijdser beeld voor zowel de eigen inwoners als de toeristen. De beeldkwaliteit van de openbare ruimte willen wij verbeteren door dit aspect aan het begin van ruimtelijke plannen (zoals bij wegen en kanalen) positief te beïnvloeden. Wij stimuleren particulieren en medeoverheden om de kennis en kunde van eigentijdse ontwerpers te gebruiken bij het vormgeven van objecten en locaties in de openbare ruimte.

## 2.11 Versnellingsagenda Monumentenzorg

Bij motie (Motie 17, Voorjaarsnota 2008 inzake Oude Drentse kerken) hebben de staten gevraagd om een plan voor herbestemming van leegstaande kerken in Drenthe. Deze wens heeft (mede) geleid tot een plan voor cofinanciering van een versneld rijksprogramma voor het wegwerken van restauratie-achterstand. Dit betekent een incidentele provinciale bijdrage van 2,8 miljoen euro in de jaren 2010-2011. Dit sluit aan bij onze aanpak van de economische crisis en de intenties om investeringen naar voren te halen in antwoord op de vraag van het rijk en van het IPO. Naast bovengenoemde reactie op motie 17 hebben wij reeds besloten om voor 2009, 2010, en 2011 subsidie beschikbaar te stellen aan de Stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen Groningen en Drenthe (SBKGD).

## 2.12 RTV-Drenthe

Een substantieel deel van het provinciale cultuurbudget gaat naar RTV-Drenthe. De omroep voldoet aan het niveau van de Mediawet, maar heeft te weinig middelen voor ontwikkeling en exploitatie van nieuwe media c.q. crossmediale berichtgeving en hoogwaardige programmering. Om hiervoor een inhaalslag te maken heeft de omroep extra middelen gevraagd. Sinds wij verantwoordelijk zijn voor RTV Drenthe hebben wij geen autonome middelen voor RTV-Drenthe beschikbaar gesteld, behalve een tijdelijke subsidie voor ondertiteling. In de Voorjaarnota 2009 hebben wij voorgesteld deze subsidie van € 70.000 per jaar t.b.v. de ondertiteling structureel te maken. Daarnaast hebben we voorgesteld om de regionale omroep met een structurele bijdrage van € 500.000 in staat te stellen om veel meer in te spelen op de nieuwe media en crossmediale berichtgeving. Totaal is dus van 2010 tot en met 2012 een intensivering van € 570.000 per jaar nodig. Na 2012 willen wij de benodigde middelen hiervoor vinden binnen Programma 2. Bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2009 hebben Provinciale Staten gezegd hier positief tegenover te staan, maar bij de behandeling van de begroting 2010 een uitspraak te willen doen over de hoogte van het bedrag.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 2.7. Versterken culturele infrastructuur Drenthe | ■ Projecten in gang gezet als Hondsrug – N-34. | ■ Bijdragen aan bovenlokale projecten beeldende kunst en vormgeving, bijvoorbeeld projecten die zich manifesteren op het snijvlak van beeldende kunst, natuur, erfgoed en recreatie. |
| | ■ Verbeterde profilering en (inter)-nationale status musea van provinciale betekenis.<br>■ Een samenhangend museumbestel van kwalitatief goede musea en museale voorzieningen met een heldere profilering en goed publieksbereik. | ■ Investeren in professionalisering en profilering musea van provinciale betekenis.<br>■ Musea stimuleren onderlinge allianties aan te gaan bij versterken deskundigheid en uitvoeringscapaciteit.<br>■ Stimuleren cultureel ondernemerschap musea: marketing, promotie, deskundigheidsbevordering, en samenwerkingsprojecten (o.a. overbrengen van "Het verhaal van Drenthe".). |
| | ■ Voldoende en goed gespreid aanbod in Drenthe van professionele podiumkunsten. | ■ Subsidiëren professionele podiumkunsten op provinciale en noordelijke schaal. |
| | ■ start concrete projecten op snijvlak cultuur en economie. | ■ Uitvoering geven aan Investeringsprogramma voor initiatieven op snijvlak cultuur en economie. |
| | ■ Vordering nieuwbouw Drents Museum Depot volgens planning. | ■ Nieuwbouw Drents Museum en voltooiing Depot. |
| | ■ Aangepast plan nieuwbouw Drents Archief met financiering, mogelijke start bouw. | ■ Lobby voor nieuwbouw Drents Archief aansluitend op Drents Museum. |
| | ■ Biblionet vervult een aanjaagfunctie in de vernieuwing van het bibliotheekwerk. | ■ Afstemming rijksbeleid t.a.v. bibliotheekvernieuwing op nieuwe gemeentelijke en provinciale rollen. |
| 2.8. Vergroten cultuurparticipatie | ■ Vergroten deelname aan cultuur door inwoners van Drenthe, zowel geografisch als wat betreft diversiteit van doelgroepen. | ■ Drents programma 2009-2012 voor Programmafonds cultuurparticipatie; uitvoering provinciaal deel en gemeentelijke delen. |
| | ■ Bereik cultuureducatie minimaal op huidige hoge niveau.<br>■ Cultuureducatie verankerd in de curricula van scholen.<br>■ Uitvoering van tenminste 2 nieuwe cultuureducatieve (samenwerkings-) projecten voor het onderwijs met ondersteuning van provinciale instellingen.<br>■ Enkele lokale netwerken cultuureducatie en amateurkunst gestart.<br>■ Erfgoededucatie als onderdeel van het Cultuurmenu in meerdere gemeenten.<br>■ Meer gebruik van en koppeling met lokale activiteiten. | ■ Ondersteuning onderwijs bij vraag-aanbod cultuureducatie in open menukaart.<br>■ Financiering ICC-cursus (cultuureducatie verankeren in scholen).<br>■ Ondersteuning gemeenten in opzetten lokale netwerken cultuureducatie en amateurkunst/ start enkele lokale netwerken.<br>■ Uitvoering consulentfunctie binnen lokale netwerken erfgoededucatie. |
| | Divers en veelzijdig aanbod van festivals met voldoende deelname<br>■ Professionele toneelvoorstellingen voor alle leeftijdscategorieën met voldoende deelname. | In lijn met de adviezen van de provinciale adviescommissie Cultuur subsidies verstrekken voor festivals en podiumkunstvoorstellingen. |

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 2.9. Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | ■ Cultuurhistorisch Kompas in gebruik als onderdeel van het Omgevingsbeleid.<br>■ Erfgoed wordt meegenomen vooraan in ruimtelijke planprocessen.<br>■ Provinciale Monumentenlijst benoemt en beschermt monumenten op provinciale schaal; integraal, gebiedsgericht en in samenwerking met gemeenten.<br>■ Ontwikkelingsprogramma cultuurhistorie en archeologie in uitvoering.<br>■ Overdracht gemeentelijke archeologietaken in uitvoering.<br>■ Toegenomen participatie vrijwilligers voor immaterieel erfgoed. | ■ Het Cultuurhistorisch Kompas: formele inspraakproces rond het CHK vindt in 2009 plaats in het kader van het OGB. In 2010 wordt begonnen met de uitvoering van het nieuwe OGB.<br>■ Drents Plateau ontwikkelt in project 'De voorkant' nieuwe aanpak erfgoed in ruimtelijke plannen.<br>■ Aanwijzen van 175 monumenten in nog 4 categorieën. Eerste categorie monumenten voor de Provinciale Monumentenlijst is in 2009 vastgesteld.<br>■ Verstrekken laagrentende leningen voor onderhoud en reatauratie van monumenten naar behoefte.<br>■ Fysiek erfgoed projectgewijs zichtbaar maken, via het ontwikkelingsprogramma cultuurhistorie met aansluiting op het provinciaal Meerjarenprogramma landelijk gebied.<br>■ Gemeenten projectgewijs ondersteunen bij kwaliteitsimpuls gemeentelijke archeologie.<br>■ Versterken actieve inzet erfgoed-vrijwilligers via project "Tafelzilver van Drenthe" (2010 tot en met 2012). |
| 2.10. Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte | ■ Uitvoering meerdere projecten vormgeving beeldkwaliteit openbare ruimte.<br>■ Het leefklimaat in stedenbouwkundig en landschappelijke zin versterkt door culturele inbreng (kunsten/cultuurhistorie) in ruimtelijke planvorming. | ■ Inzet cultuurhistorische kompas bij ruimtelijke planvorming.<br>■ Subsidiëring projecten Vormgeving openbare ruimte met toegepaste kunst. Opstellen subsidieregeling in kader herziening Cultuurnota 2009-2012.<br>■ Cultureel opdrachtgeverschap, bijvoorbeeld in het kader van reconstructie N34/N33. |
| 2.11. Versnellingsagenda monumentenzorg | Restauratie en herbestemming van:<br>■ Oude kerken (ook als gevolg van motie PS).<br>■ Agrarisch en industrieel erfgoed.<br>■ Vitalisering Veenhuizen. | Uitvoering van deze plannen door Drents Plateau (onder regie van provincie). |
| 2.12. RTV-Drenthe | ■ Beter gebruik maken van nieuwe media.<br>■ Betere crossmediale berichtgeving.<br>■ Structureel geborgde ondertiteling.<br>■ Tevredenheid luisteraars en kijkers. | Subsidiering en uitvoering plannen RTV Drenthe op terrein nieuwe media, crossmediale berichtgeving en ondertiteling. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 2. Samenleving met samenhang | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| P2.01 Kansen voor jeugd en gezin | 681.500 | 1.562.500 | 1.300.000 | 1.300.000 | 600.000 | 600.000 |
| P2.02 Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe | 156.470 | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 0 |
| P2.03 Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten | 279.313 | 372.000 | 232.500 | 139.500 | 0 | 0 |
| P2.04 Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie | 1.039.092 | 355.000 | 415.000 | 15.000 | 0 | 0 |
| P2.05 Kansen voor "7 tot 7"diensten- en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten | 400.000 | 465.000 | 465.000 | 465.000 | 400.000 | 400.000 |
| P2.06 Kansen voor Sport: Drenthe profilering als sportprovincie | 745.717 | 418.500 | 418.500 | 418.500 | 0 | 0 |
| P2.07 Versterken culturele infrastructuur Drenthe | 2.650.160 | 685.000 | 573.000 | 573.000 | 573.000 | 0 |
| P2.08 Vergroten cultuurparticipatie | | 799.800 | 883.500 | 883.500 | 883.500 | 0 |
| P2.09 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | | 350.000 | 200.000 | 200.000 | 200.000 | 0 |
| P2.10 Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte | | 93.000 | 9.3000 | 93.000 | 93.000 | 0 |
| Totaal programma 2. Samenleving met samenhang | 5.952.252 | 5.600.800 | 5.080.500 | 4.587.500 | 3.249.500 | 1.000.000 |

## Moties

**Motie 5 (Voorjaarsnota 2008) herinneringscentrum Kamp Westerbork**
Provinciale staten vragen GS om het herinneringscentrum Kamp Westerbork te ondersteunen bij de ontwikkeling van een plan voor een vernieuwende, eigentijdse invulling van de historische plek, waaronder het kampterrein, inclusief de woning van de voormalige kampcommandant. De motie beoogt de historische plek landschappelijk en educatief tot een meer sprekende getuige van de (Drentse) geschiedenis te maken vooral voor jongeren. In afwachting van het concrete plan wordt hiervoor een ton als jaarlijkse subsidie gereserveerd.
Het plan hiervoor is onlangs ontvangen.

**Motie 8 (Voorjaarsnota 2007 PLUS) Instellen functie subsidiemakelaar**
Voor de Drentse burger is het niet altijd duidelijk van welke (subsidie)regelingen gebruikgemaakt kan worden. Wij willen de provinciale subsidiestructuur zodanig inrichten, dat een subsidieaanvraag snel en efficiënt wordt afgehandeld. Bij afwijzing voor de ene regeling kan de aanvraag getoetst worden aan andere mogelijke provinciale subsidieregelingen.
Volgens de planning wordt het nieuwe gedigitaliseerde subsidiesysteem voor 1 januari 2010 ingevoerd.

**Motie 16 (Voorjaarsnota 2008),"'relatie provincie en preferente partners Sociale en Culturele Agenda"**
De uitvoering van motie M16, "relatie provincie en preferente partners Sociale en Culturele Agenda", heeft plaatsgevonden met een rapportage in december 2008. Vervolgens is in de Staten afgesproken dat er een vervolgonderzoek komt. Aan de hand van dit vervolgonderzoek wordt invulling gegeven aan deze motie.

**Motie 17 (Voorjaarsnota 2008) inzake Oude Drentse kerken**
Motie 17 van de VVD dringt er bij GS op aan om in overleg met Drents Plateau en het Drents Landschap te komen tot een vangnetconstructie, gericht op het voortbestaan van cultuurhistorisch waardevolle kerkgebouwen in Drenthe en de benodigde middelen daarvoor op te nemen in de Begroting 2009. GS zullen Drents Plateau opdracht verstrekken om op basis van gesprekken met betrokken partijen en het Drentse landschap te komen tot een concreet voorstel ter uitvoering van de motie.
De uitvoering van deze motie is onderdeel van de versnellingsagenda in de Voorjaarsnota 2009.

**Motie 18 (Voorjaarsnota 2008) Jongerenopvang**
In deze motie worden GS verzocht in overleg te gaan met gemeenten en ROC's om te inventariseren hoe groot de groep jongeren tussen 18 en 23 jaar is in Drenthe die in de knel zit en geen recht meer heeft op Jeugdzorg. Ook worden GS gevraagd samen met gemeenten te onderzoeken of een speciale jongerenopvang tot de mogelijkheden behoort.
In 2009 is uit een inventarisatie gebleken dat er jaarlijks zo"n 50 jongeren herkenbaar zijn die in deze categorie vallen. De problematiek speelt vooral in de kerngemeenten Hoogeveen, Assen, Meppel en Emmen. Met deze gemeenten zijn in het kader van de sociale allianties afspraken gemaakt over een extra aanbod voor deze groep jongeren. De regie daarvoor ligt bij gemeenten en de RMC's. In Hoogeveen is een special project ontwikkeld voor deze groep jongeren (Back on track) met alliantiemiddelen waarbij ook expertise vanuit de geïndiceerde jeugdzorg wordt benut. Dit project dient als pilot voor andere gemeenten. In 2010 zullen de projecten binnen de sociale allianties met gemeenten waar nodig verder worden uitgebreid.

**Motie 22 (Voorjaarsnota 2008) Klasse!kas**
In de motie worden GS verzocht te stimuleren dat de basisscholen in Drenthe gebruik van het project Klasse!kas. Het project heeft als doel om kinderen verantwoord te leren omgaan met geld. Met de initiatiefnemers van het project is afgetast wat de rol van de provincie in het project zou kunnen zijn. De verantwoordelijkheid voor deelname aan het project ligt bij de schoolbesturen. De provincie stimuleert het project Klasse!kas door per schoolbestuur een Klasse!kas ter beschikking te stellen met een bijbehorende informatie-DVD en een informatiepakket. De gemeente Assen begint met het project Klasse!kas op al haar basisscholen. Bij de start zijn wethouder en gedeputeerde aanwezig.

## Ombuigingen

## Wat doen we nog meer?

**Sociale ontwikkeling**
*Algemeen, Kennis Innovatie Netwerk (KIN)*
De provincie gaat met instellingen en de gemeenten kennis, innovatie en netwerken op het sociale domein in Drenthe verder ontwikkelen. Daarin speelt de Provincie tot 2012 (eind sociale agenda) een faciliterende rol. Middels KIN gaan we de bestaande kennis op het sociale domein, op de terreinen van de Sociale Agenda beter toegankelijk maken voor beleidsmakers en professionals. Dit door de kennis te delen, verder te ontwikkelen en in te zetten in nieuwe projecten. We willen de 'kenniscyclus' op het domein in zijn geheel ontwikkelen.

*Mijn jeugd*
Binnen jeugdzorg worden de kerntaken jeugdzorg uitgevoerd die worden gefinancierd uit de doeluitkering jeugdzorg. Kernpunten zijn:

- De indicatietaak van Bureau Jeugdzorg Drenthe zal verder moeten worden versoepeld en zal deels of geheel worden ondergebracht binnen de Centra voor Jeugd en Gezin en de Zorg Advies Teams. Bovendien worden de verbetertrajecten Beter Beschermd in de jeugdbescherming verder geïmplementeerd.
- We maken verder voortgang met het efficiënter en doelmatiger maken van de jeugdzorgprogramma's voor jeugdigen met opvoed- en opgroeiproblemen. We willen dat minimaal 70% van de jeugdzorgprogramma's bewezen effectief is.

We willen vanuit onze rol, als ketenregisseur voor de geïndiceerde jeugdzorg, elan geven aan een effectieve ketensamenwerking tussen de jeugd-GGZ de jeugd-LVG de jeugdzorg en Jeugdzorg plus.

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Ontwikkeling en stimulering van sociaal, cultureel en museaal beleid | Zeer veel sociale, culturele en museale gebeurtenissen en bijeenkomsten vinden in de provincie plaats. Vaak mede dankzij provinciaal geld, dat wordt toegekend aan grote en kleine instellingen en verenigingen, die deze activiteiten organiseren.<br>Op cultureel gebied gaat het o.a. om: tentoonstellingen, festivals, podiumkunstvoorstellingen (zowel door professionals als door amateurs). Belangrijke cultuurhistorische en cultuureducatieve activiteiten maken hier ook een groot deel van uit. De provincie zorgt voor belangrijke ondersteuning van het bibliotheekwerk in Drenthe en stimuleert activiiteiten in de streektaal. | ■ Het uitvoeren van de voor 2010 geplande activiteiten uit de Sociale agenda 2009-2012 en de Culturele en Museale agenda 2009-2012.<br>■ Het voeren van periodiek overleg over de voortgang van het beleid en de uitvoering met onder andere gemeenten (vooral in VDG-verband) en grotere gesubsidieerde instellingen.<br>■ Het subsidiëren en aansturen van instellingen. |
| Mijn ontwikkeling | - | - |
| Mijn jeugd | Uitvoeren van wettelijke taken op het beleidsterrein jeugdzorg. | ■ De uitvoering van kerntaken in het kader van de Wet op de Jeugdzorg zijn: het Bureau Jeugdzorg beoordeelt van ca. 3.500 jeugdigen op jaarbasis of zij al dan niet gebruik kunnen, dan wel moeten maken van een jeugdzorgaanbod op indicatie. Het Bureau Jeugdzorg indiceert jeugdigen voor de jeugd-GGZ, jeugd met opgroei- en opvoedproblemen en jeugdigen die besloten moeten worden opgevangen.<br>■ Zorgaanbieder Jeugdzorg Drenthe verzorgt voor ca. 1.250 jeugdigen en hun ouders (met opgroei- en opvoedproblematiek) een zorgaanbod op maat. Dit doet zij door jeugdzorgprogramma's die flexibel zijn, bewezen effectief en die gevolgd worden door resultaatgericht meten. Hiierbij wordt ook de cliënttevredenheid getoetst; de uitvoering van een cliëntenbeleid dat minimaal aan de normen van de Wet op de jeugdzorg voldoet op de terreinen: Klachtrecht, Cliëntvertrouwenspersonen en Medezeggenschap cliënten. |
| Mijn dag/ Mijn Omgeving | Wij willen de sociale component binnen fysieke programma's als het pMJP en het Omgevingsbeleid versterken. | Deelname vanuit team sociaal aan de projectgroep Omgevingsbeleid<br>■ Alliantiemanagers zijn actief in de gebiedsprojectgroepen (Zuid-Oost, Zuid-West, Noord-West, Hunze en Drentsche Aa) van het pMJP.<br>■ Deelname vanuit sociaal aan onder andere convenanten zoals deze gesloten worden met Meppel en Hoogeveen. |
| Mijn beweging | - | - |

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer |
|---|---|
| Mid term review Sociale Agenda | opzet - november 2010;<br>(definitief - februari 2011) |
| Strategische onderwijs notitie | april 2010 |
| Uitvoeringsprogramma Jeugdzorg 2011 | concept - september 2010;<br>(definitief - december 2010) |
| Olympisch Plan 2028 | contourennota – december 2009;<br>financiële onderbouwing - voorjaar 2010;<br>Uitvoeringsprogramma – 2011 |

## Wat mag het kosten?

| | Product/prioriteiten | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 5.952.252 | 5.600.800 | 5.080.500 | 4.587.500 | 3.249.500 | 1.000.000 |
| | Ontwikkeling beleid | 125.080 | 129.005 | 129.445 | 163.445 | 213.445 | 213.445 |
| | Sociale agenda | 39.397.739 | 41.285.813 | 36.464.158 | 36.563.949 | 35.819.356 | 35.939.357 |
| | Culturele en Museale agenda | 21.422.548 | 21.647.220 | 24.001.326 | 23.618.501 | 24.399.586 | 24.414.538 |
| | Totaal lasten | 66.897.619 | 68.662.838 | 65.675.429 | 64.933.395 | 63.681.887 | 61.567.340 |
| Baten | Ontwikkeling beleid | -2.750 | | | | | |
| | Sociale agenda | -32.964.205 | -33.517.788 | -30.622.915 | -30.622.915 | -30.622.915 | -30.622.915 |
| | Culturele en Museale agenda | -2.263.115 | -1.288.167 | -777.030 | -780.615 | -784.275 | -784.468 |
| | Totaal baten | -35.230.069 | -34.805.955 | -31.399.945 | -31.403.530 | -31.407.190 | -31.407.383 |
| | Saldo | 31.667.550 | 33.856.883 | 34.275.484 | 33.529.865 | 32.274.697 | 30.159.957 |

## Toelichting op verschillen tussen 2009 en 2010

## Lasten

**Prioriteiten**

Per saldo is voor de prioriteiten voor programma 2 in 2010 € 520.000 minder beschikbaar dan in 2009. De redenen hiervan zijn:

- P2.03 Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten: € 139.500,- lager dan in 2009 volgens Voorjaarsnota 2007.
- P2.04 Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie: € 60.000,- hoger dan in 2009. De totale meerjarenbegroting 2009-2011 is bij de 1e Bestuursrapportage van 2009 aangepast, omdat in 2008 meer was besteed dan begroot.
- P2.01 Kansen voor jeugd en gezin: € 262.500,- lager dan in 2009, omdat in 2009 geld is overgeheveld van 2008.
- P2.09 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed: € 150.000,- lager dan in 2009, omdat in 2009 een bijdrage beschikbaar was voor de aanschaf van een 3e archeologisch depot in Nuis.
- P2.08 Vergroten cultuurparticipatie: € 84.000 hoger dan in 2009 volgens de Voorjaarsnota 2007.
- P2.07 Versterken culturele infrastructuur Drenthe: € 112.000 lager dan in 2009 volgens Voorjaarsnota 2008

### P-2.1 Sociale agenda

Per saldo is de begroting in 2010 voor dit product € 4.822.000 lager dan in 2009. De belangrijkste redenen hiervan zijn:

- Bij de 1e Bestuursrapportage 2009 zijn voor dekking van de transitiekosten Sport Drenthe en Enova respectievelijk € 150.000,- en € 186.000,- uit de budgetten 2010 en 2011 naar voren gehaald. Voor 2010 betekent dit in totaal een verlaging van € 336.000,- ten opzichte van 2009.
- De budgetten voor Jeugdzorg zijn voorlopig € 2.688.000 lager begroot dan in 2009. Dit komt doordat in 2009 bij de 1e Bestuursrapportage € 1.415.0000 uit het restant voorgaande jaren is gehaald (in 2010 zijn er geen restant voorgaande jaren meer) en de verwachting was dat in 2009 € 1.273.000 meer beschikt zou worden door het Rijk (zie ook bij de baten).
- In 2009 was er een eenmalige bijdrage ten behoeve van de Vuelta begroot van € 600.000,-.
- Bij de 1e Bestuursrapportage 2009 zijn de budgetten breedtesport 2010 van € 313.000,- en 2011 van € 313.000,- naar voren gehaald. Daarmee kwam het budget in 2009 op € 929.000,- uit. In 2010 is daarom geen budget voor breedtesport meer beschikbaar.
- In 2007 is bij de 1e Bestuursrapportage eenmalig een bedrag van € 207.000 begroot voor Anti-discriminatievoorzieningen. Dit waren geoormerkte rijksgelden die in eerdere jaren waren ontvangen. Dit geld is in 2010 niet meer beschikbaar (zie ook bij de baten).
- De index voor 2010 van de budgetten voor de gesubsidieerde instellingen is (volgens de afgesproken systematiek) berekend op 2,58%. Meerjarig was rekening gehouden met een percentage van 2,8%.

### P-2.5 Culturele en Museale agenda

Per saldo is de begroting in 2010 voor dit product € 2.354.000 hoger dan in 2009. De belangrijkste redenen hiervan zijn:

- Voor het Drents Museum is € 438.000,- meer beschikbaar in 2010 voor de extra exploitatiekosten die ontstaan vanwege de uitbreiding.
- Voor RTV Drenthe is € 911.000,- meer geraamd dan in 2009. Hiervan heeft € 570.000,- betrekking op ondertiteling en nieuwe media/crossmediale berichtgeving uit de Voorjaarsnota 2009. En € 341.000,- heeft betrekking op de verwachte indexering van 4% die van het Rijk wordt doorgesluisd.
- De index voor 2010 van de budgetten voor de overige gesubsidieerde instellingen is (volgens de afgesproken systematiek) berekend op 2,58%. Meerjarig was rekening gehouden met een percentage van 2,8%.
- De kapitaalslasten zijn € 276.000,- hoger dan in 2009.
- Voor Intensivering monumentenzorg is bij de Voorjaarsnota een meerjarige raming gemaakt. Bij de uitvoering ligt het zwaartepunt in 2010, waardoor dan € 1.117.000,- meer budget beschikbaar is dan voor 2009.
- Het budget van Kosten Noordelijk Archeologisch Depot in 2009 van € 413.000,- wordt niet meer geraamd in 2010, omdat het beheer is overgedragen aan de provincie Groningen (zie ook bij de baten).

## Baten

### P-2.1 Sociale agenda

Per saldo zijn voor dit product de baten in 2010 € 2.895.000,- lager geraamd dan in 2009. De belangrijkste redenen hiervoor zijn:

- De Rijksuitkering Wet op de Jeugdzorg is € 1.273.000,- lager dan in 2009, omdat toen incidenteel een hogere bijdrage verwacht werd. De beschikking 2010 is nog niet bekend.

- Er zijn geen restantsaldi uit voorgaande jaren meer beschikbaar. In 2009 is voor de dekking van de uitgaven nog € 1.415.000,- hieruit geput.
- In 2009 was een eenmalige rijksbijdrage voor anti-discriminatievoorzieningen beschikbaar van € 207.000,-.

**P-2.5 Culturele en Museale agenda**

Per saldo zijn voor dit product de baten in 2010 € 511.137,- lager geraamd dan in 2009. De belangrijkste redenen hiervoor zijn:

- De verwachting is dat de bijdrage voor de WSF-taken komt te vervallen. Voorzichtigheidshalve is het bedrag van 2009 van € 104.000,- niet meer geraamd in 2010.
- Het beheer van het Noordelijk Archeologisch depot is in 2009 overgedragen aan de provincie Groningen. De baten in 2009 van € 413.000 hadden te maken met de eindafrekening van het restant gelden uit voorgaande jaren dat de provincie Drenthe nog beschikbaar had.
- De vergoedingen voor dienstverlening Drents Museum worden jaarlijks volgens contract geïndexeerd. Dit betekent voor 2010 € 6.000,- meer inkomsten.

# Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid

## Missie

Wijzigingen in de wetgeving op het gebied van de ruimtelijke ordening leiden tot nieuwe bestuurlijke verhoudingen. Wij zullen deze de komende jaren in overleg met de medeoverheden vormgeven in het proces van de provinciale structuurvisie. Deze visie met de planhorizon 2020 biedt de gelegenheid het provinciaal beleid op een aantal belangrijke thema's te actualiseren. Het wonen, werken en recreëren in een cultuurhistorisch en landschappelijk unieke omgeving is een belangrijke kernwaarde van Drenthe. Bescherming en verdere ontwikkeling er van vereisen een samenhangende scherpere ruimtelijke en economische profilering van het Drents plateau, de steden en de 'schil' van Drenthe. Verdere 'verrommeling' van het landschap wordt met kracht tegengegaan. Klimaatontwikkeling en ruimtegebruik worden beter op elkaar afgestemd. Duurzaam wonen en het toepassen van energiebesparing en nieuwe energiealternatieven worden gestimuleerd. De steden worden ontwikkeld vanuit hun specifieke kwaliteiten voor wonen en vestiging en hun verbinding met de omliggende groene ruimte. Specifiek wordt ingezet op versterking van de (inter)nationale posities van het Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen en de regio Emmen/Zuidoost-Drenthe. Het Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan wordt geactualiseerd, mede als belangrijke bouwsteen voor de nieuwe structuurvisie.

## Doel (wat willen we bereiken?)

**Verkeer en vervoer**
In juli 2007 is het Provinciaal verkeers- en vervoersplan Drenthe vastgesteld. De centrale doelstelling van het PVVP is de bereikbaarheid goed te organiseren. Zodat de verschillende modaliteiten in combinatie gebruikt worden en elkaar maximaal versterken. Voor sociale ontplooiing moeten mensen zich veilig en tegen acceptabele reistijden kunnen verplaatsen tussen wonen en werken. Hierbij hebben we binnen de deur-tot-deurbenadering extra aandacht voor het gebruik van het openbaar vervoer en de fiets.

De doelen tot 2020 zijn aan de hand van 6 thema's beschreven:

1. *Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling*
Het versterken van de ruimtelijk-economische ontwikkeling van de stedelijke netwerken Groningen - Assen en Zuid Drenthe door de optimalisatie van de (inter)nationale bereikbaarheid en het creëren van voorwaarden voor duurzame mobiliteitsontwikkeling.

2. *Thema Bereikbaarheid*
De realisatie van duurzame bereikbaarheid op maat, waarbij de kracht van de verschillende modaliteiten wordt benut.

3. *Thema Veiligheid*
Het waarborgen van de verkeersveiligheid, de externe veiligheid en de sociale veiligheid in het openbaar vervoer.

4. *Thema Leefomgeving*
Het beperken van de negatieve invloed van verkeer en vervoer op de omgeving met betrekking tot milieu, natuur en leefbaarheid.

*5. Thema Innovatie*
Stimuleren van ontwikkeling en toepassing van innovatieve maatregelen ten behoeve van de realisatie van de mobiliteitsdoelstellingen.

*6. Thema Samenwerking*
De organisatie van (gebiedsgerichte) samenwerking tussen overheden, overheidssectoren, marktpartijen en belangengroepen ten behoeve van de realisatie van de mobiliteitsdoelstellingen.

Hoe we dit willen realiseren binnen de context van de provinciale Begroting 2010 wordt beschreven in hoofdstukken Ontwikkeling en Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we daaraan doen? In de financiële begroting in hoofdstuk 4.3 zijn de kosten van studies en projecten voor 2010 opgenomen. Meer in detail zijn de activiteiten weergegeven in het PUP 2010.

**Beheer en onderhoud wegen**
Het beheer en onderhoud van de wegen is er op gericht dat de provinciale wegen met de daarbij behorende bermen en voorzieningen van dermate kwaliteit zijn dat de veiligheid van de weggebruiker gewaarborgd is en ongevallen als gevolg van o.a. spoorvorming, slijtage (gladheid, stroefheid) of onduidelijke (weg)markering voorkomen worden. Daarnaast is de organisatie zo ingericht dat in geval van calamiteiten (incidenten, ongevallen, gladheid of ander onheil) de beschikbaarheid van het wegenareaal zo optimaal mogelijk blijft voor de regionale bereikbaarheid.

**Beheer en onderhoud vaarwegen**
Het beheer en onderhoud van de vaarwegen is gericht op veilig en doelmatig gebruik {o.a. door veilige (oever)constructies} en een adequaat peilbeheer waardoor wateroverlast en watergebrek voorkomen worden. Daarnaast is de toegankelijkheid van de vaarwegen voor de beroeps- en recreatievaart door ruime openingstijden van bruggen en sluizen gewaarborgd.

Bij de uitvoering van het onderhoud wordt rekening gehouden met duurzame toepassingen, o.a. bij de keuze van energievoorzieningen, bouwmaterialen en innovatieve uitvoeringsmethoden.

**Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting en Stedelijke ontwikkeling**
Begin 2010 zal het nieuwe provinciale Omgevingsbeleid worden vastgesteld. In dit beleid geven wij aan hoe Drenthe zich op ruimtelijk –economische vlak tot omstreeks 2020 bij voorkeur ontwikkelt. Deze ontwikkeling wordt vormgegeven binnen de Drentse kernwaarden: rust, ruimte, bijzonder landschap, bijzondere dorpen en steden met een hoog voorzieningenniveau. Deze gelden dus als randvoorwaarden. Samen met de gemeenten geven wij vorm aan de ruimtelijk-economische ontwikkeling van de provincie. Om de provinciale belangen die hierbij aan de orde zijn te borgen maken wij met de gemeenten hierover concrete afspraken. Waar het gaat om ontwikkelingen op het grondgebied van meerdere gemeenten, geven wij in voorkomende gevallen invulling aan onze nieuwe rol als gebiedsregisseur.
Tot nu toe hebben wij beleid kunnen maken tegen de achtergrond van doorlopende groei. De komende tijd moeten wij beleid ontwikkelen waarbij wordt ingespeeld op deze bevolkingsdaling. Deze daling (krimp) manifesteert zich in het oosten en zuidoosten van Drenthe. De verwachting is dat deze ontwikkeling zich de komende jaren doorzet en gaat verspreiden over meerdere delen van de provincie. De gevolgen van de krimp op aspecten als wonen, arbeidsmarkt, mobiliteit en voorzieningen, zullen wij samen met de gemeenten die het nu betreft in beeld brengen, en de kansen die hierbij optreden, zullen we pakken.

## Baten en lasten programma

| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 71.851.977 | 92.216.074 | 82.456.333 | 92.307.954 | 70.530.019 | 67.676.581 |
| Totaal baten | -42.547.740 | -45.889.050 | -45.767.874 | -42.014.526 | -41.048.468 | -39.183.868 |
| Saldo | 29.304.237 | 46.327.024 | 36.688.459 | 50.293.428 | 29.481.551 | 28.492.713 |

## Ontwikkelingen

### Verkeer en Vervoer

*Nieuwe investeringsnota verkeer en vervoer*
De Investeringsnota Verkeer en Vervoer en daarmee de Reserve Investeringen Verkeer en Vervoer in de huidige vorm lopen tot en met 2010. Ruim voor de Voorjaarsnota 2010 wordt een nieuwe Investeringsnota tot 2020 aan de staten voorgelegd. De investeringen VV zijn gebaseerd en afgestemd op het Provinciaal Verkeers en Vervoersplan, het nieuwe Omgevingsbeleid, het RSP en andere relevante provinciale programma's (Klimaat en Energie, pMJP etc.).
Het geeft een basis om de financieringsafspraken met de Drentse gemeenten te effectueren. Het Bestuursakkoord is een belangrijk kader voor de prioritering van investeringswensen.

*Regiospecifiek Pakket Bereikbaarheid*
Het Regiospecifiek pakket Zuiderzeelijn (RSP) is uitgewerkt naar concrete projecten voor Assen, Emmen en Coevorden. In 2010 wordt prioriteit gegeven aan de RSP-projecten en de samenwerking met rijk en regio. Vanuit de Investeringsnota Verkeer en Vervoer wordt inhoud gegeven aan de 'plus' gedachte.

*Diverse studies*
In 2010 worden een aantal studies opgeleverd, waaronder de Railvisie 2020 (toekomstvisie op de spoorverbindingen van Drenthe), de wegvisie N34 Zuidoost Drenthe en de Beleidsvisie Luchtvaart.

*Groningen Airport Eelde*
In 2009 zijn de eerste stappen gezet om samen met Groningen Airport Eelde de ontwikkelingsmogelijkheden van de luchthaven te onderzoeken. Dit onderzoek gebeurt in relatie tot de ruimtelijk-economische ontwikkeling van het nationaal stedelijk netwerk en het concept Regiotram Groningen - Assen.

*Openbaar Vervoer*
De concessies openbaar busvervoer zijn in 2009 opnieuw aanbesteed. Het OV bureau Groningen- Drenthe maakt nadere afspraken met de nieuwe vervoerder.
In 2010 wordt het spoorvervoer aanbesteed: de Vechtdallijnen (Zwolle - Emmen - Almelo). In 2010 wordt een pilot met duurzame brandstof in het busvervoer (liquid biogas) voorbereid. Vanaf januari 2010 wordt de OV-chipkaart ingevoerd.

*Verkeersveiligheid*
De daling van het aantal verkeersslachtoffers lijkt te stagneren. Het verkeersveiligheidsbeleid wordt herijkt in het Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe. Het medio 2009 door het Ministerie van Verkeer en Waterstaat gepubliceerde Strategisch Plan Verkeersveiligheid wordt daarbij betrokken.

*Verlichting*
In 2010 wordt verder uitgewerkt op welke manier alternatieve vormen van verlichting kunnen worden toegepast. Ook wordt verkend of er via duurzame energie kan worden verlicht (waaronder zonnecellen en windturbines).

*Dynamische informatievoorzieningen*
In 2010 worden de mogelijkheden voor dynamische informatievoorziening in relatie tot het concept SensorCity verder verkend. Te denken valt aan parkeerverwijssystemen en informatie aan reizigers in het openbaar vervoer.

*Gebiedsagenda Noord Nederland*
Als nadere invulling van het MIRT (Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport) wordt in SNN verband een Gebiedsagenda Noord Nederland opgesteld. Deze integrale agenda is de basis voor (financierings)afspraken met het rijk.

**Beheer en onderhoud wegen**

*Geluid*
In het kader van Europese regelgeving moeten wegbeheerders voor hun wegen een berekening maken van de geluidsproductie. Tevens stellen ze een norm vast, waaraan de wegen qua geluidsproductie moeten voldoen. Op een aantal plaatsen zal als gevolg daarvan de norm voor de provinciale wegen worden overschreden. Dit betekent dat bij de uitvoering van werken de komende jaren het toepassen van geluidsreducerende maatregelen in voorkomende gevallen noodzakelijk zal zijn.

*(Weerstand tegen) drempels*
Bij weggebruikers ontstaat steeds meer weerstand tegen het toepassen van drempels als snelheidsremmers. Om toch de snelheden te kunnen beheersen en lokale snelheidsbeperkingen te ondersteunen, zoeken we naar alternatieven, o.a. met andere kleuren en structuren van het wegdek. Als deze pilots positieve resultaten laten zien, kan een aantal drempels worden opgeruimd.

*Incidentmanagement*
Vanuit de hulpdiensten en Rijkswaterstaat is de nadrukkelijke wens te kennen gegeven om "Incidentmanagement" in te voeren voor de provinciale wegen N34 en de N381. Momenteel vinden bij zeven provincies voorbereidingen plaats, of is dit onlangs geïntroduceerd. "Incident Management" is erop gericht om de weg zo snel mogelijk vrij te maken na een incident. Het draagt, naast het verkorten van verkeersoponthoud, bij aan de veiligheid van de direct betrokkenen, hulpverleners en het overige verkeer. Verder neemt door een verkorte duur en lengte van een file de kans op secundaire ongevallen in de file af.

**Beheer en onderhoud vaarwegen**
De waterwet verplicht de provincie Drenthe en de gemeenten het beheer en onderhoud van vaarwegen te bekostigen. In 2010 wordt onderzocht wat de kosten voor de vaarweg Erica – Ter Apel zijn en welk deel voor de provincie Drenthe komt.

**Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting**
In meerdere delen van het land is sprake van bevolkingsdaling (krimp). Naast het oosten en zuidoosten van Drenthe doet krimp zich voor in Zuid-Limburg, Zeeuws-Vlaanderen en delen van Friesland en Groningen. Op Rijksniveau wordt een nationale agenda bevolkingsdaling

opgesteld. Hierin worden de effecten van de bevolkingsdaling geschetst en de vergrijzing die daardoor in de betreffende regio's sneller dan elders optreedt. Ook wordt een beleidsinstrumentarium ontwikkeld om deze effecten in goede banen te leiden. De regio's waar bevolkingsdaling zich voordoet, zijn bij het opstellen van deze nationale agenda betrokken.
Ook op Europees niveau is er aandacht voor krimp en vergrijzing. Drenthe is hierbij betrokken vanwege de benoeming van gedeputeerde Bats in juli 2009 tot rapporteur van het Comité van de Regio's van de Europese Gemeenschap over het thema vergrijzing.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

### Verkeer

**3.11 Investeringsnota Verkeer en Vervoer**

Provinciale staten hebben in 2007 het nieuwe Provinciale Verkeers- en Vervoersplan vastgesteld, In dit PVVP zijn de beleidsambities tot 2020 vastgelegd. De prioriteit van het verkeers- en vervoersbeleid ligt in de veilige bereikbaarheid van Drenthe. Onze kerntaak is gedefinieerd als 'het waarborgen van regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer'. Onze wettelijke taak is het bevorderen van verkeersveiligheid en sociale veiligheid in het openbaar vervoer.

Bij een geactualiseerd verkeers- en vervoersbeleid hoort ook een nieuw investeringsprogramma. Beleidsprioriteit heeft het opstellen van de Investeringsnota Verkeer en Vervoer tot 2020. Deze wordt opgesteld binnen de kaders van het PVVP, het nieuwe omgevingsbeleid, het collegeprogramma en het bestuursakkoord. Waar nodig/mogelijk wordt afstemming gezocht met regionale programma's zoals het pMJP en het RSP. In de investeringsnota wordt het beleid geoperationaliseerd in, samen met de overige VV-partijen te realiseren, maatregelen en projecten. Gedeputeerde staten krijgen in 2009 een geactualiseerde investeringsnota voorgelegd, voor de periode 2011 tot en met 2020. In de nota zijn de investeringen voor de periode tot 2015 concreet ingevuld, voor de periode 2015 -2020 wordt een doorkijk gegeven.

De investeringsnota is het vertrekpunt voor afspraken met derden over de investeringen op het gebied van verkeer en vervoer. Wij zetten ons in om afspraken met het rijk (gebiedsagenda, MIRT, RSP) bij te laten dragen aan de stedelijke ontwikkeling in de regio's Groningen-Assen en Emmen/Zuid-Drenthe. Afspraken met gemeenten over investeringen op het gebied van verkeer en vervoer (in samenhang met stedelijke ontwikkeling) zijn weer vast te leggen in convenanten.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 3.11. Investeringsnota Verkeer en Vervoer | Kader voor investeringen vv 2010 - 2020. Afgestemd met majeure provinciale kaders en programma's. | Vaststelling nieuwe Investeringsnota verkeer en vervoer. |

### Vervoer

**3.12 Stimuleren goederenvervoer over water**

In 2010 wordt de visie binnenhavens en vaarwegen afgerond. In de visie worden de ontwikkelkansen voor de beroepsvaart in Drenthe onder de loep genomen en worden gewenste maatregelen benoemd. Voor de tweede tranche Quickwins Vaarwegen is de ontwikkeling van havengebied Meppel ingediend. Het Meerjarenprogramma infrastructuur, ruimte en transport (MIRT) voorziet in 2012 in de realisatie van een de schutsluis in het Meppelerdiep bij Zwartsluis. We werken hierin samen met Rijkswaterstaat en betrokken overheden in Overijssel en Drenthe.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 3.12. Stimuleren goederenvervoer over water | Ontwikkeling goederenvervoer over water. | ■ Visie binnenhavens en vaarwegen.<br>■ Mogelijke realisering van Quich Wins. |

## Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen

### 3.13 Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen

De resultaten en activiteiten behorend bij deze prioriteit, het bestrijden van gevaarlijke plantensoorten en landschappelijke inpassing provinciale wegen en kanalen, zijn onderdeel van het reguliere beleid geworden. Deze zijn ondergebracht bij het onderdeel "Wat doen we nog meer".

## Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

### 3.1 Regie ruimtelijke opgaven en verkenning actief provinciaal grondbeleid

In het voorjaar van 2010 zullen wij PS de nieuwe provinciale structuurvisie ter vaststelling voorleggen. Daarmee wordt het interactieve proces afgerond, dat wij in fasen gevolgd hebben om tot de opstelling van deze nieuwe structuurvisie (het nieuwe Omgevingsbeleid) te komen. Fase 1, waarbij in kaart gebracht is wat door de Drenten in zijn algemeenheid belangrijk werd gevonden, werd met de vaststelling van de notitie "Invulling gezicht van Drenthe"in juni 2008 afgesloten. Fase 2, met als inhoud de richtinggevende beleidskeuzes, werd met de vaststelling van de notitie "Drenthe kiest" in december 2008 afgesloten. Bij het aanbieden aan PS van de nieuwe provinciale structuurvisie zullen wij ook aangeven welk instrumentarium wij willen inzetten om de doelstellingen die in deze visie zijn opgenomen te realiseren, c.q. ongewenste ontwikkelingen tegen te gaan. Hierbij zal vanzelfsprekend ook rekening gehouden worden met de inhoud van de AmvB Ruimte. Ook wordt hierbij het relatiebeheer betrokken. Begin 2009 zijn wij hiermee gestart met het doel in een zo vroegtijdig mogelijk stadium van gemeenten te vernemen welke ruimtelijk-fysieke ontwikkelingen zij nastreven. Zodat op grond daarvan snel kan worden nagegaan of, en zo ja in hoeverre, daarbij sprake is van provinciaal belang. Op basis van de in 2009 opgedane ervaringen kan worden beoordeeld of dit instrument werkt, of dat bijstemming nodig is. Een ander instrument dat tegen het licht wordt gehouden, is het voeren door ons van een actief grondbeleid. Een onderzoek naar de vraag of het wenselijk is actiever op te treden of gebruik te blijven maken van het instrumentarium dat ons ten dienste staat, wordt eind van 2009 opgeleverd.

In 2009 hebben wij het proces van de Gebiedsvisie Klaverblad Hoogeveen – Overijsselse grens getrokken, als ware dit gebiedsregie in het kader van Provincie Nieuwe Stijl (uitwerking bestuursakkoord) "avant la lettre". Hoewel wij pas in 2011 een Provincie Nieuwe Stijl willen zijn, voorzien wij dat wij in 2010 bij meerdere gebiedsontwikkelingen deze regisseursrol op ons zullen nemen. Een voorbeeld hiervan kan zijn de corridorstudie A37. In 2009 is besloten deze studie te verbreden tot "de zuidas" van Drenthe. Hierbij wordt tevens uitwerking gegeven aan de motie met betrekking tot de economische positie van Zuidwest-Drenthe (inclusief de regio Zwolle, Kampen en Meppel).

### 3.2 Tegengaan (verdere) verrommeling landschap

Om de ruimtelijke kwaliteit van Drenthe te verbeteren, zetten wij in op een tweetal punten. Het eerste punt behelst het vergroten van de beleidsmatige aandacht voor ruimtelijke kwaliteit en het tegengaan van verrommeling. Om hieraan een impuls te geven is in het najaar van 2009

een Adviseur Mooi Drenthe bij het Drents Plateau aangesteld. De Adviseur wordt ondersteund door een Werkteam met daarin vertegenwoordigers van diverse partners. De Adviseur Mooi Drenthe is verantwoordelijk voor de invulling, de inhoud en de koers die bij de uitwerking van de opgaven wordt gevolgd.
Ruimtelijke kwaliteit speelt ook een belangrijke rol in de ruimtelijke plannen die gemeenten ontwikkelen of gaan ontwikkelen. Hierover treden wij met gemeenten in voorkomende gevallen in overleg. Een voorbeeld is het overleg dat wij met de gemeente Midden-Drenthe in 2009 hebben gevoerd over de ontwikkeling van Beilen als "hart" van het Drents Plateau en uitvalsbasis voor het recreatieve midden van Drenthe aan de hand van een extern opgestelde visie. De visie geeft aanknopingspunten voor maatregelen die de gemeente kan treffen om Beilen verder te ontwikkelen tot substreekcentrum met behoud van het eigen karakter, eerbiediging van de historische structuren en behoud van ruimtelijke en landschappelijke kwaliteit.
Het tweede punt behelst het samen met gemeenten concreet tegengaan van verrommelde situaties. Sinds het najaar van 2008 dagen wij de gemeenten uit projectvoorstellen bij ons in te dienen die leiden tot het opruimen van een verrommelde situatie. Per gemeente hebben wij hiervoor 50 % van het daarmee gemoeide bedrag tot een maximum van €60.000,- beschikbaar gesteld. Meerdere gemeenten hebben van deze subsidiemogelijkheid al gebruik gemaakt. Op basis van de ingediende plannen zullen wij een bijeenkomst met een tentoonstelling organiseren om het nadenken over (het tegengaan van) verrommeling een verdere impuls te geven.

## 3.3 Verbeteren kwaliteit woningvoorraad. Bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven

In 2009 hebben wij de gemeenten Tynaarlo en Midden-Drenthe subsidie toegekend in de proceskosten om te komen tot goede ontwerpen voor een extreem duurzame wijken. De gemeente Tynaarlo is inmiddels gestart met het ontwerp van deze wijk, "Nieuwe Stukken".

## 3.4 Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt

Vanwege de kredietcrisis is onlangs besloten geld ter beschikking te stellen om in Drenthe stagnerende woningbouwprojecten los te trekken. Behalve het werkgelegenheidseffect dat wij hiermee proberen te genereren, willen we tevens de doorstroming op de woningmarkt stimuleren en het aanbod van woningen beter af te stemmen op de huidige vraag. Het concrete effect van de maatregelen zal in 2010 duidelijk worden. Een ander instrument dat wij inzetten om meer balans tussen vraag en aanbod op de woningmarkt tot stand te brengen is het maken van woningbouwafspraken met gemeenten op basis van de prestatieafspraken die gemeenten met corporaties maken. Wij benutten de regionale platforms wonen, welzijn en zorg om te bewerkstelligen dat mensen in heel Drenthe, ook mensen met een beperking, langer zelfstandig kunnen blijven wonen en actief aan de samenleving kunnen deelnemen.

## 3.5 Impuls wijk- en buurtvernieuwing

In 2010 lopen de pilots af, die in 2008 zijn gestart in de wijken Nieuw-Buinen (Borger-Odoorn), Binnenvree (Coevorden) en Oranjebuurt (Hoogeveen) met het doel een impuls te geven aan de wijk- en buurtvernieuwing. In de pilotprojecten stellen gemeenten samen met bewoners een plan van aanpak op. De aanpak is er op gericht om bewoners direct bij wijk- en buurtvernieuwing te betrekken. De opgedane ervaringen worden in een praktische handreiking gebundeld en ter beschikking van de gemeenten en de corporaties gesteld. Daarmee komt een einde aan de impuls die wij hieraan gegeven hebben.

### 3.6 Experimentele architectuur en wonen op en aan water

In 2010 werken wij de locaties Politiegat Meppel en Holtien Westerveld samen met de betrokken partijen verder uit. Ze zijn onderdeel van de pilot "wonen op of aan het water". De ervaringen die wij hiermee hebben opgedaan, en nog steeds opdoen, kunnen betrokken worden bij het stellen van randvoorwaarden aan andere locaties. We starten geen nieuwe pilots meer.

### 3.7 Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid

De ontwikkeling van Assen-Zuid is opgegaan in het RSP-project Florijn-as Assen en opgenomen in prioriteit 3.9.

### 3.8 Uitbouw positie Beilen als substreekcentrum

Samen met de gemeente Midden-Drenthe is in 2009 een visie opgesteld voor de ontwikkeling van Beilen als "hart" van het Drents Plateau en uitvalsbasis voor het recreatieve midden van Drenthe. De visie geeft aanknopingspunten voor de maatregelen die de gemeente kan treffen om Beilen verder te ontwikkelen tot substreekcentrum met behoud van het eigen karakter en met eerbiediging van de historische structuren. De visie wordt door de gemeente gebruikt bij het opstellen van de eigen structuurvisie.

### 3.15 Kanaliseren gevolgen bevolkingsdaling

Met name gemeenten in het oosten en zuidoosten van de provincie hebben te kampen met een afnemend bevolkingsaantal. Vooral jongeren uit deze gemeenten trekken weg. Prognoses wijzen uit dat deze ontwikkeling de komende jaren doorzet en na verloop van tijd ook gaat uitstrekken tot andere delen van de provincie. Om meer zicht te krijgen op de aard en omvang van de bevolkingsdaling en om inzicht te krijgen in de gevolgen hiervan op thema's als wonen, leefbaarheid (inclusief voorzieningen), bereikbaarheid en arbeidsmarkt, is besloten om samen met de gemeenten die het betreft hiernaar onderzoek te verrichten. Specifiek onderdeel van dit onderzoek is dat bevolkingsdaling in beeld wordt gebracht op het niveau van de kernen in de gemeenten . Ook wordt gekeken naar de ontwikkelingen aan de randen van het onderzoeksgebied. Zo worden ontwikkelingen in de grote kernen die eromheen liggen, te weten Emmen, Coevorden, stedelijk netwerk Groningen-Assen, Veendam en Stadskanaal, in het onderzoek meegenomen. De verwachting is dat de eerste onderzoeksresultaten tegen het eind van 2009 bekend zijn, zodat op basis hiervan in 2010 beleid kan worden ontwikkeld.
Overigens wordt opgemerkt dat de belangstelling voor het thema bevolkingsdaling in het voorjaar van 2009 in een stroomversnelling is gekomen. Ook op rijks- en Europees niveau krijgt dit onderwerp inmiddels aandacht. In het verband van Noord-Nederland spreken wij met de ministers van VROM, WWI en BZK over te treffen maatregelen. Insteek hierbij is niet alleen de problemen die ontstaan door bevolkingsdaling het hoofd te bieden, maar ook de kansen die ontstaan te grijpen.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 3.1. Regie ruimtelijke opgaven en verkenning actief provinciaal grondbeleid | ■ Vastgesteld nieuw Omgevingsbeleid/Provinciale Structuurvisie, inclusief bijbehorend instrumentarium.<br>■ Provinciale regie op ruimtelijke processen en gebiedsgerichte ontwikkelingsprojecten.<br>■ Integrale gebiedsvisie.s<br>■ Vastgesteld provinciaal grondbeleid. | ■ Afronding fase 2 en uitvoering fase 3 van het omgevingsbeleid.<br>■ Afstemming intensivering regiefunctie met andere overheden en maatschappelijke partners.<br>■ Opstellen van visies (o.a.) met betrekking tot het gebied langs de N34, N48, A37 (zuidas) en vaarverbinding Erica – Ter Apel.<br>■ Verkenning mogelijkheden actief provinciaal grondbeleid. |

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 3.2. Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | ■ Meer op kwaliteit gerichte ruimtelijke en landschappelijke planvorming.<br>■ Opruimen concrete verrommelingssituaties. | ■ Aanstellen Adviseur Mooi Drenthe bij Drents Plateau.<br>■ Overleg met gemeenten over verbeteren ruimtelijke kwaliteit in ruimtelijke plannen.<br>■ Beoordeling subsidieaanvragen gemeenten om verrommelingssituaties op te ruimen. |
| 3.3. Verbeteren kwaliteit woningvoorraad Bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven. | Ontwikkeling van duurzame wijk, die vanuit duurzaam bouwen, woonkwaliteit, stedenbouwkundige opzet, waterhuishouding, mobiliteit, gezonde leefomgeving en milieutechniek het meest vergaand is in Nederland. | Planvorming voor de locaties Vries-Oost en Beilen-Oost in samenwerking met gemeente en/of woningbouwcorporatie en ontwikkelaar. |
| 3.4. Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt | ■ Stagnerende woningbouwprojectenlos trekken.<br>■ Meer balans tussen vraag en aanbod op de woningmarkt in aantal en in kwaliteit (bouwen voor doelgroepen).<br>■ Afstemming op regionaal niveau. | ■ Overleg met initiatiefnemers van stagnerende woningbouwprojecten (versnellingstafels).<br>■ Maken van regionale woningbouwafspraken.<br>■ De samenwerking in de regionale platforms wonen, welzijn en zorg ondersteunen. |
| 3.5. Impuls wijk- en buurtvernieuwing N.B. Raakvlak met prioriteit 3.10 | ■ Ontwikkeling van herstructurerings- en woningbouwplannen die voldoen aan uitgangspunten van duurzaam bouwen, energiebesparing en nieuwe energie-alternatieven.<br>■ Ontwikkeling van duurzame wijken die vanuit duurzaam bouwen, woonkwaliteit, stedenbouwkundige opzet, waterhuishouding, mobiliteit, gezonde leefomgeving en milieutechniek het meest vergaand is in Nederland. | Overleg voeren met corporaties, gemeenten en marktpartijen. |
| 3.6. Experimentele architectuur en wonen op en aan water | Introductie van aantal aansprekende vormen van woningbouw in/op/aan water, met aandacht voor architectuur, duurzaamheid en inpassing in landschap. Inclusief onderzoek naar vormen van compensatie (natuur, landschap, sociaal-economisch, recreatief en waterhuishoudkundig) als maatschappelijke tegenprestatie. | ■ Actieve overlegpartner zijn bij de lopende initiatieven, waarbij gehele spectrum van architectuur, inpassing en compensatie aan orde komt. |
| 3.7. Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid (RSP+project) | Als prioriteit vervallen.<br>Opgegaan in prioriteit 3.9. | |
| 3.8. Uitbouw positie Beilen als substreekcentrum | Versterkte positie van Beilen als substreekcentrum met behoud van eigenheid en historische structuren. | Opstellen lange termijn visie en maatregelenprogramma, inclusief woonopgave. |
| 3.15. Kanaliseren gevolgen bevolkingsdaling (NIEUW) | ■ Zicht op aard en omvang bevolkingsdaling in oost- en zuidoost Drenthe en gevolgen daarvan op wonen, arbeidsmarkt, mobiliteit en voorzieningen.<br>■ Beleidsmaatregelen hoe om te gaan met negatieve effecten bevolkingsdaling en kansen die zich hierdoor voordoen. | ■ Verrichten van onderzoek, samen met de gemeenten Tynaarlo, Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Emmen, Coevorden en Westerveld.<br>■ Ontwikkelen beleidsstrategie.<br>■ Volgen van en bijdragen aan beleidsontwikkelingen m.b.t. bevolkingsdaling op nationaal en Europees niveau. |

## Stedelijke ontwikkeling

### 3.9 Attractieve steden / RSP+ (samengevoegd met prioriteit 3.14 RSP)

*Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn*
Bij het Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP) gaat het om een aantal grote en complexe projecten en programma's met een 'uitvoeringshorizon' in het jaar 2020. De projecten zullen veel middelen vergen en alle provinciale beleidsthema's bevatten. Leidende thema's zijn daarbij een duurzame ruimtelijke en economische structuurversterking en het verbeteren van de voorwaardenscheppende bereikbaarheid. Het RSP bestaat uit het Ruimtelijk Economisch Programma (REP) en het Bereikbaarheidsprogramma. Het RSP is katalysator voor brede, integrale stedelijke gebiedsontwikkelingen die bekend staan als RSP-plus projecten. Provincie en partners streven naar een synergie tussen doelstellingen, prioriteiten en middelen van het RSP en die van andere programma's, ook van andere partijen.
Het inhoudelijke en financiële raamwerk voor RSP en RSP-plus is door de staten via de Kadernota uitvoering RSP/RSP-plus Drenthe goedgekeurd. Met uitzondering van de spoorlijn Zwolle-Emmen worden de projecten in een langjarig partnerschap met de grote steden uitgevoerd. De steden hebben hier de 'lead'.
Provincie en gemeenten hebben de afgelopen periode nauw samengewerkt bij het formuleren van de ambities, de visie en de strategie. Het is nu zaak een solide basis te leggen voor het vervolg van deze samenwerking. Bij de steden gaat het in de eerste plaats om Assen, Emmen en Coevorden.

*Meppel*
Voor Meppel zijn vanuit het convenant met het rijk geen middelen beschikbaar. Voor deze stad wordt echter eveneens gestreefd naar samenhangende programma's voor integrale gebiedsontwikkeling.

*Herontwikkeling centrum Hoogeveen*
Ook voor Hoogeveen zijn vanuit het convenant met het rijk geen middelen beschikbaar. Voor Hoogeveen ligt er het besluit om € 4 miljoen uit het Stimuleringsfonds Drentse Projecten te investeren in de herontwikkeling van het centrum.

*Florijn-as*
Dit project behelst het voltooien van de vaarverbinding tussen de Vaart en het Havenkanaal, de infrastructuur rond de transformatie van het Stadsbedrijvenpark, het stationsgebied, ontsluiting van een nieuw hightech-bedrijventerrein Assen-Zuid, een nieuw station Assen-Zuid en de aansluiting van de N33 op de A28. Er wordt gewerkt aan de concrete uitwerking voor de 'Plus'-aanpak in Assen. Een eerste verkenning verdeelt de projecten in vier thema's: duurzaamheid, ruimte, bereikbaarheid en economie.

*Spoorlijn Zwolle-Emmen*
Binnen dit project is sprake van twee deelprogramma's: de Integrale Gebiedsontwikkeling Coevorden-Stationsomgeving en Spoorlijn Zwolle-Coevorden/Emmen.

*Integrale Gebiedsontwikkeling Coevorden-Stationsomgeving*
Het RSP-Bereikbaarheid wil het bestaande rangeerterrein uit het centrum van Coevorden verplaatsen. Het project kan dienen als katalysator voor de gebiedsontwikkeling in de omgeving van het station. Onderdeel is het aanpassen van de verkeersinfrastructuur. Inzet is de positionering van Coevorden als nationale en internationale logistieke 'draaischijf' in Zuidoost-Drenthe.

Een onderzoek is gestart naar verdere 'Plus'-onderdelen. Centraal daarin staan de verdere ontwikkeling van de bedrijventerreinen Coevorden-Zuid en de Euroterminal. In beginsel moeten provinciale bijdragen vanuit de lopende programma's beschikbaar worden gesteld.

*Spoorlijn Zwolle-Coevorden/Emmen*
De spoorlijn wordt opgewaardeerd. Het spoor bij Ommen en tussen Nieuw Amsterdam en Emmen-Zuid zal worden verdubbeld. Ook is een nieuw station/transferium in Emmen-Zuid gepland.

*Personele Inzet Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP)*
Het succesvol uitvoeren van het met het Rijk overeengekomen RSP-programma kan alleen als er sprake is van een doeltreffende personele inzet door de gemeenten en de provincie in zowel kwantitatieve als kwalitatieve zin.
De provincie bevindt zich (deels) in de overgang van een toetsende, subsidiërende organisatie naar een projectontwikkelende. Helder is, dat wanneer geen extra projectontwikkelkracht wordt ingezet en aan het RSP-programma wel prioriteit wordt gegeven, de uitvoering van de andere genoemde programma's ernstig in het gedrang komt.
Om op de geschetste ontwikkelingen te anticiperen en de geformuleerde ambities te kunnen realiseren, wordt voorgesteld gedurende 3 jaar 7 fte (maximaal) aan te trekken. De hieruit voortvloeiende kosten zullen voor € 0,4 miljoen per jaar als VAT-kosten rechtstreeks worden gedekt vanuit de projecten/deelprogramma's. (VAT staat voor: voorbereiding, administratie en toezicht). De eventuele resterende kosten (maximaal € 0,15 miljoen per jaar) komen ten laste van de RSP-cofinancieringsmiddelen, gedekt uit de RSP-reserve.

## 3.10 Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres

Belangrijke onderdelen van het Emmer project zijn de aanleg van een Centrumplein, de ondertunneling van de Hondsrugweg en de reconstructie van wegaansluitingen. De Plus-aanpak omvat het realiseren van nationaal gezien belangrijke ruimtelijk-economische ontwikkelingen in de stedelijke kern van Emmen door de verplaatsing van Dierenpark Emmen en theater De Muzeval en de herontwikkeling van de oude locaties. De provincie is bereid € 40 miljoen bij te dragen. Hiervan komt de helft uit de RSP-reserve. Uitgaande van het doorlopen van programma's, zal op basis van concrete projecten €10 miljoen gefinancierd moeten worden uit lopende programma's als Klimaat- en energiebeleid en Kennis wérkt. De resterende € 10 miljoen voor vooral de thema's ruimtelijke kwaliteit en cultuur, moet voorzien worden via nieuwe vergelijkbare programma's.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 3.9. Attractieve Steden/ RSP+ | Algemene ontwikkelagenda:<br>■ beter profileren Drenthe en Drentse steden;<br>■ groene ruimte beter gebruiken bij stedelijke ontwikkeling: toegankelijkheid en woonkwaliteit;<br>■ investeren in kwaliteit woonmilieus;<br>■ wijkontwikkeling vanuit Drentse waarden;<br>■ revitaliseren en ontwikkelen bedrijventerreinen;<br>■ stedelijke ontwikkeling afstemmen op beleid klimaat en energie;<br>■ stedelijke voorzieningen meer benutten.<br>Specifiek:<br>■ Per stad samenwerken bij planvorming en realisatie speerpunten ontwikkeling.<br>■ Verbeteren bereikbaarheid Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen. Verbetering kernnet spoor Zwolle-Assen/Groningen (o.a. capaciteitsverruiming traject Herfte, boogverruiming Hoogeveen, aanleg wachtspoor goederentreinen Beilen, verbetering overwegveiligheid, reistijdversnelling en frequentieverhoging) en realisatie fase 1 Kolibri OV-netwerk Groningen-Assen.<br><br>Spoorlijn Zwolle-Emmen<br>■ Verbeteren railbereikbaarheid Zuidoost-Drenthe.<br>■ Mee robuuste treinverbindingen Zwolle-Coevorden/ Emmen (mede in samenhang met realisatie Hanzelijn en uitbouw capaciteit traject Herfte), verbeterde bereikbaarheid goederenvervoer Coevorden-Europark, integrale (her)ontwikkeling omgeving Coevordenstation (in verband met opheffen NS-rangeerterrein), aanleg NS-station Emmen-Zuid en verbetering railgoederenvervoer Emmen-Zuid (Emmtec-boog). | ■ Uitvoeren algemene ontwikkelagenda.<br>■ Uitvoeren agenda per stad / sluiten convenanten.<br>■ Start uitwerking planvorming RSP-deelprojecten spoor en Kolibri, verkenning optie gebiedsontwikkeling bij boogverruiming Hoogeveen, afstemming planvorming Assen-FlorijnAs en Kolibri Groningen-Assen (onder andere NS-station Assen-Zuid) en verkenning opties Regiotram Groningen-Assen.<br>■ Opstellen integrale visie en investeringsplanning spoorlijn Zwolle-Coevorden/Emmen, planvorming gebiedsontwikkeling Coevorden-Station, verbetering railbereikbaarheid Emmen en start ontwikkeling (deel)projecten. |
| 3.10. Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres | Verplaatsing dierenpark naar Noordbargeres, in samenhang met bouw nieuw theater en realisatie van centrumplein als ruimtelijke schakel tussen dierenpark/theater en stadscentrum, (her)inrichting (verkeers)ruimte tussen es en stadscentrum en herontwikkeling vrijgekomen locaties Noorderdierenpark en Muzeval. | |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| P3.02 Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | 199.001 | 1.004.500 | 604.500 | 511.500 | 0 | 0 |
| P3.09 Attractieve steden | | 0 | 2.000.000 | 2.000.000 | 0 | 0 |
| Totaal programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 199.001 | 1.004.500 | 2.604.500 | 2.511.500 | 0 | 0 |

## Moties

**Motie 2: (Voorjaarsnota 2007 PLUS) Adequate ov-vervoersverbinding Roden-Groningen**
Er heeft een onderzoek naar een adequate ov-vervoersvorm plaatsgevonden in het kader van de regiovisie. Op basis hiervan is een verbetering van de ov-voorziening uitgewerkt (Masterplan HOV). Moment van uitvoering is afhankelijk van de bestuurlijke afspraken voor de gebiedsopgave Leek-Roden.

**Motie 11: (Voorjaarsnota 2007 PLUS) Beveiligde parkeerplaatsen langs A37**
Samen met de gemeente Meppel en een private partij wordt bij Rogat een bewaakte parkeerplaats gerealiseerd. Uitvoering najaar 2009/voorjaar 2010.

## Ombuigingen

**Experimentele architectuur en wonen op en aan het water (prioriteit 3.6)**
De provincie draagt soms bij aan bepaalde beleidsontwikkelingen. Een voorbeeld is het vergaren van meer kennis en inzicht over de mogelijkheden van het wonen op het water door uitvoering van pilots. Een dergelijke pilot past niet bij de Provincie Nieuwe Stijl. De huidige pilots Politiegat Meppel en Holtien Westerveld ronden we af. Daarna starten we geen nieuwe pilots. Het geeft een besparing van € 100.000 in 2009 en hetzelfde bedrag in 2010.

## Wat doen we nog meer?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Verkeer en vervoer | Duurzaam veilige bereikbaarheid. | Op basis van de beschikbare middelen binnen de Reserve investeringen verkeer en vervoer en de brede doeluitkering wordt een Provinciaal Uitvoeringsprogramma opgesteld. Beschreven zijn maatregelen en activiteiten van provincie en partners gericht op beleid, infrastructuur, verkeersgedrag, verkeershandhaving en openbaar- en goederenvervoer.<br>In onderdeel II.4.3 is een overzicht opgenomen. |
| Beheer en onderhoud wegen | Provinciaal wegennet van goede kwaliteit waarbij veiligheid een hoge eis is. | Naast het dagelijks beheer en onderhoud voeren we grotere deklaagprojecten e.d. uit om de kwaliteit van de wegen op het gewenste peil te krijgen/houden. In 2010 wordt de asfaltdeklaag over ca. 20 km hoofdweg en ca. 9 km fietspad vervangen. Hierbij worden de wegbreedtes zonodig aangepast en de markeringen aangebracht volgens de nieuwste richtlijnen, waarbij duurzame ontwikkelingen hoog in het vaandel staan. Middels een nieuw maairegiem zorgen we er voor dat gevaarlijke plantensoorten als Jacobskruiskruid geen kans krijgen zich te ontwikkelen. |
| Beheer en onderhoud vaarwegen | Provinciaal vaarwegennet dat aantrekkelijk en geschikt is voor zowel de recreatievaart als de beroepsvaart. | Naast het dagelijks beheer en onderhoud voeren we grotere oeverbeschermingsprojecten en kunstwerkenreconstructies/renovaties uit om de kwaliteit van de vaarwegen op het gewenste peil te krijgen/houden Hierbij worden nieuwe ontwikkelingen zoals afstandsbediening van de bruggen en sluizen en het aanbrengen van recreatievoorzieningen, steeds meer toegepast, o.a. de passantenhaven Dieverbrug. Daarnaast zorgen we voor een goede waterhuishouding op de Drentse kanalen en zorgen we dat de ontwikkeling van invasieve exoten vroegtijdig wordt aangepakt. In 2010 wordt ca. 3,4 km beschoeiing vervangen, vindt aan 2 bruggen groot onderhoud plaats. Ook worden bij bruggen de slagbomen vervangen door meer gangbare, met minder kans op beknellingen. |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Opruimen openbare verlichting | Een donkerder Drenthe, waarbij de verkeersonveilige punten bij nacht nadrukkelijker in beeld komen. | In het kader van duurzaamheid ruimen we openbare verlichting die geen functie heeft voor de verkeersveiligheid op. Dit betreft ongeveer 1000 lichtmasten op een areaal van 3000. In 2010 verwachten we de laatste "overbodige" lichtmasten op te ruimen en gaan we verder met toepassing van duurzame verlichting, waarvoor we thans een aantal pilots hebben om de bruikbaarheid te toetsen. |
| Landschappelijke inpassing | Een waardevolle, karakteristieke, veilige en duurzame groenstructuur langs provinciale wegen en kanalen. | Binnen het kader van onze groenbeheervisie passen we de groenstructuur langs onze wegen en vaarwegen aan, waar dat mogelijk is. Hierbij spelen naast landschappelijke kwaliteiten ook verkeerskundige, ecologische, cultuurhistorische en ruimtelijke waarden een rol. In 2010 gaan we 6,5 km weg landschappelijk inpassen. We willen met deze visie een voorbeeld voor gemeenten en andere wegbeheerders zijn. |
| Beeldende kunst | Aantrekkelijker maken van de Drentse wegen en vaarwegen door het plaatsen van beeldende kunst. | In 2010 wordt er een kunstobject geplaatst bij de Toegangspoort Noord van het Drentse Aa-gebied en zal er een advies worden uitgebracht door de commissie die de provincie adviseert over artistieke kunst langs de N34. |
| Vaarverbinding Erica-Ter Apel | Het vaartraject moet in 2012 geheel bevaarbaar zijn.<br>In 2010 realisatie van het vaartraject Veenpark – Bladderswijk. | Voor het traject Veenpark – Bladderswijk wordt er 4 kilometer nieuw kanaal gegraven en wordt het Scholtenskanaal hersteld. Hierbij moeten 9 bruggen worden gebouwd en moeten een spaarsluis en een koppelsluis worden aangelegd.<br>De actuele stand van zaken is te volgen op http://www.erica-terapel.nl |
| Vervangen bruggen en sluizen | Reconstructie Ericasluis. | In 2010 zal reconstructie van de Ericasluis worden voorbereid, waarna de reconstructie in 2011 wordt uitgevoerd. Dit is één van de kunstwerken van de bestaande infrastructuur waarvan de vervangingskosten tot 2090 geschat worden op € 517 miljoen. (zie tekst VJN) |
| Nieuwe WRO | Borgen van provinciaal belang in ruimtelijke plannen gemeenten. | Becommentariering en beoordeling van gemeentelijke structuurvisies en bestemmingsplannen op basis van het provinciaal belang zoals gedefinieerd in het nieuwe Omgevingsbeleid. |
| Gebiedsontwikkeling | Integrale gebiedsontwikkelings- en uitvoeringsplannen. | Vanuit regisseursrol PNS ervoor zorgen dat integrale gebiedsontwikkelings- en uitvoeringsplannen worden opgesteld. |
| Woonplannen | Afstemming tussen vraag en aanbod op de woningmarkt, zowel kwantitatief als kwalitatief. | Opstellen regionale woonplannen.<br>Impuls geven aan stagnerende woningbouwprojecten (versnellingsagenda krdietcrisis.)<br>Uitvoering geven aan aanbevelingen onderzoek bevolkingsdaling in gemeenten in Oost-/Zuid-oost Drenthe en Westerveld. |
| | Huisvesting statushouders conform met het rijk gemaakte afspraken. | Monitoren inspanningen gemeenten en rapporteren daarover aan Inspectie VROM. |
| Stedelijke ontwikkeling | Nieuwe afspraken met het rijk over woningbouw nationaal stedelijk netwerk Groningen – Assen en Stadsregio Emmen. | Voeren van overleg met rijk, nationaal stedelijk netwerk Groningen – Assen en Stadsregio Emmen. |
| | Start integrale gebiedsontwikkeling Leek - Roden. | Voeren van overleg met betrokken gemeenten en provincie, mede gericht op provinciale bijdrage aan regionale infrastructuur. |

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer |
|---|---|
| Investeringsnota Verkeer en Vervoer 2020 | Voorjaar 2010 |
| Beleidsvisie Luchtvaart | Voorjaar 2010 |
| Verkenning Regiotram | Najaar 2010 |

## Wat mag het kosten?

| | Product/prioriteiten | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 199.001 | 1.004.500 | 2.604.500 | 2.511.500 | 0 | 0 |
| | Verkeer | 20.466.521 | 34.992.094 | 21.596.908 | 36.576.492 | 19.931.814 | 20.326.328 |
| | Beheer en onderhoud wegen | 10.559.246 | 10.963.589 | 10.847.049 | 10.967.871 | 11.141.874 | 11.227.456 |
| | Beheer en onderhoud vaarwegen | 12.332.766 | 12.549.013 | 13.517.319 | 10.139.444 | 8.632.874 | 5.306.882 |
| | Vervoer | 24.308.652 | 26.652.500 | 23.709.457 | 23.710.886 | 23.716.186 | 23.721.586 |
| | Ruimtelijke ordening en volkshuis-vesting | 2.057.089 | 1.646.910 | 6.494.470 | 5.079.790 | 3.785.110 | 3.785.700 |
| | Stedelijke ontwikkeling | 1.928.701 | 4.407.468 | 3.686.630 | 3.321.971 | 3.322.161 | 3.308.629 |
| | Totaal lasten | 71.851.977 | 92.216.074 | 82.456.333 | 92.307.954 | 70.530.019 | 67.676.581 |
| Baten | Verkeer | -5.988.603 | -7.432.763 | -7.604.500 | -7.604.500 | -7.404.500 | -7.417.384 |
| | Beheer en onderhoud wegen | -939.828 | -49.660 | -49.660 | -49.660 | -49.660 | -49.660 |
| | Beheer en onderhoud vaarwegen | -10.364.819 | -8.292.450 | -11.039.034 | -7.659.437 | -6.893.379 | -5.015.895 |
| | Vervoer | -23.464.065 | -26.137.000 | -23.402.000 | -23.402.000 | -23.402.000 | -23.402.000 |
| | Ruimtelijke ordening en volkshuis-vesting | -9.334 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Stedelijke ontwikkeling | -1.781.092 | -3.977.177 | -3.672.680 | -3.298.929 | -3.298.929 | -3.298.929 |
| | Totaal baten | -42.547.740 | -45.889.050 | -45.767.874 | -42.014.526 | -41.048.468 | -39.183.868 |
| | Saldo | 29.304.237 | 46.327.024 | 36.688.459 | 50.293.428 | 29.481.551 | 28.492.713 |

## Toelichting op verschillen tussen 2009 en 2010

De totale lasten van het programma Ruimte en bereikbaarheid zijn in 2010 per saldo ruim € 9,8 miljoen lager dan in 2009.

Het lagere saldo wordt in belangrijke mate veroorzaakt door:

**Prioriteiten**

**P3.02 Tegengaan (verdere) verrommeling landschap**
Is € 400.000,-- lager dan in 2009 begroot, dit wordt veroorzaakt door fasering van het project.

**P3.09 Attractieve steden**
Conform statenstuk 2009-374 en voorjaarsnota 2009 is zowel voor 2010 als 2011 een incidentele bijdrage van € 2.000.000,-- opgenomen voor de ontwikkeling van stadscentrum Hoogeveen.

**Product 3.0 Verkeer**

- Verlaging van kapitaallasten investeringen Verkeer en Vervoer € 4.035.000,--. Deze verlaging wordt veroorzaakt door aanpassingen in de fasering van investeringen. De kapitaallasten schuiven daardoor naar voren. In 2011 zijn de kapitaallasten daar ook hoger geraamd. Overigens wordt deze verlaging van lasten gecompenseerd door een hogere toevoeging aan de Reserve Investeringen Verkeer en Vervoer.
- Verlaging kosten onderhoud en verbetering N34 € 8.350.000,--. Het is een groot project met verschillende fasen en het komt in 2012 gereed. In 2009 zijn de verwachte uitgaven op dit moment veel hoger dan in 2010 om in 2011 te stijgen tot € 6.000.000,--. De lasten worden gedekt door een bijdrage uit reserve N34.

- Verlaging van de kosten BDU-projecten € 401.000,--. Hiervoor geldt dat net als ieder jaar het volume aan BDU-projecten gelijk is. De opgenomen Rijks bijdrage is hiermee afgestemd.
- Verlaging van de kosten Uitvoeringsprogramma projecten infra-structuur € 401.000,--.
- Er zijn geen projecten uit het Uitvoeringsprogramma infrastructuur opgenomen. Hierdoor wordt in 2010 € 395.000,-- minder budget opgenomen.

**Product 3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen**

- Een hogere last van € 2.828.000,- als gevolg van de werkzaamheden aan de vaarverbinding Erica – Ter Apel die met name in 2010 gepland staan.
- Een lagere last van € 1.281933,- in 2010 bij de Zuidoost-Drentse Vaarwegen, als gevolg van o.a. de in de 1e bestuursrapportage 2009 vermelde verschuiving van € 953.543 van het budget beheer en onderhoud wegen naar het budget Zuidoost Drentse Vaarwegen.

**Product 3.3 Vervoer**

- Exploitatiebijdrage aan het OV Bureau Groningen Drenthe en het actieprogramma OV-BDU is €1.325.000,-- lager. Begrote bedrag in 2010 is gebaseerd op het reguliere BDU-aandeel.
- In 2009 waren voor in totaal € 1.510.000,-- éénmalige bijdragen voor gemeenten t.b.v. toegankelijkheid haltes opgenomen.

**Product 3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting**

Voor kosten actualisatie regiovisie Groningen-Assen is een hoger bedrag opgenomen. Vanaf 2010 zijn deze kosten weer structureel € 2.437.000,-- hoger. Dit wordt veroorzaakt doordat de afgelopen jaren tijdelijk extra geld in de Reserve Investeringen Verkeer & Vervoer werd gestort ter dekking van toekomstige kapitaallasten. Ter dekking hiervan werd de bijdrage aan de Regiovisie met hetzelfde bedrag verlaagd. Nu deze incidentele bijdragen niet meer aan de reserve worden toegevoegd is het beschikbare budget weer op het normale niveau gebracht.

**Product 3.5 Stedelijke ontwikkeling**

- De bijdrage stads-en dorpsvenieuwing is komen te vervallen, daarom zijn de budgetten € 427.000,-- lager dan in 2009. De Reserve stads- en dorpsvernieuwing is nu op.
- Voor 2010 is het reguliere budget opgenomen, daardoor zijn de uitgaven voor ISV II € 358.000,-- lager dan in 2009.

De totale baten van het programma Ruimte en bereikbaarheid zijn in 2010 per saldo ruim € 121.000,- lager dan in 2009.

Het lagere saldo wordt onder andere veroorzaakt door:

**Product 3.0 Verkeer**

Verhoging met € 171.000 van de opgenomen Rijksbijdrage.

**Product 3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen**

Hogere inkomsten van € 2.700.000,- voor het project vaarverbinding Erica – Ter Apel.

**Product 3.3 Vervoer**

Minder begrote Rijksinkomsten van € 2.735.000,--voor de exploitatie van het OV Bureau Groningen Drenthe. Het reguliere budget is opgenomen, zonder éénmalige extra bijdragen.

**Product 3.5 Stedelijke ontwikkeling**

Voor 2010 is het reguliere budget opgenomen, daardoor zijn de Rijks inkomsten voor ISV II € 358.000,-- lager dan in 2009.

# Programma 4. Kennis wérkt

## Missie

Niemand aan de kant! Zeker niet bij opleiding en werk. Alle talenten in Drenthe worden benut, zodat iedereen deelneemt aan onderwijs, arbeidsmarkt of samenleving. Daarbij ontwikkelt de Drentse economie zich tot een duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie. Met kansrijke sectoren die passen bij het profiel van Drenthe. Maar ook met aandacht voor de internationale context waarin Drenthe opereert. Voor welvaart én welzijn van alle inwoners van deze provincie!

## Doel (wat willen we bereiken?)

**Economie**
Een duurzame economische ontwikkeling die zich manifesteert in een relatieve werkgelegenheids- en welvaartsontwikkeling die minimaal gelijk is aan de nationale ontwikkeling.

*Indicatoren*
- Aantal arbeidsplaatsen (streefwaarde: procentuele ontwikkeling in Drenthe gunstiger dan de nationale trend).
- Werkloosheidspercentage (Drentse werkloosheid ligt nu boven het landelijke niveau. Streefwaarde: verkleining van het verschil met het nationaal werkloosheidspercentage).

**Toerisme**
Kwaliteitsverbetering en verbreding van het toeristische product Drenthe en bevordering van het gebruik daarvan. Dit om een verdere groei van de toeristische bestedingen en daarmee samenhangende werkgelegenheid in Drenthe te realiseren.

*Indicator*
De werkgelegenheid in de toeristische sector in Drenthe ontwikkelt zich in de komende 4 jaar gelijk aan of beter dan de landelijk gemiddelde werkgelegenheid in de toeristische sector.

**Landbouw**
De provincie wenst vernieuwing en versterking van een maatschappelijk verantwoord, markt- en ketengericht agrocluster in Drenthe met behoud of toename van de werkgelegenheid. Doel is structuurversterking in de agrisector door systeem-, product- en procesinnovaties zowel op primaire bedrijven als bij andere ketenpartners. Hierdoor wordt de concurrentiekracht en daarmee het economisch perspectief van de Drentse agrarische sector verbeterd. De ketenpartners kunnen verspreid zijn over de drie noordelijke provincies, of zelfs daarbuiten gevestigd zijn.

*Indicator*
De werkgelegenheid in de Drentse agrocluster (landbouw, verwerkende industrie, distributie, ov. diensten) ontwikkelt zich in de komende 4 jaar gelijk aan of beter dan de landelijke trend.

## Ontwikkelingen

### Economie

Voor de lange termijn zien we de volgende economische trends die invloed hebben op de Drentse economie:
Noordoost-Europa wordt steeds belangrijker als nieuwe markt.
Door verdergaande internationalisering van de economie komt er meer concurrentie vanuit lagelonenlanden. Dat brengt meer aandacht voor innovatie met zich mee. Drenthe ontwikkelt zich daardoor naar een kennis- en netwerkeconomie.
De dienstensectoren (met name recreatie & toerisme en zorg) zijn en blijven van groot belang.
Ook binnen de sectoren industrie en handel is een vorm van 'verdienstelijking' gaande.
Vooral het kennispotentieel van een regio vormt in toenemende mate een belangrijke factor in het vestigingsklimaat.
MKB is en blijft de motor van de Drentse economie.
De beroepsbevolking zal minder groeien en uiteindelijk afnemen als gevolg van ontgroening en vergrijzing.

Naast deze ontwikkelingen spelen ook enkele vitale zaken op korte termijn. Allereerst is er natuurlijk de kredietcrisis. In 2009 wordt Nederland hard getroffen door de wereldwijde economische crisis. Deze crisis laat ook in Drenthe haar sporen achter. Voor Drenthe is de verwachting dat de economie in 2009 met 4,5% zal krimpen. Ook de arbeidsmarkt krijgt het zwaar te verduren. Het aantal openstaande vacatures loopt dit jaar snel terug en de werkloosheid loopt op. Waar het CPB onlangs aangaf voor de productie lichte tekenen van herstel te zien, geldt dat niet voor de werkloosheid. Het landelijke werkloosheidspercentage zal in 2010 nog fors toenemen tot naar verwachting ruim 9% en daarmee bijna het niveau van de jaren 1983 en 1984 bereiken. Regionale verwachtingen zijn nog niet bekend, maar men mag verwachten dat de Drentse situatie niet wezenlijk zal afwijken.
Een andere ontwikkeling is de versnelde uitputting van de Noordelijke ruimtelijk-economische programma's OP-EFRO Noord-Nederland en Koers Noord (Pieken in de Delta).

### Toerisme en recreatie

De hedendaagse toerist wordt steeds kritischer en zijn behoeften worden steeds specifieker. Het aanbod moet steeds meer toegesneden zijn op specifieke doelgroepen en voldoen aan de behoeften uit de markt. Een toeristisch recreatief totaalproduct bestaat uit onder andere accommodaties, voorzieningen, cultuur, natuur en landschap en goed gastheerschap. Om in de toekomst te kunnen voldoen aan de toenemende kwaliteitseisen van de toerist en recreant, moet de sector adequaat inspelen op deze ontwikkelingen. Dat vraagt financiële, maar ook fysieke ruimte.

De complexiteit van wet- en regelgeving op het gebied van milieu, natuur en landschap (Natura 2000, etc.) neemt voor de ondernemer in de toeristische sector aanzienlijk toe. Om hier als ondernemer een antwoord op te geven, moet er ruimte komen cq. steun gegeven kunnen worden aan creatieve en innovatieve oplossingen en het gebruik van nieuwe technieken moet kunnen worden gestimuleerd.

### Landbouw

De ontwikkelingen binnen de agribusiness gaan op dit moment hard. Wijziging van het Europees landbouwbeleid, wereldwijde voedselzekerheid en het gebruik van agrarische grond- en reststoffen als alternatief voor petrochemische grondstoffen en energie geven kansen om vernieuwingen in de agribusiness door te voeren en activiteiten te clusteren.

Door de hervorming van het Europese landbouwbeleid staan onze belangrijkste agroclusters (zuivel, suiker en zetmeel) onder druk. De resultaten van de Health Check van het Europees landbouwbeleid geven aan dat de agrarische productie zal moeten voldoen aan tal van maatschappelijke eisen op het gebied van voedselveiligheid en -kwaliteit, dierenwelzijn en milieu.
De verwachting is dat ook het EU-beleid ten aanzien van natuur (Natura 2000), bodem en de uitwerking van de Kaderrichtlijn Water grote gevolgen zullen hebben voor de bedrijfsvoering op primaire bedrijven.
Zowel de huidige gemiddelde bedrijfsomvang als de gang van zaken rond bedrijfsopvolging, wijzen ondubbelzinnig in de richting van een verdere schaalvergroting. Het huidige aantal bedrijven zal daarbij in de komende decennia mogelijk worden gehalveerd.
De geschetste ontwikkelingen maken dat het voor ondernemers complexer wordt. De kwaliteit van het ondernemerschap wordt daarom een steeds belangrijker factor in de bedrijfsvoering.

## Baten en lasten programma

| Programma 4 Kennis wérkt | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 6.385.848 | 12.298.777 | 12.410.273 | 11.273.873 | 7.985.553 | 8.025.123 |
| Totaal baten | -18.895.338 | -170.031.970 | -632.570 | -633.180 | -1.033.800 | -1.034.470 |
| Saldo | -12.509.491 | -157.733.193 | 11.777.703 | 10.640.693 | 6.951.753 | 6.990.653 |

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

### Economie

#### 4.1 Omvorming economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie

De Drentse economie kent kansrijke sectoren als sensortechnologie, energie, toerisme en agribusiness. Zij vormen de kern van onze economische inzet richting de kenniseconomie.
Bij de sensortechnologie staan wij voor de grote uitdaging om de economische potenties van de kennis die is opgebouwd vanuit het instituut Astron, verder te ontwikkelen en uit te bouwen in marktpotenties. In Assen is inmiddels een start gemaakt met het Hanze Institute of Technology (HIT), dat internationaal HBO-onderwijs verzorgt op het gebied van sensortechnologie. Het kennischeluster wordt aangevuld met INCAS3, een instituut, dat verbindingen legt tussen wetenschap en het bedrijfsleven. Via pilotprojecten willen we meer MKB-bedrijven betrekken bij innovaties rond sensorsysteemtechnologie. Ook bij duurzame energie-initiatieven willen we het Drentse bedrijfsleven betrekken.
Samen met het bedrijfsleven en intermediairs stimuleren wij initiatieven om het ondernemerschap te bevorderen. Belangrijke opgaven hier zijn kennisontwikkeling, innovatie en internationale oriëntatie. Ondernemerschap in het MKB wordt vooral gestimuleerd vanuit generieke noordelijke regelingen en projecten.
Via het Innovatief Actieprogramma Drenthe (IAD) worden bedrijven uitgedaagd om met vernieuwende plannen te komen. We overwegen een vervolg op het Innovatief Actieprogramma.
Bij de beleidsvorming rond bedrijventerreinen heeft de kwaliteit van bedrijventerreinen hoge prioriteit. Revitalisering staat de komende jaren centraal. Op het gebied van parkmanagement is al een grote slag gemaakt. Dit blijft een punt van aandacht.
Het Rijk, de provincies en gemeenten ondertekenen een convenant bedrijventerreinen waarin zij gezamenlijk uitwerking geven aan het toekomstig beleid en de acties die daaruit voortvloeien. De herstructureringsopgave en de organisatie van regionale samenwerking zijn promi-

nente onderdelen van dit convenant. Tevens gaat het convenant nader in op de rollen- en takendiscussie. Ook de financiële overdracht van rijksgelden voor bedrijventerreinen (TOPPER) richting provincies maakt deel uit van het convenant. De partijen onderhandelen nu nog over de condities waaronder dit plaats moet vinden - inclusief de gewenste cofinanciering vanuit de provincies.
Naast de ambities uit het collegeprogramma willen wij invulling geven aan aanvullende ambities. Voorbeelden zijn:
De verbreding van het economisch beleidsveld naar het sociale en culturele beleidsveld. Maatschappelijke diensten vormen een kansrijke economische groeisector. We denken dan bijvoorbeeld aan zorgeconomie. Culturele voorzieningen bieden niet alleen kansen voor verdere ontwikkeling van de werkgelegenheid, maar dragen ook bij aan een goed vestigingsklimaat voor bedrijven.
Via het MKB wordt de regionale innovatiekracht versterkt en het ondernemerschap verder gestimuleerd. Het MKB wordt immers ook omschreven als de 'motor van de Drentse economie'.

Momenteel zijn er diverse initiatieven in Drenthe en diverse programma's die stimulering van de economie tot doel hebben, maar een integraal economisch beleidskader ontbreekt. Tegelijkertijd vraagt de huidige economische recessie om adequate maatregelen. In een economische agenda zullen duidelijke keuzes gemaakt moeten worden, die leiden tot aantoonbare versterking van de Drentse economie. Zowel voor de korte als lange termijn. Het gaat dus om het kiezen van focus.
Tegen deze achtergrond stellen wij een strategische economische agenda op, samen met partners buiten het provinciehuis. Vanuit deze gezamenlijke visie willen wij met de partners komen tot afstemming en een heldere taakverdeling met betrekking tot de uitvoering. Vaststelling van de economische agenda is voorzien begin 2010. Daarna zal een meerjarenprogramma worden opgesteld met een concrete uitwerking voor 2010.

Gelet op onze doelstellingen en ambities houden wij rekening met een langjarige en substantiële financiële bijdragen uit de programma's Koers Noord, OP EFRO 2007-2013 en INTERREG IV-a. In 2008 is hiervoor al € 9,5 miljoen aan cofinanciering beschikbaar gesteld. Dit bedrag is geheel gecommitteerd aan projecten. In 2009 hebben we o.a. enkele grote sensorprojecten gecofinancierd, zoals INCAS3 en Sensor City. In 2010 gaan we verder met de projectontwikkeling voor die programma's. De middelen voor de noordelijke programma's raken eerder uitgeput dan verwacht. Dat geldt zeker voor het OP EFRO, dat formeel een looptijd tot en met 2013 (afgeven beschikkingen) heeft. Deze uitputting zal gevolgen hebben voor onze mogelijkheden om initiatieven te ondersteunen.

## 4.2 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt

De met de economische structuurverandering gepaard gaande wijzigingen, zoals de toenemende globalisering, de versnelde technologische ontwikkelingen en de transitie naar de kenniseconomie, zorgen ervoor dat kennisontwikkeling en innovatiekracht van essentieel belang zijn voor het regionale bedrijfsleven om de concurrentiestrijd aan te kunnen. Vooral de mate waarin ondernemingen in staat zijn om te innoveren en zichzelf te verbeteren, bepaalt meer en meer de identiteit van een regio. De basisvoorwaarde hiervoor is een goed werkende arbeidsmarkt met een goede kwantitatieve en kwalitatieve aansluiting tussen onderwijs en bedrijfsleven.

Vertrekpunt voor onze inzet blijft daarbij de vraagzijde: de economische kant van de arbeidsmarkt en onderwijsproblematiek. Centraal staan de door ondernemers ondervonden arbeids-

marktknelpunten. Naar verwachting zullen deze knelpunten de komende jaren alleen maar verder toenemen. Dat heeft te maken met demografische factoren (ontgroening, vergrijzing) en met een groeiende mismatch tussen vraag en aanbod op de Drentse arbeidsmarkt zowel kwantitatief als kwalitatief. Ofschoon wij als provinciale overheid geen wettelijke taak hebben op de arbeidsmarkt, zien we er voor onszelf een rol weggelegd. Deze wordt voor de korte termijn uitgewerkt in een actieprogramma. Hierin willen wij ons richten op het bundelen van de krachten en het stimuleren van een effectieve inzet van middelen om de volgende doelstellingen te realiseren:

- Verhogen kwalificatieniveau werkenden / employability (werknemers inzetbaar houden voor de arbeidsmarkt)
- Verbetering samenwerking onderwijs en bedrijfsleven
- Versterking innovatiekracht van het MKB door het delen van kennis (tussen onderwijs en bedrijfsleven maar ook tussen het bedrijfsleven onderling)

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 4.1 Omvorming Drentse economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie | ■ Impuls transitie Drentse economie naar "kennis-economie", met internationale component.<br>■ Versterkte innovatiekracht en ondernemersschap Drenthe, waarbij excelleren mogelijk is.<br>■ Investeringsimpuls kansrijke economische sectoren en speerpunten provinciaal beleid.<br>■ Gerevitaliseerde bedrijventerreinen met parkmanagement.<br>■ Een regionaal evenwichtige duurzame economische groei en versterking van de concurrentiekracht van het MKB.<br>■ Een proportioneel Drents aandeel uit de middelen voor Koers Noord en het OP EFRO 2007-2013.<br>■ Verhoging van de innovatiegraad en export van Drentse MKB-bedrijven.<br>■ Voor 2015 een fysieke concentratie van activiteiten rond sensorsysteemtechnologie in Assen (Hanze Institute of Technology, bedrijvenpark, kenniscampus).<br>■ Het versterken van de innovatiekracht van het Drentse bedrijfsleven ter ondersteuning van de Drentse kennis-economie. Het IAD richt zich daartoe breed op het potentieel stuwende MKB.<br>■ Waar mogelijk versterkte inzet op Lissabonstrategie (EU maken tot de meest concurrende en innovatieve kenniseconomie in de wereld) en uitbreiding van de projectontwikkeling.<br>■ Actualisatie van het ruimtelijk economisch beleid en versterkte verbinding met ruimtelijke, sociale en duurzame ontwikkeling. | ■ Projectontwikkeling in het kader van de SNN-programma's. Belangrijk onderdeel daarvan vormen de projecten in het kader van Sensor Universe, maar ook toerisme, agribusiness en energie, zorg en healthy ageing.<br>■ Uitvoering van het Innovatief actieprogramma Drenthe.<br>■ Projecten en initiatieven die bijdragen aan de versterking van de economische structuur en/of de transitie naar de kenniseconomie, maar die buiten de reikwijdte van de nieuwe SNN-programma's vallen.<br>■ Intensivering samenwerking met externe partners zoals de NOM.<br>■ Versterking inhoudelijke focus van de inzet bij project-ontwikkeling. Leidende criteria zijn vraaggericht, Drentse maat, toegevoegde waarde en additionaliteit. Prioriteit heeft:<br>■ 1) Versterken regionale innovatiekracht; 2) Stimuleren ondernemerschap; 3) Optimaliseren vestigingsklimaat; 4) Maatschappelijke diensten als kansrijke groeisector ; 5) Beter benutten van R&T mogelijkheden; 6) Versterken van agribussiness.<br>■ Versnelling revitalisering bedrijventerreinen.<br>■ Oprichten en laten uitvoeren kansenfonds voor het MKB.<br>Vaststellen en uitwerken van een strategische ruimtelijk-economische agenda in samenspraak externe partijen. |

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 4.2 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | ■ Verhoging kwalificatieniveau werkenden / employability (werknemers inzetbaar houden voor de arbeidsmarkt)<br>■ Verbetering samenwerking onderwijs en bedrijfsleven<br>■ Versterking innovatiekracht en concurrentiepositie bedrijfsleven. | ■ Uitvoeren Actieprogramma: "Aan het werk met Kennis".<br>■ Stimuleren sociale innovatie, waaronder het bevorderen van de uitvoering HRM-plus regeling ten behoeve van MKB bedrijven.<br>■ Opzetten regionaal kennis en arbeidsmarkt platform: Drie-O-Drenthe.<br>■ Stimuleren projectontwikkeling.<br>■ Stimuleren kennisnetwerken en kennisclusters op prioritaire thema's en sectoren.<br>■ Verbeteren van kennisuitwisseling en vergroten van aanwezige kennis bij bedrijven en kennisinstellingen.<br>■ Stimuleren van innovaties van producten, processen, diensten en markten bij bedrijven.<br>■ Versterking van de kennisinfrastructuur.<br>■ Geven van impulsen aan ondernemerschap.<br>■ In SNN-verband uitvoeren van een Noordelijke Arbeidsmarktverkenning. |

## Toerisme en recreatie

### 4.3 Structuurversterking recreatie en toerisme

Eind 2009 is naar verwachting de Drentse Agenda Recreatie en Toerisme vastgesteld. In deze agenda is de additionele inzet gedefinieerd in de periode 2009 – 2013 die nodig is voor de vervolmaking en de optimalisering van het toeristisch product Drenthe. Enerzijds wordt de provinciale inzet op het gebied van toerisme en recreatie voor de periode tot 2013 bepaald. Anderzijds wordt inzichtelijk gemaakt op welke wijze de stakeholders op het gebied van recreatie en toerisme een bijdrage leveren aan het bereiken van de doelstelling. Jaarlijks wordt er een actieprogramma opgesteld.

Om serieus mee te spelen op de (binnenlandse) toeristische markt moet Drenthe zich verder ontwikkelen. Het is van belang dat Drenthe in haar diversiteit een compleet totaalproduct van een onderscheidend en hoogwaardige niveau aanbiedt. Een totaalproduct met veel variëteit, aansluitend op de behoeften van de hedendaagse toerist. In dat toeristische totaalproduct Drenthe moet geïnvesteerd worden. Het nog bestaande aanbod van verblijf- en dagrecreatie en de huidige toeristisch-recreatieve infrastructuur moet kwalitatief verbeterd en vernieuwd worden. Er moet een focus komen op de diversiteit en kwaliteit van het toeristische product en vooral niet teveel meer van het zelfde. Er moet een (nieuwe) toegevoegde waarde gecreëerd worden op het bestaande toeristische product.

Projectontwikkeling vindt plaats door ondernemers, betrokkenen uit onderwijs, onderzoek en overheid (4 O's). Ook moet de sector gefaciliteerd worden om steeds meer gebruik te maken van nieuwe, innovatieve technieken. Op die manier kan de sector beter inspelen op de toenemende complexiteit van wet- en regelgeving op het gebied milieu, natuur en landschap.
Er zal blijvende, brede inzet zijn rond de uitvoering van het project Natuurlijke Recreatie Drenthe.
Ingezet wordt op het oplossen van toeristische knelpunten in waardevolle gebieden (onder andere door Natura 2000). De provincie kan daarin een stimulerende en faciliterende rol spelen. Onze bijdrage aan de uitvoering van maatregelen en projecten is aanvullend op de project-

ontwikkeling die reeds in het kader van de uitvoering van SNN-programma's en het provinciaal meerjarenprogramma (pMJP) plaatsvindt. Tenslotte is de vermarkting van het toeristisch product Drenthe essentieel. Recreatie en Toerisme blijft een belangrijk onderdeel in de imagocampagne en daarbij horende inspanningen van Marketing Drenthe.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 4.3 Structuur-versterking sector recreatie en toerisme. | ■ Kwaliteits- en vernieuwingsslag toeristische sector en toeristisch product..<br>■ Realisatie van nieuwe publieksattracties.<br>■ Verbetering vaarproduct Drenthe; o.a., creëren van nieuwe opstapplaatsen, verbeteren van walvoorzieningen. | ■ Uitvoeren van de Drentse Agenda Recreatie & Toerisme 2009-2013 samen met stakeholders.<br>■ Operationalisering project Natuurlijke recreatie Drenthe.<br>Ontwikkelen van clusterprojecten Toeristische ontwikkelingen/ infrastructuur. |

## Landbouw

### 4.4 Structuurversterking land- en tuinbouw

De land- en tuinbouw zijn voor Drenthe en voor het Drentse MKB belangrijke economische dragers. Maar het gaat verder dan dat. Rondom de primaire sector is een nauwe cluster aanwezig van aanverwante activiteiten (verwerkende industrie, distributie, groothandel); gezamenlijk vormen zij het speerpunt agribusiness. Onze inzet is nieuwe, marktgerichte ketenactiviteiten te helpen ontwikkelen. Onze bijdragen zijn daarbij vooral een aanvulling op de nationale en Europese programma's voor regionale ontwikkeling en het landelijk gebied. Wij richten ons op de volgende thema's:

Kennisinfrastructurele voorzieningen worden ontwikkeld of verbeterd. Verder willen wij innovaties stimuleren, onder andere in de agrologistiek, ICT, agrificatie, bioraffinage en de zogeheten groene life sciences (biobased economy). De verwachting is dat door inzet op kennis en innovatie de agribusiness voldoende toekomstperspectief heeft om te kunnen concurreren op de wereldmarkt.

De provincie wil helpen om de concurrentiekracht van de traditionele productieketens in de landbouw te versterken via het verbeteren van productkwaliteit, productiewijze, productieomgeving en voedselveiligheid.

Ondernemerschap, ook maatschappelijk verantwoord ondernemerschap, wordt versterkt met behulp van voorbeeldprojecten, voorlichting en toekomststudies. Wij stimuleren ondernemers om mogelijkheden toe te passen om de landbouw verder te verduurzamen.

Wij blijven als provincie investeren in structuurversterkende maatregelen in de land- en tuinbouw, zoals kavelruil, landinrichting en bedrijfsverplaatsingen. Dit laatste aspect krijgt in de komende periode meer aandacht. Ook zullen we met een actief flankerend beleid komen om de "bedreigingen" van N2000 voor deze sector niet groter te laten worden. Jaarlijks wordt er een actieprogramma agribusiness overlegd.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 4.4 Duurzame structuur - versterking land- en tuinbouw (volledige keten) | ■ Impuls samenwerking in primaire bedrijven en keten.<br>■ verbeterde systeem-, product- en procesinnovaties.<br>■ Versterking concurrentiekracht, vergroting toegevoegde waarde agrocluster en verbetering financiële positie landbouwbedrijfsleven.<br>■ Verduurzaming landbouw.<br>■ Versterking glastuinbouw. | ■ Projectontwikkeling op basis van vraaggerichte benadering.<br>■ Doorontwikkelen platform waar ondernemers, onderwijs, onderzoek en overheid (zogenaamde 4 O's) elkaar ontmoeten en waaraan innovatieve ideeën en projecten hun basis aan ontlenen.<br>■ Projectmatige aanpak structuurversterking en extra aandacht voor bedrijfsverplaatsingen in landbouwontwikkelingsgebieden.<br>■ bevordering van herstructurering glastuinbouw. Verdere ontwikkeling van de glastuinbouw rond Emmen vindt plaats binnen de kaders van het Masterplan glastuinbouw EmmenUitwerken concept agropark.<br>■ Gerichte haalbaarheidsstudies naar kansen voor vernieuwing in de agribusiness. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 4 Kennis wérkt | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| P4.02 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | 867.548 | 1.643.806 | 5.710.000 | 6.210.000 | 3.000.000 | 3.000.000 |
| P4.02 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | | -100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P4.04 Structuurversterking recreatie en (zorg) toerisme | 125.258 | 120.000 | 1.000.000 | 1.000.000 | 880.000 | 880.000 |
| P4.06 Risicofinanciering MKB | | 0 | 1.000.000 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 992.806 | 1.663.806 | 7.710.000 | 7.210.000 | 3.880.000 | 3.880.000 |

## Wat doen we nog meer?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Deelnemingen nutsfuncties | de WMD blijft drinkwater leveren zonder onderbreking en tegen maatschappelijk aanvaardbare prijzen vervullen. | Als aandeelhouder toezien op de WMD. |
| Overige deelnemingen | verbetering van de sociaaleconomische structuur en de werkgelegenheid in Noord-Nederland en specifiek Drenthe. Het gaat om vestiging van nieuwe bedrijven en behoud van bestaande bedrijven, in samenwerking met provincie, gemeenten en NOM.<br>GAE is een instrument van regionaal-economische ontwikkeling. | De provincie is aandeelhouder van de NOM.<br>De provincie is een van de 5 aandeelhouders en in die rol zal zij erop toezien dat het bedrijf binnen de maatschappelijke randvoorwaarden blijft opereren. |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Marketing en promotie | verbetering van het algemene imago van Drenthe | Continuering Marketing en Promotie van Drenthe<br><br>Toelichting:<br>In 2007 is Marketing Drenthe opgericht met als primaire doelstelling de verbetering van het algemene imago van Drenthe. Dit vindt plaats op basis van de meerjarige marketingcommunicatiestrategie die de periode 2007-2010 beslaat. Marketing Drenthe groeit in haar rol als de Marketingorganisatie van Drenthe. Er is een kleine 5 miljoen euro geïnvesteerd door de provincie in de marketing en promotie van Drenthe.<br>Om deze investering niet verloren te laten gaan is een besluit over de continuering van de Marketing en Promotie van Drenthe van groot belang. Begin 2010 wordt een Statenvoorstel in behandeling genomen over de periode 2011-2014. |
| Economische ontwikkeling Veenhuizen | Rijk, provincie en gemeente hebben als eindbeeld voor de ontwikkeling van Veenhuizen de volgende ambitie uitgesproken:<br>■ de structuur en het authentieke karakter van het dorp zijn bewaard gebleven;<br>■ alle gebouwen die een historische betekenis hebben zijn gerenoveerd en ingevuld met passende functies;<br>■ er zijn nieuwe locaties ontwikkeld;<br>■ er is bedrijvigheid aangetrokken die past bij het karakter van Veenhuizen;<br>■ er is een zelfstandige, dragende organisatie voor het beheer van overheidsbezittingen in Veenhuizen;<br>■ en daarbij hoort een plaats op de Werelderfgoedlijst van de Unesco. | Door de betrokken overheden wordt een Ontwikkelingsbureau Veenhuizen opgericht. De nieuwe zelfstandig dragende organisatie moet in januari 2011 operationeel zijn.<br><br>In 2010 wordt een Transitieplan Veenhuizen vastgesteld. |
| Subsidieregeling investeringssteun jonge agrariërs (2008-2011) | bevordering duurzaamheid en innovatie landbouw | In aanvulling op het landelijke programma van LNV worden middelen beschikbaar gesteld om jonge agrariërs te stimuleren om maatregelen te nemen die duurzaamheid en innovatie bevorderen. |

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer |
|---|---|
| Nota Marketing en Promotie, evaluatie en hoe nu verder? | begin 2010 |
| Uitvoeringsprogramma's (Een en ander gebaseerd op de Economische Agenda) | begin 2010 |
| Herstructureringsprogramma bedrijventerreinen | medio 2010 |

## Wat mag het kosten?

| | Product/prioriteiten | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 992.806 | 1.763.806 | 7.710.000 | 7.210.000 | 3.880.000 | 3.880.000 |
| | Economie | 3.279.125 | 7.500.081 | 2.301.013 | 1.308.763 | 1.318.973 | 1.326.423 |
| | Toerisme en recreatie | 1.965.218 | 2.854.890 | 1.219.260 | 1.575.110 | 1.606.580 | 1.638.700 |
| | Landbouw | 148.699 | 180.000 | 1.180.000 | 1.180.000 | 1.180.000 | 1.180.000 |
| | Totaal lasten | 6.385.848 | 12.298.777 | 12.410.273 | 11.273.873 | 7.985.553 | 8.025.123 |
| Baten | Prioriteiten | 0 | -100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Economie | -18.895.338 | -169.931.970 | -632.570 | -633.180 | -1.033.800 | -1.034.470 |
| | Totaal baten | -18.895.338 | -170.031.970 | -632.570 | -633.180 | -1.033.800 | -1.034.470 |
| | Saldo | -12.509.491 | -157.733.193 | 11.777.703 | 10.640.693 | 6.951.753 | 6.990.653 |

## Toelichting op verschillen tussen 2009 en 2010

Toelichting op verschillen in programma 4

De totale lasten van programma 4 zijn in 2010 per saldo € 111.000 hoger dan in 2009.

Dat saldo wordt veroorzaakt door:

- In de geraamde kredieten voor 2009 zijn eenmalig overgehevelde kredieten begrepen tot een bedrag van € 0,75 miljoen
- In de Voorjaarsnota 2009 is voorgesteld om de structurele bijdragen uit het Stimuleringsfonds met ingang van 2010 rechtstreeks ten laste van de exploitatie te brengen. Voor programma 4 heeft dat per saldo tot gevolg dat de lasten met € 1,4 miljoen stijgen ten opzichte van 2009.
- In 2009 zijn de middelen voor Marketing Drenthe € 1,6 miljoen hoger dan in 2010. Het verschil wordt o.a. veroorzaakt door een eenmalige extra bijdrage in 2009 van € 1 miljoen.

De totale baten van programma 4 zijn in 2010 per saldo € 169,5 miljoen lager dan in 2009.

Dat wordt veroorzaakt door:

- Een in 2009 eenmalig ontvangen bijdrage ad € 1,8 miljoen van het SNN voor het STINAT
- De in 2009 ontvangen bijdrage van de verkoop van de aandelen Essent ad. € 158 miljoen.
- In 2009 is nog dividend over 2008 van Essent ontvangen tot een bedrag van € 10,1 miljoen. Doordat de aandelen zijn verkocht vervalt uiteraard de dividenduitkering. De geraamde € 0,6 miljoen dividend is de verwachte dividend uitkering van Enexis.
- In 2009 is een eenmalige bijdrage van rijk ad € 0,1 miljoen ontvangen als bijdrage in arbeids-mobiliteit projecten.

# Programma 5. Leefomgeving

## Missie

Wij willen de positie van Drenthe als aantrekkelijke regio voor wonen, werken en recreëren in een mooie, schone en sociaal veilige leefomgeving verder versterken. Wij gaan de provincie nationaal, maar ook internationaal profileren door deze hoogwaardige kwaliteiten nadrukkelijker te presenteren. Bij het ontwikkelen van projecten staat voorop het beginsel van het vergroten van de synergie tussen de in het collegeprogramma genoemde kernwaarden. Een voorbeeld daarvan is de samenhangende benadering voor zogeheten groen-blauwe diensten. Wij willen een voortrekkersrol vervullen bij de ontwikkeling van kennis en innovatie rond klimaat en energie. Wij nemen het voortouw bij de afstemming van ruimtelijke vraagstukken rond klimaat en energie. Meer dan tot nu toe zullen wij milieugezondheid en duurzaamheid hanteren als wegingsfactoren in het provinciaal beleid. Ter bescherming en ontwikkeling van de Drentse bodem stellen wij een integraal beleidsplan op voor de ondergrond, evenals een innovatieve visie op het grondwaterbeheer.

## Doel (wat willen we bereiken?)

### Water

*Waterhuishouding*
Het watersysteem wordt zo ingericht dat de kans op inundatie beperkt wordt tot een aanvaardbaar risico. Hiervoor zijn normen voor regionale wateroverlast opgesteld. De waterbergingsgebieden zorgen er voor dat de kans op overstroming vanuit het hoofdsysteem beperkt blijft tot gemiddeld één keer per honderd jaar.
Het watersysteem wordt ook ingericht op het zo veel mogelijk conserveren en vasthouden van water in tijden van droogte.

In alle beekdalen wordt ingezet op wateropvang in combinatie met beekherstel. De wateropgave wordt zoveel mogelijk in de beekdalen gerealiseerd.

De verdroging wordt in acht gebieden in Drenthe (de zogenaamde TOP-gebieden) aangepakt, waarbij een goede afstemming plaatsvindt met natuur en landschap. Het gaat hierbij om de volgende gebieden: Drentsche Aa, Peizerdiep, Bargerveen, Elperstroom, Fochteloërveen, Dwingelderveld, Drents Friese Wold en Reest (zie hiervoor de in het pMJP geformuleerde doelstellingen).

*Waterkwaliteit*
Doel: Realisatie ecologische en chemische doelen zoals uitgewerkt in de Europese Kaderrichtlijn Water. De uitvoering hiervan gebeurt in samenwerking met het rijk, de waterschappen en de gemeenten.

Doel Realisatie duurzaam waterbeheer in de stedelijke omgeving door onder andere stimulering, bijdrage in innovatieve projecten ten aanzien van afkoppelen regenwater van riool, sanitatieprojecten en bewustwordingsprojecten.

*Grondwater*
Doel: Een zo groot mogelijke voorraad zoet grondwater van een goede kwaliteit beschikbaar hebben en houden voor mens en natuur. De provincie wil een grondwaterbeheer voeren dat uitgaat van deze waarde en de kansen die dat biedt.

De grondwaterlichamen moeten voldoen aan een goede chemische en de goede kwantitatieve toestand. De toestand van het grondwaterlichaam mag de realisatie van oppervlaktewaterdoelen en grondwaterafhankelijke ecosystemen niet in de weg staan. Omdat uit de grondwaterlichamen op diverse locaties water wordt onttrokken voor menselijke consumptie, is een dusdanige bescherming noodzakelijk dat op termijn het niveau van zuivering voor de bereiding van drinkwater verlaagd kan worden. Beoordeling daarvan vindt plaats op de locaties waar daadwerkelijk water wordt onttrokken.

## Milieubeleid

*Milieuplanologie*
Bij ieder provinciaal besluit streven wij naar een optimale duurzame ontwikkeling van Drenthe. Dit betekent dat wij zoeken naar een situatie waarin een goed evenwicht bestaat tussen ecologische, economische en sociale aspecten, waarbij eventuele nadelige effecten geaccepteerd, gemitigeerd of gecompenseerd worden.

*Klimaat en energie*
Met de Grounds for Change als sturingsfilosofie is de Mitigatie, Adaptatie en Participatie benadering, ofwel de Drentse MAPproach gepresenteerd. Vanuit het programma Klimaat en Energie zijn er drie centrale doelen, te weten:

1. Minder uitstoot van broeikasgassen door een brongerichte aanpak (mitigatie)
   - Drenthe levert een evenredige bijdrage aan de $CO_2$-reductie-doelstelling conform het Energieakkoord Noord-Nederland (+ 25%)
   - Drenthe levert in het kader van duurzame energie een bijdrage van 5%
2. Beter aanpassen op veranderingen in het klimaat door een gebiedsgerichte aanpak (adaptatie)
   - Het provinciaal omgevingsbeleid in de POP-structuurvisie is klimaatbestendig
   - De EHS/Natura 2000, de landbouw en de toeristische sector is klimaatrobuust ingericht
   - Klimaatverandering en energiewinning maken integraal onderdeel uit van landschap en leefomgeving
   - In 2020 kan 40 miljoen m3 water worden vastgehouden en 22 miljoen m3 water worden geborgen
3. Meer gezamenlijke verantwoordelijkheid door een actorgerichte aanpak: (participatie)
   - 80% van de door Drenthe benaderde partijen doet actief mee.
   - Het beschikbare financiële en juridische/beleidsmatige instrumentarium wordt maximaal benut

*Externe veiligheid*
We staan voor een veilig(er) Drenthe. Concreet betekent dit ten aanzien van externe veiligheid dat we werken aan een samenleving waarin risico's voor burgers van zware ongevallen met gevaarlijke stoffen zoveel mogelijk zijn beperkt en maatschappelijk en bestuurlijk zijn geaccepteerd. Er wordt minimaal een basisveiligheidsniveau, zoals wettelijk is vastgesteld, wordt gegarandeerd.

## Bodem

*Bodemsanering*
Van saneren naar beheren – versnelde aanpak spoedlocaties
Een gezonde (water)bodem vormt de basis van een gezonde leefomgeving. De vervuilde spoedlocaties moeten met voorrang worden aangepakt. Op 31 december 2015 mag de bodem geen gevaar meer opleveren voor de volksgezondheid en ecosystemen. Na 2015 staat beheer centraal. In 2010 worden de spoedlocaties geïnventariseerd. Locaties waar sprake is van risico's voor de mens worden direct aangepakt.

Van ondoorgrondelijk naar transparant – reguleringskader ondergrond
Verantwoord en duurzaam gebruik is het uitgangspunt voor de toekomst van de bodem. Ondergronds ruimtegebruik moet worden gestuurd om verrommeling tegen te gaan en kansen voor energiebeleid en ruimtelijke ontwikkeling mogelijk te maken

Van gevalsaanpak naar maatwerk – gebiedsgerichte aanpak grootschalige Grondwaterverontreinigingen.
De grootschalige grondwaterverontreinigingen zijn complex; het wettelijke en financiële kader voldoen niet. Maatwerk voor een gebiedseigen, regionale aanpak biedt de oplossing.

De aanpak moet ertoe leiden dat er geen stagnatie in de ruimtelijke ontwikkelingen en de economische groei van bedrijven optreedt en er geen onaanvaardbare risico's voor het milieu en de volksgezondheid ontstaan als gevolg van bodemverontreiniging.

*Bodembescherming*
- Het voorkomen van vermijdbare verontreiniging en aantasting van de bodem en waar mogelijk en gewenst ook herstel van de chemische, fysische en biologische kwaliteit van de bodem (inclusief grondwater).
- Het duurzaam beschermen van aardkundige waarden en het Drentse bodemarchief door het voorkomen van vermijdbare verontreiniging, alsmede de fysische en biologische aantasting van de bodem; het faciliteren van maatschappelijk nuttige en gewenste ontwikkelingen en het veilig stellen van niet of nauwelijks te vervangen bodemgerelateerde waarden.
- Bij maatschappelijk gebruik van de (diepe) ondergrond moeten aantasting van de bodem zoveel mogelijk worden beperkt.
- Geen opslag van (gevaarlijk en radioactief) afval in de diepe ondergrond. Om dit te bereiken dient de provincie te beschikken over het wettelijk instrumentarium (3D-omgevingsvergunning).

## Vergunningverlening
Het sturen van bedrijven in de richting van duurzame milieuprestaties. Niet alleen door middel van het verlenen van milieuvergunningen, maar ook door actief mee te participeren in gebiedsgerichte projecten (bijvoorbeeld Project TT-circuit).

## Handhaving
Het doel van handhaving is dat wetten, besluiten en regels, door burgers, bedrijven en overheden, goed worden nageleefd. Nieuwe besluiten en regels moeten goed uitvoerbaar en handhaafbaar zijn. Goed nalevingsgedrag leidt tot minder milieubelasting en dus tot een betere kwaliteit van de leefomgeving.
Om de kwaliteit van het provinciale product te verbeteren (beschikkingen, vergunningen en ontheffingen) wordt voor elk ontwerp een onafhankelijke handhaafbaarheidtoets uitgevoerd.

Dit geldt voor alle wetten en regelgeving waarvoor de afdeling SEO / Handhaving verantwoordelijk is. Door deze handhaafbaarheidtoets worden de ervaringen van de handhavers en het draagvlak van de maatschappij mede benut bij de uiteindelijke tekst van het provinciale product.

**Natuur en landschap**
Een belangrijk deel van onze opgave voor natuur en landschap is opgenomen in het pMJP. In dit kader werken wij aan een versnelde realisatie van een robuuste EHS. Dit is inclusief de Natura 2000-gebieden  en de robuuste verbindingen met bijbehorende voorzieningen als ecoducten,.
We voeren ook actief regie om inhoud te geven aan de inspanningsverplichting voor meer particulier natuurbeheer. Het particulier natuurbeheer komt slechts langzaam van de grond. Om te voorkomen dat dit de realisatie van de EHS onder druk zet, voeren we actief overleg met onze partners en LNV op zoek naar creatieve oplossingen.
We werken aan behoud en ontwikkeling van de drie nationale parken en het nationaal landschap, behoud en versterking van natuur en landschappelijke kwaliteit buiten de EHS en ontwikkeling van nieuwe bossen en landgoederen op daarvoor geëigende locaties. Ook van belang is de bescherming van bossen, natuurgebieden, planten en dieren door het adequaat uitvoeren van wettelijke taken (de Flora en Fauna Wet, de Natuurbeschermingswet 1998 en de Boswet). Daarnaast sturen wij actief op herstel en ontwikkeling van landschap in het kader van het tegengaan van verrommeling (zie ook programma 3).

**pMJP**
We geven uitvoering aan de jaarplanning van het pMJP Landelijk Gebied. Het pMJP 2007-2013 is een programma dat een integraal uitvoeringskader biedt voor de doelen in het landelijk gebied. Het gaat om de realisatie van rijksdoelen én eigen provinciale doelen. Deze zijn in tabelvorm weergegeven in de paragraaf ‘Wat doen we nog meer”, Wij stellen ons ten doel het pMJP-programma slagvaardig tot uitvoer te brengen conform de ILG-methodiek: ontschotte en ontpotte budgetten, gebiedsgerichte aanpak en vereenvoudigde uitvoering.

## Ontwikkelingen

### Milieubeleid

*Centraal wat moet, decentraal wat kan.*
Onderzocht moet worden of en hoe de uitvoering van het milieubeleid een plaats kan of moet krijgen bij de opzet van een regionale uitvoeringsorganisatie voor Drenthe, die uiterlijk 2 januari 2012 gerealiseerd moet zijn. In het licht van de landelijke en Drentse ontwikkelingen (Bestuursakkoord 2008 en Amen is geen Amsterdam) is gekozen voor een duidelijk accent op regievoering in plaats van uitvoering.

Vanwege de huidige economische crisis is er bij alle overheden dus ook bij de provinciale overheid van Drenthe veel aandacht voor het in stand houden en stimuleren van werkgelegenheid door middel van het treffen van maatregelen op het gebied van duurzaamheid, innovatie en energie.

De economische crisis kan  de realisatie van de energie- en klimaatdoelstellingen beïnvloeden. Het is op dit moment nog niet duidelijk  of de crisis de doelrealisatie in positieve of negatieve zin beïnvloedt.

Vanuit diverse planbureaus (Centraal Planbureau / Planbureau voor de Leefomgeving) worden tegenstellende effecten geschetst.

**Bodembeleid**
De kosten van noodzakelijke bodemsaneringen vormen vaak een bottleneck in het proces van herontwikkeling. Bekend is dat de door het rijk beschikbaar gestelde budgetten ontoereikend zijn om de convenantafspraken te realiseren. Rekening moet worden gehouden met een (forse) voorfinanciering, waarbij de eerste ramingen een bedrag van 7 miljoen voor de periode 2010-2015 laten zien.

**Vergunningverlening en handhaving**
Op basis van het Bestuursakkoord Rijk-provincies 2008-2011 en het rapport Amen is geen Amsterdam, is gekozen voor een duidelijke koers: de focus ligt op regievoering in plaats van uitvoering.
Daarnaast nadert de finale besluitvorming over de invoering van de Wabo en daaraan gekoppeld over de oprichting van 'Omgevingsdiensten' per 1 januari 2012. Gelet op bovenstaande ontwikkelingen zal onderzocht worden hoe de uitvoering van vergunningverlening en handhaving een plek kan krijgen in een Drentse 'Omgevingsdienst' (Programma 1).

**pMJP en Natuur en landschap**
De realisatie van de rijksdoelen uit het pMJP met de bijbehorende rijks- en provinciale budgetten zijn vastgelegd in een Bestuursovereenkomst. Met het Rijk is een tussenbalans, een Mid Term Review (MTR), afgesproken in 2010. Bij deze MTR wordt primair gekeken naar de voortgang. Bekend is echter dat het ILG-dossier op Rijksniveau de nodige financiële knelpunten kent. Naar verwachting zal dan ook kritisch worden gekeken naar de gemaakte afspraken.

Met ingang van 1 januari 2010 treedt het nieuwe Subsidiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer in werking. Dit heeft een aantal gevolgen voor onze werkzaamheden, o.a. dat complexe inrichtingsaanvragen komen te vallen onder het pMJP. Overigens loopt de komende zes jaar het Programma Beheer nog door vanwege continuering van bestaande subsidies.

Door provincies, terreinbeherende en soortenbeschermende organisaties is invulling gegeven aan het nieuwe beleidsconcept 'Leefgebiedenbenadering'. Het heeft geresulteerd in twaalf provinciale plannen die gericht zijn op het beschermen van meer dan 300 soorten. Dit beleid moet onderdeel worden van de nieuwe ILG-afspraken voor de periode 2010 – 2013 (overdragen van Rijkstaken naar provincie). Momenteel vinden onderhandelingen plaats over de financiering door het ministerie van LNV en het lijkt erop dat het Rijk een zeer beperkt percentage van het noodzakelijk bedrag wil gaan financieren. Op dit moment is nog niet duidelijk wat dit in 2010 voor de leefgebiedenbenadering in Drenthe betekent.

Op 1 januari 2010 eindigt de huidige Subsidieregeling Onderhoud Landschapselementen (SOL). In IPO-verband wordt op dit moment onderzocht of de regeling kan worden ondergebracht in de in 2009 vastgestelde Subsidieregeling Natuur en Landschapsbeheer.

## Lasten en baten programma

| Programma 5. Leefomgeving | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 41.312.547 | 80.984.088 | 97.061.605 | 96.095.120 | 91.079.818 | 89.504.103 |
| Totaal baten | -26.564.110 | -54.898.126 | -69.680.007 | -69.608.757 | -69.513.757 | -69.595.657 |
| Saldo | 14.748.437 | 26.085.962 | 27.381.598 | 26.486.363 | 21.566.061 | 19.908.446 |

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

### Water

**5.1 Realisatie wateropgave**

Klimaatsverandering zal resulteren in een lagere waterbeschikbaarheid in de zomer en grotere kansen op incidentele wateroverlast. Het provinciaal beleid is gericht op de realisatie van robuuste watersystemen die in staat zijn om de effecten van klimaatverandering te ondervangen. De wateropgave bestaat uit een kwalitatief (KRW) en een kwantitatief (WB21) deel. De wateropgave ligt op hoofdlijnen vast in de KRW gebiedsdossiers en het (ontwerp) provinciaal omgevingsplan. De opgave vraagt nu om een gebiedsgerichte uitwerking in concrete maatregelen/projecten.

De wateropgave wordt gerealiseerd door het vasthouden van water op de hogere gronden, ruimte voor water in de beekdalen en waterbergingsgebieden aan de rand van het Drents plateau. In de beekdalen wordt de wateropgave gecombineerd met de huidige functie in het gebied zoals natuur en landbouw.

**5.3 Vergroten waterbewustzijn**

Waterbewustzijn is het besef van kansen of bedreigingen die hebben te maken met water. Evenals elders in Nederland is dit bewustzijn ook in Drenthe beperkt. Ons oppervlaktewater, de kwaliteit ervan en het ontbreken van watertekort of overlast worden beschouwd als een vanzelfsprekendheid.
Drenthe beschikt, behalve over een grote voorraad kwalitatief hoogwaardig grondwater, ook over een wijd vertakt oppervlaktewatersysteem dat onder meer wordt gevormd door een zeer waardevol bekenstelsel. De gemeenten, waterschappen, waterbedrijven en de provincie maken hoge kosten om dit hoogwaardige systeem in stand te houden en te verbeteren.
Drenthe gaat in 2010 door met activiteiten gericht op het vergroten van het waterbewustzijn. Onder meer via de regionale invulling van de landelijke campagne 'Nederland leeft met water', het Drentse project Beeldschoonwater.nl en het stimuleren van het programma 'Scholen voor duurzaamheid' dat onder meer is gericht op watereducatie in het middelbaar onderwijs.
Het doel van de activiteiten is het vergroten van de kennis over de activiteiten van de waterbeheerders, het vergroten van de belevingswaarde van water en het beter onderkennen van de beperkingen van de onderlegger water.

**5.4 Uitvoering innovatieve grondwatervisie**

In 2009 hebben we een innovatieve grondwatervisie opgesteld. De grondwatervisie geeft samen met het beleidsplan voor diepe ondergrond invulling aan de 3d benadering in het omgevingsbeleid.
De voorliggende grondwatervisie is, al is het maar vanwege haar innovatieve karakter, bepaald nog geen eindproduct. Al werkende zullen we deze visie nog verder moeten concretiseren en verbijzonderen en - op basis van praktijkervaringen en nieuwe ontwikkelingen - verbeteren.

Ook dat willen we doen samen met alle partijen die belang hebben bij een duurzaam grondwatersysteem, en die een bijdrage willen leveren aan het versterken van Drenthe's kernkwaliteiten en het realiseren van de provinciale ambities.

## 5.5 Faciliteren en stimuleren van samenwerking in de waterketen

De provincie stimuleert en faciliteert ook in 2010 de samenwerking in de waterketen. Drenthe acht zich gebonden aan het nationaal bestuursakkoord waterketensamenwerking. Daarbij is Drenthe betrokken bij het gemeentelijk rioleringsbeheer, heeft het toezicht op de waterschappen en is aandeelhouder van de WMD.
De in 2008 in werking getreden Wet gemeentelijke watertaken regelt onder meer de gemeentelijke zorgplichten voor het grond- en afvalwater, maar onderstreept ook de provinciale positie jegens de gemeenten nog eens. De nieuwe Waterwet bevat een aantal instrumenten die de doorzettingsmacht binnen het waterbeleid zullen versterken. Ook het waterakkoord nieuwe stijl zal daarbij een nuttige functie vervullen, omdat het waterschap, de gemeente en de provincie daarin bestuurlijke afspraken kunnen maken over het oplossen van waterproblemen in zowel keten als systeem.

De samenwerking binnen de Drentse waterketen verloopt volgens plan. Zeven gemeenten voeren in 2010 fase II uit van het project Meetplan Drenthe. Vijf gemeenten in het beheersgebied van waterschap Reest en Wieden gingen hen voor. De deelnemers gaan verder met het toepassen van brongescheiden sanitatie. Daarbij ligt in 2010 de nadruk op het bevorderen van brongescheiden sanitatie in de zorgsector en het vergroten van de verwerkings- en zuiveringscapaciteit voor urine. De waterschappen hebben het voortouw.
De betrokkenen voeren de aanbevelingen uit het koepelrapport benchmark rioleringszorg uit via de nieuw ingestelde VDG werkgroep riolering.
Ook werken de deelnemers verder aan verschillende projecten gericht op het vergroten van het waterbewustzijn. Daarbij sluit Drenthe aan bij de landelijke campagne 'Nederland leeft met water'.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 5.1 Realisatie wateropgave | Implementatie Nationaal Bestuursakkoord Water. | ■ Uitvoeren convenant Meppelerdiep en Tusschenwater<br>■ Deelname aan project Watersense gericht op inzet sensortechnologie.<br>■ Opzetten en uitvoeren project Aquarius gericht op analyse en treffen van klimaatbestendige beheersmaatregelen (samenwerking met HOTSPOT Klimaat en Landbouw).<br>■ Stimuleren klimaatbestendig stedelijk waterbeheer.<br>■ Ontwikkelen lange termijn visie beekdalen.<br>■ Ontwikkelen en stimuleren inzet blauwe diensten. |
| 5.3 Vergroten waterbewustzijn | Grotere belevingswaarde van water als basis voor het omgevingsbeleid. | ■ De regionale invulling van de landelijke campagne 'Nederland leeft met water'<br>■ Uitvoering van het Drentse project Beeldschoonwater.nl en het stimuleren van het programma 'Scholen voor duurzaamheid' dat onder meer is gericht op watereducatie in het middelbaar onderwijs. |

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 5.4 Opstellen Innovatieve visie grondwater | Bestaande grondwatervoorraad zeker stellen. | ■ Nader kwantificeren hoeveel extra water beschikbaar komt door de inrichting van inzijggebieden en waar dit water gewonnen kan worden.<br>■ Het ontwikkelen van pilot waterbeheer in stedelijk gebied gericht op versterking van de economische ontwikkeling.<br>■ De mogelijkheden onderzoeken van het instellen van kenniscentrum grondwater. |
| 5.5 Versterken proces samenwerking alle partijen binnen waterketen | De waterketenpartners realiseren ieder jaar twee procent efficiencywinst. | ■ Zeven gemeenten voeren in 2010 fase II uit van het project Meetplan Drenthe.<br>■ Bevorderen van brongescheiden sanitatie in de zorgsector en het vergroten van de verwerkings- en zuiveringscapaciteit voor urine.<br>■ Uitvoering aanbevelingen uit het koepelrapport benchmark rioleringszorg uit via de nieuw ingestelde VDG werkgroep riolering. |

## Bodem

### 5.6 Opstellen integraal beleidsplan ondergrond

VROM heeft een landelijke verkenning uitgevoerd voor de ondergrond en gaat op basis van het bodemconvenant een rijksvisie opstellen. Een plan van aanpak wordt in overleg met de provincies opgesteld om de conclusies van de beleidsverkenning uit te werken. De provincies willen bevoegd gezag worden voor omgevingsvergunningen en mijnbouwwerken, gezien hun rol en het regionale strategisch belang bij de ondergrond.
Drenthe heeft VROM voorgesteld om als pilot-provincie deel te nemen aan de beleidsuitwerking. Er wordt op interactieve wijze een integraal beleidskader (en uitvoeringsprogramma) voor de Drentse ondergrond ontwikkeld. Op basis van een provinciale beleidsverkenning en nader onderzoek is een beleidsnotitie voor de ondergrond opgesteld. Die resultaten worden integraal meegenomen in het nieuwe omgevingsbeleid. Tegelijk stellen we een Structuurvisie voor de ondergrond op als detaillering daarvan. Zo ontstaat een driedimensionale visie op de ondergrondse activiteiten. en de gevolgen hiervan voor de bovengrondse ruimtelijke ontwikkeling. De Structuurvisie gaat over diverse functies van de ondergrond voor klimaat en energie, zoals opslag van $CO_2$ en het winnen van aardwarmte. Voor de beleidskeuzes in de Structuurvisie voor de ondergrond volgen we een aparte plan-m.e.r. procedure. Het uitvoeringsprogramma voor de ondergrond maakt deel uit van het programma Klimaat en energie.

*Aardkundige waarden*
Voor de actualisatie van de kennis over aardkundige waarden en selectie van aardkundig waardevolle gebieden is het nodig de geomorfologische kaart van Drenthe te actualiseren. Verder zetten we concreet in op een voorlichtingstraject naar terreinbeherende organisaties en inrichters en willen we in 2010 het tweede aardkundige monument van Drenthe onthullen. Voor het ontwikkelen van een European Geopark in Drenthe is een haalbaarheidsstudie gestart en worden contacten gelegd en onderhouden voor de ontwikkeling van grensoverschrijdend geotoerisme.

Er wordt flink ingezet op: draagvlak creëren, behoud en bescherming Aardkundige waarden. Dit gaan wij bereiken door vaststelling van beleid met betrekking tot de aardkundig waardevolle gebieden, onder meer ten behoeve van  het nieuwe omgevingsbeleid. Hiervoor wordt een beleidsnotitie vastgesteld.

### 5.7 Actualisering bodemkaart

De beschikbare informatie over de bodemopbouw van onze provincie varieert in ouderdom. De oudste gegevens van de Bodemkaart van Nederland dateren van voor 1972 en de meest recente gegevens zijn van 1988. In 2008 en 2009 is de bodemkaart deels geactualiseerd m.b.t. de veengronden, voor een deel gefinancierd door derden. Hierdoor is meer inzicht verkregen over de resterende veendikte en hoeveel $CO_2$ er door veenoxidatie is verdwenen en er in de toekomst mogelijk nog in de atmosfeer terechtkomt. De actualisatie wordt verder per beleidsonderwerp ingevuld. Naast actualisatie van de veenbodems zijn ook andere thema's ingepland, zoals bijv. fosfaatverzadiging van de bodem. In 2009 is hiervoor de prioriteit bepaald en in 2010 zal het betreffende bodemonderzoek worden uitgevoerd.

*Doorwerking nieuwe bodemkaart (EHS):*
Op basis van de geactualiseerde bodemkaart m.b.t. de veenoxidatie en fosfaatverzadiging kan vanaf 2010 meer gericht worden gekeken waar de kansen liggen voor de diverse functies, zoals landbouw (verplaatsing, uitbreiding en verbreding) en natuur (ontwikkeling EHS en typen natuurdoelen). Vanaf 2010 moet rekening worden gehouden met eventueel aanvullend budget voor extra beheersmaatregelen. Gelet op het feit dat het hier gaat om een bovenprovinciaal belang, zal hierom ook met het rijk overleg gestart worden.

### 5.8 Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige omgeving

Herontwikkeling in binnenstedelijke gebieden wordt regelmatig geblokkeerd door de aanwezigheid van bodemvervuiling. In het kader van het convenant Bodem worden afspraken gemaakt om stagnatie in de toekomst te voorkomen.
Door het vroegtijdig inventariseren van mogelijke verontreinigingen (spoedlocaties) binnen herontwikkelings-gebieden en het maken van afspraken met gemeenten in het kader van ISV3 wordt inzicht in de problematiek verkregen en kan stagnatie worden voorkomen. Daarnaast is het faciliteren van de aanpak (financieel en personeel) door de provincie noodzakelijk om de gewenste voortgang te kunnen boeken.

### 5.10 Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater

De provincie zet het al in gang gezette stimuleringsbeleid voort en ondersteunt gebiedsgerichte pilots gericht op aanvullende maatregelen en het reduceren van diffuse belasting in zowel grond- als oppervlaktewater. Dit doet zij in aanvulling op het nationale beleid.

### 5.11 Gebiedsgerichte grondwaterbescherming

*(gewijzigde prioriteit: in Voorjaarsnota 2009 is aangegeven dat taakstelling waterbedrijven niet meer van toepassing is)*
Bij het beschermen van de drinkwaterwinningen gaat de provincie meer uit van een risicogerichte benadering. Dit betekent dat de kwetsbaarheid van het gebied en de aard en omvang van de activiteiten en functies bepalend zijn bij het invullen van het beschermingsniveau. Uit een risicoinventarisatie in de Drentse grondwaterbeschermingsgebieden is gebleken dat het goed mogelijk is om per gebied een inschatting te maken van de feitelijke risico's. Deze risicoanalyse kan vervolgens als basis dienen om per gebied de risico's te verminderen. Dit leidt tot maatwerk per gebied, waarbij wordt ingezet op het nemen van maatschappelijke verantwoordelijkheid

en financiële deelname van alle waterbedrijven in Drenthe in risicoreducerende maatregelen in grondwaterbeschermingsgebieden.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 5.6 Opstellen integraal beleidsplan ondergrond | Structuurvisie ondergrond | Opstellen Plan-MER enopstellen structuurvisie |
| 5.7 Actualiseren bodemkaart | B\odemkaart mbt fosfaat | Actualisatie bodemkaart |
| 5.8 Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving | uitwerking bodemconvenant | inventarisatie en paanpak spoedlocaties<br>gebiedsgerichte aanpak grondwaterverontreiniging |
| 5.10 Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater | KRW doelen terugdringen milieudruk | ■ Certificering gemeente voor het duurzaam omgaan met het gebruik van bestrijdingsmiddelen<br>■ Stimuleren gebiedsgerichte innovatieve pilots verminderen diffuse belasting<br>■ Opstellen rapportage kwaliteit grondwater |
| 5.11 Gebiedsgerichte grondwaterbescherming | KRW doelen m.b.t. de bescherming van drinkwaterwinning | Stimuleren uitvoeren van maatregelen op basis van de gebiedsdossiers. |

## Milieubeleid

### 5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving

Bij provinciale besluitvorming wordt gestreefd naar een (optimale) duurzame ontwikkeling van Drenthe. Dit betekent dat wordt gezocht naar een situatie waarin een goed evenwicht bestaat tussen ecologische, economische en sociale aspecten. Door methodieken zoals milieu-effectrapportages en duurzaamheidseffectrapportages in te zetten worden bij majeure (met name ruimtelijke) ontwikkelingen de effecten (ecologisch, economisch of sociaal-cultureel) in kaart gebracht. De uitkomsten worden meegewogen in de besluitvorming. Dit leidt tot besluiten die bijdragen aan een duurzame ontwikkeling en daarmee aan een duurzame kwaliteit van de leefomgeving. Daarnaast wordt een duurzame ontwikkeling ingebracht in majeure ontwikkelingen als het RSP en de convenanten met Hoogeveen en Meppel.

### 5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid

Het klimaat- en energievraagstuk heeft een uitermate strategisch, multidisciplinair en complex karakter. Wij richten een stevige programmastructuur in om de doelen in het kader van Klimaat en Energie te realiseren. Met behulp van vijf deelprogramma's wordt focus aangebracht in de uitvoering van dit programma. In de jaarlijkse actieplannen komen de deelprogramma's terug. Cruciaal voor succes is een goede samenwerking met gemeenten, corporaties, bedrijfsleven en kennisinstellingen. Strategische allianties, mede als onderdeel van Energy Valley, en gebiedsgerichte aanpak hebben de voorkeur.

Wij zien grote kansen voor een integrale aanpak van de sociaal-economische crisis en de klimaatcrisis. Dat wil zeggen dat passend bij de couleur locale van de regionale opgaven in Drenthe investeringen worden gekoppeld aan bijvoorbeeld de stedelijke ontwikkeling van Emmen/Coevorden. Met Emmen/Coevorden worden afspraken gemaakt over te behalen prestaties die bijdragen leveren aan de beleidsdoelstellingen van het programma Klimaat en Energie. Dergelijke afspraken over prestaties worden gemaakt met Assen, Hoogeveen en Meppel.

| Koppeling Klimaat en Energie aan stedelijke ontwikkeling tot 2020 | Totaal | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal | € 17.000.000 | € 500.000 | € 1.250.000 | € 2.200.000 | € 2.700.000 | € 2.700.000 | € 2.950.000 |
| | | 2016 | 2017 | 2018 | 2019 | 2020 | |
| | | € 1.900.000 | € 700.000 | € 700.000 | € 700.000 | € 700.000 | |

*Intensiveren (Voorjaarsnota 2009)*
In het Actieplan 2009 van het programma Klimaat- en energie zitten beleidsonderdelen waarmee een verbinding kan worden gelegd met het ruimtelijk economisch domein. Het gaat hierbij om:

- Gebouwde omgeving (100.000 woningenplan)
- Kennis economie (Energie Transitie Parken, Groen Gas)
- Ondergrond (geothermie, WKO, CCS/ZO Drenthe)
- Klimaatlandschappen (adaptatiestrategieën)

Om deze activiteiten ook daadwerkelijk te realiseren moet er worden geïnvesteerd in de ontwikkelkracht van de organisatie. De dekking vindt plaats binnen de bestaande budgetten.

De doelstellingen zoals die zijn geformuleerd in het programma Klimaat en Energie kennen een planhorizon die loopt tot 2020. Dat is ook logisch omdat deze aanhaken bij de Europese-, nationale- en noordelijke doelstellingen. Het proces om deze doelen te realiseren is reeds in uitvoering, maar om de gewenste langjarige ontwikkeling te kunnen verwezenlijken is ook een geloofwaardige en betrouwbare overheid gewenst. Teneinde continuïteit van beleid te kunnen garanderen is het langjarig zekerstellen van de bijbehorende financiën van essentieel belang. Dit houdt in dat ook na 2011 een bedrag van € 7 miljoen per jaar nodig is om uitvoering te geven aan het klimaat en energiebeleid.

## 5.14 Uitvoeringsprogramma Luchtkwaliteit en geluidhinder

Het Provinciaal Actieplan Luchtkwaliteit Drenthe 2009-2012 is in nauwe samenwerking met veel externe partijen tot stand gekomen. De uitvoering van het programma is voorzien tot en met 2010. Eind 2010 vindt een evaluatie plaats met het oog op een eventueel vervolg na 2010.

Halverwege 2007 hebben wij de EU-geluidbelastingkaart voor wegen met meer dan 16.000 motorvoertuigen per dag vastgesteld. Dit was vervolgens de basis voor een actieplan met maatregelen om de ergste problemen op het gebied van geluidhinder langs deze wegen op te lossen. De te kiezen maatregelen zijn mede afhankelijk van het te kiezen ambitieniveau. Om dit goed te kunnen vaststellen is, vooruitlopend op de EU-verplichting om ook de wegen met meer dan 8.000 motorvoertuigen per dag in kaart te brengen, onderzoek gedaan naar alle provinciale wegen in Drenthe. De acties zoals geformuleerd in het actieplan voor wegen met meer dan 16.000 motorvoertuigen per dag zullen in 2010 worden uitgevoerd.

Het onderzoek naar alle provinciale wegen in Drenthe maakt het mogelijk te anticiperen op de volgende tranche (2012), waarbij de EU verlangt om ook de wegen met meer dan 8.000 motorvoertuigen per dag in beeld te brengen en te voorzien van een actieplan. In 2010 (Versnellingsagenda) zal daarom bij onderhoud aan de in aanmerking komende wegen rekening worden gehouden met te verwachten actie op basis van 2012-tranche. Het zal hier voornamelijk gaan om het toepassen van geluidsreducerend asfalt.

## 5.15 Uitvoeringsprogramma externe veiligheid

Het komende jaar is het laatste jaar voor het provinciaal uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid. Een belangrijke opgave voor 2010 is de vormgeving van de samenwerking vanaf

2011. Nu al is duidelijk dat de rijksmiddelen ook na 2010 via het provinciefonds worden uitgekeerd. De provincie maakt prestatieafspraken met gemeenten over de professionalisering en de versterking van de externe veiligheidstaken en het oppakken van nieuwe taken zoals is vastgelegd in relevante externe veiligheidsbesluiten. Conform het akkoord stellen de provincies capaciteit en/of middelen beschikbaar aan gemeenten. Rekening houdend met het Bestuursakkoord IPO-rijk (Lodders) en rijk-gemeenten (de Hond) wordt gezamenlijk met gemeenten en de veiligheidsregio Drenthe onderzocht op welke wijze de samenwerking na 2010 ingevuld kan worden. Belangrijk daarbij is de ontwikkeling naar een regionale uitvoeringsorganisatie.-

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving. | Provinciale besluiten en een vorming.Uuitvoering van RSP, convenanten en Regiovisie Groningen – Assen, waarin nadrukkelijk rekening is gehouden met een duurzame ontwikkelingsterker georiënteerd op duurzaamheid. | Inzet instrumenten milieu effect rapportage (mer) en duurzaamheids effect rapportage (der).<br>Organiseren kennisoverdracht, workshops en pilots over duurzame ontwikkeling voor Inbreng duurzame ontwikkeling in RSP, convenanten Meppel en Hoogeveen en in Regiovisie Groningen – Assen, alsmede en instrumentontwikkeling. |
| 5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | Verdergaande stappen naar de realisatie van de collegedoelstellingen en de afspraken die in Noordelijk en IPO verband zijn gemaakt over klimaat en energie.<br>De resultaten worden gegroepeerd rond de volgende thema's.<br><br>1. Diep onder Drenthe<br>Duidelijk en zichtbaar beleid in uitvoering voor benutting ondergrond in duurzame energie in huishouding<br><br>2. Klimaatlandschappen<br>Ruimtelijke planontwikkeling is klimaatbestendig<br><br>3. Water<br>Kennis over klimaatbestendige waterhuishouding. Uitvoeren concrete maatregelen gericht op bergen en vasthouden van water.<br><br>4. Bouwen<br>Aantoonbare CO2-reductie in gebouwde omgeving (incl. openbare verlichting)<br><br>5. Kenniseconomie<br>Economische ontwikkeling aantoonbaar gekoppeld aan klimaat en energiebeleid.<br><br>Actieplan 2011 | Centraal staat de uitvoering van het Programma Klimaat en Energie, aan de hand van jaarlijkse actieplannen. De activiteiten zijn divers en betreffen beleidsontwikkeling, regelgeving, financiële stimulering, kennisoverdracht en projectontwikkeling. Voor de onderscheiden thema's ligt de focus op:<br>Geothermie<br>CCS<br>Seizoensgebonden WKO<br><br>Focus op:Natuur<br>Landbouw<br>Recreatie&Toerisme<br>Klimaat en energie in landschap<br><br>Focus op:<br>Klimaatbestendig waterbeheer<br>Vasthouden, bergen en schoonhouden van water<br><br>Focus op:<br>Actieplan gebouwde omgeving (AGO)<br>Openbare verlichting<br>UItvoering klimaat en energie in stedelijk gebied<br><br>Focus op:Energieproductie<br>Groen Gas<br>Mobiliteit<br>Bedrijventerreinen en Energietransitieparken<br><br>Opstellen Actieplan 2011 |

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 5.14 Uitvoerings-programma Luchtkwaliteit en geluidhinder | Relatief goede luchtkwaliteit in Drenthe. Evaluatieverslag Provinciaal Actieplan Luchtkwaliteit 2009-2012.<br>Een lagere geluidbelasting langs provinciale wegen waar Uitvoeren geluidmaatregelen in combinatie met werk enof / onder- houd aan provinciale wegen is uitgevoerd.. | Uitvoeren en evalueren Provinciaal Actieplan Luchtkwaliteit Drenthe 2009-2012.<br>Uitvoeren Actieplan geluid op basis EU-geluidbelasting-kaart, primair in combinatie met werken/onderhoud aan provinciale wegen.. |
| 5.15 Uitvoerings-programma Externe Veiligheid | Convenant samenwerking E.Ve.v. na 2011.<br>Een provincie met aanvaardbare veiligheidsrisico's. | Afronding provinciaal uitvoerings-programma Externe Veiligheid 2006-2010<br>Voorbereiden nieuwe invulling 2011-2014 |

## Vergunningverlening

### 5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving

*Verminderen belasting kwaliteit leefomgeving*
Het Collegeprogramma kent als sleutelbegrip een goede kwaliteit van de leefomgeving. Om dit doel te realiseren is een minimale belasting door de bedrijven van de omgeving nodig. Inzet is intensiveren van de actualisering van de milieuvergunningen van met name de zogenaamde IPPC-inrichtingen. De ontwikkelingen op het gebied van de Europese en nationale wet- en regelgeving bieden mogelijkheden de belasting door bedrijven verder te verminderen. Bij de actualisering van milieuvergunningen wordt aandacht besteed aan:

- energie-efficiency uit oogpunt van $CO_2$-doelstellingen;
- emissies uit oogpunt van luchtkwaliteit en nationale emissieplafonds (NEC-doelstellingen EU);
- verruimde reikwijdte Wet milieubeheer (afvalpreventie, vervoersmanagement) uit oogpunt van duurzaamheid.

*Wijziging Wet luchtvaart*
Na inwerkingtreding van het wetsvoorstel "Regelgeving burgerluchthavens en militaire luchthavens" betreffen de provinciale bevoegdheden in hoofdzaak de vaststelling van de milieuruimte voor luchthavens (onder andere groeitaakstelling), de vaststelling van het fysieke ruimtegebruik rond luchthavens (ruimtelijk beleid), de handhaving van de vastgestelde kaders en het instellen van Commissies Regionaal Overleg voor de Luchthavens Groningen Airport Eelde en Hoogeveen. De decentralisatie van de luchtvaarttaken leidt tot een jaarlijkse – zij het beperkte - structurele ophoging van het Provinciefonds.

*Intensiveren (Voorjaarsnota 2009)*
Vergunningverlening en handhaving zijn instrumenten die aan de achterkant van het beleidsproces worden ingezet. Het oplossen van knelpunten kan met deze instrumenten slechts beperkt plaatsvinden. Vaak heeft het langdurige juridische procedures tot gevolg. Bij complexe dossiers is het dan ook van belang om vanuit de rol van gebiedsregisseur aan de voorkant van het beleidsproces te sturen. Met sturen wordt bedoeld: samen met andere betrokken overheden een ruimtelijk perspectief ontwikkelen. Om die reden is onlangs het gebiedsgerichte Project TT-circuit opgestart. Het project is op te vatten als een verdieping binnen het RSP-project FlorijnAs.

*Project TT-circuit*
Het TT-circuit is een gebied met veel potentie. Het is uit economisch en recreatief oogpunt van groot belang voor Assen en voor Drenthe. De uitdaging is dit terrein verder te ontwikkelen

in overeenstemming met de omliggende natuurwaarden en met inachtneming van de wettelijke vereisten die vooral uit de milieuwetgeving (met name op het gebied van de geluidhinder) worden gesteld.
Het TT–circuit kan met een 'smalle' of een 'brede' benadering bekeken worden. De 'smalle' benadering houdt in dat het gebruik via een juridisch instrumentarium gereguleerd wordt.
De 'brede' benadering wil de ontwikkeling voor de komende tien tot vijftien jaar in een beleidsdocument vastleggen. Om dit beleid te verankeren moet de visie vervolgens in uitvoeringsprogramma's omgezet worden.
We hebben onlangs voor de 'brede' benadering gekozen. Voor de ontwikkeling van de visie zal nauwe aansluiting worden gezocht bij de ontwikkelingen rondom de FlorijnAs. De kosten hiervan bedragen € 350.000 in 2010.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 5.16 Inpassen veranderende EU- en nationale wetgeving | Implementatie wettelijk kader voor vergunningverlening om de belasting van het kwaliteit van de eefomgeving te verminderen.<br><br>Terugdringing emissies CO2, SO2, Nox, fijn stof en vluchtige stoffen. | Opstellen visie voor het TT circuit voor de komende 10 tot 15 jaar met bijbehorende uitvoeringsprogramma's.<br><br>Opstellen van uitvoeringsprogramma's en het tot uitvoer brengen van deze programma's.<br><br>Verlenen ontheffingen, opstellen besluiten, vaststellen beleidsregels en verordening. |

## Handhaving

### 5.17 Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| 5.17. Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen | - Actuele naleving regelgeving en vergunningen.<br>- Uitvoering Wabo<br>- Toetsen kwaliteit handhaving gemeenten, waterschappen en provincie aan wettelijke kwaliteitscriteria<br>- Bijdrage aan en voorbereiding op vorming omgevingsdienst | ■ Uitvoeren van toezicht en bevorderen van de naleving van provinciale regels en vergunningen.<br>  ■ Inventarisatie van relevante ketens, daarin actief zijnde actoren, van toepassing zijnde wet- en regelgeving en verdeling bevoegdheden (ketentoezicht).<br>  ■ Vaststelling uitvoeringsstrategie.<br>  ■ Gerichte handhavingacties.<br>  ■ Bewustwordingscampagne nakomen milieuregels richting burgers en bedrijven.<br>■ Vorming omgevingsdienst<br>■ Versterken provinciale interbestuurlijke toezichtstaak handhaving: |

## Natuur en Landschap

### 5.18.A Uitwerken aanbevelingen symposium Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe

De afgelopen twee jaar is gewerkt aan de uitwerking van de aanbevelingen van het symposium dat in 2007 plaatsvond. Dit stond in het kader van biodiversiteit en wordt in 2010 afgerond met een presentatie van de noodzakelijke actuele natuurinformatie "Natuur in Drenthe 2" op de website van de provincie en in een samenvattende rapportage in boekvorm. De nieuwe

inzichten over natuurbeheer worden opgenomen in het nieuwe omgevingsbeleid en vormen de basis voor het uitvoeren van gebiedsgerichte projecten en voor integrale planning. Ook wordt gestart om – in het kader van de nieuwe WRO - samen met gemeenten kaarten op te stellen, waarbij het belang van landschappelijke kwaliteiten voor biodiversiteit in beeld wordt gebracht.

**5.18.B Kennisuitwisseling BoerenNatuur: ondergebracht bij 'wat doen we nog meer'.**

**5.18.C Voorfinanciering Beheerplannen Natura 2000-gebieden**

De concept beheerplannen voor de acht Natura 2000-gebieden waarvoor de provincie Drenthe trekker is, zijn vóór 1 september 2009 gereed gekomen. Nadat de minister de ontwerpaanwijzingsbesluiten voor de acht Drentse gebieden in 2010 definitief heeft gemaakt, worden de beheerplannen als ontwerp in procedure gebracht.

**5.22 Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen**

Het project Regiopark heeft de ambitie om binnen het Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen het mooiste woon- en werklandschap van Nederland te realiseren. De totale investeringsbehoefte in de periode 2008-2015 is ongeveer € 60 miljoen, waarvan maximaal 45% wordt gefinancierd uit het Regiofonds. Conform afspraken is binnen het Regiofonds ongeveer € 10 miljoen beschikbaar voor het Regiopark. Een extra Drentse bijdrage is noodzakelijk als medefinanciering van het tekort van € 17 miljoen.
In de Voorjaarsnota 2007 Plus is expliciet vermeld dat er middelen uit het Stimuleringsfonds Drentse Projecten gereserveerd moeten worden voor de medefinanciering van de investeringsbehoefte van het Regiopark. Het gaat hierbij concreet in ieder geval om de volgende projecten en extra benodigde cofinanciering: Leekstermeer € 150.000,- Peizermade € 300.000,- toegangspoort Dijkveld € 250.000,- en Beekdal Messchen € 500.000,-. Vanuit de bestaande programma's kunnen deze projecten niet aanvullend worden gefinancierd. Deze € 1,2 miljoen is als extra intensivering opgenomen in deze begroting.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 5.18.A Uitwerken aanbevelingen symposium Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe (2007). | Nauwere samenwerking op gebied van natuur.<br>Behoud en vergroting biodiversiteit en meer zicht op effectiviteit van specifiek natuurbeleid in Drenthe.<br>Drenthe profileren door unieke natuurkwaliteit te realiseren in gebieden waar natuurlijke processen leidend zijn. | Publiceren actueel overzicht van informatie over natuur in Drenthe.<br>Operationaliseren natuurinformatiesysteem.<br>Met gemeenten uitwerken kaarten natuurwaarden buiten de EHS.<br>In het kader van het nieuwe omgevingsbeleid verder uitwerken van gebieden waar natuurlijk processen leidend zijn, |
| 5.18.C Voorfinancieringbeheerplannen Natura 2000. | Doorlopen van een goede procedure voor de inspraak op de 8 ontwerpbeheerplannen voor de Natura 2000-gebieden waarvoor de provincie verantwoordelijk is | Publiceren van de 8 ontwerpbeheerplannen voor de Natura 2000-gebieden waarvoor de provincie verantwoordelijk is.<br>Opstellen van een nota van antwoord op de ingediende zienswijzen. |
| 5.22. Ontwikkeling Regiopark Groningen - Assen | Binnen Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen realiseren van het mooiste woon- en werklandschap van Nederland door:<br>- versterken landschaps-ecologische samenhang;<br>- vergroten belevingswaarde en recreatieve toegankelijkheid;<br>- creëren van goede balans "rood-groen" voor stedelijke ontwerpopgaven;<br>- ontsluiten en aansluiten landelijk gebied (stedelijke uitloop) in stadsranden en beïnvloedingsfeer stedelijke kernen;<br>- goede zonering recreatie en natuur in 4 "parels". | Uitwerken concrete projecten.<br>Realisatie projecten Leekstermeer, Peizermade, toegangspoort Dijkveld en beekdal Messchen.<br>Verkennen mogelijkheden samenwerking derden voor verdere financiering "blauwe en groene opgave", gerelateerd aan de pMJP-gebieden Noordwest-Drenthe en Drentsche Aa. |

## Plattelandsontwikkeling (pMJP)

### 5.2 Bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit

Aan de hand van de in 2008 ontwikkelde plannen van aanpak voor de meest verdroogde gebieden, de zogenaamde TOP-gebieden (8), zijn de projecten in voorbereiding en uitvoering. De provincie stelt extra middelen beschikbaar om de bestrijding van de verdroging te stimuleren. Deze middelen worden toegevoegd aan de ILG middelen.

### 5.9 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS

Onderzoek van Alterra (2007 en 2009) heeft aangetoond dat in Drenthe 27% van de totale belasting afkomstig is vanuit de Drentse landbouw. Binnen deze sector levert de melkveehouderij de grootste bijdrage. De overige 73% is afkomstig van landbouwbronnen buiten Drenthe en niet-landbouwbronnen binnen en buiten Drenthe.
Alterra heeft eveneens in kaart gebracht waar de effectiviteit en het rendement van Drents beleid en projecten het grootst is.
Eind 2008 is gestart met het 4-jarige project Duurzaam Boer Blijven In Drenthe, dat is gebaseerd op de kringloopgedachte en zich richt op het sluiten van met name de stikstofkringloop. In eerdere projecten (Bedreven Bedrijven Drenthe) is aangetoond dat de werkwijze op zeer positieve wijze bijdraagt aan afname van de ammoniak- en stikstofproblematiek. Binnen het project zullen 100 boeren in studieclubverband met elkaar de kringloopgedachte binnen hun bedrijven in praktijk brengen. Ook worden voor alle andere geïnteresseerden studiebijeenkomsten, demodagen en cursussen georganiseerd. Ook wordt geprobeerd te komen tot een certificering van de werkwijze, zodat meer voordeel kan worden behaald voor deelnemers aan het project. Verdere opschaling van het project, specifiek gericht op bedrijven binnen de invloedsfeer van N2000-gebieden behoort tot de opties. Deze aanpak kan generiek in Drenthe worden ingezet, en heeft het hoogste rendement.
Verplaatsing van piekbelasters, dan wel het plaatsen van luchtwassers (bij intensieve veehouderijen) en het aanpassen dan wel vervangen van verouderde en vervuilende dierenverblijven zal ook punt van aandacht blijven vormen. Deze mogelijkheden zullen bij voorkeur meer locatiespecifiek ingezet worden.

### 5.19 Versnelde aankoop en inrichting van EHS

De aankoopmogelijkheden van gronden voor de realisatie van de EHS zijn in Drenthe groter dan het door het Ministerie van LNV gefaseerd beschikbaar gestelde budget. Voor het op tempo houden van de realisatie van de EHS is €112.500 per jaar opgenomen voor voorfinanciering van aankopen. Daarnaast proberen wij voor 2010 andere budgetten te benutten. Bij de realisatie van de EHS streven wij naar het robuuster maken van grote natuurgebieden en het opheffen van verspreid liggende relatief kleine taakstellingen. Hierbij vindt goede afstemming plaats met de provinciale klimaat- en waterdoelen. Provinciebreed draagt dit bij aan minder externe werking (hinder) voor agrarische bedrijven.

### 5.20 Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid

Bosuitbreiding draagt bij aan een duurzame ontwikkeling en sterkere kernwaarden van Drenthe. Het leidt tot versterking van de EHS, het landschap, recreatieve structuren, een aantrekkelijke woon- en werkomgeving en verbetering van het klimaat door vastlegging van $CO_2$. In het POP-2 is als ambitie geformuleerd dat in de periode 2004-2014 in milieubeschermingsgebieden en grenzend aan bestaande bos-, natuur- en recreatiegebieden en woonkernen 1.500 ha bosuitbreiding wordt gerealiseerd. Hiervan is ca. 1.000 ha gerealiseerd of in voorbereiding. Onze jaarlijkse bijdrage is bedoeld voor medefinanciering van 50% van de *waardevermindering* van de resterende ha's. De overige 50% komt ten laste van het EU-budget. Het

pMJP voorziet in een bijdrage in de *aanlegkosten* van bos en de *inkomstenderving*. Vanuit het programma Klimaat en Energie is er een extra financiële stimulans voor het *beheer*.

**5.24 Uitvoering Gebiedsprogramma Agenda voor de Veenkoloniën**

Het huidige Gebiedsprogramma loopt van 2008 tot 2012. Publieke samenwerking is uitgangspunt van dit programma met als doel een structurele verbetering van het toekomstperspectief van het gebied. Belangrijke ontwikkelopgaven zijn: het creëren van aantrekkelijke woonmilieus (bijvoorbeeld in samenhang met vaarverbindingen), agribusiness (diversificatie, kennis, biomassa), informatie- en communicatietechnologie (ICT/LOFAR), toerisme (onder andere ontwikkeling spin-off van vaarverbindingen), het wegwerken van de achterstand in onderwijs en werkgelegenheid, innovatie en infrastructuur. Voor de bemensing van het projectbureau en bijbehorende proceskosten stellen de partners jaarlijks een bedrag beschikbaar.

*Intensiveren (Voorjaarsnota 2009)*

**5.25 Versnellingsagenda: realisatie project Tusschenwater (EHS)**

Tusschenwater is van oorsprong het deltagebied van de Hunze voor het Zuidlaardermeer. De Hunze is gekanaliseerd, het gebied is sterk ontwaterd en het Waterbedrijf Groningen haalt er ongeveer 10 miljoen kubieke meter water uit de grond. Uit onderzoek blijkt dat het 500 hectare grote gebied goed kan worden ingericht om de functies natuurontwikkeling, waterberging en drinkwaterwinning samen te laten gaan. Voor realisatie is een MER-procedure noodzakelijk. Daarna kan worden gestart met de uitvoering van de eerste fase, zijnde 180 hectare, waarvan de kosten op 11,4 miljoen euro geschat worden.

**5.26 Ontsnippering**

Om de EHS te realiseren moet een aantal knelpunten bij kruising van infrastructuur worden opgelost. De ambitie is dat in 2018 de EHS is gerealiseerd en dan dus ook de belangrijkste knelpunten zijn opgelost. De prioriteit ontsnippering bestaat uit drie onderdelen:
(1) Gebiedsgerichte Aanpak Ecoduct A28
Het ecoduct Dwingelderveld vormt straks een essentiële schakel tussen de Sallandse Heuvelrug, het Dwingelderveld en natuurterreinen op het Drents Plateau.
(2) en (3) Knelpunten EHS bij provinciale en gemeentelijk wegen
EHS-knelpunten bij provinciale en gemeentelijke infrastructuur worden opgelost door dit mee te nemen bij regulier wegonderhoud. Dit vraagt om voorlichting richting gemeenten en aanvullende financiering voor de extra te treffen voorzieningen.

**5.27 Realisatie Integraal Plan Natuurgebied Havelte-Oost**

Het plan omvat in de eerste fase twee projecten: een dagrecreatieproject op de Havelterberg en de nieuwbouw van een educatieruimte/schaapskooi. Beide projecten passen binnen de visie die in 2008 voor het gebied is opgesteld door gemeente en provincie in samenwerking met belanghebbenden en omwonenden. De totale kosten van de twee projecten (€3,1 miljoen) worden gedeeld tussen gemeente Westerveld en de provincie (via het Provinciaal Meerjarenprogramma).

**5.28 Uitvoeringsprogramma Runde**

Met de in het Uitvoeringsprogramma Runde opgenomen maatregelen wordt gekomen tot een samenhangend stelsel van voorzieningen rondom de Runde. Er zijn verschillende doelen in het plan opgenomen, namelijk natuur, landschap, cultuurhistorie, recreatie, water, en sociaal economische vitalisering. De provincies Drenthe en Groningen zijn gezamenlijk opdrachtgever van het project; de uitvoering wordt voornamelijk gecoördineerd door de Dienst Landelijk Gebied (DLG).

## 5.29 Buffering Bargerveen

Het Bargerveen is een hooggelegen restant van het voormalige Bourtangerveen. Het gebied wordt beschermd en er wordt hoogveen ontwikkeld. Het is een Natura 2000-gebied met een 'sense of urgency' en het staat op de TOP-lijst verdroogde gebieden. Het proces van GGOR is gebruikt om samen met de partners te zoeken naar de oplossingen voor de beleidsdoelen vanuit Natura 2000, KRW, POP-II Drenthe, Waterbeheerplan Velt en Vecht en het inrichtingsplan Schoonebeek (herverkaveling). De totale uitvoering kost circa € 21 miljoen en is gereed in 2013.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 5.2. Bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | De verdroging aanpakken binnen 8 TOP-gebieden.<br>De hiervoor in het pMJP geformuleerde doelstellingen uiterlijk in 2013 realiseren. | ■ Realiseren via EHS, stimuleren van projectontwikkeling door het inzetten van grotere provinciale bijdragen.<br>■ Monitoring aanpak verdroging in de 8 top-gebieden<br>■ Opstellen rapportage voor mid-term-review |
| 5.9 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | Verlaging van de ammoniakuitstoot in Drenthe. | Honderd rundveehouderijen worden gestimuleerd hun bedrijfsvoering aan te passen. |
| 5.19. Versnelde aankoop en inrichting van EHS | Realisatie EHS Drenthe in 2015 en realisatie instandhoudings-doelstellingen Natura 2000. | EHS-gronden aankopen, inrichten en bufferen. |
| 5.20. Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | Realisatie van 1500 ha bosuitbreiding in 2014. | Overeenkomst sluiten met Groenfonds voor stimuleringsregeling voor beheer klimaatsbossen.<br>Aanleg 75 ha bos |
| 5.24 Gebiedsprogramma<br>Agenda<br>voor de Veenkoloniën. | Structurele verbetering ruimtelijke en sociaaleconomische structuur door verbindings- en innovatieprojecten, die zich op 7 thema's richten: agribusiness, landschap, infrastructuur, toerisme, wonen, sociaaleconomische vernieuwing en regio's verbinden. | Uitvoeren Gebiedsprogramma 2008-2012.<br>Faciliteren projectbureau en stuurgroep. |
| 5.25 Realisatie Tusschenwater | Duurzaam samengaan functies natuurontwikkeling, waterberging en drinkwaterwinning, bieden van kansen voor recreatie en verbeteren waterkwaliteit Zuidlaardermeer. | Starten en afronden MER-procedure. Afronden onderzoek andere (Europese) financieringsmogelijkheden.<br>Realisatie eerste fase project (180 ha). |
| 5.26 Ontsnippering | (1) Samenhangende inrichting EHS en knelpunten bij A28, spoor en overige wegen en maximale benutting beschikbare rijksgelden uit het Meerjarenprogramma Ontsnippering (MJPO).<br>(2) Jaarlijks oplossen van 5 -10 knelpunten EHS bij provinciale wegen, met zicht op grotendeels opgeloste knelpunten EHS in 2018.<br>(3) Oplossen knelpunten EHS bij gemeentelijke wegen, met zicht op grotendeels opgeloste knelpunten EHS in 2018. | (1) Samen met alle betrokkenen opstellen van een realisatieplan voor gebiedsgerichte ontwikkeling rond knelpunt EHS A28.<br>(2) Oplossen van 5 -10 knelpunten EHS bij provinciale wegen, in samenhang met wegwerkzaamheden (PUP)<br>(3) Gemeenten voorlichten over bestaande knelpunten en mogelijke oplossingen (in kader van bestaande overleggen rond PUP 2010 en de convenanten/ samenwerkingsovereenkomsten verkeer en vervoer) en financiële bijdrage leveren voor extra kosten van ontsnipperingsmaatregelen. |
| 5.27 Havelte-Oost | Realisatie van de eerste fase van het Integraal Plan Natuurgebied Havelte-Oost. | Realiseren van een dagrecreatievoorziening op de Havelterberg en een educatiecentrum/ schaapskooi. |
| 5.28 Runde | Realisatie van de eerste fase van het Uitvoeringsprogramma Runde. | Realiseren van het fietspad langs de Runde (afronding), de kruising Runde met Emmer-Compascuum, de ecologische verbindingszone en de brug in de N379. |
| 5.29 Bargerveen | Realisatie van de eerste fase van de buffering Bargerveen. | Realiseren van grondaankopen en –ruilingen en boerderijverplaatsingen.<br>Planvorming voor de tweede fase. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 5. Leefomgeving | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| P5.01 Opgaven voor wateroverlast en watertekort, realisatie waterwinbergingsgebieden en combineren" | 23.824 | 500.000 | 750.000 | 1.000.000 | 0 | 0 |
| P5.02 Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | | 232.500 | 465.000 | 697.500 | 0 | 0 |
| P5.07 Actualisering bodemkaart | | 125.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.09 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | 24.750 | 69.000 | 69.000 | 69.000 | 0 | 0 |
| P5.10 Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater | 24.831 | | | | | |
| P5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving | 116.159 | 430.000 | 430.000 | 430.000 | 0 | 0 |
| P5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | 1.536.523 | 7.976.000 | 7.362.600 | 7.662.600 | 7.562.600 | 7.000.000 |
| P5.14 Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit | | 75.000 | 75.000 | 75.000 | 0 | 0 |
| P5.15 Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid | 69.822 | 150.000 | 150.000 | 0 | 0 | 0 |
| P5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving | 293.300 | 130.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.17 Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen | | 201.750 | 238.750 | 216.750 | 28.750 | 29.400 |
| P5.18 Uitwerken aanbevelingen symposium "Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe" | 138.790 | 179.500 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.19 Versnelde aankoop en inrichting van Ecologi-sche Hoofdstructuur | 112.500 | 2.112.500 | 112.500 | 112.500 | 0 | 0 |
| P5.20 Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | 350.000 | 350.000 | 350.000 | 350.000 | 0 | 0 |
| P5.21 Ontwikkeling natuurgebied LOFAR | 2.750.000 | | | | | |
| P5.22 Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen | | 600.000 | 1.200.000 | 1.350.000 | 1.350.000 | 0 |
| P5.23 Vitaal Platteland | 511.411 | 500.000 | 1.025.000 | 1.025.000 | 450.000 | 500.000 |
| P5.24 Herijking ontwikkelingsperspectief Veenkoloniën | 177.819 | 200.000 | 200.000 | 200.000 | 0 | 0 |
| P5.25 Realisatie Tussenwater | 0 | 0 | 1.000.000 | 1.000.000 | 0 | 0 |
| P5.26 Ontsnippering | 0 | 0 | 270.000 | 210.000 | 210.000 | 210.000 |
| P5.27 Havlete Oost | 0 | 0 | 700.000 | 0 | 0 | 0 |
| P5.28 Runde | 0 | 0 | 275.000 | 0 | 0 | 0 |
| P5.29 Bargerveen | 0 | 0 | 1.150.000 | 500.000 | 225.000 | 0 |
| Totaal programma 5. Leefomgeving | 6.129.731 | 13.831.250 | 15.822.850 | 14.898.350 | 9.826.350 | 7.739.400 |

## Moties

PS hebben op 22 april 2009 een Motie over Energietoevoer (nr M4)PM) aangenomen met het verzoek initiatieven voor te bereiden rond de voorrang van duurzame energie op het net. Inmiddels is op rijksniveau besloten het Nederlandse systeem aan te passen. Het nieuwe Nederlandse systeem komt op hoofdlijnen overeen met het Duitse systeem, met één cruciaal verschil. Nederland creëert geen 'open einde' systeem zoals Duitsland, maar bepaalt per jaar hoeveel subsidiegeld beschikbaar is voor welke duurzame bron.
Er wordt onderzocht, waar mogelijkheden liggen voor de provincie om te kunnen sturen in de energie-infrastructuur

## Ombuigingen

### Water

*Taken waarmee we stoppen*

- Als provincie dragen we € 15.000,- per jaar bij aan het beheer en onderhoud van een landelijk gestandaardiseerd monitoringsprogramma op het gebied van waterkwaliteit en –kwantiteit, maar we maken er zelf geen gebruik van. De bijdrage is gebaseerd op een in IPO-verband gemaakte afspraak.

### Milieubeleid

*Taken waarmee we stoppen*

- De projectontwikkeling van Nationaal Milieubeleidsplan richt zich met name op klimaat en energie en op duurzaamheid. Hiervoor zijn inmiddels andere middelen en instrumenten beschikbaar als onderdeel van het provinciale Programma Klimaat- en energiebeleid. Als gevolg hiervan valt jaarlijks een bedrag van € 312.600 vrij. We stellen voor om dit bedrag toe te voegen aan het provinciale programma.
- We stellen voor om met eigen voorlichting over grijs milieu te stoppen (voorlichting over lucht, geluid, afval enzovoort). Via de Milieufederatie Drenthe is deze informatie beschikbaar en vindt communicatie hierover plaats. Wanneer we hiermee stoppen, besparen we jaarlijks een bedrag van € 32.000.

### Product Bodem

*Taken waarmee we stoppen*

- De provincie stimuleert particulieren en kleine zelfstandigen op het gebied van bodemsanering middels een subsidieregeling. De financiering van deze “particulierenregeling” vindt plaats uit het daarvoor bestemde bodemsaneringsbudget. Het bedrag van € 100.000 per jaar dat daar bovenop was gezet is komen te vervallen.
- Als provincie stimuleren we de gemeenten een eigen bodembeleid te ontwikkelen. We kunnen ervoor kiezen met deze stimulerende rol te stoppen. Feitelijk is het een autonome taak van de gemeenten en hoort het niet tot de provinciale kerntaken. Het levert een besparing op van € 10.000 per jaar.
- Het eerder genomen besluit om een bodemloket plus een website te ontwikkelen wordt niet uitgevoerd. De kosten waren niet meerjarig begroot. Het levert dan ook geen besparing op.
- De internationale samenwerking is al gestart en wordt in april 2009 afgerond.

*Taken die we overdragen*

- Het monitoren en evalueren van de bodemkwaliteit kunnen in een aantal varianten aan het RIVM worden overgedragen. Het rijk moet nog beslissen welke variant het wordt. De meest vergaande variant is het volledig overdragen van de taken. Deze laatste variant is op dit moment de meest waarschijnlijke. Het gaat dan om een bedrag van € 25.000 aan besparingen.

## Wat doen we nog meer?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Waterhuishouding | Beleidskader waterhuishouding | ■ Vaststelling regionaal waterplan (onderdeel omgevingsplan).<br>■ Aanpassen regelgeving waterbeheer. |
| | Klimaatbestendig waterbeheer | ■ Uitvoeren Waterschapswet en ontwikkelen sturingsfilosofie.<br>■ Beoordelen en goedkeuren beheersplannen waterschappen en beoordelen plannen met aanzienlijke gevolgen voor de waterhuishouding.<br>■ Ontwikkelen sturingsfilosofie waterschappen<br>■ Vaststellen grenzen waterschappen, grenswijzigingen door middel van aanpassen reglementen. |
| | Beperken wateroverlast tot een maatschappelijk aanvaardbaar niveau. | ■ Uitvoering waterberging Zuid-Drenthe (regie op ruimtelijke inbedding).<br>■ Uitwerking Richtlijn overstromingsrisico –> beleidsplan opstellen (onderzoek / berekenen).<br>■ Voorbereiden opstellen overstromingsrisicobeheerplannen (EU richtlijn overtromingsrisico's). |
| Grondwaterbeheer | Kwaliteit van het grondwater voldoet aan de normen | ■ Uitvoeren huidige grondwaterbeschermingsbeleid:<br>■ beoordelen plannen (zoals bestemmingsplannen)<br>■ beoordeling (gesloten) systemen Koude Warmte Opslag<br>■ uitvoeren onderzoek naar kwaliteit rioleringen |
| | Een goede verdeling van de beschikbare hoeveelheid grondwater | ■ Vergunningen verlenen krachtens de Grondwaterwet,<br>■ Vastgesteld openbaar register.<br>■ Vastgesteld jaarprogramma besteding grondwaterfonds.<br>■ Beheer grondwaterkwantiteitsnet. |
| | Kennis ontwikkelen en beheren van het grondwatersysteem | ■ Optimalisatie primair meetnet.<br>■ Uitvoeren meetprogramma .<br>■ Onderhoud van het primair grondwatermeetnet.<br>■ Meten grondwaterkwaliteit.<br>■ Beheer en onderhoud grondwaterkwaliteitmeetnet .<br>■ Opzetten en uitvoeren van een experiment met nieuwe meetmethoden voor grondwaterkwaliteit.<br>■ Beoordelen en begeleiden van hydrologisch onderzoek.<br>■ Gegevensbeheer . |
| | Behoud grondwatervoorraad | ■ Stimuleringsbijdragen toekennen aan bedrijven en mede-overheden die maatregelen nemen gericht op het verminderen van laagwaardig grondwatergebruik met 300.000 $m^3$ kubieke meter. |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Bodemsanering | Veilig en schoon leefklimaat | Opstellen overzicht bodemverontreiniginglocaties met gezondheidsrisico's inclusief genomen en voorgenomen maatregelen<br><br>Uitvoeren onderzoeken om in 2010 de spoedlocaties in beeld te hebben.<br><br>Uitvoeren programmatische aanpak gasfabrieksterreinen<br><br>Toetsen en beoordelen (water)bodemonderzoeken, (deel) saneringsplannen, BUS, wijzigingen op saneringsplannen, evaluatieverslagen en nazorg-plannen van derden, beschik-kingen opstellen,<br>kadastrale registratie, ontheffing verlenen, afhandeling/ advisering ongewone voorvallen.<br>Voorbereiden en uitvoeren overheidssaneringen (Evenblij, Van Wijk en Boerma, Holwert, Cluster Fabrieksweg e.o)<br>Subsidieverlening bedrijvenregeling<br><br>Uitvoeren onderzoeken bij kans op verspreiding binnen waterwin- en grondwaterbeschermingsgebieden<br><br>Informeren en stimuleren van gemeenten, bedrijven en particulieren om over te gaan tot sanering<br><br>Uitvoeren van saneringen waar geen derden aansprakelijk voor te stellen zijn. |
| Bodembescherming | Veilig en schoon leefklimaat | Monitoren en evalueren bodemkwaliteit; meetnet verzuring. |
| Grondwaterbescher-ming | Schone bodem en grondwatersituatie | Opstellen provinciaal beleidskader voor een gebiedsge-richte aanpak van bodemverontreiniging met grootschalige grondwaterverontreiniging.<br><br>Monitoren en evalueren grondwaterkwaliteit |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Milieubeleid | Overzicht en inzicht CO2-uitstoot | Monitoren CO2-uitstoot |
| | Programma Leren voor Duurzame Ontwikkeling | Opzet nieuw programma Leren voor Duurzame Ontwikkeling |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Vergunningverlening | Eenduidig zonebeheer | Coördinatie zonebewaking industrieterreinen. |
| | Optimalisering vergunning-verleningproces (onder andere ISO 9001:2000). | Actualiseren kwaliteitshandboek |
| | Realisatie milieuprestaties van bedrijven. | Beoordelen van de bedrijfsenergie- en/of milieuplannen industrie. |
| | Een integrale visie op complexe dossiers (MERA-terrein, EMMTEC, Europark) | Samenwerken met in- en externe partners (gemeenten, waterschappen, bedrijven etc) |

| Deelproduct | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Natuur en landschap | | |
| Ontgrondingen | Een goede grondstoffenvoorziening in Drenthe en op een verantwoorde wijze voldoen aan de behoefte aan oppervlaktedelfstoffen | Alle voorkomende werkzaamheden waarvoor provincie Drenthe bevoegd gezag is in kader van uitvoering Ontgrondingenwet, o.a. in- en extern advies, vergunningverlening, bezwaar en beroep. |
| Informatiesysteem landelijk gebied | Een operationeel actueel databestand met alle natuurgegevens in Drenthe.<br>Inzicht in de biodiversiteit en ontwikkelingen daarin ten behoeve van beleidsvoorbereiding, gebiedsgerichte uitwerking en uitvoering Programma Beheer/SNL | Monitoren ontwikkelingen bestaande en nieuw natuur (o.a. verplicht voor Programma Beheer)<br>Periodiek actualiseren gegevens in het natuurinformatiesysteem door opzetten van een karteringsprogramma en uitwisseling van gegevens met andere overheden en terreinbeherende instanties, instellingen en werkgroepen.<br>Beter toegankelijk maken van het natuurinformatiesysteem. |
| Groene wetgeving | Bescherming van bossen, natuurgebieden, planten en dieren door het adequaat uitvoeren van wettelijke taken (Flora- en Faunawer, Natuurbeschermingswet 1998 en Boswet). | Alle voorkomende werkzaamheden waarvoor provincie Drenthe bevoegd gezag is in kader van uitvoering Flora- en Faunawet, Natuurbeschermingswet 1998 en de Boswet, o.a. in- en extern advies, vergunningverlening, bezwaar en beroep. |
| Groene instellingen | Invulling geven aan onze natuur- en landschapsdoelstellingen door de inzet van preferente instellingen en vrijwilligersorganisaties op het gebied van natuurbeheer en natuur- en milieueducatie | Alle voorkomende werkzaamheden in het kader van het subsidiëren van de preferente instellingen (Landschapsbeheer Drenthe, IVN, Het Drents Landschap, BoerenNatuur) en ondersteunen van vrijwilligersorganisaties met een waarderingssubsidie.<br>Prioriteit 5.18 B BoerenNatuur is hierin opgenomen |
| Europese subsidies | Uitvoering van europees en provinciaal beleid – waaronder natuur en landschapsbeleid – door een gecoördineerde inzet voor het verkrijgen van Europese subsidies | Inzet voor het verkrijgen en benutten vanEuropese subsidies op het gebied van klimaat en duurzame ontwikkeling, zoals (*) INTERREG IV-B project North Sea - Sustainable energy planning Vries-Tynaarloo;<br>(*) INTERREG IV A: projecten zeehavenontwikkeling Meppel, logistiek ondernemerschap Drenthe- Groningen, duurzame vliegvelden (Groningen airport Eelde).<br><br>Ondersteuning bieden aan onder andere gemeenten en waterschappen bij het verkrijgen van Europese subsidies voor het realiseren van provinciaal beleid |

| Deelproduct | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Natuur, bos en landschap | Op diverse manieren werken wij aan herstel en ontwikkeling van landschap en het tegengaan van verrommeling.<br><br>Jaarlijks actualiseren wij het natuurbeheerplan, op basis waarvan natuur- en landschapsbeheer subsidiëren.<br><br>Naast de realisatie van bos (zie prioriteit 5.20) wordt gewerkt aan de ontwikkeling van 1- 2 nieuwe landgoederen per jaar.<br><br>(zie verder pMJP)_ | Wij starten met de uitvoering van een aantal landschaps- en natuurontwikkelingsprojecten in het Reestdal, omgeving Hoogeveen en Meppel. Deze worden gefinancierd met geld dat door Tennet beschikbaar is gesteld als compensatie voor het handhaven van de hoogspanningsleiding door het Reestdal.<br>Er wordt daarnaast actief gestuurd op de realisatie van tenminste tien locaties waar verrommeling in het landschap wordt opgeheven<br>Binnen de lopende landinrichtingsprojecten en gebiedsgerichte projecten wordt actief gestuurd op de versnelde natuurinrichting, landschapbehoud, herstel en ontwikkeling.<br>Met de gemeenten worden in het kader van het omgevingsbeleid strakkere afspraken gemaakt over de verantwoordelijkheidsverdeling voor natuur en landschap in het landelijk gebied.<br><br>Naast de Jaarlijkse actualisatie van het natuurbeheerplan en de subsidiëring van natuur- en landschapsbeheer zijn er in 2010 diverse werkzaamheden voor de uitvoering en implementatie van het nieuwe Subsidiestelsel voor Natuur- en Landschapsbeheer, zoals aansturing van DLG en Dienst Regelingen.<br><br>De realisatie van bos gaat gedeeltelijk in samenhang met de ontwikkeling van twee nieuwe landgoederen,.<br>(zie verder pMJP) |
| pMJP | Het resultaat is beschreven in onderstaande tabel.<br><br>NB. De prioriteiten "Kunstobjecten bij pMJP-projecten in het landelijk gebied" en "Vitaal Platteland" zijn opgenomen in het pMJP. | De programmering pMJP voor 2010 is beschreven in onderstaande tabel.<br>Het landelijk gebied vormt een van de pijlers van het Programma klimaat en energie. De desbetreffende doelen, middelen en instrumenten worden verbonden met het pMJP. Voorts wordt bezien of de gebiedsorganisatie van het pMJP, de eigen pMJP organisatie en DLG kan worden benut voor de klimaat- en energiedoelen.<br>Met de terreinbeherende instanties worden concrete afspraken gemaakt over een actieve inrichting van nieuwe natuur op gronden die zijn doorgeleverd |

**pMJP**

De pMJP-doelen en prestatie-indicatoren 2007-2013 zijn in navolgende tabel aangegeven. Daarnaast is aangegeven wat in 2007, 2008. Daarnaast is de planning voor 2010 – 2013 en de jaarplanning voor 2010 opgenomen.

| Doel | 2007-2013 | 2007 t/m 2008 | 2010 |
|---|---|---|---|
| Natuur | | | |
| Realisatie natuur in EHS | | | |
| - Nieuwe EHS, verwerven | 1.638 ha | 515 ha. | 200 ha. |
| - Inrichting EHS | 2.948 ha | 300 ha. | 70 ha. |
| - Opheffen aantal knelpunten rijksinfrastructuur | 3 | | 2 |
| Soortenbeleid | | | |
| Uitvoeren aantal jaarplannen soortenbescherming* | 7 | 5 | 5 |
| Behoud en beheer Nationale Parken | 3 | 3 | 3 |
| Milieukwaliteit EHS/Natura 2000 | | | |
| - Vermindering verdroging | 10.186 ha | | . |
| - Maatregelen tegen verzuring en vermesting | 3.130 ha | | . |
| Beheersovereenkomsten (Programma Beheer, PB) | | | |
| - pSN | 12.822 ha | 20.314 ha. | 20.314 ha. |
| - pSN-f | 3.564 ha | 1.156 ha. | 1.156 ha |
| - pSAN | 4.680 ha | 3.465 ha. | 3.465 ha. |
| Natuurbeheer buiten de EHS | | | |
| - Natuurlijk Platteland Nederland | 1 | 1 | 1 |
| - Besluit Natuurbeheer schaapskuddes ** | 6 | 7 | 7 |
| Landbouw | | | |
| Grondgebonden landbouw | | | |
| - Inrichting ruimtelijke structuur (taskforce) | 1 | 1 | 1 |
| - Landinrichtingsafspraken met minister LNV | 13.004 ha | 842 ha. | 370 ha. |
| Duurzaam ondernemen | | | |
| - Aantal projecten agrobiodiversiteit | 1 | 1 | 2 |
| - Aantal kennis en samenwerkingsprojecten innovatie agrocluster | 5 | . | 2 |
| Recreatie en toerisme | | | |
| - Oplossen knelpunten landelijke wandelroutes | 1 | . | . |
| - Oplossen knelpunten landelijke fietsroutes | 5 | . | . |
| - Vaarroutes knelpuntvrij (Erica-Ter Apel 23 km + Assen 2 km) | 25 km | . | 8 |
| - Aantal toeristische voorzieningen, aanleg ontbrekende schakels in (provinciale) routes, bewegwijzering en productontwikkeling | 10 | . | 2 |
| Landschap | | | |
| - Ondersteuning Stichting Landschapsbeheer Drenthe | 1 | 1 | 1 |
| Nationaal landschap | | | |
| - Realiseren van uitvoeringsprogramma Drentsche Aa | 1 | 1 | 1 |
| Aantal Belvedèreprojecten | 5 | 0 | 2 |
| Aantal SOL-beschikkingen (onderhoud landschap) | 484 | . | 400 |
| Bosaanleg en landgoederen | 5 | 1 | 1 |
| Bodem | | | |
| Duurzaam gebruik bodem | | | |
| - * Opstellen bodemvisie | 1 | 1 | 1 |
| - * Aantal projecten duurzaam bodemgebruik | 4 | . | 2 |
| Sociaaleconomische vitalisering | | | |
| Stimulering en verbreding van de plattelandseconomie | 25 | . | 5 |
| Verbetering van de leefbaarheid in plattelandsgebieden | | | |
| Impuls sociaaleconomische vitalisering | 50 | . | 15 |

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer |
|---|---|
| Resultaten Mid Term review pMJP, landelijk en provinciaal | September 2010 |
| Jaarverslag regietaak | September 2010 |

## Wat mag het kosten?

| | Product/prioriteiten | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 6.129.731 | 13.831.250 | 15.822.850 | 14.898.350 | 9.826.350 | 7.739.400 |
| | Waterhuishouding | 1.365.793 | 1.842.373 | 1.720.094 | 1.748.923 | 1.779.012 | 1.799.251 |
| | Milieubeleid | 1.094.102 | 718.256 | 737.341 | 756.676 | 776.390 | 1.105.800 |
| | Bodem | 3.955.649 | 4.948.579 | 4.666.673 | 4.667.503 | 4.690.183 | 4.691.493 |
| | Vergunningverlening | 317.729 | 529.430 | 380.540 | 381.650 | 383.030 | 384.400 |
| | Handhaving | 231.943 | 287.528 | 184.380 | 187.300 | 190.260 | 193.900 |
| | Natuur en Landschap | 3.706.864 | 3.064.381 | 2.958.911 | 2.848.861 | 2.801.412 | 2.936.608 |
| | Plattelandsontwikkeling (pMJP) | 24.510.735 | 55.762.291 | 70.590.816 | 70.605.857 | 70.633.181 | 70.653.251 |
| | Totaal lasten | 41.312.547 | 80.984.088 | 97.061.605 | 96.095.120 | 91.079.818 | 89.504.103 |
| Baten | Waterhuishouding | -683.126 | -730.000 | -730.000 | -730.000 | -730.000 | -730.000 |
| | Milieubeleid | -21.711 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Bodem | -3.820.082 | -3.620.874 | -3.723.177 | -3.723.177 | -3.723.177 | -3.723.177 |
| | Vergunningverlening | -325.221 | -313.000 | -313.000 | -313.000 | -313.000 | -313.000 |
| | Handhaving | -28.093 | -40.808 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Natuur en Landschap | -1.017.004 | -294.095 | -246.595 | -175.345 | -80.345 | -80.345 |
| | Plattelandsontwikkeling (pMJP) | -20.668.874 | -49.899.349 | -64.667.235 | -64.667.235 | -64.667.235 | -64.749.135 |
| | Totaal baten | -26.564.110 | -54.898.126 | -69.680.007 | -69.608.757 | -69.513.757 | -69.595.657 |
| | Saldo | 14.748.437 | 26.085.962 | 27.381.598 | 26.486.363 | 21.566.061 | 19.908.446 |

## Toelichting op verschillen tussen 2009 en 2010

De totale **lasten** van het programma Leefomgeving zijn in 2010 per saldo ruim € 16 miljoen hoger dan 2009.

Het saldo wordt in belangrijke mate veroorzaakt door:

**Product 5.2 Bodem**

- Door een eenmalige provinciale bijdrage in de sanering van de voormalige gasfabriek in Assen zijn de lasten in 2010 € 476.455 lager dan in 2009.

**Product 5.3 Vergunningverlening**

- Door een eenmalige overheveling van 2008 naar 2009 voor de WABO (€ 80.000) en de omgevingsdienst (€ 200.000) zijn de lasten in 2010 € 280.000 lager dan in 2009.

**Product 5.5 Natuur en Landschap**

- € 405.000,-- hogere kapitaallasten doordat van geplande investeringen ten behoeve van Relatienota gebieden eerder waren ondergebracht binnen product 5.6

Plattelandsontwikkeling (pMJP) maar zijn verschoven naar dit product om de pMJP budgetten onder één product onder te brengen en alle overige elders.

**Product 5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP)**

- het (water)bodemsaneringsprogramma 2010-2013 +21.6 miljoen,
- het tennet 2009 convenant -6 miljoen,
- lagere oorspronkelijke programmering Milieukwaliteit EHS/VHR – 1,1 miljoen,
- Hogere programmering verwerving EHS +0.7 miljoen.
- Versnelde aankoop en inrichting in 2009 van EHS (-2 miljoen)
- Incidenteel budget 2010 volgens 1e bestuursrapportage 2009 de Runde +0.3
- Ontsnippering prioriteit 2010 +0.3 miljoen
- Project tusschenwater versnellingsagenda 2010 1 miljoen.
- Prioriteit 2010 Integraal Plan Natuurgebied Havelte-Oost 0.7 miljoen.
- Buffering Bargerveen 1.2 miljoen.
- Diversen + 0.2 miljoen

# Programma 6. Middelen

## Missie

De provincie Drenthe is een solide partner en zal dat in de toekomst blijven. De organisatie is 'in control'. De provincie is een aantrekkelijke werkgever waar mensen in een prettige en gezonde werkomgeving op een interactieve, doelgerichte en toekomstgerichte wijze samenwerken. De organisatie voorziet op een professionele wijze in de behoeften van bestuur, management en medewerkers aan advies en ondersteuning op het gebied van personeel, informatietechnologie, financiën en overige voorzieningen.

## Doel (wat willen we bereiken?)

**Planning en control**
Een financieel gezonde organisatie, blijkend uit toepassing van repressief toezicht door de toezichthouder en een goedkeurende verklaring van de accountant, ook op het gebied van de rechtmatigheid.

**Personeel en organisatie**
Een lerende organisatie met een attractief HRM-beleid en arbeidsvoorwaardenpakket waarbij:
- een slagvaardige, compacte en flexibele organisatie(structuur) gericht is op de primaire taakstelling van de provincie Drente;
- tijdig jonge medewerkers instromen, de flexibele inzet wordt vergroot en de door- en uitstroom in meerjarenperspectief in evenwicht is: "De juiste medewerker op de juiste plek op het juiste moment";
- maximaal 35% van de totale formatie overhead is.

**Facilitaire voorzieningen**
Voor alle facilitaire voorzieningen, waaronder huishoudelijke diensten, gebouwbeheer, telefonie, bewaking, documentaire informatievoorziening, inkomende en uitgaande post, opmaak, print, secretariële ondersteuning, en bestuursservice, geldt:
- Het organiseren van ontwikkel- en innovatiekracht. Hierdoor wordt een meer strategische dimensie toegevoegd aan het facilitair beleid en is het beter voorbereid op toekomstige ontwikkelingen.
- Een goede beheersomgeving wordt bereikt door op een constructieve manier kennis en deskundigheid in te brengen in het programma Provinciehuis van Morgen, zodat na het revitaliseringsproces een adequaat en kostentechnisch verantwoord te beheren gebouw ontstaan is. Dit geldt voor alle facetten van huisvestingsmanagement, zoals stoffering en inrichitng, technische installaties, ICT, telefonie, logistiek, veiligheid en digitalisering.
- De facilitaire organisatie zal invulling geven aan het begrip klantgerichtheid, door zich te ontwikkelen vanuit haar deskundigheid, tot een vraaggerichte, klantvriendelijke en pro-actieve organsiatie.
- Een gezonde verzakelijkingslag doorvoeren binnen de bedrijfsvoering. De verzakelijking mag niet leiden tot inflexibiliteit en interne bureaucratie, maar open en eerlijk omgaan met grenzen en kaders van de dienstverlening; het efficiënt en effectief organiseren van de bedrijfsprocessen.

- Het optimaal aansluiten op het organisatiebrede HR-beleid en vanuit eigen perspectief als dienstverlenende organisatie daaraan een bijdrage leveren.

## Baten en lasten programma

| Programma 6. Middelen | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 53.865.038 | 57.245.494 | 57.770.078 | 58.478.280 | 63.005.628 | 66.493.947 |
| Totaal baten | -127.612.541 | -129.361.588 | -135.189.832 | -129.536.821 | -133.822.617 | -136.168.814 |
| Saldo | -73.747.503 | -72.116.094 | -77.419.754 | -71.058.541 | -70.816.989 | -69.674.867 |

## Ontwikkelingen

Zoals reeds aangegeven in de Voorjaarsnota 2009 is er voor de provincie Drenthe een geheel ander financieel perspectief ontstaan door de korting op de algemene uitkering uit het provinciefonds, de financiële crisis, de economische recessie en de verkoop van de Essent-aandelen. Hieronder zal een aantal van die ontwikkelingen worden toegelicht.

**Provinciefonds**

Op 19 maart 2009 heeft de Raad voor de Financiële Verhoudingen (Rfv) haar advies 'Naar een herijking van de financiële verhouding tussen Rijk en provincies' uitgebracht. In haar advies constateert de Raad dat provincies in staat blijken te zijn om van hun takenpakket uit eigen middelen € 597 miljoen meer te bekostigen dan tot nu toe bij de bepaling van de algemene uitkering uit het provinciefonds wordt verondersteld (korting Drenthe: € 6,7 miljoen per 2011). Het kabinet acht het verantwoord om mede op basis van dit advies het provinciefonds met ingang van 2011 structureel met € 300 miljoen te verlagen. Deze uitname is in de junicirculaire technisch verwerkt.

De structurele korting op de algemene uitkering uit het provinciefonds met € 300 miljoen vindt in de junicirculaire niet plaats op basis van een aangepast verdeelmodel, zoals in het rapport van de Rfv wel gebeurde.

Kabinet en IPO hebben gezamenlijk afgesproken dat op basis van het advies van de Rfv en de contra-expertise (door IPO laten uitvoeren door de commissie Boorsma) een verdiepingsslag nodig is om tot gezamenlijk gedeelde opvattingen te komen. Als de verdiepingsslag leidt tot een andere uitkomst dan de voorgenomen verlaging van het provinciefonds, dan zal het kabinet zijn voornemen nader wegen. Kabinet en IPO zullen daarbij gezamenlijk verkennen, of een deel van de voorgenomen verlaging van het provinciefonds kan worden ingevuld door decentralisatiearrangementen en/of investeringsprogramma's. Verder is afgesproken om een een commissie onder leiding van mevrouw Stuiveling, de president van de Algemene Rekenkamer, onderzoek te laten doen naar het nieuwe verdeelmodel. Eind 2009 zal zowel de verdiepingsslag als het onderzoek naar het nieuwe verdeelmodel gereed zijn. Dan zal dus ook duidelijk worden welke gevolgen de voorgenomen korting op de algemene uitkering voor Drenthe precies heeft. Aangezien de beide discussies pas in het najaar van 2009 na de vaststelling van de Begroting 2010 tot een concreet resultaat zullen leiden en momenteel nog vrij onvoorspelbaar is wat deze resultaten zullen zijn, ligt het voor de hand voor de raming van het Drentse deel van de algemene uitkering uit het provinciefonds terug te vallen op het enige recente gezaghebbende document dat over dit onderwerp beschikbaar is: de junicirculaire 2009. Daarbij wordt dan wel de normeringssystematiek aangepast en er wordt verder uitgegaan van een korting van € 300 miljoen. Ten opzichte van de Voorjaarsnota 2009 is hierdoor het financieel perspectief voor wat betreft de algemene uitkering uit het provinciefonds voor Drenthe verslechterd. Dit perspec-

tief is echter naar verwachting niet de basis voor maatregelen die moeten worden genomen ter bereiking van een duurzaam sluitende begroting. Waarschijnlijk zullen de discussies die momenteel over het provinciefonds gevoerd worden over zowel de omvang als de verdeling voor Drenthe nog leiden tot een korting die lager zal zijn dan nu in de junicirculaire is becijferd. Zodra daarover meer duidelijkheid is verkregen, is het ook mogelijk reële en onderbouwde taakstellingen te formuleren voor door te voeren bezuinigingen. Die zullen dan concreet ingevuld moeten zijn in de Voorjaarsnota 2009.
In de Voorjaarsnota 2009 gingen wij er nog van uit dat in 2011 niet tegelijkertijd ook de reeds opgelegde korting van € 5 miljoen voor Drenthe op basis van het Bestuursakkoord gehandhaafd zou blijven. In de junicirculaire wordt hier echter wel van uit gegaan. In de Begroting 2010 gaan wij dan ook wel uit van een bijdrage aan rijksprojecten uit het vermogen van de provincie in 2011 ten bedrage van € 5 miljoen.

**Motorrijtuigenbelasting**

Gelet op de zich doorzettende trend van daling van verkopen van nieuwe auto's zijn we bij de ontwikkeling van de opbrengst van de provinciale opcenten voor 2010 en volgende jaren uitgegaan van een groeiverwachting van 1% van het wagenpark (was 2%). Het Rijk stimuleert het rijden in $CO_2$ zuinige auto's. Deze categorie auto's stijgt in aantal (per 1 juli 2009 ruim 3.000 in Drenthe). Per 1 april 2009 is voor deze categorie auto's het kwart tarief van toepassing en het rijksvoornemen is dat er per 1 januari 2010 helemaal geen motorrijtuigenbelasting voor deze $CO_2$ zuinige auto's hoeft worden te betaald. In totaal derft de provincie dan als gevolg van het invoeren van het nultarief ca € 400.000,-- per jaar.
Daarnaast zijn de opcenten op de MRB als provinciaal belastinggebied nog steeds onderwerp van discussie. Dit heeft vooral te maken met de op handen zijnde vervanging van de motorrijtuigenbelasting door het zogenoemde "rekeningrijden". Als gevolg van deze ontwikkeling wordt meer in het algemeen gekeken naar het toekomstige provinciale belastinggebied en ook naar de financiële consequenties die een wijziging hiervan zou kunnen hebben. Bij het rijk bestaat de vraag of een vervangende belastingbron dezelfde omvang moet hebben, mede gezien de toegenomen bestedingsmogelijkheden van provincies door de verkoop van hun aandelenbezit in de energiesector.

**Essent-aandelen**

In de Voorjaarsnota 2009 zijn wij voor een raming van de opbrengst van de verkoop van de aandelen in de niet-publieke onderdelen van Essent uitgegaan van een eenmalige opbrengst van € 168 miljoen. Dit is inclusief het dividend over 2008 van ongeveer € 10,1 miljoen.
De opbrengsten die in een later stadium nog mogelijk zijn, zijn aanvankelijk op € 90 miljoen becijferd, maar daarbij is inmiddels duidelijk geworden dat daartoe een jaarlijks dividend van Enexis behoort, een meerjarige opbrengst uit de herfinanciering van de bruglening van Essent aan Enexis en eventuele vrijval uit garanties waarvoor een zogenoemde ESCROW-voorziening is getroffen. Ten tijde van het verschijnen van deze begroting zal naar verwachting meer duidelijkheid ontstaan zijn over eventuele opbrengsten uit de Publiek belang elektriciteitsproductie BV (een rechtspersoon waar het belang in onder meer de kerncentrale in Borssele is ondergebracht). Voorlopig gaan we niet uit van een verkoop van Essent Milieu; een opbrengst hiervan is dus niet geraamd, terwijl wij verwachten dat het dividend sterk onder druk zal staan, gezien de ontwikkelingen op de afvalmarkt.
Vooralsnog is het opportuun, in deze Begroting 2010 vast te houden aan de verwachtingen omtrent een eerste opbrengst zoals wij die in de Voorjaarsnota 2009 hebben gepresenteerd en verder de opbrengsten uit de 'tweede tranche' niet te optimistisch te ramen, gezien de onzekerheden die er nog rond deze opbrengsten bestaan, zowel over de uiteindelijke hoogte als over het tijdstip waarop hiervan sprake zal (kunnen) zijn. Vooreerst kan het best alleen uitgegaan worden

van de verwachte dividenden en de opbrengsten vanuit de herfinanciering van de bruglening, zoals deze nu bekend zijn.

**Personele lasten**

Vanaf 2009 zetten wij in op het sturen van de personele lasten op basis van budgetten. Deze ontwikkeling wordt in 2010 doorgezet. Wij geven het management maximale flexibiliteit binnen de met uw staten afgesproken budgetten. Op deze manier kan adequaat worden ingespeeld op de vele ontwikkelingen waar provincies momenteel mee worden uitgedaagd. Uw staten stellen de kaders vast en de concrete bedrijfsvoering van de provincie wordt overgelaten aan het management. In 2010 zullen de totale personele lasten bijna € 37,5 miljoen bedragen. Dit bedrag komt overeen met het beschikbare budget in de meerjarenraming 2009-2013 inclusief:

- de in de Voorjaarsnota 2009 vastgestelde bedragen van € 485.000 wegens het niet meer inhouden van pseudo-premies WW op de salarissen van de werknemers;
- de eveneens in de Voorjaarsnota 2009 beschikbaar gestelde € 667.000 vanwege de hogere pensioenpremies die wij als werkgever moeten afdragen aan het ABP;
- een verlaging van € 500.000 omdat wij de structurele last voor pensioenen voor ex bestuurders niet langer uit de exploitatie betalen. Hiervoor is een voorziening APPA-pensioenen ingesteld.

In de navolgende tabel staat een nadere onderverdeling van de personele lasten gebaseerd op de loonkostenverdeling voor 2009.

| Afdeling | Loonkostenbudget |
|---|---|
| Wegen en Kanalen | 4.844.000 |
| Duurzame ontwikkeling | 5.122.000 |
| Sociaal economische ontwikkeling | 5.641.000 |
| Ruimtelijke ontwikkeling | 5.228.000 |
| Management ondersteuning | 3.534.000 |
| Facilitaire ondersteuning | 5.694.000 |
| Directie | 275.000 |
| Bestuur en Communicatie | 2.020.000 |
| Programma en Projectmanagement | 1.053.000 |
| Concernstaf | 428.000 |
| Statengriffie | 365.000 |
| Bestuur | 1.719.000 |
| Medewerkers buiten afdeling | 1.565.000 |
| Totaal | 37.488.000 |

Een definitieve verdeling van de budgetten over de afdelingen wordt na bespreking van de afdelingsplannen vastgesteld.
Behalve de hierboven genoemde loonkosten hebben wij in de Voorjaarsnota 2009 het voorstel gedaan om €1,6 miljoen per jaar beschikbaar te stellen voor een kwaliteitsimpuls van de organisatie. Vanaf 2013 levert deze impuls overigens, inclusief de extensivering als gevolg van verdergaande digitalisering, een inverdieneffect op van € 2,5 miljoen. Over de financiële voortgang van dit plan wordt u in de bestuursrapportages geïnformeerd.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

### 6.1 Organisatieontwikkeling

**Algemeen**
Ingezet wordt op een adequate invulling van de nieuwe organisatiestructuur, op een zoveel mogelijk budgettair neutrale wijze. Daarbij willen wij bereiken dat de organisatie zich vooral op de primaire processen – wat bereiken we in de Drentse samenleving – richt. Intern is daarbij de inzet, de overhead te beperken tot een aanvaardbare maximale omvang van 35% van de totale formatie. Voor 2010 zetten wij in op het terugbrengen van de overhead van 37% naar 35%.

**Samen Sterker in Actie!**
Om de ambities van het college waar te maken hebben we een organisatie nodig die daarbij past. In de organisatieontwikkeling speelt het programma Samen Sterker in Actie! een belangrijke rol. Het programma richt zich op een stimulerender werkklimaat in de organisatie. Het heeft als doelen een effectievere samenwerking in teams, meer inspirerend en teamgericht leiderschap, grotere externe gerichtheid en professionaliteit van de medewerkers. We willen methodischer werken in programma's en projecten en voeren een strategisch personeelsbeleid, met meer de juiste medewerker op de juiste plek, verbeterde arbeidsmarktcommunicatie en een vitale organisatie met vitale medewerkers. Vernieuwingen in de organisatie om ons aan de veranderende eisen van de maatschappij te kunnen laten voldoen, zitten in houding en gedrag van de leiders en de medewerkers, in professionaliteit en vertrouwen, competenties, contacten, omgangsvormen, samenwerkingsverbanden en werkwijzen. En bovenal in het lerend vermogen van de organisatie. Wij willen dat wij ons ontwikkelen tot een organisatie die de ambities van het bestuur steeds slimmer, integraler en professioneler waarmaakt. Het programma Samen Sterker in Actie! richt en faciliteert hiertoe tot het voorjaar van 2011 de ontwikkeling van de cultuuraspecten van onze organisatie. Voor meer informatie over het programma Samen Sterker in Actie! verwijzen wij naar de paragraaf Bedrijfsvoering (paragraaf 2.5).

**Strategische Personeelsplanning als kwaliteitsimpuls organisatie**
De provincie ontwikkelt zich van een regulerend bestuursorgaan naar een strategievormende, regisserende organisatie. Tegelijkertijd vergroot de provincie haar realisatiekracht: van denken naar doen. Dit stelt hoge, deels ook nieuwe eisen aan de medewerkers. Het vraagt om extra inzet op het gebied van ontwikkeling, scholing en opleiding. Om zicht te krijgen op aanwezige en gewenste competenties en kwaliteiten wordt de komende jaren fors ingezet op de organisatiebrede Strategische Personeelsplanning. Hieruit destilleren we niet slechts de gewenste en beschikbare fte's, maar vooral ook inhoudelijk de noodzakelijke ontwikkeling die we van onze medewerkers verwachten. Daar komt bij dat bij de provincie de komende jaren een groot aantal zeer ervaren medewerkers zal uitstromen. Ruim 10% van de medewerkers bij de provincie is 60 jaar of ouder. Over drie jaar is dit het geval voor bijna 20% van de medewerkers. Minstens zo interessant als de vraag wanneer medewerkers uit dienst gaan, is de vraag hoe de medewerkers de verschillende fasen van hun loopbaan vormgeven. Het gaat om met respect toewerken naar een goede overdracht van kennis en ervaring en boeien en binden van de jongere generatie. Het gaat hierbij om het waarborgen van de continuïteit van het collectief geheugen. We gaan deze opgaven realiseren door fors in te zetten op competentiemanagement en generatiemanagement. Om de grote uitstroom van zeer ervaren medewerkers goed en tijdig op te kunnen vangen gaan we onder andere werken met zogeheten meester-gezelconstructies (ervaren medewerkers dragen kennis en kunde over op minder ervaren collega's). Op die manier blijft kostbare kennis en ervaring voor de organisatie behouden. Zoals we al aangegeven hebben in de Voorjaarsnota

2009, stellen wij voor om op een aantal gebieden de formatie met in totaal 16 fte's uit te breiden. De voorinvestering in personeel die wij nu voorstellen, zullen we de komende jaren compenseren met het niet meer aanvullen van een deel van de uitstroom. Het betreft hier in totaal 31 fte's.
Het betreft hier een voorinvestering die noodzakelijk is omdat:

- De provincie anders onvoldoende invulling kan geven aan de rol van de provincie Drenthe als PNS: een strategievormende, regisserende organisatie met de noodzakelijke realisatiekracht. Dit vergt een ander type medewerkers. Deels kunnen zittende medewerkers door middel van ontwikkeling, scholing en opleiding invulling geven aan de nieuwe rol van de provincie, deels is echter ook een kwaliteitsimpuls noodzakelijk.
- De provincie voor het realiseren van de grote ambities die het heeft op het gebied van economie, ruimtelijke ontwikkeling en duurzaamheid ook nu een kwaliteitsimpuls nodig heeft.
- De provincie de komende jaren een grote uitstroom zal hebben als gevolg van de vergrijzing (fpu, pensioen). Door deze grote uitstroom dreigt veel kennis en ervaring verloren te gaan. Daarom is het van groot belang dat in dit kader met zogenaamde meester-gezelconstructies zal worden gewerkt.

De formatie zal structureel met 16 fte's worden uitgebreid per 2010 (kosten: € 1,6 miljoen per jaar). Deze uitbreiding zal worden ingezet op het gebied van economie (projectverwervers), ruimtelijke ontwikkeling (projectleiders en projectontwikkelaars) en duurzaamheid (milieuplanologen en energieconsulenten). De formatie zal structureel met 31 fte's worden ingekrompen vanaf 2010 (uiteindelijke opbrengsten per jaar vanaf 2013: € 2,5 miljoen).

## 6.2 Digitalisering

Zie prioriteit 1.5.

## 6.3 Stimuleringsfonds Drentse projecten

Het Stimuleringsfonds Drentse projecten is bij het vaststellen van de Voorjaarsnota 2007 PLUS door uw Staten ingesteld. Het Stimuleringsfonds is ingesteld als dekking voor *gebiedsgerichte cofinanciering voor relatief grote projecten.* Gezien het huidige financiële beeld is de verwachting dat toekomstige rekeningresultaten en incidentele meevallers, zich niet of slechts in beperkte mate zullen voordoen. De verwachting is dat als gevolg hiervan het Stimuleringsfonds dan niet meer gevoed zal worden. Uw staten hebben ermee ingestemd, het Stimuleringsfonds in stand te houden totdat de reeds door uw staten geautoriseerde projecten financieel zijn afgerond. Dit geldt eveneens voor de projecten in het kader van de versnellingsagenda en het project aangaande de uitvoering van de motie omtrent het onderwijskansenbeleid en de OV-kaart voor MBO-scholieren. Voorgesteld wordt het Stimuleringsfonds in de tussentijd niet meer te voeden en na afloop het Stimuleringsfonds Drentse projecten op te heffen.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 6.1 Organisatie-ontwikkeling | ■ Een slagvaardige, compacte en flexibele organisatie, gericht op de primaire taakstelling van de provincie.<br>■ Op termijn inverdien-effecten vanwege minder management-functies.<br>■ Focus op de primaire processen. | ■ Uitrol programma Samen Sterker in Actie!.<br>■ Verder implementeren reorganisatie.<br>■ Terugbrengen formatie ondersteunende eenheden tot 35% van totale formatie.<br>■ Investeren in en versnellen van strategische personeels-planning.<br>■ Instroom-, doorstroom- en uitstroomactiviteiten ten behoeve van personeelsplanning.<br>■ Uitvoeren van operatie "16 voor 31". |
| 6.2 Digitalisering | | Zie prioriteit 1.5. |
| 6.3 Stimuleringsfonds Drentse projecten | Vanuit een gebiedsgerichte aanpak worden meer omvangrijke en grootschalige projecten van de grond getrokken. | Afronden van nog lopende projecten in het kader van het Stimuleringsfonds Drentse projecten. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 6. Middelen | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| P6.01 Organisatieontwikkeling | 2.637.577 | 2.375.000 | 569.750 | 564.342 | 0 | 0 |
| P6.02 Digitalisering | 468.287 | 606.800 | 902.800 | 640.400 | 150.000 | 150.000 |
| P6.04 Proceskosten | 1.195.634 | 513.000 | 315.000 | 159.000 | 0 | 0 |
| Totaal programma 6. Middelen | 4.301.498 | 3.494.800 | 1.787.550 | 1.363.742 | 150.000 | 150.000 |

## Moties

## Ombuigingen

Ten aanzien van de grotere betrokkenheid van burgers bij het provinciaal beleid kiezen we voor een andere insteek. Betrokkenheid van burgers zou alleen bij beleidsontwikkeling en uitvoering aan de orde moeten zijn als deze een meerwaarde heeft. Deze extensivering levert geen financiële middelen op. We gaan de interne en externe profilering in onze uitgingen soberder uitvoeren. Voor communicatie richting burgers is een scherpere afweging vooraf gewenst of de effectiviteit en doelmatigheid van communicatieve inspanningen gewenst is. Deze extensivering levert geen extra middelen op.
Het efficiënter inrichten van het informatiemanagement zal op termijn een besparing van personele inzet binnen de primaire processen van de organisatie opleveren. In 2011 stellen wij opnieuw vast hoe de formatie er vanaf 2012 naar onze mening uit moet zien. Vooruitlopend op nader onderzoek zetten we in op een besparing van 15 fte per 2013. Een nadere analyse is in voorbereiding. De financiële verwerking van deze extensivering hebben wij in Programma 6 opgenomen als onderdeel van Strategische Personeelsplanning.

## Wat doen we nog meer?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Planning en control (zie ook de ontwikkellijnen Slimmere productie en Zaken op orde van de paragraaf Bedrijfsvoering (paragraaf 2.5)) | De provincie valt financieel gezien onder repressief toezicht.<br><br>Voor haar bedrijfsvoering ontvangt de provincie van de controlerend accountant een goedkeurende verklaring.<br><br>De provincie kent een duurzaam begrotingsevenwicht | ■ Uitvoering geven aan P&C-cyclus (Voorjaarsnota, begroting, rapportages, jaarverslag).<br>■ Verbetering P&C-cyclus: tegengaan onderbesteding, SMART maken doelen, ontwikkelen indicatoren.<br>■ Doorontwikkelen P&C-portal.<br>■ Verder uitbouwen treasuryfunctie (waaronder liquiditeitenbegroting), aanpassing financieringsstatuut).<br>■ Uitvoeren verdere SISA-regelingen.<br>■ Uitvoeren Controleplan.<br>■ Het actueel houden van de financiële administratie.<br>■ Applicatiebeheer van het bedrijfsvoeringsysteem.<br>■ Verstrekken financiële adviezen aan directie en management.<br>■ Uitzetten en aantrekken van geldmiddelen.<br>■ Kaderstelling bedrijfsvoering. |
| Personeel en organisatie | De provincie beschikt over een modern HRM-beleid. | ■ Uitvoering geven aan HRM-cyclus (planning, voortgang, beoordeling).<br>■ Verstrekken HRM-adviezen aan directie en management.<br>■ Applicatiebeheer van het bedrijfsvoeringsysteem.<br>■ Kaderstelling bedrijfsvoering.<br>■ Implementeren van het herijkte strategische HRM-beleid.<br>■ Versterken van resultaat- en prestatiegericht werken en daaraan gerelateerde personeelsbeoordeling. |
| Informatievoorziening en automatisering | De provincie beschikt over een ICT-infrastructuur die up to date is en geen belemmering vormt voor een gezonde bedrijfsvoering. | ■ Binnen dit programma worden ook activiteiten ontwikkeld in het kader van de verbetering van de informatiebeveiliging (op basis van de landelijke Code voor Informatiebeveiliging), opleidingen en financiering van de deelname in het programma e-provincies (IPO). Verder lopen er diverse migratieprojecten.<br>■ Uitrol van 500 nieuwe werkplekken.<br>■ Aanbesteding en vervanging van netwerkbekabeling (in relatie met renovatie).<br>■ Realisatie van een externe computerlocatie voor opslag, remote back-up en uitwijk.<br>■ Vervanging van centrale server systemen, inclusief sanering van besturingssystemen. |
| Digitalisering van de bedrijfsvoering | Als onderdeel van het Uitvoeringsprogramma Welkom in digitaal Drenthe 2007-2008 wordt erop ingezet dat www.drenthe.nl qua dienstverlening voldoet aan de normen van overheid.nl (staat op minimaal de vierde plaats in de provinciemonitor). | ■ Ingevoerd een documentsysteem en een beschikbaar dynamische digitaal archief.<br>■ Digitalisering van personeelsdossiers.<br>■ Invoeren van een kennissysteem op Huisnet.<br>■ Bouw van basisregistraties om aan te sluiten op landelijke voorzieningen (als DigiD). |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Communicatie | | ■ Communicatieadvisering in alle fasen van het beleidsproces.<br>■ Communicatieadvisering GS.<br>■ Interne communicatie: advisering directie en afdelingshoofden; daarnaast uitvoeringsactiviteiten: onder andere berichtgeving Huisnet en samenstelling/eindredactie personeelsblad.<br>■ Nieuwe media: verantwoordelijk voor actualisatie en eindredactie website.<br>■ Relatiemanagement: activiteiten representatie en evenementen. |
| Facilitaire voorzieningen<br>■ gebouwen<br>■ secretariaten<br>■ bestuursservice<br>■ documenten | De provincie is in staat zich te houden aan het eigen kwaliteitshandvest. | De afdeling Facilitaire Ondersteuning verzorgt producten en diensten op het gebied van huishoudelijke diensten, gebouwbeheer, energie/- en miliuemanagement, telefonie, bewaking, receptie, documentaire informatievoorziening, inkomende interne en uitgaande post, goederenontvangst, GIS/cartografie, chauffeurs, secretariële ondersteuning, opmaak, print en afwerkfacilitteiten c/q/ regie op uitbesteding daarvan. |

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer |
|---|---|
| Jaarstukken 2009 | Juni 2010 |
| Voorjaarsnota 2010 | Juli 2010 |
| Eerste Bestuursrapportage 2010 | Juli 2010 |
| Tweede Bestuursrapportage 2010 | November 2010 |
| Begroting 2011 | November 2010 |

## Wat mag het kosten?

| | Product/prioriteiten | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 4.301.498 | 3.494.800 | 1.787.550 | 1.363.742 | 150.000 | 150.000 |
| | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 49.563.539 | 53.750.694 | 55.982.528 | 57.114.538 | 62.855.628 | 66.343.947 |
| | Totaal lasten | 53.865.037 | 57.245.494 | 57.770.078 | 58.478.280 | 63.005.628 | 66.493.947 |
| Baten | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | -127.612.541 | -129.361.588 | -135.189.832 | -129.536.821 | -133.822.617 | -136.168.814 |
| | Totaal baten | -127.612.541 | -129.361.588 | -135.189.832 | -129.536.821 | -133.822.617 | -136.168.814 |
| | Saldo voor bestemming resultaat | -73.747.504 | -72.116.094 | -77.419.754 | -71.058.541 | -70.816.989 | -69.674.867 |
| | Bestemming resultaat | | | | | | |
| | Toevoegingen aan reserves | 78.473.917 | 206.341.227 | 2.974.423 | 3.929.994 | 5.896.488 | -2.009.574 |
| | Onttrekkingen aan reserves | -78.361.613 | -88.144.807 | -40.728.508 | -57.815.202 | -28.491.764 | -17.063.528 |
| | Totaal na bestemming | -73.635.200 | 46.080.326 | -115.173.839 | -124.943.749 | -93.412.265 | -88.747.969 |

## Toelichting op verschillen

De totale lasten van het programma Middelen zijn in 2010 per saldo ruim € 0,5 miljoen hoger dan in 2009.

Het hogere saldo wordt in belangrijke mate veroorzaakt door:

- Een per saldo hogere salarislast van € 0,8 miljoen. Dat is inclusief de in de Voorjaarsnota 2009 aangegeven stijging van € 166.000 in 2009 naar € 667.000 in 2010 voor de pensioenpremies ABP. Voor het overige zijn het trendmatige stijgingen die al in de meerjarenraming waren verwerkt.
- De in de Voorjaarsnota 2009 beschikbare gestelde middelen ad € 1,6 miljoen voor een kwaliteitsimpuls van de organisatie in 2010.
- Hogere kapitaalslasten ad € 0,3 miljoen als gevolg van investeringen in ICT en gebouwen.
- Het vervallen en verlagen van kredieten met ingang van 2010 ad € 0,4 miljoen.
- Een lager krediet van € 1,8 voor organisatieontwikkeling. Het krediet voor 2009 was inclusief eenmalig overgehevelde middelen uit 2008.

De totale baten van het programma Middelen zijn in 2010 per saldo € 5,8 hoger dan in 2009.

Het hogere saldo wordt veroorzaakt door:

- Een hoger geraamde opbrengst van de motorrijtuigenbelasting van € 1,1 miljoen
- Een hogere bijdrage van € 2,2 miljoen van de kostenplaats kapitaallasten. De hogere bijdrage wordt vooral veroorzaakt door een renteontvangst ad € 2,0 miljoen uit aandeelhoudersleningen (bruglening) verstrekt aan Enexis NV.

# I Beleidsbegroting

# I.2 Paragrafen

# Paragraaf 2.1 Lokale heffingen

## 1 Grondwaterheffing

Op grond van het bepaalde in artikel 48 Grondwaterwet hebben provinciale staten bij wijze van belasting een heffing ingesteld op het onttrekken van grondwater. De regels die de provincie hanteert bij de grondwaterheffing zijn neergelegd in de Verordening op de heffing en de invordering van de grondwaterbelasting.
De regels die de provincie hanteert voor het onttrekken van grondwater zijn vastgelegd in de Provinciale omgevingsverordening (POV). De POV bevat regels voor onttrekkingen met het oog op bronbemaling, beregening of bevloeiing, noodvoorzieningen en grondwatersaneringen.
De bestedingsmogelijkheden voor de provincie van de grondwaterheffing zijn limitatief in de Grondwaterwet opgenomen.

**Kosten die onder de heffing kunnen worden gebracht zijn**

a. maatregelen direct verband houdende met het voorkomen en tegengaan van de nadelige effecten van onttrekking en infiltraties, voor zover die niet voor rekening kunnen worden gebracht van de vergunninghouder;
b. voor grondwaterbeheer noodzakelijke kosten;
c. onderzoek en advies door commissie van deskundigen;
d. bijhouden openbaar register;
e. schade-uitkering als gevolg van wijziging vergunning en in situaties waar veroorzaker moeilijk aanwijsbaar is.

**Inkomsten**

De belasting wordt geheven naar de onttrokken hoeveelheid grondwater, gemeten in kubieke meters.
Indien op grond van de vergunningvoorschriften water wordt geïnfiltreerd, wordt op aanvraag van de belastingplichtige het aantal kubieke meters geïnfiltreerd water in mindering gebracht op de voor de belasting te hanteren onttrokken hoeveelheid grondwater.
De hoogte van de heffing wordt vastgesteld door provinciale staten op basis van de notitie Kostenopzet Reserve grondwaterheffing. Jaarlijks wordt het tarief verhoogd met de gemiddelde prijsindex voor gezinsconsumptie. Voor 2010 geldt een tarief van € 1,062 per 100 m3 onttrokken hoeveelheid grondwater. De te betalen heffing mag naar beneden afgerond worden op hele euro's.
De belasting wordt verschuldigd op het moment waarop het grondwater wordt onttrokken en moet op aangifte worden voldaan.
De geraamde inkomsten voor 2010 zijn € 700.000. De inkomsten worden € 20.000 lager geraamd dan in voorgaande jaren. Dat komt doordat er sprake is van een lichte daling van de totale onttrekking door beleid dat erop gericht is om met name industriële onttrekkingen voor laagwaardig gebruik te verminderen.

**Kwijtscheldingsbeleid**

Bij invordering van de grondwaterbelasting wordt geen kwijtschelding verleend.

**Toekomstige ontwikkelingen**

-

## 2 Heffing ontgrondingen

Op grond van artikel 21f Ontgrondingenwet hebben provinciale staten bij wijze van belasting een heffing ingesteld op het ontgronden van stoffen. De regels die de provincie hanteert bij de ontgrondingenheffing zijn vastgelegd in de Heffingverordening ontgrondingen Drenthe 2000. De regels die de provincie hanteert bij een ontgronding staan vermeld in de Ontgrondingenwet en in hoofdstuk 8 van de Provinciale omgevingsverordening (POV).
De bestedingsmogelijkheden voor de provincie van de ontgrondingenheffing zijn limitatief in de Ontgrondingenwet opgenomen.

**Kosten die onder de heffing zijn gebracht**
Na de laatste wijziging van de Ontgrondingenwet (in werking getreden per 1 februari 2008) wordt op grond van de Heffingverordening Drenthe 2000 alleen nog een heffing in rekening gebracht voor kosten met betrekking tot schadevergoedingen ingevolge artikel 26, Ontgrondingenwet. Het provinciale tarief daarvoor bedraagt € 0,45 per 100 m3 hoeveelheid stoffen.
Daarnaast biedt de wet nu een nieuwe mogelijkheid voor heffing ter dekking van kosten met betrekking tot het onderzoek naar het verband tussen een ontgronding en schade aan onroerende zaken en de bepaling van de omvang van de schade.

**Inkomsten**
De heffingsplicht rust op alle houders van vergunningen en machtigingen, behalve als het vergunningen en machtigingen betreft die gelden voor minder dan 10.000 m3 vaste stoffen.
De heffing heeft betrekking op de hoeveelheden bodemmateriaal gemeten in profiel van ontgraving (zgn. vaste kubieke meters). Het gaat daarbij om de brutohoeveelheden, los van de vraag of het al dan niet verhandelbare specie betreft.
De belastingschuld ontstaat op het tijdstip dat de vergunning of machtiging is verleend en wordt door middel van aanslag opgelegd.
De geraamde inkomsten voor 2010 zijn € 10.000,--.

**Teruggaaf**
Indien een vergunning of machtiging wordt vernietigd of ingetrokken dan wel wordt gewijzigd, vindt teruggaaf van de heffing plaats.
Geen teruggaaf vindt plaats over de hoeveelheid stoffen die reeds is gewonnen. Teruggaaf blijft ook achterwege indien het bedrag dat moet worden teruggegeven minder bedraagt dan het in artikel 21f Ontgrondingenwet genoemde bedrag ad € 227.

**Kwijtscheldingsbeleid**
Bij de invordering van de ontgrondingenheffing wordt geen kwijtschelding verleend

**Toekomstige ontwikkelingen**
Besluitvorming over het al dan niet invoeren van eerdergenoemde nieuwe heffingsmogelijkheid.

## 3 Leges

Onder de naam leges worden rechten geheven ter zake van het genot van de door of vanwege het provinciaal bestuur verstrekte diensten. De leges worden geheven van de aanvrager van de dienst dan wel degene ten behoeve van wie de dienst is verleend. De tarieventabel voor 2010 zal in het najaar van 2009 ter beschikking komen.

Met de definitieve invoering van de wet WABO, per 1 januari 2010, zal de bestaande legesverordening hierop moeten worden aangepast. Hierbij zal zoveel mogelijk worden aangesloten bij het concept IPO-legesmodel welke mede tot stand is gekomen n.a.v. de invoering van de wet WABO. Dit zal in het najaar van 2009 zijn beslag krijgen.

**Toekomstige ontwikkelingen**
Invoering van de wet WABO is definitief vastgesteld op 1 januari 2010. De wet vloeit voort uit het streven van het Kabinet Balkenende om het aantal regels te verminderen en de administratieve lasten voor burger en bedrijfsleven te verlichten.

**Inkomsten**
De geraamde inkomsten voor 2010 zijn € 63.500.

| Prestatie | Budgetomschrijving | Rubrieknummer | Begroting 2009 | Begroting 2010 |
|---|---|---|---|---|
| | | legesverordening | | |
| 3300303 | Leges e.a. rechten VR/RVV | B.2 | 17.500 | 17.500 |
| 3310401 | Leges e.a. rechten wegenbeheer POV | B.7.a | 5.000 | 5.000 |
| 3330401 | Leges e.a. rechten | B.7.a | 500 | 500 |
| 3330501 | Leges e.a. rechten Zuidoost-Drentse vaarwegen | B.3 | 500 | 500 |
| 3440104 | Leges e.a. rechten vergunningverlening Grondwaterwet | B.8.a | 10.000 | 10.000 |
| 3560105 | Leges e.a. rechten vergunning van ontgronding | B.5 | 30.000 | 30.000 |
| | | | 63.500 | 63.500 |

Bij de raming van de legesinkomsten is nog uitgegaan van de bestaande wet- en regelgeving. Er is nog geen rekening gehouden met de invloed die de WABO hierop heeft omdat in het najaar nog definitieve afspraken moeten worden vastgelegd met de Drentse gemeenten. Dit kan tot gevolg hebben dat de bestaande begroting voor wat betreft de legesopbrengsten dient te worden aangepast.

**Kwijtscheldingsbeleid**
Bij de invordering van leges wordt geen kwijtschelding verleend.

## 4 Nazorgheffing stortplaatsen

Op grond van de Wet milieubeheer hebben PS een heffing ingesteld op het drijven van stortplaatsen, met uitzondering stortplaatsen waar baggerspecie is gestort en die (mede) worden gedreven door de minister van verkeer en waterstaat.

**Kosten die onder de heffing kunnen worden gebracht zijn:**
a. kosten in verband met de zorg voor de in de provincie gelegen stortplaatsen;
   - maatregelen strekkende tot het in stand houden, alsmede het herstellen, verbeteren of vervangen van voorzieningen ter bescherming van de bodem;
   - het regelmatig inspecteren van voorzieningen ter bescherming van de bodem;
   - het regelmatig onderzoeken van de bodem onder de stortplaatsen.

b. de afdracht van gelden aan het fonds als bedoeld in artikel 15.48 van de Wet milieubeheer (claims van derden);

c. de door de provincie Drenthe uitgevoerde inventarisatie van plaatsen waar in de provincie Drenthe afvalstoffen zijn gestort en waar dat storten vóór 1 september 1996 is beëindigd en het onderzoek naar en systematische controle van de aanwezigheid, de aard en de omvang van eventuele verontreiniging.

De kosten voortvloeiende uit b zijn vooralsnog niet meegenomen in de berekening van de nazorgheffing. Voor risico's is een opslag van 5% in de berekening van de nazorgheffing verdisconteerd.

In 2004 heeft GS zowel de Checklist nazorgplannen als de Checklist nazorg baggerdepots voor het beoordelen van nazorgplannen vastgesteld. Op basis hiervan zijn de door de exploitanten geactualiseerde nazorgplannen in 2006 door het college van gedeputeerde staten goedgekeurd. In 2010 moet door de stortplaats Meisner te Ubbena, onderdeel van Sita, een nieuw nazorgplan ter vaststelling worden aangeboden. Dit in verband met de voorgenomen sluiting in 2010.

**Beleid**

Het provinciale beleid is erop gericht de heffing toereikend te laten zijn om de eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen te bekostigen. Het tarief voor 2010 kan uiterlijk in december 2009 worden vastgesteld.

**Inkomsten**

De nazorgheffing wordt geheven per stortplaats. De hoogte van de jaarlijkse heffing is afgeleid van het doelvermogen per stortplaats. Door de actualisatie van de nazorgplannen is het tarief van de nazorgheffing voor Meisner met ingang van het jaar 2007 gewijzigd in € 201.577. Voor Essent Milieu te Wijster is het tarief teruggebracht naar € 0. Voor de provinciale exploitatiebegroting is een eventuele tariefswijziging neutraal, omdat de totale nazorgheffing in het Nazorgfonds wordt gestort.

**Kwijtscheldingsbeleid**

Bij de invordering van de heffing wordt geen kwijtschelding verleend.

## 5 Opcenten motorrijtuigenbelasting

Op grond van artikel 222 van de Provinciewet worden provinciale opcenten geheven. De opcenten zijn een opslag op een andere belasting, namelijk de motorrijtuigenbelasting (MRB). Deze belasting wordt geïnd door de Rijksbelastingdienst. De opbrengst opcenten MRB is qua opbrengst de belangrijkste provinciale heffing.

**Beleid**

Het tarief voor de opcenten van de MRB wordt jaarlijks geïndexeerd. Voor Drenthe vindt deze indexering plaats op basis van het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie.

De tariefsontwikkeling geeft het volgende beeld:

| 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|
| 82,3 | 83,5 | 84,8 | 86,1 |

**De inkomsten**
Op basis van de huidige gegevens en aannames is een raming gemaakt van de verwachte ontwikkeling van de opbrengst opcenten MRB.

In navolgende tabel is de raming voor 2010 en volgende jaren weergegeven.

| 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|
| 45.676 | 46.848 | 48.050 | 49.283 |

Bedragen x € 1.000,--

**Kwijtscheldingsbeleid**

Voor bezwaar, beroep en eventuele vrijstellingen of heffingen is de Rijksbelastingdienst verantwoordelijk.

# Paragraaf 2.2 Weerstandsvermogen

## Inleiding

In deze paragraaf wordt het weerstandvermogen van de provincie Drenthe weergegeven.
Het weerstandsvermogen is de relatie tussen de weerstandscapaciteit en de risico's.
De weerstandscapaciteit omvat de middelen en mogelijkheden waarover de provincie kan beschikken om niet begrote kosten te dekken. Voor het kunnen beoordelen van het weerstandsvermogen is het noodzakelijk de aanwezige weerstandscapaciteit te analyseren in samenhang met de omvang en de achtergronden van de risico's. In deze paragraaf komen aan bod:

- Provinciaal beleid;
- Weerstandscapaciteit:
  - Incidentele weerstandscapaciteit;
  - Structurele weerstandscapaciteit;
- Inventarisatie van de aanwezige risico's.

## Provinciaal beleid

Om de vele ambities van de provincie Drenthe te realiseren, is het van belang dat de provinciale middelen zo scherp mogelijk ingezet worden. Hier past een wat minder behoudende financiële koers bij. Het is niet de bedoeling dat er geld blijft liggen. Deze koers houdt ook in dat er meer dan voorheen risico's genomen worden. Deze risicovollere koers kan gevolgd worden indien er sprake is van voldoende weerstandscapaciteit, zodat de eventuele financiële tegenvallers opgevangen kunnen worden.
Hierna wordt het beleid met betrekking tot weerstandscapaciteit en de risico's behandeld. Op basis van de conclusie uit het rapport over weerstandsvermogen van onze huisaccountant uit 2005 werd een noodzakelijke weerstandscapaciteit geacht ongeveer € 25 miljoen te zijn. De weerstandscapaciteit als percentage van de totale lasten (10%) is eveneens een goed meetpunt. Immers, naarmate de lasten toenemen, zijn de risico's vaak ook groter. De totale begrote lasten 2010 bedragen € 320,4 miljoen, 10% hiervan is € 32 miljoen.

## Weerstandscapaciteit

Onder weerstandscapaciteit verstaat het BBV de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt om niet begrote kosten te dekken. Hierbij kan een onderscheid worden gemaakt tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit.

Vanwege de nieuwe koers die het college voorstaat en die door middel van de Voorjaarsnota 2007 PLUS door de staten is bekrachtigd, wordt er ten aanzien van de incidentele en structurele weerstandscapaciteit een ander uitgangspunt gehanteerd. Niet alle vrije reserves worden gerekend tot de weerstandscapaciteit. Immers, de intentie is uitgesproken concrete en uitgewerkte plannen aan de staten voor te leggen ten laste van reserves. Dit uit zich met name in de (vrij aanwendbare) reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten. Binnen de definitie van de BBV valt een dergelijke reserve te rekenen tot de weerstandscapaciteit. Omdat de komende collegeperiode een aantal projecten uit deze reserve gefinancierd gaan worden is het niet reëel

om deze reserve mee te tellen voor de weerstandscapaciteit. Dit geldt gedeeltelijk ook voor de reserve voor algemene doeleinden.
Om scherper het onderscheid te krijgen tussen een reserve die nodig is om te voldoen aan de weerstandscapaciteit en de vrij aanwendbare reserves is een risicoreserve ingesteld.

Deze risicoreserve is gevormd ten laste van de reserve voor algemene doeleinden en de saldireserve. Na deze mutatie is er in 2008 een vrij besteedbare reserve voor algemene doeleinden naast een risicoreserve als buffer ten behoeve van de weerstandscapaciteit. De saldireserve wordt niet in z'n geheel naar de reserve voor algemene doeleinden gebracht vanwege uitgaven die nog gemaakt worden voor beleid uit het collegeprogramma 2003-2007. Uiteindelijk zal de saldireserve medio 2011 op € 0,00 uitkomen. Daarmee vormt de reserve voor algemene doeleinden de incidenteel vrij besteedbare ruimte.

## 1 Incidentele weerstandscapaciteit

De incidentele weerstandscapaciteit is het vermogen dat ingezet kan worden om eenmalige tegenvallers op te vangen. Hiervoor wordt een risicoreserve gebruikt met de grootte van € 19 miljoen.
De daarmee ingestelde reserves hebben de volgende functie.

### Risicoreserve

Deze reserve is ingesteld om incidentele tegenvallers op te vangen, welke niet door een specifieke voorziening worden afgedekt. Voorgesteld is, deze reserve € 19 miljoen groot te laten zijn de komende jaren. Jaarlijks zal aan de hand van een risico inventarisatie worden bekeken in hoeverre het weerstandsvermogen in de toekomst bijgesteld dient te worden.

### Saldireserve

Deze reserve wordt gebruikt als algemeen dekkingsmiddel voor overgehevelde bedragen.
De samenstelling en ontwikkeling van de algemene reserves ziet er als volgt uit.

| Bedragen x € 1.000,- aanvang jaar | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Reserve voor algemene doeleinden | 34.603.383 | 8.679.170 | -22.769.330 | -46.194.295 |
| Saldireserve | 639.200 | 606.052 | 52 | 52 |
| Risicoreserve | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 |
| Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | 20.838.464 | 12.859.034 | 7.391.034 | 4.401.034 |
| Totaal algemene reserves | 75.081.047 | 41.144.256 | 3.621.756 | -22.793.209 |

### Bestemmingsreserves

Alle bestemmingsreserves zijn door PS bestemd voor een bepaald doel. Alleen voor het afgesproken doel mogen bestedingen plaatsvinden. Alle uitgaven en inkomsten van de bestemmingsreserves lopen via de exploitatierekening. Bij de begroting worden toevoegingen aan en bijdragen van reserves opgenomen. Dit kunnen afgesproken algemene mutaties zijn, maar ook kunnen dit bijdragen van reserves zijn die dienen voor het opvoeren van jaarbudgetten in de begroting. Dit is een verwachte besteding van de reserve in het boekjaar. Wanneer er meer of minder wordt besteed dan is begroot, moeten PS toestemming geven voor een extra toevoeging of onttrekking aan de reserve. Volgens de BBV-voorschriften worden alle mutaties op de reserves vermeld bij het programma 6 Middelen. Dit maken wij expliciet zichtbaar door een resultaat voor bestemming en een resultaat na bestemming van reserves te presenteren. Vanwege

het feit dat bestemmingsreserves bedoeld zijn voor een specifiek doel, worden deze niet meegenomen bij de bepaling van de (incidentele) weerstandscapaciteit.

| Bedragen x € 1.000,- aanvang jaar | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Reserve monitoring voormalige stortplaatsen | 1.319.219 | 1.319.219 | 1.319.219 | 1.319.219 |
| Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt | 6.094.373 | 5.583.146 | 5.583.146 | 5.583.146 |
| Reserve ontgrondingenheffing | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Reserve versterking economische structuur | 12.198.789 | 12.198.789 | 12.198.789 | 12.198.789 |
| Reserve grondwaterheffing | 740.986 | 740.986 | 740.986 | 740.986 |
| Reserve Investeringen verkeer en vervoer | 27.588.952 | 23.115.884 | 8.579.176 | 7.395.491 |
| Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel | 6.369.415 | 4.169.415 | 1.969.415 | 544.487 |
| Reserve verdubbeling N33 | 11.965.000 | 12.204.000 | 12.448.000 | 12.697.000 |
| Reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | 8.352.698 | 7.140.698 | 1.140.698 | 0 |
| Reserve provinciaal aandeel ILG | 7.683.204 | 7.683.204 | 7.683.204 | 7.683.204 |
| Reserve t.b.v de in te stellen voorziening pensioenen | 7.289.501 | 7.289.501 | 7.289.501 | 7.289.501 |
| Reserve Regionaal Specifiek Pakket | 29.623.241 | 34.963.241 | 41.093.241 | 48.413.241 |
| Reserve opbrengst aandelenverkoop Essent | 158.000.000 | 158.000.000 | 158.000.000 | 158.000.000 |
| Totaal bestemmingsreserves | 277.225.377 | 274.408.082 | 258.045.374 | 261.865.063 |

### Stille reserves

De stille reserves zijn de reserves die niet op de balans staan. Stille reserves ontstaan wanneer bezittingen niet worden geactiveerd of wanneer de reële waarde afwijkt van de waarde die in de boeken staat. Een provincie kan echter verborgen vermogen niet zo maar te gelde maken.
Bij de toelichting op de balans is dit jaar wel de geschatte stille reserves van de deelnemingen aangegeven. Ook is het voor stille reserves die zijn 'opgesloten' in andere activa niet zinvol om deze mee te nemen in de weerstandscapaciteit. De meerwaarde van deze activa kan immers alleen dan verzilverd worden als er geen vervanging voor terug hoeft te komen. De activa die bij de provincie Drenthe op de balans staan worden voornamelijk gebruikt voor de normale bedrijfsvoering. De verkoop van de aandelen Essent heeft voor een sterke daling van de stille reserves gezorgd. Deze aandelenverkoop is omgezet in de bestemmingsreserve 'opbrengst aandelenverkoop Essent'. De eerste tranche die uit de verkoopopbrengst ontvangen wordt is redelijk zeker, maar de tweede tranche is nog onzeker wat betreft omvang en tijdstip van uitbetaling.

## 2 Structurele weerstandscapaciteit

Met de structurele weerstandscapaciteit worden de middelen bedoeld die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van bestaande taken. Dit betreft in de beginsel de optelsom van de ruimte op de begroting en de onbenutte belastingcapaciteit.

### Ruimte op de begroting

De post Onvoorziene uitgaven binnen het begrotingsprogramma Financiering en algemene dekkingsmiddelen, ten bedrage van structureel € 450.000,--, kan worden aangemerkt als onderdeel van de structurele weerstandscapaciteit. In de Voorjaarsnota 2007 PLUS is voorgesteld om deze post voor onvoorziene omstandigheden te blijven gebruiken, maar ook te gebruiken voor dekking van voorbereidingskosten. Hieronder worden kosten verstaan die gemaakt worden om

een project(investering) uit te werken tot een concreet statenvoorstel. Indien de staten besluiten tot een dergelijke investering of project zullen deze kosten worden toegevoegd aan de investering/project. Als het project niet doorgaat, zullen de voorbereidingskosten ten laste van de post Onvoorzien worden gebracht.

**Onbenutte belastingcapaciteit**

De onbenutte belastingcapaciteit van de provincie van de provincie Drenthe bestaat uit het verschil tussen de opbrengst bij het maximaal aantal te heffen opcenten MRB en de opbrengst bij het werkelijke tarief. De raming in de begroting 2010 is uitgegaan van een tarief per 1 april 2010 van 82,3. Het maximumtarief dat door het ministerie van Financiën is vastgesteld voor de periode 1 april 2010 tot en met 31 maart 2011 bedraagt 116,7. Gebaseerd op deze uitgangspunten is de onbenutte belastingcapaciteit als volgt.

| Bedragen x € 1.000,- | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Voorgesteld tarief | 45.676 | 46.848 | 48.050 | 49.283 |
| Maximaal tarief | 59.285 | 66.466 | 68.171 | 69.920 |
| Onbenutte belastingcapaciteit | 13.609 | 19.618 | 20.121 | 20.637 |

## De weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe

Uit de hiervoor genoemde gegevens blijkt dat de weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe als volgt meerjarig kan worden weergegeven (afgerond, x € 1.000,--).

| Bedragen x € 1.000,- | 2010 | | 2011 | | 2012 | | 2013 | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. |
| Risicoreserve | 19.000 | | 19.000 | | 19.000 | | 19.000 | |
| Ruimte binnen begroting | | 450 | | 450 | | 450 | | 450 |
| Onbenutte belastingcapaciteit | | 13.609 | | 19.618 | | 20.121 | | 20.637 |
| Totaal (inc. + struct.) | | 33.059 | | 39.068 | | 39.571 | | 40.087 |

Vanzelfsprekend geldt dat de componenten van de weerstandscapaciteit verschillen in hun mate van inzetbaarheid. Zo is de risicoreserve direct aanwendbaar tot het maximum. Tot het verhogen van het opcententarief in het kader van het opvangen van risico's zal daarentegen niet lichtvaardig worden besloten.

## Inventarisatie van de aanwezige risico's

Van de risico's die de provincie loopt, is een aantal afgedekt door de gebruikelijke verzekeringen of door het instellen van voorzieningen. In deze paragraaf gaat het om risico's die niet zijn afgedekt of niet kunnen worden afgedekt. Provincies hebben te maken met een diversiteit aan lastig in te schatten risico's die bovendien soms onderling afhankelijk zijn. De provincie onderkent de volgende risico's.

## Renteontwikkeling

De risico's bij de renteontwikkeling van het vreemd vermogen zijn beperkt, omdat het hier vooral om overlopende passiva gaat dus kortlopende schulden met een renteloopijd korter dan 1 jaar met een vast laag rentepercentage. Voor de uitgezette gelden wordt in 2010 uitgegaan van

een korte termijn rente van 1,5 %. De recessie zorgt voor historische lage tarieven op de geld- en kapitaalmarkt. Herstel van de economie lijkt zich pas in de tweede helft van 2010 in te zetten, maar is ook sterk afhankelijk van de effecten van de geïmplementeerde beleidsmaatregelen door het Rijk.

**Renterisico ILG**

De provincie Drenthe loopt een renterisico bij de uitvoering van het ILG 2007-2013. De hoogte van het risico is afhankelijk van de snelheid in de uitvoering van het pMJP Drenthe landelijk gebied. Het risico is ontstaan, omdat GS hebben uitgesproken de ambities die in het pMJP staan en voor wat betreft de rijksmiddelen (uitvoering rijksdoelen door provincie) over zeven jaar verspreid worden uitbetaald. Concreet betekent dit dat als we de rijksdoelen snel uitvoeren om op termijn kans te maken op extra middelen door bijstelling van de te behalen prestaties aan rijksdoelen, de provincie gebruik zal moeten maken van de leenfaciliteit bij het Groenfonds. Elk kwartaal stort het Rijk bij het Groenfonds middelen, waaruit de provincie DLG en DR bevoorschot worden.
Naast het risico van betalen staat natuurlijk ook het voordeel van rentevergoeding ontvangen. Op dit moment heeft de provincie een batig saldo op de rekening bij het Groenfonds staan (eerste storting ontvangen, eerste betalingen aan DR en DLG gedaan).

**Overige risico's ILG**

Met ingang van 2007 voert de provincie de regie inzake het ILG. De feitelijke (financiële) uitvoering vindt plaats door DLG en DR. Ten tijde van opmaken van deze begroting zijn er risico's te onderkennen, omdat de procedures nog niet volledig uitgekristalliseerd zijn:
- onduidelijkheid over de accountantsverklaringen die de provincie van DLG en DR gaat ontvangen;
- nog geen volledige afstemming tussen door DLG en DR verstrekte verantwoordingsinformatie en de wijze van verantwoording in de provinciale administratie;
- DLG en DR verantwoorden op kasbasis (dus exclusief verplichtingen) en registeren daarnaast apart verplichtingen. De provinciale boekhouding kent een stelsel van baten en lasten. Dit betekent dat de provincie (mogelijk) een deel van de verplichtingen in de provinciale jaarrekening moeten opnemen. Verder kent het ILG een lange looptijd, namelijk tot en met 31 december 2013. Het financieel risico dat in dit verband gelopen wordt is niet te kwantificeren.

## Financiële risico's

Over de verstrekte leningen loopt de provincie een kredietrisico. Voor het merendeel van de verstrekte geldleningen is echter sprake van hypothecaire zekerheidstelling. Over de verstrekte lening aan RTV Drenthe (per 31 december 2009 nog een uitstaande schuld € 3,3 miljoen) loopt de provincie een kredietrisico.

## Begrotingsrisico's

Aan veel ramingen in de Begroting zijn onzekerheden verbonden. Bovendien zijn de te realiseren baten en lasten soms niet goed te beïnvloeden.

## Risico's op gegarandeerde geldleningen

De gewaarborgde geldleningen betreffen geldleningen verstrekt ten behoeve van instellingen in de gezondheidszorg. In deze sector worden geen nieuwe garanties afgegeven.
Het totaal van de gegarandeerde geldleningen bedraagt per 31 december 2009 € 6,5 miljoen. Het financieel risico dat gelopen wordt daalt door jaarlijkse aflossingen.

## Kosten bestuursdwang

Bij de geïntensiveerde handhavingsactiviteiten kan het noodzakelijk zijn dat de provincie bestuursdwang moet toepassen. Het is niet altijd zeker dat verhaal van de kosten hiervan mogelijk is.

## Claims van derden

Hierbij gaat het om de aansprakelijkheid van de provincie bij (vermeend) onrechtmatig handelen. In de afgelopen jaren is "de lagere overheid" regelmatig geconfronteerd met gebeurtenissen die haar imago geen goed hebben gedaan. Deze gebeurtenissen hebben geleid tot een kritischer houding van burgers en bedrijven ten opzichte van de lagere overheid. Deze kritische houding leidt ertoe dat de lagere overheid vaker wordt aangesproken op de kwaliteit van de door haar geleverde prestaties. De nasleep van de recente gebeurtenissen bij de lagere overheid, waaronder de gebrekkige handhaving van veiligheidsvoorschriften, bevestigen dit. Hoewel zich in de afgelopen jaren bij de provincie Drenthe geen claims van belang hebben voorgedaan die het noodzakelijk maakten de hiertoe aangehouden buffer in het weerstandsvermogen aan te spreken, achten wij het, gezien de maatschappelijke ontwikkelingen ter zake, toch blijvend nodig hiervoor een risicoreserve binnen het eigen vermogen aan te houden. De accountant heeft daarom aanbevolen een risicobandbreedte aan te houden van minimaal € 1,5 miljoen tot maximaal € 2,5 miljoen. Deze inschatting is gemaakt door uit te gaan van vijf tot tien gebeurtenissen, waarbij claimrisico's zouden kunnen ontstaan en een maximaal risico per gebeurtenis van circa € 250.000,--.

## Decentralisatie van rijkstaken

Naast de overdracht van bevoegdheden en middelen vindt ook overdracht van risico's plaats waarbij geen compensatie in geld plaatsvindt. Ook herverdeeleffecten dragen in geval van overdracht van rijkstaken naar de lagere overheden bij tot een verhoging van de risico's. De verwachting is dat het risico toeneemt door de verdergaande bezuinigingen en ombuigingen van het rijk.

## Bodemsanering en -bescherming

Verontreinigde bodemlocaties worden steeds vaker vanuit een maatschappelijk oogpunt gesaneerd, waarbij de provincie een stimulerende en een regierol vervult. Met het afromen van de Voorziening bodemsanering is het risico groot dat, bij onvoldoende rijksmiddelen, de ruimtelijke stedelijke ontwikkeling stagneert door het ontbreken van middelen voor voorfi-

nanciering of cofinanciering. In de programmaperiode 2005-2009 is met de genoemde risico's rekening gehouden.

**Locatie-specifiek**
Provincie heeft jarenlang veel onderzoek gedaan naar de verontreinigingsituatie op en nabij de locatie Van Wijk en Boerma te Tynaarlo. Tevens wordt nu gewerkt, samen met andere partijen waar onder de gemeente, NS vastgoed etc. om een bestemming voor deze locatie te ontwikkelen. De kosten voor deze sanering, geschat op een bedrag van € 10 miljoen, zijn dermate hoog dat het beschikbaar gestelde budget van VROM lang niet toereikend is om de saneringkosten te kunnen financieren. De steeds verder gaande verspreiding van verontreinigd grondwater kan op termijn een risico gaan vormen voor het gebied van de Drentsche Aa, alwaar ook drinkwater wordt gewonnen door de Waterleidingmaatschappij Groningen.

## Onderhoud wegen en kanalen

De provincie loopt het risico dat door derden veroorzaakte schades niet of niet geheel verhaald kunnen worden. Met name schades aan wegen, anders dan door een ongeval veroorzaakt, zijn veelal niet op de veroorzaker te verhalen. De provincie wordt verder met enige regelmaat aansprakelijk gesteld voor ongevallen die (vaar)weggebruikers overkomen. De provincie is hiervoor verzekerd. Daarnaast kunnen ook natuurlijke calamiteiten als extreme regen- of sneeuwval of aardschokken aanzienlijke schades tot gevolg hebben. De risico's blijven structureel aanwezig.

**Marktontwikkelingen bij aanbestedingen**
De (aanbestedings)marktsituatie in de jaren 2001-2006 kenmerkte zich door verlaagde aanneemsommen, mede door de bouwaffaire en lagere omzetvolumina bij opdrachtgevers. Deze gunstige marktsituatie heeft in het verleden geleid tot kortingen in de aanneemsommen. Door de huidige kredietcrisis en het gebrek aan werk blijven de aanneemsommen laag. In de toekomst kan dit veranderen.
Er is een ontwikkeling dat aannemers bij aanbestedingsprocedures op vermeende onduidelijkheden juridische middelen hanteren. De risico's die daar uit voort vloeien zijn naast vertraging van de gunning van de werken veel procedures en daaraan verbonden kosten voor juridische bijstand.

**Openbare verlichting**
Het voornemen is om in het kader van het energie- en milieubeleid de openbare verlichting te gaan verminderen. De provincie loopt het risico dat hierover verschil van inzicht is tussen de burgers en de provincie. Om de risico's te beperken hecht de provincie grote waarde aan de communicatie hieromtrent met de burgers. Uit onderzoek is gebleken dat door het uitvoeren van deze energiebesparende maatregel de verkeersveiligheid niet in het geding komt. Daar waar dit wel mocht gebeuren, houden we de verlichting intact.

**BTW-deel vergoeding Meppel – De Punt**
Volgens een interne memo van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat komt per 1 januari 2008 het BTW-deel in de bijdragen voor infrastructurele werken niet meer voor vergoeding in aanmerking daar gemeenten en provincies deze BTW kunnen compenseren uit het BTW-compensatiefonds. Volgens Rijkswaterstaat geldt dit ook voor de vergoeding voor het beheer en onderhoud van de vaarweg Meppel – De Punt. Volgens ons geldt dit alleen voor specifieke uitkeringen, die na de invoering van het BTW-compensatiefonds zijn vastgesteld,

maar niet voor reeds bestaande uitkeringen. Zij kunnen ons daar echter nog niet het overtuigende bewijs voor leveren, dus volharden wij in het declareren van de vergoeding voor het onderhoud inclusief BTW. Het BTW-aandeel in de vergoeding behelst ongeveer € 320.000 per jaar.

**Financiële risico's ten aanzien van Landinrichting op Drentse maat (LODM), Hunzemaat, Verplaatsingsregeling Drentse bedrijven (VDB) en Verplaatsingsregeling agrarische bedrijven (VAB).**
De provincie heeft een viertal fondsen opgericht bij het Nationaal Groenfonds ten behoeve van de vier genoemde regelingen. Daarnaast wordt geld geleend bij het Nationaal Groenfonds ten behoeve van de aankoop dan grond door DLG ter realisatie van de doelen waarvoor deze fondsen zijn opgericht. Wanneer de doelen bereikt zijn, worden deze gronden weer vervreemd. Vanuit de fondsen worden de kosten die het Nationaal Groenfonds hiervoor maakt betaald en komen de pachtinkomsten binnen. Aangezien een deel van de gronden meerjarig in eigendom is van DLG, hebben fluctuaties in de prijsontwikkeling van gronden invloed op de het vermogen in de fondsen. De langjarige ontwikkeling is dat de grondprijzen stijgen. De korte termijnhandel laat wel eens fluctuaties zien, waardoor de laatste jaren zowel gronden met winst als met verlies verhandeld zijn. De fondsen worden zodanig beheerd dat er een ruime buffer is om dergelijke fluctuaties op te vangen.

**Oud Europees programma' EPD 97-99 Groningen - Drenthe**
De Commissie vordert een bedrag terug van € 6.064.234. Hiervan betreft € 1,8 miljoen het project Martinihal. Dit project is nog niet afgerekend omdat er nog een staatssteunprocedure bij de rechter loopt. Het project is dan ook buiten de afrekening van het programma gehouden. Desalniettemin vordert de Commissie deze € 1,8 miljoen nu terug. Mocht later blijken dat de subsidie aan de Martinihal terecht is toegekend, dan zal de Commissie dit bedrag alsnog weer overmaken. Overigens is dit voor Drenthe niet van belang omdat het risico voor dit project volledig bij de provincie Groningen ligt. De overige € 4,2 miljoen komt voor 60% voor rekening van Groningen en voor 40% voor rekening van Drenthe. Tegenover deze € 4,2 miljoen staat echter een opgebouwde rente op het programma van ongeveer € 3,6 miljoen. Deze rente komt voor 40% ten gunste van Drenthe. De rentebaten op het programma die nu nog bij SNN op de begroting staat, is nog niet ingeboekt als ontvangst in de Drentse begroting in enig jaar. Het risico voor de provinciale begroting is daarmee maximaal 40% van € 600.000 is € 240.000. Dit wordt werkelijkheid op het moment dat het Hof de Europese Commissie op alle punten in het gelijk stelt. Deze uitspraak valt op zijn vroegst in 2011 te verwachten.

## Risico's in het kader van het Kompas, OP EFRO en Koers Noord

De provincie Drenthe is bij de Gemeenschappelijke regeling SNN mede risicodragend voor de risico's bij de uitvoering van het Kompasprogramma. Zoals onrechtmatigheden bij de uitvoering van projecten, interpretatieverschillen en verandering van regelgeving. Voor oude en huidige programma's en regelingen is geraamd hoe groot de risico's zijn. De risico's zijn vervolgens afgezet tegen de beschikbare reserves. Voor de oude programma's en regelingen is er binnen SNN ruim voldoende weerstandsvermogen om de resterende risico's op te vangen. De omvang van de reserves bij de huidige programma's en regelingen is voldoende om inhoudelijke en budgettaire risico's op te vangen.

Naast de in het SNN uitgevoerde Europese programma's is de provincie Drenthe betrokken bij projecten in het kader van de Interregprogramma's, zoals Innovatieve Acties en IFP. Ook bij deze projecten is sprake van risico's ten aanzien van de eindafrekening.

## Enexis N.V.

Enexis is een netwerkbedrijf dat ingevolge de Wet Onafhankelijk Netbeheer (WON), ook wel splitsingswet genoemd, alle netwerkactiviteiten van het voormalige Essent bezit en beheert. Wel zijn de 150 kV-netten inmiddels verkocht aan TenneT. De Provincie bezit 2,28 % van de aandelen in Enexis. Gezien de wettelijke basis/status zijn de risico's voor de provincie uitermate gering.

## Essent Milieu N.V.

De voorgenomen verkoop van Essent Milieu, waarvan Essent NV de enige aandeelhouder was, heeft geen doorgang gevonden. Omdat evenwel Essent Milieu buiten de verkoop van Essent aan RWE is gebleven zijn de oorspronkelijke aandeelhouders van Essent nu aandeelhouder geworden van het milieubedrijf en dat betekent voor de provincie een aandeel van 2,28 %. Een groot belang van de provincie is gelegen in de aanwezigheid van de vuilverbrander en de stortplaats bij Wijster. Financiële risico's zitten in slecht management en een instortende afvalmarkt. De beoogde sluiting van de stortplaats is voorzien in 2075.

## Nazorg stortplaatsen

Op grond van de wettelijke nazorgregeling in de Wm wordt de provincie, na overdracht van de nu operationele stortplaatsen, verantwoordelijk voor de bestuurlijke, organisatorische en financiële aspecten van de nazorg van deze stortplaatsen. Er worden in dit kader risico's genomen, vooral als het doelvermogen niet wordt bereikt als gevolg van tegenvallende rendementen. Andere risico's zijn: een snellere sluiting van de stortplaats dan voorzien, wanbetaling, of niet-voorziene omstandigheden nadat overdracht van de stortplaatsen aan de provincie heeft plaatsgevonden. Nadat de stortplaatsen zijn gesloten, kan geen verrekening met de exploitant meer plaatsvinden. Met behulp van een protocol sluitingsverklaring en een risicomodel wordt het risico beperkt.

## Uitvoering Meerjarenuitvoeringsprogramma verkeer en vervoer

Het gaat hierbij om diverse risico's, waaronder:

- planschade. Met name bij de grotere nieuwbouwprojecten (zoals de aanleg van rondwegen) kan het risico van planschade ex artikel 49 van de WRO niet geheel worden uitgesloten. Van belang is dat dit risico al tijdens de bestemmingsplanprocedure wordt geïnventariseerd; vertraging planprocedures als gevolg van de advies- en beroepsprocedures bij het voldoen aan planologische regelingen en/of diverse vergunningen;
- draagvlak planontwikkeling. Kenmerk voor het huidige provinciale beleid is het streven naar een verkeers- en vervoersvisie per corridor of gebied en een daarop gericht integraal maatregelenpakket.
  Met name het draagvlak voor de conclusies en aanbevelingen van de verschillende corri-

dorstudies bepaalt de haalbaarheid van meerjaren uitvoeringsconvenanten. In financiële zin kunnen deze risico's positief en negatief zijn;

- onteigening. Veelal worden de gronden langs minnelijke weg verworven. In een aantal situaties is echter een onteigeningsprocedure nodig. Deze procedures zijn tijdrovend, dus vertragend en kostenverhogend;
- bodemsaneringen. In incidentele gevallen zal tijdens de uitvoering van het werk verontreiniging van het grondwater of van de bodem worden aangetroffen. Bodemsaneringen kunnen aanzienlijk kostenverhogend werken en zullen vaak tot grote vertragingen van het project leiden. Bij wegconstructies moet rekening worden gehouden met de mogelijkheid van het moeten afvoeren en verwerken van teerhoudend asfalt;
- geluidhinder. Sinds een aantal jaren moet bij reconstructies een akoestisch geluidsonderzoek worden uitgevoerd naar de effecten van de maatregelen op de omgeving (bijvoorbeeld de woningen langs een weg). Voor het geval de berekende geluidbelasting 1,5 dB hoger is dan de waarde in de oude situatie, moet de overheid maatregelen treffen. Daarbij kan gedacht worden aan maatregelen aan de bron (bijvoorbeeld geluidsreducerend asfalt) dan wel aan maatregelen op de plaats waar het effect optreedt (bijvoorbeeld maatregelen aan de woningen). Indien er maatregelen moeten worden getroffen, zijn deze van invloed op de kosten van het project;
- kabels en leidingen. Het moeten verleggen van kabels en leidingen kan in sommige gevallen aanzienlijk kostenverhogend werken en in de tijd gezien vertragingen opleveren;
- aanbestedingen. De op het moment van aanbesteden heersende marktsituatie kan een risico vormen. Een mee- of tegenvallende aanbesteding kan wel 30% verschil maken;
- water-, archeologie-, flora- en faunatoets. Voordat een bestemmingsplan gewijzigd kan worden moet de water-, archeologie-, flora en faunatoets met een positief resultaat worden doorlopen. Bij negatief resultaat kan het leiden tot een wijziging dan wel vertraging van het project;
- financiële dekkingsplannen. De uitwerking van het provinciale beleid wordt in nauwe samenwerking met derden (onder andere rijk en gemeenten) in een Meerjarig regionaal investeringsprogramma opgenomen. Per project wordt aangegeven welke overheden en instanties als financieel medeverantwoordelijke partner worden gezien. De afspraken daarover worden sinds 2005 jaarlijks in het PUP vastgelegd. Het dekkingsplan moet als een risico worden gezien in geval over de financieringsopzet nog geen overeenstemming is bereikt. In die gevallen waar een project in eerste aanleg een provinciale verantwoordelijkheid betreft, zal de provincie zelf moeten zorg dragen voor een financieel vangnet voor het eventueel (gedeeltelijk) mislukken van de nagestreefde financieringsopzet. Dat vangnet zal in beginsel worden gevonden binnen de provinciale budgetten.

## Motorrijtuigenbelasting

Het Centraal Bureau Motorrijtuigenbelasting (CBM) int de provinciale opcenten en draagt deze aan de provincies af. De provincies hebben geen controlemogelijkheden op deze afdrachten en zijn daarmee informatieafhankelijk van het CBM. Er blijft onzekerheid bestaan over de juistheid en de volledigheid van de ontvangen opcenten. Overigens is inmiddels door het IPO het initiatief genomen om een convenant met de Belastingdienst op te stellen waarin de controle- en informatiemogelijkheden afdoende worden geregeld.

## Overige aanwezige risico's

Ten slotte vermelden wij nog de volgende aanwezige risico's.

- Computeruitval
- Oninbare debiteuren
- Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen
- Kosten Sociaal statuut
- Subsidieafrekeningen richting het rijk
- Ontoereikende verzekeringen
- Beleidsrisico's

### Computeruitval

Voorkomen moet worden dat ingeval van ingrijpende storingen of calamiteiten bedrijfsactiviteiten voor langere tijd onderbroken zijn en dat kritische (geautomatiseerde) bedrijfsprocessen tegen deze effecten worden beschermd. Contracten met leveranciers, voorraden en de beheersorganisatie zijn afgestemd op een 99% beschikbaarheid van de voorzieningen. In het calamiteitenplan van de Bedrijfshulpverlening zijn verschillende scenario's omschreven hoe gehandeld dient te worden in geval van calamiteit om zoveel mogelijk slachtoffers te voorkomen, schade te beperken en zo snel mogelijk na een incident weer over te gaan op de normale bedrijfsvoering. De risico's zijn door hiervoor benoemde maatregelen gering, maar bij grote (langdurige) calamiteiten en beveiligingsincidenten (als gevolg van bijvoorbeeld natuurrampen, ongevallen, brand en opzettelijke handelingen) zou een beheersproces van bedrijfscontinuïteit moeten worden geïmplementeerd om verstoring tot een aanvaardbaar niveau te beperken, door een combinatie van preventieve maatregelen en herstelmaatregelen. Naar verwachting kan dit in 2010-2011 in een continuïteitsplan vastgelegd worden.

### Oninbare debiteuren

Zowel in de reguliere bedrijfsvoering als bij de grotere investeringen en projecten is er sprake van oninbaarheid op debiteuren. Het debiteurensaldo van de provincie bedroeg per 31 december 2008 € 9,0 miljoen. Op deze vorderingen is in de jaarrekening een voorziening voor mogelijke oninbaarheid in mindering gebracht van € 1,2 miljoen. Jaarlijks wordt in de jaarrekening de hoogte van de voorziening beoordeeld.

### Specifieke uitkeringen

De provincie ontvangt uit vele subsidieregelingen gelden van het rijk. Over de besteding ervan moet in veel gevallen verantwoording worden afgelegd. Hierbij dient meestal een accountantsverklaring te worden afgegeven. Met ingang van 2006 worden in de jaarrekening (SISA-bijlage) een aantal specifieke uitkeringen opgenomen, waardoor een specifieke accountantsverklaring niet meer vereist is. De verwachting is dat dit voor steeds meer specifieke uitkeringen zal gaan gelden. Indien de subsidievoorwaarden niet adequaat worden nageleefd, bestaat het risico dat gelden dienen te worden terug betaald aan het rijk, terwijl de kosten wel zijn gemaakt of bedragen wel zijn doorgegeven naar andere instellingen. Het genoemde risico leidt daarom niet tot een kwantificering van een aanwezig financieel effect.

### Ontoereikende verzekeringen

Een groot deel van de risico's is te verzekeren. De provincie heeft de normaal gebruikelijke risico's behorende bij hun taken dan ook verzekerd. Daarnaast zijn diverse aansprakelijkheidsverzekeringen afgesloten.

**Beleidsrisico's**
De provincie loopt ook ten aanzien van wijziging beleid en/of (financiële) herprioritering risico's. Met name bij langjarige projecten is dit risico reëel, omdat het Rijk hier een grote invloed op heeft. Verder loopt de provincie risico ten aanzien van draagvlak bij externe partijen. Veel provinciale ambities zijn qua haalbaarheid afhankelijk van de medewerking van derden: bestuurlijk - politiek, beleidsmatig, financieel, prioriteit en procedureel. Dit risico kan zich in het bijzonder voordoen bij deelname van de provincie aan bijvoorbeeld de ontwikkeling van het gebied Leek-Roden of aan het Masterplan Assen-Zuid.

## Verbonden partijen en overige samenwerkingsverbanden

Onder een verbonden partij wordt verstaan: een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft. Vooral het financiële belang impliceert een risico voor de provincie. Immers, de middelen die door de provincie ter beschikking zijn gesteld, kunnen een verlies zijn in geval van faillissement. Verder heeft de provincie een financieel belang indien financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de provincie.
In deze begroting is een afzonderlijke paragraaf besteed aan verbonden partijen (paragraaf I.2.6). De risico's van de samenwerkingsverbanden worden niet in alle gevallen gekwantificeerd. De accountant geeft in zijn rapport aan dat hij inschat dat de provincie hierbij specifiek risico loopt bij het SNN en GAE. Het gaat hierbij globaal geschat om een risico van vijfmaal de jaarlijkse bijdrage. Dit is omgerekend op basis van de Begroting 2009 ongeveer € 4,5 miljoen.
De volgende verbonden partijen en overige samenwerkingsverbanden zijn te onderscheiden.

**Deelnemingen**
- Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij. Het betreft een symbolische deelname; de provincie Drenthe is voor 0,01% aandeelhouder.
- WMD. De provincie bezit 50% van het aandelenkapitaal.
- GAE. De provincie bezig 30% van de aandelen. De begrote bijdrage over 2010 bedraagt voor Drenthe € 308.062,--.
- Europark Coevorden/Emlichheim Entwicklungsgesellschaft mbH. De provincie zal, gelet op de omvorming van het Europark naar een risicodragende onderneming, alleen indirect (via lening NOM) bijdragen aan het stamkapitaal van het Europark.

**Gemeenschappelijke regelingen**
- SNN. De bijdrage in de uitvoeringskosten bedraagt over 2010 € 602.800,--. Bij SNN is voor de risico's van de lopende projecten een ruime voorziening gevormd. Door deelname in het bestuur en het bestuderen en bijhouden van alle bestuursstukken houdt de provincie Drenthe greep op de eventueel aanwezige risico's bij het SNN. Daarnaast vindt toezicht plaats door het Ministerie van BZK.
- BANN. Het bestuursonderwijs is geprivatiseerd. De gemeenschappelijke regeling is in stand gebleven om de eventuele verplichtingen ten opzichte van voormalig personeel na te kunnen komen. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.
- Noordelijke Rekenkamer. De gemeenschappelijke regeling, waaraan de drie noordelijke provincies deelnemen, is in werking getreden op 1 januari 2005. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.
- OV-bureau. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.

**Stichtingen en andere privaatrechtelijke rechtspersonen**

- Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.
- Stichting Drentse Bedrijfslocaties (DBL). De begrote provinciale bijdrage bedraagt over 2010 € 69.000,-(dit is de netto last na compensatie btw).
- Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA). De bijdrage bedraagt over 2010 naar verwachting € 201.000,--.
- Stichting Drents Plateau. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.
- Vereniging IPO. De bijdrage over 2010 van de provincie bedraagt naar verwachting € 769.600,--.

**Bestuursrechtelijke rechtspersonen**

Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe. Het fonds beheert de gesloten stortplaatsen uit de opbrengsten van de nazorgheffing verkregen middelen. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.
De risico's van de samenwerkingsverbanden worden in de rapportages van de provincie niet gekwantificeerd. Bestudering van de stukken levert het volgende beeld op.

| Nr. | Verbonden partij | Kwantificering (x € 1.000,-) |
|---|---|---|
| 1 | Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij | 0 |
| 2 | Waterleidingsmaatschappij Drenthe | 0 |
| 3 | Groningen Airport Eelde (5x de werkelijke bijdrage 2007) | 1.500 |
| 4 | Europark Coevorden/Emlichheim Entwicklungsgesellschaft mbH | 0 |
| 5 | NV Essent | 0 |
| 6 | Samenwerkingsverband Noord-Nederland (5x de werkelijke bijdrage 2007) | 2.600 |
| 7 | Interprovinciaal Overleg | 0 |
| 8 | Bestuursacademie Noord-Nederland | 0 |
| 9 | Noordelijke Rekenkamer | 0 |
| 10 | OV-bureau | 0 |
| 11 | Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie | 0 |
| 12 | Stichting Drentse bedrijfslocaties | 0 |
| 13 | Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen | 0 |
| 14 | Stichting Drents Plateau | 0 |
| 15 | Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe | 0 |
| | Totaal | 4.100 |

## Conclusie financieel effect van de risico's

Uit het vorenstaande blijkt dat de risico's als volgt gekwantificeerd kunnen worden weergegeven (afgerond x € 1.000,--).

| | Financieel effect | |
|---|---|---|
| | Minimum | Maximum |
| Risico's vermeld in deze paragraaf - claims van derden | 1.500 | 2.500 |
| Inschatting p.m.-posten risico's en aan te houden buffer voor algemene bedrijfsvoeringsrisico's | 15.509 | 24.814 |
| Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen (inschatting) | 5.000 | 5.000 |
| Verbonden partijen | 4.100 | 4.100 |
| Totaal financieel effect van de risico's | 26.109 | 36.414 |

De financiële effecten van de aangegeven risico's worden gezien de kwantificatie ingeschat tussen de € 26 en € 37 miljoen.

## Omvang van het weerstandsvermogen

Op basis van diverse kengetallen wordt getracht een oordeel te geven over het weerstandsvermogen. De volgende kengetallen zijn hiertoe aangegeven (afgerond, x € 1.000,--).

| Weerstandsvermogen | Totaal |
|---|---|
| Omvang risico's | 26.109 - 36.414 |
| Weerstandscapaciteit (alleen bij te vormen risicoreserve) | 33.059 |
| Totaal begrote lasten 2010 | 320.436 |
| 10% van de totale lasten | 32.043 |
| Aanbevolen weerstandscapaciteit accountant | 25.000 |

Door de huisaccountant wordt een omvang van de weerstandscapaciteit aanbevolen van € 25 miljoen. Uit het de inventarisatie van de aanwezige risico's blijkt dat het risicoprofiel niet erg is veranderd ten opzichte van 2009. De norm voor 2010 is derhalve acceptabel. De totale weerstandscapaciteit bedraagt naar verwachting voor 2010 € 33,1 miljoen. Daarnaast is er een aantal vrije reserves, zoals in deze paragraaf is aangegeven. Zolang die reserves niet worden aangewend door PS kunnen die ook tot de weerstandscapaciteit worden gerekend. De omvang van het weerstandsvermogen van de provincie is naar verwachting dan ook ruim voldoende om de aanwezige risico's op te vangen.

# Paragraaf 2.3 Onderhoud kapitaal-goederen

Op grond van artikel 9 van het BBV is bepaald dat in de Begroting de beleidslijnen moeten worden vastgelegd met betrekking tot relevante beheersmatige aspecten, waaronder het onderhoud van kapitaalgoederen. De commissie BBV (artikel 12) stelt dat in de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen het beleidskader voor het onderhoud van de kapitaalgoederen gegeven moet worden. In deze paragraaf wordt aangegeven om welke kapitaalgoederen het gaat, wat het ambitieniveau daarbij is en hoe het beheer, zowel operationeel als financieel, moet worden uitgevoerd.
De gewenste kwaliteit van de kapitaalgoederen is bepalend voor de lasten. De lasten kunnen op diverse programma's voorkomen. Met onderhoud van kapitaalgoederen is een substantieel deel van de Begroting gemoeid.

## Beleid

De afdeling Wegen en Kanalen draagt zorg voor het beheer en onderhoud van het provinciale wegen- en vaarwegennet. Deze wettelijke verantwoordelijkheid is beleidsmatig vertaald in het PVVP.
Het beleid voor het onderhouden van de kapitaalgoederen is opgenomen in:

- Beleidsvisie beheer en onderhoud wegen en kanalen (inclusief Groenbeheervisie Plan) .
- PVVP 2007-2012.
- POP II.
- Beleidsplan verlichting.

Aan de hand van de beleidsvisie beheer en onderhoud wegen en kanalen, met daaraan gekoppeld de meerjaarlijkse onderhoudsprogramma's, worden jaarlijks de uitvoeringsprogramma's opgesteld. Deze uitvoeringsprogramma's zijn de inhoudelijke verbijzondering van de geplande werkzaamheden in het desbetreffende jaar. Hoofdzakelijk zijn dit projectmatige werkzaamheden, die op basis van aanbestedingen worden uitgevoerd, naast de dagelijkse beheer- en onderhoudswerkzaamheden.

## Wegen

De provincie Drenthe beschikt over ongeveer 467 km wegen, 13 km parallelwegen, 256 km fietspaden, 26 km op- en afritten, 9 km dubbele rijbanen en 3 km voetpaden. Hierin bevinden zich 330 kruispunten/T-aansluitingen, 73 rotondes, 6 verkeersregelinstallaties en een groot aantal (± 80) bushokjes.
Aan de hand van een jaarlijkse inspectie van de infrastructuur, wordt het jaarlijkse onderhoudsprogramma vastgesteld, een afgeleide van het meerjarenonderhoudsprogramma.
Het kwaliteitsniveau wordt aan de hand van een landelijke systematiek vastgesteld.
Uit het rapport van het wegenbouwkundig bureau KOAC-NPC van 2009 is ons wegenbestand te kwalificeren als ruim voldoende. Het streven is om deze kwalificatie te handhaven, zodat de kans op achterstallig onderhoud beperkt blijft en de risico's voor verkeersonveiligheid evenredig beperkt blijven.
Groot onderhoud van het asfalt vindt in een cyclus van gemiddeld 15-20 jaar plaats, afhankelijk van het wegtype en de mate van verkeersbelasting. Er wordt altijd gekeken naar win-winsitua-

ties bij onderhoud kapitaalgoederen door onder andere onderhoud aan een weg te combineren met onderhoud aan groen en andere elementen langs de desbetreffende weg.
Voor het onderhoud van de wegen zijn in de Begroting 2010 en volgende jaren de volgende bedragen opgenomen:

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Programma | Lasten: 10.847.049 | Lasten: 10.967.871 | Lasten: 11.141.874 | Lasten: 11.227.456 |
| beheer en onderhoud | Baten: 49.660 | Baten: 49.660 | Baten: 49.660 | Baten: 49.660 |

## Vaarwegen

De provincie beheert ca. 154 kilometer vaarwegen, met daarnaast 21.200 are bermen en taluds en 24.900 meter watergangen. Het water in de vaarwegen wordt op peil gehouden door middel van 17 sluizen en 13 gemalen. Het betreft de trajecten Meppel - De Punt, bestaande uit de Drentsche Hoofdvaart, het Noord-Willemskanaal en het Meppelerdiep en de Zuidoost-Drentse Vaarwegen, bestaande uit de Hoogeveensche Vaart, de Verlengde Hoogeveensche Vaart, het Stieltjeskanaal, het Coevorden-Vechtkanaal en het Afwateringskanaal.
In de zomer betekent dit wateraanvoeren om verdroging tegen te gaan (waterleidingfunctie) en in de herfst en winter het afvoeren van het overtollige water (rioolfunctie).
Vanaf 2012 komt hier ook de vaarweg Erica – Ter Apel bij. Met de andere partners (waterschap en gemeenten) moet bepaald worden wie voor welk deel van het onderhoud hiervoor verantwoordelijk wordt.
De staten hebben in 1994/1995 besloten tot het streven de vaarwegen voor de scheepvaart open te houden en tot het stimuleren van vervoer te water, zowel beroepsmatig als recreatief. Het beheer en onderhoud van de provinciale vaarwegen is eveneens opgenomen in jaarlijkse uitvoeringsprogramma's. In tegenstelling tot de wegen is er geen landelijke uniforme systematiek om het onderhoudsniveau van vaarwegen te kwalificeren. Verschillende vaarwegbeheerders overleggen hierover en inspecteren hun vaarwegen jaarlijks. De inspecties bestaan hoofdzakelijk uit twee onderdelen: oeverbeschoeiingen en vaarwegdieptes. Op grond van deze inspecties is gebleken dat het huidige onderhoudsniveau als "voldoende" te typeren is. Wel geldt voor al onze vaarwegen dat de marge tussen vaarwegdiepte en diepgangen van de toegelaten "maatgevende" scheepstypes in Drenthe minimaal is.

## Vaarweg Meppel - De Punt

De vaarweg Meppel - De Punt is in 1994 overgenomen van het rijk, in het kader van de toenmalige "natte sanering", een decentralisatie impuls onder het regime van "Brokx-Nat". Bij die overname verplichtte het rijk zich contractueel tot 2024 de volledige kosten van sober beheer aan de provincie te vergoeden. Met ingang van 2024 vervalt een bedrag van ca. € 1,5 miljoen structureel voor het groot onderhoud (op een totale rijksbijdrage van € 3,3 miljoen per jaar, prijspeil 2007).
Het beschikbare budget voor onderhoud bestaat, naast een jaarlijks geïndexeerd normbedrag (norm aandeel provincie Drenthe per 1 januari 2009: € 3.644.911 inclusief apparaatskostenvergoeding) voornamelijk uit bijdragen van derden (rijk en waterschappen).
Voor het onderhoud van de vaarweg Meppel - De Punt zijn in de Begroting 2010 en volgende jaren de volgende bedragen opgenomen.

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Programma beheer en onderhoud | Lasten: 2.819.218<br>Baten: 3.680.679 | Lasten: 2.579.382<br>Baten 3.679.232 | Lasten: 2.630.715<br>Baten: 3.717.560 | Lasten: 2.683.015<br>Baten: 3.790.730 |

Het saldo voor de Reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt bedraagt per 1 januari 2010 € 6.094.372.

## Zuidoost-Drentse vaarwegen

De Zuidoost-Drentse vaarwegen zijn al in provinciaal beheer sinds de jaren zestig van de twintigste eeuw. In tegenstelling tot jaren geleden is het onderhoudsniveau van deze vaarwegen thans op peil. Wel zijn in sommige kanalen ten opzichte van de vaarwegklasse diepgangbeperkingen afgekondigd ten opzichte van de Europese CEMT-normen (Commission Européenne des Ministres de Transport). Echter, deze afwijking zorgt niet voor beperkingen in het gebruik van de vaarweg. Er zijn wensen de Hoogeveensche Vaart te verdiepen naar een 600 tons kanaal en voor het Coevorden-Vechtkanaal, in 2000/2001 uitgebreid tot 800 tons kanaal, bestaan er nog wensen tot, in principe, uitbouw tot een 1.000 tons vaarweg.
Voor het onderhoud van de Zuidoost-Drentse vaarwegen zijn in de Begroting 2010 en volgende jaren de volgende bedragen opgenomen.

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Programma beheer en onderhoud | Lasten: 2.298101<br>Baten: 1.158.355 | Lasten: 2.560.062<br>Baten: 1.180.205 | Lasten 2.603.897<br>Baten: 1.202.485 | Lasten: 2.623.867<br>Baten: 1.225.165 |

## Kunstwerken (civiel)

De provincie beheert een groot aantal kunstwerken: 450 duikers, 50 vaste bruggen, 11 houten bruggen, 46 beweegbare bruggen, 35 viaducten, 30 onderdoorgangen, 17 sluizen en 13 gemalen. Voorheen werden kunstwerken beoordeeld op hun kwaliteit als er onderhoud aan de desbetreffende weg of vaarweg plaatsvond. Echter, in 2009 is gestart met het inrichten van het onderhoudsprogramma KIOS, waarin de onderhoudsniveaus van alle provinciale kunstwerken worden vastgelegd. Kunstwerken van beton vergen normaliter nauwelijks onderhoud.. Voor vervanging of reconstructie is geen reserve voor de kapitaallasten. Bij recente onderzoeken van Rijkswaterstaat is gebleken dat de conditie van de kunstwerken in relatie tot de toename van steeds zwaardere belastingen van mindere kwaliteit is dan was verwacht. In 2009 is gestart met een onderzoek naar de conditie van de kunstwerken in de Drentse wegen en vaarwegen o.a. in het licht van deze zwaardere belasting en wat dit in de toekomst zo mogelijk financieel voor gevolgen heeft. In 2011 zal de Ericasluis geheel worden gereconstrueerd. De kapitaallasten hiervoor komen m.i.v. 2011 ten laste van de begroting, zodat het budget hiervoor m.i.v. 2011 structureel met € 200.000 verhoogd moet worden. Dit gebeurt ook met noodzakelijke toekomstige reconstructies en vervangingen.
De kosten van exploitatie en onderhoud van de kunstwerken zijn in de Begroting verdisconteerd in het Programma beheer en onderhoud (zowel voor de wegen als de vaarwegen).

## Groen

Drenthe beheert 66.200 are bermen met 32.222 bomen. De ruimtelijke kwaliteit in het landelijk gebied is randvoorwaarde voor de ontwikkeling van de infrastructuur. Groenstructuurvisie is gericht op het bereiken van een waardevolle, karakteristieke, veilige en duurzame groenstructuur langs provinciale wegen en vaarwegen/kanalen in de provincie Drenthe. Hieronder vallen ook faunavoorzieningen. Sinds enige tijd hebben we een groenbeheervisieplan voor de landschappelijke inpassing van de provinciale wegen en vaarwegen. Hiermee hopen we ook een voorbeeldfunctie voor gemeenten en andere overheden te kunnen uitoefenen. De kosten van onderhoud van groen zijn in de Begroting verdisconteerd in het Programma beheer en onderhoud (zowel voor de wegen als de vaarwegen).

## Verlichting (openbare verlichting)

De provincie beheert ca. 2.300 lichtmasten. De exploitatie en het onderhoud van de openbare verlichting zijn grotendeels uitbesteed aan Essent. De masten vergen weinig tot geen onderhoud. In het Beleidsplan verlichting is opgenomen de openbare verlichting tot een minimum te beperken. Hiermee wordt tegemoetgekomen aan de wens om energie te besparen en de lichtoverlast terug te dringen zonder dat de verkeersveiligheid in het gedrang komt. Het opruimen van lichtmasten verloopt voorspoedig. Daar waar de sociale veiligheid een rol speelt wordt middels extra communicatie informatie gegeven aan de belanghebbenden. Verder hebben we pilots lopen met duurzame (LED)verlichting. De kosten van de exploitatie en het onderhoud van de verlichting zijn in de Begroting verdisconteerd in het Programma beheer en onderhoud (zowel voor de wegen als de vaarwegen).

## Gebouwen

Naast de steunpunten en dienstwoningen op het werkterrein van wegen en kanalen kent de provincie Drenthe nog een tweetal gebouwen waarvan zij het onderhoud heeft. Dit betreft:

- het provinciehuis.
- het Drents Museum.

**Provinciehuis**

Om op een zo planmatige wijze het onderhoud aan het provinciehuis uit te voeren en de financiële middelen daarvoor beschikbaar te hebben is door een gespecialiseerd bureau in 2000 een onderhoudsplan opgesteld. Daarbij is gebruikgemaakt van standaard geaccepteerde prijs- en kwaliteitsnormen die gelden in de bouw. Het plan geeft inzicht in de staat van onderhoud, de te verwachten toekomstige onderhoudsbehoefte voor een termijn van 10 jaar en de daarvoor benodigde financiële middelen. Er is daarbij rekening gehouden met onder meer het feit dat het provinciehuis geen onderhoudsvriendelijk gebouw is, omdat er veel hout- en ijzerconstructies zijn toegepast. Verder is in het meerjarenonderhoudsplan rekening gehouden met het onderhoud aan het buitenterrein.
Omdat het huidige onderhoudsplan is opgesteld voor de periode 2000 – 2010 en het provinciehuis de komende tijd gerevitaliseerd gaat worden, zal het onderhoudsplan tijdens de revitalisering geactualiseerd worden. Tijdens de revitalisering zal duidelijk worden wat na afronding voor dagelijks en planmatig onderhoud jaarlijks nodig is.

Voor de uitvoering van het onderhoudsplan is in de Meerjarenbegroting 2008 en volgende jaren rekening gehouden met een uitgaaf van € 987.000,- in 2010. Van dit bedrag wordt jaarlijks € 351.930,-- gestort in de Voorziening groot onderhoud provinciehuis.

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Provinciehuis | 987.000 | 493.500 | 351.930 | 351.930 |

Het saldo van de Voorziening groot onderhoud provinciehuis bedraagt per 1 januari 2010 naar verwachting € 1.988.908,-.

**Drents Museum**

In 2001 heeft een daartoe gespecialiseerd bureau een rapport uitgebracht over het onderhoud van het Drents Museum. Op grond van de uitkomsten van het daarbij behorende 10-jarig onderhoudsplan, alsmede een uitgewerkte heldere taakafbakening van verantwoordelijkheden tussen huurder en verhuurder is het budget vastgesteld dat nodig is om de kwaliteit van het onderhoud van de gebouwen op een goed niveau te houden.
Omdat het huidige onderhoudsplan in 2001 is opgesteld en het Drents Museum in de komende periode uitgebreid gaat worden, zal het onderhoudsplan tijdens de verbouwing geactualiseerd worden. Dit ook weer voor een periode van 10 jaar. Na de afronding van de verbouwing en nieuwbouw zal dan duidelijk worden wat na afronding voor onderhoud jaarlijks nodig is. Daarom is de afgelopen periode gereserveerd omgegaan met uitvoering van planmatig onderhoud.
Het uitgestelde onderhoud zal tijdens de verbouwing plaatsvinden.
Voor de uitvoering van het onderhoudsplan is in de Meerjarenbegroting 2010 rekening gehouden met een uitgaaf van € 230.000,-. Van dit bedrag wordt jaarlijks € 121.899,-- gestort in de Voorziening groot onderhoud Drents Museum.
Voor het dagelijks onderhoud is jaarlijks een exploitatiebudget in de Begroting opgenomen ter hoogte van het verschil tussen de structurele uitgaaf en de storting in de voorziening.

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Drents Museum | 230.000 | 121.899 | 121.899 | 121.899 |

Het saldo van de Voorziening groot onderhoud Drents Museum bedraagt per 1 januari 2010 naar verwachting € 525.632.

# Paragraaf 2.4 Financiering

## Inleiding

Op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording (2004) dient in de provinciale begroting een financieringsparagraaf te worden opgenomen. Hierin wordt informatie over de financiële positie van de provincie gegeven. Deze financieringsparagraaf is in samenhang met het Treasurystatuut en de Financiële Verordening een belangrijk instrument voor het transparant maken en daarmee voor het sturen, beheersen en controleren van de treasuryfunctie. In de financieringsparagraaf komen aan de orde:

- Interne ontwikkelingen;
- Ontwikkeling rentetarieven;
- Risicobeheer;
- Leningenportefeuille;
- Meerjarige financieringspositie.

## Interne ontwikkelingen

De diverse wijzigingen in de wet- en regelgeving, onder andere vanwege de kredietcrisis, zijn aanleiding geweest om medio 2009 het Financieringsstatuut (statenstuk 2005-195) te actualiseren. Op 7 oktober 2009 wordt het nieuwe statuut aangeboden aan Provinciale Staten. Belangrijke wijzigingen in het beleid zijn de beperking van het landencriterium tot landen in de EER met ten minste een AA- (minus) rating. Eveneens is een differentiatie naar looptijd aangebracht: uitzettingen langer dan 3 maanden zijn toegestaan bij financiële ondernemingen met ten minste een AA- (minus) rating. Uitzettingen korter dan 3 maanden zijn toegestaan bij financiële ondernemingen met ten minste een A- (minus) rating. Ratings moeten zijn afgegeven door minimaal 2 van de 3 gerenommeerde ratingbureaus (Standard & Poor's, Moody's en Fitch). Daarnaast zijn intern in de organisatie een aantal zaken opgepakt om de treasuryfunctie te professionaliseren. Hierbij is onder andere gekeken naar de aanbevelingen uit het onderzoeksrapport naar het treasury beleid in de provincie Noord-Holland. In het kader van het professionaliseren van de treasuryfunctie is intern opgepakt:

- het verbeteren van de informatievoorziening tussen het bestuurlijk en ambtelijk apparaat middels de oprichting van een treasurycommissie;
- het onderzoeken van de mogelijkheden tot partieel schatkistbankieren;
- het inwerken van een gelijkwaardige plaatsvervanger.

Daarnaast wordt gewerkt aan het professionaliseren van de liquiditeitenplanning. Voorlopig worden de tijdelijk overtollige liquide middelen kort uitgezet vanwege onderzekerheden in de liquiditeitenplanning en de volatiliteit op de geld- en kapitaalmarkt.

## Ontwikkeling rentetarieven

De economie is in het eerste kwartaal van 2009 met 4,5 procent gekrompen ten opzichte van een jaar eerder. De conjunctuur laat medio 2009 nog geen herstel zien. Herstel van de economie lijkt zich pas in de tweede helft van 2010 in te zetten, maar is ook sterk afhankelijk van effecten van de geïmplementeerde beleidsmaatregelen door het Rijk. De recessie zorgt voor historische

lage tarieven op de geld- en kapitaalmarkt. Medio 2009 is de rente op de geldmarkt* ongekend laag met een waarde beneden de 1 procent. Voor de kapitaalmarkt** ligt de rente rond een waarde van 3,82 procent. Een herstel op de geld- en kapitaalmarkt zet zich naar verwachting pas in de tweede helft van 2010 in. De slechte economische omstandigheden hebben geleid tot een inflatie om en nabij het nulpunt. Deze relatief lage inflatie heeft de Europese Centrale Bank (ECB) de ruimte geboden om halverwege 2009 de rente tot een historisch dieptepunt van 1 procent te verlagen. De verwachting is dat de ECB tot medio 2010 de rente laag houdt. Op de geldmarkt ligt de verwachting voor 2010 op een rentevergoeding van 1,5 procent (zie onderstaande grafiek). Op de kapitaalmarkt ligt de verwachting voor 2010 op een rentevergoeding van 4 procent. Sinds eind 2008 is van een inverse rentestructuur*** geen sprake meer. De ontwikkelingen op de kapitaalmarkt zijn sterk afhankelijk van macro economische ontwikkelingen. Daarentegen worden de ontwikkelingen op de geldmarkt gestuurd door het beleid dat de ECB voert.

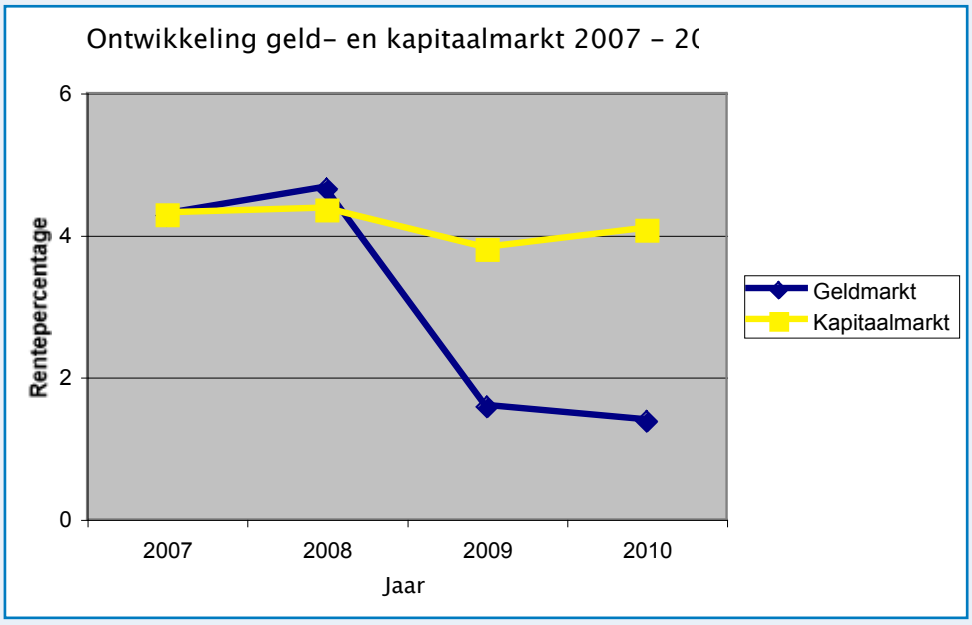


## Risicobeheer

In het Treasurystatuut zijn de risico's opgenomen die intern beheerst moeten worden. In deze paragraaf wordt een analyse gemaakt van de kasgeldlimiet, de renterisiconorm en het krediet- koers- en valutarisico op de tijdelijk uitgezette liquide middelen. Een belangrijk uitgangspunt in de Wet Fido is het vermijden van grote fluctuaties in de rentelasten. Er is een toets gemaakt in de Wet Fido voor risico's op kortlopende schulden (kasgeldlimiet) en langlopende schulden (renterisiconorm).

### Kasgeldlimiet

De Wet Fido geeft aan dat de netto vlottende schuld niet hoger mag zijn dan de kasgeldlimiet. Dit is bedoeld om de hoeveelheid kort aangetrokken leningen te begrenzen. Vooral bij

* Referentie: 3-maands Euribor

** Referentie: 10 jarige Nederlandse staatsobligatie

*** Rente op uitzettingen met een korte looptijd (tot 1 jaar) is hoger dan de rente op uitzettingen met een lange looptijd (> 1 jaar)

korte financieringen kan het renterisico aanzienlijk zijn. De toegestane kasgeldlimiet bedraagt vooralsnog 7%. Dit betekent een kasgeldlimiet van € 21,7 miljoen en naar verwachting een ruimte van € 179,8 miljoen. De kasgeldlimiet wordt naar verwachting ruim onderschreden.

### Renterisiconorm

Het doel van de renterisiconorm is, net als bij de kasgeldlimiet, het inkaderen van grote fluctuaties in de rentelasten. Als grondslag wordt aangehouden dat de provincie niet meer dan 20% van haar begrotingstotaal in aanmerking mag laten komen voor herfinanciering. De provincie Drenthe heeft geen langlopende leningen te herfinancieren. De renterisiconorm is daarom ook niet van toepassing.

### Kredietrisico

Het kredietrisico geeft de mate aan waarin de provincie een risico loopt over haar uitgezette gelden, vanwege het niet kunnen voldoen aan de betalingsverplichtingen door de tegenpartij. De diverse tegenpartijen zijn onderverdeeld in risicogroepen naar financiële zekerheid en variëren van extreem kredietwaardig tot twijfelachtig. Het treasurybeleid is gericht op het minimaliseren van financiële risico's en binnen de geldende kaders een zo optimaal mogelijk rendement behalen. De kredietwaardigheid van financiële ondernemingen wordt nauwgezet gevolgd.

### Koersrisico

Koersrisico wordt gelopen bij uitzettingen in de vorm van vastrentende waarden zoals bij obligaties en onderhandse leningen, waarbij voor het einde van de looptijd tot verkoop wordt overgegaan. Dit risico is aan de orde bij een tweetal rentefondsen waarin wordt deelgenomen. Deze rentefondsen worden beheerd door een vermogensbeheerder. Doel van deze rentefondsen is om met een aantal investeerders tot een collectieve belegging van vermogen te komen. Door een grote spreiding van de aangetrokken vastrentende waarden kan het koersrisico bij onttrekking tot een minimum worden beperkt. Vroegtijdige verkoop is niet aan de orde.

### Valutarisico

De provincie kent geen valutarisio, omdat het sluiten van transacties en het verlenen van garanties uitsluitend in euro's plaatsvinden.

## Leningenportefeuille

### Verstrekte langlopende geldleningen

Het verwachte verloop van de langlopende geldleningen is als volgt in 2010:

| Verstrekte langlopende geldleningen | 1 januari 2010 | Afschrijvingen | 31 december 2010 |
|---|---|---|---|
| Achtergestelde lening Essent à 9% | 4.247.837 | | 4.247.837 |
| RTV Drenthe | 3.274.844 | 188.395 | 3.086.449 |
| Hypotheken | 26.609.419 | 1.463.934 | 25.145.484 |
| Bruglening Enexis tranche A | 18.240.000 | | 18.240.000 |
| Bruglening Enexis tranche B | 11.400.000 | | 11.400.000 |
| Bruglening Enexis tranche C | 11.400.000 | | 11.400.000 |
| Bruglening Enexis tranche D | 15.960.000 | | 15.960.000 |
| Totaal | 91.132.100 | 1.652.329 | 89.479.770 |

De geldleningen aan Essent en RTV Drenthe zijn verstrekt in het kader van de publieke taak. Sinds 2007 worden geen nieuwe hypotheken meer aan personeel verstrekt.

In 2009 zijn de aandeelhouders van Essent akkoord gegaan met de verkoop van hun aandelen en daarmee de overname van Essent door RWE. Onderdeel van de verkooptransactie is het verstrekken van een bruglening aan Enexis. Deze lening bedraagt in totaal € 2,5 miljard, waarvan de provincie Drenthe een aandeel van 2,28% heeft, circa € 57 miljoen. De lening is opgedeeld in een viertal tranches met verschillende looptijden (variërend van 3 tot 10 jaar) en rentepercentages. De rentepercentages zijn vooralsnog niet bekend, maar zullen marktconform zijn. Ook is op dit moment niet duidelijk per wanneer de lening verstrekt wordt.

### Opgenomen langlopende geldleningen

In 2010 zijn bij het groenfonds nog drie langlopende geldleningen. De leningen bij het groenfonds dienen de kavelruil van boeren te financieren. Aan het einde van de looptijd wordt afgelost. Twee van de leningen lopen tot 2012 en de laatste loopt tot 2016.

| Opgenomen geldleningen | 1 januari 2010 | Afschrijvingen | 31 januari 2010 |
|---|---|---|---|
| Nationaal Groenfonds à 3,5% | 735.744 | | 735.744 |
| Nationaal Groenfonds à 4,3% | 100.000 | | 100.000 |
| Nationaal Groenfonds à 4,3% | 153.258 | | 153.258 |
| Totaal | 989.002 | - | 989.002 |

### Gewaarborgde geldleningen

De gewaarborgde geldleningen betreffen geldleningen verstrekt ten behoeve van instellingen in de gezondheidszorg. In deze sector worden geen nieuwe garanties afgegeven.
Het totaal van de gegarandeerde geldleningen bedraagt naar verwachting per 1 januari 2010 € 6,5 miljoen en zal in de toekomst verder afnemen.

### Meerjarige financieringspositie

Om een beeld te krijgen van de meerjarige financieringspositie is een meerjarige financierings- en investeringsstaat opgesteld. De meerjarige financierings- en investeringsstaat is in het navolgende per aanvang van het jaar opgesteld.

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Investeringen | | | | |
| A1. Materiële activa (maatschappelijk nut) | 60.828.030 | 75.425.925 | 82.549.646 | 89.885.135 |
| A2. Materiële activa (economisch nut) | 24.967.500 | 43.656.941 | 45.184.002 | 41.973.436 |
| B. Financiële activa | | | | |
| 1. deelnemingen (economisch nut) | 854.605 | 854.605 | 854.605 | 854.605 |
| 2. Bijdrage aan activa in eigendom derden (maatschappelijk nut) | 6.424.868 | 13.959.785 | 2.205.029 | 2.776.835 |
| 3. Verstrekte langlopende geldleningen | 89.668.165 | 88.096.375 | 86.601.161 | 45.718.874 |
| Totaal investeringen | 182.743.168 | 221.993.631 | 217.394.443 | 181.208.885 |
| Financieringsmiddelen | | | | |
| A. reserves/voorzieningen | | | | |
| 1. Algemene reserves | 75.081.047 | 41.144.256 | 3.621.756 | 22.793.209- |
| 2. Bestemmingsreserves | 277.225.377 | 274.408.082 | 258.045.374 | 261.865.063 |
| 3. Voorzieningen (middelen derden) | 2.037.678 | 2.140.099 | 2.242.520 | 2.344.941 |
| 4. Voorzieningen | 2.514.541 | 1.771.370 | 1.629.800 | 1.629.800 |
| B. Opgenomen langlopende geldleningen | 989.002 | 989.002 | 989.002 | 253.258 |
| C. Incidentele financieringsmiddelen | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 |
| Totaal financieringsmiddelen | 367.847.645 | 330.452.809 | 276.528.452 | 253.299.853 |
| Saldo financieringsmiddelen (overschot) | 185.104.477 | 108.459.178 | 59.134.009 | 72.090.968 |

## Het EMU-Saldo

In het navolgende overzicht wordt het verwachte EMU-saldo voor de jaren 2009 tot en met 2011 weergegeven.

| | Omschrijving | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| | | x € 1000,- | x € 1000,- | x € 1000,- |
| | | Volgens realisatie tot en met sept. 2009, aangevuld met raming resterende periode | Volgens begroting 2010 | Volgens meerjaren-raming in begroting 2010 |
| 1 | Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c) | 118.196.420 | -37.754.085 | -53.885.208 |
| 2 | Afschrijvingen ten laste van de exploitatie | 7.192.865 | 10.799.164 | 20.720.503 |
| 3 | Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie | 473.829 | 473.829 | 473.829 |
| 4 | Investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd | 26.433.392 | 38.789.313 | 16.799.725 |
| 5 | Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4 | | | |
| 6 | Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa:<br>Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voorzover niet op exploitie verantwoord | | | |
| 7 | Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan) | | | |
| 8 | Baten bouwgrondexploitatie:<br>Baten voorzover transacties niet op exploitatie verantwoord | | | |
| 9 | Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen | 314.500 | 1.217.000 | 615.399 |
| 10 | Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten | | | |
| 11 | Verkoop van effecten: | | | |
| a | Gaat u effecten verkopen? (ja/nee) | ja | nee | nee |
| b | Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie? | 158.000.000 | | |
| Berekend EMU-saldo | | -58.884.778 | -66.487.405 | -50.106.000 |

# Paragraaf 2.5 Bedrijfsvoering

## Missie

De provincie Drenthe is een solide partner en zal dat in de toekomst blijven. De organisatie is 'in control'. De provincie is een aantrekkelijke werkgever waar mensen in een prettige en gezonde werkomgeving op een interactieve, doelgerichte en toekomstgerichte wijze samenwerken. De organisatie voorziet op een professionele wijze in de behoeften van bestuur, management en medewerkers aan advies en ondersteuning op het gebied van personeel, informatietechnologie, financiën en overige voorzieningen.

## Vijf ontwikkellijnen

Onze ambtelijke organisatie speelt in op voortdurende veranderingen in onze omgeving. En ontwikkelt zich daarmee, net als de maatschappij, continu. Dit werkt door in de bedrijfsvoering. Het Concernplan 2008-2011, *Sámen Sterker in de Slimme provincie*, geeft inzicht in wat onze organisatie wil bereiken op het gebied van bedrijfsvoering. Bedrijfsvoering zien wij als de sturing en beheersing van bedrijfsprocessen binnen onze organisatie om de gestelde beleidsdoelstellingen te kunnen realiseren. Het gaat om de sturing en beheersing van zowel de primaire processen als van de processen die hiervoor faciliterend zijn.
Het Concernplan sluit aan op het Collegeprogramma 2007-2011, *Kiezen voor de kracht van Drenthe*. Daarin hebben wij opgenomen dat het in gang gezette (cultuur)veranderingstraject binnen onze organisatie voortvarend wordt voortgezet om onze veranderende rolopvatting waar te kunnen maken. Aansluitend daarop hebben wij in de Voorjaarsnota 2009, net als in de voorgaande Voorjaarsnota, een daarbij passende missie van de organisatie opgenomen. Zoals hierboven verwoord. Dit alles draagt ook bij aan de in de Voorjaarsnota 2009 genoemde en gewenste realisatie van de Provincie Nieuwe Stijl.

Maar niet alles kan tegelijk. Daarom gaat het Concernplan uit van verschillende fasen. De structuuraanpassingen van onze organisatie zijn gerealiseerd; de ingezette veranderingen worden vastgehouden. De verworvenheden van het al eerder ingezette traject van organisatieontwikkeling, *Sámen Sterker*, worden verder uitgebouwd in onze organisatie. Ook is de verbouwing van ons provinciehuis gestart. In 2010 komt de fase 'innoveren' centraal te staan. De verbouwing van het provinciehuis is in 2010 nog niet afgerond, maar steeds meer medewerkers komen dan wel fasegewijs in de nieuwe werkomgeving. De nadruk ligt daarbij vooral op het tegelijkertijd aanbieden van nieuwe (ICT) hulpmiddelen en soepele werkprocessen. Werkprocessen die winst opleveren en overhead terugbrengen. Hiermee bouwen wij verder aan een slimme organisatie met een uitdagend arbeidsklimaat. Een organisatie die de ambities van bestuurlijk Drenthe waarmaakt en maximaal presteert tegen minimale kosten. Vanuit deze ambities zijn in het Concernplan doelen, inspanningen en acties geordend in een aantal ontwikkellijnen. Deze ontwikkellijnen vormen de kapstok van deze paragraaf.

De vijf ontwikkellijnen uit het Concernplan 2008-2011 zijn de volgende.

- I. Slimmere productie: uitvoeren Collegeprogramma, strategische projecten en programma's, procesverbetering
- II. Programma Drenthe dóet ertoe!: interactieve beleidsontwikkeling, betere bestuurlijke samenwerking (waaronder vergroten bestuurskracht), verbeteren kwaliteit van dienstverlening
- III. Programma Samen Sterker in Actie!: organisatieontwikkeling
- IV. Programma Provinciehuis van Morgen: werkomgeving
- V. Zaken op orde: bedrijfsvoering

Alleen de onderdelen die betrekking hebben op aspecten van bedrijfsvoering zijn in deze paragraaf opgenomen. Dat geldt ook voor de onderwerpen rond digitalisering en organisatieontwikkeling zoals genoemd in programma 6, Middelen.

## I Slimmere productie

Met de ontwikkellijn Slimmere productie richten wij ons op het realiseren van de Programmabegroting, de uitvoering van het Collegeprogramma, het oppakken van 'oud voor nieuw'-beleid, ofwel het vrijmaken van middelen voor prioriteiten uit het Collegeprogramma, en alle activiteiten en projecten binnen de lijn, zoals het inpassen van nieuwe ontwikkelingen en wet- en regelgeving in onze werkprocessen. De ontwikkellijn is gesplitst in strategische projecten/programma's en in procesverbetering.

**Bestuurlijke strategievorming**
De komende periode werken wij hiermee verder aan de realisatie van de Provincie Nieuwe Stijl. In dit proces werken wij de kerntaken en de consequenties daarvan verder uit. Om de gewenste positie nog voor de verkiezingen van 2011 te bereiken, staat het jaar 2010 in het teken van de uitvoering van de ingezette koers.

**Evaluatie van de organisatieontwikkeling**
In de tekst over ontwikkellijn III, Programma Samen Sterker in Actie!, gaan we nader in op de aspecten die in 2010 spelen op het gebied van organisatieontwikkeling (Sámen Sterker). Volgens afspraak met de Ondernemingsraad wordt de stand van zaken rond de organisatieontwikkeling geëvalueerd. Daarbij is het ook van belang de voortgang te monitoren en bij te sturen waar nodig. Voor de evaluatie wordt gebruik gemaakt van de zogenoemde HPO-methodiek. 'HPO' staat voor 'High Performance Organization'. HPO is een kwaliteitssysteem dat gebaseerd is op wetenschappelijk onderzoek naar organisaties die voor langere tijd succesvol zijn. De bevindingen op basis van de evaluatie vormen de basis voor de verdere doorontwikkeling van onze provinciale organisatie. Ook gezien in het licht van de context waarbinnen de provincie de komende jaren gaat functioneren.

**Kwaliteitsimpuls organisatie**
De provincie Drenthe ontwikkelt zich van een regulerend bestuursorgaan naar een strategievormende, regisserende organisatie. Tegelijkertijd vergroot onze provincie haar realisatiekracht: van denken naar doen. Dit stelt hoge, deels ook nieuwe eisen aan de medewerkers. Het vraagt om extra inzet op het gebied van ontwikkeling, scholing en opleiding, waarop ook ingegaan wordt in ontwikkellijn III, Programma Samen Sterker in Actie! Om die reden wordt er de komende jaren fors ingezet op de organisatiebrede Strategische Personeelsplanning. Daar komt bij dat bij onze organisatie de komende jaren een groot aantal zeer ervaren medewerkers gaat uitstromen.

De nieuwe manier van werken kunnen we grotendeels met het zittende personeel realiseren. Om de ambities van de provincie te realiseren, achten wij het echter noodzakelijk dat er nu een kwaliteitsimpuls aan de organisatie wordt gegeven. Op een aantal gebieden achten wij het van belang dat de formatie met in totaal 16 fte's wordt uitgebreid. Deze versterking is vooral nodig om nieuw beleid op het gebied van economie, ruimtelijke ontwikkeling en duurzaamheid goed en tijdig te realiseren. De voorinvestering in personeel die hiervoor nodig is, compenseren wij. Dit doen wij door een deel van de uitstroom van personeel in de komende jaren, namelijk in totaal 31 fte's, niet meer aan te vullen. Dit geeft de benodigde inverdieneffecten.

**Slimmere processen: introductie van de businesscase**

Het instrument 'businesscase' is opgenomen in onze standaard voor projectmatig werken, de WerkWIJzer, voor een weloverwogen afweging om programma's of projecten te starten. Dit als onderdeel van ontwikkellijn III, Programma Samen Sterker in Actie!, waarop later in deze paragraaf Bedrijfsvoering wordt ingegaan. De volgende stap is het systematisch scholen van alle medewerkers in het gebruik hiervan. Dit gebeurt volgens een opleidingsprogramma dat inmiddels is gestart.

**Geïntegreerde informatievoorziening**

De komende jaren zetten wij in op een versterkte koppeling tussen bestuurlijke ambities en beleidscycli en de interne managementcyclus, de administraties en gegevensverzamelingen. Dit geeft niet alleen een solide basis voor de verantwoording, maar ook de monitoring kan meer doelgericht en beleidsrelevant zijn. Via ontwikkellijn V, Zaken op orde, ontwikkelen we standaards en instrumenten hiervoor. Dit alles gebeurt tegen de achtergrond van een in te voeren methodiek voor het benoemen en beheren van beleidsdoelstellingen. Een methodiek waarbij vanuit een toetsing van het 'beleidsrendement' wordt toegewerkt naar een systematische ordening van doelstellingen en activiteiten. Daarbij wordt vooral aandacht besteed aan de doorwerking van provinciale besluitvorming in het handelen van partners van de provincie en andere derde partijen.

**Programma's**

Alle organisatiebrede programma's hebben in 2010 een vastgesteld programmacontract. Onderdeel daarvan is een concreet uitvoeringsplan 2010. Meer in het algemeen is op te merken dat in onze organisatie steeds meer programmatisch wordt gewerkt. Dit gebeurt op een uniforme wijze die per programmalijn wordt toegesneden op de eisen en wensen vanuit het desbetreffende programma. Het voorgaande wordt vastgelegd in een programmacontract. De verantwoording vindt plaats via de normale P&C instrumenten. (managementrapportages en bestuursrapportages) en waar nodig wordt extra informatie verstrekt.

| Ontwikkellijn | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| I. Slimmere productie | ■ Een uitgewerkte provinciale strategie. | ■ Implementatie visie op de Provincie Nieuwe Stijl (op basis van uitkomst kerntakendiscussie).<br>■ Opstellen keuzelijst 'oud voor nieuw' bij wijze van financiële vertaling. |
| | ■ Beoordeling van reorganisatie. | ■ Uitvoeren doorlichting van de organisatie op basis van HPO. |
| | ■ Kwaliteitsimpuls in de organisatie. | ■ Uitvoeren investering in personeel. |
| | ■ Weloverwogen afweging start programma's en projecten. | ■ Hantering van de businesscase als instrument, met expliciete aandacht voor kosten, baten en risico's bij de start van programma's en projecten. |
| | ■ Eenduidige en concernbrede set van doelstellingen en indicatoren. | ■ Formuleren van gemeenschappelijk provinciaal referentiekader op basis van 'beleidsrendement'. |

## II Programma Drenthe dóet ertoe!

Het programma 'Drenthe dóet ertoe!' bestaat uit vijf nauw met elkaar verbonden pijlers. Daarnaast liggen er belangrijke verbindingen met de andere ontwikkellijnen en programma's. Het programma richt zich in de eerste plaats op de uitvoering van het Bestuursakkoord, en daarmee op het uitwerken van de visie op de Provincie Nieuwe Stijl (PNS). Dit vormt het uitgangspunt voor de andere pijlers:

- Bestuurlijke samenwerking en het via bestuurskrachtmetingen komen tot krachtige Drentse overheden die elkaar aanvullen;
- Verrijken van beleid en beleidsprocessen door interactief werken;
- Communicatie gericht op transparantie en verantwoording;
- Het verbeteren van de kwaliteit van onze dienstverlening.

### Uitwerking Provincie Nieuwe Stijl (PNS)

In opdracht van Provinciale Staten zijn we dit voorjaar gestart met de uitwerking van het Bestuursakkoord en Amen is geen Amsterdam (kerntakendiscussie). In 2011 wil de provincie de (gebieds)regisseur zijn op het ruimtelijk-economisch domein en de culturele infrastructuur. We hebben uitgewerkt hoe het toekomstbeeld van de PNS zich verhoudt tot onze huidige taken en rolinvulling. Voor de taken die wij als provincie op ons nemen, moet aantoonbaar zijn dat de provinciale inzet een duidelijk provinciaal belang dient en toegevoegde waarde heeft. Waar dit niet zo is, beëindigen we taken of beleggen we deze elders. In 2010 moeten we als organisatie forse ontwikkelslagen maken om onze rol en taken volgens de PNS in te vullen. Het vraagt denkkracht, ontwikkelkracht en een goede samenwerking tussen ambtelijke organisatie en bestuurders om de benodigde stappen in een ambitieus tijdspad te zetten.

### Bestuurlijke samenwerking en bestuurskrachtmetingen

Overeenkomstig de PNS ligt onze focus op het invullen van onze regierol ten opzichte van gemeenten en andere partners; samen met gemeenten zorgen we voor de realisatie van beleid, beiden vanuit de eigen rol en taak. Dit vergt een andere werkwijze en benadering. Hieraan gaan we het komende jaar werken. In lijn met het IPO overwegen we de bestuurskracht van de Drentse gemeenten te toetsen in de komende periode (tot 2012). Onder meer door bestuurskrachtmetingen te verrichten bij de Drentse gemeenten en onze eigen organisatie. Dit moet leiden tot krachtige, resultaatgerichte overheden in Drenthe, en daarmee tot de door ons gewenste beleidsrealisatie.
Als provincie willen we voor gemeenten en andere partners een belangrijke intermediair zijn richting Den Haag en Brussel, en een bron van kennis rondom Europese regelgeving, EU-subsidies en budgetten. Hiervoor hebben we goed toegeruste lobbyisten met inzicht in de belangen van onze partners nodig.

### Beter(e) beleid(sprocessen)

Om tot een gedragen en doelgericht beleid te komen is een goed toegeruste organisatie onmisbaar. Dé rol van de provinciale organisatie is die van gebiedsregisseur. Om op de juiste manier invulling te geven aan die rol moeten we verbindingen leggen, de juiste kennis uit ons netwerk weten te halen en in ons werkveld ontwikkelkansen signaleren en daarover in gesprek gaan met de juiste partners. In het programma ondersteunen we een aantal complexe (interactieve) dossiers waarbij het ontwikkelen en uitwerken van bovenstaande vaardigheden extra aandacht krijgen. In 2010 willen we hieraan vervolg geven door ook in andere dossiers vraaggericht ondersteuning te bieden. In verbinding met de ontwikkellijn Samen Sterker in Actie! zetten we een leergang en aanvullende themasessies op waarmee 'sleutelfiguren' in de organisatie aan de

slag gaan met competentieontwikkeling, en via intervisie en coaching ook eigen dossiers kunnen verrijken met nieuwe kennis en ervaring. Verder krijgen project- en procesbegeleiders concrete instrumenten en proceshandleidingen om interactieve processen vorm te kunnen geven. Vanuit de ervaring en kennis die we al in huis hebben ontwikkelen we een organisatiebrede visie op interactief werken die mede invulling geeft aan de werkwijze van de PNS.

**Communicatie gericht op transparantie en verantwoording**
Als PNS gaan wij inzetten op extern gericht werken, belangenbehartiging en het beter afleggen van verantwoording over de dingen die we doen. We gaan de belangenbehartiging verzorgen van Drenthe richting Europa en het IPO. Daarnaast gaan we de provincie meer helder en transparant maken richting gemeenten en organisaties. Instrumenten die wij hiervoor gaan inzetten zijn het persloket, inclusief database voor registratie van alle mediacontacten, het Drentheportaal en arbeidsmarktcommunicatie, onder meer via een eenduidig (personeels)advertentiebeleid.

**Verbeteren kwaliteit van dienstverlening**
Het kwaliteitshandvest en de verbeterslagen die we gaan maken in e-dienstverlening vormen een onderdeel van de kwaliteit van dienstverlening. Belangrijker nog is dat we in 2010 een eenduidige notie ontwikkelen van waar de provinciale organisatie heen gaat. We gaan HRM, ICT en organisatieontwikkeling beter op elkaar afstemmen, en op grond van onze besturingsfilosofie bepalen we wat we moeten doen. Het maken van die dwarsverbanden en het uitwerken daarvan in op elkaar afgestemde ontwikkelprocessen is de belangrijkste opgave om uiteindelijk tot een dienstverleningsniveau te komen dat inhoudelijk aansluit op de PNS en waarin de aparte elementen van die dienstverlening haarscherp op elkaar afgestemd zijn. Om dit te regisseren wordt Kwaliteit van dienstverlening opgenomen in het programma Provincie Nieuwe Stijl.

ICT vormt een randvoorwaarde voor het nieuwe werken en de bijbehorende werkplekken. Om hieraan te voldoen is een nieuwe ICT-structuur noodzakelijk. Dit realiseren we door uitvoering te geven aan de geactualiseerde nota “Welkom in digitaal Drenthe” (WiDD). Hiermee zorgen we voor een optimale ondersteuning van onze processen en diensten, zodat we de door ons gewenste kwaliteit van dienstverlening kunnen leveren.

Daarnaast gaan we in 2010 verder uitvoering geven aan het in 2009 opgestelde kwaliteitshandvest. Onder meer door een provinciebreed klanttevredenheidsonderzoek (KTO) te houden, gebaseerd op een in interprovinciaal verband gemaakte opzet, en door onze dienstverlening periodiek te meten, kwalitatief en kwantitatief. Tevens willen we de organisatie meer bewust maken van het belang van een kwalitatief goede dienstverlening.

In onderstaand schema nemen we die activiteiten die inhoudelijk en op formatievlak de bedrijfsvoering beïnvloeden. Om dubbelingen te voorkomen nemen we niet de activiteiten op die bijdragen aan het doelbereik, maar die ook in andere ontwikkellijnen al genoemd zijn.

| Ontwikkellijn | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| II Drenthe dóet ertoe! | ■ Organisatie die PNS-proof is. | ■ Implementatie visie op de Provincie Nieuwe Stijl (op basis van uitkomsten kerntakendiscussie).<br>■ Uitwerking consequenties op het gebied van financiën, fte's en structuur. |
| | ■ Besturingsfilosofie en uitwerking in verbeterstappen kwaliteit van dienstverlening | ■ In 2010 verbeterstappen afstemmen op in 2009 ontwikkelde visie. |
| | ■ Beter organiserend vermogen | ■ Overleg gemeenten over uitvoering bestuurskrachtmetingen.<br>■ Start bestuurskrachtmetingen.<br>■ Vormgeven Interbestuurlijk Toezicht. |
| | ■ Verrijkte beleidsprocessen door een toegeruste organisatie | ■ Uitvoeren ondersteuningsvoorstellen in complexe (interactieve) dossiers.<br>■ Ontwikkelen instrumentenbox voor ondersteuning bij (interactieve) beleidsprocessen.<br>■ Organiseren leergang en themasessies rondom werkwijze van PNS (2009 en 2010).<br>■ Verdere ontwikkeling organisatiebrede visie op interactieve beleidsontwikkeling. |
| | ■ Communicatie gericht op extern gericht werken, belangenbehartiging en afleggen van verantwoording | ■ Herijken van communicatieactiviteiten en inrichten op juiste boodschap en doelgroepen.<br>■ Burgerjaarverslag beter benutten voor communicatie over (kwaliteit van) dienstverlening en afleggen van verantwoording. |
| | ■ Regie op ontwikkelingen binnen ICT (digitalisering, e-dienstverlening, NUP, etc.) | ■ Uitvoeren geactualiseerd WiDD.<br>■ Uitvoering geven aan kwaliteitshandvest: KTO, periodiek meten van dienstverlening. |
| | ■ Beeld klanttevredenheid provinciebrede dienstverlening. | ■ Start van uitvoeringsprogramma's/projecten rondom kwaliteit van dienstverlening. |

## III Programma Samen Sterker in Actie!

Het programma Samen Sterker in Actie! richt zich op een stimulerender werkklimaat in de organisatie. Het heeft als doelen een effectievere samenwerking in teams, meer inspirerend en teamgericht leiderschap, grotere externe gerichtheid en professionaliteit van de medewerkers, methodischer werken in programma's en projecten en strategisch personeelsbeleid, met meer de juiste medewerker op de juiste plek, verbeterde arbeidsmarktcommunicatie en een vitale organisatie met vitale medewerkers. Zoals al bij ontwikkellijn I, Slimmere productie, genoemd, voeren wij in deze collegeperiode het rapport *Amen is geen Amsterdam* en het bestuursakkoord 2008-2011 tussen Rijk en provincies uit. Het waarmaken van de veranderende eisen van de maatschappij stelt niet alleen forse nieuwe eisen aan onze bestuurlijke strategie, maar ook aan houding en gedrag van leidinggevenden en medewerkers in onze ambtelijke organisatie. Daarbij gaat het om professionaliteit en vertrouwen, competenties, contacten, omgangsvormen, samen-

werkingsverbanden en werkwijzen. En bovenal om het lerend vermogen van de organisatie. Wij willen dat onze organisatie zich zodanig ontwikkelt dat de ambities van ons provinciaal bestuur steeds slimmer, integraler en professioneler worden waargemaakt. Het programma Samen Sterker in Actie! geeft richting aan en faciliteert hiertoe tot het voorjaar van 2011 de ontwikkeling van de cultuuraspecten van onze organisatie. De activiteiten die in dit programma ontplooid worden, richten zich volledig op de Provincie Nieuwe Stijl. Met de gedachtegang dat gemeenschappelijke waarden en een duidelijke identiteit de werking van onze organisatie en haar leidinggevenden en medewerkers versterken.

**Flexibele en adaptieve organisatie**

Nu de reorganisatie en het activeren van de nieuwe organisatieonderdelen achter de rug zijn, is een intensivering van de organisatieontwikkeling van belang. Met als doel een flexibele en adaptieve organisatie die goed kan omgaan met de al genoemde nieuwe bestuurlijke ontwikkelingen, arbeidsmarktontwikkelingen (zoals vergrijzing) en nieuwe eisen aan de kwaliteit en competenties van management en medewerkers. Human Resources (HR) thema's die van groot belang zijn om in te kunnen spelen op de veranderende posities van de provincie.

**Teamontwikkeling en leiderschap**

De nieuwe ontwikkelingen hebben consequenties voor onze taken en zeker ook voor de manier waarop wij die verrichten. Samenwerking intern maar vooral ook extern is essentieel. Om de effectiviteit van de teams te verbeteren, gaan we in 2010 door met de inzet van aanjagers en de zogenoemde 'vliegende team brigades', bestaande uit medewerkers die specifiek zijn opgeleid voor de ondersteuning van teamontwikkeling. Dit leidt tot professionelere samenwerking in teams en met partners. In 2010 vinden niet alleen acties plaats gericht op vaste teams, maar ook acties gericht op flexibele teams en netwerken, zoals de concrete invulling van het Atelier Drenthe. Daarnaast streven wij naar inspirerend en teamgericht leiderschap. Dit doen wij aan de hand van een management development (MD)-beleid. In 2010 zetten wij dit ontwikkeltraject voor managers, hoofden, programmamanagers en teamleiders voort.

**Medewerkers en arbeidsmarkt**

Om de juiste medewerkers op de juiste plek te krijgen, lopen er samenhangende en toegesneden ontwikkelprogramma's voor doelgroepen als senior beleidsmedewerkers, projectmanagers, talenten en oudere medewerkers. De uitkomsten van het organisatieontwikkelingstraject Sámen Sterker op dit terrein worden verder verzilverd en doorontwikkeld. Zo wordt bijvoorbeeld een aantal activiteiten georganiseerd voor medewerkers om rust, reflectie en zingeving naast de dagelijkse hectiek te bevorderen. Voor een goede positie op de arbeidsmarkt moet de organisatie uitdagend en afwisselend werk bieden. Daarbij zetten wij onder andere verder in op aansprekende arbeidsmarktcommunicatie en werving via het web. Andere belangrijke instrumenten blijven voor ons, ook in 2010: flexibele arbeidsvoorwaarden, het werving- en selectiebeleid om goede instroom en doorstroom te bevorderen, opleidingen, het aantrekken van startende medewerkers en integraal gezondheidsmanagement (IGM) met als streven een meer vitale organisatie met meer vitale medewerkers. Dit alles hangt samen met de Strategische Personeelsplanning, zoals genoemd bij programmalijn I, Slimmere productie.

**Methodisch werken en kennismanagement**

Een doel is de verdere professionalisering van de medewerkers en de organisatie. Dit wordt onder andere gehaald door de invoering van programmamanagement en het werken met de zogenoemde WerkWIJzer, als standaard voor projectmatig en programmatisch werken. Er wordt hierbij voortaan gewerkt met de 'businesscase'. Een instrument dat in 2009 is toegevoegd aan de WerkWIJzer. De businesscase zorgt voor een methodische afweging van de baten en

kosten van een project of programma (of andere initiatieven). Aan de hand van diverse criteria wordt onderzocht of een project of programma al dan niet bestaansrecht heeft. Hierdoor kunnen wij projecten en programma's professioneler kiezen en starten. De WerkWIJzer is ook verder aangepast door nóg nadrukkelijker het zogenoemde 'bubi-denken' bij projecten en programma's mee te nemen. Hiermee bedoelen wij dat door het organiseren van interactie met en betrokkenheid van externe partners en partijen een toegevoegde waarde aan een project of programma wordt gegeven. In 2010 wordt ook verder gewerkt aan het portfoliobeheer. Ofwel het beheer van een systeem waarin beschreven staat welke medewerkers inzetbaar zijn voor projecten en programma's en wat hun kwaliteiten zijn. De in 2009 al geïnventariseerde, van belang zijnde externe projecten en programma's bieden wij digitaal aan. Ook starten wij met de invoering van kennismanagement.

| Ontwikkellijn | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| III. Programma Samen Sterker in Actie! | ■ Flexibele, professionele, adaptieve organisatie.<br>■ Stimulerender werkklimaat.<br>■ Effectievere samenwerking in teams.<br>■ Inspirerender en teamgerichter leiderschap.<br>■ Meer externe gerichtheid en professionaliteit van de medewerkers. | ■ Ondersteunen teamontwikkeling.<br>■ Voeren van management development (MD)-beleid.<br>■ Werken in het Atelier Drenthe.<br>■ Investeren in medewerkers, onder andere door uitvoeren aansprekende arbeidsmarktcommunicatie, werving via web, flexibele arbeidsvoorwaarden, werving- en selectiebeleid, opleidingen, aantrekken startende medewerkers en integraal gezondheidsmanagement.<br>■ Verder uitbouwen methodisch werken, met onder andere de WerkWIJzer en een digitaal overzicht externe projecten en programma's.<br>■ Starten met kennismanagement. |

## IV Programma Provinciehuis van Morgen

Met het programma Provinciehuis van Morgen zetten wij ons in voor een meer toekomstgericht, duurzamer en milieuvriendelijker provinciehuis, waarbij efficiënter gebruik wordt gemaakt van de ruimte en een betere (interne) digitale informatievoorziening. De werkomgeving zal flexibel zijn, passend bij de nieuwe organisatiecultuur. De nieuwe fysieke en digitale werkomgeving draagt zo bij aan de gewenste nieuwe manier van werken. Het programma omvat drie projecten om deze doelen te bereiken: Revitalisering, Digitalisering en Tijdelijke huisvesting. Daarnaast werken wij, vooruitlopend op het duurzame Provinciehuis van Morgen, aan het energie- en milieumanagementsysteem.

### Revitalisering

Het project Revitalisering houdt de verbouwing van het provinciehuis in. Binnen de contouren van het huidige gebouw ontwikkelen wij een nieuwe werkomgeving: een flexibele, activiteitsgerelateerde werkomgeving. Dit betekent dat een goede balans wordt aangeboden tussen plekken om te concentreren en te communiceren. De nieuwe werkomgeving is prettig om in te werken en nodigt uit tot ontmoeten en samenwerken. Inmiddels is gestart met de verbouwing van het provinciehuis. In 2010 worden vier van de zes bouwdelen van het provinciehuis opgeleverd. In maart 2011 worden de laatste twee bouwdelen opgeleverd. Het project voorziet in een zeer energiezuinig provinciehuis met een hoge mate van $CO_2$-beperking waarbij optimaal gebruik wordt gemaakt van innovatieve toepassingen op het gebied van klimaat en energie. Hiermee

geven we vanuit onze maatschappelijke verantwoordelijkheid het goede voorbeeld. Naast een forse energiebesparing hebben de energiemaatregelen positieve effecten op licht, lucht en akoestiek binnen het gebouw en daardoor op de gezondheid en productiviteit van de medewerkers.

**Digitalisering**

Randvoorwaarde voor de flexibele, activiteitsgerelateerde werkomgeving is een goede digitale ondersteuning: informatie moet altijd en overal voor de organisatie beschikbaar zijn. Het project Digitalisering voorziet in het volledig digitaliseren van de informatievoorziening van bestuur, management en medewerkers: van de inkomende post, de tussenliggende primaire en ondersteunende werkprocessen tot en met de archivering. Voordat de werkprocessen worden gedigitaliseerd, worden deze kritisch bekeken en 'slanker en slimmer' gemaakt. Er zijn uiteindelijk dertien werkprocessen geïdentificeerd om te digitaliseren. In 2010 zetten wij de digitalisering van de resterende acht nog te digitaliseren werkprocessen voort. Medio 2011 zijn alle werkprocessen gedigitaliseerd.

**Tijdelijke huisvesting**

230 medewerkers zijn voor de duur van de verbouwing gehuisvest in het gebouw Lauwers 1 te Assen. De overige medewerkers blijven in het provinciehuis. In 2010 zullen in het provinciehuis twee keer interne verhuisbewegingen plaatsvinden om gebouwdelen vrij te maken voor verbouwing. Het aantal verhuisbewegingen wordt tot een minimum beperkt.

**Het energie- en milieumanagementsysteem**

Vooruitlopend op het duurzame Provinciehuis van Morgen hebben wij besloten al te starten met een verbetertraject rond de energie- en milieuaspecten van ons eigen handelen. Een energie- en milieumanagementsysteem (EMMS) is een systeem waarbij energie- en milieuaspecten binnen de verschillende werkprocessen van de provincie continu beheerst, bestuurd en verbeterd worden. Ter ondersteuning van het EMMS worden hiertoe procedures en werkinstructies opgesteld, waarbij taken en verantwoordelijkheden aan verschillende functionarissen toegekend worden. Voor de uitvoering van projecten in het kader van het EMMS wordt jaarlijks een EMMS-jaarprogramma opgesteld. In 2010 worden diverse projecten uitgevoerd. De projecten zijn gericht op duurzaam inkopen, het opstellen van een vervoersplan en het uitvoeren van energie- en milieumaatregelen tijdens het revitaliseringsproces van het provinciehuis. De projecten met betrekking tot duurzaam inkopen komen terug in het implementatieplan op het gebied van inkopen.

| Ontwikkellijn | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| IV. Programma Provinciehuis van morgen | ■ Meer toekomstgericht, duurzamer en milieuvriendelijker provinciehuis.<br>■ Efficiënter gebruik van de ruimte.<br>■ Betere (interne) digitale informatievoorziening.<br>■ Bijdrage aan gewenste nieuwe manier van werken. | ■ Uitvoeren project Revitalisering.<br>■ Uitvoeren project Digitalisering.<br>■ Uitvoeren project Tijdelijke huisvesting. |
| Project Revitalisering | ■ Een nieuwe werkomgeving: flexibel, activiteitsgerelateerd.<br>■ Voorbeeldfunctie: energiezuinig, met CO2-beperking, met innovatieve toepassingen op gebied van klimaat en energie.<br>■ Positieve effecten op binnenklimaat en daardoor op gezondheid en productiviteit van de medewerkers. | ■ Verbouwen en inrichten van het provinciehuis.<br>■ Opleveren van vier van de zes bouwdelen van het provinciehuis. |

| Ontwikkellijn | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Project Digitalisering | ■ Informatie altijd en overal voor de organisatie beschikbaar: volledig digitale informatie-voorziening van bestuur, management en medewerkers. | ■ De resterende acht werkprocessen kritisch bekijken en 'slanker en slimmer' maken.<br>■ De resterende acht werkprocessen digitaliseren. |
| Project Tijdelijke Huisvesting | ■ Tijdelijke opvang medewerkers tijdens verbouwing om verbouwing mogelijk te maken.<br>■ Interne verhuisbewegingen om verbouwing mogelijk te maken. | ■ In gebruik houden van het pand Lauwers 1 te Assen waar 230 medewerkers tijdelijk gehuisvest zijn.<br>■ Coördineren van twee interne verhuizingen in het provinciehuis om gebouwdelen vrij te maken voor verbouwing. |
| Energie- en milieumanagementsysteem | ■ Verbetering energie- en milieuaspecten van eigen handelen. | ■ Energie- en milieuaspecten binnen werkprocessen provincie beheersen, besturen en verbeteren. Procedures en werkinstructies opstellen.<br>■ Opstellen energie- en milieumanagementsysteem (EMMS)-jaarprogramma.<br>■ Uitvoeren projecten: duurzaam inkopen, opstellen vervoersplan, uitvoeren maatregelen bij revitalisering provinciehuis. |

## V Zaken op orde

Wij willen een organisatie zijn die in beweging is en flexibel is. Maar wij willen ook onze zaken goed voor elkaar hebben. Betrouwbaar, integer, transparant, ofwel 'in control'. Niet alleen financieel, maar ook als het gaat om het bereiken van doelen van het provinciaal beleid. De ontwikkellijn Zaken op orde richt zich hiertoe op een betere bedrijfsvoering. Er zijn grote stappen gezet in het verminderen van de verantwoordingsdruk en het terugdringen van de overhead. Met het vernieuwde model Programmabegroting is helderheid gegeven in de gewenste productie en de sturing op prioriteiten en hoofdlijnen. De verdeling van taken en bevoegdheden in de organisatie is op hoofdlijnen vastgelegd in het Organisatiebesluit. Wij willen nu verder invulling geven aan onze wens de zaken verder 'op orde te krijgen'. Onze doelen met deze ontwikkellijn zijn daarbij: betere sturing, minder bureaucratie, een slanke staf en betere en uniforme werkprocessen.

### Organisatie

Zoveel mogelijk is de ondersteuning gecentraliseerd als gedeelde dienstverlening. De inrichting van deze nieuwe ondersteunende organisatieonderdelen is voorwaardenscheppend voor een goede en slankere bedrijfsvoering. In de nieuwe ondersteunende structuur geldt dat de afspraken met de klant centraal staan. Na een opbouwende fase is in 2010 één interne Servicedesk operationeel. Zowel beschikbaar als fysieke desk en als intern netwerk ('zelfbediening'). De ondersteunende organisatieonderdelen zullen hun formatie over een periode van drie jaar terugbrengen tot 35% van de totale formatie. Eind 2010 moet die reductie tot 35% bereikt zijn. Uit benchmarkgegevens is ook gebleken dat de verhouding management:medewerkers terug kan naar 1:20 (nu 1:16). Ook dit moet binnen de 35% doelstelling gehaald worden. In 2010 werken wij ook een plan (businesscase) uit voor een efficiencyoperatie, onder andere in relatie tot de kerntakendiscussie. Door in te zetten op het 'nieuwe werken' met informatie- en communicatietechnologie (ICT) en het verbeteren van (primaire) processen, ook wel 'lean production' genoemd.

## Planning en Control

Op basis van het in 2007 vastgestelde Besturings- en managementconcept *Meer Samen, nóg sterker!* (overkoepelende visie op de werkwijze in onze organisatie) en het in 2008 vastgestelde Organisatiebesluit zijn we gestart met een vermindering en vernieuwing van het instrumentarium in onze bedrijfsvoering. De begrotingscyclus is met de nieuwe opzet van de Programmabegroting al sterk verbeterd en we blijven werken aan verdergaande verbeteringen. Voor de begroting 2011 streven we naar een betere jaarlijks geformuleerde 'output' en 'outcome', waar mogelijk 'SMART'. Welke beter gekoppeld zijn aan sectorale meerjarige beleidskaders en -uitvoeringsprogramma's. Daarmee worden de sturing en verantwoording op een hoger niveau geplaatst. De programma-indeling en de wijze waarop lopende zaken worden beschreven, zijn tevens onderwerp van onderzoek. Wij passen de informatievoorziening nog meer aan aan de sturingsvraag en het beheersen van risico's. Via een digitaal 'managementdashboard' komen on-line publicaties beschikbaar. In plaats van uitgebreide managementrapportages worden er al vanaf 2009 kwartaalgesprekken tussen directie en management gehouden op basis van de afspraken die in jaarlijkse afdelingswerkplannen, afgeleid van de Programmabegroting, zijn vastgelegd. In 2010 evalueren we deze werkwijze.

## ICT en informatiebeveiliging

Volgend aan het Programma Provinciehuis van Morgen, ontwikkellijn IV, worden in 2010 de eerste nieuwe ICT-werkplekken en het gemoderniseerde netwerk operationeel. Ook worden in 2010 meerdere werkprocessen geoptimaliseerd, gedigitaliseerd en ingevoerd. De onderliggende systemen voor personeel en (financiële) bedrijfsvoering leken aan vervanging toe. Intern onderzoek heeft echter uitgewezen dat de systemen nog bruikbaar zijn. Vervanging op dit moment zou een te grote inspanning vergen, ook in relatie met de andere ICT-projecten. Wel gaan we nadrukkelijker werken aan het beter ontsluiten van informatie uit die systemen via '(management) dashboards'. In 2009 is een nieuw beleidskader, met basisnormen, voor Informatiebeveiliging vastgesteld en is de uitvoering van maatregelen gestart. In 2010 ronden wij deze maatregelen af en voldoen wij aan de basisnormen en de Code voor Informatiebeveiliging.

| Ontwikkellijn | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| V. Zaken op orde. | ■ Een betrouwbare, integere, transparante, goed werkende interne organisatie die 'in control' is.<br>■ Met een betere bedrijfsvoering: meer sturing, minder bureaucratie, een slanke staf en goed lopende en uniforme werkprocessen. | ■ Start operationele interne Servicedesk.<br>■ Terugbrengen formatie ondersteunende organisatieonderdelen tot 35% van totale formatie.<br>■ Terugbrengen verhouding management: medewerkers naar 1:20.<br>■ Opzetten efficiencyplan 'Het nieuwe werken'.<br>■ Verbeteren Programmabegroting 2011.<br>■ Evalueren werkwijze kwartaalverantwoording directie en management.<br>■ Optimalisering van informatievoorziening van bestaande personele en (financiële) bedrijfsvoeringssystemen.<br>■ Vervolg herontwerp van processen (als basis voor digitalisering).<br>■ Afronden maatregelen ten aanzien van de Code voor Informatiebeveiliging. |

# Paragraaf 2.6 Verbonden partijen

## Algemeen

Deze paragraaf schenkt aandacht aan de verbonden partijen van de provincie Drenthe, conform het BBV. In het BBV wordt onder "verbonden partijen" verstaan: een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft. Voor wat betreft het financieel belang wordt verwezen naar de paragraaf Weerstandsvermogen.

Een bestuurlijk belang betekent dat de provincie op enigerlei wijze zeggenschap heeft, hetzij omdat de provincie een zetel in het bestuur heeft, hetzij omdat ze mee kan stemmen. Een financieel belang houdt in dat de provincie middelen ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in geval van faillissement. Voorts heeft de provincie een financieel belang indien financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de provincie.

De verbonden partijen voeren beleid uit dat de provincie ook (gedeeltelijk) zelf had kunnen uitvoeren. Daarom blijft de provincie verantwoordelijkheid dragen voor het bereiken van de doelstellingen die door de verbonden partijen worden beoogd en die veelal onderdeel vormen van de elders in deze Begroting gepresenteerde programma's. Deze verantwoordelijkheid uit zich zowel op het beleidsmatige als het budgettaire vlak en is de ratio achter het voortaan opnemen van deze paragraaf in Begroting en Jaarverslag.

Om PS in staat te stellen hun kaderstellende en controlerende taken uit te voeren, wordt hierna aangegeven in welke verbonden partijen de provincie bestuurlijk én financieel participeert en van welke vorm van verbondenheid er sprake is (rechtspersoon, gemeenschappelijke regeling en dergelijke). Per verbonden partij is voorts vermeld onder welk programma de beleidsmatige doelstellingen vallen die door de deelname in deze partij worden nagestreefd.
Indien ervoor is gekozen om samen te werken in een privaat- in plaats van een publiekrechtelijke vorm, liggen hieraan in de regel redenen van risicomijding ten grondslag. In geval van privaatrechtelijk samenwerkingsverband is het financiële risico dat de provincie loopt namelijk beperkt tot de geldelijke inbreng.

Het begrip "verbonden partijen" houdt in dat participaties in NV's, BV's, v.o.f.'s, commanditaire vennootschappen en gemeenschappelijke regelingen hieronder vallen. Ook stichtingen en verenigingen kunnen onder de verbonden partijen vallen, indien de provincie een zetel in het bestuur heeft en financiële risico's loopt. Een stichting of vereniging die jaarlijks subsidie krijgt, maar waaraan geen andere financiële verplichtingen zitten met een juridische afdwingbaarheid door derden, is geen verbonden partij. Een eventuele morele verplichting tot betaling in geval van problemen kan het wel verstandig maken de stichting of vereniging in de paragraaf Weerstandsvermogen op te nemen. Indien de provincie een aanzienlijk bestuurlijk, maar geen financieel belang heeft, kan dit belang in het desbetreffende programma genoemd worden.
Naast de hiervoor genoemde participaties maken ook deelnemingen, waarbij de provincie aandelen heeft in een NV of BV, deel uit van de verbonden partijen.

In het BBV wordt over de verbonden partijen voorgeschreven dat in de Begroting in een aparte paragraaf ten minste aandacht moet worden geschonken aan:

- de visie op verbonden partijen in relatie tot de realisatie van de doelstellingen van de programma's die zijn opgenomen in de Begroting;
- de beleidsvoornemens omtrent de verbonden partijen.

Met andere woorden: Wat willen wij met deze partijen? Hoe past de uitvoering van de taken binnen onze provinciale programma's ? Hoe dragen zij bij aan het uitvoeren van het door de provincie gewenste beleid?

## Nota bestuursfuncties

In oktober 2001 is de Nota bestuursfuncties uit 1992 herijkt. In de nota wordt vooral ingegaan op de bestuurlijke functies die door GS of leden van PS (of in hun opdracht door provinciale ambtenaren of op hun verzoek of aanbeveling door derden) kunnen worden vervuld bij de verschillende rechtsvormen, zoals vennootschappen, gemeenschappelijke regelingen en stichtingen. Voor wat de vervulling van deze bestuursfuncties in navolgende organisaties betreft wordt verwezen naar deze nota.

## Verbonden partijen

### I Opsomming van de verbonden partijen in onze provincie ingedeeld naar rechtsvorm

Deelnemingen

- N.V. NOM, Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland (NOM)
- N.V. Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD)
- Groningen Airport Eelde N.V. (GAE)
- Enexis N.V. en Essent N.V.

Gemeenschappelijke regelingen

- Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN)
- Bestuursacademie Noord-Nederland (BANN)
- Openbaar Vervoerbureau Groningen-Drenthe (OV-bureau)
- De Noordelijke Rekenkamer

Stichtingen/privaatrechtelijke rechtspersonen

- Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO)
- Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie
- Stichting Drentse Bedrijvenlocaties (DBL)
- Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA)
- Stichting Drents Plateau
- Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging (SLB) en Stichting Bodembeheer Schoonebeek

Bestuursrechtelijke rechtspersonen

- Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe

# II Verbonden partijen ingedeeld op basis van het collegeprogramma en rechtsvorm

## a Programma 1. De provincie dóet ertoe

### Privaatrechtelijke rechtspersoon

*Vereniging IPO*
De twaalf provincies werken samen in het IPO. Die samenwerking beoogt de condities waaronder de provincies werken te optimaliseren. Het IPO is actief op dezelfde terreinen als de provincies.
Het IPO is in 2003 omgezet van een gemeenschappelijke regeling naar een vereniging.
Het IPO heeft als doelen:
1. het behartigen van de belangen van provincies
2. het bieden van een platform voor uitwisseling van kennis en ervaring
3. het stimuleren en entameren van vernieuwingsprocessen binnen de provincies

Iedere provincie heeft het recht voor één zetel in het bestuur een bindende voordracht te doen. De voordracht wordt gemaakt door het college van GS. Daarnaast zijn twee Drentse statenleden lid van de algemene vergadering.

Naast het bestuur en de algemene vergadering zijn er 10 adviescommissies en het Bestuurlijk Platform Europa. De adviescommissies en het Bestuurlijk Platform Europa bestaan in beginsel uit twaalf leden. Ieder college van GS benoemt uit zijn midden een lid..
De provincie Drenthe bevordert de goede positionering van de provincie via deze interprovinciale samenwerking. Slagvaardigheid wordt bewerkstelligd door het actief volgen van ontwikkelingen en tijdig inspelen hierop.

### Gemeenschappelijke regelingen

*1. SNN*
De provincies Groningen, Fryslân en Drenthe hebben hun bestuurlijke krachten sinds 1992 gebundeld in het SNN. In SNN-verband ontwikkelt het Noorden gezamenlijk beleid en onderhandelt met het Kabinet over zaken die het hele Noorden aangaan. Kerntaak is het versterken van de ruimtelijk-economische structuur van Noord-Nederland.

De gezamenlijke visie op de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Noord-Nederland is omschreven in “Strategische Agenda voor Noord-Nederland 2007 – 2013”. Deze visie met als motto “Noord-Nederland zet in op een dynamische kenniseconomie, sterke steden en een vitaal platteland” ligt ten grondslag gelegen aan een tweetal uitvoeringsprogramma’s, te weten “Koers Noord: op weg naar de pieken“ (een programma van het Ministerie van Economische Zaken en het SNN gezamenlijk voor de periode 2007 – 2010) en het Operationeel Programma EFRO (een programma van het SNN voor de periode 2007 - 2013).
De hoofddoelstelling van het samenwerkingsverband is de samenwerking en het overleg tussen de deelnemende provinciale besturen te verbreden en te intensiveren. Verdere doelstellingen zijn coördinatie van beleid en het opstellen van gezamenlijke standpunten in de richting van rijksoverheid en Europese Unie en het gemeenschappelijk optreden daarbij.

Ingaande juli 2007 zijn aan het DB-SNN de vier noordelijke grote gemeenten (NG4) als adviseur toegevoegd. Voor de provincie Drenthe betekent dat de deelname van de gemeenten Emmen en Assen. Aan de SNN-bestuurscommissies Economische Zaken (Bcie EZ) en

Stedelijke Ontwikkeling en Mobiliteit (Bcie SOM)) nemen vanaf het genoemde tijdstip ook vertegenwoordigers van de NG4 deel. Per juli 2009 is er een derde bestuurscommissie in het leven geroepen, te weten de Bestuurscommissie Europese aangelegenheden (Bcie Europa). Deze bestuurscommissie heeft tot taak invloed uit te oefenen op beleid dat wordt gemaakt in Brussel en Den Haag, het bevorderen van de interregionale samenwerking en het bevorderen van de samenwerking met en export naar landen, die deel uitmaken van de Noordelijke Ontwikkelingsas (NOA). Ook aan deze bestuurscommissie nemen de NG4 deel.

De deelname van de NG4 betekent ook dat zij bijdragen aan de kosten van het SNN. Vergeleken met de bijdrage van de provincies is die van de NG4 beperkt. De risico's worden door de deelnemende provincies (in gelijke delen) gedragen.

Op 22 april 2009 hebben de drie Provinciale Staten ingestemd met voorstellen inzake de rol van Statenleden in het Algemeen Bestuur van het SNN (AB-SNN). Voortaan zullen provincies worden vertegenwoordigd door drie Statenleden. Dit betekent, dat de Gemeenschappelijke Regeling dient te worden aangepast.

*2. BANN*
De gemeenschappelijke regeling had, voordat deze is aangepast, tot doel de behartiging van het bestuursdienstonderwijs in Noord-Nederland. Het bestuursonderwijs is geprivatiseerd. De gemeenschappelijke regeling is in stand gebleven om de eventuele verplichtingen ten opzichte van voormalig personeel na te kunnen komen.

*3. De Noordelijke Rekenkamer*
De Provinciewet verplicht elke provincie tot het instellen van een Rekenkamer of het organiseren van een rekenkamerfunctie. Ook bestaat de mogelijkheid tot een gemeenschappelijke Rekenkamer, waar alle provincies, met uitzondering van Zeeland, voor gekozen hebben. Drenthe, Fryslân en Groningen hebben de de Gemeenschappelijke regeling Noordelijke Rekenkamer ingesteld. In de Gemeenschappelijke regeling is de concrete feitelijke situatie geregeld Tevens is daarin  ook een aantal voorzieningen getroffen waardoor de Rekenkamer haar taken in een onafhankelijke positie kan uitoefenen.

Het doel van de Rekenkamer is om vanuit een onafhankelijke positie PS te ondersteunen in de kaderstellende en controlerende rol. Dit gebeurt door onderzoek te doen naar het gevoerde bestuur waarbij de vraag naar doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid centraal staat.

## b Programma 2.Samenleving met samenhang

### Privaatrechtelijke rechtspersoon

*Stichting Drents Plateau*
De Stichting Drents Plateau (voorheen Erfgoedhuis van Drenthe) is in 2001 opgericht om (deels wettelijke) taken en doelstellingen op het terrein van het Drents cultureel erfgoed uit te voeren voor provincie en gemeenten. Deze taken en doelstellingen zijn gericht op behoud en ontwikkeling van cultuurhistorische waarden, landschaps-, dorps- en stadsschoon, monumenten, archeologie, musea, regionale geschiedenis, erfgoededucatie, cultuurtoerisme en (moderne) architectuur. De provincie Drenthe is naast de Vereniging van Drentse Gemeenten en de Stichting Het Drentse Welstandstoezicht medeoprichter van de stichting.
De organen van de stichting zijn de Raad van Bestuur (de directie), de RvT en de Raad van Advies.  De directie (statutair bestaande uit een of meerdere personen) bestuurt de stichting.

Drents Plateau heeft de B3-status, dat wil zeggen dat de stichting de rechtspositie van de provincie volgt.
De RvT heeft als taak het toezicht op het beleid van de directie en op de algemene gang van zaken. Alle leden van de RvT worden benoemd en ontslagen door GS.
Drents Plateau wordt door de provincie ingeschakeld voor het uitvoeren van erfgoedbeleid (steunfunctietaken) en om te adviseren over de cultuurhistorische, archeologische en architectonische waarden in het ruimtelijke ordeningsbeleid en het ruimtelijke kwaliteitsbeleid. Dit gebeurt in het kader van advisering en vooroverleg over ruimtelijke plannen (nWro), het benoemen van het provinciaal belang op het gebied van cultuurhistorie en archeologie en het ontwikkelen van nieuw provinciaal omgevingsbeleid. Drents Plateau voert de provinciale wettelijke taken uit op het gebied van archeologie (voorheen Malta-taken) zoals die sinds 2008 vastliggen in de Gewijzigde Monumentenwet 1988.
In de ontwikkeling van de cultuurhistorische waardenkaart, bouwsteen voor omgevingsbeleid, levert Drents Plateau een belangrijk aandeel aan zowel de hoofdstructuurkaart, de beleidsvisie als de achterliggende databank.
Een andere taak is de ontwikkeling van de provinciale monumentenlijst en het verzorgen van hieraan verbonden uitvoeringszaken.
Daarnaast vraagt de provincie op grond van de Monumentenwet Drents Plateau om adviezen.
Correspondentie met het Rijk gebeurt rechtstreeks door de provincie.
Drents Plateau is als organisatie blijvend in ontwikkeling.
De afspraken tussen provincie en Drents Plateau worden jaarlijks vastgelegd.

*SLB en Stichting Bodembeheer Schoonebeek*
De stichtingen hebben als doel het versterken van de milieuhygiënische kwaliteit in relatie met landinrichting met het doel grondruil mogelijk te maken. De stichting stemmen de uitvoering van de uitvoerende maatregelen af met de uitvoering van het landinrichtingsplannen.
De stichtingen wordt bestuurd door een directeur onder toezicht van een Raad van Toezicht (RvT). In de RvT hebben onder meer  leden zitting die zijn benoemd door GS, het bestuur van het waterschap Velt en Vecht en burgemeester en wethouders van Emmen.

c **Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid**

**Privaatrechtelijke rechtspersoon**

*GAE*
Het doel van de vennootschap is de uitoefening van het luchthavenbedrijf, waaronder met name de aanleg, het onderhoud, de ontwikkeling en de exploitatie van het luchthaventerrein. Op dit moment zijn er geen private aandeelhouders. De statuten sluiten de mogelijkheid daartoe echter niet uit.
Bij GAE is minder sprake van een openbaar taakkarakter. Het in stand houden van de luchthaven is van grote betekenis voor de infrastructuur. Uit het doel van de vennootschap, zoals in de statuten omschreven, komt dit aspect niet of nauwelijks naar voren.
De provincie heeft een aanmerkelijk financieel belang in GAE. De uitoefening van de rechten als aandeelhouder en verstrekker van financiële middelen kan voldoende mogelijkheden bieden voor beïnvloeding en toezicht. Het commissariaat wordt vervuld door een derde.

Tot 2002 droegen de regionale aandeelhouders bij in het exploitatietekort voor in totaal 60%. Met ingang van 2003 tot en met 2012 verstrekken de regionale aandeelhouders jaarlijks een vaste kapitaalbijdrage van totaal € 1.021.005,--. Deze kapitaalstortingen worden jaarlijks toegevoegd aan de agioreserve van GAE.

| Aandelenverdeling | |
|---|---|
| Provincie Drenthe | 30% |
| Provincie Groningen | 30% |
| Gemeente Groningen | 26% |
| Gemeente Assen | 10% |
| Gemeente Tynaarlo | 4% |

**Gemeenschappelijke regeling**

*OV-bureau Groningen-Drenthe*
Het OV-bureau verricht de overheidstaken voor het openbaar vervoer (OV) die de drie bestuursorganen (provincies Groningen en Drenthe en gemeente Groningen) voorheen elk afzonderlijk verrichten. Het OV-bureau is als volgt georganiseerd: het bestaat uit een algemeen bestuur (AB), een dagelijks bestuur (DB) en een uitvoerende organisatie. De deelnemende bestuursorganen wijzen vanuit hun midden de leden aan van het AB en DB OV-bureau Groningen-Drenthe. Het AB bestaat uit de portefeuillehouders verkeer en vervoer, ruimtelijke ordening en financiën. Het DB wordt gevormd door de portefeuillehouders verkeer en vervoer en de directeur van het OV-bureau.

Het OV-bureau heeft de volgende verantwoordelijkheden:
1. zorgen voor en bevorderen van openbaar vervoer per auto en per bus en andere vormen van vervoer ter uitvoering van artikel 20 van de Wet personenvervoer;
2. zorgen voor een juiste naleving en uitvoering van de concessievoorschriften;
3. zorgen voor de voorbereiding en totstandkoming van nieuwe concessies.

Dit openbaar vervoer betreft alle streek- en stadsvervoer per bus, het collectief vraagafhankelijk vervoer (CVV) en de treintaxi. In principe behoort het regionale spoorvervoer onder de gemeenschappelijke regeling, met dien verstande dat de deelnemende bestuursorganen een definitief besluit hierover nemen nadat de financiële en personele consequenties in kaart zijn gebracht.

De algemene taken die het Openbaar Lichaam OV-bureau heeft uit te voeren zijn:
1. het beheer van het openbaar vervoer (concessieverlening en aanbesteding) en ontwikkeling van openbaar vervoer (planvorming en coördinatie van de OV-aspecten);
2. de bundeling van de OV-taken en -verantwoordelijkheden van de drie overheden;
3. de advisering van de provincies en gemeenten in het OV-beleid in relatie tot het algemene beleidsproces van ruimtelijke ordening en verkeer en vervoer.

De werkzaamheden zoals die door het OV-bureau uitgeoefend worden, liggen op het terrein van de uitvoering van de Wet personenvervoer 2000 en behoren daarmee tot de competentie van de colleges van gedeputeerde staten. Provinciale staten van Drenthe en Groningen stellen in het kader van de totale provinciale en gemeentelijke begroting het budget voor het openbaar vervoer vast. Daarnaast hebben provinciale staten hun kaderstellende en controlerende bevoegdheid.

De verdeling van de kosten van het Openbaar Lichaam OV-bureau vindt plaats op basis van een verdeelsleutel die is gebaseerd op het totale stad- en streekvervoerbudget (omzet).
De verdeelsleutel van de inzet per overheid is analoog aan de hoogte van de exploitatiesubsidie: 44% voor de provincie Groningen, 35% voor de provincie Drenthe en 21% voor de gemeente Groningen.

Wanneer het takenpakket van het Openbaar Lichaam OV-bureau wordt uitgebreid met andere vormen van openbaar vervoer dan die hiervoor genoemd, dient de verhouding te worden herberekend naar rato van het dan ingebrachte OV-budget. Dit zal in elk geval geschieden wanneer definitief wordt besloten het regionale spoorvervoer onder het OV-bureau te brengen. Uiteraard zal de verdeelsleutel ook worden gewijzigd indien er sprake is van een uitbreiding van de deelnemende bestuursorganen aan deze gemeenschappelijke regeling.
De dekking van de kosten voor het Openbaar Lichaam OV-bureau wordt bereikt door de inzet van de Drentse exploitatiesubsidie en personele gelden naar rato van deze exploitatiesubsidie.

d **Programma 4. Kennis wérkt**

**Privaatrechtelijke rechtspersonen**

*1. NOM*
De vennootschap heeft tot doel een bijdrage te leveren aan de verbetering van de sociaal-economische structuur en de werkgelegenheid in de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe. Dit wordt gestalte gegeven door acquisitie, financiering van bedrijven door middel van het verwerven van aandelen en het verstrekken van achtergestelde leningen. Dit gebeurt bij zowel nieuwe bedrijven als bestaande bedrijven. De provincie Drenthe is, evenals de provincies Groningen en Fryslân, voor 0,01% aandeelhouder van de NV NOM. Voor de overige 99,97% is de Staat aandeelhouder.
Elk van de colleges van GS van de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe heeft het recht tot het doen van een aanbeveling van één lid van de Raad van Commissarissen (RvC). De commissarissen worden benoemd door de algemene vergadering van aandeelhouders (AvA).
In verband met de corporate governance code (code Tabaksblat), die in de nieuwe beleidslijn Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen 2006-2009 gehanteerd wordt door de staatssecretaris van EZ, zijn de aandeelhouders verzocht om in de nabije toekomst geen bestuurders of ambtenaren meer voor te dragen. Er is een profielschets voor de RvC vastgesteld, die het onder andere mogelijk maakt dat oud-bestuurders voorgedragen kunnen worden. Met betrekking tot de onafhankelijkheid van de commissarissen geldt dat de overheidscommissaris niet langer past binnen de gewenste code. Inmiddels is het Rijk dan ook niet langer vertegenwoordigd in de RvC. Het terugtrekken van deze commissarissen komt de transparantie van de besluitvorming binnen de organisatiestructuren ten goede en gaat de perceptie van eventuele belangenverstrengeling tegen.

*2. Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie*
Een van de doelen van de Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie is het vergroten van de aandacht voor de economische problematiek van Noord-Nederland. Door het verrichten van voor Noord-Nederland belangrijke onderzoeken, de organisatie van symposia en de samenwerking met provinciale Afdelingen Economie geeft zij invulling hieraan.
Er is een nauwe aansluiting met de programmalijn uit het Collegeprogramma werk, onderwijs en kennisinfrastructuur. Centraal in deze lijn staat de Drentse ambitie om een werkgelegenheids- en werkloosheidsontwikkeling te realiseren die gunstig afsteekt ten opzichte van het nationale beeld. De activiteiten van de Stichting Regionale Leerstoel sluiten nauw aan.

*3. DBL*
De stichting heeft tot doel het stimuleren van de economische activiteiten, werkgelegenheid en bedrijvigheid in de provincie Drenthe. De stichting is opgericht ter uitvoering van een besluit van PS. De stichting is dus opgericht ter behartiging van een openbaar belang. Op grond van

de statuten heeft de provincie het recht een bestuurslid te benoemen. Het bestuurslidmaatschap eindigt onder meer door verlies van de kwaliteit of de hoedanigheid waarop het werd benoemd. Het lid van het college is uit hoofde van zijn ambt voorzitter van de stichting. Aangezien hij als bestuurslid een openbaar belang behartigt, bestaat er een verantwoordingsplicht aan PS voor het door hem gevoerde bestuur binnen de stichting. Behalve het feit dat de provincie bijdraagt in de kosten van de stichting is er verder geen belangenverstrengeling.

*4. Enexis N.V.*
Enexis is een netwerkbedrijf dat ingevolge de Wet Onafhankelijk Netbeheer (WON), ook wel splitsingswet genoemd, alle netwerkactiviteiten van het voormalige Essent bezit en beheert. Wel zijn de 150 kV-netten inmiddels verkocht aan TenneT. De Provincie bezit 2,28 % van de aandelen in Enexis. Gezien de wettelijke basis/status zijn de risico's voor de Provincie uitermate gering.

*5. Essent Milieu N.V.*
De voorgenomen verkoop van Essent Milieu, waarvan Essent NV de enige aandeelhouder was, heeft geen doorgang gevonden. Omdat evenwel Essent Milieu buiten de verkoop van Essent aan RWE is gebleven zijn de oorspronkelijke aandeelhouders van Essent nu aandeelhouder geworden van het milieubedrijf en dat betekent voor de provincie een aandeel van 2,28 %. Een groot belang van de provincie is gelegen in de aanwezigheid van de vuilverbrander en de stortplaats bij Wijster. Financiële risico's zitten in slecht management en een instortende afvalmarkt. De beoogde sluiting van de stortplaats is voorzien in 2075.

*6. WMD*
Het betreft hier een vennootschap die tot doel heeft de zorg voor en de instandhouding van de (drink)watervoorziening in haar verzorgingsgebied. Alleen de provincie Drenthe en de gemeenten in deze provincie kunnen aandeelhouder zijn. Statutair hebben de gezamenlijke Gemeenten en de Provincie elk 50 % van de aandelen. Het aantal aandelen is afhankelijk van het aantal aansluitingen in de de gemeente en eens per drie jaar wordt het aantal uitstaande aandelen bijgesteld.
De WMD is een structuurvennootschap waarbij één commissaris wordt benoemd door GS; drie door de gemeenten en de overige door de RvC. Er zijn dus vier commissarissen van overheidswege. Schorsing en ontslag geschiedt volgens de wet door degene die met de benoeming is belast. De commissaris van overheidswege die door GS is benoemd, wordt dus ook door GS geschorst en ontslagen. De door GS benoemde commissaris is statutair tevens voorzitter van de Raad van Commissarissen.
De WMD is een vennootschap die vooral een publiek belang moet dienen. Evenals met andere nutsbedrijven het geval is geweest, ontwikkelt ook de WMD zich meer in de richting van een bedrijf dat, ook marktgerichte dochterondernemingen heeft. Over deze ontwikkeling is al enige tijd een discussie aan de gang die mogelijk in 2010 en anders in 2011 moet leiden tot een ontvlechting van de productie en levering van drinkwateractiviteiten en de overige al dan niet commerciële activiteiten.

e **Programma 5. Leefomgeving**

**Privaatrechtelijke rechtspersoon**

*LMA*
Het doel van de Stichting LMA is om alle relevante meldingen te registreren van binnenlandse transporten van gevaarlijk afval, bedrijfsafval en scheepsafval. De Stichting LMA stelt deze

gegevens beschikbaar aan de overheid ten behoeve van de handhaving, beleid en vergunningverlening. Deze taken worden ten behoeve van de provincies en het Rijk (Ministerie van VROM) uitgevoerd. Een deel van deze taken geschiedt op grond van het bepaalde in de WM. Het doel en de taken van de stichting betreffen een stuk verlengd rijks- en provinciaal bestuur.

*Bestuursrechtelijke rechtspersoon*
Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe
Het fonds heeft tot doel de werkzaamheden en taken te vervullen die de WM in artikel 15.47 voorschrijft of mogelijk maakt. Het fonds beheert de uit de opbrengsten van de nazorgheffing verkregen middelen, dat nodig is om de eeuwigdurende nazorg van de onder de wet vallende gesloten stortplaatsen te waarborgen.

# Paragraaf 2.7 Grondbeleid

Op grond van artikel 9 van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) dient de begroting een uiteenzetting te bevatten over het grondbeleid. Een onderzoek naar de vraag of het wenselijk is actiever op te treden of gebruik te blijven maken van het instrumentarium dat ons ten dienste staat, wordt eind van 2009 opgeleverd.

Op kleinere schaal worden naar behoefte, in verband met de realisatie van de infrastructurele werken, soms stukjes grond aangekocht.

De grondaankopen ten behoeve van de EHS worden vanaf 1 januari 2007 gefinancierd uit het ILG. Vanaf die datum is de aansturing van grondaankopen door de DLG en Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL) verschoven van het rijk naar provincie. De provincie is hoofdopdrachtgever voor de grondverwerving door BBL en heeft de beschikking over de budgetten voor grondverwerving (EHS) via het ILG. Hiervoor hebben wij een handelingskader grondverwerving vastgesteld. Hierin is onder andere opgenomen het grondprijsbeleid en de spelregels daarvan, afspraken over aan- en verkopen, inzet van instrumentarium. Het handelingskader is een uitwerking van het aansturingsprotocol DLG/BBL. Dit regelt de aansturing van DLG/BBL. De provincie heeft vanaf nu meer vrijheid voor handelen met grond. We krijgen de lusten, maar ook de lasten. Daarnaast bestaat de mogelijkheid te schuiven met budgetten binnen de ILG-doelen, zodat de realisatie van de EHS goed voortgang blijft houden.

Voorts merken wij op dat de financiële verplichtingen die voortvloeien uit het eerder afgesloten convenant IPO-LNV voor de realisering van de EHS voortduren.

Op basis van de nieuwe rol van de provincie wordt onderzocht in hoeverre, aanvullend op het bestaande instrumentarium zoals de Wet Ruimtelijke Ordering (nWRO), de Wet Inrichting Landelijk Gebied (WILG), etc, of actief grondbeleid noodzakelijk is.

Enkele jaren geleden is de provincie voor het realiseren van de beleidsdoelen natuur (EHS), milieu en het verbeteren van de agrarische structuur gestart met beperkt grondbeleid. De provincie heeft de noodzaak van een actief provinciaal grondbeleid in 2009 verder verkent, maar vooralsnog is de conclusie dat het huidige instrumentarium voldoende zijn. De bevindingen van de verkenning naar de optie van een actief provinciaal grondbeleid worden eind 2009 aan de staten voorgelegd.

# II Financiële begroting

# II.1 Overzicht lasten en baten, tevens Meerjarenraming 2009 - 2013

| Programma 1. De provincie doét er toe! | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 2.800.873 | 5.394.998 | 5.062.595 | 4.005.400 | 3.150.203 | 3.208.200 |
| Totaal baten | -3.624 | -12.000 | -12.000 | -12.000 | -12.000 | -12.000 |
| Saldo | 2.797.249 | 5.382.998 | 5.050.595 | 3.993.400 | 3.138.203 | 3.196.200 |

| Programma 2. Samenleving met samenhang | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 66.897.619 | 68.662.838 | 65.675.429 | 64.933.395 | 63.681.887 | 61.567.340 |
| Totaal baten | -35.230.069 | -34.805.955 | -31.399.945 | -31.403.530 | -31.407.190 | -31.407.383 |
| Saldo | 31.667.550 | 33.856.883 | 34.275.484 | 33.529.865 | 32.274.697 | 30.159.957 |

| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 71.851.977 | 92.216.074 | 82.456.333 | 92.307.954 | 70.530.019 | 67.676.581 |
| Totaal baten | -42.547.740 | -45.889.050 | -45.767.874 | -42.014.526 | -41.048.468 | -39.183.868 |
| Saldo | 29.304.237 | 46.327.024 | 36.688.459 | 50.293.428 | 29.481.551 | 28.492.713 |

| Programma 4 Kennis wérkt | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 6.385.848 | 12.298.777 | 12.410.273 | 11.273.873 | 7.985.553 | 8.025.123 |
| Totaal baten | -18.895.338 | -170.031.970 | -632.570 | -633.180 | -1.033.800 | -1.034.470 |
| Saldo | -12.509.491 | -157.733.193 | 11.777.703 | 10.640.693 | 6.951.753 | 6.990.653 |

| Programma 5. Leefomgeving | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 41.312.547 | 80.984.088 | 97.061.605 | 96.095.120 | 91.079.818 | 89.504.103 |
| Totaal baten | -26.564.110 | -54.898.126 | -69.680.007 | -69.608.757 | -69.513.757 | -69.595.657 |
| Saldo | 14.748.437 | 26.085.962 | 27.381.598 | 26.486.363 | 21.566.061 | 19.908.446 |

| Programma 6. Middelen | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 53.865.038 | 57.245.494 | 57.770.078 | 58.478.280 | 63.005.628 | 66.493.947 |
| Totaal baten | -127.612.541 | -129.361.588 | -135.189.832 | -129.536.821 | -133.822.617 | -136.168.814 |
| Saldo | -73.747.503 | -72.116.094 | -77.419.754 | -71.058.541 | -70.816.989 | -69.674.867 |

| Saldi programma's | Rekening 2008 | Begroting 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De provincie doét er toe! | 2.797.249 | 5.382.998 | 5.050.595 | 3.993.400 | 3.138.203 | 3.196.200 |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | 31.667.550 | 33.856.883 | 34.275.484 | 33.529.865 | 32.274.697 | 30.159.957 |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 29.304.237 | 46.327.024 | 36.688.459 | 50.293.428 | 29.481.551 | 28.492.713 |
| Programma 4 Kennis wérkt | -12.509.491 | -157.733.193 | 11.777.703 | 10.640.693 | 6.951.753 | 6.990.653 |
| Programma 5. Leefomgeving | 14.748.437 | 26.085.962 | 27.381.598 | 26.486.363 | 21.566.061 | 19.908.446 |
| Programma 6. Middelen | -73.747.503 | -72.116.094 | -77.419.754 | -71.058.541 | -70.816.989 | -69.674.867 |
| Saldo voor bestemming | -7.739.521 | -118.196.420 | 37.754.085 | 53.885.208 | 22.595.276 | 19.073.102 |
| Bijdragen aan reserves | 78.473.917 | 206.341.227 | 2.974.423 | 3.929.994 | 5.896.488 | -2.009.574 |
| Bijdragen van reserves | -78.361.613 | -88.144.807 | -40.728.508 | -57.815.202 | -28.491.764 | -17.063.528 |
| Saldo onttrekking reserves | 112.305 | 118.196.420 | -37.754.085 | -53.885.208 | -22.595.276 | -19.073.102 |
| Resultaat | -7.627.216 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |

# II.2 Verklaring aanmerkelijke verschillen

De bedragen opgenomen in het overzicht van baten en lasten, tevens meerjarenraming 20010–2013, geven in sommige gevallen aanmerkelijke verschillen te zien. Hiervoor is een aantal oorzaken aan te wijzen, waarvan we hier de voornaamste noemen.
Bepaalde begrotingsjaren bevatten incidentele uitgaven.
Met name in de sfeer van de specifieke uitkeringen komt het voor, dat programma's aflopen; in de regel levert dat zowel aan de kant van de lasten als aan de kant van de baten verschillen tussen jaren op.
Elk jaar worden de boekwaarden van de financieel nog niet afgesloten investeringen geactualiseerd. Samen met de in de Voorjaarsnota vastgestelde en ten opzichte van de vorige meerjarenraming gewijzigde uitgangspunten, in casu de te hanteren rentepercentages, leidt dit tot geactualiseerde kapitaallasten van deze investeringen.
In de Meerjarenraming 2010–2013 zijn de besluiten verwerkt die zijn genomen naar aanleiding van de Voorjaarsnota 2009. De gevolgen hiervan zijn onder meer opgenomen in het hierna volgende hoofdstuk II.4, Nieuw beleid en ombuigingen/verhoging inkomsten per programma.
Een toelichting op de verschillen tussen de dienstjaren 2009 en 2010 is gegeven in het programmaplan, bij de betreffende programma's. Waar de financiële totaaloverzichten voor de programma's substantiële verschillen tussen de jaren 2009 en 2010 laten zien, wordt hiervoor een toelichting gegeven. Wij verwijzen naar de toelichting per programma.

# II.3 Incidentele lasten en baten

In de Meerjarenraming 2010-2013 zijn incidentele lasten en baten opgenomen. Onder incidentele lasten en baten worden in dit geval verstaan de in de jaren 2010, 2011 en 2012 geraamde lasten en baten. Hieronder zijn ook begrepen de eenmalige lasten die worden gedekt door bijdragen van derden (veelal rijk) en de lasten die worden gedekt door een bijdrage van reserves. Onder de eenmalige uitgaven zijn ook begrepen de uitgaven voor een aantal prioriteiten. Aangenomen wordt dat voor de begroting 2012 de dan nieuw gekozen leden van gedeputeerde staten en provinciale staten hun (nieuwe) eigen prioriteiten zullen stellen. Met inachtneming van het vorenstaande ziet het overzicht van de eenmalige lasten en baten er als volgt uit.

| Overzicht incidentele lasten Begroting 2010 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De provincie doét er toe! | | | | |
| De provincie doet ertoe; Profilering provincie Drenthe | 175.000 | 175.000 | 0 | 0 |
| De Provincie doet ertoe: Digitale informatie en (e-)dienst-verlening | 71.000 | 2.500 | 0 | 0 |
| Bestuurlijke aangelegenheden aandeel FO: Gideon; Digitale en (e) dienstverlening | 60.000 | 10.000 | 10.000 | 10.000 |
| Bestuurlijke aangelegenheden aandeel FO:I-Beleid;Digitale ontsluiting provincie e-dienstverlening | 135.000 | 75.000 | 50.000 | 50.000 |
| Bestuurlijke aangelegenheden aandeel FO: NUP Digitale ontsluiting provincie e-dienstverlening | 90.000 | 40.000 | 40.000 | 40.000 |
| Bestuurlijke aangelegenheden aandeel FO: Vernieuwing ICT en beheersomgeving; Digitale ontsluiting provincie: e-dienstverlening | 520.000 | 12.000 | 0 | 0 |
| Bestuurlijke aangelegenheden aandeel FO: Archiefzorg c.q. informatiebeheer;Digitale ontsluiting provincie: e-dienstverlening | 250.000 | 0 | 0 | 0 |
| Bestuurlijke aangelegenheden aandeel FO: Archiefzorg c.q. informatiemanagement;Digitale ontsluiting provincie: e-dienstverlening | 170.000 | 170.000 | 0 | 0 |
| De provincie doet ertoe; Rolopvatting provincie als middenbestuur | 664.000 | 535.500 | 0 | 0 |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | | | | |
| Ontwikkeling beleid; Evaluatie, communicatie en participatie CWZ-beleid | 16.000 | 50.000 | 100.000 | 100.000 |
| Mijn beweging;Kansen voor Sport: Drenthe profilering als sportprovincie | 418.500 | 418.500 | 0 | 0 |
| Mijn Ontwikkeling; Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten | 232.500 | 139.500 | 0 | 0 |
| Mijn jeugd;Kansen voor jeugd en gezin | 1.300.000 | 1.300.000 | 600.000 | 600.000 |
| Mijn Ontwikkeling; Sociale en culturele ontwikkeling | 202.000 | 202.000 | 0 | 0 |
| Mijn beweging;Kansen voor Sport: Drenthe profilering als sportprovincie | 112.425 | 142.159 | 246.872 | 280.575 |
| Mijn omgeving; Sociale en culturele ontwikkeling | 1.150.774 | 1.440.167 | 1.445.571 | 1.445.571 |
| Mijn jeugd;Kansen voor jeugd en gezin | 355.000 | 355.000 | 0 | 0 |
| Mijn omgeving; Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie | 415.000 | 15.000 | 0 | 0 |
| Mijn Ontwikkeling; Onderwijskansenplan | 500.000 | 500.000 | 0 | 0 |
| Mijn omgeving; Stichting Staat voor Mens en Maatschappij | 1.934.142 | 1.773.962 | 1.615.655 | 1.660.893 |
| Mijn beweging; Stichting Sport Drenthe | 281.090 | 261.345 | 241.867 | 248.639 |
| Drenthe in Beeld ; Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte | 93.000 | 93.000 | 0 | 0 |
| Onvoltooid verleden tijd; Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | 100.000 | 100.000 | 0 | 0 |
| Informatiekanalen en bibliotheken; Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | 100.000 | 100.000 | 0 | 0 |
| Het grote publiek; Vergroten cultuurparticipatie | 883.500 | 883.500 | 0 | 0 |
| Drenthe in Beeld; Versterken culturele infrastructuur Drenthe | 50.000 | 50.000 | 0 | 0 |
| Museumbeleid; Versterken culturele infrastructuur Drenthe | 229.000 | 229.000 | 0 | 0 |

| Overzicht incidentele lasten Begroting 2010 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Cultuur en economie; Versterken culturele infrastructuur Drenthe | 244.000 | 244.000 | 0 | 0 |
| Flexmiddelen Culturele en Museale agenda; Versterken culturele infra-structuur Drenthe | 50.000 | 50.000 | 0 | 0 |
| Onvoltooid verleden tijd; Intensivering monumentenzorg | 1.568.000 | 418.000 | 240.000 | |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | | | | |
| Onderhoud en verbeteringswerken N34; Overige goederen en diensten | 1.212.000 | 6.000.000 | 1.140.698 | 1.163.500 |
| Brede doeluitkering; Rentetoevoeging aan middelen BDU overig | 83.869 | 27.797 | 27.797 | 27.797 |
| 64 km vaarweg (totaal) beheren, inclusief bijbehorende projecten; Onderhoud | 1.443.603 | 1.203.767 | 1.255.100 | 1.280.200 |
| Vaarwegverbinding Erica - Ter Apel; Onderhoud | 8.400.000 | 5.000.000 | 3.398.262 | 0 |
| Ruimtelijke kwaliteit (project Ruimtelijke kwaliteit en project Town-Net); Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | 604.500 | 511.500 | 0 | 0 |
| Ruimtelijke Ordening; Kosten ruimtelijke ontwikkeling | 50.000 | 0 | 0 | 0 |
| Stedelijke Ontwikkeling en vernieuwing; Attractieve steden | 2.000.000 | 2.000.000 | 0 | 0 |
| Stedelijke Ontwikkeling en vernieuwing; Bijdragen Besluit locatie gebonden subsidies | 373.751 | 0 | 0 | 0 |
| Stedelijke Ontwikkeling en vernieuwing; Rentetoevoeging aan middelen-stedelijke vernieuwing | 4.880 | 13.792 | 13.792 | |
| Programma 4 Kennis wérkt | | | | |
| Prikkels functioneren arbeidsmarkt; Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | 1.210.000 | 1.210.000 | 0 | 0 |
| Beleidskaders en programmabeheer; Bijdragen in projecten versterking economische structuur | 1.394.212 | 394.212 | 394.212 | 394.212 |
| Voorzieningen toeristisch aanbod; Structuurversterking recreatie en (zorg) toerisme | 120.000 | 120.000 | 0 | 0 |
| Programma 5. Leefomgeving | | | | |
| Kaderrichtlijn water; Opgaven voor wateroverlast en watertekort, realisatie waterwinbergingsgebieden en combineren "blauwe en groene diensten" | 750.000 | 1.000.000 | 0 | 0 |
| Projecten Klimaat en Energie; Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving | 430.000 | 430.000 | 0 | 0 |
| Projecten Klimaat en Energie; Projecten Milieu en Energie | 13.850.000 | 14.450.000 | 7.250.000 | 7.000.000 |
| Voorbereiden en uitvoeren overheidssaneringen door de provincie; Bijdragen provincie in bodemsaneringen | 15.500 | 15.500 | 25.500 | 15.500 |
| Uitvoeringsprogramma externe veiligheid | 150.000 | 0 | 0 | 0 |
| Uitvoering Besluit luchtkwaliteit | 75.000 | 75.000 | 0 | 0 |
| ILG / PMJP; Vitaal Platteland | 525.000 | 525.000 | 450.000 | 0 |
| Uitvoering Natuurbeschermingswet (NBW); Opstellen beheersplannen Natura 2000 | 166.250 | 95.000 | 0 | 0 |
| ILG / PMJP; Bijdragen instandhouden Vitaal platteland | 1.623 | 1.623 | 0 | 0 |
| Overige natuur; Integraal Plan Natuurgebied Havelte-Oost | 700.000 | 0 | 0 | 0 |
| Economische vitaliteit platteland; Herijking ontwikkelingsperspectief Veenkoloniën | 200.000 | 200.000 | 0 | 0 |
| Realisatie EHS; Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | 350.000 | 350.000 | 0 | 0 |
| Realisatie EHS; Versnelde aankoop en inrichting van Ecologische Hoofd-structuur | 112.500 | 112.500 | 0 | 0 |
| Duurzaam gebruik bodem; Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | 69.000 | 69.000 | 0 | 0 |
| Milieukwaliteit EHS/VHR (Natura 2000); Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | 465.000 | 697.500 | 0 | 0 |
| Realisatie EHS; Uitvoeringsprogramma Runde | 275.000 | 0 | 0 | 0 |
| Ontwikkelen en versterken toegankelijkheid; Buffering Bergerveen | 1.150.000 | 500.000 | 225.000 | |

| Overzicht incidentele lasten Begroting 2010 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Realisatie EHS; Ontsnippering EHS | 270.000 | 210.000 | 210.000 | 210.000 |
| Realisatie EHS; Bijdrage project Tusschenwater. | 1.000.000 | 1.000.000 | 0 | 0 |
| Programma 6. Middelen | | | | |
| Digitalisering; Kosten ICT-projecten | 752.800 | 490.400 | 0 | 0 |
| Digitalisering door FO binnen prioriteit 6.02; Kosten ICT projecten | 150.000 | 150.000 | 150.000 | 150.000 |
| PPvM Proceskosten | 315.000 | 159.000 | 0 | 0 |
| MO organisatieontwikkeling | 569.750 | 564.342 | 0 | 0 |
| Uitkering Provinciefonds; Financieel akkoord 2008 Rijk/IPO | 5.000.000 | 5.000.000 | 0 | 0 |
| Mutaties reserves; Bijdrage aan Reserve stimuleringsfonds Dr.proj. | 394.570 | 0 | 0 | 0 |
| Mutaties reserves; Bijdrage aan RSP reserve | 5.340.000 | 6.130.000 | 7.320.000 | 7.446.400 |
| | | | | |
| Overzicht incidentele baten Begroting 2010 | | | | |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | | | | |
| Projecten gedragsbeïnvloeding; Eerder ontvangen Rijksmiddelen BDU overig | -200.000 | -200.000 | 0 | 0 |
| Vaarwegverbinding Erica - Ter Apel; Overige opbrengsten | -6.200.000 | -2.800.000 | -1.973.334 | 0 |
| Stedelijke Ontwikkeling en vernieuwing; Eerder ontvangen Rijksmiddelen Besluit Locatiegebonden Subsidie (BLS) | -373.751 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 4 Kennis wérkt | | | | |
| Voorzieningen openbaar belang nutsfuncties; Electriciteitsvoorziening dividenden en winst | -600.000 | -600.000 | -1.000.000 | -1.000.000 |
| Programma 5. Leefomgeving | | | | |
| Uitvoering Natuurbeschermingswet (NBW); Bijdrage Rijk voor Natura 2000 | -166.250 | -95.000 | 0 | 0 |
| Programma 6. Middelen | | | | |
| Uitkering Provinciefonds | -75.743.657 | -69.043.659 | -74.213.352 | -76.321.053 |
| Mutatie reserves; Bijdrage van reserve voor algemene doeleinden | -22.925.066 | -26.643.169 | 15.526.284 | -21.096.604 |
| Mutatie reserves; bijdrage van de saldireserve | -33.148 | -606.000 | 0 | 0 |
| Mutatie reserves; Bijdrage van reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt | -511.227 | 0 | 0 | 0 |
| Mutatie reserves; Bijdrage van reserve Investeringen verkeer en vervoer | -4.473.067 | -14.536.708 | -1.183.685 | 956.832 |
| Mutatie reserves; Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | -1.212.000 | -6.000.000 | -1.140.698 | 0 |
| Mutatie reserves; Bijdrage van Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | -2.200.000 | -2.200.000 | -1.424.928 | -544.487 |
| Mutatie reserves; Bijdrage van Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | -9.374.000 | -5.468.000 | -2.990.000 | -1.400.000 |

# II.4 Financiële positie en toelichting

## 4.1 Intensiveringen

In het onderstaande overzicht zijn de intensiveringen per programma weergegeven, zoals die voortvloeien uit de Voorjaarsnota 2009.

| Programma 1. De provincie doét er toe! | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Rolopvatting provincie als middenbestuur (uitwerking bestuursakkoord) | 250.000 | 250.000 | | |
| Vergunningverlening I.h.k.v. Wm en Wabo | 165.000 | | | |
| Digitale ontsluiting provincie: e-dienstverlening | 285.000 | 125.000 | 100.000 | 100.000 |
| Informatiemanagement | 1.010.000 | 252.000 | 70.000 | 70.000 |
| Totaal | 1.710.000 | 627.000 | 170.000 | 170.000 |

| Programma 2. Samenleving met samenhang | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Crossmediale berichtgeving RTV-Drenthe | 500.000 | 500.000 | 500.000 | |
| Ondertiteling RTV-Drenthe | 70.000 | 70.000 | 70.000 | |
| Totaal | 570.000 | 570.000 | 570.000 | 0 |

| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Vervanging kunstwerken (kapitaallasten van investering € 2,2 mln.) | | 200.000 | 200.000 | 200.000 |
| Totaal | 0 | 200.000 | 200.000 | 200.000 |

| Programma 5. Leefomgeving | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Project Havelte Oost (Schaapskooi Uffelte en dagrecreatie Havelterberg) | 700.000 | | | |
| Ontsnippering EHS | 270.000 | 210.000 | 210.000 | 210.000 |
| Totaal | 970.000 | 210.000 | 210.000 | 210.000 |

| Programma 6. Middelen | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Personeelsbehoefte (fte's) | | | | |
| Investeringsplan kwaliteitsimpuls organisatie | 1.600.000 | 1.600.000 | 1.600.000 | 1.600.000 |
| Totaal | 1.600.000 | 1.600.000 | 1.600.000 | 1.600.000 |

## 4.2 Investeringen naar nut

Artikel 20 van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) bepaalt dat bij de raming voor het begrotingsjaar van de financiële gevolgen van het bestaande en nieuwe beleid afzonderlijk aandacht moet worden besteed aan de investeringen. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt in vervangings- en uitbreidingsinvesteringen met een economisch nut en met een maatschappelijk nut. Investeringen hebben een economisch nut indien ze verhandelbaar zijn en/of indien ze kunnen bijdragen aan het genereren van middelen.
De investeringen zien er de komende jaren op begrotingsbasis als volgt uit.

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| 1. Vervangingsinvesteringen met een economisch nut: | | | | |
| Hard- en software automatisering | 2.395.800 | 307.000 | 249.225 | - |
| Huisvestingsbeleidsplan/revitalisering provinciehuis | 11.212.346 | 1.868.725 | - | - |
| | 13.608.146 | 2.175.725 | 249.225 | - |
| 2. Uitbreidingsinvesteringen met een economisch nut | | | | |
| Huisvestingsbeleidsplan/Drents Museum | 6.472.000 | 1.466.000 | - | - |
| | 6.472.000 | 1.466.000 | - | - |
| 3. Uitbreidingsinvesteringen met een maatschappelijk nut: | | | | |
| Investeringen verkeer en vervoer | 30.724.467 | - | - | - |
| Investeringen verkeer en vervoer prioriteit 3.11 | - | 13.158.000 | 13.158.000 | 13.469.423 |
| Relatienotagebieden | 816.804 | 816.804 | 816.804 | 816.804 |
| | 31.541.271 | 13.974.804 | 13.974.804 | 14.286.227 |
| Totaal | 51.621.417 | 17.616.529 | 14.224.029 | 14.286.227 |

De kapitaallasten van de investeringen verkeer en vervoer (Pup) worden via de begroting verrekend met de Reserve Investeringen verkeer en vervoer. De kapitaallasten van Investeringen verkeer en vervoer prioriteit 3.11 komen rechtstreeks ten laste van programma 3 Ruimte en bereikbaarheid, zonder verrekening met reserves.

| Progr. | Thema/product | ObjectID | Omschrijving | T.l.v. product |
|---|---|---|---|---|
| 2 | Culturele en Museal agenda | 6830701 | Depot Drents Museum overige | 3830702 |
| 2 | Culturele en Museal agenda | 6830702 | Depot Drents Museum installaties | 3830702 |
| 2 | Culturele en Museal agenda | 6830703 | Depot Drents Museum gebouw | 3830702 |
| 2 | Culturele en Museal agenda | 6830704 | Uitbreiding Drents Museum | 3830702 |
| Totaal product Culturele en Museal agenda | | | | |
| Totaal 2 Samenleving met samenhang | | | | |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300313 | Knooppunten stedelijk centra 2003 FVV | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300515 | N372 Transferium/aansl/A7 FVV | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300520 | Bijdrage prov. Bereikbaarheid Meppel FVV Fietsroute Koedijkslanden | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300602 | N34 Fietstunnel Gieten | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300603 | UCSA6 Verbeteringsmaatregelen OV | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300605 | UCSA6 Opwaardering fietspad Lonerstraat | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300705 | N371 Aansluiting N371/N373 / Optimalisering aansluiting N371/N373 (Norger-brug) | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300706 | fietspad langs Rolderstraat(Pelikaanstraat-Amelte) | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300711 | A28/N386 Versnelling Q-liner Assen-Groningen+ verbetering halte A28/N386 | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300713 | Q-liner Zuidlaren-Groningen | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300714 | N386 Toegankelijkheid NP Drentse Aa | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300716 | OV-vriendelijke ontsluiting | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300718 | Knooppunt Hoogeveen-oost (carpoolplaats + Haltevoorziening) | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300723 | Ontsluiting woonwijken Nw. Amsterdamsestraat | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300724 | Verdubbeling Nw. Amsterdamsestraat + Rotonde | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300732 | Gieten Multimodaal knooppunt | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300733 | N374 Busstation Borger | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300737 | Upgrading station Beilen | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300740 | Toegankelijkheid Dwingelderveld | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300809 | Fietsenstalling Coevorden | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300810 | Maatregelen Nw. Amsterdamsestraat | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300811 | Schutstraat Hoogeveen | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300812 | Fietsbrug Hoogeveenschevaart | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300814 | Vormgeving Verbindingsweg | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300818 | N372/N386Vervanging VRI | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300819 | N372 Busbaan Peizermade-Peize | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300904 | N34 aansluiting Eext op verkeersplein Gieten (6e poot) | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300906 | N34: Bewegwijzering Plopsaland | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300909 | N48: Bijdrage nieuwe ontsluitingsweg Zuidwolde | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6309903 | Bewegwijzeringsplan X-VVI | 3300311 |
| Totaal thema bereikbaarheid Pup 2009 en eerder | | | | |
| 3 | Thema Innovatie | 6300726 | Dynamisch informatiesysteem Assen (vrijval 2009) | 3300313 |
| 3 | Thema Innovatie | 6300727 | Dynamisch informatiesysteem Gemeente Emmen | 3300313 |
| 3 | Thema Innovatie | 6300734 | N374 Dynamisch informatiesysteem Borger | 3300313 |
| 3 | Thema Innovatie | 6300805 | N34 Pilot LED-verlichting (voorlopig vrijgevallen project) | 3300313 |
| 3 | Thema Innovatie | 6300815 | Parkeerverwijssysteem | 3300313 |
| 3 | Thema Innovatie | 6300820 | N919 DRIS Veenhuizen | 3300313 |
| 3 | Thema Innovatie | 6300823 | N386 DRIS Vries-Zuidlaren | 3300313 |
| 3 | Thema Innovatie | 6300824 | N386 DRIS Tynaarlo | 3300313 |
| Totaal thema Thema Innovatie Pup 2009 en eerder | | | | |

| totale krediet | Boekwaarde 1 januari 2009 | vermeerde-ring 2009 | vermindering 2009 | vermeerde-ring 2010 | vermindering 2010 | vermeerde-ring 2011 | vermindering 2011 | vermeerde-ring 2012 | vermindering 2012 | vermeerde-ring 2013 | vermindering 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 183.810 | - | 183.810 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 2.327.865 | - | 2.327.865 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 3.299.094 | 136.867 | 3.162.227 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 14.461.000 | 2.147.872 | 7.375.128 | 3.000.000 | 8.472.000 | 2.000.000 | 3.016.000 | 1.550.000 | - | - | - | - |
| 20.271.769 | 2.284.739 | 13.049.030 | 3.000.000 | 8.472.000 | 2.000.000 | 3.016.000 | 1.550.000 | - | - | - | - |
| 20.271.769 | 2.284.739 | 13.049.030 | 3.000.000 | 8.472.000 | 2.000.000 | 3.016.000 | 1.550.000 | - | - | - | - |
| 738.921 | 742.327 | (3.406) | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 1.274.690 | 506.767 | 496.015 | - | 271.908 | - | - | - | - | - | - | - |
| 500.000 | - | 500.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 150.000 | 905.036 | - | 755.036 | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 125.000 | - | 125.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 100.000 | - | 100.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 4.500.000 | 52.732 | | | 4.747.268 | 300.000 | - | - | - | - | - | - |
| 500.000 | - | 500.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 100.000 | - | | | 200.000 | 100.000 | - | - | - | - | - | - |
| 200.000 | - | 200.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 250.000 | 588.898 | - | 338.898 | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 250.000 | - | 250.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 125.000 | - | 125.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 328.000 | - | - | - | 328.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 300.000 | - | - | - | 300.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 1.000.000 | 132.821 | 600.000 | - | 267.179 | - | - | - | - | - | - | - |
| 800.000 | - | 800.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 175.000 | - | 175.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 250.000 | - | - | - | 250.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 125.000 | - | - | | 125.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 3.800.000 | - | - | | 3.800.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 810.000 | - | 500.000 | | 310.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 1.000.000 | - | - | | 1.000.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 250.000 | - | - | | 250.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 1.000.000 | - | - | | 1.133.000 | 133.000 | - | - | - | - | - | - |
| 800.000 | 55.390 | 3.944.610 | 3.200.000 | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 250.000 | - | - | - | 500.000 | 250.000 | - | - | - | - | - | - |
| 50.000 | - | 50.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 750.000 | - | - | - | 750.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 298.807 | 209.006 | 89.801 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 20.800.417 | 3.192.977 | 8.452.020 | 4.293.935 | 14.232.355 | 783.000 | - | - | - | - | - | - |
| 12.942 | 12.942 | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 100.000 | - | - | - | 100.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 100.000 | - | 150.000 | 50.000 | - | - | - | - | - | - | - | - |
| - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 200.000 | - | 200.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 100.000 | - | - | - | 150.000 | 50.000 | - | - | - | - | - | - |
| 225.000 | - | - | - | 225.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 100.000 | - | - | - | 150.000 | 50.000 | - | - | - | - | - | - |
| 837.942 | 12.942 | 350.000 | 50.000 | 625.000 | 100.000 | - | - | - | - | - | - |

| Progr. | Thema/product | ObjectID | Omschrijving | T.l.v. product |
|---|---|---|---|---|
| 3 | Thema Leefomgeving | 6300919 | Bijdrage kunstprojecten langs provinciale wegen | 3300313 |
| 3 | Thema Leefomgeving | 6300920 | Pilot navigatiesysteem vrachtauto's | 3300313 |
| 3 | Thema Leefomgeving | 6300921 | A28: aanleg bewaakt parkeren voor vrachtauto's in Rogat | 3300313 |
| 3 | Thema Leefomgeving | 6300922 | Aanleg 50 haltevoorzieningen langs prov. Wegen (onderdeel Kolibri) | 3300313 |
| 3 | Thema Leefomgeving | 6300923 | Monitoring verkeersintensiteiten (uitbr. GSM-uitlezen + optimalis.verw. Data) | 3300312 |
| Totaal thema Thema Leefomgeving Pup 2009 en eerder | | | | |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6300405 | N853 ontsluiting Vierslagen FVV | 3300313 |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6300517 | Bijdrage prov. Bereikbaarheid Assen FVV Stationsomgeving/Peelo | 3300313 |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6300518 | Bijdrage prov. Bereikbaarheid Emmen FVV Rondweg | 3300313 |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6300519 | Bijdrage prov. Bereikbaarheid Hoogeveen FVV Revitalisering De Wieken | 3300313 |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6300607 | UCSC6 Herinrichting stationsomgeving Coevorden | 3300313 |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6300725 | 2e fase ontsluiting Delftlanden | 3300313 |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6300804 | N34 Afrekening WK voor werkzaamheden wegvak Zuidlaren-De Punt | 3300313 |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6300806 | Verdubbeling De Haar | 3300313 |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6300903 | bereikbaarheid (Kolibri-projecten) (voorlopig vrijgevallen project) | 3300313 |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6300907 | Bijdrage aan Station Bargeres | 3300313 |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6319956 | Emmen-Ter Apel N391 INFRA | 3300312 |
| Totaal thema Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling Pup 2009 en eerder | | | | |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300402 | N377 aansluiting N34 aanleg rotondes FVV (voorlopig vrijgevallen project) | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300502 | N371 aanpassingen herinrichting FVV | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300604 | UCA6 Opwaardering fietsroute Assen-Vries en aanpassinge OV-Voorzieningen | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300606 | TRO6 N863 Herinrichting wegvak dmv markering | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300613 | TRO6 N375 Aanleg rotonde westelijke aansluiting A28 | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300708 | N372 Roden-Peizermade richtlijn EHK | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300709 | N386 aansluiting Peize-Zuid | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300729 | N379 Bargercompascuum microrotonde | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300731 | N863 Coevorden Schoonebeek-Nw. Schoonebeek(hm 1.6-9.5 en 11.6-17.5 Ri. EHK | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300736 | N371 Wegvak Norgerbrug-Wittelerbrug (hm 5.1-27.5) richtlijn EHK. | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300807 | N374/N857 Reconstructie aansluiting | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300808 | N374 Herinrichting wegvak hm. 3.2-15.5 volgens de Richtlijn EHK | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300813 | N375/A32 Rotondes aansluiting | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300821 | N919 Traverse Veenhuizen: aansluiting Bankenbosch | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300822 | N919 Herinrichting wegvakken hm. 3.0-6.9 en Norgerhaven-Laan Weldadigheid | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300908 | N375: Rotonde oostenlijke afrit A28/N375 | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300910 | N386: Planuitwerking 'Mooi zo, veilig zo' De Groeve | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300911 | N374: Herinr. Wegvak hm. 16.9-23.0 (Borger-Schoonlo) afslag Westdorp/ fietspad | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300912 | N371: Herinr. Wegvak Norgerbrug-Hoogersmilde (incl. Bovensmilde en Smilde) | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300913 | N374: Aanp. Wegvak Schoonlo-Westerbork | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300914 | N353: Wegvak Darp-Wapserveen inrichten tot GOW B (markering) | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300915 | N371: aanp. Wegvak Willelte-Havelte als GOW | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300916 | N855: aanp. Wegvak A238 (Spier)-N371 (Dieverbrug) | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300917 | N855: herinr. Bebouwde kom Wapse | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300918 | Project: 'Gebruik je hoofd, niet je airbag' | 3300313 |
| Totaal thema Thema Veiligheid Pup 2009 en eerder | | | | |
| Totaal Pup 2009 en eerder | | | | |
| 3 | Thema Innovatie | 6301007 | Aanleg 50 haltevoorzieningen langs prov. Wegen (Kolibri) | 3300313 |
| Totaal thema Thema Innovatie Pup 2010 | | | | |

| totale krediet | Boekwaarde 1 januari 2009 | vermeerde-ring 2009 | vermindering 2009 | vermeerde-ring 2010 | vermindering 2010 | vermeerde-ring 2011 | vermindering 2011 | vermeerde-ring 2012 | vermindering 2012 | vermeerde-ring 2013 | vermindering 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 50.000 | - | 100.000 | 50.000 | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 100.000 | - | 400.000 | 300.000 | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 75.000 | - | 650.000 | 575.000 | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 250.000 | - | 50.000 | - | 200.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 190.000 | - | 190.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 665.000 | - | 1.390.000 | 925.000 | 200.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 7.950.000 | 8.821.200 | 3.145.924 | 4.017.124 | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 5.000.000 | 3.000.000 | - | - | 2.000.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 1.500.000 | - | 1.500.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 900.000 | - | - | - | 900.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 500.000 | - | - | - | 500.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 450.000 | 450.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 330.000 | - | 330.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 800.000 | - | 800.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 5.500.000 | - | 2.750.000 | - | 2.750.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 3.935.096 | 3.130.071 | 10.582.384 | 9.777.359 | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 26.865.096 | 15.401.271 | 19.108.308 | 13.794.483 | 6.150.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 31.483 | 31.483 | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 1.161.935 | 11.834 | 840.067 | 110.000 | 420.034 | - | - | - | - | - | - | - |
| 140.000 | - | 140.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 60.000 | - | 60.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 400.000 | 153.115 | 346.885 | 100.000 | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 700.000 | 59.009 | - | - | 1.115.991 | 475.000 | - | - | - | - | - | - |
| 375.000 | 772.268 | - | 397.268 | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 250.000 | - | - | - | 250.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 200.000 | - | 200.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 160.000 | 1.164 | 239.224 | 200.000 | 119.612 | - | - | - | - | - | - | - |
| 700.000 | - | - | - | 700.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 207.000 | - | 207.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 333.000 | 628.127 | 142.847 | 437.974 | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 400.000 | - | - | - | 400.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 1.222.475 | - | 1.586.000 | 486.000 | 122.475 | - | - | - | - | - | - | - |
| 500.000 | - | - | - | 500.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 100.000 | - | 100.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 1.111.482 | - | 1.830.000 | 718.518 | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 1.284.000 | - | 1.589.329 | 733.329 | 794.665 | 366.665 | - | - | - | - | - | - |
| 136.902 | - | 136.902 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 78.240 | - | - | - | 78.240 | - | - | - | - | - | - | - |
| 149.960 | - | 149.960 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 68.460 | - | - | - | 68.460 | - | - | - | - | - | - | - |
| 350.000 | - | - | - | 460.600 | 110.600 | - | - | - | - | - | - |
| 90.000 | - | 90.000 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 10.209.937 | 1.657.000 | 7.658.214 | 3.183.089 | 5.030.077 | 952.265 | - | - | - | - | - | - |
| 59.378.392 | 20.264.190 | 36.958.542 | 22.246.507 | 26.237.432 | 1.835.265 | - | - | - | - | - | - |
| 250.000 | - | - | - | 250.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 250.000 | - | - | - | 250.000 | - | - | - | - | - | - | - |

| Progr. | Thema/product | ObjectID | Omschrijving | T.l.v. product |
|---|---|---|---|---|
| 3 | Thema Leefomgeving | 6301003 | Kunstprojecten langs provinciale wegen | 3300313 |
| Totaal thema Thema Leefomgeving Pup 2010 | | | | |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6330006 | Reconstructie Ericasluis | 3330501 |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6301006 | Reservering provinciale bijdrage aan Assen | 3300313 |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6301009 | Studie OV en Spoor in Drenthe | 3300313 |
| Totaal thema Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling Pup 2010 | | | | |
| 3 | Thema Veiligheid | 6301010 | N919: Bijdrage voor maatregelen Poorten Veenhuizen | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6301011 | N379 Aanpassen wegvak hm. 0.3-4.3 aan richtlijn EHK | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6301012 | N386:Mooi zo, Veilig zo De Groeve | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6301013 | N386: Rotonde kruispunt N386/N858 | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6310150 | (N386) Aansluiting N34/N386 (Zuidlaren) div.maatreg.INFRA | 3300312 |
| Totaal thema Thema Veiligheid Pup 2010 | | | | |
| Totaal Pup 2010 | | | | |
| 3 | Verkeer Investeringsnota prioriteit 3.11 | 6311001 | Investeringsnota voorjaarsnota 2007 plus prioriteit 3.11 | 3300315 |
| Totaal Investeringsnota prioriteit 3.11 | | | | |
| Totaal 3. Ruimte en bereikbaarheid | | | | |
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6620680 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2006 | 3621104 |
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6620780 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2007 | 3621104 |
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6620880 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2008 | 3621104 |
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6620980 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2009 | 3621104 |
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6621080 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2010 | 3621104 |
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6621180 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2011 | 3621104 |
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6621280 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2012 | 3621104 |
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6621380 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2013 | 3621104 |
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6621480 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2014 | 3621104 |
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6621580 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2015 | 3621104 |
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6628480 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2004 | 3621104 |
| Totaal Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | | | | |
| Totaal 5. Leefomgeving | | | | |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270605 | Technisch (voorheen Verbetering IT huishouding 2006) | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270606 | Digitaalbeheer (voorheen Digitalisering archief en werkprocessen) | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270610 | Proces vergunning verlenen en handhaven (voorheen Omgevingsvergunning 2006) | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5280608 | Vervanging niet-basis ICT | 2281001 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270702 | Vervangen werkplekken 2007 | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270704 | Basisvoorzieningen automatisering 2007 | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270705 | Migratie Office XP 2007 | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270802 | Info- en comm. Basisvoorzieningen 2008 | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270803 | Processen digitaliseren mbt e-goverment (voorheen Probisdoc (e-government) 2008) | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270804 | Hardware ERP 2008 | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270805 | Processen digitaliseren mbt verstr. subsidies voorheen (Subsidievolgsysteem 2008 | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270806 | Bekabeling netwerk 2008 | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270807 | Verbetering IT-huishouding/processen (voorjaarsnota 2007, prioriteit P6.02) | 2270107 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270808 | Herst. IT-huishouding oa. Digid (Prio 1.5 voorjaarsnota 2007) | 2270107 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270901 | Info- en comm. Basisvoorzieningen 2009 | 2270207 |
| Totaal Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | | | | |

| totale krediet | Boekwaarde 1 januari 2009 | vermeerde-ring 2009 | vermindering 2009 | vermeerde-ring 2010 | vermindering 2010 | vermeerde-ring 2011 | vermindering 2011 | vermeerde-ring 2012 | vermindering 2012 | vermeerde-ring 2013 | vermindering 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 50.000 | - | - | - | 100.000 | 50.000 | - | - | - | - | - | - |
| 50.000 | - | - | - | 100.000 | 50.000 | - | - | - | - | - | - |
| 2.200.000 | - | - | - | 2.200.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 1.952.300 | - | - | - | 1.952.300 | - | - | - | - | - | - | - |
| 250.000 | - | - | - | 250.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 4.402.300 | - | - | - | 4.402.300 | - | - | - | - | - | - | - |
| 430.000 | - | - | - | 430.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 240.000 | - | - | - | 240.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 425.000 | - | - | - | 850.000 | 425.000 | - | - | - | - | - | - |
| 525.000 | - | - | - | 650.000 | 125.000 | - | - | - | - | - | - |
| 738.769 | 1.086.745 | 176.048 | 524.024 | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 2.358.769 | 1.086.745 | 176.048 | 524.024 | 2.170.000 | 550.000 | - | - | - | - | - | - |
| 7.061.069 | 1.086.745 | 176.048 | 524.024 | 6.922.300 | 600.000 | - | - | - | - | - | - |
| 39.785.423 | - | - | - | - | - | 13.158.000 | - | 13.158.000 | - | 13.469.423 | - |
| 39.785.423 | - | - | - | - | - | 13.158.000 | - | 13.158.000 | - | 13.469.423 | - |
| 106.224.884 | 21.350.935 | 37.134.590 | 22.770.531 | 33.159.732 | 2.435.265 | 13.158.000 | - | 13.158.000 | - | 13.469.423 | - |
| 816.377 | - | 816.377 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 816.804 | - | - | - | 816.804 | - | - | - | - | - | - | - |
| 816.804 | - | - | - | - | - | 816.804 | - | - | - | - | - |
| 816.804 | - | - | - | - | - | - | - | 816.804 | - | - | - |
| 816.804 | - | - | - | - | - | - | - | - | - | 816.804 | - |
| - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 625.437 | 335.218 | 290.219 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 4.709.030 | 335.218 | 1.106.596 | - | 816.804 | - | 816.804 | - | 816.804 | - | 816.804 | - |
| 4.709.030 | 335.218 | 1.106.596 | - | 816.804 | - | 816.804 | - | 816.804 | - | 816.804 | - |
| 205.295 | 167.437 | 37.858 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 185.000 | 162.980 | 22.020 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 300.000 | - | 100.000 | - | 100.000 | - | 100.000 | - | - | - | - | - |
| 29.500 | 18.512 | 10.988 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 1.090.000 | 139.404 | 150.596 | - | 800.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 50.000 | 43.067 | 6.933 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 186.800 | - | 20.000 | - | 166.800 | - | - | - | - | - | - | - |
| 81.000 | 16.430 | 64.570 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 492.000 | - | 200.000 | - | 292.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 277.000 | 27.775 | - | - | - | - | - | - | 249.225 | - | - | - |
| 96.000 | - | 48.000 | - | 48.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 250.000 | - | - | - | 200.000 | - | 50.000 | - | - | - | - | - |
| 525.000 | 10.000 | 90.000 | - | 425.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 175.000 | 5.250 | 69.750 | - | 100.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 335.000 | - | 135.000 | - | 200.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| 4.277.595 | 590.855 | 955.715 | - | 2.331.800 | - | 150.000 | - | 249.225 | - | - | - |

| Progr. | Thema/product | ObjectID | Omschrijving | T.l.v. product | |
|---|---|---|---|---|---|
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2010 | 5271001 | Vervanging lokaal netwerk 2010 | 2270207 | |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2010 | 5271002 | Vervanging randapparatuur 2010 | 2270207 | |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2010 | 5271003 | E-architectuur 2010 | 2270207 | |
| Totaal Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2010 | | | | | |
| 6 | Bedrijfsvoering, Facilitaire zaken revitalisering provinciehuis | 5280701 | Revitalisering provinciehuis BWK | 2280101 | |
| 6 | Bedrijfsvoering, Facilitaire zaken revitalisering provinciehuis | 5280702 | Revitalisering provinciehuis installaties | 2280101 | |
| 6 | Bedrijfsvoering, Facilitaire zaken revitalisering provinciehuis | 5280703 | Huisvestingsbeleidsplan (bouwkundig en installaties) | 2280101 | |
| 6 | Bedrijfsvoering, Facilitaire zaken revitalisering provinciehuis | 5280704 | Revitalisering provinciehuis bestuursruimte BWK | 2280101 | |
| 6 | Bedrijfsvoering, Facilitaire zaken revitalisering provinciehuis | 5280705 | Revitalisering provinciehuis Warmte-koude opslag | 2280101 | |
| 6 | Bedrijfsvoering, Facilitaire zaken revitalisering provinciehuis | 5280706 | Revitalisering provinciehuis isolatieglas | 2280101 | |
| 6 | Bedrijfsvoering, Facilitaire zaken revitalisering provinciehuis | 5280801 | Huisvestingsbeleidsplan (ICT-voorzieningen) | 2280101 | |
| 6 | Bedrijfsvoering, Facilitaire zaken revitalisering provinciehuis | 5280802 | Indexatie revitalisering provinciehuis | 2280101 | |
| 6 | Bedrijfsvoering, Facilitaire zaken revitalisering provinciehuis | 5280803 | Provinciehuis K&E-maatregelen | 2280101 | |
| Totaal Bedrijfsvoering, Facilitaire zaken revitalisering provinciehuis | | | | | |
| Totaal 6. Middelen | | | | | |
| Totaal generaal | | | | | |

De kolommen betreffen het saldo van uitgaven en inkomsten. Wanneer in een bepaald jaar een negatief bedrag wordt weergegeven houdt dat in dat in dat jaar meer inkomsten worden verwacht dan uitgaven. Die veelal in eerdere jaren hebben plaatsgevonden.

| | totale krediet | Boekwaarde 1 januari 2009 | vermeerde-ring 2009 | vermindering 2009 | vermeerde-ring 2010 | vermindering 2010 | vermeerde-ring 2011 | vermindering 2011 | vermeerde-ring 2012 | vermindering 2012 | vermeerde-ring 2013 | vermindering 2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | 157.000 | - | - | - | - | - | 157.000 | - | - | - | - | - |
| | 44.000 | - | - | - | 44.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| | 20.000 | - | - | - | 20.000 | - | - | - | - | - | - | - |
| | 221.000 | - | - | - | 64.000 | - | 157.000 | - | - | - | - | - |
| | 6.255.500 | 348.979 | 1.971.746 | - | 3.372.664 | - | 562.111 | - | - | - | - | - |
| | 2.716.000 | - | 814.800 | - | 1.629.600 | - | 271.600 | - | - | - | - | - |
| | 1.479.637 | - | 443.891 | - | 887.782 | - | 147.964 | - | - | - | - | - |
| | 708.000 | 27.000 | 185.400 | - | 424.800 | - | 70.800 | - | - | - | - | - |
| | 250.000 | - | 75.000 | - | 150.000 | - | 25.000 | - | - | - | - | - |
| | 600.000 | - | 180.000 | - | 360.000 | - | 60.000 | - | - | - | - | - |
| | 412.500 | - | 123.750 | - | 247.500 | - | 41.250 | - | - | - | - | - |
| | 2.600.000 | - | 780.000 | - | 1.560.000 | - | 260.000 | - | - | - | - | - |
| | 4.300.000 | - | 1.290.000 | - | 2.580.000 | - | 430.000 | - | - | - | - | - |
| | 19.321.637 | 375.979 | 5.864.587 | - | 11.212.346 | - | 1.868.725 | - | - | - | - | - |
| | 23.820.232 | 966.834 | 6.820.302 | - | 13.608.146 | - | 2.175.725 | - | 249.225 | - | - | - |
| | 155.025.915 | 24.937.726 | 58.110.518 | 25.770.531 | 56.056.682 | 4.435.265 | 19.166.529 | 1.550.000 | 14.224.029 | - | 14.286.227 | - |

## 4.3 Meerjarige financieringspositie

Om een beeld te krijgen van de ontwikkelingen van de meerjarige financieringspositie hebben wij een meerjarige investerings- en financieringsstaat opgesteld.
De meerjarige investerings- en financieringsstaat is in het navolgende per aanvang van het jaar opgesteld.

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Investeringen | | | | |
| A1. Materiële activa (maatschappelijk nut) | 60.828.030 | 75.425.925 | 82.549.646 | 89.885.135 |
| A2. Materiële activa (economisch nut) | 24.967.500 | 43.656.941 | 45.184.002 | 41.973.436 |
| B. Financiële activa | | | | |
| 1. deelnemingen (economisch nut) | 854.605 | 854.605 | 854.605 | 854.605 |
| 2. Bijdrage aan activa in eigendom derden (maatschappelijk nut) | 6.424.868 | 13.959.785 | 2.205.029 | 2.776.835 |
| 3. Verstrekte langlopende geldleningen | 89.668.165 | 88.096.375 | 86.601.161 | 45.718.874 |
| Totaal investeringen | 182.743.168 | 221.993.631 | 217.394.443 | 181.208.885 |
| Financieringsmiddelen | | | | |
| A. reserves/voorzieningen | | | | |
| 1. Algemene reserves | 75.081.047 | 41.144.256 | 3.621.756 | 22.793.209- |
| 2. Bestemmingsreserves | 277.225.377 | 274.408.082 | 258.045.374 | 261.865.063 |
| 3. Voorzieningen (middelen derden) | 2.037.678 | 2.140.099 | 2.242.520 | 2.344.941 |
| 4. Voorzieningen | 2.514.541 | 1.771.370 | 1.629.800 | 1.629.800 |
| B. Opgenomen langlopende geldleningen | 989.002 | 989.002 | 989.002 | 253.258 |
| C. Incidentele financieringsmiddelen | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 |
| Totaal financieringsmiddelen | 367.847.645 | 330.452.809 | 276.528.452 | 253.299.853 |
| Saldo financieringsmiddelen (overschot) | 185.104.477 | 108.459.178 | 59.134.009 | 72.090.968 |

## 4.4. Stand en verloop van reserves en voorzieningen

| Nummer | Omschrijving | Saldo 31-dec-2008 na bestemming resultaat reserves | 2009 Begrote Rente | 2009 Begrote Vermeerderingen | 2009 Begrote Verminderingen | Saldo 31-dec-2009 | 2010 Begrote Rente | 2010 Begrote Vermeerderingen | 2010 Begrote Verminderingen |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Algemene Reserves | | | | | | | | |
| 050001 | Reserve voor algemene doeleinden | 33.834.030 | | 10.000.000 | 9.230.647 | 34.603.383 | - | | 25.924.213 |
| 050002 | Saldireserve | 11.127.017 | | - | 10.487.817 | 639.200 | | | 33.148 |
| 050005 | Risicoreserve | 19.000.000 | | - | | 19.000.000 | | | |
| 050006 | Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | 47.150.289 | | 7.118.416 | 33.430.241 | 20.838.464 | | 394.570 | 8.374.000 |
| | Totaal Algemene Reserves | 111.111.336 | - | 17.118.416 | 53.148.705 | 75.081.047 | - | 394.570 | 34.331.361 |
| | Bestemmingsreserves | | | | | | | | |
| 060111 | Reserve monitoring voormalige stortplaatsen | 1.319.219 | | | | 1.319.219 | | | |
| 060124 | Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt | 6.578.328 | | | 483.955 | 6.094.373 | | | 511.227 |
| 060131 | Reserve ontgrondingenheffing | 663.784 | | | 663.784 | 0 | | | |
| 060150 | Reserve versterking economische structuur | 10.709.877 | | 4.600.000 | 3.111.088 | 12.198.789 | | | |
| 060161 | Reserve grondwaterheffing | 802.034 | | - | 61.048 | 740.986 | | | |
| 060199 | Reserve Investeringen verkeer en vervoer | 39.079.537 | | 2.437.240 | 13.927.825 | 27.588.952 | | | 4.473.068 |
| 060211 | Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel | 9.019.415 | | | 2.650.000 | 6.369.415 | | | 2.200.000 |
| 060212 | Reserve verdubbeling N33 | 11.730.000 | 235.000 | | | 11.965.000 | 239.000 | | |
| 060214 | Reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | 17.914.743 | | | 9.562.045 | 8.352.698 | | | 1.212.000 |
| 060215 | Reserve provinciaal aandeel ILG | 7.683.204 | | | | 7.683.204 | | | |
| 060216 | Reserve t.b.v de in te stellen voorziening pensioenen | 1.289.501 | | 6.000.000 | | 7.289.501 | | | |
| 060218 | Reserve Regionaal Specifiek Pakket | - | | 29.623.241 | | 29.623.241 | | 5.340.000 | |
| 060219 | Reserve opbrengst aandelenverkoop Essent | - | | 158.000.000 | | 158.000.000 | | | |
| | Totaal Bestemmingsreserves | 106.789.641 | 235.000 | 200.660.481 | 30.459.745 | 277.225.377 | 239.000 | 5.340.000 | 8.396.295 |
| Totalen algemene reserves en bestemmingreserves | | 217.900.977 | 235.000 | 217.778.897 | 83.608.450 | 352.306.424 | 239.000 | 5.734.570 | 42.727.656 |

| Nummer | Omschrijving | Saldo 31-dec-2008 na bestemming resultaat reserves | 2009 Begrote premie-inleg | 2009 Begrote Vermeerderingen | 2009 Begrote Verminderingen | Saldo 31-dec-2009 | 2010 Begrote premie-inleg | 2010 Begrote Vermeerderingen | 2010 Begrote Verminderingen |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Voorzieningen middelen derden | | | | | | | | |
| 072110 | Voorziening spaarhypotheken | 1.935.257 | 102.421 | | | 2.037.678 | 102.421 | | |
| | Totaal Voorzieningen middelen derden | 1.935.257 | 102.421 | - | - | 2.037.678 | 102.421 | - | - |
| | Voorzieningen | | | | | | | | |
| 083173 | Voorziening groot onderhoud provinciehuis | 1.801.478 | - | 187.430 | | 1.988.908 | | | 635.070 |
| 083177 | Voorziening groot onderhoud museum | 553.733 | - | | 28.101 | 525.632 | | | 108.101 |
| | Totaal Voorzieningen | 2.355.212 | - | 187.430 | 28.101 | 2.514.541 | - | - | 743.171 |
| Saldo reserves en voorzieningen | | 222.191.445 | 337.421 | 217.966.327 | 83.636.551 | 356.858.642 | 341.421 | 5.734.570 | 43.470.827 |

| | 2009 | 2010 |
|---|---|---|
| Bespaarde rente obv 4% over de reserve's (aanvang van het jaar) | 8.716.000 | 14.092.000 |

| Saldo 31-dec-2010 | 2011 | 2011 | 2011 | Saldo 31-dec-2011 | 2012 | 2012 | 2012 | Saldo 31-dec-2012 | 2013 | 2013 | 2013 | Saldo 31-dec-2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Begrote Rente | Begrote Vermeerde-ringen | Begrote Verminde-ringen | | Begrote Rente | Begrote Vermeer-deringen | Begrote Verminde-ringen | | Begrote Rente | Begrote Vermeer-deringen | Begrote Verminde-ringen | |
| | | | | | | | | | | | | |
| 8.679.170 | - | | 31.448.500 | 22.769.330- | - | | 23.424.965 | 46.194.295- | - | | 25.785.847 | 71.980.142- |
| 606.052 | | | 606.000 | 52 | | | | 52 | | | | 52 |
| 19.000.000 | | | | 19.000.000 | | | | 19.000.000 | | | | 19.000.000 |
| 12.859.034 | | - | 5.468.000 | 7.391.034 | | - | 2.990.000 | 4.401.034 | | | 1.400.000 | 3.001.034 |
| 41.144.256 | - | - | 37.522.500 | 3.621.756 | - | - | 26.414.965 | 22.793.209- | - | - | 27.185.847 | 49.979.056- |
| | | | | | | | | | | | | |
| 1.319.219 | | | | 1.319.219 | | | | 1.319.219 | | | | 1.319.219 |
| 5.583.146 | | | | 5.583.146 | | | | 5.583.146 | | | | 5.583.146 |
| 0 | | | | 0 | | | | 0 | | | | 0 |
| 12.198.789 | | | | 12.198.789 | | | | 12.198.789 | | | | 12.198.789 |
| 740.986 | | | | 740.986 | | | | 740.986 | | | | 740.986 |
| 23.115.884 | | | 14.536.708 | 8.579.176 | | | 1.183.685 | 7.395.491 | | | 956.832 | 6.438.659 |
| 4.169.415 | | | 2.200.000 | 1.969.415 | | | 1.424.928 | 544.487 | | | 544.487 | 0 |
| 12.204.000 | 244.000 | | | 12.448.000 | 249.000 | | | 12.697.000 | 254.000 | | | 12.951.000 |
| 7.140.698 | | | 6.000.000 | 1.140.698 | | | 1.140.698 | - | | | | - |
| 7.683.204 | | | | 7.683.204 | | | | 7.683.204 | | | | 7.683.204 |
| 7.289.501 | | | | 7.289.501 | | | | 7.289.501 | | | | 7.289.501 |
| 34.963.241 | | 6.130.000 | | 41.093.241 | | 7.320.000 | | 48.413.241 | | 7.446.400 | | 55.859.641 |
| 158.000.000 | | | | 158.000.000 | | | | 158.000.000 | | | | 158.000.000 |
| 274.408.082 | 244.000 | 6.130.000 | 22.736.708 | 258.045.374 | 249.000 | 7.320.000 | 3.749.311 | 261.865.063 | 254.000 | 7.446.400 | 1.501.319 | 268.064.144 |
| 315.552.338 | 244.000 | 6.130.000 | 60.259.208 | 261.667.130 | 249.000 | 7.320.000 | 30.164.276 | 239.071.854 | 254.000 | 7.446.400 | 28.687.166 | 218.085.088 |

| Saldo 31-dec-2010 | 2011 | 2011 | 2011 | Saldo 31-dec-2011 | 2012 | 2012 | 2012 | Saldo 31-dec-2012 | 2013 | 2013 | 2013 | Saldo 31-dec-2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Begrote premie-inleg | Begrote Vermeerde-ringen | Begrote Verminde-ringen | | Begrote premie-inleg | Begrote Vermeer-deringen | Begrote Verminde-ringen | | Begrote premie-inleg | Begrote Vermeer-deringen | Begrote Verminde-ringen | |
| | | | | | | | | | | | | |
| 2.140.099 | 102.421 | - | | 2.242.520 | 102.421 | - | | 2.344.941 | 102.421 | | | 2.447.362 |
| 2.140.099 | 102.421 | - | - | 2.242.520 | 102.421 | - | - | 2.344.941 | 102.421 | - | - | 2.447.362 |
| | | | | | | | | | | | | |
| 1.353.838 | | | 141.570 | 1.212.268 | | | | 1.212.268 | | | | 1.212.268 |
| 417.531 | | - | | 417.531 | | - | | 417.531 | | | | 417.531 |
| 1.771.370 | - | - | 141.570 | 1.629.800 | - | - | - | 1.629.800 | - | - | - | 1.629.800 |
| 319.463.806 | 346.421 | 6.130.000 | 60.400.778 | 265.539.449 | 351.421 | 7.320.000 | 30.164.276 | 243.046.595 | 356.421 | 7.446.400 | 28.687.166 | 222.162.250 |

| 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|
| 12.622.000 | 10.467.000 | 9.563.000 | 8.723.000 |

In dit overzicht wordt per reserve een toelichting gegeven op de vermeerderingen en verminderingen. Hierbij is aangesloten bij de bedragen zoals die in de exploitatie zijn vermeld. Daarbij zijn, conform de aanbevelingen van de Onderzoekscommissie Reserves en Voorzieningen, de brutovermeerderingen en -verminderingen in kaart gebracht. De brutovermeerdering is het normbedrag (in de exploitatie). Wanneer in de exploitatie niets wordt uitgegeven van het budget, wordt dit bedrag toegevoegd aan de reserve. De brutovermindering is het bedrag dat van het totaal in de reserve/voorziening beschikbaar bedrag in enig jaar wordt uitgegeven (de verwachte last in dat jaar). Bij de opstelling van de Begroting wordt door uw staten vastgesteld welk bedrag u jaarlijks beschikbaar stelt voor het behalen van de doelstellingen. In sommige gevallen bestaan de vermeerderingen uit inkomsten ten gevolge van een heffing zoals bij de grondwaterheffing. Uw staten stellen dan indirect het normbedrag vast door de hoogte van de heffing vast te stellen. De saldi aanvang jaar 2009 zijn dezelfde als de eindsaldi in de Jaarrekening 2008 (na bestemming). In navolgend overzicht worden de stand en het verloop van de reserves en voorzieningen weergegeven, waarbij onderscheid is gemaakt in:

1. algemene reserves
2. bestemmingsreserves
3. voorzieningen middelen derden
4 voorzieningen

**050001 Reserve voor algemene doeleinden**

| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 33.834.030 | 34.603.383 | 8.679.170 | -22.769.330 | -46.194.295 |
| Begrote toevoeging | 10.000.000 | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 43.834.030 | 34.603.383 | 8.679.170 | -22.769.330 | -46.194.295 |
| Begrote onttrekking | 9.230.647 | 25.924.213 | 31.448.500 | 23.424.965 | 25.785.847 |
| Saldo einde jaar | 34.603.383 | 8.679.170 | -22.769.330 | -46.194.295 | -71.980.142 |

Dit is een vrij besteedsbare reserve voor algemene doeleinden. De reserve is onderdeel van het weerstandsvermogen van de provincie. In tegenstelling tot eerdere jaren wordt er ten behoeve van de waardevastheid geen rente meer de reserve toegevoegd. Rekening is gehouden met een bijdrage in 2009 van €10.000.000,-- als onderbesteding 2009. Daarnaast een bijdrage voorzien van € 1.106.000,-- vanuit de Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten. In deze reserve was dit bedrag nog beschikbaar rekeninghoudend met alle geplande projecten t/m 2014.

**050002 Saldireserve**

| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 11.127.017 | 639.200 | 606.052 | 52 | 52 |
| Begrote toevoeging | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 11.127.017 | 639.200 | 606.052 | 52 | 52 |
| Begrote onttrekking | 10.487.817 | 33.148 | 606.000 | - | - |
| Saldo einde jaar | 639.200 | 606.052 | 52 | 52 | 52 |

Deze reserve is ingesteld om de rekeningoverschotten en rekeningtekorten op te vangen. Bedragen die worden overgeheveld naar volgende boekjaren worden vanuit deze reserve weer beschikbaar gesteld.

**050005 Risicoreserve**

| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 |
| Begrote toevoeging | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 |
| Begrote onttrekking | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 |

Deze reserve is ingesteld bij de vaststelling van de begroting 2008. Om een transparant beeld te kunnen geven van de reële bijdrage uit de algemene reserves aan het weerstandsvermogen is een afzonderlijke Risicoreserve in gesteld. De reserve is bedoeld om incidentele tegenvallers op te kunnen vangen, die niet door een specifieke voorziening worden gedekt. Vooralsnog maakt de ontwikkeling van de totale weerstandscapaciteit het niet noodzakelijk aan de Risicoreserve rente toe te voegen.

**050006 Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten**

| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 47.150.289 | 20.838.464 | 12.859.034 | 7.391.034 | 4.401.034 |
| Begrote toevoeging | 7.118.416 | 394.570 | - | - | - |
| Totaal beschikbaar | 54.268.705 | 21.233.034 | 12.859.034 | 7.391.034 | 4.401.034 |
| Begrote onttrekking | 33.430.241 | 8.374.000 | 5.468.000 | 2.990.000 | 1.400.000 |
| Saldo einde jaar | 20.838.464 | 12.859.034 | 7.391.034 | 4.401.034 | 3.001.034 |

Deze reserve is ingesteld bij de vaststelling van de VoorjaarsnotaPLUS 2007 Om gebiedsgerichte cofinanciering van relatief grote projecten mogelijk te maken. RSP- projecten worden nu niet meer vanuit deze reserve gedekt, hiervoor is een aparte reserve ingesteld. De genoemde saldi van deze reserve zijn gebaseerd op de besluiten zoals die tot en met de vergadering van uw staten van 2 juli 2009 zijn vastgesteld. Uit zondering hierop is de uittrekking in verband met de ontwikkeling van het regiopark Groningen-Assen. Daarnaast is voorzien dat in 2010 een bedrag van € 1.106.000,-- kan worden afgeroomd ten gunste van de Algemene reserve, omdat deze gelden binnen deze reserve niet meer nodig zijn.

**060111 Reserve monitoring voormalige stortplaatsen**

| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 1.319.219 | 1.319.219 | 1.319.219 | 1.319.219 | 1.319.219 |
| Begrote onttrekking (2) | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 1.319.219 | 1.319.219 | 1.319.219 | 1.319.219 | 1.319.219 |
| Begrote lasten programma (5) | | | | | |
| Beoogde lasten programma (6) | | | | | |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Beoogde baten programma (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=4+5-6+7-8) | 1.319.219 | 1.319.219 | 1.319.219 | 1.319.219 | 1.319.219 |

De middelen in deze reserve zijn via een heffing geïnd. Deze middelen zijn gelabeld. Dit is vastgelegd in de zogenoemde Leemtewet. Momenteel vindt er geen heffing meer plaats. Voor de herstelwerkzaamheden, het opheffen van eventuele risico's en het herstel van de afdeklaag kan de meerjarenraming worden aangepast. Nu is daarin nog niet voorzien.

**060124 Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt**

| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 6.578.328 | 6.094.373 | 5.583.146 | 5.583.146 | 5.583.146 |
| Begrote onttrekking (2) | 483.955 | 511.227 | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 6.094.373 | 5.583.146 | 5.583.146 | 5.583.146 | 5.583.146 |
| Begrote lasten programma (5) | 2.796.979 | 2.819.218 | 2.579.382 | 2.630.715 | 2.683.015 |
| Te verrekenen apparaatskosten (5a) | 1.331.887 | 1.372.688 | 1.099.850 | 1.086.845 | 1.090.000 |
| Beoogde lasten programma (6) | 2.796.979 | 2.819.218 | 2.579.382 | 2.630.715 | 2.683.015 |
| Beoogde apparaatskosten (6a) | 1.331.887 | 1.372.688 | 1.099.850 | 1.086.845 | 1.090.000 |
| Begrote baten programma (7) | 3.644.911 | 3.680.679 | 3.679.232 | 3.717.560 | 3.790.730 |
| Beoogde baten programma (8) | 3.644.911 | 3.680.679 | 3.679.232 | 3.717.560 | 3.790.730 |
| Saldo einde jaar (9=4+5+5a-6-6a+7-8) | 6.094.373 | 5.583.146 | 5.583.146 | 5.583.146 | 5.583.146 |

De reserve is ingesteld om met een vast geïndexeerd budget het beheer en onderhoud van de vaarweg Meppel-De Punt te waarborgen. Door het instellen van de reserve worden er geen extra claims op de provinciale middelen gelegd. Met behulp van de Brokx-Nat-systematiek wordt jaarlijks het Meerjaren(groot)onderhoudsplan bijgesteld, waarin de verwachte uitgaven vastgesteld worden voor het onderhoud aan de vaarweg. Deze verwachte uitgaven vormen de verminderingen die aan programmaonderdeel 33304 worden toegevoegd. Het saldo van de reserve moet tot 2024 toereikend zijn om het totale onderhoud uit te kunnen voeren. Na deze periode stopt de bijdrage voor groot onderhoud van het rijk en zal de grondslag van de reserve heroverwogen moeten worden.

**060131 Reserve ontgrondingenheffing**

| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 663.784 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Begrote onttrekking (2) | 663.784 | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Begrote lasten programma (5) | | | | | |
| Beoogde lasten programma (6) | - | | | | |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Beoogde baten programma (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=4+5-6+7-8) | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |

Bij het vaststellen van de Voorjaarsnota 2009 is besloten deze reserve in 2009 op te heffen en het saldo ten gunste te brengen van de exploitatie. De voeding van de reserve ontgrondingenheffing is op enig moment hoger dan noodzakelijk geweest ten voor de op dat moment toerekenbare kosten. Het is acceptabel de kosten die met ontgrondingen gepaard gaan voortaan rechtstreeks ten laste van de exploitatie te brengen en daarvoor niet langer een reserve te handhaven.

**060150 Reserve versterking economische structuur**

| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 10.709.877 | 12.198.789 | 12.198.789 | 12.198.789 | 12.198.789 |
| Begrote onttrekking (2) | 3.111.088 | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | 4.600.000 | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 12.198.789 | 12.198.789 | 12.198.789 | 12.198.789 | 12.198.789 |
| Begrote lasten programma (5) | 6.301.000 | 1.394.212 | 394.212 | 394.212 | 394.212 |

| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| Beoogde lasten programma (6) | 6.301.000 | 1.394.212 | 394.212 | 394.212 | 394.212 |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Beoogde baten programma (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=4+5-6+7-8) | 12.198.789 | 12.198.789 | 12.198.789 | 12.198.789 | 12.198.789 |

Doelstelling: Het verstrekken van de sociaaleconomische structuur in Drenthe in brede zin, gericht op de verwezenlijking van een duurzame economische ontwikkeling. Naast de inzet op de nieuwe nationale en Europese economische programma's werken wij aan projecten en initiatieven die bijdragen aan de versterking van de economische structuur en/of de transitie naar de kenniseconomie, maar die buiten de reikwijdte van de nieuwe SNN-programma's vallen. Naast een structurele voeding van 394.212 euro in 2009 zijn de begrote toevoegingen en onttrekkingen ten behoeve van de uitvoering van het project Kennis Werkt.

**060161 Reserve grondwaterheffing**

| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 802.034 | 740.986 | 740.986 | 740.986 | 740.986 |
| Begrote onttrekking (2) | 61.048 | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 740.986 | 740.986 | 740.986 | 740.986 | 740.986 |
| Begrote lasten programma (5) | 781.048 | 720.000 | 720.000 | 720.000 | 720.000 |
| Beoogde lasten programma (6) | 781.048 | 720.000 | 720.000 | 720.000 | 720.000 |
| Begrote baten programma (7) | 720.000 | 720.000 | 720.000 | 720.000 | 720.000 |
| Beoogde baten programma (8) | 720.000 | 720.000 | 720.000 | 720.000 | 720.000 |
| Saldo einde jaar (9=4+5-6+7-8) | 740.986 | 740.986 | 740.986 | 740.986 | 740.986 |

De vermeerdering van de reserve komt tot stand door inning van de grondwaterheffing. De vermindering is op de lange termijn gelijk aan de geïnde heffing. Wat de exacte jaarlijkse verminderingen zijn, is moeilijk in te schatten. Jaarlijks worden de verminderingen aan programmaonderdeel 34401 toegevoegd. Op basis van projectaanvragen worden er middelen uitgegeven. Vooraf is niet in te schatten wat de aanvangsdatum van deze projecten is. Verder kan een beroep op deze reserve worden gedaan als schade ontstaan is ten gevolge van het wijzigen van een vergunning of als de veroorzaker van de schade niet bekend is. De grondwaterbrief die uw staten jaarlijks ontvangen geeft naast een indicatie van het tarief voor het aankomende jaar ook een verantwoording van de projecten die het afgelopen jaar zijn uitgevoerd. Er bij een inventarisatie bij de voorjaarsnota 2009 gekeken of deze reserve opgeheven kan worden, maar dat zou in strijd zijn met wettelijke voorschriften, daarom blijft deze reserve gehandhaafd.

**060199 Reserve Investeringen verkeer en vervoer**

| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 39.079.537 | 27.588.952 | 23.115.884 | 8.579.176 | 7.395.491 |
| Begrote onttrekking (2) | 13.927.825 | 4.473.068 | 14.536.708 | 1.183.685 | 956.832 |
| Begrote toevoeging (3) | 2.437.240 | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 27.588.952 | 23.115.884 | 8.579.176 | 7.395.491 | 6.438.659 |
| Begrote lasten programma (5) | 7.911.465 | 15.596.781 | 20.520.348 | 7.167.325 | 6.940.472 |
| Beoogde lasten programma (6) | 7.911.465 | 15.596.781 | 20.520.348 | 7.167.325 | 6.940.472 |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Beoogde baten programma (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=4+5-6+7-8) | 27.588.952 | 23.115.884 | 8.579.176 | 7.395.491 | 6.438.659 |

Reserve is bedoeld ter egalisatie van de kapitaallasten van infrastructurele investeringen. De infrastructurele investeringen zijn gericht op veilige bereikbaarheid in Drenthe. In deze collegeperiode zal extra worden ingezet op de stedelijke bereikbaarheid. Samen met het OV-bureau Groningen-Drenthe wordt ingezet op verdere productinnovatie binnen het openbaar vervoer. Waar mogelijk en wenselijk worden in de verkeers- en vervoerssector innovatieve en energiebesparende maatregelen toegepast. De afgelopen jaren zijn investeringsprojecten later uitgevoerd dan eerder gepland of nog in uitvoering. Met name de voorbereiding, uitvoering èn de declaratie van de maatregelen in kader Stedelijke Bereikbaarheid in de convenanten met gemeenten zijn hiervan een voorbeeld. Berekeningen van kapitaallasten zijn geactualiseerd. Al het "dode" geld is nu op dit moment uit de reserve onttrokken. Echter toekomstige vertragingen kunnen leiden tot extra kapitaallasten en dus tot extra lasten, hiervoor hebben we geen "reserve" ruimte. Bij het niet doorgaan van investeringsproejecten zal dit tot lagere kapitaallasten leiden en in de toekomst wellicht ruimte creëren binnen deze reserve. Het huidige normbedrag (€ 5.983.640,--) dat aan de reserve wordt toegevoegd en jaarlijks wordt verrekend met de werkelijk kapitaallasten kan overigens op termijn, bijvoorbeeld vanaf 2017 ook aangepast worden, wanneer het saldo in de reserve weer gaat oplopen door afname van de jaarlijkse kapitaallasten.

**060211 Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel**

| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 9.019.415 | 6.369.415 | 4.169.415 | 1.969.415 | 544.487 |
| Begrote onttrekking (2) | 2.650.000 | 2.200.000 | 2.200.000 | 1.424.928 | 544.487 |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 6.369.415 | 4.169.415 | 1.969.415 | 544.487 | 0 |
| Begrote lasten programma (5) | 6.172.000 | 8.400.000 | 5.000.000 | 3.398.262 | 544.487 |
| Beoogde lasten programma (6) | 6.172.000 | 8.400.000 | 5.000.000 | 3.398.262 | 544.487 |
| Begrote baten programma (7) | 3.500.000 | 6.200.000 | 2.800.000 | 1.973.334 | - |
| Beoogde baten programma (8) | 3.500.000 | 6.200.000 | 2.800.000 | 1.973.334 | - |
| Saldo einde jaar (9=4+5-6+7-8) | 6.369.415 | 4.169.415 | 1.969.415 | 544.487 | 0 |

Doel: Herstel van de vaarverbinding Eriva-Ter Apel. Bij besluit van 31 januari 2007 is door uw staten de Bestemmingsreserve Erica-Ter Apel ingesteld en is daarin een storting gedaan van €10,0 miljoen als aandeel van de provincie Drenthe in het totale investeringsvolume.

**060212 Reserve verdubbeling N33**

| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 11.730.000 | 11.965.000 | 12.204.000 | 12.448.000 | 12.697.000 |
| Inflatiecorrectie (1a) | 235.000 | 239.000 | 244.000 | 249.000 | 254.000 |
| Begrote onttrekking (2) | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1+1a-2+3) | 11.965.000 | 12.204.000 | 12.448.000 | 12.697.000 | 12.951.000 |
| Begrote lasten programma (5) | | | | | |
| Beoogde lasten programma (6) | | | | | |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Beoogde baten programma (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=4+5-6+7-8) | 11.965.000 | 12.204.000 | 12.448.000 | 12.697.000 | 12.951.000 |

Bij besluit van 31 januari 2007 is door uw staten de Bestemmingsreserve verdubbeling N33 ingesteld en is daarin een storting gedaan van € 11,5 miljoen. Aan het saldo van deze reserve wordt een inflatiecorrectie-percentage toegerekend. Dit bedrag is bedoeld als aandeel van de provincie Drenthe de regionale bijdrage voor de verdubbeling van de N33 van maximaal € 50 miljoen.

**060214 Reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34**

| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 17.914.743 | 8.352.698 | 7.140.698 | 1.140.698 | - |
| Begrote onttrekking (2) | 9.562.045 | 1.212.000 | 6.000.000 | 1.140.698 | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 8.352.698 | 7.140.698 | 1.140.698 | - | - |
| Begrote lasten programma (5) | 9.562.045 | 1.212.000 | 6.000.000 | 1.140.698 | |
| Beoogde lasten programma (6) | 9.562.045 | 1.212.000 | 6.000.000 | 1.140.698 | |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Beoogde baten programma (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=4+5-6+7-8) | 8.352.698 | 7.140.698 | 1.140.698 | - | - |

Per 1 januari 2007 is het beheer en onderhoud van de weg N34 overgedragen van het Rijk aan de provincie. In de hiervoor ontvangen afkoopsom is een bedrag van € 36.454.893,-- begrepen voor het wegwerken van achterstallig onderhoud en het treffen van verbeteringswerkzaamheden. Bij statenbesluit van 20 december 2006 is hiervoor een Reserve achterstallig onderhoud en verbeteringswerken N34 ingesteld en is in deze reserve een genoemd bedrag gestort. In de komende jaren zal het bedrag aan de geplande werkzaamheden worden besteed.

**060215 Reserve provinciaal aandeel ILG**

| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 7.683.204 | 7.683.204 | 7.683.204 | 7.683.204 | 7.683.204 |
| Begrote onttrekking (2) | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 7.683.204 | 7.683.204 | 7.683.204 | 7.683.204 | 7.683.204 |
| Begrote lasten programma (5) | | | | | |
| Beoogde lasten programma (6) | | | | | |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Beoogde baten programma (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=4+5-6+7-8) | 7.683.204 | 7.683.204 | 7.683.204 | 7.683.204 | 7.683.204 |

Deze reserve is ingesteld omdat het programma ILG een tijdsperiode kent van 7 jaren. Om de meerjarige afspraken met de DLG te kunnen blijven uitvoeren is deze reserve ingevoerd met ingang van 2007. Jaarlijks worden het rijksaandeel en het provinciale aandeel in de kosten berekend. Indien het berekende provinciale aandeel afwijkt van het begrote bedrag, wordt dit verrekend met deze reserve.

**060216 Reserve t.b.v de in te stellen voorziening pensioenen**

| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 1.289.501 | 7.289.501 | 7.289.501 | 7.289.501 | 7.289.501 |
| Begrote onttrekking (2) | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | 6.000.000 | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 7.289.501 | 7.289.501 | 7.289.501 | 7.289.501 | 7.289.501 |
| Begrote lasten programma (5) | | | | | |
| Beoogde lasten programma (6) | | | | | |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Beoogde baten programma (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=4+5-6+7-8) | 7.289.501 | 7.289.501 | 7.289.501 | 7.289.501 | 7.289.501 |

Deze reserve is in 2008 ingesteld en is bedoeld voor de kapitaaldekking van de pensioenen van de (ex-)gedeputeerden

**060218 Reserve Regionaal Specifiek Pakket**

| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | - | 29.623.241 | 34.963.241 | 41.093.241 | 48.413.241 |
| Begrote onttrekking (2) | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | 29.623.241 | 5.340.000 | 6.130.000 | 7.320.000 | 7.446.400 |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 29.623.241 | 34.963.241 | 41.093.241 | 48.413.241 | 55.859.641 |
| Begrote lasten programma (5) | | | | | |
| Beoogde lasten programma (6) | | | | | |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Beoogde baten programma (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=4+5-6+7-8) | 29.623.241 | 34.963.241 | 41.093.241 | 48.413.241 | 55.859.641 |

Deze reserve is in 2009 ingesteld bij het vaststellen van de Voorjaarsnota 2009 (blz 13). Het verwacht dividend Essent werd eerder gestort in de Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten, dat de oorspronkelijke voeding voor RSP-projecten was. Dat wordt nu teruggedraaid door de instelling van deze aparte reserve waaruit RSP-projecten worden gedekt.

**060219 Reserve opbrengst aandelenverkoop Essent**

| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | - | 158.000.000 | 158.000.000 | 158.000.000 | 158.000.000 |
| Begrote onttrekking (2) | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | 158.000.000 | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 158.000.000 | 158.000.000 | 158.000.000 | 158.000.000 | 158.000.000 |
| Begrote lasten programma (5) | | | | | |
| Beoogde lasten programma (6) | | | | | |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Beoogde baten programma (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=4+5-6+7-8) | 158.000.000 | 158.000.000 | 158.000.000 | 158.000.000 | 158.000.000 |

Deze reserve is in 2009 ingesteld bij de vaststelling van de Voorjaarsnota 2009 (blz 13). De netto verkoop opbrengst van de aandelen Essent wordt geschat op € 158 miljoen. Dit wordt verantwoord als incidentele bate en direct doorgesluisd naar deze reserve. De rente opbrengst van de bedrag wordt gebruikt voor de voeding van de Reserve Regionaal Specifiek Pakket.

**072110 Voorziening spaarhypotheken**

| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 1.935.257 | 2.037.678 | 2.140.099 | 2.242.520 | 2.344.941 |
| Begrote premie-inleg (1a) | 102.421 | 102.421 | 102.421 | 102.421 | 102.421 |
| Begrote onttrekking (2) | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1+1a-2+3) | 2.037.678 | 2.140.099 | 2.242.520 | 2.344.941 | 2.447.362 |
| Begrote lasten programma (5) | | | | | |
| Beoogde lasten programma (6) | | | | | |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Beoogde baten programma (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=4+5-6+7-8) | 2.037.678 | 2.140.099 | 2.242.520 | 2.344.941 | 2.447.362 |

De voorziening is in het leven geroepen om de gespaarde middelen van medewerkers met een spaarhypotheek te beheren. Per 1 januari 2007 is de hypotheekregeling opgeheven. Hierdoor zal het saldo van deze voorziening in de toekomst dalen voorlopig wordt ervan uitgegaan dat

door premie-inleg het saldo de komende jaren nog zal toenemen. Door aflossing in verband met verkoop van woningen kan in omvang afnemen, maar daar is geen rekening meegehouden omdat het effect hiervan niet in te schatten is.

**083173 Voorziening groot onderhoud provinciehuis**

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 1.801.478 | 1.988.908 | 1.353.838 | 1.212.268 | 1.212.268 |
| Begrote onttrekking (2) | - | 635.070 | 141.570 | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | 187.430 | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 1.988.908 | 1.353.838 | 1.212.268 | 1.212.268 | 1.212.268 |
| Begrote lasten programma (5) | 164.500 | 987.000 | 493.500 | 351.930 | 351.930 |
| Beoogde lasten programma (6) | 164.500 | 987.000 | 493.500 | 351.930 | 351.930 |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Beoogde baten programma (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=4+5-6+7-8) | 1.988.908 | 1.353.838 | 1.212.268 | 1.212.268 | 1.212.268 |

De vermeerderingen aan deze reserve zijn vastgesteld op basis van een meerjarig onderhoudsplan voor de periode 2001-2010. Destijds heeft een extern bureau alle verwachte onderhoudskosten in kaart gebracht. Momenteel worden er verschillende onderhoudswerkzaamheden met het oog op het huisvestingsplan uitgesteld. In de praktijk houdt dit in dat er soms van de planning afgeweken moet worden om verschillende redenen. Een reden kan zijn dat bepaald onderhoud, ondanks de planning, nog niet nodig is, of is omschreven bij de revitalisering en wordt opgenomen in een groter of ander plan. Dit onderhoud wordt in dit soort situaties met bijbehorende kosten vooruit geschoven middels de voorziening. De meerjarenonderhoudsplanning dient geactualiseerd te worden op het moment dat binnen de uit te voeren revitalisering duidelijkheid is in welke staat het provinciehuis zich bevindt op 1 januari 2010. In 2008 zijn de voorbereidingen getroffen om de werkzaamheden van de revitalisering in de zomer van 2009 te laten starten. Op basis van deze uitwerking kan in 2009/2010 een onderhoudsbegroting worden gemaakt voor de periode 2011-2021.

**083177 Voorziening groot onderhoud museum**

| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 553.733 | 525.632 | 417.531 | 417.531 | 417.531 |
| Begrote onttrekking (2) | 28.101 | 108.101 | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 525.632 | 417.531 | 417.531 | 417.531 | 417.531 |
| Begrote lasten programma (5) | 150.000 | 230.000 | 121.899 | 121.899 | 121.899 |
| Beoogde lasten programma (6) | 150.000 | 230.000 | 121.899 | 121.899 | 121.899 |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Beoogde baten programma (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=4+5-6+7-8) | 525.632 | 417.531 | 417.531 | 417.531 | 417.531 |

Evenals het provinciehuis wordt bij het Drents Museum sinds 2002 gewerkt met een meerjaren onderhoudsplan voor de gebouwen van het Drents Museum. De planning beslaat een periode van 10 jaar. Voor de aankomende jaren is het niet ondenkbaar dat de planning zal worden gewijzigd waardoor de voorziening zal stijgen of dalen. Momenteel is een wijziging nog niet te voorzien, waardoor er is gekozen de hoogte van de voorziening op het huidige niveau te handhaven.

# II.5 Toelichting op belangrijke ontwikkelingen

### Uitkering Provinciefonds

Uit onderstaand overzicht blijkt dat wij in 2010 en latere jaren uit moeten gaan van een fors tegenvallende uitkering uit het provinciefonds. Doordat in de Junicirculaire 2009 nog is uitgegaan van het oude verdeelmodel, is de korting voor Drenthe als gevolg van de korting van € 300 miljoen per 2011 nog groter dan vermeld in de Voorjaarsnota 2009.

**Meerjarenperspectief algemene uitkering provinciefonds op basis van de Junicirculaire 2009**

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Op te nemen in Begroting 2010 | 75.003.932 | 75.743.657 | 66.682.334 | 67.987.183 | 69.034.692 |
| Septembercirculaire 2008 | 75.646.387 | 77.356.734 | 79.084.691 | 81.635.483 | 83.764.735 |
| Bijstelling berekening algemene uitkering | -642.455 | -1.613.077 | -12.402.357 | -13.648.300 | -14.730.043 |

Voor het jaar 2010 wordt de tegenvaller vooral veroorzaakt door het buiten werking stellen van de normeringssystematiek voor de algemene uitkering. Dit betekent dat er voor alle provincies een lagere algemene uitkering te verdelen is. In 2010 hebben we dan te maken met het cumulatieve effect over de jaren 2009 en 2010. Voor 2011 en latere jaren is de door het rijk opgelegde korting van € 300 miljoen bepalend voor het beeld.
Op dit moment spelen zich echter belangrijke ontwikkelingen af met betrekking tot het provinciefonds. Zowel de omvang als de verdeelsystematiek staan ter discussie. De financiële consequenties van de opgelegde korting zijn in de voorliggende Begroting 2010 meegenomen op basis van de Junicirculaire 2009. Echter omdat omvang en verdeelsystematiek nog onderwerp van onderzoek en discussie zijn, zal het beeld nog moeten worden bijgesteld. Eind 2009 zal waarschijnlijk duidelijk zijn hoe groot de korting voor Drenthe precies zal zijn. Onze verwachting is dat de uiteindelijke financiële gevolgen voor Drenthe minder negatief zullen zijn dan aangegeven in de Junicirculaire 2009. Naar het zich laat aanzien zal het nieuwe verdeelmodel sterk in het voordeel van minder vermogende provincies zoals Drenthe zijn. Het uiteindelijke beeld is echter nog niet bekend. Tot nader order kunnen wij niet anders dan ons baseren op het voorlopige en weinig rooskleurige beeld van de Junicirculaire 2009. Voor de vergelijkbaarheid is dit beeld vervolgens afgezet tegen het beeld van de Septembercirculaire 2008. Eventuele kortingen op specifieke uitkeringen zijn op dit moment nog niet in de cijfers meegenomen.

### Opcenten op de MRB

In de 1e Bestuursrapportage 2009 is ingegaan op de ontwikkelingen in 2009 en volgende jaren met betrekking tot de opcenten op de motorrijtuigen belasting. Daarbij is uitgegaan van de omvang en samenstelling van het wagenpark per 31 december 2008 en van een volumegroei in 2009 van 0,5 % als gevolg van groei van wagenpark en verschuiving naar zwaardere gewichtsklassen. Voor de jaren 2010 en volgende jaren wordt uitgegaan van een groei van 1,0%. Deze uitgangspunten zijn bij de opstelling van de begroting 2010 ongewijzigd.
Het tarief voor de opcenten op de motorrijtuigenbelasting worden jaarlijks geïndexeerd. Voor Drenthe vindt deze indexering plaats op basis van het vierjarige gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie.

Deze cijfers luiden als volgt:

| | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | gemiddeld |
|---|---|---|---|---|---|
| Stijgingspercentage | 1,1 | 1,6 | 2,5 | 1,0 | 1,55 |

Dit stijgingspercentage wordt toegepast op het meerjarenperspectief en leidt tot de volgende ontwikkeling van het opcententarieven per 1 april:

| 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|
| 82,3 | 83,5 | 84,8 | 86,1 |

Wij stellen u voor het tarief voor de opcenten op de motorrijtuigenbelasting voor het tijdvak 1 april 2010 tot en met 31 maart 2011 vast te stellen op: 82,3.
Op grond van de huidige gegevens, het voorstelde tarief en de genoemde aannames is een raming gemaakt van de verwachte ontwikkeling van de opbrengst opcenten op de motorrijtuigenbelasting.
In de onderstaande tabellen is de raming voor 2010 en komende jaren uitgaande van de hierboven genoemde uitgangspunten weergegeven.

| 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|
| 45.676 | 46.848 | 48.050 | 49.283 |

bedragen x € 1.000

**Uitgangspunten voor de begroting**
Vertrekpunt voor de opstelling van de Begroting 2010 is de gewijzigde Begroting 2009.
Bij de opstelling van de begroting worden de volgende algemene uitgangspunten c.q. aannames gehanteerd:

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Ontwikkeling prijzen | | | | |
| Prijsmutatie materiele consumptie | 2% | 2% | 2% | 2% |
| Index budgetten subsidies per boekjaar | 2,58% | 2,8% | 2,8% | 2,8% |
| Motorrijtuigenbelasting | | | | |
| Opcenten tarief | 82,3 | 83,5 | 84,8 | 86,1 |
| Provinciefonds: | | | | |
| Reëel accres | 0% | 0% | pm | pm |
| Renten | | | | |
| Toegerekende rente | 4,5% | 4,5% | 4,5% | 4,5% |
| Lange rente financiering | 4% | 4% | 4% | 4% |
| Korte rente financiering | 1,5% | 1,75% | 2,5% | 3% |

**Overige ontwikkelingen**
Voor de verdere toelichting op belangrijke ontwikkelingen geldt dat deze aan de orde is in de bij deze begroting behorende Nota van aanbieding, voor zover de ontwikkelingen niet reeds aan de orde zijn geweest bij de desbetreffende programma's in het programmaplan van deze begroting.

# Bijlagen

# 1 Controleprotocol

## Controleprotocol voor de accountantscontrole van de Jaarrekening 2009 van de provincie Drenthe

### 1 Inleiding

Provinciale Staten (PS) hebben aan PriceWaterhouseCoopers Accountants opdracht verstrekt de accountantscontrole, als bedoeld in artikel 217 van de Provinciewet, voor de provincie Drenthe uit te voeren. Ter voorbereiding en ondersteuning van de uitvoering van deze accountantscontrole moeten PS echter nog een aantal zaken nader regelen, hetgeen op hoofdlijnen in dit Controleprotocol plaatsvindt.

Object van controle is de Jaarrekening 2009 en daarmede tevens het financieel beheer over het jaar 2009, zoals uitgeoefend door of namens het College van Gedeputeerde Staten (GS) van Drenthe.

### 1.1 Doelstelling

Dit Controleprotocol heeft als doel nadere aanwijzingen te geven aan de accountant over de reikwijdte van de accountantscontrole, de daarvoor geldende normstellingen en de daarbij verder te hanteren goedkeuring- en rapporteringtoleranties voor de controle van de Jaarrekening 2009 van de provincie Drenthe.

### 1.2 Wettelijk kader

De Provinciewet, artikel 217, schrijft voor dat PS een of meer accountants aanwijzen als bedoeld in artikel 393, eerste lid, Boek 2, van het Burgerlijk Wetboek voor de controle van de in artikel 201 van de Provinciewet bedoelde Jaarrekening en het daarbij verstrekken van een accountantsverklaring en het uitbrengen van een verslag van bevindingen.

In het kader van deze opdrachtverstrekking aan de accountant kunnen PS nadere aanwijzingen geven voor te hanteren goedkeuring- en rapporteringtoleranties. Tevens zal in de opdrachtverstrekking duidelijk aangegeven moeten worden welke wet- en regelgeving in het kader van het financieel beheer onderwerp van rechtmatigheidcontrole zal zijn.

PS hebben op 17 maart 2004 de Verordening ex artikel 217 van de Provinciewet voor de controle op het financieel beheer en op de inrichting van de financiële organisatie van de provincie Drenthe vastgesteld.

Dit Controleprotocol alsmede het door de accountant te hanteren Normenkader van wet- en regelgeving zullen in hun vergadering van 11 november 2009 ter goedkeuring/ vaststelling aan PS worden voorgelegd. Met dit Controleprotocol (waarin onder andere opgenomen de goedkeuring- en rapporteringtolerantie) stellen PS nadere aanwijzingen vast die specifiek van toepassing zijn voor het controlejaar 2009.

### 2 Algemene uitgangspunten voor de controle (getrouwheid én rechtmatigheid)

Zoals in artikel 217 van de Provinciewet is voorgeschreven, zal de controle van de in artikel 201 van de Provinciewet bedoelde Jaarrekening uitgevoerd door de door PS benoemde accountant gericht zijn op het afgeven van een oordeel over:

- de getrouwe weergave van de in de Jaarrekening gepresenteerde baten en lasten en de activa en passiva;
- het rechtmatig totstandkomen van de baten en lasten en balansmutaties in overeenstemming met de Begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen, waaronder de provinciale verordeningen;
- de inrichting van het financieel beheer en de financiële organisatie gericht op de vraag of deze een getrouwe en rechtmatige verantwoording mogelijk maken;
- het in overeenstemming zijn van de door het college van GS opgestelde Jaarrekening met de bij of krachtens Algemene maatregel van bestuur te stellen regels bedoeld in artikel 186 van de Provinciewet (BBV);
- de verenigbaarheid van het Jaarverslag met de Jaarrekening.

Bij de controle zullen de nadere regels die bij of krachtens Algemene maatregel van bestuur worden gesteld op grond van artikel 217, zesde lid, van de Provinciewet (Besluit accountantscontrole provincies en gemeenten (BAPG)), alsmede de Richtlijnen voor de Accountantscontrole (NIVRA) bepalend zijn voor de uit te voeren werkzaamheden.
Onder rechtmatigheid wordt begrepen de definitie volgens het BAPG dat de in de rekening verantwoorde lasten, baten en balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen, dat wil zeggen "in overeenstemming zijn met de begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen, waaronder provinciale verordeningen".

## 3 Te hanteren goedkeuring- en rapporteringtoleranties

De accountant accepteert bij de controle bepaalde toleranties en richt de controle daarop in. De accountant controleert niet ieder document of iedere financiële handeling, maar richt de controle zodanig in dat voldoende zekerheid wordt verkregen over het getrouwe beeld van de Jaarrekening en de rechtmatigheid van de verantwoorde baten en lasten en balansmutaties en financiële beheershandelingen met een belang groter dan de vastgestelde goedkeuringstolerantie****. De accountant richt de controle in op het ontdekken van belangrijke fouten en baseert zich daarbij op risicoanalyse, vastgestelde toleranties en statische deelwaarnemingen en extrapolaties.

In het BAPG zijn minimumeisen voor de in de controle te hanteren goedkeuringstoleranties voorgeschreven. PS mogen de goedkeuringstoleranties scherper vaststellen dan deze minimumeisen. Dit moet dan wel worden toegelicht in de accountantsverklaring.

De minimumeisen zijn de volgende.

| Goedkeuringstolerantie | Strekking accountantsverklaring: | | | |
|---|---|---|---|---|
| | Goedkeurend | Beperking | Oordeelonthouding | Afkeurend |
| Fouten in de jaarrekening (% lasten) | ≤ 1% | >1%<3% | - | ≥ 3% |
| Onzekerheden in de controle (% lasten) | ≤ 3% | >3%<10% | ≥ 10% | - |

Naast deze kwantitatieve benadering zal de accountant ook een kwalitatieve beoordeling hanteren (professional judgement). De weging van fouten en onzekerheden vindt ook plaats op basis van professional judgement.

**** Door de toepassing van een risicoanalyse kan het zo zijn dat niet alle transacties die groter zijn dan de vastgestelde goedkeuringstolerantie individueel worden gecontroleerd. Ook kunnen andere gegevensgerichte werkzaamheden dan deelwaarnemingen worden toegepast. Met name door toepassing van cijferanalyse (verbandcontroles) kan het aantal deelwaarnemingen worden beperkt.

De definitie van de goedkeuringstolerantie is als volgt. Het bedrag dat de som van fouten in de Jaarrekening of onzekerheden in de controle aangeeft, die in een Jaarrekening maximaal mogen voorkomen, zonder dat de bruikbaarheid van de Jaarrekening voor de oordeelsvorming door de gebruikers kan worden beïnvloed.

De goedkeuringstolerantie is bepalend voor de oordeelsvorming, de strekking van de af te geven accountantsverklaring.

Naast de goedkeuringstoleranties wordt onderkend de rapporteringtolerantie. Deze kan als volgt worden gedefinieerd. Een bedrag dat gelijk is aan of lager is dan de bedragen voortvloeiend uit de goedkeuringstolerantie. Bij overschrijding van dit bedrag vindt rapportering plaats in het verslag van bevindingen. Een lagere rapporteringtolerantie leidt in beginsel niet tot aanvullende controlewerkzaamheden, maar wel tot een uitgebreidere rapportage van bevindingen. De rapporteringtolerantie kan worden vastgesteld op een percentage, bijvoorbeeld 10%, van de goedkeuringstolerantie of op een maatschappelijk relevant geacht absoluut bedrag zoals € 150.000,--.

De rapporteringtolerantie wordt door PS vastgesteld, met inachtneming van vorengenoemde minimumeisen. De accountant richt de controle in, rekening houdend met de rapporteringtolerantie om te kunnen waarborgen dat alle gesignaleerde onrechtmatigheden die dit bedrag overschrijden ook daadwerkelijk in het verslag van bevindingen worden opgenomen.

In het hierna opgenomen schema zijn de goedkeuringstolerantie en de rapporteringtolerantie(s) opgenomen zoals door PS vastgesteld voor het controlejaar 2009.

| Goedkeuringstolerantie | Goedkeurend | Beperking | Oordeelonthouding | Afkeurend |
|---|---|---|---|---|
| Fouten in de jaarrekening (% lasten) | ≤ 1% | >1%<3% | - | ≥ 3% |
| Onzekerheden in de controle (% lasten) | ≤ 3% | >3%<10% | ≥ 10% | - |

Fouten spreken voor zich. Onzekerheden zijn minder hard kwantificeerbaar. Voor zover het totaal van de individuele fouten kleiner dan of gelijk is aan ca. € 2,4 miljoen en de onzekerheden kleiner of gelijk zijn aan ca. € 7,3 miljoen, wordt de Jaarrekening goedgekeurd. Als het totaal van de fouten tussen ca. € 2,4 miljoen en maximaal ca. € 7,3 miljoen blijven, komt een verklaring met beperking bij de Jaarrekening. Als het totaal van de fouten groter of gelijk is dan ca. € 7,3 miljoen, komt een afkeurende verklaring bij de Jaarrekening.

Hetzelfde geldt voor de onzekerheden:
- totaal van de geconstateerde onzekerheden tussen ca. € 7,3 miljoen en maximaal ca. € 24,3 miljoen: verklaring met beperking;
- onzekerheden groter dan of gelijk aan ca. € 24,3 miljoen: verklaring van oordeelonthouding.

Een verklaring met beperking is een goedkeurende verklaring, waarvan een deel van de baten en lasten wordt uitgezonderd op grond van geconstateerde fouten of onzekerheden.

De gehanteerde tolerantiegrenzen zijn gebaseerd op de Jaarrekening 2008. Op basis van de Jaarrekening 2009 zal de definitieve goedkeuringstolerantie (voor 2009) worden bepaald.

Voor de rapporteringtolerantie stellen PS als maatstaf dat de accountant op het niveau van programma's/producten in de Begroting elke fout of onzekerheid ≥ € 240.000,-- rapporteert.

## 4 Reikwijdte accountantscontrole rechtmatigheidtoetsing

De accountantscontrole op rechtmatigheid voor het kalenderjaar 2009 is limitatief gericht op het volgende.

- De naleving van wettelijke kaders, zoals opgenomen in het Normenkader in het kader van de rechtmatigheidcontrole bij de provincie. Dit uitsluitend voor zover deze directe financiële beheershandelingen betreffen of kan betreffen.
- Indien en voor zover bij de accountantscontrole materiële financiële onrechtmatige handelingen worden geconstateerd, worden deze in de rapportage en oordeelsweging uitsluitend betrokken indien en voor zover het door de staten of hogere overheden vastgestelde regels betreft.

Met andere woorden: interne regels van college naar ambtelijke organisatie c.q. besluiten van GS vallen daar buiten. Wel worden in de accountantscontrole betrokken GS-besluiten voor zover zij een nadere uitwerking zijn van hogere wet- en regelgeving en betrekking hebben op financiële rechtmatigheid (kaderstellende besluiten).
Een afwijking van deze lagere regelgeving kan passend zijn binnen de uitvoering van “hogere” besluiten. Het is (over het algemeen) aan GS om een oordeel te vellen over de geconstateerde afwijkingen van lagere interne regels.

## 5 Rapportering accountant

Tijdens en na afronding van de controlewerkzaamheden rapporteert de accountant hierna in het kort weergegeven als volgt.

*Interim-controles*
In de tweede helft van het jaar wordt door de accountant een zogenaamde interim-controle uitgevoerd. Over de uitkomsten van die tussentijdse controle wordt een verslag uitgebracht. Bestuurlijk relevante zaken worden - op grond van de overeengekomen rapportagewensen - ook aan PS gerapporteerd.

*Verslag van bevindingen*
Overeenkomstig de Provinciewet wordt omtrent de controle een Verslag van bevindingen uitgebracht aan PS en in afschrift aan GS.
In het Verslag van bevindingen wordt gerapporteerd over de opzet en uitvoering van het financiële beheer en of de beheersorganisatie een getrouw en rechtmatig financieel beheer en een rechtmatige verantwoording daarover waarborgen.

*Uitgangspunten voor de rapportagevorm*
Gesignaleerde onrechtmatigheden worden toegelicht gespecificeerd naar de aard van het criterium (begrotingscriterium, voorwaardencriterium, etc.).
Fouten of onzekerheden die de rapporteringtolerantie als bedoeld in hoofdstuk 3 van dit Controleprotocol overschrijden, worden weergegeven in een apart overzicht bij het Verslag van bevindingen. De accountant rapporteert ook over eventuele bevindingen met betrekking tot de betrouwbaarheid en de continuïteit van de door de provincie Drenthe gehanteerde geautomatiseerde informatieverzorging.

*Accountantsverklaring*
In de accountantsverklaring wordt op een gestandaardiseerde wijze, zoals wettelijk voorgeschreven, de uitkomst van de accountantscontrole weergegeven, zowel ten aanzien van de getrouwheid als de rechtmatigheid. Deze accountantsverklaring is bestemd voor PS, zodat deze de door het college van GS opgestelde Jaarrekening kan vaststellen.

# 2 Normenkader

## Kader interne regelgeving met financiële beheershandelingen 2009 d.d. 01/08/2009

### 1 ALGEMEEN BESTUUR

#### 1.1 Het organisme

| | | |
|---|---|---|
| 1.0 | 1.1.4. | Regeling vergoedingen Statenfracties (17/05/05) |
| 1.1 | 1.1.12 | Verordening rechtspositie gedeputeerden, staten- en commissieleden (23/11/07) (tw kracht tot 15/03/07, art.13 werkt terug tot 01/01/06) |

#### 1.2 Organisatie

| | |
|---|---|
| 1.2.0 | Organisatiebesluit provincie Drenthe 2008 (22/02/2008) |
| 1.2.6 | Financiële verordening Drenthe |
| 1.2.6.1 | Controleverordening provincie Drenthe |
| 1.2.6.3 | Financieringsstatuut provincie Drenthe 2004 (03/11/05) (ingetrokken 07/10/09)<br>Treasurystatuut provincie Drenthe 2009 (07/10/09) |
| 1.2.8 | Belegging van gelden |
| 1.2.10 | Besluit mandaat, volmacht en machtiging gedeputeerde staten van Drenthe 2007, muv artikelen 2, 2a, 2b en 3 (ingetrokken 19/02/08) (nog geldig voor externe mandaten) |
| 1.2.10.3 | Mandaatbesluit LNV Dienst Landelijk Gebied provincie Drenthe 2007 (ingetrokken 19/02/08)<br>Op grond van 1.2.10 zijn bepaalde bevoegdheden in het kader van de ILG gemandateerd aan DR/DLG. In dit kader is in het Bestuurlijk Overleg Landelijk Gebied in het najaar van 2007 besloten om één landelijk “Normen- en toetsingskader accountantsonderzoeken DR en DLG/BBL 2007 “ toe te passen. Hierdoor is het van toepassing zijnde normenkader 2007 van de provincie Drenthe aangepast. Het van toepassing zijnde Normenkader accountantsonderzoeken DR en DLG 2007 is als bijlage opgenomen (bijlage 1a en 1b) |
| 10.10.10 | Verordening dwangsom bij niet tijdig beslissen provincie Drenthe (01/07/06) |

### 2 BELASTINGEN, RETRIBUTIES EN HEFFINGEN

| | | |
|---|---|---|
| Alg. | 2.1 | Legesverordening provincie Drenthe 1998 (21/10/05, gewijzigd 11/12/07) |
| 4.0 | 2.2 | Verordening op de heffing en de invordering van grondwaterbelasting 1994 (01/01/09) |
| 6.0 | 2.3 | Heffingverordening ontgrondingen Drenthe 2000 (11/12/02) |
| 5.1 | 2.4 | Verordening nazorgheffing stortplaatsen provincie Drenthe (17/10/01) |
| Alg. | 2.5 | Verordening op de heffing van opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting Drenthe (01/04/06) |

## 3 SUBSIDIEREGELINGEN

### 3.1 Algemeen

| | | |
|---|---|---|
| Alg. | 3.1.1 | Algemene subsidieverordening Drenthe 2007 |
| Alg. | 3.1.1 | Algemene Subsidieverordening 2007 |

### 3.2 Water, (water)wegen, verkeer en vervoer

### 3.3 Natuur en milieu

| | | |
|---|---|---|
| 6.1 | 3.3.0 | Subsidieregeling inrichting landelijk gebied (gew. 01/10/07) |
| 6.1 | 3.3.1 | Subsidieregeling natuur en milieueducatie Drenthe (17/10/01) |
| 5.2 | 3.3.8 | Beleidslijn inzake bijdragen uitvoeringskosten sanering industrielawaai provincie Drenthe (22/07/98) |
| 6.1 | 3.3.10 | Subsidieregeling Leren voor Duurzame ontwikkeling (ingetrokken 01/01/08) |
| 6.1 | 3.3.13 | Subsidieregeling energieprojecten (01/01/06) |
| | | Beleidsregel klimaatuitvoeringssubsidies, KUS-regeling (12/05/09) |

### 3.4 Volkshuisvesting en ruimtelijke ordening

Onderstaande regelingen zijn alleen nog van belang voor afrekening van lopende projecten.

| | | |
|---|---|---|
| 9.1 | 3.4.1 | Verdelingsverordening provinciaal Stads- en dorpsvernieuwingfonds 1994 (17/10/01) |
| | 3.4.4 | Subsidieverordening stedelijke ontwikkeling Drenthe |

### 3.5 Economie, recreatie/toerisme en landbouw

| | |
|---|---|
| 3.5.1 | Subsidieregeling Investeringspremieregeling Noord-Nederland 2008 (NIOF) |
| 3.5.2 | Subsidieregeling Economisch structuurfonds (21/11/97) |
| 3.5.3 | Subsidieregeling Human Resource Management Plus 2009 |
| 3.5.7 | Subsidieregeling kwaliteitsinvesteringen in de toeristische sector 2000 |
| 3.5.8 | Subsidieregeling Ontwikkeling recreatie en toerisme (17/10/01) moet worden ingetrokken |
| 3.5.9 | Beleidsregel innovatie van plattelandsondernemingen in Drenthe, STIPO Drenthe |
| 3.5.12 | Subsidieregeling Noordelijke Innovatie Ondersteuningsfaciliteit 2008 |
| 3.5.14 | Kaderwet subsidies Samenwerkingsverband Noord-Nederland 2000 |
| 3.5.15 | Verordening plattelandsontwikkeling Samenwerkingsverband Noord-Nederland |
| 3.5.19 | Vaststelling beleidsregels bij het uitvoeringskader Toeristisch-recreatieve project-ontwikkeling Drenthe 2004-2007 (24/02/05) moeten worden ingetrokken |
| 3.5.20 | Vaststelling Beleidsregels bij de Provinciale agenda onderwijs en kennisinfrastructuur (24/02/05) moet worden ingetrokken |
| 3.5.21 | Vaststelling Beleidsregels bij het Kader voor projectontwikkeling ICT in Drenthe (24/02/05) (ingetrokken 01/01/09) |
| 3.5.22 | Innovatief actieprogramma Drenthe 2008 – 2010 (01/04/08) |
| 3.5.23 | Subsidieregeling toerisme natuurlijk Drenthe 2008 – 2010 (11/10/08) |
| 3.5.24 | Omnibus Decentraal-regeling Drenthe (01/01/09) |
| 3.5.25 | Omnibus Decentraal-regeling Noord-Nederland |

Collegeprogramma 2007-2011 (Beleidskaders)
Uitwerking van de hoofdlijn werk, onderwijs en kennisinfrastructuur van het college-programma.
Drents uitvoeringskader SNN-programma's 2007 – 2013

Onderstaande regelingen zijn alleen nog van belang voor afrekening van lopende projecten.

| | | |
|---|---|---|
| | 3.5.3. | Subsidieregeling reserve stimulering vitaal platteland Drenthe (01/07/05) |
| | 3.5.10 | Subsidieregeling duurzame landbouw (17/10/01) |
| | 3.5.17 | Tijdelijke subsidieregeling Plattelandsstructuurfonds (15/01/03) |
| | 3.5.18 | Subsidieregeling tender ICT en zorg, onderwijs, cultuur, toerisme, arbeidsmarkt, sport, welzijn, landbouw en verkeer en vervoer 2004-2005 (23/06/04) |
| | 3.5.22 | Subsidieregeling tender Innovatief ondernemerschap Drenthe 2006 -2007(15/11/06) |

**3.6 Cultuur en welzijn**

| | | |
|---|---|---|
| | 3.6.2a | Subsidieregeling Actieplan cultuurbereik Drenthe 2006 Ingetrokken |
| | 3.6.3a | Subsidieregeling stimulering professionalisering Drentse musea 2006-2008 Ingetrokken |
| | 3.6.4a | Subsidieregeling bevordering beeldende kunst en vormgeving Drenthe 2006-2008 Ingetrokken |
| | 3.6.5 | Subsidieverordening jeugdzorg Drenthe |
| | 3.6.1 | Beleidsregel mensen in het middelpunt Ingetrokken |
| | 3.6.8 | Beleidsregel wonen, zorg en welzijn |
| | 3.6.6 | Beleidsregel woonzorgstimulering Ingetrokken |
| | 3.6.7 | Beleidsregel Culturele festivals 2007 en 2008 Ingetrokken |
| | 3.6.8 | Beleidsregel subsidieverlening Culturele en Museale Agenda 2009-2012 |
| | 3.6.9 | Beleidsregel bijzondere evenementen |

**4 WATER, (WATER)WEGEN, VERKEER EN VERVOER**

| | | |
|---|---|---|
| 3.0 | 4.22 | Verordening Provinciale Commissie Verkeer- en Vervoerberaad Drenthe (06/06/01) |
| | | Financieel Protocol Convenanten Duurzame stedelijke bereikbaarheid 2006-2008 (09/09/08) |
| | | Wijziging financiering muskusrattenbestrijding (01/01/08) |
| | | Besluit tot delegatie muskusrattenbestrijding |
| | | Meerpartijenovereenkomst muskusrattenbestrijding (12/06/02) |
| | 4.25 | Vaststelling delegatie operationele grondwatertaken (01/01/07) |

**5 NATUUR EN MILIEU**

| | | |
|---|---|---|
| 5.1 | Bodemnota 1 en 2 Werk maken van eigen bodem (oktober 2009) | |
| 5.2 | 5.3 | Reglement Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe (02/02/99) |
| | 5.3.1 | Beleggingsstatuut Fonds nazorg gesloten stortplaatsen (01/12/06) |
| 5.2 | 5.4.(a) | Beleidsregel voor nazorgplannen ex artikel 8.49 Wet milieubeheer (22/06/04), inclusief rekenmodule. |

**8 CULTUUR EN WELZIJN**

| | | |
|---|---|---|
| 8.0 | 8.8 | Provinciale monumentenverordening 2007 (24/03/'07) |
| | 8.9 | Beleidsregel financiering instandhouding provinciale monumenten in Drenthe |
| | 8.9.1 | Uitvoeringsvoorschriften instandhouding provinciale monumenten in Drenthe, Leidraad te financieren instandhoudingkosten laagrentende leningen |
| | 8.9.2 | Uitvoeringsvoorschriften instandhouding provinciale monumenten in Drenthe, Leidraad laagrentende lening |

**9 OMGEVING**

| | | |
|---|---|---|
| 6.0 | 9.1 | Provinciale omgevingsverordening (feb. 05) (Hoofdstuk 13) |

**Bijlage 1a bij het kader interne regelgeving met financiële beheershandelingen 2009 d.d. 01/08/09**

| Normenkader Externe regelgeving |
|---|
| Het gaat om de volgende regelgeving:<br>■ Algemene wet bestuursrecht<br>■ Europese aanbestedingsrichtlijnen<br>■ EG-verordening- staatssteun (art. 87 en 88 EG verdrag)<br>■ Relevante Vo van de EU, inclusief alle richtsnoeren (inclusief kader richtlijn water)<br>■ Wet op het BTW compensatiefonds (BCF)/ Wet Omzetbelasting<br>■ Algemene wet inzake Rijksbelastingen<br>■ EU kaderverordening Plattelandsontwikkeling Leader + Verordening Europese Structuurfondsen (inclusief POP, EPD)<br>■ WILG<br>■ Reconstructiewet<br>■ Landinrichtingswet<br>■ Nationaal bestuursakkoord water<br>■ Invorderingswet<br>■ Besluit rivierdijkversterking<br>■ Subsidieregeling (PSAN, PSN) |

**Bijlage 1b bij het kader interne regelgeving met financiële beheershandelingen 2009 d.d. 01/08/09**

| Normenkader Interne regelgeving voor DLG/DR |
|---|
| Het gaat om de volgende LNV regelgeving:<br>■ 1.2.10. Besluit mandaat, volmacht en machtiging gedeputeerde staten 2004<br>■ 3.3.2 Subsidieregeling natuurbeheer Drenthe (25/07/07 tw kracht tot 01/01/07)<br>■ 3.3.3. Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer (tw kracht tot 01/01/07) |

## Kader externe regelgeving met financiële beheershandelingen 2009 d.d. 01/08/09

### 0.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

- Wet Fido (gewijzigd 01/01/09)
- Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden (Ruddo) (gewijzigd 03/04/09)
- Financiële verhoudingswet (provinciefonds)
- Provinciewet
- Invorderingswet
- Besluit Begroting en Verantwoording
- Regeling van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties van 7 juli 2006, houdende regels met betrekking tot de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen in de jaarrekening van provincies en gemeenten (Regeling verantwoordingsinformatie specifieke uitkeringen)
- Informatie voor derden (IV3)
- Wet op het BTW compensatiefonds
- Wet omzetbelasting
- Algemene Wet inzake rijksbelastingen

### 1.1 Bestuurlijke aangelegenheden

- Burgerlijk Wetboek
- Wet gemeenschappelijke regelingen
- Staatssteunregeling art. 87 en 88 EG-verdrag
- Algemene wet bestuursrecht

## 3.1 Beheer en onderhoud

- Aanbestedingsreglement Werken 2004 (ARW) (vanaf 07/06/05 tot 21/03/06)
- Aanbestedingsreglement Werken 2005 (vanaf 21/03/06)
- Europese aanbestedingsrichtlijnen voor werken, diensten en leveringen
- Besluit aanbestedingsregels voor overheidsopdrachten (01/12/05)
- Wegenwet
- Waterstaatswet

## 3.2 Verkeer

- BDU
- Besluit BDU verkeer en vervoer
- Uitvoeringsregeling en beleidsregel BDU verkeer en vervoer

### Vervoer

- Wet personenvervoer
- Besluit infrastructuurfonds

## 4.0 Waterhuishouding

- Grondwaterwet
- Wet op de waterhuishouding (planstructuur)
- Waterstaatswet
- Wet voorziening voor inzet en bekostiging muskusrattenvangers
- Waterschapswet

## 5.0 Milieu Algemeen

- Wet milieubeheer
- Subsidieregeling BANS klimaatconvenant
- Wet sanering industrielawaai
- Subsidieregeling programmafinanciering Externe Veiligheid

## 5.1 Bodem

- Wet bodembescherming
- Wet stedelijke vernieuwing
- Regeling financiële bepalingen bodemsanering
- Besluit uniforme saneringen
- Regeling uniforme saneringen
- Besluit bodemkwaliteit
- Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen

## 5.2 Vergunningverlening en handhaving milieubeheer

- Ontgrondingenwet

## 6.1 Natuur

- Kaderwet LNV subsidies
- Subsidieregeling natuurbeheer
- Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer
- Flora- en Faunawet
- Boswet: schadevergoeding
- Natuurbeschermingswet 1998

## 6.2 Plattelandsbeleid

- Landinrichtingswet
- Wet inrichting Landelijk gebied

## 7.0 Economie

- EG verdrag 70/2001
- EG verdrag, artikelen 87, 88; minimissteun
- Kaderwet EZ-subsidies
- Wet toezicht Europese subsidies
- Beschikkingen EZ-Kompas/ D2 en Leader
- Beschikking Operationeel Programma voor Noord Nederland (OP-EFRO)
- Plattelandsontwikkelingsprogramma Nederland
- Europees programma Innovatieve Acties CCI 2005 NL 16 0 PP 002
- Gebiedsopgave Zuidoost-Drenthe 2007-2013

Onderstaande regelgeving is van belang voor zover de provincie Drenthe cofinanciering verstrekt aan projecten die tevens financiering uithoofde van deze regelingen ontvangen, omdat dan de ASV niet van toepassing is.

- Standaardvoorwaarden voor projecten uitgevoerd in het kader van het Kompasprogramma, voor EFRO en EZ/KOMPAS
- Standaardvoorwaarden voor projecten uitgevoerd in het kader van het LEADER+-programma voor Noord-Nederland 2000-2006, bestemd voor EOGFL
- Standaardvoorwaarden voor projecten uitgevoerd in het kader van Pieken in de Delta Noord Nederland, het Operationeel programma Noord Nederland 2007-2013

## 7.1 Toerisme en recreatie

- EG verdrag 70/2001

## 7.2 Landbouw

- EG verdrag, artikelen 87, 88 ; minimisssteun

## 8.0 Welzijn

- Wet maatschappelijke ondersteuning

## 8.2 Cultuur

- Wet op specifiek cultuurbeleid
- Bekostigingsbesluit cultuuruitingen
- Regeling subsidie en uitkeringen cultuuruitingen
- Monumentenwet
- Mediawet
- Regeling uitkeringen cultuurbereik 2005-2008 (vervalt per 01/01/11)

### Jeugdzorg

- Wet op de jeugdzorg
- Uitvoeringsbesluit Wet op de jeugdzorg
- Regeling bekostiging jeugdzorg

## 9.0 Ruimtelijke ordening

- Wet op de ruimtelijke ordening

## 9.1 Volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing

- Wet op de ruimtelijke ordening
- Nieuwe Wet ruimtelijke ordening (per 01/07/08 in werking)
- Invoeringswet Wet ruimtelijke ordening en uitvoeringsbesluiten (per 01/07/08 in werking)
- Wet Stedelijke vernieuwing (gewijzigd 24-04-08, staatsblad 2008 nr. 167 ivm Sisa)
- Invoeringswet stedelijke vernieuwing

### Inkopen

- Europese aanbestedingsrichtlijnen levering
- Europese aanbestedingsrichtlijnen werken
- Europese aanbestedingsrichtlijnen diensten
- Besluit aanbestedingsregels voor overheidsopdrachten (01/12/05)

### Personeel

- Ambtenarenwet
- Fiscale wetgeving
- Sociale verzekeringswetten
- Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers
- Rechtspositiebesluit Commissarissen van de Koningin
- Rechtspositiebesluit Gedeputeerden
- Rechtspositiebesluit Staten en Commissieleden

# 3 Afkortingenwijzer

| | |
|---|---|
| AB | algemeen bestuur |
| ASV | Algemene subsidieverordening |
| AvA | algemene vergadering van aandeelhouders |
| Awb | Algemene wet bestuursrecht |
| BANN | Bestuursacademie Noord-Nederland |
| BBV | Besluit begroting en verantwoording |
| BDU | brede doeluitkering |
| BIELLS | bodeminformatie essentieel voor landelijke en lokale sturing |
| BKV | beeldende kunst en vormgeving |
| BNG | Bank Nederlandse Gemeenten |
| BOAG | brede overleg- en adviesgroep |
| BOS | buurt, onderwijs en sport |
| BRTN | Beleidsvisie recreatietoervaart Nederland |
| BTO | bedrijfstakgericht opleiden |
| BZK | Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Ministerie van |
| CBK | Centrum Beeldende Kunst |
| CBM | Centraal Bureau Motorrijtuigenbelasting |
| CBS | Centraal Bureau voor de Statistiek |
| CHW | cultuurhistorische waardenkaart |
| CKA | Cultureel Kwartier Assen |
| CROW | Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw en de verkeerstechniek |
| CvdK | Commissaris van de Koningin |
| CBB | collectief vraagafhankelijk vervoer |
| CPO | collectief particulier opdrachtgeverschap |
| CWZ | cultuur, welzijn en zorg |
| DB | dagelijks bestuur |
| DBL | Drentse Bedrijfslokaties, Stichting |
| DLG | Dienst Landelijk Gebied |
| DURP | digitale uitwisseling ruimtelijke plannen |
| ECB | Europese Centrale Bank |
| EHK | essentiële herkenbaarheidskenmerken |
| EHS | ecologische hoofdstructuur |
| EMMS | energie- en milieumanagementsysteem |
| EZ | Economische Zaken, Ministerie van |
| FBE | faunabeheereenheid |
| FFW | Flora- en Faunawet |
| GAE | Groningen Airport Eelde |
| GBT | Gemeentelijk Beleidsteam |
| GGOR | gewenst grond- en oppervlaktewaterregiem |
| GS | gedeputeerde staten |
| GWW | Grondwaterwet |
| HR | human resource |
| IAD | Innovatief Actieprogramma Drenthe 2008-2010 |
| IGGD | Integraal groen gebiedsplan Drenthe |
| ILG | Investeringsbudget landelijk gebied |

| | |
|---|---|
| IPPC | Integrated Pollution Prevention and Control |
| IPO | Interprovinciaal Overleg |
| ISP | Integraal structuurplan |
| ISV | Investeringsbudget stedelijke vernieuwing |
| iWSR | instrumentarium Watersysteemrapportage |
| IWV | Interprovinciaal Werkgeversverband |
| IZR | Interprovinciale ziektekostenregeling |
| KIK | Kunstenaarsinitiatief in Kolderveen |
| KO | Koninklijke onderscheidingen |
| KRW | Kaderrichtlijn Water |
| LGR | landelijk grondwaterregister |
| LMA | Landelijk Meldpunt Afvalstoffen |
| LNV | Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Ministerie van |
| MEP | Meerjarenexploitatieprogramma |
| m.e.r. | milieu-effectrapportage |
| MFD | Milieufederatie Drenthe |
| MFD | multifunctioneel dienstencentrum |
| MIRT | Meerjarenprogramma infrastructuur ruimte en transport |
| MOD | Multidisciplinaire Oefenstaf Drenthe |
| MOP | Meerjarenontwikkelingsprogramma |
| MOP | meerjarenonderhoudsplan |
| MRB | motorrijtuigenbelasting |
| MUP-VV | Meerjarenuitvoeringsprogramma verkeer en vervoer |
| NaVoS | nazorg voormalige stortplaatsen |
| NBW | Nationaal Bestuursakkoord Water |
| NBW | Natuurbeschermingswet |
| NME | natuur- en milieueducatie |
| NMP | Nationaal Milieubeleidsplan |
| NNBT | Noord-Nederlands Bureau voor Toerisme |
| NNGB | Nederlandse norm gezond bewegen |
| NOA | Noordelijke ontwikkelingsas |
| NOM | Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij |
| NRK | Noordelijke Rekenkamer |
| NSW | Natuurschoonwet |
| NUP | Nationaal uitvoeringsprogramma |
| NVD | netwerk veilig Drenthe |
| NWW | niet-werkende werkzoekenden |
| OCW | Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Ministerie van |
| OKI | onderwijs en kennisinfrastructuur |
| OOV | openbare orde en veiligheid |
| ov | openbaar vervoer |
| OZB | onroerendezaakbelasting |
| PCC | Provinciaal Coördinatiecentrum |
| pMJP | provinciaal Meerjarenprogramma |
| POP | Provinciaal omgevingsplan |
| POV | Provinciale omgevingsverordening |
| PPM | Programma- en Projectmanagement |
| PS | provinciale staten |
| PUP | Provinciaal uitvoeringsprogramma |
| PUVV | Provinciaal uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer |

| | |
|---|---|
| PvA | plan van aanpak |
| PvE | programma van eisen |
| PVVP | Provinciaal verkeers- en vervoersplan |
| RAO | regionaal ambtelijk overleg |
| RBO | regionaal bestuurlijk overleg |
| Regis | regionaal geohydrologisch informatiesysteem |
| ROT | Regionaal Operationeel Team |
| RPC | Rijksplanologische Commissie |
| RPCP | Regionaal Patiënten Consumenten Platform |
| RSP | Regiospecifiek Pakket |
| Ruddo | Regeling uitzettingen en deriviaten decentrale overheden |
| RvC | Raad van Commissarissen |
| RVT | Raad van Toezicht |
| SAN | Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer |
| SHN | Samenwerking Handhaving Drenthe |
| SIA | Sámen Sterker in Actie! |
| Sisa | Single information single audit |
| SLB | Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging |
| smb | strategische milieubeoordeling |
| SN | Subsidieregeling natuurbeheer |
| SNN | Samenwerkingsverband Noord-Nederland |
| SOL | Subsidieverordening onderhoud landschapselementen |
| SOM | stedelijke ontwikkeling en mobiliteit |
| STADO | stads- en dorpsvernieuwing, Wet op de |
| SZW | Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Ministerie van |
| TJS | Tienjarenscenario |
| UILN-N | Uitvoeringsprogramma Innovatieve Landbouw Noord-Nederland |
| UvW | Unie van Waterschappen |
| VDG | Vereniging Drentse Gemeenten |
| VES | versterking economische structuur |
| VHR | Vogel- en Habitatrichtlijn |
| Vigeb | verbindingsoefening gemeenten en provincies |
| VINEX | Vierde nota op de ruimtelijke ordening extra |
| VRD | Veiligheidsregio Drenthe |
| VROM | Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, Ministerie van |
| VSV | voortijdig schoolverlaten |
| VTB | vliegende teambrigade |
| VVBD | Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe |
| VW | Verkeer en Waterstaat, Ministerie van |
| VWS | Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Ministerie van |
| WABO | Wet algemene bepalingen omgevingsrecht |
| Wav | Wet ammoniak en veehouderij |
| WBB | Wet bodembescherming |
| Wet fido | Wet financiering decentrale overheden |
| WGR | Wet gemeenschappelijke regelingen |
| WiDD | Welkom in Digitaal Drenthe |
| WILG | Wet inrichting landelijk gebied |
| WKO | warmte-/koudeopslag |
| Wm | Wet milieubeheer |
| WMD | Waterleidingmaatschappij Drenthe |

| | |
|---|---|
| WMO | Wet maatschappelijke ondersteuning |
| WOK | werk, onderwijs en kennisinfrastructuur |
| WOPT | Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens |
| Wro | Wet op de ruimtelijke ordening |
| WVO | Wet verontreiniging oppervlaktewateren |
| WWI | Wet werk en inkomen |
| WWZ | wonen, welzijn en zorg |
| ZVW | Ziekte Verzekering Wet |
| ZZL | Zuiderzeelijn |

provincie Drenthe

# *Staten*stuk 2010-430

## Jaarstukken 2009

Voorgestelde behandeling:
- Statencommissie Omgevingsbeleid op 12 mei 2010
- Statencommissie Cultuur en Welzijn op 19 mei 2010
- Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie op 26 mei 2010

- provinciale staten op 2 juni 2010
- fatale beslisdatum: 2 juni 2010

Behandeld door de heer G.C. van Geffen, telefoonnummer (0592) 36 55 80, e-mail g.geffen@drenthe.nl
Portefeuillehouder: mevrouw J.G. Vlietstra

## Inleiding

Hierbij bieden wij u de jaarstukken over het dienstjaar 2009 aan. De jaarstukken 2008 hebben vrijwel dezelfde opzet als vorig jaar. De programma's zijn volgens ons collegeprogramma en de Begroting 2009 samengesteld. De opzet is conform de voorschriften van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV). De jaarstukken zijn onderverdeeld in het jaarverslag en de jaarrekening. Het jaarverslag bestaat uit de programmaverantwoording als tegenhanger van de beleidsbegroting en de in het BBV voorgeschreven paragrafen. De jaarrekening bestaat uit de programmarekening en een korte toelichting daarop en de balans met toelichting. Verder worden nog overige gegevens verstrekt, waaronder de accountantsverklaring.

De productenrealisatie, die deel uitmaakt van de planning- en controlcyclus van gedeputeerde staten, waarbij de afdelingen en teams verantwoording afleggen aan gedeputeerde staten, wordt niet ter informatie bij de jaarstukken aan uw staten meegezonden.

Vanaf 2007 mogen alleen begrote mutaties met reserves direct verwerkt worden in het rekeningresultaat. De toevoegingen van afwijkingen met betrekking tot reserves ten opzichte van de begroting dienen dan ook door uw staten expliciet te worden goedgekeurd bij de vaststelling van de bestemming van het rekeningsaldo. Daarom is net als vorig jaar in de programmaverantwoording per programma een specificatie opgenomen van welke bedragen wordt voorgesteld deze vanuit het rekeningresultaat aan de achterliggende reserves toe te voegen. Hierdoor is beter inzichtelijk gemaakt welke gelden binnen de programma's met reserves worden verrekend en welke bedragen tot de voor- en nadelen van het rekeningsaldo behoren.

Het rekeningsresultaat van de provincie is het verschil tussen de bedragen in de begroting (na wijziging) en de realisatie. Daarmee is het rekeningsaldo 2009, voor verwerking van niet-begrote mutaties in reserves, uitgekomen op € 44.606.000,--. Het totale bedrag van niet-begrote mutaties met reserves bedraagt € 43.272.000,--. Dit bedrag kan als volgt worden gespecificeerd.

| | | |
|---|---|---|
| Mutaties reserves | | |
| Bijdrage aan Reserve tweede tranche aandelenverkoop Essent | N | -41.059.000 |
| Bijdrage aan Reserve opbrengsten aandelenverkoop | N | -837.000 |
| Bijdrage aan Reserve provinciaal aandeel ILG | N | -3.712.000 |
| Bijdrage aan Reserve ten behoeve van de in te stellen voorziening pensioenen gedeputeerden | N | -2.000 |
| Bijdrage van Reserve achterstallig onderhoud en verbeteringswerken N34 | V | 2.562.000 |
| Bijdrage van Reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt | V | 195.000 |
| Bijdrage van Reserve grondwaterheffing | N | -133.000 |
| Bijdrage van Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | N | -890.000 |
| Bijdrage van Reserve RSP | N | -490.000 |
| Bijdrage van Reserve versterking economisch structuur | V | 1.095.000 |
| | | -43.271.000 |

Wij stellen u voor vorenstaande niet-begrote mutaties op reserves te effectueren. Na verrekening van de niet-begrote mutaties met reserves bedraagt het resultaat € 1.334.000,--.

Wij willen voor de uitvoering van projectmatige activiteiten met eenmalige budgetten een beperkt bedrag van € 939.526,-- overhevelen van 2009 naar 2010. Dit bedrag kan als volgt worden gespecificeerd.

| | |
|---|---|
| Plan van aanpak TT-circuit en zijn omgeving | 144.526 |
| Stimuleringsmaatregelen Drentse woningmarkt | 795.000 |
| Totaal | **939.526** |

De overhevelingsvoorstellen worden toegelicht in het jaarverslag in de desbetreffende programma's.

Het vrij besteedbare resultaat 2009 bedraagt na deze voorstellen € 394.887,--. Dit saldo wordt met name verklaard door hogere opbrengsten vanuit het Provinciefonds van € 810.000,--, lagere lasten met betrekking tot de salarissen en scholingskosten van € 540.000,-- en lagere kosten voor de inzet van organisatieontwikkeling van € 410.000,--. Hier tegenover staan een aantal nadelen, waaronder per saldo hogere lasten dan begroot ten behoeve van inzet Klimaat en energiebeleid € 360.000,--. Daarnaast resulteren vele kleinere voor- en nadelen in een nadelig resultaat van € 1.005.000,--. Dit jaar is nog beter getracht eenvoudig en duidelijk aan te geven wat de oorzaak van onder- en overschrijding is, of het beoogde resultaat is behaald en of de afwijking een interne of externe oorzaak heeft en of het beïnvloedbaar was bij grotere financiële afwijkingen. Dit alles conform motie 14 in de vergadering van provinciale staten van 25/26 juni 2008 en de uitwerking daarvan. Deze zaken zijn tekstueel opgenomen bij de financiële analyses bij de onderdelen Financiële analyses prioriteiten en aan het eind van elke programma bij het onderdeel Wat heeft het gekost? In een totaaltabel is het weergeven bij het onderdeel III.3, Bestemming van het resultaat. Ten slotte is een nadere financiële specificatie van de verschillen tussen begrote en gerealiseerde saldi te vinden in paragraaf II.2, Toelichting op de programmarekening.

Wij stellen u voor het restant ad € 394.887,-- toe te voegen aan de Reserve voor algemene doeleinden. Dit vrij besteedbaar bedrag zal meegenomen worden in de voorjaarsnota.

De jaarrekening is voorzien van een accountantsverklaring van PricewaterhouseCoopers Accountants met daarin een goedkeurend oordeel over de getrouwheid en een goedkeurend oordeel over de rechtmatigheid. Het accountantsverslag over 2009 is u rechtstreeks door de accountant toegezonden. Wij ontvingen hiervan een afschrift. In dit statenstuk geven wij een korte toelichting op het verslag van bevindingen.

## Advies

1. De jaarstukken 2009 vaststellen en hiermee de aangegeven overschrijdingen van de begroting autoriseren.
2. Kennisnemen van het resultaat van € 44.606.000,-- over 2009 (voor verwerking van niet-begrote mutaties in reserves).
3. Instemmen met de afzonderlijke toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves die afwijken van de begroting voor een totaal bedrag van € 43.272.000,--.
4. € 939.526,-- storten in de saldireserve ten behoeve van de overheveling budgetten van 2009 naar 2010.
5. € 394.887,-- toevoegen aan de Reserve voor algemene doeleinden. Dit vrij besteedbaar bedrag zal meegenomen worden in de voorjaarsnota.
6. De bestemmingsreserve opbrengst tweede tranche aandelenverkoop Essent instellen.
7. Kennisnemen van de reactie op het accountantsverslag.

## Beoogd effect

Verantwoording van ons college aan uw staten zoals voorgeschreven in de Provinciewet en uitgewerkt in het BBV.

## Argumenten

Het vaststellen van de jaarstukken is een vast onderdeel van de jaarcyclus en is voorgeschreven in de Provinciewet. De jaarstukken voldoen aan de voorschriften voor de opzet en de inrichting van de jaarstukken voor gemeenten en provincies. Deze voorschriften zijn opgenomen in het BBV.

## Uitvoering

**Tijdsplanning**
Inzending door ons college van de jaarstukken aan het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, uiterlijk de wettelijk termijn van 15 juli 2010.

**Financiën**

| | | |
|---|---|---|
| Totale kosten | € | 25.000 |
| Bijdragen van derden | € | 0 |
| Lasten voor de provincie | € | 25.000 |

**Monitoring en evaluatie**
Niet van toepassing.

**Extern betrokkenen**
PricewaterhouseCoopers Accountants NV en het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

**Communicatie**
Niet van toepassing.

**Bijlagen**
1. Jaarstukken 2009

**Ter inzage in de leeskamer**
1. Productenrealisatie 2009

Assen, 14 april 2010
Kenmerk: 15/5.2/2010005160

Gedeputeerde staten van Drenthe,

J. Tichelaar, voorzitter
mevrouw J.M. Imhof, secretaris

ga.coll.

**Reactie op het accountantsverslag**

De accountant PricewaterhouseCoopers Accountants heeft op 13 april 2010 een accountantsverslag voor provinciale staten van Drenthe 2009 uitgebracht over de uitkomsten van de controle op de jaarrekening 2009. De accountant heeft controles uitgevoerd om zowel de getrouwheid als ook de rechtmatigheid te kunnen beoordelen conform artikel 217 van de Provinciewet.

Tijdens de controle zijn geen fouten naar voren gekomen. Bij de jaarrekening 2009 is dan ook een accountantsverklaring afgegeven met daarin een goedkeurend oordeel over de getrouwheid en een goedkeurend oordeel over de rechtmatigheid. De accountant maakt in het verslag een beperkt aantal opmerkingen die uw staten kunnen helpen hun controlerende taak uit te voeren. Wij willen kort op met name de tien belangrijkste boodschappen van de accountant, vooruitlopend op de bespreking met u, een reactie geven.

In paragraaf 1 geeft de accountant de tien belangrijkste boodschappen aan.

Bij punt 1 geeft de accountant aan dat zij een goedkeurende verklaring de jaarrekening 2009 heeft afgegeven. De inrichting van de jaarrekening is zodanig opgesteld dat er een getrouw beeld te geven is en werken organisatiebreed aan rechtmatigheid en zijn verheugd dat er wederom een goedkeurende verklaring is afgegeven. Mede hierdoor blijft de provincie Drenthe onder repressief toezicht.

Bij punt 2 geeft de accountant aan dat interne beheersing op orde is en dat hierdoor een betrouwbare jaarrekening kon worden opgesteld. Uiteraard schenken wij continue aandacht aan de interne beheersing van de organisatie om te zorgen dat betrouwbaarheid gewaarborgd blijft en passen dan ook indien nodig processen en procedures aan om de interne beheersing up-to-date te houden en verder te verbeteren. Ondanks enkele geconstateerde aandachtspunten bij onze eigen interne controle geeft de accountant aan dat geen tekortkomingen of onzekerheden gebleken.

Bij punt 3 geeft de accountant aan dat de structurele borging van rechtmatigheid in de werkprocessen deels is ingevoerd en dat een verdere structurele inbedding gewenst is. Wij zijn het hiermee eens. Door het centraliseren van de bedrijfsbureaus hebben wij een eerste efficiencyslag bereikt en hebben wij een goede procesmatige borging van de rechtmatigheidstoetsing. Door werkprocessen steeds meer en beter digitaal te laten verlopen en daarin ook aspecten met betrekking tot rechtmatigheid in op te nemen, zullen in de toekomst interne controles achteraf minder nodig zijn en kan de interne controle nog efficiënter gedaan worden en kan de aandacht meer gefocust worden op de doelmatigheid.

Bij punt 4 geeft de accountant aan dat de afwijkingen tussen de jaarrekening, de begroting en de 2$^{e}$ bestuursrapportage klein zijn, afgezien van de niet-begrote verkoopopbrengst Essent tweede tranche. Wij zijn verheugd dat onze inspanningen om zo goed mogelijk inschattingen te maken van de benodigde budgetten heeft geresulteerd in een beperkt rekeningssaldo. Wij blijven alert om te zorgen dat wij een goede inschatting kunnen maken van benodigde budgetten en trachten dat op het vlak van met name onttrekkingen en toevoegingen aan reserves nog verder te verbeteren, al is hier ook een goed resultaat bereikt. Als de opbrengst van de verkoop van Essent uitgezonderd wordt, dan is de afwijking van € 13,6 miljoen in 2008 tot € 1,4 miljoen over 2009 beperkt van omvang.

Bij punt 5 geeft de accountant aan dat de doorontwikkeling van de planning- en controlcyclus goed zichtbaar is. Wij zien deze doorontwikkeling ook en willen de managementcyclus in de toekomst nog beter aan laten sluiten bij de bestuurscyclus door meer de focus te leggen op de doelrealisatie, zeker met het ook van de komende bezuinigingen.

Bij punt 6 geeft de accountant aan dat de sturing, verantwoording en beheersing van ILG-budgetten belangrijke aandachtspunten zijn. Wij zijn ons ervan bewust dat dit erg belangrijke punten zijn en besteden hier dan ook veel aandacht aan. Wij willen u erop wijzen dat wij als provinciaal bestuur weinig invloed hebben op de methodiek zoals die door DLG wordt gehanteerd. Dit geldt overigens voor alle provincies. Door de Auditdienst van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit is een accountantsverklaring afgegeven, waarin is aangegeven dat zij van oordeel is dat de verantwoording getrouw en rechtmatig is. Ook onze eigen provinciale accountant die een review uitgevoerd heeft, geeft ons aan dat er geen tekortkomingen of onzekerheden zijn. Dit is een goed teken en wij zullen blijven participeren om mogelijke problemen in de toekomst te voorkomen en risico’s te beperken. Dit geldt ook voor mogelijke risico’s voor opgenomen gronden, die na de huidige termijn van het ILG, aan het einde van de periode (2013), eventueel nog niet doorgeleverd blijken te zijn.

Bij punt 7 geeft de accountant aan dat de verkoopopbrengst van de Essent-aandelen juist is verantwoord. Wij hebben dit met de andere aandeelhouders afgestemd en hebben dit nog voor het verantwoorden hiervan in de jaarrekening afgestemd met de accountant.

Bij punt 8 geeft de accountant aan dat de economische teruggang haar weerslag heeft op provincies. Wij onderkennen deze weerslag en anticiperen daarop door middel van onze bezuinigingsvoorstellen, waarover u inmiddels geïnformeerd bent. Wanneer meer duidelijkheid is over de rijksinvulling van bezuinigingen rond het provinciefonds, jeugdzorg, ILG, openbaar vervoer en andere specifieke rijksuitkeringen zullen wij u hierover informeren en voorstellen voor invulling voorleggen.

Bij punt 9 geeft de accountant aan dat de provincie de heroriëntatie op positionering door middel van het rapport Provincie Nieuwe Stijl goed oppakt. Wij hopen dit proces samen met u te kunnen voortzetten.

Bij punt 10 geeft de accountant aan dat de paragraaf Weerstandsvermogen veel inzicht geeft in risico’s en het aanwezige weerstandsvermogen. Wij zijn het eens met deze constatering en dat wordt ook met deze paragraaf beoogd. Wij willen echter niet alleen risico’s beschrijven en deze risico’s nog liever voorkomen dan wel beperken en hebben hiervoor een meer concernbrede methodiek voor risicomanagement in voorbereiding, waarin naar kans van optreden en mogelijk financieel effect ook adequate beheersmaatregelen worden opgenomen. Wij zijn het niet met de accountant eens dat er weinig aanknopingspunten zijn voor sturing en beheersing. Er is een beleidskader risicomanagement waarin de rollen en taken op het gebied van risicobeheersing in de organisatie zijn toebedeeld. Uitgangspunt daarbij is dat de integraal manager primair verantwoordelijk is voor de risicobeheersing. Daarnaast zijn er breder opgezette organisatorische maatregelen ter beheersing van risico's ingevoerd. Naast de halfjaarlijkse bespreking van de diverse risico's in het kader van respectievelijk de begroting en de jaarstukken wordt er ook in de tussentijdse bestuurs- en managementrapportages aandacht aan risico's besteed. Waar deze zich voordoen en (financiële) gevolgen kunnen hebben, dienen deze gemeld te worden, inclusief de maatregelen die voorgesteld worden ter beheersing van de risico's. Verder dient elk afzonderlijk college- en statenvoorstel een uitgewerkte risicoparagraaf te bevatten, zodat ook sprake is van risicobeheersing op het niveau van de concrete beleids- en uitvoeringsvoorstellen.

In paragraaf 4 gaat de accountant nader in op punt 6 van de belangrijke boodschappen. Hiervoor gaven wij een korte reactie. Omdat wij dit een belangrijk punt vinden geven wij naar aanleiding van deze paragraaf een uitgebreidere toelichting. In 2009 is de administratie van de uitvoering bij en de (extra) rapportage hierover door de DLG verbeterd. Ook de aansluiting bij de provinciale boekhouding is verbeterd. Medio 2008 is de splitsing van de kosten naar Rijk, provincie en derden door de DLG gebaseerd op de afspraken per beschikkingen en opdrachten. In 2009 is deze toerekening, alsmede de toerekening naar prestaties uit de ILG-bestuursovereenkomst en provinciale begroting, gecontroleerd

en voor een groot deel aangepast waar nodig. Het gehele proces heeft geleid tot een lager provinciaal aandeel in de ILG-uitgaven tot 2009 van € 4,4 miljoen en een hoger rijksaandeel voor eenzelfde bedrag. Het ILG kent een meerjarenbudget (2007-2013), maar onze inzet is om ook per jaarschijf in control te zijn.

In 2009 is een extra impuls gegeven aan grondverwerving ten behoeve van realisatie ecologische hoofdstructuur (EHS). Dit komt omdat zich goede kansen voordeden op de grondmarkt. De meeste aankopen zijn uitgevoerd vlak voor 1 januari 2010 en zijn dientengevolge voor het grootste deel nog niet doorgeleverd. Dit heeft eind 2009 geleid tot de gestegen baten naar € 11,8 miljoen. Dat was niet voorzien en een van de belangrijkste oorzaken voor de onderbesteding ten opzichte van de gebudgetteerde lasten. Deze gronden blijven in bezit van BBL en blijven als baten op de balans staan. Bij doorlevering aan terreinbeherende organisaties of particulieren leidt dit pas tot lasten. Op basis van de bestuursovereenkomst moet dit in 2013 plaatsgevonden hebben. Naar verwachting wordt echter het grootste deel van deze gronden in 2010 doorgeleverd.
Aangezien deze aankopen volledig worden gefinancierd met rijksmiddelen loopt de provincie hiermee geen risico. Verlies op gronden (of winst) bij verkoop en eventuele kosten van beheer (zolang ze in bezit van BBL zijn), vallen binnen het beschikbare budget voor grondverwerving, zolang dit zich binnen de ILG-periode voordoet. Landelijk worden in het kader van de mid term review (MTR) nu afspraken gemaakt over de lopende verplichtingen die hieruit voortvloeien na de ILG-periode (na 2013).

# *Ontwerp*besluit

2010-430-1

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 14 april 2010, kenmerk 15/5.2/2010005160;

BESLUITEN:

I. de jaarstukken 2009 vast te stellen en hiermee de aangegeven overschrijdingen van de begroting te autoriseren;

II. kennis te nemen van het resultaat van € 44.606.000,-- over 2009 (voor verwerking van niet-begrote mutaties in reserves);

III. in te stemmen met de afzonderlijke toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves die afwijken van de begroting voor een totaal bedrag van € 43.272.000,--;

IV. € 939.526,-- te storten in de saldireserve ten behoeve van de overheveling budgetten van 2009 naar 2010;

V. € 394.887,-- toe te voegen aan de Reserve voor algemene doeleinden. Dit vrij besteedbaar bedrag zal meegenomen worden in de voorjaarsnota;

VI. de bestemmingsreserve opbrengst tweede tranche aandelenverkoop Essent instellen;

VII. kennis te nemen van de reactie op het accountantsverslag van de accountant.

Assen, 2 juni 2010

Provinciale staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

ga.coll.

provincie Drenthe

# Jaarstukken
## 2009

**Kiezen voor de kracht van Drenthe**

# Jaarstukken
## 2009

*Gedeputeerde staten van Drenthe*
*April 2010*

**Colofon**
Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

M01003220 1-Jaarstukken 2009

# Inhoud


| | | |
|---|---|---|
| | Voorwoord | 5 |
| | Inleiding | 6 |
| | Kerngegevens | 10 |
| | Rapportage Drentse versnellingsagenda | 11 |
| **I** | **Jaarverslag** | |
| **I.1** | **Programmaverantwoording** | |
| | Programma 1 De provincie doét er toe! | 19 |
| | Programma 2 Samenleving met samenhang | 36 |
| | Programma 3 Ruimte en bereikbaarheid | 64 |
| | Programma 4 Kennis wérkt | 100 |
| | Programma 5 Leefomgeving | 120 |
| | Programma 6 Middelen | 170 |
| **I.2** | **Paragrafen** | |
| I.2.1 | Lokale heffingen | 185 |
| I.2.2 | Weerstandsvermogen | 188 |
| I.2.3 | Onderhoud kapitaalgoederen | 203 |
| I.2.4 | Financiering | 208 |
| I.2.5 | Bedrijfsvoering | 214 |
| I.2.6 | Verbonden partijen | 225 |
| I.2.7 | Grondbeleid | 234 |
| **II** | **Jaarrekening** | |
| II.1 | Programmarekening 2009 | 236 |
| II.2 | Toelichting op de saldi van de Programmarekening 2009 | 238 |
| II.3 | Balans per 31 december 2009 | 245 |
| II.4 | Waarderings- en resultaatbepalingsgrondslagen | 246 |
| II.5 | Toelichting op de balans per 31 december 2009 | 248 |
| II.6 | Incidentele baten en lasten | 256 |
| **III** | **Overige gegevens** | |
| III.1 | Investeringen | 263 |
| III.2 | Stand en verloop van reserve en voorzieningen | 274 |
| III.3 | Overzicht personeelssterkte (fte) | 299 |
| III.4 | Arbeidskostengerelateerde verplichtingen | 300 |
| III.5 | Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancieerde topinkomens | 301 |
| III.6 | Rapportage Verordening Dwangsom | 302 |
| III.8 | Rapportage Single information single audit (Sisa) | 306 |
| III.8 | Portefeuilleverdeling GS-leden | 314 |
| III.9 | Zetelverdeling | 315 |
| III.10 | Afkortingenwijzer | 316 |
| III.11 | Accountantsverklaring | 320 |
| III.12 | Bestemming van het resultaat | 322 |

# Voorwoord

Voor u liggen de Jaarstukken 2009. In deze jaarstukken treft u een verslag aan van de realisatie van ons collegeprogramma "Kiezen voor de kracht van Drenthe" over het jaar 2009. Wij doen met name verslag van de aanpak van onze ambities in de zin van plannen, programmeren en 'in de markt zetten' van Drentse initiatieven, in nauwe samenwerking met onze maatschappelijke partners.

De Jaarstukken 2009 sluiten aan bij de opzet van de Begroting 2009. U vindt dan ook in de Jaarstukken 2009 de programma's terug die wij hebben gekozen op basis van ons collegeprogramma 'Kiezen voor de kracht van Drenthe'. Net als in de begroting en voorjaarsnota's wordt ook in de Jaarstukken 2009 een onderscheid gemaakt tussen onze prioriteiten en de 'lopende zaken'. Ruim twee jaar na het opstellen van ons collegeprogramma constateren wij dat onze inzet voor de realisatie van de prioriteiten steeds beter zichtbaar wordt. De komende periode blijven wij ons inzetten om onze ambities verder te realiseren.

De Jaarstukken 2009 laten een positief rekeningresultaat zien. Voor een belangrijk deel bestaat dat resultaat uit een extra, niet begrote incidentele opbrengst van de aandelen verkoop Essent. Als deze incidentele opbrengst wordt uitgezonderd, blijft een beperkt positief resultaat over. De financiële verantwoording vindt u in de programmaverantwoording per prioriteit en product en tevens in de jaarrekening, het tweede onderdeel van de jaarstukken. Bij het onderdeel bestemming van het resultaat vindt u een knopt overzicht van de financiële afwijkingen die hebben geresulteerd in het rekeningssaldo. Wij gaan ook kort in op de vraag, of de hieraan gerelateerde doelen wel of niet zijn behaald.

Wij vertrouwen erop dat wij u met de Jaarstukken 2009 op een goede wijze inzicht hebben geboden in de resultaten van onze inzet voor de kracht van Drenthe.

Assen, 13 april 2010

*College van gedeputeerde staten van Drenthe*

# Inleiding

De Jaarstukken 2009 hebben dezelfde opzet als vorig jaar. De programmaverantwoording bestaat uit de zes programma's die de indeling van het collegeprogramma volgen. De programma's zijn vervolgens ingedeeld in diverse producten. Voor de productindeling is de opzet van de Begroting 2009 gevolgd.

Vanuit het Besluit begroting en verantwoording zijn dit jaar geen nieuwe eisen naar voren gekomen die van invloed zijn op de indeling van jaarstukken.

In de programmaverantwoording is per programma een specificatie opgenomen van welke bedragen wordt voorgesteld deze vanuit het rekeningresultaat aan de achterliggende reserves toe te voegen. Hierdoor is beter inzichtelijk gemaakt welke gelden binnen de programma's met reserves worden verrekend en welke bedragen tot de voor- en nadelen van het rekeningsaldo behoren.

Het rekeningsaldo 2009, voor verwerking van niet begrote mutaties in reserves, bedraagt € 44.606.000,--. Het totale bedrag van niet begrote mutaties met reserves bedraagt € 43.272.000,--.

Het vrij besteedbare resultaat 2009 bedraagt € 395.000,--. Dit is het saldo na het beperkt overhevelen van eenmalige budgetten naar 2010.

Dit saldo resteert na vele kleinere voor- en nadelen. Een nadere detailspecificatie van de verschillen tussen begrote en gerealiseerde saldi groter dan € 50.000,-- kunt u vinden in paragraaf II.2, Toelichting op de programmarekening.

De jaarstukken zijn voor provinciale staten belangrijk om invulling te geven aan de controlerende functie die zij hebben. Gedeputeerde staten leggen door middel van de Jaarstukken 2009 verantwoording af over zaken die in de Begroting 2009 zijn gepland.

De jaarstukken zijn onderverdeeld in het jaarverslag en de jaarrekening.

Het jaarverslag bestaat uit:
- de programmaverantwoording als tegenhanger van de beleidsbegroting
- de paragrafen zoals voorgeschreven volgens het Besluit begroting en verantwoording

De jaarrekening bestaat uit:
- de programmarekening en de toelichting
- de balans en de toelichting

Verder worden nog de 'overige gegevens' verstrekt, waaronder de accountantsverklaring.

Hierna beschrijven wij kort de onderdelen van de Jaarstukken 2009

## De programmaverantwoording

De programmaverantwoording is opgebouwd uit de programma's en de programma's zijn onderverdeeld naar producten. In de programmaverantwoording wordt per programma/ product ingegaan op de realisatie van doelen die in de Begroting van 2009 zijn opgenomen. In het blauw zijn de zaken vanuit de begroting opgenomen, dit onder het kopje: Wat waren onze doelen en wat hebben wij gerealiseerd? Daarnaast wordt, indien van toepassing, ingegaan op ontwikkelingen en prioriteiten met betrekking tot de producten. Onder het kopje: Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij eraan doen? is de tekst overgenomen van de Begroting 2009 en vervolgens is aangegeven wat er aan de prioriteiten van 2009 is gedaan. Tevens is een apart financieel overzicht van de prioriteiten opgenomen en zijn afwijkingen groter dan € 50.000,-- per prioriteit toegelicht. Ten slotte wordt aan het eind van elk programma aangegeven wat het gekost heeft en wordt op grotere verschillen een toelichting gegeven. Getracht is duidelijker aan te geven wat de oorzaak van onder- en overschrijding is, of dit een interne of externe oorzaak heeft en of het beïnvloedbaar was. Daarnaast is aangegeven of ondanks de eventuele financiële afwijking de doelen zijn behaald. Dit alles conform motie 14 in de vergadering van provinciale staten van 25/26 juni 2008 en de uitwerking daarvan. Hierna staan de afwijkingen conform motie 14 in tabelvorm, waarbij aangegeven is waar de tekstuele toelichting opgenomen is.

**Resultaat toegelicht volgens motie 14**

| | Saldo programma | Toelichting nodig? | Bedrag | Voordeel / nadeel | Resultaat behaald | Oorzaak overwegend | Hoogte bedrag beinvloedbaar | Tekstuele toelichting bij: |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De provincie doét er toe! | 192.134 | nee | | | | | | |
| Prioriteit 1.01 Uitvoering bestuursakkoord | | | 62.353 | V | ja | extern | ja | prioriteiten |
| Prioriteit 1.04 (Inter)actiever informeren en beter profileren | | | 53.239 | V | nee | intern | ja | prioriteiten |
| Prioriteit 1.05 Digitale informatie en (e-)dienst-verlening | | | -54.385 | N | ja | intern | ja | prioriteiten |
| Totaal kleinere verschillen binnen programma | | | 130.929 | V | | | | |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | -549.546 | ja | | | | | | |
| Uitkering Wet op de Jeugdzorg | | | -550.000 | N | ja | extern | nee | programma |
| Prioriteit 2.01 Kansen voor jeugd en gezin | | | -56.811 | N | ja | intern | ja | prioriteiten |
| Prioriteit 2.04 Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie | | | 99.729 | V | nee | extern | nee | prioriteiten |
| Totaal kleinere verschillen binnen programma | | | -42.464 | N | | | | |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | -415.963 | nee | | | | | | |
| Prioriteit 3.14 Regionaal Specifiek Pakket Zuider Zee Lijn (RSP) | | | 490.152 | V | nee | extern | nee | prioriteiten |
| Onderhoud en verbeteringswerken N34 | | | -2.561.699 | N | ja | intern | ja | programma |
| Vaarwegverbinding Erica - Ter Apel | | | 912.307 | V | nee | extern | nee | programma |
| Stimulering Drentse woningmarkt | | | 795.000 | V | nee | extern | nee | programma |
| Totaal kleinere verschillen binnen programma | | | -51.724 | N | | | | |
| Programma 4. Kennis wérkt | 40.011.559 | ja | | | | | | |
| Prioriteit 4.02 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | | | -116.748 | N | ja | intern | ja | prioriteiten |
| Opbrengst verkoop aandelen Essent | | | 41.896.369 | V | ja | extern | nee | programma |

| | Saldo programma | Toelichting nodig? | Bedrag | Voordeel / nadeel | Resultaat behaald | Oorzaak overwegend | Hoogte bedrag beinvloedbaar | Tekstuele toelichting bij: |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Bijdragen in projecten versterking economische structuur | | | -1.340.952 | N | ja | extern | ja | programma |
| Totaal kleinere verschillen binnen programma | | | -427.109 | N | | | | |
| Programma 5. Leefomgeving | 3.541.029 | ja | | | | | | |
| Prioriteit 5.02 Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste Prioriteit | | | -67.500 | N | ja | intern | ja | prioriteiten |
| Prioriteit 5.09 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | | | 69.000 | V | ja | extern | ja | prioriteiten |
| Prioriteit 5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving | | | 147.639 | V | nee | extern | nee | prioriteiten |
| Prioriteit 5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | | | -910.014 | N | ja | intern | ja | prioriteiten |
| Bijdrage derden voor projecten Klimaat en Energie | | | 550.199 | V | ja | extern | nee | programma |
| Prioriteit 5.23 Vitaal Platteland | | | -131.251 | N | ja | extern | nee | prioriteiten |
| Pmjp exclusief prioriteitsgelden | | | 3.489.807 | V | ja | extern | nee | programma |
| Totaal kleinere verschillen binnen programma | | | 393.149 | V | | | | |
| Programma 6. Middelen | 1.827.184 | ja | | | | | | |
| Prioriteit 6.01 Organisatieontwikkeling | | | 410.029 | V | nee | intern | ja | prioriteiten |
| Toegerekende apparaatskosten | | | 540.221 | V | ja | intern | nee | programma |
| Uitkering uit het Provinciefonds | | | 810.433 | V | ja | extern | nee | programma |
| Rente van belegd kasgeld | | | 325.225 | V | ja | extern | nee | programma |
| Saldo kostenplaats kapitaallasten | | | -422.251 | N | ja | extern | nee | programma |
| Opbrengst opcenten op hoofdsom motorrijtuigenbelasting | | | 180.452 | V | ja | extern | nee | programma |
| Totaal kleinere verschillen binnen programma | | | -16.924 | N | | | | |
| Totaal rekening saldo voor verrekeningen met reserves | 44.606.396 | | 44.606.396 | | | | | |

## De paragrafen

In de paragrafen die zijn voorgeschreven worden onderwerpen behandeld die van belang zijn voor het inzicht in de financiële positie van de provincie. De paragrafen bevatten een verslag van de realisatie van beleidsuitgangspunten van beheersmatige activiteiten en lokale heffingen.

## De programmarekening

Via vaststelling van de begroting autoriseren de staten het college tot het doen van uitgaven. Over de realisatie daarvan wordt in het overzicht van baten en lasten in de programmarekening per programma verslag gedaan. Gezien het belang van een goed inzicht in de baten en lasten, worden de baten en lasten per programma weergegeven in een afzonderlijk overzicht. Dit overzicht is integraal; dat wil zeggen dat het alle baten en lasten bevat, zoals opgenomen in het programmaplan bij de Begroting 2009. Daarnaast wordt een overzicht verstrekt van de saldi per programma. In een beknopt overzicht is per programma een specificatie opgesteld. Het gaat om een aggregatie van de financiële analyse uit het jaarverslag.

## De balans met toelichting en de overige gegevens

Inzicht in de financiële positie is van belang, mede met het oog op de continuïteit van de provincie. Daarom besteden wij afzonderlijk aandacht aan de financiële positie, zoals deze te bepalen is op basis van de balans. Speciale aandacht geven wij aan de investeringen, reserves en voorzieningen personeelssterkte, de Verordening dwangsom en de voorgeschreven verantwoording Single information en single audit (Sisa).

# Kerngegevens

## A. Sociale structuur

| | |
|---|---|
| Aantal inwoners (per 1 januari 2009) | 489.918 |
| Aantal huishoudens (per 1 januari 2009) | 208.025 |

## B. Economische structuur

| | |
|---|---|
| Netto arbeidsparticipatie (2009) | 65,7% |
| Beroepsbevolking (2009; x 1.000) | 221 |
| Werkzaam (2009; x 1.000) | 206 |
| Werkloos (2009; x 1.000) | 14 (6,5%) |

**Bedrijvigheid (in aantallen per 1 april 2009)**

| | |
|---|---|
| Landbouw | 4.140 |
| Industrie | 1.696 |
| Bouw | 3.412 |
| Handel | 7.382 |
| Vervoer en opslag | 804 |
| Horeca | 1.416 |
| Zakelijke diensten | 7.807 |
| Overige diensten | 6.488 |

## C. Fysieke structuur

| | |
|---|---|
| Oppervlakte (2009 in km2) | 2.680 |
| Oppervlakte cultuurgrond (in ha) | 154.471 |
| Woningvoorraad (aantal per 31 december 2008) | 206.331 |

**Wegenbeheer**

| | |
|---|---|
| Wegen (in km) | 467 |
| Parallelwegen (in km) | 13 |
| Fietspaden (in km) | 257 |
| | |
| Vaarwegen (2009 in km) | 169 |

Bronnen:

- Centraal Bureau voor de Statistiek
- Provinciaal werkgelegenheidsregister

# Rapportage Drentse versnellings-agenda

## Verbetering bereikbaarheid en verkeersveiligheid

### Reconstructie N374–traject Borger-Schoonloo

In het kader van de verkeersveiligheid is het wegvak N374, Borger-Schoonloo grotendeels aangepast aan de essentiële herkenbaarheidskenmerken. Het overgrote deel van het werk is in december 2009 opgeleverd. De overige werkzaamheden, de aanleg van een tweetal rotondes, zullen begin 2010 worden opgeleverd. Daardoor is € 540.000,-- van het gepland bedrag ad € 1.820.000,-- in 2009 niet uitgegeven.

### Herinrichting traverses N371 Smildes

In 2009 is op de trajecten van de N371 binnen de bebouwde kommen en de situaties bij de bruggen een begin gemaakt met aanpassingen conform de eisen van de essentiële herkenbaarheidkenmerken. Fase 1 van het project is eind 2009 opgeleverd. Door gunstige aanbesteding is de geplande uitgaaf van € 1.860.000,-- met € 186.000,-- onderschreden.

### Onderzoek naar incidentmanagement langs enkele provinciale wegen

Het thema Incidentmanagement provinciale wegen heeft als doel het verbeteren van de verkeersveiligheid en het inperken van verkeersstremmingen ten tijde van verkeerscalamiteiten. In het kader van de versnellingsagenda hebben wij dit project voorrang gegeven en versneld uitgevoerd. In 2009 heeft er een inventarisatie plaatsgevonden van ons wegennet en is er overleg gevoerd met andere provincies waar dit thema al is geïmplementeerd. De verbeterpunten die hieruit naar voren zijn gekomen worden in 2010 voorbereid. Het beschikbare budget van € 25.000,-- is geheel uitgegeven.

### Onderzoek naar afstandbediening provinciale vaarwegen

Om het serviceniveau op de beroeps- en recreatievaart te verbeteren zal de bediening (op afstand) van bruggen en sluizen verder worden geautomatiseerd. In 2009 is er een begin gemaakt met inventarisatie en deze zal in 2010 worden afgerond (deze inventarisatie stond oorspronkelijk gepland in 2011). Na beoordeling van de inventarisatie wordt bepaald hoe en hoe groot het onderzoek moet zijn. Het beschikbare bedrag voor 2009 van € 100.000,-- is besteed aan het voorzien van afstandsbediening van het deel Meppel–Hoogeveen van de Hoogeveensche Vaart.

## Klimaat & Energie

### Innovatieve verlichting

In 2009 heeft er, aan de hand van een inventarisatie van de openbare verlichting, een inventarisatie plaatsgevonden van eventueel te verwijderen lichtmasten. Hieruit is gebleken dat er ca. 30% van de in totaal 3.000 lichtmasten verwijderd kunnen worden. Wij hebben in 2009 totaal 600 lichtmasten verwijderd; de rest zal in 2010 worden verwijderd. Naast het verwijderen van lichtmasten is er onderzoek gedaan naar manieren om 'anders' te verlichten. Zo is er door een extern bureau een ontwerp gemaakt voor het toepassen van LED-markering. Eind 2009 is het initiatief genomen om ter plaatse van één van onze fietspaden 'Dynamische Verlichting' (verlichting op aanvraag) toe te passen. Het beschikbare budget voor 2009 van € 175.000,-- is volledig besteed.

**Duurzame-energieopwekking provinciale steunpunten en onderzoek naar toepassingsmogelijkheden windturbines**
Met dit project willen wij de duurzame-energieopwekking, in de vorm van kleine windturbines en zonnepanelen, realiseren bij provinciale (onderhouds)steunpunten. In 2009 is onderzoek gedaan naar de toepassingsmogelijkheden van windturbines in combinatie met andere duurzame energieopwekking bij provinciale (onderhouds)-steunpunten. Van het beschikbare bedrag van € 150.000,-- is in 2009 € 15.000,-- uitgegeven. De realisatie van deze toepassingen zal in 2010 plaatsvinden (dit stond oorspronkelijk gepland voor 2012).

**100.000 voertuigenplan**
In oktober 2009 is de subsidieregeling 'Tankstations Alternatieve Brandstoffen 2009' (TAB2009) van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat ingegaan. Met de instelling van TAB2009 wordt beoogd het aanbod van vulpunten voor alternatieve brandstoffen voor het verkeer over de weg te vergroten, waarbij gestreefd wordt naar een landelijk dekkend netwerk van vulpunten. Om aan deze doelstelling te voldoen worden in dit subsidieprogramma de krachten van de deelnemende provincies (waaronder ook de provincie Drenthe), stadregio's en het Ministerie van Verkeer en Waterstaat gebundeld. Er is een totaalbedrag van € 4,1 miljoen aan subsidie beschikbaar voor deze tender. Tot en met 12 maart 2010 kunnen er aanvragen ingediend worden bij de gemandateerde uitvoeringsorganisatie SenterNovem (die per 1 januari 2010 de naam Agentschap NL draagt).

## Stadsvernieuwing en woningbouw

**Stagnerende woningbouw (inclusief 100.000 woningenplan)**
In het laatste kwartaal van 2009 zijn de gesprekken met de gemeenten voortgezet over de woningbouwprojecten die als gevolg van de recessie zijn gestagneerd. Eén van de voorwaarden is dat gemeente en private partij ook een extra bijdrage leveren. Het merendeel van de gemeenten heeft nu projecten ingediend, een aantal overwegen nog welke projecten zij willen indienen. Voor het project Citadel in Assen (woningbouw gecombineerd met commerciële ruimten en een parkeervoorziening) zijn concrete besprekingen gevoerd in 2009, maar dat is begin 2010 tot een afronding gekomen. Wij verwachten in het eerste kwartaal van 2010 een besluit te kunnen nemen over meerdere projecten. Daarom stellen wij voor het budget 2009 ad € 795.000,-- beschikbaar te houden voor 2010. Bij de vaststelling van de jaarrekening 2009 doen wij u hiervoor een voorstel. De rapportages over voortgang van de projecten die onder stagnerende woningbouw vallen, zullen voortaan integraal worden opgenomen in de periodieke rapportage over de voortgang van de versnellingsagenda. Hiermee komen de afzonderlijke rapportages aan u over dit project te vervallen.

Binnen het project van de stagnerende woningbouw is ook het 100.000 woningenplan opgenomen. Dit betreft de beschikbaarstelling van maximaal 4% EFRO-budget voor de financiering van energie-efficiënte maatregelen ter bestrijding van de crisis. De besluitvorming over de beschikbaarstelling is naar verwachting voor de zomer (2010) afgerond. Vooruitlopend hierop hebben wij samen met de provincie Groningen in november 2009 versneld de Subsidieregeling energiebesparing bestaande bouw (SEBB) opgestart, om particuliere woningeigenaren te stimuleren om in energiebesparende voorzieningen te investeren. Uit de eerste rapportages hiervan blijkt dat ruim 20% van dit budget is geïnvesteerd in energiebesparende maatregelen en bijna 65% in de plaatsing van zonnepanelen. In het voorjaar van 2010 wordt deze regeling verder uitgewerkt en mogelijk toegepast in samenwerking met meerdere gemeenten in Noord-Nederland. Ook wordt er voor en met woningbouwcorporaties een

stimuleringsregeling opgesteld om ervoor te zorgen dat energiebesparing als thema versneld een onderdeel wordt in het renovatiepakket van woningcorporaties.

### Stadsvernieuwing Hoogeveen

De voorbereidingen voor de uitvoering van fase1 zuidoosthoek stadscentrum Hoogeveen loopt. De reconstructie van de Schutstraat is in uitvoering en vanuit de BDU 2010 is daar geld aan toegekend. De voorbereidingen voor de aanpak van het Kaapplein (sloop van (woon)gebouwen, aanbesteding parkeergarage) lopen en de verwachting is dat begin 2011 de uitvoering kan starten. De bouw van de nieuwe bioscoop en inrichting omgeving kan voor de zomer starten In 2009 zijn geen uitgaven gedaan.

## Herinrichting landschap

### Tusschenwater

Het bureau Witteveen en Bos is bezig met het Milieueffectrapport. Ook is het benodigde aanvullende archeologisch onderzoek gestart. De benodigde onderzoekskosten voor het MER (€ 200.000,--) worden op andere wijze gefinancierd. Het streven is nog steeds gericht op het doorlopen van de MER-procedure voor de zomervakantie. De bestemmingsplanprocedure loopt gelijk op met het MER. Na deze procedures wordt direct gestart met het besteksgereed maken van het inrichtingsplan voor Tusschenwater. In deze fase kan ook de dekking van de uitvoering definitief worden. De aanbesteding van de werkzaamheden zal onmiddellijk volgen. De start van de werkzaamheden is nog steeds gericht op eind 2010. De daadwerkelijke uitvoering zou kunnen worden beïnvloed door eventuele bezwaarschriften.

### Versnelde inrichting EHS

Met betrekking tot het project versnelde (programma stond oorspronkelijk gepland na 2013) inrichting natuur Eener- en Langelosche stukken heeft de Landinrichtingscommissie van de Herinrichting Roden Norg van ons opdracht gekregen om de uitvoering van de natuurinrichting ter hand te nemen. Inmiddels heeft de landinrichtingscommissie de Dienst Landelijk Gebied (DLG) opdracht gegeven een inrichtingsplan op te stellen. De besteksvoorbereiding zal door Arcadis gebeuren. Volgens de planning kan dit bestek in het najaar van 2010 worden aanbesteed en zal de uitvoering in 2010 en 2011 plaatsvinden. De provinciale bijdrage van € 2.500.000,-- wordt uit de pMJP-middelen betaald.

## Kennis werkt

### Revitalisering bedrijventerrein De Wieken

Doordat het Ministerie van Economische Zaken haar eigen versnellingsagenda niet realiseert, moet de herstructurering van bedrijventerrein De Wieken via de reguliere lijn worden opgepakt. Dat wil zeggen: financiering door ondernemers, gemeente, provincie en zo mogelijk Europa. In het najaar van 2009 is met de gemeente Hoogeveen overleg gevoerd om de financiering van de revitaliseringswens alsnog sluitend te krijgen. Mede naar aanleiding daarvan zijn er twee aanvragen voor subsidie ingediend. Enerzijds bij het Rijk, anderzijds bij het SNN (OP EFRO). In de eerste helft van 2010 zal duidelijk worden in hoeverre de aanvragen gehonoreerd worden. Zodra de financiering rond is, kan uitvoering starten.

**Ondersteuning MKB**
In nauw overleg met de NOM hebben wij aanvullende financieringsfaciliteiten beschikbaar gesteld aan het Drentse MKB, met een totale omvang van € 6 miljoen. Enerzijds via een kapitaalsinjectie in DPM van € 2 miljoen, uitgekeerd in 2 tranches van € 1 miljoen (2009 en 2010). Anderzijds via een (rentedragende) geldlening aan de NOM van € 4 miljoen, met als doel om investeringen van Drentse ondernemingen te financieren in pariteit met en op aanvraag van banken (TAFF).

Eerstgenoemde faciliteit is eind 2009 operationeel, laatstgenoemde faciliteit is per 2010 beschikbaar. De geboden faciliteiten worden door de markt zeer gewaardeerd. NOM is met diverse partijen in gesprek en ook zijn er al ondernemingen die dankzij deze regeling concrete steun hebben ontvangen. Eind maart 2010 ontvangen wij een formele rapportage van de NOM over stand van zaken van het instrument.

**Scholing**
Samen met de partijen in het veld van onderwijs en arbeidsmarkt, hebben wij een aantal acties ingezet om te komen tot het minimaliseren van onnodige werkloosheid en het zoveel als mogelijk investeren in het kwalificatieniveau van de Drentse beroepsbevolking. Over de achtergronden, doelen en ambities van de provincie bent u tevens geïnformeerd via het Uitvoeringskader 'Aan het werk met kennis' dat in november 2009 ter kennisname aan u is aangeboden.

De acties in het kader van de Versnellingsagenda zijn opgepakt in nauwe samenwerking met de bestuurlijke partners in Drenthe op het terrein van onderwijs, arbeidsmarkt en ondernemerschap. Zo is onder aansturing van de Regiegroep Kennis en Arbeidsmarkt (voorheen: Stuurgroep Leren & Werken) onderzoek verricht naar de wijze waarop de scholing van werkenden gestimuleerd kan worden. Scholing draagt immers bij aan een betere inzetbaarheid van werknemers en dus aan een versterking van de Drentse economie. Een belangrijke conclusie van de Regiegroep was dat de dienstverlening aan werkenden, werkzoekenden en werkgevers vooral vanuit de Werkpleinen gerealiseerd moet worden. Daarnaast zullen de voor scholing beschikbare middelen beter ontsloten worden via het SNN-loket 123subsidie.nl.

Naast vorengenoemd onderzoek, is langs een aantal andere wegen gewerkt aan het verzachten van de effecten van de economische crisis voor de arbeidsmarkt. Via het project Leren & Werken heeft afstemming plaatsgevonden tussen de partners op het terrein van onderwijs, arbeidsmarkt en ondernemerschap over mogelijke inzet van rijksmiddelen voor scholing en arbeidsmarktbeleid. Ook wordt met gemeenten en UWV WERKbedrijf in het project Mobiliteitsnetwerk Drenthe gewerkt aan het verbeteren van de bovenregionale van-baan-naar-baan-mobiliteit. Tevens zijn wij partner in het convenant jeugdwerkloosheid, van waaruit een groot aantal acties worden ingezet om de jeugdwerkloosheid in Drenthe te minimaliseren. Tot slot worden met woningcorporaties, OCB en ROC's op dit moment ambitieuze en sluitende afspraken gemaakt voor het realiseren van extra leerwerkplekken voor jonge mbo'ers. Dit moet leiden tot een 'afspraak = afspraak'-overeenkomst waarin de woningbouwcoöperaties gezamenlijk garant staan voor 50 leerwerkplekken ten behoeve van het opleidingsbedrijf (OCB).

**Marketing en promotie**
De additionele middelen voor Marketing Drenthe zijn ingezet voor de intensivering van de landelijke promotiecampagne van Drenthe, met als doel om Drenthe nog krachtiger te positioneren. Met deze middelen is een mix van instrumenten ingezet, variërend van commercials, tv-flights tot advertentieruimte. De commercial werd goed bekeken en gewaardeerd. Het merk

Drenthe is met het gebruik van tag-ons in samenwerking met onder andere Vuelta en China Festival of Lights meer concreet geladen. In het najaar bent u geïnformeerd over de behaalde resultaten tot nu toe van Marketing Drenthe. Het beschikbare bedrag van € 1.000.000,-- is in 2009 volledig besteed.

**Verruiming regelingen**

In het kader van de Versnellingsagenda is een aantal regelingen verruimd waardoor ondernemers meer en makkelijker financiële steun kregen voor het doen van investeringen. Het gaat hierbij om de Drentse STINAT-regeling en de Noordelijke NIOF- en HRM+-regeling. De aanpassing van de STINAT-regeling heeft geleid tot een onverwachte hausse aan aanvragen. De investeringsbereidheid blijkt hoger uit te vallen dan voorzien, met als gevolg dat zowel voor 2009 als voor 2010 de subsidieplafonds bereikt zijn. Aanvragen betreffen vooral investeringen in economische kwaliteitsverbeteringen op het bedrijf en investeringen in duurzaamheid en energiebesparende maatregelen. Met dit soort investeringen profiteert de rest van het midden- en kleinbedrijf dan ook mee, waarmee de aanpassing nog meer spin-off creëert. De regeling heeft met ca. € 6 miljoen aan verstrekte subsidies voor de periode 2008 en 2009 zo'n € 60 miljoen aan investeringen in de sector uitgelokt.

**Monumentenzorg**

Het doel van het project Leegstand & Herbestemming is het herbestemmen en restaureren van kerken, agrarische en industriële panden en een aantal monumenten in het kader van de revitalisering van Veenhuizen. In januari 2010 zijn de voorbereidingen gestart voor de restauratie en herbestemming van twee rijksmonumenten in Veenhuizen. De restauratie hiervan is zeer urgent. De Rijksgebouwendienst is nu in de eindfase van de voorbereiding van de restauratie en herbestemming hiervan. Daarnaast zijn door het Meldpunt Leegstand & Herbestemming en de Versnellingsmakelaar ruim 25 rijks- en provinciale monumenten geselecteerd waarvoor een herbestemmingsverkenning gestart wordt. Dit betreft zowel religieus, agrarisch als industrieel erfgoed. Het beschikbare budget in 2009 ad € 450.750-- is geheel besteed.

**Versnelde betaling**

In 2009 hebben wij ingezet op een snellere betaling van facturen. Eind 2009 is het betalingsproces gedigitaliseerd. Daarmee willen wij het in 2010 mogelijk maken de gemiddelde doorlooptijd van 25 dagen terug te brengen naar betaling van 85% van de facturen binnen 20 dagen.

# I
# Jaarverslag

# Programma 1
# De provincie doét er toe!

## Missie

Onze ambitie is de provincie te laten leven door actief te zijn als stimulator, initiatiefnemer en regisseur. Voorop staat een heldere en duidelijke communicatie. Digitale ontsluiting van informatie speelt een belangrijke rol. De dienstverlening aan inwoners, bedrijven, organisaties en medeoverheden wordt verbeterd. Zij worden interactief betrokken bij de opstelling en uitvoering van provinciaal beleid. Samenwerking met gemeenten, waterschappen en buurprovincies is van belang. Drenthe wordt sterker gepositioneerd op nationaal en internationaal niveau. De lobby richting Den Haag en Brussel krijgt meer aandacht. Bij de profilering van Drenthe staan de eigen kernwaarden centraal. Actief wordt ingespeeld op belangrijke (inter)nationale trends als klimaatverandering, duurzame energievoorziening, internationalisering en demografische veranderingen. De gebiedsgerichte aanpak krijgt meer gestalte.

## Belangrijkste resultaten 2009

- Bestuurlijke conferentie Vereniging Drentse Gemeenten (VDG) – provincie Drenthe over rollen en taken (februari 2009), met als belangrijkste afspraak het opstellen van een gezamenlijke strategische agenda.
- Instelling stuurgroep 'Amen is geen Amsterdam'.
- Aanstelling programmamanager Uitvoering bestuursakkoord.
- Debat Europese verkiezingen in de Heren in Kwestie (RTV Drenthe – Statenzaal 8 mei 2009).
- Manifestatie Europese Verkiezingen in Assen, Koopmansplein met deelname van de betrokken politieke partijen (9 mei 2009).
- Instelling perstelefoon.
- Diverse bouwstenen e-dienstverlening technisch gerealiseerd, waaronder: aansluiting op Gemeentelijke Basis Administratie (GBA), toegang DigiD, digitale handtekening en Berichtenbox ten behoeve van de Dienstenwet.
- Beleidsplan Arbeidsmarktcommunicatie opgesteld.
- Tweede bestuurlijke conferentie VDG – provincie Drenthe – bespreking verklaring van uitgangspunten om beter samen te werken (november 2009)
- Twee conferenties CvdK met de Kring van Drentse burgemeesters – nader kennismaken, lopende zaken, integriteit.
- 12 gemeenten en 1 waterschap bezocht in het kader van de introductie van de CvdK – kennismaken, bestuurlijk verkennen.
- Europaservicepunt, (financiële) bijdrage provincie en gemeente Emmen 2010 en 2011 vastgesteld.
- Kwaliteitshandvest:
  - Met de andere provincies (IPO) hebben we gemeenschappelijke minimumnormen voor onze dienstverlening vastgesteld.
  - Start metingen factuurafhandeling (november, december) en start voorbereiding meting brieven en e-mail (post@drenthe.nl, vanaf 1 december 2009).
- Dienstverleningsconcept (DVC) in concept gereed. Verantwoordelijkheden met betrekking tot het DVC hebben wij bepaald.
- Oplevering informatieplan in concept, als opvolger van WiDD (vaststelling januari-februari 2010).

## Wat waren onze doelen en wat hebben we gerealiseerd?

### P-1.0 Provinciale staten

| Doelen vanuit de begroting 2009 (per product/deelproduct) |
|---|
| Grotere zichtbaarheid PS. Indicatoren: 20 werkbezoeken en discussiebijeenkomsten op locatie in de provincie door leden van de staten en statencommissies; gemiddeld 300 bezoekers per vergadering aan de live-uitzending van vergaderingen van de staten en statencommissies op internet. |

De doelstelling voor werkbezoeken en discussiebijeenkomsten is ruimschoots gehaald. Dit komt voor een groot deel op het conto van de statenwerkgroep Integraal Omgevingsbeleid, die in de aanloop naar de besluitvorming over de nieuwe structuurvisie diverse stakeholders op locatie heeft bezocht en discussieavonden heeft georganiseerd met gemeenteraadsleden.
De uitzendingen van statenvergaderingen worden gemiddeld genomen goed bekeken. Bij belangrijke onderwerpen zijn duidelijk hogere 'kijkcijfers' te zien. De doelstelling van gemiddeld 300 kijkers per vergadering is in 2009 gehaald.

### P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden

| Doelen vanuit de begroting 2009 (per product/deelproduct) |
|---|
| **Rechtsbescherming** |
| Een goede en adequate rechtsbescherming bieden aan belanghebbenden die betrokken zijn bij provinciale besluitvorming. |

| Indicatoren | Nulmeting | Streefwaarde/realisatie | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | 2008 | 2009 | 2010 | Later |
| 1. Kwantitatief: Aantallen beroepsprocedures inzake beslissingen op het bezwaarschrift. | Van de 42 zaken in 2006 is in 3 ge-vallen (7%) beroep ingesteld tegen de beslissing op het bezwaarschrift bij de Rechtbank of de Raad van State. | 15% | 15% | 15% | 15% |
| 2. Kwalitatief: Oordeel rechter, tevredenheidsonderzoek belanghebbenden (in- en extern). | Van de 8 uit 2005 en 2006 lopende beroepszaken in 2006 zijn 2 beroepen alsnog ingetrokken. Uitspraken (6x):<br>- 2 gegrond (33%)<br>- 0 gedeeltelijk gegrond (0%)<br>- 0 niet-ontvankelijk (0%)<br>- 4 ongegrond (66%) | 10% uitspraken gegrond | 10% | 10% | 10% |
| 3. Tijdigheid van de afdoening van bezwaren en klachten. | Van de 42 zaken in 2006 is 0 keer (0%) buiten de termijn beslist. | 30% | 25% | 25% | 25% |

## P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden

*Rechtsbescherming*
Een goede en adequate rechtsbescherming bieden aan belanghebbenden die betrokken zijn bij provinciale besluitvorming.

| Indicatoren | Nulmeting | Streefwaarde/realisatie | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | 2008 | 2009 | 2010 | Later |
| 1. Kwantitatief<br>Aantallen beroepsprocedures inzake beslissingen op het bezwaarschrift. | Van de 42 zaken in 2006 is in 3 gevallen (7%) beroep ingesteld tegen de beslissing op het bezwaarschrift bij de Rechtbank of de Raad van State. | 15% | 15% / realisatie 6% beroep ingesteld | 15% | 15% |
| 2. Kwalitatief<br>Oordeel rechter, tevredenheidsonderzoek belanghebbenden (in- en extern). | Van de 8 uit 2005 en 2006 lopende beroepszaken in 2006 zijn 2 beroepen alsnog ingetrokken.<br>Uitspraken (6x):<br>- 2 gegrond (33%)<br>- 0 gedeeltelijk gegrond (0%)<br>- 0 niet-ontvankelijk (0%)<br>- 4 ongegrond (66%) | 10% uitspraken gegrond | 10% / realisatie 66% gegrond verklaard | 10% | 10% |
| 3. Tijdigheid van de afdoening van bezwaren en klachten. | Van de 42 zaken in 2006 is 0 keer (0%) buiten de termijn beslist. | 30% | 25% / realisatie 62% buiten termijn beslist | 25% | 25% |

*Toelichting*
Kwantitatief: aantallen beroepsprocedures met betrekking tot beslissingen op het bezwaarschrift.
Van de 88 beslissingen op bezwaar in 2009 is in vijf gevallen (6%) beroep ingesteld bij de Rechtbank of de Raad van State.

Kwalitatief: oordeel rechter, tevredenheidsonderzoek belanghebbenden (in- en extern).
Van de vijf uit 2008 lopende beroepszaken is in alle gevallen uitspraak gedaan. Daarnaast is één uitspraak gedaan op een in 2009 ingediend beroepschrift.
Uitspraken (6x): 4 gegrond (66%), 2 niet-ontvankelijk (33%).

Tijdigheid van de afdoening van bezwaren en klachten.
Van de 92 in 2009 genomen beslissingen op bezwaren en klachten is in 57 gevallen (62%) buiten de termijn beslist. 50 van deze bezwaarschriften waren gericht tegen hetzelfde besluit, en zijn gevoegd behandeld. Gecorrigeerd hiervoor komt het percentage op 22% (8 / 36).

Het aantal ingestelde beroepszaken is binnen de doelstelling gebleven. Wel zijn in 2009 relatief veel beroepen gegrond verklaard, doordat de wet- en regelgeving in deze gevallen voor meerdere uitleg vatbaar was.
Ook zijn relatief veel bezwaarschriften buiten de wettelijke termijn afgedaan, door het grote aantal ingediende bezwaarschriften in 2009, en door het zomerreces van zowel het college als de

commissie. Uit onderzoek van het rijk blijkt dat het halen van de wettelijke termijn in geval van bezwaarschriften in de praktijk vaak een probleem vormt. Daarom zijn de beslistermijnen voor bezwaarschriften per 1 oktober 2009 verlengd.

*Bestuurlijk onderzoek*
In 2009 zijn diverse audit onderzoeken (deels) ex artikel 217a opgeleverd. Het betreft een audit op de werking van de beleidsregels naar aanleiding van de Wet Bibob, een audit naar de aanpak van de provincie ten aanzien van de introductie van nieuwe media en een audit naar de interne verzakelijking van de subsidierelaties met verbonden partijen (motie 2008/M16). Hierover is via de bestuursrapportages of rechtstreeks (M16) gerapporteerd aan provinciale staten. Eén onderzoek uit het auditprogramma loopt nog (naar integraal werken). Het onderzoek naar de financieringssystematiek regiovisie Assen-Groningen is op andere wijze totstandgekomen via een rapportage van de regio-organisatie zelf. Het auditprogramma wordt in het eerste kwartaal van 2010 geactualiseerd.

*Kwaliteitshandvest*
Kwaliteitshandvest en Dienstverleningsconcept (DVC): op het gebied van onze dienstverlening hebben wij in 2009 een aantal resultaten bereikt (zie hiervoor onder belangrijkste resultaten 2009).
(Nul)metingen: naast de eerste meting van onze factuurafhandeling zijn wij gestart met de voorbereidingen om onze brief- en e-mailafhandeling (post@drenthe.nl ) te gaan meten. De meting hebben wij gepland voor eind februari/begin maart 2010. Daarnaast hebben wij eind 2009 Telan de opdracht gegeven om onze telefonische bereikbaarheid te meten, kwantitatief en kwalitatief. Deze meting is inmiddels gestart (januari 2010).
IPO werkgroep dienstverlening: op het gebied van onze kwaliteit van dienstverlening trekken wij samen op met de andere provincies. Wij hebben onder meer afgesproken om in 2010 een gezamenlijk klanttevredenheidsonderzoek (KTO) uit te laten voeren.
DVC: eind 2009 hebben wij een eerste plan gemaakt dat wij in 2010 uitbouwen. Er moet onder meer een kanaalstrategie komen (via welke communicatiekanalen willen wij dat onze relaties ons het liefst benaderen?), en een programma van dienstverlening.
Tot slot kunnen onze relaties ons met ingang van 1 januari 2010 aanspreken op onze dienstverleningsnormen (kwaliteitshandvest).
Kortom: in 2009 waren er veel ontwikkelingen op het gebied van (kwaliteit van) dienstverlening, en ook in 2010 zal dit het geval zijn.

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 1.<br>De provincie doét er toe! | 4.278.716<br> 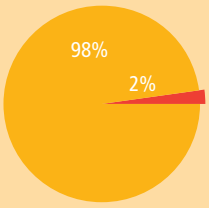 | 30.138<br> 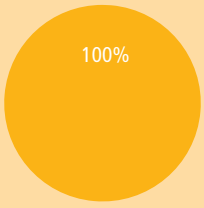 |
| Overige programma's | 272.886.892 | 445.947.598 |

| Programma 1.<br>De provincie doét er toe! | 1<br>Realisatie<br>2008 | 2<br>Primitieve<br>begroting<br>2009 | 3<br>Begroting<br>2009 na<br>wijziging | 4<br>Realisatie<br>2009 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 2.800.873 | 3.623.158 | 4.452.713 | 4.278.716 | 173.997 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten | 3.624 | 12.000 | 12.000 | 30.138 | -18.138 |
| Saldo | 2.797.249 | 3.611.158 | 4.440.713 | 4.248.579 | 192.134 |

## Ontwikkelingen

### P-1.0 Provinciale staten

De introductie in 2009 van videonotulering en webcasting van vergaderingen is goed verlopen. Bij bijzondere gebeurtenissen, zoals de PS-vergaderingen van 18 maart, 2 juli en 16 september over Eurochamp en de installatie van de nieuwe Commissaris van de Koningin op 14 mei is aan de kijkcijfers goed te zien, dat er met de webcasting in een behoefte wordt voorzien.

**Tabel Kijkcijfers**

| Vergaderingen 2009 | | Live | Archief | Raadplegers | Opmerkingen |
|---|---|---|---|---|---|
| 15 januari 2013 | Statencommissie Omgevingsbeleid | 100 | 2017 | 375 | |
| 22 januari 2013 | Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie | 140 | 1024 | 379 | |
| 22 januari 2013 | Statencommissie Cultuur en Welzijn | 51 | 1362 | 365 | |
| 29 januari 2013 | Provinciale Staten | 86 | 928 | 457 | |
| 5 februari 2013 | Provinciale Staten | 70 | 1255 | 404 | |
| 26 februari 2014 | Statencommissie Omgevingsbeleid | 24 | 2370 | 312 | |
| 5 maart 2013 | Statencommissie Cultuur en Welzijn | 40 | 2464 | 576 | |
| 12 maart 2013 | Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie | 64 | 752 | 316 | |
| 19 maart 2013 | Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie | 100 | 909 | 426 | |
| 19 maart 2013 | Provinciale Staten | 745 | 1531 | 634 | debat over KPMG-rapport Eurochamp |
| 2 april 2013 | Statencommissie Omgevingsbeleid | 84 | 1001 | 352 | |
| 9 april 2013 | Provinciale Staten | 69 | 1534 | 335 | |
| 16 april 2013 | Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie | 98 | 12527 | 333 | |
| 23 april 2013 | Provinciale Staten | 272 | 1694 | 461 | |
| 14 mei 2013 | Statencommissie Omgevingsbeleid | 64 | 791 | 293 | |
| 15 mei 2013 | Provinciale Staten | 135 | 407 | 430 | installatie cdK |
| 21 mei 2013 | Statencommissie Cultuur en Welzijn | 79 | 2225 | 333 | |
| 28 mei 2013 | Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie | 0 | 3818 | 393 | Vergadering niet live uitgezonden |
| 4 juni 2013 | Provinciale Staten | 40 | 3252 | 401 | |
| 17 juni 2013 | Onderzoekscommissie Eurochamp | 545 | 634 | 308 | openbare verhoren |
| 18 juni 2013 | Statencommissie Cultuur en Welzijn | 43 | 6351 | 301 | |
| 18 juni 2013 | Statencommissie Omgevingsbeleid | 84 | 6117 | 312 | |

| Vergaderingen 2009 | | Live | Archief | Raadplegers | Opmerkingen |
|---|---|---|---|---|---|
| 19 juni 2013 | Onderzoekscommissie Eurochamp | 119 | 726 | 337 | openbare verhoren |
| 25 juni 2013 | Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie | 63 | 1198 | 331 | |
| 2 juli 2013 | Provinciale Staten | 224 | 1036 | 516 | Algemene Beschouwingen |
| 3 juli 2013 | Provinciale Staten | 443 | 1945 | 528 | debat onderzoek lek |
| 10 september 2013 | Statencommissie Omgevingsbeleid | 49 | 833 | 434 | |
| 17 september 2013 | Statencommissie Cultuur en Welzijn | 54 | 1925 | 373 | |
| 17 september 2013 | Provinciale Staten | 651 | 625 | 421 | debat vermeende meineed |
| 24 september 2013 | Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie | 64 | 5875 | 230 | |
| 8 oktober 2013 | Provinciale Staten | 107 | 2569 | 283 | |
| 15 oktober 2013 | Statencommissie Omgevingsbeleid | 95 | 4270 | 537 | |
| 29 oktober 2013 | Statencommissie Cultuur en Welzijn | 13 | 1343 | 256 | |
| 5 november 2013 | Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie | 69 | 1654 | 309 | |
| 12 november 2013 | Provinciale Staten | 172 | 1141 | 336 | |
| 26 november 2013 | Statencommissie Omgevingsbeleid | 114 | 1201 | 384 | |
| 3 december 2013 | Statencommissie Cultuur en Welzijn | 57 | 1335 | 273 | |
| 10 december 2013 | Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie | 28 | 1422 | 232 | |
| 17 december 2013 | Statencommissie Omgevingsbeleid | 24 | 582 | 141 | |
| 17 december 2013 | Provinciale Staten | 107 | 2789 | 296 | |
| Totaal | | 5386 | 87432 | 14713 | |

Live: aantal keren dat vergadering tijdens uitzending is bekeken

Archief: aantal filmfragmenten dat achteraf is bekeken

Raadplegers: (= geraadpleegde archiefvergaderingen) aantal personen dat de agenda heeft bekeken

De werkbezoeken en discussieavonden in het kader van de komende besluitvorming over het Integraal omgevingsbeleid hebben de statenleden veel informatie opgeleverd en zorgden ook voor informatieoverdracht aan medeoverheden en andere stakeholders. Ze zijn daarom zeer nuttig gebleken. Dit voortraject moet in juni 2010 tot afgewogen en gedragen besluiten in provinciale staten leiden over de nieuwe structuurvisie van de provincie Drenthe.

## P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden

*Provincie Nieuwe Stijl*

In het licht van de Provincie Nieuwe Stijl (PNS) ontwikkelt de provincie Drenthe zich tot een netwerkorganisatie die vanuit een regisserende en aanjagende rol samen met partners gebiedsopgaven definieert en zorgt voor realisatie daarvan. Dat betekent dat wij onze kerntaken vanaf het beginstadium samen met partners uitvoeren en dat wij ook een rol als verbinder hebben in het bij elkaar brengen van partijen om onze doelstellingen te realiseren.

Om die positie op een goede manier invulling te geven, moeten onder meer organisatie en medewerkers hiervoor goed toegerust zijn en met onze partners moeten wij wederzijdse verwachtingen en rollen helder definiëren. In 2009 is een visie gereedgekomen op onze kerntaken, onze beoogde werkwijze en op de manier waarop wij met onze partners samenwerken. Dit document geeft de kaders voor de manier waarop wij onze beleidsprocessen als provincie vorm willen geven. Binnen de kaders van PNS geven wij invulling aan het ontwik-

kelen en beschikbaar stellen van de juiste instrumenten, het ontwikkelen van competenties die horen bij de nieuwe werkwijze en het opzetten van een provinciaal kennisnetwerk voor benodigde beleidsinformatie. De toerusting van medewerkers en het ontwikkelen van het kennisnetwerk wordt gedaan binnen het kader van het programma Provincie Nieuwe Stijl. Daarom brengen wij activiteiten die bijdragen aan beleidsontwikkeling die past bij onze nieuwe werkwijze en kerntaken, onder bij het programma PNS.

*Rechtsbescherming*
In het jaarverslag 2008 heeft de Commissie rechtsbescherming opnieuw aandacht gevraagd voor de motivering van besluiten. U hebt ons gevraagd wat met de opmerking van de commissie, dat wederom sprake is van het niet deugdelijk motiveren van besluiten, wordt gedaan. Op 24 juni 2009 hebben wij geschreven dat de motiveringsgebreken waarvan in het jaarverslag 2008 sprake is, betrekking heeft op een klein deel van de organisatie. De taakgroep Juridische Zaken en Rechtsbescherming van BC is gevraagd te onderzoeken wat de achterliggende oorzaken kunnen zijn en welke maatregelen tot verbetering van de kwaliteit van de motivering van besluiten zullen leiden. Hierbij informeren wij u over het resultaat.

De kans dat motiveringsgebreken kunnen ontstaan raakt in het bijzonder die besluiten waarbij de subsidie wordt geweigerd en/of waaraan een negatief deskundigenadvies ten grondslag ligt. In nauw overleg met betrokkenen hebben wij gekeken op welke wijze wij de motivering van die besluiten kunnen verbeteren. Dit heeft geleid tot een aantal aandachtspunten met betrekking tot de hoofdredenen om subsidie te weigeren en de opbouw van de motivering bij weigering op inhoudelijke gronden. Daarnaast hebben wij het proces van de totstandkoming van een deskundigenadvies uitgebreid besproken. De rol en de taken van zowel de secretaris als de deskundigencommissie hebben we opnieuw beschreven en vastgesteld. We verwachten dat deze duidelijke rol en taakafbakening positief bijdraagt aan de (kwaliteit van de) adviezen. Nieuw in dit proces is dat de aanvrager, voordat een besluit wordt genomen, de strekking van het advies wordt verteld. Door de interactie is het mogelijk dat hetzij de aanvrager de inhoud van het advies accepteert dan wel dat de reactie aanleiding is nogmaals zorgvuldig naar de formulering van de motivering van het advies te kijken.
Het vorenstaande passen wij toe op de besluiten die vanaf februari 2010 worden genomen.

Kwaliteitshandvest en Dienstverleningsconcept (DVC): op het gebied van onze dienstverlening hebben wij in 2009 een aantal resultaten bereikt (zie hiervoor onder belangrijkste resultaten 2009).

## P-1.3 Openbare orde en veiligheid

De zowel in- als extern aangekondigde grieppandemie heeft geleid tot versterkte inzet en strakkere planvorming. Intern hebben wij een continuïteitsplan opgesteld.

De Wet op de Veiligheidsregio's is nog niet van kracht. Voor de overdracht van bevoegdheden en wettelijke taken op het gebied van Openbare Orde en Veiligheid hebben wij principeafspraken gemaakt met de Veiligheidsregio Drenthe. De rampenstaf van de provincie Drenthe fungeert nog wel als achtervang bij grootschalige rampen en incidenten.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

### P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden

| Prioriteiten uit Begroting 2009 met omschrijving vanuit de Voorjaarsnota 2009 |
|---|
| **1.1. Uitvoering bestuursakkoord**<br>Het provinciale beleid staat niet op zichzelf. Trends van buitenaf en het beleid van de medeoverheden zijn van grote invloed. De provincie als middenbestuur is interactief. Zij treedt op als stimulator, initiatiefnemer en regisseur, zowel richting medeoverheden, bedrijfsleven als organisaties. De Commissie Rol en Taken provincie Drenthe heeft in mei 2008 haar rapport uitgebracht met aanbevelingen over rol- en taakopvattingen van de provincie. In samenspraak met het college van GS zal in het najaar van 2008 op grond van dit rapport en van het Bestuursakkoord rijk-provincies 2008-2011 worden verkend welke vervolgstappen zullen worden genomen in 2009 met betrekking tot een nadere concretisering van de rol- en taakopvatting van de provincie. |
| **1.2. Betere bestuurlijke samenwerking**<br>De contacten met gemeenten, waterschappen en de Vereniging van Drentse Gemeenten (VDG) worden uitgebouwd. Doel is opstelling van gezamenlijke strategische ontwikkelingsagenda's. Daarover vindt periodiek bestuurlijk overleg plaats. Ontwikkelings- en resultaatgerichte allianties staan voorop. Dit zal leiden tot meer samenhang in visie, doelen, strategie, maatregelen, projecten en inzet van middelen (financieel en menskracht). Mede gebaseerd op onze Drentse visie zullen wij met het VDG een overkoepelende strategische agenda voor Drenthe opstellen. Wij zijn bereid voor de Drentse gemeenten een inhoudelijk ondersteunende rol te vervullen voor EU-aangelegenheden. Wij concentreren ons op de concrete uitdagingen die wij voor de komende jaren verwachten. Aan de hand van deze agenda zoeken wij steun voor onze ambitie om de plaats van Drenthe in Europa te versterken. Wij zullen een actieve rol vervullen in het IPO. De samenwerking met de buurprovincies en de aangrenzende Duitse overheden zal resultaatgericht zijn. De intensivering van de SNN-samenwerking met de vier grote noordelijke steden is verder uitgelijnd en zal bij de voorzitterswisseling medio 2009 weer tegen het licht worden gehouden. |
| **1.3. Beter(e) beleid(sprocessen)**<br>Burgers, bedrijven en organisaties worden in een zo vroeg mogelijk stadium betrokken bij de voorbereiding, besluitvorming en uitvoering van provinciaal beleid. Doel is de creativiteit en deskundigheid van deze doelgroepen beter en vooral eerder in het beleid tot hun recht te laten komen waardoor de kwaliteit van beleid en beleidsprocessen uiteindelijk verbeterd wordt.<br>Vergroten van betrokkenheid en uitwisseling van kennis met doelgroepen kan via periodieke, al dan niet themagerichte, discussiebijeenkomsten en via inspraakprocessen rond grote beleidsnota's en grote projecten. Al verschillende grote beleidsprocessen zijn op interactieve wijze aangepakt. Kennis en ervaring vanuit deze projecten wordt geïnventariseerd en verspreid voor verdere toerusting van de organisatie en als voeding voor nieuwe beleidsprocessen. Daarnaast willen wij duurzame contacten aangaan met spelers uit het bedrijfsleven, kennisinstellingen en medeoverheden om met hen kennis en ervaring uit te wisselen over interactief werken en gerelateerde onderwerpen. Naast het delen van onze eigen ervaringen binnen deze netwerken wordt verworven kennis actief teruggekoppeld naar de organisatie om bij te dragen aan adequate inrichting van interactieve beleidsprocessen.<br>Gedurende de looptijd van het programma wordt een visie ontwikkeld op de wijze waarop de provincie Drenthe externe doelgroepen wil betrekken bij beleidsontwikkeling. Als onderdeel van de visie worden ook lopende en afgeronde interactieve processen meegenomen.<br>Wij gaan Drenthe nadrukkelijk positioneren in Europa, door middel van een actievere belangenbehartiging in Brussel, door intensivering van de interregionale samenwerking (over de landsgrenzen heen) en door zichtbare belangenbehartiging met focus op de NOA. Onze ambities op dit punt zijn neergelegd in de door de provinciale staten onderschreven nota Europastrategie Drenthe. |

Prioriteiten uit Begroting 2009 met omschrijving vanuit de Voorjaarsnota 2009

**1.4. (Inter)actiever informeren en beter profileren**

De provincie als bestuurslaag is relatief onbekend; de burger weet weinig af van haar werkzaamheden. Wij gaan het functioneren van de provincie beter onder de aandacht te brengen. In het algemeen door planmatig te werken aan bekendmaking van het doen en laten van de provincie. Meer in het bijzonder door op drie fronten extra inspanningen te leveren: betere mediacontacten, verbetering van de website www.drenthe.nl en betere arbeidsmarktcommunicatie. Vergroten van de aandacht voor provinciaal beleid in de media realiseren wij door media actiever en gerichter te benaderen en persvragen beter en sneller te beantwoorden. Hiertoe wordt een persloket ingericht, dat 7 x 24 uur per week bereikbaar is en waarvoor een informatiebank/kennissysteem wordt opgezet.

Samen met Marketing Drenthe wordt het nieuwe Drentheportaal verder uitgebouwd. De campagne wordt mede afgestemd op de lopende promotiecampagne 'Da's nou Drenthe'. In 2009 maken wij een begin met e-dienst-verlening. Deze aanzet krijgt de jaren daarna een vervolg. Zie hiervoor verder prioriteit 1.5.

In 2009 versterkt de provincie de nieuwe manier van arbeidsmarktcommunicatie. Via kranten en via de website zal de provincie zich scherper profileren als aantrekkelijke werkgever én als aantrekkelijk gebied om te wonen en recreëren. Wij willen Drenthe nadrukkelijk positioneren in de NOA (zie ook prioriteit 4.3) en op Europees niveau in het algemeen. Onze ambities op dit punt, inclusief de Drentse lobby in Brussel, hebben wij verwoord in de nota Europastrategie Drenthe.

**1.5. Digitale informatie en (e-)dienstverlening**

De provincie Drenthe geeft de komende planperiode uitvoering aan de nota 'Welkom in digitaal Drenthe' (WiDD 2.0). Daarin zijn de ICT-beleidvoornemens vastgelegd met een horizon van 4 jaar. Deze nota houdt rekening met de uitgangspunten van het programma e-overheid en de normen vanuit de BurgerServiceCode. De provincie Drenthe heeft deze code onderschreven en voert deze in.

In het kader van de invoering van digitalisering van processen worden de noodzakelijke projecten uitgevoerd. Dit hangt nauw samen met de verbouw en herinrichting van het provinciehuis. Flexibele werkplekken zijn daar een onderdeel van.

De architectuur zal verder ingericht worden, conform de NORA-principes, zodat aangesloten kan worden op landelijke voorzieningen en basisregistraties. Verder gaat veel aandacht uit naar de inrichting van de nieuwe werkplekken. De provincie Drenthe streeft naar een toekomstvaste werkplek die recht doet aan het flexibel werken, onafhankelijk van plaats en tijd.

De provinciale informatievoorziening via de website wordt verder geprofessionaliseerd. Geo-informatie zal via een Geo-portaal worden ontsloten voor belanghebbenden.

Met andere provincies wordt samengewerkt (kennisuitwisseling en gezamenlijk onderzoek) aan concepten voor de inrichting van infrastructuur in het kader van de omgevingsvergunning (Wabo). Er wordt door middel van zogenaamde POC's (Proof Of Concept) kennis en ervaring opgedaan.

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij eraan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 1.1. Uitvoering bestuursakkoord | Provincie Drenthe is gebiedsregisseur in het fysiek economisch domein en op het gebied van cultuur.<br>Concentratie op kerntaken en regievoering in plaats van uitvoering.<br>Provincie Drenthe voert haar wettelijke toezichtstaken uit en ziet toe op de kwaliteit van het lokaal bestuur<br>Kwaliteit van bestuur en dienstverlening van de provincie is aantoonbaar verbeterd.<br>De provincie werkt samen met locale overheden en andere partners in robuuste uitvoeringsorganisatie(s). | Uitvoeringsprogramma Bestuursakkoord, inclusief kwaliteitsverbetering door samenwerking<br>Vergunningverlening en Wabo: externe inhuur. |
| 1.2. Betere bestuurlijke samenwerking | - Intensivering van de bestuurlijke samenwerking tussen provincie en medeoverheden.<br>- Profilering Drenthe in Europa<br>- sterkere beïnvloeding van Europese dossiers vanuit Drenthe;<br>- meer sturing op interregionale samenwerking;<br>- transnationale samenwerking met regio's in Europa;<br>- sterke positie op de NOA.<br>- Interne organisatie Europa-proof. De 3 pijlers van Europa-proof (wet- en regelgeving, beleidsbeïnvloeding en subsidieprogramma's) zijn geïntegreerd in het ambtelijk en bestuurlijk handelen van de provincie Drenthe. | - Ontwikkelen van Gemeenschappelijke gebiedsgerichte strategische agenda's.<br>- Samen met de VDG opstellen van een overkoepelende strategische agenda voor Drenthe, mede gebaseerd op onze Drentse visie.<br>- Samenwerking met de 3 grote gemeenten van Drenthe (strategische agenda voor RSP-gelden)<br>- Samenwerking met de Drentse Waterschappen.<br>- Uitvoeren nota Europastrategie Drenthe, waaronder organiseren periodiek overleg met leden van het Europees Parlement.<br>- Organisatie van een Drents Bestuurlijk overleg Europa.<br>- Opzetten Europaloket (deels e-dienstverlening, prioriteit 1.5)<br>- Organisatie van een evenement rondom de verkiezingen van het Europees Parlement.<br>- Cursus Europa algemeen en cursus Europees recht. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij eraan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 1.3. Beter(e) beleid(sprocessen) | - Toerusting organisatie voor interactieve beleids-/regievoering die past binnen de werkwijze van Provincie Nieuwe Stijl. | - Ontwikkelen van een instrumentenbox die een concrete (proces)handleiding biedt aan projectleiders om interactieve processen doeltreffend op te zetten en uit te voeren. Daarnaast vergroten van kennis en ervaring rond interactieve beleidsontwikkeling.<br>- Ontwikkelen van een mini-leergang rondom gebieds-gericht werken. Hierin de uitwerking van de begrippen interactieve beleidsontwikkeling en regievoering met behulp van interne en externe kennisdragers verder uitwerken.<br>- Eerste opzet maken voor organisatiebrede visie rond interactieve beleidsontwikkeling. Actieve koppeling leggen met visie op Provincie Nieuwe Stijl.<br>- Het bieden van vraaggerichte (proces)ondersteuning op complexe, interactieve en integrale dossiers. Gestart wordt met drie dossiers, dit kan op aanvraag van projectleiders uit de organisatie uitgebreid worden. |
| 1.4. (Inter)actiever informeren en beter profileren | - Betere beeldvorming positie en status PS en GS en werkzaamheden provincie.<br>- Beter vermarkten Drenthe als unieke en veilige omgeving voor wonen, werken en recreëren.<br>- Een duidelijker gezicht van de provincie Drenthe met een goede beeldvorming over de taken.<br>- Grotere aandacht voor provinciaal beleid in de media.<br>- Nulmeting naleving servicenormen<br>- Klanttevredenheidsonderzoek | - Verdere uitbouw Drentheportaal<br>- Provinciaal beleid in media<br>- Arbeidsmarktcommunicatie<br>- Bundeling en verbetering bekendmakingen<br>- Kwaliteitshandvest<br>- Kwaliteit van dienstverlening |
| 1.5. Digitale informatie en (e-) dienstverlening | - Voldoen aan afspraken tussen IPO, rijk, UvW en VNG over totstandkoming programma e-overheid normen BurgerServiceCode.<br>- Actuele beleid- en productinhoud digitaal beschikbaar. | - Actualiseren en uitvoeren WiDD<br>- Inrichting/onderhoud digitale infrastructuur |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2009 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 1.1. Uitvoering bestuursakkoord | Status: groen<br>- Traject richting politieke besluitvorming Provincie Nieuwe Stijl zover als mogelijk afgerond.<br>- Programma-organisatie op orde en klaar voor uitrol van programma PNS. | - Programmamanager en programmasecretaris aangesteld.<br>- Visiedocument Provincie Drenthe Nieuwe Stijl geschreven en opgeleverd voor PS ter bespreking en besluitvorming.<br>- PS-/GS-conferentie georganiseerd over Provincie Nieuwe Stijl waarin ervaringen vanuit de provincie Zuid-Holland gepresenteerd zijn en groepsdiscussies aan de hand van stellingen.<br>- Gesprekken en besluitvorming over Provincie Nieuwe Stijl in GS en PS gefaciliteerd en ondersteund. |
| 1.2 Betere bestuurlijke samenwerking | Status: groen<br>- Verbetering van de bestuurlijke verhoudingen en de samenwerking binnen de Drentse overheden en de Drentse samenleving<br>- Verbetering van de lijn Brussel - provincie - gemeenten | - 2 bestuurlijke conferenties VDG – provincie.<br>- 2 conferenties CvdK met de Kring van Drentse burgemeesters.<br>- 12 gemeenten, 1 waterschap en diverse instellingen/bedrijven/groeperingen bezocht in het kader van de introductie van de CvdK.<br>- Debat Europese verkiezingen in de Heren in Kwestie (RTV Drenthe – Statenzaal 8 mei 2009).<br>- Manifestatie Europese Verkiezingen in Assen, (9 mei 2009).<br>- Europaservicepunt, (financiële) bijdrage provincie en gemeente Emmen 2010 en 2011 vastgesteld. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2009 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 1.3. Betere beleids-processen | Status: groen<br>- Vergroten kennis en bewustwording van medewerkers over hoe samenwerking met partners vanuit onze provinciale rol vorm te geven.<br>- Organisatiebrede beschikbaarheid van beleidsinstrumenten die passen bij de rol en taken van Provincie Nieuwe Stijl. | - Themasessies rondom gebiedsgericht werken zijn gepland, georganiseerd en hebben grotendeels al plaatsgevonden. Onderwerpen die behandeld worden zijn partnerschap, netwerken, alliantieontwikkeling, lobbyen, mediationvaardigheden en gebiedsregie.<br>- Organisatiebrede visie op interactieve beleidsontwik-keling is niet uitgevoerd als op zichzelf staand project, maar gaat op in de visievorming rondom gebiedsregie en gebiedsgericht werken (PNS).<br>- De projectgroep Instrumentenbox heeft een eerste verkenning uitgevoerd over de omvang en inhoud van de instrumentenbox. Het projectplan is gereed. Voor het 'laden' van de instrumentenbox is aansluiting gezocht bij de concrete invulling van gebiedsgericht werken en de instrumenten die daarvoor nodig zijn.<br>- In 2009 is in twee complexe, interactieve en integrale dossiers vraaggerichte (proces)ondersteuning vanuit programma 1 geleverd (Omgevingsbeleid: integratie RSP in Omgevingsbeleid en Samenwerking Handhaving: evaluatie en vervolgvoorstellen voor Samenwerking Handhaving in Noordelijk verband). Afronding van het laatstgenoemde proces vindt plaats in 2010.<br>- In de in 2009 gereedgekomen Visie Provincie Drenthe Nieuwe Stijl is de visie op interactieve beleidsontwik-keling geïntegreerd. Het visiedocument beschrijft de rol van de provincie, de wijze waarop wij samenwerking met onze partners vormgeven en onze primaire partners in verhouding tot de kerntaken en rol die de provincie Drenthe heeft.<br>- Verdere uitwerking van prioriteit 1.3 vindt plaats onder de aansturing van programma PNS. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2009 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 1.4 (Inter)actiever informeren en beter profileren | Status : oranje en groen<br>- Betere beeldvorming positie en status PS en GS en werkzaamheden provincie.<br>- Beter vermarkten Drenthe als unieke en veilige omgeving voor wonen, werken en recreëren.<br>- Een duidelijker gezicht van de provincie Drenthe met een goede beeldvorming over de taken.<br>- Aandacht voor provinciaal beleid in de media gecontinueerd.<br><br>Kwaliteitshandvest en DVC: status oranje.<br>- Inzicht in de tijdigheid van onze factuurafhandeling.<br>- Meting gepland voor eind februari/beging maart 2010.<br>- Onderzoek telefonische bereikbaarheid wordt in januari 2010 uitgevoerd door Telan.<br>- Provinciebreed KTO gepland voor medio 2010.<br>- DVC in concept gereed. | - Provinciaal beleid in media: nieuwe, betere afspraken met krant en omroep over informeren en contacten naar aanleiding van GS-besluiten, zoals onder voorwaarden vooraf en onder embargo informeren om pers kans te geven zich beter te kunnen voorbereiden op een persbijeenkomst.<br>- Drentheportaal: nieuwe afspraken over beheer van Drentheportaal, grotere vrijheid en verantwoordelijkheid aan de kant van Marketing Drenthe, behoud eigen plek provincieruimte en eigendom site.<br>- Arbeidsmarktcommunicatie: beleidsplan klaar, uitvoering deels temporiseren in afwachting verdere ontwikkeling organisatie rond PNS en consequenties voor corporate identity en imago. Uitwerking arbeidsmarktcommunicatie hierop aanpassen.<br>- Reuring is technisch opgeleverd, in eerste kwartaal 2010 is deze weer operationeel en wordt deze ingezet ten behoeve van interactieve communicatie.<br>- Ten aanzien van bekendmakingen: advertentiebeleid is opgezet en wordt in 2010 geïmplementeerd. Moet leiden tot reductie in kosten en verhoging kwaliteit.<br>- Eerste metingen factuurafhandeling verricht.<br>- Voorbereidingen getroffen voor meting brief- en e-mailafhandeling (post@drenthe.nl).<br>- Onderzoek telefonische bereikbaarheid was gepland voor eind 2009. Eind 2009 bleek dat het onderzoek beter begin 2010 uitgevoerd kon worden. In 2009 hebben wij wel de benodigde voorbereidingen getroffen, zodat het onderzoek in januari 2010 van start kan.<br>- Geplande KTO uitgesteld, na besluit om in interprovinciaal verband een gezamenlijk KTO uit te gaan voeren.<br>- DVC opgesteld. |
| 1.5 Digitale informatie en (e-) dienstverlening | Status: rood<br>- Nieuwe Informatieplan in concept gereed.<br>- e-dienstverlening vooral toegespitst op technische voorzieningen.<br>- Digitale infrastructuur voorbereidingen op het nieuwe werkplekconcept en digitalisering. | - Oplevering concept informatieplan eind dec. 2010<br>- Oplevering DigiD aansluiting, e-Formulieren voorziening en elektronische handtekening.<br>- Aansluiting op GBA (organisatorisch nog niet belegd).<br>- Realisatie berichtenbox, t.b.v. de nieuwe Dienstenwet, incl. beheerprocedures.<br>- Start gemaakt met subsidieloket als 1e voorkomen van het Drentse e-Loket..<br>- Aanbestedingsprocedure Nieuwe Digitale Werkplek afgerond.<br>- Gestart met Applicatie Virtualisatie (centraal aanbieden en beheren).<br>- Serverpark gevirtualiseerd, een eerste stap in vernieuwing backend infrastructuur.<br>- Netwerkontwerp (beveiliging) gestart. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 1.<br>De provincie doét er toe! | 1<br>Realisatie<br>2008 | 2<br>Primitieve<br>begroting<br>2009 | 3<br>Begroting<br>2009 na<br>wijziging | 4<br>Realisatie<br>2009 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| P1.01 Uitvoering bestuursakkoord | 0 | 0 | 170.000 | 107.648 | 62.353 |
| P1.02 Betere bestuurlijke samenwerking | 0 | 0 | 119.000 | 100.296 | 18.704 |
| P1.03 Betere(e) beleid(sprocessen) | 51.483 | 359.000 | 86.000 | 50.088 | 35.912 |
| P1.04 (Inter)actiever informeren en beter profileren | 0 | 175.000 | 77.000 | 23.762 | 53.239 |
| P1.05 Digitale informatie en (e-)dienstverlening | 143.642 | 288.000 | 1.258.000 | 1.312.385 | -54.385 |
| Totaal prioriteiten | 195.124 | 822.000 | 1.710.000 | 1.594.178 | 115.822 |

**P-1.01 Uitvoering bestuursakkoord**
Het begrote budget voor de Wabo hebben wij niet geheel in 2009 benut. Dit heeft te maken met het feit dat de provincie met invoering van de Wabo alleen bevoegd gezag blijft voor ongeveer 20 IPPC/BRZO-bedrijven (geïntegreerde preventie en bestrijding van verontreiniging/Besluit Risico's Zware Ongevallen). Voor de overige bedrijven gaat de bevoegdheid over naar de gemeente. Hierdoor hoeft er minder coördinatie plaats te vinden. Dit maakt dat wij aantal geplande activiteiten (koppelingen automatiseringssystemen en functies) niet of beperkt hoeven uit te voeren. Verder hebben wij een aantal acties in IPO-verband opgepakt, hetgeen heeft geleid tot een kostenbesparing. In totaal heeft dit geresulteerd in een voordeel van € 62.000,--.

**P-1.02 Betere bestuurlijke samenwerking**
De tweede conferentie heeft de Vereniging Drentse Gemeenten (VDG) grotendeels betaald. Hierdoor hebben wij de daarvoor geraamde lasten niet gerealiseerd.

**P-1.04 (Inter)actiever informeren en beter profileren**

*Onderdeel Communicatie*

- Drentheportaal: besloten is om af te zien van een evaluatie van het portaal. De kosten daarvoor, en voor doorontwikkeling van het portaal, komen daarmee voor een deel te vervallen. Afgesproken is evt. kosten die voorvloeien uit verdere doorontwikkeling te financieren uit het budget nieuwe media. Overigens is de verwachting dat dit nauwelijks aan de orde zal zijn, aangezien de afspraak is gemaakt dat Marketing Drenthe (MD) het beheer grotendeels overneemt (zie ook hieronder).
- Arbeidsmarkcommunicatie: de kosten zijn lager uitgevallen, omdat we hebben besloten om de concrete uitwerking van arbeidsmarktcommunicatie naar beeld en stijlelementen te temporiseren. Dit om straks goed aan te kunnen sluiten bij veranderingen waar de provinciale organisatie voor staat. Provincie Nieuwe Stijl (PNS), rol- en taakdiscussies, bepalen straks de identiteit van de organisatie. Corporate communicatie, met als onderdeel arbeidsmarktcommunicatie, moet dit ondersteunen.
- Drentheportaal: Marketing Drenthe (MD) heeft een tool ontwikkeld voor informatie over recreatie en toerisme. In overleg met MD hebben we besloten om dit een prominente plek op het portaal te geven. Om die reden hebben we besloten af te zien van een evaluatie van het portaal. Met MD hebben we afgesproken dat zij het beheer van het portaal van ons overneemt, onder voorwaarde dat de provincie haar eigen deel binnen het portaal houdt. Het eigendom blijft in handen van de provincie.

*Onderdeel Kwaliteitshandvest*
Onderzoek telefonische bereikbaarheid was gepland voor eind 2009. Op zich had de uitvoering eind november/begin december van start kunnen gaan. Qua planning en qua meetperiode (representativiteit) vonden wij het echter beter om het onderzoek uit te stellen naar januari 2010. Het uitstel betreft dus een interne oorzaak. Hierdoor hebben wij circa € 10.000,-- minder uitgegeven.

**P-1.05 Digitale informatie en (e-)dienstverlening**
Budget is voor wat betreft het onderdeel archiefzorg niet volledig benut in verband met de vertraging die ontstaan is bij de uitrol van de digitale processen. Het digitale proces facturen is in productie genomen de overige geplande processen nog niet. Als gevolg daarvan is er nog maar beperkt (tijdelijk) extra capaciteit en kennis ingezet om eenmalige extra activiteiten uit te voeren. Op het onderdeel Vernieuwing ICT en beheersomgeving is een overschrijding van het budget. De oorzaken daarvoor zijn overwegend intern gericht en hebben betrekking op invoering van digitalisering op een sterk verouderde infrastructuur, het komen tot een totaal vernieuwde werkomgeving, inclusief het beheer en de beheerorganisatie en de startperikelen van de servicedesk. Een overwegend externe oorzaak is terug te voeren op aanvullend onderzoek naar de beveiliging van de netwerkinfrastructuur door het Eurochamp-onderzoek. In 2009 zijn noodgedwongen onvoorziene werkzaamheden uitgevoerd op het totale PC-park. Actualisatie van de software was noodzakelijk voor de invoering van Digitalisering, hiervoor is extra inzet gepleegd van € 33.000,--. Ter ondersteuning van de nieuw opgerichte Servicedesk is aanvullende inzet geleverd ter hoogte van € 43.000,--. Ten gunste van de revitalisering wordt de nieuwe digitale werkplek geïntroduceerd. Hiervoor is tevens een nieuwe wijze van beheren en daarmee gepaard gaande visie en inrichting van het team Automatisering vereist. Aan deze visie, de herinrichting van het team en de individuele begeleiding van deze verandering is € 107.000,-- extra besteed. Voor het project Digitalisering is ten behoeve van risicospreiding en aanvullende capaciteit meer inhuur gepleegd dan voorzien € 37.000--. Ten slotte is t.g.v. informatiebeveiliging een aanvullende scan op de netwerkinfrastructuur uitgevoerd, met een extra investering van ruim € 9.000,--. Per saldo is hierdoor een overschrijding van € 54.000,-- ontstaan.

## Wat hebben we nog meer gedaan?

### P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden

- 121 Koninklijke Onderscheidingen door tussenkomst van de CvdK verleend.
- Introductieprogramma nieuwe CvdK gemaakt en uitgevoerd.
- Proces begeleid en geadviseerd over de benoeming van één burgemeester.
- Rapport 'Financiële Verkenningen 2009, de financiële positie van de Drentse gemeenten in 2009' opgeleverd.
- Repressief financieel toezicht van toepassing verklaard voor alle 12 Drentse gemeenten en alle 11 Gemeenschappelijke regelingen in Drenthe.
- Regelgeving conform Dienstenrichtlijn

### P-1.3 Openbare orde en veiligheid

- Intern continuïteitsplan opgesteld in verband met grieppandemie.
- Principeafspraken met de Veiligheidsregio Drenthe gemaakt voor de overdracht van bevoegdheden en wettelijke taken op het gebied van Openbare Orde en Veiligheid.

## Wat heeft het gekost?

| | Product/prioriteit | 1 Realisatie 2008 | 2 Primitieve begroting 2009 | 3 Begroting 2009 na wijziging | 4 Realisatie 2009 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 195.124 | 822.000 | 1.710.000 | 1.594.178 | 115.822 |
| | P-1.0 Provinciale staten | 719.778 | 846.135 | 819.370 | 875.387 | -56.017 |
| | P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | 663.724 | 518.328 | 501.648 | 427.991 | 73.657 |
| | P-1.2 Interprovinciale samenwerking | 1.179.212 | 1.334.600 | 1.334.600 | 1.326.301 | 8.299 |
| | P-1.3 Openbare orde en veiligheid | 43.035 | 102.095 | 87.095 | 54.860 | 32.236 |
| | Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | 2.800.873 | 3.623.158 | 4.452.713 | 4.278.716 | 173.997 |
| Baten | Prioriteiten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-1.0 Provinciale staten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | 3.624 | 12.000 | 12.000 | 30.138 | -18.138 |
| | P-1.2 Interprovinciale samenwerking | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-1.3 Openbare orde en veiligheid | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | 3.624 | 12.000 | 12.000 | 30.138 | -18.138 |
| Saldo | | 2.797.249 | 3.611.158 | 4.440.713 | 4.248.579 | 192.134 |

**Toelichting**

| | |
|---|---|
| Saldo Programma | 192.134 |
| Bestemming resultaat reserves bij programma | |
| Totaal verrekend met reserves | 0 |
| Resultaat programma na bestemming reserves | 192.134 |

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

Er zijn per product geen afwijkingen groter dan € 500.000,--.

# Programma 2
# Samenleving met samenhang

## Missie

In de Drentse samenleving is plaats voor iedereen, van jong tot oud. Met alle mogelijkheden en voorzieningen om te leren genieten van cultuur, om te kunnen bewegen en om (verzorgd) oud te worden. Een samenleving gericht op het beginsel van het Drentse naoberschap, met waar nodig de helpende hand voor de zwakkere en extra aandacht voor zorg aan jongeren en ouderen. Een samenleving waarin welzijn hoog in het vaandel staat en waarbij niemand aan de kant staat. Een samenleving waarin cultuur naast (ver)bindende factor ook bijdraagt aan educatie, sociale cohesie en aan (versterking) van de Drentse identiteit. Waarin de rijkgeschakeerde culturele voorzieningen en de uitgebreide culturele infrastructuur worden ingezet als magneet voor de economie. Om een samenleving met samenhang te realiseren zetten wij de komende periode in op de sociale en culturele impuls. De impuls beslaat het hele werkveld Welzijn en Cultuur. Op een aantal terreinen hebben wij wettelijke taken. Deze worden optimaal uitgevoerd. Daarnaast vervullen wij een actieve rol op het sociale en culturele terrein. De voorgestelde intensiveringen worden gezien als een totaalpakket. Over de concrete invulling worden met gemeenten en maatschappelijke organisaties afspraken gemaakt.

## Belangrijkste resultaten 2009

### Sociale ontwikkeling

- Met alle gemeenten zijn sociale allianties afgesloten die aansluiten bij de doelstellingen van en uitvoering geven aan de Sociale Agenda.
- Afspraken tussen provincie Drenthe en de minister van Jeugd en Gezin op het beleidsterrein Jeugdzorg, zijn succesvol uitgevoerd: de cliënten die jeugdzorg nodig hadden zijn geholpen èn er zijn eind 2009 geen wachtlijsten bij de Drenthe jeugdzorg-uitvoerder.
- Het Project Positief Opvoeden Drenthe (TripleP) is van start gegaan. De vertraging die in 2008 ontstond, waardoor middelen zijn overgeheveld naar 2009, is ingelopen.
- Er is een succesvolle start gemaakt met de uitvoering van het onderwijskansenplan in Drenthe.
- Vijf Drentse gemeenten gaan voor koploperschap tijdenbeleid.
- De Vuelta in Drenthe was een groot succes.

### Cultuur

- Culturele allianties met alle 12 Drentse gemeenten zijn ondertekend.
- Alle Drentse gemeenten hebben meerjarenplannen cultuurparticipatie opgesteld gebaseerd op het nieuwe Drentse Programma Cultuurparticipatie ‘Samen Delen’. Een belangrijke stap in de ontwikkeling van een optimale culturele infrastructuur.
- GS hebben in totaal 170 subsidieaanvragen in het kader van de culturele en museale agenda ontvangen  De nieuwe provinciale adviescommissie cultuur heeft over 102 aanvragen advies uitgebracht.
- Bijzondere gezelschappen, producties en vernieuwende festivals zijn gesteund met een subsidie.
- De nieuwbouw van het depot ten behoeve van het Drents Museum nadert zijn voltooiing. Het gebouw kan medio april 2010 worden opgeleverd.
- De aanbesteding van de nieuwbouw van het Drents Museum is geslaagd. Op 16 oktober 2009 is de bouw feestelijk gestart. Door bezwarenprocedures is de bouwperiode verlengd tot medio mei 2011.

- Het eerste deel, gebouwde monumenten, van de Provinciale Monumentenlijst is totstandgekomen en het tweede deel (wederopbouwperiode) is voorlopig aangewezen. De versnellingsagenda monumentenzorg is voorbereid en tot besluitvorming gekomen.
- Het Museumplatform (deelname 26 musea) is opgericht en het collectieve project Museumbeleid is in de steigers gezet.
- De bouw van het Cultureel Kwartier Assen is gestart.
- De gezamenlijke Nedersaksische overheden hebben besloten erkenning deel III bij het rijk aan te vragen. De digitale versie van het Woordenboek van de Drentse dialecten is gepresenteerd. Het boekje Vueltaol van het Huus van de Taol heeft een grote promotionele waarde voor Drenthe gehad.
- Het Cultuurhistorisch Kompas is opgeleverd.
- Alle 52 Drentse bibliotheken zijn gecertificeerd volgens het INK-managementmodel. Dit houdt in dat de organisatie intern zodanig op orde is, dat men bij de uitvoering van de dienstverlening de klant daadwerkelijk centraal kan stellen.
- RTV Drenthe maakt vanaf december gebruik van crossmediale berichtgeving.

Cultureel Kwartier Assen in aanbouw

## Wat waren onze doelen en wat hebben we gerealiseerd?

### P-2.0 Ontwikkeling beleid

| Doelen vanuit de begroting 2009 (per product/deelproduct). |
|---|
| **Ontwikkeling sociaal, cultureel en museaal beleid**<br>Vorenstaande missie wordt uitgewerkt in een strategisch beleidskader voor het provinciale sociale en culturele beleid voor de jaren 2009-2012. Het is de verwachting dat provinciale staten eind 2008 hiervoor de Sociale en de Culturele & Museale Agenda vaststellen. Deze agenda's zijn de opvolger van Mensen in het Middelpunt, provinciale sociale agenda 2005-2008 en de Kunst van het combineren. Hierna worden doelen en indicatoren genoemd die zijn gebaseerd op de nieuwe agenda's zoals deze in concept in mei 2008 door GS zijn vastgesteld. |
| **Korte schets Sociale agenda 2009-2012**<br>De provincie heeft ambitie op het sociale terrein. Tegelijkertijd realiseren wij ons dat de provinciale rol op het sociale terrein bescheiden is. De provincie is immers voor vrijwel al deze onderwerpen niet de spelbepalende speler. Een belangrijke uitzondering hierop vormt natuurlijk de provinciale rol in de jeugdzorg.<br>Wij kiezen in de komende jaren voor vier speerpunten:<br>- Mijn jeugd (Opgroeien)<br>- Mijn ontwikkeling (Werken en leren)<br>- Mijn dag (Wonen en leefomgeving)<br>- Mijn beweging (Participatie) |
| **Korte schets Culturele & Museale agenda 2009-2012**<br>De provincie heeft ten aanzien van haar cultuurbeleid de volgende hoofdambities: waarborgen van een kwalitatief hoogwaardig cultureel klimaat in de provincie Drenthe, en van een zo groot mogelijke deelname (actief en passief) van de inwoners van Drenthe aan cultuur.<br>Deze ambities willen wij in afstemming en samenwerking met gemeenten vormgeven. Daarbij stemmen wij ook nauw af op het rijkscultuurbeleid voor de komende vier jaar.<br>Voor de periode 2009 -2012 zijn vijf hoofdthema's (de cultuurdragers) van belang:<br>- Het grote publiek<br>- Drenthe in Beeld<br>- Onvoltooid verleden tijd<br>- Informatiekanalen & Taligheden<br>- Museumbeleid |

In 2009 is gewerkt aan de uitvoering van de Sociale, Culturele en Museale Agenda's. Met alle gemeenten zijn allianties gesloten die aansluiten bij de doelstellingen en uitvoering geven aan de Sociale Agenda. De culturele allianties met alle 12 Drentse gemeenten zijn ondertekend.

## P-2.1 Sociale agenda

| Doelen vanuit de begroting 2009 (per product/deelproduct). |
|---|
| **Opgroeien/Mijn jeugd (jeugdzorg)** |
| - Het ondersteunen van het lokaal jeugdbeleid en het onderwijs vanuit de specifieke kennis van de jeugdzorg.<br>- Een kwaliteitsverbetering bij de jeugdbescherming en jeugdreclassering in Bureau Jeugdzorg door deelname aan het project Beter beschermd.<br>- Afronding van de invoering van een transparant registratiesysteem en signaleringssysteem in iedere gemeente (Jongeren in beeld), wat aansluit bij de landelijke VerwijsIndex. Voorts een aansluiting bij Bureau Jeugdzorg zodat daar de intersectorale cliëntstromen goed gevolgd kunnen worden.<br>- Het instellen van een provinciaal platform voor cliëntorganisaties.<br>- Het bevorderen van het gebruik van een instrumentarium waardoor jeugdigen en hun ouders overal in de keten op eenzelfde manier worden geholpen. Doorverwijzingen gaan sneller en meer cliëntvriendelijk. Instellingen gaan beter en effectiever samenwerken.<br>- Werkwijzen en methodieken worden getoetst door praktijkonderzoek.<br>**Indicatoren**<br>- In 2009 hebben de 6 kerngemeenten hun lokaal jeugdbeleid samenhangend vormgegeven in een Centra voor Jeugd en Gezin-achtige constructie. Deze gemeenten zijn voortrekkers voor de ontwikkeling van Centra voor Jeugd en Gezin voor de overige Drentse gemeenten.<br>- Alle Drentse gemeenten maken gebruik van het systeem dat aansluit bij landelijke VerwijsIndex (werknaam Jongeren In Beeld +). Hiermee kunnen ze hun risicojongeren goed in beeld krijgen en houden.<br>- Eind 2009 functioneert er een provinciaal platform van waaruit cliënten (organisaties) en vertegenwoordigers van cliënten de provincie kunnen adviseren over het te voeren jeugdzorgbeleid.<br>- De conferentiegroep van Signaal tot actie doet in 2009 concrete voorstellen voor het werken met 1 instrumentatrium in de jeugdzorg. Ketenpartners verbinden zich hieraan door het sluiten van een convenant.<br>- 70% van de jeugdzorgprogramma's van zorgaanbieder Yorneo is in 2009 bewezen effectief. Daarnaast starten wij in 2009 met het meten in de praktijk van de effecten van zorg geleverd door andere ketenpartners. |
| **Werken en leren/Mijn ontwikkeling** |
| - Elke jeugdige in Drenthe heeft de kans op een optimale schoolloopbaan.<br>**Indicatoren**<br>- Reken- en taalprestatie ten opzichte van landelijke cijfers.<br>- Doorstroming naar havo/vwo (procentueel en absoluut).<br>- Aantal voortijdige schoolverlaters (procentueel en absoluut).<br>Er zijn nu alleen algemene onderzoeksgegevens bekend. Vanaf de start van de onderwijskansenplannen wordt een nulmeting uitgevoerd voor taal- en rekenprestaties en doorstroom havo/vwo op basis van beschikbare gegevens en deze wordt gemonitord. In het najaar 2008 zijn de gegevens van het aantal voortijdig schoolverlaters bekend. In overleg met de gemeenten kan dan een streefwaarde worden vastgesteld. |
| **Wonen en leefomgeving/Mijn dag** |
| - Iedereen in Drenthe moet arbeid en zorg kunnen combineren.<br>**Indicatoren**<br>Gemeentelijke fleximeters én burgerraadpleging (burgermonitor) combinatievrijheid. |
| **Participatie/Mijn beweging** |
| - Iedereen in Drenthe kan op passende wijze sporten en bewegen.<br>**Indicatoren**<br>Monitor sportparticipatie in Drenthe (persoon/uren). |

**Opgroeien/Mijn Jeugd**

*Realisatie indicatoren:*
Er zijn in ruim 6 Drentse gemeenten goed functionerende Centra voor Jeugd en Gezin. De drie kerngemeenten Assen, Hoogveen en Emmen krijgen binnen de Drentse pilot een voortrekkersrol om een volgende slag te maken betreffende de versterking van de CJG's door invoegen toegangstaken Bureau Jeugdzorg.

Alle Drentse gemeenten maken anno 2009 gebruik van de DVI (Drentse Verwijsindex).

Er functioneert een digitaal cliëntenplatform via de website van Zorgbelang Drenthe.

In het programma Van Signaal tot Actie wordt gewerkt aan het bevorderen van het samenhangend gebruik van instrumenten in de Drentse keten zorg voor jeugd en het doen van praktijkonderzoek en resultaatmeting. Een Drents ketenmodel Centrum Jeugd en Gezin is ontwikkeld. Er is gestart met het voorbereiden van een vierde conferentie Van Signaal tot Actie om een aantal niet-vrijblijvende afspraken samen met gemeenten in 2010 te maken. De Drentse gemeenten hebben Van Signaal tot Actie in 2009 omarmd. Het programma is recentelijk ondergebracht in de Drentse pilot 'sluitende ketenaanpak jeugdzorg'.

Zorgaanbieder Yorneo is landelijk voorloper op effectmeting en op de introductie van 'evidence based' interventies. Yorneo sluit met haar activiteiten aan bij onze ambitie om een bewezen effectieve jeugdzorg in een doelmatig stelsel te realiseren. Yorneo heeft geen wachtlijsten en heeft in 2009 2.269 cliënten behandeld binnen het aangeboden zorgaanbod.

'investeren in Mijn Jeugd'

### Werken en leren/Mijn ontwikkeling

*Realisatie indicatoren:*
Naar aanleiding van het onderzoek naar aantal en soort voortijdige schoolverlaters is aangegeven dat onze inzet zich vooral richt op de uitval in het mbo (omdat deze veel hoger ligt dan in het vo). Aandacht voor het snijvlak onderwijs-zorg in nauwe samenhang met jeugdzorg. Wij gebruiken de onderwijsmonitor om trends en ontwikkelingen te volgen in het basisonderwijs.

### Wonen en leefomgeving/Mijn dag

*Realisatie indicatoren:*
In de provincie Drenthe lopen allerhande initiatieven gericht op het verbeteren van de aansluiting tussen arbeid en zorgtaken. Daarnaast vormt de leefbaarheid van het landelijk gebied al vele jaren een belangrijk thema. Samenwerkingsprojecten, MFD's, dagarrangementen, tijdenbeleid (7-7), combinatiefunctionarissen en dorpsontwikkelingsplannen zijn het resultaat hiervan.
Wij hebben gebruik gemaakt van de programma's Doorlopend Drenthe en New Opportunities for the Rural Areas (NORA) die binnen het pMJP/Mijn Omgeving worden gerealiseerd.
Binnen Doorlopend Drenthe wordt gewerkt aan het ontwikkelen van een integrale oplossing om taakcombineerders in staat te stellen arbeid en zorg te combineren in Noord-Drenthe en binnen NORA aan het in stand houden van de leefbaarheid van Zuidoost-Drenthe. Hiertoe wordt het voorzieningenniveau op peil gebracht en gehouden. Gebruik wordt gemaakt van de inzichten en het perspectief die binnen het Tijdenbeleid zijn ontwikkeld (welke voorzieningen zijn wanneer nodig en hoe maken we deze beschikbaar en bereikbaar?).

Bereikte resultaten samen met de Drentse gemeenten: het koploperschap, het oprichten van een kernteam 7-7 en het aanstellen van combinatiefunctionarissen.

### Participatie/Mijn beweging

*Realisatie indicatoren:*
De monitor sportparticipatie is opgestart. Er is een stijging van het aantal combinatiefuncties in Drenthe (gedeelde ambitie met Mijn Dag) en er is gestart met de Uitvoering Nationaal Actieprogramma Sport en Bewegen (beiden uitgevoerd binnen de Allianties). In 2009 hebben wij Drenthe 2028 en het Drents Olympisch Plan ontwikkeld. Wij willen ieder jaar een passend topsportevenement op (inter)nationaal niveau in Drenthe organiseren. In 2009 was dit 'La Vuelta'.

## P-2.5 Culturele en Museale agenda

| Doelen vanuit de begroting 2009 (per product/deelproduct) |
|---|
| **Kunst en Cultuur in Drenthe** |
| **Hoofddoelen Kunst en cultuur**<br>- Vergroten van cultuurparticipatie door Drentse burgers.<br>- Stimuleren van sprankelende en spraakmakende kunst door het realiseren van een kwaliteitsimpuls en vernieuwing in de culturele sector.<br>- Stimuleren van een aantrekkelijk vestigings- en productieklimaat voor (artistiek) talent, particulieren en bedrijven.<br>- Stimuleren van cultuurtoerisme.<br>- Versterken/verbeteren van de culturele infrastructuur. |
| **Cultuurdragers en subdoelen**<br>**Cultuurdrager Het grote publiek**<br>- Het creëren van een kwalitatief goed en vraaggericht aanbod en van een groot deelnemersbereik ten aanzien van cultuureducatie, amateurkunst, podiumkunsten en festivals.<br>- Het stimuleren van actieve deelname naast receptieve deelname.<br>- Meer aandacht voor talentontwikkeling.<br>**Cultuurdrager Drenthe in beeld**<br>- Verbeteren van de beeldkwaliteit van de infrastructuur (wegen, viaducten) en van het landelijk gebied (water, groen) door inzet van beeldende kunst en vormgeving.<br>- Een breed publiek neemt kennis van de kernkwaliteiten van Drenthe en van hedendaagse beeldende kunst van een hoge artistieke kwaliteit in de openbare ruimte.<br>- Een breed publiek neemt kennis van hedendaagse beeldende kunst van een hoge artistieke kwaliteit via cultuureducatie en dankzij festivals en manifestaties van een hoge artistieke kwaliteit met een provinciale uitstraling.<br>- Specifieke groepen zijn betrokken bij de ontwikkeling van hedendaagse beeldende kunst: kinderen, jongeren.<br>- Gemeenten, instellingen en individuen kunnen op een centraal punt terecht voor advies en ondersteuning op het terrein van educatie, marketing en artistieke kwaliteit.<br>**Cultuurdrager Informatiekanalen en Taligheden**<br>- Het toerusten van bibliotheken, archieven, musea en media om adequaat te fungeren als intermediairs tussen kunstproducent, erfgoed en burgers.<br>- Het waarborgen van deze kanalen als pluriforme basisinfrastructuur voor cultuur.<br>- Behoud Drentse taal door initiatieven te ontplooien en te stimuleren op het culturele, mediale en taalkundige vlak, binnen en buiten het onderwijs.<br>**Cultuurdrager Onvoltooid verleden tijd**<br>- Cultuurhistorische waarden (monumenten, archeologie en cultuurhistorie) in stand houden, beheren en voor het publiek ontsluiten.<br>- Samenwerken met andere teams aan een integraal uitvoeringsprogramma voor het cultureel erfgoed.<br>**Cultuurdrager Museumbeleid**<br>- Zichtbaar en beleefbaar maken van de cultuur en cultuurhistorie van Drenthe in de musea en zorg dragen voor een algemeen hoogwaardig tentoonstellingsbeleid.<br>- Verbetering van kwaliteit publiekspresentatie en publieksbereik. |

| Doelen vanuit de begroting 2009 (per product/deelproduct) |
| --- |
| **Indicatoren** |
| Twaalf allianties/convenanten cultuurbeleid met gemeenten. |
| Samen met de gemeenten zullen wij de indicatoren voor de verschillende beleidsterreinen nader bepalen. |
| Onze inzet bij die allianties (en bij de komende afspraken met de instellingen) is op onder meer het volgende gericht. |
| **Cultuurdrager Het grote publiek** |
| Cultuureducatie |
| 1. Lokale netwerken cultuureducatie actief in alle gemeenten met ook aandacht voor erfgoededucatie. |
| Podiumkunsten |
| 2. Een stijgend aantal Drentse bezoekers voor de voorstellingen van Peergroup en van DJT de Reus. |
| **Cultuurdrager Informatiekanalen** |
| De regionale omroep maakt goede programma's op het gebied van informatie, cultuur, educatie en verstrooiing. |
| **Cultuurdrager Drenthe in beeld** |
| 1. Inzet van beeldende kunst en vormgeving en gebruik kernkwaliteiten Drenthe bij ingrepen infrastructuur (wegen, viaducten) en landelijk gebied (water, groen) Drenthe. |
| 2. Bereik hedendaagse beeldende kunst van een hoge artistieke kwaliteit via cultuureducatie en festivals en manifestaties van een hoge artistieke kwaliteit met een provinciale uitstraling. |
| **Cultuurdrager Museumbeleid** |
| 1. Een samenhangend en aansprekend museaal aanbod, zowel qua profilering (promotie/marketing en educatie aan eigen inwoners en toeristen) als qua positionering (onderscheidend profiel musea in collectiepresentatie) van het museale erfgoed. |
| 2. Tevredenheid gemeenten en musea over diensten museumconsulent goed. |

## Cultuurdrager Het grote publiek

*Realisatie indicatoren:*
De nota 'Samen delen' is uitgevoerd: de provincie heeft 50% van de middelen van het landelijke fonds voor cultuurparticipatie doorgesluisd naar de 12 Drentse gemeenten. De gemeenten leggen zelf evenveel geld bij. Het resultaat is dat, naast wat gemeenten en provincie al deden op het terrein van cultuurparticipatie en cultuureducatie, extra activiteiten uitgevoerd worden. Als voorbeelden kunnen wij noemen de ontstane netwerken cultuureducatie en de gezamenlijke amateurkunstloketten.

Peergroup en DJT de Reus hebben voorstellingen georganiseerd voor alle leeftijdscategorieën. Ten opzichte van 2008 zijn de bezoekersaantallen van de Peergroup gestegen. De bezoekersaantallen van DJT de Reus zijn gedaald ten opzichte van 2008. De reden hiervan is dat ze minder voorstellingen hebben gegeven.

## Cultuurdrager Drenthe in beeld

*Realisatie indicatoren:*
In het kader van herstructurering N34 worden verschillende kunstopdrachten gerealiseerd. Er is een analyse van de kernkwaliteiten van de N34 en het omringende landschap gemaakt. De analyse wordt gevat in een reeks kunsttijdschriften, waarin elk deel de opmaat vormt tot de opdrachtverlening. In 2010 zal het eerste kunstwerk worden gerealiseerd.

In samenwerking met architectenbureau Atelier Dutch is een opdrachtformulering gemaakt voor een integrale kunstopdracht bij de herinrichting van het Kruis in het centrum van Hoogeveen. Met sensoren bewegen ledlichten die als een computergame werken. De gekleurde blokken verwijzen naar de turfblokken die hier voorheen werden verladen..

Het ondernemende Kunstpaviljoen Nieuw Roden beschikt over het vermogen om publiek van binnen en buiten Drenthe te trekken. Door terugkerend aandacht te besteden aan jong en nieuw talent, geeft het Kunstpaviljoen structureel impulsen aan de beroepspraktijk van beeldende kunstenaars en ontwerpers.

Stichting Natuurkunst organiseert een wandeling langs 12 installaties/kunstwerken in het bos en de heidevelden bij het dorp Schoonoord. In 2009 is voor het eerst samengewerkt met het Drentse Open-Dicht Poëziefestival. Deze landelijke dichtwedstrijd werd gehouden langs de route en kreeg eveneens als thema mee 'OverLeven'.

**Cultuurdrager Informatiekanalen en Taligheden**

*Realisatie indicatoren:*
De regionale omroep heeft naar tevredenheid programma's gemaakt op het gebied van informatie, cultuur, educatie en verstrooiing. Dit is gebleken uit de kijkcijfers en de gehouden tevredenheidsonderzoeken.
Het Drents Archief heeft een subsidie ontvangen voor een project om de beleving van de geschiedenis van Drenthe in het Drentse landschap te bevorderen.

**Cultuurdrager Onvoltooid verleden tijd**

*Realisatie indicatoren:*
Afgelopen jaar is geïnvesteerd in de verankering van cultuurhistorie in de ruimtelijke ordening, erfgoededucatie en herbestemming van monumenten.
Op cultuurhistorie/monumentenzorg als kernwaarde is stevig ingezet in het Omgevingsbeleid en Culthuurhistorisch Kompas. Een voorbeeld van integraal werken.
Via het werk van stichtingen als Drents Plateau, de Monumentenwacht, het Drents Landschap en Landschapsbeheer Drenthe zijn cultuurhistorische waarden onderhouden en ontsloten voor het publiek. Een voorbeeld is de subsidie aan de Stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen in Groningen en Drenthe met het doel om eigenaren en beheerders van monumentale kerken actief te ondersteunen bij restauratieplannen.

**Cultuurdrager Museumbeleid**

*Realisatie indicatoren:*
De vijf musea van provinciale betekenis profileren en positioneren zich door expliciet voor het voetlicht te brengen dat deel van de (Drentse) cultuurhistorie waarmee zij zich onderscheiden. Het Hunebedcentrum heeft een internationaal netwerk gevormd van kennis over hunebedden en trechterbekercultuur. Het Drents museum brengt een geheel nieuwe vaste presentatie in 2011. Het Gevangenismuseum ontwikkelt een masterplan Maatschappij van Weldadigheid.

Artist impression van het Koetshuis Drents Museum.

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 2. Samenleving met samenhang | 69.999.559 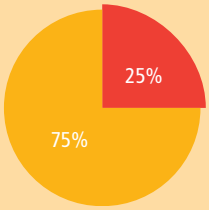  | 35.690.761 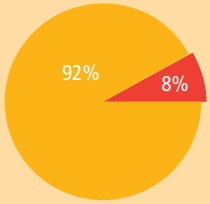  |
| Overige programma's | 207.166.049 | 401.286.975 |

| Programma 2. Samenleving met samenhang | 1 Realisatie 2008 | 2 Primitieve begroting 2009 | 3 Begroting 2009 na wijziging | 4 Realisatie 2009 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 66.897.619 | 62.870.224 | 68.565.207 | 69.999.559 | -1.434.352 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten | 35.230.069 | 31.719.536 | 34.805.955 | 35.690.761 | -884.806 |
| Saldo | 31.667.550 | 31.150.688 | 33.759.252 | 34.308.798 | -549.546 |

## Ontwikkelingen

### P-2.1 Sociale agenda

De Sociale Agenda en Culturele en Museale Agenda's zijn ingezet als ontwikkelinstrumenten. Sociale en culturele allianties zijn gesloten met gemeenten en dit levert een sterk gezamenlijk sociaal en cultureel beleid op in Drenthe.
Voor het onderdeel Cultuurparticipatie zijn wij erin geslaagd cofinanciering van rijk en EU beschikbaar te krijgen op basis van gedeelde inhoudelijke doelen met de Drentse gemeenten.

Voor de doeluitkering Jeugdzorg speelt landelijk, en ook in de provincie Drenthe, dat er spanning zit op het beschikbaar gestelde rijksgeld versus de te halen doelen..

Samen met de gemeenten is gewerkt aan de nieuwe Centra voor Jeugd en Gezin met als resultaat dat er in 2009 in 6 Drentse gemeenten goed functionerende Centra voor Jeugd en Gezin zijn. Ingezet is ook op een sterkere ketensamenwerking, het resultaat hiervan is het provinciale plan Triple-P.

Samen met Drentse gemeenten is gewerkt aan het onderwijskansenplan Drenthe. Dit wordt de komende jaren verder tot uitvoering gebracht.

Drenthe loopt voorop in het tijdenbeleid. Samen met de gemeenten is tijdenbeleid op maat opgestart door het uitvoeren van pilots dagarrangementen en combinatiefuncties.

De provincie heeft aangegeven een actievere rol te willen spelen bij de breedtesport en bij topsportevenementen. Drenthe 2028 en het Drents Olympisch Plan zijn ontwikkeld in 2009. Ieder jaar willen wij een passend topsportevenement op (inter)nationaal niveau in Drenthe organiseren. In 2009 was dit 'La Vuelta'.

Ondertekening culturele alliantie augustus 2009

## P-2.5 Culturele en Museale agenda

De door het rijk ingezette modernisering van de Monumentenzorg (MOMO) leidt tot een nieuwe wet die maakt dat provincies de komende jaren de volgende nieuwe taken krijgen.

- Het maken van een structuurvisie voor cultuurhistorie (cultuurhistorisch kompas verder formaliseren).
- Inbreng in de verdeling van rijksmiddelen uit het structurele rijksrestauratiebudget per 2012.
- Samenwerking met het rijk op herbestemming van monumenten.

# Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

## P-2.1 Sociale agenda

| Prioriteiten uit Begroting 2009 |
|---|
| **2.1. Kansen voor jeugd en gezin** |
| Kansen voor 'Jeugd en gezin' is een integraal onderdeel van de sociale impuls. Naast genoemde activiteiten wordt extra geïnvesteerd in het voorkomen van problemen. De Jeugdzorg is een belangrijk beleidsterrein en staat ook voor ons hoog op de agenda. Door structureel te investeren in het eerder signaleren van problemen (waaronder verslavingsproblematiek) verwachten wij wachtlijsten te kunnen voorkomen en vaker te kunnen volstaan met het aanbieden van lichtere zorgprogramma's. Ingezet wordt op een toereikend en flexibel jeugdzorgaanbod. In elke gemeente wordt aansluiting op maat gerealiseerd door middel van het inrichten van zogenoemde Centra voor Jeugd en Gezin. Belangrijk is dat actief wordt gesignaleerd welke jongeren en gezinnen problemen hebben. Uitgangspunt is dat kinderen veilig en zonder al te veel zorgen kunnen opgroeien. De provinciale jeugdzorg moet een heldere aansluiting hebben met elk(e) Centrum voor Jeugd en Gezin, onderwijsinstelling of bovenschools samenwerkingsverband. De doeluitkering Jeugdzorg is beschikbaar voor kerntaken van het Bureau Jeugdzorg en het Zorgaanbod. De middelen zetten wij in om onze extra ambities te realiseren. |
| **Intensivering prioriteit 2.1, Kansen voor jeugd en gezin** |
| **Ontwikkelen programma Triple-P**<br>Wij willen jeugdigen en hun opvoeders in Drenthe ondersteunen bij beginnende en meer ernstige problematiek op het gebied van opvoeding en opgroeien. Er moet een nauwe samenwerking zijn tussen het gemeentelijk jeugdbeleid en de provinciale, intersectorale jeugdzorg met 1 gezamenlijke aanpak. Wij gaan het Programma Triple-P breed ontwikkelen en implementeren. Een en ander is uitgewerkt in het provinciale Plan Triple-P. Doel ervan is psychosociale problematiek bij kinderen te voorkomen. Triple-P kan worden ingezet in de Centra voor Jeugd en Gezin en het onderwijs en binnen het geïndiceerde jeugdzorgaanbod.<br>**Investeren in veiligheid met Signs of Safety**<br>Veiligheid voor kinderen wordt de komende jaren het centrale thema. Het is noodzakelijk gebaande paden te verlaten en voor nieuwe wegen te kiezen. Zo willen wij ervoor waken dat Jeugdzorg Drenthe naar aanleiding van dramatische incidenten elders verleid wordt om risicomijdend gedrag te gaan vertonen. Zulk gedrag zal leiden tot te vroege en een groeiend aantal uithuisplaatsingen, terwijl een uithuisplaatsing van kinderen het uiterste middel moet zijn om de veiligheid van kinderen te waarborgen. Om in risicogezinnen onveiligheid doeltreffend om te buigen naar nieuwe veiligheid, zetten wij in op de methodiek van Signs of Safety. Nu begint het stadium van verdieping, verbreding en verankering van Signs of Safety in de uitvoeringspraktijk. |

Prioriteiten uit Begroting 2009

**2.2. Kansen voor onderwijs: Onderwijskansenplan Drenthe 2008-2011 (Stimuleringsfonds Drentse projecten)**

De kwaliteitsslag onderwijs is onderdeel van de Sociale agenda en is nader uitgewerkt in het Onderwijskansenplan Drenthe 2008-2011. Ons onderwijsbeleid wil maximale kansen voor alle kinderen in Drenthe. Gezien de onderwijsachterstanden in Drenthe zullen wij langdurig en fors in het onderwijs moeten investeren. Er is tijd nodig om onderwijsverbeteringen goed op de rails te krijgen en resultaten op leerlingenniveau zichtbaar te maken. De ervaring leert dat een periode van 4 jaar te kort is om duurzame veranderingen te bereiken. Een tijdpad van ongeveer 10 jaar ligt dan meer voor de hand. De inzet van de provincie op het terrein van onderwijskwaliteit heeft budgettaire consequenties, omdat het een structureel budget voor langere tijd vraagt. Het Onderwijskansenplan Drenthe 2008-2011, dat in de tweede helft van 2008 aan PS is voorgelegd, moet voor heel Drenthe resultaten opleveren. De focus en middelen zullen in eerste instantie gericht zijn op de regio's Zuidoost-Drenthe/Veenkoloniën en Zuidwest-Drenthe. De ervaringen daar kunnen in een later stadium naar de andere regio's worden overgebracht. Het Onderwijskansenplan Drenthe zal met cofinanciering vanuit rijk, gemeenten en onderwijsinstellingen worden uitgevoerd. Daarover zijn inmiddels substantiële toezeggingen gedaan en afspraken gemaakt.

**2.3. Kansen voor onderwijs: Aanpak voortijdig schoolverlaten**

Kansen voor onderwijs is een integraal onderdeel van het thema Mijn ontwikkeling in de Sociale agenda. Ons uitgangspunt is dat in Drenthe elke jeugdige de kans heeft op een optimale schoolloopbaan. Deze schoolloopbaan eindigt met een kwalificatie die past bij de kwaliteiten en talenten van de jeugdige en die aansluit bij de vraag van de arbeidsmarkt. Wij willen de Drentse jeugd stimuleren tot maximale prestaties binnen de eigen mogelijkheden. Voor het verwerven van een plek op de arbeidsmarkt is door de landelijke overheid een basis-niveau vastgesteld: een startkwalificatie. Mensen zonder startkwalificatie, jong en oud, hebben meer moeite een baan te vinden en te houden. Nog te veel jongeren verlaten het onderwijs zonder startkwalificatie.

Hoofdoorzaken hiervan zijn een verkeerde studie- en beroepskeuze en gedragsproblematiek bij jongeren. Vanuit de Sociale agenda krijgt de aanpak van deze problematiek een extra impuls, waarbij altijd de samenwerking met gemeenten en het onderwijsveld wordt gezocht. Bestaande en nieuwe projecten worden uitgevoerd samen met het voortgezet onderwijs, het beroepsonderwijs en het bedrijfsleven met als doel onder andere om jongeren een beter beroepsbeeld te geven. De verschillende projecten moeten niet als losstaand worden beschouwd, maar als aanvullend op elkaar, met diverse raakvlakken op provinciale en eventueel ook noordelijke schaal.

**2.4. Kansen voor welzijn zorg: sociale samenhang en participatie**

Vanuit de nota 1/2 miljoen mensen, dé Drentse aanpak voor welzijn, zorg en wonen, zorgen wij ervoor dat de welzijns- en zorgdiensten (onder andere ouderenzorg) op het niveau komen van de woonkwaliteit. Er wordt intensieve samenwerking gezocht met gemeenten en wooncorporaties. In 3 regio's wordt er gezamenlijk een uitvoeringsprogramma gerealiseerd. 1/2 miljoen mensen gaat over mensen. In de uitvoering wordt slim ingespeeld op demografische ontwikkelingen. Iedereen moet kunnen meedoen, iedereen moet een plaats op maat kunnen vinden. Het gaat hier echt om wonen én leven, ook voor de minder draagkrachtigen. Ons motto is 'Niemand aan de kant'. Uit onderzoeken (onder andere Regiovisie Groningen-Assen en de analyse Woonplan) blijkt dat er behoefte is aan versterking van de welzijnsdiensten binnen WZW. Wij nemen het voortouw in deze ontwikkeling. Vanaf 2009 moet de kwaliteit van het woonaanbod, het welzijnsaanbod en het zorgaanbod op elkaar afgestemd zijn. Er wordt een provinciedekkende ondersteuningsstructuur gecreëerd voor mantelzorg en vrijwilligerswerk (Wat doet u voor Drenthe? Vrijwillige inzet en mantelzorg).

Prioriteiten uit Begroting 2009

**2.5. Kansen voor '7 tot 7': diensten- en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten**

Inzet is de status van Drenthe als unieke woonprovincie te versterken met uitgekiend tijdenbeleid. Het combineren van zorg- en arbeidstaken moet eenvoudiger worden gemaakt. Het moet voor elke inwoner mogelijk zijn een eigen dagarrangement van 7 uur 's ochtends tot 7 uur 's avonds samen te stellen. Het gaat om een aansluitend aanbod van jeugdvoorzieningen, maar ook om flexibele werktijden, slimme openingstijden en plaatsonafhankelijke dienstverlening. Wij nemen het voortouw, maar deze ambitie kan alleen worden gerealiseerd in samenwerking met gemeenten, instellingen en bedrijfsleven. Voortgang van de Regelingen MFD, dagarrangementen en brede school ontwikkeling passen binnen het nieuwe 7 tot 7-beleid. Het beleid leidt ook tot versterking van het lokale voorzieningenniveau.
Het aansluitend aanbod jeugdvoorzieningen heeft direct gevolg voor de onderwijskansen. Het rijk heeft gezien dat Drenthe voorop loopt in het tijdenbeleid en Drenthe benoemt tot koploper. Dit houdt in dat er extra budget beschikbaar wordt gesteld en dat de minister zich zal inspannen om knelpunten op dit terrein samen met de provincie op te lossen.

**2.6. Kansen voor sport: Drenthe profileren als sportprovincie**

Wij willen dat Drenthe nog beter op de kaart wordt gezet als sportprovincie. Naast de bestaande (sport)activitei-ten willen wij ruimte geven aan nieuwe initiatieven. Wij richten ons op het versterken van de breedtesport, het periodiek organiseren van topsportevenementen. Wij kunnen hierbij niet zonder de gemeenten, verenigingen, bonden en betrokken sportorganisaties. De sociaal bindende factor van sport in Drenthe is erg groot. Topsport en breedtesport zijn communicerende vaten. Topsportevenementen zijn een spin-off voor sportstimulering, geven stimulans om te gaan sporten en meer te bewegen en hebben een voorbeeldfunctie. Zij zorgen voor een stevige impuls voor de sportdeelname en het vrijwilligerswerk in de provincie. Belangrijk zijn ook het economische effect en de promotionele waarde voor Drenthe. Door het versterken van verenigingen op het gebied van faciliteiten, talentontwikkeling en een sterke competitie creëren wij een vruchtbare bodem voor toppers. Hiervoor zal eind 2008 een strategisch plan aan uw staten gepresenteerd worden. Breedtesport is de basis voor topsport en breedtesport gedijt niet zonder topsport. Sport alleen is niet genoeg voor een 'gezonder leven' en is niet bij iedereen even vanzelfsprekend. Actief zijn zal voor iedereen toegankelijk moeten zijn. Daarvoor zijn activiteiten en een sterke verenigingsstructuur van essentieel belang. De komende periode willen wij benutten om verenigingen te versterken met combinatiefunctionarissen. Deze functionarissen zijn verantwoordelijk voor een breder aanbod, waaronder meer samenwerking in de wijk en sportbuurtwerk, het onderwijs en buitenschoolse opvang. Wij maken dit mogelijk door cofinanciering beschikbaar te stellen.
In 2009 start het topsportevenement Vuelta (Ronde van Spanje) in Drenthe, voorgesteld wordt de benodigde middelen van € 350.000,--in 2009 in de exploitatie op te nemen en hiermee eenmalig te verhogen.

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 2.1. Kansen voor jeugd en gezin. | - Terugbrengen instroom en geen wachttijden jeugdzorg.<br>- In elke gemeente aansluiting lokaal jeugdbeleid en jeugdzorg. Aanwezigheid jeugdzorg binnen scholen.<br>- Functies Bureau Jeugdzorg zijn goed bereikbaar binnen Centra voor Jeugd en Gezin en onderwijs.<br>- Het vroegtijdig voorkomen van psychosociale problematiek bij kinderen, jeugdigen en hun opvoeders in Drenthe zijn ondersteund bij beginnende en meer ernstige problematiek op het gebied van opvoeding en opgroeien.<br>- In risicogezinnen is onveiligheid van kinderen doeltreffend omgebogen naar nieuwe veiligheid hebben. | - Ondersteunen versnelde invoering Centra voor Jeugd en Gezin. Opstellen vierjarenplan<br>- Opzetten effectieve zorgprogramma's voor lokaal jeugdbeleid en onderwijs.<br>- Opzetten kennisnetwerk Centra voor Jeugd en Gezin en onderwijsnetwerken. Uitvoering netwerken tot en met 2011.<br>- Bevorderen snelle indicatiestelling bureau Jeugdzorg (gereed 2009).<br>- Ontwikkelen en inzetten programma Triple-P.<br>- Verdiepen, verbreden en verankeren van Signs of Safety in de uitvoeringspraktijk. |
| 2.2. Kansen voor onderwijs: kwaliteitsslag onderwijs Drenthe. | - Kinderen van laagopgeleide ouders nemen deel aan de programma's voor de voor- en vroegschoolse educatie.<br>- De betrokkenheid van de ouders bij de ontwikkeling van hun kind is toegenomen.<br>- Scores CITO-toetsen, participatiegraad in voortgezet onderwijs en aantal zwak presterende scholen is gelijk aan landelijk gemiddelde.<br>- Een goede doorstroming van het primair onderwijs naar het voortgezet onderwijs, passend bij de talenten van het kind.<br>- Pedagogisch en didactisch vakbekwaam personeel in de voorschoolse voorzieningen (kinderopvang en speelzalen) en primair en voortgezet onderwijs.<br>- Het onderwijsniveau in Drenthe is over 10 jaar minstens op het landelijk niveau.<br>- Hogere taal- en rekenopbrengsten die ook leiden tot verbetering van het totale leervermogen van jeugdigen. | - Uitvoering geven aan het 10-jarig Plan onderwijskansen in Drenthe.<br>- In samenspraak met gemeenten en schoolbesturen uitvoeren van regioplannen primaire onderwijs voor Veenkoloniën, Zuidwest- en Zuidoost-Drenthe<br>- Bij de start van de onderwijskansenplannen worden zoveel mogelijk beschikbare gegevens als uitgangspunt genomen, om vervolgens door monitoring te kunnen meten of de taal- en rekenprestaties en doorstroom havo/vwo ook daadwerkelijk verbeteren. Deze gegevens worden met landelijke cijfers vergeleken. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 2.3. Kansen voor onderwijs: aanpak voortijdig schoolverlaten | - Het aantal voortijdig schoolverlaters is overeenkomstig de landelijke cijfers.<br>- Jongeren tot 23 jaar scholen tot minimaal op niveau startkwalificatie.<br>- Volledig sluitende aanpak in 2012 voor terugleiding jongeren zonder startkwalificatie tot 23 jaar naar een leerwerk- of onderwijstraject, met als doel het behalen van een startkwalificatie.<br>- Elke Drentse jeugdige is voldoende gekwalificeerd om een goede start op de arbeidsmarkt te kunnen maken. | - Ontwikkelen van een meerjarig programma (2009-2012) met als doel een aansluitend onderwijsaanbod te realiseren, passend bij de mogelijkheden en talenten van elke jeugdige en de regionale arbeidsmarkt. Dit programma wordt in samenspraak met gemeenten en schoolbesturen ontwikkeld en uitgevoerd.<br>- In het najaar van 2008 zijn de gegevens van het aantal voortijdig schoolverlaters bekend. In overleg met de gemeenten wordt vervolgens een streefwaarde vastgesteld. |
| 2.4. Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie. | - Effectieve samenwerking inwoners, gemeenten, wooncorporaties, welzijns- en zorginstellingen.<br>- Woon- en leefklimaat beter afgestemd op demografische ontwikkelingen. Streefgetallen waardering: 8.1 in 2009, 8.2 in 2011.<br>- Mensen wonen zo lang mogelijk zelfstandig thuis.<br>- Gemiddelde leeftijd overgang extramuraal naar intramuraal stijgt met minimaal 1 jaar. | - Uitvoering beleidsnotitie 1/2 miljoen mensen, dé Drentse aanpak welzijn, zorg en wonen.<br>- Uitvoering regionale uitvoeringsprogramma's, pilots innovaties WZW, uitreiking innovatieprijs, invoering ondersteuningsstructuur mantelzorg en vrijwilligerswerk.<br>- Uitvoering meting Leven en wonen (OCWZ). |
| 2.5. Kansen voor 7 tot 7: diensten- en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten. | - Diensten- en voorzieningenprogramma per gemeente.<br>- In alle gemeenten uitvoering lokale initiatieven (MFD/brede school).<br>- Per gemeente tijdenbeleid op (op maat), als aanzet tot 7 tot 7-economie.<br>- In 6 gemeenten zijn combinatiefunctionarissen aangesteld.<br>- Er is een ondersteuningstructuur voor combinatiefunctionarissen ontwikkeld. | - Uitvoeren integraal Actieplan 7 tot 7.<br>- Inrichten 7 tot 7-netwerk per gemeente.<br>- Uitbouwen Regeling MFD. Ombouwen Expertteam MFD naar 7 tot 7.<br>- Uitvoeren pilots Dagarrangementen en Combinatiefuncties.<br>- Gemeente ondersteunen in het aanstellen van combinatiefunctionarissen<br>- Gerichte opdracht verstrekken aan SportDrenthe. |
| 2.6. Kansen voor sport: Drenthe profileren als sportprovincie. | - Periodiek topsportevenementen in Drenthe: in 2009 de start van de Vuelta (Ronde van Spanje).<br>- Bevordering breedtesport.<br>- Strategisch plan topsport in Drenthe.<br>- Sterke verenigingsstructuur.<br>- 90% procent van de jongeren tussen 6 en 19 jaar moet aan sportbeoefening doen (SCP 2003). | - Vanuit Fonds sportevenementen bijdragen aan acties profilering sportprovincie Drenthe.<br>- Meewerken aan voorbereiding Vuelta.<br>- Programma breedtesportactiviteiten in het kader van de Vuelta, met accent op blijvend karakter.<br>- Jaarlijkse Monitor sportparticipatie.<br>- Investeren in professionalisering van sportverenigingen door combinatiefunctionarissen.<br>- Opstarten provinciebreed sportstimuleringsproject in samenspraak met Drentse partners. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2009 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 2.1. Kansen voor jeugd en gezin | Status: groen<br>- Terugbrengen instroom en geen wachttijden jeugdzorg:<br>- Per 31 december 2009 waren er in Drenthe geen wachtlijsten langer dan 9 weken;<br>- Cliënten die jeugdzorg nodig hadden zijn geholpen.<br>- De instroom is echter nog niet verminderd. De inspanning in het preventieve jeugdbeleid ontwikkeling CJG en ZAT) hebben ervoor gezorgd dat er meer kinderen zijn gevonden die een beroep doen op jeugdzorg. Er is daarbij wel sprake van meer lichte zorgvragen.<br>- In elke gemeente aansluiting lokaal jeugdbeleid en jeugdzorg. Aanwezigheid jeugdzorg binnen scholen. Functies Bureau Jeugdzorg zijn goed bereikbaar binnen Centra voor Jeugd en Gezin en onderwijs.<br>- Jeugdzorg is in 2009 vertegenwoordigd binnen alle Drentse CJG's en binnen alle onderwijsinstellingen (ZAT's).<br>- Het vroegtijdige voorkomen van psychosociale problematiek bij kinderen.<br>- Jeugdigen en hun opvoeders in Drenthe zijn ondersteund bij beginnende en meer ernstige problematiek op het gebied van opvoeding en opgroeien.<br>- Wij hebben door middel van Positief Opvoeden Bureau Jeugdzorg en Aanpak kindermishandeling extra aandacht besteed aan voegsignalering<br>- In risicogezinnen is onveiligheid van kinderen doeltreffend omgebogen naar nieuwe veiligheid hebben. | - Jeugdzorgaanbieder Yorneo werk uiterst doelmatig en efficiënt en slaagt er in steeds meer jeugdigen te helpen voor hetzelfde geld.<br>- Door middel van de inzet in de sociale allianties hebben alle gemeenten extra inzet gepleegd betreffende de inrichting van een Centrum voor Jeugd en Gezin. Overal in Drenthe zijn anno 2009 CJG's in oprichting. De gemeenten Assen, Tynaarlo, Noordenveld, Hoogeveen, Meppel, Emmen en Aa en Hunze hebben inmiddels een functionerend CJG.<br>- Wij hebben BJZ in staat gesteld om met contactpersonen in alle CJG's en ZAT's aanwezig te zijn. Het programma Positief Opvoeden Drenthe (inclusief de methodiek van Triple P) is in 2009 in 4 gemeenten ingevoerd. Yorneo heeft zorgprogramma's ontwikkeld die direct aansluiten bij het onderwijs en de CJG's. Voorbeelden: PBS, Vroeg erbij, BSO+ en zorgleidster.<br>- Binnen de sociale allianties is de invoering van de methode Signs of Safety gekoppeld aan de uitrol van de Regionale Aanpak Kindermishandeling (RAAK). Inmiddels is er een startfoto RAAK gemaakt door regiegemeente Emmen maar een verdere invoering van RAAK heeft vertraging opgelopen door een wisseling van projectleiders.<br>- Het vroegtijdig signaleren is opgenomen in de trainingen die worden gegeven in het kader van Positief Opvoeden Drenthe. Voorts is in het kader van het project 'Van signaal tot actie' een Drents model ketensamenwerking CJG ontwikkeld dat inmiddels breed wordt uitgezet. Ook hierbij is voegsignalering en doorleiding naar de juiste zorg een belangrijk onderdeel.<br>De werkwijze van Signs of Safety, ontwikkeld vanaf 2008 bij Bureau Jeugdzorg Drenthe, vergroot de focus op het veilig opgroeien. |
| 2.2. Kansen voor onderwijs: kwaliteitsslag onderwijs Drenthe | Status: groen<br>- Voorschoolse voorzieningen zijn geprofessionaliseerd.<br>- Er is een dekkend aanbod van voor- en vroegschoolse educatie (VVE)<br>- De resultaten van de onderwijsmonitor zullen eind 2010 bekend zijn. Dit geeft meer zicht op de bereikte resultaten. | - In de regio Zuidoost hebben verschillende projecten subsidie ontvangen bijvoorbeeld het project Masterplan Taal (integrale en brede aanpak taalproblematiek gemeente Emmen).<br>- In de gemeente Hoogeveen zijn verschillende projecten VVE ondersteund, bijvoorbeeld Knapzak vol Taal en Tiendeveens Talent. In deze projecten is veel aandacht voor de rol van de ouders en het ontwikkelen van visie en verbeterplannen. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2009 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 2.3. Kansen voor onderwijs: aanpak voortijdig schoolverlaten | Status: groen<br>- Beter zicht op (dreigende) schoolverlaters en werken aan meer en beter passende begeleiding<br>- Elke Drentse jeugdige is voldoende gekwalificeerd om een goede start op de arbeidsmarkt te kunnen maken: Drenthe scoort onder het landelijk gemiddelde schooluitval. | - Gestart met meer inzichtelijk krijgen van de oorzaken en omvang van Drentse 'overbelaste jongeren'. Dit onderzoek vindt plaats in alliantieverband.onder andere samen met de gemeente Hoogeveen.<br>- Onderzoek naar de hardnekkige thuiszitters.<br>- Meer maatwerk in de trajectbegeleiding. |
| 2.4. Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie | Status: groen<br>- Effectieve samenwerking inwoners, gemeenten, wooncorporaties, welzijns- en zorginstellingen hebben wij bevorderd door het ondersteunen van drie regioplatforms Welzijn, Zorg en Wonen. Hiermee is het woon- en leefklimaat beter afgestemd op demografische ontwikkelingen. Streefgetallen waardering: 8.1 in 2009, 8.2 in 2011.<br>- Mensen wonen zo lang mogelijk zelfstandig thuis. Gemiddelde leeftijd overgang extramuraal naar intramuraal stijgt met minimaal 1 jaar. | - In regio's Zuidoost, Zuidwest en Noord hebben wij projecten gesubsidieerd die de effectieve samenwerking bevorderen. Als voorbeeld noemen we het project 'Veilig thuis in eigen huis'.<br>- Provincie Drenthe participeert in het landelijke project 'Wijken en dorpen voor toekomstige generaties van de Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting.<br>- Uitvoering beleidsnotitie 1/2 miljoen mensen, dé Drentse aanpak voor welzijn, zorg en wonen.<br>- Stimuleringsbudget Wonen, welzijn en zorg 2009.<br>- Uitvoering regionale uitvoeringsprogramma's, pilots innovaties WZW, invoering ondersteuningsstructuur mantelzorg en vrijwilligerswerk. |
| 2.5. Kansen voor 7 tot 7: diensten- en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten | Status: groen<br>- Gemeenten geven uitvoering aan lokale initiatieven (MFD/brede school).<br>- 5 gemeenten gaan voor Koploperschap tijdenbeleid bij OCS als aanzet tot 7 tot 7-economie.<br>- Kernteam 7-7 is ondersteunend aan gemeenten actief op het gebied van tijdenbeleid.<br>- In 6 gemeenten zijn combinatiefunctionarissen aangesteld.<br>- Er is een ondersteuningsstructuur voor combinatiefunctionarissen aangesteld. | - Binnen de sociale allianties gezamenlijk met gemeenten projecten uitvoeren op het gebied van tijdenbeleid.<br>- Ombouwen expertteam MFD naar kernteam 7 tot 7.<br>- Uitvoeren pilots Dagarrangementen en Combinatiefuncties.<br>- Gemeente ondersteunen in het aanstellen van combinatiefunctionarissen.<br>- Gerichte opdracht verstrekt aan SportDrenthe |
| 2.6. Kansen voor sport: Drenthe profileren als sportprovincie. | Status: groen<br>- Periodiek topsportevenementen in Drenthe: in 2009 de start van de Vuelta (Ronde van Spanje).<br>- Bevordering breedtesport.<br>- Strategisch plan topsport in Drenthe (Drenthe 2028, Drents Olympisch Plan).<br>- Sterke verenigingsstructuur.<br>- 90% procent van de jongeren tussen 6 en 19 jaar moet aan sportbeoefening doen (SCP 2003). | - Start en eerste ritten La Vuelta vanaf Assen door Drenthe. Meewerken aan voorbereiding La Vuelta.<br>- Programma breedtesportactiviteiten in het kader van La Vuelta met accent op blijvend karakter. Opstarten provinciebreed sportstimuleringsproject in samenspraak met Drentse partners, gekoppeld aan La Vuelta.<br>- De realisatie van 'Drenthe 2028'.<br>- Jaarlijkse Monitor sportparticipatie.<br>- Investeren in professionalisering van sportverenigingen door combinatiefunctionarissen. In 2009 zijn er in de helft van de gemeente combinatiefunctionarissen werkzaam.<br>- Kwalitatieve en kwantitatieve doelstellingen èn de monitoring daarvan zijn meegenomen in het Olympisch Plan. |

La Vuelta in Drenthe.

## P-2.5 Culturele en Museale agenda

| Prioriteiten uit Begroting 2009 |
|---|
| **2.7. Versterken culturele infrastructuur Drenthe** |
| Wij willen het economisch effect en de promotionele waarde van de Drentse musea vergroten met een ontwikkelingsregeling, gezamenlijke projecten en bundeling van expertise, gericht op het stimuleren van deskundigheid en samenwerking binnen en buiten de sector op het gebied van (innovatieve) marketing en promotie, sponsoring en bedrijfsvoering. De musea die wij van bovenlokale betekenis vinden (Drents Museum, De Buitenplaats in Eelde, herinneringscentrum Kamp Westerbork, Gevangenismuseum en het Hunebedcentrum Borger) steunen wij waar nodig in hun verdere ontwikkeling en professionalisering. |
| Met ingang van 2009 is beeldende kunst door het rijk naar gemeenten gedecentraliseerd; Assen en Emmen zullen in Drenthe het voortouw nemen bij de invulling van een stimulerend regionaal beeldend kunstbeleid met de rijksgeldstroom. Wij vinden het belangrijk dat op de in de afgelopen jaren onder onze regie opgebouwde infrastructuur verder wordt gebouwd, zodat van een divers palet van kwalitatieve beeldende kunst provinciebreed kan worden genoten. Wij blijven ons verantwoordelijk voelen voor een goede overgang naar de gemeenten en richten ons in de toekomst specifieker op aantrekkelijke en vernieuwende beeldendekunst- en vormgevinginitiatieven van bovenlokaal hoog artistiek niveau. Een door Stichting Boei, gemeente en provincie gepleegde investering stelt KiK in staat haar activiteiten voort te zetten en uit te bouwen tot een cultureel ondernemender organisatie.<br>Drenthe kent 2 topinstellingen op het gebied van podiumkunsten: PeerGroup en DJT De Reus. Zij vervullen een belangrijke schakel in de Noordelijke basisinfrastructuur op toneelgebied. Verdere ontwikkeling van professioneel toneel wordt ondersteund. De realisatie van deze ambities is mede afhankelijk van de medefinanciering door het Nederlandse Fonds voor podiumkunsten. |

| Prioriteiten uit Begroting 2009 |
|---|
| **Intensivering prioriteit 2.7. Versterken culturele infrastructuur Drenthe** |
| **Cultuur als magneet**<br>Een wisselwerking tussen cultuur en economie draagt bij aan een succesvollere kenniseconomie en een aantrekkelijker vestigingsklimaat voor (artistiek) talent, particulieren en bedrijven. De sector cultuur kan een substantiële bijdrage leveren aan de bedrijvigheid, werkgelegenheid, toerisme en versterking van het vestigingsklimaat in Drenthe. Wij gaan een investeringsprogramma opzetten voor initiatieven op het snijvlak van cultuur en economie: 'Cultuur als magneet'. Verder gaan wij uitdrukkelijk het toeristische belang van festivals en fysiek cultureel erfgoed benadrukken door dit specifiek onder de aandacht te brengen van de Drentse burgers en de toeristen. |
| **2.8. Vergroten cultuurparticipatie** |
| Het Drents programma voor het Programmafonds cultuurparticipatie is gericht op amateurkunst, cultuureducatie en volkscultuur en is de opvolger van het landelijk Actieplan cultuurbereik (met gemeenten is overlegd welke onderdelen van dit programma onder gezamenlijke en onder gescheiden verantwoordelijkheid ontwikkeld kunnen worden). De provinciale festivals geven kunstenaars van binnen en buiten Drenthe de gelegenheid om zich te presenteren voor Drenten en toeristen. Festivals worden vaak georganiseerd door culturele verenigingen, maatschappelijke instellingen en particulieren en zijn een voorbeeld van het motto Samenleven met samenhang. Wij blijven ons inzetten voor een bloeiend en veelzijdig festivalklimaat door middel van subsidies en advisering. Wij vinden het belangrijk dat cultuureducatie steviger wordt verankerd binnen het onderwijs en dat scholen hun eigen cultuureducatiebeleid formuleren. Wij sluiten hiermee aan bij de inzet die ook het rijk op dit terrein doet. Wij willen ervoor zorgen dat scholen kennis hebben van de (directe) culturele omgeving. Wij voelen ons verantwoordelijk voor ondersteuning van gemeenten om netwerken op te zetten en voor inzet van inhoudelijke deskundigheid en ondersteuning op het gebied van cultuureducatie binnen deze netwerken. Naast kunst en media-educatie vinden wij dat erfgoededucatie voldoende aan bod moet komen. |
| **2.9. Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed** |
| Wij willen het voor Nederland unieke Drentse cultuurhistorische landschap versterken en voor het voetlicht brengen. Ook willen wij erfgoed in de ruimtelijke ordening goed tot zijn recht laten komen.<br>Daartoe zetten wij de volgende instrumenten in.<br>- Cultuurhistorische waardenkaart; kompas voor ruimtelijke ontwikkeling<br>- Provinciale monumentenlijst<br>- Ontwikkelingsprogramma cultuurhistorie en archeologie<br>- Kwaliteitsimpuls voor gemeentelijke archeologie<br>- Instandhouding en uitbreiding noordelijk archeologisch depot Nuis<br>- Immaterieel erfgoed, het overbrengen van 'het verhaal van Drenthe'<br>- Erfgoededucatie<br>Het Huis voor de Drentse Taol vervult een belangrijke rol voor de stimulering en begeleiding van initiatieven op het terrein van bevordering van taalvaardigheid. Ook de aanpak van streektaal in het onderwijs maakt hier deel van uit, deels gekoppeld aan het project Onderwijskansen in Drenthe.<br>Wij willen in 2009, samen met Groningen, Overijssel en Gelderland een besluit nemen over de status van het Nedersaksisch. Op dit moment laten wij onderzoeken of er voldoende basis is om, wat de erkenning betreft, van deel II naar deel III te gaan. |
| **Intensivering prioriteit 2.9, Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed** |
| Uitbreiding Noordelijk Archeologisch Depot Nuis<br>Het Noordelijk Archeologisch depot in Nuis zullen wij uitbreiden om in de toekomst te kunnen blijven functioneren als interprovinciaal archeologisch depot. |
| **10.10. Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte** |
| Drenthe verdient een eigentijdser beeld voor zowel de eigen inwoners als de toeristen. De beeldkwaliteit van de openbare ruimte willen wij verbeteren door beeldkwaliteit van de openbare ruimte aan het begin van ruimtelijke plannen (wegen en kanalen) positief te beïnvloeden. Vanaf 2009 willen wij via een subsidieregeling voor toegepaste kunst bovendien stimuleren dat particulieren en medeoverheden bij het vormgeven van objecten in de openbare ruimte de kennis en kunde van eigentijdse ontwerpers gebruiken. |

Viering eerste paal depot.

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij eraan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 2.7. Versterken culturele infrastructuur Drenthe. | - Dynamisch cultureel en beeldende kunst klimaat in Drenthe dat optimaal gebruikmaakt van de kernkwaliteiten van Drenthe.<br>- Structurele verbetering profilering en (inter)-nationale status musea van provinciale betekenis.<br>- Een samenhangend museumbestel van kwalitatief goede musea en museale voorzieningen.<br>- Doorgroei PeerGroup en Jeugdtheatergezelschap DJT De Reus naar topinstellingen.<br>- Zorg dragen voor gespreid aanbod voor professionele podiumkunsten.<br>- Doorontwikkeling KiK, met behoud Artist in residence voorziening.<br>- Een succesvollere kenniseconomie door de wisselwerking tussen cultuur en economie. | - Bijdragen aan bovenlokale projecten die beeldende kunst en vormgeving op de kaart zetten; bijvoorbeeld projecten die zich manifesteren op het snijvlak van beeldende kunst, natuur, erfgoed en recreatie.<br>- Investeren in professionalisering en profilering musea van provinciale betekenis.<br>- Hen stimuleren onderlinge allianties aan te gaan bij versterken deskundigheid en uitvoeringscapaciteit.<br>- Het ontwikkelen van het onderling delen van informatie, het stimuleren van samenwerking en contextueel presenteren: musea leveren een belangrijke bijdrage aan het overbrengen van 'Het verhaal van Drenthe' (zie prioriteit 2.9).<br>- Subsidiëren PeerGroup en DJT De Reus.<br>- Subsidiëren van noordelijke instellingen die in Drenthe spelen en zoveel mogelijk doelgroepen en disciplines vertegenwoordigen.<br>- Bijdragen aan doorontwikkeling KiK.<br>- Uitvoering geven aan Investeringsprogramma cultuur als magneet voor initiatieven op het snijvlak van cultuur en economie. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij eraan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 2.8. Vergroten cultuurparticipatie. | - Vergroten deelname aan cultuur door inwoners van Drenthe, zowel geografisch als wat betreft diversiteit van doelgroepen.<br>- Publieksbereik Drentse musea >750.000 bezoekers, waarvan de 5 musea van provinciaal betekenis > 350.000 bezoekers.<br>- Divers en veelzijdig aanbod van festivals.<br>- Meer professionele toneelvoorstellingen voor alle leeftijdscategorieën.<br>- Cultuureducatie verankeren in scholen:<br>  - lokale netwerken cultuureducatie<br>  - meer ondersteuning erfgoededucatie<br>  - meer gebruik van en koppeling met lokale activiteiten (relatie met buitenschoolse activiteiten). | - Drents programma 2009-2012 voor Programmafonds cultuurparticipatie.<br>- Vanuit de huidige professionaliseringsregeling voor het museumbeleid bijdragen aan cultureel ondernemerschap musea (marketing, promotie, deskundigheidsbevordering, samenwerkingsprojecten).<br>- Financiering ICC-cursus (cultuureducatie verankeren in scholen).<br>- Allianties met gemeenten in opzetten lokale netwerken cultuureducatie/start enkele lokale netwerken.<br>- Uitbreiding consulentfunctie binnen lokale netwerken erfgoededucatie. |
| 2.9. Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed. | - Cultuurhistorische Waardenkaart; kompas voor ruimtelijke ontwikkeling.<br>- Provinciale Monumentenlijst benoemt en beschermt monumenten op provinciale schaal; integraal, gebiedsgericht en in samenwerking met gemeenten.<br>- Ontwikkelingsprogramma cultuurhistorie en archeologie.<br>- Overdracht gemeentelijke archeologietaken.<br>- Erfgoed meenemen vooraan in ruimtelijke planprocessen.<br>- Versterken maatschappelijk draagvlak voor immaterieel erfgoed.<br>- Uitbreiding Noordelijk Archeologisch Depot Nuis.<br>- Stevig en herkenbaar Huis voor de Drentse Taol. Streektaal als versterking culturele identiteit en taalontwikkeling in basisonderwijs. | - Afronden visiedeel en sturingskader, sturen op provinciaal belang, meenemen in omgevingsbeleid en vaststellen in 2009.<br>- Aanwijzen van circa 400 monumenten in 5 categorieën.<br>- Verstrekken laagrentende leningen naar behoefte.<br>- Fysiek erfgoed projectgewijs zichtbaar maken, via het ontwikkelingsprogramma cultuurhistorie met aansluiting op het provinciaal Meerjarenprogramma landelijk gebied.<br>- Gemeenten projectgewijs ondersteunen bij kwaliteitsimpuls gemeentelijke archeologie.<br>- Drents Plateau ontwikkelt in project 'De voorkant' nieuwe aanpak erfgoed in ruimtelijke plannen.<br>- Versterken actieve inzet erfgoed-vrijwilligers via project 'Tafelzilver van Drenthe' (2009 tot en met 2012).<br>- Aanschaf derde loods.<br>- Huis voor de Drentse Taol voert activiteiten uit die bijdragen aan het verbeteren van de Drentse identiteit |
| 2.10. Beeldkwaliteit openbare ruimte. | - Het leefklimaat in stedenbouwkundig en landschappelijke zin te versterken door culturele inbreng in ruimtelijke planvorming (kunsten/cultuurhistorie). | - Inzet cultuurhistorische waardenkaart.<br>- Subsidiëring projecten Vormgeving openbare ruimte met toegepaste kunst.<br>- Cultureel opdrachtgeverschap, bijvoorbeeld in het kader van reconstructie N34/N33. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2009 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 2.7. Versterken culturele infrastructuur Drenthe | Status: groen<br>- Dynamisch cultureel en beeldende kunst klimaat in Drenthe dat optimaal gebruikmaakt van de kernkwaliteiten van Drenthe.<br>- Structurele verbetering profilering en (inter) nationale status musea van provinciale betekenis is bereikt door onder andere internationale profilering en kennisuitwisseling Hunebedcentrum, planontwikkeling herinrichting voormalig kampterrein Westerbork en herinrichting van het Drents Museum.<br>- Een samenhangend museumbestel van kwalitatief goede musea en museale voorzieningen is bereikt door het ontwikkelen van het onderling delen van informatie, het stimuleren van samenwerking en contextueel presenteren<br>- Doorgroei PeerGroup en Jeugdtheatergezelschap DJT De Reus naar topinstellingen.<br>- Wij hebben zorg gedragen voor gespreid aanbod voor professionele podiumkunsten.<br>- Doorontwikkeling KiK, met behoud Artist in residence voorziening.<br>- Een succesvollere kenniseconomie door de wisselwerking tussen cultuur en economie. | - Wij hebben diverse bovenlokale projecten voor beeldende kunst en vormgeving ondersteund die zich manifesteren op het snijvlak van beeldende kunst, natuur, erfgoed en recreatie. Als voorbeeld noemen we het project Tentoonstelling 'Terug naar de natuur' door Kunstpaviljoen Nieuw Roden.<br>- De vijf musea van provinciale betekenis zijn zowel strucutureel als projectmatig ondersteund.<br>- Oprichten van het Museumplatform en het collectieve project Museumbeleid waaraan 26 musea deelnemen.<br>- Structurele en projectmatige ondersteuning van PeerGroup en DJT De Reus.<br>- Subsidies voor noordelijke instellingen die in Drenthe spelen zoals NNO, Citadel, Tryater, Grand Theatre, PeerGroup, DJT, Theater te Water, Jongerentheater Nizno en theatergroep Rood Paleis.<br>- KiK is structureel en projectmatig ondersteund. Verkenning naar dit onderwerp wordt verricht |
| 2.8. Vergroten cultuurparticipatie | Status: groen<br>- Vergroten deelname aan cultuur door inwoners van Drenthe, zowel geografisch als wat betreft diversiteit van doelgroepen.<br>- Publieksbereik Drentse musea >750.000 bezoekers, waarvan de 5 musea van provinciaal betekenis >350.000 bezoekers.<br>- Er is in de provincie een divers en veelzijdig aanbod van festivals. Er zijn meer professionele toneelvoorstellingen georganiseerd voor alle leeftijdscategorieën.<br>- Cultuureducatie is verankerd in scholen door:<br>  - lokale netwerken cultuureducatie<br>  - meer ondersteuning erfgoededucatie<br>  - meer gebruik van en koppeling met lokale activiteiten (relatie met buitenschoolse activiteiten). | - Drents programma 2009-2012 voor Programmafonds cultuurparticipatie is tot stand gekomen met deelname van 12 gemeenten. Gezamenlijke inzet is daarmee met 3 ton per jaar verhoogd vanaf 2010.<br>- Cijfers over 2009 zijn nog niet beschikbaar voor alle 40 Drentse musea. De 5 musea van provinciale betekenis trokken 400.000 bezoekers in 2009.<br>- Wij hebben 9 provinciale festivals ondersteund in 2009<br>- Binnen de gesloten allianties met gemeenten is het opzetten van lokale netwerken cultuureducatie een belangrijk onderdeel. Drents Plateau heeft de consulentfunctie binnen lokale netwerken erfgoededucatie uitgevoerd. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2009 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 2.9. Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | Status: groen<br>- Het Cultuurhistorisch Kompas is in de zomer van 2009 opgeleverd.<br>- Provinciale Monumentenlijst is opgesteld (gebouwd en wederopbouw) met als doel monumenten op provinciale schaal te beschermen. Dit project is integraal, gebiedsgericht en in samenwerking met gemeenten opgepakt.<br>- Ontwikkelingsprogramma cultuurhistorie en archeologie is uitgevoerd.<br>- Overdracht gemeentelijke archeologietaken is uitgevoerd.<br>- Erfgoed wordt zoveel als mogelijk aan de voorkant meegenomen in ruimtelijke planprocessen.<br>- Aan de versterking van maatschappelijk draagvlak voor immaterieel erfgoed is gewerkt.<br>- Uitbreiding Noordelijk Archeologisch Depot Nuis is uitgevoerd.<br>- Stevig en herkenbaar Huis voor de Drentse Taol. Streektaal als versterking culturele identiteit en taalontwikkeling in basisonderwijs. | - Het Kompas heeft een duidelijke plek in het omgevingsbeleid gekregen als kernwaarde oorspronkelijkheid.<br>- In de categorie 'gebouwd' zijn 224 monumenten definitief aangewezen. In de categorie 'wederopbouw' zijn 75 monumenten voorlopig aangewezen. Voor de categorieën 'archeologie' 'historisch geografische elementen' en 'gebieden' is een lijst met potentiële monumenten ontwikkeld.<br>- Met de gemeenten is samengewerkt bij de aanwijzing, en vergunningverlening en een gebiedsgerichte aanpak.<br>- Projecten gehonoreerd via het pMJP zoals restauratie van sluis III in Veenhuizen, het erfgoedfesitval in Frederiksoord, bescherming watererfgoed in Emmen, aankoop Huis ter Hansouwe door Het Drentse Landschap<br>- Kwaliteitsimpuls gegeven aan de gemeentelijke inzet voor archeologie. 11 Gemeenten ontwikkelen archeologische beleidsadvieskaarten en 7 gemeenten gaan nu werken met een gemeentelijk of regioarcheoloog.<br>- Drents Plateau heeft een aanpak ontwikkeld voor de borging van erfgoed in ruimtelijke plannen.<br>- STAMM heeft in opdracht van GS onderzocht hoe de actieve inzet van vrijwilligers in de erfgoedsector versterkt en verbreed kan worden.<br>- Het Noordelijk Archeologisch depot in Nuis is uitgebreid met een derde loods.<br>- In 2009 is het besluit genomen, samen met Groningen, Overijssel en Gelderland, over de status van het Nedersaksisch. Er is voldoende basis om van deel II naar deel III te gaan. |
| 2.10. Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte | Status: groen<br>- Het leefklimaat in stedenbouwkundig en landschappelijke zin is versterkt door culturele inbreng in ruimtelijke planvorming (kunsten/cultuurhistorie). | - Opstartactiviteiten Atelier Mooi Drenthe.<br>- Project Het Kruis, gemeente Hoogeveen.<br>- Uitvoering nota Kunst en infrastructuur,reconstructie N34.<br>- Subsidiëring projecten vormgeving openbare ruimte. |

Artist impression
Drents Museum Depot
in Nuis.

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 2. Samenleving met samenhang | 1 Realisatie 2008 | 2 Primitieve begroting 2009 | 3 Begroting 2009 na wijziging | 4 Realisatie 2009 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| P2.01 Kansen voor jeugd en gezin | 681.500 | 1.300.000 | 1.562.500 | 1.619.311 | -56.811 |
| P2.02 Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe | 156.470 | 0 | 500.000 | 496.093 | 3.907 |
| P2.03 Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten | 279.313 | 372.000 | 372.000 | 372.485 | -485 |
| P2.04 Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie | 1.039.092 | 465.000 | 255.000 | 155.271 | 99.729 |
| P2.05 Kansen voor '7 tot 7'diensten- en voorzieningen- programma in Drentse gemeenten | 400.000 | 465.000 | 465.000 | 473.529 | -8.529 |
| P2.06 Kansen voor Sport: Drenthe profilering als sportprovincie | 745.717 | 418.500 | 418.500 | 401.790 | 16.710 |
| P2.07 Versterken culturele infrastructuur Drenthe | 2.650.160 | 685.000 | 685.000 | 702.768 | -17.768 |
| P2.08 Vergroten cultuurparticipatie | 0 | 799.800 | 799.800 | 804.172 | -4.372 |
| P2.09 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | 0 | 350.000 | 350.000 | 372.780 | -22.780 |
| P2.10 Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte | 0 | 93.000 | 93.000 | 46.000 | 47.000 |
| Totaal prioriteiten | 5.952.252 | 4.948.300 | 5.500.800 | 5.444.199 | 56.601 |

**P-2.01 Kansen voor Jeugd en Gezin**

Het budget Kansen voor Jeugd en Gezin (Positief Opvoeden en Signs of Safety) is in 2009 overschreden, omdat er bij het implementeren van Positief Opvoeden een extra slag is gemaakt. In de fase '0' is een extra inventarisatie gehouden bij de Drentse gemeenten om te bezien wat er door het lokaal jeugdbeleid al aan activiteiten inzake het pedagogisch opvoeden werd gedaan. De trainingen Positief Opvoeden zijn per augustus 2009 met extra inzet van start gegaan om zo een inhaalslag te maken en de resultaten te behalen.

**P-2.04 Kansen voor welzijn en zorg: sociale participatie en samenhang**
Er is één aanvraag ingediend ten behoeve van het stimuleringsbudget Wonen Zorg Welzijn ingediend. Dit is een onderdeel van deze prioriteit. Er is daarom door externe oorzaken budget overgebleven.

## Wat hebben we nog meer gedaan?

### P-2.1 Sociale agenda

**Jeugdzorg**
- BJZ heeft extra werkzaamheden uitgevoerd in het kader van de Wet gedragsbeïnvloeding jeugdigen.
- Het project Nazorg jeugd als onderdeel van het landelijk programma 'Aanpak Jeugdcriminaliteit' is uitgevoerd. Onderdeel hiervan zijn de netwerk- en trajectberaden.
- Wachtlijsten voor het indicatietraject bij Bureau Jeugdzorg Drenthe zijn weggewerkt
- Drenthe heeft aan de afspraken voldaan die het IPO met het rijk heeft gemaakt. Wij hebben de toestroom van extra jeugdzorgvragers op alle onderdelen kunnen opvangen en daardoor zijn er op peildatum 31 december 2009 geen wachtlijsten.
- In samenwerking met de Drentse gemeenten, en in afstemming met de zorgverzekeraar is een Drentse pilot: Effectieve ketensamenwerking opgesteld en ingediend bij het rijk. In deze pilot spreken de financiers af zich gezamenlijk verantwoordelijk te voelen voor de gehele jeugd(zorg) beleid in Drenthe.
- In het kader van deze samenwerking zijn ook gezamenlijke projecten gestart rondom de opvang van zwerfjongeren in Assen, Hoogeveen en Emmen.

**KIN (Kennis Innovatie Netwerken)**
Met Mensen in het Middelpunt is op sociaal beleid een kwaliteitsslag gemaakt die in de Sociale Agenda 2009-2012 wordt doorgezet en versterkt. De provincie wil met gemeenten als partners samenwerken aan de voorkant en kennis bundelen en delen, zodat vraagstukken op een goede manier kunnen worden omgezet naar beleid. De intentie is om dit zoveel mogelijk duurzaam te doen en datgene wat voor 2012 wordt opgezet na 2012 te borgen. De visie en aanpak is om uit te gaan van een aantal strategische thema's (waarop continuïteit van groot belang is) en daarboven - meer tijdgebonden - speerpunten die uit het veld naar voren komen. Aandachtspunt is het ontwikkelen van een digitale kennis infrastructuur (Informatie Kennis Punt).

Het kader van KIN is:
- Sociale agenda, belangrijk is om bij KIN de link met sociale allianties er positief in te houden
- Amen is geen Amsterdam
- Decentraal wat kan, centraal wat moet
- Drentse schaal vraagt om bovenlokale inzet
- Provincie Drenthe Nieuwe Stijl, sociale domein: signaleren, agendasetting, coördineren (provincie heeft achtervangersrol)
- Wettelijke taak: artikel 13 Wmo

**Antidiscriminatievoorziening**
Drenthe heeft geoormerkte financiering van het rijk ontvangen voor de oprichting van een centrale antidiscriminatievoorziening in de provincie. Dit hangt samen met een nieuwe wet op de antidiscriminatie. Het betreffende wetsvoorstel antidiscriminatie is tot 2009 uitgesteld en daarmee het proces om te komen tot een antidiscriminatievoorziening in Drenthe vertraagd.

Medio 2009 is de wet aangenomen door de Eerste Kamer. Daarmee zijn de verantwoordelijkheden rondom antidiscriminatie bij gemeenten belegd. Het project in Drenthe onder de noemer Artikel 1 Drenthe, gefinancieerd vanuit rijksmiddelen die via gemeenten en provincie (overbruggingsgelden) zijn uitgezet, is nu tot uitvoering gekomen. De verwachting is dat medio 2010 een centrale voorziening in Drenthe zal worden opgericht.

## Wat heeft het gekost?

| | Product/prioriteit | 1 Realisatie 2008 | 2 Primitieve begroting 2009 | 3 Begroting 2009 na wijziging | 4 Realisatie 2009 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 5.952.252 | 4.948.300 | 5.500.800 | 5.444.199 | 56.601 |
| | P-2.0 Ontwikkeling beleid | 125.080 | 129.005 | 129.005 | 95.812 | 33.193 |
| | P-2.1 Sociale agenda | 39.397.739 | 37.404.685 | 41.685.813 | 43.339.011 | -1.653.198 |
| | P-2.5 Culturele en Museale agenda | 21.422.548 | 20.388.234 | 21.249.589 | 21.120.536 | 129.053 |
| | Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | 66.897.619 | 62.870.224 | 68.565.207 | 69.999.559 | -1.434.352 |
| Baten | Prioriteiten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-2.0 Ontwikkeling beleid | 2.750 | 0 | 0 | 5.162 | -5.162 |
| | P-2.1 Sociale agenda | 32.964.205 | 30.848.660 | 33.517.788 | 34.363.297 | -845.509 |
| | P-2.5 Culturele en Museale agenda | 2.263.115 | 870.876 | 1.288.167 | 1.322.302 | -34.135 |
| | Totaal | 35.230.069 | 31.719.536 | 34.805.955 | 35.690.761 | -884.806 |
| Saldo | | 31.667.550 | 31.150.688 | 33.759.252 | 34.308.798 | -549.546 |

**Toelichting**

| | |
|---|---|
| Saldo Programma | -549.546 |
| Bestemming resultaat reserves bij programma | |
| Totaal verrekend met reserves | 0 |
| Resultaat programma na bestemming reserves | -549.546 |

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

Het programma resulteert bij het salderen van de lasten en baten in een nadeel van € 550.000,--. Deze overschrijding wordt veroorzaakt binnen het beleidsterrein jeugdzorg binnen het product Sociale agenda.

**Doeluitkering jeugdzorg**

Op het beleidsterrein jeugdzorg zijn in onze provincie de afspraken met de minister Jeugd en Gezin succesvol uitgevoerd:

- de cliënten die jeugdzorg nodig hadden in 2009 in Drenthe zijn geholpen;
- wij hadden eind 2009 geen wachtlijsten bij de Drentse jeugdzorg-uitvoerder.

Landelijk, en ook in Drenthe, speelt dat er spanning zit op het beschikbaar gestelde rijksgeld versus de te halen doelen.

Jeugdzorg heeft daarmee een tekort van € 967.000,-- in 2009. Dit is 3% van de werkelijke rijksinkomsten 2009 van 32,5 miljoen. Van dit tekort brengen wij € 550.000,-- ten laste van

programma 2. Het overige tekort van € 417.000,-- kunnen wij ten laste brengen van de middelen derden Jeugdzorg op de balans, die daarmee onder andere, na toevoeging rente over saldo 2008, negatief komt te staan voor € 385.000,--. De resultaten zijn dus wel behaald en door externe oorzaken is de overschrijding veroorzaakt.

Risico's ten aanzien van de financiën jeugdzorg zijn aangekaart bij de bestuursrapportages in 2009 en in de brief aan de staten inzake financiën jeugdzorg d.d. november 2009. Eind 2009 raakten de 'reserves' van de middelen jeugdzorg leeg. Wij wilden wel onze doelen halen (afspraken met minister, zie hiervoor) en hebben daarom een tekort in 2009. Bij het opmaken van de tweede bestuursrapportage 2009 gingen wij ervan uit dat deze extra uitgaven opgevangen zouden kunnen worden door de gereserveerde middelen derden Jeugdzorg. Dit is niet het geval; de overschrijding leidt tot een tekort bij de middelen derden op de balans van € 385.000,--. Dit bedrag wordt ingelopen in 2011, gezien de, inmiddels vastgestelde, herverdeling van de middelen in de jeugdzorg.

Het tekort is hoger dan verwacht omdat ook de groei vooral bij het justitiedeel hoger uitviel dan geraamd. Omdat de provincies met het rijk zijn overeengekomen geen wachtlijsten meer te hebben per 31 december 2009, hebben wij voor dat onderdeel de totale groei gefinancierd. Dit konden wij niet opvangen met de rijksmiddelen, omdat de afgesloten overeenkomst IPO-rijk in 2009 nadelig voor Drenthe uitpakte.

De meerjarenprognose financiën jeugdzorg geeft aan dat er in 2011 financiële ruimte is om dit tekort in te lopen. Dit baseren wij op de beschikking van het rijk voor 2011. Risico's ten aanzien van de financiën jeugdzorg zullen wij melden in de bestuursrapportages van 2010.

# Programma 3
# Ruimte en bereikbaarheid

## Missie

Wijzigingen in de wetgeving op het gebied van de ruimtelijke ordening leiden tot nieuwe bestuurlijke verhoudingen. Wij zullen deze de komende jaren in overleg met de medeoverheden vormgeven in het proces van de provinciale structuurvisie. Deze visie met de planhorizon 2020 biedt de gelegenheid het provinciaal beleid op een aantal belangrijke thema's te actualiseren. Het wonen, werken en recreëren in een cultuurhistorisch en landschappelijk unieke omgeving is een belangrijke kernwaarde van Drenthe. Bescherming en verdere ontwikkeling ervan vereisen een samenhangende scherpere ruimtelijke en economische profilering van het Drents plateau, de steden en de 'schil' van Drenthe. Verdere 'verrommeling' van het landschap wordt met kracht tegengegaan. Klimaatontwikkeling en ruimtegebruik worden beter op elkaar afgestemd. Duurzaam wonen en het toepassen van energiebesparing en nieuwe energiealternatieven worden gestimuleerd. De steden worden ontwikkeld vanuit hun specifieke kwaliteiten voor wonen en vestiging en hun verbinding met de omliggende groene ruimte. Specifiek wordt ingezet op versterking van de (inter)nationale posities van het Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen en de regio Emmen/Zuidoost-Drenthe. Het Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan wordt geactualiseerd, mede als belangrijke bouwsteen voor de nieuwe structuurvisie.

## Belangrijkste resultaten 2009

- Gebiedsvise De Wolden bestuurlijk bekrachtigd.
- Minister van VW heeft Tracébesluit A28 Zwolle-Meppel vastgesteld.
- Rijkswaterstaat heeft in 2009 de reconstructie van knooppunt Lankhorst gerealiseerd.
- Interactieve beleidsvorming herinrichting Peizermade gestart.
- Aanbesteding en gunning Openbaar Vervoer in Groningen en Drenthe een feit.
- Programma van Eisen aanbesteding exploitatie spoorlijn Zwolle-Emmen opgesteld.
- Start pilot Dynamische Reizigersinformatie Systemen (DRIS) in Borger Odoorn.
- Masterstudie Florijnas uitgewerkt.
- Scopestudie naar de versnelling van het spoor tussen de Randstad en het Noorden uitgevoerd.
- Het ontwerp voor Norgerbrug is op hoofdlijnen uitgekristalliseerd.
- De bevoegdheden en taken voor de regionale luchtvaart overgedragen aan de provincie.
- In het najaar van 2009 hebben provinciale staten ingestemd met het pakket maatregelen om de nadelige effecten van de kredietcrisis op de woningmarkt in Drenthe tegen te gaan. Er is met alle 12 de gemeenten gesproken over het realiseren van projectbesluiten ten behoeve van versnelling van de woningbouw.
- In december hebben wij de ontwerp-Omgevingsvisie vastgesteld. De Omgevingsvisie Drenthe wordt 2 juni 2010 ter vaststelling voorgelegd aan provinciale staten.
- Samen met de gemeenten in Oost- en Zuidoost-Drenthe is een onderzoek gestart naar de mate en aard waarin deze gemeenten getroffen worden door de bevolkingsdaling, en de effecten daarvan op thema's als wonen, arbeidsmarkt, mobiliteit en voorzieningen/leefbaarheid. Het onderzoek wordt verricht door Companen. In het voorjaar van 2010 wordt het onderzoek afgerond.
- Op basis van de meest recent beschikbare leeftijdsopbouw van de Drentse bevolking (peildatum 1 januari 2008) is een bevolkingsprognose opgesteld.

- In het kader van Mooi Drenthe is ingestemd met het advies van de kwartiermakers om een Adviseur Mooi Drenthe aan te gaan stellen. Eind 2009 heeft Drents Plateau een Atelierleider aangesteld die verantwoordelijk voor het opstellen van een Agenda Mooi Drenthe, dit in overleg met gemeenten en provincie.
- In het kader van de benoeming van gedeputeerde Bats tot rapporteur van het Comité van de Regio's op het gebied van vergrijzing is een discussienota opgesteld, dat moet leiden tot een advies aan de Europese Commissie over dit thema.
- Voor de ontwikkeling Leek – Roden is een intentieovereenkomst afgesloten. Deze intentie-overeenkomst spreekt uit dat de partijen die bij de ontwikkeling van het gebied betrokken zijn (DLG, provincie Groningen, provincie Drenthe, gemeente Leek en de gemeente Noordenveld) tezamen de intergemeentelijke structuurvisie (IGS) wensen te realiseren en daarvoor een samenwerkingsovereenkomst wensen aan te gaan.
- Er zijn 481 bomen geplant langs 20 km weg voor de landschappelijke inpassing van de provinciale wegen ter realisatie van de groenvisie voor wegen en vaarwegen.
- Wij hebben 38 km deklaag van de provinciale wegen vervangen en/of verbreed in het kader van Groot Onderhoud en het Provinciaal Uitvoeringsprogramma Verkeer en Vervoer. Grote projecten waren Veenhuizen eerste fase, de Smildes eerste fase en de N34 tussen Emmen en Exloo. Ook heeft op 7 km fietspad groot onderhoud plaatsgevonden.
- De Brug/ecoduct de Gouwe en de busbaan tussen Peize en Peizermade zijn opgeleverd. De Brug/ecoduct de Gouwe is gebouwd door toepassing van de nieuwe geïntegreerde D&C-contractvorm (Design & Construct), waarbij de aannemer meer activiteiten en verant-woordelijkheden draagt bij het ontwerp en aanleg van de brug.

Ecoduct/brug De Gouwe.

- De Rogatsluis, Ossesluis en Nieuwebrugsluis zijn vanaf medio 2009 op afstand bedienbaar vanuit de centrale bedieningspost bij de Nieuwebrugsluis. Ook heeft bij deze sluizen groot onderhoud plaatsgevonden.
- In het project Erica Ter Apel zijn in 2009 de volgende werken opgeleverd: de Viertorenbrug, 3 sluizen, de oeverconstructie bij Emmer-Compascuum, de Brug de Doorsnee, de Sprengersbrug en de Hartmanbrug.

## Wat waren onze doelen en wat hebben we gerealiseerd?

### P-3.0 Verkeer

| Doelen vanuit de begroting 2009 (per product/deelproduct) |
|---|
| In juli 2007 is het Provinciaal verkeers- en vervoersplan Drenthe vastgesteld. Met dit PVVP willen wij de bereikbaarheid voor auto, openbaar vervoer en fiets zodanig organiseren dat de verschillende modaliteiten in combinatie gebruikt gaan worden en elkaar maximaal versterken zodat mensen zich voor sociale ontplooiing, wonen en werken betrouwbaar, veilig en tegen acceptabele reistijden kunnen verplaatsen. Hierbij kiezen wij voor een deur-tot-deurbenadering. De ambities en kaders tot 2020 zijn voor heel Drenthe aan de hand van 6 thema's beschreven. |
| **1. Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling** |
| Het beleid is erop gericht de (inter)nationale verbindingen van de stedelijke netwerken te versterken en de stedelijke ontwikkeling te stimuleren door waarborgen van samenhang tussen ruimtelijke ordening en mobiliteit. |
| **2. Thema Bereikbaarheid** |
| Binnen dit thema willen wij een duurzame bereikbaarheid op maat realiseren, waarbij de kracht van de verschillende modaliteiten optimaal wordt benut. |
| **3. Thema Veiligheid** |
| Het thema Veiligheid is gericht op het waarborgen van de verkeersveiligheid, de externe veiligheid en de sociale veiligheid in het openbaar vervoer. |
| **4. Thema Leefomgeving** |
| Deze invalshoek is apart opgenomen om de negatieve invloed van verkeer en vervoer op de omgeving met betrekking tot milieu, natuur en leefbaarheid te beperken. |
| **5. Thema Innovatie** |
| Binnen het verkeers- en vervoersbeleid is naar de toekomst toe het stimuleren van de ontwikkeling en toepassing van product- en procesinnovaties van belang. |
| **6. Thema Samenwerking** |
| Verkeers- en vervoersbeleid kun je niet alleen. Gebiedsgericht samenwerken met overheden, overheidssectoren, marktpartijen en belangengroepen is een must. |
| De doelstellingen van de verschillende beleidsthema's zijn in het PVVP (Uitvoeringsagenda) uitgewerkt tot prestatiedoelstellingen.<br>Hoe wij dit willen realiseren binnen de context van de provinciale Begroting 2009 wordt beschreven in de hoofdstukken Ontwikkeling en Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we daaraan doen? In de financiële begroting in hoofdstuk 4.3 zijn de kosten van studies en projecten voor 2009 opgenomen. Meer in detail zijn de activiteiten weergegeven in het PUP 2009. |

**Thema Ruimtelijke economische ontwikkeling**
In het kader van het RSP-programma is met de gemeenten Assen, Emmen en Coevorden een gezamenlijke organisatie opgezet om uitvoering te geven aan langjarige integrale gebiedsontwikkelingstrajecten.

Onderdeel van het RSP-programma is de Masterstudie Florijnas die in 2009 is opgesteld. Het betreft een gezamenlijke visie met de gemeente Assen op de toekomstige bereikbaarheid en de daarbij behorende ruimtelijke economische ontwikkeling. Daarnaast is, eveneens als onderdeel van het RSP programma en als uitvoering van de motie Koopmans, een scopestudie uitgevoerd door Prorail naar de versnelling van het spoor tussen de Randstad en het Noorden.

**Thema Bereikbaarheid**
Samen met de transportsector en het CROW is een landelijke pilot uitgewerkt voor navigatie in vrachtauto's. Deze pilot start in 2010.

**Thema Verkeersveiligheid**
Via de Brede Doeluitkering wordt de aanpak van verkeersonveiligheid zowel infrastructureel als via gedragsbeïnvloeding gestimuleerd. In 2009 zijn 31 personen in het Drentse verkeer omgekomen. Daarmee wordt ruimschoots voldaan aan de norm van maximaal 37 doden in 2010 en wordt de doelstelling van 29 verkeersdoden in 2020 genaderd. Over het aantal ziekenhuisgewonden zijn nog geen cijfers bekend.

Het project 'Trials' waarbij jonge automobilisten bewuster gemaakt worden van hun rijgedrag, en dat door de provincie Drenthe is opgestart is dit jaar door meerdere provincies overgenomen.

**Thema leefomgeving**
Onze eigen provinciale wegen kennen op dit moment geen knelpunten die buiten de normen van de wet geluidhinder vallen. In het kader van de Brede Doeluitkering is afgesproken nadrukkelijker naar faunapassages te kijken. Deze kunnen bij de reconstructie of onderhoud van een weg vaak redelijk eenvoudig en tegen geringe meerkosten worden opgenomen.

**Thema Innovatie**
De ontwikkelingen in de ICT-sector bieden mogelijkheden de deur-tot-deurbereikbaarheid te verbeteren en de ketenmobiliteit te stimuleren. Hiervoor is dynamische actuele informatie noodzakelijk, bijvoorbeeld in de vorm van route-informatie, reisinformatie bij haltes en parkeren. Op het nieuwe busstation van Borger-Odoorn aan de N34 is derhalve gestart met een pilot Dynamische Reisinformatie (DRIS). Dit haltesignaleringssysteem geeft exact aan hoe laat iedere bus vertrekt.

Er is een start gemaakt met de modernisering van ons telsysteem en de dataverwerking. De toegankelijkheid van data wordt vergroot met behulp van de verkeersmonitor, een website waarop actuele verkeersgegevens zijn opgenomen.

Gezamenlijk met de gemeente Assen ontwikkelen we het project Sensor City. Sensor City is een ambitieus project waarin een grootschalig stedelijk meetnetwerk wordt gerealiseerd waarmee verschillende, praktisch bruikbare, toepassingen van complexe sensorsystemen kunnen worden ontwikkeld. Het betreft onder meer onderzoek naar het genereren van betrouwbare floating car-data op basis van een combinatie van metingen uit het vaste meetnetwerk, van gsm-data en van data uit in car-devices. Ook betreft het onderzoek naar reistijdvoorspellingen gebaseerd op de koppeling van floating car-data aan complexe verkeersmodellen.

**Thema samenwerking**
Samenwerking met alle Drentse gemeenten vindt plaats in het Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe. Dit is een bestuurlijk overleg van gemeenten, provincie en rijk. In het beraad wordt overlegd tussen de wethouders Verkeer en Vervoer van de twaalf Drentse gemeenten, de gedeputeerde voor Verkeer en Vervoer namens de provincie en de hoofdingenieur-directeur van de directie Noord-Nederland vanuit Rijkswaterstaat. De overleggen worden op ambtelijk niveau voorbereid in de Adviesgroep Verkeer en Vervoer. Bij dit overleg, dat één keer per kwartaal wordt gehouden, zijn ook andere maatschappelijke organisaties vertegenwoordigd. De bereikbaarheid van het nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen en Zuidoost-Drenthe en de gebiedsontwikkeling Emmen-centrum, Coevorden en Assen-Florijn as in het kader van het Regio Specifiek Pakket wordt in samenwerking met de verschillende partners nader uitgewerkt.

## P-3.1 Beheer en onderhoud wegen

| Doelen vanuit de begroting 2009 (per product/deelproduct) |
|---|
| Het beheer en onderhoud van het provinciale wegennet is gericht op het realiseren van het gewenste kwaliteitsniveau op het gebied van bereikbaarheid, verkeersveiligheid, leefbaarheid, duurzaamheid en doelmatigheid. |
| **Indicatoren** |
| - Technische kwaliteit wegennet (onder andere spoorvorming, slijtage en stroefheid).<br>- Aantal stremmingen en stremmingsduur als gevolg van calamiteiten en incidenten.<br>- Geluidsniveau van de weg op basis van Europese wetgeving (in ontwikkeling).<br>- Terugbrengen van het aantal flora- en faunaslachtoffers.<br>- Terugbrengen van het aantal overbodige lichtmasten.<br>- Het aantal gerealiseerde kilometers, ingepast in het landschap.<br>- Kilometer weg voorzien van een eenduidige herkenbaarheid (essentiële herkenbaarheidskenmerken) en zichtbaarheid (bebording en bewegwijzering). |

| Indicatoren | Nulmeting | Streefwaarde | | |
|---|---|---|---|---|
| | | 2008 | 2009 | 2010 |
| 1. Kwaliteitscijfer wegennet (CROW-systematiek) | Rapportcijfer op schaal 1 – 10 voor het totale provinciale wegennet is in 2007 een 7,43. | 8 | 8 | 8 |
| 2. Calamiteiten | In 2007 zijn er 489 meldingen langs provinciale (vaar)wegen geweest. | 489 | 489 | 489 |
| 3. Hoeveelheid openbare verlichting dat opgeruimd wordt | Het percentage openbare verlichting dat verwijderd wordt. Eind 2007 is begonnen met het weghalen van overbodige openbare verlichting. | 10 | 20 | 30 |
| 4. Faunaslachtoffers | Het aantal meldingen van faunaslachtoffers langs provinciaal wegennet. In 2007 zijn er 130 meldingen geweest. | 120 | 110 | 100 |
| 5. Mate van inpassing in landschap | Het aantal kilometer provinciale weg dat in het landschap is ingepast. In 2007 is nog geen enkele weg ingepast. | 5 | 10 | 15 |
| 6. Mate van doorvoeren eenduidige herkenbaarheid en zichtbaarheid | Het gedeelte van het wegennet dat voldoet aan de eenduidige herkenbaarheid en zichtbaarheid. | 60% | 70% | 75% |

### Kwaliteit van het wegennet

De technische kwaliteit van het wegennet voldoet aan de streefwaarde voor 2009.

### Verkeersstremmingen door calamiteiten of incidenten

Er zijn geen verkeersstremmingen geweest in 2009 als gevolg van calamiteiten en incidenten.

Gladheidsbestrijding.

**Calamiteiten**
Bij de meldkamer zijn er in 2009 in totaal 491 meldingen van calamiteiten op de provinciale wegen binnengekomen. 475 vonden plaats op wegen, 16 in of rondom de Drentse vaarwegen.

**Terugdringen van flora- en faunaslachtoffers**
Bij onderhoudswerkzaamheden worden ook de faunapassages meegenomen. Het doel van het aanbrengen van faunapassage is het terugdringen van faunaslachtoffers. In 2009 zijn er 205 faunaslachtoffers geregistreerd, waarvan 191 op de wegen en 14 bij de vaarwegen. Voor 2009 was de 'streefwaarde faunaslachtoffers' langs de provinciale wegen 110. Dit is meer dan het streefaantal van 110. Hiervoor kan een verklaring worden gezocht in een uitbreiding van het wegen areaal (N34 in 2007), de registratie van 2007 is geen basiswaarde in verband met de tijdelijke afsluiting van de N34 in 2007 en dat het aantal faunaslachtoffers in 2008 en 2009 constant is geweest. Conclusie is dat het aantal faunaslachtoffers gemeld en geregistreerd als calamiteit relatief niet is toegenomen.

**Terugbrengen van aantal lichtmasten**
In 2009 zijn er saneringswerkzaamheden uitgevoerd. Deels binnen de reguliere wegenprojecten en deels in specifieke saneringsprojecten. Hierbij zijn van de ca. 3.000 lichtmasten, het oorspronkelijke aantal, ca. 600 lichtmasten verwijderd. De werkzaamheden zullen in 2010 worden voortgezet, met de bedoeling dat er eind 2010 nog 1.500 lichtmasten over/werkzaam zijn.
Ook houden wij energiebesparende proeven met LED-verlichting (N379, N855, N375 rotonde Pesse) en geen verlichting (N386 rotonde Bunne).

**Landschappelijke inpassing**
In 2009 hebben wij ongeveer 20 km wegareaal landschappelijk ingepast. Dit komt overeen met het streefpercentage van 5.

**Essientiële herkenbaarheidskenmerken**
In 2009 hebben wij nog ongeveer 38 km wegareaal voorzien van de juiste wegbelijning conform de eisen van EHK (essentiële herkenbaarheidskenmerken).

## P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen

| Doelen vanuit de begroting 2009 (per product/deelproduct) |
|---|
| Het beheer en onderhoud van het provinciale vaarwegennet is gericht op het realiseren van het gewenste kwaliteitsniveau op het gebied van bereikbaarheid, veiligheid, leefbaarheid, duurzaamheid en doelmatigheid |
| **Indicatoren**<br>- Kwaliteitscijfer onderhoudsniveau bruggen, sluizen en duikers (in ontwikkeling).<br>- Voorzieningenniveau langs vaarweg (in ontwikkeling).<br>- Aantal kilometers vaarwegdiepte volgens RVW 2005 (Richtlijnen vaarweg).<br>- Gerealiseerde % van inpassing in het landschap op basis van beleidsvisie, waaronder de gerealiseerde lengte natuurvriendelijke oevers en het terugbrengen van het aantal flora- en faunaknelpunten (in ontwikkeling). |

| Indicatoren | Nulmeting | Streefwaarde | | |
|---|---|---|---|---|
| | | 2008 | 2009 | 2010 |
| 1. Scheepvaartstremmingen en ongevallen | In 2007 zijn er 2 scheepvaartstremmingen geweest. | 2 | 2 | 2 |
| 2. Intensiteit scheepvaart-verkeer | In 2007 hebben circa 5.000 boten gebruikge-maakt van onze vaarwegen | 5.000 | 5.000 | 5.000 |
| 3. Waterpeilbeheersing | In 2007 is bij de waterpeilbeheersing in 95% van de gevallen voldaan aan de marges. | 95% | 95% | 95% |
| 4. Vaarwegdiepte | In 2007 was 80% van de vaarweg op vaarweg-diepte | 85% | 90% | 95% |
| 5. Inpassing in landschap | In 2007 was p.m. % ingepast in landschap | p.m. | p.m. | p.m. |

Matrixbord bij de Paradijssluis; biedt de vaarweggebruiker actuele informatie over de Drentse vaarwegen.

**Scheepvaartstremmingen**

In 2009 is er 1 voorziene scheepvaartstremming geweest van 10 weken, in de perioden februari-april. Deze stremming was noodzakelijk voor grootonderhoudswerkzaamheden van de Rogatsluis en Ossesluis. Alle gebruikers en instanties zijn vroegtijdig hiervan in kennisgesteld. De Julianabrug te Groningen, gelegen over het Noord-Willemskanaal, is gestremd geweest voor de beroepsvaart. Beide stremmingen zijn van invloed geweest op de intensiteiten beroepsvaart.

**Intensiteiten scheepvaartverkeer 2009**

- Recreatievaart: Drentsche Hoofdvaart (Paradijssluis): 3.802 passages
- Wittewijk (van en naar Friesland): 1.485 passages
- Hoogeveensche Vaart en Verlengde Hoogeveensche Vaart: 2.016 passages
- Noord-Willemskanaal: 2.710 passages
- Stieltjeskanaal: 1.630 passages.

De intensiteiten recreatievaart wijken niet sterk af van voorgaande jaren.
Beroepsvaart: Hoogeveensche Vaart 150 passages, Noord-Willemskanaal 126 passages Stieltjeskanaalsluis 72 passages.

**Waterpeilbeheersing**

De waterpeilbeheersing heeft in 2009 geen problemen opgeleverd. In het kader van Provincie Nieuwe Stijl wordt eventuele overdracht van het peilbeheer naar de Waterschappen onderzocht.

**Vaarwegdiepte**
Met het baggeren van het Meppelerdiep en ongeveer 17 km Drentsche Hoofdvaart hebben wij de vaarwegdiepte verder geoptimaliseerd.

**Inpassing in landschap**
De inpassing in het landschap van de vaarwegen wordt in de onderhoudsprojecten meegenomen.

## P-3.3 Vervoer

Zie product verkeer.

## P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

| Doelen vanuit de begroting 2009 (per product/deelproduct) |
|---|
| - In 2009 is een structuurvisie vastgesteld waarin het nieuwe omgevingsbeleid is verwoord. Het document is op interactieve wijze tot stand gekomen.<br>- In de uitvoeringsparagraaf van de structuurvisie worden voor de verschillende beleidsdoelstellingen zoveel mogelijk indicatoren benoemd (uitvoeringsgerichte insteek).<br>- In 2009 is de interne provinciale organisatie (procesbeheer/digitalisering/relatiebeheer) goed afgestemd op de sturingsfilosofie van de nieuwe Wro en de realisatie van het ruimtelijk beleid.<br>- Wij regisseren en organiseren samen met partners de borging en ontwikkeling van de ruimtelijke kwaliteit van de provincie.<br>- Wij volgen de bevolkingsontwikkeling in Drenthe, mede in relatie tot de gevolgen voor wonen, werk, voorzieningen en leefomgeving.<br>- De provincie participeert en neemt initiatief in gebiedsontwikkeling. |

Geen toelichting

## P-3.5 Stedelijke ontwikkeling

| Doelen vanuit de begroting 2009 (per product/deelproduct) |
|---|
| Er zijn voldoende bedrijventerreinen en woongebieden, geconcentreerd in stedelijke gebieden.<br>**Indicatoren wonen**<br>- Ontwikkeling woningvoorraad naar verschillende soorten kernen.<br>- Ontwikkeling aantal inwoners in verschillende soorten kernen. |
| Wij bevorderen economische groei in regiovisiegebied Groningen-Assen en de regio Emmen/Zuidoost-Drenthe.<br>Wij zetten ons in om de sociale en fysieke woon- en leefomgeving te verbeteren.<br>**Indicatoren(ISV)**<br>- Aantal projecten waarbij herstructurering van woningen, sanering van vervuilde grond, beperking van geluidshinder en inrichting van veilige openbare ruimte gerealiseerd worden.<br>- Aantal lopende projecten.<br>- Aantal gerealiseerde projecten. |

| Doelen vanuit de begroting 2009 (per product/deelproduct) |
|---|
| Wij zullen bevorderen dat knelpunten op de woningmarkt ook op regionale schaal en integraal worden aangepakt (uitkomst evaluatie woonplannen in 2008). |
| **Indicatoren** |
| - Regionale samenwerking/aantal projecten. |
| - Realisatie van het aantal woningen, toegekend uit de knelpuntenpot, per doelgroep. |
| - Aantal gehuisveste statushouders. |

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 76.593.892 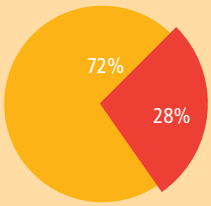  | 42.128.615 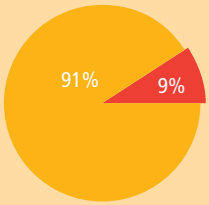  |
| Overige programma's | 200.571.716 | 403.849.121 |

| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 1 Realisatie 2008 | 2 Primitieve begroting 2009 | 3 Begroting 2009 na wijziging | 4 Realisatie 2009 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 71.851.977 | 85.063.585 | 80.458.564 | 76.593.892 | 3.864.672 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten | 42.547.740 | 44.383.379 | 46.409.250 | 42.128.615 | 4.280.635 |
| Saldo | 29.304.237 | 40.680.206 | 34.049.314 | 34.465.277 | -415.963 |

## Ontwikkelingen

### P-3.0 Verkeer

Het op autoweg breedte brengen van de N34 tussen Ees en Emmen is gerealiseerd. De planvorming van de N34 ter hoogte van Ees is nog niet afgerond. Er wordt in overleg met de bewoners gestudeerd op een acceptabele en financieel haalbare oplossing.

Tussen Peize en Peizermade zijn de vrijliggende busbaan en de natuurpassage opgeleverd. De busbaan wordt in gebruik genomen wanneer ook het transferium en de onderliggende infrastructuur bij de A7 klaar is. Met de bewoners van Peizermade zijn wij in dialoog over de herinrichting van het dorp.

De minister van Verkeer en Waterstaat heeft in juli 2009 een Tracébesluit voor de A28 tussen Zwolle en Meppel genomen. Gestreefd wordt volgend jaar te starten met de uitvoering en de aanleg van extra rijstroken in 2011.

De werkzaamheden aan de N371 in Smilde en de N374 Borger-Westerbork, projecten die in het kader van de versnellingsagenda zijn opgevoerd, zijn gestart.
In overleg met de gemeente Meppel is er een zogenoemde Quick Win Binnenhavens en Vaarwegen bij het Ministerie VW aangevraagd. De subsidieaanvraag is toegekend in het Bestuurlijk Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport overleg (MIRT-overleg) van november 2009 ad € 1,2 miljoen.

Samen met de transportsector is een landelijke pilot gestart voor navigatie in vrachtauto's. De pilot transportnavigatie Drenthe wordt in het voorjaar uitgevoerd.

In het kader van de Nota Mobiliteit is deze zomer een door het Interprovinciaal Overleg (IPO) gecoördineerd onderzoek naar de kosten van verkeers- en vervoersmaatregelen gedaan. Dit onderzoek is mede input voor de discussie rond de Brede Doeluitkering Verkeer & Vervoer (BDU) en het Provinciefonds.

In juni 2009 is de Gebiedsvisie De Wolden, een gezamenlijke integrale visie op wonen werken, recreëren, natuur en infrastructuur, bestuurlijk ondertekend.

Ten behoeve van een duurzame en vitale toekomst van Drenthe is gestart met de Railvisie Drenthe. Het betreft een ambitieuze op de potentiële ontwikkeling van het railvervoer in de regio. Met de visie willen we de partners in de regio uitnodigen tot het zetten van nieuwe stappen naar een duurzame mobiliteit in 2040. De studie wordt in 2010 afgerond.
Gestart is met de aanbesteding van de spoorlijn Zwolle-Emmen. Hiervoor is het Programma van Eisen aanbesteding exploitatie spoorlijn Zwolle-Emmen opgesteld. De gunning van het vervoer zal medio 2010 plaatsvinden. De aanbesteding van de concessie GGD is een feit.

De bevoegdheden en taken voor de regionale luchtvaart overgedragen aan de provincie. Hiervoor wordt onder meer een beleidsvisie opgesteld en moet onderzoek plaatsvinden naar de ontwikkelingsmogelijkheden van Groningen Airport Eelde met betrekking tot personen- en goederenvervoer. Als aanzet hiervoor is in 2009 de kennisnotitie Luchtvaart in Drenthe opgesteld.
Om inzicht te krijgen in de effecten van het Drents Verkeersveiligheidslabel (DVL) is een evaluatie van het project uitgevoerd. Met het onderzoek is ondermeer gekeken naar de invloed en de effecten van het DVL van het verkeersonderwijs en de daarbij behorende praktisch gerichte verkeerseducatieprojecten. Ongeveer de helft van alle Drentse basisscholen neemt deel aan het DVL.
In 2009 is gestart met de landelijke invoering van de ov-chipkaart. In Drenthe wordt deze kaart in 2010 ingevoerd.

In 2010 wordt gestart met het verwijderen van openbare verlichting op die locaties waar dat geen nadelige gevolgen heeft. Dit levert een bijdrage aan de $CO_2$-reductie en beperkt de lichthinder in onze provincie.

## P-3.1 Beheer en onderhoud wegen

In december is de winter ingetreden met veel sneeuwval. Dit heeft geleid tot een verdubbeling van kosten ten behoeve van de gladheidsbestrijding in 2009. De sneeuwval heeft doorgezet in 2010, zodat er begin februari in Nederland nog nauwelijks strooizout voorradig was.

**Samenwerking Rijkswaterstaat**
Er wordt onderzocht of er vormen van samenwerking zijn met Rijkswaterstaat of andere uitvoeringsorganisaties die leiden tot synergie en klantgerichtheid van de beheer- en onderhoudsorganisaties van de provincie.

**Beleidsvisie beheer en onderhoud**
Wij zijn gestart met het maken van een beleidsvisie beheer en onderhoud. Hiermee wordt beleid voor de langere termijn opgesteld, waarmee ook inzicht komt in de kosten, en daarmee de benodigde middelen, voor het beheer en onderhoud. De hoofdlijnen uit de beleidsvisie zijn onderdeel van de totale provinciale meerjarenplanning en kaderstellend voor het uitvoeringsprogramma voor het daaropvolgende jaar.

Aanleg rotonde Pesse.

**Toename belasting van de infrastructuur**
Er is geconstateerd dat er een toename van belasting optreedt op viaducten, bruggen en wegen door zwaardere totaallasten van het verkeer.
Door toename van vrachtauto's met enkele banden en hogere bandenspanning, neemt de schade excessief toe. Herbeoordeling van viaducten en bruggen van voor 1976 hebben wij in 2009 opgestart om de kwaliteit in beeld te krijgen.
Voor de wegen geldt dat de er bij de dimensionering van nieuwe wegen en herdimensionering van bestaande wegen rekening wordt gehouden met de groei van de belasting door de toename van het verkeer en de toename van de zwaarte van het vrachtverkeer. De meeste Drentse wegen zijn voldoende zwaar gedimensioneerd. De wegen die dit niet zijn zullen bij toekomstig onderhoud een zwaardere onderhoudsmaatregel nodig hebben.

**Toepassing geluidsreducerend asfalt**
In de provincie zijn de provinciale wegen getoetst aan de Europese Richtlijn Omgevingslawaai. Twee wegen, de N372 en de N851, vallen binnen de categorie waarvoor nader onderzoek wordt uitgevoerd naar mogelijke maatregelen. Voor de overige wegen moeten grenswaarden worden vastgesteld. Bij overschrijding hiervan moeten er actieplannen worden opgesteld om omgevingslawaai te voorkomen of te reduceren. Bij reconstructies en onderhoudswerkzaamheden moet in de toekomst rekening worden gehouden met de eisen genoemd in de Wet geluidhinder
In 2009 is op bestuurlijk niveau besloten geen geluidsreducerend asfalt toe te passen langs de Kolonievaart (N919), vanwege de extra kosten die het onderhoud van dit type asfalt met zich meebrengt. Wel is vooruitlopend op de tweede tranche van de EU-geluidkaart een provinciale

norm aangehouden bij toepassing van geluidsreducerend asfalt op die trajecten waar in ieder geval dit gewenst is. Voorbeeld hiervan is de reconstructie langs de Drentse Hoofdvaart (N371) Bovensmilde-Smilde is geluidsreducerend asfalt toegepast.
Op een gedeelte van de N34 is bij grootonderhoudswerkzaamheden ZOAB vervangen door geluidsreducerend asfalt.

Aanleg rotonde Pesse.

**Eiken processierups**
In de zomer hebben wij geanticipeerd op de komst van deze rupsen. Het blijkt dat ze steeds noordelijker voorkomen. Hiervoor hebben wij een onderzoek met monitoring uitgevoerd om in beeld te krijgen in welke mate ze waar in Drenthe langs onze wegen en kanalen voorkomen met als doel in de toekomst lokaal tijdig maatregelen te kunnen nemen.

**Boekweitentunnel**
De Boekweitentunnel, destijds aangelegd als tunnel Scharreveld, blijkt constructief op deze locatie niet te voldoen. Door de hoge grondwaterstand ter plaatse staat er regelmatig water in de tunnel, waardoor deze verkeersonveilig wordt en schade veroorzaakt aan de voertuigen van de gebruikers. Wij gaan deze tunnel in 2010 reconstrueren.

## P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen

**Passantenhaven Dieverbrug**
- Door een bezwaarschrift op de bestemmingsplanprocedure in de gemeente Westerveld schuift dit project door naar 2010.
- Afstandsbediening.

**Afstandbediening sluizen en bruggen Hoogeveensche Vaart**
Met ingang van 1 juli 2009 is de gehele Hoogeveensche Vaart op afstand bedienbaar vanuit Nieuwe Brugsluis bij Hoogeveen. Op de bedieningspost Nieuwe Brugsluis worden de navolgende bruggen en sluizen vanaf het Meppelerdiep op afstand bediend: Staphorster Stouwe brug, Rogatbrug, Rogatsluis, Ossesluis, Nieuwe Brugsluis, Vlinderbrug, Tweelandenbrug, Fietsbrug Krakeel en Edisonbrug.

## P-3.3 Vervoer

De aanbesteding van het openbaar busvervoer in Groningen en Drenthe is in de eerste helft van 2009 afgerond. De gunning is inmiddels verstrekt en de nieuwe vervoerder is in december 2009 volgens planning gestart.

Voor het spoor Zwolle-Emmen is samenhang met de verbinding naar de Twente, de zogenoemde Vechtdallijnen, een Programma van Eisen opgesteld. Deze wordt de komende maanden met betrokkenen besproken. Voorjaar 2010 moet aanbesteding en gunning rond zijn.

In 2009 is gestart met het opstellen van de beleidsvisie Binnenhavens en Vaarwegen. De visie is naar verwachting gereed in het eerste kwartaal van 2010.

# Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

## P-3.0 Verkeer

| Prioriteit uit Begroting 2009 |
|---|
| **3.11. Investeringsnota verkeer en vervoer** |
| Onze ambitie is het verder verbeteren van de aansluiting van Drenthe op de (inter)nationale kerngebieden en de verbindingen tussen de noordelijke kernzones. Verbetering van de stedelijke bereikbaarheid krijgt prioriteit, mede als impuls voor de stedelijke ontwikkeling. Samen met het OV-bureau Groningen-Drenthe wordt ingezet op verdere productinnovatie binnen het openbaar vervoer. Waar mogelijk en wenselijk worden in de verkeers- en vervoerssector innovatieve en energiebesparende maatregelen toegepast. Provinciale staten hebben in 2007 het nieuwe PVVP 2007-2012 vastgesteld, waarin de beleidsambities zijn vastgelegd. De huidige Investeringsnota verkeer en vervoer loopt tot en met 2010. Op basis van het PVVP wordt de staten in 2009 een geactualiseerde en aanvullende investeringsnota voorgelegd voor de periode 2011 tot en met 2016, respectievelijk 2016 tot en met 2020. In de investeringsnota wordt het PVVP-beleid geoperationaliseerd in, samen met de overige VV-partijen te realiseren, maatregelen en projecten.<br>Binnen de beleidsambities van het PVVP hebben de in het Collegeprogramma genoemde grote projecten en thema's prioriteit.<br>Daarnaast is een Meerjarenprogramma exploitatie openbaar vervoer opgesteld. Hierin wordt voorgesteld om fasegewijs de verbeteringen van het busvervoer in Drenthe in te voeren. Welke provinciale investering dat vanaf 2010 betekent naast de rijksbijdrage BDU is nog niet bekend en is mede afhankelijk van de prioritering. De eerste fase van Kolibri wordt voor 2020 mede gerealiseerd vanuit het Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn. In samenwerking met de betrokken gemeenten wordt onderzoek gedaan naar de mogelijkheden van een lightrailverbinding Groningen-Assen als onderdeel van de tweede fase Kolibri (eventuele invoering na 2020). Samen met de andere partijen wordt gewerkt aan een oplossing voor de lange termijn voor de spoorlijn Zwolle-Emmen en een doorrekening van de haalbaarheid van het doortrekken ervan naar de Veenkoloniën en Duitsland.<br>De ambities uit het PVVP (met als belangrijke kaders het omgevingsbeleid en de regiovisie G-A) zijn het vertrekpunt voor afspraken met derden over de investeringen op het gebied van verkeer en vervoer. Wij zetten ons in om verkeers- en vervoersafspraken met het rijk (MIRT, RSP) bij te laten dragen aan de stedelijke ontwikkeling in de regio's Groningen-Assen en Emmen/Zuid-Drenthe. Afspraken met gemeenten over investeringen op het gebied van verkeer en vervoer (in samenhang met stedelijke ontwikkeling) voor de periode 2009-2012 zijn in 2008 vastgelegd in convenanten.<br>Financiële afspraken met derden maken deel uit van de investeringsnota. De nota bevat een dekkingsvoorstel voor de periode na 2010, inclusief beoogde externe bijdragen, afrekenbare prestatiedoelen en bijbehorende indicatoren. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 3.11. Investeringsnota verkeer en vervoer<br><br>Verbetering openbaar vervoer | - Optimaliseren infrastructuur en mobiliteit als belangrijke drager voor duurzame ruimtelijke en economische ontwikkeling van Drenthe en goede en veilige bereikbaarheid van voorzieningen.<br>- Hoger gebruik van en meer reizigers in het openbaar vervoer.<br>- Hogere benutting van de gerealiseerde ov-infrastructuur (busbanen, transferia, halten en dergelijke).<br>- Duurzaam ov. | - Vaststelling nieuwe Investeringsnota verkeer en vervoer.<br>- Aanbesteding busvervoer medio 2009.<br>- Nadere besluitvorming 2009 over de extra inzet en prioritering van ov-exploitatiemaatregelen.<br>- Het OV-bureau opdracht verlenen tot het verder uitvoeren van het Meerjarenexploitatieprogramma ov voor het intensiveren van de dienstregeling van het busvervoer vanaf 2010. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2009 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 3.11. Investeringsnota verkeer en vervoer<br><br>Verbetering openbaar vervoer | Status: groen<br>- Conceptnota is gereed. Deze wordt in 2010 aangeboden aan PS. | - Het PVVP maakt integraal deel uit van de ontwerp-Omgevingsvisie. Voor de onderbouwing is een onderzoek naar bereikprofielen en de Railvisie (concept) in Drenthe gebruikt. In de Omgevingsvisie is een aantal ontwikkelopdrachten voor verkeer en vervoer geschetst, waaronder het regiotram-/regiorailproject in combinatie met de ontwikkeling van Groningen Airport Eelde/De Punt. Deze ambities zijn opgenomen in het concept-Investeringsprogramma verkeer en vervoer 2020.<br>- Aanbesteding en gunning openbaar vervoer in Groningen en Drenthe een feit.<br>- Gestart is met de aanbesteding van de spoorlijn Zwolle-Emmen. Hiervoor is het Programma van Eisen aanbesteding exploitatie spoorlijn Zwolle-Emmen opgesteld. De gunning van het vervoer zal medio 2010 plaatsvinden. Gewerkt wordt aan een model ten behoeve van het beheer van de concessie. |

## P-3.1 Beheer en onderhoud wegen

Prioriteit uit Begroting 2009

**Intensivering 3.13 Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen**

**Bestrijden gevaarlijke plantensoorten**

Wij zullen de komende tijd jacobskruiskruid en een aantal exoten in de Drentse wateren die een gevaar voor hun omgeving opleveren, actief gaan bestrijden.

**Jacobskruiskruid**

Onder meer door natuurgericht bermbeheer en de inrichting van nieuwe natuurgebieden is het jacobskruiskruid de afgelopen jaren flink toegenomen. De plant bevat giftige stoffen die dodelijk kunnen zijn voor paarden, koeien, schapen en geiten. In een pilot is geëxperimenteerd met een ander maairegiem. De proef heeft aangetoond dat met de nieuwe aanpak het jacobskruiskruid wordt teruggedrongen.

**Invasieve exoten**

Sommige uitheemse planten doen het in onze streken zo goed dat ze zich snel en explosief vermeerderen. Deze invasieve exoten vormen een bedreiging voor de biodiversiteit in onze vaarwegen en mogelijk zelfs de volksgezondheid en veiligheid. Een voorbeeld is de grote waternavel die zich reeds breed heeft gevestigd in het Drentse oppervlaktewater. Door deze exoten te verwijderen worden inheemse planten gespaard en schade aan scheepvaart en waterhuishouding beperkt. Door integrale aanbesteding kunnen de kosten binnen de beschikbare middelen gerealiseerd worden.

**Landschappelijke inpassing provinciale wegen en kanalen**

Sinds enige tijd hebben we een groenbeheervisie voor de landschappelijke inpassing van de provinciale wegen en kanalen. De doelstelling is het bereiken van een waardevolle, karakteristieke, veilige en duurzame groenstructuur langs provinciale wegen en kanalen. Daarbij spelen naast landschappelijke kwaliteiten ook verkeerskundige, ecologische, cultuurhistorische en ruimtelijke waarden een rol. Wij hopen dat deze visie een voorbeeld voor gemeenten en andere provincies kan zijn.

Wij zijn van plan om voor de financiering van de landschappelijke inpassing naast de reguliere budgetten voor wegen en vaarwegen een beroep te doen op bestaande budgetten om de verrommeling van het landschap aan te pakken en het ILG. Als de maatregelen voor de bestaande budgetten te omvangrijk zijn, zullen wij een beroep op het Stimuleringsfonds Drentse projecten doen.

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 3.13. Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen | - Handhaven goede kwaliteit aanleg, beheer en onderhoud wegen en vaarwegen.<br>- Risico's provincie verminderen bij aanbesteden van werken.<br>- Voorbeeldfunctie provincie duurzaam bouwen en beheren wegen- en vaarwegenzorg.<br>- Bestrijden van jacobskruiskruid.<br>- In bloei komend en in bloei staand jacobskruiskruid verwijderen, waardoor minder zaad vrijkomt.<br>- Ecologische en economische schade aan het provinciaal oppervlaktewater voorkomen, door invasieve exoten te verwijderen.<br>- Het landschappelijk inpassen van provinciale wegen en kanalen, waaronder wegbeplanting, op basis van uitkomsten afwegingsmethodiek. | - Het toepassen van het beleidskader beheer en onderhoud wegen en kanalen.<br>- Het bij pilots uitgevoerde innovatief en geïntegreerd aanbesteden verder doorontwikkelen en meer toepassen.<br>- Verminderen milieubelasting door aanpassing auto's kantonniers.<br>- Verminderen energiegebruik en lichtoverlast door aanpassing wegverlichting en toepassing alternatieve energiebronnen.<br>- Structurele aanpassing van het maairegime op provinciale bermen en overhoeken langs wegen en vaarwegen.<br>- Verwijderen van invasieve exoten uit provinciaal oppervlakte water. In overleg met waterschappen wordt in heel Drenthe actie ondernomen.<br>- De afwegingsmethodiek is gebaseerd op 6 onderdelen: wegtype, beplanting, landschap, cultuurhistorie, ecologie, verkeer en vervoer. Op basis hiervan wordt de infrastructuur ingepast in de kwaliteit van het omringende landschap. |

Baggeren van de Drentse Hoofdvaart.

| Wat is er aan de prioriteiten van 2009 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 3.13. Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen | Status: groen<br>- De goede kwaliteit aanleg, beheer en onderhoud wegen en vaarwegen is gehandhaafd.<br>- Risico's provincie verminderen bij aanbesteden van werken.<br>- Voorbeeldfunctie provincie duurzaam bouwen en beheren wegen- en vaarwegenzorg.<br>- Bestrijden van jacobskruiskruid.<br>- In bloei komend en in bloei staand jacobskruiskruid is verwijderd, hierdoor is minder zaad vrijgekomen.<br>- Ecologische en economische schade aan het provinciaal oppervlaktewater voorkomen, door invasieve exoten te verwijderen.<br>- Het landschappelijk inpassen van provinciale wegen en kanalen, waaronder wegbeplanting, op basis van uitkomsten afwegingsmethodiek. | - Het uitwerken van het beleidskader beheer en onderhoud wegen en kanalen naar een beleidsplan beheer en onderhoud wegen en kanalen. Kwaliteitscijfer 8 voor het wegennet is gehandhaafd.<br>- Ondanks de vele aanbestedingen in 2009 heeft slechts 1 geleid tot een gerechtelijke procedure. De provincie is in het gelijk gesteld.<br>- Het toepassen van innovatief en geïntegreerd aanbesteden bij onder andere de projecten brug/ ecoduct De Gouwe, bruggen en sluizen in de vaarweg Erica-Ter Apel en afstandbediening bruggen en sluizen Hoogeveensche Vaart.Tevens zijn er diverse projecten op digitale wijze aanbesteed.<br>- Verminderen milieubelasting door aanpassing auto's kantonnier eind 2009 aangeschaft.<br>- Verwijderen van ca. 600 lichtmasten.<br>- Verder uitwerken van de versnellingsagenda in het kader van de kredietcrisis. Initiatieven verder uitgewerkt om op provinciale onderhoudssteunpunten het toepassen van duurzame energie Het toepassen van het beleidskader beheer en onderhoud wegen en kanalen.<br>- Het maairegime is aangepast op provinciale bermen en overhoeken langs wegen en vaarwegen. Voor de zomer wordt er gemaaid en afgevoerd, in het najaar geklepeld en blijft het maaisel liggen. Daar waar jacobskruiskruid weer opkomt wordt incidenteel gemaaid.<br>- Verwijderen van invasieve exoten uit provinciaal oppervlakte water. In overleg met waterschappen zijn in heel Drenthe acties ondernomen.<br>- Opkomst van de eikenprocessierupsen is gemonitord met het doel in de toekomst tijdig maatregelen te kunnen nemen.<br>- Er is 20 km landschappelijk ingepast ter realisatie van de groenvisie voor wegen en kanalen. |

## P-3.3 Vervoer

| Prioriteit uit Begroting 2009 |
|---|
| **3.12. Stimuleren goederenvervoer over water** |
| Wij verkennen de mogelijkheden voor verdere ontwikkeling van Meppel als 'natte' multimodale toegangspoort van Drenthe. Deze verkenning maakt voor ons deel uit van de visie op de Zuidas Drenthe (A37). Het onderzoek richt zich op de behoefte aan flankerend beleid c.q. investeringen in de logistieke keten en/of de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Meppel. Het Meerjarenprogramma infrastructuur, ruimte en transport (MIRT) voorziet in 2008 in een bestuurlijk besluit voor het project Verbetering hoofdvaarweg Meppel-Ramspol. De planstudie wordt in 2009 afgerond. Belangrijkste projectonderdeel daarvan is de vervanging van de keersluis Meppelerdiep bij Zwartsluis (Stimuleringsfonds Drentse Projecten) door een schutsluis. Wij werken hierin samen met Rijkswaterstaat en betrokken overheden in Overijssel en Drenthe. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 3.12. Stimuleren goederenvervoer over water | Ontwikkeling Meppel als multimodaal knooppunt goederenvervoer. | - Onderzoek verdere ontwikkeling 'nat' knooppunt Meppel.<br>- Afronden MIRT-planstudie verbetering hoofdvaarweg Meppel-Ramspol. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2009 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 3.12. Stimuleren goederenvervoer over water | Status: groen<br>- Ontwikkeling Meppel als multimodaal knooppunt goederenvervoer. | - Wij hebben de mogelijkheden voor verdere ontwikkeling van Meppel als 'natte' multimodale toegangspoort van Drenthe verkend. Deze verkenning maakt voor ons deel uit van de visie op de Zuidas Drenthe (A37). Het onderzoek richt zich op de behoefte aan flankerend beleid c.q. investeringen in de logistieke keten en/of de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Meppel. Deze zogenaamde ontwikkeling tot blueport is een Interreg-project<br>- In 2008 is de MIRT-planstudie Vaarweg Meppel-Ramspol (keersluis Zwartsluis) afgerond met in november 2008 de ondertekening van een bestuursovereenkomst tussen het Ministerie VW, de provincies Drenthe en Overijssel en de gemeenten Meppel en Zwartewaterland. In dit project wordt de keersluis in het Meppelerdiep bij Zwartsluis vervangen door een (grotere) schutsluis. Rijkswaterstaat is gestart met de voorbereidingen voor de aanbesteding. Geplande start realisatie is 2011 en oplevering 2014. Wij werken hierin samen met Rijkswaterstaat en betrokken overheden in Overijssel en Drenthe.<br>- De totale kosten zijn € 47 miljoen. Drenthe draagt € 4 miljoen. bij en Overijssel € 1 miljoen.<br>- Verder is al gememoreerd ter bevordering van goederenvervoer over water het opstellen van de Beleidsvisie binnenhavens en vaarwegen en de subsidies voor de quick wins in Coevorden (toegekend in 2008) en Meppel (toegekend in 2009). |

## P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

| Prioriteiten uit Begroting 2009 |
|---|
| **3.1. Nieuw omgevingsbeleid/Regie ruimtelijke opgaven en verkenning actief provinciaal grondbeleid** |
| In de tweede helft van 2009 wordt een nieuwe structuurvisie door PS vastgesteld. Om tot dit nieuwe omgevingsbeleid te komen, hebben wij de uitgangspunten van het Collegeprogramma over beginspraak, interactie en samenwerking nadrukkelijk gebruikt. In 2008 is fase 1 van dit project afgerond en is een start gemaakt met fase 2. Aangezien de interactieve aanpak succesvol is gebleken, zetten wij deze voort. Dit heeft tot gevolg dat wij voor de uitwerking van de volgende fasen (en de reparatie van het tekort uit fase 1) een bedrag van € 351.000,-- extra in de Begroting 2009 opnemen. Tegelijkertijd maken wij ons in 2009 nieuwe werkprocessen eigen die passen bij de nieuwe Wro en de daaraan verbonden sturingsfilosofie. Dit krijgt vorm door een pro-actieve werkwijze met gemeenten waarin ook het relatiebeheer een prominente rol speelt.<br>Meer provinciale regie in een vroeg stadium, in nauwe samenwerking met de decentrale overheden, levert kwaliteitswinst op voor de ruimtelijke processen, gebiedsgerichte ontwikkelingsprojecten en de realisatie van de (rijks)doelen in het landelijk gebied (ILG en pMJP). In de hierna genoemde prioriteringen krijgt deze inzet gestalte. Een actief grondbeleid van de overheden behoort tot in 2009 te verkennen instrumenten. De nieuwe Wro en de grondexploitatiewet bieden hiervoor kansen. In 2009 zal deze verkenning zijn afgerond. |
| **Intensivering prioriteit 3.1. Nieuw omgevingsbeleid/Regie ruimtelijke opgaven.** |
| **Corridorstudies gebieden rond N34, N48 en A37**<br>Voor de gebieden rond de N34, N48 en de A37 gaan wij zogeheten corridorstudies maken. In 2008 is hiermee een begin gemaakt. De resultaten komen in 2009 beschikbaar voor de nieuwe structuurvisie. De resultaten van deze studies zijn te beschouwen als integrale ruimtelijke opgaven. De uitwerking van de corridorstudie A37 is verbreed tot 'de zuidas' van Drenthe. Hierbij wordt tevens uitwerking gegeven aan de motie met betrekking tot de economische positie van Zuidwest-Drenthe (inclusief de regio Zwolle, Kampen en Meppel). De dekking voor 2009 komt uit de budgetten van verkeer en vervoer en economie.<br>**Regie op en betrokkenheid bij ruimtelijke ontwikkelingen**<br>De noodzaak hiervan hangt samen met de omslag naar een andere, meer ontwikkelingsgerichte manier van werken van de provincie. Steeds meer komt het accent op beleidsuitvoering te liggen. Steeds vaker zullen wij met gemeenten gaan samenwerken om bepaalde zaken van de grond te krijgen.<br>Een dergelijke, meer proactieve houding betekent dat er meer dan in het verleden deelonderzoeken nodig zullen zijn om te kijken of een ontwikkeling haalbaar is en om soms gezamenlijk meer scherpte te krijgen in rollen en posities. Om uitvoering te geven aan de provinciale regierol, meer nadrukkelijk nog in relatie tot de nWro en het vernieuwde omgevingsbeleid is een jaarlijks werkbudget ruimtelijke ontwikkeling van € 100.000,-- begroot. |
| **3.2. Tegengaan (verdere) verrommeling landschap** |
| De Drentse ruimtelijke kwaliteit is een gekoesterde waarde. Verrommeling, zo daar sprake van is, dient te worden voorkomen of zo nodig te worden hersteld. De provincie zal hiervoor samen met de gemeenten en maatschappelijke organisaties zorgdragen voor goede samenwerking, ontwikkeling van kwaliteitsopgaven en bundeling van specifieke kennis. Wij nemen hierin het voortouw.<br>In 2008 is de organisatie rond gekomen en zijn de eerste projecten in uitvoering genomen. Deze inzet wordt in 2009 doorgezet. |
| **3.3. Verbeteren kwaliteit woningvoorraad. Bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven** |
| Wij willen samen met een gemeente (en/of corporatie) en een ontwikkelaar participeren in de realisering van een extreem duurzame woonwijk. De bijdrage betreft de proceskosten om te komen tot een goed ontwerp voor een (voorbeeld)wijk. De realisatie gebeurt door marktpartijen in combinatie met de desbetreffende gemeente. Beoogde financiële partijen in de ontwerpfase zijn naast de gemeente/corporatie een ontwikkelaar en leveranciers van innovatieve systemen. De meerwaarde zit in het combineren van verschillende concepten en technieken, die samen voor een duurzame wijk zorgen. |

| Prioriteiten uit Begroting 2009 |
| --- |
| **3.4. Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt** |
| De prijsvraag voor het ontwerpen van starterswoningen is uitgevoerd. Wij ondersteunen het vervolg. De ondersteuning bestaat uit levering van informatie over de woningmarkt en startersconcepten . |
| Daarnaast organiseren wij een jaarlijkse woonmiddag waarop gemeenten en marktpartijen elkaar informeren over de stand van zaken op de woningmarkt. De provinciale monitoring wordt verder uitgebreid met specifieke aandacht voor afstemming tussen vraag en aanbod. In de praktijk van 2008 is gebleken dat er (nog) geen vraag/behoefte is aan grootschalige ontwikkelingen, in de vorm van bijvoorbeeld een woonwijk specifiek voor ouderen. Onze inzet voor 2009 is dat wij de samenwerking in de regionale platforms wonen, welzijn en zorg ondersteunen met financiële middelen en met informatie en inzet van onze capaciteit. Daarmee willen we bereiken dat met een integrale aanpak de mensen in heel Drenthe, ook mensen met een beperking, langer zelfstandig kunnen blijven wonen en actief aan de samenleving kunnen deelnemen. Wij willen concrete projecten ondersteunen, namelijk verbeteren preventieve rol van welzijn in de ketenaanpak, blijvend thuis in eigen huis voor eigenaar-bewoners, aanpak van goed afgestemde dienstverlening welzijn en zorg in kleinere kernen; kortom, projecten die uitgaan van de vraag van de bewoners. |
| **3.5. Impuls aan wijk- en buurtvernieuwing in steden** |
| De provincie heeft in 2008 een impuls gegeven aan de wijk- en buurtvernieuwing in de pilots Nieuw-Buinen (Borger-Odoorn), Binnenvree (Coevorden) en Oranjebuurt (Hoogeveen). Deze pilots hebben een looptijd tot 2010. In de pilotprojecten stellen gemeenten samen met bewoners een plan van aanpak op. De aanpak is erop gericht om bewoners direct bij wijk- en buurtvernieuwing te betrekken. Door STAMM CMO worden de ervaringen in een praktische handreiking gebundeld. Deze handreiking helpt bij het uitrollen van wijk- en buurtvernieuwing in de rest van Drenthe. Met name gemeenten, in samenwerking met de corporaties, zijn daarvoor aan zet. |
| **3.6. Ruimte voor experimentele architectuur en wonen op en aan het water** |
| In 2009 werken wij samen met partners drie voorbeeldprojecten uit van experimentele en vernieuwende architectuur en woningbouw op en aan het water. |
| **3.7. Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid** |
| De ontwikkeling van Assen-Zuid is opgegaan in het RSP-project Florijnas Assen. Bij prioriteit 3.14 wordt hier nader op ingegaan. |
| **3.8. Uitbouw positie Beilen als substreekcentrum** |
| Samen met de gemeente Midden-Drenthe wordt een visie opgesteld voor de ontwikkeling van Beilen als 'hart' van het Drents Plateau en uitvalsbasis voor het recreatieve midden van Drenthe. In de visie komen aan de orde onder andere groeistrategie en keuze woningbouwlocaties Beilen, status en relatie NS-station, versterking centrum van Beilen, verbindingen met Westerbork en omliggende natuur (Dwingelderveld enz.). De visie dient als kader voor investeringen in woningbouw, infrastructuur, recreatie en toerisme, landschapsbouw, enz. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 3.1. Nieuw omgevingsbeleid/ Regie ruimtelijke opgaven en verkenning actief provinciaal grondbeleid | - In 2009 wordt het nieuwe omgevingsbeleid vastgesteld.<br>- Meer provinciale regie op ruimtelijke processen, gebiedsgerichte ontwikkelingsprojecten en realisatie (rijks)doelen in landelijk gebied.<br>- Een visie voor het gebied rond de A37 en de N34 waarin op een integrale wijze is gekeken naar economische aspecten (bedrijvigheid, recreatie en toerisme, landbouw), wonen, bereikbaarheid, natuur/landschap en gekoppeld daaraan de positionering van Meppel, Hoogeveen en Emmen ten opzichte van deze infrastructuur. | - Afronding fase 2 en uitvoering fase 3 van het omgevingsbeleid.<br>- Afstemming intensivering regiefunctie met decentrale overheden.<br>- Verkenning mogelijkheden actief provinciaal grondbeleid.<br>- Opstellen van visies met betrekking tot het gebied langs de N34, N48 en A37 (zuidas). |
| 3.2. Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | - Meer op kwaliteit gerichte ruimtelijke en landschappelijke planvorming.<br>- Via een samenwerkingsverband (tussen provincie, gemeenten en vakorganisaties) invulling geven aan uitkomsten campagne 'Kiek op Drenthe (2006) en aanbevelingen symposium 'Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe' (2007). | - Borging en ontwikkeling van ruimtelijke kwaliteit wordt in 2009 in een samenwerkingsverband met gemeenten en maatschappelijke organisaties georganiseerd.<br>- De beleidsthema's landschap, cultuur en ruimtelijke kwaliteit, worden in dit samenwerkingsverband geïntegreerd.<br>- In kader omgevingsbalans proefopzet maken voor landschapsmonitoring. |
| 3.3. Verbeteren kwaliteit woningvoorraad Bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven. | - Duurzame wijk van minimaal 100 woningen, die vanuit duurzaam bouwen, woonkwaliteit, stedenbouwkundige opzet, waterhuishouding, mobiliteit, gezonde leefomgeving en milieutechniek het meest vergaand is in Nederland. | - Planvorming voor de locaties Vries-Oost en Beilen-Oost in samenwerking met gemeente en/of woningbouwcorporatie en ontwikkelaar. |
| 3.4. Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt | - Realisatie extra woningen (contingenten) per jaar voor starters<br>- welzijn en zorg<br>- Ondersteuning samenwerking in regionale platforms en ondersteuning concrete projecten. | - De samenwerking in de regionale platforms wonen, welzijn en zorg ondersteunen. |
| 3.5. Impuls wijk- en buurtvernieuwing | - Functionele, fysieke en sociale kwaliteitsslag voor 3 aandachtswijken: 2 in steden en 1 in plattelandsgemeente | - Opstellen en uitvoeren van plan van aanpak. Bijeenkomsten klankbordgroep. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 3.6. Ruimte voor experimentele architectuur en wonen op en aan water | - Introductie van aantal aansprekende vormen van woningbouw in/op/aan water, met aandacht voor architectuur, duurzaamheid en inpassing in landschap.<br>- Onderzoek naar vormen van compensatie (natuur, landschap, sociaaleconomisch, recreatief en waterhuishoudkundig) als maatschappelijke tegenprestatie. | - Deelname aan 3 initiatieven, waarbij gehele spectrum van architectuur, inpassing en compensatie aan orde komt.<br>- Verdere uitwerking gebiedsontwikkeling vaarweg Erica-Ter Apel. |
| 3.7. Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid | - Versterking ruimtelijke en economische structuur nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen.<br>- Verbetering bereikbaarheid Assen. | - Dit deel is opgegaan in het RSP-project Florijnas. Zie ook 3.14. |
| 3.8. Uitbouw positie Beilen als substreekcentrum | - Versterken positie Beilen als substreekcentrum met goede verbindingen (bereikbaarheid, landschappelijk en recreatief) naar Drents Plateau. | - Opstellen langetermijnvisie en maatregelenprogramma, inclusief woonopgave. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2009 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 3.1. Regie ruimtelijke opgaven en verkenning actief provinciaal grondbeleid | Status: groen<br>- In januari 2009 is in de Statencommissie Omgevingsbeleid (OGB) Drenthe Kiest besproken, zijnde richtinggevende beleidskeuze voor het nieuwe omgevingsbeleid.<br>- In november 2009 heeft de Statencommissie OGB ingestemd met het vrijgeven van de ontwerp-Omgevingsvisie voor de Awb-procedure.<br>- Het beleidsproces is op interactieve wijze vormgegeven.<br>- Er ligt een verkenning van mogelijkheden van actief grondbeleid. | - Het opstellen van het nieuwe omgevingsbeleid is mede op verzoek van de statencommissie iets getemporiseerd. Het einddocument wordt niet eind december 2009 maar in juni 2010 ter vaststelling aan provinciale staten voorgelegd. Alle betrokkenen zijn tevreden over het interactieproces dat gestart is met het Gezicht van Drenthe en via Drenthe Kiest heeft geresulteerd in de ontwerp-Omgevingsvisie die in december 2009 ten behoeve van de Awb-procedure door gedeputeerde staten is vastgesteld.<br>- In 2009 is een verkenning uitgevoerd van de vraag of de provincie wel of niet een actief grondbeleid moet gaan en welke instrumenten daarvoor ter beschikking staan. Voor de zomer van 2010 worden provinciale staten geïnformeerd over het resultaat |
| 3.2. Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | Status: groen<br>- Atelier mooi Drenthe is in december van start gegaan. Er is een werkplan opgesteld. Er zijn subsidies toegekend om de verrommeling van het landschap tegen te gaan.<br>- De staten zijn hierover per brief geïnformeerd. | - In het kader van Mooi Drenthe is ingestemd met het advies van de kwartiermakers om een Adviseur Mooi Drenthe aan te gaan stellen. Eind 2009 heeft Drents Plateau een Atelierleider aangesteld die verantwoordelijk voor het opstellen van een Agenda Mooi Drenthe, dit in overleg met gemeenten en provincie.<br>- Tevens zijn er uit het budget 'tegengaan (verdere) verrommeling landschap diverse aanvragen voor de aan[pak van verrommelde situaties gehonoreerd. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2009 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 3.3. Verbeteren kwaliteit woning-voorraad. Bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven. | Status: groen<br>- In planontwikkeling wordt door gemeenten gerichter ingezet op een duurzame woon en leefomgeving. | - De gemeenten Tynaarlo en Midden-Drenthe hebben het initiatief genomen een project duurzaam wonen te ontwikkelen. Beide gemeenten hebben in 2009 een subsidie ontvangen als ondersteuning in de proces-kosten. Bij het project in Tynaarlo zijn wij ambtelijk betrokken bij de planvorming. Het project in Midden Drenthe is recentelijk opgestart. |
| 3.4. Meer balans tussen vraag en aanbod op woning-markt | Status: groen<br>- Er is een beeld van stagnerende woningbouw projecten en een overzicht van projecten die eventueel voor de provinciale versnellings-maatregel in aanmerking zouden kunnen komen.<br>- In 2010 woorden de onderzoeksresultaten bekend gemaakt. | - Opzoek naar maatregelen om de recessie te lijf te gaan hebben wIJ samen met onze partners in het Platform Wonen besloten een externe adviseur in te schakelen om stagnerende woningbouwprojecten in kaart te brengen en met voorstellen te komen.<br>- In het najaar van 2009 hebben provinciale staten ingestemd met het pakket maatregelen om de nadelige effecten van de kredietcrisis op de woningmarkt in Drenthe tegen te gaan. Er is met alle 12 de gemeenten gesproken over het realiseren van projectbesluiten ten behoeve van versnelling van de woningbouw. |
| 3.5. Impuls wijk- en buurtvernieuwing | Status: groen<br>- Bewoners zijn actief betrokken bij herstructu-reringsprojecten. | - Er is een aantal pilots gestart om zicht te krijgen op hoe bewoners meer betrokken kunnen worden bij de vernieuwing van hun wijk of buurt. Medio 2010 worden deze afgerond. De ervaringen met deze pilots moeten de basis vormen voor een methodiek die breed kan worden toegepast in andere buurten en wijken in Drenthe. |
| 3.6. Ruimte voor experimentele architectuur en wonen op en aan water | Status: groen<br>- De 3 pilots hebben nog geen nieuwe inzichten opgeleverd<br>- De gebiedsontwikkeling Erica-Ter Apel is in volle gang. | - In het licht van de besluitvorming over de voorjaarsnota 2009 is besloten de lopende pilot af te ronden en geen nieuwe meer op te starten. Voor pilot(s) die nog niet zijn opgestart betekent dit dat nog wel wordt meegedacht, maar dat er geen financiële bijdragen meer geleverd worden. |
| 3.7. Integrale en duurzame gebieds-ontwikkeling Assen-Zuid | Status: groen<br>- Positioneren Beilen in de ontwerp omgevings-visie. | - De Ontwikkeling van Assen-Zuid is opgegaan in het RSP-project Florijn-as Assen en opgenomen in prioriteit 3.9 attractieve steden. |
| 3.8. Uitbouw positie Beilen als substreek-centrum | Status: groen | - Met behulp van een extern bureau is op ambtelijk niveau een visie op Beilen gemaakt. Deze visie dient als input voor de gemeentelijke structuurvisie en de uitvoe-ringsagenda van de omgevingsvisie Drenthe. |

Woonboerderij in Anloo.

## P-3.5 Stedelijke ontwikkeling

| Prioriteiten uit Begroting 2009 |
|---|
| **3.9. Attractieve steden** |
| Het ingezette beleid voor sterke Drentse steden wordt voortgezet. Samen met de steden stellen wij in 2009 een algemene agenda voor stedelijke ontwikkeling op. Deze agenda borduurt voort op de eerder gemaakte afspraken. Op basis daarvan worden ontwikkelagenda's per stad ontworpen. Wij maken afspraken over de gezamenlijke uitvoering. Er is nauwe samenhang met onder andere de bereikbaarheidsconvenanten. De uitvoering van de maatregelen en projecten begint in 2009. Besluitvorming over eventuele provinciale bijdragen in maatregelen en projecten loop via het Stimuleringsfonds Drentse projecten. |
| **3.10. Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres** |
| Verplaatsing van de dierentuin in combinatie met nieuwbouw van het theater en herontwikkeling van de vrijkomende centrumlocaties vormt een centraal onderdeel van de stadsagenda van Emmen. Wij staan in beginsel positief tegenover dit grootschalige en samenhangende ontwikkelproject. Het kan een belangrijke impuls betekenen voor de verdere economische en toeristische ontwikkeling van de stad Emmen. De gemeente is leidend bij de verdere planvorming. De stadsagenda is ook onderwerp van overleg met het Ministerie van VROM, om rijksmiddelen beschikbaar te krijgen voor de ontwikkeling van de regio. De periode 2007 tot en met 2009 wordt gebruikt voor gezamenlijke planontwikkeling, ruimtelijkeordeningstraject, financieringsplan en mobiliseren van derden. De investeringen zijn voorzien vanaf 2010. |

| Prioriteiten uit Begroting 2009 |
|---|
| **3.14. Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (Stimuleringsfonds Drentse projecten)** |
| Provinciale staten van Drenthe hebben op 23 april 2008 ingestemd met statenstuk 2008-319 over het convenant RSP-ZZL en het financiële aandeel daarin van de cluster Drenthe (provincie + betrokken gemeenten). Drenthe heeft in het RSP-pakket 4 grote ontwikkel- en investeringsopgaven.<br>- Integrale gebiedsontwikkeling Assen-Florijn as (ruimtelijk, economisch en bereikbaarheid)<br>- Integrale gebiedsontwikkeling Emmen-Centrum (ruimtelijk, economisch en bereikbaarheid)<br>- Verbeteren bereikbaarheid Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen (kernnet spoor en Kolibri)<br>- Verbeteren (rail)bereikbaarheid Zuidoost-Drenthe (Coevorden/Emmen)<br>Het aandeel van Drenthe in de regionale cofinanciering van het totale pakket Bereikbaarheid bedraagt volgens afspraken in de Stuurgroep Zuiderzeelijn € 77,6 miljoen. Drenthe staat voor een aandeel in de cofinanciering van het REP van indicatief 20 procent van € 100 miljoen, ofwel € 20 miljoen. Ten slotte staat Drenthe voor een taakstelling van € 68 miljoen in het wegwerken van de overtekening van het Regionaal Mobiliteitsfonds (RMF). De totale bijdrage van de Drentse overheden aan het RSP bedraagt daarmee ca. € 165 miljoen. De kaders voor verdeling over de afzonderlijke projecten en de onderverdeling provincie-gemeenten worden zo mogelijk in het najaar van 2008 bepaald in overleg met de betrokken partijen. Uw staten worden daarover schriftelijk geïnformeerd. Daarbij zal ook worden ingegaan op de dekking van het aandeel van de provincie Drenthe in de cofinanciering van het RSP. De financiële afspraken worden verwerkt in het Stimuleringsfonds Drentse projecten, de Investeringsnota verkeer en vervoer 2010-2020, de bereikbaarheidsconvenanten met de betrokken gemeenten, het programma voor klimaat en energie, de Begroting en het Financieel meerjarenperspectief 2010-2015. De definitieve plannen, kostenramingen en beschikbaarstelling van kredieten voor de bereikbaarheidsprojecten zullen wij te zijner tijd aan uw staten voorleggen. Rekening wordt gehouden met een financieel aandeel van de provincie van minimaal 1/3 van 165 miljoen = € 55 miljoen (niet ten laste van 2009). De provincie heeft ook een inspanningsverplichting voor het realiseren van 20% cofinanciering door Drentse kennisinstellingen en marktpartijen (2 x € 20 miljoen). Het realiseren van de RSP-ambities is een gezamenlijke opgave van vooral de provincie en de betrokken gemeenten. Voor het aandeel REP zijn de kennisinstellingen en marktpartijen medeverantwoordelijk. Bij de ruimtelijk-economische projectontwikkeling worden de lopende SNN-programma's Koers Noord/PiD en Operationeel Programma EFRO mede in de beschouwingen betrokken. De in het najaar 2008 af te spreken RSP-kaders worden de komende tijd verder uitgewerkt in overleg met de gemeenten Assen, Coevorden, Emmen en Hoogeveen. De ruimtelijke vertaling van de ontwikkelingsopgaven vindt plaats in het nieuwe omgevingsbeleid. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 3.9. Attractieve steden | Algemene ontwikkelagenda:<br>- beter profileren Drenthe en Drentse steden;<br>- groene ruimte beter gebruiken bij stedelijke ontwikkeling: toegankelijkheid en woonkwaliteit;<br>- investeren in kwaliteit woonmilieus;<br>- wijkontwikkeling vanuit Drentse waarden;<br>- revitaliseren en ontwikkelen bedrijventerreinen;<br>- stedelijke ontwikkeling afstemmen op beleid klimaat- en energie;<br>- stedelijke voorzieningen meer benutten.<br>Specifiek:<br>- Per stad samenwerken bij planvorming en realisatie speerpunten ontwikkeling. | - Uitvoeren algemene ontwikkelagenda.<br>- Uitvoeren agenda per stad. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 3.10. Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres | - Impuls kwaliteit stedelijke en toeristisch-recreatieve voorzieningen door geïntegreerde planvorming en uitvoering nieuwbouw.<br>- Verplaatsing maakt ook belangrijke impuls mogelijk herontwikkeling stadscentrum. | - Samenwerkingsverband met Emmen voor planuitwerking (2008-2009) en realisatie project (2010 e.v.). |
| 3.14. Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (Stimuleringsfonds Drentse projecten) | **a. Assen-FlorijnAs**<br>Integrale gebiedsontwikkeling langs binnenstedelijke noord-zuidas, met als onderscheiden deelgebieden: Assen-Zuid, Stationsomgeving, Stadsbedrijvenpark, 2e fase Blauwe As.<br>**b. Emmen-Centrum**<br>Verplaatsing dierenpark naar Noordbargeres, in samenhang met bouw nieuw theater en realisatie van centrumplein als ruimtelijke schakel tussen dierenpark/theater en stadscentrum, (her)inrichting (verkeers)ruimte tussen es en stadscentrum en herontwikkeling vrijgekomen locaties Noorderdierenpark en Muzeval.<br>**c. Verbeteren bereikbaarheid Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen**<br>Verbetering kernnet spoor Zwolle-Assen/Groningen (onder andere capaciteitsverruiming traject Herfte, boogverruiming Hoogeveen, aanleg wachtspoor goederentreinen Beilen, verbetering overwegveiligheid, reistijdversnelling en frequentieverhoging) en realisatie fase 1 Kolibri OV-netwerk Groningen-Assen.<br>**d. Verbeteren railbereikbaarheid Zuidoost-Drenthe**<br>Meer robuuste treinverbindingen Zwolle-Coevorden/Emmen (mede in samenhang met realisatie Hanzelijn en uitbouw capaciteit traject Herfte), verbeterde bereikbaarheid goederenvervoer Coevorden-Europark, integrale (her)ontwikkeling omgeving Coevorden-station (in verband met opheffen NS-rangeerterrein), aanleg NS-station Emmen-Zuid en verbetering railgoederenvervoer Emmen-Zuid (Emmtec-boog). | **Ad a.**<br>Opstellen Masterplan FlorijnAs, uitwerken planvorming en investeringsplanning vier deelgebieden en start ontwikkeling (deel)projecten.<br>**Ad b.**<br>Opstellen integrale gebiedsvisie en investeringsplanning, uitwerken planvorming en start ontwikkeling (deel)projecten.<br>**Ad c.**<br>Start uitwerking planvorming RSP-deelprojecten spoor en Kolibri, verkenning optie gebiedsontwikkeling bij boogverruiming Hoogeveen, afstemming planvorming Assen-FlorijnAs en Kolibri Groningen-Assen (onder andere NS-station Assen-Zuid) en verkenning opties Regiotram Groningen-Assen.<br>**Ad d.**<br>Opstellen integrale visie en investeringsplanning spoorlijn Zwolle-Coevorden/Emmen, planvorming gebiedsontwikkeling Coevorden-Station en verbetering railbereikbaarheid Emmen en start ontwikkeling (deel)projecten. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2009 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 3.9. Attractieve steden | Status: groen<br>- Masterstudie opgeleverd en gezonden naar gemeenteraad, PS en ministeries V&W en VROM. 'Norgerbrug' als Assense RSP-plus. Bestuurlijke voorkeursvariant vastgesteld. | - Opzetten Masterstudie Assen/FlorijnAs<br>- Voorbereiden Norgerbrugproejct. |
| 3.10. Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres | Status: groen<br>- Ondertunneling van de Hondsrugweg met er bovenop het Centrumplein, € 2 miljoen geïnvesteerd.<br>- Het plein wordt extra 'opgeplust'. | - De voorbereiding van de ondertunneling van de Hondsrugweg en van het Centrumplein is begonnen (RSP-onderdeel).<br>- De provinciale bijdrage is beschikt (Economie van de verbinding; RSP-plus). |
| 3.14. Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn | Status: groen<br>- Voorbereiding van het programma is gestart. Programma verder uitgewerkt qua scope en budgetten (via Kadernota). Organisatie bemenst. Besluit over formatie. | - Voorbereiding van het programma starten. Programma Organisatie opzetten. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 3.<br>Ruimte en bereikbaarheid | 1<br>Realisatie 2008 | 2<br>Primitieve begroting 2009 | 3<br>Begroting 2009 na wijziging | 4<br>Realisatie 2009 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| P3.02 Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | 199.001 | 604.500 | 1.004.500 | 1.004.282 | 218 |
| P3.06 Experimentele architectuur en wonen op en aan het water | 0 | 100.000 | 0 | 0 | 0 |
| P3.09 Attractieve steden | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P3.14 Regionaal Specifiek Pakket Zuider Zee Lijn (RSP) | 0 | 0 | 2.525.000 | 2.034.848 | 490.152 |
| Totaal prioriteiten | 199.001 | 704.500 | 3.529.500 | 3.039.130 | 490.370 |

## Financiële analyse prioriteiten

**P-3.14 Regionaal Specifiek Pakket ZuiderzeeLijn (RSP)**

Voor het Atalanta-project binnen de gemeente Emmen en het Stationsgebied Coevorden was € 2,5 miljoen begroot in 2009. Daarnaast nog een bedrag voor vergaderen proceskosten. De begroting was met name bepaald door het opgegeven 'kasritme' vanuit Emmen (voorbereiding ondertunneling Hondsrugweg). Dat gedeelte heeft geresulteerd in een storting in het in 2009 opgerichte Regionaal Mobliteitsfonds (RMF). De onderbesteding is het gevolg van een vertraging in het aanvragen van de bijdrage in voor het project Stationsgebied Coevorden door de gemeente Coevorden en heeft dan ook een externe oorzaak. Het voordeel van € 490.152,-- dat hierdoor is ontstaan willen wij graag toevoegen aan de Reserve Regionaal Specifiek Pakket, zodat toezeggingen wel nagekomen kunnen worden.

## Wat hebben we nog meer gedaan?

### P-3.0 Verkeer

In het kader van de Investeringsnota VV 2011-2020 is overleg met gemeenten gestart over een gezamenlijk programma tot 2020 die mogelijk vastgelegd kunnen worden in nieuwe convenanten bereikbaarheid of onderdeel zijn van breder opgezette convenanten.

Met de gemeente Meppel en een ondernemer zijn afrondende besprekingen gevoerd over de inrichting van een bewaakte parkeerplaats voor vrachtauto's. De benodigde planologische procedures zijn gevoerd en de aanleg is inmiddels gestart.

Het met de politie opgezette handhavingstraject gericht op snelheid in relatie tot ongevallenlocaties/trajecten krijgt landelijke navolging. Onder andere de provincie Utrecht neemt de in Drenthe ontwikkelde methodiek over.
Uitvoering van een aantal onderzoeken en studies. Het betreft onder meer de studie naar het eindbeeld van de N391/Rondweg Emmen en N862 gezamenlijk met de gemeente Emmen, een onderzoek naar de aansluitingen van Emmen-Noord en Odoorn op de N34, een verkenning van de mogelijkheden van het ov-knooppunt de Punt om een kwaliteitssprong te maken in het Hoogwaardig Openbaar Vervoer, een studie naar de ontsluiting van Coevorden Zuid voor goederenvervoer ten behoeve van Europark, een studie naar de spoorlijn Emmen-Meppen en de wegbeeldvisies voor de N373 en N858.

In het kader van de Mobiliteitsaanpak van het Ministerie van VW is een aantal projecten benoemd om de filedruk te verminderen. In Noord-Nederlands verband is één project geselecteerd: pakket 13 optimaliseren zuidelijke deel ringweg Groningen. Er is een convenant opgesteld met de partners (rijk, provincie Groningen, gemeente Groningen en regio Groningen-Assen) over de inzet van middelen voor de onderdelen van het pakket.

De eerste fase van de landschappelijke inrichting van N919 bij Veenhuizen is afgerond. Deze inrichting is met diverse partners zoals het waterschap Noordzijlvest (CHECKEN) en de gemeente Noordenveld tot stand gekomen. De N919 is verbreed en ingericht volgens de EHK. Het waterschap Noordzijlvest heeft de sluis bij Norgerhaven gerealiseerd. Het project wordt gerealiseerd met een bijdrage vanuit SNN. Het project moet in 2011 gerealiseerd zijn.
De eerste fase van de herinrichting van Smilde en Bovensmilde is afgerond. De wegvakken buiten de bebouwde kom, ter hoogte van de bruggen, zijn als 60 kilometerzone ingericht en voorzien van EHK.
In de N375 zijn bij Pesse bij de aansluiting op de A28 twee rotondes aangelegd. Bij één van de rotondes is de mogelijkheid voor een extra ontsluiting (vijfde poot) ten behoeve van het duurzame tankstation 'Green Planet'. Ook bij de aansluiting met de A32 zijn twee rotondes aangelegd.
De N853, Rondweg Nieuw Amsterdam, is in 2009 officieel geopend. De werkzaamheden waren in 2008 afgerond.
Het trajectgedeelte Exloo-Emmen van de N34 is op een duurzaam veilige wijze ingericht en voorzien van de EHK. Bij Anloo is een fietstunnel aangelegd.

In 2009 zijn diverse werken voor de vaarverbinding Erica-Ter Apel als onderdeel van de eerste fase aangelegd. Medio dit jaar zal de eerste fase, het gedeelte tussen Ter Apel en het Veenpark, worden afgerond.

In het project INTERREG-project Dryport Emmen-Coevorden wordt onderzocht of de regio Emmen-Coevorden de potentie heeft uit te groeien tot een dryport. Een dryport is kort gezegd een haven in het achterland die multimodaal is verbonden met een of meerdere zeehavens (i.c. Rotterdam en Amsterdam en de Duitse zeehavens) en die dezelfde diensten levert als de zeehaven. Het onderzoek is in 2009 afgerond en het Europark Coevorden en het Emmtecterrein in Emmen hebben mogelijkheden. Deze mogelijkheden worden in een zogenaamde extension van het INTERREG-programma in 2010 uitgewerkt.
In overleg met een marktpartij wordt momenteel een pilot gedaan met een nieuw type fietstelsysteem. Onderzocht wordt of een bepaalde betrouwbaarheid gehaald kan worden. Met de provincie Overijssel is overeenstemming over de overname van een Verkeersinformatiesysteem.

## P-3.1 Beheer en onderhoud wegen

In het kader van de versnellingsagenda hebben we onderzoeken opgestart voor de volgende aspecten:
- toepassingsmogelijkheden alternatieve verlichting/signalering
- incidentmanagement op de provinciale wegen N34 en N381

Afhankelijk van de uitkomsten zullen deze leiden tot uitvoeringsprojecten in 2010 of volgende jaren.

## P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen

In het kader van de versnellingsagenda hebben wij onderzoeken opgestart voor de volgende aspecten:
- duurzame energieopwekkingmogelijkheden op steunpunten of andere locaties
- uitbreiding bediening op afstand op de vaarwegen
- vaarwegtrajectenfaunapassages
- personele ontwikkelingen in de sluis- en brugbediening

De eerste fase van de vaarverbinging Erica-Ter Apel wordt in 2010 afgerond. In 2009 zijn in het project Erica-Ter Apel de volgende werken opgeleverd: de Viertorenbrug (zie foto), 3 sluizen, de oeverconstructie bij Emmer-Compascuum, de Brug de Doorsnee, de Sprengersbrug en de Hartmanbrug. Vanuit Ter Apel is de verbinding tot aan het Veenkanaal bijna gereed.
Het afgelopen jaar is de 2e fase van de aanleg van de recreatieve vaarverbinding Erica-Ter Apel verder ontwikkeld. Samen met de gemeente Emmen is een aangepast ontwerp gemaakt voor het traject Veenpark-Bladderswijk. Een ‘belevingskanaal’ maakt deel uit van de plannen, waarvoor extra EFRO-subsidie is aangevraagd en gehonoreerd. In het ontwerp ontstaat een unieke kans voor de aanleg van een kanaal met een hoge belevingswaarde. Er komen voorzieningen voor afmeren, wandelen, fietsen, sportvissen en kleine watersport. Daarnaast wordt bij de aanleg rekening gehouden met het landschap en de cultuurhistorie. Dit krijgt vorm door het accentueren van hoogveenrestanten, de aanleg van een koppelsluis met in totaal 5 meter verval en herstel van veenkanalen en een oude trambrug. In het kader van natuur en duurzaamheid voorzien de plannen in een ecoduct, natuurzones en een spaarsluis.

De gerenoveerde Viertorenbrug in de vaarweg Erica-Ter Apel.

## P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

Na de behandeling van de notitie 'Drenthe kiest' in de Statencommissie Omgevingsbeleid van 14 januari 2009 hebben wij de gebiedsgerichte uitwerking ter hand genomen. Met vertegenwoordigers van de gemeenten van de zes gebieden die in 'Drenthe kiest' zijn aangeduid zijn gesprekken gevoerd om hun reactie op de richtinggevende beleidskeuzes te vernemen. Deze reacties worden meegenomen bij het opstellen van het ontwerp-Omgevingsbeleid dat wij voor de zomer willen vaststellen.

Wij hebben ingestemd met het ontwerp van de Intergemeentelijke Structuurvisie (IGS) Leek-Roden. Dit IGS is vervolgens in maart jl. door de gemeenteraden van beide gemeenten vastgesteld en vrijgegeven voor de inspraak. Voor de totstandkoming van de hoofdinfrastructuur in het gebied Leek-Roden hebben wij toegezegd een bijdrage in te kosten te leveren van € 11 miljoen. Dit is ongeveer eenderde van de totale kosten van de hoofdinfrastructuur. Het restant zal worden bijgedragen door de provincie Groningen (ook eenderde) en door beide gemeenten gezamenlijk (ook voor eenderde).

Ondertekening intentieovereenkomst
Leek-Roden 6 mei 2009

## Wat heeft het gekost?

| | Product/prioriteit | 1 Realisatie 2008 | 2 Primitieve begroting 2009 | 3 Begroting 2009 na wijziging | 4 Realisatie 2009 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 199.001 | 704.500 | 3.529.500 | 3.039.130 | 490.370 |
| | P-3.0 Verkeer | 20.466.521 | 32.067.495 | 21.771.184 | 22.651.344 | -880.160 |
| | P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | 10.559.246 | 10.654.132 | 10.663.589 | 10.893.372 | -229.783 |
| | P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | 12.332.766 | 11.227.470 | 11.124.713 | 10.090.109 | 1.034.604 |
| | P-3.3 Vervoer | 24.308.652 | 25.186.270 | 26.652.500 | 24.222.360 | 2.430.140 |
| | P-3.4 Ruimtelijke ordening en volks-huisvesting | 2.057.089 | 1.646.933 | 2.441.910 | 1.738.553 | 703.357 |
| | P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | 1.928.701 | 3.576.785 | 4.275.168 | 3.959.024 | 316.144 |
| | Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | 71.851.977 | 85.063.585 | 80.458.564 | 76.593.892 | 3.864.672 |
| Baten | Prioriteiten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-3.0 Verkeer | 5.988.603 | 7.604.500 | 7.432.763 | 6.110.789 | 1.321.974 |
| | P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | 939.828 | 49.660 | 49.660 | 289.394 | -239.734 |
| | P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | 10.364.819 | 8.292.450 | 8.944.950 | 8.695.394 | 249.556 |
| | P-3.3 Vervoer | 23.464.065 | 24.885.000 | 26.137.000 | 23.554.303 | 2.582.697 |
| | P-3.4 Ruimtelijke ordening en volks-huisvesting | 9.334 | 0 | 0 | 12.000 | -12.000 |
| | P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | 1.781.092 | 3.551.769 | 3.844.877 | 3.466.734 | 378.143 |
| | Totaal | 42.547.740 | 44.383.379 | 46.409.250 | 42.128.615 | 4.280.635 |
| Saldo | | 29.304.237 | 40.680.206 | 34.049.314 | 34.465.277 | -415.963 |

### Toelichting

| | |
|---|---|
| Saldo Programma | -415.963 |
| Bestemming Resultaat reserves bij programma | |
| Bijdrage van Reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | 2.561.699 |
| Bijdrage van Reserve RSP | -490.152 |
| Bijdrage van Reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt | 194.561 |
| Bijdrage van Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel | -889.697 |
| Totaal verrekend met reserves | 1.376.412 |
| Resultaat programma na bestemming reserves | 960.448 |

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

### Lasten

### P-3.0 Verkeer

Op dit product zijn de lasten per saldo € 880.000,-- hoger dan begroot. Deze overschrijding is het resultaat van diverse voor- en nadelen de grote staan hierna aangegeven.

**Projecten infrastructuur**
Onder deze post is een aantal studies samengevoegd. Deze studies worden gedaan ter voorbereiding op mogelijk infrastructurele maatregelen. De kosten in 2009 zijn uiteindelijk ruim € 184.000,-- lager uitgevallen. Een aantal offertes is lager uitgevallen dan geraamd. En bij een aantal studies is medefinanciering door derden, met name gemeenten, afgesproken. Een voorbeeld daarvan is de studie Rondweg Emmen/N391. Hiervoor was oorspronkelijk € 50.000,-- geraamd. De offerte is ruim € 20.000,-- lager en de gemeente Emmen neemt de helft voor haar rekening. De studie Rondweg Coevorden is volledig door de gemeente Coevorden betaald. De beoogde resultaten zijn daarmee behaald of worden binnenkort afgerond.

**Brede doeluitkering Verkeer en Vervoer**
In de begroting is bij de Brede Doeluitkering Verkeer en Vervoer (BDU) het bedrag opgenomen dat de provincie naar verwachting krijgt via een beschikking krijgt voor dat begrotingsjaar. Naderhand vindt er nog een index-correctie plaats.
Via het verdeelbesluit BDU wordt dat bedrag verplicht aan projecten van gemeenten, provincie, OV Bureau en Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe. Uitvoering en afrekening van die projecten is vaak niet in dat begrotingsjaar. Bij realisatie is zichtbaar wat er aan projecten is afgerekend. Veelal zijn dat dus projecten uit voorgaande jaren. Bij de 2e bestuursrapportage wordt gemeld wat aan het eind van het jaar naar verwachting afgerekend kan worden. In de laatste maanden van het jaar komt het voor dat subsidieaanvragers melden dat projecten niet doorgaan, doorschuiven naar het volgende jaar of goedkoper zijn uitgevallen. In totaal gaat het voor 2009 om € 1.327.000,--. Dit bedrag vloeit terug in de 'voorziening BDU' en wordt het komend jaar besteed. Met de BDU wordt dus het beoogde resultaat bereikt. Door externe oorzaken en/of een andere financiering kan enige verschuiving optreden.

Binnen dit product is een verplichte rentetoevoeging aan middelen BDU opgenomen. Hierop is een voordeel van € 153.000,-- gerealiseerd, dit voordeel hier wordt echter teniet gedaan door een even groot nadeel op het product vervoer. Dit komt doordat er per abuis onjuist is begroot op beide producten, maar per saldo wel goed.

**Onderhoud en verbeteringswerken N34**
Bij het opstellen van de oorspronkelijke begroting voor 2009 is een raming van € 7 miljoen voor de werken in 2009 opgenomen. In de loop van het jaar is duidelijk geworden dat een deel van de plannen rond Ees waarschijnlijk niet gerealiseerd konden worden. Dat gaf de afdeling Wegen en Kanalen de mogelijkheid onderhoudswerk op een zuidelijker deel van de N34 nog in 2009 uit te voeren. Daartoe is reeds in de 1e bestuursrapportage 2009 een begrotingswijziging van € 2,5 miljoen voorgesteld en het totale bedrag opgehoogd naar € 9,5 miljoen. De € 2,5 miljoen werd gedekt uit de Reserve N34. Bij de 2e Bestuursrapportage was al meer zeker dat Ees niet meer zou lukken. Door een misverstand is er toen 3 miljoen van de oorspronkelijke begrotingspost van 7 miljoen afgehaald en 'teruggestort' in de Reserve N34. Daarmee was het budget voor 2009 na de begrotingswijziging € 4 miljoen. Wegen en Kanalen heeft haar versnelling van het

onderhoudswerk volledig in 2009 kunnen realiseren. En daarmee ontstaat dus het verschil van € 2.564.000,-- overbesteding. Dit bedrag wordt gedekt uit de Reserve N34.

## P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen

Op dit product zijn de lasten per saldo € 1.035.000,-- lager dan begroot. In het najaar heeft een aantal afwijkingen plaatsgevonden bij de realisatie van een aantal werken van de vaarverbinding Erica-Ter Apel. Er is vertraging bij het afronden van de werkzaamheden bij Brug de Doorsnee, het werk aan 3 sluizen en bij een oeverbestek (€ 462.000,--). De vertraging bij deze werken wordt veroorzaakt door een combinatie van tegenvallende werkzaamheden en weersomstandigheden. Ook is vertraging ontstaan bij het realiseren van 2 draaibruggen (€ 522.000,--) door een onverwachte kleine asbestsanering. In alle gevallen verschuiven de kosten van 2009 naar 2010. Voor de vaarverbinding Erica-Ter Apel is een reserve ingesteld om schommelingen tussen de jaren op te kunnen vangen en vooruitontvangen bijdragen en subsidies te kunnen verrekenen. Totaal worden de uitgaven voor de aanleg van de vaarverbinding Erica-Ter Apel geraamd op een bedrag van € 34,8 miljoen over een periode van circa 6 jaar.

## P-3.3 Vervoer

Op dit product zijn de lasten per saldo € 2.430.000,-- hoger dan begroot. Deze overschrijding is het resultaat van diverse voor- en nadelen de grote staan hierna aangegeven.

**Kosten spoor Emmen-Zwolle**
De exploitatie van de spoorlijn Emmen-Zwolle heeft de provincie in 2009 de BDU-bijdrage van ruim € 2,1 miljoen gekost. Bij de overname van de spoorlijn is ook een bedrag van € 5,6 miljoen bedongen voor aanpassingen aan het spoor dan wel een andere functionele verbetering. Dit bedrag is over twee jaar toegevoegd aan de BDU van Drenthe. De verbetering van het spoor is onderdeel van de studie Vechtdallijnen en nog niet in 2009 uitgevoerd. De hiervoor opgenomen middelen die niet zijn besteed € 2.720.000,--, zijn toegevoegd aan de 'voorziening BDU'.

**Actieprogramma OV-BDU**
Dit betreft een actieprogramma versnelling regionaal openbaar vervoer. Het programma heeft een looptijd van 3 jaar (2009-2011). De opdracht is verstrekt aan het OV Bureau. De van het rijk ontvangen bijdrage in de BDU wordt een op een 'doorgeschoven' naar het OV Bureau. De afrekening over 2009 vindt in 2010 plaats. Het niet meer in 2009 uitgekeerde bedrag van € 655.000,-- is opgenomen in de 'voorziening BDU'.

**Bijdragen aan gemeenten toegankelijkheid haltes (BDU)**
De uitgaven hiervoor zijn bijna € 550.000,-- hoger dan begroot. In 2008 was hiervoor nog geen € 100.000,-- aanbesteed, terwijl hiervoor wel BDU-middelen voor beschikbaar zijn gesteld. In 2009 zijn dan ook volop projecten toegekend. Het nadeel wordt verrekend met de 'voorziening BDU'.

Binnen dit product is een verplichte rentetoevoeging aan middelen BDU opgenomen. Hierop is een nadeel van € 153.000,-- gerealiseerd. Dit nadeel hier wordt echter gecompenseerd door een even groot voordeel op het product verkeer. Dit komt doordat er per abuis onjuist is begroot op beide producten, maar per saldo wel goed.

**Toegankelijkheid haltes**
Dit betreft een rijksproject dat uitgevoerd wordt door de provincie en gemeenten. Het heeft een looptijd van drie jaar voor de periode 2008-2010. De bijdrage van totaal 4,3 miljoen komt van het rijk binnen via de BDU en wordt volgens een vast bedrag per halte toegekend aan het uitvoeringsprogramma van gemeenten. Het programma is gestart in 2008. Toen was het niet meer mogelijk daar direct breed invulling aan te geven. In 2009 is hier een inhaalslag op gepleegd door de gemeente. Vandaar dat er een overschrijding van de raming in de begroting is die aangevuld wordt uit de 'voorziening BDU'.

## P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

De onderschrijding op dit product van ruim € 700.000,-- wordt grotendeels veroorzaakt doordat het ons niet is gelukt het budget ten behoeve van Stimulering Drentse woningmarkt al in 2009 te bestemmen voor stagnerende woningbouwprojecten. Dit heeft zowel interne als externe oorzaken. Gesprekken met diverse Drentse partijen over mede financiering in projecten bevonden zich in december in een afrondende fase, maar tot daadwerkelijke toekenning in 2009 heeft dit niet geleid. Wij verwachten dat de afrondende fase begin 2010 zal resulteren in een de toekenning. Wij vragen daarom om een bedrag van € 795.000,-- over te hevelen naar 2010 deels ter dekking van deze toezegging.

# Baten

## P-3.0 Verkeer

Op dit product zijn de baten per saldo € 1.322.000,-- lager dan begroot. Dit nadeel wordt vrijwel geheel veroorzaakt door lagere uitgaven inzake de Brede doeluitkering Verkeer en Vervoer (zie hiervoor) en de verrekening met de hiervoor ontvangen rijksmiddelen. Niet bestede middelen BDU vloeien automatische terug in de 'voorziening BDU' om in de toekomst te worden besteed. Met de BDU wordt dus het beoogde resultaat bereikt. Door externe oorzaken en/of een andere financiering kan enige verschuiving optreden.

## P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen

**Vaarweg Meppel-De Punt**
Per 1 januari 2008 heeft het rijk de vergoedingen verlaagd met de BTW-component en dit bedrag toegevoegd aan het BTW-compensatiefonds. Sinds 2008 is het niet langer mogelijk de BTW te declareren bij Rijkswaterstaat. Vanwege het besluit van het rijk om BTW-vergoeding toe te voegen aan het BTW compensatiefonds, is het BTW-deel ter grootte van € 672.256,-- niet door Rijkswaterstaat vergoed. Dit heeft er onder andere toe geleid dat er bij de Vaarweg Meppel-De Punt sprake is van een nadeel van € 194.561,--.

## P-3.3 Vervoer

Op dit product zijn de baten per saldo € 2.583.000,-- lager dan begroot. Dit nadeel wordt vrijwel geheel veroorzaakt door lagere uitgaven inzake de Brede doeluitkering Verkeer en Vervoer (zie hiervoor) en de verrekening met de hiervoor ontvangen rijksmiddelen. Niet

bestede middelen BDU vloeien automatisch terug in de ‘voorziening BDU’ om in de toekomst te worden besteed. Met de BDU wordt dus het beoogde resultaat bereikt. Door externe oorzaken en/of een andere financiering kan enige verschuiving optreden.

# Programma 4
# Kennis wérkt

## Missie

Niemand aan de kant, zeker niet bij opleiding en werk. Alle talenten in Drenthe worden benut, zodat iedereen deelneemt aan onderwijs, arbeidsmarkt of samenleving. De provincie Drenthe zet zich in voor een integrale ketenbenadering met koppelingen tussen onderwijs, arbeidsmarkt en innovatie. De Drentse economie ontwikkelt zich hierbij tot een duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie, met kansrijke sectoren die bij het profiel van Drenthe passen. Maar ook met aandacht voor de internationale context waarin Drenthe opereert, voor welvaart én welzijn van alle inwoners van deze provincie.

## Belangrijkste resultaten 2009

- In 2009 is de Economische Beleidsagenda Drenthe door GS geaccordeerd. Dit is het bepalende beleidskader voor alle beleidsvelden binnen 'Kennis werkt'. In deze agenda geven wij de prioriteiten aan van ons economisch beleid voor de komende zes jaar (2010-2015).
  In het najaar van 2009 is het Uitvoeringskader 'Aan het werk met kennis' vastgesteld, in november is het ter kennisname aan provinciale staten gestuurd. Het uitvoeringskader bevat de inzet van de provincie Drenthe op het terrein van arbeidsmarkt, onderwijs en sociale innovatie voor de jaren 2010 en 2011.
  Voor de beleidsterreinen Recreatie en Toerisme en Agribusiness zijn de kaderstellende documenten 'Drentse Agenda Recreatie en Toerisme' en 'Strategienota Agribusiness' door GS geaccordeerd en ter kennisname naar provinciale staten gestuurd.
  Ook zijn lobbytrajecten ingezet, onder andere ten behoeve van het behoud van werkgelegenheid in het gevangeniswezen P.I. Veenhuizen en bij de rijksdiensten het project Square Kilometer Array (SKA), en de inzet van rijksmiddelen Fonds Economische Structuur (FES) voor noordelijke projecten. Tot slot is het economische domein verankerd in de ontwerp-Omgevingsvisie Drenthe.
- Daarnaast is een goede slag gemaakt als het gaat om de projectontwikkeling ten behoeve van de versterking van de economische structuur. Voorbeelden van grote gesubsidieerde projecten zijn INCAS3, HIT, revitalisering bedrijventerrein De Wieken fase 2a, Naturpark Moor en Agrobusiness EDR. Daarnaast is ook de 2e tender in het kader van het IAD succesvol verlopen. Vanwege de economische crisis en de grote hoeveelheden goede projecten zijn de middelen voor de 4e en de 5e tender, waarvan de bedoeling was deze in 2010 uit te voeren, naar voren gehaald. Ook de in eind 2008 opengestelde STINAT-regeling was een groot succes. In het kader van de Drentse versnellingsagenda zijn het subsidiebedrag- en percentage verhoogd om de ondernemers in de toeristische sector in deze crisis beter te kunnen ondersteunen.
  Toen bleek dat de middelen voor de noordelijke programma's OP EFRO en Koers Noord bijna uitgeput raakten, is een extra inspanning geleverd om voor eind oktober zoveel mogelijk projectinitiatieven in een beslisrijp stadium te krijgen. Dit heeft een flinke oogst opgeleverd. Op basis hiervan heeft Drenthe een evenredig deel van de programma's kunnen benutten.

## Wat waren onze doelen en wat hebben we gerealiseerd?

### P-4.0 Economie

| Doelen vanuit de begroting 2009 (per product/deelproduct). |
|---|
| Een duurzame economische ontwikkeling die zich manifesteert in een relatieve werkgelegenheidsgroei die minimaal gelijk is aan de nationale stijging en een verkleining van de inkomensachterstand van de Drentse burger. |
| **Indicatoren**<br>- Aantal arbeidsplaatsen (streefwaarde: procentuele groei in Drenthe groter dan de nationale groei).<br>- Werkloosheidspercentage (streefwaarde: verkleining van het verschil met het nationaal werkloosheidspercentage, het verschil is 1,7%-punt, het werkloosheidspercentage in Drenthe is 10,5 (gemiddelde 2003-2006)). |

In 2009 is zeer succesvol gewerkt aan projectontwikkeling. SNN heeft in totaal ruim € 89 miljoen toegekend aan Drentse projecten. Die projecten hebben een totale omvang van ruim € 212 miljoen. Vanuit de provincie zelf is ruim € 23 miljoen aan cofinanciering ingebracht (resulterend in een multiplier van bijna 10). Voor een belangrijk deel is deze cofinanciering gehaald uit de reserve Versterking Economische Structuur (VES). Uit tabel 1 blijkt dat er een stevig accent ligt op investeringen in het sensor cluster. Zo heeft Drenthe nu met INCAS3 een wetenschappelijk instituut met potenties op wereldschaal.

**Tabel 1 Drentse projecten EFRO-PiD-INTERREG; in duizenden euro's**

| Gehonoreerde Projecten EFRO/PiD | Indiener | Totaal | EFRO-PiD | Drenthe | wv VES | Wv Overig |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **Gehonoreerde Projecten EFRO/PiD** | | | | | | |
| Revitalisering De Wieken Hoogeveen 2A | Gem. Hoogeveen | 9.000 | 2.500 | 800 | 800 | |
| Vuelta evenement | gemeente Assen | 2.300 | 800 | 900 | | 900 |
| Innovatief Actieprogramma Drenthe | prov Drenthe | 9.000 | 3.000 | 1.600 | 1.600 | |
| Opleidingsbedrijf Metaal (OBM) plus (+) | Metaalunie | 2.207 | 883 | 55 | 55 | |
| Subs regeling Toerisme natuurlijk | prov Drenthe | 7.500 | 3.000 | 4.500 | 4.500 | |
| Target | RUG | 30.862 | 14.876 | 100 | 100 | |
| Watersense | WMD | 1.560 | 770 | 223 | | 223 |
| Kolonie in Beeld | gem. Noordenveld | 6.784 | 2.624 | 1.972 | | 1.972 |
| Beleefkanaal Erica Ter Apel | Prov Drenthe | 20.700 | 6.900 | 3.800 | | 3.800 |
| China lights | Emmen Zoo | 4.265 | 500 | | | |
| Smartfactory | NOM | 4.569 | 1.688 | | | |
| 2e fase HIT | Hanze Hogeschool | 2.200 | 1.100 | 642 | 642 | |
| Incass3 | Stichting Incass3 | 19.588 | 9.996 | 5.147 | 4.947 | 200 |
| Healthy Ageing Network NNL | St. HANNN | 3.155 | 1.200 | 285 | 285 | |
| European Tourism Institute | Stenden | 3.136 | 1.268 | 300 | | 300 |
| Herinrichting Drents Museum | Drents Museum | 6.200 | 2.500 | | | |
| Drents Archief | Drents Archief | 6.700 | 2.500 | 1.000 | | 1.000 |
| Acquisitie Ondersteunend programma | NOM | 1.600 | 800 | 267 | 267 | |
| | | 141.326 | 56.905 | 21.591 | 13.196 | 8.395 |
| **Gehonoreerde Interreg projecten** | | | | | | |
| Agrobusiness EDR | NOM | 1.497 | 749 | 41 | 41 | |
| Energy Farming | EDR | 113 | 57 | 2 | 2 | |
| Fit for Business | Emsland | 900 | 450 | 135 | | 135 |
| Food Future | NOM | 10.974 | 4.938 | 46 | 46 | |
| Franchise4Women | CMO | 580 | 261 | 52 | | 52 |
| Jeugdorkest EDR | | 525 | 262 | 26 | 26 | |

| Gehonoreerde Projecten EFRO/PiD | Indiener | Totaal | EFRO-PiD | Drenthe | wv VES | Wv Overig |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Mechatronica | | 17.960 | 7.114 | 47 | 47 | |
| Naturpark Moor | Emsland | 7.349 | 3.674 | 1.000 | 417 | 583 |
| Net(z)werk | EDR | 3.000 | 1.500 | 150 | 150 | |
| Planstudie E233 | Emsland | 6.000 | 3.000 | 150 | | 150 |
| Safeguard | | 9.348 | 4.674 | 14 | 14 | |
| Technische bijstand EDR | EDR | 4.096 | 1.882 | 84 | 84 | |
| Technological Transfer to Tourism | Prov Fryslan | 7.637 | 3.436 | 69 | 69 | |
| ERIP | NOM | 562 | 281 | 35 | 35 | |
| IFP | NOM | 504 | 252 | 64 | 64 | |
| | | 71.045 | 32.530 | 1.915 | 995 | 920 |
| Totalen | | 212.311 | 89.435 | 23.506 | 14.191 | 9.315 |

Het Innovatief Actieprogramma Drenthe 2008-2010 (IAD) is een van de lopende projecten. Het IAD voorziet duidelijk in een vraag vanuit de markt. In het IAD wordt gewerkt met een tendersystematiek. Het IAD verloopt zeer voorspoedig. Tot nu toe zijn er in de eerste twee tenders uiteindelijk aan 40 projecten subsidies toegekend voor in totaal een bedrag van ruim € 4,2 miljoen (inclusief € 0,3 miljoen extra vanuit provinciale middelen). Bij de tweede tender is besloten middelen van de vierde en de vijfde tender naar voren te halen. Daardoor zijn er in totaal drie tenders.

| | Realisatie eerste en tweede tender |
|---|---|
| Stimuleren van vrouwelijk ondernemerschap | 2 |
| Realiseren van minimaal 50 projecten | 40 |
| Realiseren van minimaal 40 arbeidsplaatsen | 745 |
| Private investering van € 3 miljoen | € 4.693.140,-- |
| Realiseren van een tiental R en D projecten | 22 |
| Ondersteunen van minimaal 50 bedrijven | 70 |
| Realiseren van minimaal 10 samenwerkingsverbanden | 13 (bedrijven/kennis)<br>18 (bedrijven onderling) |

De afgelopen jaren is met behulp van provinciale middelen dus een flinke impuls gegeven aan de Drentse economie. Speerpunt daarvan is de omschakeling naar een kenniseconomie, met Sensor Universe als uithangbord. Die omschakeling is nu ingezet, maar zeker nog niet voltooid. Het HIT draait, INCAS3 komt goed op gang en Sensor City gaat ook van start. De dynamiek die dit veroorzaakt is al goed merkbaar. Potentiële partners en geïnteresseerde bedrijven melden zich al zelf. Deze projecten moeten uiteindelijk financieel op eigen benen staan. Daar zijn ze ook op beoordeeld. Het is echter een illusie dat er daardoor de komende jaren geen overheidsgeld meer nodig zal zijn. Het heeft Friesland tien jaar gekost om Wetsus uit te laten groeien tot wat het nu is, en nog steeds wordt Wetsus met provinciale middelen ondersteund. Voor Sensor Universe zal dat niet anders zijn. Nieuwe ideeën zullen worden ontwikkeld die in de opstartfase een duw in de rug nodig hebben.

**Indicatoren**

- Als gevolg van de kredietcrisis kende de werkgelegenheid in Drenthe in 2009 een ongunstige ontwikkeling en daalde het aantal arbeidsplaatsen (fulltime) met 1,0%. Voorlopige cijfers van het CBS duiden op een soortgelijke ontwikkeling voor Nederland.
- Na een jarenlange daling is de werkloosheid in 2009 toegenomen, zowel in Drenthe als in Nederland. De relatieve stijging was in beide gebieden even sterk. In 2008 lag de Drentse werkloosheid 1,1% boven het nationale niveau. In 2009 bleek dit nog steeds het geval.

- Voor beide indicatoren geldt dus dat de Drentse ontwikkeling in 2009 nauwelijks afwijkt van het nationale beeld. Op een wat langere termijn gezien tot en met 2009 groeit Drenthe wel richting het Nederlandse niveau.

## P-4.1 Toerisme en recreatie

| Doelen vanuit de begroting 2009 (per product/deelproduct). |
|---|
| Kwaliteitsverbetering en verbreding van het toeristische aanbod en bevordering van het gebruik daarvan. Dit om een bovengemiddelde ontwikkeling van de toeristische bestedingen in Drenthe te realiseren. |
| **Indicator** |
| - Toeristische bestedingen/landelijk marktaandeel (over 4 jaar weer bij de top 3 van het landelijk marktaandeel). |

Sinds 2008 is een lichte stijging te vernemen in de populariteit van Drenthe als vakantiebestemming ten opzichte van de rest van Nederland. Voor 2009 ten opzichte van 2008 is de stijging 4%. Drenthe neemt de vijfde plaats in ten opzichte van de andere provincies met het aantal vakanties (bron Continu Vakantie Onderzoek (CVO)).

De STINAT regeling is oktober 2008 opengesteld en is volgens verwachting benut. In het kader van de Drentse Versnellingsagenda is per oktober 2009 besloten de regeling aan te passen. Ondernemers kunnen maximaal 30% en maximaal € 200.000,-- per aanvraag aan subsidie ontvangen. Door deze verhoging kunnen ondernemers in de toeristisch-recreatieve sector meer worden ondersteund en kunnen grotere investeringen voor het toeristisch-recreatieve product Drenthe worden gestimuleerd. Dit is ook gebeurd. Het gemiddelde subsidiebedrag per aanvraag voor de aanpassing was ca. € 40.000,-- - € 45.000,--. Na de aanpassing ligt dit gemiddeld op bijna € 120.000,-- per aanvraag.

De regeling heeft in totaal in 2008 en 2009 zo'n € 60 miljoen aan investeringen in de sector uitgelokt. Dit betreft vooral investeringen in economische kwaliteitsverbeteringen op het bedrijf en investeringen in duurzaamheid en energiebesparende maatregelen. Met dit soort investeringen profiteert de rest van het midden- en kleinbedrijf dan ook mee, waarmee de aanpassing nog meer spin-off creëert. Vooraf was de verwachting dat met de regeling zo'n € 45 miljoen aan investeringen in de sector met zich mee zou brengen.

**STINAT-regeling**

| | Januari tot 7 oktober 2009 | 7 oktober tot en met 31 december 2009 |
|---|---|---|
| Aantal adviesprojecten (in behandeling en verleend) | 8 | 13 |
| Verwacht te verstrekken subsidiebedrag (inclusief pro-forma-aanvragen) | € 29.871 | € 56.186 |
| Aantal kwaliteitverbeteringsprojecten (in behandeling en verleend) | 27 | 55 |
| Verwacht te verstrekken subsidiebedrag (inclusief pro-forma-aanvragen) | € 1.643.051 | € 6.580.526 |
| Uitgelokte investeringen | € 17,5 miljoen (vanaf oktober 2008) | € 42,5 miljoen |

Marketing Drenthe heeft het jaar 2009 succesvol afgesloten. Zo is er met de integrale aanpak verder geïnvesteerd in het verbeteren van het imago van Drenthe op het gebied van toerisme, wonen en werken. Het draagvlak binnen deze sectoren groeit en er wordt steeds meer met Marketing Drenthe samengewerkt. Hiermee wordt het imago op het niveau van Drenthe

positief beïnvloed en wordt het beeld van Drenthe meer concreet en divers gevoed. Imago-onderzoek (1 meting) toont aan dat de consument langzaamaan een rijker beeld van Drenthe krijgt.

## P-4.2 Landbouw

| Doelen vanuit de begroting 2009 (per product/deelproduct). |
|---|
| - Vernieuwing en versterking van een maatschappelijk verantwoord, markt- en ketengericht agrocluster in Drenthe met behoud of toename van de werkgelegenheid. |
| - Verbetering economisch perspectief agrocluster. |
| Indicator |
| - Bruto regionaal product landbouw (streefwaarde: Drents groeipercentage groter dan of gelijk aan het nationale groeipercentage in de sector landbouw). |

Er is een impuls gegeven aan de samenwerking en innovaties bij primaire bedrijven en in de keten door middel van projecten gefinancierd via het pMJP. Voorbeelden hiervan zijn het opzetten van een kenniscentrum voor de akkerbouw in Noordoost-Nederland (KANON), het onderzoek naar het regionaal gemengd bedrijf, kennis boven de grond halen met sensortechnologie in de akkerbouw en een verkenning naar de haalbaarheid van agropark(en) in Drenthe. Indirect wordt met deze inspanningen een goede bijdrage geleverd aan verbetering van het economisch perspectief van de sector.

In 2009 is het businessplan opgesteld voor de ontwikkeling van het KANON, waarin drie thema's centraal staan: water, bio-energie en ondernemerschap.

In het onderzoek naar het regionaal gemengd bedrijf wordt gezocht naar het sluiten van regionale kringlopen. Door een betere synergie te creëren tussen akkerbouwers, melkveehouders en bedrijfsleven kan de vitaliteit van het platteland in Drenthe verbeteren.

Met het project Kennis boven de grond halen met sensortechnologie wordt invulling gegeven aan de toenemende behoefte in de landbouw om realtime informatie te verzamelen, informatie uit te wisselen en om op basis van de informatie conclusies te trekken of processen aan te sturen en aan te passen.

In totaal zijn er 6 projecten in behandeling en/of nu verleend. Dit komt overeen met een totale investering van € 1.262.000,--, waarvan € 373.000,-- subsidie.

**Landbouw**

| | 2009 |
|---|---|
| Aantal projecten (in behandeling en verleend) | 6 |
| Verwacht te verstrekken subsidiebedrag | +/- € 373.000 |
| Uitgelokte investeringen | +/- € 1.262.000 |

Ten slotte is er een haalbaarheidsstudie uitgevoerd naar agropark(en) in Drenthe. Er ontstaat steeds meer belangstelling voor het ruimtelijk clusteren van agro- en niet-agro-activiteiten op agroparken. Het maakt op de lange termijn het sluiten van kringlopen en het gebruik van elkaars restproducten mogelijk ('cradle tot cradle').

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 4. Kennis wérkt | 17.638.221 | 204.198.316 |
| Overige programma's | 259.527.387 | 241.779.420 |

| Programma 4. Kennis wérkt | 1 Realisatie 2008 | 2 Primitieve begroting 2009 | 3 Begroting 2009 na wijziging | 4 Realisatie 2009 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 6.385.848 | 4.653.883 | 16.140.887 | 17.638.221 | -1.497.334 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten | 18.895.338 | 6.731.970 | 162.689.423 | 204.198.316 | -41.508.893 |
| Saldo | -12.509.491 | -2.078.087 | -146.548.536 | -186.560.095 | 40.011.559 |

## Ontwikkelingen

### P-4.0 Economie

Ontwikkelingen in de Drentse regionale economie worden altijd sterk beïnvloed door de ontwikkelingen in de mondiale economie. De gevolgen van de internationale kredietcrisis waren ook in Drenthe duidelijk zichtbaar. Na jaren van werkgelegenheidsgroei is de werkgelegenheid in 2009 plots gedaald. Voor de werkloosheid geldt het omgekeerde beeld.
De economische structuur van Drenthe komt weliswaar steeds meer overeen met de economische structuur van Nederland als geheel, maar door het bovengemiddelde belang van onder andere de maakindustrie blijven wij ook kwetsbaar voor schommelingen.
Werkgelegenheidseffecten zijn in eerste instantie zichtbaar in de zakelijke dienstverlening, de industrie, handel en transport. Het feit dat het Drentse bedrijfsleven gemiddeld minder exportgericht is, en het feit dat wij een zeer divers bedrijfsleven hebben, lijkt nu in ons voordeel te werken, omdat de gevolgen van de internationale recessie daardoor wat minder heftig zijn dan in sommige andere delen van Nederland. Maar al lijkt de recessie over het dal heen te zijn, de gevolgen voor de werkgelegenheid zullen nog enige tijd naijlen.
De hervorming van het Europese landbouwbeleid blijft druk uitoefenen op onze belangrijkste agroclusters (zuivel, suiker en zetmeel).
Na besluitvorming in de Tweede Kamer over de splitsing van de energiebedrijven en de beslissing van diverse andere aandeelhouders, heeft de provincie Drenthe de aandelen in Essent verkocht.
Voor de lange termijn zien wij de volgende economische trends die invloed hebben op de Drentse economie.

- Noordoost-Europa wordt steeds belangrijker als nieuwe markt.
- Door verdergaande internationalisering van de economie komt er meer concurrentie vanuit lagelonenlanden. Dat brengt meer aandacht voor innovatie met zich mee. Drenthe ontwikkelt zich daardoor naar een kennis- en netwerkeconomie.

- De dienstensectoren (met name recreatie & toerisme en zorg) zijn en blijven van groot belang.
- Ook binnen de sectoren industrie en handel is een vorm van 'verdienstelijking' gaande.
- Vooral het kennispotentieel van een regio vormt in toenemende mate een belangrijke factor in het vestigingsklimaat.
- MKB is en blijft de motor van de Drentse economie.
- De beroepsbevolking zal minder groeien en uiteindelijk afnemen als gevolg van ontgroening en vergrijzing.

**Economische beleidsagenda**

In samenwerking met onder andere externe partners is een strategische economische agenda opgesteld. In 2010 zal deze beleidsagenda verder worden uitgewerkt in een uitvoeringskader. Daarbij zullen de besluiten die GS en PS nemen ten aanzien van de rol en taken van de Provincie Nieuwe Stijl op het beleidsterrein Economie worden meegenomen.
In IPO-verband wordt inbreng geleverd in de uitvoering van het Bestuursakkoord tussen rijk en provincies voor wat betreft het regionaal economisch beleid. Het is de commissie-Ybema niet gelukt met een advies te komen dat zowel door het Ministerie van EZ als door de provincies gedragen werd. De discussie wordt nu verder gevoerd via ambtelijk en bestuurlijk overleg Eveneens is in IPO-verband gewerkt aan een dit jaar afgesloten convenant Bedrijventerreinen. In dit convenant hebben de drie overheidsgeledingen (rijk, provincies en gemeenten) afspraken opgenomen over het toekomstige bedrijventerreinenbeleid. Dit convenant betreft de planningsopgave, de herstructureringsopgave, de samenwerking tussen gemeenten en provincie en de ruimtelijke kwaliteit van bedrijventerreinen.

Onze projectontwikkeling in het kader van de noordelijke programma's heeft aanvankelijk een relatief beperkt aantal en veelal kleinere projecten opgeleverd. Dit heeft onder andere te maken met verschil in de fase waarin de verschillende 'pieken' verkeren en met het al dan niet aanwezig zijn van grote partijen die projecten kunnen trekken (organiserend vermogen). De middelen uit Koers Noord en OP EFRO raakten echter sneller uitgeput dan aanvankelijk verwacht. Er is daarom extra inzet gepleegd om enkele omvangrijke (sensor)projecten die al in voorbereiding waren, versneld te realiseren. De aanvragen voor HIT, INCAS3 en Smart Factory zijn nog in 2009 gehonoreerd. Voor Sensor City wordt een finaal besluit begin 2010 verwacht. Met deze projecten en de honorering van nog een aantal EFRO-projecten zal Drenthe een evenredig aandeel aan middelen uit de noordelijke programma's kunnen bereiken.

**Arbeidsmarkt, onderwijs en sociale innovatie**

In het najaar van 2009 is het Uitvoeringskader 'Aan het werk met kennis', over de inzet van de provincie Drenthe op het terrein van innovatie, kennis, onderwijs en arbeidsmarktbeleid, vastgesteld. Daarnaast is de provincie Drenthe, in het licht van de economische situatie, nadrukkelijk in overleg met de vele partijen die actief zijn in het arbeidsmarktwerkveld om te komen tot afspraken en ontwikkelingen die leiden tot een effectiever en efficiënter functionerende arbeidsmarkt. Daarbij zijn we uiteraard sterk afhankelijk van draagvlak en bereidheid van die andere partijen. In afstemming met deze partijen wordt op dit moment onder meer gewerkt aan het verbeteren van de arbeidsmobiliteit in Drenthe, het tegengaan van de stijging van de jeugdwerkloosheid, het verbeteren van het scholingsniveau van de Drentse beroepsbevolking en het stimuleren van het aantal leerwerkplekken voor jongeren.
Zo zijn er diverse projecten gerealiseerd dan wel in uitvoering zoals Franchise4Women, Leren & Werken Drenthe en de ontwikkeling van een strategisch plan, waarin verbinding wordt gezocht tussen de ambities van de Stenden Hogeschool, gemeente Emmen en provincie Drenthe.

**Aandeelhouderschap in 'de nalatenschap van Essent'**
In 2009 is de verkoop van de provinciale aandelen in het productie- en leveringsbedrijf van Essent aan RWE AG definitief geworden. Daarmee was in eerste aanleg een opbrengst gemoeid van € 150,7 miljoen. Deze opbrengst was meegenomen in de Begroting 2009 en ook daadwerkelijk aan de provincie uitgekeerd. Een aantal onderdelen van Essent Holding NV zijn niet verkocht zoals aanvankelijk gepland was. Het gaat hierbij om de belangen in Essent Milieu NV (inmiddels Attero NV geheten) en in Publieke Belang Elektriciteitsproductie BV. Verder neemt de provincie nog deel in een aantal rechtspersonen waarin nog enige af te handelen zaken zijn ondergebracht. De financiële consequenties van die laatste zaken zullen in het voorjaar van 2010 duidelijke worden. Dat geldt ook voor eventuele uitkering uit de winst van Attero NV en PBE BV. Op dit moment is daarover nog geen nadere informatie bekend.
Voor het belang dat de provincie behoudt in het netwerkbedrijf Enexis Holding NV is als onderdeel van de afhandeling van de verkoop een bescheiden dividend meegenomen. Hiernaast is de provincie in het bezit gekomen van een vordering op Enexis als gevolg van het verstrekken van een bruglening. Van deze bruglening zijn de renteopbrengsten reeds meegenomen in de Begroting 2010. Nu wordt ook de nominale waarde van de lening via de balans over 2009 meegenomen. Dit alles levert een totale eenmalige bate op van ruim € 41 miljoen, die nu in de Jaarstukken van 2009 wordt meegenomen, nu duidelijkheid ontstaan is over de omvang van deze bate, die wij tot dusverre beschreven als de 'tweede tranche' van de aandelenverkoop van Essent. Deze bate gaat evenwel voorlopig nog even niet gepaard met een kasstroom, aangezien het gaat om een overdracht van relatief vaste activa, zoals een lening en aandelenpakketten. In de loop van de komende jaren wordt wel een kasstroom verwacht, als de bruglening in delen wordt afgelost en als eventueel nog nadere onderdelen van de 'nalatenschap van Essent' alsnog verkocht kunnen worden. De opbrengst 'tweede tranche' van de aandelenverkoop van Essent wordt aan een speciaal hiervoor aangemaakte reserve toegevoegd. Zie ook de financiële toelichting bij dit programma en programma 6 Middelen.

## P-4.1 Toerisme en recreatie

De hedendaagse toerist wordt steeds kritischer en zijn behoeften worden steeds specifieker. Het aanbod moet steeds meer toegesneden zijn op specifieke doelgroepen en voldoen aan de behoeften uit de markt. Een toeristisch-recreatief totaalproduct bestaat uit onder andere accommodaties, voorzieningen, cultuur, natuur en landschap en goed gastheerschap. Om in de toekomst te kunnen voldoen aan de toenemende kwaliteitseisen van de toerist en recreant, moet de sector adequaat inspelen op deze ontwikkelingen. Dat vraagt in het algemeen financiële, maar ook fysieke ruimte.

De complexiteit van wet- en regelgeving op het gebied van milieu, natuur en landschap (Natura 2000, etc.) neemt voor de ondernemer in de toeristische sector aanzienlijk toe. Om hier als ondernemer een antwoord op te geven moet er ruimte komen c.q. steun gegeven kunnen worden aan creatieve en innovatieve oplossingen en het gebruik van nieuwe technieken moet kunnen worden gestimuleerd.

Eind 2009 is de Drentse Agenda Recreatie en Toerisme (DART) vastgesteld als kader voor de provinciale inzet voor dit beleidsterrein. In het DART 2009-2013 is de additionele inzet gedefinieerd in de periode 2009-2013 die nodig is voor de vervolmaking en de optimalisering van het toeristisch product Drenthe. Op het vlak van nieuwe publieksattracties is inzet gepleegd vanuit de ruimtelijk-economische ordening, met onder andere de aanpak van Natuurlijke Recreatie en

financiële ondersteuning daar waar mogelijk en gepast vanuit de aanwezige regelingen (onder andere STINAT).
De STINAT-regeling is eind 2009 aangepast, waardoor ondernemers in aanmerking kunnen komen voor een hoger subsidiepercentage en bedrag. De regeling is succesvol en overtekend.

In het afgelopen jaar zijn voor de versterking van de sector en het toeristisch product Drenthe diverse projecten ontwikkeld en gehonoreerd in het kader van OP EFRO en pMJP. Versterking Ondernemerschap uitgevoerd door Hanzeconnect is een Noordelijk project waar in Drenthe volop gebruik van wordt gemaakt door ondernemers. Andere projecten zijn Veencompagnie, Stedelijk musem Coevorden, Kolonie in Beeld (Veenhuizen), Fietsknooppunten, Magisch Drenthe en China festival of Lights.

Marketing Drenthe heeft het jaar 2009 succesvol afgesloten. Zo is er met de integrale aanpak verder geïnvesteerd in het verbeteren van het imago van Drenthe op het gebied van toerisme, wonen en werken. Het draagvlak binnen deze sectoren groeit en er wordt steeds meer met Marketing Drenthe samengewerkt. Hiermee wordt het imago op het niveau van Drenthe positief beïnvloed en wordt het beeld van Drenthe meer concreet en divers gevoed. Imago-onderzoek (1 meting) toont aan dat de consument langzaamaan een rijker beeld van Drenthe krijgt.

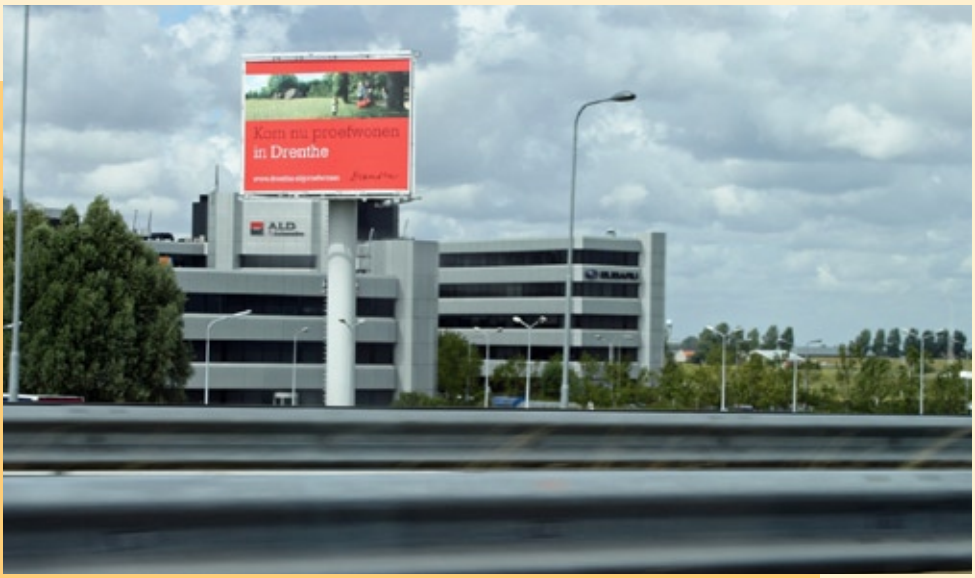


Reclamezuil Schiphol 'Kom nu proefwonen in Drenthe'.

## P-4.2 Landbouw

Belangrijke beleidsontwikkeling op het gebied van landbouw is de discussie over de Health Check, de uitwerking hiervan voor het landbouwbeleid in Nederland en de start van de discussie rond het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB) na 2013. Het is van groot belang dat de agrarische sector zich kan blijven ontwikkelen om te investeren in het versterken van de positie van het Nederlandse agrocluster op het vlak van concurrentiekracht, innovatie en duurzaamheid. Daarvoor moet duurzaam ondernemerschap worden gestimuleerd. De sector staat naast de opgave om voldoende en kwalitatief goed voedsel te produceren voor tal van nieuwe uitdagingen. Met de door de Europese Commissie uitgevoerde Health Check

van het GLB is per 2009 ruimte gecreëerd voor de zogenaamde Nieuwe Uitdagingen: Klimaatverandering (voorkomen en inspelen op), Hernieuwbare energie (leveren en energiebesparende maatregelen), Watermanagement (droogtebestrijding, beheersen overlast en waterkwaliteit) en Biodiversiteit. Daarbij is de opgave 'Investeren in Innovatie' op deze terreinen expliciet benoemd.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

### P-4.0 Economie

| Prioriteiten uit Begroting 2009 |
|---|
| **4.1. Omvorming economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie** |
| **Op weg naar een kenniseconomie (Stimuleringsfonds Drentse projecten)**<br>De Drentse economie kent kansrijke sectoren als sensortechnologie, energie en agribusiness. Zij vormen de kern van onze economische inzet richting kenniseconomie. Samen met het bedrijfsleven ontwikkelen wij initiatieven om het ondernemerschap te bevorderen. Belangrijke opgaven hier zijn kennisontwikkeling, innovatie en internationale oriëntatie. Bij de sensortechnologie staan wij voor de grote uitdaging om de economische potenties van een topinstituut als Astron verder te ontwikkelen en uit te bouwen in marktpotenties. Gelet op onze doelstellingen en ambities houden wij rekening met een substantiële financiële bijdrage uit de programma's Koers Noord, OP EFRO 2007-2013 en INTERREG IV-a. In 2008 is hiervoor al € 9,5 miljoen aan cofinanciering beschikbaar gesteld. Dit bedrag is al geheel gecommitteerd aan projecten. De belangrijkste hiervan waren het Drents innovatief actieprogramma (€ 3 miljoen voor de periode 2008-2010), de Subsidieregeling toerisme natuurlijk (€ 4,5 miljoen voor de periode 2008-2010) en Sensor Universe (€ 1,3 miljoen). In de periode 2009 tot 2011 is in totaal nog eens € 13,5 miljoen benodigd. De besluitvorming hierover loopt via het Stimuleringsfonds Drentse projecten.<br>Bij de ontwikkeling van bedrijventerreinen hebben de duurzame revitalisering van bestaande terreinen en parkmanagement de hoogste prioriteit. De nota Bedrijventerreinen wordt geactualiseerd. In het kader van het Regiospecifiek pakket Zuiderzeelijn is een belangrijke ontwikkelopgave weggelegd voor de economische component van de integrale gebiedsontwikkeling Assen-FlorijnAs, Emmen-Centrum (inclusief verplaatsing dierentuin) en de ontwikkeling van Coevorden-Centrum/Europark. |
| **4.2. Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt** |
| Een goede kwantitatieve en kwalitatieve aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt is een basisvoorwaarde voor de transitie van de Drentse economie naar een internationaal georiënteerde kenniseconomie. Ontwikkelkansen worden gestimuleerd voor alle lagen van de bevolking, vooral in Zuidoost-Drenthe (inclusief regio Hoogeveen). De ketenaanpak (jeugdzorg-onderwijs-arbeidsmarkt-kennis) staat centraal. Deze aanpak wordt uitgewerkt in een nieuw Actieprogramma arbeidsmarkt. Hiermee wordt een vervolg gegeven aan het onderdeel OKI van het project WOK. De uitwerking kent een nauwe relatie met de Sociale agenda en de discussie rond rollen en taken. Deze prioriteit moet worden beoordeeld in directe samenhang met de prioriteiten 2.2 en 2.3.<br>Samen met de gemeente Emmen en de Hogeschool Drenthe wordt een visie op het beroepsonderwijs in Drenthe opgesteld. Een in te stellen Taakgroep Jeugdwerkloosheid brengt binnen een jaar advies uit over de aanpak van dit belangrijke thema. Technische beroepen en ambachtelijke opleidingen worden gestimuleerd via onder andere stageplaatsen. De provincie participeert in een Drents-Groningse website over arbeidsmarkt- en onderwijsgegevens. |
| **4.3. Profileren Drenthe in noordelijke ontwikkelingsas (NOA)** |
| Inzet is dat Drenthe op basis van haar eigen kernkwaliteiten internationaal herkenbaar wordt als aantrekkelijke regio voor wonen, werken en recreëren. Vanuit deze basisgedachte willen wij Drenthe nadrukkelijk profileren in de uitwerking van de NOA-visie en de uitvoering van het Actieplan NOA (2008 tot en met 2010). Wij zijn bereid binnen NOA een actieve medecoördinerende en initiërende rol te vervullen. Onze NOA-ambities zijn sterk verbonden met onder meer onze economische en culturele uitgangspunten en speerpunten. In voorkomende gevallen zal Drenthe actief 'meeliften' met promotionele NOA-activiteiten, congressen, beurzen, culturele manifestaties en creatieve 'broedkamer'initiatieven in binnen- en buitenland en promotiematerialen. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 4.1. Omvorming Drentse economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie. | - Impuls transitie Drentse economie naar 'kenniseconomie', met internationale component.<br>- Versterkte innovatiekracht en ondernemerschap Drenthe, waarbij excelleren mogelijk is!<br>- Investeringsimpuls kansrijke economische sectoren en speerpunten provinciaal beleid.<br>- Gerevitaliseerde bedrijventerreinen met parkmanagement.<br>- Een regionaal evenwichtige duurzame economische groei en versterking van de concurrentiekracht van het MKB.<br>- Een (bijna) proportioneel Drents aandeel uit de middelen voor Koers Noord en het OP EFRO 2007-2013.<br>- Verhoging van de innovatiegraad en export van Drentse MKB-bedrijven.<br>- Voor 2015 een fysieke concentratie van activiteiten rond Sensor Universe in Assen (Hanze Institute of Technology, bedrijvenpark, kenniscampus).<br>- Het versterken van de innovatiekracht van het Drentse bedrijfsleven ter ondersteuning van de Drentse kenniseconomie. Het IAD richt zich daartoe breed op het potentieel stuwende MKB. | Status: groen<br>- De projectontwikkeling in het kader van de noordelijke programma's bleef aanvankelijk wat achter. Door extra inzet op het beslisrijp maken van projectinitiatieven is deze achterstand ingelopen.<br>- cofinanciering projecten:<br>  - uitvoering Innovatief actieprogramma Drenthe (IAD): de tenders die voorzien waren voor 2010 zijn naar voren gehaald<br>  - lobbyactiviteiten<br>  - faciliteren netwerk- en clustervorming<br>- Er is extra ingezet op het versneld realiseren van enkele (sensor-)projecten die al in voorbereiding waren. De aanvragen voor onder andere HIT, INCAS3 en Smart Factory zijn gehonoreerd.<br>- Vastlegging van het bedrijventerreinenbeleid in de omgevingsvisie Drenthe en in het rijk-IPO-VNG bedrijventerreinenconvenant 2010-2020.<br>- Begeleiding onderzoek Noordelijke Rekenkamer naar bedrijventerreinenbeleid.<br>- Opstarten met het opstellen van een provinciaal herstructureringsprogramma bedrijventerreinen. |
| 4.2. Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt. | - Verbetering van de matching tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt.<br>- Versterken arbeidspotentieel in relatie tot de transitie naar een kenniseconomie.<br>- Versterken structurele samenwerkingsverbanden bedrijven-onderwijs. | Status: groen<br>- Vaststellen van het Uitvoeringskader 'Aan het werk met kennis'.<br>- Projectontwikkeling (inclusief SNN-programma's).<br>- Uitvoering en promotie HRM-plus-regeling ten behoeve van MKB-bedrijven.<br>- Ontwikkeling Technasia in Drenthe.<br>- Stimuleren samenwerking onderwijs en bedrijfsleven.<br>- Voorzitterschap project Leren & Werken ter stimulering van 'een leven lang leren' in Drenthe.<br>- Deelname aan convenant Jeugdwerkloosheid.<br>- Realiseren Drentse Regiegroep Kennis en Arbeidsmarkt ten behoeve van regievraagstukken regionale arbeidsmarkt en kenniseconomie.<br>- Laten uitvoeren NAV (Noordelijke Arbeidsmarktverkenningen). |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2009 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 4.1. Omvorming Drentse economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kennis-economie | Status: groen<br>- Impuls transitie Drentse economie naar 'kenniseconomie', met internationale component.<br>- Versterkte innovatiekracht en ondernemersschap Drenthe, waarbij excelleren mogelijk is!<br>- Investeringsimpuls kansrijke economische sectoren en speerpunten provinciaal beleid.<br>- Gerevitaliseerde bedrijventerreinen met parkmanagement.<br>- Een regionaal evenwichtige duurzame economische groei en versterking van de concurrentiekracht van het MKB.<br>- Drenthe krijgt nu een proportioneel aandeel uit de middelen voor Koers Noord en het OP EFRO 2007-2013.<br>- Verhoging van de innovatiegraad en export van Drentse MKB-bedrijven.<br>- Voor 2015 een fysieke concentratie van activiteiten rond Sensor Universe in Assen (Hanze Institute of Technology, bedrijvenpark, kenniscampus).<br>- Het versterken van de innovatiekracht van het Drentse bedrijfsleven ter ondersteuning van de Drentse kenniseconomie. Het IAD richt zich daartoe breed op het potentieel stuwende MKB. | - De projectontwikkeling in het kader van de noordelijke programma's bleef aanvankelijk achter. Door extra inzet op het beslisrijp maken van projectinitiatieven is deze achterstand ingelopen.<br>- SNN heeft in totaal ruim € 89 miljoen toegekend aan Drentse projecten. Die projecten hebben een totale omvang van ruim € 212 miljoen. Vanuit de provincie zelf is ruim € 23 miljoen aan cofinanciering ingebracht (resulterend in een multiplier van bijna 10). Voor een belangrijk deel is deze cofinanciering gehaald uit de reserve Versterking Economische Structuur (VES).<br>- De uitvoering van het Innovatief actieprogramma Drenthe (IAD) loopt zeer voorspoedig: de tenders (4e en 5e) die voorzien waren voor 2010 zijn naar voren gehaald Daardoor zijn er in totaal 3 tenders. Tot nu toe zijn er in de eerste twee tenders aan 40 projecten subsidies toegekend (totaalbedrag van ruim € 4,2 miljoen (inclusief € 0,3 miljoen extra vanuit provinciale middelen)).<br>- Er zijn lobbytrajecten ingezet, onder andere voor het behoud van werkgelegenheid in het gevangeniswezen P.I. Veenhuizen en bij de rijksdiensten, het project Square Kilometer Array (SKA) en de inzet van rijksmiddelen Fonds Economische Structuur (FES) voor noordelijke projecten.<br>- Faciliteren netwerk- en clustervorming.<br>- Er is extra ingezet op het versneld realiseren van enkele (sensor-)projecten die al in voorbereiding waren. De aanvragen voor onder andere HIT, INCAS3 en Smart Factory en Watersense zijn gehonoreerd.<br>- Vastlegging van het bedrijventerreinenbeleid in de omgevingsvisie Drenthe en in het rijk-IPO-VNG bedrijventerreinenconvenant 2010-2020.<br>- Begeleiding onderzoek Noordelijke Rekenkamer naar bedrijventerreinenbeleid.<br>- Opstarten met het opstellen van een provinciaal herstructureringsprogramma bedrijventerreinen.<br>- Binnen het Platform Parkmanagement Drenthe, waarin vertegenwoordigers van alle Drentse parkmanagementorganisaties zitting hebben, is de voortgang van de lopende provinciale projecten gerapporteerd en bijgestuurd. Het gaat hier om de projecten Beheer Openbare Ruimte (BOR) en Backoffice Parkmanagement Drenthe. Beide projecten zijn door de provincie gefinancierd.<br>- In Emmen is de voorbereiding voor de subsidie aanvraag t.b.v. Het revitaliseringsproject Bahco3 afgerond en voor verdere behandeling doorgezonden naar het SNN. Datzelfde geldt voor De Wieken fase 2b in Hoogeveen. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2009 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 4.2. Kennis-ontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeids-markt. | Status: groen<br>- Verbetering van de matching tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt.<br>- Versterken arbeidspotentieel in relatie tot de transitie naar een kenniseconomie.<br>- Versterken structurele samenwerkingsver-banden bedrijvenonderwijs. | - Vaststellen van het Uitvoeringskader 'Aan het werk met kennis' met de ambitie en activiteiten van de provincie Drenthe op het terrein van arbeidsmarkt, onderwijs en sociale innovatie.<br>- Projectontwikkeling (inclusief SNN-programma's).<br>- Promotie van de HRM-plus-regeling ten behoeve van MKB-bedrijven , o.a. in Emmen (KCE, API, Kennischuster Polymeren).<br>- Stimuleren samenwerking tussen onderwijs en bedrijfs-leven.<br>- Facilitering project Leren & Werken ter stimulering van 'een leven lang leren' in Drenthe. De resultaten hiervan zijn:<br>- Opbouw structuur 'Leren & Werken' met ondernemers, overheid en kennisinstellingen.<br>- Uitvoering van doelgroepgerichte projecten<br>- Ontwikkeling van een integrale werkgeversbenadering.<br>- Realisatie van 500 duale en 300 EVC-trajecten.<br>- Partner in convenant Jeugdwerkloosheid.<br>- In samenwerking met Stenden en gemeente Emmen het opstellen van een visie over de toekomst van het hoger-onderwijs in Zuid-Oost Drenthe.<br>- Laten uitvoeren NAV (Noordelijke Arbeidsmarkt-verkenningen.) |

## P-4.1 Toerisme en recreatie

| Prioriteit uit Begroting 2009 |
|---|
| **4.4. Structuurversterking recreatie en toerisme** |
| Bij de ontwikkeling van de provinciale structuurvisie worden beleidsmatige ontwikkelingen en beeldvorming voor de planhorizon 2020 met betrekking tot recreatie en toerisme meegenomen. Projectontwikkeling vindt plaats door ondernemers, betrokkenen uit onderwijs, onderzoek en overheid (4 O's), onder andere gestimuleerd door het vormen van een informeel netwerk met de eerdergenoemde partijen. Wij richten ons op het verder versterken van de kennis, het organiserend vermogen en de grensoverschrijdende netwerken in de sector. Belangrijk is een kwaliteitsverbetering via de toepassing van nieuwe technologieën, ontwikkeling van nieuwe producten, marktconcepten en publieksat-tracties. Wij willen Drenthe ontwikkelen en promoten als provincie voor actieve recreatie. Toeristische knelpunten in waardevolle gebieden (onder andere door Natura 2000) worden opgelost. Ontwikkeldoel is verder toename van de lengte van de verblijfsduur en het aantal toeristen, van de toeristische bestedingen en de investeringen in sector, met als uiteindelijk effect toename van de (in)directe werkgelegenheid. Onze bijdrage aan de uitvoering van maatregelen en projecten is aanvullend op de projectontwikkeling die reeds in het kader van de uitvoering van SNN-programma's (prioriteit 4.1) plaatsvindt. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 4.4. Structuur-versterking Sector recreatie en toerisme. | - Kwaliteits- en vernieuwingsslag toeristische sector en toeristisch product.<br>- Realisatie van nieuwe publieksattracties.<br>- Verbetering ontsluiting van vaarroutes, creëren van nieuwe opstapplaatsen en verbeteren van walvoorzieningen. | - Opzetten informeel netwerk met bedrijfsleven, onderwijs, onderzoek en overheden (4 O's).<br>- Vaststellen Meerjarenuitvoeringsplan toeristische agenda.<br>- Uitvoeren van de Toeristische agenda 2008-2013.<br>- Operationalisering project Natuurlijke recreatie Drenthe.<br>- Ontwikkelen van clusterprojecten Toeristische ontwikkelingen/infrastructuur. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2009 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 4.4. Structuur-versterking sector recreatie en toerisme. | Status: groen<br>- Kwaliteits- en vernieuwingsslag toeristische sector en toeristisch product.<br>- Realisatie van nieuwe publieksattracties.<br>- Verbetering ontsluiting van vaarroutes, creëren van nieuwe opstapplaatsen en verbeteren van walvoorzieningen.<br>- Versterking informeel netwerk, creëren synergie. | - De Drentse Agenda Recreatie en Toerisme (DART) is vastgesteld en wordt op basis van projectvoorstellen uitgevoerd. Het TRD en Marketing Drenthe hebben voorstellen hiervoor ingediend. Er wordt goed gebruik gemaakt van de STINAT- en STIPO-regeling door ondernemers om investeringen te doen in de kwaliteitsverbetering en vernieuwing van het toeristisch product. De STINAT is per oktober 2009 verruimd, zeer succesvol en overtekend. Ook Groningen, Fryslân en Overijssel hebben, in navolging en met succes, een vergelijkbare regeling opengesteld.<br>- Het in 2009 opgestelde ontwikkelperspectief Natuurlijke Recreatie voor de gemeente Aa & Hunze is geïmplementeerd in het gemeentelijk toeristisch ontwikkelings plan (TROP) en meegenomen in de gemeentelijke structuurvisie. De eerste ontwikkelingsplannen van ondernemers die deelgenomen hebben aan het project Natuurlijke Recreatie hebben binnen de gemeente haar dynamiek gekregen. Het Kwaliteitsteam heeft bijvoorbeeld in de gemeente Tynaarlo met haar advies een meerwaarde gegeven door een versnelling in de bestemmingsplanprocedure te bereiken. Dit door het oorspronkelijke plan op een kwalitatief beter niveau te brengen. Ook vanuit het gebiedenbeleid/pMJP wordt op gebiedsniveau gestimuleerd nieuwe en vernieuwende toeristische producten te ontwikkelen.<br>- Het project Kolonie in Beeld is gehonoreerd. Dit project richt zich op de versterking van de vestigingsvoorwaarden in Veenhuizen door investeringen in de Hoofdweg en de omgeving van deze weg.<br>- Door de provincie is in samenwerking met de gemeenten, gestart met een inventarisatie van de voorzieningen/plannen en wensen m.b.t. de recreatietoervaart langs de provinciale vaarwegen.<br>- Het informele netwerk met het bedrijfsleven is versterkt. Het TRD heeft een belangrijke rol als vertegenwoordiger van het toeristisch bedrijfsleven in de uitvoering van het DART. Er wordt ook nauw samengewerkt met onderwijs en onderzoeksinstellingen om tot meer synergie te komen.<br>- De contacten met gemeenten zijn ook meer aangehaald. |

La Vuelta in Drenthe.

## P-4.2 Landbouw

| Prioriteit uit Begroting 2009 |
|---|
| **4.5. Structuurversterking land- en tuinbouw** |
| De land- en tuinbouw zijn voor Drenthe en voor het Drentse MKB belangrijke economische dragers. Door de hervorming van het Europese landbouwbeleid staan belangrijke clusters als zuivel, suiker en zetmeel onder druk. In Drenthe zijn volop kansen om de noodzakelijke omslag te maken. Onze inzet is nieuwe, marktgerichte ketenactiviteiten te helpen ontwikkelen. Kennisinfrastructurele voorzieningen worden ontwikkeld of verbeterd. Verder willen wij innovaties stimuleren, onder andere in de agrologistiek, ICT, agrificatie, bioraffinage en de zogeheten groene life sciences (biobased economy). De provincie wil helpen om de concurrentiekracht van de traditionele productieketens in de landbouw te versterken via het verbeteren van productkwaliteit, productiewijze, productieomgeving en voedselveiligheid. Ondernemerschap - ook maatschappelijk verantwoord ondernemerschap - wordt versterkt met behulp van voorbeeldprojecten, voorlichting en toekomststudies. Wij blijven als provincie investeren in landbouwstructuurversterkende maatregelen, zoals kavelruil, landinrichting en bedrijfsverplaatsingen. Dit laatste aspect krijgt in de komende periode meer aandacht. Onze bijdragen zijn een aanvulling op de nationale en Europese programma's voor regionale ontwikkeling en het landelijk gebied. Er komt een actieplan om de problematiek van de vrijkomende agrarische bedrijven aan te pakken. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 4.5. Duurzame structuurversterking land- en tuinbouw (volledige keten). | - Impuls samenwerking en verbeterde systeem-, product- en procesinnovaties in primaire bedrijven en keten.<br>- Versterking concurrentiekracht, vergroten toegevoegde waarde agrocluster en verbeteren financiële positie landbouwbedrijfsleven. | - Projectontwikkeling op basis van vraaggerichte benadering.<br>- Verder ontwikkelen platform waar ondernemers, onderwijs, onderzoek en overheid (zogenaamde 4 O's) elkaar ontmoeten en waaraan innovatieve ideeën en projecten hun basis aan ontlenen.<br>- Ontwikkeling economisch Actieplan vrijkomende agrarische bedrijven.<br>- Projectmatige aanpak structuurversterking en extra aandacht voor bedrijfsverplaatsingen in landbouwontwikkelingsgebieden. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2009 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 4.5. Duurzame structuurversterking land- en tuinbouw (volledige keten) | Status: groen<br>- Impuls samenwerking en verbeterde systeem-, product- en procesinnovaties in primaire bedrijven en keten.<br>- Versterking concurrentiekracht, vergroten toegevoegde waarde agrocluster en verbeteren financiële positie landbouwbedrijfsleven. | - Het businessplan is opgesteld voor de ontwikkeling van het Kenniscentrum Akkerbouw Noord Oost Nederland (KANON), waarin drie thema's centraal staan: water, bio-energie en ondernemerschap. De samenwerking met alle regionale belanghebbenden moet leiden tot versterking vernieuwing en verbreding van de akkerbouw op de lichte gronden in Noordoost Nederland. Iinitiatiefnemer is Praktijkonderzoek Plant & Omgeving (PPO). Het voorstel wordt ondersteund door Agenda voor de Veenkoloniën, AVEBE, IRS, LTO Noord en de Suikerunie. De drie thema's die centraal staan zijn: water, bio-energie en ondernemerschap.<br>- In het onderzoek naar het regionaal gemengd bedrijf wordt gezocht naar het sluiten van regionale kringlopen. Door een betere synergie te creëren tussen akkerbouwers, melkveehouders en bedrijfsleven kan de vitaliteit van het platteland in Drenthe verbeteren.<br>- Dit vergt vernieuwingen in bedrijfsconcepten en samenwerkingsvormen, bijvoorbeeld door uit te gaan van een regionale grondgebonden voerproductie, mestaanwending en energieproductie.<br>- Er is gestart met het project Kennis boven de grond halen met sensortechnologie. Hiermee wordt invulling gegeven aan de toenemende behoefte in de landbouw om realtime informatie te verzamelen, informatie uit te wisselen en om op basis van de informatie conclusies te trekken of processen aan te sturen en aan te passen.<br>- Ten slotte is er een haalbaarheidsstudie uitgevoerd naar het ruimtelijk clusteren van agro- en niet-agro activiteiten op agroparken. Het maakt op de lange termijn het sluiten van kringlopen en het gebruik van elkaars restproducten mogelijk ('cradle tot cradle'). Het resultaat is een besparing op ruimte, transportbewegingen en energie en een minder grote belasting van het milieu. De verkenning moet hier antwoord op geven en is de basis voor mogelijk verdere beleidsontwikkeling ten aanzien van agroparken.<br>- Projectmatige aanpak structuurversterking en extra aandacht voor bedrijfsverplaatsingen in landbouwontwikkelingsgebieden.<br>- Ondersteuning jonge agrariërs. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 4<br>Kennis wérkt | 1<br>Realisatie<br>2008 | 2<br>Primitieve<br>begroting<br>2009 | 3<br>Begroting<br>2009 na<br>wijziging | 4<br>Realisatie<br>2009 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| P4.02 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | 0 | 0 | 1.001.806 | 1.118.554 | -116.748 |
| P4.03 Profileren Drenthe in Noordelijke Ontwikkelingsas | 0 | 25.000 | 0 | 0 | 0 |
| P4.04 Structuurversterking recreatie en (zorg) toerisme | 125.258 | 120.000 | 120.000 | 128.856 | -8.856 |
| P4.06 Risicofinanciering MKB | 0 | 0 | 1.000.000 | 1.000.000 | 0 |
| Totaal prioriteiten | 125.258 | 145.000 | 2.121.806 | 2.247.410 | -125.604 |

## Financiële analyse prioriteiten

**P-4.02 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt**
In de tweede helft van 2009 zijn meer projecten gerealiseerd op het vlak van Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt dan in de 2e Bestuursrapportage was voorzien. Terugkijkend zijn in de 2e Bestuursrapportage te veel middelen teruggevloeid naar de algemene middelen. Vanwege deze interne oorzaak is het verschil ontstaan. Door de realisatie van de projecten in 2009 zijn alle prioriteiten gerealiseerd en zijn de lasten binnen het oorspronkelijke budget gebleven. Het ontstane negatieve verschil willen we verrekenen met het budget van 2010 in de 1e bestuursrapportage 2010.

## Wat hebben we nog meer gedaan?

### P-4.0 Economie

In het kader van de kredietcrisis en de versnellingsagenda hebben wij de herstructurering van bedrijventerreinen naar voren gehaald. Zo is de procedure voor Bahco (Emmen) versneld en hebben wij in 2009 hiervoor € 1,4 miljoen beschikbaar gesteld. Inmiddels is al gestart met fase 2A van De Wieken in Hoogeveen en proberen wij fase 2B van de grond te krijgen. Daarnaast wordt hard gewerkt aan de plannen voor de (verdere) revitalisering van De Tweeling in Emmen, Oevers in Meppel en het Stadsbedrijvenpark in Assen.
In het kader van de Versnellingsagenda hebben wij in nauw overleg met de NOM aanvullende financieringsfaciliteiten beschikbaar gesteld aan het Drentse MKB, met een totale omvang van € 6.000.000,--. Enerzijds via een kapitaalsinjectie in DPM van € 2.000.000,--. Anderzijds via een (rentedragende) geldlening aan de NOM van € 4.000.000,-- met als doel om investeringen van Drentse ondernemingen te financieren in pariteit met en op aanvraag van banken.
De derde activiteit in het kader van de versnellingsagenda betreft het versterken van de Drentse scholingsinfrastructuur. In 2009 is een begin gemaakt met het uitwerken van voorstellen voor een betere matching tussen vraag en aanbod van scholing voor werkenden en werkzoekenden. Onder aansturing van de Regiegroep Kennis en Arbeidsmarkt is onderzoek verricht naar de wijze waarop de scholing van werkenden gestimuleerd kan worden, met als uitkomst dat dit vooral vanuit de Werkpleinen gerealiseerd moet worden. Daarnaast heeft via het project Leren & Werken afstemming plaatsgevonden tussen de partners op het terrein van onderwijs, arbeids-

markt en ondernemerschap over inzet van rijksmiddelen voor scholing en arbeidsmarktbeleid. Ook wordt met gemeenten en UWV WERKbedrijf in het project 'Mobiliteitsnetwerk Drenthe' gewerkt aan het verbeteren van de bovenregionale van-baan-naar-baan-mobiliteit, en zijn wij partner in het convenant jeugdwerkloosheid.

## P-4.1 Toerisme en recreatie

Er zijn de afgelopen maanden bestuurlijk tussen rijk (SG VROM), gemeente en provincie afspraken gemaakt over de uitvoering van de gezamenlijke ambities in Veenhuizen en de wijze waarop dit voorbereid en uitgevoerd moet worden. De ambities krijgen een vertaling in het Transitieplan Veenhuizen 2018. Daarnaast hebben de gemeente en de provincie een traject ingezet om Veenhuizen geplaatst te krijgen op de Werelderfgoedlijst van de Unesco. Beide trajecten moeten gezien worden als vervolg op de uitvoering van het Masterplan Veenhuizen.

Marketing Drenthe heeft verder ingezet op positieve beïnvloeding van het imago van Drenthe en actiematige inzet voor de pijlers Wonen, Werken en R&T door massamediale middelen op televisie en print, maar ook met megabording langs snelwegen. Dit heeft tot veel aandacht, respons en free publicity geleid. Daarnaast is er ingespeeld op het succesvolle evenement Vuelta en heeft de campagne de NIMA Noord-Oost prijs gekregen waarmee veel positieve exposure is gegenereerd. De 1-meting heeft aangetoond dat Marketing Drenthe op de goede weg is.

Door de kredietcrisis werd verwacht dat meer mensen in eigen land op vakantie gaan. In het kader van de versnellingsagenda hebben provinciale staten 1 miljoen additioneel budget beschikbaar gesteld voor de intensivering van de marketing en promotie van Drenthe met als doel de bestemming Drenthe meer voor het voetlicht te brengen. En daarmee de kans te vergroten om meer toeristen naar Drenthe te halen en daarmee meer bestedingen en economische spin-off te genereren. Dit heeft een positieve impuls gegeven doordat er met die middelen meer en noodzakelijke massamediale inzet gepleegd kon worden.
Het voorstel betrof dan ook voornamelijk een intensivering van de huidige campagne-inzet. De extra middelen zijn onder andere ingezet voor:

- aanvulling van de tv-commercial met diverse korte filmpjes waarin het merk Drenthe verder werd geladen (Dierenpark Emmen, hotelarrangementen, Erfgoedlogies, TT, Veenhuizen, Vuelta, China Festival of Lights en de 50 euro actie);
- het inhoudelijk concreter maken van advertenties door hierin concrete bedrijven of organisaties op te nemen.

De samenwerking met overheden, bedrijfsleven en belangenverenigingen (Recreatieschap, Biblionet, RECRON, MKB, KvK, VNO-NCW, KHN, NOM) is verdiept. Daarmee heeft de samenwerking binnen de drie pijlers meer vorm gekregen. Het marketingcommunicatieconcept heeft daarmee een meer concrete lading gekregen. Voorbeelden hiervan zijn het al genoemde Proefwonen, de samenwerking met China Festival of Lights, Vuelta, TT, Veenhuizen en de 50 euro actie. Het project Proefwonen heeft de landelijke pers gehaald en Marketing Drenthe is daarmee genomineerd voor de City Marketing Innovation Award.

Ten slotte is het internetplatform voor Kunst, Cultuur, Evenementen en Toerisme gereed. Het wordt de komende maanden verder gevuld.

## P-4.2 Landbouw

### pMJP

Binnen het pMJP zijn er subsidies verstrekt ten behoeve van versterking, vernieuwing en verbreding van de landbouw. Er wordt onder andere een bijdrage geleverd aan een praktijkonderzoek om vloeibare kunstmest van dierlijke oorsprong toe te passen in de akkerbouw en een onderzoek naar een nieuwe oogstwijze van vezelhennep wordt ondersteund met het doel de kostprijs van de transportkosten en het aantal gereden kilometers te verminderen.

### Glastuinbouw

Binnen de glastuinbouw zijn de mogelijkheden verkend voor een projectvoorstel verspreid glas in Agenda Mooi Nederland en de verbinding van glastuinbouw Noord-Nederland om de netwerkorganisatie Greenports te versterken.

### Omschakeling biologische landbouw

In het najaar van 2009 hebben provinciale staten een initiatiefvoorstel aangenomen om de omschakeling naar de biologische landbouw te stimuleren. In 2010 zal een aanvang worden gemaakt met het opstarten van een project om deze doelstelling te realiseren.

## Wat heeft het gekost?

| | Product/prioriteit | 1 Realisatie 2008 | 2 Primitieve begroting 2009 | 3 Begroting 2009 na wijziging | 4 Realisatie 2009 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 992.806 | 1.355.000 | 2.121.806 | 2.247.410 | -125.604 |
| | P-4.0 Economie | 3.279.125 | 1.263.993 | 11.024.091 | 12.393.131 | -1.369.040 |
| | P-4.1 Toerisme en recreatie | 1.965.218 | 1.854.890 | 2.814.990 | 2.817.680 | -2.690 |
| | P-4.2 Landbouw | 148.699 | 180.000 | 180.000 | 180.000 | 0 |
| | Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | 6.385.848 | 4.653.883 | 16.140.887 | 17.638.221 | -1.497.334 |
| Baten | Prioriteiten | 0 | 0 | 100.000 | 100.000 | 0 |
| | P-4.0 Economie | 18.895.338 | 6.731.970 | 162.589.423 | 204.096.699 | -41.507.276 |
| | P-4.1 Toerisme en recreatie | 0 | 0 | 0 | 1.617 | -1.617 |
| | P-4.2 Landbouw | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | 18.895.338 | 6.731.970 | 162.689.423 | 204.198.316 | -41.508.893 |
| Saldo | | -12.509.491 | -2.078.087 | -146.548.536 | -186.560.095 | 40.011.559 |

### Toelichting

| | |
|---|---|
| Saldo Programma | 40.011.559 |
| Bestemming resultaat reserves bij programma | |
| Bijdrage aan Reserve 2e tranche aandelenverkoop Essent | -41.059.000 |
| Bijdrage aan Reserve opbrengsten aandelenverkoop | -837.368 |
| Bijdrage van Reserve versterking economisch structuur | 1.094.788 |
| Totaal verrekend met reserves | -40.801.581 |
| Resultaat programma na bestemming reserves | -790.022 |

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

### Lasten

### P-4.0 Economie

Op dit product zijn de lasten per saldo € 1.369.000,-- hoger dan begroot. Deze overschrijding is het resultaat van diverse voor- en nadelen maar heeft vooral betrekking op bijdragen in projecten versterking economische structuur. De uitvoering van de SNN-programma's Koers Noord, OP EFRO en OP Interreg is veel sneller gaan dan aanvankelijk verwacht. Gegeven de economische crisis, aansluitend op de Versnellingsagenda en anticiperend op het sluiten van een deel van de loketten eind 2009 hebben wij extra ingezet op stimulering van de projectontwikkeling. Daardoor is ook versneld een aanspraak gemaakt op cofinancieringsmiddelen vanuit de reserve VES. SNN heeft in totaal ruim € 89 miljoen toegekend aan Drentse projecten. Die projecten hebben een totale omvang van ruim € 212 miljoen. Vanuit de provincie zelf is ruim € 23 miljoen aan cofinanciering ingebracht (resulterend in een multiplier van bijna 10). Voor een belangrijk deel is deze cofinanciering gehaald uit de reserve Versterking Economische Structuur (VES). Uiteindelijk heeft dat geresulteerd in een overschrijding van € 1.341.000,-- op een totale realisatie van € 11.248.000,--. De overschrijding wordt verrekend met de reserve Versterking Economische Structuur. De oorzaak van de overschrijding is derhalve extern van aard. Door de extra inzet op stimulering van de projectontwikkeling hebben wij zeer goede resultaten geboekt.

### Baten

### P-4.0 Economie

Naast een hogere verkoopopbrengst Essent aandelen eerste tranche is de nominale waarde van de bruglening aan Enexis over 2009 meegenomen. Dit alles levert een totale eenmalige bate op van € 41,9 miljoen, die nu in de Jaarstukken van 2009 wordt meegenomen, nu duidelijkheid ontstaan is over de omvang van deze bate, die wij tot dusverre beschreven als de 'tweede tranche' van de aandelenverkoop van Essent. Voorgesteld wordt de opbrengst van deze tweede trance toe te voegen aan de Reserve opbrengst tweede tranche aandelenverkoop Essent.

# Programma 5
# Leefomgeving

## Missie

Wij willen de voorsprong van Drenthe als aantrekkelijke regio voor wonen, werken en recreëren in een mooie, schone en sociaal veilige leefomgeving verder versterken. Wij gaan de provincie nationaal, maar ook internationaal profileren door deze hoogwaardige kwaliteiten nadrukkelijker te presenteren. Bij het ontwikkelen van projecten staat voorop het beginsel van het vergroten van de synergie tussen de in het collegeprogramma genoemde kernwaarden. Een voorbeeld daarvan is de samenhangende benadering voor zogeheten groen-blauwe diensten. Wij willen een voortrekkersrol vervullen bij de ontwikkeling van kennis en innovatie rond klimaat en energie. Wij nemen het voortouw bij de afstemming van ruimtelijke vraagstukken rond klimaat en energie. Meer dan tot nu toe zullen wij milieugezondheid en duurzaamheid hanteren als wegingsfactoren in het provinciaal beleid. Ter bescherming en ontwikkeling van de Drentse bodem stellen wij een integraal beleidsplan op voor de ondergrond, evenals een innovatieve visie op het grondwaterbeheer.

## Belangrijkste resultaten 2009

### Water

- Realisatie wateropgave: POP-uitwerking waterbergingsgebieden Zuid-Drenthe is vastgesteld. Hiermee heeft de provincie de inrichting van waterbergingsgebieden in Zuid-Drenthe mogelijk gemaakt.
- KRW: de doelen voor de Europese kaderrichtlijn water zijn door uw staten vastgelegd. Tegelijkertijd hebben de waterschappen de maatregelen in hun waterbeheerplan opgenomen.
- Grondwater: POP-uitwerking strategische grondwaterwinningen is vastgesteld.
- Grondwater: In een vernieuwend proces is een nieuw concept voor het grondwaterbeleid uitgewerkt, de innovatieve grondwatervisie. Kern van de visie is de grondwatervoorraad onder het Drents Plateau vergroten, om deze vervolgens zo goed mogelijk te benutten voor de drinkwatervoorziening, de landbouw en de natuur. In stedelijk gebied wordt het grondwater benut voor economische ontwikkeling en energietoepassingen. Deze nieuwe benadering noemen wij de 'Waterfabriek' een prachtige, schone 'fabriek' in Drenthe.
- Het Regionaal Waterplan is in ontwerp vastgesteld als onderdeel van de Omgevingsvisie van de provincie Drenthe. In het Regionaal waterplan zijn de doelen opgenomen voor de waterhuishouding en vindt de intergratie met het ruimtelijk beleid plaats.

### Milieubeleid

*Programma Klimaat en energie*

In 2009 zijn op basis van het actieplan binnen de vijf deelprogramma's veel inspanningen verricht, wat heeft geleid tot de volgende resultaten:

- Klimaatuitvoeringssubsidie: Met een totale subsidie van 2 miljoen euro is een totale extra investering in duurzame maatregelen van € 8 miljoen uitgelokt.
- Oprichting Energiebureau ZO Drenthe: Om de verbinding met andere programma's en externe partijen te stimuleren is gekozen voor een integrale gebiedsbenadering. Zuidoost-Drenthe is hierin een speerpunt. Hiertoe is het Energiebureau ZO Drenthe opgericht waarin de provincie samenwerkt met gemeenten, kennisinstellingen, marktpartijen en Energy Valley.

- Groen Gas: Er is een inventarisatie uitgevoerd naar kansrijke grootschalige initiatieven voor de productie van biogas dat vervolgens kan worden opgewerkt tot aardgaskwaliteit (groen gas). In combinatie met de ambitie om Energie Transitie Parken te ontwikkelen zijn de mogelijkheden voor het ontwikkelen van Groen Gas Hubs uitgewerkt.
- Voor het Energie Transitie Park Midden Drenthe is een communicatieplan opgesteld en wordt een visie ontwikkeld met betrokken partijen. Het bedrijf Noblesse heeft op ETP Midden Drenthe grond aangekocht, de beschikbaarheid van duurzame energie tegen een langjarige vaste prijs was de belangrijkste vestigingsfactor.
- Met alle Drentse gemeenten en waterschappen is zowel op ambtelijk als bestuurlijk niveau een regulier overleg ingesteld (de zogenaamde DEKO-bijeenkomsten, Drents Energie en Klimaat Overleg).
- Vanuit het programma Klimaat en Energie is een bijdrage geleverd aan diverse waterbergingspojecten (convenant Meppelerdiep, Hunzedal en Bargerveen).
- Met de Subsidieregeling Energiebesparing Bestaande Bouw particulieren 2009, afgekort SEBB 2009, gaat de provincie Drenthe, mede in relatie tot de Versnellingsagenda, energiebesparing en toepassing van duurzame energie in particuliere woningen stimuleren.
- In het kader van het 100.000 woningenplan zijn met VROM/WWI, alle gemeenten uit NN en vele marktpartijen essentiële stappen gezet die in april 2010 moeten leiden tot de aanwijzing (bij AMvB) van Noord-Nederland als Koplopergebied.
- Vanuit het 100.000 woningenplan is door de 3 noordelijke provincies en de Stichting Energy Valley in mei 2009 een 2-daagse vakbeurs 'Energie in Bouw en Vastgoed' mogelijk gemaakt. De beurs en de 3 congressen trokken ca. 3.000 bezoekers en krijgt in mei 2011 de tweede editie.
- Aanvraag opsporingsvergunning geothermie (inclusief masterplan) ZO-Drenthe is gereed.
- Er is een Rapport duurzaamheidseffectrapportage gereed gekomen dat in wisselwerking met de ontwerp-Omgevingsvisie Drenthe is opgesteld.

*Externe veiligheid*

- Er is een Convenant munitietransporten gesloten tussen gemeenten, provincie en ministerie van defensie., waarin is geregeld dat munitie van en naar de opslagplaatsen via van tevoren vastgestelde routes wordt vervoerd.
- Een uitgebreid overzicht van de belangrijkste inhoudelijke voortgang in het programma Klimaat en energie is beschreven in Actieplan 2010 en voor externe veiligheid in het jaarverslag 2009.

**Bodem**

- Convenant bodem: afspraken uit het convenant zijn vertaald naar het meerjarenprogramma bodemsanering Drenthe 2010-2014.
- Structuurvisie ondergrond: zienswijzen op de notitie Reikwijdte en detailniveau zijn ontvangen evenals advies van de commissie Milieueffectrapportage. Het eerste concept-Milieueffectrapportage is opgesteld en besproken met belanghebbenden die een zienswijze indienden. De formele procedure van besluitvormingen vindt plaats in 2010.
- ProGeo: in de week van 19 tot 22 april vond het internationaal symposium ProGeo plaats. Een groot aantal geologen uit binnen- en buitenland bevond zich gedurende die dagen in Assen voor een zeer gevarieerd programma.
- Gasfabriek: de sanering van het laatste voormalige gasfabrieksterrein (Assen) is in uitvoering gegaan en de voorbereiding van de bodemsanering Holwert Coevorden is opgestart.
- De onthulling van Drouwenerzand als aardkundig monument heeft op 1 oktober plaatsgevonden door gedeputeerde T. Klip en wethouder J. Bruintjes van Borger-Odoorn.

- Haalbaarheidsstudie Geopark; partijen zien een meerwaarde en het proces om een Geopark te realiseren; het traject is gestart.
- De geomorfologische kaart is geactualiseerd
- Actualisatie van de Drentse bodemkaart(en) verloopt volgens planning. Deelonderzoeken zijn opgeleverd en laatste fase van het traject is ingezet.
- Project Duurzaam Boer Blijven in Drenthe is in 2009 officieel van start gegaan. Groot Drents 4-jarig project gericht op het verduurzamen van de melkveehouderijsector.

**Vergunningverlening**

- TT circuit: de provincie Drenthe is in samenspraak met externe partijen een traject gestart gericht op het formuleren van een langetermijnvisie met bijbehorende uitvoeringsprogramma's voor het TT Circuit te Assen. Het Plan van Aanpak is eind 2009 aangeboden aan ons college van GS en B&W van Assen. De planning is er op gericht het traject medio 2010 af te ronden. Het formuleren van de visie, het opstellen van uitvoeringsprogramma's en de processuele ondersteuning worden voor een belangrijk deel uitbesteed. Er is daarnaast een inhoudelijke en juridische bijdrage aan VROM geleverd ten behoeve van de opstelling van de zogenaamde wettelijke '12-dagenregeling voor racecircuits' in het kader van de Wet geluidhinder.
- IPPC (Integrated Pollution Prevention and Control)-richtlijn: in 2009 is de lijst met bedrijven die nog niet IPPC-proof zijn verder opgeschoond (ETC aanvullen). Daarnaast zijn 54 beschikkingen in het kader van de Wm en 45 beschikkingen in het kader van het Vuurwerkbesluit verleend.
- Het proces om te komen tot een RUD (Regionale Uitvoeringsorganisatie) is in gang gezet (zie verder ontwikkelingen).
- Wet Luchtvaart is geïmplementeerd in de provinciale organisatie (opstellen beleidsregels, verordening, modelbeschikkingen, werkafspraken met gemeenten).

**Natuur en Landschap**

- Voor de besteding van de € 6 miljoen compensatie die door Tennet beschikbaar is gesteld, is een kaderregeling vastgesteld. De eerste landschapsprojecten zijn al in uitvoering genomen.
- Uit het verrommelingsbudget zijn door de gemeente Noordenveld, Emmen en Meppel drie sterk verrommelde situaties opgeruimd. Daarnaast zijn drie beschikkingen afgegeven voor de verbetering van de landschappelijke inpassing van bedrijventerreinen en er zijn drie gemeentelijke projecten gehonoreerd die zicht richten op de versterking van de beeldkwaliteit.
- In Drenthe heeft een internationaal symposium plaatsgevonden over wereldwijd onderzoek naar verspreiding en ecologie van loopkevers. Drenthe neemt in dit onderzoek een vooraanstaande plaats in dankzij de stichting Willem Beijerinck Biologisch Station, die de onderzoeken van het Biologisch Station Wijster op dit gebied heeft voortgezet.
- Het nieuwe stelstel Natuur- en landschapsbeheer is voor het onderdeel agrarisch natuurbeheer per 1 januari 2010 operationeel. Het stelsel is sterk vereenvoudigd ten opzichte van het oude Programma Beheer en de taken zijn nu volledig overgedragen van het rijk naar de provincie. Het onderdeel Natuurbeheer is waarschijnlijk operationeel per 1 januari 2011.
- Op 1 september 2009 zijn voor 8 Drentse Natura 2000-gebieden de conceptbeheerplannen ingediend bij de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.
- De nieuwe zandwinning voor beton- en metselzand in Zuidwest-Drenthe is op 29 september 2009 in gebruik genomen.
- De toegangspoort Noord in het Drentsche Aa gebied is gerealiseerd en geopend.
- Het inrichtingsplan Dwingelderveld is opgesteld en ter inzage gelegd. De LIFE-subsidie voor ontwikkeling van het Dwingelderveld is gehonoreerd.

**Provinciaal Meerjarenprogramma Landelijk gebied 2007-2013**

- Ten aanzien van de afgesproken prestaties met betrekking tot grondverwerving zijn in 2009 aanzienlijke resultaten geboekt. Aan het eind van 2009 zijn 1.018 hectares verworven van de 1.638 hectare die voor de periode 2007-2013 zijn afgesproken.
- In 2009 zijn taskforces voor inrichting EHS en verdrogingbestrijding in het leven geroepen om de opgelopen achterstand teniet te doen. Mede onder invloed van deze impuls zijn deze prestaties goed op gang gekomen. Voor bestrijding van verdroging en inrichting EHS komt de helft van de taakstelling in 2010 in uitvoering.
- Het thema Landbouw, en dan vooral het onderdeel 'verbeteren van de ruimtelijke structuur', ligt qua uitvoering voor op schema.
- De provinciale doelen lopen goed. Dit valt af te lezen uit de benutting van de Europese middelen die als cofinanciering via het pMJP ter beschikking staan. Deze POP-middelen zijn voor de gehele pMJP-periode zo goed als verplicht. De cofinanciering voor onze provinciale doelen loopt goed, omdat er naast de Europese middelen ook veel geld van andere partners als gemeenten en waterschappen in zit.
- De Impuls Sociaaleconomische Vitalisering is in 2009 een succes gebleken. De voorgenomen doelstelling is voor 100% gehaald.

## Wat waren onze doelen en wat hebben we gerealiseerd?

### P-5.0 Waterhuishouding

| Doelen vanuit de begroting 2009 (per product/deelproduct). |
|---|
| Een veilig en bewoonbaar Drenthe. Geen ernstige bedreigingen van grote hoeveelheden water. De norm van overstromingsfrequentie voor kaden is 1 x 100 jaar om zo de stedelijke gebieden te beschermen tegen het water. De grote maatregelen ter bescherming tegen wateroverlast in de vorm van bergingsgebieden zijn uiterlijk 2015 gerealiseerd. Daarmee is het gewenste veiligheidsniveau bereikt. |
| De verdroging in een achttal gebieden in Drenthe (de zogenaamde TOP-gebieden) aanpakken, waarbij een goede afstemming plaatsvindt met natuur en landschap. Het gaat hierbij om de volgende gebieden: Drentsche Aa, Peizerdiep, Bargerveen, Elperstroom, Fochteloërveen, Dwingelderveld, Drents Friese Wold en Reest (zie hiervoor de in het pMJP geformuleerde doelstellingen). |
| Optimale waterpeilen op de Drentse kanalen. |
| Ter verbetering van de waterkwaliteit van de Drentse beken worden ecologische doelen van de Drentse wateren nader geformuleerd tegen de achtergrond van de Europese Kaderrichtlijn water. Afstemming met natuur en landschap is hier essentieel. |
| Realisatie duurzaam waterbeheer in de stedelijke omgeving door onder andere stimulering, bijdrage in innovatieve projecten ten aanzien van afkoppelen regenwater van riool, sanitatieprojecten en bewustwordingsprojecten. |

**Wateropgave**

POP-uitwerking waterbergingsgebieden Zuid-Drenthe is vastgesteld. Hiermee heeft de provincie de inrichting van waterbergingsgebieden in Zuid-Drenthe mogelijk gemaakt en daarmee is een belangrijke stap gezet op weg naar het realiseren van een aanvaarbaar risico op wateroverlast bij extreem natte perioden.
De uitvoering van de inrichting van het waterbergingsgebied 'De onlanden' (VIEP) in Noord-Drenthe is in 2009 gestart.

In het Regionaal Waterplan hebben we op strategisch niveau de kaders vastgelegd voor de waterhuishoudkundige inrichting in de provincie en dragen we zorg voor ruimtelijke doorwerking van de water. Nog meer dan in POP II is water als robuust systeem sturend voor ontwik-

kelingen in het landelijke gebied. Het beleid voor de beekdalen wordt versterkt door de natuur en wateropgave te combineren en de ruimte voor water met het oog op klimaatverandering in de beekdalen te behouden. Bovendien is er meer aandacht voor waterkwaliteit nu de doelen voor de Kaderrichtijn Water in het plan worden opgenomen. Daarnaast wordt het beleid voor grondwater steviger neergezet en geven wij daarmee invulling aan een driedimensionale benadering van het omgevingsbeleid en kijken wij verder vooruit om daarmee het grondwatervoorraad te behouden en de kansen die dat met zich meebrengt te benutten.

**Verdroging**
Door een interne taskforce is de stand van zaken in de verschillende TOP-gebieden verdroging in kaart gebracht. Uit de inventarisatie blijkt dat in 2009 een prestatie is verplicht van totaal 4.650 ha (42%). Bij ongeveer 4.500 ha (41%) is de uitvoering vanwege grondverwerving op dit moment nog onzeker. De Statencommissie Omgevingsbeleid is per brief van 11 november 2009 geïnformeerd over de stand van zaken van de aanpak van de verdroging.

**Waterkwaliteit**
KRW: de doelen voor de Europese kaderrichtlijn water zijn door uw staten vastgelegd. Tegelijkertijd hebben de waterschappen de maatregelen in hun waterbeheerplan opgenomen.

**Duurzaam waterbeheer en waterbewustzijn**
De provincie stimuleert projecten gericht op duurzaamheid, innovatie en waterbewustzijn. Voorbeelden zijn het toepassen van sensortechnologie in het waterbeheer, bijdrage aan het landelijk scholenproject en stimuleren van de klimaatadaptatiescan.

De Eelder- en Peizermaden worden ingericht als onderdeel van de EHS en voor waterberging.

## P-5.1 Milieubeleid

| Doelen vanuit de begroting 2009 (per product/deelproduct) |
|---|
| **Klimaat en energie** |
| - Minder uitstoot van broeikasgassen door een brongerichte aanpak.<br>- Beter aanpassen op veranderingen in het klimaat door een gebiedsgerichte aanpak.<br>- Meer gezamenlijke verantwoordelijkheid door een actorgerichte aanpak:<br>  - de emissie van $CO_2$ moet in 2020 met 30% zijn verminderd ten opzichte van 1990;<br>  - de energie-efficiëntie wordt verhoogd met 2% per jaar (nu 1%);<br>  - het aandeel hernieuwbare energiebronnen bedraagt 20% in 2020 (nu 2% tot 3%). |
| **Externe veiligheid** |
| Streven naar een situatie in de samenleving waarin risico's van zware ongevallen met gevaarlijke stoffen zoveel mogelijk beperkt en maatschappelijk en bestuurlijk geaccepteerd zijn en waarbij een bepaald basisveiligheidsniveau niet overschreden wordt. Dit wordt bereikt in 2010. In het PUP externe veiligheid 2006-2010 en in de Drentse structuurvisie EV-beleid worden de stappen daartoe gedetailleerd beschreven en uitgewerkt. |

### Klimaat en energie

Met de goedkeuring van Actieplan 2009 door gedeputeerde staten is het tweede uitvoeringsjaar van het programma ingezet. In dit uitvoeringsjaar zijn binnen de vijf deelprogramma's veel inspanningen verricht en zijn diverse initiatieven gefinancierd. Diverse projecten hebben geleid tot vermindering van de uitstoot van broeikasgassen, hebben bijgedragen aan het verhogen van de energie-efficiency een de opwekking van duurzame energie. Er is voorts veel aandacht besteed aan integrale kaderstelling en visieontwikkeling. De uitvoering van het programma komt op stoom. Samenvattend kan worden gesteld dat in het jaar 2009, naast de uitvoering van projecten, een belangrijk kaderstellend en visievormend proces is doorlopen. Dit heeft een stevig fundament neergelegd voor de komende jaren. Het heeft ertoe geleid dat het programma steeds duidelijker aanwezig is zowel in de provinciale organisatie als in de provincie zelf.

### Externe veiligheid

In 2009 is de in het programma beoogde verschuiving van projecten naar activiteiten voor een belangrijk deel gerealiseerd. Aandacht voor externe veiligheid is steeds meer geborgd in de procedure rond milieuvergunningen. Op het gebied van de ruimtelijke ordening, waar het grootste gedeelte van de werkzaamheden verricht wordt, is een goed begin gemaakt. De verwachting is gerechtvaardigd dat in 2010, als het huidige programma afgelopen is, het grootste gedeelte van de doelen gerealiseerd is.

## P-5.2 Bodem

| Doelen vanuit de begroting 2009 (per product/deelproduct) |
|---|
| **Bodemsanering** |
| In de provincie Drenthe kennen wij in totaal ca. 40.000 van bodemverontreiniging verdachte locaties (werkvoorraad). Verontreinigde landbodems kunnen op grond van humane, ecologische en/of verspreidingsrisico's spoedeisend of niet spoedeisend zijn. Om vast te kunnen stellen of een verdachte locatie spoedeisend is, dient eerst historisch onderzoek te worden verricht. Daarmee wordt de lijst verdachte locaties opgeschoond. Door het uitvoeren van bodemonderzoek wordt inzicht verkregen in de ernst en spoedeisendheid. Met het Ministerie van VROM wordt een convenant voorbereid waarin afspraken worden neergelegd over de aanpak en financiering van de spoedlocaties. Het convenant zal in 2009 worden getekend. Naast spoedlocaties worden in het convenant afspraken gemaakt over:<br>- duurzaam gebruik van de ondergrond<br>- aanpak van grootschalige grondwaterverontreinigingen<br>Dit moet ertoe leiden dat er geen stagnatie in de ruimtelijke ontwikkelingen en de economische groei van bedrijven optreedt en er geen onaanvaardbare risico's voor het milieu en de volksgezondheid ontstaan als gevolg van bodemverontreiniging. |
| **Planning doelrealisatie 2009**<br>Opstellen overzicht bodemverontreiniginglocaties met gezondheidsrisico's inclusief genomen en voorgenomen maatregelen.<br>Plan voor de aanpak en financiering (extern bijdragen derden) van puntbronnen binnen grondwaterbeschermingsgebieden.<br>Uitvoeren stimuleringsregeling bodemsanering particulieren. |
| **Langere termijn**<br>- Voor 2015 opstellen overzicht en aanpak alle spoedeisende locaties.<br>- Voor 2030 saneren/beheersen alle niet spoedeisende locaties. |
| **Bodembescherming** |
| - Het voorkomen van vermijdbare verontreiniging en aantasting van de bodem (inclusief grondwater).<br>- Het duurzaam beschermen van aardkundige waarden en het Drentse bodemarchief door het voorkomen van vermijdbare verontreiniging, alsmede de fysische en biologische aantasting van de bodem; het faciliteren van maatschappelijk nuttige en gewenste ontwikkelingen en het veilig stellen van niet of nauwelijks te vervangen bodemgerelateerde waarden.<br>- Bij maatschappelijk gebruik van de (diepe) ondergrond moeten aantasting van de bodem zoveel mogelijk worden beperkt.<br>- Geen opslag van (gevaarlijk en radioactief) afval in de diepe ondergrond. Om dit te bereiken dient de provincie te beschikken over het wettelijk instrumentarium (3D-omgevingsvergunning). |
| **Planning doelrealisatie 2009**<br>- Reductie gebruik en omvang van gewasbeschermingsmiddelen.<br>- Beleidskader en uitvoeringsprogramma bescherming aardkundige waarden.<br>- Naar aanleiding van onderzoek milieutekorten een nieuw beleidskader ten behoeve van de doorwerking van milieutekorten in de EHS en de landbouw.<br>- Actueel bodembeleid als gevolg van Europese en nationale wetgeving.<br>- Beleidsplan voor de ondergrond als bouwsteen voor het nieuwe omgevingsbeleid en kader voor ondergrondse activiteiten, zoals benutting van de ondergrond voor opslag, inclusief een integraal (bodem)energieplan voor Zuidoost-Drenthe.<br>- Plan van aanpak geothermie.<br>- Stimuleren van projecten bodemleven/bodembiodiversiteit. |

| Doelen vanuit de begroting 2009 (per product/deelproduct) |
|---|
| **Lange termijn** |
| - 2010: het gehalte aan bestrijdingsmiddelen in grond(water) neemt niet toe en de nitraatconcentratie bovenste grondwater voldoet aan de Europese normen. |
| - 2010: bodeminformatie is actueel. |
| - 2015: 75% van het aardkundigewaardengebied is duurzaam beschermd (veiliggesteld, hersteld). |
| Bijdrage aan klimaatdoelstelling. |
| - 2020: structureel 900 kton $CO_2$-reductie per jaar (behoud van de veengronden). |
| **Grondwaterbescherming** |
| Een zodanige kwaliteit van het (grond)water dat het water zonder ingrijpende en kostbare zuivering geschikt is voor de bereiding van drinkwater. Daarnaast voldoet het grondwater in de gehele provincie aan de door EU gestelde eisen van de drinkwaterkwaliteit. Aanvullend voldoet het bovenste grondwater in de grondwaterbeschermingsgebieden en natuurgebieden op termijn aan de EU-voorkeursnorm voor drinkwater van 25 mg nitraat/l. |
| **Planning doelrealisatie** |
| - Kwaliteit oppervlaktewater in Drentsche Aa voldoet aan wettelijke normen voor bereiding van drinkwater nabij innamepunt. |
| - 2009: 1 integraal Grondwaterplan en beleidskader voor Uitvoeringsprogramma grondwaterbescherming. |
| - 2010: kwaliteit grondwater bestemd voor drinkwater voldoet aan de EG-drinkwaterrichtlijn en is zonder ingrijpende en kostbare zuivering geschikt als drinkwater. Nitraatconcentratie bovenste grondwater in grondwaterbeschermingsgebieden en natuurgebieden voldoet op termijn aan de EU-voorkeursnorm van 25 mg/l en concentratie bestrijdingsmiddelen in grondwater zijn niet hoger dan 0,1 µg/l voor individuele stoffen en 0,5 µg/l voor de som van alle stoffen en hun omzettingsproducten. |
| **Bestuurlijke doorwerking** |
| - Gemeenten hebben in hun bestemmingsplannen de waterwingebieden en de gebieden met grondwater-bescherming opgenomen en de bestemmingen hierop afgestemd. |
| - Waterbedrijven voeren bescherming uit in waterwingebieden conform opgestelde beheerplannen. |
| - Terreinbeheerders en overige bodemgebruikers stemmen hun gebruik af op de functie van het gebied. |
| **Maatschappelijke doorwerking** |
| - Burgers zijn zich bewust van risico's van het gebruik van bestrijdingsmiddelen en zijn bereid de maatschappelijke gevolgen te accepteren. |
| - Binnen de grondwaterbeschermingsgebieden vinden geen activiteiten plaats die negatieve invloed hebben op de kwaliteit van het grondwater. |
| - 2010: Landbouwsector heeft gebruik van mest en bestrijdingsmiddelen verminderd en maakt geen gebruik van verontreinigde reststoffen als meststof. |

- Overzicht bodemverontreiniginglocaties met risico's voor de mens en/of het milieu is opgesteld.
- Plan voor de aanpak van puntbronnen binnen grondwaterbeschermingsgebieden is opgesteld.
- Stimuleringsregeling bodemsanering particulieren is in uitvoering; op twee locaties wordt momenteel in het kader van deze regeling gesaneerd.
- Er wordt op interactieve wijze een integraal plan voor de Drentse ondergrond ontwikkeld. Het is een driedimensionale visie op de ondergrondse activiteiten en de gevolgen hiervan voor de bovengrondse ruimtelijke ontwikkeling. De structuurvisie stellen we op basis van de plan- milieueffectrapportage op als uitwerking van het nieuwe omgevingsbeleid.
- Reductie gebruik en omvang van gewasbeschermingsmiddelen is gerealiseerd met het project Bezem door de middelenkast, waarmee bijna 8.000 kg aan oude gewasbeschermingsmiddelen op een veilige wijze is ingezameld en verwerkt. Deze vaak schadelijke middelen komen daarmee niet in het milieu terecht.

- Naar aanleiding van onderzoek milieutekorten een nieuw beleidskader ten behoeve van de doorwerking van milieutekorten in de ecologische hoofdstructuur en de landbouw. Meetnetten van natuur, bodem, grondwater en verdroging worden met elkaar verbonden en informatie wordt gezamenlijk verzameld en geanalyseerd.
- Bodembeleid, zoals opgenomen in de Bodemnota Werk maken van eigen bodem, is nog actueel gebleken door het uitblijven van de verwachte Europese Kaderrichtlijn bodem. Na vaststelling van die Kaderrichtlijn zullen wij ons eigen bodembeleid daaraan moeten toetsen en zo nodig aanpassen.
- Stimuleren van projecten bodemleven/bodembiodiversiteit is gerealiseerd. Het project Bodemdiversiteit Drenthe is in 2009 uitgevoerd en rapportage wordt begin 2010 opgeleverd. In dit project is door boeren geëxperimenteerd met maatregelen die de bodemdiversiteit ten goede komen. Er is in 2009 geprobeerd te komen tot een vervolg en opschaling van het project. De financiering is echter nog onzeker en daarmee het doorgaan van het project.
- Het project Duurzaam Boer Blijven in Drenthe is officieel van start gegaan in 2009. Het project richt zich op het terugdringen van de gevolgen van vooral verzuring en vermesting. Ook wordt $CO_2$-reductie nagestreefd en gerealiseerd.
- Met de actualisatie van de bodemkaart worden ook de 'hot spots'van veenoxidatie in beeld gebracht en kunnen maatregelen worden verkend om de veenoxidatie te verminderen.

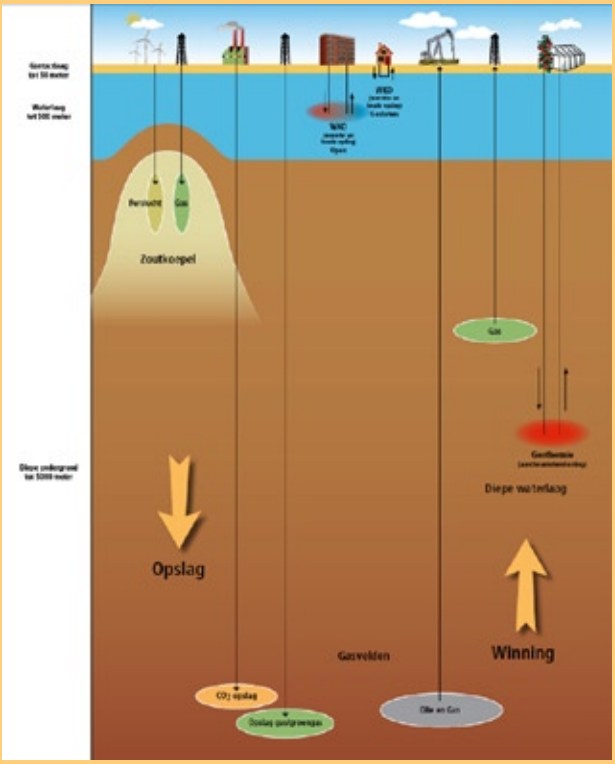


Structuurvisie ondergrond.

## P-5.3 Vergunningverlening

| Doelen vanuit de begroting 2009 (per product/deelproduct) |
|---|
| Het sturen van bedrijven in de richting van duurzame milieuprestaties, onder andere door de inzet van het beleidsinstrument Integrale milieuvergunning. In 2009 zullen, naast het instrument Milieuvergunningen, nieuwe en aanvullende beleidsinstrumenten worden ontwikkeld en ingezet om zo ook aan de 'voorkant' van het beleidsproces bedrijven en instellingen tot duurzame milieuprestaties te bewegen. |

In 2009 is een start gemaakt met de ontwikkeling van de beleidsinstrumentenbox (een gereedschapskist) die is toegesneden op de nieuwe rol van de provincie als middenbestuur. Begin 2010 zal de beleidsinstrumentenbox worden opgeleverd, die kan worden ingezet bij integrale gebiedsontwikkeling.

## P-5.4 Handhaving

| Doelen vanuit de begroting 2009 (per product/deelproduct) |
|---|
| Het doel van handhaving is dat wetten, besluiten en regels goed worden nageleefd en dat nieuwe besluiten en regels goed uitvoerbaar en handhaafbaar zijn. Goed nalevingsgedrag leidt tot minder milieubelasting en dus tot een betere kwaliteit van de leefomgeving. De handhavingstaak van de provincie bestaat uit:<br>- het direct toezicht houden op de naleving van wetten, vergunningen en regels waar de provincie bevoegd gezag voor is. Deze taak houdt in dat activiteiten en bedrijven op professionele wijze gecontroleerd en benaderd worden. De eisen die hieraan gesteld worden zijn opgenomen in het Besluit kwaliteitseisen handhaving milieubeheer. In geval van geconstateerde overtredingen wordt hier tegen opgetreden. De provincie heeft een arsenaal aan mogelijkheden om op te treden. De belangrijkste zijn bestuurlijk overleg, dwangsom, bestuursdwang, intrekken vergunning, inschakelen politie/OM;<br>- het toetsen van provinciale regels, vergunningen en ontheffingen op handhaafbaarheid en uitvoerbaarheid. De provincie is verantwoordelijk voor kwalitatief goede regels en vergunningen. Een van de eisen die aan de kwaliteit gesteld wordt is dat vergunningen en regels goed uitvoerbaar en handhaafbaar moeten zijn.<br>Bij de totstandkoming van vergunningen en regels voert handhaving deze toets uit. Op deze manier komen de problemen die bij de uitvoering en handhaving van regels en vergunningen ondervonden worden, weer terug bij beleidsontwikkeling en uitvoering.(waarmee de beleidscyclus weer gesloten is);<br>- het uitvoeren van interbestuurlijk toezicht.<br>Op grond van de Wet milieubeheer heeft de provincie een wettelijke regietaak ten aanzien van gemeenten en waterschappen. Dit houdt in dat de provincie, onder andere door het uitvoeren van audits, in de gaten houdt of aan de kwaliteitseisen voor handhaving voldaan wordt.<br>De provincie stimuleert gemeenten en waterschappen ook om de kwaliteit van handhaving te verbeteren. Samenwerken is hierbij een belangrijk middel om tot een betere kwaliteit te komen. Via de Samenwerking handhaving Drenthe wordt de samenwerking met en tussen gemeenten en waterschappen gestimuleerd en gefaciliteerd, Een en ander heeft geleid tot 3 handhavingsregio's in Drenthe, waarbinnen de samenwerking de komende jaren verder gestalte moet krijgen. |
| **Indicatoren**<br>- Kwaliteit toezicht; wordt getoetst op basis van 1 interne audit.<br>- Handhaafbaarheidstoets; wordt uitgevoerd voor 100% van alle verleende vergunningen en beschikkingen op het gebied van de Wet milieubeheer en de Wet bodembescherming.<br>- Regietaak; wordt ingevuld door minimaal 1 regiegesprek per gemeente en waterschap.<br>- Samenwerking handhavingpartners; proactieve deelname aan 3 regio-overleggen. |

Voor de uitvoering van handhaving hanteren wij het Handhaving uitvoeringsprogramma 2009 (HUP).
De evaluatie van het HUP 2009 wordt begin 2010 aan u aangeboden.
Handhaving maakt deel uit van de beleidscyclus. Zo is handhaving betrokken bij de beleidsvorming en levert input over draagvlak en realiseerbaarheid van beleid in de praktijk.
Nieuwe provinciale regels, vergunningen en ontheffingen zijn getoetst op de handhaafbaarheid en uitvoerbaarheid. Daarnaast is er direct toezicht gehouden op de naleving van wetten, vergunningen en regels waar de provincie bevoegd gezag voor is.
In 2009 is interbestuurlijk toezicht uitgeoefend bij 4 gemeenten en 1 waterschap. Over de resultaten daarvan wordt u via het jaarverslag regietaak in 2010 geïnformeerd.

Gezamenlijke controle op illegale motorcrossers in natuurgebieden

## P-5.5 Natuur en Landschap

| Doelen vanuit de begroting 2009 (per product/deelproduct). |
|---|
| Voor natuur en landschap worden de volgende doelen nagestreefd.<br>- Versnelde realisatie van de EHS, inclusief de robuuste verbindingen met bijbehorende voorzieningen (zoals ecoducten) en de Natura 2000-gebieden.<br>- Bescherming van bossen, natuurgebieden, planten en dieren door het adequaat uitvoeren van wettelijke taken (de FFW, de Natuurbeschermingswet 1998 en de Boswet).<br>- Behoud en ontwikkeling van de 3 nationale parken en het nationaal landschap.<br>- Behoud en versterking van natuur en landschappelijke kwaliteit.<br>- Ontwikkeling van nieuwe bossen en landgoederen op daarvoor geëigende locaties<br>- Het beëindigen van zandwinning in de EHS door het realiseren van 1 nieuwe zandwinning (40 ha) voor beton- en metselzand buiten de EHS in Zuidwest-Drenthe, waarvoor afwijkingsprocedure POP II is toegepast.<br>- Actuele en breed toegankelijke natuurinformatie en een goede monitoring van natuurwaarden. |

| Doelen vanuit de begroting 2009 (per product/deelproduct). |
| --- |
| Belangrijke projecten die in 2009 aan de orde zijn, zijn de volgende.<br>- Robuuste verbinding Weerribben-Drents Friese Wold (Wapserveen e.o.).<br>- De versnelde inrichting van de Eelder- en Peizermade.<br>- Samen over de Reest.<br>- Afstemming Assen-Zuid met Drentsche Aa (onder andere snelwegpanorama).<br>- Robuuste verbinding Sallandse Heuvelrug-Drents Plateau.<br>- Bargerveen.<br>- Afronding Dwingelderveld. |

- Voor de periode 2007-2013 is in het kader van ILG afgesproken dat 1.638 hectare nieuwe natuur wordt gerealiseerd. Hiervan is inmiddels 1.018 hectare verworven, waarvan 505 hectare in 2009. Ook voor de komende periode wordt fors ingezet op grondverwerving om de totale taakstelling te realiseren.
- In samenhang met de voorbereiding het nieuwe Omgevingsbeleid, het gebiedenbeleid (ILG-pMJP) en de activiteiten rond de opstelling van de 8 beheersplannen Natura 2000, is stevig ingezet op samenwerking met alle partijen in Drenthe voor de versterking van de biodiversiteit. Hierbij is gekozen voor een meer robuustere EHS en voor aandacht voor biodiversiteit in het landelijk gebied buiten de EHS. Dit laatste vooral door meer verantwoordelijkheid bij gemeenten en particulieren te leggen en regelgeving te verminderen ten gunste van positief stimuleringsbeleid. In vervolg op de Omgevingsvisie wordt overleg met de gemeenten hierover de komende jaren geïntensiveerd.
- Ook in 2009 hebben wij bijgedragen aan het beschermen van bossen, natuurgebieden, planten en dieren door het adequaat uitvoeren van wettelijke taken (Flora- en Faunawet, Natuurbeschermingswet 1998 en Boswet).
- Voor de 3 nationale parken en het nationale landschap is succesvol uitvoering gegeven aan de bestedingenplannen.
- Landschap mag zich verheugen op een groeiende belangstelling. In het kader van de nieuwe WRO hebben de gemeenten een belangrijke verantwoordelijkheid voor het landschap gekregen. De gemeenten Noordenveld, Tynaarlo, Midden-Drenthe, Westerveld, Coevorden, Assen, De Wolden en Meppel hebben op ons initiatief een landschapsprogramma ontwikkeld, dat voorziet in behoud en herstel van landschap en cultuurhistorie in het buitengebied. De provincie ondersteunt deze programma's vanuit het pMJP.
- In Drenthe is door particulieren en agrariërs sinds 1995 in totaal 2.577 ha nieuw bos aangelegd. In 2009 was dat echter maar 5 ha nieuw bos. De belangrijkste reden hiervoor is dat de vergoeding minder aantrekkelijk is geworden. Om de aanleg van klimaatbossen in Drenthe te stimuleren is vanuit het programma Klimaat en Energie een financiële stimulans gekomen voor 150 ha nieuw bos. Omdat inmiddels diverse projecten zijn opgestart, wordt verwacht wordt dat de komende jaren weer meer bos wordt aangelegd.
- De nieuwe zandwinning voor beton- en metselzand in Zuidwest-Drenthe is op 29 september 2009 in gebruik genomen. De bestaande zandwinning in de EHS (Gasselterveld) beëindigt – conform de vergunning - uiterlijk 1 januari 2013 zijn activiteiten.
- Wij hebben ingezet op het verder operationaliseren van het natuurinformatiesysteem met gebruikmaking van de ontwikkeling van een landelijke databank voor flora en faunagegevens onder auspiciën van de Gegevensautoriteit Natuur (GaN). Waarschijnlijk kan al in 2010 hiervoor een overeenkomst met de GaN worden gesloten. Nieuwe kennis over de toestand van de natuur in Drenthe en over de voor- en achterruitgang van soorten is gebundeld in het project Natuur in Drenthe. Informatie is verkregen van diverse gespecialiseerde PGO's (particulier gegevensbeherende organisaties en onderzoeksinstituten. De resultaten worden in het voorjaar van 2010 in een basisrapport Natuur in Drenthe 2 en een breed te verspreiden

samenvattend rapport gepubliceerd. Deze rapportage bevordert zowel in boekvorm als via internet de toepassing van recente kennis in beleid en beheer van flora, fauna, natuur en landschap.

Ten aanzien van de genoemde belangrijke projecten, het volgende.

- In de bestuurscommissie ZW Drenthe was onvoldoende draagvlak om actief aan de slag te gaan met de begrenzing van de robuuste verbinding Weerribben-Drents Friese Wold. Begin 2010 wordt opnieuw het draagvlak verkend.
- De versnelde inrichting van de Eelder- en Peizermade is volop in uitvoering.
- Het project 'Samen over de Reest' is opgegaan in het project Water op Maat Reestdal. Het bestuurlijk trekkerschap ligt nu bij het waterschap Reest en Wieden. Er is een plan van aanpak gemaakt en vastgesteld door de ingestelde stuurgroep Reestdal. Momenteel wordt gewerkt aan een Aankoop strategieplan (ASP). De beschikbare TenneT-middelen moeten in 2011 in financiële verplichtingen zijn omgezet, de synergie- en verdrogingsgelden in 2013. Voor het project stadsrandzone Meppel-Reestdal heeft de gemeente Meppel een apart plan van aanpak gemaakt. Het in het plangebied gelegen ziekenhuisgebied wordt de komende jaren volledig geherstructureerd.
- De afstemming Assen-Zuid met de Drentsche Aa maakt deel uit van de planontwikkeling Florijnas en Assen-Zuid.
- De begrenzing van de Robuuste verbinding Sallandse heuvelrug-Drents plateau voor het gedeelte Reest–A28 is vastgelegd in het beheerplan 2010. In dit tracé liggen twee ecoducten die samen met de reconstructie van de N28 in 2010 worden gebouwd. Voor het noordelijk deel wordt de begrenzing komend jaar vastgesteld. Voor de financiering van het ecoduct over de A28 lopen de onderhandelingen met het rijk in het kader van het MIRT.
- Het project Bufferzone Bargerveen heeft procesmatige een flinke stap voorwaarts gemaakt. GS hebben het vaststellingbesluit van het GGOR goedgekeurd. Het natuurbeheerplan voor Drenthe is gewijzigd en daardoor heeft de bufferzone nu de EHS-status. De Bestuurscommissie Schoonebeek heeft het gebied in haar inrichtingsplan opgenomen en daarmee zijn de benodigde procedures door de provincie doorlopen. Het aanwijzingsbesluit voor Natura 2000 wordt in het eerste kwartaal van 2010 genomen. De gesprekken met een eerste landbouwkundige bedrijfsverplaatsing zijn ver gevorderd en de federatie Drents Particulier Grondbezit werkt in opdracht van GS aan de invulling met Particulier Natuurbeheer
- Het inrichtingsplan Dwingelderveld is opgesteld en ter inzage gelegd. De LIFE-subsidie voor ontwikkeling van het Dwingelderveld is gehonoreerd.
- Veel van vorenstaande projecten zijn (deels) gerealiseerd in het kader van pMJP. Bij Product P5-6 Plattelandsontwikkeling (pMJP), staat de verantwoording per doel (en niet per – integraal – project).

## P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP)

| Doelen vanuit de begroting 2009 (per product/deelproduct) |
| --- |
| Uitvoering van het pMJP LG in 2007-2013. Het pMJP is een met het rijk afgesproken programma dat een integraal uitvoeringskader biedt voor de doelen in het landelijk gebied, zoals die ook in andere producten zijn opgenomen. Wij stellen ons ten doel het pMJP-programma slagvaardig tot uitvoer te brengen conform de ILG-methodiek: ontschotte en ontpotte budgetten, gebiedsgerichte aanpak, vereenvoudigde uitvoering. De pMJP-doelen en prestatie-indicatoren 2007-2013 zijn in navolgende tabel aangegeven. Samen met onze uitvoeringspartners wordt een jaarschijf voor 2009 opgesteld. |

| Doel | 2007-2013 |
|---|---|
| **Natuur** | |
| Realisatie natuur in EHS | |
| - Functieverandering ten behoeve van de EHS door te verwerven | 1.638 ha |
| - Grondverwerving op Drentse maat | |
| - Inrichting EHS | 2.068 ha |
| - Inrichting robuuste verbinding | 880 ha |
| - Opheffen aantal knelpunten rijksinfrastructuur | 3 |
| Soortenbeleid | |
| - Uitvoeren aantal jaarplannen soortenbescherming | 7 jaarplannen |
| Behoud en beheer nationale parken | 3 parken |
| Milieukwaliteit EHS/VHR/Natuurbeschermingswet | |
| - Gewenste milieucondities voor verzuring en vermesting | 3.130 ha |
| Hersteld verdroogd gebied (GGOR) | 10.186 ha |
| Beheersovereenkomsten | |
| - SN (Programma beheer) | 12.822 ha |
| - SN-f (Programma beheer) | 3.564 ha |
| - SAN (Programma beheer) | 4.680 ha |
| Natuurbeheer buiten de EHS | |
| - Beheersovereenkomsten SN (Programma beheer, landschap) | 2.518 ha |
| - Beheersovereenkomsten SAN (Programma beheer, landschap) | 1.153 ha |
| - Natuurlijk platteland Nederland | 1 |
| - Besluit natuurbeheer schaapskuddes | 6 schaapskuddes |
| **Landbouw** | |
| Grondgebonden landbouw | |
| - Inrichting ruimtelijke structuur (taskforce) | 1 |
| - Landinrichtingsafspraken met minister LNV | 13.004 ha |
| Glastuinbouw | |
| - Inrichten vestigingsgebied | 200 ha |
| - Herstructurering gebied | 25 ha |
| Duurzaam ondernemen | |
| - Aantal projecten agrobiodiversiteit | 1 |
| - Aantal kennis en samenwerkingsprojecten innovatie agrocluster | 50 |
| **Recreatie en toerisme** | |
| - oplossen knelpunten landelijke wandelroutes | 1 |
| - Oplossen knelpunten landelijke fietsroutes | 5 |
| - Vaarroutes knelpuntvrij (Erica-Ter Apel 23 km + Assen 2 km) | 25 km |
| - Beheer recreatie (Programma Beheer) | 12.615 ha |
| - Aantal toeristische voorzieningen, aanleg ontbrekende schakels in (provinciale) routes, beweg-wijzering en productontwikkeling | 50 |
| **Landschap** | |
| - Lopende verplichtingen bos/landschap, ruimtelijke structuren | 1 ha |
| - Aantal provinciale stichtingen | 1 |
| Nationaal landschap | |
| - Realiseren van uitvoeringsprogramma Drentsche Aa | 1 |
| Aantal Belvedèreprojecten | 20 |
| Aantal SOL-beschikkingen (onderhoud landschap) | 484 |
| Landschapsontwikkeling | 700 ha |
| Aanleg bos | 250 ha |

| Doel | 2007-2013 |
|---|---|
| Plan van aanpak voor terugdringen verstoring in landelijk gebied met betrekking tot stank, geluid en licht | 3 |
| Aantal landgoederen | 20 |
| Actualiseren, digitaliseren en vaststellen cultuurhistorische waardenkaart | 1 |
| Aantal projecten waarin vanaf de start disciplinair wordt samengewerkt voor beeldkwaliteit | 10 |
| Aantal pilots kennisoverdracht aardkundige waarden | 2 |
| **Bodem** | |
| Duurzaam gebruik bodem | |
| - Opstellen bodemvisie | 1 |
| - Aantal projecten duurzaam bodemgebruik | 4 |
| Bodemsanering | |
| - Gesaneerde bodem (2007 tot en met 2009) | 569382 BPE |
| - Gesaneerde bodem (2010 tot en met 2013) | 511000 BPE |
| **Water** | |
| Waterbodemsanering | |
| - Gesaneerde waterbodem (2007 tot en met 2009) | 127500 BPE |
| - Gesaneerde waterbodem (2010 tot en met 2013) | 129000 BPE |
| Regionale waterberging buiten bestaande afspraken | 51.070 ha |
| Gebied met een inrichting volgens waternood (zonder landinrichting) | 5.300 ha |
| **Sociaaleconomische vitalisering** | |
| Stimulering en verbreding van de plattelandseconomie | |
| - Aantal MKB-bedrijven (agrariërs) | 1 |
| - Aantal MKB-bedrijven (microbedrijven) | 1 |
| Verbetering van de leefbaarheid in plattelandsgebieden | |
| - Dorpsontwikkeling en behoud erfgoed | 1 |
| Leader | |
| - Aantal innovatieve acties | 1 |
| - Aantal samenwerkingsprojecten | 1 |
| - Aantal technische hulp | 1 |

| Doel | 2007-2013 | 2007-2009 | 2009 realisatie | 2009 onderhanden |
|---|---|---|---|---|
| **Natuur** | | | | |
| Realisatie natuur in EHS | | | | |
| - Functieverandering ten behoeve van de EHS door te verwerven (ha) | } 1.638 | 1018 | 505 | 27 |
| - Inrichting EHS (ha) | 2.984 | 331 + PM | 31 + PM | 2.753 |
| - Opheffen aantal knelpunten rijksinfrastructuur | 3 | 0 | 0 | 1 |
| Soortenbeleid | | | | |
| - Uitvoeren aantal jaarplannen soortenbescherming (aantal) | 7 | 5 | 0 | 6 |
| Behoud en beheer nationale parken (aantal) | 21 | 9 | 3 | 0 |
| Milieukwaliteit EHS/VHR/Natuurbeschermingswet | | | | |
| - Gewenste milieucondities voor verzuring en vermesting (ha) | 3.130 ha | 22 | 22 | 183 |
| Hersteld verdroogd gebied (GGOR) (ha) | 10.186 ha | 8 | 8 | 4.056 |
| Beheersovereenkomsten | | | | |
| - SN (Programma beheer) | 12.822 ha | PM | PM | PM |
| - SN-f (Programma beheer) | 3.564 ha | PM | PM | PM |
| - SAN (Programma beheer) | 4.680 ha | PM | PM | PM |

| Doel | 2007-2013 | 2007-2009 | 2009 realisatie | 2009 onderhanden |
|---|---|---|---|---|
| Natuurbeheer buiten de EHS | | | | |
| - Beheersovereenkomsten SN (Programma beheer, landschap) | 2.518 ha | PM | PM | PM |
| - Beheersovereenkomsten SAN (Programma beheer, landschap) | 1.153 ha | PM | PM | PM |
| - Natuurlijk platteland Nederland | | | | |
| - Besluit natuurbeheer schaapskuddes | 8 | 8 | 8 | 8 |
| **Landbouw** | | | | |
| Grondgebonden landbouw | | | | |
| - Verbetering Ruimtelijke Structuur | 13.004 ha | 6.628 | 5.786 | 4.146 |
| Duurzaam ondernemen | | | | |
| - Aantal projecten agrobiodiversiteit | 1 | 0 | 0 | 1 |
| - Aantal kennis en glastuinbouw en samenwerkingsprojecten innovatie agrocluster | 5 | 1 | 0 | 1 |
| **Recreatie en toerisme** | | | | |
| - Oplossen knelpunten landelijke wandelroutes | 1 | 0 | 0 | PM |
| - Oplossen knelpunten landelijke fietsroutes | 5 | 0 | 0 | PM |
| - Vaarroutes knelpuntvrij (Erica-Ter Apel 23 km + Assen 2 km) | 25 km | 0 | 0 | PM |
| **Landschap** | | | | |
| - Lopende verplichtingen bos/landschap, ruimtelijke structuren | 1 ha | | | |
| - Aantal provinciale stichtingen | 1 | 1 | 1 | 1 |
| Nationaal landschap | | | | |
| - Realiseren van uitvoeringsprogramma Drentsche Aa | 1 | 1 | 1 | 1 |
| Aantal SOL-beschikkingen (onderhoud landschap, verlening) | 484 | 100 | 80 | 160 |
| Landschapsontwikkeling (ha) | 700 | 350 | PM | 400 |
| Aanleg bos (ha) | 250 | 5 | PM | 25 |
| Aantal landgoederen (aantal) | 20 | 1 | 1 | 3 |
| **Bodem** | | | | |
| Duurzaam gebruik bodem | | | | |
| - Opstellen bodemvisie | 1 | 0 | 0 | 0 |
| - Aantal projecten duurzaam bodemgebruik | 4 | 0 | 0 | 0 |
| **Sociaaleconomische vitalisering** | | | | |
| - Stimulering en verbreding plattelandseconomie | 1 | 35 | 32 (STIPO) | Meegenomen |
| - Verbetering leefbaarheid plattelandsgebieden | | 29 | 17 | bij realisatie |
| - Impuls sociaaleconomische vitalisering | | 75 | 40 | |

Het pMJP kent twee onderdelen, te weten een deel dat betrekking heeft op de realisatie van rijksdoelen en een deel dat betrekking heeft op de realisatie van provinciale doelen.
Het deel dat betrekking heeft op de realisatie van rijksdoelen wordt voor een belangrijk deel gefinancierd door het rijk via het Investeringsbudget Landelijk Gebied.

De te realiseren prestaties zijn vastgelegd in een Bestuursovereenkomst die de provincie Drenthe voor de periode 2007-2013 met het rijk heeft afgesloten. De provincie stelt provinciale cofinanciering ter beschikking. Verder dragen ook derden financieel bij. Het deel dat betrekking heeft op de realisatie van provinciale doelen, wordt voor een belangrijk deel gefinancierd met Europese subsidies (met name POP). Daarnaast staan provinciale middelen ter beschikking en worden van derden bijdragen verwacht.
Zowel het ILG-deel, als het niet ILG-deel van het pMJP kent de thema's Natuur, Landbouw, Recreatie, Landschap, Bodem, Water en Sociaaleconomische vitalisering.

In het ILG-deel staat de natuur centraal. Ten aanzien van de afgesproken prestaties met betrekking tot grondverwerving zijn de laatste tijd aanzienlijke resultaten geboekt. Aan het eind van 2009 is 1018 van de 1638 hectare die voor de periode 2007-2013 zijn afgesproken verworven. Mede omdat LNV nog niet tot compensatie van de gestegen grondprijzen is overgegaan, naderen wij nu de grenzen van het budget dat het rijk voor de periode 2007-2013 voor dit onderdeel ter beschikking heeft gesteld. Om prestaties op het gebied van inrichting en milieukwaliteit (met name verdroging) te kunnen realiseren is het vaak nodig, dat eerst de gronden zijn verworven. Inrichting en verdrogingsbestrijding lopen nu nog achter. Naar verwachting krijgen deze onderdelen de komende jaren een sterkere impuls.
Het thema Landbouw, en dan met name het onderdeel verbeteren van de ruimtelijke structuur, loopt prima. Conform de afspraken die met het rijk zijn gemaakt, gaan wij in 2010 tijdens de midterm review LNV een beroep doen op een hoger budget voor dit onderdeel.
Andere thema's van het pMJP als recreatie, landschap en sociaaleconomische vitalisering lopen ook prima.
In 2010 wordt voor het ILG-deel een midterm review (MTR) gehouden. Met als peildatum 1 januari 2010 moeten de provincies onder meer inzicht geven in de stand van zaken met betrekking tot de realisatie van de prestaties en met betrekking tot de budgetuitputting. Onderdeel van de MTR is een eventuele herschikking van middelen tussen provincies. Zaak is, dat op dat moment Drenthe zo goed mogelijk op de kaart staat. Om die reden hebben wij Taskforces ingesteld voor de onderdelen Grondverwerving, Inrichting en Milieukwaliteit.
Het niet ILG-deel wordt voor een belangrijk deel gefinancierd met POP-subsidies. Als provincie Drenthe doen wij het hier uitstekend. De ruimte voor de periode 2007-2013 is grotendeels verplicht. Aandachtspunt voor de komende tijd is, dat deze verplichtingen tijdig tot kasbetalingen leiden.
Bij motie hebben provinciale staten de 'Impulsgelden' ter beschikking gesteld. Na een aanloopperiode worden de jaarlijks ter beschikking staande middelen benut. Dit wordt door de gebiedspartners ervaren als een succesvol instrument.

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 5. Leefomgeving | 53.550.195 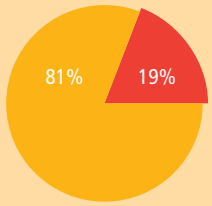  | 32.712.055 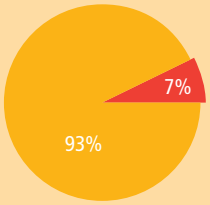  |
| Overige programma's | 223.615.413 | 413.265.681 |

| Programma 5. Leefomgeving | 1 Realisatie 2008 | 2 Primitieve begroting 2009 | 3 Begroting 2009 na wijziging | 4 Realisatie 2009 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 41.312.547 | 73.657.447 | 62.434.154 | 53.550.195 | 8.883.959 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten | 26.564.110 | 49.357.801 | 38.054.985 | 32.712.055 | 5.342.930 |
| Saldo | 14.748.437 | 24.299.646 | 24.379.169 | 20.838.140 | 3.541.029 |

## Ontwikkelingen

### P-5.0 Waterhuishouding

Invoering nieuwe Waterwet per 22 december 2009. Door de invoering van de nieuwe waterwet verandert de rol van waterschappen en provincie. De rol van de provincie is meer kaderstellend geworden. De waterschappen krijgen meer verantwoordelijkheden. In de waterwet is vastgelegd dat de waterschappen een verplichte jaarlijkse rapportage opstellen. Deze nieuwe provinciale rol is uitgewerkt in een sturingsfilosofie ten aanzien van de waterschappen.

Naar aanleiding van het rapport van de commissie Veerman heeft het rijk nieuw beleid geformuleerd. Dit heeft voor Drenthe met name betrekking op wateraanvoer uit het IJsselmeer en de peilverhogingen in het IJsselmeer. In 2010 wordt meer duidelijkheid verwacht over de consequenties voor de provincie Drenthe.

### P-5.1 Milieubeleid

**Externe veiligheid**
In juni 2009 is duidelijk geworden dat de provincies de regie houden over het programma Externe Veiligheid. Gewerkt wordt aan vernieuwing van het huidige convenant van provincie, gemeenten en hulpverleningsdienst.

**Klimaat en energie**
- Aanvullend op de landelijke regeling besloten uw staten op basis van een motie om maximaal € 1 miljoen te reserveren voor de risico's die gemoeid zijn met diepe boringen. Indien de boringen leiden tot financiële tegenvallers zal een beroep worden gedaan op de provinciale risicoreserve. Naar verwachting zal het eerste project rond geothermie in 2010 aan de orde zijn. De regeling met betrekking tot geothermie moet nog worden uitgewerkt.
- In de uitvoering van het programma zal nadrukkelijker verbinding worden gezocht met stedelijke ontwikkeling
- In het verslagjaar is begonnen met de voorbereiding van het afsluiten van klimaatcontracten met gemeenten.

### P-5.2 Bodem

In 2009 is de programmaperiode 2005-2009 afgerond. Voor de uitvoering van het Meerjarenprogramma Wet bodembescherming Drenthe 2005-2009 is van VROM een bedrag van € 11,6 miljoen verkregen. De uitgevoerde werkzaamheden hebben bijgedragen aan het opheffen van maatschappelijke stagnatie bij ruimtelijke ontwikkelingen. Voorbeelden zijn de bodemsaneringen op de voormalige gasfabriekterreinen in Assen, Meppel en Coevorden. Het meerjarenprogramma is met een klein tekort (€ 200.000,--) afgerond.

Voor de periode 2010-2014 is een nieuw meerjarenprogramma opgesteld. In het meerjarenprogramma staat de aanpak van de spoedlocaties centraal, zoals afgesproken in het Bodemconvenant. Voor de uitvoering van het programma is vanuit VROM een bijdrage van € 6,4 miljoen toegekend. De bijdrage is echter onvoldoende om de opgave – aanpak spoedlocaties – in zijn geheel uit te voeren. Wij verwachten een programmatekort van ca. € 7 miljoen. De voorfinanciering zal door provincie, gemeenten en/of derden gerealiseerd moeten worden.

Ook zal overleg met het Ministerie VROM plaatsvinden teneinde extra middelen beschikbaar te krijgen.

Teerputten bij de sanering van de voormalige gasfabriek Meppel.

## P-5.3 Vergunningverlening

De Tweede Kamer is akkoord gegaan met de invoering van de Wabo per 1 juli 2010. Door deze ontwikkelingen ontstaat er tussen 1 juli 2010 en 2012 een overgangsperiode waarin de provincie door middel van een verklaring van geen bedenkingen verantwoordelijk blijft voor het milieudeel van de huidige provinciale inrichtingen. Voor de Integrated Pollution Prevention and Control (IPPC) en Besluit Risico's Zware Ongevallen (BRZO)-bedrijven blijven GS bevoegd gezag voor het afgeven van een omgevingsvergunning.

De package deal (zomer 2009) tussen IPO, rijk en VNG koppelt de inwerkingtreding van de Wabo aan de overdracht van bevoegdheden op het gebied van vergunningverlening en handhaving naar de gemeenten per 1 januari 2012, zodra de regionale uitvoeringsorganisatie (RUD) een feit is. De provincies hebben de regie op de realisering van een RUD per 1 januari 2012.
Eind 2009 heeft de minister van VROM het takenpakket van de RUD nog niet definitief vastgesteld, maar heeft het wetgevingstraject ten behoeve van de overdracht van bevoegdheden naar de gemeenten wel in gang gezet. Deze ontwikkelingen op rijksniveau belemmeren de voortgang in het regionale proces en zetten de uitvoering van de package deal onder druk.
Eind 2009 is een gezamenlijke brief (gemeenten en provincie) aan de minister gestuurd met betrekking tot de juridische vorm en het territorium van de op te richten regionale uitvoeringsorganisatie. Daarnaast is op basis van de gesprekken met de gemeenten en waterschappen een plan van aanpak opgesteld om in gezamenlijkheid te komen tot een RUD (vorm nader vorm te geven) in Drenthe.

## P-5.4 Handhaving

De handhavingswerkzaamheden worden uitgevoerd conform het HUP.
Beide teams (Handhaving Omgeving en Handhaving Bedrijven) zijn nauw betrokken bij de vorming van een RUD, die per 1 januari 2012 operationeel moet zijn. De samenwerking tussen de groene bijzondere opsporingsambtenaren (BOA's) van verschillende organisaties in Drenthe en het Regionale Milieu Team Politie was in 2009 een belangrijk item. De provincie Drenthe is namelijk de regievoerder op het gebied van de natuurwetgeving in Drenthe .

# Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

## P-5.0 Waterhuishouding

| Prioriteiten uit Begroting 2009 |
|---|
| **5.1. Opgaven voor wateroverlast en watertekort en combineren 'groen-blauwe diensten'** |
| De regisserende rol van de provincie richting de waterschappen krijgt binnenkort onder meer vorm via het in het voorjaar van 2009 op te leveren provinciaal beleidskader voor groen-blauwe diensten. Dit kader heeft de provincie, samen met de waterschappen ontwikkeld. De provincie wil het inzetten om de opgaven uit te voeren voor het tegengaan van wateroverlast en –tekort in combinatie met doelen op andere beleidsterreinen, zoals ontwikkeling landschap, recreatie en natuur. De waterschappen en de provincie realiseren de verplichte onderdelen van de water-opgaven grotendeels met behulp van het bestaande wettelijk kader. Het instrument groen-blauwe diensten leent zich met name voor het realiseren van bovenwettelijke niet-verplichte maatregelen. Groen-blauwe diensten zijn projecten en activiteiten op het gebied van water, landschap, natuur, cultuurhistorie en recreatie die de kwaliteit en toegankelijkheid van het platteland vergroten en verder gaan dan hetgeen wettelijk verplicht is. Particuliere grondgebruikers zijn de aanbieders, de overheden zijn de afnemers van de groen-blauwe diensten. Alleen dan, wanneer sprake is van actieve beheersdaden, kan sprake zijn van een blauwe dienst. Het beschikbaar stellen van gronden voor waterberging kan bijvoorbeeld wél in aanmerking komen voor een schadevergoeding, maar is, wegens het ontbreken van een actieve handeling geen blauwe dienst. Blauwe diensten zijn goed inzetbaar voor het vasthouden van water en het verbeteren van de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater. Met de ervaring die de provincie in 2008 opdeed binnen het pilotproject Amerdiep is het beleidskader opgesteld en zal vervolgens vanaf 2009 worden ingezet voor andere mogelijke projecten in met name de beeksystemen in geheel Drenthe. |
| **5.2. Bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit** |
| Aan de hand van de in 2008 ontwikkelde plannen van aanpak voor de meest verdroogde gebieden, de zogenaamde TOP-gebieden (8), zijn nu de op uitvoering gerichte projecten in voorbereiding. Medio 2009 starten deze anti-verdogingsprojecten. Op dit moment is circa € 35 miljoen beschikbaar voor de periode 2009-2013. De provincie draagt voor circa 15% bij aan dit budget. De waterschappen nemen circa 35% voor hun rekening. Het overige deel financiert de provincie uit het ILG en de POP-budgetten. |
| **5.3. Vergroten waterbewustzijn** |
| Waterbewustzijn is het besef van kansen of bedreigingen die hebben te maken met water. Evenals elders in Nederland is dit bewustzijn ook in Drenthe beperkt. Ons oppervlaktewater, de kwaliteit ervan en het ontbreken van watertekort of overlast worden beschouwd als vanzelfsprekendheid.<br>Drenthe beschikt, behalve over een grote voorraad kwalitatief hoogwaardig grondwater, ook over een wijd vertakt oppervlaktewatersysteem dat onder meer wordt gevormd door een zeer waardevol bekenstelsel. De gemeenten, waterschappen, waterbedrijven en de provincie maken hoge kosten om dit hoogwaardige systeem in stand te houden en te verbeteren. Drenthe onderzoekt in 2009 hoe het waterbewustzijn binnen de provincie kan worden vergroot. Deels via het project gericht op het versterken van de samenwerking in de waterketen. Daarnaast brengt Drenthe ook in kaart voor welke onderdelen van ons beleid voor de fysieke leefomgeving vergroting van het waterbewustzijn bij burger, bedrijf en mede-overheid gewenst is (het watersensitieve omgevingsbeleid). Het resultaat hiervan is dat de belevingswaarde van water wordt vergroot en dat de beperkingen van de onderlegger water beter worden onderkend. |

| Prioriteiten uit Begroting 2009 |
|---|
| **5.4. Uitvoering innovatieve grondwatervisie** |
| Het hoogwaardige grondwater onder het Drents plateau is van strategische betekenis voor functies als koude-/warmteopslag en energiewinning uit warm grondwater. Het grondwaterplatform Drenthe formuleert in 2009 de beleidsdoelen en uitvoeringsgerichte projecten. |
| **5.5. Faciliteren en stimuleren van samenwerking in de waterketen** |
| De provincie is structureel betrokken bij het gemeentelijk rioleringsbeheer, heeft het toezicht op de waterschappen en is aandeelhouder van de WMD. De in 2008 in werking getreden Wet gemeentelijke watertaken onderstreept de provinciale positie jegens de gemeenten nog eens. Ook een goed voorbeeld is het instrument van nieuwe waterakkoord, waarin het waterschap en de gemeente, onder aanvoering van de provincie, bestuurlijke afspraken kunnen maken over het oplossen van waterproblemen. Daarnaast bevat de ontwerp-Waterwet een aantal goed bruikbare instrumenten die de doorzettingsmacht binnen het waterbeleid zullen versterken. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij eraan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 5.1. Inzetten beleidskader blauwe en groene diensten<br><br>Verder voorbereiden uitvoering opgaven voor wateroverlast en watertekort | - Concrete uitvoeringsplannen. Op te stellen op grond van het voorjaar 2009 opgeleverde beleidskader.<br>- Start van de publiek-private samenwerking in het Amerdiepgebied.<br>- Een veilige goed bewoonbare provincie zonder ernstige wateroverlast.<br>- Het stedelijk gebied is beschermd tegen ernstige overlast dankzij de overstromingsnorm voor de kaden van eens per honderd jaar.<br>- De waterbergingsgebieden zijn uiterlijk in 2015 gerealiseerd. | - Overleg met de waterschappen en de grondgebruikers van het landelijk gebied om projecten gericht op de wateropgave te formuleren en vervolgens te realiseren. Uitgangspunt daarbij is het inzetten van het blauwe diensten instrumentarium.<br>- Uitvoeren van de binnen de PPS gemaakte afspraken.<br>- Afronden van de aanwijzing van de waterbergingsgebieden en vastleggen in de structuurvisie omgevingsbeleid.<br>- Bijdragen aan het wegnemen van belemmeringen bij de inrichting van de waterbergingsgebieden.<br>- Inrichtingsplan opstellen met voorstellen voor kavelruil.<br>- Opstellen financieel dekkingsplan. |
| 5.2. Verdrogingsbestrijding in de gebieden met de hoogste prioriteit | - De verdroging aanpakken binnen 8 TOP-gebieden. De hiervoor in het pMJP geformuleerde doelstellingen uiterlijk in 2013 realiseren. | - Realiseren via EHS, stimuleren van projectontwikkeling door het inzetten van grotere provinciale bijdragen. |
| 5.3. Project vergroten waterbewustzijn | - Burgers, bedrijven en mede-overheden benaderen het milieucompartiment water niet langer als een vanzelfsprekendheid, maar als een structurerend onderdeel van de fysieke leefomgeving. | - Onderzoek naar de mogelijkheden van een grotere waterbewustzijn.<br>- Twee op uitvoering gerichte projecten ter vergroting van het waterbewustzijn binnen Drenthe. |
| 5.4. Innovatieve grondwatervisie | | - Aan de hand van de eerder geformuleerde grondwatervisie zorgt het in 2008 ingestelde grondwaterplatform voor een doorvertaling van de visie in het beleid voor de fysieke leefomgeving. |
| 5.5. Stimuleren en faciliteren van samenwerking in de waterketen | - De waterketenpartners realiseren ieder jaar twee procent efficiencywinst. | - Uitkomsten benchmark rioleringzorg 2009 benutten voor mogelijke vervolgstappen.<br>- Bestuurlijk overleg en onderzoek naar de haalbaarheid van het oprichten van een provinciebreed rioolbeheersbedrijf (volgens het RioNoord-concept).<br>- Nader uitwerken van de in 2008 in gang gezette samenwerkingsprojecten. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2009 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 5.1. Opgaven voor wateroverlast en watertekort en combineren 'blauwe en groene diensten' | Status: groen<br>- Een veilige goed bewoonbare provincie zonder ernstige wateroverlast.<br>- Het stedelijk gebied is beschermd tegen ernstige overlast dankzij de overstromingsnorm voor de kaden van eens per honderd jaar.<br>- De waterbergingsgebieden zijn uiterlijk in 2015 gerealiseerd. | - POP-uitwerking waterbergingsgebieden Zuid-Drenthe is vastgesteld.<br>- De uitvoering van de inrichting van het waterbergingsgebied 'De onlanden' (VIEP) in Noord-Drenthe is gestart.<br>- De normering voor regionale wateroverlast is opgenomen in de derde tranche POV Waterbeleid is opgenomen in het de ontwerp-Omgevingsvisie (bevat het Regionaal waterplan van de provincie).<br>- Groen-blauwe diensten: In 2009 is geen overeenstemming bereikt over de wijze waarop de middelen voor groen-blauwe diensten zo optimaal mogelijk ingezet kunnen worden in relatie tot het realiseren van provinciale doelen. Deze discussie heeft meer tijd gevraagd, omdat enerzijds de besteding moet passen binnen Europese regels en anderzijds er in 2009 gaande weg het jaar, in het kader van de ontwikkeling van het omgevingsplan, discussie ontstond over de inzet van provinciale middelen in relatie tot provinciale prioriteiten. Op basis hiervan wordt nu als lijn gehanteerd om de middelen gedeeltelijk in te zetten voor groen-blauwe projecten in beekdalen en gedeeltelijk te koppelen aan het randenbeheer uit het Programma beheer. |
| 5.2. Bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | Status: groen<br>- De verdroging aanpakken binnen 8 TOP-gebieden (totaal 11002 ha). De hiervoor in het pMJP geformuleerde doelstellingen uiterlijk in 2013 realiseren. | - Een prestatie (ha) is verplicht van totaal 4.650 ha (42% van de totale doelstelling). Bij ongeveer 4.500 ha (41%) is de uitvoering vanwege grondverwerving op dit moment nog onzeker. |
| 5.3. Project vergroten waterbewustzijn | Status: groen<br>- Burgers, bedrijven en mede-overheden benaderen het milieucompartiment water niet langer als een vanzelfsprekendheid, maar als een structurerend onderdeel van de fysieke leefomgeving. | - De provincie heeft in 2009 een bijdrage vereend aan de volgende projecten met het oog op bewustwording van het belang van water.<br>- Beeldschoon water, website en rondreizende tentoonstelling over het belang van een goede waterkwaliteit.<br>- Brongescheiden sanitatie en urinescheiding, rondreizende tentoonstelling.<br>- Kaderrichtlijn water; bijdrage aan het landelijk scholenproject rond de inspraak op de plannen gericht op het uitvoeren van de KRW.<br>- Coördineren en mee uitvoeren van de campagne verstandig rioolgebruik van 'Nederland leeft met water' |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2009 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 5.4. Opstellen Innovatieve visie grondwater | Status: groen<br>- Een zo groot mogelijke voorraad zoet grondwater van goede kwaliteit beschikbaar hebben en houden voor mens en natuur. Ons grondwaterbeheer gaat uit van de kansen die de waarde van het grondwater biedt. | - Wij hebben in juni de innovatieve grondwatervisie vastgesteld. De visie vormt tevens een bouwsteen voor de Omgevingsvisie.<br>- In een vernieuwend proces is een nieuw concept voor het grondwaterbeleid uitgewerkt, de innovatieve grondwatervisie. Er zijn veel mogelijke belanghebbenden en andere deskundigen bij die discussie betrokken: medewerkers van waterschappen, drinkwaterbedrijven, natuurbescherming, landbouw, ingenieursbureaus etc. Intensieve werksessies vormden de basis voor het opstellen van de visie. Kern van de visie is de grondwatervoorraad onder het Drents Plateau vergroten, om deze vervolgens zo goed mogelijk te benutten voor de drinkwatervoorziening, de landbouw en de natuur. In stedelijk gebied wordt het grondwater benut voor economische ontwikkeling en energietoepassingen. Waarschijnlijk biedt deze strategie ook voordelen voor gebieden buiten onze provinciegrenzen. |
| 5.5. Versterken proces samenwerking alle partijen binnen waterketen | Status: groen<br>- De waterketenpartners realiseren ieder jaar twee procent efficiencywinst. | - Voor het realiseren van een duurzaam waterbeheer in de stedelijke omgeving zijn de volgende activiteiten gestimuleerd.<br>- De Drentse gemeenten stimuleren de klimaatadaptatiescan uit te voeren. Per gemeente is daarvoor € 5.000,-- beschikbaar.<br>- Onderzoek bevorderen naar de mogelijkheden van scheiding aan de bron van de diverse deelstromen afvalwater (onder andere urine apart opvangen).<br>- Project leiden dat is gericht op het meten van het functioneren van het afvalwaterstelsel van gemeente en waterschap. |

Waterbergingsgebied 'De onlanden'.

## P-5.1 Milieubeleid

| Prioriteiten uit Begroting 2009 |
|---|
| **5.12. Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving** |
| Bij ieder provinciaal besluit wordt gestreefd naar een duurzame ontwikkeling van Drenthe. Dit betekent dat wordt gezocht naar een situatie waarin een goed evenwicht bestaat tussen ecologische, economische en sociale aspecten. Er zullen bij ontwikkelingen echter altijd ongewenste effecten blijven en kansen die vragen om benut te worden. Door methodieken zoals milieu-effectrapportages en duurzaamheidseffectrapportages in te zetten wordt getracht om bij wezenlijke (met name ruimtelijke) ontwikkelingen de effecten, of deze nu ecologisch, economisch of sociaal-cultureel zijn, in kaart te brengen. Bij besluitvorming over deze ontwikkelingen kan vervolgens worden aangegeven hoe met deze effecten wordt omgegaan (accepteren, mitigeren of compenseren). Dit moet leiden tot besluitvorming die leidt tot een duurzame ontwikkeling en daarmee een duurzame kwaliteit van de leefomgeving. |
| **5.13. Uitwerking klimaat en energiebeleid** |
| Het klimaat- en energievraagstuk heeft een uitermate strategisch, multidisciplinair en complex karakter. Wij zullen een stevige programmastructuur inrichten om de doelen voor $CO_2$-reductie te realiseren. De aanpak is gebaseerd op de nota Energiek Drenthe. Uitgangspunt voor het uitvoeringsprogramma is: beperken energievraag, gebruik duurzame bronnen en efficiënt gebruik eindige bronnen (zogenaamde Trias Energetica). Maximaal wordt ingezet op maatregelen met een 'no regret'-karakter. Belangrijk worden de interne interdisciplinaire samenwerking en de externe samenwerking met gemeenten, corporaties, bedrijfsleven en kennisinstellingen. Strategische allianties, mede als onderdeel van Energy Valley, en gebiedsgerichte aanpak hebben de voorkeur. Wij willen dat Drenthe geldt als proeftuin voor innovatie en kennisontwikkeling, bijvoorbeeld gericht op het realiseren van een evenwichtige bio-based economy en de toepassing van duurzame transportbrandstoffen en groen gas. Bewustwording wordt versterkt. Bij het externe spoor krijgt de provinciale voorbeeldfunctie (in brede zin) extra aandacht. Het uitvoeringsprogramma kent een lange doorlooptijd en de verplichtingen en uitgaven strekken zich uit over meerdere jaren. |
| **Intensivering prioriteit 5.13, Uitwerking klimaat- en energiebeleid**<br>Programma klimaat en energie (Stimuleringsfonds Drentse projecten)<br>In het programma Klimaat en energie wordt de aanpak uit de eerder uitgebrachte nota Energiek Drenthe 2006-2010 voortvarend doorgezet. Het programma is gebaseerd op de volgende 3 sporen.<br>- Mitigatie: minder uitstoot broeikasgassen door een brongerichte aanpak<br>Bij mitigatie gaat het om het beperken van de uitstoot van broeikasgassen om zodoende het tempo van de klimaatveranderingen te verlagen en zo mogelijk tot stilstand te brengen. Het betekent het terugdringen van de emissies van broeikasgassen, met name van koolstofdioxide ($CO_2$). Het centrale doel van mitigatie is het realiseren van energiebesparing en een duurzame energievoorziening met een zo gering mogelijke uitstoot van broeikasgassen.<br>- Adaptatie: beter aanpassen aan veranderingen door een gebiedsgerichte aanpak<br>Adaptatie richt zich op aanpassingen in onze leefomgeving met het oog op klimaatveranderingen. Het gaat daarbij zowel om het beperken van risico's als over het benutten van kansen vanwege een veranderend klimaat. Het centrale doel van adaptatie is het benutten van kansen voor een duurzame ontwikkeling, waaronder een goede sociaaleconomische ontwikkeling en een optimale (driedimensionale) ruimtelijke ontwikkeling.<br>- Participatie: meer gezamenlijke verantwoordelijkheid door een actorgerichte aanpak<br>Participatie betekent het betrekken van andere partijen bij klimaatverandering en energie: netwerksturing in een netwerksamenleving. Het centrale doel van participatie is het realiseren van een maximale betrokkenheid – door het vormen van vitale coalities en het oprichten van consortia – van andere overheden, maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en publieke en private belanghebbenden. Hiermee wordt bewustwording bereikt, maar vooral het delen van gezamenlijke verantwoordelijkheid en cofinanciering. |

Prioriteiten uit Begroting 2009

**5.14. Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit**

Het ontwerpprogramma Luchtkwaliteit is in nauwe samenwerking met vele externe partijen tot stand gekomen. De uitvoering van het programma is voorzien in 2009 en 2010. Het programma voorziet in de volgende acties:
- uitwerking onderzoek luchtkwaliteit tot een toetsingskader voor de gemeenten;
- opstellen en uitvoeren van een Programma monitoring;
- uitvoeren van een Programma emissiereductie voor industriële bronnen (Actieplan fijn stof en industrie);
- samenwerking en kennisuitwisseling met gemeenten en andere belanghebbenden;
- beoordeling luchtkwaliteit bij alle projectprocedures (ruimtelijke ordening en verkeer en vervoer);
- opstellen en uitvoeren van een Communicatieplan;
- volgen van (inter)nationale ontwikkelingen.

Eind 2010 vindt een evaluatie plaats met het oog op een eventueel vervolg na 2010.

**5.15. Uitvoeringsprogramma externe veiligheid**

In het Bestuursakkoord tussen rijk en IPO is gekozen om de uitkering van de programmafinancieringsgelden ook na 2010 via het Provinciefonds uit te keren. De provincie maakt prestatieafspraken met gemeenten over de professionalisering en de versterking van de externe veiligheidstaken en het oppakken van nieuwe taken zoals is vastgelegd in relevante externe veiligheidsbesluiten (Besluit externe veiligheid inrichtingen, Registratiebesluit externe veiligheid en het in voorbereiding zijnde Besluit transportroutes externe veiligheid en Besluit externe veiligheid buisleidingen). Conform het akkoord stellen de provincies capaciteit en/of middelen beschikbaar aan gemeenten. Rekening houdend met het Bestuursakkoord IPO-rijk (Lodders) en rijk-gemeenten (de Hond) wordt in 2009 gezamenlijk met gemeenten onderzocht op welke wijze de samenwerking na 2010 ingevuld kan worden.

**5.16. Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving**

**Verminderen belasting kwaliteit leefomgeving**

Het Collegeprogramma kent als sleutelbegrip een goede kwaliteit van de leefomgeving. Om dit doel te realiseren is een minimale belasting door de bedrijven van de omgeving nodig. Inzet is intensiveren van de actualisering van de milieuvergunningen. De ontwikkelingen op het gebied van de Europese en nationale wet- en regelgeving bieden mogelijkheden de belasting door bedrijven verder te verminderen. Bij de actualisering van milieuvergunningen wordt aandacht besteed aan:
- energie-efficiency uit oogpunt van $CO_2$-doelstellingen;
- emissies uit oogpunt van luchtkwaliteit en nationale emissieplafonds (NEC-doelstellingen EU);
- verruimde reikwijdte Wet milieubeheer (afvalpreventie, vervoersmanagement) uit oogpunt van duurzaamheid.

In 2011 worden de effecten van de geïntensiveerde actualisatie van de milieuvergunningen geëvalueerd.

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 5.12. Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving | - Bij besluitvorming over belangrijke ruimtelijke ingrepen inzicht geven in de ecologische, economische en sociaal-culturele effecten van het besluit en aangeven hoe met deze effecten om te gaan. Leidend tot duurzame ontwikkeling en duurzame leefomgevingkwaliteit van Drenthe. | - Uitvoeren duurzaamheidseffectrappportage ten behoeve van besluitvorming over nieuw omgevingsbeleid. |
| 5.13. Uitwerking klimaat en energiebeleid | - In 2020 reductie van 30% uitstoot $CO_2$ ten opzichte van 1990.<br>- Drenthe als proeftuin voor innovatie en kennisontwikkeling, onder andere gericht op evenwichtige bio-based economy en toepassing van duurzame transportbrandstoffen en groen gras.<br>- Belangrijkste thema: grootschalige inzet op energiebesparing. Versterking bewustwording en duurzaam energiegebruik.<br>- Versterking bodem als bron van duurzame energie en onderzoek naar mogelijke opslag van goederen.<br>- Provinciale doelstelling voor $CO_2$-reductie en aandeel duurzame energie en energiebesparing halen.<br>- Hoger kennisniveau en een hogere innovatiegraad bij de energiegerelateerde sector realiseren.<br>- Meer duidelijkheid over de kansen en bedreigingen van klimaatverandering.<br>- De ruimtelijke gevolgen (van beperkt oppervlaktegebonden naar toenemend oppervlak gebonden) van klimaatverandering en duurzame energiesystemen doorvoeren in het ruimtelijke ordeningsbeleid (Grounds for Change).<br>- Grotere bewustwording creëren alsmede een duurzamer handelen van een hele brede doelgroep, variëren van bedrijven en overheden tot individuele burgers. | - Heroriëntatie rol provincie, strategie, prioriteiten en uitvoering, in het kader van het op te stellen programma Klimaat en energie.<br>- Uitvoeren programma Klimaat en energie, inclusief uitvoering Energieakkoord Noord-Nederland.<br>- Opzetten gebiedsgerichte aanpak 'Proeftuin Zuidoost-Drenthe'.<br>- Uitvoeren Energieakkoord in samenwerking met de contractpartners.<br>- Uitvoeren van onderzoek en pilotprojecten in (de proeftuin) Zuidoost-Drenthe (stromenstudie).<br>- Treffen van emissiebeperkende maatregelen (met name beperking veenoxidatie).<br>- Ontwikkelen van een instrumentarium (regelingen, tenders, cofinanciering) met als doel mitigatie-, adaptatie- en participatiemaatregelen te bevorderen.<br>- Onderzoek uitvoeren naar de haalbaarheid van Kennis-centrum Klimaat op noordelijke schaal.<br>- Ontwikkelen van een digitaal loket 'Drenthe bespaart'.<br>- Deelnemen aan het project Energy Valley.<br>- Ontwikkelen van communicatie-instrumenten gericht op duurzaam handelen en bewustwording.<br>- Realiseren van klimaatneutraal provinciehuis als voorbeeld. |
| 5.14. Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit. | - Versterken duurzaamheid in ruimtelijke ordening en in economische ontwikkelingen.<br>- Geen verslechtering huidige milieukwaliteit, luchtkwaliteit binnen wettelijke grenswaarden en waarborgen gezondheid van mensen. | - Vaststellen uitvoeringsprogramma.<br>- Uitvoering programma in samenspraak met externe partijen tot en met 2010. |
| 5.15. Uitvoeringsprogramma externe veiligheid. | - Verbeteren kennis en beperken risico's van zware ongevallen met gevaarlijke stoffen. | - In samenspraak met externe partijen realisatie van provinciaal Uitvoeringsprogramma externe veiligheid 2006-2010. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 5.16. Inpassen veranderende EU- en nationale wetgeving. | - Belasting kwaliteit leefomgeving verminderen door terugdringen emissies $CO_2$, SO2, Nox, fijn stof en vluchtige stoffen.<br>- Actualisatie milieuvergunningen en extra aandacht afvalpreventie, vervoersmanagement en duurzame bedrijfsvoering.<br>- Aanpassen provinciale organisatie aan eisen Wabo.<br>- In 2009 ISO-certificering van nieuwe processen.<br>- Aanpassen organisatie aan nieuwe rol provincie als bevoegd gezag voor luchthaven Groningen Airport Eelde, vliegveld Hoogeveen en activiteiten kleine luchtvaart c.q. luchtvaartbedrijven (wijziging Wet luchtvaart).<br>- Implementatie van de Wabo per 1 januari 2010 in juridische zin. | - Intensivering van screening actualisatie en eventuele aanpassingen.<br>- Milieuvergunningen.<br>- Uitvoeren projectplan Implementatie Wabo.<br>- Speerpunt Wabo in kader van 'Welkom in digitaal Drenthe'.<br>- Instellen bedrijvenloket Wabo.<br>- Pilot implementatie Wabo.<br>- In samenspraak met externe partijen:<br>  - verdere ontwikkeling professionalisering vergunningverlening;<br>  - intensivering samenwerking handhaving.<br>- Concrete implementatie Samen sterker (proeftuin + follow up).<br>- Effectuering decentralisatie taken en bevoegdheden Regelgeving burgerluchthavens en militaire luchthavens, waaronder:<br>  - vergunningverlening en handhaving;<br>  - verantwoordelijkheid voor Commissies Regionaal Overleg voor de luchthavens Groningen Airport Eelde en Hoogeveen.<br>- Opleidingen.<br>- Gevolgen Wabo voor lopende processen (ISO-certificering) - Begeleiding en nawerk van de implementatie.<br>- Functioneren van de Handhavingstool, gericht op Wabo-samenwerking. |

Hunebed.

| Wat is er aan de prioriteiten van 2009 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Activiteiten 2009 | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 5.12. Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving. | Status: groen<br>- Rapport duurzaamheids effectrapportage dat in wisselwerking met de ontwerp omgevingsvisie Drenthe is opgesteld. | - Uitvoeren duurzaamheidseffectrapportage ten behoeve van besluitvorming over nieuw omgevingsbeleid |
| 5.13. Uitwerking klimaat en energiebeleid | Status: groen<br>- Uitvoering gegeven aan Actieplan Klimaat en Energie 2009, inclusief uitvoering Energieakkoord Noord-Nederland.<br>- Daarnaast is een belangrijk kaderstellend en visievormend proces doorlopen. Dit heeft een stevig fundament neergelegd voor de komende jaren. Binnen dit geschetste proces is in het bijzonder aandacht besteed aan het versterken van het partnerschap met de natuurlijke partners van de provincie.<br>- Een uitgebreid overzicht van de behaalde projectresultaten en activiteiten in 2009 is opgenomen in het actieplan Klimaat en Energie 2010. | - Klimaatuitvoeringssubsidie. Met een totale subsidie van € 2 miljoen is een totale extra investering in duurzame maatregelen van € 8 miljoen.<br>- Subsidieregeling energiebesparing bestaande bouw particulieren (SEBB 2009).<br>- Oprichting Energiebureau ZO Drenthe.<br>- Groen Gas: businesscase grootschalige productie in Groen Gas.<br>- Communicatieplan Energie Transitie Park Midden Drenthe.<br>- Waterbergingsprojecten, uitvoering convenant Meppelerdiep, Hunzedal en Bargerveen.<br>- Masterplan geothermie<br>- Aanvraag opsporingsvergunning geothermie<br>- Communicatieplan CCS<br>- 100.000 woningenplan.<br>- Deelname projecten Energy Valley |
| 5.14. Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit | Status: groen<br>- Eind 2009 is het definitieve Provinciaal Actieplan Luchtkwaliteit Drenthe 2009-2012 vastgesteld. | - In 2009 is er gewerkt aan het tot stand komen van het Actieplan. Tevens is er een start gemaakt met het aanbesteden van een vervolgonderzoek naar de luchtkwaliteit in Drenthe. Het onderzoek richt zich, naast de algemene luchtkwaliteit in Drenthe, ook op diverse actiepunten uit het Actieplan Luchtkwaliteit. Afronding van het onderzoek zal voor de zomer van 2010 plaatsvinden. |
| 5.15. Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid | Status: groen<br>- In 2009 zijn bestuurlijk 'piketpaaltjes' uitgezet voor voortzetting van programma 2011-2014.<br>- Acties uit programma zijn verder uitgevoerd – veelal wettelijke verplichtingen – en onder andere gemeenten geholpen bij opstellen gemeentelijke beleidsvisies EV en ondersteuning (en kennisverspreiding) bij de aspecten: buisleidingen in bestemmingsplannen, verantwoording groepsrisico, EV bij milieuvergunningverlening, transport gevaarlijke stoffen en risicokaart (RRGS). | - De Stuurgroep externe veiligheid Drenthe heeft de principe-uitspraak gedaan om de huidige succesvolle werkwijze zo veel mogelijk te willen voortzetten, mede vanuit efficiency en vanwege de complexe materie van het beleidsveld. |
| 5.16. Inpassen veranderende EU- en nationale wetgeving | Status:groen<br>- Op 1 november is de Wet Luchtvaart in werking getreden en zijn GS bevoegd gezag geworden voor het verlenen van besluiten.<br>- Project Regionale Uitvoeringsorganisatie (RUD) | - Beleidskader luchtvaart opgesteld. Netwerk met de Drentse gemeenten ten behoeve van het verlenen van ontheffingen, regelingen en besluiten. Eerste ontheffingen zijn eind 2009 verleend.<br>- Ambtelijke werkconferentie met gemeenten en waterschappen, concept plan van aanpak, gemeenschappelijk standpunt (samen met gemeenten) richting VROM met betrekking tot de juridische vorm RUD. |

## P-5.2 Bodem

| Prioriteiten uit Begroting 2009 |
|---|
| **5.6. Opstellen integraal beleidsplan ondergrond** |
| VROM heeft een landelijke verkenning uitgevoerd voor de ondergrond. Een plan van aanpak wordt in overleg met de provincies opgesteld om de conclusies van de beleidsverkenning uit te werken. De provincies willen bevoegd gezag worden voor omgevingsvergunningen en mijnbouwwerken, gezien hun rol en het regionale strategisch belang bij de ondergrond. Drenthe heeft VROM voorgesteld om als pilot-provincie deel te nemen aan de beleidsuitwerking.<br>Er wordt op interactieve wijze een integraal beleidskader (en uitvoeringsprogramma) voor de Drentse ondergrond ontwikkeld. Het is een driedimensionale visie op de ondergrondse activiteiten (exploratie, winning en gebruik van water, radioactief afval, aardwarmte, opslag $CO_2$, enz.) en de gevolgen hiervan voor de bovengrondse ruimtelijke ontwikkeling. Het beleidskader dient als bouwsteen voor de structuurvisie omgevingsbeleid. Het uitvoeringsprogramma voor de ondergrond maakt deel uit van het klimaat en energieprogramma. |
| **5.7. Actualisering bodemkaart** |
| In 2008 is de autorisatie van de bodemkaart gestart. In 2009 zijn de resultaten bekend. Naar verwachting zullen verder acties nodig zijn om de veenbodems te behouden. Deze inspanningen zijn van bovenprovinciaal belang. |
| **Doorwerking nieuwe bodemkaart (EHS)** |
| Op basis van de geactualiseerde bodemkaart kan vanaf 2009 meer gericht worden gekeken waar de kansen liggen voor de diverse functies, zoals landbouw (verplaatsing, uitbreiding en verbreding) en natuur (ontwikkeling EHS en typen natuurdoelen). Vanaf 2009 moet rekening worden gehouden met eventueel aanvullend budget voor extra beheersmaatregelen. Gelet op het feit dat het hier gaat om een bovenprovinciaal belang, zal hierom ook met het rijk overleg gestart worden. |
| **5.8. Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige omgeving** |
| Herontwikkeling van kleine vervuilde terreinen in binnenstedelijke gebieden wordt regelmatig geblokkeerd doordat grondeigenaren niet beschikken over voldoende financiële middelen voor de vereiste sanering. Wij nemen daarom het initiatief tot instelling van een Stimuleringsregeling sanering door particulieren en kleine (voormalige) zelfstandigen. De regeling beoogt jaarlijkse provinciale medefinanciering van 2 tot 5 saneringen. De maatregel moet leiden tot extra investeringen van de eigenaar. |
| **5.9 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS** |
| Om in de buurt van kwetsbare natuur, en met name kwetsbare Natura 2000-gebieden, een veehouderij te kunnen laten bestaan moeten deze bedrijven voldoen aan de landelijke wetten en regels omtrent de uitstoot van ammoniak. De bijdrage van de Drentse landbouw aan het probleem in Drenthe is 27%. De overige 73% is afkomstig van landbouw buiten Drenthe en niet landbouw binnen en buiten Drenthe. De provinciale inzet om tot reductie te komen richt zich dus op de 27% bijdrage vanuit de Drentse landbouw. Om de veehouderij en de kwetsbare natuur in Drenthe naast elkaar in stand te kunnen houden is het project Bedreven bedrijven Drenthe in 2001 van start gegaan. Dit project heeft tot medio 2006 goede resultaten behaald (100 deelnemende veehouderijen) met het op een andere wijze inrichten van de bedrijfsvoering binnen de melkveehouderij. Kern van het project is het werken volgens de kringloopgedachte, die zich richt op duurzaamheid en het beperken van stikstofverliezen. Het project heeft aangetoond dat de ammoniakemissie gemiddeld per deelnemend bedrijf met 25% is afgenomen. Eveneens is aangetoond dat de grondwaterkwaliteit van deelnemende veehouders significant beter is dan van de gangbare veehouders in Drenthe. Dit zijn voorname redenen om het project voort te zetten met cofinanciering vanuit het ILG, omdat het project ook tegemoetkomt aan de rijksdoelen voor natuur en landbouw. Er is voorzien in een voortvarend uitbreiden van het project voor de periode van 2009-2013, waarin getracht wordt zo'n 150 nieuwe veehouderijen ook via de kringloopgedachte te laten werken. Uiteindelijk moeten de projecten ertoe leiden dat de Drentse veehouders hun bedrijf inrichten volgens de principes van Bedreven bedrijven Drenthe.<br>Uit recent onderzoek van Alterra (in opdracht van de provincie Drenthe) is ook gebleken dat voor de provincie Drenthe de meeste winst (zowel emissie als depositie van ammoniak) te halen is door het vergroten van het aantal veehouders dat werkt met als basis de kringloopgedachte. Uit hetzelfde onderzoek is ook gebleken dat het aanpassen van bedrijfsgebouwen binnen de intensieve veehouderij in emissiecijfers hetzelfde winstbeeld laat zien, maar de winst in depositie is nagenoeg nihil. Dit betekent dat het investeren hierin minder effectief is. |

| Prioriteiten uit Begroting 2009 |
|---|
| **5.10. Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater** |
| De Kaderrichtlijn water verplicht de provincies te rapporteren over de kwaliteit van het grondwater, de maatregelen die worden getroffen om de gewenste kwaliteit te bereiken en de risico's weg te nemen. In het POP staat als beleidsdoel dat het grondwater moet voldoen aan de EU-normen voor drinkwater. Met ingang van 2008 wordt een bedrag beschikbaar gesteld voor aanvullend onderzoek en monitoring van de indicator bestrijdingsmiddelen. Door middel van diverse projecten wordt getracht de doelstelling dichter bij te brengen. |
| **5.11. Taakstelling waterbedrijven** |
| In de vorige collegeperiode is de taakstelling van € 500.000,-- aan de waterbedrijven niet gerealiseerd. Momenteel loopt het project naar een meer risicogericht beleid grondwaterbescherming. Daarbij wordt ingezet op het nemen van maatschappelijke verantwoordelijkheid en financiële deelname van alle waterbedrijven in Drenthe in risicoreducerende maatregelen in grondwaterbeschermingsgebieden. Het project wordt duidelijk op welke wijze de bijdragen van de waterbedrijven de provinciale Begroting gaan ontlasten. Ook de WMD heeft haar bijdrage gekoppeld aan de uitkomsten van het onderzoek. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij eraan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 5.6. Opstellen Integraal beleidsplan ondergrond | - Provinciale regie en stimulering duurzame ontwikkeling ondergrond.<br>- Geactualiseerde kennis over het voorkomen van aardkundig waardevolle gebieden in Drenthe.<br>- Aandacht voor aardkundige waarden als wezenlijk onderdeel van de Drentse kernkwaliteiten.<br>- Implementatie aardkundige waarden in planontwikkelingen. | - Opstellen Integraal beleidsplan voor ondergrond.<br>- Actualisatie bestaande kaart en aanvullende inventarisatie.<br>- Verkenning mogelijkheden en ontwikkeling van de Hondsrug tot een European Geopark.<br>- Tot 2014 onthullen van 14 aardkundige monumenten.<br>- Organiseren van workshops, cursussen en symposia. |
| 5.7. Actualiseren bodemkaart | - Behoud en ontwikkeling van kernkwaliteiten vergen zorgvuldige, maar scherpe beleidskeuzes. Keuzes werken door in onderscheid ruimtelijke en economische ontwikkelopgaven voor verschillende deelgebieden van Drenthe. | - Actualisering bodemkaart.<br>- Opstellen maatregelen plan veenbodems. |
| 5.8. Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving | - Stimuleren ruimtelijke en economische ontwikkeling steden door wegnemen blokkades veroorzaakt door bodemvervuiling. | - Sanering terrein gasfabriek Assen.<br>- Vaststellen stimuleringsregeling sanering door particulieren en kleine voormalige zelfstandigen. |
| 5.9. Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | - Versterking 'kroonjuwelen' natuur en landschap.<br>- Verminderen belasting van grond- en oppervlaktewater met nitraat (behalen EU-norm 50 mg/l in bovenste grondwater). | - Project Bedreven bedrijven opnieuw opstarten voor 100 andere melkveebedrijven.<br>- 50 bedrijven stimuleren tot aanpassen van stallen (bouwkundig, werktuigbouwkundig en bedrijfsmatig). |
| 5.10. Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater | - Verbetering kwaliteit grond- en oppervlaktewater.<br>- Beter monitoren effecten genomen maatregelen. | - Uitbreiden analysepakket grond- en oppervlaktewater met indicator bestrijdingsmiddelen.<br>- Risicoanalyse gebruik bestrijdingsmiddelen.<br>- Terugdringen gebruik middelen gewasbescherming, niet zijnde agrosector. |
| 5.11. Taakstelling waterbedrijven | - Actieve bijdrage waterbedrijven aan risicoreducerende maatregelen in beschermingsgebieden grondwater. | - Op basis uitkomsten project Risicogericht grondwaterbeschermingsbeleid afspraken maken met waterbedrijven over hun (financiële) bijdrage aan risicoreducerende projecten in grondwaterbeschermingsgebieden. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2009 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 5.6. Opstellen integraal beleidsplan ondergrond | Status: groen<br>- Notitie Reikwijdte en detailniveau.<br>- Reactie op zienswijzen concept-plan MER.<br>- Implementatie kennisoverdracht aardkundige waarden.<br>- De geomorfologische kaart is geactualiseerd. Resultaat wordt gepresenteerd in februari.<br>- Er is een concept aardkundige waardenkaart gerealiseerd met aanvullende info. Tot 2014 worden 5 (in plaats van 14) aardkundige monumenten onthuld.<br>- Beleidsnotitie aardkundige waarden | - Volgen plan MER procedure voor opstellen structuurvisie<br>- Er zijn 3 studiemiddagen georganiseerd ten behoeve van terreinbeherende organisaties en waterschappen.<br>- Verder is er een traject met voorlichtingsbijeenkomsten voor gemeenten en andere instanties ingezet. De eerste voorlichtingsbijeenkomst was in de gemeente Aa en Hunze.<br>- Onderzoek met betrekking tot geomorfologische kaart resulteert in conceptbeleidsnotitie (AW beleidskaart). Er is een start gemaakt met de afstemming hierover met zowel interne als externe partners |
| 5.7. Actualiseren bodemkaart | Status: groen<br>- Deelonderzoeken worden uitgevoerd. Laatste fase is momenteel in uitvoering. Bodemkaart c.q. bodemdata is veel actueler en gedetailleerder. | - Laten uitvoeren en begeleiden van de onderzoeken. Data verwerken in de eigen systemen en daar ook gebruik van maken. |
| 5.8. Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving | Status: groen<br>- Grondsaneringen op de gasfabrieklocatie Coevorden en Meppel zijn uitgevoerd. Daarmee is de weg vrij gemaakt voor de herontwikkeling. Deze is op beide locaties in uitvoering.<br>- Sanering in stationgebied Hoogeveen zijn gefaciliteerd.<br>- Sanering van gasfabriek Assen is gestart en voor het grootste deel afgerond<br>- Sanering van waterbodem en aangrenzende verontreinigingen hebben de heropening van de Vaart in Assen mogelijk gemaakt. | - Uitvoeren saneringen in combinatie met herontwikkeling, zoals de gasfabrieklocaties.<br>- In overleg met de gemeente Coevorden is de voorbereiding van de herontwikkeling Holwert Zuid een nieuwe impuls gegeven. Belangrijke bottleneck is een omvangrijke bodemverontreiniging. Provincie voert de regie op dit deel van het project.<br>- Afstemming met gemeente om knelpunten te helpen op lossen.<br>- Bij het project Van Wijk & Boerma te Tynaarlo is met verschillende partners een R.O. visie opgesteld. Hiermee is een ruimtelijke invulling van het terrein gemaakt na de sanering. |
| 5.9. Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | Status: groen<br>- Project Duurzaam boer blijven heeft in Drenthe inmiddels al 140 vaste deelnemers = vol!<br>- I.s.m. ministeries van VROM en LNV onderzoek gestart naar mogelijkheden tot certificeren van de werkwijze.<br>- Project ammoniakmaatlat in uitvoering gekomen, afronding c.q. verslaglegging begin 2010 voorzien. Maatlat wordt wellicht een vrij toegankelijke internetapplicatie voor iedere individuele veehouder. | - Officiële startmanifestatie<br>- Diverse studiegroepbijeenkomsten<br>- Open dagen en excursies<br>- Cursussen spuitlicentie gekoppeld aan project<br>- Verbreding naar andere provincies en projecten gerealiseerd<br>- De projectwebsite www.duurzaamboerblijven\drenthe is gerealiseerd. Wordt veelvuldig bezocht!<br>- Bij 20 Drentse bedrijven het nieuw ontwikkelde instrument ammoniakmaatlat getest. Bedrijven zijn zeer enthousiast en het instrument lijkt veelbelovend voor in kaart brengen mogelijkheden van bronnen voor ammoniakreductie op individueel bedrijfsniveau. Rekening houdend met ter plekke geldende omstandigheden. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2009 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 5.10. Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater | Status: groen<br>- Verbetering kwaliteit grond- en oppervlaktewater.<br>- Beter monitoren effecten genomen maatregelen<br>- Project Bezem door de middelenkast is uitgevoerd. | - De beleidsnotitie gewasbeschermingsmiddelen is vastgesteld en aangeboden aan de Statencommissie Omgevingsbeleid.<br>- Alle Drentse gemeenten en waterschappen en waterbedrijven zijn voorgelicht over (de noodzaak van) duurzaam terreinbeheer. Gemeenten kunnen zich certificeren conform de Barometer Duurzaam Terreinbeheer (brons, zilver, goud). Provincie Drenthe zèlf zal ook een stap gaan maken<br>- Ten aanzien van de monitoring is een pilot-onderzoek gedaan naar de mogelijkheden van innovatieve monitoring van bestrijdingsmiddelen in het diepe grondwater.<br>- De POV is aangepast aan landelijke regelgeving met betrekking tot spuitvrijezones<br>- Bij bijna 400 deelnemende landbouwbedrijven is in totaal ± 8.000 kg oude gewasbeschermingsmiddelen ingezameld en op een gecontroleerde wijze verwerkt |
| 5.11. Taakstelling waterbedrijven | - Status: n.v.t.<br>- Actieve bijdrage waterbedrijven aan risicoreducerende maatregelen in beschermingsgebieden grondwater | - In 2009 zijn inventarisaties uitgevoerd ten behoeve van het opstellen van gebiedsdossiers voor de grondwaterbeschermingsgebieden. Op basis hiervan worden straks afspraken gemaakt met waterbedrijven over hun (financiële) bijdrage aan risicoreducerende projecten in grondwaterbeschermingsgebieden. |

**Grafiek** **Gemiddelde nitraatconcentraties grasland op zand**

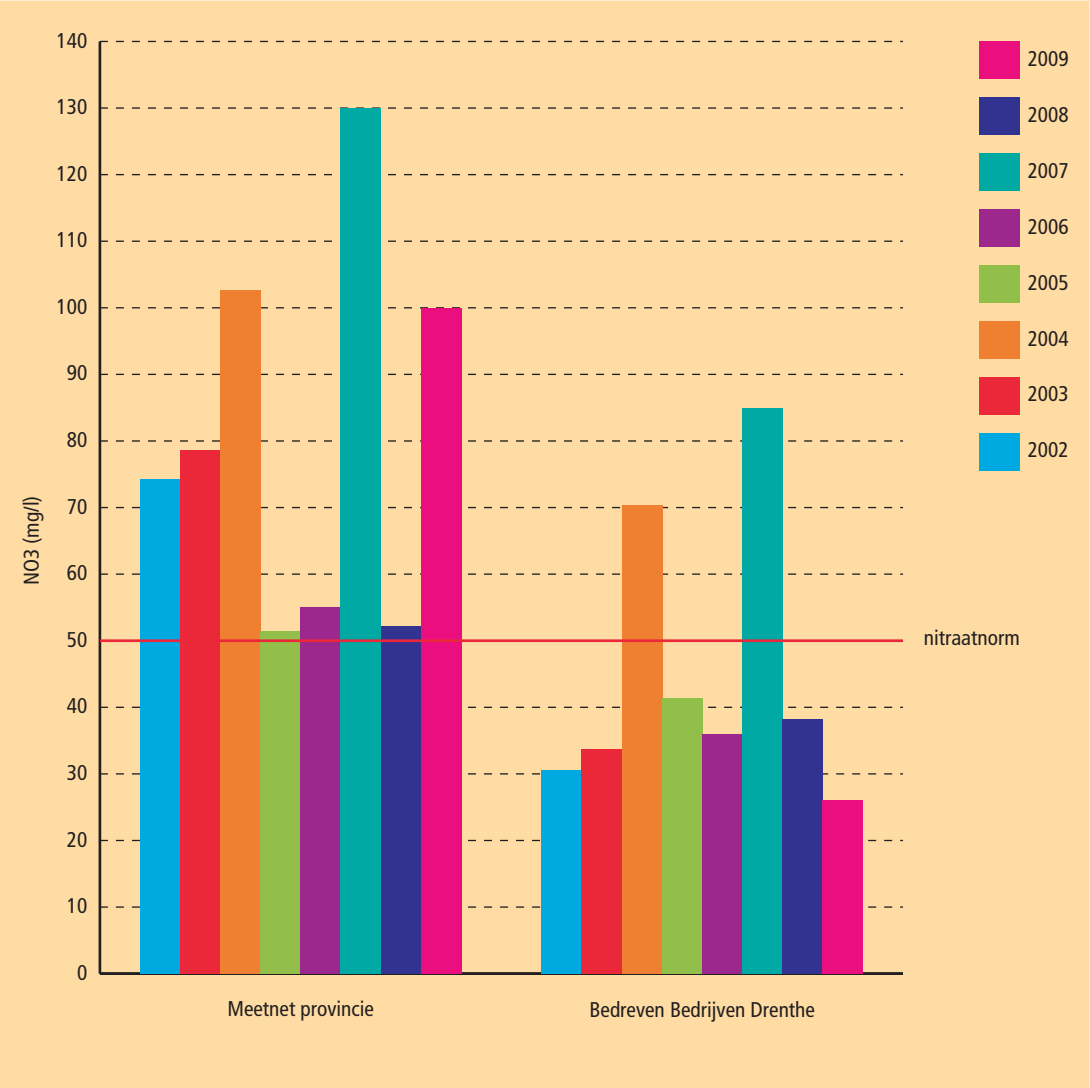


De grafiek toont 1 van de resultaten voor het milieu als gevolg van gepleegde inzet onder prioriteit 5.9 Terugdringen uitstoot ammoniak nabij EHS.
De grafiek toont de gemiddelde bedrijfsresultaten van het gehalte aan nitraat in het bovenste grondwater op zandbodems. Vergeleken worden veehouderijbedrijven die deelnemen aan het project Duurzaam boer blijven in Drenthe (voorheen Bedreven Bedrijven Drenthe) en de overige gangbare boeren in Drenthe. Bedrijven die deelnemen aan het project scoren significant beter. Gemiddeld zelfs onder de norm vanuit de Nitraatrichtlijn. Ammoniakuitstoot op bedrijfsniveau is berekend gemiddeld 25% lager.

Onthulling aardkundig monument op 1 oktober 2009.

## P-5.4 Handhaving

| Prioriteit uit Begroting 2009 |
|---|
| **5.17. Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen** |
| **Toezicht op naleving van regelgeving en vergunningen**<br>Effectief handhaven van de regelgeving en de vergunningen is onmisbaar voor een provincie die ambitieuze doelstellingen heeft en die een belangrijke regierol heeft. Voor het vergroten van de effectiviteit en de efficiëntie van de handhaving is samenwerking tussen de betrokken partijen belangrijk. Op basis van de vastgestelde methodiek worden ketens en interventiemomenten in beeld gebracht. Jaarlijks zijn hiervoor onderzoek, analyse en projectondersteuning nodig. Er zijn 3 regionale samenwerkingsverbanden die door de provincie geïnspireerd en gefaciliteerd worden door het coördinerende platform Samenwerking Handhaving Drenthe. De samenwerking is vastgelegd in bestuursovereenkomsten en wordt dan steeds geborgd voor een periode van 5 jaar. Verder stelt de SHD jaarprogramma's op. Bij toezicht en handhaving is een intensievere samenwerking tussen provincies, gemeenten en waterschappen noodzakelijk om de kwaliteit verder te verbeteren en om klaar te zijn voor mogelijk toekomstige wijzigingen in de handhavingsstructuur. Gevolg van de nieuwe ontwikkelingen zal in elk geval zijn dat de regierol van de provincie op het gebied van toezicht en handhaving versterkt wordt. Het is noodzakelijk om hier nu al een impuls aan te geven. |
| **Opruimactie Pest aan asbest**<br>Naast het asbest op daken en in constructies wordt in Drenthe in het buitengebied veel 'zwerfasbest' aangetroffen. Meestal zijn het oude golfplaten die ergens achtergelaten zijn. Gemeenten en provincie hechten er veel belang aan dat alle asbest, dat risico's voor de volksgezondheid oplevert, wordt opgeruimd. Het platform Samenwerking Handhaving Drenthe heeft in zijn Jaarprogramma 2008 de opruimactie Pest aan asbest opgenomen om asbestdaken verantwoord en veilig te verwijderen. In 2008 en 2009 werkt het platform in het kader van deze actie nauw samen met LTO Noord Projecten, het Landelijk Overleg Milieuhandhaving, de milieupolitie en de gemeenten Meppel, De Wolden en Aa en Hunze. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 5.17. Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen. | - Actuele naleving regelgeving en vergunningen.<br>- Verbeteren kwaliteit handhaving.<br>- Interbestuurlijk toezicht.<br>- Verbeteren kwaliteit provinciale vergunningen en regels.<br>- Relevante informatie over de uitvoering en naleving van regelgeving actief terugkoppelen naar beleidsontwikkeling en vergunningverlening. | - Uitvoeren van toezicht en bevorderen van de naleving van provinciale regels en vergunningen.<br>- Inventarisatie van relevante ketens, daarin actief zijnde actoren, van toepassing zijnde wet- en regelgeving en verdeling bevoegdheden (ketentoezicht).<br>- Vaststelling uitvoeringsstrategie.<br>- Gerichte handhavingacties.<br>- Bewustwordingscampagne nakomen milieuregels richting burgers en bedrijven.<br>- Intensivering samenwerking met gemeenten, noordelijke provincies en VROM-Inspectie<br>- Versterken provinciale regietaak handhaving:<br>  - vaststellen Bestuursovereenkomst Samenwerking Handhaving (1 regio-overeenkomst);<br>  - jaarlijks uitvoeren van 8 externe audits.<br>- Provinciale regels en vergunningen bij de totstandkoming beoordelen op handhaafbaarheid en uitvoerbaarheid. Daarbij tevens aandacht voor de wijze waarop toezicht en handhaving geregeld wordt bij nieuwe regels.<br>- Intensivering operationele afstemming met vergunningverlening.<br>- Bijdrage leveren aan belangrijke beleidsontwikkelingen zoals bijvoorbeeld het nieuwe omgevingsbeleid. |

Het bedrijf Mortel Installatie Assen (MIA) is een van de Drentse bedrijven waar wij als toezichthouder optreden.

| Wat is er aan de prioriteiten van 2009 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 5.17. Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen | Status groen<br>- Actuele naleving regelgeving en vergunningen.<br>- Verbeteren kwaliteit handhaving.<br>- Interbestuurlijk toezicht.<br>- Verbeteren kwaliteit provinciale vergunningen en regels.<br>- Relevante informatie over de uitvoering en naleving van regelgeving actief terugkoppelen naar beleidsontwikkeling en vergunningverlening. | - Geen afwijkingen ten opzichte van het Handhaving Uitvoeringsplan.<br>- Samen met de Drentse gemeenten zijn netwerken van gerealiseerd op het gebied van ketenhandhaving grondstromen en asbest.<br>- De uitvoeringsstrategie is in 2009 niet aangepast.<br>- Er zijn veel gerichte handhavingacties uitgevoerd, het accent heeft daarbij gelegen op de Drentse natuurgebieden, tegengaan afvaldumpingen, afval verbranden en overlast van 4*4 auto's, quads en motoren in de natuurgebieden.<br>- Via de website www.drenthe.nl zijn handhavingthema's toegankelijk voor burgers en bedrijven. De samenwerking met gemeenten, noordelijke provincies en VROM-Inspectie is verder vorm gegeven.<br>- De samenwerking tussen de drie noordelijke provincies (DRFRGR) heeft geresulteerd in samenwerking tussen de handhavers op 7 verschillende beleidsvelden. er is intensief samengewerkt en er is onderling uitwisseling georganiseerd.<br>- De provinciale regietaak handhaving is in 2009 versterkt. Dit is gerealiseerd door het uitvoeren van 5 externe audits en door intensieve contacten gericht op kwaliteitsverbetering van de handhaving.<br>- Er is een Bestuursovereenkomst Samenwerking Handhaving (regio-overeenkomst) voorbereid die begin 2010 kan worden ondertekend.<br>- Handhaving is nadrukkelijk betrokken bij de voorbereiding van nieuw beleid en regels (zoals bij omgevingsbeleid en wet luchtvaart). Van elke nieuwe provinciale vergunning die binnen het takenpakket van de teams Handhaving valt wordt de handhaafbaarheid en uitvoerbaarheid getoetst. Op deze wijze neemt de kwaliteit van de provinciale vergunning toe en is er meer draagvlak bij burger en bedrijf.<br>- Er is sprake van een goede operationele afstemming met de diverse vergunningverlenende teams |

## P-5.5 Natuur en Landschap

| Prioriteiten uit Begroting 2009 |
|---|
| **5.18.A. Uitwerken aanbevelingen symposium Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe** |
| Biodiversiteit is de centrale opgave in het natuurbeleid. Een belangrijk kernthema blijft de realisering van de EHS (zie ook 5.19.). Recent onderzoek heeft aangetoond dat een belangrijk deel van de biodiversiteit afhankelijk is van de landschappelijke kwaliteit van gebieden buiten de EHS en dus in samenhang met andere functies moet worden beoordeeld. Natuurinformatie weegt steeds zwaarder in de planvorming en wordt steeds meer gebruikt door externe partijen. De informatie is ook nodig voor het uitvoeren van gebiedsgerichte projecten en voor integrale planning. In het nieuwe omgevingsbeleid zijn ook nieuwe inzichten over natuurbeheer en ontwikkeling van gebieden met een hoge graad van natuurlijkheid opgenomen. Samen met gemeenten zullen kaarten van landschappelijke kwaliteiten worden opgesteld, waarbij onder meer het belang voor biodiversiteit in beeld wordt gebracht. De basis hiervoor wordt gelegd in het project Natuur in Drenthe 2. Een andere aanbeveling was op zoek te gaan naar mogelijkheden voor de ontwikkeling van robuuste natuur in Drenthe. Het gaat om natuur met een hoge mate van natuurlijkheid. Wij willen op basis van onderzoek en overleg een keuze maken voor (een) gebied(en) om deze robuuste natuur (zich) te (laten) ontwikkelen. |
| **5.18.B. Kennisuitwisseling BoerenNatuur** |
| Wij zien een belangrijke rol voor BoerenNatuur in de kennisuitwisseling tussen de agrarische natuurverenigingen, de professionalisering van de agrarische natuurverenigingen en de samenwerking en afstemming met andere spelers in het veld op het gebied van (agrarisch) natuurbeheer. |
| **5.18.C. Voorfinanciering Beheersplannen Natura 2000-gebieden** |
| Wij hebben bij minister Verburg van LNV aangegeven dat de conceptbeheersplannen voor de 8 Natura 2000-gebieden, waarvoor de provincie Drenthe trekker is, vóór 1 september 2009 gereed zijn. Het gaat om de gebieden Drouwenerzand, Dwingelderveld, Fochteloërveen, Havelte-Oost, Leekstermeergebied, Mantingerbos, Mantingerzand en Norgerholt.<br>Dit is veel sneller dan eerder voorzien was. Aanvankelijk was namelijk sprake van eind 2010 en begin 2011. Wij krijgen van het rijk € 950 duizend voor het opstellen van de beheersplannen. Dit bedrag wordt in termijnen uitbetaald en wordt door de versnelde opstelling later ontvangen dan de kosten die gemaakt worden. Het gevraagde budget gaat als voorfinanciering gebruikt worden voor de rijksgelden die na 2008 vrijkomen. Wij spelen hier in op de behoefte om snel(ler) duidelijkheid te krijgen in de gevolgen van deze plannen. Deze aanpak biedt (beperkt) de mogelijkheden om in overleg met LNV te treden om grenzen en doelen van de Natura 2000-gebieden bij te stellen. |
| **5.19. Versnelde aankoop en inrichting van EHS** |
| Realisatie van de EHS maakt deel uit van POP II. De mogelijkheden van aankoop van gronden zijn in Drenthe groter dan het door het Ministerie van LNV gefaseerd beschikbaar gestelde budget. Door het extra provinciale budget wordt het tempo van realisatie van de EHS aanzienlijk versneld en wordt effectief gebruikgemaakt van gebiedsgerichte processen en mogelijkheden in het landelijk gebied. Waar mogelijk worden bij de EHS ook andere doelstellingen gerealiseerd, zoals waterberging, recreatief medegebruik, vastleggen $CO_2$ en versterking van het landschap. Realisatie van de EHS vindt dan ook vaak plaats in het kader van integrale projecten, zoals de versnelde inrichting Eelder- en Peizermade en robuuste verbindingen (zie ook de doelen voor natuur en landschap). Tevens wordt uitvoering gegeven aan het maatregelenpakket uit de Beheersplannen Natura 2000, waar met name in Havelte-Oost naar verwachting in 2009 mee begonnen wordt. |

## Prioriteiten uit Begroting 2009

Het gevraagde budget betreft voorfinanciering, definitieve financiering (vaak cofinanciering) en financiering van apparaatskosten. Bij voorfinanciering gaat het om kosten die gemoeid zijn met de tijdelijke financiering van verwerven, inrichten, beheer en particulier natuurbeheer. Uitgangspunt is dat hiervan de definitieve financiering een verantwoordelijkheid van LNV (door middel van - de opvolger van - het ILG) blijft. Daarnaast zijn middelen nodig voor financiering (vaak cofinanciering) van extra maatregelen om de EHS te kunnen realiseren en waar geen ILG-budget voor beschikbaar is. Verder gaat het om benodigde extra inzet van menskracht, zoals het DLG-apparaat.
Tot nu toe werd het aankopen van natuurterreinen aangemerkt als een investering. Hiervan werden de kapitaallasten berekend en in de exploitatie opgenomen. De aanschaf van natuurterreinen is in principe voor de 'eeuwigheid' en heeft derhalve voor de provincie geen waarde meer. Daarom wordt voorgesteld met ingang van 2009 uit te gaan van het principe dat het aankopen van natuurterreinen geen investering is, maar een last voor de exploitatie. Voor een versnelde inrichting van de EHS wordt in 2009 een bedrag van € 2 miljoen nodig geacht. In de Voorjaarsnota 2009 zal aan de hand van een nadere uitwerking de benodigde middelen voor 2010 en volgende jaren worden gevraagd.
In september 2009 zullen 8 conceptbeheersplannen voor de Natura 2000-gebieden, waarvoor de provincie verantwoordelijk is, gereed zijn. Om de instandhoudingsdoelstellingen te kunnen realiseren moet een fors maatregelenpakket worden ingezet. Er zullen diverse financieringsbronnen voor de uitvoering beschikbaar zijn, maar om deze budgetten aan te kunnen boren is extra provinciale cofinanciering noodzakelijk.

## 5.20. Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid

Bosuitbreiding draagt bij aan een duurzame ontwikkeling en sterkere kernwaarden van Drenthe. Het leidt tot versterking van de EHS, het landschap, recreatieve structuren, een aantrekkelijke woon- en werkomgeving en verbetering van het klimaat door vastlegging van $CO_2$. In het POP-2 is als ambitie geformuleerd dat in de periode 2004-2014 in milieubeschermingsgebieden en grenzend aan bestaande bos-, natuur- en recreatiegebieden en woonkernen 1.500 ha bosuitbreiding wordt gerealiseerd. Hiervan is ca. 1.000 ha gerealiseerd of in voorbereiding. Onze jaarlijkse bijdrage is bedoeld voor medefinanciering van 50% van de waardevermindering van de resterende ha's. De resterende 50% komt ten laste van het EU-budget. Het pMJP voorziet in een bijdrage voor in de aanlegkosten van bos en de inkomstenderving.

Afdekken VAM-berg
te Wijster.

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij eraan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 5.18.A. Uitwerken aanbevelingen symposium Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe | - Invulling geven aan aanbevelingen onderdeel Natuur.<br>- Nauwere samenwerking op gebied van natuur.<br>- Behoud en vergroting biodiversiteit en meer zicht op effectiviteit van specifiek natuurbeleid in Drenthe.<br>- Drenthe profileren door unieke natuurkwaliteit te realiseren in gebieden waar natuurlijke processen leidend zijn. | - Intensiveren samenwerking voor behoud en vergroting bio-diversiteit in landelijk gebied buiten EHS, in samenhang met invullen groen-blauwe diensten en uitwerking van benadering leefgebieden soortenbeleid.<br>- Verder operationaliseren van natuurinformatiesysteem.<br>- Uitvoeren evaluatie en analyse van natuurbeleid aan de hand van de resultaten van het project Natuur in Drenthe.<br>- Samen met gemeenten werken aan kaarten van natuurwaarden buiten de EHS. |
| 5.18.B. Kennisuitwisseling Boeren-Natuur. | - Invulling geven aan aanbevelingen onderdeel Natuur.<br>- Nauwere samenwerking op gebied van natuur.<br>- Behoud en vergroting biodiversiteit en meer zicht op effectiviteit van specifiek natuurbeleid in Drenthe.<br>- Drenthe profileren door unieke natuurkwaliteit te realiseren in gebieden waar natuurlijke processen leidend zijn.<br>- Kennisuitwisseling tussen de agrarische natuurverenigingen en spelers binnen natuurbeheer en landschapsbeheer. | - Intensiveren samenwerking voor behoud en vergroting bio-diversiteit in landelijk gebied buiten EHS, in samenhang met invullen groen-blauwe diensten en uitwerking van benadering leefgebieden soortenbeleid.<br>- Verder operationaliseren van natuurinformatiesysteem.<br>- Uitvoeren evaluatie en analyse van natuurbeleid aan de hand van de resultaten van het project Natuur in Drenthe.<br>- Samen met gemeenten werken aan kaarten van natuurwaarden buiten de EHS.<br>- Invulling geven aan jaarlijks productplan BoerenNatuur. |
| 5.18.C. Voor-financiering beheersplannen Natura 2000. | - 8 conceptbeheersplannen voor de Natura 2000-gebieden waar de provincie verantwoordelijk voor is. | - Samen met de partners opstellen van 8 conceptbeheerplannen voor de Natura 2000-gebieden. |
| 5.19. Versnelde realisatie van EHS. | - Realisatie EHS-Drenthe in 2015 en realisatie instandhoudingsdoelstellingen Natura 2000. | - Met jaarlijkse provinciale bijdrage EHS-gronden versneld aankopen, inrichten en bufferen. |
| 5.20. Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid. | - 50 ha bosuitbreiding per jaar. | - Het pMJP voorziet in een bijdrage voor in de aanlegkosten van bos en de inkomstenderving met ingang van 1 januari 2008. |

Vos grind-zand te Ellershaar

| Wat is er aan de prioriteiten van 2009 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 5.18.A.Uitwerken aanbevelingen symposium Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe (2007). | Status: groen<br>- Actualisatie van het rapport Natuur in Drenthe is afgerond. De publicatie van het boek Natuur in Drenthe 2 is voorzien in het voorjaar 2010.<br>- De resultaten van het project worden gepresenteerd in een afsluitend minisymposium in mei 2010.<br>- Vanaf 2010 worden de aanbevelingen van het symposium onderdeel van het reguliere beleid voor natuur en landschap. Er is geen extra budget meer beschikbaar. | - Afronding Natuur in Drenthe 2 (zie hiernaast)<br>- Op basis van een voorstudie in 2008 naar kansen voor 'wildernisnatuur' in Drenthe is een pilot opgezet voor uitwerking en nader onderzoek in het nationaal park Drents Friese Wold (DFW). Het idee van deze pilot wordt verder uitgewerkt in het kader van het beheerplan Natura 2000 en het nieuwe Beheer- en inrichtingsplan voor het nationaal park. Er is in het Overlegorgaan DFW nog geen bestuurlijk draagvlak, ook de financiën voor de implementatie ontbreken. Daarom is besloten de pilot af te ronden en voorlopig te parkeren. |
| 5.18.B. Kennis-uitwisseling Boeren-Natuur. | Status: groen<br>- Er is invulling geven aan het jaarlijks product-plan BoerenNatuur.<br>- Tevens is onder auspiciën van Boeren Natuur een informatief boek gepubliceerd over akkervogels | - BoerenNatuur speelt een belangrijke rol in de kennis-uitwisseling tussen de agrarische natuurverenigingen, de professionalisering van de agrarische natuurver-enigingen en de samenwerking en afstemming met andere spelers in het veld op het gebied van (agrarisch) natuurbeheer. |
| 5.18.C. Voorfinancie-ring beheersplannen Natura 2000. | Status: groen<br>- De conceptbeheerplannen voor de 8 Natura 2000-gebieden, waarvoor de provincie Drenthe trekker is, zijn vóór 1 september 2009 gereed gekomen en aangeboden aan de minister van LNV. In september 2009 is het vervolgtraject gestart, waarbij de concept-beheerplannen op een aantal onderdelen verder worden aangevuld en omgevormd tot ontwerpbeheerplannen. | - Het gaat om de gebieden Drouwenerzand, Dwingelder-veld, Fochteloërveen, Havelte-Oost, Leekstermeergebied, Mantingerbos, Mantingerzand en Norgerholt.<br>- De conceptbeheerplannen zijn opgesteld in goed overleg met partners en partijen. |
| 5.19. Versnelde realisatie van EHS. | Status: groen<br>- Van de 1.638 ha die voor de periode 2007-2013 is afgesproken, is inmiddels 1.018 ha verworven, waarvan 505 ha in 2009. | - Er zijn veel EHS-gronden verworven (zie hiernaast).<br>- De gereserveerde middelen voor de versnelde realisatie EHS zijn ondergebracht bij het Groenfonds in De Drentse Maat en worden gebruikt ter dekking van de verplich-tingen die in dit kader zijn aangegaan. |
| 5.20. Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaat-beleid. | Status: oranje<br>- De eerste 5 ha nieuw klimaatbos is aangelegd. Door verschillende initiatiefnemers is interesse getoond om het komend plantseizoen 25 ha nieuw bos aan te planten. | - Jaarlijks subsidiëren wij de aanleg van 150 ha nieuw bos. Vanaf 1995 is zo 2.577 ha bos aangelegd.<br>- Om de aanleg van klimaatbossen in Drenthe te stimuleren is dit jaar vanuit het programma Klimaat en Energie (klimaat adaptatie) een financiële stimulans voor 150 ha nieuw bos gegeven.<br>- Zie ook prioriteiten 5.2 en 5.13. |

## P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP)

| Prioriteiten uit Begroting 2009 |
|---|
| **5.22. Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen** |
| Het project Regiopark heeft als wezenlijk onderdeel van de Regiovisie Groningen-Assen voor de periode 2008-2015 een totale investeringsbehoefte van ca. € 60 miljoen. Realisatie van ambities uit de regiovisie worden voor maximaal 45% per project meegefinancierd uit het Regiofonds, i.c. ca. € 27 miljoen. Op grond van de afspraken rond de instelling en voeding van het Regiofonds is voor de periode 2008-2015 ca. € 10 miljoen beschikbaar voor het project Regiopark. De extra Drentse bijdrage is bedoeld als medefinanciering van het tekort van € 17 miljoen. |
| **5.23.A. Vitaal Platteland** |
| In 2008 is gestart met de uitvoering van de statenmotie met betrekking tot het stimuleren van bottom-upinitia-tieven in het sociaaleconomisch domein. Onze gebiedspartners, in het bijzonder gemeenten, zullen in 2009 wederom de nodige voorstellen indienen. Zoveel mogelijk worden deze initiatieven ingebed in het bredere pMJP-kader. |
| **5.23.B. Kunstobjecten bij pMJP-projecten in het landelijk gebied** |
| In het kader van het pMJP zijn en worden in het landelijk gebied tal van belangrijke projecten uitgevoerd. Het lijkt ons een goede gedachte om de resultaten van dat beleid te accentueren met kunstobjecten. Wij zijn dit ook gewend bij onze belangrijke provinciale infrastructurele werken. Wij creëren eenzelfde soort regeling voor projecten binnen het pMJP. |
| **5.24. Uitvoering Gebiedsprogramma Agenda voor de Veenkoloniën** |
| In samenspraak met de betrokken medeoverheden is de Agenda voor de Veenkoloniën herijkt. Het Gebiedsprogramma 2008-2012 is vastgesteld. Publieke samenwerking is uitgangspunt van dit programma. Inzet is een structurele verbetering van het toekomstperspectief van het gebied via een brede aanpak. Belangrijke ontwikkelopgaven zijn: het creëren van aantrekkelijke woonmilieus (bijvoorbeeld in samenhang met vaarverbindingen), agribusiness (diversificatie, kennis, biomassa), informatie- en communicatietechnologie (ICT/LOFAR), toerisme (onder andere ontwikkeling spin-off van vaarverbindingen), het wegwerken van de achterstand in onderwijs en werkgelegenheid, innovatie en infrastructuur. Beleidsmatig is tot nu toe vooral noord-zuid naar de Veenkoloniën gekeken. Het nieuwe initiatief focust zich op de mogelijkheden van de oost-westoriëntatie. Het verbindt de recreatief aantrekkelijke gebieden Hondsrug en Westerwolde met elkaar. Het realiseren van een robuuste recreatieve, landschappelijke, ecologische en infrastructurele verbinding vergroot de toeristische potenties van beide gebieden. Ook de afgeleide ruimtelijke en economische ontwikkelingen profiteren daarvan. Wonen, (dag)recreatie, nieuwe vormen van landbouw en landschapsbouw kunnen deel uitmaken van dit schakelgebied. De planvorming vindt plaats in samenspraak met de betrokken partijen. Voor de bemensing van het projectbureau en bijbehorende proceskosten stellen de partners jaarlijks een bedrag beschikbaar. |

Waterbeheersplan Veenhuizen

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij ervoor doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 5.22. Ontwikkeling Regiopark Groningen - Assen. | Binnen nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen realiseren van mooiste woon- en werklandschap van Nederland door:<br>- versterken landschapsecologische samenhang;<br>- vergroten belevingswaarde en recreatieve toegankelijkheid;<br>- creëren van goede balans 'rood-groen' voor stedelijke ontwerpopgaven van Groningen, Assen, Leek-Roden en Hoogezand;<br>- ontsluiten en aansluiten landelijk gebied (stedelijke uitloop) in stadsranden en beïnvloedingssfeer stedelijke kernen;<br>- goede zonering recreatie en natuur in 4 'parels': Eelder- en Peizermaden en Leeksterdiep, Zuidlaardermeer en Hunze en Fochteloerveen en Norg. | - Uitwerken concrete projecten.<br>- Cofinanciering projecten, in aanvulling op bijdrage Regiofonds.<br>- Verkennen mogelijkheden samenwerking derden voor verdere financiering blauwe en groene opgave, gerelateerd aan pMJP-gebied Noordwest-Drenthe. |
| 5.23.A. Vitaal platteland. | In alle pMJP-gebieden positieve bijdrage leveren aan versterking economische structuur en leefbaarheid van dorpen en plattelandsregio's. Participatie gebiedspartners. | Met gemeenten en gebiedscommissies uitvoering geven aan initiatieven op sociaaleconomisch terrein. |
| 5.23.B. Kunstobjecten pMJP-projecten | Vergroting beeldkwaliteit van gerealiseerde pMJP-projecten, in de vorm van het plaatsen van kunstobjecten. | Inzet van (landschaps)architecten, beeldend kunstenaars en planologen, vormgevers bij ruimtelijke ordeningsprocessen. |
| 5.24. Gebiedsprogramma Agenda voor de Veenkoloniën. | Structurele verbetering ruimtelijke en sociaaleconomische structuur door verbindings- en innovatieprojecten, die zich op 7 thema's richten: agribusiness, landschap, infrastructuur, toerisme, wonen, sociaaleconomische vernieuwing en regio's verbinden. | Uitvoeren Actieprogramma 2009 en volgende jaren. Faciliteren projectbureau en stuurgroep. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2009 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 5.22. Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen | Status: groen<br>- Vijf projecten opgeleverd, onder andere tweede fase arboretum Assen én ecologische verbindingszone Fochteloërveen-bovenloop Slokkert.<br>- Via statenstuk 2009-367 een bijdrage van € 600.000,-- geleverd aan het project Ecozones Ter Borch. Er is gestart met uitvoering | - Wij hebben in brede samenstelling de regionale samenwerking geëvalueerd. Hieruit is onder andere het voorstel gekomen om de regionale samenwerking te intensiveren en aan te vullen met een extra impuls voor landschap.<br>- Verschillende projecten uit het programma Regiopark zijn in uitvoering gegaan en/of uitgevoerd. In 2009 waren circa dertig projecten in uitvoering, waaronder vijf nieuwe. Hiervoor is het projectburo voor circa € 1,3 miljoen aan nieuwe verplichtingen aangegaan. Mede dankzij de invoering van het programma Regiopark, kunnen de groene ambities van de regionale deelnemers toenemen en versneld worden uitgevoerd.<br>- Toegangspoort Dijkveld<br>- Planvorming heeft in 2009 vertraging opgelopen, maar zal begin 2010 worden aangevraagd.<br>- De komende periode willen we ons als regio meer profileren, onder andere met de sterke scheiding tussen stad en land. Wij willen dit zichtbaar en beleefbaar maken voor de inwoners en bezoekers van de regio. Samen met stakeholders zullen recreatieve routestructuren worden opgezet, waaraan 'attractiepunten' en een culturele agenda worden gekoppeld. Daarnaast is het 'concept' Koningsas is in 2009 beleidsmatig verder uitgewerkt. Dit is het gebied tussen Groningen en Assen (met de A28 als centrale as) dat investeringsgebieden is benoemd. |
| 5.23.A. Vitaal platteland. | Status: groen<br>- Volledige budgetbenutting met een 40-tal projecten die vanuit de gemeenten zijn vormgegeven. | (Zie resultaten) |
| 5.23.B. Kunstobjecten pMJP-projecten | Status: oranje<br>- Vanaf 2010 beschikbaar; nog geen resultaat op geboekt. | - Veel projecten zijn in voorbereiding zijn, maar zullen pas in 2010 tot daadwerkelijk uitvoering komen. |
| 5.24. Gebiedsprogramma Agenda voor de Veenkoloniën. | Status: groen<br>- Het gebiedsprogramma Agenda voor de Veenkoloniën wordt uitgevoerd door het projectbureau van de agenda. De resultaten van het programma tot nu toe en de prioriteiten voor het vervolg van het programma zijn te vinden op www.veenkoloniën.nl. | - Uitvoering Gebiedsprogramma 2008-2012<br>- Faciliteren projectbureau en stuurgroep. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 5. Leefomgeving | 1 Realisatie 2008 | 2 Primitieve begroting 2009 | 3 Begroting 2009 na wijziging | 4 Realisatie 2009 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| P3.02 Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.01 Opgaven voor wateroverlast en water-tekort, realisatie waterwinbergingsgebieden en combineren ' | 23.824 | 500.000 | 45.452 | 48.322 | -2.870 |
| P5.02 Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | 0 | 232.500 | 232.500 | 300.000 | -67.500 |
| P5.07 Actualisering bodemkaart | 0 | 0 | 125.000 | 132.470 | -7.470 |
| P5.08 Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving | 0 | 100.000 | 0 | 0 | 0 |
| P5.09 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | 24.750 | 69.000 | 69.000 | 0 | 69.000 |
| P5.10 Terugdringen milieudruk bestrijdings-middelen in grondwater | 24.831 | 25.000 | 0 | 0 | 0 |
| P5.11 Taakstelling waterbedrijven | 0 | 500.000 | 0 | 0 | 0 |
| P5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving | 116.159 | 430.000 | 330.000 | 182.361 | 147.639 |
| P5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | 1.536.523 | 6.950.000 | 5.990.000 | 6.900.014 | -910.014 |
| P5.14 Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit | 0 | 75.000 | 75.000 | 34.082 | 40.918 |
| P5.15 Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid | 69.822 | 150.000 | 150.000 | 157.501 | -7.501 |
| P5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving | 293.300 | 0 | 180.000 | 152.569 | 27.431 |
| P5.17 Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen | 0 | 201.750 | 170.375 | 151.596 | 18.779 |
| P5.18 Uitwerken aanbevelingen symposium 'Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe' | 138.790 | 139.500 | 139.500 | 182.046 | -42.546 |
| P5.19 Versnelde aankoop en inrichting van Ecologische Hoofdstructuur | 112.500 | 2.112.500 | 2.112.500 | 2.112.500 | 0 |
| P5.20 Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | 350.000 | 350.000 | 350.000 | 350.000 | 0 |
| P5.21 Ontwikkeling natuurgebied LOFAR | 2.750.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.22 Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen | 0 | 0 | 600.000 | 600.000 | 0 |
| P5.23 Vitaal Platteland | 511.411 | 500.000 | 500.000 | 631.251 | -131.251 |
| P5.24 Herijking ontwikkelingsperspectief Veenkoloniën | 177.819 | 200.000 | 200.000 | 200.990 | -990 |
| P5.25 Realisatie Tussenwater | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.26 Ontsnippering | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.27 Havelte Oost | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.28 Runde | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.29 Bargerveen | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal prioriteiten | 6.129.731 | 12.535.250 | 11.269.327 | 12.135.702 | -866.375 |

## Financiële analyse prioriteiten

**P-5.02 Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit**
Op dit budget vond een overschrijding plaats van € 67.500,--. De uitgaaf van € 300.000,-- was voor de aanschaf van een perceel met opstallen in het Dwingelderveld van ca. 5 ha. De mogelijkheid tot aanschaf is aangegrepen, omdat anders hydrologische maatregelen zouden moeten worden getroffen, in verband met de verhoogde grondwaterstand. Aanschaf was goedkoper dan het treffen van hydrologische maatregelen.

**P-5.09 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS**
Het begrote bedrag ter hoogte van € 69.000,-- is als provinciale cofinanciering ingezet voor het project Duurzaam Boer Blijven in Drenthe. Betaling geschiedt op basis van gebundelde betaling via DLG die de ILG-beschikking in december 2008 heeft afgegeven. Het geld is voor 4 jaar (4 x € 69.000,--) belegd in het voornoemde meerjarenproject. De verantwoording gebeurt momenteel via de cofinanciering op het rijksdoel 'maatregelen tegen verzuring en vermesting'.

**P-5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving**
Vanwege het niet doorgaan van de convenanten Hoogeveen en Meppel is uiteindelijk een bedrag van € 147.639,-- vrijgevallen. Ook een eventuele toepassing van stil asfalt in relatie tot het stiltegebied Fochteloërveen is vanwege de reeds lopende aanbesteding voor de N919 komen te vervallen.

**P-5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid**
Er is bij deze prioriteit sprake van een overschrijding van € 910.014,--. Deze overschrijding is met name het gevolg van de besteding van niet begrote baten ter grootte van € 550.199,--. Vanuit het Essent Bespaarplan hebben wij een bijdrage ontvangen voor het Noordelijk Energiebesparingsfonds. Er resteert vervolgens, na besteding van de eenmalige baten, een overschrijding van € 359.815,--.
Binnen het programma is in laatste half jaar een aantal prioriteiten verlegd. Om een impuls te geven aan de Klimaatbossen, hebben wij in 2009 de bijdrage voor de periode van drie jaar (€ 250.000,-- per jaar) ineens gedoteerd. Ook is vanuit het programma Klimaat & Energie een bijdrage geleverd aan het Innovatief Actieplan Drenthe. Dit heeft ertoe geleid dat deze prioriteit in 2009 wordt afgesloten met een overbesteding van € 359.815---.
De bedragen die ineens zijn gedoteerd vanuit 2010 en 2011 zullen worden verrekend met de budgetten, binnen het Programma Klimaat en Energie, uit die jaren. Deze verrekening van in totaal € 500.000,-- zal bij de 1e bestuursrapportage 2010 worden geëffectueerd.

**P-5.18 Uitwerken aanbevelingen symposium 'Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe'**
Een van de aanbevelingen van het symposium Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe, 27 maart 2007, betreft het actualiseren van het rapport Natuur in Drenthe. Dit project is een half jaar later gestart dan gepland. Bij de 2e Bestuursrapportage 2009 is daarom verzocht € 40.000,-- af te ramen. Doordat wij intern hebben afgesproken toch de achterstand proberen in te lopen is alles op alles gezet om het project in 2009 af te ronden. Om te voorkomen dat alle reeds gedane investeringen voor niets zouden zijn geweest. Met als resultaat dat geconstateerd kan worden dat dit is gelukt. Alle verplichtingen zijn in 2009 aangegaan en de publicatie van het boek Natuur in Drenthe 2 is voorzien in het voorjaar 2010. De resultaten van het project zullen worden gepresenteerd in een afsluitend minisymposium in mei 2010. Dit heeft dan wel geleid tot de overschrijving van ruim € 42.000,--.

**P-5.23 Vitaal Platteland**
De sociaaleconomische vitalisering (impuls) is in 2009 succesvol geweest. Er zijn in totaal 40 projecten uitgevoerd. De overschrijding van € 131.000,-- wordt mede veroorzaakt door correcties over 2008.

## Wat hebben we nog meer gedaan?

### P-5.0 Waterhuishouding

**Strategische grondwaterwinningen**
De aanduiding van strategische grondwaterwinningen is een uitwerking van POP II en op 25 november besproken in de Statencommissie Omgevingsbeleid. Definitieve vaststelling door GS is gepland in februari 2010.

**Vaststelling normering voor boezemkaden**
In overleg met waterschappen en buurprovincies zijn de normen voor bezemkaden bepaald en op 3 juni in Provinciale Staten vastgesteld. Deze normen zijn vervolgens opgenomen in de POV (3e trache, december 2009).

**Uitvoeren stedelijk waterbeheer in programma stad**
De activiteiten met betrekking tot stedelijk waterbeheer zijn ondergebracht in het RSP programma.

**Uitvoeren monitoring grondwater conform in 2006 opgesteld monitoringsplan**
Voor de Kaderrichtlijn Water is op basis van monitoringsgegevens een toestandbeschrijving gemaakt van de grondwaterlichamen. Deze beschrijving is opgenomen in het de stroomgebiedbeheerplannen.

**Heroverweging grondwaterbeschermingsbeleid irt doelen uit KRW**
Voor de beschermingszones gaan we uit van een risicogerichte benadering. Dit betekent dat het beschermingsniveau wordt bepaald door de kwetsbaarheid van het gebied en de aard en omvang van de activiteiten en functies. Uit een risico-inventarisatie in onze grondwaterbeschermingsgebieden bleek dat het goed mogelijk is om per gebied een inschatting te maken van de feitelijke risico's. Deze risicoanalyse kan als basis dienen om per gebied de bestaande risico's te verminderen. Dit betekent dus maatwerk per gebied. Dit wordt vastgelegd in een gebiedsdossier. Hiermee vult het gebiedsdossier het bestaande grondwaterbeschermingsbeleid aan en geeft het invulling aan de KRW-doelstelling voor drinkwater. In 2009 is de verkenning voor de gebiedsdossiers uitgevoerd. In 2010 worden de dossiers vastgesteld.

**Opnemen waterdoelen in stroomgebiedbeheersplan en regionaal waterplan**
In december zijn de doelen van Kaderrichtlijn water door de Staten vastgesteld. Verder is het waterbeleid uitgewerkt in het Regionaal waterplan dat onderdeel is van de Omgevingsvisie.

### P-5.1 Milieubeleid

Een impuls geven aan een duurzaam behoud en herstel van de Drentse leefomgevingskwaliteit in de vorm van cofinanciering van projecten ter verbetering van de leefomgevingskwaliteit in het kader van RSP en convenanten met Meppel en Hoogeveen.

## P-5.2 Bodem

In de programmaperiode 2005-2009 zijn in Drenthe op 234 locaties bodemverontreinigingen aangepakt. Daarmee zijn risico's voor mens en milieu weggenomen en zijn belemmeringen voor ruimtelijke ontwikkelingen weggenomen.
De inspanningen hebben tot resultaat dat 320.000 m² bodem in Drenthe weer geschikt gemaakt is voor het gewenste gebruik. 530.000 m³ grond en 250.000 m³ grondwater zijn gereinigd. Het aantal kuubs grondwater loopt wat achter bij de grond omdat op een aantal locaties de sanering van het grondwater nog in uitvoering is.
De investering in de bodem met middelen van VROM, provincie en derden heeft in de periode circa € 30 miljoen bedragen. Het merendeel van de kosten is gedragen door derden.

## P-5.4 Handhaving

Wij hebben met tal van organisaties zoals Staatsbosbeheer, Drents Landschap, Koninklijke Marechaussee en politie intensief samengewerkt om milieubelasting in de Drentse natuur terug te dringen. Om effectief op te kunnen treden werken de deelnemende organisaties samen in een gemotoriseerd groen handhavingteam. Twee provinciale BOA's doen hieraan mee op twee elektrische motoren. De provincie Drenthe is de eerste overheidsorganisatie in Nederland die elektrische (geluidsarme en energiebewustere motoren gebruikt voor patrouillering in natuurgebieden en stiltegebieden. Een van de doelen is het terugdringen van overlast door off the road motoren. Het resultaat tot op heden is dat dit Drentse initiatief in geheel Nederland onder de doelgroep is gecommuniceerd via vele landelijke motorbladen en internetsites en dat de overlast door de doelgroep (deels) zelf wordt gereguleerd.

Inzet van off the road motoren.

## Wat heeft het gekost?

| | Product/prioriteit | 1 Realisatie 2008 | 2 Primitieve begroting 2009 | 3 Begroting 2009 na wijziging | 4 Realisatie 2009 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 6.129.731 | 12.535.250 | 11.269.327 | 12.135.702 | -866.375 |
| | P-5.0 Waterhuishouding | 1.365.793 | 1.825.963 | 1.842.373 | 1.916.739 | -74.366 |
| | P-5.1 Milieubeleid | 1.094.102 | 1.062.656 | 718.256 | 623.917 | 94.339 |
| | P-5.2 Bodem | 3.955.649 | 4.960.206 | 6.419.363 | 6.238.689 | 180.674 |
| | P-5.3 Vergunningverlening | 317.729 | 379.430 | 566.930 | 550.674 | 16.256 |
| | P-5.4 Handhaving | 231.943 | 246.720 | 116.360 | 119.976 | -3.616 |
| | P-5.5 Natuur en Landschap | 3.706.864 | 3.182.860 | 3.574.958 | 3.515.240 | 59.718 |
| | P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | 24.510.735 | 49.464.362 | 37.926.587 | 28.449.258 | 9.477.329 |
| | Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | 41.312.547 | 73.657.447 | 62.434.154 | 53.550.195 | 8.883.959 |
| Baten | Prioriteiten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-5.0 Waterhuishouding | 683.126 | 730.000 | 730.000 | 741.313 | -11.313 |
| | P-5.1 Milieubeleid | 21.711 | 0 | 0 | 550.199 | -550.199 |
| | P-5.2 Bodem | 3.820.082 | 4.642.956 | 5.112.658 | 5.107.101 | 5.557 |
| | P-5.3 Vergunningverlening | 325.221 | 358.378 | 350.500 | 495.297 | -144.797 |
| | P-5.4 Handhaving | 28.093 | 0 | 31.332 | 62.594 | -31.262 |
| | P-5.5 Natuur en Landschap | 1.017.004 | 259.750 | 506.750 | 418.339 | 88.411 |
| | P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | 20.668.874 | 43.366.717 | 31.323.745 | 25.337.212 | 5.986.533 |
| | Totaal | 26.564.110 | 49.357.801 | 38.054.985 | 32.712.055 | 5.342.930 |
| Saldo | | 14.748.437 | 24.299.646 | 24.379.169 | 20.838.140 | 3.541.029 |

**Toelichting**

| | |
|---|---|
| Saldo Programma | 3.541.029 |
| Bestemming resultaat reserves bij programma | |
| Bijdrage aan Reserve provinciaal aandeel ILG | -3.712.328 |
| Bijdrage van Reserve grondwaterheffing | -132.765 |
| Totaal verrekend met reserves | -3.845.093 |
| Resultaat programma na bestemming reserves | -304.064 |

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

### Lasten

### P-5.3 Vergunningverlening

Op dit product zijn de gerealiseerde lasten € 16.000,-- lager dan begroot. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door hogere lasten voor het Uitvoeringsprogramma externe veiligheid van € 122.000,--. Deze hogere lasten voor het Uitvoeringsprogramma externe veiligheid worden gecompenseerd door hogere niet begrote rijksbijdrage. De uitgaven voor de brede benadering TT-circuit zijn lager uitgevallen dan begroot, waardoor per saldo de lasten dus licht onderschreden zijn.

**Brede benadering TT-circuit**
Het project 'opstellen visie TT-circuit' is in 2009 gestart, hiervoor is een bedrag van € 150.000,-- gereserveerd in de begroting 2009. In dit traject trekken wij samen op met de gemeente Assen. Bij de gemeente heeft de tussentijdse besluitvorming aanzienlijk meer tijd gevergd, dan was voorzien. Vandaar dat nu pas met het traject kan worden begonnen. Voorgesteld wordt een bedrag van € 144.526,-- over te hevelen naar 2010.

## P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP)

Het pMJP is het meerjarenprogramma voor het landelijk gebied (2007-2013). In de meeste projecten/subsidiebeschikkingen van het pMJP vindt cofinanciering plaats door rijk, derden of de europa (onder andere POP-gelden). De verantwoording van de rijksbijdrage wordt bepaald aan de hand van de financieringsverhouding per project/beschikking en afgetrokken van de vooruit ontvangen rijks subsidievoorschotten. Vanwege deze samenhang is de toelichting op de lasten en de baten samengevoegd.
De uitvoering en administratie ligt grotendeels in handen van de DLG. Het provinciaal aandeel in het pMJP bedroeg in 2009 € 3.112.000,--. Begroot was een saldo van € 6.603.000,-- (exclusief prioriteitsgeld). In 2009 is een onderscheid aangebracht tussen de provinciale cofinanciering op basis bestuursovereenkomst met het rijk en de autonome inzet in het kader van de overige doelstellingen van het pMJP.

De autonome inzet (het onderdeel provinciale doelen) heeft een overschrijding van per saldo € 221.000,-- (exclusief prioriteitsgeld). Dit betrof met name de uitgaven in het kader van de stimulering plattelandseconomie en de doelstelling verbeteren leefbaarheid. Hier wordt met name veel Europees geld bij ingezet en gelden de provinciale middelen als cofinanciering. Ten tijde van de tweede bestuursrapportage werd nog verondersteld dat wel het budget voor de impuls sociaaleconomische vitalisering zou worden benut maar de budgetten voor de subsidieregels verbeteren leefbaarheid en stimuleren en verbreden plattelandseconomie in veel mindere mate.

De niet bestede middelen in het kader van de bestuursovereenkomst bedroegen € 3.712.000,--. Voor het bereiken van de doelstellingen in 2009 verwijzen wij naar de doelentabel bij programma 5.6. Het voordelig verschil wordt gereserveerd in de reserve provinciaal aandeel ILG (bestuursovereenkomst). Aan deze reserve is medio 2009 € 400.000,-- onttrokken als toevoeging aan de vrije bestedingsruimte. De bestede rijksbijdrage komt uit op € 23.966.000,-- (exclusief financiering grondvoorraad). In totaal is nu € 87.769.000,-- van het Ministerie van LNV ontvangen (vanaf 2007) en € 68.318.000,-- besteed (exclusief financiering grondvoorraad).

Het grootste aandeel in de lasten wordt gevormd door de realisatie van de EHS en met name de grondverwerving en inrichting. Ten tijde van de tweede bestuursrapportage is veel potentiële budgetruimte overgeheveld naar het onderdeel grondverwerving EHS. Dit onderdeel heeft samen met inrichting EHS in 2009 een enorme impuls gekregen. In 2009 is voor € 19.642.000,-- aan gronden verworven en voor € 8.420.000,-- verkocht. De budgetoverschrijding op die posten in de jaarschijf 2009 van het meerjarenprogramma zou € 5,4 miljoen, respectievelijk € 3,4 miljoen zijn. Maatgevend voor het pMJP is dat binnen 7 jaren de afgesproken doelstellingen moeten zijn behaald. De aankoop- en inrichtingsmogelijkheden die zich in 2009 voordeden zijn met beide handen aangegrepen. Voor de verwervingsdoelstelling zitten wij momenteel op 66%; inrichting is voor een belangrijk deel in uitvoering (zie tabel). Het programma loopt tot 2013. Op de hogere uitgaven vindt een hogere cofinanciering door het rijk en derden

plaats. Per saldo bedraagt de onderbesteding 2009 van het provinciaal aandeel op de doelen in de bestuursovereenkomst ILG, echter € 3.712.000,--. In het afgelopen jaar kon namelijk slechts voor € 3.034.000,-- direct worden doorgeleverd aan de terreinbeherende organisaties, zoals Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten. Alleen de al doorgeleverde grond wordt als last verantwoord. De rijkssubsidie op verwerving EHS heeft ook alleen betrekking op de doorgeleverde grond. In totaal is de voorraad nog niet doorgeleverde grond toegenomen tot € 11.878.000,-- per 31 december 2009. De dekking rijksbijdrage op verwerving EHS is echter negatief als gevolg van een correctie in de grondvoorraad van 2007. Daarnaast zijn in het afgelopen jaar, mede ter voorbereiding op de Mid Term Review, de financieringsverhoudingen rijk, provincie en derden op projecten/beschikkingen gecontroleerd en indien nodig gecorrigeerd. Met name de gehanteerde procentuele financieringsaandelen in de projecten/beschikkingen bij de start van het ILG in 2007 blijken niet allemaal juist te zijn geweest. Uitgaande van de door DLG opgegeven cumulatieve aandelen 2007-2009 is en hogere onttrekking aan de vooruit ontvangen rijkssubsidie verantwoord van € 4.410.000,--.

Een nadelig verschil van € 1.412.000,-- treed op bij het onderdeel vermindering verdroging. Dit omvat vnl. de kasuitgaven voor de landinrichtingsmodules Peize. De ten laste van het voorschot DLG gebrachte uitgaven worden voor een groot deel gefinancierd uit nog terug te ontvangen middelen derden. De visie duurzaam bodemgebruik moet nog worden opgesteld. Het nadeel op de grondgebonden landbouw is deels een kwestie van nog te ontvangen bijdragen derden maar ook een provinciaal aandeel in de uitgaven in plaats van volledige rijks financiering.

Ten slotte is impliciet is met het rijk en het Nationaal Groenfonds overeengekomen dat de groenfondsrekening moet worden aangewend ten behoeve van de financiering van het rijksaandeel in de ILG-uitgaven en dat een eventueel rentesaldo ten gunste van het programma dient te komen. Tot en met 2008 hebben wij bedrijfsfinanciering toegepast waarbij geen onderscheid is gemaakt tussen betaling van de pMJP-uitgaven vanaf onze rekening bij het Groenfonds of de lopende rekening bij onze huisbankier. De keuze is gebaseerd op het rentepercentage die op de groenrekening hoger was. Hieruit zou ten onrechte de conclusie kunnen worden getrokken dat slechts weinig uitgaven in het kader van het ILG zouden zijn gedaan. Begin 2009 is het saldo van onze groenrekening gebaseerd op het rijksaandeel in de cumulatieve inkomsten en uitgaven ILG. Daarna is gepoogd om het rijksaandeel in de uitgaven te betalen vanaf de rekening bij het Groenfonds. Tevens is vanaf vorig jaar de rente over de ILG groenfondsrekening ten gevolge van het programma gebracht. De rentetoerekening ad € 231.000,-- is niet begroot.

## Baten

### P-5.1 Milieubeleid

Op dit product is een voordeel behaald van € 550.000,--. Dit voordeel wordt veroorzaakt doordat wij ten behoeve van prioriteit 5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid vanuit het Essent Bespaarplan een bijdrage hebben ontvangen voor de realisatie van het Noordelijk Energiebesparingsfonds en dit niet meer tijdig in de begroting kon worden opgenomen.

### P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP)

Samengevoegd met de toelichting op de lasten.

# Programma 6
# Middelen

## Missie

De provincie Drenthe is een solide partner en zal dat in de toekomst blijven. De organisatie is 'in control'. De provincie is een aantrekkelijke werkgever waar mensen in een prettige en gezonde werkomgeving op een interactieve, doelgerichte en toekomstgerichte wijze samenwerken. De organisatie voorziet op een professionele wijze in de behoeften van bestuur, management en medewerkers aan advies en ondersteuning op het gebied van personeel, informatietechnologie, financiën en overige voorzieningen.

## Belangrijkste resultaten 2009

- De jaarrekening 2008 is door de accountant goedgekeurd en voor de provincie Drenthe is de repressieve toezichtsvorm van toepassing.
- Er zijn voorbereidingen getroffen voor een bezuinigingsoperatie voor de periode 2010-2013. Ten behoeve van besluitvorming door het college van GS zijn structurele bezuinigingsvoorstellen ter hoogte van € 35 miljoen per jaar uitgewerkt.
- Op HRM-gebied is er veel geïnvesteerd in de kwaliteit van de provinciale organisatie. Dat is nodig vanwege een relatief grote uitstroom van oudere werknemers en het veranderende takenpakket van de provincie. De komende tijd gaat het er vooral om dat de ontwikkelingen die intern in gang gezet zijn, geborgd, geïnternaliseerd en verdiept worden en dat er fors en intensief wordt ingezet op strategisch HRM-beleid. Daarbij zal de rol centraal staan die de provincie de komende jaren moet gaan spelen: de rol van regisseur.
- De formatie van de ondersteunende eenheden is teruggebracht naar 38%.
- Een aantal resterende complexe P-dossiers is opgelost, maar er resteren nog twee dossiers.
- Er is een nieuw documentmanagementsysteem geïmplementeerd. Het proces factuurbehandeling is in 2009 als eerste digitale werkproces in gebruik genomen.
- Er is voorspoedig begonnen met de revitalisering van het provinciehuis. De oplevering van de eerste bouwdelen worden volgens verwachting gehaald.

In 2009 is gestart met de revitalisering van het provinciehuis.

## Wat waren onze doelen en wat hebben we gerealiseerd?

## P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

| Doelen vanuit de begroting 2009 (per product/deelproduct). |
|---|
| **Planning en control** |
| Een financieel gezonde organisatie, blijkend uit toepassing van repressief toezicht door de toezichthouder en een goedkeurende verklaring van de accountant, ook op het gebied van de rechtmatigheid. |
| **Personeel en organisatie** |
| Een lerende organisatie met een attractief HRM-beleid en arbeidsvoorwaardenpakket met een strategische personeelsbezetting waarbij:<br>- een slagvaardige, compacte en flexibele organisatie(structuur) gericht is op de primaire taakstelling van de provincie Drente;<br>- tijdig jonge medewerkers instromen, de flexibele inzet wordt vergroot en de door- en uitstroom in meerjarenperspectief is in evenwicht: 'De juiste medewerker op de juiste plek op het juiste moment';<br>- maximaal 35% van de totale formatie is overhead. |
| **ICT-services** |
| - Effectieve, planmatige en efficiënte inzet van ICT-toepassingen bij organisatieonderdelen op basis van procesverbetering. Tevens stimuleren van samenwerking met gemeenten en provincies.<br>- Efficiënte ondersteuning van de werkprocessen waarbij digitalisering, e-dienstverlening en mobiele werkplekken een belangrijke rol spelen.<br>- Verder professionaliseren van de ICT-functie en het planmatiger doorvoeren van wijzigingen om te komen tot een verdere modernisering van de ICT-infrastructuur en -architectuur. |
| **Facilitaire voorzieningen** |
| - Een efficiënt gebruik van een goed functionerend en veilig gebouw met een bijpassende infrastructuur en groenvoorziening.<br>- Een open, activiteitsgerelateerde werkomgeving die uitnodigt tot samenwerken, overleg en kennisuitwisseling en teamwerk en projectmatig werken bevordert.<br>- Een kwalitatief, ergonomisch en arbotechnisch verantwoorde inrichting.<br>- Goede bereikbaarheid van de facilitaire ondersteuning (reserveren vergaderruimte, catering, storingen, drukwerk en dergelijke).<br>- Kwalitatief goede documentaire informatievoorziening. |

### ICT-Services

Om tot een efficiënte ondersteuning van de werkprocessen te komen, is het stroomlijnen en digitaliseren van de werkprocessen in volle gang. Hiervoor is een nieuw documentmanagementsysteem geïmplementeerd, Docbase genaamd. Het proces factuurbehandeling is in 2009 als eerste digitale werkproces in gebruik genomen. De stroomlijning en digitalisering van de resterende 12 werkprocessen zijn in voorbereiding of in uitvoering en zullen uiterlijk maart 2011 zijn afgerond.

### Facilitaire voorzieningen

Om tot een open, activiteitsgerelateerde werkomgeving te komen die uitnodigt tot samenwerken, overleg en kennisuitwisseling en teamwerk en projectmatig werken bevordert, is gestart met de eerste van in totaal drie fasen van de revitalisering van het provinciehuis. De sloopwerkzaamheden van de eerste bouwfase zijn afgerond en de verbouwing vordert goed. In april 2010 zal de eerste van drie deelopleveringen gereed zijn. In maart 2011 zal de revitalisering in zijn geheel gereed zijn.
Om tot een kwalitatief, ergonomisch en arbotechnisch verantwoorde inrichting te komen, is bij de aanbesteding van nieuwe inrichting, die plaatsvond in het kader van de revitalisering van het

provinciehuis, onder andere in samenwerking met een interne en externe arbo-adviseur grote aandacht besteed aan deze aspecten.

**Planning en control**
De jaarrekening 2008 is door de accountant goedgekeurd en voor de provincie Drenthe is de repressieve toezichtsvorm van toepassing. Overigens bleek in de Voorjaarsnota 2009 dat vanaf 2010 de begroting niet een duurzaam financieel evenwicht vertoont. In de tweede helft van 2009 zijn voorbereidingen getroffen om een bezuinigingsoperatie te starten waarmee het duurzame financiële evenwicht op termijn wordt hersteld. Besluitvorming daarover vindt plaats in de loop van 2010. Verder is in 2009 een nieuwe inkoopnota opgesteld, is het financieringsstatuut vervangen door een actueel treasurystatuut en is een beleidskader risicomanagement vormgegeven. Hiermee is op al deze gebieden de basis gelegd voor een verdere professionaliseringsslag.

**Personeel en organisatie**
De provincie Drenthe heeft op HRM-gebied een fors aantal uitdagingen. Met de ontwikkeling naar een Provincie Nieuwe Stijl (PNS) is er behoefte aan een ander soort organisatie (meer flexibiliteit) en is er sterkere behoefte aan medewerkers met bepaalde competenties (onder andere meer netwerkvaardigheid (samenwerkingsgerichtheid, omgevingsbewustzijn) en meer procesvaardigheid). Tegelijkertijd heeft de provincie de komende jaren een grote uitstroom waarbij voorkomen moet worden dat kostbare kennis en kunde verloren gaat. Relevant hierbij is ook dat er steeds minder hoogopgeleiden op de arbeidsmarkt komen. De bezuinigingen zullen uiteraard ook hun weerslag kennen op de personele bezetting. Daarom is in 2009 hard gewerkt aan het doorontwikkelen van het instrument van de Strategische Personeelsplanning (SPP), het ontwikkelen van een adequaat arbeidsmarktcommunicatiebeleid en het invullen van Integraal GezondheidsManagement (IGM), Ook is er veel aandacht geweest voor Management Development (MD). Het mobiliteitsproject Locomotion is afgerond en wordt geëvalueerd. De overhead is in 2009 teruggebracht naar 38%.

Voor de overige onderdelen verwijzen wij u graag naar de bedrijfsvoeringsparagraaf.

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 6. Middelen | 55.105.025 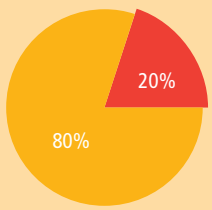  | 131.217.851 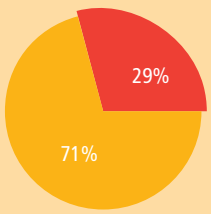  |
| Overige programma's | 222.060.583 | 314.759.885 |

(exclusief reserve verrekeningen)

| Programma 6. Middelen | 1 Realisatie 2008 | 2 Primitieve begroting 2009 | 3 Begroting 2009 na wijziging | 4 Realisatie 2009 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 87.887.387 | 24.614.777 | 202.761.168 | 248.011.495 | -45.250.327 |
| Apparaatskosten | 44.451.568 | 46.950.208 | 47.885.396 | 47.345.175 | 540.221 |
| Totaal baten | 205.974.154 | 169.228.596 | 200.726.476 | 203.991.782 | -3.265.306 |
| Saldo | -73.635.199 | -97.663.611 | 49.920.088 | 91.364.888 | -41.444.800 |

## Ontwikkelingen

### P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

**Motorrijtuigenbelasting**

Het rijk stimuleert het rijden in $CO_2$ zuinige auto's. Deze categorie auto's stijgt in aantal (eind 2009 ruim 4.000 in Drenthe). Met ingang van april 2009 geldt voor deze categorie auto's het kwarttarief. Met ingang van 2010 wordt voor deze categorie helemaal geen motorrijtuigenbelasting meer geheven. Daarnaast zijn de opcenten op de MRB als provinciaal belastinggebied nog steeds onderwerp van discussie. Dit heeft vooral te maken met de aanstaande invoering van het 'rekeningrijden' in plaats van de motorrijtuigenbelasting. Er wordt meer in het algemeen gekeken naar het toekomstige provinciale belastinggebied en ook naar de financiële consequenties die een wijziging hiervan zou kunnen hebben. Fundamentele vraag is of er na invoering van het rekeningrijden nog weer een nieuw provinciaal belastinggebied komt en zo ja hoe groot dit belastinggebied dan is.

**Ontwikkelingen rond de algemene uitkering uit het Provinciefonds**

Het effect van de diverse ontwikkelingen rond de algemene uitkering uit het Provinciefonds is vooralsnog ongewis.
De korting op de algemene uitkering per 2011 bedraagt vooralsnog nog steeds € 300 miljoen. Deze korting is door het Ministerie van BZK technisch verwerkt in de junicirculaire 2009. De junicirculaire is door ons als uitgangspunt genomen bij de provinciale begroting 2010 en leidt in combinatie met het bevriezen van de accressen (groei van de algemene uitkering) voor Drenthe vanaf 2011 tot grote tekorten. Onduidelijk is of het blijft bij een korting van € 300 miljoen. Gezien de impact van de economische crisis zou het rijk ervoor kunnen kiezen een nog hogere korting door te voeren. Van groot belang hierbij voor Drenthe is of op de korting het bestaande of het nieuwe verdeelmodel wordt toegepast (zie alinea hierna). Overigens is zeker niet uitgesloten dat de bezuinigingen die het rijk moet doorvoeren ook zullen leiden tot aanzienlijke kortingen op de doeluitkeringen die Drenthe ontvangt (ILG, BDU en jeugdzorg). Hierover buigen zich de twintig rijkswerkgroepen brede heroverwegingen. Zeer relevant hierbij voor de provincies zijn de werkzaamheden van de werkgroep Kalden die een bezuiniging moet realiseren van € 1,25 tot € 1,5 miljard door de bestuurlijke inrichting van Nederland aan te passen (aantal ambtenaren, verhouding tussen bestuurslagen en aantal bestuurslagen). Voor de provincies gaan diverse scenario's de ronde: provincies een gesloten huishouding geven, provincies opschalen tot landsdelen dan wel de provincies opheffen.
De IPO-commissie Stuiveling heeft inmiddels haar advies inzake een nieuw verdeelmodel opgeleverd en naar aanleiding daarvan is vastgesteld, dat de tegenstellingen tussen de verschillende provincies groot zijn en op het moment van het schrijven van deze toelichting (februari 2010) nog niet overbrugd. Het advies van de commissie Stuiveling leidt in navolging van

onder meer het advies van de Raad voor de financiële verhoudingen (Rfv) tot een aanzienlijke mate van verevening van de provinciale vermogens (80%). Deze benadering leidt tot enorme herverdeeleffecten met betrekking tot de algemene uitkering. Drenthe behoort samen met de provincies Flevoland en Zuid-Holland tot de groep provincies die sterk profiteert van een zo hoog mogelijke mate van verevening. Forse nadelen hiervan worden met name door de provincies Noord-Brabant en Gelderland gevoeld. Er is vanuit het IPO een bestuurlijke werkgroep ingesteld bestaande uit de grootste voordeelprovincies en de grootste nadeelprovincies om tot een door alle colleges van GS gedragen voorstel te komen. Dit in samenhang met het financieel bod dat de provincies aan het kabinet willen doen in het kader van het Profiel Provincies.

**Aandeelhouderschap in 'de nalatenschap van Essent'**

In 2009 is de verkoop van de provinciale aandelen in het productie- en leveringsbedrijf van Essent aan RWE AG definitief geworden. Daarmee was in eerste aanleg een opbrengst gemoeid van € 150,7 miljoen. Deze opbrengst was meegenomen in de Begroting 2009 en ook daadwerkelijk aan de provincie uitgekeerd. En aantal onderdelen van Essent Holding NV zijn niet verkocht zoals aanvankelijk gepland was. Het gaat hierbij om de belangen in Essent Milieu NV (inmiddels Attero NV geheten) en in Publieke Belang Elektriciteitsproductie BV. Verder neemt de provincie nog deel in een aantal rechtspersonen waarin nog enige af te handelen zaken zijn ondergebracht. De financiële consequenties van die laatste zaken zullen in het voorjaar van 2010 duidelijke worden. Dat geldt ook voor eventuele uitkering uit de winst van Attero NV en PBE BV. Op dit moment is daarover nog geen nadere informatie bekend.
Voor het belang dat de provincie behoudt in het netwerkbedrijf Enexis Holding NV is als onderdeel van de afhandeling van de verkoop een bescheiden dividend meegenomen. Hiernaast is de provincie in het bezit gekomen van een vordering op Enexis als gevolg van het verstrekken van een bruglening. Van deze bruglening zijn de renteopbrengsten reeds meegenomen in de Begroting 2010. Nu wordt ook de nominale waarde van de lening via de balans over 2009 meegenomen. Dit alles levert een totale eenmalige bate op van ruim € 40 miljoen, die nu in de Jaarstukken van 2009 wordt meegenomen, nu duidelijkheid ontstaan is over de omvang van deze bate, die wij tot dusverre beschreven als de 'tweede tranche' van de aandelenverkoop van Essent. Deze bate gaat evenwel voorlopig nog niet gepaard met een kasstroom, aangezien het gaat om een overdracht van relatief vaste activa, zoals een lening en aandelenpakketten. In de loop van de komende jaren wordt wel een kasstroom verwacht, als de bruglening in delen wordt afgelost en als eventueel nog nadere onderdelen van de 'nalatenschap van Essent' alsnog verkocht kunnen worden.

**Financieringsstatuut**

Op 7 oktober 2009 hebben Provinciale Staten het Financieringstatuut statenstuk 2005-195 van 5 oktober 2005 ingetrokken en het nieuwe Treasurystatuut provincie Drenthe 2009 vastgesteld. In het statuut zijn in overeenstemming met de Wet Fido (Financiering Decentrale Overheden) en de Ruddo (Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden) de bestuurlijke kaders aangegeven voor provinciale staten van Drenthe, waarbinnen het college van gedeputeerde staten de financiële vermogenswaarden, financiële geldstromen, financiële posities en de hieraan verbonden risico's kan besturen en beheersen. Het sluit aan bij de strengere regelgeving in de Ruddo die vanwege de kredietcrisis is aangescherpt in 2009.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

## P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

Prioriteiten uit Begroting 2009

### 6.1. Organisatieontwikkeling

Om de ambities van het college waar te maken hebben we een organisatie nodig die daarbij past.
In de organisatieontwikkeling speelt het programma Samen Sterker in Actie! een belangrijke rol. Het programma richt zich op een stimulerender werkklimaat in de organisatie. Het heeft als doelen een effectievere samenwerking in teams, meer inspirerend en teamgericht leiderschap, grotere externe gerichtheid en professionaliteit van de medewerkers, methodischer werken in programma's en projecten en strategisch personeelsbeleid, met meer de juiste medewerker op de juiste plek, verbeterde arbeidsmarktcommunicatie en een vitale organisatie met vitale medewerkers. Vernieuwingen in de organisatie om ons aan de veranderende eisen van de maatschappij te kunnen laten voldoen, zitten in houding en gedrag van de leiders en de medewerkers, in professionaliteit en vertrouwen, competenties, contacten, omgangsvormen, samenwerkingsverbanden en werkwijzen. En bovenal in het lerend vermogen van de organisatie. Wij willen dat wij ons ontwikkelen tot een organisatie die de ambities van het bestuur steeds slimmer, integraler en professioneler waarmaakt. Het programma Samen Sterker in Actie! richt en faciliteert hiertoe tot het voorjaar van 2011 de ontwikkeling van de cultuuraspecten van onze organisatie. Voor meer informatie over het programma Samen Sterker in Actie! verwijzen wij graag naar de paragraaf Bedrijfsvoering (paragraaf 2.5).
Verder wordt ingezet op een adequate invulling van de nieuwe organisatiestructuur, op een zoveel mogelijk budgettair neutrale wijze. Daarbij willen wij bereiken dat de organisatie zich vooral op de primaire processen - wat bereiken wij in de Drentse samenleving – richt. Intern is daarbij de inzet, de overhead te beperken tot een aanvaardbare maximale omvang van 35% van de totale formatie. Voor 2009 zetten wij in op het terugbrengen van de overhead naar 37%.
In 2009 zal versneld fors worden geïnvesteerd in strategische personeelsplanning. Dit gegeven de nieuwe organisatiestructuur en de gewenste organisatiecultuur, alsmede externe ontwikkelingen, zowel op HRM-gebied (vergrijzing, ontgroening, levensfasebewust personeelsbeleid ) als beleidsmatig (rapport Lodders, Bestuursakkoord, rapport Rollen en taken). Beoordeeld zal worden, zowel in kwalitatieve als in kwantitatieve zin, in hoeverre de provincie klaar is voor de toekomst. Deze analyse zal vervolgens leiden tot concreet te nemen maatregelen en acties. De ingezette instroom-, doorstroom- en uitstroomactiviteiten ten behoeve van personeelsplanning, zullen ook in 2009 worden voortgezet.
Voor vrijwel all complexe P-dossiers is inmiddels een passende oplossing gevonden. Naar alle waarschijnlijkheid zal voor een paar dossiers in 2009 een oplossing moeten worden gevonden. Bij alle dossiers is en wordt dezelfde zakelijke lijn gehanteerd.

### 6.2. Digitalisering

Ook onze eigen organisatie is in ontwikkeling. Wij zijn altijd op zoek naar effectieve en efficiëntere werkwijzen die aansluiten op onze ambities als provincie. Een nieuw in te voeren huisvestingsconcept neemt digitalisering als uitgangspunt. Maar ook de toenemende dienstverlening via de website (zie programma De provincie dóet ertoe!) maken dat de 'backoffice' steeds meer digitaal moet werken.
Digitaal vastgelegde kennis, digitale processen en digitale archieven zijn nodig en onvermijdelijk. Informatie: any time, any place. Nog een ander feit speelt een belangrijke rol: na 2008 stromen veel oudere medewerkers uit. En de arbeidsmarkt is dan naar verwachting krap. Met gerichte inzet van IT kunnen wij intern kennisverlies voorkomen, efficiënter werken en wij geven jongere medewerkers een instrument waar ze mee zijn opgegroeid. Zo blijven wij ook een interessante, moderne werkgever.
In de komende periode zullen wij vooral inzetten op de brede invoering van digitale stukkenstroom, werkprocessen en de digitalisering van het archief (op basis van een in 2007 afgeronde pilot). In 2008 is een begin gemaakt met het digitaliseren van 23 werkprocessen en dit loopt door tot in 2011. Deze processen worden naast gedigitaliseerd, ook gestroomlijnd en 'slimmer' gemaakt, zodat er voor werknemers meer tijd overblijft voor het 'echte werk'. Ook vervangen we het verouderde personeelssysteem. Op de interne website (huisnet) worden kennissystemen beschikbaar gesteld.
Vanwege de grotere afhankelijkheid van IT wordt omwille van de continuïteit een externe uitwijkvoorziening voorzien. Samen met de gemeente Assen onderzoeken wij de mogelijkheid tot een gezamenlijke investering voor een externe locatie, aangesloten op het lokale glasvezelnetwerk.

| Prioriteiten uit Begroting 2009 |
|---|
| **6.3. Stimuleringsfonds Drentse projecten** |
| In 2009 blijft het Stimuleringsfonds Drentse projecten een centraal instrument voor gebiedsgerichte cofinanciering voor relatief grote projecten. Voorstellen op dit vlak blijven wij aan uw staten deze collegeperiode op verschillende terreinen voorleggen, waarbij het met name gaat om als cofinanciering voor Europese programma's of bijdragen aan relatief grootschalige projecten om zodoende financiering mogelijk te maken. De verschillende ambities staan vermeld onder de programma's |
| **6.4. Proceskosten** |
| Voor het realiseren van de voorgestelde beleidsdoelen en prioriteiten wordt het uitgangspunt gehanteerd dat de personele omvang van de organisatie niet zal worden uitgebreid. In samenhang met de organisatie-ontwikkeling zal worden bezien in welke mate de geraamde proceskosten kunnen worden ingewisseld met de inverdieneffecten van de organisatie-ontwikkeling. Proceskosten zullen zich met name waar wordt samengewerkt met partners voordoen. Voor de overige voorstellen geldt, dat aangenomen is dat zich in de praktijk toch nog bijkomende kosten zullen voordoen. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 6.1. Organisatie-ontwikkeling | - Een slagvaardige, compacte en flexibele organisatie, gericht op de primaire taakstelling van de provincie.<br>- Op termijn inverdieneffecten vanwege minder managementfuncties.<br>- Focus op de primaire processen. | - Uitrol programma Samen Sterker in Actie!<br>- Verder implementeren reorganisatie.<br>- Terugbrengen formatie ondersteunende eenheden tot 37% van totale formatie.<br>- Investeren in en versnellen van strategische personeels-planning.<br>- Oplossen van complexe P-dossiers.<br>- Instroom-, doorstroom- en uitstroomactiviteiten ten behoeve van personeelsplanning. |
| 6.2. Digitalisering | - Voldoen aan de doelen rond interne bedrijfs-voering die in de statennota Welkom in digitaal Drenthe 2.0 vastgesteld zijn.<br>- Digitaal werken is daarbij een voorwaarde voor het slagen van het nieuwe huisvestings-concept en het voeden en verwerken van digitale diensten via de interne en externe sites. | - Een Uitvoeringsprogramma bedrijfsvoering is in de maak. Het gaat dan om:<br>  - digitalisering van post, stukkenstroom en archieven<br>  - stroomlijning van bedrijfsvoeringsystemen, alsmede de vervanging van het personeelssysteem<br>  - bouw van kennissystemen<br>  - uitwijkvoorzieningen |
| 6.3. Stimulerings-fonds Drentse projecten | - Vanuit een gebiedsgerichte aanpak worden meer omvangrijke en grootschalige projecten van de grond getrokken. | - Uitwerken en uitvoeren van diverse concrete project-voorstellen voor het Stimuleringsfonds Drentse projecten. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2009 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2009 |
| 6.1. Organisatie-ontwikkeling | Status: groen<br>- Uitrol programma Samen Sterker in Actie:<br>- Effectievere samenwerking in teams.<br>- Meer inspirerend en teamgericht leiderschap.<br>- Methodischer werken in programma's en projecten.<br>- Groter omgevingsbewustzijn.<br>- Grotere professionaliteit van de medewerkers.<br>- Expliciete aandacht voor cultuur, stijl en gedrag.<br>- Overhead is teruggebracht tot 38%.<br>- Aantal complexe P-dossiers is teruggebracht tot twee. | - Vliegende Team Brigades (VTB) zijn organisatebreed ingezet.<br>- Management Development programma is verder uitgerold.<br>- Er zijn zeswekelijks MD-platforms georganiseerd.<br>- Diverse individuele coachingstrajecten zijn uitgevoerd.<br>- Het instrument 'de Werkwijzer' is ontwikkeld.<br>- Het project Locomotion is afgerond.<br>- Het project 'medewerkers in actie' is uitgerold.<br>- Het instrument van de Strategische Personeelsplanning (SPP) is doorontwikkeld. |
| 6.2. Digitalisering | Status: Oranje<br>- Bedrijfsvoeringsystemen<br>- Vervanging van het financieel en personeels-systeem is in overleg uitgesteld.<br>- Uitwijkvoorziening<br>- De uitwijkvoorziening wordt in combinatie met de aanschaf van een nieuwe SAN (dataopslagsysteem) en de samenwerking met het Drents Museum opgepakt. De aanbeste-ding van de SAN krijgt zijn beslag in de eerste helft van 2010.<br>- De ontvlechting van de ICT-omgeving van de provincie en het Drents Museum is in project-vorm eind 2009 gestart. In de loop van 2010 moet dit uitgevoerd zijn.<br>- Conversie van het documentmanagementsy-steem naar Docbase.<br>- Opleidingen Docbase voor medewerkers.<br>- Ingebruikname van het digitale werkproces factuurbehandeling.<br>- Opleidingen digitale factuurbehandeling voor medewerkers.<br>- Processen:<br>- Eerste processen, waaronder facturen zijn digitaal. Subsidies is doorgeschoven naar 2010. | - Interne afstemmingsoverleggen, inzake besluitvorming uitstel vervanging van het financieel en personeels-systeem.<br>- Uitwijkmogelijkheden afgesproken met Drents Museum.<br>- ICT aanbestedingstrategie opgesteld inclusief SAN.<br>- Facturenproces als eerste gedigitaliseerd, op basis van meest recente software releases.<br>- Conversie van het documentmanagementsysteem naar Docbase.<br>- Voorbereiden en uitvoeren opleidingen Docbase en digitale werkprocessen voor medewerkers.<br>- Een herindeling van de werkprocessen tot 13 processen in plaats van de eerder geïdentificeerde 23 processen.<br>- Stroomlijnen en digitaliseren van de volgende werkprocessen: factuurbehandeling (gereed), bezwaar en beroep, subsidie verstrekken, uitvoeren van werken, toetsen goedkeuren plannen, GS/PS-procedure, DIV/Post.<br>- Door capaciteitsproblemen binnen de organisatie en doordat de leverancier het nieuwe document-managementsysteem aanvankelijk niet werkend kreeg, is verschuiving in de planning opgetreden, waardoor in 2009 één gedigitaliseerd proces in gebruik is genomen in plaats van de geplande vier. Deze problemen zijn echter opgelost, waardoor de geplande einddatum, maart 2011, gehandhaafd blijft en de status overgaat op oranje. |
| 6.3. Stimulerings-fonds Drentse projecten | Status: groen<br>- Vanuit Fonds is aan een aantal grote projecten bijgedragen.<br>- Overigens wordt het Stimuleringsfonds niet meer gevoed. De reserve wordt in stand gehouden totdat de door PS geautoriseerde projecten financieel zijn afgerond | - Bijdrage Klimaat en Energie € 6.700.000,--.<br>- Bijdrage Onderwijskansenplan: € 500.000,--.<br>- Bijdrage regiopark: € 600.000,--.<br>- Bijdrage Kennis Werkt: € 4.600.000,--.<br>- Bijdrage Intensivering marketing en promotie: € 1.000.000,--.<br>- Bijdrage monumentenrestauratie: € 451.000,--.<br>- Bijdrage risicofinanciering MKB: € 1.000.000,--. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 6. Middelen | 1 Realisatie 2008 | 2 Primitieve begroting 2009 | 3 Begroting 2009 na wijziging | 4 Realisatie 2009 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| P6.01 Organisatieontwikkeling | 2.637.577 | 1.075.000 | 1.842.000 | 1.431.971 | 410.029 |
| P6.02 Digitalisering | 468.287 | 750.000 | 606.800 | 601.543 | 5.257 |
| P6.04 Proceskosten | 1.195.634 | 0 | 513.000 | 544.139 | -31.139 |
| Totaal prioriteiten | 4.301.498 | 1.825.000 | 2.961.800 | 2.577.653 | 384.147 |

## Financiële analyse prioriteiten

**P-6.01 Organisatieontwikkeling**
Op de middelen voor de prioriteit organisatieontwikkeling resteert een positief saldo van € 410.000,--. De afwikkeling van de laatste complexe personele dossiers is nog niet afgerond, waardoor een bedrag van circa € 100.000,-- niet besteed is in 2009. De kosten van het Management Development-traject zijn € 75.000,-- lager dan begroot, doordat een aantal trainingen in eigen beheer en in eigen huis zijn uitgevoerd.
De ontwikkeling van de financiële positie en de discussie over rol en taken van de provincie zijn van invloed op de omvang en samenstelling van het provinciale personeel. Daarom is een gepland project dat beoogde de instroom, doorstroom en uitstroom van personeel te bevorderen vooralsnog niet uitgevoerd

## Wat hebben we nog meer gedaan?

### P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

**Planning en Control**
- Voorbereidingen getroffen voor de bezuinigingsoperatie 2010-2013
- Uitvoering gegeven aan de SiSa-regelingen
- Uitvoering gegeven aan de P&C-cyclus; Opstellen Voorjaarsnota, begroting, rapportages en jaarverslag
- Uitvoering gegeven aan de treasuryfunctie
- Uitvoeren gegeven aan het Controleplan
- De financiële administratie actueel gehouden
- Applicatiebeheer gevoerd van het bedrijfsvoeringsysteem
- Kaderstelling bedrijfsvoering
- Uitvoering gegeven aan de HRM-cyclus (planning, voortgang, beoordeling)

**Informatievoorziening en automatisering**
- Aanbesteding nieuwe werkplekken

**Communicatie**
- Communicatieadviezen verstrekt in alle fasen van het beleidsproces
- Communicatieadviezen verstrekt aan GS

- Interne communicatie: adviezen verstrekt aan directie en afdelingshoofden; daarnaast uitvoeringsactiviteiten: onder andere berichtgeving Huisnet en samenstelling/eindredactie personeelsblad
- Nieuwe media: verantwoordelijk voor actualisatie en eindredactie website
- Relatiemanagement: activiteiten met betrekking tot representatie en evenementen

**Facilitaire voorzieningen**

- De afdeling Facilitaire Ondersteuning heeft producten en diensten verzorgd op het gebied van huishoudelijke diensten, documentaire informatievoorziening, ICT, GIS/cartografie en secretariële ondersteuning. Het energie- en milieumanagementsysteem is verder ontwikkeld en onderhouden.

## Wat heeft het gekost?

| | Product/prioriteit | 1 Realisatie 2008 | 2 Primitieve begroting 2009 | 3 Begroting 2009 na wijziging | 4 Realisatie 2009 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 4.301.498 | 1.825.000 | 2.961.800 | 2.577.653 | 384.147 |
| | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 5.111.971 | 5.558.141 | 5.158.141 | 5.182.196 | -24.055 |
| | P-6.1 Reserve mutaties | 78.473.917 | 17.231.636 | 194.641.227 | 240.251.645 | -45.610.418 |
| | Apparaatskosten | 44.451.568 | 46.950.208 | 47.885.396 | 47.345.175 | 540.221 |
| | Totaal | 132.338.955 | 71.564.985 | 250.646.564 | 295.356.670 | -44.710.106 |
| Baten | Prioriteiten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 127.612.541 | 130.036.803 | 130.290.980 | 131.217.851 | -926.871 |
| | P-6.1 Reserve mutaties | 78.361.613 | 39.191.793 | 70.435.496 | 72.773.931 | -2.338.435 |
| | Totaal | 205.974.154 | 169.228.596 | 200.726.476 | 203.991.782 | -3.265.306 |
| Saldo | | -73.635.199 | -97.663.611 | 49.920.088 | 91.364.888 | -41.444.800 |

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

### Lasten

### P-6.1 Reserve mutaties

Het betreft in totaal een overschrijding van € 45.610.000,-- door toevoegingen aan de onderstaande reserves. De grootste afwijking betreft de opbrengsten wegen aandelenverkoop Essent, zie voor toelichtingen de afzonderlijke programma's, dan wel bij de toelichtingen op de stand en verloop van reserves bij het onderdeel III.1 Overige gegevens.

| Mutaties reserves | Begrote toevoeging | Werkelijke toevoeging | Verschil | |
|---|---|---|---|---|
| Bijdrage aan Reserve 2e tranche aandelenverkoop Essent | 0 | 41.059.000 | -41.059.000 | t.g.v. extra inkomsten, progr. 4 |
| Bijdrage aan Reserve opbrengsten aandelenverkoop | 150.700.000 | 151.537.000 | -837.368 | t.g.v. extra inkomsten, progr. 4 |
| Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG | 0 | 3.712.000 | -3.712.328 | t.g.v. extra rijksinkomsten, progr. 5 |
| Bijdrage aan Reserve tbv de in te stellen voorziening pensioenen gedeputeerden | 6.000.000 | 6.002.000 | -1.721 | t.g.v. extra inkomsten, progr. 6 |
| Totaal | 156.700.000 | 202.310.000 | -45.610.418 | |

## Apparaatskosten

Op de totale apparaatskosten is een voordeel behaald van € 540.000,--.
Een gedeelte ad € 274.000,-- is het positieve saldo op de kosten van salarissen en sociale lasten, kosten van inhuur en inkomsten met betrekking tot personeel.

Daarnaast is op de middelen voor LSM (loopbaan, Scholing en Mobiliteit) een bedrag over gebleven van € 186.000,--. Een aantal concernopleidingen is in plaats van uitbesteed aan externe bureaus in eigen beheer uitgevoerd en een aantal concernopleiding is niet doorgegaan.

Het restant voordeel wordt veroorzaakt door het saldo van een aantal voor- en nadelen van geringere omvang.

## Baten

## P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

Het gerealiseerde voordeel van € 927.000,-- op dit product is te danken aan de volgende ontwikkelingen

**Geldleningen en uitzettingen korter dan 1 jaar**
In 2009 is € 325.214,-- meer aan rente gerealiseerd dan begroot. De tarieven op de spaarrekeningen deden het boven verwachting goed, zeker in vergelijking met de uitstaande deposito's. Dit heeft geleid tot een groter gerealiseerd dan begroot rendement.

**Algemene uitkering uit het provinciefonds**
In 2009 is voor de algemene uitkering uit het provinciefonds een hogere opbrengst gerealiseerd dan geraamd was. Deze hogere opbrengst komt grotendeels (voor € 675.000,--) voor rekening van een nabetaling over het jaar 2008. Voor het overige komt naast een geringe aanpassing van de uitkeringsfactor de hogere opbrengst met name voor rekening van de invoering van de integratie-uitkering Stimulering van Lokale Klimaatinitiatieven (SLOK) ten bedrage van € 114.138,-- en de integratie-uitkering Luchthavens ten bedrage van € 7.132,-- in 2009.

**Motorrijtuigenbelasting**
In 2009 is € 180.452,-- meer aan opcenten motorrijtuigenbelasting ontvangen dan was geraamd. Ten opzichte van de raming is de omvang van het wagenpark toch iets gestegen en heeft de verschuiving naar zwaardere gewichtsklassen zich nog doorgezet.

**Saldo kostenplaatsen**
Het voordeel van € 422.000,-- op deze kostenplaats is het saldo van € 477.000,-- niet geraamde, maar wel ontvangen rente van de aan Enexis verstrekte bruglening en lagere rente inkomsten van aan personeel verstrekte hypothecaire geldleningen. Een aantal van deze geldleningen is vervroegd afgelost, waardoor minder rente is ontvangen

## P-6.1 Reserve mutaties

Het betreft in totaal een overschrijding van € 2.338.000,-- door onttrekkingen aan de onderstaande reserves. Zie voor toelichtingen de afzonderlijke programma's, dan wel bij de toelichtingen op de stand en verloop van reserves bij het onderdeel III.1 Overige gegevens.

| Mutaties reserves | Begrote onttrekking | Werkelijke onttrekking | Verschil | |
|---|---|---|---|---|
| Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | 4.062.045 | 6.623.744 | 2.561.699 | t.g.v. overbesteding, progr. 3 |
| Bijdrage van reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt | 1.795.955 | 1.990.516 | 194.561 | t.g.v. overbesteding, progr. 3 |
| Bijdrage van reserve grondwaterheffing | 310.627 | 177.862 | -132.765 | t.g.v. onderbesteding, progr. 3 |
| Bijdrage van Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | 511.200 | -378.497 | -889.697 | t.g.v. onderbesteding, progr. 3 |
| Bijdrage van Reserve RSP | 2.525.000 | 2.034.848 | -490.152 | t.g.v. onderbesteding, progr. 3 |
| Bijdrage van reserve versterking economisch structuur | 3.111.088 | 4.205.876 | 1.094.788 | t.g.v. overbesteding, progr. 4 |
| Totaal | 12.315.915 | 14.654.350 | 2.338.435 | |

# I.2
# Paragrafen

# I.2.1
# Lokale heffingen

In deze paragraaf gaan wij in op de heffingen van de provincie Drenthe. Wij geven per heffing weer wat de gerealiseerde opbrengsten zijn in relatie tot het geformuleerde beleid.

## 1 Grondwaterheffing

Voor de aan het grondwaterbeheer verbonden kosten is een grondwaterheffing ingesteld. De heffing wordt opgebracht door de houders van vergunningplichtige pompinrichtingen, zoals waterbedrijven, zuivelbedrijven, zwembaden en dergelijke. De heffing mag alleen worden ingezet voor in de Waterwet nader omschreven werkzaamheden, gericht op het beheer van het grondwater.

Vanaf 2007 is de registratie van meldingen van grondwateronttrekkingen en de behandeling van vergunningaanvragen voor industriële onttrekkingen tot 150.000 m³ gedelegeerd naar de waterschappen. Dit heeft geen gevolgen voor de bevoegdheid tot het innen van de provinciale grondwaterheffingen en voor de wijze waarop de grondwaterheffingen worden ingezet voor provinciale grondwatertaken.

Elk kwartaal worden aan vergunningplichtige pomphouders aangiftebiljetten grondwaterbelasting uitgereikt. In 2009 waren 24 houders van pompinrichtingen vergunningplichtig. In verband met de conversie naar een Landelijk Grondwaterregister (LGR) zijn er nog geen totale hoeveelheden bekend van het jaar 2009. Een voorlopige schatting is dat er rond de 70 miljoen m³ grondwater onttrokken is en ca. 1 miljoen m³ grondwater werd geïnfiltreerd.

**Geraamde en gerealiseerde inkomsten**
Het tarief per 100 m³ onttrokken grondwater bedroeg in 2009 € 1,062. Begroot was een bedrag van € 720.000,--. De opbrengst van de aangifte grondwaterheffing is € 715.000,--. Het verschil tussen de opbrengst van de aangiften en de onttrokken minus geïnfiltreerde m³ grondwater heeft enerzijds te maken met de overdracht van het grondwaterbeheer naar de waterschappen, en anderzijds met het door de provincie terugdringen van het laagwaardig grondwatergebruik bij industriële onttrekkingen.

## 2 Heffing ontgronding

Door de laatste wetswijziging van de Ontgrondingenwet zijn de heffingen, waarbij de houders van ontgrondingsvergunningen bijdragen in de kosten die de provincie maakt voor de planning van ontgrondingen, voor onderzoek en coördinatie van het ontgrondingenbeleid, komen te vervallen. Er resteert alleen nog een heffing voor de bestrijding van kosten van schadevergoeding, te weten € 0,45 per 100 m³ bodemmateriaal.

Het ontgrondingenbeleid is vastgelegd in het Provinciaal omgevingsplan II (POP II). Bij het indienen van de vergunningaanvraag zijn leges verschuldigd en de heffing wordt opgelegd op het tijdstip waarop de vergunning of machtiging is verleend.

In 2009 zijn 9 vergunningaanvragen ontvangen, er zijn 8 verleend (inclusief eerder ontvangen aanvragen) en nog 3 in behandeling. Daarnaast zijn 4 aanvragen ingediend voor wijziging van de ontgrondingsvergunning en zijn er 2 meldingen gedaan.

De opbrengsten uit leges en ontgrondingenheffing zijn jaarlijks afhankelijk van het aantal verleende ontgrondingsvergunningen. In 2009 is via de ontgrondingsheffing in totaal € 61.088,-- aan inkomsten gerealiseerd.

## 3 Leges

Onder de naam leges worden rechten geheven terzake van het genot van de door of vanwege het provinciaal bestuur verstrekte diensten. De aanvrager van de dienst dan wel degene ten behoeve van wie de dienst is verleend is het legestarief verschuldigd.

In de provinciale Legesverordening zijn de tarieven opgenomen die verschuldigd zijn voor het in behandeling nemen van een te verstrekken dienst.

**Geraamde en gerealiseerde inkomsten**
Voor 2009 waren de leges begroot op € 63.500,-- en is € 97.058,-- gerealiseerd.
Gemiddeld over de laatste 4 jaar waren de legesopbrengsten € 138.425,--.

De begrote leges vormen slechts een indicatie. De realisatie is afhankelijk van de werkelijke aanvragen.
De afwijking bij Verkeer en vervoer (wegenbeheer) wordt mede veroorzaakt door een eenmalige ontvangst van € 1.106,-- in verband met de aanleg van een nieuw benzinestation. De overschrijding bij Landelijk Gebied (ontgrondingen) wordt voornamelijk verklaard door de vergunning voor een dieptewinning (uitbreiding zandwinning De Mussels), waarvoor € 27.628,-- werd ontvangen.

| Programma | Hoofdfunctie/doelstelling | Begroot 2009 | Resultaat 2009 | Resultaat 2008 | Resultaat 2007 | Resultaat 2006 | Gemiddelde laatste 4 jaar |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 3.0 | Verkeer en vervoer (verkeer) | 17.500 | 20.232 | 17.095 | 12.925 | 2.365 | 13.154 |
| 3.1 | Verkeer en vervoer (wegenbeheer) | 5.000 | 8.731 | 5.105 | 5.867 | 5.969 | 6.418 |
| 3.1 | Verkeer en vervoer (Vaarweg Meppel-De Punt) | 500 | 933 | 425 | 485 | 217 | 515 |
| 3.1 | Verkeer en vervoer (Zuidelijk vaarwegennet) | 500 | 290 | 1.137 | 442 | 2.118 | 997 |
| 4.0 | Waterhuishouding (Grondwaterwet) | 10.000 | 9.976 | 2.440 | 5.742 | 32.499 | 12.664 |
| 6.0 | Landelijk Gebied (ontgrondingen) | 30.000 | 56.896 | 89.857 | 116.582 | 155.370 | 104.676 |
| | | 63.500 | 97.058 | 116.059 | 142.043 | 198.538 | 138.425 |

In 2010 zal de bestaande legesverordening worden aangepast in verband met de invoering per 1 juli 2010 van de WABO, waarbij zal worden aangesloten op het door het IPO ontwikkelde provinciaal legesmodel.

## 4 Nazorgheffing stortplaatsen

Wettelijk is de provincie verantwoordelijk voor de eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen. De provincie Drenthe draagt deze verantwoordelijkheid voor twee stortplaatsen. Dit zijn de Stortplaats Meisner te Ubbena en Essent Milieu[1] te Wijster. De nazorgheffing, die de provincie op grond van artikel 15.44 van de Wet milieubeheer heeft ingesteld, is ter bestrijding van de in de wet limitatief opgenomen kosten om deze taak uit te voeren.
Het Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe stelt een eigen begroting en jaarverslag op, die ter informatie aan de leden van PS worden gestuurd. In het jaarverslag wordt onder meer verantwoording afgelegd over het gerealiseerde rendement op het belegde vermogen en over de gemaakte kosten.

### Geraamde en gerealiseerde inkomsten

De nazorgheffing wordt geheven per stortplaats. De hoogte van de jaarlijkse heffing is afgeleid van het doelvermogen per stortplaats. In 2009 is aan Meisner te Ubbena een heffing begroot en gerealiseerd van € 201.577,--. De heffing aan Essent te Wijster is nog steeds opgeschort.

## 5 Opcenten motorrijtuigenbelasting

Op grond van artikel 222 van de Provinciewet worden provinciale opcenten geheven. De opcenten zijn een opslag op een andere belasting, namelijk de motorrijtuigenbelasting. Deze belasting wordt geïnd door de Rijksbelastingdienst.

### Geraamde en gerealiseerde inkomsten

De opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting is qua opbrengst de belangrijkste provinciale heffing. Deze belasting is voor de provincies een algemeen dekkingsmiddel. Het tarief wordt gebaseerd op het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie en gaat steeds in op 1 april van ieder jaar. PS stellen het opcententarief jaarlijks vast en hebben het per 1 april 2009 vastgesteld op 81,0.

In 2009 is er ten opzichte van de raming € 180.452,-- meer aan opbrengst van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting gerealiseerd dan geraamd. In het navolgende zijn raming en realisatie tegenover elkaar gezet.

| | |
|---|---|
| Raming 2009 | 44.523.000 |
| Realisatie 2009 | 44.703.452 |
| Verschil | 180.452 |

Het totaal van het wagenpark dat deel uitmaakt van de grondslag voor de berekening van de opbrengst van de motorrijtuigenbelasting bedroeg op 31 december 2008 223.671. Voor de berekening van de opbrengst voor 2009 is uitgegaan van een groei van 0,5% als gevolg van de groei van het wagenpark en een verschuiving naar zwaardere gewichtsklassen. Met name een sterkere groei van het wagenpark heeft geleid tot de meevallende opbrengst in 2009.

1 Per 1 januari 2010 is Essent Milieu verzelfstandigd en verder gegaan onder de naam Attero.

# I.2.2 Weerstandsvermogen

In deze paragraaf wordt het weerstandvermogen van de provincie Drenthe weergegeven. Het weerstandsvermogen is de relatie tussen de weerstandscapaciteit en de risico's. De weerstandscapaciteit omvat de middelen en mogelijkheden waarover de provincie kan beschikken om niet begrote kosten te dekken. Voor het kunnen beoordelen van het weerstandsvermogen is het noodzakelijk de aanwezige weerstandscapaciteit te analyseren in samenhang met de omvang en de achtergronden van de risico's. In deze paragraaf komen aan bod:

- Provinciaal beleid;
- Weerstandscapaciteit:
  - Incidentele weerstandscapaciteit;
  - Structurele weerstandscapaciteit;
- Inventarisatie van de aanwezige risico's.

## Provinciaal beleid

Om de vele ambities van de provincie Drenthe te realiseren is het van belang dat de provinciale middelen zo scherp mogelijk ingezet worden. Hier past een wat minder behoudende financiële koers bij. Het is niet de bedoeling dat er geld blijft liggen. Deze koers houdt ook in dat er meer dan voorheen risico's genomen worden. Deze risicovollere koers kan gevolgd worden indien er sprake is van voldoende weerstandscapaciteit, zodat de eventuele financiële tegenvallers opgevangen kunnen worden.

Hieronder gaan wij in op het beleid met betrekking tot weerstandscapaciteit en de risico's. Op basis van de conclusie uit het rapport over weerstandsvermogen van onze huisaccountant uit 2005 werd een noodzakelijke weerstandscapaciteit geacht ongeveer € 25 miljoen te zijn.

De weerstandscapaciteit als percentage van de totale lasten (10%) is eveneens een goed meetpunt. Immers, naarmate de lasten toenemen, zijn de risico's vaak ook groter. De totale werkelijk lasten 2009 bedragen € 277 miljoen, 10% hiervan is € 27,7 miljoen.

## Weerstandscapaciteit

Onder weerstandscapaciteit verstaat het BBV de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt om niet begrote kosten te dekken. Hierbij kan een onderscheid worden gemaakt tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit.
Vanwege de koers die het college voorstaat en die door middel van de Voorjaarsnota 2007 PLUS door de staten is bekrachtigd, wordt er ten aanzien van de incidentele en structurele weerstandscapaciteit een ander uitgangspunt gehanteerd. Niet alle vrije reserves worden gerekend tot de weerstandscapaciteit. Immers, de intentie is uitgesproken concrete en uitgewerkte plannen aan de staten voor te leggen ten laste van reserves. Dit uit zich met name in de (vrij aanwendbare) reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten. Binnen de definitie van de BBV valt een dergelijke reserve te rekenen tot de weerstandscapaciteit. Omdat de komende collegeperiode een aantal projecten uit deze reserve gefinancierd gaan worden is het niet reëel om deze reserve mee te tellen voor de weerstandscapaciteit. Dit geldt gedeeltelijk ook voor de reserve voor algemene doeleinden.

Om scherper het onderscheid te krijgen tussen een reserve die nodig is om te voldoen aan de weerstandscapaciteit en de vrij aanwendbare reserves is een risicoreserve ingesteld.
Deze risicoreserve wordt gevormd ten laste van de reserve voor algemene doeleinden en de saldireserve. Na deze mutatie in 2008 is er, naast een vrij besteedbare reserve voor algemene doeleinden, een risicoreserve als buffer ten behoeve van de weerstandscapaciteit. De saldireserve wordt niet in zijn geheel naar de reserve voor algemene doeleinden gebracht vanwege uitgaven die nog gemaakt worden voor zaken uit het collegeprogramma 2003-2007. Uiteindelijk zal de saldireserve medio 2011 op € 0 uitkomen. Daarmee vormt de reserve voor algemene doeleinden de incidenteel vrij besteedbare ruimte.

**Incidentele weerstandscapaciteit**
De incidentele weerstandscapaciteit is het vermogen dat ingezet kan worden om eenmalige tegenvallers op te vangen. Hiervoor wordt een risicoreserve gebruikt ter grootte van € 19 miljoen.

De daarmee ingestelde reserves hebben de volgende functie

*Risicoreserve*
Deze reserve wordt ingesteld om incidentele tegenvallers op te vangen, die niet door een specifieke voorziening worden afgedekt. Voorgesteld wordt deze reserve de komende jaren € 19 miljoen groot te laten zijn. Jaarlijks zal aan de hand van een risico-inventarisatie worden bekeken in hoeverre het weerstandsvermogen in de toekomst dient te worden bijgesteld.

*Saldireserve*
Deze reserve wordt gebruikt als algemeen dekkingsmiddel voor overlopende budgetten naar volgende jaren. Met het overhevelen van een groot gedeelte van het saldo komt naar verwachting de reserve medio 2011 op € 0 uit.

De samenstelling en ontwikkeling van de algemene reserves ziet er als volgt uit.

| (bedragen x € 1.000) per 31 december | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 |
|---|---|---|---|---|
| Reserve voor Algemene doeleinden | 63.425 | 42.725 | 33.834 | 36.451 |
| Saldireserve | 5.204 | 16.293 | 6.231 | 639 |
| Reserve voor Flexibel beleid | 494 | 160 | 0 | 0 |
| Reserve Uitvoering Collegeprogramma 2003-2007 | 3.150 | 1.575 | 0 | 0 |
| Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | 0 | 22.181 | 44.419 | 20.839 |
| Risicoreserve | 0 | 0 | 19.000 | 19.000 |
| Totaal Algemene reserves | 72.273 | 82.934 | 103.484 | 76.929 |

De algemene reserves zijn met € 26,5 miljoen afgenomen. Deze afname wordt voornamelijk veroorzaakt door de forse onttrekking aan de Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten. Deze reserve is met € 23,6 miljoen afgenomen en is meerjarig al aan budgetten toebedeeld volgens e begroting 2010.

*Resultaat boekjaar 2009*
Het rekeningsaldo over het boekjaar 2009 bedraagt € 44,6 miljoen vóór bestemming van de reserves. Het saldo is per 31 december 2009 in afwachting van de definitieve bestemming onder de algemene reserves geplaatst. Als bestemming voor verrekening met reserves wordt een bedrag van € 43,2 miljoen voorgesteld. Van het resultaat van € 1,3 miljoen dat dan overblijft, is een aantal projecten nog niet (volledig) gerealiseerd in 2009, waardoor gelden zijn overge-

houden in 2009. Bij de vaststelling van de jaarstukken stellen we een bedrag van € 0,9 miljoen voor. Het restant van € 0,4 miljoen heeft nog geen bestemmingsvoorstel gekregen en kan daarom (voorlopig) tot de weerstandscapaciteit worden gerekend.

*Conclusie algemene reserves*
Het saldo van de reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten (saldo per 31 december 2009 € 20,8 miljoen) wordt niet tot de incidentele weerstandscapaciteit van de provincie gerekend, omdat deze wordt ingezet voor dekking van projecten in de huidige collegeperiode. Formeel valt deze echter wel onder de vrije reserves. Het resultaat boekjaar 2009 dat nog geen bestemming heeft gekregen (€ 0,4 miljoen) kan (voorlopig) gerekend worden tot de incidentele weerstandscapaciteit. Dit verandert pas als PS tot een definitieve bestemming heeft besloten die niet de algemene reserves betreffen.

*Bestemmingsreserves*
Alle bestemmingsreserves zijn door PS bestemd voor een bepaald doel. Alleen voor het afgesproken doel mogen bestedingen plaatsvinden. Alle uitgaven en inkomsten van de bestemmingsreserves lopen via de exploitatierekening. Bij de begroting worden toevoegingen aan en bijdragen van reserves opgenomen. Dit kunnen afgesproken algemene mutaties zijn, maar ook bijdragen van reserves die dienen voor het opvoeren van jaarbudgetten in de begroting. Dit is een verwachte besteding van de reserve in het boekjaar. Wanneer er meer of minder wordt besteed dan is begroot, moet PS toestemming geven voor een extra toevoeging of onttrekking aan de reserve. Volgens de BBV-voorschriften worden alle mutaties op de reserves vermeld bij het programma 6 Middelen. Dit maken wij expliciet zichtbaar door een resultaat voor bestemming en een resultaat na bestemming van reserves te presenteren. Het resultaat in de exploitatie van de bestemmingsreserves bedraagt € 43,2 miljoen.
Vanwege het feit dat bestemmingsreserves zijn bedoeld voor een specifiek doel, worden deze niet meegenomen bij de bepaling van de incidentele weerstandscapaciteit.

De samenstelling en ontwikkeling van de bestemmingsreserves (voor bestemming resultaat reserves 2008) ziet er als volgt uit.

| (bedragen x € 1.000) per 31 december | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 |
|---|---|---|---|---|
| Bestemmingsreserves | 83.942 | 105.357 | 102.715 | 264.978 |

Het totale saldo van de bestemmingsreserves is, op basis van de goedgekeurde begrotings bedragen, in 2009 gestegen met € 158,2 miljoen. Als de voorgestelde bestemming van reserves van € 43,2 miljoen ook goedgekeurd wordt, dan is het saldo van de bestemmingsreserves in 2009 gestegen met € 201,4 miljoen. De mutaties in de bestemmingsreserves zijn de volgende.

**Grafiek** **Mutaties in de bestemmingsreserves**

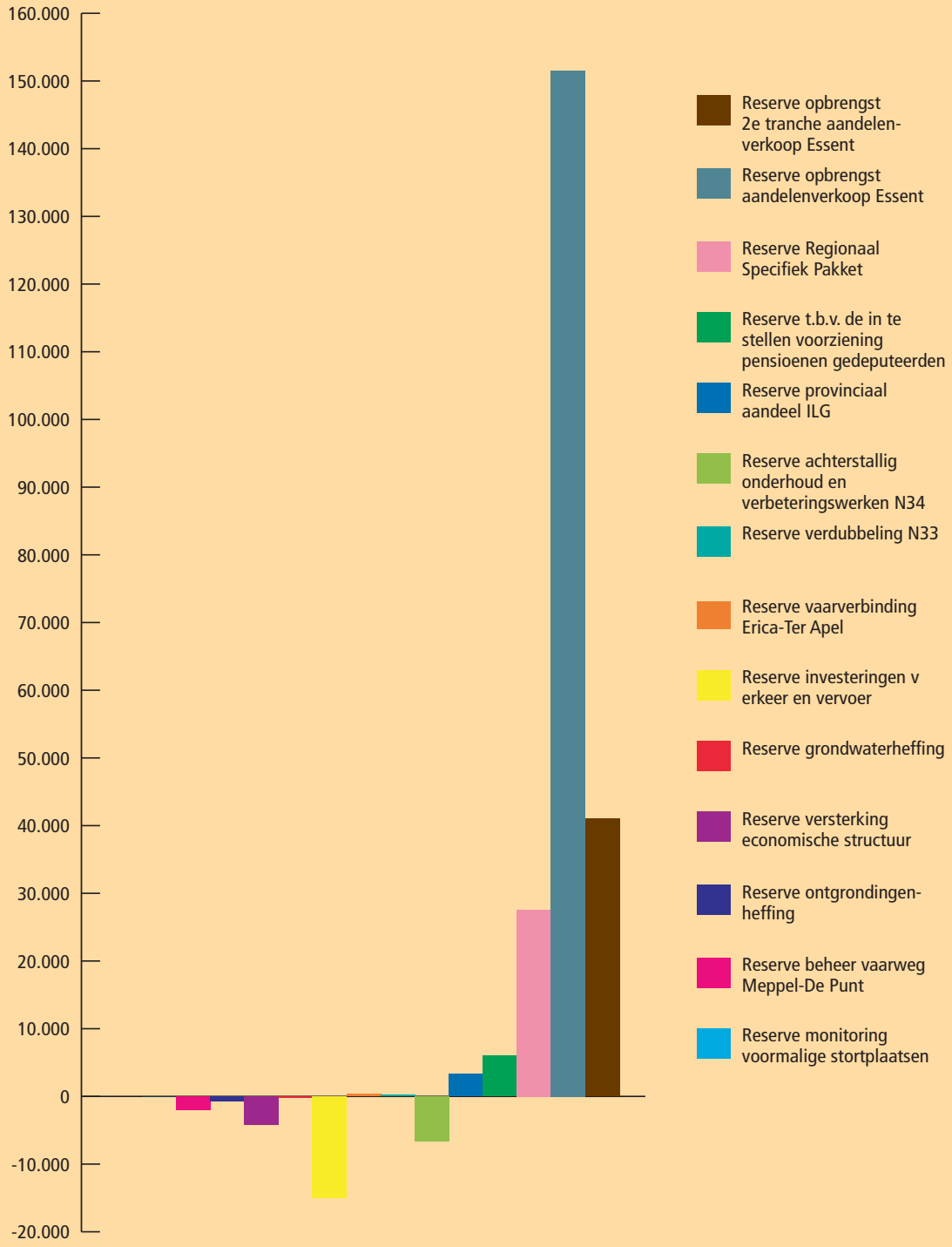


De mutaties zijn toegelicht bij de overige gegevens, in hoofdstuk III.1.2 van de Jaarrekening.

*Conclusie bestemmingsreserves*
In de Voorjaarsnota 2009 en de 2e bestuursrapportage 2009 zijn voor de komende periode voorstellen gedaan hoe met reserves wordt omgegaan. Uitgangspunt hierbij is het verbeteren van de transparantie en het jaarlijks integraal afwegen van middelen. Na het opheffen van een aantal bestemmingsreserves in 2008, is in 2009 ook de Reserve ontgrondingenheffing opgeheven.

*Stille reserves*
De stille reserves zijn de reserves die niet op de balans staan. Stille reserves ontstaan wanneer bezittingen niet worden geactiveerd of wanneer de reële waarde afwijkt van de waarde die in de boeken staat. Een provincie kan echter verborgen vermogen niet zo maar te gelde maken. Bij de toelichting op de balans is dit jaar wel de geschatte stille reserves van de deelnemingen aangegeven. Dit is in totaal € 25,6 miljoen. Ook is het voor stille reserves die zijn 'opgesloten' in andere activa niet zinvol om deze mee te nemen in de weerstandscapaciteit. De meerwaarde van deze activa kan immers alleen dan verzilverd worden als er geen vervanging voor terug hoeft te komen. De activa die bij de provincie Drenthe op de balans staan worden voornamelijk gebruikt voor de normale bedrijfsvoering.
De verkoop van de aandelen Essent heeft voor een sterke daling van de stille reserve gezorgd. Deze reserve is omgezet in de bestemmingsreserve 'opbrengst aandelenverkoop Essent'.

**Structurele weerstandscapaciteit**
Met de structurele weerstandscapaciteit worden de middelen bedoeld die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van bestaande taken. Dit betreft in beginsel de optelsom van de ruimte op de begroting en de onbenutte belastingcapaciteit.

*Ruimte op de begroting*
De post Onvoorziene uitgaven binnen het begrotingsprogramma Financiering en algemene dekkingsmiddelen, ten bedrage van structureel € 450.000,--, kan worden aangemerkt als onderdeel van de structurele weerstandscapaciteit. In de Voorjaarsnota 2007 PLUS is voorgesteld om deze post voor onvoorziene omstandigheden te blijven gebruiken, maar ook te gebruiken voor dekking van voorbereidingskosten. Hieronder worden kosten verstaan die gemaakt worden om een project(investering) uit te werken tot een concreet statenvoorstel. Indien de staten besluiten tot een dergelijke investering of project zullen deze kosten worden toegevoegd aan de investering/project. Als het project niet doorgaat zullen de voorbereidingskosten ten laste van de post onvoorzien worden gebracht. In 2009 is het bedrag bij de 2e bestuursrapportage afgeraamd.

*Onbenutte belastingcapaciteit*
De onbenutte belastingcapaciteit van de provincie Drenthe bestaat uit het verschil tussen de opbrengst bij het maximaal aantal te heffen opcenten motorrijtuigenbelasting en de opbrengst bij het werkelijk tarief. Het tarief dat is voorgesteld aan PS bij de begroting 2009 bedraagt 81,0. Het maximum tarief dat door het Ministerie van Financiën is vastgesteld bedraagt per 1 april 2009 111,9 en per 1 april 2010 116,7. Op grond van deze uitgangspunten is de onbenutte belastingcapaciteit als volgt (x € 1.000).

| | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| Voorgesteld tarief | 44.703 | 45.676 | 46.848 | 48.050 |
| Maximaal tarief | 56.611 | 59.285 | 66.466 | 68.171 |
| Onbenutte belastingcapaciteit | 11.908 | 13.609 | 19.618 | 20.121 |

**De weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe**
Uit het vorenstaande blijkt dat de weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe als volgt meerjarig kan worden weergegeven (afgerond, x € 1.000,--).

| Omschrijving | 2009 | | 2010 | | 2011 | | 2012 | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. |
| Risicoreserve | 19.000 | | 19.000 | | 19.000 | | 19.000 | |
| Ruimte binnen begroting | | 0 | | 450 | | 450 | | 450 |
| Onbenutte belastingcapaciteit | | 11.908 | | 13.609 | | 19.618 | | 20.121 |
| Totaal (inc. + struct) | | 30.908 | | 33.059 | | 38.618 | | 39.571 |

De algemene reserves en het nog niet bestemde rekeningresultaat 2009 zijn niet meer meegeteld in deze optelling, omdat met de nieuwe systematiek alleen de risicoreserve tot de weerstandscapaciteit wordt gerekend. Deze risicoreserve is niet vrij aanwendbaar voor PS, omdat anders de mogelijke tegenvallers niet meer opgevangen kunnen worden. De rest van de algemene reserves zijn wel vrij aanwendbaar. Zolang PS deze reserves niet inzet voor specifieke doelen, kunnen deze reserves volgens het BBV feitelijk ook nog tot de weerstandscapaciteit gerekend worden. Voor 2009 is dit de algemene reserve van € 36,4 miljoen en het niet bestemde rekeningresultaat 2009 van € 0,4 miljoen. De weerstandscapaciteit ziet er dan feitelijk als volgt uit:

| Omschrijving | 2009 | |
|---|---|---|
| | Inc. | Struct. |
| Risicoreserve | 19.000 | |
| Reserve voor algemene doeleinden | 36.451 | |
| Rekeningresultaat 2008 (nog niet bestemd) | 44.606 | |
| Onbenutte belastingcapaciteit | | 11.908 |
| Totaal (inc. + struct) | | 111.965 |

De ruimte binnen de begroting wordt in de opstelling van 2009 weggelaten, omdat dit bedrag is afgeraamd bij de 2e bestuursrapportage 2009.
Vanzelfsprekend geldt dat de componenten van de weerstandscapaciteit verschillen in hun mate van inzetbaarheid. Zo is de risicoreserve direct aanwendbaar tot het maximum. Het verhogen van het opcententarief in het kader van het opvangen van risico's zal daarentegen niet lichtvaardig worden besloten.

## Inventarisatie van de aanwezige risico's

Van de risico's die de provincie loopt, is een aantal afgedekt door de gebruikelijke verzekeringen of door het instellen van voorzieningen. In deze paragraaf gaat het om risico's die niet zijn afgedekt of niet kunnen worden afgedekt. Provincies hebben te maken met een diversiteit aan lastig in te schatten risico's die bovendien soms onderling afhankelijk zijn. Binnen de provincie Drenthe worden de risico's momenteel binnen de organisatie vooral op het niveau van de afdelingen beheerst als onderdeel van de integrale managementverantwoordelijkheid van de afdelingshoofden. Binnen de provincie is een meer concernbrede methodiek voor risicomanagement in voorbereiding, waarbij ook sprake zal zijn van een verdere professionalisering, en waarbij niet langer de nadruk voornamelijk ligt op het benoemen van risico's, maar ook en vooral op het nemen van adequeate beheersmaatregelen. De provincie onderkent de volgende risico's.

### Renteontwikkeling

Het vreemd vermogen bedraagt 26,6 % van het totale vermogen. De risico's bij de renteontwikkeling van het vreemd vermogen zijn beperkt, omdat het hier vooral om overlopende

passiva gaat dus kortlopende schulden met een renteloop tijd korter dan 1 jaar met een vast laag rentepercentage. Voor de uitgezette gelden werd in 2009 uitgegaan van een korte termijnrente van 1,22%. De gerealiseerde korte termijnrente over de uitgezette gelden bedroeg 2,5%. Wij hebben in 2009 geen nieuw lang vreemd vermogen aangetrokken.

*Renterisico ILG*
De provincie Drenthe loopt een renterisico bij de uitvoering van het ILG 2007-2013. De hoogte van het risico is afhankelijk van de snelheid in de uitvoering van het pMJP Drenthe landelijk gebied.
Het risico is ontstaan, omdat GS hebben uitgesproken de ambities die in het pMJP staan en voor wat betreft de rijksmiddelen (uitvoering rijksdoelen door provincie) over zeven jaar verspreid worden uitbetaald.
Concreet betekent dit dat als we de rijksdoelen snel uitvoeren om op termijn kans te maken op extra middelen door bijstelling van de te behalen prestaties aan rijksdoelen, de provincie gebruik zal moeten maken van de leenfaciliteit bij het Groenfonds. Elk kwartaal stort het Rijk bij het Groenfonds middelen, waaruit de provincie DLG en DR bevoorschot worden.
Naast het risico van betalen staat natuurlijk ook het voordeel van rentevergoeding ontvangen. Op dit moment heeft de provincie een batig saldo op de rekening bij het Groenfonds staan (eerste storting ontvangen, eerste betalingen aan DR en DLG gedaan).

*Overige risico's ILG*
Met ingang van 2007 voert de provincie de regie inzake het ILG. De feitelijke (financiële) uitvoering vindt plaats door DLG en DR. Ten tijde van opmaken van deze begroting zijn er risico's te onderkennen, omdat de procedures nog niet volledig uitgekristalliseerd zijn:
- onduidelijkheid over de accountantsverklaringen die de provincie van DLG en DR gaat ontvangen;
- nog geen volledige afstemming tussen door DLG en DR verstrekte verantwoordingsinformatie en de wijze van verantwoording in de provinciale administratie;
- DLG en DR verantwoorden op kasbasis (dus exclusief verplichtingen) en registeren daarnaast apart verplichtingen. De provinciale boekhouding kent een stelsel van baten en lasten. Dit betekent dat de provincie (mogelijk) een deel van de verplichtingen in de provinciale jaarrekening moeten opnemen. Verder kent het ILG een lange looptijd, namelijk tot en met 31 december 2013. Het financieel risico dat in dit verband gelopen wordt is niet te kwantificeren.

*Financiële risico's rond de realisatie van twee ecoducten N48*
De realisering van het ecoduct bij de Steenbergerweg wordt gecombineerd met een fietspad. Hierdoor ontstaat een zogenaamd combiduct. De realisatie van het ecoduct en het combiduct en de aansluiting van het ecoduct gedeelte van de robuuste verbinding brengt de volgende financiële risico's met zich mee en die niet ten laste komen van het pMJP/ILG:
- De provincie Drenthe, de gemeente De Wolden en Rijkswaterstaat hebben een overeenkomst met de afspraak dat de reconstructie van de weg en de bouw van de ecoducten gelijktijdig worden uitgevoerd. De ramingen geven aan dat de kosten van de bouw van de ecoducten binnen de in het pMJP beschikbare bedragen gerealiseerd kunnen worden. Door de aanbestedingsvorm (disign&construct) is er een (gering) risico dat het aanbestedingsbedrag hoger uitkomt dan de raming.
- Een ander risico is dat de grond bij het ecoduct Steenbergerweg niet op tijd wordt verworven. De gemeente De Wolden is een onteigeningsprocedure gestart maar het kan zijn dat de aannemer zijn planning en/of werkwijze hierop moet aanpassen. Dit kan worden gezien als een in gebreke blijven van de opdrachtgever, waarbij de aannemer de extra kosten kan verhalen op de opdrachtgever, i.c. de provincie Drenthe.

**Financiële risico's**
Over de verstrekte leningen loopt de provincie een kredietrisico. Voor het merendeel van de verstrekte geldleningen is echter sprake van hypothecaire zekerheidstelling. Over de verstrekte lening aan RTV Drenthe (per 31 december 2009 nog een uitstaande schuld € 3,7 miljoen) loopt de provincie een kredietrisico.

**Begrotingsrisico's**
Aan veel ramingen in de Begroting zijn onzekerheden verbonden. Bovendien zijn de te realiseren baten en lasten soms niet goed te beïnvloeden.

**Risico's op gegarandeerde geldleningen**
De gewaarborgde geldleningen betreffen geldleningen verstrekt ten behoeve van instellingen in de gezondheidszorg. In deze sector worden geen nieuwe garanties afgegeven.
Het totaal van de gegarandeerde geldleningen bedraagt per 31 december 2009 € 6,3 miljoen (2008: € 6,9 miljoen).

**Kosten bestuursdwang**
Bij de geïntensiveerde handhavingsactiviteiten kan het noodzakelijk zijn dat de provincie bestuursdwang moet toepassen. Het is niet altijd zeker dat verhaal van de kosten hiervan mogelijk is.

**Claims van derden**
Hierbij gaat het om de aansprakelijkheid van de provincie bij (vermeend) onrechtmatig handelen. In de afgelopen jaren is 'de lagere overheid' regelmatig geconfronteerd met gebeurtenissen die haar imago geen goed hebben gedaan. Deze gebeurtenissen hebben geleid tot een kritischer houding van burgers en bedrijven ten opzichte van de lagere overheid. Deze kritische houding leidt ertoe dat de lagere overheid vaker wordt aangesproken op de kwaliteit van de door haar geleverde prestaties. De nasleep van de recente gebeurtenissen bij de lagere overheid, waaronder de gebrekkige handhaving van veiligheidsvoorschriften, bevestigen dit. Hoewel zich in de afgelopen jaren bij de provincie Drenthe geen claims van belang hebben voorgedaan die het noodzakelijk maakten de hiertoe aangehouden buffer in het weerstandsvermogen aan te spreken, achten wij het, gezien de maatschappelijke ontwikkelingen ter zake, toch blijvend nodig hiervoor een risicoreserve binnen het eigen vermogen aan te houden. De accountant heeft daarom aanbevolen een risicobandbreedte aan te houden van minimaal € 1,5 miljoen tot maximaal € 2,5 miljoen. Deze inschatting is gemaakt door uit te gaan van vijf tot tien gebeurtenissen, waarbij claimrisico's zouden kunnen ontstaan en een maximaal risico per gebeurtenis van circa € 250.000,--. Er lopen momenteel twee schadeclaims inzake de vorming van slijmalg in de Grote Rietplas. De provincie is naast de gemeente en het waterschap aansprakelijk gesteld. De gemeente is de hoofdaansprakelijke.

**Decentralisatie van rijkstaken**
Naast de overdracht van bevoegdheden en middelen vindt ook overdracht van risico's plaats waarbij geen compensatie in geld plaatsvindt. Ook herverdeeleffecten dragen in geval van overdracht van rijkstaken naar de lagere overheden bij tot een verhoging van de risico's. De verwachting is dat het risico toeneemt door de verdergaande bezuinigingen en ombuigingen van het Rijk.

**Bodemsanering en -bescherming**
Verontreinigde bodemlocaties worden steeds vaker vanuit een maatschappelijk oogpunt gesaneerd, waarbij de provincie een stimulerende en een regierol vervult. Met het afromen

van de Voorziening bodemsanering is het risico groot dat, bij onvoldoende rijksmiddelen, de ruimtelijke stedelijke ontwikkeling stagneert door het ontbreken van middelen voor voorfinanciering of cofinanciering. In de programmaperiode 2005-2009 is met de genoemde risico's rekening gehouden.

*Lokatie-specifiek*
Provincie heeft jarenlang veel onderzoek gedaan naar de verontreinigingsituatie op en nabij de locatie Van Wijk en Boerma te Tynaarloo. Tevens wordt nu gewerkt, samen met andere partijen waar onder de gemeente, NS vastgoed etc. om een bestemming voor deze locatie te ontwikkelen.
De kosten voor deze sanering, geschat op een bedrag van € 10 miljoen, zijn dermate hoog dat het beschikbaar gestelde budget van VROM lang niet toereikend is om de saneringkosten te kunnen financieren. De steeds verder gaande verspreiding van verontreinigd grondwater kan op termijn een risico gaan vormen voor het gebied van de Drentse Aa, alwaar ook drinkwater wordt gewonnen door de Waterleidingmaatschappij Groningen.

**Onderhoud wegen en kanalen**
De provincie loopt het risico dat door derden veroorzaakte schades niet of niet geheel verhaald kunnen worden. Met name schades aan wegen veroorzaakt, anders dan door een ongeval, zijn veelal niet op de eigenaar te verhalen. De provincie wordt verder met enige regelmaat aansprakelijk gesteld voor ongevallen die vaarweggebruikers overkomen. De provincie is hiervoor verzekerd. Daarnaast kunnen ook natuurlijke calamiteiten als extreme regen- of sneeuwval of aardschokken aanzienlijke schades tot gevolg hebben. De risico's blijven structureel aanwezig.

*Vergoeding BTW op schades*
Er is een landelijke BTW-discussie met de verzekeringsmaatschappijen. De verzekeringsmaatschappijen willen de BTW van de schades niet vergoeden omdat de provincies en gemeenten deze BTW kunnen compenseren. Over de te volgen koers inzake uitkering van compensabele BTW op schadeclaims heeft een overleg plaatsgevonden tussen vertegenwoordigers van o.m. het Verbond van Verzekeraars, de VNG en het IPO. Het overleg heeft niet geresulteerd in een definitieve standpuntinname van het Verbond van Verzekeraars, maar wel in het besluit van de vertegenwoordigende overheden om de rechter een bindende uitspraak te laten doen.

*Marktsituatie bij aanbestedingen*
De (aanbestedings)marktsituatie in de jaren 2001-2006 kenmerkte zicht door verlaagde aanneemsommen, mede door de Bouwaffaire en lagere omzetvolumina bij opdrachtgevers. Deze gunstige marktsituatie heeft in het verleden geleid tot kortingen in de aanneemsommen. Aan deze gunstige marktsituatie is medio 2008 t.g.v. de kredietcrisis en de hieruit volgende economische crisis een eind gekomen. De hieruit voort vloeiende tendens is thans dat de vraag op de aannemersmarkt naar onderhoudswerken afneemt. Bij een gelijkblijvend aanbod en een afnemende vraag loopt de provincie minder risico dat de aanneemsommen hoger worden.

*Openbare verlichting*
Het voornemen is om in het kader van het energiebeleid de openbare verlichting te gaan verminderen. De provincie loopt het risico dat er verschil in inzicht is m.b.t. openbare verlichting tussen de burgers en de provincie. Om de risico's te beperken hecht de provincie waarde aan de communicatie hieromtrent met de burgers. Uit onderzoek is gebleken dat door het uitvoeren van deze energiebesparende maatregel de verkeersveiligheid niet in het geding komt.

**Financiële risico's ten aanzien van Landinrichting op Drentse maat (LODM), Hunzemaat, Verplaatsingsregeling Drentse bedrijven (VDB) en Verplaatsingsregeling agrarische bedrijven (VAB)**

De provincie heeft een viertal fondsen opgericht bij het Nationaal Groenfonds ten behoeve van de vier vorengenoemde regelingen. Daarnaast wordt geld geleend bij het Nationaal Groenfonds ten behoeve van de aankoop dan grond door DLG ter realisatie van de doelen waarvoor deze fondsen zijn opgericht. Wanneer de doelen bereikt zijn, worden deze gronden weer vervreemd. Vanuit de fondsen worden de kosten die het Nationaal Groenfonds hiervoor maakt betaald en komen de pachtinkomsten binnen. Aangezien een deel van de gronden meerjarig in eigendom is van DLG, hebben fluctuaties in de prijsontwikkeling van gronden invloed hebben op de het vermogen in de fondsen. De langjarige ontwikkeling is dat de grondprijzen stijgen. De korteter-mijnhandel laat wel eens fluctuaties zien, waardoor de laatste jaren zowel gronden met winst als met verlies verhandeld zijn. De fondsen worden zodanig beheerd dat er een ruime buffer is om dergelijke fluctuaties op te vangen.

**Europese programma's**

In 2004 en 2005 is het EU-programma doelstelling 2 1997-1999 (samen met de provincie Groningen) door de Europese Commissie gecontroleerd. Deze controle heeft geleid tot een voorlopige terugvordering van € 4,4 miljoen. In oktober 2007 heeft hierover een hoorzitting plaatsgevonden in Brussel. In de hoorzitting heeft de beheersautoriteit meer dan de helft van deze terugvordering bestreden. De commissie zal nu een definitief standpunt opstellen. Dit standpunt zal zeer waarschijnlijk in het eerste kwartaal van 2008 worden ingenomen. Is dit gebeurd? . De beheersautoriteit kan dit standpunt vervolgens accepteren of in beroep gaan bij het Europese Hof. Het risico is voor het grootste deel afgedekt door rentebaten op het programma (ruim € 3,5 miljoen).

Naast de in het SNN uitgevoerde Europese programma's is de provincie Drenthe betrokken bij de projecten Hanze Passage, Innovatieve Acties, Farmers for Nature, Waterline Economy, Watercost en Sparc. Ook bij deze projecten is sprake van risico's ten aanzien van de eindafrekening.

**Risico's in het kader van het Kompas**

De provincie Drenthe is bij de Gemeenschappelijke regeling SNN mede risicodragend voor de risico's bij de uitvoering van het Kompas-programma, zoals onrechtmatigheden bij de uitvoering van projecten, interpretatieverschillen en verandering van regelgeving. Voor oude en huidige programma's en regelingen is geraamd hoe groot de risico's zijn. De risico's zijn vervolgens afgezet tegen de beschikbare reserves. Voor de oude programma's en regelingen is er binnen SNN ruim voldoende weerstandsvermogen om de resterende risico's op te vangen. De omvang van de reserves bij de huidige programma's en regelingen is voldoende om inhoudelijke en budgettaire risico's op te vangen.

**Dividend Essent**

Het dividend van Essent was in 2009 geraamd op € 6,7 miljoen. De winst is per definitie echter onzeker. Het risico kan zowel positief als negatief zijn. Uiteindelijk is het totale dividend van Essent over 2009 uitgekomen op € 10.1 miljoen.

**Nazorg stortplaatsen**

Op grond van de wettelijke nazorgregeling in de Wm wordt de provincie, na overdracht van de nu operationele stortplaatsen, verantwoordelijk voor de bestuurlijke, organisatorische en financiële aspecten van de nazorg van deze stortplaatsen. Er worden in dit kader risico's genomen, vooral als het doelvermogen niet wordt bereikt als gevolg van tegenvallende rende-

menten, een snellere sluiting van de stortplaats dan voorzien of door wanbetaling, evenals door niet-voorziene omstandigheden nadat overdracht van de stortplaatsen aan de provincie heeft plaatsgevonden. Nadat de stortplaatsen zijn gesloten, kan geen verrekening met de exploitant meer plaatsvinden. Met behulp van een protocol sluitingsverklaring en een risicomodel wordt het risico beperkt.

**Uitvoering Meerjarenuitvoeringsprogramma verkeer en vervoer**

Het gaat hierbij om diverse risico's, waaronder:

- planschade. Met name bij de grotere nieuwbouwprojecten (zoals de aanleg van rondwegen) kan het risico van planschade ex artikel 49 van de WRO niet geheel worden uitgesloten. Van belang is dat dit risico al tijdens de bestemmingsplanprocedure wordt geïnventariseerd; vertraging planprocedures als gevolg van de advies- en beroepsprocedures bij het voldoen aan planologische regelingen en/of diverse vergunningen;
- draagvlak planontwikkeling. Kenmerk voor het huidige provinciale beleid is het streven naar een verkeers- en vervoersvisie per corridor of gebied en een daarop gericht integraal maatregelenpakket. Met name het draagvlak voor de conclusies en aanbevelingen van de verschillende corridorstudies bepaalt de haalbaarheid van meerjarenuitvoeringsconvenanten. In financiële zin kunnen deze risico's positief en negatief zijn;
- onteigening. Veelal worden de gronden langs minnelijke weg verworven. In een aantal situaties is echter een onteigeningsprocedure nodig. Deze procedures zijn tijdrovend, dus vertragend en kostenverhogend;
- bodemsaneringen. In incidentele gevallen zal tijdens de uitvoering van het werk verontreiniging van het grondwater of van de bodem worden aangetroffen. Bodemsaneringen kunnen aanzienlijk kostenverhogend werken en zullen vaak tot grote vertragingen van het project leiden. Bij wegconstructies moet rekening worden gehouden met de mogelijkheid van het moeten afvoeren en verwerken van teerhoudend asfalt;
- geluidhinder. Sinds een aantal jaren moet bij reconstructies een akoestisch geluidsonderzoek worden uitgevoerd naar de effecten van de maatregelen op de omgeving (bijvoorbeeld de woningen langs een weg). Voor het geval de berekende geluidbelasting 1,5 dB hoger is dan de waarde in de oude situatie, moet de overheid maatregelen treffen. Daarbij kan gedacht worden aan maatregelen aan de bron (bijvoorbeeld geluidsreducerend asfalt) dan wel aan maatregelen op de plaats waar het effect optreedt (bijvoorbeeld maatregelen aan de woningen). Indien er maatregelen moeten worden getroffen, zijn deze van invloed op de kosten van het project;
- kabels en leidingen. Het moeten verleggen van kabels en leidingen kan in sommige gevallen aanzienlijk kostenverhogend werken en in de tijd gezien vertragingen opleveren;
- aanbestedingen. De op het moment van aanbesteden heersende marktsituatie kan een risico vormen. Een mee- of tegenvallende aanbesteding kan wel 30% verschil maken;
- water-, archeologie-, flora- en faunatoets. Voordat een bestemmingsplan gewijzigd kan worden moet de water-, archeologie-, flora en faunatoets met een positief resultaat worden doorlopen. Bij negatief resultaat kan het leiden tot een wijziging dan wel vertraging van het project;
- financiële dekkingsplannen. De uitwerking van het provinciale beleid wordt in nauwe samenwerking met derden (onder andere Rijk en gemeenten) in een Meerjarig regionaal investeringsprogramma opgenomen. Per project wordt aangegeven welke overheden en instanties als financieel medeverantwoordelijke partner worden gezien. De afspraken daarover worden sinds 2005 jaarlijks in het PUP vastgelegd. Het dekkingsplan moet als een risico worden gezien in geval over de financieringsopzet nog geen overeenstemming is bereikt. In die gevallen waar een project in eerste aanleg een provinciale verantwoordelijkheid betreft, zal de provincie zelf moeten zorg dragen voor een financieel vangnet voor het eventueel (gedeelte-

lijk) mislukken van de nagestreefde financieringsopzet. Dat vangnet zal in beginsel worden gevonden binnen de provinciale budgetten.

**Motorrijtuigenbelasting**

Het Centraal Bureau Motorrijtuigenbelasting (CBM) int de provinciale opcenten en draagt deze aan de provincies af. De provincies hebben geen controlemogelijkheden op deze afdrachten en zijn daarmee informatieafhankelijk van het CBM. Er blijft onzekerheid bestaan over de juistheid en de volledigheid van de ontvangen opcenten. Overigens is inmiddels door het IPO het initiatief genomen om een convenant met de Belastingdienst op te stellen waarin de controle- en informatiemogelijkheden afdoende worden geregeld.

*Overige aanwezige risico's*

Ten slotte vermelden wij nog de volgende aanwezige risico's.

- Computeruitval
- Oninbare debiteuren
- Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen
- Kosten Sociaal statuut
- Subsidieafrekeningen richting het Rijk
- Ontoereikende verzekeringen
- Beleidsrisico's

- Computeruitval

Voorkomen moet worden dat ingeval van ingrijpende storingen of calamiteiten bedrijfsactiviteiten voor langere tijd onderbroken zijn en dat kritische (geautomatiseerde) bedrijfsprocessen tegen deze effecten worden beschermd. Contracten met leveranciers, voorraden en de beheersorganisatie zijn afgestemd op een 99 % beschikbaarheid van de voorzieningen. In het calamiteitenplan van de Bedrijfshulpverlening zijn verschillende scenario's omschreven hoe gehandeld dient te worden in geval van calamiteit om zoveel mogelijk slachtoffers te voorkomen, schade te beperken en zo snel mogelijk na een incident weer over te gaan op de normale bedrijfsvoering. De risico's zijn door bovenstaande maatregelen gering, maar bij grote (langdurige) calamiteiten en beveiligingsincidenten (als gevolg van bijvoorbeeld natuurrampen, ongevallen, brand en opzettelijke handelingen) zou een beheersproces van bedrijfscontinuïteit moeten worden geïmplementeerd om verstoring tot een aanvaardbaar niveau te beperken, door een combinatie van preventieve maatregelen en herstelmaatregelen. Dit alles zou te zijner tijd (2010 – 2011) gevat kunnen worden in een continuïteitsplan.

- Oninbare debiteuren

Zowel in de reguliere bedrijfsvoering als bij de grotere investeringen en projecten is er sprake van oninbaarheid op debiteuren. Het debiteurensaldo van de provincie bedroeg per 31 december 2009 € 8.569 miljoen. Op deze vorderingen is in de jaarrekening een voorziening voor mogelijke oninbaarheid in mindering gebracht van € 1,4 miljoen. Jaarlijks wordt in de jaarrekening de hoogte van de voorziening beoordeeld.

- Specifieke uitkeringen

De provincie ontvangt uit vele subsidieregelingen gelden van het Rijk. Over de besteding ervan moet in veel gevallen verantwoording worden afgelegd. Hierbij dient meestal een accountantsverklaring te worden afgegeven. Met ingang van 2006 worden in de jaarrekening (SISA-bijlage) een aantal specifieke uitkeringen opgenomen, waardoor een specifieke accountantsverklaring niet meer vereist is. De verwachting is dat dit voor steeds meer specifieke uitkeringen zal gaan gelden. Indien de subsidievoorwaarden niet adequaat worden nageleefd, bestaat het risico

dat gelden dienen te worden terug betaald aan het Rijk, terwijl de kosten wel zijn gemaakt of bedragen wel zijn doorgegeven naar andere instellingen. Het genoemde risico leidt daarom niet tot een kwantificering van een aanwezig financieel effect.

- Ontoereikende verzekeringen

Een groot deel van de risico's is te verzekeren. De provincie heeft de normaal gebruikelijke risico's behorende bij hun taken dan ook verzekerd. Daarnaast zijn diverse aansprakelijkheidsverzekeringen afgesloten.

- Beleidsrisico's

De provincie loopt ook ten aanzien van wijziging beleid en/of (financiële) herprioritering risico's. Met name bij langjarige projecten is dit risico reëel, omdat het Rijk hier een grote invloed op heeft. Verder loopt de provincie risico ten aanzien van draagvlak bij externe partijen. Veel provinciale ambities zijn qua haalbaarheid afhankelijk van de medewerking van derden: bestuurlijk - politiek, beleidsmatig, financieel, prioriteit en procedureel. Dit risico kan zich in het bijzonder voordoen bij deelname van de provincie aan bijvoorbeeld de ontwikkeling van het gebied Leek-Roden of aan het Masterplan Assen-Zuid.

*Verbonden partijen en overige samenwerkingsverbanden*

Onder een verbonden partij wordt verstaan: een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft. Vooral het financiële belang impliceert een risico voor de provincie. Immers, de middelen die door de provincie ter beschikking zijn gesteld, kunnen een verlies zijn in geval van faillissement. Verder heeft de provincie een financieel belang indien financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de provincie.
In deze Jaarstukken is een afzonderlijke paragraaf besteed aan verbonden partijen (paragraaf I.2.6). De risico's van de samenwerkingsverbanden worden niet in alle gevallen gekwantificeerd. De accountant geeft in zijn rapport aan dat hij inschat dat de provincie hierbij specifiek risico loopt bij het SNN en GAE. Het gaat hierbij globaal geschat om een risico van vijfmaal de jaarlijkse bijdrage. Dit is omgerekend op basis van de Begroting 2008 ongeveer € 4,3 miljoen.

De volgende verbonden partijen en overige samenwerkingsverbanden zijn te onderscheiden.

Deelnemingen

- Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij. Het betreft een symbolische deelname; de provincie Drenthe is voor 0,01% aandeelhouder.
- WMD. De provincie bezit 50% van het aandelenkapitaal.
- GAE. De provincie bezit 30% van de aandelen. De bijdrage in 2009 bedroeg voor Drenthe € 306.302,--
- Europark Coevorden/Emlichheim Entwicklungsgesellschaft mbH. De provincie zal, gelet op de omvorming van het Europark naar een risicodragende onderneming, alleen indirect (via lening NOM) bijdragen aan het stamkapitaal van het Europark.
- NV Essent. Sinds medio 2009 is Drenthe geen aandeelhouder meer van Essent. Wel is er sindsdien een belang van 2,3% in het netwerkbedrijf ENEXIS, in het milieubedrijf Attero en in Publiek Belang Elektriciteitsproductie. ENEXIS is een regionaal netwerkbedrijf dat wettelijk in handen van overheden moet zijn. Attero is het voormalige Essent Milieu. Publiek Belang Elektriciteitsproductie is een tijdelijke vennootschap in verband met de 50%-deelname in EPZ (Elektriciteitsproductiemaatschappij Zeeland) waarover nog juridische procedures lopen. In de drie bedrijven heeft de provincie geen commissarisplaatsen.

Gemeenschappelijke regelingen

- SNN. De bijdrage in de uitvoeringskosten bedroeg over 2009 € 562.700,--. Bij SNN is voor de risico's van de lopende projecten een ruime voorziening gevormd. Door deelname in het bestuur en het bestuderen en bijhouden van alle bestuursstukken houdt de provincie Drenthe greep op de eventueel aanwezige risico's bij het SNN. Daarnaast vindt toezicht plaats door het Ministerie van BZK.
- BANN. Het bestuursonderwijs is geprivatiseerd. De gemeenschappelijke regeling is in stand gebleven om de eventuele verplichtingen ten opzichte van voormalig personeel na te kunnen komen. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.
- Noordelijke Rekenkamer. De GS, waaraan de drie noordelijke provincies deelnemen, is in werking getreden op 1 januari 2005. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.
- OV-bureau. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.

Stichtingen en andere privaatrechtelijke rechtspersonen

- Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.
- Stichting Drentse Bedrijfslocaties (DBL). De . De bijdrage over 2009 bedroeg € 61.585,--.
- Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA). De bijdrage over 2009 bedroeg € 161.088,--.
- Stichting Drents Plateau. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.
- Vereniging IPO. De bijdrage over 2009 van de provincie Drenthe bedroeg € 763.634,--.

Bestuursrechtelijke rechtspersonen

- Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe. Het fonds beheert de gesloten stortplaatsen uit de opbrengsten van de nazorgheffing verkregen middelen. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.

De risico's van de samenwerkingsverbanden worden in de rapportages van de provincie niet gekwantificeerd. Bestudering van de stukken levert het volgende beeld op.

| Nr. | Verbonden partij | Kwantificering (x € 1.000,--) |
|---|---|---|
| 1. | Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij | 0 |
| 2. | Waterleidingsmaatschappij Drenthe | 0 |
| 3. | Groningen Airport Eelde (5x de werkelijke bijdrage 2007) | 1.500 |
| 4. | Europark Coevorden/Emlichheim Entwicklungsgesellschaft nbH | 0 |
| 5. | NV Essent | 0 |
| 6. | Samenwerkingsverband Noord-Nederland (5x de werkelijke bijdrage 2007) | 2.600 |
| 7. | Interprovinciaal Overleg | 0 |
| 8. | Bestuursacademie Noord-Nederland | 0 |
| 9. | Noordelijke Rekenkamer | 0 |
| 10. | OV-bureau | 0 |
| 11. | Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie | 0 |
| 12. | Stichting Drentse bedrijfslocaties | 0 |
| 13. | Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen | 0 |
| 14. | Stichting Drents Plateau | 0 |
| 15. | Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe | 0 |
| Totaal | | 4.100 |

**Conclusie financieel effect van de risico's**

Uit het bovenstaande blijkt dat de risico's als volgt gekwantificeerd kunnen worden weergegeven (afgerond x € 1.000,--)

| | Financieel effect | |
|---|---|---|
| | Minimum | Maximum |
| Risico's vermeld in deze paragraaf<br>- claims van derden | 1.500 | 2.500 |
| Inschatting p.m.-posten risico's vermeld in deze paragraaf en een aan te houden buffer voor algemene bedrijfsvoeringrisico's (5%-8% van de begrote lasten 2008) | 14.402 | 23.044 |
| Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen, inschatting | 5.000 | 5.000 |
| Verbonden partijen | 4.100 | 4.100 |
| Totaal financieel effect van de risico's | 25.002 | 34.644 |

De financiële effecten van de aangegeven risico's worden gezien het vorenstaande ingeschat tussen de € 25 en € 35 miljoen.

**Omvang van het weerstandsvermogen**

Op basis van diverse kengetallen is getracht een oordeel te geven over het weerstandsvermogen. De volgende kengetallen zijn hiertoe aangegeven (afgerond x € 1.000,--).

| Weerstandsvermogen | Totaal |
|---|---|
| Omvang risico's | 25.002 – 34.644 |
| Weerstandscapaciteit (alleen bij te vormen risicoreserve) | 30.908 |
| Totaal lasten 2009 | 288.057 |
| 10% van de totale lasten | 28.806 |
| Aanbevolen weerstandscapaciteit accountant | 25.000 |

# I.2.3
# Onderhoud kapitaalgoederen

Met het onderhoud van kapitaalgoederen is een substantieel deel van de exploitatie gemoeid. In de paragraaf die hieraan wordt gewijd, worden de beleidslijnen met betrekking tot beheersmatige aspecten daarvan weergegeven. In deze verantwoording doen wij verslag over de uitvoering van het onderhoud aan de kapitaalgoederen. Onder kapitaalgoederen wordt verstaan alle in eigendom van de provincie zijnde goederen met een meerjarig nut. Deze kapitaalgoederen hebben wij als volgt gerubriceerd.

- Wegen
- Vaarwegen
- Kunstwerken (viaducten, bruggen en dergelijke)
- Groen
- Verlichting
- Gebouwen

## Wegenbeheer

### Kengetallen

De provincie Drenthe beschikt over ongeveer 467 km wegen, 13 km parallelwegen, 256 km fietspaden, 26 km op- en afritten, 9 km dubbele rijbanen en 3 km voetpaden. Hierin bevinden zich 330 kruispunten/T-aansluitingen, 73 rotondes, 6 verkeersregelinstallaties en een groot aantal (circa 80) bushokjes.

### Budget voor onderhoud

Het beschikbare budget voor onderhoud in de provinciale begroting wordt berekend op basis van een normbedrag. Dit bedrag wordt jaarlijks met een percentage verhoogd (inflatiecorrectie). Hierna vindt u een overzicht van de kosten van onderhoud van de wegen, zoals opgenomen in de begroting 2009, en de werkelijke kosten.

**Verantwoording 2009**

| Lasten | Begroot 2009 | Realisatie 2009 |
|---|---|---|
| Programma Beheer en onderhoud | 10.663.589 | 10.893.372 |

Wij zijn gestart met het maken van een beleidsvisie beheer en onderhoud. Hiermee wordt beleid voor de langere termijn opgesteld, waarmee ook inzicht komt in de kosten, en daarmee de benodigde middelen, voor het beheer en onderhoud. De hoofdlijnen uit de beleidsvisie zijn onderdeel van de totale provinciale meerjarenplanning en kaderstellend voor het uitvoeringsprogramma voor het daaropvolgende jaar.

Het cyclische beheer en onderhoud is in 2009 volgens planning verlopen. In december is de winter ingetreden met veel sneeuwval. Dit heeft geleid tot een verdubbeling van kosten ten behoeve van de gladheidsbestrijding in 2009. De sneeuwval heeft doorgezet in 2010, zodat er begin februari in Nederland nog nauwelijks strooizout voorradig was.

In 2009 hebben wij nog ongeveer 38 km wegareaal voorzien van de juiste wegbelijning conform de eisen van EHK (essentiële herkenbaarheidskenmerken).

In de provincie zijn de provinciale wegen getoetst aan de Europese Richtlijn Omgevingslawaai. Twee wegen, de N372 en de N851, vallen binnen de categorie waarvoor nader onderzoek wordt uitgevoerd naar mogelijke maatregelen. Voor de overige wegen moeten grenswaarden worden vastgesteld. Bij overschrijding hiervan moeten er actieplannen worden opgesteld om omgevingslawaai te voorkomen of te reduceren. Bij reconstructies en onderhoudswerkzaamheden moet in de toekomst rekening worden gehouden met de eisen genoemd in de Wet geluidhinder.

## Vaarwegen

### Kengetallen

De provincie beheert ca. 154 km vaarwegen, met daarnaast 21.200 are bermen en taluds en 24.900 meter watergangen. Het water in de vaarwegen wordt op peil gehouden door middel van 17 sluizen en 13 gemalen.

### Vaarweg Meppel-De Punt

*Kengetallen*

Totale lengte is 64 km vaarweg: het Noord-Willemskanaal, de Drentsche Hoofdvaart en het Meppelerdiep. Over de vaarweg liggen 26 bruggen en het water wordt op peil gehouden door middel van 9 sluizen en 6 pompgemalen/aflaten.

*Budget voor onderhoud*

Het beschikbare budget voor onderhoud bestaat, naast een jaarlijks geïndexeerd normbedrag, voornamelijk uit bijdragen van derden (rijk en waterschappen). Opmerking hierbij is dat de vergoeding van het Rijk voor groot onderhoud met ingang van 2024 komt te vervallen.

**Verantwoording 2009**

| Lasten | Begroot 2009 | Realisatie 2009 |
|---|---|---|
| Programma Beheer en onderhoud | 3.313.979 | 3.104.185 |
| | Stand per 1 januari 2009 | Stand per 31 december 2009 |
| Saldo reserve Beheer vaarweg MDP | 6.578.328<br>(begrote onttrekking 1.795.955) | 4.587.812 |

De geplande projecten zijn gerealiseerd, met uitzondering van de aanleg van de passantenhaven Dieverbrug. De aanleg van de passantenhaven Dieverbrug is niet gerealiseerd in verband met bezwaren op de bestemmingsplanwijziging. Per 1 januari 2008 heeft het Rijk de vergoedingen verlaagd met de btw-component en dit bedrag toegevoegd aan het btw compensatiefonds. Sinds 2008 is het niet langer mogelijk de btw te declareren bij Rijkswaterstaat. Vanwege het besluit van het Rijk om btw-vergoeding toe te voegen aan het btw compensatiefonds, is het btw-deel ter grootte van € 672.256,-- niet door Rijkswaterstaat vergoed. Dit heeft er onder andere toe geleid dat er bij de Vaarweg Meppel-De Punt sprake is van een nadeel van € 194.561,--.

### Zuidoost-Drentse vaarwegen

*Kengetallen*

De totale lengte is 91 km, waarin zijn opgenomen alle vaarwegen die in het beheer en onderhoud zijn van de provincie Drenthe en die niet vallen onder de vaarweg Meppel-De Punt. Over deze vaarwegen liggen 20 bruggen en wordt het water op peil gehouden door middel van 8 sluizen en 5 gemalen met aflaatwerken.

*Budget voor onderhoud*
Het voor het onderhoud beschikbare budget bestaat naast een jaarlijks geïndexeerd normbedrag uit bijdragen die van derden (met name waterschappen) worden ontvangen.

**Verantwoording 2009**

| Lasten | Begroot 2009 | Realisatie 2009 |
|---|---|---|
| Programma Beheer en onderhoud | 3.125.034 | 3.171.531 |

Het dagelijks beheer en onderhoud van de vaarwegen is volgens de planning uitgevoerd.

*Vaarverbinding Erica - Ter Apel*
De eerste fase van de vaarverbinding Erica - Ter Apel wordt in 2010 afgerond. In 2009 zijn in het project Erica - Ter Apel de volgende werken opgeleverd: de Viertorenbrug, 3 sluizen, de oeverconstructie bij Emmer-Compascuum, de Brug de Doorsnee, de Sprengersbrug en de Hartmanbrug. Vanuit Ter Apel is de verbinding tot aan het Veenkanaal bijna gereed. Het afgelopen jaar is de 2e fase van de aanleg van de recreatieve vaarverbinding Erica - Ter Apel verder ontwikkeld. Samen met de gemeente Emmen is een aangepast ontwerp gemaakt voor het traject Veenpark-Bladderswijk. Een 'belevingskanaal' maakt deel uit van de plannen, waarvoor extra EFRO-subsidie is aangevraagd en gehonoreerd. In het ontwerp ontstaat een unieke kans voor de aanleg van een kanaal met een hoge belevingswaarde. Er komen voorzieningen voor afmeren, wandelen, fietsen, sportvissen en kleine watersport. Daarnaast wordt bij de aanleg rekening gehouden met het landschap en de cultuurhistorie. Dit krijgt vorm door het accentueren van hoogveenrestanten, de aanleg van een koppelsluis met in totaal 5 meter verval en herstel van veenkanalen en een oude trambrug. In het kader van natuur en duurzaamheid voorzien de plannen in een ecoduct, natuurzones en een spaarsluis.

## Kunstwerken (viaducten, bruggen en dergelijke)

*Kengetallen*
De provincie beheert een groot aantal kunstwerken: 450 duikers, 50 vaste bruggen, 11 houten bruggen, 46 beweegbare bruggen, 35 viaducten, 30 onderdoorgangen, 17 sluizen en 13 gemalen.

Er is geconstateerd dat er een toename van belasting optreedt op viaducten, bruggen en wegen door zwaardere totaallasten van het verkeer. Door toename van vrachtauto's met enkele banden en hogere bandenspanning, neemt de schade excessief toe. Herbeoordeling van viaducten en bruggen van voor 1976 hebben wij in 2009 opgestart om de kwaliteit in beeld te krijgen.

De kosten van exploitatie en onderhoud van de kunstwerken zijn in de Begroting verdisconteerd in het Programma beheer en onderhoud (zowel voor de wegen als de vaarwegen)

## Groen

*Kengetallen*
Drenthe beheert 66.200 are bermen met 32.222 bomen. De ruimtelijke kwaliteit in het landelijk gebied is een randvoorwaarde voor de ontwikkeling van de infrastructuur.

In 2009 hebben wij ongeveer 20 km wegareaal landschappelijk ingepast. Ook wordt in de onderhoudsprojecten van vaarwegen de inpassing in het landschap meegenomen.

De kosten van onderhoud van groen zijn in de Begroting verdisconteerd in het Programma beheer en onderhoud (zowel voor de wegen als vaarwegen).

**Verlichting (openbare verlichting)**

*Kengetallen*
De provincie beheert ca. 3.000 lichtmasten. De exploitatie en het onderhoud van de openbare verlichting zijn grotendeels uitbesteed aan Essent.

In het Beleidsplan verlichting is opgenomen de openbare verlichting tot een minimum te beperken. Hiermee wordt tegemoetgekomen aan de wens om energie te besparen en de lichtoverlast terug te dringen zonder dat de verkeersveiligheid in het gedrang komt. In 2009 zijn er saneringswerkzaamheden uitgevoerd. Deels binnen de reguliere wegenprojecten en deels in specifieke saneringsprojecten. Hierbij zijn van de ca. 3.000 lichtmasten, het oorspronkelijke aantal, ca. 600 lichtmasten verwijderd. De werkzaamheden zullen in 2010 worden voortgezet, met de bedoeling dat er eind 2010 nog 1.500 lichtmasten over/werkzaam zijn.
Ook houden wij energiebesparende proeven met LED-verlichting (N379, N855, N375 rotonde Pesse), en geen verlichting (N386 rotonde Bunne).

**Gebouwen**
Naast de steunpunten en dienstwoningen op het werkterrein van wegen en kanalen kent de provincie Drenthe nog een tweetal gebouwen waarvan zij het onderhoud heeft. Dit betreft:
- het provinciehuis
- het Drents Museum

*Het provinciehuis*
Om op een zo planmatige wijze het onderhoud aan het provinciehuis uit te voeren en de financiële middelen daarvoor beschikbaar te hebben, is door een gespecialiseerd bureau in 2000 een onderhoudsplan opgesteld. Daarbij is gebruikgemaakt van standaard geaccepteerde prijs- en kwaliteitsnormen die gelden in de bouw. Het plan geeft inzicht in de staat van onderhoud, de te verwachten toekomstige onderhoudsbehoefte voor een termijn van 10 jaar en de daarvoor benodigde financiële middelen. Er is daarbij rekening gehouden met onder meer het feit dat het provinciehuis geen onderhoudsvriendelijk gebouw is, omdat er veel hout- en ijzerconstructies zijn toegepast. Verder is in het meerjarenonderhoudsplan rekening gehouden met het onderhoud aan het buitenterrein.
Omdat het huidige onderhoudsplan is opgesteld voor de periode 2000-2010 en het provinciehuis de komende tijd gerevitaliseerd gaat worden, zal het onderhoudsplan tijdens de revitalisering geactualiseerd worden. Tijdens de revitalisering zal duidelijk worden wat na afronding voor dagelijks en planmatig onderhoud jaarlijks nodig is.
Voor de uitvoering van het onderhoudsplan is in de Meerjarenbegroting 2010 en volgende jaren rekening gehouden met een uitgaaf van € 987.000,-- in 2010. Van dit bedrag wordt jaarlijks € 351.930,-- gestort in de Voorziening groot onderhoud provinciehuis.

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Provinciehuis | 987.000 | 493.500 | 351.930 | 351.930 |

Het saldo van de Voorziening groot onderhoud provinciehuis bedraagt per 31 december 2009 € 2.146.491,--.

*Drents Museum*
In 2001 heeft een daartoe gespecialiseerd bureau een rapport uitgebracht over het onderhoud van het Drents Museum. Op grond van de uitkomsten van het daarbij behorende 10-jarig onderhoudsplan, alsmede een uitgewerkte heldere taakafbakening van verantwoordelijkheden tussen huurder en verhuurder is het budget vastgesteld dat nodig is om de kwaliteit van het onderhoud van de gebouwen op een goed niveau te houden.
Omdat het huidige onderhoudsplan in 2001 is opgesteld en het Drents Museum in de komende periode uitgebreid gaat worden, zal het onderhoudsplan tijdens de verbouwing geactualiseerd worden. Dit ook weer voor een periode van 10 jaar. Na de afronding van de verbouwing en nieuwbouw zal dan duidelijk worden wat na afronding voor onderhoud jaarlijks nodig is.
Daarom is de afgelopen periode gereserveerd omgegaan met uitvoering van planmatig onderhoud. Het uitgestelde onderhoud zal tijdens de verbouwing plaatsvinden. Voor de uitvoering van het onderhoudsplan is in de Meerjarenbegroting 2010 rekening gehouden met een uitgaaf van € 230.000,--. Van dit bedrag wordt jaarlijks € 121.899,-- gestort in de Voorziening groot onderhoud Drents Museum.
Voor het dagelijks onderhoud is jaarlijks een exploitatiebudget in de Begroting opgenomen ter hoogte van het verschil tussen de structurele uitgaaf en de storting in de voorziening.

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Drents Museum | 230.000 | 121.899 | 121.899 | 121.899 |

Het saldo van de Voorziening groot onderhoud Drents Museum bedraagt per 31 december 2009 € 675.632,--.

# I.2.4
# Financiering

Op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording (2004) dient in de provinciale jaarrekening een financieringsparagraaf te worden opgenomen. Hierin wordt informatie over de financiële positie van de provincie gegeven. Deze financieringsparagraaf is in samenhang met het Treasurystatuut en de Financiële Verordening een belangrijk instrument voor het transparant maken en daarmee voor het sturen, beheersen en controleren van de treasuryfunctie. In de financieringsparagraaf worden de volgende onderwerpen besproken:

- financieringspositie
- interne ontwikkelingen
- ontwikkeling rentetarieven
- risicobeheer
- leningenportefeuille
- meerjarige financieringspositie

## Financieringssaldo

Hierna vindt u een overzicht van de investeringen en de financiering, evenals het financieringssaldo per ultimo (vorig) boekjaar (x € 1.000,--).

| | 31 december 2008 | 31 december 2009 |
|---|---|---|
| **Vaste activa** | | |
| Materiële vaste activa | 63.240 | 71.649 |
| Financiële vaste activa | 40.484 | 78.706 |
| Subtotaal | 103.724 | 150.354 |
| Financiering | | |
| Eigen Vermogen | 217.901 | 386.513 |
| Voorzieningen | 4.290 | 23.215 |
| Opgenomen geldleningen | 1.329 | 989 |
| Subtotaal | 223.520 | 410.717 |
| Financieringssaldo | 119.796 | 260.363 |

### Toelichting financieringssaldo

Tussen 31 december 2008 en 31 december 2009 is het financieringsoverschot gestegen tot € 260,4 miljoen. De voornaamste reden voor deze stijging is de ontvangst van de verkoopopbrengst aandelen Essent.

### Investeringen vaste activa

De investeringen (x € 1.000,--) kunnen als volgt worden gerecapituleerd.

| | Realisatie 2008 | Realisatie 2009 |
|---|---|---|
| Saldo per 1 januari | 55.868 | 63.240 |
| Vermeerderingen | 12.488 | 16.492 |
| Verminderingen | 1.196 | 4.205 |
| Afschrijvingen | 3.920 | 3.878 |
| Saldo per 31 december | 63.240 | 71.649 |

**Toelichting op het vermogen**
De vermogensstijging (x € 1.000,--) ten opzichte van vorig jaar kan in eenzelfde vorm worden weergegeven.

| | 31 december 2008 | 31 december 2009 |
|---|---|---|
| Algemene reserves | 93.953 | 76.929 |
| Bestemmingsreserves | 102.715 | 264.978 |
| Rekeningsaldo | 21.233 | 44.606 |
| Totaal vermogen | 217.901 | 386.513 |

## Interne ontwikkelingen

Op 7 oktober 2009 is het geactualiseerde Treasurystatuut door provinciale staten vastgesteld. Het nieuwe statuut sluit aan bij de strengere regelgeving in de Ruddo (Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden) die vanwege de kredietcrisis is aangescherpt in 2009. Door de ratingaanscherping is het aantal Nederlandse banken waar tijdelijk overtollige liquide middelen uitgezet worden beperkt tot een minimum. De verscherpte eisen uit de Ruddo die ook vertaald zijn in het Treasurystatuut zijn als volgt.

- Aanscherping landencriterium: uitzettingen zijn beperkt tot financiële ondernemingen onder toezicht in de EER, waarbij de lidstaat ten minste beschikt over een AA-rating afgegeven door ten minste 2 gerenommeerde ratingbureaus[2].
- Differentiatie naar looptijd: uitzettingen korter dan 3 maanden zijn toegestaan bij financiële ondernemingen met minimaal een A-rating. Uitzettingen langer dan 3 maanden zijn toegestaan bij financiële ondernemingen met minimaal een AA minus rating. Ook deze rating moet zijn afgegeven door ten minste 2 gerenommeerde ratingbureaus.

Daarnaast is intern een aantal verbeteringen doorgevoerd om de treasuryfunctie verder te professionaliseren. Hierbij is onder andere gekeken naar de aanbevelingen uit het onderzoeksrapport[3] naar het treasurybeleid in de provincie Noord-Holland. Zo is eind 2009 een treasurycommissie geïnstalleerd om de informatievoorziening tussen het bestuurlijk en ambtelijk apparaat te verbeteren. Om de continuïteit van de treasuryfunctie te waarborgen is in 2009 begonnen met het inwerken van een gelijkwaardige plaatsvervanger.
De uitgezette gelden zijn begin oktober verdubbeld door de ontvangst van de verkoopopbrengst aandelen Essent. Ten slotte is in 2009 een beleggingsstrategie geformuleerd om tot een betere risicospreiding in de beleggingsportefeuille te komen. Het daadwerkelijk inrichten van de portefeuille staat gepland voor 2010.

## Ontwikkeling rentetarieven

**Refi-rente**
De marktrente wordt grotendeels gestuurd door de Europese Centrale Bank (ECB). De ECB haar doelstelling is om de koopkracht van de euro te handhaven. Het jaar 2009 was een zwaar jaar voor de financiële sector. De ECB stelde de banken in staat om nagenoeg onbeperkt te kunnen lenen. De zogenaamde refi-rente[4] is in januari verlaagd tot 2%, in maart tot 1,5%, in

2 Moody's, Standard & Poor's en Fitch.

3 Tripe R: Regels, Rendement, Risico. Rapport van de Provinciale Onderzoekscommissie Noord-Holland, 29 mei 2009.

4 Rente die banken aan de ECB betalen om geld te lenen.

april tot 1,25% en in mei tot 1%. De ECB lijkt voorlopig haar refi-rente nog niet te verhogen. Spaarrentes dalen navenant; immers de banken hoeven geen gebruik te maken van spaargeld van de consument. In de volgende grafiek is duidelijk te zien dat de kredietcrisis zorgde voor een daling van de marktrente, vooral op de geldmarkt.

**Geldmarkt**

De geldmarkttarieven, goed zichtbaar in de 3-maands Euribor-tarieven, hebben dan ook historisch lage waarden bereikt. De bodem lijkt eind 2009 nog niet in zicht. Zolang de ECB haar refi-rente niet verhoogt, zal de vergoeding op spaarrekeningen en kortlopende deposito's niet aantrekken. De geldmarktrente[5] had in januari een waarde van circa 2,5%. In de daaropvolgende maanden is de Euribor verder gedaald naar 0,7% in december.

**Kapitaalmarkt**

De kapitaalmarktrente had begin 2009 een waarde van circa 3,6%[6]. Vervolgens is de rente gaan schommelen om uiteindelijk uit te komen op een waarde van circa 3,4% eind 2009.
De kapitaalmarktrente wordt sterk gestuurd door macro-economische ontwikkelingen. Zodra de inflatie stijgt dan stijgt de kapitaalmarktrente in de regel mee. In 2009 bedroeg de inflatie 1,2%[7] in de Nederlandse economie.

**Grafiek** **Ontwikkeling geld- en kapitaalmarkt**

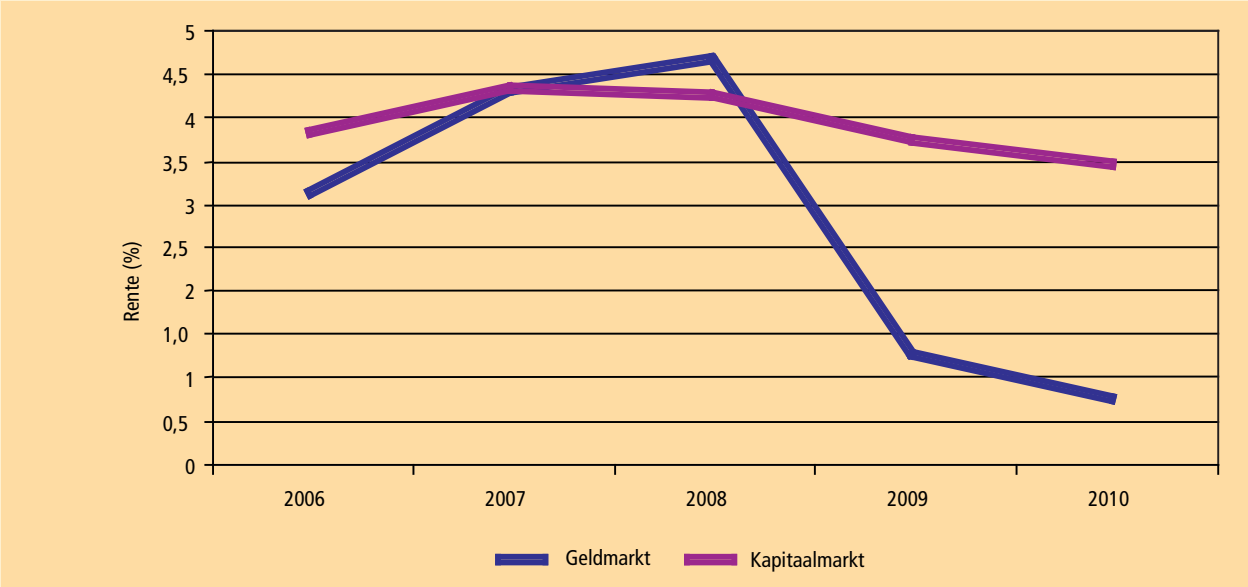


## Uitzettingen

De tijdelijk overtollige liquide middelen zijn uitgezet op deposito's, spaarrekeningen en rentefondsen bij financiële ondernemingen in Nederland. Alle in 2009 uitgezette gelden voldeden op het moment van uitzetting aan de nieuwe Ruddo voorwaarden (zie interne ontwikkelingen). De beleggingshorizon van de uitzettingen is gebaseerd op de meerjarige liquiditeitsprognose en de rentevisie van analisten. De provincie Drenthe had per 31 december 2009 circa € 265 miljoen aan

5 3 maands Euribor.

6 10 jaars-Nederlandse staatslening.

7 CBS.

tijdelijk overtollige liquide middelen uitstaan. Begin oktober zijn de uitgezette gelden verdubbeld door de ontvangst van de verkoopopbrengst aandelen Essent. Het gemiddelde uitgezette saldo in 2009 bedraagt € 196,7 miljoen tegen een gemiddeld rentepercentage van 2,5%. In 2009 is totaal € 4,7 miljoen aan rente gerealiseerd. De benchmark, de gemiddelde 3 maands Euribor, had over 2009 een waarde van 1,22%.
Op de volgende pagina is de spreiding van de uitgezette gelden per 31 december 2009 te zien.

| Naam instelling | Einddatum | Rente (%) | Looptijd (dagen) | Uitgezet bedrag |
|---|---|---|---|---|
| **Deposito's** | | | | |
| Rabobank | 7-1-2010 | 0,35 | 14 | 3.700.000 |
| ABN AMRO | 28-1-2010 | 4 | 364 | 1.900.000 |
| ABN AMRO | 1-4-2010 | 1,03 | 182 | 20.000.000 |
| Rabobank | 1-4-2010 | 0,751 | 181 | 9.500.000 |
| Rabobank | 30-7-2010 | 1,4 | 365 | 1.100.000 |
| ING | 10-2-2011 | 2,5 | 553 | 2.300.000 |
| ING | 17-2-2011 | 2,5 | 553 | 1.700.000 |
| | | | | 40.200.000 |
| **Fondsen** | | | | |
| APG | | | | 9.746.651 |
| APG | | | | 6.141.036 |
| BNG Fido Geldmarktselect 6 mnd | 31-3-2010 | 1,420 | 182 | 11.113.983 |
| BNG Fido Geldmarktselect 4 mnd | 26-2-2010 | 1,323 | 119 | 11.084.211 |
| BNG Fido Geldmarkt select 6 mnd | 31-3-2010 | 1,420 | 182 | 1.034.686 |
| BNG Fido Geldmarktselect 9 mnd | 26-2-2010 | 2,064 | 273 | 11.102.766 |
| BNG Fido Geldmarktselect 6 mnd | 31-3-2010 | 1,418 | 181 | 10.000.000 |
| BNG Fido Geldmarktselect 9 mnd | 30-6-2010 | 1,544 | 272 | 10.000.000 |
| BNG Fido Geldmarktselect 12 mnd | 31-5-2010 | 2,132 | 367 | 5.254.150 |
| BNG Fido Geldmarktselect 12 mnd | 30-9-2010 | 1,636 | 364 | 10.000.000 |
| BNG Fido Geldmarktselect 14 mnd | 6-1-2011 | 1,757 | 462 | 10.000.000 |
| | | | | 95.477.481 |
| **Spaarrekeningen** | | | | |
| ABN AMRO Top Deposito | dagelijks opvraagbaar | variabel | | 15.000.000 |
| ABN AMRO Top Deposito | dagelijks opvraagbaar | variabel | | 15.000.000 |
| ABN AMRO Ondernemers Loyaal Deposito | dagelijks opvraagbaar | variabel | | 59.400.000 |
| ING Spaarrekening | dagelijks opvraagbaar | variabel | | 10.000.000 |
| ING Extra Bonus Zakenrekening | dagelijks opvraagbaar | variabel | | 10.000.000 |
| ING Extra Bonus Zakenrekening | dagelijks opvraagbaar | variabel | | 10.000.000 |
| Rabobank bedrijfstelerekening | dagelijks opvraagbaar | variabel | | 2.500.000 |
| Rabobank bedrijfsdeposito | dagelijks opvraagbaar | variabel | | 2.509.543 |
| Rabobank bonusspaarrekening | dagelijks opvraagbaar | variabel | | 5.000.000 |
| | | | | 129.409.543 |
| Totaal | | | | 265.087.024 |

## Risicobeheer

In het Treasurystatuut zijn de risico's opgenomen die intern beheerst moeten worden. In deze paragraaf wordt een analyse gemaakt van de kasgeldlimiet, de renterisiconorm en het krediet-, koers- en valutarisico op de tijdelijk uitgezette liquide middelen. Een belangrijk uitgangspunt in de Wet Fido is het vermijden van grote fluctuaties in de rentelasten. Er is een toets gemaakt in de Wet Fido voor risico's op kortlopende schulden (kasgeldlimiet) en langlopende schulden (renterisiconorm).

### Kasgeldlimiet

De Wet Fido geeft aan dat de netto vlottende schuld niet hoger mag zijn dan de kasgeldlimiet. Dit is bedoeld om de hoeveelheid kort aangetrokken leningen te begrenzen. Vooral bij korte financieringen kan het renterisico aanzienlijk zijn. De toegestane kasgeldlimiet bedraagt vooralsnog 7%. Dit betekent een kasgeldlimiet van € 19,9 miljoen en een ruimte van € 181 miljoen. De kasgeldlimiet is ruim onderschreden.

### Renterisiconorm

Het doel van de renterisiconorm is, net als bij de kasgeldlimiet, het inkaderen van grote fluctuaties in de rentelasten. Als grondslag wordt aangehouden dat de provincie niet meer dan 20% van haar begrotingstotaal in aanmerking mag laten komen voor herfinanciering. De provincie Drenthe heeft geen langlopende leningen te herfinancieren. De renterisiconorm is daarom niet van toepassing.

### Kredietrisico

Het kredietrisico geeft de mate aan waarin de provincie een risico loopt over haar uitgezette gelden, vanwege het niet kunnen voldoen aan de betalingsverplichtingen door de tegenpartij. De diverse tegenpartijen zijn onderverdeeld in risicogroepen naar financiële zekerheid en variëren van extreem kredietwaardig tot twijfelachtig. Het treasurybeleid is gericht op het minimaliseren van risico's en binnen de geldende kaders een zo optimaal mogelijk rendement behalen. De kredietwaardigheid van financiële ondernemingen wordt nauwgezet gevolgd. Voor de beoordeling van de kredietwaardigheid wordt gebruikgemaakt van de ratingbureaus Fitch, Moody's en Standard & Poor's. Om het kredietrisico te beperken wordt er uitsluitend belegd in financiële instellingen met een hoge kredietwaardigheid.

### Koersrisico

Koersrisico wordt gelopen bij uitzettingen in de vorm van vastrentende waarden zoals bij obligaties en onderhandse leningen, waarbij voor het einde van de looptijd tot verkoop wordt overgegaan. Dit risico is aan de orde bij een tweetal rentefondsen waarin wordt deelgenomen. Deze rentefondsen worden beheerd door de vermogensbeheerder APG. Doel van deze rentefondsen is om met een aantal investeerders tot een collectieve belegging van vermogen te komen. Door een grote spreiding van de aangetrokken vastrentende waarden kan het koersrisico bij onttrekking tot een minimum worden beperkt. Vroegtijdige verkoop is niet aan de orde.

### Valutarisico

De provincie kent geen valutarisio, omdat het sluiten van transacties en het verlenen van garanties uitsluitend in euro's plaatsvinden.

## Leningenportefeuille

### Verstrekte langlopende geldleningen

De provincie heeft per 31 december 2009 een saldo van € 74,9 miljoen aan verstrekte leningen (2008: € 35,8 miljoen). Dit bestaat voor ongeveer 35% uit verstrekte hypotheken aan het personeel. Er worden geen nieuwe hypotheken meer verstrekt aan het personeel. De overigen 65% zijn geldleningen die om bestuurlijke redenen verstrekt zijn aan instellingen zoals RTV Drenthe en de achtergestelde lening aan Essent/Edon. RTV Drenthe heeft per 31 december 2009 nog een schuld uitstaan van € 3,7 miljoen. Op de achtergestelde, niet opeisbare lening aan Essent/Edon, wordt niet afgelost en staat per 31 december 2009 nog een schuld van € 4,25 miljoen.

| | Saldo 1 januari 2009 | Aflossing | Saldo 31 december 2009 |
|---|---|---|---|
| Achtergestelde lening Essent (Edon) | 4.247.837 | | 4.247.837 |
| RTV Drenthe | 3.843.954 | 164.713 | 3.679.241 |
| Hypotheken | 27.704.297 | 1.759.725 | 25.944.572 |
| Bruglening Enexis | - | | 41.058.999 |
| Totaal | 35.796.088 | 1.924.438 | 74.930.649 |

In 2009 zijn de aandeelhouders van Essent akkoord gegaan met de verkoop van hun aandelen en daarmee de overname van Essent door RWE. Onderdeel van de verkooptransactie was het verstrekken van een bruglening aan Enexis. Deze lening heeft een omvang van € 41,06 miljoen en is op 30 september 2009 verstrekt. De lening is opgedeeld in een viertal tranches met verschillende looptijden (variërend van 3 tot 10 jaar) en rentepercentages. De leningen worden in principe aan het eind van de looptijd afgelost.

### Opgenomen langlopende geldleningen

De lening bij de BNG is in 2009 afgelost. Verder zijn bij het groenfonds nog drie langlopende geldleningen. De leningen bij het groenfonds dienen de kavelruil van boeren te financieren. Aan het einde van de looptijd wordt afgelost. Twee van de leningen lopen tot 2012 en de laatste loopt tot 2016.

| | Saldo 1 januari 2009 | Aflossing | Saldo 31 december 2009 |
|---|---|---|---|
| BNG | 340.335 | -340.335 | 0 |
| Nationaal Groenfonds à 3,5% | 735.744 | 0 | 735.744 |
| Nationaal Groenfonds à 4,3% | 100.000 | 0 | 100.000 |
| Nationaal Groenfonds à 4,3% | 153.258 | 0 | 153.258 |
| Totaal | 1.329.338 | -340.335 | 989.002 |

### Gewaarborgde geldleningen

De gewaarborgde geldleningen betreffen geldleningen verstrekt ten behoeve van instellingen in de gezondheidszorg. In deze sector worden geen nieuwe garanties afgegeven. Het totaal van de gegarandeerde geldleningen bedraagt per 31 december 2009 € 6,3 miljoen en zal in de toekomst verder afnemen.

| | Saldo per 1 januari 2009 | Saldo per 31 december 2009 |
|---|---|---|
| Bedrag gewaarborgde leningen | 6.913.000 | 6.306.000 |

# I.2.5 Bedrijfsvoering

## Missie

De provincie Drenthe is een solide partner en zal dat in de toekomst blijven. De organisatie is 'in control'. De provincie is een aantrekkelijke werkgever waar mensen in een prettige en gezonde werkomgeving op een interactieve, doelgerichte en toekomstgerichte wijze samenwerken. De organisatie voorziet op een professionele wijze in de behoeften van bestuur, management en medewerkers aan advies en ondersteuning op het gebied van personeel, informatietechnologie, financiën en overige voorzieningen.

## Vijf ontwikkellijnen

De bedrijfsvoering van onze organisatie is gericht op deze missie. Bedrijfsvoering zien wij als de sturing en beheersing van bedrijfsprocessen binnen onze organisatie om de gestelde beleidsdoelstellingen te kunnen realiseren. Het gaat om de sturing en beheersing van zowel de primaire processen als van de processen die hiervoor faciliterend zijn. Het Concernplan 2008-2011, Sámen Sterker in de Slimme provincie, geeft inzicht in wat onze organisatie wil bereiken op het gebied van bedrijfsvoering. Het Concernplan sluit aan op het Collegeprogramma 2007-2011, Kiezen voor de kracht van Drenthe.

Niet alles kan tegelijk. Daarom gaat het Concernplan uit van verschillende fasen. Na de structuuraanpassingen uit 2007/2008 stond in 2009 de daarbij passende cultuurverandering centraal. Het was de fase van 'renoveren en consolideren'. Om de verworvenheden van het al eerder ingezette traject van organisatieontwikkeling, Sámen Sterker, vast te houden en verder uit te bouwen in onze organisatie. Ook is in 2009 gestart met de renovatie van ons provinciehuis. In 2010 komt de fase van 'innoveren' centraal te staan. Steeds meer medewerkers komen dan fasegewijs in onze nieuwe werkomgeving, inclusief nieuwe (ICT-)hulpmiddelen en soepele werkprocessen. Ook is meer inzicht opgebouwd in de Human Resources (HR)-opgave die wij hebben als gevolg van de ontwikkeling naar de Provincie Nieuwe Stijl (PNS).

In het Concernplan zijn doelen, inspanningen en acties om dit alles te bereiken, geordend in een aantal ontwikkellijnen. Deze ontwikkellijnen vormen de kapstok van deze paragraaf. Alleen de onderdelen die betrekking hebben op aspecten van bedrijfsvoering zijn in deze paragraaf opgenomen. Daarbij ligt de nadruk op de bedrijfsvoeringzaken die in 2009 speelden.

De vijf ontwikkellijnen uit het Concernplan 2008-2011 zijn de volgende.

I. Slimmere productie: uitvoeren Collegeprogramma, strategische projecten en programma's, procesverbetering
II. Programma Drenthe dóet ertoe!: uitwerken Provincie Nieuwe Stijl, interactieve beleidsontwikkeling, betere bestuurlijke samenwerking (waaronder vergroten bestuurskracht),
verbeteren kwaliteit van dienstverlening
III. Programma Samen Sterker in Actie!: organisatieontwikkeling
IV. Programma Provinciehuis van Morgen: werkomgeving
V. Zaken op orde: bedrijfsvoering

## I Slimmere productie

Met de ontwikkellijn Slimmere productie richten wij ons op het realiseren van de programmabegroting, de uitvoering van het Collegeprogramma, het oppakken van 'oud voor nieuw'-beleid, ofwel het vrijmaken van middelen voor prioriteiten uit het Collegeprogramma, en alle activiteiten en projecten binnen de lijn, zoals het inpassen van nieuwe ontwikkelingen en wet- en regelgeving in onze werkprocessen. De ontwikkellijn is gesplitst in strategische projecten/programma's en in procesverbetering.

**Bestuurlijke strategievorming**

Inmiddels is de provinciale strategie uitgewerkt in het visiedocument Provincie Drenthe Nieuwe Stijl, waarop wij later in deze paragraaf Bedrijfsvoering ook nog terugkomen. Besluitvorming over dit visiedocument is voorzien in 2010. Om de gewenste positie nog voor de provinciale statenverkiezingen van 2011 te bereiken, staat het jaar 2010 in het teken van de uitvoering van de ingezette koers. In de Voorjaarsnota 2009 is bij wijze van 'midterm review' nader ingegaan op de tot dusverre bereikte resultaten van de uitvoering van het Collegeprogramma. In 2009 is een start gemaakt met een omvangrijke bezuinigingsoperatie. De provincie is inmiddels in een totaal ander financieel vaarwater gekomen dan ten tijde van de start van de 'oud voor nieuw'-discussie. Aanvankelijk was de gedachte dat door herschikking van taken extra middelen kunnen worden vrijgemaakt voor nieuw beleid en realisatie van de ambities uit het Collegeprogramma. Nu is er de noodzaak tot het doorvoeren van bezuinigingen om een duurzaam financieel evenwicht in de provinciale begroting te bereiken. De grote financiële tekorten die optreden vanaf 2011 moeten worden weggewerkt. Dit kan door scherper te begroten (vermijden van onderbesteding), door kritisch te kijken naar de interne organisatie, door te focussen op de kerntaken en door beleidsambities bij te stellen. De afgelopen tijd zijn de financiën, de organisatie en het provinciale beleid kritisch doorgelicht. De concrete voorstellen waartoe deze doorlichting uiteindelijk leidt, worden in het kader van de Voorjaarsnota 2010 aan provinciale staten van Drenthe voorgelegd.

**Programmatisch en projectmatig werken**

Binnen meerdere programmalijnen komt het onderdeel programmatisch en projectmatig werken terug. Binnen de programmalijn Slimmere productie richten wij de aandacht vooral op de start van met name de grotere programma's en projecten. Het is van belang dat de start van een programma of project meer aandacht krijgt dan tot dusverre het geval was. Programma- en projectinitiatieven beoordelen wij meer dan voorheen op hun meerwaarde voor de provincie en op zaken als de verhouding tussen kosten en baten en de aan een programma of project verbonden risico's. Dit gebeurt onder meer door de introductie van de 'businesscase'. Hierop gaan wij later in deze paragraaf Bedrijfsvoering nog in bij de ontwikkellijn Samen Sterker in Actie!

**Geïntegreerde informatievoorziening**

In 2009 is ingezet op een versterkte koppeling tussen de bestuurlijke ambities en beleidscycli en de interne managementcyclus, de administraties en gegevensverzamelingen. Dit geeft niet alleen een solide basis voor de verantwoording, maar ook de monitoring is meer doelgericht en beleidsrelevant. Dit alles gebeurt tegen de achtergrond van het in 2009 gestarte project 'Kwaliteit van beleid'. In dit project wordt onder meer een methodiek ontwikkeld voor het benoemen en beheren van beleidsdoelstellingen. Een methodiek waarbij het 'beleidsrendement' wordt getoetst en van waaruit een systematische ordening van doelstellingen en activiteiten wordt bereikt. Daarbij wordt vooral aandacht besteed aan de doorwerking van provinciale besluitvorming in het handelen van partners van de provincie en andere derde partijen. Het

project krijgt in 2010 verder vorm door de uitvoering van een aantal pilots binnen onze provinciale organisatie.

| Ontwikkellijn | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| I. Slimmere productie | - Een uitgewerkte provinciale strategie. | - Provinciale strategie is uitgewerkt in het visiedocument Provincie Drenthe Nieuwe Stijl.<br>- 'Midterm review' van de realisatie van het Collegeprogramma is gepresenteerd als onderdeel van de voorjaarsnota 2009.<br>- Keuzelijst 'oud voor nieuw' opgesteld. |
| | - Weloverwogen afweging start programma's en projecten. | - Businesscase is als instrument geïntroduceerd. |
| | - Eenduidige en concernbrede set van doelstellingen en indicatoren. | - Pilots zijn opgestart in het kader van het project 'Kwaliteit van beleid', inclusief de monitoring van beleid. |

## II Programma Drenthe dóet er toe!

Het programma Drenthe dóet er toe! heeft als doelen uitwerking van de Provincie Nieuwe Stijl (PNS), een betere kwaliteit van beleid(sprocessen), betere bestuurlijke samenwerking, interactievere informatieverstrekking en beleidsvorming, betere profilering en een betere e-dienstverlening. In 2009 hebben wij ons vooral gericht op uitwerking van de PNS, samenwerking met en dienstverlening aan onze doelgroepen, te weten burgers, bedrijven en organisaties.

**Uitwerking Provincie Nieuwe Stijl (PNS)**
In opdracht van provinciale staten zijn wij in 2009 gestart met de uitwerking van het Bestuursakkoord 2008-2011 tussen rijk en provincies en het rapport Amen is geen Amsterdam (kerntakendiscussie). In 2011 wil de provincie de (gebieds)regisseur zijn op het ruimtelijk-economisch domein en de culturele infrastructuur. In september 2009 is het visiedocument Provincie Drenthe Nieuwe Stijl opgeleverd. Daarin hebben we uitgewerkt hoe het toekomstbeeld van de PNS zich verhoudt tot onze huidige taken en rolinvulling. Voor de taken die wij als provincie op ons nemen, moet aantoonbaar zijn dat de provinciale inzet een duidelijk provinciaal belang dient en toegevoegde waarde heeft. Waar dit niet zo is, beëindigen we taken of beleggen we deze elders. In 2009 is een programmamanager aangesteld om te zorgen voor regie op de ontwikkellijnen van de organisatie richting Provincie Nieuwe Stijl.

**Omgevingsgerichte samenwerking, strategievorming en beter(e) beleid(sprocessen)**
In het licht van de PNS krijgen beleidsontwikkeling en -uitvoering vorm vanuit onze provinciale regierol. Dat betekent dat onze provinciale organisatie daarvoor toegerust en ingericht moet zijn. De juiste netwerken, de juiste samenwerkingspartners om tafel, de juiste ontwikkelingen aanjagen en vraagstukken integraal benaderen. In 2009 hebben wij voor twee interactieve en integrale pilotprojecten ondersteuning verzorgd om tot een meer integrale en samenwerkingsgerichte werkwijze te komen. Daarnaast zijn themasessies gepland en gestart rondom sleutelonderwerpen binnen PNS: partnerschap, netwerken, alliantiemanagement, lobbyen, mediationvaardigheden en gebiedsgericht werken. In 2009 heeft een aantal van deze themasessies plaatsgevonden, de laatsten staan gepland in 2010.

Wij hebben in 2009 een start gemaakt met het ontwikkelen van een 'beleidsinstrumentenbox'. Deze biedt beleidsontwikkelaars handvatten om integraal en interactief beleid te ontwikkelen met partners. Dit heeft tot doel te komen tot beter(e) beleid(sprocessen). Realisatie van deze instrumentenbox vindt plaats in het eerste kwartaal van 2010.

Om ook in Europa goed mee te kunnen doen, hebben wij in 2008 onderzoek gedaan naar de stand van zaken met betrekking tot het Europees bewustzijn van onze organisatie. De hieruit voortvloeiende aanbevelingen hebben wij eind 2008 en begin 2009 geïmplementeerd. Daarnaast hebben wij samen met de provincies Groningen en Fryslân een cursus 'Europa en Europees recht' voor betrokken medewerkers georganiseerd. Via dit jaarlijks terugkerend opleidingsaanbod borgen wij het bewustzijn voor Europese aspecten. Met deze acties integreren wij in ons bestuurlijk en ambtelijk handelen de drie pijlers van onze 'Europa-bewuste' aanpak, te weten: wet- en regelgeving, beleidsbeïnvloeding en subsidieprogramma's.

De ook voor 2009 geplande activiteiten 'Uitvoeren strategische planning' en 'Voorstel aanpak interne IPO-organisatie' pakken wij in 2010 op.

**Burgerparticipatie, profilering en dienstverlening**

Met het Rijk, het Interprovinciaal Overleg (IPO), de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en de Unie van Waterschappen (UvW) hebben wij afspraken gemaakt over de totstandkoming van het programma e-overheid en de normen voor de BurgerServiceCode. Om deze na te komen, moeten wij de informatie- en communicatietechnologie (ICT)-infrastructuur op de juiste wijze inrichten. In 2009 hebben wij veel van de hiervoor noodzakelijke werkzaamheden verricht. We hebben een Informatie- en uitvoeringsplan opgesteld, dat we in 2010 gaan uitvoeren. Daarnaast hebben we de technische aansluiting op de gemeenschappelijke basisadministratie (GBA) gerealiseerd. En staat het eerste e-formulier klaar om digitaal te worden ondertekend. Ook hebben wij onze informatietechnologie (IT)-huishouding intern geherstructureerd, zodat deze aansluit op landelijke voorzieningen zoals DigiD (identificatiemiddel voor de burger om digitale overheidsdiensten af te kunnen nemen). Allemaal voorwaarden om als een goede provinciale dienstverlener te kunnen functioneren. In 2009 hebben wij het Drentheportaal uitgebouwd. Marketing Drenthe (MD) heeft een instrument ontwikkeld voor recreatie en toerisme. Dit instrument heeft een prominente plek op het Drentheportaal gekregen. MD beheert het Drentheportaal voor ons. Ook hebben wij in 2009 een persloket ingericht waarmee wij 7 x 24 uur per week bereikbaar zijn voor de media. Om het persloket te laten functioneren, hebben wij een kennissysteem opgezet. Tot slot hebben wij het beleidsplan Arbeidsmarktcommunicatie opgesteld, met advertentiebeleid als onderdeel. Met de uitvoering hiervan zijn we gestart in het derde kwartaal van 2009. In 2010 geven wij hier een vervolg aan.

**Kwaliteitshandvest voor dienstverlening**

Om de kwaliteit van onze dienstverlening te verbeteren en te waarborgen, hebben wij een kwaliteitshandvest opgesteld. Met normen voor onze dienstverlening waaraan onze doelgroepen ons mogen houden. In 2009 zijn wij gestart met het implementeren van ons kwaliteitshandvest. Wij hebben er in de organisatie bekendheid aan gegeven. En wij hebben een begin gemaakt met het meten van de naleving van onze dienstverleningsnormen. In dit kader hebben wij ook in concept een Dienstverleningsconcept (DVC) opgesteld. In ons DVC geven wij aan hoe wij als dienstverlener willen zijn. Het bevat onze visie op dienstverlening en de wijze waarop wij dat willen bereiken. Andere onderdelen van het DVC zijn het al genoemde kwaliteitshandvest, een programma van dienstverlening en een zogenoemde 'kanaalstrategie'. Bij dit laatste gaat het om het ontwikkelen van een strategie waarmee we de vraag bepalen via welke communicatiekanalen wij bij voorkeur door onze relaties wensen te worden benaderd. Voorbeelden van communicatiekanalen zijn internet of post. Aan het DVC geven wij in 2010 nader invulling en uitvoering.

| Ontwikkellijn | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| II. Programma Drenthe dóet ertoe! | - Organisatie die 'PNS-proof' is.<br>- Verrijkte beleidsprocessen door een toegeruste organisatie.<br>- Meer omgevingsgerichte samenwerking en strategievorming.<br>- Burgerparticipatie, profilering en dienstverlening.<br>- Verbeterde en gewaarborgde kwaliteit dienstverlening. | - Visiedocument Provincie Drenthe Nieuwe Stijl aan PS opgeleverd.<br>- Programmamanager PNS aangesteld.<br>- Ondersteuning twee integrale en interactieve pilotprojecten uitgevoerd. Afronding in eerste kwartaal 2010.<br>- Themasessies rondom werkwijze van PNS gepland en georganiseerd.<br>- Gestart met ontwikkeling instrumentenbox voor ondersteuning bij (interactieve) beleidsprocessen.<br>- Aanbevelingen onderzoek Europees bewustzijn geïmplementeerd in organisatie.<br>- Opleidingen 'Europa en Europees recht' voor betrokken medewerkers georganiseerd.<br>- Aangesloten op gemeenschappelijke basisadministratie (GBA).<br>- Informatie- en uitvoeringsplan opgesteld.<br>- Start gemaakt met e-dienstverlening.<br>- Interne informatietechnologie (IT)-huishouding geherstructureerd.<br>- Drentheportaal uitgebouwd en beheer aan Marketing Drenthe uitbesteed.<br>- Persloket ingericht.<br>- Kennissysteem opgezet.<br>- Beleidsplan Arbeidsmarktcommunicatie opgesteld.<br>- Kwaliteitshandvest dienstverlening geïmplementeerd.<br>- Start metingen naleving dienstverleningsnormen.<br>- Dienstverleningsconcept (DVC) in concept opgesteld. |

## III Programma Samen Sterker in Actie!

Het programma Samen Sterker in Actie! richtte zich in 2009 op een meer stimulerend werkklimaat in de organisatie. Met als doelen een effectievere samenwerking in teams, meer inspirerend en teamgericht leiderschap, grotere externe gerichtheid en professionaliteit van de medewerkers, methodischer werken in programma's en projecten en strategisch personeelsbeleid, met de juiste medewerker op de juiste plek, verbeterde arbeidsmarktcommunicatie en een vitale organisatie met vitale medewerkers.

### Veranderende eisen

Zoals al eerder genoemd, voeren wij in deze collegeperiode het Bestuursakkoord 2008-2011 tussen Rijk en provincies en het rapport Amen is geen Amsterdam uit. In samenhang hiermee staat de ontwikkeling van de Provincie Nieuwe Stijl (PNS). Het waarmaken van de veranderende eisen van de maatschappij stelt niet alleen forse nieuwe eisen aan onze bestuurlijke strategie, maar ook aan houding en gedrag van leidinggevenden en medewerkers in onze ambtelijke organisatie. Daarbij gaat het om professionaliteit en vertrouwen, competenties, contacten, omgangsvormen, samenwerkingsverbanden en werkwijzen. En bovenal om het lerend vermogen van de organisatie. Gemeenschappelijke waarden en een duidelijke identiteit versterken de werking van onze organisatie en geven een positieve impuls richting leidinggevenden en medewerkers in onze organisatie. Vanuit deze gedachtegang hebben wij intern een

discussie over de in 2009 gedefinieerde kernwaarden Verwezenlijken, Verbinden, Vertrouwen en Verantwoorden geëntameerd. In 2010 worden deze kernwaarden, in samenhang met het thema Integriteit, verder verinnerlijkt. Wij willen dat onze organisatie zich daarmee zodanig ontwikkelt dat de ambities van ons provinciaal bestuur steeds slimmer, integraler en professioneler worden waargemaakt. De activiteiten die in 2009 in het programma Samen Sterker in Actie! ontplooid zijn, richtten zich volledig op de ontwikkeling van de Provincie Nieuwe Stijl. Eind 2009 is het programma Samen Sterker in Actie! dan ook geïntegreerd in het programma Provincie Nieuwe Stijl.

## Teamontwikkeling en leiderschap

*Vliegende Teambrigade en Xplorelab*
De nieuwe ontwikkelingen hebben consequenties voor onze taken en zeker ook voor de manier waarop wij die uitvoeren. Samenwerking intern maar vooral ook extern is essentieel. Om de effectiviteit van de teams te verbeteren, is de zogenoemde Vliegende Teambrigade (VTB) ingesteld. Vanuit de VTB begeleiden enkele specifiek daarvoor opgeleide medewerkers teams bij het opstarten, goed definiëren en professioneel aanpakken van hun opdracht. De VTB heeft bij circa 100 projectactiviteiten succesvolle procesbegeleiding gedaan. Dit gebeurt bijvoorbeeld door het ondersteunen bij teamvorming, het helpen opstellen van teamprofielen en het ontwikkelen van zelfverantwoordelijke teams. Verder ondersteunt de VTB bij projectdefiniëring, goed opdrachtgeverschap, krachtenveldanalyse, creatieve sessies, het Management Development (MD-) traject en de zogenoemde Week van de Strategie, ter voorbereiding van de voorjaarsnota. Hiermee is niet alleen de professionaliteit van teamprocessen verhoogd, maar is ook op de inhuur van externe begeleiders bespaard. In 2010 komt de begeleiding van gebiedsgericht werken in gebiedsteams voor de Provincie Nieuwe Stijl nadrukkelijk aan bod. Naast de VTB fungeert een team van aanjagers, met contactpersonen voor de afdelingen en eenheden. De aanjagers bieden ondersteuning voor de vaste teams bij de organisatieontwikkeling. Ook het Atelier Drenthe - inmiddels omgedoopt in Xplorelab - is gericht op flexibele teams en netwerken en heeft in 2009 bijgedragen aan professionelere samenwerking in teams en met partners.

*Management Development (MD-)traject*
Aan de ontwikkeling van inspirerend, teamgericht, coachend en zakelijk leiderschap is gewerkt in het Management Development (MD-)traject voor het hele management van de organisatie. Daartoe is een MD-commissie opgestart en is in 2009 elke zes weken een MD-platform georganiseerd, met als thema's verandermanagement, managementvaardigheden en leiderschap. Ook is er een managementconferentie gehouden over PNS in relatie tot het instrument High Performance Organization (HPO). Daarnaast werken de afdelingen, de eenheden en de leidinggevenden daarvan gericht aan hun doorontwikkeling langs dezelfde lijnen: kernwaarden, teamcompetenties, leiderschap, medewerkercompetenties en methodisch werken.

## Medewerkers en arbeidsmarkt

Om de juiste medewerkers op de juiste plek te krijgen, hebben wij samenhangende en toegesneden ontwikkelprogramma's voor doelgroepen georganiseerd. In 2009 lag de nadruk op senior beleidsmedewerkers en op projectleiders. Voor de senior beleidsmedewerkers is het in company-traject Persoonlijk meesterschap opgezet. En voor de projectleiders is een ontwikkelprogramma gemaakt in samenwerking met Noorderlink én zijn eigen trainingen voor methodisch werken opgezet, volgens de zogenoemde WerkWIJzer. Ook is een aantal activiteiten georganiseerd voor medewerkers om rust, reflectie en zingeving naast de dagelijkse hectiek te bevorderen. Voor een goede positie op de arbeidsmarkt moet de organisatie uitdagend en afwis-

selend werk bieden. Daarvoor hebben wij in 2009 onder andere verder ingezet op aansprekende arbeidsmarktcommunicatie en werving via het web. Andere belangrijke instrumenten waren en blijven: flexibele arbeidsvoorwaarden, werving- en selectiebeleid om goede instroom en doorstroom te bevorderen, opleidingen, het aantrekken van startende medewerkers en integraal gezondheidsmanagement (IGM) met als streven een meer vitale organisatie met meer vitale medewerkers. In 2009 zijn de pilot 'Drentalent' (voor het aantrekken van startende medewerkers) en de 'tweede loopbaantrein' (project voor het laten doorstromen van medewerkers) positief afgerond en geëvalueerd. De uitkomsten worden meegenomen bij de verdere ontwikkeling van het personeels- en mobiliteitsbeleid. Dit alles hangt samen met de Strategische Personeelsplanning, zoals elders in deze paragraaf Bedrijfsvoering ook genoemd.

**Methodisch werken en kennismanagement**

In 2009 heeft onze organisatie verdere stappen gezet bij het implementeren van programmatisch werken en het werken met de WerkWIJzer. Om methodischer, meer extern gericht en dus professioneler te werken. In 2009 is gestart met het ontwikkelen van het instrument 'businesscase'. Dat zorgt voor een methodische afweging van de baten en kosten van een project of programma (of andere initiatieven). Aan de hand van diverse criteria is daarmee te onderzoeken of een project of programma al dan niet bestaansrecht heeft. Ook het portfoliobeheer krijgt verder vorm. Hierbij gaat het om een systeem waarin beschreven staat welke medewerkers inzetbaar zijn voor projecten en programma's en wat hun kwaliteiten zijn. In het kader van de PNS wordt in 2010 'kennismanagement' systematisch ingevoerd.

| Ontwikkellijn | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| III. Programma Samen Sterker in Actie! | - Flexibele, professionele organisatie.<br>- Stimulerender werkklimaat.<br>- Effectievere samenwerking in teams.<br>- Inspirerender en teamgerichter leiderschap.<br>- Meer externe gerichtheid en professionaliteit van de medewerkers.<br>- Methodischer werken in programma's en met de WerkWIJzer. | - Kernwaarden Verwezenlijken, Verbinden, Vertrouwen en Verantwoorden geïntroduceerd.<br>- Campagne rondom kernwaarden, in samenhang met thema integriteit, gestart.<br>- Vliegende Teambrigade ingesteld.<br>- Atelier Drenthe benut; nu Xplorelab geheten.<br>- Management Development (MD)-beleid gevoerd.<br>- Geïnvesteerd in medewerkers, onder andere door uitvoeren aansprekende arbeidsmarktcommunicatie, werving via web, flexibele arbeidsvoorwaarden, werving- en selectiebeleid, opleidingen, aantrekken startende medewerkers en integraal gezondheidsmanagement (IGM).<br>- Pilot 'Drentalent' en 'tweede loopbaantrein' geëvalueerd.<br>- Gestart met ontwikkelen instrument 'businesscase' en portfoliobeheer verder vorm gegeven, als onderdeel van de WerkWIJzer.<br>- Programmamanagement verder geïmplementeerd en gemonitord.<br>- Gestart met kennismanagement. |

## IV Programma Provinciehuis van Morgen

Met het programma Provinciehuis van Morgen zetten wij ons in voor een meer toekomstgericht, duurzamer en milieuvriendelijker provinciehuis, waarbij efficiënter gebruik wordt gemaakt van de ruimte en een betere (interne) digitale informatievoorziening. De werkomgeving zal flexibel zijn, passend bij de nieuwe organisatiecultuur. De nieuwe fysieke en digitale werkomgeving draagt zo

bij aan de gewenste nieuwe manier van werken. Het programma omvat drie projecten om deze doelen te bereiken: Revitalisering, Drenthe Digitaal en Tijdelijke Huisvesting.

**Revitalisering**

Het project Revitalisering houdt de verbouwing van het provinciehuis in. Binnen de contouren van het huidige gebouw ontwikkelen wij een nieuwe werkomgeving: een flexibele, activiteitsgerelateerde werkomgeving. Dit betekent dat een goede balans wordt aangeboden tussen plekken om te concentreren en om te communiceren. De nieuwe werkomgeving is prettig om in te werken en nodigt uit tot ontmoeten en samenwerken.

In 2009 is het definitief ontwerp door de architect uitgewerkt in bestek en tekeningen. Daarna hebben wij na Europese aanbestedingen met voorselectie de bouwkundig aannemer, het installatiebedrijf en de leverancier van de inrichting gecontracteerd. In de voorselectiefase van de aanbesteding van de leverancier van de inrichting heeft één van de leveranciers die niet was geselecteerd een kortgeding tegen de provincie aangespannen. Dit in verband met de selectieprocedure. In het kort geding heeft de voorzieningsrechter alle vorderingen tegen de provincie afgewezen. Het kort geding heeft enige vertraging in de voortgang van het project tot gevolg gehad. Na het inrichten van de bouwplaats in de binnentuin van het provinciehuis zijn wij in oktober begonnen met de sloop in het kader van de eerste van de drie bouwfasen. Hierbij is onvoorzien asbest aangetroffen. Er is geen gevaar geweest voor de gezondheid. De sanering van het gevonden asbest is ten dele uitgevoerd en wordt in het zomerreces van 2010 afgerond. De sanering heeft meerkosten tot gevolg, die uit het beschikbare budget kunnen worden bekostigd. Na de sloop is voorspoedig begonnen met de verbouwing. Volgens planning vindt in april 2010 de eerste van drie deelopleveringen plaats, waarna de eerste groep medewerkers aan het werk kan in de gerevitaliseerde kantooromgeving. De tweede deeloplevering staat gepland in oktober 2010 en de eindoplevering in het voorjaar van 2011.

**Project Drenthe Digitaal**

Randvoorwaarde voor de flexibele, activiteitsgerelateerde werkomgeving is een goede digitale ondersteuning: informatie moet altijd en overal voor de organisatie beschikbaar zijn. Het project Drenthe Digitaal voorziet in het volledig digitaliseren van de informatievoorziening van bestuur, management en medewerkers: van de inkomende post, de tussenliggende primaire en ondersteunende werkprocessen tot en met de archivering. Voordat de werkprocessen worden gedigitaliseerd, worden deze kritisch bekeken en ‘slanker en slimmer’ gemaakt.

In 2009 hebben wij, na een nadere analyse, de werkprocessen heringedeeld tot 13 in plaats van de eerder geïdentificeerde 23 werkprocessen. Voor de digitalisering van de werkprocessen was een nieuwe versie van het document-managementsysteem noodzakelijk. Deze nieuwe versie heeft in 2009 voor problemen gezorgd doordat de leverancier van het desbetreffende systeem de nieuwe sofware niet werkend kreeg. Daarnaast bleken de huidige technische randvoorwaarden en de beschikbare capaciteit voor het project een belemmering voor een voorspoedige voortgang. Door een grote tijdsinvestering hebben wij deze problemen opgelost. Dit heeft echter een verschuiving in de planning tot gevolg gehad. Eén proces is in 2009 digitaal in gebruik genomen in plaats van de geplande vier. Maar door de gedane investeringen hebben we tijd gewonnen aan het eind van de planning. De geplande einddatum waarop alle 13 processen zijn gedigitaliseerd, maart 2011, kunnen wij dan ook handhaven. Voorafgaand aan de ingebruikname van het eerste digitale proces, Factuurafhandeling, hebben wij de medewerkers die hiermee werken hiervoor opgeleid. Ditzelfde gebeurt voor de processen die in 2010 en 2011 in gebruik worden genomen.

**Project Tijdelijke Huisvesting**

Om in het provinciehuis ruimte te maken voor de revitalisering hebben we circa 230 medewerkers verhuisd naar de tijdelijke huisvesting Lauwers 1 te Assen. Eerst hebben we het pand aangepast en opgefrist, zodat het voldoet aan alle normen wat betreft arbeidsomstandigheden. Om een vleugel van het provinciehuis vrij te maken voor de revitalisering hebben we vervolgens ook intern een groot aantal medewerkers verhuisd.

| Ontwikkellijn | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| IV. Programma Provinciehuis van Morgen | - Meer toekomstgericht, duurzamer en milieuvriendelijker provinciehuis.<br>- Efficiënter gebruik van de ruimte.<br>- Betere (interne) digitale informatie-voorziening.<br>- Bijdrage aan gewenste nieuwe manier van werken. | - Uitvoering project Revitalisering.<br>- Uitvoering project Drenthe Digitaal.<br>- Uitvoering project Tijdelijke Huisvesting. |
| Project Revitalisering | - Een nieuwe werkomgeving: flexibel, activiteitsgerelateerd.<br>- Voorbeeldfunctie: energiezuinig, met $CO_2$-beperking, met innovatieve toepassingen op gebied van klimaat en energie.<br>- Positieve effecten op binnenklimaat en daardoor op gezondheid en productiviteit van de medewerkers. | - Uitwerking van definitief ontwerp tot bestek en tekeningen.<br>- Europese aanbestedingen met voorselectie voor de bouwkundig aannemer, installatiebedrijf en leverancier van de inrichting. Met gunning van opdrachten.<br>- Inrichting bouwplaats in binnentuin.<br>- Sloopwerkzaamheden bouwfase 1 afgerond.<br>- Asbestsanering. |
| Project Drenthe Digitaal | - Informatie altijd en overal voor de organisatie beschikbaar: volledig digitale informatievoorziening van bestuur, management en medewerkers. | - Een herindeling van de werkprocessen tot 13 processen in plaats van de eerder geïdentificeerde 23 processen.<br>- Conversie van het document-managementsysteem naar Docbase.<br>- Voorbereiden en uitvoeren opleidingen Docbase en digitale werkprocessen voor medewerkers.<br>- Stroomlijnen en digitaliseren van de volgende 7 van de 13 werkprocessen, waarvan 1 in gebruik genomen, namelijk het digitale werkproces Factuurbehandeling.<br>- Opleidingen Digitale Factuurbehandeling voor medewerkers. |
| Project Tijdelijke Huisvesting | - Tijdelijke opvang medewerkers tijdens verbouwing om verbouwing mogelijk te maken. | - Bouwkundige aanpassingen tijdelijke huisvesting aan de Lauwers 1. Gebruiksklare, tijdelijke huisvesting opgeleverd.<br>- Verhuizing van 230 medewerkers naar tijdelijke huisvesting.<br>- Verhuizing van het kantoormeubilair en werkbenodigdheden naar tijdelijke huisvesting.<br>- Vleugel van het provinciehuis vrijgespeeld voor revitalisering.<br>- Interne verhuizingen van medewerkers.<br>- Onderhouden tijdelijke huisvesting. |

## V Zaken op orde

Wij willen een organisatie zijn die in beweging is en flexibel is. Maar wij willen ook onze zaken goed voor elkaar hebben. Betrouwbaar, integer, transparant, ofwel 'in control'. Niet alleen financieel, maar ook als het gaat om het bereiken van doelen van het provinciaal beleid. De ontwikkellijn Zaken op orde richt zich hiertoe op een betere bedrijfsvoering. Onze doelen met deze ontwikkellijn zijn: betere sturing, minder bureaucratie, een slanke staf en betere en uniforme werkprocessen.

### Organisatie

Na een opbouwende fase zijn we in 2009 gestart met één interne Servicedesk. Zowel beschikbaar als fysieke desk en als intern netwerk ('zelfbediening'). Ook hebben in de loop van 2009 alle afdelingen (en zo nodig ook de eenheden) een serviceovereenkomst gesloten met de ondersteunende afdelingen en eenheden. De overhead is teruggebracht van 40% (begin 2009) naar 38% (eind 2009) van de totale formatie. Het streefcijfer van 37% is in 2009 nog niet gehaald vanwege extra eenmalige inspanningen in sommige staffuncties. Voor 2010 wordt het streefcijfer gezet op 35%. Vooral de ondersteunende afdelingen en eenheden worden ingekrompen, maar ook de span of control voor het management wordt opgetrokken.

### Instrumenten

Op basis van het in 2007 vastgestelde Besturings- en managementconcept Meer Samen, nóg sterker! (overkoepelende visie op de werkwijze in onze organisatie) en het in 2008 vastgestelde Organisatiebesluit hebben wij in 2009 verder gewerkt aan vermindering en vernieuwing van het instrumentarium in onze bedrijfsvoering.

De koppeling tussen de bestuurlijke cyclus en de ambtelijke voorbereiding, uitvoering (productie) en verantwoording (de managementcyclus) is in 2009 sterk verbeterd. De Voorjaarsnota 2009 is voorbereid op basis van een strategische Nota van uitgangspunten. Wij hebben een nieuw model voor de managementcyclus (de afspraken tussen directie en management) geïntroduceerd, waarmee we de sturing op producten en diensten en de dagelijkse sturing op prestaties en middelen hebben verbeterd. Dit hebben wij laten toetsen door de accountant, die deze verbetering heeft bevestigd. Door de verbetering van de managementrapportages is ook de bestuursrapportage in kwaliteit gegroeid.
Verantwoorden blijft overigens belangrijk, maar wij hebben in 2009 meer het accent gelegd op plannen, risicobeheersing en sturen.

Wij maakten in 2009 voor het eerst gebruik van een gestandaardiseerd instrument voor Strategische Personeelsplanning op afdeling-/eenheids- en concernniveau. Op deze wijze is de informatie over en de sturing op kwantiteit en kwaliteit van het personeel verbeterd. Wij kunnen hierdoor beter sturen op de 'match' tussen talent van medewerkers en gevraagde competenties in (nieuwe) functies.

De onderliggende systemen voor personeel en (financiële) bedrijfsvoering worden niet vervangen. Onderzoek heeft uitgewezen dat dit nu niet rendabel is. In plaats daarvan hebben wij in 2009 vooral de informatievoorziening meer op orde gebracht. Dit hebben wij gedaan door het opstarten van een zogenoemde portal voor managementinformatie. Vanuit dit portal wordt de sturingsinformatie beheerd en gepubliceerd.

| Ontwikkellijn | Resultaten | Activiteiten 2009 |
|---|---|---|
| V. Zaken op orde | - Een betrouwbare, integere, transparante, goed werkende interne organisatie die 'in control' is.<br>- Met een betere bedrijfsvoering: meer sturing, minder bureaucratie, een slanke staf en goed lopende en uniforme werkprocessen. | - Interne Servicedesk gestart.<br>- Serviceovereenkomsten met ondersteunende afdelingen en eenheden afgesloten.<br>- Overhead teruggebracht tot 38% van totale formatie.<br>- Koppeling tussen bestuurlijke cyclus en ambtelijke voorbereiding, uitvoering en verantwoording (managementcyclus) geïmplementeerd.<br>- Nota van uitgangspunten ingevoerd, na interne strategieweek, als voorbereiding op de Voorjaarsnota.<br>- Nieuw model managementcyclus ingevoerd.<br>- Instrument (digitaal systeem) voor Strategische Personeelsplanning ingevoerd.<br>- Portal geopend voor managementinformatie.<br>- Werkwijze maandgesprekken directie en management geëvalueerd.<br>- Kwartaalgesprekken op basis van managementrapportages ingevoerd.<br>- Besluit genomen huidige systemen voor personeel en (financiële) bedrijfsvoering te handhaven; op grond van businesscase (vervanging nu niet rendabel). In plaats van vervanging ingezet op verbetering informatie via het portal. |

# I.2.6
# Verbonden partijen

De paragraaf Verbonden partijen is een verplicht onderdeel van de Beleidsbegroting en -verantwoording. In deze verantwoording wordt deels verslag gedaan over de uitvoering inzake de verbonden partijen.
In het BBV wordt onder verbonden partijen verstaan: een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft.
Een bestuurlijk belang betekent dat de provincie op enigerlei wijze zeggenschap heeft, hetzij omdat de provincie een zetel in het bestuur heeft, hetzij omdat zij mee kan stemmen. Een financieel belang houdt in dat de provincie middelen ter beschikking heeft gesteld die zij kwijt is in geval van faillissement. Voorts heeft de provincie een financieel belang indien financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de provincie.
Het begrip Verbonden partijen houdt dus in dat participaties in nv's, bv's, vof's, commanditaire vennootschappen en gemeenschappelijke regelingen hieronder vallen. Ook stichtingen en verenigingen kunnen onder de verbonden partijen vallen, indien de provincie een zetel in het bestuur heeft en financiële risico's loopt. Een stichting of vereniging die jaarlijks subsidie krijgt, maar waaraan geen andere financiële verplichtingen zitten met een juridische afdwingbaarheid door derden, is geen verbonden partij. Een eventuele morele verplichting tot betaling in geval van problemen kan het wel verstandig maken de stichting of vereniging in de paragraaf Weerstandsvermogen op te nemen. Indien de provincie een aanzienlijk bestuurlijk maar geen financieel belang heeft, kan dit belang in het desbetreffende programma genoemd worden.
Naast de hiervoor genoemde participaties maken ook deelnemingen, waarbij de provincie aandelen heeft in een nv of bv, deel uit van de verbonden partijen.

## Opsomming van de verbonden partijen in onze provincie. rechtspersonen

- Vereniging IPO - Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe

## Opsomming van de verbonden partijen in onze provincie

Deelnemingen
- NV NOM, Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland (NOM)
- NV Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD)
- Groningen Airport Eelde NV (GAE)
- Essent NV

Gemeenschappelijke regelingen
- Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN)
- Bestuursacademie Noord-Nederland (BANN)
- Openbaar Vervoerbureau Groningen-Drenthe (OV-bureau)
- Noordelijke Rekenkamer

Stichtingen/privaatrechtelijke rechtspersonen
- Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO)
- Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie
- Stichting Drentse Bedrijvenlocaties

- Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA)
- Stichting Drents Plateau
- Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging (SLB) en Stichting Bodembeheer Schoonebeek
- Vereniging Internationaler Naturpark Bourtanger Moor-Bargerveen

Bestuursrechtelijke rechtspersonen
- Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe

## Deelnemingen

### NOM

De vennootschap heeft tot doel een bijdrage te leveren aan de verbetering van de sociaaleconomische structuur en de werkgelegenheid in de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe. In het kapitaal van de NV NOM kan uitsluitend worden deelgenomen door in Nederland gevestigde publiekrechtelijke lichamen. De provincie Drenthe is, evenals de provincies Groningen en Fryslân, voor 0,01% aandeelhouder van de NV NOM. Voor de overige 99,97% is de Staat aandeelhouder.
Elk van de colleges van GS van de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe heeft het recht tot het doen van een aanbeveling van één lid van de Raad van Commissarissen (RvC). De commissarissen worden benoemd door de algemene vergadering van aandeelhouders (AvA).
In verband met de corporate governance code (code Tabaksblat), die in de nieuwe beleidslijn Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen 2006-2009 gehanteerd wordt door de staatssecretaris van EZ, zijn de aandeelhouders verzocht om in de nabije toekomst geen bestuurders of ambtenaren meer voor te dragen. Er is een profielschets voor de RvC vastgesteld, die het onder andere mogelijk maakt dat oud-bestuurders voorgedragen kunnen worden. Met betrekking tot de onafhankelijkheid van de commissarissen geldt dat de overheidscommissaris niet langer past binnen de gewenste code. Inmiddels zijn zowel het rijk als de provincies niet langer vertegenwoordigd in de RvC. Oud-gedeputeerde H. Weggemans is lid van de RvC. De bijdrage aan de NOM is geïndexeerd. De bijdrage in 2009 was € 163.700,--

### WMD

Het betreft hier een vennootschap die tot doel heeft de zorg voor en de instandhouding van de (drink)watervoorziening in haar verzorgingsgebied. Alleen de provincie Drenthe en de gemeenten in deze provincie kunnen aandeelhouder zijn. Statutair hebben de gezamenlijke gemeenten en de provincie elk 50 % van de aandelen. Het aantal aandelen is afhankelijk van het aantal aansluitingen in de gemeente en eens per drie jaar wordt het aantal uitstaande aandelen bijgesteld. De WMD is een structuurvennootschap waarbij één commissaris wordt benoemd door GS; drie door de gemeenten en de overige door de RvC. Er zijn dus vier commissarissen van overheidswege. Schorsing en ontslag geschiedt volgens de wet door degene die met de benoeming is belast. De commissaris van overheidswege die door GS is benoemd, wordt dus ook door GS geschorst en ontslagen. De door GS benoemde commissaris is statutair tevens voorzitter van de Raad van Commissarissen; momenteel is dat gedeputeerde mevrouw T. Klip-Martin.

De WMD is een vennootschap die vooral een publiek belang moet dienen. Evenals met andere nutsbedrijven het geval is geweest, ontwikkelt ook de WMD zich meer in de richting van een bedrijf dat, ook marktgerichte dochterondernemingen heeft. Er wordt momenteel nagedacht over een andere juridische structuur van het bedrijf.

### GAE

Het doel van de vennootschap is de uitoefening van het luchthavenbedrijf, waaronder met name de aanleg, het onderhoud, de ontwikkeling en de exploitatie van het luchthaventerrein. Op dit moment zijn er geen private aandeelhouders. De statuten sluiten de mogelijkheid daartoe echter niet uit. Bij GAE is minder sprake van een openbaar taakkarakter. Het in stand houden van de luchthaven is van grote betekenis voor de infrastructuur. Uit het doel van de vennootschap, zoals in de statuten omschreven, komt dit aspect niet of nauwelijks naar voren.
De provincie heeft een aanmerkelijk financieel belang in GAE. De uitoefening van de rechten als aandeelhouder en verstrekker van financiële middelen kan voldoende mogelijkheden bieden voor beïnvloeding en toezicht. Het commissariaat behoeft dan ook niet noodzakelijkerwijs te worden vervuld door een bestuurder, maar kan worden vervuld door een derde. Namens de provincie Drenthe is A. v.d. Hek lid van de RvC.
Tot 2002 droegen de regionale aandeelhouders bij in het exploitatietekort voor in totaal 60%. Met ingang van 2003 tot en met 2012 verstrekken de regionale aandeelhouders jaarlijks een vaste kapitaalbijdrage van totaal € 1.021.005,--. Deze kapitaalstortingen worden jaarlijks toegevoegd aan de agioreserve van GAE.

**Aandelenverdeling**

| | |
|---|---|
| Provincie Drenthe | 30% |
| Provincie Groningen | 30% |
| Gemeente Groningen | 26% |
| Gemeente Assen | 10% |
| Gemeente Tynaarlo | 4% |

In 2009 bedroeg het totale aantal passagierbewegingen op GAE 167.107 tegen 190.934 in 2008; GAE heeft 43 formatieplaatsen.

### NV Essent

In het 'oude' nutsbedrijf Essent heeft de provincie Drenthe 2,28% van de aandelen. Sinds de vorming van Essent uit EDON en PNEM/MEGA heeft Drenthe geen commissaris meer in het bedrijf. Wel ontvangt de provincie dividend en heeft zij een stem in de aandeelhoudersvergadering. Sommige aandeelhouders streven naar verkoop van hun aandelen. Sinds medio 2009 is Drenthe geen aandeelhouder meer van Essent. Wel is er sindsdien een belang van 2,3% in het netwerkbedrijf ENEXIS, in het milieubedrijf Attero en in Publiek Belang Elektriciteitsproductie. ENEXIS is een regionaal netwerkbedrijf dat wettelijk in handen van overheden moet zijn. Attero is het voormalige Essent Milieu. Publiek Belang Elektriciteitsproductie is een tijdelijke vennootschap in verband met de 50%-deelname in EPZ (Elektriciteitsproductiemaatschappij Zeeland) waarover nog juridische procedures lopen. In de drie bedrijven heeft de provincie geen commissarisplaatsen.

## Gemeenschappelijke regelingen

### SNN

De provincies Groningen, Fryslân en Drenthe hebben hun bestuurlijke krachten sinds 1992 gebundeld in het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN). De hoofddoelstelling van het samenwerkingsverband is de samenwerking en het overleg tussen de deelnemende provinciale besturen te verbreden en te intensiveren. Verdere doelstellingen zijn coördinatie van beleid en het opstellen van gezamenlijke standpunten in de richting van rijksoverheid en Europese Unie en het gemeenschappelijk optreden daarbij.

In SNN-verband ontwikkelt Noord-Nederland gezamenlijk beleid en onderhandelt met het kabinet over zaken die Noord-Nederland aangaan.Kerntaak is het versterken van de ruimtelijk-economische structuur van Noord-Nederland.

De gezamenlijke visie op de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Noord-Nederland is omschreven in de Strategische Agenda voor Noord-Nederland 2007-2013. Deze visie met als motto Noord-Nederland zet in op een dynamische kenniseconomie, sterke steden en een vitaal platteland, ligt ten grondslag aan een tweetal uitvoeringsprogramma's, te weten Koers Noord: op weg naar de pieken (een programma van het ministerie van Economische Zaken en het SNN gezamenlijk voor de periode 2007- 2010) en het Operationeel Programma EFRO (een programma van het SNN voor de periode 2007-2013). Het SNN bereidt zich intussen voor .
Het SNN bereidt zich intussen voor op de nieuwe Europese periode. De inzet op hoofdlijnen is ook voor deze periode te kunnen beschikken over structuurfondsen, te worden gecompenseerd voor de mogelijke afname van de landbouwsteun en opnieuw zelf sturing en zeggenschap te hebben over de middelen.

De bestuurlijke organisatie is opgebouwd uit een algemeen bestuur (AB-SNN), een dagelijks bestuur (DB-SNN) en bestuurscommissies.
Het AB-SNN bestaat uit de drie commissarissen en twee gedeputeerden per deelnemende provincie, alsmede drie statenleden per deelnemende provincie.
Naast de Commissaris van de Koningin J. Tichelaar maken de gedeputeerden J. H. Bats en mevrouw J.G. Vlietstra deel uit van het DB-SNN namens de provincie Drenthe.
Ingaande juli 2007 zijn aan het DB-SNN de vier noordelijke grote gemeenten (NG4) als adviseur toegevoegd. Voor de provincie Drenthe betekent dat de deelname van de gemeenten Emmen en Assen.
Met ingang van 1 juli 2009 functioneren er drie bestuurscommissies, te weten Economische Zaken (Bcie EZ), Stedelijke Ontwikkeling en Mobiliteit (Bcie SOM) en Europa (Bcie Europa). De NG4 nemen deel aan alle bestuurscommissies. De provincie Drenthe is voorzitter van de Bcie Europa (gedeputeerde J.H. Bats).

De provincie Groningen is vanaf 1 juli 2009 voorzitter van het SNN. Op 1 juli 2011 zal de provincie Drenthe dit overnemen.

De bijdrage in de uitvoeringskosten bedroeg over 2009 € 562.667,--.

**BANN**

De gemeenschappelijke regeling had, voordat deze is aangepast, tot doel de behartiging van het bestuursdienstonderwijs in Noord-Nederland. Het bestuursonderwijs is geprivatiseerd. De gemeenschappelijke regeling is in stand gebleven om de eventuele verplichtingen ten opzichte van voormalig personeel na te kunnen komen.
De staten van elke deelnemende provincie, de raden van de deelnemende gemeenten en de bevoegde organen van de deelnemende waterschappen benoemen uit hun midden een lid van het algemeen bestuur. De staten van de deelnemende provincies kunnen ook de secretaris van hun provincie benoemen tot lid van het algemeen bestuur.
Het algemeen bestuur benoemt uit zijn midden de leden voor het dagelijks bestuur. In het dagelijks bestuur wordt een lid benoemd vanuit een van de drie deelnemende provincies. De directeur-secretaris is benoemd tot lid van het algemeen bestuur. Deze bestuursfunctie wordt vervuld uit hoofde van het ambt. Voor het gevoerde bestuur inzake de BANN zijn GS verantwoording schuldig aan PS. De provincie Drenthe is op dit moment niet vertegenwoordigd in het dagelijks bestuur.

De bijdrage over 2009 van de provincie Drenthe bedroeg € 1.103,--. Voor 2010 wordt geen bijdrage meer voorzien. De huidige beschikbare middelen van de BANN zijn naar verwachting voldoende om aan alle eventuele toekomstige verplichtingen te kunnen voldoen. Tevens wordt bezien of de BANN niet kan worden omgevormd tot een Stichting Garantiefonds Bestuursacademie Noord-Nederland. De rechtsvorm die is voorzien is meer passend bij de uitvoeringstaak dan een publiek lichaam als de GR.

**OV-bureau Groningen-Drenthe**

Het OV-bureau verricht de overheidstaken voor het openbaar vervoer (ov) die de drie bestuursorganen (provincies Groningen en Drenthe en gemeente Groningen) voorheen elk afzonderlijk verrichten. Het OV-bureau is als volgt georganiseerd: het bestaat uit een algemeen bestuur (AB), een dagelijks bestuur (DB) en een uitvoerende organisatie. De deelnemende bestuursorganen wijzen vanuit hun midden de leden aan van het AB en DB OV-bureau Groningen-Drenthe. Het AB bestaat uit de portefeuillehouders verkeer en vervoer, ruimtelijke ordening en financiën. Het DB wordt gevormd door de portefeuillehouders verkeer en vervoer en de directeur van het OV-bureau.

Het OV-bureau heeft de volgende verantwoordelijkheden:

- zorgen voor en bevorderen van openbaar vervoer per auto en per bus en andere vormen van vervoer ter uitvoering van artikel 20 van de Wet personenvervoer
- zorgen voor een juiste naleving en uitvoering van de concessievoorschriften
- zorgen voor de voorbereiding en totstandkoming van nieuwe concessies

Dit openbaar vervoer betreft alle streek- en stadsvervoer per bus, het collectief vraagafhankelijk vervoer (CVV) en de treintaxi. In principe behoort het regionale spoorvervoer onder de gemeenschappelijke regeling, met dien verstande dat de deelnemende bestuursorganen een definitief besluit hierover nemen nadat de financiële en personele consequenties in kaart zijn gebracht.

De algemene taken die het Openbaar Lichaam OV-bureau heeft uit te voeren zijn:

- het beheer van het openbaar vervoer (concessieverlening en aanbesteding) en ontwikkeling van openbaar vervoer (planvorming en coördinatie van de OV-aspecten);
- de bundeling van de OV-taken en -verantwoordelijkheden van de drie overheden;
- de advisering van de provincies en gemeenten in het OV-beleid in relatie tot het algemene beleidsproces van ruimtelijke ordening en verkeer en vervoer.

De werkzaamheden zoals die door het OV-bureau uitgeoefend worden, liggen op het terrein van de uitvoering van de Wet personenvervoer 2000 en behoren daarmee tot de competentie van de colleges van gedeputeerde staten. Provinciale staten van Drenthe en Groningen stellen in het kader van de totale provinciale en gemeentelijke begroting het budget voor het openbaar vervoer vast. Daarnaast hebben provinciale staten hun kaderstellende en controlerende bevoegdheid.

De verdeling van de kosten van het Openbaar Lichaam OV-bureau vindt plaats op basis van een verdeelsleutel die is gebaseerd op het totale stad- en streekvervoerbudget (omzet). De verdeelsleutel van de inzet per overheid is analoog aan de hoogte van de exploitatiesubsidie: 44% voor de provincie Groningen, 35% voor de provincie Drenthe en 21% voor de gemeente Groningen. Wanneer het takenpakket van het Openbaar Lichaam OV-bureau wordt uitgebreid met andere vormen van openbaar vervoer dan die hiervoor genoemd, dient de verhouding te worden herberekend naar rato van het dan ingebrachte OV-budget. Dit zal in elk geval geschieden wanneer definitief wordt besloten het regionale spoorvervoer onder het OV-bureau te brengen. Uiteraard zal de verdeelsleutel ook worden gewijzigd indien er sprake is van een uitbreiding van de deelnemende bestuursorganen aan deze gemeenschappelijke regeling. De dekking van

de kosten voor het Openbaar Lichaam OV-bureau wordt bereikt door de inzet van de Drentse exploitatiesubsidie en personele gelden naar rato van deze exploitatiesubsidie.

De bijdrage over 2009 van de provincie Drenthe aan het OV-bureau bedroeg € 253.800,-- voor een bijdrage in de apparaatskosten OV-bureau en een bedrag van € 19.399.000,-- voor het openbaar vervoer zelf.

**Noordelijke Rekenkamer**
De Provinciewet verplicht elke provincie tot het instellen van een rekenkamer of het organiseren van een rekenkamerfunctie. Ook bestaat de mogelijkheid tot een gemeenschappelijke rekenkamer. Op 3 november 2004 is besloten tot het oprichten van een Rekenkamer, gezamenlijk met de provincies Fryslân en Groningen.
Een gemeenschappelijke rekenkamer moet op grond van de Provinciewet een gemeenschappelijke regeling zijn, waarbij niet alle bepalingen van de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr), gelet op de onafhankelijke positie van de rekenkamer zonder meer van toepassing zijn. Met name voor wat betreft het afleggen van verantwoording aan provinciale staten en de openbaarheid van de vergaderingen zijn de bepalingen van de Wgr niet van toepassing. Het doel van Rekenkamer is om vanuit een onafhankelijke positie PS te ondersteunen in de kaderstellende en controlerende rol. Dit gebeurt door onderzoek te doen naar het gevoerde bestuur waarbij de vraag naar doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid centraal staat. De bijdrage over 2009 van de provincie Drenthe bedroeg € 258.000,--.

## Stichtingen en andere privaatrechtelijke rechtspersonen

**Vereniging IPO**
De twaalf provincies werken samen in het IPO. Die samenwerking beoogt de condities waaronder de provincies werken te optimaliseren en de slagkracht van de provincies in gezamenlijkheid te vergroten. Het IPO is actief op dezelfde terreinen als de provincies.
Het IPO is in 2003 omgezet van een gemeenschappelijke regeling naar een vereniging.
Het IPO heeft als doelen:
- het behartigen van de belangen van provincies
- het bieden van een platform voor uitwisseling van kennis en ervaring
- het stimuleren en entameren van vernieuwingsprocessen binnen de provincies

Iedere provincie heeft het recht voor één zetel in het bestuur een bindende voordracht te doen. Deze bestuurszetel is in 2009 bezet door gedeputeerde mevrouw T. Klip-Martin. De voordracht wordt gemaakt door het college van GS. Daarnaast worden twee Drentse statenleden afgevaardigd naar de algemene vergadering.

De algemene vergadering is in december 2009 bij elkaar geweest om zich te beraden op de procedure voor de Provinciale kerntakendiscussie. Het IPO-bestuur heeft in 2009, in verband met diverse ontwikkelingen meer dan te doen gebruikelijk vergaderd.
In IPO-bestuur en de andere IPO-gremia is, na de ondertekening van het Bestuursakkoord Rijk-provincies in de zomer van 2008, in 2009 begonnen met de uitvoering van het Bestuursakkoord, om gestalte te geven aan de gemaakte afspraken. Het digitale IPO-jaarbericht geeft een beeld van de inspanningen die daarvoor in 2009 hebben plaatsgevonden.

De provincie Drenthe bevordert de goede positionering van de provincie via deze interprovinciale samenwerking. Slagvaardigheid wordt bewerkstelligd door het actief volgen van ontwik-

kelingen en tijdig inspelen hierop. De bijdrage over 2009 van de provincie Drenthe bedroeg € 763.634,--.

**Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie**
De stichting is opgericht ter uitvoering van een besluit van PS. De stichting heeft vooral tot doel het (doen) verrichten van onderzoek en het geven van onderwijs op het terrein van de regionale economie in het algemeen en de economie van Noord-Nederland. Er is sprake van de behartiging van een publiek belang. In de statuten is aangegeven dat het bestuur van de stichting bestaat uit ten minste vier leden. De benoeming van de bestuursleden geschiedt als volgt. Drie bestuursleden worden benoemd door de colleges van GS van Drenthe, Fryslân en Groningen, te weten door iedere provincie een bestuurslid. Een bestuurslid wordt benoemd door het bestuur van de Faculteit der Economische Wetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen. Omdat met het besturen van de stichting een openbaar belang wordt behartigd, is het lid van GS dat is benoemd als bestuurslid van de stichting voor het gevoerde bestuur in de stichting verantwoording schuldig aan PS. De provincie heeft een subsidierelatie met de stichting.

**Stichting Drentse Bedrijfslokaties**
De stichting heeft tot doel het stimuleren van de economische activiteiten, werkgelegenheid en bedrijvigheid in de provincie Drenthe. De stichting is opgericht ter uitvoering van een besluit van PS. De stichting is dus opgericht ter behartiging van een openbaar belang. Op grond van de statuten heeft de provincie het recht een bestuurslid te benoemen. Het bestuurslidmaatschap eindigt onder meer door verlies van de kwaliteit of de hoedanigheid waarop het werd benoemd. Het lid van het college is uit hoofde van zijn ambt voorzitter van de stichting. Aangezien hij als bestuurslid een openbaar belang behartigt, bestaat er een verantwoordingsplicht aan PS voor het door hem gevoerde bestuur binnen de stichting. Behalve het feit dat de provincie bijdraagt in de kosten van de stichting is er verder geen belangenverstrengeling. De bijdrage over 2009 bedroeg € 61.585,--.

**Stichting LMA**
Het doel van Stichting LMA is om alle meldingen te registreren van binnenlandse transporten van gevaarlijk afval, bedrijfsafval en scheepsafval. De Stichting LMA stelt deze gegevens beschikbaar aan de overheid ten behoeve van de handhaving. Het bestuur van de Stichting LMA wordt benoemd en ontslagen door de Raad van Toezicht (RvT). Bestuurders kunnen slechts natuurlijke personen zijn. Verder worden in de statuten geen eisen gesteld aan het bestuurslidmaatschap. De heer H. Baas zit als gedeputeerde van Drenthe in de RvT. De bijdrage over 2009 bedroeg € 161.088,--.

**Stichting Drents Plateau**
De Stichting Drents Plateau (voorheen Erfgoedhuis van Drenthe) is in 2001 opgericht om (deels wettelijke) taken en doelstellingen op het terrein van het Drents cultureel erfgoed uit te voeren voor provincie en gemeenten. Deze taken en doelstellingen zijn gericht op behoud en ontwikkeling van cultuurhistorische waarden, landschaps-, dorps- en stadsschoon, monumenten, archeologie, musea, regionale geschiedenis, erfgoededucatie, cultuurtoerisme en (moderne) architectuur. De provincie Drenthe is naast de Vereniging van Drentse Gemeenten en de Stichting Het Drentse Welstandstoezicht medeoprichter van de stichting. De organen van de stichting zijn de Raad van Bestuur (de directie), de RvT en de Raad van Advies.
De directie (statutair bestaande uit een of meerdere personen) bestuurt de stichting. Drents Plateau heeft de B3-status, dat wil zeggen dat de stichting de rechtspositie van de provincie volgt. De RvT heeft als taak het toezicht op het beleid van de directie en op de algemene gang van zaken. Alle leden van de RvT worden benoemd en ontslagen door GS. Drents Plateau

wordt door de provincie ingeschakeld voor het uitvoeren van erfgoedbeleid (steunfunctietaken) en om te adviseren over de cultuurhistorische, archeologische en architectonische waarden in het ruimtelijke ordeningsbeleid en het ruimtelijke kwaliteitsbeleid.
Dit gebeurt bij vooroverleg over ruimtelijke plannen (Wro), het sturen provinciaal belang op het gebied van cultuurhistorie en archeologie en het ontwikkelen van nieuw provinciaal omgevingsbeleid. Drents Plateau voert de provinciale wettelijke taken uit op het gebied van archeologie (voorheen Malta-taken) zoals die sinds 2008 vastliggen in de gewijzigde Monumentenwet 1988.

In 2009 is het Atelier mooi Drenthe opgericht en gehuisvest bij Drents In de ontwikkeling door de provincie van het Cultuurhistorische Kompas als bouwsteen voor het nieuwe omgevingsbeleid, heeft Drents Plateau relevante kennis ingebracht. Een groot project dat Drens Plateau voor de provincie uitvoert is de ontwikkeling van de provinciale monumentenlijst en het verzorgen van hieraan verbonden uitvoeringszaken. Daarnaast vraagt de provincie op grond van de Monumentenwet Drents Plateau om adviezen. Correspondentie met het rijk gebeurt rechtstreeks door de provincie. Drents Plateau is als organisatie blijvend in ontwikkeling. De afspraken tussen provincie en Drents Plateau worden jaarlijks vastgelegd.

**Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging (SLB) en Stichting Bodembeheer Schoonebeek**
De stichtingen hebben als doel het versterken van de milieuhygiënische kwaliteit in relatie met landinrichting met het doel grondruil mogelijk te maken. De stichting stemmen de uitvoering van de uitvoerende maatregelen af met de uitvoering van het landinrichtingsplannen. De stichtingen wordt bestuurd door een directeur onder toezicht van een Raad van Toezicht (RvT). In de RvT hebben onder meer leden zitting die zijn benoemd door GS, het bestuur van het waterschap Velt en Vecht en burgemeester en wethouders van Emmen. GS hebben mevrouw T. Klip-Martin benoemd in de RvT van de stichtingen.

**Vereniging Internationaler Naturpark Bourtanger Moor-Bargerveen**
Op 1 juni 2006 werd de Vereniging 'Internationaler Naturpark Bourtanger Moor-Bargerveen' opgericht. In deze vereniging werken de provincie Drenthe en de gemeente Emmen met de Landkreis Emsland, de Landkreis Grafschaft Bentheim en een aantal Duitse gemeenten, samen om in het Duits-Nederlandse grensgebied natuur en landschap van het Bourtanger Moor met zijn karakteristieke kenmerken te behouden, te ontwikkelen en te beheren en om de samenwerking tussen Duitsland en Nederland te versterken. Daarbij kan het Naturpark ook worden gezien als een instrument voor de gebiedsontwikkeling. Ook het Recreatieschap Drenthe, Staatsbosbeheer en LTO Drenthe spelen hierbij een actieve rol. Het hoogveengebied Bargerveen maakt deel uit van dit 14.000 ha grote veengebied.

De provincie Drenthe en de gemeente Emmen hebben de deelname aan de Vereniging Internationaler Naturpark Bourtanger Moor-Bargerveen geëvalueerd. De provincie en de gemeente achten het van openbaar belang om voor natuur- en landschapsontwikkeling en bevordering van recreatie en toerisme in het grensgebied van Zuidoost Drenthe nauw samen te werken met bestuurlijke partners in Duitsland. De samenwerking is gericht op het bereiken van samenhang tussen de natuurgebieden, op versterking van de landschapskwaliteit en op het verzorgen van een ruim aanbod aan toeristische gebruiks- en verblijfmogelijkheden met een grensoverschrijdend karakter. Met de goedkeuring van de projectaanvraag 'Naturpark Entwicklung' (NPE), in het kader van INTERREG IV-A Deutschland-Nederland-programma, waarin zowel Duitse als ook Nederlandse projecten worden gesubsidieerd, is de meerwaarde

van deze samenwerking duidelijk gebleken. Het Naturpark zal als leadpartner trekker zijn voor dit project.
De conclusie na evaluatie is dat de vereniging een duidelijke meerwaarde heeft voor de ontwikkeling van het grensgebied en dat de voortzetting van het lidmaatschap zinvol is.

De bijdrage aan de vereniging bedraagt € 10.000,-- per jaar. De heer Munniksma maakt als gedeputeerde deel uit van het bestuur van de vereniging.

## Bestuursrechtelijke rechtspersonen

### Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe

Het fonds heeft tot doel de werkzaamheden en taken te vervullen die in de Wm in artikel 15.47 voorschrijft of mogelijk maakt. Het fonds beheert de uit de opbrengsten van de nazorgheffing verkregen middelen die nodig zijn om de eeuwigdurende nazorg van de onder de wet vallende gesloten stortplaatsen te waarborgen.

# I.2.7
# Grondbeleid

Op grond van artikel 9 van het BBV dient de Begroting een uiteenzetting te bevatten over het grondbeleid. De provincie Drenthe ziet vooralsnog geen noodzaak voor het voeren van een substantieel (actief) grondbeleid.

Op kleinere schaal worden naar behoefte, in verband met de realisatie van de infrastructurele werken, soms stukjes grond aangekocht.

De grondaankopen ten behoeve van de EHS worden vanaf 1 januari 2007 gefinancierd uit het ILG. Vanaf die datum is de aansturing van grondaankopen door de DLG en BBL verschoven van het Rijk naar provincie. De provincie is hoofdopdrachtgever voor de grondverwerving door BBL en heeft de beschikking over de budgetten voor grondverwerving (EHS) via het ILG. Hiervoor hebben wij een handelingskader grondverwerving vastgesteld. Hierin is onder andere opgenomen het grondprijsbeleid en de spelregels daarvan, afspraken over aan- en verkopen, inzet van instrumentarium. Het handelingskader is een uitwerking van het aansturingsprotocol DLG/BBL. Dit regelt de aansturing van DLG/BBL. De provincie heeft vanaf nu meer vrijheid voor handelen met grond. Wij krijgen de lusten, maar ook de lasten. Daarnaast bestaat de mogelijkheid te schuiven met budgetten binnen de ILG-doelen, zodat de realisatie van de EHS goed voortgang blijft houden.

Voorts merken wij op dat de financiële verplichtingen die voortvloeien uit het eerder afgesloten convenant IPO-LNV voor de realisering van de EHS voortduren. Het betreft financierings-afspraken met het Groenfonds; de benodigde middelen maken, gelabeld, onderdeel uit van het Provinciefonds.

Op basis van de nieuwe rol van de provincie wordt onderzocht in hoeverre, aanvullend op het bestaande instrumentarium, zoals de nWRO, de WILG etc, of actief grondbeleid noodzakelijk is.

Enkele jaren geleden is de provincie voor het realiseren van de beleidsdoelen natuur (EHS), milieu en het verbeteren van de agrarische structuur gestart met beperkt grondbeleid. De provincie verkent de noodzaak van een actief provinciaal grondbeleid, maar vooralsnog lijkt het huidige instrumentarium voldoende zijn. De bevindingen van de verkenning naar de optie van een actief provinciaal grondbeleid worden in 2010 aan de staten voorgelegd.

# II
# Jaarrekening

# II.1 Programmarekening 2009

**Lasten (* 1.000,--)**

| Programma | Realisatie 2008 | Primitieve begroting 2009 | Begroting 2009 na wijziging | Realisatie 2009 | Verschil | Voordeel/ nadeel |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De provincie doét er toe! | 2.800.873 | 3.623.158 | 4.452.713 | 4.278.716 | 173.997 | V |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | 66.897.619 | 62.870.224 | 68.565.207 | 69.999.559 | -1.434.352 | N |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 71.851.977 | 85.063.585 | 80.458.564 | 76.593.892 | 3.864.672 | V |
| Programma 4. Kennis wérkt | 6.385.848 | 4.653.883 | 16.140.887 | 17.638.221 | -1.497.334 | N |
| Programma 5. Leefomgeving | 41.312.547 | 73.657.447 | 62.434.154 | 53.550.195 | 8.883.959 | V |
| Programma 6. Middelen | 53.865.038 | 54.333.349 | 56.005.337 | 55.105.025 | 900.312 | V |
| Totaal lasten | 243.113.902 | 284.201.646 | 288.056.862 | 277.165.608 | 10.891.254 | V |

**Baten (*1.000,--)**

| Programma | Realisatie 2008 | Primitieve begroting 2009 | Begroting 2009 na wijziging | Realisatie 2009 | Verschil | Voordeel/ nadeel |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De provincie doét er toe! | 3.624 | 12.000 | 12.000 | 30.138 | -18.138 | V |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | 35.230.069 | 31.719.536 | 34.805.955 | 35.690.761 | -884.806 | V |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 42.547.740 | 44.383.379 | 46.409.250 | 42.128.615 | 4.280.635 | N |
| Programma 4 Kennis wérkt | 18.895.338 | 6.731.970 | 162.689.423 | 204.198.316 | -41.508.893 | V |
| Programma 5. Leefomgeving | 26.564.110 | 49.357.801 | 38.054.985 | 32.712.055 | 5.342.930 | N |
| Programma 6. Middelen | 127.612.541 | 130.036.803 | 130.290.980 | 131.217.851 | -926.871 | V |
| Totaal baten | 250.853.422 | 262.241.489 | 412.262.593 | 445.977.736 | -33.715.143 | V |

**Recapitulatie (* 1.000,--)**

| | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten (1) | 243.113.902 | 284.201.646 | 288.056.862 | 277.165.608 | 10.891.254 | V |
| Totaal baten (2) | 250.853.422 | 262.241.489 | 412.262.593 | 445.977.736 | -33.715.143 | V |
| Resultaat voor mutaties in reserves (3=1-2) | -7.739.520 | 21.960.157 | -124.205.731 | -168.812.128 | 44.606.397 | V |
| Begrote stortingen in reserves (4) | 68.445.605 | 17.231.636 | 194.641.227 | 194.641.227 | 0 | - |
| Begrote onttrekkingen aan reserves (5) | 81.938.991 | 39.191.793 | 70.435.496 | 70.435.496 | 0 | - |
| Per saldo mutaties bestem-mingsreserves begroot (6=4-5) | -13.493.386 | -21.960.157 | 124.205.731 | 124.205.731 | 0 | - |
| Resultaat na begrote mutaties in reserves (7=3+6) | -21.232.906 | 0 | 0 | -44.606.397 | 44.606.397 | V |
| Stortingen in reserves niet begroot (8) | 10.028.312 | 0 | 0 | 45.610.418 | -45.610.418 | N |
| Onttrekkingen aan reserves niet begroot (9) | -3.577.378 | 0 | 0 | 2.338.435 | -2.338.435 | N |
| Per saldo mutaties bestem-mingsreserves niet begroot (10=8-9) | 13.605.690 | 0 | 0 | 43.271.983 | -43.271.983 | N |
| Per saldo mutaties bestem-mingsreserves (11=6+10) | 112.304 | -21.960.157 | 124.205.731 | 167.477.714 | -43.271.983 | N |
| Resultaat na verrekening met reserves (12=3+11) | -7.627.216 | 0 | 0 | -1.334.414 | 1.334.414 | V |

# II.2 Toelichting op de saldi van de Programmarekening 2009

| Programma saldi (* 1.000,--) | Realisatie 2008 | Primitieve begroting 2009 | Begroting 2009 na wijziging | Realisatie 2009 | Verschil | Voordeel/ nadeel |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De provincie doét er toe! | 2.797 | 3.611 | 4.441 | 4.249 | 192 | V |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | 31.668 | 31.151 | 33.759 | 34.309 | -550 | N |
| Programma 3. Ruimte en bereik-baarheid | 29.304 | 40.680 | 34.049 | 34.465 | -416 | N |
| Programma 4 Kennis wérkt | -12.509 | -2.078 | -146.549 | -186.560 | 40.012 | V |
| Programma 5. Leefomgeving | 14.748 | 24.300 | 24.379 | 20.838 | 3.541 | V |
| Programma 6. Middelen | -73.748 | -75.703 | -74.286 | -76.113 | 1.827 | V |
| Totaal saldi | -7.740 | 21.960 | -124.206 | -168.812 | 44.606 | V |

Het rekeningsaldo over het boekjaar 2009 bedraagt € 44.606.000,--. Dit rekeningsaldo is samengesteld volgens de voorschriften van het BBV. Hierin is bepaald dat het saldo van baten en lasten, ten opzichte van de Begroting, na verrekening met begrote mutaties met bestemmingsreserves gepresenteerd dient te worden. Het betreft dan het saldo waarin de Begroting inclusief begrotingswijzigingen heeft voorzien. In eerdere jaren, tot en met 2006, werden budgetten die gekoppeld waren aan bepaalde bestemmingsreserves al voor de bestemming van het rekeningssaldo aan de desbetreffende reserves toegevoegd. Vorig jaar bedroeg het rekeningsaldo op dezelfde wijze berekend € 21.233.000,--. Het saldo van verrekeningen van budgetten die relaties hebben met bestemmingsreserves bedraagt vanuit 2009 € 43.272.000,-- (in 2008 was dit € 13.606.000,--). Het rekeningsaldo na verrekening met bestemmingsreserves bedraagt dan per saldo € 1.334.000,-- tegen een bedrag van € 7.627.000,-- in 2008, € 16.364.000,-- in 2007 en € 17.383.000,-- in 2006.

De totale lasten waren € 9.939.000,-- hoger dan begroot en de baten waren € 52.621.000,-- hoger dan begroot. Het resultaat voor verrekening met reserves bedroeg per saldo € 42.682.000,--.

De begrote stortingen in reserves bedragen € 194.641.000,-- en de begrote onttrekkingen zijn € 70.435.000,--. De beoogde toevoegingen zijn € 44.179.000,-- hoger dan begroot en de onttrekkingen zijn € 2.832.000,-- hoger dan begroot. Samen een bedrag van € 41.347.000,--. Dit bedrag kan als volgt worden gespecificeerd.

| Mutaties reserves | Begroting | Realisatie | Voordeel/ nadeel | Verschil |
|---|---|---|---|---|
| Bijdrage aan Reserve 2e tranche aandelenverkoop Essent | 0 | 43.340.000 | N | -41.059.000 |
| Bijdrage aan Reserve opbrengsten aandelenverkoop | 150.700.000 | 151.537.000 | N | -837.000 |
| Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG | 0 | 3.712.000 | N | -3.712.000 |
| Bijdrage aan Reserve tbv de in te stellen voorziening pensioenen gedeputeerden | 6.000.000 | 6.002.000 | N | -2.000 |
| Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbete-ringswerken N34 | 4.062.000 | 6.624.000 | V | 2.562.000 |
| Bijdrage van reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt | 1.796.000 | 1.991.000 | V | 194.000 |
| Bijdrage van reserve grondwaterheffing | 311.000 | 178.000 | N | -133.000 |
| Bijdrage van Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | 511.000 | -378.000 | N | -890.000 |
| Bijdrage van Reserve RSP | 2.525.000 | 2.035.000 | N | -490.000 |
| Bijdrage van reserve versterking economisch structuur | 3.111.000 | 4.206.000 | V | 1.095.000 |
| | | | | -43.272.000 |

Het resultaat na verrekening met de reserves bedraagt € 1.334.000,--. Van dit bedrag is € 939.526,-- gereserveerd voor budgetoverheveling naar 2010. Dit bedrag kan als volgt worden gespecificeerd.

| Omschrijving | |
|---|---|
| Plan van aanpak TT-circuit en zijn omgeving | 144.526 |
| Stimuleringsmaatregelen Drentse woningmarkt | 795.000 |
| Totaal | 939.526 |

Het restant ad € 394.887,-- is nog vrij te bestemmen. Voorgesteld zal worden dit toe te voegen aan de Algemene reserve.

In de recapitulatie die u hierna aantreft worden per programma verschillen gespecificeerd. Het betreft verschillen groter dan € 50.000,-- tussen de begrote saldi (na verwerking begrotings-wijzigingen) versus de gerealiseerde saldi van diverse kostensoort binnen de programma's en producten. Verschillende saldi worden verrekend met reserves. In de meest rechtse kolom treft u de saldi aan per programma na de voorgestelde verrekening met reserves. Conform motie 14 in de vergadering van PS van 25/26 juni 2008 en de uitwerking daarvan worden afwijkingen ten opzichte van de Begroting beperkt toegelicht. Alleen afwijkingen groter dan € 50.000, -- wat betreft de prioriteiten en € 500.000,-- wat betreft saldi op productniveau worden toegelicht bij de onderdelen 'Prioriteiten' en 'Wat heeft het gekost?' in de programmaverantwoording. In paragraaf III.3 Bestemming van het resultaat.
tabelvorm worden alle verschillen die conform motie 14 toegelicht dienen te worden in één overzicht gepresenteerd.

Hieronder volgt de specificatie van verschillen (groter dan € 50.000,--) tussen begrote (na wijzi-ging) en gerealiseerde saldi per programma en product.

**Specificatie van verschillen (groter dan 50.000,--) tussen begrote (na wijziging) en gerealiseerde saldi per programma en product**

| | | Saldi programma's | Verrekening specifieke reserves | Saldi programma's na verrekening |
|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De provincie doét er toe! | | | | |
| P-1.0 Provinciale staten | | | | |
| Overige | N | -56.017 | | |
| Totaal P-1.0 Provinciale staten | N | -56.017 | | |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | V | | | |
| Prioriteit 1.01 Uitvoering bestuursakkoord | V | 62.353 | | |
| Prioriteit 1.04 (Inter)actiever informeren en beter profileren | V | 53.239 | | |
| Prioriteit 1.05 Digitale informatie en (e-)dienst-verlening | N | -54.385 | | |
| Overige | V | 208.764 | | |
| Totaal P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | V | 207.617 | | |
| P-1.2 Interprovinciale samenwerking | | | | |
| Overige | V | 8.299 | | |
| Totaal P-1.2 Interprovinciale samenwerking | V | 8.299 | | |
| P-1.3 Openbare orde en veiligheid | | | | |
| Overige | V | 32.236 | | |
| Totaal P-1.3 Openbare orde en veiligheid | V | 32.236 | | |
| Totaal Programma 1. De provincie doét er toe! | V | 192.134 | | |
| Verrekeningen reserves | | | 0 | |
| **Saldo na verrekening met reserves** | | | **V** | **192.134** |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Programma 2. Samenleving met samenhang | | | | |
| P-2.0 Ontwikkeling beleid | | | | |
| Overige | V | 38.355 | | |
| Totaal P-2.0 Ontwikkeling beleid | | 38.355 | | |
| P-2.1 Sociale agenda | | | | |
| Prioriteit 2.01 Kansen voor jeugd en gezin | N | -56.811 | | |
| Sociale en culturele ontwikkeling | N | -429.891 | | |
| Prioriteit 2.04 Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie | V | 99.729 | | |
| Mijn omgeving Sociale en culturele ontwikkeling | V | 76.192 | | |
| Uitkering Wet op de Jeugdzorg | N | -550.000 | | |
| Overige | V | 107.612 | | |
| Totaal P-2.1 Sociale agenda | N | -753.169 | | |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | | | | |
| Depot Drents Museum | V | 50.024 | | |
| Flexmiddelen Culturele en Museale agenda | N | -74.198 | | |
| Overige | V | 189.443 | | |
| Totaal P-2.5 Culturele en Museale agenda | V | 165.268 | | |
| Totaal Programma 2. Samenleving met samenhang | N | -549.546 | | |
| Verrekeningen reserves | | | 0 | |
| **Saldo na verrekening met reserves** | | | **N** | **-549.546** |

| | | Saldi programma's | Verrekening specifieke reserves | Saldi programma's na verrekening |
|---|---|---|---|---|
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | | | | |
| P-3.0 Verkeer | | | | |
| Prioriteit 3.14 Regionaal Specifiek Pakket Zuider Zee Lijn (RSP) | V | 490.152 | | |
| Projecten infrastructuur | V | 109.600 | | |
| Rentetoevoeging aan middelen BDU overig | V | 152.561 | | |
| Onderhoud en verbeteringswerken N34 | N | -2.561.699 | | |
| Overige | V | 97.404 | | |
| Totaal P-3.0 Verkeer | N | -1.711.982 | | |
| P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | | | | |
| Onderhoud 406 km weg (totaal) beheren, plus 16 km parallelweg, 261 km fietspad en 28 fauna | N | -270.408 | | |
| vergoedingen 406 km weg (totaal) beheren, plus 16 km parallelweg, 261 km fietspad en 28 fauna | V | 236.028 | | |
| Overige | V | 44.331 | | |
| Totaal P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | V | 9.951 | | |
| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | | | | |
| Vaarwegverbinding Erica - Ter Apel | V | 912.307 | | |
| Vaarweg Meppel-De Punt | N | -194.561 | | |
| Onderhoud 91 km vaarweg (totaal) beheren, inclusief bijbehorende projecten | N | -72.304 | | |
| Overige | V | 139.606 | | |
| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | V | 785.048 | | |
| P-3.3 Vervoer | | | | |
| Rente toevoeging Voorziening BDU openbaar vervoer | N | -152.557 | | |
| Overige | N | 0 | | |
| Totaal P-3.3 Vervoer | N | -152.557 | | |
| P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | | | | |
| Ruimtelijke Ordening | N | -60.287 | | |
| Stimulering Drentse woningmarkt | V | 795.000 | | |
| Overige | N | -19.138 | | |
| P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | V | 715.575 | | |
| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | | | | |
| Overige | N | -61.999 | | |
| Totaal P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | N | -61.999 | | |
| Totaal Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | N | -415.963 | | |
| Verrekeningen reserves | | | | |
| Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | | | 2.561.699 | |
| Bijdrage van Reserve RSP | | | -490.152 | |
| Bijdrage van reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt | | | 194.561 | |
| Bijdrage van Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | | | -889.697 | |
| Totaal | | | 1.376.412 | |
| **Saldo na verrekening met reserves** | | | **V** | **960.448** |

| | | Saldi programma's | Verrekening specifieke reserves | Saldi programma's na verrekening |
|---|---|---|---|---|
| Programma 4 Kennis wérkt | | | | |
| P-4.0 Economie | | | | |
| Prioriteit 4.02 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | N | -116.748 | | |
| Bijdragen in projecten versterking economische structuur | N | -1.340.952 | | |
| Overige opbrengsten | N | -410.427 | | |
| Proceskosten Kompas | N | -65.575 | | |
| Opbrengst verkoop aandelen Essent | V | 41.896.369 | | |
| Overige | N | -57.926 | | |
| P-4.0 Economie | V | 40.021.488 | | |
| P-4.1 Toerisme en recreatie | | | | |
| Overige | N | -9.929 | | |
| Totaal P-4.1 Toerisme en recreatie | N | -9.929 | | |
| P-4.2 Landbouw | | | | |
| Overige | V | 0 | | |
| Totaal P-4.2 Landbouw | V | 0 | | |
| Totaal Programma 4 Kennis wérkt | V | 40.011.559 | | |
| Verrekeningen reserves | | | | |
| Bijdrage aan Reserve 2e tranche aandelenverkoop Essent | | | -41.059.000 | |
| Bijdrage aan Reserve opbrengsten aandelenverkoop | | | -837.368 | |
| Bijdrage van reserve versterking economisch structuur | | | 1.094.788 | |
| Totaal | | | -40.801.581 | |
| **Saldo na verrekening met reserves** | | | **N** | **-790.022** |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Programma 5. Leefomgeving | | | | |
| P-5.0 Waterhuishouding | | | | |
| Kosten uitvoering Grondwaterwet | N | -57.290 | | |
| Overige | N | -8.633 | | |
| P-5.0 Waterhuishouding | N | -65.923 | | |
| P-5.1 Milieubeleid | | | | |
| Prioriteit 5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving | V | 147.639 | | |
| Bijdrage derden voor projecten Klimaat en Energie | V | 550.199 | | |
| Prioriteit 5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | N | -910.014 | | |
| Uitvoering Nota Energiebeleid | V | 63.186 | | |
| Overige | V | 31.153 | | |
| Totaal P-5.1 Milieubeleid | N | -117.837 | | |
| P-5.2 Bodem | | | | |
| Kosten vrijwillige bodemsaneringen | V | 82.600 | | |
| Overige | V | 85.047 | | |
| Totaal P-5.2 Bodem | V | 167.647 | | |
| P-5.3 Vergunningverlening | | | | |
| Kosten brede benadering TT-circuit | | 138.133 | | |
| Overige | V | 83.768 | | |
| P-5.3 Vergunningverlening | V | 221.901 | | |
| P-5.4 Handhaving | | | | |
| Overige | V | 46.425 | | |
| Totaal P-5.4 Handhaving | V | 46.425 | | |

| | | Saldi programma's | Verrekening specifieke reserves | Saldi programma's na verrekening |
|---|---|---|---|---|
| P-5.5 Natuur en Landschap | | | | |
| Opbrengst heffingsverordening ontgrondingen Drenthe | | 51.088 | | |
| Bijdragen project Leren voor Duurzame Ontwikkeling 2004-2007 | | -125.770 | | |
| Overige | V | 3.444 | | |
| Totaal P-5.5 Natuur en Landschap | | -71.239 | | |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | | | | |
| Prioriteit 5.02 Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste Prioriteit | N | -67.500 | | |
| Prioriteit 5.09 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | V | 69.000 | | |
| Prioriteit 5.23 Vitaal Platteland | N | -131.251 | | |
| PMJP-2- Natuur | V | 4.293.264 | | |
| PMJP-3- Landbouw | N | -1.161.102 | | |
| PMJP-5- Landschap | V | 231.161 | | |
| PMJP-6- Bodem | V | 51.626 | | |
| PMJP-8- Sociaal-economische vitalisering | N | -188.262 | | |
| Rente-0- PMJP overig | V | 230.988 | | |
| Overige | V | 32.131 | | |
| Totaal P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | V | 3.360.056 | | |
| Totaal Programma 5. Leefomgeving | V | 3.541.029 | | |
| Verrekeningen reserves | | | | |
| Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG | | | -3.712.328 | |
| Bijdrage van reserve grondwaterheffing | | | -132.765 | |
| Totaal | | | -3.845.093 | |
| **Saldo na verrekening met reserves** | | | **N** | **-304.064** |
| | | | | |
| Programma 6. Middelen | | | | |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | |
| Prioriteit 6.01 Organisatieontwikkeling | V | 410.029 | | |
| Opbrengst opcenten op hoofdsom motorrijtuigenbelasting | V | 180.452 | | |
| Bijdrage van de kostenplaats kapitaallasten | N | -422.251 | | |
| Rente van belegd kasgeld | V | 325.225 | | |
| Uitkering uit het Provinciefonds | V | 810.433 | | |
| Toegerekende apparaatskosten | V | 540.221 | | |
| Overige | V | 393.105 | | |
| Totaal P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | V | 1.827.184 | | |
| Verrekeningen reserves | | | | |
| Bijdrage aan Reserve tbv de in te stellen voorziening pensioenen gedeputeerden | | | -1.721 | |
| Totaal | | | -1.721 | |
| **Saldo na verrekening met reserves** | | | **V** | **1.825.462** |
| Totaal saldo jaarrekening voor bestemming reserves | V | 44.606.396 | | |
| P-6.1 Reserve mutaties | | | | |
| Bijdrage aan Reserve 2e tranche aandelenverkoop Essent | N | -41.059.000 | | |
| Bijdrage aan Reserve opbrengsten aandelenverkoop | N | -837.368 | | |
| Bijdrage aan Reserve tbv de in te stellen voorziening pensioenen gedeputeerden | N | -1.721 | | |
| Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG | N | -3.712.328 | | |
| Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | V | 2.561.699 | | |

| | | Saldi programma's | Verrekening specifieke reserves | Saldi programma's na verrekening |
|---|---|---|---|---|
| Bijdrage van reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt | V | 194.561 | | |
| Bijdrage van reserve grondwaterheffing | N | -132.765 | | |
| Bijdrage van Reserve RSP | N | -490.152 | | |
| Bijdrage van Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | N | -889.697 | | |
| Bijdrage van reserve versterking economisch structuur | V | 1.094.788 | | |
| Totaal P-6.1 Reserve mutaties | N | -43.271.984 | | |
| Totaal Programma 6. Middelen | | -41.444.800 | | |
| Totale Verrekeningen reserves | | N | -43.271.984 | |
| Totaal saldo jaarrekening na bestemming reserves | | | V | 1.334.413 |

# II.3 Balans per 31 december 2009

**Activia (x € 1.000,--)**

| | 31 december 2008 | | 31 december 2009 | |
|---|---|---|---|---|
| Vaste activa | | | | |
| Materiële vaste activa: | | | | |
| - Investeringen in economisch nut | 8.803 | | 15.117 | |
| - Investeringen in maatschappelijk nut | 54.437 | | 55.731 | |
| Financiële vaste activa: | | | | |
| - Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen | 855 | | 855 | |
| - Overige verstrekte langlopende leningen | 39.629 | | 78.651 | |
| | | 103.724 | | 150.354 |
| Vlottende activa | | | | |
| Uitzettingen met een rentetypische looptijd <1 jaar: | | | | |
| - Vorderingen op openbare lichamen | 5.559 | | 5.336 | |
| - Verstrekte kasgeldleningen | 136.087 | | 133.777 | |
| - Overige vorderingen | 3.474 | | 20.201 | |
| Liquide middelen | 53.090 | | 176.146 | |
| Overlopende activa | 25.637 | | 40.775 | |
| | | 223.848 | | 376.236 |
| Totaal activa | | 327.572 | | 526.590 |

**Passiva (x € 1.000,--)**

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Eigen vermogen | | | | |
| Algemene reserves | 93.953 | | 76.929 | |
| Bestemmingsreserves | 102.715 | | 264.978 | |
| Resultaat | 21.233 | | 44.606 | |
| | | 217.901 | | 386.513 |
| Voorzieningen | | | | |
| Voorzieningen t.b.v. derden | 1.935 | | 1.945 | |
| Voorzieningen | 2.355 | | 21.271 | |
| | | 4.290 | | 23.215 |
| Vaste schulden met een rentetypische looptijd van 1 jaar of langer | | 1.329 | | 989 |
| Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar: | | | | |
| - Overige schulden | 9.771 | | 14.378 | |
| - Overlopende passiva | 94.279 | | 101.495 | |
| | | 104.051 | | 115.873 |
| Totaal passiva | | 327.572 | | 526.590 |
| Som van de gewaarborgde geldleningen | | 6.913 | | 6.306 |

# II.4 Waarderings- en resultaatbepalings-grondslagen

## Algemeen

De programmaverantwoording is opgesteld met inachtneming van de waarderingsgrondslagen voor de balans en de resultaatbepaling zoals vastgelegd in het Besluit begroting en verantwoording (BBV). Door invoering van het BTW-compensatiefonds zijn alle lasten netto, dus exclusief het betaalde BTW-deel, verantwoord.

## Balans

### Algemeen

De activa en passiva worden, tenzij anders vermeld, gewaardeerd tegen nominale waarde.

De jaarlijkse afschrijvingen worden bepaald volgens de lineaire methode of volgens het annuïteitenprincipe.

| Investering | Afschrijvingstermijn (in jaren) |
|---|---:|
| Sluizen | 100 |
| Bruggen en viaducten | 90 |
| Provinciale gebouwen | 50 |
| Meubilair | 10 |
| (Voorzieningen bij) waterwegen | 30 |
| (Aanleg van) wegen | 20 |
| Rotondes en verkeersdrempels ed | 10 |
| Immateriële activa | maximaal 5 |
| Transportmiddelen ed | 5 |
| Hardware (automatisering) | 4 |
| Software (automatisering) | 4 |
| Bijdrage aan activa in eigendom van derden | 15 |

### Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd op historische kosten onder aftrek van cumulatieve afschrijvingen, gebaseerd op de verwachte economische levensduur.

### Financiële vaste activa

De deelnemingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde of lagere verkrijgingsprijs. Aandelen waarvan de intrinsieke waarde lager is dan de nominale waarde of verkrijgingsprijs, worden tegen lagere marktwaarde opgenomen. De in het volgende dienstjaar te ontvangen aflossingsbedragen op de verstrekte langlopende leningen worden niet naar de vlottende activa overgebracht. Onder de Financiële vaste activa worden ook opgenomen alle bijdragen in investeringen van derden. De onder deze noemer geactiveerde uitgaven worden gewaardeerd op historische kosten onder aftrek van cumulatieve afschrijvingen.
De jaarlijkse afschrijvingen worden bepaald volgens de lineaire methode of volgens het annuïteitenprincipe.

**Vorderingen**
Vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde onder aftrek van een voorziening voor mogelijke oninbaarheid.

**Opgenomen geldleningen**
De in het volgende dienstjaar te betalen aflossingsbedragen worden niet naar de vlottende passiva overgebracht.

**Gewaarborgde geldleningen**
De gewaarborgde geldleningen zijn 'binnenlijns' vermeld in de balans, tegen het nominale bedrag van de resterende borgstelling.

# II.5 Toelichting op de balans per 31 december 2009

## Inleiding

Het verloop van enkele posten gedurende het jaar is weergegeven in een mutatieoverzicht. De bedragen in de overzichten zijn in duizenden euro's. De balans is conform de voorgeschreven wijze van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) opgesteld.

### Materiele vaste activa (€ 70.849,--)

| (x € 1.000,--) | Boekwaarde 1 januari 2009 | Investeringen | Afschrijving | Bijdragen derden | Boekwaarde 31 december 2009 |
|---|---|---|---|---|---|
| Bedrijfsgebouwen | 6.936 | 7.153 | 577 | 1.000 | 12.513 |
| Grond-, weg- en waterbouwkundige werken | 54.437 | 7.170 | 2.884 | 3.193 | 55.531 |
| Vervoermiddelen | 3 | | 2 | | 2 |
| Machines, apparaten en installaties | 1.863 | 1.369 | 416 | 13 | 2.803 |
| Totaal | 63.240 | 15.692 | 3.878 | 4.205 | 70.849 |

De boekwaarde van de materiële vaste activa is ten opzichte van 31 december 2008 toegenomen met € 7.609.000,-- Dat de materiële vaste activa dit jaar sterk zijn toegenomen, heeft voornamelijk te maken met investeringen t.b.v. de uitbreiding van het Drents Museum, investeringen in verkeer en vervoer projecten en investeringen m.b.t. de revitalisering van het provinciehuis. De investeringen met betrekking tot grond-, weg- en waterbouwkundige werken hebben betrekking op investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut. De investeringen die betrekking hebben op de bedrijfsgebouwen, vervoersmiddelen en machines, apparaten en installaties hebben grotendeels betrekking op investeringen met een economisch nut. De kapitaallasten van investeringen die worden gefinancierd uit het Infrakrediet of Verkeer- en vervoerkrediet worden gedekt door de bestemmingsreserve Investeringen verkeer en vervoer.

### Financiele vaste activa (€ 79.506,--)

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2009 | 31 december 2009 |
|---|---|---|
| Deelnemingen | 855 | 855 |
| Hypotheek ambtenaren | 27.704 | 25.945 |
| Overige uitgegeven langlopende leningen | 8.092 | 48.986 |
| Bijdragen in activa in eigendom van derden | 3.833 | 3.721 |
| Totaal | 40.484 | 79.506 |

## Deelnemingen

De provincie Drenthe bezit belangen in diverse instellingen. Deze effecten zijn bestemd om duurzaam ten dienste van de eigen bedrijfsuitoefening te staan.
De volgende belangen zijn per 31 december 2009 in het bezit van de provincie Drenthe.

| (x 1.000,--) | Aandelen | Intrinsieke waarde | Boekwaarde per 31-12-09 | Stille reserve | Nominale waarde |
|---|---|---|---|---|---|
| NV Bank Nederlandse Gemeenten | 87.750 | 3.164 | 199 | 2.965 | 219 |
| Groningen Airport Eelde | 3.600 | 3.859 | p.m. | 3.859 | 1.252 |
| Nederlandse Waterschapsbank | 40 | 706 | 4 | 702 | 5 |
| Enexis Holding NV | | | 392 | | 3.414 |
| Enexis BV | | | | | |
| Verkoop Vennootschap BV | | | | | |
| Essent Milieu Holding NV | | | 76 | | 3.414 |
| Publiek Belang Electriciteitsproductie BV | | | 165 | | 3.414 |
| CBL Vennootschap BV | | | | | |
| Claim Staat Vennootschap BV | | | | | |
| Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij | 11 | 8 | p.m. | 8 | 5 |
| Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD) | 907 | 18.128 | 18 | 18.110 | 45 |
| Totaal | | 25.865 | 855 | 25.643 | 11.770 |

De dividendopbrengsten moeten worden verantwoord in het jaar waarin het recht op het ontvangen van dividend ontstaat. Omdat de algemene vergadering van aandeelhouders pas in het jaar t+1 beslist over het dividend, moet het dividend worden verantwoord in de jaarrekening van het jaar t+1. Op basis hiervan is de dividend opgenomen, die in 2009 is ontvangen.
De aandelen zijn op de balans opgenomen tegen de nominale waarde. Om inzicht te geven in een meer reëlere waarde is tevens de stille reserve die in de waarde van de aandelen verscholen zit aangegeven. Deze waarde is berekend door rekening te houden met de intrinsieke waarde van de deelnemingen en de verhouding van het aandelenbezit van de provincie t.o.v. van de andere aandeelhouders. De aandelen van de NOM en Groningen Airport Eelde NV zijn p.m. gepresenteerd, aangezien de waarde van deze aandelen lager is dan de nominale waarde.

In 2009 heeft de provincie Drenthe de aandelen van Essent verkocht. Naast contante uitbetaling en een bruglening heeft de provincie belangen in zeven andere bedrijven verkregen.

## Hypotheken ambtenaren

De door de provincie in het verleden verstrekte geldleningen inzake hypotheken ambtenaren zijn als volgt te specificeren.

| (x € 1.000,--) | Boekwaarde 1 januari 2009 | Verstrekte leningen | Aflossing | Boekwaarde 31 december 2009 | Rente |
|---|---|---|---|---|---|
| | 27.704 | | 1.760 | 25.945 | 1.017 |

## Overige uitgegeven langlopende geldleningen

De door de provincie verstrekte langlopende geldleningen zijn als volgt te specificeren.

| (x € 1.000,--) | Stand 1 januari 2009 | Verstrekte leningen | Aflossing | Stand 31 december 2009 | Rente |
|---|---|---|---|---|---|
| NV Edon (achtergesteld) | 4.248 | | | 4.248 | 382 |
| RTV Drenthe | 3.844 | 17 | 182 | 3.679 | 138 |
| Deelneming Enexis | | 41.059 | | 41.059 | 477 |
| | 8.092 | 41.076 | 182 | 48.986 | 997 |

## Bijdragen aan activa in eigendom van derden

De bijdragen aan activa in eigendom van derden zijn als volgt te specificeren.

| | Boekwaarde 1 januari 2009 | Investeringen | Afschrijving | Bijdragen derden | Boekwaarde 31 december 2009 |
|---|---|---|---|---|---|
| | 3.833 | 3.202 | 3.315 | | 3.721 |

## Uitzettingen met een rentetypische looptijd <1 jaar (€ 159.315,--)

### Vorderingen

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2009 | 31 december 2009 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Debiteuren | 9.034 | 7.136 | 1.898- |
| Deposito's u/g | 136.087 | 133.777 | 2.309- |
| Overige vorderingen | | 18.401 | 18.401 |
| Totaal | 145.121 | 159.315 | 14.194 |

Van het bedrag dat opgenomen is onder debiteuren heeft een bedrag van € 5.336.000,-- betrekking op vorderingen op openbare lichamen en de rest heeft betrekking op overige vorderingen. Op de vorderingen op debiteuren is een voorziening voor mogelijke oninbaarheid in mindering gebracht van € 1.433.000,--. Van het saldo van de vorderingen op 31 december 2009 resteert per 18 februari 2010 5.429.000,--. Hiervan hadden 0,6 miljoen een vervaldatum van na half februari 2010.

**Liquide middelen (€ 176.146,--)**

Onder de liquide middelen zijn alle tegoeden opgenomen die per direct ter vrije beschikking van de provincie Drenthe staan.

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2009 | 31 december 2009 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Bank Nederlandse Gemeenten | | | |
| ABN AMRO Bank | 7.249 | 17.418 | 10.169 |
| ING (Postbank) | 2 | 10.004 | 10.003 |
| ABN AMRO Parkeerrekening | 10.000 | | 10.000- |
| Groenfonds | 34.548 | 20.108 | 14.440- |
| Groenfonds op Drentse Maat | 931 | 1.728 | 797 |
| Groenfonds Eerste bebossing landbouwgrond | 357 | 696 | 339 |
| ABN-AMRO Ondernemers Top Deposito | | 15.000 | 15.000 |
| ABN-AMRO Top Deposito | | 15.000 | 15.000 |
| ABN-AMRO Loyaal Deposito | | 59.400 | 59.400 |
| ABN-AMRO Spaarrekening | | | |
| ING Bonus Zakenrekening | | 10.000 | 10.000 |
| ING Bonus Zakenrekening | | 10.000 | 10.000 |
| RABO Bedrijfsdeposito | | 2.500 | 2.500 |
| ABN-AMRO Spaardeposito | | 1.900 | 1.900 |
| RABO Bedrijfsdeposito | | 2.510 | 2.510 |
| Groenfonds Klimaatbos Drenthe | | 750 | 750 |
| Gronfonds Garantielening Grondaankoop EHS Drenthe | | 846 | 846 |
| Nationaal Restauratiefonds Hypotheken | | 2.942 | 2.942 |
| RABO Bedrijfsbonusrekening | | 5.000 | 5.000 |
| Nationaal Restauratiefonds Subsidies | | 325 | 325 |
| ING Zakelijke Rekening | | 2 | 2 |
| Kas | 4 | 18 | 14 |
| Totaal | 53.090 | 176.146 | 123.056 |

De grote toename van de omvang van de liquide middelen is het gevolg van de verkoop van de aandelen van Essent.

De ontwikkeling van het saldo van de Groenfondsrekening kan als volgt worden gespecificeerd.

| | 2009 | | Cummulatief t/m 2009 | |
|---|---|---|---|---|
| Saldo begin | 34.548 | | 0 | |
| Ontvangen van het Ministerie van LNV (ILG) | 28.945 | | 87.769 | |
| Onttrokken ten behoeve van ILG | 44.024 | 44.024 | 69.952 | 69.952 |
| Ontvangen rente | 651 | | 2.328 | |
| Kostenvergoeding | 12 | | 36 | |
| Saldo eind | 20.108 | | 20.109 | |
| Besteding ILG | | | | |
| Besteding DR | 6.851 | | 19.029 | |
| Besteding DLG | 29.709 | | 52.154 | |
| Overig (provincie) | 172 | | 1.546 | |
| Correctie in verband met grondvoorraad | -12.767 | | -12.767 | |
| Totaal | 23.965 | 36732 | 59.962 | 72.729 |
| Financiering groenfonds van rijksaandeel ILG | | 7.292 | | -2.777 |

**Overlopende activa (€ 40.775,--)**

| ( x € 1.000,--) | 1 januari 2009 | 31 december 2009 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Nog te ontvangen inkomsten | 9.872 | 12.190 | 2.319 |
| Nog te declareren bedragen | 718 | 36 | 683- |
| Gedeclareerde bedragen BCF | 11.232 | 11.309 | 77 |
| Vooruitbetaalde kosten | 2.832 | 16.250 | 13.418 |
| Overige overlopende activa | 983 | 989 | 6 |
| Totaal | 25.637 | 40.775 | 15.138 |

## Nog te ontvangen inkomsten

Dit betreft de raming van een aantal nog te ontvangen bedragen, die ten tijde van het opstellen van de jaarrekening nog niet waren afgewikkeld.,-- De grootste bedragen hebben betrekking op BDU OV 2008 ad. € 2.720.000,--, het OV-bureau ad € 1.889.000,--, opcenten motorrijtuigenbelasting december 2009 ad. 3.730.000,-- , de nog te declareren bijdrage o.g.v. bedrijvenregeling ad. € 1.385.000,-- en de nog te ontvangen renteopbrengsten.

## Nog te declareren bedragen

Dit betreft de nog in rekening te brengen bedragen bij derden, waarbij de afrekening in 2009 wordt gemaakt.

## Vooruitbetaalde kosten

Deze post heeft voornamelijk betrekking op ILG-grondaankopen, vooruitbetaalde subsidies/bijdragen, verzekeringspremies/abonnementsgelden 2010 en uitbetaalde factievergoedingen 1e kwartaal 2010.

## Overige overlopende activa

Dit betreft voornamelijk de terug te ontvangen middelen van derden in het kader van de Regeling verplaatsing agrarische bedrijven.

**Eigen vermogen (€ 386.513,--)**
Alle aangegane verplichtingen met betrekking tot de reserves zijn inde balans verwerkt.

| (x € 1.000) | 1 januari 2009 | Storting | Uitname | 31 december 2009 |
|---|---|---|---|---|
| Algemene reserve | 111.111 | 18.966 | 53.149 | 76.929 |
| Bestemmingsreserve | 106.790 | 188.995 | 30.808 | 264.978 |
| Resultaat | | | | 44.606 |
| | 217.901 | 207.962 | 83.956 | 386.513 |

De grote toename van de omvang van de bestemmingsreserves is vooral het gevolg van de verkoop van de aandelen van Essent.

Een gedetailleerd overzicht van alle reserves is opgenomen in de bijlage Staat van reserves en voorzieningen.

**Voorzieningen (€ 23.215,--)**
Alle aangegane verplichtingen met betrekking tot de voorzieningen zijn in de balans verwerkt. De mutaties in voorzieningen kunnen als volgt worden weergegeven.

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2009 | Storting | Uitname | 31 december 2009 |
|---|---|---|---|---|
| Voorzieningen tbv derden | 1.935 | 9 | | 1.945 |
| Voorzieningen | 2.355 | 18.950 | 35 | 21.271 |
| | 4.290 | 18.960 | 35 | 23.215 |

De grote toename van de omvang van de voorzieningen is het gevolg van de verkoop van de aandelen van Essent en de opname van de opbrengst Verkoop Vennootschap BV als voorziening, omdat de verwachting is dat deze opbrengst waarschijnlijk niet gerealiseerd gaat worden.

Een gedetailleerd overzicht van alle voorzieningen is opgenomen in de bijlage Staat van reserves en voorzieningen.

**Vaste schulden met een rentetypische looptijd >1 jaar (€ 989,--)**
De langlopende schulden kunnen als volgt worden gespecificeerd.

| (x 1000,--) | 1 januari 2009 | Opgenomen | Aflossing | 31 december 2009 | Rente % |
|---|---|---|---|---|---|
| Opgenomen leningen | | | | | |
| Bank Nederlandse Gemeenten | 340 | | 340 | | 5,10 |
| Stichting Nationaal Groenfonds | 736 | | | 736 | 3,50 |
| Stichting Nationaal Groenfonds | 100 | | | 100 | 4,30 |
| Stichting Nationaal Groenfonds | 153 | | | 153 | 4,30 |
| | 1.329 | | 340 | 989 | |

De rentelast over 2009 met betrekking tot de langlopende leningen heeft € 16.000,00 bedragen.

## Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd <1 jaar (€ 107.159,--)

**Overige schulden (€ 14.378,--)**
De vlottende passiva kunnen als volgt worden gespecificeerd.

| | 1 januari 2009 | 31 december 2009 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Overige schulden | 10.944 | 11.751 | 807 |
| Rekening-courantsaldi | 1.172- | 2.627 | 3.799 |
| Totaal | 9.771 | 14.378 | 4.606 |

Het openstaande bedrag aan crediteuren, dat onder overige schulden is gerangschikt, is per 31 december 2009 € 11.751.000,--. Van het saldo overige schulden heeft € 4.289.000,-- betrekking op schulden aan openbare lichamen en de rest heeft betrekking op overige crediteuren. Van het saldo crediteuren op 31 december 2009 resteert per 18 februari 2010 nog € 2.000,--.

De saldi van diverse rekening-courantrekeningen hebben voornamelijk betrekking op Europese of regionale projecten, waarvoor de provincie de administratie voert.

**Overlopende passiva (€ 101.495,--)**
De overlopende passiva kunnen als volgt worden gespecificeerd.

| | 1 januari 2009 | 31 december 2009 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Nog te betalen posten | 47.221 | 53.325 | 6.104 |
| Verstrekte voorschotten | 13- | 1 | 14 |
| Diverse overlopende posten | 4.494 | 262 | 4.232- |
| Vooruitontvangen bedragen specifieke uitkeringen | 40.820 | 48.295 | 7.475 |
| Diverse kruisposten | | 3 | 3 |
| Nog af te dragen sociale premies en loonheffing | 1.754 | 99- | 1.853- |
| Te verrekenen BTW | 3 | 292- | 295- |
| Totaal | 94.279 | 101.495 | 7.216 |

*Nog te betalen posten*
Onder de Nog te betalen posten is het totaal van de aangegane verplichtingen per 31 december 2009 verantwoord.

*Diverse overlopende posten*
Onder deze post zijn overige vooruit ontvangen inkomsten verantwoord en uitgaven die gemaakt zijn t.b.v. het Nationaal Park Dwingelderveld.

*Vooruit ontvangen bedragen specifieke uitkeringen*
Onder deze post zijn middelen verantwoord die van derden (overheidslichamen) zijn ontvangen met een specifiek bestedingsdoel.

De vooruit ontvangen bedragen specifieke uitkeringen kunnen als volgt worden gespecificeerd.

| | 1 januari 2009 | 31 december 2009 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| BDU overig | 2.640 | 5.140 | 2.501 |
| BDU openbaar vervoer | 10.468 | 13.465 | 2.997 |
| Bodemsaneringen | 485 | 154- | 639- |
| Saneringsmaatregelen industrielawaai | 1.033 | 1.028 | 5- |
| Besluit locatiegebonden subsidies | 422 | 355 | 67- |
| Stedelijke vernieuwing | 535 | 3 | 532- |
| Jeugdzorg | 1.121 | 385- | 1.506- |
| Noordelijk Archeologisch Depot | 413 | | 413- |
| Investeringsbudget Landelijk Gebied | 22.828 | 27.808 | 4.979 |
| BTW ILG-DLG | 877 | 877 | |
| Externe veiligheid | | 126- | 126- |
| Leren voor duurzaamheid | | 180 | 180 |
| Geluidskaarten | | 105 | 105 |
| | 40.820 | 48.295 | 7.475 |

De vooruit ontvangen uitkeringen t.b.v. Externe veiligheid, Leren voor duurzaamheid en Geluidskaarten werden tot en met 2008 verantwoord onder Diverse overlopende posten.

*Nog af te dragen sociale premies en loonheffing*
De inhoudingen die nog moeten worden verrekend zijn loonheffing en ziektekostenpremies, etc.

*Te verrekenen BTW*
Het betreft hier nog te verrekenen BTW over de maand december 2009 en overlopende BTW.

**Niet in de balans opgenomen belangrijke financiële langlopende verplichtingen**
Conform artikel 53 Besluit begroting en verantwoording worden hieronder de volgende contracten vermeld met een langdurig karakter.

| | |
|---|---|
| Catering | 321 |
| Beveiliging | 246 |
| Drukwerkmachines | 270 |
| Schoonmaak | 256 |
| Verzekeringen | 103 |
| Onderhouds- en licentiekosten hard- en software | 810 |
| Telefonie | 144 |
| Gas- en electriciteit | 350 |
| Autolease | 117 |
| Accountantskosten | 70 |
| | 2.686 |

Contract voor de schoonmaak wordt in 2010 opnieuw aanbesteed.

# II.6 Incidentele baten en lasten

In de Begroting 2009 zijn (inclusief de begrotingswijzigingen) incidentele baten en lasten opgenomen. In de navolgende overzichten zijn de incidentele baten en lasten opgenomen boven een begrotingsbedrag van € 20.000,--. Hierbij dient te worden opgemerkt dat gelijksoortige posten bij elkaar zijn geteld, om zo de lijst met verschillen zo beperkt mogelijk te houden. Ook eenmalige baten en lasten die worden gedekt door bijdragen van derden (veelal Rijk) en bijdragen van of aan reserves en voorzieningen zijn verwerkt in het overzicht.
In sommige gevallen zijn de begrote structurele baten of lasten meegenomen die ten opzichte van de Begroting 2009 sterk afwijken, waardoor de afwijking een incidenteel karakter vertoont. Voor het overige moet worden opgemerkt dat in het overzicht niet alle prioriteiten zijn opgenomen. Hoewel het uitgangspunt bij het honoreren van de prioriteiten is geweest dat elk jaar opnieuw een integrale afweging plaatsvindt zijn toch budgetten hiervoor meerjarig opgenomen en daarom niet altijd in de overzichten meegenomen.

Met inachtneming van het vorenstaande zien de overzichten van de eenmalige lasten en baten er als volgt uit.

| Product | Kostensoort | Begroting 2009 | Rekening 2009 | Restant |
|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De provincie doét er toe! | | | | |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | Onderzoek Cultuur, Welzijn en Zorg | 150.988 | 107.488 | -43.500 |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | Kosten GS | 182.260 | 197.990 | 15.730 |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | P1.3 Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid | 86.000 | 50.088 | -35.912 |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | P1.04 Profilering provincie Drenthe | 77.000 | 23.762 | -53.239 |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | P1.05 Digitale ontsluiting informatie | 1.258.000 | 1.312.385 | 54.385 |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | P1.1 Rolopvatting provincie als middenbestuur | 170.000 | 107.648 | -62.353 |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | P1.2 Impuls samenwerken met medeoverheden | 119.000 | 100.296 | -18.704 |
| P-1.3 Openbare orde en veiligheid | 423029 - Kosten risicokaart Drenthe | 26.300 | 1.927 | -24.373 |
| P-1.3 Openbare orde en veiligheid | Kosten opleidingen en oefeningen | 51.200 | 48.641 | -2.559 |
| | | 2.120.748 | 1.950.224 | -170.524 |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | | | | |
| P-2.1 Sociale agenda | Sociale en culturele ontwikkeling (Mijn dag) | 1.014.241 | 1.103.718 | 89.477 |
| P-2.1 Sociale agenda | Sociale en culturele ontwikkeling (Mijn omgeving) | 1.277.599 | 919.034 | -358.565 |
| P-2.1 Sociale agenda | Sociale en culturele ontwikkeling (Mijn jeugd) | 1.917.500 | 2.463.946 | 546.446 |
| P-2.1 Sociale agenda | Sociale en culturele ontwikkeling (Mijn ontwikkeling) | 702.000 | 700.178 | -1.822 |
| P-2.1 Sociale agenda | Sociale en culturele ontwikkeling (Mijn beweging) | 2.716.972 | 2.856.583 | 139.611 |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte | 93.000 | 46.000 | -47.000 |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | Culturele infrastructuur Drenthe | 1.024.699 | 1.202.491 | 177.792 |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | Onvoltooid verleden tijd | 1.586.180 | 1.591.126 | 4.946 |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | Het grote publiek | 3.054.042 | 3.052.784 | -1.258 |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | Stimuleringsprogramma Stepping Stones | 50.000 | 27.479 | -22.521 |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | Informatiekanalen en bibliotheken | 9.102.693 | 9.096.952 | -5.741 |
| | | 22.538.926 | 23.060.291 | 521.365 |

| Product | Kostensoort | Begroting 2009 | Rekening 2009 | Restant |
|---|---|---|---|---|
| Programma 3. Ruimte en Bereikbaarheid | | | | |
| P-3.0 Verkeer | Kosten bevordering mobiliteit | 115.000 | 85.142 | -29.858 |
| P-3.0 Verkeer | Projecten infrastructuur | 280.333 | 154.801 | -125.532 |
| P-3.0 Verkeer | Aanleg Meppeldiepkeersluis | 261.000 | 217.169 | -43.831 |
| P-3.0 Verkeer | RSP Zuiderzeelijn | 2.525.000 | 2.034.848 | -490.152 |
| P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | Onderhoud en zakelijk lasten | 10.454.110 | 10.737.250 | 283.140 |
| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | Vaarwegverbinding Erica - Ter Apel | 4.685.700 | 3.814.393 | -871.307 |
| P-3.3 Vervoer | Actieprogramma OV-BDU | 655.000 | 0 | -655.000 |
| P-3.3 Vervoer | Bijdragen aan gemeenten toegankelijkheid haltes | 1.510.000 | 2.053.449 | 543.449 |
| P-3.3 Vervoer | Kosten spoor Emmen-Zwolle | 4.822.000 | 2.101.854 | -2.720.146 |
| P-3.4 Ruimtelijke ordening en volks-huisvesting | Stimulering Drentse woningmarkt | 795.000 | 0 | -795.000 |
| P-3.4 Ruimtelijke ordening en volks-huisvesting | Kosten ruimtelijke ontwikkeling | 300.000 | 331.356 | 31.356 |
| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | Bijdrage aan gem. verord. stads- en dorps venieuwing | 427.275 | 405.000 | -22.275 |
| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | Bijdragen Besluit locatiegebonden subsidies | 120.540 | 120.540 | 0 |
| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | Bijdragen CPO | 0 | 49.811 | 49.811 |
| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | Kosten ontwikkeling Volkshuisvestingsbeleid | 51.070 | 62.063 | 10.993 |
| | | 27.002.028 | 22.167.676 | -4.834.352 |
| Programma 4. Kennis wérkt | | | | |
| P-4.0 Economie | Risicofinanciering MKB | 1.000.000 | 1.000.000 | 0 |
| P-4.0 Economie | Projecten versterking economische structuur | 9.906.873 | 11.247.825 | 1.340.952 |
| P-4.0 Economie | Actieprogramma ICT | 316.000 | 312.000 | -4.000 |
| P-4.1 Toerisme en recreatie | Marketing Drenthe | 2.798.560 | 2.801.102 | 2.542 |
| | | 14.021.433 | 15.360.927 | 1.339.494 |
| Programma 5. Leefomgeving | | | | |
| P-5.0 Waterhuishouding | Kaderrichtlijn water | 45.452 | 48.322 | 2.870 |
| P-5.0 Waterhuishouding | Regiefunctie waterhuishouding | 225.000 | 223.956 | -1.044 |
| P-5.0 Waterhuishouding | Kosten uitvoering Grondwaterwet | 531.469 | 588.759 | 57.290 |
| P-5.1 Milieubeleid | P5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefom-geving | 330.000 | 182.361 | -147.639 |
| P-5.1 Milieubeleid | Projecten Milieu en Energie | 5.990.000 | 6.900.014 | 910.014 |
| P-5.1 Milieubeleid | Kosten uitvoering NMP en NMP+ | 72.400 | 74.108 | 1.708 |
| P-5.2 Bodem | Kosten bedrijvenregeling | 1.055.880 | 805.880 | -250.000 |
| P-5.2 Bodem | Bescherming aardkundige waarden/bodem-archief | 40.000 | 114.671 | 74.671 |
| P-5.2 Bodem | Bijdragen sanering gasfabriekterreinen | 476.455 | 476.455 | 0 |
| P-5.2 Bodem | Actualisering bodemkaart | 125.000 | 132.470 | 7.470 |
| P-5.3 Vergunningverlening | Kosten vervaardigen geluidskaarten | 37.500 | 29.555 | -7.945 |
| P-5.3 Vergunningverlening | Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit | 75.000 | 34.082 | -40.918 |
| P-5.3 Vergunningverlening | P5.16 Inpassing veranderende EU- en natio-nale wetgeving | 180.000 | 152.569 | -27.431 |
| P-5.4 Handhaving | Uitoefening toezicht naleving regelgeving en vergunningen | 170.375 | 151.596 | -18.779 |
| P-5.4 Handhaving | Kosten onderzoeken | 75.500 | 71.454 | -4.046 |

| Product | Kostensoort | Begroting 2009 | Rekening 2009 | Restant |
|---|---|---|---|---|
| P-5.5 Natuur en Landschap | Leren voor duurzame ontwikkeling 2008-2011 | 224.000 | 21.334 | -202.666 |
| P-5.5 Natuur en Landschap | Kosten uitvoering Ontgrondingsverordening | 80.000 | 80.000 | 0 |
| P-5.5 Natuur en Landschap | Bijdragen project Leren voor duurzame ontwikkeling 2004-2007 | 14.852 | 140.622 | 125.770 |
| P-5.5 Natuur en Landschap | Uitvoering NBW | 213.750 | 264.852 | 51.102 |
| P-5.5 Natuur en Landschap | Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen | 600.000 | 600.000 | 0 |
| P-5.5 Natuur en Landschap | Bijdrage aan het Groenfonds | 782.771 | 782.771 | 0 |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | Water vasthouden en bergen | 700.000 | 700.000 | 0 |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | Visie duurzaam bodemgebruik | 100.000 | 0 | -100.000 |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | Behoud en ontwikkeling buiten nationaal landschap | 1.330.000 | 981.787 | -348.213 |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | Nationaal landschap | 820.000 | 852.757 | 32.757 |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | Milieukwaliteit EHS/VHR (Natura 2000) | 1.600.000 | 3.191.057 | 1.591.057 |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | Realisatie EHS | 25.580.590 | 34.528.038 | 8.947.448 |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | Instandhouding schaapskudden | 153.900 | -193.203 | -347.103 |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | Milieukwaliteit Drenthe | 351.500 | 395.621 | 44.121 |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | Versnelde aankoop en inrichting van EHS | 2.112.500 | 2.112.500 | 0 |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | Inpl. melkveehouderij in de Veenkoloniën | 16.432 | 133.035 | 116.603 |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | Provinciale en landeljike routenetwerken | 1.375.000 | 1.876.258 | 501.258 |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | Ontwikkelen & versterken toegankelijkheid | 500.000 | 465.877 | -34.123 |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | Toeristische voorzieningen | 60.000 | 40.734 | -19.266 |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | Duurzaam ondernemen landbouwpilots | 300.000 | 148.129 | -151.871 |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | Grondgebonden landbouw/ structuurverbe-tering. | 2.500.000 | 4.095.577 | 1.595.577 |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | Overige natuur | -114.000 | 207.360 | 321.360 |
| | | 48.731.326 | 61.411.360 | 12.680.034 |
| Programma 6. Middelen | | | | |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | Kosten ICT-projecten | 606.800 | 601.543 | -5.257 |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | Proceskosten | 488.000 | 565.096 | 77.096 |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | Organisatieontwikkeling | 1.825.000 | 1.429.128 | -395.872 |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | Atelier Drenthe | 50.000 | 33.969 | -16.031 |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | Bijdrage van de kostenplaats kapitaallasten | 2.586.674 | 3.008.925 | 422.251 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage aan Reserve investeringen verkeer en vervoer | 2.437.240 | 2.437.240 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage aan Reserve Stimuleringsfonds Dr.proj. | 7.118.416 | 7.118.416 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage aan Reserve opbrengsten aandelen-verkoop | 150.700.000 | 151.537.368 | 837.368 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage aan RSP-reserve | 29.623.241 | 29.623.241 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage aan Reserve 2e tranche aandelen-verkoop Essent | 0 | 41.059.000 | 41.059.000 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage aan Reserve t.b.v. de in te stellen voorziening pensioenen gedeputeerden | 6.000.000 | 6.001.721 | 1.721 |

| Product | Kostensoort | Begroting 2009 | Rekening 2009 | Restant |
|---|---|---|---|---|
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage aan Voorziening spaarverlof | 200.000 | 200.000 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage aan Reserve voor algemene doeleinden | 2.617.417 | 2.617.417 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage aan Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | -511.200 | 378.497 | 889.697 |
| | | 201.635.371 | 243.615.649 | 41.980.278 |
| | | | | |
| Incidentele baten | | | | |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | | | | |
| P-2.1 Sociale agenda | Mijn omgeving | 207.344 | 86.980 | -120.364 |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | Bijdrage provincie Groningen WSF-taken | 103.400 | 103.400 | 0 |
| | | 310.744 | 190.380 | -120.364 |
| Programma 3. Ruimte en Bereikbaarheid | | | | |
| P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | Overige opbrengsten 406 km weg beheren, 16 km parallelweg, 261 km fietspad en 28 faunatunnels | 43.000 | 211.124 | 168.124 |
| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | Overige opbrengsten 64 km vaarweg beheren, inclusief bijbehorende projecten | 50.000 | 88.271 | 38.271 |
| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | Overige opbrengsten 91 km vaarweg beheren inclusief bijbehorende projecten | 65.465 | 66.281 | 816 |
| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | Vaarwegverbinding Erica - Ter Apel | 4.152.500 | 4.193.500 | 41.000 |
| P-3.3 Vervoer | Bijdrage Rijk BDU | 26.137.000 | 23.554.303 | -2.582.697 |
| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | Bijdrage Rijk locatiegebonden subsidies | 187.540 | 187.319 | -221 |
| | | 30.635.505 | 28.300.798 | -2.334.707 |
| Programma 4. Kennis wérkt | | | | |
| P-4.0 Economie | Opbrengst verkoop aandelen en overige deelnemingen | 150.700.000 | 192.596.367 | 41.896.367 |
| P-4.0 Economie | 840158 - Bijdragen arbeidsmarktmobiliteit | 100.000 | 100.000 | 0 |
| P-4.0 Economie | 823016 - Overige opbrengsten | 1.800.000 | 1.389.573 | -410.427 |
| P-4.0 Economie | 840126 - Bijdragen innovatieve acties Drenthe | 204.000 | -42.547 | -246.547 |
| | | 152.804.000 | 194.043.394 | 41.239.394 |
| Programma 5. Leefomgeving | | | | |
| P-5.2 Bodem | Ontvangsten van derden i.v.m. bodemsanering | 1.144.828 | 1.218.387 | 73.559 |
| P-5.2 Bodem | Eerder ontvangen rijksmiddelen bodemsanering | 484.590 | 638.513 | 153.923 |
| P-5.2 Bodem | Convenant bodemsanering bedrijventerrein | 1.055.880 | 805.880 | -250.000 |
| P-5.2 Bodem | Bescherming aardkundige waarden/bodem-archief | 40.000 | 31.487 | -8.513 |
| P-5.3 Vergunningverlening | Bijdrage Rijk vervaardigen geluidskaarten | 37.500 | 29.555 | -7.945 |
| P-5.4 Handhaving | Toezicht inrichtingen Wm | 31.332 | 56.724 | 25.392 |
| P-5.5 Natuur en Landschap | Bijdrage Rijk voor Natura 2000 | 213.750 | 264.852 | 51.102 |
| P-5.5 Natuur en Landschap | Bijdrage Rijk Leren voor duurzame ontwikke-ling 2008-2011 | 224.000 | 21.374 | -202.626 |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | Bijdrage Rijk VROM duurzaam bodemgebruik | 73.448 | 21.850 | -51.598 |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | Bijdrage Rijk ILG | 20.000 | 37.145 | 17.145 |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | Behoud en ontwikkeling buiten nationaal landschap | 765.000 | 387.409 | -377.591 |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | Landschap generiek | 770.000 | 734.163 | -35.837 |

| Product | Kostensoort | Begroting 2009 | Rekening 2009 | Restant |
|---|---|---|---|---|
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | Nationaal landschap | 1.721.000 | 2.052.341 | 331.341 |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | Milieukwaliteit EHS/VHR (Natura 2000) | 1.600.000 | 1.778.968 | 178.968 |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | Realisatie EHS | 14.632.000 | 24.776.128 | 10.144.128 |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | Routenetwerken | 750.000 | 1.311.088 | 561.088 |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | Ontwikkelen en versterken toegankelijkheid | 500.000 | 417.912 | -82.088 |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | Soortenbescherming | 186.769 | -196.696 | -383.465 |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | Grondgebonden landbouw | 2.500.000 | 2.927.492 | 427.492 |
| | | 26.750.097 | 37.314.571 | 10.564.474 |
| Programma 6. Middelen | | | | |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | Bijdrage Atelier Drenthe | 50.000 | 40.000 | -10.000 |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | Dividend van de aandelen in de Nederlandse Waterschapsbank | 41.495 | 34.509 | -6.986 |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | Rente van belegd kasgeld | 3.720.844 | 4.046.069 | 325.225 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van Reserve versterking economisch structuur | 3.111.088 | 4.205.876 | 1.094.788 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van de saldireserve | 10.487.817 | 10.487.817 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van Reserve RSP | 2.525.000 | 2.034.848 | -490.152 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van Reserve grondwaterheffing | 310.627 | 316.277 | 5.650 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van Reserve ontgrondingenheffing | 663.785 | 663.785 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van Reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt | 1.795.955 | 1.318.260 | -477.695 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van Reserve investeringen verkeer en vervoer | 17.427.825 | 17.427.825 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van Reserve achterstallig onderhoud en verbeteringswerken N34 | 4.062.045 | 6.623.744 | 2.561.699 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | 33.430.241 | 33.430.241 | 0 |
| | | 77.626.722 | 80.629.251 | 3.002.529 |

# III
# Overige gegevens

# III.1 Investeringen

## Investeringsprojecten

In 2009 waren in totaal 108 lopende investeringsprojecten. Het merendeel van de projecten (81) wordt uitgevoerd volgens het Provinciaal uitvoeringsprogramma verkeer en vervoer (PUP). De overige projecten hebben betrekking op bijdragen in de aankoop van relatienotagebieden, bedrijfsgebouwen, facilitaire zaken en automatiseringsvoorzieningen.
De totale netto-investering op de provinciale investeringsprojecten in 2009 bedraagt € 14.689.000,-- tegen € 14.697.000,-- in 2008.

Van de 108 lopende projecten, zijn er 22 in financieel en technisch opzicht geheel afgerond (waarvan 20 PUP-projecten) en zijn er 4 projecten niet uitgevoerd. De begrote totale netto-investering van deze af te sluiten projecten is € 10.540.000,-. Dit bedrag is onderschreden met € 2.986.000,--. Maar omdat in het voorjaar 2009 in het kader van bezuiniging besloten is om 4 projecten niet meer uit te voeren voor een bedrag van € 3.417.000,--, is het zuivere resultaat van de overige 22 afgesloten projecten
€ 431.000,-- negatief.
Het nadeel op de investeringskredieten vertaalt zich vanaf 2010 in hogere kapitaallasten, waarbij het nadeel van de hogere kapitaallasten op de afgesloten MUP-projecten ten laste komt van de reserve investeringen verkeer en vervoer.

Investeringen kunnen als volgt worden gerecapituleerd.

| (x 1.000,--) | | Verstrekte kredieten | Realisatie | Kredietruimte |
|---|---|---|---|---|
| 86 lopende investeringsprojecten | | | | |
| Uitgaven 1 januari 2009 | | | 37.134 | |
| Investeringen 2009 | | | 14.099 | |
| Totale uitgaven | | 135.466 | 51.233 | 84.233 |
| Bijdragen derden en reserves 1 januari 2009 | | | 12.840 | |
| Ontvangen bijdragen 2009 | | | 4.205 | |
| Totale bijdragen 2009 | | 33.302 | 17.045 | 16.257 |
| Totaal netto | | 102.164 | 34.188 | 67.976 |
| De dit jaar afgesloten 26 projecten | | | | |
| Uitgaven 1 januari 2009 | | | 4.481 | |
| Investeringen 2009 | | | 4.795 | |
| Totale uitgaven | | 13.860 | 9.276 | 4.584 |
| Bijdragen derden en reserves 1 januari 2009 | | | 1.721 | |
| Ontvangen bijdragen 2009 | | | 0 | |
| Totale bijdragen 2009 | | 3.319 | 1.721 | 1.598 |
| Totaal netto | | 10.541 | 7.555 | 2.986 |
| Totaal generaal | | 112.705 | 41.743 | 70.962 |

## Kapitaallasten

De totale kapitaallasten van alle geactiveerde projecten zijn op de volgende wijze te onderscheiden naar nut van de investeringen.

| | Budget | Realisatie | Verschil | V/N |
|---|---|---|---|---|
| Investeringen met een economisch nut | 1.422.790 | 1.421.975 | 815 | V |
| Investeringen met een maatschappelijk nut | 9.480.662 | 9.480.663 | -1 | N |
| Totaal | 10.903.452 | 10.902.637 | 815 | N |

De kapitaallasten zijn op de navolgende wijze aan programma's doorberekend.

| Programma | Budget | Realisatie | Verschil | V/N |
|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De provincie doét er toe! | 8.725 | 8.725 | 0 | - |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | 323.056 | 326.055 | -2.999 | N |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 9.097.970 | 9.097.971 | -1 | N |
| Programma 4 Kennis wérkt | 29.309 | 29.309 | 0 | - |
| Programma 5. Leefomgeving | 344.235 | 344.235 | 0 | - |
| Programma 6. Middelen | 9.148 | 9.148 | 0 | - |
| Totaal programma's | 9.812.443 | 9.815.443 | -3.000 | N |
| Apparaatskosten | 1.091.009 | 1.087.195 | 3.814 | V |
| Totaal | 10.903.452 | 10.902.637 | 815 | N |

De kapitaallasten die worden toegerekend aan het programma Ruimte en bereikbaarheid komen voor een groot deel ten laste van de Reserve investeringen verkeer en vervoer.

## Overzicht restant kredieten van lopende investeringsprojecten

| Nummer | Omschrijving | Krediet | Kosten | Opbrengsten |
|---|---|---|---|---|
| Programma 2. Samenleving met samenhang | | | | |
| Thema Culturele en Museale agenda | | | | |
| 6830701 | Depot Drents Mueseum overige | 183.810,00 | 0 | 0 |
| 6830702 | Depot Drents Museum installatie | 2.327.865,00 | 0 | 0 |
| 6830703 | Depot  Drents Museum | 3.299.094,00 | 3.059.960,58 | 0 |
| 6830704 | Uitbreiding Drents Museum | 14.461.000,00 | 4.825.146,65 | -1.000.000,00 |
| Totaal Programma 2 | | 20.271.769,00 | 7.885.107,23 | -1.000.000,00 |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | | | | |
| Thema Ruimtelijke-economische ontwikkeling | | | | |
| 6300405 | N853 ontsluiting Vierslagen | 7.950.000,00 | 9.390.566,44 | -146.814,72 |
| 6300517 | Bijdrage prov. Bereikbaarheid Assen FVV Stationsomgeving/Peelo | 5.000.000,00 | 3.000.000,00 | 0 |
| 6300518 | Bijdrage prov. Bereikbaarheid Emmen FVV Rondweg | 1.000.000,00 | 1.500.000,00 | 0 |
| 6300519 | Bijdrage prov. Bereikbaarheid Hoogeveen FVV Revitalisering De Wieken | 500.000,00 | 310.500,00 | 0 |
| 6300607 | UCSC6 Herinri stationsomg Coevorden | 500.000,00 | 0 | 0 |
| 6300725 | 2e fase ontsluiting Delftlanden | 450.000,00 | 450.000,00 | 0 |
| 6300804 | N34 Afrekening WK voor werkzaamheden wegvak Zuidlaren-De Punt | 330.000,00 | 330.000,00 | 0 |
| 6300806 | Verdubbeling De Haar | 800.000,00 | 800.000,00 | 0 |
| 6319956 | Emmen-Ter Apel N391 9A256 | 3.935.096,00 | 13.198.104,17 | -9.777.359,30 |
| | | 20.465.096,00 | 28.979.170,61 | -9.924.174,02 |
| Thema Bereikbaarheid | | | | |
| 6300313 | Knooppunten stedelijk centra 2003 | 738.921,00 | 809.753,32 | 0 |
| 6300515 | Transferium: incl. omleiding N372 en aansluiting A7 bij Peizermade | 1.274.690,00 | 507.687,17 | 0 |
| 6300520 | Bijdrage prov. Bereikbaarheid Meppel FVV Fietsroute Koedijkslanden | 500.000,00 | 0 | 0 |
| 6300602 | N34 Fietstunnel Gieten | 150.000,00 | 1.957.031,32 | -1.284.995,00 |
| 6300603 | UCSA6 Verbeteringsmaatregelen OV | 125.000,00 | 54.302,00 | 0 |
| 6300604 | UCSA6 Opw fietsrAss-Vri+aanpOVvz | 1.000.000,00 | 1.785.813,11 | -1.101.155,00 |
| 6300605 | UCSA6 Opw fietspad Lonerstraat | 100.000,00 | 66.167,00 | 0 |
| 6300705 | N371 Aansluiting N371/N373 / Optimalisering aansluiting N371/N373 (Norgerbrug) | 4.500.000,00 | 63.855,01 | 0 |
| 6300706 | fietspad langs Rolderstraat(Pelikaanstraat-Amelte) | 500.000,00 | 369.702,00 | 0 |
| 6300711 | A28/N386 Versnelling Q-liner Assen-Groningen+ verbetering halte A28/N386 | 100.000,00 | 0 | 0 |
| 6300713 | Q-liner Zuidlaren-Groningen | 200.000,00 | 0 | 0 |
| 6300714 | N386 Toegankelijkheid NP Drentse Aa | 250.000,00 | 1.217.395,46 | -449.776,00 |
| 6300716 | OV-vriendelijke ontsluiting | 250.000,00 | 0 | 0 |
| 6300718 | Knooppunt Hoogeveen-oost (carpoolplaats + Haltevoorziening) | 125.000,00 | 0 | 0 |
| 6300723 | Ontsluiting woonwijken Nw. Amsterdamsestraat | 328.000,00 | 0 | 0 |
| 6300724 | Verdubbeling Nw. Amsterdamsestraat + Rotonde | 300.000,00 | 0 | 0 |

| Restant/tekort | Af te sluiten | Opmerkingen |
|---|---|---|
| | | |
| | | |
| 183.810,00 | Nee | Projectkosten maken onderdeel uit van project Depot Drents Museum |
| 2.327.865,00 | Nee | Projectkosten maken onderdeel uit van project Depot Drents Museum |
| 239.133,42 | Nee | Het project depot is in een vergevorderd stadium.Het gebouw kan medio april 2010 worden opgeleverd. |
| 10.635.853,35 | Nee | Op 16 oktober 2009 is de nieuwbouw museum feestelijk van start gegaan. De start werd vertraagd door bezwarenprocedures en een meer complexe bouwmethode. De bouw is in verband daarmee verlengd tot medio 2011 |
| 13.386.661,77 | | |
| | | |
| | | |
| -1.293.751,72 | Nee | Project moet in kader SISA vanwege BDU nog worden verantwoord in 2009 en verrekend in 2010. |
| 2.000.000,00 | Nee | Deel is gereed. Bedrag van 3.000.000 is afgerekend met Assen; 2.000.000 staat nog open voor Stations-gebied (onderdeel RSP Florijnas). |
| -500.000,00 | Ja | Bedrag van 1.500.000 is afgerekend met Emmen. |
| 189.500,00 | Nee | 1e fase is afgerond, 2e afrekening volgt nog |
| 500.000,00 | Nee | Project is nu onderdeel van RSP Coevorden; uitvoering gepland in 2010 |
| 0 | Nee | Project wordt in 2010 uitgevoerd. Provincie zou bedrag van 3.200.000 voorschieten. Omdat project is vertraagd, is dat niet nodig. Totale verwachte kosten (uitgaven en inkomsten) blijft 450.000. |
| 0 | Ja | Bedrag is toegevoegd aan budget maatregelen N34. |
| 0 | Ja | Project is afgerekend met gemeente Assen |
| 514.351,13 | Nee | Nog in uitvoering |
| 1.410.099,41 | | |
| | | |
| -70.832,32 | Ja | Nieuwe projecten worden concreet benoemd en aanpassingen en aanleg 50 nieuwe haltevoorzieningen langs prov. wegen is apart project geworden voor 250.000. Vervolgtraject 2010 zal ook 250.000 bedragen. |
| 767.002,83 | Nee | Nog in uitvoering |
| 500.000,00 | Nee | Volgens info Meppel zou project in 2009 worden uitgevoerd; afrekening moet nog komen. |
| -522.036,32 | Nee | Project moet in kader SISA vanwege BDU nog worden verantwoord in 2009 en verrekend in 2010. |
| 70.698,00 | Ja | Project is met gemeente Assen afgerekend |
| 315.341,89 | Nee | Kosten voor deel Assen-Vries bedroegen ca. 550.000 (moet nog worden verantwoord en afgerekend met Regiovisie); daarnaast bedrag van 140.000 afgerekend met gem. Tynaarlob voor deel Eelde-Groningen. |
| 33.833,00 | Ja | Project is met gemeente Assen afgerekend |
| 4.436.144,99 | Nee | Onderdeel Norgerbrug (meerjarige bijdragen). Ook in 2010 bijdrage voorzien van ca. 1.900.000 |
| 130.298,00 | Ja | Project is met gemeente Assen afgerekend. |
| 100.000,00 | Nee | krediet wordt volgens afspraak ingezet voor Transferium Haren. Afrekening waarschijnlijk in 2010. |
| 200.000,00 | Nee | krediet wordt ingezet voor uitbreiding fietsenstalling en carpoolplaats Tynaarlo (in uitvoering) |
| -517.619,46 | Nee | Project is bijna gereed. Er wordt nog een kunstwerk geplaatst. |
| 250.000,00 | Nee | Project wordt door Meppel niet uitgevoerd. Middelen zijn ingezet voor Uitbreiding P&R terrein Meppel; aanleg fietsbrug Berggierslanden en proef pendelbusjes. Meppel moet nog afrekenen. |
| 125.000,00 | Nee | Moet nog worden afgerekend met Hoogeveen. |
| 328.000,00 | Nee | Werkzaamheden starten eind 2009 (in samenhang met project Verdubbeling Nw. Amsterdamsestraat en project Maatregelen Nw. Amsterdamsestraat). |
| 300.000,00 | Nee | Werkzaamheden starten eind 2009 (in samenhang met project Ontsluiting woonwijk Nw. Amsterdam en project Maatregelen Nw. Amsterdamsestraat. |

| Nummer | Omschrijving | Krediet | Kosten | Opbrengsten |
|---|---|---|---|---|
| 6300732 | Gieten Multimodaal knooppunt | 1.000.000,00 | 152.920,16 | 0 |
| 6300733 | N374 Busstation Borger | 800.000,00 | 0 | 0 |
| 6300737 | Upgrading station Beilen | 175.000,00 | 175.000,00 | 0 |
| 6300740 | Toegankelijkheid Dwingelderveld | 250.000,00 | 0 | 0 |
| 6300809 | Fietsenstalling Coevorden (035101 balansrekening) | 125.000,00 | 0 | 0 |
| 6300810 | Maatregelen Nw. Amsterdamsestraat | 3.800.000,00 | 0 | 0 |
| 6300811 | Schutstraat Hoogeveen | 810.000,00 | 0 | 0 |
| 6300812 | Fietsbrug Hoogeveenschevaart | 1.000.000,00 | 0 | 0 |
| 6300814 | Vormgeving Verbindingsweg | 250.000,00 | 0 | 0 |
| 6300818 | N372/N386Vervanging VRI | 1.000.000,00 | 0 | 0 |
| 6300819 | N372 Busbaan Peizermade-Peize | 800.000,00 | 2.592.661,80 | -2.600.000,00 |
| 6309903 | DV project Bewegwijzeringsplan 9A103 | 298.807,00 | 212.799,29 | 0 |
| | | 20.750.418,00 | 9.965.087,64 | -5.435.926,00 |
| Thema Veiligheid | | | | |
| 6300402 | N377 aansluiting N34 aanleg rotondes | 1.010.000,00 | 31.482,69 | 0 |
| 6300502 | N371 aanpassingen herinrichting | 1.161.935,00 | 39.610,51 | -20.000,00 |
| 6300606 | TRO6 N863 Herinr wegvak dmv mark | 200.000,00 | 200.000,00 | 0 |
| 6300612 | TRO6 N374 Herinr. wegvak dmv markering en verbreding Elp-Westerbork | 300.000,00 | 300.000,00 | 0 |
| 6300613 | TRO6 N375 Aanl rotonde west aansl A28 | 400.000,00 | 153.115,10 | -75.000,00 |
| 6300708 | N372 Roden-Peizermade richtlijn EHK | 700.000,00 | 59.008,90 | 0 |
| 6300709 | N386 aansluiting Peize-Zuid | 375.000,00 | 841.364,10 | -52.500,00 |
| 6300729 | N379 Bargercompascuum microrotonde | 250.000,00 | 0 | 0 |
| 6300731 | N863 Coevorden Schoonebeek-Nw. Schoonebeek(hm 1.6-9.5 en 11.6-17.5 Richtlijn EHK | 200.000,00 | 11.359,30 | 0 |
| 6300736 | N371 Wegvak Norgerbrug-Witytelerbrug (hm 5.1-27.5) richtlijn EHK. | 160.000,00 | 1.164,45 | 0 |
| 6300807 | N374/N857 Reconstructie aansluiting | 700.000,00 | 0 | 0 |
| 6300808 | N374 Herinrichting wegvak hm. 3.2-15.5 volgens de Richtlijn EHK | 207.000,00 | 207.010,00 | 0 |
| 6300813 | N375/A32 Rotondes aansluiting | 333.000,00 | 940.703,98 | -458.051,20 |
| 6300821 | N919 Traverse Veenhuizen: aansluiting Bankenbosch | 400.000,00 | 0 | 0 |
| 6300822 | N919 Herinrichting wegvakken hm. 3.0-6.9 enNorgerhaven-Laan Welda-digheid (hm. Ca. 7.7- 11.0) volgens de Richtlijn EHK | 1.222.475,00 | 9.010,00 | 0 |
| 6310150 | (N386) Aansluiting N34/N386 (Zuidlaren) div. Maatregelen | 738.769,00 | 2.808.021,64 | -1.721.102,75 |
| | | 8.358.179,00 | 5.601.850,67 | -2.326.653,95 |
| Thema Innovatie | | | | |
| 6300726 | Dynamisch informatiesysteem Assen | 1.125.000,00 | 12.942,40 | 0 |
| 6300727 | Gemeente Emmen Dynamisch informatiesysteem | 100.000,00 | 0 | 0 |
| 6300734 | N374 Dynamisch informatiesysteem | 100.000,00 | 27.022,95 | 0 |
| 6300805 | N34 Pilot LED-verlichting | 100.000,00 | 29.871,45 | 0 |
| 6300815 | Parkeerverwijssysteem | 200.000,00 | 0 | 0 |
| 6300820 | N919 DRIS Veenhuizen | 100.000,00 | 0 | 0 |
| 6300823 | N386 DRIS Vries-Zuidlaren | 225.000,00 | 0 | 0 |
| 6300824 | N386 DRIS Tynaarlo | 100.000,00 | 0 | 0 |
| | | 2.050.000,00 | 69.836,80 | 0,00 |
| Totaal Verkeer Pup 2008 en eerder | | 51.623.693,00 | 44.615.945,72 | -17.686.753,97 |

| | Restant/tekort | Af te sluiten | Opmerkingen |
|---|---|---|---|
| | 847.079,84 | Nee | Uitvoering vertraagd vanwege planologische procedure |
| | 800.000,00 | Nee | Moet nog afgerekend worden |
| | 0 | Ja | Project is afgerekend met gem. Midden-Drenthe |
| | 250.000,00 | Nee | Uitvoering is vanwege langere planvoorbereiding door gem. Westerveld verschoven naar 2010. |
| | 125.000,00 | Nee | Uitvoering hangt samen met aanleg Parkeervoorzieningen, die is vertraagd door uitspraak RvS. Tijdstip uitvoering nog onduidelijk. |
| | 3.800.000,00 | Nee | Werkzaamheden starten eind 2009 (in samenhang met project Verdubbeling Nw. Amsterdamsestraat en project Ontsluiting woonwijken Nw. Amsterdam). |
| | 810.000,00 | Nee | Eerste deel project (aanleg rotonde Schutstraat) is in 2009 uitgevoerd; resterende deel in 2010. |
| | 1.000.000,00 | Nee | Aanleg fietsbrug is uitgesteld naar 2012. Gereserveerde middelen worden ingezet voor de aanleg van fietspad Geesbrug-Hoogeveen en fietspad Zwartschaap in Stuifzand. |
| | 250.000,00 | Nee | Wordt volgens Meppel in 2010 uitgevoerd. |
| | 1.000.000,00 | Nee | Uitvoering 2010/2011 |
| | 807.338,20 | Nee | Loopt nog. |
| | 86.007,71 | Ja | Maatregelen worden in vervolg meegenomen in kosten van betreffende project. |
| | 16.221.256,36 | | |
| | | | |
| | 978.517,31 | Ja | Dit project is vervallen ikv 'bezuiniging' voorjaar 2009 |
| | 1.142.324,49 | Nee | Project wordt fasegewijs uitgevoerd in 2009 en 2010 |
| | 0 | Ja | Afgerond |
| | 0 | Ja | Uitgevoerd |
| | 321.884,90 | Nee | Nog niet afgerekend |
| | 640.991,10 | Nee | Project wordt uitgevoerd in 2010/2011 |
| | -413.864,10 | Nee | Project moet in kader SISA vanwege BDU nog worden verantwoord in 2009 en verrekend in 2010. |
| | 250.000,00 | Nee | Project wordt volgens principe Shared Space uitgevoerd in 2010 |
| | 188.640,70 | Ja | Afgerond. Zie project TRO6 N863 Herinr wegvak dmv mark |
| | 158.835,55 | Nee | Samenhang met project N371 aanpassingen herinrichting en project N371 herinrichting wegvak Norgerbrug-Hoogersmilde. Uitvoering in 2009/2010 |
| | 700.000,00 | Nee | Wordt in 2010 uitgevoerd aansluitend op de andere maatregelen op het aansluitende wegvak. |
| | -10 | Ja | Afgerond. |
| | -149.652,78 | Nee | Project is gereed gekomen, maar verantwoording BDU (in SISA) en afregkening moet nog plaatsvinden |
| | 400.000,00 | Nee | Project wordt in 2010 uitgevoerd na aanpassing van de N919 |
| | 1.213.465,00 | Nee | Project moet nog afgerekend worden |
| | -348.149,89 | Ja | Afgerond |
| | 5.082.982,28 | | |
| | | | |
| | 1.112.057,60 | Ja | Dit project is vervallen ikv 'bezuiniging' voorjaar 2009. |
| | 100.000,00 | Nee | Vertraagd, omdat bussen eerst over systeem moeten beschikken. Vermoedelijke uitvoering in 2010/2011 |
| | 72.977,05 | Nee | Nog niet alle maatregelen zijn uitgevoerd |
| | 70.128,55 | Ja | Project wordt vanwege veranderde inzichten niet uitgevoerd. Dit project is vervallen ikv 'bezuiniging' voorjaar 2009. |
| | 200.000,00 | Nee | Zou volgens Meppel in 2009 worden uitgevoerd. |
| | 100.000,00 | Nee | Uitvoering 2010/2011 |
| | 225.000,00 | Nee | Uitvoering 2010/2011 |
| | 100.000,00 | Nee | Uitvoering 2010/2011 |
| | 1.980.163,20 | | |
| | 24.694.501,25 | | |

| Nummer | Omschrijving | Krediet | Kosten | Opbrengsten |
|---|---|---|---|---|
| Thema Ruimtelijke-economische ontwikkeling | | | | |
| 6300903 | Programma bereikbaarheid (Kolibri-projecten) | 1.256.380,00 | 0 | 0 |
| 6300907 | Bijdrage aan Station Emmen-Zuid | 5.500.000,00 | 0 | 0 |
| | | 6.756.380,00 | 0,00 | 0,00 |
| Thema Bereikbaarheid | | | | |
| 6300904 | N34 aansluiting Eext op verkeersplein Gieten (6e poot) | 250.000,00 | 0 | 0 |
| 6300906 | N34: Bewegwijzering Plopsaland | 50.000,00 | 12.930,00 | 0 |
| 6300909 | N48: Bijdrage nieuwe ontsluitingsweg Zuidwolde | 750.000,00 | 0 | 0 |
| | | 1.050.000,00 | 12.930,00 | 0,00 |
| Thema Veiligheid | | | | |
| 6300908 | N375: Rotonde oostenlijke afrit A28/N375 | 500.000,00 | 539.472,59 | 0 |
| 6300910 | N386: Planuitwerking 'Mooi zo, veilig zo' De Groeve | 100.000,00 | 5.899,68 | 0 |
| 6300911 | N374: Herinr. Wegvak hm. 16.9-23.0 (Borger-Schoonlo) afslag Westdorp/ fietspad | 1.111.482,00 | 439.340,27 | 0 |
| 6300912 | N371: Herinr. Wegvak Norgerbrug-Hoogersmilde (incl. Bovensmilde en Smilde) | 1.284.000,00 | 1.261.043,92 | 0 |
| 6300913 | N374: Aanp. Wegvak Schoonlo-Westerbork | 136.902,00 | 136.920,00 | 0 |
| 6300914 | N353: Wegvak Darp-Wapserveen inrichten tot GOW B (markering) | 78.240,00 | 0 | 0 |
| 6300915 | N371: aanp. Wegvak Willelte-Havelte als GOW | 149.960,00 | 35.672,89 | 0 |
| 6300916 | N855: aanp. Wegvak A238 (Spier)-N371 (Dieverbrug) | 68.460,00 | 56.136,11 | 0 |
| 6300917 | N855: herinr. Bebouwde kom Wapse | 350.000,00 | 0 | 0 |
| 6300918 | Project: 'Gebruik je hoofd, niet je airbag' | 90.000,00 | 82.513,44 | 0 |
| | | 3.869.044,00 | 2.556.998,90 | 0,00 |
| Thema Leefomgeving | | | | |
| 6300919 | Bijdrage kunstprojecten langs provinciale wegen | 50.000,00 | 58.640,45 | -50.000,00 |
| | | 50.000,00 | 58.640,45 | -50.000,00 |
| Thema Innovatie | | | | |
| 6300920 | Pilot navigatiesysteem vrachtauto's | 100.000,00 | 100.000,00 | 0 |
| 6300921 | A28: aanleg bewaakt parkeren voor vrachtauto's in Rogat | 75.000,00 | 60.000,00 | 0 |
| 6300922 | Aanleg 50 haltevoorzieningen langs prov. Wegen (onderdeel Kolibri) | 250.000,00 | 0 | 0 |
| | | 425.000,00 | 160.000,00 | 0,00 |
| Thema Beleid | | | | |
| 6300923 | Monitoring verkeersintensiteiten (uitbr. GSM-uitlezen + optimalis.verw. Data) | 190.000,00 | 113.068,84 | -12.600,00 |
| | | 190.000,00 | 113.068,84 | -12.600,00 |
| Totaal Verkeer Pup 2009 | | 12.340.424,00 | 2.901.638,19 | -62.600,00 |
| Totaal Programma 3 | | 63.964.117,00 | 47.517.583,91 | -17.749.353,97 |
| Programma 5. Leefomgeving | | | | |
| Thema Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | | | | |
| 6628480 | Aankoop relatie nota gebieden | 4.052.885,57 | 1.430.860,06 | -16.990,00 |
| | Handhaving Ontgrondingen | 816.804,00 | 0 | 0 |
| Totaal Programma 5 | | 4.869.689,57 | 1.430.860,06 | -16.990,00 |
| Programma 6. Middelen | | | | |
| Thema Bedrijfsvoering Automatisering informatieplan 2006 | | | | |
| 5270605 | Verbetering IT huishouding | 205.295,00 | 207.541,80 | 0 |
| 5270606 | Digitalisering archief en werkprocessen | 185.000,00 | 185.000,00 | 0 |
| 5270610 | Omgevingsvergunning 2006 | 300.000,00 | 0 | 0 |

| Restant/tekort | Af te sluiten | Opmerkingen |
|---|---|---|
| | | |
| 1.256.380,00 | Ja | Dit project is vervallen ikv 'bezuiniging' voorjaar 2009. |
| 5.500.000,00 | Nee | Gaat om bijdragen in kader PUP 2009 en 2010. |
| 6.756.380,00 | | |
| | | |
| 250.000,00 | Nee | Uitvoering 2010/2011 |
| 37.070,00 | Nee | wordt afgerond in 2010 |
| 750.000,00 | Nee | Uitvoering waarschijnlijk in 2011. |
| 1.037.070,00 | | |
| | | |
| -39.472,59 | Ja | Afgerond in najaar 2009. |
| 94.100,32 | Nee | Planvorming nog in uitvoering |
| 672.141,73 | Nee | project is in afrondingsfase |
| 22.956,08 | Nee | Samenhang met project N371 aanpassingen herinrichting en N863 Coevorden-Schoonebeek. Uitvoering in 2009/2010. |
| -18 | Ja | Afgerond |
| 78.240,00 | Nee | Uitvoering in 2010 |
| 114.287,11 | Nee | Project moet nog afgerekend worden |
| 12.323,89 | Ja | Afgerond |
| 350.000,00 | Nee | Uitvoering in 2010 |
| 7.486,56 | Ja | Afgerond |
| 1.312.045,10 | | |
| | | |
| 41.359,55 | Nee | Uitvoering in 2010. Inkomst is verrekening onderhoudskosten wegen |
| 41.359,55 | | |
| | | |
| 0 | Ja | Bijdrage van 100.000 is in 2009 overgemaakt. |
| 15.000,00 | Nee | 1e deel bijdrage is overgemaakt. |
| 250.000,00 | Nee | Nog in uitvoering; ook voor 2010 bedrag van 250.000 beschikbaar. |
| 265.000,00 | | |
| | | |
| 89.531,16 | Nee | Nog in uitvoering |
| 89.531,16 | | |
| 9.501.385,81 | | |
| 34.195.887,06 | | |
| | | |
| | | |
| 2.639.015,51 | Nee | Dit krediet loopt door tot realisatie EHS is afgerond (2015). Afhankelijk van het marktaanbod kunnen er aankopen worden gedaan onder deze titel. |
| 816.804,00 | Nee | zie toelichting hierboven |
| 3.455.819,51 | | |
| | | |
| | | |
| -2.246,80 | Ja | Afgerond |
| 0 | Ja | Afgerond |
| 300.000,00 | Nee | Onderdeel van project Drenthe Digitaal, uitvoering gepland in 2010/2011 |

| Nummer | Omschrijving | Krediet | Kosten | Opbrengsten |
|---|---|---|---|---|
| 5280608 | Vervanging niet-basis ICT | 29.500,00 | 18.511,78 | 0 |
| | | 719.795,00 | 411.053,58 | 0,00 |
| Thema Bedrijfsvoering Automatisering informatieplan 2007 | | | | |
| 5270702 | Vervanging werkplekken 2007 | 1.090.000,00 | 295.620,62 | 0 |
| 5270704 | Basisvoorziening automatisering 2007 | 50.000,00 | 50.000,00 | 0 |
| 5270705 | Migratie Office XP 2007 | 186.800,00 | 0 | 0 |
| | | 1.326.800,00 | 345.620,62 | 0,00 |
| Thema Bedrijfsvoering Automatisering informatieplan 2008 | | | | |
| 5270802 | Info en Communicatie Basisvoorziening 2008 | 81.000,00 | 16.391,29 | 0 |
| 5270803 | Processen digitaliseren mbt.e-goverment | 492.000,00 | 318,6 | 0 |
| 5270804 | Hardware ERP 2008 | 277.000,00 | 40.000,00 | 0 |
| 5270805 | Processen digitaliseren mbt.verstekken subsidies | 96.000,00 | 20.853,29 | 0 |
| 5270806 | Bekabeling netwerk 2008 | 265.500,00 | 0 | 0 |
| 5270807 | Div investeringen vanuit prioriteit 6.2 | 525.000,00 | 72.154,00 | 0 |
| 5270808 | Herstructurering IT huishouding prio 1.5 | 175.000,00 | 19.643,44 | 0 |
| | | 1.911.500,00 | 169.360,62 | 0,00 |
| Thema Bedrijfsvoering Automatisering informatieplan 2009 | | | | |
| 5270901 | Info- en comm. basisvoorzieningen 2009 | 335.000,00 | 196.685,74 | 0 |
| | | 335.000,00 | 196.685,74 | 0,00 |
| Thema Bedrijfsvoering Facilitaire zaken revitalisering provinciehuis | | | | |
| 5280701 | Revitalisering provinciehuis BWK | 6.425.816,82 | 1.899.802,80 | 0 |
| 5280702 | Revitalisering Sticht.Instal. | 8.948.702,02 | 600.000,00 | 0 |
| 5280703 | Revitalisering Meubilair +Bestuursruimte | 1.604.036,00 | 0 | 0 |
| 5280704 | Revitalisering Bestuursruimte BWK | 708.000,00 | 28.785,79 | 0 |
| 5280705 | Revitalisering prov.huis warmte+koude opslag | 375.000,00 | 9.200,00 | 0 |
| 5280706 | Revitalisering warmte+koude opslag | 832.082,00 | 0 | 0 |
| 5280801 | Huisvestingsbeleidsplan (ICT-voorz.) | 412.500,00 | 15.000,00 | 0 |
| | | 19.306.136,84 | 2.552.788,59 | 0,00 |
| Totaal Programma 6 | | 23.599.231,84 | 3.675.509,15 | 0,00 |
| Totaal | | 112.704.807,41 | 60.509.060,35 | -18.766.343,97 |

| | Restant/tekort | Af te sluiten | Opmerkingen |
|---|---|---|---|
| | 10.988,22 | Nee | In 2009 een proef gestart met enkele testmodellen echter deze zijn niet geslaagd, proef is in 2010 doorgezet en verwacht wordt in het eerste kwartaal van 2010 een electrisch aangedreven postkar aan te schaffen |
| | 308.741,42 | | |
| | | | |
| | 794.379,38 | Nee | Aanbesteding is rond loopt door tot in 2011 |
| | 0 | Ja | Afgerond |
| | 186.800,00 | Nee | Gepland in Nieuwe Digitale Werkplek in 2010 |
| | 981.179,38 | | |
| | | | |
| | 64.608,71 | Nee | Gepland in Nieuwe Digitale Werkplek en Blauwdruk in 2010 |
| | 491.681,40 | Nee | Onderdeel van project Drenthe Digitaal, uitvoering gepland in 2010/2011 |
| | 237.000,00 | Nee | Hardware/software vervanging uitgesteld, Hardware vereist wel vervanging. |
| | 75.146,71 | Nee | Onderdeel van project Drenthe Digitaal, begin 2010 afgerond |
| | 265.500,00 | Nee | Onderdeel van project Revitalisering, uitvoering gepland in 2010/2011 |
| | 452.846,00 | Nee | SAN en Uitwijk in Blauwdruk gepland 2010. Personeelssysteem niet vervangen. |
| | 155.356,56 | Nee | Is gestart in 2009, met doorloop in 2010, o.a. Blauwdruk en beveiliging |
| | 1.742.139,38 | | |
| | | | |
| | 138.314,26 | Nee | Gepland in Nieuwe Digitale Werkplek en Blauwdruk in 2010 |
| | 138.314,26 | | |
| | | | |
| | 4.526.014,02 | Nee | Onderdeel van project Revitalisering, uitvoering gepland in 2010/2011 |
| | 8.348.702,02 | Nee | Onderdeel van project Revitalisering, uitvoering gepland in 2010/2011 |
| | 1.604.036,00 | Nee | Onderdeel van project Revitalisering, uitvoering gepland in 2010/2011 |
| | 679.214,21 | Nee | Onderdeel van project Revitalisering, uitvoering gepland in 2010/2011 |
| | 365.800,00 | Nee | Onderdeel van project Revitalisering, uitvoering gepland in 2010/2011 |
| | 832.082,00 | Nee | Onderdeel van project Revitalisering, uitvoering gepland in 2010/2011 |
| | 397.500,00 | Nee | Onderdeel van digitale werkplek, uitvoering begin 2010 |
| | 16.753.348,25 | | |
| | 19.923.722,69 | | |
| | 70.962.091,03 | | |

# III.2 Stand en verloop van reserve en voorzieningen

| Nummer | | Saldo 31 december 2008 na bestemming resultaat reserves | 2009 begrote rente | |
|---|---|---|---|---|
| Algemene Reserves | | | | |
| 050001 | Reserve voor algemene doeleinden | 33.834.030 | | |
| 050002 | Saldireserve | 11.127.017 | | |
| 050005 | Risicoreserve | 19.000.000 | | |
| 050006 | Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | 47.150.289 | | |
| | | 111.111.336 | - | |
| Bestemmingsreserves | | | | |
| 060111 | Reserve monitoring voormalige stortplaatsen | 1.319.219 | | |
| 060124 | Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt | 6.578.328 | | |
| 060131 | Reserve ontgrondingenheffing | 663.784 | | |
| 060150 | Reserve versterking economische structuur | 10.709.877 | | |
| 060161 | Reserve grondwaterheffing | 802.034 | | |
| 060199 | Reserve investeringen verkeer en vervoer | 39.079.537 | | |
| 060211 | Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel | 9.019.415 | | |
| 060212 | Reserve verdubbeling N33 | 11.730.000 | 235.000 | |
| 060214 | Reserve achterstallig onderhoud en verbeteringswerken N34 | 17.914.743 | | |
| 060215 | Reserve provinciaal aandeel ILG | 7.683.204 | | |
| 060216 | Reserve t.b.v de in te stellen voorziening pensioenen | 1.289.501 | | |
| 060218 | Reserve RSP | - | | |
| 060219 | Reserve opbrengst aandelenverkoop Essent | - | | |
| 060220 | Reserve opbrengst 2e tranche aandelenverkoop Essent | | | |
| | | 106.789.641 | 235.000 | |
| Totalen algemene reserves en bestemmingreserves | | 217.900.977 | 235.000 | |
| Voorzieningen middelen derden | | | | |
| 072110 | Voorziening spaarhypotheken | 1.935.257 | | |
| | | 1.935.257 | - | |
| Voorzieningen | | | | |
| 083173 | Voorziening groot onderhoud provinciehuis | 1.801.478 | - | |
| 083177 | Voorziening groot onderhoud museum | 553.733 | - | |
| 083179 | Voorziening spaarverlof | - | - | |
| 083180 | Voorziening op vordering verkoop Vennootschap B.V. | - | - | |
| | | 2.355.212 | - | |
| Saldo reserves en voorzieningen | | 222.191.445 | 235.000 | |

| | 2009 begrote vermeerderingen | 2009 begrote verminderingen | Saldo 31 december 2009 voor bestemming resultaat reserves | Resultaat op reserves | Saldo 31 december 2009 na bestemming resultaat reserves | Mutaties 2009 na bestemming resultaat reserves |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | | |
| | 11.848.064 | 9.230.647 | 36.451.447 | | 36.451.447 | 2.617.417 |
| | - | 10.487.817 | 639.200 | | 639.200 | 10.487.817- |
| | - | | 19.000.000 | | 19.000.000 | - |
| | 7.118.416 | 33.430.241 | 20.838.464 | | 20.838.464 | 26.311.825- |
| | 18.966.480 | 53.148.705 | 76.929.111 | - | 76.929.111 | 34.182.225- |
| | | | | | | |
| | | | 1.319.219 | | 1.319.219 | - |
| | | 1.795.955 | 4.782.373 | 194.561- | 4.587.812 | 1.990.516- |
| | | 663.784 | 0 | | 0 | 663.784- |
| | - | 3.111.088 | 7.598.789 | 1.094.789- | 6.504.000 | 4.205.877- |
| | - | 310.627 | 491.407 | 132.765 | 624.172 | 177.862- |
| | 2.437.240 | 17.427.825 | 24.088.952 | | 24.088.952 | 14.990.585- |
| | | 511.200 | 8.508.215 | 889.697 | 9.397.912 | 378.497 |
| | | | 11.965.000 | | 11.965.000 | 235.000 |
| | | 4.062.045 | 13.852.698 | 2.561.699- | 11.290.999 | 6.623.744- |
| | | 400.000 | 7.283.204 | 3.712.328 | 10.995.532 | 3.312.328 |
| | 6.000.000 | | 7.289.501 | 1.721 | 7.291.222 | 6.001.721 |
| | 29.623.241 | 2.525.000 | 27.098.241 | 490.152 | 27.588.393 | 27.588.393 |
| | 150.700.000 | | 150.700.000 | 837.368 | 151.537.368 | 151.537.368 |
| | - | | - | 41.059.000 | 41.059.000 | 41.059.000 |
| | 188.760.481 | 30.807.524 | 264.977.598 | 43.271.983 | 308.249.581 | 201.459.940 |
| | 207.726.961 | 83.956.229 | 341.906.709 | 43.271.983 | 385.178.692 | 167.277.715 |
| | | | | | | |
| | 9.396 | | 1.944.653 | | | 9.396 |
| | 9.396 | - | 1.944.653 | | 1.944.653 | 9.396 |
| | | | | | | |
| | 351.930 | 6.917 | 2.146.491 | | | 345.013 |
| | 150.000 | 28.101 | 675.632 | | | 121.899 |
| | 200.000 | | 200.000 | | | 200.000 |
| | 18.248.444 | | 18.248.444 | | | 18.248.444 |
| | 18.950.374 | 35.018 | 21.270.568 | | 21.270.568 | 18.915.356 |
| | 226.686.731 | 83.991.247 | 365.121.930 | | 408.393.912 | |

| Naam (nr) | Reserve voor algemene doeleinden (050001) |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Dit is een vrij besteedbare reserve voor algemene doeleinden. De reserve is onderdeel van het weerstandsvermogen van de provincie. |
| Portefeuillehouder | mevrouw J.G. Vlietstra |
| Teamleider | E. Bos |
| Soort reserve | Algemene reserve |
| Programma | 6. Middelen |
| Product | P-6.0 (Financiering en algemene dekkingsmiddelen) |
| Inhoudelijke en financiële | Wat was in 2009 gepland? |
| Toelichting | In 2009 is een toevoeging van € 11.848.064,-- begroot, zijnde het resultaat van de 2e bestuursrapportage 2009. |
| | Wat is in 2009 gerealiseerd? |
| | In 2009 zijn toevoegingen aan de exploitatie geraamd en gerealiseerd tot een totaal bedrag van € 9.230.647,--. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | De geraamde onttrekkingen in de jaren 2010 tot en met 2013 zijn bedoeld om de begroting sluitend te maken. In 2010 vindt besluitvorming plaats over bezuinigingsvoorstellen die leiden tot een duurzaam financieel evenwicht. De geraamde onttrekkingen aan de saldireserve komen dan uiteraard te vervallen. |

| 050001 | Reserve voor algemene doeleinden | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 33.834.030 | 36.451.447 | 10.578.292 | -20.750.998 | -44.171.553 |
| Begrote toevoeging (2) | 11.848.064 | -2.999.147 | -2.444.006 | -1.672.512 | -9.709.974 |
| Werkelijke toevoeging (3) | 11.848.064 | | | | |
| Totaal beschikbaar (4=1+2) | 45.682.094 | 33.452.300 | 8.134.286 | -22.423.510 | -53.881.527 |
| Begrote onttrekking (5) | 9.230.647 | 22.874.008 | 28.885.284 | 21.748.043 | 16.071.473 |
| Werkelijke onttrekking (6) | 9.230.647 | | | | |
| Saldo einde jaar (7=4-6) | 36.451.447 | 10.578.292 | -20.750.998 | -44.171.553 | -69.953.000 |

| Naam (nr) | Saldireserve (050002) |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Deze reserve is ingesteld om de rekeningoverschotten en rekeningtekorten op te vangen. Bij de totstandkoming van het Collegeprogramma 2003-2007 is afgesproken dat ter realisatie van het Collegeprogramma de saldi beschikbaar zijn als algemeen dekkingsmiddel. |
| Portefeuillehouder | mevrouw J.G. Vlietstra |
| Teamleider | E. Bos |
| Soort reserve | Algemene reserve |
| Programma | 6. Middelen |
| Product | P-6.0 (Financiering en algemene dekkingsmiddelen) |
| Inhoudelijke en financiële | Wat was in 2009 gepland? |
| Toelichting | Gepland zijn onttrekkingen van:<br>€ 50.000,-- aan de exploitatie voor de kosten van Kunst&Cultuur Drenthe (motie M3 Voorjaarsnota 2006);<br>€ 50.988,-- aan de exploitatie voor de dekking van de zogenoemde 'Weidgraaf-gelden';<br>Daarnaast is een bedrag van in totaal € 10.386.829,-- onttrokken voor dekking van overgehevelde kredieten van voorgaande jaren naar 2009. |
| | Wat is in 2009 gerealiseerd? |
| | Alle geplande onttrekkingen zijn gerealiseerd. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | |

| 050002 | Saldireserve | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 11.127.017 | 639.200 | 606.052 | 52 | 52 |
| Begrote toevoeging (2) | - | - | - | - | - |
| Werkelijke toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1+2) | 11.127.017 | 639.200 | 606.052 | 52 | 52 |
| Begrote onttrekking (5) | 10.487.817 | 33.148 | 606.000 | - | - |
| Werkelijke onttrekking (6) | 10.487.817 | | | | |
| Saldo einde jaar (7=4-6) | 639.200 | 606.052 | 52 | 52 | 52 |

| Naam (nr) | Risicoreserve (050005) |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Deze reserve is ingesteld bij de vaststelling van de Begroting 2008.<br>De reserve is bedoeld om incidentele tegenvallers op te kunnen vangen die niet door een specifieke voorziening worden gedekt. Vooralsnog maakt de ontwikkeling van de totale weerstandscapaciteit het niet noodzakelijk aan de Risicoreserve rente toe te voegen. |
| Portefeuillehouder | mevrouw J.G. Vlietstra |
| Soort reserve | Algemene reserve |
| Programma | 6. Middelen |
| Product | P-6.0 (Financiering en algemene dekkingsmiddelen) |
| Teamleider | E. Bos |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2009 gepland? |
| | N.v.t. |
| | Wat is in 2009 gerealiseerd? |
| | N.v.t. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| 050005 | | Risicoreserve | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 |
| Begrote toevoeging (2) | - | - | - | - | - |
| Werkelijke toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1+2) | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 |
| Begrote onttrekking (5) | - | - | - | - | - |
| Werkelijke onttrekking (6) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (7=4-6) | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 |

| Naam (nr) | Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten (050006) |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Deze reserve is bij de Voorjaarsnota PLUS 2007 ingesteld om gebiedsgerichte cofinanciering van relatief grote projecten mogelijk te maken, waarbij het met name gaat om cofinanciering voor Europese programma's of bijdragen aan relatief grootschalige projecten om zodoende financiering mogelijk te maken. RSP-projecten worden niet meer uit deze reserve gedekt. Hiervoor is een aparte reserve ingesteld. |
| Portefeuillehouder | mevrouw J. G. Vlietstra |
| Soort reserve | Algemene reserve |
| Programma | 6. Middelen |
| Product | P-6.0 (Financiering en algemene dekkingsmiddelen) |
| Teamleider | E. Bos |
| Inhoudelijke en financiële | Wat was in 2009 gepland? |
| toelichting | Begroot waren stortingen ten laste van de exploitatie tot een bedrag van € 7.118.416,--.<br>Begroot waren onttrekkingen voor:<br>bijdrage Klimaat en Energie € 6.700.000,--<br>bijdrage Onderwijskansenplan: € 500.000,--<br>bijdrage regiopark: € 600.000,--<br>bijdrage Kennis Werkt: € 4.600.000,--<br>bijdrage Intensivering marketing en promotie: € 1.000.000,--<br>bijdrage monumentenrestauratie: € 451.000,--<br>risicofinanciering MKB: € 1.000.000,--<br>overboeking dividend 2008 van Essent naar RSP-reserve:<br>€ 18.579.241,-- |
| | Wat is in 2009 gerealiseerd? |
| | Alle geraamde toevoegingen en onttrekkingen zijn gerealiseerd. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | |

| 050006 | Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 47.150.289 | 20.838.464 | 12.859.034 | 7.391.034 | 4.401.034 |
| Begrote toevoeging (2) | 7.118.416 | 394.570 | - | - | - |
| Werkelijke toevoeging (3) | 7.118.416 | | | | |
| Totaal beschikbaar (4=1+2) | 54.268.705 | 21.233.034 | 12.859.034 | 7.391.034 | 4.401.034 |
| Begrote onttrekking (5) | 33.430.241 | 8.374.000 | 5.468.000 | 2.990.000 | 1.400.000 |
| Werkelijke onttrekking (6) | 33.430.241 | | | | |
| Saldo einde jaar (7=4-6) | 20.838.464 | 12.859.034 | 7.391.034 | 4.401.034 | 3.001.034 |

| Naam (nr) | Reserve monitoring voormalige stortplaatsen (060111) |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het vormen van een financiële reserve, gevoed uit extra opcenten van de stort-tarieven, voor de kosten die gemoeid zijn met het beheer van de voormalige stortplaatsen (Leemtewet). Momenteel vindt er geen heffing meer plaats. |
| Portefeuillehouder | mevrouw T. Klip-Martin |
| Teamleider | G. Gjaltema |
| Soort reserve | Bestemmingsreserve |
| Programma | 5. Leefomgeving |
| Product | P-5.2 Bodem |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2009 gepland?<br>Vervolgonderzoek naar 22 risicolocaties.<br>Monitoring 1 locatie. |
| | Wat is in 2009 gerealiseerd? |
| | Nader onderzoek 1 risicolocatie.<br>Onderzoek gedempte wijken. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Vervolgonderzoeken zijn uitgesteld omdat een inventarisatie van spoedlocaties is opgestart en deze vervolgonderzoeken mee worden genomen in de aanpak van de spoedlocaties.<br>De financiën voor het nader onderzoek bij 1 risicolocatie is voorgefinancierd door de gemeente. De financiën voor het onderzoek van de gedempte wijken is ten laste gekomen van het WBB-budget 2005-2009. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | Kosten van het nader onderzoek van de risicolocatie worden verrekend met de gemeente en (ongeveer € 35.000,- ) wordt ten laste gebracht van budget 2010.<br>De overige 21 risicolocaties worden in 2010 nader onderzocht (€ 50.000,--)<br>Monitoring locatie vindt in 2010 plaats (€ 6.000,--). |

| 060111 | Reserve monitoring voormalige stortplaatsen | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 1.319.219 | 1.319.219 | 1.319.219 | 1.319.219 | 1.319.219 |
| Begrote onttrekking (2) | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 1.319.219 | 1.319.219 | 1.319.219 | 1.319.219 | 1.319.219 |
| Begrote lasten programma (5) | | | | | |
| Werkelijke lasten programma (6) | | | | | |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Werkelijke baten programma (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=4+5-6-7+8) | 1.319.219 | 1.319.219 | 1.319.219 | 1.319.219 | 1.319.219 |

| Naam (nr) | Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt (060124) |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De reserve is ingesteld om met een vast geïndexeerd budget het beheer en onderhoud van de vaarweg Meppel-De Punt te waarborgen. Door het instellen van de reserve worden er geen extra claims op de provinciale middelen gelegd. Met behulp van de Brokx-Nat-systematiek wordt jaarlijks het Meerjaren(groot)onderhoudsplan bijgesteld, waarin de verwachte uitgaven vastgesteld worden voor het onderhoud aan de vaarweg. Het saldo van de reserve moet tot 2024 toereikend zijn om het totale onderhoud uit te kunnen voeren. Na deze periode stopt de bijdrage voor groot onderhoud van het Rijk en zal de grondslag van de reserve heroverwogen moeten worden. |
| Portefeuillehouder | J.H. Bats |
| Teamleider | G. Jansen |
| Soort reserve | Bestemmingsreserve |
| Programma | 3. Ruimte en bereikbaarheid |
| Product | P-3.2 (Beheer en onderhoud vaarwegen) |
| Inhoudelijke en financiële | Wat was in 2009 gepland? |
| Toelichting | Naast het dagelijks onderhoud van de vaarweg en bijbehorende objecten was een aantal groot onderhoudsprojecten gepland. In de primitieve begroting was een onttrekking geraamd van € 483.955,--. Bij de 2e Bestuursrapportage 2009 is eenmalig € 1.312.000,-- onttrokken aan deze reserve. Hiervan was € 1.000.000,-- ter dekking van het begrotingstekort in 2010 en € 312.000,-- vanwege extra kosten, waaronder een groot baggerproject op de Drentsche Hoofdvaart. |
| | Wat is in 2009 gerealiseerd? |
| | De geplande projecten zijn gerealiseerd, met uitzondering van de aanleg van de passanten-haven Dieverbrug. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | De aanleg van de passantenhaven Dieverbrug is niet gerealiseerd in verband met bezwaren op de bestemmingsplanwijziging. Per 1 januari 2008 heeft het Rijk de vergoedingen verlaagd met de btw-component en dit bedrag toegevoegd aan het btw-compensatiefonds. Sinds 2008 is het niet langer mogelijk de btw te declareren bij Rijkswaterstaat. Omdat op basis van het contract met Rijkswaterstaat de btw-component wel vergoed kon worden, hebben wij voor de jaren 2008 en 2009 vergoedingen bij Rijkswaterstaat gedeclareerd inclusief btw. Vanwege het besluit van het Rijk om btw-vergoeding toe te voegen aan het btw-compensatiefonds, is het btw-deel ter grootte van € 672.256,-- niet door Rijkswaterstaat vergoed. Dit heeft er onder andere toe geleid dat er bij de Vaarweg Meppel-De Punt sprake is van een nadeel van € 194.561,--. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | Het project passantenhaven Dieverbrug zal zo mogelijk in 2010 worden gerealiseerd. |

| 060124 | Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 6.578.328 | 4.587.812 | 4.076.585 | 4.076.585 | 4.076.585 |
| Begrote onttrekking (2) | 1.795.955 | 511.227 | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 4.782.373 | 4.076.585 | 4.076.585 | 4.076.585 | 4.076.585 |
| Begrote lasten programma (5) | 3.313.979 | 2.819.218 | 2.579.382 | 2.630.715 | 2.683.015 |
| Te verrekenen apparaatskosten (5a) | 1.331.887 | 1.372.688 | 1.099.850 | 1.086.845 | 1.090.000 |
| Werkelijke lasten programma (6) | 3.104.185 | 2.819.218 | 2.579.382 | 2.630.715 | 2.683.015 |
| Werkelijke apparaatskosten (6a) | 1.331.887 | 1.372.688 | 1.099.850 | 1.086.845 | 1.090.000 |
| Begrote baten programma (7) | 3.644.911 | 3.680.679 | 3.679.232 | 3.717.560 | 3.790.730 |
| Werkelijke baten programma (8) | 3.240.556 | 3.680.679 | 3.679.232 | 3.717.560 | 3.790.730 |
| Saldo einde jaar (9=4+5+5a-6-6a-7+8) | 4.587.812 | 4.076.585 | 4.076.585 | 4.076.585 | 4.076.585 |

| Naam (nr) | Reserve ontgrondingenheffing (060131) |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De reserve dient ter dekking van de volgende kosten.<br>A. Onderzoek, planning en coördinatie bij het instellen van nieuwe ontgronding-terreinen.<br>B. Compensatie van de omgeving bij instelling van ontgronding.<br>C. Eventuele schadeclaims die worden ingesteld ten gevolge van ontgronding. |
| Portefeuillehouder | R.W. Munniksma |
| Teamleider | E. Quené |
| Soort reserve | Bestemmingsreserve |
| Programma | 5. Leefomgeving |
| Product | P-5.5 (Natuur en landschap) |
| Inhoudelijke en financiële | Wat was in 2009 gepland? |
| toelichting | N.v.t. |
| | Wat is in 2009 gerealiseerd? |
| | In 2004 is aan de gemeente De Wolden een bedrag van € 80.000,-- toegezegd als bijdrage in de kosten van een verkeersveilige fietsbrug ter compensatie naar de omgeving in verband met een nieuwe ontgronding in Zuidwest-Drenthe. De brug is in april 2009 gereedgekomen. Deze bijdrage zou eerder door de Reserve ontgrondingen gedekt worden. Met ingang van 2009 is echter de Reserve ontgrondingen opgeheven met de bepaling dat eventueel toe te rekenen kosten uit de algemene middelen zullen worden gefinancierd. Dit resulteerde in 2009 in een incidenteel nadeel. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Het opheffen van de Reserve ontgrondingen met ingang van 2009. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | Geen. |

| 060131 | Reserve ontgrondingenheffing | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 663.784 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Begrote onttrekking (2) | 663.784 | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Begrote lasten programma (5) | | | | | |
| Werkelijke lasten programma (6) | - | | | | |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Werkelijke baten programma (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=4+5-6-7+8) | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |

| Naam (nr) | Reserve versterking economische structuur (060150) |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het versterken van de sociaaleconomische structuur in Drenthe in brede zin, gericht op de verwezenlijking van een duurzame economische ontwikkeling. Naast de inzet op de nieuwe nationale en Europese economische programma's werken wij aan projecten en initiatieven die bijdragen aan de versterking van de economische structuur en/of de transitie naar de kenniseconomie, maar die buiten de reikwijdte van de nieuwe SNN-programma's vallen. |
| Portefeuillehouder | mevrouw J. Vlietstra |
| Teamleider | J. Geveke |
| Soort reserve | Bestemmingsreserve |
| Programma | 4. Kennis werkt |
| Product | P-4.0 Economie |
| Inhoudelijke en financiële | Wat was in 2009 gepland? |
| Toelichting | De reserve VES wordt benut voor cofinanciering van projecten die worden ingediend bij de SNN-programma's Koers Noord, OP EFRO en OP INTERREG. Voor 2009 was ongeveer € 10 miljoen aan cofinanciering vanuit de Reserve VES geraamd. |
| | Wat is in 2009 gerealiseerd? |
| | In 2009 is zeer succesvol gewerkt aan projectontwikkeling. SNN heeft in totaal ruim € 103 miljoen toegekend aan Drentse projecten. Die projecten hebben een totale omvang van ruim € 242 miljoen. Vanuit de provincie zelf is ruim € 25 miljoen aan cofinanciering ingebracht (resulterend in een multiplier van bijna 10). Voor een belangrijk deel is deze cofinanciering gehaald uit de Reserve VES. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | De uitvoering van de SNN-programma's Koers Noord, OP EFRO en OP INTERREG is veel sneller gegaan dan aanvankelijk verwacht. Daardoor is ook versneld een aanspraak gemaakt op cofinancieringsmiddelen vanuit de Reserve VES. De werkelijke baten van € 246.165,-- worden verklaard door een positief resultaat op projectniveau, met name INTERREG-projecten. Op basis van het principe om op programmaniveau te verrekenen met het VES gebeurt dit ook op project-niveau. Uiteindelijk heeft dat geresulteerd in een overschrijding van ruim € 1 miljoen op een totale realisatie van € 11,2 miljoen. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | De overschrijding zal tot gevolg hebben dat de komende jaren de mogelijkheden om projecten te financieren zal afnemen. De middelen in de reserve zijn al voor een groot deel voor de komende jaren gereserveerd. |

| 060150 | Reserve versterking economische structuur | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 10.709.877 | 6.504.002 | 6.504.002 | 6.504.002 | 6.504.002 |
| Begrote onttrekking (2) | 3.111.088 | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 7.598.789 | 6.257.873 | 6.257.873 | 6.257.873 | 6.257.873 |
| Begrote lasten programma (5) | 9.906.873 | 4.894.212 | 5.394.212 | 3.394.212 | 3.394.212 |
| Werkelijke lasten programma (6) | 11.247.827 | 4.894.212 | 5.394.212 | 3.394.212 | 3.394.212 |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Werkelijke baten programma (8) | 246.165 | | | | |
| Saldo einde jaar (9=4+5-6-7+8) | 6.504.000 | 6.504.002 | 6.504.002 | 6.504.002 | 6.504.002 |

| Naam (nr) | Reserve grondwaterheffing (060161) |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Doel van de bestemmingsreserve is het financieren van de wettelijke taak van de provincie op het gebied van grondwaterbeheer (waarnemen grondwaterstanden, beheer meetnet, uitvoeren onderzoek etc.). Daarnaast worden de middelen ingezet voor het stimuleren van projecten door derden, gericht op duurzaam grondwaterbeheer. Gedacht kan worden aan projecten gericht op waterbespa-ring, verdrogingsbestrijding en aanvulling grondwatervoorraad. |
| Portefeuillehouder | mevrouw T. Klip-Martin |
| Teamleider | C. Hussels |
| Soort reserve | Bestemmingsreserve |
| Programma | 5. Leefomgeving |
| Product | P-5.0 Waterhuishouding |
| Inhoudelijke en financiële | Wat was in 2009 gepland? |
| Toelichting | In 2009 zijn uitgaven gepland voor bijdragen aan projecten van derden gericht op actief grondwaterbeheer, kosten voor onderzoek, kosten voor aanpassing grondwatermeetnet (automatisering) en apparaatskosten ten behoeve van het grondwaterbeheer.<br>Daarmee is voorzien in een daling van de reserve. Per abuis waren bij de 2e bestuursrapportage 2009 de apparaatskosten twee keer verrekend. Dit is bij de Jaarrekening gecorrigeerd. |
| | Wat is in 2009 gerealiseerd? |
| | In 2009 is voor ruim € 200.000,-- geïnvesteerd in bijdragen van derden gericht op actief grondwaterbeheer. Het betreft het project Watersense waar samen met waterschap, Waterleidingmaatschappij Drenthe en kennisinstituten onderzoek wordt uitgevoerd naar inzet van sensoren bij het waterbeheer.<br>Ook is ruim € 250.000,-- geïnvesteerd in het automatiseren van het grondwater-meetnet.<br>De overige onderzoeken en reguliere werkzaamheden ten behoeve van het grondwaterbeheer zijn conform verwachting uitgevoerd. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | De lasten waren € 89.178,-- hoger, de inkomsten € 3.307,-- lager en de apparaat-skosten € 24.329,-- hoger dan begroot. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | Reserve zal verder teruglopen naar het streefbedrag van € 150.000,--. Vervolgens zal in een meerjarenraming worden bekeken hoe de reserve op peil kan worden gehouden. |

| 060161 | Reserve grondwaterheffing | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 802.034 | 485.757 | 485.757 | 485.757 | 485.757 |
| Begrote onttrekking (2) | 310.627 | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 491.407 | 485.757 | 485.757 | 485.757 | 485.757 |
| Correctie i.v.m. dubbel opnemen apparaatskosten (5a) | 249.579 | | | | |
| Begrote lasten programma (5) | 781.048 | 720.000 | 720.000 | 720.000 | 720.000 |
| Werkelijke lasten programma (6) | 894.555 | 720.000 | 720.000 | 720.000 | 720.000 |
| Begrote baten programma (7) | 720.000 | 720.000 | 720.000 | 720.000 | 720.000 |
| Werkelijke baten programma (8) | 716.693 | 720.000 | 720.000 | 720.000 | 720.000 |
| Saldo einde jaar (9=4+5+5a-6-7+8) | 624.172 | 485.757 | 485.757 | 485.757 | 485.757 |

| Naam (nr) | Reserve investeringen verkeer en vervoer (060199) |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Reserve is bedoeld ter egalisatie van de kapitaallasten van infrastructurele investeringen. De infrastructurele investeringen zijn gericht op veilige bereikbaarheid in Drenthe. In deze collegeperiode zal extra worden ingezet op de stedelijke bereikbaarheid. Samen met het OV-bureau Groningen-Drenthe wordt ingezet op verdere productinnovatie binnen het openbaar vervoer. Waar mogelijk en wenselijk worden in de verkeers- en vervoerssector innovatieve en energiebesparende maatregelen toegepast. De afgelopen jaren zijn investeringsprojecten later uitgevoerd dan eerder gepland of nog in uitvoering. Met name de voorbereiding, uitvoering én de declaratie van de maatregelen in kader Stedelijke bereikbaarheid in de convenanten met gemeenten zijn hiervan een voorbeeld. Berekeningen van kapitaallasten zijn geactualiseerd. Al het 'dode' geld is nu op dit moment uit de reserve onttrokken. Echter, toekomstige vertragingen kunnen leiden tot extra kapitaallasten en dus tot extra lasten, hiervoor hebben wij geen 'reserve'ruimte. Het niet doorgaan van investeringsprojecten zal tot lagere kapitaallasten leiden en in de toekomst wellicht ruimte creëren binnen deze reserve. Het huidige normbedrag (€ 5.983.640,--), dat aan de reserve wordt toegevoegd en jaarlijks wordt verrekend met de werkelijke kapitaallasten, kan overigens op termijn, bijvoorbeeld vanaf 2017, ook aangepast worden wanneer het saldo in de reserve weer gaat oplopen door afname van de jaarlijkse kapitaallasten. |
| Portefeuillehouder | J.H. Bats |
| teamleider | S.A.B. de Vries |
| Soort reserve | Bestemmingsreserve |
| Programma | 3. Ruimte en bereikbaarheid |
| Product | P-3.0 Verkeer |
| Inhoudelijke en financiële | Wat was in 2009 gepland? |
| toelichting | Onttrekkingen ter dekking van de kapitaallasten met betrekking tot investeringen verkeer en vervoer. Daarnaast een onttrekking van € 3,5 miljoen ter dekking van het begrotingstekort in 2010 conform de 2e bestuursrapportage. |
| | Wat is in 2009 gerealiseerd? |
| | De geraamde onttrekkingen zijn conform begroting gerealiseerd. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| 060199 | Reserve Investeringen verkeer en vervoer | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 39.079.537 | 24.088.952 | 19.615.884 | 5.079.176 | 3.895.491 |
| Begrote onttrekking (2) | 17.427.825 | 4.473.068 | 14.536.708 | 1.183.685 | 956.832 |
| Begrote toevoeging (3) | 2.437.240 | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 24.088.952 | 19.615.884 | 5.079.176 | 3.895.491 | 2.938.659 |
| Begrote lasten programma (5) | 7.156.735 | 10.456.707 | 20.520.348 | 7.167.325 | 6.940.472 |
| Werkelijke lasten programma (6) | 7.156.735 | 10.456.707 | 20.520.348 | 7.167.325 | 6.940.472 |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Werkelijke baten programma (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=4+5-6-7+8) | 24.088.952 | 19.615.884 | 5.079.176 | 3.895.491 | 2.938.659 |

| Naam (nr) | Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel (060211) |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Herstel van de vaarverbinding Erica-Ter Apel. De staten van Drenthe hebben daartoe in hun vergadering van 31 januari 2007 een bedrag van € 10,0 miljoen beschikbaar gesteld als aandeel van de provincie Drenthe in het investeringsvolume. |
| Portefeuillehouder | J.H. Bats |
| Teamleider | R. Leemrijse |
| Soort voorziening | Bestemmingsreserve |
| Programma | 3. Ruimte en bereikbaarheid |
| Product | P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2009 gepland? |
| | Na de 2e bestuursrapportage waren uitgaven geraamd van € 4.685.700,-- en inkomsten van € 4.152.500,--. |
| | Wat is in 2009 gerealiseerd? |
| | In het project Erica-Ter Apel zijn in 2009 de volgende werken opgeleverd: de Viertorenbrug, 3 sluizen, de oeverconstructie bij Emmer-Compascuum, de Brug de Doorsnee, de Sprengersbrug en de Hartmanbrug.<br>De gerealiseerde uitgaven bedragen € 3.837.003,-- en de inkomsten € 4.193.500,-- |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Ten opzichte van de 2e bestuursrapportage hebben in het najaar enkele afwijkingen plaatsgevonden bij de realisatie van een aantal werken van de vaarverbinding Erica-Ter Apel. Er is vertraging bij het afronden van de werkzaamheden bij Brug de Doorsnee, het werk aan 3 sluizen en bij een oeverbestek (€ 462.000,--). De vertraging bij deze werken wordt veroorzaakt door een combinatie van tegenvallende werkzaamheden en weersomstandigheden. Ook is vertraging ontstaan bij het realiseren van 2 draaibruggen door een onverwachte kleine asbestsanering (€ 522.000,--). In alle gevallen verschuiven de kosten van 2009 naar 2010.<br>Voor de vaarverbinding Erica-Ter Apel is een reserve ingesteld om schommelingen tussen de jaren op te kunnen vangen en vooruitontvangen bijdragen en subsidies te kunnen verrekenen. Totaal worden de uitgaven voor de aanleg van de vaarverbinding Erica-Ter Apel geraamd op een bedrag van € 34,8 miljoen over een periode van circa 6 jaar.<br>Voorgesteld wordt het saldo van € 889.697,-- te verrekenen met de Reserve Erica-Ter Apel. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | Geen. |

| 060211 | Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 9.019.415 | 9.397.912 | 7.197.912 | 4.997.912 | 3.572.984 |
| Begrote onttrekking (2) | 511.200 | 2.200.000 | 2.200.000 | 1.424.928 | 544.487 |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 8.508.215 | 7.197.912 | 4.997.912 | 3.572.984 | 3.028.497 |
| Begrote lasten programma (5) | 4.685.700 | 8.400.000 | 5.000.000 | 3.398.262 | 544.487 |
| Werkelijke lasten programma (6) | 3.837.003 | 8.400.000 | 5.000.000 | 3.398.262 | 544.487 |
| Begrote baten programma (7) | 4.152.500 | 6.200.000 | 2.800.000 | 1.973.334 | - |
| Werkelijke baten programma (8) | 4.193.500 | 6.200.000 | 2.800.000 | 1.973.334 | - |
| Saldo einde jaar (9=4+5-6-7+8) | 9.397.912 | 7.197.912 | 4.997.912 | 3.572.984 | 3.028.497 |

| Naam (nr) | Reserve verdubbeling N33 (060212) |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Bij besluit van 31 januari 2007 (2007-272) is door uw staten de Bestemmingsreserve verdubbeling N33 ingesteld en is daarin een storting gedaan van € 11,5 miljoen. Aan het saldo van deze reserve wordt een inflatiecorrectiepercentage van 2 toegerekend. Dit bedrag is bedoeld als aandeel van de provincie Drenthe in de regionale bijdrage voor de verdubbeling van de N33 van maximaal € 50 miljoen (prijspeil 2005). Hiervan neemt de provincie Groningen een bedrag van € 30 miljoen voor haar rekening en provincie Drenthe staat voor € 20 miljoen garant. |
| Portefeuillehouder | J.H. Bats |
| Teamleider | S.A.B. de Vries |
| Soort voorziening | Bestemmingsreserve |
| Programma | 3. Ruimte en bereikbaarheid |
| Product | P-3.0 (Verkeer) |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2009 gepland? |
| | Een rente toevoeging van € 235.000,--. |
| | Wat is in 2009 gerealiseerd? |
| | Een rentetoevoeging van € 235.000,--. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| 060212 | Reserve verdubbeling N33 | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 11.730.000 | 11.965.000 | 12.204.000 | 12.448.000 | 12.697.000 |
| Inflatiecorrectie (1a) | 235.000 | 239.000 | 244.000 | 249.000 | 254.000 |
| Begrote onttrekking (2) | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1+1a-2+3) | 11.965.000 | 12.204.000 | 12.448.000 | 12.697.000 | 12.951.000 |
| Begrote lasten programma (5) | | | | | |
| Werkelijke lasten programma (6) | | | | | |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Werkelijke baten programma (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=4+5-6-7+8) | 11.965.000 | 12.204.000 | 12.448.000 | 12.697.000 | 12.951.000 |

| Naam (nr) | Reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 (060214) |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Per 1 januari 2007 is het beheer en onderhoud van de weg N34 overgedragen van het Rijk aan de provincie. In de hiervoor ontvangen afkoopsom is een bedrag van € 36.454.893,-- begrepen voor het wegwerken van achterstallig onderhoud en het treffen van verbeteringswerkzaamheden. Bij statenbesluit van 20 december 2006 is hiervoor een Reserve achterstallig onderhoud en verbeteringswerken N34 ingesteld en is in deze reserve genoemd bedrag gestort. In de komende jaren zal het bedrag aan de geplande werkzaamheden worden besteed. |
| Portefeuillehouder | J.H. Bats |
| Teamleider | S.A.B. de Vries |
| Soort voorziening | Bestemmingsreserve |
| Programma | 3. Ruimte en bereikbaarheid |
| Product | P-3.0 Verkeer |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2009 gepland? |
| | Een totale onttrekking van € 4.062.045,-- ten behoeve van het onderhoud en verbeteringswerken in 2009. |
| | Wat is in 2009 gerealiseerd? |
| | De totale uitvoeringskosten in 2009 bedroegen per saldo in totaal € 6.623.744,--. Dat is een overschrijding van € 2.561.699,-- en wordt geheel verrekend met deze reserve. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Bij het opstellen van de oorspronkelijke Begroting voor 2009 is een raming van € 7 miljoen voor de werken in 2009 opgenomen. In de loop van het jaar is duidelijk geworden dat een deel van de plannen rond Ees waarschijnlijk niet gerealiseerd konden worden. Dat gaf de afdeling Wegen en Kanalen de mogelijkheid onderhoudswerk op een zuidelijker deel van de N34 nog in 2009 uit te voeren. Daartoe is reeds in de 1e bestuursrapportage een begrotingswijziging van € 2,5 miljoen voorgesteld en het totale bedrag opgehoogd naar € 9,5 miljoen.<br>Bij de 2e bestuursrapportage was al meer zeker dat Ees niet meer zou lukken. Door een misverstand is er toen € 3 miljoen van de oorspronkelijke begrotingspost van € 7 miljoen afgehaald en 'teruggestort' in de Reserve N34. En daarmee was het budget voor 2009 na de begrotingswijziging € 4 miljoen. Wegen en Kanalen heeft haar versnelling van het onderhoudswerk volledig in 2009 kunnen realiseren. En daarmee ontstaat dus het verschil van ruim € 2,5 overbesteding. Dit bedrag wordt gedekt uit de Reserve N34. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | Het bedrag dat in 2009 meer is uitgegeven zal in de meerjarenbegroting met de geplande uitgaven worden verrekend. |

| 060214 | Reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 17.914.743 | 11.290.999 | 10.078.999 | 4.078.999 | 2.938.301 |
| Begrote onttrekking (2) | 4.062.045 | 1.212.000 | 6.000.000 | 1.140.698 | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 13.852.698 | 10.078.999 | 4.078.999 | 2.938.301 | 2.938.301 |
| Begrote lasten programma (5) | 4.062.045 | 1.212.000 | 6.000.000 | 1.140.698 | |
| Werkelijke lasten programma (6) | 6.625.762 | 1.212.000 | 6.000.000 | 1.140.698 | |
| Begrote baten programma (7) | 0 | | | | |
| Werkelijke baten programma (8) | 2.018 | | | | |
| Saldo einde jaar (9=4+5-6-7+8) | 11.290.999 | 10.078.999 | 4.078.999 | 2.938.301 | 2.938.301 |

| Naam (nr) | Reserve provinciaal aandeel ILG (060215) |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Deze reserve is ingesteld omdat het programma ILG een tijdsperiode kent van 7 jaar. Om de meerjarige afspraken met LNV volgens afspraak te kunnen uitvoeren (bestuursovereenkomst ILG), is de reserve in 2007 ingesteld. Indien in enig jaar de voor de uitvoering van de bestuursovereenkomst begrote provinciale bijdrage niet volledig wordt besteed, wordt het restant alsnog gereserveerd, zodat de doelrealisatie in een van de komende jaren (tot en met 2013) kan plaatsvinden. Bij een hogere inzet van provinciale middelen dan begroot wordt het verschil onttrokken aan de gereserveerde middelen. |
| Portefeuillehouder | R.W. Munniksma |
| Teamleider | R. Klopstra |
| Soort reserve | Bestemmingsreserve |
| Programma | 5. Leefomgeving |
| Product | P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) (rijksdoelstellingen) |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2009 gepland? |
| | In 2009 was een provinciaal aandeel in de bestuursovereenkomst begroot van € 5.483.000,--. De totale uitgaven (programma 5.6 prestaties (R)) werden geraamd op € 36.025.000,--. |
| | Wat is in 2009 gerealiseerd? |
| | De realisatie bedroeg € 26.326.000,--.<br>Derden en het Rijk financierden deze uitgaven voor € 24.556.000,-- zodat als provinciaal aandeel € 1.771.000,-- resteert. Het saldo provinciale middelen van € 3.712.000,-- is gereserveerd. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | In totaal was er sprake van een lagere provinciale bijdrage dan begroot van € 3.712.000,--. In het afgelopen jaar, mede ter voorbereiding op de Mid Term Review, zijn de financieringsverhoudingen Rijk, provincie, derden op projecten/beschikkingen gecontroleerd en indien nodig gecorrigeerd. Met name de gehanteerde procentuele financieringsaandelen in de projecten/beschikkingen bij de start van het ILG in 2007 blijken niet allemaal juist te zijn geweest. Over de jaren 2007 tot en met 2009 blijkt ruim € 4 miljoen meer door het Rijk te worden gedekt. De totale rijksdekking komt daarmee uit op € 59.962.000,--.<br>Daarnaast wordt ook de voorraad grond ILG Nieuw (nog niet doorgeleverd aan de natuurbeheerders) ad € 12.767.000,-- gefinancierd door het Rijk. De overgehouden provinciale middelen worden gereserveerd in verband met de realisatieverplichting voortvloeiende uit de bestuursovereenkomst. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | Bij de eerste bestuursrapportage zal de Begroting 2010 worden aangepast, onder andere op de gepubliceerde subsidieplafonds voor 2010. De Meerjarenbegroting wordt mede aangepast op de realisatie tot heden. |

| 060215 | Reserve provinciaal aandeel ILG | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 7.683.204 | 10.995.532 | 10.995.532 | 10.995.532 | 10.995.532 |
| Begrote onttrekking (2) | 400.000 | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 7.283.204 | 10.995.532 | 10.995.532 | 10.995.532 | 10.995.532 |
| Begrote lasten programma (5) | 36.025.155 | | | | |
| Werkelijke lasten programma (6) | 26.326.201 | | | | |
| Begrote baten programma (7) | 30.542.313 | | | | |
| Werkelijke baten programma (8) | 24.555.687 | | | | |
| Saldo einde jaar (9=4+5-6-7+8) | 10.995.532 | 10.995.532 | 10.995.532 | 10.995.532 | 10.995.532 |

| Naam (nr) | Reserve ten behoeve van de in te stellen voorziening pensioenen (060216) |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De reserve is bedoeld voor de kapitaaldekking van de pensioenen van (ex-) gedeputeerden. |
| Portefeuillehouder | mevrouw J.G. Vlietstra |
| Soort reserve | Bestemmingsreserve |
| Programma | 6 Middelen |
| Product | P-6.0 (Financiering en algemene dekkingsmiddelen) |
| Teamleider | E. Bos |
| Inhoudelijke en financiële | Wat was in 2009 gepland? |
| toelichting | Er was voor 2009 een storting geraamd van € 6.000.000,--. |
| | Wat is in 2009 gerealiseerd? |
| | Er is een storting van € 6.001.721,-- gerealiseerd. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Er is een nagekomen storting van een voormalige werkgever van een gedeputeerde ontvangen. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | |

| 060216 | Reserve t.b.v de in te stellen voorziening pensioenen | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 1.289.501 | 7.291.222 | 7.291.222 | 7.291.222 | 7.291.222 |
| Begrote onttrekking (2) | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | 6.000.000 | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 7.289.501 | 7.291.222 | 7.291.222 | 7.291.222 | 7.291.222 |
| Begrote lasten programma (5) | - | | | | |
| Werkelijke lasten programma (6) | - | | | | |
| Begrote baten programma (7) | 6.000.000 | | | | |
| Werkelijke baten programma (8) | 6.001.721 | | | | |
| Saldo einde jaar (9=4-7+8) | 7.291.222 | 7.291.222 | 7.291.222 | 7.291.222 | 7.291.222 |

| Naam (nr) | Reserve Regionaal Specifiek Pakket (060218) |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Deze reserve is ingesteld omdat het programma RSP een tijdsperiode van 2009 tot 2020 kent. Om de meerjarige afspraken met de verschillende partijen te kunnen blijven uitvoeren, is met ingang van 2009 deze reserve ingevoerd. Jaarlijks wordt er rente van het bronvermogen, verkoop aandelen Essent, aan toegevoegd. Er wordt jaarlijks begroot wat het provinciaal aandeel in de uitvoering van de RSP-projecten zal zijn en zal de afwijking worden verrekend met de reserve. |
| Portefeuillehouder | J.H. Bats |
| Teamleider | E. Martens |
| Soort reserve | Bestemmingsreserve |
| Programma | 3. Ruimte en Bereikbaarheid |
| Product | P 3.14 Regionaal Specifiek Pakket |
| Inhoudelijke en financiële | Wat was in 2009 gepland? |
| Toelichting | Voor het Atalanta-project en Stationsgebied Coevorden was € 2,5 miljoen uitgaven begroot in 2009. Daarnaast nog een bedrag voor vergaderen proceskosten. |
| | Wat is in 2009 gerealiseerd? |
| | De begroting was met name bepaald door het opgegeven 'kasritme' vanuit Emmen (voorbereiding ondertunneling Hondsrugweg). De rekening geeft de betaling van € 1 miljoen door de provincie aan Emmen, Verder is er € 1 miljoen gestort in het Mobiliteitsfonds, de met het Rijk overeengekomen werking van het Regionaal Mobliteitsfonds, eerst wordt een bedrag in het RMF gestort om de rijksbijdrage (multiplier 1.6) te kunnen innen. De overige kosten (€ 34.848,--) betreffen vergaderkosten en rekeningen voor de planstudie in Coevorden. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | De onderbesteding is het gevolg van een vertraging in het aanvragen van de bijdrage in voor het project Stationsgebied Coevorden door de gemeente Coevorden. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | Door verrekening met de reserve zal dit geen financiële gevolgen voor het RSP-programma hebben. |

| 060218 | Reserve Regionaal Specifiek Pakket | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
| Saldo aanvang jaar (1) | - | 27.588.393 | 32.928.393 | 39.058.393 | 46.378.393 |
| Begrote onttrekking (2) | 2.525.000 | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | 29.623.241 | 5.340.000 | 6.130.000 | 7.320.000 | 7.446.400 |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 27.098.241 | 32.928.393 | 39.058.393 | 46.378.393 | 53.824.793 |
| Begrote lasten programma (5) | 2.525.000 | | | | |
| Werkelijke lasten programma (6) | 2.034.848 | | | | |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Werkelijke baten programma (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=4+5-6-7+8) | 27.588.393 | 32.928.393 | 39.058.393 | 46.378.393 | 53.824.793 |

| Naam (nr) | Reserve opbrengst aandelenverkoop Essent (060219) |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Deze reserve is in 2009 ingesteld bij de vaststelling van de Voorjaarsnota 2009. De nettoverkoopopbrengst van de aandelen Essent ad € 151.537.368,-- is in deze reserve gestort. De renteopbrengst van dit bedrag wordt gebruikt voor de voeding van de Reserve RSP. |
| Portefeuillehouder | mevrouw J.G. Vlietstra |
| Teamleider | E. Bos |
| Soort reserve | Bestemmingsreserve |
| Programma | 6 Middelen |
| Product | P-6.0 (Financiering en algemene dekkingsmiddelen) |
| Inhoudelijke en financiële | Wat was in 2009 gepland? |
| Toelichting | Een netto-opbrengst van € 150.700.000,--. |
| | Wat is in 2009 gerealiseerd? |
| | Een gerealiseerde netto-opbrengst van € 151.537.368,--. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | De werkelijke afrekening van de aandelenverkoop is € 837.368,-- hoger uitgevallen dan werd geraamd. |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | |

| 060219 | Reserve opbrengst aandelenverkoop Essent | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
| Saldo aanvang jaar (1) | - | 151.537.368 | 151.537.368 | 151.537.368 | 151.537.368 |
| Begrote onttrekking (2) | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | 150.700.000 | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 150.700.000 | 151.537.368 | 151.537.368 | 151.537.368 | 151.537.368 |
| Begrote lasten programma (5) | | | | | |
| Werkelijke lasten programma (6) | | | | | |
| Begrote baten programma (7) | 150.700.000 | | | | |
| Werkelijke baten programma (8) | 151.537.368 | | | | |
| Saldo einde jaar (9=4+8-7) | 151.537.368 | 151.537.368 | 151.537.368 | 151.537.368 | 151.537.368 |

| Naam (nr) | Reserve opbrengst 2e tranche aandelenverkoop Essent (060220) |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Deze reserve wordt bij het vaststellen van de Jaarrekening door PS officieel ingesteld. Het betreft de 2e tranche van de nettoverkoopopbrengst van de aandelen Essent. Dit wordt verantwoord als incidentele bate en direct doorgesluisd naar deze reserve. Het betreft een vordering die nog niet daadwerkelijk is ontvangen |
| Portefeuillehouder | mevrouw J.G. Vlietstra |
| Teamleider | E. Bos |
| Soort reserve | Bestemmingsreserve |
| Programma | 6. Middelen |
| Product | P-6.0 (Financiering en algemene dekkingsmiddelen) |
| Inhoudelijke en financiële | Wat was in 2009 gepland? |
| Toelichting | Niets. |
| | Wat is in 2009 gerealiseerd? |
| | De provincie is in het bezit gekomen van een vordering op Enexis als gevolg van het verstrekken van een bruglening. De renteopbrengsten van de bruglening zijn reeds meegenomen in de Begroting 2010. Nu wordt ook de nominale waarde van de lening van ruim € 41 miljoen via de balans over 2009 meegenomen. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
| Saldo aanvang jaar (1) | - | 41.059.000 | 41.059.000 | 41.059.000 | 41.059.000 |
| Begrote onttrekking (2) | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | - | 41.059.000 | 41.059.000 | 41.059.000 | 41.059.000 |
| Begrote lasten programma (5) | | | | | |
| Werkelijke lasten programma (6) | | | | | |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Werkelijke baten programma (8) | 41.059.000 | | | | |
| Saldo einde jaar (9=4+5-6-7+8) | 41.059.000 | 41.059.000 | 41.059.000 | 41.059.000 | 41.059.000 |

| Naam (nr) | Voorziening spaarhypotheken (072110) |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het veiligstellen van de door de provinciale medewerkers gespaarde bedragen ten behoeve van aflossing van hypothecaire geldleningen. |
| Portefeuillehouder | Mevrouw J. Vlietstra |
| Soort reserve | Voorziening ten behoeve van derden |
| Programma | N.v.t. |
| Product | N.v.t. |
| Teamleider | E. Bos |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2009 gepland? |
| | Een toevoeging van € 102.421,-- |
| | Wat is in 2009 gerealiseerd? |
| | Een toevoeging van € 9.396,-- |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | |
| | Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | De rente wordt van de medewerkers ontvangen en de niet-begrote premie indirect ook (via de instelling waarbij de spaarhypotheken zijn ondergebracht). Per 1 januari 2007 is de hypotheekregeling voor de medewerkers opgeheven. Daardoor zal het aantal spaarhypotheken afnemen en op lange termijn ook de hoogte van de voorziening dalen. Voorlopig is dat echter nog niet aan de orde. Er worden nu vooral premies ingelegd, tenzij door vervroegde aflossingen spaarsaldi worden uitbetaald. Dat heeft voor de provincie geen gevolgen, omdat de voorziening gelijk is aan de schuldpositie. |

| 072110 | Voorziening spaarhypotheken | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 1.935.257 | 1.944.653 | 2.047.074 | 2.149.495 | 2.251.916 |
| Begrote premie-inleg (1a) | 102.421 | 102.421 | 102.421 | 102.421 | 102.421 |
| Begrote onttrekking (2) | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1+1a-2+3) | 2.037.678 | 2.047.074 | 2.149.495 | 2.251.916 | 2.354.337 |
| | | | | | |
| Begrote lasten programma (5) | 102.421 | | | | |
| Werkelijke lasten programma (6) | 9.396 | | | | |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Werkelijke baten programma (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=4-5+6) | 1.944.653 | 2.047.074 | 2.149.495 | 2.251.916 | 2.354.337 |

| Naam (nr) | Voorziening groot onderhoud provinciehuis (083173) |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Voor nu en in de toekomst op een planmatige wijze werken aan een verantwoorde staat van bouwkundig en technisch onderhoud van het provinciehuis (alsook de bestrating en omheining) en daartoe de financiële middelen beschikbaar hebben. |
| Portefeuillehouder | H. Baas |
| Teamleider | G. van der Ploeg |
| Soort voorziening | Voorziening |
| Programma | 66 Facilitaire ondersteuning |
| Product | 66 Facilitaire ondersteuning |
| Inhoudelijke en financiële | Wat was in 2009 gepland? |
| Toelichting | Er zijn diverse onderhoudsposten binnen het project Revitalisering Provinciehuis van Morgen ondergebracht, onder andere voor vloerbedekking, vaste inrichting en diverse ICT-voorzieningen. Een toevoeging van € 351.930,-- en er was voorzien € 164.500,-- te besteden vanuit deze voorziening, per saldo een toevoeging van € 187.430,--. |
| | Wat is in 2009 gerealiseerd? |
| | Een toevoeging van € 351.930,--. Er zijn op deze specifieke onderdelen vrijwel nog geen lasten verantwoord. Pas in 2010 en in 2011, wanneer het project wordt afgerond, zullen deze kosten zich voordoen. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Onderhoud is minimaal uitgevoerd omdat de meeste (grote) onderhoudswerken worden uitgevoerd in samenhang met de revitalisering, die in de zomer van 2009 is gestart. Voor alle uitgesteld onderhoud geldt dat beschikbare gelden uit de voorziening groot onderhoud worden aangewend voor geplande onderhouds- of vervangingswerkzaamheden. |
| | Is de stand van de voorziening op niveau?<br>En wanneer wordt de onderbouwing geactualiseerd? |
| | De planning wordt eens in de 10 jaar opgesteld. In de praktijk houdt dit in dat er soms van de planning afgeweken moet worden om verschillende redenen. Een reden kan zijn dat bepaald onderhoud, ondanks de planning, nog niet nodig is, of zoals hierboven is omschreven bij de revitalisering, wordt opgenomen in een groter of ander plan. Dit onderhoud wordt in dit soort situaties met bijbehorende kosten vooruit geschoven door middel van de voorziening. De meerjarenonderhoudsplanning dient geactualiseerd te worden op het moment dat binnen de uit te voeren revitalisering duidelijkheid is in welke staat het provinciehuis zich bevindt op 1 januari 2011.<br>In 2008 zijn de voorbereidingen getroffen om de werkzaamheden van de revitalisering in de zomer van 2009 te laten starten. Op basis van deze uitwerking kan in 2010 een onderhoudsbegroting worden gemaakt voor de periode 2011-2021. |

| 083173 | Voorziening groot onderhoud provinciehuis | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 1.801.478 | 2.146.491 | 1.346.921 | 1.205.351 | 1.205.351 |
| Begrote onttrekking (2) | - | 799.570 | 141.570 | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | 351.930 | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 2.153.408 | 1.346.921 | 1.205.351 | 1.205.351 | 1.205.351 |
| Begrote lasten programma (5) | 164.500 | 1.151.500 | 493.500 | 351.930 | 351.930 |
| Werkelijke lasten programma (6) | 6.917 | 1.151.500 | 493.500 | 351.930 | 351.930 |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Werkelijke baten programma (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=4-6+8) | 2.146.491 | 1.346.921 | 1.205.351 | 1.205.351 | 1.205.351 |

| Naam (nr) | Voorziening groot onderhoud museum (083177) |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Voor nu en in de toekomst op een planmatige wijze werken aan een verantwoorde staat van bouwkundig en technisch onderhoud van het Drents Museum en daartoe de financiële middelen beschikbaar hebben. |
| Portefeuillehouder | H. Baas |
| Teamleider | G. van der Ploeg |
| Soort voorziening | Voorziening |
| Programma | 66 Facilitaire ondersteuning |
| Product | 66 Facilitaire ondersteuning |
| Inhoudelijke en financiële | Wat was in 2009 gepland? |
| toelichting | Gelet op de planvorming ten behoeve van de uitbreiding van het Drents Museum en de aanpassing van de bestaande gebouwen zijn in 2009 geen planmatige onderhoudswerkzaamheden gepland. Alleen noodzakelijke dagelijkse onderhoudswerkzaamheden worden uitgevoerd. De eerder geplande werkzaamheden zijn uitgesteld naar 2010-2011 en worden gelijktijdig met de grote interne verbouwing van de oudbouw uitgevoerd. Een toevoeging van € 121.899,-- en er was voorzien € 150.000,-- te besteden vanuit deze voorziening, per saldo een uittrekking van € 28.101,--. |
| | Wat is in 2009 gerealiseerd? |
| | Een toevoeging van € 121.899,--. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Pas in 2010 en in 2011, wanneer het project wordt afgerond, zullen deze kosten zich voordoen. |
| | Is de stand van de voorziening op niveau? |
| | Voor 2002-2011 is door TMS een MOP gemaakt voor alle onderhoudskosten die voor een periode van 10 jaar te verwachten zijn voor de panden Drents Museum en provinciehuis. Omdat het ene jaar meer aan onderhoud wordt gepleegd dan het andere jaar, is dit MOP gemaakt om fluctuatie in de jaarlijkse onderhoudskosten te voorkomen. Tevens is er een verdeling gemaakt in dagelijks en planmatig onderhoud. Wanneer een deel van het planmatig onderhoud (omdat dit bijvoorbeeld nog niet noodzakelijk is) later wordt gepleegd, wordt er wat gespaard voor latere (duurdere) jaren. Over een periode van 10 jaar komt de voorziening aan het einde van de periode uit op 0. In de planning met betrekking tot uitgaven tot en met 2011 is een stijgende lijn te zien. De komende 2 jaar, 2010-2011, zullen er grotere uitgaven zijn ten tijde van de uitbreidingswerkzaamheden en de dan vastgestelde plannen van de verbouwing van het bestaande gebouw. De meerjarenonderhoudsplanning dient geactualiseerd te worden op het moment dat binnen de uit te voeren uitbreiding van het Museum duidelijkheid is in welke staat het Drents Museum zich bevindt en welke veranderingen er zijn gerealiseerd op 1 januari 2012. De nieuwe onderhoudsplanning op basis van het vernieuwde gebouwcomplex wordt gemaakt voor de jaren 2012-2022 |

| 083177 | Voorziening groot onderhoud museum | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 553.733 | 675.632 | 417.531 | 417.531 | 417.531 |
| Begrote onttrekking (2) | 28.101 | 258.101 | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 525.632 | 417.531 | 417.531 | 417.531 | 417.531 |
| Begrote lasten programma (5) | 150.000 | 380.000 | 121.899 | 121.899 | 121.899 |
| Werkelijke lasten programma (6) | 0 | 380.000 | 121.899 | 121.899 | 121.899 |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Werkelijke baten programma (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=4+5-6-7+8) | 675.632 | 417.531 | 417.531 | 417.531 | 417.531 |

| Naam (nr) | Voorziening spaarverlof (083179) |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Een aantal medewerkers spaart jaarlijks verlof om de mogelijkheid te hebben gedurende langere tijd aangesloten verlof op te nemen. Dit is vastgelegd in de cao. Medewerkers die gebruikmaken van deze mogelijkheid worden, indien nodig, vervangen ten laste van deze voorziening. De voorziening is ingesteld bij de 2e bestuursrapportage 2009. |
| Portefeuillehouder | mevrouw T. Klip-Martin |
| Teamleider | E. Bos |
| Soort voorziening | Voorziening |
| Programma | Organisatie |
| Product | Hulpkostenplaatsen |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2009 gepland? |
| | Een storting van € 200.000,--. |
| | Wat is in 2009 gerealiseerd? |
| | Een storting van € 200.000,--. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Is de stand van de voorziening op niveau? En wanneer wordt de onderbouwing geactualiseerd? |
| | Ja. Jaarlijks. |

| 083179 | Voorziening spaarverlof | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
| Saldo aanvang jaar (1) | - | 200.000 | 200.000 | 200.000 | 200.000 |
| Begrote onttrekking (2) | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | 200.000 | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 200.000 | 200.000 | 200.000 | 200.000 | 200.000 |
| Begrote lasten programma (5) | - | - | - | - | - |
| Werkelijke lasten programma (6) | - | - | - | - | - |
| Begrote baten programma (7) | 200.000 | | | | |
| Werkelijke baten programma (8) | 200.000 | | | | |
| Saldo einde jaar (9=4+5-6-7+8) | 200.000 | 200.000 | 200.000 | 200.000 | 200.000 |

| Naam (nr) | Voorziening op vordering Verkoop Vennootschap BV(083180) |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Deze voorziening is ingesteld na verkoop van Essent. RWE heeft afgedwongen dat de aandeelhouders een voorziening moeten treffen ten laste van de Opbrengst verkoopopbrengst Essent. Vrijval is mogelijk na 1, 5 en 6 jaar). Mogelijk dat dan een gedeelte alsnog wordt uitgekeerd aan de aandeelhouders. |
| Portefeuillehouder | mevrouw J. Vlietstra |
| Teamleider | E. Bos |
| Soort voorziening | Voorziening |
| Programma | Middelen |
| Product | Reserves mutaties |
| Inhoudelijke en financiële | Wat was in 2009 gepland? |
| toelichting | Niets. |
| | Wat is in 2009 gerealiseerd? |
| | Een storting in de voorziening van € 18.248.444,--. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Bedrag betreft de vordering op Verkoop Vennootschap BV. Verkoop Vennootschap BV heeft alle rechten en plichten overgenomen van de aandeelhouders. RWE heeft afgedwongen dat de aandeelhouders de voorziening heeft moeten treffen ten laste van winst/verkoop van Essent. |
| | Is de stand van de voorziening op niveau?<br>En wanneer wordt de onderbouwing geactualiseerd? |
| | Ja. Op termijn (vrijval 1,5 en 6 jaar) is het mogelijk dat een gedeelte alsnog wordt uitgekeerd aan de aandeelhouders. |

| 083180 | Voorziening op vordering op verkoop Vennootschap B.V. | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
| Saldo aanvang jaar (1) | - | 18.248.444 | 18.248.444 | 18.248.444 | 18.248.444 |
| Begrote onttrekking (2) | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | 18.248.444 | - | - | - | - |
| Totaal beschikbaar (4=1-2+3) | 18.248.444 | 18.248.444 | 18.248.444 | 18.248.444 | 18.248.444 |
| Begrote lasten programma (5) | - | - | - | - | - |
| Werkelijke lasten programma (6) | - | - | - | - | - |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Werkelijke baten programma (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=4+5-6-7+8) | 18.248.444 | 18.248.444 | 18.248.444 | 18.248.444 | 18.248.444 |

# III.3 Overzicht personeelssterkte (fte)

| Organisatie-eenheid/afdeling (zoals opgenomen in de kostenverdeelstaat) | Sterkte ultimo 2008 (werkelijk) | Sterkte ultimo 2009 (werkelijk) |
|---|---|---|
| Hulpkostenplaatsen | | |
| Directie | 2,00 | 2,00 |
| Bestuur en Communicatie | 29,59 | 33,62 |
| Concernstaf | 4,45 | 4,45 |
| Facilitaire Ondersteuning | 110,41 | 111,81 |
| Management Ondersteuning | 52,93 | 54,06 |
| Statengriffie | 6,07 | 5,23 |
| Totaal hulpkostenplaatsen | 205,45 | 211,17 |
| Hoofdkostenplaatsen | | |
| Duurzame Ontwikkeling | 75,62 | 76,59 |
| Programma- en Projectmanagement | 9,21 | 10,22 |
| Ruimtelijk Ontwikkeling | 70,15 | 74,14 |
| Sociaal-Economische Ontwikkeling | 79,73 | 78,02 |
| Wegen en Kanalen | 89,01 | 90,02 |
| Totaal hoofdkostenplaatsen | 323,72 | 328,99 |
| Totaal organisatieschema | 529,17 | 540,16 |
| Overig personeel | | |
| Provinciale staten | 41,00 | 41,00 |
| Gedeputeerde staten | 5,60 | 6,20 |
| Oud-leden gedeputeerde staten/provinciale staten | 27,00 | 18,00 |
| Commissaris van de Koningin | 0,00 | 1,00 |
| Herplaatsen/Regelingen | 0,00 | 10,64 |
| Uitkeringen | 16,34 | |
| Totaal overig | 89,94 | 76,84 |
| Totaal Generaal | 619,11 | 617,00 |
| Noordelijke Rekenkamer | 7,75 | 5,70 |
| BBL-ers | | 6,00 |

# III.4 Arbeidskostengerelateerde verplichtingen

In het BBV is bepaald dat de arbeidskostengerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume een onderdeel van de uiteenzetting over de financiële positie in de Jaarrekening zijn. Wij beschrijven het verloop van deze verplichtingen ten opzichte van de Begroting.

## Premie Interprovinciale ziektekostenregeling (IZR)

Met ingang van 1 januari 2006 is het werkgeversaandeel in de premie IZR vervallen. Daarvoor in de plaats is gekomen vergoeding ZVW. De werkelijke lasten in 2009 zijn hiervan € 1.385.126,-- geweest. Deze vergoeding geldt totdat werknemers uit dienst treden.

## Vakantiegeld

In de maand mei wordt het vakantiegeld over de afgelopen 12 maanden betaald. Aan het eind van het jaar ontstaat er daardoor een verplichting van 7 maanden vakantiegeld. Het bedrag van de verplichting per 31 december 2009 bedraagt € 2.029.950,--.

## Pensioenen/wachtgelden

Er zijn per eind december nog 20 pensioenontvangende ex-leden van gedeputeerde staten. Daarnaast is er een aantal ex-gedeputeerden en ook voormalige leden van provinciale staten die wachtgeld ontvangen of wachtgeld mochten ontvangen, maar in 2009 een (tijdelijk) inkomen hadden. In 2009 zijn de lasten voor pensioenen en wachtgelden voor deze mensen € 504.526,-- geweest.

# III.5 Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancieerde topinkomens

Met ingang van 1 maart 2006 is de WOPT (Staatsblad 2006, 95) van kracht. Deze wet regelt dat elke instelling die overwegend uit publieke middelen is gefinancierd jaarlijks het belastbaar jaarloon per individuele functionaris met wie zij een arbeidsrelatie heeft op functienaam zal publiceren, indien dit belastbaar jaarloon uitgaat boven dat van de minister (€ 188.000,-- in het jaar 2009). Het voorschrift in de WOPT houdt voor provincies en gemeenten in dat de informatie over topinkomens moet worden opgenomen in de Jaarrekening als bedoeld in artikel 201 van de Provinciewet en artikel 197 van de Gemeentewet. De wijziging in artikel I, onderdeel D, strekt ertoe dat deze informatie wordt opgenomen in de toelichting op de Programmarekening, die daarvoor een logische plaats is.
Voor de provincie Drenthe geld dat geen functionaris op de loonlijst staat die vermeld moeten worden op basis van de definitie van de WOPT.

# III.6 Rapportage Verordening Dwangsom

**Rapportage i.v.m. Verordening dwangsom bij niet tijdig beslissen door de provincie Drenthe over de periode 01/01/2009 t/m 31/12/2009***

| Productgroep / Stafgroep | Totaalaantal geregistreerde ingekomen stukken (incl. stukken met risico van dwangsom) | Aantal geregistreerde ingekomen stukken met risico van dwangsom | Aantal geregistreerde afgedane ingekomen stukken met risico van dwangsom | Aantal geregistreerde nog openstaande ingekomen stukken met risico van dwangsom | Aantal stukken met risico van dwangsom dat tijdig is afgehandeld | Aantal stukken met risico van dwangsom dat te laat is afgehandeld | % stukken met risico van dwangsom dat tijdig is afgehandeld** | % stukken met risico van dwangsom dat te laat is afgehandeld** | Gemiddelde afdoeningstermijn in dagen van afgedane stukken met risico van dwangsom | Overzicht lengte termijn-overschrijding afgedane stukken (in aantallen) | | | | | Overzicht redenen termijn-overschrijding afgedane stukken (in aantallen) | | | | | | | Aantal ingebrekestellingen*** | Aantal betaalde dwangsommen | Hoogte betaalde dwangsommen in euro's |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | | | | | | 0 < 2 weken | 2 < 4 weken | 4 < 6 weken | 6 < 8 weken | > 8 weken | Complexiteit van de aanvraag | Inschakeling externe adviescommissie/org | Piekbelasting | Prioriteitstelling | Veel overleg nodig | Vrije toelichting | Geen reden opgegeven | | | |
| BC | 597 | 26 | 25 | 1 | 20 | 5 | 80 | 20 | 34 | 2 | 2 | | | 1 | | | | | | | 5 | 40 | | |
| CS | 10 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| DIR | 29 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| DO | 1244 | 78 | 52 | 14 | 46 | 6 | 88 | 12 | 24 | 4 | 2 | | | | | | | | 1 | | 5 | 2 | | |
| FO | 261 | 3 | 2 | 1 | 1 | 1 | 50 | 50 | 28 | | 1 | | | | | | | | | | 1 | | | |
| MO | 254 | 10 | 10 | 0 | 6 | 4 | 60 | 40 | 41 | | 1 | 1 | | 2 | | | | | | | 4 | 2 | | |
| PPM | 140 | 1 | 0 | 1 | 0 | 0 | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| RO | 1715 | 137 | 133 | 4 | 127 | 6 | 95 | 5 | 23 | | 3 | | | 3 | | | | | | | 6 | 2 | | |
| SEO | 1976 | 330 | 270 | 37 | 110 | 160 | 41 | 59 | 31 | 23 | 27 | 22 | 13 | 45 | | | | | 1 | 1 | 128 | 3 | | |
| SG | 38 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | | | | | | | | | | | | | | | | 1 | | |
| WK | 841 | 38 | 35 | 3 | 29 | 6 | 83 | 17 | 17 | | | | | | | | | | | | | 1 | | |
| Totaal | 7105 | 623 | 527 | 61 | 339 | 188 | | | 28 | 29 | 36 | 23 | 13 | 51 | 0 | 0 | 0 | 0 | 2 | 1 | 149 | 51 | | |

* Voor de hele rapportage geldt: de getallen kunnen ook stukken betreffen die weliswaar in de rapportageperiode zijn afgedaan of nog openstaan, maar die voorafgaand aan de rapportageperiode zijn ingekomen.

** Het betreft hier het % stukken dat tijdig c.q. te laat na de in wet- of regelgeving gestelde termijn is afgehandeld. Het % betreft het gedeelte van het aantal geregistreerde afgedane ingekomen stukken met risico van dwangsom (zie 4e kolom).

*** Een aanvrager van een beschikking kan binnen 6 weken nadat de termijn voor het geven van de beschikking is verstreken en er geen beschikking is gegeven, een schriftelijke ingebrekestelling sturen. De provincie heeft dan nog 2 weken de tijd alsnog een beschikking te geven. Gebeurt dit niet, dan is dwangsom verschuldigd.

## Achtergrond

Per 1 oktober 2009 is de Wet dwangsom en beroep bij niet-tijdig beslissen in werking getreden en vervangt de provinciale Verordening dwangsom. De wijzigingen zijn onder andere:

- uitbreiding van de gronden voor het opschorten van de beslistermijn
- schriftelijke bevestiging aan de aanvrager in geval van beëindiging opschortingsperiode
- de bedragen en looptijd zijn gewijzigd
- de dwangsom mag niet verrekend worden met eventuele openstaande rekeningen van de aanvrager bij de provincie

Hier treft u de rapportage aan. Bijgevoegde tabel geeft een overzicht over de provincie als totaal. Hieruit en uit een daartoe in de ambtelijke organisatie gemaakte analyse komt het volgende beeld naar voren.

## Hoeveelheid geregistreerde ingekomen stukken met risico van dwangsom

Van de in de periode 1 januari tot en met 31 december 2009 totaal geregistreerde ingekomen stukken had 11,40% het risico van dwangsom in zich. Dat is 9,6% minder dan in de rapportage van 2008. In absolute aantallen zijn er in 2009 (623) ook minder ingekomen stukken met risico van dwangsom dan in 2008 (1.433). Bij stukken met risico van dwangsom valt bijvoorbeeld te denken aan een aanvraag voor een subsidie of vergunning, een gedoogbesluit, een verzoek tot handhaving, een bezwaarschrift etc.
Het merendeel van het aantal stukken met risico van dwangsom kwam binnen bij het team Cultuur van de afdeling Sociaal-Economische Ontwikkeling, namelijk 53%. Ook wat betreft de beleidsterreinen op het gebied van duurzame en ruimtelijke ontwikkeling kwamen relatief veel stukken binnen met het risico van dwangsom, namelijk 13% respectievelijk 22%. Op het gebied van wegen en kanalen was dit percentage 6%. Tenslotte kwamen op de werkvelden van bestuur en communicatie, managementondersteuning en facilitaire ondersteuning enkele stukken met risico van Dwangsom binnen (in totaal circa 6,4%).

## Afhandeling stukken met risico van dwangsom

In totaal is het grootste deel 64% (ofwel in aantal 277) van de afgedane ingekomen stukken met risico van dwangsom tijdig afgehandeld; 36% (ofwel in aantal 152) van de stukken is te laat afgehandeld. Het percentage tijdig afgehandelde stukken is ten opzichte van 2008 gedaald (in 2008 70%). Voor de organisatie als totaal hadden van de te laat afgedane stukken de meeste (10%) een termijnoverschrijding van meer dan 8 weken. Dit is een verslechtering ten opzichte van 2008: toen lag het zwaartepunt van termijnoverschrijdingen tussen de 0 en 2 weken (2009 is gelijk aan 2007). Vanaf april 2010 is het subsidieproces gedigitaliseerd. In de herinrichting van het subsidieproces is het aantal processtappen teruggebracht en kan een snellere afhandeling plaatsvinden.

## Toelichting op termijnoverschrijdingen

De meeste termijnoverschrijdingen hebben plaatsgevonden op het gebied van sociaal-economische ontwikkeling. Namelijk 85% (in aantal 160) van alle stukken die te laat zijn afgehandeld. Een belangrijke verklaring hiervoor is dat op het beleidsterrein sociaal-economische ontwikkeling verreweg de meeste stukken met risico van dwangsom zijn binnengekomen. De termijn-

overschrijdingen betreffen vrijwel allemaal subsidies. In de meeste gevallen was meer tijd nodig voor overleg met de aanvrager(s) van subsidie. Een groot aantal aanvragen was niet compleet, waardoor extra informatie moest worden aangevraagd. Door digitalisering van het proces zal een betere registratie van documenten en controle op de afhandeling plaatsvinden. Ook zijn trajecten gestart om betrokken medewerkers hier in te trainen.
De termijnoverschrijdingen op het gebied van sociaal-economische ontwikkeling hebben geleid tot 3 ingebrekestellingen.
Overige termijnoverschrijdingen speelden verder met name op de beleidsterreinen duurzame en ruimtelijke ontwikkeling. Het ging bij beide beleidsterreinen om 6 stukken ofwel 5% van alle stukken die te laat zijn afgedaan.

## Ingebrekestellingen en dwangsommen

In 2009 zijn 51 ingebrekestellingen ontvangen (in 2008 waren dat er 6). Hiervan waren 40 ingebrekestellingen bij Bestuur en Communicatie. Deze hebben betrekking op 1 besluit waar 40 burgers bezwaar tegen hebben gemaakt. Er is binnen de termijn van 14 dagen een reactie gegeven en tijdig afgehandeld. Er zijn geen betalingen gedaan als gevolg van ingebrekestelling.

# III.8 Rapportage Single information single audit (Sisa)

In de Algemene maatregel van bestuur Single information single audit (Sisa) geeft het rijk aan dat van een aantal regelingen, waarvoor gemeenten en provincies van het rijk gelden ontvangen, verantwoording moet worden afgelegd in de jaarstukken. Eerdere jaren werden voor deze regelingen afzonderlijke verantwoordingen opgesteld met daarbij ook een afzonderlijke accountantsverklaring. Vanaf 2006 is dit teruggebracht tot één verantwoording in de jaarrekening en is er één controlemoment. Over 2009 worden 14 regelingen verantwoord via deze rapportage.

Het rijk beoogt hiermee de administratieve lasten te verlagen. Het opgenomen overzicht is het door het rijk voorgeschreven. De verantwoorde bedragen zijn gebaseerd op het kasstelsel, met uitzondering van de infrastructuurprojecten van de brede doeluitkering (BDU). Bij deze projecten is als verantwoordingscriterium gehanteerd dat de projecten gerealiseerd zijn en tevens afgerekend zijn met de provincie Drenthe.

| Departement (1) | Nummer (2) | Specifieke uitkering (3) | Juridische grondslag (4) | Ontvanger (5) | Indicatoren (6) | Afspraak (7) | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| OCW | 10A | Geldstroom Beeldende Kunst en Vormgeving 2005-2008 (GBKV) | Bekostigingsbesluit cultuuruitingen (art 41 en 45) en Ministeriële Regeling uitkeringen cultuurbereik 2005-2008 | Provincies | Het totaal van de ontvangen rijksmiddelen 2005 t/m 2008 die per 31 december 2008 onbesteed zijn gebleven (incl. evt. vaststellingen in 2009 door provincie over periode t/m 2008). | | |
| OCW | 11A | Actieplan Cultuurbereik 2005-2008 (APCB) | Bekostigingsbesluit cultuuruitingen (art 41 en 45) en Ministeriële Regeling uitkeringen cultuurbereik 2005-2008 | Provincies en gemeenten | Het totaal van de ontvangen rijksmiddelen 2005 t/m 2008 die per 31 december 2008 onbesteed zijn gebleven (incl. evt. vaststellingen in 2009 door provincie of gemeente over periode t/m 2008). | | |
| OCW | 12 | Versterking cultuureducatie in het primair onderwijs 2005-2007 (CPO) | Bekostigingsbesluit cultuuruitingen (art 41 en 45) en Ministeriële Regeling uitkeringen cultuurbereik 2005-2008 | Provincies en gemeenten | Het totaal van de ontvangen rijksmiddelen 2005 t/m 2007 die per einde schooljaar 2007-2008 onbesteed zijn gebleven (incl. evt. vaststellingen in 2009 door provincie resp. gemeente over periode t/m aug. 2008). | | |
| OCW | 16A | Uitkering Marsrouteplannen (Bibliotheken). Vernieuwingsimpulsmiddelen | 'Wet op het Specifiek Cultuurbeleid Bekostigingsbesluit cultuuruitingen' | Provincies en gemeenten | Besteed bedrag 2009 | | |

In IPO-verband is in 2009 nader uitgewerkt hoe provincies Sisa gaan invoeren over de verantwoording tussen gemeenten en provincies per verantwoordingsjaar 2009. In 2007 hoefden de betrokken gemeenten alleen de regeling ISV in hun jaarstukken 2007 ten behoeve van de provincie op te nemen. In 2008 verantwoorden de gemeenten zich aan de provincie voor 8 regelingen en het aantal regelingen is verder uitgebreid.

| | Realisatie (8) | Beginstand 2009 (9) | Ontvangen van Rijk (10) | Overige ontvangsten (11) | Besteed t.l.v. rijksmiddelen (12) | Besteed t.l.v. provinciale of Wgr+ middelen (13) | Overige besteding (14) | Te verrekenen met het Rijk (15) | Te verrekenen met Provincie / Wgr (16) | Overige (17) | Toelichting afwijking (18) | Eindverantwoording Ja/Nee (19) | Aard Controle (20) |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | | | | € 1.510 | | | | | |
| | | | | | | | | € 0 | | | | | R |
| | | | | | | | | € 29 | | | | | R |
| | | | | | € 0 | | | € 0 | | | | | R |

| Departement (1) | Nummer (2) | Specifieke uitkering (3) | Juridische grondslag (4) | Ontvanger (5) | Indicatoren (6) | Afspraak (7) | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| VROM | 21A | Bodemsanering (excl. Bedrijven-regeling) | Wet bodembescherming (Wbb), Besluit financiële bepalingen bodem-sanering en Regeling financiële bepalingen bodemsanering; | Provincies en gemeenten | Besteed bedrag 2009 uit Wbb | | |
| | | | | | Correctie besteed bedrag Wbb voorgaande jaren | | |
| | | | | | Besteed bedrag 2009 uit FES | | |
| | | | | | Correctie besteed bedrag FES voorgaande jaren | | |
| | | | | | 'Aantal saneringen (inclusief SEB) Alleen in te vullen na afloop programmaperiode' | | |
| | | | | | 'Aantal bodemonderzoeken (inclusief SEB) Alleen in te vullen na afloop programmaperiode' | | |
| | | | | | 'Aantal m2 gesaneerd oppervlak (inclusief SEB) Alleen in te vullen na afloop programmaperiode' | | |
| | | | | | 'Aantal m3 gesaneerde grond (inclusief SEB) Alleen in te vullen na afloop programmaperiode' | | |
| | | | | | 'Aantal m3 gesaneerd verontreinigd grondwater (inclusief SEB) Alleen in te vullen na afloop program-maperiode' | | |
| VROM | 22A | Programma externe veiligheid (EV) | Subsidieregeling programmafinancie-ring Externe Veiligheid (EV)-beleid voor andere overheden 2006-2010 | Provincies | Percentage van de verstrekte bijdrage 2009 dat is gebruikt voor het in dienst nemen vast personeel EV | | |
| | | | | | Besteed bedrag 2009 | | |
| VROM | 37 | Rijks-cofinancierings-regeling INTERREG IV | Rijkscofinancierings-regeling INTERREG IV | Provincies, gemeenten en Wgr+ regio's | Totale subsidiabele kosten 2009 | | |
| | | | | | Hieronder per regel één project (niet zijnde totale Interreg IV-project) invullen en in de kolommen erna de verantwoordingsinformatie voor dat project | | |
| | | | | 1 | | | |
| VROM | 41 | Industrielawaai | Wet geluidhinder | Provincies | Besteed bedrag 2009 | | |
| | | | Besluit bijdrage sanering industrielawaai | | Aantal afgeronde projecten waarbij een verklaring is dat de subsidievoorwaarden zijn nagekomen en de prestatie is geleverd. | 0 | |
| WWI | 44A | Besluit Locatiegebonden Subsidies 2005 (BLS) | Besluit Locatiegebonden Subsidies 2005 | Provincies en stadsregio's (Wgr+) | Besteed bedrag 2009 | | |
| | | | | | Alleen door provincie Friesland in te vullen: Aantal in het convenant woningbouwafspraken benoemde specifieke categorieën woningen | | |
| WWI | 50D | Investering stede-lijke vernieuwing (ISV) | Wet Stedelijke Vernieuwing | Provincies (recht-streekse ontvanger) | 'Eindsaldo ISV (na afloop periode II) Verantwoorden in jaarrekening / SiSa 2010' | | |
| | | | | | Investeringsbedrag ISV II in 2009 doorgezet naar / verdeeld over niet-rechtstreekse gemeenten | | |

| Realisatie (8) | Beginstand 2009 (9) | Ontvangen van Rijk (10) | Overige ontvangsten (11) | Besteed t.l.v. rijksmid-delen (12) | Besteed t.l.v. provin-ciale of Wgr+ middelen (13) | Overige besteding (14) | Te verrekenen met het Rijk (15) | Te verrekenen met Provincie / Wgr (16) | Overige (17) | Toelichting afwijking (18) | Eindverantwoording Ja/Nee (19) | Aard Controle (20) |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | € 3.319.706 | | | | | | | Ja | R |
| | | | | | | | | | € 3.069 | | | R |
| | | | | € 0 | | | | | | | Ja | R |
| | | | | | | | | | € 0 | | | R |
| 229 | | | | | | | | | | | | D1 |
| 178 | | | | | | | | | | | | D1 |
| 320401,00 | | | | | | | | | | | | D1 |
| 533345,00 | | | | | | | | | | | | D1 |
| 247843,00 | | | | | | | | | | | | D1 |
| 73,50% | | | | | | | | | | | Nee | D2 |
| | | | | € 336.119 | | | | | | | Nee | R |
| | | | | | | | | | | | | |
| | | | | | | | | | | | | |
| € 0 | | | | | | | | | | | Nee | R |
| | | | | € 3.000 | | € 0 | | | | | Nee | R |
| 0 | | | | | | | | | | | | R |
| | | | | € 120.540 | | | | | | | Nee | R |
| | | | | | | | | | | | | D1 |
| | | | | | | | | | | | | R |
| | | | | | | | | | € 3.370.915 | | | R |

| Departement (1) | Nummer (2) | Specifieke uitkering (3) | Juridische grondslag (4) | Ontvanger (5) | Indicatoren (6) | Afspraak (7) | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| VenW | 59A | Brede doeluitkering verkeer en vervoer | Wet BDU Verkeer en Vervoer (art. 10) | Provincies en stadsregio's (Wgr+) | Eindsaldo/-reservering 2008 | | |
| | | | | | Toegerekende rente 2009 | | |
| | | | | | Ontvangen BDU-bijdrage VenW | | |
| | | | | | Terugbetaling door derden vanuit BDU-bijdrage verstrekte middelen | | |
| | | | | | Totaal besteed bedrag 2009 | | |
| | | | | | Correctie over besteed bedrag 2008 | | |
| | | | | | Eindsaldo/-reservering 2009 | | |
| | | | | | 'Individuele bestedingen 2009 die meer dan 20% van de totaal ontvangen BDU bedragen Per individuele besteding van meer dan 20% één regel invullen' | | |
| | | | | 1 | Concessie Groningen Drenthe | | |
| VenW | 62B | Regionale mobiliteitsfondsen (Zuiderzeelijn) | Beschikking of overeenkomst van Samenwerkingsverband Noord Nederland met provincies obv convenant tussen Rijk en Samenwerkingsverband Noord Nederland voor Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn | Provincies Friesland, Groningen en Drenthe (SiSa tussen medeoverheden+) | Besteed bedrag 2009<br><br>Realisatie (kolom 8):<br>0 = niet gerealiseerd<br>1 = gerealiseerd<br><br>Hieronder per regel één beschikkingsnummer invullen en in de kolommen erna de verantwoordingsinformatie voor die beschikking. | | |
| | | | | 1 | | | |
| LNV | 69 | Leren voor duurzame ontwikkeling (LvDO) | Beschikking o.b.v. Programma Leren voor duurzame ontwikkeling 2008-2011 | Provincies | Besteed bedrag 2008 t/m 2009 | | |
| | | | | | Cofinanciering eigen middelen 2008 t/m 2009 | | |
| | | | | | Bijdrage derden 2008 t/m 2009 | | |

| Realisatie (8) | Beginstand 2009 (9) | Ontvangen van Rijk (10) | Overige ontvangsten (11) | Besteed t.l.v. rijksmid-delen (12) | Besteed t.l.v. provin-ciale of Wgr+ middelen (13) | Overige besteding (14) | Te verrekenen met het Rijk (15) | Te verrekenen met Provincie / Wgr (16) | Overige (17) | Toelichting afwijking (18) | Eindverantwoording Ja/Nee (19) | Aard Controle (20) |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | € 34.294.815 | | | | | | | | | | Nee | R |
| | | | € 857.370 | | | | | | | | Nee | R |
| | | € 34.496.000 | | | | | | | | | Nee | R |
| | | | € 10.955 | | | | | | | | Nee | R |
| | | | | € 23.212.777 | | | | | | | Nee | R |
| | | | | | | | | | € 1.413.902 | | Nee | R |
| | | | | | | | | | € 45.032.461 | | Nee | R |
| | | | | € 17.429.576 | | | | | | | | R |
| 0 | | | | | € 0 | € 0 | | € 0 | | 0 | Nee | R |
| | | | | € 0 | | | | | | | | R |
| | | | | | | € 0 | | | | | | R |
| | | | | | | € 0 | | | | | | R |

| Departement (1) | Nummer (2) | Specifieke uitkering (3) | Juridische grondslag (4) | Ontvanger (5) | Indicatoren (6) | Afspraak (7) | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| JenG | 95 | Doeluitkering jeugdzorg (Bureau Jeugdzorg + Zorgkosten Jeugdzorg) | Wet op de jeugdzorg (art. 37) en Regeling bekostiging jeugdzorg | Provincies en stadsregio's (Wgr+) | Aantal Onder toezichtstelling (OTS), 1 jaar 2008 | | |
| | | | | | Aantal OTS 2008, overig | | |
| | | | | | Aantal voorlopige voogdij 2008 | | |
| | | | | | Aantal voogdij 2008 | | |
| | | | | | Aantal jeugdreclassering 2008 | | |
| | | | | | Aantal samenloop 2008 | | |
| | | | | | Aantal Individuele Traject Begeleiding 2008 (ITB), harde kern | | |
| | | | | | Aantal ITB 2008, Criem | | |
| | | | | | Aantal scholing- en trainingsprogramma's (STP) 2008 | | |
| | | | | | Besteed bedrag 2009 aan stichting die een bureau jeugdzorg in stand houdt -deel justitietaken | | |
| | | | | | Besteed bedrag 2009 aan stichting, die een bureau jeugdzorg in stand houdt - deel taken bureau jeugd-zorg en subsidie bureau jeugdzorg | | |
| | | | | | Besteed bedrag 2009 aan zorgaanbod | | |
| | | | | | Aantal aanmeldingen 2009 aan het LBIO door bureau jeugdzorg | | |
| | | | | | Aantal afmeldingen 2009 aan het LBIO door bureau jeugdzorg | | |
| | | | | | Omvang egalisatiereserve jeugdzorg per 31 december 2009 | | |

| | Realisatie (8) | Beginstand 2009 (9) | Ontvangen van Rijk (10) | Overige ontvangsten (11) | Besteed t.l.v. rijksmid-delen (12) | Besteed t.l.v. provin-ciale of Wgr+ middelen (13) | Overige besteding (14) | Te verrekenen met het Rijk (15) | Te verrekenen met Provincie / Wgr (16) | Overige (17) | Toelichting afwijking (18) | Eindverantwoording Ja/Nee (19) | Aard Controle (20) |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | 118 | | | | | | | | | | | | D1 |
| | 249 | | | | | | | | | | | | D1 |
| | 2 | | | | | | | | | | | | D1 |
| | 90 | | | | | | | | | | | | D1 |
| | 224 | | | | | | | | | | | | D1 |
| | 21 | | | | | | | | | | | | D1 |
| | 34 | | | | | | | | | | | | D1 |
| | 4 | | | | | | | | | | | | D1 |
| | 3 | | | | | | | | | | | | D1 |
| | | | | | € 4.531.335 | | | | | | | Nee | R |
| | | | | | € 6.816.335 | | | | | | | Nee | R |
| | | | | | € 23.240.549 | | | | | | | Nee | R |
| | 183 | | | | | | | | | | | | D2 |
| | 80 | | | | | | | | | | | | D2 |
| | | | | | | | | | | € 385.110 | | | R |

# III.8 Portefeuilleverdeling GS-leden

Commissaris van de Koningin

- Algemene coördinatie en externe betrekkingen
- Communicatie
- Burgemeestersaangelegenheden
- Algemeen toezicht gemeenten
- Openbare orde en veiligheid
- Algemene aangelegenheden Provinciewet en Gemeentewet
- Algemene juridische aangelegenheden
- Kieswet
- Ombudsfunctie

J.M. Imhof
Directeur-secretaris

A. Haarsma
(PvdA)

- Waarnemend Commissaris van de Koningin
- Ruimtelijke ontwikkeling
- Wonen en wijkontwikkeling
- Zorg (jeugd), welzijn, onderwijs en sport

*Integraal*
- Regio Groningen - Assen

*Regionaal*
- Drenthe Noordwest

T. Klip-Martin
(VVD)

- Bodem, lucht en milieu
- Klimaat en energie
- Water en waterschappen
- Cultuur (bibliotheek, archief en musea)
- Personeel & Organisatie
- DB-IPO

*Integraal*
- Duurzaam Drenthe

*Regionaal*
- Drenthe Zuidwest (incl. afstemming Overijssel)

J.G. Vlietstra (PvdA)

- EZ / arbeidsmarkt
- Financiën
- Mediabeleid
- DB-SNN

H. Baas
(ChristenUnie)

- Informatisering en automatisering
- Facilitaire zaken
- Verbouwing / revitalisering provinciehuis
- Handhaving

*Integraal*
- Project burger en provincie (incl. relaties "Regionaal")
- Bestuurlijke verhoudingen

R.W. Munniksma
(PvdA)

- Vitaal platteland, landbouw en landinrichting
- Natuur en landschap
- Recreatie en toerisme
- Cultuur (m.u.v. bibliotheek, archief en musea)

*Integraal*
- Veenkoloniën en Drents Plateau

*Regionaal*
- Drenthe Zuidoost (incl. afstemming Overijssel)

J.H. Bats
(VVD)

- Verkeer en Vervoer
- Openbaar vervoer
- Wegen en Kanalen
- DB-SNN

*Integraal*
- Europa, NOA en internationale betrekkingen

# III.9 Zetelverdeling

| Zetelverdeling provinciale staten Drenthe | |
|---|---|
| PvdA | 13 |
| CDA | 10 |
| VVD | 8 |
| SP | 5 |
| ChristenUnie | 3 |
| GroenLinks | 2 |

| Zetelverdeling college van gedeputeerde staten | |
|---|---|
| PvdA | 3 |
| VVD | 2 |
| ChristenUnie | 1 |

# III.10 Afkortingenwijzer

| | |
|---|---|
| AB | algemeen bestuur |
| ASV | Algemene subsidieverordening |
| AvA | algemene vergadering van aandeelhouders |
| Awb | Algemene wet bestuursrecht |
| BANN | Bestuursacademie Noord-Nederland |
| BBV | Besluit begroting en verantwoording |
| BDU | brede doeluitkering |
| BIELLS | bodeminformatie essentieel voor landelijke en lokale sturing |
| BKV | beeldende kunst en vormgeving |
| BNG | Bank Nederlandse Gemeenten |
| BOAG | brede overleg- en adviesgroep |
| BOS | buurt, onderwijs en sport |
| BRTN | Beleidsvisie recreatietoervaart Nederland |
| BTO | bedrijfstakgericht opleiden |
| BZK | Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Ministerie van |
| CBK | Centrum Beeldende Kunst |
| CBM | Centraal Bureau Motorrijtuigenbelasting |
| CBS | Centraal Bureau voor de Statistiek |
| CHW | cultuurhistorische waardenkaart |
| CKA | Cultureel Kwartier Assen |
| CROW | Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw en de verkeerstechniek |
| CvdK | Commissaris van de Koningin |
| CBB | collectief vraagafhankelijk vervoer |
| CPO | collectief particulier opdrachtgeverschap |
| CWZ | cultuur, welzijn en zorg |
| DB | dagelijks bestuur |
| DBL | Drentse Bedrijfslokaties, Stichting |
| DLG | Dienst Landelijk Gebied |
| DURP | digitale uitwisseling ruimtelijke plannen |
| ECB | Europese Centrale Bank |
| EHK | essentiële herkenbaarheidskenmerken |
| EHS | ecologische hoofdstructuur |
| EMMS | energie- en milieumanagementsysteem |
| EZ | Economische Zaken, Ministerie van |
| FBE | faunabeheereenheid |
| FFW | Flora- en Faunawet |
| GAE | Groningen Airport Eelde |
| GBT | Gemeentelijk Beleidsteam |
| GGOR | gewenst grond- en oppervlaktewaterregiem |
| GS | gedeputeerde staten |
| GWW | Grondwaterwet |
| HR | human resource |
| IAD | Innovatief Actieprogramma Drenthe 2008-2010 |
| IGGD | Integraal groen gebiedsplan Drenthe |
| ILG | Investeringsbudget landelijk gebied |

| | |
|---|---|
| IPPC | Integrated Pollution Prevention and Control |
| IPO | Interprovinciaal Overleg |
| ISP | Integraal structuurplan |
| ISV | Investeringsbudget stedelijke vernieuwing |
| iWSR | instrumentarium Watersysteemrapportage |
| IWV | Interprovinciaal Werkgeversverband |
| IZR | Interprovinciale ziektekostenregeling |
| KIK | Kunstenaarsinitiatief in Kolderveen |
| KO | Koninklijke onderscheidingen |
| KRW | Kaderrichtlijn Water |
| LGR | landelijk grondwaterregister |
| LMA | Landelijk Meldpunt Afvalstoffen |
| LNV | Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Ministerie van |
| MEP | Meerjarenexploitatieprogramma |
| m.e.r. | milieu-effectrapportage |
| MFD | Milieufederatie Drenthe |
| MFD | multifunctioneel dienstencentrum |
| MIRT | Meerjarenprogramma infrastructuur ruimte en transport |
| MOD | Multidisciplinaire Oefenstaf Drenthe |
| MOP | Meerjarenontwikkelingsprogramma |
| MOP | meerjarenonderhoudsplan |
| MRB | motorrijtuigenbelasting |
| MUP-VV | Meerjarenuitvoeringsprogramma verkeer en vervoer |
| NaVoS | nazorg voormalige stortplaatsen |
| NBW | Nationaal Bestuursakkoord Water |
| NBW | Natuurbeschermingswet |
| NME | natuur- en milieueducatie |
| NMP | Nationaal Milieubeleidsplan |
| NNBT | Noord-Nederlands Bureau voor Toerisme |
| NNGB | Nederlandse norm gezond bewegen |
| NOA | Noordelijke ontwikkelingsas |
| NOM | Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij |
| NRK | Noordelijke Rekenkamer |
| NSW | Natuurschoonwet |
| NUP | Nationaal uitvoeringsprogramma |
| NVD | netwerk veilig Drenthe |
| NWW | niet-werkende werkzoekenden |
| OCW | Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Ministerie van |
| OKI | onderwijs en kennisinfrastructuur |
| OOV | openbare orde en veiligheid |
| ov | openbaar vervoer |
| OZB | onroerendezaakbelasting |
| PCC | Provinciaal Coördinatiecentrum |
| pMJP | provinciaal Meerjarenprogramma |
| POP | Provinciaal omgevingsplan |
| POV | Provinciale omgevingsverordening |
| PPM | Programma- en Projectmanagement |
| PS | provinciale staten |
| PUP | Provinciaal uitvoeringsprogramma |
| PUVV | Provinciaal uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer |

| | |
|---|---|
| PvA | plan van aanpak |
| PvE | programma van eisen |
| PVVP | Provinciaal verkeers- en vervoersplan |
| RAO | regionaal ambtelijk overleg |
| RBO | regionaal bestuurlijk overleg |
| Regis | regionaal geohydrologisch informatiesysteem |
| ROT | Regionaal Operationeel Team |
| RPC | Rijksplanologische Commissie |
| RPCP | Regionaal Patiënten Consumenten Platform |
| RSP | Regiospecifiek Pakket |
| Ruddo | Regeling uitzettingen en deriviaten decentrale overheden |
| RvC | Raad van Commissarissen |
| RVT | Raad van Toezicht |
| SAN | Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer |
| SHN | Samenwerking Handhaving Drenthe |
| SIA | Sámen Sterker in Actie! |
| Sisa | Single information single audit |
| SLB | Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging |
| smb | strategische milieubeoordeling |
| SN | Subsidieregeling natuurbeheer |
| SNN | Samenwerkingsverband Noord-Nederland |
| SOL | Subsidieverordening onderhoud landschapselementen |
| SOM | stedelijke ontwikkeling en mobiliteit |
| STADO | stads- en dorpsvernieuwing, Wet op de |
| SZW | Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Ministerie van |
| TJS | Tienjarenscenario |
| UILN-N | Uitvoeringsprogramma Innovatieve Landbouw Noord-Nederland |
| UvW | Unie van Waterschappen |
| VDG | Vereniging Drentse Gemeenten |
| VES | versterking economische structuur |
| VHR | Vogel- en Habitatrichtlijn |
| VIEP | Versnelde Inrichting Eelder- en Peizerdiepsysteem |
| Vigeb | verbindingsoefening gemeenten en provincies |
| VINEX | Vierde nota op de ruimtelijke ordening extra |
| VRD | Veiligheidsregio Drenthe |
| VROM | Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, Ministerie van |
| VSV | voortijdig schoolverlaten |
| VTB | vliegende teambrigade |
| VVBD | Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe |
| VW | Verkeer en Waterstaat, Ministerie van |
| VWS | Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Ministerie van |
| WABO | Wet algemene bepalingen omgevingsrecht |
| Wav | Wet ammoniak en veehouderij |
| WBB | Wet bodembescherming |
| Wet fido | Wet financiering decentrale overheden |
| WGR | Wet gemeenschappelijke regelingen |
| WiDD | Welkom in Digitaal Drenthe |
| WILG | Wet inrichting landelijk gebied |
| WKO | warmte-/koudeopslag |
| Wm | Wet milieubeheer |

| | |
|---|---|
| WMD | Waterleidingmaatschappij Drenthe |
| WMO | Wet maatschappelijke ondersteuning |
| WOK | werk, onderwijs en kennisinfrastructuur |
| WOPT | Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens |
| Wro | Wet op de ruimtelijke ordening |
| WVO | Wet verontreiniging oppervlaktewateren |
| WWI | Wet werk en inkomen |
| WWZ | wonen, welzijn en zorg |
| ZVW | Ziekte Verzekering Wet |
| ZZL | Zuiderzeelijn |

# III.11 Accountantsverklaring

PRICEWATERHOUSECOOPERS

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Zuiderzeelaan 53
8017 JV Zwolle
Postbus 513
8000 AM Zwolle
Telefoon (038) 427 27 27
Fax (038) 427 27 28
www.pwc.com/nl

Aan Provinciale Staten van
provincie Drenthe

## Accountantsverklaring

### Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de jaarrekening 2009 van provincie Drenthe, bestaande uit de balans per 31 december 2009 en de programmarekening over 2009 met de toelichtingen, gecontroleerd.

*Verantwoordelijkheid van het college van Gedeputeerde Staten*
Het college van Gedeputeerde Staten van provincie Drenthe is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten. Deze verantwoordelijkheid houdt onder meer in dat de jaarrekening zowel de baten en lasten als de activa en passiva getrouw dient weer te geven en dat de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen. Rechtmatige totstandkoming betekent in overeenstemming met de begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen waaronder gemeentelijke verordeningen. Deze verantwoordelijkheid omvat onder meer: het ontwerpen, invoeren en in stand houden van een intern beheersingssysteem relevant voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van zowel de baten en lasten als de activa en passiva, zodanig dat deze geen afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten bevat en voor de naleving van de relevante wet- en regelgeving, het kiezen en toepassen van aanvaardbare grondslagen voor financiële verslaggeving en het maken van schattingen die onder de gegeven omstandigheden redelijk zijn.

*Verantwoordelijkheid van de accountant*
Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle, als bedoeld in artikel 217, tweede lid van de Provinciewet. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder het Besluit accountantscontrole provincies en gemeenten en het door Provinciale Staten vastgestelde controleprotocol. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De keuze van de uit te voeren werkzaamheden is afhankelijk van de professionele oordeelsvorming van de accountant, waaronder begrepen zijn beoordeling van de risico's van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

PricewaterhouseCoopers is de handelsnaam van onder meer de volgende vennootschappen: PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. (KvK 34180285), PricewaterhouseCoopers Belastingadviseurs N.V. (KvK 34180284), PricewaterhouseCoopers Advisory N.V. (KvK 34180287) en PricewaterhouseCoopers B.V. (KvK 34180289). Op diensten verleend door deze vennootschappen zijn Algemene Voorwaarden van toepassing, waarin onder meer aansprakelijkheidsvoorwaarden zijn opgenomen. Deze Algemene Voorwaarden zijn gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel te Amsterdam en ook in te zien op www.pwc.com/nl.

PRICEWATERHOUSECOOPERS

In die beoordeling neemt de accountant in aanmerking het voor het opmaken en getrouw weergeven in de jaarrekening van zowel de baten en lasten als de activa en passiva, alsmede het voor de naleving van de wet- en regelgeving relevante interne beheersingssysteem, teneinde een verantwoorde keuze te kunnen maken van de controlewerkzaamheden die onder de gegeven omstandigheden adequaat zijn, maar die niet tot doel hebben een oordeel te geven over de effectiviteit van het interne beheersingssysteem van de provincie. Tevens omvat een controle onder meer een evaluatie van de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving, van de redelijkheid van schattingen die het college van Gedeputeerde Staten van provincie Drenthe heeft gemaakt, en een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.
De bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten. Deze goedkeuringstolerantie is door Provinciale Staten in het controleprotocol d.d. 11 november 2009 vastgesteld.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

*Oordeel*
Naar ons oordeel geeft de jaarrekening van provincie Drenthe een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2009 als van de activa en passiva per 31 december 2009 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten.

Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen in overeenstemming met de begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen waaronder provinciale verordeningen.

**Verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften en/of voorschriften van regelgevende instanties**

Op grond van de wettelijke verplichting ingevolge artikel 217 lid 3 onder d Provinciewet melden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening.

Zwolle, 13 april 2010
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door H. Boshove RA

(2)

# III.12 Bestemming van het resultaat

Het resultaat over 2009, na verwerking van de begrote mutaties met reserves, bedraagt € 44.606.000,--.

Hieronder staan de grotere afwijkingen vermeld. Een detailoverzicht van afwijkingen groter dan € 50.000,-- is binnen paragraaf II.2 Toelichting op saldi van de programmarekening 2009 opgenomen. De verschillen hieronder zijn conform motie 14 in de vergadering van provinciale staten van 25/26 juni 2008 opgesteld. Aangegeven is of de doelen die zijn gerelateerd aan de budgetten wel of niet zijn gerealiseerd, of de voornaamste oorzaak van de afwijking van interne of externe aard was en of het bedrag door ons beïnvloedbaar was. Tevens is aangegeven waar de tekstuele toelichting is opgenomen. Deze toelichting kan bij Financiële analyse prioriteiten staan als het prioriteiten betreft of bij de financiële toelichting aan het eind van elke programma bij Wat heeft het gekost? Als het afwijkingen binnen de 'going concern' budgetten betreft.

| | Saldo programma | Toelichting nodig? | Bedrag | Voordeel / nadeel | Resultaat behaald | Oorzaak overwegend | Hoogte bedrag beinvloedbaar | Tekstuele toelichting bij: |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De provincie doét er toe! | 192.134 | nee | | | | | | |
| Prioriteit 1.01 Uitvoering bestuursakkoord | | | 62.353 | V | ja | extern | ja | prioriteiten |
| Prioriteit 1.04 (Inter)actiever informeren en beter profileren | | | 53.239 | V | nee | intern | ja | proriteiten |
| Prioriteit 1.05 Digitale informatie en (e-)dienst-verlening | | | -54.385 | N | ja | intern | ja | prioriteiten |
| Totaal kleinere verschillen binnen programma | | | 130.929 | V | | | | |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | -549.546 | ja | | | | | | |
| Uitkering Wet op de Jeugdzorg | | | -550.000 | N | ja | extern | nee | programma |
| Prioriteit 2.01 Kansen voor jeugd en gezin | | | -56.811 | N | ja | intern | ja | proriteiten |
| Prioriteit 2.04 Kansen voor welzijn en zorg: sociale samen-hang en participatie | | | 99.729 | V | nee | extern | nee | prioriteiten |
| Totaal kleinere verschillen binnen programma | | | -42.464 | N | | | | |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | -415.963 | nee | | | | | | |
| Prioriteit 3.14 Regionaal Specifiek Pakket Zuider Zee Lijn (RSP) | | | 490.152 | V | nee | extern | nee | prioriteiten |
| Onderhoud en verbeteringswerken N34 | | | -2.561.699 | N | ja | intern | ja | programma |
| Vaarwegverbinding Erica - Ter Apel | | | 912.307 | V | nee | extern | nee | programma |
| Stimulering Drentse woningmarkt | | | 795.000 | V | nee | extern | nee | programma |
| Totaal kleinere verschillen binnen programma | | | -51.724 | N | | | | |
| Programma 4. Kennis wérkt | 40.011.559 | ja | | | | | | |
| Prioriteit 4.02 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | | | -116.748 | N | ja | intern | ja | prioriteiten |
| Opbrengst verkoop aandelen Essent | | | 41.896.369 | V | ja | extern | nee | programma |
| Bijdragen in projecten versterking economische structuur | | | -1.340.952 | N | ja | extern | ja | programma |
| Totaal kleinere verschillen binnen programma | | | -427.109 | N | | | | |

| | Saldo programma | Toelichting nodig? | Bedrag | Voordeel / nadeel | Resultaat behaald | Oorzaak overwegend | Hoogte bedrag beinvloedbaar | Tekstuele toelichting bij: |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 5. Leefomgeving | 3.541.029 | ja | | | | | | |
| Prioriteit 5.02 Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste Prioriteit | | | -67.500 | N | ja | intern | ja | prioriteiten |
| Prioriteit 5.09 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | | | 69.000 | V | ja | extern | ja | prioriteiten |
| Prioriteit 5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving | | | 147.639 | V | nee | extern | nee | prioriteiten |
| Prioriteit 5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | | | -910.014 | N | ja | intern | ja | prioriteiten |
| Bijdrage derden voor projecten Klimaat en Energie | | | 550.199 | V | ja | extern | nee | programma |
| Prioriteit 5.23 Vitaal Platteland | | | -131.251 | N | ja | extern | nee | prioriteiten |
| Pmjp exclusief prioriteitsgelden | | | 3.489.807 | V | ja | extern | nee | programma |
| Totaal kleinere verschillen binnen programma | | | 393.149 | V | | | | |
| Programma 6. Middelen | 1.827.184 | ja | | | | | | |
| Prioriteit 6.01 Organisatieontwikkeling | | | 410.029 | V | nee | intern | ja | prioriteiten |
| Toegerekende apparaatskosten | | | 540.221 | V | ja | intern | nee | programma |
| Uitkering uit het Provinciefonds | | | 810.433 | V | ja | extern | nee | programma |
| Rente van belegd kasgeld | | | 325.225 | V | ja | extern | nee | programma |
| Saldo kostenplaats kapitaallasten | | | -422.251 | N | ja | extern | nee | programma |
| Opbrengst opcenten op hoofdsom motorrijtuigenbelasting | | | 180.452 | V | ja | extern | nee | programma |
| Totaal kleinere verschillen binnen programma | | | -16.924 | N | | | | |
| Totaal rekening saldo voor verrekeningen met reserves | 44.606.396 | | 44.606.396 | | | | | |

Van het resultaat € 44,6 miljoen stellen wij u voor aan de reserves toe te voegen een bedrag van € 43.272.000,--. Het betreft hier een saldo van toevoegingen en onttrekkingen die afwijken van de begrote toevoegingen en onttrekkingen van reserves. Deze afwijkingen worden veroorzaakt door lagere kosten en of hogere opbrengsten van budgetten die aan deze reserves zijn gekoppeld. Het totaal bedrag dat voorgesteld wordt aan de reserves toe te voegen kan als volgt worden gespecificeerd.

| Mutaties reserves | Begroting | Realisatie | Voordeel/ Nadeel | Verschil |
|---|---|---|---|---|
| Bijdrage aan Reserve 2e tranche aandelenverkoop Essent | 0 | 41.059.000 | N | -41.059.000 |
| Bijdrage aan Reserve opbrengsten aandelenverkoop | 150.700.000 | 151.537.368 | N | -837.368 |
| Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG | 0 | 3.712.328 | N | -3.712.328 |
| Bijdrage aan Reserve tbv de in te stellen voorziening pensioenen gedeputeerden | 6.000.000 | 6.001.721 | N | -1.721 |
| Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | 4.062.045 | 6.623.744 | V | 2.561.699 |
| Bijdrage van reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt | 1.795.955 | 1.990.516 | V | 194.561 |
| Bijdrage van reserve grondwaterheffing | 310.627 | 177.862 | N | -132.765 |
| Bijdrage van Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | 511.200 | -378.497 | N | -889.697 |
| Bijdrage van Reserve RSP | 2.525.000 | 2.034.848 | N | -490.152 |
| Bijdrage van reserve versterking economisch structuur | 3.111.088 | 4.205.876 | V | 1.094.788 |
| | | | | -43.271.983 |

Na verwerking van de voorgestelde mutaties die niet begroot zijn resteert een voordeel van € 1.334.000,--.

Van dit resultaat stellen wij u voor een bedrag van € 939.526,-- in te zetten voor de hieronder genoemde zaken voor uitvoering in 2010.

| Omschrijving | |
|---|---|
| Plan van aanpak TT-circuit en zijn omgeving | 144.526 |
| Stimuleringsmaatregelen Drentse woningmarkt | 795.000 |
| Totaal | 939.526 |

Van het geheel vrij besteedbaar resultaat van € 394.887,-- dat nu nog resteert stellen wij voor dit toe te voegen aan de Reserve voor algemene doeleinden.

Resumerend stellen wij u voor:
- een bedrag van € 43.271.983,-- per saldo toe te voegen aan diverse reserves;
- een bedrag van € 939.526,-- te bestemmen voor overheveling van budgetten;
- een bedrag van € 394.887,-- toe te voegen aan de Reserve voor algemene doeleinden.

RAEDTHUYS
*Pure energie*

PROV. BESTUUR VAN DRENTHE
No.:
Ingek.: 19 NOV 2009
AFDELING
TE BEH. DOOR: Dick Kuiper
DWS: G.AFD.:

RO

Provincie Drenthe
T.a.v. Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten
Postbus 122
9400 AC Assen

Enschede, 18 november 2009

Betreft: aankondiging verzoek inpassingsplannen Raedthuys Windenergie

Geachte staten,

Op 18 november 2009 is de Crisis- en Herstelwet (CHw) aangenomen door de Tweede Kamer. Het is de bedoeling van de regering dat deze wet op 1 januari 2010 in werking treedt. Of dit daadwerkelijk gebeurt is afhankelijk van de uitkomst van de behandeling van de wet in de Eerste Kamer.

Met de inwerkingtreding van de CHw vindt er een wijziging plaats in de Elektriciteitswet 1998 (Ewet). Hierdoor wordt Provinciale Staten bevoegd om voor de aanleg van een windturbinepark met een capaciteit van 10-100 MW een provinciaal inpassingsplan vast te stellen.

Raedthuys Windenergie B.V. heeft enkele windinitiatieven met een capaciteit tussen de 10 en 100 MW in uw provincie in ontwikkeling. Met deze brief informeren wij u over ons voornemen om deze initiatieven direct na de inwerkingtreding van de CHw (derhalve begin januari 2010) schriftelijk bij u te melden als bedoeld in het toekomstige artikel 9e lid 2 Ewet zoals deze wordt ingevoerd door de CHw.

In ditzelfde artikellid staat dat u voor het doen van de melding en de daarbij te verstrekken gegevens een formulier kunt vaststellen. Raedthuys vraagt u hierbij om ons op korte termijn aan te geven of u over een dergelijk formulier beschikt of voornemens bent deze te ontwikkelen. Graag zouden wij van u dit formulier ontvangen. Als wij geen formulier van u ontvangen, zullen wij ons eigen format gebruiken. Uiteraard zijn wij bereid om in een later stadium op uw verzoek gegevens aan te vullen of te verduidelijken.

Onze adresgegevens staan onderaan deze brief.

Met vriendelijke groet,

**RAEDTHUYS WINDENERGIE B.V.**

Arthur Vermeulen
Directeur

RAEDTHUYS WINDENERGIE B.V. • HENGELOSESTRAAT 569 • POSTBUS 3141 • 7500 DC ENSCHEDE • TEL (053) 434 12 00 • FAX (053) 430 45 28
K.v.K. Enschede 06080761 • ING Bank 66.31.80.600 • BTW-nummer NL8052.81.046.B.01 • www.raedthuys.nl • info@raedthuys.nl

Raedthuys Windenergie is een onderdeel van de Raedthuys Groep

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
de voorzitter en leden van
provinciale staten van Drenthe

Assen, 17 december 2009
Ons kenmerk 50/5.3/2009016304
Behandeld door de heer R. Vegelin (0592) 36 51 04
Onderwerp: Ontwerp-Omgevingsvisie Drenthe

Geachte voorzitter/leden,

Op 8 december 2009 hebben wij de ontwerp-Omgevingsvisie Drenthe definitief vastgesteld ten behoeve van de formele inspraakprocedure (Awb). Wij bieden u hierbij de ontwerp-Omgevingsvisie (inclusief de bijbehorende Duurzaamheid-effectrapportage) aan.

De ontwerp-Omgevingsvisie is tot stand gekomen in een interactief proces met onze partners en de inwoners van Drenthe. De vrije gedachtevorming in de eerste fase (Gezicht van Drenthe) is steeds verder gefocust naar het schaalniveau van de provincie (provinciaal belang) en doorvertaald naar het ruimtelijk strategisch kader dat de Omgevingsvisie in onze ogen moet zijn. Tussentijds hebben wij onze partners op cruciale beslismomenten opnieuw betrokken (Drenthe Kiest, conceptontwerp-Omgevingsvisie) om te herijken of onze uitwerking op draagvlak kan rekenen.
Wij zijn van mening dat de samenwerking het eindresultaat ten goede is gekomen.

In oktober hebben wij met partners en de inwoners van Drenthe van gedachten gewisseld over de hoofdlijnen van onze visie. Ook hebben wij de Adviescommissie Fysieke Leefomgeving (AFLO) om een reactie gevraagd. Deze consultatieronde markeerde voor ons de overgang van het interactieve traject naar de formele inspraakprocedure.
In de Statencommissie Omgevingsbeleid van 25 november 2009 hebt u de conceptontwerp-Omgevingsvisie besproken.

De ontwerp-Omgevingsvisie ligt in de periode van 7 januari tot en met 18 februari 2010 ter inzage in alle Drentse gemeentehuizen, in het provinciehuis en bij de waterschappen. De ontwerp-Omgevingsvisie is ook via www.provincie.drenthe.nl te raadplegen.
Op de inspraakprocedure is afdeling 3.4 van de Awb van toepassing.

Wij hebben drie avonden gepland om in de regio onze ontwerp-Omgevingsvisie te presenteren aan geïnteresseerden. Deze worden gehouden op:
- 12 januari: regio Zuidoost-Drenthe, Van der Valk te Emmen
- 19 januari: regio Noord-Drenthe, Pompstee te Roden
- 20 januari: regio Zuidwest-Drenthe, Koloniehof Park te Frederiksoord

Ter informatie zijn tevens bijgevoegd:
- Hoofdlijnen veranderingen ontwerp-Omgevingsvisie 2009 ten opzichte van het concept van 25 november 2009
- Planning vervolgprocedure OGB

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris , voorzitter

Bijlage(n):
ga.coll.

## Overzicht van wezenlijke inhoudelijke wijzigingen t.o.v. versie commissie OGB 25 november.

De vetgedrukte tekst is toegevoegd, doorgehaalde tekst is verwijderd.

Blz. 9: **2.4.2 fysiek ruimtelijke ontwikkelingen**
Onder "*Economische ontwikkeling en werkgelegenheid"*
"**Zowel de landbouw als de toeristisch/recreatieve sector spelen een belangrijke rol bij het behouden en ontwikkelen van de kernkwaliteiten**."

Blz. 29: **4.3.1 Robuuste sociaal-economische structuur**
Onder "*Kennisontwikkeling, innovatie en ontwikkeling van clusters en speerpuntsectoren*"
"Daarnaast ondersteunen we sectoren die kansrijk zijn, de 'speerpuntsectoren'. Clusterontwikkeling is daarbij van groot belang. In Noord-Nederland gaat het om de sectoren energie (Energy Valley), water (Wetsus), sensortechnologie (Sensor Universe/**LOFAR (kaart 1. visie 2020)**) en agribusiness (inclusief glastuinbouw). Op regionaal niveau gaat het om de sectoren chemie, recreatie & toerisme, life sciences en Healthy Aging. In de Drentse Zuidas bevorderen we het ontwikkelen van de sector transport & logistiek, in combinatie met de kennisintensieve maakindustrie."

Blz. 35: **4.3.2 Robuust en klimaatbestendig watersysteem**
Onder "Ruimte voor water"
"De klimaatverandering vraagt om meer ruimte voor water. Om de aard en de omvang van de klimaatverandering vast te stellen, gebruiken we de meest recente klimaatscenario's van het KNMI. ~~Om er zeker van te zijn dat ons watersysteem robuust is, gaan we bij het toetsen uit van de twee meest extreme scenario's voor water en natuur~~."

Blz. 36: **4.3.2 Robuust en klimaatbestendig watersysteem**
*Onder "Specifieke opgaven"*
"De (her)inrichting van een beekdal wordt integraal opgepakt, waarbij de functies natuur, landbouw en recreatie zo veel mogelijk worden verenigd.
Daarbij betrekken wij de uitkomsten van een studie naar de maatschappelijke kosten en baten van het waterbeheer in Zuidwest-Drenthe. **Uit deze MKBA is gebleken dat het vasthouden van water in een beekdal zonder functieverandering naar natuur, maar met compensatie van natschade, op basis van louter economische overwegingen een goede keuze is. Daar waar natuurdoelen in beekdalen moeten worden gerealiseerd kunnen blauw en groen elkaar versterken. De totale kosten zijn daarbij vanwege aankoop en langjarig beheer aanzienlijk hoger dan bij de blauwe variant maar het natuurresultaat is dan ook aanzienlijk groter. Het afzonderlijk realiseren van groene en blauwe doelen zou nog hogere kosten met zich meebrengen. De uitkomsten van deze studie zijn voor ons aanleiding om bij nieuwe projecten zorgvuldig te kijken naar de voor- en nadelen van het combineren van de natuur- en wateropgave.**
Voor de beekdalen van de Oude Vaart, ter hoogte van Ansen, voor de Hunzebeekdal en het Loopdiep gelden specifieke opgaven (zie paragraaf 6.2.2)."

Blz 39 **4.3.3 Robuuste natuur**
Onder: "*Grotere, aaneengesloten natuurgebieden"*
"Daarnaast zijn er enkele locaties in de beekdalen waar we kansen zien voor een versterkte inzet op natuur, zoals Groote Diep, **Amerdiep**, Drentsche Aa en de bovenloop van het Deurzerdiep. In de komende periode gaan we nader onderzoeken wat de mogelijkheden zijn. Dit geldt ook voor het 'Hart van Drenthe', waar verschillende bovenlopen van beken samenkomen (globaal het gebied Nieuw Balinge, Schoonloo en Odoorn)."

Blz 41 **4.3.4 Robuuste landbouw**
Onder "*Intensieve niet-grondgebonden veehouderij*"
geredigeerd, niet inhoudelijk gewijzigd
Wij willen geen **nieuwvestiging van** niet-grondgebonden **intensieve veehouderijbedrijven** in Drenthe.. Dat geldt ook voor het starten van een neventak intensieve veehouderij en voor het omschakelen van een grondgebonden landbouwbedrijf naar een intensief veehouderijbedrijf. **Intensieve veehouderijbedrijven tasten de belevingswaarde van het buitengebied aan en leiden tot een grotere milieudruk**.

Blz 46: **4.7 Duurzame energievoorziening en $CO_2$-reductie**
Onder*: "Bodemenergie"*
De Drentse ondergrond biedt veel potentie voor het leveren van aardwarmte en voor warmte-koude-opslag (WKO). Daarnaast kan in de diepe ondergrond energie worden opgeslagen, bijvoorbeeld in de vorm van aardgas of perslucht. Wij hebben de gebruikspotentie van de Drentse diepe ondergrond en de geschiktheid van de ondergrond voor de toepassing van WKO in kaart gebracht (zie figuur Mogelijkheden benutten ondergrond). De verwachting is dat het gebruik van de ondergrond voor allerlei energietoepassingen in de nabije toekomst substantieel zal toenemen. Dit vraagt om meer afstemming. We willen voorkomen dat functies elkaar in de weg gaan zitten. Ook is er een balans nodig tussen enerzijds het gebruik van de ondergrond en anderzijds het beschermen van de aanwezige kwaliteiten onder- en bovengronds. Als vervolg op deze Omgevingsvisie werken we de keuzes ten aanzien van het gebruik van de ondergrond en de mogelijkheden voor de opslag van $CO_2$ verder **uit (uitwerking voor het gebruik van de ondergrond, inclusief plan-m.e.r.)**. Opslag van ~~kern~~afval in de ondergrond sluiten wij uit.

Blz 60: **6.2.1 Hoofdlijn van het beleid**
De uitvoering kan alleen in overeenstemming met ons worden verschoven naar een later tijdstip. Het verzoek tot uitstel moet onderbouwd zijn en voorzien van een nieuwe, haalbare planning. De risico's moeten beperkt zijn. Mogelijke redenen voor afwijking van de planning:

- De maatregelen kunnen aantoonbaar efficiënter worden uitgevoerd op een later tijdstip, bijvoorbeeld door ze te koppelen aan andere projecten.
- Door problemen met grondverwerving kunnen de maatregelen niet voor 2015 gerealiseerd worden. De waterschappen **brengen voor 2013** dergelijke knelpunten in beeld brengen **In overleg met ons worden oplossingen gezocht.**
- **Er geen sprake is van een urgente** wateropgave **in bestaand stedelijk gebied**. **In dat geval** moeten maatregelen uiterlijk in 2027 door gemeenten en waterschappen zijn uitgevoerd.

Blz 66 **6.2.4 Wateroverlast door extreme weersomstandigheden**
Onder: *Normen Regionale Wateroverlast*
"In het ontwerp-Nationaal Waterplan zijn referentienormen opgenomen voor regionale wateroverlast. Daarbij is de toelaatbare **inundatie**kans per grondgebruiktype aangegeven. Wij nemen deze normen over. Voor beekdalen is geen norm voorgesteld: **inundatie** mag hier elk jaar plaatsvinden. **De norm voor** de Drentse beekdalen **moet nog worden bepaald**. In tabel 6.1 is per type grondgebruik de norm aangegeven, uitgedrukt in de kans op **inundatie** per zoveel jaar."

Blz 67: **6.2.4 Wateroverlast door extreme weersomstandigheden**
Onder: "*Waterbergingsgebieden*"
De waterbergingsgebieden in onze provincie zijn aangegeven op kaart 9 (Oppervlaktewater). Deze gebieden zijn van provinciaal belang. De waterschappen zorgen ervoor dat alle aangewezen waterbergingsgebieden in 2015 zijn aangelegd. Wij streven ernaar dat in de toekomst de hoofdfunctie in de bergingsgebieden **langjarig** gehandhaafd blijft. Daarom worden de inrichtingsmaatregelen op de

aanwezige hoofdfunctie afgestemd. De gemeenten nemen de waterbergingsgebieden op in de gemeentelijke bestemmingsplannen. Waterberging wordt daarbij opgenomen als dubbelbestemming op de hoofdfunctie. Voor de waterbergingsgebieden is de nadeelcompensatieregeling, **zoals door de waterschappen is vastgesteld** van kracht.

Blz 69: **6.2.5 Watertekort**
Onder: "*Wateraanvoer*"
**"In noordelijk verband gaan we samen** met de waterschappen onderzoeken wat de invloed van het klimaat is op de toekomstige watertekorten. We stellen een strategie vast om hierop adequaat te reageren. We sluiten hierbij aan bij landelijke onderzoeken."

- - -

## Vervolgprocedure

*7 januari 2010 tot en met 18 februari 2010 AWB procedure*
In de eerste twee weken van de ter inzage ligging worden drie informatieavonden gehouden in de provincie (ZO, ZW en Noord).

30 maart 2010
- GS - vaststelling nota van beantwoording en definitief ontwerpplan en nota van reactie

In de periode 30 maart – 15 april wordt PS een Denk Tank bijeenkomst aangeboden.

15 april uiterste verzending statenstukken ontwerpplan en nota van reactie voor statencommissie OGB 12 mei 2010

12 mei 2010
- Statencommissie OGB – behandeling ontwerpplan en nota van reactie

2 juni 2010
- PS - vaststelling einddocument Omgevingsvisie provincie Drenthe.

provincie Drenthe

# Ontwerp Omgevingsvisie Drenthe

*Gedeputeerde staten van Drenthe*
*December 2009*

**Colofon**
Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

# Inhoud


**1. Drenthe nu** 5

**2. Missie, ambities en belangen** 6
2.1 Aard van de Omgevingsvisie 6
2.2 Missie 7
2.3 Ontwikkelingen 7
2.4 Ambities en belangen 7
2.4.1 Drentse kwaliteiten 7
2.4.2 Fysiek-ruimtelijke ontwikkelingen 8

**3. Strategie** 10
3.1 Robuuste systemen en multifunctionele gebieden 10
3.2 Ruimtelijke kwaliteit 10
3.3 Rol en sturing 11

**4. Uitwerking van de strategie** 12
4.1 Ontwikkelen met ruimtelijke kwaliteit 12
4.1.1 Kernkwaliteiten 12
4.1.2 Zorgvuldig ruimtegebruik 13
4.1.3 Milieu- en leefomgevingkwaliteit 14
4.2 Uitwerking kernkwaliteiten 18
4.2.1 Landschap 18
4.2.2 Natuur 19
4.2.3 Oorspronkelijkheid 20
4.2.4 Rust (stilte en duisternis) 25
4.3 Ontwikkeling van robuuste systemen 26
4.3.1 Robuuste sociaal-economische structuur 26
4.3.2 Robuust en klimaatbestendig watersysteem 38
4.3.3 Robuuste natuur 39
4.3.4 Robuuste landbouw 43
4.4 Multifunctionele gebieden 45
4.5 Recreatie en toerisme 46
4.6 Cultuur en sport 49
4.7 Duurzame energievoorziening en CO2-reductie 49
4.8 Ontgrondingen 53

**5. Uitwerking gebiedsopgaven** 55
5.1 Groningen–Assen 55
5.1.1 Positionering Assen in het nationaal stedelijk netwerk 55
5.1.2 Bereikbaarheid Groningen-Assen 55
5.1.3 Positionering Assen: label ‘hoofdstad’ 56
5.1.4 Assen in relatie tot het nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa 56
5.1.5. Positionering Roden 56

5.2 De Drentse Zuidas 57
5.2.1 Positionering Drentse Zuidas 57
5.2.2 Meppel 57
5.2.3. Hoogeveen 58
5.2.4 Zuidoost-Drenthe 58
5.3 Hondsrug 61
5.3.1 Karakteristiek van de Hondrug 61
5.3.2 Identiteit van de Hondsrug 61
5.3.3 Ruimtelijke kwaliteit gekoppeld aan economische ontwikkeling 62

**6. Regionaal Waterplan** 63
6.1 Inleiding 63
6.1.1 Provinciaal belang regionaal waterplan 63
6.1.2 Uitvoering door en samenwerking met onze waterpartners 63
6.1.3 Instrumentarium 64
6.2 Oppervlaktewaterkwantiteit 'De wateropgave' 65
6.2.1 Hoofdlijn van het beleid 65
6.2.2 Beekdalen 66
6.2.3 Dagelijks waterbeheer 68
6.2.4 Wateroverlast door extreme weersomstandigheden 70
6.2.5 Watertekort 74
6.3 Oppervlaktewaterkwaliteit 76
6.3.1 Oppervlaktewaterlichamen 76
6.3.2 Zwemwaterkwaliteit 77
6.3.3 Diffuse bronnen 77
6.3.4 Waterbodems 78
6.4 Grondwater 78
6.4.1 Hoofdlijn van het beleid 78
6.4.2 Onze innovatieve grondwatervisie 'De waterfabriek van Drenthe' 78
6.4.3 Verdrogingsbestrijding (TOP-gebieden natuur) 81
6.4.4 Grondwaterkwaliteit (KRW) 81
6.4.5 Grondwaterbescherming 82
6.4.6 Grondwateronttrekkingen 84
6.5 Stad en keten 87
6.5.1 Stedelijk water 87
6.5.2 Waterketen 89
6.6 Monitoring, onderzoeksprogramma en gegevensbeheer 90
6.7 Financiën 91

**7. Sturing en instrumenten** 92
7.1 Sturingsprincipes 92
7.2 Inzet instrumenten 92
7.3 Monitoring 93
7.4 Handhaving 93
7.5 Compensatiebeginsel 94

**Afkortingen** 95

# 1. Drenthe nu

Drenthe; een provincie waar in 2010 ruim 490.000 mensen op een prettige manier samenleven. De inwoners waarderen het leven en wonen in hun provincie[1] met een acht. De meeste mensen wonen in een van de kernen in het landelijk gebied. Vier op de tien wonen in Assen, Emmen, Hoogeveen, Meppel of Coevorden.

Drenthe; een provincie met een landschap dat in de loop van de tijd wel is veranderd, maar nooit zijn aantrekkelijkheid heeft verloren. Water, bodem en lucht zijn relatief schoon en cultuurhistorische, natuurlijke, landschappelijke en sociale kwaliteiten zijn nog beleefbaar. Landbouw en natuur bepalen het beeld van het landelijk gebied. Veel bezoekers komen af op het ruime aanbod van dag- en verblijfsrecreatie en (inter)nationale trekkers, zoals het TT-circuit Assen en Dierenpark Emmen.

Drenthe; een provincie met een interessante positie als schakel tussen de Randstad en Noordoost-Europa. De interne infrastructuur is grofmazig. Bereikbaarheidsproblemen beperken zich nog tot de ontsluitende wegen van steden en de hoofdinfrastructuur in en naar de provincie.

Drenthe; een provincie waarin de bevolking in sommige gebieden na 2010 gaat afnemen. Ook de samenstelling van de bevolking verandert. Vergrijzing en ontgroening hebben consequenties voor onder andere het aanbod van voorzieningen.

Drenthe; een provincie die, onder invloed van verdergaande internationalisering, geleidelijk de overstap maakt naar een kennis- en netwerkeconomie. Het midden- en kleinbedrijf (mkb) is de motor van de economie. De werkgelegenheid wordt bepaald door de industrie, (groot)handel en gezondheidszorg. In vergelijking met andere delen van het land is het beschikbare arbeidspotentieel relatief laaggeschoold en de arbeidsparticipatie relatief laag.

Drenthe; een provincie waar de klimaatverandering effect heeft op de waterhuishouding, de biodiversiteit en de landbouw. Het schaarser en duurder worden van fossiele brandstoffen heeft sociaal-economische en ruimtelijke gevolgen.

Drenthe; een provincie waar inwoners, overheden en maatschappelijke partners twee aspecten hebben benoemd die cruciaal zijn voor de toekomst. De kernkwaliteiten van Drenthe moeten we koesteren. Daarnaast moeten we, passend bij deze kernkwaliteiten, de provincie verder ontwikkelen tot een bruisend Drenthe[2].

[1] *Het gemiddelde waarderingscijfer in Nederland is een 6,5.*

[2] *Discussienota 'Invulling Gezicht van Drenthe, resultaat van fase 1 nieuw omgevingsbeleid'.*

# 2. Missie, opgaven, ambities en belangen

## 2.1 Aard van de Omgevingsvisie

Deze Omgevingsvisie is hét strategische kader voor de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Drenthe. De visie formuleert de belangen, ambities, rollen, verantwoordelijkheden en sturing van de provincie in het ruimtelijke domein. De Omgevingsvisie kent een duidelijke relatie met bestaande programma's en plannen. Dat geldt op landsdelig niveau (bijvoorbeeld de Gebiedsagenda Noord-Nederland en de SNN-agenda), op regionaal niveau (bijvoorbeeld Regiovisie Groningen-Assen), op provinciaal niveau (bijvoorbeeld RSP en pMJP) en uitwerkingen van het collegeprogramma van gedeputeerde staten (bijvoorbeeld programma Klimaat en Energie). Deze programma's en plannen zijn medebepalend geweest bij het tot stand komen van de Omgevingsvisie en worden benut bij de uitvoering ervan. Bestaande bestuurlijke afspraken zijn gerespecteerd.

In deze Omgevingsvisie zijn vier wettelijk voorgeschreven provinciale planvormen samengenomen:
- de provinciale structuurvisie op grond van de Wet ruimtelijke ordening;
- het provinciaal milieubeleidsplan op grond van de Wet milieubeheer;
- het regionaal waterplan op grond van de waterwetgeving;
- het provinciaal verkeers- en vervoersplan op grond van de Planwet Verkeer en Vervoer.

De Omgevingsvisie beschrijft de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Drenthe voor de periode tot 2020, met in sommige gevallen een doorkijk naar de periode daarna. Als in de tekst wordt gesproken over 'lange termijn', betreft het de periode ná 2020.

De Omgevingsvisie heeft vooral een interne binding. Dit betekent dat wij bij de uitoefening van onze taken aan de Omgevingsvisie gebonden zijn. Wel zijn (binnen de wettelijke kaders) afwijkingen van de Omgevingsvisie mogelijk, zolang de ambities en doelstellingen van de visie niet worden aangetast.

Besluiten over de uitwerkingen en eventuele afwijkingen van de Omgevingsvisie worden genomen door provinciale staten. Voorafgaand aan de besluitvorming moeten de Adviescommissie Fysieke Leefomgeving (AFLO) en de provinciale statencommissie Omgevingsbeleid worden gehoord. Uitwerkingsplannen moeten worden voorbereid in overeenstemming met afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) en hebben dezelfde juridische betekenis als de Omgevingsvisie.

### Totstandkoming van de visie

Deze Omgevingsvisie is een interactief proces tot stand gekomen. Zowel bij de voorbereiding als bij het opstellen van de Omgevingsvisie zijn onze partners, maatschappelijke organisaties en de inwoners van Drenthe nauw betrokken.

De Omgevingsvisie wordt in overeenstemming met Afdeling 3.4 van de Awb voorbereid. De reacties die op het ontwerp van de Omgevingsvisie binnenkomen, nemen we mee in de definitieve versie, net als het advies van de Adviescommissie voor de Fysieke Leefomgeving (AFLO) en de opmerkingen uit de provinciale statencommissie Omgevingsbeleid. Ook wordt een m.e.r.-procedure doorlopen. In de definitieve Omgevingsvisie motiveren we hoe met de resultaten van deze m.e.r. is omgegaan.

## 2.2 Missie

Onze missie luidt:

> Het koesteren van de Drentse kernkwaliteiten en het ontwikkelen van een bruisend Drenthe, passend bij deze kernkwaliteiten.

Deze missie is ingegeven door wat bewoners, medeoverheden en maatschappelijke partners belangrijk vinden voor de toekomst van Drenthe. De kernkwaliteiten hebben we samen met onze partners en de inwoners van Drenthe benoemd: rust, ruimte, natuur, landschap, oorspronkelijkheid, kleinschaligheid, naoberschap, menselijke maat en veiligheid. Onder een 'bruisend Drenthe' verstaan we een provincie waarin het goed wonen en werken is en waar voldoende te doen is voor jong en oud. Onze missie laat zien dat we streven naar ruimtelijke kwaliteit door nieuwe ontwikkelingen en bestaande kwaliteiten in samenhang te bezien.

## 2.3 Ontwikkelingen

We zien tot 2020 vijf belangrijke ontwikkelingen:
- De demografische ontwikkeling;
- De klimaatverandering;
- De afname van de biodiversiteit;
- De transitie naar een kennis- en netwerkeconomie;
- De transitie naar een duurzame energievoorziening.

Onze belangrijkste opdracht tot 2020 is het vinden van een antwoord op de vraag hoe we met deze ontwikkelingen moeten omgaan.

## 2.4 Ambities en belangen

De provincie heeft diverse ambities en daarmee ook belangen. De basis hiervoor zijn de wettelijke taken en verantwoordelijkheden. Deze zijn aangevuld met een selectie onderwerpen die in onze ogen het meest effectief te beïnvloeden zijn op provinciaal niveau. De wijze waarop we met onze provinciale belangen willen omgaan, wordt aangegeven in paragraaf 3.3.

Onze ambities en de daaruit voortvloeiende provinciale belangen zijn hieronder op hoofdlijnen weergegeven. In de volgende hoofdstukken worden deze nader toegelicht.

### *2.4.1 Drentse kwaliteiten*

#### Kernkwaliteiten

Het is onze ambitie om de ruimtelijke identiteit van Drenthe te versterken. Dat doen we door nieuwe ontwikkelingen te bezien in samenhang met onze kernkwaliteiten. De kernkwaliteiten zijn de kwaliteiten die bijdragen aan de identiteit en aantrekkelijkheid van Drenthe. Samen met vertegenwoordigers van overheden, belangengroepen, marktpartijen en inwoners hebben we de volgende kernkwaliteiten van Drenthe benoemd[3]:
- Rust, ruimte, natuur en landschap;
- Oorspronkelijkheid (authenticiteit, Drents eigen);
- Naoberschap;
- Menselijke maat;
- Veiligheid;
- Kleinschaligheid (Drentse schaal).

Wij vinden het behouden en waar mogelijk ontwikkelen van de kernkwaliteiten van provinciaal belang.

[3] *Discussienota 'Invulling Gezicht van Drenthe, resultaat van fase 1 nieuw omgevingsbeleid'*

### Biodiversiteit
Wij streven naar het behouden en versterken van de biodiversiteit. Het belangrijkste instrument om deze ambitie te verwezenlijken, is het realiseren van de Ecologische hoofdstructuur (EHS). Dit is een provinciaal belang.

### Milieu- en leefomgevingkwaliteit
Wij streven naar een gezonde en veilige leefomgeving voor mens, plant en dier. Het beschermen van de milieu- en leefomgevingkwaliteit is veelal op Europees en nationaal niveau geregeld. Daarbij zijn diverse taken en verantwoordelijkheden bij de provincie neergelegd. Deze taken, gericht op het beschermen van de kwaliteit van lucht, water en bodem en het verbeteren van de verkeersveiligheid, waterveiligheid en externe veiligheid, zijn daarmee van provinciaal belang.

## *2.4.2 Fysiek-ruimtelijke ontwikkelingen*

### Economische ontwikkeling en werkgelegenheid
Het regionale economische vestigingsklimaat is van provinciaal belang. Wij streven naar voldoende, gevarieerde, aantrekkelijke en vitale vestigingsmogelijkheden op regionale bedrijventerreinen en andere stedelijke werklocaties. Ook willen we in het landelijk gebied voldoende ontwikkelingsmogelijkheden bieden voor landbouw, recreatie en toerisme en bedrijvigheid.

Van provinciaal belang is ook een goed gespreid en gevarieerd aanbod van regionale werklocaties, aansluitend bij de vraag (zowel kwantitatief als kwalitatief) vanuit ondernemingen. Deze locaties moeten goed bereikbaar zijn. Verder wijzen we locaties aan voor milieuhinderlijke bedrijvigheid.

De landbouw moet in de provincie voldoende mogelijkheden hebben voor schaalvergroting en voor de productie van energie. Ook dit is een provinciaal belang.

Drenthe moet aantrekkelijk blijven voor recreanten en toeristen. Van provinciaal belang is daarom het verbeteren en vernieuwen van het bestaande aanbod van verblijfs- en dagrecreatie en van de toeristisch-recreatieve infrastructuur.

Zowel de landbouw- als de toeristisch/recreatieve sector spelen een belangrijke rol bij het behouden en ontwikkelen van de kernkwaliteiten.

### Demografische ontwikkeling
Structurele bevolkingsdaling is voor de provincie een nieuw fenomeen. Dalende bevolkingsaantallen kunnen leiden tot concurrentie om bewoners en bedrijven. Dit vraagt om nieuwe, bovenlokale visies op de inrichting van de openbare ruimte. Wij zien het als een bestuurlijke uitdaging om de demografische ontwikkeling samen met de gemeenten in goede banen te leiden. Het is dus een provinciaal belang om een adequate strategie te ontwikkelen voor krimpgebieden, met aandacht voor wonen, leefbaarheid, bereikbaarheid en arbeid.

### Wonen
Wij streven naar aantrekkelijke, gevarieerde en leefbare woonmilieus die voorzien in de woonvraag. Het maken van bovenlokale afspraken hierover is van provinciaal belang. Gemeenten werken hun aandeel in het woonaanbod en de woonmilieus uit in de gemeentelijke structuurvisie of het woonplan. Zij houden daarbij rekening met de huidige kernenstructuur in de gemeente en de behoefte aan verschillende woonmilieus.

### Steden en stedelijke netwerken

De stedelijke centra maken Drenthe voor haar inwoners en voor bezoekers extra aantrekkelijk. Wij streven naar steden met een onderscheidende identiteit, gebaseerd op historische of gebiedskenmerken. Deze differentiatie is van provinciaal belang. Dat geldt ook voor ontwikkelingen die bijdragen aan het bruisende karakter van de steden.

Van provinciaal belang is dat de stedelijke netwerken 'robuust' zijn. Daaronder verstaan we dat de steden samenhangen, samenwerken en complementair zijn. Dit is nodig voor een toekomstbestendige ontwikkeling van mobiliteit, woon- en werklocaties, werkgelegenheid en voorzieningen.

### Klimaatverandering

Wij streven naar een leefomgeving die de langetermijnveranderingen in het klimaat en weersextremen kan opvangen. Hiervoor is een klimaatbestendig watersysteem cruciaal. De beleidsverantwoordelijkheid voor de kwaliteit en kwantiteit van (grond)water ligt bij de provincie en is daarmee van provinciaal belang.

### Duurzame energievoorziening en gebruik van de ondergrond

Onze ambitie is een betrouwbare en betaalbare energievoorziening met een beperkte uitstoot van broeikasgassen. Van provinciaal belang is daarom het benutten van de mogelijkheden voor duurzame energieopwekking en -distributie, onder andere door het bieden van voldoende mogelijkheden voor ruimtelijke ontwikkeling. Ook het besparen van energie, het zorgvuldige gebruik van de ondergrond voor de energiewinning, de opslag van $CO_2$, groen gas en aardgas en de energie-infrastructuur zijn van provinciaal belang. De provincie voert hierbij de regie over de ruimtelijke ontwikkeling.

### Mobiliteit en bereikbaarheid

Voor onze ambities op het gebied van wonen, werken en recreëren moet onze provincie veilig en goed te bereiken zijn, ook internationaal. Wij willen voorwaarden creëren voor een duurzame ontwikkeling van de mobiliteit. De samenhang en de betrouwbaarheid van (inter)regionale netwerken voor auto, openbaar vervoer, fiets en goederen door de lucht en over weg, spoor en water zijn daarom van provinciaal belang, evenals de verknoping met de (inter)nationale netwerken.

### Natuur en landschap

De Ecologische Hoofdstructuur, de verschillende Drentse landschapstypen en de diversiteit in landschaptypen zijn voor ons van provinciaal belang.

### Multifunctionaliteit

Op veel plekken in de provincie komen verschillende gebruiksfuncties samen. Een goede verweving van deze functies is van provinciaal belang. Het gaat ons hierbij om het verbinden van stad en land, het verweven van landbouw, natuur en water in het landelijk gebied en het benutten van de kernkwaliteiten voor de plattelandseconomie.

### Cultuur en sport

We streven naar een bruisende provincie die uitdaagt tot bewegen en inspireert met culturele activiteiten. Sport- en cultuurparticipatie en de infrastructuur die hiervoor nodig is, zijn van provinciaal belang.

# 3. Strategie

## 3.1 Robuuste systemen en multifunctionele gebieden

Om onze ambities te kunnen verwezenlijken, maken we een onderscheid tussen 'robuuste systemen' en 'multifunctionele gebieden'.

### Robuuste systemen

Er zijn vier 'systemen' die in onze ogen de dragers zijn voor de ruimtelijke ontwikkeling van Drenthe[4]:

- Sociaal-economische systeem
- Watersysteem;
- Natuursysteem;
- Landbouwsysteem.

Voor de gewenste ruimtelijke ontwikkeling van Drenthe moeten deze vier systemen 'robuust' zijn. Een systeem is robuust als een verstoring als gevolg van een ontwikkeling geen significante gevolgen heeft voor het functioneren ervan.

Binnen de robuuste systemen staat de ontwikkeling van de betreffende hoofdfunctie (wonen, werken, water, natuur of landbouw) voorop. Dit betekent dat de ontwikkeling van andere functies geen significante negatieve invloed mag hebben op het functioneren van de hoofdfunctie. Voor alle ontwikkelingen, dus ook die van de hoofdfunctie, geldt dat de ruimtelijke kwaliteit er door moet worden versterkt.

In sommige situaties komen twee robuuste systemen samen, met mogelijk conflicterende belangen. In die gevallen is het van belang maatwerk te leveren met betrekking tot de gewenste ontwikkeling.

Het robuuste watersysteem staat niet op zichzelf, maar valt samen met de andere systemen. Water leidt tot een verbijzondering van het natuur- en landbouwsysteem (zie paragraaf 4.3.2 en hoofdstuk 6).

### Multifunctionele gebieden

Naast de robuuste systemen kent Drenthe gebieden waar verschillende functies en ambities samenkomen. Het gaat hierbij vooral om de combinatie van landbouw, natuur, recreatie en landschappelijke waarden. Wij noemen deze gebieden multifunctionele gebieden. Kenmerkend hiervoor is dat er – in tegenstelling tot de robuuste systemen – geen sprake is van een hoofdfunctie die leidend is in de ordening. Deze gebieden hebben in onze visie een eigen functie-indeling gekregen (zie paragraaf 4.4).

## 3.2 Ruimtelijke kwaliteit

Wij willen ontwikkelingen stimuleren die een bijdrage leveren aan de ruimtelijke kwaliteit van Drenthe. Deze kwaliteit zit voor ons in het zorgvuldig gebruik maken van de ruimte, het behouden en waar mogelijk versterken van de kernkwaliteiten en het waarborgen van de kwaliteit van het milieu en de leefomgeving.

Wij kijken niet alleen naar de bovengrond, maar houden ook rekening met de eigenschappen en functies van de ondergrond. Onze ondergrond kent een lange ontstaansgeschiedenis en is kwetsbaar voor veranderingen. Het is daarom noodzakelijk dat we hier zorgvuldig mee omgaan. De ondergrond is medestructurerend voor de bovengrondse ontwikkelingen.

[4] *'Drenthe kiest, richtinggevende beleidskeuzes voor het nieuwe omgevingsbeleid Drenthe'.*

Bij ontwikkelingen maken we gebruik van de structurerende werking van:
- De waterinfrastructuur (voor landbouw, natuur en landschap);
- De verkeers- en vervoersinfrastructuur (voor de stedelijke ontwikkeling en recreatie en toerisme);
- De energie-infrastructuur en de energiepotentie van de ondergrond (voor de ontwikkeling van een duurzame energievoorziening).

Om zorgvuldig ruimtegebruik in Drenthe te stimuleren, streven we naar het bundelen van wonen en werken. We laten verdichting vóór uitbreiding gaan. Extra ruimte voor wonen en werken is er in (of aansluitend op) het bestaande bebouwde gebied en gebundeld rond de regionale voorzieningen voor infrastructuur en openbaar vervoer. Uiteraard is het niet de bedoeling dat dit streven ten koste gaat van cultuurhistorisch waardevolle dorpskernen. In zulke situaties zoeken we met de betrokken partijen naar een maatwerkoplossing.

### 3.3 Rol en sturing

De nieuwe Wro en andere ontwikkelingen in het binnenlandse bestuur leiden tot een veranderende rol van overheden. De provincie richt zich meer op haar kerntaken zoals overeengekomen in het bestuursakkoord tussen rijk, provincie en gemeente. Dit heeft tot gevolg dat wij voor sommige onderwerpen niet langer (alleen) de verantwoordelijkheid dragen. Dit geldt bijvoorbeeld voor taken binnen het sociale domein. Wij hebben het provinciaal belang in deze omgevingsvisie afgestemd op onze kerntaken.

Door scherp te benoemen wat van provinciaal belang is, ontstaat een verschuiving in beleidsverantwoordelijkheid. Daar waar wij onderwerpen loslaten, moeten deze door andere partijen (in de meeste gevallen: gemeenten) worden ingevuld. Bijvoorbeeld: waar de provincie in het verleden verantwoordelijk was voor de kwaliteit van alle natuurwaarden in Drenthe, kiezen we er nu voor een deel van de verantwoordelijkheid bij de gemeenten te leggen. Wij willen hierbij voorkomen dat onderwerpen ‘over de schutting worden gegooid’. Daarom investeren we in kennisoverdracht, samenwerking en ontwikkelkracht. De nieuwe vorm van ontwikkelingsgerichte samenwerking wordt zichtbaar bij het schetsen van hoe het provinciaal belang doorwerkt in gebiedsopgaven. Een belangrijke voorwaarde voor ons voor effectieve samenwerking is een gedragen en eenduidige afbakening van wederzijdse ambities en verantwoordelijkheid. Onze uitgangspunten hierbij zijn ‘vertrouwen’ en ‘gezamenlijke verantwoordelijkheid voor Drenthe’.

Dit vertrouwen uit zich de instrumenten die we kiezen om onze ambities te realiseren. In eerste instantie blijven we zo veel mogelijk weg bij verplichtende instrumenten, zoals een verordening. Door in een vroeg stadium het overleg te zoeken, vertrouwen wij er op dat er voldoende draagvlak is voor een gezamenlijk gedragen standpunt. Mocht na verloop van tijd blijken dat deze werkwijze onvoldoende effect sorteert, dan nemen we meer verplichtende instrumenten alsnog in overweging. De juridische consequenties van de algemene maatregel van bestuur Ruimte van het Rijk vertalen we door nadat provinciale staten de Omgevingsvisie heeft vastgesteld (zie paragraaf 7.2).

In onze Omgevingsvisie neemt het stelsel van kernkwaliteiten een belangrijke plaats in. De kernkwaliteiten die van provinciaal belang zijn, staan op kaart 2. Onze inzet is deze kernkwaliteiten te behouden en waar mogelijk te ontwikkelen. Het koesteren en behouden van de kernkwaliteiten die niet op de kaart zijn aangegeven, is een gemeentelijke verantwoordelijkheid.

In de Omgevingsvisie verwoorden wij onze ambities voor de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Drenthe. Deze ambities willen wij samen met onze partners verder vorm geven. We hebben duidelijk aangegeven welke ontwikkelingen in onze ogen ongewenst zijn, bijvoorbeeld uitbreiding van intensieve veehouderij. Wij gaan er vanuit dat onze partners deze mening respecteren en deze laten doorwerken in hun visie en beleid. Onze visie op sturing en instrumenten wordt in hoofdstuk 7 nader toegelicht.

# 4. Uitwerking van de strategie

## 4.1 Ontwikkelen met ruimtelijke kwaliteit

Ruimtelijke kwaliteit is een begrip waarvoor geen scherpe definitie bestaat. Voor ons is ruimtelijke kwaliteit een optelsom van de gebruikswaarde, de belevingswaarde en de toekomstwaarde. Wij vinden dat een omgeving een goede ruimtelijke kwaliteit heeft wanneer deze geschikt is voor mens, plant en dier. We bedoelen een omgeving die mooi is, waar mensen zich thuis voelen, waar de historie van de streek kan worden beleefd, waar lucht, bodem en water schoon zijn, waar huizen, bedrijven en wegen een logische plek kennen. Kortom: een omgeving die mede door deze kenmerken aantrekkelijk is voor vestiging en verblijf.

De ruimtelijke kwaliteit van Drenthe is hoog. Het tot dusver gevoerde ruimtelijk beleid heeft ertoe geleid dat ontwikkelingen nauwelijks los van de ondergrond en los van de cultuurhistorische basis hebben plaatsgevonden. Er is evenwicht tussen stad en platteland, tussen rust en dynamiek, tussen historie en het heden. Ons landschap is rijk aan herinneringen aan vroegere bewoning, kent karakteristieke bebouwingspatronen en borgt hoge natuurwaarden. In Drenthe kan nog steeds openheid, rust, ruimte en duisternis worden ervaren. Deze aspecten worden in de rest van het land steeds zeldzamer en worden door onze samenleving steeds meer gewaardeerd.

De kernkwaliteiten vormen voor ons de belangrijkste basis voor het begrip ‘ruimtelijke kwaliteit’. Daarnaast zijn voor ons zorgvuldig ruimtegebruik en milieu- en leefomgevingkwaliteit van belang.

### *4.1.1 Kernkwaliteiten*

De kernkwaliteiten dragen bij aan de samenhang, identiteit en herkenbaarheid van de omgeving. Omdat de benoemde kernkwaliteiten niet allemaal goed te duiden zijn als factoren in het fysiek-ruimtelijk domein, hebben wij ze vertaald naar indicatoren. Rust is vertaald naar stilte en duisternis. Ruimte staat voor de openheid van het landschap. Onder natuur verstaan we natuur binnen de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Landschap is vertaald naar diversiteit en gaafheid van landschapstypen. Oorspronkelijkheid hebben we concreet gemaakt in cultuurhistorische, archeologische en aardkundige waarden. Veiligheid staat voor sociale, externe en verkeersveiligheid. De kernkwaliteiten naoberschap, menselijke maat en kleinschaligheid zijn lastig ruimtelijk te duiden, maar zijn meegenomen in het begrippen ‘leefbaarheid’ en ‘passend bij Drenthe’.

| Kernkwaliteiten | Indicatoren |
|---|---|
| Rust | Stilte en duisternis |
| Ruimte | Openheid van het landschap |
| Natuur | Natuur binnen de Ecologische hoofdstructuur |
| Landschap | Diversiteit en gaafheid van landschapstypen |
| Oorspronkelijkheid | Cultuurhistorische, archeologische en aardkundige waarden |
| Veiligheid | Sociale, externe en verkeersveiligheid |
| Naoberschap<br>Menselijke maat<br>Kleinschaligheid (Drentse schaal) | Leefbaarheid<br>Passend bij Drenthe |

## Kernkwaliteitenkaart

Wij hebben de kernkwaliteiten die van provinciaal belang zijn, aangegeven op kaart 2 (Kernkwaliteiten). De kernkwaliteiten die niet op de kaart zijn aangegeven, vallen onder de verantwoordelijkheid van de gemeenten. In paragraaf 4.2 worden de kernkwaliteiten verder uitgewerkt.

In een aantal gebieden komen veel verschillende kernkwaliteiten samen. Deze gebieden zijn op de kaart globaal aangegeven (Drentsche Aa, Dwingelderveld, Drents-Friese Wold, Hondsrug, Havelterberg, de kop van Drenthe en het Reestgebied). Voor deze gebieden geldt dat:

- de samenhang van kernkwaliteiten in deze gebieden van provinciaal belang is;
- een integrale provinciale advisering voor deze gebieden prioriteit heeft;
- de inzet van provinciale middelen (waaronder subsidies) voor behoud en ontwikkeling van de kernkwaliteiten in deze gebieden prioriteit heeft.

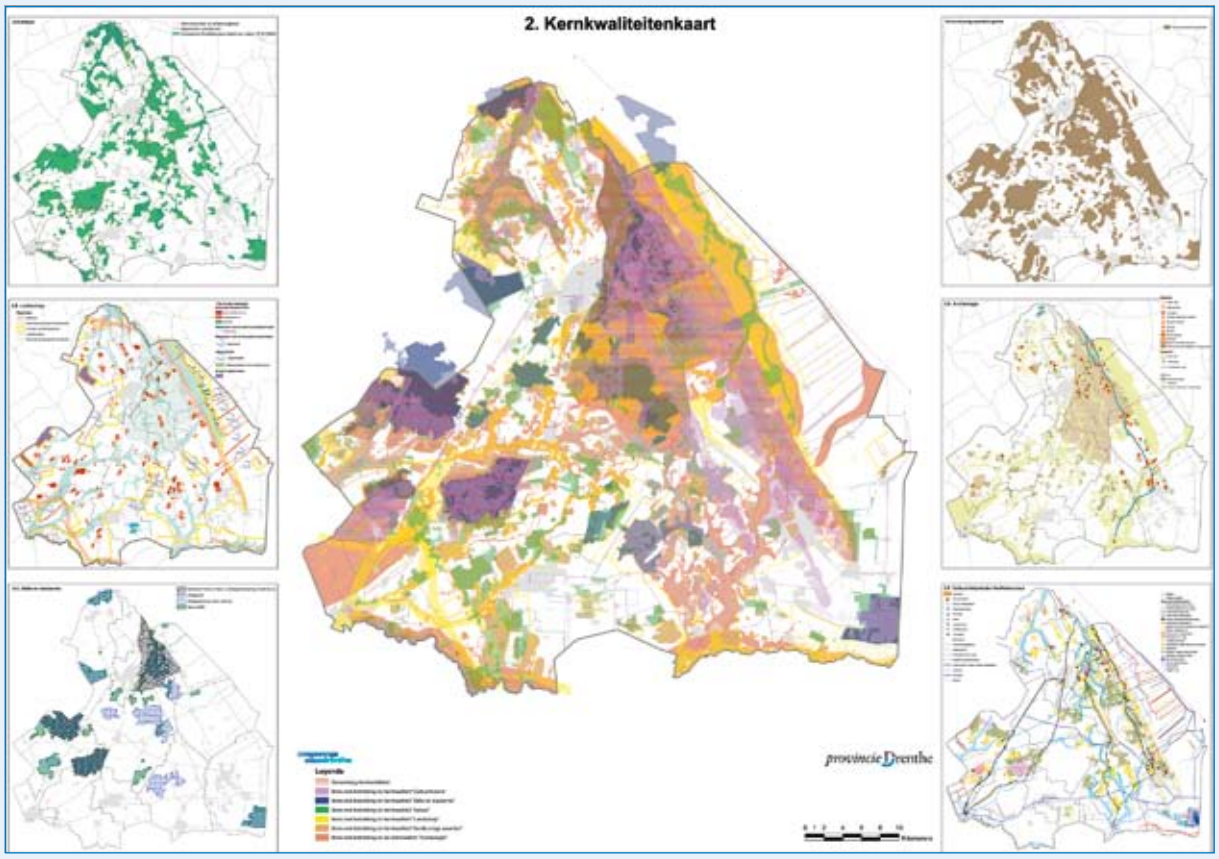


*Kaart 2. Kernkwaliteiten*

## Kernkwaliteiten binnen de bebouwde kom

De verantwoordelijkheid voor de kernkwaliteiten binnen de bebouwde kom ligt bij de gemeente. Een uitzondering hierop wordt op gemaakt voor archeologie en in specifieke gevallen voor cultuurhistorie. Het provinciaal belang voor archeologie geldt wel binnen de bebouwde kom als de betreffende kern is opgenomen op de kaart cultuurhistorische hoofdstructuur.

### *4.1.2 Zorgvuldig ruimtegebruik*

Wij willen zorgvuldig omgaan met de beschikbare ruimte in onze provincie. Grootschalige bouwplannen en uitbreidingen in het landelijk gebied, los van bestaande bebouwingslocaties, zijn niet vanzelfsprekend. Wij vinden dat gemeenten bij nieuwbouwplannen een werkwijze moeten hanteren die leidt tot zorgvuldig ruimtegebruik. Zorgvuldig ruimtegebruik is van provinciaal belang.

### SER-ladder en bundelingsbeleid

Voor het inpassen van ruimtevragende functies stellen wij voor de SER-ladder als denkmodel te hanteren. Deze methode, geïntroduceerd door de Sociaal-Economische Raad, helpt een goede afweging te maken bij het inpassen van ruimtebehoefte voor wonen, bedrijvigheid en infrastructuur. Het model stelt onder meer dat extra ruimte voor wonen en werken zo veel mogelijk moet worden gezocht in of aansluitend aan bestaand bebouwd gebied en gebundeld rond de regionale infrastructuur en de openbaarvervoervoorzieningen.

Met bundeling en intensivering van verstedelijking ontstaat voldoende massa voor hoogwaardige voorzieningen. De verzorgingsfunctie van stedelijke centra wordt daardoor versterkt en er ontstaan kansen voor het verbeteren van de bereikbaarheid met openbaar vervoer.

Wij willen de mogelijkheden nagaan om het denkmodel van de SER-ladder ook toe te passen bij het ontwikkelen van recreatie en toerisme en landbouw.

**SER-ladder**

1. Gebruik de ruimte die al beschikbaar is gesteld voor een bepaalde functie of door herstructurering beschikbaar gemaakt kan worden.
2. Maak optimaal gebruik van de mogelijkheden om door meervoudig ruimtegebruik de ruimteproductiviteit te verhogen.
3. Indien het voorgaande onvoldoende soelaas biedt, is de optie van uitbreiding van het ruimtegebruik aan de orde. Daarbij dienen de verschillende relevante waarden en belangen goed te worden afgewogen in een gebiedsgerichte aanpak. Door een zorgvuldige keuze van de locatie van ‘rode’ functies en door investeringen in kwaliteitsverbetering van de omliggende groene ruimte moet worden verzekerd dat het meerdere ruimtegebruik voor wonen, bedrijventerreinen of infrastructuur de kwaliteit van natuur en landschap respecteert en waar mogelijk versterkt.

Een logisch gevolg van onze keuze voor zorgvuldig ruimtegebruik is dat wij sturen op herstructurering. Dit geldt voor wonen en werken in het stedelijk gebied én het landelijk gebied (zie paragraaf 4.3.1).

### *4.1.3 Milieu- en leefomgevingkwaliteit*

De milieubelasting in Drenthe is relatief gering en neemt, met uitzondering van ammoniak, steeds verder af. De gewenste kwaliteit wordt echter nog niet overal bereikt. Wij willen dat in Drenthe minimaal aan de wettelijke milieunormen wordt voldaan, en streven naar behoud en waar mogelijk verbetering van de huidige milieu- en leefomgevingskwaliteit.

De uitvoering van het milieubeleid in Drenthe wordt in sterke mate gestuurd door Europese en landelijke wet- en regelgeving. Ons milieubeleid richt zich in hoofdlijnen op het vroegtijdig aanhaken bij processen in de ruimtelijke ordening, het opnemen van eisen in milieuvergunningen, het saneren van situaties die niet aan de milieunorm voldoen, het concentreren en zoneren van milieuhinderlijke bedrijven en het verlenen van subsidies.

### Leefomgevingskwaliteit en ruimtelijke ordening

De sleutel voor behoud en verbetering van de leefomgevingskwaliteit ligt in een goede samenwerking met de gemeenten. Het is een gemeentelijke taak om bij het ontwerpen en inrichten van de fysieke leefomgeving rekening te houden met milieuaspecten als water, bodem en luchtkwaliteit, geluid-, geur- en lichthinder en externe veiligheid. Van provinciaal belang zijn milieueffecten en externe veiligheidseffecten die de gemeentegrenzen overschrijden of samenhangen met provinciale verantwoordelijkheden. Daarom is leefomgevingskwaliteit een structureel onderwerp van overleg tussen provincie en gemeenten. Hierdoor kunnen we gezamenlijk in een vroegtijdig stadium kansen signaleren voor het verbeteren van de leef-omgevingskwaliteit en mogelijke knelpunten voorkomen en aanpakken, al dan niet gebiedsgericht.

Er kunnen zich situaties voordoen waarin een gewenste ruimtelijke ontwikkeling alleen mogelijk is als de grenswaarden voor een goede milieukwaliteit worden overschreden, zelfs na het treffen van overlast-beperkende maatregelen. Voor dit soort gevallen wordt de stad-en-milieubenadering toegepast (een integrale benadering van milieu en ruimtelijke ordening in de ruimtelijke planvorming). Het uitgangspunt daarbij is dat de betrokken partijen al het redelijke moeten doen om overschrijding van de grenswaarden te voorkomen.

### Milieuvergunningverlening, toezicht en handhaving

De provincie is op grond van de Wet Milieubeheer verantwoordelijk voor het verlenen van milieu-vergunningen aan grote industriële inrichtingen en bedrijven die afvalstoffen verwerken. Ook houdt de provincie toezicht op de naleving van de verleende vergunningen. Via vergunningvoorschriften streeft de provincie naar zo laag mogelijke emissies, een zuinig gebruik van energie, (grond)water en grondstoffen en de toepassing van de best beschikbare technieken. Daarnaast wordt samen met de bedrijven gezocht naar mogelijkheden voor ketenvorming en/of bundeling van productieprocessen.

Met de toekomstige Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) wordt geregeld dat een initiatiefnemer kan volstaan met één vergunningaanvraag voor verschillende activiteiten. Voor het verlenen en handhaven van deze omgevingsvergunningen zal, onder de regie van de provincie, een Regionale Uitvoeringsdienst worden opgericht. In deze dienst worden verschillende provinciale en gemeentelijke uitvoeringstaken ondergebracht. De uitvoeringsdienst zal volgens de huidige planning op 1 januari 2012 operationeel zijn.

### Vestiging van milieuhinderlijke bedrijven

Wij verwachten van gemeenten dat bij het inrichten van bedrijventerreinen de VNG-systematiek ‘Bedrijven en Milieuzonering’ wordt toegepast. De vestiging van milieuhinderlijke bedrijven vraagt om een zorgvuldige ruimtelijke inpassing. In onze optiek moeten bedrijven die vallen in de milieucategorieën 4, 5 en 6 van de VNG-systematiek zich vestigen op daartoe geschikte regionale bedrijventerreinen. Op dit moment is er voor deze bedrijven fysieke en milieuhygiënische ruimte op het Bargermeer in Emmen, het Europark en Leeuwerikenveld II in Coevorden, het Tweesporenland/MERA-terrein in Wijster en Oevers D in Meppel. Vestiging buiten deze terreinen sluiten we uit.

Bij de regionale afstemming over bedrijventerreinen (zie paragraaf 4.3.1) willen we zowel aandacht besteden aan het inpassen van milieuhinderlijke bedrijven als aan de vestigingsmogelijkheden in relatie tot de vraag vanuit de markt.

De provincie gaat zich inspannen, samen met de grondeigenaren Attero Noord en de gemeente Midden-Drenthe, om het Tweesporenland/MERA-terrein snel te ontwikkelen als energietransitiepark (ETP) (zie paragraaf 4.7).

## Luchtkwaliteit en geurhinder

Momenteel worden nergens in de provincie de wettelijke grenswaarden voor luchtkwaliteit overschreden. We willen de huidige luchtkwaliteit behouden en waar mogelijk verbeteren. Daartoe is het Provinciaal Actieplan Luchtkwaliteit Drenthe 2009-2012 opgesteld. Jaarlijks rapporteert de provincie over de luchtkwaliteit aan het Rijk. Eens in de drie jaar moet de actuele luchtkwaliteit met een onderzoek in kaart worden gebracht.

De belangrijkste veroorzakers van geur zijn de landbouw en de industrie. Het beheersen van de geurhinder van de landbouw is geregeld in de Wet geurhinder en veehouderij, en valt onder de gemeentelijke verantwoordelijkheid. De geuroverlast van bedrijven wordt gereguleerd met de milieuvergunning. Omdat bedrijven en woningen steeds dichter bij elkaar komen, vraagt het aspect geur steeds meer om een beleidskader. Daarom stellen we in 2010 een eigen geurbeleid vast voor onze vergunningverlening.

## Bodemkwaliteit en bodemsanering

Wij willen de bodemkwaliteit in onze provincie bewaken en waar mogelijk verbeteren, en streven naar een duurzaam beheer van de bodem. In onze Bodemnota 'Werk maken van eigen bodem' uit 2008 hebben wij aangegeven wat het belang van een goede bodemkwaliteit is. In deze nota zijn beleidsregels vastgelegd die de provincie hanteert voor het uitvoeren van bodemsaneringen. (Nadere regels zijn vastgelegd in de Provinciale Omgevingsverordening.) In 2010 stellen wij, als uitwerking van deze Omgevingsvisie, een Bodemvisie vast. Deze vormt de beleidsbasis voor de aanpak en verbetering van de bodemkwaliteit.

De provincie is op grond van de Wet Bodembescherming het bevoegde gezag voor het uitvoeren van bodemsaneringen. In Drenthe worden circa 40.000 locaties verdacht van bodemverontreiniging. Daarvan zijn er ongeveer 300 spoedeisend: ze vormen een potentieel onaanvaardbaar risico voor mensen, het ecosysteem of verdere verspreiding. In 2030 willen we de bodemverontreiniging in de provincie beheersbaar hebben gemaakt door kosteneffectief en functiegericht te saneren en beheren. De ernstige gevallen van bodemverontreiniging met onaanvaardbare risico's willen we voor 2015 saneren of beheersen.

We geven prioriteit aan de aanpak van spoedlocaties zoals opgenomen in het 'Convenant bodemontwikkelingsbeleid en aanpak spoedlocaties' (juli 2009). Het 'Bodemberaad', waarin alle Drentse gemeenten zitting hebben, vormt voor ons een belangrijk overlegorgaan waar in de geest van dit convenant afspraken worden gemaakt over de uitvoering van bodemsaneringstaken.

De uit te voeren bodemonderzoeken en -saneringen worden opgenomen in vijfjarenprogramma's. Op basis hiervan stelt het Rijk financiële middelen beschikbaar. Er zijn drie sporen: ISV-budget voor saneringen in het stedelijk gebied, het WBB-budget voor saneringen in het landelijk gebied en de bedrijvenregeling voor saneringen op bedrijventerreinen. De meeste saneringen (moeten) worden uitgevoerd door bedrijven, gemeenten en particulieren. Alleen in uitzonderlijke situaties worden saneringen door de provincie voorbereid en uitgevoerd.

Wij wijzen het opbergen van afvalstoffen in de ondergrond af, vanuit onze zorg voor de bodem en de Drentse ondergrond. Een uitzondering daarop vormt de opslag van injectiewater uit de delfstoffenwinning. De opslag van dit water beoordelen wij aan de hand van een daarvoor opgesteld beoordelingskader.

Samen met een groep van ongeveer honderd melkveehouders hebben we goede resultaten bereikt met het project 'Bedreven Bedrijven' (2001-2006). Door de stikstof in de kringloop binnen het melkveebedrijf beter te benutten, werd de uitstoot van zowel ammoniak als nitraat gereduceerd. De bodem heeft een centrale rol in deze kringloop. Met het traject 'Duurzaam boer blijven in Drenthe' blijven wij deze wijze van duurzame melkveehouderij stimuleren.

### Verkeerslawaai

Wij streven ernaar dat nergens in de provincie de wettelijk vastgestelde grenswaarden voor verkeerslawaai worden overschreden. De provinciale wegen met een verkeersintensiteit van meer dan zes miljoen verkeersbewegingen per jaar voldoen al aan de normen. Dat geldt nog niet voor de provinciale wegen met jaarlijks ten minste drie miljoen verkeersbewegingen. De verwachting is dat langs deze wegen maatregelen nodig zijn om de geluidbelasting op woningen te verminderen. Daartoe stellen wij, conform de EU-richtlijn Omgevingslawaai, in 2013 een actieplan op.

Voor de provinciale wegen waar knelpunten bekend zijn, zoeken we bij het reguliere onderhoud naar geschikte oplossingen, zoals het toepassen van stil asfalt.

Binnenkort geeft de Regelgeving Burgerluchthavens en Militaire luchthavens (RBML) ons bevoegdheden over alle luchtvaartactiviteiten en luchthavens, met uitzondering van Groningen Airport Eelde. Bij eventuele verzoeken voor nieuwe luchtvaartactiviteiten is ons uitgangspunt dat de wettelijke normen niet overschreden mogen worden. Ook moet rekening worden gehouden met de regelgeving over Natura2000- en stiltegebieden.

### Industrielawaai en lawaaisport

De provincie is op grond van de Wet geluidhinder beheerder van de geluidszone van twintig gezoneerde bedrijventerreinen, geluidsportcentra en motorcrossterreinen. Dit betekent dat de provincie erop toeziet dat binnen de geluidzone niet meer geluid wordt geproduceerd dan is toegestaan. Gevoelige bestemmingen, zoals woningen, moeten bovendien op voldoende afstand van de gezoneerde terreinen blijven.

Het provinciale beleid is erop gericht lawaai te concentreren. Geluidproducerende industrie moet zich vestigen op daarvoor geschikte bedrijventerreinen. Lawaaisport mag in principe alleen worden bedreven op de bestaande geluidsportcentra in Assen, Roden en Emmen. Daarnaast heeft Drenthe twee lokale motorsportterreinen, in Zuidwolde en Westerbork. Wij werken niet mee aan het ontwikkelen van nieuwe geluidsportcentra of motorcrossterreinen. Uitbreiding van de gebruiksmogelijkheden van het motorcross-terrein in Zuidwolde en Westerbork staan wij niet toe, conform de afspraken die zijn gemaakt bij de oprichting.

Uitbreiding van de bestaande lawaaisportactiviteiten is alleen mogelijk binnen de bestaande geluidszone. Dit zal worden beoordeeld bij een milieuvergunningaanvraag. Bij het verlenen van vergunningen zijn wij zeer terughoudend met het toestaan van activiteiten in de nacht.

Voor het TT-circuit in Assen gelden extra beperkingen, aanvullend op de geluidszone en de maximaal toelaatbare geluidsniveaus die door de minister zijn vastgesteld. Op het circuit mogen jaarlijks ten hoogste twaalf evenementen van het type 0 (popconcerten, dan wel festivals) of van het type 1 (waaronder groot-schalige internationale motorsportevenementen) worden gehouden. Daarnaast is er een maximum van 27 dagen voor evenementen van het type 2 (waaronder motorsportevenementen die minder geluid produceren dan type 1). Binnen de kaders van de ‘12-dagenwet’ wordt bekeken of de twaalf toegestane dagen op het TT-circuit flexibeler kunnen worden benut met meerdere soorten grootschalige evenementen (waaronder autoraces). Daarnaast werken we samen met diverse belanghebbende partijen aan een visie op de verdere ontwikkeling van het TT-circuit, in samenhang met de milieukwaliteit van het gebied.

### Externe veiligheid

De provincie heeft een regiefunctie voor de externe veiligheid. Wij streven naar een samenleving waarin het basisveiligheidsniveau gegarandeerd is en de risico's op zware ongevallen zo veel mogelijk beperkt zijn. De huidige risicosituatie in Drenthe is weergegeven op de externe veiligheidskaart (www.risicokaart.drenthe.nl). Ons externe veiligheidsbeleid is nader uitgewerkt in de Structuurvisie externe veiligheid (2007). Daarin zijn ondermeer de uitgangspunten geformuleerd voor een strenge regulering van risicovolle bedrijven. Voor een verantwoord en doelmatig vestigingsbeleid kiezen we ervoor deze risicovolle bedrijven te concentreren op daartoe geschikte bedrijventerreinen. Deze terreinen zijn vaak ook geschikt voor milieuhinderlijke bedrijven. Ook dient, op basis van het Besluit externe veiligheid inrichtingen (Bevi), bij ruimtelijke plannen en milieuvergunningverlening rekening te worden gehouden met het aspect externe veiligheid.

Samen met de gemeenten en de Hulpverleningsdienst van de Veiligheidsregio Drenthe hebben we een provinciaal uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid opgesteld. Voor de structurele samenwerking op dit gebied hebben de gemeenten, de provincie en de Hulpverleningsdienst een samenwerkingsconvenant getekend.

Bij ruimtelijke ontwikkelingen in de nabijheid van routes voor gevaarlijke stoffen wordt, vooruitlopend op rijksbeleid, geadviseerd rekening te houden met de externe veiligheidsrisico's.

## 4.2 Uitwerking kernkwaliteiten

### *4.2.1 Natuur*

Natuur neemt in deze Omgevingsvisie een dubbelrol in. Natuur is zowel een kernkwaliteit als een te ontwikkelen functie. De bestaande natuur binnen de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) beschouwen we als een kernkwaliteit. Onze ambitie ten aanzien van natuurontwikkeling is verwoord in paragraaf 4.3.3.

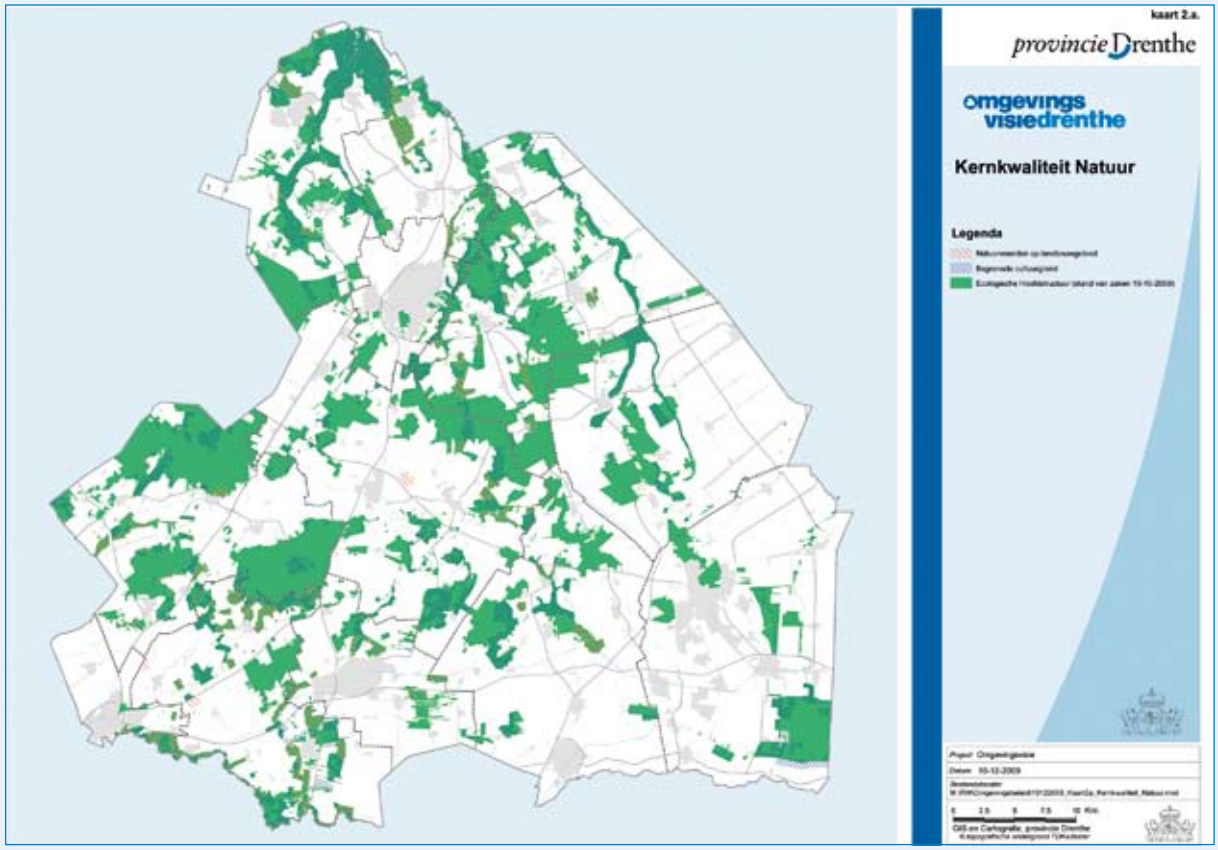


*Kaart 2.A. Natuur*

### *4.2.2 Landschap*

De kwaliteit en de diversiteit van het Drentse landschap dragen sterk bij aan het aantrekkelijke milieu om te wonen, te werken en te recreëren. De identiteit van het Drentse landschap wordt bepaald door de ontstaansgeschiedenis en de diversiteit aan landschapstypen.

Onze ambitie is het behouden en versterken van de verscheidenheid, de kwaliteit, de identiteit en de beleefbaarheid van het landschap. Van provinciaal belang is het behouden van landschapskenmerken en de onderlinge samenhang en het versterken van de verschillende landschapstypen. Op de Kernkwaliteitenkaart (kaart 2) hebben we aangegeven welke landschappen en onderdelen daarvan van provinciaal belang zijn. In Bijlage 1 zijn de verschillende landschapstypen nader omschreven.

Onze doelstellingen voor de kernkwaliteit landschap zijn:
- Het behouden en versterken van de ruimtelijke afwisseling van landschapstypen.
- Het behouden en versterken van de volgende karakteristieke kenmerken van de verschillende landschapstypen:
  - in esdorpenlandschap/esgehuchten: de essen en beekdalen;
  - in de veenkoloniën: de wijkenstructuur en de openheid;
  - in de ontginningskoloniën: bijzondere elementen, zoals de Maatschappij van Weldadigheid;
  - in het wegdorpenlandschap van de laagveenontginning: de openheid;
  - in het wegdorpenlandschap van de veenrandontginning: de kavelstructuur en de openheid.
- Het behouden en versterken van de karakteristieke macrogradiënt van het Drents Plateau.
- Het behouden en ontwikkelen van het Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa.

#### Landschaps- en wegpanorama

We willen de beleving van het Drentse landschap versterken. Als inspiratie introduceren we het concept van de 'landschaps- en wegpanorama's'. Dit zijn zichtlocaties van karakteristieke landschapstypen of het contrast tussen stad en land, gezien vanaf de hoofdinfrastructuur. Op de visiekaart (kaart 1, Visie 2020) zijn als landschapspanorama aangegeven:
- A28 Hoogeveen-Assen: de beleving van het landelijke beeld van Drenthe;
- N33 Assen-Gieten: de zichtbaarheid van het nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa.

Als wegpanorama zijn aangegeven:
- A28 Meppel-Hoogeveen;
- A37 Hoogeveen-Emmen: contrast tussen stad en land.

Het Rijk heeft op het traject A28 (Assen-Groningen) een snelwegpanorama aangewezen met als doel de beleving van het nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa te behouden. Hier op aansluitend willen we op dezelfde wijze omgaan met het tracé van de A28 tussen De Punt en Assen.

#### Hoogbouw

Wij vinden dat hoogbouw geen inbreuk mag maken op de beleving van het landschap in de (directe) omgeving van de steden. Met de gemeenten willen we vanuit een gezamenlijke visie nadere afspraken maken over de mogelijkheden van en de beperkingen voor hoogbouw. Hiervoor willen we 'Mooi Drenthe' benutten, een samenwerkingsverband tussen Drentse overheden en maatschappelijke organisaties met als doel de ruimtelijke kwaliteit van Drenthe te verbeteren. Voor gemeenten die al een hoogbouwvisie hebben vastgesteld, vormt deze uiteraard de basis voor de gezamenlijke visie.

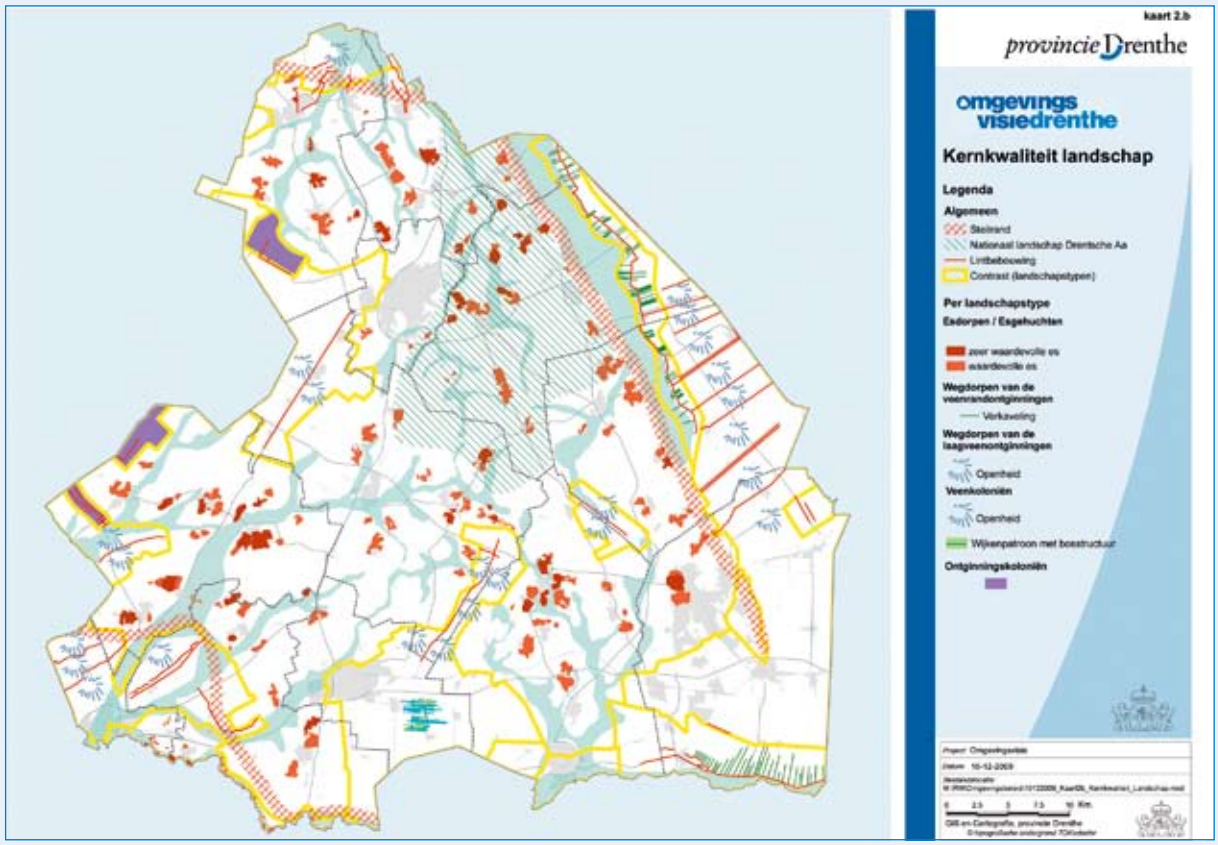


*Kaart 2.B. Landschap*

### *4.2.3 Oorspronkelijkheid*

De kernkwaliteit oorspronkelijkheid hebben we vertaald in cultuurhistorische, archeologische en aardkundige waarden.

> *Cultuurhistorische waarden betreffen het samenspel van historische landschappen, historische geografische elementen, monumentale gebouwen en archeologische vindplaatsen die iets vertellen over het verleden. Archeologische waarden zijn overblijfselen van menselijke activiteiten uit het verleden. Aardkundige waarden zijn natuurlijke variaties in het aardoppervlak van geomorfologische, geologische, bodemkundige en geohydrologische verschijnselen.*

Drenthe kent een voor Nederland uniek cultuurhistorisch landschap en telt veel archeologische en aardkundige waarden. De historische en prehistorische waarden van onze provincie zijn zeer bepalend voor de identiteit en de ruimtelijke kwaliteit van Drenthe. Wij beschouwen ze daarom ook van grote betekenis als 'drager' voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. Door objecten en structuren boven- en ondergronds in samenhang te bekijken, winnen ze aan betekenis voor onze woon-, werk en leefomgeving.

Wij hebben het provinciaal belang voor cultuurhistorie, archeologie en aardkundige waarden gedefinieerd. Cultuurhistorie, aardkundige waarden en archeologie maken deel uit van de Kernkwaliteitenkaart (bijlage 2).

## Cultuurhistorie

Ons beleid ten aanzien van cultuurhistorie is beschreven in het Cultuurhistorisch Kompas. Twee doelstellingen staan hierin centraal. Ten eerste willen we de cultuurhistorie herkenbaar houden. Wat wij tot de cultuurhistorie rekenen is vastgelegd in de Cultuurhistorische Hoofdstructuur (onderdeel van de Kernkwaliteitenkaart). Ten tweede willen we de ruimtelijke identiteit versterken. We doen dat door ruimtelijke ontwikkelingen te sturen vanuit samenhangende cultuurhistorische kwaliteiten, met respect en durf. Daarin is ruimte voor inspiratie en eigen afwegingen van onze partners.

Het veilig stellen van cultuurhistorische waarden en het tegelijkertijd bieden van ruimte voor ontwikkelingen vraagt om een heldere wijze van sturing. Wij maken onderscheid tussen drie sturingsniveaus: respecteren, voorwaarden stellen en eisen stellen. De sturingsniveaus zijn gebiedsgericht toegepast en weergegeven in de beleidskaart in het Cultuurhistorisch Kompas.

1. Respecteren: we richten ons op het waarborgen van de cultuurhistorische samenhang voor de toekomst. De initiatiefnemers hebben de verantwoordelijkheid om de cultuurhistorische hoofdstructuur als inspiratiebron te benutten. Wij beoordelen de plannen en initiatieven daarop.
2. Voorwaarden stellen: we stellen de cultuurhistorische samenhang als randvoorwaarde. De initiatiefnemers hebben daarmee de verantwoordelijkheid om vroegtijdig in het planproces inzichtelijk te maken op welke wijze ze de cultuurhistorische samenhang als een van de (ruimtelijke) onderleggers voor nieuwe plannen benutten. Wij zijn beschikbaar voor (het regelen van) begeleiding van het planvormingsproces, waarbij de kansen vanuit de cultuurhistorische samenhang uitgangspunt zijn.
3. Eisen stellen: wij sturen de ontwikkelingen in de (vanuit de cultuurhistorie bezien) gewenste richting. Van de initiatiefnemer verwachten wij dat de cultuurhistorische samenhang als dé drager voor nieuwe plannen wordt gebruikt. Ontwikkelingen bouwen op deze samenhang voort. Vanaf het begin bedingen we een plek in het planvormingsproces.

De gebieden waarop we ons zullen concentreren zijn:
- Het esdorpenlandschap rond Norg;
- De Drentse Hoofdvaart;
- De Havelterberg;
- Het esdorpenlandschap rond Mars- en Westerstroom;
- De Reest;
- Het Amsterdamscheveld;
- De Kop van Drenthe;
- De Drentsche Aa;
- De Maatschappij van Weldadigheid;
- De Hondsrug;
- De Monden.

Voor de richtinggevende ambities, karakteristiekbeschrijvingen en achtergronden voor deze gebieden, verwijzen wij naar het Cultuurhistorisch Kompas.

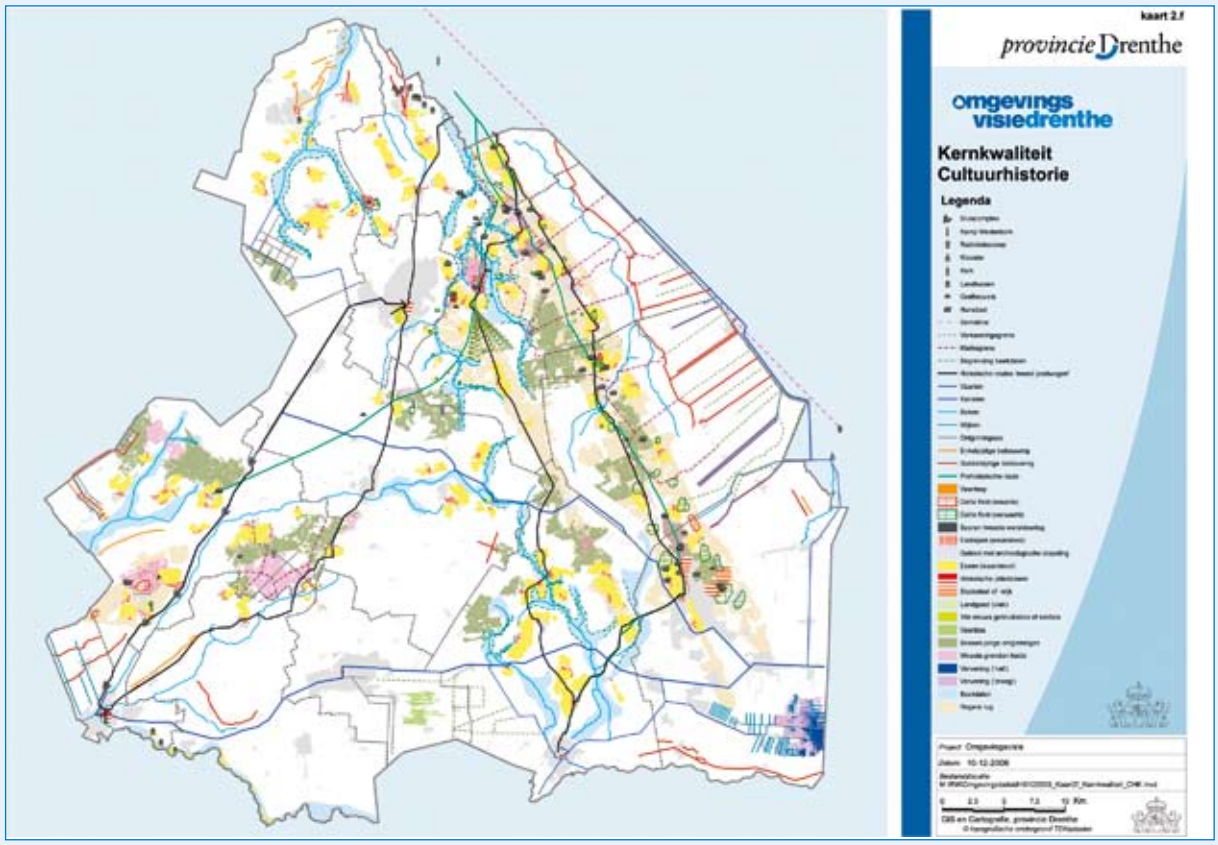


*Kaart 2.F. Cultuurhistorische Hoofdstructuur*

## Archeologie

Het archeologisch erfgoed is onze enige bron van informatie over de bewoningsgeschiedenis van onze provincie van de steentijd tot de middeleeuwen. Het merendeel van het archeologisch erfgoed is onzichtbaar en is daardoor zeer kwetsbaar voor ruimtelijke ontwikkelingen die met bodemingrepen gepaard gaan. Archeologische waarden zijn onvervangbaar en niet te compenseren. Daarom geven wij het archeologisch erfgoed een duidelijke plaats in ons ruimtelijk beleid.

De kaart Archeologie (zie kaart 2) geeft een totaaloverzicht van de archeologische waarden en verwachtingen die wij van provinciaal belang achten. Deze waarden zijn volgens ons essentieel om het verhaal van de regionale bewoningsgeschiedenis te kunnen vertellen, voor nu en voor toekomstige generaties. De archeologische waarden van provinciaal belang die samenhangen met de cultuurhistorische waarden of die ruimtelijk zichtbaar zijn, zijn terug te vinden op de kaart Cultuurhistorie (zie kaart 2).

Onze doelstellingen voor archeologie zijn:

- Het in de bodem bewaren (behoud ‘in situ’) van waardevol Drents archeologische erfgoed of – als dat niet mogelijk is – het opgraven en duurzaam veilig stellen (behoud ‘ex situ’) van het erfgoed in het Noordelijk Archeologisch Depot in Nuis;
- Het op goede wijze uitvoeren van archeologisch onderzoek in het kader van ruimtelijke plannen;
- Het vergroten van het draagvlak voor het archeologisch erfgoed;
- Het ontsluiten van het ‘archeologische verhaal van Drenthe’.

In de praktijk zijn we vooral verantwoordelijk voor het inbrengen van het aspect archeologie bij ontgrondingen, m.e.r-procedures en bovenlokale ruimtelijke ontwikkelingen, zoals de landinrichting, waterberging, infrastructuur en natuurontwikkeling. De Wet archeologische monumentenzorg regelt daarnaast dat alle vondsten (en de opgravingsdocumentatie) uit archeologisch onderzoek in Drenthe, eigendom zijn van de provincie. Daartoe houden wij, samen met de provincies Groningen en Fryslân, het Noordelijk Archeologisch Depot in Nuis in stand. Hier wordt het archeologisch erfgoed ex situ op verantwoorde wijze beheerd. Wij staan voor een ruimhartig uitleenbeleid.

De sturing op het provinciaal belang archeologie komt overeen met die van Cultuurhistorie:

1. Respecteren en inspireren: ons uitgangspunt is dat alle behoudenswaardige vindplaatsen die op de Archeologische Monumentenkaart van Drenthe (AMK) staan en de nieuw ontdekte vindplaatsen niet ongezien kunnen verdwijnen.
2. Voorwaarden stellen: we sturen op een goede uitvoering van archeologisch onderzoek op de plekken die zijn aangegeven op de kaart Archeologie. Als hier archeologische waarden worden aangetroffen, verwachten wij dat deze door hun ruimtelijke spreiding, samenhang, zeldzaamheid, tijdsdiepte en goede fysieke kwaliteit van provinciaal belang zullen zijn. Of er voor bodemingrepen onderzoek vereist is, wordt bepaald door de gemeentelijke archeologische beleidsadvieskaart of, als deze er nog niet is, de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW derde generatie). Bij bodemingrepen in beekdalen, essen, Celtic fields, offerveentjes en de (pre)historische Hondsrugroute is altijd een archeologisch onderzoek nodig.
3. Eisen stellen: we hebben op de kaart de bekende en gewaardeerde archeologische vindplaatsen aangegeven waarvan wij vinden dat ze ‘in situ’ behouden moeten blijven voor toekomstige generaties. Voor de historische kernen van Coevorden en Meppel wordt hierop een uitzondering gemaakt. De hier aanwezige archeologische waarden zijn weliswaar van grote archeologische waarde, maar vanwege de ruimtelijke dynamiek is behoud ‘in situ’ hier meestal niet realiseerbaar. Wij sturen in dit geval op de uitvoering van goed onderzoek.

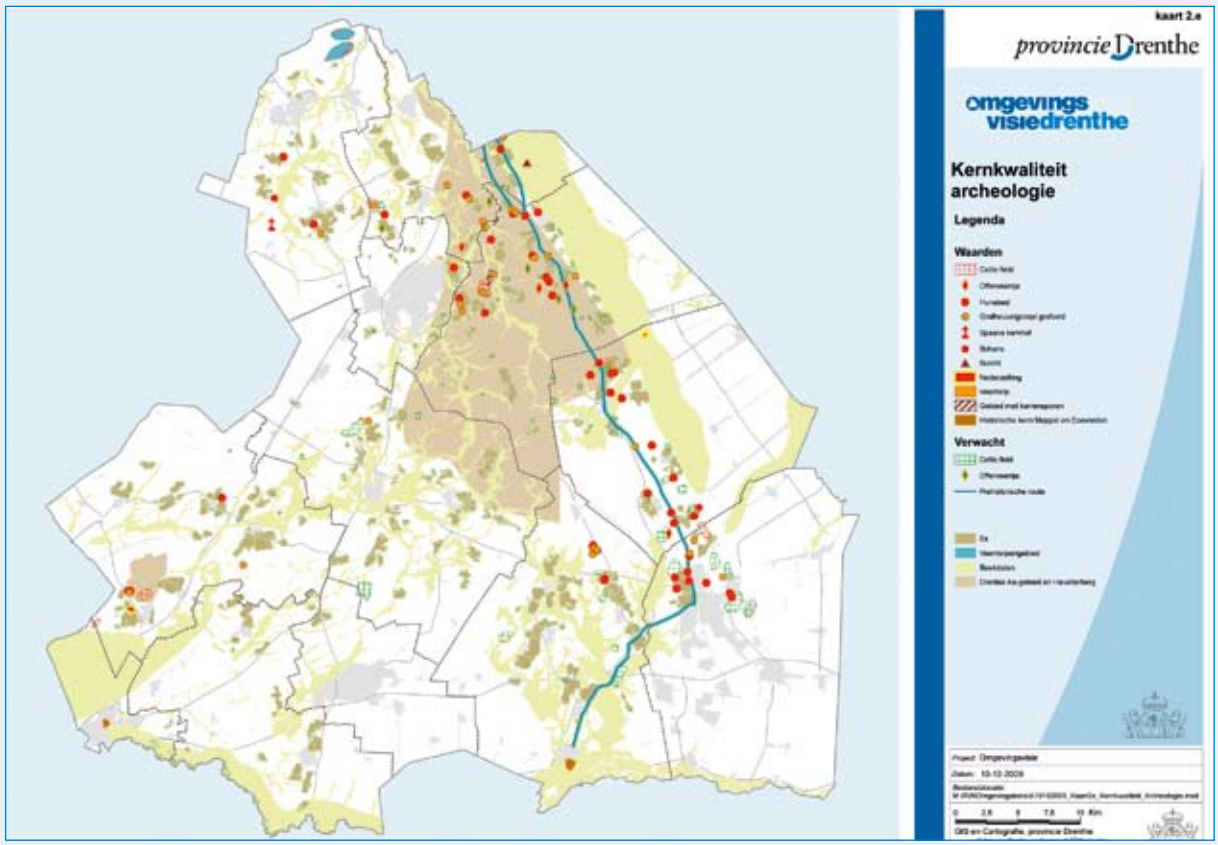


*Kaart 2.E. Archeologie*

Een direct gevolg van bovenstaande is dat wij vroegtijdig in het planvormingsproces met de initiatiefnemer(s) aan tafel willen zitten en het archeologieonderdeel in de planvorming zullen begeleiden.

Het definiëren van het provinciaal belang voor archeologie en de daarbij behorende sturing zien wij als handreiking en kader voor gemeenten bij het ontwikkelen van een eigen gemeentelijk archeologiebeleid.

### Aardkundige waarden

Aardkundige waarden komen in gevaar bij ontwikkelingen die gepaard gaan met ingrepen in de bodem, zoals graafwerkzaamheden, veranderingen in de waterhuishouding of egalisatie. Als aardkundige waarden zoals aangeven op kaart 2D in gevaar komen, is overleg met ons vereist.

Om bij ontwikkelingen het belang van de aardkundige waarden volwaardig mee te kunnen wegen, is goede informatie over en kennis van aardkundige waarden belangrijk. Deze informatie is beschikbaar via het 'geoportaal' van de provinciale website. Daarnaast willen we dat beleidsmakers, planontwikkelaars, landbouwers, terreinbeheerders en waterschappen een groter besef krijgen van de aanwezigheid en het belang van aardkundige waarden. Als onderdeel van dit bewustwordingsproces gaan we jaarlijks minimaal één aardkundig monument onthullen. De Hondsrug willen we laten aanwijzen als UNESCO European Geopark.

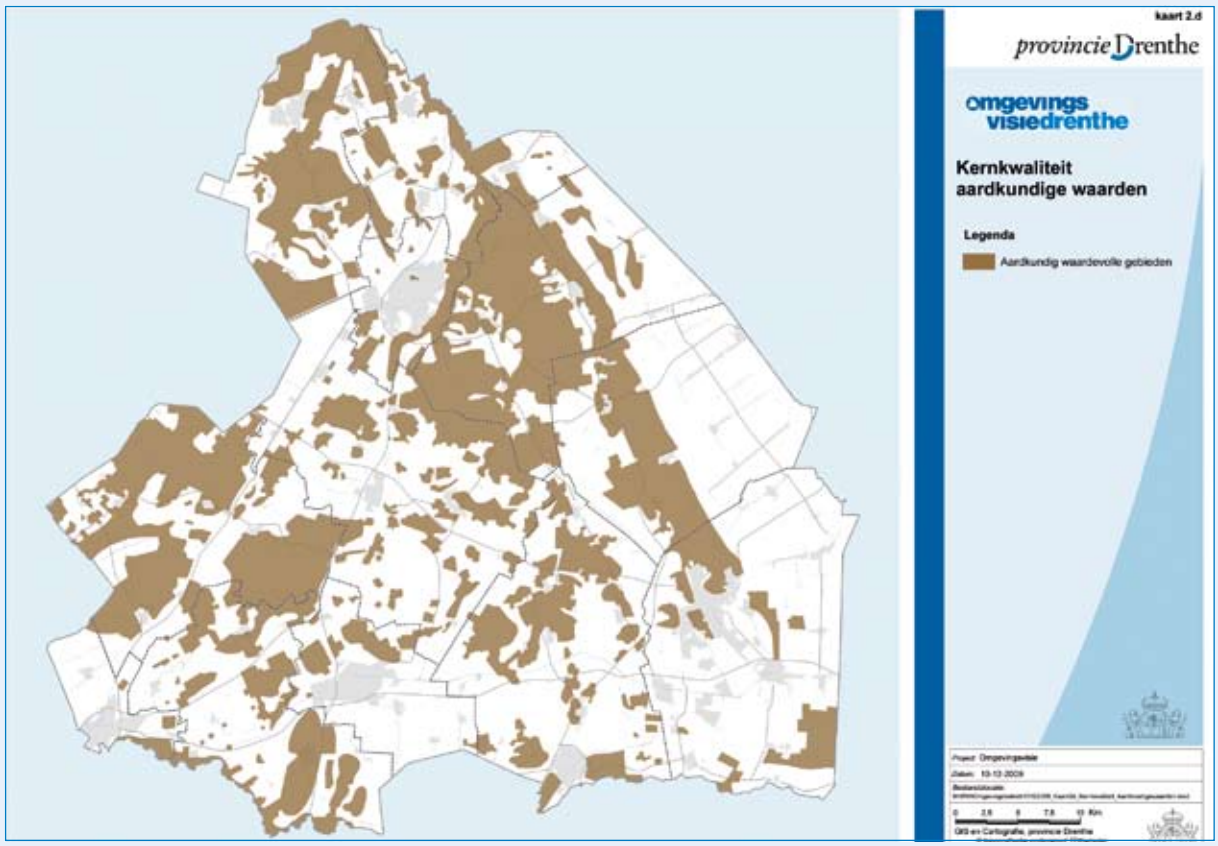


*2.D. Aardkundig waardevol gebied*

### *4.2.4 Rust (stilte en duisternis)*

In onze provincie kan nog rust worden ervaren. Op veel plekken is het stil en donker. Op de kernkwaliteitenkaart (kaart 2) zijn twaalf gebieden aangewezen als stiltegebied. De stilte in deze gebieden beschouwen we van provinciaal belang. Ons doel is om de stilte in deze gebieden te behouden, door geen ontwikkelingen toe te staan die de rust verstoren. In de stiltegebieden geldt voor niet-natuurlijke geluidsbronnen een richtwaarde van 35 dB(A) voor het Leq en 40 dB(A) voor het Lmax, alsmede een streefwaarde van 30 dB(A) voor het Leq en 35 dB(A) voor het Lmax.

In de nationale parken Dwingelderveld, Drents-Friese Wold, het nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa en in de Natura2000-gebieden zetten we in op het behouden van duisternis. We nemen dit op in de beheerplannen voor deze gebieden. De stilte- en duisternisgebieden zijn aangegeven op de kernkwaliteitenkaart (kaart 2).

De belangrijkste bronnen van lichthinder vallen onder de bevoegdheid van de gemeenten. Te denken valt aan openbare verlichting, glastuinbouw, sportveldverlichting, terreinverlichting, sierverlichting en reclameverlichting. Wij willen samen met de Drentse gemeenten onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om lichthinder terug te dringen en duisternis te bevorderen. Dit draagt ook bij aan de energiebesparing.
Op basis van de resultaten van het onderzoek overwegen wij een bestuursovereenkomst met de gemeenten af te sluiten. Ons streven is vastgelegd in de nota ‘Openbare verlichting, provinciale wegen Drenthe’ (onderdeel van de klimaatakkoorden).

Bij het verlenen van vergunningen op grond van de Wet milieubeheer en de Natuurbeschermingswet letten wij nadrukkelijk op het voorkomen en beperken van lichthinder.

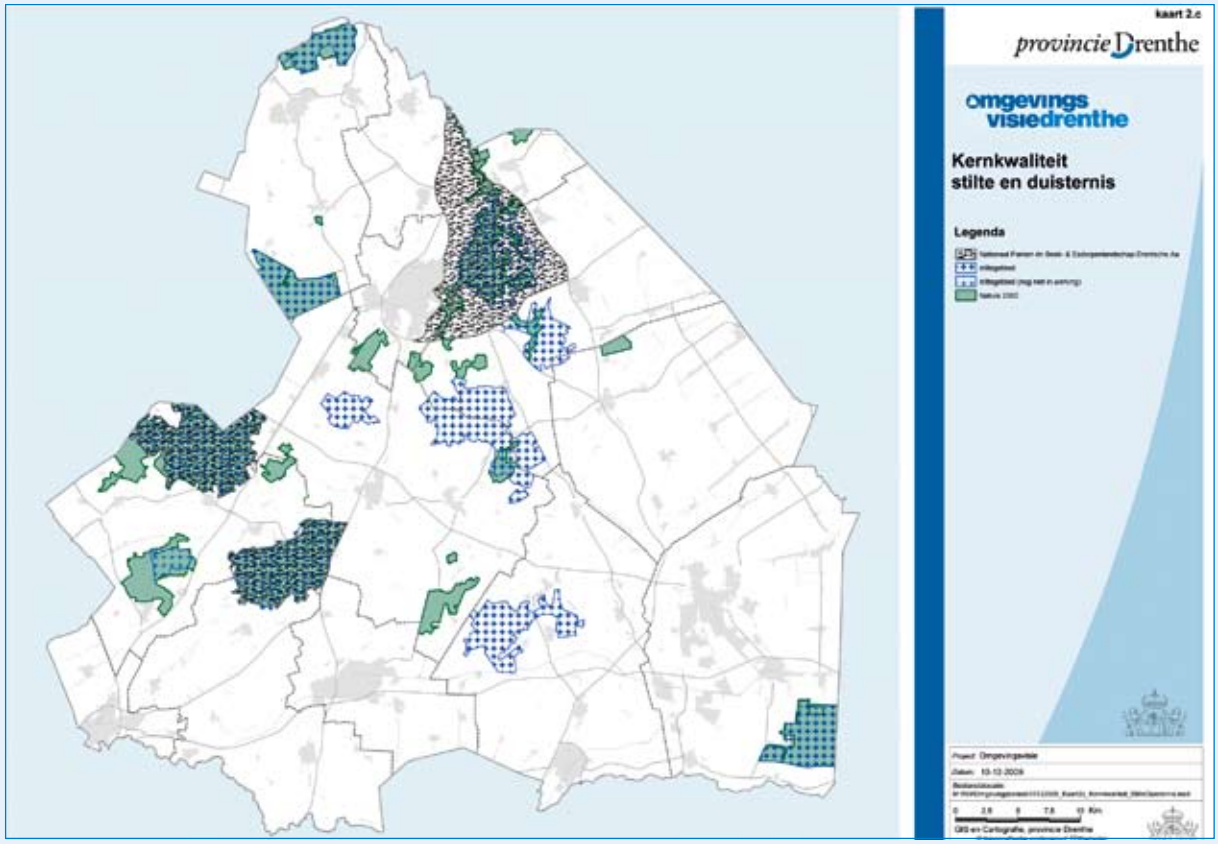


*Kaart 2.C. Stilte en duisternis*

## 4.3 Ontwikkeling van robuuste systemen

We beschouwen het sociaal-economisch systeem en de systemen van water, natuur en landbouw als de dragers voor de ruimtelijke ontwikkeling van Drenthe. We willen dat deze systemen voldoende robuust zijn. Dat houdt in dat verstoring als gevolg van een ontwikkeling geen significante gevolgen heeft voor het functioneren van het systeem. Binnen de robuuste systemen staat voor ons in principe de ontwikkeling van de hoofdfunctie (wonen, werken, water, natuur of landbouw) voorop.

Op de visiekaart (kaart 1, Visie 2020) hebben we de robuuste systemen aangegeven. De begrenzing is globaal en wordt specifieker gemaakt in de gemeentelijke bestemmingsplannen.

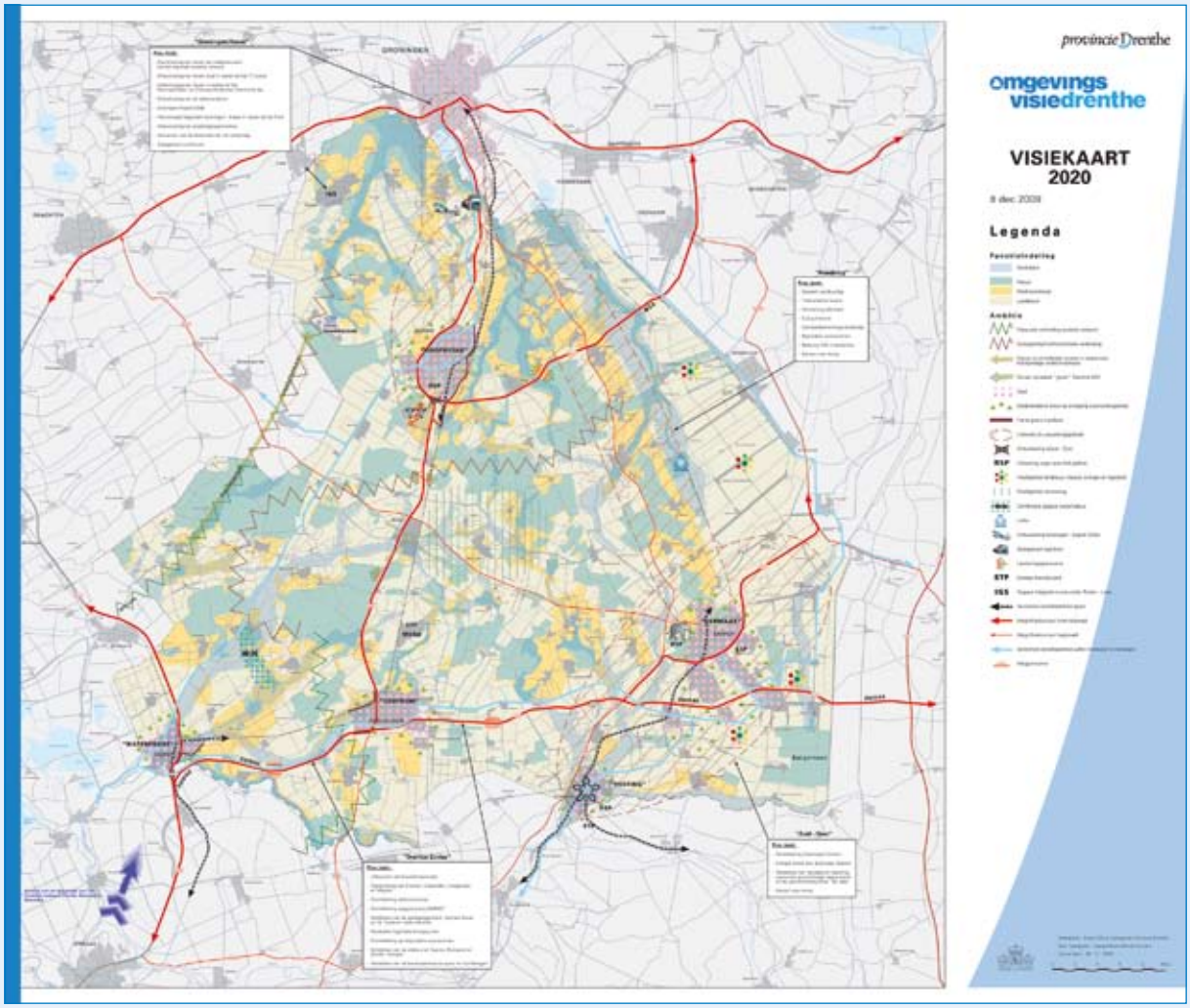


*Kaart 1, Visie 2020*

### *4.3.1 Robuuste sociaal-economische structuur*

Het behouden en ontwikkelen van de kernkwaliteiten is belangrijk voor een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving in Drenthe. Dit is echter één kant van de medaille. Even belangrijk is een gezond economisch klimaat, met voldoende bedrijvigheid en werkgelegenheid, en een gezond sociaal klimaat, met voldoende variatie in het aanbod van woonmilieus met een hoge leefbaarheid.

Wij willen met ons beleid voorwaarden creëren voor het ontwikkelen van een robuuste sociaal-economische structuur van Drenthe. Daarbij houden wij rekening met de economische en demografische ontwikkeling. Centraal in ons beleid staat het onderscheid tussen stad en land en het complementaire karakter van deze gebieden.

### Bevolkingsontwikkeling

In de stedelijke gebieden zal de bevolking in de komende periode doorgroeien. De steden moeten een adequate strategie hebben om zorgvuldig met de ruimtevraag om te gaan, variatie in woonmilieus te bieden, bereikbaarheid duurzaam te organiseren en het voorzieningenniveau op peil te houden.

Delen van het landelijk gebied krijgen juist te maken met een bevolkingskrimp. Deze ontwikkeling vraagt om een adequate strategie voor het landelijk gebied, die ervoor zorgt dat het platteland leefbaar is, dat de voorzieningen bereikbaar zijn en dat er een goede verbinding is met de steden.

### Economische ontwikkeling

Doordat de noordelijke economie relatief ijl is, is het van belang om economische ontwikkelingen te concentreren. Wij willen dit doen binnen de stedelijke netwerken Groningen-Assen en de Drentse Zuidas. Dit vraagt om een adequate strategie voor netwerkvorming van de steden, (inter)nationale en (inter) regionale bereikbaarheid, zorgvuldig ruimtegebruik en een aantrekkelijk aanbod in werkmilieus.

Op het platteland blijft de landbouw een belangrijke economische drager. Daarnaast wordt de economische ontwikkeling van het landelijk gebied voor een belangrijk deel bepaald door activiteiten die complementair zijn aan die in de stedelijke gebieden. Dit vraagt om een adequate strategie voor de ontwikkeling van het MKB, voor het zoeken naar ruimte voor economische activiteiten en voor de verbinding met de steden.

### Robuuste stedelijke netwerken met bruisende steden

Stedelijke netwerken hebben een eigen identiteit, gebaseerd op de geografische ligging, de sociaal-economische situatie en gezamenlijke opgaven en kansen. In Drenthe onderscheiden wij twee stedelijke netwerken waarbinnen economische activiteiten worden geconcentreerd, namelijk de Regio Groningen-Assen en de Drentse Zuidas, met de steden Emmen, Coevorden, Hoogeveen en Meppel. De Regio Groningen-Assen heeft de status van nationaal stedelijk netwerk (Nota Ruimte).

De steden binnen de stedelijke netwerken zijn vanwege hun maatschappelijke en sociaal-culturele voorzieningen, winkelcentra en evenementen van grote betekenis voor het leefklimaat in Drenthe. Door de steden in het netwerk te verbinden, maken we de weg vrij voor het uitwisselen van kennis en het vormen van netwerken. Binnen deze netwerken is het landelijk gebied complementair aan het stedelijk gebied. In het landelijk gebied is vooral ruimte voor recreatieve ontwikkelingen en, op beperkte schaal, voor unieke woonmilieus.

Wij willen dat de Drentse steden zich verder ontwikkelen als schakels in het (inter)nationale economisch netwerk. Een hoogwaardige bereikbaarheid van de steden, over de weg en met het openbaar vervoer, is hiervoor belangrijk. In het licht van de demografische ontwikkelingen willen we daarnaast dat de steden de ruggengraat van Drenthe vormen voor wonen, werken en voorzieningen. De (binnen)steden moeten zich blijven ontwikkelen als bruisende centra voor het omliggende landelijk gebied. Daarnaast willen we de schakelpositie van Drenthe in het (inter)nationale netwerk benutten door passanten te verleiden hier te blijven (wonen of werken) of te verblijven (voor recreatie en toerisme).

Om tot robuuste stedelijke netwerken te komen, richten wij ons op:
- Een goede bereikbaarheid over de weg en met het openbaar vervoer;
- Aantrekkelijke woon- en werkmilieus;
- Een goede bereikbaarheid van het aanbod van voorzieningen;
- Het ontwikkelen van innovatieve en klimaatneutrale strategieën.

Wij vinden het van belang dat de steden binnen het netwerk een sterke aantrekkingskracht hebben. Daarom ondersteunen wij ontwikkelingen die bijdragen aan mooie, cultureel aantrekkelijke en bruisende binnensteden. Wij denken verder dat een onderscheidend profiel de aantrekkingskracht van de steden kan versterken. Om dit te stimuleren, hebben wij de steden voorzien van een identiteitslabel. Stedelijke activiteiten en ontwikkelingen die passen bij het label komen in aanmerking voor provinciale stimulering.

De labels zijn:
- Assen 'hoofdstad': ontwikkelingen die de stad positioneren als hoofdstad van Drenthe (en onderdeel van het nationaal stedelijk netwerk);
- Emmen 'vermaak': ontwikkelingen die zijn gericht op het versterken van de grootschalige dagrecreatie en culturele infrastructuur;
- Coevorden 'vesting': ontwikkelingen die het historische karakter van de stad versterken;
- Hoogeveen 'centrum': ontwikkelingen die de attractiviteit van het centrum van de stad versterken;
- Meppel 'waterpoort': ontwikkelingen die economische en recreatieve relatie van de stad met het water versterken.

Wij beschouwen het doorgaan met het bundelen en intensiveren van verstedelijking in de stedelijke netwerken als een noodzakelijke voorwaarde voor de sociaal-economische ontwikkeling van Drenthe. Bij Assen, Meppel en Hoogeveen achten wij uitbreiding van de stad in sommige richtingen onwenselijk. Daar hebben wij een harde grens getrokken (zie kaart 1, Visie 2020). Met de gemeenten willen we aandacht besteden aan de kwaliteit van de stadsrandzones (zie hieronder).

In het nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen en de Drentse Zuidas liggen veel opgaven en kansen. Vandaar dat wij ons samen met de betrokken gemeenten inzetten om deze verschillende opgaven integraal op te pakken. In hoofdstuk 5 gaan we hier verder op in.

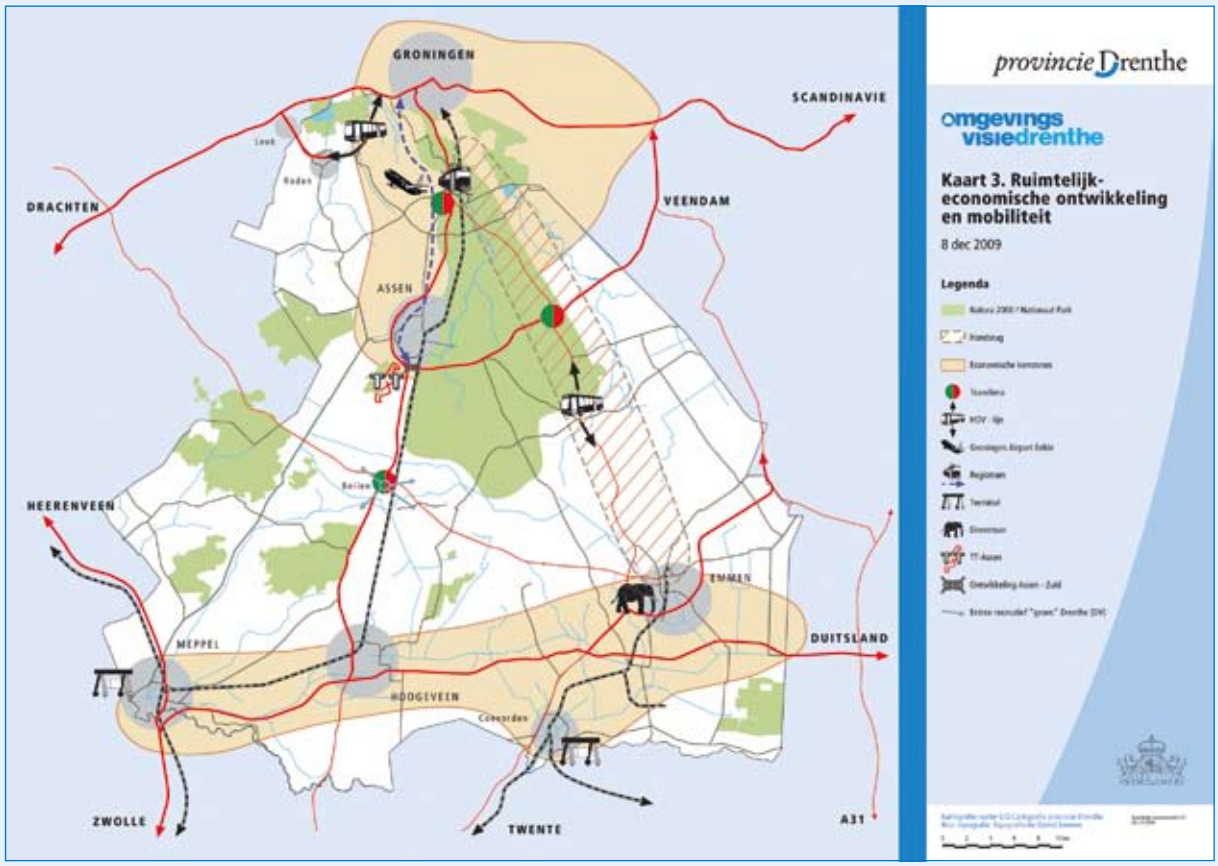


*Kaart 3. Ruimtelijk-economische ontwikkeling en mobiliteit*

## Stadsrandzones

Doordat steden zich ontwikkelen en groeien, zijn in de loop der tijd nieuwe stadsranden ontstaan. De stadsrandzones vormen de overgang van stad naar landelijk gebied. Soms zijn deze hard begrensd door hoofdinfrastructuur (weg, water of spoor). Soms zijn de stadsranden begrensd door de landschappelijke waarde die het aangrenzende gebied vertegenwoordigt en om die reden ook gekoesterd wordt ('emotionele verbondenheid'). De Drentsche Aa (Assen), het Oude Diep (Hoogeveen) en de Reest (Meppel) zijn daar duidelijke voorbeelden van.

Maar er zijn ook stadsranden die niet duidelijk en definitief zijn begrensd, of (nog) niet in de volle aandacht van de overheden staan. Hier bestaat het risico dat er zich ontwikkelingen voordoen die afbreuk doen aan de ruimtelijke kwaliteit, waardoor het gebied als 'verrommeld' wordt beleefd. Voor deze gebieden willen samen met de betreffende gemeenten afspreken:

- wat de invulling van ruimtelijke kwaliteit in het gebied betekent (zie paragraaf 4.1);
- welke activiteiten gestimuleerd worden;
- welke ontwikkeling als ongewenst worden beschouwd.

Samen met de steden willen wij komen tot een programma voor het invullen van de stadsrandzones als 'natuurlijke' overgangen tussen stad en platteland. Wij zien hiervoor een rol voor het samenwerkingsverband 'Mooi Drenthe'. Onze inzet is:

- Het versterken van de beeldkwaliteit (hoe toont de stad zich naar buiten);
- Het stimuleren van de mogelijkheden van recreatieve uitloop en medegebruik, in aansluiting op de routestructuren in de omgeving;
- Het realiseren van een natuurlijke verbinding van stad en omgeving.

We willen daarbij zowel van binnen naar buiten kijken (van stad naar land), als van buiten naar binnen (van land naar stad).

## Vitaal platteland

In het verleden had het platteland vooral een productiefunctie voor voedsel. Tegenwoordig krijgt het steeds meer andere economische functies. Hoewel de landbouw nog steeds een belangrijke pijler van de plattelandseconomie is, wordt het 'medegebruik' van het platteland door de gehele samenleving groter. Voorbeelden zijn toerisme en recreatie, educatie, genieten van natuur, ruimte en stilte en authentieke voedingsproducten. Op deze manier wordt het platteland als het ware een producent van belevenissen. Ten slotte heeft het platteland zich in de loop der jaren ook bewezen als (innovatieve) kraamkamer voor het mkb en kunst en cultuur.

Om het platteland vitaal te houden, zetten wij, naast de focus op een robuuste landbouw, in op het versterken en verbreden van niet-agrarische economische activiteiten. Het groene karakter van Drenthe met haar natuurlijke, cultuurhistorische en landschappelijke diversiteit biedt immers uitstekende potenties voor toeristisch-recreatieve ontwikkelingen en activiteiten in de sfeer van gezondheid, wellness en leisure. Daarnaast bieden wij ruimte aan kleinschalige en lokaal georiënteerde activiteiten op het gebied van nijverheid en dienstverlening.

### *Krimp als kans*

Het platteland, en in het bijzonder Oost-Drenthe, wordt als eerste geconfronteerd met krimp van de bevolking. Gemeenten krijgen te maken met kernen waarin het draagvlak voor bepaalde voorzieningen afneemt. Het is dan niet meer mogelijk om alle voorzieningen te behouden. In die situatie moeten er keuzes worden gemaakt.

De demografische krimp heeft ook gevolgen voor het huishoudboekje van de gemeenten. Geld verdienen door woningen te bouwen, wordt steeds minder gangbaar. We moeten dus op zoek naar nieuwe verdienmodellen en waardecreaties. Mogelijkheden liggen er wellicht in de transitie naar een duurzame energievoorziening (zie paragraaf 4.7) en in het gebruik van het grondwater (zie paragraaf 4.3.2).

Wij willen vroegtijdig kunnen inspelen op de gevolgen van deze demografische ontwikkeling. Daarom zijn wij samen met de gemeenten Aa & Hunze, Borger-Odoorn, Emmen, Coevorden en Westerveld een onderzoek gestart. Hiermee willen wij meer inzicht krijgen in wat het effect van de krimp is voor de thema's wonen, leefbaarheid, bereikbaarheid en arbeid. Ook willen we hiermee vaststellen welke sturingsmogelijkheden de gemeenten en de provincie hebben om de ontwikkelingen te beïnvloeden. De resultaten van het onderzoek gebruiken we bij het opstellen van een uitvoeringsstrategie voor krimpregio's.

### Werken

Wij willen de ontwikkeling van een dynamische, vitale en zichzelf vernieuwende regionale economie stimuleren. Daarbij richten we ons op voldoende en gevarieerde vestigingsmogelijkheden voor kennisintensieve maakindustrie en het mkb. Het vestigingsklimaat wordt beïnvloed door factoren op zowel nationaal, provinciaal als lokaal niveau. Op provinciaal niveau spelen vooral ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden, regionale bereikbaarheid en het scheppen van voorwaarden voor kennisontwikkeling en innovatie.

Om werkgelegenheid te behouden en te creëren, streven wij naar een regionaal evenwichtige, duurzame economische groei. We zetten in op een overgang naar een dynamische kennis- en netwerkeconomie en op het verstevigen van de economische structuur. We willen de (inter)nationale en regionale concurrentiekracht versterken door:
- grensoverschrijdende en interregionale samenwerking;
- inzet op kennisontwikkeling, innovatie en het ontwikkelen van clusters en speerpuntsectoren;
- het concentreren van economische activiteiten in stedelijke netwerken;
- het versterken van de sociaal-economische vitaliteit van de plattelandseconomie.

*Grensoverschrijdende en interregionale samenwerking*

De ontwikkeling van Drenthe is steeds meer vervlochten met die van Noord-Europa en dan vooral met het aangrenzende Duitse gebied. De ontwikkelingen in Noordoost-Europa en het wegvallen van de landsgrenzen hebben geleid tot sterkere oost-westrelaties. Om de (inter)nationale concurrentiekracht van Drenthe te verstevigen, zoeken wij, al dan niet in samenwerking met Groningen en Fryslân, actief samenwerking met relevante Duitse partners. Samen met de provincies Groningen en Fryslân geven wij verder invulling aan de Noordelijke Ontwikkelingsas. Wij willen Noord-Nederland en Drenthe profileren als schakel tussen de Randstad en Noordoost-Europa. Ook willen we onze politieke, economische en culturele netwerken in dit gebied verder uitbouwen.

Het ontwikkelen van robuuste stedelijke netwerken is cruciaal voor onze (inter)nationale oriëntatie. De stedelijke netwerken fungeren als schakels in de internationale verbinding. Met het versterken van deze schakels, verbeteren we de economische positie van Drenthe in Europa.

*Kennisontwikkeling, innovatie en ontwikkeling van clusters en speerpuntsectoren*

Wij stimuleren de omvorming naar een meer kennisintensieve regionale economie. Daarvoor stimuleren we de (potentieel) stuwende bedrijvigheid in het mkb. Onze inspanningen richten zich vooral op kennisverspreiding, innovatie, exportbevordering, investeringsbevordering, ondernemerschap, scholing en talentontwikkeling.

Daarnaast ondersteunen we sectoren die kansrijk zijn, de 'speerpuntsectoren'. Clusterontwikkeling is daarbij van groot belang. In Noord-Nederland gaat het om de sectoren energie (Energy Valley), water (Wetsus), sensortechnologie (Sensor Universe/LOFAR (kaart 1, Visie 2020)) en agribusiness (inclusief glastuinbouw). Op regionaal niveau gaat het om de sectoren chemie, recreatie & toerisme, life sciences en Healthy Aging. In de Drentse Zuidas bevorderen we het ontwikkelen van de sector transport & logistiek, in combinatie met de kennisintensieve maakindustrie.

*Concentratie van economische activiteiten in stedelijke netwerken*
Wij streven naar het concentreren van bedrijvigheid in de Drentse steden, als schakels binnen de stedelijke netwerken. Op deze wijze profiteren bedrijven van elkaars nabijheid (agglomeratie- en netwerkeffecten). Daarnaast leidt concentratie tot minder druk op het landelijk gebied.

Voor nieuwe en bestaande werklocaties streven we naar kwaliteit die past bij het gewenste ruimtelijk-economisch profiel van de werklocatie. Om te voorzien in de ruimtevraag, zetten we in op het herstructureren van bestaande terreinen en regionale afstemming van het aanbod aan nieuwe werklocaties. Voor bedrijven die milieuhinder veroorzaken, voeren we een apart vestigingsbeleid (zie paragraaf 4.1.3).

Wij willen dat er regionale afstemming over werklocaties komt om onderlinge concurrentie tussen gemeenten te voorkomen. Op basis van de regionale markt, onderscheiden we twee afstemmingsregio's: Groningen-Assen en Meppel-Hoogeveen-Emmen-Coevorden. Voor deze regio's nemen wij het initiatief voor afstemming. Ons primaire doel hierbij is om met gemeenten afspraken te maken over de verdeling van het aanbod in regionale werklocaties. Vertrekpunt hierbij is de analyse van de ruimtevraag voor de periode tot 2020. Voor de periode tot 2020 is er naar verwachting behoefte aan 545 tot 605 hectare aan werklocaties.

Herstructurering van het bestaande aanbod stellen we in principe boven nieuwe uitleg. Wij vragen gemeenten in hun visie op werklocaties op te nemen welk deel van de vraag wordt ingevuld met herstructurering en welk deel wordt ingevuld met nieuwe locaties.

Voor de kwaliteitsverbetering van bestaande werklocaties willen wij het initiatief nemen door voor de komende tien jaar een herstructurerings- en intensiveringsprogramma op te stellen.

Daarnaast willen we met gemeenten en andere relevante partners afspraken maken over de kwaliteit en duurzaamheid van werklocaties. Dit past bij ons streven naar ruimtelijke kwaliteit (zie paragraaf 4.1). Bij herstructurering en nieuwe aanleg moet een beeldkwaliteitplan worden opgesteld, waarin in ieder geval de volgende aspecten worden uitgewerkt:
- Terreinindeling (verhouding openbare en private ruimte);
- Inrichting van de openbare ruimte;
- Kavelinrichting (inclusief erfafscheidingen);
- Kwaliteit van de bebouwing;
- Omgang met reclame-uitingen;
- Landschappelijke en stedenbouwkundige inpassing.

Wij zien hierin een rol voor het samenwerkingsverband 'Mooi Drenthe'.

*Versterken van de sociaal-economische vitaliteit van de plattelandseconomie*
Veel bedrijvigheid op het platteland vestigt zich in vrijkomende agrarische bebouwing (VAB). Voorheen was het provinciale beleid ten aanzien van het gebruik en/of het herinrichten hiervan nogal restrictief. Wij willen dat gemeenten nu in principe zelf gaan bepalen welke activiteiten zij willen toestaan in de VAB. Wij stellen wel enkele randvoorwaarden.
- De invulling van de VAB doet geen inbreuk op de ruimtelijke kwaliteit (zie paragraaf 4.1);
- De nieuwe bedrijfsactiviteit heeft geen negatieve gevolgen voor de hoofdfunctie van het gebied;
- De nieuwe bedrijfsactiviteit is kleinschalig van aard;
- De woonfunctie van de VAB blijft gehandhaafd.

Aanleg van nieuwe werklocaties in het landelijke gebied staan wij in principe niet toe. Wel is het onder bepaalde voorwaarden mogelijk bestaande locaties uit te breiden. Deze voorwaarden zijn:
- Uit toepassing van de SER-ladder (zie paragraaf 4.1.2) blijkt herstructurering van het bestaande terrein onvoldoende ruimtewinst op te leveren;
- De uitbreiding wordt ruimtelijk goed ingepast, wat wordt beschreven in een beeldkwaliteitplan (zie paragraaf 4.3.1);
- De locatie wordt bestemd voor kleinschalige en lokaal gerichte bedrijvigheid.

Het komt hier en daar in de provincie nog voor dat een regionaal georiënteerd bedrijf dat belangrijk is voor de werkgelegenheid, gevestigd is in het buitengebied. Als een dergelijk bedrijf zich wil uitbreiden, koersen wij in eerste instantie aan op verplaatsing naar een bedrijventerrein. Mocht dit vanwege zwaarwegende argumenten niet mogelijk of wenselijk zijn, dan bekijken we in overleg met het bedrijf en de gemeente of, en onder welke voorwaarden, we uitbreiding op de bestaande locatie kunnen toestaan.

Wij streven naar concentratie van de detailhandel in de stedelijke gebieden. In 2006 hebben de provincies gezamenlijk besloten dat bestaande winkelgebieden worden beschermd en dat vestiging van grootschalige winkels buiten het stedelijk gebied (zogenaamde weidewinkels) wordt tegengehouden. Dit beleid blijft de komende jaren onverminderd van kracht.

## Wonen
Wij hebben de ambitie om Drenthe als woonprovincie aantrekkelijker te maken met gevarieerde en leefbare woonmilieus die voorzien in de woonvraag. Bovenlokale afstemming is nodig om vraag en aanbod op de woningmarkt in balans te houden en om doorstroming op gang te brengen. Binnen deze bovenlokale afstemming voeren wij de regie.

Voor het verbeteren van de kwaliteit van de woonomgeving stellen we middelen beschikbaar uit het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV). Wij geven prioriteit aan projecten in centrumgebieden, transformatiegebieden en vroeg-naoorlogse wijken.

*Demografische ontwikkeling*
De bevolking van Drenthe blijft doorgroeien, van ruim 490.000 inwoners nu tot ruim 496.000 inwoners in 2020. Na 2020 zal het inwonertal afnemen, tot 474.500 inwoners in 2040. Ook de leeftijdsopbouw verschuift de komende jaren. Het aantal huishoudens in Drenthe blijft tot 2030 doorgroeien tot boven de 228.000. Dat is een toename van ongeveer 19.800 huishoudens. Het aantal huishoudens groeit sneller dan het aantal inwoners, omdat het gemiddelde aantal personen per huishouden afneemt. De woningbehoefte blijft de komende periode dus licht groeien. Vanaf 2030 neemt de groei van het aantal huishoudens af, en daalt het aantal tot 224.000 in 2040. Op basis van de behoefteberekening zijn in de periode 2008-2020 nog circa 22.000 woningen nodig. Hierbij is uitgegaan van een positief migratiesaldo. Jaarlijks komt dit neer op een toename van de woningvoorraad met circa 1.850 woningen. Dit is nieuwbouw én vervanging van sloop.

*Regionale afstemming*
Wij willen ons bij het wonen meer richten op het regionale niveau en meer op kwaliteit. De kwaliteit van de inrichting van de woonomgeving is in de eerste plaats een gemeentelijke verantwoordelijkheid. Wij richten ons voornamelijk op:
• Regionale afstemming van woningbouwplannen;
• Het stimuleren van herstructurering;
• Het stimuleren van de ontwikkeling van specifieke, kleinschalige woonmilieus.

Bij de woonopgave willen we komen tot een goede regionale samenwerking en afstemming. Gelet op de demografische ontwikkelingen vinden we het belangrijk dat woningbouwprogramma's in een bovenlokale strategie worden vervat. Om onderlinge concurrentie te voorkomen en de diversiteit in het regionale woningaanbod te vergroten, worden regionale afspraken gemaakt. Voor de onderbouwing van deze afspraken vragen wij van de regio's een regionale woonvisie, waarin de kwantiteit en kwaliteit van bouwprogramma's op elkaar is afgestemd.

Wij willen regionale woonvisies op laten stellen voor gebieden met een samenhangende woningmarkt. Op basis van verhuisbewegingen en woon-werkverkeer hebben we de volgende drie regio's gedefinieerd (kaart 6, Wonen en Sociale componenten):
• Noord-Drenthe (gemeenten Aa en Hunze, Assen, Noordenveld, Tynaarlo en Midden-Drenthe);
• Zuidoost-Drenthe (gemeenten Borger-Odoorn, Coevorden en Emmen);
• Zuidwest-Drenthe (gemeenten Hoogeveen, De Wolden, Meppel en Westerveld).

Drie gemeenten van Noord-Drenthe maken ook deel uit van het gebied van de Regio Groningen-Assen: Assen, Noordenveld en Tynaarlo.

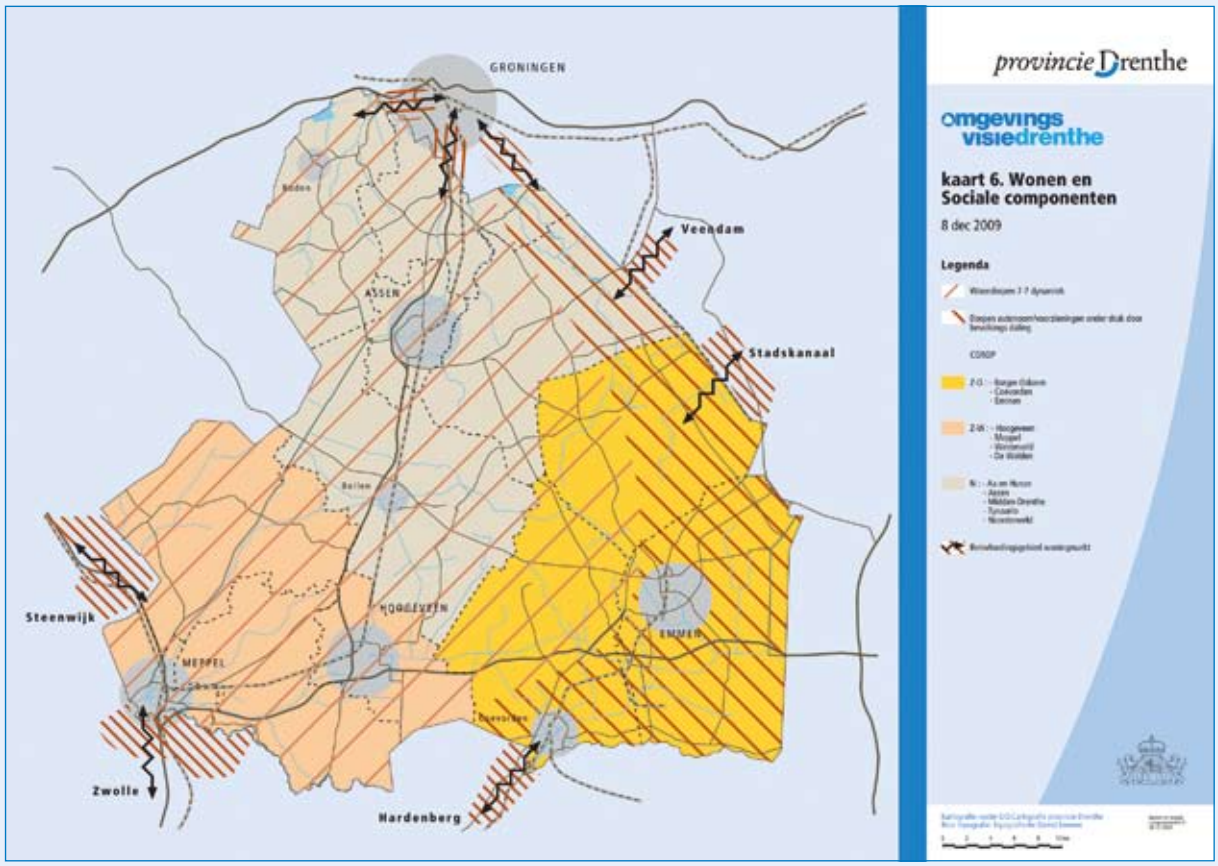


*Kaart 6. Wonen en Sociale componenten*

In de regionale woonvisies komen in ieder geval de volgende onderwerpen aan bod:
- Demografie;
- Ontwikkelingen op de woningmarkt;
- Invulling van de ruimtevraag (bundeling, zorgvuldig ruimtegebruik en kernenstructuur); doelgroepenbenadering.

*Kwantitatief plafond*
Op basis van de bevolkingprognose hebben wij voor iedere regio een maximum bepaald voor de woningbehoefte (kwantitatief plafond).
- Noord-Drenthe: nettotoename van 11.800 woningen. Dit aantal komt onder andere uit de opgave van de Regio Groningen-Assen.
- Zuidoost-Drenthe: nettotoename van 5.100 woningen.
- Zuidwest-Drenthe: nettotoename van 5.100 woningen. Hierbij is rekening gehouden met de opgave voor Nieuwveense Landen (Meppel).

*Bundeling*
Bij de verdeling van de woningbehoefte streven we ernaar de groei van de bevolking en de arbeidsplaatsen te concentreren in de (sub)streekcentra. Per 1 januari 2008 is de verdeling van de huidige woningvoorraad per regio als volgt:
- Noord-Drenthe: 49,5% in (sub)streekcentra en 50,5% in overige kernen.
- Zuidoost-Drenthe: 43,4% in (sub)streekcentra en 56,6% in overige kernen.
- Zuidwest-Drenthe: 54,7% in(sub) streekcentra en 45,3 % in overige kernen.

Onze ambitie is om tweederde van de bouwopgave in de planperiode 2010-2019 op te vangen in (sub)streekcentra en één derde in de overige kernen. Daarbij hebben de streekcentra (Assen, Emmen, Hoogeveen en Meppel) een regionale functie om te bouwen voor de opvang van migratie. De substreekcentra (Beilen, Coevorden en Roden) hebben een bovenlokale functie. Overige kernen hebben alleen een lokale functie.

De toedeling van de woonopgave aan de (sub)streekcentra en overige kernen is de verantwoordelijkheid van de gemeenten. Wij verwachten van de gemeenten dat de toedeling gebeurt op basis van de functie van de kern binnen de gemeente. Wij vinden het van belang dat, waar mogelijk, de woningopgave van deze kernen wordt benut om de dorpsranden ‘af te hechten’. Dit verbetert de ruimtelijke kwaliteit.

*Zorgvuldig ruimtegebruik en kernenstructuur*
De gelaagde kernenstructuur van een regio is de basis voor het invullen van de woningbehoefte. Verder is het belangrijk dat regio’s overeenkomstige uitgangspunten hanteren bij locatiekeuzes. Vanuit de doelstelling zorgvuldig en doelmatig om te gaan met ruimtegebruik, hanteren wij het uitgangspunt ‘inbreiding voor uitbreiding’. Wij willen dat eerst wordt ingezet op het gebruik van ruimte binnen bestaand bebouwd gebied (bijvoorbeeld door herstructurering, verdichting, inbreiding of functieverandering). Pas daarna wordt gekozen voor nieuwe uitleglocaties (zie ook paragraaf 4.1).

*Doelgroepen*
Wij besteden ook aandacht aan de kwalitatieve afstemming van het woningaanbod. We willen de huidige bevolking binnen een regio voldoende huisvestingsmogelijkheden bieden voor haar wooncarrière. Dit betekent dat binnen een regio voldoende aanbod moet zijn voor verschillende doelgroepen, zoals woningen voor starters en senioren. Ook is het van belang doorstroming in de woningmarkt te stimuleren. In de regionale afstemming zullen wij vanuit deze doelgroepenbenadering sturen.

*Duurzaamheid*
Om de energiedoelstellingen te halen, willen wij de energetische prestatie van de bestaande woningvoorraad helpen verbeteren (zie paragraaf 4.7). Wij onderzoeken de mogelijkheid om in Noord-Nederland een verscherpte Energie Prestatie Coëfficiënt voor nieuwbouwwoningen te hanteren.

*Ontwikkelen van bijzondere woonmilieus*
Om Drenthe meer te profileren als woonprovincie, willen we gezamenlijk met gemeenten en partners aantrekkelijke nieuwe woonconcepten ontwikkelen met meer ruimte voor experimentele architectuur. We willen nieuwe kleinschalige woonmilieus laten ontwikkelen die passen bij de kwaliteiten en behoeften in een bepaald gebied. Daarmee komen we tegemoet aan woonwensen en leefstijlen van kleine specifieke doelgroepen. Uitgangspunt bij de ontwikkeling van deze woonmilieus is een landschappelijk kader dat aansluit bij gebiedsspecifieke kernkwaliteiten. Het woonmilieu kan alleen worden ontwikkeld samen met andere functies, zoals het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit, het verbeteren van voorzieningen, het realiseren van de water- en natuuropgave en het versterken van de recreatie. Zo kunnen meerdere doelstellingen worden gerealiseerd, wat maatschappelijk meerwaarde oplevert. Wij geven daarbij de voorkeur aan het opknappen van bestaande locaties waar een kwaliteitsimpuls gewenst is (bijvoorbeeld een vervallen bedrijfsbestemming).

Ook bieden wij ruimte voor woningbouw ter vervanging van landschapsontsierende (voormalige) agrarische bedrijfsgebouwen (ruimte-voor-ruimteregeling). Bij eventuele aantasting van de kernkwaliteiten streven we naar compensatie. In overleg met gemeenten en andere partners geven we hieraan verder invulling.

We stimuleren de ontwikkeling van nieuwe landgoederen, als vorm van kleinschalige nieuwe woonmilieus. Voor nieuwe landgoederen hanteren wij de volgende voorwaarden:
- Het landgoed bestaat minimaal uit 5 hectare bos.
- Het landgoed is in principe openbaar toegankelijk.
- Het landgoed vormt een ecologische, economische en esthetische eenheid.
- Het landgoed past in het aanwezige landschap en houdt rekening met de cultuurhistorie en de bodemgesteldheid.

*Permanente bewoning recreatieverblijven*
Wij zijn in beginsel tegen permanente bewoning van recreatieverblijven. Dit leidt tot 'verstening' van het landelijk gebied. Ook gaat het ten koste van de capaciteit van recreatieverblijven, waardoor elders in het landelijk gebied een nieuwe vraag naar recreatiewoningen ontstaat. Wij verlenen daarom in principe geen medewerking aan het legaliseren van permanente bewoning door gemeenten, waarbij de bestemming verblijfsrecreatie wordt omgezet in de bestemming wonen.

Alleen in uitzonderlijke gevallen zijn we bereid deze medewerking te verlenen. Hierbij moet worden voldaan aan de voorwaarden die de VROM-inspectie stelt in de brochure 'Onrechtmatige bewoning van recreatiewoningen; handreiking voor gemeenten'. Verdere voorwaarden zijn:
- De legalisatie heeft alleen betrekking op recreatiecomplexen en niet op losse recreatieverblijven.
- Het recreatiecomplex sluit aan op een kernbebouwing.
- De legalisatie past binnen het integrale woonbeleid van de desbetreffende gemeente.
- De noodzakelijke integratieslag met de naastgelegen kern levert een duurzame ruimtelijke kwaliteitsslag op.

Wij zijn in gesprek met gemeenten over de legalisatie van recreatiecomplexen in Breistroeken in Nieuw Balinge, Blanckenberg in Havelte en de Wiedelanden in Nijeveen.

## Mobiliteit

Voor de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Drenthe is het van belang gunstige vestigingsvoorwaarden te creëren waarmee Drenthe kan concurreren met andere regio's. Dit vraagt om een goede bereikbaarheid. Mobiliteit heeft ook een belangrijke sociale functie: een goede bereikbaarheid van sociale voorzieningen, zorgvoorzieningen, onderwijsvoorzieningen en recreatieve voorzieningen draagt bij aan de ontplooiingsmogelijkheden van de inwoners van Drenthe.

Wij streven voor Drenthe naar een optimale en veilige bereikbaarheid. In ons verkeers- en vervoersbeleid hebben wij normen voor reistijd en veiligheid opgenomen voor de verschillende schaalniveaus van infrastructuur (internationaal, regionaal en lokaal). De samenhang en de betrouwbaarheid van de netwerken voor auto, openbaar vervoer, fiets en goederen zijn van provinciaal belang, evenals de verknoping van het regionale netwerk met het (inter)nationale netwerk. Het beleid zoals vastgelegd in het Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan (PVVP, 2007) blijft onveranderd van kracht.

Wij voeren de regie op de duurzame verbetering van de regionale mobiliteit door met de partners afspraken te maken over investeringen. We geven prioriteit aan:
- het verbeteren van verbindingen, locaties of voorzieningen in het regionale netwerk (weg, spoor en water) die niet voldoen aan de normen voor bereikbaarheid en/of veiligheid;
- het verbeteren van het openbaar vervoer per spoor en/of over de weg;
- het vervolmaken van het fietsnetwerk voor woon-werkverkeer.

Met het Rijk proberen we tot afspraken te komen over maatregelen voor het (inter)nationale netwerk (weg, spoor en water). Met de gemeenten willen we komen tot een samenhangend pakket van maatregelen om de bereikbaarheid voor auto, openbaar vervoer en fiets te verbeteren. Ook stimuleren we de gemeenten om de infrastructuur veiliger te maken en het verkeersgedrag te verbeteren.

*Stedelijke bereikbaarheid*

In stedelijke gebieden zien wij voldoende mogelijkheden om de infrastructuur en voorzieningen voor de auto, het openbaar vervoer en de fiets te optimaliseren, zodat de groei in mobiliteit kan worden opgevangen. Vanuit het principe van de leefbare stad geven we de voorkeur aan een betere bereikbaarheid per openbaar vervoer en per fiets. Dit kan alleen als wonen en werken wordt geconcentreerd in de stedelijke gebieden. Samen met de gemeenten kijken wij naar de mogelijkheden om het autoverkeer in stedelijke gebieden te reguleren, bijvoorbeeld via parkeermanagement, stadsrandtransferia en informatietechnologie.

Voor het nationaal stedelijk netwerk is een 'systeemsprong' in het openbaar vervoer vereist. Vanwege de toenemende verkeersstroom tussen Groningen en Assen willen we de inzet onderzoeken van een regiotram of een innovatief bussysteem. Hierbij hoort een goede ontsluiting van Groningen Airport Eelde (zie paragraaf 5.1). In de studie bekijken we ook of bij De Punt een transferium kan worden ingericht. In dit gebied komen diverse wegen en het spoor samen. Reizigers zouden hier van de auto op een ander vervoersmiddel kunnen overstappen. Op het transferium kan men ook de auto laten staan en met de fiets of per voet het nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa intrekken.

Voor de steden in de Drentse Zuidas geven we prioriteit aan een betere bereikbaarheid over het spoor. Voor Emmen en Coevorden gaat het om de spoorverbinding met Zwolle, Twente en Duitsland. Voor Meppel gaat het om de spoorverbinding met Zwolle.

De belangrijkste knelpunten voor het autoverkeer bevinden zich op het hoofdwegennet en de stedelijke ontsluiting. In de uitwerking van ons verkeers- en vervoersbeleid geven we prioriteit aan verbindingen die niet voldoen aan de normen voor bereikbaarheid en/of veiligheid.

*Bereikbaarheid landelijk gebied*
Ons uitgangspunt is dat het landelijk gebied hoofdzakelijk aangewezen blijft op de auto. Door geringe groei van de landelijke woonkernen hoeft dat geen problemen voor de bereikbaarheid op te leveren. Het openbaar vervoer zal vergaand kleinschalig en als 'vervoer op maat' worden uitgevoerd. Door de langere reisafstanden en de minder hoogwaardig uitgeruste wegen blijft de verkeersveiligheid een belangrijk aandachtspunt.

Wij willen het toeristisch-recreatieve netwerk vervolmaken door de recreatieve 'hotspots' beter onderling te verbeteren of met steden en (natuur)transferia binnen Drenthe. Voor de recreatieve bereikbaarheid willen we sterker inzetten op kleinschalig openbaar vervoer en fiets, voor het verkeer van en naar centrale ontmoetings- en informatieplaatsen.

*Duurzame mobiliteit*
We streven naar een meer duurzaam karakter van de mobiliteit in Drenthe. Een van de lijnen waarlangs wij dat willen bereiken, is het laten groeien van het aandeel openbaar vervoer en fiets in de Drentse mobiliteit. Daarnaast willen wij, binnen onze verantwoordelijkheid, stimuleren dat milieuvriendelijke vervoerwijzen en technologieën meer worden toegepast. We zien mogelijkheden in de infrastructuur (bijvoorbeeld vulpunten voor biogas of elektriciteit) en materieel (bijvoorbeeld 'groene' bussen).

## Voorzieningen
De manier waarop mensen hun leven vandaag de dag inrichten, stelt nieuwe eisen aan het voorzieningenniveau en de toegankelijkheid daarvan. Het combineren van de wensen op het gebied van sociale contacten, gezin en werk blijkt lastig te zijn. Het levenspatroon van de afnemers van voorzieningen (de '7-tot-7-dynamiek') sluit niet aan bij het ritme dat de voorzieningen zelf aanhouden (de '9-tot-5-dynamiek'). Door het afnemende aantal voorzieningen en de verspreide ligging ervan, levert dit in het landelijk gebied problemen op.

De demografische ontwikkeling leidt er bovendien toe dat het in sommige gevallen niet meer rendabel is om publieke voorzieningen zoals scholen en kinderopvang te continueren. Ook het openbaar vervoer is moeilijk rendabel te houden. Daarnaast hebben maatschappelijke organisaties de tendens om te centraliseren. Hierdoor zijn veel mensen met meerdere taken, de zogenoemde 'taakcombineerders', steeds minder goed in staat om werk en privé te combineren.

Vanuit ruimtelijk perspectief kunnen we het combineren van werk en privé vergemakkelijken door goede verbindingen te creëren tussen de plek(ken) waar we wonen, werken en zorgen. Dit stelt eisen aan de locatie van voorzieningen, de ruimtelijke invulling van de locatie, de clustering van voorzieningen en de bereikbaarheid. Wij gaan er vanuit dat gemeenten aandacht hebben voor deze aspecten wanneer ze keuzes moeten maken. Ook gaan we er van uit dat de kernenstructuur, die gemeenten opnemen in de woonopgave, bepalend is voor (de spreiding van) het aanbod van voorzieningen binnen de gemeente.

Doordat voorzieningen verdwijnen, gaan 'autonome dorpen' (met diverse voorzieningen) over in dorpen waarin voornamelijk gewoond wordt. Of deze dorpen hun aantrekkelijkheid kunnen behouden, hangt voor een belangrijk deel af van de vraag of de bewoners in staat zijn een moderne sociale cohesie te ontwikkelen.

### *4.3.2 Robuust en klimaatbestendig watersysteem*

Wij streven naar een robuust watersysteem dat voldoende schoon grond- en oppervlaktewater biedt voor alle waterafhankelijke functies. Het watersysteem moet in staat zijn om de gevolgen van klimaatverandering op te vangen, waardoor wateroverlast en watertekort tot een maatschappelijk aanvaardbaar niveau beperkt blijven. Ook moet het watersysteem voldoen aan de kwaliteitseisen die voortvloeien uit de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW). Onze watervisie wordt hieronder op hoofdlijnen beschreven. Het waterbeleid is in hoofdstuk 6 nader uitgewerkt.

#### De beekdalen

De beekdalen vormen, met de kanalen en de grondwaterlichamen, de kern van het Drentse watersysteem. De beekdalen verzorgen de waterafvoer van het Drents Plateau en bepalen de grondwatervoorraad onder dit plateau. Ook zijn de beekdalen van grote waarde voor de natuur en bepalen ze in belangrijke mate de landschappelijke kwaliteit van Drenthe.

*Ruimte voor water*

De klimaatverandering vraagt om meer ruimte voor water. Om de aard en de omvang van de klimaatverandering vast te stellen, gebruiken we de meest recente klimaatscenario's van het KNMI.

Ruimte voor water zoeken we vooral in de bovenlopen van de beekdalen. Door hier water vast te houden, wordt wateroverlast in de lager gelegen gebieden verkomen, vermindert de verdroging bovenstrooms, verbetert de waterkwaliteit en neemt de grondwatervoorraad toe. Om de ruimte voor water te garanderen, voeren wij een 'nee, tenzij-beleid'. Dit betekent dat kapitaalintensieve functies zo veel mogelijk worden geweerd. Daarbij gaat het vooral om woon- en werkgebieden en bepaalde vormen van agrarisch grondgebruik, zoals glastuinbouw, kwekerijen en intensieve veehouderijen (zie paragraaf 6.2.2).

In perioden van intensieve neerslag kan in de beekdalen, vanwege hun natuurlijke lage ligging, wateroverlast worden verwacht. Bij de inrichting en het beheer van het beekdal wordt hiermee rekening gehouden. Ons uitgangspunt is dat wateroverlast niet mag worden afgewenteld op benedenstrooms gelegen gebieden en dat de grondwatervoorraad onder het Drents Plateau behouden moet blijven en waar mogelijk worden aangevuld.

*Functionele indeling beekdalen*

De beekdalen zijn als functie opgenomen op de visiekaart (kaart 1, Visie 2020). Deze aanduiding geeft een verbijzondering aan van de functies landbouw en natuur. Voor een beekdal met een natuurfunctie streven we naar het combineren van de natuur- en wateropgave. In de beekdalen met een landbouwfunctie streven we naar een betere waterkwaliteit en naar een waterhuishoudkundige inrichting die op de landbouw is afgestemd (zie paragraaf 6.2.3).

*Specifieke opgaven*

De (her)inrichting van een beekdal wordt integraal opgepakt, waarbij de functies natuur, landbouw en recreatie zo veel mogelijk worden verenigd. Daarbij betrekken wij de uitkomsten van een studie naar de maatschappelijke kosten en baten van het waterbeheer in Zuidwest-Drenthe. Uit deze MKBA is gebleken dat het vasthouden van water in een beekdal zonder functieverandering naar natuur, maar met compensatie van natschade, op basis van louter economische overwegingen een goede keuze is. Daar waar natuurdoelen in beekdalen moeten worden gerealiseerd kunnen blauw en groen elkaar versterken. De totale kosten zijn daarbij vanwege aankoop en langjarig beheer aanzienlijk hoger dan bij de blauwe variant maar het natuurresultaat is dan ook aanzienlijk groter. Het afzonderlijk realiseren van groene en blauwe doelen zou nog hogere kosten met zich meebrengen. De uitkomsten van deze studie zijn voor ons aanleiding om bij nieuwe projecten zorgvuldig te kijken naar de voor- en nadelen van het combineren van de natuur- en wateropgave.

Voor de beekdalen van de Oude Vaart, ter hoogte van Ansen, voor de Hunzebeekdal en het Loodiep gelden specifieke opgaven (zie paragraaf 6.2.2).

### Ons grondwater; 'Het Blauwe Goud"

De Drentse grondwatervoorraad vertegenwoordigt een grote waarde en wordt daarom ook wel aangeduid als 'het blauwe goud'. Wij baseren onze grondwatervisie op deze waarde en de kansen die dat biedt. Daarbij richten wij ons op de volgende ontwikkelingen.

*De mogelijke gevolgen van klimaatverandering*

Naar verwachting zullen steeds vaker langdurige en extreme perioden van droogte voorkomen, met schadelijke gevolgen voor landbouw en natuur. Momenteel wordt in droge perioden water van elders aangevoerd, maar het is zeer de vraag of Drenthe in de toekomst nog wel kan beschikken over voldoende aanvoer van water uit het IJsselmeer. Aangezien er in ons land sprake is van een neerslagoverschot, moet het echter mogelijk zijn watertekorten grotendeels te voorkómen, bijvoorbeeld door gebiedseigen water vast te houden.

*De vraag om driedimensionale ruimtelijke sturing*

Het wordt steeds 'drukker' in de ondergrond, met mogelijke consequenties voor het grondwater. Ook bovengrondse ontwikkelingen zijn van invloed op het grondwater. Het beschermen van de kwaliteit van het grondwater vergt een nauwkeurige driedimensionale ruimtelijke afstemming, tussen activiteiten in de ondergrond en aan het maaiveld.

*Het gebruik van grondwater voor de diverse voorzieningen*

Er kan een situatie ontstaan dat bestaande drinkwaterwinningen niet meer goed benut kunnen worden, bijvoorbeeld door verzilting, en nieuwe locaties lastig te vinden zijn. Wij willen de grondwatervoorraad onder het Drents Plateau vergroten, zodat we het grondwater zo goed mogelijk kunnen benutten voor de drinkwatervoorziening. Met deze grondwatervoorraad willen we ook de landbouw en de natuur zo veel mogelijk bedienen. In het stedelijk gebied kan het grondwater worden benut voor bedrijfseconomische ontwikkelingen en energietoepassingen. Mogelijk biedt deze strategie ook voordelen voor voorzieningen buiten onze provinciegrenzen.

In onze innovatieve grondwatervisie spreken wij over de 'Waterfabriek'. In de komende periode willen wij samen met onze partners een verdere invulling geven aan dit concept. Onze insteek is dat we met het vasthouden van water aan het oppervlak een zo'n groot mogelijke voorraad grondwater opbouwen. Daarbij zijn twee factoren van belang: het peil in de beekdalen en de infiltratie van neerslag. Een hoger peil in de beekdalen resulteert in een hogere grondwaterstand op het Drents Plateau en daarmee in een grotere grondwatervoorraad. Om infiltratie van neerslag veilig te stellen, moet een grote toename van verhard oppervlak worden voorkomen in de beekdalen en op delen van het Drents Plateau.

### *4.3.3 Robuuste natuur*

Wereldwijd gaat de verscheidenheid van de in het wild levende dier- en plantensoorten sterk achteruit. Deze biodiversiteit neemt af door de aantasting van leefgebieden en door het veranderde klimaat. Om de biodiversiteit te behouden en waar mogelijk te herstellen, zijn er wereldwijd afspraken gemaakt. In Nederland worden gebieden met een bijzondere natuurkwaliteit onderling verbonden tot een Ecologische Hoofdstructuur (EHS). De EHS is een samenhangend netwerk van gebieden dat voldoende robuust is voor een duurzame verbetering van de omstandigheden voor de wilde flora en fauna en voor natuurlijke leefgemeenschappen. De provincies zijn verantwoordelijk voor het realiseren van de EHS, door gebieden aan te wijzen en door zorg te dragen voor de kwaliteit van die gebieden.

*Functionele indeling Natuur*
Binnen gebieden met de functie Natuur (zie kaart 1, Visie 2020), staat de ontwikkeling van de hoofdfunctie Natuur voorop. Daarbij gaat het om het behouden, herstellen en ontwikkelen van natuurwaarden. De visiekaart toont een globale gebiedsindeling. Er is een ondergrens gehanteerd van enige tientallen hectares. Andere functies kunnen onderdeel blijven uitmaken van deze gebieden. Zo zijn in deze gebieden ook aspecten van cultuurhistorie en landschap van belang (kaart 2, Kernkwaliteiten). Andere ontwikkelingen zijn aanvaardbaar zolang deze verenigbaar zijn met, of ten dienste staan van, de natuurontwikkeling.

Vestiging en uitbreiding van verblijfsrecreatie wordt getoetst aan het beleid voor de EHS. De waterhuishouding wordt afgestemd op de natuur- en bosdoelstellingen en sluit zo dicht mogelijk aan bij een 'natuurlijke' waterhuishouding (zie paragraaf 6.2.3).

### Ecologische Hoofdstructuur (EHS)
De belangrijkste natuurgebieden in Drenthe zijn de heidevelden, vennen en hoogvenen op de plateaus en de beekdalen en laagveengebieden aan de randen van de plateaus. Vooral de hoogvenen, de natte heide en de bossen op de droge zandgronden zijn gevoelig voor een warmer klimaat. De beken ontspringen op de voedselarme hogere gronden en stromen door een geleidelijk voedselrijker wordende bodem af naar de lage randen. De belangrijkste natuurgebieden en de tussenliggende verbindingen samen vormen de basis van de EHS in Drenthe.

Onze langetermijnstrategie voor het realiseren van de EHS richt zich op het meer robuust maken ervan. Met een robuuste EHS willen we bereiken dat de kwaliteit van de natuur zich duurzaam verbetert. Door de natuur in een robuuste EHS te concentreren, ondervinden andere functies (vooral landbouw en recreatie) hier minder beperkingen van. Ons streven is dat de EHS in staat is om de gevolgen van klimaatverandering op te vangen.

Wij zijn primair verantwoordelijk voor het realiseren van de EHS. Gemeenten en waterschappen zijn verantwoordelijk voor natuurwaarden buiten de EHS. Een gedeeld belang is dus een actueel natuurinformatiebestand, het delen van beleid- en beheerskennis en het onderhouden van maatschappelijk draagvlak (waaronder de inzet van vrijwilligers en natuurorganisaties). Op deze vlakken willen we dan ook met onze partners samenwerken. Ook het soortenbeleid, met de leefgebiedenbenadering, willen we samen met de gemeenten uitvoeren.

Onze visie op de robuuste EHS is weergegeven op kaart 4, Robuuste EHS 2020/2040. Bij het robuust maken van de EHS richten we ons op vier aspecten:
- Het realiseren van grotere, aaneengesloten natuurgebieden en het laten vervallen van de EHS-status voor kleinere, verspreid liggende gebieden;
- Het versterken van de verbindingen in het netwerk, in combinatie met het verminderen van het aantal verbindingen;
- Bij het verbinden van gebieden zo veel mogelijk gebruik maken van de beekdalen;
- Het behouden en ontwikkelen van natuurwaarden buiten de EHS door de 'doorlaatbaarheid' van het tussenliggende landschap te verbeteren, onder andere door invulling te geven aan het concept 'klimaatmantels'.

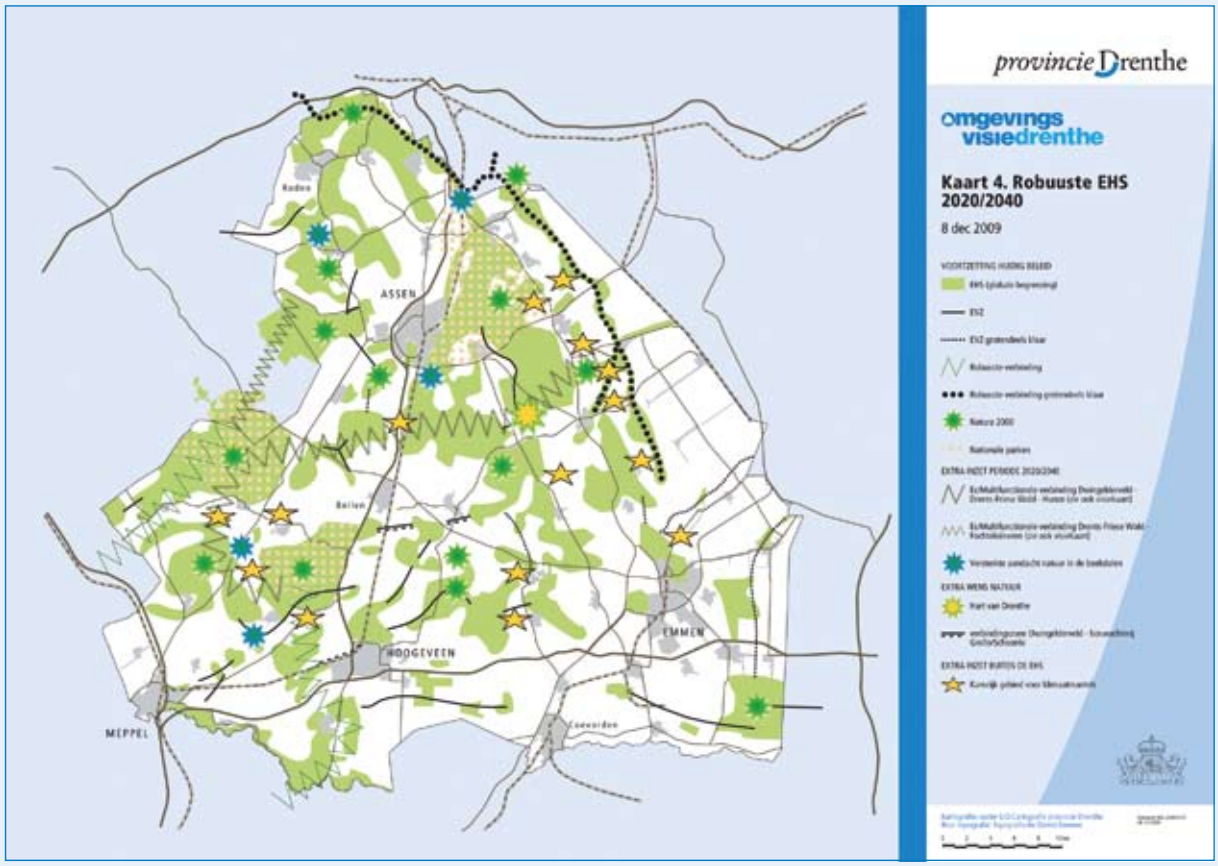


*Kaart 4. Robuuste EHS 2020/2040*

*Grotere, aaneengesloten natuurgebieden*
Met het continueren van het ingezette EHS-beleid (kaart 4, Robuuste EHS 2020/2040), worden grotere, aaneengesloten natuurgebieden gerealiseerd. Om ook overblijvende enclaves op te kunnen vullen en om tot een goede afronding te komen, is extra inzet nodig.

Het pMJP en ons bosclusteringsbeleid zetten we gericht in op het realiseren van grotere, aaneengesloten natuurgebieden en verbindingszones. Het bestaande bosclusteringsbeleid heeft tot doel om, op basis van particulier initiatief, de aanleg van jaarlijks gemiddeld 150 ha nieuw bos te subsidiëren tot 2014. Daarbij moet minimaal worden voldaan aan een van de volgende voorwaarden:

- De bosuitbreiding grenst aan een bestaand bos dat groter is dan 50 ha, of grenst aan een kleinere waardevolle bosgemeenschap;
- De bosuitbreiding grenst aan een natuurgebied dat groter is dan 50 ha, en versterkt de ontwikkeling van de natuurwaarden;
- De bosuitbreiding grenst aan een bestaand of toekomstig recreatiegebied, dat groter is dan 10 ha;
- De bosuitbreiding grenst aan een woonkern (vastgestelde bebouwde kom), en het bos kan een recreatieve functie krijgen, waarbij bestaande cultuurhistorische, landschappelijke en natuurwaarden niet worden aangetast;
- De bosuitbreiding die de realisatie van de robuuste EHS ondersteunt, heeft prioriteit in de stimuleringsregeling.

Daarnaast zetten we het beleid voort voor het Nationaal Park Dwingelderveld, het Nationaal Park Drents-Friese Wold en het nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa. Ook voeren we de Natura 2000-taken uit. Wij geven in deze gebieden voorrang aan:
• Het bereiken van de instandhoudingsdoelen van Natura 2000;
• Het verminderen van de belasting door licht, geluid en gemotoriseerd verkeer;
• Het herstel van de oorspronkelijke hydrologische situatie.

*Versterkte verbindingen in het netwerk*
Als gevolg van het robuuster maken van de EHS verliezen enkele verbindingszones de EHS-status. Daar staat tegenover dat andere verbindingszones worden versterkt, onder meer door ze op te nemen in de multifunctionele strategie (zie paragraaf 4.3) en via het concept 'klimaatmantels' (zie paragraaf klimaatmantels).

Op termijn willen we het Dwingelderveld via Havelte en het Drents-Friese Wold verbinden met de boswachterijen van Grollo en Schoonloo (ambitie 2040). Ook willen we de bestaande verbinding tussen het Dwingelderveld en de boswachterijen van Grollo en Schoonloo via het Scharreveld versterken. In overleg en samenwerking met de provincie Fryslân zetten we in op het doortrekken van de bestaande verbinding tussen het Drents-Friese Wold en de Weerribben in noordelijke richting naar het Fochteloërveen.

*Gebruik maken van de beekdalen*
De beekdalen zijn belangrijke verbindingen in de EHS. In een aantal beekdalen is in een langjarig proces een omslag gemaakt van landbouw naar natuur of zijn landbouw en natuur verweven. In andere beekdalen is landbouw de primaire functie, zoals in de Oude Vaart, het Schoonebeekerdiep en benedenstroomse delen van Loo- en Drostendiep en Wold Aa. Bij het realiseren van de EHS geven we prioriteit aan het gebied tussen Uffelte en Ansen, in het beekdal van de Oude Vaart. Hier kunnen doelen op het gebied van klimaat en water, passend binnen een robuuste EHS, worden behaald.

Daarnaast zijn er enkele locaties in de beekdalen waar we kansen zien voor een versterkte inzet op natuur, zoals Groote Diep, Amerdiep, Drentsche Aa en de bovenloop van het Deurzerdiep. In de komende periode gaan we nader onderzoeken wat de mogelijkheden zijn. Dit geldt ook voor het 'Hart van Drenthe', waar verschillende bovenlopen van beken samenkomen (globaal het gebied Nieuw Balinge, Schoonloo en Odoorn).

*Betere 'doorlaatbaarheid' van het tussenliggende landschap*
Sommige delen van de EHS zijn meer kwetsbaar voor klimaatverandering dan andere delen. Op die plekken kan het omliggende gebied als een klimaatmantel functioneren, waardoor de kwetsbaarheid voor klimaatverandering afneemt. Daarbinnen zijn de 'groene' landschapselementen (zoals houtwallen, singels, kleinere natuurgebieden, gebieden voor dagrecreatie en groene verblijfsrecreatie) en 'blauwe' elementen (zoals sloten, wijken, kanalen en gebieden waarin water wordt vastgehouden of geborgen) van belang. In een klimaatmantel streven we daarom naar het instandhouden of versterken van de al aanwezige 'groen-blauwe dooradering'. In de praktijk valt dit vaak samen met de aanwezigheid van kleinschalige of verbrede landbouw. Als in zo'n gebied een gebiedsontwikkeling wordt gestart, streven we ernaar de groen-blauwe dooradering te versterken.

De gebieden die in verband met klimaatgevoeligheid het meest in aanmerking komen als klimaatmantel, zijn met een symbool weergegeven op kaart 4, Robuuste EHS natuur 2020/2040.

### Milieucondities natuurontwikkeling

De kwaliteit van de natuur wordt sterk bepaald door de milieucondities van de omgeving. We geven bijzondere aandacht aan het tegengaan van verdroging in kwetsbare gebieden en aan de invloed van ammoniak.

*Verdrogingbestrijding*

Verdroging van natuurgebieden is een van de belangrijkste knelpunten bij het behalen van de natuurdoelen. We streven naar volledig herstel van de verdroogde natuurgebieden (circa 24.000 hectare). In paragraaf 6.4.3 wordt de verdrogingdoelstelling voor de meest kwetsbare gebieden (TOP-gebieden) nader toegelicht.

*Ammoniakbeleid*

De huidige ammoniakdepositie (de neerslag van ammoniak) staat het bereiken van de natuurdoelstellingen in de weg. De ammoniak is grotendeels afkomstig uit andere gebieden, een kleiner deel komt van de lokale landbouw. Onze inzet is om in landelijk en Europees verband de ammoniak uit andere gebieden te verlagen. De Wet ammoniak en veehouderij (Wav) zetten we in om kwetsbare natuur te beschermen tegen ammoniak uit lokale veehouderijen. Veebedrijven in de directe omgeving van de natuurgebieden die zijn aangegeven op de Wav-kaart (zie www.drenthe.nl), hebben te maken met beperkingen.

De verspreid liggende kleine natuurgebieden (circa 2.500 ha) maken niet langer deel uit van de EHS en verliezen daarmee de EHS-status. Hierdoor is het ammoniakbeleid voor de EHS niet meer van toepassing, waardoor de landbouw rondom deze natuurgebieden meer perspectief krijgt. Het loslaten van de EHS-status betekent echter niet dat de feitelijke natuurfunctie verdwijnt. De gemeenten zijn verantwoordelijk voor deze natuurwaarden in deze gebieden.

### *4.3.4 Robuuste landbouw*

Wij willen de Drentse agribusiness in staat stellen haar positie op de Europese en wereldmarkt te versterken. Ook voor de landbouw streven we om die reden naar een robuust systeem. Dit doen we onder andere door gebieden aan te wijzen waar de landbouw de ruimte krijgt om zich te ontwikkelen, door innovatie in de landbouw te stimuleren en door minder beperkingen op te leggen.

*Functionele indeling Landbouw*

Wij bieden de landbouw maximale speelruimte in de gebieden die op de visiekaart (kaart 1, Visie 2020) als landbouwgebieden zijn aangeduid, binnen de kaders van de kernkwaliteiten (kaart 2, Kernkwaliteiten). Dat betekent dat ontwikkelingen in deze gebieden geen negatief effect mogen hebben op de landbouw. In deze gebieden wordt gestreefd naar een waterhuishoudkundige inrichting die is afgestemd op de functie landbouw (zie paragraaf 6.2.3).

### Robuuste gebieden

Binnen de functie landbouw zijn robuuste landbouwgebieden aangegeven (kaart 5, Landbouw). In deze gebieden staat de landbouw voorop. Dit maakt schaalvergroting en meer geïndustrialiseerde vormen van landbouw mogelijk. Ook zijn dit de voorkeursgebieden voor het verplaatsen en inplaatsen van agrarische bedrijven. De kernkwaliteiten (kaart 2, Kernkwaliteiten) spelen in deze gebieden een ondergeschikte rol. Er is in deze gebieden geen ruimte voor andere grootschalige functies, bijvoorbeeld nieuwe grootschalige verblijfsrecreatie.

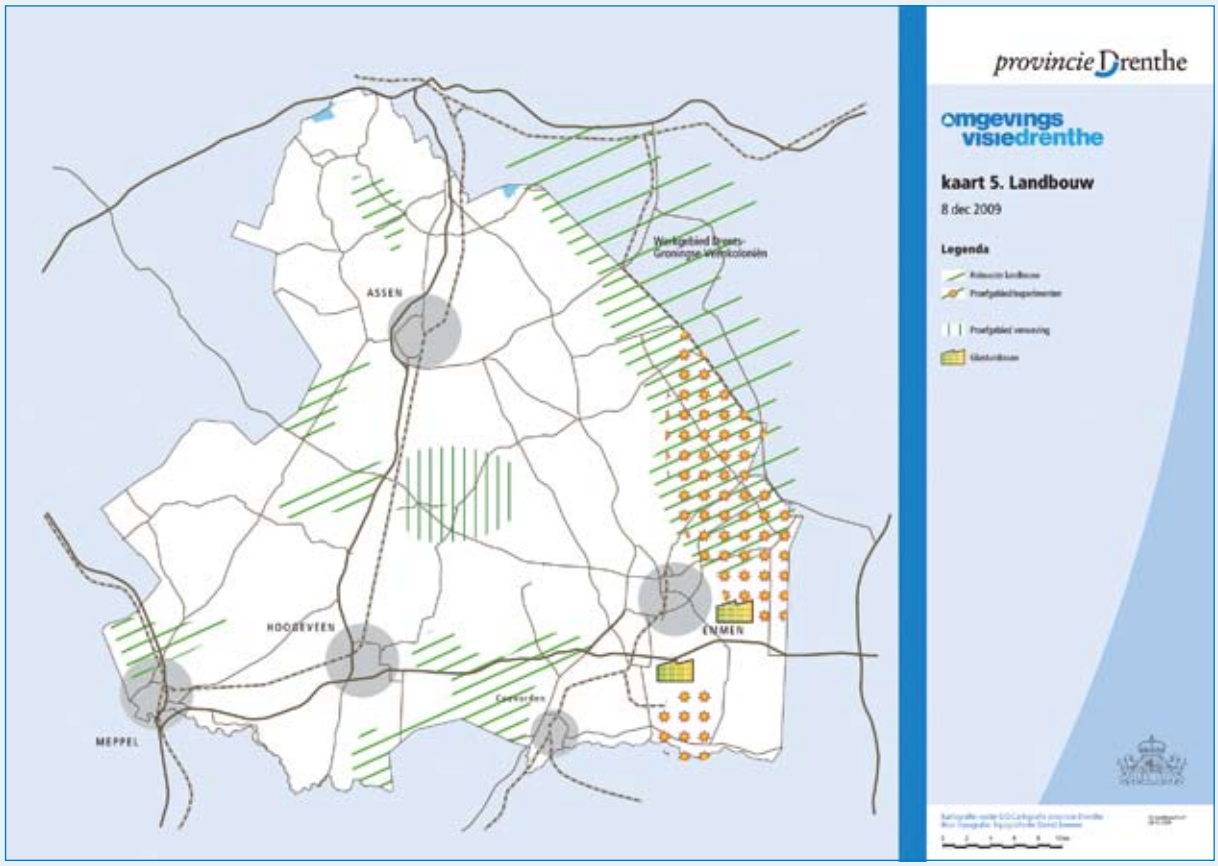


*Kaart 5. Landbouw*

## Bouwvlak

Agrarische bedrijven die zich verder willen ontwikkelen, hebben vaak behoefte aan uitbreiding of nieuwbouw van bedrijfsgebouwen. Bij uitbreiding van het bouwvlak moet de SER-ladder worden toegepast (zie paragraaf 4.1) en de uitbreiding moet ruimtelijk worden ingepast. Hierbij moeten de kernkwaliteiten (kaart 2, Kernkwaliteiten) in acht worden genomen.

Voor de gebieden met de functie landbouw (kaart 1, Visie 2020) is het vaststellen van een maximale oppervlaktemaat de verantwoordelijkheid van de gemeente. Voor de multifunctionele gebieden geldt dat de maximale grootte van het bouwblok 1,5 ha is. Onder voorwaarde van ruimtelijke inpassing is een verdere vergroting mogelijk.

Wanneer aantoonbaar andere provinciale doelen worden gehaald (bijvoorbeeld uitplaatsing uit de EHS), hoeft de grootte van een agrarisch bouwvlak wat ons betreft onze medewerking niet in de weg te staan. We streven in die gevallen samen met de betrokken partijen naar een maatwerkoplossing.

### Intensieve niet-grondgebonden veehouderij

Wij willen geen nieuwvestiging van niet-grondgebonden intensieve veehouderijbedrijven in Drenthe. Dat geldt ook voor het starten van een neventak intensieve veehouderij en voor het omschakelen van een grondgebonden landbouwbedrijf naar een intensief veehouderijbedrijf. Intensieve veehouderijbedrijven tasten de belevingswaarde van het buitengebied aan en leiden tot een grotere milieudruk.

Wij bieden alleen ontwikkelkansen aan bestaande intensieve veehouderijbedrijven in Drenthe, onder de voorwaarde dat de ontwikkeling ontstaat:

- door een zorgvuldige maatwerkbenadering, passend bij de kernkwaliteiten (kaart 2, Kernkwaliteiten);
- door sanering en samenvoegen van kleinere bedrijven (bijvoorbeeld uit gebieden waar verdere groei niet of nauwelijks mogelijk is).

### Proefgebied landbouw

Een groot deel van de Veenkoloniën is aangewezen als proefgebied landbouw (kaart 1, Visie 2020). Nieuwe ontwikkelingen op landbouwgebied kunnen als eerste hier worden geïntroduceerd. Dit willen wij actief ondersteunen. Het kan hierbij gaan om innovaties op het gebied van huisvesting, nieuwe teelten, verduurzaming en duurzame energie. Het initiëren van deze nieuwe mogelijkheden loopt via de 'Agenda voor de Veenkoloniën' (een gezamenlijke gebiedsopgave van gemeenten en provincies in Groningen en Drenthe).

### Agroparken

Wij gaan onderzoeken waar clustering van verschillende agroproductieketens mogelijk is. Het doel is om grootschalige industriële ontwikkelingen te concentreren op locaties waar dit kan. In deze afweging spelen vooral de impact op het landschap en op het verkeer- en vervoersnetwerk een rol. Op diverse locaties zijn inmiddels initiatieven met verschillende schaalgroottes gestart (bijvoorbeeld in Schoonebeek en Nieuw Buinen). Ook zijn er plannen om functies te koppelen en kringlopen te sluiten. Wij zoeken aansluiting bij deze initiatieven en kijken welke aanvullende mogelijkheden er (nodig) zijn.

Het sluiten van kringlopen past in ons streven naar een 'biobased economy'. Hierbij wordt biomassa uit landbouw(rest)producten onder meer gebruikt voor de productie van energie. Naast de lopende initiatieven zien we mogelijkheden in het glastuinbouwgebied in de gemeente Emmen en op het MERA-terrein in Wijster.

### Glastuinbouw

Onze ambitie is de glastuinbouw te bundelen op de glastuinbouwlocaties in de gemeente Emmen (Klazienaveen, Het Rundedal en Erica). Daarbij willen we ook de mogelijkheden onderzoeken voor de toepassing van aardwarmte. Tot 2020 is er 500 ha ruimte voor glastuinbouwbedrijvigheid. Nieuwvestiging buiten deze locaties wordt uitgesloten.

## 4.4 Multifunctionele gebieden

De afgelopen decennia hebben veel gebieden in Drenthe een ontwikkeling doorgemaakt die gericht was op één bepaalde functie. Hierdoor zijn op veel plaatsen scherpe landschappelijke overgangen ontstaan (bijvoorbeeld tussen natuur en landbouw of tussen stad en land). Dit beleid zetten we door voor de robuuste gebieden voor landbouw, natuur en stedelijk netwerken (zie paragraaf 4.3). De overige gebieden kenmerken zich door het naast elkaar voorkomen van meerdere functies. In één gebied kan bijvoorbeeld zowel landbouw, natuur, recreatie als wonen voorkomen. We noemen dit multifunctionele gebieden.

Op de visiekaart (kaart 1, Visie 2020) zijn de multifunctionele gebieden aangegeven. In tegenstelling tot de robuuste systemen is in deze gebieden geen sprake van een hoofdfunctie die leidend is in de ordening. In deze gebieden zijn meerdere functies van belang. Naast water, landbouw en natuur gaat het in de meeste gevallen om recreatie. Er is in deze gebieden een duidelijke samenhang tussen de genoemde functies en de aanwezige kernkwaliteiten (kaart 2, Kernkwaliteiten). Het behouden en ontwikkelen van functies en kernkwaliteiten gebeurt hier gebiedsgericht en met maatwerk.

### Proefgebied verweving

Voor de multifunctionele gebieden willen we komen tot combinatieopgaven. In het gebied ten oosten van Beilen willen we hier als eerste ervaring mee opdoen. We hebben dit gebied aangegeven als proefgebied verweving (kaart 1, Visie 2020). Ons doel is om verschillende ontwikkelingen en ambities te verenigen, waarbij tegelijkertijd de kernkwaliteiten worden versterkt. We willen ons richten op het combineren van ontwikkelingen die de sociaal-economische positie van het landelijk gebied versterken (zie paragraaf 4.3.1) en die de herkenbaarheid van het gebied vergroten. Het gaat hierbij om combinaties van recreatie, (duurzame, al dan niet grootschalige) landbouw, water en landschapsontwikkeling (overgang van beekdal naar veld) en natuur. Van deze aanpak willen we leren hoe om te gaan met verschillende functies in een gebied met deze kenmerken. Onze insteek is dus niet om een gebiedsopgave voor het gebied te realiseren, maar om ervaring op te doen met de verweving van functies en kernkwaliteiten.

## 4.5 Recreatie en toerisme

Drenthe wil een topspeler zijn op de (binnenlandse) toeristische markt. Hiervoor vinden wij het van belang dat Drenthe in haar diversiteit een totaalproduct aanbiedt dat onderscheidend en van hoogwaardig niveau is. Een totaalproduct met veel variatie, aansluitend op de behoeften van de hedendaagse toerist en leidend tot een bruisend Drenthe.

Het is van belang om in dat toeristische totaalproduct Drenthe te investeren. Wij willen dat het bestaande aanbod van verblijfs- en dagrecreatie en de huidige toeristisch-recreatieve infrastructuur kwalitatief wordt verbeterd en vernieuwd. Voor ons ligt de focus op de diversiteit en de kwaliteit van het toeristische product. Niet méér van hetzelfde, maar juist het creëren van toegevoegde waarde ten opzichte van het bestaande toeristische product. Wij dagen de markt uit om nieuwe, aansprekende concepten te ontwikkelen die passen bij de kernkwaliteiten van Drenthe.

### Verblijfsrecreatie

Wij hebben aangegeven welk gebied wij vooral als versterkingsgebied voor recreatie beschouwen (kaart 7, Recreatie en Toerisme). Hier willen we inzetten op het versterken en eventueel uitbreiden van bestaande recreatiebedrijven. Ook hiervoor willen wij de systematiek van de SER-ladder toepassen (zie paragraaf 4.1).

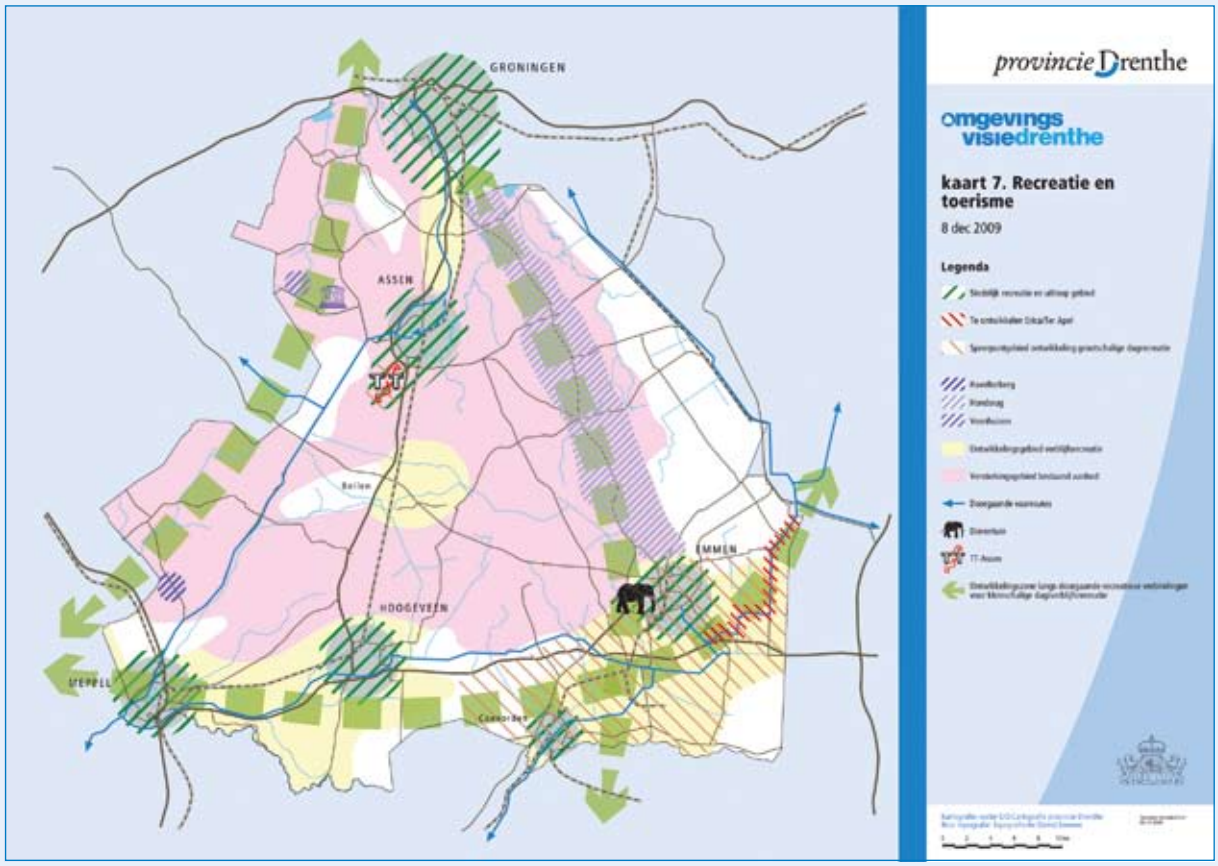


*Kaart 7. Recreatie en Toerisme*

Wij willen de aanpak van het project 'Natuurlijke recreatie Drenthe' voortzetten. In de komende periode gaan we onderzoeken of aanvullende initiatieven nodig zijn om de kwaliteit verder te verbeteren.

Daarnaast zien we in Drenthe selectief mogelijkheden voor nieuwe, grootschalige verblijfsrecreatieve initiatieven. Voor volledig nieuwe initiatieven is er in principe alleen ruimte in de gebieden die op de kaart zijn aangegeven als ontwikkelingsgebied (kaart 7, Recreatie en Toerisme). Het moet dan gaan om initiatieven die een duidelijke aanvulling vormen op het bestaande aanbod. De robuuste landbouwgebieden zijn hiervan uitgesloten.

We leggen een accent op het versterken en ontwikkelen van de kleinschalige verblijfsrecreatie, bijvoorbeeld gekoppeld aan doorgaande nationale lange-afstandsroutes voor wandelen en fietsen (kaart 7, Recreatie en Toerisme). Wij willen gemeenten hiervoor ruimere mogelijkheden bieden, bijvoorbeeld als het gaat om vrijkomende agrarische bebouwing.

In 'de Koningsas', tussen Assen en Groningen, en de Drentse Zuidas zien we mogelijkheden voor specifieke vormen van verblijfsrecreatie die gerelateerd zijn aan de stedelijk netwerken. Te denken valt aan hotels, conferentieoorden en wellness-concepten.

Voor Veenhuizen zien we kansen voor specifieke nieuwe vormen van (kleinschalige) verblijfsrecreatie die de unieke betekenis van Veenhuizen versterken (zie ook tekstkader hierna).

### Dagrecreatie

Voor nieuwe, grootschalige dagrecreatie vormt Zuidoost-Drenthe en het gebied rond het TT-circuit voor ons een speerpuntgebied (kaart 7, Recreatie en Toerisme). Bij de nadere invulling van de stadsrandzones door gemeenten, willen we graag recreatieve onderdelen inbrengen die de betekenis van de stad en de stadsrandzone kunnen versterken. Daarnaast zien we specifieke recreatieve aanknopingspunten bij de gebieden Havelterberg, Hondsrug en Veenhuizen. Hierbij gaat het vooral om het benutten van de cultuurhistorische betekenis van deze gebieden. Voor Veenhuizen geldt dat deze oriëntatie past bij onze ambitie om het cultuurerfgoed op de Werelderfgoedlijst van UNESCO geplaatst te krijgen (zie hieronder).

**Veenhuizen**

Veenhuizen is een voormalig gevangenisdorp met een zeer bijzondere historie. We streven ernaar om naast de overgebleven penitentiaire inrichtingen te zorgen voor andere, passende economische ontwikkelingen. Behalve recreatie en toerisme richten we ons op zorg, landbouw, onderwijs, kennis, creatieve industrie en cultuur. Een van de locaties die hiervoor in aanmerking komt, is de voormalige locatie van het Derde Gesticht. Het uitvoeren van deze beleidslijn gebeurt onder verantwoordelijkheid van de Bestuurscommissie Veenhuizen, die hiervoor een uitvoeringsprogramma opstelt, het 'Transitieplan Veenhuizen'.

### Recreatieve infrastructuur

Drenthe heeft een zeer fijnmazig net van wandel-, fiets- en ruiterpaden, waaronder een aantal doorgaande landelijke routes. Voor de recreatietoervaart zijn er doorgaande vaarverbindingen.

Wij investeren in het instandhouden en verbeteren van de provinciale infrastructuur voor recreatie en toerisme. Aan uitbreiding van de infrastructuur willen we meewerken als er sprake is van een knelpunt dan wel een ontbrekende schakel, of als onderdeel van een gebiedsontwikkeling. Op de visiekaart (kaart 1, Visie 2020) hebben we een idee aangegeven voor een route die het gebied rond Veenhuizen verbindt met het gebied rond Frederiksoord (Pauperpad).

De Drentse trajecten van de landelijke routestructuren (LAW en LAF) worden door ons in samenwerking met de gemeenten in stand gehouden. Wij zien, gekoppeld aan deze doorgaande routes voor wandelen, fietsen of toervaart, mogelijkheden voor kleinschalige verblijfs- en dagrecreatie, bijvoorbeeld Bed & Breakfast, horeca en haven- en afmeervoorzieningen (kaart 7, Recreatie en Toerisme). Deze activiteiten kunnen worden gevestigd in voormalige agrarische gebouwen. De gemeenten kunnen deze mogelijkheden uitwerken.

### Recreatief openbaar vervoer

Wij willen de rol van het openbaar vervoer voor recreatie en toerisme versterken. Assen en Beilen zijn voor ons speerpunten. Zo zien we kansen om Beilen te ontwikkelen tot OV-entree voor het hart van Drenthe (kaart 1, Visie 2020). Het dorp heeft een prominente ligging in het hart van Drenthe, tussen beide stedelijke netwerken in, op het kruispunt van het internationale en regionale wegennet en het spoor. Met deze entree willen we het toeristisch interessante achterland nog beter toegankelijk maken en de toeristische betekenis ervan versterken. Voor Assen geldt dezelfde benadering, maar dan vanuit het gegeven dat het station Assen Centrum de poort tot het Drentsche Aa gebied vormt.

## 4.6 Cultuur en sport

### Cultuur

Een hoogwaardige culturele infrastructuur en deelname aan kunst en culturele activiteiten draagt in onze ogen bij aan cultuurtoerisme. Ook zorgt dit voor een gunstig klimaat voor sociale cohesie en voor vestiging van inwoners en bedrijven. Dit is van belang voor de plattelandsgebieden, maar ook voor stedelijke gebieden. Vooral in Zuidoost-Drenthe willen we de culturele infrastructuur en de culturele participatie versterken.

Wij ondersteunen ontwikkelingen die bijdragen aan mooie, cultureel aantrekkelijke en 'bruisende' binnensteden. Daarbij gaat het ons om musea, presentatie-instellingen voor beeldende kunst, theaters, bibliotheken en archieven, festivals, culturele broedplaatsen, professionele podiumkunsten, en aantrekkelijke architectuur en vormgeving van de openbare ruimte.

Zowel in de steden als in de dorpen en op het platteland ondersteunen wij de ontsluiting en presentatie van cultuurhistorische gebouwen en monumenten. Dat geldt ook voor bijzondere festivals, evenementen en tentoonstellingen met een bovenlokale uitstraling. Voor het platteland geldt bovendien het belang van voorzieningen als bibliotheken en kleine podia.

### Sport

Sport heeft de kracht om processen op gang te brengen op sociaal-maatschappelijk en ruimtelijk vlak en op het gebied van gezondheid en welzijn. Daarnaast wordt de economische betekenis van sport steeds groter. Sport ondersteunt ons streven naar een bruisend Drenthe. De missie van Drenthe richting de Olympische Spelen in 2028 (die mogelijk in Nederland plaatsvinden), is om sport in de volle breedte voor héél Drenthe naar Olympisch niveau te brengen.

Wij zien in de ruimte, de natuur en het uitgestrekte netwerk van fiets- en wandelpaden een unieke kans voor Drenthe om uit te groeien tot dé sportprovincie. Hiervoor introduceren wij een nieuw landschapstype: het sportlandschap. Het sportlandschap wordt gekarakteriseerd door vijf grote 'beweegparken' die in verbinding met elkaar staan via routenetwerken. Wij willen samen met gemeenten deze beweegparken ontwikkelen rondom vijf A-sporten: wielrennen, atletiek, motorsport, outdoor & duursport en hippische sport. De parken worden gesitueerd bij de steden.

## 4.7 Duurzame energievoorziening en $CO_2$-reductie

### Klimaat- en energiedoelstellingen

Wij zetten in op een overgang naar een duurzame-energiehuishouding. Dit is mede ingegeven door veranderingen in het klimaat en het schaarser worden van fossiele brandstoffen. Wij willen een energiehuishouding die betrouwbaar is, een minimum aan broeikasgassen uitstoot en betaalbaar is. Wij streven tot 2020 naar een reductie van 30% van de $CO_2$-uitstoot ten opzichte van 1990. In 2020 moet het aandeel hernieuwbare energiebronnen zijn gestegen tot 20%. Ook streven we naar een verhoging van de energie-efficiënte met 2% per jaar (nu 1%). Wij stimuleren de productie van energie uit bodem en biomassa en zetten in op het realiseren van 60 MW (megawatt) aan windenergie in 2020.

De aanpak van het energievraagstuk vraagt, net als de aanpak van het klimaatvraagstuk, om een integrale benadering. De drie noordelijke provincies geven uitvoering aan het Energieakkoord Noord-Nederland. In landelijk verband werken we mee aan de uitvoering van het landelijke Klimaat- en energieakkoord. De samenwerkingsorganisatie Energy Valley bundelt de inspanningen van de provincie en andere publieke en private partijen gericht op het creëren van een duurzame-energie-economie. In Zuidoost-Drenthe zetten we samen met de gemeenten Emmen en Coevorden een Energiebureau op, dat alle energiegerelateerde initiatieven in het gebied zal coördineren.

## Decentrale energieopwekking en infrastructuur

Een belangrijk onderdeel van de gewenste overgang is het bieden van voldoende mogelijkheden voor decentrale opwekking van duurzame energie. Ook bevorderen we de bouw van energieneutrale en/of energieproducerende gebouwen en woningen. Het ideaalplaatje is dat een bedrijf, bedrijventerrein, woning, kantoor, wijk, dorp of stad haar eigen energie opwekt, met het openbare net als terugvaloptie. Daarbij is een intensieve samenwerking nodig tussen provincie, andere overheden, private en particuliere partijen. Er zal vaker sprake zijn van maatwerkoplossingen, onder andere doordat decentrale energie-opwekking om meer afstemming vraagt tussen vraag en aanbod. Zo is op dit moment een robuustere electriciteitsinfrastructuur gewenst in Zuidoost-Drenthe (kaart 8, Energie-infrastructuur). Samen met de netbeheerders en rijkspartners blijven wij ons inzetten voor een toereikende energie-infrastructuur, met voldoende mogelijkheden voor het invoeren van groen gas.

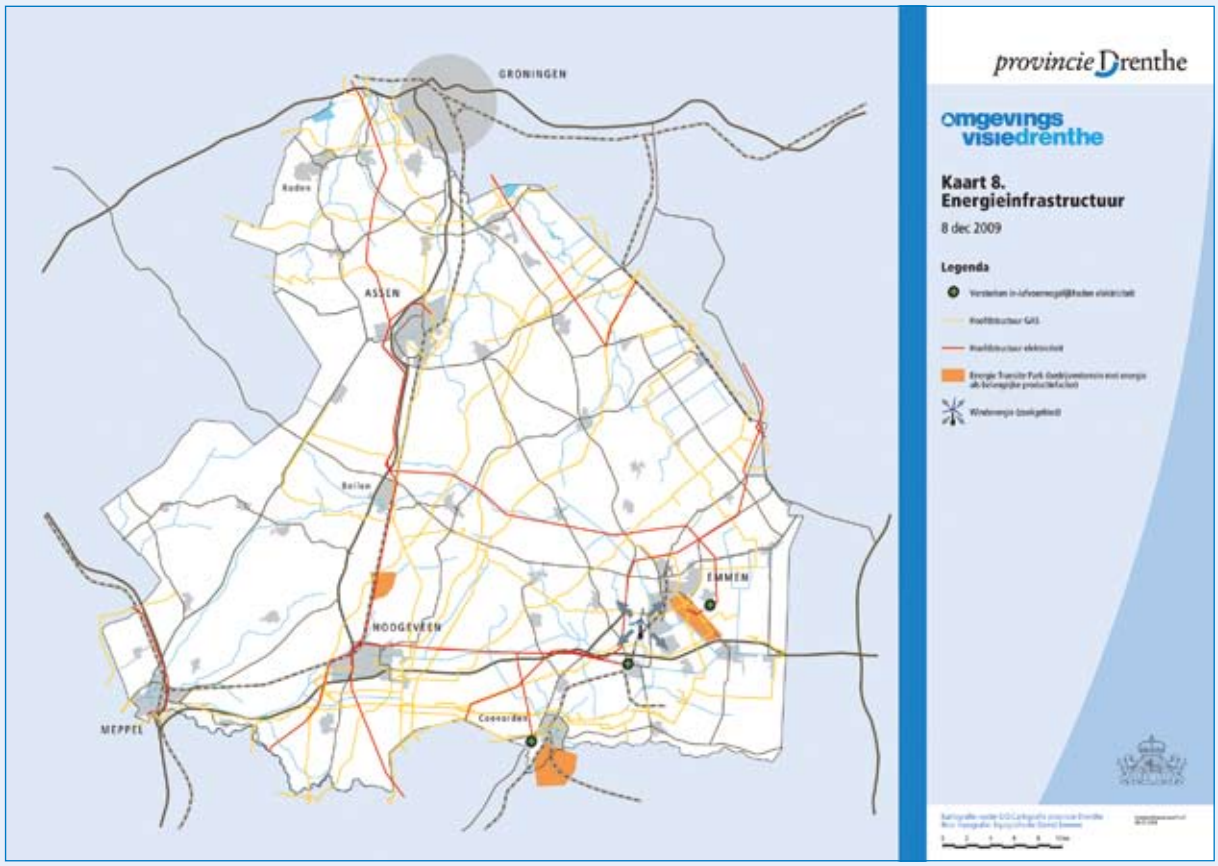


*Kaart 8. Energie-infrastructuur*

## ‘Grounds for Change’

Wij handelen vanuit de ‘Grounds for Change-filosofie’. Omdat duurzame-energiesystemen om meer ruimte vragen en meer zichtbaar zijn in het landschap, vraagt dit om een nieuwe kijk op de toepassing ervan. In de ‘Grounds for Change-filosofie’ staat het besef centraal dat onze samenleving moet wennen aan moderne landschappen (die ontstaan door het toepassen van bijvoorbeeld windenergie) en aan een intensiever gebruik van de ondergrond. Dit gewenningsproces gaat gepaard met de nodige weerstand in de samenleving. Wij kiezen daarom voor zorgvuldige landschappelijke inpassing, heldere communicatie en informatieverstrekking en transparante besluitvorming.

## Energie en ruimtelijke ontwikkelingen

Bij de ruimtelijke inrichting van onze provincie is het bereiken van de energiedoelstellingen een van de leidende principes. Vooral als het gaat om bedrijventerreinen en woningbouw. In de regionale afstemming over bedrijventerreinen wordt het thema integraal meegenomen. Bij woningbouw en energiebesparing in de bebouwde omgeving, gelden de afspraken die zijn gemaakt in het kader van het energieakkoord tussen Noord-Nederland en de rijksoverheid (het ‘100.000 woningenplan’).

Het toepassen van kleinschalige installaties voor de productie van duurzame energie binnen de bebouwde kom, valt onder de verantwoordelijkheid van de gemeenten. Toepassing van kleinschalige installaties daarbuiten zijn toegestaan, voorzover ze passen in het landschap.

Grootschalige energiesystemen moeten in onze optiek geconcentreerd worden op daarvoor aangewezen locaties, bijvoorbeeld op de bedrijventerreinen Bargermeer in Emmen, Europark in Coevorden en nabij Essent Milieu in Wijster. Op deze terreinen zien we ook kansen om energieproducenten en -consumenten aan elkaar te koppelen (energiecascadering). De genoemde terreinen zijn daarom als energietransitieparken (ETP) aangeduid (kaart 1, Visie 2020).

Bij het realiseren van duurzame-energieprojecten vinden wij het van belang dat procedures geen onnodige vertraging oplopen. Bijvoorbeeld bij de inpassing van windmolens, het realiseren van transportnetten en bij het gebruik van de diepe ondergrond.

## Windenergie

Wij willen in 2020 minstens 60 MW vermogen aan windenergie geoperationaliseerd hebben. Dit is inclusief de 15 MW die op en nabij het Europark in Coevorden in voorbereiding is. Deze doelstelling willen wij halen door een windturbinepark te ontwikkelen. Omdat het landschap van de gemeenten Emmen en Coevorden zich er het best voor leent, wordt in dit gebied gezocht naar een geschikte locatie voor een dergelijk windpark. De toepassing van grote windmolens buiten het te ontwikkelen windturbinepark sluiten wij uit.

## Energie uit biomassa

Wij stimuleren energieopwekking uit biomassa. Grootschalige bio-energiecentrales vestigen zich bij voorkeur op goed bereikbare bedrijventerreinen met mogelijkheden voor de energie-infrastructuur en afnamemogelijkheden van vrijkomende warmte. Daarbij kan gedacht worden aan de Energietransitieparken (kaart 1, Visie 2020). Voor de vestiging van kleinschalige mestvergistingsinstallaties bij veehouderijbedrijven hanteren wij het ‘Beleidskader co-vergisting’.

De productie van energie uit biomassa koppelen wij aan ons streven naar een ‘bio-based economy’. Dat is een economie waarin bedrijven non-food toepassingen, zoals brandstoffen, chemicaliën, medicijnen en energie, vervaardigen uit groene grondstoffen. Daarbij denken wij ook aan het koppelen van landbouwbedrijven aan bedrijven op Energietransitieparken.

## Bodemenergie

De Drentse ondergrond biedt veel potentie voor het leveren van aardwarmte en voor warmte-koude-opslag (WKO). Daarnaast kan in de diepe ondergrond energie worden opgeslagen, bijvoorbeeld in de vorm van aardgas of perslucht. Wij hebben de gebruikspotentie van de Drentse diepe ondergrond en de geschiktheid van de ondergrond voor de toepassing van WKO in kaart gebracht (zie figuur Mogelijkheden benutten ondergrond). De verwachting is dat het gebruik van de ondergrond voor allerlei energietoepassingen in de nabije toekomst substantieel zal toenemen. Dit vraagt om meer afstemming. We willen voorkomen dat functies elkaar in de weg gaan zitten. Ook is er een balans nodig tussen enerzijds het gebruik van de ondergrond en anderzijds het beschermen van de aanwezige kwaliteiten onder- en bovengronds. Als vervolg op deze Omgevingsvisie werken we de keuzes ten aanzien van het gebruik van de ondergrond en de mogelijkheden voor de opslag van $CO_2$ verder uit (uitwerking voor het gebruik van de ondergrond, inclusief plan-m.e.r.). Opslag van afval in de ondergrond sluiten wij uit.

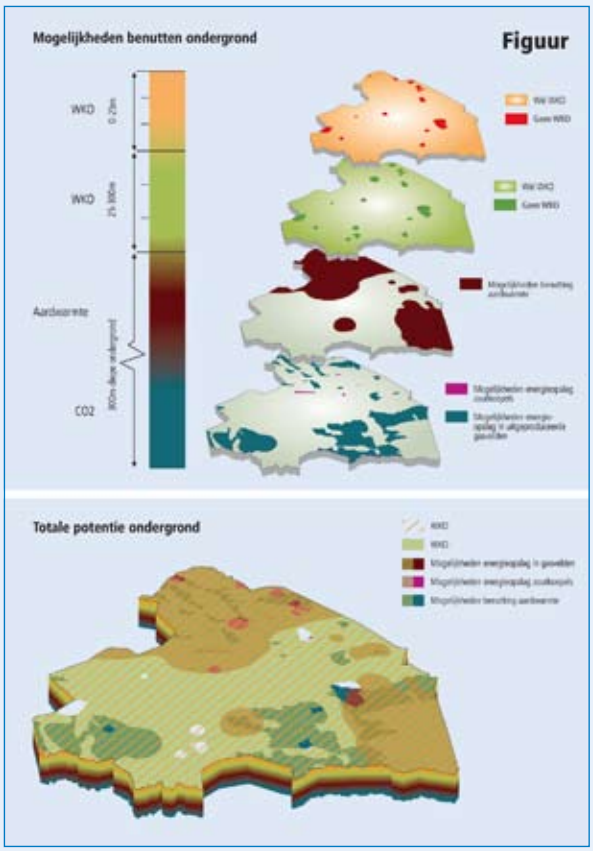


*Figuur Mogelijkheden benutten ondergrond*

We stimuleren het gebruik van geothermie en WKO. Ook bekijken we of aardwarmte toegepast kan worden in de glastuinbouw in Emmen. Daarbij zijn wij bereid ook zelf te investeren. Voor een versnelde groei van WKO-systemen zetten we in op drie aangrijpingspunten (in lijn met het advies van de landelijke Taskforce WKO). We stimuleren de marktvraag, bevorderen de marktwerking en zorgen voor een helder en duidelijk beleidskader. We stellen de gemeenten in de gelegenheid om masterplannen op te stellen voor locaties met veel WKO-potentie. Deze masterplannen moeten leiden tot een optimaal bodemgebruik en moeten negatieve interferentie (storing) tussen WKO-systemen voorkomen. Wij hebben de intentie om op basis van een masterplan een parapluvergunning af te geven zodat nieuwe WKO-systemen snel kunnen worden gerealiseerd. De beleidsregels voor de toepassing van WKO zijn opgenomen in de Provinciale Omgevingsverordening.

## Terugdringen veenoxidatie

Door ontwatering en grondgebruik verdwijnen de veengronden in Drenthe geleidelijk. De afgelopen decennia is het aantal hectare veengrond in de provincie afgenomen van 54.000 ha naar 33.000 ha. Deze veenoxidatie gaat gepaard met een uitstoot van ongeveer 900 kiloton $CO_2$ per jaar. Dit is circa 20% van de totale Drentse uitstoot. Wij onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om verdere afbraak van het veen tegen te gaan. Wellicht kunnen we dit combineren met het behalen van doelen op het gebied van landbouw, natuur en water.

### Planologische reservering aardgas- en olievelden

Vooralsnog zijn wij sterk aangewezen op fossiele brandstoffen. Kortgeleden is het westelijk deel van het olieveld Schoonebeek zelfs heropend. Wij gaan er vanuit dat op termijn ook in het oostelijk deel weer olie gewonnen gaat worden. In het gehele olieveld staan we daarom geen nieuwe ontwikkelingen toe die het winnen van olie kunnen belemmeren. Daarom moeten de ruimtelijke reserveringen in de bestemmingsplannen worden vastgehouden. Wij staan positief tegenover initiatieven om met nieuwe technieken het resterende aardgas in de uitgeproduceerde gasvelden te winnen.

## 4.8 Ontgrondingen

Op basis van de Ontgrondingenwet is het provinciaal bestuur het bevoegd gezag voor het verlenen van vergunningen voor zowel diepe zandwinningen als functionele ontgrondingen. Bij het verlenen van de vergunningen hanteren we de integrale doelstellingen van het omgevingsbeleid.

In de Provinciale Omgevingsverordening hebben wij een aantal vrijstellingen benoemd. Voor alle vrijgestelde ontgrondingen waarbij minimaal 10.000 $m^3$ of meer bodemmateriaal wordt afgevoerd of in depot wordt gezet, geldt een meldingsplicht.

### Zandwinning

Er blijft een continue vraag naar zand in Drenthe. De winning van zand heeft echter geleid tot een versnipperd ruimtebeslag van vele honderden hectares. Ook heeft zandwinning vaak negatieve gevolgen voor de landschappelijke kwaliteit. Om de eigen Drentse behoefte in bouwgrondstoffen veilig te stellen, maar ook om het landschap zo veel mogelijk te ontzien, is regie op zandwinning nodig. Wij willen de winningen beperken tot wat noodzakelijk is.

We willen uitsluitend zandwinning mogelijk maken om te voorzien in de feitelijke behoefte aan beton- en metselzand en ophoogzand. De zandwinning willen we zo veel mogelijk concentreren in een beperkt aantal zandwinplaatsen, verspreid over de provincie. Wij geven de voorkeur aan het uitbreiden van de bestaande centrale zandwinplaatsen boven het ontwikkelen van nieuwe winplaatsen. Wij werken alleen mee aan nieuwe zandwinningen wanneer die multifunctioneel zijn en ruimtelijke kwaliteit hebben. Na 1 januari 2013 willen we dat er geen zand meer in de EHS wordt gewonnen.

Bij het verlenen van vergunningen, stellen wij eisen aan de afwerking van de zandwinplaats. Bij ontgrondingen, waarbij een plas ontstaat, gaan de eisen onder andere over de oeverbelijning, de steilte van de oever en de diepte. Bij zandwinningen moet van tevoren het toekomstige gebruik of de bestemming worden aangegeven. In de praktijk is dit niet altijd mogelijk, zoals bij zeer langdurige zandwinningen van enkele tientallen jaren. In dat geval moet de afwerking mogelijkheden bieden om de zandwinplaats in een later stadium een nuttige functie te geven.

Vrijkomende teelaarde die niet kan worden gebruikt voor andere doeleinden, kan onder voorwaarden in oude ontgrondingsputten of ontgrondingsplassen worden gebracht. Uitgesloten hiervan zijn ontgrondingsplassen in een grondwaterbeschermingsgebied, in een reservegebied voor de drinkwaterwinning of bovenstrooms in een natuurgebied dat grondwaterafhankelijk is. De kwaliteit van de teelaarde moet voldoen aan de eisen van het Besluit Bodemkwaliteit. De waarde voor arseen mag niet uitkomen boven de achtergrondwaarde. Ook mag de teelaarde de grenswaarde van fosfaatverzadiging én de waarde van 4 mg N/kg droge stof voor het in water oplosbare stikstof, niet overschrijden. Verder mag de kwaliteit van het water in de ontgrondingsplas niet significant verslechteren door het storten van de teelaarde. De waterkwaliteit moet aan de geldende kwaliteitsnormen blijven voldoen (zie hoofdstuk 6 en bijlage 6).

### Ophoogzand

In afwijking van het voorgaande kunnen voor grootschalige werken, waarmee grote hoeveelheden zand zijn gemoeid, specifieke oplossingen worden gevonden. Hierbij kan ‘werk met werk’ worden gemaakt. Als dit niet mogelijk is, moet de zandvoorziening deel uitmaken van de besluitvorming over het zandvragende project.

### Beton- en metselzand

Met het verlenen van een ontgrondingsvergunning in 2006 voor de locatie Traandijk in Echten is de provinciale doelstelling gehaald om één toekomstige zandwinning voor beton- en metselzand in Zuidwest-Drenthe mogelijk te maken. We werken niet mee aan een tweede ontgronding voor het winnen van beton- en metselzand in Zuidwest-Drenthe. Om de continuïteit in de grondstoffenvoorziening veilig te stellen, is een uitbreiding van de bestaande winput bij Gasselte mogelijk gemaakt tot uiterlijk 1 januari 2013. Na deze datum is de winning van beton- en metselzand geconcentreerd in de winplaats Traandijk in Echten en in Ellertshaar.

### Zand voor de kalkzandsteenindustrie

Voor de winplaats bij Hoogersmilde, waar zand wordt gewonnen voor de kalksteenindustrie, zijn nog slechts beperkte uitbreidingsmogelijkheden. De natuurgebieden Alenburg, het Blauwe Meer en het Leggelderveld vormen de definitieve begrenzing van deze zandwinning. Voor de toekomst zoeken wij naar een andere voorziening.

### Functionele ontgrondingen

Ontgrondingen in onze provincie betreffen vaak landbouwverbetering, natuurontwikkeling, verveningen en ontgrondingen in het kader van gemeentelijke uitbreidingsplannen. Vergunningen worden verleend op basis van het algemene beleidskader van deze Omgevingsvisie, waaronder het hier geformuleerde ontgrondingenbeleid.

# 5. Uitwerking gebiedsopgaven

Voor enkele gebieden in Drenthe willen wij samen met onze partners integrale opgaven uitwerken. Algemeen beleid sluit in deze gebieden onvoldoende aan op de specifieke ambities en kansen. Daarnaast biedt een gebiedsgerichte uitwerking de mogelijkheid om, vanuit het provinciaal belang, de uitvoering te faciliteren.

## 5.1 Groningen–Assen

De Regio Groningen-Assen is het meest verstedelijkte gebied in Noord-Nederland en heeft in het rijksbeleid de status van nationaal stedelijk netwerk (Nota Ruimte). De hoofdopgave voor Groningen-Assen is in onze ogen het faciliteren van de te verwachten economische en demografische groei met een adequaat verkeer- en vervoersysteem. Dit systeem moet de bereikbaarheid garanderen van de binnensteden van Groningen en Assen en van de belangrijke woon- en werkgebieden in de regio. Daarnaast moet het de groeiende vervoersvraag opvangen. Het is hierbij onze ambitie om het gebruik van het openbaar vervoer maximaal te stimuleren. Daarnaast is het van belang om de verschillende landschaptypen binnen de as Groningen-Assen te versterken. Dit krijgt gestalte binnen het programma Regiopark. Uitgangspunt hierbij is een scherpe scheiding tussen ‘rood’ (woningbouw) en ‘groen’ (landschap en natuur).

Bij het ontwikkelen van het stedelijk netwerk houden wij vast aan ons uitgangspunt om wonen en werken te concentreren in de twee steden. Voor het Drentse deel geldt daarnaast een belangrijke woningbouwopgave voor Roden.

### *5.1.1 Positionering Assen in het nationaal stedelijk netwerk*

Wij vinden het van belang voor Drenthe om Assen te positioneren binnen het nationaal stedelijk netwerk. Assen moet zich complementair aan Groningen kunnen ontwikkelen. Wij onderschrijven de keuze voor verdichting van de stad die in het kader van de FlorijnAs is gemaakt. Het complementaire karakter van Assen kan verder worden versterkt door het ontwikkelen van unieke en afwisselende woonmilieus. Belangrijk hierbij is de herontwikkeling van een deel van het Stadsbedrijvenpark tot woongebied, waarmee aan de noordzijde van het stadscentrum een belangrijk ontwikkelgebied ontstaat. Ook de relatie met het nationaal park Drentsche Aa is van belang.

Graag zien wij Assen-Zuid, als de zuidelijke poort van het nationaal stedelijk netwerk, een (inter)nationale uitstraling krijgen. Concepten als het TT-circuit Assen, Sensoruniverse en Energieneutraal dragen hieraan bij. Wij vinden het van belang dat Assen-Zuid kan fungeren als een strategisch draaipunt tussen het ruimtelijk-economische en het sociaal-recreatieve netwerk. In de uitwerking van het knooppunt Assen-Zuid (A28/N33) houden wij hiermee rekening.

### *5.1.2 Bereikbaarheid Groningen-Assen*

De toenemende mobiliteit en verkeersdrukte in de kop van Drenthe richting de stad Groningen biedt kansen voor een ‘systeemsprong’ in het openbaar vervoer. Groningen heeft een eerste stap gezet voor een regiotramnetwerk, door groen licht te geven voor een centrumlijn (Hoofdstation-Zernike). Het doortrekken van deze centrumlijn vanaf het Hoofdstation via een westelijk tracé (Martiniziekenhuis, Ter Borch, Hoornse Meer) biedt kansen voor doorkoppeling via Eelde/Paterswolde en Groningen Airport Eelde. Een logische vervolgstap is deze lijn aan te laten sluiten op bestaand spoor ter hoogte van De Punt. Voor een verbinding met Assen zijn vervolgens twee scenario’s denkbaar. Er kan een verbinding komen via bestaand spoor, waardoor de centrale noord-zuidverbinding verder vorm wordt gegeven, of er wordt gekozen voor een tracé ten westen van de A28 (via Vries). Dit tracé kan worden ingevuld met een tram of met een Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV)-bus.

In deze denklijn ontstaat bij De Punt een interessante locatie voor een transferium. Hier komen de tram- of buslijn, het NS-spoor, twee wegverbindingen en een waterverbinding samen. De locatie is enerzijds verbonden met het (inter)nationale netwerk (A28, spoor) en anderzijds met het regionale netwerk (N34, Regiotram/HOV). Een transferium bij De Punt biedt vanwege deze strategische ligging reizigers keuzemogelijkheden in de vervoerswijze. Ook kunnen parkeervoorzieningen van Groningen Airport Eelde hier naartoe worden verplaatst. Daardoor ontstaan rond de luchthaven mogelijkheden voor nieuwe bedrijvigheid binnen het huidige ruimtebeslag. De andere functie van het transferium kan zijn het bedienen van het toeristisch-recreatieve netwerk van het nationaal landschap Drentsche Aa en de Hondsrug.

Het openbaar vervoer tussen Groningen en Leek/Roden wordt aantrekkelijker gemaakt door twee HOV-lijnen te versterken: Roden-Groningen en Leek-Groningen. Ook is voorzien in de mogelijkheid van een doorkoppeling tussen Roden en Leek. Op deze manier ontstaat een netwerk dat flexibel gebruikt kan worden, al naar gelang de vraag naar openbaar vervoer.

### *5.1.3 Positionering Assen: label 'hoofdstad'*

Wij hebben Assen het label 'hoofdstad' gegeven (kaart 1, Visie 2020). Hiermee ondersteunen we de positionering van Assen als de hoofdstad van Drenthe. Assen is een historisch bestuurscentrum waarbij ontwikkelingen rond de Vaart en het nieuwe cultureel centrum (theater, CBK en bibliotheek) nieuwe openbare ruimten toevoegen aan het stadscentrum. Ook met de uitbouw van het Drents Museum en met de beoogde nieuwbouw van het Drents Archief worden nieuwe architectonische kwaliteiten aan de openbare ruimte toegevoegd (het Erfgoedkwartier).

### *5.1.4 Assen in relatie tot het nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa*

Om de ruimtelijke kwaliteit van Assen te waarborgen, willen we samen met de gemeente komen tot een visie op Assen in relatie tot het nationaal beek- en esdorpenlandschap de Drentsche Aa. Langs de N33 en de A28 willen we het waardevolle karakter van het gebied uitdragen. In de vorm van landschapspanorama's (zie paragraaf 4.2.1) willen we de beleefbaarheid van het landschap vergroten. Ook willen we het recreatief gebruik van het nationaal landschap stimuleren.

Assen-Zuid kan ontwikkeld worden als de poort tot het nationale landschap Drentsche Aa. Hier kan ook station Assen Centrum voor gebruikt worden, wat naar verwachting een grotere spin-off voor de stad zelf betekent. We geven daarom de voorkeur aan dit alternatief, onder de voorwaarde dat het stationsgebied ook wordt ontwikkeld als entree naar de stad.

### *5.1.5. Positionering Roden*

Roden heeft, samen met Leek, in de Regio Groningen-Assen een schragende functie voor wonen en werken. Wij bieden ruimte voor het realiseren van de intergemeentelijke structuurvisie Leek-Roden (kaart 1, Visie 2020). Deze visie brengt samenhang aan in vooral het wonen, het werken, de bereikbaarheid en de ontwikkeling van natuur en landschap. Deze visie beidt Roden de mogelijkheid zich te blijven ontwikkelen als woon- en werkgemeente met een goede bereikbaarheid, ook per openbaar vervoer.

Door de samenwerking met Leek ontstaan meer mogelijkheden om Roden verder te positioneren als centrum voor kennisintensieve bedrijvigheid, zoals in de sector life sciences. Het technologiepark Roden vormt in zijn nieuwe setting een aantrekkelijk vestigingsmilieu voor bedrijven.

## 5.2 De Drentse Zuidas

De Drentse Zuidas is strategisch gunstig gelegen als onderdeel van een internationale transportverbinding die loopt vanaf de Randstad, via Zwolle, richting Duitsland en Noordoost-Europa. Dit biedt de nodige ontwikkelingskansen voor de regio. De vier stedelijke kernen binnen de Zuidas kennen een vergelijkbare economische structuur, met industrie en logistiek als belangrijke economische ontwikkelingssectoren. Ook hebben ze een aantal vergelijkbare sociaal- en ruimtelijk-economische opgaven. Deze regio heeft enerzijds een gevarieerd en groen landschap met veel ruimte en mogelijkheden voor ontspanning, toerisme en recreatie; anderzijds telt het vier stedelijke kernen met een vrij compleet aanbod van winkels, horeca en cultuur. Ook deze combinatie biedt veel kansen. Er zijn dus volop mogelijkheden om diverse onderwerpen op regionaal niveau in samenhang op te pakken.

### *5.2.1 Positionering Drentse Zuidas*

Wij vinden het van belang om de Drentse Zuidas te positioneren als industriële en logistieke as en als logistieke hotspot. De regio moet een logische plaats gaan innemen binnen het nationale en trans-Europese vervoersnetwerk. We vinden het bovendien van belang dat de economische structuur van de regio duurzaam wordt versterkt. Het is daarbij onder meer nodig om goede relaties en netwerken te vormen met omliggende regio's als Zwolle-Kampen, Twente en de Duitse Ems-as. Wij zien bovendien volop mogelijkheden voor initiatieven op het gebied van duurzame energie. Deze initiatieven kunnen zowel bijdragen aan de concurrentiepositie als aan het imago van de regio.

Wij willen het ruimtelijk-economisch profiel van de Zuidas verder versterken langs vier sporen:
- Innovatie, kennis- en arbeidsmarktontwikkeling en (grensoverschrijdende) netwerkvorming;
- Vestigingsmogelijkheden en bereikbaarheid;
- Regionale profilering en marketing;
- Duurzame energieopwekking.

Binnen de Zuidas hebben we voor de steden een aantal specifieke aspecten en ambities opgenomen. Voor het gebied Zuidoost hebben we als onderdeel van de Zuidas nog een aantal aanvullende ambities.

### *5.2.2 Meppel*

Voor Meppel spelen twee specifieke uitdagende ontwikkelingen en kansen. Ten eerste is Meppel de enige plaats in Drenthe met ruimte voor watergebonden bedrijvigheid. Meppel beschikt over de grootste binnenvaartcontainerterminal van Noord-Nederland. Daarnaast is Meppel de logische schakel voor netwerkvorming met de regio Zwolle-Kampen.

#### Positionering Meppel: label 'waterpoort'

De Meppeler binnenstad wordt door zijn kleinschaligheid hoog gewaardeerd. Meppel wil deze kwaliteit versterken door een herkenbare pleinenreeks te maken, waarbij ieder binnenstadsplein een eigen vormgeving en inrichting krijgt. Daarnaast is Meppel rijk aan water- en groenstructuren en historische linten die de verbindingen vormen tussen plekken en pleinen. Ook wil Meppel haar historisch bijzonder theater Ogterop meer betrekken in het culturele leven van de binnenstad. De entrees aan de noord- en oostzijde van de binnenstad vragen bijzondere aandacht, zodat woonwijken goed aansluiten.

Meppel heeft van ons het label 'waterpoort' gekregen (kaart 1, Visie 2020). Hiermee ondersteunen we de betekenis van Meppel als poort tot Drenthe en als kleinschalige stad aan en rond het water. Meppel legt de focus op het uitbreiden van de rol voor de beroeps- en recreatievaart.

### Versterken van de culturele infrastructuur van Meppel

Met Meppel sluiten we een culturele alliantie voor het versterken van de culturele infrastructuur. We leggen gezamenlijke ambities vast en er komt een uitvoeringsplan voor de komende jaren.

### *5.2.3. Hoogeveen*

Voor Hoogeveen spelen twee specifieke uitdagende ontwikkelingen en kansen. Hoogeveen is ten eerste strategisch gelegen op het draaipunt van de dynamiek van de (inter)nationale verbindingsassen A28 en A37. Dit maakt Hoogeveen letterlijk een logistiek centrum voor wegtransport. Verder ontwikkelt Hoogeveen het eerste klimaatneutrale bedrijventerrein van Drenthe, in combinatie met een Kenniscentrum Duurzaamheid.

Hoogeveen heeft een eigenstandige functie in de Drentse Zuidas. Hoogeveen bedient het omliggende landelijk gebied met voorzieningen, werkgelegenheid en recreatieve mogelijkheden.

### Positionering Hoogeveen: label ‘centrum’

Met de ontwikkelingsvisie ‘Aangenaam anders’ versterkt Hoogeveen de woon- en verblijfsfunctie van het stadscentrum. Door routes te creëren (pleinen, doorsteken en groenstructuren), maakt Hoogeveen zijn verleden weer zichtbaar en wordt de eenvormigheid van het centrum doorbroken. Op een aantal plekken wordt water weer een drager van de openbare ruimte. Met de voltooiing van de centrumring is de routering naar de nieuwe parkeerlocaties duidelijker. Daarmee creëert Hoogeveen een aantrekkelijk woon- en verblijfsklimaat.

Hoogeveen heeft van ons het label ‘centrum’ gekregen (kaart 1, Visie 2020). Hiermee ondersteunen we de positionering van Hoogeveen als stad met een attractief centrum, waar inwoners, mensen uit de regio, maar ook toeristen graag een dag willen doorbrengen.

### Bijzondere woonvormen

Wij zien mogelijkheden om de positie van Hoogeveen te versterken door het realiseren van specifieke, unieke woonmilieus, geënt op de gebiedskarakteristieken.

### Versterken van de culturele infrastructuur van Hoogeveen

Met Hoogeveen sluiten wij een culturele alliantie voor het versterken van de culturele infrastructuur. Dit wordt vastgelegd in gezamenlijke ambities en een uitvoeringsplan.

### *5.2.4 Zuidoost-Drenthe*

Binnen de Zuidas kent het gebied Zuidoost (Emmen-Coevorden) enkele uitdagende ontwikkelingen en kansen. Ten eerste krijgt Zuidoost-Drenthe te maken met een verschuiving in de samenstelling van de bevolking. Het aantal inwoners gaat minder groeien of zelfs dalen, wat ook gevolgen heeft voor het aantal huishoudens. Ten tweede biedt Zuidoost-Drenthe op Drentse schaal de beste mogelijkheden voor ontwikkelingen op het gebied van duurzame energie. Verder heeft Zuidoost-Drenthe potentie voor het verder ontwikkelen van de glastuinbouwsector. Het streven is versterking, kwaliteitsverbetering, innovatie en verduurzaming van de glastuinbouwketen. Tot slot staat Zuidoost-Drenthe dankzij het Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn aan de vooravond van een duurzame versterking van de ruimtelijk-economische structuur en een betere bereikbaarheid. Er komen middelen vrij voor de centrumontwikkeling van Emmen en Coevorden, het verplaatsen van het Dierenpark Emmen en het ontwikkelen van de spoorverbinding met Zwolle en Twente.

Onze focus ligt op de demografische ontwikkeling en de werkgelegenheid. We willen dat het vestigingsklimaat voor wonen en werken wordt geoptimaliseerd, dat de bereikbaarheid van voorzieningen voor de inwoners gewaarborgd blijft en dat het gebied een voortrekkersrol gaat spelen op het gebied van klimaat en energie.

### Krimp als kans

Samen met de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Emmen, Coevorden en Westerveld zijn we een project gestart met als doel de effecten van de demografische ontwikkelingen in beeld te brengen. Aan de hand daarvan kunnen we een beleidsstrategie ontwikkelen. Het onderwerp vraagt om integrale keuzes voor ruimtelijke opgaven vanuit de thema's wonen, leefbaarheid (inclusief voorzieningen), bereikbaarheid en arbeid. Bundeling is hierbij een themaoverstijgende doelstelling en ook het uitgangspunt voor de strategie. Uitgaan van krimp leidt tot andere keuzes, die ook consequenties hebben voor de kernenstructuur (zie paragraaf 4.3.1).

### Klimaat en Energie

Wij willen Zuidoost-Drenthe een voortrekkersrol laten spelen bij het ontwikkelen, produceren en toepassen van duurzame energie. Voorbeeldprojecten zijn het benutten van aardwarmte voor de glastuinbouwgebieden in Erica en Klazienaveen en het ontwikkelen van lokale energienetwerken tussen producenten en consumenten op de bedrijventerreinen Bargermeer en Europark. Om kansen te kunnen benutten, wordt een Energiebureau Zuidoost-Drenthe opgericht. Provincie en de gemeenten Emmen en Coevorden investeren op deze wijze, samen met betrokken private partijen, in de uitvoering op projectniveau.

In onze provincie biedt de regio Zuidoost-Drenthe de beste mogelijkheden voor energiemaatregelen. Dit heeft ten eerste te maken met natuurlijke omstandigheden: er is aardgas, aardolie en aardwarmte. Verder kent het gebied relevante functies, namelijk glastuinbouw en grootschalige landbouw in een open landschap. Ook zijn er twee grote industriële complexen met relatief veel basisindustrie (Bargermeer in Emmen en Europark in Coevorden).

De industrieterreinen Bargermeer en Europark zijn aangemerkt als energietransitiepark (ETP). Hier wordt de omslag gemaakt naar het gebruik van duurzame energie. Deze gezamenlijke aanpak van het energievraagstuk moet, in combinatie met parkmanagement, leiden tot lagere bedrijfskosten. Dit kan ook een positieve vestigingsvoorwaarde worden. In de aanpak kan ook het 'cascaderen' van water en energie meegenomen worden. Hieronder verstaan we het gebruiken en hergebruiken van water en energie, waarbij de functie of activiteit die de hoogste kwaliteit vraagt, voorop wordt gesteld.

### Positionering Emmen: label 'vermaak'

Emmen creëert met de verplaatsing van het Dierenpark Emmen ruimte om de (functionele) samenhang in het centrum te versterken en de Hoofdstraat te herontwikkelen. Het stadscentrum wordt met een nieuw plein verbonden met het Dierenpark en het nieuwe theater. De 'verlaten' locatie van het Dierenpark (de oostzijde van het centrum) krijgt een passende invulling. De uitgangspunten hierbij zijn om het groen en openbare karakter te handhaven. Hierdoor ontwikkelt deze zijde van het stadscentrum een geheel nieuwe identiteit, die zeer attractief is.

Wij hebben Emmen het label 'vermaak' gegeven (kaart 1, Visie 2020). Hiermee ondersteunen we de positionering van Emmen als belangrijke stad op het gebied van grootschalig vermaak (dierenpark, theater, sport en dergelijke).

### Positionering Coevorden: label ‘vesting’

Coevorden is volop bezig met het uitvoeren van het centrumplan. Dit plan laat de historie weer tot leven komen, onder andere door upgrading van het Stedelijk Museum. Markt en haven vormen straks het kloppend hart van deze historische vestingstad. Behalve aan het stadscentrum wordt ook gewerkt aan de ontwikkeling van het stationsgebied. Als het rangeeremplacement wordt verplaatst, ontstaat ruimte om de omgeving van het station als een tweede pool te ontwikkelen.

Coevorden heeft van ons de label ‘vesting’ gekregen (kaart 1, Visie 2020). Hiermee ondersteunen we de positionering van Coevorden als historische vestingstad.

### Versterken van de werkgelegenheid

Het arbeidspotentieel in Zuidoost-Drenthe is relatief laaggeschoold. In dit gebied is de maakindustrie een belangrijke werkgever. De spin-off van deze sector voor de lokale economie is groot: de industrie is de drijvende kracht achter de groei van de dienstverlening. De ontwikkeling van deze sector wordt onder meer belemmerd door een tekort aan hoger geschoolde arbeidskrachten.

Voor het versterken van de werkgelegenheid richten we ons op een ketenbenadering van werk, onderwijs en kennisinfrastructuur. Daarnaast investeren we in werklocaties, fysieke infrastructuur en ICT-infrastructuur. Onderwijsinstellingen zien wij bij voorkeur doorgroeien tot echte kennisinstellingen met een innovatief karakter. Samen met de betrokken partijen willen wij ons inzetten voor het verder verbeteren van de verbinding tussen onderwijsinstellingen en bedrijfsleven.

Wij willen de sectoren met een relatief grote behoefte aan lagergeschoold personeel de ruimte bieden zich te ontwikkelen. De aandacht gaat hierbij, naast industrie en logistiek, voornamelijk uit naar recreatie en toerisme en zorg en welzijn.

Om het arbeidspotentieel aan hoger opgeleiden te versterken, streven wij naar netwerkvorming met regio’s met onderwijsinstellingen voor hbo en wo (Twente, Zwolle en Groningen). Daarnaast zien wij kansen in het aantrekkelijker maken van Zuidoost-Drenthe voor deze doelgroep. Dit kan bijvoorbeeld door het realiseren van specifieke woonmilieus en door een beter aanbod aan stedelijke en recreatieve voorzieningen.

### Versterken van de bereikbaarheid

Essentieel voor een gunstig vestigingsklimaat van Zuidoost-Drenthe is een optimale bereikbaarheid. Om de internationale verbinding te versterken, maken wij ons sterk voor verbeterde aansluiting op het Duitse hoofdwegennet en de mogelijkheid voor personenvervoer per spoor.

Voor het versterken van de interne bereikbaarheid en een betere verbinding met de regio’s Zwolle en Twente, zetten wij vooral in op het verbeteren van het spoor. De stedelijke ontsluiting van Emmen is niet optimaal. Wij willen met Emmen en Coevorden nadere afspraken maken over het verbeteren van de bereikbaarheid van deze steden. Ons uitgangspunt daarbij is dat de netwerken voor auto, openbaar vervoer en fiets samen moeten komen in een duurzaam mobiliteitsconcept.

Daarnaast zetten wij ons in voor een betere aansluiting op (inter)nationale ICT-netwerken en netwerken voor energie.

### Recreatieve ontwikkeling

Emmen beschikt met het Dierenpark over een nationale recreatieve publiekstrekker. De verplaatsing van het Dierenpark biedt kansen voor de kwalitatieve ontwikkeling van het centrum van Emmen. We zien graag dat bij de ontwikkeling van het nieuwe Dierenpark de verbinding met het centrum van Emmen gewaarborgd blijft. Er moet een impuls ontstaan voor de (kwalitatieve) ontwikkeling van verdere (verblijfs)recreatie in het gebied.

De steden Emmen en Coevorden en de landelijke omgeving zijn complementair aan elkaar. De steden dragen met hun variatie aan cultuur, horeca, detailhandel en dagrecreatieve mogelijkheden bij aan het bruisende karakter van Zuidoost-Drenthe. De landelijke omgeving met haar natuur, landschap en cultuurhistorie vormt de rustieke en ontspannen tegenhanger. De verblijfsrecreatie in Zuidoost-Drenthe verdient naar onze mening een kwalitatieve impuls. Het aanbod aan moderne verblijfsrecreatie is beperkt, evenals het aanbod aan slechtweervoorzieningen. Om deze reden is Zuidoost-Drenthe aangewezen als toeristisch-recreatief ontwikkelgebied. Hier is ruimte voor nieuwe voorzieningen die een toegevoegde waarde vormen voor het totale aanbod in de regio.

## 5.3 Hondsrug

De gebiedsopgave voor de Hondsrug, de zandrug die zich uitstrekt van Emmen tot de stad Groningen, is anders van aard dan die in de Zuidas en Groningen-Assen. Bij de opgave voor de Hondsrug gaat het vooral om het benutten en ontwikkelen van de vele kernkwaliteiten, in samenhang met ruimtelijk-economische functies. Daarbij focussen wij ons op functies die passen bij en gebruik maken van de kwaliteiten van de Hondsrug, zoals recreatie en toerisme en wonen.

### *5.3.1 Karakteristiek van de Hondrug*

De Hondsrug is een markant en dominerend onderdeel van het Drents Plateau. Het landschappelijk contrast met het naastgelegen Hunzedal is beeldbepalend. Door de hogere ligging van de Hondsrug heeft de infrastructuur, het wonen en het werken zich van oudsher op een gebiedseigen wijze ontwikkeld. Er zijn daardoor hoogwaardige cultuurhistorische, landschappelijke en archeologische waarden ontstaan. Kenmerk van de Hondsrug is het contrast in oost-westrichting en de samenhang (eenduidigheid) in noord-zuidrichting. Deze samenhang is kwetsbaar voor aantasting, omdat het gaat om een groot gebied, over meerdere beheersgrenzen.

### *5.3.2 Identiteit van de Hondsrug*

Wij vinden de identiteit van de Hondsrug waardevol en willen deze versterken. Wij willen daartoe samen met de betreffende gemeenten en de andere organisaties met verantwoordelijkheden in het gebied een integraal gebiedsperspectief voor de Hondsrug ontwikkelen. Het belangrijkste doel is een zorgvuldige profilering en ontwikkeling van de Hondsrug, waarbij de bijzondere kwaliteiten drager zijn voor de economische en ruimtelijke ontwikkeling. We volgen hierbij de volgende sporen:

- Het versterken van de landschappelijke samenhang in de lengterichting, waarbij we streven naar eenduidigheid (zie figuur Uitsnede Hondsrug). De beleefbaarheid van de Hondsrug vanaf de N34 maakt hier ook deel van uit;
- Het versterken van het contrast in de oost-westrichting. Doorkijkjes van de N34 richting de Veenkoloniën zijn daarbij typerend voor de Hondsrug;
- Het behouden van de karakteristiek van het esdorpenlandschap. Dit uit zich in de zichtbare ruimtelijke samenhang tussen esdorp en es, waarbij de esdorpen en essen als een keten op de Hondsrug liggen. We houden daarbij zorgvuldig vast aan de ruimtelijke opzet van de esdorpen;
- Het benadrukken van het lineaire patroon van prehistorische relicten die samenhangen met de prehistorische route over de Hondsrug.

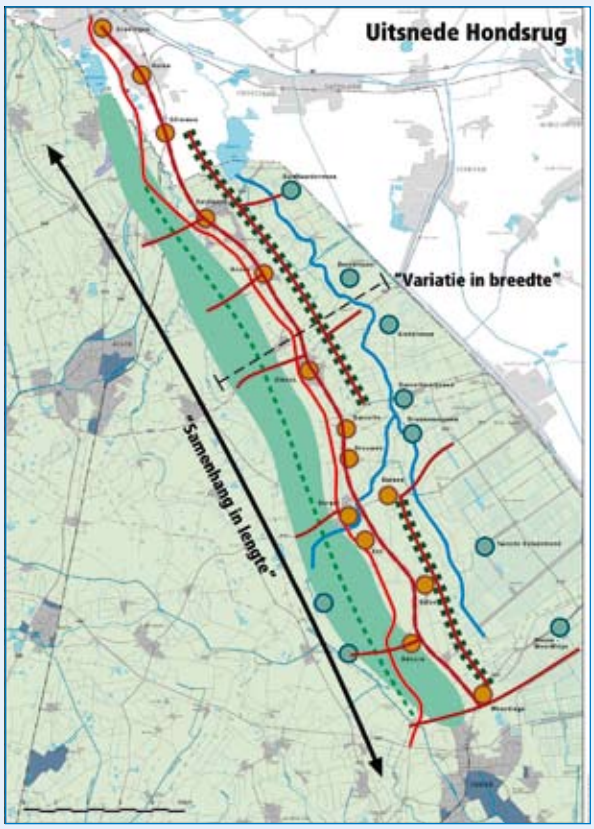


*Figuur Uitsnede Hondsrug*

### *5.3.3 Ruimtelijke kwaliteit gekoppeld aan economische ontwikkeling*

De inspanningen om de identiteit van de Hondsrug te versterken, moeten vooral de recreatief-toeristische betekenis van de Hondsrug ondersteunen. We zien kansen om thematisch-recreatieve verbindingen te maken die bijvoorbeeld cultuurhistorische plekken verbinden (vanuit het Hunebedcentrum). Ook zien we mogelijkheden voor meer sportief-recreatieve invullingen, zoals het versterken van de betekenis als ATB-fietsgebied. Specifieke (kleinschalige) verblijfsrecreatie past ook prima bij de Hondsrug. Bijzondere woonvormen zijn ook mogelijk, als ze de kwaliteit van het gebied versterken. Bij de integrale gebiedsvisie voor de Hondsrug worden de volgende bestaande programma-onderdelen betrokken:

*Hondsrugspoor*

Dit project richt zich op het in samenhang ontsluiten van de vele verhalen die in de Hondsrug besloten liggen voor Drenten en toeristen. Hiermee wordt op creatieve wijze de cultuurhistorische en geologische waarde van de Hondsrug geprofileerd. Belangrijke ankerpunten (zoals publiekstrekkers, musea, artefacten en monumenten) worden opgenomen in thematische routes die de historische rijkdom van het gebied laten zien.

*Hondsrug Geopark*

Via dit project streven we naar de aanwijzing van de Hondsrug als eerste UNESCO European Geopark. Deze status biedt kansen voor het behouden en ontwikkelen van de aardkundige en cultuurhistorische waarden, voor toeristisch-recreatieve voorzieningen en voor netwerkvorming. Voorbeelden in het buitenland laten zien dat een Geopark een positieve invloed heeft op de ontwikkeling en profilering van de regio.

*Kunstproject N34*

Wij ontwikkelen een kunstproject voor de N34 van Zuidlaren naar Coevorden. Onderwerp van het kunstproject is de weg zelf, in relatie tot het landschap. Het thema voor het project is de ontwikkeling van productie- naar consumptielandschap.

# 6. Regionaal Waterplan

## 6.1 Inleiding

### *6.1.1 Provinciaal belang regionaal waterplan*

In dit hoofdstuk beschrijven we hoe we invulling geven aan onze ambitie om te komen tot een robuust en klimaatbestendig watersysteem (zie ook paragraaf 4.3.2). Dit hoofdstuk vormt ook het regionaal waterplan op grond van de Waterwet.

In dit regionaal waterplan formuleren we onze strategische doelen voor het regionale waterbeleid. Ook geven we in dit plan de ruimtelijke vertaling van deze doelen. We gaan in op de functies van de regionale wateren en de bescherming daarvan, de gewenste ontwikkelingen en de inzet van instrumenten. Het regionaal waterplan vormt het kader voor de vergunningverlening en de uitvoeringsprogramma's. In de Waterwet staat dat het regionaal waterplan eens per zes jaar moet worden herzien.

Het regionaal waterplan vormt een belangrijke schakel tussen het waterbeleid op rijksniveau en de uitvoering op regionaal en lokaal niveau. In de afgelopen periode zijn al afzonderlijke besluiten genomen over de Kaderrichtlijn Water[5], de waterbergingsgebieden in Zuid-Drenthe[6] en de strategische grondwaterwinningen[7]. Deze besluiten maken integraal onderdeel uit van dit regionaal waterplan.

Het provinciale waterbeleid is op veel onderdelen een voorzetting van het voorgaande beleid. Het regionaal waterplan zet sterker in op het op orde krijgen en houden van een watersysteem dat in staat is de gevolgen van klimaatverandering op te vangen. Daarbij spelen de beekdalen een belangrijke rol. Zo zetten we het beleid om aan de bovenlopen van de beekdalen een natuurfunctie toe te kennen, zo veel mogelijk voort. Ook richten we de beken zo natuurlijk mogelijk in, zodat daar zo veel mogelijk water vastgehouden kan worden. Daarnaast moet de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater verder verbeterd worden.

Van provinciaal belang is:
- Een robuust watersysteem, dat zodanig is ingericht dat de risico's op wateroverlast en watertekort tot een maatschappelijk aanvaardbaar niveau beperkt blijven, met bijzondere aandacht voor de beekdalen;
- Een goede kwaliteit van het oppervlaktewater, gebaseerd op de normen van de Kaderrichtlijn water (KRW). Voor de Drentsche Aa moet de kwaliteit zo goed zijn dat het water geschikt is voor de bereiding van drinkwater;
- Een zo groot mogelijke voorraad zoet grondwater van een goede kwaliteit, beschikbaar voor mens en natuur;
- Een zodanige kwaliteit van het grondwater dat het zonder ingrijpende en kostbare zuivering geschikt is voor de bereiding van drinkwater.

### *6.1.2 Uitvoering door en samenwerking met onze waterpartners*

Voor de uitvoering van het waterbeleid zijn de waterschappen, gemeenten en waterleidingbedrijven belangrijke partners. Wij hechten sterk aan een goede samenwerking met deze waterpartners.

De waterschappen geven in de waterbeheerplannen aan hoe zij de doelen uit het regionaal waterplan willen realiseren. Zij rapporteren via de jaarlijkse bestuursrapportages over de voortgang van de uitvoering. Het overleg tussen provincie en waterschappen over deze rapportages kan leiden tot tussentijdse evaluatie en zonodig bijstelling van het beleid.

[5] *Het 'Besluit vaststelling doelen en maatregelen oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen Drenthe Kaderrichtlijn Water', opgenomen als bijlage 6. Deze doorloopt een eigen procedure met besluitvorming in de Statenvergadering van 16 december 2009.*

[6] *De deelstructuurvisie 'De aanwijzing van waterbergingsgebieden in Zuid-Drenthe'.*

[7] *De uitwerking van POP II Drenthe voor 'De aanduiding van strategische grondwaterwinningen'.*

De waterleidingbedrijven zijn in eerste instantie de grootste belanghebbenden bij een goede grondwaterkwaliteit. Zij hebben een maatschappelijke verantwoordelijkheid om bij te dragen aan de bescherming van het grondwater. Vandaar dat wij bij de uitvoering van het beleid nadrukkelijk samenwerken met de waterleidingbedrijven. Wij doen een beroep op de waterleidingbedrijven om een deel van de uitvoering te financieren.

De gemeenten leggen hun waterbeleid vast in de gemeentelijke water- en rioleringsplannen. Met het oog op de waterwinning vragen wij de gemeenten met ons samen te werken aan het uitvoeren van gebiedsgericht beleid om het grondwater te beschermen. Daarvoor willen wij samen met de gemeenten gebiedsdossiers opstellen en uitvoeren. Bij samenwerking in de waterketen zijn wij als aanjager gericht op innovatieve oplossingen.

### *6.1.3 Instrumentarium*

#### Provinciale Omgevingsverordening

De Waterwet verplicht ons een aantal onderdelen uit te werken in een waterverordening. Daarnaast biedt de wet ons de mogelijkheid om op een aantal punten aanvullende regelingen op te nemen. Als het vanuit provinciaal belang noodzakelijk is, maken we van deze bevoegdheid gebruik.

Op grond van de Wet milieubeheer zijn we verplicht om in de provinciale milieuverordening gebieden aan te wijzen en regels op te nemen om, met het oog op drinkwaterwinning, het grondwater te beschermen. Deze regels gaan over het vestigen van nieuwe bedrijven in de aangewezen gebieden en het uitvoeren van bepaalde activiteiten. Daarnaast is in de milieuverordening een speciale regeling opgenomen die de winning van oppervlaktewater uit de Drentsche Aa garandeert.

De waterverordening en de milieuverordening zijn opgenomen in de Provinciale Omgevingsverordening Drenthe (POV).

#### Watertoets

De watertoets beoogt water een belangrijkere rol bij ruimtelijke ontwikkelingen te geven. Hoe de watertoets moet worden toegepast, is vastgelegd in het Besluit ruimtelijke ordening (Bro). Hierin zijn afspraken opgenomen over de betrokkenheid van de waterbeheerder, meestal het waterschap. Het waterschap neemt in het waterbeheerplan op hoe het de watertoets toepast. Wij vinden de watertoets een belangrijk instrument voor de communicatie tussen de waterschappen en de gemeenten. Bij ruimtelijke plannen zien wij erop toe dat de provinciale belangen voldoende aandacht krijgen.

#### Stimulering en onderzoek

Het waterbeleid wordt grotendeels door andere partijen uitgevoerd. Daarom zijn het opzetten van en bijdragen aan relevant onderzoek en het stimuleren van activiteiten die bijdragen aan de uitvoering van onze ambities belangrijke instrumenten voor ons.

#### Monitoring

Wij vinden het belangrijk bij te dragen aan het meten en registreren van relevante gegevens. Op basis van deze gegevens kunnen wij ons beleid monitoren, evalueren en zo nodig bijstellen.

### Gebiedsdossiers

Om het grondwater te beschermen, stellen wij in alle beschermingsgebieden gebiedsdossiers op, met daarin alle voor het gebied relevante informatie. Op basis van deze dossiers zoeken wij naar oplossingen voor bestaande risico's voor het grondwater. Ook bepalen we op basis hiervan de sturing en regie op toekomstige ontwikkelingen in het gebied. Aan het gebiedsdossier wordt een uitvoeringsprogramma gekoppeld. Bij het opstellen van de dossiers is een belangrijke rol weggelegd voor de waterleidingbedrijven en de gemeenten. Ook andere relevante partijen zullen bij de gebiedsdossiers worden betrokken.

## 6.2 Oppervlaktewaterkwantiteit 'De wateropgave'

### *6.2.1 Hoofdlijn van het beleid*

Onze ambitie is het creëren van een duurzaam en veerkrachtig watersysteem. Dit betekent een watersysteem dat op orde is om de te verwachten gevolgen van klimaatverandering op te vangen. Het watersysteem moet zodanig zijn ingericht dat risico's op wateroverlast en watertekort tot een maatschappelijk aanvaardbaar niveau beperkt blijven. Daarmee vormt het watersysteem een belangrijk ordenend principe voor de ruimtelijke ordening in Drenthe. In 2027 dienen onze oppervlaktewaterlichamen te voldoen aan de doelen die voortvloeien uit de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW).

Om onze ambitie te kunnen bewerkstelligen, heeft het watersysteem meer ruimte nodig dan het nu heeft. We willen daarom de natuurlijke veerkracht van het watersysteem handhaven en waar nodig herstellen. De wateropgave realiseren wij grotendeels in de beekdalen. Om zo veel mogelijk water vast te houden, richten wij ons op een zo natuurlijk mogelijke inrichting van deze beekdalen. Daar waar mogelijk combineren we de wateropgave met de natuuropgave.

Om de kans op overstromingen te beperken tot een aanvaardbaar risico, zijn op voorstel van de waterschappen normen voor regionale wateroverlast vastgesteld. Met de inrichting van waterbergingsgebieden zorgen we ervoor dat de kans op overstroming vanuit het hoofdsysteem beperkt blijft tot gemiddeld één keer per honderd jaar.

In 2015 willen we dat het watersysteem op orde is. Dat betekent:
- Het gehele watersysteem voldoet aan de normen voor regionale wateroverlast;
- De regionale keringen voldoen aan de daarvoor vastgestelde normen;
- Alle aangewezen bergingsgebieden zijn gerealiseerd;
- Alle maatregelen voor het oplossen van watertekort zijn uitgevoerd.

De uitvoering kan alleen in overeenstemming met ons worden verschoven naar een later tijdstip. Het verzoek tot uitstel moet onderbouwd zijn en voorzien van een nieuwe, haalbare planning. De risico's moeten beperkt zijn.

Mogelijke redenen voor afwijking van de planning:
- De maatregelen kunnen aantoonbaar efficiënter worden uitgevoerd op een later tijdstip, bijvoorbeeld door ze te koppelen aan andere projecten;
- Door problemen met grondverwerving kunnen de maatregelen niet voor 2015 gerealiseerd worden; De waterschappen brengen voor 2013 dergelijke knelpunten in beeld. In overleg met ons worden oplossingen gezocht;
- Er is geen sprake van een urgente wateropgave in bestaand stedelijk gebied. In dat geval moeten maatregelen uiterlijk in 2027 door gemeenten en waterschappen zijn uitgevoerd.

### *6.2.2 Beekdalen*

De beekdalen vormen, met de kanalen en de grondwaterlichamen, de kern van het Drentse watersysteem. De beekdalen verzorgen de waterafvoer van het Drents Plateau en bepalen tegelijkertijd de voorraad grondwater onder dit plateau. Daarnaast leveren de beekdalen een belangrijke bijdrage aan de landschappelijke en natuurlijke kwaliteiten van Drenthe.

Uit diverse studies blijkt dat de klimaatverandering in ons land gaat leiden tot een grotere hoeveelheid neerslag, vooral in de winterperiode. Dit regenwater moet zo veel mogelijk worden vastgehouden in de bovenlopen van de beekdalen. Dit voorkomt wateroverlast in de lager gelegen gebieden. Het bovenstrooms vasthouden van water heeft nog meer voordelen. Het vermindert de verdroging, verbetert de waterkwaliteit en leidt tot een grotere grondwatervoorraad. Bij het herstellen van beekdalen is er nadrukkelijk aandacht voor het verruimen van mogelijkheden voor wateropvang en het verbeteren van de waterkwaliteit.

De beekdalen zijn aangegeven op de visiekaart (kaart 1, Visie 2020). Deze aanduiding betekent een verbijzondering van de onderliggende functies landbouw en natuur. In de beekdalen met een landbouwfunctie wordt gestreefd naar een betere waterkwaliteit en naar een waterhuishoudkundige inrichting die op de landbouw is afgestemd. In perioden van intensieve neerslag kan in het beekdal, vanwege de natuurlijke lage ligging, wateroverlast worden verwacht. Door de klimaatverandering komt dit in de toekomst waarschijnlijk vaker voor. Bij het inrichten en beheren van het beekdal geldt dat wateroverlast niet mag worden afgewenteld op benedenstrooms gelegen gebieden. Ook moet de grondwatervoorraad onder het Drents Plateau in ieder geval behouden blijven. Verder is er aandacht nodig voor de aanpak van maaiveldaling als gevolg van veenoxidatie. Voor een beekdal met een natuurfunctie streven we naar het combineren van de natuur- en wateropgave.

Bij het (her)inrichten van een beekdal gaan beekherstel en maatregelen voor het vasthouden van het water hand in hand. Hierbij worden ook functies als natuur en recreatie en het behouden en zo mogelijk versterken van de kernkwaliteiten betrokken. Zo willen we verschillende ambities en ontwikkelingen verenigen. Voor beekdalen met een landbouwfunctie kan bijvoorbeeld een relatief smalle zone (enkele tientallen meters tot 100 à 200 meter) als een ‘winterbed’ worden ingericht, wat jaarlijks kan overstromen. Inmiddels zijn hierover met de waterschappen afspraken gemaakt (zie kader).

Voor onderstaande beekdalen gelden de volgende opgaven:

- Oude Vaart, ter hoogte van Ansen (als onderdeel van het convenant Meppelerdiep): inrichten voor natuur en vasthouden van water. Hiermee worden de natuurgebieden verbonden en kan de wateropgave in het stroomgebied van de Oude Vaart en de Wold Aa worden gerealiseerd;
- Het Hunzebeekdal: onderzoek naar de mogelijkheden van grondwaterwinning, in combinatie met het vasthouden van water voor landbouw en natuur;
- Loodiep: onderzoek naar de ontwikkeling van een nieuw beekdal ten westen van Coevorden.

#### ‘Nee-tenzijbeleid’

In perioden van intensieve neerslag kan over de gehele lengte van een beekdal wateroverlast worden verwacht. In de beekdalen mogen daarom geen werken worden uitgevoerd die de afvoer van water versnellen. Dit hebben we omschreven in ons ‘Nee-tenzijbeleid’. Dit beleid geldt in alle beekdalen en gebieden die zijn aangeduid als ‘beekdal’ op kaart 9 (Oppervlaktewater).

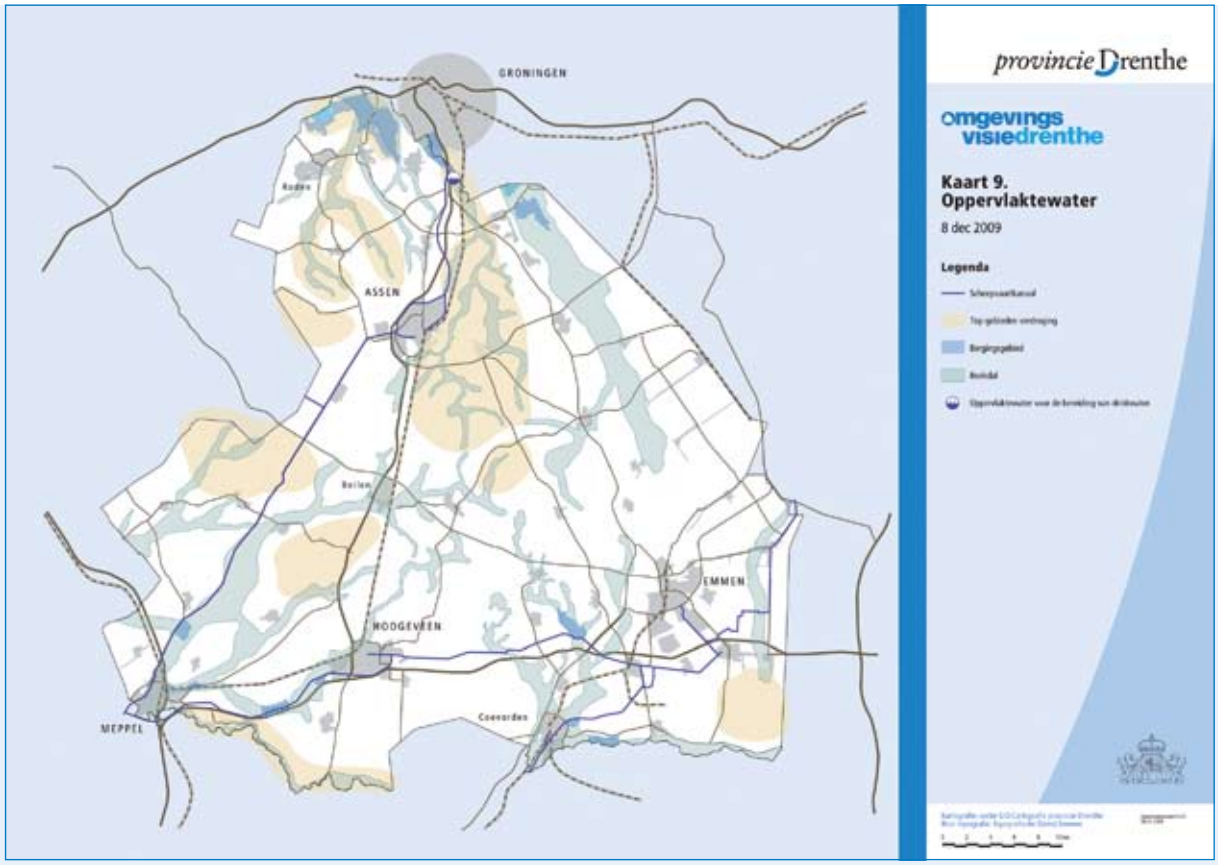


*Kaart 9. Oppervlaktewater*

Het 'Nee-tenzijbeleid' betekent dat kapitaalintensieve functies zo veel mogelijk worden geweerd. Daarbij gaat het om woon- en werkgebieden en kapitaalintensieve vormen van agrarisch grondgebruik, zoals glastuinbouw, intensieve veehouderijen en kwekerijen. Nieuwe kapitaalintensieve functies zijn alleen toegestaan als aan vier voorwaarden is voldaan.

1. Er is sprake van een zwaarwegend maatschappelijk belang;
2. Er zijn geen alternatieven;
3. De functie vormt op de locatie geen feitelijke belemmering om in de toekomst de afvoer- en bergingscapaciteit van het regionale watersysteem te vergroten;
4. Het negatieve effect op het watersysteem wordt in het plan gecompenseerd.

**Maatwerk beekherstel en wateropgave**

- Met waterschap Reest en Wieden hebben we in het convenant Meppelerdiep afspraken gemaakt om de wateropgave te realiseren.
- Waterschap Velt en Vecht lost de wateropgave deels op met waterbergingsgebieden en deels met 'winterbedden' langs beken, zoals de Aalder- en Westerstroom, de Sleenerstroom, het Loodiep en het Schoonebeekerdiep.
- Waterschap Hunze en Aa's heeft in het project Waterdrager met de omgeving uitgewerkt hoe de gevolgen van de klimaatveranderingen kunnen worden opgevangen in de bovenstroomse delen. Het waterschap ziet mogelijkheden om de wateropgave tot 2050 te realiseren binnen de EHS Drentsche Aa en Hunze. Verder worden in de Hunze drie waterbergingsgebieden ingericht.
- In de benedenloop van het Peizerdiep richt waterschap Noorderzijlvest een waterbergingsgebied in, in combinatie met het inrichten van de EHS. Hiermee realiseert het waterschap al een groot deel van de wateropgave.

### *6.2.3 Dagelijks waterbeheer*

#### Functie-indeling van het landelijke gebied

Het dagelijkse of operationele waterbeheer wordt afgestemd op de aanwezige functies. Daarbij wordt zo veel mogelijk gebruik gemaakt van de natuurlijke veerkracht van het watersysteem. Er wordt geanticipeerd op de gevolgen van klimaatverandering.

Onze provincie is, met uitzondering van het bebouwde gebied, ingedeeld in gebieden met een hoofdfunctie (voor natuur en landbouw) en multifunctionele gebieden (zie kaart 1, Visie 2020). Hieronder wordt per type gebied aangegeven welke waterhuishoudkundige aspecten van belang zijn.

*Gebieden met hoofdfunctie landbouw*

Binnen de gebieden met hoofdfunctie landbouw staat de uitoefening van grondgebonden landbouw op bedrijfseconomische grondslag voorop. Dit betekent voor het watersysteem het volgende:

- De waterhuishouding is, binnen de mogelijkheden van het watersysteem, afgestemd op optimale productieomstandigheden voor de landbouw;
- Het hierbij behorende grondwaterregime is afhankelijk van de combinatie van grondgebruik en grondsoort. Afhankelijk van het grondgebruik realiseert het waterschap per peilvak het gewenste grondwaterregime;
- De beekdalen zijn als een aparte aanduiding op de kaart aangegeven. Deze aanduiding betekent een verbijzondering van de onderliggende functie landbouw. De ruimte voor water moet behouden blijven, de waterhuishoudkundige inrichting mag niet leiden tot wateroverlast benedenstrooms en tot een vermindering van de grondwatervoorraad (zie paragraaf 6.2.2);
- Om in droge periodes over voldoende water te kunnen beschikken, is het peilbeheer erop gericht de grondwaterstand niet verder uit te laten zakken dan noodzakelijk is voor landbouwkundig gebruik (optimale conservering);
- De aanvoer van en beregening met oppervlaktewater, en de beregening hieruit is mogelijk. Hierbij geldt als voorwaarde dat dit technisch mogelijk moet zijn en moet passen binnen de huidige aanvoercapaciteit van de provincie;
- De doelstelling voor de oppervlaktewaterkwaliteit is per oppervlaktewaterlichaam vastgelegd onder de uitwerking van de Europese Kaderrichtlijn water (zie paragraaf 6.3.1).

*Multifunctionele gebieden*

In de multifunctionele gebieden (zie paragraaf 4.4) zijn meerdere functies van belang, zoals landbouw, natuur, landschap en cultuurhistorie. De onderlinge verhouding verschilt per gebied. Het waterbeleid richt zich op het versterken van de samenhang tussen de functies landbouw en natuur.

- De waterhuishouding is, binnen de mogelijkheden van het watersysteem, afgestemd op optimale productieomstandigheden voor de landbouw, met instandhouding van de natuurlijke verschillen tussen hoog en laag;
- Om het karakter van de laaggelegen grond niet aan te tasten, geven de waterschappen bij het bepalen van het optimum voor de waterhuishouding, voorrang aan een grondgebruik dat past bij een relatief nat grondwaterregime;
- De beekdalen zijn als een aparte aanduiding op de kaart aangegeven. Deze aanduiding betekent een verbijzondering van de onderliggende functie. De ruimte voor water moet behouden blijven en de waterhuishoudkundige inrichting mag niet leiden tot wateroverlast benedenstrooms en tot een vermindering van de grondwatervoorraad (zie paragraaf 6.2.2);
- Om in droge periodes over voldoende water te kunnen beschikken, is het peilbeheer erop gericht de grondwaterstand niet verder uit te laten zakken dan noodzakelijk is voor landbouwkundig gebruik (optimale conservering);
- De aanvoer van en de beregening met oppervlaktewater blijft beperkt tot de huidige mogelijkheden van het gebied;
- De doelstelling voor de oppervlaktewaterkwaliteit is per oppervlaktewaterlichaam vastgelegd op basis van de Europese Kaderrichtlijn water (zie paragraaf 6.3.1).

*Gebieden met hoofdfunctie natuur*
Binnen de gebieden met als hoofdfunctie natuur gaat het om het behouden, herstellen of ontwikkelen van natuurwaarden. Daarbij zijn ook aspecten van cultuurhistorie en landschap van belang. Andere doeleinden zijn slechts aanvaardbaar zolang ze verenigbaar zijn met, of ten dienste staan van, de natuurdoelstelling.

- De waterhuishouding wordt afgestemd op de natuurdoelen. Het bijbehorende grondwaterregime is afhankelijk van de randvoorwaarden die het natuurdoel stelt. Daarnaast is er een samenhang met ter plaatse voorkomende natuurlijke omstandigheden;
- De waterhuishouding sluit zo dicht mogelijk aan op de 'natuurlijke' waterhuishouding;
- Daar waar de aanduiding 'beekdal' over een natuurfunctie ligt, streven we naar het combineren van de groene opgave en de wateropgave. Bij beekdalherstel nemen we een deel van de wateropgave mee door extra water vast te houden in perioden met veel neerslag (zie paragraaf 6.2.2);
- Bij het bepalen van het Gewenst grond- en oppervlaktewaterregime (GGOR) in en rond natuurgebieden wordt ook bepaald in hoeverre een deel van de wateropgave in de natuurgebieden vastgehouden kan worden. Dit hangt onder andere af van de vastgestelde natuurdoelen. Als dit mogelijk is, wordt dit na het doorlopen van het GGOR-proces als medegebruik vastgelegd in het bestemmingsplan;
- Wateraanvoer wordt beperkt tot de huidige mogelijkheden en wordt, indien mogelijk, verminderd;
- De doelstelling voor de oppervlaktewaterkwaliteit is per oppervlaktewaterlichaam vastgelegd op basis van de Europese Kaderrichtlijn water (zie paragraaf 6.3.1).

*Scheepvaartkanalen*
Vaarwegen kunnen onder normale omstandigheden veilig en zonder problemen bevaren worden door de schepen waarvoor ze zijn aangewezen. In het 'Beheerplan voor de scheepvaartkanalen' wordt de klassenindeling van de kanalen en de daarbij gewenste inrichting aangegeven.

### Gewenste Grond- en Oppervlaktewaterregime (GGOR)
De waterschappen stemmen met behulp van het Gewenste grond- en oppervlaktewaterregime (GGOR) het waterbeheer af op de functies van een gebied en leggen dit vast. Zij doen dit in overleg met de betrokken partijen, per gebied en op basis van de zonering van het landelijke gebied (zie hierboven). In de Natura2000-gebieden en de TOP-gebieden moet het GGOR in 2010 zijn vastgesteld en dat in 2015 de bijbehorende maatregelen klaar moeten zijn. Voor de overige gebieden geldt dat het GGOR in 2015 moet zijn vastgesteld en in 2030 moet zijn uitgevoerd. Gelet op de complexiteit van het vaststellen van het GGOR en het uitvoeren van de maatregelen, bieden we ruimte om in overleg van dit schema af te wijken. Als provincie coördineren wij en bewaken wij de procesgang voor het toepassen van het GGOR. Ook ondersteunen we het ontwikkelen van het modelinstrumentarium (MIPWA), gericht op het uitwerken van het GGOR.

Maaivelddaling door veenoxidatie kan resulteren in ongeschikte waterhuishoudkundige condities voor de aanwezige functies. Daarnaast komt bij veenoxidatie een aanzienlijke hoeveelheid $CO_2$ en nitraat vrij (zie ook paragraaf 4.7). Wij willen het instrument GGOR mede inzetten om te komen tot maatregelen om de maaivelddaling door veenoxidatie te verminderen. Voorafgaand aan de waterbeheerplannen die de waterschappen in 2015 opstellen, willen we samen met de waterschappen een strategie voor de aanpak van de veenoxidatie hebben uitgewerkt.

### *6.2.4 Wateroverlast door extreme weersomstandigheden*

Bij extreme weersomstandigheden is het dagelijkse waterbeheer niet toereikend om wateroverlast te voorkomen. Er zijn daarom extra maatregelen nodig om de kans op inundatie tot een aanvaarbaar risico te beperken. We hanteren de volgende strategie:

1. Water wordt zo veel mogelijk vastgehouden in de bestaande natuurgebieden. Daar waar mogelijk wordt de wateropgave gecombineerd met de groene opgave (zie ook paragraaf 6.2.3);
2. De beekdalen worden ingericht voor het vasthouden van water in combinatie met beekherstel (zie paragraaf 6.2.2);
3. Als bovenstaande maatregelen onvoldoende resultaat opleveren, worden waterbergingsgebieden ingericht;
4. De regionale waterkeringen moeten voldoen aan de veiligheidsnorm waarbij de kans op overstromingen slechts één keer per honderd jaar is. Dit moet grote schade en maatschappelijke ontwrichting voorkomen.

De komende periode werken we aan een risicobeheerplan op grond van de Europese Richtlijn Overstromingsrisico's. Het doel is dit risicobeheerplan in 2015 als onderdeel van het regionaal waterplan op te nemen.

#### Typen wateroverlast

In de onderstaande afbeeldingen zijn verschillende typen wateroverlast aangegeven. De regionale wateroverlast is in deze afbeeldingen aangeduid als type 4. Afbeelding 1 geeft de situatie in de laaggelegen gebieden weer; afbeelding 2 de situatie op de hoger gelegen zandgronden.

*Afbeelding 1: Oorzaken van wateroverlast in laaggelegen gebieden.*

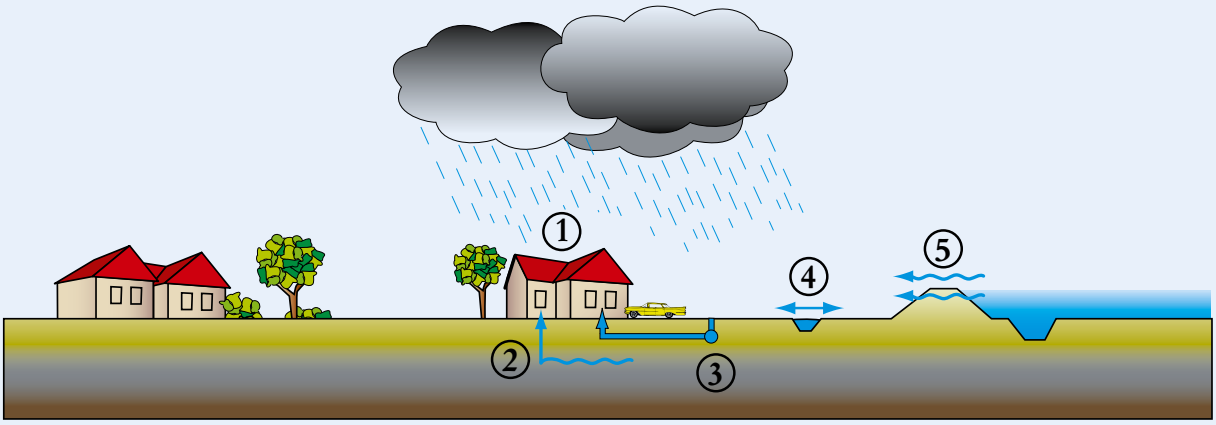

*Afbeelding 2: Oorzaken van wateroverlast op de hogere gronden.*

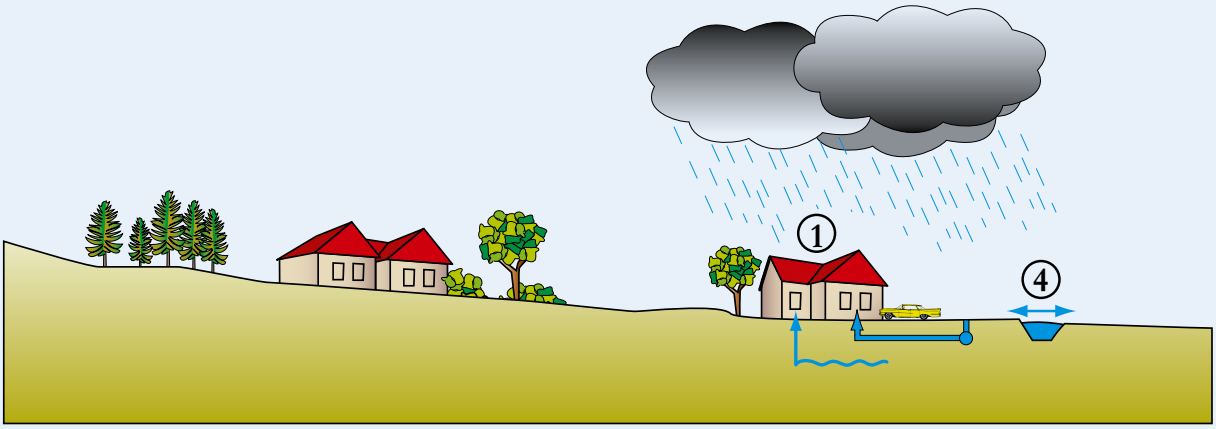


*Toelichting typen wateroverlast*

1. Waterschade in huis door bijvoorbeeld binnendringende neerslag of een gesprongen waterleiding;
2. Hoge grondwaterstanden in bijvoorbeeld kruipruimten en tuinen;
3. Overbelasting van het riool als gevolg van veel neerslag. Er komt water op straat te staan. Er kan ook rioolwater het huis binnendringen;
4. Overstroming vanuit regionaal oppervlaktewater. Oorzaak is hevige neerslag, waardoor waterlopen buiten de oevers treden;
5. Overstroming of het bezwijken van een regionale waterkering. Het gaat om waterkeringen langs het hoofdsysteem (bestaande uit kanalen en benedenlopen van beken).

*Bron: Rapport 'Verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid van wateroverlastschade' (HKV 'Lijn in water', in opdracht van Rijkswaterstaat RIZA en DG Water).*

## Normen Regionale Wateroverlast

In het ontwerp-Nationaal Waterplan zijn referentienormen opgenomen voor regionale wateroverlast. Daarbij is de toelaatbare inundatiekans per grondgebruiktype aangegeven. Wij nemen deze normen over. Voor beekdalen is geen norm voorgesteld: inundatie mag hier elk jaar plaatsvinden. De norm voor de Drentse beekdalen moet nog worden bepaald. In tabel 6.1 is per type grondgebruik de norm aangegeven, uitgedrukt in de kans op inundatie per zoveel jaar.

| Functie | Grondgebruik | Toelaatbare inundatie kans (eens per zoveel jaar) |
|---|---|---|
| Landbouw | Grasland | 1:10 |
| | Akkerbouw | 1:25 |
| | Hoogwaardige land- en tuinbouw | 1:50 |
| | Glastuinbouw | 1:50 |
| Stedelijk | Bebouwd gebied | 1:100 |
| Natuur | Natuur | Geen norm, eventueel norm afstemmen op natuurdoeltype |
| Beekdalen | | Nader te bepalen |

*Tabel 6.1: Normen regionale wateroverlast*

[8] *Voor Noord-Drenthe zijn de bergingsgebieden uit POP II overgenomen. Voor Zuid-Drenthe gelden de waterbergingsgebieden zoals aangewezen in de deelstructuurvisie 'De aanwijzing van waterbergingsgebieden in Zuid-Drenthe'.*

Deze normering is bedoeld als een garantieniveau waaraan het watersysteem moet voldoen. Het waterschap kan op deze garantie worden aangesproken. De normen voor regionale wateroverlast zijn met de bijbehorende kaart vastgelegd in de Provinciale Omgevingsverordening. In de verordening is naast de procedure voor het vaststellen van de normen ook een procedure voor het eventueel wijzigen van deze norm opgenomen.

De waterschappen maken op basis van een gebiedsproces voorstellen voor de normering en voor bijbehorende maatregelen. Deze leggen ze voor aan gedeputeerde staten. Bij de beoordeling let gedeputeerde staten op:
- Het voorkomen van afwenteling van wateroverlast op benedenstroomse gebieden;
- Het voorkomen van het inrichten van nieuwe waterbergingsgebieden;
- De mate waarin wordt bijgedragen aan de toename van de grondwatervoorraad;
- De gevolgen voor huidige en toekomstige functies in het licht van het gewenste waterbeleid;
- De kosten.

Als de kans op inundatie groter is dan de norm, is er sprake van een ontoelaatbaar risico op wateroverlast. In dat geval moeten er maatregelen worden getroffen. In de gebieden waar momenteel niet aan de norm wordt voldaan, de zogenaamde knelpuntgebieden, treffen de waterschappen (landelijk gebied) en de gemeenten (stedelijk gebied) vóór 2015 maatregelen.

In gebieden waar (ruimschoots) aan de normen wordt voldaan, zijn uiteraard geen maatregelen nodig. In deze gebieden mag de waterhuishoudkundige inrichting niet actief worden verslechterd, tenzij dit in het kader van gebiedsprocessen door betrokken partijen als een gewenste ontwikkeling wordt beschouwd. Toename van de inundatiekans door autonome ontwikkelingen, zoals maaivelddaling en/of toenemende neerslag, wordt wel geaccepteerd. Hierdoor kan de actuele inundatiekans in de loop van de tijd dichter bij de norm komen te liggen. Als dit nadelige gevolgen voor de huidige functies heeft, gaan we samen met de betrokken partijen tot een oplossing zien te komen. Te denken valt aan compensatie of het inzetten van subsidies.

Voor de Hunze wordt onder onze leiding, samen met waterschap Hunze en Aa's, de begrenzing van het beekdal nader bepaald. Vervolgens wordt beslist of en welke maatregelen nodig zijn.

*Hertoetsing normen*
Iedere twaalf jaar, voor het eerst in 2015, gaan de waterschappen de normen hertoetsen aan de (nieuwe) inundatiefrequenties. De waterschappen in Drenthe voeren deze hertoetsen op gelijke wijze uit, zoals beschreven in het NBW-actueel. Zij maken hierbij een nieuwe afweging tussen inundatiekansen, normering en kosten voor maatregelen. Ook in de tussenliggende jaren kan een herziening van de normen nodig zijn, bijvoorbeeld vanwege gebiedsontwikkelingen.

## Waterbergingsgebieden

Waterberging is het tijdelijk opslaan van grote hoeveelheden water. Deze maatregel wordt ingezet als wateroverlast voorkomen moet worden en alle andere maatregelen tekortschieten. De waterberging moet ervoor zorgen dat de kans op overstroming vanuit het hoofdsysteem (dit zijn de kanalen en benedenlopen van de beken) beperkt blijft tot gemiddeld één keer per honderd jaar (1:100 jaar).

Voor waterberging worden gebieden aangewezen en ingericht zoals bedoeld in artikel 1.1 van de Waterwet. Er zijn twee soorten waterbergingsgebieden:

- Gebieden die rechtstreeks aan het hoofdsysteem zijn gekoppeld en meebewegen met het oppervlaktewaterpeil;
- Gebieden die als 'noodoplossingen' worden ingezet wanneer andere maatregelen niet meer toereikend zijn.

De gebieden Tusschenwater, Peize en Roden-Norg zijn geheel of gedeeltelijk 'meebewegende' bergingsgebieden.

De waterbergingsgebieden in onze provincie zijn aangegeven op kaart 9 (Oppervlaktewater).
Deze gebieden zijn van provinciaal belang[8]. De waterschappen zorgen ervoor dat alle aangewezen waterbergingsgebieden in 2015 zijn aangelegd. Wij streven ernaar dat in de toekomst de hoofdfunctie in de bergingsgebieden langjarig gehandhaafd blijft. Daarom worden de inrichtingsmaatregelen op de aanwezige hoofdfunctie afgestemd. De gemeenten nemen de waterbergingsgebieden op in de gemeentelijke bestemmingsplannen. Waterberging wordt daarbij opgenomen als dubbelbestemming op de hoofdfunctie. Voor de waterbergingsgebieden is de nadeelcompensatieregeling zoals door de waterschappen is vastgesteld van kracht.

*Toekomstige ontwikkelingen*

Het is niet uit te sluiten dat, als gevolg van klimaatverandering, op termijn meer bergingscapaciteit noodzakelijk is. Wij laten daarom onderzoek doen naar de noodzaak en mogelijke locaties voor toekomstige bergingsgebieden.

Voor het selecteren van nieuwe bergingsgebieden gelden de volgende criteria:

- Het bergend vermogen is voldoende om onevenredige schade in een groot gebied te voorkomen;
- De bergingsgebieden zijn gesitueerd tegen of bij het hoofdwatersysteem (kanalen en benedenlopen van beken), zodat de gebieden snel gevuld kunnen worden. Dit stelt ook eisen aan de aanvoercapaciteit van de watergang;
- Functies worden gecombineerd. Natte natuurgebieden en landbouwgebieden (grasland) lenen zich in principe het beste voor waterberging. Combinaties met andere functies sluiten we niet uit;
- Inrichtingskosten zijn zo laag mogelijk;
- Gebieden met veel bebouwing en/of infrastructuur met het oog op de hoge beschermingskosten worden zo veel mogelijk vermeden. Aanwezige bebouwing en/of infrastructuur moet bij voorkeur geclusterd of relatief hooggelegen zijn;
- Aanleggen van hoge kaden ter bescherming van aanwezige bebouwing wordt zo veel mogelijk vermeden om de leefbaarheid niet aan te tasten.

### Regionale waterkeringen

Regionale waterkeringen moeten grote schade of maatschappelijke ontwrichting voorkomen bij een waterstand die één keer per honderd jaar voorkomt. De regionale waterkeringen en de veiligheidsnormen hiervoor zijn vastgelegd in de provinciale omgevingsvergunning. Voor alle regionale waterkeringen hebben gedeputeerde staten maatgevende hoogwaterstanden vastgesteld. Deze worden indien nodig om de zes jaar aangepast. Vanwege verschillende onderzoeksresultaten worden de maatgevende hoogwaterstanden bij de Drentsche Hoofdvaart nog nader onderzocht.

De waterschappen zorgen ervoor dat de regionale waterkeringen uiterlijk in 2013 zijn getoetst. Voor de keringen die niet voldoen aan de veiligheidsnorm, moeten uiterlijk in 2015 maatregelen getroffen zijn. Als dat niet lukt, bijvoorbeeld doordat de opgave te groot is of omdat het efficiënter is de uitvoering te koppelen aan andere werkzaamheden, moet er in 2015 een plan van aanpak voor uitvoering gereed zijn. De waterschappen brengen jaarlijks via de bestuursrapportage verslag uit aan gedeputeerde staten over de voortgang.

Naast regionale zijn er ook lokale waterkeringen. Deze worden door de waterschappen genormeerd en beheerd. Voor deze keringen geldt geen rapportageplicht.

Voor hoogwater is een apart draaiboek opgesteld om de taken van de diverse beheerders goed te coördineren. Zo kan adequaat worden ingegrepen.

Samen met de provincie Groningen gaan via een quick scan vaststellen of de gewenste normen voor veiligheid in de Groningse kanalen haalbaar zijn. Er komen maatregelen om deze normen te realiseren.

## *6.2.5 Watertekort*

### Maatregelen in het watersysteem

Ons leidende principe om in tijden van droogte watertekorten te voorkomen, is het vasthouden van water. De waterschappen nemen in hun waterbeheerplannen maatregelen op die gericht zijn op het conserveren van water op de plateaus. Dit kan worden bereikt door de waterlopen ondieper en breder aan te leggen. Hierdoor blijft het waterpeil van het oppervlaktewater gelijk, maar in droge perioden zakt het water minder ver uit en blijft er meer water in het gebied achter. Op het plateau heeft deze maatregel alleen een lokaal effect. Het opzetten van peilen in de beekdalen heeft een groter effect, omdat daardoor ook de grondwaterstanden in het aan het beekdal gekoppelde watersysteem stijgen. Met deze maatregel kan ook de grondwatervoorraad worden aangevuld (zie paragraaf 6.4.2). Om deze aanpassing van de waterlopen te kunnen realiseren, stellen we een gebiedsgerichte aanpak voor.

Voor anti-verdrogingsbeleid voor natuurgebieden verwijzen we naar paragraaf 6.4.3.

### Wateraanvoer

Als er in onze provincie niet genoeg water aanwezig is voor de verschillende functies, laten we water aanvoeren vanuit de Vecht en het IJsselmeer. Voor deze aanvoer hebben we een waterakkoord afgesloten met het Rijk, andere provincies en waterschappen. In dit waterakkoord zijn op basis van de nationale verdringingsreeks afspraken gemaakt over de verdeling van het water. Omdat de nationale verdringingsreeks kortgeleden is gewijzigd (figuur 6.2), moet het waterakkoord hierop worden aangepast.

Dit geldt ook voor de afspraken die voor Noord-Nederland zijn gemaakt over de waterverdeling vanuit het IJsselmeer. Deze afspraken gaan over de prioriteiten in de categorieën 3 en 4, en zijn vastgelegd in de Provinciale Omgevingsverordening.

In noordelijk verband gaan we samen met de waterschappen onderzoeken wat de invloed van het klimaat is op de toekomstige watertekorten. We stellen een strategie vast om hierop adequaat te reageren. We sluiten hierbij aan bij landelijke onderzoeken.

**De Nationale Verdringingsreeks**

| Categorie 1 | Categorie 2 | Categorie 3 | Categorie 4 |
|---|---|---|---|
| *Veiligheid en voorkomen van onomkeerbare schade*<br><br>1. Stabiliteit van waterkering<br>2. klinkenzetting (veen en hoogveen)<br>3. natuur (gebonden aan bodemgesteldheid) | *Nutsvoorzieningen*<br><br>1. drinkwatervoorziening<br>2. energievoorziening | *Kleinschalig hoogwaardig gebruik*<br><br>- tijdelijke beregening<br>- kapitaalintensieve gewassen<br>- proceswater | *Overige belangen (economische afweging, ook voor natuur)*<br><br>- scheepvaart<br>- landbouw<br>- natuur (zolang geen onomkeerbare schade optreedt)<br>- industrie<br>- waterrecreatie<br>- binnenvisserij |
| GAAT VOOR → | GAAT VOOR → | GAAT VOOR → | |

Binnen de categorieën 1 en 2 is een prioriteitsvolgorde. Binnen de categorieën 3 en 4 vindt onderlinge prioritering plaats gericht op zo min mogelijk economische en maatschappelijke schade.

*Figuur 6.2 Verdringingsreeks nationaal Waterplan.*

## 6.3 Oppervlaktewaterkwaliteit

### *6.3.1 Oppervlaktewaterlichamen*

In 2027 moeten de oppervlaktewaterlichamen in Drenthe voldoen aan de kwaliteitsdoelen die voortvloeien uit de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW). Deze doelen zijn vastgelegd in bijlage 6. De periode tot 2027 wordt benut om de hiervoor benodigde maatregelen gefaseerd uit te voeren. De oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen zijn opgenomen op kaart 10 (Kaderrichtlijn Water).

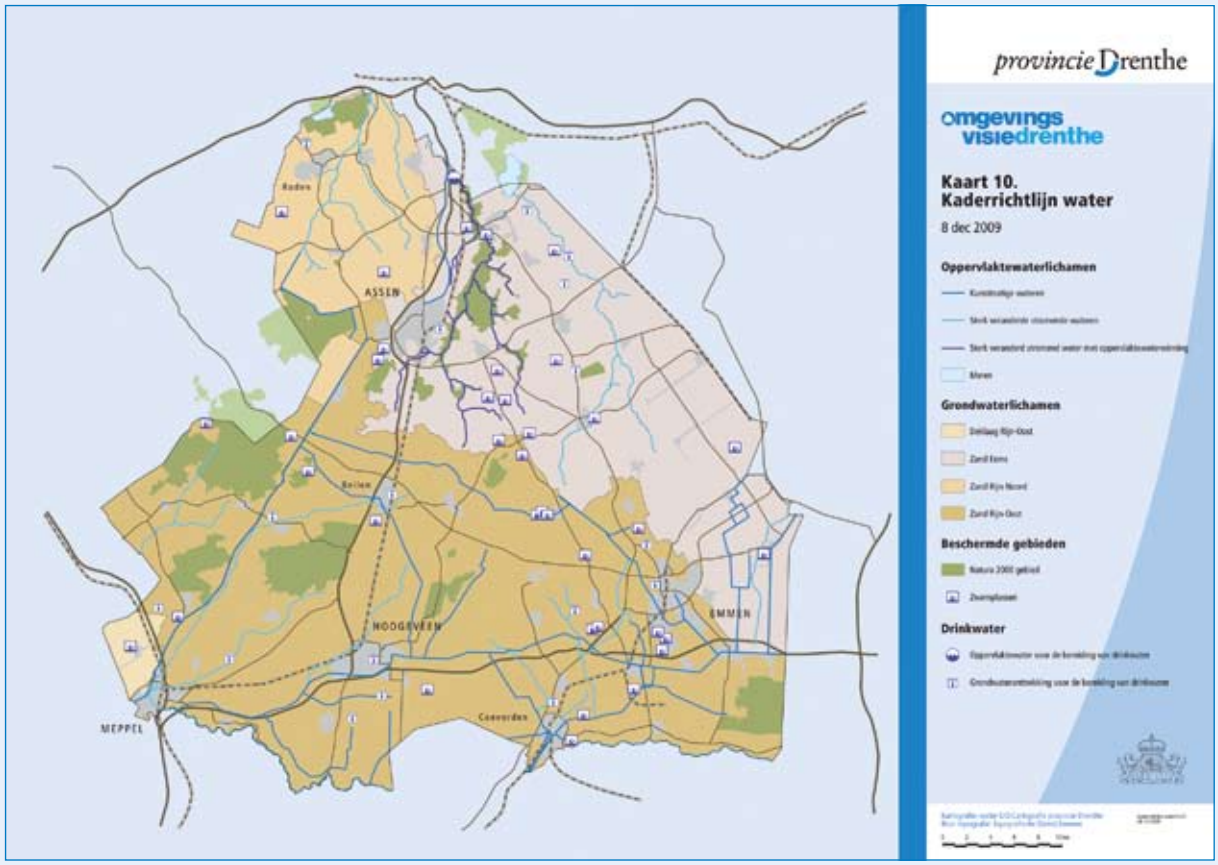


*Kaart 10. Kaderrichtlijn water*

De KRW maakt onderscheid tussen ecologische en chemische waterkwaliteitsdoelen. Er zijn ecologische doelen voor beken, meren en kanalen.

Beken
- Een inrichting die beter gericht is op de stromingsprocessen;
- Een meer natuurlijke inrichting van de oevers;
- Het opheffen van knelpunten voor migratie van vissen;
- De mogelijkheid voor beken om te kunnen overstromen.

Meren
- Een natuurlijker peilbeheer;
- Meer natuurlijke oevers met overstromingsvlaktes;
- Helder, plantenrijk water met voldoende paai en opgroeiplaatsen voor vis.

Kanalen
- Een natuurvriendelijker inrichting;
- Betere mogelijkheden voor vismigratie.

Het bereiken van de ecologische doelen (het zogenaamde Goed Ecologisch Potentieel) mag door ruimtelijke ontwikkelingen of nieuwe functies niet onmogelijk worden gemaakt. Ook mag de aanwezige situatie niet zodanig verslechteren dat het betreffende water in een lagere beoordelingklasse terechtkomt (stand-still vereiste).

Alle oppervlaktewaterlichamen voldoen aan de fysisch-chemische milieukwaliteitsnormen zoals beschreven in bijlage 6. Ook moeten de oppervlaktewaterlichamen voldoen aan de normen die zijn beschreven in de AMvB Kwaliteitseisen en monitoring.

De overige wateren moeten met hun waterkwaliteit de vastgelegde doelstellingen voor waterlichamen ondersteunen. Het water moet minimaal voldoen aan de normen van de AMvB Kwaliteitseisen en monitoring.

Wij zijn eindverantwoordelijk voor de KRW-doelstellingen. De waterschappen voeren de benodigde maatregelen uit.

### *6.3.2 Zwemwaterkwaliteit*

Op grond van de KRW hebben we zwemwaterlocaties aangewezen (zie kaart 10). De waterschappen stellen op grond van de EU-zwemwaterrichtlijn (2006) voor iedere zwemwaterlocatie een zwemwaterprofiel op. Hierin worden onder meer de mogelijke vervuilingsbronnen en benodigde maatregelen beschreven. Verwacht wordt dat deze profielen niet leiden tot extra maatregelen. Ook verwachten wij dat de vastgestelde KRW-maatregelen voldoende bijdragen aan de zwemwaterkwaliteit.

De waterschappen controleren in het badseizoen tweewekelijks de kwaliteit van het zwemwater. Wij inspecteren de zwemwateren op hygiëne en veiligheid. De resultaten van deze metingen gebruiken we om zonodig een negatief zwemadvies of zwemverbod af te geven.

### *6.3.3 Diffuse bronnen*

Het water kan ook vervuild raken door stoffen uit uiteenlopende bronnen. De aanpak van deze ‘diffuse bronnen’ is voornamelijk een taak van het Rijk. Tot de aan te pakken stoffen behoren onder andere nutriënten, emissies van metalen, polycyclische aromatische koolwaterstoffen, gewasbeschermings- en biocidenmiddelen en (dier)geneesmiddelen. De aanpak hiervan is vastgelegd in het nationale ‘Uitvoerings-programma diffuse bronnen waterverontreiniging 2007’.

In aanvulling op het nationale beleid, zetten wij het stimuleringsproject ‘Duurzaam boer blijven in Drenthe’ voort. Verder ondersteunen we gebiedsgerichte pilots die gericht zijn op het terugdringen van diffuse belasting van zowel grond- als oppervlaktewater.

### *6.3.4 Waterbodems*

Op grond van de Waterwet maakt het beheer van de waterbodem vanaf 2010 integraal onderdeel uit van het beheer van het watersysteem. De waterschappen zijn dan als bevoegd gezag verantwoordelijk voor de kwaliteit, het beheer en de sanering van de waterbodem van regionale wateren.

#### Waterbodemsanering

Bij de nieuwe, integrale Waterwet worden ingrepen in de bodem niet meer op zichzelf beschouwd. Of een waterbodem moet worden gesaneerd, is niet alleen meer afhankelijk van de milieuhygiënische kwaliteit. Waterbodemsanering is pas noodzakelijk wanneer de verontreiniging het bereiken van de gewenste waterkwaliteit in de weg staat. Daarnaast blijft het noodzakelijk om via regulier onderhoud de watergangen op orde te houden. Het integrale beheer van watersystemen vraagt van waterschappen een andere rol bij de aanpak van waterbodems. Zij moeten hieraan zoveel mogelijk invulling geven via lokale afspraken met de gemeenten en eventueel de provincie.

#### Baggerspecie

Vrijkomend baggerspecie moet zo mogelijk worden hergebruikt. Het is onze taak om voldoende en verantwoorde mogelijkheden voor hergebruik te creëren. De kaders voor hergebruik (inclusief verspreiding op de kant) zijn vastgelegd in het Besluit bodemkwaliteit. Wij faciliteren waterschappen en gemeenten bij de invoering van dit besluit, onder andere door bodemfunctieklassenkaarten te laten opstellen. Als baggerspecie niet direct toepasbaar is, moet de beheerder tijdelijke depots inrichten. Na ontwatering kan de baggerspecie vanuit de tijdelijke depots definitief worden verwerkt.

## 6.4 Grondwater

### *6.4.1 Hoofdlijn van het beleid*

- Onze ambitie is om een zo groot mogelijke voorraad zoet grondwater van goede kwaliteit beschikbaar te hebben en te houden voor mens en natuur. Ons grondwaterbeheer gaat uit van de kansen die de waarde van het grondwater biedt;
- Wij streven naar een zo groot mogelijke voorraad grondwater onder het Drents Plateau. Dit kan gebruikt worden voor grondwaterafhankelijke functies, de drinkwatervoorziening en economische ontwikkelingen;
- De grondwaterkwaliteitdoelen voor de grondwaterlichamen moeten in 2027 behaald zijn. Deze doelen zijn vastgesteld op grond van de Europese Kaderrichtlijn Water;
- Wij stellen de openbare drinkwatervoorziening duurzaam veilig;
- Onder voorwaarden stellen wij grondwater beschikbaar voor drink- en industriewater en warmte- en koudeopslag;
- Voor de verdroogde natuurgebieden concentreren wij ons tot 2015 op acht TOP-gebieden. Wij streven uiteindelijk naar een volledig herstel.

### *6.4.2 Onze innovatieve grondwatervisie 'De waterfabriek van Drenthe'*

Onze grondwatervisie (zie paragraaf 4.3.2) wordt in de komende periode verder uitgewerkt. Daarbij maken we een onderscheid tussen laagdynamische functies in het landelijk gebied en hoogdynamische functies in het stedelijk gebied. In het landelijk gebied gaat het over het aanvullen van het grondwater, de grondwaterwinning voor drinkwater en de watervoorziening voor landbouw en natuur. In stedelijk gebied speelt het benutten van grondwater voor economische doeleinden en energietoepassingen.

## Inzijggebieden

Het hart van het Drents Plateau en de Hondsrug zijn op kaart 11 aangeduid als inzijggebieden. In deze gebieden houden we oppervlaktewater vast, om een zo groot mogelijke voorraad grondwater op te bouwen. Hiervoor zijn twee aspecten van belang: het peil in de beekdalen en de infiltratie van regenwater. Een hoger peil in de beekdalen leidt tot hogere grondwaterstanden op het Drents Plateau en daarmee tot een grotere grondwatervoorraad. Doordat de grondlagen onder de Hondsrug scheef gesteld zijn, kan het neerslagwater makkelijk tot grote diepte infiltreren. Voor de inzijggebieden is het belangrijk dat het verhard oppervlak niet toeneemt en dat er maatregelen worden genomen om de infiltratie van neerslag te bevorderen.

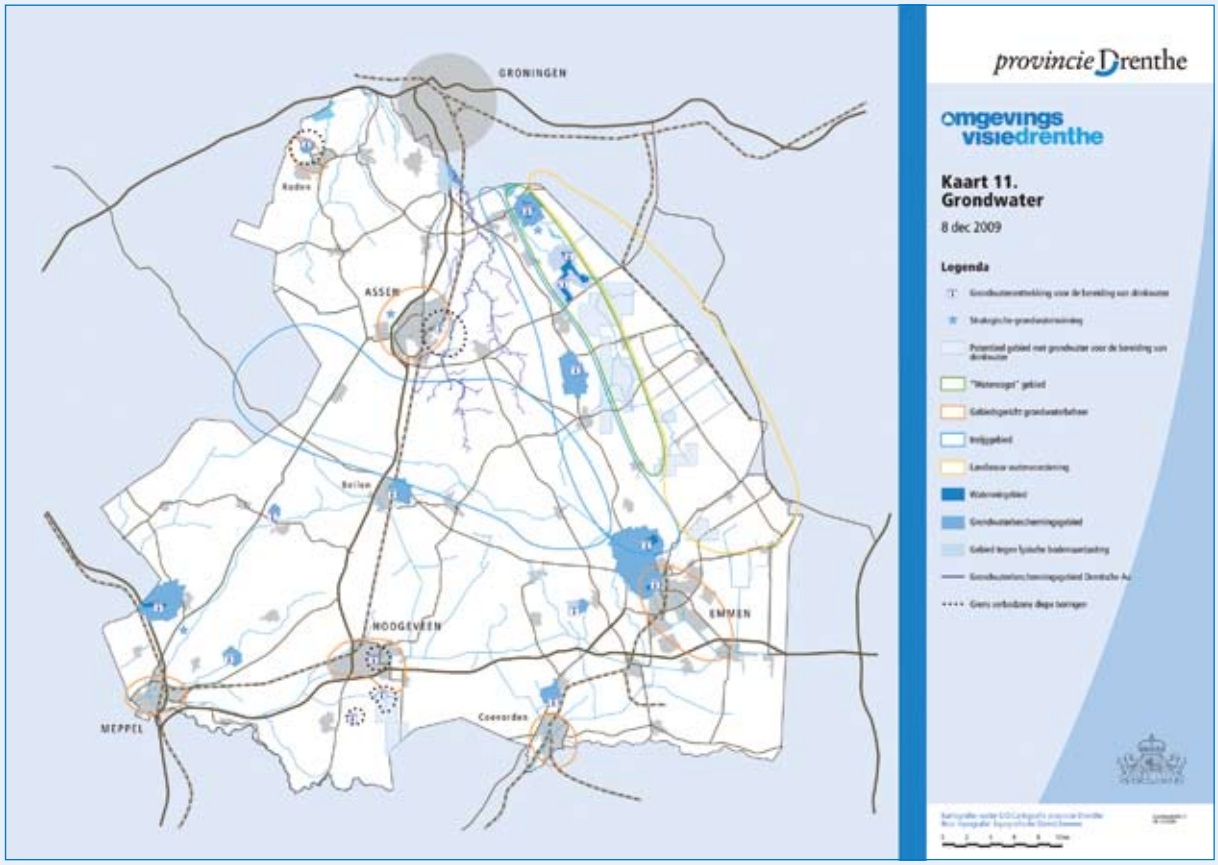


*Kaart 11. Grondwater*

Het water uit het inzijggebied Drents Plateau komt vooral ten goede aan de natuur in de beekdalen (via het opkwellend grondwater) en aan de landbouwgebieden (tegengaan van droogteschade). Het benutten van grondwater uit dit inzijggebied voor drinkwater kan alleen langs de randen van het Drents Plateau (de precieze locatie moet nog worden bepaald). Het inzijggebied op de Hondsrug is van belang voor de natuur en de grondwaterwinning in het Hunzedal.

Naast de hoeveelheid grondwater is ook de kwaliteit van het grondwater, en het beschermen daarvan, van belang. Deze kwaliteit kan bedreigd worden door stoffen die met infiltrerend grondwater worden meegevoerd. In het landelijk gebied zijn dat vooral gewasbeschermingsmiddelen uit de landbouw. In stedelijk gebied gaat het verontreiniging via infiltrerend regenwater. Verder wordt de grondwaterkwaliteit bedreigd door de bestaande bodem- en grondwaterverontreinigingen.

In de komende periode gaan we de invulling van de inzijggebieden verder uitwerken. Daarbij gaat het ook om wat de inzijggebieden betekenen voor de bestaande en mogelijke toekomstige functies. Hierbij moeten we ook antwoord geven op de vraag hoeveel extra water voor de betreffende functies beschikbaar kan komen.

### Wateroogstgebied Hunze

Vanuit het inzijggebied op de Hondrug stroomt het water naar het Hunzedal. In het benedenstroomse gedeelte van het Hunzedal wordt op meerdere locaties grondwater gewonnen voor drinkwater. Onderzoek in het project Tusschenwater heeft aangetoond dat er meer grondwater kan worden gewonnen als het gebied wordt ingericht als moerasgebied. De effecten van de grondwaterwinning worden gecompenseerd door extra infiltratie van oppervlaktewater. Wij denken een dergelijk systeem op grotere schaal te kunnen toepassen. Voor het Hunzedal willen we onderzoeken of en in welke mate de waterwinning kan worden vergroot door het wijzigen van functies of door andere vormen van landbouw.

Het Hunzedal is niet alleen geschikt voor het winnen van grondwater, maar ook voor het vasthouden van water voor andere functies. Hierbij denken we vooral aan het vasthouden van water dat in periodes van droogte beschikbaar kan worden gesteld aan de landbouw. Uit de klimaatscenario's blijkt dat vooral de Veenkoloniën steeds vaker te maken gaan krijgen met droogte. Onderzoek moet aantonen hoeveel water in het Hunzedal kan worden vastgehouden en in hoeverre de landbouw in het aangrenzende (veenkoloniale) landbouwgebied hiervan kan profiteren. Hierbij wordt ook een relatie gelegd met de aanpak van veenoxidatie. Hoe de watervoorziening van de Veenkoloniën in de toekomst georganiseerd moet worden en welke rol het Hunzedal daarbij kan spelen, gaan we uitwerken in een integraal plan.

### Gebiedsgericht grondwaterbeheer in stedelijk gebied

Voor Emmen, Coevorden, Hoogeveen en Meppel zetten we in op het benutten van grondwater voor economische activiteiten. De economische ontwikkeling van de steden kan worden versterkt door de levering van warmte en koude uit grondwater (warmte-koudeopslag, WKO) en waterkwaliteit op maat. Het stedelijk gebied in Noord-Drenthe leent zich bij uitstek voor grootschalige toepassing van WKO. Het gebied lijkt, vanwege mogelijke effecten op de natuur, minder geschikt voor grootschalig gebruik van grondwater voor bedrijfseconomische activiteiten.

De toename van het aantal WKO-installaties vraagt om een goede onderlinge afstemming. WKO-installaties kunnen elkaar, maar ook bestaande grondwaterwinningen beïnvloeden. Wij stimuleren dat gemeenten masterplannen gaan opstellen voor de ondergrond in de grote kernen, om deze problematiek integraal aan te pakken (zie ook paragraaf 4.7).

### *6.4.3 Verdrogingsbestrijding (TOP-gebieden natuur)*

Voor het behalen van de natuurdoelen, is de verdroging van de natuurgebieden een van de belangrijkste knelpunten. We streven naar volledig herstel van de verdroogde natuurgebieden (circa 24.000 hectare). Op basis van het advies van de Taskforce Verdroging concentreren we ons tot 2015 op de aanpak van de verdroging in acht TOP-gebieden. In tabel 6.2 is per gebied de doelstelling geformuleerd. We streven bij de aanpak van de verdroging naar synergie door WB21- en KRW-doelen mee te nemen.

| Verdroogd gebied | Doelstelling 2015 | Relatie met natuur en KRW |
|---|---|---|
| Fochteloërveen | geen verdroging | EHS, N2000 |
| Drentsche Aa | geen verdroging | EHS, N2000 en KRW |
| Elperstroom | geen verdroging | EHS, N2000 en KRW (urgent) |
| Drents Friese Wold en Leggelderveld | geen verdroging | EHS, N2000 |
| Dwingelderveld | geen verdroging | EHS, N2000 |
| Bargerveen | geen verdroging | EHS, N2000 en KRW (urgent) |
| Peizerdiep | geen verdroging | EHS en KRW |
| Reest | geen verdroging | EHS, N2000 en KRW |

*Tabel 6.2 Doelstellingen TOP-gebieden*

De aanpak moet ertoe leiden dat in drie van de acht TOP-gebieden de verdroging in 2015 is opgelost. In de overige vijf gebieden moet de situatie aanzienlijk verbeterd zijn (van ernstig naar matig verdroogd). In deze gebieden hangen verdergaande maatregelen af van functiewijzigingen of hebben de maatregelen meer tijd en middelen nodig. De overige verdroogde gebieden in Drenthe komen na 2015 aan bod.

### *6.4.4 Grondwaterkwaliteit (KRW)*

In bijlage 6 zijn op grond van de Europese Kaderrichtlijn Water de doelen en maatregelen voor de grondwaterlichamen vastgelegd. De grondwaterlichamen zijn weergegeven op kaart 10 (Kaderrichtlijn Water).

De grondwaterlichamen moeten voldoen aan de goede chemische en kwantitatieve toestand. Om de toestand te kunnen beoordelen, is een KRW-meetnet ingericht. Elke zes jaar moet de huidige toestand én de trend op basis van de meetgegevens worden beschreven.

De toestand van het grondwaterlichaam mag het behalen van oppervlaktewaterdoelen en het realiseren van grondwaterafhankelijke ecosystemen niet in de weg staan. Uit de grondwaterlichamen wordt op diverse locaties water onttrokken voor menselijke consumptie. Daarom moeten ze zo goed worden beschermd dat op termijn het niveau van de waterzuivering omlaag kan. Dit wordt beoordeeld op de plekken waar daadwerkelijk water wordt onttrokken.

De oppervlaktewaterlichamen waaruit water wordt gewonnen voor drinkwater, zijn opgenomen in het landelijk register voor beschermde gebieden. Ook alle vergunde winningen groter dan 240 m3/dag op basis van de Grondwaterwet zijn in dit register opgenomen. Het belang van grond- en oppervlaktewater voor de drinkwaterbereiding komt ook tot uitdrukking in de Kaderrichtlijn Water (KRW). Daarin staat dat de waterkwaliteit niet mag verslechteren, zodat op termijn minder zuivering nodig is (artikel 7.3).

Wij zijn ook op basis van de Wet Milieubeheer gehouden aan het beschermen van de grondwaterkwaliteit (zie paragraaf 6.4.5). De KRW richt zich ook op gebieden waarin het grondwater zo laag staat dat de ecologie er schade van ondervindt. Daarbij wordt gekeken naar de Natura 2000-gebieden, waarvan Drenthe er veertien telt. Acht van deze veertien gebieden zijn grondwaterafhankelijk. In een deel van deze gebieden zijn de afgelopen jaren al maatregelen uitgevoerd om de verdroging te bestrijden. Dat heeft nog niet geleid tot de gewenste eindsituatie. In zes gebieden is de grondwaterstand te laag om de gewenste Natura 2000-doelen te kunnen behalen (zie paragraaf 6.4.3).

Om de KRW-doelen haalbaar en betaalbaar te houden, worden de maatregelen gefaseerd uitgevoerd tot 2027. Het gaat deels om generieke maatregelen (vooral gericht op mest en gewasbeschermingsmiddelen) en deels om aanvullende regionale maatregelen. De regionale maatregelen omvatten:
- Beschermingsmaatregelen voor grondwaterbeschermingsgebieden (zie paragraaf 6.1.3 en 6.4.5);
- Verdrogingsbestrijding in Natura 2000-gebieden (zie paragraaf 6.4.3);
- Gebiedsgerichte pilots diffuse belasting (zie paragraaf 6.3.3).

### *6.4.5 Grondwaterbescherming*

De bescherming van het grondwater is neergelegd in verschillende wetten, waaronder de Wet milieubeheer, de Waterwet en de Wet Bodembescherming. Daarnaast geven de Kaderrichtlijn Water en de Grondwaterrichtlijn aanwijzingen voor het provinciale beleid. Vaak is de verantwoordelijkheid voor deze bescherming gekoppeld aan het gebruik van het grondwater.

Vanwege de drinkwaterwinning zijn wij verantwoordelijk voor de kwaliteit van het grondwater. Daarom hebben we, bovenop het generieke beleid voor de bescherming van het grondwater, aanvullend provinciaal beleid geformuleerd. De drie belangrijkste grondslagen daarvoor zijn:
- Provinciale Omgevingsverordening: deze verordening kan worden gezien als de basis van ons grondwaterbeschermingsbeleid. In de verordening staat welke activiteiten niet zijn toegestaan in de grondwaterbeschermingsgebieden en de voorwaarden voor overige activiteiten.
- Ruimtelijke bescherming van grondwaterbeschermingsgebieden: de voorkeur gaat uit naar functies die bijdragen aan de grondwaterkwaliteit. We zetten instrumenten in om deze functies te bevorderen.
- Maatwerk per grondwaterbeschermingsgebied in de vorm van gebiedsdossiers: de gebiedsdossiers geven de mogelijkheid om bestaande risico's voor de grondwaterkwaliteit te minimaliseren met een maatregelenpakket. Of deze dossiers kunnen dienen als toetsingskader voor nieuwe functies en activiteiten, moet in afwachting van landelijke ontwikkelingen nog blijken.

Hieronder lichten we deze drie grondslagen verder toe.

#### Provinciale Omgevingsverordening (POV)

In de provincie wordt op achttien locaties water gewonnen voor de openbare drinkwatervoorziening (zie kaart 11). Rondom deze winlocaties hebben we beschermingsgebieden aangewezen in de Provinciale Omgevingsverordening (POV). Daarbij zijn we uitgegaan van de kwetsbaarheid van de gebieden. We maken een onderscheid tussen kwetsbare, minder kwetsbare en niet-kwetsbare gebieden. De meest kwetsbare gebieden hebben de meeste bescherming gekregen, qua omvang en maatregelen. In de POV is deze indeling nader onderbouwd en zijn de bijpassende beschermingsmaatregelen opgenomen.
De bescherming richt zich op het weren van activiteiten en stoffen die de kwaliteit van het grondwater en oppervlaktewater nadelig kunnen beïnvloeden. Bij het bepalen van deze activiteiten en stoffen, zijn de relevante belanghebbende partijen nauw betrokken geweest, zoals de waterleidingbedrijven. Ook is gebruik gemaakt van het model voor de grondwaterbescherming in de provinciale milieuverordening. Dit model is in interprovinciaal overleg ontwikkeld.

Een beschermingsgebied is opgebouwd uit verschillende zones. Dit zijn:
- Waterwingebieden;
- Grondwaterbeschermingsgebieden;
- Gebieden tegen fysische bodemaantasting;
- Verbodzones diepe boringen;
- Grondwaterbeschermingsgebied Drentsche Aa (oppervlaktewaterwinning).

In tabel 6.3 is een indeling van de 18 beschermingsgebieden weergegeven (kaart 11).

| Grondwaterlichaam | Naam | Indeling gebied | Kwetsbaarheid |
|---|---|---|---|
| Zand Rijn-Oost | Holtien | verbodzone diepe boringen (50m) | niet kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Zuidwolde | verbodzone diepe boringen (50m) | niet kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Hoogeveen | verbodzone diepe boringen (50m) | niet kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Ruinerwold | grondwaterbeschermingsgebied | minder kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Kruidhaars | gebied tegen fysische bodemaantasting | minder kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Havelterberg | grondwaterbeschermingsgebied | kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Beilen | grondwaterbeschermingsgebied | kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Dalen | grondwaterbeschermingsgebied | kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Leggeloo | grondwaterbeschermingsgebied | kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Valtherbos | grondwaterbeschermingsgebied | kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Noordbargeres | grondwaterbeschermingsgebied | kwetsbaar |
| Zand Rijn-Noord | Nietap | grondwaterbeschermingsgebied en verbodzone diepe boringen (15m) | minder kwetsbaar |
| Zand Eems | Assen | verbodzone diepe boringen (15m) | niet kwetsbaar |
| Zand Eems | Annen / Breevenen | gebied tegen fysische bodemaantasting | niet kwetsbaar |
| Zand Eems | De Groeve | gebied tegen fysische bodemaantasting | minder kwetsbaar |
| Zand Eems | Gasselte | grondwaterbeschermingsgebied | kwetsbaar |
| Zand Eems | Onnen / De Punt | gebied tegen fysische bodemaantasting | minder kwetsbaar |
| R5 Beek op zand | Drentsche Aa | grondwaterbeschermingsgebied de Drentsche Aa, oppervlaktewaterwinning | kwetsbaar |

*Tabel 6.3 Indeling grondwaterbeschermingsgebieden*

### Ruimtelijke bescherming

Het is cruciaal dat het grondwater binnen de grondwaterbeschermingsgebieden niet verontreinigd raakt. Via het ruimtelijke ordeningsbeleid kan het risico op verontreiniging door grondwaterbelastende functies worden verkleind. Het ordeningsbeleid moet:

1. Ruimtelijke functies bevorderen die bijdragen aan kwalitatief goed grondwater.
2. Voorwaarden stellen aan ruimtelijke functies om het risico op grondwaterverontreiniging te verkleinen.
3. Functies weren die een risico op grondwaterverontreiniging met zich meebrengen. Deze functies mogen alleen worden toegelaten als alternatieven ontbreken en als er zwaarwegende maatschappelijke argumenten voor zijn ('nee-tenzijbeleid'). Het gaat daarbij in elk geval om de volgende functies:
   - Nieuwe infrastructurele werken;
   - Woningbouwontwikkelingen;
   - Grootschalige recreatieve ontwikkelingen;

- Industriële ontwikkelingen en/of nieuwe bedrijventerreinen;
- Nieuwe begraafplaatsen of terreinen waar verstrooiing van as plaatsvindt;
- WKO installaties.

Wij zien toe op het verankeren van grondwaterbeschermingsgebieden in ruimtelijke plannen. Grondwaterbeschermingsgebieden worden daarom bij ruimtelijke ontwikkelingen aangemerkt als een provinciaal belang.

### Gebiedsdossiers

Voor de beschermingszones gaan we uit van een risicogerichte benadering. Dit betekent dat het beschermingsniveau wordt bepaald door de kwetsbaarheid van het gebied en de aard en omvang van de activiteiten en functies. Uit een risico-inventarisatie in onze grondwaterbeschermingsgebieden bleek dat het goed mogelijk is om per gebied een inschatting te maken van de feitelijke risico's. Deze risicoanalyse kan als basis dienen om per gebied de bestaande risico's te verminderen. Dit betekent dus maatwerk per gebied.

Wij gaan voor alle 18 gebieden gebiedsdossiers aanleggen (2009-2010). In een gebiedsdossier wordt informatie verzameld die van belang is voor de waterkwaliteit op de plaats van de winning. Op basis hiervan kunnen effectieve maatregelen worden ontwikkeld die gericht zijn op preventie en risicobeheersing. Deze maatregelen kunnen worden opgenomen in een uitvoeringsprogramma. Hiermee vult het gebiedsdossier het bestaande grondwaterbeschermingsbeleid aan en geeft het invulling aan de KRW-doelstelling voor drinkwater.

De gebiedsdossiers worden ontwikkeld samen met betrokken partijen zoals de waterleidingbedrijven, de gemeenten, de waterschappen en andere doelgroepen. Het aanleggen van de gebiedsdossiers leidt tot een gemeenschappelijk inzicht in de factoren die van belang zijn voor de kwaliteit van het onttrokken grondwater en in de feitelijke bedreigingen van die kwaliteit.

## *6.4.6 Grondwateronttrekkingen*

### Openbare drinkwatervoorziening

Wij hebben de zorg voor de bronnen van de openbare drinkwatervoorziening en stellen deze bronnen beschikbaar. Wij hebben aan alle locaties van bestaande winningen voor de drinkwatervoorziening de functie 'grondwater voor de bereiding van drinkwater' toegekend. Dit geldt ook voor een aantal gebieden met potentie voor toekomstige drinkwaterwinning (zie kaart 11).

Voor de drinkwatervoorziening wordt grondwater gebruikt, omdat grondwater de beste grondstof is en tegen relatief lage kosten geschikt kan worden gemaakt voor drinkwater. Bij de inrichting van een grondwaterwinning staat de duurzaamheid van de winning voorop. We geven hierbij de voorkeur aan een integrale benadering. Daarbij moeten de effecten op de omgeving geminimaliseerd worden, bijvoorbeeld door het oppervlaktewaterbeheer aan te passen.

### Beoordeling vergunningen

Wij beoordelen de aanvragen voor een vergunning voor grondwateronttrekking. Aanvragen voor gebieden die al de aanduiding 'grondwater voor de bereiding van drinkwater' hebben, verdienen de voorkeur. De aanvrager kan een alternatieve locatie aanvragen die aansluit bij onze innovatieve grondwatervisie (zie paragraaf 6.4.2). Verder letten we op de volgende aspecten.

- De aanvraag is noodzakelijk voor het veiligstellen van de drinkwatervoorziening;
- De gevolgen voor andere belangen zijn goed in beeld gebracht en de mogelijkheden om deze gevolgen technisch of financieel te compenseren, zijn maximaal benut;
- Mogelijke alternatieve locaties voor de onttrekking zijn onderzocht;
- De waterhuishoudkundige situatie is zodanig aangepast dat de effecten van de winning op de omgeving mimimaal zijn, of er zijn positieve effecten voor andere belangen gerealiseerd;
- De drinkwaterwinning wordt, zo mogelijk, gecombineerd met één of meer andere functies.

Bij aanvragen voor uitbreiding van de vergunningcapaciteit, bekijken we altijd het effect van de totale winning en de effecten van de winningen in de omgeving.

### Strategische grondwaterwinningen

In de gebieden die op kaart 11 globaal zijn aangeduid als 'strategische grondwaterwinning', kan een vergunning worden aangevraagd voor een strategische reservering voor een drinkwatervoorziening. Bij het beoordelen van een aanvraag hiervoor, kijken we naar de volgende aspecten:

- De reservering is bedoeld als strategische reserve voor het geval er zich een calamiteit voordoet bij één van de bestaande grondwaterwinningen;
- De gevolgen voor andere belangen zijn goed in beeld gebracht. De mogelijkheden om deze gevolgen technisch of financieel te compenseren, zijn maximaal benut.

In de vergunning vermelden we dat de daadwerkelijke onttrekking pas mogelijk is na schriftelijke toestemming van gedeputeerde staten. Het waterleidingbedrijf moet de noodzaak voor de grondwaterwinning aantonen.

Er kan alleen een aanvraag worden ingediend voor de locaties Assen-West, Kastelen Akkers en Darperweiden.

- Assen-West: er kan een gespreid puttenveld komen op de locatie van de golfbaan. Ook is een aanvraag mogelijk voor een grondwaterwinning van maximaal 1 miljoen m3 per jaar, als alternatief voor een deel van de grondwateronttrekking in Assen-Oost;
- Kastelen Akkers: er kan een gespreid puttenveld komen ten westen van Hunze tussen de huidige grondwaterwinning De Groeve en Annen;
- Darperweiden: er kan een puttenveld komen tussen de Drentsche Hoofdvaart en de Oude Vaart, waarbij rekening wordt gehouden met een functiecombinatie met waterberging.

### Industriewater

We stellen ook grondwater beschikbaar voor hoogwaardig gebruik in de industrie. De totale onttrekking op een bedrijventerrein mag echter geen onaanvaardbare negatieve invloed hebben op de omgeving. Wij stimuleren ontwikkelingen die leiden tot waterbesparing of tot het hergebruiken van onttrokken water. Zowel binnen een bedrijf als tussen bedrijven onderling.

Wij beoordelen de aanvragen voor een vergunning boven een capaciteit van 150.000 m3 per jaar. (Voor aanvragen beneden de 150.000 m3 per jaar is het waterschap bevoegd gezag.) Wij letten op de volgende aspecten:

- De gevraagde vergunning is noodzakelijk;
- De gevolgen voor andere belangen, waaronder de gevolgen voor verdroging, zijn goed in beeld gebracht. De mogelijkheden om deze gevolgen technisch of financieel te compenseren, zijn maximaal benut;
- Mogelijke alternatieve bronnen voor de onttrekking, mogelijkheden om milieueffecten te beperken en eventuele aanpassingen in de bedrijfsvoering zijn maximaal benut. Binnen het bedrijf wordt gestreefd naar een zo laag mogelijk (grond)waterverbruik per productie-eenheid;
- Bij grote onttrekkingen: er is onderzoek gedaan naar mogelijke alternatieve locaties voor de onttrekking of voor het bedrijf. Ook de mogelijkheid van levering van water op maat door derden is in beeld gebracht;
- De (resterende) mogelijkheden voor andere bedrijven om op hetzelfde bedrijventerrein ook grondwater te kunnen onttrekken;
- De effecten van de winning op de omgeving zijn minimaal, of er zijn positieve effecten voor andere belangen gerealiseerd.

Bij het beoordelen van de effecten kijken we altijd naar de totale onttrekking in de omgeving.

Voor grondwaterwinningen voor laagwaardig gebruik in de industrie wordt in principe geen vergunning verleend. We kunnen van dit standpunt afwijken als er geen alternatieven zijn voor het gebruik van grondwater, of als deze alternatieven een groter nadelig effect op het milieu hebben.

Verder hebben wij de mogelijkheid om bestaande vergunningen voor grondwaterwinning voor industrieel gebruik te heroverwegen. Dit kan als de vergunning meer dan tien jaar oud is, als de onttrekking nadelige gevolgen heeft voor andere belangen of als er goede alternatieven zijn ontwikkeld. Bij deze heroverwegingen hanteren we dezelfde criteria als bij nieuwe aanvragen. Ook kijken we naar het belang van het voortbestaan van de winning voor het bedrijf en/of de omgeving.

### Bronbemalingen, proefbemalingen en grondsaneringen

Bronbemalingen, proefbemalingen en grondsaneringen zijn tijdelijke onttrekkingen van grondwater. Deze zijn bedoeld voor het drooghouden van bouwputten, voor (water)bouwkundige of civieltechnische werken, voor onderzoek of voor het weghalen van verontreinigingen in bodem en grondwater. Deze tijdelijke onttrekkingen kunnen negatieve effecten hebben, zoals zettingen en verdroging. Om de negatieve effecten zo veel mogelijk te voorkomen, moeten de hoeveelheden netto te onttrekken grondwater zo veel mogelijk worden beperkt. Het waterschap is hiervoor het bevoegd gezag.

### Beregening en bevloeiing voor land- en tuinbouw

Bij grondwateronttrekking voor beregening hanteren wij als uitgangspunt dat een negatief effect op de EHS, en in het bijzonder op de Natura 2000-gebieden, moet worden voorkomen. De waterschappen zijn hiervoor het bevoegd gezag.

Bij het uitwerken van het grondwateronttrekkingenbeleid moet rekening worden gehouden met de opbouw van de ondergrond. Ook moet erop worden gelet of er oppervlaktewater aanwezig is van waaruit infiltratie in de bodem op kan treden. Deze factoren bepalen hoe ver de grondwaterstand door de onttrekking verlaagd kan worden en wat de gevolgen daarvan zijn voor andere functies en belangen. In overleg met de waterschappen brengen wij de grondwatervisie in als kader voor de regels van de waterschappen. Wij vinden het noodzakelijk om een terughoudend beleid te voeren in de inzijggebieden. Wél kan er meer ruimte zijn voor beregening in de veenkoloniën.

### Warmte-koudeopslag

In het kader van de Waterwet is voor een open systeem van warmte-koudeopslag een watervergunning vereist. Het kader van de vergunningverlening is uitgewerkt in paragraaf 4.7 en in de Provinciale Omgevingsverordening.

## 6.5 Stad en keten

### *6.5.1 Stedelijk water*

### Geen afwenteling van wateroverlast

Voor het stedelijk waterbeheer geldt dat wateroverlast niet mag worden afgewenteld op andere gebieden. Afvoerpieken moeten binnen het stedelijk gebied worden opgevangen. Dit kan door bergingscapaciteit aan te leggen in stedelijk water of door neerslag te laten infiltreren in de bodem. Met de verwachte klimaatsverandering wordt dit nog belangrijker. Voor de meer extreme afvoerpieken kan het stedelijk water waterberging als nevenfunctie krijgen.

### Afvoernormen nieuw stedelijk gebied

Stadsuitbreiding heeft gevolgen voor de waterhuishouding. Voor nieuw stedelijk gebied hanteren de waterschappen normen voor hoeveel water maximaal mag worden afgevoerd. Deze afvoer mag zeker niet hoger zijn dan 1,2 liter per seconde per hectare. Dit is gebaseerd op het huidige landbouwkundige gebruik. Ook bij extreme neerslag (neerslag die één keer in de honderd jaar kan voorkomen), mag de afvoer niet groter zijn dan bij de huidige afvoer.

De gemeenten staan ook voor de opgave om eventuele afvoerproblemen in bestaand stedelijk gebied, op te lossen in het nieuwe stedelijk gebied. Dit kan bijvoorbeeld betekenen dat in een nieuwe woonwijk extra waterberging moet worden gerealiseerd. In uitzonderlijke gevallen, waarbij het niet mogelijk is om de noodzakelijke bergingsruimte binnen het stedelijk gebied te vinden, kan in overleg met het waterschap een oplossing buiten het stedelijk gebied worden gezocht.

De waterschappen zien er, bij het toepassen van de watertoets op toe dat wateroverlast niet wordt afgewenteld.

### Inrichting en vormgeving

Het succes van stedelijk waterbeheer is mede afhankelijk van het gedrag van de burger. Dit gedrag kan het beste worden beïnvloed als de burger zich bewust is van het belang van water in zijn leefomgeving. De verplichting (sinds 2008) voor de perceelseigenaar om zijn eigen hemelwater op te vangen, kan hier zeker aan bijdragen. Daarnaast is het belangrijk dat water in de openbare ruimte zichtbaar blijft of wordt. Een zichtbaar afwateringsstelsel heeft dan ook de voorkeur boven een onzichtbaar hemelwaterriool. Verder zijn communicatie en educatie belangrijk bij het vergroten van het waterbewustzijn.

De gemeente bepaalt, sinds het in werking treden van de Wet gemeentelijke watertaken (2008), tot hoever de plicht reikt om het hemelwater op eigen perceel op te vangen. Belangrijk is in ieder geval dat huiseigenaren, bedrijven en instellingen terughoudend zijn met het aanleggen van meer verhard oppervlak. Ook het aanleggen van vegetatiedaken en het opvangen en hergebruiken van regenwater kunnen bijdragen aan de stedelijke wateropgave.

## Nevenfuncties

Water in de stad heeft een aantal belangrijke nevenfuncties. Zo kan het bijdragen aan de ruimtelijke kwaliteit en biedt het mogelijkheden tot recreatie. Vroeg in de ontwerpfase rekening houden met de wateropgaven, biedt kansen voor deze nevenfuncties.

De verschillende overheden onderkennen het belang van water voor de ruimtelijke kwaliteit. Voor het inrichten van stedelijk water gelden echter duidelijke randvoorwaarden. Zo staat de noodzakelijke opvang van afvoerpieken centraal. Ook veiligheid en volksgezondheid stellen randvoorwaarden aan de inrichting en de kwaliteit van het stedelijk water. Dit betekent onder andere dat in stedelijk water geen verontreinigd water mag worden geloosd. Ook moet voldoende doorstroming verzekerd zijn. Verder moet bij de inrichting rekening worden gehouden met het voorkomen van ophoping van zwerfvuil en met verdrinkingsgevaar.

## Gemeentelijke watertaken

De gemeentelijke watertaken zijn verankerd in de Wet verbrede gemeentelijke watertaken (2008). Vóór 2013 moeten de gemeenten hun zorgplicht uitwerken in een verbreed gemeentelijk rioleringsplan (GRP).

De gemeenten hebben de volgende watertaken.

1. De gemeente heeft de zorgplicht voor hemelwater als dat van een perceelseigenaar redelijkerwijs niet kan worden verlangd;
2. De gemeente moet aan de perceelsgrens het afgevoerde water in ontvangst nemen;
3. De gemeente heeft de zorgplicht voor het grondwater;
4. De gemeente heeft de zorgplicht voor het doelmatig inzamelen en transporteren van het afvalwater van de huishoudens in het gebied.

De zorgplicht voor grondwater (taak 3) houdt in dat de gemeente in het openbaar gemeentelijk gebied de inspanningsverplichting heeft maatregelen te treffen om blijvende nadelige gevolgen van de grondwaterstand voor de geldende bestemming zo veel mogelijk te voorkomen of te beperken. De gemeente heeft deze plicht als maatregelen doelmatig zijn en als waterschap en provincie deze taak niet hebben.

Ook heeft de gemeente de zorgplicht voor de doelmatige inzameling en het transport van stedelijk afvalwater. De gemeente kan besluiten deze zorgplicht verbreed in te vullen, dus ook voor het buitengebied. Dan sluit zij in het buitengebied alle lozingspunten aan op het riool of plaatst systemen voor de individuele behandeling van afvalwater (IBA). De gemeente kan hier ook van afzien en een verzoek om ontheffing van deze zorgplicht indienen bij gedeputeerde staten. De gemeente komt in beginsel in aanmerking voor een ontheffing, behalve in de volgende twee gevallen.

- Er geldt een aansluitverplichting volgens de Bouwverordening;
- Het perceel kan voor een gemeentelijke investering van minder dan € 11.350,- een rioolaansluiting krijgen binnen een plangebied van een redelijke omvang.

Wij zullen gemeentelijke aanvragen om ontheffing van deze zorgplicht beoordelen aan de hand van bovenstaande criteria. In Drenthe is het aansluitpercentage op het openbaar riool zo hoog dat we in deze planperiode weinig ontheffingsverzoeken verwachten.

### Gemeentelijke waterplannen

Wij hechten veel waarde aan gemeentelijke waterplannen. Het waterplan is namelijk een goed bruikbaar instrument bij de samenwerking tussen waterschap en gemeente. Wij gaan het opstellen van de 'tweede generatie' gemeentelijke waterplannen actief stimuleren. We geven er de voorkeur aan dat de gemeenten hun visie op het watersysteem opnemen in de gemeentelijke structuurvisie. De gemeente kan zo de bestaande beleidskaders voor stedelijk water actualiseren aan de hand van bijvoorbeeld nieuwe technologische ontwikkelingen. Ook kan ze deze integreren met gewenste ruimtelijke ontwikkelingen.

Vanuit de thema's energie, klimaat en adaptatie verwachten we van de gemeenten dat zij anticiperen op klimaatverandering. Ook moeten ze oog blijven houden voor de waterkwaliteit. Wanneer nieuwe technieken voldoende zijn doorontwikkeld in pilot-projecten, zien we graag dat ze worden ingezet voor grootschalige toepassingen.

## *6.5.2 Waterketen*

### Riolering

Voor de overstort van rioolwater volgen wij het landelijk beleid. In de rapportage van de Commissie Integraal Waterbeheer[9], staat dat de vuiluitworp van een rioolstelsel niet meer mag bedragen dan de vuiluitworp van een 'referentiestelsel'. Voor de verschillende soorten rioolstelsels gelden verschillende referentiestelsels.

Het waterschap stelt nadere eisen aan de lokale waterkwaliteit. Dit kan leiden tot maatregelen tot vermindering van emissies in het watersysteem. Het beleid voor het overstorten van vuil rioolwater moet in 2015 gereed zijn.

### Samenwerken in de waterketen

In 2007 hebben de koepelorganisaties en de minister van VROM het Nationaal bestuursakkoord waterketensamenwerking vastgesteld. Zij zijn ervan overtuigd dat in de waterketen efficiënter kan worden gewerkt. In het akkoord hebben zij onder meer de volgende 'speerpunten' vastgelegd.

- Stimuleren/uitvoeren van benchmarking in alle onderdelen van de keten;
- Samenwerken in de afvalwaterketen;
- Vergroten van transparantie op het gebied van kosten en tarieven;
- Vergroten van innovatie, kennisontwikkeling en waterbewustzijn.

Vooral de gemeenten en de waterschappen kunnen aanzienlijke verbeteringen binnen de afvalwaterketen bereiken. Dit kan bijvoorbeeld door structureel kennis uit te wisselen, personeel te delen en samenwerkingsverbanden aan te gaan.

Wij faciliteren en stimuleren de waterketenpartijen in Drenthe om het bestuursakkoord uit te voeren. Dat betekent het voortzetten en waar nodig intensiveren van de lopende projecten op het gebied van benchmarking, het meten en monitoren in de afvalwaterketen, het stimuleren van innovaties en het vergroten van het waterbewustzijn. De ketenpartners voeren de deelprojecten uit vanuit de bestaande organisaties. Daarmee ontwikkelen zij nieuwe kennis- en beheersnetwerken. Wij vinden deze aanpak vooralsnog effectiever dan een werkwijze met veranderingen in de waterketenstructuur.

[9] *'Eenduidige basisinspanning: nadere uitwerking van de definitie van de basisinspanning', juni 2001.*

## 6.6 Monitoring, onderzoeksprogramma en gegevensbeheer

Wij willen het uitvoeren van de genoemde opgaven stimuleren door in te zetten op innovatie en kennisontwikkelingen. Bij gebiedsgerichte uitvoering stimuleren wij het combineren van de maatregelen met andere beleidsopgaven.

Om zicht te krijgen op de voortgang en het behalen van de gestelde doelen, zetten we beleidsmonitoring en beleidsevaluatie in. De waterschappen verzamelen hiervoor de benodigde gegevens over het oppervlaktewater (WB21 en KRW) en het ondiepe grondwater (GGOR). Wij verzamelen de gegevens over de grondwatervoorraad en -kwaliteit en de verdrogingsbestrijding. Gegevens over de bodemopbouw zijn vastgelegd in de landelijke database Regis.

Wij beheren grondwatermeetnetten die informatie geven over de stand, de stroming en de kwaliteit van het grondwater. Deze gegevens worden opgeslagen in een landelijke database. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen het primaire meetnet voor heel Drenthe en secundaire projectmeetnetten. Metingen in het primaire meetnet worden standaard twee keer per maand uitgevoerd. Vanaf 2002 is een voorzichtige start gemaakt met het automatiseren van moeilijk toegankelijke locaties en locaties die worden waargenomen door particulieren. De komende jaren wordt het primaire meetnet verder geautomatiseerd. In 2009 is het meetnet aangepast conform het definitieve draaiboek monitoring Kaderrichtlijn Water. Ook is het meetnet uitgebreid met een aantal meetpunten om verdrogingsbestrijding te kunnen monitoren. Het meetnet in de Natura 2000-gebieden is afgestemd op het volgen van veranderingen van de vegetatie. Dit is gedaan in samenspraak met de oppervlaktewaterbeheerders en terreinbeheerders.

Wij participeren in het noordelijke grondwatermodel MIPWA. Dit model van de noordelijke waterschappen en provincies maakt het mogelijk om snel antwoord te krijgen op beleidsmatige vragen.

## 6.7 Financiën

In tabel 6.4 zijn de kosten van het Regionale waterplan opgenomen. Tabel 6.5 geeft een overzicht van de bronnen waaruit de provinciale bijdrage wordt gedekt. In tabel 6.6 is de reserve voor de grondwaterheffing weergegeven.

| Nr | Doel | Maatregel | Kosten totaal (in M€) | Kosten provincie (in M€) |
|---|---|---|---|---|
| 1 | GGOR | Aanpak verdroging (10.186 ha) | 34.7 | 20.7 (incl ILG) |
| 2 | WB21 | Inrichting waterbergingsgebieden | 11.8 | 2.4 |
| 3 | WB21 | De regionale keringen voldoen uiterlijk 2015 aan de veiligheidsnormen. | pm** | - |
| 4 | KRW en WB21 | Herinrichting van de beekdalen | 7.5 | 2.2 |
| 5 | KRW | Uitvoeren overige KRW maatregelen oppervlaktewater* | 136.7 | - |
| 6 | KRW | Grondwaterbeschermingsmaatregelen op basis van gebiedsdossiers | 1.8 | - |
| 7 | Grondwater | Grondwaterbeheer | 1.5 | 1.5 |
| 8 | | Onderzoek<br>klimaatverandering<br>grondwaterbescherming<br>grondwatervisie<br>innovatie | 1.2 | 1.2 |
| Totaal | | | 189.5 | 27.0 |

*Kosten KRW 2015-2027 € 95 miljoen.

**Voldoen grotendeels aan de norm.

*Tabel 6.4: Kosten van de maatregelen, 2010 t/m 2015*

| Bron | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| pMJP | 4.400.000 | 7.300.000 | 5.900.000 | 4.600.000 | | |
| K&E | 700.000 | 700.000 | 700.000 | 700.000 | 700.000 | 700.000 |
| Begroting | 225.000 | 225.000 | 225.000 | 225.000 | 225.000 | 225.000 |

*Tabel 6.5: Financiering, 2010-2015*

| Posten | Begroot per jaar |
|---|---|
| Maatregelen actief grondwaterbeheer | 250.000 |
| Onderzoek | 150.000 |
| Gegevensbeheer | 300.000 |

*Tabel 6.6: Reserve grondwaterheffing*

# 7. Sturing en instrumenten

## 7.1 Sturingsprincipes

Op hoofdlijnen hanteren wij onderstaande sturingsprincipes:

- Verantwoordelijkheden en bevoegdheden zijn zodanig verdeeld over gemeenten, provincies, waterschappen en Rijk, dat iedere bestuurslaag optimaal de haar toevertrouwde belangen kan behartigen. Het principe hierbij: decentraal wat kan, centraal wat moet;
- Onze verantwoordelijkheid wordt bepaald door het schaalniveau van het onderwerp. Het principe hierbij is: bij bovenlokale belangen is een provinciale rol weggelegd;
- De provinciale belangen en kaders voor uitvoering zijn verwoord in deze Omgevingsvisie. Voor de verdere uitwerking zoeken wij nadrukkelijk de samenwerking met partners;
- De samenwerking heeft tot doel een verbinding te maken tussen de provinciale doelen en de doelen van partners. Ook willen we tot afspraken over de uitvoering komen;
- Binnen de samenwerking doen we een beroep op de eigen verantwoordelijkheid van de betrokken partners.
- De doelrealisatie moet ontwikkelingsgericht, daadkrachtig en resultaatgericht zijn, binnen de financiële kaders van verantwoordelijk bestuur;
- Inwoners en belangengroepen worden betrokken bij de planvorming en uitvoering.

## 7.2 Inzet instrumenten

Er staan ons grofweg vier soorten instrumenten beschikbaar bij het uitvoeren van deze Omgevingsvisie:

1. Instrumenten gericht op samenwerking;
2. Instrumenten gericht op informatieoverdracht;
3. Instrumenten gericht op financiële ondersteuning en/of investeringen;
4. Instrumenten gericht op regelgeving (inclusief de uitvoering en handhaving).

Deze instrumenten verschillen qua sturingsfilosofie (van zelfsturing tot hiërarchisch), relatievorm (van overlaten tot opleggen), uitvoeringstactiek (van ondersteunen tot normeren) en typering (van communicatief tot juridisch).

Wij willen onze Omgevingsvisie ontwikkelingsgericht uitvoeren. Met een actieve provinciale inzet willen wij gewenste ontwikkelingen van de grond tillen. Dit betekent dat het accent ligt op mogelijkheden, niet op onmogelijkheden. Daarbij past de inzet van instrumenten die gericht zijn op samenwerking tussen partijen, op basis van gelijkwaardigheid en vertrouwen. We gaan daarom terughoudend om met het nieuwe instrumentarium van de Wro. Het formele instrumentarium leidt in onze ogen tot een hiërarchische relatie tussen provincie en partners en staat daarmee een aanpak op basis van gelijkwaardigheid in de weg. In principe kiezen we alleen voor de inzet van meer dwingende instrumenten wanneer blijkt dat samenwerking tot onvoldoende resultaat leidt.

Momenteel krijgt een aanpak op basis van gelijkwaardigheid gestalte via ons zogenaamde relatiebeheer. Wij willen het vroegtijdig overleg over ruimtelijke voornemens van gemeenten die aan een provinciaal belang raken, voortzetten, professionaliseren en uitbouwen. Primair willen we via deze directe overleg-vorm zaken doen. Dat kan overigens alleen als gemeenten hetzelfde gewicht aan dit relatiebeheer toekennen.

Hieronder geven wij aan hoe wij tegen de Wro-instrumenten aankijken.

### Ruimtelijke Omgevingsverordening

Het zwaarste generieke Wro-instrument is de ruimtelijke verordening. Met een verordening leggen wij als provincie regels op aan de gemeenten die zij binnen een bepaalde periode in bestemmingsplannen moeten neerleggen. Doen zij dat niet tijdig, dan gelden de regels zelfstandig naar burgers. Het instrument verordening willen we niet inzetten om onze doelen te bereiken en belangen te behartigen (zie ook 7.1 sturingsprincipes). Wel willen we na de besluitvorming over onze Omgevingsvisie het instrument verordening gebruiken daar waar het moet vanwege landelijke regelgeving (AMvB Ruimte).

### Inpassingplan

Met een inpassingplan kunnen wij direct en juridisch bindend de bestemming van een concreet gebied vastleggen. Daarmee kunnen wij provinciale belangen vastleggen, waarbij we de bevoegdheid van de gemeenteraad uitsluiten. Wij willen het instrument inpassingplan slechts in uitzonderlijke gevallen toepassen, en pas na raadpleging van de betreffende gemeente(n).

### Aanwijzingen

De gemeenteraad kan via een provinciale pro-actieve aanwijzing worden verplicht om binnen een bepaalde termijn een bestemmingsplan vast te stellen. We kunnen dit instrument inzetten als provinciale belangen dat voor een goede ruimtelijke ordening noodzakelijk maken. Ook hebben we de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen. Daarmee kunnen we ervoor zorgen dat het bestemmingsplan of projectbesluit geen conflict oplevert met de provinciale belangen. Via een reactieve provinciale aanwijzing kunnen we ervoor zorgen dat een bepaald onderdeel van een gemeentelijk bestemmingsplan of projectbesluit niet in werking treedt. Wij zullen deze instrumenten alleen inzetten als overleg en samenwerking met de gemeenten onvoldoende soelaas bieden en wanneer gemaakte afspraken niet worden nagekomen.

## 7.3 Monitoring

Jaarlijks monitoren wij de voortgang van de doelstellingen die in deze Omgevingsvisie zijn aangegeven. Per sector monitoren we de prestaties en de doorwerking in de uitvoeringsprogramma's. De monitoring heeft zowel betrekking op het behalen van doelen als op omgevingsfactoren. We voeren de monitoring integraal uit op basis van een op te stellen monitoringsprogramma.

## 7.4 Handhaving

Ons handhavingsbeleid heeft tot doel het naleefgedrag van burgers, organisaties en bedrijven in Drenthe te vergroten. Voor toezicht en handhaving werken we samen met een groot aantal andere toezichthoudende instanties, zoals het Openbaar Ministerie, politie, gemeenten, waterschappen, de Algemene Inspectie Dienst en het Rijk. Deze samenwerking heeft tot doel om tot een eenduidig en integraal toezicht te komen.

## 7.5 Compensatiebeginsel

Ons beleid is gericht op het behouden van de kernkwaliteiten. Bij uitzondering staan wij ontwikkelingen toe die inbreuk doen op de kernkwaliteiten. Er moet dan sprake zijn van een zwaarwegend maatschappelijk belang en onderzoek moet hebben aangetoond dat er geen alternatieve locaties voorhanden zijn. In die gevallen eisen we naast een goede landschappelijke inpassing ook een compensatie van het verlies van kernkwaliteiten, vermeerderd met een kwaliteitstoeslag. Uitgangspunt hierbij is dat er geen 'nettoverlies' van kernkwaliteiten optreedt.

Voor de natuur hebben we in 2002 in samenwerking met de twaalf Drentse gemeenten een modelverordening voor compensatie uitgewerkt. In 2007 hebben het Rijk en de provincies een gezamenlijk beleidskader gepubliceerd voor het compensatiebeginsel, de EHS-saldobenadering en de herbegrenzing EHS, onder de naam 'Spelregels EHS'. Het merendeel van de gemeenten heeft ondertussen een verordening gericht op natuurcompensatie vastgesteld.

# Afkortingen

| | |
|---|---|
| *EHS* | Ecologische Hoofd Structuur |
| *ETP* | Energie Transitie Park |
| *HOV* | Hoogwaardig Openbaar Vervoer |
| *ISV* | Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing |
| *ILG* | Investeringsbudget Landelijk Gebied |
| *KNMI* | Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut |
| *KRW* | Kader Richtlijn Water |
| *Mkb* | Midden- en kleinbedrijf |
| *M.e.r.* | Milieueffectrapportage |
| *OV* | Openbaar Vervoer |
| *pMJP* | provinciaal MeerJarenProgramma |
| *PVVP* | Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan |
| *RSP* | Regionaal Specifiek Pakket |
| *SER* | Sociaal Economische Raad |
| *SNN* | Samenwerkingsverband Noord-Nederland |
| *VAB* | Vrijkomende Agrarische Bebouwing |
| *VROM* | Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer |
| *Wav* | Wet ammoniak en veehouderij |

provincie Drenthe

# Ontwerp
# Omgevingsvisie Drenthe
## Bijlagen

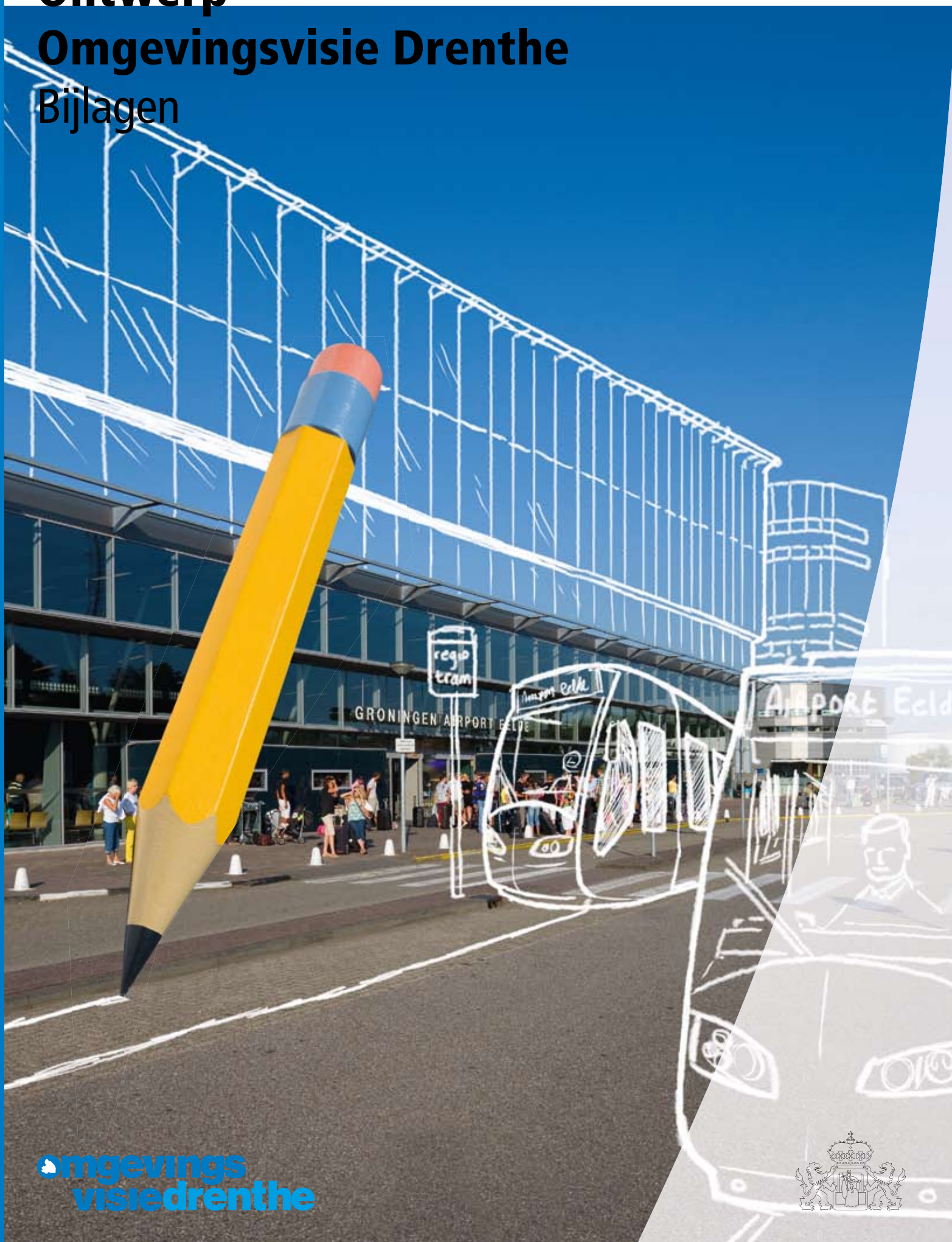


omgevingsvisiedrenthe

*Gedeputeerde staten van Drenthe*
*December 2009*

**Colofon**
Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

# Inhoud

**Bijlage 1.** Schets van het Drentse landschap; landschapstypen en kenmerken in Drenthe 4

**Bijlage 2.** Toelichting robuuste EHS 13

**Bijlage 3.** Toelichting regionale afstemming werklocaties 22

**Bijlage 4.** Toelichting regionale afstemming wonen 26

**Bijlage 5.** Toelichting bereikbaarheid 30

**Bijlage 6.** Besluit vaststelling doelen en maatregelen oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen in Drenthe op grond van de Europese Kaderrichtlijn Water 35

# Bijlage 1. Schets van het Drentse landschap; landschapstypen en kenmerken in Drenthe

## 1. Het Drentse Landschap; van de hoed en de rand

*Het Drentse landschap heeft een eigen gezicht. Een gezicht dat in sterke mate is bepaald door de traditie. Een traditie van mensen die door de eeuwen hun omgeving hebben ingericht en aangepast aan de omstandigheden van hun tijd. Dat werd met kennis en zorg gedaan; ze wisten van de hoed en de rand. Om ook in de toekomst met zorg om te kunnen gaan met het landschap, is het nodig iets van die traditie te begrijpen en te behouden. Een goed beheer van het landschapskapitaal vraagt om inzicht in de ontwikkeling en de opbouw van het Drentse landschap. Wat is de waarde van het landschap precies en hoe is dat in het landschap te zien?*

*In deze bijlage wordt een beeld geschetst van de verschillende landschappen die in Drenthe te vinden zijn, wat de sfeer ervan bepaalt en hoe de verschillende landschappen zich tot elkaar verhouden. Drenthe wordt uiteengelegd in een hoed en een rand.*

### *1.1 Van armoe tot rijkdom*

Het landschap van Drenthe wordt vanouds gekenmerkt door moeizame productieomstandigheden, zoals de eeuwenlange ontwikkeling van de esdorpen op het arme zand, het vruchtbaar maken van de essen, het ontstaan van stuifzanden en heidevelden en de grootschalige ontginning van de Veenkoloniën. Deze 'arme' omstandigheden hebben echter een landschap opgeleverd dat we vandaag de dag erg waarderen: openheid, bossen, rust en ruimte.

De wordingsgeschiedenis van het landschap is essentieel voor de huidige kwaliteit van het landschap. Een rondje Drentse landschap levert de volgende ingrediënten voor landschapskwaliteit op:

#### Deel van een groter geheel

Het Drentse landschap maakt deel uit van een groter geheel: Drenthe vormt samen met de andere noordelijke provincies een groene enclave tussen de verstedelijkte gebieden van Noord-Duitsland (Bremen/Hamburg) en de Randstad. Sommige rijkdommen in het landschap strekken zich uit over de provinciegrenzen heen, andere rijkdommen zijn typisch Drents, uniek binnen Nederland.

#### Natuurlijke variatie

Drenthe kent een rijke variatie aan patronen en elementen in de ondergrond. Onder invloed van klimaat, landijs, zee, wind en water kreeg het Drentse landschap al lang geleden zijn definitieve gestalte. Het landschap van Drenthe is te verbeelden als een oude vilten hoed. Het Drents Plateau is de bolling van de hoed met deuken (de ruggen) en scheuren (de uitgesleten beekdalen). Van oorsprong behoort het Drents Plateau tot de hogere delen van ons land en vormde zo de oudste basis voor de mens in Noord-oost-Nederland. De laaggelegen rand van de hoed bestaat uit bijna geheel afgegraven hoogveengebieden en in het noord- en zuidwesten uit laagveengebieden. Deze verschillen in de ondergrond vormen zowel de basis voor een gevarieerd planten- en dierenleven als een gevarieerd occupatiepatroon.

#### Verschil in dynamiek

Sommige delen van het Drentse landschap hebben zich langzaam ontwikkeld en vertonen nog veel kenmerken uit het verleden; de agrarische samenleving heeft een sterk stempel op deze cultuurlandschappen gedrukt. Op andere plekken heerst onder invloed van nieuwe, vooral stedelijke functies grote dynamiek. Dit 'stedelijk' landschap, waartoe ook de grote verblijfsrecreatieve terreinen, de 'recreatiedorpen' behoren, vormt als het ware een nieuwe laag over het agrarisch cultuurlandschap heen. Sommige kenmerken uit het agrarisch cultuurlandschap zijn in het stedelijk landschap opgenomen, andere kenmerken zijn volledig uitgewist.

### Historische diepgang

Het Drentse Landschap kent historische diepgang. Doordat grote delen van Drenthe niet of nauwelijks zijn bebouwd zijn daar historisch-geografische en archeologisch waardevolle elementen nog in onderlinge samenhang herkenbaar aanwezig. Enkele in cultuurhistorisch opzicht zeer gave gieden zijn o.a.: de gebieden rondom de middenlopen van de Drentsche Aa en de Mars- en Westerstroom en grote delen van het esdorpenlandschap , de landgoederenzone van Eelde-Paterswolde, de kleinschalige veenontginningen rond Hollandsche Veld, delen van de randveenontginningen rond Schoonebeek en de Hunze, het slagen-landschap van Zuidwest-Drenthe en de hoogveenreservaten Bargerveen en Fochtelooërveen. Deze land-schappen zijn uniek en onvervangbaar.

### Sobere en subtiele vormgeving

Drenthe kent vanouds een sobere en subtiele vormgeving. Een vormgeving waarbij een doelmatig gebruik voorop staat. Deze vormgeving wordt gekenmerkt door het gebruik van natuurlijke materialen en gedekte kleuren en geldt zowel voor huizen, boerderijen met de erven, als voor het landschap.

## *1.2 De hoed: eenheid in verscheidenheid*

### Samenhangend geheel

Het plateau bestaat voornamelijk uit het esdorpenlandschap. Dit landschapstype bevat een aantal telkens terugkerende onderdelen namelijk het dorp, de es, het beekdal en de velden / bossen / heide.

Het esdorpenlandschap is een agrarisch cultuurlandschap ten voeten uit. Elk onderdeel van het landschap komt voort uit het agrarisch gebruik en is gerelateerd aan het functioneren van de lokale agrarische dorpsgemeenschap, met de boermarken als het oorspronkelijke gezag.
De esdorpen vormen vanouds de ontginningsbasis van het landschap. Ze liggen veelal op landschappelijke overgangen van nat (beekdal) naar droog (es/heide/bos). Rond de dorpen liggen de verschillende land-schapsonderdelen die vanouds in het landbouwsysteem elk hun eigen functie hadden. De brink vormt nu vaak het centrum van het dorp. De brinken waren (zijn) beplant met opgaande bomen, veelal eiken. Rond de brink werden de boerderijen gegroepeerd, deze lagen van oorsprong aan de rand van het dorp. Direct aan de rand van het dorp lagen de goorns, een kleinschalig verkaveld gebied met hagen en singels waar groenten etc. voor menselijke consumptie werd verbouwd. Op de hoger gelegen gronden ontwikkelde zich door de eeuwen heen de de essen omzoomd door bosjes, de strubben, of soms een ringwal. In het lager gelegen beekdal lagen de graslanden, tot aan het begin van de vorige eeuw onverdeeld, de zogenaamde madelanden. Later zijn de beekdalen sterk verkaveld en hebben ze door de aanleg van houtwallen een kleinschalig besloten karakter gekregen. En buiten de gecultiveerde wereld lag de grote ‘woestenij’, het veld, de heide. Dit is een vaak enorme grote ruimte die werd gebruikt om de schapen te weiden. Door ontginning en bebossing tot ver in onze eeuw zijn de meeste van deze heidevelden verdwenen.

## *1.3 De rand: verschil en overeenkomst*

De hoed, het Drents Plateau, kenmerkt zich door een sterke mate van overeenkomst in structuur en verschijningsvorm van het landschap. De rand daarentegen herbergt een aantal totaal andere landschappen. Ook deze gebieden geven uitdrukking aan het gezicht van Drenthe.

### De veenontginningen en hoogveenrestanten

Het meest voorkomende landschapstype is het hoogveenontginningslandschap. Dit landschapstype beslaat in totaal ongeveer een kwart van het gehele grondgebied van de provincie. Behalve de Drents-Groningse Veenkoloniën behoren ook het Odoornerveen, Hoogeveen-Hollandsche Veld, Smilde en enkele kleinere gebieden bij Dalen en Roden tot dit landschapstype. De meeste veenontginningen in Drenthe zijn door kanalenstelsels onderling verbonden.

Kenmerkend voor deze hoogveengebieden is de strakke verkaveling, de bebouwingslinten langs kanalen en monden, de grote weidse ruimtes met wijken. Elke ontginning heeft bovendien zijn eigen specifieke kenmerken, waaraan de tijd en de manier van ontginning is af te lezen. Zo heeft het gebied rond Hollandsche Veld een kleinschalig besloten karakter met veel verspreid voorkomende bebouwing en bosstroken, vormt in Smilde de Drentse Hoofdvaart de ruggegraat van de ontginning, en zijn de Oude Veenkoloniën kleinschaliger dan de Veenkoloniën in de omgeving van Emmen.

### De randveenontginningen

De randveen ontginningen vormen binnen Drenthe een bijzonder landschapstype. De randveen ontginningen liggen langs de randen van de Veenkoloniën en zijn ontstaan door ontginning van de randen van het toenmalige immense hoogveenpakket. Het kleinschalige, meer onregelmatige beeld van dit landschapstype wordt bepaald door de dorpen, langgerekte bebouwingslinten met daar dwars op een smalle onregelmatig opstrekkende verkaveling.

### De laagveenontginningen

Het slagenlandschap van de veenweidegebieden in Drenthe liggen op de laagste plekken in de provincie, waar in de benedenlopen van de beekdalen veen is ontstaan. Kenmerkend zijn de ontginningsassen, de langgerekte lintdorpen, waarvan het karakter en de sfeer grotendeels bepaald wordt door bebouwing en wegbeplanting en de grote open weidegebieden met de smalle, langgerekte verkaveling en slotenpatroon haaks op de ontginningsas. Sommige delen hebben door de kavelgrensbeplanting een min of meer besloten karakter.

### Het esgehuchtenlandschap

Het Reestdal en omgeving is alom erkend als een bijzonder gaaf deel van het esgehuchten- of hoevenlandschap op de grens van Drenthe en Overijssel. Het kleinschalige gebied langs de Reest wordt gekenmerkt door een aantal kleine nederzettingen, gehuchten ontstaan op de flanken van het beekdal. Op zandruggen en koppen liggen hier de boerderijen bij kleine (eenmans)essen. Op een aantal plaatsen gaat het beekdal via hei en bos prachtig over in het veld; zeer fraaie en waardevolle plekken! Vooral het westelijk deel van het gebied heeft door de aanwezige havezathes en voorname boerderijen met de daarbijbehorende bossen en lanen een uitstraling van allure.

### Ontginningskoloniën

De koloniën van weldadigheid zijn uniek voor Nederland en verdienen bijzondere aandacht. Hoewel elk van de gebieden zijn eigen karakter en sfeer heeft, hebben ze ook een aantal gemeenschappelijke kenmerken: een samenhangend patroon van bomenlanen, kleine bosjes en open ruimten en monumentale bebouwing zorgen voor een besloten landschap met een landgoedachtige sfeer.

## 2. Landschapstypen en kenmerken

In onderstaande tabellen wordt per landschapstype aangeven waarin het provinciaal belang verscholen zit. Deze richten zich op de essentiële kenmerken van de hoofdstructuren. De omschrijvingen omvatten het complete beeld dat een handreiking is richting alle partners die zich op het landschappelijke speelveld bevinden.

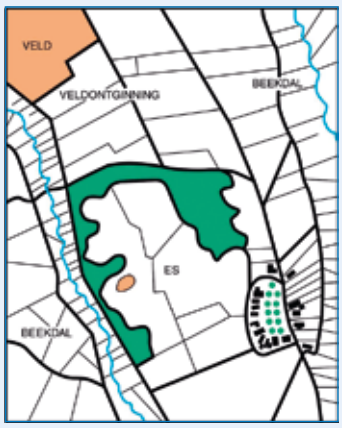

| | Kenmerken | Behoud | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Esdorpen-landschap | Samenhang dorp met brink, essen, beekdalen | Behoud samenhang | Herstel samenhang; bebouwing in samenhang dorp |
| Dorpen verscholen in groen | Lage bebouwing | Voorkomen van hoogbouw | Lage bebouwing passend bij historische omgeving |
| Brinken | Kenmerkende centrale ruimten zonder bebouwing met opgaande boomweide | Behoud open ruimten met beplanting | |
| Heide-ontginnings-gebieden | Verkavelingsstructuur, grootschalige open ruimten en grootschalige natuur- en bosgebieden | Behoud grootschaligheid en kenmerkende verkaveling-structuur | Grootschalige ontwikkeling mogelijk, nieuwbouwlocaties voor agrariërs, mits passen binnen verkaveling-patroon. Schaalvergroting |
| **Provinciaal belang** | | | |
| Essen | Kenmerkende open ruimte omgeven met esrandbeplantingen | Behoud open ruimten met esrandbeplanting | Agrarische gebruiksruimte zonder bebouwing |
| Beekdalen | Onbebouwde gebieden met kleinschalige beplantingen en beekdalrandbeplantingen | Behoud onbebouwdheid en beekdalrand-beplanting | Agrarische gebruiksruimte zonder bebouwing |

*Bijzonder in het Esdorpenlandschap zijn de heideontginningen Frederiksoord en Bosschoord.*

| | Kenmerken | Behoud | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Veenkoloniën | Samenhang lintbebouwing met grote open ruimte en wijkenstructuur | Behoud samenhang | Herstel samenhang; bebouwing in samenhang bestaand lint en openheid |
| Lint-bebouwing | Concentratie van bebouwing in het lint met herkenbare ontginningswijk | Behoud herkenbare lintbe-bouwing en regelmatigheid | Ontwikkeling nieuwe bebouwing in bestaande linten. |
| **Provinciaal belang** | | | |
| Wijken-structuur | Grootschalige openheid met wijken en opgaande percelen | Behoud wijken en openheid | Landbouwontwikkelings-gebied, waarbij nieuwbouw aansluiting moet vinden aan lintbebouwing |

*Bijzonder in het veenkoloniale landschap is de ontginningskolonie Veenhuizen en Hollandsche veld. Hollandsche veld is in tegenstelling tot Veenhuizen een besloten en dichtbebost ontginningslandschap met een karakteristiek slotenpatroon.*

| | Kenmerken | Behoud | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Ontginnings-koloniën (Mij. van Weldadigheid) | Uniek samenhangend patroon van lanen, bossen, open ruimten en bebouwing | Behoud samenhang tussen ontginningspatroon, open ruimten en bebouwing | Herstel samenhang; bebouwing in samenhang met bestaand lint en open-heid; herstel structuur-bepalende beplanting |
| **Provinciaal belang** | | | |
| Rechtlijnige structuur-bepalende ontsluiting | Hoofdontsluitingswegen met begeleidende beplanting | Behoud en herstel kenmerkende weg beplanting langs hoofdontsluiting | Ontwikkelingen aansluiten op kenmerkende hoofd-structuur |
| Grote en kleine blokachtige verkaveling | Ingenieurslandschap, orthogonaal ingedeeld Afwisseling van bos en open ruimten | Behoud van de ontginningsstructuur en afwisseling tussen massa en ruimte | Ontwikkelingen aansluiten op orthogonale karakter van het gebied. Open ruimten agrarisch gebruik |
| Lintbebouwing (hiërarchie in architectuur) | Bebouwing haaks op de ontginningsas op regelmatig onderlinge afstand | Behoud kenmerkende bebouwingslinten en onderlinge afstand | Bebouwing passend in kenmerkende structuur |

*Het gaat hier om een bijzonder landschapstype. Onder de ontginningskoloniën worden Veenhuizen, Bosschoord en Frederiksoord verstaan. Veenhuizen is een veenkoloniaal landschap en Bossch-, en Frederiks-oord zijn heideontginningslandschappen. Hier ligt het accent op cultuurhistorie en de Belvedèregedachte. De provinciale landschapsambitie lift hier op mee.*

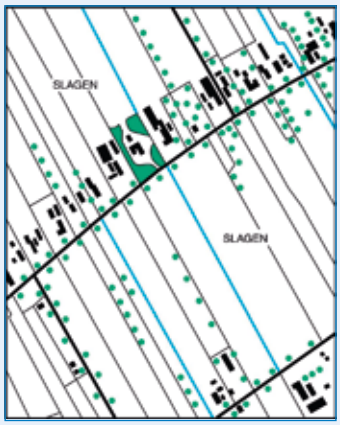


| | Kenmerken | Behoud | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Wegdorpen-landschap van de laagveen-ontginning | Samenhang tussen lint-bebouwing met open weidegebied, smalle kavels en kavelbeplanting | Behoud samenhang | Herstel samenhang; bebouwing in samenhang bestaand lint en openheid |
| Lintdorpen | Langgerekte lintbebouwing soms met tussenliggende open ruimtes. | Behoud herkenbare lint-bebouwing en regelmatig-heid | Ontwikkeling nieuwe bebouwing in linten. |
| Kavelstructuur | Transparante kavelgrens-beplanting, veelal elzen, haaks op de ontginningsas gelegen. Langgerekte smalle bospercelen | Behoud zichtbaarheid fijnmazig landschap d.m.v. behoud en herstel kavel-grensbeplanting en smalle bospercelen | Bij nieuwe ontwikkelingen karakteristieke kavelstructuur versterken. |
| **Provinciaal belang** | | | |
| Openheid | Open weidegebied. Smalle verkaveling. Fijnmazig slotenpatroon. | Behoud openheid en smalle verkaveling | Gebied met landbouw, waarbij nieuwbouw aan-sluiting moet vinden aan lintbebouwing |

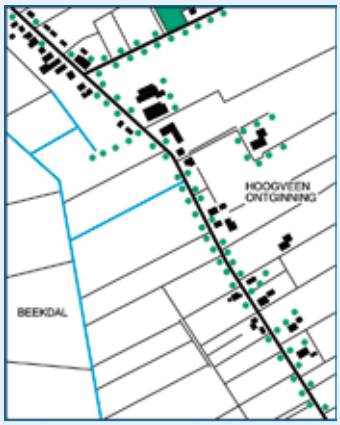


| | Kenmerken | Behoud | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Wegdorpen-landschap van de veenrand-ontginning | Samenhang slingerende bebouwingslinten en geo-grafische ligging overgang stroomdal hoogveenvlakte | Behoud samenhang tussen bebouwing, openruimte en kleinschalige randveen structuur | Herstel samenhang; bebouwing in samenhang bestaand lint en openheid; herstel structuurbepalende beplanting |
| Langgerekte slingerende bebouwings-linten. | Bebouwing haaks op het lint. Afwisselende open ruimten tussen bebouwing. Lint dubbelzijdig bebouwd en voorzien van laanbeplanting. | Behoud kenmerkende bebouwingslinten, laanbeplanting en onregelmatigheid | Nieuwe bebouwing passend in kenmerkende patroon geënt op bestaand bebouwingslint |
| Openheid | Open weidegebied. Smalle verkaveling. Fijnmazig slotenpatroon. | Behoud openheid en smalle verkaveling | Gebied met landbouw, waarbij nieuwbouw aansluiting moet vinden aan lintbebouwing |
| **Provinciaal belang** | | | |
| Kavel- en ontsluitings-structuur met kenmerkende open ruimtes. | Smalle en onregelmatige verkavelingstructuur, dwarsliggend op de hoofd-richting. Ontsluitingsstructuur veelal dubbelzijdig beplant bepaalt de schaal v.d. open-heid. | Behoud kavelstructuur en kenmerkende open ruimtes mede door behoud wegbe-planting. | Functie; voornamelijk agrarische gebruiksruimte en natuurontwikkeling. Ontwikkelingen afstemmen op openheid en schaal. |

| | Kenmerken | Behoud | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Esgehucht-landschap | Samenhang tussen kleine nederzetting, essen en beekdal flank | Behoud samenhang tussen bebouwing, openruimte en kleinschalige randveen structuur | Herstel samenhang; bebouwing in samenhang bestaand lint en openheid; herstel structuurbepalende beplanting |
| Dun gecon-centreerde verspreide boerderijen | Rijke grote boerderijen in het groen | Behoud samenhang bebouwing en landschap | Lage bebouwing passend bij historische omgeving |
| **Provinciaal belang** | | | |
| (Eenmans) essen | Kleine kenmerkende open ruimten, omgeven met esrandbeplantingen | Behoud open ruimten met esrandbeplanting | Agrarische gebruiksruimte zonder bebouwing |
| Beekdal | Onbebouwde gebied met kleinschalige beplantingen en beekdalrandbeplantingen | Behoud onbebouwdheid en beekdalrand-beplanting | Agrarische gebruiksruimte zonder bebouwing |

# Bijlage 2. Toelichting robuuste EHS

## 1. Inleiding

Voorliggend document is een toelichting op het onderdeel robuuste EHS van de omgevingsvisie. Het geeft een onderbouwing van de robuuste EHS (hoofdstuk 3). Vervolgens wordt beschreven hoe we de realisatie van de EHS tot 2020 aanpakken (hoofdstuk 4). Ook worden de verschillende consequenties van de (keuzes voor de) robuuste EHS in beeld gebracht (hoofdstuk 5). Tot slot wordt in hoofdstuk 6 ingegaan op beschikbaar instrumentarium.

## 2. Natuur en EHS in de omgevingsvisie

### *2.1. De EHS*

De EHS is een duurzaam samenhangend stelsel van natuurrelaties en waarden, gebaseerd op een netwerk van gebieden, waarin de hoofdfunctie 'natuur' is, alsmede gebieden met natuurwaarden in agrarische gebieden (definitie POPII). De EHS is een onderdeel van een landelijk netwerk.

De EHS is in ecologische zin een samenhangend stelsel. Dit betekent dat fysieke aansluiting van terreinen onderling van groot belang is en waar mogelijk wordt nagestreefd. Niet direct aangrenzende terreinen kunnen toch in ecologische zin samenhangen en daarom ook onderdeel zijn van de EHS.

De EHS bestaat uit:
- Grotere bestaande natuur- en bosgebieden;
- In het natuurbeheerplan Drenthe begrensde natuur- en beheersgebieden (de zogenaamde 'ruime jas gebieden' worden niet tot de EHS gerekend);
- Ecologische verbindingszones;
- Robuuste verbindingen;
- Specifieke informatie hierover staat op de website van de provincie. Het gaat in het bijzonder om 'EHS Drenthe' en het 'Natuurbeheerplan Drenthe'.

In het ontwerp omgevingsvisie Drenthe zijn drie kaarten opgenomen die betrekking hebben op het natuurbeleid. Deze worden hieronder toegelicht.

### *2.2. De visiekaart/planhorizon 2020*

Op de visiekaart staan de functie 'natuur' en een aantal natuurambities.

#### De functie 'natuur'

Op de visiekaart is de functie 'natuur' globaal aangegeven. Het gaat in grote lijnen om gebieden die in hoofdzaak de functie natuur hebben én om de in het Natuurbeheerplan Drenthe als 'natuurgebied' begrensde gebieden (dit zijn cultuurgronden waar na verwerving natuur wordt gerealiseerd). Dit betekent dat binnen deze gebieden andere functies dan natuur kunnen liggen, zoals recreatiebedrijven en landbouwgebieden.

De gebieden die in het kader van het Natuurbeheerplan Drenthe zijn begrensd als beheersgebied (geen functieverandering) staan niet op deze kaart. Evenmin zijn geplande of in uitvoering zijnde ecologische verbindingszones opgenomen.

#### De ambities 'natuur'

Op de kaart staan de robuuste verbindingen (bestaande ambitie POPII en deels in uitvoering) en daarop aansluitend de gewenste ontwikkeling van twee ecologisch/multifunctionele zones die nauw samenhangen met deze verbindingen (nieuwe ambitie).

### *2.3. De kernkwaliteit 'natuur' op de kernkwaliteitenkaart*

Op deze kaart gaat het om huidige natuurwaarden - voor zover onderdeel van de EHS - die bij belangenafwegingen moeten worden betrokken. Deze kaart is minder globaal dan de visiekaart en de kaart Robuuste EHS 2020/2040.

Op de kaart staat de EHS zonder de geplande ecologische verbindingszones en robuuste verbindingen. De kaart is gebaseerd op de geconcretiseerde EHS die op de website staat. De gebieden waarvan de EHS-status vervalt (zie hoofdstuk 3) zijn verwijderd.

De begrensde cultuurgronden staan op de kaart omdat zich hier in de loop van de planperiode natuurwaarden kunnen ontwikkelen (na verwerving). Overigens blijven hier de uitgangspunten uit het Natuurbeheerplan Drenthe (vrijwilligheid) overeind.

Bij de feitelijke afweging van belangen behoren bestaande natuurwaarden van dat moment tot de kernkwaliteit 'natuur'.

### *2.4. Kaart 4: Robuuste EHS 2020/2040*

De vraag naar een geactualiseerd EHS-perspectief komt voort uit nieuwe opgaven vanuit klimaatbestendigheid (waaronder water) en het beter realiseren van de biodiversiteitsdoelstelling.

Op deze kaart staan het huidige beleid en de extra opgaven tot 2020 en 2040 (zie hoofdstuk 3). Ook zijn gebieden die op basis van een recente studie kansrijk zijn voor klimaatmantels indicatief aangegeven. De kaart is ook gebruikt voor het benoemen van de ambities op de visiekaart.

Op de kaart staan globaal de gebieden die tot de EHS behoren (zie paragraaf 2.1) inclusief een globale indicatie van de ecologische verbindingszones, de robuuste verbindingen en het Hart van Drenthe. Ten opzichte van POPII wordt een aantal natuurgebieden niet meer tot de EHS gerekend (zie hoofdstuk 3). De toelichting in de volgende hoofdstukken richt zich vooral op deze kaart.

## 3. Ecologische onderbouwing robuuste EHS

### *3.1. Inleiding*

In dit hoofdstuk worden de criteria toegelicht op basis waarvan keuzes zijn gemaakt om te komen tot een robuuste EHS. Voor het robuust maken van de EHS vervallen - ten opzichte van de huidige EHS - de EHS-status van een aantal gebieden en een aantal ecologische verbindingen. Ook worden gebieden toegevoegd en verbindingen versterkt. Wanneer gesproken wordt over 'toevoegen' of 'versterken' gaat het vooral over het verschuiven van de huidige opgave voor nieuwe natuur (EHS, bos) richting het robuuste systeem. Dit betekent dat de EHS straks vooral wordt gerealiseerd waar onderstaande criteria gelden, waarmee uiteindelijk een robuuste EHS ontstaat.

### *3.2. Ecologische criteria*

De keuzes voor het robuust maken van de EHS zijn gebaseerd op de volgende criteria:

*1. Natuurwaarde;*
*2. Samenhang;*
*3. Hydrologie;*
*4. Klimaatadaptatie.*

*Ad 1. Natuurwaarde*
Gebieden met een bijzondere natuurwaarde vormen de basis van de EHS.

Op grond van dit criterium zijn gebieden vervallen als EHS wanneer:
- er geen unieke of bijzondere natuurwaarden voorkomen. Het gaat hier bijvoorbeeld om sommige recreatiebossen en -plassen, nieuwe bossen, nieuwe landgoederen en waterwingebieden en/of;
- ze geen provinciaal of landelijk belang hebben en/of;
- ze in Drenthe voldoende op andere plaatsen voorkomen.

Op grond van dit criterium worden geen gebieden toegevoegd aan de EHS, aangezien gebieden met een bijzondere natuurwaarde en/of van provinciaal of landelijk belang al onderdeel uitmaakten van de EHS.

*Ad 2. Samenhang*
Een versnipperd systeem belemmert een goed functioneren van levensgemeenschappen. Het gaat dan om versnippering door infrastructuur of bebouwing, niet goed aansluitende beheerseenheden of onvoldoende samenhang in het landschap. Hierdoor kunnen bijvoorbeeld bepaalde biotopen niet worden benut of onbereikbaar zijn. Voor een goed en duurzaam functionerende natuur is daarom een robuuste samenhangende structuur noodzakelijk.

Op grond van dit criterium zijn gebieden vervallen als EHS wanneer:
- geen sprake is van samenhang en deze ook niet gecreëerd kan worden. De gebieden zijn bijvoorbeeld te klein, liggen los of zijn rafels aan de rand en/of;
- het gebied niet noodzakelijk is als stapsteen omdat er bijvoorbeeld voldoende andere stapstenen aanwezig zijn of het landschap voldoende doorlatend (kleinschalig) is.

Op grond van dit criterium worden gebieden toegevoegd aan de EHS wanneer daardoor:
- de noodzakelijke samenhang wordt gecreëerd en/of;
- een versnipperingsknelpunt wordt opgelost.

*Ad 3. Hydrologie (verdroging)*
Binnen de EHS liggen diverse verdroogde natuurgebieden. Deze verdroging kan niet overal op een duurzame manier worden opgelost door maatregelen te nemen binnen het gebied zelf. In een aantal gevallen gaat het (veelal agrarische) gebruik rondom deze gebieden niet samen met de noodzakelijke waterhuishouding van de nu verdroogde EHS. In die gevallen is uitbreiding van het natuurareaal noodzakelijk. Het betreft laag gelegen percelen buiten de EHS, flanken van beekdalen, stroeten en percelen die op andere wijze kunnen bijdragen aan het oplossen van de verdroging van de EHS.

Op grond van dit criterium zijn gebieden vervallen als EHS wanneer er onvoldoende perspectief is voor herstel van de gewenste hydrologie en natuurdoelen dus niet gerealiseerd kunnen worden.

Op grond van dit criterium worden gebieden toegevoegd aan de EHS wanneer daardoor de hydrologie en daarmee natuurdoelen zijn gediend (zoals hierboven beschreven).

*Ad 4. Klimaatadaptatie*
Vooral hoogveen, natte heiden en bos op droge grond zijn gevoelig voor klimaatverandering. Voor die delen van de EHS zijn extra maatregelen nodig om soorten die het moeilijk krijgen bij een warmer wordend klimaat en met veranderde regenval op te vangen en ruimte te geven. Klimaatverandering vraagt om extra inspanningen om de verwachte gevolgen het hoofd te bieden. Dat kan het beste door:
1. Grote aaneengesloten gebieden te maken;
2. Kwaliteit binnen de gebieden te vergroten (weerstand en veerkracht opbouwen);
3. Verbindingen te maken, zodat er uitwijkmogelijkheden zijn en uitwisseling of aanvoer van individuen en soorten met gezonde populaties.

Op grond van dit criterium zijn geen gebieden vervallen als EHS (het gaat vooral om het creëren van grotere gebieden en versterken van verbindingen).

Op grond van dit criterium worden (vooral rond hoogveen, natte heiden en bos op droge grond) gebieden toegevoegd aan de EHS wanneer daarmee, voor klimaatveranderingen noodzakelijke, grotere aaneengesloten natuurgebieden ontstaan en/of verbindingen worden gemaakt.

## *3.3. Resultaat*
In de vorige paragraaf zijn de ecologische criteria op basis waarvan wordt gekomen tot een robuustere EHS, toegelicht. Toepassing heeft op basis van 'expert judgement' geleid tot onderstaande veranderingen ten opzichte van de huidige EHS, gericht op de langere termijn (2040).

### Vervallen EHS-status
Van circa 2500 hectare vervalt de EHS-status. Deze gebieden zijn op onderstaande figuur weergegeven.

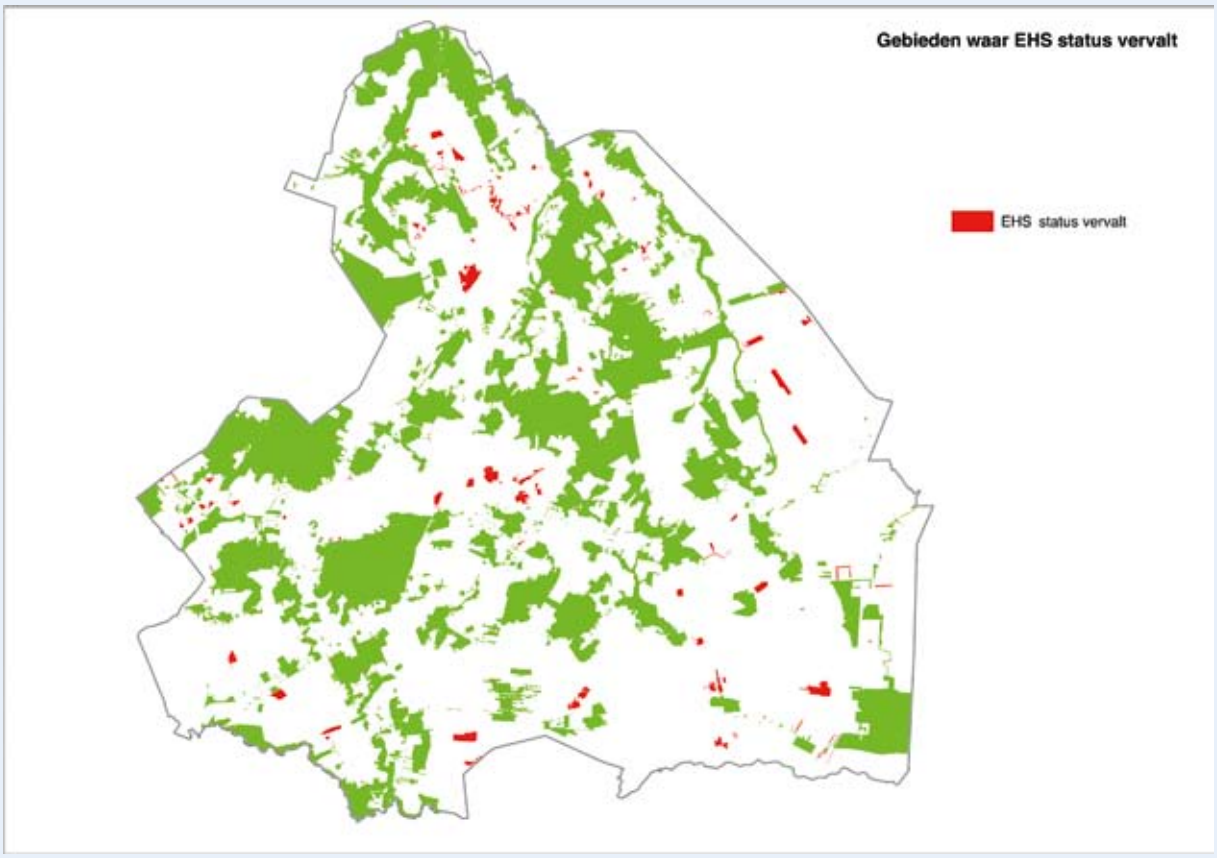


### Versterken gebieden
Om de EHS robuuster te maken wordt de EHS vergroot door aangrenzend aan de huidige EHS natuur en bos toe te voegen.

## Vervallen ecologische verbindingszones

Ecologische verbindingszones zijn essentiële onderdelen van de EHS. In Drenthe zijn al veel ecologische verbindingszones grotendeels gerealiseerd. In POP II zijn diverse beekdalen als ecologische verbindingszones opgenomen, deze blijven ongewijzigd deel uitmaken van de robuuste EHS.

De volgende ecologische verbindingszones vervallen:

- nr 25. Zeijen – Zeegse en de ecologische verbindingszones tussen de veentjes van het voormalige Bunnerveen. De bijdrage aan de robuuste EHS is beperkt. Ze waren oorspronkelijk bedoeld als verbinding tussen Peizerdiep en Drentse Aa, maar zijn ook vanuit landschappelijke insteek te realiseren. Het wordt hiermee een gemeentelijke opgave. De EHS-status van de te verbinden gebieden vervalt hiermee ook.
- nr 13. Peizerdiep - Tjonger (Schipsloot, Haulerdiep). Bestaande landschapselementen en landschapsstructuur zijn toereikend om als ecologische verbinding te functioneren. De verdere invulling ervan is niet gelukt in het kader van de landinrichting en is niet noodzakelijk voor de robuuste EHS.
- nr 8 en nr 22 bij Zuidwolde. Met het vaststellen van het tracé voor de robuuste verbinding zijn deze ecologische verbindingszones als onderdeel van de robuuste EHS vervallen.
- nr 26 Emmerdennen – Oosterbos – Veenpark - Bargerveen. Er is voor de robuuste EHS tussen de hoogveenrestanten in deze omgeving geen bijzondere verbinding nodig, naast wat er al aan natuurelementen ligt in het landschap. De Runde functioneert ook als verbinding tussen Bargerveen en Veenpark. Vanaf daar gaat de Runde als natte verbinding een andere kant uit naar het Groningse Westerwolde.

## Versterken verbindingen

Robuuste verbindingen verbinden op landelijke schaal grote gebieden. Het betreft extra leefgebied voor soorten (en de levensgemeenschap waar ze deel van uit maken). Daarnaast zijn het ook buffers tegen calamiteiten en klimaatveranderingen. In Drenthe zijn twee soorten robuuste verbindingen:

1. Droge plateaus: (Veluwe) – Sallandse heuvelrug – Drents Plateau. Deze bestaat vooral uit bos, hei en grasland.
2. Natte as: Vledder Aa, de Kop van Drenthe en het Hunzedal. Dit zijn onderdelen van een verbinding Eems Dollard – Zeeuwse Delta. Weerribben-Vledder en het Hunzedal vormen zijtakken (de gradiënten naar de hogere gronden) van de hoofdverbinding die door de Kop van Drenthe loopt.

Geen van deze verbindingen kan vervallen als EHS omdat ze onderdeel uit maken van een groter geheel. De opgaven en reserveringen blijven ongewijzigd. Met het robuuster maken van de EHS wordt wel een aantal trajecten versterkt (zie hieronder).

*Ad 1 Droge plateaus*

- Het traject langs Zuidwolde naar Dwingelderveld maakt onderdeel uit van de bestaande opgave. Het tracé ligt ten oosten van Zuidwolde (GS besluit januari 2009) en is grotendeels begrensd (Natuurbeheerplan). De reservering aan de westzijde is daarmee komen te vervallen;
- De bestaande ecologische verbindingszone tussen het Dwingelderveld via Ooster- en Westerzand, Berkenheuvel, Leggelderveld, Hijkerveld en Hooghalen naar het Hart van Drente krijgt een extra ambitie om een begeleid natuurlijke ontwikkeling in Drenthe in gang te zetten. Deze ontwikkeling is multifunctioneel te koppelen aan andere beleidsdoelen zoals recreatie, landgoederen, water en bosuitbreiding. Het bestaat uit twee delen:
  - De bestaande ecologische verbindingszone Dwingelderveld – Havelte/ Drents Friese Wold wordt opgewaardeerd (ambitieuzere natuurdoelen). Hier maakt het hoefijzer ook onderdeel van uit;
  - De bestaande ecologische verbindingszone vanaf Havelte via Hijkerveld naar het Hart van Drenthe wordt versterkt. Het gaat om een ecologisch-multifunctionele invulling.

- Vanaf Dwingelderveld loopt er via Scharreveld naar Schoonloo een bestaande ecologische verbindingszone (Orvelterzand – Terhorsterzand). Deze wordt versterkt (natuurdoelen met een hogere ambitie).

*Ad 2 Natte as*
Bij de natte as is vooral sprake van actualisatie van de kaarten ten opzichte van het POP II:
- De trajecten Hunzedal en in de Kop van Drenthe maken onderdeel uit van de bestaande opgave en zijn grotendeels klaar. Er zijn daarom minder reserveringen nodig dan in POPII;
- Het traject vanuit de Weerribben (Overijssel) naar het Drents Friese Wold is een bestaande – ongewijzigde – opgave. Deze robuuste verbinding moet nog geheel worden gerealiseerd;
- Het traject door Friesland is een bestaande ecologische verbindingszone (een Friese opgave) waar recreatieve ontwikkelingen aan worden gekoppeld. Er ligt hier dus geen nieuwe natuuropgave voor Drenthe.

## 4. Prioriteit uitvoering tot 2020

Hieronder staan de opgaven voor de robuuste EHS tot 2040. Aangegeven is welke onderdelen sowieso vóór 2020 worden gerealiseerd en op welke wijze wordt geprioriteerd voor de overige onderdelen van de robuuste EHS. Daarbij geldt dat realisatie van de robuuste EHS tot 2020 zich beperkt tot de mogelijkheden van beschikbaar instrumentarium en financiering (zie ook hoofdstuk 6) en eventuele andere mogelijkheden die zich aandienen.

De planhorizon van de omgevingsvisie is 2020. Dat is de reden dat ook hier wordt gesproken over 2020. De realisatie van de EHS (afspraken in het kader van ILG) richt zich echter op 2018. Wanneer hieronder 2020 staat, moet dus vaak 2018 worden gelezen.

### *4.1. Huidige opgave*

De huidige EHS-opgave wordt afgemaakt. Het gaat om verwerven, inrichten, verbeteren milieukwaliteit, tegengaan verdroging, ontsnipperen, etc. Dit is uiteraard exclusief de gebieden die straks geen onderdeel meer uitmaken van de EHS. Een deel van de huidige opgave wordt verschoven richting het robuuste systeem (zie paragraaf 3.3).

#### Prioritering tot 2020

De bestaande opgave wordt vóór 2020 afgerond. Een deel van deze opgave wordt ingezet voor versterken van gebieden en verbindingen (zie paragraaf 4.2 en 4.4).

### *4.2. Versterken gebieden*

Voor het realiseren van grotere aaneengesloten gebieden wordt bestaand instrumentarium ingezet (zie paragraaf 6.1). Het betreft overwegend afrondingen en ontbrekende delen – grenzend aan de huidige EHS - verspreid over de provincie.

#### Prioritering tot 2020

Wanneer zich mogelijkheden voordoen, worden gebieden (die de EHS versterken) verworven en ingericht (zie paragraaf 4.1). Bestaand instrumentarium wordt zoveel mogelijk geconcentreerd ingezet (boshectares, compensatiegronden, etc. (zie hoofdstuk 6)). Het versterken van de EHS loopt deels parallel met opgaven voor water en klimaat. De komende tien jaar worden deze opgaven in gebiedsgerichte uitwerkingen meegenomen en wordt er instrumentarium aan gekoppeld. Bij uitwerking zal de status van de gebieden expliciet gemaakt worden (het gaat dan bijvoorbeeld om de keuze tussen natuurgebied of beheersgebied).

### *4.3. Versterken van robuuste verbinding Dwingelderveld - Hart van Drenthe via o.a. Hijkerveld*

Naar schatting is voor de versterking van deze robuuste verbinding circa 140 hectare meer bos en natuur nodig is dan de huidige opgave in dit gebied.

#### Priortering tot 2020

De verbinding Dwingelderveld-Hijkerzand wordt met het in voorbereiding zijnde ecoduct over de A28 gerealiseerd. Daarnaast wordt de voorgestane ontwikkeling van het traject Dwingelderveld – Havelte ingevuld en gerealiseerd (o.a. het Hoefijzer). Voor het overige geldt dat ingespeeld wordt op mogelijkheden die zich voordoen (overeenkomstig paragraaf 4.2).

### *4.4. Versterken ecologische verbindingszone Dwingelderveld - Schoonloo*

Voor de extra inzet is circa 80 hectare meer bos en natuur gewenst dan de huidige opgave van deze ecologische verbindingszone.

#### Prioritering tot 2020

Tot 2020 wordt de bestaande opgave (realisatie ecologische verbindingszone) afgerond. Voor de extra inzet wordt ingespeeld op mogelijkheden die zich voordoen (overeenkomstig paragraaf 4.2).

### *4.5. Extra inzet ecologische verbindingszones Drents-Friese Wold-Fochteloërveen*

De ecologische prioriteit ligt hier vooral in het realiseren van de bestaande ecologische verbinding (Provincie Friesland).

#### Prioriteit tot 2020

Het afmaken van de bestaande opgave voor de ecologische verbindingszone is een Friese opgave.
De provincie zal in overleg met de provincie Friesland nagaan of deze verbinding ondersteund kan worden met bijvoorbeeld toeristisch-recreatieve aspecten (Pauperpad). Vanuit Drenthe ligt hier geen extra natuuropgave.

### *4.6. Hart van Drenthe*

Hier ligt een multidisciplinaire onderzoeksopgave, waar de natuurpotenties in relatie tot andere functies onderzocht worden.

#### Prioriteit tot 2020

Op basis van een gebiedsgerichte uitwerking kan bepaald worden wat hier nodig is en wat de inzet kan zijn tot 2020.

## 5. Consequenties van de robuuste EHS

Het robuust maken van de EHS heeft gevolgen die in dit hoofdstuk worden toegelicht.

### *5.1. Andere functies*

Het robuust maken van de EHS is van invloed op andere functies en belangen. In een aantal gebieden kunnen de verschillende functies elkaar versterken en koppelingen worden gelegd bij verdere uitwerking. Het betreft gebieden waar:

- De robuuste EHS en de wateropgave in de beekdalen (waterberging en beekherstel/KRW) elkaar kunnen versterken;
- Robuust maken van de EHS mogelijk is via bosuitbreiding (tevens klimaatopgave);
- Mogelijkheden zijn voor het robuust maken van de EHS door koppeling aan de ontwikkeling van bijzondere woonmilieu's/landgoederen;

- Kansen zijn voor meekoppeling met recreatie (zoals routes en bijzondere recreatievormen);
- Ruimte wordt geboden voor landbouw door vervallen EHS-status (en daarmee bijvoorbeeld ook de Wav-status);
- Goede mogelijkheden zijn voor rood voor groenconstructies (nabij nieuwe EHS-gebieden);
- Landschappelijke en cultuurhistorische ontwikkeling de EHS kan versterken.

### *5.2. Andere inzet van bestaand instrumentarium*

Hieronder staat een aantal directe consequenties ten aanzien van de inzet van instrumentarium.

- Te verwerven gebieden zijn nu begrensd in het Natuurbeheerplan Drenthe. Deze begrenzing moet worden aangepast aan de robuuste EHS. Dit kan meegenomen worden bij de jaarlijkse actualisatie;
- De robuuste EHS vraagt om een aangepaste inzet op verwerving van nieuwe EHS gronden;
- Hier en daar is het wenselijk om beheersgebied om te zetten naar reservaatgebied. Dit moet nog uitgewerkt en vraagt o.a. aanpassing van het Natuurbeheersplan (zie hierboven);
- Voor het realiseren van de robuuste EHS, moet het bosclusteringsbeleid worden aangescherpt (is uitgewerkt in de omgevingvisie);
- Bekeken wordt of er mogelijkheden zijn compensatiegronden, rood voor groen en nieuwe landgoederen, meer te koppelen aan de robuuste EHS;
- Door het vervallen van de EHS-status van een aantal gebieden, vervalt ook de Wav-aanduiding.

### *5.3. Uitwerkingsopgaven*

In een aantal gebieden vraagt de robuuste EHS om een nadere uitwerking om tot een goede invulling te komen van (o.a.) natuur. Het gaat hier in ieder geval om de uitwerking van de versterking van een aantal verbindingen (zie paragraaf 3.3) en de invulling van het 'Hart van Drenthe'.

## 6. Instrumentarium voor realisatie

In paragraaf 3.3 zijn de te realiseren onderdelen van de robuuste EHS beschreven. De bestaande opgave (paragraaf 4.1) wordt met het daartoe bestemde instrumentarium gerealiseerd en hoeft hier verder niet toegelicht. Voor de extra inzet van de verbinding Drents-Friese Wold - Fochteloërveen (paragraaf 4.5) is geen extra natuurinstrumentarium noodzakelijk. De invulling van het Hart van Drenthe (paragraaf 4.6) moet eerst worden uitgewerkt.

### *6.1. Realisatie bos en natuur*

In het kader van de ILG-afspraken moet tot 2018 nog ongeveer 5000 hectare EHS-grond worden verworven, ingericht en vervolgens beheerd als natuur. Deze 5000 hectare is voor een belangrijk deel al belegd (gedeeltelijke verwerving, bestuurlijke afspraken e.d.). Naar schatting kan nog ruim 500 hectare begrensd worden. Door het schrappen van een aantal ecologische verbindingszones komt daar nog ongeveer 30 hectare bij. Deze resterende EHS-opgave zetten wij in voor het versterken van gebieden en verbindingen zoals in hoofdstuk 3 en 4 van deze bijlage is beschreven.

Het bestaande bosclusterings- en landgoederenbeleid wordt voortgezet. De resterende opgave voor bosbeleid is nog circa 750 hectare. Ook dit willen wij gebruiken voor het versterken van gebieden en verbindingen om de EHS robuust te maken. Wij stimuleren daarom bos- en landgoedontwikkeling rondom de robuuste EHS.

De realisatie van een robuuste EHS/de robuuste natuur richt zich op 2040. Naar schatting is ná 2020 nog circa 300 ha nieuwe natuur noodzakelijk om het robuuste systeem te realiseren. Deze opgave is dus voor de periode ná 2020, er is nu nog geen instrumentarium of financiering beschikbaar.

Met bijvoorbeeld compensatiegronden en rood-voor-groenconstructies wordt ook nieuwe natuur gerealiseerd. Om dit ook ten goede te laten komen aan een robuuste EHS, is extra beleidsmatige of bestuurlijke inspanning noodzakelijk. Het voordeel van deze gerichte inzet is dat hiermee ook de robuustheid van landbouwgebieden wordt bevorderd, omdat deze natuurhectares landen bij de robuuste EHS. Door (integrale) gebiedsuitwerkingen zal duidelijk worden hoe gebieden precies worden ingevuld en welke functiecombinaties mogelijk zijn. En daarmee ook welk instrumentarium waar wordt ingezet.

### *6.2. Overig instrumentarium*

Naast bovengenoemd instrumentarium, zijn er diverse instrumenten die bij kunnen dragen aan het robuuster maken van de EHS. Het gaat hier vaak niet om het realiseren van nieuwe hectares natuurgebied, maar om andere maatregelen die bijdragen aan het verstevigen van de EHS, zoals:

- Ontsnipperingsmaatregelen (o.a. via PMJP);
- Realisatie ecologische verbindingszones (PMJP);
- Aanpak verdroging (PMJP);
- Aanpak milieutekorten EHS (PMJP);
- Realisatie van de wateropgave (waterberging en beekherstel), al dan niet in combinatie met natuurontwikkeling;
- Mogelijkheden van het programma Klimaat en Energie;
- Planologische bescherming;
- Natuurlijke recreatie;
- Inzet van groen(e en )blauwe diensten;
- Voorlichting en kennisoverdracht;
- Verbreden en verder verduurzamen landbouw middels divers instrumentarium;
- Kavelruil;
- Ruimte voor ruimte regeling.

# Bijlage 3. Toelichting regionale afstemming werklocaties

## 1. Inleiding

Het regionaal-economische vestigingsklimaat is van provinciaal belang. We streven daarbij naar gevarieerde, aantrekkelijke en vitale vestigingsmogelijkheden op regionale bedrijventerreinen en andere stedelijke werklocaties. De spreiding van een goed en gevarieerd aanbod, zowel kwantitatief als kwalitatief, van die regionale werklocaties aansluitend bij de vraag van ondernemingen is ook van provinciaal belang.

We streven naar concentratie van economische activiteiten in de Drentse steden als schakels binnen de stedelijke netwerken. Op basis van de regionale markt c.q. het regionaal profiel onderscheiden we twee afstemmingsregio's: Groningen-Assen en de Drentse Zuidas. Het is de bedoeling zowel de kwantitatieve opgave als de kwalitatieve opgave regionaal af te stemmen. In overleg met gemeenten en andere relevante partners stellen wij daartoe een integraal beleidskader bedrijventerreinen op, welke de basis vormt voor bestuurlijke afspraken omtrent regionale afstemming van het aanbod, kwaliteit en duurzaamheid. Het uitgangspunt van de SER-ladder speelt daarbij een belangrijke rol. De omgevingsvisie en het convenant bedrijventerreinen 2010-2020 zijn leidend. Uiteraard nemen we de aanbevelingen van de noordelijke rekenkamer mee in het vervolg. Bij de regionale planning wordt vanzelfsprekend rekening gehouden met eventuele invloeden vanuit aangrenzende regio's. Wij nemen ook het initiatief om te komen tot een herstructurerings-programma voor de periode tot 2013, met daaraan toegevoegd een doorkijk tot 2020.

We vragen van de gemeenten om de kwantitatieve en kwalitatieve opgave wat betreft regionale werklocaties regionaal af te stemmen. Het gaat daarbij vooral om bedrijventerreinen met een bovenlokaal karakter. De afspraken die in regionaal verband zijn gemaakt worden ofwel vertaald in de eigen gemeentelijke werklocatievisie ofwel een regionale werklocatievisie. Onderwerpen die in ieder geval aan de orde komen zijn de planningsopgave, de herstructureringsopgave (en de relatie met de planningsopgave), ruimtelijke kwaliteit van de werklocaties en aspecten in het kader van duurzaamheid. Bundeling van bedrijvigheid in de steden en nabij de hoofdinfrastructuur is daarbij het uitgangspunt.

Hierna gaan we nader in op de sturingsfilosofie in het kader van de regionale werklocaties, de berekening van de behoefte aan regionale bedrijventerreinen tot 2020 en de verdeling van de behoefte over regio's. Ten slotte gaan we nog in op het provinciale herstructureringsprogramma.

## 2. Sturingsfilosofie regionale werklocaties

Wij sturen bij het maken van de regionale afspraken ten aanzien van werklocaties op verdere bundeling en concentratie van wonen, werken en voorzieningen in de stedelijke netwerken Groningen-Assen en de Drentse Zuidas. Buiten die netwerken staan we, met uitzondering van het VAM-MERA terrein in Wijster, in principe geen vestiging van nieuwe regionale bedrijvigheid toe. Voor dit deel van Drenthe is dus nog slechts ruimte voor lokale bedrijvigheid. Per regio / stedelijk netwerk stellen we een kwantitatief plafond vast (zie hierna hoe dit tot stand komt). Verder sturen we op de bundeling van het aanbod in de steden met als principe 'inbreiding' voor uitbreiding en strategische cofinanciering wat betreft de herstructureringsopgave. Bovendien vragen we de regio's om de mogelijkheden te verkennen voor segmentatie en een strategie om te komen tot een grotere mate van duurzaamheid (energiemanagement, watermanagement, etc.). Voor de regionale werklocaties geldt ook dat duurzaam beheer via parkmanagement moet zijn geregeld. Wij ondersteunen de gemeenten bij het opstarten en ontwikkelen hiervan. Gemeenten zijn zelf in de eerste plaats verantwoordelijk om de opgave ten aanzien van de werklocaties onderling binnen de regio te verdelen.

Met betrekking tot nieuwe milieuhinderlijke bedrijvigheid geldt dat wij dit slechts toestaan op Oevers D (Meppel), Europark en Leeuwerikenveld II (Coevorden), Bargermeer (Emmen) en VAM-MERA (Wijster). We nemen de vestiging van dit soort bedrijvigheid mee bij de regionale afstemming van het aanbod als specifiek segment. Voor de VAM-MERA geldt dat wij voornemens zijn specifiek met de grondeigenaren Attero-Noord en de gemeente Midden-Drenthe afspraken te maken over de ontwikkeling van dit terrein tot Energietransitiepark.

Het is goed om op te merken dat de rol en instrumenten ten aanzien van de herstructurering en regionale afstemming ook onderdeel uitmaakt van het herstructureringsprogramma dat wij opstellen. Met andere woorden: de mogelijkheden om aanvullende instrumenten in te zetten, worden nog nader verkend.

## 3. Bedrijventerreinenbehoefteraming en verdeling over regio's

Bij de inschatting van de vraag spelen verschillende aspecten een rol. Belangrijk is de vraag of we trendvolgend optreden ('autonome vraag') of dat we proberen de koers bij te buigen door een zekere taakstelling eraan te koppelen. Wij zijn uitgegaan van het laatste. Allereerst wordt de toekomstige autonome vraag geraamd. Vervolgens wordt de beleidsinzet gepresenteerd. Belangrijk is op te merken dat, hoewel de cijfers wellicht anders doen vermoeden, het slechts een globale indicatie is van de vraag.

### *3.1 Vraag en aanbod*

Er zijn twee methodieken gebruikt voor een inschatting van de toekomstige ruimtevraag. Aangezien er geen directe voorkeur voor één van de twee methoden bestaat, vormt het gemiddelde van deze methodieken de basis voor de inschatting van de autonome ruimtevraag. Dit gemiddelde bedraagt jaarlijks 50 ha. Voor de periode 2008-2020 zal de totale autonome vraag naar bedrijventerreinen 665 ha bedragen. Dit ligt redelijk in lijn met de inschatting van het Rijk. De ministeries van VROM en EZ gaan vooralsnog uit van een jaarlijkse vraag in Drenthe van ruim 46 ha, wat overeenkomt met ruim 600 ha voor de periode 2008-2020.

Daarnaast heeft de provincie ook een beleidsinzet geformuleerd. Op basis van de inspanningen op het gebied van revitalisering hopen wij de ruimtevraag terug te dringen met 5 tot 10%. Literatuurstudie en ervaringen elders laten zien dat dit wel het maximaal haalbare is. Dit betekent dat in de periode 2008-2020 de beleidsinzet is om 60 tot 120 ha aan ruimtewinst te boeken door herstructurering en intensivering.

**Gekoppeld aan de autonome vraag betekent dit dat in Drenthe tot 2020 een behoefte bestaat aan 545 tot 605 hectare bedrijventerreinen.**

*Tabel 1. Toekomstige vraag naar bedrijventerreinen per deelregio (2008-2020)*

| | Autonoom (x ha) | 5% ruimtewinst (x ha) | 10% ruimtewinst |
|---|---|---|---|
| Groningen-Assen (Drents deel) | 143 | 128 | 113 |
| Drentse Zuidas | 452 | 408 | 363 |
| Emmen-Coevorden | 185 | 167 | 148 |
| Hoogeveen-Meppel | 267 | 241 | 215 |
| Landelijk gebied | 70 | 70 | 70 |
| Drenthe | 665 | 605 | 545 |

Daarnaast heeft de provincie ook een beleidsinzet geformuleerd. Op basis van de inspanningen op het gebied van revitalisering hopen wij de ruimtevraag terug te dringen met 5 tot 10%. Literatuurstudie en ervaringen elders laten zien dat dit wel het maximaal haalbare is. Dit betekent dat in de periode 2008-2020 de beleidsinzet is om 60 tot 120 ha aan ruimtewinst te boeken door herstructurering en intensivering.

*Tabel 2. Aanbod bedrijventerreinen per 1-1-2008*

| | Reeds uitgeefbaar | Harde plannen | Zachte plannen | (niet)planologische reservering[1] |
|---|---|---|---|---|
| Groningen-Assen (Drents deel) | 56 | 35 | 0[3] | 180 |
| Drentse Zuidas | 308 | 102 | 33 | 99 |
| Emmen-Coevorden | 138 | 2 | 32 | 33 |
| Hoogeveen-Meppel | 170 | 100 | 1 | 66 |
| Landelijk gebied | 102[2] | 1 | 10 | 23 |
| Drenthe | 404 | 138 | 43 | 302 |

[1] Bij de categorie niet–planologische reservering gaat het deels om plannen waarvan de netto oppervlakte nog niet bekend is. De voor deze categorie gepresenteerde waarden zijn in die zin minimumwaarden.

[2] Exclusief 62 ha Tweesporenland (Essent).

[3] Exclusief Assen-Zuid (110 ha).

De vraag is in hoeverre het huidige aanbod (incl. zachte plannen) volstaat om aan de toekomstige ruimtevraag te voldoen. Tot 2020 is voor Drenthe een jaarlijkse vraag naar bedrijventerreinen van ruim 50 ha voorzien. Gekoppeld aan de ruimtewinst geboekt door herstructurering betekent dit tot 2020 een netto behoefte van zo'n 545-605 hectare. Het huidige aanbod bedraagt 585 ha (exclusief gemeentelijke reserveringen waarvoor nog geen ontwerpbestemmingsplan is opgesteld). Dit betekent dat vraag en aanbod elkaar tot 2020 aardig in evenwicht houden. Het gaat wel om een globale indicatie, een onderscheid naar segmenten kan een ander beeld opleveren. Met andere woorden: qua oppervlaktes genoeg, qua kwalitatieve invulling is dat de vraag.

### *3.2 Regionale opgaven*

Gezien het regionale karakter van de bedrijventerreinenmarkt, is een nader onderscheid binnen Drenthe noodzakelijk:

#### Groningen-Assen

In het Drents deel van Groningen-Assen zal de vraag tot 2020 het huidige aanbod overtreffen. Met de ontwikkeling van Assen-Zuid zal dit knelpunt naar verwachting opgelost zijn. Ontwikkeling van dit terrein is ook noodzakelijk in verband met de revitalisering en transformatie van het bestaande stadsbedrijvenpark. Om deze transformatie mogelijk te maken is schuifruimte benodigd. Assen-Zuid zal hierin moeten voorzien. Daarnaast wordt er binnen Assen ruimte gereserveerd voor 2 specifieke terreinen met een geheel eigen doelgroep. Zo is er het recreatiepark in Assen-West, waarbij een nauwe relatie ligt met de toekomst van Witterzomer en het Verkeerspark Assen. Daarnaast is er de Noordlus van het TT-circuit, waarop een groot indoor amusementsproject gerealiseerd wordt. Specifiek voor bedrijvigheid bij Groningen Airport Eelde geldt dat er samen met de provincie Groningen en de gemeenten Tynaarlo en Assen een integrale gebiedsvisie voor de luchthaven zal worden ontwikkeld waarbinnen het aspect bedrijvigheid zal worden meegenomen.

### Meppel-Hoogeveen

Het huidige aanbod (incl. harde en zachte plannen) in Meppel en Hoogeveen (westelijk deel van de Zuidas) is ruim voldoende om de vraag tot 2020 te kunnen invullen. Na de aanleg van Buitenvaart II/ Riegmeer is er vooralsnog geen aanleiding om nieuwe plannen te ontwikkelen in Hoogeveen en Meppel. Dit in combinatie met de ontwikkelingen in Zwolle en Steenwijkerland leidt ertoe dat een eventuele ontwikkeling van Noord III kritisch beoordeeld zal moeten worden. Puur vanuit kwantiteiten geredeneerd, is er vooralsnog geen basis om dit voortvarend op te pakken.

### Emmen-Coevorden

Het huidige aanbod (incl. de uitbreiding van de Tweeling in Veenoord) zal niet voldoende te zijn om de toekomstige vraag in Emmen en Coevorden (oostelijk deel van de Zuidas) te accommoderen. Vooral Emmen speelt daarop in door op diverse plaatsen planologische en niet-planologische reserveringen in te brengen. De ontwikkelingen op het Duitse grondgebied bij Europark dragen echter bij aan een onduidelijk beeld. Momenteel vindt daar de planologische voorbereiding plaats voor fase 3 en 4 (totaal 130 ha). Niet duidelijk is wanneer deze locaties op de markt komen en in hoeverre hier een deel van de vraag vanuit de regio kan worden ingevuld. Dit gekoppeld aan het nog beschikbare aanbod en de planvorming in Hardenberg maakt dat de situatie diffuser en moeilijker te beoordelen is dan op het eerste gezicht oogt. Een nauwkeurige monitoring en fasering is daarom gewenst.

### Landelijk gebied

Voor het landelijk gebied geldt dat de provinciale ruimte om bedrijventerreinen uit te breiden klein is, zij het dat de mogelijkheid wel wordt gecreëerd indien gekoppeld aan herstructurering. Aanvullende mogelijkheden in deze gemeenten moeten dan ook vooral worden gezocht in vrijkomende agrarische bebouwing en in linten. Wij willen dat gemeenten nu in principe zelf gaan bepalen welke activiteiten zij willen toestaan in de VAB. Wij stellen wel randvoorwaarden waarbinnen de afweging gemaakt moet worden (zie paragraaf 4.3.1).

## 4. Provinciaal Herstructureringsprogramma

Wij hebben onlangs het proces opgestart om te komen tot een provinciaal herstructureringsprogramma overeenkomstig de eisen van het convenant dat Rijk, Provincies en Gemeenten met elkaar gaan afsluiten in het kader van het bedrijventerreinenbeleid. Wij laten daarbij alle terreinen groter dan 2 ha bruto scannen en beoordelen ten aanzien van de mate van veroudering en de benodigde ingrepen. Op basis hiervan zal een prioritering worden aangebracht. Andere zaken die we in kaart laten brengen, is de mogelijke rol(len) van de provincie bij herstructurering, hoe regionale samenwerking kan worden bevorderd, welke rol externe partijen daarbij kunnen hebben, welk aanvullend instrumentarium de provincie hiervoor kan inzetten, etc. Dit is onder andere een uitwerking van de adviezen van de commissies Noordanus en Jorritsma. Uiteraard worden de gemeenten hierbij nauw betrokken.

De inzet is om het provinciale herstructureringsprogramma door te vertalen naar de bovengenoemde afstemmingsregio's. Hierin is wel een faseverschil tussen de regio Groningen-Assen en de Drentse Zuidas. Voor Groningen-Assen zijn reeds langer regionale afspraken op het gebied van bedrijventerreinen van kracht terwijl dit in de Zuidas nog niet zo is. Echter, binnen de Zuidas is gezamenlijk afgesproken te streven naar een regionaal herstructureringsprogramma.

# Bijlage 4. Toelichting regionale afstemming wonen

## 1. Inleiding

In de sturing van de woningbouwopgave maakt het beleid een omslag van gemeenten/woonplannen naar regio's/woonvisies. De regionale afstemming van de woningbouwopgave is van provinciaal belang. De bouwprogramma's in Drenthe zijn relatief klein, maar met de toekomstige bevolkingsontwikkeling (daling) is het belangrijk om nu goede proces- en samenwerkingsstructuren te ontwikkelen. Niet alleen in tijden van groei, maar vooral als er 'lucht' uit bouwprogramma's moet lopen is regionale afstemming cruciaal.

In de Omgevingsvisie geven we spelregels voor regionale woonvisies. De spelregels zijn:
- Vastgesteld kwantitatief plafond per regio;
- Verdeling van de woningbouwopgave op basis van bundeling;
- Afstemming voor doorstroming van doelgroepen in een regio;
- Energetische woningverbetering;
- Sturing op ruimtelijke kwaliteit.

Hierna volgt op basis van het voorgaande een controle op de kwantitatieve plafonds en bundelingsdoelstelling zoals nu in de Omgevingsvisie is opgenomen. Eerst gaan we in op de sturingsfilosofie daarna op de berekende woningbehoefte en de verdeling van de woningbehoefte. Daarna worden de spelregels gecontroleerd op de huidige verdeling van de woningvoorraad, gegeven ruimte aan gemeenten, ontwikkelde plancapaciteit van gemeenten en het natuurlijk bouwtempo.

## 2. Sturingsfilosofie voor woningbouw

Wij sturen in regionale woonvisies op verdere bundeling en concentratie van wonen, werken en voorzieningen. In de kernenhiërarchie onderscheiden we (sub)streekcentra en overige kernen. Voor de verdeling van de woonbehoefte redeneren we vanuit de functies van typen kernen. Streekcentra hebben een regionale functie en bouwen voor de opvang van migratie. De substreekcentra hebben een bovenlokale functie en kunnen daarmee bouwen voor de behoefte van omliggende kernen. De overige kernen hebben een functie om de lokale behoefte op te vangen. Dit komt neer op bouwen voor de huidige bevolking in dorpen. Het verschil tussen hoofdkernen en kleine kernen maken wij niet; deze verdelingsvraag ligt bij de regio's. We ondersteunen dit met het onderzoek demografische ontwikkeling Oost-Drenthe. We hebben als voorwaarde in de omgevingsvisie wel meegegeven dat er sprake moet zijn van een gelaagde kernenstructuur. Dit betekent bijvoorbeeld dat Coevorden (substreekcentrum) minder ruimte krijgt dan Emmen (streekcentrum) en dat een kleine kern als Gieterveen niet kan groeien tot het niveau van een hoofdkern als Gieten.

Samenvattend sturen wij in de woonvisie op een kwantitatief plafond per regio, bundeling in (sub)streekcentra met als principe 'inbreiding' voor 'uitbreiding'. Daarnaast vragen we regio's om invulling te geven aan regionale doelgroepenbenadering,

### 3. Woningbehoefte per regio

We hebben in de omgevingsvisie op basis van verhuisbewegingen en woon-werkbewegingen drie woningmarktregio's onderscheiden; Noord (Assen, Noordenveld, Tynaarlo, Midden-Drenthe en Aa en Hunze), Zuidoost (Borger-Odoorn, Emmen, Coevorden) en Zuidwest (Hoogeveen, Meppel, De Wolden, Westerveld). Voor de bouwopgave geven we in de structuurvisie een kwantitatief plafond per regio. De behoefte per regio is het resultaat van de provinciale bevolkingsprognose 2009. De groei van het aantal huishoudens uit de bevolkingsprognose 2009 is verhoogd met percentages voor de opvang van de woningvraag[1]. Verder is rekening gehouden met de woningbouwafspraken Groningen-Assen en de ontwikkeling van grote woningbouwprojecten zoals Nieuwveense Landen (Meppel) en Delflanden (Emmen).

Op macro niveau (Drenthe) komt de woningbouwopgave op een netto aantal toevoegingen van 22.000 woningen tot 2020. Hiermee kan de uitbreidingsvraag worden opgevangen. Dit houdt in dat de werkelijke nieuwbouwproductie hoger moet liggen om ook de vervanging door sloop op te kunnen vangen.

Per regio is de gewenste toename van de woningvoorraad op basis van de prognose:
- Noord-Drenthe: 11.800;
- Zuidoost Drenthe: 5.100;
- Zuidwest Drenthe: 5.100.

Deze uitkomsten sporen met de woningmarktverkenning die ABF heeft gemaakt in 2007. De verschillen met de recente PEARL prognose van het rijk (CBS) ontstaan vooral na 2020. Dit komt doordat het rijk uit gaat van een positievere buitenlandse migratie dan in de provinciale prognose als uitgangspunt wordt genomen. Waar wij de huidige trend doortrekken, gaat het rijk uit van een toename van de buitenlandse migratie.

### 4. Verdeling van de nieuwbouwopgave over Drenthe

De bundelingsopgave hebben we benoemd in een verhoudingsgetal: 2/3 deel van de woningbouwopgave komt terecht in de (sub)streekcentra en 1/3 deel van de bouwopgave in overige kernen (de hoofdkernen en kleine kernen). Deze verdeling 2/3 - 1/3 is een doelstelling om uitbreiding van de woningvoorraad in de (sub)streekcentra te concentreren. De regio's kunnen zelf binnen deze categorieën gaan verdelen.

De bundeling van 2/3 en 1/3 betekent voor de verdeling (sub)streekcentrum (66,6%) - overige kernen (33,3%). De aantallen zijn in onderstaande tabel weergegeven.

| Regio | (Sub)Streek-centra | Overige kernen | Totaal |
|---|---|---|---|
| Noord Drenthe[2] | 8.200 | 3.600 | 11.800 |
| Zuidoost Drenthe | 3.400 | 1.700 | 5.100 |
| Zuidwest Drenthe | 3.400 | 1.700 | 5.100 |
| Totaal | 15.000 | 7.000 | 22.000 |

[1] De kernindicatoren waarmee de prognose is verhoogd zijn; totaal in tehuizen, urgente semi starters, urgente woningverlaters, saldo urgenten, vrijwillig in niet woning, tweede woningen, gewenste leegstand (frictie), woningen ongeschikt voor bewoning..

[2] Op basis van de woningbouwafspraken GR-AS wordt in Noord-Drenthe al een bundelingspercentage van 69% - 31% gehaald. Dit is hoger dan wij als voorwaarde stellen. De verhouding 2/3 – 1/3 mag dan ook als een ondergrens worden beschouwd.

De verdeling van de huidige woningbouwvoorraad over substreekcentra en overige kernen is in onderstaande tabel weergegeven.

| Regio | (Sub)Streekcentra | Overige kernen |
|---|---|---|
| Noord Drenthe | 49,5% | 50,5% |
| Zuidoost Drenthe | 43,4% | 56,6% |
| Zuidwest Drenthe | 54,7% | 45,3% |

Met de doelstelling 67% – 33% wordt verdere invulling gegeven aan concentratie in de (sub)streekcentra.

### *4.2 Vergelijking met huidige woningbouwruimte*

In POP II wordt ruimte voor woningbouw tot 2014 gegeven. We hebben de ruimte in POPII naar rato doorgetrokken tot 2020 en vergeleken met de berekende woningbehoefte per regio. Dit levert per regio het volgende beeld:

- Noord-Drenthe: 9.950 (POP II) - 11.800 (omgevingsvisie);
- Zuidoost Drenthe: 7.050 (POP II) - 5.100 (omgevingsvisie);
- Zuidwest Drenthe: 6.450 (POPII) - 5.100 (omgevingsvisie).

In Noord-Drenthe ontstaat meer ruimte om te bouwen. Dit komt vooral door de ambities in het regiovisiegebied GR-AS. We kunnen constateren dat we in Zuidoost en Zuidwest Drenthe 'lucht' uit bouwprogramma's laten lopen. De regio's leveren in beperkte mate in. Met name in Zuidoost Drenthe laten we het volledige bouwprogramma met bijna 2.000 woningen krimpen. Dit is het resultaat van een jarenlang opgebouwde 'boeggolf' in de woningbouwplannen die niet strookt met de woningbehoefte en mag gezien worden als een reactie op toekomstige bevolkingsontwikkeling/krimp. Het natuurlijk bouwtempo bevestigd dat de opnamecapaciteit van de markt niet groot genoeg is. De (sub)streekcentra en de overige kernen houden ruimte om te bouwen. In beide categorieën lijkt een evenredig deel uit het huidige programma te stromen. Een controle op de ruimte in POP II, plancapaciteit en natuurlijk bouwtempo onderstrepen dit.

### *4.3 Vergelijking met de bestemmingsplancapaciteit bij gemeenten*

We hebben het kwantitatief plafond vergeleken met de harde en zachte plancapaciteit[3] bij gemeenten (afgerond). Hierin hebben we verschil gemaakt tussen plannen in de kernen die genoemd zijn als (sub) streekcentra en plannen in het overige gebied.

| Regio | | Behoefte | Hard | Zacht |
|---|---|---|---|---|
| Noord Drenthe | (Sub)Streekcentra | 8.200 | 4.200 | 8.000 |
| | Overige kernen | 3.600 | 2.300 | 2.100 |
| | Totaal | 11.800 | 6.500 | 10.000 |
| Zuidoost Drenthe | (Sub)Streekcentra | 3.400 | 2.300 | 5.400 |
| | Overige kernen | 1.700 | 800 | 1.100 |
| | Totaal | 5.100 | 3.100 | 6.500 |
| Zuidwest Drenthe | (Sub)Streekcentra | 3.400 | 1.200 | 2.700 |
| | Overige kernen | 1.700 | 900 | 1.800 |
| | Totaal | 5.100 | 2.100 | 4.500 |

[3] *Onder 'harde plancapaciteit' worden de plannen verstaan waarvoor een bouwvergunning verleend kan worden, met uitwerkingsplicht en vastgesteld door gemeenteraad. Plannen die in voorbereiding of potentieel zijn worden tot de 'zachte plancapaciteit' gerekend.*

De harde bestemmingsplancapaciteit verhoudt zich in alle regio's goed met de berekende behoefte. Dat wil zeggen dat de regio's al een redelijk deel van de opgave in harde plannen hebben en er zijn genoeg zachte plannen om de behoefte op te vangen. In de regio Zuidoost is behoorlijk wat zachte plancapaciteit bij de (sub)streekcentra. Dit geldt in mindere mate voor Zuidwest. Van de zachte plancapaciteit zal een deel niet nodig zijn. In Zuidoost zijn dit vooral zachte plannen voor de kern Emmen. Hier moeten keuzes worden gemaakt om in te spelen op een krimpscenario1. In de regio Zuidwest hebben vooral de overige kernen veel zachte plannen (1.800). In deze regio loopt de harde plancapaciteit van de streekcentra achter vergeleken met de andere regio's. Doordat Hoogeveen in haar structuurvisie heeft gekozen om vooral binnenstedelijk te gaan bouwen komt een groot deel van de opgave terecht in Meppel.

### *4.4 Vergelijking met het natuurlijk bouwtempo*

In onderstaande tabel is het natuurlijke (geschatte) bouwtempo weergegeven.

| Regio | Gemiddelde productie per jaar (2000-2007) | Berekende toename per jaar (2008 tot 2020) |
|---|---|---|
| Noord Drenthe | 975 | 980 |
| Zuidoost Drenthe | 680 | 425 |
| Zuidwest Drenthe | 544 | 425 |

De voorgaande vergelijking is niet helemaal correct. De gemiddelde productie per jaar is het totale bouwvolume inclusief vervanging van gesloopte woningen. De netto uitbreiding van de woningvoorraad ligt lager dan de gemiddelde productie per jaar. De berekende toename per jaar gaat over de gewenste uitbreiding van de woningvoorraad. De hier getoonde verschillen zijn in werkelijkheid dus kleiner. Op basis van deze cijfers lijkt vooral in Zuidoost de berekende jaarlijkse toename lager dan de gemiddelde productie tussen 2000 en 2007. We weten van gemeenten dat de sloop hier ook hoger is geweest dan in de andere regio's. Daarnaast hebben sommige gemeenten op dit moment een overschot op de markt. Dit zal leidden tot stagnatie van de bouwproductie; er zijn te veel projecten met nieuwbouwwoningen die tegelijk op de markt zijn gekomen. Door de huidige marktsituatie zal de productie in de periode 2009 t/m 2011 in meer regio's terug gaan vallen. Belangrijk is dat regio's zelf in de woonvisie een heldere fasering moeten aangegeven.

### *4.5 Conclusie*

Voor alle controlepunten geldt dat ze zich behoorlijk goed verhouden met de spelregels in de omgevingsvisie: van de ruimte die gemeenten hadden wordt weinig ingeleverd, hetzelfde geldt voor de harde plancapaciteit. Voor de zachte plancapaciteit ligt dit per gemeente verschillend. Ook staat de regionale woningbehoefte redelijk in verhouding met het natuurlijk bouwtempo. Een drukventiel zou kunnen zijn om voor de kern Emmen een taakstelling op te nemen (prestatieafspraak). Daarnaast kunnen tijdens evaluaties gedurende de looptijd van de regionale woonvisies bijstellingen worden gedaan (net als in regio GR-AS in 2007 gebeurd is), maar de spelregels in de omgevingsvisie lijken haalbaar.

# Bijlage 5. Toelichting bereikbaarheid

## 1. Inleiding

Als bouwsteen voor de omgevingsvisie is een studie uitgevoerd naar de regionale en interregionale bereikbaarheid van Drenthe. Het doel van het onderzoek is in kaart te brengen welke gebieden in Drenthe het best bereikbaar zijn en daarmee, op basis van bereikbaarheid, de beste locaties zijn om ruimtelijke ontwikkelingen te ontplooien (regionale bereikbaarheid). Ook is de positionering van Drenthe op de Noordelijke Ontwikkelingsas (NOA) op basis van bereikbaarheid onderzocht (interregionale bereikbaarheid).

## 2. Interregionale bereikbaarheid

Voor drie steden (Assen, Hoogeveen en Emmen) is de bereikbaarheid naar de Randstad en naar de Duitse deelstaat Niedersachsen (Hamburg en Bremen) bepaald. Op basis van reistijden en socio-economische data is bepaald hoeveel inwoners tijdens de spits bereikt kunnen worden vanuit de drie steden.

*Interregionale bereikbaarheid vanuit Assen*

*Interregionale bereikbaarheid vanuit Emmen*

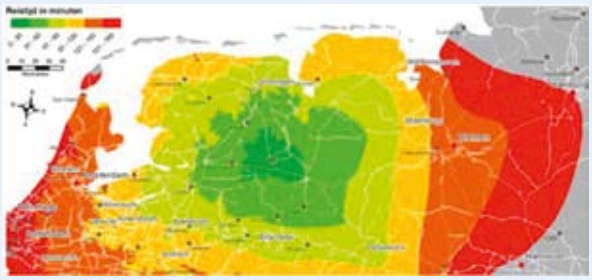

*Interregionale bereikbaarheid vanuit Hoogeveen*

De bereikbaarheid uitgedrukt in het aantal te bereiken inwoners in een bepaalde tijdseenheid is vanuit alle drie de steden richting de Randstad veel groter dan richting Niedersachsen.
De reden hiervan is dat de bewoningsdichtheid van Niedersachsen veel lager is dan die in Nederland. Er zijn in Niedersachsen minder grote plaatsen te bereiken.

De bereikbaarheid naar Duitsland is vanuit Emmen relatief beter dan de rest van Drenthe. Hoogeveen heeft een betere netwerkpositie richting de Randstad. Vanuit Assen duurt het iets langer om zowel de Randstad als Duitsland te bereiken. Verbetering van de wegverbindingen naar Duitsland zullen voor het interregionale verkeer (korte tot middellange afstand, tot maximaal 2 uur reistijd) een marginaal effect hebben op oriëntatie Randstad of Duitsland. De bereikbaarheid en oriëntatie van Drenthe naar Noord-Duitsland zal alleen substantieel verbeteren met kortere reistijden door bijvoorbeeld hogesnelheidstrein-verbindingen.

### Conclusie

In de huidige situatie heeft, op basis van interregionale bereikbaarheid, voor Drenthe een oriëntatie op de Randstad een duidelijke meerwaarde boven de oriëntatie op Niedersachsen (Bremen, Hamburg). De Drentse Zuidas leent zich het best voor de verbetering van de verbinding met Duitsland. De opwaardering van de E233 in Duitsland is daarvoor een voorwaarde. Deze verbinding zal vooral een meerwaarde hebben voor het internationale langeafstandverkeer.

## 3. Regionale bereikbaarheid

Voor de best bereikbare gebieden van Drenthe is aangegeven met welke vervoerswijze(n) het gebied relatief goed te bereiken is. De analyse is uitgevoerd voor werken (bereikbare arbeidsplaatsen) en wonen (bereikbare inwoners) voor de huidige situatie (2007) en voor de situatie waarin de harde plannen voor verkeer en vervoer tot 2020 zijn gerealiseerd.

In de kaarten corresponderen de kleuren met het vervoersmilieu, en wel als volgt:

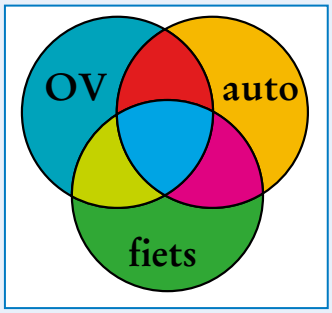


Het meest ideale vervoersmilieu is het donkerblauwe gebied. Hierin zijn alle modaliteiten (auto, openbaar vervoer en fiets) evenwaardig beschikbaar.

*3.1 Werken*

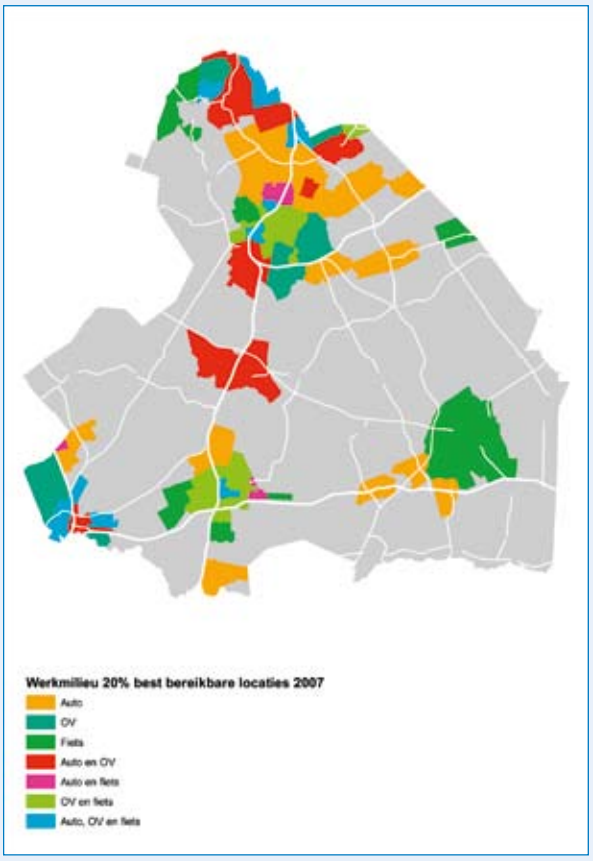


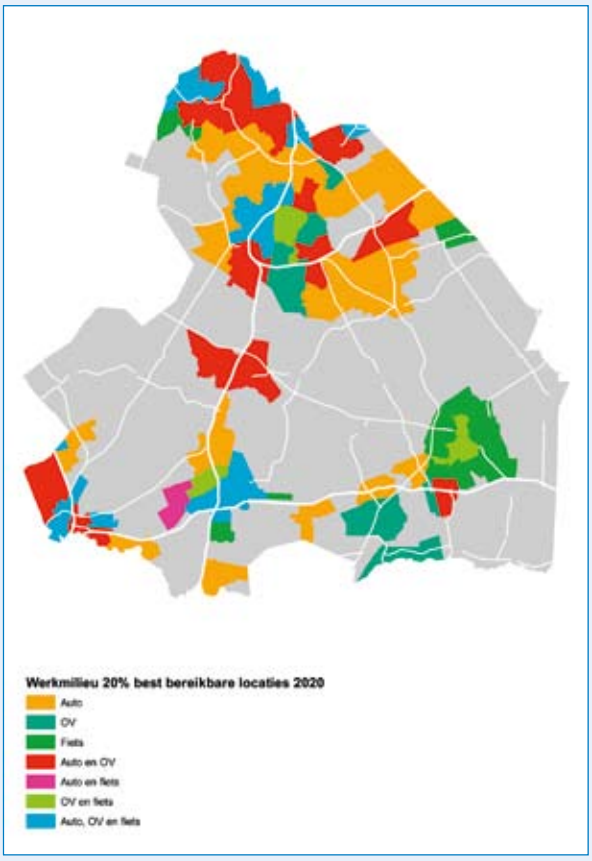


1. Voor Assen dragen de investeringen sterk bij aan een versterking van het multimodale vervoersmilieu. Het gebied ten zuidwesten van Assen heeft een goede netwerkpositie voor werkgelegenheid.
2. Emmen heeft een relatief slechte netwerkpositie die alleen verbetert door de versterking van de OV bereikbaarheid.
3. Coevorden krijgt een betere netwerkpositie door een verbeterd OV milieu.
4. De centrale ligging van Hoogeveen helpt de stad aan een betere autobereikbaarheid, waardoor een multimodaal vervoersmilieu ontstaat.
5. Meppel heeft een multimodaal vervoersmilieu en krijgt, als gevolg van de investeringen, een betere autobereikbaarheid.
6. Beilen heeft een relatief goede netwerkpositie en blijft goed bereikbaar met OV en de auto.

## Conclusie

- De regio Noord Drenthe is en blijft qua autobereikbaarheid de beste regio voor bedrijvigheid. Aangezien vrijwel geheel Noord Drenthe een automilieu wordt, is de regio daarmee ook erg gevoelig voor onderlinge concurrentie en toenemende verstedelijkingsdruk.
- De regio Zuidwest Drenthe met Hoogeveen als middelpunt is qua autobereikbaarheid de tweede regio. Voor de regio Zuidoost Drenthe dragen investeringen in snel en frequent openbaar vervoer dragen bij aan betere concurrentiepositie van het gebied.
- De aantrekkelijke positie van Beilen valt op, mede als gevolg van de centrale ligging tussen de twee sterke regio's.

*3.2 Wonen*

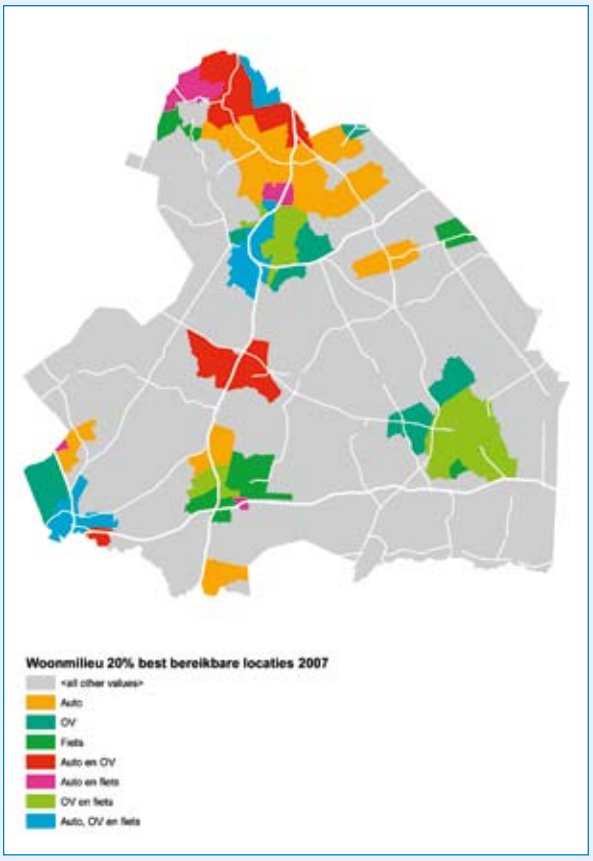


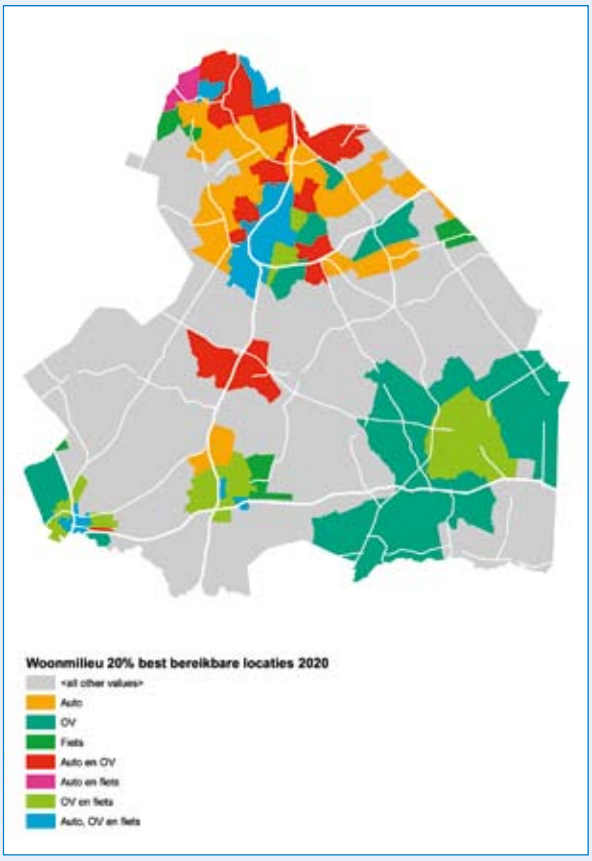


- Voor Assen breidt het openbaar vervoer- en automilieu zich uit, vooral in westelijke en noordelijke richting.
- Emmen heeft een slechte autonetwerkpositie en verbetert qua OV-bereikbaarheid. Het laatste geldt ook voor Coevorden.
- Hoogeveen profiteert van openbaar vervoer maatregelen en krijgt een sterker multimodaal milieu.
- De concurrentiepositie van Meppel qua multimodale bereikbaarheid neemt enigszins af.
- Beilen heeft ook voor wonen een interessante netwerkpositie.
- De HOV verbindingen versterken het openbaarvervoermilieu van het gebied rond de N34.

## Conclusie

- Ook hier zal de hoogste verstedelijkingsdruk zich aandienen in de regio Noord Drenthe. De maatregelen hebben de aantallen en verscheidenheid aan milieus vergroot. In feite zijn de ‘cirkels’ rondom de kernen vergroot. Vooral in Assen is dit goed zichtbaar.
- De regio Zuidoost Drenthe kent een zeer sterke verbetering van OV-bereikbaarheid door de openbaar vervoermaatregelen. Echter, qua autobereikbaarheid is dit effect nog steeds relatief veel minder merkbaar.
- De regio Zuidwest Drenthe profiteert relatief het minst van de maatregelen.
- Opnieuw valt de gunstige positie van Beilen op.

### *3.3 Slotconclusie*

De regio Noord Drenthe (Assen en Groningen) heeft de grootste potentie voor de groei van werken en wonen in relatie tot de kansen in het verbeteren van de bereikbaarheid. Hierdoor kan ook een grotere druk op het landschap ontstaan. In de ontwikkeling van de regio moet hiermee nadrukkelijk rekening worden gehouden.

De regio Zuidoost Drenthe (Emmen en Coevorden) scoort qua autobereikbaarheid minder goed als gevolg van de perifere ligging en het ontbreken van andere grote kernen in de nabijheid. De maatregelen op het hoofdwegennet dragen relatief weinig bij aan een verbeterde positie. Mogelijk is er winst te halen uit een aanzienlijke verbetering van de stedelijke bereikbaarheid van Emmen (multimodaal vervoersmilieu) gecombineerd met de verbetering van de bereikbaarheid met het openbaar vervoer.

De regio Zuidwest Drenthe (Hoogeveen en Meppel) vormt voor werken de tweede regio in Drenthe. Vooral de versterking van werken (vestigingsplaatskeuzes) verbeteren de kansen. De maatregelen voor verbetering van de kansen voor woonlocaties moeten nader worden onderzocht.

# Bijlage 6. Besluit vaststelling doelen en maatregelen oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen in Drenthe

(op grond van de Europese Kaderrichtlijn Water)

**Inhoudsopgave**

*1. Inleiding*
*2. Oppervlaktewaterlichamen in Drenthe*
*3. Grondwaterlichamen in Drenthe*

**Bijlagen**

*A. Onderdeel oppervlaktewaterlichamen KRW*
*B. Onderdeel grondwaterlichamen KRW*

## 1. Inleiding

De Statencommissie voor het Omgevingsbeleid heeft op 2 april 2008 uitvoerig gesproken over de Europese Kaderrichtlijn Water en de gevolgen ervan voor de Provincie Drenthe. In 2007 hebben de waterschappen (oppervlaktewateren) en de provincies (grondwater) de zogenaamde regionale nota's opgesteld. Na de vergadering van de Statencommissie van 2 april zijn deze regionale nota's verwerkt in een specifiek Drentse notitie. Deze notitie bevat een samenvattend overzicht van de doelen, maatregelen en kosten voor zowel de grondwater- als de oppervlaktewaterlichamen in de provincie Drenthe.

### *1.1 Beleidskader*

Voor de verbetering van de waterkwaliteit worden maatregelen ingezet op basis van twee elkaar aanvullende beleidskaders van het preventieve waterkwaliteitsbeleid:

1. Een algemeen beleidskader dat van toepassing is op alle wateren en dat uit twee sporen bestaat:
   a. het brongericht spoor en;
   b. aanvullend daarop het waterkwaliteitsspoor (ook wel emissie-immissietoets genoemd).
2. Een aanvullend beleidskader dat zich specifiek richt op de waterlichamen met oog op uitvoering van de Kaderrichtlijn Water (KRW).

In het Nationaal Waterplan en de Leidraad 'Kaderrichtlijn Water voor de vergunningverlening en handhaving in het kader van de WVO' wordt de werking van het algemene beleidskader toegelicht, inclusief de wijzigingen die voortvloeien uit de aanpassing die eind 2009 is voorzien. Indien van toepassing, bevat de Leidraad ook (een verwijzing naar) de chemische doelstellingen die hierbij van toepassing zijn.

Het aanvullende beleidskader is specifiek gericht op de KRW-waterlichamen. Het beoogt het realiseren van de milieukwaliteitseisen zoals deze zijn vastgelegd in het Besluit Kwaliteitseisen en Monitoring Water 2009 (BKMW) en het voorkomen van 'achteruitgang'. De KRW biedt de mogelijkheid om onder voorwaarden af te wijken van deze milieukwaliteitseisen of de daarvan afgeleide doelstellingen. Deze afwijking geldt voor de hoogte van de doelstelling en de termijn waarop deze gerealiseerd dient te worden. De afwijkingen zijn gemotiveerd in de 'Factsheets KRW' in bijlage A. Het vastgestelde programma met brongerichte- en inrichtingsmaatregelen beoogt deze doelstellingen te realiseren. De toestand aan het begin van de eerste planperiode van de KRW is vastgelegd in de 'Factsheets KRW' in bijlage A.

### *1.2 Relatie met andere plannen*

In dit besluit worden de status van de waterlichamen, de ecologische doelen, de huidige toestand en het moment van doelbereik vastgelegd. Tevens worden in dit besluit de provinciale maatregelen (voor het grondwater) vastgesteld. De overige onderdelen zijn ter informatie overgenomen uit andere plannen. Gedetailleerde informatie over de maatregelen voor het oppervlaktewater is opgenomen in de beheerplannen van de waterschappen en in de Stroomgebiedbeheerplannen (SGBP's) van het Rijk.

### *1.3 Korte leeswijzer*

In hoofdstuk 2 worden de doelstellingen voor het oppervlaktewater verwoord. In bijlage A zijn deze per waterlichaam vervolgens uitgewerkt. In hoofdstuk 3 worden de doelen en maatregelen voor de grondwaterlichamen beschreven. In een bijlage B worden deze doelen en maatregelen verder toegelicht.

## 2. Oppervlaktewaterlichamen in Drenthe

In dit hoofdstuk worden de begrenzing, de toestand en de doelen voor het oppervlaktewater op hoofdlijnen beschreven en is aangegeven welke maatregelen noodzakelijk zijn. Voor een uitgebreide weergave wordt verwezen naar de bijlage A en kaart 10.

### *2.1 Oppervlaktewaterlichamen*

Volgens de KRW moet het oppervlaktewater ingedeeld worden in zogenaamde waterlichamen. Een waterlichaam is bijvoorbeeld een meer, een (deel van een) rivier of beek, of een deel van een kustwater. In de Kaderrichtlijn Water zijn criteria opgenomen op basis waarvan een waterlichaam begrensd moet worden. Voor lijnvormige waterlichamen, bijvoorbeeld een beek of kanaal, betreft dit een water met een stroomgebied van 1000 hectare of meer en voor stilstaande wateren een totaaloppervlak van 50 ha of meer.

Op basis van de genoemde criteria hebben de waterschappen een voorstel gedaan voor de indeling en begrenzing van de waterlichamen in Drenthe. Een groot deel van de oppervlaktewaterlichamen overschrijdt de provinciegrenzen. Voor de ambities, doelen en maatregelen hiervan heeft afstemming plaatsgevonden met de betreffende provincies.

De lijst met waterlichamen is weergegeven in tabel 1. In tabel 1 zijn ook het type en de status van de waterlichamen vermeld. De status wordt toegelicht in de volgende paragraaf. In Drenthe komen in totaal 9 watertypen voor.

*Tabel 1: Overzicht waterlichamen in Drenthe*

| Naam | Type | | Status |
|---|---|---|---|
| Bovenlopen Eelder- en Peizerdiep | R4 | Permanente langzaam stromende bovenloop op zand | Sterk veranderd |
| Drentse Aa / Hunze / Westerwoldsche Aa Zuid / Ruiten Aa / Runde / Oude Diep / Oude Vaart / Vledder Aa / Wapserveensche Aa / Wold Aa / Schoonebekerdiep / Nieuwe Drosten-diep / Holslootdiep / Sleenerstroom / Loodiep / Oude Drostendiep | R5 | Langzaam stromende middenloop/ benedenloop op zand | Sterk veranderd |
| Meppelerdiep | R6 | Langzaam stromend riviertje op zand/klei Bovenkant formulier | Sterk veranderd |
| Benedenlopen Eelder- en Peizerdiep / Reest | R12 | Langzaam stromende middenloop/ benedenloop op veenbodem | Sterk veranderd |
| Kanalen / Drentse kanalen | M3 | Gebufferde (regionale) kanalen | Kunstmatig |
| Paterswoldsemeer | M27 | Matig grote ondiepe laagveenplassen | Sterk veranderd |
| Boezem | M27 | Matig grote ondiepe laagveenplassen | Kunstmatig |
| Bumawijk / Marchienewijk / Braambergersloot / Dommerswijk | M1a | Zoete sloten (gebufferd) | Kunstmatig |
| Matslootgebied | M10 | Laagveen vaarten en kanalenOnder-kant formulier | Kunstmatig |
| Kanalen Hunze / Veenkolonien / Noord-Willemskanaal / Kanalen-DG hellend-gestuwd | M14 | Ondiepe gebufferde plassen | Kunstmatig |
| Zuidlaardermeer / Leekstermeer | M14 | Ondiepe gebufferde plassen | Sterk veranderd |

## *2.2 Status van de waterlichamen*

De KRW vereist dat aan alle waterlichamen een status wordt toegekend. De potentie voor een verdere verbetering van de ecologische toestand bepaald de status voor een waterlichaam.

Alle waterlichamen in Drenthe zijn in de loop van de tijd aangepast aan menselijk gebruik of door de mens aangelegd. De afvoer in de beken is gereguleerd door het plaatsen van stuwen en door het rechttrekken van de beekbedding. In de meren wordt veelal een vast waterpeil gehandhaafd en op veel plaatsen is een harde oeverbeschoeiing aangelegd. De kanalen zijn door de mens aangelegd. Als gevolg hiervan voldoet geen enkel waterlichaam aan de doelstellingen die nodig zijn voor een Natuurlijke Status. Maatregelen om deze status te bereiken leiden tot onevenredig hoge kosten of tot significante effecten voor andere functies. Om die reden is aan alle waterlichamen de status Sterk Veranderd (meren en beken) of Kunstmatig (kanalen) toegekend.

## *2.3 Doelen voor de waterlichamen*

### Ecologische doelstellingen

Voor de waterlichamen in Drenthe zijn doelstellingen afgeleid die worden aangeduid met het Goed Ecologische Potentieel (GEP). Het GEP is het resultaat van een afweging van maatregelen die significant bijdragen aan het ecologische potentieel, geen significante negatieve of schadelijke effecten hebben op andere gebruiksvormen en uitgevoerd kunnen worden tegen maatschappelijk aanvaardbare kosten.
De ecologische doelstellingen (GEP) zijn voor alle waterlichamen opgenomen onder 'Biologische en algemeen fysische toestand' in de 'Factsheets KRW' in bijlage A.

### Doelstellingen voor de algemeen fysisch-chemische parameters

Algemeen fysisch-chemische parameters ondersteunen de biologie en ecologie; ze zeggen iets over de vestigingsmogelijkheden en leefklimaat voor flora en fauna. Binnen de KRW zijn doelstellingen gekoppeld aan doorzicht, thermische omstandigheden, zuurstofhuishouding, zoutgehalte, verzuringstoestand en nutriënten. Voor deze algemeen fysisch-chemische parameters zijn op landelijk niveau voorstellen gedaan voor normering van sterk veranderde en kunstmatige wateren. De waterschappen hebben op basis van de landelijke voorstellen een regionale aanpassing gemaakt. De provincie neemt deze voorstellen over en stelt ze vast. De doelstellingen (GEP) voor de fysisch-chemische-parameters zijn voor alle waterlichamen opgenomen onder 'Biologische en algemeen fysische toestand' in de 'Factsheets KRW' in bijlage A.

### Chemische waterkwaliteitsdoelstellingen

De chemische kwaliteit, de chemische doelstellingen voor het oppervlaktewater, wordt vastgesteld op basis van de normen voor de zogenaamde prioritaire stoffen zoals door de Europese unie vastgesteld met de Richtlijn Prioritaire stoffen. Voor een gedetailleerd overzicht van de prioritaire stoffen en overige relevante stoffen, inclusief de bijbehorende normen, wordt verwezen naar het Besluit Kwaliteitseisen en Monitoring Water 2009 (AMvB milieudoelstellingen).
De waterschappen hebben op basis van de lijst met prioritaire stoffen een monitoringsprogramma ingericht. Op basis van de (voorlopige) interpretatie van deze monitoring blijkt dat een aantal prioritaire stoffen de normen overschrijden. In de 'Factsheets KRW' in bijlage A is voor elk waterlichaam onder 'Chemische toestand en overige relevant stoffen' aangegeven voor welke (prioritaire) stoffen overschrijdingen zijn aangetroffen.

De provincie heeft weinig invloed op het (toelatings)beleid voor prioritaire stoffen. Voor het, al dan niet gefaseerd, realiseren van de normen voor de prioritaire stoffen zijn we sterk afhankelijk van maatregelen die het Rijk zal gaan nemen, zoals bijvoorbeeld in het kader van het actieprogramma diffuse bronnen.
Voor zowel de prioritaire stoffen als overige verontreinigende stoffen wordt na 2015 een geleidelijke verdergaande verbetering van de chemische kwaliteit van het oppervlaktewater verwacht door:

- Voortzetting van de Wvo-vergunningverlening via de brongerichte aanpak en toepassing van de emissie-immissietoets, waarbij de KRW-milieukwaliteitseisen via de waterbeheerplannen worden meegenomen;
- De verdere verbetering van zuiveringsinstallaties, de sanering van ongezuiverde lozingen en het verbeteren van de riolering door de aanpak van overstorten en het afkoppelen van verhard oppervlak;
- De sanering van verontreinigde waterbodems in regionale en rijkswateren;
- Een verdergaande reductie van de emissies van gewasbeschermingsmiddelen door de aanscherping van het toelatingsbeleid - dat wordt afgestemd met de kwaliteitseisen en monitoringsgegevens van de KRW - en aanpak van knelpunten met betrekking tot de drinkwatervoorziening.

Voor stoffen waarvoor de grensoverschrijdende, buitenlandse bijdrage groot is geldt dat er vooral aanvullende internationale afspraken nodig zijn over te nemen aanvullende maatregelen om de doelstellingen te kunnen realiseren. Het is technisch onhaalbaar de realisatie van de doelen alleen binnen Nederland te realiseren. Dit geldt in het bijzonder voor stikstof en chemische parameters zoals PAK's, TBT, koper, zink en enkele gewasbeschermingsmiddelen. Deze stoffen worden daarom geadresseerd in de internationale stroomgebiedscommissies. Nederland is in belangrijke mate afhankelijk van maatregelen die door de Europese Commissie in Europees verband verplicht worden gesteld en die ook in bovenstroomse landen worden genomen, om voor de prioritaire gevaarlijke stoffen de emissies, lozingen en verliezen tot nul terug te brengen. Het EU-Waterdirecteurenoverleg van eind mei 2008 heeft vastgesteld dat het terugdringen van emissies van een aantal stoffen een Europese aanpak vereist. Daarom is besloten om een werkgroep op te richten, die de taak heeft aan te geven wat de mogelijkheden en beperkingen zijn om op nationaal niveau aanvullend reductiebeleid te voeren en wat daaraan via EU-regelgeving nog zou kunnen worden gedaan.

Voor een beperkt aantal stoffen is de verwachting dat de milieukwaliteitseisen ook in 2027 niet worden gerealiseerd. Voor deze stoffen is de noodzaak voor doelverlaging waarschijnlijk. Onzekerheden met betrekking tot het in de toekomst voorschrijven van aanvullende maatregelen op Europees niveau en de ontwikkelingen van nieuwe kosteneffectieve technieken vormen het belangrijkste argument om de voor deze stoffen waarschijnlijk noodzakelijke doelverlaging niet nu al te kwantificeren, maar stapsgewijs tot en met 2027 de uitvoering ter hand te nemen en in 2021 te bezien voor welke parameters en in welke mate doelverlaging moet worden geconcretiseerd.

### *2.4 Doelstellingen eerste planperiode 2009-2015*

Voor de planperiode 2009 tot 2015 zijn voor de waterlichamen in Drenthe ecologische en algemeen fysisch-chemische (tussen)doelstellingen afgeleid. Deze (tussen)doelen zijn afgeleid van de maatregelenprogramma's. De tussendoelstellingen voor de planperiode 2009-2015 voor de ecologische en fysisch-chemische parameters zijn voor alle waterlichamen opgenomen onder 'Biologische en algemeen fysische toestand' in de 'Factsheets KRW' in bijlage A.
Voor de kaderrichtlijn water geldt een resultaatverplichting voor de maatregelen, niet voor de doelen.

### *2.5 Knelpunten voor doelrealisatie*

Al jaren streeft de provincie Drenthe naar gezonde en evenwichtige watersystemen. In de afgelopen jaren zijn door middel van de Waterbeheersplannen van de waterschappen veel maatregelen uitgewerkt voor de bescherming tegen wateroverlast. Op het gebied van waterkwaliteit en ecologie is eveneens veel gedaan:

- Aanpak van de emissie uit rioolstelsels door uitvoering van de basisinspanning en het waterkwaliteitspoor;
- Baggeren;
- Maatregelen in de landbouw, waaronder uitvoering van het mestbeleid en beperking van gewasbeschermingsmiddelen;
- Herinrichting van waterlopen en oevers;
- Vispasseerbaar maken van kunstwerken;
- Gedifferentieerd beheer en onderhoud.

Alle bovenstaande maatregelen zijn opgenomen in het provinciale beleid en verder uitgewerkt in de waterbeheerplannen van de waterschappen.

Deze maatregelen hebben bijgedragen aan een sterke verbetering van de waterkwaliteit. Maar nog altijd ligt verdere verbetering binnen ons bereik. Giftige stoffen zijn nog niet overal genoeg teruggedrongen. Uit metingen van de ecologische kwaliteit blijkt dat er nog veel plekken zijn met troebel water en weinig water- en oeverplanten of een onevenwichtige visstand. De oorzaken verschillen per watertype. In de beeksystemen is de inrichting het grootste knelpunt. Op veel plaatsen ontbreken de natuurlijke processen van stroming, erosie en sedimentatie. Daarnaast hebben de beeksystemen vaak beperkte inundatiemogelijkheden en zijn de oevers niet natuurlijk ingericht. De aanwezigheid van barrières (stuwen, gemalen en sluizen) zorgt voor een knelpunt voor de migratie van vissen. In chemisch opzicht worden in 2015 geen knelpunten verwacht.

Knelpunten in de meersystemen zijn de voedselrijkheid, het handhaven van een vast peil, de afwezigheid van natuurlijke overstromingsvlaktes, de aanwezigheid van slib op de bodem van het meer en de onnatuurlijke oevers.

In de kanalen ontbreken op veel plaatsen natuurlijke oevers die kunnen fungeren als paai en –opgroeigebied voor vissen en andere waterdieren. Verder vormen gemalen en sluizen barrières voor vismigratie.

### *2.6 Maatregelen*

Om de doelen (het GEP) te bereiken zijn, naast de maatregelen die zijn opgenomen in het huidige beleid, aanvullende maatregelen opgesteld. Uitgangspunt voor het opstellen van maatregelen is dat waar mogelijk aansluiting wordt gezocht bij maatregelen die reeds binnen het huidige beleid zijn ingezet. Bij de beek- en meersystemen wordt vooral de koppeling gezocht met lopende herinrichtingen (Ecologische Hoofdstructuur, Natura 2000, verdrogingsbestrijding). Voor natuurvriendelijke oevers in kanalen wordt vooral de koppeling gelegd met plannen om kaden te verhogen en te versterken, ecologische verbindingszones, het onderhoudsbeheerplan en het baggeren van kanalen.

Ons uitgangspunt voor emissies naar oppervlaktewater is dat het huidige emissiebeleid (mestbeleid, Lozingenbesluit Open Teelt en Veehouderij, rioolwaterzuiveringen, aanpak overstorten, etc.) tot 2015 gehandhaafd blijft.

In de periode tot 2027 wordt voor alle beken hoofdzakelijk op inrichting- en beheermaatregelen ingezet. Het gaat hierbij voornamelijk om het herinrichten van gebieden, herprofilering van watergangen, aanleg natuurvriendelijke oevers en het vispasseerbaar maken van stuwen en overige kunstwerken. In Noord-Drenthe worden maatregelen genomen betreffende het aanpassen van het zuiveringsrendement bij rioolwaterzuiveringsinstallaties (rwzi's), baggeren en akkerrandenbeheer. Overige maatregelen, zoals bronmaatregelen, immissiemaatregelen (afkoppelen, percelen aansluiten op riolering en aanleg IBA (Individuele Behandeling van Afvalwater), aanpassen effluent rwzi en bufferstroken) worden voor een aantal beeksystemen gefaseerd ingezet in de periode tot 2027.

### *2.7 Fasering van de maatregelen*

Volgens de KRW moeten de doelen in 2015 gerealiseerd zijn. Fasering is echter mogelijk als de realisatie in 2015 tot disproportionele kosten leidt. De doelen moeten dan volgens de KRW uiterlijk in 2027 gerealiseerd zijn. Het Rijk adviseert de deelstroomgebieden te faseren tot uiterlijk 2027. Faseren is zinvol en ook ingezet bij het bepalen van de maatregelen:

- Vanuit oogpunt van kostenbesparing voor burgers en bedrijven. Fasering leidt tot spreiding van kosten. De lastenontwikkeling voor de burgers en bedrijven dient niet te groot te worden;
- Vanuit technische en praktische overwegingen. Het uitvoeren van projecten kost tijd en menskracht. Dit is een belangrijke reden om projecten in de tijd te spreiden;
- Vanuit uitvoeringsefficiencyoverwegingen. Fasering vergroot de baten en mogelijkheden tot koppeling met ruimtelijke ontwikkelingen in stad en land, doordat efficiënter gewerkt kan worden. Door te faseren kunnen we aansluiten op inrichtingsmaatregelen ten behoeve van het waterkwantiteitsbeleid, van WB21 en van de provinciale ILG uitvoeringsprogramma's (onder meer realisatie van de ecologische hoofdstructuur);
- Fasering biedt voorts meer kansen voor ontwikkeling van innovaties, onder meer in de vorm van pilots, in de periode 2009 tot en met 2015 en het toepassen van succesvolle innovaties in de daaropvolgende beheerperiodes 2015-2021 en 2021-2027. Daardoor kunnen de doelen beter bereikt worden en de kosten verder beperkt.

### *2.8 Niet halen doelen als gevolg van nieuwe veranderingen of nieuwe duurzame ontwikkelingen*

Het is onder voorwaarden toegestaan het GET of GEP niet te behalen, of hoeft achteruitgang niet voorkomen te worden. Dit is toelaatbaar indien dit wordt veroorzaakt door nieuwe veranderingen van de fysische kenmerken van een oppervlaktewaterlichaam het gevolg is van nieuwe duurzame activiteiten van menselijke ontwikkeling en aan alle volgende voorwaarden wordt voldaan:

- Alle haalbare stappen worden ondernomen om de negatieve effecten op de toestand van het waterlichaam tegen te gaan;
- De redenen voor die veranderingen of wijzigingen worden specifiek vermeld en toegelicht in het krachtens artikel 13 verplichte stroomgebiedsbeheersplan en de doelstellingen worden om de zes jaar getoetst;
- De redenen voor die veranderingen of wijzigingen zijn van hoger openbaar belang en/of het nut van het bereiken van de in lid 1 vermelde doelstellingen voor milieu en samenleving wordt overtroffen door het nut van de nieuwe veranderingen en wijzigingen voor de gezondheid van de mens, de handhaving van de veiligheid van de mens of duurzame ontwikkeling, en
- Het nuttige doel dat met die veranderingen of wijzigingen van het waterlichaam wordt gediend, kan vanwege technische haalbaarheid of onevenredig hoge kosten niet worden bereikt met andere, voor het milieu aanmerkelijk gunstigere middelen.

Een planMER, MER en/of watertoets zijn geschikte hulpmiddelen om deze ontheffingsmogelijkheid uit de KRW te onderbouwen.

### *2.9 Monitoring*

De Kaderrichtlijn Water vraagt om een specifieke monitoring voor het bepalen van de huidige toestand van het oppervlaktewater. Deze monitoring is opgebouwd uit de elementen: toestand en trend, operationele monitoring en onderzoeksmonitoring. Het monitoringsprogramma voor oppervlaktewater is ingericht in overeenstemming met de landelijk vastgestelde protocollen en richtlijnen. Het monitoringprogramma van de Provincie Drenthe maakt onderdeel uit van het landelijk vastgestelde monitoringprogramma dat is opgenomen in hiervoor bestemde landelijke databases. Zie, voor een verdere beschrijving van het landelijke monitoringprogramma, de bijbehorende protocollen en richtlijnen, de stroomgebiedbeheerplannen van Rijn-Oost, Nedereems en Rijn-Noord.

## 3. Grondwater

In dit hoofdstuk wordt de begrenzing, de toestand en de doelen voor het grondwater op hoofdlijnen beschreven en is aangegeven welke maatregelen noodzakelijk zijn. Voor een uitgebreide weergave wordt verwezen naar bijlage B en kaart 10 met daarop onder andere de grondwaterlichamen, Natura2000 gebieden en grondwaterwinningen.

### *3.1 Grondwaterlichamen*

De provincie Drenthe ligt in drie deelstroomgebieden.
In elk deelstroomgebied worden provinciegrensoverschrijdende grondwaterlichamen onderscheiden. In totaal liggen er daardoor vier verschillende grondwaterlichamen binnen de provinciegrens:

- Zand Eems;
- Zand Rijn-noord;
- Zand Rijn-oost;
- Deklaag Rijn-oost.

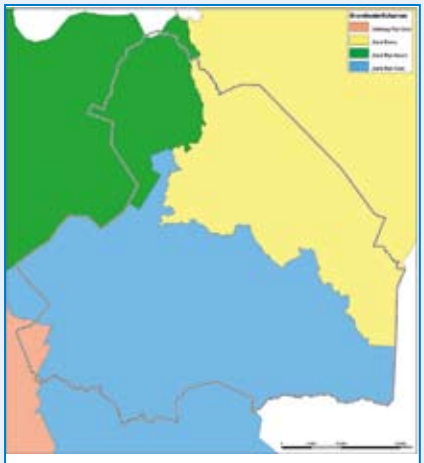

*Grondwaterlichamen*

### *3.2 Doelen voor de grondwaterlichamen*

De milieudoelstelling die voor het grondwater wordt gehanteerd, is het bereiken van de goede chemische en kwantitatieve toestand in 2015. Daarnaast zijn er aanvullende doelen voor de drinkwaterwinning en het grondwater in Natura2000 gebieden. Voor de bepaling van de toestand wordt gebruik gemaakt van een selectie van meetpunten van het Landelijk Meetnet Grondwaterkwaliteit van het RIVM en het provinciaal Grondwaterkwaliteitsmeetnet. Deze selectie vorm het 'KRW-meetnet'.

#### Kwaliteit

De goede chemische toestand houdt in dat het grondwater voldoet aan de normen voor nitraat, gewasbeschermingsmiddelen en de drempelwaarden voor andere risicovolle stoffen. De drempelwaarden zijn landelijk per grondwaterlichaam vastgesteld.

Het KRW-meetnet wijst uit dat de grondwaterkwaliteit in Drenthe in hoofdlijnen op orde is. Wel worden lokaal normen voor nitraat en gewasbeschermingsmiddelen overschreden.

#### Kwantiteit

De goede kwantitatieve toestand houdt in dat de grondwatervoorraad stabiel is en niet wordt uitgeput (de onttrekkingen zijn in evenwicht met de aanvullingen). Dit is in de Drentse grondwaterlichamen het geval.

#### Drinkwaterwinning

Binnen de grondwaterlichamen vormen de waterwinningen ten behoeve van menselijke consumptie een bijzondere groep. Onder voor menselijke consumptie bestemd water wordt ook verstaan water wat gebruikt wordt voor het bereiden van bier, frisdranken en conserven. Genoemde categorieën komen niet voor in Drenthe.

Schoon drinkwater is van groot belang voor de volksgezondheid en vraagt om extra aandacht en waakzaamheid. Dit is de reden dat de KRW voor deze winningen, boven de algemene grondwaterdoelstellingen, twee extra doelstellingen heeft geformuleerd. Drinkwater voor menselijke consumptie moet na zuivering voldoen aan de normen uit de Drinkwaterrichtlijn en de zuiveringsinspanning voor de bereiding van drinkwater mag niet toenemen. Deze doelstellingen worden door de provincies in de komende jaren samen met de waterbedrijven en het Rijk nader ingevuld en uitwerkt.

In de provincie Drenthe zijn 18 gebieden aangewezen waar het grondwater extra beschermd wordt. Het Drentsche Aa gebied neemt een aparte plaats in, aangezien oppervlaktewater wordt gewonnen voor de openbare drinkwatervoorziening ten behoeve van menselijke consumptie. Het grondwaterbeschermingsgebied van waterwinning Onnen-De Punt ligt deels in Drenthe. In totaal zijn 6 grondwaterwinningen kwetsbaar vanwege de doorlatende zandpakketten en het ontbreken van afdekkende lagen. Juist bij die kwetsbare winningen worden in een aantal winputten overschrijdingen aangetroffen van de normen voor gewasbeschermingsmiddelen en in mindere mate nitraat. Naast genoemde diffuse belasting komen binnen grondwaterbeschermingsgebieden puntbronnen voor die op termijn de kwaliteit van de grondwateronttrekkingen kunnen bedreigen.

Naast de openbare drinkwatervoorziening valt ook de industrie, die water onttrekt voor menselijke consumptie, onder de reikwijdte van de KRW. Landelijk is discussie gaande over welke typen industriële onttrekkingen het dan zou moeten gaan. Het voorlopige uitgangspunt is dat het gaat om de categorieën frisdrank, bier en conserven. Deze categorieën komen niet voor in Drenthe. De verwachting is dat op termijn het aantal categorieën nog zal worden uitgebreid.
In Drenthe komt ook een handvol kleine onttrekkingen voor die grondwater onttrekken voor menselijke consumptie. Het gaat daarbij om recreatieterreinen. De verantwoordelijkheid daarvoor ligt in eerste instantie bij het ministerie van VROM (VROM-Inspectie).

### Natura2000

De KRW richt zich ook op gebieden waar het grondwater dusdanig laag staat dat de ecologie er schade van ondervindt. Daarbij wordt vooral gekeken naar de Natura2000 gebieden. In Drenthe zijn 14 Natura2000 gebieden aangewezen. Daarvan zijn er 8 grondwaterafhankelijk. In een deel van de gebieden zijn de afgelopen jaren al maatregelen uitgevoerd om de verdroging te bestrijden, maar de gewenste eindsituatie is daarmee nog niet bereikt. In 6 van deze gebieden is de grondwaterstand te laag om de gewenste Natura2000 doelen te kunnen realiseren.

## *3.3 Knelpunten voor doelrealisatie*

Het bestaande provinciale grondwaterbeschermingsbeleid is de basis van het totale pakket aan grondwatermaatregelen gericht op het realiseren van de goede waterkwaliteit rondom de waterwinningen. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om het aanwijzen van het grondwaterbeschermingsgebieden en bijbehorende regelgeving, de implementatie in het ruimtelijke beleid van de gemeente en het meten, registreren en handhaven. Daarnaast worden in deze gebieden stimuleringsprojecten uitgevoerd die gericht zijn op het verminderen van de milieubelasting.

Tussen Rijk en regio zijn in het kader van het Provinciaal Meerjaren Programma (PMJP) afspraken gemaakt over de aanpak van de verdroging uit de zogenaamde ‘TOP-lijst’. Voor het grootste deel gaat het daarbij om Natura2000 gebieden waar ook vanuit de KRW maatregelen noodzakelijk zijn. Het gaat daarbij in Drenthe om de volgende Natura2000 gebieden: Elperstroom, Bargerveen, Drentsche Aa, Fochteloërveen, Drents-Friese Wold en Dwingelderveld. Daarnaast wordt de verdroging ook aangepakt in de Reest en het Peizerdiep, niet vallend onder de KRW verplichtingen.

### *3.4 Maatregelen*

In aanvulling op generieke landelijke maatregelen, opgenomen in de stroomgebiedsbeheerplannen van Rijn en Eems spitsen de regionale maatregelen zich toe op de grondwaterwinningen voor menselijke consumptie (grondwaterbeschermingsgebieden) en op de Natura2000 gebieden. Aanvullende regionale maatregelen zijn weergegeven in onderstaande tabel.

*Tabel 2: Aanvullende regionale maatregelen grondwater*

| Maatregel | Locatie | Periode | Trekker |
|---|---|---|---|
| Anti-verdrogingsmaatregelen | 6 grondwaterafhankelijke Natura2000 gebieden* | Voor 2015 | Provincie |
| Aanvullende stimuleringsmaatregelen bij kwetsbare winningen | 6 kwetsbare grondwaterwinningen** | Voor 2015 | Provincie |
| Risico-analyse puntbronnen | 10 grondwaterwinningen*** | Voor 2015 | Provincie |
| Herprioritering bodemsanering grondwaterbeschermingsgebieden | 10 grondwaterwinningen*** | Voor 2015 | Provincie |

*Elperstroom, Drents Friesche Wold & Leggelderveld, Dwingelderveld, Bargerveen, Fochteloerveen, Drentsche Aa.

**Gasselte, Havelterberg, Beilen, Dalen, Leggeloo, Valtherbos/Noordbargeres.

***Gasselte, Havelterberg, Beilen, Dalen, Leggeloo, Valtherbos/Noordbargeres, De Groeve, Nietap, Ruinerwold, Kruidhaars.

Landelijk is de inschatting gemaakt dat de toestand van de grote grondwaterlichamen, die al behoorlijk op orde zijn, voldoende worden ondersteund door generieke maatregelen gericht op nitraat en gewasbeschermingsmiddelen. Overigens ontbreekt het daarbij nog wel aan kennis op een aantal onderdelen. Onduidelijk is bijvoorbeeld de beïnvloeding tussen grond- en oppervlaktewater. Daarnaast wordt de komende jaren ook bekeken in hoeverre regionale maatregelen in specifieke gevallen aanvullend kunnen zijn op het generieke maatregelenpakket zodat ook in de meest kwetsbare situaties normen binnen de gestelde termijnen worden gehaald. Aanvullend op het generieke pakket zet Drenthe zich de komende jaren in op:

- gebiedsgerichte monitoring grondwaterkwaliteit;
- ondersteunen gebiedsgerichte pilots gericht op aanvullende regionale maatregelen;
- aanvullend beleid gericht op terugdringen gebruik gewasbeschermingsmiddelen.

### *3.5 Fasering van de maatregelen*

In alle grondwaterlichamen wordt al voldaan aan de doelstellingen voor de goede grondwatertoestand (kwantiteit). Termijnverlenging voor grondwaterkwantiteit is dus niet aan de orde.

Voor chemie is de verwachting dat alleen het grondwaterlichaam Deklaag Rijn-oost, vanwege chloride (komt van nature in concentraties voor boven de nu vastgestelde drempelwaarde), de goede niet wordt bereikt in 2015. Hier vindt als gevolg van hoge natuurlijke achtergrondgehalten fasering van de doelstellingen plaats. Overigens zal ook nader onderzoek plaats vinden naar oorzaak en gevolg van genoemde hoge achtergrondwaarden.

Rond de drinkwaterwinningen bevinden zich al jaren grondwaterbeschermingsgebieden, waarbinnen risicovolle activiteiten verboden zijn. In de provinciale omgevingsverordening zijn regels opgenomen om waterwinningen veilig te stellen. We bekijken, samen met de waterleidingbedrijven en de gemeenten, per gebied of aanvullende preventieve maatregelen nodig zijn om de bronnen in de toekomst duurzaam te beschermen. De kwetsbaarheid van een gebied en de aard van de belasting van activiteiten en functies worden leidend in het nieuwe risicogerichte grondwaterbeschermingsbeleid (maatwerk per gebied). Maatregelen worden uitgewerkt in een nader op te stellen gebiedsdossier voor alle grondwaterwinningen. Maatregelen zijn niet gekoppeld aan het tijdvak tot 2015 maar lopen ook daarna door. Maatregelen zijn daarbij vooral gericht op de input van stoffen. Stoffen die al onderweg zijn naar de grondwaterwinning kunnen veelal niet kosteneffectief worden beïnvloed dat geval wordt een tijdelijke achteruitgang van de grondwaterkwaliteit geaccepteerd.

Binnen de grondwaterbeschermingsgebieden ligt een groot aantal puntbronnen, dat binnen het bestaande bodemsaneringsbeleid tot dusverre nog onvoldoende aandacht heeft gekregen. Nader onderzoek zal moeten uitwijzen of er daadwerkelijk sprake is van een verontreiniging. Afhankelijk van het beschikbaar komen van aanvullende middelen worden de maatregelen uitgevoerd voor 2015, dan wel worden ze gefaseerd. De risicovolle puntbronnen zullen echter voor 2015 worden gesaneerd.

Mogelijkheden van fasering gelden ook voor de natura2000 gebieden. Randvoorwaarde is dat er geen onomkeerbare achteruitgang mag optreden. Beleidsmatig is hieraan uitwerking gegeven via de selectie op nationaal niveau van 30 zogeheten sense-of-urgency gebieden. In deze Natura 2000-gebieden zijn vóór 2015 aanvullende maatregelen nodig om onomkeerbare achteruitgang te voorkomen. Twee van deze gebieden bevinden zich in Drenthe (Bargerveen en Elperstroom).

Voor de Natura2000 gebieden zullen ook na 2015 maatregelen moeten worden uitgevoerd gericht op het realiseren van de instandhoudingsdoelen dan wel de meer ambitieuze ontwikkeldoelen. Nadere concretisering daarvan vindt plaats in het beheersplan Natura2000.

### *3.6 Niet halen doelen als gevolg van nieuwe veranderingen of nieuwe duurzame ontwikkelingen*

Het is onder voorwaarden toegestaan de goede grondwatertoestand niet te behalen, of hoeft achteruitgang niet voorkomen te worden.
Dit is toelaatbaar indien dit wordt veroorzaakt door nieuwe veranderingen van de fysische kenmerken van een oppervlaktewaterlichaam of wijzigingen in de stand van grondwaterlichamen het gevolg is van nieuwe duurzame activiteiten van menselijke ontwikkeling en aan alle volgende voorwaarden wordt voldaan:

- Alle haalbare stappen worden ondernomen om de negatieve effecten op de toestand van het waterlichaam tegen te gaan;
- De redenen voor die veranderingen of wijzigingen worden specifiek vermeld en toegelicht in het krachtens artikel 13 verplichte stroomgebiedsbeheersplan en de doelstellingen worden om de zes jaar getoetst;
- De redenen voor die veranderingen of wijzigingen zijn van hoger openbaar belang en/of het nut van het bereiken van de in lid 1 vermelde doelstellingen voor milieu en samenleving wordt overtroffen door het nut van de nieuwe veranderingen en wijzigingen voor de gezondheid van de mens, de handhaving van de veiligheid van de mens of duurzame ontwikkeling, en;
- Het nuttige doel dat met die veranderingen of wijzigingen van het waterlichaam wordt gediend, kan vanwege technische haalbaarheid of onevenredig hoge kosten niet worden bereikt met andere, voor het milieu aanmerkelijk gunstigere middelen.

Een planMER, MER en/of watertoets zijn geschikte hulpmiddelen om deze ontheffingsmogelijkheid uit de KRW te onderbouwen.

### *3.7 Kosten*

De kosten bedragen:

- Bestaand beleid
  - natura2000 € 24.592.000 (PMJP-ILG).
- Aanvullende maatregelen
  - stimuleringsmaatregelen € 200.000 - 400.000/jr;
  - aanpak puntbronnen € 980.000 (voorzover passend binnen bestaand bodemsaneringsprogramma).
- Aanvullend beleid voor de periode 2015 -2027
  - Natura2000 PM;
  - stimuleringsmaatregelen € 200.000 – 400.000/jr;
  - puntbronnen (te saneren puntbronnen vallend buiten bestaand bodemsaneringsprogramma).

### *3.8 Monitoring*

De beschrijving van de toestand van de grondwaterlichamen is gebaseerd op het KRW- grondwatermeetnet. Ook de komende jaren zal dit meetnet worden bemeten. Het actuele provinciale monitoringsprogramma voor grondwater (zowel kwantiteit als chemie), dat is opgesteld ter invulling van KRW Art. 8 en Besluit Kwaliteit en Monitoring Water (BKMW) Art. 13, is te vinden op www.krw.ncgi.nl. De uitvoering van het monitoringsprogramma is gegarandeerd door wettelijke verankering van taken en verantwoordelijkheden in het BKMW Art. 14).

## Bijlage A onderdeel oppervlaktewaterlichamen KRW

### Toelichting op de factsheets

In de factsheets is per oppervlaktewaterlichaam een samenvatting van het watertype, de status, de doelstellingen en de maatregelen opgenomen. De factsheets zijn te raadplegen op www.provincie.drenthe.nl[5]. Hieronder is een toelichting opgenomen.

### Basisgegevens

*Code:* Alle KRW-waterlichamen in Nederland hebben een unieke code.
*Status:* Indeling van waterlichamen in natuurlijk, sterk veranderd of kunstmatig. De status heeft invloed op de ecologische doelen die gesteld worden. Voor Natuurlijke watertypen zijn er referenties opgesteld. Een natuurlijk waterlichaam dient aan de Goede Ecologische Toestand te voldoen zoals deze is aangeduid in de bijbehorende referentie. Voor Sterk Veranderde en Kunstmatige wateren geldt dat wordt getoetst aan het meest gelijkende watertype. Voor deze wateren is er wel de ruimte om op basis van onomkeerbare ingrepen of significante schade aan gebruiksfuncties de ecologische doelen bij te stellen.
*Type:* Voorkomende waterlichamen in Drenthe:

| Categorie | TypeCode | TypeNaam |
|---|---|---|
| Meer | M1 | Gebufferde sloten (overgangssloten, sloten in rivierengebied) |
| Meer | M3 | Gebufferde (regionale) kanalen |
| Meer | M6 | Grote ondiepe kanalen |
| Meer | M10 | Laagveen vaarten en kanalen |
| Meer | M14 | Ondiepe gebufferde plassen |
| Meer | M27 | Matig grote ondiepe laagveenplassen |
| Rivier | R4 | Permanente langzaam stromende bovenloop op zand |
| Rivier | R5 | Langzaam stromende middenloop/benedenloop op zand |
| Rivier | R12 | Langzaam stromende middenloop/benedenloop op veenbodem |

## Ecologische doelstellingen

*Maatlat:* Een schaal die gebruikt wordt om de situatie van een ecologische parameter te beoordelen. Dit is een getal tussen 0 en 1 waarmee de kwaliteit van een ecologische parameter wordt aangegeven. 0 is zeer slecht, 1 is zeer goed.
*Macrofauna:* Macrofauna is de verzamelnaam voor ongewervelde dieren die met het blote oog kunnen worden waargenomen, zoals (larven) van insecten, wormen, kreeftachtigen en slakken. De 2500 soorten uit de Nederlandse wateren komen voor in het open water, op planten en in waterbodems.
*Macrofyten:* Macrofyten zijn 'hogere' planten, in tegenstelling tot bijvoorbeeld algen. Hogere planten hebben organen als stengels, wortels en bladeren.
*Huidige situatie:* De getallen in de kolom huidige situatie zijn afkomstig uit verschillende bronnen. Als er een sterretje '*' bij staat betekent dit dat de waarde in het KRW-meetnet gemeten is. Alle andere waarden zijn inschattingen van ecologen van de waterschappen. Waar geen waarde is ingevuld is er te weinig bekend om een inschatting te kunnen doen. De kleur geeft aan hoe de huidige situatie scoort ten opzichte van het GEP:

| |
|---|
| Slecht |
| Ontoereikend |
| Matig |
| Goed = GEP |

*Doelstelling:* Hier staat weergegeven wat de doelstelling behorend bij het Goed Ecologisch Potentieel is (de doelstelling voor sterk veranderde en kunstmatige wateren). De grens voor het Goed Ecologisch Potentieel wordt gewoonlijk bij een Ecologische Kwaliteitsratio (EKR) van 0,6 gelegd. In waterlichamen waar het behalen hiervan leidt tot maatregelen met significante schade aan bijvoorbeeld landbouw of veiligheid, kan een lagere waarde afgeleid zijn.

## Belangrijkste maatregelen tot 2015

De maatregelen die hier genoemd zijn, zijn niet uitputtend. De belangrijkste maatregelen staan hier genoemd. Maatregelen die vanwege fasering pas na 2015 ingezet worden, zijn hier niet benoemd.

## Waterlichamen

In onderstaande tabel een overzicht van de oppervlaktewaterlichamen in Drenthe:

| Nr | TypeCode |
|---|---|
| 1 | Drentse Aa |
| 2 | Hunze |
| 3 | Kanalen Hunze / Veenkolonien |
| 4 | Noord-Willemskanaal |
| 5 | Westerwoldsche Aa Zuid / Ruiten Aa / Runde |
| 6 | Zuidlaardermeer |
| 7 | Benedenlopen Eelder- en Peizerdiep |
| 8 | Bovenlopen Eelder- en Peizerdiep |
| 9 | Kanalen-DG hellend-gestuwd |
| 10 | Leekstermeer |
| 11 | Matslootgebied |
| 12 | Paterswoldsemeer |
| 13 | Boezem |
| 14 | Drentse kanalen |
| 15 | Oude Diep |
| 16 | Oude Vaart |
| 17 | Reest |
| 18 | Vledder Aa |
| 19 | Wapserveensche Aa |
| 20 | Wold Aa |
| 21 | Kanalen |
| 22 | Schoonebekerdiep |
| 23 | Nieuwe Drostendiep |
| 24 | Holslootdiep |
| 25 | Sleenerstroom |
| 26 | Bumawijk/Marchienewijk |
| 27 | Loodiep |
| 28 | Oude Drostendiep |
| 29 | Braambergersloot |
| 30 | Dommerswijk |
| 31 | Meppelerdiep |

## Bijlage B onderdeel grondwaterlichamen KRW
## Beschrijving, toestandsbepaling en mogelijke maatregelen grondwaterlichamen

### Inleiding
Drenthe maakt onderdeel uit van drie deelstroomgebieden (Rijn-oost, Rijn-noord en Nedereems).
In samenspraak met de buurprovincies zijn de grondwaterlichamen per deelstroomgebied uitgebreid beschreven in de volgende documenten:
- Actualisatie gebiedsbeschrijving Rijn-oost;
- Actualisatie gebiedsbeschrijving Rijn-noord;
- Actualisatie gebiedsbeschrijving Nedereems.

In deze bijlage worden de voor Drenthe relevante onderdelen in beknopte vorm beschreven. Voor meer uitgebreide informatie wordt verwezen naar genoemde achtergronddocumenten.

### Methodiek begrenzing en karakterisering grondwaterlichamen
Een grondwaterlichaam is volgens de definitie van de KRW 'een afzonderlijke grondwatermassa met een eenduidig te omschrijven chemische en kwantitatieve toestand'. De KRW geeft verschillende mogelijkheden voor de wijze waarop grondwaterlichamen (afgekort GWL) worden begrensd. In Nederland wordt gebruik gemaakt van de geologische opbouw van de grondwaterlichamen, grondwaterstroming en de bestaande bestuurlijke grenzen. Vanwege het ontbreken van geologische barrières zijn de onderscheiden GWL in de diverse deelstroomgebieden groot van omvang.

In Nederland zijn 23 grondwaterlichamen onderscheiden waarvan 18 zoet en 5 zout. Het gaat om zandige watervoerende pakketten in de verschillende stroomgebieden die deels afgedekt zijn door een klei- dan wel veenpakket. Elk GWL moet aan één stroomgebied toegewezen kunnen worden en per GWL moet duidelijk zijn of de doelstellingen uit de KRW gehaald kunnen worden. Daarnaast moeten de GWL aansluiten op de grondwaterlichamen in aangrenzende landen.

Het grondwater in de provincie Drenthe maakt deel uit van de volgende grondwaterlichamen:
- Zand Eems;
- Zand Rijn-Noord;
- Zand Rijn-Oost;
- Deklaag Rijn-Oost.

In de volgende paragrafen wordt ingegaan op de beschrijving en toestandsbepaling van deze grondwaterlichamen.

## Beschrijving grondwaterlichamen in Drenthe

De provincie Drenthe ligt in drie deelstroomgebieden. In elk deelstroomgebied worden provinciegrens-overschrijdende grondwaterlichamen onderscheiden. In totaal liggen er daardoor vier verschillende grondwaterlichamen binnen de provinciegrens (zie kaart 10)

De drie 'zand'-grondwaterlichamen beginnen allen op het Drents plateau en lopen door tot in de lagere delen in Groningen, Friesland en de waterscheiding in Overijssel en Gelderland.
Genoemde grondwaterlichamen bestaan voor een belangrijk deel uit goed doorlatende zandgronden met zoet grondwater. De grondwaterlichamen lopen door vanaf het Drentse plateau naar de lagere gronden in de buurprovincies. Het grondwater in de watervoerende pakketten is afkomstig van neerslag op de hogere gronden. Grondwater komt weer aan de oppervlakte in de lager gelegen gebieden waar het beeksystemen voedt.

In het uiterste zuidwesten ligt ook het grondwaterlichaam Deklaag Rijn-Oost nog voor een klein deel in de provincie Drenthe. Het grondwaterlichaam wordt hier afgedekt door een veenpakket.

In tabel 3 staan enkele specifieke gegevens van de afzonderlijke grondwaterlichamen.

*Tabel 3: Overzicht grondwaterlichamen*

| Grondwaterlichaam | Oppervlak ($km^2$) | Gemiddelde dikte (m) | Aantal watervoerende pakketten | Volume ($Km^3$) |
|---|---|---|---|---|
| Zand Eems | 1982 | 180 | 3 | 357 |
| Zand Rijn-Noord | 1513 | 180 | 3 | 272 |
| Zand Rijn-Oost | 6141 | 150 | 1-3 | 921 |
| Deklaag Rijn-Oost | 632 | 240 | 3 | 152 |

De opbouw van de Nederlandse ondergrond wordt uitgebreid beschreven in een Regionaal Geohydrologisch InformatieSysteem (REGIS). Zowel de verbreiding van de diverse lagen als ook de geohydrologische karakteristieken zijn daarin opgenomen.

### Grondwater afhankelijke ecosystemen

In Drenthe komen aquatische en terrestrische ecosystemen voor die afhankelijk zijn van grondwater. Dit hangt samen met grondwaterstanden, kwel en waterkwaliteit. De op dit punt kwetsbare ecosystemen zijn te vinden in de Natura2000 gebieden. Het gaat dan alleen om die delen waar de grondwaterstand onvoldoende hoog in het maaiveld komt en/of waar een tekort aan kwel of water van de juiste kwaliteit is. Het gaat daarbij om de volgende grondwaterafhankelijke Natura2000 gebieden in Drenthe:

- Zand Eems: Drentsche Aa, Witterveld;
- Zand Rijn-Noord: Fochteloërveen;
- Zand Rijn-Oost: Elperstroom, Dwingelderveld, Drents-Friese Wold & Leggelderveld, Bargerveen, Drouwenerzand.

## Grondwaterlichamen, beschrijving van de huidige toestand

De huidige toestand van de grondwaterlichamen wordt hierna kwalitatief en kwantitatief beschreven. De toestandsbeoordeling van de huidige situatie is gebeurd volgens de protocollen, die in november 2008 zijn vastgesteld door het LBOW (Landelijk Bestuurlijk Overleg Water). Het gaat om het 'Protocol beoordeling kwantitatieve toestand grondwaterlichamen. Nadere uitwerking beoordelingsmethodiek grondwatertoestand, versie 6 (10-06-'08) en het 'Protocol voor de beoordeling van de chemische toestand van grondwaterlichamen'. Een theoretisch concept. RIVM Briefrapport 607300008/2008'. Deze protocollen zijn te vinden op http://www.kaderrichtlijnwater.nl.

### Kwantiteit grondwaterlichamen

Bij de beschrijving van de huidige kwantitatieve toestand van de grondwaterlichamen is naar de volgende aspecten gekeken:

1. De balans tussen aanvulling en onttrekking van grondwater;
2. Mogelijke schade aan aquatische en terrestrische ecosystemen.

Hieronder worden de criteria toegelicht.

## De balans tussen aanvulling en onttrekking van grondwater

De watervoerende lagen waar grondwater uit wordt onttrokken, worden allemaal gevoed door neerslagwater. Met dit neerslagoverschot kan de grondwatervoorraad worden aangevuld. Dit is niet altijd in de directe omgeving van de onttrekking (bijvoorbeeld daar waar de waterwinning onder een kleilaag zit) maar in elk geval op een afstand van enkele kilometers. Dit betekent dat er voortdurende aanvulling en geen uitputting plaatsvindt. In tabel 4 is zowel de neerslag als de totale onttrekking per grondwaterlichaam weergegeven.

*Tabel 4: Waterbalans grondwaterlichamen*

| Grondwater-lichaam | Code GWL | Nuttige neerslag | Drinkwater publiek | Drinkwater industrie | Overig | Infiltratie | Netto onttrek-king / nuttige neerslag |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | $Mm^3$/ jaar | $Mm^3$/jaar | $Mm^3$/jaar | $Mm^3$/ jaar | $Mm^3$/jaar | % |
| Zand Eems | NLGW0001 | 498 | 41,3 | 0 | 9,2 | 0,5 | 10 |
| Zand Rijn-Noord | NLGW0002 | 368 | 30,1 | 0 | 24,6 | 0,5 | 15 |
| Zand Rijn-Oost | NLGW0003 | 1474 | 125,0 | 1,2 | 47,0 | 7,4 | 11 |
| Deklaag Rijn-Oost | NLGW0010 | 151 | 17,2 | 0 | 2,6 | 7,1 | 8 |

De conclusie is dat de netto grondwateronttrekking maar een beperkt percentage is van de nuttige neerslag. De grondwateronttrekking is daarmee in evenwicht met de grondwateraanvulling. De grondwaterlichamen zijn op dit punt als goed te beoordelen.

### Mogelijke schade aan aquatische en terrestrische ecosystemen

Onderscheid is gemaakt tussen veranderingen die een algemeen beeld geven van de toestand van het grondwaterlichaam in relatie tot oppervlaktewater en terrestrische ecosystemen en aanvullende toetsing in de Natura2000 gebieden. Het algemene beeld bepaalt of een grondwaterlichaam al dan niet in de goede toestand verkeerd. De Natura2000 gebieden zijn weergegeven op kaart 10.

#### Toestand grondwaterlichaam

Het algemene beeld bepaalt of een grondwaterlichaam al dan niet in de goede toestand verkeerd. Het algemene beeld wordt getoetst aan de hand van het verloop van de stijghoogte in de grondwatermeetpunten voor de KRW. Een van de doelstellingen van de KRW is namelijk dat de grondwaterstand geen dusdanige verandering mag ondergaan dat significante schade ontstaat aan terrestrische en/of aquatische ecosystemen. Om dit te kunnen beoordelen zijn de tijdstijghoogtes van de KRW kwantiteitsmeetpunten nader bekeken. Hieronder zijn de resultaten weergegeven.

*Tabel 5: Toestand grondwaterlichamen*

| Grondwater-lichaam | Codering GWL | Aantal peilfilter | Geen daling | | Daling (na 2000) | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | Verklaarde reeks | Niet ver-klaarde reeks | Verklaarde reeks | Niet ver-klaarde reeks |
| Zand Eems | NLGW0001 | 11 | 7 | 4 | 0 | 0 |
| Zand Rijn-Noord | NLGW0002 | 10 | 10 | 0 | 0 | 0 |
| Zand Rijn-Oost | NLGW0003 | 40 | 35 | 4 | 0 | 1 |
| Deklaag Rijn-Oost | NLGW0010 | 10 | 3 | 5 | 0 | 2 |

De conclusie is dat het stijghoogteverloop na het jaar 2000 op het merendeel van de locaties is bepaald door neerslag en verdamping en op slechts een enkele locatie een dalende trend vertoont. Ook de grondwaterafhankelijke Natura2000 gebieden staan niet onder druk van dalende stijghoogten. Alleen in een meetpunt bij Olde Maten en Veersloten (deklaag Rijn-Oost) is een licht dalende trend geconstateerd in de diepe stijghoogte (ordegrootte 8 cm). De reeks kan echter onvoldoende verklaard worden. Nadere analyse van de ondiepe stijghoogten geeft geen daling te zien na 2000. Verwachting is dan ook dat er geen sprake is van een significante daling van de grondwaterstand sinds 2000.

Daarmee is er in kwantitatieve zin geen sprake is van een significant negatief effect op zowel terrestrische als – aquatische ecosystemen vanwege veranderingen na 2000. Dat neemt niet weg dat er op grote schaal sprake van een belangrijke interactie tussen grond- en oppervlaktewater. Met name bij de uitvoering van projecten moet kennis over de interactie worden gebruikt om tot een optimaal maatregelenpakket te komen.

## Toestand Natura2000

Daarnaast is meer in het bijzonder de toestand in de afzonderlijke Natura2000 gebieden beoordeeld. Daaruit blijkt dat de grondwaterafhankelijke Natura2000 gebieden in meer of mindere mate zijn verdroogd, hetzij vanwege een te lage grondwaterstand hetzij vanwege een tekort aan kwel, doordat in de vorige eeuw systematisch het waterpeil is verlaagd. In Drenthe zijn acht Natura2000 gebieden grondwaterafhankelijk. In de grondwaterafhankelijke Natura2000 gebieden is de toestand beoordeeld (zie tabel 6).

*Tabel 6: Toestand Natura2000-gebieden*

| Naam natura2000 gebied | Grondwaterafhankelijk | Mate van verdroging |
|---|---|---|
| Elperstroom | Ja | Ernstig verdroogd |
| Havelte-Oost | Nee | |
| Drents Friese Wold & Leggelderveld | Ja | Verdroogd |
| Dwingelderveld | Ja | |
| Mantingerbos | Nee | Verdroogd |
| Mantingerzand | Ja | |
| Bargerveen | Ja | |
| Fochteloerveen | Ja | Ernstig verdroogd |
| Leekstermeer | Nee | Verdroogd |
| Norgerholt | Nee | |
| Witterveld | Ja | |
| Drouwenerzand | Nee | |
| Drentsche Aa | Ja | Verdroogd |
| Zuidlaardermeer | Nee | |

In zowel het Bargerveen als in de Elperstroom (beide in zand Rijn-Oost) is behoud van de natura2000 doelen onzeker vanwege de toestand van het grondwater (ernstig verdroogd). Daarnaast is in vier Natura2000 gebieden de grondwatersituatie bedreigend voor de ontwikkeling van de Natura2000 doelen (verdroogd). Dit zijn de gebieden: Drentsche Aa, Fochteloërveen, Dwingelderveld, Drents-Friese Wold en Leggelderveld. Nader onderzoek in het kader van het opstellen van de beheersplannen Natura2000 naar de mate van de verdroging moet uitwijzen hoe groot het daadwerkelijke probleem is en welke oplossingen voorhanden zijn.

De beoordeling van de toestand van de Natura2000 gebieden maakt geen onderdeel uit van de toestandsbeoordeling van het grondwaterlichaam. Daar gaat het alleen om de vraag of de grondwaterstand sinds 2000 ook is gedaald. In principe kan niet van de EU-lidstaten geëist worden dat ze in het kader van de KRW de antropogene veranderingen gaan herstellen die zijn opgetreden vóór de inwerkingtreding van de KRW (2000). Het KRW-beleidskader was toen nog niet beschikbaar om waterbeheer gerelateerde besluiten aan te toetsen. In dit licht acht Nederland het een redelijke benadering om bij de beoordeling van de toestand van grondwaterlichamen in 2009 de test 'terrestrische ecosystemen' in principe alleen te betrekken op achteruitgang ten opzichte van 2000 (Protocol beoordeling kwantitatieve toestand grondwaterlichamen). In de volgende tabel is vervolgens het overzicht per grondwaterlichaam weergegeven.

*Tabel 7: Resultaten beoordeling kwantitatieve toestand grondwaterlichamen*

| Code grond-waterlichaam (GWL) | Naam GWL | Aantal N2000 | | Aantal grond-water-afhankelijk | | Grondwatertoestand (2005) | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | | Ernstig verdroogd (a) | | Verdroogd (b) | |
| | | Totaal | Drenthe | Totaal | Drenthe | Totaal | Drenthe | Totaal | Drenthe |
| NLGW0001 | Zand Eems | 5 | 4 | 3 | 2 | 0 | 0 | 2 | 1 |
| NLGW0002 | Zand Rijn-noord | 8 | 3 | 3 | 1 | 1 | 0 | 2 | 1 |
| NLGW0003 | Zand Rijn-Oost | 31 | 7 | 26 | 5 | 4 | 1 | 18 | 3 |
| NLGW0010 | Deklaag Rijn-Oost | 5 | 0 | 1 | 0 | 1 | | 0 | |

(a) behoud van de Natura2000 natuurdoeltypen is onzeker vanwege de slechte grondwatersituatie (sense of urgency, Natura2000).
(b) grondwatersituatie bedreigend voor ontwikkeling Natura2000 natuurdoeltypen (overige TOP lijst gebieden).

### Eindoordeel kwantitatieve toestand grondwaterlichamen

Aangezien de grondwateronttrekking in evenwicht is met de aanvulling en de stijghoogtes sinds 2000 niet zijn gedaald, zijn de grondwaterlichamen kwantitatief in een goede toestand.

## Kwaliteit grondwaterlichamen

De KRW definieert een goede chemische toestand wanneer de concentraties van verontreinigende stoffen voldoen aan drempelwaarden van de KRW zodanig dat:

- zij geen beperking vormen voor het bereiken van de milieudoelstellingen voor bijbehorende oppervlakte-wateren en terrestrische en aquatische ecosystemen;
- geen effecten van zout of andere intrusies vertonen;
- er wordt voldaan aan de doelstellingen met betrekking tot ‘water voor menselijke consumptie.

Daarbij wordt in eerste instantie bekeken of op alle meetpunten wordt voldaan aan de drempelwaarden en communautaire normen. In dat geval is de chemische toestand als goed te beoordelen. Indien er wel overschrijdingen worden geconstateerd worden er een vijftal stappen gezet die bepalen of de goede toestand wordt bereikt. Indien op een van de vijf stappen negatief wordt gescoord is de chemische toestand niet goed.
De stappen worden hierna toegelicht.

### Milieukwaliteitseisen van de KRW

De KRW heeft een apart meetnet om de grondwaterkwaliteit te bepalen. In 2006 is een nulmeting uitgevoerd. Hierbij is gekeken hoe de concentratie van stoffen zich verhouden tot:

- de communautaire normen voor nitraat en gewasbeschermingsmiddelen;
- de afgeleide drempelwaarden voor het desbetreffende grondwaterlichaam (zie tabel 8).

*Tabel 8: Drempelwaarden voor de grondwaterlichamen in Drenthe*

| Grondwaterlichaam | | Cl | Ni | As | Cd | Pb | Ptot | NO3 | BM_i | BM_t |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| GWL code | GWL Omschr. | mg/l | µg/l | µg/l | µg/l | µg/l | mg/l | mg/l | µg/l | µg/l |
| NLGW0001 | Zand Eems | 140 | 30 | 15 | 0,5 | 11 | 1,0 | 11,3 | 0,1 | 0,5 |
| NLGW0002 | Zand Rijn-Noord | 140 | 30 | 15 | 0,5 | 11 | 0,6 | 11,3 | 0,1 | 0,5 |
| NLGW0003 | Zand Rijn-Oost | 140 | 30 | 15 | 0,5 | 11 | 0,6 | 11,3 | 0,1 | 0,5 |
| NLGW0010 | Deklaag Rijn-Oost | 160 | 30 | 15 | 0,5 | 11 | 1,6 | 11,3 | 0,1 | 0,5 |

Een grondwaterlichaam is in een slechte chemische toestand indien in 20% van de meetpunten de normen worden overschreden.

Om een beeld te krijgen van de grondwaterkwaliteit is in het KRW-meetnet het grondwater in 2006 op zowel 10 meter beneden maaiveld (ondiep filter) als op 25 meter beneden maaiveld (diep filter) bemonsterd. De resultaten daarvan staan in tabel 9, de belangrijkste overschrijdingen betreffen gewasbeschermingsmiddelen en nitraat.

*Tabel 9: Overschrijdingen (%) van drempelwaarden in KRW meetnet (meting 2006)*

| Grondwaterlichaam en diepte | As | Cd | Cl | Ni | P-tot | Pb | NO3 | BM_ind | BM_som |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Zand Eems 10 meter | 0 | 8 | 17 | 4 | 0 | 0 | 8 | 13 | 13 |
| Zand Eems 25 meter | 0 | 10 | 5 | 5 | 0 | 0 | 10 | 10 | 5 |
| Zand Rijn-Noord 10 meter | 0 | 0 | 7 | 0 | 0 | 0 | 14 | 7 | 0 |
| Zand Rijn-Noord 25 meter | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 7 | 7 | 7 |
| Zand Rijn-Oost 10 meter | 7 | 3 | 3 | 4 | 0 | 0 | 20 | 7 | 12 |
| Zand Rijn-Oost 25 meter | 11 | 2 | 0 | 4 | 0 | 0 | 4 | 2 | 0 |
| Deklaag Rijn-Oost 10 meter | 13 | 0 | 25 | 0 | 0 | 0 | 0 | 13 | 0 |
| Deklaag Rijn-Oost 25 meter | 0 | 0 | 13 | 0 | 0 | 0 | 0 | 13 | 13 |

### Zand Eems

De belangrijkste antropogene beïnvloeding van de grondwaterkwaliteit wordt veroorzaakt door de aanwezigheid van gewasbeschermingsmiddelen. In Zand-Eems wordt op een relatief groot aantal ondiepe meetpunten de norm voor gewasbeschermingsmiddelen overschreden in individuele filters. Kijkend naar de op dit moment toegestane middelen wordt de norm overschreden in 5 ondiepe filters in Zand Eems. Het betreft hier de met name de stoffen BAM (= metaboliet/ afbraakproduct van dichlobenil (onkruid-bestrijdingsmiddel); het gebruik van dichlobenil is per 1-10-2008 verboden) en glyfosaat. In de diepe filters worden in Zand Eems in 3 filters toegestane gewasbeschermingsmiddelen aangetroffen. De belangrijkste overschrijding wordt veroorzaakt door diethyltoluamide (DEET). Daarnaast worden aminomethylfosfonzuur, BAM en bentazon aangetroffen. Ook wordt lokaal de norm voor nitraat overschreden. De overschrijdingen voor chloride hebben naar verwachting een natuurlijke, marine oorsprong.

### Zand Rijn-Noord

De belangrijkste antropogene beïnvloeding van de grondwaterkwaliteit bestaat uit lokaal verhoogde nitraatgehaltes en de aanwezigheid van gewasbeschermingsmiddelen. Normoverschrijding van gewasbeschermingsmiddelen vindt plaats in individuele ondiepe en diepe filters in Zand Rijn-Noord.
Hier worden de nog toegestane stoffen BAM en aminomethylfosfonzuur aangetroffen. Naast gewasbeschermingsmiddelen wordt ook lokaal de norm voor nitraat overschreden.

### Zand Rijn-Oost

De belangrijkste antropogene beïnvloeding van de grondwaterkwaliteit bestaat uit verhoogde nitraatgehaltes en de aanwezigheid van gewasbeschermingsmiddelen.

In de filters tot 10 meter beneden maaiveld in het grondwaterlichaam Zand Rijn-Oost wordt de norm voor nitraat met enige regelmaat overschreden. Het aantal overschrijdingen blijft daarbij binnen de kritische grens (20%). In de diepe filters komt overschrijding bijna niet voor.

Normen voor gewasbeschermingsmiddelen worden overschreden in individuele filters. Dit betreft zowel toegelaten als inmiddels verboden gewasbeschermingsmiddelen. Kijkend naar de op dit moment toegestane middelen wordt de norm overschreden in 8 ondiepe filters in Zand Rijn-Oost. (BAM en bentazon). In de diepe filters worden in 2 filters toegestane gewasbeschermingsmiddelen aangetroffen (aminomethylfosfonzuur en BAM).

### Deklaag Rijn-Oost

De belangrijkste antropogene beïnvloeding van de grondwaterkwaliteit wordt veroorzaakt door de aanwezigheid van gewasbeschermingsmiddelen.

Normen voor gewasbeschermingsmiddelen worden overschreden in individuele filters. Dit betreft zowel toegelaten als inmiddels verboden gewasbeschermingsmiddelen aangetroffen. Kijkend naar de op dit moment toegestane middelen wordt de norm overschreden in 2 filters in Deklaag Rijn-Oost. In de diepe filters wordt in Deklaag Rijn-Oost in 1 filter (bentazon).

Het 20% criterium voor chloride wordt overschreden. Gezien de locatie van de filters en de geringe nitraatconcentraties mag verwacht worden dat chloride hier een natuurlijke, marine, oorsprong heeft en niet gerelateerd is aan landbouwkundige activiteiten.

### Significant stijgende trends

In de drie deelstroomgebieden is bekeken of er sprake is van significant stijgende trends met de volgende uitkomst:

- Op basis van de statistische analyse lijken er geen significante stijgende trends te zijn in Zand Rijn-noord;
- Voor het deelstroomgebied Nedereems zijn onvoldoende meetwaarden beschikbaar om een statistisch zinvolle trendanalyse uit te voeren;
- Alleen voor het grondwaterlichaam Zand Rijn-oost zijn voldoende meetwaarden beschikbaar om een statistisch zinvolle trendanalyse uit te voeren. Bij deze analyse zijn geen significante stijgende trends vastgesteld.

### Milieudoelstellingen oppervlaktewaterkwaliteit

Het KRW doel is als volgt geformuleerd: 'De grondwatertoestand ondergaat geen zodanige antropogene [d.w.z. door de mens veroorzaakte] verandering dat:

- de milieudoelstellingen volgens artikel 4 voor bijbehorende oppervlaktewateren niet wordt bereikt;
- de toestand van die wateren significant achteruit gaan.'

De interactie tussen grond- en oppervlaktewater is nader beschreven in het rapport 'Interactie grondwater oppervlaktewater (CSN, juni 2008)'. Er is sprake van significante beïnvloeding als het oppervlaktewater voor de betreffende stof at risk is en het te verwachten is dat een belangrijk deel van de belasting afkomstig is vanuit het grondwater. Vanwege de diepte waarop de grondwaterkwaliteit wordt beoordeeld (10 en 25 meter beneden maaiveld) is het overigens lastig eenduidige verbanden weer te geven. Vooralsnog worden alleen die stoffen beoordeeld waarvoor drempelwaarden (normen) voor het grondwater zijn afgeleid en worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- geen significante interactie als drempelwaarde in <= 20% van de meetpunten wordt overschreden;
- geen significante interactie indien voorkomende stoffen van natuurlijke oorsprong worden verondersteld;
- interactie onbekend (nader onderzoek nodig) indien drempelwaarde in meer dan 20% van de meetpunten wordt overschreden.

Alleen voor chloride in Deklaag Rijn-Oost wordt in meer dan 20% van de metingen de drempelwaarde overschreden. Aangezien verondersteld wordt dat het voorkomen van chloride van natuurlijke oorsprong is, vindt er geen significante beïnvloeding van het oppervlaktewater plaats.

### Milieudoelstellingen terrestrische ecosystemen

Hierbij gaat het om de vraag of het grondwaterlichaam dusdanig is verontreinigd dat er significante schade wordt toegebracht aan de grondwaterafhankelijke terrestrische vegetaties. Of er sprake is van verdroging (grondwaterstand en/of kwel) wordt bij de kwantitatieve toestand beoordeeld.
Vooralsnog wordt er vanuit gegaan dat significante beïnvloeding van terrestrische ecosystemen door toestromend vervuild grondwater van minder belang is dan de kwantitatieve verdroging.

### Zout en intrusie

Zoutintrusie vindt niet plaats in de grondwaterlichamen die deel uit maken van de provincie Drenthe.

### Doelstellingen met betrekking tot 'water voor menselijke consumptie'

De Kaderrichtlijn Water stelt dat grondwaterlichamen die gebruikt worden voor het onttrekken van water bestemd voor menselijke consumptie, opgenomen worden in het register van beschermde gebieden. Voor deze grondwaterlichamen gelden twee extra doelstellingen om te bepalen of de toestand is bereikt. De eerste extra doelstelling (artikel 7.2) is dat de kwaliteit van het water na zuivering 'met de toegepaste waterbehandelingsmethode' voldoet aan de eisen van de EU Richtlijn 98/83/EG (geïmplementeerd in de Nederlandse Drinkwaterwet).

Als tweede aanvullende doelstelling geeft de Kaderrichtlijn Water (artikel 7.3) aan dat de aangewezen waterlichamen de 'nodige bescherming' vereisen, met de bedoeling de achteruitgang van de kwaliteit te voorkomen en zo het 'niveau van zuivering voor de productie van drinkwater' te verlagen.

Bij de beschrijving van de huidige toestand zijn de volgende onderdelen relevant:
a) kwaliteit gewonnen water na zuivering (toets op drinkwaternorm);
b) mate van zuivering;
c) kwaliteit van het gewonnen ruwwater.

Hieronder volgt een korte toelichting van de criteria.

*a. Kwaliteit gewonnen water na zuivering (toets op drinkwaternorm)*
Conform de drinkwaterwet voldoet al het gezuiverde water aan de daarbij behorende normen. Aanvullende toetsing is dan ook niet nodig. Alle waterwinningen voldoen op dit punt.

*b/c. Mate van zuivering en kwaliteit gewonnen ruw water*
De mate van zuivering wordt bepaald door een combinatie van kwetsbaarheid en belasting. Daarom is er een beoordelingskader opgesteld:

### Indeling in categorieën

In samenwerking met de waterbedrijven in Noord-Nederland zijn de winningen ingedeeld in een vijftal categorieën. De grondwaterwinningen zijn weergegeven op kaart 10. De klasse indeling geeft een indicatie van de huidige kwaliteitstoestand en de potentiële gevoeligheid (kwetsbaarheid) voor verontreinigingen. Het betreft de volgende categorieën:

I: Ruwwater is schoon; de winning is niet kwetsbaar;
II: Ruwwater is belast met nitraat en/of gewasbeschermingsmiddelen; de waterkwaliteit verbetert, huidig beleid afdoende;
III: Ruwwater is schoon; winning is kwetsbaar. Of de waterkwaliteit met het huidige beleid gaat verbeteren moet afgewacht en zorgvuldig in de gaten gehouden worden;
IV: Ruwwater is belast; maatregelen zijn nodig om de waterkwaliteit goed te krijgen;
V: Ruwwater is belast en de winning is dermate kwetsbaar dat ingrijpende maatregelen nodig zijn om de waterkwaliteit te verbeteren.

## Beoordeling winningen

Deze beoordeling hanteert per kwaliteitscriterium (dit zijn nitraat, gewasbeschermingsmiddelen, oppervlaktewater en puntbronnen) 4 categorieën:

| Karakterisering winningen | | | | Kwaliteitscriteria | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Provincie | Stroomgebied | Winveld | Type winning | Voldoen norm nitraat | Voldoen norm gewasbeschermingsmiddelen | Doelstelling oppervlaktewater | Geen effecten van andere intrusies (puntbronnen) |
| Drenthe | Zand Eems | Assen | I | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Drenthe | Zand Eems | Annen/Breevenen | I | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Drenthe | Zand Eems | De Groeve | II | 1 | 1 | 1 | 1 |
| Drenthe | Zand Eems | Gasselte | IV | 2 | 1 | 1 | 1 |
| Drenthe | Zand Rijn-Noord | Nietap | II | 1 | 1 | 1 | 2 |
| Drenthe | Zand Rijn-Oost | Holtien | I | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Drenthe | Zand Rijn-Oost | Zuidwolde | I | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Drenthe | Zand Rijn-Oost | Hoogeveen | I | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Drenthe | Zand Rijn-Oost | Ruinerwold | II | 1 | 1 | 1 | 1 |
| Drenthe | Zand Rijn-Oost | Kruidhaars | II | 1 | 1 | 1 | 1 |
| Drenthe | Zand Rijn-Oost | Havelterberg | IV | 2 | 1 | 1 | 1 |
| Drenthe | Zand Rijn-Oost | Beilen | IV | 2 | 1 | 1 | 1 |
| Drenthe | Zand Rijn-Oost | Dalen | IV | 2 | 1 | 1 | 1 |
| Drenthe | Zand Rijn-Oost | Leggeloo | IV | 2 | 1 | 1 | 1 |
| Drenthe | Zand Rijn-Oost | Valtherbos/Noordbargeres | IV | 2 | 1 | 3 | 2 |

| | |
|---|---|
| | At-risk (score 3): er zijn KRW-relevante knelpunten actueel aanwezig. Het treffen van maatregelen is noodzakelijk. |
| | Possible at-risk (score 2): mogelijk ontstaat er in de toekomst (weer) een knelpunt. Actie gevraagd aan derden of treffen van interne maatregelen nodig. |
| | Niet at-risk en geohydrologisch matig kwetsbaar tot kwetsbaar (score 1): geen knelpunten aanwezig. |
| | Niet at-risk en geohydrologisch niet kwetsbaar (score 0) |

Vervolgens is aangenomen dat zonder aanvullende maatregelen de grondwaterkwaliteit verslechterd en daarmee de zuiveringslasten zullen stijgen bij een combinatie van een kwetsbare winning (III, IV of V) met de aanwezigheid van KRW relevante knelpunten (at risk voor een van de kwaliteitscriteria).

Uit de tabel blijkt dat geen van de grondwaterwinningen dermate wordt bedreigd dat ingrijpende maatregelen nodig zijn om de waterkwaliteit te verbeteren (Type V). Een deel van de grondwaterwinningen zijn echter wel kwetsbaar en worden mogelijk in de toekomst bedreigd.
Vooralsnog worden de grondwaterlichamen als goed beoordeeld vanuit het gegeven dat de Nederlandse waterbedrijven in staat zijn om grondwater te zuiveren tot drinkwater dat aan de eisen van het drinkwaterbesluit voldoet (zie art 7.2 KRW). Zonder aanvullende maatregelen kan echter niet voldaan worden aan de KRW vereisten uit artikel 7.3.

Het Drentsche Aa gebied neemt een aparte plaats in aangezien hier oppervlaktewater wordt gewonnen voor de openbare drinkwatervoorziening ten behoeve van menselijke consumptie. Voor oppervlaktewaterlichamen waaruit water wordt onttrokken voor de productie van drinkwater gelden – in aanvulling op de kwaliteitseisen van KRW – richt- en streefwaarden. Aan de milieukwaliteitseisen dient met ingang van 22 december 2009 te worden voldaan. Streefwaarden zijn er op gericht dat de kwaliteit van oppervlaktelichamen waarin een waterwinlocatie voor de bereiding van drinkwater is gelegen, zodanig verbetert dat het niveau van zuivering van het onttrokken water kan worden verlaagd.

Waterwinning Onnen-De Punt ligt in de provincie Groningen maar heeft zijn grondwaterbeschermingsgebied deels in Drenthe liggen.

### Inbreng verontreinigende stoffen

De belastingen voor grondwater zijn geïnventariseerd voor het hele stroomgebied [Rijn/Eems] en beschreven in het stroomgebiedbeheerplannen (Stroomgebiedsbeheersplan Rijndelta, Stroomgebiedsbeheersplan Eems). Voor de provinciale grondwaterlichamen is vooral de diffuse belasting met nutriënten relevant. Daarnaast is het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen lokaal punt van zorg. Tot slot zijn er een groot aantal puntbronnen waarbij vooral de puntbronnen in de nabijheid van grondwaterwinningen aanleiding om aanvullende maatregelen te treffen.

## Eindoordeel kwalitatieve toestand

In tabel 11 wordt een overzicht weergegeven van de kwalitatieve toestand van de voorkomende grondwaterlichamen in Drenthe.

*Tabel 11: Kwalitatieve Toestand grondwaterlichamen in Drenthe, jaar van beoordeling 2006*

| Naam GWL | Diepte (m) | A. Grensw. chem. toest. (20% regel) | B. Milieud.st. opp. water | C. Milieud st, Terr. ecosyst. | D. Intrusie | E. Water mens. cons.artikel 7.3 (kwaliteit ruwwater) | Totaal oordeel chemische toestand grondwater (one out, all out) |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Zand Eems | 10 | goed | goed | goed | goed | goed | goed |
| | 25 | goed | goed | goed | goed | goed | goed |
| Zand Rijn-noord | 10 | goed | goed | goed | goed | n.v.t. | goed |
| | 25 | goed | goed | goed | goed | n.v.t. | goed |
| Zand Rijn-oost | 10 | goed | goed | goed | goed | goed | goed |
| | 25 | goed | goed | goed | goed | goed | goed |
| Deklaag Rijn-oost | 10 | ontoereikend* | goed | goed | goed | goed | ontoereikend* |
| | 25 | goed | goed | goed | goed | goed | goed |

**Overschrijding 20 % norm chloride*

provincie Drenthe

# Ontwerp Omgevingsvisie Drenthe

## Duurzaamheidbeoordeling (planMER)

omgevingsvisiedrenthe

*Gedeputeerde staten van Drenthe*
*December 2009*

**Colofon**
Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

# Inhoud


**1. Inleiding** 5
1.1 Doel van deze duurzaamheidbeoordeling 5
1.2 'Persistente problemen' voor een duurzame ruimtelijke ontwikkeling 5
1.3 Plan-m.e.r.-plicht 6
1.4 M.e.r.-procedure 7
1.5 Uitgangspunten duurzaamheidbeoordeling 8

**2. Autonome ontwikkeling en beleidsvoorstellen ontwerp Omgevingsvisie** 10
2.1 Inleiding 10
2.2 Klimaatverandering en water 10
2.3 Afname biodiversiteit 11
2.4 Mobiliteit en bereikbaarheid 12
2.5 Behoud van ruimtelijke kwaliteit bij sociaal-economische ontwikkelingen 12
2.6 Energievoorziening en reductie $CO_2$-emissie 14

**3. Klimaatverandering en water** 17
3.1Inleiding 17
3.2 Autonome ontwikkeling: gevolgen van klimaatverandering voor Drenthe 17
3.3 Voorgenomen beleid t.a.v. klimaatadaptatie 20
3.4 Toets op doelbereik 21
3.4.1 Beoordeling natuur 21
3.4.2 Beoordeling landbouw 22
3.5 Conclusies en aanbevelingen 23

**4. Biodiversiteit en EHS** 24
4.1 Inleiding 24
4.2 Onderbouwing voorgenomen beleid 25
4.3 Toets op doelbereik 29
4.3.1 Autonome ontwikkeling 29
4.3.2 Effectbeschrijving 30
4.4 Conclusie 37

**5. OV-bereikbaarheid Groningen-Assen** 38
5.1 Inleiding 38
5.1.1 Bereikbaarheidsprobleem Stedelijk netwerk Groningen Assen 38
5.1.2 Plan-m.e.r.-plicht 38
5.1.3 Regiotram 39
5.1.4 Relevante ruimtelijke ontwikkelingen Groningen-Assen 40
5.1.5 Nationaal landschap, Natura2000 en Snelwegpanorame Drentsche Aa 42
5.2 Uitgangspunten voor de beoordeling en voorgenomen beleid 45
5.3 Alternatieven 47
5.3.1 Uitgangspunten voor het ontwikkelen van alternatieven 47
5.3.2 De alternatieven 48
5.3.3 Beschrijving van de bouwstenen voor alternatieven 49
5.4 Beoordeling van de autonome ontwikkeling en de bouwstenen 51
5.5 Conclusies 58

**6. Duurzame energievoorziening en $CO_2$-reductie** 60
6.1 Inleiding 60
6.2 Toets op doelbereik 60
6.2.1 Indicatieve aard van de gegevens 60
6.2.2 Doelbereik doelstelling $CO_2$ reductie 61
6.2.3 Doelbereik doelstelling duurzame energie 63
6.2.4 Aanbevelingen 65
6.3 Gebruik van de (diepe) ondergrond 66
6.3.1 Uitwerking Omgevingsvisie voor gebruik van de ondergrond 66
6.3.2 Te aanschouwen gebruiksmogelijkheden van de ondergrond 66
6.3.3 Toetsing van effecten 67
6.3.4 Keuzes maken 68
6.4 Windturbinepark Zuidoost Drenthe 70
6.4.1 Inleiding 70
6.4.2 De geschiktheid van Zuidoost Drenthe 70
6.4.3 Aspecten om rekening mee te houden bij vervolgbesluitvorming 71

**Literatuur** 73

**Bijlage 1: Reacties en adviezen notitie reikwijdte en detailniveau** 74

**Bijlage 2: Relevante uitgevoerde en lopende m.e.r.-procedures** 75

**Bijlage 3: Toetsingskader** 77

**Bijlage 4: Passende Beoordeling OV-bereikbaarheid Groningen-Assen** 88

**Bijlage 5: Kentallen klimaat- en energiemaatregelen** 117

# 1. Inleiding

## 1.1 Doel van deze duurzaamheidbeoordeling

De provincie Drenthe streeft naar een duurzame ruimtelijke ontwikkeling; een ontwikkeling die goed is voor People (mensen), Planet (milieu en natuur) en Prosperity (economische- en maatschappelijke winst). De ontwerp Omgevingsvisie tracht om, binnen de provinciale rol en verantwoordelijkheid, de belemmeringen voor een duurzame ruimtelijke ontwikkeling zo veel mogelijk weg te nemen. Daartoe is parallel aan, en in samenspel met, de totstandkoming van de ontwerp Omgevingsvisie gewerkt aan een duurzaamheid-beoordeling. Dit iteratieve proces heeft zijn nodige invloed op de ontwerpvisie gehad. De voorliggende duurzaamheidbeoordeling kan daarom worden gezien als een eindtoets op de vraag of met de ontwerp Omgevingsvisie een duurzame ruimtelijke ontwikkeling van Drenthe in gang wordt gezet. Daarmee wordt tevens voldaan aan de plan-m.e.r.-plicht op grond van de Wet milieubeheer.

## 1.2 'Persistente problemen' voor een duurzame ruimtelijke ontwikkeling

De publicatie 'Tweede Nationale Duurzaamheidsverkenning Nederland Later' uit 2006 van het toenmalige Milieu- en Natuurplanbureau, is als uitgangspunt genomen bij het selecteren van de aspecten die een duurzame ruimtelijke ontwikkeling van Drenthe in de weg kunnen staan. 'Nederland Later' schetst een ruimtelijk toekomstbeeld voor Nederland. Deze zijn voor een drietal ruimtelijk-economisch scenario's – lage, gemiddelde en hoge ruimtedruk – en op basis van actueel grondgebruik, lopend beleid (waaronder POP II) en trends in bijv. bevolkingsontwikkeling met behulp van een ruimtelijk model samengesteld (zie als voorbeeld figuur 1.1). Op basis daarvan zijn 'persistente problemen' voor Nederland gesignaleerd. Dit zijn problemen die een opstakel vormen voor een duurzame ruimtelijke ontwikkeling van Nederland en die op termijn onopgelost blijven, of verergeren als alleen het vigerende beleid wordt uitgevoerd. Enkele van deze 'persistente problemen' gelden ook voor Drenthe (tabel 1.1). Het zijn deze onderwerpen die centraal staan in de duurzaamheidbeoordeling. Het onderwerp 'Duurzame energie en $CO_2$-reductie' is er aan toegevoegd. De provincie Drenthe acht een transitie naar een duurzame energievoorziening, in verband met de toenemende importafhankelijkheid en de toenemende schaarste van fossiele brandstoffen, namelijk ook noodzakelijk voor een duurzame ontwikkeling van Drenthe.

### 1.3 Plan-m.e.r.-plicht

Op grond van de wet Milieubeheer dient voor een wettelijk of bestuursrechtelijk plan, zoals de Omgevingsvisie, een plan-m.e.r.-procedure doorlopen te worden waneer:

- er sprake is van kaderstelling voor een m.e.r.-plichtige of m.e.r.-beoordelingsplichtige activiteit (het plan is dan opgenomen in kolom 3 van de onderdelen C en D van het Besluit m.e.r.) of wanneer
- er een passende beoordeling nodig is omdat significante effecten op Natura2000-gebieden ten gevolge van het voorgenomen beleid niet zijn uit te sluiten.

De gemaakte richtinggevende beleidskeuzes in de Omgevingsvisie zijn kaderstellend voor aan aantal m.e.r.-plichtige activiteiten. Bovendien kan ten aanzien van het voorgestelde beleid op voorhand niet worden uitgesloten dat er geen significante gevolgen voor Natura 2000 zullen zijn. Daarmee is de Omgevingsvisie plan-m.e.r.-plichtig.

*Tabel 1.1: 'Persistente problemen' uit de publicatie 'Nederland Later'*

| | Relevant voor Drenthe |
|---|---|
| Klimaatverandering, met als gevolg een toename van: | |
| • Overstromingsrisico's (veiligheid) | |
| • Wateroverlast (materiale schade) | |
| • Watertekort (materiele en natuurschade) | X |
| • Verzilting (materiale en natuurschade) | X |
| Afname van biodiversiteit, als gevolg van: | |
| • Gebrek aan samenhang tussen natuurgebieden, | X |
| • Ontoereikende milieukwaliteit binnen natuurgebieden | X |
| Gebrekkige bereikbaarheid van woon- en werklocaties en voorzieningen, als gevolg van: | |
| • Ruimtelijke spreiding van functies en voorzieningen; | |
| • Congestie op wegen, | X |
| • Onvoldoende functioneren van vervoerssystemen | X |
| Gebrekkige kwaliteit van de fysieke woonomgeving, als gevolg van: | |
| • Gebrek aan ruimte en groen; | |
| • Grote afstand tot voorzieningen; | |
| • Geluid en deposities. | X |
| Achterblijvend internationaal vestigingsklimaat, als gevolg van suboptimale (perceptie van); | |
| • Kwaliteit van vestigingslocaties, | |
| • Functioneren/bereikbaarheid als internationaal knooppunt, | |
| • Aantrekkelijkheid van de woonomgeving. | |
| Achteruitgang landschapskwaliteit, als gevolg van verlies van gebiedsidentiteit door: | |
| • Verstedelijking | X |
| • Veranderingen in de landbouw | X |

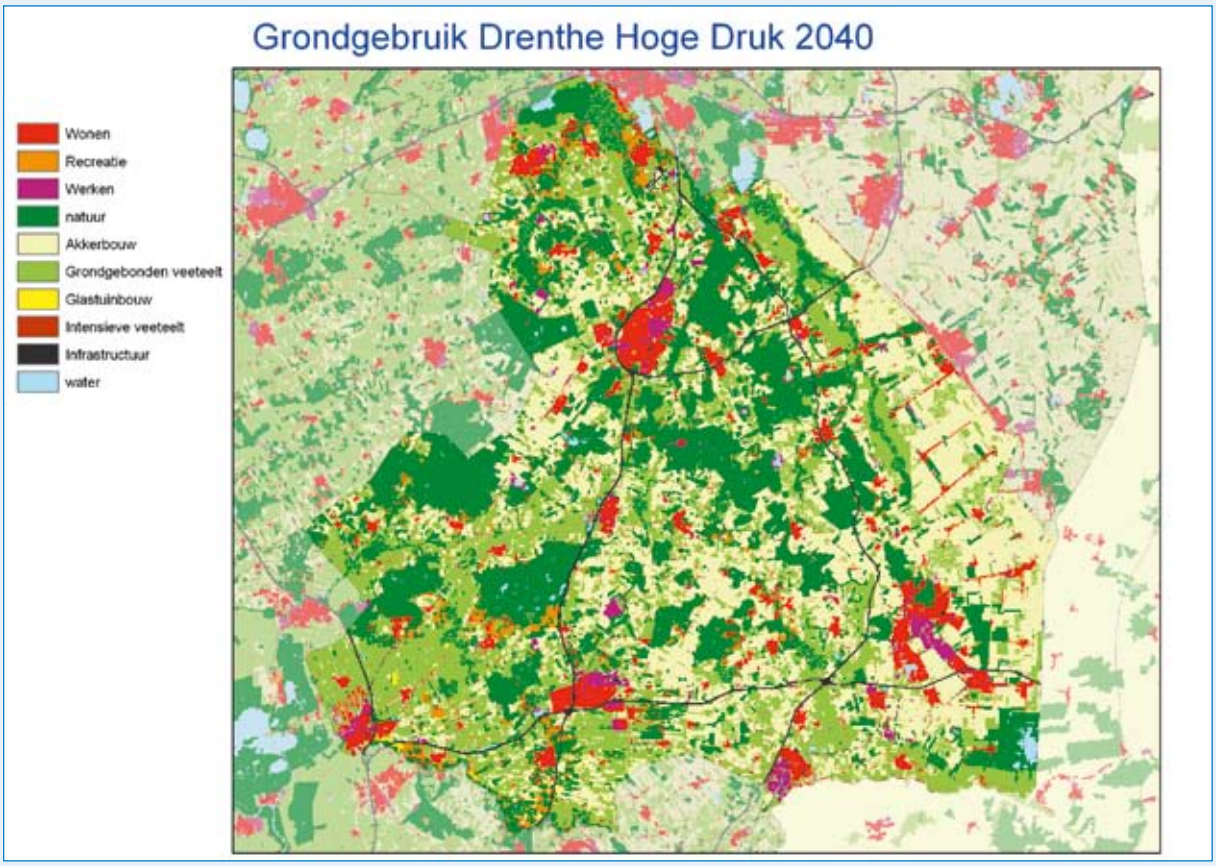


*Figuur 1.1 Kaartbeeld 'Nederland Later': Ruimtelijk beeld van de autonome ontwikkeling van Drenthe in 2040 bij voortzetting POPII-beleid op basis van modelberekeningen bij het hoge drukscenario.*

## 1.4 M.e.r.-procedure

Het doel van een milieueffectrapportage (m.e.r.)[1] is er voor te zorgen dat bij strategische keuzes met mogelijk belangrijke gevolgen voor het milieu, het milieubelang volwaardig wordt afgewogen op basis van goede informatie. De provincie Drenthe heeft ervoor gekozen de m.e.r.-procedure in de context van een duurzame ontwikkeling te plaatsen en deze te integreren in de duurzaamheidbeoordeling. Daarmee heeft deze duurzaamheidbeoordeling de status van een planMER.

Een plan-m.e.r. staat niet op zichzelf maar is gekoppeld aan de besluitvorming over de Omgevingsvisie en de procedure die daarvoor moet worden doorlopen. De procedure is gestart met de publicatie van een openbare kennisgeving van het voornemen om een plan-m.e.r.-procedure te doorlopen (publicatie 25 mei 2009 Dagblad van het Noorden). Vervolgens zijn bestuursorganen en belanghebbenden die met de uitvoering van het plan te maken kunnen krijgen, en de Commissie voor de milieueffectrapportage, geraadpleegd over de reikwijdte en het detailniveau van het op te stellen plan-milieueffectrapport (zie bijlage 1). De provincie Drenthe heeft de binnengekomen adviezen zoveel mogelijk bij de het opstellen van de duurzaamheid-beoordeling betrokken.

[1] *In deze notitie wordt, zoals gebruikelijk, de afkorting plan-m.e.r. gebruikt voor de procedure en de afkorting planMER voor het rapport waarin de resultaten worden beschreven.*

Deze duurzaamheidbeoordeling is gelijktijdig met de ontwerp Omgevingsvisie gepubliceerd. Iedereen kan zienswijzen indienen op zowel de duurzaamheidbeoordeling als de ontwerpvisie. Tevens wordt de Commissie voor de milieueffectrapportage gevraagd een advies over de juistheid en volledigheid van de beoordeling uit te brengen.

In de definitieve Omgevingsvisie wordt gemotiveerd hoe met de resultaten van de duurzaamheidbeoordeling, de milieugevolgen, inspraakreacties en adviezen is omgegaan. Verder wordt in het definitieve document vastgesteld wat en wanneer er geëvalueerd en gemonitord moet worden, zodat de provincie in de loop van de planperiode aanvullende maatregelen kan treffen om de gevolgen voor het milieu te beperken.

### 1.5 Uitgangspunten duurzaamheidbeoordeling

Omdat het te complex is om de gehele ontwerp Omgevingsvisie op duurzaamheid te beoordelen, zijn enkele keuzes gemaakt en uitgangspunten gehanteerd om tot een uitvoerbare aanpak te komen:

**1.** Alleen de beleidsuitspraken waarvoor redelijkerwijs voorspellingen kunnen worden gedaan over de beïnvloeding van de fysieke leefomgeving, en die een zekere mate van concreetheid hebben, zijn meegenomen in de beoordeling.

**2.** De duurzaamheidbeoordeling richt zich op de ‘persistente problemen’ die mogelijk een opstakel vormen voor een duurzame ruimtelijke ontwikkeling (paragraaf 1.2), en de m.e.r.-plichtige onderdelen (zie tabel 2.1).

**3.** Op zich geldt de plan-m.e.r.-plicht niet alleen voor nieuwe beleidskeuzes. Ook als met het plan eerder gemaakte keuzes opnieuw worden vastgesteld, kan plan-m.e.r.-plicht aan de orde zijn. Het opnieuw opnemen kan immers worden beschouwd als een heroverweging, waarbij opnieuw sprake kan zijn van kaderstelling. Dat voor deze keuzes reeds een plan-m.e.r.-procedure is doorlopen hoeft daarbij ook niet van belang te zijn. Pas wanneer voor een dergelijke activiteit een Besluit m.e.r. is doorlopen en besluitvorming over het bestemmingsplan of vergunningverlening heeft plaatsgevonden, is plan-m.e.r. formeel niet meer aan de orde. In de ontwerp Omgevingsvisie is deze situatie voor een aantal beleidsonderdelen aan de orde. De eerder gemaakte keuzes zijn echter ongewijzigd overgenomen. Mede gebaseerd op het advies van de Commissie voor de m.e.r. is besloten deze beleidskeuzes in de duurzaamheidbeoordeling niet opnieuw aan de orde te stellen. In bijlage 2 is informatie over de betreffende beleidskeuzes en de uitgevoerde of lopende m.e.r.-procedures opgenomen.

**4.** Bij het zoeken naar redelijke alternatieven zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:
- Indien de ontwerp Omgevingsvisie voor een beleidsonderdeel alleen doelen vastlegt, zonder concrete activiteiten, locaties en inrichtingen, zijn strategische alternatieven ontwikkeld;
- Indien de ontwerp Omgevingsvisie voor een beleidsonderdeel activiteiten vastlegt, zonder concrete locaties en inrichtingen, zijn locatiealternatieven uitgewerkt;
- Indien de ontwerp Omgevingsvisie voor een beleidsonderdeel locaties aangeeft, zijn inrichtingsalternatieven uitgewerkt.

**5.** Voor het toetsen van het voorgestelde beleid en zinvolle alternatieven voor dit beleid, is het toetsingskader opgenomen in bijlage 3 gehanteerd.

**6.** De duurzaamheidbeoordeling moet voldoen aan de wettelijk inhoudelijke vereisten voor een planMER.

**Wettelijk inhoudelijke vereisten planMER**

- Inhoud en doelstellingen van de ontwerp Omgevingsvisie en de mogelijke relatie met andere plannen;
- Bestaande toestand van het milieu en de te verwachten ontwikkelingen als het plan niet zou worden uitgevoerd;
- Relevante beleidsdoelstellingen en de wijze waarop hiermee in het plan rekening is gehouden;
- Beschrijving van de mogelijk belangrijke nadelige milieugevolgen van zowel het plan als van redelijke alternatieven voor het plan, inclusief een motivering van de wijze waarop deze gevolgen zijn bepaald;
- Beschrijving van mogelijke gevolgen van het plan op Natura2000-gebieden;
- Een beschrijving van maatregelen die redelijkerwijs kunnen worden genomen om mogelijke belangrijke nadelige gevolgen voor het milieu te voorkomen, dan wel te beperken of ongedaan te maken.
- Een overzicht van leemten als gevolg van het ontbreken van kennis of informatie.
- De voorgenomen monitoringsmaatregelen.
- Een voor het algemeen publiek op begrijpelijke wijze geformuleerde samenvatting.

# 2. Autonome ontwikkelingen en beleidsvoorstellen ontwerp Omgevingsvisie

## 2.1 Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft de autonome ontwikkeling van Drenthe voor de aspecten die mogelijk een belemmering vormen voor een duurzame ruimtelijke ontwikkeling. Dat wil zeggen dat de situatie in 2020 wordt geschetst zonder uitvoering van het nieuwe beleid. De onderwerpen die achtereenvolgens aan bod komen zijn:

- Gevolgen van klimaatverandering
- Afname biodiversiteit
- Bereikbaarheid
- Behoud van ruimtelijke kwaliteit
- Duurzame energie en $CO_2$-reductie

Per onderwerp wordt het beleid uit de ontwerp Omgevingsvisie samengevat uiteengezet (zie ook samenvattende tabel 2.2) . De onderwerpen waarvoor niet valt uit te sluiten dat het nieuwe beleid onvoldoende antwoord geeft op de gesignaleerde problemen, worden samen met de m.e.r.-plichtige onderwerpen geselecteerd voor de duurzaamheidbeoordeling.

## 2.2 Klimaatverandering en water

### Autonoom

De klimaatverandering zal naar verwachting leiden tot een toename van de gemiddelde neerslag en een toename van de intensiteit van piekbuien, zowel in de zomer als in de winter. De winters in Drenthe zullen natter worden, de zomers naar verwachting droger. De verwachte toename van piekbuien maakt het weer minder voorspelbaar, en zal leiden tot grotere regionale en lokale verschillen. Het provinciale waterbeleid houdt al langere tijd rekening met de klimaatverandering. Water wordt zo veel mogelijk bovenstrooms in de beekdalen vastgehouden, waar mogelijk in natuurgebieden, zoals op het Dwingelderveld. Voor de extreme situaties zijn er waterbergingsgebieden aangewezen. Toch zal de klimaatverandering zonder extra inspanningen leiden tot wateroverlast in de laaggelegen gebieden en tot watertekort in de hoger gelegen delen en de veenkoloniale gronden. Met negatieve gevolgen voor landbouw en natuur.

### Ontwerp Omgevingsvisie

De provincie streeft naar een leefomgeving die de lange termijn veranderingen in het klimaat en weersextremen kan opvangen. Een klimaatbestendig watersysteem speelt daarbij een cruciale rol. Vandaar dat het thema water in de ontwerp Omgevingsvisie een belangrijke plaats inneemt. Veel aandacht gaat uit naar het voorkomen van wateroverlast. Het beekdalenbeleid (het zoveel mogelijk bovenstrooms vasthouden van neerslag in de beekdalen, bij voorkeur in natuurgebieden) uit POP II wordt versterkt voortgezet.
Ten aanzien van watertekort en het gebruik van grondwater is een innovatieve grondwatervisie ontwikkeld, waarin het Drents plateau een belangrijke rol speelt ('De Waterfabriek'). Deze visie zal in de komende periode worden uitgewerkt.
Het grondwaterbeheer voor de verdroogde TOP-natuurgebieden richt zich op het hydrologisch herstel van deze gebieden.

De vraag is of het voorgestelde waterbeleid een afdoende antwoord geeft op de mogelijke gevolgen van klimaatverandering. In hoofdstuk 3 wordt daarom dieper op het vraagstuk ingegaan.

## 2.3 Afname biodiversiteit

### Autonoom

Wereldwijd neemt de soortenrijkdom steeds verder af. Om het verlies aan biodiversiteit te stoppen en zo mogelijk te herstellen en te ontwikkelen, is in 1990 in Nederland het concept van de Ecologische Hoofdstructuur geïntroduceerd, met als doel de kwalitatief hoogwaardige natuurgebieden te vergroten en te verbinden. De provincies moeten ervoor zorgen dat de EHS in 2018 gerealiseerd is. Drenthe heeft thans 80% van de taakstelling gehaald en de verwachting is dat de provincie de EHS tijdig gerealiseerd zal hebben (Natuurbalans 2009).

Echter, de huidige EHS in Drenthe is versnipperd, met als consequentie dat de ruimtelijke samenhang voor diersoorten niet optimaal is. Door de vele losliggende gebiedjes grenst er relatief veel landbouwgrond aan de EHS, waardoor op relatief veel landbouwgrond gebruiksbeperkingen rusten.

Ook de milieucondities in de natuurgebieden zijn nog niet optimaal. Dit geldt vooral voor de (grond) waterafhankelijke natuur. Maar ook de achtergrond depositie van verzurende en vermestende stoffen is zo groot dat de haalbaarheid en handhaafbaarheid van de huidige natuurdoelen ook op termijn in geding is. Daarnaast zullen door klimaatverandering de soortensamenstelling, de structuur en het functioneren van ecosystemen veranderen, met mogelijke gevolgen voor de haalbaarheid van instandhoudingsdoelstellingen.

### Ontwerp Omgevingsvisie

De provinciale ambitie is de biodiversiteit in Drenthe te behouden en te versterken. Om betere randvoorwaarden voor de biodiversiteit te beiden, stelt de provincie in de ontwerp-Omgevingsvisie voor om de Ecologische Hoofdstructuur meer robuust te maken. Kleine losliggende natuurgebiedjes en enkele ecologische verbindingszones verliezen de EHS-status. Daar staat tegenover dat andere verbindingen worden versterkt en natuurgebieden worden vergroot waardoor meer ruimtelijke samenhang ontstaat. Met het concept 'klimaatmantels', wil de provincie kwetsbare delen van de EHS meer klimaatbestendig maken. Dit concept zal in de komende periode verder worden uitgewerkt. Met voortzetting van het ammoniakbeleid en het grondwaterbeleid voor de meest verdroogde natuurgebieden (TOP-gebieden) wordt gewerkt aan een verdere verbetering van de milieucondities. De verantwoordelijkheid voor natuur buiten de EHS wordt bij de gemeenten neergelegd.

Het realiseren van de robuuste EHS kan gepaard gaan met functiewijzigingen van landbouw in natuur. Het gaat daarbij om maximaal 500 hectare extra ten opzichte van huidige EHS. Indien er sprake is van 125 ha functiewijziging of meer kan m.e.r.-plicht aan de orde zijn (Cat C/D 9 Besluit m.e.r.). In de gebieden die de provincie aan de EHS wil toevoegen, zal maximaal 500 hectare aan EHS-gronden worden verworven. Deze verwerving geschiedt op basis van vrijwilligheid. Daardoor valt op voorhand niet te zeggen of en waar er sprake zal zijn van functiewijziging van 125 hectare of meer. Het beleidsvoornemen wordt daarom onvoldoende concreet geacht om onder de m.e.r.-plicht te vallen.

In hoofdstuk 4 wordt dieper ingegaan op de betekenis van het voorgestelde beleid in relatie tot de ambitie om de biodiversiteit te behouden en te versterken.

## 2.4 Mobiliteit en bereikbaarheid

### Autonoom

Als gevolg van een dunbevolkt landelijk gebied, relatief grote afstanden en een grofmazig netwerk is in Drenthe een grote afhankelijkheid van de auto ontstaan. De excentrische ligging van de stedelijke woon- en werkgebieden ten opzichte van treinstations is een belangrijke oorzaak van de onderontwikkeling van bereikbaarheid per spoor. Files in de spitsperioden op de stedelijke ontsluitingswegen en hoofdinfrastructuur nemen toe in frequentie en duur. De automobiliteit en daarmee de files zullen naar verwachting door autonome groei verder toenemen.

### Ontwerp Omgevingsvisie

De provincie streeft naar een veilige, duurzame en goede (internationale) bereikbaarheid voor wonen, werken en recreëren. Het provinciaal bereikbaarheidsbeleid is verwoord in het Provinicaal Verkeers- en vervoersplan (PVVP 2007) dat integraal onderdeel uit maakt van de ontwerp Omgevingsvisie. Centraal in dit beleid staat het concentreren van woon- en werklocaties in stedelijke gebieden rond hoofdinfrastructuur en OV-voorzieningen en het structurerend laten doorwerken van infrastructuur voor keuzes in ruimtelijke ontwikkelingen. Meer concreet worden in het stedelijk netwerk Groningen-Assen mogelijkheden gezien om de OV-bereikbaarheid te verbeteren. Bijvoorbeeld met de aanleg van een regiotram vanuit Groningen richting Assen, het intensiever gebruiken van het bestaande spoor en/of de ontwikkeling van een slim HOV-bussysteem. Hierbij komt de ontwikkeling van een transferium ter hoogte van de Punt in beeld. Ook de ontwikkeling van HOV-buslijnen tussen Roden, Leek en Groningen dragen bij aan een betere OV-bereikbaarheid in dit stedelijk netwerk. Met het RSP[2]-project Florijn-as in Assen zullen diverse aanpassingen aan de rijks- en gemeentelijke infrastructuur bijdragen aan een betere bereikbaarheid. Ook Zuidoost Drenthe staat met de uitvoering van RSP-projecten aan de vooravond van een duurzame ruimtelijk-economische structuurversterking en een betere voorwaardeschappende bereikbaarheid. Het gaat hierbij onder andere om de verbetering van de spoorverbinding met Zwolle en Twente en het verbeteren van de stedelijke autobereikbaarheid.

De beleidskeuze om in de komende periode de mogelijkheden voor de realisatie van een regiotram en de ontwikkeling van een transferium in de nabijheid van het Natura2000-gebied Drentsche Aa nader te verkennen is m.e.r.-plichtig (cat C 2.2 van het Besluit m.e.r.). Daarom wordt in hoofdstuk 5 nader ingegaan op deze mogelijke ontwikkeling.

## 2.5 Behoud van ruimtelijke kwaliteit bij sociaal-economische ontwikkelingen

### Autonoom

De ruimtelijke kwaliteit in Drenthe is hoog. Het tot dusver gevoerde ruimtelijk beleid heeft ertoe geleid dat ontwikkelingen nauwelijks los van de ondergrond en los van de cultuurhistorische basis hebben plaatsgevonden. Er is evenwicht tussen stad en platteland, tussen rust en dynamiek, tussen historie en heden. Het Drentse landschap is rijk aan herinneringen aan vroegere bewoning, kent karakteristieke bebouwingspatronen en borgt hoge natuurwaarden en een relatief goede milieu- en leefomgevingkwaliteit. In Drenthe kan nog steeds openheid, ruimte, stilte en duisternis worden ervaren. Aspecten die in de rest van het land steeds zeldzamer worden en door de inwoners van Drenthe sterk worden gewaardeerd. In de autonome situatie, bij voortzetting van POPII-beleid, zal de ruimtelijke kwaliteit op een hoog niveau blijven. Enerzijds door de relatief beperkte behoefte aan woningbouw en nieuwe bedrijventerreinen, anderzijds door de beschermende werking van het provinciale POP II-beleid (POP II-evaluatie).

[2] *RSP staat voor Regiospecifiek Pakket en betreft een pakket economische en mobiliteitsprojecten waarvoor het Noorden geld van het Rijk heeft ontvangen als alternatief voor het niet doorgaan van de Zuiderzeelijn. Afspraken over de besteding van dit geld zijn vastgelegd in het convenant 'Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn'.*

## Ontwerp Omgevingsvisie

In de ontwerp Omgevingvisie heeft het begrip ruimtelijke kwaliteit een centrale rol. Feitelijk stelt de provincie dat alle ruimtelijke ontwikkelingen gepaard moeten gaan met ruimtelijke kwaliteit; het behouden en koesteren van kernkwaliteiten, aandacht voor milieu- en leefomgevingskwaliteit en zorgvuldig ruimtegebruik. De kernkwaliteiten die van provinciaal belang worden geacht (rust, ruimte, natuur, landschap en oorspronkelijkheid) zijn neergedaald op de Kernkwaliteiten kaart. Indien een initiatief gevolgen heeft voor één van deze kernkwaliteiten, is provinciale betrokkenheid aan de orde. De provincie wil in die gevallen meedenken over hoe de gewenste ontwikkeling gepaard kan gaan met behoud of mogelijk versterking van de kernkwaliteiten. Kernkwaliteiten die niet op de kaart zijn aangegeven, of die vallen binnen de bebouwde kom, vallen primair onder de verantwoordelijkheid van de gemeente. De provincie vertrouwt erop dat de Drentse gemeenten deze verantwoordelijkheid serieus nemen.
Om zorgvuldig ruimtegebruik te bevorderen hanteren de provincie daar waar mogelijk het denkmodel van de SER-ladder. Ook wordt gestreefd naar bundeling van wonen, werken en infrastructuur en wil de provincie samen met de gemeenten werken aan visies op stadsrandzones, hoogbouw en beeldkwaliteitsplannen voor werklocaties. Om de beleving van het landschap vanaf enkele wegen te behouden, heeft de provincie wegpanorama's benoemd.

De woningbouwopgave en de uitleg van nieuwe bedrijventerreinen tot 2020 is relatief gering.
In de komende jaren is er nog vraag naar ca 22.000 woningen, verdeeld over Noord Drenthe (11.800), Zuidoost Drenthe (5.100) en Zuidwest Drenthe (5.100). Ten opzichte van POP II betekent dat er in Noord-Drenthe meer ruimte ontstaat om te bouwen en dat in de rest van Drenthe slim geschrapt moet worden in de bouwprogramma's. De woningbouwopgave kan voor een aanzienlijk deel met de bestaande 'harde'[3] plannen worden ingevuld. Van de zachte plancapaciteit in Zuid Drenthe zal een deel niet nodig zijn. In de ontwerp Omgevingsvisie kiest de provincie ervoor om samen met de gemeenten tot regionale visies op en regionale afspraken over woningbouw te komen. In de Omgevingsvisie worden geen uitspraken over woningbouwlocaties gedaan. Wel ondersteunt de provincie de woningbouwplannen die zijn opgenomen in het intergemeentelijk structuurplan Roden-Leek. Voor dit plan is een m.e.r.-procedure doorlopen (zie bijlage 2).

Uit een analyse naar de vraag naar en het aanbod van bedrijventerreinen blijkt dat in de regio Groningen-Assen behoefte is aan de ontwikkeling van 110 tot 125 ha nieuw bedrijventerrein. Hierbij denkt de provincie aan de ontwikkeling van een bedrijventerrein in Assen-Zuid (is bemerd, zie bijlage 2) In Zuidwest-Drenthe is ruim voldoende aanbod om de vraag tot 2020 te kunnen invullen. Rond Emmen en Coevorden is het huidige aanbod onvoldoende, maar met ontwikkelingen op het Duitse deel van het Europark en het aanbod en de planvorming in Hardenberg (provincie Overijssel), kan momenteel niet worden bepaald waar uitbreiding van nieuwe bedrijventerreinen nodig is.
De landbouw krijgt in de ontwerp Omgevingsvisie in de 'robuuste landbouwgebieden' ruimte voor schaalvergroting en meer geïndustrialiseerde vormen van landbouw. Ook gaat de provincie onderzoeken of het clusteren van verschillende agroproductieketens op bijvoorbeeld Agroparken[4] een wenselijke ontwikkeling voor de Drentse land- en tuinbouwsector kan zijn. In de zogenoemde multifunctionele gebieden (gebieden met een doorgaans hoge landschappelijke kwaliteit, waar meerdere functies (landbouw, natuur, water naast elkaar voorkomen), stelt de provincie beperkingen aan het bouwvlak van agrarische bedrijven.

*[3] Onder 'harde plancapaciteit' worden de plannen verstaan waarvoor een bouwvergunning is verleend kan worden, met uitwerkingsplicht en vastgesteld door de gemeenteraad. Plannen die in voorbereiding of potentieel zijn worden tot de 'zachte plancapaciteit' gerekend.*
*[4] De beleidsuitspraken in de ontwerp Omgevingsvisie wordt onvoldoende concreet geacht om op grond van Cat C11.2 van het Besluit m.e.r. onder de m.e.r.-plicht te vallen.*

Voor nieuwe grootschalige verblijfsrecreatieve initiatieven is in de ontwerp Omgevingsvise een ontwikkelingsgebied aangegeven. Voor nieuwe grootschalige dagrecreatie vormen Zuidoost-Drenthe en het gebied rond het TT-circuit speerpunt gebieden[5]. De markt wordt uitgedaagd om nieuwe, aansprekende concepten te komen, die passen bij de kernkwaliteiten en die de ruimtelijke kwaliteit versterken. De ontwerp Omgevingsvisie ondersteunt de verplaatsing van de Dierentuin in Emmen waarvoor momenteel een m.e.r.-procedure wordt doorlopen (zie bijlage 2).

Al met al wordt het voorgestelde beleid in de ontwerp Omgevingsvisie voldoende geacht om de landschapskwaliteit van Drenthe te behouden en zo mogelijk te versterken.

## 2.6 Energievoorziening en $CO_2$-emissie

### Autonoom

Nederland wordt in toenemende mate afhankelijk van de import van fossiele brandstoffen waarvan de voorraden in hoog tempo afnemen. Ook is het verbruik van fossiele brandstoffen een primaire oorzaak van de verhoogde $CO_2$-concentraties in de atmosfeer. Het schaarser en op termijn duurder worden van fossiele brandstoffen zal de nodige sociaal-economische gevolgen hebben. Bij voortzetting van het huidige beleid (uitvoering programma Klimaat en Energie) zullen diverse klimaat- en energiemaatregelen worden gerealiseerd. De huidige en de voorziene prijs voor fossiele energie maakt echter dat de markt voor duurzame energie in veel gevallen nog niet zomaar van de grond komt.

### Ontwerp Omgevingsvisie

De provincie streeft naar een betrouwbare en betaalbare energievoorziening met een beperkte uitstoot van broeikasgassen. De provincie wil in 2020 20% duurzame energie en 30% $CO_2$-reductie ten opzicht van 1990 realiseren. Met de ontwerp Omgevingsvisie zet de provincie in op energie- en klimaatmaatregelen die passen bij Drenthe; energie uit biomassa (bijv. stimuleren co-vergistingsinstallaties bij agrarische bedrijven), bodemenergie en energiebesparing in de bebouwde omgeving. Met betrekking tot wind wil de provincie in 2020 60 MW aan opgesteld vermogen gerealiseerd hebben. Daarnaast zet de provincie zich in voor het op orde krijgen van de energie-infrastructuur.

Het realiseren van een windturbinepark en het gebruik van de (diepe)ondergrond voor energiedoeleinden zijn m.e.r.-plichtige onderwerpen (categorien C/D 17, C18.5, C/D 22 Besluit m.e.r.). Ook is het maar de vraag of de klimaat- en energiedoelstellingen met het voorgestelde beleid gehaald kunnen worden. Daarom wordt in hoofdstuk 6 dieper op dit onderwerp ingegaan.

[5] *Deze beleidsuitspraak wordt onvoldoende concreet geacht om onder de m.e.r.-plicht te kunnen vallen (Cat C/D 10.1).*

*Tabel 2.1 Overzicht m.e.r.-plichtige beleidskeuzes uit de ontwerp Omgevingsvisie*

| Onderwerp | Categorie Besluit m.e.r. |
|---|---|
| Regiotram | Cat. C2.2 : De aanleg van een boven- of ondergrondse spoorweg, vrijliggende busbaan, zweefspoor of andere bijzondere constructie, in gevallen waarin het gaat om een tracélengte van 5 km of meer buiten de bebouwde kom in een gevoelig gebied of bufferzone. |
| Transferium bij de Punt | Mogelijk significante gevolgen voor Natura2000 gebied de Drentsche Aa. |
| Windturbinepark in Zuid-oost Drenthe | Cat. D 22.2: De oprichting van één of meer met elkaar samenhangende installaties voor de opwekking van elektriciteit door middel van windenergie, in gevallen waarin de activiteit betrekking heeft op een gezamenlijk vermogen van 15 megawatt (elektrisch of meer) of 10 molens of meer. |
| Gebruik van de (diepe) ondergrond | De categorieën C/D 17 en C 18.5 (aardolie en aardgaswinning, diepboringen, het in de diepe ondergrond brengen van niet-gevaarlijke afvalstoffen) |

| | Wat willen we bereiken (ambities en doelen) | Wat gaan we daarvoor doen (beleid en uitvoering) | Tot welke concrete fysiek-ruimtelijke ingrepen kan dit leiden |
|---|---|---|---|
| Klimaat-verandering | Een leefomgeving die de lange termijn veranderingen in het klimaat en weersextremen kan opvangen. | - Versterkt voortzetten beekdalenbeleid, water bovenstrooms vasthouden, geen kapitaalintensieve functies in de beekdalen<br>- Uitwerken grondwatervisie 'Waterfabriek'<br>- Uitwerking concept 'klimaatmantel'<br>- Ontwikkelen strategie veenoxidatie/maaivelddaling | Herinrichting beekdalen Oude Vaart, Hunze, Loodiep<br>Peilverhoging beekdalen en hogere grondwaterstand onder het Drents plateau |
| Biodiversiteit | Behoud en versterken biodiversiteit | - Realiseren robuuste EHS. Snippers en verbindingen eraf, gebieden vergroten en verbindingen versterken<br>- Uitwerking concept 'klimaatmantel'<br>- Verbeteren milieucondities natuur (verdrogingsbestrijding en ammoniakbeleid) | Functiewijziging landbouw natuur |
| Bereikbaarheid | Veilige, duurzame en goede (internationale) bereikbaarheid voor wonen, werken en recreëren. | Uitvoeren PVVP<br>Uitvoeren RSP | - Mogelijke aanleg regiotram na 2020, ontwikkeling innovatief bussysteem en/of intensiever gebruik bestaand spoor met bij de Punt<br>- RSP Assen: aanpassing rijks- en gemeentelijke infrastrucuur,<br>- RSP Emmen en Coevorden: Aanpassen gemeentelijke infrastructuur en verbeteren aansluitingen provinciale wegen N381 en N34, partiele verdubbeling regionaal spoor Zwolle-Emmen. |
| Aantasting ruimtelijke kwaliteit | Ontwikkelingen stimuleren, en wel op zo'n manier dat ze een bijdrage leveren aan de ruimtelijke kwaliteit van Drenthe. | - Behoud provinciale kernkwaliteiten (kernkwaliteitenkaart).<br>- Aansturen op zorgvuldig ruimtegebruik (toepassen SER-ladder en bundelingsbeleid)<br>- Uitvoeren taken milieu- en leefomgevingskwaliteit<br>- Inzetten op herstructurering bedrijventerreinen en inbreiding woningbouw<br>- Wegpanorama's, behoud beleving landschap vanaf wegen.<br>- Beperking omvang bouwvlak landbouw in multifunctionele gebieden<br>Samen met gemeenten ontwikkelen van:<br>- Programma voor stadsrandzones<br>- Beeldkwaliteitplan bedrijventerreinen<br>- Visie op hoogbouw<br>- Werken in samenwerkingsverband 'Mooi Drenthe' | Relatief beperkte woningbouw (22.000 woningen) en relatief beperkte uitbreiding bedrijventerreinen (ca 110 ha Assen Zuid).<br><br>Mogelijk ontwikkeling grotere bouwvlakken agrarische bedrijven<br>Mogelijke ontwikkeling agrofoodparken<br><br>Mogelijk ontwikkeling dag- en verblijfsrecreatieve voorzieningen |
| Duurzame energie-voorziening en CO2-reductie | Een betrouwbare en betaalbare energievoorziening met een beperkte uitstoot van broeikasgassen<br><br>30% $CO_2$-reductie in 2020 tov 1990<br>20% duurzame energie in 2020<br>2% energie-efficiency per jaar | - Benutten van mogelijkheden duurzame energieopwekking- en verbeteren van de distributie.<br>- Stimuleren bodemenergie en gebruik van de ondergrond voor opslag aardgas, groen gas en/of CO2<br>- 60 MW windenergie in 2020<br>- Terugdringen veenoxidatie | - Windturbinepark 60 MW Emmen-Coevorden<br>- Ontwikkeling biomassa-installaties bij landbouwbedrijven, op agrofoodparken en op Energie Transitieparken<br>- Nieuwe energieinfrastructuur (gas en elektriciteit)<br>- Gebruik van de ondergrond (WKO, Aardwarmte, Opslag aardgas, groen gas, en CO2) |

*Tabel 2.2. Overzicht ambities en voorgesteld beleid ontwerp Omgevingsvisie*

# 3. Klimaatverandering en water

## 3.1 Inleiding

Verwacht wordt dat de klimaatverandering over een periode van 20 tot 30 jaar echt merkbaar zal zijn. In Drenthe zal de klimaatverandering naar verwachting vooral effect hebben op de functies landbouw en natuur. Het functioneren van het watersysteem speelt daarbij een cruciale rol. De provincie Drenthe vindt het belangrijk te anticiperen op de klimaatverandering en heeft het waterbeleid daarom een prominente plek in de ontwerp Omgevingvisie gegeven.

Dit hoofdstuk gaat in op de gevolgen van klimaatverandering voor Drenthe en het voorgenomen klimaat-adaptatiebeleid in ontwerp Omgevingsvisie, waarbij de nadruk op het voorgestelde waterbeleid ligt. In paragraaf 3.4 wordt beoordeeld of het voorgestelde beleid in voldoende mate anticipeert op de mogelijke gevolgen van klimaatverandering.

## 3.2 Autonome ontwikkeling: gevolgen van klimaatverandering voor Drenthe

### Meteorologische ontwikkelingen

Het KNMI heeft onderzocht hoe het klimaat in Nederland zich zal gaan ontwikkelen. De verwachting is dat de temperaturen gaan stijgen en dat er in de winter meer neerslag gaat vallen. Er is nog geen eenduidige voorspeling voor de zomer: die kan zowel natter als droger worden. Tevens is nog niet goed te voorspellen wanneer en hoe snel de veranderingen zullen optreden (KNMI, 2006). Wel is er volgens een recente studie van het KNMI in Nederland sprake van een veel snellere opwarming dan verwacht. Het KNMI komt voor Nederland uit op een opwarming van 1,7 ± 0,3 oC sinds 1900, ruim twee keer zo snel als wereldwijd (KNMI 2009).

Op basis van het onderzoek van het KNMI zijn voor Drenthe inschattingen gemaakt van de gevolgen van de klimaatverandering voor het aantal tropische dagen (figuur 3.1) en de neerslag (figuur 3.2) (Klimaat-schetsboek Drenthe en Groningen).

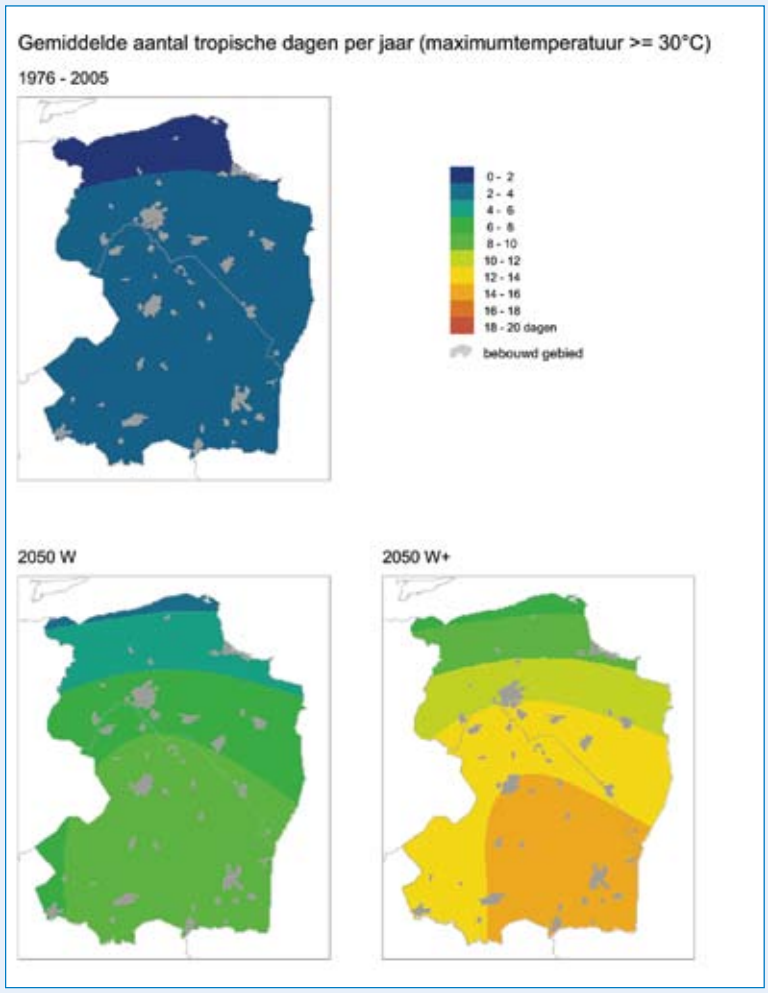


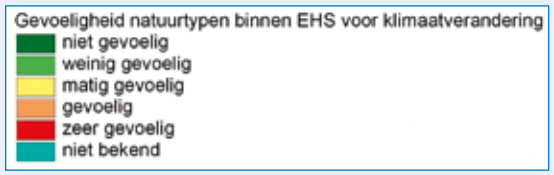


*Figuur 3.4 Gevoeligheid natuurtypen binnen EHS voor klimaatverandering (Effecten van klimaatverandering op landbouw en natuur, rapport 182; Plant Research International B.V.; Wageningen)*

*Figuur 3.1 Gemiddeld aantal tropische dagen (> 30 oC) per jaar (gemiddelde in periode 1976-2005, scenario 2050W en 2050 W+).*[1]

[1] *Het KNMI heeft vier scenario's ontwikkeld: G: Gematigd: 1oC temperatuurstijging op aarde in 2050 t.o.v. 1990, geen verandering in luchtstromingspatronen West Europa. G+: Gematigd +: 1 oC temperatuurstijging op aarde in 2050 t.o.v. 1990 + winters zachter en natter door meer westenwind + zomers warmer en droger door meer oostenwind. W: Warm: 2 oC temperatuurstijging op aarde in 2050 t.o.v. 1990 geen verandering in luchtstromingspatronen West Europa.W+: Warm +: 2 oC temperatuurstijging op aarde in 2050 t.o.v. 1990 + winters zachter en natter dor meer westenwind + zomers warmer en droger door meer oostenwind.*
*De scenario's W: (omschrijving) en W+ (omschrijving) voor Drenthe zijn hier gepresenteerd. Deze worden momenteel als de meest waarschijnlijke scenario's beschouwd. .*

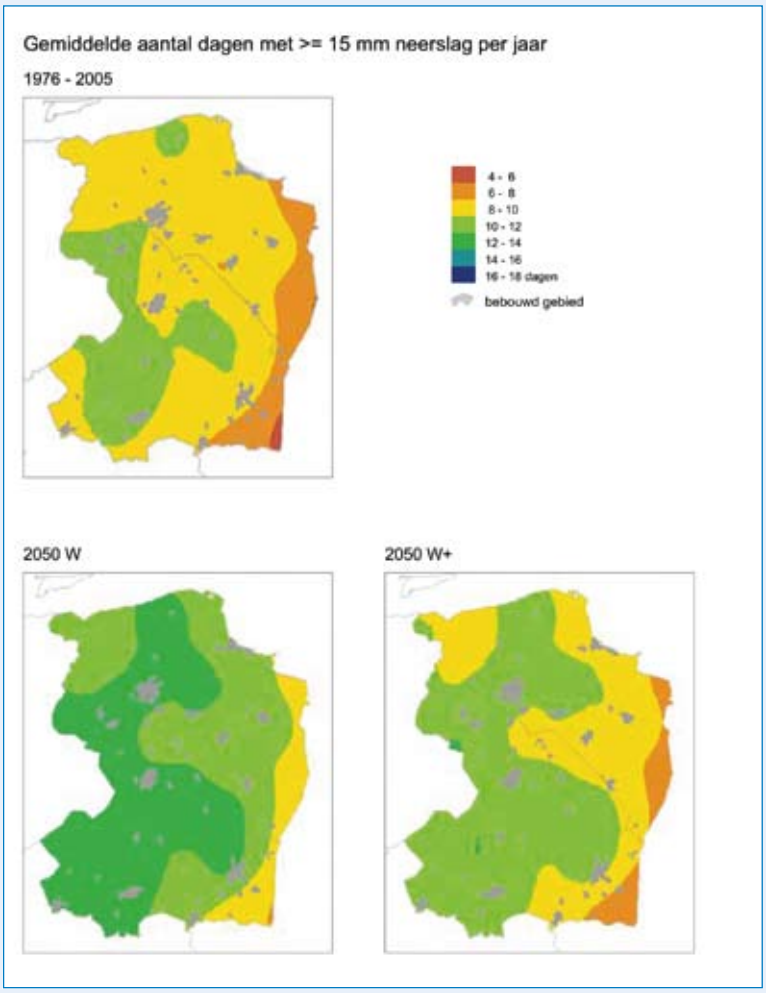


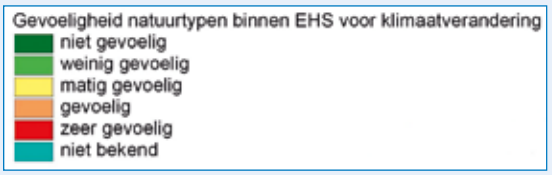


*Figuur 3.4 Gevoeligheid natuurtypen binnen EHS voor klimaatverandering (Effecten van klimaatverandering op landbouw en natuur, rapport 182; Plant Research International B.V.; Wageningen)*

*Figuur 3.2 Gemiddeld aantal dagen met meer dan 15 mm neerslag per jaar (gemiddelde in periode 1976-2005, scenario 2050W en 2050 W+).*

## Gevolgen voor Drenthe

In diverse studies zijn uitspraken gedaan over de mogelijke gevolgen van deze meteorologische ontwikkelingen voor Drenthe. De landbouw zal naar verwachting in toenemende mate te maken krijgen met schade door vernatting, verdroging, ziekten, plagen en het optreden van extreme situaties, zoals hagelbuien, onweer en harde wind. Figuur 3.3 geeft aan dat landbouwgewassen vooral in het oostelijk deel van Drenthe, waaronder het Veenkoloniale akkerbouwgebied, gevoelig worden geacht voor de gevolgen van klimaatverandering.

### 3.3 Voorgenomen beleid t.a.v. klimaatadaptatie

De provincie Drenthe streeft naar een leefomgeving die de lange termijn veranderingen in het klimaat en weersextremen kan opvangen. In de ontwerp Omgevingsvisie wordt met name via het waterbeleid ingespeeld op de gevolgen van klimaatverandering. De klimaatmaatregelen zijn zo gekozen, dat deze in alle klimaatscenario's zinvol lijken. Voor de aspecten met een grote mate van onzekerheid wordt ingezet op nader onderzoek.

Het beekdalenbeleid wordt versterkt voortgezet, waarbij water in de beekdalen meer ruimte krijgt. Daarbij wordt water zoveel mogelijk bovenstrooms, het liefst in geschikte hooggelegen natuurgebieden, vastgehouden, en worden kapitaalintensieve functies in de beekdalen geweerd. Het realiseren van de wateropgave vóór 2015 is daarbij als uitgangspunt gehanteerd (Nationaal Bestuursakkoord Water), evenals de normering regionale wateroverlast. Voor beekdalen met een landbouwfunctie kan bijvoorbeeld een relatief smalle zone (enkele tientallen meters tot 100 a 200 meter) als een zogenaamd winterbed worden ingericht, waar jaarlijks inundatie kan optreden.

Voor de onderstaande beekdalen zijn voor de komende periode de volgende opgaven aan de orde:

- Oude Vaart, ter hoogte van Ansen: inrichting voor natuur en vasthouden van water om daarmee natuurgebieden te verbinden en de wateropgave in het stroomgebied van de Oude Vaart en de Wold Aa te realiseren;
- Het Hunzebeekdal: onderzoek naar de mogelijkheden van grondwaterwinning in combinatie met het vasthouden van water;
- Loodiep: onderzoek naar de ontwikkeling van een nieuw beekdal ten westen van Coevorden.

Waar het vasthouden van water niet toereikend is, zijn of worden benedenstrooms waterbergingsgebieden ingericht, die grote hoeveelheden water kunnen bergen. Hierdoor wordt schade tengevolge van wateroverlast beperkt. Op basis van de huidige klimaatscenario's wordt verwacht dat de waterbergingsgebieden in Zuid-Drenthe tot 2050 kunnen voorzien in de wateropgave. Voor de waterbergingsgebieden in Noord-Drenthe wordt, samen met de provincie Groningen en de waterschappen, geïnventariseerd of, en zo ja, welke maatregelen nodig zijn om in 2050 klimaatbestendig te zijn.

Om overstroming te voorkomen worden de regionale keringen, voor zover dat in een beperkt aantal situaties nog niet het geval is, op voldoende hoogte gebracht, zodat ze voldoen aan de gestelde normen.

Ten aanzien van watertekort en het gebruik van grondwater is een innovatieve grondwatervisie ontwikkeld, waarin het Drents plateau een belangrijke rol speelt. Het is de bedoeling om zoveel mogelijk grondwater vast te houden onder het Drents Plateau. Dit grondwater kan gebruikt worden voor diverse toepassingen. Door de grondwaterpeilen op het Plateau te verhogen, zullen zowel landbouw als natuur minder snel last krijgen van droogte en ontstaan er meer mogelijkheden om grondwater te gebruiken in tijden van langdurige droogte. Hoe dit in de praktijk vormgegeven kan worden, moet nog worden uitgewerkt.

De waterhuishouding in de gebieden met de functie natuur wordt afgestemd op de natuurdoelen. Met de realisatie van een robuuste EHS met grotere eenheden natuur en goede onderlinge verbindingen wordt o.a. gestreefd naar een meer klimaatbestendige EHS (zie ook hoofdstuk 4). Het in 1990 in gang gezette anti-verdrogingsbeleid (nu TOP-beleid) is gericht op het hydrologische herstel van de verdroogde natuurgebieden.

Ook gaat de provincie nader invulling geven aan het concept 'klimaatmantels'. Er zijn zes gebieden aangewezen, die als buffergebied kunnen bijdragen aan het klimaatbestendig maken van met name de EHS, zonder dat deze gebieden zelf de functie natuur krijgen. In deze gebieden is vooral ruimte voor water, landschap, recreatie en extensieve vormen van landbouw.

De waterhuishouding in de gebieden met de functie landbouw wordt afgestemd op de optimale productie-omstandigheden voor de landbouw. Om watertekorten in de landbouw te voorkomen wordt in de huidige situatie water uit het IJsselmeer aangevoerd. Door de gevoeligheid van de Veenkoloniën voor droogte, juist daar waar de provincie de landbouw de ruimte wil geven, neemt het belang van voldoende wateraanvoer in de zomer in de toekomst toe. Beregening uit grondwater is toegestaan onder voorwaarden. Samen met de waterschappen wordt onderzoek uitgevoerd naar het efficiënt vasthouden van water in combinatie met slimme inzet van beregening met behulp van sensortechnologie.

*Tabel 3.1: Samenvatting klimaatmaatregelen ontwerp Omgevingsvisie*

| Gevolgen Klimaat | Maatregelen natuur | Maatregelen Landbouw |
|---|---|---|
| Droogte | Verdrogingsbeleid (TOP)<br>Ontwikkeling robuuste EHS<br>Vergroten grondwatervoorraad<br>Klimaatmantels | Wateraanvoer vanuit het IJsselmeer<br>Mogelijkheden voor beregening<br>Vergroten grondwatervoorraad |
| Wateroverlast | Beekdalenbeleid<br>Klimaatmantels | Beekdalen inrichten voor vasthouden water met respect voor huidige functies<br>Inrichten van waterbergingsgebieden |

## 3.4 Toets op doelbereik

In deze paragraaf staat de vraag centraal of met het voorgestelde beleid en de voorgestelde maatregelen voldoende kan worden ingespeeld op de klimaatverandering. Daarbij staan de functies natuur en landbouw centraal.

### *3.4.1 Beoordeling natuur*

Verondersteld wordt dat met de voorgestelde robuuste EHS, het ontwikkelen van klimaatmantels en het vergroten van de grondwatervoorraad onder het Drents Plateau, een klimaatbestendiger natuursysteem wordt gerealiseerd. Een gedegen analyse van de betekenis van dit beleid met betrekking tot klimaatbestendigheid heeft echter niet plaatsgevonden. Onbekend is in hoeverre de kwaliteit van de natuur (op het niveau van doelsoorten en gewenste vegetatietypen) voldoende versterkt wordt met het voorgestelde beleid. Ook is niet geanalyseerd of het voorgestelde natuursysteem voldoende robuust is om de gevolgen van temperatuurstijging, hittestress en andere weersextremen op te kunnen vangen. Het idee van 'klimaatmantels' staat nog in de kinderschoenen, en zal in de komende periode verder worden uitgewerkt. Hetzelfde geldt voor het idee om meer water onder het Drents Plateau op te slaan.

Het antiverdrogingsbeleid (TOP) voorziet in het aanpakken van 11000 ha verdroogd gebied in Drenthe. Deze maatregelen zullen voor 2015 zijn uitgevoerd. Deze maatregelen zijn voldoende voor het geplande hydrologisch herstel. Daarbij is tot nu toe geen rekening gehouden met de mogelijke gevolgen van klimaatverandering.

Tot dusver is bij het creëren van ruimte voor water in de beekdalen vaak een combinatie gemaakt met natuurontwikkeling. Voor de nog aan te pakken beekdalen, die voornamelijk de functie landbouw kennen, is het maar de vraag of die koppeling ook wenselijk is. Uit een recent uitgevoerde Maatschappelijke Kosten en Baten analyse voor Zuidwest Drenthe is gebleken dat het creëren van ruimte voor water in de beekdalen in combinatie met compensatie van natschade voor de landbouw, maatschappelijk gezien een beter rendement heeft dan het omzetten van landbouwbeekdalen in natuur-watergebieden.

*Tabel 3.2 Samenvatting beoordeling waterbeleid gericht op functie natuur*

| Gevolgen Klimaatverandering | Maatregelen natuur ontwerp Omgevingsvisie | Beoordeling beleid adaptatie aan klimaatverandering |
|---|---|---|
| Droogte | Verdrogingsbeleid (TOP) | Voldoende tot 2015, onbekend op langere termijn |
| | Robuuste EHS | Leemte in kennis (veronderstelling positief) |
| | Grondwatervoorraad | Leemte in kennis (veronderstelling positief) |
| | Klimaatmantels | Leemte in kennis (veronderstelling positief) |
| Wateroverlast | Beekdalenbeleid, met daar waar mogelijk inrichting natuur | Vraagtekens bij maatschappelijke haalbaarheid natuurontwikkeling in de nog aan te pakken landbouwbeekdalen |
| | Klimaatmantels | Leemte in kennis |

### *3.4.2 Beoordeling waterbeleid gericht op de functie landbouw*

#### Droogte

Om droogte in de zomer op te vangen is de aanvoer van water voor de landbouw van groot belang. Het water uit het IJsselmeer wordt zomers via het kanalenstelsel naar het Drents Plateau en de Veenkoloniën gebracht. Niet alle landbouwgebieden kunnen vanwege de hoogteligging en de grote afstand tot het IJsselmeer van voldoende water worden voorzien. Ook bestaat het risico dat - vanwege de landelijke verdeling van de hoeveelheid zoet water- bij grote droogte de wateraanvoer voor landbouwdoeleinden in de toekomst niet in stand kan blijven.
Het opzetten van peilen en het vervolgens verruimen van de mogelijkheden van beregening uit grondwater, zoals beschreven in de grondwatervisie, moet de afhankelijkheid van de wateraanvoer verminderen. Het gaat gemiddeld om een behoefte van circa 40 Mm3/jaar. In hoeverre het vasthouden van grondwater op het plateau hierin kan voorzien, moet nog worden bezien.

#### Wateroverlast

Op basis van de berekeningen[2] uitgevoerd t.b.v. de wateropgave wordt het beekdalenbeleid wordt samen met het voorgestelde waterbergingsbeleid voldoende geacht om de kans op wateroverlast tot een voor de landbouw aanvaardbaar niveau te beperken. Zoals hierboven al aangegeven, moet worden bezien of na 2015 extra waterberging nodig is in Noord-Drenthe.

[2] *Toetsing wateroverlast stroomgebied Rijn-Oost, Naar een duurzaam en veilig Meppelerdiep, Waterrisicokaarten Groningen, Hoog Water fase 1 en fase 2 (zie literatuurlijst).*

Het voorkomen van wateroverlast vraagt om ruimte, met name in de beekdalen en benedenstrooms in de vorm van waterbergingsgebieden. De wijze waarop deze opgave wordt ingevuld, bepaalt in grote mate in hoeverre de huidige functie landbouw hierdoor wordt beïnvloed. Door te kiezen voor een systeem van water vasthouden in de beekdalen in combinatie met blauwe diensten, kan de landbouw baat hebben bij de klimaatmaatregelen.

*Tabel 3.3 samenvatting beoordeling waterbeleid gericht op de functie landbouw*

| Gevolgen Klimaatverandering | Maatregelen landbouw ontwerp Omgevingsvisie | Beoordeling beleid adaptatie aan klimaatverandering |
|---|---|---|
| Droogte | Wateraanvoer | Voldoende korte termijn, onbekend lange termijn. |
| | Grondwatervoorraad vergroten | Leemte in kennis |
| | Beregening | Leemte in kennis |
| Wateroverlast | Beekdalen inrichten voor vasthouden water met respect voor huidige functies | Voldoende |
| | Inrichten waterbergingsgebieden | Voldoende tot 2050, in Noord Drenthe voldoende tot 2015 |
| | Strategie voor maaivelddaling | Leemte in kennis |

## 3.5 Conclusies en aanbevelingen

Uit het voorgaande blijkt dat er met betrekking tot de gevolgen van klimaatverandering sprake is van de nodige leemten in kennis. Voor het omgaan met wateroverlast wordt het voorgestelde beleid op korte termijn voldoende geacht. Met betrekking tot droogte kan niet goed worden beoordeeld of het voorgestelde beleid voldoende zal zijn. Deze leemten worden veroorzaakt door:

- onzekerheid over de aard en omvang van de klimaatveranderingen en de effecten daarvan op landbouw en natuur in Drenthe;
- onzekerheid over de mate waarin de maatregelen voldoende zijn om de effecten van klimaatveranderingen voor Drenthe op te kunnen vangen.

Voor een aantal leemten in kennis geldt dat zij de komende jaren met onderzoek en het treffen van maatregelen zullen worden ingevuld. Bijvoorbeeld door het uitwerken van de grondwatervisie (De Waterfabriek) en het uitwerken van het concept ‘klimaatmantels’.

Ook in nationaal verband zal het klimaatonderzoek steeds meer inzicht geven in de te verwachten effecten. Het is aan te bevelen de uitkomsten van deze onderzoeken nauwlettend te volgen, evenals de feitelijke ontwikkelingen door een gerichte monitoring uit te voeren.

# 4. Biodiversiteit en EHS

## 4.1 Inleiding

Wereldwijd gaat de verscheidenheid van in het wild levende dier- en plantensoorten sterk achteruit. Deze biodiversiteit neemt af door aantasting van leefgebieden door de mens en door het veranderende klimaat. Om de biodiversiteit te behouden en waar mogelijk te herstellen, zijn er wereldwijd afspraken gemaakt. In Nederland worden daartoe gebieden met een bijzondere natuurkwaliteit onderling verbonden tot een Ecologische hoofdstructuur (EHS). De EHS moet een samenhangend netwerk van gebieden worden, dat voldoende robuust is voor een duurzame verbetering van de omstandigheden voor de wilde flora en fauna en voor natuurlijke leefgemeenschappen.

De EHS is een beleidsconcept dat zijn wortels heeft in het Nationaal natuurbeleidsplan van 1990 en vervolg heeft gekregen in de Nota Ruimte van 2005. Provincies zijn verantwoordelijk voor de realisering van het beleid, door gebieden aan te wijzen, te zorgen voor een toereikende kwaliteit in de EHS en voor de borging van die kwaliteit. In 2018 moet de EHS gerealiseerd zijn. De verantwoordelijkheid voor de realisering van het EHS beleid is door de provincie Drenthe vertaald in beleidsdoelen en in 2004 vastgelegd in het Provinciaal Omgevingsplan (POP II). Begin 2008 is het beleidsdoel EHS uit het POP II geconcretiseerd en als beleidsregel vastgesteld. Een kaart met daarop de EHS-gebieden maakt daar onderdeel van uit.

Met de ontwerp Omgevingsvisie (2009) streeft de provincie naar behoud en versterking van de biodiversiteit (zie tekstbox 1). Daartoe zal de EHS meer robuust worden gemaakt. Dit wil de provincie realiseren door:

- Grotere, aaneengesloten natuurgebieden te realiseren. De EHS-status voor kleinere, verspreid liggende gebieden komt te vervallen;
- De verbindingen in het netwerk te versterken (waaronder grensoverschrijdende verbindingen zoals de verbinding met de Wieden/Weerribben en de Sallandse Heuvelrug), in combinatie met het verminderen van het aantal verbindingen;
- Bij het verbinden van gebieden zo veel mogelijk gebruik te maken van de beekdalen;
- De natuurwaarden buiten de EHS te behouden en te ontwikkelen door de 'doorlaatbaarheid' van het tussenliggende landschap te verbeteren, onder andere door invulling te geven aan het concept 'klimaat-mantels[1]'.

In figuur 4.1 is de kaart robuuste EHS uit de ontwerp Omgevingsvisie weergegeven.

In dit hoofdstuk wordt beoordeeld in hoeverre het EHS-beleid bijdraagt aan de provinciale ambitie om de biodiversiteit te behouden en te versterken. Onder andere wordt beoordeeld wat het betekent voor de biodiversiteit als gebieden de EHS-status verliezen.

[1] *Een klimaatmantel is een instrument om de EHS robuuster te maken met het oog op klimaatverandering. Een klimaatmantel richt zich op het versterken van de doorlaatbaarheid van het tussenliggende landschap. Feitelijk gaat het om het instandhouden en het versterken van een groen-blauwe dooradering in de gebieden die grenzen aan de delen van de EHS die het meest kwetsbaar zijn voor klimaatverandering.*

**Tekstbox 1: biodiversiteit**
Biodiversiteit staat voor biologische diversiteit en omvat de totale verscheidenheid van alle levende planten en dieren op aarde. Biodiversiteit betreft zowel de variatie in soorten, als ook de erfelijke variatie binnen soorten en de variatie aan levensgemeenschappen of ecosystemen (bron: Milieu- en NatuurCompendium).

Het EHS beleid in Nederland is gebaseerd op de eilandentheorie die stelt dat een groter aaneengesloten natuurgebied een relatief grotere biodiversiteit heeft. Grote aaneengesloten natuurgebieden kunnen onder andere door middel van verbindingszones tussen bestaande natuurgebieden gecreëerd worden.

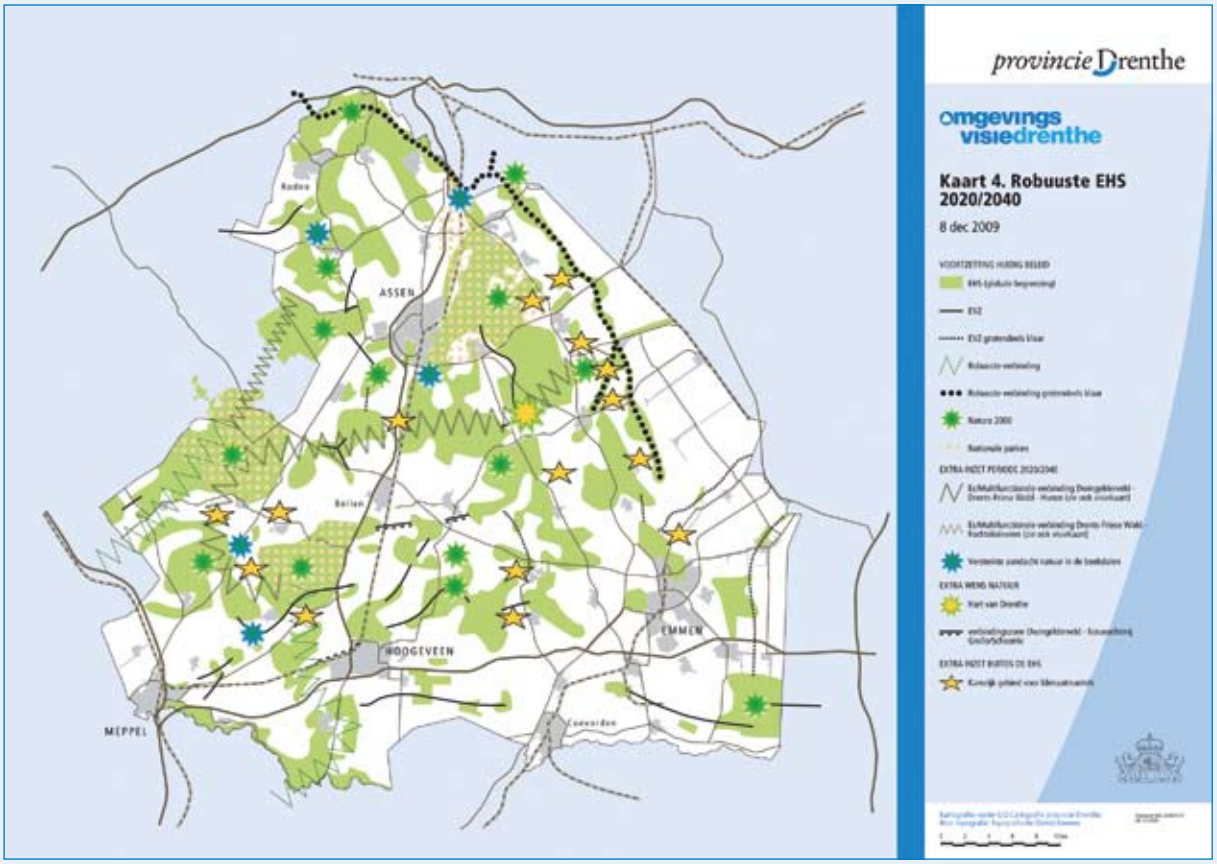


*Figuur 4.1: Kaart robuuste EHS ontwerp Omgevingsvisie Drenthe.*

## 4.2 Onderbouwing voorgenomen beleid

Behoud en ontwikkeling van de biodiversiteit vraagt om veerkrachtige en samenhangende systemen die kunnen anticiperen op klimaatverandering en veranderende ruimtevraag. Het is daarom gewenst de EHS nog robuuster te maken dan dat deze in Drenthe al is. De kans op het halen van de natuurdoelen wordt hiermee vergroot en er wordt een natuurperspectief gecreëerd die inspeelt op de klimaat- en wateropgave: een veerkrachtige EHS die 'tegen een stootje' kan en waar – onder voorwaarden - ook ruimte is voor andere functies zoals recreatie, waterbeheer, wonen, landschapsbeheer en cultuurhistorie. Een belangrijke, niet ecologische, reden om de EHS robuuster te maken is ook om elders meer ruimte te bieden aan de functie landbouw.

Op basis van een aantal criteria zijn gebieden toegevoegd aan de EHS en is van andere gebieden de EHS status komen te vervallen. De criteria zijn:

1. Natuurwaarde;
2. Samenhang;
3. Hydrologie (verdroging);
4. Klimaatadaptatie.

Hieronder volgt per criterium een korte onderbouwing van de gemaakte keuzes, gevolgd door een samenvattend overzicht van de gebieden waarvan op basis van deze vier criteria de EHS status is komen te vervallen. Figuur 4.2 geeft aan waar de gebieden liggen die komen te vervallen.

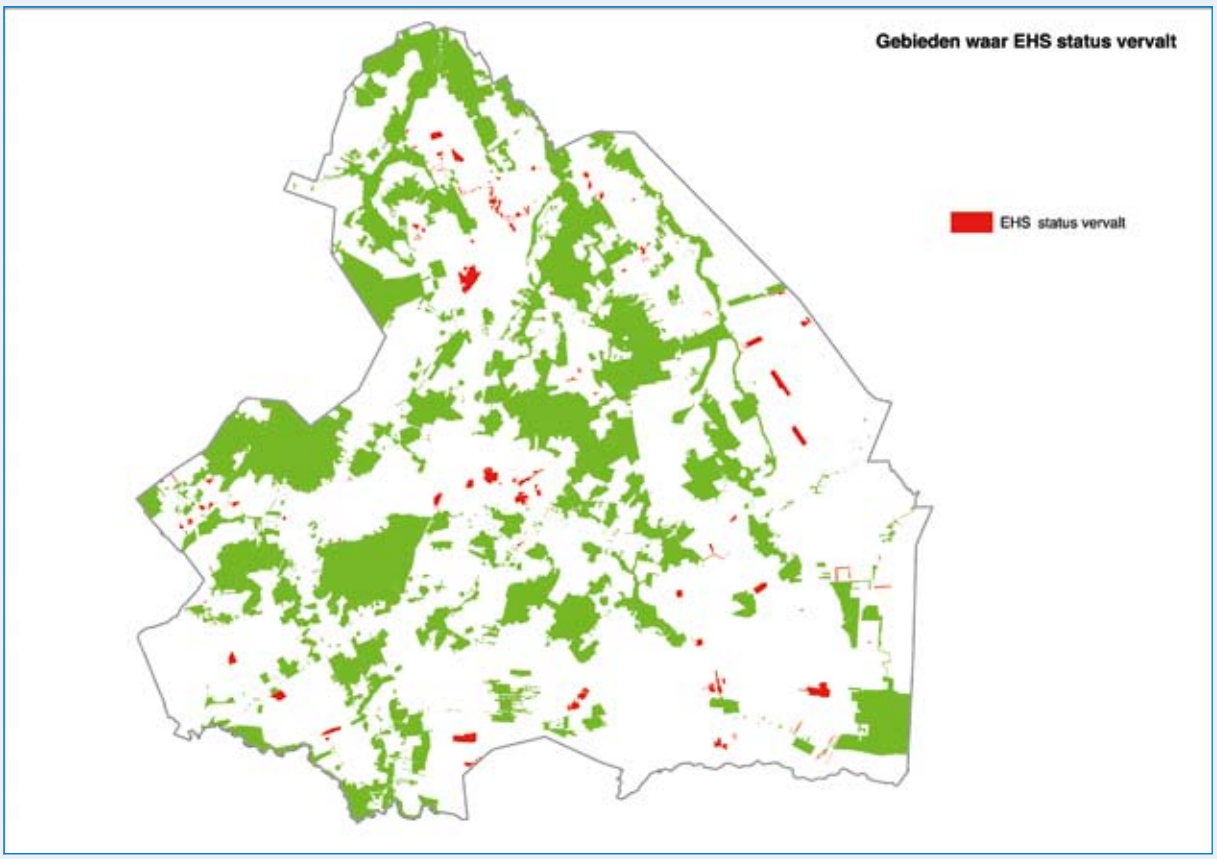


*Figuur 4.2 Gebieden waar de EHS-status vervalt*

**Ad 1. Natuurwaarde**
Gebieden met een bijzondere natuurwaarde vormen de basis van de EHS. Op grond van het criterium 'Natuurwaarde' zijn gebieden vervallen als EHS gebied wanneer:
- er geen unieke of bijzondere natuurwaarden voorkomen. Het gaat hier bijvoorbeeld om sommige recreatiebossen en -plassen, nieuwe bossen, nieuwe landgoederen en waterwingebieden; en/of
- ze geen provinciaal of landelijk belang hebben; en/of
- ze in Drenthe voldoende op andere plaatsen voorkomen.

**Ad 2. Samenhang**
Een versnipperd systeem belemmert het goed functioneren van levensgemeenschappen. Het gaat dan om versnippering door infrastructuur of bebouwing, niet goed aansluitende beheerseenheden of onvoldoende samenhang in het landschap. Hierdoor kunnen bijvoorbeeld bepaalde biotopen niet worden benut of onbereikbaar zijn. Voor een goed functionerende natuur is daarom een samenhangende structuur noodzakelijk. Op grond van het criterium 'Samenhang' zijn gebieden vervallen als EHS gebied wanneer:
- er geen sprake is van samenhang en deze ook niet gecreëerd kan worden. De gebieden zijn bijvoorbeeld te klein, liggen los of zijn rafels aan de rand; en/of
- het gebied niet noodzakelijk is als stapsteen omdat er bijvoorbeeld voldoende andere stapstenen aanwezig zijn of het landschap voldoende doorlatend (kleinschalig) is.

Op grond van hetzelfde criterium zijn gebieden toegevoegd aan de EHS wanneer daardoor:
- de noodzakelijke samenhang wordt gecreëerd; en/of
- een versnipperingsknelpunt wordt opgelost.

**Ad 3. Hydrologie (verdroging)**
Binnen de EHS liggen diverse verdroogde natuurgebieden. Deze verdroging kan niet overal worden opgelost door maatregelen te nemen binnen het gebied zelf. In een aantal gevallen gaat het (veelal agrarische) gebruik buiten deze gebieden niet samen met de waterhuishouding die nodig is om verdroging van de EHS op te lossen of te voorkomen. In die gevallen is uitbreiding van het natuurareaal nodig om de noodzakelijke voorwaarden voor hydrologisch herstel te creëren. Bijvoorbeeld door laag gelegen percelen buiten de EHS, flanken van beekdalen, en stroeten toe te voegen aan de EHS.

Op grond van het criterium 'Hydrologie' zijn gebieden vervallen als EHS wanneer er onvoldoende perspectief is voor herstel van de gewenste hydrologie, waardoor natuurdoelen niet binnen de gestelde termijn en met de thans beschikbare middelen gerealiseerd kunnen worden.

Op grond van ditzelfde criterium zijn gebieden toegevoegd aan de EHS wanneer daardoor de hydrologie en daarmee, zoals hierboven beschreven, natuurdoelen zijn gediend.

**Ad 4. Klimaatadaptatie**
Vooral hoogveen, natte heide en bos op droge grond zijn gevoelig voor klimaatverandering. In deze biotopen leven relatief veel koudeminnende soorten die bovendien weinig mobiel zijn. In te kleine of slecht verbonden gebieden bestaat voor deze soorten een groot uitsterfrisico bij een opwarmend klimaat. Voor die delen van de EHS zijn extra maatregelen nodig om soorten die het moeilijk krijgen bij een warmer wordend klimaat en veranderde regenval op te vangen en ruimte te geven. Dat kan het beste door:
1. Grote aaneengesloten gebieden te maken;
2. Kwaliteit binnen de gebieden te vergroten (weerstand en veerkracht opbouwen); en
3. Verbindingen te maken.

Dit zorgt ervoor dat er uitwijkmogelijkheden ontstaan, uitwisseling of aanvoer van individuen en soorten mogelijk wordt en gezonde populaties zich kunnen ontwikkelen en handhaven.

Op grond van het criterium 'Klimaatadaptatie' zijn geen gebieden vervallen als EHS. Wel zijn op basis van dit criterium een aantal gebieden toegevoegd aan de EHS (vooral rond hoogveen, natte heide en bos op droge grond) wanneer daarmee de voor klimaatadaptatie noodzakelijke:
• grotere aaneengesloten natuurgebieden ontstaan;
• verbindingen worden gemaakt.

*Afgevallen gebieden*
Op basis van de criteria natuurwaarde, samenhang en hydrologie is de EHS status van een aantal gebieden komen te vervallen. De gebieden zijn:

1. Grotere of kleinere bos- en natuurgebieden in de veenkoloniën. Ze zijn wel belangrijk als natuurelement in het cultuurgebied, maar vormen geen noodzakelijk onderdeel van de EHS. Het zijn natuurtypen die geen landelijk belang hebben of op andere plaatsen in Drenthe voldoende aanwezig zijn binnen de EHS. Ze functioneren ook zonder EHS-label als stapsteen voor verschillende soorten. Het gaat bijvoorbeeld om zwemplassen, nieuwe bossen, nieuwe landgoederen, waterwingebieden of recreatiebossen.
2. Een aantal specifieke gebieden:
   a. Kleine hoogveenrestanten in Zuidoost Drenthe. Ze zijn belangrijk, maar blijven zonder extra EHS-label naar verwachting voldoende gewaarborgd door de zorg van beheerders, waterschappen en gemeenten. Enkele grotere gebieden met veenrestanten blijven wel tot de EHS behoren. Ze zijn belangrijk als stapsteen binnen de EHS en/of hebben bijzondere natuur, van landelijke betekenis;
   b. Het Bunnerveen en de andere daar gelegen veentjes.Omgevingsfactoren zijn doorslaggevend om ze buiten de EHS te stellen; de gebieden staan teveel onder invloed van de omgeving (verdroging, vermesting) waardoor herstel lastig zal zijn. Deze veengebieden kunnen onder lokale zorg (waterschap, gemeente) in stand worden gehouden;
   c. Verschillende soorten natuur- en landschapselementen in Midden-Drenthe, in het gebied tussen Beilen en Westerbork. Dit blijven waardevolle bos- en natuurgebieden met een belangrijke functie buiten de robuuste EHS. Voor de verspreid liggende beekdalfragmenten geldt dat de hydrologie niet goed te herstellen is. De overige gebieden zijn te klein en fragmentair om als onderdeel van de robuuste EHS te functioneren.
3. Verschillende beheersgebieden die midden in landbouwgebied liggen. De natuurkwaliteit in beheersgebieden verbetert op grond van vrijwillige inzet van agrariërs en overeenkomsten die ze daarvoor afsluiten. De gebieden bevorderen de veelzijdigheid en de kwaliteit van de natuur buiten de EHS. De beheersconstructies leveren echter geen zekerheid voor de lange termijn, waardoor ze slechts een beperkte bijdrage leveren aan de EHS doelen.
   Voor beheersgebieden die in de nabijheid van grotere bos- en natuurgebieden liggen is dat anders. Deze hebben een functionele samenhang en blijven dan ook EHS. Voor een aantal beheersgebieden, bijvoorbeeld binnen het Drentse Aa gebied, is het gewenst om die om te zetten naar natuurgebied.
4. Golfbaanbos bij Assen en andere soortgelijke grotere bossen. Deze zijn belangrijk als natuur- en landschapselement, maar hoeven geen onderdeel uit te maken van een robuuste hoofdstructuur. De oude stadbossen van Assen daarentegen blijven onderdeel van de robuuste EHS. Dit zijn bijzondere natuurgebieden met oud bos en belangrijk in de samenhang met onder andere het Drentse Aa systeem, zowel ten noorden, oosten en zuiden van Assen;
5. Andere kleinere bos- en natuurgebieden, voorzover ze geen bijzondere natuurwaarden en bosbodems hebben, niet in een verbindingszone liggen of als stapsteen functioneren in de robuuste EHS. Het gaat ook om losliggende kleine gebieden en rafels aan de rand van gebieden.
6. Alle gebieden kleiner dan 5 hectare, tenzij ze onderdeel uitmaken van een ecologische verbindingszone

Daarnaast vervallen ook een aantal verbindingszones:

| Nr | Verbindingszone | Ecologisch criterium |
|---|---|---|
| VA1 | Nr. 25 Zeijen-Zeegse | Natuurwaarde, samenhang |
| VA2 | Nr 13 Peizerdiep met Friesland | Natuurwaarde, samenhang |
| VA3 | Nr 8 en nr 22 bij Zuidwolde | Samenhang |
| VA4 | Bargerveen-Oosterbos-Valtherbos | Samenhang |

In het geval van verbindingszone Peizerdiep is de robuuste EHS ook vanuit een landschappelijke insteek te realiseren. Ook voor verbindingszone Bargerveen geldt dat de natuurelementen in het landschap een bijdrage aan de rosbuuste EHS leveren.

Beleidsconsequenties voorgenomen beleid

De beleidsmatige consequenties van het voorgenomen EHS beleid zijn:
De verantwoordelijkheid voor het instandhouden, ontwikkelen en beschermen van natuur buiten de EHS komt bij de gemeenten te liggen.

- Functie natuur blijft natuur (geen functiewijziging, planologische borging met bestemmingsplan);
- Als de vervallen EHS gebieden in de huidige situatie onder de Wav-regeling (Wet ammoniak veehouderij) vallen, vervalt de Wav-status en daarmee ook de externe werking.
- Natuurwetgeving (bijvoorbeeld Flora en faunawet, Natuurbeschermingswet) blijft van kracht

## 4.3 Toets op doelbereik

### *4.3.1 Autonome ontwikkeling*

Bij de beoordeling of het voorgenomen beleid de biodiversiteitsdoelstelling ten goede komt, wordt het voorgenomen beleid afgezet tegen de autonome ontwikkeling: voortzetten huidig EHS beleid. Voortzetten van het huidige EHS beleid betekent dat de uitwisseling tussen natuurgebieden niet optimaal wordt, doordat verbindingen in een aantal gevallen onvoldoende robuust zijn. De verwachte autonome ontwikkeling is dat binnen bestaande grote natuurgebieden verbetering optreedt van de ecologische situatie doordat diverse maatregelen genomen gaan worden / zijn genomen in het kader van Natura 2000 en de Kaderrichtlijn Water (KRW). Kleine natuurgebieden die midden in landbouwgebieden liggen, gaan in de huidige situatie echter in kwaliteit achteruit,. De verwachting is dat deze verslechtering bij het ongewijzigd voortzetten van het vigerende beleid in de toekomst door zal zetten.

### *4.3.2 Effectbeschrijving*

Bij de beoordeling van het voorgenomen beleid wordt onderscheid gemaakt tussen twee categorieën gebieden:

- **Natuurgebieden die onderdeel uitmaken of uit gaan maken van de EHS**
- **Natuurgebieden waarvan de EHS status komt te vervallen of die geen EHS status hebben**

*Natuurgebieden die onderdeel uitmaken / uit gaan maken van de EHS*

In het voorgenomen beleid wordt gekozen voor versterking en ondersteuning van de verbindingen tussen gebieden die reeds een EHS-status hebben. In de gebieden en de verbindingszones gelden de spelregels van de EHS. De bescherming van deze gebieden valt zowel in het huidige als in het voorgenomen beleid onder de verantwoordelijkheid van de provincie.

Als gevolg van het voorgenomen beleid worden de bestaande grote natuurgebieden in Drenthe op meer robuuste wijze met elkaar verbonden, waardoor migratie tussen gebieden beter mogelijk wordt. Ten opzichte van het huidige beleid zijn deze verbindingszones op een aantal plaatsen versterkt door aangrenzende kleine gebieden toe te voegen. Van de gewenste toevoegingen aan de EHS komt ongeveer 60% in beekdalen en 40% daarbuiten. Leefgebieden worden door de maatregelen als het ware vergroot en klimaatveranderingen kunnen hierdoor naar verwachting beter worden opgevangen. Het voorgenomen beleid draagt in deze gebieden daardoor bij aan het behouden en versterken van de biodiversiteit binnen de provincie Drenthe. Ook de voor de provincie Drenthe kenmerkende soorten zullen van deze maatregel profiteren. Feit is echter wel dat gronden voor de nieuwe EHS in gebiedsprocessen en op basis van vrijwilligheid verworden zullen worden.

*Natuurgebieden waarvan de EHS status komt te vervallen of die geen EHS status hebben*

In het voorgenomen beleid komt de EHS status van een aantal gebieden te vervallen. Het loslaten van de EHS-status betekent niet dat de bestaande natuurfunctie verdwijnt, maar wel dat de verantwoordelijkheid voor de bescherming van deze gebieden bij de gemeenten komt te liggen. Dit geldt ook voor natuur die momenteel al buiten de EHS ligt (zie figuren 4.3 en 4.4).

De effectbeschrijving en -beoordeling vinden plaats aan de hand van de vier criteria die de provincie heeft gehanteerd om gebieden wel of niet een EHS status te geven: natuurwaarde, samenhang, hydrologie en klimaatadaptatie.

**Ad. 1 Natuurwaarde**

Bij de keuze gebieden te laten vervallen als ze geen bijzondere unieke of bijzondere natuurwaarden hebben, kunnen kanttekeningen worden geplaatst. Het idee van robuuste verbindingen is dat dieren goed kunnen migreren tussen natuurgebieden en dat het leefgebied daarmee als het ware wordt vergroot. Gebieden met weinig natuurwaarde kunnen daarom ook als stapsteen dienen, mits ze niet te geïsoleerd liggen.

Het laten vervallen van gebieden op basis van het argument dat ‘natuurwaarden in Drenthe voldoende op andere plaatsen voorkomen’ vraagt vanuit de gedachte van het creëren van robuuste verbindingen eveneens om een kritische en bredere beschouwing. Robuuste verbindingen worden o.a. gemaakt om klimaatveranderingen op te vangen. Als door klimaatveranderingen bepaalde gebieden minder geschikt worden voor een soort, kan de relatieve natuurwaarde van een ander gebied toenemen.

Drenthe kent veel natuur buiten de EHS (zie figuren 4.3 en 4.4). Het laten vervallen van gebieden kan betekenen dat bepaalde natuurwaarden alleen nog buiten de EHS voorkomen. Het systeem zou op dit vlak daardoor weinig robuust kunnen zijn. Of dit het geval is, is niet bekend.

**Natuur buiten de EHS**

Figuur 4.3 maakt inzichtelijk waar in de provincie natuurwaarden voorkomen. Hiertoe is de provincie opgedeeld in kilometerhokken. Onderstaande kaart toont het gewogen eindbeeld van de kernkwaliteit Natuur. De kaart is opgebouwd uit verschillende lagen:

- laag biodiversiteit: aantal soorten (planten, broedvogels, dagvlinders, vissen, amfibieën en reptielen, libellen) per km2-hok.
- laag rode lijst soorten: aantal soorten (planten, broedvogels, dagvlinders, vissen, amfibieën en reptielen, libellen) per km2-hok.
- laag karakteristieke Drentse soorten: aantal soorten (planten, broedvogels, dagvlinders, vissen, amfibieën en reptielen, libellen) per km2-hok
- laag aandeel bos- en natuurgebied

Per (onder)laag is de kaart van Drenthe vervolgens in drie gelijke delen verdeeld (aantal kilometer-hokken gedeeld door drie) op basis van de aanwezigheid van kernkwaliteiten (veel, minder, weinig actuele natuurwaarden aanwezig). Hieraan is een kleur toegekend (respectievelijk rood, oranje en groen).

De bestaande EHS is met een arcering aangegeven (onderscheid veel, vrij veel, weinig en geen EHS). Dit maakt inzichtelijk dat ook buiten de huidige EHS veel natuurwaarden aanwezig zijn.

Op figuur 4.3 zijn gebieden aangeduid met waarden voor ganzen, zwanen en steltlopers en locaties met territoria van weidevogels. Een groot deel van deze gebieden ligt buiten de bestaande EHS en komen volgens het voorgenomen beleid in het gebied met de functie robuuste landbouw te liggen.

Conclusie: natuurwaarde is een relatief begrip en kan niet anders dan in samenhang met andere criteria (als 'samenhang') en overwegingen worden beschouwd, en zou niet de enige reden mogen zijn om een gebied af te laten vallen. Ook voor sterk geïsoleerde gebieden ligt het niet het meest voor de hand de EHS status te laten vervallen sec op basis van een beperkte natuurwaarde. Hier geldt in de meeste gevallen samenhang als doorslaggevend criterium.

Wat betreft biodiversiteit, kan het laten vervallen van gebieden, ook al is de natuurwaarde beperkt, lokaal wel degelijk effect hebben op de biodiversiteit. In de praktijk vindt er echter geen functiewijziging plaats (natuur blijft natuur in bestemmingsplannen) en zullen effecten beperkt zijn. Bovendien geldt dat indien bij het beoordelen van de natuurwaarde van gebieden en bij de keuze voor het laten vervallen van gebieden, de robuustheid en buffercapaciteit van de EHS als geheel in ogenschouw wordt genomen (en deze niet werkelijk in het geding komt), de effecten op de biodiversiteit voor Drenthe als geheel gering zullen zijn.

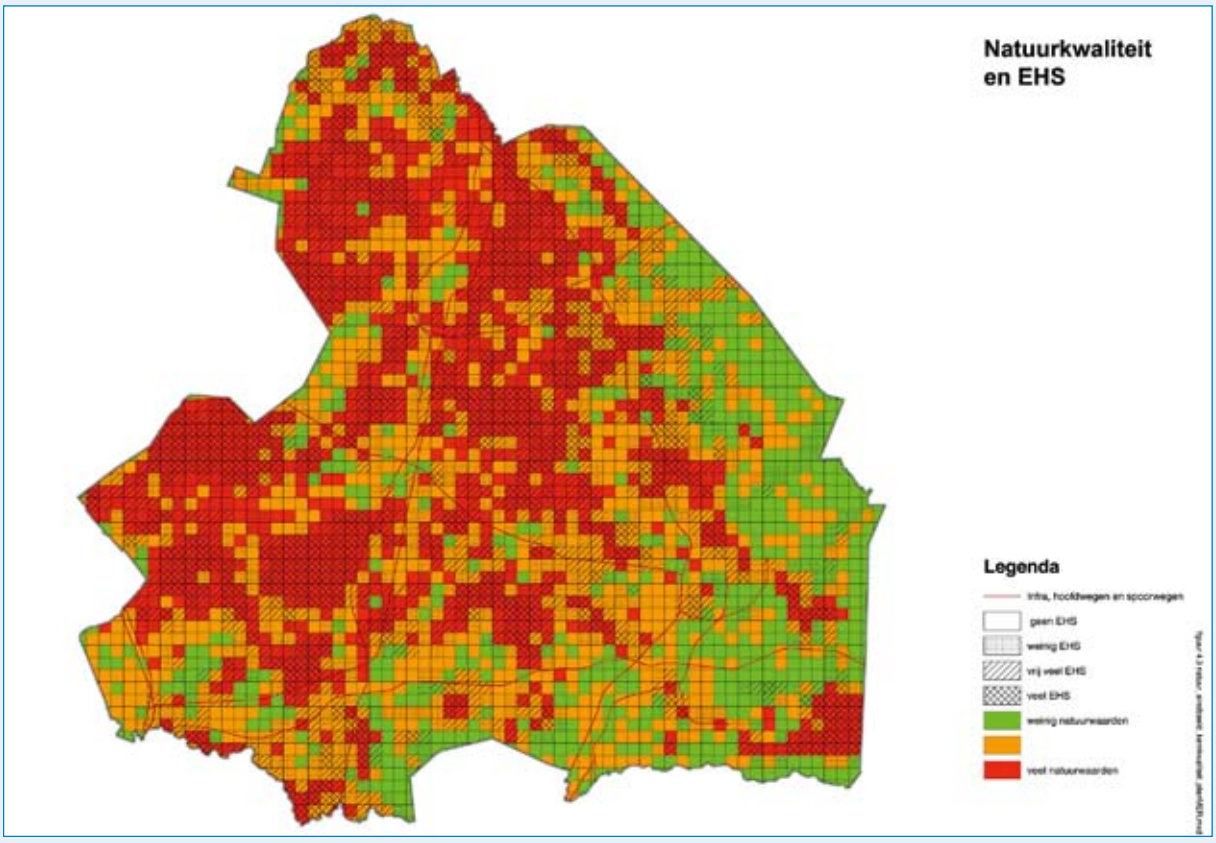


*Figuur 4.3: Gewogen eindbeeld Natuurkwaliteit in de provincie Drenthe. De kaart is opgebouwd uit de lagen: biodiversiteit, rode lijst soorten, karakteristieke soorten en bos- en natuurgebied (zie kader hierboven).*

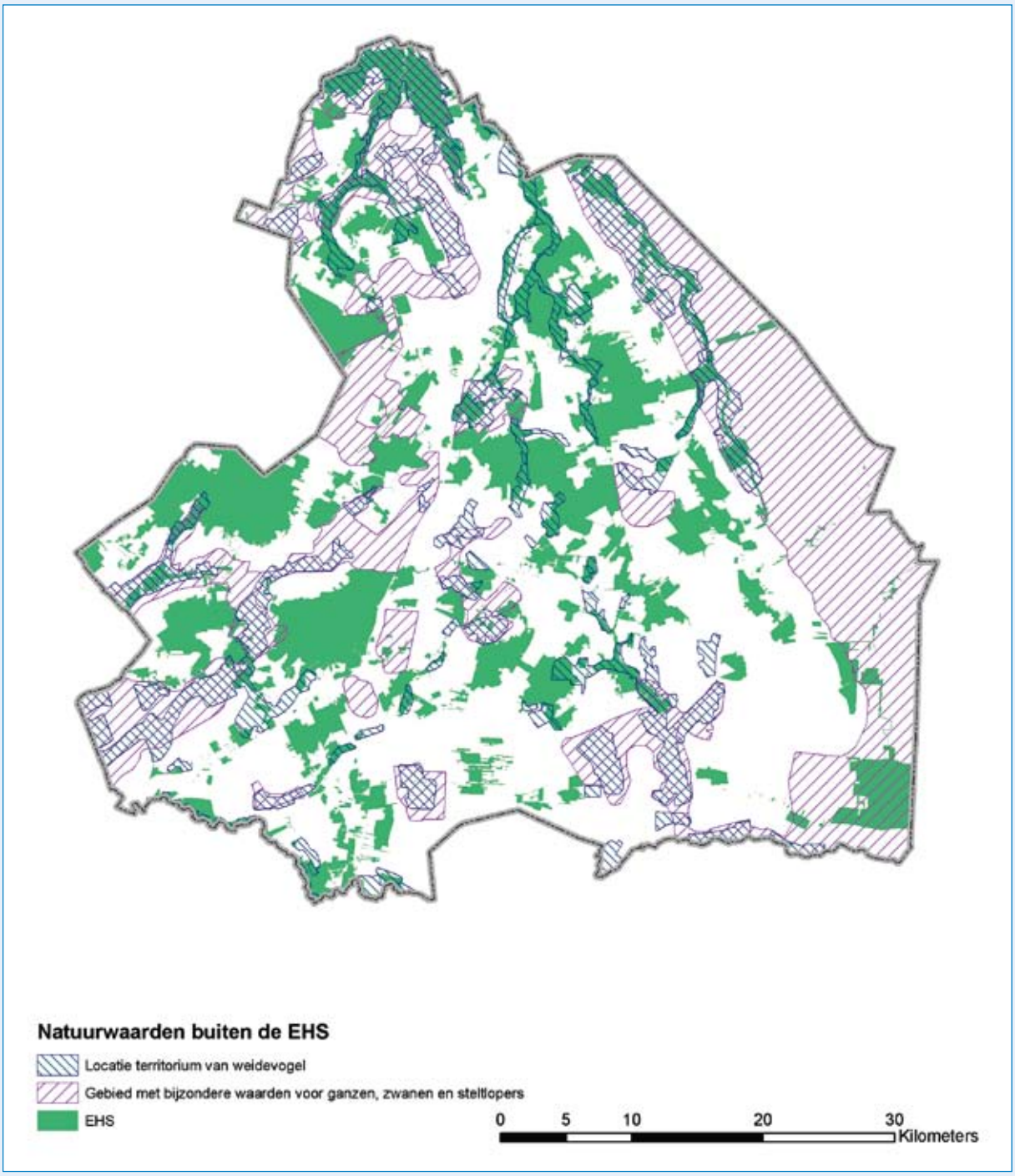


*Figuur 4.4. Natuurwaarden buiten de EHS.*

**Ad 2. Samenhang**
Het doel van de EHS is om grotere aaneengesloten gebieden te realiseren en natuurgebieden zoveel mogelijk met elkaar verbinden. Ondanks dat Drenthe in verhouding tot de rest van Nederland altijd een vrij robuuste EHS heeft gekend, kent de huidige EHS verbeterpunten. Bezien vanuit het criterium Samenhang hadden enkele zeer kleine snippers (< 5 ha) die zeer geïsoleerd liggen en weinig of geen natuurwaarden herbergen niet aangewezen hoeven te worden. Er worden dan ook geen negatieve effecten op de robuustheid en buffercapaciteit van de EHS als geheel verwacht ten gevolge van het wegvallen van de EHS status in deze kleine gebieden.

Er wordt zelfs een positief effect verwacht op de robuustheid en buffercapaciteit van de EHS als geheel. Immers, het gevolg van veel kleine, verspreid liggende gebieden is dat er relatief veel randlengte is ten opzichte van het totale oppervlakte EHS. Langs deze randen is sprake van de meeste verstoring, waardoor het verstoorde oppervlak relatief groot is. Door het af laten vallen van kleine snippers wordt de randlengte teruggebracht en de verhouding randlengte / oppervlakte verkleind. Daarmee neemt het effect van verstoring af. De vraag is wel of dit gerelateerd aan biodiversiteit winst is.

Wat de biodiversiteit aangaat kan worden opgemerkt dat het vervallen van kleine gebieden lokaal een negatief effect kan hebben. Daar staat tegenover dat robuustere systemen op de lange termijn een positief effect hebben op de biodiversiteit. Omdat de gebieden die afvallen in de huidige situatie onvoldoende vermogen hebben om bestaande natuurwaarden te behouden of te ontwikkelen, of onvoldoende mogelijkheden hebben om waarden uit te wisselen met andere gebieden wordt ten opzicht van de autonome ontwikkeling overall geen achteruitgang verwacht in de biodiversiteit en zal deze mogelijk toenemen doordat verbindingen robuuster worden gemaakt.

**Ad 3. Hydrologie (verdroging) en Verzuring**
Op grond van het criterium 'Hydrologie' zijn gebieden vervallen als EHS wanneer er onvoldoende perspectief is voor herstel van de gewenste hydrologie, waardoor natuurdoelen niet gerealiseerd kunnen worden. Er is onvoldoende perspectief in gebieden als verdroging niet op een duurzame manier kan worden opgelost door maatregelen te nemen binnen het gebied zelf. Buiten deze gebieden gaat het (veelal agrarische) gebruik echter niet samen met de waterhuishouding, die nodig is om verdroging van de EHS op te lossen of te voorkomen. Duurzaam hydrologisch herstel in deze gebieden is alleen mogelijk door uitbreiding van het natuurareaal.

In deze gebieden speelt bovendien vaak niet alleen het probleem van verdroging, maar speelt ook verzuring en vermesting een rol. Provinciale staten hebben in 2004 in het kader van de Wet ammoniak en veehouderij (Wav-regeling) zeer kwetsbare natuurgebieden aangewezen. Het betreft hier gebieden die zeer gevoelig zijn voor verzuring en die zijn gelegen in de EHS. Rond deze gebieden geldt een bufferzone van 250 m waarin strikte regels gelden met betrekking tot veehouderij (zie figuur 4.5). Met het vervallen van de EHS status, vervalt, indien relevant, ook de Wav-status.

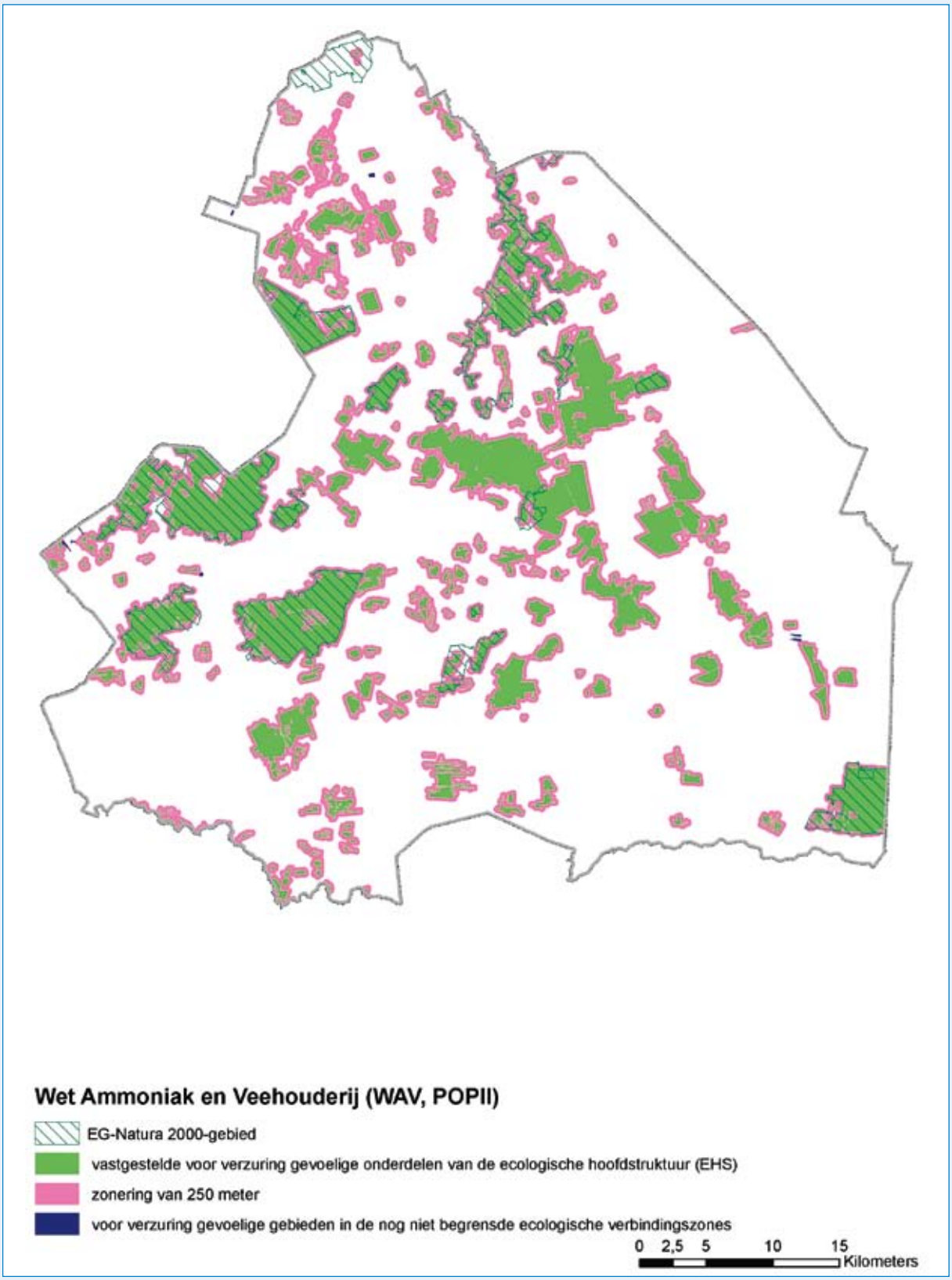


*Figuur 4.5: Vigerende Wav-kaart (Wet Ammoniak Veehouderij)*

Het gevolg van het vervallen van de EHS status is dat natuurwaarden in deze geïsoleerde natuurgebieden, die in de huidige situatie al onder druk staan, verder onder druk komen te staan. Voor een aantal gebieden geldt dat de natuurwaarden bovendien hoog zijn. Dit heeft mogelijk consequenties voor de biodiversiteit-doelstelling van de provincie. In de kaders op de volgende pagina's worden de gevolgen van het voorgenomen beleid aan de hand van een aantal voorbeeldgebieden toegelicht.

Van de vervallen gebieden zijn er acht gebieden waarbij de beleidswijziging zowel betrekking heeft op de EHS status als op de Wav-status. Deze gebieden hebben in het huidige POP de functie zone 5 of 6 (bos en natuur) en liggen straks in de functiezone landbouw of multifunctioneel. Het gaat om: Bunnerveen, Dennenoord bij Zuidlaren, bosgebied bij Grollo, bosgebied bij Westerbork, Exloerkijl, bos bij Ermerzand, Korte en Lange slagen (Veenoord) en Katshaarschans. Voor deze gebieden is er dus sprake van een aanzienlijke beleidswijziging. In deze gebieden heeft de functie landbouw straks het primaat en stuurt de provincie niet langer op het behoud van de natuurwaarden.

In figuur 4.6 is als voorbeeld de huidige Wav-zonering rond het Bunnerveen weergegeven. Deze zonering komt als gevolg van het voorgenomen beleid te vervallen. Op de kaart valt echter te zien dat zich ook in de huidige situatie geen agrarische bedrijven binnen het gebied en binnen de zonering bevinden. Het gevolg van het wegvallen van deze zonering zal daardoor in eerste instantie geen verschil maken. Echter, het vervallen van de Wav-status biedt ruimte aan uitbreidingen van de agrarische bedrijven waardoor in de verdere toekomst negatieve effecten niet uitgesloten zijn.

*Figuur 4.6 Wav-zondering Bunnerveen*

De kwaliteit van de natuur in Dennenoord, Klatering, Braamberg en in de Veenkoloniën (met uitzondering van Exloërkijl) wordt op basis van figuur 4.3 gescoord als oranje (midden) . De rest van de vervallen gebieden valt volgens dit figuur in rood (relatief veel natuurkwaliteit)

**Ad 4. Klimaatadaptatie**
Op grond van het criterium 'Klimaatadaptatie' zijn geen gebieden vervallen als EHS (het gaat vooral om het creëren van grotere gebieden en versterken van verbindingen).

## 4.4 Conclusie

Als gevolg van de beleidswijziging zal de EHS robuuster worden. De verwachting is dat de buffercapaciteit van het systeem zal toenemen, hetgeen de biodiversiteit op termijn ten goede komt. Lokaal betekent dit mogelijk een afname van de biodiversiteit. Dit betreft dan enkele geïsoleerde gebieden die bij autonome ontwikkeling veelal ook een achteruitgang zullen laten zien in de biodiversiteit. Het laten vervallen van de EHS-status en daarmee het Wav-beleid, zal deze achteruitgang mogelijk versnellen.

Aanbevolen wordt om de feitelijke ontwikkelingen in het voorkomen van soorten door gerichte monitoring te blijven volgen.

# 5. OV-bereikbaarheid Groningen - Assen

## 5.1 Inleiding

### *5.1.1 Bereikbaarheidsprobleem Stedelijk netwerk Groningen Assen*

De prognose is dat over circa tien jaar er min of meer ernstige congestieproblemen ontstaan op het wegennet rond Groningen. Het gaat dan onder meer over de Zuidelijke Ringweg, de A7 (Leek-Groningen), de A28 (De Punt-Groningen), het Knooppunt Assen-Zuid en de Oostelijke Ringweg Groningen (figuur 5.1). Geplande verbetering in de auto-infrastructuur richt zich onder andere op de aanleg van spitsstroken op de A7 en A28 en de verdubbeling van de N33 (2x2 rijstroken) met ongelijkvloerse kruisingen. De huidige congestie zal ondanks deze geplande investeringen in de infrastructuur de komende jaren verder toenemen. Ook de bestaande plannen voor verbetering van de OV-bereikbaarheid, zoals het project Kolibri en de ontwikkeling van kleine transferia, zullen onvoldoende soelaas bieden (netwerkanalyse Groningen-Assen).

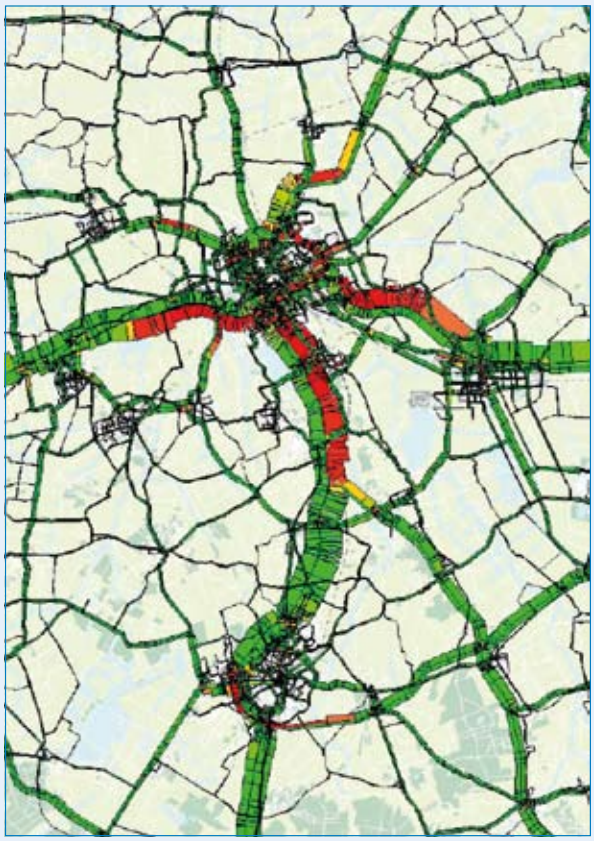

*Figuur 5.1 Congestie in de ochtendspits (situatie 2020)*

### *5.1.2 Plan-m.e.r.-plicht*

In de ontwerp Omgevingsvisie is aangegeven dat de toenemende verkeersdrukte wordt gezien als een kans voor een systeemsprong in het openbaar vervoer. De provincie wil inzetten op een regiotram en/of een innovatief bussysteem tussen Groningen en Assen en/of het intensiveren van het gebruik van het bestaande spoor. Daarbij komt ook een transferium bij De Punt in beeld. De eventuele aanleg van een regiotram is een plan-m.e.r.-plichtige activiteit (categorie C 2.2 Besluit m.e.r.) en het mogelijke transferium bij de Punt ligt dermate dicht tegen het Natura2000-gebied Drentsche Aa, dat significante gevolgen voor de instandhoudingsdoelstelling niet bij voorbaat zijn uit te sluiten en een Passende Beoordeling nodig is. Dit maakt de ontwerp Omgevingsvisie op dit onderdeel plan-m.e.r.-plichtig.

Mede op voorspraak van de m.e.r.-Commissie heeft de provincie Drenthe ervoor gekozen het verbeteren van de OV-bereikbaarheid van het stedelijk netwerk Groningen-Assen in samenhang met de andere relevante ruimtelijke ontwikkelingen te aanschouwen. Het accent ligt daarbij op de ontwikkelingen op het grondgebied van de provincie Drenthe.

### *5.1.3 De Regiotram*

De Regiotram betreft een studie naar een mogelijke toekomstige regionale tramverbinding tussen Groningen en Assen. Deze tramlijn zou in fasen ontwikkeld kunnen worden. De eerste fase bestaat uit de aanleg van een tramlijn in de stad Groningen. De gemeente Groningen heeft onlangs groen licht gegeven voor de aanleg van deze centrumlijn. Op termijn, na 2020, zou deze stadslijn verder kunnen worden verlengd en aan de westzijde van de A28 achtereenvolgens de stadswijken Hoornse Meer en Hoornse Park (Groningen) en de kernen Paterswolde en Eelde aan kunnnen doen. Eindpunt ligt dan bij De Punt waar de A28, N34, de spoorlijn en Regiotram bij elkaar komen (Figuur 5.2). In een later stadium kan de lijn nog verder worden doorgetrokken via Vries en dan - hetzij langs de westkant van Assen of juist door het centrum - verder richting het nieuw te realiseren bedrijventerrein Assen-Zuid.

*Figuur 5.2 Indicatief trace regiotram van Groningen naar vervoersknoop A28/N34*

De eventuele aanleg van de Regiotram tussen Groningen en Assen maakt deel uit van een plan voor een samenhangend regionaal spoornetwerk, dat wordt aangeduid met Raamwerk RegioRail. Er staan veel maatregelen op het programma, waarvan de uitvoering gefaseerd gebeurt. Naast de centrumlijn in Groningen gaan er in de regio meer treinen rijden, komen er nieuwe stations en nieuwe verbindingen tussen Groningen en Veendam en Groningen en Heerenveen. In de tweede fase (na 2020) kunnen de trams doorrijden naar de stations in de regio: Hoogezand-Sappemeer, Winsum, Bedum en Zuidhorn en komt wellicht de regio-tram richting De Punt in beeld. De maatregelen tot 2020 zijn concreet uitgewerkt, begroot en gepland. De maatregelen voor de periode na 2020 moeten beschouwd worden als ideeën en schetsen
*bron: Raamwerk RegioRail, Project Regio Tram, dec 2008*

### *5.1.4 Relevante ruimtelijke ontwikkelingen Groningen-Assen*

In de Regio Groningen-Assen spelen een aantal ontwikkelingen die samenhang kunnen hebben met het concept Regiotram. Ontwikkelingen ten aanzien van woon- en werkgebieden dienen gepaard te gaan met een adequate ontsluiting per auto en OV. En bereikbaarheidsprojecten hebben tot doel de mobiliteit te geleiden richting Groningen en Assen.

Het Masterplan Assen-Zuid (2007) behelst de ontwikkeling van het gebied tussen het TT-circuit en de aansluiting A28/N33, als zuidelijke punt van de zogenaamde 'Florijnas'. Deze stedelijke ontwikkelingsas loopt globaal vanaf Assen-Zuid, via de spoorzone tot aan het stadsbedrijvenpark. Onderdeel van dit masterplan is de opening van een nieuw station en de mogelijke aansluiting van Assen-Zuid op een (tangentieel) HOV systeem richting Groningen (Figuur 5.3).

*Figuur 5.3 Mogelijke invulling Masterplan Assen-Zuid met HOV-ontsluiting*

Rond Roden en Leek wordt ruimte gezocht voor 5.850 woningen. Deze ontwikkeling is een nadere uitwerking van de afspraken uit de Regiovisie Groningen-Assen (2004). De Intergemeentelijke Structuurvisie is onlangs door de gemeenteraden vastgesteld (Figuur 5.4).
Naast de woningbouwontwikkeling in Roden-Leek vinden er conform de Regiovisie (Figuur 5.5) nog meer woningbouwontwikkelingen plaats in de regio. Over de hele linie zijn de actuele prognoses voor de periode tot 2019 daarbij 25% lager dan werd aangenomen in 2004, bij vaststelling van de Regiovisie (zie ook tabel 5.1)
*bron: Woningbouwprogrammering Regio Groningen-Assen 2008-2019, besluit Stuurgroep 11 januari 2008*

Rond Roden en Leek wordt ruimte gezocht voor 5.850 woningen. Deze ontwikkeling is een nadere uitwerking van de afspraken uit de Regiovisie Groningen-Assen (2004). De Intergemeentelijke Structuurvisie is onlangs door de gemeenteraden vastgesteld (Figuur 5.4).
Naast de woningbouwontwikkeling in Roden-Leek vinden er conform de Regiovisie (Figuur 5.5) nog meer woningbouwontwikkelingen plaats in de regio. Over de hele linie zijn de actuele prognoses voor de periode tot 2019 daarbij 25% lager dan werd aangenomen in 2004, bij vaststelling van de Regiovisie (zie ook tabel 5.1)
*bron: Woningbouwprogrammering Regio Groningen-Assen 2008-2019, besluit Stuurgroep 11 januari 2008*

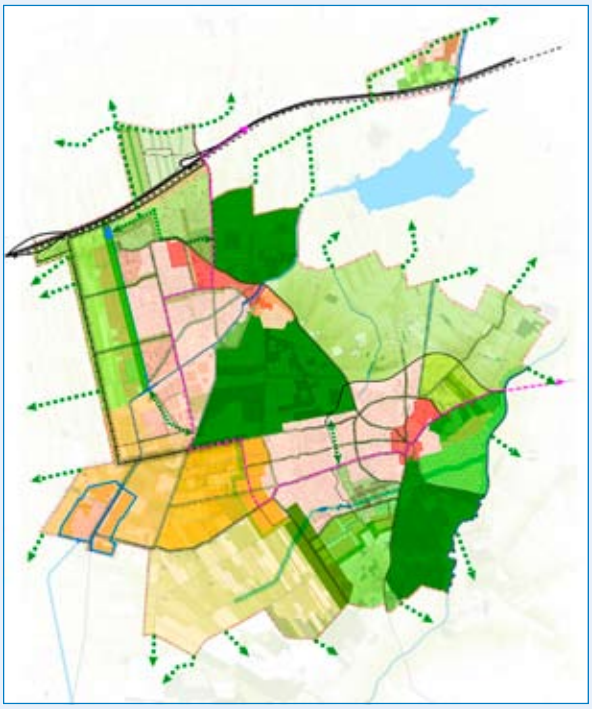

*Figuur 5.4 Plankaart Intergemeentelijke Structuurvisie Roden-Leek*

*Figuur 5.5 Regiovisie Groningen-Assen 2030*

Ten aanzien van de luchthaven Groningen Airport Eelde geldt dat de korte startbaan wordt gesloten, zodat er meer ontwikkelingsruimte voor bedrijvigheid ontstaat. Tegelijk wordt de lange startbaan verlengd, zodat het vliegveld grotere toestellen kan ontvangen (www.verkeerenwaterstaat.nl).
De ambities van de luchthaven kunnen op termijn leiden tot een excentrisch gelegen werkgelegenheidsconcentratie (met stevige mobiliteitseffecten).

| | Gemiddelde jaarlijkse productie 1995-2006 | Bestaande opgave regio per jaar | Totale plan-capaciteit | Voorgestelde opname-capaciteit totaal 2007-2019 | Voorgestelde opname-capaciteit per jaar 2007-2019 |
|---|---|---|---|---|---|
| **Schakelgemeenten** | | | | | |
| Bedum | 45 | 80 | 1.100 | 780 | 60 |
| Ten Boer | 30 | 60 | 820 | 550 | 45 |
| Winsum | 54 | 80 | 1.250 | 790 | 60 |
| Zuidhorn | 80 | 115 | 2.240 | 1.600 | 120 |
| **Schragende gemeenten** | | | | | |
| Leek* | 96 | 150 | 3.400 | 2.000 | 155 |
| Noordenveld* | 126 | 255 | 5.270 | 2.240 | 175 |
| Hoogezand-Sappemeer | 174 | 420 | 6.900 | 3. 600 | 275 |
| **Groningen en Assen (excl. Ter Borgh en Haren-Noord)** | | | | | |
| Groningen | 834 | 1.500 | 24.500 | 15.000 | 1.150 |
| Assen | 510 | 515 | 13.000 | 6.800 | 520 |
| **Overige gemeenten** | | | | | |
| Tynaarlo (incl. Ter Borgh) | 99 | 240 | 3.100 | 2.600 | 200 |
| Slochteren | 65 | 60 | 970 | 770 | 60 |
| Haren (incl. Haren-Noord) | 50 | 165 | 1.220 | 1.040 | 80 |
| Totalen | 2.163 | 3.640 | 63.770 | 37.770 | 2.900 |

### *5.1.5 Nationaal landschap, Natura2000 en Snelwegpanorama Drentsche Aa*

De A28 en het spoor liggen voor een deel in het Nationaal Beek- en Esdorpenlandschap Drentsch Aa. Ook het mogelijke tracé van de regiotram en een transferium bij De Punt zullen hierin komen te liggen (figuur 5.6). Het Beek- en esdorpenlandschap (geel) maakt deel uit van Nationaal Park Drentsche Aa (groen). Daarbinnen ligt het Natura2000-gebied Drentsche Aa (arcering). Het doel van een Nationaal Landschap is de kwaliteiten te behouden, duurzaam te beheren en te versterken. In de nota Ruimte worden Nationale Landschappen omschreven als gebieden met internationaal zeldzame of unieke en nationaal kenmerkende landschapskwaliteiten, en in samenhang daarmee bijzondere natuurlijke en recreatieve kwaliteiten.

In algemene zin geldt dat binnen Nationale Landschappen ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk zijn, mits de kernkwaliteiten van het landschap worden behouden of worden versterkt ('ja, mits'-regime). Binnen Nationale Landschappen is ruimte voor ten hoogste de eigen bevolkingsgroei (migratiesaldo nul). Op basis hiervan maken provincies afspraken met gemeenten over de omvang en locatie van woningbouw. Nationale Landschappen bieden daarnaast ruimte voor de aanwezige regionale en lokale bedrijvigheid (inclusief niet-grondgebonden landbouwbedrijven en intensieve veehouderij.) Ook hier maken provincies en gemeenten afspraken over aard en omvang van locaties voor bedrijventerreinen. De uitzonderingsbepaling moet bijdragen aan het behoud van de economische vitaliteit, de leefbaarheid en het draagvlak voor voorzieningen in het Nationaal Landschap. Maatvoering, schaal en ontwerp zijn bepalend voor behoud van de kwaliteiten van deze landschappen. Om die reden zijn grootschalige verstedelijkingslocaties en bedrijventerreinen, nieuwe grootschalige glastuinbouwlocaties en nieuwe grootschalige infrastructurele projecten niet toegestaan. Waar deze ingrepen redelijkerwijs, vanwege een groot openbaar belang onvermijdelijk zijn, dienen mitigerende en compenserende maatregelen - zoals inpassing en grote aandacht voor ontwerpkwaliteit – te worden getroffen.

Provincies zijn verantwoordelijk voor de uitwerking van het beleid voor Nationale Landschappen. Provincies nemen, op basis van de globale begrenzing een gedetailleerde begrenzing van de Nationale Landschappen op in hun ruimtelijke plannen en werken daarin de per Nationaal Landschap benoemde kernkwaliteiten uit. Deze zijn leidend voor de ruimtelijke ontwikkeling.

In de kop van het Nationaal Landschap Drentsche Aa, tussen Glimmen en het stedelijk gebied Groningen ligt het Nationaal Snelwegpanorama Drentsche Aa. Het doel van een Snelwegpanorama is om de ruimtelijke kwaliteit van de snelwegomgeving te verbeteren en herkenbare en kenmerkende landschapskwaliteiten in de snelwegomgeving veilig te stellen. Binnen deze voorwaarde blijven wel ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk: de gebieden worden planologisch niet op slot gezet, het ja mits-afwegingskader is van toepassing. bron: Negen Nationale Snelwegpanorama's,Ministerie van VROM, maart 2009. Het snelwegpanorama is niet begrensd, maar kent een zoekgebied. Het zoekgebied voor de snelwegpanorama ligt op de overgang van de besloten Hondsrug en de benedenloop van het open beekdal van de Drentsche Aa. Het snelwegpanorama biedt zicht vanaf beide zijden van de snelweg A28 op overwegend open weiden, natuur en plassen en hogere randen met bossen en kernen.
In het Uitvoeringsprogramma Nationaal Landschap Drentsche Aa zal het concept Snelwegpanorama nader vorm krijgen.

Als basisfilosofie geldt: Kwaliteit in ontwerp: Een ontwikkelingsgerichte landschapsstrategie. In de aanloop naar de oprichting van het Nationaal beek- en esdorpenlandschap is als een van de uitgangspunten een basisfilosofie ontwikkeld, die er op neer komt dat het behoud van het gebied gebaat is bij een verdere ontwikkeling in plaats van door het landschap te conserveren: de ontwikkelingsgerichte landschapsstrategie. Het bestaande landschap is in deze filosofie het vertrekpunt voor het nieuwe. Ontwikkelingen zijn toegestaan, ja zelfs gewenst, maar moeten in het verlengde liggen van de ontstaansgeschiedenis en de onderliggende structuren. De kenmerken van het landschap worden versterkt in plaats van afgevlakt door een vermenging met oneigenlijke elementen. Overheden zullen het belang van kwaliteit van het landelijk gebied nadrukkelijk moeten uitdragen. Zij moeten opkomen voor de doelen die ze zelf hebben gesteld. Kwaliteitsborging is gewenst door deskundig advies (ruimtelijke ontwerpprocessen), toetsing en monitoring.

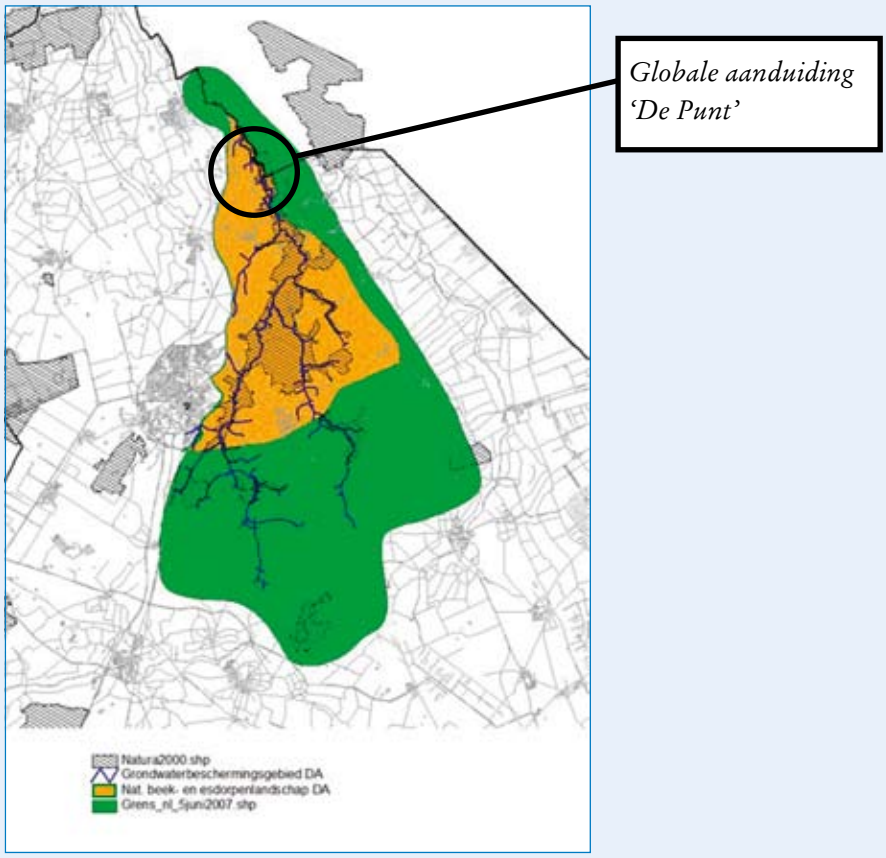


*Figuur 5.6 Nationaal Beek- en esdorpenlandschap, Nationaal Park en Natura2000 gebied Drentsche Aa*

## 5.2 Uitgangspunten voor de beoordeling en beschrijving voorgenomen beleid

### Uitgangspunt 1: blijven inzetten op gebundelde verstedelijking op de 'T-structuur'

De provincie Drenthe wil, op basis van het in de Regiovisie vastgelegde ruimtelijk beleid, invulling blijven geven aan het bundelingsprincipe. Het Nationaal Stedelijk Netwerk Groningen-Assen wordt in dat kader verbeeld als een 'T-structuur'; de hoofdas van de T is gelegen tussen de steden Groningen en Assen, de as tussen de kernen Roden-Leek en Hoogezand-Sappemeer vormt de ligger (figuur 5.7).

Het overgrote deel van de nieuwe bouwlocaties (van beide provincies) is in de T-structuur gevat en vormt daarmee de basis voor bundeling. In deze T-structuur worden in en rond de steden Groningen en Assen en bij de kernen Roden-Leek en Hoogezand-Sappemeer de grootste uitbreidings- en vernieuwingsopgaven geconcentreerd. Zo kan er optimaal worden gebruikgemaakt van infrastructuur en voorzieningen en ontstaan er goede mogelijkheden voor het stimuleren en realiseren van hoogwaardig openbaar vervoer. Hierdoor kunnen in de gebieden buiten de T-structuur de landschappelijke, cultuurhistorische, natuurlijke, recreatieve en agrarische kwaliteiten centraal blijven staan.

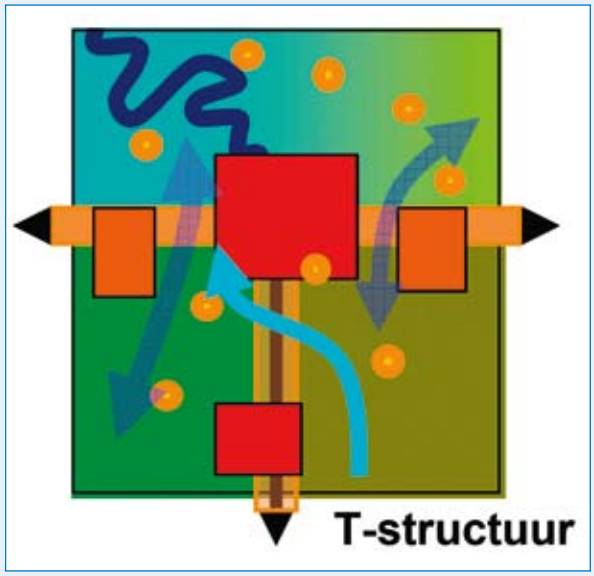


*Figuur 5.7 De T-structuur van de Regio Groningen-Assen*

### Uitgangspunt 2: koppelen van nieuwbouwontwikkelingen aan investeringen in het infranetwerk; 'slim' locaties kiezen

Toekomstige woon- en werkgebieden moeten op zo kort mogelijke afstand van elkaar, zo goed mogelijk met OV en per auto ontsloten, gelegen zijn. Ten tijde van het vaststellen van de Regiovisie Groningen-Assen was alleen de ontwikkeling van het Kolibri HOV-systeem voldoende concreet om in de plannen op te nemen. Daarmee werd een aantal bestaande bevolkingsconcentraties bediend, evenals - met enige kanttekeningen wat betreft de voortransportafstand - de bouwlocaties bij Roden-Leek en Hoogezand-Sappemeer.
In elk geval op langere termijn - maar door de naar beneden bijgestelde prognoses in mindere mate ook voor de periode tot ±2020 - rijst de vraag of een 'slimme' fasering van te ontwikkelen locaties een bijdrage kan leveren aan een versterking van het beoogde vervoersconcept (zie hierna: de 'overstapmachine'), door die locaties te kiezen die het best aansluiten bij bestaande én nieuwe infrastructuur.

## Uitgangspunt 3: bereikbaarheid verbeteren; dit organiseren met de ‘overstapmachine’

Sinds de vaststelling van de Regiovisie is een aantal nieuwe plannen naar voren gekomen om de bereikbaarheid beter te geleiden. Meest vooraanstaand daarin is de uitbouw van het Groningse openbaar vervoer met Regiotram (met in tweede instantie een poot richting Eelde) en de ontwikkeling van RegioRail (met mogelijk een nieuwe spoorverbinding Groningen-Drachten-Heerenveen).

Voorts wordt de koppeling tussen auto en OV bevorderd door een aantal transferia in de omgeving van Groningen. Met een nieuwe combinatie van overstap- en opstappunten en van diverse vervoersmiddelen (HOV-bus, tram, trein, auto, fiets) - de ‘overstapmachine’ genaamd - willen de provincies de bereikbaarheid van de regio op peil houden. Het concept voorziet in een vergroting van de frequentie van bestaande (IC- en regionale) spoorverbindingen en een aantal nieuwe HOV-verbindingen zoals Q-liners (HOV-bus) en Regiotram. De lijnen doen de meeste nieuwe en bestaande woon- en werkgebieden aan.

Het systeem van de ‘overstapmachine’ is tussen Assen en Groningen gespiegeld: de ene lijn voorziet in veel opstap- en overstappunten in Assen en omgeving en rijdt dan in één keer door naar het centrum van Groningen, de andere lijn doet het omgekeerde (figuur 5.8). Zo blijven reistijden binnen de perken en wordt tegelijkertijd een voldoende groot herkomst- danwel bestemmingsgebied bediend. De spin in het web wordt gevormd door een transferium ter hoogte van De Punt. Alle lijnen hebben hier een stop, zodat het aantal keuzemogelijkheden in dit transferium maximaal is.

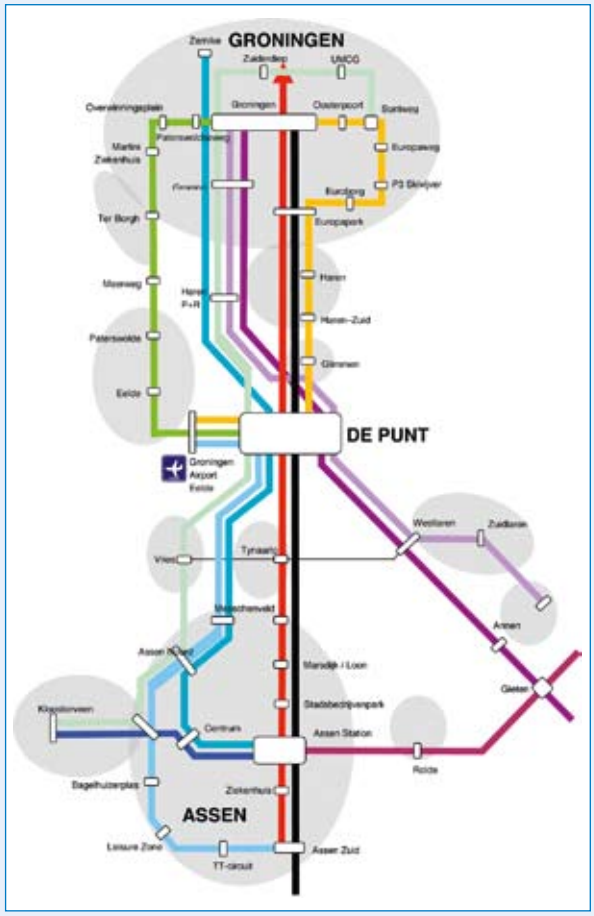


*Figuur 5.8 Schematische weergave van het vervoersconcept de ‘overstapmachine’*

### Voorgenomen activiteit: een robuuste ontwikkeling van de 'overstapmachine'

Het idee is om de OV-verbindingen op de 'hoofdas' van de T-structuur tussen Groningen en Assen te versterken met de aanleg van een regiotram, en/of het intensiveren van het gebruik van het bestaande spoor en/of het uitbouwen van een HOV-buslijnen netwerk. Deze verbindingen zijn gericht op een nieuw transferium, dat centraal is gelegen tussen beide steden. Het geschetste beeld van het verbeteren van de OV-bereikbaarheid is een visie, die in de komende periode nader zal worden uitgewerkt.

Een deel van het systeem is al aanwezig (de A- en N-wegen, stoptreinen en IC-verbindingen); een deel van het concept behelst mogelijke ontwikkelingen voor de middellange termijn (o.a. stadstram in Groningen), de lange termijn (stadstram uitbouwen tot Regiotram) of zeer lange termijn (Raamwerk RegioRail). De vragen die met de beoordeling beantwoord worden zijn de volgende:

- Welke delen van het vervoersconcept de 'overstap-machine' dragen bij aan verbetering van de bereikbaarheid op (middel)lange termijn (uitgangspunt 3)?
- (Hoe) kan dat vervoersconcept worden gecombineerd met (welke) 'slim' gekozen nieuwbouwlocaties (uitgangspunt 2)?
- Wordt daarmee een bijdrage geleverd aan de invulling van het bundelingsprincipe op de T-structuur (uitgangspunt 1)?

## 5.3 Alternatieven

### *5.3.1. Uitgangspunten voor het ontwikkelen van alternatieven*

#### Realistisch, aannemelijk, strategisch

De Wet milieubeheer schrijft voor dat in een plan-m.e.r. redelijke alternatieven voor het plan - het nieuwe omgevingsbeleid - moeten worden onderzocht. Bij het ontwikkelen van redelijke alternatieven gaat het er niet zo zeer om dat alle denkbare alternatieven worden onderzocht, maar dat de te onderzoeken alternatieven zo worden gekozen dat de besluitvorming zo optimaal mogelijk wordt ondersteund met milieu-informatie en dat de beschikbare speelruimte zo volledig mogelijk wordt belicht.
In het kader van dit plan-m.e.r. is het nog niet mogelijk om met grote diepgang doelbereik en effecten van verschillende alternatieven in beeld te brengen. Wel kan een aantal strategische, samenhangende keuzen tegen elkaar worden afgewogen. De alternatieven die hierna worden beschreven zijn dan ook niet zozeer elkaar uitsluitende ontwikkelingen, maar voorbeelden van (strategische) inzetten op de ontwikkeling voor delen van de 'overstapmachine' op de (middel)lange termijn.

#### Sturende variabelen en speelruimte

De sturende variabelen zijn de (gefaseerde) ontwikkeling van OV-infrastructuur tussen Groningen en Assen en de aanleg van een centraal daar tussenin gelegen transferium. Vervolgens is, bij wijze van 'vingeroefening', globaal in beeld gebracht waar de keuze voor een nieuwe OV-verbinding en de aanleg van een transferium kan leiden tot nieuwe bouwlocaties voor wonen en/of werken. In tabel 5.2 is een overzicht van de bouwstenen voor de variabelen, met een indicatie van de speelruimte weergegeven. Dit laatste is gebaseerd op een expert oordeel over het stadium van planvorming. Daarbij is aangegeven of realisatie van de bouwsteen volledig open staat ('toepassen' of niet), of er geschoven kan worden met de termijn van realisatie ('fasering') en of er programmatische vrijheid is (bijv. 'gedeeltelijke ontwikkeling').

Voor infrastructuur worden alleen toevoegingen aan het OV-systeem beschouwd. Aanpassingen aan het netwerk van autosnelwegen en provinciale wegen behoren tot de autonome ontwikkeling. Voor woonlocaties wordt de locatiekeuze van de regiovisie niet ter discussie gesteld. Wel is het mogelijk voor een andere fasering danwel gedeeltelijke ontwikkeling te kiezen. Onder 'nieuwe locaties' wordt verstaan een aantal mogelijke bouwplekken die reeds in beeld waren voor de lange termijn en een aantal locaties die nog niet eerder verkend zijn, danwel in een eerder stadium - om wat voor reden dan ook - niet zijn beschouwd (voorzover na te gaan). Voor de grotere werklocaties behelst de speelruimte vooral fasering; voor bedrijventerrein Messchenveld in Assen behoort een gedeeltelijke ontwikkeling tot de mogelijkheden, evenals gedeeltelijke benutting van de locatie voor wonen.

*Tabel 5.2 speelruimte variabelen*

| | ontwikkeling | Speelruimte |
|---|---|---|
| infra | Transferium (de Punt) | Toepassen, omvang, plek in netwerk, aanvullend programma |
| | Nieuwe HOV-lijnen | Toepassen, fasering |
| | Nieuwe stations | Toepassen, fasering |
| | Bestaande lijnen | Opwaarderen |
| woonlocaties | Locaties regiovisie | Fasering, gedeeltelijke ontwikkeling |
| | Nieuwe locaties | Toepassen, omvang, fasering |
| werklocaties | Assen-Zuid | Fasering |
| | Messchenveld | Fasering, programma omzetten naar wonen |
| bestaand stedelijk gebied | Herstructuringslocaties binnen de bebouwde kom van Assen (en Groningen) | Nieuwe gebieden (omvang onbekend) |

### *5.3.2. De alternatieven*

De provincie Drenthe zal bij het uitwerken van de ontwerp Omgevingsvisie de volgende combinaties van OV-verbeteringen aanschouwen:
0-alternatief; Autonome ontwikkeling
Alternatief 1. De aanleg van de Regiotram (incl transferium);
Alternatief 2. De aanleg van de Regiotram + intensivering bestaand spoor (incl transferium);
Alternatief 3. De aanleg van de Regiotram + intensivering bestaand spoor + uitbouwen HOV-buslijnennet (inclusief transferium).

Deze alternatieven bestaan uit 4 bouwstenen: de regiotram, intensiveren bestaand spoor, HOV-buslijnennet en een transferium. Er is voor gekozen deze vier bouwstenen afzonderlijk te beoordelen, om vervolgens vast te stellen wat ze voor de alternatieven betekenen

### *5.3.3. Beschrijving van de autonome ontwikkeling en de bouwstenen voor alternatieven*

#### Autonome ontwikkeling

In de autonome ontwikkeling wordt de Regiovisie Groningen-Assen 2030 gerealiseerd zonder inzet op de 'overstapmachine'. De autonome ontwikkeling is gebaseerd op de uitvoering van het woningbouwprogramma conform de Regiovisie, uitgaande van benutting van de bestaande capaciteiten en locaties, ook voor de periode na 2020. Ontwikkelen en uitbouwen van het Kolibri-netwerk als regionaal HOV-systeem (naast de Groningse stadstram) vormt hiervoor de drager. Daarbij is geen groot centraal gelegen overstappunt gedacht, maar realisatie van enkele kleinere transferia aan de stadsrand.

*Figuur 5.9: nulalternatief: autonome ontwikkeling*

*Figuur 5.10: Bouwsteen aanleg regiotram*

#### Bouwsteen Regiotram

Uitgangspunt is de realisatie van een Regiotram na 2020, middels een zuidelijke tak van het uitgebouwde Groningse tramstelsel via Groningen Airport Eelde naar een transferium bij De Punt of Tynaarlo. Langs de Regiotram kunnen nieuwe verstedelijkingsmogelijkheden gaan ontstaan aan de randen van de kernen.

#### Bouwsteen intensivering bestaand spoor

In de bouwsteen intensivering van het bestaande spoor gaat het om frequentieverhoging middels het openen van nieuwe stations en de aanleg van een spoorlijn Groningen-Drachten-Heerenveen (met een station/transferium bij Leek). Op de spoorlijn tussen Assen en Groningen worden nieuwe stations geopend in Assen-Zuid, Stadsbedrijvenpark, Marsdijk/Loon, Messchenveld en Tynaarlo/De Punt. Rond deze nieuwe haltes kan (d.m.v. herstructurering en intensivering van bestaand stedelijk gebied) ruimtedruk gaan ontstaan evenals in de 'strip' tussen Airport Eelde en het nieuwe transferium bij De Punt (met name gericht op economische programma's); na 2020 behoort ook een nieuwbouwlocatie bij het nieuwe station Leek-Noord tot de mogelijkheden.

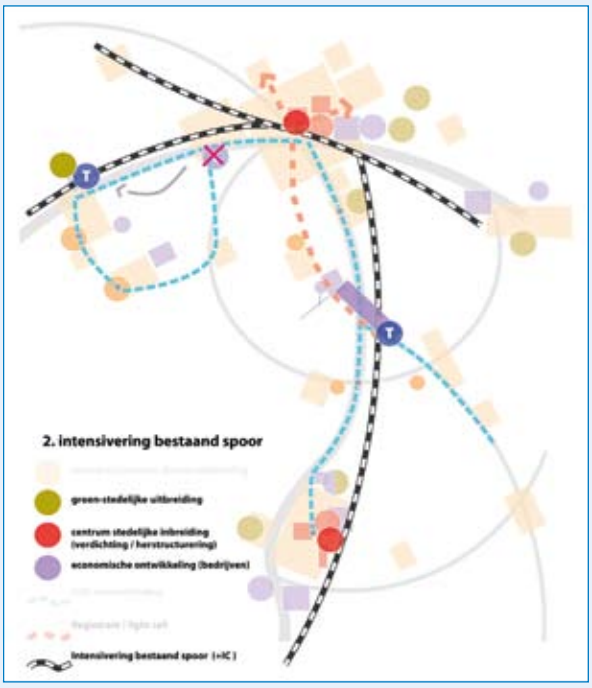


*Figuur 5.11 Bouwsteen intensiveren bestaand spoor*

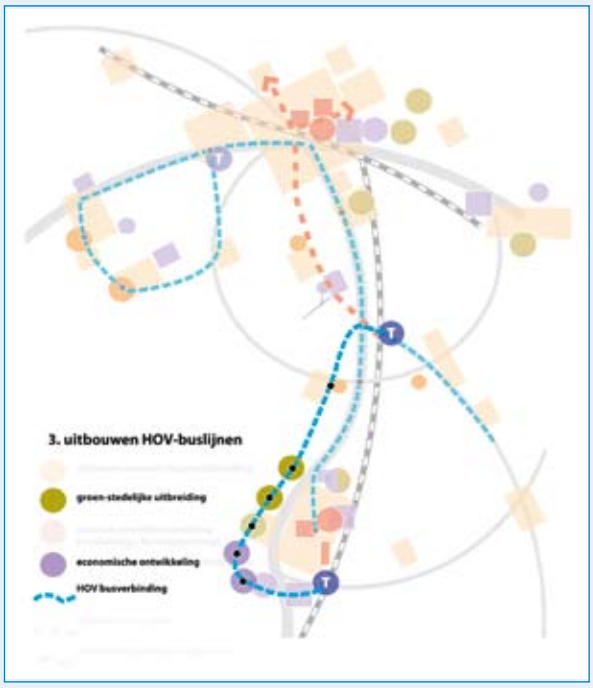


*figuur 5.12 Bouwsteen uitbouwen HOV-buslijnen*

## Bouwsteen HOV-buslijnennet

In de bouwsteen HOV-buslijnennet gaat het over het uitbreiden van het regionaal netwerk van HOV-buslijnen (Q-liners). In deze bouwsteen zal er na 2020 een HOV-bus gaan rijden van Assen-Zuid naar een nieuw transferium bij De Punt. Door deze HOV-lijn 'buitenom' aan te leggen, aan de westzijde van de A28, kunnen reeds geplande ontwikkellocaties (o.a. Kloosterveen, Assen-Zuid, evenemententerrein/ TT-circuit en toeristisch-recreatieve programma's langs de A28 en rond de Baggelhuizerplas) én nieuwe woongebieden worden ontwikkeld aan de westflank van Assen.

## Bouwsteen transferium

In principe gaat het een 'weilandtransferium' zonder aanvullende ruimtelijke programma's. De ligging nabij en koppeling aan ontwikkelingen rondom Airport Eelde én de aanleg van nieuwe OV-verbindingen tussen Groningen en Assen maakt echter dat de ruimtedruk voor met name economische programma's hier kunnen gaan toenemen. Naast de Punt is ook het ontwikkelen van een transferium nabij Tynaarlo een optie. Dat wil dus zeggen dat er vier denkbare varianten voor het transferium kunnen worden onderscheiden:

- De Punt als 'weilandtransferium';
- De Punt met aanvullende economische programma's;

- Tynaarlo als 'weilandtransferium';
- Tynaarlo met aanvullende economische programma's;

Voor beide transferia geldt dat zij in het Nationaal Landschap en Snelwegpanorama Drentsche Aa, en nabij het Natura 2000-gebied Drentsche Aa gelegen zijn.

## 5.4 Beoordeling van de autonome ontwikkeling en de bouwstenen

### Beoordelingskader

Voor de beoordeling van de alternatieven wordt zover relevant en mogelijk het toetsingskader zoals opgenomen in Bijlage 3 gebruikt. Het gaat in alle gevallen om een globale toets en expertbeoordeling. Alle oordelen zijn kwalitatief; er hebben geen modelberekeningen plaatsgevonden.

### Toets op doelbereik

Een beoordeling van het doelbereik betreft de mate waarin de bereikbaarheid van het stedelijk netwerk Groningen-Assen wordt bevorderd en de mate waarin nieuwe woon- en werklocaties gebundeld worden in de steden en kernen op de T-structuur. Het gebied tussen die steden en kernen dient daarbij zo veel mogelijk vrij te blijven van verstedelijking. Om deze doelen te operationaliseren is de aanname gedaan dat de bereikbaarheid beter wordt bevorderd naarmate hoogwaardiger alternatieven voor de auto worden geboden en naarmate er meer stedelijke concentratie plaatsvindt nabij de steden en kernen op de T-structuur;

In de autonome ontwikkeling neemt de bereikbaarheid af door het uitblijven van verdere investeringen in (nieuw) OV, met toenemende congestie op het wegennet tot gevolg. Bundeling van woon- en werkgebieden binnen de T-structuur is relatief goed te noemen, maar neemt niet toe of af ten opzichte van de bestaande plannen.

De bouwsteen Regiotram maakt werk van de 'overstapmachine': het transferium wordt door alle mogelijke vervoersystemen aangedaan; bovendien wordt de vervoerprestatie van de Regiotram vergroot doordat er mogelijk nieuwe woonlocaties aan kunnen worden gekoppeld. De bundeling van nieuwe verstedelijking in de steden en kernen op de T-structuur scoort daardoor negatief.

De bouwsteen intensivering bestaand spoor verbetert de bereikbaarheid van het Nationaal Stedelijk Netwerk. Door de intensivering van het gebruik van het bestaande spoor, ontstaat een snelle hart-op-hart verbindingen tussen de steden Assen en Groningen waardoor de vervoersprestatie verder zal toenemen. Woningbouw zal zich concentreren in de steden Assen en Groningen, waarmee de bouwsteen positief scoort op bundelen.

De bouwsteen HOV-buslijnennet doet naar verwachting niet veel op bereikbaarheid van het nationaal stedelijk netwerk. De congestie doet zich vooral voor rondom Groningen. De HOV-bus van Assen-Zuid naar het transferium zal hieraan weinig veranderen, hoe goed de nieuwe locaties ook op de HOV-bus georiënteerd zullen zijn.

*Tabel 5.3 Toets op doelbereik*

| Doelbereik t.o.v. autonome ontwikkeling | Autonome ontwikkeling | Bouwsteen Regiotram | Bouwsteen bestaand spoor | Bouwsteen HOV-buslijnen |
|---|---|---|---|---|
| Verbeteren van de bereikbaarheid Nationaal Stedelijk Netwerk | -- | + | ++ | 0 |
| Bundelen verstedelijking in de steden en kernen op de T-structuur | 0 | - | + | 0 |

## Effectbeoordeling bouwstenen

Een beoordeling van de effecten op milieu en duurzaamheid speelt zich niet, zoals het doelbereik, af op de schaal van het hele stedelijk netwerk, maar eerder op een subregionaal niveau. Het grootste deel van de te beoordelen effecten betreft de groen-blauwe onderlegger. Beoordeling van deze effecten is beter te doen met een wat gedetailleerder ruimtelijk beeld. Daarom zijn ontwerpschetsen opgenomen. De beoordeling heeft vervolgens plaatsgevonden met behulp van beschikbare geo-informatie op het gebied van landschap, natuur, water en cultuurhistorie (zie toetsingskader bijlage 3).

Voor een beoordeling van de effecten op ruimtegebruik (bedrijvigheid, landbouw, recreatie en toerisme) is een zeer globale inschatting gemaakt zonder verdere ruimtelijke of beleidsanalyse. Er is beoordeeld ten opzichte van de autonome ontwikkeling. Omdat op voorhand niet kan worden uitgesloten dat er geen significante effecten optreden op de Drentse Natura 2000-gebieden is er een Passende Beoordeling op grond van de Natuurbeschermingswet uitgevoerd (bijlage 4).

*Milieu- en duurzaamheidseffecten Bouwsteen Regiotram*

De regiotram zal leiden tot een woningbouwvraag rondom de tramlijn. Langs de lijn kunnen relatief compacte, kleine nieuwe uitbreidingslocaties worden ontwikkeld (figuur 5.13). Het grootste deel van het nieuwe bouwareaal bevindt zich dan op korte afstand van een halte aan de rand van bestaande kernen als Eelde, Vries en Paterswolde. Rond Airport Eelde is ruimte voor bedrijvigheid binnen het bereik van de HOV-halte. Het transferium bevindt zich bij de N34, uitgaande van doortrekken van de regiotram naar Vries - Tynaarlo.

Indien hier gehoor aan gegeven wordt, zal dit leiden tot verlies aan open ruimte in het halfopen tot open landschap. Een deel van het bouwprogramma wordt in en om het Paterswoldse Meer gerealiseerd, zodat ook het areaal EHS en natuur buiten EHS (beperkt) wordt aangetast (beide scoren - ). Ook kan dit alternatief effecten hebben op de (grotendeels gerealiseerde) ecologische verbindingszone. Cultuurhistorische en aardkundige waarden worden sterk aangetast, met name wanneer een omvangrijk bouwprogramma wordt gerealiseerd (beiden scoren dan - -). Kleinere locaties zouden wellicht zorgvuldig kunnen worden ingepast in het essenlandschap, waarbij kan worden aangesloten bij de allure van de landgoederen en buitenplaatsen tussen Groningen en Assen.

Aangetekend moet worden dat deze zuidelijke tak van de Regiotram volgens eerder gemaakte berekeningen al haalbaar is onder de voorwaarde dat het transferium gerealiseerd wordt. Extra bouwprogramma zorgt wel voor een grotere vervoerprestatie. Een relatief klein bouwprogramma zou evenwel een meer op landschap en cultuurhistorie geënte ontwikkeling mogelijk maken, die ook een zeer aantrekkelijke woon- en leefomgeving oplevert (score +).

De regiotram op zich ontsluit een aantrekkelijk gebied voor fietsers en wandelaars (score recreatie +); het areaal landbouw neemt beperkt af (score 0/-).

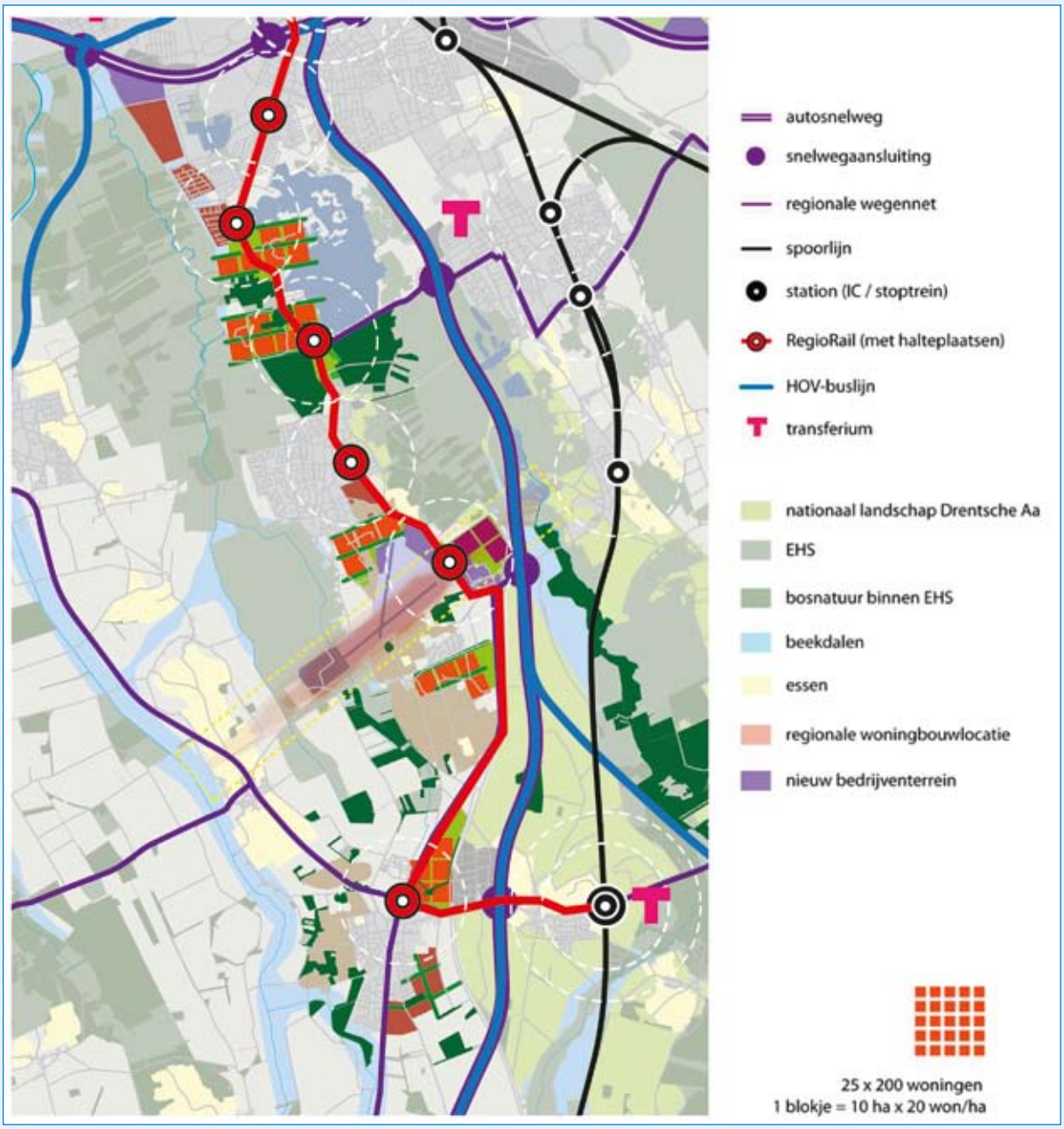


*Figuur 5.13 Aanleg regiotram met potentiële ontwikkelingskansen voor nieuwe bouwlocaties*

*Milieu- en duurzaamheidseffecten Bouwsteen intensivering bestaand spoor*
In de tweede bouwsteen wordt maximaal ingezet op verbetering en intensivering van de bestaande regionale en IC-spoorverbindingen in het stedelijk netwerk. Nieuwe stations worden geopend in Assen (stadsbedrijvenpark, Marsdijk/Loon, Messchenveld) en bij Tynaarlo en De Punt. Vanwegen de ligging in het Nationaal Landschap Drentsche Aa zullen deze haltes echter slechts beperkt kunnen worden benut voor nieuwe verstedelijking.

Dit betekent dat er slechts beperkte aantasting van open ruimte plaatsvindt (0), geen aantasting van EHS en natuur buiten EHS (beide scoren 0). Cultuurhistorische en landschappelijke waarden worden enigszins bedreigd door de realisatie van een groot transferium en bedrijvigheid in de omgeving daarvan: de polder waar het transferium in is geprojecteerd en waar mogelijk aanvullende economische programma's gaan ontstaan, verliest zijn karakteristieke openheid (score -). Voorts ontstaat door de bedrijfsmatige ontwikkeling rond De Punt en Airport Eelde een economisch concentratiegebied (score +). De aantasting van landbouwgebied blijft beperkt (0). Door ook na 2020 te blijven streven naar intensivering van bestaand stedelijk gebied ontstaat het risico dat de specifieke groene kwaliteiten van met name Assen achteruit gaan. Voor Assen en Groningen geldt dat verdergaande verdichting naast (positief te beoordelen) stedelijkheid ook de leefbaarheid onder druk zet. Zeer stedelijke woonmilieus voegen wel iets toe aan het palet van woonmilieus in Assen.

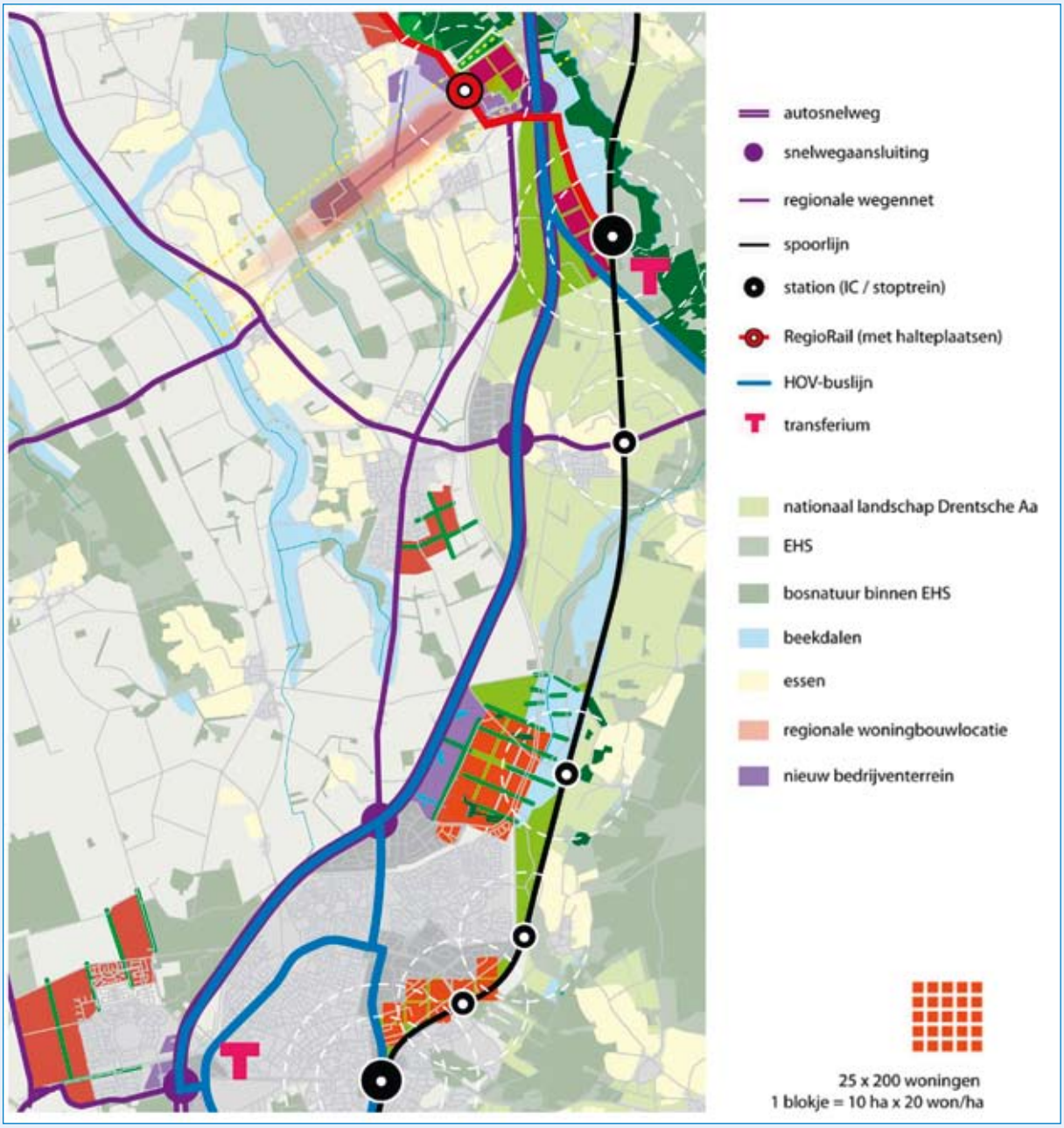


*Figuur 5.14 Intensiveren gebruik bestaand spoor met potentiële ontwikkelingskansen voor nieuwe bouwlocaties*

*Milieu- en duurzaamheidseffecten Bouwsteen HOV-buslijnennet*
Een HOV-busverbinding tussen Assen-Zuid en het transferium bij De Punt draagt de stedelijke ontwikkeling in de westflank van Assen. Naast de reeds geplande nieuwbouw in Kloosterveen en langs de A28/N34 (Masterplan Assen-Zuid) gaat het ook om de locaties Rhee/Ubbena en Zeijerveld. Deze nieuwe woonwijken krijgen vooral een groen-stedelijk karakter en worden van elkaar gescheiden door een brede groene buffer (golfbaan, bos en beekdal).

Dit alternatief kent de grootste aantasting van relatief open gebied (- -). Daarnaast zal ook natuur buiten de EHS beperkt worden aangetast (0/-) als gevolg van de potentiële bouwlocaties aan de westflank van Assen.

Ontwikkeling van de woongebieden biedt kansen om de cultuurhistorische en aardkundige waarden te versterken of zichtbaar te maken. Bijvoorbeeld door het contrast tussen de hoger gelegen essen en de lagere gronden (beekdalen) te vergroten (+ en 0/+). Dit kan tevens een positieve uitstraling hebben op het woonmilieu, maar in het algemeen wordt geen bijzonder woonmilieu toegevoegd aan het bestaande palet uit het nulalternatief.

Er gaat relatief veel landbouwareaal verloren (- -). De kansen voor recreatie en toerisme en voor bedrijvigheid nemen licht toe (beide 0/+).

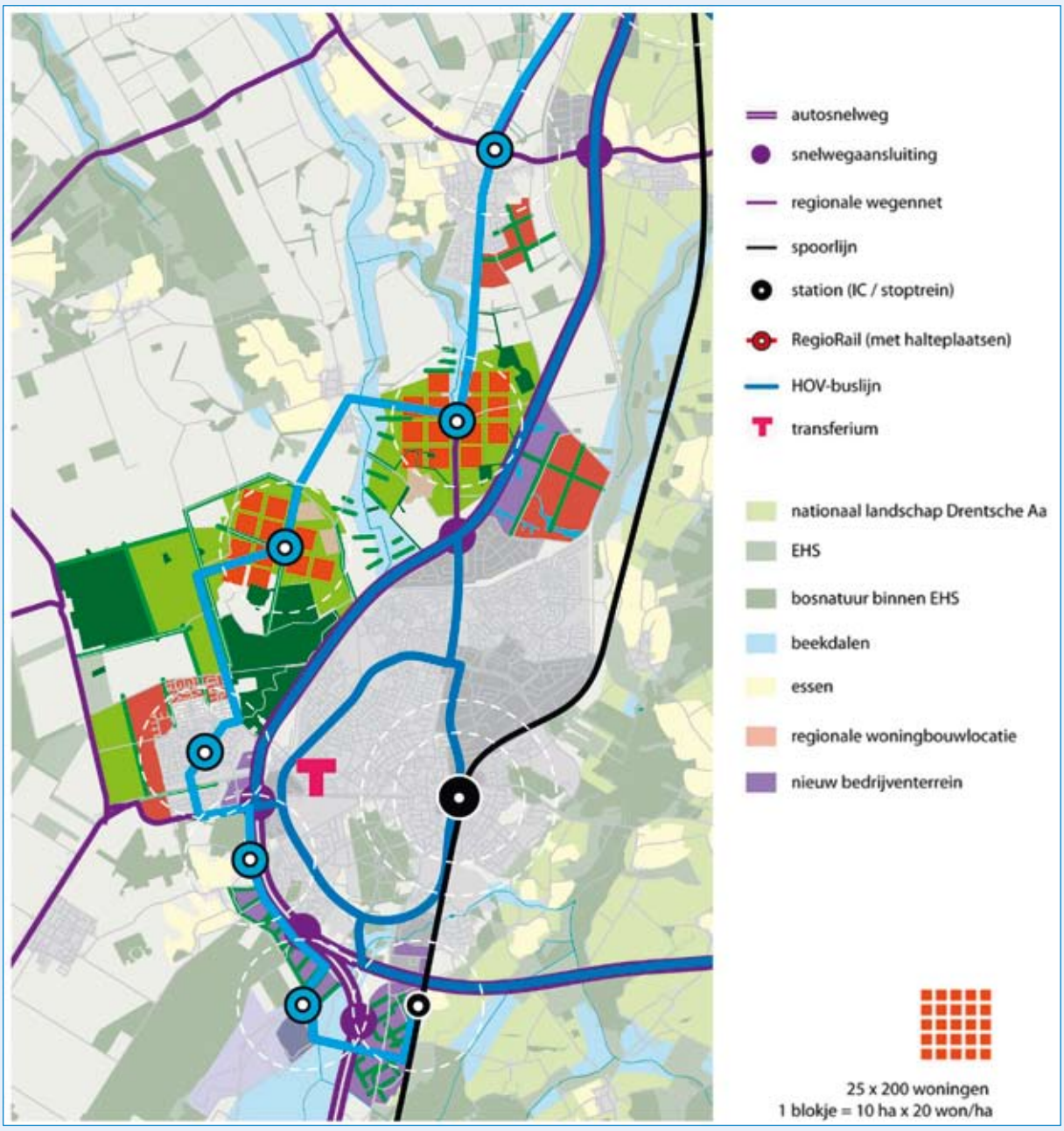


*Figuur 5.15 Uitbouwen HOV-buslijn met potentiële ontwikkelingskansen voor nieuwe bouwlocaties*

*Resultaat Passende Beoordeling*
In de Passende Beoordeling (bijlage 4) is gekeken naar de mogelijke effecten van alle ruimtelijke ontwikkelingen die samenhangen met het verbeteren van de OV-bereikbaarheid van het stedelijk netwerk Groningen-Assen (infrastructuur incl eventuele woningbouw en bedrijvigheid). Omdat de ontwikkelingen niet zijn voorzien ín Natura 2000-gebieden, is daarmee alleen sprake van externe werking. Concludeerd is dat:

- De voorgenomen ontwikkelingen kunnen via Licht, Geluid en Depositie van vermestende stoffen leiden tot externe werking in Natura 2000-gebieden.
- Op basis van verstoringscontouren zijn effecten denkbaar op Drentsche Aa, Witterveld, Fochteloërveen, Norgerholt, Leekstermeergebed en Zuidlaardermeergebied.
- De instandhoudingsdoelstellingen worden naar verwachting niet significant negatief beïnvloed door effecten van geluid en licht.
- De instandhoudingsdoelstellingen worden mogelijk significant negatief beïnvloed door effecten van vermestende depositie, omdat voor verreweg de meeste habitattypen de kritische depositiewaarden reeds overschreden worden.
- Bij eventuele vervolgbesluitvorming is toetsing op uitvoeringsniveau noodzakelijk om effecten als gevolg van depositie van vermestende stoffen uit te sluiten, Door gebruik te maken van mitigerende en compenserende maatregelen, mag verwacht worden dat de voorgestelde projecten uitvoerbaar zijn op basis van de Natuurbeschermingswet.

*Samenvattende tabel*
Tabel 5.4 geeft een samenvattend overzicht van de scores. De criteria zijn gebaseerd op het toetsingskader zoals opgenomen in bijlage 3.
Het is van belang dat het hier gaat om relatieve en kwalitatieve scores op basis van expertoordelen.

- De instandhoudingsdoelstellingen voor de Drentse Natura2000-gebieden, met name het Drentscha Aa-gebied, worden mogelijk significant negatief beinvloed door effecten van vermestende depositie, omdat voor verreweg de meeste habitattypen de kritische depositiewaaarden reeds overschreden worden. Bij eventuele vervolgbesluitvorming is daarom toetsing op uitvoeringsniveau noodzakelijk.
- Effecten op stiltegebieden en archeologie dienen bij eventuele vervolgbesluitvorming bepaald te worden ('ntb') en spelen geen rol in de totale beoordeling.
- Uitgangspunt is dat alle ruimtelijke ontwikkelingen minimaal waterneutraal gebouwd kunnen worden. De negatieve score bij de Bouwsteen Regiotram wordt verklaard door bouwen in de directe nabijheid van, dan wel in of op het Paterswoldse Meer
- Wat betreft nachtelijk duister wordt ervan uitgegaan dat de totale ontwikkelingen een beperkte bijdrage leveren aan de totale 'lichtkoepel' boven het stedelijk netwerk in de nabijheid van het Nationaal Landschap. Lokaal kunnen er wel verschillen optreden, afhankelijk van bijvoorbeeld schaal en uitvoering van het transferium.

| effecten | 0. Autonome ontwikkeling | 1. Regiotram | 2. Bestaand spoor | 3. HOV-buslijnen |
|---|---|---|---|---|
| open ruimte | 0 | - | 0 | -- |
| Natuur / Natura 2000 | *Significante effecten op instandhoudingsdoelstellingen zijn niet uit te sluiten, toetsing op projectniveau bij eventuele vervolgbesluitvorming noodzakelijk* | | | |
| EHS | 0 | - | 0 | - |
| Natuur buiten EHS | 0 | - | 0 | 0/- |
| stiltegebieden | ntb | ntb | ntb | ntb |
| nachtelijk duister | 0 | 0/- | 0/- | 0/- |
| archeologie | ntb | ntb | ntb | ntb |
| cultuurhistorie | 0 | -- | - | + |
| aardkunde (essen en beekdalen) | 0 | -- | 0/- | 0/+ |
| water | 0 | - | 0 | 0 |
| landbouw | 0 | 0/- | 0 | -- |
| recreatie en toerisme | 0 | + | 0/+ | 0/+ |
| economie en bedrijvigheid | 0 | + | 0/+ | 0/+ |
| leefbaarheid | 0 | 0/- | - | 0 |
| woonmilieukwaliteit | 0 | + | - | 0 |
| energieneutraal | 0 | 0 | 0 | 0 |

## 5.5 Conclusies

### Bereikbaarheid kan verbeterd worden door de inzet op 'de overstapmachine' (uitgangspunt), maar de bijdrage aan de haalbaarheid van OV door bundeling van nieuwe verstedelijking op de T-structuur is beperkt

Het ontwikkelen van de regiotram samen met het intensiveren van het bestaand spoor scoort het beste wat betreft verbetering van de bereikbaarheid, in de verwachting dat de zeer aanzienlijke investeringen in het spoor, en het transferium, de kern van een effectieve 'overstapmachine' vormen. Het investeren in het OV zorgt voor een verbeterde bereikbaarheid van Groningen en Assen en de tussengelegen kernen. De verbeterde bereikbaarheid is een positieve randvoorwaarde voor de ontwikkeling van wonen en werken. Haalbare bouwprogramma's dienen in de nabijheid van het OV te zitten, waarbij zoveel mogelijk rekening gehouden moet worden met cultuurhistorische en landschappelijke waarden.

### Nieuwe woongebieden kunnen een bijdrage leveren aan de woonmilieudifferentiatie in het stedelijk netwerk

Dat neemt niet weg dat een beperkte, zorgvuldige ontwikkeling langs de Regiotram een verrijking van het aanbod aan woonmilieus in de regio kan betekenen, juist door aan te sluiten bij de cultuurhistorische waarden van het essenlandschap en de allure van het gebied tussen Assen en Groningen. Hiermee kunnen aantrekkelijke, dorpse woonmilieus worden ontwikkeld, die goed zijn ontsloten op het regionale OV-netwerk én profiteren van hun ligging in een fraaie groene omgeving. Deze nieuwe woongebieden zullen dan ook concurrerend gaan worden voor de reeds voorgenomen verstedelijkingslocaties in de regio (o.a. in Roden-Leek en Hoogezand-Sappemeer).

Ook intensivering langs bestaand spoor vergroot de woonmilieudifferentiatie, maar dan aan de andere, stedelijke kant van het spectrum. Er kunnen echter vraagtekens gezet worden bij de marktpotentie daarvan in een (groene) stad als Assen, zeker ook gezien de betere positie van een stad als Groningen voor dit type woonmilieu in het (hoog)stedelijke segment. Meer stedelijkheid wordt doorgaans ook in verband gebracht met meer leefbaarheidsproblemen. En al eerder werden er kanttekeningen geplaatst bij de ontwikkelingsmogelijkheden van nóg meer binnenstedelijke woningbouwlocaties na 2020, bovenop de toch al ambitieuze bouwplannen in de binnenstad van Assen (o.a. Florijnas).

Het uitbouwen HOV-buslijnennet biedt stedelijke ontwikkelingsmogelijkheden aan de westelijke stadsrandzone van Assen. Deze nieuwbouwlocaties, die in het kader van het structuurplan (2007 zie bijlage 2) voor dit gebied al eerder zijn onderzocht, komen hierdoor in een ander perspectief te staan: zij worden goed ontsloten op regionaal HOV en komen hierdoor beter in het stedelijk netwerk te liggen. Potenties liggen er vooral in het creëren van groenstedelijke woonmilieus dichtbij de bestaande stad. Daarmee zullen deze nieuwbouwlocaties zich op dezelfde markt gaan richten als bijvoorbeeld Kloosterveen III en Messchenveld II.

### Negatieve milieueffecten kunnen in het algemeen gecompenseerd worden

De ontwerpschetsen zijn zeer globaal. Aangenomen wordt dat zorgvuldiger tekenen en detailleren zal uitwijzen dat de daadwerkelijke aantasting van het areaal EHS beperkt kan worden. Maar met name bij de verschillende varianten voor een nieuw transferium ter hoogte van De Punt vergt dit nog nadere studie. Voor nog niet ontwikkelde natuur kan compensatie gevonden worden.
Aantasting van cultuurhistorische en aardkundige waarden kan door zorgvuldige inpassing en aanpassing van de ontwerpen beperkt blijven. Bij eventuele vervolgbesluitvorming dient aandacht te worden besteed aan de mogeljike significante gevolgen voor de instandhoudingsdoelstellingen voor Natura2000-gebieden (met name voor de Drentsch Aa). Ook dient bij vervolgbesluitvorming nadrukkelijke aandacht te worden besteed aan de betekenis van ontwikkelingen in het Nationaal Landschap.

### Tenslotte

Er is veel te zeggen voor de introductie van de ‘overstapmachine’ als leidend concept voor het geleiden van mobiliteit. De vraag of slim faseren van de verstedelijkingsopgave een zinvolle bijdrage levert, is te beantwoorden met ‘ja, maar voorzover nu te overzien, in beperkte mate’. Het benutten van nog beschikbare speelruimte in de regionale woningbouwprogrammering lijkt dan ook verstandig, maar niet zaligmakend wat betreft het geleiden van mobiliteit. Wel nodigt het concept nadrukkelijk uit kritisch na te denken over de mogelijkheden om marktgericht, gedifferentieerd en met respect voor landschap en cultuurhistorie te bouwen en tegelijk een fatsoenlijk mobiliteitspakket aan te bieden.
Een ‘weilandtransferium’ zoals voorgesteld bij De Punt is geen stedebouwkundige nieuwigheid. De kans op een kwalitatief hoogwaardige ontwikkeling is even groot als op een ‘eyesore’ - architectonisch en landschappelijk. De kans bestaat voorts dat door de meervoudige ontsluiting en de te verwachten reizigersaantallen het niet alleen een ‘overstapmachine’ maar ook een bestemming zal worden met bijbehorende ruimtedruk. Het verdient aanbeveling de impact op de beide steden en op het omringende landschap verder te verkennen.

# 6. Duurzame energievoorziening en $CO_2$ reductie

## 6.1 Inleiding

De provincie Drenthe streeft naar een betrouwbare en betaalbare energievoorziening met een beperkte uitstoot van broeikasgassen. Daarvoor zijn in de ontwerp Omgevingsvisie klimaat- en energiedoelstellingen opgenomen, die rechtstreeks voortvloeien uit het Noordelijk Energieakkoord (2007). Het zijn uitwerkingen en aanscherpingen van de reductiedoelstellingen van de rijksoverheid:

- De $CO_2$-emissie moet in 2020 met 30% zijn verminderd ten opzichte van 1990.
- De energie-efficiency moet worden verhoogd naar 2% per jaar (nu 1%);
- Het aandeel duurzame energie dient in 2020 20% te bedragen.

In het recente verleden is uitgebreid gekeken naar mogelijkheden om de $CO_2$-emissie te verminderen en de toepassing van duurzame energie te stimuleren. Deze studies zijn volop benut bij de totstandkoming van de ontwerp Omgevingsvisie en het uitvoeringsprogramma Klimaat en Energie. De provincie Drenthe zet met name in op kansrijke klimaat- en energiemaatregelen die passen bij Drenthe: bodemenergie (WKO, geothermie), de opslag van gas ($CO_2$, aardgas, groengas), energie uit biomassa (vergisting, groengas, biobrandstoffen) en energiebesparing. Ook het verbeteren van de energie-infrastructuur heeft de aandacht. Voor de verschillende maatregelen zijn geen deeltaakstellingen geformuleerd, windenergie uitgezonderd. Daarvoor streeft de provincie naar de realisatie van in totaal 60 MW opgesteld vermogen in 2020. Om dit te bereiken wil de provincie een windturbinepark in Zuidoost Drenthe realiseren.

In dit hoofdstuk komen achtereenvolgens drie onderwerpen aan bod, met elk een eigen benadering. In paragraaf 6.2 wordt getoetst op doelbereik door te becijferen of de klimaat- en energiedoelen met het voorgestelde beleid gehaald kunnen worden. Paragraaf 6.3 is informatief van aard. In de ontwerp Omgevingsvisie is aangegeven dat in een Uitwerking keuzes ten aanzien van het gebruik van de ondergrond gemaakt zullen worden. Paragraaf 6.3 zet uiteen welke gebruiksmogelijkheden in deze Uitwerking en in het bijbehorende milieueffectrapport aan de orde zullen komen, en welke duurzaamheidaspecten daarbij een rol spelen. Paragraaf 6.4 geeft een onderbouwing voor de beleidskeuze om in Zuidoost Drenthe op zoek te gaan naar een geschikte locatie voor een windturbinepark. Daarbij wordt tevens aangegeven met welke (milieu)aspecten bij vervolgbesluitvorming rekening moet worden gehouden.

## 6.2 Toets op doelbereik

### *6.2.1 Indicatieve aard van de gegevens*

Om uitspraken te kunnen doen over de haalbaarheid van de $CO_2$-reductie- en de duurzame energiedoelstelling, is cijfermateriaal over klimaat- en energiemaatregelen verzameld. Daarbij bleek dat veel gegevens ontbreken, dat er een grote variatie in kentallen bestaat en dat bronnen elkaar tegenspreken. Zo is er discussie over de duurzaamheid van biobrandstoffen en is er onduidelijkheid over de hoeveelheid energie die het kost om gassen op te slaan in de ondergrond. Dit maakt dat de gebruikte getallen met de nodige foutenmarges omgeven zijn en daarom louter als indicatief bestempeld mogen worden.
In de gegevens is de $CO_2$-emissie die gepaard gaat met veenoxidatie (ingeschat op 900 kton/jaar) niet verdisconteerd. Voor een toets op het doelbereik 2% energie-efficiency per jaar bleken überhaupt onvoldoende gegevens voorhanden. Bijlage 5 geeft een toelichting op de gebruikte kentallen.

### *6.2.2 Doelbereik doelstelling $CO_2$-reductie*

De concentratie broeikasgassen (met name kooldioxide) in de atmosfeer is sinds de industriële revolutie van tweehonderd jaar geleden met dertig procent gestegen. Volgens wetenschappers van onder meer het internationale onderzoeksplatform voor klimaatverandering (IPCC), is het versterkte broeikaseffect hiervan het gevolg. Om de stijging van de temperatuur te beperken, dient de wereldwijde $CO_2$-uitstoot drastisch te verminderen. Ondanks de beperkte bijdrage van Drenthe aan de mondiale $CO_2$-emissie (tabel 6.1), acht de provincie Drenthe het van belang ook een aandeel in deze reductie te leveren.

*Tabel 6.1 $CO_2$-emissies 2005*

| | $CO_2$ emissie (kton) | Bijdrage mondiale $CO_2$-emissie |
|---|---|---|
| Drenthe | 5.300 | 0,018% |
| Nederland | 172.000 | 0,55% |
| Europa (15 landen) | 3.280.000 | 10% |
| Wereld | 31.000.000. | 100% |

De doelstelling om in 2020 30% $CO_2$ -reductie te bereiken ten opzichte van 1990, betekent voor Drenthe een emissieplafond van 3000 kton in 2020. In 2005 bedroeg de uitstoot 5300 kton. Om de doelstelling te bereiken dient de $CO_2$-emissie in 2020 daarom ten opzichte van 2005 met 2300 kton per jaar te verminderen.

Uit tabel 6.2 volgt dat Drenthe met de tot dusver getroffen maatregelen in 2008 bijna 500 kton minder $CO_2$ heeft uitstoten dan in 2005. Een aanzienlijk aandeel daarvan komt op conto van biobrandstoffen. Ook hebben mestvergistingsinstallaties (co-vergisting) bij landbouwbedrijven en de afvalverbranding in Wijster een belangrijke bijdrage geleverd.

Om tot een uitspraak te komen over de haalbaarheid van de doelstelling om 2300 kton/jr te reduceren, zijn twee strategische alternatieven aanschouwd. In het eerste alternatief is voor iedere relevante maatregel, inclusief $CO_2$-afvang en –opslag, bepaald wat een haalbare reductie zou kunnen zijn en hoeveel installaties of eenheden daarvoor benodigd zijn (zie Bijlage 5). In het tweede alternatief is $CO_2$-opslag buiten beschouwing gelaten.

Hoe indicatief de getallen ook zijn, uit de berekeningen (tabel 6.2) valt het volgende op te maken:

**1. Het toepassen van $CO_2$-afvang en -opslag is van belang voor het behalen van de $CO_2$-emissiereductiedoelstelling.**

Het Rijk heeft onlangs aangegeven de nationale $CO_2$-reductiedoelstellingen niet te kunnen halen zonder zware inzet op $CO_2$-opslag. Drenthe kan daaraan een belangrijke bijdrage leveren. De totale $CO_2$-opslagcapaciteit in Drenthe is berekend op 450.000 kton (TNO). Drenthe heeft zelf nauwelijks $CO_2$-puntbronnen met mogelijkheden voor $CO_2$-afvang. Van de drie puntbronnen (Afvalverbranding Wijster, Emmtec te Emmen en Herontwikkeling Schoonebeek NAM) biedt alleen de oliewinning mogelijkheden voor $CO_2$-afvang. Dit betekent dat bij $CO_2$-opslag in de Drentse bodem sprake zal zijn van $CO_2$-import[1]. Het lijkt logisch dat de provincie Drenthe daarvoor in relatie tot haar $CO_2$-reductiedoelstelling gecompenseerd wordt. In deze rapportage wordt de bijdrage van $CO_2$-opslag daarom toegerekend aan de eigen doelstelling.

[1] *De structuurvisie Buisleidingen van het Rijk houdt al rekening met de aanleg van een buisleiding voor het transport van CO2 vanuit Rotterdam naar het noorden.*

**2. Zonder $CO_2$-opslag zal een enorme inspanning geleverd moet worden om in de buurt van de doelstelling te komen.**

Op basis van de gebruikte kentallen blijkt dat het doelbereik enigszins in zicht komt als voor alle mogelijke maatregelen de maximaal haalbaar geachte reductie wordt bereikt. Hiervoor dienen in 10 jaar tijd een enorme hoeveelheid installaties gerealiseerd te worden. Dit vraagt om een versnelde inzet op alle terreinen, vanuit alle disciplines. Overigens is de verwachting dat het rendement van verschillende maatregelen in de loop van de tijd zal toenemen, wat gunstig uit zal pakken richting doelbereik.

*Tabel 6.2: Indicatieve $CO_2$-reductiebalans 2008 en 2020*

| | | Gerealiseerd 2008 kton $CO_2$/jr | Maximaal haalbaar geachte reductie in 2020 kton $CO_2$/jr | Eenheid | Opbrengst per afzonderlijke eenheid kton $CO_2$/jr | Aantal eenheden benodigd in 2020 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Ondergrondse $CO_2$-opslag | | 0 | 1800 | Installatie | 2300 | 1 |
| Geothermie | | 0 | 50 | Installatie | 5 | 10 |
| WKO | | 2,87 | 300 | Installatie | 0,082 | 3.659 |
| Biomassa (verbranding) | Grootschalig afvalverbranding | 80 | 310 | Installatie | 76 | niet bepaald |
| | grootschalig elektriciteits centrale | nvt | | Installatie | 290 | |
| | kleinschalig | onbekend | | Installatie | 0,0003 | |
| Groen gas (incl biomassa vergisting) | stortgas | 7,1 | 170 | Installatie | 7,1 | niet bepaald |
| | covergisting | 86 | | Installatie | 6 | |
| | rwzi | 3,6 | | Installatie | 1,2 | |
| | GFT | onbekend | | Installatie | Onbekend | |
| Biobrandstoffen | | 240 | 500 | Bedrijf | 240 | 2 |
| Klimaatbossen | | 15 | 15 | Hectare | 0,006 | 2.500 |
| Energieverbuik openbare verlichting | | onbekend | 0,36 | gemeente | 0,11 | 3 |
| Energiebesparing nieuwbouw | | onbekend | 13,2 | Woning | >0,0007 | 12.500 |
| Energiebesparing bestaande bouw | | onbekend | 14 | Woning | 0,0007 | 20.000 |
| Energiebesparing scholen en utiliteitsbouw | | 0,7 | 1,7 | Gebouw | 0,0034 | 500 |
| Industrie | | 60 | 600 | | Onbekend | onbekend |
| Windenergie | | 1 | 60 | Windmolen | 1,7 | 35 |
| Zonnepanelen | | 0,03 | 16 | set van 4 panelen | 0,0002 | 80.000 |
| Zonneboilers | | onbekend | 0,6 | Installatie | 0,0003 | 2.000 |
| Totaal (incl. $CO_2$-opslag) | | **496** | **3851** | | | |
| Totaal (excl. $CO_2$-opslag) | | | **2051** | | | |

### *6.2.3. Doelbereik doelstelling duurzame energie*

Op basis van landelijke prognoses is een schatting gemaakt van de Drentse energiebehoefte in 2020 (tabel 6.3) . Deze zal in 2020 tussen de 104 en 110 PJ bedragen. Het gewenste aandeel van 20% duurzame energie ligt dan tussen de 20,8 en 22,1 PJ/jr.

*Tabel 6.3 Prognose energiegebruik Drenthe bij verschillende groeiscenario's (in PJ/jr)*

| Jaartal | 0,5%*-1%** |
|---|---|
| 2008 | 98,0 |
| 2020 | 104,0-110,4 |
| 20% deel | 20,8-22,1 |

**in de nationale duurzaamheidverkenning wordt in het Trendscenario uitgegaan van een groei van 0,5%*

***Referentieramingen van ECN uit 2005 gaan uit van een verbruiksgroei van 1% per jaar*

Tabel 6.4 geeft aan dat in 2008 2,6 PJ duurzaam is opgewekt. Dit is ongeveer 2,7% van het totale Drentse energiegebruik. Daarmee loopt Drenthe wat achter bij het landelijke gemiddelde, dat in 2008 op ruim 3,4% lag.

Op basis van de getallen die zijn verzameld om een uitspraak te kunnen doen over de haalbaarheid van de $CO_2$-doelstelling, is doorgerekend wat het vermeden energiegebruik in 2020 zou kunnen zijn (tabel 6.4). Daarbij zijn alleen de duurzame energiebronnen meegenomen waarvoor voldoende gegevens voorhanden zijn om een indicatieve berekening mee uit te voeren. Voor bronnen als restwarmtegebruik, warmtepompen, smart grids en WKK bleek onvoldoende cijfermateriaal beschikbaar.

*Tabel 6.4: Indicatie bijdrage duurzame energie in 2008 en 2020*

| | | Aantal gerealiseerde eenheden in 2008 | Duurzaam opgewekt in 2008 | Verwachting duurzaam opgewekt in 2020 |
|---|---|---|---|---|
| | | eenheden | TJ | TJ |
| Geothermie | | 0 | 0,0 | 745 |
| WKO | | 35 | 42,7 | 4.459 |
| Biomassa (verbranding) | grootschalig afvalverbranding | 1 | 1195,0 | 4.631 |
| | grootschalig electriteitscentrale | 0 | 0 | |
| | Kleinschalig | ? | ? | |
| Groen gas (incl biomassa vergisting) | Covergisting | 14 | 1298 | 2.295 |
| | Rwzi | 3 | 57,5 | 288 |
| Windenergie | | 1 | 14,0 | 844 |
| Zonnepanelen | | 125 | 0,4 | 205 |
| Zonneboilers | | 0 | 0,0 | 11 |
| Biobrandstoffen (NB: omstreden ivm indirecte effecten) | | 1 | 3360,0 | 7.000 |
| Totaal | | | 5967,6 | 20 PJ |

Uit tabel 6.4 valt op te maken dat de bijdrage van duurzame energie in 2020 20 PJ kan bedragen. Daarvoor dienen in 10 jaar tijd echter wel een aanzienlijke hoeveelheid installaties gerealiseerd te worden. Ondanks dat de provincie Drenthe daarmee net onder haar doelstelling blijft, ligt deze prognose hoger dan de landelijke. In de verkenning 'Schoon en Zuinig' van het planbureau voor de leefomgeving wordt het aandeel duurzame energie in 2020 op 5-15% geschat. Figuur 6.1 laat zien dat er diverse Europese lidstaten zijn die nu al wel een aandeel van 20% duurzame energie halen.

*Figuur 6.1 (Milieubalans 2008/ EC 2008)*

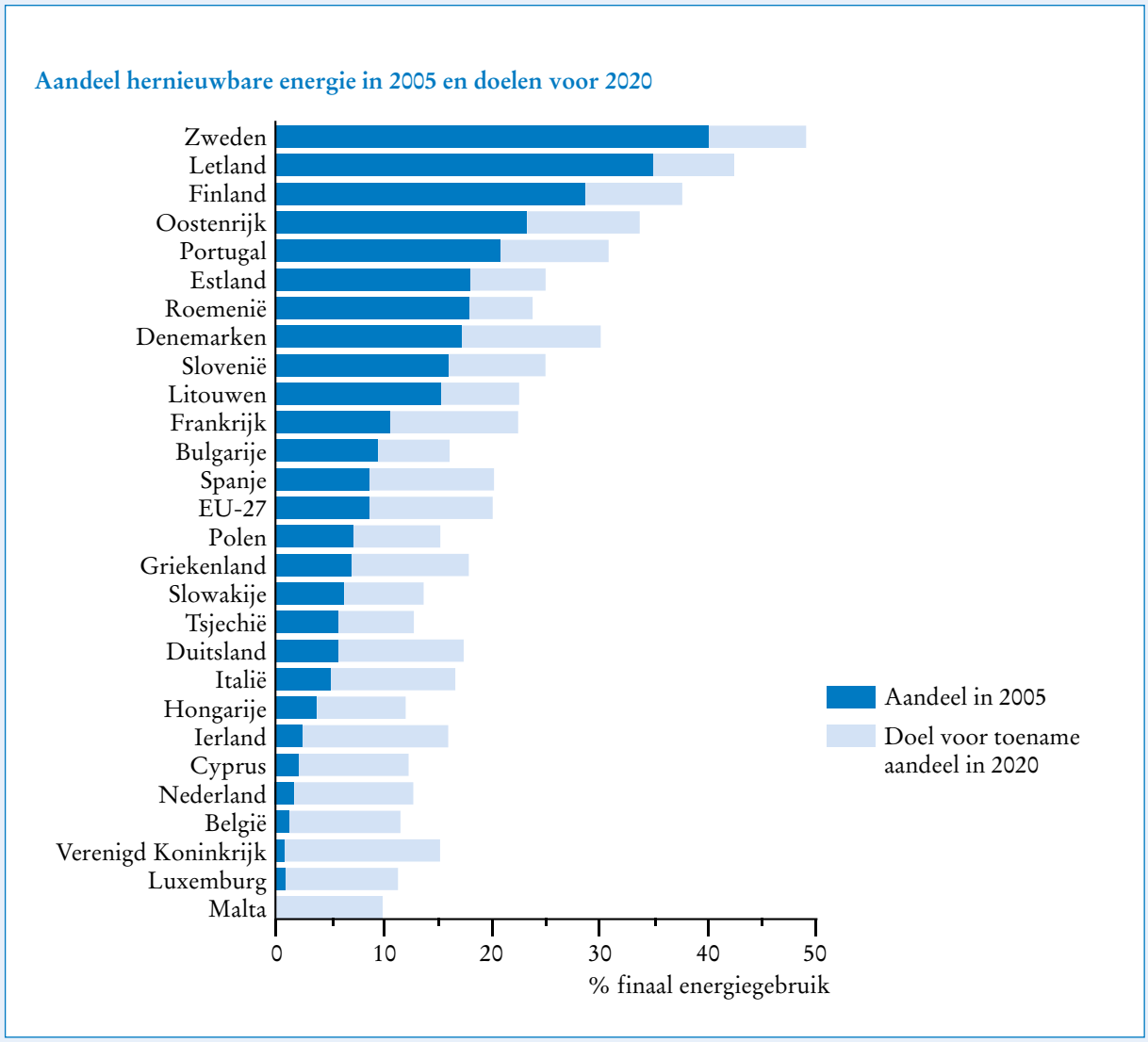


### *6.2.4. Aanbevelingen*

Omdat in het recente verleden alle mogelijkheden en kansen al onder de loep zijn genomen, is de verwachting dat nieuwe studies geen totaal nieuwe mogelijkheden om de energiedoelstelling te halen aan het licht zullen brengen. De inzet van de provincie kan zich derhalve focussen op het daadwerkelijk realiseren van duurzame energieprojecten.

Ook het opzetten van een goed monitoringssysteem, gebaseerd op juiste kentallen, verdient aandacht. Daarbij is het aan te bevelen inzicht te verkrijgen in de kosten van klimaat- en energiemaatregelen. Met een goed functionerend monitoringssysteem kan tijdig worden gesignaleerd of bijsturing nodig is. Mogelijkheden voor bijsturing zijn er bijvoorbeeld op het gebied van:

- Windenergie: fysiek zijn er mogelijkheden om in Drenthe meer met windenergie te doen (zie paragraaf 6.4). Er zal echter een flinke verhoging van de taakstelling nodig zijn om met windenergie een significante bijdrage aan het doelbereik te leveren.
- Zonne-energie: m.b.t. het stimuleren van zonne-energie sluit de provincie zich aan bij de landelijke stimuleringsregelingen. Een aanvullende provinciale regeling kan mogelijk tot meer resultaat leiden.
- Investeren in duurzame energie elders: Indien doelbereik uit zicht blijkt, kan overwogen worden om te investeren in duurzame energie buiten de provincie. Bij $CO_2$-opslag kan gedacht worden aan uitwisselen: opslag in Drentse velden in ruil voor een equivalente bijdrage aan duurzame energiebronnen elders.

## 6.3 Gebruik van de (diepe) ondergrond

### *6.3.1 Uitwerking Omgevingsvisie voor gebruik van de ondergrond*

De Drentse ondergrond wordt van oudsher benut voor grondwaterwinning en voor verschillende vormen van delfstoffenwinning (o.a. olie, gas, zand en turf). Voor het huidige gebruik van de ondergrond geldt provinciaal beleid, ondersteund met wet- en regelgeving. Voor nieuwe vormen van ondergronds ruimtegebruik, zoals het toepassen van warmte koude opslag, geothermie of het hergebruik van leeggeproduceerde gasvelden voor de opslag van $CO_2$, aardgas of groen gas, is het beleid nog niet uitontwikkeld. Door de toename van gebruiksfuncties en de onderkenning dat dit zowel ondergrondse als bovengrondse gevolgen kan hebben, ontstaat de noodzaak voor een veel explicieter beleidskader.

In de ontwerp Omgevingsvisie geeft de provincie aan dat er een Uitwerking komt met keuzes over ontwikkelingen in de ondergrond. Het doel van deze uitwerking is om het geheel aan ondergrondse gebruiksmogelijkheden te overzien en te ordenen. De mogelijke milieueffecten van de keuzes worden inzichtelijke gemaakt in een bijbehorende milieueffectrapportage. De Uitwerking en de milieueffectrapportage worden naar verwachting in de tweede helft van 2010 vastgesteld.
Deze paragraaf geeft een doorkijkje van wat er in de Uitwerking en het bijbehorende milieueffectrapport aan de orde moet komen.

### *6.3.2 Te aanschouwen gebruiksmogelijkheden van de ondergrond*

In de Uitwerking van de Omgevingsvisie voor het gebruik van de ondergrond komen de volgende gebruiksfuncties aan de orde

- Open en gesloten WKO systemen in contact- en waterlaag.
- Geothermie, $CO_2$-opslag, opslag lucht in zoutcavernes, productiewateropslag, zoutwinning en gasbuffering in de diepe ondergrond.

Ook aan de mogelijkheid om biogas en $CO_2$ in waterlagen op te slaan zal aandacht worden besteed.

Kaart 6.1 (Haskoning) geeft de ligging van olie- en gasvoorraden, zoutkoepels, watervoerende pakketten met zoet water geschikt voor drinkwaterwinning en/of WKO en goed doorlatende diepe lagen die geschikt voor geothermie zijn aan.

*Figuur 6.2. Te onderscheiden lagen van de ondergrond (schematisch, niet op schaal).*

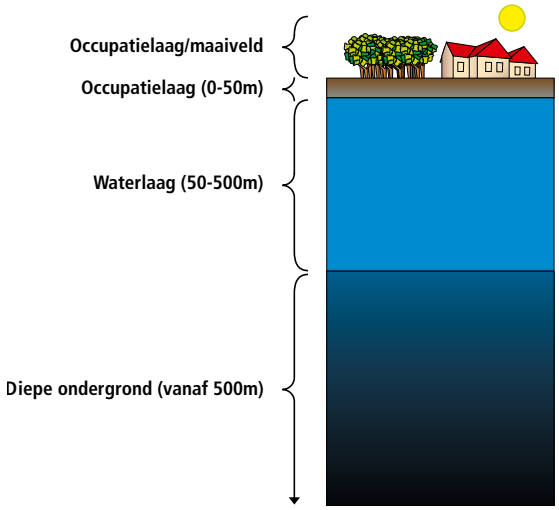


De bovengrond, datgene wat zich op maaiveld of hoger bevindt, wordt aangeduid als de occupatielaag. De (relatief) ondiepe bodem tot circa 50 meter wordt aangeduid als de contactlaag, aangezien de bovengrondse activiteiten invloed kunnen hebben op deze laag en omgekeerd de samenstelling van deze laag het gebruik van de bovengrond mede bepaalt. Hieronder bevindt zich de waterlaag, vanaf circa 50 meter tot 500 meter diepte. De laag is vernoemd naar de aanwezige watervoorraden. Op alle diepten kan water worden aangetroffen, maar kenmerkend voor deze laag is de aanwezigheid van zoet grondwater dat gebruikt kan worden als drinkwater. Bescherming van de hoeveelheid en kwaliteit van het zoete grondwater staat centraal in de waterlaag. De afbakening is indicatief, aangezien op geringere diepte ook belangrijke hoeveelheden zoet drinkwater voorkomen. Dieper bevindt zich echter alleen zout water. Onder de waterlaag bevindt zich de diepe ondergrond, vanaf 500 meter tot in de praktijk maximaal 5 km, maar dat kan ook dieper zijn. In deze laag bevinden zich onder meer de delfstoffen zoals olie en gas.

### *6.3.3. Toetsing van de effecten*

Bij de effectbepaling van het gebruik van de ondergrond zal in eerste instantie worden gekeken naar de ondergrondse effecten van het gebruik van de ondergrond. Daarna worden de mogelijke effecten van ondergrondse benutting op maaiveld beschreven. Daarbij wordt vooral gekeken naar de mogelijke effecten op gevoelige gebieden die bovenop of in de nabijheid van geschikte locaties voor ondergronds gebruik liggen. Ook worden nut en noodzaak (bijdrage aan de economie, bijdrage aan klimaatdoelstelling (incl energetisch rendement)) van de verschillende gebruiksmogelijkheden in kaart gebracht.

#### Ondergrondse beïnvloeding

Doordat op grotere diepten geen ‘normale’ milieuregels gelden, kan in de diepe ondergrond niet worden getoetst aan de standaard milieunormen. Toch hebben de ondergrondse gebruiksfuncties wel invloed op de omgeving. Daarom wordt in beeld gebracht welke veranderingen verband houden met gebruiksfuncties.

Aspecten die in kaart worden gebracht zijn:
- mechanische veranderingen;
- chemische veranderingen;
- thermische veranderingen;
- invloed op bovenliggende bodemlagen en aquifers
- interactie met andere gebruiksfuncties

### Effecten aan maaiveld

Er kunnen twee soorten effecten aan maaiveld en in de biosfeer optreden. Directe gevolgen, bijvoorbeeld door trillingen of mogelijke lekkage. En indirecte gevolgen, doordat leidingen moeten worden aangelegd, putten geboord en installaties lawaai maken. De mate waarin dit tot overlast leidt is afhankelijk van de omgeving. Daarom wordt inzichtelijk gemaakt welke bovengrondse kwaliteiten en beschermingsregimes gelden bovenop en rondom de ondergrondse structuren, bijvoorbeeld door kaart 6.1 te combineren met de kernkwaliteitenkaart uit de ontwerp Omgevingsvisie (zie kaart 6.2). Met dergelijke confrontaties ontstaat een beeld waar in de provincie ondergrondse benutting en bovengrondse bescherming elkaar in de weg kunnen zitten.

Bovengrondse aspecten die in kaart worden gebracht zijn;
- Effecten op Natura2000-gebieden
- Effecten beschermde soorten (flora- en faunawet)
- Effecten op Ecologische hoofdstructuur
- Effecten op landschappelijke waarden en cultuurhistorische elementen
- Effecten op archeologische en aardkundige waarden
- Lichthinder, luchtkwaliteit en externe veiligheid

### *6.3.4 Keuzes maken*

Naast de resultaten van de milieueffectrapportage over het gebruik van de Drentse ondergrond, spelen in het proces om tot keuzes over het gebruik van de ondergrond te komen de volgende aspecten een rol:
- Mijnbouwwet (bevoegdheden ondergrond);
- EU CCS richtlijn;
- Nationaal beleid CCS
- Structuurvisie $CO_2$
- (inter)nationale klimaat- en energieafspraken;
- afspraken in SNN verband: Energieakkoord Noord Nederland, Gasrotonde
- Aanwijzingsbesluit en de rijkscoordinatieregeling

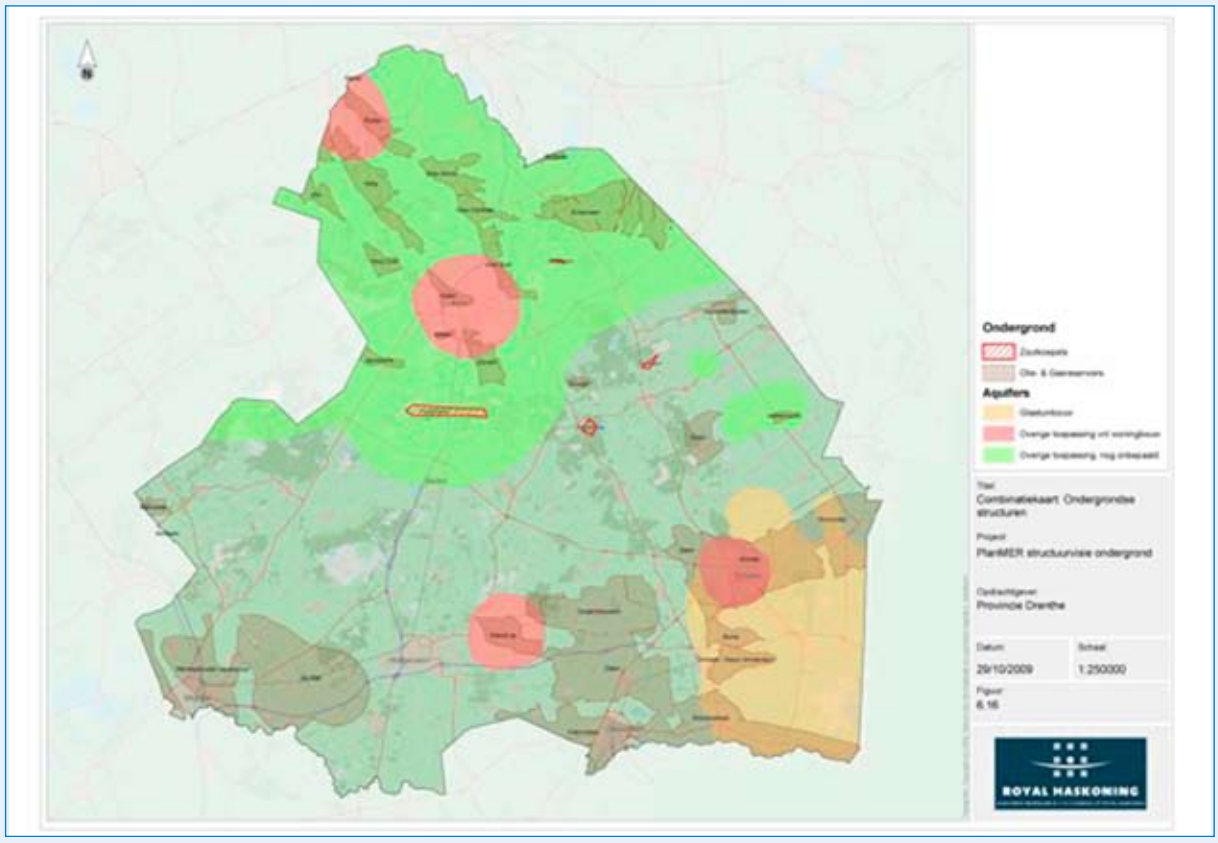


*Kaart 6.1 Ligging olie- en gasvoorraden, zoutkoepels, watervoerende pakketten met zoet water geschikt voor drinkwaterwinning en/of WKO en goed doorlatende diepe lagen die geschikt voor geothermie.*

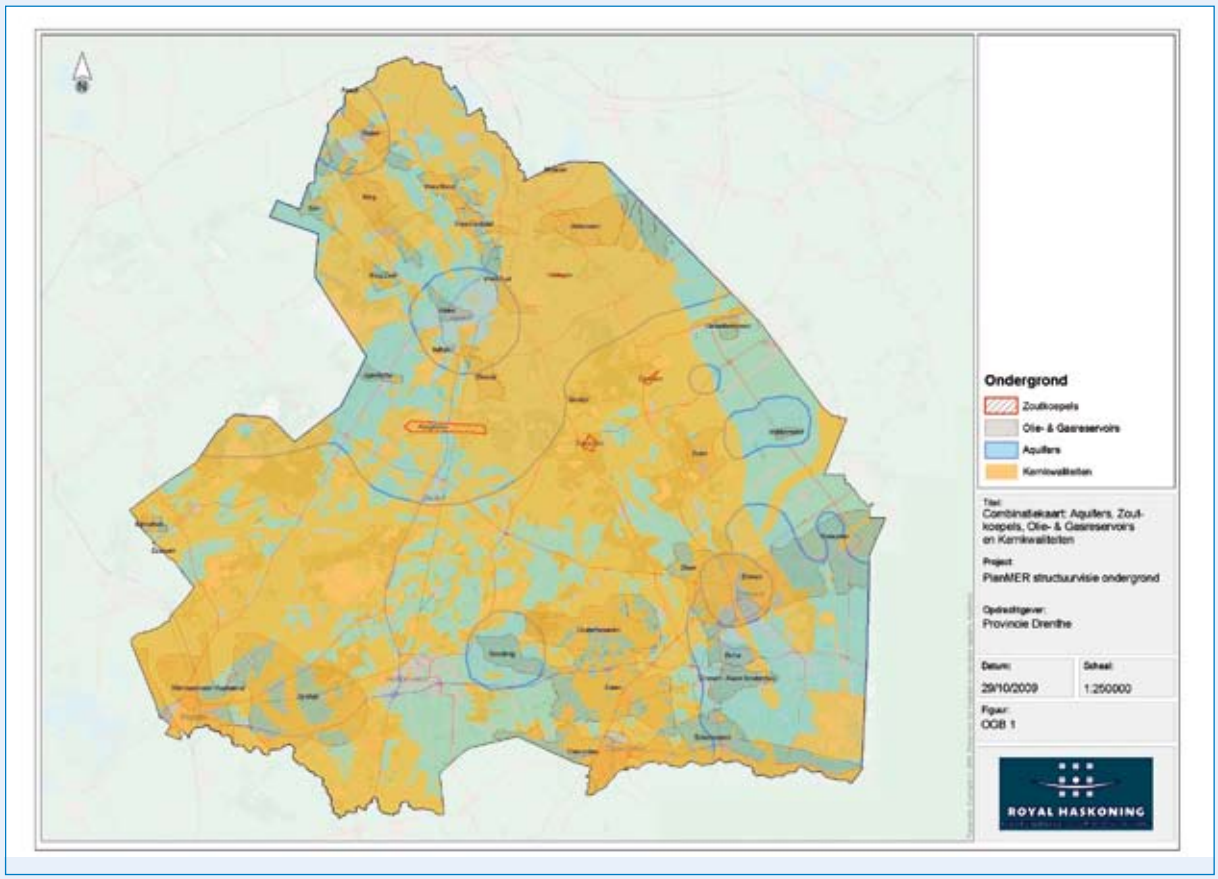


*Kaart 6.2 Confrontatie gebruiksfuncties en kernkwaliteiten (kaart Haskoning)*

## 6.4 Windturbinepark Zuidoost Drenthe

### *6.4.1 Inleiding*

In de ontwerp Omgevingsvisie is aangegeven dat in de regio Zuidoost Drenthe (gemeenten Emmen en Coevorden) wordt gezocht naar een geschikte locatie voor een windturbinepark. Er wordt gestreefd naar de realisatie van 60 MW opgesteld vermogen in 2020. Dit is inclusief de 15 MW die momenteel in voorbereiding is in Coevorden. Voor de realisatie van een 45 MW Windturbinepark zal in vervolgbesluitvorming een concrete locatie worden aangewezen. Aangezien de oprichting van een windturbinepark m.e.r.-beoordelingplichtig is indien het gaat om een vermogen van meer 15 megawatt elektrisch, is het besluit om een zoeklocatie aan te gaan wijzen plan-m.e.r.-plichtig. Deze paragraaf gaat in op de geschiktheid van Zuidoost Drenthe voor windenergie en geeft aan met welke (milieu)aspecten bij vervolgbesluitvorming rekening gehouden moet worden.

### *6.4.2. De geschiktheid van Zuidoost Drenthe*

Windmolens zijn beeldbepalende elementen in het landschap en zijn daarom van grote invloed op het landschap. Omdat de provincie veel waarde hecht aan het behouden, en waar mogelijk versterken van de landschappelijke- en cultuurhistorische waarden van Drenthe, wordt het plaatsen van windmolens lang niet overal mogelijk geacht. Grote delen van Drenthe kennen een dermate waardevol landschap, dat een ongestoorde beleving hiervan centraal staat. De plaatsing van windmolens in gebieden die de landschappelijke elementen van provinciaal belang kunnen aantasten wordt daarom uitgesloten. Ook plaatsing in waardevolle natuurgebieden en gebieden met een cultuurhistorische gaafheid wordt onwenselijk geacht. In feite sluiten de kernkwaliteiten landschap, natuur en cultuurhistorie zoals opgenomen op de kernkwaliteitenkaart de plaatsing van windmolens uit. Daarnaast beperken de volgende aspecten de mogelijkheden voor de plaatsing van windmolens (zie kaart 6.3 uitsluitingen en beperkingen windenergie):

- Natura2000: windmolens mogen geen significante effecten voor Natura2000—instandhoudingsdoelen opleveren;
- Windmolens mogen geen bedreiging vormen voor rodelijst soorten, voor ganzen, zwanen en steltlopers;
- Windmolgen mogen het lofarproject niet hinderen,
- Er dient rekening te worden gehouden met laagvliegroutes, straalpaden en beinvloedingsgebieden van radarinstallaties
- Er mag geen fysieke overlast voor omwonenden ontstaan bijvoorbeeld door geluidhinder, een verhoogd veiligheidsrisico of zichthinder (slagschaduw). Dit betekent dat een bepaalde afstand van bebouwing gehouden moet kunnen worden;

Daarnaast gelden de volgende criteria voor het inschatten van de geschiktheid van een locatie voor de plaatsing van windmolens:

- De locatie moet voldoende groot zijn. De opgave (45 MW) dient bij voorkeur met één locatie gerealiseerd te worden;
- De locatie moet bij voorkeur aansluiten bij bestaande verstoringen in het landschap, zoals bedrijventerreinen, kassencomplexen en mogelijk bestaande windmolens langs de landsgrens. Langs hoofdinfrastructuur kunnen molens de landschappelijke lijnen mogelijk versterken;
- De locatie kent bij voorkeur mogelijkheden voor netinpassing;

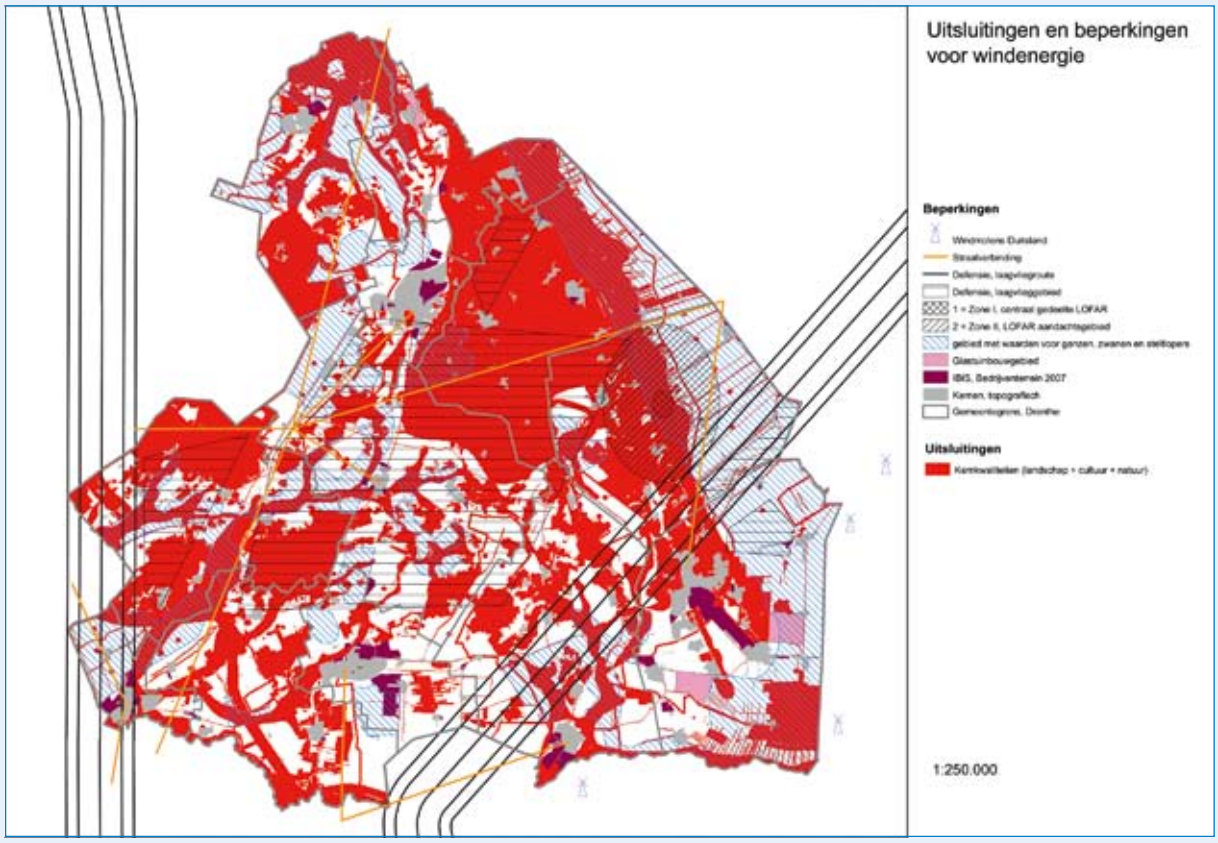


*Kaart 6.3 Uitsluitingen en beperkingen windenergie*

Uit kaart 6.3 blijkt dat er in Drenthe slechts enkele gebieden zijn waar nauwelijks uitsluitingen en beperkingen gelden. Van deze gebieden voldoen de locaties binnen de gemeentegrenzen van de gemeente Emmen het beste aan de gestelde criteria. Het gebied beschikt over enkele grote industrieterreinen, over glastuinbouwcomplexen en (energie)infrastructuur waar bij aangesloten kan worden. Zo zijn er drie 110 kV stations in de omgeving aanwezig. Eén op het industrieterrein Bargermeer, een bij Veenoord en een bij Weerdinge. Bij het kassengebied van Klazienaveen wordt binnenkort  een nieuw 110 kV station gebouwd.

### *6.4.3. Aspecten om rekening mee te houden bij vervolgbesluitvorming*

#### Landschappelijke inpassing

De fysieke openheid van het landschap zal bij de realisatie van een windturbinepark hoe dan ook worden beïnvloed. Bij het zoeken naar een locatie is het daarom nadrukkelijk van belang te zoeken naar de meest optimale landschappelijke inpassing van de windmolens.

#### Natura2000-gebied Bargermeer

In het zuidoosten van de gemeente Emmen ligt het Natura 2000-gebied Bargermeer. Hier gelden instandhoudingdoelen voor ganzen en/of zwanen. De belangrijkste soort waarvoor in dit kader een instandhoudingplicht geldt, is de Taigarietgans. Het gros van de ganzen en zwanen foerageert binnen een straal van 15 km van de slaapplaats maar in een zone van 30 km rondom het Bargerveen moet rekening worden gehouden met voorkomende foerageergebieden en slaapplaatsen. Bij het overwegen van een windturbinepark in deze zone moet aangetoond kunnen worden dat plaatsing van windmolens de instandhoudingdoelen niet in gevaar brengen.

### Vleermuizen

Windturbines kunnen een gevaar vormen voor vleermuizen, enerzijds doordat de warmte van de rotorhuizen insecten aantrekken die aantrekkelijk voedsel vormen voor de vleermuizen. Daardoor begeven vleermuizen zich in de buurt van de wieken. Anderzijds veroorzaken de wieken een luchtdrukverschil waar de longen van de vleermuizen niet tegen bestand zijn. Alle in Nederland voorkomende vleermuissoorten zijn rode lijstsoorten. Onbekend is welke vleermuizen momenteel in zuidoost Drenthe voorkomen. Onderzoek naar het voorkomen van vleermuizen en de mogelijke effecten op vleermuizen is noodzakelijk wanneer mogelijke locaties in beeld zijn.

### Cultuurhistorie, archeologie en aardkundige waarden

De cultuurhistorische aspecten die van provinciaal belang worden geacht, vallen in de uitsluitingsgebieden. Dit betekent niet dat daarbuiten geen cultuurhistorische waarden aanwezig zijn waar rekening mee gehouden dient te worden. Ook de aspecten archeologie en aardkundige waarden dienen bij vervolgbesluitvorming meegewogen te worden.

### Stilte, duisternis en lichthinder

Windturbines produceren geluid. Op een industrieterrein kan dit deels wegvallen tegen het industriegeluid. Het geluid van windturbines wordt door veel mensen als hinderlijk ervaren. Bij turbines op grotere hoogte kan geluid soms tot een afstand van 2.5 km van de turbine merkbaar zijn. Met het aspect geluidsoverlast moet bij vervolgbesluitvorming rekening worden gehouden.

Na het invallen van de duisternis zullen op grote afstand de knipperende lichten van de verschillende windmolens zichtbaar zijn. Daarnaast is, afhankelijk van de situering ten opzichte van de zon, sprake van slagschaduw. De regelgeving t.a.v. slagschaduw is gericht op het voorkomen van deze hinder. Buiten e en zone van 12 x de diameter van de wieken rondom de mast is er doorgaans geen sprake meer van slagschaduwhinder.

### Externe veiligheid

Mastbreuk en het afbreken en wegslingeren van draaiende delen van de rotor, brengen een potentieel risico met zich mee. Er zal daarom afstand bewaard moeten worden tot bijvoorbeeld wegen en andere functies waar zich vaak of veel mensen bevinden. Ook zijn er risico's voor hoogspanningslijnen, bedrijven en de opslag van gevaarlijke stoffen. Bij de nadere uitwerking van een windpark dient hiermee rekening te worden gehouden.

# Literatuurlijst


De grond om te ondernemen, de Drentse landbouw op weg naar 2020. LTO Noord, september 2008

Dynamiek van Drenthe, Evaluatie POP II Drenthe (juni 2008), Stibabo

Effecten van klimaatverandering op landbouw en natuur, nationale knelpuntenkaart en adaptatiestrategieën, Blom, Paulissen, Vos, Agricola, Plant Research Institute rapport 182, 2008

Hoog Water fase 1 (HOWA I), Stuurgroep Water 2000+, Waterloopkundig Laboratorium, 2000

Hoog Water fase 2 (HOWA II), Stuurgroep Water 2000+, Waterloopkundig Laboratorium, 2003

Hoogwaternormering regionale watersystemen. Commissie Waterbeheer 21e eeuw, HKV, 2000.
Schoon en Zuinig, Planbureau voor de leefomgeving

Klimaat en landbouw Noord-Nederland: effecten van extremen, Grontmij 2009

Klimaatscenario's in de 21e eeuw , vier scenario's voor Nederland, KNMI, 2006

Klimaatschetsboek Drenthe en Groningen, Alterra, KNMI, DHV, VU, 2008

Naar een duurzaam en veilig Meppelerdiep, Waterschap Reest en Wieden, Rijkswaterstaat Dienst Oost Nederland, Provincie Drenthe, Provincie Overijssel, Waterschap Groot Salland, HydroLogic BV, juli 2007 P124

Nationaal Bestuursakkoord Water, 2008

Natuurbalans 2009, Planbureau voor de leefomgeving, 9 september 2009, rapportnr 500402017

Netwerkanalyse Regio Groningen-Assen 2030 nationaal stedelijk netwerk, Projectteam Netwerkanalyse, juli 2006

Nederland Later, Tweede duurzaamheidsverkenning, deel Fysieke leefomgeving Nederland (juni 2007). Milieu- en natuurplanbureau (MNP)

Notitie Reikwijdte en Detailniveau plan-m.e.r./duurzaamheidsbeoordeling voor het nieuwe omgevingsbeleid, mei 2009, provincie Drenthe

POP II (2006), Provinciaal Omgevingsplan, provincie Drenthe

Programma Klimaat en Energie, provincie Drenthe, mei 2008

Raamwerk RegioRail, Project RegioTram, december 2008, Groningen

Ruimte voor kwaliteit, Toekomstvisie toerisme in Drenthe 2020, Bouwstenen voor ruimtelijk beleid in de provincie Drenthe. Toeristisch Recreatief Drenthe Stenden Hogeschool, september 2008

Toetsing wateroverlast stroomgebied Rijn-Oost, RBO Rijn-Oost advies van 2 november 2005

Waterrisicokaarten Groningen, Nelen & Schuurmans Consultants BV, 8 februari 2005

Woningbouwprogrammering Regio Groningen-Assen 2008-2019, besluit Stuurgroep 11 januari 2008

www.igs-leekroden.nl

www.regiogroningenassen.nl

www.verkeerenwaterstaat.nl (luchtvaart)

www.vrom.nl (nationale landschappen)

www.minlnv.nl (natura2000)

# Bijlage 1. Reacties en adviezen notitie reikwijdte en detailniveau

Van de volgende bestuursorganen en belanghebbende organisaties is een reactie op de notitie Reikwijdte en Detailniveau binnengekomen: De gemeenten Aa en Hunze, Noordenveld, Tynaarlo, Assen, Meppel en Hoogeveen, de waterschappen Noorderzijlvest en Hunze en Aa's, Waterbedrijf Groningen, Drinkwaterbedrijf Vitens, en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en de Adviescommissie voor de fysieke leefomgeving.

Zij hebben de provincie gevraagd bij het uitvoeren van de duurzaamheidbeoordeling:
- Rekening te houden met lopende gemeentelijke planvorming;
- Rekening te houden met de wijze waarop het idee van de regiotram is verwoord in de regiovisie Groningen-Assen;
- Rekening te houden met het spanningsveld tussen de gebruiksfuncties landbouw en natuur en waterhuishoudkundige aspecten;
- Rekening te houden met de mogelijke effecten voor Natura 2000;
- De mogelijkheden voor windenergie breder te aanschouwen dan Zuidoost Drenthe;
- De effecten op de drinkwatervoorziening in kaart te brengen bij het gebruik van de (diepe) ondergrond;
- De mogelijkheid van gecombineerd functiegebruik van de reeds aangewezen waterbergingsgebieden te aanschouwen.
- De ontwikkelingen ook op de criteria 'vitaliteit landelijk gebied', 'waterkwaliteit en duurzame drinkwatervoorziening', 'bijdrage $CO_2$-reductie' en 'methaanreductie' te toetsen.

Op verzoek van de provincie Drenthe heeft de Commissie voor de milieueffectrapportage een verbreed advies uitgebracht (zie www.eia.nl). De hoofdpunten van dit advies betreffen:
- Leid uit de ambities, hoofdopgaven en kernkwaliteiten- zoals (onder andere) verwoord in de notitie R&D- een beperkt aantal heldere doelstellingen af. Formuleer deze doelstellingen zodanig dat deze gebruikt kunnen worden als criteria om de verschillende alternatieven tegelijkertijd te toetsen op doelbereik en op duurzaamheid.
- Maak duidelijk welke beleidstaken kunnen voortvloeien uit de doelstellingen. Houd de doelstellingen en de beleidstaken gescheiden.
- Onderzoek op zowel provinciaal niveau als op het niveau van het deelgebied welke alternatieven er bestaan om de beleidstaken te realiseren. Besteed hier aandacht aan functiecombinaties.
- Beoordeel de alternatieven enerzijds op duurzaam doelbereik en anderzijds op hun milieueffecten.
- Geef op basis van het rapport een overzicht van de consequenties van de omgevingsvisie voor de vervolgbesluitvorming, bijvoorbeeld in de vorm van randvoorwaarden, uitgangspunten en/of onderzoeksopgaven.
- Schrijf een publieksvriendelijke samenvatting voorzien van overzichtelijk en ´leesbaar´ kaartmateriaal. De samenvatting moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het rapport.

# Bijlage 2. Relevante uitgevoerde en lopende M.E.R.-procedures

### 2a Waterberging Zuid-Drenthe

In een uitwerking van het Provinciaal Omgevingsplan II (deelstructuurvisie waterberging Zuid-Drenthe) zijn waterbergingsgebieden in Zuid-Drenthe aangewezen (GS besluit d.d. 27 okt 2009). Het gaat om de gebieden Oosterhesselerlanden, Ossehaar, Wijerswold, Darperweide, Engelgaarde, Echten-Traandijk, Panjerd-Veeningen en Nijstad. De gebieden kunnen daarmee ingezet worden als noodbergingsgebied in tijden van extreme neerslag en wateroverlast. Op basis van theoretische modellen is berekend dat inzet van een gebied gemiddeld eens in de honderd jaar zal voorkomen.
De waterschappen stellen nu inrichtingsplannen op voor de gebieden. Op basis daarvan nemen de gemeenten de waterbergingsgebieden op in de bestemmingplannen en maken de waterschappen de gebieden geschikt voor waterberging. De gebieden moeten hier in 2015 voor zijn ingericht.
De waterbergingsgebieden zijn in de ontwerp Omgevingsvisie overgenomen. Voor de deelstructuurvisie is een m.e.r.-procedure doorlopen. Het milieueffectrapport is in te zien op de provinciale website, evenals het definitieve plan (www.provincie.drenthe.nl, zoeken op 'Ontwerp-deelstructuurvisie Waterberging Zuid-Drenthe vastgesteld').

### 2b Strategische grondwaterwinningen

In een uitwerking van het Provinciaal Omgevingsplan II (POP II-uitwerking Strategische grondwaterwinningen) is een drietal voorkeurslocaties aangewezen die als strategische grondwaterwinning kunnen worden aangemerkt (GS-besluit 1 december 2009). De strategische grondwaterwinningen zijn bedoeld als reserveringen voor het geval er zich een calamiteit voordoet bij een van de bestaande grondwaterwinningen. Bij calamiteiten kan gedacht worden aan verontreiniging van de bron, waardoor de winning zeker vele jaren niet gebruikt zal kunnen worden. Hierdoor is het noodzakelijk op relatief korte termijn over een nieuwe operationele locatie te beschikken. De voorkeurslocaties betreffen:
- Assen-West: op de locatie van de golfbaan
- Tusschenwater: een uitbreiding van huidige grondwaterwinning De Groeve
- Darperweiden: tussen de Drentsche Hoofdvaart en de Oude Vaart

De aanduiding zijn overgenomen in de ontwerp Omgevingsvisie en betreffen een globale aanduiding. De exacte locatie wordt bepaald bij de vergunningaanvraag in een later stadium.
Ten behoeve van deze POP-uitwerking is een plan-m.e.r. procedure doorlopen. Het milieueffectrapport en het uitwerkingsplan zijn in te zien op de provinciale website (www.provincie.drenthe.nl, zoeken op 'Ontwerp POP II-uitwerking Strategische grondwaterwinningen').

### 2c Intergemeentelijk structuurvisie Roden-Leek

Op 21 oktober 2009 hebben de gemeenteraden van Noordenveld en Leek een intergemeentelijke structuurvisie vastgesteld. Het betreft een integrale visie op de ruimtelijke ontwikkeling van het gebied Leek-Roden tot het jaar 2030 op het gebied van wonen, werken, natuur en landschap en verkeer.
De structuurvisie bevat een woningbouwopgave van 5.850 woningen. Naast nieuwe woningen in groene en centrum-dorpse woonmilieus, worden ongeveer 1.100 oude woningen gesloopt en vervangen door nieuwbouw. Verder wordt ruimte gezocht voor bedrijven. Gemaakte keuzes mogen niet leiden tot onaanvaardbare aantasting van de kernkwaliteiten van de gemeenten of tot extra verkeersknelpunten (extra ten opzichte van de autonome ontwikkeling). Vanwege het laatste punt is er tevens een opgave om in een passende infrastructuur te voorzien. De provincie Drenthe ondersteunt met de ontwerp Omgevingsvisie deze intergemeentelijke structuurvisie.

Ten behoeve van de besluitvorming over de intergemeentelijke structuurvisie is een m.e.r.-procedure doorlopen. Deze is in te zien op de website van de intergemeentelijke structuurvisie Leek-Roden: http://www.igs-leekroden.nl/uploads/documents/planmer/Samenvattingweb.pdf

De exacte inrichting van de planonderdelen zal worden vastgelegd in bestemmingsplannen. Indien een bestemmingsplanwijziging een activiteit betreft die op zichzelf m.e.r.(beoordelings)-plichtig is, zal hiervoor een m.e.r.-procedure worden doorlopen.

### 2d Structuurplan Stadsrandzone Assen: Bedrijventerrein Assen-Zuid

De gemeente Assen heeft in 2007 het structuurplan Stadsrandzone Assen vastgesteld. In dit structuurplan zet de gemeente in op het bouwen van een kleine 2000 woningen in de stad en het verder ontwikkelen van de woonwijk Kloosterveen. Voor de ontwikkeling van 60 hectare netto nieuw bedrijventerrein is Assen Zuid in beeld gekomen. Ten behoeve van besluitvorming over dit structuurplan is een m.e.r.-procedure doorlopen. Het milieueffectrapport is in te zien op de website van de gemeente Assen (www.assen.nl).

### 2e dierentuin Emmen

De gemeente Emmen werkt samen met verschillende partners onder de naam Atalanta aan een grootschalige op elkaar afgestemde ontwikkeling in het centrum van Emmen. Het gaat o.a. om het voornemen om het oude dierenpark te sluiten en een nieuw duurzaam dierenpark te realiseren in Centrum-West. Tevens is de gemeente al jaren op zoek naar een goede locatie voor het verouderde stadstheater. Het nieuwe dierenpark en theater zullen nauw met elkaar samenhangen en zullen een aaneengesloten gebied van circa 35 hectare in beslag nemen. Daarmee is sprake van een integrale ontwikkeling van dagrecreatieve en culturele voorzieningen. Voor deze ontwikkeling zal een nieuw bestemmingsplan opgesteld worden. Ten behoeve van de besluitvorming over dit bestemmingplan wordt momenteel een m.e.r.-procedure doorlopen (Cat C 10.1 recreatieve of toeristische voorziening met een bezoekersaantal van 500.000 personen of meer per jaar). In het MER zal o.a. aandacht worden besteed aan de milieuthema's: Ruimtebeslag, Bodem, Water, Landschap en cultuurhistorie, Archeologie, Natuur, Verkeer en vervoer, Geluid, lucht en geur, Externe veiligheid, Duurzaamheid.

Een belangrijk uitgangspunt voor de inrichting is dat de waterhuishouding in het park als gesloten systeem volledig gescheiden is van de waterhuishouding in de omgeving. Dit blijkt in de huidige situatie voor het grootste deel van de tijd al haalbaar. Gelet op de ligging nabij het waterwingebied worden zowel in de aanleg- als in de gebruiksfase bodembeschermende maatregelen genomen. Hierdoor worden de risico's van negatieve beïnvloeding van de bodem- en grondwaterkwaliteit geminimaliseerd.

Naast het ontwerpen van gesloten kringlopen volgens het cradle-to-cradle principe (bijvoorbeeld een gesloten nutriënten- en waterkringloop) zal veel aandacht worden besteed aan het minimaliseren van de uitstoot van $CO_2$. De ambitie voor het dierenpark is het bereiken van een $CO_2$ neutrale exploitatie en het behalen van een cradle-to-cradle certificaat.

# Bijlage 3. Toetsingskader

Een toetsingskader is een set van relevante, niet overlappende criteria die een rol spelen bij het beoordelen van ruimtelijke ontwikkelingen met mogelijk belangrijke gevolgen voor het milieu. De in de ontwerp Omgevingsvisie geformuleerde kernkwaliteiten vormen de basis voor het toetsingskader. Daarnaast zijn de onderwerpen milieu- en leefomgevingskwaliteit, economische ontwikkeling en duurzame energievoorziening in het toetsingskader opgenomen.

Onderstaand toetsingskader geeft weer op welke criteria de gevolgen van een ontwikkeling worden gescoord. Daarbij wordt een 5-puntsschaal gehanteerd:

- - *: negatief effect*
- *: licht negatief effect: aandachtspunt bij nadere uitwerking*
0 *: neutraal, geen effect*
+ *: licht positief effect*
++ *: positief effect*

Een licht negatief effect kan worden gezien als een aandachtspunt bij de nadere uitwerking, een negatief effect als een serieus aandachtspunt.

De beoordeling wordt voornamelijk op basis van expert judgement uitgevoerd. Daar waar relevant wordt een toelichting op het toetsingskader gegeven.

| Criteria | - -<br>Negatief | -<br>Licht negatief | 0<br>Geen effect | +<br>Licht positief | ++<br>Positief |
|---|---|---|---|---|---|
| Kernkwaliteiten | | | | | |
| Landschap<br>Fysieke open ruimte in het landschap | (Wezenlijke) aantasting van als 'meest open' getypeerd gebied. | Aantasting van als 'half open' getypeerd gebied. | Geen effect | | |
| Natuur: Natura 2000-gebieden (Vogel- en Habitatrichtlijngebien) | Significante effecten op Natura 2000-gebieden niet uit te sluiten | Effect op Natura 2000-gebieden, maar niet significant | Geen effect | N.v.t. | N.v.t. |
| Natuur: Ecologische hoofdstructuur (inclusief robuuste verbindingen) | Wezenlijke afname van oppervlakte / toename van versnippering | Beperkte afname van oppervlakte / toename van versnippering | Geen effect | Beperkte toename van oppervlakte / afname van versnippering | Wezenlijke toename van oppervlakte / afname van versnippering |
| Natuur: Drentse Natuur<br>• biodiversiteit<br>• rode lijst soorten<br>• karakteristieke soorten<br>• bos- en natuurgebied | Kans op een wezenlijke (significante) afname van kwantiteit of kwaliteit, oppervlakte c.q. leefgebied of populatie | Beperkte afname van kwantiteit of kwaliteit oppervlakte c.q. leefgebied of populatie | Geen effect | Beperkte toename van kwantiteit of kwaliteit oppervlakte c.q. leefgebied of populatie | (Kans op een) wezenlijke (significante) toename van kwantiteit of kwaliteit oppervlakte c.q. leefgebied of populatie |
| Rust: Stilte<br>• bestaande geluidszones<br>• geluidgevoelig gebied (stiltegebied of gebieden met woonbestemming) | Toename van geluidhinder buiten een bestaande geluidzone in een stiltegebied en/of ontstaan van een gevoelige bestemming binnen een bestaande geluidszone | Toename van geluidhinder buiten een bestaande geluidzone in een niet-geluidgevoelig gebied en/of ontstaan van een kwetsbare bestemming binnen een bestaande geluidszone | Geen toename van geluidbelasting buiten bestaande geluidszones. | Beperkte afname van geluidhinder | Wezenlijke afname van geluidhinder |

| Criteria | - -<br>Negatief | -<br>Licht negatief | 0<br>Geen effect | +<br>Licht positief | ++<br>Positief |
|---|---|---|---|---|---|
| Rust: stil gebied | Toename van geluid in als 'meest stil' getypeerd gebied | Toename van geluid in stil (oranje) gebied | Geen effect | Beperkte toename van stil gebied (kaart) | Wezenlijke toename van stil gebied |
| Rust: Nachtelijke duisternis | Toename van lichthinder in als donker getypeerd gebied | Toename van lichthinder in als niet-donker getypeerd gebied | Geen effect | N.v.t. | N.v.t. |
| Oorspronkelijkheid: Archeologische waarden | Wezenlijke aantasting/ verstoring van | Beperkte aantasting/ verstoring van | Geen effect | Beperkte versterking van | Wezenlijke versterking van |
| Oorspronkelijkheid: Cultuurhistorische waarden | Wezenlijke aantasting/ verstoring van | Beperkte aantasting/ verstoring van | Geen effect | Beperkte versterking van | Wezenlijke versterking van |
| Oorspronkelijkheid: Aardkundige waarden | Wezenlijke aantasting/verstoring van aardkundig waardevolle gebieden en aardkundige basiswaarden | Beperkte aantasting/ verstoring van aardkundig waardevolle gebieden | Geen effect | Beperkte versterking van aardkundig waardevolle gebieden en aardkundige basiswaarden<br>Ook: gebruik aardkundige waarden als inspiratie voor de inrichting | Wezenlijke versterking van aardkundig waardevolle gebieden en aardkundige basiswaarden<br>Ook: gebruik aardkundige waarden als inspiratie voor de inrichting |
| Overige aspecten milieu en leefomgevingskwaliteit | | | | | |
| Bodemkwaliteit | Kans op verontreiniging kwetsbare bodem | Beperkte kans op verslechtering bodemkwaliteit | Geen kans op verontreiniging | Beperkte kans op verbetering bodemkwaliteit | Wezenlijke kans op verbetering bodemkwaliteit |
| Bodembiodiversiteit | Wezenlijke afname van bodembiodiversiteit | Beperkte afname van bodembiodiversiteit | Geen invloed op bodembiodiversiteit | Beperkte kans op verbetering bodembiodiversiteit | Wezenlijke verbetering bodembiodiversiteit |

| Criteria | - -<br>Negatief | -<br>Licht negatief | 0<br>Geen effect | +<br>Licht positief | ++<br>Positief |
|---|---|---|---|---|---|
| Grondwaterbeschermingsgebieden (incl. waterwingebied) | Niet toegestane activiteit in gwb-gebied | Activiteit in of grenzend aan gwb-gebied | Geen activiteit in of nabij gwb-gebied | Beperkte vermindering van de belasting van het grondwater in een gwb-gebied | Wezenlijke vermindering van de belasting van het grondwater in een gwb-gebied |
| Waterkwaliteit | Wezenlijke verslechtering waterkwaliteit | Beperkte verslechtering waterkwaliteit | Geen invloed op de waterkwaliteit | Beperkte verbetering waterkwaliteit | Wezenlijke verbetering waterkwaliteit |
| Waterkwantiteit (inclusief waterberging, robuust/ veerkrachtig watersysteem) | Wezenlijke verslechtering situatie waterkwantiteit | Beperkte verslechtering waterkwantiteit | Geen invloed op de waterkwantiteit | Beperkte verbetering waterkwantiteit | Wezenlijke verbetering waterkwantiteit |
| Luchtkwaliteit<br>Wet luchtkwaliteit (hoofdstuk 5 van de Wet milieubeheer) | (Kans op) overschrijding wettelijke normen | Verslechtering luchtkwaliteit, maar geen overschrijding wettelijke normen | Geen verslechtering luchtkwaliteit | Beperkte verbetering luchtkwaliteit | Wezenlijke verbetering luchtkwaliteit |
| Externe veiligheid<br>• bestaande en nieuwe risico's<br>• kwetsbaarheid (aantal (beperkt)<br>• kwetsbare objecten) | Ontstaan van een risico in een kwetsbaar gebied/ ontstaan van een kwetsbaar gebied op een plek met bestaande risico's | Ontstaan van een risico in een gebied met een beperkte kwetsbaarheid/ ontstaan van een kwetsbaar gebied op een plek met te mitigeren bestaande risico's | Geen effect | Beperkte afname van risico's/ knelpunten | Wezenlijke afname van risico's/knelpunten |
| **Economische ontwikkeling** | | | | | |
| Vestigingsmogelijkheden voor landbouw, ruimtebeslag/invloed op omvang landbouwareaa/ doorsnijding van landbouwgronden<br>Vestigingsmogelijkheden voor recreatie en toerisme | Wezenlijke aantasting van | Beperkte aantasting van | Geen aantasting van | Beperkte versterking van | Wezenlijk versterking van |
| Mobiliteit/belasting wegennetbereikbaarheid/ontsluiting/ doorstroming | Veroorzaken van filevorming | Veroorzaken van een kans op filevorming | Geen invloed op doorstroming | Beperkte verbeterde doorstroming | Wezenlijke verbeterde doorstroming |
| Duurzame energievoorziening/ transitie<br>Bijdrage reductie $CO_2$-uitstoot | Wezenlijke negatieve bijdrage $CO_2$-uitstoot | Beperkte negatieve bijdrage $CO_2$-uitstoot | Geen bijdrage | Beperkte bijdrage $CO_2$-reductie | Significante bijdrage $CO_2$-reductie |

## Toelichting op toetsingskader

### Kernkwaliteit landschap: openheid

De feitelijke openheid van het landschap in Drenthe is geïnventariseerd en in kaart gebracht. De groene gebieden betreffen de 33% minst open gebieden in Drenthe, rood de 33% meest open gebieden. Deze kaart geef een eerste indruk van de openheid van het landschap. De daadwerkelijke beoordeling vindt plaats op basis van expert judgement.

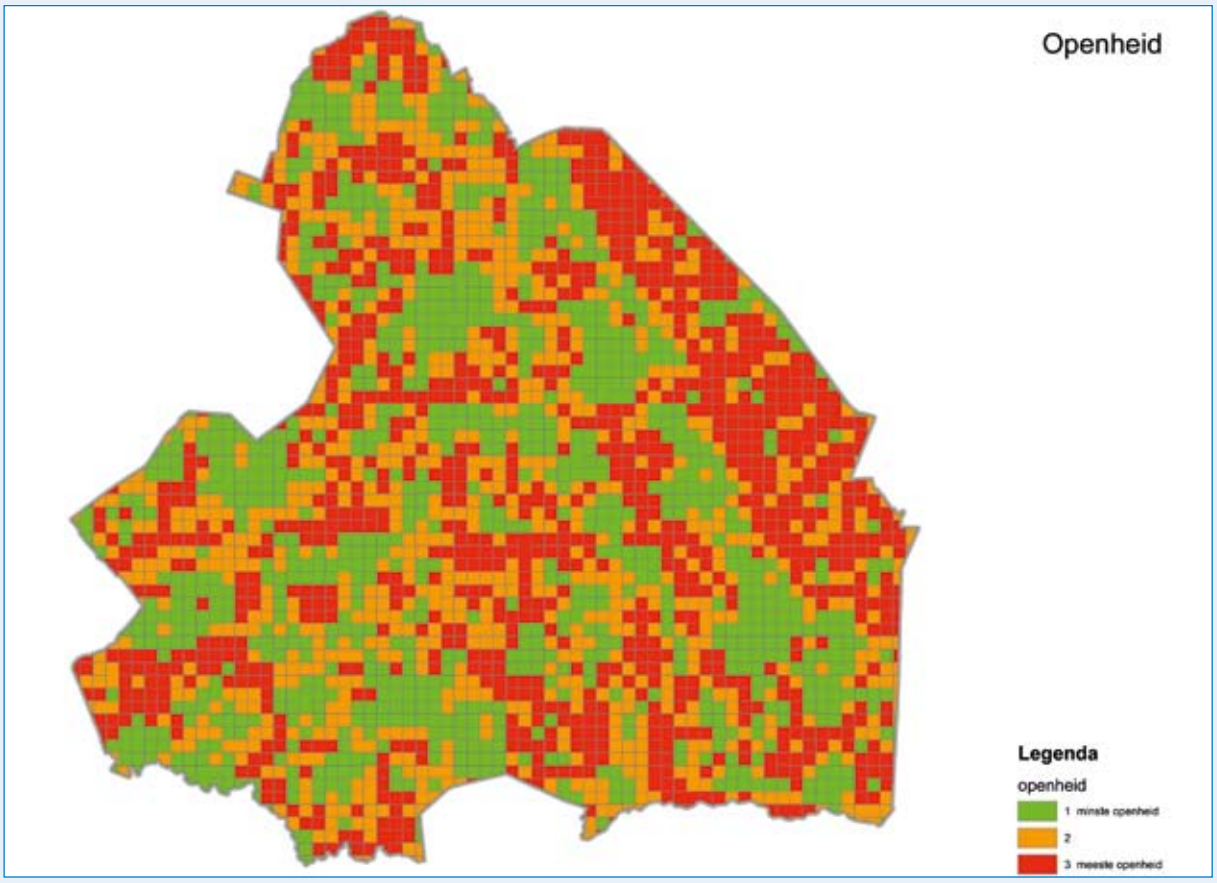

## Kernkwaliteit natuur: Natura 2000

Indien significante effecten op een Natura 2000 gebied niet zijn uit te sluiten, is voor de besluitvorming over de activiteit of het plan een passende beoordeling verplicht. Om te bepalen of er sprake is van een significant effect wordt getoetst aan de instandhoudingsdoelstellingen die voor de Natura 2000-gebieden zijn gedefinieerd. De toetsing vindt plaats op basis van 'expert judgement'. Drenthe kent 14 Natura 2000-gebieden.

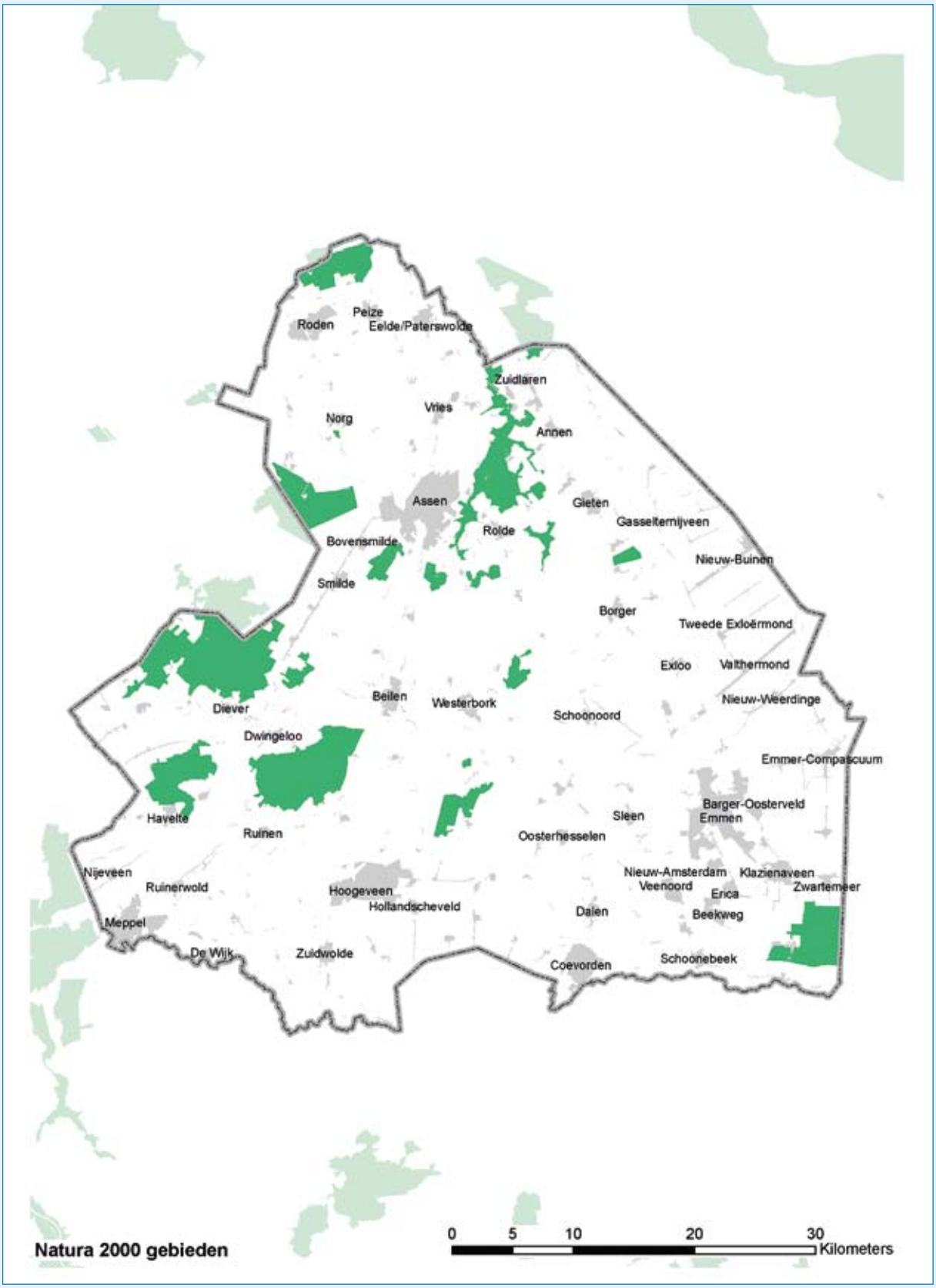

## Kernkwaliteit Natuur: Drentse natuur

De provincie Drenthe heeft inzichtelijk gemaakt waar in de provincie natuurwaarden voorkomen. Hiertoe is de provincie opgedeeld in kilometerhokken. Onderstaande kaart toont het gewogen eindbeeld van de kernkwaliteit Natuur. De kaart is opgebouwd uit verschillende lagen:

- laag biodiversiteit: aantal soorten (planten, broedvogels, dagvlinders, vissen, amfibieën en reptielen, libellen) per km2-hok.
- laag rode lijst soorten: aantal soorten (planten, broedvogels, dagvlinders, vissen, amfibieën en reptielen, libellen) per km2-hok.
- laag karakteristieke Drentse soorten: aantal soorten (planten, broedvogels, dagvlinders, vissen, amfibieën en reptielen, libellen) per km2-hok
- laag aandeel bos- en natuurgebied

Per (onder)laag is de kaart van Drenthe vervolgens in drie gelijke delen verdeeld (aantal kilometerhokken gedeeld door drie) op basis van de aanwezigheid van kernkwaliteiten (veel, minder, weinig actuele natuurwaarden aanwezig). Hieraan is een kleur toegekend (respectievelijk rood, oranje en groen).

De kaart geeft een eerste indicatie van de aanwezigheid van natuurwaarden in een gebied. Op basis van expert judgement wordt ingeschat wat de werkelijke gevolgen van een activiteit op de natuurkwaliteit kan zijn.

Al deze resultaten opgeteld geven een beeld van de kernkwaliteit natuur. In kaart 3 worden de resultaten weergegeven.

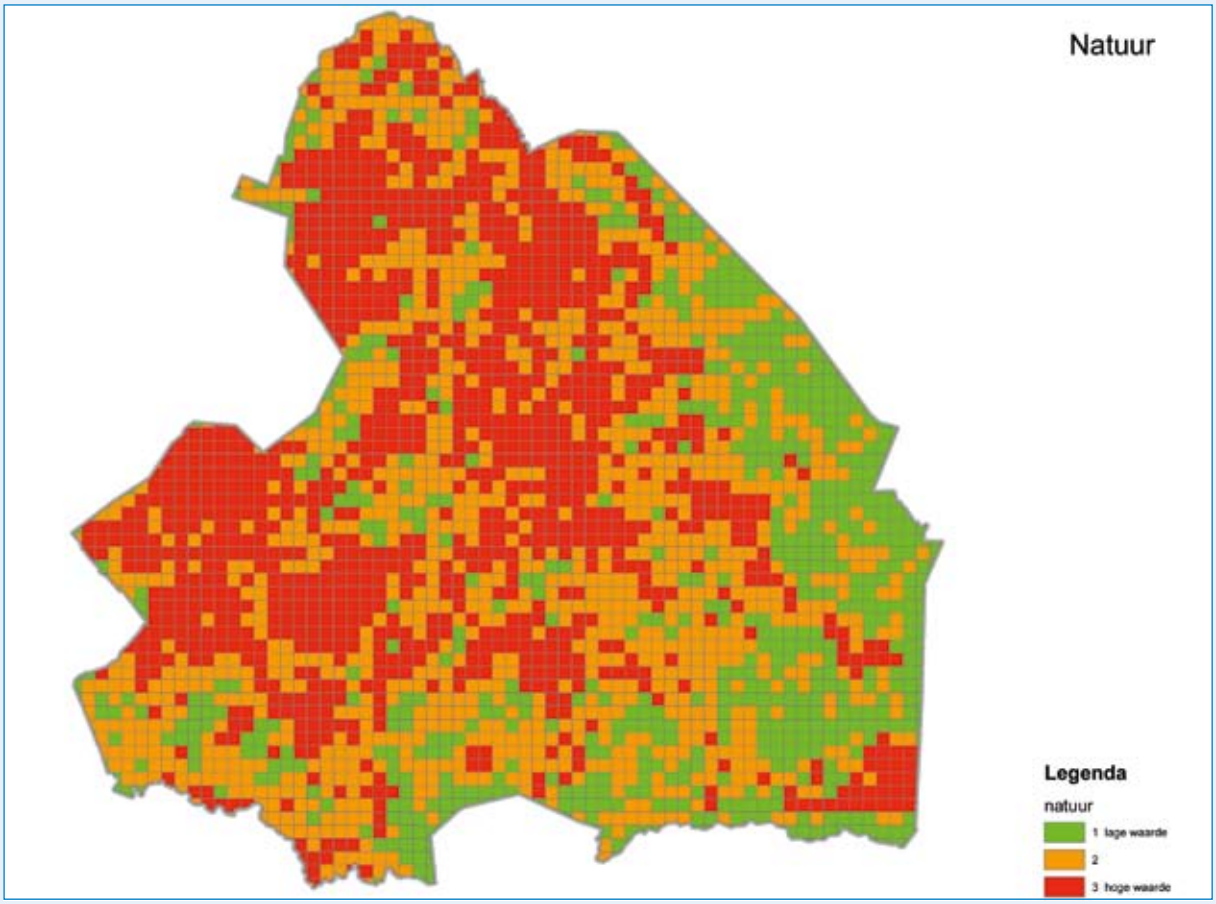

## Kernkwaliteit Rust: Stilte

Voor het milieuaspect stilte/geluid wordt beoordeeld of de activiteiten in de ontwerp Omgevingsvisie kunnen leiden tot een toename van de geluidsbelasting in de provincie. Daarbij wordt getoetst of activiteiten die geluid maken in geluidsgevoelige gebieden liggen of daaraan grenzen. Dit kan bebouwing zijn, maar ook een stiltegebied (zoals aangewezen in de POV) of stil gebied (groen gebied op onderstaande kaart).

Op kaart 4 is weergegeven waar in de provincie zich feitelijk de meest en minst stille gebieden bevinden.

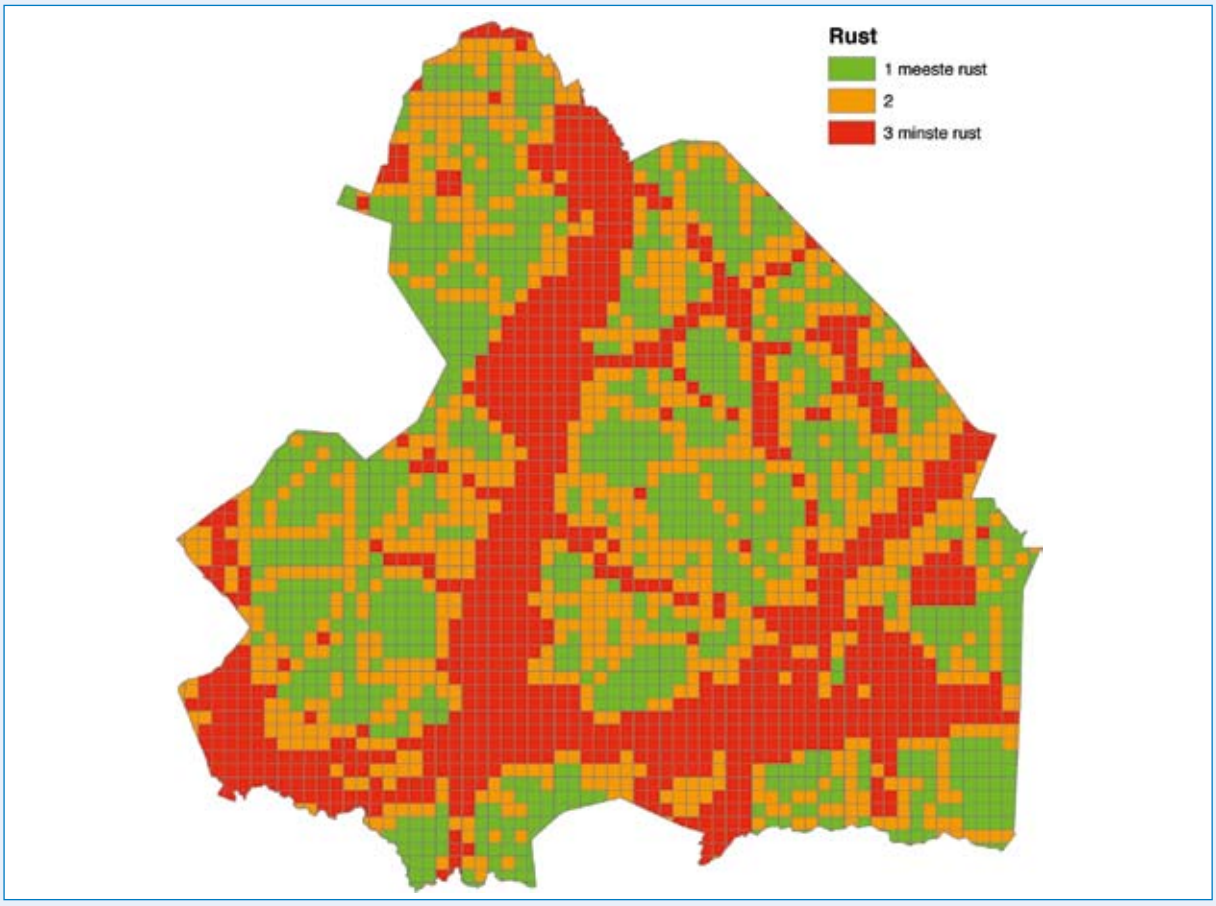

## Kernkwaliteit Rust: duisternis

Ten aanzien van duisternis wordt beoordeeld of ontwikkelingen lichthinder veroorzaken. Getoetst wordt of activiteiten die lichthinder kunnen veroorzaken zich in of nabij lichtgevoelige gebieden bevinden. Op onderstaande kaart is aangegeven waar zich de meest donkere gebieden bevinden.
De beoordeling vindt plaats op basis van expert judgement.

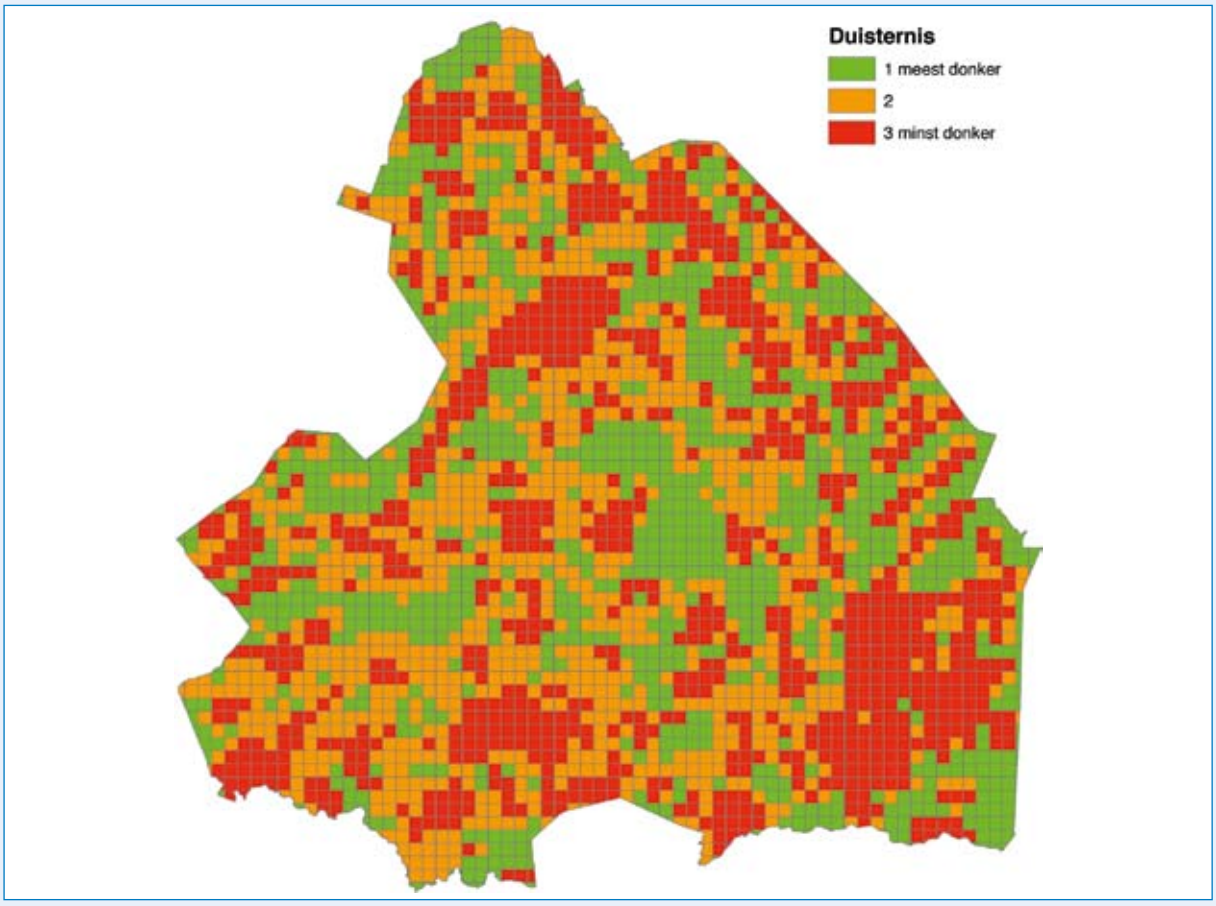

## Kernkwaliteit oorspronkelijkheid: archeologie, cultuurhistorie en aardkundige waarden

*Archeologie*
Archeologie is een randvoorwaardenstellend criterium. In de archeologische verwachtingsgebieden is archeologisch onderzoek nodig om de effecten te kunnen bepalen én te sturen. Dit onderzoek dient zo vroeg mogelijk in de planvorming te worden uitgevoerd, zodat de resultaten daarvan in een MER kunnen worden opgenomen. Grondslag hiervoor is o.a. de Wet archeologische monumentenzorg (2007) die aangeeft dat indien behoud in situ (in de bodem/het landschap) van vindplaatsen niet mogelijk is, deze dienen te worden opgegraven (= behoud ex situ in het Noordelijk Archeologisch Depot).

Aan een daadwerkelijke effectbepaling (op projectniveau) dient een cultuurhistorische en archeologische inventarisatie en analyse van het plangebied ten grondslag te liggen, waarbij de doorlopende ontwikkelingsgeschiedenis wordt aangegeven tot aan de huidige situatie. In de analyse dient ook de relatie met het omringende gebied betrokken te worden.

De archeologische waarden die van provinciaal belang zijn, zijn opgenomen op de kernkwaliteitenkaart, behorende bij de ontwerp Omgevingsvisie. Daarnaast wordt zo nodig getoetst aan de Indicatieve Kaart Archeologische waarden (IKAW). ). Deze kaart geeft aan of in een bepaald gebied sprake is van een hoge, middelhoge of lage trefkans op archeologische waarden.

*Cultuurhistorie*
De cultuurhistorische waarden die van provinciaal belang zijn, zijn opgenomen op de kernkwaliteitenkaart behorend bij de ontwerp Omgevingsvisie.

*Aardkundige waarden*
Voor het aspect waardevolle bodem is getoetst of de voorgenomen ontwikkelingen invloed hebben op aardkundige waarden. Het gaat hier om aardkundige waarden in het algemeen (aardkundige basiswaarden); en om gebieden met bijzondere waarden (aardkundig waardevolle gebieden), al dan niet opgenomen in een monumentenlijst.
Bij bodemingrepen is bijna altijd sprake van een negatief effect. De omvang van het effect hangt af van het type activiteit en de mate waarin de activiteit overlapt met aardkundige basiswaarden en/of aardkundig waardevolle gebieden. Bodemingrepen in gebieden die voorkomen op de monumentenlijst hebben een sterk negatief effect. De aardkundig waardevolle gebieden zijn opgenomen op de kernkwaliteitenkaart behorende bij de ontwep Omgevingsvisie.

## Overige aspecten milieu- en leefomgeving

*Grondwaterbeschermingsgebieden*
Nagegaan is in hoeverre er mogelijk beïnvloeding is van het grondwater in grondwaterbeschermingsgebieden, waartoe waterwingebieden en gebieden met een verbod op fysische bodemaantasting behoren. Hiertoe is getoetst of geplande ontwikkelingen in, grenzend aan of relatief ver verwijderd zijn van de beschermde gebieden.

De regels ten aanzien van gedragingen in grondwaterbeschermingsgebieden staan omschreven in de Provinciale omgevingsverordening Drenthe. Enkele van de ingrepen die in grondwaterbeschermingsgebieden niet zijn toegestaan zijn:
- oprichting van inrichtingen die staan vermeld op een lijst met verboden inrichtingen of wijzigen van inrichtingen op een wijze die gevaar kan opleveren voor de kwaliteit van het grondwater;
- gebruik van zwartelijst bestrijdingsmiddelen;
- aanwezigheid van begraafplaatsen, terreinen voor de uitstrooiing van as en dergelijke.

Bij niet verboden activiteiten in of grenzend aan een grondwaterbeschermingsgebied kan een licht negatieve score worden gegeven indien sprake kan zijn van mogelijke uitstralingseffecten. Positieve effecten voor grondwaterbeschermingsgebieden kunnen optreden wanneer activiteiten bijdragen aan de vermindering van belasting van het grondwater in een grondwaterbeschermingsgebied.

*Waterkwaliteit*
Voor de waterkwaliteit speelt de mogelijke verontreiniging van water een rol door directe belasting van een maatregel of indirect, bijvoorbeeld via een verandering van het grondwatersysteem (bijvoorbeeld bij een verhoging van de grondwaterstand, dat effect heeft op denitrificatie en fosfaat uitspoeling).
Met betrekking tot de invloed van activiteiten op KRW waterlichamen is gekeken naar verbetering of verslechtering van de kwaliteit hiervan. Getoetst wordt of activiteiten een positieve of negatieve invloed hebben op de maatregelen die in het kader van de KRW op het programma staan.
Op basis van ‘expert judgement’ is bepaald of sprake is van een beperkte of wezenlijke verbetering of verslechtering van de waterkwaliteit.

*Externe veiligheid*
En veiligheidsrisico wordt bepaald door de kans op en het mogelijke effect van een ongeval. Onder de kans verstaan we de mogelijkheid dat een situatie zich voordoet. Onder effecten verstaan we binnen de externe veiligheidswetgeving uitsluitend het aantal dodelijke slachtoffers van een ongeval.
Gekeken is naar het ontstaan van potentiële risico’s in relatie tot de aanwezigheid van (beperkt) kwetsbare objecten. De provinciale risicokaart is als basis gebruikt (www.externeveiligheid.drenthe.nl) De inschatting heeft plaatsgevonden op basis van expert judgement.

# Bijlage 4. Passende beoordeling OV-bereikbaarheid Groningen - Assen


**1. Aanleiding en doel** 89

**2. Achtergrond Natuurbeschermingswet** 90

**3. Afbakening** 91
3.1. Afbakening Reikwijdte en gebruikte gegevens 91
3.2. Afbakening effecten 92
3.3. Beschrijving relevante storingsfactoren 94
3.3.1 Licht 94
3.3.2 Geluid 96
3.3.3 Depositie van vermestende en verzurende stoffen: Werkingsmechanisme 97
3.3.4 Kritische depositie en achtergrondwaarden 98
3.4. Afbakening gebieden 99

**4. Gebiedsbeschrijving en instandhoudingsdoelstellingen** 101
4.1. Drentsche Aa 101
4.2. Witterveld 103
4.3. Fochteloërveen 104
4.4. Norgerholt 105
4.5. Leekstermeergebied 106
4.6. Zuidlaardermeer 107

**5. Effectbeschrijving** 108
5.1. Licht 109
5.1.1. Drentsche Aa 109
5.1.2. Witterveld 110
5.1.3. Synthese licht 110
5.2. Geluid 110
5.2.1. Drentsche Aa 110
5.2.2. Witterveld 110
5.2.3. Synthese Geluid 110
5.3. Vermesting 111

**6.Conclusies** 115

**Referenties** 115

## 1. Aanleiding en doel

Voor elk besluit tot het vaststellen van een plan dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van een Natura 2000-gebied, maar dat afzonderlijk of in combinatie met andere plannen significante gevolgen kan hebben voor het desbetreffende gebied, moet een Passende Beoordeling worden gemaakt van de gevolgen voor het gebied, waarbij rekening wordt gehouden met de instandhoudingdoelstelling van dat gebied[1]. Het doel van het uitvoeren van een Passende Beoordeling is zekerheid te verkrijgen over de vraag of de natuurlijke kenmerken van het desbetreffende gebied zullen worden aangetast[2]. Indien de natuurlijke kenmerken van het desbetreffende gebied zullen worden aangetast, mag het plan alleen worden vastgesteld als er geen alternatieve oplossingen zijn en er dwingende redenen van groot openbaar belang aanwezig zijn[3]. Indien het plan om dwingende redenen van groot openbaar belang wordt vastgesteld, moeten compenserende maatregelen worden getroffen[4]. Dit wordt ook wel de 'ADC-toets' genoemd (alternatieven, dwingende redenen, compensatie).

Uit het vorenstaande volgt dat de Passende Beoordeling voorafgaat aan een eventuele ADC-toets. In de ADC-toets wordt bepaald op welke wijze eventueel negatieve gevolgen voor natuur kunnen worden gemitigeerd of gecompenseerd en of sprake is van dwingende redenen van groot openbaar belang.

Een Passende Beoordeling verloopt gekoppeld aan de (plan)mer-procedure[5] en wordt afgebakend door de zogenoemde Voortoets. In een Voortoets wordt op basis van informatie over de omvang en locatie van de maatregelen en de instandhoudingdoelstellingen van de Natura 2000-gebieden bepaald of er significante effecten op instandhoudingdoelstellingen kunnen optreden (zonder dat rekening wordt gehouden met eventuele mitigerende maatregelen[6]). De Passende Beoordeling wordt uitgevoerd voor die onderdelen, waarbij niet kan worden uitgesloten dat er significante effecten zullen optreden.

In hoofdstuk 5 is geconstateerd dat significante effecten op Natura2000-gebieden als gevolg van het verbeteren van de OV-bereikbaarheid van het stedelijk netwerk Groningen-Assen niet zijn uit te sluiten. Dit betekent dat een Passende Beoordeling voor deze onderdelen noodzakelijk is. De Passende Beoordeling zal noodzakelijkerwijs op een hoog abstractieniveau plaatsvinden, namelijk op het schaalniveau van de ontwerp Omgevingsvisie. Een meer gedetailleerde Passende Beoordeling is -waar nodig- aan de orde zodra concrete projectbesluiten worden genomen, zeker wanneer op strategisch niveau significant negatieve effecten niet uit te sluiten zijn. Een ADC-toets komt bij eventuele vervolgbesluitvorming aan de orde, en maakt dan ook geen deel uit van deze rapportage.

Plan-m.e.r en Passende Beoordeling
Een Passende Beoordeling is nodig indien een duidelijk en direct verband bestaat tussen de beschreven ruimtelijke ontwikkelingen en een mogelijk significante verslechtering en/of verstoring, zoals beschreven in artikel 19j van de Natuurbeschermingswet. Bij een Passende Beoordeling wordt ingegaan op de gevolgen van het plan op Vogel- en Habitatrichtlijngebieden, die in Nederland worden vastgelegd als Natura 2000-gebied. De Passende Beoordeling wordt met het oog op stroomlijning van beide procedures en het voorkomen van dubbelingen, vaak gelijktijdig met een m.e.r. uitgevoerd.

[1] *Artikel 19f, eerste lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 gelezen in samenhang met artikel 19j, derde lid, van deze wet.*

[2] *Artikel 19g, eerste lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 gelezen in samenhang met artikel 19j, derde lid, van deze wet.*

[3] *Artikel 19g, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 gelezen in samenhang met artikel 19j, derde lid, van deze wet.*

[4] *Artikel 19h, eerste lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 gelezen in samenhang met artikel 19j, derde lid, van deze wet.*

[5] *Op grond van artikel 7.2a, tweede lid, van de Wet milieubeheer moet de passende beoordeling herkenbaar worden opgenomen in het MER.*

[6] *Vgl. in dit verband de uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van 7 mei 2008 (nr.: 200604924/1).*

## 2. Achtergrond Natuurbeschermingswet

De Europese Unie heeft zich ten doel gesteld de achteruitgang van de biodiversiteit op haar grondgebied uiterlijk in 2010 te stoppen. Hiertoe is het Natura2000 netwerk in het leven geroepen. Dit is een netwerk van belangrijke natuurgebieden, waarbinnen alle lidstaten maatregelen nemen om de gunstige staat van instandhouding van de soorten en habitattypen waarvoor die gebieden zijn aangewezen te garanderen. Nederland draagt met 162 gebieden bij aan dit netwerk.

De wettelijke bescherming van de Natura2000-gebieden is per 1 oktober 2005 geregeld in de vernieuwde Natuurbeschermingswet 1998. Hieruit voortvloeiend zijn per gebied (concept) instandhoudingsdoelstellingen opgesteld. Totdat het beheerplan definitief is vastgesteld vormen de (concept) instandhoudingsdoelstellingen het toetsingskader voor de toetsing aan de Natuurbeschermingswet. Een eventueel concept- of ontwerp-beheerplan kan als input dienen voor dit toetsingskader als meest recente staat van kennis over de uitwerking van de (concept-) instandhoudingsdoelen.

Elke toetsing aan de Natuurbeschermingswet verloopt volgens een vast patroon (figuur 2.1). In de Passende Beoordeling dient te worden bepaald of er een sprake is van significant negatieve effecten en of een ADC-toets noodzakelijke is.

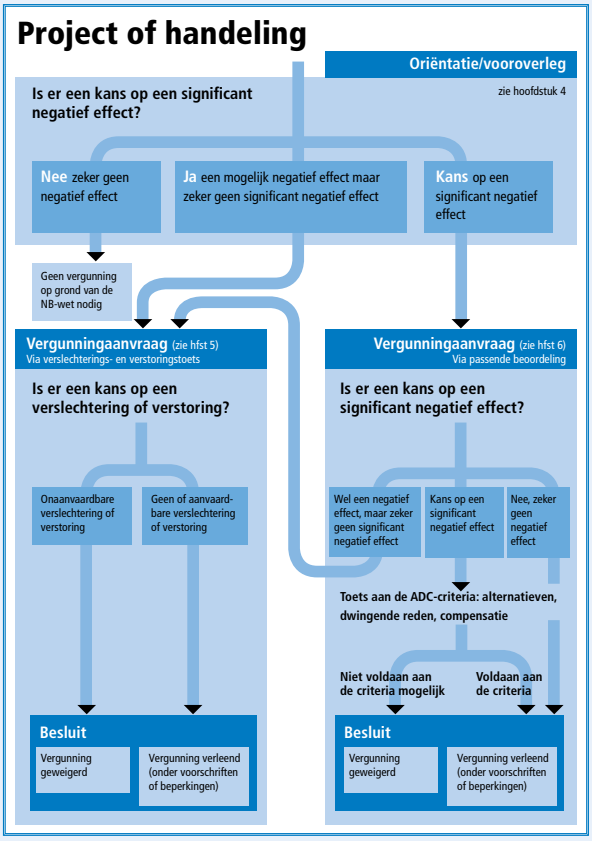


*Figuur 2.1 Stappenplan behorend bij een toetsing aan de Natuurbeschermingswet (LNV, 2005)*

## 3. Afbakening

### 3.1. Afbakening Reikwijdte en gebruikte gegevens

In deze Passende Beoordeling wordt alleen aandacht besteed aan de gevolgen van het verbeteren van de OV-bereikbaarheid in het stedelijk netwerk Groningen- Assen, zoals beschreven in hoofdstuk 5. Daarin komen de volgende mogelijke ontwikkelingen aan de orde:

- Aanleg van een regiotram
- Intensivering bestaand spoor
- Uitbouwen HOV-buslijnnet.
- De ontwikkeling van een transferium (zie figuur 3.1)

Deze verbeteringen van de OV-bereikbaarheid kunnen op hun beurt ruimtelijke ontwikkelingen in gang zetten, zoals:

- Woningbouw langs nieuwe lijnen, of in de steden Groningen en Assen;
- Aanleg van bedrijventerreinen.

Al deze ontwikkelingen zijn relevant voor toetsing aan de Natuurbeschermingswet.
Voor de Passende Beoordeling is alleen gebruik gemaakt van bestaande gegevens.

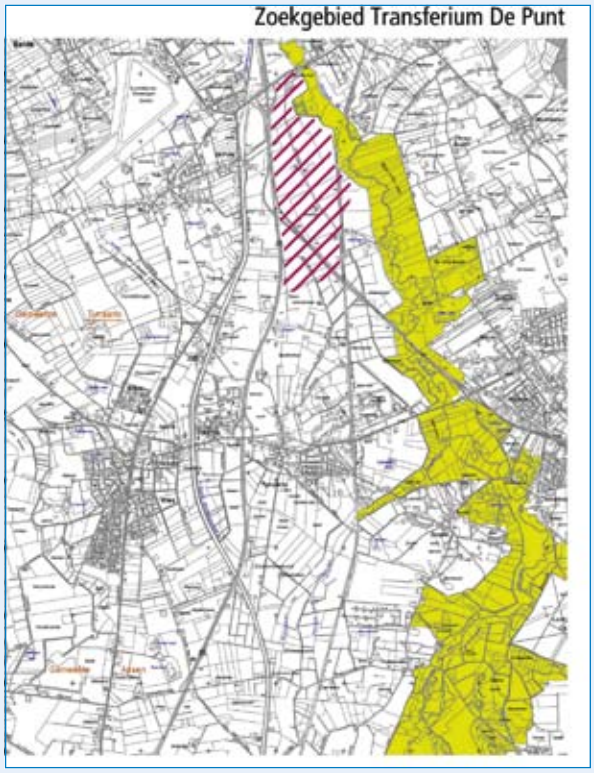


*Figuur 3.1 Ligging zoekgebied Transferium De Punt tov Natura2000-gebied Drentsche Aa*

### 3.2. Afbakening effecten

Géén van de activiteiten die voortvloeien uit het verbeteren van de OV-bereikbaarheid in het stedelijk netwerk Groningen-Assen zijn voorzien bínnen de begrenzing van een van de Natura 2000-gebieden in provincie Drenthe. Daarmee kan geen sprake zijn van fysieke effecten, maar alleen van externe werking op Natura 2000-gebieden.

**Externe werking**
Het is mogelijk dat ook activiteiten, plannen en projecten welke búiten een Natura2000 gebied plaatsvinden leiden tot negatieve effecten binnen dat gebied. Denk hierbij aan de gevolgen van licht, geluid of emissies van gassen of vloeistoffen. Activiteiten, plannen en projecten welke dit soort effecten veroorzaken hebben een externe werking op het Natura2000 gebied. Deze activiteiten, plannen en projecten moeten dezelfde procedure doorlopen als projecten binnen de Natura2000 gebieden zelf.

Hieronder is, met behulp van de effectenindicator zoals opgesteld door het Ministerie van LNV (zie ook Broekmeyer et al., 2005 en aanvullingen in LNV, 2009b), bepaald welke storingsfactoren van invloed kunnen zijn via externe werking, waarbij de in paragraaf 3.1 beschreven ontwikkelingen leidend zijn. Met andere woorden, welke effecten zijn redelijkerwijs te verwachten als gevolg van de voorgenomen ontwikkelingen.

De effectenindicator onderscheidt 19 verschillende storingsfactoren. Hieronder worden deze beknopt besproken in relatie tot de voorgenomen werkzaamheden.

*Oppervlakteverlies (1)*
Bedoeld is de fysieke afname van het oppervlak (potentieel) leefgebied voor soorten en habitattypen. De voorgenomen activiteiten spelen zich niet ín een Natura 2000-gebied af, van oppervlakteverlies als gevolg van het voorgenomen project is daarom geen sprake.

*Versnippering (2)*
De voorgenomen activiteiten spelen zich niet ín een Natura 2000-gebied af, van verdere versnippering van Natura 2000-gebieden als gevolg van het voorgenomen project is daarom geen sprake.

*Chemische factoren (3 tot en met 7)*
Het betreft verzuring, vermesting, verzoeting, verzilting en verontreiniging.

Bedoeld is verzuring of vermesting van bodem of water als gevolg van uitstoot van gassen, waaronder SO2, NOx, NH3 en VOS (Vluchtige Organische Stoffen). Deze emissies kunnen tot over grote afstand worden gedeponeerd, waardoor zeker sprake kan zijn van externe werking. De voorgenomen activiteit leidt tot emissie van voornoemde stoffen. Effecten als gevolg van verzuring en vermesting kunnen niet op voorhand worden uitgesloten.

Verzoeting treedt op als het chloridegehalte in het water afneemt. Verzilting treedt op wanneer oplosbare zouten zich ophopen in bodem of water. De emissies als gevolg van het project (bijvoorbeeld strooizout), de afstand tot de Natura 2000-gebieden en de tussenliggende waterlopen zijn zodanig, dat van verzoeting en verzilting als gevolg van het voorgenomen project geen sprake kan zijn. Effecten als gevolg van verzoeting en verzilting kunnen op voorhand worden uitgesloten.

Er is sprake van verontreiniging wanneer verhoogde concentraties van stoffen in een gebied voorkomen, die van nature niet of in zeer lage concentraties in dat gebied voorkomen. Voor zover bekend leidt het voorgenomen beleid niet tot emissies van deze type stoffen (zie Broekmeyer et al., 2005). Effecten als gevolg van verontreiniging kunnen op voorhand worden uitgesloten.

*Fysische factoren (8 tot en met 12)*
Het betreft verdroging, vernatting verandering van stroomsnelheid, verandering overstromingsfrequentie en verandering van de dynamiek van het substraat. Verdroging en vernatting hebben respectievelijk betrekking op het verlagen dan wel verhogen van de grondwaterstand door menselijk handelen. De overige factoren hebben betrekking op natuurlijke dynamiek in ecosystemen, zoals windwerking. Het voorgenomen project grijpt niet in de natuurlijke dynamiek van de ecosystemen in de Natura 2000-gebieden in. Ook is geen sprake van aanpassingen aan de waterhuishouding. Externe werking en daarmee effecten op grond van fysische factoren kan daarmee worden uitgesloten.

*Verstorende factoren (13 tot en met 17)*
Bedoeld zijn effecten als gevolg van geluid, licht, trillingen, optische verstoring en mechanische effecten. Omdat het project niet ín een Natura 2000-gebied is gelegen, zal als gevolg van de voorgenomen ontwikkelingen geen effect optreden als gevolg van mechanische effecten. Voor zover bekend maken heiwerkzaamheden géén deel uit van het project. Trillingen (die over grote afstand uitdragen) zijn daarmee niet aan de orde.

De afstand tot de Natura 2000-gebieden is dusdanig groot dat van optische verstoring in de Natura 2000-gebieden als gevolg van de ontwikkelingen in het plangebied geen sprake kan zijn. Dit omdat voor elk van de gebieden geldt dat de locaties waar mogelijk gewerkt zal gaan worden niet zichtbaar zijn vanuit het gebied of daarvan in de huidige situatie ook al gescheiden zijn door bijvoorbeeld wegen. Geluid en licht kunnen over aanzienlijke afstand effect hebben. Op voorhand kunnen effecten van licht en geluid dan ook niet worden uitgesloten en zullen nader besproken worden.

*Populatiedynamiek (18 en 19)*
Deze storingsfactoren hebben betrekking op verandering van de soortensamenstelling en verandering van de populatiedynamiek van beschermde natuurwaarden binnen Natura 2000-gebieden als gevolg van voorgenomen ontwikkelingen. Voor zover bekend hebben de in paragraaf 3.1 beschreven ontwikkelingen geen enkele relatie met de populatiedynamiek binnen Natura 2000-gebieden. Effecten zijn dan ook uit te sluiten.

Bovenstaand is de effectenindicator vertaald naar het voorgenomen project. Bepaald is dat alleen vermesting, verzuring, licht en geluid potentieel kunnen leiden tot effecten binnen de Natura 2000-gebieden. Deze parameters zijn dan ook relevant voor de toetsing. Een en ander is samengevat in tabel 3.1.

*Tabel 3.1 Synthese relevante storingsfactoren*

| Nr | Storingsfactor | Relevant |
|---|---|---|
| 1 | Oppervlakteverlies | Nee |
| 2 | Versnippering | Nee |
| 3 | Verzuring | Ja |
| 4 | Vermesting | Ja |
| 5 | Verzoeting | Nee |
| 6 | Verzilting | Nee |
| 7 | Verontreiniging | Nee |
| 8 | Verdroging | Nee |
| 9 | Vernatting | Nee |
| 10 | Verandering stroomsnelheid | Nee |
| 11 | Verandering overstromingsfrequentie | Nee |
| 12 | Verandering dynamiek substraat | Nee |
| 13 | Geluid | Ja |
| 14 | Licht | Ja |
| 15 | Trillingen | Nee |
| 16 | Optische verstoring | Nee |
| 17 | Mechanische effecten | Nee |
| 18 | Verandering populatiedynamiek | Nee |
| 19 | Verandering soortensamenstelling | Nee |

## 3.3. Beschrijving relevante storingsfactoren

### *3.3.1 Licht*

Van verlichting is bekend dat deze negatieve effecten kan hebben op natuurwaarden (Molenaar et al., 1997; Gezondheidsraad, 2000; Vegte, 2000; Smit, 2001; Rich & Longcore, 2006). Onder invloed van licht, stemmen dieren en planten hun fysiologische en fenologische activiteiten en processen af op hun omgeving. Hierbij zijn, in geval van dieren, niet alleen de directe zintuiglijke waarnemingen van belang, maar ook verschillende hormonale processen die gestuurd worden door licht spelen een rol in de natuurlijke biologische ritmes. Globaal heeft licht een drietal functies, te weten:

- Een regulerende functie;
- Een visueel informerende functie;
- Een energetische functie.

Verstoring door verlichting kan leiden tot (Longcore & Rich, 2004):

- Verbetering van oriëntatie, maar ook tot verstoring daarvan; Bij dagelijkse migratie tussen rust- en foerageergebied, maar ook bij het zoeken van voedsel zelf is een goede oriëntatie van levensbelang. Dieren die zich doorgaans in het donker verplaatsen, kunnen zich mogelijk beter oriënteren wanneer de omgeving wordt verlicht. Hierdoor neemt het predatierisico echter ook toe;
- Aantrekking, fixatie of afstoting; Dieren kunnen worden aangetrokken of afgestoten door verlichting. Dit beïnvloed natuurlijk gedrag. Zo kan het jachtsucces erdoor toenemen (positief voor de predator-soort, maar negatief voor de prooisoorten;

- Ontregeling van biologische ritmes; Het gedrag van dieren en hun fysieke toestand wordt voor een groot deel bepaald door het licht-duister ritme. Verstoring van deze cyclische ritmes kan leiden tot uitputting als gevolg van bijvoorbeeld slaapgebrek of verstoren van voortplantingssynchronisatie;
- Verandering van habitatkwaliteit en populatiedichtheid; Bovenstaande punten hebben invloed op de mate van bezetting van potentieel geschikt habitat. Verlichting kan ervoor zorgen dat bepaalde soorten geschikt habitat mijden, terwijl andere soorten er in meer dan normale dichtheden voorkomen.

Verder moet er voor effectbeoordelingen verschil gemaakt worden tussen luminantie (lichtsterkte), illuminantie (uitstraling) en de spectrale samenstelling van het licht en eventueel frequentie.

Voor broedvogels vond Vegte (2000) een verstoringscontour van minimaal 200 meter nabij kassencomplexen en Molenaar et al., (2000) vonden een verstoringscontour langs snelwegen van enkele honderden meters. Hierbij moet overigens worden opgemerkt dat onvoldoende duidelijk is in hoeverre het effect door licht dan wel geluid werd veroorzaakt. Uit genoemde bronnen valt af te leiden dat van de invloed van bv. een straatlantaarn effecten tot maximaal 200 meter (padden) of tot maximaal 300 meter (Grutto) bekend zijn.

Voor het bepalen van een waarde waarbij zeker geen kans is op significant negatieve effecten, moet uitgegaan worden van waarden welke minder zijn dan de lichtsterkte van de volle maan (0,1 – 0,2 lux, afhankelijk van bron).

Bij nachtactieve soorten heeft de maancyclus vaak invloed op hun gedrag. Meestal is het de volle maan die bepaald gedrag synchroniseert of initieert. Er is daarom vanuit gegaan dat verlichtingen minder sterk dan de volle maan geen effecten meer zullen veroorzaken. Bij welke waarde dat optreedt, hangt samen met type, voorspelbaarheid, frequentie en duur van de verlichting. De verwachting is dat afhankelijk van de soort deze waarde vaak tussen 0,01 en 0,1 lux zal liggen.

Een lichtsterkte van 0,01 of 0,1 lux komt volgens interpretatie van recent onderzoek globaal overeen met de richtafstanden uit tabel 3.2. Ook hier geldt weer dat de genoemde afstanden geen harde grenzen vormen maar een richtlijn zijn.

*Tabel 3.2 Richtafstanden verstoring door licht*

| Type gebruik | 0,1 lux | 0,01 lux |
|---|---|---|
| snelweg of distributiebedrijf | 75 m | 150 m |
| 24-uurs procesbedrijf (bv elektriciteitscentrale) | 150 m | 400 m |
| 24-uurs containerterminal | 500 m | 1200 m |

### *3.3.2 Geluid*

Ten aanzien van habitattypen, habitatrichtlijnsoorten en de kenmerkende soorten (behorend bij de habitattypen) zijn vooral zoogdieren en vogels van belang. De overige soortengroepen worden niet of nauwelijks door geluid beïnvloed (Visser, 1996).

Voor (kleine) zoogdieren is nauwelijks iets bekend met betrekking tot verstoring als gevolg van geluid. Voor grote zoogdieren, waaronder hertachtigen (Cervidae), is wel onderzoek gedaan naar het effect van aanvliegende vliegtuigen (zie onder meer Smit (2001) voor een overzicht). Het zijn echter veelal vogels waarvoor het effect van geluidverstoring is onderzocht, wat waarschijnlijk samenhangt met het feit dat verstoring bij vogels makkelijker waar te nemen is.

Toch zijn ook ten aanzien van vogels soortspecifieke dosis-effect relaties maar beperkt beschikbaar. Wel zijn verschillende onderzoeken voorhanden die inzicht geven in verstoring door vliegtuigen en verkeerslawaai (onder meer Reijnen et al., 1987, 1992, 1995, 1996 en Reijnen & Foppen, 1994; SOVON, 2002). Hierbij wordt doorgaans een verstoringdrempel van 43 dB(A) gehanteerd.

**Status van de verstoringscontouren**

Het vaststellen van algemene richtlijnen is wenselijk om toetsing van de in de nu voorliggende maar ook toekomstige bestemmingplannen mogelijke ontwikkelingen zo eenvoudig mogelijk te kunnen toetsen. Bijvoorbeeld door een contour in meters. Het is echter belangrijk te vermelden dat dergelijke afstanden per gebied, soort, locatie, tijd of ontwikkeling verschillen en dat het daarmee geen algemeen geldende waarheden betreft! Onderstaand is beschreven hoe gekomen is tot een algemene richtlijn, welke voor veel vormen van gebruik in en rondom het gebied toegepast kan worden.

Op afstanden die groot zijn ten opzicht van de afmetingen van de geluidsbron, neemt de geluidsintensiteit af met het kwadraat van de afstand. Als de geluidsbron zich buiten bevindt, en als de afmetingen van deze bron klein zijn ten opzichte van de afstand van de waarnemer, dan kan de bron beschouwd worden als een puntbron. Het geluid wordt dan afgestraald over een bolvormig oppervlak. De afgestraalde geluidsenergie wordt dan verspreid over een oppervlak dat evenredig is met het kwadraat van de afstand tot de bron. Het geluidsniveau zal dan afnemen met 6 dB voor elke verdubbeling van de afstand. Lijnbronnen, zoals bv. een weg met veel verkeer straalt het geluid anders af, namelijk in de vorm van een cilinder. Ook het oppervlak van de denkbeeldige cilinder wordt groter op grotere afstand, maar dat gaat evenredig met de afstand. Het geluidsniveau van een lijnbron neemt hierdoor af met 3 dB per verdubbeling van de afstand.

Als uitgegaan wordt van een maximale bronsterkte van 70 dB(A) (maximaal toegestaan voor woonbebouwing, maar in de meeste gevallen ligt deze waarde veel lager) en het optreden van effecten op broedvogels vanaf 43 dB(A), dan is een afstand van 27 dB(A)/6 = 450 m minimaal van woningen voldoende, en geldt 27 dB(A)/3 = 900m vanaf wegen. Grotere wegen produceren meer geluid (80-90 dB(A) voor snelwegen), maar deze zijn binnen de invloedssfeer van de mogelijke locaties voor de ontwikkelingen niet aanwezig. Een overzicht van richtafstanden is gegeven in tabel 3.3. Het is goed te bedenken dat deze afstanden zijn gebaseerd op een volledig vlakke wereld zonder bomen en gebouwen. De ruwheid van het landschap zorgt vaak voor kleinere afstanden.

*Tabel 3.3 Richtafstanden voor geluid*

| Type gebruik | Maximale bronsterkte geluid | Maximale afstand waarop effecten optreden |
|---|---|---|
| Bewoning | 70 dB | ~450 m |
| Wegen | 70 dB | ~450 m |
| Contour 50 dB lijn | 50 dB | ~2 m |
| Contour 50 dB bol | 50 dB | ~2,5 m |

Dus op grotere afstand dan deze waarden kunnen dergelijke ontwikkelingen, zonder kans op negatieve effecten door geluid, plaatsvinden. Als de activiteit op kortere afstand plaatsvindt, dan zal er gekeken moeten worden naar de feitelijke geluidsproductie én naar de gevoeligheid van de betreffende soorten.

### *3.3.3 Depositie van vermestende en verzurende stoffen: Werkingsmechanisme*

Emissies van vermestende en verzurende stoffen zijn voornamelijk van belang voor habitattypen en vaatplanten, maar kunnen als zodanig ook consequenties hebben voor leefgebieden. Dergelijke deposities kunnen de abiotiek die ten grondslag ligt aan het voorkomen van de habitattypen nadelig beïnvloeden. Deposities zijn met name afkomstig van emissies vanuit de landbouw, verkeer, industrie en overige sectoren waarbij brandstoffen gebruikt worden. Verdroging kan, door veranderingen in de bodem, leiden tot zowel verzuring als vermesting.

Effecten van verzurende en vermestende depositie zijn complex en kennen verschillende tijdschalen (figuur 3.2). Bij lage depositieniveaus zijn ecosystemen in staat de depositie volledig op te nemen. Bij hogere niveaus treden veranderingen in de soorten samenstelling op; bepaalde plantensoorten worden bevorderd ten koste van andere. Bij nog hogere niveaus is het (inmiddels veranderde) ecosysteem niet meer in staat de depositie volledig op te nemen en spoelen (reactie)stoffen uit naar bodem en grondwater, waardoor deze verzuren (Kros et al., 2008; zie hier voor meer informatie).

Wat betreft verzurende depositie is de kritische depositiewaarden niet specifiek berekend voor de habitattypen (zoals wel het geval is voor vermestende depositie) en houden ook geen rekening met bv. de bodemgesteldheid. Verder houden de meeste onderzoeken zich -ook historisch bezien- bezig met verzuring van bosecosystemen (bijvoorbeeld Vries, 1988), terwijl voor andere ecosystemen veelal gekeken wordt naar vermesting. Het is daardoor op dit moment niet goed mogelijk tot een ecologische beoordeling te komen voor effecten van verzurende depositie. De huidige stand van kennis laat dit nog niet toe.
Ten aanzien van verzurende depositie laat de huidige stand van kennis alleen een meer speculatieve beoordeling toe. Wel is het zo dat vermesting en verzuring twee processen zijn die sterk met elkaar samenhangen. Gezien het feit dat de depositie ten gevolge van de voorgenomen ontwikkeling in dit geval naar verwachting zeer laag zal zijn (zie onder meer Royal Haskoning, 2009a), kan aangenomen worden dat eventuele effecten van verzurende depositie voldoende gewaarborgd zijn in de beoordeling van de effecten van vermestende depositie.

*Figuur 3.2 Effecten van eutrofiëring en verzuring op ecosystemen (Kros et al., 2008)*

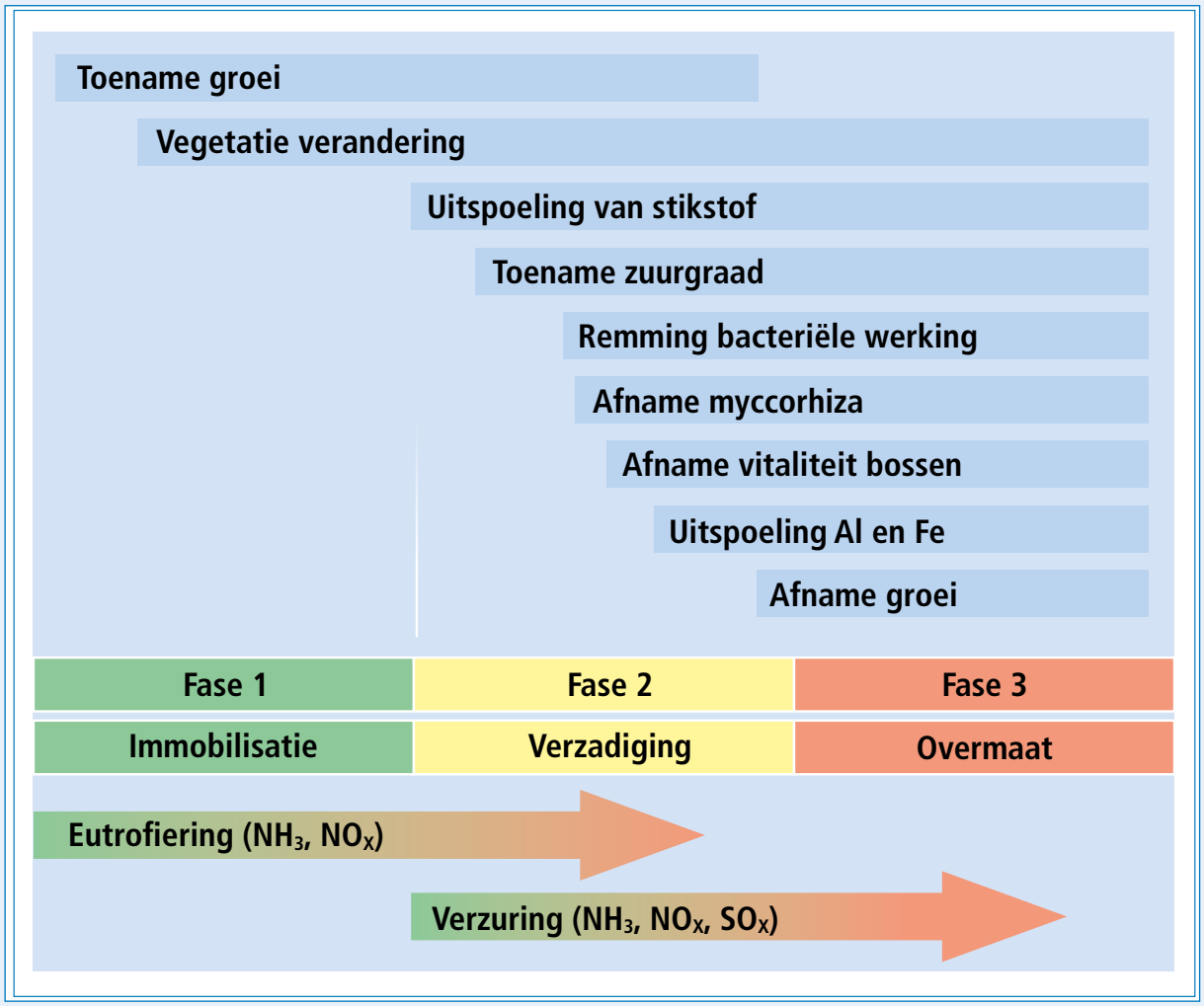


### *3.3.4 Kritische depositie en achtergrondwaarden*

Kritische depositiewaarden voor vermestende depositie (N) zijn per habitattype bepaald door Dobben & Hinsberg (2008). Voorverzurende depositie zijn alleen meer algemene waarden per ecotype bepaald (Dougle & Kroon, 2005). Effecten van depositie van verzurende en vermestende stoffen worden bepaald door de depositie ná uitvoering van de voorgenomen activiteit af te zetten tegen de kritische depositiewaarden zoals bepaald voor de habitattypen. Wanneer sprake is van een overschrijding van de kritische depositiewaarde kunnen significante effecten niet worden uitgesloten en dient op basis van een systeemanalyse een nadere beschouwing van de effecten te worden uitgevoerd. Wordt de kritische depositiewaarde niet overschreden, kunnen significant negatieve effecten worden uitgesloten. In veel Natura 2000-gebieden, waaronder ook die in Provincie Drenthe, is de achtergronddepositie al vele tientallen malen hoger dan de kritische depositiewaarden. Dit betekent feitelijk dat voor elke toename van de depositie, hoe klein, ook significant negatieve effecten niet uitgesloten kunnen worden en een nadere effectenanalyse uitgevoerd dient te worden.

**Omgang met kritische depositiewaarden**
In de begeleidende brief bij het vrijgeven van Dobben & Hinsberg (2008) door het ministerie van LNV met betrekking tot kritische depositiewaarden voor stikstof wordt nadrukkelijk gesteld: Voor kritische depositiewaarden geldt dat deze per habitattype een richtinggevend wetenschappelijk hulpmiddel zijn - en geen absolute waarden - bij het beoordelen van de milieubelasting van Natura2000-gebieden (citaat brief van LNV TRCJZ/2008/2036, d.d. 16 juli 2008). In het door Adviesgroep Huys gepubliceerde rapport (Huys et al., 2009) 'Meer dynamiek bij de uitvoering van nationale en Europese natuurwetgeving' wordt een vergelijkbare oproep gedaan, waar de Minister van LNV -blijkens haar brief van 1 juli 2009 (P.D.N. 2009.56)- voornemens is gehoor aan te geven.

Depositie van vermestende en verzurende stoffen kan over zeer grote afstanden plaatsvinden. Zo is circa 1/3 van de depositie in Nederland afkomstig van buitenlandse bronnen. Het is daarom moeilijk om een verstoringscontour aan te geven, zeker als het gaat omvangrijke ontwikkelingen op plan-m.e.r. niveau. In eerder werk (Royal Haskoning, 2009b), is op verzoek van Bevoegd Gezag een contour van 25 kilometer rond een plangebied aangehouden. Passen wij deze contour toe op 'Stedelijk Netwerk Groningen-Assen' vallen alle Natura2000 gebieden binnen Provincie Drenthe binnen deze contour, rekenend van de buitengrens. Uit ditzelfde werk en Royal Haskoning (2009c) blijkt echter dat bij een brondepositie van ruim 10 mol N/ha/jaar de depositiewaarde op een afstand van 10 kilometer minder dan 3 mol N/ha/jaar bedraagt. Royal Haskoning (2009a) laat hetzelfde zien voor wegen. Royal Haskoning (2009c) maakt gebruik van een methodiek die overschrijding van kritische depositiewaarden vertaald naar netto afname van habitattypen in het veld. Overigens is deze methodiek alleen beschikbaar voor enkele duinhabitattypen. Deze methodiek laat zien dat bij een overschrijding van de kritische depositiewaarde met enkele tientallen molen een aanvullende depositie van (cumulatief) ruim 10 mol N/ha/jaar een afname van circa 100m2 van de meest gevoelige habitattypen in het veld oplevert. Een dergelijk klein effect is in het veld niet terug te zien en wordt als niet significant beoordeeld.

De eerder aangehaalde 3 mol N/ha/jaar op een afstand van 10 kilometer van het plangebied wordt in deze rapportage daarom aangehouden als contour als het gaat om effecten van vermestende stoffen. Bij lagere hoeveelheden zijn significant negatieve effecten, ongeacht de achtergronddepositie, op grond van ecologische argumenten vrijwel zeker uit te sluiten.

### 3.4. Afbakening gebieden

In figuur 3.3 zijn de Natura 2000-gebieden in Provincie Drenthe weergegeven (LNV, 2009a), als ook de T-vorm waaraan de ontwikkelingen rond 'Stedelijk Netwerk Groningen-Assen' zijn opgehangen. Om te komen tot een selectie van gebieden die in de Passende Beoordeling beschouwd moeten worden, is gebruik gemaakt van de verstoringcontouren, zoals deze hierboven zijn beargumenteerd. Bij afstanden groter dan deze contouren zijn significant negatieve effecten met zekerheid uit te sluiten op basis van de kennis die nu voor handen is. In tabel 3.4 zijn de resultaten van deze aanpak weergegeven.

*Tabel 3.4: Relevante storingsfactoren en gebieden waar deze van toepassing zijn*

| Storingsfactor | Contour | Equivalent | Natura 2000-gebieden binnen contour |
|---|---|---|---|
| Licht | 150 meter | Snelweg | Drentsche Aa, Witterveld |
| Geluid | 400 meter | Wegen en bebouwing | Drentsche Aa, Witterveld |
| Vermesting* | 10 kilometer | Industrie | Drentsche Aa, Witterveld, Fochteloërveen, Norgerholt, Leekstermeergebied, Zuidlaardermeer |

*: Effecten van verzuring worden niet apart beoordeeld (zie paragraaf 3.3).

Indien gebieden niet zijn weergegeven in tabel 3.4 bevinden ze zich op dermate grote afstand dat significant negatieve effecten op voorhand uit te sluiten zijn. De relevante Natura 2000-gebieden, op basis van voornoemde criteria, beperken zich daarmee tot provincie Drenthe.

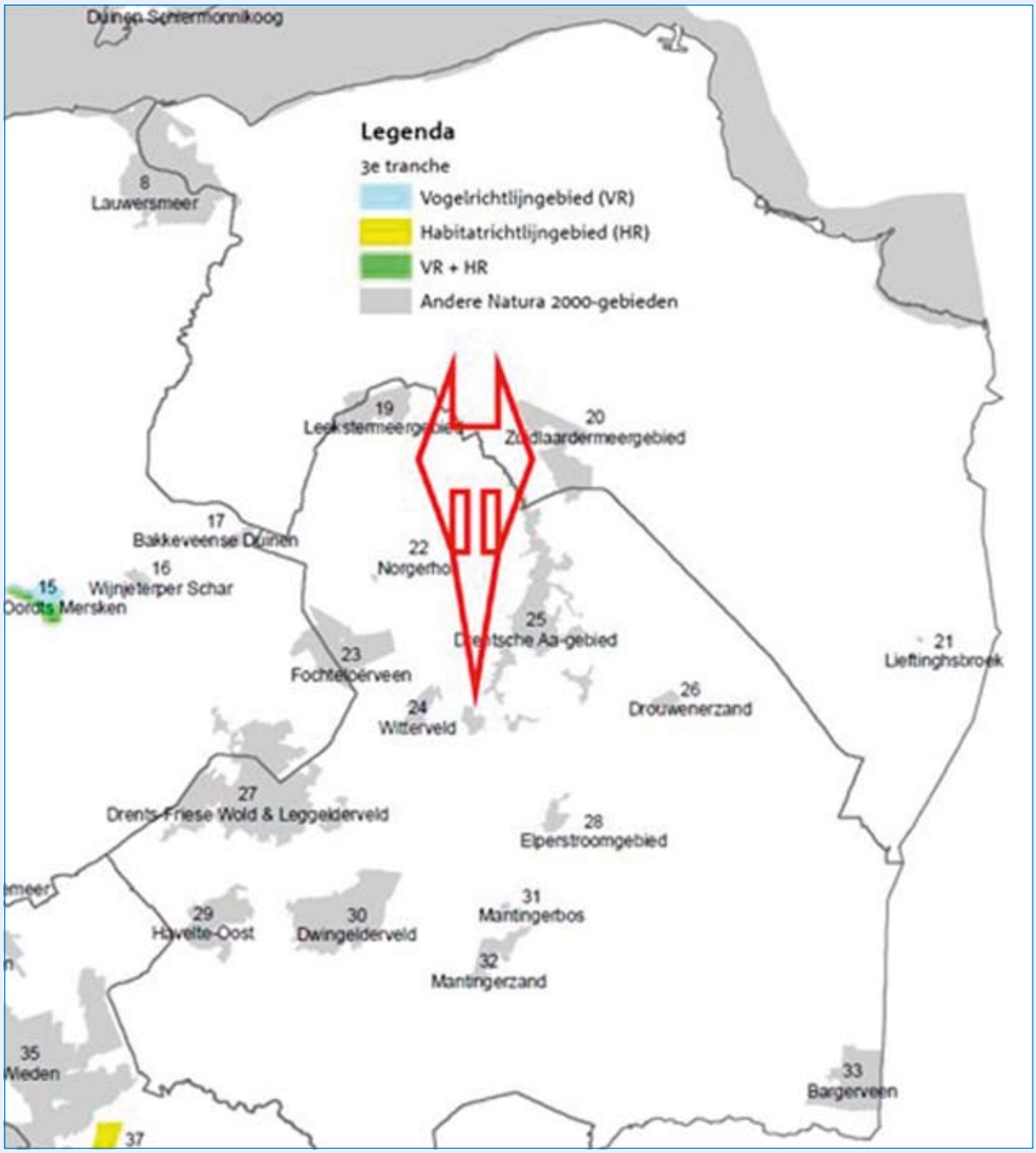


*Figuur 3.3: Natura 2000-gebieden Provincie Drenthe (LNV, 2009a) In Rood de T-vorm waaraan het thema Stedelijk Netwerk Groningen-Assen is opgehangen.*

## 4. Gebiedsbeschrijving en instandhoudingsdoelstellingen

Tenzij anders vermeld is de informatie in deze paragraaf ontleend aan LNV (2009a).

### 4.1. Drentsche Aa

Het Drentsche Aa-gebied in het midden en noorden van Drenthe is een van de laatste gave stroomdalen van ons land. Het bestaat uit oud Drents cultuurlandschap met madelanden (graslanden), bosjes, houtwallen, essen (akkers), heide, jeneverbesstruwelen, esdorpen, hunebedden en landgoederen. Door het gebied lopen een groot aantal beken en beekjes, waaronder de Drentsche Aa, Schipborgsche Diep, Zeegser loopje, Anloër diepje, Gasterensche Diep, Deurzerdiep, Andersche Diep en Amerdiep. Het Natura 2000 gebied bestaat, naast de madelanden van de Drentsche Aa, uit de onderdelen Balloërveld, Oudemolen, Gasterse Duinen (in weerwil van de naam vooral een nat gebied), Gasterse Holt, Kampsheide, Eexterveld, De Strubben, De Vijftig Bunder en de omgeving van Zeegse. Ten zuiden van dit gebied liggen nog de afzonderlijke bijbehorende terreinen Geelbroek, omgeving van Amen en Andersche Diep. Het Ballooërveld is een uitgebreid heidegebied met enig naaldbos en archeologisch belangrijke elementen (grafheuvels, celtic fields, hessenwegen). De Gasterse Duinen is een heuvelachtig gebied met stuifzand, heide, gagelstruwelen en bos. Kampsheide omvat droge en vochtige heide, jeneverbesstruwelen, ven, naald- en loofbos, alsmede grafheuvels en celtic fields. De Vijftig Bunder is een heidegebied in het noorden, op de overgang van het stroomdal van de Drentsche Aa. De habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd zijn terug te vinden in tabel 4.1.

*Tabel 4.1: Instandhoudingsdoelstellingen Drentsche Aa*

| Natuurwaarde | Landelijke staat van instand-houding | Doelstelling omvang | Doelstelling kwaliteit | Doelstelling populatie |
|---|---|---|---|---|
| H2310 - Stuifzandheiden met struikhei | -- | > | > | |
| H2320 - Binnenlandse kraaiheibegroeiingen | - | = | > | |
| H2330 - Zandverstuivingen | -- | = | > | |
| H3160 - Zure vennen | - | = | > | |
| H3260A - Beken en rivieren met waterplanten (waterranonkels) | - | > | > | |
| H4010A - Vochtige heiden (hogere zandgronden) | - | > | > | |
| H4030 - Droge heiden | -- | = | = | |
| H5130 - Jeneverbesstruwelen | - | = | > | |
| H6230 - *Heischrale graslanden | -- | > | > | |
| H6410 - Blauwgraslanden | -- | > | > | |
| H7110B - *Actieve hoogvenen (heideveentjes) | -- | = | > | |
| H7140A - Overgangs- en trilvenen (trilvenen) | -- | > | > | |
| H7140B - Overgangs- en trilvenen (veenmosrietlanden) | - | > | > | |
| H7150 - Pioniervegetaties met snavelbiezen | - | = | = | |
| H9160A - Eiken-haagbeukenbossen (hogere zandgronden) | -- | > | > | |
| H9190 - Oude eikenbossen | - | = | = | |
| H91D0 - *Hoogveenbossen | - | > | > | |
| H91E0C - *Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen) | - | > | > | |
| H1099 - Rivierprik | - | = | = | > |
| H1134 - Bittervoorn | - | = (<) | = | = |
| H1145 - Grote modderkruiper | - | = | = | = |
| H1149 - Kleine modderkruiper | + | = | = | = |
| H1166 - Kamsalamander | - | > | > | > |
| A153 - Watersnip [complementair] | -- | = | = | 100 paar |
| A275 - Paapje [complementair] | -- | > | > | 10 paar |
| A338 - Grauwe Klauwier [complementair] | -- | > | > | 10 paar |

*-- : Zeer ongunstig; - : ongunstig; + : Gunstig; = : Behoud;*

*> Uitbreiding; (<) : Afname toegestaan ten bevordering van ander instandhoudingsdoel*

*Figuur 4.1 Ligging relevante habitattypen in nabijheid mogelijke locatie transferium de Punt*

## 4.2. Witterveld

Het Witterveld is een heide- en hoogveengebied ten zuidwesten van Assen. Het gebied maakte in het verleden onderdeel uit van de uitgestrekte Smildervenen die ooit grote delen van noordwest Drenthe en aangrenzend Friesland bedekten. Vrijwel het gehele oorspronkelijke hoogveengebied is afgegraven. Dit terrein is echter door een samenloop van omstandigheden gespaard gebleven van ernstige ontwatering en afgraving. In het gebied worden vochtige en droge heidevegetaties, rustend hoogveen en levende hoogveenvegetaties en plaatselijk opgaand bos, enkele schraalgraslanden en open water aangetroffen. Er is een goed ontwikkelde gradiënt van hoogveen naar droge heide op zandgrond aanwezig, waarin alle bijbehorende habitattypen goed ontwikkeld voorkomen. In de heide liggen enkele pingoruïnes. De habitattypen waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd zijn terug te vinden in tabel 4.2.

*Tabel 4.2: Instandhoudingsdoelstellingen Witterveld*

| Natuurwaarde | Landelijke staat van instandhouding | Doelstelling omvang | Doelstelling kwaliteit |
|---|---|---|---|
| H4010A - Vochtige heiden (hogere zandgronden) | - | = | = |
| H4030 - Droge heiden | -- | = | = |
| H7110A - *Actieve hoogvenen (hoogveenlandschap) | -- | > | > |
| H7110B - *Actieve hoogvenen (heideveentjes) | -- | = | = |
| H7120 - Herstellende hoogvenen | + | = (<) | > |
| H91D0 - *Hoogveenbossen | - | = | = |

*-- : Zeer ongunstig; - : ongunstig; + : Gunstig; = : Behoud;*

*> Uitbreiding; (<) : Afname toegestaan ten bevordering van ander instandhoudingsdoel*

## 4.3. Fochteloërveen

Het Fochteloërveen maakte in het verleden onderdeel uit van de uitgestrekte Smildervenen die ooit grote delen van noordwest Drenthe en aangrenzend Friesland bedekten. Vrijwel het gehele oorspronkelijke hoogveengebied is afgegraven. Het Fochteloërveen lag aan de rand van dit grote veen en bestaat uit een naar verhouding jong en ondiep (tot 2 meter) veenpakket. Er zijn maatregelen genomen om de groei van het hoogveen te stimuleren, zoals het plaatsen van damwanden en het aanbrengen van stuwen. Na een stilstandfase in de veengroei bevat het Fochteloërveen nu een relatief grote kern met actief hoogveen. Het gebied wordt verder gekenmerkt door zijn uitgestrektheid en boomloosheid (buiten de boswachterij aan de noordkant). Het gebied bestaat, naast het levende hoogveen in het centrale deel, uit droge en vochtige heide en vennen, enige graslanden en in het noorden enkele naaldbossen. Ondiep, open water ligt in de Vloeiweiden, Zuidwestplassen en Esmeer. Het Esmeer is een pingoruïne. De habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd zijn terug te vinden in tabel 4.3.

*Tabel 4.3: Instandhoudingsdoelstellingen Fochteloërveen*

| Natuurwaarde | Landelijke staat van instand-houding | Doelstelling omvang | Doelstelling kwaliteit | Doelstelling populatie |
|---|---|---|---|---|
| H3160 - Zure vennen | - | = | > | |
| H4010A - Vochtige heiden (hogere zandgronden) | - | > | = | |
| H4030 - Droge heiden | -- | = | = | |
| H7110A - *Actieve hoogvenen (hoogveenlandschap) | -- | > | > | |
| H7120 - Herstellende hoogvenen | + | > (<) | > | |
| A008 - Geoorde fuut | + | = | = | 10 paar |
| A119 - Porseleinhoen | -- | = | = | 20 paar |
| A275 - Paapje | -- | = | = | 60 paar |
| A276 - Roodborsttapuit | + | = | = | 60 paar |
| A037 - Kleine Zwaan | - | = | = | 90 individuen |
| A038 - Wilde Zwaan | - | = | = | 100 individuen |
| A039 - Toendrarietgans | + | = | = | 11100 individuen |
| A041 - Kolgans | + | = | = | 2300 |
| A052 - Wintertaling | - | = | = | 600 individuen |
| A056 - Slobeend | + | = | = | 40 individuen |

*-- : Zeer ongunstig; - : ongunstig; + : Gunstig; = : Behoud;*

*> Uitbreiding; (<) : Afname toegestaan ten bevordering van ander instandhoudingsdoel*

## 4.4. Norgerholt

Het Norgerholt ligt in een esdorpenlandschap. Het is een eeuwenoud markebos van hulst en zomereik, dat werd gebruikt voor de houtvoorziening. Hulst werd in het verleden gebruikt voor het vegen van schoorstenen, eik voor de bouw. In de huidige situatie zijn grote hulstbomen en zomereiken aspectbepalend. De habitattypen waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd zijn terug te vinden in tabel 4.4.

*Tabel 4.4: Instandhoudingsdoelstellingen Norgerholt*

| Natuurwaarde | Landelijke staat van instand-houding | Doelstelling omvang | Doelstelling kwaliteit | Doelstelling populatie |
|---|---|---|---|---|
| H9120 - Beuken-eikenbossen met hulst | - | = | > | |

*-- : Zeer ongunstig; - : ongunstig; + : Gunstig; = : Behoud;*

*> Uitbreiding; (<) : Afname toegestaan ten bevordering van ander instandhoudingsdoel*

## 4.5. Leekstermeergebied

Het Leekstermeergebied is een gradiëntrijk overgangsgebied van Drents plateau naar laagveen. Het gebied wordt gekenmerkt door een open veenweidelandschap met aan de westzijde gelegen het Leekstermeer. Langs het meer bevinden zich plaatselijk brede rietkragen en ten noorden en ten westen van het meer liggen enkele verlande petgaten, waaronder de Lettelberter Petten, en enkele houtwallen. Meer dan de helft van het gebied bestaat uit (voormalige) cultuurgraslanden. Het Leekstermeer is ontstaan door menselijke invloeden. Door klink van de veenbodem, als gevolg van ontwatering in de 11de eeuw, trad in de 13de eeuw aanzienlijke wateroverlast op. In die periode zijn door de bewoners in het gebied ook tientallen veenterpen opgericht. Later trokken de bewoners zich terug op de pleistocene zandruggen. Tot in het begin van de vorige eeuw stond een groot deel van het gebied rond het Leekstermeer in de winter maandenlang onder water. Pas na de afsluiting van de Lauwerszee (1969) is de ontwateringsituatie van dien aard dat overstroming van het gebied tot de hoge uitzonderingen behoort. De habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd zijn terug te vinden in tabel 4.5.

*Tabel 4.5: Instandhoudingsdoelstellingen Leekstermeer*

| Natuurwaarde | Landelijke staat van instand-houding | Doelstelling omvang | Doelstelling kwaliteit | Doelstelling populatie |
|---|---|---|---|---|
| H7140A - Overgangs- en trilvenen (trilvenen) [complementair] | -- | 0 | > | |
| H91E0C - *Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen) [complementair] | - | = | = | |
| H1016 - Zeggekorfslak [complementair] | -- | = | = | = |
| A119 - Porseleinhoen | -- | = | = | 2 paar |
| A122 - Kwartelkoning | - | = | = | 5 paar |
| A295 - Rietzanger | - | = | = | 10 paar |
| A041 - Kolgans | + | = | = | 640 individuen |
| A045 - Brandgans | + | = | = | 110 individuen |
| A050 - Smient | + | = | = | 640 individuen |

*-- : Zeer ongunstig; - : ongunstig; + : Gunstig; = : Behoud;*

*> Uitbreiding; (<) : Afname toegestaan ten bevordering van ander instandhoudingsdoel*

## 4.6. Zuidlaardermeer

Het Zuidlaardermeer is een natuurlijk meer. Het werd oorspronkelijk gevoed met grondwater van het Drents plateau. Het gebied bestaat uit het Zuidlaardermeer met zijn omringende oeverlanden en een deel van de polders ten noorden en noordwesten van het meer, waarin ook een deel van het Foxholstermeer en het Drentse Diep zijn gelegen. Het open landschap rond het Zuidlaardermeer wordt bepaald door de Hondsrug in het westen en de rand van de Veenkoloniën in het oosten. In de richting van de flank van de Hondsrug verdicht het landschap zich enigszins door de moerasbosontwikkeling op de verlande petgaten en de houtwallen in de nabijheid van boerderijen. Ten zuidoosten van Noordlaren zijn de oeverlanden van het meer grotendeels bebost geraakt met elzen. De oostkant van het meer is vrijwel boomloos.
Aan het begin van onze jaartelling reikte de invloed van de zee tot dicht ten noorden van waar nu het Zuidlaardermeer ligt. Waarschijnlijk zijn al voor het jaar 1000 de eerste bochtafsnijdingen en bedijkingen in het gebied uitgevoerd. De zand- en hoogveengronden werden in gebruik genomen als bouw- en weiland en de laagveenmoerassen als madelanden. Deze madelanden overstroomden ‘s winters. Nog tot in de tweede helft van de 19e eeuw stond het Hunzedal via het Reitdiep in open verbinding met zee. Hierdoor was er tot op het Zuidlaardermeer een, zij het geringe, eb- en vloedbeweging. Deze verbinding met zee werd tussen 1850 en 1900 verbroken door afsluiting van het Reitdiep. In het begin van de 20e eeuw zijn er in de Onnerpolder, en in mindere mate ook in de Oostpolder, nog stukken land verveend. De habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd zijn terug te vinden in tabel 4.6.

*Tabel 4.6: Instandhoudingsdoelstellingen Zuidlaardermeer*

| Natuurwaarde | Landelijke staat van instand-houding | Doelstelling omvang | Doelstelling kwaliteit | Doelstelling populatie |
|---|---|---|---|---|
| H1145 - Grote modderkruiper [complementair] | - | > | > | > |
| A021 - Roerdomp | -- | = | = | 5 paar |
| A119 - Porseleinhoen | -- | > | > | 20 paar |
| A295 - Rietzanger | - | = | = | 200 paar |
| A037 - Kleine Zwaan | - | = | = | 4 individuen |
| A041 - Kolgans | + | = | = | 630 foer/10100 slaap |
| A050 - Smient | + | = | = | 2700 individuen |

*-- : Zeer ongunstig; - : ongunstig; + : Gunstig; = : Behoud;*

*> Uitbreiding; (<) : Afname toegestaan ten bevordering van ander instandhoudingsdoel; foer : Foerageergebied; slaap : Slaapplaats*

## 5. Effectbeschrijving

Tabel 3.4 laat zien welke storingsfactoren op basis van de voorgenomen activiteiten relevant zijn in de Drentse Natura 2000-gebieden. Onderstaand worden de effecten -waar mogelijk én noodzakelijk- per gebied besproken aan de hand van de instandhoudingsdoelstellingen zoals deze uit hoofdstuk 4 naar voren komen. Het is goed hierbij op te merken dat, met uitzondering van Drentsche Aa, de ligging van de habitattypen of de actuele verspreiding van de Habitat- en Vogelrichtlijnsoorten niet bekend is. Voor de Drentsche Aa is het voorkomen op hoofdlijnen bekend. Voor alle gebieden geldt dat de processen om te komen tot ontwerp beheerplannen nog in volle gang zijn. De informatie in deze plannen geldt doorgaans als de meest actuele informatie daar waar het de ligging van de habitattypen en de verspreiding van soorten betreft. Ook is hierin vaak te lezen wat de knelpunten in een gebied precies zijn. Deze informatie kon ten tijde van het uitvoeren van deze toets niet meer beschikbaar komen. Daarom is voor alle gebieden getoetst aan de grens van het gebied. Overigens past deze aanpak ook bij het detailniveau van het plan-m.e.r. Het voorkomen van soorten is zo goed mogelijk bepaald aan de hand van openbaar beschikbare informatie en literatuurgegevens.

Een eerste inschatting van mogelijke effecten kan gemaakt worden op basis van de effectenindicator van het Ministerie van LNV (Broekmeyer et al., 2005 met aanvullingen in LNV, 2009b). De effectenindicator is geraadpleegd voor de storingsfactoren vermesting, licht en geluid voor alle beschermde waarden uit hoofdstuk 4. In tabel 5.1 zijn de resultaten terug te vinden.

*Tabel 5.1: Resultaten effecten indicator*
*Groen: Niet gevoelig; Oranje: Gevoelig; Rood: Zeer gevoelig; Kruis: Niet van toepassing; ... : Onbekend*

| Storingsfactor | Vermesting | Geluid | Licht |
|---|---|---|---|
| Bittervoorn | | ... | ... |
| Brandgans | | | |
| Geoorde fuut | | | |
| Grauwe Klauwier | | | |
| Grote modderkruiper | | ... | ... |
| Kamsalamander | | ... | ... |
| Kleine modderkruiper | | ... | ... |
| Kleine Zwaan | | | |
| Kolgans | | | |
| Kwartelkoning | | | |
| Paapje | | | |
| Porseleinhoen | | | |
| Rietzanger | | | |
| Rivierprik | | ... | ... |
| Roerdomp | | | |
| Roodborsttapuit | | | |
| Slobeend | | | |
| Smient | | | |
| Toendrarietgans | | | |
| Watersnip | | | |
| Wilde Zwaan | | | |
| Wintertaling | | | |

| Storingsfactor | Vermesting | Geluid | Licht |
|---|---|---|---|
| Zeggekorfslak | | ... | ... |
| Habitattype 2310 | | X | X |
| Habitattype 2320 | | X | X |
| Habitattype 2330 | | X | X |
| Habitattype 3160 | | X | X |
| Habitattype 3270 | | X | X |
| Habitattype 4010 | | X | X |
| Habitattype 4030 | | X | X |
| Habitattype 5130 | | X | X |
| Habitattype 6230 | | X | X |
| Habitattype 6410 | | X | X |
| Habitattype 7110 | | X | X |
| Habitattype 7150 | | X | X |
| Habitattype 9120 | | X | X |
| Habitattype 9160 | | X | X |
| Habitattype 9190 | | X | X |
| Habitattype 91D0 | | X | X |
| Habitattype 91E0 | | X | X |

Wat direct opvalt is dat ten aanzien van de habitattypen effecten van licht en geluid niet aan de orde zijn. Niet verwonderlijk, daar het gaat om een verzameling van plantengemeenschappen. Andersom geldt dat het effect van vermesting op Vogel- en Habitatrichtlijnsoorten met name van indirecte aard is, namelijk via de habitattypen waarvan deze soorten afhankelijk zijn. Dit geldt ook voor de typische soorten die aan de habitattypen zijn toegekend. Daarom wordt in onderstaande toetsing bij vermesting alleen aandacht besteed aan habitattypen, terwijl bij licht, geluid en trillingen alleen aandacht zal worden besteed aan Habitat- en Vogelrichtlijnsoorten.

## 5.1. Licht

### *5.1.1. Drentsche Aa*

Wat betreft de Drentsche Aa zijn de grootste effecten als gevolg van de uitstraling van licht te verwachten als gevolg van het Transferium dat voorzien is in 'De Punt'. Dit is tevens ook de locatie waar de afstand tussen plangebied en Natura 2000-gebied de Drentsche Aa het kleinste is. Voor zowel Paapje en Grauwe klauwier geldt dat sinds 2005 geen waarnemingen van deze soorten gedaan zijn noordelijk van de N34. De afstand tot 'De Punt' bedraagt hiermee minimaal 4 kilometer; een afstand die te groot is om enig effect van verlichting te mogen verwachten. De Watersnip is wel nabij 'De Punt' waargenomen. De habitats waar deze soort tot broeden of foerageren kan komen zijn echter van 'De Punt' afgeschermd door verschillende bomenrijen, bosjes en dijken. Het uitstralingseffect vanuit 'De Punt' zal maar zeer beperkt zijn en kunnen eenvoudig door middel van maatregelen verder beperkt worden. Hetzelfde geldt voor de habitats van Kamsalamander, Bittervoorn, Kleine modderkruiper, Grote modderkruiper en Rivierprik. Ook deze zijn als het ware afgeschermd door de tussenliggende opgaande vegetatie en het tussenliggend landgebruik. Daarom mag verwacht worden dat de instandhoudingsdoelstellingen in Drentsche Aa niet significant negatief beïnvloed worden door de ontwikkelingen voorzien onder 'Stedelijk Netwerk Groningen-Assen' als het gaat om licht.

### *5.1.2. Witterveld*

In Witterveld zijn alleen habitattypen aangewezen. Deze ondervinden, zoals hierboven onderbouwd, geen hinder van verlichting. De ontwikkelingen binnen 150 meter van Witterveld zijn verder voorzien in gebieden die reeds bebouwd en verlicht zijn, waardoor aanvullende verlichting niet of nauwelijks zal opvallen gegeven de bestaande achtergrondverlichting (Assen, A28). Daarom mag verwacht worden dat de instandhoudingsdoelstellingen in Witterveld niet significant negatief beïnvloed worden door de ontwikkelingen voorzien onder 'Stedelijk Netwerk Groningen-Assen' als het gaat om licht.

### *5.1.3. Synthese licht*

Significant negatieve effecten op instandhoudingsdoelstellingen als gevolg van licht worden niet verwacht, ook niet wanneer de uiteindelijke definitieve plannen aan de Natuurbeschermingswet zullen worden getoetst. Zeker niet omdat tijdens de verdere uitwerking van de plannen reeds mitigerende maatregelen kunnen worden genomen (denk aan aangepaste armaturen of aangepaste kleur licht) die ervoor zorgen dat eventuele verstorende effecten tot een minimum beperkt worden.

## 5.2. Geluid

### *5.2.1. Drentsche Aa*

Evenals bij licht geldt ook hier dat 'De Punt' waar een transferium voorzien is, de enige locatie is waar ontwikkelingen voorzien zijn binnen de minimale contour van 400 meter. Het zoekgebied biedt echter voldoende ruimte om de 400 meter contour (ruim) te respecteren en is bovendien gelegen in een gebied waar reeds sprake is van verstoring door geluid als gevolg van de aanwezigheid van spoor- en snelwegen. De Habitatrichtlijnsoorten zijn verder voor zover bekend ongevoelig voor geluid (in de lucht). Voor Paapje en Grauwe klauwier geldt dat, analoog aan verlichting, de habitats waar deze soorten regelmatig worden waargenomen ruim buiten de 400 meter contour gelegen zijn. De Watersnip is wel nabij 'De Punt' waargenomen. De habitats waar deze soort tot broeden of foerageren kan komen zijn echter van 'De Punt' afgeschermd door verschillende bomenrijen, bosjes en dijken. Het uitstralingseffect vanuit de punt zal maar zeer beperkt zijn. Daarom mag verwacht worden dat de instandhoudingsdoelstellingen in Drentsche Aa niet significant negatief beïnvloed worden door de ontwikkelingen voorzien onder 'Stedelijk Netwerk Groningen-Assen' als het gaat om geluid.

### *5.2.2. Witterveld*

In Witterveld zijn alleen habitattypen aangewezen. Deze ondervinden, zoals hierboven onderbouwd, geen hinder van geluid. Deze conclusie wordt overigens gedeeld door Henkens et al. (2007) in een onderzoek naar geluideffecten veroorzaakt door activiteiten op het aangrenzende TT-circuit. De ontwikkelingen binnen 150 meter van Witterveld zijn verder voorzien in gebieden die reeds bebouwd en verlicht zijn, waardoor aanvullende geluidbelasting niet of nauwelijks zal opvallen gegeven de bestaande geluidbronnen (Assen, A28, Schietterrein defensie) (zie ook Molenaar & Henkens, 2007). Daarom mag verwacht worden dat de instandhoudingsdoelstellingen in Witterveld niet significant negatief beïnvloed worden door de ontwikkelingen voorzien onder 'Stedelijk Netwerk Groningen-Assen' als het gaat om geluid.

### *5.2.3. Synthese Geluid*

Significant negatieve effecten op instandhoudingsdoelstellingen als gevolg van geluid worden niet verwacht, ook niet wanneer de uiteindelijke definitieve plannen aan de Natuurbeschermingswet zullen worden getoetst. Zeker niet omdat tijdens de verdere uitwerking van de plannen reeds mitigerende maatregelen kunnen worden genomen (denk aan geluidarm asfalt, geluidwerende voorzieningen) die ervoor zorgen dat eventuele verstorende effecten tot een minimum beperkt worden.

## 5.3. Vermesting

Met de verbetering van de OV-bereikbaarheid is het de bedoeling meer mensen gebruik te laten maken van het openbaar vervoer en minder van de auto. Hierdoor zullen de totale emissies van vermestende stoffen naar verwachting afnemen. Lokaal zal echter sprake zijn van een verkeersaantrekkende werking, waardoor emissie en depositie van vermestende stoffen hoger wordt. Dit geldt met name voor de transferia. Verder kunnen de ontwikkelingen gericht op het verbeteren van het OV, tot gevolg hebben dat bedrijventerreinen en woningbouw in de buurt van Natura 2000-gebieden gaan ontstaan. Alles sommerend zal lokaal vrijwel zeker sprake zijn van een toename van de depositie van vermestende stoffen in gebieden die binnen een straal van 10 kilometer rond het plangebied gelegen zijn.

Het is daarom van belang om na te gaan in hoeverre de achtergronddepositie reeds hoger is dan de kritische depositiewaarden zoals deze berekend zijn voor de habitattypen in Drentsche Aa, Witterveld, Fochteloërveen, Norgerholt, Leekstermeer en Zuidlaardermeer. Overigens zijn voor Zuidlaardermeer geen habitattypen aangewezen. In tabel 5.2 is de kritische depositiewaarde voor de relevante habitattypen afgezet tegen de actuele (2007) achtergronddepositie (zie figuur 5.1), gebaseerd op de Grootschalige Concentratiekaarten van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL, 2009).

Figuur 5.1 laat zien dat het voor deze toetsing relevante noordelijke deel van provincie Drenthe een achtergronddepositie kent van gemiddeld 1970 mol N/ha/jaar. Assen is duidelijk zichtbaar. De daar heersende achtergronddepositie bedraagt gemiddeld 2580 mol N/ha/jaar. Voor Witterveld is daarom een achtergrondwaarde van 2580 mol N/ha/jaar aangehouden, terwijl voor de andere gebieden 1970 mol N/ha/jaar is aangehouden (zie tabel 5.2).

Tabel 5.2 laat zien dat voor vrijwel alle habitattypen in alle gebieden sprake is van een overschrijding van de kritische depositiewaarden met enkele honderden molen. Uitzondering vormen Beken en Rivieren met Waterplanten (H3260) en Jeneverbesstruwelen (H5130). Hier is géén sprake van een overschrijding van de kritische depositiewaarden. De marge voor H3260 en H5130 is zelfs zo groot (>200 mol N/ha/jaar) dat niet verwacht mag worden dat de voorgenomen ontwikkelingen deze ruimte opvullen.

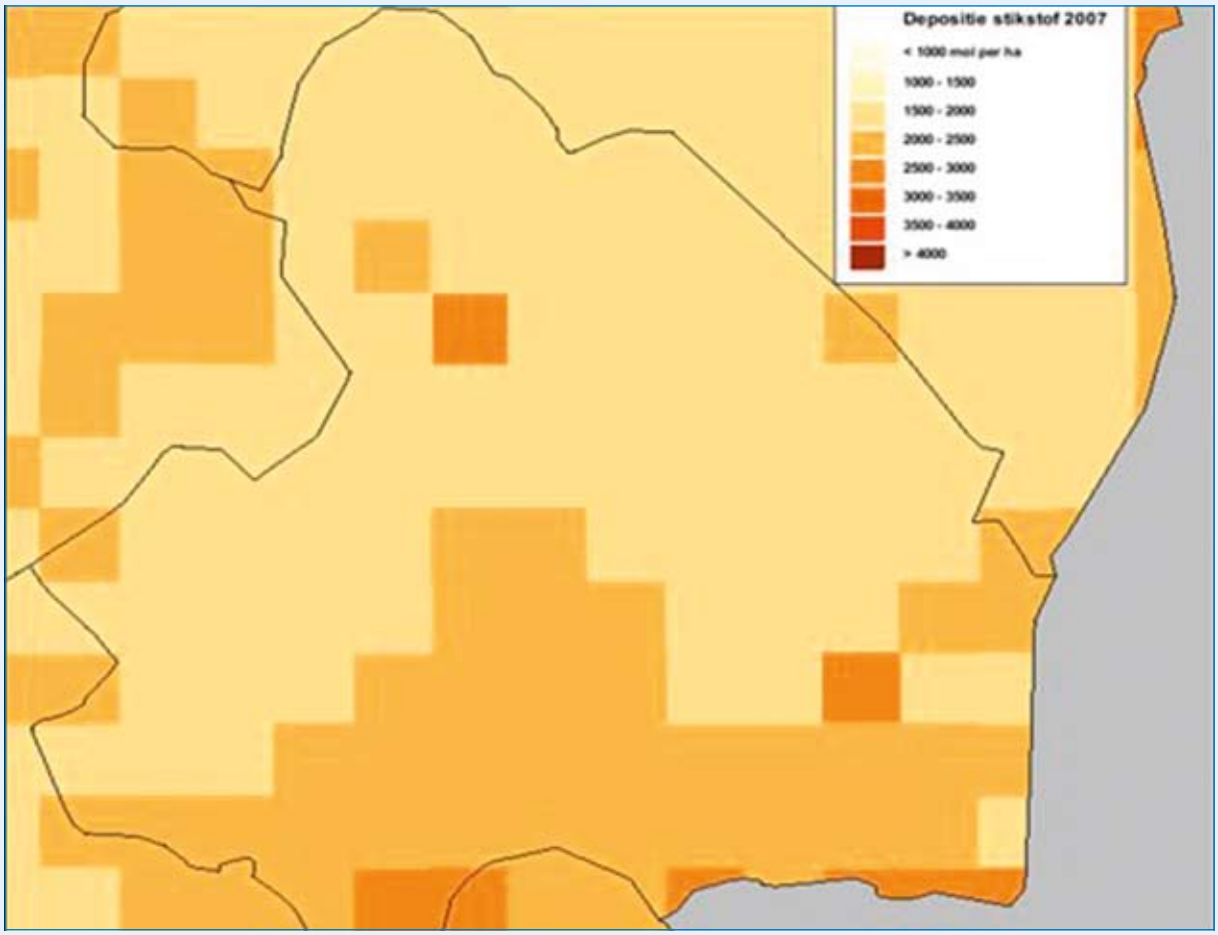


*Figuur 5.1: Achtergronddepositie in 2007 (PBL, 2009)*

Voor alle andere habitattypen geldt, zoals gezegd, een overschrijding van de kritische depositiewaarden van enkele honderden molen. Op basis van de huidige beleidsvoornemens kunnen significant negatieve effecten daarom voor geen van de relevante gebieden worden uitgesloten en is specifieke toetsing van de initiatieven bij eventuele vervolgbesluitvorming noodzakelijk. Deze conclusie is overigens niet per definitie onverenigbaar met de plannen zoals deze nu voorliggen. Door in de uiteindelijke ontwerpen rekening te houden met emissie van verzurende en vermestende stoffen als het om toepassing van technieken (bedrijventerreinen) gaat of als het gaat om inrichting en ontwerp (transferia) van voorzieningen, kan de depositielast op Natura 2000-gebieden gestuurd worden.

De verwachting is overigens dat de depositie als gevolg van dit voornemen per Natura 2000-gebied niet hoger zal zijn dan 5 tot 10 mol N/ha/jaar. Dergelijke waarden kunnen veelal worden gemitigeerd door de ruwheid van het terrein tussen de planlocatie en het Natura 2000-gebied te vergroten. Andere oplossingsrichtingen zijn investeren in beheer van Natura 2000-gebieden of verplaatsen van andere stikstofbronnen zoals veehouderijbedrijven. Deze mogelijke maatregelen, als ook de dalende trend voor zover het de emissie van vermestende stoffen betreft (figuur 5.2) en beleid van verschillende Bevoegd Gezagen om deze trend nog verder neerwaarts te buigen, maakt dat verwacht mag worden dat de voorgenomen ontwikkelingen bij detailtoetsing verenigbaar zijn met de instandhoudingsdoelstellingen.

*Tabel 5.2: Achtergronddepositie en Kritische depositiewaarde per gebied en habitattype*

| Gebied | Code | Naam | Kritische depositiewaarde* | Achtergrond-depositie** | K-A |
|---|---|---|---|---|---|
| Drentsche Aa | H2310 | Stuifzandheiden met struikhei | 1100 | 1970 | -870 |
| Drentsche Aa | H2320 | Binnenlandse kraaiheibegroeiingen | 1100 | 1970 | -870 |
| Drentsche Aa | H2330 | Zandverstuivingen | 740 | 1970 | -1230 |
| Drentsche Aa | H3160 | Zure vennen | 410 | 1970 | -1560 |
| Drentsche Aa | H3260A | Beken en rivieren met waterplanten (waterranonkels) | 2400 | 1970 | 430 |
| Drentsche Aa | H4010A | Vochtige heiden (hogere zandgronden) | 1300 | 1970 | -670 |
| Drentsche Aa | H4030 | Droge heiden | 1100 | 1970 | -870 |
| Drentsche Aa | H5130 | Jeneverbesstruwelen | 2180 | 1970 | 210 |
| Drentsche Aa | H6230 | *Heischrale graslanden | 830 | 1970 | -1140 |
| Drentsche Aa | H6410 | Blauwgraslanden | 1100 | 1970 | -870 |
| Drentsche Aa | H7110B | *Actieve hoogvenen (heideveentjes) | 400 | 1970 | -1570 |
| Drentsche Aa | H7140A | Trilvenen | 1200 | 1970 | -770 |
| Drentsche Aa | H7140B | Veenmosrietland | 700 | 1970 | -1270 |
| Drentsche Aa | H7150 | Pioniervegetaties met snavelbiezen | 1600 | 1970 | -370 |
| Drentsche Aa | H9160A | Eiken-Beukenbossen | 1400 | 1970 | -570 |
| Drentsche Aa | H9190 | Oude eikenbossen | 1100 | 1970 | -870 |
| Drentsche Aa | H91D0 | *Hoogveenbossen | 1800 | 1970 | -170 |
| Drentsche Aa | H91E0C | *Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen) | 1860 | 1970 | -110 |
| Fochteloërveen | H3160 | Zure vennen | 410 | 1970 | -1560 |
| Fochteloërveen | H4010A | Vochtige heiden (hogere zandgronden) | 1300 | 1970 | -670 |
| Fochteloërveen | H4030 | Droge heiden | 1100 | 1970 | -870 |
| Fochteloërveen | H7110A | *Actieve hoogvenen (hoogveenlandschap) | 400 | 1970 | -1570 |
| Fochteloërveen | H7120 | Herstellende hoogvenen | 400 | 1970 | -1570 |
| Leekerstermeer | H7140A | Overgangs | 1200 | 1970 | -770 |
| Leekerstermeer | H91E0C | *Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen) | 1860 | 1970 | -110 |
| Norgerholt | H9120 | Beuken-eikenbossen met Hulst | 1400 | 1970 | -570 |
| Witterveld | H4010A | Vochtige heiden (hogere zandgronden) | 1300 | 2580 | -1280 |
| Witterveld | H4030 | Droge heiden | 1100 | 2580 | -1480 |
| Witterveld | H7110A | *Actieve hoogvenen (hoogveenlandschap) | 400 | 2580 | -2180 |
| Witterveld | H7110B | *Actieve hoogvenen (heideveentjes) | 400 | 2580 | -2180 |
| Witterveld | H7120 | Herstellende hoogvenen | 400 | 2580 | -2180 |
| Witterveld | H91D0 | *Hoogveenbossen | 1800 | 2580 | -780 |

*: Naar Dobben & Hinsberg (2008)*

**: Naar PBL (2009)*

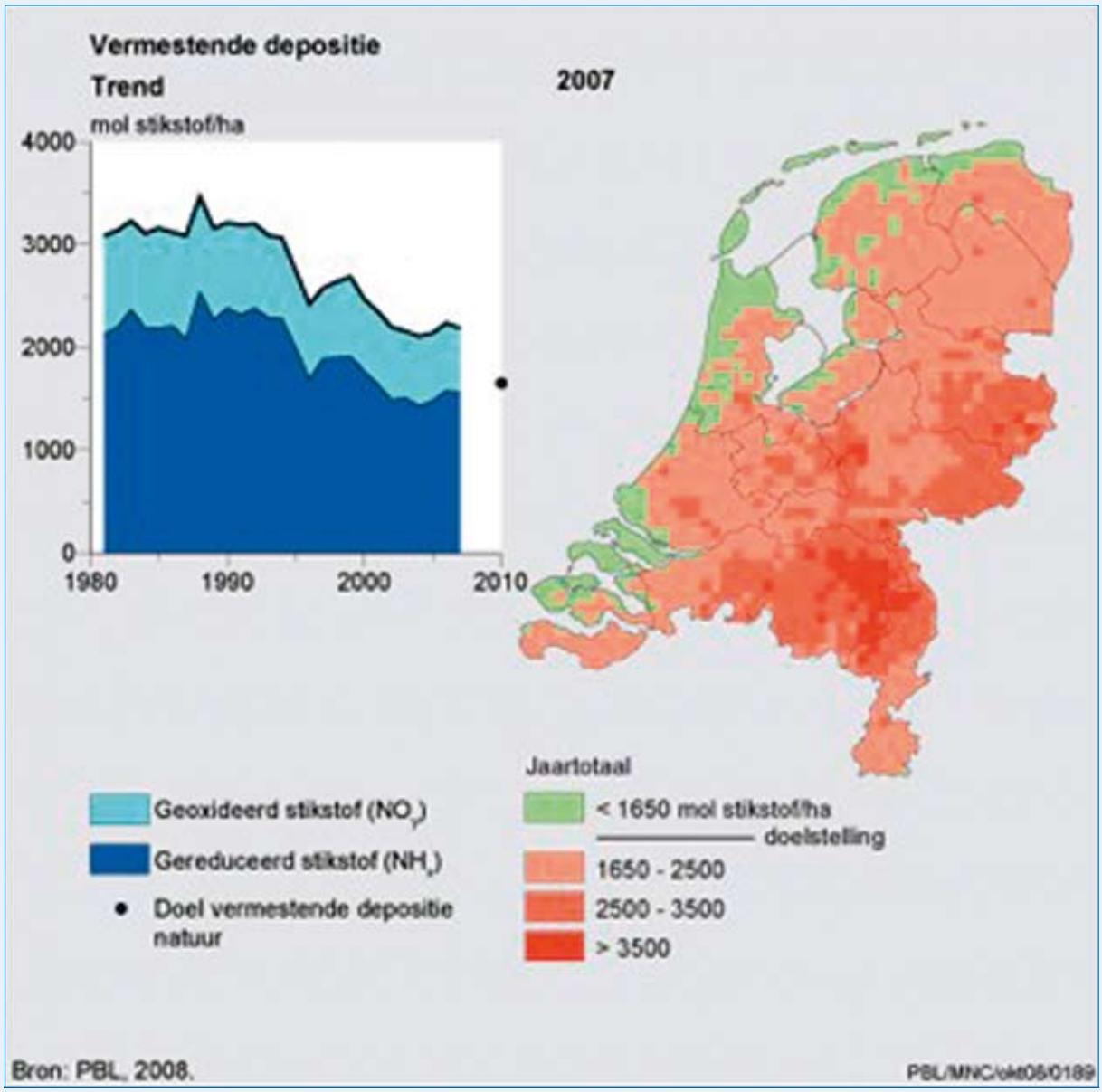


*Figuur 5.2: Trend vermestende depositie (MNC, 2009)*

## 6. Conclusies

- Deze Passende Beoordeling heeft alleen betrekking op de mogelijke ontwikkelingen om de OV-bereikbaarheid van het 'Stedelijk Netwerk Groningen-Assen' te verbeteren, en is uitgevoerd op basis van bestaande informatie,
- De ontwikkelingen zijn niet voorzien ín Natura 2000-gebieden. Daarmee is alleen sprake van externe werking.
- De voorgenomen ontwikkelingen kunnen via Licht, Geluid en Depositie van vermestende stoffen leiden tot externe werking in Natura 2000-gebieden.
- Op basis van verstoringscontouren zijn effecten denkbaar op Drentsche Aa, Witterveld, Fochteloërveen, Norgerholt, Leekstermeergebed en Zuidlaardermeergebied.
- De instandhoudingsdoelstellingen worden naar verwachting niet significant negatief beïnvloed door effecten van geluid en licht.
- De instandhoudingsdoelstellingen worden mogelijk significant negatief beïnvloed door effecten van vermestende depositie, omdat voor verreweg de meeste habitattypen de kritische depositiewaarden reeds overschreden worden. Uitzondering vormen de habitatgebieden H3260 en H5130.
- Bij eventuele vervolgbesluitvorming is toetsing op uitvoeringsniveau noodzakelijk om effecten als gevolg van depositie van vermestende stoffen uit te sluiten. Door gebruik te maken van mitigerende en compenserende maatregelen, mag verwacht worden dat de voorgestelde projecten uitvoerbaar zijn op basis van de Natuurbeschermingswet.

## Referenties


- Broekmeyer, M.E.A.; 2006; Effectenindicator Natura 2000-gebieden; Alterra-rapport 1375; Wageningen.
- Dobben, H.F. van, Hinsberg, A. van. 2008. Overzicht kritische depositiewaarden voor stikstof toegepast op habitattypen en Natura 2000-gebieden. Alterra rapport 1654. Alterra. Wageningen.
- Dougle, P.G., Kroon, P.. 2005. Evlauatie verzuring in het NMP3 - verzuringsbeleid op de lange baan. Concept rapport. ECN-Beleidsstudies.
- Geluidsvoortplanting. (2009, maart 16). Wikipedia, de vrije encyclopedie. Opgehaald 08:54, oktober 2, 2009 van http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Geluidsvoortplanting&oldid=16063709.
- Gezondheidsraad; 2000; Hinder van nachtelijk kunstlicht voor mens en natuur; Publicatienummer 2000/25; Den Haag.
- Henkens, R.J.H.G., Molenaar, J.G. de, Reijnen, M.J.S.M., Kistenkas, F.H.; 2007; Champ car event TT-circuit Assen; Alterra report 1482; Alterra; Wageningen.
- Huys, S., Backes, C.W., Joustra, T.H.J., Koeman, N.S.J., Smit, H., Snijders-Storm, E., Kruft, A.. 2009. Meer dynamiek bij de uitvoering van nationale en Europese natuurwetgeving.
- Kros, J., Haan, B.J. de, Bobbink, R., Jaarsveld, J.A. van, Roelofs, J.G.M. Vries, W. de; Effecten van ammoniak op de Nederlandse natuur; Alterra rapport 1698; Alterra; Wageningen.
- LNV; 2005; Algemene handreiking Natuurbeschermingswet 1998; Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit; Den Haag.
- LNV; 2009a; http://www.minlnv.nl; Ontwerp aanwijzingsbesluiten; November 2009.
- LNV; 2009b; Effectenindicator Natura 2000-gebieden - Aanvullingen bij het Altarra-rapport 1375 uit 2005; http://www.minlnv.nl
- Longcore, T., Rich, C.; 2004; Ecological light pollution; Frontiers in ecology and environment; 2(4); 191-198.
- MNC; 2009; http://www.milieunatuurcompendium.nl; oktober 2009
- Molenaar, J.G. de, Henkens, R.J.H.G.; Champ Car evenement TT-circuit Assen - Monitoring van de effecten van geluid op het aangrenzende Witterveld; Alterra rapport 1573; Alterra; Wageningen.
- Molenaar, J.G. de, Jonkers, D.A., Sanders, M.E.; 2000; Wegverlichting en Natuur III – Lokale invloed van wegverlichting op een gruttopopulatie; Dienst Weg- en Waterbouwkunde Ontsnipperingsreeks nr. 38; Rijkswaterstaat en Alterra; Wageningen.

- Molenaar, J.G., Donkers, D.A., Henkers, R.J.H.G.; 1997; Wegverlichting en natuur I–een literatuurstudie naar de werking en effecten van licht en verlichting op de natuur; Dienst Weg- en Waterbouwkunde; DWW-rapport W-DWW-97-057; Delft.
- PBL; 2009; Grootschalige concentratiekaarten Nederland 2009; http://www.mnp.nl/nl/themasites/gcn/index.html; November 2009.
- Provincie Drenthe; 2009; Verschillende Notities; waaronder 'Mobiliteit en verstedelijking in de regio Groningen-Assen' en 'Ontwerp Omgevingsvisie Drenthe'; Provincie Drenthe; Assen.
- Reijnen, M.J.S.M., Thissen, J.B.M.; 1987; The effects from road traffic on breeding-bird populations in woodland; Annual report 1986; 121-132; Research Institute for Nature Management; Leersum.
- Reijnen, M.J.S.M., Veenbaas, G., Foppen, R.P.B.; 1992; Het voorspellen van het effect van snelverkeer op broedvogelpopulaties; P-DWW-92-709.
- Reijnen, R., Foppen, R., Braak, C. ter, Thissen, J.; 1995; The effects of car traffic on breeding bird populations in woodland III – reduction of density in relation to the proximity of main roads; The journal of applied ecology; 32(1); 187-202.
- Reijnen, R., Foppen, R., Meeuwsen, H.; 1996; The effects of traffic on the density of breeding birds in Dutch agricultural grasslands; Biological conservation; 75; 255-260.
- Reijnen, R., Foppen, R.; 1994; The effects of car traffic on breeding bird populations in woodland I – Evidence of reduced habitat quality for willow warblers (Phylloscopus trochilus) breeding close to a highway; The journal of applied ecology; 31(1); 85-94.
- Rich, C., Longcore, T.; 2006; Ecological consequences of artificial night lighting;editors; Island Press; p. 459.
- Royal Haskoning, 2009c, Effect onderzoek ENECOGEN in het kader van de Natuurbeschermingswet; 9V0905.01/R00002/902741/Rott; Royal Haskoning B.V.; 's-Hertogenbosch.
- Royal Haskoning; 2009a; Passende Beoordeling Noordoosttangent Tilburg - verdubbeling van de Burgemeester Bechtweg; Concept rapport; 9V5409.A0/R00001/902430/DenB; Royal Haskoning B.V.; 's-Hertogenbosch.
- Royal Haskoning; 2009b; Passende Beoordeling LNG import terminal in het Rotterdamse havengebied; Definitief rapport; 9T7685.01/R0002/902430/Nijm; Royal Haskoning B.V.; 's-Hertogenbosch.
- Smit, C.; 2001; Effecten van militair gebruik en recreatie op flora en fauna – een literatuuronderzoek; Expertisecentrum LNV; nr.2001-037; Wageningen.
- SOVON; 2002; Broedvogels en de invloed van hoofdwegen – een nationaal perspectief; SOVON onderzoeksrapport 2002/08; Beek-Ubbergen.
- Vegte, J-W van der; 2000; Ecologische effecten van strooilicht uit de glastuinbouw; IWACO
- Visser; 1996; Invloed van wandelrecreatie op de fauna van de Amsterdamse waterleidingduinen - Een inventariserend literatuuronderzoek; IN Smit, C.; 2001; Effecten van militair gebruik en recreatie op flora en fauna – een literatuuronderzoek; Expertisecentrum LNV; nr.2001-037; Wageningen.

# Bijlage 5. Kentallen klimaat- en energiemaatregelen

Deze bijlage geeft een toelichting op de kentallen die zijn gebruikt voor het toetsen van de klimaat- en energiedoelstellingen (paragraaf 6.2). De kentallen zijn verzameld in het kader van het project 'Staat van het klimaat Drenthe (Latour, 3D-transition, rapportage in voorbereiding)' en zijn op basis van diverse literatuurbronnen en met behulp van de kennis van deskundigen tot stand gekomen. Daarbij bleken de nodige gegevens te ontbreken en gegevens tegenstrijdig te zijn. Dit maakt dat de gebruikte kentallen louter als indicatief kunnen worden beschouwd.

## A. $CO_2$-reductie/compensatie maatregelen

| $CO_2$ opslag |
|---|
| $CO_2$ reductie per afzonderlijke installatie: 2300 kton/jr<br>De opslagcapaciteit voor $CO_2$ in Drenthe per veld varieert van 1 tot 50 Mton. In Nederland worden projecten verwacht variërend in grootte van 0,7 tot 5,4 Mton/jr (Carbon capture and Storage). In internationaal verband zijn reeds enkele projecten uitgevoerd, waarmee per project een jaarlijkse opslag van 0,7 tot 2,8 Mt $CO_2$ is bereikt (beleidsbrief CCS). Als kental wordt voor deze rapportage 2300 kton/jaar per veld gehanteerd. |
| Maximaal haalbaar geachte $CO_2$-reductie in 2020: 1800 kton/jr<br>In de studie Drenthe 2050 wordt geopperd dat 2000 kton/jr per jaar haalbaar is. In de studie Beelden van een $CO_2$ neutraal Drenthe wordt 1500 kton/jr per jaar haalbaar geacht. Het plan van aanpak CCS-NoordNederland geeft aan dat tot 2020 8.6 Mton opslag/jaar aan de orde kan zijn, gezien de beoogde afvangcapaciteit van de centrales in Groningen. In deze rapportage wordt het gemiddelde van 1800 kton/jr per jaar aangehouden. |
| Gerealiseerd in Drenthe: 0<br>Er is nu nog geen $CO_2$ opslag. Er lopen wel onderzoeken met betrekking tot CCS. |

| Klimaatbossen |
|---|
| $CO_2$ reductie per afzonderlijke installatie: 6 ton/jr per hectare<br>Een boom compenseert ongeveer 1,2 kilogram $CO_2$ per jaar. Eén ton $CO_2$ is gelijk aan 833 bomen. Op een hectare kunnen 5000 bomen. Een hectare compenseert daarmee 6000 kg $CO_2$= 6 ton $CO_2$ per jaar (website energy aware). |
| Maximaal haalbare $CO_2$-reductie in 2020: 15 kton/jr<br>Uitgaande van 2.500 hectare bos, levert bos een emissiereductie van 15 kton/jr. |

## B. Duurzame energieopwekking

| Windenergie |
|---|
| $CO_2$ reductie per afzonderlijke installatie: 1,7 kton/jr<br>Een windmolen leverde in 2007 gemiddeld 1,7 tot 2 MW vermogen. Volgens het protocol van Senter Novem geeft 1 MW 1 kton/jr $CO_2$ reductie. Een windmolen bespaart derhalve 1,7 tot 2 kton/jr $CO_2$. Deze rapportage gaat uit van 1,7 kton/jaar. |
| Maximaal haalbare $CO_2$-reductie: 60 kton/jr<br>In Drenthe kunnen in potentie op veel plekken windmolens neer worden gezet. Beleidsmatig is de ruimte ingeperkt tot 60 MW. |
| Gerealiseerd in Drenthe: 1 kton $CO_2$/jr |

## Geothermie

$CO_2$ reductie per afzonderlijke installatie: 5 kton/jr
Een geothermie-project kan sterk variëren in $CO_2$ reductie. Er zijn twee relevante projecten in Nederland bekend die naar verwachting beiden zullen leiden tot een $CO_2$-reductie van 5 kton/jr $CO_2$ (woningbouw Den Haag Zuidwest en vleestomatenkwekerij in Bleiswijk). Ook uit een haalbaarheidsonderzoek voor Geothermie in Assen is de inschatting dat een bron 9 $MW_{th}$ zal opwekken, wat overeenkomt met 5 kton $CO_2$/jr. TNO schat per put een opbrengst van 10 $MW_{th}$ en heeft voor een aantal locaties bepaald dat deze in Drenthe varieert tussen de 4 en 7,5 $MW_{th}$. In deze rapportage hanteren we 5 kton $CO_2$/jr als kental.

Maximaal haalbaar geachte $CO_2$ reductie in 2020: 50 kton/jr
Volgens het actieplan 2009 Klimaat en Energie is 10% van de $CO_2$ reductiedoelstelling via geothermie te realiseren (=230 kton/jr). In het rapport Potentie $CO_2$ reductie door WKO, Geothermie en $CO_2$ opslag in Drenthe wordt uitgegaan in scenario 2 uitgegaan van 282 kton/jr . Momenteel zijn in de planperiode 6 installaties gepland, 10 installaties wordt reëel geacht (50 kton/jaar)

Gerealiseerd in Drenthe: 0
Momenteel wordt nog geen geothermie toegepast. Op dit moment wordt in Zuidoost Drenthe een boring voorbereid ten behoeve van de glastuinbouw.

## WKO

$CO_2$ reductie per afzonderlijke installatie: 0,082 kton/jr
Uit landelijke gegevens blijkt dat 1 systeem zonder warmtepomp per jaar 0,047 kton/jr levert (uitgaande van een verplaatsing van 100.000 $m^3$ grondwater , 1 systeem met warmte pomp levert 0,020 kton/jr (uitgaande van een verplaatsing van 100.000 $m^3$ grondwater) (Protocol DE SenterNovem). Volgens de provinciale monitor levert in Drenthe de kleinste installatie 0,01 en de grootste 0,8 kton/jr $CO_2$ reductie (bron: DWA). Op basis van getallen uit het rapport 'Duurzame energie in Nederland' is berekend dat 1 wko-systeem gemiddeld 0,066 kton/jr $CO_2$ reductie oplevert. In deze rapportage gaan we uit van open systemen, met een reductie van 0,082 kton per installatie (gebaseerd op basis van rapport Potentie $CO_2$ reductie door WKO, Geothermie en $CO_2$opslag in Drenthe).

Maximaal haalbaar geachte $CO_2$-reductie in 2020: 300 kton/jr
In het rapport Potentie $CO_2$ reductie door WKO, Geothermie en $CO_2$ opslag in Drenthe wordt 300 kton als een haalbare ambitie aangezien.

Gerealiseerd in Drenthe: 2,87 kton $CO_2$/jr
Er zijn in Drenthe momenteel 35 KWO systemen actief (35 x 0,082 kton/jr = 2,87 kton/jaar).

## Zonneboilers

$CO_2$ reductie per afzonderlijke installatie: 0,0003 kton/jr
Een zonneboiler met een collectoroppervlak van 2,7 $m^2$ bespaart ongeveer 50% van de energie die nodig is voor het gebruik van warm water. Dat is circa 150-200 $m^3$ aardgas per jaar. Omgerekend is dat 175 x 1,78= 0.00031 kton/jr $CO_2$. (Website Senternovem). Een zonneboiler levert 0,0003 kton/jr $CO_2$ reductie per jaar.

Vertaling naar een haalbaar geachte $CO_2$-reductie in 2020: 0,6 kton/jr
Als alle huizen (200.000) in Drenthe worden voorzien van een zonneboiler is maximaal 60 kton/jr $CO_2$ reductie haalbaar. In deze rapportage is uitgegaan van 0,6 kton/jaar.

Gerealiseerd in Drenthe
Onbekend

## Zonnepanelen daken

$CO_2$ reductie per afzonderlijke installatie: per set van 4 panelen 0,2 ton/jr
De website van VROM (dossier zonne-energie) meldt dat een set van vier panelen (4 $m^2$) jaarlijks zo´n 320 kWh aan elektriciteit oplevert. Een set van 4 panelen levert omgerekend een $CO_2$ -reductie van 0,2 ton $CO_2$ /jr.

Maximaal haalbaar geachte $CO_2$-reductie in 2020: 16 kton/jr
In principe kunnen op daken zonnepanelen worden toegepast. Het potentieel voor Drenthe wordt ingeschat op 45 hectare paneel ofwel 16 kton. Dit komt overeen met 650 bedrijven met circa 1500 $m^2$ dakoppervlak waarbij het asbestdak wordt vervangen en gelijktijdig zonnepanelen worden geplaatst; (Bron: factsheet van Klimaat en energie overzicht 2008)

Gerealiseerd in Drenthe: 0,0265 kton$CO_2$/jr
Er zijn nu 20 agrarische bedrijven aan de slag met zonnepanelen. Het gaat om een oppervlak van 500 m2: 0,05 x 0,53= 0,0265 kton/jr

## Groen gas en biomassavergisting

$CO_2$ reductie per afzonderlijke installatie: 1,2 tot 6 kton/jr
Een co-vergistingsinstallatie in Drenthe levert gemiddeld 6 kton/jr op, en een rwzi in Drenthe gemiddeld 1,2 kton/jr (Kansen voor biogas). Berekend op basis van getallen uit rapport 'Duurzame energie in Nederland 2008' blijkt dat een biogasinstallatie uit stortgas gemiddeld 1,7 kton/jr $CO_2$ reductie oplevert. Het stortgas uit de afvalstort in Wijster levert echter 7,1 kton per jaar (E Kwadraat).

Maximaal haalbaar geachte $CO_2$-reductie in 2020: 170 kton/jr
De maximaal mogelijke groengasproductie in Drenthe is geschat op 166 miljoen $m^3$ biogas, om te zetten tot 113 miljoen $m^3$ groen gas. (Bron: Kansen voor Biogas). Dat komt overeen met 201 kton/jr $CO_2$. Als haalbare deeltaakstelling is uitgegaan van het gemiddelde van potentie en de huidige waarde 170 kton/jr.

Gerealiseerd in Drenthe: 96,6 kton $CO_2$/jr
Bij Essent Milieu wordt jaarlijks 8 miljoen Nm3 (Ae) groen gas uit stortgas op het gasnet gezet (E kwadraat). Dat komt overeen met 7,1 kton. In Drenthe zijn inmiddels 11 biomassacentrales en groen gas/ biogas productielocaties gerealiseerd. De verwachting is dat dit er meer worden (DHV Nulsituatie). Er zijn 14 draaiende co-vergistingsinstallaties zijn samen goed voor 70.480.000 $m^3$ biogas, om te zetten in 48.000.000 $m^3$ groengas (E kwadraat advies). Dat komt overeen met 86 kton kton/jr.
In Drenthe zijn 3 RWZI's waarbij het slib centraal wordt vergist. Dit levert 2 miljoen $m^3$ groen gas: 3,5 kton. De totaalsom is dan: 7,1+86+3,5= 96,6 kton/jr

## Biomassa (verbranding)

$CO_2$ reductie per afzonderlijke installatie: 0,0003 kton/jr tot 290 kton/jr
Een grootschalige bio-energie verbrandingsinstallatie doet gemiddeld 290 kton/jr $CO_2$ (berekend op basis gegevens uit Duurzame energie in Nederland 2008 CBS). Op basis van een gemiddeld verbrandingsvermogen van 554 kton/afval per jaar, bedraagt de $CO_2$-reductie van een grootschalige afvalverbrandingsinstallatie 76 kton/jr (bron Duurzame energie in Nederland 2008 CBS; protocol DE SenterNovem 2006). Een kleinschalige bio-energie verbrandingsinstallatie doet 0,0003 kton/jr (Bron: protocol DE SenterNovem 2006).

Maximaal haalbaar geachte $CO_2$-reductie in 2020: 310 kton $CO_2$/jr
In de studie Nota Biomassa: Een inventarisatie van de Drentse biomassastromen voor opwekking van hernieuwbare energie is een schatting gemaakt van de hoeveelheid biomassa die beschikbaar is in Drenthe en de energie die daar uit opgewekt kan worden. Volgens het rapport is ongeveer 4.556.756 GJ aan biomassa beschikbaar per jaar. Dat komt overeen met ongeveer 310 kton $CO_2$-reductie per jaar. Dit getal wordt als maximaal haalbare deeltaakstelling gezien.

Gerealiseerd in Drenthe: 80 kton $CO_2$/jr
Op basis van Statusdocument Bio-energie 2008 SenterNovem Kema is in de GAVI te Wijster 594 kton afval ingezet met een rendement van 18,11%. Dit heeft 1005 TJ duurzaam fossiele energie opgeleverd. Dat is omgerekend ongeveer 80 kton/jr.

## Biobrandstoffen

$CO_2$ reductie per afzonderlijke installatie: 240 kton
Gekeken wordt naar het verbruik en naar de productie. Verbruik:
Gebaseerd op een berekening van duurzame energie in Nederland 2008 blijkt dat 1 miljoen liter biobenzine (2,98%) 1,5 kton/jr $CO_2$ besparing oplevert en 1 miljoen liter biodiesel (2,98%) 2,4 kton/jr $CO_2$ bespaard. Daarbij is geen rekening gehouden met de $CO_2$ emissies tijdens de productie van de biobrandstoffen. Dat kan veel uitmaken zoals af te leiden is uit literatuur (bv Edwards et al., 2007 of de nieuwe EU-directive over duurzame energie). Met de concept $CO_2$ rekentools van het Centrum voor Milieukunde Leiden en CE/Ecofys is bijvoorbeeld berekend dat biodiesel op basis van koolzaal 22% $CO_2$ besparing geeft maar als de indirecte effecten op landgebruik meer worden gerekend zelf leidt tot een extra $CO_2$ emissie (bron: een visie op de duurzaamheid van bio-energie, de provinciale milieufederatie).
Productie: Volgens het rapport Uitgangspositie duurzame energieproductie en energiebesparing in Drenthe (Rapport DHV b4406.01.001, 2008) komt 160 miljoen liter biodiesel overeen met 480 kton. Dus 1 miljoen liter biodiesel levert 3 kton $CO_2$ reductie op.

Maximaal haalbaar geachte $CO_2$-reductie in 2020: 500 kton/jr
In de studie Drenthe 2050 wordt geopperd dat 520 kton/jr haalbaar is als gevolg van energiezuinige transportmiddelen en 0,78- 1.3 Mton/jr door bij 30-50% bij te mengen. In deze rapportage wordt een maximaal haalbare taakstelling van 500 kton aangehouden.

Gerealiseerd in Drenthe: 240 kton $CO_2$/jr
Productie: Op de locatie van de biodieselfabriek van Sunoil op het Emmtecterrein te Emmen wordt jaarlijks 80 miljoen liter biodiesel geproduceerd. (bron: Uitgangspositie duurzame energieproductie en energiebesparing in Drenthe, Rapport DHV b4406.01.001, 2008) en in heel Noord Nederland 160 miljoen liter. Volgens het rapport komt het totaal van 160 miljoen liter biodiesel overeen met 140,8*103 ton biodiesel. De bijdrage aan duurzame energie is daarmee 6,2 PJ. Dit betekent een $CO_2$-reductie van 479 kton/jr $CO_2$. Voor Drenthe is dat de helft: 240 kton.

## C. Besparing

## Energiebesparing openbare verlichting

$CO_2$ reductie per afzonderlijke installatie: 0,11 kton/jr per gemeente/provincie
Het totale energieverbruik van alle openbare verlichting in Nederland is berekend op ongeveer 600.000 tot 700.000 MWh/jaar, waarvan ± 500.000 MWh door gemeentelijke verlichting. Gemiddeld is dat zo'n 1.100 MWh per gemeente, oftewel 1.1 miljoen kWh, wat overeenkomt met 0,62 kton. Het theoretische besparingspotentieel voor gemeentelijke openbare verlichting is berekend op gemiddeld 18%: 0.11 kton/jr (http://www.senternovem.nl/openbareverlichting/energiebesparing/index.asp)

Maximaal haalbaar geachte $CO_2$-reductie in 2020: 0,36 kton/jr
In de beleidsnotitie Klimaat en energie: beleidsinspanningen en projecten 2008 is gesteld dat in 2011 40% energiebesparing gehaald zal worden (ofwel 360 ton $CO_2$) per jaar tov t.o.v. 2008

Gerealiseerd in Drenthe: onbekend

## Energiebesparing nieuwbouw

$CO_2$ reductie per afzonderlijke installatie: per woning 0,64 tot 0,84 ton $CO_2$ /jr
De besparing per type woning verschilt. Per 1500 woningen kan bij een inzet op epc 0.5 in totaal 962 ton worden bespaard. Dat is gemiddeld per woning 0,64 ton $CO_2$ per jaar. Bij een inzet naar epc 0,3 kan per 1500 woningen 1267 ton worden bespaard. Dat is gemiddeld per woning 0,84 ton $CO_2$ (Berekening provincie Drenthe).

Maximaal haalbaar geachte $CO_2$ reductie in 2020: 13,2 kton/jr
In het Actieplan K&E 2009 wordt uitgegaan van de realisatie van '1.250 woningen vanaf 2011'. Vanaf dan geldt een (hybride)EPC van 0,5. Dit levert over 2 jaar een $CO_2$-reductie van 1,6 kton. In 2013-2014 gaat een EPC gelden van 0,3. Dit levert een $CO_2$-reductie van 2,1 kton op. Vanaf 2015 wordt er energieneutraal gebouwd: EPC = 0,0. Dit levert tot 2020 een $CO_2$-reductie van 5 x 1,89 kton $CO_2$ = 9,5 kton . In de gehele looptijd betekent dit: 1,6 + 2,1 + 9,5 = 13,2 kton $CO_2$-reductie.

Gerealiseerd in Drenthe: 0 (Start invoering EPC in 2011)

## Energiebesparing bestaande bouw

$CO_2$ reductie per afzonderlijke installatie: per woning748 kg/jr
Het gemiddeld gasverbruik per woning is 2.200 m3 per jaar; de gemiddelde besparing bij een verhoging in twee labels is 20 %; dat levert in gasverbruik een besparing op van 440 (m3); dat is 748 kg $CO_2$.

Maximaal haalbaar geachte $CO_2$ reductie in 2020: 14 kton/jr
Het 100.000 woningenplan / actieplan energiebesparing in de gebouwde omgeving 2008 – 2011 bevat de om in 2015 minimaal 100.000 woningen te laten voldoen aan de ambities van het Energieakkoord. Het gaat daarbij concreet om het jaarlijks energetische renoveren van 10.000 bestaande woningen. Deze noordelijke doelstelling is doorvertaald naar Drenthe in het Actieplan K&E 2009: jaarlijks 2.000 tot 3.000 woningen met 2 labelstappen verbeteren. Dit komt overeen met een jaarlijkse besparing in 2015 van 14 kton.

Gerealiseerd in Drenthe: Onbekend

## Energieprestatie scholen en overige non-profit utiliteitsbouw

$CO_2$ reductie per afzonderlijke installatie: buurthuis 3,4 ton $CO_2$ ton/ jr en 4,8 ton basisischool $CO_2$ ton/jr
Op basis van het gemiddelde gasverbruik van een basisschool, en de mogelijke besparing, is berekend dat per school een $CO_2$-reductie van 4,8 ton $CO_2$/jr mogelijk is. Voor een buurthuis komt zo'n berekening op 3,4 ton/jr.

Maximaal haalbaar geachte $CO_2$-reductie in 2020: 1,68 kton/jr
Het 100.000 woningenplan / actieplan energiebesparing in de gebouwde omgeving 2008 – 2011 bevat als ambitie om 325 scholen en 120 dorps en buurthuizen aan te pakken. Dit komt overeen met een jaarlijkse besparing in 2015 van 1,68 kton.

Gerealiseerd in Drenthe: 0,675 kton
In Drenthe, Groningen en Friesland wordt met de CV-optimalisatie van 176 gebouwen ongeveer 2,2 kton/jr $CO_2$ vermeden. In Drenthe gaat het om 54 gebouwen. Het is dus 54 / 176 *2,2 kton= 0,675 kton. (Uitgangspositie duurzame energieproductie en energiebesparing in Drenthe, Rapport DHV b4406.01.001, 2008.)

| Besparing in de industrie |
| --- |
| $CO_2$ reductie per afzonderlijke installatie: Geen gegevens |
| Maximaal haalbaar geachte $CO_2$-reductie in Drenthe: 600 kton/jr<br>In 2000 bedroeg de totale emissie in Drenteh 5,2 Mton. Daarvan was 39% toe te schrijven aan de industrie (Beelden van een $CO_2$ neutraal Drenthe, DHV 2006). Dat is dus in totaal 2 Mton. Een bijdrage aan het provinciale doel om 30% te reduceren maakt een deeltaakstelling van 600 kton (factsheet Klimaat en energie overzicht 2008). |
| Gerealiseerd in Drenthe: 60 kton/jr<br>Op basis van de landelijke reductie gerealiseerd in 2007 met 3%, zou het gaan om 60 kton. |

## Bronnen


Actieplan Klimaat en Energie, Provincie Drenthe, 2009
Beelden van een $CO_2$ neutraal Drenthe. DHV. 2006.
Beleidsbrief css; ministerie EZ
Carbon Capture and Storage. PvA Noord-Nederland. Kernteam CCS Noord-Nederland. 2009.
Drenthe 2050. Grontmij, Arrow en KNN, 2006.
Duurzame energie in Nederland. CBS 2008.
Geothermie Assen. IF rappot 1/57137/GW, 2007.
Haalbaarheidsonderzoek Geothermie in Assen. DWA en IF 1/57/137/GW, 2007.
Het 100.000 voertuigenplan, Energy Valley, 2008.
Het 100.000 woningenplan. Energieakkoord 2008.
Het Noordelijk Energieakkoord
Kansen voor Biogas / Groen gas/ Liquiefied Biogas in Drenthe, E kwadraat advies
Kentallen $CO_2$ monitor DWA
Klimaat en energie. Beleidsinspanningen en projecten. Overzicht 2008. Provincie Drenthe 2008. MNP.
Nota Biomassa: Een inventarisatie van de Drentse biomassastromen voor opwekking van hernieuwbare energie. DHV, 2003
Optiedocument energie en emissies 2010/2020. ECN 2006.
Potentie $CO_2$ reductie door WKO, geothermie en $CO_2$ opslag in Drenthe, Royal Haskoning. 2009.
Programma Klimaat en Energie Actieplan Provincie Drenthe. 2009,
Protocol monitoring duurzame energie. Senternovem 2006.
Provinciale monitor Drenthe DWA
TNO rapport 2006-U-R0023/B
Uitgangspositie duurzame energieproductie en energiebesparing in Drenthe,
Rapport DHV b4406.01.001, 2008.
Website energy aware
Website van VROM (dossier zonne-energie)
www.senternovem.nl/openbareverlichting/energiebesparing/index.asp

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
3 februari 2010

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de commissiegriffier mede te delen.*

## *Samenvatting*

**van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid**

gehouden op 13 januari 2010

WOENSDAG STATENDAG

# SAMENVATTING

**Vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid**

**Woensdag 13 januari 2010**

*U kunt de agendavoorstellen en de ingezonden brieven, evenals de samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

De lijst met toezeggingen tot en met de vergadering van 13 januari 2010 is als bijlage opgenomen bij deze samenvatting.

**Aanwezig:**
mevr. J.M. Pannekoek-van Toor (voorzitter)
J.A. van Berkum (ChristenUnie)
L. Bomhof (VVD) tot 16:48 uur (agendapunt 9)
K.R. Dijkstra (PvdA) tm agendapunt 7
H.R. Hornstra (PvdA)
K. Kuipers (GroenLinks) vanaf 15:27 uur
G. van der Laan (SP)
J. Langenkamp (GroenLinks)
T.S. Medemblik (ChristenUnie)
A.G.H. Peters (CDA)
mevrouw G. Seinen (CDA)
J. Slagter (PvdA)
A.Timmerman (VVD)
R. Westerhof (SP)
Th.J. Wijbenga (CDA)
B.J. Ziengs (VVD)

mevrouw J. Stapert, commissiegriffier

**Voorts aanwezig de leden van GS:**
mevrouw A. Haarsma (PvdA)
mevrouw T. Klip-Martin (VVD) tot 16:49 uur
R.W. Munniksma (PvdA)
J.H. Bats (VVD) tm de rondvraag

**Afwezig:**
mevrouw K.J. Datema-Klöpping (SP)
R. Fokkens (PvdA)
H. Lammers (CDA)

**1. Opening en vaststelling van de agenda**

De voorzitter opent de vergadering en heet de aanwezigen welkom in dit voor deze commissie spannende jaar 2010. Het jaar waarin in het nieuwe Omgevingsbeleid zal worden vastgesteld.
De fractie van GL verzoekt om de agendapunt 9, Evaluatie van de Ruimte voor Ruimteregeling te verplaatsen naar de volgende vergadering. Op die manier kan de op 12 januari 2010 ontvangen brief van LTO-Noord over dit onderwerp bij de beraadslaging worden betrokken.
De overige fracties stemmen hier niet mee in.
Hieruit volgt dat de agenda ongewijzigd wordt vastgesteld.

**2. Samenvatting vergadering 25 november en 16 december 2009 en de lijst van toezeggingen**

De lijst van toezeggingen worden door de gedeputeerden Klip, Haarsma en Munniksma nader mondeling toegelicht. Gedeputeerde Bats heeft voorafgaand aan de vergadering een toelichtende memo toegezonden.
De hiermee aangepaste lijst is als bijlage bij deze samenvatting gevoegd.

De samenvatting wordt vastgesteld.

**3. Ingekomen stukken**

De fractie van het CDA verzoekt om de brieven van Maatschap Wicherink-Steenblik en Maatschap Brinkman over het Amerdiep niet door de fracties maar door GS te laten afhandelen.
De overige fracties stemmen hier mee in.
*Gedeputeerde Munniksma* zegt toe de antwoord reacties van GS op deze brieven in afschrift naar de commissie toe te zenden *(JSt: d.d. 15.01.2010 via de mail toegezonden)*

Voor het overige wordt de lijst met ingekomen stukken conform vastgesteld.

De fractie van GL spreekt haar verbazing uit over de summiere reactie van GS op de inspraak reacties op het Ontwerp-Omgevingsvisie Drenthe (A5). GL zal hier t.z.t. op terugkomen.

**4. Rondvraag**

De fractie van GL stelt vragen over mogelijke sluiting van het station Bargeres bij opening van het station Delftlanden (Emmen-zuid)
Samengevat geeft het college van GS de volgende reactie.
Sinds december 2007 is de provincie verantwoordelijk voor deze spoorlijn. Daarvoor het Rijk. Bij overname is uitgegaan van het niet meer open houden van station Bargeres.
De commissie ontvangt binnenkort de bestekken van de Vechtdatllijnen. Agendering behoort tot de mogelijkheden *(JSt: zie statenzending 15.01.2010).*
*Gedeputeerde Bats* zegt het volgende toe. Bij de gemeente Emmen, Prorail en de Minister van V&W te zullen informeren of de door hem geciteerde brieven over het station Bargeres beschikbaar kunnen worden gesteld aan de commissie.

De fractie van PvdA stelt vragen over de voortgang van de verbreding N33 tot autoweg.
Samengevat geeft het college van GS de volgende reactie.
Vooralsnog worden alle projecten opgenomen in de uitvoering van de N33. Het soort rotonde bij Zuidbroek moet nog worden uitgezocht. Verwacht wordt dat vóór de zomer van 2010 de ter visielegging wordt geregeld.

**5. Statenstukken/brieven**

**5a. Brief van 19 november 2009 over Motie energietoevoerwetgeving ('Einspeizegesetz')**
Inhoud van de brief: GS geven terugkoppeling op de actie die zij hebben genomen op de op 22 april 2009 aanvaarde motie M4 Energietoevoerwetgeving. Hierin worden zij gevraagd om een drietal onderdelen te ontplooien: een vergelijking tussen het Duitse en het Nederlandse systeem, het regelen van voorrang voor duurzame energie boven 'grijze' energie en het bewegen van het ministerie van EZ om versneld tot een vorm van feed-in wetgeving te komen. GS adviseren PS om hun bevindingen voor kennisgeving aan te nemen.

Samenvattende reactie van de fracties
Alle fracties kunnen zich vinden in de uitwerking van de motie. Het CDA, die destijds tegen de motie was, blijft van mening dat een motie niet noodzakelijk was geweest, maar vindt het wel belangrijk dat groene energie in de praktijk werkt en dus op het net kan, als het beschikbaar is. GS moeten hierbij wel een vinger aan de pols houden. Het CDA informeert ook naar de voortgang van het TenneT traject. GL wil weten of de EPC norm vertragend werkt, wat niet de bedoeling was. Ook is GL verbaasd dat er zo weinig schot in de zaak zit ondanks alle bemoeienis van de gedeputeerde.
SP zou het mooi vinden als de initiatieven zouden opgaan in het actieplan K&E.
De PvdA vindt de aanbevelingen waardevol en is van mening dat een aantal onderwerpen ook ondergebracht kunnen worden bij het Drentse energiebedrijf i.o. Hoe wordt omgegaan met langlopende contracten? De VVD vindt dat een aantal zaken ook ondergebracht kunnen worden in de KUS-regeling. De CU doet een appél aan iedereen om voort te gaan op de weg van het K&E programma.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
Dankt voor de complimenten. Een aantal zaken past inderdaad prima in een Drents Energiebedrijf; een paraplu-organisatie voor lokale initiatieven. Voorstellen hierover worden momenteel uitgewerkt. Inmiddels is men zich in Den Haag ook bewust van de langer lopende contracten zoals de SDE zou moeten zijn. Als voorzitter van de taskforce Groene Energie heeft de gedeputeerde directe contacten in Den Haag. GS houden zeker een vinger aan de pols ook als het gaat om de toegang van groene stroom op het net. Discussie op dit moment is of het Noorden mag anticiperen met een hier bedachte berekeningssystematiek die nog in een AmvB moet worden opgenomen. Gedogen is hierbij waarschijnlijk het verlossende woord. Een aantal zaken vallen onder het K&E programma. De KUS regeling is minder geschikt. Verder is er een lobby gaande om de SDE regeling minder een tombola te laten zijn. Zo wordt gekeken of het ook mogelijk is om een samenwerking van boeren een aanvraag in te laten dienen. Aan het Tennet-traject wordt zichtbaar gewerkt in Drenthe, GS worden niet separaat hiervan op de hoogte gehouden.

De voorzitter sluit de beraadslaging met de conclusie dat de commissie zich kan vinden in het voorstel van GS om de brief voor kennisgeving aan te nemen.

**5b. Brief van 10 december 2009 over Actieplan 2010 programma Klimaat en Energie**
Inhoud van de brief: GS informeren PS over de inspanningen die zij in 2010 voor de uitvoering van het programma Klimaat en Energie willen verrichten om de programmadoelstellingen te realiseren. Tevens bevat het Actieplan 2010 een terugblik op de inspanningen in 2009 en de daarmee behaalde resultaten.

Samenvattende reactie van de fracties
De PvdA, het CDA en GL hebben moeite met het idee dat de doelen niet gehaald kunnen worden zonder de opslag van $CO_2$. Hierover moet nog verder worden nagedacht.
De VVD benadrukt dat het gaat om de effecten voor het milieu. Het mag voor deze fractie wel concreter. I.k.v. de klimaatcontracten mogen actieve gemeenten wel worden beloond. De CU wil weten hoever het met deze contracten staat. De VVD wil de KUS-regeling volgende jaar wel terug laten komen.

Het bestede geld moet efficiënt en effectief worden besteed. De PvdA sluit bij dit laatste punt aan. Deze fractie is positief over het actieplan, ziet uit naar de uitkomsten van het onderzoek van het Drentse energiebedrijf, maar vraagt zich ook af of de K&E doelstellingen wel worden gehaald en of de juiste maatregelen wel worden genomen. Het stimuleren van zon- en windenergie mag wel krachtiger worden opgepakt. De SP sluit bij dit laatste punt aan.
De CU maakt GS complimenten voor het halen van de multiplier van 4. Evalueren is nu (nog) niet aan de orde. De subsidieregeling Energiebesparing Bestaande Bebouwing (SEBB 2009) is een groot succes, is het mogelijk om de regeling (financieel) uit te breiden? Het CDA vindt dat GS op de goede weg zijn zoals bij de multiplier, hieraan moet dan ook worden vastgehouden. Zij stellen GS en de andere fracties de vraag waarom dit actieplan niet als een besluit aan de commissie is voorgelegd zoals in 2008 is afgesproken. De andere fracties geven aan geen problemen te hebben met het aanbieden van het plan op de wijze zoals het nu is gegaan.
GL vindt het een gemiste kans dat het Drents Energiebedrijf niet in de stukken staat vermeld. Verder lijkt het alsof het VamMera-terrein al een feit is, terwijl alleen nog maar de conceptvergunning is verstrekt aan Noblesse. Er zijn vele bezwaarschriften ingediend.
Tot slot merkt de SP op dat zo snel mogelijk moet worden overgegaan op schone energie, zij is tegen de opslag van $CO_2$ en kernafval. Bovendien is het onbegrijpelijk dat slechts 1 SDE aanvraag is gehonoreerd.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
Met dit programma is het de bedoeling om nog meer te focussen en afspraken te concretiseren. Dat het niet zonder de $CO_2$ opslag gaat lukken betekent niet dat dit laatste dan ook gaat gebeuren. Het is apert onjuist dat de opslag van $CO_2$ een gelopen race is. In het kader van het nieuwe Omgevingsbeleid komt er een structuurvisie voor de ondergrond. Er zal ongelofelijk hard moeten worden gewerkt om concrete maatregelen van de grond te krijgen. Dit lukt niet zonder anderen zoals de gemeenten. Nog niet is bekend hoe het zit met de $CO_2$-emissie reductie. Er wordt hard gewerkt om alle bij de gemeente aanwezige gegevens in één systeem te krijgen. Binnen enkele maanden zijn deze gegevens beschikbaar. Een overzicht van de cofinancieringberekening is beschikbaar en wordt naar de commissie gestuurd. *(JSt: via de mail d.d.15.01.10).*
Voor de KUS-regeling is een andere vorm gevonden. Over een periode van 2 jaar wordt 1 miljoen euro aan het IAD gekoppeld (Innovatief Actieprogramma Drenthe). Een ander deel wordt gekoppeld aan de klimaatcontracten. Actieve gemeenten zullen navenant hoger worden beloond.
Gewerkt wordt aan de het Drents Energiebedrijf. Kennis en kunde wordt hierbij gekoppeld aan ideeën Eind januari is het volgende overleg. Het is juist dat aan Noblesse nog maar een ontwerpvergunning is verleend. Geprobeerd is aan te geven dat Attero (v/h Essent Milieu) een andere weg is ingeslagen. Het is niet bekend waarom maar 1 SDE aanvraag is gehonoreerd. Gekeken zal worden of initiatiefnemers tegemoet gekomen kunnen worden in de voorbereidingskosten.
Tot slot geeft de gedeputeerde aan MFD een rol te willen geven op het gebied van kennisoverdracht en bekendmaking voor wat betreft de klimaantconvenanten.

<u>Gedeputeerde staten zeggen het volgende toe</u>:
*Gedeputeerde Klip*: Informatie over de reductie van $CO_2$-emissie wordt, zodra deze van de gemeenten is ontvangen, naar de commissie gezonden.
*Gedeputeerde Klip*: na te zullen gaan wanneer deze overzichten van de gemeenten zijn te verwachten.
*Gedeputeerde Klip*: uit te zullen zoeken of de subsidieregeling Energiebesparing Bestaande Bebouwing, financieel kan worden uitgebreid.

De voorzitter sluit de beraadslaging met de conclusie dat de fracties duidelijk zijn geweest in hun mening over het Actieplan.

**5c. Brief van 10 december 2009 over Informatie omtrent stand van zaken Atelier Mooi Drenthe en het tegengaan van de (verdere) verrommeling van het landschap**
Inhoud van de brief: GS brengen verslag uit over de voortgang van het tegengaan van de verdere verrommeling van het Drentse Landschap sinds maart 2009. Zij gaan in op de twee sporen die uitgezet zijn om de ruimtelijke kwaliteit van Drenthe op zowel lange als korte termijn te verbeteren: Atelier Mooi Drenthe en Aanpak concreet verrommelde situaties.

Samenvattende reactie van de fracties
De fracties van VVD en GL zijn teleurgesteld in het verhaal. Het CDA sluit daar bij aan voor wat betreft het tegengaan van de verrommeling van het landschap. Het CDA is ook niet onder de indruk van de gepresenteerde lijst. De CU vindt dit ook. De CU pleit voor een integrale aanpak.
GL is van mening dat zeker in het kader van PNS (provincie nieuwe stijl) de gemeenten aan zet zijn en niet de provincie. De VVD deelt deze mening, en vraagt zich af waarom hier mee moet worden doorgegaan, 'rommel erven' horen bij de gemeente thuis. De SP is het met de VVD eens. Het CDA stelt voor om het atelier te handhaven en met de overige projecten op te houden. De PvdA vraagt waarom het atelier niet is ondergebracht bij het Drents Plateau, die heeft er de expertise voor. Het benoemen van ruimtelijke kwaliteit is niet eenvoudig. Hoe wordt het voorgelegd aan PS? De betrokkenheid met de bewoners wordt gemist.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
Het college kan zich de kritiek van de fracties (voor een deel) wel voorstellen. Belangrijk is ook de verschillende ontwikkelingen zoals de nieuwe structuurvisie. Het is belangrijk om partijen samen te brengen. Voor het Atelier – een onafhankelijk bureau met een adviesraad – zijn er belangrijke onderwerpen om op te pakken zoals de schaalvergroting van het landelijke gebied en infrastructuur.
De verrommeling is een moeizaam traject, het is niet gemakkelijk om tot goede projecten te komen. Gemeenten moeten het oppakken, samen met de provincie. Het primaat van de provincie ligt bij het uitstralen van positieve energie in het voortraject. De rol van het Atelier ligt bij de ruimtelijke kwaliteit. Het gezamenlijk aanpakken van een landschap kan zijn plek vinden binnen een pMJP project, zoals rondom het Oranjekanaal.

De voorzitter sluit de beraadslaging met de conclusie dat uit de beraadslaging geen conclusie is te trekken. Het onderwerp komt zeker terug in het nieuwe Omgevingsbeleid.

**5d. Brief van 17 december 2009 over Evaluatie Ruimte voor ruimte-regeling**
Inhoud van de brief: GS informeren PS over de uitgevoerde evaluatie over de Ruimte voor ruimte-regeling. Er zijn gemeenten geënquêteerd en er zijn gesprekken geweest met medewerkers van LTO Noord, Milieufederatie, Drents Plateau, provincie Drenthe en een aantal gemeenten buiten onze provincie. De inzet van de regeling is het verbeteren van de landschappelijke kwaliteit in het buitengebied.

Samenvattende reactie van de fracties
De VVD, het CDA en de SP zouden de sloopnorm op 750 m2 willen stellen, wel flexibel maar met een vertrekpunt. De VVD is van mening dat de gemeente ergens op moet kunnen toetsen. Het risico is namelijk dat er 12 verschillende (gemeentelijke) interpretaties komen. Deze verbreding sluit ook aan bij de VAB (Vrijkomen agrarische bedrijven). Een provinciale erfconsulent is niet nodig. Het CDA noemt evenals de VVD dat in de SWOT analyse wordt opgemerkt dat de sloopnorm beperkend werkt. Voor het CDA is en blijft verfraaiing van het landschap het doel. Uit eerdere cijfers is gebleken dat bij een norm van 750 m2 veel meer (te slopen) panden/gebouwen in aanmerking komen. Deze fractie

pleit voor de mogelijkheid om de regeling aan te passen aan locale omstandigheden met een marge voor gemeenten.
De PvdA en de CU onderschrijven de aanbevelingen zoals de mogelijkheid voor maatwerk. Zij willen juist af van een normering. Iedere norm roept om mogelijkheden om af te wijken. Sturing kan, aldus de PvdA ook plaatsvinden via gebiedsgerichte plannen. Het gaat niet om de normering maar om de kwaliteit van het gebied. De SP wil eenvoudige aanvraagprocedures en merkt op dat de bouw zit te springen om werk. Ook GL heeft geen behoefte aan een normdiscussie. Het is een goede evaluatie zeker met de verbreding naar maatwerk.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
Het gaat om de ruimtelijke kwaliteit. Er is pas sprake van kwaliteit als bekend is wat er in het gebied aan de hand is. Een bandbreedte is noodzakelijk. De regeling moet ook wel een kans krijgen in de provincie. Vertrouwen is daarbij noodzakelijk. Gemeenten zitten ook op de provinciale lijn en zijn blij met de flexibiliteit. Ook maatwerk is belangrijk. Diverse partijen nemen hun eigen belang mee in de regeling zoals de LTO. Het draagvlak wordt daarmee alleen maar groter. De regeling zal worden geïmplementeerd in de uitvoeringsparagraaf van het nieuwe Omgevingsbeleid.

De voorzitter sluit de beraadslaging met de conclusie dat de commissie zich wederom over de regeling kan buigen bij het nieuwe Omgevingsbeleid.

**6. Mededelingen**
De vergadering stemt in met de voorgestelde bijeenkomsten op 17 februari a.s. over de Ondergrond en een kennismaking met leden van de AFLO.

**7. Sluiting**
De vergadering wordt gesloten om 17:32 uur uur.
De volgende vergadering zal plaatsvinden op 17 februari 2010.

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van woensdag 17 februari 2010,

, voorzitter

, commissiegriffier

## Lijst van toezeggingen Statencommissie Omgevingsbeleid

*(tot en met commissievergadering van 13 januari 2010 bijgewerkt)*

| **Nr** | **Datum toezegging** | **Korte termijn** (binnen 3 maanden) | **Wijze van afdoening** | √ |
|---|---|---|---|---|
| 1. | 13-05-2009<br>SC OGB | De heer MUNNIKSMA zegt toe met een voorstel te komen om de verdroging zo snel mogelijk aan te pakken. (PvdA) | Brief van 11-11-2009 | √ |
| 2. | 13-05-2009<br>SC OGB | Mevrouw HAARSMA zegt toe uit te zoeken of de 30% sociale woningbouw opgenomen is in het ABF rapport. (GroenLinks) | Memo d.d. 11.01.2010 | √ |
| 3. | 13-05-2009<br>SC OGB | Mevrouw HAARSMA zegt toe de Evaluatie van de Ruimte voor Ruimte Regeling in september 2009 voor te willen leggen aan de statencie. OGB. (CDA, PvdA, GroenLinks) | Agendapunt OGB 13-01-2010 | √ |
| 4. | 17-06-2009<br>OGB | Mevrouw KLIP zegt toe de commissie op de hoogte te houden van de ontwikkelingen van het GEO park. (CDA) | | |
| 5. | 17-06-2009<br>OGB | Mevrouw KLIP zegt toe de notitie over het terugdringen van bestrijdingsmiddelen in het grondwater toe te zenden na behandeling in GS. (VVD) | Brief van 29-10-2009 | √ |
| 6. | 17-06-2009<br>SC OGB | De heer BATS zegt toe dat de eerste resultaten van het onderzoek spoorlijn Emmen-Meppen in het najaar van 2009 komen. (CDA) | Memo d.d. 08-01-2010; onderzoek is afgerond, volgt binnenkort | |
| 7. | 17-06.2009<br>SC OGB | Mevrouw HAARSMA zegt toe de stand van zaken van de verkenning van het actief provinciaal grondbeleid te zullen uitzoeken. (CU) | Toegestuurd op korte termijn<br>(OGB 13-01-2010) | |
| 8. | 09-09-2009<br>SC OGB | Mevrouw HAARSMA zegt toe de evaluatie van de Ruimte voor Ruimteregeling inclusief de door de VVD gesteld vragen transparant en voorzien van succes en faalfactoren vóór het einde van 2009 aan de statencommissie te zullen aanbieden. (CDA) | Agendastuk 13-01-2010 | √ |
| 9. | 09-09-2009<br>SC OGB | De heer BATS zegt toe de resultaten van de door het DB-OV Bureau over de recente aanbestedingen opgestelde evaluatie toe te zenden aan de statencommissie. (PvdA) | Memo d.d. 08-01-2010, onderzoeksopdracht wordt binnenkort vastgesteld door DB, daarna volgt toezending aan cie. | |
| 10. | 09-09-2009<br>SC OGB | Mevrouw HAARSMA zegt toe PS eens per 6 weken op een transparante wijze in een voortgangsverslag inzicht te geven van de vorderingen van de maatregelen in het kader van de Stimuleringsmaatregelen Drentse woningmarkt. (CDA, CU en PvdA) | Stand van zaken: binnen 1 á 2 weken volgt een tussenrapportage (= onderdeel van de versnellingsnota).<br>(OGB 13-01-2010) | √ |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 11. | 14-10-2009<br>SC OGB | De heer MUNNIKSMA zegt toe dat de staten op korte termijn uitleg ontvangen over hoe het overleg over de WAV-kaart is verlopen. (CDA) | Stand van zaken: diverse gesprekken gevoerd met LTO en groene organisaties over EHS. Overeenstemming is bereikt. WAV-kaart wordt in procedure gebracht. Daarna komt het voorstel in cie terug. (OGB 13-01-2010) | √ |
| 12. | 14-10-2009<br>SC OGB | De heer BATS zegt toe na te vragen of het verkrijgen van een overzicht van de huidige BDU uitkering, mogelijk is. (CDA, VVD, PvdA) | Memo d.d. 08-01-2010 | √ |
| 13. | 14-10-2009<br>SC OGB | De heer BATS zegt toe dat de bestekken van de aanbesteding treindienst Zwolle-Emmen ter informatie naar de commissie worden gestuurd. (CDA) | Memo d.d. 08-01-2010, toezending in week 2. | √ |
| 14. | 11-11-2009<br>PS | Mevrouw KLIP zegt toe haast te maken met de plannen voor een Drents energiebedrijf. (GL) | Stand van zaken: wordt eind januari 2010 voortgezet. (OGB 13-01-2010) | |
| 15. | 11-11-2009<br>PS | Mevrouw KLIP zegt toe uit te zoeken of zonnepanelen vallen onder de Subsidieregeling energiebesparing. (GL) | Ja. (OGB 13-01-2010) | √ |
| 16. | 11-11-2009<br>PS | Mevrouw KLIP zegt toe na te gaan of groene daken onderdeel van het klimaat- en energiebeleid kunnen vormen. (GL) | Nee, niet op dit moment. (OGB 13-01-2010) | √ |
| 17. | 11-11-2009<br>PS | Mevrouw KLIP zegt toe de provincie aan te melden voor de pilot van TNO m.b.t. zonne-energie op fietspaden. (GL) | Stand van zaken: TNO komt in februari met informatie. (OGB 13-01-2010) | |
| 18. | 11-11-2009<br>PS | Mevrouw KLIP zegt toe het overzicht van multipliereffecten aan het Actieplan Klimaat en Energie 2010 toe te zullen voegen. (CDA) | Overzicht digitaal toegestuurd d.d. 15-01-2010 (OGB 13-01-2010) | √ |
| 19. | 16-12-2009<br>SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe uit te zoeken waarop de benaming gewasbescherming in het POV is gebaseerd. | Wet gebaseerd op gewasbeschermingsmiddelen. (OGB 13-01-2010) | √ |
| 20. | 16-12-2009<br>SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe uit te zoeken waarom het kanaal Erica-Ter Apel en het Oranjekanaal respectievelijk niet en nog wel op de lijst behorende bij het POV staan vermeld. | Kan. Erica-Ter Apel: staat nog niet op de lijst, omdat het nog volop in ontwikkelling is. Oranjekanaal: het betreft hier een klein gedeelte van het kanaal waarvoor de prov. belast is met het vaarwegbeheer. (OGB 13-01-2010) | √ |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 21. | 16-12-2009<br>SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe uit te zoeken wat onder het programma valt waarop de pijlerparticipatie (i.k.v. klimaat en energie) rust. | Komt binnenkort.<br>(OGB 13-01-2010) | |
| 22. | 16-12-2009<br>SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe in het voorjaar van 2010 te zorgen voor een evaluatie van het programma waarop de pijlerparticipatie (i.k.v. klimaat en energie) rust. | Komt binnenkort.<br>(OGB 13-01-2010) | |
| 23. | 13-01-2010<br>SC OGB | De heer BATS zegt toe te zullen informeren bij de gemeente Emmen, Prorail en de Minister van V&W of de door hem geciteerde brieven over het station Bargeres beschikbaar kunnen worden gesteld aan de commissie. (GL) | | |
| 24. | 13-01-2010<br>SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe dat de informatie over de reductie van $CO_2$-emissie naar de commissie wordt verzonden, zodra deze van de gemeenten is ontvangen. (PvdA, CDA, GL) | | |
| 25. | 13-01-2010<br>SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe na te zullen gaan wanneer de overzichten over de reductie van $CO_2$-emissie van de gemeenten zijn te verwachten. (CDA) | | |
| 26. | 13-01-2010<br>SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe uit te zullen zoeken of de subsidieregeling Energiebesparing Bestaande Bebouwing financieel kan worden uitgebreid. (CU) | | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | **Lange termijn** | | |
| 1. | 17-06-2009<br>SC OGB | De heer MUNNIKSMA zegt toe de informatie over projecten die onder de Tennet gelden (kunnen) vallen aan de commissie beschikbaar te stellen ná het zomerreces 2009. (VVD) | Voorstellen (projectcategorieën) worden i.k.v. pMJP afgewikkeld. Meer te melden, dan volgt informatie. Het traject loopt t/m 2011.<br>(OGB 13-01-2010) | |
| 2. | 09-09-2009<br>SC OGB | De heer MUNNIKSMA zegt toe in de evaluatie van de Subsidieregeling toerisme Natuurlijk? Drenthe 2008-2010 op te zullen nemen wat voor soort aanvragen er zijn gewest, wat de doelstellingen waren en wat is bereikt. Deze evaluatie zal medio 2010 verschijnen. (CDA) | | |
| 3. | 11-11-2009<br>PS | Mevrouw KLIP zegt toe onderzoek te zullen doen naar energiebesparing en alle vormen van opwekking van duurzame energie bij de (her)inrichting van bedrijventerreinen. (GL) | | |
| 4. | 25-11-2009<br>SC OGB | Mevrouw HAARSMA zegt toe provinciale staten te betrekken bij de voortgang van de bedrijventerreinen in de Regio Assen-Groningen. | | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | **Moties** | | |
| M3<br>CDA | 22-04-2009<br>(PS) | PS verzoeken GS om verder voorbeeldgedrag te tonen, door direct na opening van het gerevitaliseerde provinciehuis alle extern gekochte energie (gas&elektriciteit) voorzien te laten zijn van een zogenaamd “groen” certificaat. | | |

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

afschrift

provincie Drenthe

Aan:
Raedthuys Windenergie BV
t.a.v. de heer A. Vermeulen
Postbus 3141
7500 DC ENSCHEDE

Assen, 15 januari 2010
Ons kenmerk 2/RO/2010000720
Behandeld door de heer D.W. Kuiper (0592) 36 53 21
Onderwerp: Aankondiging verzoek inpassingsplannen

Geachte heer Vermeulen,

In uw brief van 18 november 2009 informeert u provinciale staten en ons college over de Crisis- en Herstelwet en de mogelijke consequenties van deze wet voor de aanleg van windturbineparken. Ook geeft u aan enkele windinitiatieven in Drenthe in ontwikkeling te hebben en van plan te zijn deze initiatieven direct na de inwerkingtreding van de Crisis-en Herstelwet schriftelijk bij de provincie aan te melden. Verder vraagt u of de provincie Drenthe over een door provinciale staten vastgesteld formulier beschikt voor de aanmelding van windturbineparken, dan wel voornemens is een dergelijk formulier te ontwikkelen.

In reactie op uw brief delen we u het volgende mee.
De door u aangedragen informatie over de Crisis-en Herstelwet is ons bekend.
Het staat u vrij initiatieven tot het oprichten van windturbines bij de provincie Drenthe in te dienen. Wij zullen deze initiatieven toetsen aan ons beleid ter zake, dat is omschreven op bladzijde 51 van de Ontwerpomgevingsvisie Drenthe (december 2009) en de bladzijden 70 en 71 van de bijbehorende Duurzaamheidsbeoordeling (plan Milieueffectrapport).

De provincie Drenthe beschikt niet over het door u gevraagde formulier en is niet voornemens een dergelijk formulier te ontwikkelen, tenzij de Crisis-en Herstelwet dit de provincies verplicht gaat stellen.
Zoals u bekend zal zijn, is de inwerkingtreding van de Crisis- en Herstelwet uitgesteld, vooralsnog tot 1 maart 2010 of 1 april 2010. Vanwege de nog bestaande onzekerheden wacht ons college de verdere ontwikkelingen rond de wet af

Een afschrift van deze brief zenden wij naar provinciale staten.

Gedeputeerde staten voornoemd,
namens deze,

P.J. van Eijk,
manager Ruimtelijke Ontwikkeling a.i.

se/coll.

RAEDTHUYS
Pure energie

PROV. BESTUUR VAN DRENTHE
No.: 2010001372
ingek.: 26 JAN 2010
AFDELING SG
TE BEH. DOOR:
DWS: G.AFD.

Provincie Drenthe
T.a.v. Provinciale Staten
Postbus 122
9400 AC Assen

Enschede, 25 januari 2010

Betreft: Verzoeken tot vaststellen provinciale inpassingplannen voor Windpark Pottendijk, Windpark Rundeveen en Windpark Emmer-Compascuum

Geachte Statenleden,

Zoals u wellicht weet, is Raedthuys een tiental jaren actief met windenergie in Drenthe. Tot op heden heeft dat nog niet geleid tot een positief besluit om voor een of meer van onze initiatieven een planologische procedure te voeren. Wij zijn dan ook verheugd dat in de Ontwerp Omgevingsvisie er meer ruimte wordt geboden voor windenergie dan voorheen.

Op 18 november 2009 hebben wij aan de provincie een brief gestuurd waarin wij melden dat wij voornemens zijn om op grond van de aanstaande Crisis- & Herstelwet een aantal verzoeken tot vaststelling van een inpassingsplan bij de provincie in te dienen. In uw antwoordbrief van 15 januari 2010 schrijft u dat de provincie open staat voor initiatieven en deze zal toetsen aan de criteria in de Ontwerp Omgevingsvisie. Wij maken hieruit op dat de provincie op grond van de nieuwe Wro de rol van het bevoegde gezag voor windprojecten wil invullen. Onder de Crisis- & Herstelwet zal de provincie in een aantal gevallen zelfs verplicht zijn om deze rol te vervullen.

In dat kader willen wij u verzoeken inpassingsplannen op te stellen voor onze initiatieven in de gemeente Emmen: Windpark Pottendijk, Windpark Rundeveen en Windpark Emmer-Compascuum. Wij hopen dat u op korte termijn kunt starten met de inpassingprocedures. Dit zijn zorgvuldige openbare procedures. Tijdens deze procedures zullen alle voor- en nadelen van de windparken in beeld worden gebracht. Daarmee kunt u een afgewogen besluit nemen over het al dan niet mogelijk maken van deze windparken

Als u nog vragen hebt, kunt u contact opnemen met Arjen Boesveld via 053 4341200 of a.boesveld@raedthuys.nl.

Met vriendelijke groet,
**RAEDTHUYS WINDENERGIE B.V.**

Arthur Vermeulen
Directeur

Bijlagen: 4

provincie Drenthe

*Samenvattende besluitenlijst*

**van de vergadering van**
**provinciale staten van Drenthe**

gehouden op 3 februari 2010

# BESLUITENLIJST

## Vergadering van Provinciale Staten van Drenthe
## Woensdag 3 februari 2010

*U kunt de statenvoorstellen en de ingezonden brieven, alsmede de besluitenlijsten en samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

Ingediende moties en amendementen zijn als bijlage opgenomen bij deze besluitenlijst.

**Aanwezig:**
De voorzitter:
J. Tichelaar

De leden:
A. van der Tuuk (PvdA) (voorzitter)
J.J. Baltes (VVD)
H. Beerda (PvdA)
M.A.M. Berends (PvdA)
W.A.R. Boer (PvdA)
H.H. van de Boer (VVD)
mevrouw K.J. Datema-Klöpping (SP)
D.B. Dijkstra (CDA)
K.R. Dijkstra (PvdA)
R.D. Esseveld (SP)
R. Fokkens (PvdA)
mevrouw W.G. Goudriaan-Visser (PvdA)
E. Hemsteede (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
A. Huizing (PvdA)
S. de Jong (CDA)
mevrouw M.J. Kaal (CDA)
A. Kerstholt (VVD)
H. Klaver (CDA)
J.H. Lammers (CDA)
J. Langenkamp (GroenLinks)
mevrouw W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen (CDA)
T.S. Medemblik (ChristenUnie)
mevrouw A.H. Mulder (CDA)
mevrouw J.H. Mustamu (PvdA)
P.H. Oosterlaak (SP)
mevrouw J.M. Pannekoek-van Toor (VVD)
A.G.H. Peters (CDA) (deels)
mevrouw G. Seinen (CDA)
J. Slagter (PvdA)
mevrouw G.H. Smith (GroenLinks)
mevrouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
A.Timmerman (VVD)
G.J. Udding (VVD)
E.R. Veenstra (PvdA)
J. Vester (SP) (deels)
A. Wendt (ChristenUnie)
R. Westerhof (SP)
Th.J. Wijbenga (CDA)
B.J. Ziengs (VVD) (deels)

mevrouw I.M. Rozema, griffier

**Voorts aanwezig de leden van GS:**
mevrouw A. Haarsma (PvdA)
H. Baas (ChristenUnie)
R.W. Munniksma (PvdA)
J.H. Bats (VVD)
mevrouw J.G. Vlietstra (PvdA)

**Afwezige leden:**
L.Bomhof (VVD)

**Afwezige leden van GS:**
Mevrouw T.Klip-Martin (VVD)

**1. Opening en mededelingen**
De voorzitter opent de vergadering om 16.00 uur. Er zijn geen mededelingen.

**2. Ingekomen stukken**
De lijst met ingekomen stukken wordt conform vastgesteld.

**3. Vaststelling van de agenda**
Aan de agenda worden toegevoegd twee moties vreemd aan de orde van de dag, te weten een motie over windmolenparken (ingediend door GL) en een motie over de subsidie aan het NIC (ingediend door de SP).

**4. Vaststelling besluitenlijst van de vergadering van PS van 16 december 2010**
De besluitenlijst wordt ongewijzigd vastgesteld.

**5. Vragenhalfuur**
Er zijn geen mondelinge vragen.

**6. Voorstellen**
***Bespreekstukken (B-stukken)***

**6a. Statenstuk 2009-413, Economische beleidsagenda 2010-2015 provincie Drenthe**
Inhoud: De agenda vormt het strategische kader voor de lobby en uitvoering van het Drentse economisch beleid voor de komende jaren.

**Samenvattende reactie van de fracties:**
De SP dient een amendement in met als strekking dat geen intensieve veehouderijen worden toegestaan op de agroparken. De fracties van GL, PvdA, CDA en VVD vinden dat een dergelijke uitspraak moet worden gerelateerd aan het omgevingsbeleid waarover de staten dit jaar een besluit nemen. GL beschouwt de agenda als een opsomming van de stand van zaken en mist daarin een visie.

**Reactie van het college van GS op hoofdlijnen:**
Gedeputeerde Munniksma vindt dat het onderwerp van de motie moet worden gerelateerd aan het omgevingsbeleid. In de verkenning van mogelijkheden moet de invulling van agroparken niet op voorhand worden beperkt. In de concept-Omgevingsvisie staat al dat nieuwe intensieve veehouderijen niet worden toegestaan. Dit laat onverlet de vraag: wat te doen met bestaande bedrijven. Mogelijk kun je een win-win situatie bereiken door deze bedrijven te verplaatsen.

**Amendementen:**

| Nr. | Ingediend door | Onderwerp | Besluit |
|---|---|---|---|
| A 2010-1 | SP | Intensieve veehouderijen | Bij handopsteken verworpen; de fractie van de SP stemt voor het amendement. |

**Besluit:** Na beraadslaging en na stemming bij handopsteken is het voorstel aanvaard. De fractie van de SP heeft tegen het voorstel gestemd.

**6b. Statenstuk 2009-415, Zienswijze financiële stukken SNN**
Inhoud: Het dagelijks bestuur van het SNN legt het Financieringsstatuut voor het SNN 2009 voor aan provinciale staten. Met het Financieringsstatuut wordt het Treasurystatuut van het SNN aangepast aan het recentelijk gewijzigde Treasurystatuut van de provincie Groningen. PS krijgen de gelegenheid hun zienswijze kenbaar te maken.

**Samenvattende reactie van de fracties:**
De CDA-fractie vraagt of de datum van inwerkingtreding (21 oktober 2009) wel klopt.

**Reactie van het college van GS op hoofdlijnen:**
Gedeputeerde Vlietstra antwoordt dat deze datum spoort met het besluit van de staten van Groningen.

**Besluit:** Na beraadslaging en na stemming bij handopsteken is het voorstel met algemene stemmen aanvaard.

**6c. Statenstuk 2009-416, Verordening Human Resource Management Plus 2010**
Inhoud: De regeling HRM+2009 loopt minder goed dan verwacht, daarom wordt aan PS voorgesteld om de verordening aan te passen, waarbij een aantal praktische belemmeringen wordt opgeheven en de inhoud in geringe mate wordt aangepast.

**Samenvattende reactie van de fracties:**
De SP vindt het voorstel onvoldoende onderbouwd nu er slechts 70 aanvragen zijn ingediend terwijl er 250 werden verwacht. GL mist ook een grondige evaluatie en vraagt om beantwoording van een aantal in de commissie BFE gestelde vragen.

**Reactie van het college van GS op hoofdlijnen:**
Gedeputeerde Vlietstra benadrukt dat dit een voorstel is vanuit de SNN, dus ook van de provincies Groningen en Friesland. De wijzigingen zijn erop gericht een aantal drempels weg te nemen en om te bereiken dat meer MKB-ers van de regeling gebruik maken.
Naar aanleiding van een vraag in de commissie BFE zegt de gedeputeerde dat de oude regeling twee bodembedragen kenden voor verschillende thema's. Dat is nu eenvoudiger gemaakt door één bedrag te hanteren omdat thema's soms met elkaar te maken hebben. Een andere vraag betrof de inwerkingtreding. Die is op 1 maart 2010 met een overgangsregeling voor maanden januari en februari.

**Besluit:** Na beraadslaging en na stemming bij handopsteken is het voorstel aanvaard. De fractie van de SP heeft tegen het voorstel gestemd.

**6d. Statenstuk 2009-418, De gift van € 500.000,-- voor de hulpverlening aan en de wederopbouw van Haïti**
Inhoud: Omvang en ernst van de aardbeving in Haïti vraagt om een bijdrage, ook van de provincie Drenthe, die hiermee duidelijk maakt aan te sluiten bij de hulpverlening die (inter)nationaal op gang is gekomen.

Bij de behandeling van dit punt is de heer Van der Tuuk voorzitter en verdedigt commissaris Tichelaar het collegevoorstel.

**Samenvattende reactie van de fracties:**
De fracties van PvdA, CU, CDA, SP en GL gaan akkoord met het voorstel. Zij benadrukken dat het vanuit een oogpunt van solidariteit op z'n plaats is dat ook de provincie bijdraagt omdat bij een ramp van een dergelijke omvang heel veel geld nodig is voor hulpverlening en wederopbouw.
Wel vindt een aantal fracties het gewenst om in het algemeen na te denken over de taak van de provincie bij dit soort rampen, bijvoorbeeld via het vaststellen van een protocol, al zijn er volgens andere fracties soms situaties die de vraag van wel of geen provinciale taak ontstijgen.
De VVD vindt de noodzaak van hulpverlening door particulier initiatief via een landelijke actie buiten kijf, maar heeft moeite met het besteden van collectieve middelen die ook nog eens worden verdubbeld. De fractie vindt dit geen taak van de provincie, waarbij men ook wijst op de discussie rond Provincie Nieuwe Stijl. De fracties zijn ook niet tijdig gekend in het besluit van GS om € 500.000 over te maken op giro 555. Met een aantal andere fracties is ook de VVD van mening dat een discussie nodig is hoe als provincie om te gaan met dit soort acties.

**Reactie van het college van GS op hoofdlijnen:**
Commissaris Tichelaar wijst op het unieke karakter van deze ramp. Op 21 januari kwam een lokale en regionale actie op gang, waarop het college heeft ingespeeld. Besloten is het bedrag over te maken op giro 555, omdat is benadrukt dat de Algemene Rekenkamer de besteding van de gelden zal controleren.
De wenselijkheid van een soort protocol onderschrijft het college. Het is gewenst daarover op een ander moment een discussie te voeren en hij zegt toe daarover een voorstel aan de staten voor te leggen. Vertrekpunt hierbij is wel dat ook publieke middelen kunnen worden ingezet. Het zou wrang zijn als de provincie niet aansluit bij regionale acties, terwijl bijvoorbeeld ziekenhuizen en scholen dat wel doen.

**GS zeggen het volgende toe:**
Het college zal voor het zomerreces een kadernotitie presenteren over de wijze waarop de provincie in het vervolg inspeelt op de hulpverlening bij grote rampen.

**Besluit:** Na beraadslaging en na stemming bij handopsteken is het voorstel aanvaard. De fractie van de VVD heeft tegen het voorstel gestemd.

**6e. Motie van GroenLinks over windmolenparken.**
GL reageert met deze motie op uitlatingen van gedeputeerde Haarsma in de pers dat de realisering van windmolenparken beperkt zou moeten blijven tot Zuidoost-Drenthe, waarmee initiatieven elders volgens GL op voorhand worden afgeserveerd. Met de motie wil GL bereiken dat andere opties open blijven en dat de integrale afweging daarover in het kader van de Omgevingsvisie plaatsvindt.
Het CDA en de PvdA vinden ook dat het Omgevingsbeleid het kader is waarbinnen de inpassing van windmolens in het landschap moet worden geregeld. De motie is wel begrijpelijk maar loopt vooruit op de komende behandeling van de Omgevingsvisie, waarbij ook wordt ingespeeld op de inspraakresultaten.

**Reactie van het college op hoofdlijnen:**
Gedeputeerde Haarsma zegt dat er een aantal initiatieven voor realisering van windmolens is en dat is op zich prima maar de Omgevingsvisie is het kader is waarbinnen het al dan niet toestaan van windmolen wordt afgewogen. Uitgangspunt voor het college is dat in onze provincie substantieel wordt bijgedragen aan windenergie, maar dat de landschappelijke inpassing in onze provincie ook een belangrijke randvoorwaarde is. De motie is volgens het college prematuur.

**Besluit:** Na beraadslaging en na stemming wordt de motie verworpen. De fracties van GL en SP hebben voor de motie gestemd, de andere fracties daartegen.

**6f. Motie Socialistische Partij over subsidieverlening aan het NIC.**

Na indiening van de motie zegt gedeputeerde Vlietstra dat het college al eerder heeft uitgelegd waarom de subsidiebeschikking op verzoek van het NIC is gewijzigd. Omdat het geld voor het oorspronkelijke doel gebruikt bleef worden en omdat niet te kwader trouw is gehandeld vond het college het een te zwaar middel om deze wijziging niet toe te staan.

**Besluit:** Na beraadslaging en na stemming wordt de motie verworpen. De fracties van SP en GL hebben voor de motie gestemd, de overige fracties daartegen.

**7. Sluiting**

De vergadering wordt gesloten om 17.45 uur.

De volgende vergadering zal plaatsvinden op woensdag 17 februari (extra vergadering) en de volgende reguliere vergadering is op 17 maart.

Vastgesteld in de vergadering van provinciale staten van 17 maart 2010,

, voorzitter

, griffier

provincie Drenthe

# Statenstuk 2009-413

## Economische beleidsagenda 2010-2015 provincie Drenthe

Voorgestelde behandeling:
- Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie op 27 januari 2010
- provinciale staten op 3 februari 2010
- fatale beslisdatum: 3 februari 2010

Behandeld door de heer E. Meijerink, telefoonnummer (0592) 365881, e-mail e.meijerink@drenthe.nl
Portefeuillehouders: mevrouw J. Vlietstra / de heer R. Munniksma

## Inleiding

De afgelopen jaren hebben wij met ons economisch beleid nauw aangesloten bij de Strategische Agenda voor Noord-Nederland van het Samenwerkingsverband Noord-Nederland en de uitwerking daarvan in de noordelijke programma's 'Koers Noord, op weg naar Pieken' en het Operationeel Programma EFRO. Naar aanleiding van de discussies over de rollen en taken van de verschillende overheidslagen verwachten wij een versterking van de rol van provincies als regisseur in het regionale ruimtelijk-economische domein. Tegelijkertijd is het aannemelijk dat er van Rijk en Europa minder middelen zullen komen voor uitvoering van het regionale economische beleid. Naar verwachting zal het regionaal economische beleid van MEZ drastisch worden gewijzigd. MEZ streeft naar meer focus en zal minder pieken ondersteunen. Europa biedt zeer waarschijnlijk meer kansen. Europa heeft zich de laatste tijd namelijk sterk gemaakt voor het MKB. Dat vraagt van ons een duidelijke visie en strategisch kader (prioriteitstelling).

Alle reden voor:

**een nieuwe economische beleidsagenda voor Drenthe**

Deze agenda zal het strategische kader vormen voor de lobby en uitvoering van het Drentse economische beleid voor de komende jaren. Hoewel is gekeken vanuit een economische invalshoek, staat dit beleid niet op zichzelf. Er is sprake van een grote onderlinge verwevenheid van het provinciaal beleid: provinciaal economisch beleid draagt bij aan het realiseren van ander provinciaal beleid en vice versa. Verder kijken wij naar de specifieke kenmerken van Drenthe en de uitwerking van economische trends op langere termijn in onze provincie. Natuurlijk bouwen wij voort op het Collegeprogramma 2007-2011.

## Advies

1. Instemmen met de Drentse economische agenda als strategisch kader.
2. Instemmen met het uitwerken van een (meer)jarenprogramma op basis van de Drentse economische agenda samen met betrokkenen vanuit de zogenaamde 4 O's (Onderwijs, Onderzoek, Overheid en Ondernemingen).

## Beoogd effect

- Het scheppen en behouden van werkgelegenheid door middel van de ontwikkeling van een duurzame en robuuste Drentse economische structuur.
- Het richting geven aan Drentse lobby in de volgende ronde van noordelijke ruimtelijk-economische programma's.
- Met de Drentse economische agenda wordt een kader gegeven voor de uitwerking van een meerjarenprogramma, rekening houdend met de nieuwe rol en taken van de provincie.

## Argumenten

1. *Drents economisch beleid*
   - Om een goede uitgangs- en onderhandelingspositie te hebben in noordelijk, nationaal en Europees verband, is het noodzakelijk te beschikken over een actueel Drents economisch beleidskader. Tijdens de komende onderhandelingen over de nieuwe programma's kan daarop worden teruggegrepen.
   - Een Drentse economische agenda biedt een visie en kader voor een eigentijds economisch meerjarenprogramma.

2. *Rollen en taken*
   - In het kader van het nieuwe bestuursakkoord ligt voor het ruimtelijk-economisch domein de regierol bij de provincie. Het visiedocument geeft een gezamenlijke basis voor het maken van afspraken met betrokkenen in het veld (zogenaamde 4 O's) over aanpak en uitvoering.
   - Door te werken vanuit een aantal prioriteiten met sturing van de provincie en gericht op met name verbetering van de economische structuur en het verbinden van partijen zal de uitvoering (vooral door anderen) aan kracht winnen. Met als resultaat meer synergie, samenhang en draagvlak.

3. *Nationaal regionaal economisch beleid/Cohesiebeleid*
   Zoals het er nu uitziet zal MEZ meer focus aanbrengen in zijn Pieken in de Delta-beleid. Dat betekent vermoedelijk minder pieken en meer focus op gebieden als Brainport Eindhoven, Kennispark Twente en enkele hotspots in de randstad. Een lobby richting Brussel voor ondersteuning van het MKB lijkt meer slaagkans te bieden. De Drentse economische agenda biedt daarvoor de basisgereedschappen.

## Uitvoering

**Tijdsplanning**
Na instemming met de Drentse economische agenda wordt direct aansluitend een Drents economisch meerjarenprogramma opgesteld. Het meerjarenprogramma zal verankerd worden in de Voorjaarsnota 2010.

**Financiën**
De Drentse economische agenda vergt als zodanig geen inzet van middelen. Uitvoering van het te ontwikkelen meerjarenprogramma daarentegen wel. Het meerjarenprogramma wordt te zijner tijd dan ook voorgelegd aan GS/PS en dient als bouwsteen voor VJN 2010.

**Monitoring en evaluatie**
Het op de Drentse economische agenda gebaseerde meerjarenprogramma zal jaarlijks worden gemonitord. Waar wordt afgeweken van de Drentse economische agenda zoals die nu voorligt zal expliciet melding worden gemaakt.

**Extern betrokkenen**
In het traject van het tot stand komen van de Drentse economische agenda is interactief samengewerkt met vertegenwoordigers uit de zogenaamd 4 O's (Onderwijs, Onderzoek, Overheid en Ondernemingen) via een tweetal externe overleggen. Met deze partijen zal ook het meerjarenprogramma gebaseerd op de Drentse Economische agenda worden opgesteld.

**Communicatie**
De Drentse economische agenda zal actief worden gecommuniceerd met de verschillende actoren in het veld (4 O's).

**Bijlagen**
1. Economische Beleidsagenda 2010-2015 provincie Drenthe

**Ter inzage in de leeskamer**
Niet van toepassing.

Assen, 25 november 2009
Kenmerk: 48/5.3/2009015446

Gedeputeerde staten van Drenthe,

de heer J. Tichelaar, voorzitter
mevrouw drs. J.M. Imhof, secretaris

jk/coll.

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 25 november 2009, kenmerk 48/5.3/2009015446;

BESLUITEN:

in te stemmen met de Drentse economische agenda als stragisch kader dat als basis dient voor het uitwerken van een Drents economisch meerjarenprogramma.

Assen, 3 februari 2010

Provinciale staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

jk/coll.

# Economische beleidsagenda 2010-2015

# Provincie Drenthe

*NOVEMBER 2009*

Provincie Drenthe

# Economische Beleidsagenda 2010-2015

INHOUD Blz.


1. Over deze economische beleidsagenda ..... 3

2. De economie van Drenthe ..... 5
   2.1 Economische structuur ..... 5
   2.2 Kennis en Innovatie ..... 6
   2.3 Arbeidsmarkt ..... 6
   2.4 Werklocaties ..... 7
   2.5 Bereikbaarheid ..... 8
   2.6 Economische trends ..... 8
   2.7 Conclusie ..... 9

3. De economische agenda 2010-2015 ..... 10
   3.1 Doelstelling ..... 10
   3.2 Vijf prioriteiten ..... 11

4. De uitvoeringsstrategie ..... 15
   4.1 Ontwikkelingen m.b.t. rollen en taken binnen het economisch beleid ..... 15
   4.2 Organiseren van realisatiekracht ..... 15
   4.3 Nadere invulling van onze rol ..... 16
   4.4 Financiën ..... 16

Bijlage: Doel per prioriteit, inclusief een voorbeeld van een activiteit en het bijbehorende resultaat/effect ..... 18

# 1. Over deze economische beleidsagenda

In deze agenda geven wij de prioriteiten aan van ons economisch beleid voor de komende zes jaar (2010-2015). De basis voor deze agenda wordt gevormd door het Collegeprogramma 2007-2011, bestaande provinciale beleidsnota's, en de economische trends. Ook vormt deze economische agenda input voor het nieuwe provinciale omgevingsplan dat op dit moment wordt opgesteld. Deze economische agenda sluit aan op het beleid van de Europese Unie en het Rijk, maar geeft er een eigen Drents accent en invulling aan. Daarbij gaat het met name om het Europese uitvoeringsprogramma "OP Noord-Nederland", het programma "Koers Noord, op weg naar Pieken" van het Ministerie van Economische Zaken en de Strategische Agenda voor Noord-Nederland van het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN).

In 2009 wordt Nederland hard getroffen door de wereldwijde economische crisis. Deze crisis laat ook in Drenthe haar sporen achter. Voor Drenthe is de verwachting dat de economie in 2009 met 4,5% zal krimpen[1]. Deze krimp is nagenoeg gelijk aan die voor Nederland als geheel. De economische crisis is dusdanig intens dat ook de provincie hierop heeft ingespeeld. Middels de versnellingsagenda probeert zij haar steentje bij te dragen aan het economische herstel.
Naast deze conjuncturele fluctuaties hebben we te maken met de langere termijn. Hoe krijgen we een zo sterk mogelijk economische structuur die ertoe leidt dat de bedrijven een optimale concurrentiepositie verkrijgen op de (inter)nationale markt. Dit alles onder de conditie van duurzaamheid. In goede tijden zal dat leiden tot de creatie van extra werkgelegenheid, in economisch slechte tijden is misschien eerder sprake van het behoud van bestaande arbeidsplaatsen. **Deze *lange termijn filosofie* van het economische beleid, gericht op economische structuurversterking, vormt dan ook het uitgangspunt voor de voorliggende beleidsagenda.**

De onderlinge verwevenheid van het provinciale beleid neemt steeds verder toe. Veel vraagstukken vragen om een gezamenlijke en gebundelde inzet om een effectieve aanpak mogelijk te maken. Deze economische agenda is geschreven vanuit een economische invalshoek maar draagt bij aan het realiseren van veel ander provinciaal beleid. De nadrukkelijkere koppeling tussen agribusiness en het kennis- en innovatiebeleid heeft bijvoorbeeld een positief effect op de toekomst van de Drentse landbouw. De inzet voor revitalisering van bedrijventerreinen draagt bij aan de doelstellingen voor een zorgvuldig ruimtegebruik. Omgekeerd draagt het overige beleid bij aan het realiseren van economische doelstellingen. Zo wordt een goede inpassing van bedrijventerreinen mogelijk gemaakt doordat in het omgevingsplan ruimte wordt gereserveerd. Daarnaast is er sprake van een wederkerige relatie tussen economie en cultuur. Het vestigingsklimaat kan gunstig worden beïnvloed door de aanwezigheid van hoogwaardige culturele voorzieningen. En omgekeerd: een bloeiend bedrijfsleven kan een belangrijke stimulans zijn voor de cultuur in de regio (sponsoring). De provincie bevordert het aangaan van relaties tussen de uiteenlopende beleidsvelden.

Het zijn steeds meer de regionale omstandigheden die het verschil maken in de kwaliteit van het ondernemersklimaat. Essentieel hierbij zijn een goede fysieke en digitale bereikbaarheid, een innovatieve en internationaal geörienteerde werkomgeving, beschikbaarheid van kwalitatief hoogwaardige bedrijventerreinen en kantoorlocaties, een aantrekkelijk woonklimaat, maar ook een aansluitende arbeidsmarkt. De provincie is bij uitstek in staat om al deze facetten met elkaar in evenwicht te brengen.

Medio 2008 is een bestuursakkoord tussen rijk en provincies afgesloten. Op een aantal beleidsterreinen moeten afspraken gemaakt worden over taakafbakening, samenwerking en uitvoering. Met name het ruimtelijk-economische domein wordt als een belangrijke kerntaak van de provincie gezien. Momenteel wordt deze rollen- en takendiscussie verder vormgegeven in de commissie Ybema (regie regionaal beleid). Een traject dat nog loopt en

[1] Bron: CBS & ING Economisch Bureau, 2009

waar de voorliggende beleidsagenda een belangrijke rol in speelt als startdocument, o.a. daar waar het gaat om de verdere uitwerking van de afstemming met andere partijen.

Deze economische agenda willen wij realiseren samen met onze partners (i.c. andere overheidsgeledingen, intermediaire organisaties, bedrijfsleven en kennisinstellingen). Met inachtneming van ieders verantwoordelijkheid, willen we samen met hen werken aan een provincie met een sterke concurrentiekracht.

Dit document vormt de strategische agenda voor het economisch beleid van de provincie Drenthe voor de komende jaren. Suggesties gedaan tijdens gesprekken met deskundige en gedurende de werkconferentie met partners op maandag 18 mei 2009, hebben bijgedragen aan de totstandkoming van deze agenda. Ook is gezocht naar verbindingen met bestaande beleidskaders. Vervolgens is 13 oktober een conceptversie van de agenda besproken met een qua samenstelling diverse groep ondernemers. De bevindingen hebben uiteindelijk geleid tot het voorliggende resultaat.

De agenda kan gezien worden als een overkoepelende notitie. Via specifieke deelnota's ('Aan het werk met kennis'; Drentse Agenda R&T [DART 2009-2013]; strategienota agribusiness; etc) vindt een verdere inhoudelijke uitwerking op deelthema's plaats. Een integrale projectmatige uitwerking gebeurt via meerjaren- en jaarprogramma's.

In hoofdstuk twee van deze agenda wordt een korte schets gegeven van de stand van zaken van de Drentse economie. De kern van de economische agenda wordt beschreven in hoofdstuk drie. Vervolgens wordt in hoofdstuk vier een eerste aanzet voor de uitvoeringstrategie gepresenteerd.

# 2. De economie van Drenthe

In dit hoofdstuk wordt een beeld geschetst van de stand van zaken van de Drentse economie. Beschreven wordt de economische structuur, kennis en innovatie, arbeidsmarkt, werklocaties en bereikbaarheid. Als laatste wordt ingegaan op de economische trends en de mogelijke gevolgen van de huidige economische crisis op korte termijn.

## 2.1 Economische structuur

De economische structuur is de laatste jaren versterkt door een verdere vergroting van de werkgelegenheid en een verminderde conjunctuurgevoeligheid. De ontwikkelingen in de afgelopen jaren hebben ook laten zien dat de Drentse economische structuur zeker net zo stevig is als die van de andere noordelijke provincies. Hoewel de structuur van het Drentse bedrijfsleven steeds meer is gaan lijken op het Nederlandse gemiddelde, blijft de relatieve ijlheid van de economische structuur ten opzichte van de rest van Nederland een aandachtspunt. Dit heeft ook consequenties voor de wijze waarop wij onze taak en rol zien, waarover later meer.

De productiestructuur van Drenthe wordt voor een groot deel bepaald door de maakindustrie. Vooral in Zuid-Drenthe is deze sector belangrijk: ongeveer 70% van de Drentse werkgelegenheid in de industrie is hier geconcentreerd. Binnen het Noorden neemt Zuid-Drenthe hiermee een unieke positie in.
De belangrijkste industriesectoren in Drenthe zijn elektrotechniek, chemie en voedingsmiddelenindustrie. Naast de industrie is de werkgelegenheid in Drenthe voornamelijk geconcentreerd in de handel (vooral groothandel) en de gezondheidszorg. Circa de helft van de banen is te vinden in deze 3 sectoren.

Twee andere belangrijke pijlers van de Drentse economie vormen recreatie & toerisme en agribusiness. Het zijn niet de grootste sectoren binnen Drenthe. Het belang van deze sectoren zit vooral in de bijdrage die ze leveren aan de vitaliteit van het platteland. In het landelijk gebied zijn het twee zeer belangrijke werkgevers. Daarnaast zijn ze sterk van invloed op de belevingswaarde van het platteland.

Hoewel exacte gegevens ontbreken, is het algemene beeld dat de exportgerichtheid van het Drentse bedrijfsleven achterblijft bij het Nederlandse beeld. Dit heeft o.a. te maken met het feit dat het merendeel van het Drentse bedrijfsleven uit midden- en vooral kleinbedrijf bestaat. Het MKB wordt ook wel omschreven als ‘de motor van de Drentse economie’. Ongeveer een derde van alle banen valt binnen de categorie ‘vestigingen met minder dan 10 werknemers’. Minder dan een halve procent van de Drentse bedrijven zijn grootbedrijven (> 200 wp). Wel zijn van alle Drentse werkenden ruim 25% werkzaam bij deze grote bedrijven.

Al met al kent Drenthe dus een redelijk uiteenlopende waaier van veelal kleinschalige economische activiteiten. Dit is wellicht het typerende van de Drentse economie, tezamen met de piek sensor en de speerpunten toerisme en agribusiness. Daarnaast zijn er echter ook nog enkele regiospecifieke omstandigheden die voor Drenthe eveneens speciale kansen bieden. Hierbij wordt bijvoorbeeld gedacht aan de projecten Florijnas (incl. TT-circuit, Assen) en Atalanta (Emmen). De vraag ligt voor hoe de economische spin-off kan vergroot worden. Maar ook Essent Wijster in relatie tot klimaat/energie (in Zuidoost-Drenthe) en de gebiedsontwikkeling rond Groningen Airport Eelde zijn aandachtspunten.

Drenthe heeft daarnaast ook een kenmerkende ruimtelijke spreiding. Met Groningen-Assen en de Drentse Zuidas kent Drenthe twee sterke stedelijke netwerken. Er bestaat een duidelijk verschil tussen beide regio’s. Binnen Groningen-Assen ligt het accent meer op ICT, biomedische technologie, maatschappelijke zorg, energie en zakelijke

dienstverlening. In de Drentse Zuidas ligt het accent veel meer op industrie en logistiek. Daarnaast zijn handel, toerisme en recreatie van belang.

## 2.2 Kennis en Innovatie

De kennis- en onderwijsinstellingen in Drenthe zijn sterk geconcentreerd in de steden Assen, Emmen en Meppel. Op het gebied van onderwijs vinden we in Drenthe vooral Mbo- en Hbo-instellingen. Er liggen kansen om samenwerkingsverbanden op te zetten tussen Rijksuniversiteit Groningen (RUG) en Universiteit Twente (UT) om de kennisinfrastructuur te versterken.

Op de schaal van Noord-Nederland zijn drie belangrijke innovatieclusters te onderscheiden. In de clusters sensortechnologie en water zijn belangrijke sectorspecifieke kenniscentra in de vorm van ASTRON (HIT/INCAS) en TTI-Wetsus. Rond het cluster energie is een netwerk opgezet in de vorm van Energy Valley. Van de drie kennisclusters is vooral sensortechnologie voor de provincie Drenthe van veel betekenis. Daar liggen dan ook de meeste kansen voor de provincie. Voor de agribusiness is met name de kennis bij de WUR (Wageningen Universiteit en Researchcentrum) van belang.

Voor andere sectoren moet de kracht vooral komen uit de breedte en op de snijvlakken tussen sectoren. Er is veel potentie voor synergie. Het MKB zal (door de sterke vertegenwoordiging) een rol moeten spelen bij het valoriseren van kennis.

## 2.3 Arbeidsmarkt

Tussen 1998 en 2007 is het aantal arbeidsplaatsen in Drenthe in totaal met 22.000 gestegen. Met de groei van de werkgelegenheid werd de achterstandspositie van Drenthe ten opzichte van de rest van Nederland gedeeltelijk ingehaald. Onderstaande figuur laat zien hoe dit proces zich de afgelopen jaren heeft voltrokken.[2]

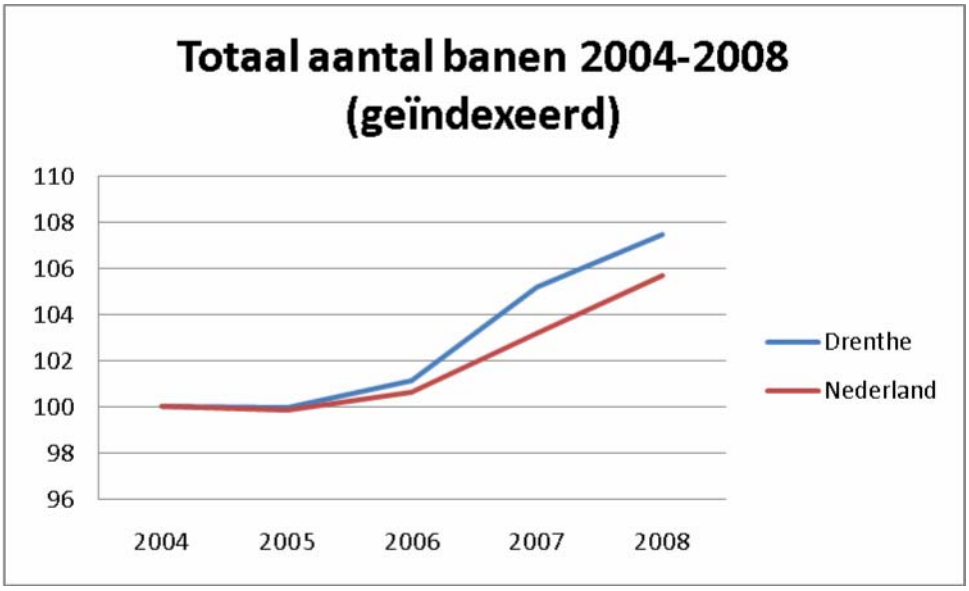


Eind 2008 is een kentering van het economisch tij ingezet. De kredietcrisis leidde tot een wereldwijde economische recessie en gaat gepaard met een substantieel verlies aan arbeidsplaatsen. De werkloosheid neemt dan ook snel toe, ook in Drenthe. Onduidelijk is hoe lang dit zal duren. Maar hoewel de werkloosheid oploopt, zijn er tegelijkertijd

[2] Bron cijfers: LISA

vacatures die niet vervuld kunnen worden vanuit de bestanden met werkzoekenden. Er is dus een duidelijke mismatch tussen vraag en aanbod. Doordat de afgelopen jaren een verdienstelijking heeft opgetreden worden er hogere eisen gesteld aan de beroepsbevolking. Het gaat hier met name om krapte in technische sectoren (vooral op hogere niveaus) en de zorgsector. Het opleidingsniveau van de beroepsbevolking in Drenthe is dus een belangrijk aandachtspunt voor de komende jaren. De beroepsbevolking onderscheidt zich in positieve zin door haar arbeidsmoraal.

Niet alleen in kwalitatieve zin, maar ook in kwantitatieve zijn zullen er aan de aanbodzijde van de arbeidsmarkt forse wijzigingen gaan plaatsvinden. De beroepsbevolking in Drenthe zal minder groeien en uiteindelijk afnemen. Op langere termijn komt de aanbodzijde van de arbeidsmarkt daarmee verder onder druk te staan. De belangrijkste oorzaak is gelegen in de demografische ontwikkeling (vergrijzing en ontgroening). De generaties die toetreden tot de arbeidsmarkt zijn kleiner dan de generaties die met pensioen gaan. Een beeld overigens dat binnen Drenthe wel per deelregio uiteenloopt. Verhoging van arbeidsparticipatie en/of arbeidsproductiviteit moeten een antwoord geven op deze toekomstige uitdaging.
Overigens vormt de krimp niet alleen een bedreiging. De demografische ontwikkeling opent ook nieuwe markten en biedt daarmee kansen voor de economie. Ontwikkelingen binnen de zorgsector (healthy ageing) en leisure zijn daar misschien wel de meest duidelijke voorbeelden van.

Verder zijn de volgende factoren van invloed op de beroepsbevolking[3]:

- Conjuncturele ontwikkelingen; de beroepsbevolking beweegt met de conjunctuur mee. Bij een grote vraag naar arbeid betreden mensen die voorheen niet tot de beroepsbevolking gerekend werden de arbeidsmarkt.
- Inzet van Rijksbeleid; maatregelen als het afschaffen van de prepensioenen verhoogt de participatie van ouderen op de arbeidsmarkt.

## 2.4 Werklocaties

Momenteel kent Drenthe ongeveer 2600 hectare bedrijventerreinen.[4] Hieronder een overzicht van het aantal hectare aan bedrijventerreinen dat afgelopen jaren is uitgegeven.

*Uitgifte bedrijventerreinen in Drenthe*

| | 2000 | 2001 | 2002 | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Uitgifte in ha | 61 | 47 | 46 | 21 | 34 | 54 | 75 | 60 |

De uitgifte van terreinen fluctueert sterk. Het benadrukt de nauwe relatie met de economische conjunctuur. De toename in uitgifte van bedrijventerreinen vanaf 2005 werd veroorzaakt door een sterke groei van de werkgelegenheid.

Samen met de gemeenten werken we er aan om het juiste aanbod van bedrijventerreinen, qua omvang en kwaliteit, te creëren. De provincie biedt onder andere via haar nieuwe omgevingsbeleid de nieuwe kaders. Er zal de komende tijden tussen de gemeenten afstemming moeten plaatsvinden om binnen deze kaders invulling te geven aan de uitwerking van de toekomstige opgave. Daartoe zijn ook afgesproken opgenomen in het (nog te ondertekenen) convenant bedrijventerreinen 2010-2020; een convenant tussen de 3 overheidsgeledingen waarin de taken en rollen van elke partij helder zijn vastgelegd en waarin afspraken zijn gemaakt over de toekomstige invulling van het bedrijventerreinenbeleid.

[3] Hoofdrapport Noordelijke Arbeidsmarkt 2008-2009, CAB
[4] Drenthe in cijfers 2008 (www.drenthe.nl/cijfers)

Met name de kwaliteit van bedrijventerreinen krijgt de laatste jaren steeds meer aandacht. Wij hebben de afgelopen jaren fors geïnvesteerd in het herstructureren van bedrijventerreinen. Sinds 2000 zijn de bedrijventerreinen Leemdijk (Midden-Drenthe) en Vriezerbrug (Tynaarlo) gerevitaliseerd. Daarnaast is een begin gemaakt met de revitalisering van Bahco (Emmen), De Wieken (Hoogeveen) en Oevers (Meppel).[5] In de gemeenten Coevorden, Emmen (o.a. Bahco), Hoogeveen (o.a. De Wieken en Buitenvaart), Meppel en Noordenveld zijn er voor verschillende bedrijventerreinen parkmanagementorganisaties opgericht. Deze organisaties hebben onder andere als doel een rem te zetten op verouderingsprocessen op bedrijventerreinen.
In het huidige collegeprogramma wordt revitalisering expliciet benoemd als activiteit die prioriteit heeft. Wij zullen dan ook op korte termijn samen met partners een herstructureringsprogramma gaan opstellen. In ons ruimtelijk-economisch beleid vertaalt deze denklijn zich via de in de verordening opgenomen toepassing van de SER-ladder. In een notendop: er is pas ruimte voor nieuwe locaties als de ruimtewinst via herstructurering en intensivering niet voldoende is om de toekomstige vraag te kunnen accommoderen.

## 2.5 Bereikbaarheid

De doorstroom van het verkeer is op de meeste punten in Drenthe goed. Er bestaan knelpunten op het hoofdwegennet en rondom stedelijke bereikbaarheid. De bereikbaarheid van de provincie via het spoor is niet optimaal. Er is momenteel een aantal projecten in beeld dat een verbetering van de spoorverbindingen voor ogen heeft. Uitgangspunt is het bekorten van reistijden tussen Zwolle, Groningen en de Drentse steden. Het verbeteren van de interne en externe bereikbaarheid is belangrijk voor het behouden van het aantrekkelijke vestigingsklimaat. In algemene zin heeft de provincie haar visie en plannen vastgelegd in het PVVP Drenthe (Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan).
Drenthe heeft de afgelopen jaren bijgedragen aan de realisatie van digitale voorzieningen, o.a. via de betrokkenheid bij de realisatie van de twee Drentheringen (glasvezel).

## 2.6 Economische trends

Voor de lange termijn zien we de volgende economische trends:

- Noordoost-Europa wordt steeds belangrijker als nieuwe markt.
- Door verdergaande internationalisering van de economie komt er meer concurrentie vanuit lagelonenlanden. Dat betekent dat concurrentie op kosten vooral voor internationaal georiënteerde bedrijven nauwelijks haalbaar is. Alleen door middel van creatie van toegevoegde waarde kan de concurrentiestrijd succesvol aangegaan worden. Dat brengt meer aandacht voor innovatie met zich mee. Drenthe ontwikkelt daardoor naar een kennis- en netwerkeconomie.
- De dienstensectoren (met name recreatie & toerisme en zorg) zijn en blijven van groot belang. Ook binnen de sectoren industrie en handel is een vorm van ‘verdienstelijking’ gaande.
- Duurzaamheid blijft een aandachtspunt, maar biedt ook kansen door verdere innovatie.
- Vooral het kennispotentieel van een regio vormt in toenemende mate een belangrijke factor in het vestigingsklimaat.
- MKB is en blijft de motor van de Drentse economie.
- Schaalvergroting en verduurzaming van de landbouw zet verder door, ook als antwoord op de geplande herziening van het Europese landbouwbeleid in 2013.
- De beroepsbevolking zal minder groeien en uiteindelijk afnemen als gevolg van ontgroening en vergrijzing. Een verhoging van de participatie op de arbeidsmarkt moet deze ongewenste ontwikkeling opvangen. De meeste

[5] Drenthemonitor (www.drenthemonitor.nl)

winst kan geboekt worden bij de participatie van vrouwen in het algemeen en bij de mannen vooral in de leeftijdscategorie 55+.

## 2.7 Conclusie

Uit deze economische analyse blijkt dat de economische structuur van Drenthe steeds meer overeenkomt met de structuur van Nederland als geheel. Echter, de relatieve ijlheid van de Drentse economie maakt de regio (overigens evenals Groningen en Friesland) kwetsbaar. Van de andere kant biedt de combinatie van achterblijvende exportgeneigdheid en toenemende internationalisering het Drentse bedrijfsleven ook weer extra kansen. Immers, vanuit een dergelijk vertrekpunt kan snel resultaat geboekt worden.

Binnen de economische structuur neemt het MKB een belangrijke plaats in. Dit zal in de toekomst ook zo blijven. Het stimuleren van kennis en innovatie is een belangrijk aandachtspunt. Een innoverend en internationaal georiënteerd bedrijfsleven is in staat kansen te verzilveren langs product-, proces- en dienstinnovaties. Het beeld dat de maakindustrie geen toekomst zou hebben in Nederland en Drenthe, is naar onze mening dan ook niet terecht. Ook binnen de maakindustrie is volop ruimte voor innovatieve ontwikkelingen, waardoor de betreffende ondernemingen succesvol kunnen blijven opereren op de (wereld)markt.

Het verbinden van het MKB met de drie Noordelijke kennisclusters (Sensortechnologie, Energy Valley en Watertechnologie) biedt mogelijkheden. Belangrijke randvoorwaarde bij deze ontwikkeling is een arbeidsmarkt die aansluit op de behoeften bij het bedrijfsleven en die voldoende kenniswerkers kent. Op dit moment is dit niet het geval. Bij deze ontwikkeling spelen de kennisinstituten een belangrijke rol.

De sectoren industrie, handel, zorg, logistiek, ICT, energie en zakelijke dienstverlening zijn met name gesitueerd in de stedelijke netwerken in het noorden en zuiden van de provincie. Het verder ontwikkelen van duurzame werklocaties in deze gebieden vraagt aandacht. De stedelijke netwerken worden omgeven door een groen buitengebied met veel ruimte. Hier zijn landbouw en recreatie & toerisme van grote betekenis. Als randvoorwaarde geldt een goede ruimtelijke inpassing van deze sectoren met andere functies zoals natuur, landschap en wonen. Drenthe is over het algemeen goed bereikbaar, zowel fysiek als digitaal. Aandachtspunt vormt het in stand houden van goede verbindingen via het openbaar vervoer.

Het is cruciaal dat overheden blijven investeren om de werkgelegenheid op peil te houden en de economische structuur van Drenthe nog robuuster en duurzamer te maken. Waarbij de aandacht zal moeten uitgaan naar het versterken van de (internationale) economische positie van de regio, door het stimuleren van innovatie, ondernemerschap, voldoende kennis- en arbeidspotentieel, een aantrekkelijk vestigingsmilieu en goede bereikbaarheid.

Daarnaast is het van belang dat de ontwikkelingen in de stedelijke netwerken en op het platteland in balans en complementair aan elkaar zijn. Enerzijds vraagt dit om gerichte investeringen in bijvoorbeeld goed ontsloten duurzame werklocaties, adequaat scholingsmogelijkheden en inspirerende culturele voorzieningen in stedelijke netwerken. Anderzijds dient het platteland economisch vitaal te zijn en ruimte te bieden voor kleinschalige bedrijvigheid, landbouw en recreatie & toerisme. Ook zijn er nieuwe kansen die verzilverd kunnen worden, zoals de zorgsector en duurzame energiewinning. Dit zijn de doelstellingen waarop deze economische agenda zich richt. In het volgende hoofdstuk zijn deze doelstellingen verder uitgewerkt.

# 3. De economische agenda 2010-2015

In dit hoofdstuk wordt de kern van de economische agenda voor de periode 2010-2015 beschreven. Hierbij gaat het zowel om de doelstellingen van het beleid als een eerste opzet van een vijftal prioriteiten, van waaruit gewerkt zal worden. In de bijlage is per prioriteit een beknopt overzicht gegeven van de ambities, mogelijke activiteiten en de betrokken partners.

## 3.1 Doelstelling

Gezien de economische trends blijkt dat er nog de nodige uitdagingen voor de komende jaren liggen. De economische structuur van Drenthe is in de afgelopen jaren verder versterkt. Waarbij de economische groei in 2007 (3.5%) en 2008 (2.3%) gelijk aan het Nederlands gemiddelde was. Echter, de huidige recessie zal zijn impact hebben. Naar verwachting zal in 2009 de economie van Drenthe afnemen met 4.5%.

Wij willen een duurzame en robuuste economische ontwikkeling tot stand brengen die welvaart, werk, welzijn en winst brengt. Daarbij opereren we binnen de algemene kaders zoals die vastgelegd zijn in het nieuwe omgevingsbeleid. Wij willen kansen en sterktes verder benutten en uitbouwen en knelpunten verhelpen. Ook willen we aan onze kinderen een samenleving en leefomgeving achterlaten die toekomstbestendig is. Voor het economische beleid betekent dit dat we willen investeren in een goede balans van economie, ecologie, ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid.

In ons beleid staat de volgende doelstelling centraal:

***Het scheppen (en behouden) van werkgelegenheid middels de ontwikkeling van een duurzame en robuuste economische structuur.***

Binnen deze doelstelling geven wij aandacht aan de volgende twee subdoelstellingen:

1. Versterken van de (internationale) economische concurrentiepositie
   Het versterken van de (internationale) economische positie van Drenthe is bittere noodzaak. Hoewel onze economische structuur steeds meer overeenkomt met die van Nederland als geheel, blijft de Drentse economie kwetsbaar voor schommelingen. De ontwikkelingen in de nationale en wereldeconomie nopen tot een voortdurende herpositionering. Dat vraagt om innovatieve ondernemers en een voor hen aantrekkelijk en passend vestigingsmilieu. Vernieuwing van producten, processen en diensten houdt onze concurrentiepositie sterk. Kennis is daarvoor de sleutel.
   Daarnaast zullen we rekening moeten houden met de afnemende bevolkingsgroei en de toenemende vergrijzing. Deze ontwikkelingen bieden nieuwe economische kansen rond zorg en vrijetijdsbesteding, maar hebben tegelijkertijd ook consequenties voor het toekomstige arbeidsaanbod. Is er op iets langere termijn nog wel voldoende (kwantitatief én kwalitatief) personeelsaanbod? Enkele regio's staan zelfs op een keerpunt en zullen de omslag naar een krimpregio meemaken.

2. Ontwikkelen van sterke stedelijke netwerken en een vitaal platteland
   Het is goed wonen en werken in Drenthe. De provincie kent een tweetal stedelijke netwerken (Groningen-Assen en de Drentse Zuidas), ingebed in een mooi landschap. De samenhang tussen stad en platteland is sterk. Een groot deel van de bevolking verdient haar brood in de stad, doet daar inkopen en maakt gebruik van culturele voorzieningen. Omgekeerd benutten de inwoners van de stad het ommeland voor ontspanning en recreatie. Wij richten ons

economisch beleid op het versterken van de stedelijke netwerken. Daarmee profiteren de bedrijven van elkaars nabijheid, en de nabijheid van klanten en voorzieningen (de zogeheten agglomeratievoordelen). Weliswaar wordt als gevolg van de toegenomen mobiliteit en verbeterde communicatiemiddelen voor bepaalde activiteiten fysieke clustering minder relevant en worden deze bedrijven meer 'footlose', maar voor veel bedrijvigheid biedt fysieke clustering nog steeds voordelen.
Niet alleen resulteert dit in de genoemde agglomeratievoordelen, maar daarnaast vermindert de concentratie tegelijkertijd de druk op het landelijk gebied. Dit betekent niet dat er geen bedrijvigheid meer mag plaatsvinden op het platteland. We streven naar een vitaal platteland, waar het werk weliswaar kleinschaliger is qua karakter, maar tegelijkertijd met haar dynamiek wel meerwaarde levert aan de beleving van het platteland en de economische ontwikkeling van Drenthe.

## 3.2 Vijf prioriteiten

Deze doelstellingen willen we bereiken door uitvoering te geven aan een vijftal prioriteiten die zich richten op het verzilveren van kansen en het weghalen van bedreigingen. De prioriteiten spelen in op de lange termijn trends, zoals de ontwikkeling naar een kennis- en netwerkeconomie, MKB als de motor van de Drentse economie, het belang van het kennispotentieel en een aantrekkelijke leefomgeving als belangrijke vestigingsfactoren, schaalvergroting in de landbouw, ontgroening en vergrijzing van de bevolking, en de dienstensectoren zorg, cultuur en recreatie & toerisme als kansrijke groeisectoren. De prioriteiten sluiten ook aan bij de suggesties die zijn gedaan tijdens een werksessie met externe partijen en gesprekken met diverse stakeholders.

Bij de keuze voor de prioriteiten zijn een aantal criteria leidend geweest, te weten:

- *Vraaggericht;* het moet gaan om acties waar vanuit de markt, intermediaire organisaties dan wel door andere overheden een beroep op de provincie gedaan wordt.
- *Drentse maat;* De ijle (economische) structuur zorgt ervoor dat het zittende bedrijfsleven weinig massa heeft. Dit in combinatie met een relatief lage organisatiegraad (binnen bepaalde sectoren) zorgt ervoor dat ondernemers bepaalde zaken niet kunnen oppakken waar dat elders in Nederland misschien wel het geval is.
  Tevens heeft een deel van de Drentse gemeenten een relatief klein ambtelijk apparaat. Ook hier vallen gaten waar de provincie een cruciale rol kan spelen bij de invulling ervan. Dit heeft zijn neerslag in de rollen en takendiscussie. De rol van de provincie Drenthe is een andere dan die van bijv. Zuid-Holland (eendachtig de gedachtelijn van Amen is geen Amsterdam'). Er is wat dat betreft geen blauwdruk te ontwikkelen die voor elke provincie identiek is.
- *Toegevoegde waarde;* al eerder is gewezen op het belang van de creatie hiervan om de concurrentiestrijd aan te kunnen gaan.
- *Additionaliteit;* het moet gaan om acties die meerwaarde hebben en door andere partijen niet opgepakt kunnen worden.

Op basis van deze criteria willen we voor de uitvoering van de economische agenda de volgende vijf prioriteiten verder ontwikkelen:

1. Versterken regionale innovatiekracht
2. Optimale aansluiting bedrijfsleven, arbeidsmarkt en onderwijs
3. Optimaliseren vestigingsklimaat
4. Beter benutten van het toeristisch-recreatieve mogelijkheden
5. Versterken van de agribusiness

Deze vijf prioriteiten kennen een samenhang met de eerder genoemde subdoelstellingen, waarbij de ene prioriteit meer invloed heeft op een subdoelstelling dan de andere. Ter illustratie is onderstaand schema opgesteld. Toerisme en agribusiness zijn weliswaar qua werk niet de grootste sectoren binnen Drenthe, maar het belang van deze sectoren voor

de economie van het platteland is groot. In sommige landelijke gemeenten is één op de vier à vijf arbeidsplaatsen verbonden aan toeristische bestedingen. En, hoewel puur vanuit economisch perspectief gezien wellicht minder relevant, zijn deze activiteiten ook van grote invloed op het aanzien en daarmee beleving van het platteland. Daarom is ervoor gekozen om deze twee sectoren te ontwikkelen via aparte prioriteiten.

*Doelstelling, subdoelstellingen en prioriteiten*

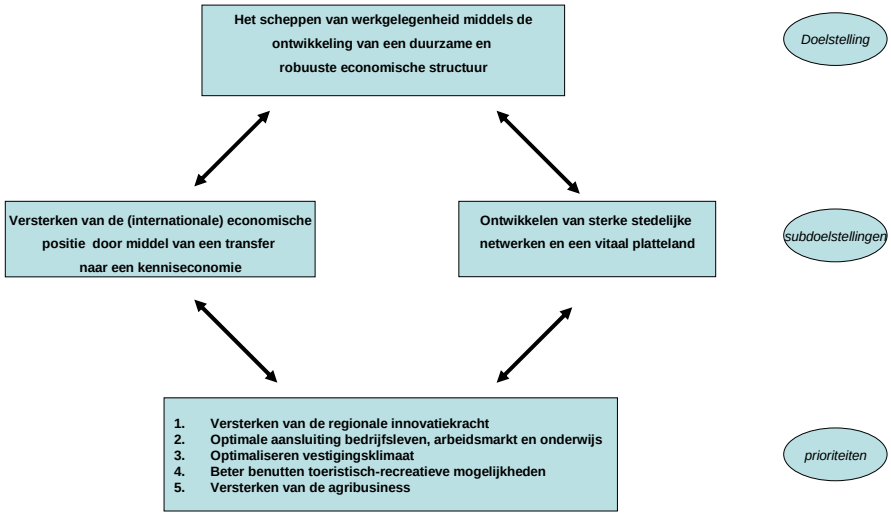


De vijf prioriteiten richten zich op:

*1. Versterken van de regionale innovatiekracht*

Innovatie is een belangrijke motor voor economische ontwikkeling. De transitie naar een innovatieve kenniseconomie is belangrijk wil Drenthe als economische regio een rol van betekenis spelen in Europa. Een ambitie die vraagt om een gezamenlijke aanpak en intensieve samenwerking tussen ondernemingen, overheden en onderwijs- en onderzoeksinstellingen. Overigens constateren we nadrukkelijk dat het niet ophoudt bij de Drentse provinciegrenzen. De relaties tussen het bedrijfsleven onderling, maar ook met de kennisinstellingen gaan vaak ver over de provinciegrenzen heen. Met andere woorden: zeker ten aanzien van kennis en innovatie is het speelveld veeleer landelijk, dan wel noordelijk.

Ook maatschappelijke diensten en ontwikkelingen bieden kansen. Niet alleen voor de verdere ontwikkeling van de werkgelegenheid, maar het draagt ook bij aan een goed vestigingsklimaat voor bedrijven. Samenvattend zetten wij ons maximaal in voor:

- Versterken van het innovatievermogen van het MKB
- Uitbouwen van het kennischuster Sensortechnologie
- Vergroten van de participatie van het MKB bij de drie Noordelijke kennisclusters (Sensortechnologie, Energy Valley en Watertechnologie)
- Vergroten internationale oriëntatie van bedrijven; acquisitie van bedrijven die zich willen vestigen in Drenthe; bevorderen ondernemerschap van starters
- Zorg, cultuur, leisure en natuur/landschap als economische kansen

- Stimuleren van duurzame energieopwekking, zoals zonne-energie, windenergie, aardwarmte en bio-energie (kansen worden m.n. gezien bij Essent Wijster en Zuidoost-Drenthe[6]).

*2. De aansluiting bedrijfsleven-arbeidsmarkt-onderwijs*

Onze ambitie is dat Drentse werkgevers, in publieke én private sector, de komende jaren kunnen beschikken over voldoende en goed gekwalificeerd personeel. Daarnaast willen we een versterking/verbeterde toegankelijkheid van de kennisinfrastructuur, zodat werkgevers vaker en beter bediend kunnen worden met toepasbare kennis in hun bedrijf of organisatie. We zetten in op:

- Strategisch arbeidsmarktbeleid
- Ondersteuning van ondernemers
- Versterken van de verbinding met de kennisinfrastructuur (MBO, HBO en Universitair Onderwijs. (Zeker wat het WO betreft ook relaties buiten de provincie; WUR, RUG, UT)
- Inzet voor kritische sectoren (i.c. waarbij problematiek voorzien wordt t.a.v. de vraaginvulling)

*3. Optimaliseren vestigingsklimaat*

Onze ambitie is het creëren van een optimale bedrijfsomgeving, die duurzaam is, voldoende speelruimte biedt aan ondernemers en lokaal, regionaal en (inter)nationaal voorzien is van betrouwbare netwerken voor het verkeer van personen, goederen en informatie. Aan dit vestigingsklimaat zit zowel een fysieke als non-fysieke component. Met name voor de fysieke component worden de kaders (deels) via ons omgevingsbeleid vastgelegd. Bij de optimalisatie van ons vestigingsklimaat mikken wij op:

- Ontwikkeling en revitalisering van werklocaties. In de Drentse situatie gaat het trouwens dan niet alleen om bedrijventerreinen en bedrijfscomplexen; voor het bedrijfsleven op het platteland is ook de Vrijkomende Agrarische Bebouwing (VAB) van belang
- Verbeteren fysieke en digitale bereikbaarheid
- Ontwikkelen via integrale (regionale) gebiedsontwikkeling (bijv. GAE)
- Optimaliseren gebiedspromotie

*4. Beter benutten toeristisch-recreatieve mogelijkheden*

Om de regionale toeristische ontwikkeling de noodzakelijke impuls te geven zijn twee zaken van belang. Allereerst innovatie: vernieuwing van het aanbod zodat het meer aansluit op de behoeften van bezoekers. Ten tweede verbinding: de kwaliteiten van de regio met elkaar verbinden; infrastructuur, routes, product-markt combinaties, zodat bezoekers meer combinatiebezoeken brengen en er langer verblijven. Dit alles moet resulteren in een toename van de toeristische bestedingen. Wij gaan voor:

- Verbeteren kwaliteit van recreatieve bedrijven
- Ruimte voor ondernemen en evenementen (bijv. TT-circuit)
- Verbeteren basiscondities
- Promotie en marketing
- Versterken samenwerking

*5. Versterken van de agribusiness*

Waar in het verleden de focus lag op landbouw is er sinds enkele jaren sprake van een duidelijke verschuiving. We richten ons nu op de gehele keten, inclusief toeleverende en verwerkende industrie, afzet, onderzoek en voorlichting. De agribusiness creëert veel toegevoegde waarde en biedt veel werkgelegenheid, zowel in steden als op het platteland. De primaire sector is een belangrijk onderdeel van dit speerpunt en draagt bij aan het in stand houden en versterken van de kwaliteiten van het landelijk gebied. Wij zetten in op:

---

[6] In onze provincie biedt Zuidoost Drenthe de beste mogelijkheden voor energiemaatregelen. Dit heeft te maken met natuurlijke omstandigheden (de aanwezigheid van aardgas, aardolie en aardwarmte), de aanwezigheid van relevante functies (glastuinbouw en grootschalige landbouw) en twee grote industriële complexen met relatief veel basisindustrie (Bargermeer in Emmen en Europark in Coevorden).

- Stimuleren van innovatie en nieuwe markten
- Versterken agrarische productiestructuur/productiekolom
- Realisatie agropark(en)

# 4. De uitvoeringsstrategie

Dit hoofdstuk bevat een eerste aanzet tot de uitvoeringsstrategie. De prioriteiten vormen de basis waarmee we met onze partners de komende tijd in gesprek zullen gaan. Uiteraard kijken we daarbij per thema hoe we integraal binnen het concern kunnen opereren. Pas dan zullen we de keuzes concretiseren. Aan welke acties denken we, tot welke resultaten moet dat leiden, wat is onze rol, welke partners zullen daarbij betrokken zijn en hoe staat elke partij erin, welke financiën zijn benodigd: allemaal vragen die in dat stadium ingevuld zullen worden en uitgewerkt worden middels op te stellen jaarprogramma's.

## 4.1 Ontwikkelingen m.b.t. rollen en taken binnen het economisch beleid

Zoals gesteld is medio 2008 het bestuursakkoord tussen rijk en provincies afgesloten, waarbij o.a. is gekeken naar afspraken over de samenwerking die resulteert in een versterking van de rol van provincies in het ruimtelijk-economisch domein. De inzet van het rijk en de provincies hierbij is dat als uitgangspunt geldt dat na 2010 de rijksmiddelen, die op de regio zijn gericht en thans bekend staan als Pieken in de Delta-middelen, decentraal worden verdeeld op basis van nationale kaders. De provincies leggen daarover verantwoording af op basis van prestatieafspraken. Hierbij gaat het niet om een feitelijke decentralisatieafspraak.

Dit betekent dat wij de rol van regionale regisseur zullen moeten versterken. Waarbij de aandacht vooral zal gaan naar het makelen en schakelen tussen (uitvoerings)organisaties en minder naar het zelf uitvoeren van beleid. Deze conclusie komt overeen met de aanbevelingen van het onderzoek 'Amen is geen Amsterdam' van de commissie Van der Tuuk. Deze commissie heeft in opdracht van Provinciale Staten van Drenthe onderzoek gedaan naar de positionering, rollen en taken van de provincie Drenthe. De commissie maakt onderscheid tussen ontwikkelingsgerichte regisseur, scheidsrechter, expertisebrenger en coördinator.

Om deze uiteenlopende rollen in te kunnen vullen is creativiteit, ambitie, vernieuwing en natuurlijk ook goede samenwerking met partners vereist. Als provincie hebben wij hiervoor verschillende instrumenten beschikbaar. Te denken valt aan de functie van initiator, regisseur en bemiddelaar, het geven van financiële ondersteuning aan vernieuwende initiatieven, zorgdragen voor een goede bereikbaarheid, maar ook aan het bieden van ontwikkelingsruimte binnen de bestaande wetgeving (o.a. via de wet ruimtelijke ordening).

## 4.2 Organiseren van realisatiekracht

Als regisseur van het ruimtelijk-economisch beleid willen wij komen tot een heldere taakverdeling tussen (intermediaire) organisaties onderling en met de provincie. Centraal hierbij staat het organiseren van voldoende realisatiekracht, een goede coördinatie vanuit de provinciale organisatie en een optimale samenwerking binnen Noord-Nederland.

Hierbij richten wij ons vooral op:

- Ontwikkelen van samenhangende visies
- Organiseren van draagvlak en binding op visies
- Organiseren van uitvoeringscoalities
- Regie op en ontwikkelen van de gekozen prioriteiten
- Variëren in regie afhankelijk van aard van prioriteiten en benodigde rol, soms faciliterend en ondersteunend (bijvoorbeeld innovatie). Soms meer sturend en leidend (bijvoorbeeld vestigingsklimaat)
- Mogelijk maken van de uitvoering met middelen en instrumenten
- Lobby (m.n. in relatie tot (inter)nationale programma's)

Door te werken vanuit een vijftal prioriteiten met sturing vanuit de provincie en gericht op met name ontwikkeling en het verbinden van partijen, denken wij dat de uitvoering (vooral door anderen) aan kracht zal toenemen. Om het voorgaande mogelijk te maken zullen wij onze sterke rol die wij nu hebben in de uitvoering (bijvoorbeeld op het gebied van subsidieverleningprocessen) anders organiseren, om zo ruimte te creëren voor ontwikkelingsgerichte activiteiten. De provincie realiseert zich dat de verhoudingen tussen de partners niet van de een op de andere dag volledig gewijzigd kunnen worden. Er is een zekere overgangstijd benodigd. We gaan daarom uit van een geleidelijk proces, samen met onze partners en met inachtneming van gemaakte afspraken.

Wij willen komen tot afstemming en een heldere taakverdeling met betrekking tot de uitvoering. Vanuit de hiervoor beschreven hoofdlijn zullen we per programma indien nodig tot een specifieke invulling van taakverdeling komen. Belangrijke partners daarbij zijn het bedrijfsleven, intermediaire organisaties, gemeenten, SNN, ministeries, scholen, etc

## 4.3 Nadere invulling van onze rol

Zoals gesteld wordt de economische structuur van Drenthe ten opzichte van andere regio's gekenmerkt door ijlheid, kleinschaligheid (weinig grote ondernemingen, kennisinstellingen, onderzoekscentra, etc.) en een grote diversiteit aan bedrijvigheid en sectoren. Hierdoor is het organiserend vermogen in Drenthe relatief beperkt. Dit is van invloed op de wijze waarop gekeken wordt naar de rol en taakinvulling van de provincie Drenthe in het economische domein (want Amen is geen Amsterdam).

Mede daarom zien we een belangrijke taak voor ons weggelegd voor de uitvoering van de economische agenda. Op het gebied van ondernemerschap en innovatie kiezen wij voor een aanpak die zich richt op een optimale ondersteuning en facilitering van het (gevestigde) bedrijfsleven in Drenthe. Dat betekent inspelen op hun behoeften en hen daarmee de gewenste ruimte bieden voor vernieuwing en groei. Ook betekent het zoeken naar nieuwe verbindingen en nieuwe combinaties vanuit de bestaande kracht. Het gaat om benutting van aanwezige kennis bij bedrijven in andere clusters en sectoren. Vanuit de kruisbestuiving tussen bedrijven onderling en met kennisinstellingen ontstaan crosssectorale innovaties. De overheid zorgt niet zelf voor innovatie. Dat doen de bedrijven. De overheid kan wel bijdragen door:

- Ontmoetingen te (laten) organiseren (bijvoorbeeld kenniskringen)
- Verbindingen te organiseren (van kennis en realisatiekracht)
- Ontplooiing van ondernemerschap te bevorderen (van kansen en talent)
- Profileren van het klimaat van ondernemen en innovatie (van kracht en succes)

Bij de uitvoering van maatregelen gericht op het verbeteren van de fysieke bedrijfsomgeving zal onze rol zich vooral richten op de coördinatie tussen overheden en het verbinden van het bedrijfsleven met (semi)overheden. Het gaat erom dat de overheid de juiste randvoorwaarden creëert waarbinnen bedrijven optimaal kunnen presteren.

## 4.4 Financiën

Voor de financiering van deze economische agenda zijn verschillende financieringsbronnen beschikbaar. De belangrijkste zijn:
:

- Provincie Drenthe
- OP Noord-Nederland (EFRO en rijkscofinanciering)
- Interreg (EFRO)
- Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP en Leader)
- Koers Noord, op weg naar Pieken (Pieken in de Delta)
- Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG en pMJP)
- Compensatiepakket voor het Noorden
- Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT)

- Overdracht TOPPER-gelden richting provincies

Het provinciale geld wordt nu dikwijls ingezet als cofinanciering voor de nationale en Europese programma's. Regionale cofinanciering (in een bepaalde verhouding) is vaak een vereiste om over nationale of Europese middelen te kunnen beschikken. De afgelopen vijf jaar heeft de provincie voor het economisch beleidsterrein jaarlijks tussen de ca. € 4 en 9 mln. besteed aan activiteiten (excl. eigen apparaatskosten). Het belang van de inzet van deze cofinanciering is groot. Over het algemeen gaat de cofinanciering gepaard gaat met een direct multiplierefect van 3-5 (de indirecte effecten zijn een veelvoud daarvan). Met andere woorden: elke door de provincie ingezette euro resulteert in een totale investering van 3 tot 5 euro.

Bij de komende uitwerking van de prioriteiten zal gekeken moeten worden van waaruit financiering plaats kan vinden. Hierbij zal rekening moeten worden gehouden met de looptijd van de verschillende financieringsprogramma’s. Het programma Koers Noord, op weg naar Pieken loopt ten einde in december 2010. De huidige Europese programma’s en het Investeringsbudget Landelijk Gebied lopen tot eind 2013.

We moeten constateren dat de noordelijke programma's in de toekomst minder omvangrijk zullen zijn. Evt. nieuwe programma's worden waarschijnlijk alleen maar selectiever qua thema's en aanpak. Onze zoektocht naar nieuwe geldbronnen zal hopelijk succesvol blijken, maar zal naar verwachting niet toereikend zijn om de reductie in de noordelijke programma’s volledig te kunnen compenseren. Als we onze ambities echter onverminderd willen handhaven zal de provincie zelf meer financiering op tafel moeten leggen. Mocht dat laatste niet haalbaar blijken, dan zullen de ambities waarschijnlijk in benedenwaartse zin bijgesteld moeten worden.

## Bijlage: Doel per prioriteit, inclusief een voorbeeld van een activiteit en het bijbehorende resultaat/effect

| **Prioriteit 1: Versterken regionale innovatiekracht** | | |
|---|---|---|
| **doel** | **voorbeeld van een activiteit** | **resultaat/effect** |
| versterking van de concurrentiepositie van het Drentse bedrijfsleven | realisatie van Kenniscampus Sensortechnologie in Assen. | extra nieuwe toepassingen sensoren en daarmee creatie van toegevoegde waarde |

| **Prioriteit 2: optimale aansluiting bedrijfsleven, arbeidsmarkt en onderwijs** | | |
|---|---|---|
| **doel** | **voorbeeld van een activiteit** | **resultaat/effect** |
| geen structurele tekorten op de arbeidsmarkt | realisatie van een kennisinfrastructuur | Afname moeilijk in te vullen vacatures en toename aandeel jongeren met startkwalificatie |

| **Prioriteit 3: optimaliseren vestigingsklimaat** | | |
|---|---|---|
| **doel** | **voorbeeld van een activiteit** | **resultaat/effect** |
| Het scheppen van de juiste (deels fysieke) randvoorwaarden voor het Drentse bedrijfsleven | opstellen herstructureringsprogramma bedrijventerreinen Drenthe | aantal ha gerevitaliseerd bedrijventerrein |

| **Prioriteit 4: Beter benutten toeristisch-recreatieve mogelijkheden** | | |
|---|---|---|
| **doel** | **voorbeeld van een activiteit** | **resultaat/effect** |
| meer toeristen met een langere verblijfsduur teneinde meer toeristische bestedingen te genereren | Verkennen ruimte op TT-circuit voor nationale evenementen met spin-off voor MKB-bedrijven in de regio. | stijging van de toeristische bestedingen |

| **Prioriteit 5: Versterken agribusiness** | | |
|---|---|---|
| **doel** | **voorbeeld van een activiteit** | **resultaat/effect** |
| op duurzame wijze versterken agrarische productiestructuur | Verkenning mogelijkheden agroparken | fysieke clustering activiteiten in de agribusiness keten leidt tot lagere transportkosten, gunstiger energieverbruik en geringere kans op uitbraak dieren-/gewassenziektes |

CDA

A 2010-13

**AMENDEMENT**

**Windenergie**

Provinciale Staten van Drenthe in vergadering bijeen op 2 juni 2010,
ter behandeling van statenstuk 2010-429, inzake de Ontwerp-Omgevingsvisie Drenthe,

besluiten:

in bovengenoemd document op pagina 54, hoofdstuk. 4.7 Duurzame energievoorziening en CO2-reductie, paragraaf Windenergie, de zin:
"Wij streven naar een opgesteld windenergievermogen van maximaal 200 MW in 2020" te verwijderen.

**Toelichting**
In de komende tien jaar kunnen de omstandigheden ten aanzien van windenergie zoals de gebruikte techniek, de hoogte van subsidies, etc., dusdanig wijzigen, dat het opnemen van een maximum vermogen in een provinciale ruimtelijke visie niet is aan te raden.

CDA

~~PvdA~~

~~VVD~~

CU

Aangenomen

Voor: GL, CU, CDA, SP, PvdA

Tegen: VVD

**A 2010-18**

Provinciale Staten van Drenthe in vergadering bijeen op 2 juni 2010,
ter behandeling van Statenstuk 2010-429, inzake Omgevingsvisie Drenthe

besluiten in bovengenoemd Statenstuk:

De tekst op pagina 54 te wijzigen in:

Wij streven naar een opgesteld windenergievermogen van 200 MW in 2020 ( maximaal weglaten). Mogelijke verhoging van de doelstelling na 2020 is mogelijk.
Zin: " Omdat de ..... tot Windenergie") handhaven.
Zinsdeel: "Buiten het aangegeven gebied sluiten wij de toepassing van windenergie uit" te vervangen door:
Buiten het aangegeven gebied (Kaart 8a) sluiten wij de toepassing van windenergie op na 2020 ~~termijn~~ niet helemaal uit. Wel dienen ook deze plannen te voldoen aan de voorwaarden zoals die hierna zijn verwoord met betrekking tot het zoekgebied grootschalige windenergie (kaart 8a).

Toelichting:
Het denken over de inzet van duurzame opgewekte energie is voortdurend in ontwikkeling. In de notie 'Nederland krijgt nieuwe energie' van de gezamenlijke wetenschappelijke instituten van vrijwel alle politieke partijen wordt een prominente plaats aan windenergie op het land toebedeeld. Vandaar dat het begrip maximaal voor de doelstelling van 200MW is weggelaten.
De eerste optie is om tot het plaatsen van windturbines over te gaan in de drie in de omgevingsvisie genoemde concentratiegebieden. Bij voorbaat uitsluiten dat op termijn op nog een enkele plaats in Drenthe windenergie kan worden toegepast lijkt ons niet verstandig. Wel zullen ook deze mogelijke initiatieven aan strikte voorwaarden moeten voldoen.

PvdA H.R. Hanstra
VVD L. Bomhof

Aangenomen
Voor: PvdA, VVD, CU, GL
Tegen: SP, CDA

provincie Drenthe

*Samenvattende besluitenlijst*

**van de vergadering van**
**provinciale staten van Drenthe**

gehouden op 2 juni 2010

# BESLUITENLIJST

## Vergadering van Provinciale Staten van Drenthe
## Woensdag 2 juni 2010

*U kunt de statenvoorstellen en de ingezonden brieven, alsmede de besluitenlijsten en samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

Ingediende moties en amendementen zijn als bijlage opgenomen bij deze besluitenlijst.

**Aanwezig:**
De voorzitter:
J. Tichelaar

De leden:
A. van der Tuuk (PvdA) (vice-voorzitter)
J.J. Baltes (VVD)
H. Beerda (PvdA)
M.A.M. Berends (PvdA)
W.A.R. Boer (PvdA)
H.H. van de Boer (VVD)
L. Bomhof (VVD)
mevrouw K.J. Datema-Klöpping (SP)
D.B. Dijkstra (CDA)
K.R. Dijkstra (PvdA)
R.D. Esseveld (SP)
R. Fokkens (PvdA)
mevrouw W.G. Goudriaan-Visser (PvdA)
E. Hemsteede (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
A. Huizing (PvdA)
S. de Jong (CDA)
mevrouw M.J. Kaal (CDA)
A. Kerstholt (VVD)
H. Klaver (CDA)
J.H. Lammers (CDA) t/m punt J
J. Langenkamp (GroenLinks)
mevrouw W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen (CDA), (bij punt G)
T.S. Medemblik (ChristenUnie)
mevrouw J.H. Mustamu (PvdA)
P.H. Oosterlaak (SP)
mevrouw J.M. Pannekoek-van Toor (VVD)
A.G.H. Peters (CDA)
H.J. van der Scheer (CDA), vanaf punt K
A. Schiphuis (CDA)
mevrouw G. Seinen (CDA)
J. Slagter (PvdA)
mevrouw G.H. Smith (GroenLinks)
mevrouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
A.Timmerman (VVD)
G.J. Udding (VVD)
E.R. Veenstra (PvdA)
J. Vester (SP)
A. Wendt (ChristenUnie)
R. Westerhof (SP)
Th.J. Wijbenga (CDA)
B.J. Ziengs (VVD)

mevrouw S. Buissink, griffier

**Voorts aanwezig de leden van GS:**
mevrouw A. Haarsma (PvdA)
mevrouw T. Klip-Martin (VVD), t/m punt G
H. Baas (ChristenUnie)
R.W. Munniksma (PvdA)
J.H. Bats (VVD)
mevrouw J.G. Vlietstra (PvdA)

**Afwezig:**
-

## 1. Opening en mededelingen

De voorzitter opent de vergadering om 14.00 uur.
Gedeputeerde Baas deelt mee, dat de ‘Europaragraaf’’ op statenstukken intussen operationeel is, dit naar aanleiding van een toezegging in de commissie BFE.

## 2. Ingekomen stukken

De lijst met ingekomen stukken wordt conform vastgesteld.
De fracties van GL en SP hebben een verzoek ingediend tot het houden van een interpellatie over het aanbestedingsbeleid, toegespitst op het dossier EuroChamp. De staten besluiten verlof te verlenen tot het houden van deze interpellatie, die als punt M op de agenda wordt geplaatst.

## 3. Vaststelling van de agenda

De staten stemmen in met het verplaatsen van punt L-3 (statenstuk 2010-427 over marketing en promotie van Drenthe) naar de vergadering van 8 juli. Op verzoek van de VVD wordt met meerderheid van stemmen besloten punt L-1 (statenstuk 2010-432 over Regiovisie Groningen-Assen) ook door te schuiven naar de vergadering van 8 juli; de fracties van PvdA en CU zijn tegen het doorschuiven van dit punt.

## 4. Vaststelling besluitenlijst van de vergadering van PS van 21 april 2010

De besluitenlijst wordt ongewijzigd vastgesteld.

## 5. Vragenhalfuur

Hiervan wordt geen gebruik gemaakt

## 6. Voorstellen

**Statenstuk 2010-429, Ontwerp-Omgevingsvisie Drenthe en aanvullend Statenstuk 2010-429a, Omgevingsvisie Drenthe**

Inhoud: De Omgevingsvisie is hét strategische kader voor de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Drenthe tot 2020. De visie formuleert de belangen, ambities, rollen, verantwoordelijkheden en sturing van de provincie in het ruimtelijke domein.
In de Omgevingsvisie zijn vier wettelijk voorgeschreven provinciale planvormen samengenomen:

- De provinciale structuurvisie op grond van de Wet op de ruimtelijke ordening;
- Het provinciaal milieubeleidsplan op grond van de Wet Milieubeheer;
- Het regionaal waterplan op grond van de waterwetgeving;
- Het provinciaal verkeers- en vervoersplan op grond van de Planwet Verkeer en Vervoer.

De missie in de Omgevingsvisie is het koesteren van de Drentse kernkwaliteiten en het ontwikkelen van een bruisend Drenthe, passend bij deze kernkwaliteiten.
Het college van GS adviseert om in te stemmen met de Omgevingsvisie.

**Samenvattende reactie van de fracties:**

Vrijwel alle fracties onderschrijven op hoofdlijnen de Omgevingsvisie. Ook zijn ze ingenomen met het proces van totstandkoming van deze visie, zowel wat betreft de betrokkenheid van burgers, organisaties en gemeenten als wat betreft de interne afstemming met het college en de ambtelijke organisatie zoals die met name via de Werkgroep Integraal Omgevingsbeleid vorm kreeg. Het komt nu aan op een zorgvuldige en voortvarende uitvoering conform de opzet van de nieuwe Wet op de Ruimtelijke Ordening; leidende principes zijn daarbij enerzijds het verankeren van de kernkwaliteiten en anderzijds het durven loslaten.
Mede als gevolg van de inspraakreacties zoals laatstelijk in de vergaderingen van de statencommissie OGB van 12 en 19 mei zijn door de fracties worden op onderdelen van de ontwerp-visie 16 amende-

menten ingediend. Met betrekking tot de uitvoering en de uitwerking van de visie zijn 7 moties ingediend. De ingediende amendementen en moties zijn als bijlage gevoegd bij deze besluitenlijst.

**Reactie van het college van GS op hoofdlijnen:**
Het college onderschrijft het positieve resultaat van deze visie en ook de complimenten over het proces daar naartoe. De rol van de provincie in het licht van de nieuwe Wet op de Ruimtelijke Ordening zal nu consequent en consistent vorm moeten krijgen, waarbij met name naar gemeenten het vertrouwen over en weer leidend zal zijn.
Wat betreft de amendementen en moties pleit het college voor een consistent beleid op basis van eerder geformuleerde hoofdlijnen, zoals het maken van duidelijke keuzes bij een beperkt ruimtegebruik. De reactie van het college bij de diverse amendementen en moties staat in de bijlage.

**GS zeggen het volgende toe:**

- Gedeputeerde Haarsma zegt toe dat binnenkort een startnotitie over de gevolgen van de krimp aan de staten zal worden voorgelegd (GL).
- Gedeputeerde Munniksma zegt toe dat de uitkomsten van het overleg over de prioritering van de ecologische hoofdstructuur (EHS) nog voor de zomervakantie aan de staten zullen worden voorgelegd (CDA).

**Amendementen en moties:**
Zie bijgevoegd overzicht.

**Besluit:** Na beraadslaging en na stemming bij handopsteken is het voorstel aanvaard. De fractie van de SP heeft tegen het voorstel gestemd.

**7. Onderzoek geloofsbrieven van de heer H.J. van der Scheer te Schoonebeek**
Op voorstel van de voorzitter benoemen de staten tot leden van de commissie die de geloofsbrieven van de heer Van der Scheer onderzoekt: de heer Slagter (rapporteur), mevrouw Stijkel en de heer Kerstholt. De commissie rapporteert dat uit haar onderzoek is gebleken dat de heer Van der Scheer aan alle in de Provinciewet gestelde eisen voldoet en adviseert tot zijn toelating als lid van Provinciale Staten. De staten besluiten overeenkomstig het advies van de commissie.

**8. Installatie van de heer Van der Scheer**
De heer Van der Scheer legt in handen van de voorzitter de voorgeschreven eed af. De voorzitter feliciteert hem met zijn toelating en biedt hem bloemen aan.

**9. Afscheid van de heer Lammers**
De voorzitter spreekt namens de staten een woord van afscheid tot het vertrekkende statenlid de heer Lammers en biedt hem een cadeau en bloemen aan. De heer Lammers spreekt een dankwoord uit.

**10. Benoemingen in statencommissies**
Op voorstel van de CDA-fractie besluiten de staten tot benoeming van de heer Van der Scheer tot lid van de statencommissie OGB.

**11. Voorstellen (vervolg)**

***<u>Bespreekstukken (B-stukken)</u>***

**11a. Statenstuk 2010-430, Jaarstukken 2009.**
Inhoud: In de jaarstukken verantwoordt het college zich over het gevoerde bestuur. De betreffende programma's zijn volgens het collegeprogramma en de begroting 2009 samengesteld. De jaarstukken zijn onderverdeeld in het jaarverslag en de jaarrekening. Het college verzoekt in te stemmen met het statenstuk.

**Samenvattende reactie van de fracties:**
De fracties van PvdA, CDA, VVD en GL voeren het woord; zij geven aan te kunnen instemmen met de jaarstukken. Wel is een betere resultaatverantwoording in relatie tot gestelde doelen gewenst. De fracties hechten aan de uitvoering van de aanbevelingen van de accountant. GL pleit voor een meer compacte verantwoording op hoofdlijnen.

**Reactie van het college op hoofdlijnen:**
Het college onderschrijft de noodzaak van het meer SMART formuleren van de begroting en daarmee ook van de jaarstukken. De suggestie wordt gedaan om de eerdere werkgroep programmabegroting nieuw leven in te blazen teneinde een verbeterslag op dit punt te realiseren.

**GS zeggen het volgende toe:**
- Gedeputeerde Vlietstra zal het initiatief nemen tot het realiseren van een verbetering van de opzet van de programmabegroting (diverse fracties).
- Gedeputeerde zegt toe dat medio juni een opgeschoond overzicht van de reserves en voorzieningen aan de staten zal worden toegezonden (CDA).

**Besluit:** Het voorstel wordt met algemene stemmen aanvaard.

**11b. Statenstuk 2010-433, Begroting SNN 2011 en Jaarstukken SNN 2009**
Inhoud: Op grond van de WGR worden provinciale staten van de bij het SNN betrokken provincies in de gelegenheid gesteld hun zienswijze over de Begroting 2011 naar voren te brengen, alsmede over de Jaarstukken 2009.

**Samenvattende reactie van de fracties:**
De fracties van PvdA, CDA, VVD, CU en GL spreken uit dat zij kunnen instemmen met de jaarstukken. Zorg is er wel over de stand van de reserves en de risico's. Door de fracties van CDA, PvdA en VVD wordt een motie ingediend waarin wordt uitgesproken spoedig en actief te zoeken naar mogelijkheden om de controledruk vanuit EZ en de EU op de SNN te verminderen. Tenslotte vinden zij het jammer dat de PS van de drie provincies niet op één lijn zitten wat betreft hun reacties.

**Reactie van het college op hoofdlijnen:**
Het college onderschrijft de reacties vanuit de fracties, al is de omvang van de reserves op dit moment nog voldoende. Het college vindt het een goede zaak om via een motie zorg uit te spreken over de toegenomen regeldruk; zij beschouwt deze motie als een reactie die los staat van de begroting en jaarstukken.

**Besluit:** Met algemene stemmen wordt besloten geen zienswijze op de begroting en jaarstukken in te dienen.

**Motie**

| Nr. | Indiend door | Onderwerp | Besluit |
|---|---|---|---|
| M 2010-19 | CDA, PvdA, VVD | Vermindering controledruk vanuit de EU op het SNN | Na stemming bij handopsteken aanvaard; de fractie van de SP stemt tegen |

**12. Interpellatie van de fracties van GL en SP over het aanbestedingsbeleid, toegespitst op het dossier EuroChamp**

De vragen aan het college bij deze interpellatie zijn tijdig ingediend en rondgestuurd.

**Reactie van het college op hoofdlijnen.**

Het college wijst op de eigen verantwoordelijk van de Stichting EuroChamp voor de aanbesteding. Voor het college is bepalend of is gehandeld conform de subsidievoorwaarden en de (Europese) aanbestedingsregels. Verder heeft het college in algemene zin gehandeld conform de regelgeving en de informatie daarover is transparant, adequaat en accuraat.

**Samenvattende reactie van de fracties.**

De fracties van SP en GL wijzen op het onjuist uitvoeren van de aanbestedingsregels door de stichting, gekoppeld aan de verwevenheid in de relatie tussen de stichting en de provincie. Daardoor gaat de verantwoordelijkheid van de provincie verder dan het naleven van de subsidieregels. Zij verwijzen hierbij naar het rapport van Deloitte en de uitspraak van het Openbaar Ministerie. Deze fracties vragen wat de lessen zijn die uit deze affaire kunnen worden getrokken.
De overige fracties zijn van mening dat de provincie geen (aanbestedings)regels heeft overtreden. Gewezen worden op de rapporten van de accountant en de SNN terzake. Wat hun betreft is dit dossier afgedaan.

**13. Sluiting**

De vergadering wordt gesloten om 21.45 uur.

De volgende vergadering zal plaatsvinden op woensdag 7 juli.

Vastgesteld in de vergadering van provinciale staten van 7 juli 2010.

, voorzitter

, griffier

## Overzicht moties en amendementen Omgevingsvisie PS 2 juni 2010

### Amendementen

| *Volgorde stemming* | *Letter* | *Onderwerp* | *Ingediend door fractie(s)* | *Standpunt GS* | *Uitslag stemming* | *Aangenomen/ verworpen* |
|---|---|---|---|---|---|---|
| 1 | A-2010-3 | Landbouwontwikkeling in beekdalen | PvdA, VVD | Ontraden, eventueel het amendement splitsen in een motie en amendement | SP tegen | Aangenomen |
| 3 | A-2010-4 | Windenergie (max. 200 MW schrappen en zoekgebied verruimen) | GL | Instemming | CDA, PvdA, CDA, CU, tegen | Verworpen |
| 5 | A-2010-5 | Intensieve niet-grondgebonden bedrijven en bio-energie | PvdA | Instemming | CDA, VVD en CU tegen | Verworpen |
| 6 | A-2010-6 | Schragende functie Roden/Leek en de Regio Groningen-Assen | PvdA, VVD | Instemming | Met algemene stemmen aanvaard | Aangenomen |
| 7 | A-2010-7 | Bufferzones rondom de EHS via klimaatmantels | PvdA, VVD | Instemming | GL tegen | Aangenomen |
| 8 | A-2010-8 | Uitbreiding bestaande intensieve niet-grondgebonden veehouderijen | VVD, CU, CDA | Ontraden | PvdA, SP en GL tegen | Aangenomen |
| 9 | A-2010-9 | Toekenning meer industriegrond aan Meppel | VVD, PvdA, CU, CDA | Ontraden | GL en SP tegen | Aangenomen |
| 10 | A-2010-10 | Bedrijvigheid als kernkwaliteit | CDA, CU, PvdA, VVD | Ontraden | GL en SP tegen | Aangenomen |
| 11 | A-2010-11 | Prioritering realisering EHS | CDA, VVD, CU | Ontraden | GL, SP, PvdA | Aangenomen |

| | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| 12 | A-2010-12 | Windenergie (coöperatievorm) | CDA, CU, PvdA, VVD | Instemming | Met algemene stemmen aanvaard | Aangenomen |
| 2 | A-2010-13 | Windenergie (max 200 MW verwijderen) | CDA, VVD, PvdA, CU | Instemming | VVD tegen | Aangenomen |
| 14 | A-2010-14 | Instellen compensatiefonds bij realisering nieuwe initiatieven die leiden tot ingrepen in de EHS | CDA, VVD, PvdA, CU | Instemming | SP tegen | Aangenomen |
| 15 | A-2010-15 | Noodzaak om thema's in een verordening vast te leggen | SP | Ontraden | CDA, PvdA, GL, CU, VVD tegen | Verworpen |
| 16 | A-2010-16 | Landbouwkundig gebruik bij behoud en herstel van aardkundige waarden | VVD, CU, CDA | Ontraden | GL, PvdA tegen | Aangenomen |
| 17 | A-2010-17 | Vestiging nieuwe verblijfsrecreatie | CU, PvdA, VVD, CDA | Ontraden | Pvda, GL tegen | Aangenomen |
| 4 | A-2010-18 | Aanpassing op A-2010-4 wat betreft windenergie buiten het zoekgebied, na 2020 | PvdA, VVD | | SP, CDA tegen | Aangenomen |

## Moties

| *Volgorde stemming* | *Letter* | *Onderwerp* | *Ingediend door fractie(s)* | | *Uitslag stemming* | *Aangenomen/ verworpen* |
|---|---|---|---|---|---|---|
| 1 | M-2010-9 | Uitwerken concept Agropark in een notitie | PvdA, VVD | Instemming | Algemene stemmen aanvaard | Aangenomen |
| 2 | M-2010-10 | Beschikken over WAV-kaart vóór vaststelling Omgevingsvisie | SP | Ontraden | PvdA, CDA, VVD, GL, CU tegen | Verworpen |
| 3 | M-2010-11 | Monitoring ontwikkelingsgerichte uitvoering | CU, PvdA, VVD, CDA | Instemming | SP tegen | Aangenomen |
| *Volgorde stemming* | *Letter* | *Onderwerp* | *Ingediend door fractie(s)* | | *Uitslag stemming* | *Aangenomen/ verworpen* |
| 4 | M-2010-12 | Meer mogelijkheden verblijfsrecreatie in de EHS | CU, PvdA, VVD, CDA | Ontraden | Ingetrokken | - |
| 5 | M-2010-13 | Landschap, ruimtelijke waardenkaart | GL | Ontraden | Ingetrokken | - |
| 6 | M-2010-14 | Herziene motie Landschap | GL | | Vervallen | - |
| 7 | M-2010-15 | Verlenging ontgrondingsvergunningen | VVD, CDA, CU | Ontraden | PvdA, SP en GL tegen | Aangenomen |
| 8 | M-2010-16 | Verordening als terugvaloptie bij het relatiebeheer | VVD,CU,CDA, SP | Instemming | GL tegen | Aangenomen |
| 9 | M-2010-17 | Aanpassing functiekaart omgeving Berghuizen | VVD, CDA, PvdA, CU, SP | Ontraden | Algemene stemmen aanvaard | Aangenomen |
| 10 | M-2010-18 | Landschap, ruimtelijke waardenkaart | GL | Instemming | VVD tegen | Aangenomen |

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
de voorzitter en leden van
provinciale staten van Drenthe

Assen, 24 maart 2010
Ons kenmerk 9/5.5/2010003288
Behandeld door mevrouw T. Harmelink (0592) 36 58 54
Onderwerp: Staat van het klimaat Drenthe 2009

Geachte voorzitter/leden,

Hierbij bieden wij u aan het rapport Staat van het klimaat Drenthe 2009.

De Staat van het klimaat Drenthe 2009 is bedoeld ter ondersteuning van de uitvoering van het klimaat- en energiebeleid.
Het doel van het rapport is een bijdrage te leveren aan de interne en externe communicatie van het klimaat en energiebeleid. Het klimaatbeleid is immers een onderwerp dat alleen met een intensieve samenwerking van alle organisaties tot stand kan komen. Het doel is ook inzicht te geven in de betekenis van de opgave: waar hebben we het over.

Bij het opstellen van het rapport bleken cijfers niet altijd voorhanden te zijn. Bovendien zijn er interpretatieverschillen tussen de cijfers. In overleg met de overige partijen in het Noordelijk Energieakkoord is afgesproken dat we met het $CO_2$-monitoringsysteem DWA gaan werken. Alle partijen leveren de benodigde informatie voor dit systeem. Er komen ook steeds meer harde cijfers beschikbaar. Hierdoor zullen er vanaf 2010 steeds betere cijfers beschikbaar komen. Ook dat is een conclusie van deze studie; een goede monitoring is absoluut noodzakelijk om betere cijfers te krijgen.
Op basis van de monitoring en actuele (landelijke) informatie zal er jaarlijks een update van de Staat van het klimaat in Drenthe worden opgesteld.
Ondanks het niet kunnen beschikken over volledig cijfermateriaal is deze rapportage geschikt voor haar doel. Wij kunnen op basis van deze informatie geen exact beeld maar wel een goede benadering van de situatie in 2009 weergeven.

Enkele conclusies:

- In 2009 is als gevolg van alle klimaat- en energieprojecten 500 kton $CO_2$-reductie bereikt. Dit is ongeveer 20% van de programmadoelstelling.
- Er is een grote inzet en versnelling nodig op alle terreinen en vanuit alle disciplines om de doelstelling in 2020 te halen.
- Er is veel winst te behalen met bodemenergie en biomassa.
- Het aandeel duurzame energie bedraagt in 2009 6,1% van het totale energieverbruik.
- Een partnership met alle externe uitvoerende partijen is van groot belang.
- De gekozen koers in Drenthe gaat in op alle (ook landelijke) kansrijke dossiers voor duurzame energie.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

Bijlage(n):
jk/coll.

provincie Drenthe

# Staat van het klimaat Drenthe 2009

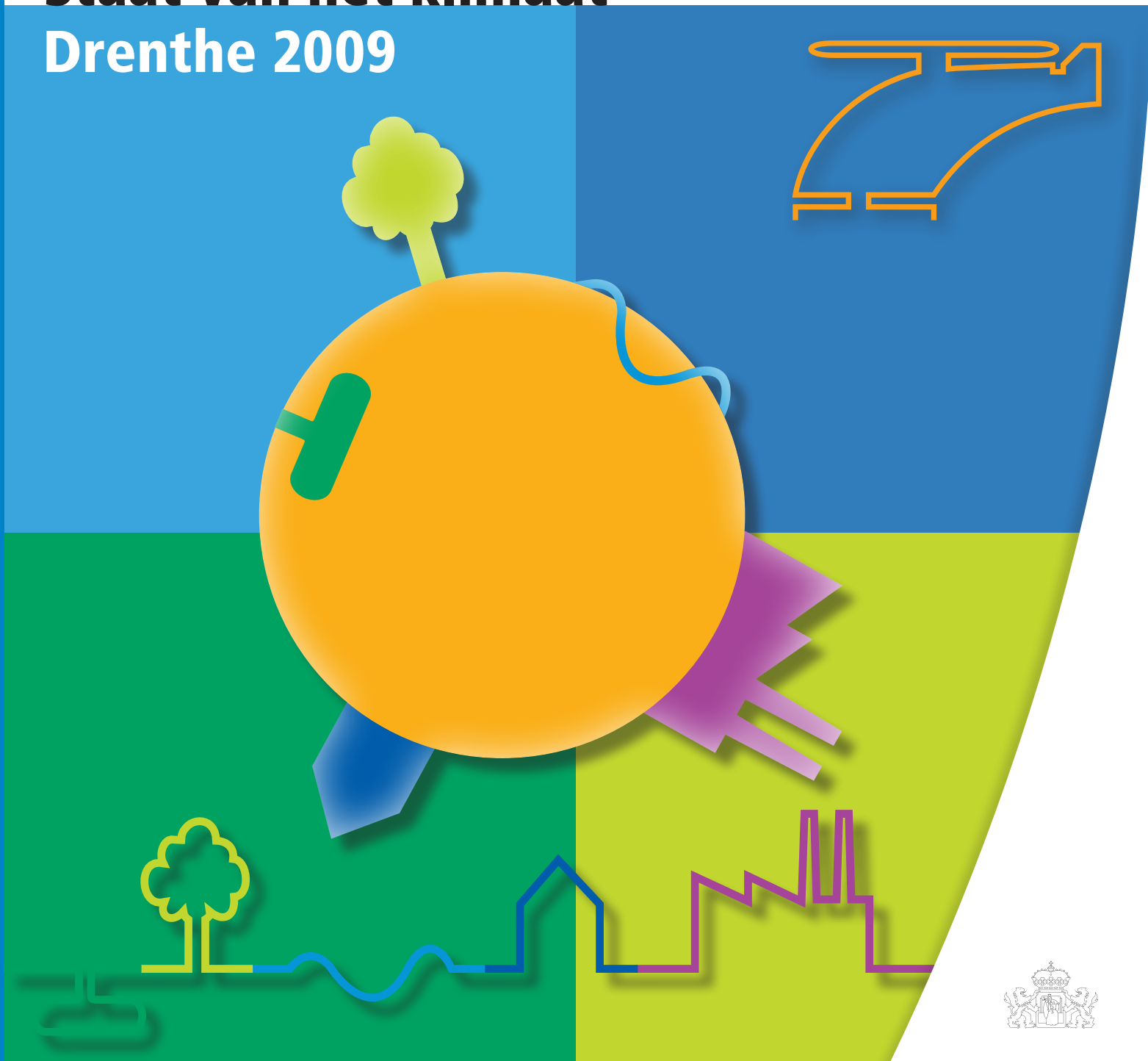

**Colofon**

**Opgesteld door**
Joris Latour, 3dTransition
**Opdrachtgever**
Provincie Drenthe
**Cartoons**
Herman Roozen
**Foto's**
Hans Dekker en Willem Jan Kleppe
**Grafische verzorging**
Docucentrum, provincie Drenthe

DO10030201

# Voorwoord

Drenthe is in de afgelopen jaren zeer actief bezig geweest met klimaat en energiebeleid. Er zijn veel projecten opgestart. Veel partijen zijn hier actief bij betrokken.
Het klimaat en energiebeleid is op dit moment in een cruciale fase gekomen. Door de recessie is er minder aandacht voor innovatie en nemen de $CO_2$-emissies minder snel toe dan voorheen. Dat is geen reden om achterover te leunen. De nationale en provinciale ambities zijn immers aanzienlijk. Juist nu is het van groot belang om door te gaan met het nemen van innovatieve maatregelen en om met elkaar de schouders eronder te zetten. Sterker nog, het provinciaal klimaat- en energiebeleid kan een flinke impuls geven aan ruimtelijke en economische ontwikkelingen. De maatregelen die nu genomen moeten worden zijn de dragers voor het halen van de doelen in 2020. Dit rapport bevat een indicatie van de weg die nog te gaan is en wat al gerealiseerd is. De cijfers hebben geen wetenschappelijke status, maar laten zien dat met een grote inspanning van alle betrokkenen Drenthe een grote stap kan zetten op het gebied van energiebesparing en duurzame energie.

Tanja Klip-Martin
Gedeputeerde provincie Drenthe

## Gerben Lensen (leerling groep 8)

Gerben Lensen
Groep 8
Obs 't Oelebröd Ruinen
September 2009

Energie is erg kostbaar, de laatste eeuwen gebruiken we steeds meer energie.
Die energie wordt allemaal opgewekt uit fossiele brandstoffen, zoals olie en gas daar komt veel $CO_2$ vrij. Dat is niet goed voor ons klimaat.
We kunnen schone energie op wekken door wind,water en zon.
Nederland bespaart daarom al met windmolen parken en zonnepanelen op hun daken.
Inmiddels kunnen we ook energie halen uit de warmte van de aarde.
In Nederland kunnen we water opwarmen door het 500 meter onder de grond door te laten lopen. In sommige landen kan je de warmte zien in de vorm van geisers en vulkanen.

Door de opwarming van de aarde gaat de zee spiegel omhoog.
Daardoor moet Nederland hogere dijken bouwen.
Dat komt doordat er teveel onzuinige en vervuilende auto's zijn.
Veel fabrieken hebben geen filters om hun vieze gassen te zuiveren.
Dat is ook niet zo goed.
Het leefgebied van ijsberen wordt kleiner omdat het poolijs smelt door de warmte.
Als je moet poepen en al dat water dat je doorspoelt weer gezuiverd moet worden…
Per keer spoel je 10 liter water door en elke tien minuten als je douchet, verbruik je voor 100 liter aan water of meer.
Het afval dat je op de grond gooit kan het klimaat ook kapot maken. Voor een banaan duurt het twee jaar voordat deze verteerd.
Voor een klokhuis van een appel duurt het soms wel tien jaar.
En wist je dat we flessen in Nederland 18 keer opnieuw gebruiken? Daarna worden ze verpulverd en maken we er garen van.

**Toekomst**

In de toekomst rijden de auto's op waterstof. In een halve dag reis je dan naar Amerika. We halen energie uit stenen van de maan. Over 100 jaar kunnen we naar de maan en daar een paar dagen leven. Zo komen er ook nieuwe brandstoffen om van te leven.
Deze zijn beter voor het milieu en klimaat.
Zo hoop ik dat het gat in de ozonlaag minder snel groter wordt.
Zo denk ik dat het gaat worden in de toekomst.

# Inhoud


| | | |
|---|---|---|
| | **Samenvatting** | **7** |
| **1** | **Klimaatverandering: wat kunnen we in Drenthe verwachten?** | **13** |
| **2** | **Waarom werken aan Klimaat en energie** | **21** |
| **3** | **Klimaat en energiebeleid in Drenthe** | **29** |
| 3.1 | Drenthe van oudsher een energieprovincie | **30** |
| 3.2 | Provinciale beleidsdoelen | **31** |
| 3.3 | Uitvoering in deelprogramma's | **33** |
| 3.4 | Wat is 2300 kton $CO_2$ reductie per jaar? | **36** |
| 3.5 | Vertaling $CO_2$ reductie ambitie naar onderwerp | **41** |
| 3.6 | Hoe gaat dat er op de lange termijn uitzien? | **43** |
| **4** | **De kracht van samenwerking** | **49** |
| 4.1 | De kracht van positief denken | **50** |
| 4.2 | Samenwerking in Drenthe | **51** |
| **5** | **Behaalde resultaten tot nu toe** | **55** |
| 5.1 | Landelijke ontwikkelingen | **56** |
| 5.2 | Voortgang uitvoering projecten en maatregelen in Drenthe | **58** |
| 5.3 | $CO_2$ trend in Drenthe | **62** |
| 5.4 | Duurzame energie en vermeden energieverbruik | **63** |
| **6** | **Mogelijkheden tot extra Inzet** | **69** |
| **7** | **Conclusies** | **75** |
| | **Bijlage** | **79** |
| | Afkortingen | **80** |
| | Begrippen | **80** |
| | Gebruikte bronnen | **83** |

# Inleiding

De “Staat van het Klimaat Drenthe 2009” is bedoeld ter ondersteuning van de uitvoering van het klimaat en energiebeleid. Het rapport gaat in op

- Nut en noodzaak van het klimaat en energiebeleid
- De strategie (mitigatie, adaptatie en participatie)
- De effecten van de maatregelen
- De kracht van samenwerking
- Behaalde resultaten tot nu toe
- Toelichting op begrippen

Het doel van het rapport is een bijdrage te leveren aan de interne en externe communicatie van het klimaat en energiebeleid. Het klimaatbeleid is immers een onderwerp dat alleen met een intensieve samenwerking van alle organisaties tot stand kan komen. Het doel is ook inzicht te geven in de betekenis van de opgave: waar hebben we het over.

**Disclaimer**

De provincie Drenthe werkt hard om het monitoringsysteem te verbeteren. Hierdoor zullen er vanaf 2010 structureel betere gegevens beschikbaar zijn. In 2009 is het helaas nog niet zo ver. Op dit moment kan alleen gewerkt worden met de gegevens die uit allerlei projecten en korte acties verzameld zijn. Veel cijfers blijken niet voorhanden te zijn (zowel provinciaal als landelijk), bovendien zijn er interpretatieverschillen tussen de cijfers. Hierdoor is er een kans op fouten of onjuistheden. Bij het uitwerken van dit rapport zijn er gebreken boven tafel gekomen en gecorrigeerd maar onbekend is of alle gebreken aan de orde zijn gekomen. De verantwoording van alle cijfers is terug te vinden in de $CO_2$-reductiebalans.

# Samenvatting

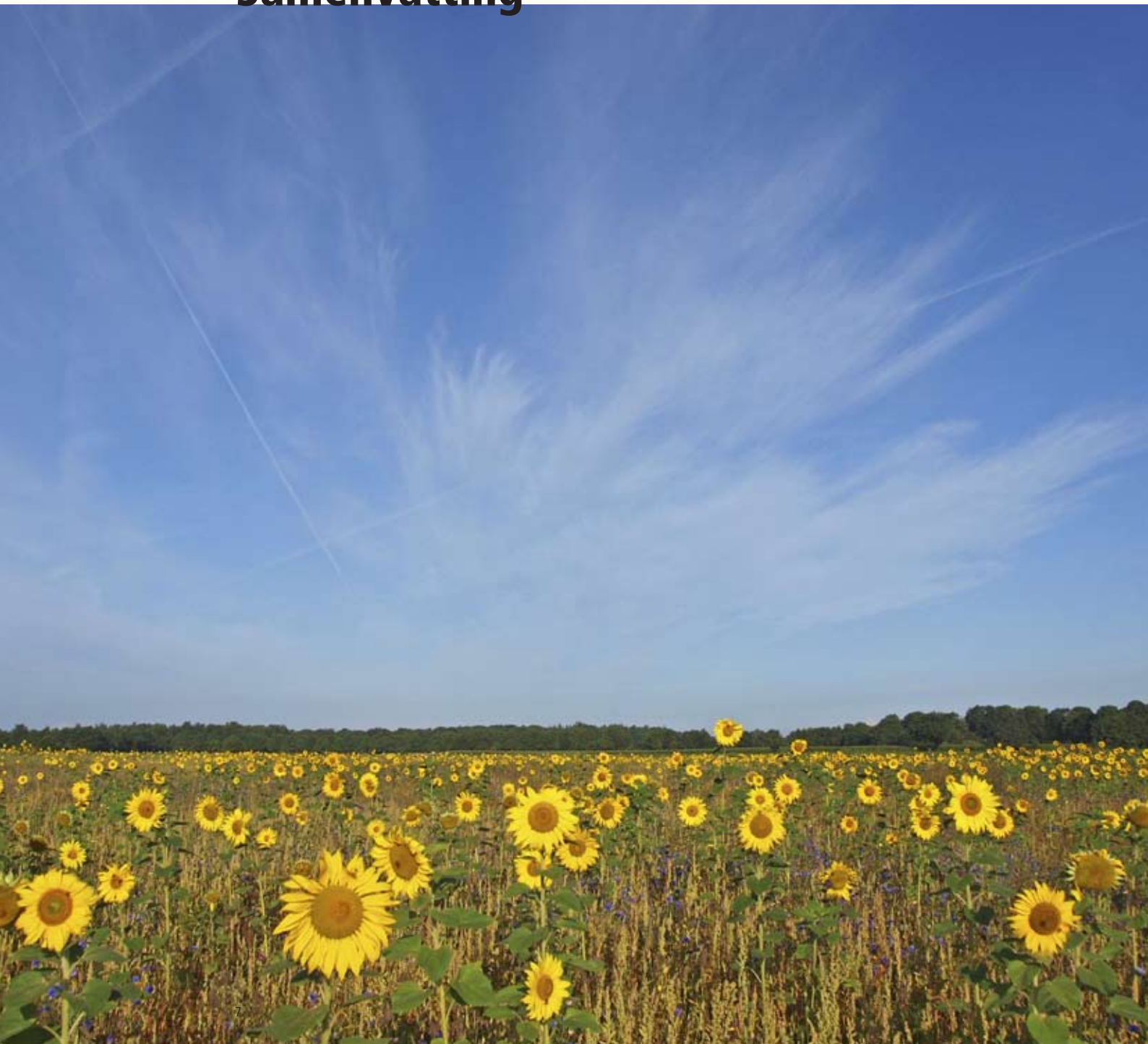

## Wat is er aan de hand?

Inmiddels weet iedereen dat het klimaat verandert. Maar wat betekent dat precies voor Drenthe? Dit is in een aantal studies in beeld gebracht, onder meer door het KNMI in het "Klimaateffectenschetsboek Drenthe en Groningen" (september 2008) en de "Klimaateffectatlas" (december 2009). De verwachtingen ten aanzien van klimaat in Drenthe in 2050 zijn:

1. Het wordt twee graden warmer en er is meer zon
2. Er zijn meer buien, neerslag en wateroverlast
3. Klimaat en neerslagveranderingen voor de landbouw blijven beheersbaar
4. Flora en Fauna staan onder druk: een afname van de koudeminnende soorten
5. Er komen mogelijk meer ziektes (bijvoorbeeld ziekte van Lyme)
6. Drenthe wordt attractiever als vakantiebestemming.

Er zijn meerdere redenen om aan klimaat en energiebeleid te werken. Je kan zelfs wel zeggen dat er voor ieder wel een reden is om wat te doen. De belangrijkste motieven worden hier opgesomd.

1. Het goede voorbeeld: "be the change"
2. Effectief aanpakken klimaatverandering
3. Behoud landbouw, natuur en water
4. Versterken zelfredzaamheid ten aanzien van energievoorzieningen
5. Economische kans en werkgelegenheid
6. Beperken mondiale instabiliteit.

## Wat wil de provincie bereiken?

Het programma is beleidsmatig stevig verankerd binnen het provinciaal beleid. Het Collegeprogramma 2007-2011 kent een ambitie van 30% reductie van de $CO_2$-emissie[1] in 2020, ten opzichte van 1990. In de verklaring "Noord-Nederland op weg naar een klimaatbestendige regio" hebben Provinciale Staten aangegeven zich te willen inzetten voor:

1 In dit rapport wordt steeds kortweg gesproken over $CO_2$, mar daarmee wordt gedoeld op alle broeikasgassen: $CO_2$, lachgas, methaan etc.

1. versterken van de uitvoering van de eigen beleidsopgaven, daarbij betrekkend de beleidsgebieden natuur, ruimte en economie
2. naast mitigatiebeleid een effectief adaptatiebeleid ontwikkelen
3. het aanjagen van initiatieven, het samenbrengen van partijen en het beleidsmatig ondersteunen van klimaat- en energie-initiatieven.

## De kracht van samenwerking

Bij de uitwerking wordt met diverse partijen en in diverse verbanden samengewerkt:
1. Energy Valley
2. Informele samenwerking met bedrijfsleven
3. Gemeenten
4. Waterschappen
5. Woningbouwcorporaties
6. Jongeren en scholen
7. Energietransitieparken (ETP)
8. In de regio: Energiebureau Zuidoost Drenthe
9. Gezamenlijke bijeenkomsten voor het samen ontwerpen (zogenaamde ‘charrettes’).

## Wat levert het op aan $CO_2$ reductie?

### Klimaat en energiebalans Drenthe

#### Toelichting kolommen

- Wat is er redelijkerwijs mogelijk in Drenthe (mogelijke deeltaakstelling voor 2020)
  Op basis van de potentie, de huidige situatie, de landelijke verdeling in duurzame energievormen en de wens om een sluitende balans op 2300 kton/jr in 2020 te hebben wordt een voorstel voor een taakstelling gedaan. Deze heeft geen politiekbestuurlijke betekenis.
- Realisatie anno 2009 in Drenthe
  Op basis van diverse bronnen en rekenregels is een schatting gemaakt van de huidige $CO_2$ reductie in Drenthe.
- Indicatie opbrengst per afzonderlijke eenheid (landelijk gemiddelde $CO_2$ reductie)

| | | Wat is er redelijkerwijs mogelijk in Drenthe in kton $CO_2$-reductie | Realisatie anno 2009 in kton $CO_2$-reductie | Indicatie opbrengst per afzonderlijke eenheid (landelijk gemiddelde) in kton $CO_2$-reductie | Eenheid | Aantal eenheden nodig voor realisatie mogelijke deeltaakstelling |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Geothermie | | 50 | 0 | 5 | installatie | 10 |
| WKO | | 300 | 2,87 | 0,082 | installatie | 3659 |
| Biomassa (verbranding) | grootschalig afvalverbranding | 310 | 80 | 76 | installatie | niet bepaald |
| | grootschalig electiiteitscentrale | | nvt | 290 | installatie | |
| | kleinschalig | | onbekend | 0,0003 | installatie | |
| Groen gas (incl biomassa vergisting) | stortgas | 170 | 7,1 | 7,1 | installatie | niet bepaald |
| | covergisting | | 86 | 6 | installatie | |
| | rwzi | | 3,6 | 1,2 | installatie | |
| | GFT | | onbekend | onbekend | installatie | |
| Biobrandstoffen* | | 500 | 240 | 240 | bedrijf | 2 |
| Klimaatbossen | | 15 | 15 | 0,006 | hectare | 2500 |
| Energieverbuik openbare verlichting | | 0,36 | onbekend | 0,11 | provincie/ gemeente | 3 |
| Energiebesparing nieuwbouw | | 13,2 | pm | 0,0007 (oplopend) | woning | 12500 |
| Energiebesparing bestaande bouw | | 14 | pm | 0,0007 | woning | 20000 |
| Energiebesparing scholen en utiliteitsbouw | | 1,7 | 0,7 | 0,0034 | gebouw | 500 |
| Industrie** | | 600 | 60 | onbekend | | onbekend |
| Windenergie | | 60 | 1 | 1,7 | windmolen | 35 |
| Zonnepanelen | | 16 | 0,03 | 0,0002 | set van 4 panelen | 80000 |
| Zonneboilers | | 0,6 | onbekend | 0,0003 | installatie | 2000 |
| $CO_2$-opslag | | 1800 | 0 | 2300 | installatie | 1 |
| Totaal met $CO_2$-opslag | | 3851 | 496 | | | |
| Totaal zonder $CO_2$-opslag | | 2051 | 496 | | | |

Uit: $CO_2$-reductiebalans, 3dTransition

* omstreden ivm indirecte effecten

** geen provinciale gegevens bekend, inschatting op basis van landelijke reductie

Uit literatuuronderzoek is afgeleid welke waarde per installatie gemiddeld gehanteerd kan worden. Indien bekend is ook aangegeven of er veel variatie is. De hierbij gebruikte bronnen zijn opgesomd. Uiteindelijk is er een voorstel gedaan als kental.

Uit de indicatieve $CO_2$ reductiebalans blijkt onder andere het volgende:

1. Er zijn voldoende opties om de doelstelling in 2020 te kunnen benaderen.
2. Er is veel winst te behalen met bodemenergie, biomassa en biobrandstoffen.
3. In 2009 was al 500 kton $CO_2$ reductie[2] bereikt, mede door de al bestaande biobrandstoffen (240 kton).
4. Er is een grote versnelling nodig op de projecten om de doelstelling te gaan halen.

2 Het gaat om een relatieve reductie. Met andere woorden de emissie zou zonder de genomen maatregelen 500 kton hoger zijn

# 1 Klimaatverandering: wat kunnen we in Drenthe verwachten?

Inmiddels weet iedereen wel dat het klimaat verandert . Maar wat betekent dat voor Drenthe? Dit is in een aantal studies in beeld gebracht, onder meer door het KNMI in het "Klimaateffectenschetsboek" en de "Klimaateffectatlas". We geven hier een aantal verwachtingen op basis van de scenario's.

**Verwachting 1: twee graden warmer en meer zon**

Uit de berekeningen van het KNMI blijkt voor Drenthe:

- een toename van het aantal warme dagen
- een toename van het aantal zomerse dagen
- een toename van het aantal tropische dagen
- een toename van de zonnestraling
- een afname van het aantal ijsdagen en vorstdagen.

2050W: 2 graden temperatuurstijging op aarde in 2050 ten opzichte van 1990 en geen verandering in luchtstromingspatronen West Europa.
2050W+: 2 graden temperatuurstijging op aarde in 2050 tov 1990 + 's winters zachter en natter door meer westenwind + zomers warmer en droger door meer oostenwind.

**Gemiddelde aantal tropische dagen per jaar (maximumtemperatuur >=30°C)**

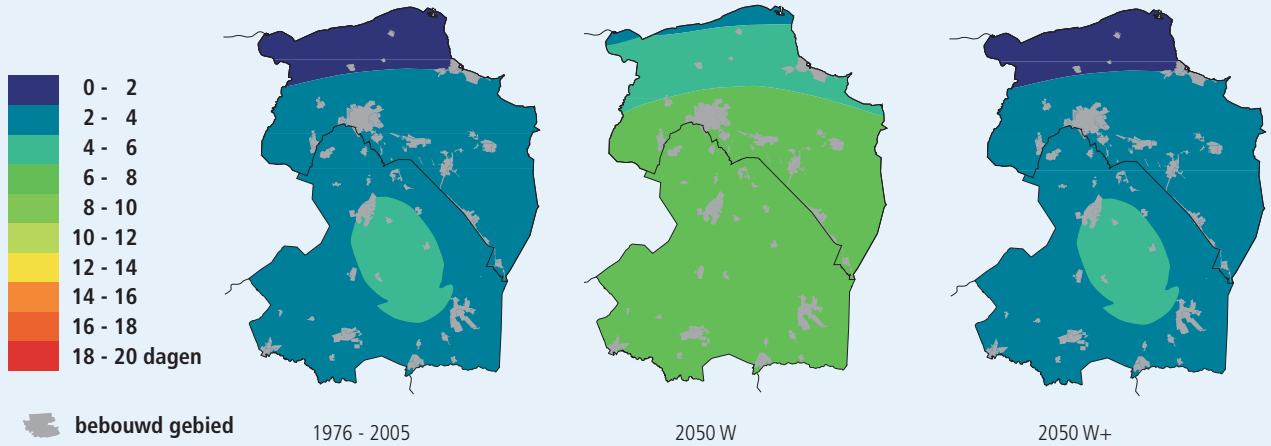

Deze toename kan leiden tot hittestress in steden waarbij mensen grote hinder ondervinden van de warmte of zelfs bezwijken. Dit probleem zal in Drenthe niet zo sterk zijn. Steden in Drenthe zijn relatief klein en open met veel groen, vergeleken bij grote steden in de Randstad.

**De opwarming in Nederland gaat ruim twee keer zo snel als de wereldwijde opwarming:** volgens een recente studie van het KNMI is er in Nederland sprake van 'een veel snellere opwarming dan verwacht' (KNMI, 2008; Van Oldenborgh et al., 2008). Van Oldenborgh et al. komen voor Nederland tot een opwarming van 1,7 ± 0,3 °C sinds 1900, ruim twee keer zo snel als wereldwijd. (Milieubalans 2008).

**Verwachting 2: Meer buien, neerslag en wateroverlast**

Uit de berekeningen van het KNMI blijkt voor 2050:

- een toename van de neerslag in de winter
- hardere regenbuien en meer regen per regendag
- een toename van het neerslagtekort in de zomer
- weinig verandering ten aanzien van de windsterkte.

**Gemiddeld aantal dagen met >= 15 mm neerslag per jaar**

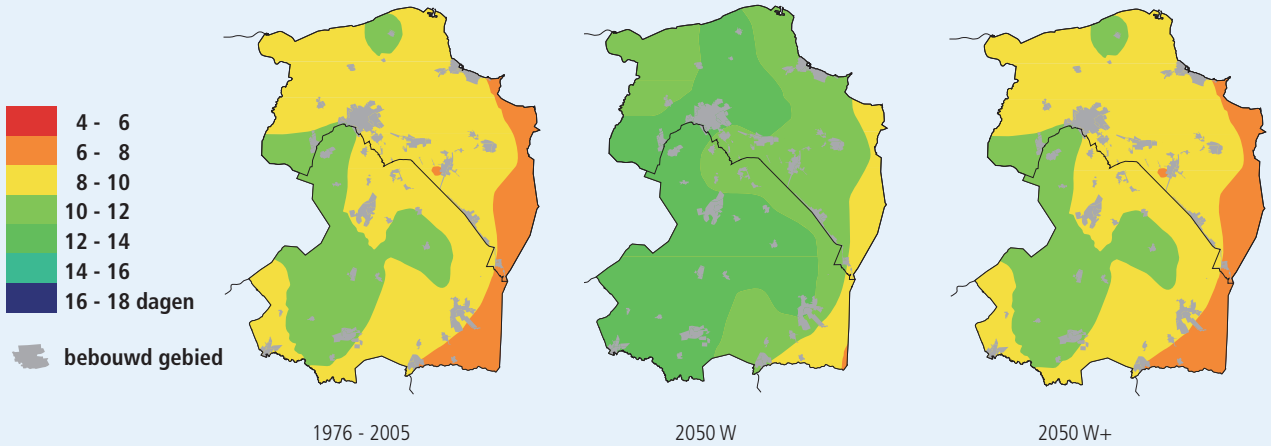


Uit: Programma Klimaat en Energie

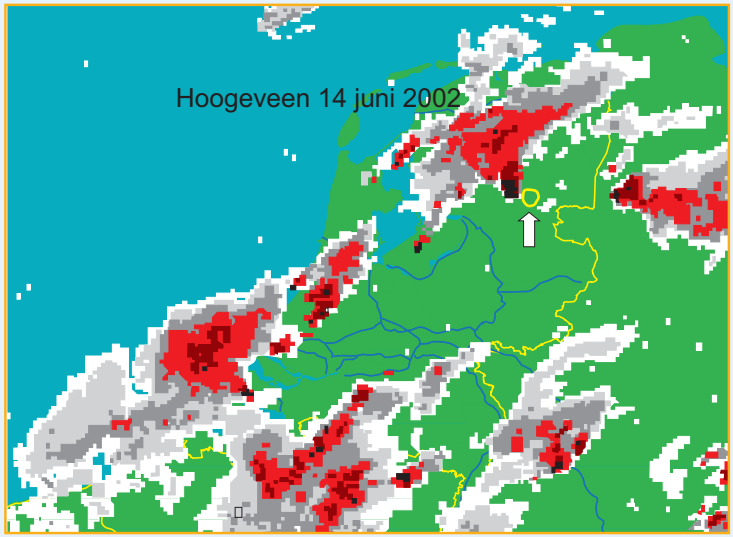


Er is afgelopen jaar een heftige regenbui geweest in Hoogeveen, deze bui werd beleefd als een gevolg van klimaatverandering maar volgens het KNMI heeft deze bui niet met klimaatverandering te maken en valt binnen de mogelijke uitersten van het weer zoals we dat hebben. Maar het geeft wel een indicatie van wat vaker kan voorkomen.

Er is inmiddels onderzocht en er zijn maatregelen in uitvoering hoe de extra neerslag in de winter en tijdens hevige buien kan worden opgevangen. Door waterberging wordt wateroverlast voorkomen en is er extra water beschikbaar in de zomerdroogte.

**Verwachting 3: Klimaat en neerslagveranderingen voor de landbouw beheersbaar**

De verwachte klimaatveranderingen zullen ook effect hebben op de landbouw. De perspectieven voor diverse gewassen zijn onderzocht in de Hotspot Klimaat en Landbouw Noord Nederland. Daaruit blijkt dat met specifieke beheersmaatregelen de voorziene effecten beheersbaar zijn. Voor enkele gewassen zijn er zelfs positieve kansen.

| Vooruitzicht | Landbouwtype en teeltkeuze |
|---|---|
| Geen positieve vooruitzichten | Kers |
| Beheersbaar (met aanpassing bestrijding ziekten, etc) | Veehouderij |
| | Wintertarwe |
| | Consumptie en zetmeelaardappelen |
| | Pootaardappelen |
| | Winterpeen |
| | Lelie |
| | Gras |
| | Kastomaat |
| Geen effecten verwacht | Koolzaad, zonnebloem |
| Positieve kansen | Suikerbiet, druif |

Bron: Klimaat en landbouw Noord-Nederland: effecten van extremen, Grontmij 2009

Overigens heeft de landbouw ook met andere, deels internationale ontwikkelingen te maken die mogelijk een veel grotere impact hebben. Er komen bijvoorbeeld veranderingen in de regelgeving (aanscherping mestregelgeving; afschaffing melkquota). De verwachting is dat er een verdere schaalvergroting in de landbouw zal gaan optreden.

**Verwachting 4: Flora en Fauna onder druk**

Het is de verwachting dat planten en diersoorten zich moeten aanpassen aan de veranderingen in klimaat. Een soort is vaak gebonden aan bepaalde neerslag en temperatuurkarakteristieken. Als het klimaat verschuift zal de soort moeten mee-migreren naar plaatsen waar de karakteristieken weer passen. Op landelijke schaal is al vastgesteld dat er een toename is van het aantal warmteminnende soorten en een afname van de koudeminnende soorten.

**Trend warmteminnende en koudeminnende soorten**

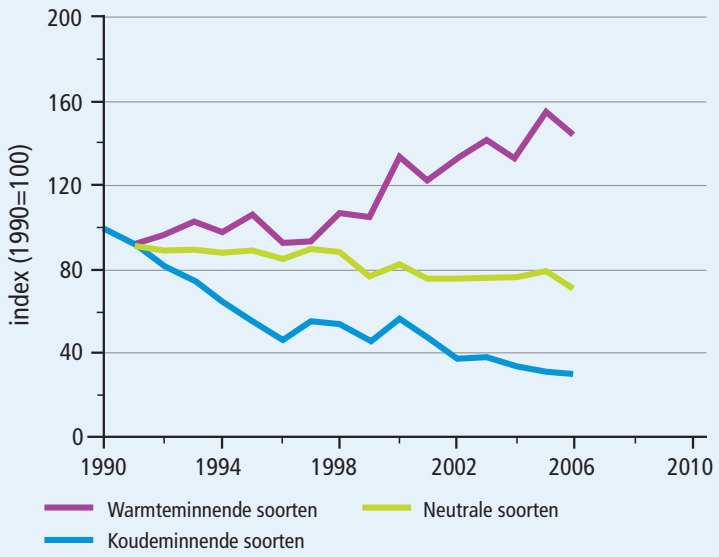


Koudeminnende soorten gaan de laatste jaren in aantal achteruit, warmteminnende soorten nemen toe, en neutrale soorten blijven min of meer stabiel. Bron: PBL(2008).

Dit speelt ook in Drenthe. Er zijn inmiddels enkele voorbeelden bekend:

1. **Libellen in Drenthe** Van veel libellen in hoogvenen en vennen ligt een groot deel van hun Nederlandse areaal in Drenthe. De kwaliteit van vennen voor libellen wordt op het moment beïnvloed door de verbeterende waterkwaliteit en het veranderende klimaat. Dit laatste lijkt op het moment voor de Koraaljuffer en de Tengere Pantserjuffer positief uit te pakken maar zal op de langere duur vermoedelijk voor veel soorten negatief zijn.

De Nederlandse libellenfauna wordt afgelopen jaren sterk beïnvloed door de toename van soorten die profiteren van de warmere zomers. Dit is ook in Drenthe merkbaar en verschillende zuidelijke soorten zijn afgelopen jaren voor het eerst in Drenthe opgedoken. In ieder geval twee van deze soorten, de Vuurlibel en de Bandheidelibel, zijn tot de inheemse fauna van Drenthe gaan behoren.

2. **Korstmossen** In 2001 bleek dat korstmossen ook reageren op klimaatsverandering. Uit een analyse van langjarige monitoring in de provincie Utrecht bleek dat begin jaren '90 er een verschuiving op gang gekomen is in de soortensamenstelling van de korstmossen op bomen. Ook in Drenthe kon dit worden vastgesteld; warmteminnende, zuidelijk soorten zijn duidelijk toegenomen, en noordelijke (boreo-montane) soorten zijn afgenomen. Diverse zuidelijke soorten hebben in Drenthe hun intrede gedaan, o.a. Groen boomschildmos en Breed takmos.

**Verschuiving soortensamenstelling korstmossen**

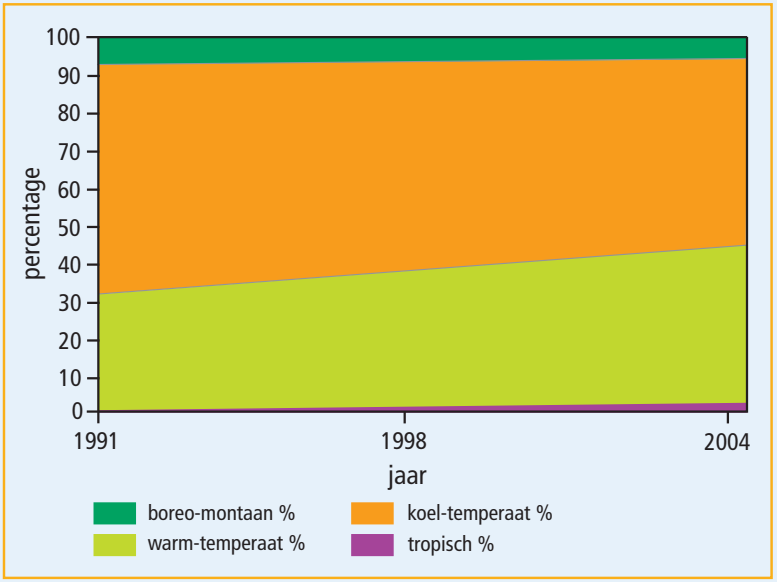


De verandering van de samenstelling van de epifitische korstmossen in Drenthe in relatie tot het klimaat tussen 1991 en 2004. Zuidelijke soorten zijn duidelijk toegenomen en noordelijke soorten zijn afgenomen (van Herk, 2005)

3. **Ongewervelden** Het beste voorbeeld van een zich uitbreidende ongewervelde is de wespspin Argiope bruennichi. Dit dier werd in 1980 voor het eerst in Nederland gevonden en is vanaf 1990 aan een sterke opmars begonnen. De soort heeft zich in twintig jaar tijd in heel Nederland gevestigd en werd in 2003 voor het eerst in Drenthe waargenomen. De soort is nu in Drenthe vrij algemeen en is in veel ruige graslanden te vinden. Een ander voorbeeld is de eikenprocessierups die inmiddels ook Drenthe heeft bereikt.

Door klimaatverandering begint het voorjaar steeds vroeger. Dat kan onverwachte effecten hebben op de natuur. Insecten reageren op de verandering en zijn ook vroeger in het voorjaar, maar weten de insectenetende broedvogels dat ook? Of met andere woorden: hebben de broedvogels nog wel voldoende voedsel als ze gaan broeden?

In Drenthe wordt gezorgd voor een goede infrastructuur voor soorten om zich langs te kunnen verplaatsen in combinatie met robuuste gebieden met zo goed mogelijke leefomstandigheden: de Ecologische hoofdstructuur (EHS). Door de EHS kunnen soorten zich beter verplaatsen en daarmee krijgen ze kans zich aan te passen aan de klimaatverandering.

**Verwachting 5: mogelijk meer ziektes**

Klimaatverandering kan leiden tot een toename van de ziekten. Eén van de ziekten waarvoor dit wordt verwacht is de ziekte van Lyme. Deze ziekte wordt door de meest voorkomende teek in ons land overgebracht. Door het warmere weer komen er steeds meer teken in bosrijke gebieden. De komende jaren zal het aantal mensen die besmet zijn met de ziekte van Lyme, veroorzaakt door tekenbeten, fors gaan stijgen.

# 2 Waarom werken aan Klimaat en energie

Er zijn meerdere redenen om in Drenthe aan klimaat en energiebeleid te werken. Je kan zelfs wel zeggen dat er voor ieder wel een reden is om wat te doen. De belangrijkste motieven worden hier opgesomd.

**Motief 1: Het goede voorbeeld**

De verwachte effecten van klimaatverandering op Drenthe worden met name bepaald door de mondiale emissies van alle landen tezamen. Drenthe heeft daar maar een beperkte invloed op.

| | | |
|---|---|---|
| $CO_2$ emissie Drenthe 2005 | 5.300(kton) | 0,018% |
| $CO_2$ emissie Nederland | 172.000 | 0,55% |
| $CO_2$ emissie Europa (15) | 3.280.000 | 10% |
| $CO_2$ emissie Wereld | 31.000.000 | 100% |

Dat betekent dat klimaatverandering nog steeds plaatsvindt ook al heeft Drenthe zelf zijn huiswerk gedaan. Toch is het van belang dat Drenthe haar doelen haalt. Klimaatbeleid is immers alleen succesvol als iedereen, alle burgers, organisaties, provincies, landen er de schouders onder zetten. Het heeft geen zin meer om te wachten wie de eerste stap zet.

**Motief 2. Effectieve bijdrage aan stoppen klimaatverandering.**

Er is een sterke beperking van de $CO_2$ emissies nodig. Volgens de meest recente analyses van IPCC is er al een achterstand. Er is vanuit deze optiek behoefte aan maatregelen die daaraan direct bijdragen: energie-besparing of inzet duurzame energie. Vanuit dit motief gaat het om maatregelen die nu al renderen en algemeen geïmplementeerd kunnen worden zoals energiezuinige apparaten, WKO, duurzame energie uit biomassa, windenergie, PV, zonneboilers, isolatie van huizen etc. Het zijn niet allemaal trendy maatregelen maar het is wel van belang dat ze volop worden toegepast.

**Motief 3: Behoud waarden Drenthe (adaptatie)**
Uit alle scenariostudies blijkt dat klimaatverandering voor een deel onvermijdelijk is, zelfs als het klimaatbeleid gericht op beperken van $CO_2$ uitstoot succesvol is. Het is dus nodig om te zorgen dat Drenthe de effecten goed kan opvangen en ook de aanwezige kansen goed weet te benutten. Het gaat dan met name om voorzieningen gericht op water vasthouden en opvangen, behoud en versterking landbouwproductie, behoud natuur en versterken recreatieve en toeristische mogelijkheden. De maatregelen hebben vooral betrekking op het landelijk gebied, ruimtelijke inrichting en waterbeheer.

**Motief 4: Zelfredzaam energievoorzieningen tijdens peak oil**
Olievoorraden zijn eindig. Er is een moment waarop de olieproductie haar top heeft bereikt. Daarna zal de productie alleen nog kunnen afnemen terwijl de vraag toeneemt. Een drastische stijging in de olieprijzen zal volgen. Dit moment (de zogenaamde peakoil) wordt ergens tussen 2006 en 2030 voorzien. Sommigen menen dat het al heeft plaatsgevonden.

Het is daarom van belang dat de provincie steeds meer in haar energiebehoefte kan voorzien. In dit verband ligt het voor de hand om juist die energievormen te kiezen waar Drenthe ook sterk in is en die ook een behoorlijke bijdrage kunnen leveren aan het behoud van de eigen energievoorziening zoals bijv.:
- Geothermie
- WKO
- Biomassa

Het is tevens ook een economisch motief om te zoeken naar alternatieve, duurzame energiebronnen.

## Motief 5: Economische kans

Het werken aan duurzame vormen van energieopwekking en energiebesparing is een economische markt. Zoals in onderstaande figuur wordt geillustreerd zijn er nu al veel mensen werkzaam binnen de energiesector in Drenthe.

**Werkzame personen in Drenthe**

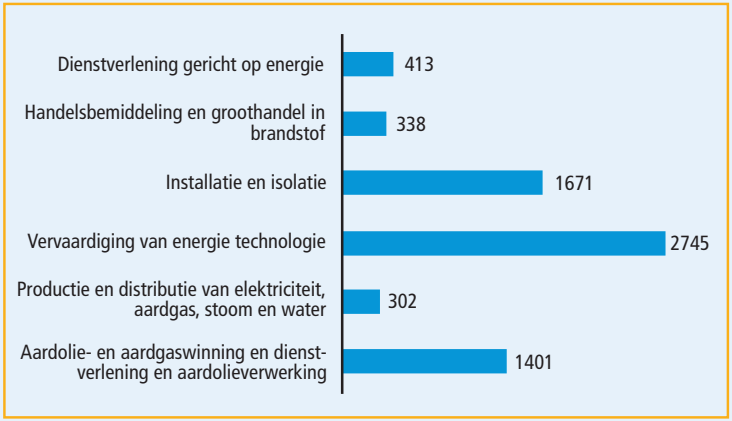


Als in de toekomst de vraag naar technologie voor duurzame energieopwekking en energiebesparing toeneemt zal dit leiden tot meer en deels nieuwe economische ontwikkeling en werkgelegenheid. De vraag naar duurzame producten is de afgelopen jaren flink toegenomen, zie bijv. de verkoop van hybride auto's.

Bron: CBS

**Voorbeeld: De verkoop van hybride auto's in 2008**

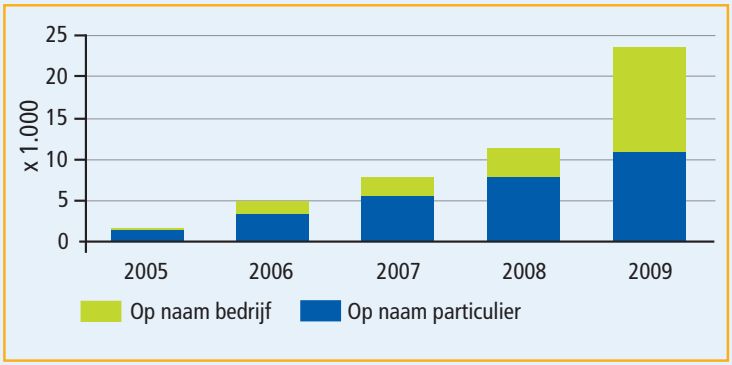


Het aantal hybride auto's in Nederland is in 2008 verdubbeld, terwijl de verkoop van auto's met gewone brandstoffen gelijk is gebleven (CBS).

Bedrijven die in het verleden geïnvesteerd hebben in de ontwikkeling van deze technologie plukken daar nu dus de vruchten van.

Bron: CBS

In Drenthe liggen er kansen om bedrijvigheid rond duurzame technologie te ontwikkelen. Dit komt mede omdat Drenthe een centrale ligging heeft in de gasrotonde (het distributienetwerk van gas in West Europa). Technologieën met kansen zijn:

- Sensortechnologie
- Agri-business
- Groen gasproductie
- Mobiliteit (tweede generatie biobrandstoffen)en innovatieve voertuig-technologie
- Productie van groene grondstoffen
- Smart grids (slimme netwerken)
- Toepassing van zonne-energie,

**Sensortechnologie**

LOFAR (LOw Frequency ARray) is een groot sensornetwerk in Drenthe. Het is een radiotelescoop volgens een totaal nieuw concept: duizenden kleine sensoren in een uitgestrekt gebied verzamelen continu informatie uit de ruimte. Deze wordt via een glasvezelnetwerk verzonden naar een supercomputer in Groningen, die de enorme datastroom real-time vertaalt naar beelden. De sensortechnologie biedt ook allerlei nieuwe mogelijkheden op het gebied van energiebesparing.

**Motief 6: Beperken mondiale instabiliteit**

Effecten van klimaatverandering op Drenthe zijn, ten opzichte van andere landen, beperkt. Juist in economisch en sociaal kwetsbare gebieden de wereld worden de grootste negatieve effecten verwacht. Dit kan leiden tot aanzienlijke instabiliteit in de wereld. Deze sociale en economische instabiliteit kan weer effecten hebben op Drenthe, bijvoorbeeld ten aanzien van import en export.

## Mondiale effecten van temperatuurstijging

| Temperatuurstijging ten opzichte van 1990 | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Effect op: | 1-2°C | 2-3°C | 3-4°C | 4-5°C |
| Water | Honderden miljoenen mensen blootgesteld aan toegenomen waterstress | | | ca. 20% van de wereldbevolking heeft last van overtromingen |
| Ecosystemen | Toename uitsterven amfibieën Toename koraalverbleking | 20-30% van de soorten loopt groot gevaar om uit te sterven | Wijdverbreid afsterven koraal | Verdwijning van soorten |
| Voedsel | Gewasopbrengst neemt af op lagere breedten en toe op hogere breedten | | Adaptief vermogen van veel gewassen wordt op lagere breedten overschreden | |
| Kusten | Toename schade door overstromingen en stormen | Miljoenen meer mensen lopen risico door overstromingen | 30% verlies aan kust en wetlands | |

Bron: (PCCC, 2007)

Uit Energievisie 2050 ECN

# 3 Klimaat en energiebeleid in Drenthe

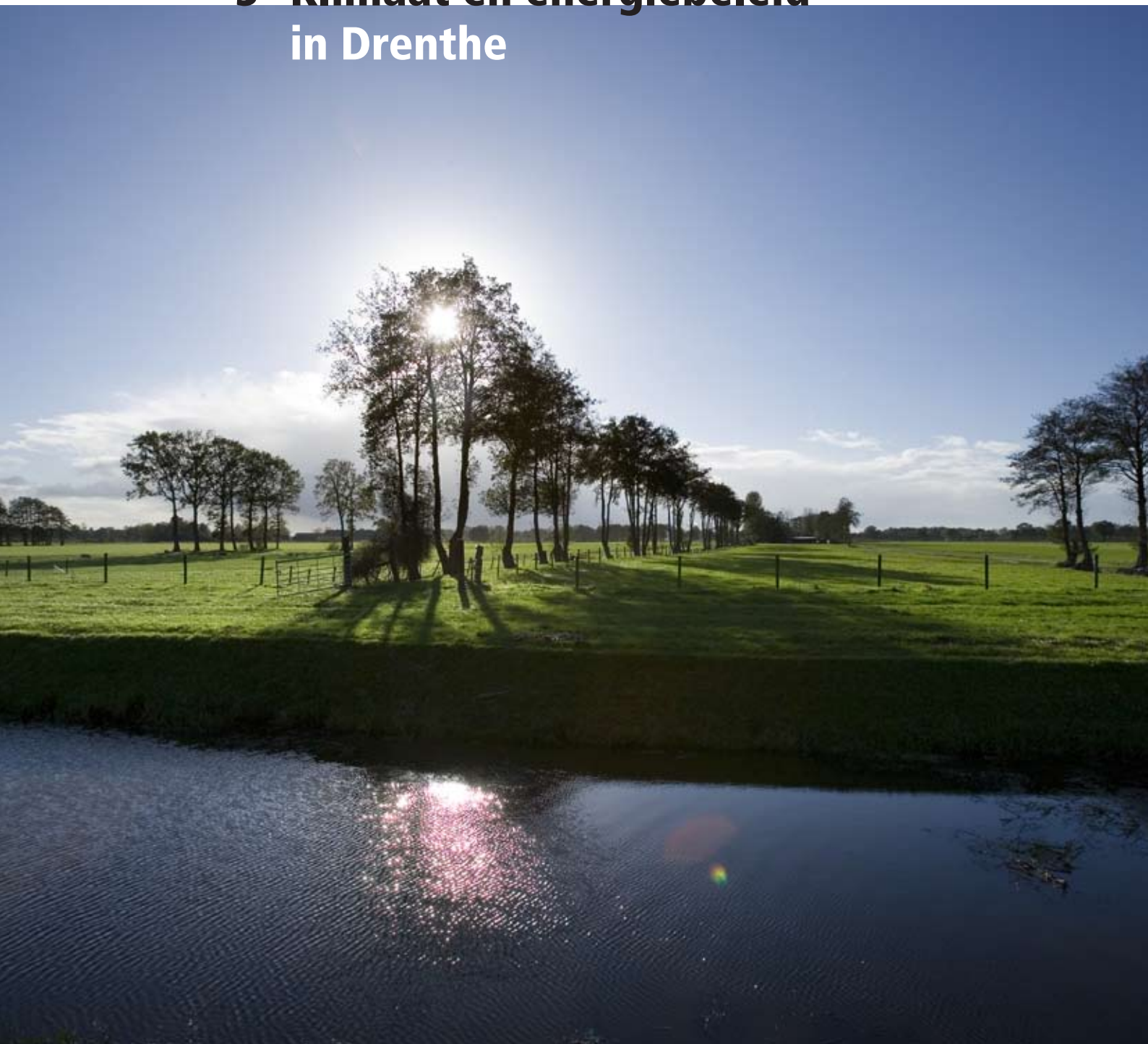

## 3.1 Drenthe van oudsher een energieprovincie

Drenthe is al heel lang een energieprovincie. Van oudsher is in Drenthe veel turfwinning geweest, en Drenthe kent ook nog steeds olie- en gaswinning (In 2010 wordt bij Schoonebeek de oliewinning hervat). Ook voor de logistieke verdeling van energie, de gasrotonde, is Drenthe belangrijk.

In het landschap is dit op tal van manieren te zien, bijvoorbeeld aan de installaties voor olie en gaswinning. Maar ook de vorm van het landschap is in het verleden hierdoor bepaald. Zo heeft de turfwinning geleid tot ontginningen en aanleg van kanalen.

Naar de toekomst bezien is inmiddels duidelijk dat Drenthe veel potenties heeft voor klimaat en energie.

- Er zijn goede mogelijkheden om energie te winnen uit de bodem
- $CO_2$ kan in de bodem opgeslagen worden
- Drenthe is een groene provincie. Dat betekent dat er veel groen is dat gebruikt kan worden voor opwekking van duurzame energie uit biomassa (natuur, biomassa, agro)
- Ook logistiek heeft Drenthe een centrale ligging om in de toekomst onderdeel te zijn van de gasrotonde van West Europa.
- En het blijkt dat er in Drenthe expertise is op het gebied van sensoren, die ook voor energiebeleid een belangrijke rol in de toekomst kan spelen, bijvoorbeeld door vraag en aanbod slim op elkaar af te stemmen.

## 3.2 Provinciale beleidsdoelen

In de provincie Drenthe wordt al sinds 2006 klimaat en energiebeleid gevoerd met de Nota energiebeleid 2006-2010 (“Energiek Drenthe”). In 2008 is het Programma Klimaat en Energie van start gegaan, en in 2009 is het eerste actieplan opgesteld.

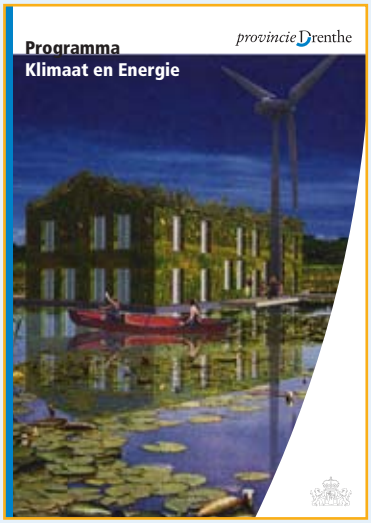


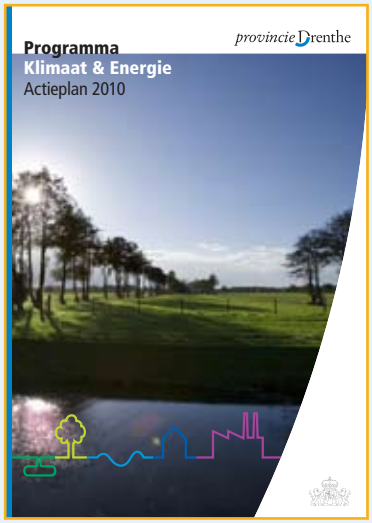

De provincie heeft drie sporen uitgezet:
- Mitigatie: beperken van $CO_2$ uitstoot
- Adaptatie: aanpassen aan de klimaatverandering
- Participatie: vergroten van de samenwerking

De ambities ten aanzien van mitigatie zijn aanzienlijk:
1. De emissie van $CO_2$ moet in 2020 met 30% zijn verminderd ten opzichte van 1990.
2. De energie-efficiëntie wordt verhoogd met 2% per jaar (nu 1%).
3. Het aandeel hernieuwbare energiebronnen bedraagt 20% in 2020 (nu 2 tot 3%).

De programmadoelstelling van 30% $CO_2$ reductie ten opzichte van 1990 betekent voor Drenthe een $CO_2$ emissieplafond van 3000 kton. In 2005 bedroeg de $CO_2$ productie 5300 kton. Deze dient dus met 2300 kton te zijn verlaagd in 2020. Bovendien dient de eventuele groei van de $CO_2$ emissie in de toekomst te worden gecompenseerd.

**Klimaat en energiebeleid en het collegeprogramma**

In het collegeprogramma 2007-2011 is daarbij nog aangevuld:
- Er wordt ingezet op een betere afstemming van vraag en aanbod van energie.
- Ontwikkeling van alternatieve energiebronnen en innovatieve besparingsmogelijkheden worden verkend in overleg met het rijk, gemeenten en marktpartijen.
- De provincie zal daarbij een voorbeeldfunctie vervullen voor de toepassing in eigen gebouwen en $CO_2$ in de bodem.
- De gevolgen van de klimaatverandering voor het waterbeheer, landbouw, natuurontwikkeling en biodiversiteit, worden onderzocht
- Wij nemen het voortouw voor de afstemming van de ruimtelijke vraagstukken rond klimaat en energie.
- Wij maken middelen vrij voor de stimulering van de bewustwording van het klimaat- en energie-vraagstuk. Voor de realisatie van onze ambities rond klimaat en energie wordt nauw samengewerkt met kenniscentra, bedrijfsleven, MKB en maatschappelijke organisaties. Inzet is de nodige kennis-ontwikkeling te binden aan Drenthe .

## 3.3 Uitvoering in deelprogramma's

De provincie heeft in het actieplan 20010 deze algemene doelstelling vertaald naar vijf deelprogramma's met concrete acties.

### Diep onder Drenthe

De Drentse ondergrond biedt beloftevolle kansen om bij te dragen aan het verduurzamen van de energievoorziening. Het deelprogramma Diep onder Drenthe kent de volgende ambitie:

- Het stimuleren van geothermieprojecten voor onderzoek, planvorming, vergunningaanvraag en aanleg van installaties.
- Het stimuleren van grootschalige toepassing van Warmte Koude Opslag (WKO, open en gesloten systemen).
- Bijdragen aan de noordelijke positionering voor opslag $CO_2$ conform het energieakkoord.
- Onderzoek en besluitvorming over opslag van gassen en energie in lege gasvelden, zoutkoepels en aquifers. (uitdrukkelijk blijven wij opslag van kernafval in de ondergrond uitsluiten).

### Klimaatlandschappen

Aanpassingen in onze energiehuishouding, zoals het gebruik van zon, wind, biomassa en aardwarmte zijn van invloed op de ruimtelijke inrichting. Andersom zijn de keuzes die we maken in het omgevingsbeleid van invloed op het energie- en klimaatbeleid. Deze wisselwerking is bekend als de filosofie van Grounds for Change.
Dit deelprogramma kent de volgende ambitie:

- Een gedifferentieerde robuuste natuur met beperkte uitstoot van broeikasgassen die een bijdrage levert aan een perspectiefvolle land- en tuinbouw en een kansrijke toeristische sector.
- Als opmaat voor een bio-based economy leveren van een substantiële bijdrage van biomassa uit de land- en tuinbouw en natuur voor een duurzame energieproductie.
- Het realiseren van een optimale koppeling van de doelstellingen binnen dit deelprogramma met de gebiedsopgaven van het gebiedenbeleid van het PMJP.

## Water

Klimaatverandering betekent voor Drenthe een toename van droogte in de zomer en een toename van de neerslag gepaard gaande met heftige buien. Dat biedt zowel kansen (langer groeiseizoen) als ook bedreigingen zoals wateroverlast. De provincie heeft zich met het convenant Meppelerdiep en het convenant Zuidwest gecommitteerd aan waterbergingsopgaven. Door te participeren in deze convenanten, maar ook in het project Hunzedal, worden ook doelen gerealiseerd op het vlak van Natura 2000 en de grondwatervoorraad. De uitvoering vindt plaats in nauwe samenhang met de gebiedsgerichte aanpak vanuit het PMJP.
Het deelprogramma kent de volgende ambitie:

- Versnelling realiseren in de opgave om water te bergen en vast te houden (o.a. convenant Meppelerdiep, Bargerveen en Hunzedal)
- Totale opgave tot 2015: 10,65 miljoen m3 water bergen en 7,6 miljoen m3 water vasthouden.
- Strategieontwikkeling gericht op het benutten van kansen en inspelen op effecten van klimaatsverandering
- Kennis ontwikkelen en delen met partners
- Bewustwording

## Gebouwde omgeving

In het Noordelijk Energieakkoord zijn afspraken gemaakt over het versneld verbeteren van de energetische kwaliteit van zowel bestaande bouw als nieuwbouw. Deze ambities zijn vervolgens uitgewerkt in een actieplan, het zogenaamde '100.000 woningenplan'. Op het niveau van Noord-Nederland wordt gestreefd om de energieprestaties van 65.000 woningen in de bestaande bouw en 35.000 woningen in de nieuwbouw, te verbeteren. Behalve aan woningen, denken we ook aan verbetering van scholen en utiliteitsbouw.
Het deelprogramma Bouwen kent de volgende ambities:

- Door programmatische aanpak de energiebesparing in de bestaande bouw, de $CO_2$-uitstoot verminderen.
- Door een versnelde aanscherping de EPC-norm in Noord-Nederland (medio 2010) de energieprestaties van nieuwbouwwoningen verbeteren.
- Het stimuleren van integraal klimaatbestendig ruimtelijk ontwerpen bij nieuwbouwprojecten.
- Het structureel en integraal verbeteren van energieprestaties en binnenmilieu van scholen.
- Het geven van het goede voorbeeld door het zichtbaar meenemen van energiebesparingopties in het 'Provinciehuis van Morgen'.
- Drenthe wil 40% reductie in het energiegebruik voor openbare verlichting.

## Kenniseconomie

Drenthe biedt een goed ontwikkelklimaat voor duurzame, innovatieve en kennisintensieve energieopties en wil economische kansen voor het bedrijfsleven paren aan het versnellen van de innovatieketen van energietransities. Drenthe zet in op de sleutelgebieden energie, sensortechnologie en Agribusiness (Koers Noord).

Het deelprogramma Kenniseconomie kent de volgende ambitie:

- Het stimuleren van alternatieve duurzame brandstoffen, zoals Groen Gas en de verdere ontwikkeling van tweede generatie biobrandstoffen.
- Het stimuleren van de ontwikkeling van minimaal 1 energie transitie park dat als voorbeeld en proeftuin dient voor innovaties.
- Het onderzoeken en stimuleren van de mogelijkheden van de biobased economy. Stimuleren projectontwikkeling rond bovenstaande thema's.
- Verkennen financieringsmogelijkheden en bevorderen financiële participatie door derden.

## 3.4 Wat is 2300 kton $CO_2$ reductie per jaar?

De provincie heeft als doel gesteld om de jaarlijkse uitstoot van $CO_2$ in 2020 met 2300 kton te verminderen. Dat kan op verschillende manieren gebeuren. In onderstaande tabel is aangegeven hoeveel projecten er gedaan moeten worden om 2300 kton met een type maatregel te realiseren.

| | | Eenheid | Indicatie opbrengst per afzonderlijke eenheid (landelijk gemiddelde) in kton | Aantal eenheden nodig voor realisatie 2300 kton |
|---|---|---|---|---|
| Geothermie | | installatie | 5 | 460 |
| WKO | | installatie | 0,082 | 28000 |
| Biomassa (verbranding) | grootschalig afvalverbranding | installatie | 76 | 30 |
| | grootschalig electiiteitscentrale | installatie | 290 | 8 |
| | kleinschalig | installatie | 0,0003 | 7666666 |
| Groen gas (incl biomassa vergisting) | stortgas | installatie | 7,1 | Niet bepaald |
| | covergisting | installatie | 6 | 383 |
| | rwzi | installatie | 1,2 | 1916 |
| | GFT | installatie | onbekend | onbekend |
| Biobrandstoffen | | bedrijf | 240 | 10 |
| Klimaatbossen | | hectare | 0,006 | 380000 |
| Energieverbuik openbare verlichting | | provincie/ gemeente | 0,11 | 20000 |
| Energiebesparing nieuwbouw | | woning | 0,0007 (oplopend) | 3100000 |
| Energiebesparing bestaande bouw | | woning | 0,0007 | 3100000 |
| Energiebesparing scholen en utiliteitsbouw | | gebouw | 0,0034 | 500000 |
| Industrie | | | onbekend | onbekend |
| Windenergie | | windmolen | 1,7 | 1350 |
| Zonnepanelen | | set van 4 panelen | 0,0002 | 11500000 (4339 hectare) |
| Zonneboilers | | installatie | 0,0003 | 7000000 |
| $CO_2$opslag | | installatie | 2300 | 1 |

Uit: $CO_2$ reductiebalans, 3dTransition

Uit de tabel blijkt onder andere het volgende:

Met $CO_2$-opslag kan de gehele doelstelling tot 2020 worden gerealiseerd door de beschikbare velden te gaan gebruiken voor $CO_2$-opslag. De totale opslagcapaciteit van de velden is volgens TNO 450.000 kton. Daarmee zou de provincie dus globaal 200 jaar vooruit kunnen. Maar dan zijn de opslagvelden ook vol.

Met geothermische projecten kan theoretisch de doelstelling ook worden gehaald maar dan moeten er 460 projecten gedaan worden. Uit een recente inventarisatie blijkt dat er op zijn best 30% tot 40% van de doelstelling haalbaar zou zijn. Het gaat dan om 56 grootschalige toepassingen.

Ook met WKO installaties alleen zou theoretische de doelstelling gehaald kunnen worden. Maar dan hebben we het wel over iets van 28.000 wko-installaties (0,082 kton per stuk). Volgens de meest optimistische schatting zijn ongeveer 4000 wko-installaties haalbaar.

En met wind kan het ook. Dan hebben we het over 1.000 grote hoogrenderende windmolens of 2.300 standaard windmolens. Ter vergelijking: in Flevoland staan er nu 500.

Met groot-
schalige bio-energie-
verbrandingsinstallaties
zou de doelstelling haalbaar
zijn als er 30 van zulke instal-
laties in Drenthe zijn. Die zijn er
natuurlijk niet en komen er
ook niet.

Theoretisch kan
de doelstelling ook
gehaald worden door klimaat-
compensatiebos aan te planten.
Daarvoor is 380.000 ha nodig.
Dat is ruim (40%) meer dan
het oppervlak van Drenthe
(268.000 ha).

Tenslotte zijn er nog meer kleinschalige projecten. Met 7 miljoen kleinschalige bio-energieverbrandingsinstallaties (0,0003 kton per stuk) of 7 miljoen zonneboilers (0,0003 kton per stuk) is de doelstelling ook gehaald.

2300 kton is overigens ook:
Het totale energieverbruik van 460.000 woningen, dat wil zeggen ruim twee keer het totale aantal woningen in Drenthe.
Het totale benzineverbruik van 500.000 auto's, dat wil zeggen ruim twee keer het totale aantal auto's in Drenthe.

## 3.5 Vertaling $CO_2$ reductie ambitie naar onderwerp

Het is op basis van deze getallen snel in te zien dat met uitzondering van $CO_2$ opslag de doelstelling niet met één maatregel alleen te halen is. Het gaat om een combinatie van verschillende maatregelen. Toch is er in Drenthe geen $CO_2$ emissiereductiedoelstelling per maatregel beschikbaar. Dat zou de uitvoering teveel vastleggen. Het is namelijk ook ontwikkelingsgericht werken: onderzoeken waar de mogelijkheden liggen, mede afhankelijk van nieuwe technologie, en die vervolgens verzilveren.
Toch is het wel nuttig om indicatief aan te geven wat per type maatregel de invulling in Drenthe zou kunnen worden. Want dan is het mogelijk om per onderwerp na te gaan of de huidige ontwikkeling in lijn is met de verwachtingen.

Onderstaand schema geeft aan wat de $CO_2$ emissiereductie doelstelling zou kunnen betekenen per onderwerp, op basis van de huidige technologie. De verdeling is gebaseerd op:
- De huidige werkelijk gemeten landelijk verdeling van energiebesparing en duurzame energie
- Onderzoek naar wat technisch en maatschappelijk in Drenthe haalbaar is.
- Specifieke Drentse beleidsuitspraken per onderwerp.

| | | Wat is er redelijkerwijs mogelijk in Drenthe in kton $CO_2$-reductie | Eenheid | Aantal eenheden nodig voor realisatie mogelijke deeltaakstelling |
|---|---|---|---|---|
| Geothermie | | 50 | installatie | 10 |
| WKO | | 300 | installatie | 3659 |
| Biomassa (verbranding) | grootschalig afvalverbranding | 310 | installatie | meerdere varianten |
| | grootschalig electiiteitscentrale | | installatie | |
| | kleinschalig | | installatie | |
| Groen gas (incl biomassa vergisting) | Stortgas | 170 | installatie | meerdere varianten |
| | covergisting | | installatie | |
| | rwzi | | installatie | |
| | GFT | | installatie | |
| Biobrandstoffen* | | 500 | bedrijf | 2 |

| | Wat is er redelijkerwijs mogelijk in Drenthe in kton $CO_2$-reductie | Eenheid | Aantal eenheden nodig voor realisatie mogelijke deeltaakstelling |
|---|---|---|---|
| Klimaatbossen | 15 | hectare | 2500 |
| Energieverbruik openbare verlichting | 0,36 | provincie/ gemeente | 3 |
| Energiebesparing nieuwbouw | 13,2 | woning | 12500 |
| Energiebesparing bestaande bouw | 14 | woning | 20000 |
| Energiebesparing scholen en utiliteitsbouw | 1,7 | gebouw | 500 |
| Industrie | 600 | | onbekend |
| Windenergie | 60 | windmolen | 35 |
| Zonnepanelen | 16 | set van 4 panelen | 80000 |
| Zonneboilers | 0,6 | installatie | 2000 |
| $CO_2$opslag | 1800 | installatie | 1 |

* Omstreden ivm indirecte effecten

Uit: $CO_2$ reductiebalans, 3dTransition.

Het potentieel van alle maatregelen samen is meer dan de 2300 kton $CO_2$ reductie die gerealiseerd moet worden. Niet alle maatregelen zullen ook volledig worden toegepast tot op het niveau van de potentie. De uiteindelijke keuze van de maatregelen wordt namelijk niet alleen bepaald door de mogelijkheid van $CO_2$ reductie. Andere motieven spelen daarbij ook zoals:

- Kosten cq terugverdientijd
- Innovatief gehalte
- Bijdrage aan werkgelegenheid
- Directe toepasbaarheid
- Versterking van gezamenlijk werken
- Mogelijke negatieve bijeffecten (voor sommige maatregelen is in dit verband nog een politiek maatschappelijke discussie over de wenselijkheid gaande).

Uit de gegevens blijkt in ieder geval dat energie in de bodem ($CO_2$ opslag, geothermie en WKO) en biomassa interessante maatregelen zijn voor het halen van de doelstelling.

## 3.6 Hoe gaat dat er op de lange termijn uitzien?

Hoe ziet een provincie eruit die 30% $CO_2$ reductie heeft bereikt en zich heeft aangepast aan het veranderende klimaat. Om de genoemde doelen te realiseren zal het landschap in Drenthe sterk kunnen gaan veranderen.

Als je door het landschap in 2050 zou lopen zou het er anders uitzien dan nu. De kernomslag is al verwoord in het project "Grounds for change". Daarmee wordt bedoeld dat in het verleden energie onder de grond wordt gewonnen en weinig ruimtebeslag op leefniveau kende maar dat er in 2050 juist wel veel verandering te verwachten zijn in de ruimtelijke inrichting. De ruimte zal zichtbaar gebruikt gaan worden voor de productie van energie. Het gaat om zonnepanelen, biogewassen, windmolens, diverse installaties. Het ruimtebeslag van energievoorziening zal groter zijn dan nu het geval is.

**Bovengronds en extensief**

**Toenemend oppervlakte gebonden**

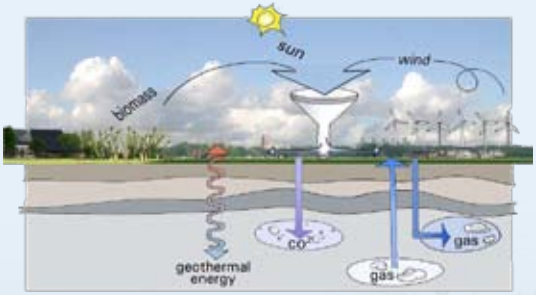


**Ondergronds en intensief**

**Beperkt oppervlakgebonden**

**Opvang extra neerslag opgevangen in waterbergingsgebieden.**
In het kader van de Kaderrichtlijn Water en het Nationaal Bestuursakkoord Water (KRW/NBW) is bepaald hoe het water opgevangen kan worden. Er is ongeveer 3% van het landoppervlak van de provincie nodig voor het vasthouden en het tijdelijk bergen van water om overlast te voorkomen en dat ingezet kan worden tijdens droogte. Dit zal in perioden van veel water te zien zijn als meer wateroppervlak, bredere waterlopen verweven met natuurdoelen en natuurvriendelijke oevers. In de praktijk wordt dit ervaren als een aangename aanblik van het landschap.

**Hoeveelheid benodigd wateroppervlak Drenthe 2050**

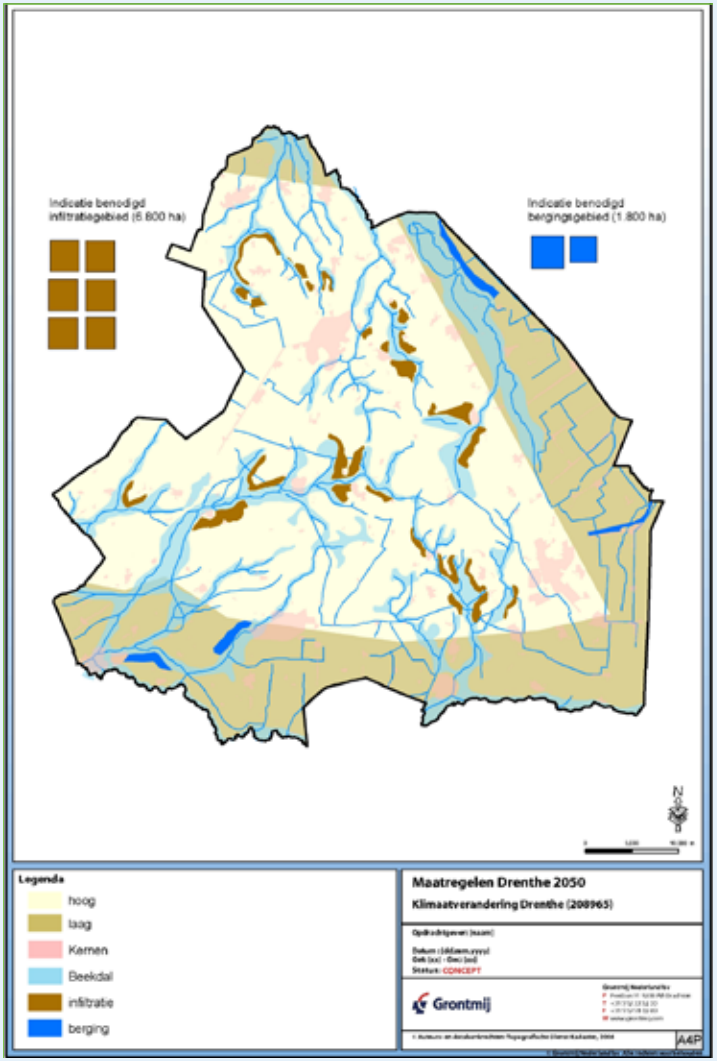


Uit: Drenthe 2050: in het licht van het veranderende klimaat.

## Landschappelijke inrichting

De realisatie van de EHS levert robuuste natuurgebieden op met een stelsel van corridors die door soorten gebruikt kunnen worden voor hun migratie. De aanblik van de natuurgebieden zal lijken op de huidige aanblik maar wel robuuster. Daarnaast zal de provincie vergroenen door de aanleg van klimaatbossen.

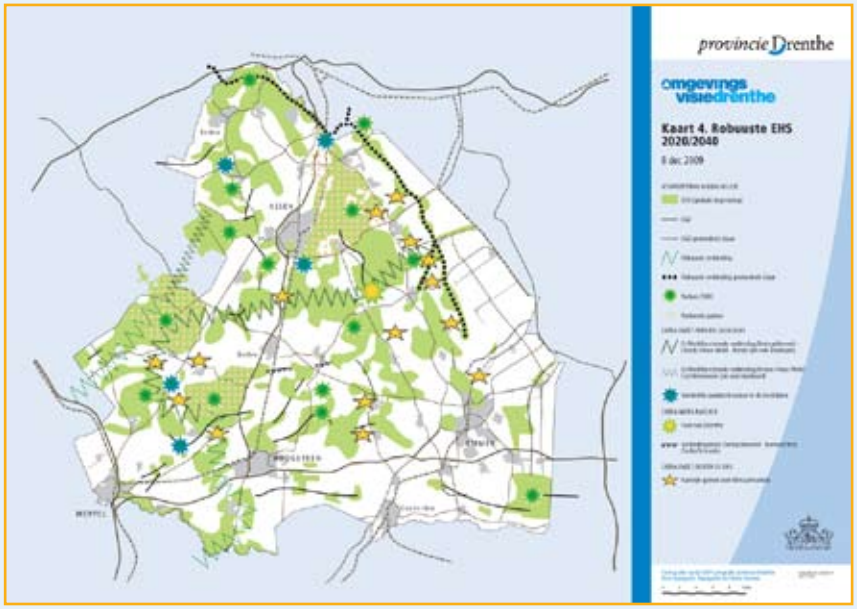


Bron: Rapport Ontwerp Omgevingsvisie Drenthe

Dit betekent voor natuur dus geen grote verandering ten opzichte van de huidige situatie. De EHS is immers al grotendeels aangelegd.
De natuurgebieden, bossen, houtwallen, bermen en sloten leveren input voor energie uit biomassa.

**Landbouw**
In het landelijk gebied zal er meer ruimte zijn voor de productie van biomassa. Al snel wordt dan gedacht aan teeltkeuzen, zoals koolzaad, die volledig gericht zijn op de productie van biobrandstoffen.
Op dit moment is het de verwachting dat energieopwekking alleen een bijkomend argument zal zijn bij teeltkeuze. Het primaire argumenten voor een nieuwe teeltkeuze zijn de opbrengstverwachting bij productie voor grondstof of voedsel en de geschiktheid van de teelt met het oog op het veranderend klimaat. Er is een meerwaarde als de teelt tevens biomassa oplevert voor energieopwekking.
Verder zal in het landbouwgebied veel veranderen om te komen tot een optimalisatie van waterhuishoudkundige maatregelen, waarbij gebruik wordt gemaakt van sensortechnologie. Echter dit zal wellicht niet tot grote visuele veranderingen leiden.

In het landelijk gebied zullen meer technische maatregelen zichtbaar zijn zoals mestvergistingsintallaties en zonnepanelen. Er wordt veel verwacht van de inzet van zonnefolie. Zonnefolie is goedkoper en makkelijker toepasbaar dan zonnepanelen. Op dit moment is de energieopbrengst nog lager, maar nieuwe technologie en het gebruiksgemak zullen waarschijnlijk leiden tot meer toepassing.

**Verkeer en vervoer**

Ten aanzien van mobiliteit zal er ook veel gaan veranderen. Te denken valt aan geheel nieuwe mobiliteitsvormen, zoals elektrische auto's, scooters en fietsen. Inzet van biobrandstoffen zal steeds belangrijker worden.
De verlichting van wegen zal afnemen en LED verlichting zal meer gebruikt gaan worden.

Maar het is ook nog denkbaar dat de mobiliteit in de toekomst gaat afnemen als onze communicatietechnologie het mogelijk maakt om besprekingen steeds meer op afstand af te handelen.
De langeafstandscommunicatie is ooit begonnen met rooksignalen en trommels. Vervolgens ontstonden morse, telefoon, videoconferences en skype. Inmiddels is er ook al geëxperimenteerd met holografische projectie. Er zijn al voorbeelden waarbij mensen 3D via de ether zijn overgebeamed. Hoe zou dat er in 2030 uit gaan zien, en is het dan nog nodig om in de auto of trein te stappen?

**Persoonlijke leefomgeving**

Ook in en rondom het huis zal er een verandering komen. Natuurlijk zijn huizen steeds beter geïsoleerd. Daarnaast zullen huizen ook zelf steeds meer energie gaan opwekken. Maar de domotica zal onze leefomgeving steeds sterker beïnvloeden. Denk daarbij aan slimme sensoren die er voor zorgen dat apparaten aan gaan als dat nodig is en de 'eigen' energie wordt opgewekt (de filosofie van 'smart grids'). In de toekomst is de behoefte aan koeling groter dan nu. Lokale energieproductie (local to local) is in opkomst en zal steeds meer worden toegepast.

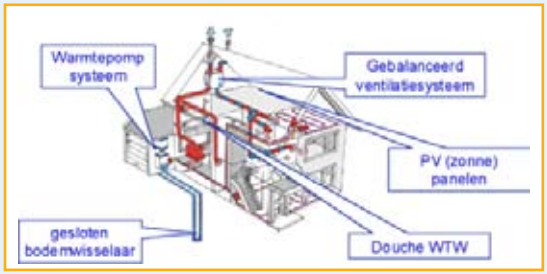


**Houding en Gedrag**

In het kader van de duurzaamheidsverkenning van het Planbureau voor de Leefomgeving is vastgesteld dat een duurzame samenleving niet alleen door middel van technologische maatregelen en innovatie tot stand kan komen. Er zijn al concrete voorbeelden waarbij ogenschijnlijk duurzame innovatie juist weer tot verhoogde consumptie geven (en daarmee tot extra energieverbruik). Het gebruik van LED verlichting heeft sommigen geïnspireerd

om hun hele tuin te verlichten waardoor het netto energieverbruik is toegenomen. In aanvulling op technologie is dus ook een transitie in bewustwording nodig.

Er zal dus ook voor een individuele burger veel veranderen. Op dit moment bedraagt het energieverbruik per inwoner 5 kW in Drenthe (dat komt overeen met 5 permanent draaiende wasdrogers). Dat is fors. Een inwoner van Bangladesh doet het met 5% hiervan. Maar er zijn nog grotere gebruikers: een amerikaan gebruikt 10 kW: het dubbele. Het energieverbruik in Drenthe zal dus ook naar beneden moeten. Het zou mooi zijn als dit kan zakken tot 1,5 kW. Dat is namelijk volgens het rapport "Drenthe 2050, In het licht van het veranderende klimaat, dromen van scholieren verwezenlijken" (nov. 2006) het potentieel aan duurzame energie in Nederland per inwoner.

**Energiegebruik en $CO_2$-emissie in een aantal landen**

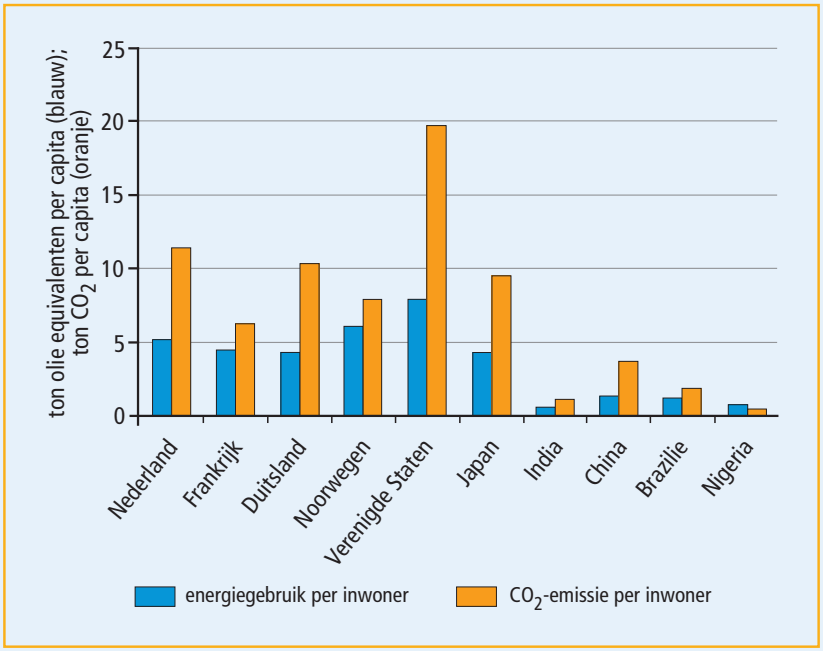


Energiegebruik en $CO_2$-emissie per inwonen in een aantal landen in 2004. Bron IEA, 2006.

Uit: Energievisie ECN 2050

# 4 De kracht van samenwerking

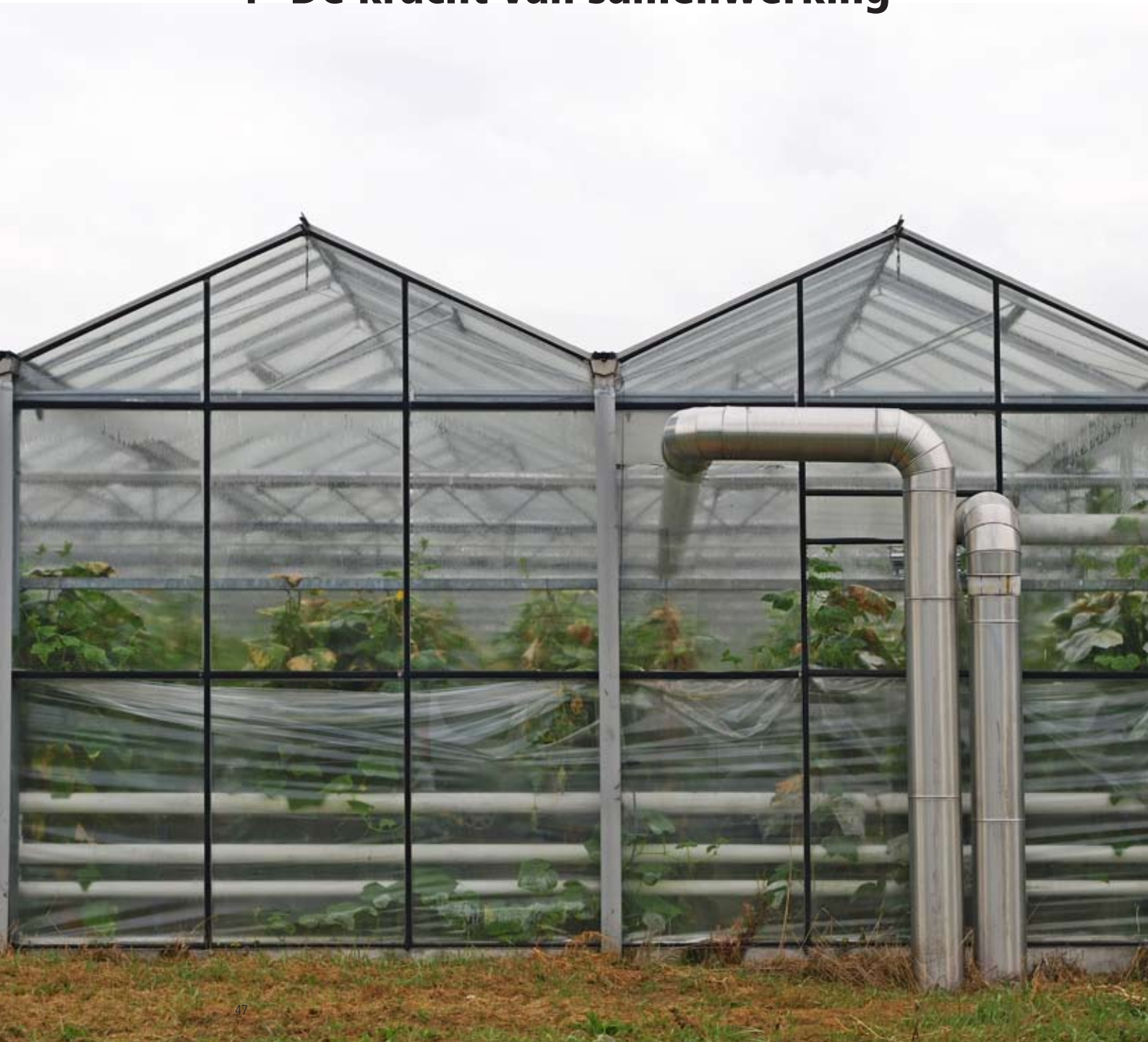

## 4.1 De kracht van positief denken

In het bedrijfsleven denkt men vaak positief. Bedrijven focussen zich op kansen en creëren daarmee zelf een exponentiële (non-lineaire) groei van de gewenste situatie. Het is bijvoorbeeld haast onvoorstelbaar hoe snel de implementatie van mobiele telefoons of LCD tv's tot stand is gekomen.

Kan en mag je ook zo denken over duurzame maatregelen? Het antwoord is ja. Er zijn inmiddels voorbeelden waarbij ook voor dat soort technieken non-lineaire groeiprocessen ontstaan. Het aantal hybride auto's in Nederland is in 2008 verdubbeld, terwijl de verkoop van auto's met gewone brandstoffen gelijk is gebleven (CBS). Hier is dus al een niet-lineaire trend zichtbaar.

In de meer visionaire studies van de toekomst wordt een sterke afname van het gebruik van olie haalbaar geacht. De elektriciteitsopwekking zal voor een aanzienlijk deel bestaan uit duurzame energiebronnen. Hierbij zal opslag van $CO_2$ in de bodem (CCS) ook veel belangrijker gaan worden.

**Electriciteitsproduktie in Europa**

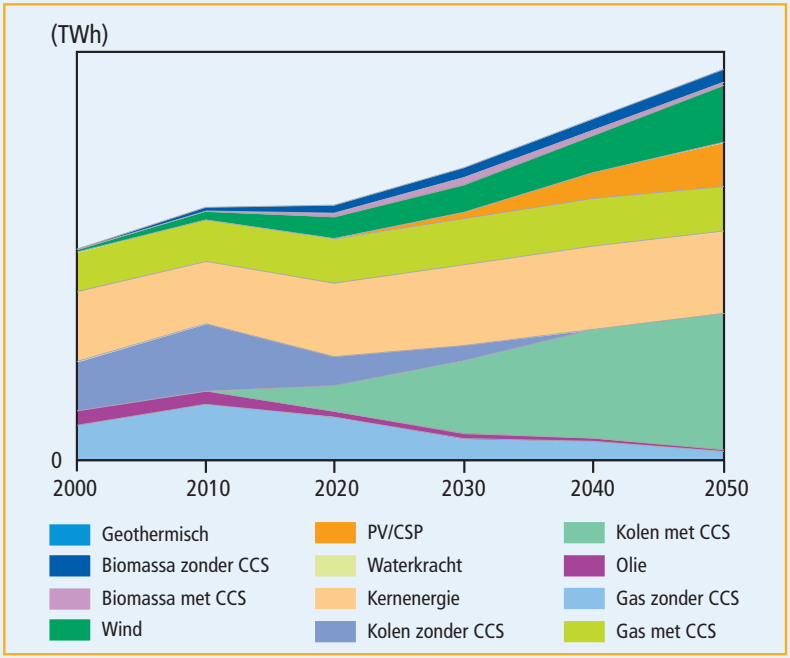


Uit: Energievisie ECN 2050

Dit is waar het overheidsbeleid zich steeds meer op kan richten. Om te inspireren en te zorgen voor non-lineaire duurzame veranderingen. Wat is daar voor nodig?

- Een heldere inspirerende visie
- Een concrete, haalbare toepassing
- Een netwerk of samenwerking waardoor snel diverse organisaties en personen vanuit de visie de toepassing doorvoeren. Betrek anderen: de cascade is provincie- gemeente – burger

Vanuit deze optiek wordt in Drenthe dan ook sterk geïnvesteerd in samenwerking.

## 4.2 Samenwerking in Drenthe

De provincie kan en wil de beleidsdoelen niet alleen halen. Samenwerking staat centraal, ook in de financiering van projecten. De provincie heeft als doel dat ¾ door derden wordt gefinancierd. Daaruit spreekt een verzoek tot commitment. Het eigen budget is 23 miljoen. Er wordt dus 70 miljoen gevraagd van anderen als corporaties, gemeenten, waterschappen en bedrijven.

Inmiddels zijn tal van formele en informele samenwerkingsverbanden ontstaan. Deze zorgen voor een groter commitment in de samenleving en daarmee een grotere maatschappelijke hefboom. De nadruk bij deze samenwerkingsverbanden ligt op doen en aan de slag gaan.
Het uitvoeren van succesvolle projecten levert weer nieuwe ideeën. Tevens kan het anderen inspireren om mee te gaan doen. Hoe meer mensen en organisaties bezig zijn met energiemaatregelen hoe sneller de beleidsdoelen gehaald worden.

**Energy Valley**
Sinds 2003 kent Noord-Nederland een uniek publiek-privaat samenwerkingsverband op energiegebied onder de noemer Energy Valley. In deze samenwerking bundelen 14 publieke en private partijen hun inspanningen om energieprojecten van de grond te krijgen en het economisch cluster van energiebedrijven en kennisinstellingen uit te bouwen.
Energy Valley heeft als doel de economie en werkgelegenheid te versterken door energie-activiteiten in het noorden van Nederland verder te stimuleren.
De ambitie is de Energy Valley regio uit te laten groeien tot internationaal toonaangevende energieregio door een integrale inzet op conventionele energieactiviteiten, kennis & innovatie en energietransitie.

De inspanningen zijn er op gericht om energieprojecten van de grond te krijgen die aansluiten bij de sterke punten van het Energy Valley-gebied. Dan gaat het om projecten op het terrein van:
- Energiebesparing in de bebouwde omgeving, glastuinbouw en industrie;
- Duurzame energie: onder andere biomassa, windenergie en zonne-energie
- Biobrandstoffen en duurzame mobiliteit;
- Schoon fossiele energie door het mogelijk maken van opslag van $CO_2$;
- Het stimuleren van onderzoek en innovatie voor energie.

Rondom Energy Valley is een Participantenplatform georganiseerd, waarvan ruim 100 bedrijven en instellingen lid zijn. Het coördinatiebureau van Energy Valley organiseert regelmatig netwerk- en themabijeenkomsten voor het Participantenplatform, in samenwerking met de provincies.

**ETP (Energietransitieparken)**

Energietransitieparken zijn toegepaste technologiecentra waar energiekoppelingen tussen activiteiten worden gemaakt. De bedrijven richten zich ondermeer op de productie van energie uit groene grondstoffen, oftwel biomassa, gekoppeld aan het streven naar een 'biobased economy'. Dat is een economie waarin bedrijven non-food toepassingen, zoals transportbrandstoffen, chemicaliën, materialen en energie, vervaardigen uit biomassa. In de ontwerp Omgevingsvisie zijn drie ETP'en aangewezen:
- MERA-terrein (Wijster)
- Europark (Coevorden)
- Bargermeer (Emmen)

Samen met lokale overheden en bedrijven wordt ingezet op:
- Energiecascadering (waterval): het trapsgewijs inzetten van hoogwaardige en laagwaardige energie.
- Afstemmen van nieuwe verwerkings- en opwekkingstechnieken (Energieweb Europark)
- Vergroenen van brandstoffen en die inzetten voor de energievoorziening en restwarmte-productie.

**Informele samenwerking met bedrijfsleven**

Er zijn diverse informele publiek-private samenwerkingen (pps) ontstaan of in wording:
- Met de NAM inzake opslag $CO_2$ in de ondergrond

- Met de Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij (NOM)
- Met woningbouwcorporaties
- Met geestelijke gezondheidszorg corporaties.

**Samenwerking gemeenten**
Naast eerder genoemde samenwerkingsverbanden wordt over de volle breedte van het programma Klimaat en Energie van de provincie met gemeenten samengewerkt. De afspraken worden vastgelegd in zogenaamde klimaatcontracten.

**Samenwerking op het gebied van waterbeheer**
Het klimaat- en energiebeleid geeft een extra impuls aan een verbetering van de samenwerking met waterschappen en andere belanghebbenden. Voorbeeld hiervan is de gebiedsgerichte aanpak van de verdrogingsbestrijding en de versnelde aanpak van waterveiligheid in combinatie met de KRW. In 2008 is bijvoorbeeld het convenant Meppelerdiep ondertekend waarin gebiedsgericht afspraken worden gemaakt over de intensivering van de samenwerking met waterschap Reest en Wieden. Dit betekent concreet dat de afspraken en uitkomsten worden meegenomen in ons nieuwe omgevingsplan.

**Samenwerking in de regio: Energiebureau Zuidoost Drenthe**
In het gebied Zuidoost Drenthe is een groot aantal organisaties (overheid, bedrijfsleven en sectoren als de glastuinbouw) samen bezig om energiebeleid concreet vorm te geven. De samenwerking heeft geleid tot het besluit om in Zuidoost-Drenthe een Energiebureau op te richten. Dit bureau zal alle ontwikkelingen op dit gebied aanjagen en samen met de betreffende partijen vormgeven, zowel gericht op de ontwikkeling als op de uitvoering.

**Charrettes**
Een charrette staat voor een bijeenkomst van een aantal dagen waarin personen uit verschillende disciplines een ontwerpschets opstellen over een bepaald onderwerp. Door de korte tijdsduur, de verschillende achtergrond van de disciplines en de hevige interacties, komt een intensief proces op gang, waarvan de resultaten de inbreng van de individuele deelnemers kan overstijgen. In Drenthe zijn diverse charrettes toegepast, zoals voor het Hunzedal en voor een nieuwe dierentuin in de gemeente Emmen.

# 5 Behaalde resultaten tot nu toe

## 5.1 Landelijke ontwikkelingen

Om de veranderingen in $CO_2$ emissie in Drenthe te bekijken is het nuttig om eerst de landelijke trend te weten.

**Landelijke trend (bron: planbureau voor de leefomgeving.**
Nederland moet zijn broeikasgasemissies in 2008-2012 met 6% hebben gereduceerd ten opzichte 1990. De totale uitstoot van broeikasgassen in 2008 lag ruim 3 procent onder het niveau van het basisjaar van het Kyoto Protocol. De daling met bijna 1,5 miljard kg $CO_2$-equivalenten in 2008 is vooral toe te schrijven aan de vermindering van de uitstoot van lachgas ($N_2O$) door reductiemaatregelen bij de salpeterzuurfabrieken.

In de periode 1990-2004 nam de $CO_2$-emissie jaarlijks met gemiddeld één procent toe door meer elektriciteitsgebruik en een toename van het personen- en goederenvervoer. Na 2004 daalde de $CO_2$-emissie. In 2008 nam de $CO_2$-emissie weer licht toe.

In 2008 zijn de emissies van de andere broeikasgassen ($CH_4$, $N_2O$ en de F-gassen), met 40% afgenomen ten opzichte van het basisjaar.

**Emissie broeikasgassen**

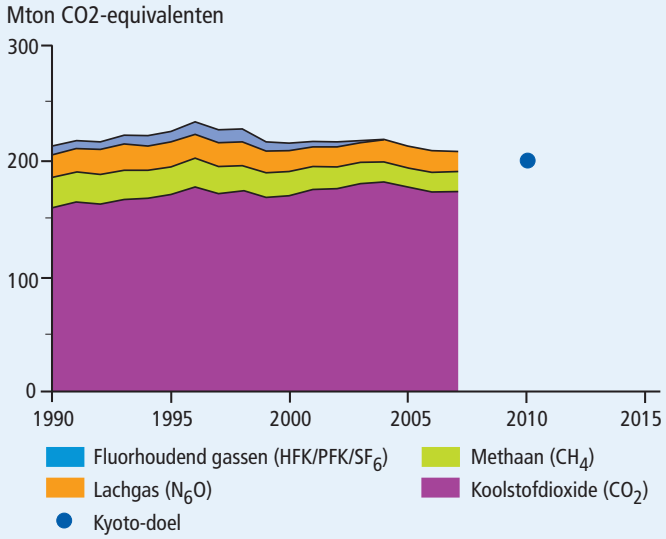


Bron: Emissieregistratie

Uit: MNC, Planbureau voor de leefomgeving.

Het aandeel duurzame energie in Nederland is nog beperkt. Internationaal gezien loopt Nederland sterk achter.

**Ranking van Europese landen naar aandeel duurzame energie**

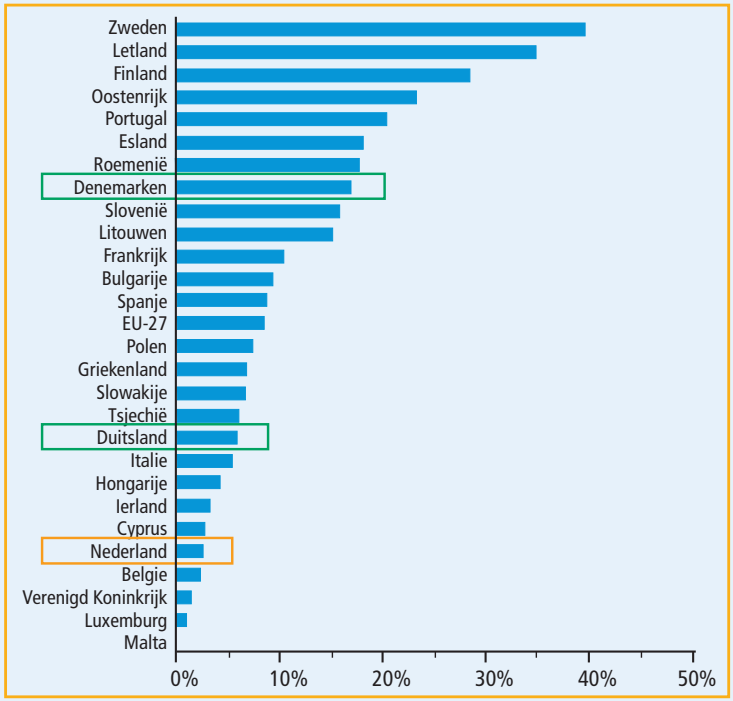


bron: Milieubalans 2008 / EC 2008

**Duurzame energie in Nederland**

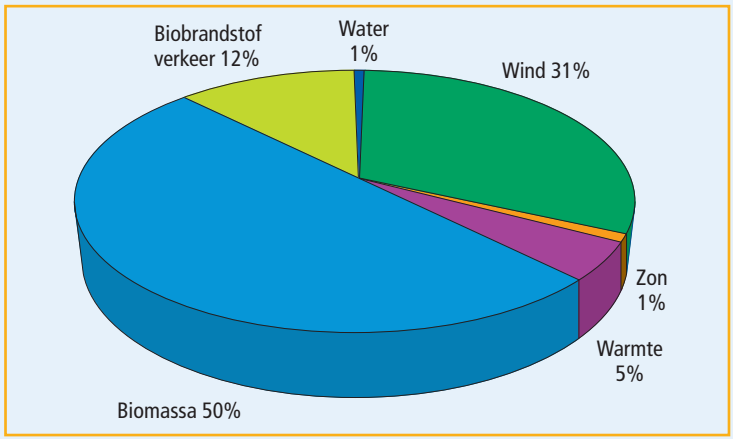


Wind, biomassa (vooral de bijstook in elektriciteitscentrales) en biobrandstof vormen in Nederland de belangrijkste duurzame energiebronnen in 2008.

uit: Monitor Schoon en Zuinig, Planbureau voor de Leefomgeving 2009

## 5.2 Voortgang uitvoering projecten en maatregelen in Drenthe

Het klimaat en energiebeleid heeft in Drenthe sinds 2008 een intensivering doorgemaakt. Tal van maatregelen zijn in uitvoering.
De kaart geeft aan waar in Drenthe Klimaat en energie projecten worden gedaan. De kaart bevat nu de grotere projecten waar de provincie ook bij betrokken is en wordt in de komende periode aangevuld met alle overige projecten, zoals van gemeenten, waterschappen en bedrijfsleven.

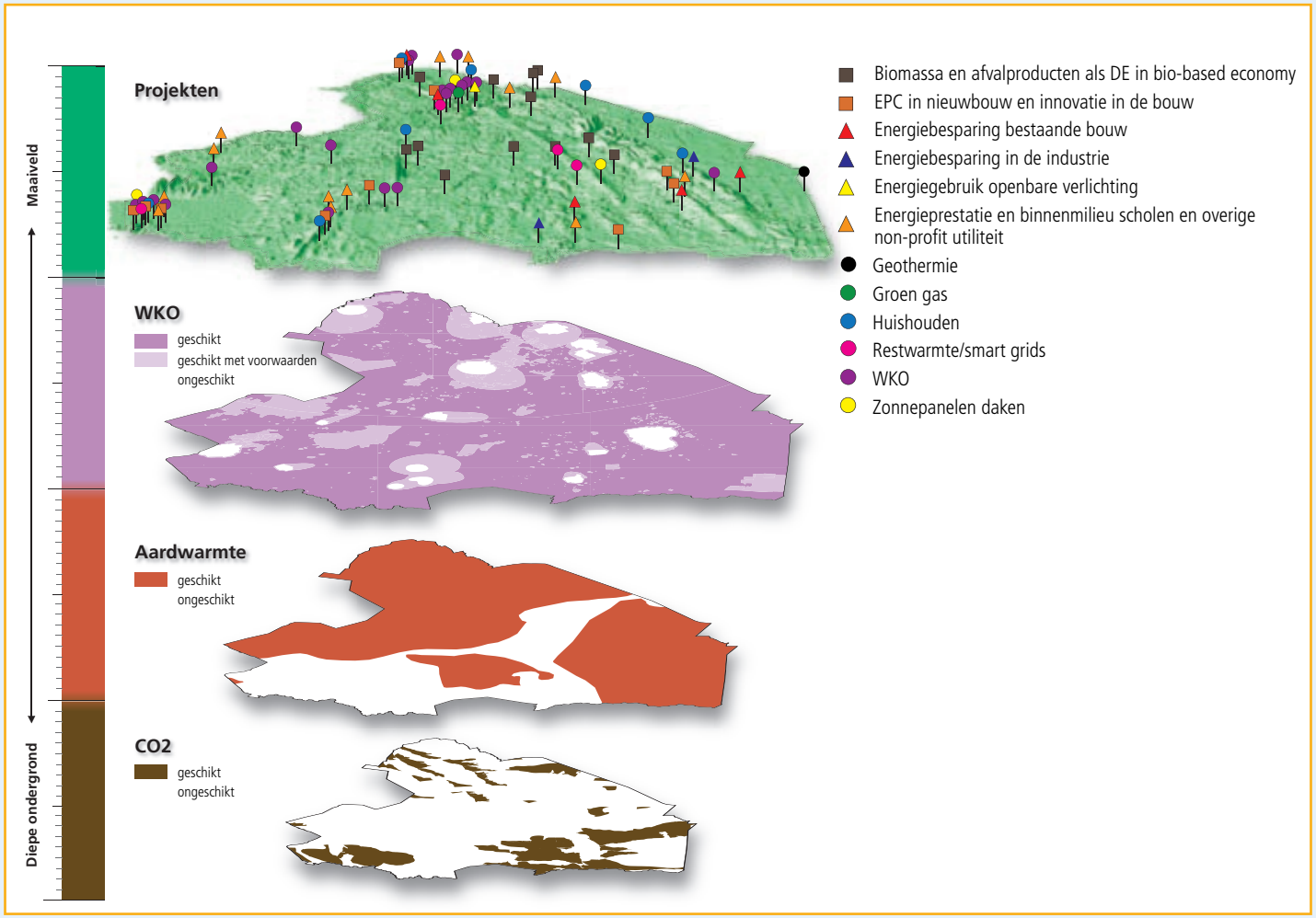

Er worden projecten gedaan op tal van gebieden. Enkele projecten worden als voorbeeld genoemd.

In Drenthe kan op veel plaatsen de bodem worden gebruik voor opslag of winning van warmte en koude. Systemen die energie in de ondergrond tijdelijk opslaan worden Warmte- Koude-Opslag (WKO) systemen genoemd.
Ten behoeve van de energievoorziening voor het provinciehuis is, naast veel andere duurzame toepassingen, ook gekozen voor een WKO. Op deze foto wordt een proefboring uitgevoerd, voorafgaand aan de uiteindelijke aanleg van het WKO-systeem.
Deze duurzame techniek is steeds vaker een goed alternatief voor conventionele verwarming en koeling. In Nederland zijn, met een jaarlijkse groei van meer dan 10%, inmiddels meer dan 1.000 systemen aangelegd.

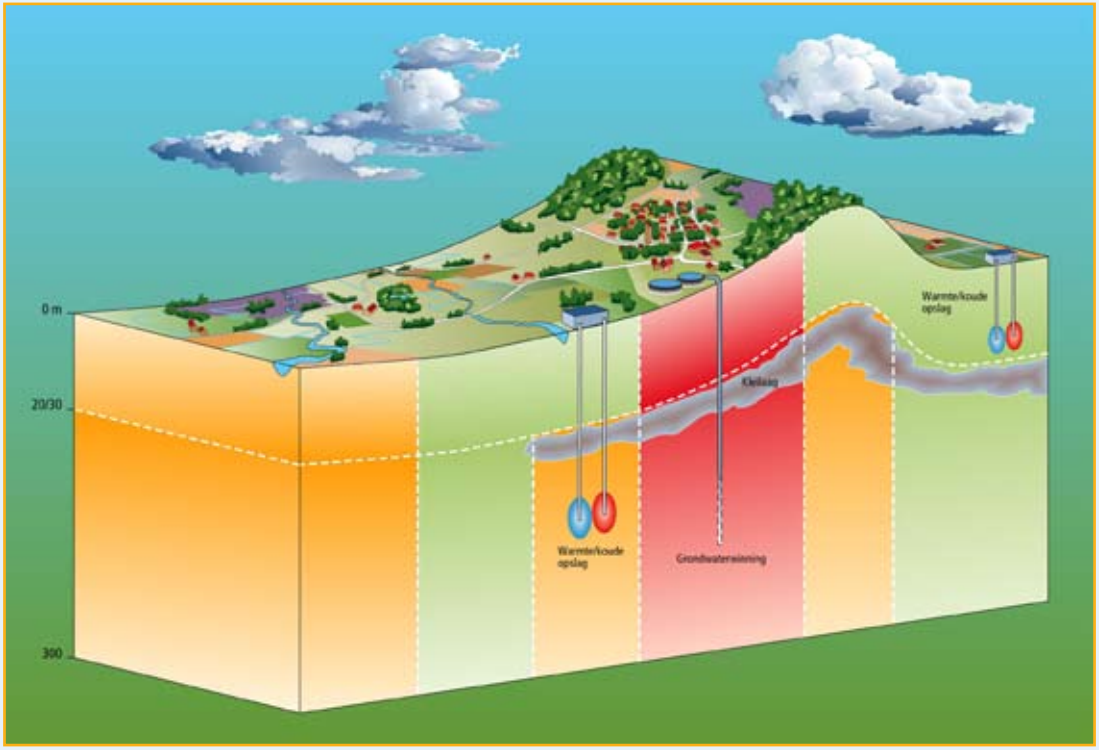

Geothermie is het gebruik maken van aardwarmte vanaf 1,5 kilometer diepte voor de verwarming van bijvoorbeeld kassen. In de tuinbouwgebieden in Zuid Oost-Drenthe liggen voor geothermie kansen.
Met de provincies Groningen en Fryslân werken we samen aan het benutten van de kansen van aardwarmtewinning.

**Structuurvisie voor de ondergrond**

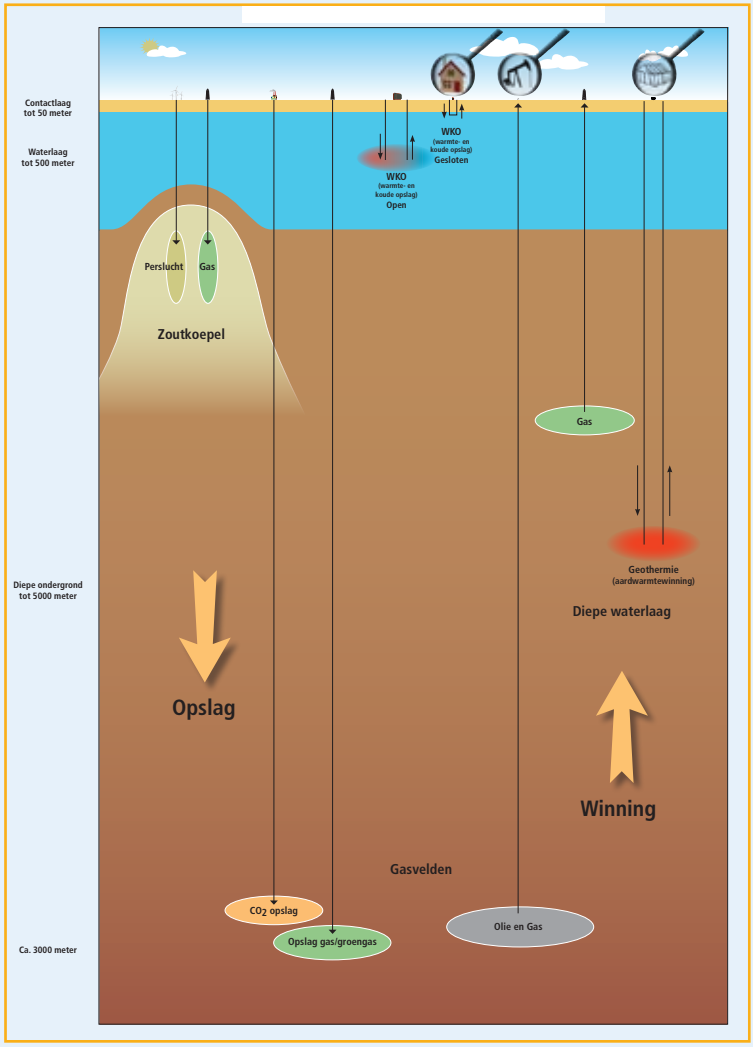


CCS staat voor Carbon Capture Storage, ofwel de afvang en opslag van $CO_2$. De diepe ondergrond van Drenthe is plaatselijk erg geschikt voor CCS. Op dit moment neemt Drenthe deel aan de kerngroep Noord Nederland

De provincie Drenthe houdt zich onder andere bezig met duurzame brandstoffen en duurzame energie productie: biomassa, groen gas, biodiesel en bioethanol.
Zij onderzoekt op welke manier een doorbraak in groen gas productie gecreëerd kan worden. Recent onderzoek richt zich op de optimale benutting van specifieke locale omstandigheden en het verbinden van kleinschalige initiatieven. De Provincie heeft als onafhankelijke partij de kans het kip-ei verhaal te doorbreken door zich als ketenarchitect op te stellen.

Met een Noordelijk Energiebesparingsfonds willen de drie Noordelijke provincies particuliere woningbezitters en woningbouwcorporaties ertoe bewegen met allerlei maatregelen een kwaliteitsslag te maken in de bestaande woningvoorraad. Het versneld verbeteren van woningen is niet alleen goed voor het klimaat, maar heeft ook belangrijke sociale en economische voordelen.

Project Aquarius: innovatie op gebied van klimaat en sensortechnologie.
Samen met het waterschap Hunze en Aa's wordt gekeken naar de mogelijke rol van agrariërs als waterbeheerders, daarbij rekening houdend met klimaatsveranderingen. Het Drentse project omvat een deelgebied van de Veenkoloniën en richt zich vooral op de vraag in hoeverre agrariërs, met innovatief waterbeheer en het toepassen van sensoren, kunnen bijdragen aan een optimaal gebruik van het beschikbare water. Het project heeft daarnaast nauwe raakvlakken met het project Watersense waarbij in hetzelfde gebied de theorie achter sensoren en modellen wordt uitgewerkt en met de Hotspot Klimaat en Landbouw Noord Nederland.

Er zijn ook al tal van aanpassingsmaatregelen gedaan:

**Water**
- De manier waarop waterberging vorm zal krijgen is vastgelegd in het Provinciaal omgevingsplan en in een uitwerking daarvan. Er is veel aandacht voor het vasthouden van water, bovenstrooms, om de behoefte benedenstrooms aan waterberging te beperken.
- Er wordt nagedacht over de wijze waarop de verweving landbouw en water vorm kan worden gegeven.
- In een samenwerking met waterleidingbedrijven, Drentsche waterschappen en boeren wordt een beslissysteem ontwikkeld waardoor betrokkenen optimale afwegingen in relatie tot elkaars handelen kunnen maken voor het waterbeheer.
- Er is een visie opgesteld die erop gericht is de grondwatervoooraad voor de toekomst beschikbaar te houden. Drenthe kan daarbij mogelijk ook een bijdrage leveren aan de oplossing van de verzilting van grondwatervoorraden in Groningen en Friesland.

**Natuur**
- Aanleg EHS, ecologische verbindingszones en klimaatbossen is in volle gang.
- Er wordt nagedacht over de mogelijkheden van klimaatmantels

**Landbouw**
- De mogelijkheden van teelten in de toekomst, met het oog op klimaatverandering, zijn onderzocht.
- In het project Duurzaam boeren in Drenthe wordt ingezet op het sluiten van kringlopen, hetgeen ook positief uitpakt voor het energiegebruik.

## 5.3 $CO_2$ trend in Drenthe

De provincie heeft zelf berekeningen uitgevoerd ten aanzien van de provinciale $CO_2$ emissies. Volgens deze analyse is het Drentse aandeel in de Nederlandse $CO_2$ emissie ongeveer 2,5%. In 1990 bedroeg de $CO_2$-emissie 4300 kiloton (kton), inclusief de emissie van 900 kton $CO_2$ als gevolg van veenoxidatie. 3400 kton $CO_2$ was dus gerelateerd aan het gebruik van fossiele energie. In 2000 was de $CO_2$ emissie gestegen tot 5400 kton. Daarna was er sprake van stabilisatie tot een lichte daling: in 2005 bedroeg de $CO_2$ emissie 5300 kton. (uit Actieplan 2009)

Uit de meest recente landelijke gegevens blijkt dat de $CO_2$ emissies nog steeds licht toenemen. Voor de realisatie van het provinciale doel van 30% reductie ten opzichte van 1990 is dus een intensivering van het beleid noodzakelijk.

**Schatting $CO_2$ reductie door inzet maatregelen.**
De provincie Drenthe is volop bezig het monitoringssysteem te verbeteren. Hierdoor zullen er vanaf 2010 structureel betere gegevens beschikbaar zijn. In 2009 is het helaas nog niet zo ver. Op dit moment kan alleen gewerkt worden met de gegevens die uit allerlei projecten en korte acties verzameld zijn. Hierdoor is er een kans op fouten of onjuistheden. De getallen kunnen daarom alleen indicatief gebruikt worden.

| | | Indicatie opbrengst per afzonderlijke eenheid (landelijk gemiddelde) in kton $CO_2$-reductie | Eenheid | Aantal gerealiseerde eenheden | Realisatie anno 2009 in kton $CO_2$-reductie |
|---|---|---|---|---|---|
| Geothermie | | 5 | installatie | 0 | 0 |
| WKO | | 0,082 | installatie | 35 | 2,87 |
| Biomassa (verbranding) | grootschalig afvalverbranding | 76 | installatie | 1 | 80 |
| | grootschalig electiiteitscentrale | 290 | installatie | 0 | nvt |
| | kleinschalig | 0,0003 | installatie | onbekend | onbekend |
| Groen gas (incl biomassa vergisting) | stortgas | 7,1 | installatie | 1 | 7,1 |
| | covergisting | 6 | installatie | 14 | 86 |
| | rwzi | 1,2 | installatie | 3 | 3,6 |
| | GFT | onbekend | installatie | onbekend | onbekend |

| | Indicatie opbrengst per afzonderlijke eenheid (landelijk gemiddelde) in kton $CO_2$-reductie | Eenheid | Aantal gerealiseerde eenheden | Realisatie anno 2009 in kton $CO_2$-reductie |
|---|---|---|---|---|
| Biobrandstoffen (NB: omstreden ivm indirecte effecten) | 240 | bedrijf | 1 | 240 |
| Klimaatbossen | 0,006 | hectare | 2500 | 15 |
| Energieverbuik openbare verlichting | 0,11 | provincie/ gemeente | 3 | ? |
| Energiebesparing nieuwbouw | 0,0007 (oplopend) | woning | onbekend | pm |
| Energiebesparing bestaande bouw | 0,0007 | woning | onbekend | pm |
| Energiebesparing scholen en utiliteitsbouw | 0,0034 | gebouw | onbekend | 0,7 |
| Industrie | onbekend | | 0 | 60 |
| Windenergie | 1,7 | windmolen | 1 | 1 |
| Zonnepanelen | 0,0002 | set van 4 panelen | 125 | 0,03 |
| Zonneboilers | 0,0003 | installatie | | onbekend |
| $CO_2$opslag | 2300 | installatie | 0 | 0 |
| Totaal | | | | 496 |

Uit: $CO_2$ reductiebalans, 3dTransition

Uit de indicatieve $CO_2$ reductiebalans blijkt:

1. In 2009 was ongeveer 500 kton bereikt, mede door de al bestaande biobrandstoffen (240 kton). Ook mestvergistingsinstallaties (co-vergisting) bij landbouwbedrijven bleken erg succesvol en de bijdrage van de GAVI in Wijster mag voor een deel worden meegeteld.
2. Er is een grote versnelling nodig op de projecten om de doelstelling te gaan halen

Ten opzichte van Nederland is de $CO_2$ reductie door inzet van duurzame energie groter dan gemiddeld. Dit komt vooral door biobrandstoffen en biomassa.

## 5.4 Duurzame energie en vermeden energieverbruik

Naast een berekening in $CO_2$ reductie is het ook nodig om te weten of het aandeel duurzame energie van 20% wordt gehaald. Daarvoor is het nodig om het totaal energieverbruik te weten en vervolgens na te gaan welk deel daarvan door duurzame energiebronnen wordt opgewekt. Dit laatste wordt meestal uitgedrukt in vermeden energieverbruik.

**Situatie 2008**

Het Nationale energieverbruik in 2008 bedroeg 3330 PJ. Het Drentsche aandeel daarvan is 98 PJ. Onderstaande tabel geeft een overzicht van alle duurzame energiebronnen waarvoor het op dit moment mogelijk is om een berekening te maken van het vermeden energieverbruik in 2008. Enkele onderwerpen staan niet in de lijst omdat daar nu onvoldoende gegevens over zijn. Het betreft bijvoorbeeld:

- Gebruik restwarmte
- Warmtepompen
- Smart grids
- WKK

Gegevens hebben betrekking op vermeden energieverbruik.

**Berekening vermeden energieverbruik als gevolg van duurzame energie 2008 in Drenthe**

| | | Huidige aantal gerealiseerde eenheden tot nu toe | Opbrengst in $CO_2$ reductie tot nu toe | Vermeden energieverbuik |
|---|---|---|---|---|
| | | eeheden | kton $CO_2$ | TJ |
| Geothermie | | 0 | 0 | 0,0 |
| WKO | | 35 | 2,87 | 42,7 |
| Biomassa (verbranding) | grootschalig afvalverbranding | 1 | 80 | 1195,0 |
| | grootschalig electiiteitscentrale | 0 | 0 | 0,0 |
| | kleinschalig | onbekend | onbekend | onbekend |
| Groen gas (incl biomassa vergisting) | covergisting | 14 | 86 | 1298,0 |
| | rwzi | 3 | 3,6 | 57,5 |
| Windenergie | | 1 | 1 | 14,0 |
| Zonnepanelen | | 125 | 0,03 | 0,4 |
| Zonneboilers | | 0 | 0 | 0,0 |
| Biobrandstoffen (NB: omstreden ivm indirecte effecten) | | 1 | 240 | 3360,0 |
| Subtotaal | | | 414 | 5967,6 |
| Totaal minus biobrandstoffen | | | 174 | 2607,6 |

Uit: $CO_2$ reductiebalans, 3dTransition

NB: PJ = 1000 TJ

In totaal is anno 2008 het vermeden energieverbruik als gevolg van duurzame energie ongeveer 2,7 PJ zonder biobrandstoffen en 6.1 PJ met biobrandstoffen. Dat is ongeveer 2,7% of 6,1% van het totaal energieverbruik in Drenthe. Deze waarde is mogelijk nog iets hoger omdat er te weinig gegevens zijn over biomassaverbranding. De belangrijkste duurzame energiebronnen in Drenthe zijn co-vergisting en grootschalige afvalverbranding.

Het percentage voor Drenthe is min of meer gelijk aan het landelijke percentage. In 2008 was ruim 3,4 procent (met biobrandstoffen) van het totale binnenlandse energieverbruik (heel Nederland) uit duurzame binnenlandse bronnen afkomstig.

**Toekomstige situatie 2020**

In de komende jaren wordt een groei in het energieverbruik verwacht van ongeveer 0,7%.

- Referentieramingen energie en emissies 2005-2020 van ECN uit 2005 gaan uit van een groei in het verbruik van 1% per jaar.
- In "Meer met Energie; Kansen voor Nederland"wordt als referentiepad voor het jaarlijkse energieverbruik van 2050, 0,7% voorzien.
- In de nationale duurzaamheidverkenning wordt in het Trendscenario voorspeld dat er tot 2040 in OESO landen jaarlijks een toename is van 0,5% in het energieverbruik .

| Jaartal | 0,5 | 0,7 | 1,0 | 1,5 | 2,0 |
|---|---|---|---|---|---|
| 2008 | 98,0 | 98,0 | 98,0 | 98,0 | 98,0 |
| 2009 | 98,5 | 98,7 | 99,0 | 99,5 | 100,0 |
| 2010 | 99,0 | 99,4 | 100,0 | 101,0 | 102,0 |
| 2011 | 99,5 | 100,1 | 101,0 | 102,5 | 104,0 |
| 2012 | 100,0 | 100,8 | 102,0 | 104,0 | 106,1 |
| 2013 | 100,5 | 101,5 | 103,0 | 105,6 | 108,2 |
| 2014 | 101,0 | 102,2 | 104,0 | 107,2 | 110,4 |
| 2015 | 101,5 | 102,9 | 105,1 | 108,8 | 112,6 |
| 2016 | 102,0 | 103,6 | 106,1 | 110,4 | 114,8 |
| 2017 | 102,5 | 104,3 | 107,2 | 112,1 | 117,1 |
| 2018 | 103,0 | 105,1 | 108,3 | 113,7 | 119,5 |
| 2019 | 103,5 | 105,8 | 109,3 | 115,4 | 121,9 |
| 2020 | 104,0 | 106,6 | 110,4 | 117,2 | 124,3 |
| 20% deel | 20,8 | 21,3 | 22,1 | 23,4 | 24,9 |

Het energieverbruik in Drenthe in 2020 varieert dus tussen de 104 (0,5%) en 110 (1%) PJ. Het aandeel van 20% duurzame energie ligt in dat geval tussen de 20,8 en 22,1 PJ.

In paragraaf 3.5 is eerder indicatief een doorvertaling gemaakt voor een $CO_2$ reductie-taakstelling per maatregel. In onderstaande tabel is doorgerekend wat het vermeden energieverbruik is bij 100% realisatie van deze taakstelling.

**Vermeden energieverbruik als gevolg van duurzame energie in 2020 bij 100% doelrealisatie**

| | | Doorvertaling in mogelijk taakstelling 2020 | Totaal te realiseren aantal eenheden | Vermeden energie-verbuik |
|---|---|---|---|---|
| | | kton $CO_2$ | eeheden | TJ |
| Geothermie | | 282 | 56 | 4201,8 |
| WKO | | 300 | 3659 | 4459,0 |
| Biomassa (verbranding) | grootschalig afvalverbranding | 310 | niet bepaald | 4631,0 |
| | grootschalig electiiteitscentrale | | | |
| | kleinschalig | | | |
| Groen gas (incl biomassa vergisting) | covergisting | 152 | 25 | 2294,5 |
| | rwzi | 18 | 15 | 287,7 |
| Windenergie | | 60 | 35 | 843,9 |
| Zonnepanelen | | 16 | 80000 | 204,9 |
| Zonneboilers | | 0,6 | 2000 | 10,8 |
| Biobrandstoffen (NB: omstreden ivm indirecte effecten) | | 500 | 2 | 7000,0 |
| Subtotaal | | 1639 | | 23934 |
| Totaal minus biobrandstoffen | | 1139 | | 16934 |

NB: in de tabel zijn geen onderwerpen met energiebesparing opgenomen

In totaal is in 2020, uitgaande van de mogelijke taakstellingen het vermeden energieverbruik ongeveer 17,5 PJ zonder en 25 PJ met biobrandstoffen. Dat komt dicht in de buurt van de doelstelling: 20% van het totaal energieverbruik van Drenthe.

## Vergelijking met landelijke prognoses

17% is hoger dan wat landelijk gezien als haalbaar wordt geschat. Landelijk gezien zijn er verschillende prognoses beschikbaar. De meest recente is de "Verkenning Schoon en Zuinig" van het planbureau voor de leefomgeving (Van Dril, 2009). In deze verkenning verwacht men dat in 2020 het aandeel hernieuwbare energie 5-15% bedraagt. In oudere studies waren de prognoses soms gunstiger. In 2007 verwachte men in 2020 een toename van 16% tot 20% ("Verkenning potentieel en kosten van klimaat en energiemaatregelen voor schoon en Zuinig", Menkveld en van den Wijngaart MNP 500115004, 2007). Volgens de Tweede duurzaamheidsverkenning vormen bij de huidige en voorziene fossiele energieprijs duurzame energiebronnen op de meeste markten geen alternatief van enige omvang (zie figuur uit de Tweede Duurzaamheidsverkenning).

**Mondiale productiekosten elektriciteit 2006**

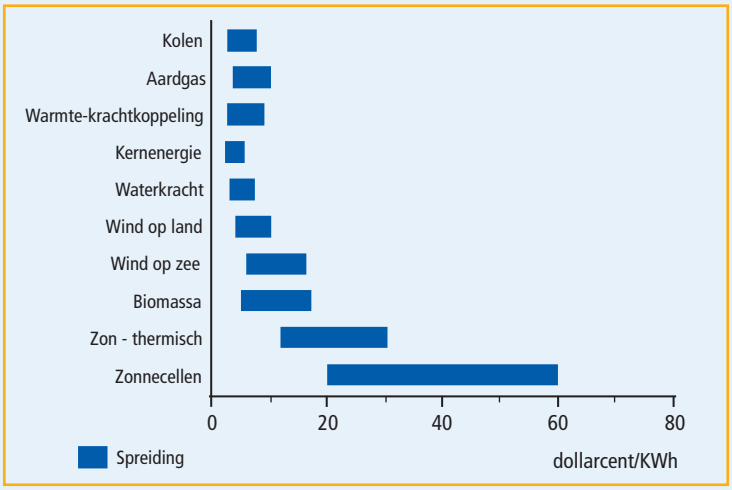


Bron: Tweede Duurzaamheidsverkenning

# 6 Mogelijkheden tot extra Inzet

Wat kan de provincie Drenthe doen om het aandeel duurzame energie in 2020 te doen toenemen? Zet de provincie in op de juiste bronnen?

Op basis van de berekeningen in dit rapport blijkt dat de gekozen koers uit het actieprogramma in gaat op alle onderwerpen die kansrijk zijn. Dat komt ook niet zo uit de lucht vallen. Er zijn inmiddels al vele studies gedaan naar kansen voor energie. Deze studies zijn volop benut bij de opstelling van het actieprogramma 2009 en het is ook niet echt te verwachten dat er weer nieuwe literatuur is die tot totaal nieuwe kansen zal leiden. Men kan dus zeggen dat Drenthe al volop heeft gekeken naar de kansen. En men kan ook zeggen dat er een grote uitdaging ligt om de onderkende en in het actieprogramma opgenomen kansen ook daadwerkelijk door te voeren. Het is dus wellicht belangrijker om niet naar de volgende kans te zoeken als de aandacht van het feitelijk uitvoeren van de onderkende kansen zou verminderen. Hiervoor is blijvende aandacht onontbeerlijk.

Uit de analyse blijkt dat Drenthe volop in zet op onderwerpen waar het ook sterk in is en kan zijn (bodem, biomassa, groen gas). In Drenthe is veel potentieel voor alle bodem gerelateerde energie, maar dat zit natuurlijk ook al in het huidige beleid (wko en geothermie en $CO_2$ opslag). Drenthe kan ook de weg van het verbeteren van de energie-infrastructuur voortzetten. Als er meer energiehandel komt, dan is infrastructuur een voorwaarde. Dat geldt niet alleen voor de gasrotonde maar ook voor:
- Elektriciteitsnetten, inclusief smart grids
- (Groen) gasnetten
- Goede afstemming vraag en aanbod van restwarmte.
- Ruimtelijk Planning op basis van energiecascadering
- Clustering in ETP

Maar deze onderwerpen zitten al volop in het bestaande beleid.

Drenthe is ook al bezig met beleid gericht op warmte, zoals bij
- Benutting restwarmte
- WKK

## Wat kan er dan nog meer gedaan worden?

*Meer aandacht voor Windenergie en Zonneenergie*
De provincie heeft er voor gekozen om windenergie alleen in zuidoost Drenthe toe te passen (60 MW). Puur vanuit energie optiek is er echter veel voor te zeggen meer windenergie toe te staan.

In de energienota van EZ zijn vooral ten aanzien van wind en biomassa kansen onderkend die ook in de subsidieregeling SDE zijn opgenomen. Het aandeel ´wind op land´ zal groeien van 1500 MW naar 4000 MW. Uit de SDE-regeling wordt de onrendabele top betaald. Het grootste probleem is de landschappelijke inpassing en het maatschappelijk draagvlak ('not in my backyard'). Rijk, provincies, gemeenten, milieu- en brancheorganisaties hebben in januari 2008 het Nationaal Plan van Aanpak bekrachtigd.Zij zetten zich allereerst in om de projecten die al in ontwikkeling zijn zo snel mogelijk te vergunnen.

**Indicatieve verdeling SDE-subsidies**

| Categorie | Te committeren vermogen vanuit SDE (MW) | | | | Totale uitgaven |
|---|---|---|---|---|---|
| | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | |
| Wind op land | 500 | 600 | 450 | 520 | 129 |
| Wind op zee | - | 200 | - | 250 | 119 |
| Electriciteitsopwekking met behulp van RWZI/AWZI/stortgas | 8 | 8 | 7 | 7 | 0 |
| Groengasproductie met behulp van RWZI/AWZI/stortgas | 5 | - | 5 | - | 1 |
| AVI's met een energetisch rendement hoger dan 22% | 70 | 60 | 30 | - | 30 |
| Verbranding van vaste biomassa, vergisting van GFT en co-vergisting van mest | 40 | 40 | 40 | 40 | 68 |
| Kleinschalige zon-PV-installaties (0,6kWp-3,0 kWp) | 10 | 15 | 20 | 25 | 19 |
| | | | | Totaal | 366 |

Uit Energierapport 2009 Min EZ

In de Tweede Duurzaamheidsverkenning is ook ingeschat wat het relatieve belang van de verschillende maatregelen is. De hierbij genoemde onderwerpen zijn m.u.v. wind allemaal volop opgenomen in het actieprogramma.

**Inzet emissiereductieopties in Europa**

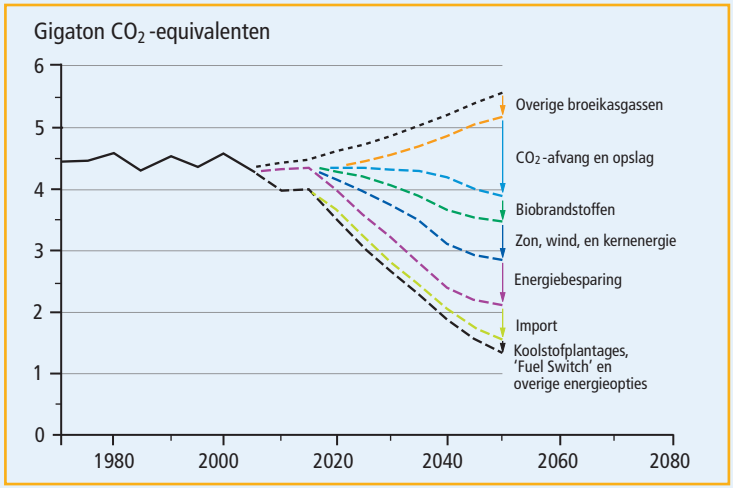


Bijdrage van reductieopties in de energievoorziening voor kostenefficiënte stabilisatie op 450 ppm in Europa

De Tweede Duurzaamheidsverkenning (Nederland en een duurzame wereld) voorziet ook een groei in wind, vooral omdat de kostprijs nog verder gaat dalen. Deze is al sinds 1990 met 50% gedaald maar dit gaat verder. Daarnaast liggen er ook nog kansen voor zonnepanelen, omdat ook daar nog extra technologie komt en de kostprijs zal blijven dalen met 5% per jaar.

*Investeren buiten Drenthe*

Buiten Drenthe ligt er de mogelijkheid om te participeren in bestaande initiatieven voor duurzame energie, zoals:

- Wind op zee
- Klimaatcompensatiebossen
- Import duurzame energie
- Emissiehandel

Maar nogmaals, dat is alleen een goede optie mits de aandacht voor de opgave binnen Drenthe niet minder wordt.

*Nieuwe ideeën*

Er komen altijd weer nieuwe kansen en ideeën. Daarbij valt te denken aan:

1. Klimaatintensieve gebiedsontwikkeling
2. Verbreden en verbinden van het klimaat en energiebeleid aan ander beleid

3. Ontwikkelen klimaattoerisme (mooi, schoon, stil en warm maar ook koele plekken)
4. Duurzame landbouw: verduurzaming koppelen aan energievraagstukken
5. Het nieuwe wonen: werk volgt wonen i.p.v. andersom

Deze ideeën vereisen nadere uitwerking.

*Bewustwording*

Energiebeleid is nu vaak nog een zaak van (voorbeeld) projecten doen. En uiteindelijk is het ook van belang om de maatschappelijke hefboom in werking te krijgen. Wat gebeurt er als alle inwoners in Drenthe (hefboom!) uit eigen beweging allerlei energiemaatregelen nemen. In dat verband kan veel verwacht worden van een versnelling in het gebruik van:

- Energiezuinige mobiliteitsvormen (elektrische auto, hybrides, rijden op groen gas en waterstof)
- Energiebesparing wonen en energieneutraal wonen, huizen met allerlei vormen van DE, PV, micro-WKK, Ultra HR ketels en besparing (isolatie, led verlichting).
- Aanschaf van producten waarvan de productie en het gebruik weinig energie kosten

Er kan ook gezorgd worden voor het wegnemen van belemmeringen bij de implementatie zoals het ontwikkelen van alternatieve financieringsvormen en subsidiering en het wegnemen van juridische belemmeringen. Ook kan hier worden gezorgd voor een versterking van de samenwerking met gemeenten. En natuurlijk valt hieronder ook de rol van kennisregisseur.

# 7 Conclusies

Samenvattend kan gesteld worden dat de gekozen koers in gaat op alle dossiers die als kansrijk worden benoemd. De essentie zit vooral in het intern en extern uitvoeren van wat is afgesproken.

1. *$CO_2$.*
   a. $CO_2$ emissies zijn tot 2009 landelijk licht gestegen. Verwacht kan worden dat dit ook in Drenthe het geval is.
   b. In 2009 was als gevolg van alle klimaat- en energieprojecten projecten 500 kton $CO_2$ reductie[3] bereikt, mede door de al bestaande biobrandstoffen (240 kton.. Ook mestvergistingsinstallaties (co-vergisting. bij landbouwbedrijven bleken erg succesvol en de bijdrage van de GAVI in Wijster mag voor een deel worden meegeteld.
   c. Er is een grote versnelling nodig op de projecten om de doelstelling te gaan halen. Verdere vraagreductie en inzet op alle terreinen en vanuit alle disciplines.
   d. Een partnership met alle externe uitvoerende partijen is hiervoor van groot belang.
2. *Duurzame energie*
   a. Het Nationale energieverbruik in 2008 bedroeg 3330 PJ. Het aandeel van Drenthe bedroeg 98 PJ. In totaal is anno 2008 het vermeden energieverbruik in Drenthe ongeveer 2,7 PJ. Dat is ongeveer 2,7% van het totaal energieverbruik in Drenthe. Dit percentage voor Drenthe is min of meer gelijk aan het landelijke percentage.
   b. Het energieverbruik in Drenthe in 2020 varieert tussen de 104 en 110 PJ. Het aandeel van 20% duurzame energie ligt in dat geval tussen de 20,8 en 22,1 PJ.
   c. In totaal is in 2020, uitgaande van 100% realisatie van mogelijke taakstellingen, het vermeden energieverbruik ongeveer 17,5 PJ. Dat is minder dan de doelstelling: ongeveer 20% van het totaal energieverbruik van Drenthe.
   d. 21 PJ vermeden energieverbruik halen in 2020 is een enorme opgave. Voor een aantal onderwerpen betekent dit heel veel installaties die in een zeer hoog tempo zullen moeten worden aangelegd (wko, kleinschalige biomassaverbranding en -vergisting, zonnepanelen, zonneboilers, en in mindere mate geothermie..
3. *Maatregelen en projecten*
   a. Drenthe zet volop in op onderwerpen waar het ook sterk in is en kan zijn (bodem, biomassa, groen gas.. Drenthe doet weinig met wind terwijl hier juist vanuit energie veel voor valt te zeggen.

---

3 Het gaat om een relatieve reductie. Met andere woorden: de emissie zou zonder de genomen maatregelen 500 kton hoger zijn.

b. Maatregelen dienen vaak meerdere motieven:
- Het goede voorbeeld: ‘be the change’
- Effectief aanpassen aan klimaatverandering
- Behoud landbouw, natuur en water
- Zelfredzaam qua energievoorziening
- Economische kans en werkgelegenheid
- Beperken mondiale instabiliteit.

Het bijsturen van maatregelen gericht op duurzame energie heeft dus ook gevolgen voor de realisatie van doelen die bij andere motieven horen.

# Bijlage

## Afkortingen

CCS: Carbon Capture Storage
EHS: Ecologische Hoofdstructuur
EPC: Energie Prestatie Coëfficiënt
ETP: Energie Transitie Park
EVZ: Ecologische verbindingszones.
IPCC: Intergovernmental Panel on Climate Change.
KRW: Kaderrichtlijn Water
NBW: Nationaal Bestuursakkoord Water
PMP: Provinciaal Milieubeleidsplan
PV: Photo Voltaïsch
WHP: Waterhuishoudingplan
WKK: Warmte Kracht Koppeling
WKO: Warmte Koude Opslag

## Begrippen

Duurzame energie. Duurzame energie is energie die gewonnen wordt uit bronnen waarbij weinig tot geen schadelijke milieueffecten optreden bij winning en omzetting en die in onuitputtelijke hoeveelheden beschikbaar zijn, zoals zon, wind, water, biomassa, aard- en omgevingswarmte.

Biobrandstoffen: eerste generatie. Brandstoffen geproduceerd van plantaardige materialen middels conventionele productieprocessen, te weten: extractie, fermentatie, transesterficatie en chemische synthese (hoofdzakelijk gebaseerd op vetten/oliën en suikers).

Biobrandstoffen: tweede generatie. Brandstoffen geproduceerd van lignocellulose (houtachtig) materialen. Deze technologie is nog in ontwikkeling en nog niet commercieel toepasbaar in Nederland.

Vergassing. Biomassa wordt vergast in afgesloten reactoren met een ondermaat aan zuurstof. Er ontstaat een brandbaar gas (synthesegas genaamd), dat na reiniging gebruikt kan worden als brandstof.

Vergisting. Biomassa wordt vergist door nat organisch materiaal onder afsluiting van lucht een paar weken aan bacteriën bloot te stellen. Deze bacteriën breken een deel van het organische materiaal in de vergister af en zetten het om in biogas. Het biogas bestaat voor een belangrijk deel uit methaan ($CH_4$)
en kooldioxide ($CO_2$). Het ontstane biogas kan dienen als brandstof voor energieopwekking (door toepassing in een verwarmingsketel of in een gasmotor met generator). Dit biogas kent nog tal van verontreinigingen. Pas na zuivering en opwerking kan het als aardgas worden gebruikt.

Adaptatie Het aanpassen aan de verwachte effecten van klimaatverandering. ARK Adaptatie ruimte en klimaat (ARK) is een programma om de ruimtelijke inrichting van Nederland 'klimaatbestendig' te maken. Dat betekent dat bij waterbeheer en veiligheid, transport, elektriciteitsvoorziening, natuurbeheer en volksgezondheid rekening gehouden moet worden met de gevolgen van klimaatverandering. ARK is een programma voor Rijk, provincies, gemeenten, bedrijven, wetenschap en maatschappelijke organisaties. Het is opgesteld in nauwe samenwerking met de koepel Interprovinciaal Overleg (IPO). biobased economy In biobased economy vervangt biomassa een deel van de aardolie in de productie van specifieke grondstoffen en worden planten ingezet voor de productie van hoogwaardige chemische producten.

Biomassa, (-brandstoffen, -raffinage). De biologisch afbreekbare fractie van producten, afvalstoffen en residuen van de landbouw (met inbegrip van plantaardige en dierlijke stoffen), de bosbouw en aanverwante bedrijfstakken, alsmede de biologisch afbreekbare fractie van industrieel en huishoudelijk afval.

EHS Ecologische Hoofdstructuur. De EHS is een netwerk van gebieden in Nederland waar de natuur voorrang heeft. Het netwerk helpt voorkomen dat planten en dieren in geïsoleerde gebieden uitsterven en dat natuurgebieden hun waarde verliezen. De EHS kan worden gezien als de ruggengraat van de Nederlandse natuur.

Klimaatmantel: Een zone rond de EHS waarin door een gebiedsgerichte aanpak zowel natuur, landbouw, waterbeheer als recreatie profiteert van aanpassingen aan de klimaatverandering. De klimaatmantel draagt bij aan de veerkracht van de EHS.

Voetafdruk, in analogie met "ecologische voetafdruk". Dit laatste staat voor een getal dat weergeeft hoeveel biologisch productieve grond- en wateroppervlakte een bepaalde bevolkingsgroep in dat jaar gebruikt om zijn consumptieniveau te kunnen handhaven en zijn afvalproductie te kunnen verwerken. Het gaat om een hypothetisch getal, gemeten in globale hectares. De footprint van de kenniswerker wordt afgebakend tot de $CO_2$-emissie door zijn mobiliteit.

Kyoto-protocol Het Kyoto-protocol werd in 1997 opgesteld als aanvulling op het Klimaatverdrag. Industrielanden verbinden zich hierin om de uitstoot van broeikasgassen in 2008-2012 met gemiddeld 5% te verminderen ten opzichte van het niveau in 1990. Per land gelden uiteenlopende reductiepercentages. Nederland moet zijn broeikasgasemissies in 2008-2012 met 6% hebben gereduceerd ten opzichte van 1990.

Mitigatie. Het voorkomen en verminderen van de uitstoot van broeikasgassen mobiliteitsmanagement Het organiseren van slim reizen. Het betreft zowel alternatieven als de fiets en het openbaar vervoer, maar ook het buiten de spits reizen, carpoolen of gebruik maken van transferia of P+R-terreinen.

Natura 2000 Een Europees netwerk van beschermde natuurgebieden op het grondgebied van de lidstaten van de Europese Unie.

neutraal (energie / klimaat) Een neutraal proces is een proces dat, in theorie, niet bijdraagt aan klimaatverandering ofwel netto in balans is. De term is van toepassing op onder andere bepaalde soorten energieopwekking, maar wordt ook gebruikt met betrekking tot klimaatcompensatie.

PJ PetaJoule. Een joule is een energie-eenheid die ongeveer overeenkomt met 0,24 calorie. Omdat de joule een erg kleine eenheid is, wordt gerekend met de veelvouden kilo-, mega-, giga-, tera- en petajoule. Eén petajoule is 1 000 000 000 000 000 joule (een 1 met 15 nullen). Voor elektriciteit geldt: 1 miljard kWh = 3,6 petajoule PJ.

revolving fund. Een fonds dat investeert in een bepaald soort projecten. Het geld dat dan weer terugkomt mag door de beheerder van het fonds opnieuw geïnvesteerd worden.

RO Ruimtelijke Ordening

## Gebruikte bronnen

Aardwarmte glastuinbouw Emmens IF Rapport nr 2/108115/BZ, 2009.
Beelden van een $CO_2$ neutraal Drenthe. DHV. 2006.
Carbon Capture and Storage. PvA Noord-Nederland. Kernteam CCS Noord-Nederland. 2009.
$CO_2$ reductiebalans, 3dTransition.
De belofte van een duurzame Europese eergiehuishouding. Energievisie ECN en NRG. 2007.
De staat van het Klimaat 2008. PCCC. 2009
De weg van Kyoto naar Grolloo Stibabo, 2008.
Drenthe 2050. Grontmij, Arrow en KNN, 2006.
Duurzame energie in Nedreland. CBS 2006.
Duurzame energie in Nedreland. CBS 2007.
Energieakkoord Noord Nederland, 2007
Zuid-oostDrenthe. 2009.
Energierapport 2008 Ministerie van binnenlandse Zaken.
EPC en Energieverbruik nieuwbouwwoningen. Senternovem 2004.
Extra energie in Zuidoost-Drenthe. Energiestromen en mogelijkheden van nieuwe energieactiviteiten in kaart gebracht. Provincie drenthe 2009.
Geothermie Assen. IF rappot 1/57137/GW, 2007.
Het 100.000 voertuigenplan, Energy Valley, 2008.
Het 100.000 woningenplan. Energieakkoord 2008.
Klimaat en energie. Beleidsinspanningen en projecten. Overzicht 2008. Provincie Drenthe
Klimaat en landbouw Noord-Nederland: éffecten van extremen. Grontmij 2009.
Klimaateffectatlas, KNMI/Alterra-WUR/DHV,2009
Klimaateffectschetsboek Drenthe en Groningen. Dossier b1661,01.001. Alterra, DHV, KNMII VU, 2008.
Korstmossen in Drenthe, C.M van Herk, 2005
Memo Voortgang $CO_2$ reductie. J. Blauw. Provincie Drenthe. 2008.
Milieubalans 2008, PBL, 2008.
Monitor schoon en znuig. ECN-E-09-030. 2009.
Natuurbalans 2008. PBL.
Optiedocument energie en emissies 2010/2020. ECN 2006.
Potentie $CO_2$ reductie door WKO, geothermie en $CO_2$ opslag in Drenthe, Royal Haskoning. 2009.

Programma Klimaat en Energie Actieplan Provincie Drenthe. 2009,
Protocol monitoring duurzame energie. Senternovem 2006.
Referentieramingen energie en emissies 2005-2020 ECN 2005.
Uitgangspositie duurzame energieproductie en energiebesparing in Drenthe, Rapport DHV b4406.01.001, 2008.
Verkenning naar de mogelijkheden voor de opslag van $CO_2$ en het gebruik van aardwarmte in de provincie Drenthe, 2006 Van der krogt et al. TNO rapport 2006-U-R0023/b.
Verkenning potentieel en kosten van klimaat en energiemaatregelen voor Schoon en Zuinig. MNP 500115004. 2007.
Verkenning schoon en zuinig. ECN-E—09-022. Planbureau voor de leefomgeving. 2009.
Website Energyvalley (www.eneryvalley.nl)
Website milieu en natuurcompendium (www.compendiumvoordeleefomgeving.nl)
Website provincie Drenthe (www.drenthe.nl)
Website statline cbs (www.statline.nl)
Wegen naar een klimaatbestendig Nederland, Planbureau voor de Leefomgeving, 2009

Aan:
de voorzitter en leden van
provinciale staten van Drenthe

Assen, 7 april 2010
Ons kenmerk 14/5.3/2010004920
Behandeld door de heer J. van der Heide (0592) 36 53 72
Onderwerp: Programma klimaat en energie: contracten met Drentse gemeenten

Geachte voorzitter/leden,

Op 9 december 2009 hebben wij het Actieplan 2010 van het Programma klimaat en energie aan de Statencommissie Omgevingsbeleid ter kennisname aangeboden. Het Actieplan 2010 is op 13 januari 2010 door bovengenoemde commissie besproken. Zoals aangegeven in het Actieplan willen wij de samenwerking en het partnerschap met de gemeenten versterken door het afsluiten van klimaatcontracten. Gemeenten vormen de belangrijkste bestuurlijke partner, omdat ook zij het Energieakkoord Noord-Nederland hebben ondertekend. Hierdoor is er sprake van een gemeenschappelijke taakstelling met betrekking tot $CO_2$-emissiereductie en duurzame energieproductie.

Met het afsluiten van de klimaatcontracten is een totale investering van circa € 30,5 miljoen gemoeid. De financiering van dit bedrag is als volgt.

| | |
|---|---|
| Bijdrage provincie Drenthe | € 6.522.456,-- |
| Bijdrage twaalf gemeenten | - 19.101.399,-- |
| Bijdrage derden | - 4.959.120,-- |
| Totale investering | € 30.582.975,-- |

Om te komen tot klimaatcontracten is aan iedere gemeente gevraagd een Uitvoeringsprogramma klimaat en energie op te stellen met daarin de projecten waarmee de gemeente aan de slag gaat in de periode 2010 tot en met 2011 (definitieve afronding projecten voor december 2013). Iedere gemeente heeft een programma opgesteld, waarin ook is aangegeven welke middelen de gemeente zelf beschikbaar stelt en welke financiële en inhoudelijke bijdrage van de provincie wordt gevraagd. In totaal is aan de provincie door de gemeenten een financiële bijdrage gevraagd van € 11,7 miljoen.

De aanvragen zijn op basis van navolgende criteria beoordeeld.
- Op onderzoek wordt maximaal 20% cofinanciering toegepast.
- Op realisatieprojecten wordt maximaal 40% cofinanciering toegepast.
- Projecten moeten financieel en formatief geborgd zijn binnen de gemeente.
- De provinciale bijdrage is nooit groter dan de bijdrage van de gemeente.
- Over het geheel van de klimaatcontracten wordt gestreefd naar een cofinancieringsfactor van 1 op 4.

De beoordeling heeft geresulteerd in navolgende financiële verdeling.

| **Gemeente** | **Bijdrage provincie** | **Bijdrage gemeenten** | **Bijdrage derden** | **Totale investering** |
|---|---|---|---|---|
| Aa en Hunze | 62.260 | 118.150 | 162.000 | 342.410 |
| Assen | 1.295.000 | 3.347.500 | 1.880.000 | 6.522.500 |
| Borger-Odoorn | 144.000 | 373.000 | 5.000 | 522.000 |
| Coevorden | 340.400 | 900.360 | 909.120 | 2.149.880 |
| Emmen | 1.052.000 | 1.946.000 | 140.000 | 3.138.000 |
| Hoogeveen | 663.500 | 2.078.500 | 581.000 | 3.323.000 |
| Meppel | 1.280.400 | 3.899.000 | 200.000 | 5.379.400 |
| Midden-Drenthe | 261.600 | 679.700 | 455.000 | 1.396.300 |
| Noordenveld | 60.840 | 2.249.804 | 90.000 | 2.400.644 |
| Tynaarlo | 937.456 | 2.372.185 | 315.000 | 3.624.641 |
| Westerveld | 85.800 | 367.200 | 0 | 453.000 |
| De Wolden | 339.200 | 770.000 | 222.000 | 1.331.200 |
| Totaal | 6.522.456 | 19.101.399 | 4.959.120 | 30.582.975 |

De middelen worden besteed aan concrete projecten en ontwikkelingen binnen de gemeenten die passen binnen de context van het provinciale Programma klimaat en energie. Door het beschikbaar stellen van gelden voor projecten zet de provincie een plus op deze projecten, waarmee een groter doelbereik wordt gerealiseerd of waarmee een gewenste ontwikkeling in een versnelling komt.

Wij hopen u hiermee voldoende geïnformeerd te hebben.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris , voorzitter

Bijlage(n):
ga.coll.

**Bijlage 1: Samenvatting uitvoeringsprogramma's gemeenten**

**Noordenveld**

| Deelprogramma | Doel | Bijdrage gemeente | Bijdrage provincie | Bijdrage derden |
|---|---|---|---|---|
| Diep onder Drenthe | Opsporingsvergunning geothermie. | | 5.000 | |
| Kenniseconomie | 10 groengas auto's | 72.000 | 16.800 | pm |
| | Een groengas tankstation | | | |
| Bouwen | Lange Streken te Peize en Rodenveld IV een lagere EPC dan geëist volgens het bouwbesluit | 78.604 | 37.420 | 90.000 |
| | Energiebesparing op openbare verlichting | | | |
| Klimaatlandschappen/ Water | 40 ha. Klimaatbos Roden Zuid | 2.070.000 | | groenfonds |
| | Uitvoeren hydrologisch onderzoek IGS gebied Roden – Leek. | | | |
| Totaal | | 2.249.804 | 60.840 | |

**Aa en Hunze**

| Deelprogramma | Doel | Bijdrage gemeente | Bijdrage provincie | Bijdrage derden |
|---|---|---|---|---|
| Diep onder Drenthe | - | - | - | - |
| Kenniseconomie | Een groengas tankstation | 25.000 | | 50.000 |
| Bouwen | Verduurzaamde openbare verlichting | 115.650 | 62.260 | 112.000 |
| | Energiescan sportaccommodatie en energielabel gemeentelijk vastgoed | | | |
| | EPA-maatwerkadvies bestaande woningen + subsidieaanvraag | | | |
| | Businesscase haalbaarheid biomassa | | | |
| Klimaatlandschappen/ Water | - | - | - | - |
| Totaal | | 118.150 | 62.260 | |

**Borger-Odoorn**

| Deelprogramma | Doel | Bijdrage gemeente | Bijdrage provincie | Bijdrage derden |
|---|---|---|---|---|
| Diep onder Drenthe | WKO installatie in sportcomplex Nieuw Buinen | 30.000 | 20.000 | |
| Kenniseconomie | Een oplaadpunt voor elektrische voertuigen | 5.000 | | |
| Bouwen | Verduurzaamde openbare verlichting | 338.000 | 124.400 | 5.000 |
| | Energiezuinige scholen | | | |
| | Duurzame woningen Hunzedal te Borger (bestaande bouw) | | | |
| | Duurzame woningen Daalkampen te Borger (nieuwbouw) | | | |
| | Duurzaam wonen project Woon Horizon | | | |
| | LED-verlichting bij MFA | | | |
| Klimaatlandschappen/ Water | - | - | - | - |
| Totaal | | 373.000 | 144.000 | |

**Tynaarlo**

| Deelprogramma | Doel | Bijdrage gemeente | Bijdrage provincie | Bijdrage derden |
|---|---|---|---|---|
| Diep onder Drenthe | Een programma van eisen (PvE) voor de realisatie van een grootschalige WKO-toepassing voor Vries Nieuwe Stukken | 30.000 | 5.000 | |
| Kenniseconomie | Een duidelijke energievisie voor Vries Nieuwe Stukken | 276.000 | 109.000 | 165.000 |
| | Duurzame selectiecriteria voor een duurzame renovatie van het zwembad | | | |
| | Een eerste aanzet voor een duurzame Airport Eeld | | | |
| | Duidelijkheid over de haalbaarheid van biomassa bij bedrijventerrein Vriezenbrug | | | |
| | Een groengas tankstation | | | |
| | Een integraal vervoersplan voor de gemeente | | | |
| Bouwen | Nieuwbouwwijk met een EPL van 10+ | 1.894.585 | 806.056 | 150.000 |
| | Keuzedocument voor 7 MFA's | | | |
| | 3 MFA's energiezuinig | | | |
| | 2 duurzame zwembaden (energiezuinig) | | | |
| | LED verlichting en energiezuinige verlichting | | | |
| | Duurzame energievoorziening in bestaande wijk Vries | | | |
| | PCM toegepast in Vries Nieuwe Stukken | | | |
| | Passiefhuis++ in Vries Nieuwe Stukken | | | |
| | Nieuw monitoringssyteem voor de hele gemeente | | | |
| Klimaatlandschappen/ Water | Duidelijkheid over haalbaarheid van biomassa in het landschap | 171600 | 22400 | |
| | Innovatieve waterberging i.c.m. helofytenfilters in Vries Nieuwe Stukken | | | |
| | Vergroten berging bij Eelde – Paterswolde | | | |
| Totaal | | 2.372.185 | 937.456 | |

**Meppel**

| Deelprogramma | Doel | Bijdrage gemeente | Bijdrage provincie | Bijdrage derden |
|---|---|---|---|---|
| Diep onder Drenthe | Een programma van eisen (PvE) voor de realisatie van een grootschalige WKO-toepassing voor 3000 woningen | 494.000 | 166.000 | pm |
| | Duidelijkheid over haalbaarheid van de realisatie van een WKO-toepassing in zandwinput Nieuwveense Landen (koude en warme waterlagen) | | | |
| | Kennis-adviesteam duurzaam systeem (Community of Practise | | | |
| | Duidelijkheid over de haalbaarheid van een grootschalige WKO-toepasssing bij het onderwijspark (en kansen voor de woonomgeving). De realisatie van de WKO wordt door Stichting Woonconcept verzorgd | | | |
| | Duidelijkheid over de haalbaarheid en realisatie van een grootschalige WKO-toepassing bij de brede school in Koedijkslanden (en kansen voor de woonomgeving) | | | |
| Kenniseconomie | Een operationeel slim netwerk (smart grid) | 195.000 | 50.000 | 50.000 |
| | Een geformaliseerd toekomstbestendig LDEB | | | |
| | Een groengas tankstation in Meppel | | | |
| | Gemeentelijke organisatie werkt besparend op fossiele brandstoffen | | | |
| Bouwen | Nieuwbouwwijk met een EPL van 10+ | 3.210.000 | 1.064.400 | 150.000 |
| | Energielabel scholen met minimaal 2 labels verlagen | | | |
| | Verduurzaamde openbare verlichting | | | |
| | Energiezuinig maatschappelijk vastgoed zoals sportaccommodatie | | | |
| Klimaatlandschappen/ Water | - | - | - | - |
| Totaal | | 3.899.000 | 1.280.400 | |

**Coevorden**

| Deelprogramma | Doel | Bijdrage gemeente | Bijdrage provincie | Bijdrage derden |
|---|---|---|---|---|
| Diep onder Drenthe | - | - | - | - |
| Kenniseconomie | Een duurzaam mobiliteitsplan voor de gehele gemeente | 303.360 | 81.000 | 32.320 |
| | Duidelijkheid over haalbaarheid Lokaal Duurzaam Energiebedrijf op bedrijvenpark Europark Coevorden Emlichheim | | | |
| | Een groengas tankstation | | | |
| Bouwen | 2 voorbeeldwoningen met verschillende extreem duurzame maatregelen locatie Ossehaar | 564.000 | 224.200 | 871.800 |
| | 4 passiefwoningen Binnenvree | | | |
| | 4 energieneutrale woningen Binnenvree | | | |
| | Led verlichting locatie Binnenvree | | | |
| | Zonnepanelen op scholen | | | |
| | Kennis over verbruik bij 12 verschillende EPC woningen te Schoonoord | | | |
| | Duurzame prestatieafspraken met 8 corporaties | | | |
| Klimaatlandschappen/ Water | Ca. 70.000 m3 extra berging in Coevorden inclusief herstel historische stadsgracht. | 33.000 | 35.200 | 5.000 |
| Totaal | | 900.360 | 340.400 | |

**De Wolden**

| Deelprogramma | Doel | Bijdrage gemeente | Bijdrage provincie | Bijdrage derden |
|---|---|---|---|---|
| Diep onder Drenthe | - | - | - | - |
| Kenniseconomie | 4 nieuwe duurzame groengas auto's gemeente met twee thuisvulstations | 86.000 | 27.200 | |
| | Duidelijkheid over haalbaarheid regionale biovergister | | | |
| | Een groengas tankstation | | | |
| | Duidelijkheid over haalbaarheid uitbreiding composteerinrichting in relatie tot energievoorziening gemeentelijk vastgoed | | | |
| | Een energiezuinige Hoofdstraat in relatie tot het Groene Hart in Zuidwolde | | | |
| Bouwen | 12 scholen energiezuinig.<br>2700 huishoudens in vier jaar duurzaam | 578.000 | 306.000 | 140.000 |
| Klimaatlandschappen/ Water | Realiseren van een bos van 6 ha. aan de N48 | 82.000 | groenfonds | 82.000 |
| | Ontwerpen waterplein/park Hoofdstraat en Groene Hart Zuidwolde | 24.000 | 6.000 | |
| Totaal | | 770.000 | 339.200 | |

**Emmen**

| Deelprogramma | Doel | Bijdrage gemeente | Bijdrage provincie | Bijdrage derden |
|---|---|---|---|---|
| Diep onder Drenthe | Een masterplan met programma van eisen voor de realisatie van een WKO-toepassingen in de gemeente | 70.000 | 25.000 | |
| | Duidelijkheid over de haalbaarheid van een grootschalige WKO-toepassing bij een school | | | |
| Kenniseconomie | Duidelijkheid over haalbaarheid realisatie van 40 windturbines | 231.000 | 36.000 | |
| | Een groengas tankstation | | | |
| | Concrete projecten geïnitieerd en gerealiseerd vanuit het energiebureau | | | |
| Bouwen | Een actieplan voor het energiezuinig maken van scholen | 1.645.000 | 991.000 | 140.000 |
| | Prestatieafspraken met corporaties over verduurzamen bestaande woningvoorraad | | | |
| | Resultaat marktonderzoek verduurzamen bestaande woningen | | | |
| | 750 lichtarmaturen vervangen door dimbare LED | | | |
| | Energieneutraal Atalanta | | | |
| | Duidelijkheid over haalbaarheid van een Cradle to Cradle zwembad | | | |
| | Training bouwkolom over duurzaamheid gereed en gegeven | | | |
| Klimaatlandschappen/ Water | | - | - | - |
| Totaal | | 1.946.000 | 1.052.000 | |

**Westerveld**

| Deelprogramma | Doel | Bijdrage gemeente | Bijdrage provincie | Bijdrage derden |
|---|---|---|---|---|
| Diep onder Drenthe | - | - | - | - |
| Kenniseconomie | 4 groengas auto's | 20.000 | 8.000 | |
| | Een groengas tankstation | | | |
| Bouwen | Duidelijkheid over mogelijkheden en kosten duurzame brede school Dwingeloo | 337.200 | 72.800 | |
| | Energiebesparing op openbare verlichting | | | |
| Klimaatlandschappen/ Water | Onderzoek naar mogelijke waterberging in Darp (oppervlakte 4,15 ha, ca. 800 m3 extra berging) | 10.000 | 5.000 | |
| Totaal | | 367.200 | 85.800 | |

**Hoogeveen**

| Deelprogramma | Doel | Bijdrage gemeente | Bijdrage provincie | Bijdrage derden |
|---|---|---|---|---|
| Diep onder Drenthe | Een WKO installatie in het Compagniehuis | 780.000 | 244.000 | 216.000 |
| | Duidelijkheid over de haalbaarheid van een WKO in een waterwingebied | | | |
| | Duurzame infrastructuur voor toepassing van WKO in Bentinckspark | | | |
| Kenniseconomie | 1. Resultaatboekje klimaatateliers Bentinckspark, De Wieken en stadscentrum.<br>2. Een Programma van Uitgangspunten voor het formaliseren van een lokaal Energie Diensten Bedrijf.<br>3. Een maatregelenpakket voor het verduurzamen van congrescentrum Tamboer met 2 energielabels.<br>Een biomassacentrale bij DOC Kaas te Hoogeveen | 132.000 | 71.000 | 65.000 |
| Bouwen | CO2 neutrale ontwikkeling parkeergarage met woningen | 1.090.500 | 338.500 | 300.000 |
| | Bestaande woningen 2 energielabels verduurzamen door middel van een fonds | | | |
| | 100 klimaatneutrale woningen in Pesse | | | |
| | Verduurzaamde openbare verlichting | | | |
| | Energieneutraal maatschappelijk vastgoed zoals MFA Nieuwlanden en Tiendeveen | | | |
| | 6 scholen een A-label | | | |
| | Energieneutrale voetbalaccommodaties | | | |
| | Energieneutraal bedrijventerrein De Wieken | | | |
| Klimaatlandschappen/ Water | Uitvoeren adaptatiescan stadscentrum Hoogeveen | 40.000 | 6.000 | |
| | Opstellen Programma van Maatregelen stedelijke wateropgave | 36.000 | 4.000 | |
| Totaal | | 2.078.500 | 663.500 | |

**Midden-Drenthe**

| Deelprogramma | Doel | Bijdrage gemeente | Bijdrage provincie | Bijdrage derden |
|---|---|---|---|---|
| Diep onder Drenthe | - | - | - | - |
| Kenniseconomie | Een groengas tankstation | 18.500 | 13.400 | |
| Bouwen | 1. 2% energiebesparing in gemeentelijk vastgoed.<br>2. .<br>3. . | 288.700 | 137.200 | 90.000 |
| | 4. 4 MFA's en 1 brede school met 20% lagere EPC dan wettelijk geëist volgens bouwbesluit | | | |
| | Brootacker II te Zwiggelte met nieuwbouwwoningen die een 20% lagere EOC hebben dan geëist volgens het bouwbesluit | | | |
| | 2% energiebesparing op openbare verlichting | | | |
| | Lesprogramma duurzaamheid voor scholen | | | |
| Klimaatlandschappen/ Water | Uitgraven gedeelte oude Beilerstroom Markt-Nassaukade te Beilen | 372.500 | 111.000 | 365.000 |
| | Creëren extra berging Linthorst Homankanaal | | | |
| | Afkoppelplan en creëren extra berging Westerbork, Spier en Wijster | | | |
| Totaal | | 679.700 | 261.600 | |

**Assen**

| Deelprogramma | Doel | Bijdrage gemeente | Bijdrage provincie | Bijdrage derden |
|---|---|---|---|---|
| Diep onder Drenthe | Vastgesteld bodembeleid en beleid bodemenergie | 30.000 | 25.000 | 5.000 |
| | Masterplan WKO Kloosterveen III | | | |
| | Resultaat uit proefboringen voor toepassing WKO | | | |
| | Duidelijkheid over haalbaarheid elektriciteit uit geothermie | | | |
| | Masterplan WKO Assen Zuid | | | |
| | Vastgesteld stimuleringsprogramma bodemenergie | | | |
| | Opsporingsvergunning geregeld en onderzoek uitgevoerd | | | |
| Kenniseconomie | Smart Grids toegepast, mogelijk met sensortechnologie tbv klimaatneutrale gebieden | 365.000 | 82.500 | |
| | Businescase Lokaal Duurzaam Energiebedrijf | | | |
| | Resultaat energiescans supermarkten | | | |
| | Actieplan energiebesparing bedrijven (Energie op Maat) | | | |
| | 11 vervoersmiddelen op CNG | | | |
| | Duurzaam mobiliteitsevenement op het TT circuit | | | |
| Bouwen | Businesscase duurzame gebiedsontwikkeling Kloosterveen III en Assen Zuid | 2.852.500 | 1.167.500 | 1.875.000 |
| | Programma van Duurzame Uitgangspunten Florijnas Assen | | | |
| | Certificering Duurzaam Beheer Openbare Ruimte | | | |
| | Lespakket duurzaamheid. | | | |
| | Bestaande woningvoorraad via een pilot Wij(k)aanpak energiezuinig maken | | | |
| | Gestart met uitvoering 100.000 woningenplan | | | |
| | Nieuwbouw duurzamer dan wettelijk vereist | | | |
| | Maatschappelijk vastgoed duurzaam beheren | | | |
| | Zonnepanelen op basisschool Kloosterveste | | | |
| | Milieu Educatie Centrum | | | |
| | Zonnepanelen op Stadhuis | | | |
| | Smart metering in scholen. Openbare verlichting met LED | | | |
| Klimaatlandschappen/ Water | Klimaatbestendig beeksysteem Drentsche Aa | 100.000 | 20.000 | |
| Totaal | | 3.347.500 | 1.295.000 | |

**Bijlage 2: Model Klimaatcontract**

# Klimaatcontract
# Gemeente [naam gemeente] en Provincie Drenthe

Het College van burgemeester en wethouders van de gemeente [naam gemeente], vertegenwoordigd door [naam portefeuillehouder]

en

het College van gedeputeerde staten van de provincie Drenthe, vertegenwoordigd door gedeputeerde mevrouw T. Klip-Martin,

hierna te noemen: partijen;

gelet op het feit dat zij de ambities delen om in partnerschap te investeren in klimaat en energie

spreken het volgende af:

I. teneinde de hierboven omschreven ambities te realiseren werken partijen in de periode 2010-2011 samen;
II. de samenwerking wordt geconcretiseerd in een door partijen vast te stellen uitvoeringsprogramma (bijlage 1);
III. partijen committeren zich aan het uitvoeringsprogramma door voor 2010 en 2011 (onder voorbehoud van de vaststelling van de gemeente- en provinciale begrotingen) het inzetten van de voor de uitvoering daarvan benodigde middelen; de provinciale bijdrage wordt gegeven in de vorm van een doeluitkering en bedraagt met in achtneming van genoemd voorbehoud € @@@@,@@;
IV. partijen committeren zich voor de vormgeving en uitvoering van dit klimaatcontract aan het Ambitie-statement Klimaatcontract (bijlage 2);
V. tenminste één keer per jaar vindt er bestuurlijk overleg plaats tussen de betrokken portefeuillehouders.

*plaats, datum*

gemeente [naam gemeente]:
wethouder [naam]

provincie Drenthe,
gedeputeerde mevrouw T. Klip-Martin

# Ambitie-statement Klimaatcontract

## 1. Begrippen

| | |
|---|---|
| **Klimaatcontract** | Een klimaatcontract is een overeenkomst tussen een Drentse gemeente en de provincie Drenthe over de uitvoering van het programma Klimaat en Energie. |
| **Uitvoeringsprogramma** | De wijze waarop de samenwerking vorm krijgt is uitgewerkt in een gemeentelijk uitvoeringsprogramma.2010 -2011 |

## 2. Uitgangspunten

Uitgangspunten van het Klimaatcontract zijn:

1. dat Provinciale Staten op @@@@ het Programma Klimaat en Energie hebben vastgesteld;

2. dat de provincie Drenthe en de gemeente @@@ op 8 oktober 2007 het Energieakkoord Noord-Nederland hebben ondertekend. In het kader van het energieakkoord hebben partijen de intentie om:
   a. 40-50 PJ duurzame energie en 4-5 Mton CO2-emissiereductie in 2011 te realiseren in Noord-Nederland.
   b. 15-20 Mton-emissiereductie CO2 na 2011 in Noord-Nederland te bereiken - waar mogelijk via CO2 -afvang en –opslag - rekening houdend met de omstandigheid dat CO2-afvang en –opslag zowel op nationaal als Europees vlak nog volop in ontwikkeling is.

3. dat provincie en gemeenten in partnerschap willen investeren in klimaat en energie, via de Grounds for Change filosofie en de MAP-aanpak (Mitigatie, Adaptatie en Participatie);

4.dat provincie en gemeenten het wenselijk achten een overeenkomst (het “klimaatcontract”) te sluiten waarin zij hun intenties en ambities wensen vast te leggen;

5. dat de gemeente bij uitstek zicht heeft op de lokale omstandigheden en in staat is fysieke, economische, milieu en sociaal-maatschappelijke vraagstukken gelet op de aard en omvang daarvan integraal aan te pakken;

6. dat provincie en gemeenten met hun partnerschap ruimte willen bieden voor maatwerk alsmede concrete en overtuigende resultaten willen boeken zoals is aangegeven in de uitvoeringsprogramma’s;

7. dat provincie en gemeenten elkaar waar nodig bestuurlijk en ambtelijk zowel inhoudelijk als procesmatig wensen te ondersteunen ter bespoediging van de realisatie van lokale projecten en zij de bedoeling hebben kennis, inzichten en ervaringen daarbij uit te wisselen doormiddel van onder meer vaste overlegstructuren;

8. dat de hiervoor bedoelde uitwisseling van kennis, inzichten en ervaringen waar nodig en mogelijk eveneens betrekking heeft op andere partnerschapsrelaties;

9. dat provincie en gemeenten er voor zorgen dat bij beleidswijzigingen zoveel mogelijk rekening wordt gehouden met het klimaatcontract en de in de uitvoeringsprogramma's beschreven doelstellingen en ambitieniveau.

## 3. Uitvoeringsprogramma's

In de uitvoeringsprogramma's wordt vastgelegd:

- welke doelen en resultaten gemeente en provincie willen bereiken
- welke projecten daarvoor worden uitgevoerd
- wat de beoogde effecten zijn
- welke middelen zij voor die projecten inzetten

## 4. Financiën

1. De uitvoering van het meerjarenprogramma geschiedt met financiële middelen van de gemeente, provincie en derden conform de verdeling zoals opgenomen in de uitvoeringsprogramma's, onder voorbehoud van vaststelling van de Begroting 2011 van Provinciale Staten.

2. Het sluiten van het klimaatcontract is een voorwaarde voor het verkrijgen van een doeluitkering van de provincie ter grootte van het bedrag genoemd in het klimaatcontract conform het besluit van Gedeputeerde Staten (nr. @@@). Dit bedrag is opgebouwd uit de deelprogramma's: 1. Diep onder Drenthe; 2. Kenniseconomie; 3. Wonen; 4. Klimaatlandschappen; en 5. water

3. Indien zich wijzigingen voordoen in de financiering van een uitvoeringprogramma vindt hierover overleg plaats. De uitvoeringsprogramma's zijn dynamisch. Dat betekent dat er binnen de ambities en binnen het programmabudget (in overleg) kan worden geschoven

4. Voor het inzetten van de middelen uit de doeluitkering is het regelkader (subsidieverordening, aanbestedingsbeleid) van de gemeenten bepalend.

5. In 2010 ontvangen de gemeenten 30% van de totale doeluitkering. In 2011 ontvangen zij 60% en bij de eindverantwoording 10%.

## 5. Voortgang en verantwoording

1. Jaarlijks dient de gemeente, uiterlijk 1 maart, een voortgangsrapportage in over het voorafgaande jaar. De voortgangsrapportage wordt vormgegeven conform een nader overeen te komen rapportagemodel. In het rapportagemodel wordt in ieder geval opgenomen

- de uitgaven die zij ten laste van het uitvoeringsprogramma heeft gedaan, zowel in geld als in uren;
- de resultaten die bij de uitvoering van het programma zijn behaald;
- de verhouding tussen de inzet van de eigen middelen van een gemeente en de provinciale middelen per deelprogramma;
- dat de uitvoering wordt gemonitord op basis van DWA.

2. Naar aanleiding van de voortgangsrapportage zal een bestuurlijk gesprek worden gevoerd door de portefeuillehouder van de provincie en de gemeente.

3. Via de jaarlijkse voortgangsrapportages, evalueren de provincie en de gemeente de samenwerking op basis van het klimaatcontract en bepalen zij of het noodzakelijk of wenselijk is de hoogte van de doeluitkering en/of het klimaatcontract tussen provincie en een gemeente aan te passen

4. Indien tijdens deze evaluatie blijkt dat de resultaten genoemd in het uitvoeringsprogramma niet of slechts gedeeltelijk zijn gerealiseerd, kan na onderling overleg met een gemeente de provincie besluiten terug te vorderen. De provincie zal daarbij op redelijke wijze rekening houden met eventuele verplichtingen die een gemeente al is aangegaan met betrekking tot die resultaten.

5. Uiterlijk 1 juni 2014 dient de gemeente een eindverantwoording in conform een nader overeen te komen model. De eindverantwoording heeft betrekking op de gehele periode. De provincie kan bij de eindverantwoording een nadere toelichting en/of accountantsverklaring vragen.

## 6. Geschillen

1. Er is sprake van een geschil indien de provincie of een gemeente daarvan schriftelijk en gemotiveerd melding maakt aan de andere partij. De provincie en een gemeente zullen na een zodanige melding terstond met elkaar in overleg treden om te bezien of in der minne een oplossing voor het geschil kan worden gevonden.

2. Indien de provincie of de gemeente daarom verzoekt, benoemen zij in onderling overleg een mediator teneinde het geschil te beslechten. Dit verzoek kan niet eerder worden gedaan dan nadat zes weken zijn verstreken sinds de in het vorige lid bedoelde melding is verzonden. In de kosten van de mediator dragen zij ieder voor de helft bij.

3. Dit artikel is van overeenkomstige toepassing indien zich een onvoorziene omstandigheid voordoet waardoor volgens de provincie of een gemeente een ongewijzigde instandhouding van het klimaatcontract niet kan worden verlangd.

**Bijlage 3: Voorbeeld uitvoeringsprogramma gemeente Meppel**

**Bijlage 4: Programmering financiële middelen Klimaat en Energie 2010-2011**

**Programma Klimaat en Energie 2010-2011**

| | **Totaal 2010-2011** |
|---|---|
| Budget obv begroting 2010 | € 15.025.200 |
| GS besluit bezuinigingen (30 maart jl) | € 1.662.600 |
| Budget | € 13.362.600 |

| **Reserveringen 2010-2011** | |
|---|---|
| Klimaatcontracten | € 6.522.456 |
| Innovatief Actieplan Drenthe | € 1.000.000 |
| Pmjp waterberging | € 800.000 |
| Pmjp wateronderzoek | € 200.000 |
| Pmjp Klimaatlandschappen | € 385.000 |
| Energie Akkoord Noord Nederland | € 1.493.974 |
| Overige projecten | € 2.661.170 |
| Proceskosten | € 300.000 |
| | € 13.362.600 |

Adviescommissie voor de Fysieke Leefomgeving Drenthe

AFLO Drenthe

Aan:
College van Gedeputeerde Staten
Postbus 122
9400 AC ASSEN

AFSCHRIFT

Assen, 29 april 2010

Behandeld door (0592) 36
Onderwerp: Advies ten behoeve van behandeling Omgevingsvisie Drenthe

Geacht college,

De Adviescommissie voor de Fysieke Leefomgeving Drenthe (AFLO) heeft in haar vergadering van 16 april 2010 de 'Nota van beantwoording ingekomen zienswijzen/bedenkingen op de ontwerp-omgevingsvisie" en het "Gewijzigd concept Ontwerp Omgevingsvisie Drenthe" besproken. Ten behoeve van de behandeling van deze stukken wil de AFLO u graag het hieronder geformuleerde advies meegeven.

***Ambities***
De commissie waardeert het ambitieuze karakter van de ontwerp Omgevingsvisie, maar zet vraagtekens bij de haalbaarheid van de ambities in relatie tot de looptijd van het plan (2020). De commissie adviseert u om de geformuleerde ambities te voorzien van haalbare doelstellingen voor de periode tot het jaar 2020.

***Instrumentarium***
De Omgevingsvisie geeft weer hoe de provincie tegen de inzet van het beschikbare instrumentarium aankijkt. De daadwerkelijke inzet van instrumenten wordt duidelijk zodra Gedeputeerde Staten haar uitvoeringsprogramma vaststelt. De commissie adviseert u om al in de vast te stellen Omgevingsvisie meer duidelijkheid te geven over de inzet van het instrumentarium, onder andere waar het gaat om de provinciale verordening.

***Kernkwaliteiten***
De commissie is van mening dat uit de ontwerp Omgevingsvisie onvoldoende naar voren komt hoe de kernkwaliteiten geborgd zullen gaan worden. In het bijzonder voor de kernkwaliteit landschap is onduidelijk wat van provinciaal belang is en wat aan de

gemeenten wordt overgelaten. Vooral de doorwerking van de witte gebieden kan misverstanden opleveren. De commissie raadt u aan om met de gemeenten hierover tot afstemming te komen.

***Windenergie***
De commissie is verheugd over de verhoging van de ambitie voor windenergie naar 200 MW opgesteld vermogen in 2020. De kunst is nu om te komen tot een breed gedragen landschappelijke invulling.

***Waterbeleid***
De commissie spreekt haar waardering uit voor de belangrijke plaats die water inneemt in de ontwerp Omgevingsvisie. Het geformuleerde beekdalenbeleid kan gevolgen hebben voor de huidige landbouwfunctie. De commissie is van mening dat uit de Omgevingsvisie moet blijken dat de provincie de landbouw in voorkomende gevallen wil ondersteunen via flankerend beleid.

Met betrekking tot de bedoelingen met de "Waterfabriek" ontstaan verschillende beelden, de commissie adviseert om richting de uitwerkingsagenda tot verdere verduidelijking te komen.

Ten aanzien van de gewenste waterkwaliteit in de Drentsche Aa acht de commissie het huidige beleid ontoereikend om de geformuleerde ambitie ten behoeve van drinkwaterwinning te bereiken. De commissie adviseert u om dit punt nader uit te werken.

Met betrekking tot het thema verdroging en de te verwachten concurrentie in de zoetwatertoevoer, acht de commissie het wenselijk om in de omgevingsvisie, naast het optimaal vasthouden van water ook sterk in te zetten op het borgen van een toekomstige mogelijkheid tot aanvoer van zoetwater uit het IJsselmeer.

***Procesopmerking***
Tot slot wil de commissie een procesopmerking plaatsen. De tijd om de stukken te beoordelen is vrij kort. Dit zal ook voor de externe betrokkenen gelden. De commissie betreurt dat.

Wij vertrouwen erop dat wij u met deze reactie voldoende hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,

De Adviescommissie voor de fysieke leefomgeving.
namens de commissie,

P/o

de heer J.Th. van Nieukerken, voorzitter

Een afschrift van deze brief is verstuurd aan de Statencommissie Omgevingsbeleid

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
2 juni 2010

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de commissiegriffier mede te delen.*

## *Samenvatting*

# van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

gehouden op 12 mei 2010

WOENSDAG STATENDAG

# SAMENVATTING

## Vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

## Woensdag 12 mei 2010

*U kunt de agendavoorstellen en de ingezonden brieven, evenals de samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

**Aanwezig:**
mevr. J.M. Pannekoek-van Toor (voorzitter)
L. Bomhof (VVD)
mevrouw K.J. Datema-Klöpping (SP)
K.R. Dijkstra (PvdA)
R. Fokkens (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
K. Kuipers (GroenLinks)
J. Langenkamp (GroenLinks)
T.S. Medemblik (ChristenUnie)
A.G.H. Peters (CDA)
mevrouw G. Seinen (CDA)
J. Slagter (PvdA)
A.Timmerman (VVD)
R. Westerhof (SP)
Th.J. Wijbenga (CDA)
B.J. Ziengs (VVD)

mevrouw J. Stapert, commissiegriffier

**Voorts aanwezig de leden van GS:**
mevrouw A. Haarsma (PvdA)
mevrouw T. Klip-Martin (VVD) vanaf 14:00 uur
mevrouw J.G. Vlietstra (PvdA)
H. Baas (ChristenUnie)
R.W. Munniksma (PvdA)
J.H. Bats (VVD)

**Afwezig:**
J.H. Lammers (CDA)
J.A. van Berkum (ChristenUnie)

**1. Opening en vaststelling van de agenda**

De voorzitter opent de vergadering en geeft een toelichting op de behandeling van de Omgevingsvisie Drenthe.
Deze vergadering wordt gehouden op twee datums, 12 en 19 mei 2010.
12 Mei is geheel gereserveerd voor insprekers. De beraadslaging over de Omgevingsvisie zal plaatsvinden op 19 mei.

De agenda voor 12 en 19 mei wordt ongewijzigd vastgesteld.

**3. Mededelingen**

Er zijn geen mededelingen.

**4. Concept Omgevingsvisie Drenthe**

Van het inspraakrecht wordt gebruik gemaakt door:
1. RECRON, dhr. A. Weishaupt
2. Stichting Het Drentse Landschap, dhr. E. van der Bilt
3. Gemeente Hoogeveen, wethouder dhr. A.W. Hiemstra
4. Vereniging Parkmanagement bedrijventerreinen Emmen, dhr. H. Idema
5. LTO Noord, dhr. A. Steenbergen
6. Analist zoölogie, dhr. P. G. van der Wal
7. Raedthuys, windenergie, dhr. A. Vermeulen
8. KNMW, dhr. P.M.J. de Goede (advocaat Plas & Bossinade)
9. KDE Energy, dhr. O. Keet
10. Gemeente Meppel, wethouder dhr. A.H.J. Dohle
11. LTO Noord, afdeling Rolde Assen, dhr. G. Oostra
12. Natuur en milieufederatie Drenthe, dhr. R. Hoekstra
13. Pondera Consult BV; windenergie dhr. E. Arends
14. Duurzame energieproductie Exloërmond, dhr. H.W. ten Have
15. SOW Aalder- en Mepperveld, dhr. D. Dubbelhuis
16. Grondeigenaren beekdal Loodiep, dhr. Euving
17. Dhr. Van den Berg, op persoonlijke titel
18. LTO Noord, afdeling Meppel- de Wolden- west, dhr. Flinkert
19. Vereniging Noordenwind, mevrouw U. Frehner
20. STAMM, mevrouw Y. Turenhout
21. Stichting Natuurplatform Drentsche Aa, dhr. Heringa
22. Dhr G. Wolters, op persoonlijke titel.

De inspraakreacties zijn op volgorde van spreken aan deze samenvatting gehecht.

Samenvattende vragen van de fracties en de gegeven reacties van de sprekers is als volgt.

1. RECRON, dhr. A. Weishaupt
Op de vraag van de PvdA of ‘alles maar overal moet kunnen’ antwoordt de heer Weishaupt dat dit zeker niet het geval is, maar dat de RECRON graag betrokken wil worden bij de ontwikkelingen. De VVD wil graag een overzicht van de RECRON mbt het compensatiebeginsel, waar worden problemen gezien? GL informeert aan welke grensoverschrijdende zaken wordt gedacht. Spanningen zijn er zo antwoordt de heer Weishaupt bij kampeerterreinen. Wanneer de markt verzadigt raakt is het belangrijk om vanuit de overheid te besluiten welke ontwikkelen wel en niet worden gestimuleerd.

2. Stichting Het Drentse Landschap, dhr. E. van der Bilt
De SP vraagt hoe het Drentse Landschap aankijkt tegen alternatieve energiebronnen in het landschap. De PvdA merkt op dat al 10 jaar sprake is van een landschapsvisie, wat is nu de bedreiging? De heer v.d. Bilt geeft als voorbeeld de tweedeling in de verantwoording tussen provincie en gemeente. Naar zijn mening is de provincie verantwoordelijk voor de beeldkwaliteit. Intensieve regelgeving is niet noodzakelijk, wel het beschrijven van de ondergrens. De VVD denkt dat sprake is van koudwatervrees bij Het Drents Landschap. Op de vraag van GL of het huidige beleid moet worden voortgezet of van te voren regels moeten worden opgesteld, antwoordt de heer van der Bilt dat hij voorstander is van een verordening.

3. Gemeente Hoogeveen, wethouder dhr. A.W. Hiemstra
De PvdA informeert of de gemeente mee zou willen werken aan een pilot unieke woonopgave. De heer Hiemstra antwoordt hierop bevestigend. Eveneens wordt bevestigd geantwoord op de vraag of de gemeente achter de Zuidas van Drenthe staat. Hij geeft desgevraagd ook aan dat de gemeente Hoogeveen ingepast wil worden op de windkansen kaart met 3 of 4 molens, nu is dat nog niet mogelijk. In de gemeenteraad wordt dit standpunt breed gedragen. De VVD vraagt zich af of dit aantal wel reëel is te noemen.
Tevens geeft de heer Hiemstra de reactie dat afstemming c.q. samenwerking met de gemeente Meppel nodig is juist om elkaar niet uit de markt te concurreren. Uiteraard is het aan een bedrijf om te kiezen waar men zich wil vestigen.

4. Vereniging Parkmanagement bedrijventerreinen Emmen, dhr. H. Idema
De VVD informeert of het inderdaad problemen geeft als de verdubbeling van de N34 later wordt uitgevoerd, het CDA sluit hierbij aan. De heer Idema antwoordt dat in relatie tot de dryport met name bedrijven uit Rotterdam bij het zoeken naar een vestiging kijken waar 2- en waar 4-baans wegen zijn. Omdat de weg Hardenberg-Coevorden vanuit de provincie(s) wordt aangepakt wordt hier aandacht voor gevraagd. GL vraagt of er inderdaad te weinig aandacht is voor de procesindustrie.
De heer Idema heeft dit onderdeel gemist in de Omgevingsvisie. Hij verwijst naar de aanwezige kennis van de plastic industrie in de zuidoost hoek van Drenthe.

5. LTO Noord, dhr. A. Steenbergen
De VVD en de PvdA informeren naar de omvang van bouwblokken. De VVD informeert of de LTO hiervoor ook mogelijkheden ziet in de Veenkoloniën, het gaat om de inpassing in het gebied. De PvdA is verbaasd dat nu de discussie elders (o.a. Noord-Brabant) stop bij 1,5 ha de LTO in Drenthe meer wil.
Het standpunt van de LTO is, aldus de heer Steenbergen dat ook bestaande intensieve veehouderijen de ruimte moeten krijgen. Al 10 jaar is sprake van een beperking in Drenthe. Bovendien is Drenthe Noord-Brabant niet. De SP vraagt of wel meer ruimte is voor alternatieve energie. De heer Steenbergen geeft aan dat in eerder genoemde bouwblokken ook hiervoor ruimte is. GL merkt op dat klimaatzones en bufferzones niet hetzelfde is, wat is het probleem?
De heer Steenbergen is het hier niet mee eens. Bufferzones zijn een bescherming tegen, en klimaatzones richten zich buiten het gebied. Beiden zijn een beperking voor de agrariërs.
De PvdA vraagt waarom de GGOR als een risico wordt gezien, het betreft hier toch voortzetting van bestaand beleid? Naar de mening van de heer Steenbergen is het niet meer mogelijk om land te drainneren als de GGOR is uitgevoerd. Dit heeft wel degelijk zijn uitwerking op het landbouwgebied.

6. Analist zoölogie, dhr. P. G. van der Wal
De VVD heeft met verbazing naar het verhaal van de heer van der Wal geluisterd en kan zich niet vinden in het pleidooi van de heer van der Wal over het terugdringen van de grote mate van geluidsoverlast in het gebied rond Uffelte.

7. Raedthuys, windenergie, dhr. A. Vermeulen
De CU merkt op dat windmolens altijd zichtbaar zijn dus niet alleen in de Veenkoloniën. Dhr. Vermeulen antwoordt dat vanwege de rechtlijnigheid van het gebied, het mogelijk is om juist in de Veenkoloniën 'meters' te maken. De SP vraagt welke fysieke normen worden gehanteerd. De PvdA informeert hoe Raedthuys omgaat met tegenkrachten zoals de gemeente Borger-Odoorn die de molens niet zien zitten.
De heer Vermeulen geeft als reactie dat de wettelijke normen worden gehanteerd, alleen dan wordt een vergunning verleend. Goed overleg met betrokken gemeenten is noodzakelijk om windenergie te kunnen realiseren, dus ook met de gemeente Borger-Odoorn.
De VVD stelt dat de provincie hecht aan haar kernkwaliteiten, maar dat daarnaast ook sprake is van een opgave voor windenergie. Versnippering, een beperkt aantal molens bij verschillende gemeenten is niet efficiënt, wat is de mening van Raedthuys? Het CDA informeert of Raedthuys ook ervaring heeft met coöperaties als het gaat over burgerparticipatie.
De heer Vermeulen is een voorstander van het clusteren van windmolens waar dit kan, risico is wel dat de landelijke doelstelling dan niet wordt gehaald. Hij heeft geen voorkeur voor een rechtsvorm, een coöperatie zou ook kunnen.

8. KNMW, dhr. P.M.J. de Goede (advocaat Plas & Bossinade)
De KNMV is betrokken bij motorcrossterreinen in Drenthe.
De PvdA merkt op dat het bij deze terreinen niet alleen om geluid(soverlast) gaat maar ook over de druk van deze terreinen op de omgeving wat betreft bezoekersaantallen (parkeeroverlast e.d.) Dit geldt niet alleen voor Zuidwolde en Westerbork.
De VVD heeft uit de Omgevingsvisie niet begrepen dat alleen het terrein in Emmen wordt bedoeld als gesproken wordt over het flexibel gebruik van motorcrossterreinen. Wat de VVD betreft zou dit ook mogelijk moeten zijn.
De heer de Goede geeft aan dat het de visie van de KNMV is om meer motoren toe te staan zonder extra overlast. De indruk uit de Omgevingsvisie is ontstaan dat de flexibilisering alleen voor Emmen geldt.

9. KDE Energy, dhr. O. Keet
De heer Keet heeft in zijn bijdrage omissies genoemd in kaart 8a. De heer Wijbenga (CDA), lid van de statenwerkgroep Integraal Omgevingsbeleid, geeft aan dat de werkgroep vanmorgen de mededeling heeft gekregen dat de kaart inderdaad onjuistheden bevat. Deze zullen met een erratum worden aangepast voor de behandeling in PS op 2 juni a.s.

10. Gemeente Meppel, wethouder dhr. A.H.J. Dohle
GL wil weten of het college van B&W van Meppel de Zuidas niet heeft ondertekend. De VVD vraagt of wanneer Meppel voldoende ruimte heeft zij wél met Hoogeveen wil samenwerken en wat moet de provincie doen om Meppel tegemoet te komen, de invulling van de RO helemaal aan de gemeente overlaten? De PvdA merkt op dat nu gekozen is voor een zorgvuldig ruimtegebruik en niet voor het uitgangspunt dat iedere stad zijn eigen voorzieningen heeft. Wat er op tegen is om Meppel als woonstad aan te merken? Het CDA informeert in welke richting Meppel zou willen uitbreiden. GL wil weten of de huidige tekst in de Omgevingsvisie Meppel in haar ontwikkelingen beperkt.
De heer Dohle geeft de volgende reactie. Meppel is niet tegen de geschetste Zuidas maar heeft ruimte nodig om zich te kunnen blijven ontwikkelen. De laatste jaren is veel overstroom uit Zwolle binnen-

gekomen omdat Meppel op een kruispunt ligt ook voor bedrijven die zich richten op Fryslân. De provincie Drenthe moet voorzichtig zijn met het willen sturen van de markt. Met meer bedrijventerreinen zou Meppel gered zijn, hiervoor wil de gemeente een onderbouwing leveren. Uitbreiding met circa 29 ha bij het terrein Noord die momenteel in ontwikkeling is, is wat de gemeente voor ogen heeft. In de Omgevingsvisie zou expliciet opgenomen moeten worden dat Meppel de ruimte krijgt.

11. LTO Noord, afdeling Rolde Assen, dhr. G. Oostra
Het CDA informeert of niet met de afdeling overleg is gevoerd over de uitbreiding van het Hof van Saksen. GL vraagt of dhr. Oostra van mening is dat deze uitbreiding betaald wordt door de overheden en zo ja heeft hij daar bewijzen voor?
De heer Oostra antwoordt dat zijn afdeling niet in deze plannen zijn gekend. Hij heeft geen bewijzen dat de overheid de uitbreiding betaalt, maar er zijn contacten geweest tussen het Hof van Saksen en de provincie en Staatsbosbeheer.
De VVD vraagt om hoeveel hectare land het gaat bij het beekdal Amerdiep en of de kernkwaliteit economie versus landbouw niet wordt gemist.
Volgens de heer Oostra gaat het om circa 170 ha waarbij het belang per agrariër verschilt. Verder vindt hij het vreemd dat de hoofdfunctie landbouw uit POP 2 zomaar kan verdwijnen.

12. Natuur en milieufederatie Drenthe, dhr. R. Hoekstra
Aan de heer Hoekstra worden geen vragen gesteld.

13. Pondera Consult BV; windenergie dhr. E. Arends
GL wil weten hoe kan worden gezien wat voor vermogen een windmolen levert. De PvdA merkt op dat de provincie vol trots LOFAR steunt. Welke problemen verwacht dhr. Arends. Deze fractie stelt het op prijs dat er plannen komen met een concrete invulling voor economisch gewin in de regio. De VVD vraagt waarom gekozen wordt voor 1$^{e}$ en 2$^{e}$ Exloërmond. Zijn er al gesprekken gevoerd met Tennet om de stroom te kunnen afzetten? GL merkt op dat het filteren van geluid door LOFAR vermoedelijk gemakkelijker gaat bij langdurig en voorspelbaar lawaai, is dat juist?
De heer Arends geeft de volgende reactie. Meestal is het zo dat hoe hoger de molen des te groter is de energie opbrengst. LOFAR is een uniek project, maar elke storing wordt waargenomen. Het moet niet zo zijn dat het gehele gebied hierdoor ‘op slot’ wordt gezet. Met behulp van filtertechnieken kan overtollig geluid eruit worden gehaald. Het is juist dat voorspelbaar lawaai gemakkelijker uitgefilterd kan worden, hierover zijn nog geen concrete gesprekken met LOFAR gevoerd. Samen aan de slag gaan is het credo, maar niet het alleenrecht neerleggen bij LOFAR. Het is beter te kiezen voor én het zuidoosten én het meer oostelijk deel van Drenthe als zoekgebied voor windenergie. Met Tennet worden gesprekken gevoerd er loopt al een 380 kv lijn door het gebied. Windenergie kan een vliegwiel worden voor economische ontwikkelingen zoals de agrarische sector en de bouw, maar ook voor educatie.
De bij eerdere sprekers genoemde 3 a 4 molens in Hoogeveen zijn daar rendabel te maken omdat Hoogeveen dicht bij een netaansluitpunt zit en daardoor lage aansluitkosten heeft.
De heer Arends sluit af met de opmerking dat de bedrijfseconomische tegenwaarde bij windenergie een belangrijk aspect wordt gevonden. Normaal komen deze aspecten in een later stadium aan de orde. Nu zal hierover sneller iets op papier worden gezet.

14. Duurzame energieproductie Exloërmond, dhr. H.W. ten Have
De SP vraagt naar de relatie met de andere ‘windheren’. De PvdA merkt op dat zowel de gemeente Borger-Odoorn als de provincie Groningen niet positief staan tegenover windmolens in de Veenkoloniën. Hoe wordt hier mee omgegaan?
GL vraagt naar het draagvlak in het gebied en naar de projectontwikkelaar.

De heer ten Have antwoordt dat er een relatie is met Pondera in het gebied en met Raethuys buiten het gebied (buren). Belangrijk is dat in overleg met de overheden alle bestuurders zijn vertegenwoordigd. Geïnvesteerd wordt in overtuigingskracht. Vanuit het gebied is voldoende draagkracht. Er is geen projectontwikkelaar bij het project betrokken, wel staat Pondura hun terzijde met technisch advies.

15. SOW Aalder- en Mepperveld, dhr. D. Dubbelhuis
GL informeert aan hoeveel windmolens wordt gedacht. De PvdA wil weten hoe het zit met het draagvlak onder de bevolking en gaan de grondeigenaren over tot exploitatie?
De heer Dubbelhuis antwoordt dat uit wordt gegaan van 5 maal 2,3 megawatt molens. De omgeving is geïnformeerd over de plannen en hebben niet uitgesproken negatief gereageerd. Het initiatief ligt bij de agrariërs, mogelijk in de vorm van een coöperatie. Dit laatste biedt de mogelijkheid van een lening voor de windturbines.

16. Grondeigenaren beekdal Loodiep, dhr. Euving
De PvdA vraagt of wanneer de heer Euving alles vooraf had geweten hij ook in dit gebied was gaan wonen (en werken). En accepteren agrariërs dat 1x in de zoveel tijd sprake is van een overstroming van (delen van) hun land? De VVD wil weten wanneer dhr. Euving is verhuisd want in een eerder concept Omgevingsvisie was ook al sprake van een beekdal. En zijn er bezwaren tegen een onderzoek of het gebied een beekdal moet worden?
De heer Euving geeft de volgende reactie. Met 60 ha huiskavel was hij niet verhuisd. Er zijn ook mensen ingeplaatst vanuit bijv. Overijssel, voor hen is het ook erg vervelend. Het is juist dat boeren liever 1x per zoveel tijd hun land onder water hebben staan – wat niet goed is – dat is goedkoper dan alle andere maatregelen. Het Waterschap wil de Vecht verbinden met de Geesterstroom daarom moet het gebied worden opgepimpt. Tegen een onderzoek op zich is geen bezwaar, maar wel om het nu al een beekdal te noemen. De kaarten komen nu niet overeen met de teksten zoals vermeld in de Omgevingsvisie.

17. Dhr. Van den Berg, op persoonlijke titel
Aan de heer van den Berg worden geen vragen gesteld.

18. LTO Noord, afdeling Meppel- de Wolden- west, dhr. Flinkert
De PvdA informeert hoe gezorgd kan worden dat er minder ooievaars komen. Hij begrijpt dat het evenwicht is verstoord, maar wat is de rol van de provincie?
De heer Flinkert zegt dat met een fok c.q. beheerprogramma het aantal kan worden beperkt. Dit geeft minder druk op het Reestdal.

19. Vereniging Noordenwind, mevrouw U. Frehner
Aan mevrouw Frehner worden geen vragen gesteld.

20. STAMM, mevrouw Y. Turenhout
De PvdA vraagt of STAMM een concreet voorstel heeft om de gemiste leefbaarheid in de Omgevingsvisie beter tot zijn recht te laten komen. Mevrouw Turenhout stelt voor om in de nota te laten opnemen dat het een eerste prioriteit is bij de uitwerking van de Omgevingsvisie. Of dat het instrument waar in de provincie Zeeland mee wordt gewerkt, wordt ingezet. De VVD stelt dat de leefbaarheid terug is te vinden in o.a. de stimulering van de Recreatie. En niet alles is een taak van de provincie. Er liggen dus wel degelijk initiatieven.
Mevrouw Turenhout erkent dit, maar ziet wel een regierol voor de provincie. Bij PNS is ook uitgesproken dat er wel een provinciale rol is als het gaat om monitoring.

21. Stichting Natuurplatform Drentsche Aa, dhr. Heringa
Aan de heer Heringa worden geen vragen gesteld.

22. De heer G. Wolters, op persoonlijke titel.
Het CDA vraagt wat het gevolg is van de constatering dat de schragende functie ontbreekt voor de structuurvisie Roden-Leek en de regiovisie Groningen-Assen. De PvdA merkt op dat veel verwachtingen in de regiovisie niet worden gehaald. Er is ook twijfel ontstaan door stagnerende ontwikkelprogramma's, deelt de heer Wolters deze mening?
GL vraagt zich af of de conclusie van de heer Wolters wel de juiste is.
De heer Wolters antwoordt dat de schragende functie leidend moet zijn. Daarbij is gekozen voor een aantal gemeenten. Het heeft ook tot doel om versnippering in de regio te voorkomen. Dat is ook terug te vinden in de woningbouw. De woonvisie geldt voor de komende 20 jaar. Het is juist dat nu sprake is van een dip, maar er komt ook weer een andere tijd. Een visie kan niet worden gebouwd op de economische dip van dit moment.
In het stuk heeft hij alleen de lijn Groningen-Assen gezien en niet de T-structuur. Wanneer deze laatste wegvalt, dan is de regiovisie Groningen-Assen afgeschreven.

De voorzitter sluit de beraadslaging met een dank aan alle insprekers en de conclusie dat de beraadslaging over de Omgevingsvisie op 19 mei zal plaatsvinden.

**5. Schorsing**
De vergadering wordt geschorst om 17:25 uur.

De vergadering wordt voortgezet op 19 mei 2010, 13:00 uur.

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 16 juni 2010,

, voorzitter

, commissiegriffier

Dames en heren,

Als RECRON maken we graag gebruik van de inspraak mogelijkheid op de ontwerp structuurvisie.

We willen beginnen met het maken van een compliment!
In het ontwerp zien we dat de toeristisch-recreatieve sector een betere plaats heeft gekregen dan in het oorspronkelijk concept. Niet alleen de economische meerwaarde wordt nadrukkelijker vermeld in het document maar ook is duidelijk uitgesproken dat onze sector medevormgever is van het landschap! Wij zijn verheugd te constateren dat veel van onze opmerkingen verwerkt zijn in het nu voorliggende document. Tevens hebben we geconstateerd dat er een aantal weeffouten zijn gerepareerd. De recreatieondernemers zijn gehoord en hun inzet heeft bijgedragen aan een breder gedragen missie.

Als RECRON hebben wij in onze reactie het begrip 'Vrijetijdslandschap' geïntroduceerd. Wij zien het 'Vrijetijdslandschap' als een robuuste structuur, die vanuit een samenhangend in integraal geheel, Drenthe ruimtelijk indeelt. In het 'Vrijetijdslandschap' ontwaren wij natuur, landbouw, cultuur, sport, cultuur, archeologie en recreatie- en toerisme. De introductie van het 'Vrijetijdslandschap' in dit ontwerp is een opstap naar een volgende structuurvisie waar het 'Vrijetijdslandschap' de basis is van waaruit Drenthe o.a. zijn identiteit ontleent.

U heeft gekozen om Recreatie- en Toerisme onder te brengen in het robuuste sociaal-economische systeem. Een keuze die wij op dit moment kunnen billikken.

Ondanks onze tevredenheid hebben we toch noch enige suggesties voor een verdere verbetering van de structuurvisie.

- De keuze voor de ontwikkeling en versterking van de bestaande ondernemingen boven nieuw-vestiging ondersteunen wij, maar geef de huidige ondernemers dan ook daadwerkelijk de ruimte om te bewegen waar ze zich ook bevinden. Geef de garantie dat ze geen extra hinder ondervinden van bijvoorbeeld de kernwaarde Rust, ruimte, natuur en landschap.
  Op pag. 26 spreekt u in dit kader van "dat de insteek is geen beperkingen aan bestaande bedrijvigheid". Wij willen graag dat u ons dat garandeert.
  Bestaande recreatieondernemers liggend in of tegen natuurgevoelige gebieden moeten zich per definitie kunnen ontwikkelen. Geef hen die ruimte en het vertrouwen dat zij de ontwikkeling met respect voor de omgeving gaan realiseren.
- Heb oog en oren voor de ondernemers die in de EHS liggen. Wij zijn voor robuuste natuurgebieden maar zorg er dan ook voor dat die ondernemers die nu niet in de EHS liggen straks niet onder het EHS-regime komen te liggen.
- Als RECRON blijven we moeite houden met de houding dat nieuw-vestiging in robuuste landbouwgebieden per definitie niet mogelijk is. Het kan toch niet zo zijn dat op het moment dat er een goede nieuwe ondernemer in Drenthe zich wil vestigen we hem eigenlijk geen ruimte kunnen bieden. Daar vestiging in de EHS per definitie onmogelijk is, waar kunnen nieuwe ontwikkeling in Westerveld, de Wolden, Midden-Drenthe of Noordenveld dan plaatsvinden?
- Nieuwe bedrijven moeten van toegevoegde waarde zijn voor het Drentse toeristisch produkt. Als RECRON vinden we dat we die toegevoegde waarde wel met elkaar moeten gaan definiëren. Wat

is nu een nichemarkt en wat is een nieuw product. Wij willen graag met GS de grenzen bepalen wat wel en niet nieuw is. Als we dit niet afspreken met elkaar laten we de "waan van de dag" beslissen en dat zal niet de bedoeling zijn.

- Denk bij de grensoverschrijdende doorgaande routes (ook lange-afstand wandel- en fietsroutes) niet alleen aan B&B, horeca e.d. maar denk groter en ontwikkelingsgericht. Kleinschaligheid is een beleving! Als provincie heeft u ook doelen op het gebied van het realiseren van meer bestedingen en werkgelegenheid. Met nog meer B&B's gaat u dat niet lukken. Daarnaast kent u ons verhaal dat de balans tussen vraag en aanbod op het gebied van B&B's en kampeerplaatsen. Als sector komen we in het DART hier zeker op terug.
- Klimaatmantels zijn interpreteren wij als het formuleren van Drentse natuurregels. RECRON is van mening dat bestaande natuurwetgeving de kwaliteit en kwantiteit van natuurgebieden reeds voldoende waarborgt. De toegevoegde waarde ontgaat ons geheel. Door deze klimaatmantels ontstaat er slechts meer vertraging, meer onderzoeken en hoger kosten voor die ondernemers die zich willen ontwikkelen. Als RECRON willen wij u vragen dit te repareren door de klimaatmantels uit de visie te schrijven.
- Recreatie is een groene sector. Wij willen graag in gezamenlijkheid met de Provincie streven naar een verduurzaming van Drenthe waarbij ook wij een rol spelen in de terugdringing van bijv. CO2-gebruik. Het instrument dat we daarvoor willen inzetten is de Greenkey. Graag komen we hiertoe binnenkort, als onderdeel van DART, bij u terug met een voorstel om Drenthe de provincie met de hoogste dichtheid van de Greenkey te laten zijn. Uw discussie

zal straks vooral gaan over windmolens. Waar moeten ze komen te staan, clusteren of solitair. Als RECRON willen wij u aanraden om te kijken of windmolens, en dan bij voorkeur geclusterd, passend zijn bij en in het landschap. Wij begrijpen vanuit die gedachten uw keuze om een aantal gebieden aan te wijzen en uit te sluiten.

- De RECRON adviseert u om bij de strijd tegen de demografische krimp ook nadrukkelijk gebruik te maken van de kansen die onze sector kan bieden. Op onze bedrijven zijn veel voorzieningen die ook voor de inwoners van kleinere kernen zeer interessant zijn. Wij zijn graag bereid om mee te denken over nieuwe en verrassende arrangementen op het gebied van 7 tot 7 beleid, zwemvoorzieningen, naschoolseopvang, bibliotheken. Veel van onze bedrijven kunnen fungeren als de "slager en de bakker om de hoek". Op deze mannier kunnen de potentiële gevaren die verbonden zijn met krimp worden omgezet in het creëren van kansen.
- Op pag. 64 staat de opmerking: "de vraag naar hoger geschoold personeel in de Recreatie- en Toerisme-sector neemt hand over hand toe". De vraag is echter vooral MBO-gericht en steeds minder VMBO. Bovendien worden leerling-stromen vanuit het VMBO naar 'werk' door het onderwijs en de overheid als 'negatief' beoordeeld
- Wij blijven het met u oneens dat het aanbod van de verblijfsrecreatie niet voldoende bij de tijd is, zoals u aangeeft op pag. 64. Daarnaast vinden wij nog steeds dat Zuid-Oost Drenthe niet als enig gebied in Drenthe (verschil met hoofdstuk Recreatie en Toerisme) als ontwikkelingsgebied gezien moet worden. Dit strookt ons inziens ook niet met het begrip 'Vrijetijdslandschap' en er is naar onze mening een verschil met een soortgelijke opmerking op pag. 31.

- Maak vooral als Provincie de keuze om ontwikkelingen te stimuleren die passend zijn bij het landschap en ga niet op voorhand meer niet-kleinschalige ontwikkelingen uitsluiten zoals u aangeeft op pag. 66.
- Wat de waterhuishouding betreft: Zorg er voor dat ook de Recreatieondernemers en hun gasten "droge voeten houden". Neem dit ook als zodanig in de visie op (net als in POP2). Nu spreekt u van "zoveel mogelijk voorkomen" (pag. 161), wij willen graag de garantie.
- Als sector zitten wij met een groot probleem en dat is het compensatiebeginsel. Wij hebben een aantal voorstellen gedaan om dit probleem op een zeer pragmatische manier op te lossen. In de beantwoording onderkent u ons probleem waarbij u aangeeft dat u in dit, in de uitvoeringsagenda, nader gaat uitwerken. Als RECRON gaan wij er vanuit dat we betrokken worden bij de ontwikkeling van bijvoorbeeld een compensatiefonds. (natuurlijke recreatie Drenthe).

Dames en heren,
De RECRON is, zoals ik al aan het begin van ons betoog heb aangegeven, tevreden over de wijze waarop is omgegaan met de opmerkingen vanuit de sector. Met nog een paar kleine aanpassingen, als reactie op de door ons gemaakt opmerkingen, kan de vrijetijdssector in Drenthe zich op een vitale manier blijven ontwikkelen. De structuurvisie is daarmee een breed gedragen visie geworden.

**Inspraakreactie namens Het Drentse Landschap**

**Commissie Omgevingsbeleid 12 mei 2010**

Intro

Ons landschap is ons grootste en oudste culturele erfgoed. Gezien het belang van ons prachtige Drentse Landschap voor natuur, landbouw, wonen, werken en de recreatie zou je verwachten dat er goed voor het landschap gezorgd wordt. Ons landschap is echter van iedereen en daarmee ook eigenlijk van niemand. Een probleemeigenaar ontbreekt. Het Rijk bemoeit zich alleen met de Nationale Landschappen, de Provincie in deze Omgevingsvisie met de gekleurde gebieden en de gemeenten, die hebben vaak geen geld. In een eindeloze reeks grote en kleine aanslagen (infrastructuur, bebouwing, rationalisatie van de landbouw, verpaarding) verrommelt en versplinterd ons nog steeds fraaie landschap. We zoeken al jaren een probleemeigenaar die op een verstandige en afwegende manier voor ons veranderend landschap zorgdraagt. In onze ogen moet dat de Provincie zijn, niet in het minst omdat haar kerntaken zich richten op economie, cultuur en ruimte. Al deze aspecten komen samen in ons landschap. Laat het landschap de Provincie een zorg zijn. Een zorg die zij na goede borging met de gemeenten kan delen.

Kernkwaliteiten

De centrale plaats die de Drentse kernkwaliteiten innemen in de Omgevingsvisie ondersteunen wij. Wel constateren we een onvoldoende integrale uitwerking van de kernkwaliteiten landschap en cultuurhistorie. Er ontbreekt één samenhangende provinciale landschapsvisie met als uitgangspunt de kenmerken en kwaliteiten van de verschillende Drentse landschapstypen. Het onderscheid tussen gekleurde gebieden waar wel sprake is van provinciaal belang en witte gebieden, waarvoor de gemeenten verantwoordelijk zijn, levert een gekunstelde tweedeling in beleid op. Inzake de kernkwaliteit landschap blijft het onduidelijk welke invulling het provinciaal belang precies krijgt.

Wij zien aankomen dat de huidige invulling van de onderdelen landschap en cultuurhistorie eerder verwarring dan duidelijkheid zal creëren over de rollen bij de ruimtelijke planvorming en dat behoud van de kernkwaliteit landschap hier geen baat bij heeft.
Wij stellen u daarom voor te kiezen voor een verleidingsmodel waarin gemeenten meer worden uitgenodigd om binnen de door de Provincie gestelde kaders hun landschapsbeleid vorm te geven.

De Provincie zou in de Omgevingsvisie voor wat betreft het landschap voor de gehele provincie het kwalitatieve kader moeten stellen. Gemeenten kunnen vervolgens tijdens het afwegingsproces rondom ruimtelijke ontwikkelingen dit kader hanteren. Wanneer de zorg voor het landschap op een gedegen wijze in een gemeentelijke structuurvisie of landschapsontwikkelingsplan is doorvertaald en vastgelegd (bv. zoals de gemeente Tynaarlo en Emmen dat al hebben gedaan) kan de verantwoordelijkheid voor het landschap aan gemeenten wordt overgelaten (conform het nieuwe WRO beleid).
De Provincie kan dan terugtreden en zich beperken tot het financieel ondersteunen van goede initiatieven. Deze werkwijze kan geborgd worden d.m.v. goede bestuursafspraken en een verordening.

Samengevat

- De Provincie en de gemeenten zouden een gebiedsdekkende Landschapsvisie dienen op te stellen waarvan het behoud van kernkwaliteiten desnoods via een verordening wordt vastgelegd.
- Op basis van een bestuursovereenkomst kunnen de gemeenten deze visie als basis en sturingskader voor hun RO-beleid in structuurvisies/bestemmingsplannen vastleggen, waarna de provinciale bemoeienis met planvorming verder losgelaten kan worden.
- De gevolgen van dit nieuwe beleid dienen gemonitord en na drie jaar geëvalueerd te worden.

Windenergie

De intentie om in Drenthe 200 megawatt aan windenergie op te wekken steunt HDL vanuit het milieuperspectief. Tegelijk ziet zij er een grote bedreiging voor ons landschap in. De tot 150 m hoge, vanaf 35 km afstand zichtbare windmolens vernielen de vrije horizon, ontnemen de menselijke maat aan ons landschap en kunnen makkelijk resulteren in verpaupering in sociaal-maatschappelijk en toeristisch-recreatief opzicht. HDL zou het liefst een Drents windmolenpark op zee zien, geëxploiteerd door een provinciale BV Wind. Geclusterd in ZO-Drenthe is een second best oplossing. Verspreide windmolenclusters over de provincie zien wij als funest voor landschap, maar ook voor wonen en recreëren en dienen er wat ons betreft kost wat kost voorkomen te worden.

Stichting Het Drentse Landschap

Eric van der Bilt
12 mei 2010

3

# GEMEENTE HOOGEVEEN

**College van B&W**

Statencommissie Omgevingsbeleid

Datum: 11 mei 2010
Onderwerp: Inspraak concept ontwerp Omgevingsvisie Drenthe
Ons nummer:

Geachte statenleden,

Namens de gemeente Hoogeveen wil ik mijn dank uitspreken voor het uitvoerige en zorgvuldige proces dat heeft plaatsgevonden bij de voorbereiding op de Omgevingsvisie. We zijn blij met de aanpassingen die n.a.v. onze zienswijze zijn doorgevoerd. Er blijven echter nog 4 onderwerpen over waarvoor wij uw aandacht vragen.

Ten eerste Rol en sturing, het provinciaal belang
Hoofdstuk 4 van de visie benadrukt dat kaart 2 (met kernkwaliteiten) het provinciaal belang weergeeft. Het landelijk gebied van Hoogeveen is voor het grootste deel een 'wit gebied'.

De visie op het landelijk gebied van de gemeente Hoogeveen geeft aan dat er behoefte is aan herstel van landschappelijke elementen, zoals de wijkenstructuur. Als gemeenten binnen Zuidwest Drenthe hebben wij aangegeven intensiever te willen samenwerken aan de opgaven in het landelijk gebied en zien daarbij ook een rol weggelegd voor de provincie. Het college geeft aan de samenwerking graag te benutten om afspraken te maken over de realisatie van ambities en instrumenten, middelen en verantwoordelijkheden en stelt dat de Omgevingsvisie hierbij het kader is.

Met dit laatste zijn we weer terug bij de 'witte gebieden', immers het landelijk gebied binnen en rond Hoogeveen is voor het grootste deel een 'wit gebied'. De reactie van het college op de 'witte gebieden' blijft voor ons onbevredigend. Een 'wit gebied' is volgens het college een gebied waar de provincie geen provinciaal belang ziet. Zoals hiervoor aangegeven liggen volgens ons in dit gebied wel degelijk ontwikkelopgaven, kansen (op gebied van landschap en sociaal economische vitalisering) en bedreigingen (krimp), die ook van provinciaal belang zijn.

Dit alles heeft zonder gezamenlijke inspanning van provincie, gemeenten en andere partners weinig kans van slagen. Voor ons is nu onzeker of we kunnen rekenen op middelen/menskracht voor opgaven in dit witte gebied.


| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Nadere informatie: | Doornbos | Postadres: | Postbus 20.000 | Telefoon | (0528) 291 911 |
| Doorkiesnummer : | 0528-291735 | | 7900 PA Hoogeveen | Fax | 0528-291373 |
| Aantal bijlagen: | | Bezoek: | Raadhuisplein 24 | E-mail | gemeente@hoogeveen.nl |
| Aantal pagina's: | 3 | | Hoogeveen | Internet | www hoogeveen.nl |

## VERVOLG

Gelet op het voorgaande verzoek ik u om uit te spreken (en zo mogelijk in de Omgevingsvisie op te nemen) dat er in 'witte gebieden' wel degelijk sprake kan zijn van opgaven die kunnen rekenen op ondersteuning van de provincie in de vorm van menskracht en/of middelen. Het gaat daarbij om hoe 'provinciaal belang' wordt uitgelegd.

Ten tweede: Duurzaamheid
Uit de nota van beantwoording blijkt dat de mogelijkheden voor windenergie zijn verruimd. Deze worden echter nog steeds beperkt tot Zuidoost Drenthe.
Doelstelling van zowel de provincie Drenthe als de gemeente Hoogeveen is 20% duurzame energie-opwekking in 2020. Onze ambitie daarbij is om nadrukkelijk in te zetten op windenergie. Willen we de gezamenlijke doelstelling van energieopwekking in Drenthe halen, dan moet breed worden ingezet op windenergie.

Wij verzoeken u om alsnog de mogelijkheden voor windenergie Drenthebreed te onderzoeken en voor windenergie ruimte te bieden binnen de Omgevingsvisie.

Als derde: Werken en bereikbaarheid, de Zuidas
Wij onderschrijven uw visie op regionale afstemming en het onderscheiden van twee afstemmingsregio's. In bijlage 3 lijkt de afstemmingsregio 'Drentse Zuidas' opgedeeld te worden in twee aparte afstemmingsregio's binnen de Zuidas. Wij gaan ervanuit dat dit een fout is en verzoeken u dit aan te passen.

In de passage voor versterken van de werkgelegenheid wordt alleen gesproken over Zuid-Oost Drenthe, terwijl dit voor gehele Zuidas geldt. Hetzelfde geldt voor het versterken van de bereikbaarheid. Dit is ook een opgave voor heel Zuid(west) Drenthe. E.e.a. conform de inzet op de Visiekaart 2010.

Wij verzoeken u de Omgevingsvisie op dit onderdeel aan te passen en gaan er vanuit dat de provincie de ontwikkelingen binnen de Zuidas van harte blijft ondersteunen.

Tot slot het vierde onderwerp: Recreatiewoningen
Volgens het college wordt niet voldaan aan de voorwaarden uit de Omgevingsvisie en de brochure van VROM om de parken Schoonhoven en Nuilerveld te kunnen legaliseren. Dit laatste wordt door ons bestreden. Het gevaar op verstening van het landelijk gebied is in het geheel niet aanwezig. Uitbreiding van het aantal woningen en van de oppervlakte van de bestaande woningen is immers, ook bij legalisatie, niet aan de orde.

Het gros van de woningen voldoet niet meer aan de eisen van de hedendaagse recreant. Hierdoor is het argument dat legalisatie ten koste zou gaan van de capaciteit van

## VERVOLG

recreatieverblijven en zou leiden tot nieuwe vraag, in onze ogen niet juist. Beide parken hebben geen eigen voorzieningen. Met andere woorden, de woningen behoren niet tot de capaciteit van de recreatieve markt en hebben daar ook geen negatieve invloed op in het geval van legalisatie. Handhaving van permanente bewoning zou in dit geval dan ook niet leiden tot een impuls voor de recreatieve markt. Integendeel, als gevolg van de slechte verhuurbaarheid liggen leegstand en verpaupering meer voor de hand.

Als laatste willen wij benadrukken dat beide parken voldoen aan de VROM-brochure, onder meer omdat zij niet zijn gelegen in beschermd gebied en voor meer dan 50 % permanent bewoond zijn.

Wij verzoeken u om voor legalisatie van de parken Schoonhoven en Nuilerveld ruimte te bieden in het provinciaal omgevingsbeleid.

Hierbij wil ik u bedanken voor deze inspraakmogelijkheid en ik wens u veel wijsheid toe bij het vervolg. We hopen dat u onze inbreng zult verwerken. Uiteraard willen wij desgewenst altijd een nadere toelichting geven.

Namens de gemeente Hoogeveen,

Anno Wietze Hiemstra, wethouder

Aan : Statencommissie Omgevingsbeleid
Van : Herman G. Idema, directeur VPB (www.vpb-emmen.nl)
Datum : 12 mei 2010

Geachte commissieleden,

Ik wil u complimenteren voor het zorgvuldig doorlopen proces om te komen tot een omgevingsvisie waar Drenthe, en u dus ook, met recht trots op kan zijn.

Ik sta hier namens het Vereniging Parkmanagement Bedrijventerreinen Emmen, de VPB behartigt ondernemersbelangen en werkt aan de ruimtelijke en economische verbetering van de bedrijventerreinen binnen de gemeente Emmen. Deze groeiende vereniging vertegenwoordigt ruim 260 leden met ca 10.000 FTe aan werkgelegenheid. Verder heb ik de toezegging van de Industriële Vereniging Coevorden bij monde van hun voorzitter de heer Fred Koggel met 160 bedrijven als lid om ook namens hun in te spreken daar waar het gaat om mobiliteit en bereikbaarheid.

**Algemeen**

Er wordt gesproken over integrale uitwerkingen en heb daar vragen bij die wellicht niet thuis horen in deze vergadering maar stel ze toch;

- Wat wordt daar mee bedoeld?
- Is dit meetbaar?
- Wie wordt er zenuwachtig als er bepaalde zaken niet goed gaan en wie stuurt er dan bij cq trekt aan de bel

*( Pag 22 2.2 Missie O.73 ..... uw menig niet aangezien economie integraal is uitgewerkt...)*

**Missie**

U spreekt over kansen voor deze regio en deze kansen zien wij ook echter wij zien ook zeer veel kansen voor de procesindustrie waar zeer veel mensen werken (Teijin Twaron, DSM, Plastinum, Colbond) en met name op de transitie van de traditionele polymeren naar bio-based materials. Steeds meer bedrijven en organisaties raken ervan overtuigd dat het gebruik van hernieuwbare, groene grondstoffen kan bijdragen aan een duurzame samenleving. Bovendien ontdekken steeds meer bedrijven dat deze bio-based producten door klanten gewaardeerde eigenschappen hebben, waarmee ze nieuwe marktkansen creëren.



Vereniging Parkmanagement Bedrijventerreinen Emmen

Naurilusstraat 3, 7821 AG Emmen
Postbus 2007, 7801 CA Emmen
KvK Meppel: 04070308

Tel.: 0591 - 653454
Fax: 0591 - 645987
Banknummer: 67.81.94.440

E-mail: Office@vpb-emmen.nl
Website: www.vpb-emmen.nl
BTW nummer: NL8133.25.857.B01

**Mobiliteit en bereikbaarheid**

Voor de economische ontwikkeling van de Zuidoosthoek van Drenthe is water, spoor en weg wezenlijk van belang. Er wordt gesproken over het te kort schieten van het openbaar vervoer en er zal worden gestreefd naar een samenhangend beleid voor auto, openbaar vervoer en fiets. Vanuit het bedrijfsleven (zowel Emmen alsook Coevorden) wordt gepleit voor verdubbeling van de N-34 tussen Coevorden en Emmen.

De Provincie, gemeente Emmen, gemeente Coevorden werken tenslotte al nauw samen met hun Duitse collega's aan een Dryport ontwikkeling wat extra verkeersbewegingen tot gevolg zal hebben.

Verder is de weg Emmen-Klazienaveen (N862) en de Rondweg in Emmen mede door de A-37 niet meer goed uitgerust om alle verkeersstromen op een adequate wijze af te handelen

De provincie en gemeente zijn goed bezig daar waar het gaat om de multi-modale bereikbaarheid;

- het water is geregeld (1.000 ton)
- het spoor wordt geregeld via RSP
- nu de wegen nog

U geeft aan dat u dit te willen onderzoeken en met een pakket maatregelen te komen om met name de wegen aan te pakken. Prima.

Echter kijkende naar het investeringsprogramma verkeer en vervoer 2011-2020 (Statenstuk 2010-425) lees ik op pagina 11 het volgende;

Projecten die op basis van prioriteit *niet* langer deel uit maken van het investeringsprogramma zijn onder andere;

- De capaciteitsuitbreiding van de N 34; naar verwachting ontstaat op de N34 tussen Coevorden en Emmen op termijn een capaciteitsprobleem. De investering is bedoeld om het wegvak tussen Coevorden en Holsloot te verdubbelen.

In de omgevingsvisie wordt gesproken over de wenselijkheid de verdubbeling te onderzoeken en in investeringsprogramma is er al min of meer sprake van een concreet project. Mijn vraag in deze is dan ook wat leidend is.

Afsluiting

Wij blijven ons inzetten voor een optimale bereikbaarheid van onze bedrijventerreinen zowel in Emmen alsook in Coevorden en pleiten voor verdubbeling van de weg Coevorden - Emmen alsmede verdubbeling van de weg Klazienveen -Emmen.

Een goede bereikbaarheid is van wezenlijk belang als het gaat om de vestiging maar ook het ***behouden*** van bedrijven in deze regio;

Bedankt voor uw aandacht, bedankt dat ik gebruik mocht maken van mijn inspreekrecht en ik wens u veel succes toe met de definitieve besluitvorming.

5+ 11

LTO NOORD Afd. Rolde Assen, secr. I. Steenblik-Wicherink, Amerweg 65, 9444 TG Grolloo 0592-501477 h.steenblik1@kpnplanet.nl

Wij als afdelingsbestuur van LTO Noord afd. Rolde Assen maken van deze inspraak gebruik om een aantal kritische opmerkingen te plaatsen voorafgaande het goedkeuringsbesluit van de provinciaal omgevingsvisie Drenthe.

**Herinrichting Amerdiep**

Op 21 januari j.l. heeft provincie Drenthe een gebiedsbijeenkomst gehouden over de voorgestelde herinrichting van het Amerdiep. De provincie streeft daarbij naar 170 ha functiewijziging, van landbouw naar natuur, in het beekdal waarmee zij volgens de brief invulling geeft aan haar nog niet vastgelegd beleid. In de eerste concepten van de omgevingsvisie was er nog geen sprake van deze beleidswens.

Voor het gebied Amerdiep was een proef opgezet en deze kwam tot stand omdat de grondmobiliteit zo'n 10 jaar geleden niet naar behoren was.??? Door het afblazen van deze proef eind 2009 onderbouwt de provincie nu dit beleidsvoornemen.

In de afgelopen jaren heeft de agrarische sector zich in het desbetreffende gebied sterk ontwikkeld.
De bedrijfsstructuur is goed, de bedrijven zijn modern, goed ontwikkelt en geoutilleerd. De ondernemers zijn relatief jong, dynamisch en op de toekomst is gericht.. De grondmarkt is nu dusdanig dat er een groot tekort aan landbouwgrond.

Navraag leert dat het waterschap een beperkte wateropgave in het gebied heeft.
Een veranderende inrichting en beheer van een beperkte strook langs de beek volstaan voor de opgaven voor de KRW en waterberging. Dit betreft slechts enkele tientallen meters aan weerszijden van de beek.
Ook zou deze beperkte strook als een ecologische verbinding goed kunnen functioneren.
De conclusie die kan worden getrokken dat voor de wateropgave en de ecologie, de benodigde 170 ha niet kan worden onderbouwd.

Wij merken daarbij op dat de bijdrage aan de wateropgave, berging, voor het gehele gebied beperkt is en daarvoor geen functiewijziging hoeft plaats te vinden. De benodigde tientallen meters is benodigd om de waterkwaliteit te verbeteren.

Nu wordt deze claim voor het Amerdiep neergelegd zonder de gevolgen voor de landbouw in beeld te brengen en deze mee te laten wegen. De gevolgen van dit beleidsvoornemen is voor de landbouw groot, de gronddruk is hoog en daardoor nog hoger.
Voor dit beleid is vaak onvoldoende middelen.
Zeker niet om de gevolgen voor de landouw te compenseren waaronder het verplaatsen van bedrijven.
Ook het instrumentarium is niet toereikend. Ook de verslechtering en reparatie van de verkaveling is een punt van zorg en zijn er grote twijfels of de waterhuishouding van het aangrenzende landbouwgebied als het Amerdiep voor natuur wordt ingericht optimaal kan blijven. Wij verzoeken u dan ook om de voorgestelde functiewijziging zoals dit in de Omgevingsvisie is verwoord, te schrappen.

**Uitbreidingsplannen Hof van Saksen.**

Uit het niets werden we vorige week geconfronteerd met een ambitie van Hof van Saksen.
Zij hebben de wens uitgesproken om dit recreatiepark met 500 ha uit te breiden. Het doel voor deze 500 ha is om een natuurlijk ingerichte golfbaan van 27 holes te realiseren, het huisvesten van een schaapskooi en de uitbreiding van het aantal recreatiewoningen, aldus een powerpoint presentatie die provincie Drenthe op het internet had gezet.
Het Hof van Saksen heeft daarover diverse contacten met de provincie gehad en ook Staatsbosbeheer speelt daarin een rol.
Door het gebied mede een natuurfunctie te geven, wordt het plan mogelijk met publieke middelen gefinancierd.
Dit bevreemdt ons in hoge mate omdat voor de realisering van nieuwe natuur, EHS, te weinig middelen zijn.
Een dag later stond in de krant dat het 250 hectare besloeg en dat landeigenaren in de handen moeten gaan klappen met hoge aankoop prijzen.

Wij vinden dergelijke wensen niet acceptabel en gaan ervan uit dat de provincie dergelijke projecten niet ondersteunt met geld en haar goedkeuring aan deze ontwikkeling onthoudt.Daarbij komt dat 500 ha goede landbouwgrond daarmee verloren.

In eerste instantie was een uitbreiding van het aantal recreatiewoningen niet nodig.
Dit is iets waar wij ze in de toekomst zeker aan houden.

Met een soort van 2e Balloerveld wordt het landbouwareaal sterk verkleind terwijl de landbouw in dit gebied behouden uitgangspunt was. Door 500 ha landbouwgrond van functie te laten wijzigen en de daarmee gepaard gaande schaduwwerking voor de blijvende agrariërs eromheen, zal de landbouw verpauperen.

De provincie heeft een verantwoordelijkheid om de landbouwkundige structuur in stand te houden en te versterken.
Voor ons gebiede merken wij daarvan te weinig of zelfs niets.

**Beekdalen en robuust en klimaatbestendige watersysteem**

Ons gebied kenmerkt zich met vele hectaren beekdal, waarvan een aantal bedrijven respectievelijk veel land in het beekdal hebben liggen. Het gebruik wordt door dit plan ondergeschikt aan het beekdal.
Het genoemde beleid heeft als uitwerking dat veel van deze hectaren ongeschikt worden voor de marktconforme bedrijven.
Onacceptabel is dan ook dat deze bedrijven de rekeningen krijgen gepresenteerd.
De wijze waarop de provincie dit in de omgevingsvisie verwoord, getuigt niet van respect voor de landbouwkundige functie en individuele bedrijven.

**Het nationaal landschap**
In 2007 hebben de Staten het uitvoeringsprogramma voor het gebied Drentsche Aa vastgesteld.
Het bijbehorende kaartbeeld liet een werkgrens zien. De agrarische sector heeft aangegeven dat de begrenzing van het nationaal landschap met de grens van het Nationaal Park (exclusief de Ydermaderpolder) moet komen.
Deze inzet was dat de status nationaal landschap de agrarische sector voor de voeten zou kunnen lopen.
De provincie heeft steeds volgehouden dat het POP II beleid voor het Drentsche Aa gebied leidend is voor ruimtelijke ontwikkelingen. Als dit zo is en blijft, is er feitelijk niet veel aan de hand.

Nu sijpelen er echter steeds meer berichten dat het ministerie van VROM de ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden in Nationale landschappen wil beperken. In de omgevingsvisie zoals die nu ter discussie is wordt voor het eerst formeel ruimtelijk vastgelegd wat de begrenzing van het nationaal landschap drentsche aa is.
Op de kaart landschap van de kernkwaliteiten is op de kaart een arcering aangebracht die het nationaal landschap omvat.
In de tekst wordt weinig inhoudelijk gemeld over wat er voor ruimtelijke regime in de Drentsche Aa zou moeten gelden.
Wij pleiten nogmaals de begrenzing van het nationaal landschap gelijk te schakelen met het Nationaal Park exclusief Ydermaderpolder.

De tekst in de visie geeft geen aanleiding om te veronderstellen dat Drenthe strakkere regels wil die verder gaan dan de standaardregels voor de landbouw, multifunctionele of natuurgebieden.

Als het ministerie van VROM strakkere regels wenst dan gaan wij ervan uit de provincie dit niet accepteert en zal pleiten om het instrument nationaal landschap voor ons gebied teniet te doen.

Namens LTO Noord Rolde Assen,

Voorzitter Gert Oostra, Vredenheim 14, 9445XH Vredenheim

**Concept inzicht P. G. van der Wal**

AD 4.2.4
Men stelt zich ten doel dat de rust in de stiltegebieden ***behouden*** moet worden.
Ondergetekende stelt vast dat in het Ooster-en Westerzand (gemeente Westerveld) de vereiste geluidsniveaus om aan de norm stiltebegied te voldoen, momenteel niet eens gehaald worden vanwege de aanwezigheid en hoedanigheid van de N371.

Als referentie is genomen een positie in het Oosterzand, gemeten haaks op de aanduiding 30.3 (hectormeterbord vangrail) langs de N371. Dit is ongeveer een kilometer ten noorden van de dorpsgrens (60 km zone) van Uffelte. Ter plaatse is het op de N-371 onmogelijk effectief handhaving uit te voeren. Het traject tussen Dieverbrug en Havelte is - mede door het verwijderen van de parkeerstrookjes- dermate overzichtelijk geworden, dat elke geoefende hardrijder dit traject ten volle kan benutten, hetgeen direct haar weerslag kent op de stiltebeleving in het Oosterzand. Ondergetekende is getuige geweest van een "proefrit" door een in Dieverbrug (door garage aldaar) "opgevoerde" auto, waarbij ondergetekende zijn huis, gelegen in de Verbindingszone van de Ecologische Hoofdstructuur!, passeerde met een snelheid van 210 kilometer per uur. Dit is ongehinderd mogelijk omdat op dit traject door het visuele overzicht, handhaving hier onmogelijk is geworden.

**Vertekend beeld cijfers provincie**

De door de provincie geproduceerde cijfers tonen een geringe afname van de verkeersbelasting van de N371. Daarbij is echter niet gekeken naar het enorm toegenomen vrachtverkeer en 4 wiel auto's, waardoor de geluidsbelasting in deze ecologische verbindingszone niet is af- maar juist is toegenomen! *

Na vele jaren leegte is het parkeerterrein van chauffeurscafé Fredikshafen te Uffelteelke avond weer overvol: door toegenomen kosten nemen ondernemers niet meer de snelste route (A-28) w.o. steenfabriek te Smilde, veel mest/giertransporteurs, maar de kortste route, dit ten laste van het Stiltegebied Ooster/Westerzand dat hier nabij gelegen is.

*Dit is door ondergetekende, 28 jaar woonachtig in deze ecologische verbindingszone, als duidelijk waarneembaar gekwalificeerd tijdens onderzoek, als vrijwilliger uitgevoerd in opdracht van Natuur en Milieu Federatie Drenthe.

De destijds door mij- gevoerde actie met als eis "stil" asfaltbeton te verkrijgen op dit traject is zowel door de gemeenteraad van Westerveld als de Provincie Drenthe (bij monde heer Mars, hoofd wegen en kanalen) van tafel geveegd, dit dus haaks staande op het beleid van handhaving van rust ad 4.2.4 in de nota van beantwoording, "rust en duisternis"....

**Nu is de Provincie aan zet,**
door een duidelijke stellingname aan te gaan met m.b.t. het uitzetten van een absolute tijdslijn en hangende alle onderzoeken naar geluidshinder, ogenblikkelijk een "groen 60" zone in te stellen in het gebied tussen Dieverbrug en Havelte.
Alleen hiermee kan worden gegarandeerd dat op dit traject, de geluidshinder die het instellen van de ecologische verbindingszone, conform Natura 2000, moet realiseren, daadwerkelijk wordt behaald.

**Ad 04, bladzijde 69 uw rapport.**
U stelt de geluidsproductie op provinciale wegen te monitoren, ik durf te stellen dat dit op het traject tussen Dieverbrug en Havelte niet plaats vindt, c.q. er nooit gehoor is gegeven aan de

resultaten van een dergelijk onderzoek, anders had de geluidsoverlast in Ooster- en Westerzand, c.q. het provinciale beheer t.a.v. dit traject op de N371 zich nooit zo kunnen ontwikkelen!

**Zoja? Waar zijn die resultaten van uw onderzoek te vinden?**
In elk geval is hier met betrekking tot het nemen van maatregelen (Provincie én Gemeente,) absoluut gefaald.

Zoals in uw rapport genoemd: "in geval van overschrijding overwegen wij de te nemen maatregelen".

Ik wens van u te vernemen:

1* welke maatregelen zijn dat?

Met als eis/wens
2* neem dus uw maatregelen!!!!

**Ad 04 blz. 84 uw rapport**
Als grootschalige projecten als ecoducten bespreekbaar zijn, waarom dan niet eerst de geluidsdruk gereduceerd met eenvoudige maatregelen als een groen 60 zone en een effectieve handhaving?
Wat is de tijdslijn van reconstructie en groot onderhoud? Deze formulering biedt alle ruimte om effectieve maatregelen zeer langdurig uit te stellen, waardoor het Oosterzand als nog voor te lange tijd als stiltegebied ontoereikend blijft.

RAEDTHUYS
Pure energie
15 jaar

**Inspraakreactie Raedthuys Windenergie B.V.**

Statencommissie Omgevingsbeleid

12 mei 2010

Ontwerp Omgevingsvisie Drenthe

Geachte commissie,

Mijn naam is Arthur Vermeulen. Ik ben bij de Raedthuys Groep verantwoordelijk voor het bedrijfsonderdeel dat windenergieprojecten initieert en realiseert. De Raedthuys Groep is producent en leverancier van duurzame energie. Wij wekken energie op uit wind, biomassa en zon.

***Windenergie in de veenkoloniën***
Ik ben blij dat Gedeputeerde Staten inziet dat het veenkoloniale gedeelte van Drenthe zeer geschikt is voor windenergie. Wij en anderen hebben hier al geruime tijd initiatieven. Wij hopen van harte dat er nu snel projecten in de veenkoloniën van de grond komen!

***Enthousiasme voor windenergie buiten de veenkoloniën benutten***
Maar Drenthe biedt meer kansen dan alleen het veenkoloniale gebied. Zoals het er nu naar uitziet biedt de nieuwe Omgevingsvisie geen ruimte voor windturbines buiten de veenkoloniën. Een aantal gemeenten is enthousiast over windenergie om daarmee bij te dragen aan hun eigen duurzame doelstellingen. Hier zijn zeker geschikte locaties te ontwikkelen waarbij de realisatie van windturbines geen afbreuk doet aan de in de Omgevingsvisie beschermde kernkwaliteiten. Wanneer een gemeente enthousiast is over windenergie zie ik het als een gemiste kans wanneer dergelijke locaties bij voorbaat uitgesloten worden in de Omgevingsvisie. Gemeenten die met windenergie hun eigen verantwoordelijkheid willen nemen, moeten worden gekoesterd! Ik wil dan ook voorstellen om in de Omgevingsvisie op te nemen dat buiten het zoekgebied voor grootschalige windenergie ook mogelijkheden zijn mits de betrokken gemeente het initiatief steunt en rekening wordt gehouden met de kernkwaliteiten van het landschap. Ik kan mij voorstellen dat op deze manier bijvoorbeeld in een enthousiaste gemeente als Hoogeveen een windpark gerealiseerd kan worden dat past bij de maat en de schaal van het landschap. Dit kan bijvoorbeeld door aan te sluiten bij een in het landschap aanwezig grootschalig infrastructureel werk zoals een snelweg. Zoals wordt aangegeven in de duurzaamheidsbeoordeling kunnen windmolens langs hoofdinfrastructuur de landschappelijke lijnen versterken. Draagvlakonderzoek wijst uit dat ook de Drentse bevolking in ruime meerderheid dit soort locaties prima vindt. En een windpark kan op lokale schaal fors bijdragen: een rijtje van bijvoorbeeld 5 windmolens in Hoogeveen dekt al 50% van het huishoudelijk stroomverbruik in de gemeente.

***Doelstelling windenergie***
In de aangepaste Ontwerp-Omgevingsvisie zet GS in op de realisatie van maximaal 200 MW windenergie in 2020. De rijksdoelstelling voor windenergie op land in 2020 is 6000 MW. Dit betekent dat Drenthe daarvan slechts 3% voor haar rekening neemt. Wanneer alle 12 provincies een gelijk gedeelte van die doelstelling voor hun rekening zouden nemen, zou Drenthe 500 MW moeten bijdragen. Dat dit ook gemakkelijk kan, komt juist door de aanwezigheid van het voor windenergie zo geschikte veenkoloniale landschap. Niet voor niets ziet de rijksoverheid de Drents/Groningse veenkoloniën als mogelijke locatie voor een grootschalig concentratiegebied voor windenergie. Ik wil dan ook van de gelegenheid gebruik maken om ervoor te pleiten dat de maximumdoelstelling van 200 MW in 2020 wordt gewijzigd in een minimumdoelstelling van 500 MW. Ook wanneer er geen maximum wordt gesteld aan het aantal megawatt windenergie dat in Drenthe kan worden gerealiseerd, biedt de Omgevingsvisie voldoende sturingskader zodat verzekerd is dat de kernkwaliteiten zoveel mogelijk behouden blijven. Door te streven naar minimaal 500 MW windenergie kan optimaal gebruik worden gemaakt van de op dit moment goedkoopste vorm van duurzame energie-opwekking en wordt beter tegemoet gekomen aan de Drentse verantwoordelijk gezien vanuit landelijk perspectief. Windenergie is een noodzakelijke optie om op korte termijn grote stappen te zetten op de weg naar een duurzame energievoorziening.

***Stimulans economie***
Dat windenergie bovendien veel kan betekenen voor de lokale economie wordt aangetoond in het onderzoek Spinoff Windenergie. Dit onderzoek van de Universiteit Wageningen in opdracht van de Provincie Flevoland en het ministerie van VROM laat o.m. zien dat er in Flevoland:

- 146 fte's hun brood verdienen in windenergie;
- de jaarlijkse winsten uit exploitatie en grondgebruik van ca. € 18 miljoen grotendeels ten goede komen aan de locale economie;
- er ca. € 8 miljoen per jaar aan leges en OZB inkomsten zijn voor de overheden.

Uit eigen praktijk kunnen wij melden dat Raedthuys zelf ook enkele medewerkers heeft die wonen en werken in Flevoland. Wij betalen in Flevoland jaarlijks ca. € 750.000 aan agrariërs op wiens grond onze turbines staan te draaien. Zij investeren dit geld veelal in hun bedrijven of besteden het lokaal.

***Participatie***
Bij de ontwikkeling van windenergie in Drenthe streeft GS naar een coöperatievorm waarin bewoners participeren. Raedthuys steunt dit streven van harte. Wij dragen graag bij aan het opzetten van een Drents Duurzaam Energiebedrijf waarbinnen dit concept past. In samenwerking met andere marktpartijen, de provincie en gemeenten kunnen ook andere duurzame bronnen als zon en biomassa voor levering van energie en participatie voor burgers van Drenthe worden gerealiseerd. Onze windparken zijn uitstekend inpasbaar in dit concept. Bij onze windenergieprojecten in Waddinxveen en Den Bosch passen wij financiële participatie en energielevering aan burgers reeds toe. Wij nodigen u van harte uit om met ons te kijken hoe we dergelijke concepten kunnen vertalen naar de Drentse situatie.

Rest mij nog u veel succes te wensen bij de vaststelling van de Omgevingsvisie!

Ik dank u voor uw aandacht.

Raedthuys Windenergie B.V.
Arthur Vermeulen

8

Plas|Bossinade

**Inspraakreactie op de ontwerp-Omgevingsvisie Drenthe, namens de Koninklijke Nederlandse Motorrijders Vereniging (KNMV) door mr. P.M.J. de Goede (PlasBossinade advocaten en notarissen), tijdens de vergadering op 12 mei 2010 van de Statencommissie Omgevingsbeleid.**

Geachte Statencommissieleden,

De Koninklijke Nederlandse Motorrijders Vereniging (KNMV) is een vereniging van en voor motorrijders, met ongeveer 50.000 leden in Nederland. De KNMV staat voor een veilige en duurzame motorsport, met oog voor het milieu en de leefomgeving.

**Motorsport in Drenthe**

De KNMV is betrokken bij vijf bestaande motorsportcentra in de provincie Drenthe. Het gaat om het TT Circuit Assen, de grasbaanaccommodatie Nieuw-Roden, en de motocrosscentra Emmen, Westerbork en Zuidwolde.

> De zienswijze van de KNMV heeft geen betrekking op het TT Circuit. Het TT Circuit heeft zelf een zienswijze ingediend.

Daarnaast is het KNMV in overleg met het Ministerie van Defensie over de inzet van bestaande defensieterreinen voor incidenteel motorsportgebruik (hooguit enkele weekenden per jaar). Defensie en KNMV willen de terreinen gebruiken voor enkele off-road evenementen.

**Voorkomen wildcrossen**

Het is belangrijk om het gebruik van motocrossterreinen te optimaliseren en niet onnodig te beperken. Natuurlijk is dat in het belang van motorrijders, -crossers en -liefhebbers. Maar dat is niet het enige. Daarnaast wordt op die manier illegaal crossen voorkomen.

Het KNMV signaleert namelijk dat de druk op bestaande centra steeds groter wordt, doordat de vraag naar 'rij-uren' groeit en het aanbod van baanaccommodatie vrijwel gelijk blijft. Het aantal motocrossers in Nederland stijgt enorm. Gevolg daarvan is dat – ook in Drenthe - steeds meer motorrijders – illegaal - op eigen gelegenheid de natuur in gaan, in de volksmond ook wel "wild crossen" genoemd. Ook de provincie is daarom gebaat bij een goede oplossing voor dit probleem.

**Geluidsarmere motoren**

Om geluidsruimte te creëren heeft de KNMV na uitgebreid onderzoek besloten om met ingang van 1 januari 2011 de maximale geluidsproductie fors te reduceren. Dat betekent dat bij eenzelfde geluidsproductie meer motoren tegelijkertijd gebruik kunnen maken van het circuit.

**Effectieve inzet baanaccomodaties en rij-uren**

De KNMV verzoekt u niet om in de Omgevingsvisie meer geluid toe te staan (of langere openingstijden), maar enkel om flexibiliteit binnen de bestaande geluidsgrenzen. Dat zou kunnen door voor zowel Nieuw Roden, Westerbork als Zuidwolde een zinsnede op te nemen die ook voor Emmen geldt:

> ***"Wel bestaat er de mogelijkheid om, bij een gelijkblijvende geluidsproductie en binnen de vergunde uren en/of dagen, de activiteiten uit te breiden."***[1]

Overigens valt ook niet in te zien waarom deze "flexibiliteitsregeling" wel voor Emmen geldt, en niet voor de andere motocrosscentra. Het gaat om gelijke gevallen die gelijk behandeld zouden moeten worden.

**Flexibiliteit dringt wildcross terug**

Met deze aanvulling kan de geluidsruimte die ontstaat doordat de maximale geluidsproductie wordt verlaagd, optimaal worden benut door de clubs. Daardoor wordt een bijdrage geleverd aan het terugdringen van het wild crossen.

-.-.-.-

De KNMV verzoekt u daaraan mee te werken.

[1] Blz. 35, laatste alinea *Nota van beantwoording*, en blz. 20, eerste alinea *Gewijzigd concept ontwerp-Omgevingsvisie*

9

KDE ENERGY NEDERLAND

KDE Energy B.V.
Hoofdweg 14
Postbus 4
9620 AA Slochteren

T: +31(0)598 42 58 60
www.kde-energy.com

Aan de fracties van Provinciale Staten van Drenthe

Slochteren, 11 mei 2010

Betreft: uitsluitinggebied windenergie i.v.m. laagvlieggebied Defensie

Geachte Statenfractie,

In het op 6 april 2010 voor besluitvorming aan de Staten voorgelegde 'aangepaste ontwerp omgevingsvisie' van de Provincie Drenthe zijn op kaart 8a de zoekgebieden voor grootschalige windenergie weergegeven. Op deze kaart worden ook de gebieden aangegeven waar onder randvoorwaarden windenergie ontwikkeld kan worden en gebieden die bestempeld worden als uitsluitinggebied.

KDE Energy is reeds geruime tijd bezig met de ontwikkeling van een windpark in het gebied De Monden bij Emmen. Dit gebied aangegeven in bijlage 1 ligt volgens kaart 8a in een uitsluitinggebied.

Het betreffende gebied is geen onderdeel van de laagvliegroute van Defensie, maar is een gebied dat door Defensie wordt gebruikt als laagvlieggebied voor helikopters.

In de voorbereiding van de ontwikkeling van dit windpark is er overleg geweest tussen KDE Energy en Defensie betreffende dit laagvlieggebied. Defensie heeft aangegeven dat een windpark in dit gebied geen belemmering vormt voor dit gebied en dat ze derhalve ook geen bezwaar hebben tegen de ontwikkeling van een windpark op deze locatie.

Op ons verzoek heeft Defensie dit schriftelijk bevestigd. Deze brief vindt u in bijlage 2 van deze brief.

Naar ons idee is het betreffende gebied ten onrechte aangemerkt als uitsluitinggebied voor de ontwikkeling van grootschalige windenergie. We willen u dan ook verzoeken de aanmerking als uitsluitinggebied op te heffen.

Hoogachtend,

Oscar U.A.M. Keet
KDE Energy BV

Bijlagen: 2

Bank:
Rabobank Groningen
rek. no.: 38.51.87.343
IBAN: NL81 RABO 0385 1873 43
BIC: RABONL2U

BTW: NL 008082.76.360.B.01

Kamer van Koophandel
Groningen 30053613

THE POWER TO SURVIVE

Bijlage 1 Gebied De Monden

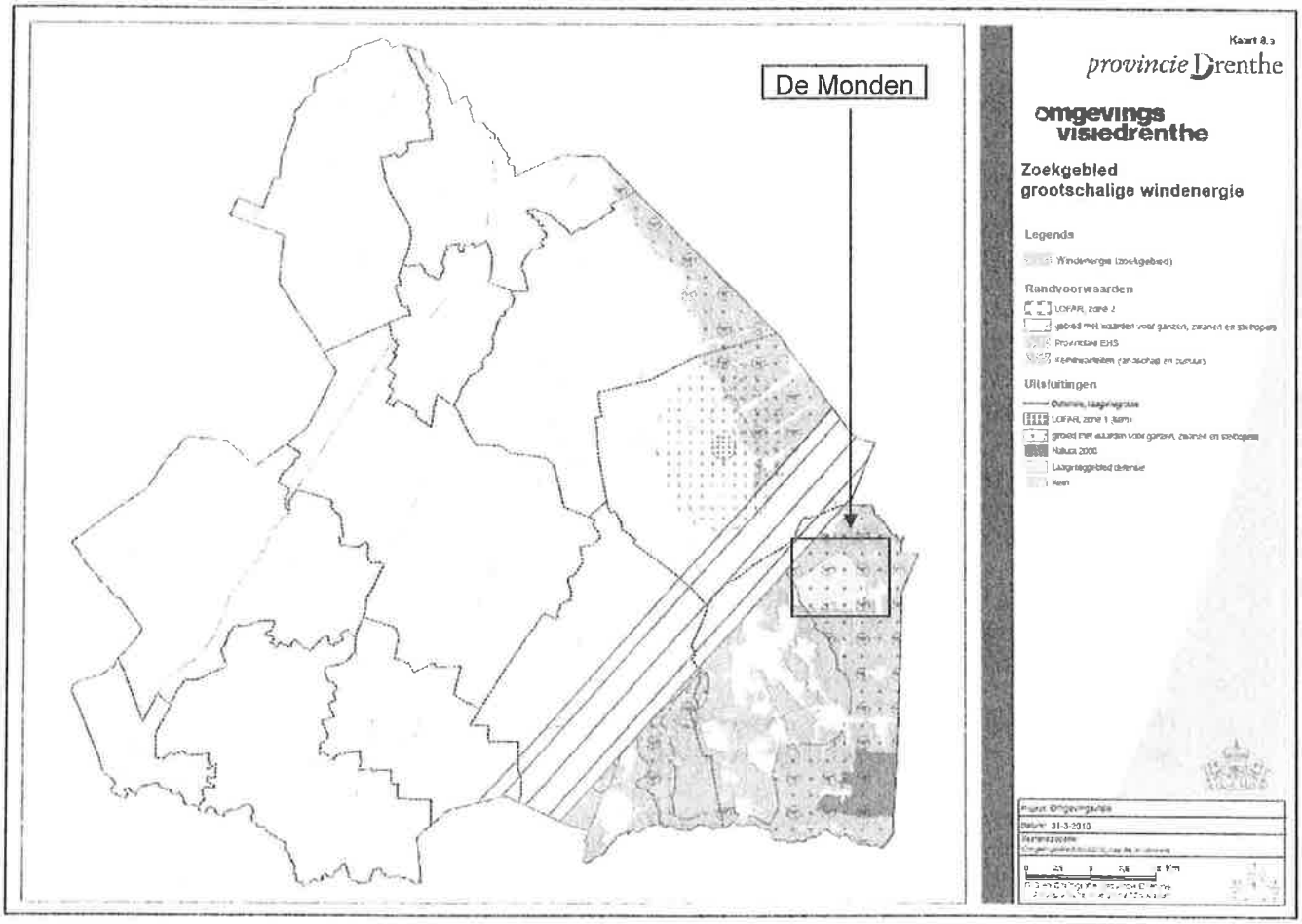

Bijlage 2 Brief Defensie

Commando DienstenCentra
*Ministerie van Defensie*

> Retouradres Postbus 40184 8004 DD Zwolle

KDE-Energy b.v.
t.a.v. de heer J. Roling
Postbus 4
9620 AA SLOCHTEREN

**Bedrijfsgroep Vastgoed**
Dienst Vastgoed Defensie
Directie Noord
Ruimtelijke Ordening en Milieu

Dr. Stolteweg 40, Zwolle
MPC 35 H
Postbus 40184
8004 DD Zwolle
Nederland
www.defensie.nl/cdc

**Contactpersoon**
Drs. M.H. Mudde
*adviseur ROM*

T +31 (0)38 457 24 01
MDTN *06 126 4 01
M +31 (0)( 06) 53362085
F +31 (0)38 457 23 99
mh.mudde@mindef.nl

**Onze referentie**
2010003969

*Bij beantwoording datum, onze referentie en betreft vermelden.*

Datum 04 mei 2010
Betreft Windmolenpark Emmer Compascuum
10/9-2-12-2

Geachte heer Roling,

In antwoord op uw brief kenmerk 3445 van 26 april 2010 bericht ik u dat het Ministerie van Defensie geen bezwaar heeft tegen de realisering van een windturbinepark op de door u aangegeven locatie ten noorden van Emmer-Erfscheidenveen.

Deze locatie is niet gelegen onder de laagvliegroute voor vastvleugelige vliegtuigen.

De ligging in het laagvlieggebied voor helikopters vormt geen bezwaar.

Wel is het noodzakelijk dat het Ministerie van Defensie te zijner tijd wordt geïnformeerd op het moment van daadwerkelijke realisering van het windturbinepark.

Ik hoop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,

de Eerstaanwezend Ingenieur Directeur
Directie Noord,
voor deze:
Hoofd Afdeling Ruimtelijke Ordening en Milieu,

ing. C.R. Hakstege

de Eerstaanwezend Ingenieur Directeur
Directie Noord,
[illegible] Ingenieursdiensten,
[illegible] Ruiter

(Tekstdia 1)

Dames en heren, geachte commissieleden,

Voor zover u mij niet kent; mijn naam is Ton Dohle, wethouder in Meppel met ondermeer ruimtelijke ordening in de portefeuille. Gezien de beperkte spreektijd die mij is gegeven zal ik snel ter zake komen.

De Ontwerp Omgevingvisie van uw bestuur bevat veel kansen die een nadere uitwerking behoeven. Tegelijkertijd baart dit stuk ons in Meppel grote zorgen. Graag neem ik u mee met de kansen en bedreigingen in dit belangwekende document. Maar dat doe ik vanuit het perspectief van een ander document, de strategische gids van Meppel "Stad van verbinding". (Tekstdia 2) De strategische gids bevat een totaaloverzicht van alle ruimtelijk / economische ambities en initiatieven, vanuit ons lokaal bestuur en de Meppeler samenleving, gekoppeld aan de provinciale beleidsvoornemens. Dit laatste is niet onbelangrijk, omdat wij het als fundament zien voor de samenwerking tussen uw provinciaal en ons lokaal bestuur. Een fundament dat naast concrete realisatie ook zijn vertaling zal krijgen in een gemeentelijke structuurvisie. Die potentiële samenwerking wordt ook door het college van gedeputeerde staten gezien, maar heeft tot mijn spijt nog niet tot een concrete en gezamenlijke uitwerking geleid.

In Stad van Verbinding is ruim aandacht geschonken aan het programma Ondernemen en Werken. Graag citeer ik hieruit de volgende tekst: *"Voor een sterke positionering van Meppel als regionale vestigingsplaats is aanbod en kwaliteit van bedrijventerreinen van belang. Meppel biedt hierin unieke kansen door haar ligging ten opzichte van snelwegen, waterwegen en spoorwegen. Bij de ontwikkeling van bedrijventerreinen en werkgelegenheid is aandacht voor revitalisering en herprofilering van bestaande terreinen in samenhang met een oriëntatie op nieuwe terreinen. Doel van deze ontwikkeling is natuurlijk een krachtige arbeidsmarkt, waarin Meppel een belangrijke regionale rol speelt".* Einde citaat. U hoort hierin drie ambities centraal staan: een sterke strategische ligging, een krachtige arbeidsmarkt en ruimte om te ondernemen! (tekstdia 3)

In tegenstelling tot andere gebieden in Drenthe wijzen diverse onderzoeken naar groeiscenario's voor Meppel. (tekstdia 4) Zowel op het terrein van inwoners als op het gebied van arbeidsplaatsen. Maar dit alles gaat natuurlijk niet vanzelf. Meppel zal dus tijdig moeten voorzien in woningbouwlocaties en ruimte voor bedrijven. Dat vraagt niet alleen om aanzienlijke investeringen, maar ook om een stuwende en faciliterende provinciale overheid! Op beide fronten wel te verstaan.

Ik heb eerder gezegd blij te zijn dat de provincie met Zuidwest Drenthe in gesprek wil komen over verwezenlijking van haar stedelijke en landelijke ambities. Maar dat alles kan niet langer vrijblijvend zijn. De ontwerpvisie lijkt te vergeten dat naast de regionaal-economische zones Assen/Groningen en Coevorden/Emmen onze regio over een grote ruimtelijke en economische dynamiek beschikt. Een regio waar het toch niet kan bestaan dat het ene deel (Meppel) slechts woningbouw mag faciliteren en het andere deel (Hoogeveen) voor alle economische activiteiten zorg moet dragen. "Wilt u uitbreiden, beste ondernemer? Meldt u zich dan maar 24 km verderop". Het simpele feit dat Meppel en Hoogeveen beiden aan de A28 liggen impliceert nog geen sociaal-economische banden. Meppel deelt haar economie en arbeidsmarkt met Zwolle en in mindere mate met Steenwijkerland. En helaas niet met het Drentse Hoogeveen. Ik zal u dat tonen aan de hand van de volgende beelden. (tekstdia 5) Hoezeer ook wij het belang van de Drentse Zuidas onderschrijven; een regionale economie laat zich niet leiden door papieren werkelijkheden.

In alle sombere berichten over de economie van ons land is een algemeen aanvaard lichtpuntje te ontwaren; namelijk dat het met name de cultuur-historische steden zijn die de komende jaren nog een stevig groeiscenario kunnen laten zien. Nog in 2008 wist Meppel 10

hectare bedrijfsgrond te verkopen. Het crisisjaar 2009 was evenwel nog goed voor 4,5 ha. Het jaargemiddelde van Meppel is iets meer dan 6 hectare bedrijfsgrond. (tekstdia 6) Daarmee wordt ruimte gegeven aan ondernemingen voor uitbreiding, maar ook voor nieuwe bedrijvigheid. Uitgaande van het jaargemiddelde zit Meppel over twee jaar finaal op slot! Nu al zijn wij niet in staat maatwerk te leveren. Willen wij onze sterke economische positie en arbeidsmarkt voor de komende 10 / 15 jaar consolideren dan hebben wij een bruto oppervlakte nodig van 90 tot 150 hectare. Met de strategische gids hebben we een duidelijke visie ontwikkeld waar, wat ons betreft, de speerpunten liggen. Het is nu aan u duidelijk te maken waar de provincie staat. Zet u ons op slot of grijpt u samen met ons de kansen voor een sterk sociaal-economisch Meppel. Uitgaande van het laatste doe ik een klemmend beroep op u in de provinciale omgevingsvisie expliciet uit te spreken dat Meppel ruimte krijgt om nieuwe bedrijfsterreinen tot ontwikkeling te brengen. En neemt u maar van mij aan; die behoefte aantonen is geen kunst.

Een tweede klemmend beroep doe ik op u ons te ondersteunen bij het verwezenlijken van onze vele ambities, zoals beschreven in "Stad van Verbinding". In economisch, planologisch en financieel opzicht. Ik besef dat dit niet het platvorm is om daarvoor bij uw commissie te bepleiten. Maar onze visie laat ook de "verbinding" zien met het omgevingsbeleid. Graag laat ik een aantal exemplaren van "Stad van Verbinding" voor u achter.

Tot slot, geachte voorzitter, leden van de commissie wil ik graag kwijt dat ik hier liever **niet** had gestaan. Een provinciebestuur dat aandacht heeft voor alle kansrijke regio's binnen haar provincie had Meppel in haar Omgevingsvisie voluit de ruimte gegeven en ons al ondersteund bij het behalen van de doelstellingen uit onze strategische gids. Opnieuw zijn we in de rol van doorzeurende overheid gedrongen. Mag ik de hoop uitspreken dat we vanaf heden als strategische partner elkaar kunnen vinden?

Ik dank u voor uw aandacht.

12

Inspraakreactie Statencommissie Omgevingsbeleid
12 mei 2010
Reinder Hoekstra, Natuur en Milieufederatie Drenthe

Geachte mevrouw de voorzitter,
Geachte leden van de statencommissie,

Wij hebben in onze inspraak gezamenlijk met de terreinbeherende natuurorganisaties onze visie op het voorliggende stuk uiteengezet. Een aantal opmerkingen is door GS opgepakt; een aantal ook niet. Het voert te ver om deze alle bij langs te lopen.
Ik verwijs u daarvoor naar onze oorspronkelijke inspraakbrief, die voor diverse punten ook concrete wijzigingsvoorstellen bevat.

Ik het kader van deze bijeenkomst wil ik graag uw speciale aandacht vragen voor drie punten
Dat zijn
- De doorwerkingskracht van deze visie
- Windenergie
- De plaats van de landbouw

**De doorwerkingskracht**

Allereerst past het om een compliment uit te spreken voor het voorliggende stuk.
Er is, gezien de eerste concepten op visieniveau, een grote inhaalslag gemaakt.
Wij steunen en onderschrijven de visie op een groot aantal inhoudelijke punten.
Dat betreft o.a. de hoofdkeuze voor behoud van de kernkwaliteiten, de ontwikkelingsgerichte aanpak van ruimtelijke vraagstukken, de keuze voor robuuste systemen, de driedeling, de prominentere plaats van de beekdalen, het concentratiebeleid en de SER-ladder voor woningbouw en bedrijventerreinen en de terughoudendheid t.a.v. IVH.

Maar zijn we daarom nu ook blij en tevreden met het stuk?
Nee, dat zijn we niet. Ondanks alle mooie woorden ontbreekt namelijk de duidelijkheid over doorwerking en instrumenten. Op dat punt vinden wij de omgevingsvisie nog zwak en bijzonder kwetsbaar.
Wij vinden ook dat u dit als staten in deze vorm niet kunt beschouwen als punt van latere uitwerking.
Dat wat er nu in het hoofdstuk *Instrumenten* is opgenomen ondermijnt naar ons mening uw bestuurskracht en bestaat voor groot deel uit overbodige tekst.
Dit geldt met name omdat in de bestaande tekst geen afgewogen oordeel wordt gegeven over de vraag met welke instrumenten uitvoering wordt gegeven aan de beleidsintenties die in het plan zijn verwoord. Het toverwoord blijft nog steeds 'relatiemanagement'. Maar dat overheden in Drenthe goed met elkaar overleggen lijkt ons toch meer een vanzelfsprekendheid dan een visie op de uitvoering van een complex en veelomvattend plan.

Wij missen in de visie een duidelijke en complete tekst over de doorwerking en instrumenten. Daar waar in de teksten wordt gesproken wordt over sturen en zelfs regelen wordt nagelaten om duidelijk te maken op welke manier de provincie daaraan nu invulling gaat geven.
Wij vinden dit zo'n essentieel punt, dat wij u vragen om het hoofdstuk *Instrumenten* aan te houden in de besluitvorming. U kunt GS vragen om dit z.s.m. nader uit te werken en het hoofdstuk in een veel beter uitgewerkte vorm aan u voor te leggen. Maar u dient hier als staten in onze ogen ook duidelijk richting aan te geven en te zorgen voor bestuurlijke helderheid.

Is dat een pleidooi voor een zo uitgebreid mogelijke verordening, die alles 'dicht' regelt en tot gevolg heeft dat het vertrouwen en de goede samenwerking verloren gaan?
Nee zeker niet; onzin zelfs.
Wij hebben al vele malen gepleit voor de inzet van een breder palet aan instrumenten. We vinden het een zwaktebod als daartegenover steeds wordt gesteld dat er terughoudend mee wordt omgegaan. Het wordt er allemaal ook niet duidelijker op als tegelijk wordt gesteld dat een verordening nu uit het struikgewas tevoorschijn komt.

En hoe erg is dat nu; zo'n verordening? Het kan ook juist duidelijkheid bieden en de samenwerking bevorderen.

Ik geef een voorbeeld

Ten aanzien van de **woonopgave** is het beleid om te komen tot een goede regionale samenwerking en afstemming. Daarom wordt ingezet op regionale woonvisies voor gebieden met een samenhangende woningmarkt. Voor elke regio heeft de provincie een kwantitatief plafond gesteld.
Wanneer bovenstaande niet (ook) in een verordening wordt vastgelegd blijft het voor gemeenten en belanghebbenden onduidelijk wat de provincie gaat doen als die regionale woonvisies er niet komen en ze toch een bestemmingsplan gaan maken voor een nieuwe woonwijk. Het proces om te komen tot meer regionale afstemming zou meer gestuurd kunnen worden met een 'slimme' verordening die voor iedereen duidelijkheid schept, zonder dat het gemeenten de vrijheid ontneemt om ruimtelijke keuzes te maken. De volgende voorbeeld-tekst is gebaseerd op de omgevingsverordening van Overijssel:

<u>Voorbeeldregel in verordening:</u>
*'Bestemmingsplannen en projectbesluiten voorzien in de totstandkoming van nieuwe woningbouwlocaties voor zover de nieuwe woningbouwlocatie naar aard, omvang en locatie in overeenstemming is met een woonvisie waarover in regioverband overeenstemming is bereikt met de buurgemeenten en met Gedeputeerde Staten van Drenthe'.*

Eventueel aan te vullen met de bepaling:
*GS besluiten tot overeenstemming als bedoeld in lid 1 (bovenstaande) indien genoegzaam is aangetoond dat de woningbouw past binnen de provinciale visie op de woningbouw-programmering.*

Motivatie
Door dergelijke formuleringen over te nemen in een verordening blijft de ruimtelijk-inhoudelijke afweging grotendeels op het niveau waarop dat hoort (de gemeente), maar wordt tegelijkertijd wel door u gestuurd op de gewenste (noodzakelijke!) regionale afstemming. Dezelfde constructie kan worden overgenomen voor bijvoorbeeld bedrijventerreinen.

Maar nogmaals wij pleiten zeker niet alleen maar voor een verordening. Voor het thema landschap en kernkwaliteiten kan het misschien zelfs beter zonder.
Met een goede bestuursovereenkomst en een verleidingsmodel zou je gemeenten zelfs meer ruimte kunnen geven dan GS nu voorstellen. Dat voorkomt bovendien onnodige en dubbele bemoeienis met planvorming en beoordeling. Ik verwijs hiervoor naar de bijdrage van Eric van der Bilt.

Ons voorstel op dit punt is kortheidshalve; stel het hoofdstuk *Instrumenten* niet vast en draag GS op om dit onderdeel voor het eind van het jaar uit te werken zodat u dan een complete visie kunt vaststellen.

**Windenergie**

Voor wat betreft windenergie kunnen wij ons vinden in het door GS voorgestelde zoekgebied. Wij vragen u te kiezen voor concentratie en het windmolenvrij houden van het Drents plateau. Verder bevestigen het debat in Westerbork en ook het grote aantal windmolen gerichte insprekers nogmaals het belang te kiezen voor een duidelijk provinciaal ontwerp en één centrale provinciale regie.
Wij vinden het nu nog te vroeg om de uitkomst vast te pinnen op aantallen Megawats en sluiten ook een hogere uitkomst dan 200 MW niet bij voorbaat uit.
Maar laat het landschap en degenen die er wonen hier vooral leidend zijn.

**Landbouw**

Als laatste opmerking wil ik graag nog iets kwijt over de ontwikkeling van de landbouw en de plaats die deze heeft in de visie. Ik heb de insteek en overleggen om gezamenlijk te komen tot een robuustere ruimtelijke hoofdstructuur als positief ervaren. Tegelijk heb ik ook het idee dat bij de omgevingsvisie en andere dossiers teveel beleid nog te zeer als bedreiging voor de landbouw wordt ervaren. Vervolgens vertaalt dat zich weer in allerlei vormen van terughoudendheid of zelfs patstellingen. Ik zou graag zien dat we dat patroon na de vaststelling van deze omgevingsvisie verder doorbreken. Een frisse, misschien zelfs onconventionele en ontwikkelingsgerichte landbouwvisie zou daarbij kunnen helpen.

Ik dank u voor uw aandacht en wens u succes en wijsheid met de verdere behandeling van dit stuk.

PONDERA consult

# Notitie

| | |
|---|---|
| Datum | 12 mei 2010 |
| Aan | Statencommissie Omgevingsbeleid |
| Van | Eric Arends, Pondera Consult BV |
| Betreft | Inspraakreactie Pondera Consult op de Ontwerp-omgevingsvisie provincie Drenthe |

**Introductie**
Graag maken wij van de gelegenheid gebruik om in te spreken op de Ontwerp-omgevingsvisie die nu voorligt. Een aantal zaken gerelateerd aan windenergie willen wij graag naar voren brengen.

Pondera Consult is een adviesbureau specifiek gericht op het helpen van initiatiefnemers op het gebied van duurzame (wind)energieprojecten om hun initiatieven te realiseren, onder meer in de provincie Drenthe. Wij doen dit door het begeleiden van het gehele traject van ruimtelijke en vergunningprocedures, communicatie met overheden en andere stakeholders en het opstellen van businesscases.

**Loslaten van het maximum aantal megawatts**
Wij zijn verheugd dat de provincie het aantal megawatt (MW) dat zij zich als doel stelt om te realiseren heeft aangepast van 60 MW naar 200 MW in 2020. Helaas heeft de toevoeging 'minstens' nu plaatsgemaakt voor 'maximaal'.

Het is goed dat de provincie zoekgebieden aanwijst waarin zij grootschalige windenergieontwikkeling mogelijk acht. Het bepalen van de juiste locaties binnen deze zoekgebieden en nagaan hoeveel en op welke wijze windturbines gepositioneerd kunnen worden zodat dit vanuit landschap, geluid, slagschaduw etc. acceptabel en wenselijk is, vergt een tamelijk uitgebreide en gerichte studie. Uiteraard gaat dit het detailniveau van de Omgevingsvisie te boven. Echter pas *na* een dergelijke studie voor al de mogelijke gebieden binnen het zoekgebied, zal duidelijk worden hoeveel turbines geplaatst kunnen worden. Bij het vervolgens vaststellen van het gewenste vermogen van de turbines dient gekeken te worden naar zaken zoals: de onderlinge positie van de turbines, turbulentie in de luchtlagen, de oriëntatie van de opstelling op de overheersende windrichting, de rotorhoogte, het windaanbod ter plekke, maar ook de bedrijfseconomische perspectieven en de mogelijkheden en kosten om een aansluiting op het hoogspanningsnet te realiseren. Pas wanneer met al deze zaken rekening gehouden is, ontstaat een beeld van het totale vermogen van de windparken binnen het zoekgebied, dat opgesteld kan worden, en daarmee van de totale omvang in MW aan windenergie dat mogelijk is in Drenthe. Kortom het getal van 200 MW is in dit stadium ongefundeerd.

Het is goed om een stevige ambitie op het gebied van het opwekken van duurzame energie neer te leggen en daarmee te laten zien dat je als provincie serieus bij wilt dragen aan de nationale doelstellingen om meer duurzame energie te realiseren. Maar het vrij willekeurig vaststellen van een plafond van 200 MW doet geen recht aan het grote potentieel dat Drenthe in huis heeft, gezien de aanwezigheid van een aantal gebieden waar grootschalige windenergieontwikkeling mogelijk is. Bijvoorbeeld het dunbevolkte

gebied van de 'veenkoloniale Drentse Monden' (rondom 1e en 2e Exloërmond) is voor wat betreft inrichting, vlakke structuur en grootschaligheid van het gebied binnen Nederland uniek voor de vestiging van een windconcentratiegebied. De duidelijke lijnenstructuur maakt ook landschappelijke inpassing goed mogelijk waarbij voldoende afstanden tot bebouwing kan worden gewaarborgd. Als in dergelijke gebieden grootschalig windenergie ontwikkeld wordt, doe het dan zodanig dat ook zoveel als mogelijk energie wordt opgewekt, uiteraard binnen de grenzen die ruimtelijk acceptabele zijn. (Daar komt overigens nog bij dat je vanbuiten niet kunt zien of een turbine nu bijvoorbeeld 3 MW of 5 MW aan vermogen heeft; vermogen is dus geen maat voor ruimtelijke impact.)

Wij verzoeken de provincie dan ook om in plaats van 'maximaal 200 MW' juist aan te geven dat de provincie 'minstens 200 MW' – of liefst hoger - wil realiseren in 2020. Gezien het potentieel in de grootschalige gebieden in Drenthe kan deze omvang aan opgesteld vermogen gemakkelijk gehaald worden.

**Onduidelijkheden in Kaart 8.a. Zoekgebied grootschalige windenergie**
Kaart 8.a. in de Ontwerp-omgevingsvisie geeft het zoekgebied voor grootschalige windenergie weer. In deze kaart zijn ook de zaken aangegeven die randvoorwaarden kunnen stellen of die zelfs tot uitsluiting kunnen leiden. De kaart roept echter een aantal vragen op die mogelijk zijn terug te voeren op onjuistheden.

*Gebied met waarden voor ganzen, zwanen en steltlopers*
Zo wordt een groot deel van het zoekgebied in beslag genomen door, volgens de legenda, uitsluitingen ten gevolge van 'waarden voor ganzen, zwanen en steltlopers'. Het in de legenda aangegeven gebied met randvoorwaarden voor deze vogels is in de kaart niet terug te vinden. Dit doet vermoeden dat hier een fout in de kaart geslopen is. Graag zouden we kunnen zien welke gebieden als randvoorwaardelijk en als uitsluitingsgebied worden beschouwd. Hierbij willen we overigens aantekenen dat vanuit natuurwetgeving altijd rekening met vogels (en overige natuur) gehouden dient te worden en het dus niet nodig is om dit weer expliciet als randvoorwaardelijk op te nemen in een kaart die juist zoekgebieden voor grootschalige windenergie weergeeft.

LOFAR, zone 2
Tevens is in de kaart het LOFAR project opgenomen. Het zoekgebied voor grootschalige windenergie valt niet over het kerngebied, zone 1, dat geheel in bezit is van LOFAR en niet verstoord mag worden. Het grote gebied in de ovaal daaromheen (zone 2) is nu opgenomen onder randvoorwaarden. Rekening houden met elkaar en samen zoeken naar de mogelijkheden lijkt een goede insteek om het gebied hierbinnen te ontwikkelen. Als echter de tekstvoorstellen voor de Ontwerp-omgevingsvisie erop na geslagen worden ('Nota van beantwoording ...', onder andere pagina 48, 49 en 119), dan wordt enerzijds gesproken over 'storingen worden voorkomen door vooraf overleg te plegen met Astron over storingsgevolgen', anderzijds wordt echter vrij hard gesteld 'Windmolens ... mogen in LOFAR zone 2 het LOFAR-project niet hinderen'. Gezien de gevoeligheid van de antennes kan vanuit LOFAR alles als 'hinder' worden ervaren en kan LOFAR daarmee elke ontwikkeling blokkeren in dit enorm grote zone 2-gebied (en niet alleen windenergie maar ook verdere grootschalige agrarische technologische ontwikkelingen). Op die wijze is het LOFAR project nooit opgezet en ook niet in het bestemmingsplan verankerd. (Het kan ook voor LOFAR averechts werken als zij hierdoor het draagvlak gaan verliezen bij de ondernemers in het gebied waarvoor LOFAR voor het verwerven van gronden voor de antennes afhankelijk is.) Het vigerende bestemmingsplan van de gemeente Borger-Odoorn geeft duidelijk aan dat LOFAR in zone 2 geen belemmering zal betekenen voor de ontwikkelingsmogelijkheden in het gebied:

"In principe is de realisatie van antennevelden van LOFAR in de buitenste ellips niet van invloed op vergroting/uitbreiding of andere ontwikkelings- en exploitatiemogelijkheden van de landbouwbedrijven.

Om te beoordelen of een landbouwbedrijf mag uitbreiden of iets dergelijks, gelden de normale regels zoals die nu vastliggen in de geldende bestemmingsplannen. Deze regels blijven gelden en het facetbestemmingsplan zorgt niet voor extra belemmeringen." (Bron: Ontwerp Facet-bestemmingsplan LOFAR-radiotelescoop (buitenste ellips), pagina 74, 12 mei 2004.)

Wij verzoeken dan ook de provincie om de tekst in de Omgevingsvisie aan te passen zodat het ontwikkelen van activiteiten in zone 2 meer op basis van gelijkwaardigheid plaats kan vinden waarbij onderling overleg en het samen zoeken naar mogelijkheden en oplossingen centraal staat.

*Laagvliegroute*
In de kaart is de laagvliegroute van Defensie aangegeven. Deze route is echter breder ingetekend dan deze in werkelijkheid is; zie hiervoor onderstaande kaart van Defensie. Het is niet nodig om een bredere zone te reserveren. De regelgeving met betrekking tot laagvliegroutes is duidelijk en Defensie stelt geen nadere eisen dan het niet doorkruisen van deze laagvliegroute door windturbinebladen. Wij verzoeken de provincie dan ook om de breedte aan te passen aan de werkelijke elders door Defensie reeds vastgelegde afmetingen.

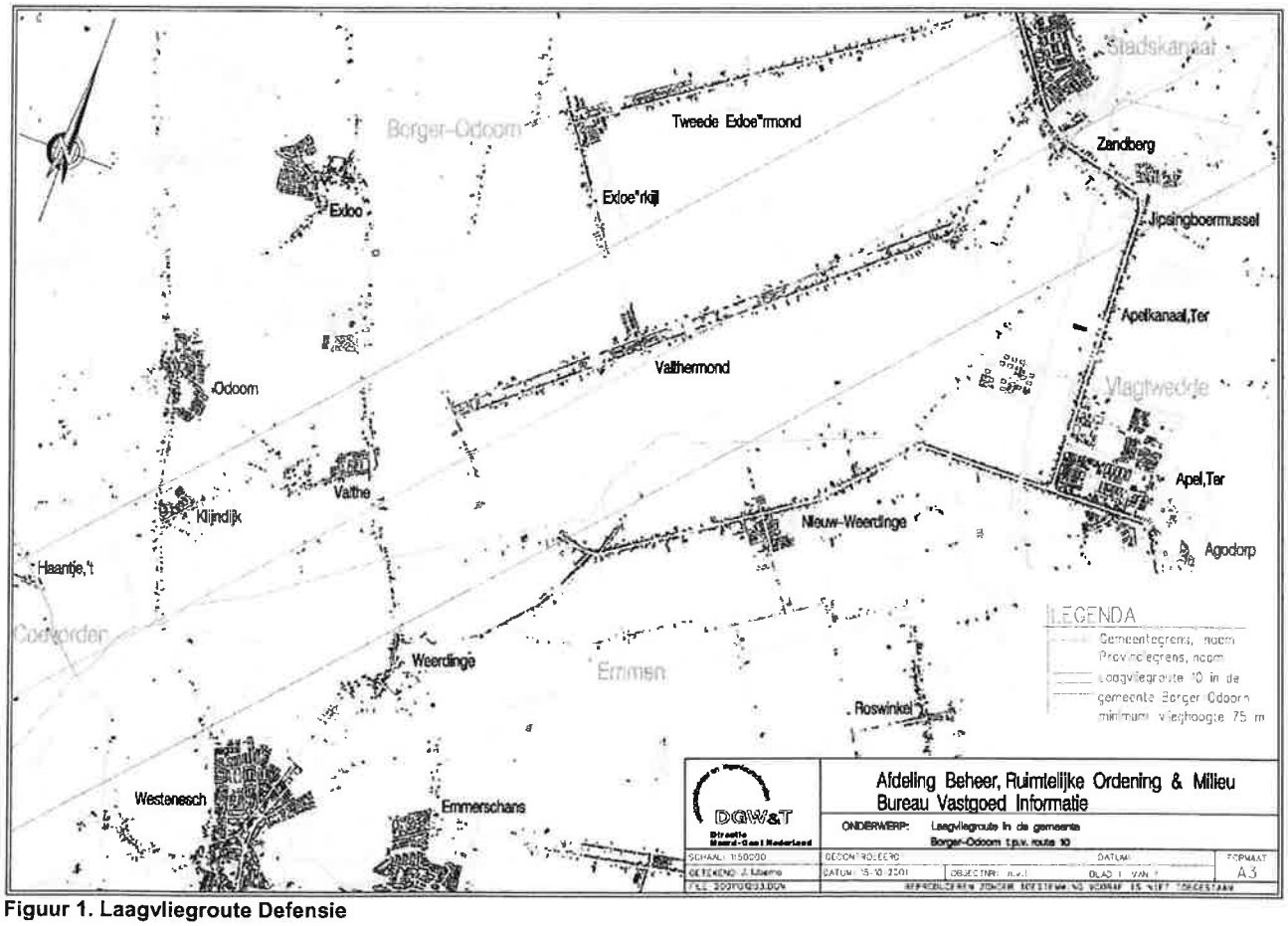

**Figuur 1. Laagvliegroute Defensie**

14

**Inspraakreactie Duurzame Energieproductie Exloërmond**

Statencommissie Omgevingsbeleid

12 mei 2010

Ontwerp Omgevingsvisie Drenthe

Geachte Statencommissie,

**Introductie Duurzame Energieproductie Exloërmond**
Een dertigtal agrariërs/grondeigenaren hebben zich verenigd als *Duurzame Energieproductie Exloërmond*. Zij hebben zo'n anderhalf jaar terug de handen ineen geslagen om samen een grootschalig windpark op eigen grond te ontwikkelen in hun veenkoloniale gebied rondom Eerste en Tweede Exloërmond. Doel: versterking van de agrarische – en economische structuur van het gebied.
Als voorzitter van de vereniging vraag ik hierbij gaarne aandacht voor dit initiatief.

**Initiatiefnemende ondernemers 1e en 2e Exloërmond zijn er klaar voor; zij willen deze kans voor Drenthe benutten**
We zijn blij met aanwijzing van de Drentse veenkoloniën voor windenergie.
Een goede stap. Windenergie ontwikkeling is urgent. Ons gebied is hiervoor zeer geschikt. Goed windregime. Dun bevolkt. In te passen in het landschap. Bij het Rijk op de kaart voor ontwikkeling tot grootschalig concentratiegebied voor windenergie. Erkend als grootschalig landbouwgebied, waar nieuwe ontwikkelingen en innovatie alle mogelijkheden moeten krijgen.

Windenergieontwikkeling past uitstekend in onze agrarische bedrijfsvoering. Gebiedsbewoners kunnen er aan deelnemen. Windenergie versterkt de economische basis van de agrarische bedrijven en de bewoners in het gebied. Hun investeringsruimte neemt toe. Dit zal een goede (en nodige!) economische impuls geven in het gehele gebied. Versterking van het agrarisch bedrijf en de economische structuur van de streek heeft uitstraling naar de omgeving, de gemeente en de provincie.

Het gaat daarbij om directe werkgelegenheid in het kader van de bouw van het windpark waarmee vele miljoenen gemoeid zijn, en voor onderhoud en beheer van het park. Ook kunnen de inkomsten aan OZB en leges voor de gemeente vele tonnen in euro's per jaar bedragen.
Duurzame energie ontwikkeling is blijvend en staat nog in de kinderschoenen. Een boeiende ontwikkeling wacht ons. Samenwerking met bijvoorbeeld een hogeschool biedt kansen voor ontwikkeling en scholingsprogramma's. Ook dat kan een positieve impuls voor het gebied geven. Bedenk daarbij dat het gebied op dit moment eerder gekenmerkt wordt door 'krimp' dan door een gezonder economische ontwikkeling.

Het windpark dient aangesloten te worden op het nationale hoogspanningsnetwerk. Door de aanleg van deze aansluiting op het net komt de energie-infrastructuur op een hoger niveau. Het gebied krijgt daardoor meer aantrekkingskracht als vestigingsgebied voor bedrijvigheid en allerlei nieuwe energie-initiatieven bijvoorbeeld op gebied van zon en biomassa.

Vandaar onze oproep: Statencommissie, benut deze mogelijkheid in volle omvang; laat geen economisch perspectief voorbij gaan! Ondersteun dit locale ondernemersinitiatief en beknot niet op voorhand de omvang van de ontwikkelingsmogelijkheden.

**Welke omvang?**
Het gebied leent zich goed voor windenergie. Als besloten wordt om hier de ontwikkeling van een windpark toe te staan, dan is het slimmer om binnen de ruimte die op grond van allerlei randvoorwaarden beschikbaar is, zoveel mogelijk energie uit het gebied te halen. Met ander woorden het gebied zo goed mogelijk te gebruiken.

Het volledig benutten van de mogelijkheden van het gebied levert optimale opbrengsten tegen relatief de laagste kosten van infrastructuur én impact op de omgeving. Dat geeft substantieel invulling aan onze Nederlandse verplichtingen. Bedenk daarbij ook dat een windpark geen eeuwigdurende aanwezigheid hoeft te kennen – dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld een bedrijventerrein of woonbebouwing. De realisatie is omkeerbaar; afbraak na economische benutting en/of betere toekomstige alternatieven geeft de oorspronkelijke landschappelijke situatie volledig terug.

Op voorhand het aantal MW begrenzen is een verkeerde insteek, die leidt tot het niet optimaal benutten van de mogelijkheden. Daarom verzoeken wij u dan ook om in de Omgevingsvisie geen maximum van 200 MW op te nemen. De kans is namelijk erg groot dat binnen de ruimtelijke mogelijkheden en met een acceptabele impact op de omgeving, gemakkelijk meer dan 200 MW opgesteld kan worden. Deze mogelijkheid mag dan niet geblokkeerd worden door een vrij willekeurig gekozen maximum van 200 MW in de Omgevingsvisie.

**Passendheid bij LOFAR/Astron**
Het welbekend LOFAR project van Astron bevindt zich in het aangrenzende gebied. Ook dit is een project met een economische betekenis voor onze provincie. Ons beoogde windpark in het windenergieconcentratiegebied doet daar echter niet voor onder. De uitdaging moet zijn om elkaar te versterken en samen alle mogelijkheden in het gebied te benutten. Synergie kan gevonden worden in educatie, werkgelegenheid, het aantrekken van belangstellenden en het ontwikkelen van toeristische trekpleisters.

Uiteraard is de kernzone van het LOFAR-gebied een gebied waar geen ontwikkelingen mogelijk zijn; daar blijven we ook ver vandaan. Het omringende gebied echter, zone II, dient zoals de status nu ook is, een gelijkwaardig speelveld te bieden waarbinnen door overleg en oplossing van mogelijke knelpunten, kansen worden benut. Een insteek waarbij zone II verregaand wordt beschermd en ontwikkelingen worden afgeremd en/of ontmoedigd, is niet passend voor een grootschalig landbouwgebied zoals onze veenkoloniën. Dat heeft invloed op het vertrouwen en zal uiteindelijk ook averechts gaan werken op eventuele toekomstige ontwikkelingen van LOFAR/Astron.

**Gebied met waarden voor ganzen, zwanen en steltlopers**
Op de hierboven genoemde kaart 8A valt op dat in het zoekgebied voor windenergie de gebiedswaarde voor ganzen, zwanen en stellopers in de legenda zowel wordt aangeduid onder 'randvoorwaarden' als onder en 'uitsluitingen'. Welke van de twee geldt voor welk gebied? Of gelden ze alle twee tegelijk? Dit lijkt ons niet mogelijk, zodat waarschijnlijk sprake is van een fout in de kaart.

Wij verzoeken de Statencommissie terughoudend te zijn bij het aanwijzen van gebieden met waarden voor ganzen, zwanen en steltlopers. De aangewezen hoofdfunctie in de Veenkoloniën is namelijk grootschalig landbouwgebied waar ruim baan wordt geboden voor het toepassen van nieuwe ontwikkelingen, technieken en innovatie. Voorkom dat deze

hoofdfunctie op gespannen voet komt te staan met conflicterende aanwijzingen voor ganzen, zwanen en steltlopers. Bedenk daarbij dat toch altijd aan de geldende natuurwet- en regelgeving voldaan zal moeten worden, zowel bij agrarische ontwikkelingen als bij het inrichten van een windpark.

Ik wens u wijsheid en inzicht bij het vaststellen van de Omgevingsvisie op 2 juni a.s..

Ik dank u voor uw aandacht.

Duurzame Energieproductie Exloërmond
Harbert W. ten Have
voorzitter

**Geachte leden van de commissie,**

Duurzaamheid, groene energie en duurzaam ondernemerschap zijn thema's die de afgelopen jaren steeds belangrijker zijn geworden. De huidige klimaatproblematiek en energievoorziening zorgt voor een belangrijke focus op duurzame energie, met windenergie in het bijzonder.

Het Rijk zet fors in op windenergieontwikkeling op land. Voor Drenthe betekent dit 60MW en inmiddels wordt gesproken over 200MW aan windenergie in 2020 en in. Een prachtige ambitie die zeker steun en initiatieven van bewoners, gemeenten en andere betrokken vereist.

In 2008 hebben een viertal agrariërs uit het Aalder- en Mepperveld samen met twee adviseurs zich verenigd in het Samenwerkingverband Ontwikkeling Windenergie Aalder- en Mepperveld, met als doel een windmolenpark op hun gronden te realiseren. Onze plannen zijn weergegeven in een aanbevelingsrapport welke in maart 2009 is uitgekomen en in oktober 2009 is geactualiseerd. De titel van ons aanbevelingsrapport luid dan ook: Naar een daadwerkelijk groene oogst. Een echt Drents initiatief!

Na het uitbrengen van het aanbevelingsrapport aan de provincie en gemeente Coevorden zijn er meerdere contacten en gesprekken geweest met de provincie en gemeente Coevorden. Hierbij heeft de gemeente Coevorden in haar reactie op het Ontwerp Omgevingsvisie aandacht gevraagd bij de provincie voor het windpark initiatief in het Aalder- en Mepperveld. Daarnaast is de locatie Mepper- en Aalderveld opgenomen in het gemeentelijk klimaatbeleidsplan van 2009.

In onze zienswijze hebben wij de landschappelijke eigenschappen van het Aalder- en Mepperveld geschetst. Grootschaligheid en openheid zijn begrippen die het gebied typeren. Het typisch kleinschalige Drents plateau landschap is *hier* niet te vinden, zoals velen misschien wel zullen veronderstellen. Het Aalder- En Mepperveld sluit namelijk naadloos aan bij het jonge veenkoloniale gebied ten zuidwesten daarvan, het gebied rond de Verlengende Middenraai. Ook de ontstaansgeschiedenis van beide landschappen vertoont grote overeenkomsten. Beide zijn het jonge landschappen die grotendeels in de 20$^{e}$ eeuw zijn vormgegeven. De brink-esdorpen daar op afstand van, zoals Meppen, Aalden en Wezup zijn inderdaad veel ouder. Waarom melden wij dit? Welnu, de keuze voor plaatsing van windmolens wordt vooral bepaald door de ontstaangeschiedenis, karakter en schaal van het landschap. De oostelijke Drentse Veenkolonien en gebieden in zuidoost Drenthe zijn inderdaad grootschalig, jong en open, maar het Aalder- en Mepperveld – aansluitend op het gebied rond de Verlengde Middenraai - is dit evenzo! De provinciale kernkwaliteitenkaart geeft dit overigens zelf al aan.

In het aangepaste ontwerp omgevingsvisie lijkt met bovenstaande geen rekening te zijn gehouden. Daar wordt namelijk vermeld dat het noordelijk deel van de gemeente Coevorden vervalt als zoekgebied, vanwege de kleinschaligheid van het landschap. Welnu, als hiermee ook het Aalder- en Mepperveld wordt aangeduid, dient dit standpunt naar onze mening duidelijk te worden heroverwogen!

Naast deze 'zachte' aspecten werpen de 'harde' natuur- en landschapsrichtlijnen geen belemmeringen op voor het Aalder- en Mepperveld als windmolenlocatie. Het Aalder- en Mepperveld lijkt zelfs gunstiger dan de huidige groene zoekgebieden in de concept ontwerp omgevingsvisie, kaart 8a. Gebieden als Natura 2000, Ecologische Hoofdstructuur en vogelrijke

gebieden zijn in het Aalder- en Mepperveld niet aanwezig. Het bevreemd ons dan ook zeer dat in het aangepaste Ontwerp Omgevingsvisie de groene zoeklocaties voor windenergie bijna geheel worden gedekt met de aanduiding 'waarden voor ganzen, zwanen en steltlopers'. Hoe kunnen deze twee samengaan? Ook de windmolenrisicokaart van de Vogelbescherming uit 2009 laat voor het Aalder- en Mepperveld een stuk gunstiger beeld zien, dan voor de Oostelijke Veenkoloniën en zuidoost Drenthe.

Andere belemmeringen zoals LOFAR of laagvliegroutes/-gebieden die in de oostelijke veenkoloniën en zuidoost Drenthe wel spelen zijn in het Aalder- en Mepperveld niet aan de orde. Daarnaast valt de wenselijkheid van een groot park in die gebieden te betwijfelen. Uit nationaal en internationaal belevingsonderzoek (zie Wolsink 2007, SEI 2003) blijkt dat mensen grote windturbines bijeen gezet als mooier waarderen dan verspreide solitaire turbines, maar dat (zeer) grote windparken negatiever worden gewaardeerd dan kleine windparken.

Tot slot draagt een minimale bevolkingsdichtheid van slechts 8 mensen/ km2 in het Aalder- en Mepperveld bij aan minimale geluid- en slagschaduwbeperkingen. Het is niet voor niets dat de locatiestudie windenergie van Weom uit 2000 – in opdracht van de gemeente Coevorden – het Aalder- en Mepperveld noemt als geschikte zoeklocatie. Daarnaast houden wij de andere bewoners van het Aalder- en Mepperveld met regelmaat op de hoogte van de ontwikkelingen. Openheid naar de omgeving vinden we belangrijk en vanzelfsprekend.

Concluderend is te stellen dat het Aalder- en Mepperveld een zeer geschikte zoeklocatie is voor windenergie. Wij vragen daarom nogmaals het Aalder- en Mepperveld als zoeklocatie windenergie op te nemen in de definitieve omgevingsvisie om hiermee invulling geven aan een Daadwerkelijk groene oogst!

Mijn naam is Harry Euving, en ik spreek namens een groep melkveehouders, met kavels en huiskavel aan het Loodiep.
Ik wil allereerst hartelijk bedanken voor de mogelijkheid om in te spreken.

De kern van onze zienswijze is dat het Loodiep is aangewezen als beekdal in een robuust landbouwgebied!

Het Loodiep heeft volgens het Waterschap een lengte van 6 km.
Deze 6 km. levert 30 zienswijze's op; dat is 1 zienswijze per 200 meter.
Dat is nogal wat!. Vanwaar deze commotie en onrust in ons gebied ?
Wij zitten nu in zone I van P.O.P. 2 Drenthe. In het nieuwe omgevingsplan werd ons gebied aangemerkt als landbouwontwikkelingsgebied.
Nú is echter het Loodiep aangemerkt als beekdal, waardoor wij uit het landbouwontwikkelingsgebied zijn gehaald, met alle voor ons negatieve gevolgen van dien! Wij vinden dit onrechtvaardig en onterecht!
Aan de ene kant heeft u de mond vol van hoe belangrijk de landbouw wel niet is, o.a. op blz. 5,7,8,10 ,43, enz. van het ontwerpplan wordt dit genoemd! Zoals bijv. in blz. 8: " de landbouw moet in de provincie voldoende mogelijkheden hebben voor schaalvergroting en voor de productie van energie, ook dit is een provinciaal belang".
In de nota van beantwoording wordt dit zonder meer nog eens bevestigd op blz. 102, terwijl u aan de andere kant ons op termijn de toekomst ontneemt voor onze melkveebedrijven. Dit komt voor ons hard aan!
Wij zitten nu dus in zone I en daar wordt ook volop naar gehandeld. De 12 bedrijven, die het zeer direct raakt met huiskavel en bedrijfsgebouwen in het gebied, zijn volop aan het investeren om klaar te wezen voor een liberalere markt. En te voldoen aan de wet en regelgeving.Deze laatste ontwikkelingen moeten vertrekpunten zijn voor het nieuwe plan. Als het plan doorgaat ,zoals nu het voorstel is, moet er 400.000 m3 water opgevangen worden in het Loodiep. Het Loodiep is 6 km lang. U geeft op blz. 66 het Waterschap de mogelijkheid een winterbed in te richten tot wel 200 meter breed.
Zou het gem. 100 meter breed worden, is het wel 60 ha landbouwgrond wat verdwijnt. En ontstaat er een nieuw natuurgebied van 60 ha. als ecologische zone midden in een landbouwontwikkelingsgebied. Hierdoor zullen ook huiskavels worden verkleind. Bovendien is met het reservaat "De Geeserstroom" voor ons stroomgebied ruim voldoende bergingsgebied gerealiseerd. In geval van calamiteit kan de gehele bovenloop worden afgesloten en het Loodiep begint dan pas bij Zwinderen; dus valt er niet veel water te bergen in de benedenstroom. Het ecologisch oppimpen van het Loodiep is ook niet terecht. In het ontwerp waterbeheersplan 2010- 2015 van Waterschap Velt & Vecht werd het Loodiep omschreven als: "een langzaam stromende, meanderende beek met zandbanken en overhangende oevers.Vanwege de ligging in een vaak bosrijke omgeving hopen zich op rustige plekken van de beek bladeren, takken en boomstammen op. Bomen hebben veel invloed op hoe de beek zich ontwikkeld en vormt. De beek wordt gevoed door bovenlopen". Hier is door ons tegen geprotesteerd.
Het is toen veranderd in: "een genormaliseerde en gestuwde beek in landbouwgebied.De beek komt uit in het kanaal Coevorden- Zwinderen".

Dit is een terechte omschrijving en hoort ook het vertrekpunt te zijn voor het ontwikkelingsplan. Het is echter de bedoeling van het Waterschap om het reservaat De Geeserstroom te verbinden met de Vecht via het Loodiep, en er een brede ecologische verbindingszone van te maken .
Op geen enkele kaart staat ons gebied vermeld als ecologische verbindingszone! Bovendien krijgen we op die manier een natuurstrook door ons gebied. Met de ruilverkav. Mars en Westerstroom hebben alle partijen, waaronder de Provincie én Waterschap, steeds gezegd dat Landbouw en natuur uit elkaar moeten. Dit heeft geleid tot 1200 ha nieuwe natuur in o.a. De Geeserstroom . Het getuigd van wel héél inconsequent beleid om dan nu in een landbouw ontwikkelingsgebied weer nieuwe natuur te ontwikkelen, met alle voor ons negatieve gevolgen. Zie hiervoor ook onze zienswijse's. Zelf heb ik 15 ha ingeleverd voor realisering van de Geeserstroom en mocht toen nieuw bouwen bij het Loodiep, een landbouwgebied. Het geen bij het door u voorgestelde nee tenzij beleid niet zou mogen.
Beekdalen moeten zoveel mogelijk grasland zijn, gelet op de al eerder genoemde liberalisering van de wereldhandel, moet dit wel efficiënt bewerkt worden. Hiervoor is het nodig dat de bedrijfsgebouwen bij het grasland staan. Dit houdt in dat de melkveehouderij wel in beekdalen moeten kunnen blijven investeren, zoals met ruilverkaveling Mars en Westerstroom. Op blz. 138 van de nota van beantwoording staat dat het Waterschap met gedragen voorstellen moet komen. Met op elke 200 m. van het Loodiep een bezwaar is dit een onmogelijke opgave. Gelet op de eerder genoemde mogelijkheid om beekdalen in te richten tot wel 200 m. breed, zou dit in ons gebied neerkomen op meer dan 100 ha, wat minimaal 2 veebedrijven zijn. Dat is toch wel wat ál te gek! Door het geen beekdal te noemen, maar gewoon robuust landbouw-gebied geeft u de melkveehouders in het gebied de garantie dat er geen grond ingeleverd hoeft te worden.
Zo voorkomt u ook versnippering van een robuust landbouwgebied, wat gelet de tekst van het voorontwerp omgevingsplan, in strijd is met de kernwaarden van het gebied. Wij vragen ons ook af of het niet interessanter is om te onderzoeken naar mogelijkheden voor extra waterberging in de Geeserstroom. Er wordt vanaf Meppen en Gees al gebiedsvreemd water in het reservaat gepompt. Vanuit Gees zelfs met een riool-overstort. Tijdens de realisering van het reservaat was dit geen enkele bezwaar.
Het is volgens mij interessanter en best mogelijk dat het gemaal De Mussel tijdens extreme neerslag loost op het reservaat i.p.v. op de Verl.Hoogeveense vaart. Zo kan wellicht voldaan worden aan de extra taakstelling van het Waterschap, zonder dat een robuust lanbouwgebied wordt aangetast,.

Tot slot willen wij u vragen of u onze individuele bezwaren serieus wilt nemen. Uw beslissing heeft voor ons grote gevolgen. Gelet op beleid uit het verleden is dit een ommezwaai van 180 °, en dat is niet uit te leggen.

Ik wens u wijsheid toe bij de verdere afhandeling, en bedankt voor de aandacht.

17

Voorzitter,

De Reest wordt wel de koningin genoemd van de Drentse beken.
Dat komt doordat de structuur van de sterk gemeanderde Reest altijd intact is geweest behalve dan in het brongebied en in het westelijke deel van de benedenloop.
Het Reestdal is het domein van de ooievaar, reeën, wulpen en de dotterbloemhooilanden. Wij vinden er idyllische plekken als de Havixhorst, Dickninge en Rabbinge.
Ik heb het geluk om midden in het Reestdal te wonen en ik geniet er elke dag van, het hele jaar door. Ik heb nauwelijks behoefte om op vakantie te gaan.
Ook de plaatselijke bevolking weet dit gebied zeer te waarderen. Steeds meer, vaak welgestelde mensen uit andere delen van het land willen hier komen wonen. Hier geen leegloop van het platteland, hier geen bevolkingskrimp.
Het authentieke mooie Drentse land vormt de basis voor een zeer aantrekkelijk woonklimaat.
Ook de toeristen ontdekken het Reestgebied. En niet alleen in de zomer, nee, jaarrond. Je hoeft het gebied niet meer te promoten de mond op mond reclame doet zijn werk. De plaatselijke supermarkt weet het hierdoor te redden, horeca- en recreatiebedrijven doen goede zaken.
Gave beekdalen, prachtige natuurgebieden en een mooi landschap zijn van niet te onderschatten economische betekenis.
Het Reestdal heeft, evenals de andere beekdalen, nog een andere zeer belangrijke functie namelijk die van waterberging. De laatste tijd was het relatief droog en dan ebt het besef van dit belang een beetje weg.
Maar toch een paar weken geleden viel bij ons ongeveer 40 millimeter regen, in één dag. Het Reestdal heeft een week blank gestaan. Geen last in Meppel. Dat was zo'n 15 jaar geleden wel anders. Meppel onder water, Koningin erbij.
Het waterschap Reest en Wieden is nu hard aan het werk om invulling te geven aan een gigantische wateropgave van 26 miljoen M3. Weet u wel hoeveel dat is : 1 km2 met daarop een waterlaag van 26m. Bij de andere Drentse waterschappen is dat al niet anders. Het water moet worden vastgehouden in onze grote natuurgebieden en vooral in onze beekdalen.
Tegelijkertijd hebben de waterschappen ervoor te zorgen dat het beekwater voldoet aan hoge kwaliteitsnormen zoals die in het kader van de KRW worden gesteld. Schoon water dus. Dat vereist een robuust bekenstelsel. Een natuurlijk ingericht bekenstelsel. Want geen waterberging op boerenland schreef nog maar kortgeleden een aantal boeren uit Ruinerwold aan het waterschap. Zij willen gewoon boeren en geen waterboer zijn.
Het beekdal van de Reest en die van de andere beken hebben nog een belangrijke functie, zij vormen de ecologische verbindingen tussen de grote natuurgebieden. Nodig om tot een robuust ecologisch systeem te komen. Waar plant en dier kunnen migreren mede nodig als gevolg van de klimatologische veranderingen.

**Het belang van de beekdalen als robuust ecosysteem, als toeristische trekpleister, als prachtig woongebied en niet in de laatste plaats als de plek om water vast te houden wordt ook door andere provincies ingezien. Zie hoe onze Brabantse vrienden eraan werken om de Dommel zijn natuurlijke kracht weer terug te geven. Bodemsaneringen, hermeandering, vervangen van stuwen door stroomversnellingen waar vis kan migreren en aanleg van natuurlijke oevers. Een prachtig voorbeeld is te vinden bij het stadhuis van Eindhoven. De Dommel geeft Eindhoven daarmee allure. Zie wat onze zuiderburen, de Sallanders doen met de Regge. Waterberging en natuurherstel gaan hand in hand. In onze provincie hebben wij inmiddels ook de eerste stappen gezet.Zie wat wij doen met het Oude Diepje. Een prachtig stuk ingericht beekdal ten noord-westen van Hoogeveen waar natuur, waterberging, waterzuivering en recreatie voorbeeldig samengaan. Of verder stroomopwaarts bij Pesse. Stuwen vervangen door stroomversnellingen, hermeandering en natuurlijke oevers. Een paradijselijk geheel.**
**Samengevat: robuust ingerichte beekdalen in ons Drentse land zijn cruciaal om de effecten van klimaatverandering op te vangen, dienst te doen als ecologische verbinding en een enorme hoeveelheid water op te vangen waardoor stedelijk gebied en boerenland gevrijwaard worden van wateroverlast. Bovendien hebben natuurlijk ingerichte beekdalen een grote aantrekkingskracht op de recreanten waar middenstand, horeca en recreatiebedrijven hun voordeel meedoen.**
**Ik ben van mening dat de betekenis en de te bereiken doelen van de beekdalen evenwichtig zijn vastgelegd in deze Omgevingsvisie. Blij ook met de aandacht voor het bekenstelsen in zuid-oost Drenthe.**
**Waar het nu om draait is om deze heldere visie te verankeren en actief zorg te dragen dan wel erop toe te zien dat op basis hiervan inrichtings- en uitvoeringsplannen worden uitgewerkt én uitgevoerd. Dan bewijst deze provincie zijn kracht.**

**Gerard van den Berg,**
**op persoonlijke titel**
**Lid AB van de Natuur en Milieufederatie Drenthe**
**Lid AB van het waterschap Reest en Wieden**
**12 mei 2010**

Geachte Commissieleden,

Namens de LTO Noord afdeling Meppel de Wolden-West wil ik graag een 3 –tal punten aan de orde stellen.

Mogelijkheden voor windenergie in Zuidwest Drenthe

Het Reestdalgebied in de nabijheid van het ooievaarsfokstation De Lokkerij

En ik wil beginnen met de Multifuntionele gebieden.

De LTO Noord afdeling Meppel De Wolden-West heeft moeite met de wijze waarop diverse landbouwgronden in haar werkgebied zijn aangemerkt als multifunctioneel gebied. Ook de omschrijving van deze gebieden geeft de nodige zorgen over de continuiteit van de landbouwbedrijven en de toekomstige ontwikkeling daarvan. Dit betreft vooral de gebieden in de omgeving van Ruinerwold en ten zuiden van Berghuizen.

Uit de beantwoordingsnota blijkt dat zienswijzen aanleiding hebben gegeven om tot tekstaanpassingen te komen. Dit betreft(en dan citeer ik uit de nota):

*hierbij geldt als uitgangspunt dat de van oudsher bestaande en/of dominante functie zo min mogelijk negatieve gevolgen mag ondervinden van de ontwikkeling van nieuwe of andere functies.*

Ook wordt de aanduiding voor deze gebieden genuanceerd door aan te geven dat dit globale begrenzing zijn en bij de nadere uitwerking anders kunnen worden. Dit laatste bevreemdt ons omdat deze aanduiding niet voor niets tot stand is gekomen. Ondanks dat globaal in de tekst de definitie voor deze aanduiding is gegeven, moet de provincie toch redenen hebben voor deze aanduiding. Op geen enkele wijze kunnen wij op basis van de tekst en dus onderliggende motivatie controleren of dit wel of niet terecht is uitgevoerd.

Wij constateren daarentegen dat het goede landbouwgebieden betreffen met een goede landbouwkundige bedrijfsstructuur. Op geen enkele wijze is deze aanduiding voor deze gebieden te rechtvaardigen. Ook de zojuist genoemde voorgestelde tekstaanpassing neemt onze ongerustheid niet weg. Door de woorden **zo min mogelijk** te gebruiken, kan alsnog een vergaande verslechtering van de huidige landbouwstructuur tot gevolg hebben. Dit is voor ons onacceptabel.

Ook deze landbouwbedrijven moeten zich kunnen ontwikkelen, waarbij de productiefactoren moeten kunnen worden geoptimaliseerd.

Ook voorstellen om in deze gebieden functiewijzigingen te willen realiseren moet worden voorkomen, omdat anders de landbouw in dit gebied in haar continuïteit wordt bedreigd.

Wij verzoeken u dan ook om deze gebieden met de functie landbouw aan te merken, te vrijwaren van functiewijzigingen en goede ontwikkelingsmogelijkheden te bieden.

Windenergie

Wij als afdeling zijn content met het voorstel om windenergie als duurzame energiebron meer ruimte te geven. Wel zijn wij van mening dat meerdere gebieden in de provincie dan zoals nu wordt voorgesteld, voor het plaatsen van windturbines in aanmerking zouden moeten komen. Ook in ons werkgebied, Zuidwest Drenthe zijn diverse locaties daarvoor geschikt. Wij pleiten dan ook voor een verruiming van het voorgestelde beleid.

Ooievaars-fokstation:
Ondanks dat de provincie aangeeft dat zij in deze omgevingsvisie niet over het beheer van het natuurbeheer van specifieke gebieden gaat, geeft de visie, in onze beleving,wel het gewenste ruimtelijk beleid voor de toekomst weer en bepaalt daarmee ook de inrichting van het gebied. Daarmee wordt ook een basis gelegd voor het beheer. Dit doet zij immers ook voor de landbouw.
Het lijkt ons van belang dat voor alle bedrijven, en dus ook het ooievaarstation, in ruimtelijke zin, regels worden opgesteld, zodat dit geen negatieve werking op het door de provincie gewenste beheer zal hebben, in dit geval het Reestdalgebied. Concreet houdt dit in dat de vrij omvangrijke populatie ooievaars tot veel predatie leidt, naast een aantal al bij ons bekende predatoren.
**Wij willen er dan ook voor pleiten om De Lokkerij (ooievaarsfokstation) een beperkt, beheersbaar fokprogramma toe te staan, zodat de omliggende natuur veel minder wordt verstoord. Dit alles tegen de achtergrond dat veelal door buitenstaanders gewezen wordt op de agrarische aktiviteiten die voornamelijk veroorzaker zouden zijn van het vroegtijdig verstoren van nesten.**
**Daarbij zien agrarische ondernemers in het gebied dat de wijze van beheer van gronden door sommige "beheerders" verarming van zowel flora als fauna veroorzaken. Wij willen graag de provincie uitdagen met ons mee te denken over een ander beheer van gronden in het rijke Reestdal-gebied , zodat dit ten goede kan komen aan de diversiteit van planten en dieren in dit gebied.**
**(dergelijke ideeen zijn pas nog in Friesland gelanceerd)**

**Ik dank u voor uw aandacht.**
**(K. Flinkert, vz LTO Noord afdeling Meppel De Wolden-west)**

19

Inspreker: VCBW Noordenwind, Drachten, Ursi Frehner

Geachte leden van de commissie omgevingsbeleid,

Als vereniging collectief bezit Windmolens zijn wij blij met u streven
naar windenergie in een coöperatievorm.
Onze vraag is: "Hoe wilt u dit streven afdwingen?"

Uw beleid is gericht op concentratie, liefst grootschalig. Met opstellingen van minimaal 5 molens 3 MW spreken we van investeringen vanaf 20 miljoen. Dat zijn per definitie projecten voor projectontwikkelaars en grote energiebedrijven.

Voor een economische spin-off in de regio is de lokale of regionale participatie van fundamenteel belang. Projecten van de grote energiebedrijven hebben niet veel meer spin-off dan de werkgelegenheid in het technisch onderhoud. Wij stellen derhalve voor aan projectontwikkelaars en grote energiemaatschappijen voorwaarden te stellen betreffende een minimaal aandeel aan lokale participatie per project.

Noordenwind onderschrijft uw streven naar goede landschappelijke inpassing en clustering.
Vanuit dit oogpunt vinden wij het weren van solitaire molens ook zinvol. Het gevaar is dat versnippering en weerstand grotere projecten belemmert die een fundamentele bijdrage aan de klimaatdoelstellingen leveren.

U kiest voor concentratie in 2 gebieden en sluit windenergie buiten deze concentratiegebieden windenergie uit.
Tijdens het winddebat vorige maand hebben de visualisaties van de Natuur – en milieufederatie getoond wat het effect ervan is.
Iedereen was geschokt door het cluster bij Exloo. Terwijl de lokale opstellingen zelfs vanaf het natuurgebied eigenlijk meevielen. Wij pleitenvoor een middenweg.

**Er zijn 3 vormen van inpassing in het landschap mogelijk.**

- Met matrixclusters, zoals gevisualiseerd **kies je voor een industrieel karakter.**
- Een lijnopstelling langs wegen of kanalen hebben een monumentaal karakter,
  denk aan de Kinderdijk of de Flevodijk.
- kleinschalige ~~clusters~~ lijnen 2-5 molens zijn overzichtelijk en prima hanteerbaar in de beleving.
- Onze stelling is lijnopstellingen passen beter bij het karakter van Drenthe.
  Het monumentale ervan sluit zelfs aan bij van de prehistorische overblijfselen. Megalithische structuren in het landschap, waarover je kunt verwonderen.

Noordenwind pleit voor een middenweg met de concentratie
Drenthe heeft een voordeel, dat de open gebieden niet hebben. Het coulisselandschap met zichtbarrieres om de 500 of 1000 meter onttrekt de windmolens op afstand grootendeels aan het zicht. Prominent aanwezig blijven ze in een kleine straal van 2-3 km. *Daarmee is verrommeling meteen al voorkomen.*

- de visualisatie vanaf het natuurgebied heeft laten zien, dat het ontzettend meevalt met opstellingen elders in de provincie. Ik heb u ook een visualisatie gemaakt van het hoogste (80/120m 4x2 MW) windpark in Friesland bij de zendmast Smilde. Pas 2 km van te voren zijn de prominent in het zicht.
- Samen met ons vragen de vele duurzame gemeenten en duurzame wijken om een voorzichtig beleid om ook elders in de provincie windmolens toe te staan.
- Hierbij geven wij een voorzet voor de voorwaarden voor proefprojecten elders in de Provincie. :
  1. Directe betrokkenheid van lokale initiatiefnemers en lokale participatie in vorm van een fundamenteel aandeel.
  2. Minimaal 2-3 molens met potentie tot uitbreiding tot 5-6 molens
     minimaal moldens van 2 MW* , minimale ashoogte 80 m
  3. onderlinge afstand molens min. 5 rotordiameters.
  4. afstand tot andere windprojecten ±5 km (windschaduw)
     (normen uit, Low Techmagazine 1 feb 2010, Oorlog om windenergie?)

* Het is ernstig misleidend om in MW te spreken.

**Één** megawatt vermogen zegt niets over de productie.

- **hoogte, locatie en technologische innovaties zijn bepalende factoren** voor wat uit 1 MW opgesteld vermogen uiteindelijk geproduceert wordt.
- Zo haalt Noordenwind uit 1 MW van 10 kleine molens maar de helft van de stroom als uit 1 MW uit een (2MW) molen.
- Één molen met 80 meter ashoogte produceert evenveel als 44 tweewiekers.
- Dezelfde molen produceert aan de afsluitdijk het dubbele van wat hij aan de Duitse grens levert.
- Tenslotte produceert een 2 MW- er met een ringgenerator bijna het dubbele van een 3 MW-er met eentandwielkast.

**Nu is het landelijk beleid om MW vermogen te spreken.**
**Maar met die grens van minimaal 3 MW vermogen sluiten we juist de beste innovatieve modellen weer uit.** Het kan niet u bedoeling zijn op deze wijze de innovatieve producten te belemmeren. Waarom zouden we een 2 MW-er afwijzen als hij aantoonbaar beter produceert dan een 3 MW- er? Het gaat ons uiteindelijk om de productie niet om het vermogen.
**Op basis van de huidige technologiëen acht ik de ondergrens van 2 MW in combinatie met de prestaties een zinvollere ondergrens.**

Productie per MW bron: Windmaand

| | | | MW per molen | Merk | jaarprod. MWh Per MW | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| 2047 | Overijssel | Aalten | 2 | Ene | 1,95 | zelfde type |
| 2157 | Friesland | A7 | 2 | Ene | 3,55 | zelfde type |
| 1433 | Friesland | Tjerkwerd | 1,3 | Sie | 2,52 | |
| 1529 | Zeeland | Ooltgenspl | 1,75 | Ves | 1,86 | |
| 1845 | Zeeland | Kats II | 3 | Ves | 2,38 | zelfde type |
| 1852 | Zuid Holl. | Rijnwoude | 3 | Ves | 1,67 | zelfde type |
| 1287 | Zuid Holl. | Kapelle | 0,9 | NM | 1,95 | |
| 1578 | Zuid Holl. | Rotterdam | 2 | Ene | 1,85 | |
| 1560 | Flevoland | Dronten | 1,8 | Ene | 1,93 | |
| 1726 | Flevoland | Biddinghui | 2 | Ves | 2,11 | |
| 1625 | Flevoland | Biddinghui | 2,3 | Ene | 1,66 | |

**Fotomontage**
**Windmolens bij zendmast Smilde**

Gezien vanaf Oosterwolde 10 km

2 MW molens verdwijnen achter bos
(in montage voor bos)

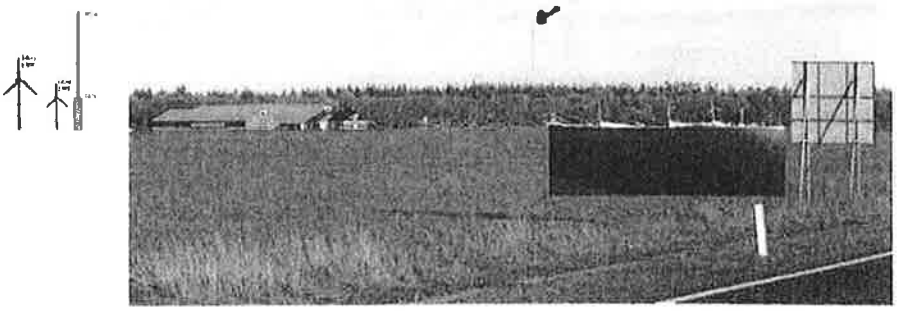

Vanaf 3500 m

2 MW molens,
wiektop zichtbaar boven bos

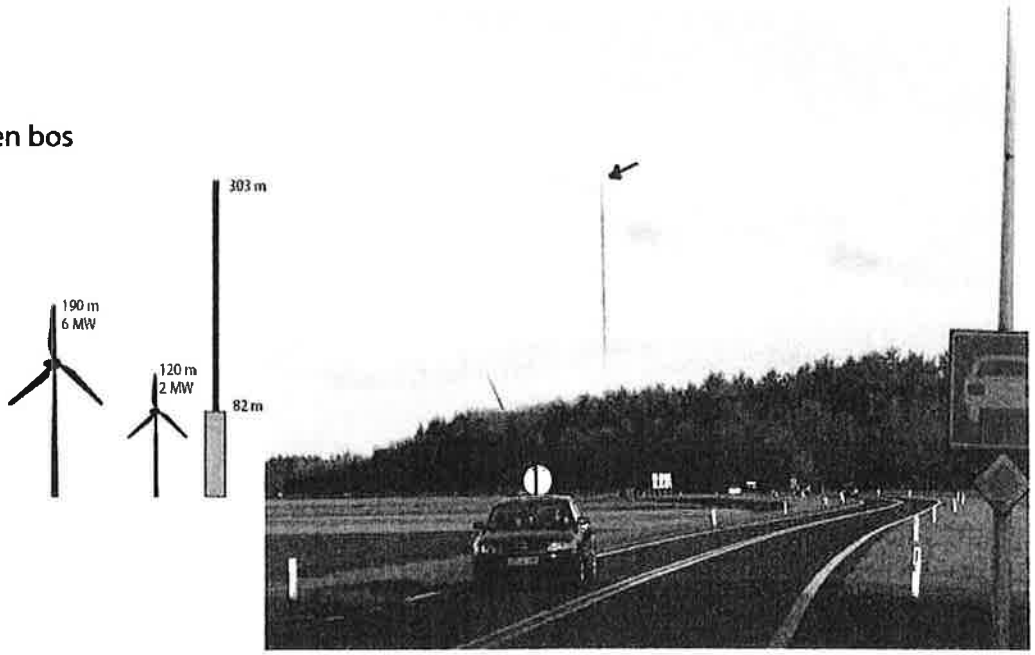


Vanaf 1800 m

2 MW molens,
3 van 4 molens gedeelteijk zichtbaar

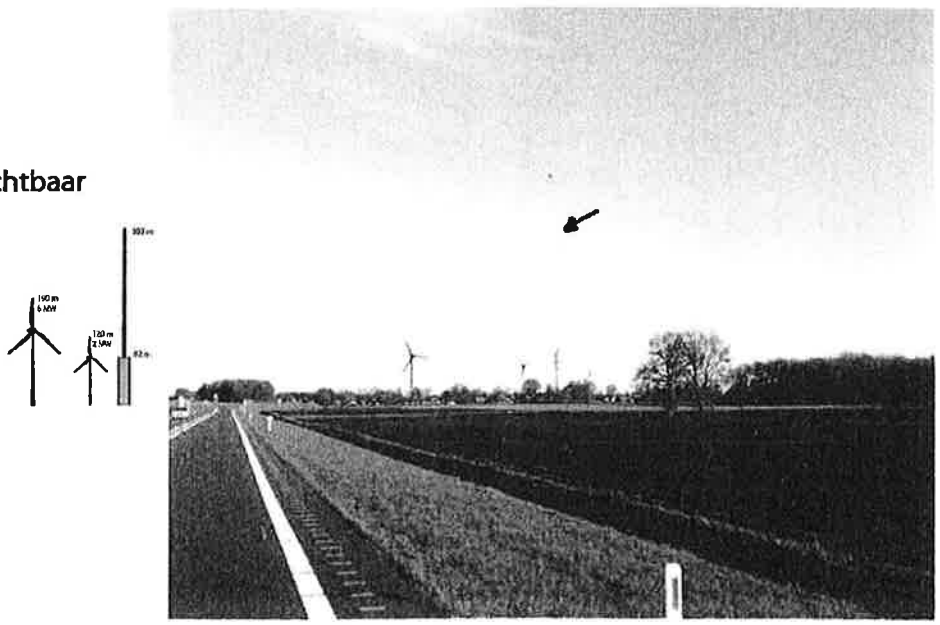

20

**Inspraakreactie STAMM CMO Drenthe op het Ontwerp Omgevingsvisie Drenthe**

12 mei 2010

Geachte leden van de commissie Omgevingsbeleid,

Graag maken wij gebruik van de gelegenheid tot inspraak aangaande het Ontwerp Omgevingsvisie Drenthe.

Eerder hebben wij schriftelijk onze zienswijze op het ontwerp gegeven waarin we met name aandacht vroegen voor een goede inpassing van sociale en leefbaarheidscomponenten binnen het omgevingsbeleid en krachtige regierol van de provincie bij het krimpvraagstuk in Drenthe.

Wij zijn op hoofdlijnen positief over de reactie van de provincie in de nota van beantwoording van 16 april jl. In het bijzonder zijn we positief gestemd dat u het als uw rol ziet om de ontwikkeling van gemeentelijke visies, alsmede de regionale afstemming van woon- en leefbaarheidsvragen, met kennis en informatie te ondersteunen.

We missen in dit verband wel een wezenlijk element, namelijk de uitwerking van de kernkwaliteit leefbaarheid.

De missie van de Provincie in haar omgevingsvisie is: *het koesteren van de Drentse kernkwaliteiten en het ontwikkelen van een bruisend Drenthe passend bij deze kernkwaliteiten.* Kernkwaliteiten zijn dan: rust, ruimte, natuur, landschap, oorspronkelijkheid, kleinschaligheid, maar ook noaberschap, menselijke maat en veiligheid. De laatste drie kernbegrippen zijn meegenomen in de begrippen leefbaarheid passend bij Drenthe (p.12).

Wij missen echter de uitwerking van het begrip leefbaarheid, zowel in de kernkwaliteitenkaart (p. 13) alsook in de uitwerking van de kernkwaliteiten (p.18 en verder). Sturing op deze kernkwaliteit wordt lastig als je geen criteria en meetinstrumenten hebt.

Wij adviseren u dan ook – om net de fysieke kernkwaliteiten – ook de sociale kernkwaliteit leefbaarheid verder uit te werken en te voorzien van een kernkwaliteitenkaart. Op deze wijze is de ontwikkeling van de leefbaarheid in Drenthe adequaat te sturen en te monitoren.

Wij zouden daar een groot voorstander van zijn. Overigens zijn er diverse goede voorbeelden voor de uitwerking van leefbaarheid, inclusief monitorinstrumenten, voor handen. Desgewenst kunnen wij daar nader over informeren.

Tot zo ver onze bijdrage.

Hartelijk dank voor uw aandacht en veel succes met de verdere besluitvorming!

21

# Stichting Natuurplatform Drentsche Aa
**Midlaren**

Ingesproken tekst bij behandeling concept Omgevingsvisie Drenthe, 12 mei 2010, door Albert C.Heringa, bestuurslid.

Wij hebben 16 februari reeds een schriftelijk commentaar gestuurd. Ik wil hier nu graag op enkele punten daarvan nader ingaan.

1. Volgens de nieuwe Wet ruimtelijke ordening kan de provincie ook richtlijnen vaststellen en minder aan de gemeente overlaten. Dat gebeurt o.a. in de provincie Groningen. Vertrouwen is goed, maar richtlijnen zijn beter en voorkomt verlies van tijd en belangen als het vertrouwen te goed blijkt. Verifieerbare richtlijnen dus graag.

2. Het onderscheid tussen de waarden 'natuurbeleving' en 'intrinsieke natuur' moet veel sterker worden benadrukt. Beiden dienen ook voldoende aandacht te krijgen. Voor ons Platvorm is dit van cruciaal belang, omdat de neiging bestaat de natuurbeleving te laten prevaleren.

3. Het inleveren van kleine, versnipperde elementen van de EHS lijkt een redelijke maatregel als de EHS in zijn geheel daarbij wint. Toch willen wij benadrukken dit met veel verstand en na goede studie van de betrokken elementen te doen. Klein en versnipperd kan toch in bepaalde opzichten een belangrijke kwaliteit (soort, ecologisch element) herbergen of als belangrijke 'steppingstone" fungeren. Aaneengeslotenheid is niet altijd van primair belang.

4. We missen in de Omgevingsvisie voldoende ambitie voor de instandhouding of versterking van de biodiversiteit van de provincie. Verlies aan biodiversiteit in al zijn vormen is veelal irreversibel. Wij pleiten daarom ook voor een meer actief beleid op dit punt, dat dus verder gaat dan alleen het ondersteunen van de EHS en Natura 2000 en ook in de ruimte daarbuiten aandacht krijgt.

5. Met verwijzing naar "Een groene kijk op op een duurzame ruimtelijke ontwikkeling" van de NMFD, SSB, DL en NM (die met name veel aandacht geeft aan de waterhuishouding/hydrologie van Drenthe) ondersteunen wij de gedachte om het voorgestelde UNESCO European Geopark te completeren met de beekdalen van Hunze en Drentsche Aa.

6. Zonder ons te willen mengen in de ingewikkelde afwegingen rond het vliegveld Eelde, willen wij er wel op wijzen dat een eventueel te verlengen startbaan veel landschappelijke en waterhuishoudkundige verstoring zal veroorzaken. Daartoe zal niet moeten worden overgegaan alvorens onomstotelijk kan worden gegarandeerd, dat de bestuurlijke dromen niet een kostbare zeepbel blijken te zijn. Het gaat niet alleen om de economische waarden en als die niet realiseerbaar blijken blijven we zitten met de schade van wat de zoveelste witte olifant is gebleken.

Geachte Statenleden, Mijnheer/mevrouw de Voorzitter, 12 mei 2010

Mijn naam is Geert Wolters en ik ben inwoner van de Provincie Drenthe. Ik ben ook inwoner van het gebied voor de Regiovisie Groningen Assen. Ik woon in Nietap. Nietap is centraal gelegen in het gebied van de Intergemeentelijke Structuurvisie Roden Leek.
Als belangstellende burger wil ik graag gebruik maken van het spreekrecht, omdat ik van mening ben, dat deze omgevingsvisie geen recht doet aan de basisfilosofie van de Regiovisie en geen recht doet aan de Intergemeentelijke Structuurvisie Roden Leek. Zoals u ongetwijfeld weet draagt het bestuur van de Provincie Drenthe verantwoordelijkheid door instemming met deze plannen. Dat geldt zowel voor de Regiovisie als voor de Structuurvisie

Ik wil dit graag even toelichten.

Het is alweer 10 jaar geleden, dat 14 gemeenten en 2 provincies afspraken om over de eigen schaduw heen te kijken en besloten eendrachtig samen te werken om de regio Groningen Assen stevig op de ontwikkelingskaart te zetten.
Vele adviesdagen en vele conferenties later werd consensus bereikt over de T-Structuur. Op grond van de bestaande infrastructuur, op basis van de bestaande groenstructuur en waterstructuur en op basis van de aanwezigheid van woningbouw en werkgelegenheid en op basis van aanwezige voorzieningen was iedereen van mening, dat het fundament van de Regiovisie zou moeten bestaan uit:

1. De lijn Assen Groningen
2. Roden Leek als schragende gemeenten ter linkerzijde van deze lijn
3. Hoogezand Sappemeer ter rechterzijde van deze lijn

Deze basisfilosofie als fundament van de Regiovisie is een aantal malen geëvalueerd en herbevestigd door alle participanten. Saillant detail is dat ook nu weer een evaluatie voorligt, waarin de schragende functie wordt herbevestigd.

Op basis van de Regiovisie en op basis van de evaluaties heb ik als inwoner van Nietap kunnen waarnemen, dat de gemeenten Leek en Noordenveld hun verantwoordelijkheid voor de realisering van de Regiovisie hebben opgepakt. Aan de schragende functie werd inhoud gegeven door samen met o.a. de Provincies Groningen en Drenthe een Intergemeentelijke Structuurvisie te maken. De Regiovisie en de daarbij behorende schragende functie zijn basis en vertrekpunt voor deze Intergemeentelijke Structuurvisie.
De totstandkoming van deze structuurvisie is een lang, intensief en interactief traject geweest. Uiteindelijk heeft in Noordenveld een ruime Raadsmeerderheid (18 van de 23 zetels) een democratische legitimering aan dit plan gegeven.

De schragende functie is ook 1 van de items bij de gemeenteraadsverkiezingen geweest. Ook het nieuwe college van B&W onderschrijft de regiovisie en de daarbij behorende schragende functie.

Thans komt het College van Gedeputeerde Staten met een nieuwe omgevingsvisie. In deze omgevingsvisie is de schragende functie voor Roden, als een donderslag bij heldere hemel, geschrapt.

Ik wil de Statenleden wijzen op drie dingen:

1. Het is bijzonder inconsequent, dat het bestuur van de Provincie Drenthe "JA" zegt tegen de T structuur, "JA" zegt tegen de schragende functie , zowel in de Regiovisie als ook in de Intergemeentelijke Structuurvisie Roden Leek en ook "JA" zegt tegen de schragende functie bij de komende evaluatie, maar dit duidelijke "JA" niet vertaalt in deze omgevingsvisie.
2. Het is voor mij, als inwoner van Nietap niet vertrouwenwekkend als een provinciaal bestuur in Regiovisieverband en hetzelfde provinciaal bestuur bij de vervaardiging van de Intergemeentelijke Structuurvisie en ook nog zo kort na de totstandkoming van de evaluatie van de regiovisie en zo kort na vaststelling van de Intergemeentelijke structuurvisie op zijn minst de schijn weet te wekken, dat zij haar visie over de schragende functie herziet. Dit is een niet geringe visieverandering in een meerjarig traject.
3. De kop van Drenthe hoort er op, maar als je de wachttijden voor een sociale huurwoning in Noordenveld wilt bekorten dan ben je voor de schragende functie. Als je voor economische ontwikkeling en werkgelegenheid bent dan ben je voor de schragende functie. Kennelijk moet je jezelf de vraag stellen: "Ben ik een Drent of een Noordenvelder?" Wat heb ik aan het 'Kop hoort erop verhaal" als de wachttijden voor een woning door het Drent zijn niet worden bekort en de economische ontwikkeling op een zwak pitje wordt gezet door de provincie Drenthe.

Geachte Statenleden,

***Hol de kop der bie, en herstel deze misser.***

Ik dank u voor uw aandacht

Geert Wolters
Inwoner van Drenthe
Meerweg 22
9312TD Nietap

provincie Drenthe

*Samenvattende besluitenlijst*

**van de vergadering van**
**provinciale staten van Drenthe**

gehouden op 2 juni 2010

# BESLUITENLIJST

## Vergadering van Provinciale Staten van Drenthe
## Woensdag 2 juni 2010

*U kunt de statenvoorstellen en de ingezonden brieven, alsmede de besluitenlijsten en samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

Ingediende moties en amendementen zijn als bijlage opgenomen bij deze besluitenlijst.

**Aanwezig:**
De voorzitter:
J. Tichelaar

De leden:
A. van der Tuuk (PvdA) (vice-voorzitter)
J.J. Baltes (VVD)
H. Beerda (PvdA)
M.A.M. Berends (PvdA)
W.A.R. Boer (PvdA)
H.H. van de Boer (VVD)
L. Bomhof (VVD)
mevrouw K.J. Datema-Klöpping (SP)
D.B. Dijkstra (CDA)
K.R. Dijkstra (PvdA)
R.D. Esseveld (SP)
R. Fokkens (PvdA)
mevrouw W.G. Goudriaan-Visser (PvdA)
E. Hemsteede (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
A. Huizing (PvdA)
S. de Jong (CDA)
mevrouw M.J. Kaal (CDA)
A. Kerstholt (VVD)
H. Klaver (CDA)
J.H. Lammers (CDA) t/m punt J
J. Langenkamp (GroenLinks)
mevrouw W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen (CDA), (bij punt G)
T.S. Medemblik (ChristenUnie)
mevrouw J.H. Mustamu (PvdA)
P.H. Oosterlaak (SP)
mevrouw J.M. Pannekoek-van Toor (VVD)
A.G.H. Peters (CDA)
H.J. van der Scheer (CDA), vanaf punt K
A. Schiphuis (CDA)
mevrouw G. Seinen (CDA)
J. Slagter (PvdA)
mevrouw G.H. Smith (GroenLinks)
mevrouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
A.Timmerman (VVD)
G.J. Udding (VVD)
E.R. Veenstra (PvdA)
J. Vester (SP)
A. Wendt (ChristenUnie)
R. Westerhof (SP)
Th.J. Wijbenga (CDA)
B.J. Ziengs (VVD)

mevrouw S. Buissink, griffier

**Voorts aanwezig de leden van GS:**
mevrouw A. Haarsma (PvdA)
mevrouw T. Klip-Martin (VVD), t/m punt G
H. Baas (ChristenUnie)
R.W. Munniksma (PvdA)
J.H. Bats (VVD)
mevrouw J.G. Vlietstra (PvdA)

**Afwezig:**
-

## 1. Opening en mededelingen

De voorzitter opent de vergadering om 14.00 uur.
Gedeputeerde Baas deelt mee, dat de ‘Europaragraaf’’ op statenstukken intussen operationeel is, dit naar aanleiding van een toezegging in de commissie BFE.

## 2. Ingekomen stukken

De lijst met ingekomen stukken wordt conform vastgesteld.
De fracties van GL en SP hebben een verzoek ingediend tot het houden van een interpellatie over het aanbestedingsbeleid, toegespitst op het dossier EuroChamp. De staten besluiten verlof te verlenen tot het houden van deze interpellatie, die als punt M op de agenda wordt geplaatst.

## 3. Vaststelling van de agenda

De staten stemmen in met het verplaatsen van punt L-3 (statenstuk 2010-427 over marketing en promotie van Drenthe) naar de vergadering van 8 juli. Op verzoek van de VVD wordt met meerderheid van stemmen besloten punt L-1 (statenstuk 2010-432 over Regiovisie Groningen-Assen) ook door te schuiven naar de vergadering van 8 juli; de fracties van PvdA en CU zijn tegen het doorschuiven van dit punt.

## 4. Vaststelling besluitenlijst van de vergadering van PS van 21 april 2010

De besluitenlijst wordt ongewijzigd vastgesteld.

## 5. Vragenhalfuur

Hiervan wordt geen gebruik gemaakt

## 6. Voorstellen

**Statenstuk 2010-429, Ontwerp-Omgevingsvisie Drenthe en aanvullend Statenstuk 2010-429a, Omgevingsvisie Drenthe**

Inhoud: De Omgevingsvisie is hét strategische kader voor de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Drenthe tot 2020. De visie formuleert de belangen, ambities, rollen, verantwoordelijkheden en sturing van de provincie in het ruimtelijke domein.
In de Omgevingsvisie zijn vier wettelijk voorgeschreven provinciale planvormen samengenomen:

- De provinciale structuurvisie op grond van de Wet op de ruimtelijke ordening;
- Het provinciaal milieubeleidsplan op grond van de Wet Milieubeheer;
- Het regionaal waterplan op grond van de waterwetgeving;
- Het provinciaal verkeers- en vervoersplan op grond van de Planwet Verkeer en Vervoer.

De missie in de Omgevingsvisie is het koesteren van de Drentse kernkwaliteiten en het ontwikkelen van een bruisend Drenthe, passend bij deze kernkwaliteiten.
Het college van GS adviseert om in te stemmen met de Omgevingsvisie.

**Samenvattende reactie van de fracties:**

Vrijwel alle fracties onderschrijven op hoofdlijnen de Omgevingsvisie. Ook zijn ze ingenomen met het proces van totstandkoming van deze visie, zowel wat betreft de betrokkenheid van burgers, organisaties en gemeenten als wat betreft de interne afstemming met het college en de ambtelijke organisatie zoals die met name via de Werkgroep Integraal Omgevingsbeleid vorm kreeg. Het komt nu aan op een zorgvuldige en voortvarende uitvoering conform de opzet van de nieuwe Wet op de Ruimtelijke Ordening; leidende principes zijn daarbij enerzijds het verankeren van de kernkwaliteiten en anderzijds het durven loslaten.
Mede als gevolg van de inspraakreacties zoals laatstelijk in de vergaderingen van de statencommissie OGB van 12 en 19 mei zijn door de fracties worden op onderdelen van de ontwerp-visie 16 amende-

menten ingediend. Met betrekking tot de uitvoering en de uitwerking van de visie zijn 7 moties ingediend. De ingediende amendementen en moties zijn als bijlage gevoegd bij deze besluitenlijst.

**Reactie van het college van GS op hoofdlijnen:**
Het college onderschrijft het positieve resultaat van deze visie en ook de complimenten over het proces daar naartoe. De rol van de provincie in het licht van de nieuwe Wet op de Ruimtelijke Ordening zal nu consequent en consistent vorm moeten krijgen, waarbij met name naar gemeenten het vertrouwen over en weer leidend zal zijn.
Wat betreft de amendementen en moties pleit het college voor een consistent beleid op basis van eerder geformuleerde hoofdlijnen, zoals het maken van duidelijke keuzes bij een beperkt ruimtegebruik. De reactie van het college bij de diverse amendementen en moties staat in de bijlage.

**GS zeggen het volgende toe:**

- Gedeputeerde Haarsma zegt toe dat binnenkort een startnotitie over de gevolgen van de krimp aan de staten zal worden voorgelegd (GL).
- Gedeputeerde Munniksma zegt toe dat de uitkomsten van het overleg over de prioritering van de ecologische hoofdstructuur (EHS) nog voor de zomervakantie aan de staten zullen worden voorgelegd (CDA).

**Amendementen en moties:**
Zie bijgevoegd overzicht.

**Besluit:** Na beraadslaging en na stemming bij handopsteken is het voorstel aanvaard. De fractie van de SP heeft tegen het voorstel gestemd.

**7. Onderzoek geloofsbrieven van de heer H.J. van der Scheer te Schoonebeek**
Op voorstel van de voorzitter benoemen de staten tot leden van de commissie die de geloofsbrieven van de heer Van der Scheer onderzoekt: de heer Slagter (rapporteur), mevrouw Stijkel en de heer Kerstholt. De commissie rapporteert dat uit haar onderzoek is gebleken dat de heer Van der Scheer aan alle in de Provinciewet gestelde eisen voldoet en adviseert tot zijn toelating als lid van Provinciale Staten. De staten besluiten overeenkomstig het advies van de commissie.

**8. Installatie van de heer Van der Scheer**
De heer Van der Scheer legt in handen van de voorzitter de voorgeschreven eed af. De voorzitter feliciteert hem met zijn toelating en biedt hem bloemen aan.

**9. Afscheid van de heer Lammers**
De voorzitter spreekt namens de staten een woord van afscheid tot het vertrekkende statenlid de heer Lammers en biedt hem een cadeau en bloemen aan. De heer Lammers spreekt een dankwoord uit.

**10. Benoemingen in statencommissies**
Op voorstel van de CDA-fractie besluiten de staten tot benoeming van de heer Van der Scheer tot lid van de statencommissie OGB.

**11. Voorstellen (vervolg)**

***<u>Bespreekstukken (B-stukken)</u>***

**11a. Statenstuk 2010-430, Jaarstukken 2009.**
Inhoud: In de jaarstukken verantwoordt het college zich over het gevoerde bestuur. De betreffende programma's zijn volgens het collegeprogramma en de begroting 2009 samengesteld. De jaarstukken zijn onderverdeeld in het jaarverslag en de jaarrekening. Het college verzoekt in te stemmen met het statenstuk.

**Samenvattende reactie van de fracties:**
De fracties van PvdA, CDA, VVD en GL voeren het woord; zij geven aan te kunnen instemmen met de jaarstukken. Wel is een betere resultaatverantwoording in relatie tot gestelde doelen gewenst. De fracties hechten aan de uitvoering van de aanbevelingen van de accountant. GL pleit voor een meer compacte verantwoording op hoofdlijnen.

**Reactie van het college op hoofdlijnen:**
Het college onderschrijft de noodzaak van het meer SMART formuleren van de begroting en daarmee ook van de jaarstukken. De suggestie wordt gedaan om de eerdere werkgroep programmabegroting nieuw leven in te blazen teneinde een verbeterslag op dit punt te realiseren.

**GS zeggen het volgende toe:**
- Gedeputeerde Vlietstra zal het initiatief nemen tot het realiseren van een verbetering van de opzet van de programmabegroting (diverse fracties).
- Gedeputeerde zegt toe dat medio juni een opgeschoond overzicht van de reserves en voorzieningen aan de staten zal worden toegezonden (CDA).

**Besluit:** Het voorstel wordt met algemene stemmen aanvaard.

**11b. Statenstuk 2010-433, Begroting SNN 2011 en Jaarstukken SNN 2009**
Inhoud: Op grond van de WGR worden provinciale staten van de bij het SNN betrokken provincies in de gelegenheid gesteld hun zienswijze over de Begroting 2011 naar voren te brengen, alsmede over de Jaarstukken 2009.

**Samenvattende reactie van de fracties:**
De fracties van PvdA, CDA, VVD, CU en GL spreken uit dat zij kunnen instemmen met de jaarstukken. Zorg is er wel over de stand van de reserves en de risico's. Door de fracties van CDA, PvdA en VVD wordt een motie ingediend waarin wordt uitgesproken spoedig en actief te zoeken naar mogelijkheden om de controledruk vanuit EZ en de EU op de SNN te verminderen. Tenslotte vinden zij het jammer dat de PS van de drie provincies niet op één lijn zitten wat betreft hun reacties.

**Reactie van het college op hoofdlijnen:**
Het college onderschrijft de reacties vanuit de fracties, al is de omvang van de reserves op dit moment nog voldoende. Het college vindt het een goede zaak om via een motie zorg uit te spreken over de toegenomen regeldruk; zij beschouwt deze motie als een reactie die los staat van de begroting en jaarstukken.

**Besluit:** Met algemene stemmen wordt besloten geen zienswijze op de begroting en jaarstukken in te dienen.

**Motie**

| Nr. | Indiend door | Onderwerp | Besluit |
|---|---|---|---|
| M 2010-19 | CDA, PvdA, VVD | Vermindering controledruk vanuit de EU op het SNN | Na stemming bij handopsteken aanvaard; de fractie van de SP stemt tegen |

**12. Interpellatie van de fracties van GL en SP over het aanbestedingsbeleid, toegespitst op het dossier EuroChamp**

De vragen aan het college bij deze interpellatie zijn tijdig ingediend en rondgestuurd.

**Reactie van het college op hoofdlijnen.**

Het college wijst op de eigen verantwoordelijk van de Stichting EuroChamp voor de aanbesteding. Voor het college is bepalend of is gehandeld conform de subsidievoorwaarden en de (Europese) aanbestedingsregels. Verder heeft het college in algemene zin gehandeld conform de regelgeving en de informatie daarover is transparant, adequaat en accuraat.

**Samenvattende reactie van de fracties.**

De fracties van SP en GL wijzen op het onjuist uitvoeren van de aanbestedingsregels door de stichting, gekoppeld aan de verwevenheid in de relatie tussen de stichting en de provincie. Daardoor gaat de verantwoordelijkheid van de provincie verder dan het naleven van de subsidieregels. Zij verwijzen hierbij naar het rapport van Deloitte en de uitspraak van het Openbaar Ministerie. Deze fracties vragen wat de lessen zijn die uit deze affaire kunnen worden getrokken.
De overige fracties zijn van mening dat de provincie geen (aanbestedings)regels heeft overtreden. Gewezen worden op de rapporten van de accountant en de SNN terzake. Wat hun betreft is dit dossier afgedaan.

**13. Sluiting**

De vergadering wordt gesloten om 21.45 uur.

De volgende vergadering zal plaatsvinden op woensdag 7 juli.

Vastgesteld in de vergadering van provinciale staten van 7 juli 2010.

, voorzitter

, griffier

## Overzicht moties en amendementen Omgevingsvisie PS 2 juni 2010

### Amendementen

| *Volgorde stemming* | *Letter* | *Onderwerp* | *Ingediend door fractie(s)* | *Standpunt GS* | *Uitslag stemming* | *Aangenomen/ verworpen* |
|---|---|---|---|---|---|---|
| 1 | A-2010-3 | Landbouwontwikkeling in beekdalen | PvdA, VVD | Ontraden, eventueel het amendement splitsen in een motie en amendement | SP tegen | Aangenomen |
| 3 | A-2010-4 | Windenergie (max. 200 MW schrappen en zoekgebied verruimen) | GL | Instemming | CDA, PvdA, CDA, CU, tegen | Verworpen |
| 5 | A-2010-5 | Intensieve niet-grondgebonden bedrijven en bio-energie | PvdA | Instemming | CDA, VVD en CU tegen | Verworpen |
| 6 | A-2010-6 | Schragende functie Roden/Leek en de Regio Groningen-Assen | PvdA, VVD | Instemming | Met algemene stemmen aanvaard | Aangenomen |
| 7 | A-2010-7 | Bufferzones rondom de EHS via klimaatmantels | PvdA, VVD | Instemming | GL tegen | Aangenomen |
| 8 | A-2010-8 | Uitbreiding bestaande intensieve niet-grondgebonden veehouderijen | VVD, CU, CDA | Ontraden | PvdA, SP en GL tegen | Aangenomen |
| 9 | A-2010-9 | Toekenning meer industriegrond aan Meppel | VVD, PvdA, CU, CDA | Ontraden | GL en SP tegen | Aangenomen |
| 10 | A-2010-10 | Bedrijvigheid als kernkwaliteit | CDA, CU, PvdA, VVD | Ontraden | GL en SP tegen | Aangenomen |
| 11 | A-2010-11 | Prioritering realisering EHS | CDA, VVD, CU | Ontraden | GL, SP, PvdA | Aangenomen |

| | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| 12 | A-2010-12 | Windenergie (coöperatievorm) | CDA, CU, PvdA, VVD | Instemming | Met algemene stemmen aanvaard | Aangenomen |
| 2 | A-2010-13 | Windenergie (max 200 MW verwijderen) | CDA, VVD, PvdA, CU | Instemming | VVD tegen | Aangenomen |
| 14 | A-2010-14 | Instellen compensatiefonds bij realisering nieuwe initiatieven die leiden tot ingrepen in de EHS | CDA, VVD, PvdA, CU | Instemming | SP tegen | Aangenomen |
| 15 | A-2010-15 | Noodzaak om thema's in een verordening vast te leggen | SP | Ontraden | CDA, PvdA, GL, CU, VVD tegen | Verworpen |
| 16 | A-2010-16 | Landbouwkundig gebruik bij behoud en herstel van aardkundige waarden | VVD, CU, CDA | Ontraden | GL, PvdA tegen | Aangenomen |
| 17 | A-2010-17 | Vestiging nieuwe verblijfsrecreatie | CU, PvdA, VVD, CDA | Ontraden | Pvda, GL tegen | Aangenomen |
| 4 | A-2010-18 | Aanpassing op A-2010-4 wat betreft windenergie buiten het zoekgebied, na 2020 | PvdA, VVD | | SP, CDA tegen | Aangenomen |

## Moties

| *Volgorde stemming* | *Letter* | *Onderwerp* | *Ingediend door fractie(s)* | | *Uitslag stemming* | *Aangenomen/ verworpen* |
|---|---|---|---|---|---|---|
| 1 | M-2010-9 | Uitwerken concept Agropark in een notitie | PvdA, VVD | Instemming | Algemene stemmen aanvaard | Aangenomen |
| 2 | M-2010-10 | Beschikken over WAV-kaart vóór vaststelling Omgevingsvisie | SP | Ontraden | PvdA, CDA, VVD, GL, CU tegen | Verworpen |
| 3 | M-2010-11 | Monitoring ontwikkelingsgerichte uitvoering | CU, PvdA, VVD, CDA | Instemming | SP tegen | Aangenomen |
| *Volgorde stemming* | *Letter* | *Onderwerp* | *Ingediend door fractie(s)* | | *Uitslag stemming* | *Aangenomen/ verworpen* |
| 4 | M-2010-12 | Meer mogelijkheden verblijfsrecreatie in de EHS | CU, PvdA, VVD, CDA | Ontraden | Ingetrokken | - |
| 5 | M-2010-13 | Landschap, ruimtelijke waardenkaart | GL | Ontraden | Ingetrokken | - |
| 6 | M-2010-14 | Herziene motie Landschap | GL | | Vervallen | - |
| 7 | M-2010-15 | Verlenging ontgrondingsvergunningen | VVD, CDA, CU | Ontraden | PvdA, SP en GL tegen | Aangenomen |
| 8 | M-2010-16 | Verordening als terugvaloptie bij het relatiebeheer | VVD,CU,CDA, SP | Instemming | GL tegen | Aangenomen |
| 9 | M-2010-17 | Aanpassing functiekaart omgeving Berghuizen | VVD, CDA, PvdA, CU, SP | Ontraden | Algemene stemmen aanvaard | Aangenomen |
| 10 | M-2010-18 | Landschap, ruimtelijke waardenkaart | GL | Instemming | VVD tegen | Aangenomen |

provincie Drenthe

# Statenstuk 2010-429

## Ontwerp-Omgevingsvisie Drenthe

Voorgestelde behandeling:
- Statencommissie Omgevingsbeleid op 12 en 19 mei 2010
- provinciale staten op 2 juni 2010

Behandeld door de heer R. Vegelin, telefoonnummer (0592) 36 51 04, e-mail r.vegelin@drenthe.nl
Portefeuillehouder: mevrouw A. Haarsma

## Inleiding

Het project Omgevingsvisie Drenthe onderscheidt drie fasen: Praten, Denken, Doen. In de eerste fase is met Dit tekent Drenthe het interactief proces gestart waarin met relevante partijen het gemeenschappelijk doel is bepaald; waar moet het de komende tien tot vijftien jaar in Drenthe over gaan. Dit heeft geresulteerd in de Discussienota invulling gezicht van Drenthe.
Vervolgens is in fase 2 Drenthe Kiest opgesteld, waarin de richtinggevende beleidskeuzes voor het nieuwe omgevingsbeleid zijn neergelegd.
Samen met onze bestuurlijke partners en belangenorganisaties hebben wij de beleidsthema's verder uitgewerkt en deze vervolgens vertaald naar de conceptontwerp-Omgevingsvisie.
Vervolgens is bestuurlijk overleg (de wettelijk bepaalde voorspraak) gevoerd met andere overheden, de Adviescommissie Fysieke Leefomgeving (AFLO) en belangengroepen. Ook zijn er 4 burgersessies gehouden met burgers die eerder hebben deelgenomen aan de invulling van het Gezicht van Drenthe.

Op 25 november 2009 is het concept besproken in uw Statencommissie Omgevingsbeleid. De statencommissie achtte het concept voldoende rijp om als ontwerp ter inzage te leggen.

De terinzageligging van het ontwerp, overeenkomstig de Awb-procedure, heeft plaats gevonden van 7 januari tot 18 februari 2010. In de periode van terinzageligging zijn drie presentatieavonden gehouden op:
1. 12 januari, regio Zuidoost-Drenthe te Emmen
2. 19 januari, regio Noord-Drenthe te Roden
3. 20 januari, regio Zuidwest-Drenthe te Frederiksoord

Er zijn ongeveer 300 zienswijzen ingediend. Zo hebben gemeenten en waterschappen, buurprovincies, rijksdiensten en ook de doelgroepen, waaronder de vertegenwoordigende instanties uit de diverse sectoren (landbouw, milieu, recreatie, verkeer en water) gereageerd. Verder heeft een groot aantal burgers gereageerd.

De Omgevingsvisie valt onder de werkingssfeer van het Besluit milieueffectrapportage (m.e.r.).
De duurzaamheidbeoordeling is gezamenlijk met de ontwerp Omgevingsvisie ter inzage gelegd. De beantwoording van de op de m.e.r. ingekomen zienswijzen maakt deel uit van de Nota van beantwoording. Het van de Commissie voor de m.e.r. ontvangen toetsingsadvies over de duurzaamheidbeoordeling (planMER) voor de Omgevingsvisie Drenthe gaat als bijlage hierbij.

De Adviescommissie voor de Fysieke Leefomgeving komt op 16 april in vergadering bijeen ter bespreking van het ontwerp. Het advies van de commissie met onze reactie daarop wordt u separaat toegezonden.

## Advies

1. De Omgevingsvisie Drenthe vaststellen overeenkomstig bijgevoegd ontwerp en met inachtneming van de in de Nota van beantwoording van de op het ontwerp ingekomen zienswijzen aangegeven wijzigingen van 6 april 2010 en met inachtneming van de op 2 juni 2010 door provinciale staten aangenomen amendementen.
2. De zienswijzen waaraan de in de Nota van beantwoording op de ingekomen zienswijzen van 6 april 2010 niet is tegemoetgekomen, ongegrond verklaren.
3. De zienswijzen die buiten de reactietermijn zijn ingekomen niet-ontvankelijk verklaren wegens termijnoverschrijding.

4. Dat dit besluit in werking treedt zes weken na de dag waarop het bekendgemaakt is.

## Beoogd effect

Een door uw staten vastgestelde Omgevingsvisie Drenthe dat voldoet aan een strategisch ruimtelijk economisch ontwikkelkader voor de fysieke leefomgeving passend binnen de wettelijke kaders.

## Argumenten

1. Per 1 juli 2008 is de nieuwe Wet ruimtelijke ordening (nWro) in werking getreden. De nieuwe wet is een breuk met het verleden. Uitgangspunten zijn dereguleren, decentraliseren en uitvoerings-gerichtheid. Rijk, provincies en gemeenten stellen een structuurvisie op. Dit is een strategisch beleidsdocument waarin de hoofdlijnen van de voorgenomen ontwikkeling in een bepaald gebied is beschreven en het beleid waarmee dat doel wordt bereikt (uitvoeringsstrategie). De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) vraagt de vaststelling van een Stroomgebiedbeheersplan.
2. De Omgevingsvisie is een ruimtelijk strategisch kader dat flexibel is, onder andere als gevolg van een continu proces van informatieuitwisseling, afstemming, prioritering en bijstelling en op het moment dat de Provincie Nieuwe Stijl een feit is, de basis van voor al het provinciaal beleid dat wordt uitgewerkt in gedragen gebiedsopgaven.

## Uitvoering

### Tijdsplanning

*16 april 2010*
Behandeling concept-Omgevingsvisie en Nota van beantwoording door de AFLO.

*27 april 2010*
GS - reactie op advies van de AFLO.

**Financiën**
N.v.t.

**Monitoring en evaluatie**
N.v.t.

**Extern betrokkenen**
N.v.t.

**Communicatie**
N.v.t.

**Bijlagen**
1. Concept-ontwerp-Omgevingsvisie Drenthe (inclusief bijlagen)
2. Nota van beantwoording van de ingekomen zienswijzen
3. Toetsingsadvies over de duurzaamheidsbeoordeling (planMER)

**Ter inzage in de leeskamer**

1. Ingekomen zienswijzen op het ontwerp
2. Kaarten behorende bij het ontwerp (inclusief aanpassingen GS 30 maart 2010)

Assen, 15 april 2010
Kenmerk: 14/5.1/2010004599

Gedeputeerde staten van Drenthe,

J. Tichelaar, voorzitter
mevrouw drs. J.M. Imhof, secretaris

ga.coll.

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 15 april 2010, kenmerk 17/5.1/2010004599;

gelet op de desbetreffende artikelen van de Waterwet, de Wet op de Ruimtelijke Ordening, de Wet Milieubeheer en de Planwet verkeer en vervoer;

gezien de op het ontwerp ingekomen zienswijzen en de daarop opgestelde Nota van beantwoording;

gezien het toetsingsadvies over de duurzaamheidbeoordeling (planMER) voor de Omgevingsvisie Drenthe;

BESLUITEN:

1. de Omgevingsvisie Drenthe vast te stellen overeenkomstig bijgevoegd ontwerp en met inachtneming van de in de Nota van beantwoording van de op het ontwerp ingekomen zienswijzen aangegeven wijzigingen van 6 april 2010 en met inachtneming van de op 2 juni 2010 door provinciale staten aangenomen amendementen;

2. de zienswijzen waaraan in de Nota van beantwoording op de ingekomen zienswijzen van 6 april 2010 niet is tegemoetgekomen, ongegrond te verklaren;

3. de zienswijzen die buiten de reactietermijn zijn ingekomen niet-ontvankelijk te verklaren wegens termijnoverschrijding;

4. dat dit besluit in werking treedt zes weken na de dag waarop het bekendgemaakt is.

Assen, 2 juni 2010

Provinciale staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

ga.coll.

**GEWIJZIGD CONCEPT**

**(NA VASTSTELLING GEDEPUTEERDE STATEN 6 APRIL 2010)**

# ONTWERP OMGEVINGSVISIE DRENTHE

**(TEKSTVERSIE, DEF. OPMAAK VOLGT),**

~~December 2009~~ 6 april 2010

**Colofon**

Uitgave: Gedeputeerde staten van Drenthe

Productie: Kernteam projectgroep Omgevingsvisie provincie Drenthe

Kaartmateriaal: Team Informatie provincie Drenthe

Prepress en opmaak: Dizain Groningen

Druk: Docucentrum provincie Drenthe

# Inhoud

**Inhoud** ... 3
**1. Drenthe nu** ... 6
**2. Missie, ambities en belangen** ... 7
**2.1 Aard van de Omgevingsvisie** ... 7
**2.2 Missie** ... 8
**2.3 Ontwikkelingen** ... 8
**2.4 Ambities en belangen** ... 8
2.4.1 Drentse kwaliteiten ... 8
2.4.2 ~~Fysiek-ruimtelijke~~ oOntwikkelingen ... 9
**3. Strategie** ... 12
**3.1 Robuuste systemen en multifunctionele gebieden** ... 12
**3.2 Ruimtelijke kwaliteit** ... 12
**3.3 Rol en sturing** ... 13
**4. Uitwerking van de strategie** ... 15
**4.1 Ontwikkelen met ruimtelijke kwaliteit** ... 15
4.1.1 Kernkwaliteiten ... 15
4.1.2 Zorgvuldig ruimtegebruik ... 16
4.1.3 Milieu- en leefomgevingkwaliteit ... 17
**4.2 Uitwerking kernkwaliteiten** ... 21
4.2.1 Landschap ... 21
4.2.2 Natuur ... 22
4.2.3 Oorspronkelijkheid ... 22
4.2.4 Rust (stilte en duisternis) ... 26
**4.3 Ontwikkeling van robuuste systemen** ... 26
4.3.1 Robuuste sociaal-economische structuur ... 26
4.3.2 Robuust en klimaatbestendig watersysteem ... 42
4.3.3 Robuuste natuur ... 44
4.3.4 Robuuste landbouw ... 47
**4.4 Multifunctionele gebieden** ... 49
~~**4.5 Recreatie en toerisme** ... 50~~
**4.~~6~~ 5Cultuur en sport** ... 52
**4.~~7~~ 6Duurzame energievoorziening en $CO_2$-reductie** ... 52
**4.~~8~~ 7Ontgrondingen** ... 55
**5. Uitwerking gebiedsopgaven** ... 58
**5.1 Groningen–Assen** ... 58
5.1.1 Positionering Assen in het nationaal stedelijk netwerk ... 58
5.1.2 Bereikbaarheid Groningen-Assen ... 58
5.1.3 Positionering Assen: label ‘hoofdstad’ ... 59
5.1.4 Assen in relatie tot het nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa ... 59
5.1.5. Positionering Roden ... 59
**5.1.6. Ontwikkeling Groningen Airport Eelde**
**5.2 De Drentse Zuidas** ... 60
5.2.1 Positionering Drentse Zuidas ... 60
5.2.2 Meppel ... 61
5.2.3. Hoogeveen ... 61
5.2.4 Zuidoost-Drenthe ... 62
**5.3 Hondsrug** ... 65
5.3.1 Karakteristiek van de Hondrug ... 65

5.3.2 Identiteit van de Hondsrug ... 65
5.3.3 Ruimtelijke kwaliteit gekoppeld aan economische ontwikkeling ... 66
**6. Regionaal Waterplan** ... 68
**6.1 Inleiding** ... 68
6.1.1 Provinciaal belang regionaal waterplan ... 68
6.1.2 Uitvoering door en samenwerking met onze waterpartners ... 69
6.1.3 Instrumentarium ... 69
**6.2 Oppervlaktewaterkwantiteit 'De wateropgave'** ... 70
6.2.1 Hoofdlijn van het beleid ... 70
6.2.2 Beekdalen ... 71
6.2.3 Dagelijks waterbeheer ... 72
6.2.4 Wateroverlast door extreme weersomstandigheden ... 75
6.2.5 Watertekort ... 79
**6.3 Oppervlaktewaterkwaliteit** ... 80
6.3.1 Oppervlaktewaterlichamen ... 80
6.3.2 Zwemwaterkwaliteit ... 81
6.3.3 Diffuse bronnen ... 81
6.3.4 Waterbodems ... 81
**6.4 Grondwater** ... 82
6.4.1 Hoofdlijn van het beleid ... 82
6.4.2 Onze innovatieve grondwatervisie 'De waterfabriek van Drenthe' ... 82
6.4.3 Verdrogingsbestrijding (TOP-gebieden natuur) ... 84
6.4.4 Grondwaterkwaliteit (KRW) ... 84
6.4.5 Grondwaterbescherming ... 85
6.4.6 Grondwateronttrekkingen ... 87
**6.5 Stad en keten** ... 90
6.5.1 Stedelijk water ... 90
6.5.2 Waterketen ... 92
**6.6 Monitoring, onderzoeksprogramma en gegevensbeheer** ... 93
**6.7 Financiën** ... 94
**7. Sturing en instrumenten** ... 95
**7.1 Sturingsprincipes** ... 95
**7.2 Inzet instrumenten** ... 95
**7.3 Monitoring** ... 97
**7.3.1. Resultaten en evaluatie Duurzaamheidbeoordeling (PlanMER)**
**7.4 Handhaving** ... 98
**7.5 Compensatiebeginsel** ... 99
**Afkortingen** ... 100

**Bijlagen (apart bijgevoegd)**

Bijlage 1. Schets van het Drentse landschap; landschapstypen en kenmerken in Drenthe..... **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**

Bijlage 2. Toelichting robuuste EHS..... **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**

Bijlage 3. Toelichting regionale afstemming werklocaties..... **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**

Bijlage 4. Toelichting regionale afstemming wonen..... **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**

Bijlage 5. Toelichting bereikbaarheid ..... **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**

Bijlage 6. Besluit vaststelling doelen en maatregelen oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen in Drenthe op grond van de Europese Kaderrichtlijn Water. **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**

Bijlage 7. Proces totstandkoming Omgevingsvisie in beeld..... **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**

**Kaarten (los bijgevoegd)**

1. Visie 2020
2. Kernkwaliteiten
    A. Natuur
    B. Landschap
    C. Duisternis en Stilte
    D. Aardkundig
    E. Archeologie
    F. Cultuurhistorie
3. Ruimtelijk-economische ontwikkeling en mobiliteit
4. Robuuste EHS 2020 / 2040
5. Landbouw
6. Wonen en Sociale componenten
7. Recreatie en Toerisme
8. Energie-infrastructuur
    **A. Zoekgebied Windenergie**
9. Oppervlaktewater
10. Kaderrichtlijn Water
11. Grondwater
**12. Overige aanduidingen**

## 1. Drenthe nu

Drenthe; een provincie waar in 2010 ruim 490.000 mensen op een prettige manier samenleven. De inwoners waarderen het leven en wonen in hun provincie[1] met een acht. De meeste mensen wonen in een van de kernen in het landelijk gebied. Vier op de tien wonen in Assen, Emmen, Hoogeveen, Meppel of Coevorden.

Drenthe; een provincie met een landschap dat in de loop van de tijd wel is veranderd, maar nooit zijn aantrekkelijkheid heeft verloren. Water, bodem en lucht zijn relatief schoon en cultuurhistorische, natuurlijke, landschappelijke en sociale kwaliteiten zijn nog beleefbaar. Landbouw en natuur bepalen het beeld van het landelijk gebied. Veel bezoekers komen af op het ruime aanbod van dag- en verblijfsrecreatie en (inter)nationale trekkers, zoals het TT-circuit Assen en Dierenpark Emmen.

Drenthe; een provincie met**, als onderdeel van Noord Nederland,** een interessante positie als schakel tussen de Randstad en Noordoost-Europa. De interne infrastructuur is grofmazig. Bereikbaarheidsproblemen beperken zich nog tot de ontsluitende wegen van steden en de hoofdinfrastructuur in en naar de provincie.

Drenthe; een provincie waarin de bevolking in sommige gebieden na 2010 gaat afnemen. Ook de samenstelling van de bevolking verandert. Vergrijzing en ontgroening hebben consequenties voor onder andere het aanbod van voorzieningen.

Drenthe; een provincie die, onder invloed van verdergaande internationalisering, geleidelijk de overstap maakt naar een kennis- en netwerkeconomie. Het midden- en kleinbedrijf (mkb) is de motor van de economie. De werkgelegenheid wordt bepaald door de industrie, (groot)handel en gezondheidszorg. In vergelijking met andere delen van het land is het beschikbare arbeidspotentieel relatief laaggeschoold en de arbeidsparticipatie relatief laag.

Drenthe; een provincie waar de klimaatverandering effect heeft op de waterhuishouding, de biodiversiteit en de landbouw. Het schaarser en duurder worden van fossiele brandstoffen heeft sociaal-economische en ruimtelijke gevolgen.

**Drenthe; een provincie die zijn Omgevingsvisie invult vanuit de wetenschap dat er een nieuwe Wet ruimtelijke ordening in werking is getreden, waarin de rol van de provincie anders is gedefinieerd. Deze nieuwe rol brengt met zich mee dat de provincie zijn eigen perspectieven en belangen moet benoemen. Drenthe doet dit vanuit een basishouding 'decentraal wat kan, centraal wat moet'. De provincie Drenthe wil binnen de Wro zelf actief met haar belangen aan de slag. De provincie doet dit op basis van gelijkwaardigheid met en vertrouwen in haar partners, waaronder de twaalf Drentse gemeenten.**

Drenthe; een provincie waar inwoners, overheden en maatschappelijke partners twee aspecten hebben benoemd die cruciaal zijn voor de toekomst. De kernkwaliteiten van Drenthe moeten we koesteren. Daarnaast moeten we, passend bij deze kernkwaliteiten, de provincie verder ontwikkelen tot een bruisend Drenthe[2].

---

1 Het gemiddelde waarderingscijfer in Nederland is een 6,5

2 Discussienota *'Invulling Gezicht van Drenthe, resultaat van fase 1 nieuw omgevingsbeleid*'.

## 2. Missie, ambities en belangen

### 2.1 Aard van de Omgevingsvisie

Deze Omgevingsvisie is hét strategische kader voor de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Drenthe. De visie formuleert de belangen, ambities, rollen, verantwoordelijkheden en sturing van de provincie in het ruimtelijke domein. De Omgevingsvisie kent een duidelijke relatie met bestaande programma's en plannen. Dat geldt op landsdelig niveau (bijvoorbeeld de Gebiedsagenda Noord-Nederland en de SNN-agenda), op regionaal niveau (bijvoorbeeld Regiovisie Groningen-Assen), op provinciaal niveau (bijvoorbeeld RSP en pMJP) en uitwerkingen van het collegeprogramma van gedeputeerde staten (bijvoorbeeld programma Klimaat en Energie). Deze programma's en plannen zijn medebepalend geweest bij het tot stand komen van de Omgevingsvisie en worden benut bij de uitvoering ervan. Bestaande bestuurlijke afspraken zijn gerespecteerd.

In deze Omgevingsvisie zijn vier wettelijk voorgeschreven provinciale planvormen samengenomen:

- de provinciale structuurvisie op grond van de Wet ruimtelijke ordening;
- het provinciaal milieubeleidsplan op grond van de Wet milieubeheer;
- het regionaal waterplan op grond van de waterwetgeving;
- het provinciaal verkeers- en vervoersplan op grond van de Planwet Verkeer en Vervoer.

De Omgevingsvisie beschrijft de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Drenthe voor de periode tot 2020, met in sommige gevallen een doorkijk naar de periode daarna. Als in de tekst wordt gesproken over 'lange termijn', betreft het de periode ná 2020.

De Omgevingsvisie heeft vooral een interne binding. Dit betekent dat wij bij de uitoefening van onze taken aan de Omgevingsvisie gebonden zijn. Wel zijn (binnen de wettelijke kaders) afwijkingen van de Omgevingsvisie mogelijk, zolang de ambities en doelstellingen van de visie niet worden aangetast.

Besluiten over de uitwerkingen en eventuele afwijkingen van de Omgevingsvisie worden genomen door provinciale staten. Voorafgaand aan de besluitvorming moeten de Adviescommissie Fysieke Leefomgeving (AFLO) en de provinciale statencommissie Omgevingsbeleid worden gehoord. Uitwerkingsplannen moeten worden voorbereid in overeenstemming met afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) en hebben dezelfde juridische betekenis als de Omgevingsvisie.

***Totstandkoming van de visie***

Deze Omgevingsvisie is een interactief proces tot stand gekomen. Zowel bij de voorbereiding als bij het opstellen van de Omgevingsvisie zijn onze partners, maatschappelijke organisaties en de inwoners van Drenthe nauw betrokken.

De Omgevingsvisie wordt in overeenstemming met Afdeling 3.4 van de Awb voorbereid. De reacties die op het ontwerp van de Omgevingsvisie binnenkomen, nemen we mee in de definitieve versie, net als het advies van de Adviescommissie voor de Fysieke Leefomgeving (AFLO) en de opmerkingen uit de provinciale statencommissie Omgevingsbeleid. Ook wordt een m.e.r.-procedure doorlopen. In de definitieve Omgevingsvisie motiveren we hoe met de resultaten van deze m.e.r. is omgegaan.

## 2.2 Missie

Onze missie luidt:

*Het koesteren van de Drentse kernkwaliteiten en het ontwikkelen van een bruisend Drenthe, passend bij deze kernkwaliteiten.*

Deze missie is ingegeven door wat bewoners, medeoverheden en maatschappelijke partners belangrijk vinden voor de toekomst van Drenthe. De kernkwaliteiten hebben we samen met onze partners en de inwoners van Drenthe benoemd: rust, ruimte, natuur, landschap, oorspronkelijkheid, kleinschaligheid, naoberschap, menselijke maat en veiligheid. Onder een 'bruisend Drenthe' verstaan we een provincie waarin het goed wonen en werken is en waar voldoende te doen is voor jong en oud. Onze missie laat zien dat we streven naar ruimtelijke kwaliteit door nieuwe ontwikkelingen en bestaande kwaliteiten in samenhang te bezien.

## 2.3 Ontwikkelingen

We zien tot 2020 vijf belangrijke ontwikkelingen:
- de demografische ontwikkeling;
- de klimaatverandering;
- de afname van de biodiversiteit;
- de transitie naar een kennis- en netwerkeconomie;
- de transitie naar een duurzame energievoorziening.

Onze belangrijkste opdracht tot 2020 is het vinden van een antwoord op de vraag hoe we met deze ontwikkelingen moeten omgaan.

## 2.4 Ambities en belangen

De provincie heeft diverse ambities en daarmee ook belangen. De basis hiervoor zijn de wettelijke taken en verantwoordelijkheden. Deze zijn aangevuld met een selectie onderwerpen die in onze ogen het meest effectief te beïnvloeden zijn op provinciaal niveau. De wijze waarop we met onze provinciale belangen willen omgaan, wordt aangegeven in paragraaf 3.3.

Onze ambities en de daaruit voortvloeiende provinciale belangen zijn hieronder op hoofdlijnen weergegeven. In de volgende hoofdstukken worden deze nader toegelicht.

### *2.4.1 Drentse kwaliteiten*

***Kernkwaliteiten***
Het is onze ambitie om de ruimtelijke identiteit van Drenthe te versterken. Dat doen we door nieuwe ontwikkelingen te bezien in samenhang met onze kernkwaliteiten. De kernkwaliteiten zijn de kwaliteiten die bijdragen aan de identiteit en aantrekkelijkheid van Drenthe. Samen met vertegenwoordigers van overheden, belangengroepen, marktpartijen en inwoners hebben we de volgende kernkwaliteiten van Drenthe benoemd[3]:
- Rust, ruimte, natuur en landschap
- Oorspronkelijkheid (authenticiteit, Drents eigen)
- Naoberschap

[3] Discussienota *'Invulling Gezicht van Drenthe, resultaat van fase 1 nieuw omgevingsbeleid*'

- Menselijke maat
- Veiligheid
- Kleinschaligheid (Drentse schaal)

Wij vinden het behouden en waar mogelijk ontwikkelen van de kernkwaliteiten van provinciaal belang.

***Biodiversiteit***
Wij streven naar het behouden en versterken van de biodiversiteit. Het belangrijkste instrument om deze ambitie te verwezenlijken, is het realiseren van de Ecologische hoofdstructuur (EHS). Dit is een provinciaal belang.

***Milieu- en leefomgevingkwaliteit***
Wij streven naar een gezonde en veilige leefomgeving voor mens, plant en dier. Het beschermen van de milieu- en leefomgevingkwaliteit is veelal op Europees en nationaal niveau geregeld. Daarbij zijn diverse taken en verantwoordelijkheden bij de provincie neergelegd. Deze taken, gericht op het beschermen van de kwaliteit van lucht, water en bodem en het verbeteren van de verkeersveiligheid, waterveiligheid en externe veiligheid, zijn daarmee van provinciaal belang.

### *2.4.2 Fysiek-ruimtelijke ontwikkelingen*

***Economische ontwikkeling en werkgelegenheid***
~~Het regionale economische vestigingsklimaat is van provinciaal belang. Wij streven naar~~ **Om werkgelegenheid te behouden en nieuwe te creëren streven wij** naar **de ontwikkeling van een dynamische, vitale en zichzelf vernieuwende regionale economie. Een belangrijke voorwaarde daarvoor is het kunnen bieden van** voldoende, gevarieerde, aantrekkelijke en vitale vestigingsmogelijkheden op regionale bedrijventerreinen en andere stedelijke werklocaties. Ook willen we in het landelijk gebied voldoende ontwikkelingsmogelijkheden bieden voor landbouw, recreatie en toerisme en **andere niet-agrarische** bedrijvigheid. **Het regionale economische vestigingsklimaat is voor ons van provinciaal belang.**

Van provinciaal belang is ook een goed gespreid en gevarieerd aanbod van regionale werklocaties, aansluitend bij de vraag (zowel kwantitatief als kwalitatief) vanuit ondernemingen. Deze locaties moeten goed bereikbaar zijn. Verder wijzen we locaties aan voor milieuhinderlijke bedrijvigheid.

De landbouw moet in de provincie voldoende mogelijkheden hebben voor schaalvergroting en voor de productie van energie. Ook dit is een provinciaal belang.

**De ontwikkeling van de radioastronomie in Drenthe en het voorkomen van verstoring van activiteiten die daarmee samenhangen is voor ons van provinciaal belang. Bij ontwikkelingen binnen de verstoringgevoelige zones is de waarborging van een goede storingsvrije ontvangst van signalen uit het heelal voor ons dan ook leidend.**

**Toerisme is een belangrijke economische pijler voor Drenthe.** Drenthe moet aantrekkelijk blijven voor recreanten en toeristen. Van provinciaal belang is daarom het verbeteren en vernieuwen van het bestaande aanbod van verblijfs- en dagrecreatie en van de toeristisch-recreatieve infrastructuur.

Zowel de landbouw als de toeristisch/recreatieve sector speelt een belangrijke rol bij het behouden en ontwikkelen van de kernkwaliteiten.

**De ontwikkeling van de radioastronomie in Drenthe en het voorkomen van verstoring van activiteiten die daarmee samenhangen is voor ons van provinciaal belang. Bij ontwikkelingen binnen de verstoringgevoelige zones is de waarborging van een goede storingsvrije ontvangst van signalen uit het heelal voor ons dan ook leidend.**

***Demografische ontwikkeling***
Structurele bevolkingsdaling is voor de provincie een nieuw fenomeen. Dalende bevolkingsaantallen kunnen leiden tot concurrentie om bewoners en bedrijven. Dit vraagt om nieuwe, bovenlokale visies op de inrichting van de openbare ruimte. Wij zien het als een bestuurlijke uitdaging om de demografische ontwikkeling samen met de gemeenten in goede banen te leiden. Het is dus een provinciaal belang om een adequate strategie te ontwikkelen voor krimpgebieden, met aandacht voor wonen, leefbaarheid, bereikbaarheid en arbeid.

***Wonen***
Wij streven naar aantrekkelijke, gevarieerde en leefbare woonmilieus die voorzien in de woonvraag. Het maken van bovenlokale afspraken hierover is van provinciaal belang. Gemeenten werken hun aandeel in het woonaanbod en de woonmilieus uit in de gemeentelijke structuurvisie of het woonplan. Zij houden daarbij rekening met de huidige kernenstructuur in de gemeente en de behoefte aan verschillende woonmilieus.

***Steden en stedelijke netwerken***
De stedelijke centra maken Drenthe voor haar inwoners en voor bezoekers extra aantrekkelijk. Wij streven naar steden met een onderscheidende identiteit, gebaseerd op historische of gebiedskenmerken. Deze differentiatie is van provinciaal belang. Dat geldt ook voor ontwikkelingen die bijdragen aan het bruisende karakter van de steden.

Van provinciaal belang is dat de stedelijke netwerken ‘robuust’ zijn. Daaronder verstaan we dat de steden samenhangen, samenwerken en complementair zijn. Dit is nodig voor een toekomstbestendige ontwikkeling van mobiliteit, woon- en werklocaties, werkgelegenheid en voorzieningen.

***Klimaatverandering***
Wij streven naar een leefomgeving die de langetermijnveranderingen in het klimaat en weersextremen kan opvangen. Hiervoor is een klimaatbestendig watersysteem cruciaal. De beleidsverantwoordelijkheid voor de kwaliteit en kwantiteit van (grond)water ligt bij de provincie en is daarmee van provinciaal belang.

***Duurzame energievoorziening en gebruik van de ondergrond***
Onze ambitie is een betrouwbare en betaalbare energievoorziening met een beperkte uitstoot van broeikasgassen. Van provinciaal belang is daarom het benutten van de mogelijkheden voor duurzame energieopwekking en -distributie, onder andere door het bieden van voldoende mogelijkheden voor ruimtelijke ontwikkeling. Ook het besparen van energie, het zorgvuldige gebruik van de ondergrond voor de energiewinning, de opslag van $CO_2$, groen gas en aardgas en de energie-infrastructuur zijn van provinciaal belang. De provincie voert hierbij de regie over de ruimtelijke ontwikkeling.

***Mobiliteit en bereikbaarheid***
Voor onze ambities op het gebied van wonen, werken en recreëren moet onze provincie veilig en goed te bereiken zijn, ook internationaal. Wij willen voorwaarden creëren voor een duurzame ontwikkeling van de mobiliteit. De samenhang en de betrouwbaarheid van (inter)regionale netwerken voor auto, openbaar vervoer, fiets en goederen door de lucht en over weg, spoor en water zijn daarom van provinciaal belang, evenals de verknoping met de (inter)nationale netwerken.

***Natuur en landschap***
De Ecologische Hoofdstructuur, de verschillende Drentse landschapstypen en de diversiteit in landschaptypen zijn voor ons van provinciaal belang.

***Multifunctionaliteit***
Op veel plekken in de provincie komen verschillende gebruiksfuncties samen. Een goede verweving van deze functies is van provinciaal belang. Het gaat ons hierbij om het verbinden van stad en land, het verweven van landbouw, natuur en water in het landelijk gebied en het benutten van de kernkwaliteiten voor de plattelandseconomie.

***Cultuur en sport***
We streven naar een bruisende provincie die uitdaagt tot bewegen en inspireert met culturele activiteiten. Sport- en cultuurparticipatie en de infrastructuur die hiervoor nodig is, zijn van provinciaal belang.

# 3. Strategie

## 3.1 Robuuste systemen en multifunctionele gebieden

Om onze ambities te kunnen verwezenlijken, maken we een onderscheid tussen ‘robuuste systemen’ en ‘multifunctionele gebieden’.

***Robuuste systemen***
Er zijn vier ‘systemen’ die in onze ogen de dragers zijn voor de ruimtelijke ontwikkeling van Drenthe[4]:

- Sociaal-economische systeem
- Watersysteem
- Natuursysteem
- Landbouwsysteem

Voor de gewenste ruimtelijke ontwikkeling van Drenthe moeten deze vier systemen ‘robuust’ zijn. Een systeem is robuust als een verstoring als gevolg van een ontwikkeling geen significante gevolgen heeft voor het functioneren ervan.

Binnen de robuuste systemen staat de ontwikkeling van de betreffende hoofdfunctie (wonen, werken, water, natuur of landbouw) voorop. Dit betekent dat de ontwikkeling van andere functies geen significante negatieve invloed mag hebben op het functioneren van de hoofdfunctie. Voor alle ontwikkelingen, dus ook die van de hoofdfunctie, geldt dat de ruimtelijke kwaliteit er door moet worden versterkt.

In sommige situaties komen twee robuuste systemen samen, met mogelijk conflicterende belangen. In die gevallen is het van belang maatwerk te leveren met betrekking tot de gewenste ontwikkeling.

Het robuuste watersysteem staat niet op zichzelf, maar valt samen met de andere systemen. Water leidt tot een verbijzondering van het natuur- en landbouwsysteem (zie paragraaf 4.3.2 en hoofdstuk 6).

***Multifunctionele gebieden***
Naast de robuuste systemen kent Drenthe gebieden waar verschillende functies en ambities samenkomen. Het gaat hierbij vooral om de combinatie van landbouw, natuur, recreatie en landschappelijke waarden. Wij noemen deze gebieden multifunctionele gebieden. Kenmerkend hiervoor is dat er – in tegenstelling tot de robuuste systemen – geen sprake is van een hoofdfunctie die leidend is in de ordening. Deze gebieden hebben in onze visie een eigen functie-indeling gekregen (zie paragraaf 4.4).

## 3.2 Ruimtelijke kwaliteit

Wij willen ontwikkelingen stimuleren die een bijdrage leveren aan de ruimtelijke kwaliteit van Drenthe. Deze kwaliteit zit voor ons in het zorgvuldig gebruik maken van de ruimte, het behouden en waar mogelijk versterken van de kernkwaliteiten en het waarborgen van de kwaliteit van het milieu en de leefomgeving.

Wij kijken niet alleen naar de bovengrond, maar houden ook rekening met de eigenschappen en functies van de ondergrond. Onze ondergrond kent een lange ontstaansgeschiedenis en is kwetsbaar

[4] ’Drenthe kiest, richtinggevende beleidskeuzes voor het nieuwe omgevingsbeleid Drenthe’

voor veranderingen. Het is daarom noodzakelijk dat we hier zorgvuldig mee omgaan. De ondergrond is medestructurerend voor de bovengrondse ontwikkelingen.

Bij ontwikkelingen maken we gebruik van de structurerende werking van:

- de waterinfrastructuur (voor landbouw, natuur en landschap);
- de verkeers- en vervoersinfrastructuur (voor de stedelijke ontwikkeling en recreatie en toerisme);
- de energie-infrastructuur en de energiepotentie van de ondergrond (voor de ontwikkeling van een duurzame energievoorziening).

Om zorgvuldig ruimtegebruik in Drenthe te stimuleren, streven we naar het bundelen van wonen en werken. We laten verdichting vóór uitbreiding gaan. Extra ruimte voor wonen en werken is er in (of aansluitend op) het bestaande bebouwde gebied en gebundeld rond de regionale voorzieningen voor infrastructuur en openbaar vervoer. Uiteraard is het niet de bedoeling dat dit streven ten koste gaat van cultuurhistorisch waardevolle dorpskernen. In zulke situaties zoeken we met de betrokken partijen naar een maatwerkoplossing.

### 3.3 Rol en sturing

De nieuwe Wro en andere ontwikkelingen in het binnenlandse bestuur leiden tot een veranderende rol van overheden. De provincie richt zich meer op haar kerntaken zoals overeengekomen in het bestuursakkoord tussen rijk, provincie en gemeente. Dit heeft tot gevolg dat wij voor sommige onderwerpen niet langer (alleen) de verantwoordelijkheid dragen. Dit geldt bijvoorbeeld voor taken binnen het sociale domein. Wij hebben het provinciaal belang in deze omgevingsvisie afgestemd op onze kerntaken.

Door scherp te benoemen wat van provinciaal belang is, ontstaat een verschuiving in beleidsverantwoordelijkheid. Daar waar wij onderwerpen loslaten, moeten deze door andere partijen (in de meeste gevallen: gemeenten) worden ingevuld. Bijvoorbeeld: waar de provincie in het verleden verantwoordelijk was voor de kwaliteit van alle natuurwaarden in Drenthe, kiezen we er nu voor een deel van de verantwoordelijkheid bij de gemeenten te leggen. Wij willen hierbij voorkomen dat onderwerpen ‘over de schutting worden gegooid’. Daarom investeren we in kennisoverdracht, samenwerking en ontwikkelkracht. De nieuwe vorm van ontwikkelingsgerichte samenwerking wordt zichtbaar bij het schetsen van hoe het provinciaal belang doorwerkt in gebiedsopgaven. Een belangrijke voorwaarde voor ons voor effectieve samenwerking is een gedragen en eenduidige afbakening van wederzijdse ambities en verantwoordelijkheid. Onze uitgangspunten hierbij zijn ‘vertrouwen’ en ‘gezamenlijke verantwoordelijkheid voor Drenthe’.

Dit vertrouwen uit zich de instrumenten die we kiezen om onze ambities te realiseren. Door in een vroeg stadium het overleg te zoeken, vertrouwen wij er op dat er voldoende draagvlak is voor een gezamenlijk gedragen standpunt. ~~Mocht na verloop van tijd blijken dat deze werkwijze onvoldoende effect sorteert, dan nemen we meer verplichtende instrumenten alsnog in overweging. De juridische consequenties van de algemene maatregel van bestuur Ruimte van het Rijk vertalen we door nadat provinciale staten de Omgevingsvisie heeft vastgesteld (zie paragraaf 7.2).~~
**Wij zien daarnaast een aantal redenen om een ruimtelijke verordening vast te stellen ter borging van provinciale en nationale belangen. In paragraaf 7.2 gaan wij hierop nader in, alsmede op de wijze waarop wij van de overige Wro-instrumenten gebruik willen gaan maken.**

In onze Omgevingsvisie neemt het stelsel van kernkwaliteiten een belangrijke plaats in. De kernkwaliteiten die van provinciaal belang zijn, staan op kaart 2. Onze inzet is deze kernkwaliteiten te

behouden en waar mogelijk te ontwikkelen. Het koesteren en behouden van de kernkwaliteiten die niet op de kaart zijn aangegeven, is een gemeentelijke verantwoordelijkheid.

In de Omgevingsvisie verwoorden wij onze ambities voor de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Drenthe. Deze ambities willen wij samen met onze partners verder vorm geven. We hebben duidelijk aangegeven welke ontwikkelingen in onze ogen ongewenst zijn, bijvoorbeeld uitbreiding van intensieve veehouderij. Wij gaan er vanuit dat onze partners deze mening respecteren en deze laten doorwerken in hun visie en beleid. Onze visie op sturing en instrumenten wordt in hoofdstuk 7 nader toegelicht.

# 4. Uitwerking van de strategie

## 4.1 Ontwikkelen met ruimtelijke kwaliteit

Ruimtelijke kwaliteit is een begrip waarvoor geen scherpe definitie bestaat. Voor ons is ruimtelijke kwaliteit een optelsom van de gebruikswaarde, de belevingswaarde en de toekomstwaarde. Wij vinden dat een omgeving een goede ruimtelijke kwaliteit heeft wanneer deze geschikt is voor mens, plant en dier. We bedoelen een omgeving die mooi is, waar mensen zich thuis voelen, waar de historie van de streek kan worden beleefd, waar lucht, bodem en water schoon zijn, waar huizen, bedrijven en wegen een logische plek kennen. Kortom: een omgeving die mede door deze kenmerken aantrekkelijk is voor vestiging en verblijf.

De ruimtelijke kwaliteit van Drenthe is hoog. Het tot dusver gevoerde ruimtelijk beleid heeft ertoe geleid dat ontwikkelingen nauwelijks los van de ondergrond en los van de cultuurhistorische basis hebben plaatsgevonden. Er is evenwicht tussen stad en platteland, tussen rust en dynamiek, tussen historie en het heden. Ons landschap is rijk aan herinneringen aan vroegere bewoning, kent karakteristieke bebouwingspatronen en borgt hoge natuurwaarden. In Drenthe kan nog steeds openheid, rust, ruimte en duisternis worden ervaren. Deze aspecten worden in de rest van het land steeds zeldzamer en worden door onze samenleving steeds meer gewaardeerd.

De kernkwaliteiten vormen voor ons de belangrijkste basis voor het begrip 'ruimtelijke kwaliteit'. Daarnaast zijn voor ons zorgvuldig ruimtegebruik en milieu- en leefomgevingkwaliteit van belang.

### *4.1.1 Kernkwaliteiten*

De kernkwaliteiten dragen bij aan de samenhang, identiteit en herkenbaarheid van de omgeving. Omdat de benoemde kernkwaliteiten niet allemaal goed te duiden zijn als factoren in het fysiek-ruimtelijk domein, hebben wij ze vertaald naar indicatoren. Rust is vertaald naar stilte en duisternis. Ruimte staat voor de openheid van het landschap. Onder natuur verstaan we natuur binnen de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Landschap is vertaald naar diversiteit en gaafheid van landschapstypen. Oorspronkelijkheid hebben we concreet gemaakt in cultuurhistorische, archeologische en aardkundige waarden. Veiligheid staat voor sociale, externe en verkeersveiligheid. De kernkwaliteiten naoberschap, menselijke maat en kleinschaligheid zijn lastig ruimtelijk te duiden, maar zijn meegenomen in het begrippen ‘leefbaarheid’ en ‘passend bij Drenthe’.

| **Kernkwaliteiten** | **Indicatoren** |
|---|---|
| Rust | Stilte en duisternis |
| Ruimte | Openheid van het landschap |
| Natuur | Natuur binnen de ecologische hoofdstructuur |
| Landschap | Diversiteit en gaafheid van landschapstypen |
| Oorspronkelijkheid | Cultuurhistorische, archeologische en aardkundige waarden |
| Veiligheid | Sociale, externe en verkeersveiligheid |
| Naoberschap<br>Menselijke maat<br>Kleinschaligheid (Drentse schaal) | Leefbaarheid<br>Passend bij Drenthe |

***Kernkwaliteitenkaart***
Wij hebben de kernkwaliteiten die van provinciaal belang zijn, aangegeven op kaart 2 (Kernkwaliteiten). De kernkwaliteiten die niet op de kaart zijn aangegeven, vallen onder de verantwoordelijkheid van de gemeenten. In paragraaf 4.2 worden de kernkwaliteiten verder uitgewerkt.

In een aantal gebieden komen veel verschillende kernkwaliteiten samen. Deze gebieden zijn op de kaart globaal aangegeven (Drentsche Aa, Dwingelderveld, Drents-Friese Wold, Hondsrug, Havelterberg, de kop van Drenthe en het Reestgebied). Voor deze gebieden geldt dat:

- de samenhang van kernkwaliteiten in deze gebieden van provinciaal belang is;
- een integrale provinciale advisering voor deze gebieden prioriteit heeft;
- de inzet van provinciale middelen (waaronder subsidies) voor behoud en ontwikkeling van de kernkwaliteiten in deze gebieden prioriteit heeft.

*Kernkwaliteiten binnen de bebouwde kom*
De verantwoordelijkheid voor de kernkwaliteiten binnen de bebouwde kom ligt bij de gemeente. Een uitzondering hierop wordt op gemaakt voor archeologie **(kaart 2E)** en in specifieke gevallen voor cultuurhistorie. Het provinciaal belang voor ~~archeologie~~ geldt ~~wel~~ **alleen** binnen de bebouwde kom als de betreffende kern is opgenomen op de kaart cultuurhistorische hoofdstructuur **(kaart 2F).**

### *4.1.2 Zorgvuldig ruimtegebruik*

Wij willen zorgvuldig omgaan met de beschikbare ruimte in onze provincie. Grootschalige bouwplannen en uitbreidingen in het landelijk gebied, los van bestaande bebouwingslocaties, zijn niet vanzelfsprekend. Wij vinden dat gemeenten bij nieuwbouwplannen een werkwijze moeten hanteren die leidt tot zorgvuldig ruimtegebruik. Zorgvuldig ruimtegebruik is van provinciaal belang.

***SER-ladder en bundelingsbeleid***
Voor het inpassen van ruimtevragende functies stellen wij voor de SER-ladder als denkmodel te hanteren. Deze methode, geïntroduceerd door de Sociaal-Economische Raad, helpt een goede afweging te maken bij het inpassen van ruimtebehoefte voor wonen, bedrijvigheid en infrastructuur. Het model stelt onder meer dat extra ruimte voor wonen en werken zo veel mogelijk moet worden gezocht in of aansluitend aan bestaand bebouwd gebied en gebundeld rond de nationale en regionale infrastructuur en de openbaar vervoervoorzieningen.

Met bundeling en intensivering van verstedelijking ontstaat voldoende massa voor hoogwaardige voorzieningen. De verzorgingsfunctie van stedelijke centra wordt daardoor versterkt en er ontstaan kansen voor het verbeteren van de bereikbaarheid met openbaar vervoer.

Wij willen de mogelijkheden nagaan om het denkmodel van de SER-ladder ook toe te passen bij het ontwikkelen van recreatie en toerisme en landbouw.

*SER-ladder*

1. *Gebruik de ruimte die al beschikbaar is gesteld voor een bepaalde functie of door herstructurering beschikbaar gemaakt kan worden.*
2. *Maak optimaal gebruik van de mogelijkheden om door meervoudig ruimtegebruik de ruimteproductiviteit te verhogen.*
3. *Indien het voorgaande onvoldoende soelaas biedt, is de optie van uitbreiding van het ruimtegebruik aan de orde. Daarbij dienen de verschillende relevante waarden en belangen goed te worden afgewogen in een gebiedsgerichte aanpak. Door een zorgvuldige keuze van de locatie van 'rode' functies en door investeringen in kwaliteitsverbetering van de omliggende groene ruimte moet worden verzekerd dat het meerdere ruimtegebruik voor wonen, bedrijventerreinen of infrastructuur de kwaliteit van natuur en landschap respecteert en waar mogelijk versterkt.*

Een logisch gevolg van onze keuze voor zorgvuldig ruimtegebruik is dat wij sturen op herstructurering. Dit geldt voor wonen en werken in het stedelijk gebied én het landelijk gebied (zie paragraaf 4.3.1).

### *4.1.3 Milieu- en leefomgevingkwaliteit*

De milieubelasting in Drenthe is relatief gering en neemt, met uitzondering van ammoniak, steeds verder af. De gewenste kwaliteit wordt echter nog niet overal bereikt. Wij willen dat in Drenthe minimaal aan de wettelijke milieunormen wordt voldaan, en streven naar behoud en waar mogelijk verbetering van de huidige milieu- en leefomgevingskwaliteit.

De uitvoering van het milieubeleid in Drenthe wordt in sterke mate gestuurd door Europese en landelijke wet- en regelgeving. Ons milieubeleid richt zich in hoofdlijnen op het vroegtijdig aanhaken bij processen in de ruimtelijke ordening, het opnemen van eisen in milieuvergunningen, het saneren van situaties die niet aan de milieunorm voldoen, het concentreren en zoneren van milieuhinderlijke bedrijven en het verlenen van subsidies.

***Leefomgevingskwaliteit en ruimtelijke ordening***
De sleutel voor behoud en verbetering van de leefomgevingskwaliteit ligt in een goede samenwerking met de gemeenten. Het is een gemeentelijke taak om bij het ontwerpen en inrichten van de fysieke leefomgeving rekening te houden met milieuaspecten als water, bodem en luchtkwaliteit, geluid-, geur- en lichthinder en externe veiligheid. Van provinciaal belang zijn milieueffecten en externe veiligheidseffecten die de gemeentegrenzen overschrijden of samenhangen met provinciale verantwoordelijkheden. Daarom is leefomgevingskwaliteit een structureel onderwerp van overleg tussen provincie en gemeenten. Hierdoor kunnen we gezamenlijk in een vroegtijdig stadium kansen signaleren voor het verbeteren van de leefomgevingskwaliteit en mogelijke knelpunten voorkomen en aanpakken, al dan niet gebiedsgericht.

Er kunnen zich situaties voordoen waarin een gewenste ruimtelijke ontwikkeling alleen mogelijk is als de grenswaarden voor een goede milieukwaliteit worden overschreden, zelfs na het treffen van overlastbeperkende maatregelen. Voor dit soort gevallen wordt de stad-en-milieubenadering toegepast (een integrale benadering van milieu en ruimtelijke ordening in de ruimtelijke planvorming). Het uitgangspunt daarbij is dat de betrokken partijen al het redelijke moeten doen om overschrijding van de grenswaarden te voorkomen.

***Milieuvergunningverlening, toezicht en handhaving***
De provincie is op grond van de Wet Milieubeheer verantwoordelijk voor het verlenen van milieuvergunningen aan grote industriële inrichtingen en bedrijven die afvalstoffen verwerken. Ook houdt de provincie toezicht op de naleving van de verleende vergunningen. Via vergunningvoorschriften streeft de provincie naar zo laag mogelijke emissies, een zuinig gebruik van energie, (grond)water en grondstoffen en de toepassing van de best beschikbare technieken. Daarnaast wordt samen met de bedrijven gezocht naar mogelijkheden voor ketenvorming en/of bundeling van productieprocessen.

Met de toekomstige Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) wordt geregeld dat een initiatiefnemer kan volstaan met één vergunningaanvraag voor verschillende activiteiten. Voor het verlenen en handhaven van deze omgevingsvergunningen zal, onder de regie van de provincie, een Regionale Uitvoeringsdienst worden opgericht. In deze dienst worden verschillende provinciale en gemeentelijke uitvoeringstaken ondergebracht. De uitvoeringsdienst zal volgens de huidige planning op 1 januari 2012 operationeel zijn.

***Vestiging van milieuhinderlijke bedrijven***

Wij verwachten van gemeenten dat bij het inrichten van bedrijventerreinen de VNG-systematiek 'Bedrijven en Milieuzonering' wordt toegepast. De vestiging van milieuhinderlijke bedrijven vraagt om een zorgvuldige ruimtelijke inpassing. In onze optiek moeten **nieuwe** bedrijven die vallen in de milieucategorieën 4, 5 en 6 van de VNG-systematiek zich vestigen op daartoe geschikte regionale ~~bedrijventerreinen~~ **werklocaties.** Op dit moment is er voor **dergelijke** bedrijven fysieke en milieuhygiënische ruimte op het Bargermeer in Emmen, het Europark en Leeuwerikenveld II in Coevorden **(alleen cat. 4)**, het Tweesporenland/MERA-terrein in Wijster en Oevers D in Meppel. ~~Vestiging buiten deze terreinen sluiten we uit.~~ **Voor de categorie 4 bedrijven bieden wij de gemeenten ruimte om uitzonderingsbeleid te formuleren, waarmee ook vestiging buiten de regionale werklocaties mogelijk wordt**.

Bij de regionale afstemming over ~~bedrijventerreinen~~ **regionale werklocaties** (zie paragraaf 4.3.1) willen we zowel aandacht besteden aan het inpassen van milieuhinderlijke bedrijven als aan de vestigingsmogelijkheden in relatie tot de vraag vanuit de markt.

De provincie gaat zich inspannen, samen met de grondeigenaren Attero Noord en de gemeente Midden-Drenthe, om het Tweesporenland/MERA-terrein snel te ontwikkelen als energietransitiepark (ETP) (zie paragraaf 4.7).

***Luchtkwaliteit en geurhinder***
Momenteel worden nergens in de provincie de wettelijke grenswaarden voor luchtkwaliteit overschreden. We willen de huidige luchtkwaliteit behouden en waar mogelijk verbeteren. Daartoe is het Provinciaal Actieplan Luchtkwaliteit Drenthe 2009-2012 opgesteld. Jaarlijks rapporteert de provincie over de luchtkwaliteit aan het Rijk. Eens in de drie jaar moet de actuele luchtkwaliteit met een onderzoek in kaart worden gebracht.

De belangrijkste veroorzakers van geur zijn de landbouw en de industrie. Het beheersen van de geurhinder van de landbouw is geregeld in de Wet geurhinder en veehouderij, en valt onder de gemeentelijke verantwoordelijkheid. De geuroverlast van bedrijven wordt gereguleerd met de milieuvergunning. Omdat bedrijven en woningen steeds dichter bij elkaar komen, vraagt het aspect geur steeds meer om een beleidskader. Daarom stellen we in 2010 een eigen geurbeleid vast voor onze vergunningverlening.

***Bodemkwaliteit en bodemsanering***
Wij willen de bodemkwaliteit in onze provincie bewaken en waar mogelijk verbeteren, en streven naar een duurzaam beheer van de bodem. In onze Bodemnota 'Werk maken van eigen bodem' uit 2008 hebben wij aangegeven wat het belang van een goede bodemkwaliteit is. In deze nota zijn beleidsregels vastgelegd die de provincie hanteert voor het uitvoeren van bodemsaneringen. (Nadere regels zijn vastgelegd in de Provinciale Omgevingsverordening.) In 2010 stellen wij, als uitwerking van deze Omgevingsvisie, een Bodemvisie vast. Deze vormt de beleidsbasis voor de aanpak en verbetering van de bodemkwaliteit.

De provincie is op grond van de Wet Bodembescherming het bevoegde gezag voor het uitvoeren van bodemsaneringen. In Drenthe worden circa 40.000 locaties verdacht van bodemverontreiniging. Daarvan zijn er ongeveer 300 spoedeisend: ze vormen een potentieel onaanvaardbaar risico voor mensen, het ecosysteem of verdere verspreiding. In 2030 willen we de bodemverontreiniging in de provincie beheersbaar hebben gemaakt door kosteneffectief en functiegericht te saneren en beheren. De ernstige gevallen van bodemverontreiniging met onaanvaardbare risico's willen we voor 2015 saneren of beheersen.

We geven prioriteit aan de aanpak van spoedlocaties zoals opgenomen in het ‘Convenant bodemontwikkelingsbeleid en aanpak spoedlocaties’ (juli 2009). Het ‘Bodemberaad’, waarin alle Drentse gemeenten zitting hebben, vormt voor ons een belangrijk overlegorgaan waar in de geest van dit convenant afspraken worden gemaakt over de uitvoering van bodemsaneringstaken.

De uit te voeren bodemonderzoeken en -saneringen worden opgenomen in vijfjarenprogramma’s. Op basis hiervan stelt het Rijk financiële middelen beschikbaar. Er zijn drie sporen: ISV-budget voor saneringen in het stedelijk gebied, het WBB-budget voor saneringen in het landelijk gebied en de bedrijvenregeling voor saneringen op bedrijventerreinen. De meeste saneringen (moeten) worden uitgevoerd door bedrijven, gemeenten en particulieren. Alleen in uitzonderlijke situaties worden saneringen door de provincie voorbereid en uitgevoerd.

Wij wijzen het opbergen van afvalstoffen in de ondergrond af, vanuit onze zorg voor de bodem en de Drentse ondergrond. Een uitzondering daarop vormt de opslag van injectiewater uit de delfstoffenwinning. De opslag van dit water beoordelen wij aan de hand van een daarvoor opgesteld beoordelingskader.

Samen met een groep van ongeveer honderd melkveehouders hebben we goede resultaten bereikt met het project ‘Bedreven Bedrijven’ (2001-2006). Door de stikstof in de kringloop binnen het melkveebedrijf beter te benutten, werd de uitstoot van zowel ammoniak als nitraat gereduceerd. De bodem heeft een centrale rol in deze kringloop. Met het traject ‘Duurzaam boer blijven in Drenthe’ blijven wij deze wijze van duurzame melkveehouderij stimuleren.

***Verkeerslawaai***
Wij streven ernaar dat nergens in de provincie de wettelijk vastgestelde grenswaarden voor verkeerslawaai worden overschreden. De provinciale wegen met een verkeersintensiteit van meer dan zes miljoen verkeersbewegingen per jaar voldoen al aan de normen. Dat geldt nog niet voor de provinciale wegen met jaarlijks ten minste drie miljoen verkeersbewegingen. De verwachting is dat langs deze wegen maatregelen nodig zijn om de geluidbelasting op woningen te verminderen. Daartoe stellen wij, conform de EU-richtlijn Omgevingslawaai, in 2013 een actieplan op.

Voor de provinciale wegen waar knelpunten bekend zijn, zoeken we bij het reguliere onderhoud naar geschikte oplossingen, zoals het toepassen van stil asfalt.

Binnenkort geeft de Regelgeving Burgerluchthavens en Militaire luchthavens (RBML) ons bevoegdheden over alle luchtvaartactiviteiten en luchthavens, met uitzondering van Groningen Airport Eelde. Bij eventuele verzoeken voor nieuwe luchtvaartactiviteiten is ons uitgangspunt dat de wettelijke normen niet overschreden mogen worden. Ook moet rekening worden gehouden met de regelgeving over Natura2000- en stiltegebieden.

***Industrielawaai en ~~lawaai~~sport***
De provincie is op grond van de Wet geluidhinder beheerder van de geluidszone van twintig gezoneerde bedrijventerreinen, geluidsportcentra en motorcrossterreinen. Dit betekent dat de provincie erop toeziet dat binnen de geluidzone niet meer geluid wordt geproduceerd dan is toegestaan. Gevoelige bestemmingen, zoals woningen, moeten bovendien op voldoende afstand van de gezoneerde terreinen blijven.

Het provinciale beleid is erop gericht ~~lawaai~~ **geluid** te concentreren. **Conform geldende wet- en regelgeving dient** geluidproducerende industrie ~~moet~~ zich **te** vestigen op daarvoor geschikte bedrijventerreinen.

**Geluidssportcentra**

~~Lawaaisport~~ **Geluidsport** mag in principe alleen worden bedreven op de bestaande geluidssportcentra in Assen, Nieuw Roden en Emmen. Daarnaast heeft Drenthe twee lokale motorsportterreinen, in Zuidwolde en Westerbork. Wij werken niet mee aan het ontwikkelen van nieuwe geluidssportcentra of **permanente** motorcrossterreinen. **Ook de** uitbreiding van de gebruiksmogelijkheden van de motorcrossterreinen in Emmen, Roden, Zuidwolde en Westerbork staan wij **in principe** niet toe, conform de afspraken die zijn gemaakt bij de oprichting en zoals vastgelegd in de vigerende vergunning. **Dit betekent dat de vergunde hoeveelheid uren en / of dagen per week kan niet worden uitgebreid. Voor het geluidsportcentrum Emmen geldt dat de geluidszone geen ruimte meer biedt voor uitbreiding van activiteiten. Wel bestaat er de mogelijkheid om, bij een gelijkblijvende geluidproductie, en binnen de vergunde uren en/of dagen, de activiteiten uit te breiden.**

**Wanneer er op de bestaande centra en terreinen behoefte bestaat aan uitbreiding van de activiteiten zal er, overeenkomstig het visietraject bij het TT-circuit (zie hieronder), een traject worden opgestart waarbij de mogelijkheden voor groei in relatie tot de wensen van de omgeving nader worden uitgewerkt.** ~~Uitbreiding van de bestaande lawaaisportactiviteiten is alleen mogelijk binnen de bestaande geluidszone. Dit zal worden beoordeeld bij een milieuvergunningaanvraag.~~ Bij het verlenen van vergunningen zijn wij zeer terughoudend met het toestaan van activiteiten in de nacht.

**Het beleid voor permanente geluidssportcentra (inrichtingen in de zin van de Wet milieubeheer) staat los van de vraag of het mogelijk is om incidentele / kortdurende evenementen te organiseren. Hiervoor is het bestemmingsplan, eventueel een gemeentelijke verordening en onder omstandigheden het Besluit geluidsproductie sportmotoren bepalend. In voorkomende gevallen beslissen Gedeputeerde Staten of zij ontheffing zullen verlenen van de verbodsbepalingen in artikel 2 van dit Besluit.**

**Integrale gebiedsontwikkeling TT-circuit en omgeving**

~~Voor het TT-circuit in Assen gelden extra beperkingen, aanvullend op de geluidszone en de maximaal toelaatbare geluidsniveaus die door de minister zijn vastgesteld. Op het circuit mogen jaarlijks ten hoogste twaalf evenementen van het type 0 (popconcerten, dan wel festivals) of van het type 1 (waaronder grootschalige internationale motorsportevenementen) worden gehouden. Daarnaast is er een maximum van 27 dagen voor evenementen van het type 2 (waaronder motorsportevenementen die minder geluid produceren dan type 1). Binnen de kaders van de '12-dagenwet' wordt bekeken of de twaalf toegestane dagen op het TT-circuit flexibeler kunnen worden benut met meerdere soorten grootschalige evenementen (waaronder autoraces). Daarnaast werken we samen met diverse belanghebbende partijen aan een visie op de verdere ontwikkeling van het TT-circuit, in samenhang met de milieukwaliteit van het gebied.~~

**Het TT circuit is een circuit met een geweldige uitstraling dat veel bezoekers trekt. Economisch, recreatief, sportief en uit en oogpunt van werkgelegenheid is het circuit van groot belang. Het circuit is gelegen in een omgeving die ook haar belangen kent. Aan de rand van het circuit ligt het natuurgebied Witterveld, een gebied met onvervangbare natuur. Op enige afstand van het circuit ligt een aantal dorpen en woonwijken. Verder ligt in de nabije omgeving het Vakantiepark Witterzomer en zijn er in de omgeving andere belangrijke accommodaties waar regelmatig evenementen worden georganiseerd .**

**Het is zaak om alle belangen op een evenwichtige manier met elkaar te verenigen. Om die reden werkt de provincie op dit moment nauw samen met betrokken partijen aan een integrale visie met bijbehorende uitvoeringsprogramma's voor het TT – circuit en haar omgeving.**

**Het beleid ten aanzien van het TT-circuit is dat binnen de kaders van de '12-dagenwet' de twaalf toegestane type 0- en type 1-dagen op het circuit flexibeler kunnen worden benut. Wat betreft de andere activiteiten die het meeste geluid produceren, is het beleid dat aanvullend op de vastgestelde maximale toegestane geluidniveaus en de geluidszone, de activiteiten qua aantal en geluidsbelasting beperkt moeten blijven tot 27 type 2-dagen. Eventuele herijking van dit beleid vindt plaats op basis van de uitkomsten van het visietraject.**

***Externe veiligheid***
De provincie heeft een regiefunctie voor de externe veiligheid. Wij streven naar een samenleving waarin het basisveiligheidsniveau gegarandeerd is en de risico's op zware ongevallen zo veel mogelijk beperkt zijn. De huidige risicosituatie in Drenthe is weergegeven op de externe veiligheidskaart (www.risicokaart.drenthe.nl). Ons externe veiligheidsbeleid is nader uitgewerkt in de Structuurvisie externe veiligheid (2007). Daarin zijn ondermeer de uitgangspunten geformuleerd voor een strenge regulering van risicovolle bedrijven. Voor een verantwoord en doelmatig vestigingsbeleid kiezen we ervoor deze risicovolle bedrijven te concentreren op daartoe geschikte bedrijventerreinen. Deze terreinen zijn vaak ook geschikt voor milieuhinderlijke bedrijven. Ook dient, op basis van het Besluit externe veiligheid inrichtingen (Bevi), bij ruimtelijke plannen en milieuvergunningverlening rekening te worden gehouden met het aspect externe veiligheid

Samen met de gemeenten en de Hulpverleningsdienst van de Veiligheidsregio Drenthe hebben we een provinciaal uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid opgesteld. Voor de structurele samenwerking op dit gebied hebben de gemeenten, de provincie en de Hulpverleningsdienst een samenwerkingsconvenant getekend.

Bij ruimtelijke ontwikkelingen in de nabijheid van routes voor gevaarlijke stoffen wordt, vooruitlopend op rijksbeleid, geadviseerd rekening te houden met de externe veiligheidsrisico's.

## 4.2 Uitwerking kernkwaliteiten

### *4.2.1 Landschap*

De kwaliteit en de diversiteit van het Drentse landschap dragen sterk bij aan het aantrekkelijke milieu om te wonen, te werken en te recreëren. De identiteit van het Drentse landschap wordt bepaald door de ontstaansgeschiedenis en de diversiteit aan landschapstypen.

Onze ambitie is het behouden en versterken van de verscheidenheid, de kwaliteit, de identiteit en de beleefbaarheid van het landschap. Van provinciaal belang is het behouden van landschapskenmerken en de onderlinge samenhang en het versterken van de verschillende landschapstypen. Op de Kernkwaliteitenkaart (kaart 2) hebben we aangegeven welke landschappen en onderdelen daarvan van provinciaal belang zijn. In Bijlage 1 zijn de verschillende landschapstypen nader omschreven.

Onze doelstellingen voor de kernkwaliteit landschap zijn:
- Het behouden en versterken van de ruimtelijke afwisseling van landschapstypen.
- Het behouden en versterken van de volgende karakteristieke kenmerken van de verschillende landschapstypen:
    - in esdorpenlandschap/esgehuchten: de essen en beekdalen;

- in de veenkoloniën: de wijkenstructuur en de openheid;
- in de ontginningskoloniën: bijzondere elementen, zoals de Maatschappij van Weldadigheid;
- in het wegdorpenlandschap van de laagveenontginning: de openheid;
- in het wegdorpenlandschap van de veenrandontginning: de kavelstructuur en de openheid.

- Het behouden en versterken van de karakteristieke macrogradiënt van het Drents Plateau.
- Het behouden en ontwikkelen van het Nationaal Landschap Drentsche Aa.

***Landschaps- en wegpanorama***
We willen de beleving van het Drentse landschap versterken. Als inspiratie introduceren we het concept van de 'landschaps- en wegpanorama's'. Dit zijn zichtlocaties van karakteristieke landschapstypen of het contrast tussen stad en land, gezien vanaf de hoofdinfrastructuur. Op de visiekaart (kaart 1, Visie 2020) zijn als landschapspanorama aangegeven:
- A28 Hoogeveen - Assen: de beleving van het landelijke beeld van Drenthe;
- N33 Assen - Gieten: de zichtbaarheid van het Nationaal Landschap Drentsche Aa.

Als wegpanorama zijn aangegeven:
- A28 Meppel-Hoogeveen;
- A37 Hoogeveen-Emmen: contrast tussen stad en land.

Het Rijk heeft op het traject A28 (Assen-Groningen) een snelwegpanorama aangewezen met als doel de beleving van het Nationaal Landschap Drentsche Aa te behouden. Hier op aansluitend willen we op dezelfde wijze omgaan met het tracé van de A28 tussen De Punt en Assen.

***Hoogbouw***
Wij vinden dat hoogbouw geen inbreuk mag maken op de beleving van het landschap in de (directe) omgeving van de steden. Met de gemeenten willen we vanuit een gezamenlijke visie nadere afspraken maken over de mogelijkheden van en de beperkingen voor hoogbouw. Hiervoor willen we 'Mooi Drenthe' benutten, een samenwerkingsverband tussen Drentse overheden en maatschappelijke organisaties met als doel de ruimtelijke kwaliteit van Drenthe te verbeteren. Voor gemeenten die al een hoogbouwvisie hebben vastgesteld, vormt deze uiteraard de basis voor de gezamenlijke visie.

### *4.2.2 Natuur*

Natuur neemt in deze Omgevingsvisie een dubbelrol in. Natuur is zowel een kernkwaliteit als een te ontwikkelen functie. De bestaande natuur binnen de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) beschouwen we als een kernkwaliteit. Onze ambitie ten aanzien van natuurontwikkeling is verwoord in paragraaf 4.3.3.

### *4.2.3 Oorspronkelijkheid*

De kernkwaliteit oorspronkelijkheid hebben we vertaald in cultuurhistorische, archeologische en aardkundige waarden.

Cultuurhistorische waarden betreffen het samenspel van historische landschappen, historische geografische elementen, monumentale gebouwen en archeologische vindplaatsen die iets vertellen over het verleden. Archeologische waarden zijn overblijfselen **in de bodem** van menselijke activiteiten uit het verleden. Aardkundige waarden zijn natuurlijke variaties in het aardoppervlak van geomorfologische, geologische, bodemkundige en geohydrologische verschijnselen.

Drenthe kent een voor Nederland uniek cultuurhistorisch landschap en telt veel archeologische en aardkundige waarden. De historische en prehistorische waarden van onze provincie zijn zeer bepalend voor de identiteit en de ruimtelijke kwaliteit van Drenthe. Wij beschouwen ze daarom ook van grote betekenis als 'drager' voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. Door objecten en structuren boven- en ondergronds in samenhang te bekijken, winnen ze aan betekenis voor onze woon-, werk en leefomgeving.

Wij hebben het provinciaal belang voor cultuurhistorie, archeologie en aardkundige waarden gedefinieerd. Cultuurhistorie, aardkundige waarden en archeologie maken deel uit van de Kernkwaliteitenkaart (bijlage 2).

***Cultuurhistorie***
Ons beleid ten aanzien van cultuurhistorie is beschreven in het Cultuurhistorisch Kompas. Twee doelstellingen staan hierin centraal. Ten eerste willen we de cultuurhistorie herkenbaar houden. Wat wij tot de cultuurhistorie rekenen is vastgelegd in de Cultuurhistorische Hoofdstructuur (onderdeel van de Kernkwaliteitenkaart). Ten tweede willen we de ruimtelijke identiteit versterken. We doen dat door ruimtelijke ontwikkelingen te sturen vanuit samenhangende cultuurhistorische kwaliteiten, met respect en durf. Daarin is ruimte voor inspiratie en eigen afwegingen van onze partners.

Het veilig stellen van cultuurhistorische waarden en het tegelijkertijd bieden van ruimte voor ontwikkelingen vraagt om een heldere wijze van sturing. Wij maken onderscheid tussen drie sturingsniveaus: respecteren, voorwaarden stellen en eisen stellen. De sturingsniveaus zijn gebiedsgericht toegepast en weergegeven in de beleidskaart in het Cultuurhistorisch Kompas.

1. *Respecteren*: we richten ons op het waarborgen van de cultuurhistorische samenhang voor de toekomst. De initiatiefnemers hebben de verantwoordelijkheid om de cultuurhistorische hoofdstructuur als inspiratiebron te benutten. Wij beoordelen de plannen en initiatieven daarop.
2. *Voorwaarden stellen*: we stellen de cultuurhistorische samenhang als randvoorwaarde. De initiatiefnemers hebben daarmee de verantwoordelijkheid om vroegtijdig in het planproces inzichtelijk te maken op welke wijze ze de cultuurhistorische samenhang als een van de (ruimtelijke) onderleggers voor nieuwe plannen benutten. Wij zijn beschikbaar voor (het regelen van) begeleiding van het planvormingsproces, waarbij de kansen vanuit de cultuurhistorische samenhang uitgangspunt zijn.
3. *Eisen stellen*: wij sturen de ontwikkelingen in de (vanuit de cultuurhistorie bezien) gewenste richting. Van de initiatiefnemer verwachten wij dat de cultuurhistorische samenhang als dé drager voor nieuwe plannen wordt gebruikt. Ontwikkelingen bouwen op deze samenhang voort. Vanaf het begin bedingen we een plek in het planvormingsproces.

De gebieden waarop we ons zullen concentreren zijn:
- Het esdorpenlandschap rond Norg
- De Drentsche Hoofdvaart
- De Havelterberg
- Het esdorpenlandschap rond Mars- en Westerstroom
- De Reest
- Het Amsterdamscheveld
- De Kop van Drenthe
- De Drentsche Aa
- De Maatschappij van Weldadigheid
- De Hondsrug

- De Monden

Voor de richtinggevende ambities, karakteristiekbeschrijvingen en achtergronden voor deze gebieden, verwijzen wij naar het Cultuurhistorisch Kompas.

***Archeologie***
Het archeologisch erfgoed is onze enige bron van informatie over de bewoningsgeschiedenis van onze provincie van de steentijd tot de middeleeuwen. Het merendeel van het archeologisch erfgoed is onzichtbaar en is daardoor zeer kwetsbaar voor ruimtelijke ontwikkelingen die met bodemingrepen gepaard gaan. Archeologische waarden zijn onvervangbaar en niet te compenseren. Daarom geven wij het archeologisch erfgoed een duidelijke plaats in ons ruimtelijk beleid.

De kaart Archeologie (zie kaart 2E) geeft een totaaloverzicht van de archeologische waarden en verwachtingen die wij van provinciaal belang achten. Deze waarden zijn volgens ons essentieel om het verhaal van de regionale bewoningsgeschiedenis te kunnen vertellen, voor nu en voor toekomstige generaties. De archeologische waarden van provinciaal belang die samenhangen met de cultuurhistorische waarden of die ruimtelijk zichtbaar zijn, zijn terug te vinden op de kaart Cultuurhistorie (zie kaart 2F).

Onze doelstellingen voor archeologie zijn:
- Het in de bodem bewaren (behoud ‘in situ’) van waardevol Drents archeologische erfgoed of – als dat niet mogelijk is – het opgraven en duurzaam veilig stellen (behoud ‘ex situ’) van het erfgoed in het Noordelijk Archeologisch Depot in Nuis.
- Het op goede wijze uitvoeren van archeologisch onderzoek in het kader van ruimtelijke plannen.
- Het vergroten van het draagvlak voor het archeologisch erfgoed.
- Het ontsluiten van het ‘archeologische verhaal van Drenthe’.

In de praktijk zijn we vooral verantwoordelijk voor het inbrengen van het aspect archeologie bij ontgrondingen, m.e.r-procedures en bovenlokale ruimtelijke ontwikkelingen, zoals de landinrichting, waterberging, infrastructuur en natuurontwikkeling. De Wet archeologische monumentenzorg regelt daarnaast dat alle vondsten (en de opgravingsdocumentatie) uit archeologisch onderzoek in Drenthe, eigendom zijn van de provincie. Daartoe houden wij, samen met de provincies Groningen en Fryslân, het Noordelijk Archeologisch Depot in Nuis in stand. Hier wordt het archeologisch erfgoed ex situ op verantwoorde wijze beheerd. Wij staan voor een ruimhartig uitleenbeleid.

De sturing op het provinciaal belang archeologie komt overeen met die van Cultuurhistorie:
1. *Respecteren en inspireren*: ons uitgangspunt is dat alle behoudenswaardige vindplaatsen die op de Archeologische Monumentenkaart van Drenthe (AMK) staan en de nieuw ontdekte vindplaatsen niet ongezien kunnen verdwijnen.
2. *Voorwaarden stellen*: we sturen op een goede uitvoering van archeologisch onderzoek op de plekken die zijn aangegeven op de kaart Archeologie. Als hier archeologische waarden worden aangetroffen, verwachten wij dat deze door hun ruimtelijke spreiding, samenhang, zeldzaamheid, tijdsdiepte en goede fysieke kwaliteit van provinciaal belang zullen zijn. Of er voor bodemingrepen onderzoek vereist is, wordt bepaald door de gemeentelijke archeologische beleidsadvieskaart of, als deze er nog niet is, de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW derde generatie). Bij bodemingrepen in beekdalen, essen, Celtic fields, offerveentjes en de (pre)historische Hondsrugroute is altijd een archeologisch onderzoek nodig.
3. *Eisen stellen*: we hebben op de kaart de bekende en gewaardeerde archeologische vindplaatsen aangegeven waarvan wij vinden dat ze ‘in situ’ behouden moeten blijven voor toekomstige generaties. Voor de historische kernen van Coevorden en Meppel wordt hierop een uitzondering

gemaakt. De hier aanwezige archeologische waarden zijn weliswaar van grote archeologische waarde, maar vanwege de ruimtelijke dynamiek is behoud ‘in situ’ hier meestal niet realiseerbaar. Wij sturen in dit geval op de uitvoering van goed onderzoek.

Een direct gevolg van bovenstaande is dat wij vroegtijdig in het planvormingsproces met de initiatiefnemer(s) aan tafel willen zitten en het archeologieonderdeel in de planvorming zullen begeleiden.

Het definiëren van het provinciaal belang voor archeologie en de daarbij behorende sturing zien wij als handreiking en kader voor gemeenten bij het ontwikkelen van een eigen gemeentelijk archeologiebeleid.

***Aardkundige waarden***

~~Aardkundige waarden komen in gevaar bij ontwikkelingen die gepaard gaan met ingrepen in de bodem, zoals graafwerkzaamheden, veranderingen in de waterhuishouding of egalisatie. Als aardkundige waarden zoals aangeven op kaart 2D in gevaar komen, is overleg met ons vereist.~~

**Drenthe heeft een eigen karakter, een eigen (ruimtelijke) identiteit, die door inwoners en bezoekers hoog gewaardeerd wordt. Het aardkundige landschap van Drenthe is hiervoor in belangrijke mate bepalend. Ons aardkundig erfgoed is de enige informatiebron over de natuurlijke ontstaansgeschiedenis van Drenthe. Net als archeologische waarden zijn aardkundige waarden voor het merendeel onzichtbaar, onvervangbaar en niet te compenseren. Ze zijn per definitie kwetsbaar voor ruimtelijke ontwikkelingen die met bodemingrepen gepaard gaan. Wij willen aardkundige waarden die bijdragen aan het specifieke Drentse karakter behouden en waar mogelijk herstellen.**

**Ook voor aardkundige waarden onderscheiden wij drie beschermingsniveaus die verschillen in de mate van inzet van de provincie. De twee hoogste beschermingsniveau’s (regisseren en beschermen) zijn van provinciaal belang en aangegeven op kaart 2D:**

1. **Respecteren: bij ontwikkelingen ligt onze inzet bij het waarborgen van de lokale aardkundige kenmerken voor de toekomst. Het is een gemeentelijke verantwoordelijkheid hieraan via het bestemmingsplan invulling te geven. Initiatiefnemers hebben de verantwoordelijkheid om de aardkundige kenmerken als inspiratiebron te benutten voor ontwikkelingen. Wij vragen gemeenten plannen en initiatieven daar op te beoordelen.**
2. **Voorwaarden stellen: bij ontwikkelingen zijn de aardkundige kenmerken randvoorwaarde. Initiatiefnemers hebben daarmee de verantwoordelijkheid om vroegtijdig in het planproces inzichtelijk te maken op welke wijze de aardkundige kwaliteiten als (ruimtelijke) onderlegger voor nieuwe plannen worden benut. Wij zijn beschikbaar voor (het regelen van) begeleiding van het planvormingsproces, waarbij de kansen vanuit de aardkundige samenhang uitgangspunt zijn.**
3. **Eisen stellen: wij willen ontwikkelingen alleen toestaan als aardkundige kwaliteiten en kenmerken worden behouden. Wij zullen vanaf het begin een plek bedingen in het planvormingsproces. Het zorgvuldig en verantwoord omgaan met de aardkundige waarden vormen het vertrekpunt van onze inzet.**

Om bij ontwikkelingen het belang van de aardkundige waarden volwaardig mee te kunnen wegen, is goede informatie over en kennis van aardkundige waarden belangrijk. Deze informatie is beschikbaar via het ‘geoportaal’ van de provinciale website. Daarnaast willen we dat beleidsmakers, planontwikkelaars, landbouwers, terreinbeheerders en waterschappen een groter besef krijgen van de aanwezigheid en het belang van aardkundige waarden. Als onderdeel van dit bewustwordingsproces gaan we jaarlijks minimaal één aardkundig monument onthullen. De Hondsrug willen we laten aanwijzen als European Geopark.

### *4.2.4 Rust (stilte en duisternis)*

In onze provincie kan nog rust worden ervaren. Op veel plekken is het stil en donker. Op de kernkwaliteitenkaart (kaart 2) zijn twaalf gebieden aangewezen als stiltegebied. **Het gebied Oosterzand nabij Uffelte zal in de toekomst stiltegebied worden.** De stilte in deze gebieden beschouwen we van provinciaal belang. Ons doel is om de stilte in deze gebieden te behouden, door geen ontwikkelingen toe te staan die de rust verstoren. In de stiltegebieden geldt voor niet-natuurlijke geluidsbronnen een richtwaarde van 35 dB(A) voor het Leq en 40 dB(A) voor het Lmax, alsmede een streefwaarde van 30 dB(A) voor het Leq en 35 dB(A) voor het Lmax.

**Momenteel hebben we onvoldoende in beeld of de geluidskwaliteit in de stiltegebieden voldoet aan de gestelde geluidsnorm. Pas nadat we de geluidssituatie voldoende in kaart hebben gebracht, kunnen we beoordelen of sanering van storende geluidsbronnen aan de orde is. Daarbij is het onze insteek om geen beperkingen aan bestaande bewoning en bedrijvigheid op te leggen.**

In de nationale parken Dwingelderveld, Drents-Friese Wold, het Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa en in de Natura2000-gebieden zetten we in op het behouden van duisternis. We nemen dit op in de beheerplannen voor deze gebieden. De stilte- en duisternisgebieden zijn aangegeven op de kernkwaliteitenkaart (kaart 2).

De belangrijkste bronnen van lichthinder vallen onder de bevoegdheid van de gemeenten. Te denken valt aan openbare verlichting, glastuinbouw, sportveldverlichting, terreinverlichting, sierverlichting en reclameverlichting. Wij willen samen met de Drentse gemeenten onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om lichthinder terug te dringen en duisternis te bevorderen. Dit draagt ook bij aan de energiebesparing. Op basis van de resultaten van het onderzoek overwegen wij een bestuursovereenkomst met de gemeenten af te sluiten. Ons streven is vastgelegd in de nota ‘Openbare verlichting, provinciale wegen Drenthe’ (onderdeel van de klimaatakkoorden).

Bij het verlenen van vergunningen op grond van de Wet milieubeheer en de Natuurbeschermingswet letten wij nadrukkelijk op het voorkomen en beperken van lichthinder.

## 4.3 Ontwikkeling van robuuste systemen

We beschouwen het sociaal-economisch systeem en de systemen van water, natuur en landbouw als de dragers voor de ruimtelijke ontwikkeling van Drenthe. We willen dat deze systemen voldoende robuust zijn. Dat houdt in dat verstoring als gevolg van een ontwikkeling geen significante gevolgen heeft voor het functioneren van het systeem. Binnen de robuuste systemen staat voor ons in principe de ontwikkeling van de hoofdfunctie (wonen, werken, water, natuur of landbouw) voorop.

Op de visiekaart (kaart 1, Visie 2020) hebben we de robuuste systemen aangegeven. De begrenzing is globaal en wordt specifieker gemaakt in de gemeentelijke bestemmingsplannen.

### *4.3.1 Robuuste sociaal-economische structuur*

Het behouden en ontwikkelen van de kernkwaliteiten is belangrijk voor een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving in Drenthe. Dit is echter één kant van de medaille. Even belangrijk is een gezond economisch klimaat, met voldoende bedrijvigheid en werkgelegenheid, en een gezond sociaal klimaat, met voldoende variatie in het aanbod van woonmilieus met een hoge leefbaarheid.

Wij willen met ons beleid voorwaarden creëren voor het ontwikkelen van een robuuste sociaal-economische structuur van Drenthe. Daarbij houden wij rekening met de economische en demografische ontwikkeling. Centraal in ons beleid staat het onderscheid tussen stad en land en het complementaire karakter van deze gebieden.

***Bevolkingsontwikkeling***
In de stedelijke gebieden zal de bevolking in de komende periode doorgroeien. De steden moeten een adequate strategie hebben om zorgvuldig met de ruimtevraag om te gaan, variatie in woonmilieus te bieden, bereikbaarheid duurzaam te organiseren en het voorzieningenniveau op peil te houden.

Delen van het landelijk gebied krijgen juist te maken met een bevolkingskrimp. Deze ontwikkeling vraagt om een adequate strategie voor het landelijk gebied, die ervoor zorgt dat het platteland leefbaar is, dat de voorzieningen bereikbaar zijn en dat er een goede verbinding is met de steden.

***Economische ontwikkeling***
Doordat de noordelijke economie relatief ijl is, is het van belang om economische ontwikkelingen te concentreren. Wij willen dit doen binnen de stedelijke netwerken Groningen-Assen en de Drentse Zuidas. Dit vraagt om een adequate strategie voor netwerkvorming van de steden, (inter)nationale en (inter)regionale bereikbaarheid, zorgvuldig ruimtegebruik, een aantrekkelijk aanbod in **woon- en** werkmilieus **en voorzieningen.**

**In Drenthe zijn op verschillende niveaus vrijetijdslandschappen te onderscheiden die zowel fysiek als functioneel een samenhangend aanbod bieden ten aanzien van de vrijtijdsbesteding van de inwoners en bezoekers van Drenthe enerzijds en werkgelegenheid en besteding en economische ontwikkeling anderzijds. Deze landschappen worden gevormd door mogelijkheden ten aanzien van deelname aan c.q. beleving van natuur, cultuur, cultuurhistorie, sport, dagrecreatie, steden en toeristisch verblijf. Toerisme is hierbinnen een belangrijke economische pijler en ook mede vormgever van het landschap.**

Op het platteland blijft de landbouw een belangrijke economische drager. Daarnaast wordt de economische ontwikkeling van het landelijk gebied voor een belangrijk deel bepaald door activiteiten die complementair zijn aan die in de stedelijke gebieden. Dit vraagt om een adequate strategie voor de ontwikkeling van het MKB, voor het zoeken naar ruimte voor economische activiteiten en voor de verbinding met de steden.

***Robuuste stedelijke netwerken met bruisende steden***
Stedelijke netwerken hebben een eigen identiteit, gebaseerd op de geografische ligging, de sociaal-economische situatie en gezamenlijke opgaven en kansen. In Drenthe onderscheiden wij twee stedelijke netwerken waarbinnen economische activiteiten worden geconcentreerd, namelijk de Regio Groningen-Assen en de Drentse Zuidas, met de steden Emmen, Coevorden, Hoogeveen en Meppel. De Regio Groningen-Assen heeft de status van nationaal stedelijk netwerk (Nota Ruimte).

De steden binnen de stedelijke netwerken zijn vanwege hun maatschappelijke en sociaal-culturele voorzieningen, winkelcentra en evenementen van grote betekenis voor het leefklimaat in Drenthe. Door de steden in het netwerk te verbinden, maken we de weg vrij voor het uitwisselen van kennis en het vormen van netwerken. Binnen deze netwerken is het landelijk gebied complementair aan het stedelijk gebied. In het landelijk gebied is vooral ruimte voor recreatieve ontwikkelingen en, op beperkte schaal, voor unieke woonmilieus.

Wij willen dat de Drentse steden zich verder ontwikkelen als schakels in het (inter)nationale economisch netwerk. Een hoogwaardige bereikbaarheid van de steden, over de weg en met het openbaar vervoer, is hiervoor belangrijk. In het licht van de demografische ontwikkelingen willen we daarnaast dat de steden de ruggengraat van Drenthe vormen voor wonen, werken en voorzieningen. De (binnen)steden moeten zich blijven ontwikkelen als bruisende centra voor het omliggende landelijk gebied. Daarnaast willen we de schakelpositie van Drenthe in het (inter)nationale netwerk benutten door passanten te verleiden hier te blijven (wonen of werken) of te verblijven (voor recreatie en toerisme).

Om tot robuuste stedelijke netwerken te komen, richten wij ons op:
- een goede bereikbaarheid over de weg en met het openbaar vervoer;
- aantrekkelijke woon- en werkmilieus;
- een goede bereikbaarheid van het aanbod van voorzieningen;
- het ontwikkelen van innovatieve en klimaatneutrale strategieën.

Wij vinden het van belang dat de steden binnen het netwerk een sterke aantrekkingskracht hebben. Daarom ondersteunen wij ontwikkelingen die bijdragen aan mooie, cultureel aantrekkelijke en bruisende binnensteden. Wij denken verder dat een onderscheidend profiel de aantrekkingskracht van de steden kan versterken. Om dit te stimuleren, hebben wij de steden voorzien van een identiteitslabel. Stedelijke activiteiten en ontwikkelingen die passen bij het label komen in aanmerking voor provinciale stimulering. De labels zijn:
- Assen ‘hoofdstad’: ontwikkelingen die de stad positioneren als hoofdstad van Drenthe (en onderdeel van het nationaal stedelijk netwerk);
- Emmen ‘vermaak’: ontwikkelingen die zijn gericht op het versterken van de grootschalige dagrecreatie en culturele infrastructuur;
- Coevorden ‘vesting’: ontwikkelingen die het historische karakter van de stad versterken;
- Hoogeveen ‘centrum’: ontwikkelingen die de attractiviteit van het centrum van de stad versterken;
- Meppel ‘waterpoort’: ontwikkelingen die economische en recreatieve relatie van de stad met het water versterken.

Wij beschouwen het doorgaan met het bundelen en intensiveren van verstedelijking in de stedelijke netwerken als een noodzakelijke voorwaarde voor de sociaal-economische ontwikkeling van Drenthe. Bij Assen, Meppel en Hoogeveen achten wij uitbreiding van de stad in sommige richtingen onwenselijk. Daar hebben wij een harde grens getrokken (zie kaart 1, Visie 2020). Met de gemeenten willen we aandacht besteden aan de kwaliteit van de stadsrandzones (zie hieronder).

In het nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen en de Drentse Zuidas liggen veel opgaven en kansen. Vandaar dat wij ons samen met de betrokken gemeenten inzetten om deze verschillende opgaven integraal op te pakken. In hoofdstuk 5 gaan we hier verder op in.

***Stadsrandzones***
Doordat steden zich ontwikkelen en groeien, zijn in de loop der tijd nieuwe stadsranden ontstaan. De stadsrandzones vormen de overgang van stad naar landelijk gebied. Soms zijn deze hard begrensd door hoofdinfrastructuur (weg, water of spoor). Soms zijn de stadsranden begrensd door de landschappelijke waarde die het aangrenzende gebied vertegenwoordigt en om die reden ook gekoesterd wordt (‘emotionele verbondenheid’). De Drentsche Aa (Assen), het Oude Diep (Hoogeveen) en de Reest (Meppel) zijn daar duidelijke voorbeelden van.

Maar er zijn ook stadsranden die niet duidelijk en definitief zijn begrensd, of (nog) niet in de volle aandacht van de overheden staan. Hier bestaat het risico dat er zich ontwikkelingen voordoen die

afbreuk doen aan de ruimtelijke kwaliteit, waardoor het gebied als ‘verrommeld’ wordt beleefd. Voor deze gebieden willen samen met de betreffende gemeenten afspreken:

- wat de invulling van ruimtelijke kwaliteit in het gebied betekent (zie paragraaf 4.1);
- welke activiteiten gestimuleerd worden;
- welke ontwikkeling als ongewenst worden beschouwd.

Samen met de steden willen wij komen tot een programma voor het invullen van de stadsrandzones als ‘natuurlijke‘ overgangen tussen stad en platteland. Wij zien hiervoor een rol voor het samenwerkingsverband ‘Mooi Drenthe’. Onze inzet is:

- het versterken van de beeldkwaliteit (hoe toont de stad zich naar buiten);
- het stimuleren van de mogelijkheden van recreatieve uitloop en medegebruik, in aansluiting op de routestructuren in de omgeving;
- het realiseren van een natuurlijke verbinding van stad en omgeving.

We willen daarbij zowel van binnen naar buiten kijken (van stad naar land), als van buiten naar binnen (van land naar stad).

***Vitaal platteland***

In het verleden had het platteland vooral een productiefunctie voor voedsel. Tegenwoordig krijgt het steeds meer andere economische functies. Hoewel de landbouw nog steeds een belangrijke pijler van de plattelandseconomie is, wordt het 'medegebruik' van het platteland door de gehele samenleving groter. Voorbeelden zijn toerisme en recreatie, educatie, genieten van natuur, ruimte en stilte en authentieke voedingsproducten. Op deze manier wordt het platteland als het ware een producent van belevenissen. Ten slotte heeft het platteland zich in de loop der jaren ook bewezen als (innovatieve) kraamkamer voor het mkb en kunst en cultuur.

Om het platteland vitaal te houden, zetten wij, naast de focus op een robuuste landbouw, in op het versterken en verbreden van niet-agrarische economische activiteiten. Het groene karakter van Drenthe met haar natuurlijke, cultuurhistorische en landschappelijke diversiteit biedt immers uitstekende potenties voor toeristisch-recreatieve ontwikkelingen en activiteiten in de sfeer van gezondheid, wellness en leisure. Daarnaast bieden wij ruimte aan kleinschalige en lokaal georiënteerde activiteiten op het gebied van nijverheid en dienstverlening.

*Krimp als kans*

Het platteland, en in het bijzonder Oost-Drenthe, wordt als eerste geconfronteerd met krimp van de bevolking. Gemeenten krijgen te maken met kernen waarin het draagvlak voor bepaalde voorzieningen afneemt. Het is dan niet meer mogelijk om alle voorzieningen te behouden. In die situatie moeten er keuzes worden gemaakt.

De demografische krimp heeft ook gevolgen voor het huishoudboekje van de gemeenten. Geld verdienen door woningen te bouwen, wordt steeds minder gangbaar. We moeten dus op zoek naar nieuwe verdienmodellen en waardecreaties. Mogelijkheden liggen er wellicht in de transitie naar een duurzame energievoorziening (zie paragraaf 4.7) ~~en in het gebruik van het grondwater~~ (zie paragraaf 4.3.2).

Wij willen vroegtijdig kunnen inspelen op de gevolgen van deze demografische ontwikkeling. Daarom zijn wij samen met de gemeenten Aa & Hunze, Borger-Odoorn, Emmen, Coevorden en Westerveld een onderzoek gestart. Hiermee willen wij meer inzicht krijgen in wat het effect van de krimp is voor de thema’s wonen, leefbaarheid, bereikbaarheid en arbeid. Ook willen we hiermee vaststellen welke sturingsmogelijkheden de gemeenten en de provincie hebben om de ontwikkelingen te beïnvloeden.

De resultaten van het onderzoek gebruiken we bij het opstellen van een uitvoeringsstrategie voor krimpregio's.

***Recreatie en Toerisme***
Drenthe wil een topspeler zijn op de (binnenlandse) toeristische markt. Hiervoor vinden wij het van belang dat Drenthe in haar diversiteit een totaalproduct aanbiedt dat onderscheidend en van hoogwaardig niveau is. Een totaalproduct met veel variatie, aansluitend op de behoeften van de hedendaagse toerist en leidend tot een bruisend Drenthe.

In dat toeristische totaalproduct Drenthe moet geïnvesteerd worden. Het bestaande aanbod van verblijfs- en dagrecreatie en de huidige toeristisch-recreatieve infrastructuur moet kwalitatief verbeterd en vernieuwd worden. De focus moet komen te liggen op de diversiteit en de kwaliteit van het toeristische product. Niet méér van hetzelfde, maar juist het creëren van toegevoegde waarde ten opzichte van het bestaande toeristische product. Wij dagen de markt uit om nieuwe, aansprekende concepten te ontwikkelen die passen bij de kernkwaliteiten van Drenthe.

***Verblijfsrecreatie***
**Ten aanzien van de verblijfsrecreatie willen wij inzetten op versterking, mogelijk uitbreiding en vernieuwing van de bestaande bedrijven in samenhang met de omgeving, het vrijetijds landschap Nieuwe vestigingen van grootschalige verblijfsrecreatie zijn alleen mogelijk als sprake is van een aantoonbaar nieuw concept, in aanvulling op het al bestaande aanbod in de provincie Drenthe. Nieuwvestiging is niet mogelijk is de EHS en robuuste landbouwgebieden. Met uitzondering van nieuwvestiging als gevolg van ver/uitplaatsing van bestaande bedrijven uit kwetsbare gebieden, daarvoor willen we ruimte zoeken aan de randen van natuurgebieden.**

~~Wij hebben aangegeven welk gebied wij vooral als versterkingsgebied voor recreatie beschouwen (kaart 7, Recreatie en Toerisme). Hier willen we inzetten op het versterken en eventueel uitbreiden van bestaande recreatiebedrijven~~. Ook hiervoor willen wij de systematiek van de SER-ladder toepassen (zie paragraaf 4.1).

Wij willen de aanpak van het project 'Natuurlijke recreatie Drenthe' voortzetten. In de komende periode gaan we onderzoeken of aanvullende initiatieven nodig zijn om de kwaliteit verder te verbeteren.

~~Daarnaast zien we in Drenthe selectief mogelijkheden voor nieuwe, grootschalige verblijfsrecreatieve initiatieven. Voor volledig nieuwe initiatieven is er in principe alleen ruimte in de gebieden die op de kaart zijn aangegeven als ontwikkelingsgebied (kaart 7, Recreatie en Toerisme). Het moet dan gaan om initiatieven die een duidelijke aanvulling vormen op het bestaande aanbod. De robuuste landbouwgebieden zijn hiervan uitgesloten.~~

~~*We leggen een accent op het versterken en ontwikkelen van de kleinschalige verblijfsrecreatie, bijvoorbeeld gekoppeld aan doorgaande nationale lange-afstandsroutes voor wandelen en fietsen (kaart 7, Recreatie en Toerisme). Wij willen gemeenten hiervoor ruimere mogelijkheden bieden, bijvoorbeeld als het gaat om vrijkomende agrarische bebouwing.*~~
**Wij zien in de zones langs en gekoppeld aan de grensoverschrijdende doorgaande routes voor wandelen, fietsen of toervaart, mogelijkheden voor meer samenhang en versterking van verblijfs- en dagrecreatie, bijvoorbeeld Bed & Breakfast, horeca en aanlegvoorzieningen (kaart 7, Recreatie en Toerisme). Deze activiteiten kunnen ook worden gevestigd in voormalige agrarische gebouwen. De gemeenten kunnen deze mogelijkheden uitwerken.**

In ‘de Koningsas’, tussen Assen en Groningen, en de Drentse Zuidas zien we mogelijkheden voor specifieke vormen van verblijfsrecreatie die gerelateerd zijn aan de stedelijk netwerken. Te denken valt aan hotels, conferentieoorden en wellness-concepten.

Voor Veenhuizen zien we kansen voor specifieke nieuwe vormen van (kleinschalige) verblijfsrecreatie die de unieke betekenis van Veenhuizen versterken (zie ook tekstkader hierna).

***Dagrecreatie***

~~*Voor nieuwe, grootschalige dagrecreatie vormt Zuidoost-Drenthe en het gebied rond het TT-circuit voor ons een speerpuntgebied (kaart 7, Recreatie en Toerisme).*~~

**Versterking van het aanbod aan dagrecreatieve voorzieningen staan wij voor met name in kwalitatieve zin. Nieuwvestiging van grootschalige dagrecreatie wordt in belangrijke mate bepaald en gestuurd door de potentie van de locatie en haar omgeving. Wij zien ondermeer potentie in Zuid Oost Drenthe.**

Bij de nadere invulling van de stadsrandzones door gemeenten, willen we graag recreatieve onderdelen inbrengen die de betekenis van de stad en de stadsrandzone kunnen versterken. Daarnaast zien we specifieke recreatieve aanknopingspunten bij de gebieden Havelterberg, Hondsrug en Veenhuizen. Hierbij gaat het vooral om het benutten van de cultuurhistorische betekenis van deze gebieden. Voor Veenhuizen geldt dat deze oriëntatie past bij onze ambitie om het cultuurerfgoed op de Werelderfgoedlijst van UNESCO geplaatst te krijgen (zie hieronder).

*Veenhuizen*

Veenhuizen is een voormalig gevangenisdorp met een zeer bijzondere historie. We streven ernaar om naast de overgebleven penitentiaire inrichtingen te zorgen voor andere, passende economische ontwikkelingen. Behalve recreatie en toerisme richten we ons op zorg, landbouw, onderwijs, kennis, creatieve industrie en cultuur. Een van de locaties die hiervoor in aanmerking komt, is de voormalige locatie van het Derde Gesticht. Het uitvoeren van deze beleidslijn gebeurt onder verantwoordelijkheid van de Bestuurscommissie Veenhuizen, die hiervoor een uitvoeringsprogramma opstelt, het 'Transitieplan Veenhuizen'.

***Recreatieve infrastructuur***

Drenthe heeft een zeer fijnmazig net van wandel-, fiets- en ruiterpaden, waaronder een aantal doorgaande landelijke routes. Voor de recreatietoervaart zijn er doorgaande vaarverbindingen.

Wij investeren in het instandhouden en verbeteren van de provinciale infrastructuur voor recreatie en toerisme. Aan uitbreiding van de infrastructuur willen we meewerken als er sprake is van een knelpunt dan wel een ontbrekende schakel, of als onderdeel van een gebiedsontwikkeling. Op de visiekaart (kaart 1, Visie 2020) hebben we een idee aangegeven voor een route die het gebied rond Veenhuizen verbindt met het gebied rond Frederiksoord (Pauperpad).

De Drentse trajecten van de landelijke routestructuren (LAW en LAF) worden door ons in samenwerking met de gemeenten in stand gehouden. Wij zien, gekoppeld aan deze doorgaande routes voor wandelen, fietsen of toervaart, mogelijkheden voor kleinschalige verblijfs- en dagrecreatie, bijvoorbeeld Bed & Breakfast, horeca en haven- en afmeervoorzieningen (kaart 7, Recreatie en Toerisme). Deze activiteiten kunnen worden gevestigd in voormalige agrarische gebouwen. De gemeenten kunnen deze mogelijkheden uitwerken.

***Recreatief openbaar vervoer***

Wij willen de rol van het openbaar vervoer voor recreatie en toerisme versterken. Assen en Beilen zijn voor ons speerpunten. Zo zien we kansen om Beilen te ontwikkelen tot OV-entree voor het hart van Drenthe (kaart 1, Visie 2020). Het dorp heeft een prominente ligging in het hart van Drenthe, tussen beide stedelijke netwerken in, op het kruispunt van het internationale en regionale wegennet en het spoor. Met deze entree willen we het toeristisch interessante achterland nog beter toegankelijk maken en de toeristische betekenis ervan versterken. Voor Assen geldt dezelfde benadering, maar dan vanuit het gegeven dat het station Assen Centrum de poort tot het Drentsche Aa gebied vormt.

***Werken***

Wij willen de ontwikkeling van een dynamische, vitale en zichzelf vernieuwende regionale economie stimuleren. Daarbij richten we ons op voldoende en gevarieerde vestigingsmogelijkheden voor kennisintensieve (maak)industrie en het mkb. Het vestigingsklimaat wordt beïnvloed door factoren op zowel nationaal, provinciaal als lokaal niveau. Op provinciaal niveau spelen vooral ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden, regionale bereikbaarheid en het scheppen van voorwaarden voor kennisontwikkeling en innovatie.

Om werkgelegenheid te behouden en te creëren, streven wij naar een regionaal evenwichtige, duurzame economische groei. We zetten in op een overgang naar een dynamische kennis- en netwerkeconomie en op het verstevigen van de economische structuur. We willen de (inter)nationale en regionale concurrentiekracht versterken door:

- grensoverschrijdende en interregionale samenwerking;
- inzet op kennisontwikkeling, innovatie en het ontwikkelen van clusters en speerpuntsectoren;
- het concentreren van economische activiteiten in stedelijke netwerken;
- het versterken van de sociaal-economische vitaliteit van de plattelandseconomie.

*Grensoverschrijdende en interregionale samenwerking*

De ontwikkeling van Drenthe is steeds meer vervlochten met die van Noord-Europa en dan vooral met het aangrenzende Duitse gebied. De ontwikkelingen in Noordoost-Europa en het wegvallen van de landsgrenzen hebben geleid tot sterkere oost-westrelaties. Om de (inter)nationale concurrentiekracht van Drenthe te verstevigen, zoeken wij, al dan niet in samenwerking met Groningen en Fryslân, actief samenwerking met relevante Duitse partners. Samen met de provincies Groningen en Fryslân geven wij verder invulling aan de Noordelijke Ontwikkelingsas. Wij willen Noord-Nederland en Drenthe profileren als schakel tussen de Randstad en Noordoost-Europa. Ook willen we onze politieke, economische en culturele netwerken in dit gebied verder uitbouwen.

Het ontwikkelen van robuuste stedelijke netwerken is cruciaal voor onze (inter)nationale oriëntatie. De stedelijke netwerken fungeren als schakels in de internationale verbinding. Met het versterken van deze schakels, verbeteren we de economische positie van Drenthe in Europa.

*Kennisontwikkeling, innovatie en ontwikkeling van clusters en speerpuntsectoren*

Wij stimuleren de omvorming naar een meer kennisintensieve regionale economie **en een arbeidsmarkt met voldoende en goed gekwalificeerde werknemers. Vanuit de sterke punten van de regio wordt gestreefd naar verbetering van de samenwerking tussen bedrijven en kennisinstellingen, het wegnemen van belemmeringen en het geven van ruimte aan vernieuwende initiatieven van** de (potentieel) stuwende bedrijvigheid in het mkb. Onze inspanningen richten zich vooral op kennisverspreiding, innovatie, exportbevordering, investeringsbevordering, ondernemerschap, **het aantrekken en behouden van kenniswerkers**, scholing, talentontwikkeling **en het bouwen van kennisclusters. Hiertoe werken we samen met onder andere ondernemers(organisaties), onderwijs- en kennisinstellingen en andere overheden.**

**Samen met de Duitse gemeente Emmlichheim ontwikkelt de gemeente Coevorden een uniek grensoverschrijdend industrieel en logistiek bedrijvenpark met een oppervlakte van circa 350 ha: het Europark . Het ligt deels in de gemeente Coevorden en deel in de gemeente Emmlichheim. Via de op het Europark gevestigde Euroterminal Coevorden (ETC) vindt met name uitwisseling plaats van goederen tussen vervoersmodaliteiten over de weg en per spoor. Met twee spoorterminals (een derde is in ontwikkeling) worden onder meer containers verladen via de Bentheimer Eisenbahn.**

Daarnaast ondersteunen we sectoren die kansrijk zijn, de 'speerpuntsectoren'. Clusterontwikkeling is daarbij van groot belang. In Noord-Nederland gaat het om de sectoren energie (Energy Valley), water (Wetsus), sensortechnologie (Sensor Universe/LOFAR (kaart 1. visie 2020)) en agribusiness (inclusief glastuinbouw). Op regionaal niveau gaat het om de sectoren chemie, recreatie & toerisme, life sciences en Healthy Aging. In de Drentse Zuidas bevorderen we het ontwikkelen van de sector transport & logistiek, in combinatie met de kennisintensieve **(**maak**)**industrie.

**Radioastronomie (ASTRON)**
**Het Nederlands Instituut voor de Radio Astronomie, ASTRON, heeft vanaf de jaren vijftig van de vorige eeuw een plaats binnen de sociaal-economische en ruimtelijke context van Drenthe. ASTRON heeft drie grote vestigingen in Drenthe en manifesteert zich ruimtelijk bij Lhee, Dwingeloo, met het researchcomplex (inclusief radiotelescoop) en hoofdkantoor, bij Hooghalen met de Westerbork Synthese Radiotelescoop (WSRT) en bij Exloo en Buinen met het centrumgebied van LOFAR. Ten slotte zijn er verspreid over de provincie kleine LOFAR-buitenstations voor wetenschappelijk onderzoek op het gebied van zowel astronomie, geofysica als infrageluid.**
**Wij willen ruimte bieden aan de verdere ontwikkeling van de radioastronomie in Drenthe en streven er naar verstoring van activiteiten die hiermee samenhang te voorkomen.**

**Radiotelescopen Dwingeloo en Hooghalen**
**In de bossen van Dwingeloo en Hooghalen staan radiotelescopen opgesteld voor waarnemingen aan het zonnestelsel. Rond elk van deze waarnemingsposten zijn op de kaart 12 Overige aanduidingen zones aangegeven die betrekking hebben op de toelating van gemotoriseerd verkeer en de oprichting van nieuwe bebouwing. Binnen zone I kunnen, buiten de verharde wegen Eursinge – Lhee en Hooghalen – Amen, alleen in uitzonderingsgevallen gemotoriseerd verkeer en activiteiten, waarbij elektromagnetische straling wordt opgewekt, worden toegelaten. Noodzakelijk landbouwverkeer wordt tot deze uitzonderingen gerekend. Binnen zone II worden storingen voorkomen door vooraf overleg te plegen met ASTRON over storingsgevolgen van bedrijfsvestigingen en –uitbreidingen, intensivering van verkeer en dergelijke activiteiten.**

**LOFAR**
**De afgelopen jaren heeft ASTRON een nieuwe radiotelescoop gebouwd LOFAR (Low Frequency Array). LOFAR bestaat uit enkele duizenden kleine antennes die geclusterd zijn geplaatst in het centrale LOFAR-gebied bij Exloo en Buinen en in enkele buitenstations in zowel Drenthe, Groningen, Fryslân als Overijssel. De locatiekeuze voor de antennestations is tot stand gekomen in goede samenwerking tussen gemeenten, provincies en ASTRON. Als belangrijke criteria golden daarbij steeds de beschikbaarheid van de fysieke ruimte en het relatief lage storingsniveau door elektromagnetische straling. Wij vinden het van belang dat de LOFAR-stations in Drenthe optimaal kunnen blijven functioneren in een omgeving met een zo laag mogelijk storingsniveau. De storingsvrije zone I (samenvallend met het centrale**

**LOFAR-gebied) en de zgn. overlegzone II zijn aangegeven op kaart 12 Overige aanduidingen. Voor deze zones geldt hetzelfde beschermingsbeleid ten aanzien van zone I en II als hiervoor beschreven bij de radiotelescopen in Dwingeloo en Hooghalen.**

**LOFAR-buitenstations**
**Wij verwachten van gemeenten dat binnen een straal van twee kilometer rond een LOFAR-buitenstation storing wordt voorkomen door vooraf overleg te plegen met ASTRON over de gevolgen van mogelijke storingsbronnen zoals zenders, zendmasten, hoogspanningsmasten, windmolens, motoren en andere mechanische of elektrotechnische installaties alsmede intensivering van het gemotoriseerde verkeer**

*Concentratie van economische activiteiten in stedelijke netwerken*
Wij streven naar het concentreren van bedrijvigheid in de Drentse steden, als schakels binnen de stedelijke netwerken. Op deze wijze profiteren bedrijven van elkaars nabijheid (agglomeratie- en netwerkeffecten). Daarnaast leidt concentratie tot minder druk op het landelijk gebied.

**Wij streven naar een concentratie van de detailhandel in de binnenstedelijke gebieden. Tegelijkertijd zijn er activiteiten die om uiteenlopende redenen minder goed passen in de stedelijke centra, bijvoorbeeld vanwege de omvang, brandgevaar of bevoorrading. Voor deze activiteiten is vestiging op een locatie voor perifere detailhandel (PDV) een betere optie.**
**Wij streven naar concentratie van de detailhandel in de stedelijke gebieden. In 2006 hebben de provincies gezamenlijk besloten dat bestaande winkelgebieden worden beschermd en dat vestiging van grootschalige winkels buiten het stedelijk gebied (zogenaamde weidewinkels) wordt tegengehouden. Dit beleid blijft de komende jaren onverminderd van kracht.**

Voor nieuwe en bestaande **regionale** werklocaties streven we naar kwaliteit die past bij het gewenste ruimtelijk-economisch profiel van de werklocatie. Om te voorzien in de ruimtevraag, zetten we in op het herstructureren van bestaande terreinen en regionale afstemming van het aanbod aan nieuwe **regionale** werklocaties **(zie kader)**. Voor bedrijven die milieuhinder veroorzaken, voeren we een apart vestigingsbeleid.

**Een regionale werklocatie (bedrijventerrein / kantorenlocatie):**
- **biedt overwegend plaats aan bedrijven met een bovenlokale oriëntatie, zowel qua arbeidsmarkt als qua toelevering- en afnemers relaties;**
- **is (met uitzondering van het VAM/MERA-terrein te Wijster) gelegen binnen een van de twee stedelijke netwerken, te weten Groningen-Assen of de Drentse Zuidas.**

**Regionale afstemming**
Wij willen dat er regionale afstemming over **regionale** werklocaties komt om onderlinge concurrentie tussen gemeenten te voorkomen. Op basis van de regionale markt **en de regionaal-economische identiteit**, onderscheiden we twee afstemmingsregio's: Groningen-Assen en ~~Meppel Hoogeveen-Emmen-Coevorden~~ de Drentse Zuidas. Voor deze regio's nemen wij het initiatief voor afstemming. Ons primaire doel hierbij is om met gemeenten afspraken te maken over de verdeling van het aanbod in regionale werklocaties. Vertrekpunt hierbij is de analyse van de ruimtevraag voor de periode tot 2020. Voor de periode tot 2020 is er naar verwachting behoefte aan 545 tot 605 hectare aan werklocaties.

**We constateren dat ook aan Drenthe grenzende gemeenten deel uitmaken van de regionale 'bedrijventerreinenmarkt'. Daarnaast worden niet alle Drentse gemeenten gedekt door beide stedelijke regio's. Dit kan aanleiding zijn om aanvullende afstemmingsvormen te organiseren.** Herstructurering van het bestaande aanbod stellen we in principe boven nieuwe uitleg. Wij vragen gemeenten in hun visie op werklocaties op te nemen welk deel van de vraag wordt ingevuld met herstructurering en welk deel wordt ingevuld met nieuwe locaties.

**Kansen voor kwaliteit**
Voor de kwaliteitsverbetering van bestaande werklocaties willen wij het initiatief nemen door voor de komende tien jaar een herstructurerings- en intensiveringsprogramma op te stellen.

Daarnaast willen we met gemeenten en andere relevante partners afspraken maken over de kwaliteit en duurzaamheid van werklocaties. Dit past bij ons streven naar ruimtelijke kwaliteit (zie paragraaf 4.1). Bij herstructurering en nieuwe aanleg moet een beeldkwaliteitplan worden opgesteld, waarin in ieder geval de volgende aspecten worden uitgewerkt:
- terreinindeling (verhouding openbare en private ruimte);
- inrichting van de openbare ruimte;
- kavelinrichting (inclusief erfafscheidingen);
- kwaliteit van de bebouwing;
- omgang met reclame-uitingen;
- landschappelijke en stedenbouwkundige inpassing.

Wij zien hierin ook een rol voor het samenwerkingsverband ‘Mooi Drenthe’.

*Versterken van de sociaal-economische vitaliteit van de plattelandseconomie*
**De aanwezigheid van het MKB op het platteland levert een belangrijke bijdrage aan de sociaal-economische vitaliteit op het platteland. Ons streven naar concentratie van bedrijvigheid in de steden wil dan ook niet zeggen dat daarmee geen ruimte wordt geboden aan bedrijvigheid op het platteland. Het moet daarbij wel gaan om lokaal georiënteerde bedrijvigheid (zie definitie in het kader van de lokale werklocatie).**

Veel bedrijvigheid op het platteland vestigt zich in vrijkomende agrarische bebouwing (VAB). Voorheen was het provinciale beleid ten aanzien van het gebruik en/of het herinrichten hiervan nogal restrictief. Wij willen dat gemeenten nu in principe zelf gaan bepalen welke activiteiten zij willen toestaan in de VAB. Wij stellen wel enkele randvoorwaarden:
- De invulling van de VAB doet geen inbreuk op de ruimtelijke kwaliteit (zie paragraaf 4.1);
- De nieuwe bedrijfsactiviteit heeft geen negatieve gevolgen voor de hoofdfunctie van het gebied;
- De nieuwe bedrijfsactiviteit is kleinschalig van aard;
- De woonfunctie van de VAB blijft gehandhaafd.

Aanleg van nieuwe **lokale** werklocaties **(zie kader)** in het landelijke gebied staan wij in principe niet toe. Wel is het onder bepaalde voorwaarden mogelijk bestaande locaties uit te breiden. Deze voorwaarden zijn:
- Uit toepassing van de SER-ladder (zie paragraaf 4.1.2) blijkt herstructurering van het bestaande terrein onvoldoende ruimtewinst op te leveren;
- De uitbreiding wordt ruimtelijk goed ingepast, wat wordt beschreven in een beeldkwaliteitplan (zie paragraaf 4.3.1);
- De locatie wordt bestemd voor kleinschalige en lokaal georiënteerde bedrijvigheid.

**Een lokale werklocatie (bedrijventerrein):**

- **biedt overwegend plaats aan bedrijven met een lokale oriëntatie vanwege de socia-le binding aan de kern (veelal doordat de eigenaar daar in de buurt woonachtig is) en haar directe omgeving vooral qua arbeidsmarkt en qua toelevering- en af-nemers relaties;**
- **huisvest bedrijven die overwegend kleinschalig zijn;**
- **kwaliteit van de bedrijfsbebouwing, het volume en de kavelgrootte moeten aanslui-ten bij de kwaliteit van de directe omgeving (de structuur van de nabijgelegen kern);**
- **bevat geen significant milieubelastende activiteiten (max. categorie 3);**
- **huisvest bedrijven die geen grootschalige vervoersstromen met zich meebrengen;**
- **mag woon-werkfuncties bevatten.**

Het komt hier en daar in de provincie nog voor dat een regionaal georiënteerd bedrijf **(niet behorend tot de categorie Landbouw of Recreatie en Toerisme)** dat belangrijk is voor de werkgelegenheid, **solitair** gevestigd is in het buitengebied. Als een dergelijk bedrijf zich wil uitbreiden, koersen wij in eerste instantie aan op verplaatsing naar een bedrijventerrein. Mocht dit vanwege zwaarwegende argumenten niet mogelijk of wenselijk zijn, dan bekijken we in overleg met het bedrijf en de gemeente of, en onder welke voorwaarden, we uitbreiding op de bestaande locatie kunnen toestaan.

~~Wij streven naar concentratie van de detailhandel in de stedelijke gebieden. In 2006 hebben de provincies gezamenlijk besloten dat bestaande winkelgebieden worden beschermd en dat vestiging van grootschalige winkels buiten het stedelijk gebied (zogenaamde weidewinkels) wordt tegengehouden. Dit beleid blijft de komende jaren onverminderd van kracht.~~

***Wonen***
Wij hebben de ambitie om Drenthe als woonprovincie aantrekkelijker te maken met gevarieerde en leefbare woonmilieus die voorzien in de woonvraag. Bovenlokale afstemming is nodig om vraag en aanbod op de woningmarkt in balans te houden en om doorstroming op gang te brengen. Binnen deze bovenlokale afstemming voeren wij de regie.

Voor het verbeteren van de kwaliteit van de woonomgeving stellen we middelen beschikbaar uit het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV). Wij geven prioriteit aan projecten in centrumgebieden, transformatiegebieden en vroeg-naoorlogse wijken.

*Demografische ontwikkeling*
De bevolking van Drenthe blijft doorgroeien, van ruim 490.000 inwoners nu tot ruim 496.000 inwoners in 2020. Na 2020 zal het inwonertal afnemen, tot 474.500 inwoners in 2040. Ook de leeftijdsopbouw verschuift de komende jaren. Het aantal huishoudens in Drenthe blijft tot 2030 doorgroeien tot boven de 228.000. Dat is een toename van ongeveer 19.800 huishoudens. Het aantal huishoudens groeit sneller dan het aantal inwoners, omdat het gemiddelde aantal personen per huishouden afneemt. De woningbehoefte blijft de komende periode dus licht groeien. Vanaf 2030 neemt de groei van het aantal huishoudens af, en daalt het aantal tot 224.000 in 2040. Op basis van de behoefteberekening zijn in de periode 2008 – 2020 nog **een netto aantal toevoegingen van** circa 22.000 woningen nodig. Hierbij is uitgegaan van een positief migratiesaldo. Jaarlijks komt dit neer op een **netto** toename van de woningvoorraad met circa 1.850 woningen. **De werkelijke woningbouwproductie zal hoger moeten liggen door vervangende nieuwbouw voor gesloopte woningen.** ~~Dit is nieuwbouw én vervanging van sloop.~~

*Regionale afstemming*
Wij willen ons bij het wonen meer richten op het regionale niveau en meer op kwaliteit. De kwaliteit van de inrichting van de woonomgeving is in de eerste plaats een gemeentelijke verantwoordelijkheid. **Wij gaan er van uit dat gemeenten woonplannen opstellen, waarin op planmatige en**

**samenhangende wijze het woonbeleid van de gemeente invulling krijgt en eigen keuzes inzichtelijk worden gemaakt.** Wij richten ons voornamelijk op:

- Regionale afstemming van woningbouwplannen;
- Het stimuleren van herstructurering;
- Het stimuleren van de ontwikkeling van specifieke, kleinschalige woonmilieus.

Bij de woonopgave willen we komen tot een goede regionale samenwerking en afstemming. Gelet op de demografische ontwikkelingen vinden we het belangrijk dat woningbouwprogramma's in een bovenlokale strategie worden vervat. Om onderlinge concurrentie te voorkomen en de diversiteit in het regionale aanbod te vergroten, worden regionale afspraken gemaakt. Voor de onderbouwing van deze afspraken vragen wij van de regio's een regionale woonvisie, waarin kwantiteit en kwaliteit van bouwprogramma's op elkaar is afgestemd. **Gemeentelijke woonplannen vormen een belangrijke basis voor regionale woonvisies.**

Wij willen regionale woonvisies op laten stellen voor gebieden met een samenhangende woningmarkt. Op basis van verhuisbewegingen en woon-werkverkeer hebben we de volgende drie regio's gedefinieerd (kaart 6, Wonen en Sociale componenten):

- Noord-Drenthe (gemeenten Aa en Hunze, Assen, Noordenveld, Tynaarlo en Midden-Drenthe);
- Zuidoost-Drenthe (gemeenten Borger-Odoorn, Coevorden en Emmen);
- Zuidwest-Drenthe (gemeenten Hoogeveen, De Wolden, Meppel en Westerveld).

Drie gemeenten van Noord-Drenthe maken ook deel uit van het gebied van de Regio Groningen-Assen: Assen, Noordenveld en Tynaarlo.

**Wij hebben provinciegrensoverschrijdende ontwikkelingen aangegeven op kaart 6. Wonen en Sociale Componenten en verwachten dat in de regionale woonvisies invulling wordt gegeven aan afstemming met woningbouwontwikkelingen in de beïnvloedingsgebieden, voor zover deze van invloed zijn op ontwikkelingen binnen de onderscheiden afstemmingsregio 's.**

In de regionale woonvisies komen in ieder geval de volgende onderwerpen aan bod:

- Demografie;
- Ontwikkelingen op de woningmarkt;
- Invulling van de ruimtevraag (bundeling, zorgvuldig ruimtegebruik en kernenstructuur);
- Doelgroepenbenadering **(kwalitatieve afstemming);**
- **Monitoring (uitvoering en effecten regionale woonvisie);**

*Kwantitatief plafond*

Op basis van de bevolkingprognose hebben wij voor iedere regio een maximum bepaald voor de woningbehoefte (kwantitatief plafond).

- Noord-Drenthe: nettotoename van 11.800 woningen. Dit aantal komt onder andere uit de opgave van de Regio Groningen-Assen.
- Zuidoost-Drenthe: nettotoename van 5.100 woningen.
- Zuidwest-Drenthe: nettotoename van 5.100 woningen. Hierbij is rekening gehouden met de opgave voor Nieuwveense Landen (Meppel).

*Bundeling*

Bij de verdeling van de woningbehoefte streven we ernaar de groei van de bevolking en de arbeidsplaatsen te concentreren in de (sub)streekcentra. Per 1 januari 2008 is de verdeling van de huidige woningvoorraad per regio als volgt:

- Noord-Drenthe: 49,5% in (sub)streekcentra en 50,5% in overige kernen.

- Zuidoost-Drenthe: 43,4% in (sub)streekcentra en 56,6% in overige kernen.
- Zuidwest-Drenthe: 54,7% in(sub) streekcentra en 45,3 % in overige kernen.

Onze ambitie is om tweederde van de bouwopgave in de planperiode 2010-2019 op te vangen in (sub)streekcentra en één derde in de overige kernen. Daarbij hebben de streekcentra (Assen, Emmen, Hoogeveen en Meppel) een regionale functie om te bouwen voor de opvang van migratie. De substreekcentra (Beilen, Coevorden en Roden) hebben een bovenlokale functie. Overige kernen hebben alleen een lokale functie.

De toedeling van de woonopgave aan de (sub)streekcentra en overige kernen is de verantwoordelijkheid van de gemeenten. Wij verwachten van de gemeenten dat de toedeling gebeurt op basis van de functie van de kern binnen de gemeente. Wij vinden het van belang dat, waar mogelijk, de woonopgave van deze kernen wordt benut om de dorpsranden 'af te hechten.' Dit verbetert de ruimtelijke kwaliteit.

*Zorgvuldig ruimtegebruik en kernenstructuur*
De gelaagde kernenstructuur van een regio is de basis voor het invullen van de woningbehoefte. Verder is het belangrijk dat regio's overeenkomstige uitgangspunten hanteren bij locatiekeuzes. Vanuit de doelstelling zorgvuldig en doelmatig om te gaan met ruimtegebruik, hanteren wij het uitgangspunt 'inbreiding voor uitbreiding'. Wij willen dat eerst wordt ingezet op het gebruik van ruimte binnen bestaand bebouwd gebied (bijvoorbeeld door herstructurering, verdichting, inbreiding of functieverandering). Pas daarna wordt gekozen voor nieuwe uitleglocaties (zie ook paragraaf 4.1).

*Doelgroepen*
Wij besteden ook aandacht aan de kwalitatieve afstemming van het woningaanbod. We willen de huidige bevolking binnen een regio voldoende huisvestingsmogelijkheden bieden voor haar wooncarrière. Dit betekent dat binnen een regio voldoende aanbod moet zijn voor verschillende doelgroepen, zoals woningen voor starters en senioren. Ook is het van belang doorstroming in de woningmarkt te stimuleren. In de regionale afstemming zullen wij vanuit deze doelgroepenbenadering sturen.

*Duurzaamheid*
Om de energiedoelstellingen te halen, willen wij de energetische prestatie van de bestaande woningvoorraad helpen verbeteren (zie paragraaf 4.7). Wij onderzoeken de mogelijkheid om in Noord-Nederland een verscherpte Energie Prestatie Coëfficiënt voor nieuwbouwwoningen te hanteren.

*Ontwikkelen van bijzondere woonmilieus*
Om Drenthe meer te profileren als woonprovincie, willen we gezamenlijk met gemeenten en partners aantrekkelijke nieuwe woonconcepten ontwikkelen met meer ruimte voor experimentele architectuur. We willen nieuwe kleinschalige woonmilieus laten ontwikkelen die passen bij de kwaliteiten en behoeften in een bepaald gebied. Daarmee komen we tegemoet aan woonwensen en leefstijlen van kleine specifieke doelgroepen. Uitgangspunt bij de ontwikkeling van deze woonmilieus is een landschappelijk kader dat aansluit bij gebiedsspecifieke kernkwaliteiten. Het woonmilieu kan alleen worden ontwikkeld samen met andere functies, zoals het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit, het verbeteren van voorzieningen, het realiseren van de water- en natuuropgave en het versterken van de recreatie. Zo kunnen meerdere doelstellingen worden gerealiseerd, wat maatschappelijk meerwaarde oplevert. Wij geven daarbij de voorkeur aan het opknappen van bestaande locaties waar een kwaliteitsimpuls gewenst is (bijvoorbeeld een vervallen bedrijfsbestemming).

Ook bieden wij ruimte voor woningbouw ter vervanging van landschapsontsierende (voormalige) agrarische bedrijfsgebouwen (ruimte-voor-ruimteregeling). Bij eventuele aantasting van de kernkwaliteiten streven we naar compensatie. In overleg met gemeenten en andere partners geven we hieraan verder invulling.

We stimuleren de ontwikkeling van nieuwe landgoederen, als vorm van kleinschalige nieuwe woonmilieus. Voor nieuwe landgoederen hanteren wij de volgende voorwaarden:

- Het landgoed bestaat minimaal uit 5 hectare bos.
- Het landgoed is in principe openbaar toegankelijk.
- Het landgoed vormt een ecologische, economische en esthetische eenheid.
- Het landgoed past in het aanwezige landschap en houdt rekening met de cultuurhistorie en de bodemgesteldheid.

*Permanente bewoning recreatieverblijven*
Wij zijn in beginsel tegen permanente bewoning van recreatieverblijven. Dit leidt tot 'verstening' van het landelijk gebied. Ook gaat het ten koste van de capaciteit van recreatieverblijven, waardoor elders in het landelijk gebied een nieuwe vraag naar recreatiewoningen ontstaat. Wij verlenen daarom in principe geen medewerking aan het legaliseren van permanente bewoning door gemeenten, waarbij de bestemming verblijfsrecreatie wordt omgezet in de bestemming wonen.

Alleen in uitzonderlijke gevallen zijn we bereid deze medewerking te verlenen. Hierbij moet worden voldaan aan de voorwaarden die de VROM-inspectie stelt in de brochure 'Onrechtmatige bewoning van recreatiewoningen; handreiking voor gemeenten'. Verdere voorwaarden zijn:

- De legalisatie heeft alleen betrekking op recreatiecomplexen en niet op losse recreatieverblijven.
- Het recreatiecomplex sluit aan op een kernbebouwing.
- De legalisatie past binnen het integrale woonbeleid van de desbetreffende gemeente.
- De noodzakelijke integratieslag met de naastgelegen kern levert een duurzame ruimtelijke kwaliteitsslag op.

Wij zijn in gesprek met gemeenten over de legalisatie van recreatiecomplexen in Breistroeken in Nieuw Balinge, Blanckenberg in Havelte en de Wiedelanden in Nijeveen.

***Mobiliteit***
Voor de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Drenthe is het van belang gunstige vestigingsvoorwaarden te creëren waarmee Drenthe kan concurreren met andere regio's. Dit vraagt om een goede bereikbaarheid. Mobiliteit heeft ook een belangrijke sociale functie: een goede bereikbaarheid van sociale voorzieningen, zorgvoorzieningen, onderwijsvoorzieningen en recreatieve voorzieningen draagt bij aan de ontplooiingsmogelijkheden van de inwoners van Drenthe.

Wij streven voor Drenthe naar een optimale en veilige bereikbaarheid. In ons verkeers- en vervoersbeleid hebben wij normen voor reistijd en veiligheid opgenomen voor de verschillende schaalniveaus van infrastructuur (internationaal, regionaal en lokaal). De samenhang en de betrouwbaarheid van de netwerken voor auto, openbaar vervoer, fiets en goederen zijn van provinciaal belang, evenals de verknoping van het regionale netwerk met het (inter)nationale netwerk. Het beleid zoals vastgelegd in het Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan (PVVP, 2007) blijft onveranderd van kracht.

Wij voeren de regie op de duurzame verbetering van de regionale mobiliteit door met de partners afspraken te maken over investeringen. We geven prioriteit aan:

- het verbeteren van verbindingen, locaties of voorzieningen in het regionale netwerk (weg, spoor en water) die niet voldoen aan de normen voor bereikbaarheid en/of veiligheid;
- het verbeteren van het openbaar vervoer per spoor en/of over de weg;
- het vervolmaken van het fietsnetwerk voor woon-werkverkeer.

Met het Rijk proberen we tot afspraken te komen over maatregelen voor het (inter)nationale netwerk (weg, spoor en water). Met de gemeenten willen we komen tot een samenhangend pakket van maatregelen om de bereikbaarheid voor auto, openbaar vervoer en fiets te verbeteren. Ook stimuleren we de gemeenten om de infrastructuur veiliger te maken en het verkeersgedrag te verbeteren.

*Stedelijke bereikbaarheid*
In stedelijke gebieden zien wij voldoende mogelijkheden om de infrastructuur en voorzieningen voor de auto, het openbaar vervoer en de fiets te optimaliseren, zodat de groei in mobiliteit kan worden opgevangen. Vanuit het principe van de leefbare stad geven we de voorkeur aan een betere bereikbaarheid per openbaar vervoer en per fiets. Dit kan alleen als wonen en werken wordt geconcentreerd in de stedelijke gebieden. Samen met de gemeenten kijken wij naar de mogelijkheden om het autoverkeer in stedelijke gebieden te reguleren, bijvoorbeeld via parkeermanagement, stadsrandtransferia en informatietechnologie.

Voor het nationaal stedelijk netwerk is een ‘systeemsprong’ in het openbaar vervoer vereist. Vanwege de toenemende verkeersstroom tussen Groningen en Assen willen we de inzet onderzoeken van een regiotram of een innovatief bussysteem. Hierbij hoort een goede ontsluiting van Groningen Airport Eelde (zie paragraaf 5.1). In de studie bekijken we ook of bij De Punt een transferium kan worden ingericht. In dit gebied komen diverse wegen en het spoor samen. Reizigers zouden hier van de auto op een ander vervoersmiddel kunnen overstappen. Op het transferium kan men ook de auto laten staan en met de fiets of per voet het nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa intrekken.

Voor de steden in de Drentse Zuidas geven we prioriteit aan een betere bereikbaarheid over het spoor. Voor Emmen en Coevorden gaat het om de spoorverbinding met Zwolle, Twente en Duitsland. Voor Meppel gaat het om de spoorverbinding met Zwolle.

De belangrijkste knelpunten voor het autoverkeer bevinden zich op het hoofdwegennet en de stedelijke ontsluiting. In de uitwerking van ons verkeers- en vervoersbeleid geven we prioriteit aan verbindingen die niet voldoen aan de normen voor bereikbaarheid en/of veiligheid.

*Bereikbaarheid landelijk gebied*
Ons uitgangspunt is dat het landelijk gebied hoofdzakelijk aangewezen blijft op de auto. Door geringe groei van de landelijke woonkernen hoeft dat geen problemen voor de bereikbaarheid op te leveren. Het openbaar vervoer zal vergaand kleinschalig en als ‘vervoer op maat’ worden uitgevoerd. Door de langere reisafstanden en de minder hoogwaardig uitgeruste wegen blijft de verkeersveiligheid een belangrijk aandachtspunt.

Wij willen het toeristisch-recreatieve netwerk vervolmaken door de recreatieve ‘hotspots’ beter onderling te verbeteren of met steden en (natuur)transferia binnen Drenthe. Voor de recreatieve bereikbaarheid willen we sterker inzetten op kleinschalig openbaar vervoer en fiets, voor het verkeer van en naar centrale ontmoetings- en informatieplaatsen.

*Duurzame mobiliteit*
We streven naar een meer duurzaam karakter van de mobiliteit in Drenthe. Een van de lijnen waarlangs wij dat willen bereiken, is het laten groeien van het aandeel openbaar vervoer en fiets in de

Drentse mobiliteit. Daarnaast willen wij, binnen onze verantwoordelijkheid, stimuleren dat milieuvriendelijke vervoerwijzen en technologieën meer worden toegepast. We zien mogelijkheden in de infrastructuur (bijvoorbeeld vulpunten voor biogas of elektriciteit) en materieel (bijvoorbeeld 'groene' bussen).

***Voorzieningen***

***~~Voorzieningen~~***

~~De manier waarop mensen hun leven vandaag de dag inrichten, stelt nieuwe eisen aan het voorzieningenniveau en de toegankelijkheid daarvan. Het combineren van de wensen op het gebied van sociale contacten, gezin en werk blijkt lastig te zijn. Het levenspatroon van de afnemers van voorzieningen (de '7-tot-7-dynamiek') sluit niet aan bij het ritme dat de voorzieningen zelf aanhouden (de '9-tot-5-dynamiek'). Door het afnemende aantal voorzieningen en de verspreide ligging ervan, levert dit in het landelijk gebied problemen op.~~

~~De demografische ontwikkeling leidt er bovendien toe dat het in sommige gevallen niet meer rendabel is om publieke voorzieningen zoals scholen en kinderopvang te continueren. Ook het openbaar vervoer is moeilijk rendabel te houden. Daarnaast hebben maatschappelijke organisaties de tendens om te centraliseren. Hierdoor zijn veel mensen met meerdere taken, de zogenoemde 'taakcombineerders', steeds minder goed in staat om werk en privé te combineren.~~

~~Vanuit ruimtelijk perspectief kunnen we het combineren van werk en privé vergemakkelijken door goede verbindingen te creëren tussen de plek(ken) waar we wonen, werken en zorgen. Dit stelt eisen aan de locatie van voorzieningen, de ruimtelijke invulling van de locatie, de clustering van voorzieningen en de bereikbaarheid. Wij gaan er vanuit dat gemeenten aandacht hebben voor deze aspecten wanneer ze keuzes moeten maken. Ook gaan we er van uit dat de kernenstructuur, die gemeenten opnemen in de woonopgave, bepalend is voor (de spreiding van) het aanbod van voorzieningen binnen de gemeente.~~

~~Doordat voorzieningen verdwijnen, gaan 'autonome dorpen' (met diverse voorzieningen) over in dorpen waarin voornamelijk gewoond wordt. Of deze dorpen hun aantrekkelijkheid kunnen behouden, hangt voor een belangrijk deel af van de vraag of de bewoners in staat zijn een moderne sociale cohesie te ontwikkelen.~~

**Drenthe is de op twee na (Flevoland en Zeeland) dunst bevolkte provincie van Nederland. Het gevolg van een lagere bevolkingsdichtheid is dat aspecten die grotendeels afhankelijk zijn van een hogere bevolkingsdichtheid zoals werk, openbaar vervoer, cultuuraanbod, voorzieningen en winkels, extra aandacht behoeven. Door demografische veranderingen (krimp) zal de aandacht voor deze aspecten noodzakelijkerwijs groter worden.**

**De leefbaarheid in het landelijke gebied van Drenthe komt onder druk te staan. In een aantal delen van Drenthe speelt deze ontwikkeling in hoge mate: de lokale economie is veelal niet sterk, voorzieningen worden gecentraliseerd in grotere plaatsen, het buitengebied is relatief groot, het aantal kernen verspreid. Ook is er in de nabije toekomst sprake van een bevolkingsafname. Een afnemende bevolkingsomvang kan negatieve gevolgen hebben voor de leefbaarheid van een gebied. Hierbij kan onder andere gedacht worden aan leegstand, sociale tweedeling, waardedaling van de woningen en een afnemende bereikbaarheid van het buitengebied. Een goede ontsluiting van de steden en dorpen in het buitengebied is van belang voor de bereikbaarheid van noodzakelijke voorzieningen.**

**We willen de leefkwaliteit in onze provincie op een hoog niveau houden, zowel op het platteland als in de kernen. Het behoud van de leefkwaliteit is voor ons een majeure opgave in sociaal, ruimtelijk en economisch opzicht. Deze ambitie gaan wij samen met gemeenten, woningcorporaties, marktpartijen, maatschappelijke instellingen en niet in de laatste plaats de bewoners van Drenthe waarmaken. Een veranderende bevolkingssamenstelling vraagt om een**

**integrale provinciale visie. We vinden het noodzakelijk dat het beleid voor de fysieke leefomgeving in dit omgevingsbeleid wordt gekoppeld aan de sociale aspecten zoals die zijn neergelegd in ons sociaal beleid. Hierbij maken wij onder andere gebruik van de instrumenten die binnen het tijdenbeleid zijn ontwikkeld. Binnen tijdenbeleid denken wij niet enkel vanuit een ruimtelijk perspectief (waar plaats je welke voorziening?), maar ook vanuit de tijdscomponent (welke voorzieningen zijn waar nodig? én hoe maken we deze beschikbaar en bereikbaar?). Hierbij betrekken wij zowel commerciële voorzieningen als voorzieningen voor onder andere welzijn, sport, onderwijs, cultuur, maar ook digitale bereikbaarheid.**

**Gemeenten die te maken hebben met een veranderende bevolkingssamenstelling krijgen te maken met leefbaarheids- en woonvragen. Het is belangrijk dat deze vragen samen met onder andere woningcorporaties en de bevolking wordt uitgewerkt. Wij zien het als onze rol om de ontwikkeling van een gemeentelijke visie, alsmede de regionale afstemming van woon- en leefbaarheidsvragen, met kennis en informatie te ondersteunen.**

### *4.3.2 Robuust en klimaatbestendig watersysteem*

Wij streven naar een robuust watersysteem dat voldoende schoon grond- en oppervlaktewater biedt voor alle waterafhankelijke functies. Het watersysteem moet in staat zijn om de gevolgen van klimaatverandering op te vangen, waardoor wateroverlast en watertekort tot een maatschappelijk aanvaardbaar niveau beperkt blijven. Ook moet het watersysteem voldoen aan de kwaliteitseisen die voortvloeien uit de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW). Onze watervisie wordt hieronder op hoofdlijnen beschreven. Het waterbeleid is in hoofdstuk 6 nader uitgewerkt.

***De beekdalen***
De beekdalen vormen, met de kanalen en de grondwaterlichamen, de kern van het Drentse watersysteem. De beekdalen verzorgen de waterafvoer van het Drents Plateau en bepalen de grondwatervoorraad onder dit plateau. Ook zijn de beekdalen van grote waarde voor de natuur en bepalen ze in belangrijke mate de landschappelijke kwaliteit van Drenthe.

*Ruimte voor water*
De klimaatverandering vraagt om meer ruimte voor water. Om de aard en de omvang van de klimaatverandering vast te stellen, gebruiken we de meest recente klimaatscenario's van het KNMI..

Ruimte voor water zoeken we vooral in de ~~bovenlopen~~ van de beekdalen. Door hier water vast te houden, wordt wateroverlast in de lager gelegen gebieden verkomen, vermindert de verdroging bovenstrooms, verbetert de waterkwaliteit en neemt de grondwatervoorraad toe. Om de ruimte voor water te garanderen, voeren wij een 'nee, tenzij-beleid'. Dit betekent dat kapitaalintensieve functies zo veel mogelijk worden geweerd. Daarbij gaat het vooral om woon- en werkgebieden en bepaalde vormen van agrarisch grondgebruik, zoals glastuinbouw, kwekerijen en intensieve veehouderijen (zie paragraaf 6.2.2).

In perioden van intensieve neerslag kan in de beekdalen, vanwege hun natuurlijke lage ligging, wateroverlast worden verwacht. Bij de inrichting en het beheer van het beekdal wordt hiermee rekening gehouden. Ons uitgangspunt is dat wateroverlast niet mag worden afgewenteld op benedenstrooms gelegen gebieden en dat de grondwatervoorraad onder het Drents Plateau behouden moet blijven en waar mogelijk worden aangevuld.

*Functionele indeling beekdalen*

De beekdalen zijn als functie opgenomen op de visiekaart (kaart 1, Visie 2020). Deze aanduiding geeft een verbijzondering aan van de functies landbouw en natuur. Voor een beekdal met een natuurfunctie streven we naar het combineren van de natuur- en wateropgave. In de beekdalen met een landbouwfunctie streven we ~~naar een betere waterkwaliteit en~~ naar een waterhuishoudkundige inrichting die **onder randvoorwaarden** op de landbouw is afgestemd (zie paragraaf 6.2.3).

*Specifieke opgaven*
De (her)inrichting van een beekdal wordt integraal opgepakt, waarbij de **toegekende** functies ~~natuur, landbouw en recreatie~~ zo veel mogelijk worden verenigd. Voor de beekdalen van de Oude Vaart, ter hoogte van Ansen, voor de Hunzebeekdal en het Loodiep gelden specifieke opgaven (zie paragraaf 6.2.2).

Daarbij betrekken wij de uitkomsten van een studie naar de maatschappelijke kosten en baten van het waterbeheer in Zuidwest-Drenthe. Uit deze MKBA is gebleken dat het vasthouden van water in een beekdal zonder functieverandering naar natuur, maar met compensatie van natschade, op basis van louter economische overwegingen een goede keuze is. Daar waar natuurdoelen in beekdalen moeten worden gerealiseerd kunnen blauw en groen elkaar versterken. De totale kosten zijn daarbij vanwege aankoop en langjarig beheer aanzienlijk hoger dan bij de blauwe variant maar het natuurresultaat is dan ook aanzienlijk groter. Het afzonderlijk realiseren van groene en blauwe doelen zou nog hogere kosten met zich meebrengen. De uitkomsten van deze studie zijn voor ons aanleiding om bij nieuwe projecten zorgvuldig te kijken naar de voor- en nadelen van het combineren van de natuur- en wateropgave.

***Ons grondwater; 'Het Blauwe Goud''***
De Drentse grondwatervoorraad vertegenwoordigt een grote waarde en wordt daarom ook wel aangeduid als 'het blauwe goud'. Wij baseren onze grondwatervisie op deze waarde en de kansen die dat biedt. Daarbij richten wij ons op de volgende ontwikkelingen.

- *De mogelijke gevolgen van klimaatverandering*
  Naar verwachting zullen steeds vaker langdurige en extreme perioden van droogte voorkomen, met schadelijke gevolgen voor landbouw en natuur. Momenteel wordt in droge perioden water van elders aangevoerd, maar het is zeer de vraag of Drenthe in de toekomst nog wel kan beschikken over voldoende aanvoer van water uit het IJsselmeer. Aangezien er in ons land sprake is van een neerslagoverschot, moet het echter mogelijk zijn watertekorten grotendeels te voorkómen, bijvoorbeeld door gebiedseigen water vast te houden.

- *De vraag om driedimensionale ruimtelijke sturing*
  Het wordt steeds 'drukker' in de ondergrond, met mogelijke consequenties voor het grondwater. Ook bovengrondse ontwikkelingen zijn van invloed op het grondwater. Het beschermen van de kwaliteit van het grondwater vergt een nauwkeurige driedimensionale ruimtelijke afstemming, tussen activiteiten in de ondergrond en aan het maaiveld.

- *Het gebruik van grondwater voor de diverse voorzieningen*
  Er kan een situatie ontstaan dat bestaande drinkwaterwinningen niet meer goed benut kunnen worden, bijvoorbeeld door verzilting, en nieuwe locaties lastig te vinden zijn. Wij willen de grondwatervoorraad onder het Drents Plateau vergroten, zodat we het grondwater zo goed mogelijk kunnen benutten voor de drinkwatervoorziening. Met deze grondwatervoorraad willen we ook de landbouw en de natuur zo veel mogelijk bedienen. In het stedelijk gebied kan het grondwater worden benut voor bedrijfseconomische ontwikkelingen en energietoepassingen. Mogelijk biedt deze strategie ook voordelen voor voorzieningen buiten onze provinciegrenzen.

In onze innovatieve grondwatervisie spreken wij over de ‘Waterfabriek’. In de komende periode willen wij samen met onze partners een verdere invulling geven aan dit concept. Onze insteek is dat we met het vasthouden van water aan het oppervlak een zo’n groot mogelijke voorraad grondwater opbouwen. Daarbij zijn twee factoren van belang: het peil in de beekdalen en de infiltratie van neerslag. Een hoger peil in de beekdalen resulteert in een hogere grondwaterstand op het Drents Plateau en daarmee in een grotere grondwatervoorraad. Om infiltratie van neerslag veilig te stellen, moet een grote toename van verhard oppervlak worden voorkomen in de beekdalen en op delen van het Drents Plateau.

### *4.3.3 Robuuste natuur*

Wereldwijd gaat de verscheidenheid van de in het wild levende dier- en plantensoorten sterk achteruit. Deze biodiversiteit neemt af door de aantasting van leefgebieden en door het veranderde klimaat. Om de biodiversiteit te behouden en waar mogelijk te herstellen, zijn er wereldwijd afspraken gemaakt. In Nederland worden gebieden met een bijzondere natuurkwaliteit onderling verbonden tot een Ecologische Hoofdstructuur (EHS). De EHS is een samenhangend netwerk van gebieden dat voldoende robuust is voor een duurzame verbetering van de omstandigheden voor de wilde flora en fauna en voor natuurlijke leefgemeenschappen. De provincies zijn verantwoordelijk voor het realiseren van de EHS, door gebieden aan te wijzen en door zorg te dragen voor de kwaliteit van die gebieden.

*Functionele indeling Natuur*
Binnen gebieden met de functie Natuur (zie kaart 1, Visie 2020), staat de ontwikkeling van de hoofdfunctie Natuur voorop. Daarbij gaat het om het behouden, herstellen en ontwikkelen van natuurwaarden. De visiekaart toont een globale gebiedsindeling. Er is een ondergrens gehanteerd van enige tientallen hectares. Andere functies kunnen onderdeel blijven uitmaken van deze gebieden. Zo zijn in deze gebieden ook aspecten van cultuurhistorie en landschap van belang (kaart 2, Kernkwaliteiten). Andere ontwikkelingen zijn aanvaardbaar zolang deze verenigbaar zijn met, of ten dienste staan van, de natuurontwikkeling. Vestiging en uitbreiding van verblijfsrecreatie wordt getoetst aan het beleid voor de EHS. De waterhuishouding wordt afgestemd op de natuur- en bosdoelstellingen en sluit zo dicht mogelijk aan bij een ‘natuurlijke’ waterhuishouding (zie paragraaf 6.2.3).

***Ecologische Hoofdstructuur (EHS)***
De belangrijkste natuurgebieden in Drenthe zijn de heidevelden, vennen en hoogvenen op de plateaus en de beekdalen en laagveengebieden aan de randen van de plateaus. Vooral de hoogvenen, de natte heide en de bossen op de droge zandgronden zijn gevoelig voor een warmer klimaat. De beken ontspringen op de voedselarme hogere gronden en stromen door een geleidelijk voedselrijker wordende bodem af naar de lage randen. De belangrijkste natuurgebieden en de tussenliggende verbindingen samen vormen de basis van de EHS in Drenthe.

Onze langetermijnstrategie voor het realiseren van de EHS richt zich op het meer robuust maken ervan. Met een robuuste EHS willen we bereiken dat de kwaliteit van de natuur zich duurzaam verbetert. Door de natuur in een robuuste EHS te concentreren, ondervinden andere functies (vooral landbouw en recreatie) hier minder beperkingen van. Ons streven is dat de EHS in staat is om de gevolgen van klimaatverandering op te vangen.

Wij zijn primair verantwoordelijk voor het realiseren van de EHS **en het instandhouden van de natuurwaarden in de EHS**. ~~Gemeenten en waterschappen zijn verantwoordelijk voor natuurwaarden~~

~~buiten de EHS.~~ **Van waterschappen en gemeentes verwachten wij eigen beleid dat er op is gericht om natuurwaarden binnen de beheersgrenzen in stand te houden.**

Een gedeeld belang is ~~dus~~ een actueel natuurinformatiebestand, het delen van beleid- en beheerskennis en het onderhouden van maatschappelijk draagvlak (waaronder de inzet van vrijwilligers en natuurorganisaties). Op deze vlakken willen we dan ook met onze partners samenwerken. Ook het soortenbeleid, met de leefgebiedenbenadering, willen we samen met de gemeenten uitvoeren.

Onze visie op de robuuste EHS is weergegeven op kaart 4, Robuuste EHS 2020/2040. Bij het robuust maken van de EHS richten we ons op vier aspecten:

- Het realiseren van grotere, aaneengesloten natuurgebieden en het laten vervallen van de EHS-status voor kleinere, verspreid liggende gebieden.
- Het versterken van de verbindingen in het netwerk, in combinatie met het verminderen van het aantal verbindingen.
- Bij het verbinden van gebieden zo veel mogelijk gebruik maken van de beekdalen.
- Het behouden en ontwikkelen van natuurwaarden buiten de EHS door de 'doorlaatbaarheid' van het tussenliggende landschap te verbeteren, onder andere door invulling te geven aan het concept 'klimaatmantels'.

*Grotere, aaneengesloten natuurgebieden*
Met het continueren van het ingezette EHS-beleid (kaart 4, Robuuste EHS 2020/2040), worden grotere, aaneengesloten natuurgebieden gerealiseerd. Om ook overblijvende enclaves op te kunnen vullen en om tot een goede afronding te komen, is extra inzet nodig.

Het pMJP en ons bosclusteringsbeleid zetten we gericht in op het realiseren van grotere, aaneengesloten natuurgebieden en verbindingszones. Het bestaande bosclusteringsbeleid heeft tot doel om, op basis van particulier initiatief, de aanleg van jaarlijks gemiddeld 150 ha nieuw bos te subsidiëren tot 2014. Daarbij moet minimaal worden voldaan aan een van de volgende voorwaarden:

- De bosuitbreiding grenst aan een bestaand bos dat groter is dan 50 ha, of grenst aan een kleinere waardevolle bosgemeenschap.
- De bosuitbreiding grenst aan een natuurgebied dat groter is dan 50 ha, en versterkt de ontwikkeling van de natuurwaarden.
- De bosuitbreiding grenst aan een bestaand of toekomstig recreatiegebied, dat groter is dan 10 ha.
- De bosuitbreiding grenst aan een woonkern (vastgestelde bebouwde kom), en het bos kan een recreatieve functie krijgen, waarbij bestaande cultuurhistorische, landschappelijke en natuurwaarden niet worden aangetast.
- De bosuitbreiding die de realisatie van de robuuste EHS ondersteunt, heeft prioriteit in de stimuleringsregeling.

Daarnaast zetten we het beleid voort voor het Nationaal Park Dwingelderveld, het Nationaal Park Drents-Friese Wold en het Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa. Ook voeren we de Natura 2000-taken uit. Wij geven in deze gebieden voorrang aan:

- het bereiken van de instandhoudingsdoelen van Natura 2000;
- het verminderen van de belasting door licht, geluid en gemotoriseerd verkeer;
- het herstel van de ~~oorspronkelijke~~ hydrologische situatie **gericht op de instandhoudingdoelen.**

*Versterkte verbindingen in het netwerk*
Als gevolg van het robuuster maken van de EHS verliezen enkele verbindingszones de EHS-status. Daar staat tegenover dat andere verbindingszones worden versterkt, onder meer door ze op te nemen

in de multifunctionele strategie (zie paragraaf 4.4) en via het concept ‘klimaatmantels’ (zie paragraaf klimaatmantels).

Op termijn willen we het Dwingelderveld via Havelte en het Drents-Friese Wold verbinden met de boswachterijen van Grolloo en Schoonloo (ambitie 2040). Ook willen we de bestaande verbinding tussen het Dwingelderveld en de boswachterijen van Grolloo en Schoonloo via het Scharreveld versterken. In overleg en samenwerking met de provincie Fryslân zetten we in op het doortrekken van de bestaande verbinding tussen het Drents-Friese Wold en de Weerribben in noordelijke richting naar het Fochteloërveen.

*Gebruik maken van de beekdalen*
De beekdalen zijn belangrijke verbindingen in de EHS. In een aantal beekdalen is in een langjarig proces een omslag gemaakt van landbouw naar natuur of zijn landbouw en natuur verweven. In andere beekdalen is landbouw de primaire functie, zoals in de Oude Vaart, het Schoonebeekerdiep en benedenstroomse delen van Loo- en Drostendiep en Wold Aa. Bij het realiseren van de EHS geven we prioriteit aan het gebied tussen Uffelte en Ansen, in het beekdal van de Oude Vaart. Hier kunnen doelen op het gebied van klimaat en water, passend binnen een robuuste EHS, worden behaald.

Daarnaast zijn er enkele locaties in de beekdalen waar we kansen zien voor een versterkte inzet op natuur, zoals Groote Diep, Amerdiep, Drentsche Aa en de bovenloop van het Deurzerdiep. In de komende periode gaan we nader onderzoeken wat de mogelijkheden zijn. Dit geldt ook voor het ‘Hart van Drenthe’, waar verschillende bovenlopen van beken samenkomen (globaal het gebied Nieuw Balinge, Schoonloo en Odoorn).

*Betere ‘doorlaatbaarheid’ van het tussenliggende landschap* ***(klimaatmantels)***
Sommige delen van de EHS zijn meer kwetsbaar voor klimaatverandering dan andere delen**. Uit onderzoek is gebleken dat in deze kwetsbare EHS gebieden de dichtheid van soorten substantieel toeneemt als het gebied er om heen een betere groen-blauwe dooradering heeft. Onder deze dooradering verstaan wij de verweving van** ~~Op die plekken kan het omliggende gebied als een klimaatmantel functioneren, waardoor de kwetsbaarheid voor klimaatverandering afneemt. Daarbinnen zijn de~~ ‘groene’ landschapselementen (zoals houtwallen, singels, kleinere natuurgebieden, gebieden voor dagrecreatie en groene verblijfsrecreatie) en ‘blauwe’ elementen (zoals sloten, wijken, kanalen en gebieden waarin water wordt vastgehouden of geborgen) ~~van belang~~. ~~In een klimaatmantel streven we daarom naar het instandhouden of versterken van de al aanwezige ‘groen-blauwe dooradering’. In de praktijk valt dit vaak samen met de aanwezigheid van kleinschalige of verbrede landbouw. Indien in zo’n gebied, een gebiedsontwikkeling wordt gestart, streven we ernaar de groen-blauwe dooradering te versterken.~~ **Wij noemen dit concept ‘klimaatmantel’. De potentiële gebieden voor de klimaatmantels liggen grotendeels in de multifunctionele gebieden in beekdalen en op de flanken van de Hondsrug.**
**Wij willen in multifunctionele gebieden die grenzen aan klimaatgevoelige EHS de mogelijkheden voor het versterken van de groen-blauwe dooradering verkennen. In deze gebieden worden de voordelen van het versterken van de dooradering afgewogen tegen de effecten op het huidige landgebruik, waarbij geldt dat het huidige landgebruik gecontinueerd moet kunnen worden.**

**Om te voorkomen dat bestaande afspraken en lopende processen worden doorkruist, zal alleen invulling worden gegeven aan het concept klimaatmantel wanneer potentiële gebieden samenvallen met toekomstige gebiedsgerichte projecten. Dit is bijvoorbeeld het geval in de Oude Vaart nabij Ansen en in het Hunzebeekdal.**

~~De gebieden die in verband met klimaatgevoeligheid het meest in aanmerking komen als klimaatmantel zijn met een symbool weergegeven op kaart 4: Robuuste EHS natuur 2020/2040.~~

***Milieucondities natuurontwikkeling***
De kwaliteit van de natuur wordt sterk bepaald door de milieucondities van de omgeving. We geven bijzondere aandacht aan het tegengaan van verdroging in kwetsbare gebieden en aan de invloed van ammoniak.

*Verdrogingbestrijding*
Verdroging van natuurgebieden is een van de belangrijkste knelpunten bij het behalen van de natuurdoelen. We streven naar volledig herstel van de verdroogde natuurgebieden (circa 24.000 hectare). In paragraaf 6.4.3 wordt de verdrogingdoelstelling voor de meest kwetsbare gebieden (TOP-gebieden) nader toegelicht.

*Ammoniakbeleid*
De huidige ammoniakdepositie (de neerslag van ammoniak) staat het bereiken van de natuurdoelstellingen in de weg. De ammoniak is grotendeels afkomstig uit andere gebieden, een kleiner deel komt van de lokale landbouw. Onze inzet is om in landelijk en Europees verband de ammoniak uit andere gebieden te verlagen. De Wet ammoniak en veehouderij (Wav) zetten we in om kwetsbare natuur te beschermen tegen ammoniak uit lokale veehouderijen. Veebedrijven in de directe omgeving van de natuurgebieden die zijn aangegeven op de Wav-kaart (zie www.drenthe.nl), hebben te maken met beperkingen.

De verspreid liggende kleine natuurgebieden (circa 2.500 ha) maken niet langer deel uit van de EHS en verliezen daarmee de EHS-status. Hierdoor is het ammoniakbeleid voor de EHS niet meer van toepassing, waardoor de landbouw rondom deze natuurgebieden meer perspectief krijgt. Het loslaten van de EHS-status betekent echter niet dat de feitelijke natuurfunctie verdwijnt. De gemeenten zijn verantwoordelijk voor deze natuurwaarden in deze gebieden.

### *4.3.4 Robuuste landbouw*

Wij willen de Drentse agribusiness in staat stellen haar positie op de Europese en wereldmarkt te versterken. Ook voor de landbouw streven we om die reden naar een robuust systeem. Dit doen we onder andere door gebieden aan te wijzen waar de landbouw de ruimte krijgt om zich te ontwikkelen, door innovatie in de landbouw te stimuleren en door minder beperkingen op te leggen.

*Functionele indeling Landbouw*
Wij bieden de landbouw maximale speelruimte in de gebieden die op de visiekaart (kaart 1, Visie 2020) als landbouwgebieden zijn aangeduid~~, binnen de kaders van de kernkwaliteiten~~ **Bij te nemen inrichtingsmaatregelen voor de landbouw wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met de kernkwaliteiten (kaart 2, Kernkwaliteiten).** Dat betekent dat ook ontwikkelingen in deze gebieden geen negatief effect mogen hebben op de landbouw. In deze gebieden wordt gestreefd naar een waterhuishoudkundige inrichting die is afgestemd op de functie landbouw (zie paragraaf 6.2.3).

Robuuste gebieden
Binnen de functie landbouw zijn robuuste landbouwgebieden aangegeven (kaart 5, Landbouw). In deze gebieden staat de landbouw voorop. Dit maakt schaalvergroting en meer geïndustrialiseerde vormen van landbouw mogelijk. Ook zijn dit de voorkeursgebieden voor het verplaatsen en inplaatsen van agrarische bedrijven. De kernkwaliteiten (kaart 2, Kernkwaliteiten) spelen in deze gebieden een ondergeschikte rol. Er is in deze gebieden geen ruimte voor andere grootschalige functies,

bijvoorbeeld nieuwe grootschalige verblijfsrecreatie, **natuur en vestiging van landgoederen en woonmilieus**.

***~~Bouwvlak~~ Grondgebonden agrarische bedrijven***
Agrarische bedrijven die zich verder willen ontwikkelen, hebben vaak behoefte aan uitbreiding of nieuwbouw van bedrijfsgebouwen. Bij uitbreiding van het bouwvlak moet de SER-ladder worden toegepast (zie paragraaf 4.1) en de uitbreiding moet ruimtelijk worden ingepast. Hierbij moeten de kernkwaliteiten (kaart 2, Kernkwaliteiten) in acht worden genomen.

Voor de gebieden met de functie landbouw (kaart 1, Visie 2020) is het vaststellen van een maximale oppervlaktemaat de verantwoordelijkheid van de gemeente. Voor de multifunctionele gebieden geldt dat de maximale grootte van het bouwblok 1,5 ha is. Onder voorwaarde van ruimtelijke inpassing is een verdere vergroting mogelijk.

Wanneer aantoonbaar andere provinciale doelen worden gehaald (bijvoorbeeld uitplaatsing uit de EHS), hoeft de grootte van een agrarisch bouwvlak wat ons betreft onze medewerking niet in de weg te staan. We streven in die gevallen samen met de betrokken partijen naar een maatwerkoplossing.

***Intensieve niet-grondgebonden veehouderij***
~~Wij willen geen nieuwvestiging van niet-grondgebonden intensieve veehouderijbedrijven in Drenthe. Dat geldt ook voor het starten van een neventak intensieve veehouderij en voor het omschakelen van een grondgebonden landbouwbedrijf naar een intensief veehouderijbedrijf. Intensieve veehouderijbedrijven tasten de belevingswaarde van het buitengebied aan en leiden tot een grotere milieudruk.~~
~~Wij bieden alleen ontwikkelkansen aan bestaande intensieve veehouderijbedrijven in Drenthe, onder de voorwaarde dat de ontwikkeling ontstaat:~~
~~• door een zorgvuldige maatwerkbenadering, passend bij de kernkwaliteiten (kaart 2, Kernkwaliteiten);~~
~~• door sanering en samenvoegen van kleinere bedrijven (bijvoorbeeld uit gebieden waar verdere groei niet of nauwelijks mogelijk is).~~
**Wij voorzien dat een te sterke groei van de intensieve veehouderij de toch al beperkte milieuruimte voor de landbouw in zijn totaliteit onder druk zet. Om deze reden kiezen wij in onze visie voor de focus op de grondgebonden melkveehouderij en de akkerbouw. Wij willen de niet grondgebonden landbouw in zijn totaliteit niet verder te laten groeien in Drenthe. Nieuw vestiging van intensieve veehouderijbedrijven wordt uitgesloten**. **Onder intensieve veehouderijbedrijven vallen de hokdierbedrijven(CBS/LEI) met varkens, pluimvee, vleeskalveren of pelsdieren**. **Ook het starten van een neventak intensieve veehouderij is uitgesloten, als ook de omschakeling van grondgebonden landbouw naar een veehouderijbedrijf of naar een hokdierbedrijf.**

**Bestaande niet-grondgebonden veehouderijbedrijven mogen uitbreiden tot een bouw-perceel van maximaal 1,5 ha. Voorwaarde hierbij is dat er milieuwinst moeten worden behaald en/of dat er winst wordt geboekt op het gebied van dierenwelzijn. Er zijn geen mogelijkheden voor een verdere uitbreiding boven deze 1.5 ha. Daarnaast geldt dat er slechts sprake kan zijn van maximaal 1 bouwlaag.**

**Voor een intensieve tak bij een grondgebonden bedrijf geldt dat een vergroting van het oppervlak alleen mogelijk is als gevolg van aangescherpte normen op het gebied van milieu en dierwelzijn.**

**Indien een bestaand intensief veehouderijbedrijf al groter is dan een bouwperceel van 1.5 ha. kan alleen nog sprake zijn van uitbreiding als dit rechtstreeks voorkomt uit aangescherpte normen op het gebied van milieu en dierenwelzijn.**

**Verplaatsing van bedrijven naar de robuuste landbouwgebieden is mogelijk, als dit het gevolg is van sanering en samenvoegen van kleinere bedrijven uit gebieden waar verdere groei niet mogelijk is, vanwege geldende beperkingen., maar dient wel een maatwerk benadering te worden gekozen die aansluit bij de kernkwaliteiten (kaart 2).**

***Proefgebied landbouw***
~~Een groot deel van~~ **D**e Veenkoloniën is aangewezen als proefgebied landbouw (kaart 1, Visie 2020). Nieuwe ontwikkelingen op landbouwgebied kunnen als eerste hier worden geïntroduceerd. Dit willen wij actief ondersteunen. Het kan hierbij gaan om innovaties op het gebied van huisvesting, nieuwe teelten, verduurzaming en duurzame energie. Het initiëren van deze nieuwe mogelijkheden loopt via de 'Agenda voor de Veenkoloniën' (een gezamenlijke gebiedsopgave van gemeenten en provincies in Groningen en Drenthe).

***Agroparken***
Wij gaan onderzoeken waar clustering van verschillende agroproductieketens mogelijk is. Het doel is om grootschalige industriële ontwikkelingen te concentreren op locaties waar dit kan. In deze afweging spelen vooral de impact op het landschap en op het verkeer- en vervoersnetwerk een rol. Op diverse locaties zijn inmiddels initiatieven met verschillende schaalgroottes gestart (bijvoorbeeld in Schoonebeek en Nieuw Buinen). Ook zijn er plannen om functies te koppelen en kringlopen te sluiten. Wij zoeken aansluiting bij deze initiatieven en kijken welke aanvullende mogelijkheden er (nodig) zijn.

Het sluiten van kringlopen past in ons streven naar een 'biobased economy'. Hierbij wordt biomassa uit landbouw(rest)producten onder meer gebruikt voor de productie van energie. Naast de lopende initiatieven zien we mogelijkheden in het glastuinbouwgebied in de gemeente Emmen en op het MERA-terrein in Wijster.

***Glastuinbouw***
Onze ambitie is de glastuinbouw te bundelen op de glastuinbouwlocaties in de gemeente Emmen (Klazienaveen, Het Rundedal en Erica). Daarbij willen we ook de mogelijkheden onderzoeken voor de toepassing van aardwarmte. Tot 2020 is er 500 ha ruimte voor glastuinbouwbedrijvigheid. Nieuwvestiging buiten deze locaties wordt uitgesloten.

**4.4 Multifunctionele gebieden**
De afgelopen decennia hebben veel gebieden in Drenthe een ontwikkeling doorgemaakt die gericht was op één bepaalde functie. Hierdoor zijn op veel plaatsen scherpe landschappelijke overgangen ontstaan (bijvoorbeeld tussen natuur en landbouw of tussen stad en land). Dit beleid zetten we door voor de robuuste gebieden voor landbouw, natuur en stedelijk netwerken (zie paragraaf 4.3). De overige gebieden kenmerken zich door het naast elkaar voorkomen van meerdere functies **en thema's.** In één gebied kan bijvoorbeeld zowel landbouw, natuur, recreatie als wonen voorkomen. We noemen dit multifunctionele gebieden.

Op de visiekaart (kaart 1, Visie 2020) zijn de multifunctionele gebieden aangegeven. In tegenstelling tot de robuuste systemen is in deze gebieden geen sprake van een hoofdfunctie die leidend is in de ordening. In deze gebieden zijn meerdere functies van belang. Naast water, landbouw en natuur gaat het in de meeste gevallen om recreatie. Er is in deze gebieden een duidelijke samenhang tussen de genoemde functies en de aanwezige kernkwaliteiten (kaart 2, Kernkwaliteiten). Het behouden en ontwikkelen van functies en kernkwaliteiten gebeurt hier gebiedsgericht en **waar nodig** met maatwerk. **Hierbij geldt als uitgangspunt dat de van oudsher bestaande en/of dominante functie zo min mogelijk negatieve gevolgen mag ondervinden van de ontwikkeling van nieuwe of andere functies.**

***~~Proefgebied verweving~~***
~~Voor de multifunctionele gebieden willen we komen tot combinatieopgaven. In het gebied ten oosten van Beilen willen we hier als eerste ervaring mee opdoen. We hebben dit gebied aangegeven als proefgebied verweving (kaart 1, Visie 2020). Ons doel is om verschillende ontwikkelingen en ambities te verenigen, waarbij tegelijkertijd de kernkwaliteiten worden versterkt. We willen ons richten op het combineren van ontwikkelingen die de sociaal-economische positie van het landelijk gebied versterken (zie paragraaf 4.3.1) en die de herkenbaarheid van het gebied vergroten. Het gaat hierbij om combinaties van recreatie, (duurzame, al dan niet grootschalige) landbouw, water en landschapsontwikkeling (overgang van beekdal naar veld) en natuur. Van deze aanpak willen we leren hoe om te gaan met verschillende functies in een gebied met deze kenmerken. Onze insteek is dus niet om een gebiedsopgave voor het gebied te realiseren, maar om ervaring op te doen met de verweving van functies en kernkwaliteiten.~~

**~~4.5 Recreatie en toerisme~~**

~~Drenthe wil een topspeler zijn op de (binnenlandse) toeristische markt. Hiervoor vinden wij het van belang dat Drenthe in haar diversiteit een totaalproduct aanbiedt dat onderscheidend en van hoogwaardig niveau is. Een totaalproduct met veel variatie, aansluitend op de behoeften van de hedendaagse toerist en leidend tot een bruisend Drenthe.~~

~~In dat toeristische totaalproduct Drenthe moet geïnvesteerd worden. Het bestaande aanbod van verblijfs- en dagrecreatie en de huidige toeristisch-recreatieve infrastructuur moet kwalitatief verbeterd en vernieuwd worden. De focus moet komen te liggen op de diversiteit en de kwaliteit van het toeristische product. Niet méér van hetzelfde, maar juist het creëren van toegevoegde waarde ten opzichte van het bestaande toeristische product. Wij dagen de markt uit om nieuwe, aansprekende concepten te ontwikkelen die passen bij de kernkwaliteiten van Drenthe.~~

***~~Verblijfsrecreatie~~***
~~Wij hebben aangegeven welk gebied wij vooral als versterkingsgebied voor recreatie beschouwen (kaart 7, Recreatie en Toerisme). Hier willen we inzetten op het versterken en eventueel uitbreiden van bestaande recreatiebedrijven. Ook hiervoor willen wij de systematiek van de SER ladder toepassen (zie paragraaf 4.1).~~

---

~~Wij willen de aanpak van het project 'Natuurlijke recreatie Drenthe' voortzetten. In de komende periode gaan we onderzoeken of aanvullende initiatieven nodig zijn om de kwaliteit verder te verbeteren.~~

~~Daarnaast zien we in Drenthe selectief mogelijkheden voor nieuwe, grootschalige verblijfsrecreatieve initiatieven. Voor volledig nieuwe initiatieven is er in principe alleen ruimte in de gebieden die op de kaart zijn aangegeven als ontwikkelingsgebied (kaart 7, Recreatie en Toerisme). Het moet dan gaan om initiatieven die een duidelijke aanvulling vormen op het bestaande aanbod. De robuuste landbouwgebieden zijn hiervan uitgesloten.~~

~~We leggen een accent op het versterken en ontwikkelen van de kleinschalige verblijfsrecreatie, bijvoorbeeld gekoppeld aan doorgaande nationale lange-afstandsroutes voor wandelen en fietsen (kaart 7, Recreatie en Toerisme). Wij willen gemeenten hiervoor ruimere mogelijkheden bieden, bijvoorbeeld als het gaat om vrijkomende agrarische bebouwing.~~

~~In 'de Koningsas', tussen Assen en Groningen, en de Drentse Zuidas zien we mogelijkheden voor specifieke vormen van verblijfsrecreatie die gerelateerd zijn aan de stedelijk netwerken. Te denken valt aan hotels, conferentieoorden en wellness-concepten.~~

~~Voor Veenhuizen zien we kansen voor specifieke nieuwe vormen van (kleinschalige) verblijfsrecreatie die de unieke betekenis van Veenhuizen versterken~~ (zie ook tekstkader hierna~~).~~

***~~Dagrecreatie~~***
~~Voor nieuwe, grootschalige dagrecreatie vormt Zuidoost-Drenthe en het gebied rond het TT-circuit voor ons een~~ speerpuntgebied (kaart 7, Recreatie en Toerisme~~). Bij de nadere invulling van de stadsrandzones door gemeenten, willen we graag recreatieve onderdelen inbrengen die de betekenis van de stad en de stadsrandzone kunnen versterken. Daarnaast zien we specifieke recreatieve aanknopingspunten bij de gebieden Havelterberg, Hondsrug en Veenhuizen. Hierbij gaat het vooral om het benutten van de cultuurhistorische betekenis van deze gebieden. Voor Veenhuizen geldt dat deze oriëntatie past bij onze ambitie om het cultuurerfgoed op de Werelderfgoedlijst van UNESCO geplaatst te krijgen (zie hieronder).~~

| |
|---|
| ~~*Veenhuizen*~~<br>~~Veenhuizen is een voormalig gevangenisdorp met een zeer bijzondere historie. We streven ernaar om naast de overgebleven penitentiaire inrichtingen te zorgen voor andere, passende economische ontwikkelingen. Behalve recreatie en toerisme richten we ons op zorg, landbouw, onderwijs, kennis, creatieve industrie en cultuur. Een van de locaties die hiervoor in aanmerking komt, is de voormalige locatie van het Derde Gesticht. Het uitvoeren van deze beleidslijn gebeurt onder verantwoordelijkheid van de Bestuurscommissie Veenhuizen, die hiervoor een uitvoeringsprogramma opstelt, het 'Transitieplan Veenhuizen'.~~ |

***~~Recreatieve infrastructuur~~***
~~Drenthe heeft een zeer fijnmazig net van wandel-, fiets- en ruiterpaden, waaronder een aantal doorgaande landelijke routes. Voor de recreatietoervaart zijn er doorgaande vaarverbindingen.~~

~~Wij investeren in het instandhouden en verbeteren van de provinciale infrastructuur voor recreatie en toerisme. Aan uitbreiding van de infrastructuur willen we meewerken als er sprake is van een knelpunt dan wel een ontbrekende schakel, of als onderdeel van een gebiedsontwikkeling. Op de visiekaart (~~kaart 1, Visie 2020~~) hebben we een idee aangegeven voor een route die het gebied rond Veenhuizen verbindt met het gebied rond Frederiksoord (Pauperpad).~~

~~De Drentse trajecten van de landelijke routestructuren (LAW en LAF) worden door ons in samenwerking met de gemeenten in stand gehouden. Wij zien, gekoppeld aan deze doorgaande routes voor wandelen, fietsen of toervaart, mogelijkheden voor kleinschalige verblijfs- en dagrecreatie, bijvoorbeeld Bed & Breakfast, horeca en haven- en afmeervoorzieningen (kaart 7, Recreatie en Toerisme). Deze activiteiten kunnen worden gevestigd in voormalige agrarische gebouwen. De gemeenten kunnen deze mogelijkheden uitwerken.~~

***~~Recreatief openbaar vervoer~~***
~~Wij willen de rol van het openbaar vervoer voor recreatie en toerisme versterken. Assen en Beilen zijn voor ons speerpunten. Zo zien we kansen om Beilen te ontwikkelen tot OV-entree voor het hart van Drenthe~~ (kaart 1, Visie 2020).~~ Het dorp heeft een prominente ligging in het hart van Drenthe, tussen beide stedelijke netwerken in, op het kruispunt van het internationale en regionale wegennet en het spoor. Met deze entree willen we het toeristisch interessante achterland nog beter toegankelijk maken~~

~~en de toeristische betekenis ervan versterken. Voor Assen geldt dezelfde benadering, maar dan vanuit het gegeven dat het station Assen Centrum de poort tot het Drentsche Aa gebied vormt.~~

### 4.6 Cultuur en sport

***Cultuur***
Een hoogwaardige culturele infrastructuur en deelname aan kunst en culturele activiteiten draagt in onze ogen bij aan cultuurtoerisme. Ook zorgt dit voor een gunstig klimaat voor sociale cohesie en voor vestiging van inwoners en bedrijven. Dit is van belang voor de plattelandsgebieden, maar ook voor stedelijke gebieden. Vooral in Zuidoost-Drenthe willen we de culturele infrastructuur en de culturele participatie versterken.

Wij ondersteunen ontwikkelingen die bijdragen aan mooie, cultureel aantrekkelijke en 'bruisende' binnensteden. Daarbij gaat het ons om musea, presentatie-instellingen voor beeldende kunst, theaters, bibliotheken en archieven, festivals, culturele broedplaatsen, professionele podiumkunsten, en aantrekkelijke architectuur en vormgeving van de openbare ruimte.

Zowel in de steden als in de dorpen en op het platteland ondersteunen wij de ontsluiting en presentatie van cultuurhistorische gebouwen en monumenten. Dat geldt ook voor bijzondere festivals, evenementen en tentoonstellingen met een bovenlokale uitstraling. Voor het platteland geldt bovendien het belang van voorzieningen als bibliotheken en kleine podia.

***Sport***
Sport heeft de kracht om processen op gang te brengen op sociaal-maatschappelijk en ruimtelijk vlak en op het gebied van gezondheid en welzijn. Daarnaast wordt de economische betekenis van sport steeds groter. Sport ondersteunt ons streven naar een bruisend Drenthe. De missie van Drenthe richting de Olympische Spelen in 2028 (die mogelijk in Nederland plaatsvinden), is om sport in de volle breedte voor héél Drenthe naar Olympisch niveau te brengen.

Wij zien in de ruimte, de natuur en het uitgestrekte netwerk van fiets- en wandelpaden een unieke kans voor Drenthe om uit te groeien tot dé sportprovincie. Hiervoor introduceren wij een nieuw landschapstype: het sportlandschap. Het sportlandschap wordt gekarakteriseerd door vijf grote 'beweegparken' die in verbinding met elkaar staan via routenetwerken. Wij willen samen met gemeenten deze beweegparken ontwikkelen rondom vijf A-sporten: wielrennen, atletiek, motorsport, outdoor & duursport en hippische sport. De parken worden gesitueerd bij de steden.

### 4.7 Duurzame energievoorziening en $CO_2$-reductie

***Klimaat- en energiedoelstellingen***
Wij zetten in op een overgang naar een duurzame-energiehuishouding. Dit is mede ingegeven door veranderingen in het klimaat en het schaarser worden van fossiele brandstoffen. Wij willen een energiehuishouding die betrouwbaar is, een minimum aan broeikasgassen uitstoot en betaalbaar is. Wij streven tot 2020 naar een reductie van 30% van de $CO_2$-uitstoot ten opzichte van 1990. In 2020 moet het aandeel hernieuwbare energiebronnen zijn gestegen tot 20%. Ook streven we naar een verhoging van de energie-efficiënte met 2% per jaar (nu 1%). Wij stimuleren de productie van energie uit bodem en biomassa en zetten in op het realiseren van 60 megawatt aan windenergie in 2020.

De aanpak van het energievraagstuk vraagt, net als de aanpak van het klimaatvraagstuk, om een integrale benadering. De drie noordelijke provincies geven uitvoering aan het Energieakkoord Noord-Nederland. In landelijk verband werken we mee aan de uitvoering van het landelijke Klimaat- en energieakkoord. De samenwerkingsorganisatie Energy Valley bundelt de inspanningen van de

provincie en andere publieke en private partijen gericht op het creëren van een duurzame-energie-economie. In Zuidoost-Drenthe zetten we samen met de gemeenten Emmen en Coevorden een Energiebureau op, dat alle energiegerelateerde initiatieven in het gebied zal coördineren.

***Decentrale energieopwekking en infrastructuur***
Een belangrijk onderdeel van de gewenste overgang is het bieden van voldoende mogelijkheden voor decentrale opwekking van duurzame energie. Ook bevorderen we de bouw van energieneutrale en/of energieproducerende gebouwen en woningen. Het ideaalplaatje is dat een bedrijf, bedrijventerrein, woning, kantoor, wijk, dorp of stad haar eigen energie opwekt, met het openbare net als terugvaloptie. Daarbij is een intensieve samenwerking nodig tussen provincie, andere overheden, private en particuliere partijen. Er zal vaker sprake zijn van maatwerkoplossingen, onder andere doordat decentrale energieopwekking om meer afstemming vraagt tussen vraag en aanbod. Zo is op dit moment een robuustere electriciteitsinfrastructuur gewenst in Zuidoost-Drenthe (kaart 8, Energie-infrastructuur). Samen met de netbeheerders en rijkspartners blijven wij ons inzetten voor een toereikende energie-infrastructuur, met voldoende mogelijkheden voor het invoeren van groen gas.

***'Grounds for Change'***
Wij handelen vanuit de 'Grounds for Change-filosofie'. Omdat duurzame-energiesystemen om meer ruimte vragen en meer zichtbaar zijn in het landschap, vraagt dit om een nieuwe kijk op de toepassing ervan. In de 'Grounds for Change-filosofie' staat het besef centraal dat onze samenleving moet wennen aan moderne landschappen (die ontstaan door het toepassen van bijvoorbeeld windenergie) en aan een intensiever gebruik van de ondergrond. Dit gewenningsproces gaat gepaard met de nodige weerstand in de samenleving. Wij kiezen daarom voor zorgvuldige landschappelijke inpassing, heldere communicatie en informatieverstrekking en transparante besluitvorming.

***Energie en ruimtelijke ontwikkelingen***
Bij de ruimtelijke inrichting van onze provincie is het bereiken van de energiedoelstellingen een van de leidende principes. Vooral als het gaat om bedrijventerreinen en woningbouw. In de regionale afstemming over bedrijventerreinen wordt het thema integraal meegenomen. Bij woningbouw en energiebesparing in de bebouwde omgeving, gelden de afspraken die zijn gemaakt in het kader van het energieakkoord tussen Noord-Nederland en de rijksoverheid (het '100.000 woningenplan').

Het toepassen van kleinschalige installaties voor de productie van duurzame energie binnen de bebouwde kom, valt onder de verantwoordelijkheid van de gemeenten. Toepassing van kleinschalige installaties daarbuiten zijn toegestaan, voorzover ze passen in het landschap.

Grootschalige energiesystemen moeten in onze optiek geconcentreerd worden op daarvoor aangewezen locaties, bijvoorbeeld op de bedrijventerreinen Bargermeer in Emmen, Europark in Coevorden en nabij Essent Milieu in Wijster. Op deze terreinen zien we ook kansen om energieproducenten en -consumenten aan elkaar te koppelen (energiecascadering). De genoemde terreinen zijn daarom als energietransitieparken (ETP) aangeduid (kaart 1, Visie 2020).

~~Bij het realiseren van duurzame-energieprojecten vinden wij het van belang dat procedures geen onnodige vertraging oplopen. Bijvoorbeeld bij de inpassing van windmolens, het realiseren van transportnetten en bij het gebruik van de diepe ondergrond~~.

***Windenergie***
~~Wij willen in 2020 minstens 60 MW (megawatt) vermogen aan windenergie geoperationaliseerd hebben. Dit is inclusief de 15 MW die op en nabij het Europark in Coevorden in voorbereiding is. Deze doelstelling willen wij halen door een windturbinepark te ontwikkelen. Omdat het landschap van de~~

~~gemeenten Emmen en Coevorden zich er het best voor leent, wordt in dit gebied gezocht naar een geschikte locatie voor een dergelijk windpark. De toepassing van grote windmolens buiten het te ontwikkelen windturbinepark sluiten wij uit.~~

**Wij streven naar een opgesteld windenergievermogen van maximaal 200 MW in 2020. Omdat de maat en de schaal van het landschap van een groot deel van de gemeenten Emmen en Coevorden, en van het oostelijke veenkoloniale gebied, zich er het beste voor leent, kan in dit gebied worden gezocht naar geschikte locaties voor windturbineparken (zie kaart 8a "Zoeklocatie grootschalige Windenergie"). Buiten het aangegeven gebied sluiten wij de toepassing van windenergie uit, met uitzondering van de opstelling van kleine windenergie-installaties binnen het bebouwde gebied (niet zijnde buitengebied), passend bij de bestaande bebouwings- en/of beplantingshoogte. Dergelijke kleine installaties achten wij van gemeentelijk belang.**

**Aan de toepassing van windenergie geven wij de volgende randvoorwaarden en criteria mee:**

- **Het vermogen van een windmolen dient ten minste 3 MW te bedragen;**
- **Solitaire windmolens zijn niet toegestaan. Molens dienen ten minste in een cluster van 5 te worden gerealiseerd;**
- **Windmolens worden in LOFAR zone 1 uitgesloten en mogen in LOFAR zone 2 het LOFAR-project niet hinderen;**
- **Er dient rekening te worden gehouden met laagvliegroutes;**
- **Er dient aan de natuur- en milieuwetgeving worden voldaan (o.a. Natura-2000, rode lijstsoorten, geluid, veiligheid);**
- **En de kernkwaliteiten dienen zoveel als mogelijk behouden te blijven.**

**Naast bovenstaande randvoorwaarden en criteria gericht op de omvang en de locatie van windturbines stellen wij ook eisen aan de wijze waarop windenergieprojecten ontwikkeld moeten worden. Geïnspireerd op ervaringen in Denemarken, streven wij naar een coöperatievorm waarin bewoners participeren. Ook zien wij de ontwikkeling van windenergieprojecten door de landbouwsector als een kansrijke tweede tak.**

***Energie uit biomassa***

Wij stimuleren energieopwekking uit biomassa. Grootschalige bio-energiecentrales vestigen zich bij voorkeur op goed bereikbare bedrijventerreinen met mogelijkheden voor de energie-infrastructuur en afnamemogelijkheden van vrijkomende warmte. Daarbij kan gedacht worden aan de Energietransitieparken (kaart 1, Visie 2020). Voor de vestiging van kleinschalige mestvergistingsinstallaties bij veehouderijbedrijven hanteren wij het 'Beleidskader co-vergisting'.

De productie van energie uit biomassa koppelen wij aan ons streven naar een 'bio-based economy'. Dat is een economie waarin bedrijven non-food toepassingen, zoals brandstoffen, chemicaliën, medicijnen en energie, vervaardigen uit groene grondstoffen. Daarbij denken wij ook aan het koppelen van landbouwbedrijven aan bedrijven op Energietransitieparken.

***Bodemenergie***

De Drentse ondergrond biedt veel potentie voor het leveren van aardwarmte en voor warmte-koude-opslag (WKO). Daarnaast kan in de diepe ondergrond energie worden opgeslagen, bijvoorbeeld in de vorm van aardgas of perslucht. Wij hebben de gebruikspotentie van de Drentse diepe ondergrond en de geschiktheid van de ondergrond voor de toepassing van WKO in kaart gebracht (zie figuur Mogelijkheden benutten ondergrond). De verwachting is dat het gebruik van de ondergrond voor allerlei energietoepassingen in de nabije toekomst substantieel zal toenemen. Dit vraagt om meer

afstemming. We willen voorkomen dat functies elkaar in de weg gaan zitten. Ook is er een balans nodig tussen enerzijds het gebruik van de ondergrond en anderzijds het beschermen van de aanwezige kwaliteiten onder- en bovengronds. Als vervolg op deze Omgevingsvisie werken we de keuzes ten aanzien van het gebruik van de ondergrond en de mogelijkheden voor de opslag van $CO_2$ verder uit (uitwerking voor het gebruik van de ondergrond, inclusief plan-m.e.r.). Opslag van afval in de ondergrond sluiten wij uit.

We stimuleren het gebruik van geothermie en WKO. Ook bekijken we of aardwarmte toegepast kan worden in de glastuinbouw in Emmen. Daarbij zijn wij bereid ook zelf te investeren. Voor een versnelde groei van WKO-systemen zetten we in op drie aangrijpingspunten (in lijn met het advies van de landelijke Taskforce WKO). We stimuleren de marktvraag, bevorderen de marktwerking en zorgen voor een helder en duidelijk beleidskader. We stellen de gemeenten in de gelegenheid om masterplannen op te stellen voor locaties met veel WKO-potentie. Deze masterplannen moeten leiden tot een optimaal bodemgebruik en moeten negatieve interferentie (storing) tussen WKO-systemen voorkomen. Wij hebben de intentie om op basis van een masterplan een parapluvergunning af te geven zodat nieuwe WKO-systemen snel kunnen worden gerealiseerd. De beleidsregels voor de toepassing van WKO zijn opgenomen in de Provinciale Omgevingsverordening.

***Terugdringen veenoxidatie***
Door ontwatering en grondgebruik verdwijnen de veengronden in Drenthe geleidelijk. De afgelopen decennia is het aantal hectare veengrond in de provincie afgenomen van 54.000 ha naar 33.000 ha. Deze veenoxidatie gaat gepaard met een uitstoot van ongeveer 900 kiloton $CO_2$ per jaar. Dit is circa 20% van de totale Drentse uitstoot. Wij onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om verdere afbraak van het veen tegen te gaan. Wellicht kunnen we dit combineren met het behalen van doelen op het gebied van landbouw, natuur en water.

***Planologische reservering aardgas- en olievelden***
Vooralsnog zijn wij sterk aangewezen op fossiele brandstoffen. Kortgeleden is het westelijk deel van het olieveld Schoonebeek zelfs heropend. Wij gaan er vanuit dat op termijn ook in het oostelijk deel weer olie gewonnen gaat worden. In het gehele olieveld staan we daarom geen nieuwe ontwikkelingen toe die het winnen van olie kunnen belemmeren. Daarom moeten de ruimtelijke reserveringen in de bestemmingsplannen worden vastgehouden. Wij staan positief tegenover initiatieven om met nieuwe technieken het resterende aardgas in de uitgeproduceerde gasvelden te winnen.

## 4.8 Ontgrondingen

Op basis van de Ontgrondingenwet is het provinciaal bestuur het bevoegd gezag voor het verlenen van vergunningen voor zowel diepe zandwinningen als functionele ontgrondingen. Bij het verlenen van de vergunningen hanteren we de integrale doelstellingen van het omgevingsbeleid.

In de Provinciale Omgevingsverordening hebben wij een aantal vrijstellingen benoemd. Voor alle vrijgestelde ontgrondingen waarbij minimaal 10.000 $m^3$ of meer bodemmateriaal wordt afgevoerd of in depot wordt gezet, geldt een meldingsplicht.

***Zandwinning***
Er blijft een continue vraag naar zand in Drenthe. De winning van zand heeft echter geleid tot een versnipperd ruimtebeslag van vele honderden hectares. ~~Ook heeft zandwinning vaak negatieve gevolgen voor de landschappelijke kwaliteit.~~ Om de eigen Drentse behoefte in bouwgrondstoffen veilig

te stellen, maar ook om het landschap zo veel mogelijk te ontzien, is regie op zandwinning nodig. Wij willen de winningen beperken tot wat noodzakelijk is.

We willen uitsluitend zandwinning mogelijk maken om te voorzien in de feitelijke behoefte aan beton- en metselzand en ophoogzand. De zandwinning willen we zo veel mogelijk concentreren in een beperkt aantal zandwinplaatsen, verspreid over de provincie. Wij geven de voorkeur aan het uitbreiden van de bestaande centrale zandwinplaatsen boven het ontwikkelen van nieuwe winplaatsen. Wij werken alleen mee aan nieuwe zandwinningen wanneer die multifunctioneel zijn en ruimtelijke kwaliteit hebben. ~~Na 1 januari 2013 willen we dat er geen zand meer in de EHS wordt gewonnen.~~ In de EHS is geen plaats voor nieuwe zandwinningen of uitbreiding van bestaande zandwinningen. Lopende vergunningen blijven geldig maar er worden vanaf heden geen nieuwe meer verstrekt of verlengd.

Bij het verlenen van vergunningen, stellen wij eisen aan de afwerking van de zandwinplaats. Bij ontgrondingen, waarbij een plas ontstaat, gaan de eisen onder andere over de oeverbelijning, de steilte van de oever en de diepte. Bij zandwinningen moet van tevoren het toekomstige gebruik of de bestemming worden aangegeven. In de praktijk is dit niet altijd mogelijk, zoals bij zeer langdurige zandwinningen van enkele tientallen jaren. In dat geval moet de afwerking mogelijkheden bieden om de zandwinplaats in een later stadium een nuttige functie te geven.

Vrijkomende teelaarde die niet kan worden gebruikt voor andere doeleinden, kan onder voorwaarden in oude ontgrondingsputten of ontgrondingsplassen worden gebracht. Uitgesloten hiervan zijn ontgrondingsplassen in een grondwaterbeschermingsgebied, in een reservegebied voor de drinkwaterwinning of bovenstrooms in een natuurgebied dat grondwaterafhankelijk is. De kwaliteit van de teelaarde moet voldoen aan de eisen van het Besluit Bodemkwaliteit. De waarde voor arseen mag niet uitkomen boven de achtergrondwaarde. Ook mag de teelaarde de grenswaarde van fosfaatverzadiging én de waarde van 4 mg N/kg droge stof voor het in water oplosbare stikstof, niet overschrijden. Verder mag de kwaliteit van het water in de ontgrondingsplas niet significant verslechteren door het storten van de teelaarde. De waterkwaliteit moet aan de geldende kwaliteitsnormen blijven voldoen (zie hoofdstuk 6 en bijlage 6).

***Ophoogzand***
In afwijking van het voorgaande kunnen voor grootschalige werken, waarmee grote hoeveelheden zand zijn gemoeid, specifieke oplossingen worden gevonden. Hierbij kan ‘werk met werk’ worden gemaakt . Als dit niet mogelijk is, moet de zandvoorziening deel uitmaken van de besluitvorming over het zandvragende project.

***Beton- en metselzand***
Met het verlenen van een ontgrondingsvergunning in 2006 voor de locatie Traandijk in Echten is de provinciale doelstelling gehaald om één toekomstige zandwinning voor beton- en metselzand in Zuidwest-Drenthe mogelijk te maken. We werken niet mee aan een tweede ontgronding voor het winnen van beton- en metselzand in Zuidwest-Drenthe. Om de continuïteit in de grondstoffen-voorziening veilig te stellen, is een uitbreiding van de bestaande winput bij Gasselte mogelijk gemaakt tot uiterlijk 1 januari 2013. Na deze datum is de winning van beton- en metselzand geconcentreerd in de winplaats Traandijk in Echten en in Ellertshaar.

***Zand voor de kalkzandsteenindustrie***
Voor de winplaats bij Hoogersmilde, waar zand wordt gewonnen voor de kalksteenindustrie, zijn nog slechts beperkte uitbreidingsmogelijkheden. De natuurgebieden Alenburg, het Blauwe Meer en het

Leggelderveld vormen de definitieve begrenzing van deze zandwinning. Voor de toekomst zoeken wij naar een andere voorziening.

***Functionele ontgrondingen***

Ontgrondingen in onze provincie betreffen vaak landbouwverbetering, natuurontwikkeling, verveningen en ontgrondingen in het kader van gemeentelijke uitbreidingsplannen. Vergunningen worden verleend op basis van het algemene beleidskader van deze Omgevingsvisie, waaronder het hier geformuleerde ontgrondingenbeleid.

# 5. Uitwerking gebiedsopgaven

Voor enkele gebieden in Drenthe willen wij samen met onze partners integrale opgaven uitwerken. Algemeen beleid sluit in deze gebieden onvoldoende aan op de specifieke ambities en kansen. Daarnaast biedt een gebiedsgerichte uitwerking de mogelijkheid om, vanuit het provinciaal belang, de uitvoering te faciliteren.

## 5.1 Groningen–Assen

De Regio Groningen-Assen is het meest verstedelijkte gebied in Noord-Nederland en heeft in het rijksbeleid de status van nationaal stedelijk netwerk (Nota Ruimte). De hoofdopgave voor Groningen-Assen is in onze ogen het faciliteren van de te verwachten economische en demografische groei met een adequaat verkeer- en vervoersysteem. Dit systeem moet de bereikbaarheid garanderen van de binnensteden van Groningen en Assen en van de belangrijke woon- en werkgebieden in de regio. Daarnaast moet het de groeiende vervoersvraag opvangen. Het is hierbij onze ambitie om het gebruik van het openbaar vervoer maximaal te stimuleren. Daarnaast is het van belang om de verschillende landschaptypen binnen de as Groningen-Assen te versterken. Dit krijgt gestalte binnen het programma Regiopark. Uitgangspunt hierbij is een scherpe scheiding tussen ‘rood’ (woningbouw) en ‘groen’ (landschap en natuur).

Bij het ontwikkelen van het stedelijk netwerk houden wij vast aan ons uitgangspunt om wonen en werken te concentreren in de twee steden. Voor het Drentse deel geldt daarnaast een belangrijke woningbouwopgave voor Roden.

### *5.1.1 Positionering Assen in het nationaal stedelijk netwerk*

Wij vinden het van belang voor Drenthe om Assen te positioneren binnen het nationaal stedelijk netwerk. Assen moet zich complementair aan Groningen kunnen ontwikkelen. Wij onderschrijven de keuze voor verdichting van de stad die in het kader van de FlorijnAs is gemaakt. Het complementaire karakter van Assen kan verder worden versterkt door het ontwikkelen van unieke en afwisselende woonmilieus. Belangrijk hierbij is de herontwikkeling van een deel van het Stadsbedrijvenpark tot woongebied, waarmee aan de noordzijde van het stadscentrum een belangrijk ontwikkelgebied ontstaat. Ook de relatie met het Nationaal Landschap Drentsche Aa is van belang.

Graag zien wij Assen-Zuid, als de zuidelijke poort van het nationaal stedelijk netwerk, een (inter)nationale uitstraling krijgen. Concepten als het TT-circuit Assen, Sensoruniverse en Energieneutraal dragen hieraan bij. Wij vinden het van belang dat Assen-Zuid kan fungeren als een strategisch draaipunt tussen het ruimtelijk-economische en het sociaal-recreatieve netwerk. In de uitwerking van het knooppunt Assen-Zuid (A28/N33) houden wij hiermee rekening.

### *5.1.2 Bereikbaarheid Groningen-Assen*

De toenemende mobiliteit en verkeersdrukte in de kop van Drenthe richting de stad Groningen biedt kansen voor een ‘systeemsprong’ in het openbaar vervoer. Groningen heeft een eerste stap gezet voor een regiotramnetwerk, door groen licht te geven voor een centrumlijn (Hoofdstation-Zernike). Het doortrekken van deze centrumlijn vanaf het Hoofdstation via een westelijk tracé (Martiniziekenhuis, Ter Borch, Hoornse Meer) biedt kansen voor doorkoppeling via Eelde/Paterswolde en Groningen Airport Eelde. Een logische vervolgstap is deze lijn aan te laten sluiten op bestaand spoor ter hoogte van De Punt. Voor een verbinding met Assen zijn vervolgens twee scenario’s denkbaar. Er kan een verbinding komen via bestaand spoor, waardoor de centrale noord-zuidverbinding verder vorm wordt

gegeven, of er wordt gekozen voor een tracé ten westen van de A28 (via Vries). Dit tracé kan worden ingevuld met een tram of met een Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV)-bus.

In deze denklijn ontstaat bij De Punt een interessante locatie voor een transferium. Hier komen de tram- of buslijn, het NS-spoor, twee wegverbindingen en een waterverbinding samen. De locatie is enerzijds verbonden met het (inter)nationale netwerk (A28, spoor) en anderzijds met het regionale netwerk (N34, Regiotram/HOV). Een transferium bij De Punt biedt vanwege deze strategische ligging reizigers keuzemogelijkheden in de vervoerswijze. Ook kunnen parkeervoorzieningen van Groningen Airport Eelde hier naartoe worden verplaatst. Daardoor ontstaan rond de luchthaven mogelijkheden voor nieuwe bedrijvigheid binnen het huidige ruimtebeslag. De andere functie van het transferium kan zijn het bedienen van het toeristisch-recreatieve netwerk van het Nationaal Landschap Drentsche Aa en de Hondsrug.

Het openbaar vervoer tussen Groningen en Leek/Roden wordt aantrekkelijker gemaakt door twee HOV-lijnen te versterken: Roden-Groningen en Leek-Groningen. Ook is voorzien in de mogelijkheid van een doorkoppeling tussen Roden en Leek. Op deze manier ontstaat een netwerk dat flexibel gebruikt kan worden, al naar gelang de vraag naar openbaar vervoer.

### *5.1.3 Positionering Assen: label 'hoofdstad'*

Wij hebben Assen het label 'hoofdstad' gegeven (kaart 1, Visie 2020). Hiermee ondersteunen we de positionering van Assen als de hoofdstad van Drenthe. Assen is een historisch bestuurscentrum waarbij ontwikkelingen rond de Vaart en het nieuwe cultureel centrum (theater, CBK en bibliotheek) nieuwe openbare ruimten toevoegen aan het stadscentrum. Ook met de uitbouw van het Drents Museum en met de beoogde nieuwbouw van het Drents Archief worden nieuwe architectonische kwaliteiten aan de openbare ruimte toegevoegd (het Erfgoedkwartier).

### *5.1.4 Assen in relatie tot het Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa*

Om de ruimtelijke kwaliteit van Assen te waarborgen, willen we samen met de gemeente komen tot een visie op Assen in relatie tot het nationaal beek- en esdorpenlandschap de Drentsche Aa. Langs de N33 en de A28 willen we het waardevolle karakter van het gebied uitdragen. In de vorm van landschapspanorama's (zie paragraaf 4.2.1) willen we de beleefbaarheid van het landschap vergroten. Ook willen we het recreatief gebruik van het nationaal landschap stimuleren.

Assen-Zuid kan ontwikkeld worden als de poort tot het Nationale Landschap Drentsche Aa. Hier kan ook station Assen Centrum voor gebruikt worden, wat naar verwachting een grotere spin-off voor de stad zelf betekent. We geven daarom de voorkeur aan alternatief Assen Centrum, onder de voorwaarde dat het stationsgebied ook wordt ontwikkeld als entree naar de stad.

### *5.1.5. Positionering Roden*

~~Roden heeft, samen met Leek, in de Regio Groningen-Assen een schragende functie voor wonen en werken.~~ Wij bieden ruimte voor het realiseren van de intergemeentelijke structuurvisie **(IGS)** Leek-Roden (kaart 1, Visie 2020). Deze visie brengt samenhang aan in vooral het wonen, het werken, de bereikbaarheid en de ontwikkeling van natuur en landschap. Deze visie beidt Roden de mogelijkheid zich te blijven ontwikkelen als woon- en werkgemeente met een goede bereikbaarheid, ook per openbaar vervoer.
**Onze inbreng in het proces van de IGS Leek – Roden is er op gericht de woonopgave mogelijk te maken binnen de kaders van de kernkwaliteiten en de actualiteit van de woningmarkt. Op**

**basis van een zorgvuldige en gedragen inschatting van de woonbehoefte maken wij integrale afspraken over:**

- **de fasering van de woonopgave;**
- **de bijbehorende infrastructurele en openbaar vervoersontsluiting;**
- **de inpassing van de woonopgave en infrastructuur in het landschap en de cultuurhistorische structuren.**

Door de samenwerking met Leek ontstaan meer mogelijkheden om Roden verder te positioneren als centrum voor kennisintensieve bedrijvigheid, zoals in de sector life sciences. Het technologiepark Roden vormt in zijn nieuwe setting een aantrekkelijk vestigingsmilieu voor bedrijven.

### 5.1.6. Ontwikkeling Groningen Airport Eelde

**In de Luchtvaartnota van het Rijk is Groningen Airport Eelde (GAE) aangewezen als luchthaven van nationale betekenis heeft daarin de ruimte zich verder te ontwikkelen als luchthaven die bijdraagt aan de internationale bereikbaarheid van met name Noord-Nederland.**
**Wij zien de ontwikkeling van Groningen Airport Eelde als een belangrijke bijdrage aan de versterking van de ruimtelijk-economische structuur van het stedelijk netwerk Groningen-Assen. Een sterke luchthaven verbindt de regio beter met internationale en intercontinentale netwerken. Bovendien draagt de luchthaven bij aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat. De verlenging van de start- en landingsbaan zal er toe leiden dat de positie van de luchthaven verder wordt versterkt.**

**Wij vinden het van belang dat de ontwikkeling van Groningen Airport Eelde gepaard gaat met zo min mogelijk overlast en milieuschade. Wij ondersteunen dan ook de ambitie van Groningen Airport Eelde om zich te ontwikkelen tot duurzame groene luchthaven en voorloper te worden op het ontwikkelen en toepassen van duurzame innovaties in de luchtvaart.**
**Wij vinden eveneens dat de ontwikkeling van de luchthaven goed ruimtelijk dient te worden ingepast, waarbij het gehele gebied duurzaam en kwalitatief hoogwaardig wordt ingericht. Voor dit gebied ontwikkelen we in samenwerking met de luchthaven en andere belanghebbenden (waaronder de provincie Groningen) een integrale en samenhangende ontwikkelingsvisie. Wij leggen hierbij een relatie met de hierboven geschetste ontwikkelingen rond Regiotram en De Punt.**

## 5.2 De Drentse Zuidas

De Drentse Zuidas is strategisch gunstig gelegen als onderdeel van een internationale transportverbinding die loopt vanaf de Randstad, via Zwolle, richting Duitsland en Noordoost-Europa. Dit biedt de nodige ontwikkelingskansen voor de regio. De vier stedelijke kernen binnen de Zuidas kennen een vergelijkbare economische structuur, met industrie en logistiek als belangrijke economische ontwikkelingssectoren. Ook hebben ze een aantal vergelijkbare sociaal- en ruimtelijk-economische opgaven. Deze regio heeft enerzijds een gevarieerd en groen landschap met veel ruimte en mogelijkheden voor ontspanning, toerisme en recreatie; anderzijds telt het vier stedelijke kernen met een vrij compleet aanbod van winkels, horeca en cultuur. Ook deze combinatie biedt veel kansen. Er zijn dus volop mogelijkheden om diverse onderwerpen op regionaal niveau in samenhang op te pakken.

### *5.2.1 Positionering Drentse Zuidas*

Wij vinden het van belang om de Drentse Zuidas te positioneren als industriële en logistieke as en als logistieke hotspot. De regio moet een logische plaats gaan innemen binnen het nationale en trans-Europese vervoersnetwerk. We vinden het bovendien van belang dat de economische structuur van de regio duurzaam wordt versterkt. Het is daarbij onder meer nodig om goede **sociaal-economische** relaties en netwerken te vormen met omliggende regio's als Zwolle-Kampen, Twente en de Duitse Ems-as. Wij zien bovendien volop mogelijkheden voor initiatieven op het gebied van duurzame energie. Deze initiatieven kunnen zowel bijdragen aan de concurrentiepositie als aan het imago van de regio.

Wij willen het ruimtelijk-economisch profiel van de Zuidas verder versterken langs vier sporen:

- Innovatie, kennis- en arbeidsmarktontwikkeling en (grensoverschrijdende) netwerkvorming.
- Vestigingsmogelijkheden en bereikbaarheid.
- Regionale profilering en marketing.
- Duurzame energieopwekking.

Binnen de Zuidas hebben we voor de steden een aantal specifieke aspecten en ambities opgenomen. Voor het gebied Zuidoost hebben we als onderdeel van de Zuidas nog een aantal aanvullende ambities.

### *5.2.2 Meppel*

Voor Meppel spelen twee specifieke uitdagende ontwikkelingen en kansen. Ten eerste is Meppel de enige plaats in Drenthe met ruimte voor watergebonden bedrijvigheid. Meppel beschikt over de grootste binnenvaartcontainerterminal van Noord-Nederland. Daarnaast is Meppel de logische schakel voor netwerkvorming met de regio Zwolle-Kampen.

***Positionering Meppel: label 'waterpoort'***
De Meppeler binnenstad wordt door zijn kleinschaligheid hoog gewaardeerd. Meppel wil deze kwaliteit versterken door een herkenbare pleinenreeks te maken, waarbij ieder binnenstadsplein een eigen vormgeving en inrichting krijgt. Daarnaast is Meppel rijk aan water- en groenstructuren en historische linten die de verbindingen vormen tussen plekken en pleinen. Ook wil Meppel haar historisch bijzonder theater Ogterop meer betrekken in het culturele leven van de binnenstad. **Door deze ingrepen versterkt Meppel haar bovenlokale functie.** De entrees aan de noord- en oostzijde van de binnenstad vragen bijzondere aandacht, zodat woonwijken goed aansluiten.
Meppel heeft van ons het label 'waterpoort' gekregen (kaart 1, Visie 2020). Hiermee ondersteunen we de betekenis van Meppel als poort tot Drenthe en als kleinschalige stad aan en rond het water.
Meppel legt de focus op het uitbreiden van de rol voor de beroeps- en recreatievaart. **In samenwerking met Meppel willen we de functie van Meppel als multimodaal knooppunt voor de overslag van containers en bulkgoederen verder versterken. Het accent ligt daarbij op water en weg.**

***Versterken van de culturele infrastructuur van Meppel***
Met Meppel sluiten we een culturele alliantie voor het versterken van de culturele infrastructuur. We leggen gezamenlijke ambities vast en er komt een uitvoeringsplan voor de komende jaren.

### *5.2.3. Hoogeveen*

Voor Hoogeveen spelen twee specifieke uitdagende ontwikkelingen en kansen. Hoogeveen is ten eerste strategisch gelegen op het draaipunt van de dynamiek van de (inter)nationale verbindingsassen A28 en A37. Dit maakt Hoogeveen letterlijk een logistiek centrum voor

wegtransport. Verder ontwikkelt Hoogeveen het eerste klimaatneutrale bedrijventerrein van Drenthe, in combinatie met een Kenniscentrum Duurzaamheid.

Hoogeveen heeft een eigenstandige functie in de Drentse Zuidas. Hoogeveen bedient het omliggende landelijk gebied met voorzieningen, werkgelegenheid en recreatieve mogelijkheden.

***Positionering Hoogeveen: label 'centrum'***
Met de ontwikkelingsvisie 'Aangenaam anders' versterkt Hoogeveen de woon- en verblijfsfunctie van het stadscentrum. Door routes te creëren (pleinen, doorsteken en groenstructuren), maakt Hoogeveen zijn verleden weer zichtbaar en wordt de eenvormigheid van het centrum doorbroken. Op een aantal plekken wordt water weer een drager van de openbare ruimte. Met de voltooiing van de centrumring is de routering naar de nieuwe parkeerlocaties duidelijker. Daarmee creëert Hoogeveen een aantrekkelijk woon- en verblijfsklimaat.

Hoogeveen heeft van ons het label 'centrum' gekregen (kaart 1, Visie 2020). Hiermee ondersteunen we de positionering van Hoogeveen als stad met een attractief centrum, waar inwoners, mensen uit de regio, maar ook toeristen graag een dag willen doorbrengen.

***Bijzondere woonvormen***
Wij zien mogelijkheden om de positie van Hoogeveen te versterken door het realiseren van specifieke, unieke woonmilieus, geënt op de gebiedskarakteristieken.

***Versterken van de culturele infrastructuur van Hoogeveen***
Met Hoogeveen sluiten wij een culturele alliantie voor het versterken van de culturele infrastructuur. Dit wordt vastgelegd in gezamenlijke ambities en een uitvoeringsplan.

### *5.2.4 Zuidoost-Drenthe*

Binnen de Zuidas kent het gebied Zuidoost (Emmen-Coevorden) enkele uitdagende ontwikkelingen en kansen. Ten eerste krijgt Zuidoost-Drenthe te maken met een verschuiving in de samenstelling van de bevolking. Het aantal inwoners gaat minder groeien of zelfs dalen, wat ook gevolgen heeft voor het aantal huishoudens. Ten tweede biedt Zuidoost-Drenthe op Drentse schaal de beste mogelijkheden voor ontwikkelingen op het gebied van duurzame energie. Verder heeft Zuidoost-Drenthe potentie voor het verder ontwikkelen van de glastuinbouwsector. Het streven is versterking, kwaliteitsverbetering, innovatie en verduurzaming van de glastuinbouwketen. Tot slot staat Zuidoost-Drenthe dankzij het Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn aan de vooravond van een duurzame versterking van de ruimtelijk-economische structuur en een betere bereikbaarheid. Er komen middelen vrij voor de centrumontwikkeling van Emmen en Coevorden, het verplaatsen van het Dierenpark Emmen en het ontwikkelen van de spoorverbinding met Zwolle en Twente.

Onze focus ligt op de demografische ontwikkeling en de werkgelegenheid. We willen dat het vestigingsklimaat voor wonen en werken wordt geoptimaliseerd, dat de bereikbaarheid van voorzieningen voor de inwoners gewaarborgd blijft en dat het gebied een voortrekkersrol gaat spelen op het gebied van klimaat en energie.

***Krimp als kans***
Samen met de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Emmen, Coevorden en Westerveld zijn we een project gestart met als doel de effecten van de demografische ontwikkelingen in beeld te brengen. Aan de hand daarvan kunnen we een beleidsstrategie ontwikkelen. Het onderwerp vraagt om integrale keuzes voor ruimtelijke opgaven vanuit de thema's wonen, leefbaarheid (inclusief

voorzieningen), bereikbaarheid en arbeid. Bundeling is hierbij een themaoverstijgende doelstelling en ook het uitgangspunt voor de strategie. Uitgaan van krimp leidt tot andere keuzes, die ook consequenties hebben voor de kernenstructuur (zie paragraaf 4.3.1).

***Klimaat en Energie***
Wij willen Zuidoost-Drenthe een voortrekkersrol laten spelen bij het ontwikkelen, produceren en toepassen van duurzame energie. Voorbeeldprojecten zijn het benutten van aardwarmte voor de glastuinbouwgebieden in Erica en Klazienaveen en het ontwikkelen van lokale energienetwerken tussen producenten en consumenten op de bedrijventerreinen Bargermeer en Europark. Om kansen te kunnen benutten, wordt een Energiebureau Zuidoost-Drenthe opgericht. Provincie en de gemeenten Emmen en Coevorden investeren op deze wijze, samen met betrokken private partijen, in de uitvoering op projectniveau.

In onze provincie biedt de regio Zuidoost-Drenthe de beste mogelijkheden voor energiemaatregelen. Dit heeft ten eerste te maken met natuurlijke omstandigheden: er is aardgas, aardolie en aardwarmte. Verder kent het gebied relevante functies, namelijk glastuinbouw en grootschalige landbouw in een open landschap. Ook zijn er twee grote industriële complexen met relatief veel basisindustrie (Bargermeer in Emmen en Europark in Coevorden).

De industrieterreinen Bargermeer en Europark zijn aangemerkt als energietransitiepark (ETP). Hier wordt de omslag gemaakt naar het gebruik van duurzame energie. Deze gezamenlijke aanpak van het energievraagstuk moet, in combinatie met parkmanagement, leiden tot lagere bedrijfskosten. Dit kan ook een positieve vestigingsvoorwaarde worden. In de aanpak kan ook het ‘cascaderen’ van water en energie meegenomen worden. Hieronder verstaan we het gebruiken en hergebruiken van water en energie, waarbij de functie of activiteit die de hoogste kwaliteit vraagt, voorop wordt gesteld.

***Positionering Emmen: label ‘vermaak’***
Emmen creëert met de verplaatsing van het Dierenpark Emmen ruimte om de (functionele) samenhang in het centrum te versterken en de Hoofdstraat te herontwikkelen. Het stadscentrum wordt met een nieuw plein verbonden met het Dierenpark en het nieuwe theater. De ‘verlaten’ locatie van het Dierenpark (de oostzijde van het centrum) krijgt een passende invulling. De uitgangspunten hierbij zijn om het groen en openbare karakter te handhaven. Hierdoor ontwikkelt deze zijde van het stadscentrum een geheel nieuwe identiteit, die zeer attractief is.

Wij hebben Emmen het label ‘vermaak’ gegeven (kaart 1, Visie 2020). Hiermee ondersteunen we de positionering van Emmen als belangrijke stad op het gebied van grootschalig vermaak (dierenpark, theater, sport en dergelijke).

***Positionering Coevorden: label ‘vesting’***
Coevorden is volop bezig met het uitvoeren van het centrumplan. Dit plan laat de historie weer tot leven komen, onder andere door upgrading van het Stedelijk Museum. Markt en haven vormen straks het kloppend hart van deze historische vestingstad. Behalve aan het stadscentrum wordt ook gewerkt aan de ontwikkeling van het stationsgebied. Als het rangeeremplacement wordt verplaatst, ontstaat ruimte om de omgeving van het station als een tweede pool te ontwikkelen.

Coevorden heeft van ons de label ‘vesting’ gekregen (kaart 1, Visie 2020). Hiermee ondersteunen we de positionering van Coevorden als historische vestingstad.

***Versterken van de werkgelegenheid***

Het arbeidspotentieel in Zuidoost-Drenthe is relatief laaggeschoold. In dit gebied is de maakindustrie een belangrijke werkgever. De spin-off van deze sector voor de lokale economie is groot: de industrie is de drijvende kracht achter de groei van de dienstverlening. De ontwikkeling van deze sector wordt onder meer belemmerd door een tekort aan hoger geschoolde arbeidskrachten.

Voor het versterken van de werkgelegenheid richten we ons op een ketenbenadering van werk, onderwijs en kennisinfrastructuur. Daarnaast investeren we in werklocaties, fysieke infrastructuur en ICT-infrastructuur. Onderwijsinstellingen zien wij bij voorkeur doorgroeien tot echte kennisinstellingen met een innovatief karakter. Samen met de betrokken partijen willen wij ons inzetten voor het verder verbeteren van de verbinding tussen onderwijsinstellingen en bedrijfsleven.

Wij willen de sectoren met een relatief grote behoefte aan lagergeschoold personeel de ruimte bieden zich te ontwikkelen. De aandacht gaat hierbij, naast industrie en logistiek, voornamelijk uit naar recreatie en toerisme en zorg en welzijn.

Om het arbeidspotentieel aan hoger opgeleiden te versterken, streven wij naar netwerkvorming met regio's met onderwijsinstellingen voor hbo en wo (Twente, Zwolle en Groningen). Daarnaast zien wij kansen in het aantrekkelijker maken van Zuidoost-Drenthe voor deze doelgroep. Dit kan bijvoorbeeld door het realiseren van specifieke woonmilieus en door een beter aanbod aan stedelijke en recreatieve voorzieningen.

***Versterken van de bereikbaarheid***
Essentieel voor een gunstig vestigingsklimaat van Zuidoost-Drenthe is een optimale bereikbaarheid. Om de internationale verbinding te versterken, maken wij ons sterk voor verbeterde aansluiting op het Duitse hoofdwegennet en de mogelijkheid voor personen- **en goederenvervoer** per spoor. **Dit doen wij onder meer om de positie van Emmen-Coevorden als logistieke draaischijf te versterken.**

Voor het versterken van de interne bereikbaarheid en een betere verbinding met de regio's Zwolle en Twente, zetten wij vooral in op het verbeteren van het spoor. De stedelijke ontsluiting van Emmen is niet optimaal. Wij willen met Emmen en Coevorden nadere afspraken maken over het verbeteren van de bereikbaarheid van deze steden. Ons uitgangspunt daarbij is dat de netwerken voor auto, openbaar vervoer en fiets samen moeten komen in een duurzaam mobiliteitsconcept.

Daarnaast zetten wij ons in voor een betere aansluiting op (inter)nationale ICT-netwerken en netwerken voor energie.

***Recreatieve ontwikkeling***
Emmen beschikt met het Dierenpark over een nationale recreatieve publiekstrekker. De verplaatsing van het Dierenpark biedt kansen voor de kwalitatieve ontwikkeling van het centrum van Emmen. We zien graag dat bij de ontwikkeling van het nieuwe Dierenpark de verbinding met het centrum van Emmen gewaarborgd blijft. Er moet een impuls ontstaan voor de (kwalitatieve) ontwikkeling van verdere (verblijfs)recreatie in het gebied.

De steden Emmen en Coevorden en de landelijke omgeving zijn complementair aan elkaar. De steden dragen met hun variatie aan cultuur, horeca, detailhandel en dagrecreatieve mogelijkheden bij aan het bruisende karakter van Zuidoost-Drenthe. De landelijke omgeving met haar natuur, landschap en cultuurhistorie vormt de rustieke en ontspannen tegenhanger. De verblijfsrecreatie in Zuidoost-Drenthe verdient naar onze mening een kwalitatieve impuls. Het aanbod aan moderne verblijfsrecreatie is beperkt, evenals het aanbod aan slechtweervoorzieningen. Om deze reden is

Zuidoost-Drenthe aangewezen als toeristisch-recreatief ontwikkelgebied. Hier is ruimte voor nieuwe voorzieningen die een toegevoegde waarde vormen voor het totale aanbod in de regio.

## 5.3 Hondsrug

De gebiedsopgave voor de Hondsrug, de zandrug die zich uitstrekt van Emmen tot de stad Groningen, is anders van aard dan die in de Zuidas en Groningen-Assen. Bij de opgave voor de Hondsrug gaat het vooral om het benutten en ontwikkelen van de vele kernkwaliteiten, in samenhang met ruimtelijk-economische functies. Daarbij focussen wij ons op functies die passen bij en gebruik maken van de kwaliteiten van de Hondsrug, zoals recreatie en toerisme en wonen.

### *5.3.1 Karakteristiek van de Hondrug*

De Hondsrug is een markant en dominerend onderdeel van het Drents Plateau. Het landschappelijk contrast met het naastgelegen Hunzedal is beeldbepalend. Door de hogere ligging van de Hondsrug heeft de infrastructuur, het wonen en het werken zich van oudsher op een gebiedseigen wijze ontwikkeld. Er zijn daardoor hoogwaardige cultuurhistorische, landschappelijke en archeologische waarden ontstaan. Kenmerk van de Hondsrug is het contrast in oost-westrichting en de samenhang (eenduidigheid) in noord-zuidrichting. Deze samenhang is kwetsbaar voor aantasting, omdat het gaat om een groot gebied, over meerdere beheersgrenzen.

### *5.3.2 Identiteit van de Hondsrug*

Wij vinden de identiteit van de Hondsrug waardevol en willen deze versterken. Wij willen daartoe samen met de betreffende gemeenten en de andere organisaties met verantwoordelijkheden in het gebied een integraal gebiedsperspectief voor de Hondsrug ontwikkelen. Het belangrijkste doel is een zorgvuldige profilering en ontwikkeling van de Hondsrug, waarbij de bijzondere kwaliteiten drager zijn voor de economische en ruimtelijke ontwikkeling. We volgen hierbij de volgende sporen:

- Het versterken van de landschappelijke samenhang in de lengterichting, waarbij we streven naar eenduidigheid (zie figuur Uitsnede Hondsrug). De beleefbaarheid van de Hondsrug vanaf de N34 maakt hier ook deel van uit.
- Het versterken van het contrast in de oost-westrichting. Doorkijkjes van de N34 richting de Veenkoloniën zijn daarbij typerend voor de Hondsrug.
- Het behouden van de karakteristiek van het esdorpenlandschap. Dit uit zich in de zichtbare ruimtelijke samenhang tussen esdorp en es, waarbij de esdorpen en essen als een keten op de Hondsrug liggen. We houden daarbij zorgvuldig vast aan de ruimtelijke opzet van de esdorpen.
- Het benadrukken van het lineaire patroon van prehistorische relicten die samenhangen met de prehistorische route over de Hondsrug.

Figuur Uitsnede Hondsrug

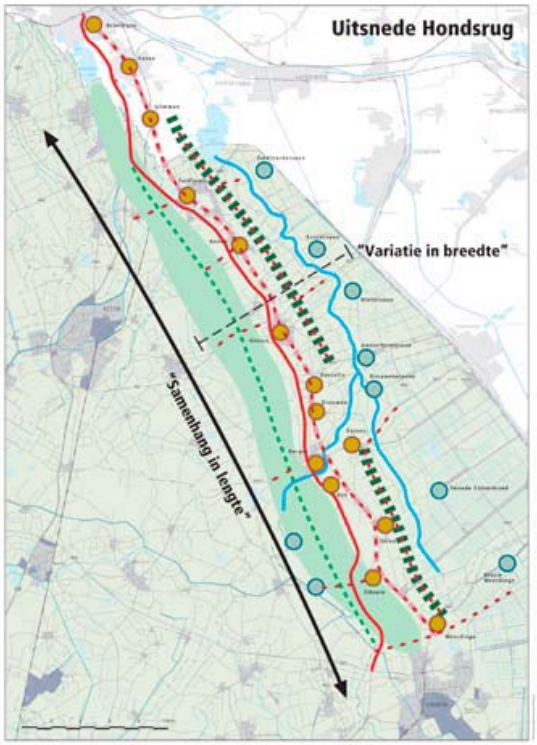


### *5.3.3 Ruimtelijke kwaliteit gekoppeld aan economische ontwikkeling*

De inspanningen om de identiteit van de Hondsrug te versterken, moeten vooral de recreatief-toeristische betekenis van de Hondsrug ondersteunen. We zien kansen om thematisch-recreatieve verbindingen te maken die bijvoorbeeld cultuurhistorische plekken verbinden (vanuit het Hunebedcentrum). Ook zien we mogelijkheden voor meer sportief-recreatieve invullingen, zoals het versterken van de betekenis als ATB-fietsgebied. Specifieke (kleinschalige) verblijfsrecreatie past ook prima bij de Hondsrug. Bijzondere woonvormen zijn ook mogelijk, als ze de kwaliteit van het gebied versterken.

Bij de integrale gebiedsvisie voor de Hondsrug worden de volgende bestaande programma-onderdelen betrokken:

*Hondsrugspoor*
~~Dit project richt zich op het in samenhang ontsluiten van de vele verhalen die in de Hondsrug besloten liggen voor Drenten en toeristen. Hiermee wordt op creatieve wijze de cultuurhistorische en geologische waarde van de Hondsrug geprofileerd. Belangrijke ankerpunten (zoals publiekstrekkers, musea, artefacten en monumenten) worden opgenomen in thematische routes die de historische rijkdom van het gebied laten zien.~~
~~Hondsrug~~

**Het** Hondsrug Geopark
~~Met dit project streven we~~ **Wij streven** naar de aanwijzing van de Hondsrug als eerste UNESCO European Geopark **van Nederland**. Deze status biedt kansen voor het behouden en ontwikkelen van de aardkundige en cultuurhistorische waarden, voor toeristisch-recreatieve voorzieningen en voor netwerkvorming. Voorbeelden in het buitenland laten zien dat een Geopark een positieve invloed heeft op de ontwikkeling en profilering van de regio.

**Het project richt zich op het in samenhang ontsluiten van de vele verhalen die in de Hondsrug besloten liggen voor Drenten en toeristen. Hiermee wordt op creatieve wijze de cultuurhistorische en geologische waarde van de Hondsrug geprofileerd. Belangrijke ankerpunten (zoals publiekstrekkers, musea, geologische objecten, artefacten en monumenten) worden opgenomen in thematische routes die de historische rijkdom van het gebied laten zien. Het project is daarmee ook een voorbeeld van een regionaal beeldverhaal.**

*Kunstproject N34*
Wij ontwikkelen een kunstproject voor de N34 van Zuidlaren naar Coevorden. Onderwerp van het kunstproject is de weg zelf, in relatie tot het landschap. Het thema voor het project is de ontwikkeling van productie- naar consumptielandschap.

# 6. Regionaal Waterplan

## 6.1 Inleiding

### *6.1.1 Provinciaal belang regionaal waterplan*

In dit hoofdstuk beschrijven we hoe we invulling geven aan onze ambitie om te komen tot een robuust en klimaatbestendig watersysteem (zie ook paragraaf 4.3.2). Dit hoofdstuk vormt ook het regionaal waterplan op grond van de Waterwet.

In dit regionaal waterplan formuleren we onze strategische doelen voor het regionale waterbeleid. Ook geven we in dit plan de ruimtelijke vertaling van deze doelen. We gaan in op de functies van de regionale wateren en de bescherming daarvan, de gewenste ontwikkelingen en de inzet van instrumenten. Het regionaal waterplan vormt het kader voor de vergunningverlening en de uitvoeringsprogramma's. In de Waterwet staat dat het regionaal waterplan eens per zes jaar moet worden herzien.

Het regionaal waterplan vormt een belangrijke schakel tussen het waterbeleid op rijksniveau en de uitvoering op regionaal en lokaal niveau. In de afgelopen periode zijn al afzonderlijke besluiten genomen over de Kaderrichtlijn Water[5], de waterbergingsgebieden in Zuid-Drenthe[6] en de strategische grondwaterwinningen[7]. Deze besluiten maken integraal onderdeel uit van dit regionaal waterplan.

Het provinciale waterbeleid is op veel onderdelen een voorzetting van het voorgaande beleid. Het regionaal waterplan zet sterker in op het op orde krijgen en houden van een watersysteem dat in staat is de gevolgen van klimaatverandering op te vangen. Daarbij spelen de beekdalen een belangrijke rol. Zo zetten we het beleid om aan de bovenlopen van de beekdalen een natuurfunctie toe te kennen, zo veel mogelijk voort. Ook richten we de beken zo natuurlijk mogelijk in, zodat daar zo veel mogelijk water vastgehouden kan worden. Daarnaast moet de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater verder verbeterd worden.

Van provinciaal belang is**/zijn**:

- Een robuust watersysteem, dat zodanig is ingericht dat de risico's op wateroverlast en watertekort tot een maatschappelijk aanvaardbaar niveau beperkt blijven, met bijzondere aandacht voor de beekdalen.
- Een goede kwaliteit van het oppervlaktewater, gebaseerd op de normen van de Kaderrichtlijn water (KRW). Voor de Drentsche Aa moet de kwaliteit zo goed zijn dat het water geschikt is voor de bereiding van drinkwater.
- Een zo groot mogelijke voorraad zoet grondwater van een goede kwaliteit, beschikbaar voor mens en natuur.
- Een zodanige kwaliteit van het grondwater dat het zonder ingrijpende en kostbare zuivering geschikt is voor de bereiding van drinkwater.
- **De waterbergingsgebieden zoals deze zijn aangeduid op kaart 9 .**

---

[5] Het 'Besluit vaststelling doelen en maatregelen oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen Drenthe Kaderrichtlijn Water', opgenomen als bijlage 6. Deze **is vastgesteld in** ~~doorloopt een eigen procedure met besluitvorming in~~ de Statenvergadering van 16 december 2009.
[6] De deelstructuurvisie 'De aanwijzing van waterbergingsgebieden in Zuid-Drenthe'.
[7] De uitwerking van POP II Drenthe voor 'De aanduiding van strategische grondwaterwinningen'.

### *6.1.2 Uitvoering door en samenwerking met onze waterpartners*

Voor de uitvoering van het waterbeleid zijn de waterschappen, gemeenten en waterleidingbedrijven belangrijke partners. Wij hechten sterk aan een goede samenwerking met deze waterpartners.

De waterschappen geven in de waterbeheerplannen aan hoe zij de doelen uit het regionaal waterplan willen realiseren. Zij rapporteren via de jaarlijkse bestuursrapportages over de voortgang van de uitvoering. Het overleg tussen provincie en waterschappen over deze rapportages kan leiden tot tussentijdse evaluatie en zonodig bijstelling van het beleid.

De waterleidingbedrijven zijn in eerste instantie de grootste belanghebbenden bij een goede grondwaterkwaliteit. Zij hebben een maatschappelijke verantwoordelijkheid om bij te dragen aan de bescherming van het grondwater. Vandaar dat wij bij de uitvoering van het beleid nadrukkelijk samenwerken met de waterleidingbedrijven. Wij doen een beroep op de waterleidingbedrijven om een deel van de uitvoering te financieren.

De gemeenten leggen hun waterbeleid vast in de gemeentelijke water- en rioleringsplannen. Met het oog op de waterwinning vragen wij de gemeenten met ons samen te werken aan het uitvoeren van gebiedsgericht beleid om het grondwater te beschermen. Daarvoor willen wij samen met de gemeenten gebiedsdossiers opstellen en uitvoeren. Bij samenwerking in de waterketen zijn wij als aanjager gericht op innovatieve oplossingen.

### *6.1.3 Instrumentarium*

***Provinciale Omgevingsverordening***
De Waterwet verplicht ons een aantal onderdelen uit te werken in een waterverordening. Daarnaast biedt de wet ons de mogelijkheid om op een aantal punten aanvullende regelingen op te nemen. Als het vanuit provinciaal belang noodzakelijk is, maken we van deze bevoegdheid gebruik.

Op grond van de Wet milieubeheer zijn we verplicht om in de provinciale milieuverordening gebieden aan te wijzen en regels op te nemen om, met het oog op drinkwaterwinning, het grondwater te beschermen. Deze regels gaan over het vestigen van nieuwe bedrijven in de aangewezen gebieden en het uitvoeren van bepaalde activiteiten. Daarnaast is in de milieuverordening een speciale regeling opgenomen die de winning van oppervlaktewater uit de Drentsche Aa garandeert.

De waterverordening en de milieuverordening zijn opgenomen in de Provinciale Omgevingsverordening Drenthe (POV).

***Watertoets***
De watertoets beoogt water een belangrijkere rol bij ruimtelijke ontwikkelingen te geven. Hoe de watertoets moet worden toegepast, is vastgelegd in het Besluit ruimtelijke ordening (Bro). Hierin zijn afspraken opgenomen over de betrokkenheid van de waterbeheerder, meestal het waterschap. Het waterschap neemt in het waterbeheerplan op hoe het de watertoets toepast. Wij vi nden de watertoets een belangrijk instrument voor de communicatie tussen de waterschappen en de gemeenten. **Wij dringen er bij de waterschappen op aan om ook de grondwaterbeschermingsaspecten rond grondwaterwinningen voor de drinkwatervoorziening mee te nemen in de watertoets.** Bij ruimtelijke plannen zien wij erop toe dat de provinciale belangen voldoende aandacht krijgen.

***Stimulering en onderzoek***

Het waterbeleid wordt grotendeels door andere partijen uitgevoerd. Daarom zijn het opzetten van en bijdragen aan relevant onderzoek en het stimuleren van activiteiten die bijdragen aan de uitvoering van onze ambities belangrijke instrumenten voor ons.

***Monitoring***
Wij vinden het belangrijk bij te dragen aan het meten en registreren van relevante gegevens. Op basis van deze gegevens kunnen wij ons beleid monitoren, evalueren en zo nodig bijstellen.

***Gebiedsdossiers***
Om het grondwater te beschermen, stellen wij in alle beschermingsgebieden gebiedsdossiers op, met daarin alle voor het gebied relevante informatie. Op basis van deze dossiers zoeken wij naar oplossingen voor bestaande risico's voor het grondwater. Ook bepalen we op basis hiervan de sturing en regie op toekomstige ontwikkelingen in het gebied. Aan het gebiedsdossier wordt een uitvoeringsprogramma gekoppeld. Bij het opstellen van de dossiers is een belangrijke rol weggelegd voor de waterleidingbedrijven en de gemeenten. Ook andere relevante partijen zullen bij de gebiedsdossiers worden betrokken.

## 6.2 Oppervlaktewaterkwantiteit 'De wateropgave'

### *6.2.1 Hoofdlijn van het beleid*

Onze ambitie is het creëren van een duurzaam en veerkrachtig watersysteem. Dit betekent een watersysteem dat op orde is om de te verwachten gevolgen van klimaatverandering op te vangen. Het watersysteem moet zodanig zijn ingericht dat risico's op wateroverlast en watertekort tot een maatschappelijk aanvaardbaar niveau beperkt blijven. Daarmee vormt het watersysteem een belangrijk ordenend principe voor de ruimtelijke ordening in Drenthe. In 2027 dienen onze oppervlaktewaterlichamen te voldoen aan de doelen die voortvloeien uit de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW).

Om onze ambitie te kunnen bewerkstelligen, heeft het watersysteem meer ruimte nodig dan het nu heeft. We willen daarom de natuurlijke veerkracht van het watersysteem handhaven en waar nodig herstellen. De wateropgave realiseren wij grotendeels in de beekdalen. **Voor de wateropgave per waterschap wordt verwezen naar de Waterbeheerplannen van de Waterschappen.** ~~Om zoveel mogelijk water vast te houden, richten wij ons op een zo natuurlijk mogelijke inrichting van deze beekdalen. Daar waar mogelijk combineren we de wateropgave met de natuuropgave.~~

Om de kans op overstromingen te beperken tot een aanvaardbaar risico, zijn op voorstel van de waterschappen normen voor regionale wateroverlast vastgesteld. Met de inrichting van waterbergingsgebieden zorgen we ervoor dat de kans op overstroming vanuit het hoofdsysteem beperkt blijft tot gemiddeld één keer per honderd jaar.

In 2015 willen we dat het watersysteem op orde is. Dat betekent:
- Het gehele watersysteem voldoet aan de normen voor regionale wateroverlast.
- De regionale keringen voldoen aan de daarvoor vastgestelde normen.
- Alle aangewezen bergingsgebieden zijn gerealiseerd.

~~Alle maatregelen voor het oplossen van watertekorten zijn uitgevoerd.~~

**Daarnaast is er een strategie voor het oplossen van mogelijke toekomstige watertekorten opgesteld.**

De uitvoering kan alleen in overeenstemming met ons worden verschoven naar een later tijdstip. Het verzoek tot uitstel moet onderbouwd zijn en voorzien van een nieuwe, haalbare planning. De risico's moeten beperkt zijn. Mogelijke redenen voor afwijking van de planning:

- De maatregelen kunnen aantoonbaar efficiënter worden uitgevoerd op een later tijdstip, bijvoorbeeld door ze te koppelen aan andere projecten.
- Door problemen met grondverwerving kunnen de maatregelen niet voor 2015 gerealiseerd worden. De waterschappen brengen voor 2013 dergelijke knelpunten in beeld brengen In overleg met ons worden oplossingen gezocht.
- Er geen sprake is van een urgente wateropgave in bestaand stedelijk gebied. In dat geval moeten maatregelen uiterlijk in 2027 door gemeenten en waterschappen zijn uitgevoerd.

### *6.2.2 Beekdalen*

Uit diverse studies blijkt dat de klimaatverandering in ons land gaat leiden tot een grotere hoeveelheid neerslag, vooral in de winterperiode. Dit regenwater moet zo veel mogelijk worden vastgehouden in de **bovenstroomse gebieden** ~~bovenlopen van de beekdalen~~. Dit voorkomt wateroverlast in de lager gelegen gebieden. Het bovenstrooms vasthouden van water heeft nog meer voordelen. Het vermindert de verdroging, verbetert de waterkwaliteit en leidt tot een grotere grondwatervoorraad. Bij het herstellen van beekdalen is er nadrukkelijk aandacht voor het verruimen van mogelijkheden voor wateropvang en het verbeteren van de waterkwaliteit.

De beekdalen zijn aangegeven op de visiekaart (kaart 1, Visie 2020) **en zijn bovengeschikt aan de functies**. Deze aanduiding betekent ~~een verbijzondering~~ **dat randvoorwaarden en uitgangspunten de inrichting bepalen** van de onderliggende functies landbouw**, multifunctioneel** en natuur. In de beekdalen met een landbouwfunctie wordt gestreefd naar een **goede** ~~betere~~ waterkwaliteit en naar een waterhuishoudkundige inrichting die **onder randvoorwaarden (zie par 6.2.3)** op de landbouw is afgestemd. In perioden van intensieve neerslag kan in het beekdal, vanwege de natuurlijke lage ligging, wateroverlast worden verwacht. Door de klimaatverandering komt dit in de toekomst waarschijnlijk vaker voor. Bij het inrichten en beheren van het beekdal geldt dat wateroverlast niet mag worden afgewenteld op benedenstrooms gelegen gebieden. Ook moet de grondwatervoorraad onder het Drents Plateau in ieder geval behouden blijven. **Voor** ~~Verder is er aandacht nodig voor~~ de aanpak van maaivelddaling als gevolg van veenoxidatie **wordt beleid ontwikkeld**. Voor een beekdal met een natuurfunctie streven we naar het combineren van de natuur- en wateropgave.

Bij het (her)inrichten van een beekdal gaan beekherstel en maatregelen voor het vasthouden van het water hand in hand. Hierbij worden ~~ook~~ **alle toegekende** functies ~~als natuur en recreatie~~ en het behouden en zo mogelijk versterken van de kernkwaliteiten betrokken. Zo willen we verschillende ambities en ontwikkelingen verenigen. Voor beekdalen met een landbouwfunctie kan bijvoorbeeld een relatief smalle zone (enkele tientallen meters tot 100 à 200 meter) als een 'winterbed' worden ingericht, wat jaarlijks kan overstromen. Inmiddels zijn hierover met de waterschappen afspraken gemaakt (zie kader). Voor onderstaande beekdalen gelden de volgende opgaven:
Oude Vaart, ter hoogte van Ansen (als onderdeel van het convenant Meppelerdiep):.
Het Hunzebeekdal: onderzoek naar de mogelijkheden van grondwaterwinning, in combinatie met het vasthouden van water voor landbouw en natuur.
Loodiep: onderzoek naar de ontwikkeling van een nieuw beekdal ten westen van Coevorden **als ecologische verbinding tussen Loodiep en Vecht**.

Voor onderstaande beekdalen gelden de volgende opgaven:

- Oude Vaart, ter hoogte van Ansen (als onderdeel van het convenant Meppelerdiep): inrichting voor natuur en vasthouden van water om daarmee natuurgebieden te verbinden **en te versterken**

**met het oog op klimaatverandering ( 'klimaatmantel')** en de wateropgave in het stroomgebied van de Oude Vaart en de Wold Aa te realiseren.
- Het Hunzebeekdal: onderzoek naar de mogelijkheden van grondwaterwinning in combinatie met het vasthouden van water in relatie tot de landbouw- en natuurfunctie **en met het oog op de klimaatgevoeligheid van de EHS op de Hondsrug ('klimaatmantel')**.
- Loodiep: onderzoek naar de ontwikkeling van een nieuw beekdal ten westen van Coevorden.

*'Nee-tenzijbeleid'*
In perioden van intensieve neerslag kan over de gehele lengte van een beekdal wateroverlast worden verwacht. **Om de ruimte in het beekdal te behouden hebben we het** ~~In de beekdalen mogen daarom geen werken worden uitgevoerd die de afvoer van water versnellen. Dit hebben we omschreven in ons~~ 'Nee-tenzijbeleid'. Dit beleid geldt in alle beekdalen en gebieden die zijn aangeduid als 'beekdal' op kaart 9 (Oppervlaktewater).

Het 'Nee-tenzijbeleid' betekent dat kapitaalintensieve functies zo veel mogelijk worden geweerd. Daarbij gaat het om woon- en werkgebieden en kapitaalintensieve vormen van agrarisch grondgebruik, zoals glastuinbouw, intensieve veehouderijen en kwekerijen. Nieuwe kapitaalintensieve functies zijn alleen toegestaan als aan vier voorwaarden is voldaan.
1. Er is sprake van een zwaarwegend maatschappelijk belang.
2. Er zijn geen alternatieven.
3. De functie vormt op de locatie geen feitelijke belemmering om in de toekomst de afvoer- en bergingscapaciteit van het regionale watersysteem te vergroten.
4. Het negatieve effect op het watersysteem wordt in het plan gecompenseerd.

*Maatwerk beekherstel en wateropgave*
- Met waterschap Reest en Wieden hebben we in het convenant Meppelerdiep afspraken gemaakt om de wateropgave te realiseren.
- Waterschap Velt en Vecht lost de wateropgave deels op met waterbergingsgebieden en deels met 'winterbedden' langs beken, zoals de Aalder- en Westerstroom, de Sleenerstroom, het Loodiep en het Schoonebeekerdiep.
- Waterschap Hunze en Aa's heeft in het project Waterdrager met de omgeving uitgewerkt hoe de gevolgen van de klimaatveranderingen kunnen worden opgevangen in de bovenstroomse delen. Het waterschap ziet mogelijkheden om de wateropgave tot 2050 te realiseren binnen de EHS Drentsche Aa en Hunze. ~~Verder worden in de Hunze drie waterbergingsgebieden ingericht.~~ Verder wordt in het Hunzegebied het waterbergingsgebied (Tusschenwater) ingericht.
- In de benedenloop van het Peizerdiep richt waterschap Noorderzijlvest een waterbergingsgebied in, in combinatie met het inrichten van de EHS. Hiermee realiseert het waterschap al een groot deel van de wateropgave.

### *6.2.3 ~~Dagelijks~~ Functioneel waterbeheer*

***Functie-indeling van het landelijke gebied***
*Functie-indeling van het landelijke gebied*
Het dagelijkse of operationele waterbeheer wordt afgestemd op de aanwezige functies. Daarbij wordt zo veel mogelijk gebruik gemaakt van de natuurlijke veerkracht van het watersysteem. Er wordt geanticipeerd op de gevolgen van klimaatverandering.

Onze provincie is, met uitzondering van het bebouwde gebied, ingedeeld in gebieden met een hoofdfunctie (voor natuur en landbouw) en multifunctionele gebieden (zie kaart 1, Visie 2020). Hieronder wordt per type gebied aangegeven welke waterhuishoudkundige aspecten van belang zijn.

*Gebieden met hoofdfunctie landbouw*
Binnen de gebieden met hoofdfunctie landbouw staat de uitoefening van grondgebonden landbouw op bedrijfseconomische grondslag voorop. Dit betekent voor het watersysteem het volgende:

- De waterhuishouding is, binnen de mogelijkheden van het watersysteem, afgestemd op optimale productieomstandigheden voor de landbouw.
- Het hierbij behorende grondwaterregime is afhankelijk van de combinatie van grondgebruik en grondsoort. Afhankelijk van het grondgebruik realiseert het waterschap per peilvak het gewenste grondwaterregime.
- De beekdalen zijn als een aparte aanduiding op de kaart aangegeven. Deze aanduiding betekent een **randvoorwaarden voor** ~~verbijzondering van~~ de onderliggende functie landbouw. De ruimte voor water moet behouden blijven, de waterhuishoudkundige inrichting mag niet leiden tot wateroverlast benedenstrooms en tot een vermindering van de grondwatervoorraad (zie paragraaf 6.2.2).
- Om in droge periodes over voldoende water te kunnen beschikken, is het peilbeheer erop gericht de grondwaterstand niet verder uit te laten zakken dan noodzakelijk is voor landbouwkundig gebruik (optimale conservering).
- De aanvoer van en beregening met oppervlaktewater is mogelijk. Hierbij geldt als voorwaarde dat dit technisch mogelijk moet zijn en moet passen binnen de huidige aanvoercapaciteit van de provincie.
- De doelstelling voor de oppervlaktewaterkwaliteit is per oppervlaktewaterlichaam vastgelegd onder de uitwerking van de Europese Kaderrichtlijn water (zie paragraaf 6.3.1).

*Multifunctionele gebieden*
In de multifunctionele gebieden (paragraaf 4.4) zijn meerdere functies van belang, zoals landbouw, natuur, landschap en cultuurhistorie. De onderlinge verhouding verschilt per gebied. Het waterbeleid richt zich op het versterken van de samenhang tussen de functies landbouw en natuur.

- De waterhuishouding is, binnen de mogelijkheden van het watersysteem, afgestemd op optimale productieomstandigheden voor de landbouw, met instandhouding van de natuurlijke verschillen tussen hoog en laag.
- Om het karakter van de laaggelegen grond niet aan te tasten, geven de waterschappen bij het bepalen van het optimum voor de waterhuishouding, voorrang aan een grondgebruik dat past bij een relatief nat grondwaterregime.
- De beekdalen zijn als een aparte aanduiding op de kaart aangegeven. Deze aanduiding betekent **randvoorwaarden voor** ~~een verbijzondering van~~ de onderliggende functie. De ruimte voor water moet behouden blijven en de waterhuishoudkundige inrichting mag niet leiden tot wateroverlast benedenstrooms en tot een vermindering van de grondwatervoorraad (zie paragraaf 6.2.2).
- Om in droge periodes over voldoende water te kunnen beschikken, is het peilbeheer erop gericht de grondwaterstand niet verder uit te laten zakken dan noodzakelijk is voor landbouwkundig gebruik (optimale conservering).
- De aanvoer van en de beregening met oppervlaktewater blijft beperkt tot de huidige mogelijkheden van het gebied.
- De doelstelling voor de oppervlaktewaterkwaliteit is per oppervlaktewaterlichaam vastgelegd op basis van de Europese Kaderrichtlijn water (zie paragraaf 6.3.1).

*Gebieden met hoofdfunctie natuur*
Binnen de gebieden met als hoofdfunctie natuur gaat het om het behouden, herstellen of ontwikkelen van natuurwaarden. Daarbij zijn ook aspecten van cultuurhistorie en landschap van belang. Andere doeleinden zijn slechts aanvaardbaar zolang ze verenigbaar zijn met, of ten dienste staan van, de natuurdoelstelling.

- De waterhuishouding wordt afgestemd op de natuurdoelen. Het bijbehorende grondwaterregime is afhankelijk van de randvoorwaarden die het natuurdoel stelt. Daarnaast is er een samenhang met ter plaatse voorkomende natuurlijke omstandigheden.
- De waterhuishouding sluit zo dicht mogelijk aan op de 'natuurlijke' waterhuishouding.
- Daar waar de aanduiding 'beekdal' over een natuurfunctie ligt, streven we naar het combineren van de groene opgave en de wateropgave. Bij beekdalherstel nemen we een deel van de wateropgave mee door extra water vast te houden in perioden met veel neerslag (zie paragraaf 6.2.2).
- Bij het bepalen van het gewenst grond- en oppervlaktewaterregime (GGOR) in en rond natuurgebieden wordt ook bepaald in hoeverre een deel van de wateropgave in de natuurgebieden vastgehouden kan worden. Dit hangt onder andere af van de vastgestelde natuurdoelen. Als dit mogelijk is, wordt dit, na het doorlopen van het GGOR-proces als medegebruik vastgelegd in het bestemmingsplan.
- Wateraanvoer wordt beperkt tot de huidige mogelijkheden en wordt, indien mogelijk, verminderd.
- De doelstelling voor de oppervlaktewaterkwaliteit is per oppervlaktewaterlichaam vastgelegd op basis van de Europese Kaderrichtlijn water (zie paragraaf 6.3.1).

*Scheepvaartkanalen*
Vaarwegen kunnen onder normale omstandigheden veilig en zonder problemen bevaren worden door de schepen waarvoor ze zijn aangewezen. In het 'Beheerplan voor de scheepvaartkanalen' wordt de klassenindeling van de kanalen en de daarbij gewenste inrichting aangegeven.

***Gewenste Grond- en Oppervlaktewaterregime (GGOR)***
De waterschappen stemmen met behulp van het Gewenste grond- en oppervlaktewaterregime (GGOR) het waterbeheer af op de functies van een gebied en leggen dit vast. Zij doen dit in overleg met de betrokken partijen, per gebied en op basis van de zonering van het landelijke gebied (zie hierboven). In de Natura 2000-gebieden en de TOP-gebieden moet het GGOR in 2010 zijn vastgesteld en in 2015 de bijbehorende maatregelen klaar moeten zijn. Voor de overige gebieden geldt dat het GGOR in 2015 moet zijn vastgesteld en in 2030 moet zijn uitgevoerd. Gelet op de complexiteit van het vaststellen van het GGOR en het uitvoeren van de maatregelen, bieden we ruimte om in overleg van dit schema af te wijken. Als provincie coördineren wij en bewaken wij de procesgang voor het toepassen van het GGOR. Ook ondersteunen we het ontwikkelen van het modelinstrumentarium (MIPWA), gericht op het uitwerken van het GGOR.

**Wij vinden dat maatregelen buiten de EHS niet zodanig mogen worden uitgevoerd dat hiermee gebieden in de EHS negatief worden beïnvloed. Naast beïnvloeding van landbouw op natuur geldt het omgekeerde ook. De volgende stappen worden gezet indien bij herstelprojecten ongewenste vernatting zou kunnen optreden:**
- **Voorkomen;**
- **Ondervangen door technische maatregelen;**
- **Ondervangen met behulp van kavelruil, aankoop van natuurontwikkelingsgebieden en bosuitbreiding;**
- **Compenseren met geld en/of grond;**
- **Indien schadecompensatie niet mogelijk is, of te duur blijkt te zijn, dan is bestuurlijke heroverweging van het hersteltempo, herstelwijze of natuurambitie nodig (indien dit past binnen de wettelijke mogelijkheden).**

**De waterschappen nemen in de keur nadere regels op, waarmee het vergunningstelsel voor lozingen en onttrekkingen van toepassing wordt verklaard op een (in het GGOR) nader te bepalen zone. Op grond van dit artikel kunnen vergunningaanvragen voor lozing uit drainage,**

**naast de onttrekkingen uit het grond- en oppervlaktewater, mede op het effect op de grondwaterstand beoordeeld worden.**

Maaivelddaling door veenoxidatie kan resulteren in ongeschikte waterhuishoudkundige condities voor de aanwezige functies. Daarnaast komt bij veenoxidatie een aanzienlijke hoeveelheid $CO_2$ en nitraat vrij (zie ook paragraaf 4.7). Wij willen het instrument GGOR mede inzetten om te komen tot maatregelen om de maaivelddaling door veenoxidatie te verminderen. Voorafgaand aan de waterbeheerplannen die de waterschappen in 2015 opstellen, willen we samen met de waterschappen een strategie voor de aanpak van de veenoxidatie hebben uitgewerkt.

### *6.2.4 Wateroverlast door extreme weersomstandigheden*

Bij extreme weersomstandigheden is het dagelijkse waterbeheer niet toereikend om wateroverlast te voorkomen. Er zijn daarom extra maatregelen nodig om de kans op inundatie tot een aanvaardbaar risico te beperken. We hanteren de volgende strategie:

1. Water wordt zo veel mogelijk vastgehouden in de bestaande natuurgebieden. Daar waar mogelijk wordt de wateropgave gecombineerd met de groene opgave (zie ook paragraaf 6.2.3).
2. De beekdalen worden ingericht voor het vasthouden van water, in combinatie met beekherstel (zie paragraaf 6.2.2).
3. Als bovenstaande maatregelen onvoldoende resultaat opleveren, worden waterbergingsgebieden ingericht.
4. De regionale waterkeringen moeten voldoen aan de veiligheidsnorm van eens in de honderd of tweehonderd jaar. ~~Waarbij de kans op overstromingen slechts één keer per honderd jaar is.~~ **Dit houdt in dat de waterkering niet mag falen bij een waterstand die optreedt bij die norm. Op dat moment is er nog niet direct sprake van overstroming.** Dit moet grote schade en maatschappelijke ontwrichting voorkomen.

De komende periode werken we aan een risicobeheerplan op grond van de Europese Richtlijn Overstromingsrisico's. Het doel is dit risicobeheerplan in 2015 als onderdeel van het regionaal waterplan op te nemen.

**Typen wateroverlast**

In de onderstaande afbeeldingen zijn verschillende typen wateroverlast aangegeven. De regionale wateroverlast is in deze afbeeldingen aangeduid als type 4. Afbeelding 1 geeft de situatie in de laaggelegen gebieden weer; afbeelding 2 de situatie op de hoger gelegen zandgronden.

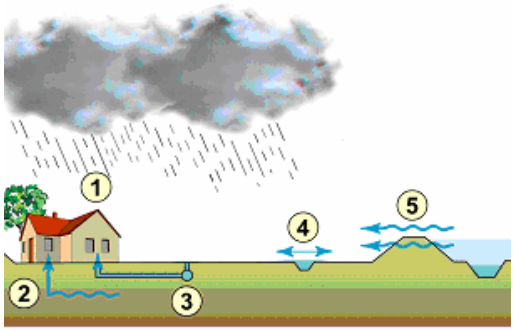


*Afbeelding 1: Oorzaken van wateroverlast in laaggelegen gebieden.*

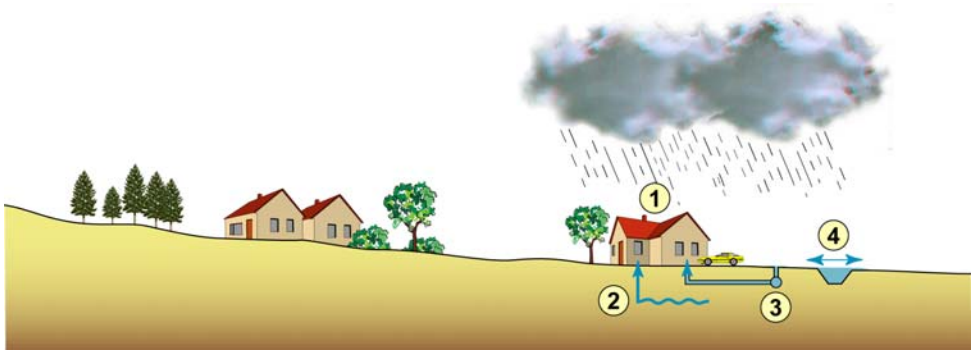


*Afbeelding 2: Oorzaken van wateroverlast op de hogere gronden.*

*Toelichting typen wateroverlast*

1. *Waterschade in huis door bijvoorbeeld binnendringende neerslag of een gesprongen waterleiding.*
2. *Hoge grondwaterstanden in bijvoorbeeld kruipruimten en tuinen.*
3. *Overbelasting van het riool als gevolg van veel neerslag. Er komt water op straat te staan. Er kan ook rioolwater het huis binnendringen.*
4. *Overstroming vanuit regionaal oppervlaktewater. Oorzaak is hevige neerslag, waardoor waterlopen buiten de oevers treden.*
5. *Overstroming of het bezwijken van een regionale waterkering. Het gaat om waterkeringen langs het hoofdsysteem (bestaande uit kanalen en benedenlopen van beken).*

*Bron: Rapport 'Verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid van wateroverlastschade' (HKV 'Lijn in water', in opdracht van Rijkswaterstaat RIZA en DG Water)*

*Figuur 6.1: Typen wateroverlast*

***Normen Regionale Wateroverlast***
In het ontwerp-Nationaal Waterplan zijn referentienormen opgenomen voor regionale wateroverlast. Daarbij is de toelaatbare inundatiekans per grondgebruiktype aangegeven. Wij nemen deze normen over. Voor beekdalen is geen norm voorgesteld: inundatie mag hier elk jaar plaatsvinden. De norm voor de Drentse beekdalen moet nog worden bepaald. In tabel 6.1 is per type grondgebruik de norm aangegeven, uitgedrukt in de kans op inundatie per zoveel jaar.

*Tabel 6.1: Normen regionale wateroverlast*

| **Functie** | **Grondgebruik** | **Toelaatbare overstromingskans (eens per zoveel jaar)** |
|---|---|---|
| Landbouw | Grasland | 1:10 |
| | Akkerbouw | 1:25 |
| | Hoogwaardige land- en tuinbouw | 1:50 |
| | Glastuinbouw | 1:50 |
| Stedelijk | Bebouwd gebied | 1:100 |
| Natuur | Natuur | Geen norm, eventueel norm afstemmen op natuurdoeltype |
| Beekdalen | | Nader te bepalen |

Deze normering is bedoeld als een garantieniveau waaraan het watersysteem moet voldoen. Het waterschap kan op deze garantie worden aangesproken. De normen voor regionale wateroverlast zijn met de bijbehorende kaart vastgelegd in de Provinciale Omgevingsverordening. In de verordening is naast de procedure voor het vaststellen van de normen ook een procedure voor het eventueel wijzigen van deze norm opgenomen.

De waterschappen maken, op basis van een gebiedsproces voorstellen voor de normering en voor bijbehorende maatregelen. Deze leggen ze voor aan gedeputeerde staten. Bij de beoordeling let gedeputeerde staten op:
- Het voorkomen van afwenteling van wateroverlast op benedenstroomse gebieden.
- Het voorkomen van het inrichten van nieuwe waterbergingsgebieden.
- De mate waarin wordt bijgedragen aan de toename van de grondwatervoorraad.
- De gevolgen voor huidige en toekomstige functies in het licht van het gewenste waterbeleid.
- De kosten.

Als de kans op inundatie groter is dan de norm, is er sprake van een ontoelaatbaar risico op wateroverlast. In dat geval moeten er maatregelen worden getroffen. In de gebieden waar momenteel niet aan de norm wordt voldaan, de zogenaamde knelpuntgebieden, treffen de waterschappen (landelijk gebied) en de gemeenten (stedelijk gebied) vóór 2015 maatregelen.

In gebieden waar (ruimschoots) aan de normen wordt voldaan, zijn uiteraard geen maatregelen nodig. In deze gebieden mag de waterhuishoudkundige inrichting niet actief worden verslechterd, tenzij dit in het kader van gebiedsprocessen door betrokken partijen als een gewenste ontwikkeling wordt beschouwd .Toename van de inundatiekans door autonome ontwikkelingen, zoals maaivelddaling en/of toenemende neerslag, wordt wel geaccepteerd. Hierdoor kan de actuele inundatiekans in de loop van de tijd dichter bij de norm komen te liggen. Als dit nadelige gevolgen voor de huidige functies heeft, gaan we samen met de betrokken partijen tot een oplossing zien te komen. Te denken valt aan compensatie of het inzetten van subsidies.

Voor de Hunze wordt onder onze leiding, samen met waterschap Hunze en Aa's, de begrenzing van het beekdal nader bepaald. Vervolgens wordt beslist of en welke maatregelen nodig zijn.

*Hertoetsing normen*
Iedere twaalf jaar, voor het eerst in 2015, gaan de waterschappen de normen hertoetsen aan de (nieuwe) inundatiefrequenties. De waterschappen in Drenthe voeren deze hertoetsen op gelijke wijze uit, zoals beschreven in het NBW-actueel. Zij maken hierbij een nieuwe afweging tussen inundatiekansen, normering en kosten voor maatregelen. Ook in de tussenliggende jaren kan een herziening van de normen nodig zijn, bijvoorbeeld vanwege gebiedsontwikkelingen.

***Waterbergingsgebieden***
Waterberging is het tijdelijk opslaan van grote hoeveelheden water. Deze maatregel wordt ingezet als wateroverlast voorkomen moet worden en alle andere maatregelen tekortschieten. De waterberging moet ervoor zorgen dat de kans op overstroming vanuit het hoofdsysteem (dit zijn de kanalen en benedenlopen van de beken) beperkt blijft tot gemiddeld één keer per honderd jaar (1:100 jaar).

Voor waterberging worden gebieden aangewezen en ingericht zoals bedoeld in artikel 1.1 van de Waterwet. Er zijn twee soorten waterbergingsgebieden:
- gebieden die rechtstreeks aan het hoofdsysteem zijn gekoppeld en meebewegen met het oppervlaktewaterpeil;
- gebieden die als 'noodoplossingen' worden ingezet wanneer andere maatregelen niet meer toereikend zijn.

De gebieden Tusschenwater, Peize en Roden-Norg zijn geheel of gedeeltelijk 'meebewegende' bergingsgebieden.

De waterbergingsgebieden in onze provincie zijn aangegeven op kaart 9 (Oppervlaktewater). Deze gebieden zijn van provinciaal belang[8]. De waterschappen zorgen ervoor dat alle aangewezen waterbergingsgebieden in 2015 zijn aangelegd. Wij streven ernaar dat in de toekomst de hoofdfunctie in de bergingsgebieden langjarig gehandhaafd blijft. Daarom worden de inrichtingsmaatregelen op de aanwezige hoofdfunctie afgestemd. De gemeenten nemen de waterbergingsgebieden op in de gemeentelijke bestemmingsplannen. Waterberging wordt daarbij opgenomen als dubbelbestemming op de hoofdfunctie. Voor de waterbergingsgebieden is de nadeelcompensatieregeling, zoals door de waterschappen is vastgesteld van kracht.

*Toekomstige ontwikkelingen*
Het is niet uit te sluiten dat, als gevolg van klimaatverandering, op termijn meer bergingscapaciteit noodzakelijk is. Wij laten daarom onderzoek doen naar de noodzaak en mogelijke locaties voor toekomstige bergingsgebieden.

Voor het selecteren van nieuwe bergingsgebieden gelden de volgende criteria.
- Het bergend vermogen is voldoende om onevenredige schade in een groot gebied te voorkomen.
- De bergingsgebieden zijn gesitueerd tegen of bij het hoofdwatersysteem (kanalen en benedenlopen van beken), zodat de gebieden snel gevuld kunnen worden. Dit stelt ook eisen aan de aanvoercapaciteit van de watergang
- Functie's worden gecombineerd. Natte natuurgebieden en landbouwgebieden (grasland) lenen zich in principe het beste voor waterberging. Combinaties met andere functies sluiten we niet uit.
- Inrichtingskosten zijn zo laag mogelijk.

---

[8] Voor Noord-Drenthe zijn de bergingsgebieden uit POP II overgenomen. Voor Zuid-Drenthe gelden de waterbergingsgebieden zoals aangewezen in de deelstructuurvisie 'De aanwijzing van waterbergingsgebieden in Zuid-Drenthe'.

- Gebieden met veel bebouwing en/of infrastructuur met het oog op de hoge beschermingskosten worden zo veel mogelijk vermeden. Aanwezige bebouwing en/of infrastructuur moet bij voorkeur geclusterd of relatief hooggelegen zijn.
- Aanleggen van hoge kaden ter bescherming van aanwezige bebouwing wordt zo veel mogelijk vermeden om de leefbaarheid niet aan te tasten.

***Regionale waterkeringen***
Regionale waterkeringen moeten grote schade of maatschappelijke ontwrichting voorkomen bij een waterstand die één keer per honderd jaar voorkomt. De regionale waterkeringen en de veiligheidsnormen hiervoor zijn vastgelegd in de provinciale omgevingsvergunning. Voor alle regionale waterkeringen hebben gedeputeerde staten maatgevende hoogwaterstanden vastgesteld. Deze worden indien nodig om de zes jaar aangepast. Vanwege verschillende onderzoeksresultaten worden de maatgevende hoogwaterstanden bij de Drentsche Hoofdvaart nog nader onderzocht.

De waterschappen zorgen ervoor dat de regionale waterkeringen uiterlijk in 2013 zijn getoetst. Voor de keringen die niet voldoen aan de veiligheidsnorm, moeten uiterlijk in 2015 maatregelen getroffen zijn. Als dat niet lukt, bijvoorbeeld doordat de opgave te groot is of omdat het efficiënter is de uitvoering te koppelen aan andere werkzaamheden, moet er in 2015 een plan van aanpak voor uitvoering gereed zijn. De waterschappen brengen jaarlijks via de bestuursrapportage verslag uit aan gedeputeerde staten over de voortgang.

Naast regionale zijn er ook lokale waterkeringen. Deze worden door de waterschappen genormeerd en beheerd. Voor deze keringen geldt geen rapportageplicht.

Voor hoogwater is een apart draaiboek opgesteld om de taken van de diverse beheerders goed te coördineren. Zo kan adequaat worden ingegrepen.

Samen met de provincie Groningen gaan via een quick scan vaststellen of de gewenste normen voor veiligheid in de Groningse kanalen haalbaar zijn. Er komen maatregelen om deze normen te realiseren.

### *6.2.5 Watertekort*

***Maatregelen in het watersysteem***
Ons leidende principe om in tijden van droogte watertekorten te voorkomen, is het vasthouden van water. De waterschappen nemen in hun waterbeheerplannen maatregelen op die gericht zijn op het conserveren van water op de plateaus. Dit kan worden bereikt door de waterlopen ondieper en breder aan te leggen. Hierdoor blijft het waterpeil van het oppervlaktewater gelijk, maar in droge perioden zakt het water minder ver uit en blijft er meer water in het gebied achter. Op het plateau heeft deze maatregel alleen een lokaal effect. Het opzetten van peilen in de beekdalen heeft een groter effect, omdat daardoor ook de grondwaterstanden in het aan het beekdal gekoppelde watersysteem stijgen. Met deze maatregel kan ook de grondwatervoorraad worden aangevuld (zie paragraaf 6.4.2). Om deze aanpassing van de waterlopen te kunnen realiseren, stellen we een gebiedsgerichte aanpak voor.

Voor anti-verdrogingsbeleid voor natuurgebieden verwijzen we naar paragraaf 6.4.3.

***Wateraanvoer***
Als er in onze provincie niet genoeg water aanwezig is voor de verschillende functies, laten we water aanvoeren vanuit de Vecht en het IJsselmeer. Voor deze aanvoer hebben we een waterakkoord

afgesloten met het Rijk, andere provincies en waterschappen. In dit waterakkoord zijn op basis van de nationale verdringingsreeks afspraken gemaakt over de verdeling van het water. Omdat de nationale verdringingsreeks kortgeleden is gewijzigd (figuur 6.2), moet het waterakkoord hierop worden aangepast. Dit geldt ook voor de afspraken die voor Noord-Nederland zijn gemaakt over de waterverdeling vanuit het IJsselmeer. Deze afspraken gaan over de prioriteiten in de categorieën 3 en 4, en zijn vastgelegd in de Provinciale Omgevingsverordening.

In noordelijk verband gaan we samen met de waterschappen onderzoeken wat de invloed van het klimaat is op de toekomstige watertekorten. We stellen een strategie vast om hierop adequaat te reageren. We sluiten hierbij aan bij landelijke onderzoeken.

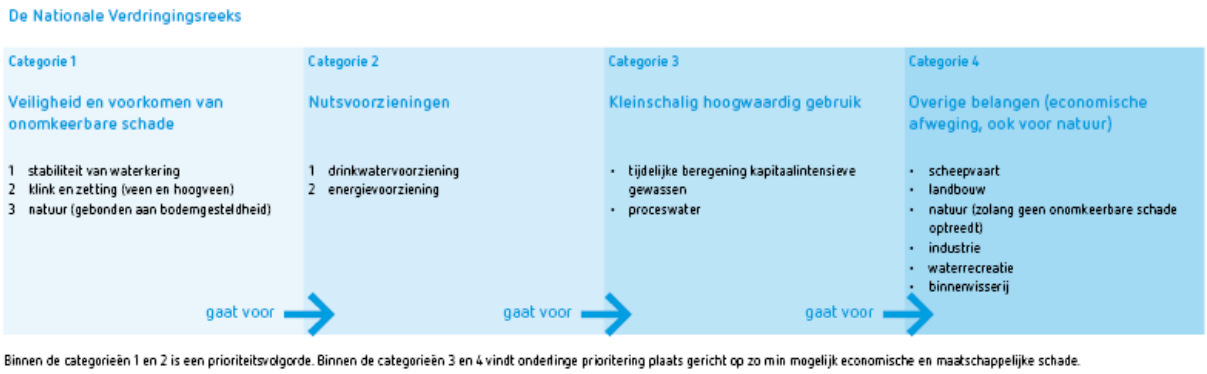


*Figuur 6.2 Verdringingsreeks nationaal Waterplan.*

## 6.3 Oppervlaktewaterkwaliteit

### *6.3.1 Oppervlaktewaterlichamen*

In 2027 moeten de oppervlaktewaterlichamen in Drenthe voldoen aan de kwaliteitsdoelen die voortvloeien uit de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW). Deze doelen zijn vastgelegd in bijlage 6. De periode tot 2027 wordt benut om de hiervoor benodigde maatregelen gefaseerd uit te voeren. De oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen zijn opgenomen op kaart 10 (Kaderrichtlijn Water).

De KRW maakt onderscheid tussen ecologische en chemische waterkwaliteitsdoelen. Er zijn ecologische doelen voor beken, meren en kanalen.

Voor de beken:
- een inrichting die beter gericht is op de stromingsprocessen;
- een meer natuurlijke inrichting van de oevers;
- het opheffen van knelpunten voor migratie van vissen;
- de mogelijkheid voor beken om te kunnen overstromen.

Voor de meren:
- een natuurlijker peilbeheer;
- meer natuurlijke oevers met overstromingsvlaktes;
- helder, plantenrijk water met voldoende paai- en opgroeiplaatsen voor vis.

Voor de kanalen:
- een natuurvriendelijker inrichting;
- betere mogelijkheden voor vismigratie.

Het bereiken van de ecologische doelen (het zogenaamde Goed Ecologisch Potentieel) mag door ruimtelijke ontwikkelingen of nieuwe functies niet onmogelijk worden gemaakt. Ook mag de aanwezige situatie niet zodanig verslechteren dat het betreffende water in een lagere beoordelingklasse terechtkomt (stand-still vereiste).

Alle oppervlaktewaterlichamen voldoen aan de fysisch-chemische milieukwaliteitsnormen, zoals beschreven in bijlage 6. Ook moeten de oppervlaktewaterlichamen voldoen aan de normen die zijn beschreven in de AMvB Kwaliteitseisen en monitoring.

De overige wateren moeten met hun waterkwaliteit de vastgelegde doelstellingen voor waterlichamen ondersteunen. Het water moet minimaal voldoen aan de normen van de AMvB Kwaliteitseisen en monitoring.

Wij zijn eindverantwoordelijk voor de KRW-doelstellingen. De waterschappen voeren de benodigde maatregelen uit.

### *6.3.2 Zwemwaterkwaliteit*

Op grond van de KRW hebben we zwemwaterlocaties aangewezen (zie kaart 10). De waterschappen stellen op grond van de EU-zwemwaterrichtlijn (2006) voor iedere zwemwaterlocatie een zwemwaterprofiel op. Hierin worden onder meer de mogelijke vervuilingsbronnen en benodigde maatregelen beschreven. Verwacht wordt dat deze profielen niet leiden tot extra maatregelen. Ook verwachten wij dat de vastgestelde KRW-maatregelen voldoende bijdragen aan de zwemwaterkwaliteit.

De waterschappen controleren in het badseizoen tweewekelijks de kwaliteit van het zwemwater. Wij inspecteren de zwemwateren op hygiëne en veiligheid. De resultaten van deze metingen gebruiken we om zonodig een negatief zwemadvies of zwemverbod af te geven.

### *6.3.3 Diffuse bronnen*

Het water kan ook vervuild raken door stoffen uit uiteenlopende bronnen. De aanpak van deze ‘diffuse bronnen’ is voornamelijk een taak van het Rijk. Tot de aan te pakken stoffen behoren onder andere nutriënten, emissies van metalen, polycyclische aromatische koolwaterstoffen, gewasbeschermings- en biocidenmiddelen en (dier)geneesmiddelen. De aanpak hiervan is vastgelegd in het nationale ‘Uitvoeringsprogramma diffuse bronnen waterverontreiniging 2007’.

In aanvulling op het nationale beleid, zetten wij het stimuleringsproject ‘Duurzaam boer blijven in Drenthe’ voort. Verder ondersteunen we gebiedsgerichte pilots die gericht zijn op het terugdringen van diffuse belasting van zowel grond- als oppervlaktewater.

### *6.3.4 Waterbodems*

Op grond van de Waterwet maakt het beheer van de waterbodem vanaf 2010 integraal onderdeel uit van het beheer van het watersysteem. De waterschappen zijn dan als bevoegd gezag verantwoordelijk voor de kwaliteit, het beheer en de sanering van de waterbodem van regionale wateren.

#### *Waterbodemsanering*

Bij de nieuwe, integrale Waterwet worden ingrepen in de bodem niet meer op zichzelf beschouwd. Of een waterbodem moet worden gesaneerd, is niet alleen meer afhankelijk van de milieuhygiënische kwaliteit. Waterbodemsanering is pas noodzakelijk wanneer de verontreiniging het bereiken van de gewenste waterkwaliteit in de weg staat. Daarnaast blijft het noodzakelijk om via regulier onderhoud de watergangen op orde te houden. Het integrale beheer van watersystemen vraagt van waterschappen een andere rol bij de aanpak van waterbodems. Zij moeten hieraan zoveel mogelijk invulling geven via lokale afspraken met de gemeenten en eventueel de provincie.

***Baggerspecie***
Vrijkomend baggerspecie moet zo mogelijk worden hergebruikt. Het is onze taak om voldoende en verantwoorde mogelijkheden voor hergebruik te creëren. De kaders voor hergebruik (inclusief verspreiding op de kant) zijn vastgelegd in het Besluit bodemkwaliteit. Wij faciliteren waterschappen en gemeenten bij de invoering van dit Besluit, onder andere door bodemfunctieklassenkaarten te laten opstellen. Als baggerspecie niet direct toepasbaar is, moet de beheerder tijdelijke depots inrichten. Na ontwatering kan de baggerspecie vanuit de tijdelijke depots definitief worden verwerkt.

## 6.4 Grondwater

### *6.4.1 Hoofdlijn van het beleid*

Onze ambitie is om een zo groot mogelijke voorraad zoet grondwater van goede kwaliteit beschikbaar te hebben en te houden voor mens en natuur. Ons grondwaterbeheer gaat uit van de kansen die de waarde van het grondwater biedt.

- Wij streven naar een zo groot mogelijke voorraad grondwater onder het Drents Plateau. Dit kan gebruikt worden voor grondwaterafhankelijke functies, de drinkwatervoorziening en economische ontwikkelingen.
- De grondwaterkwaliteitdoelen voor de grondwaterlichamen moeten in 2027 behaald zijn. Deze doelen zijn vastgesteld op grond van de Europese Kaderrichtlijn Water.
- Wij stellen de openbare drinkwatervoorziening duurzaam veilig.
- Onder voorwaarden stellen wij grondwater beschikbaar voor drink- en industriewater en warmte- en koudeopslag.
- Voor de verdroogde natuurgebieden concentreren wij ons tot 2015 op acht TOP-gebieden. Wij streven uiteindelijk naar een volledig herstel.

### *6.4.2 Onze innovatieve grondwatervisie 'De waterfabriek van Drenthe'*

Onze grondwatervisie (zie paragraaf 4.3.2) wordt in de komende periode verder uitgewerkt. Daarbij maken we een onderscheid tussen laagdynamische functies in het landelijk gebied en hoogdynamische functies in het stedelijk gebied. In het landelijk gebied gaat het over het aanvullen van het grondwater, de grondwaterwinning voor drinkwater en de watervoorziening voor landbouw en natuur. In stedelijk gebied speelt het benutten van grondwater voor economische doeleinden en energietoepassingen.

***Inzijggebieden***
Het hart van het Drents Plateau en de Hondsrug zijn op kaart 11 aangeduid als inzijggebieden. In deze gebieden houden we oppervlaktewater vast, om een zo groot mogelijke voorraad grondwater op te bouwen. Hiervoor zijn twee aspecten van belang: het peil in de beekdalen en de infiltratie van regenwater. Een hoger peil in de beekdalen leidt tot hogere grondwaterstanden op het Drents Plateau en daarmee tot een grotere grondwatervoorraad. Doordat de grondlagen onder de Hondsrug scheef gesteld zijn, kan het neerslagwater makkelijk tot grote diepte infiltreren. Voor de inzijggebieden is het

belangrijk dat het verhard oppervlak niet toeneemt en dat er maatregelen worden genomen om de infiltratie van neerslag te bevorderen.

Het water uit het inzijggebied Drents Plateau komt vooral ten goede aan de natuur in de beekdalen (via het opkwellend grondwater) en aan de landbouwgebieden (tegengaan van droogteschade). Het benutten van grondwater uit dit inzijggebied voor drinkwater kan alleen langs de randen van het Drents Plateau (de precieze locatie moet nog worden bepaald). Het inzijggebied op de Hondsrug is van belang voor de natuur en de grondwaterwinning in het Hunzedal.

Naast de hoeveelheid grondwater is ook de kwaliteit van het grondwater, en het beschermen daarvan, van belang. Deze kwaliteit kan bedreigd worden door stoffen die met infiltrerend grondwater worden meegevoerd. In het landelijk gebied zijn dat vooral gewasbeschermingsmiddelen uit de landbouw. In stedelijk gebied gaat het om verontreiniging via infiltrerend regenwater. Verder wordt de grondwaterkwaliteit bedreigd door de bestaande bodem- en grondwaterverontreinigingen.

In de komende periode gaan we de invulling van de inzijggebieden verder uitwerken. Daarbij gaat het ook om wat de inzijggebieden betekenen voor de bestaande en mogelijke toekomstige functies. Hierbij moeten we ook antwoord geven op de vraag hoeveel extra water voor de betreffende functies beschikbaar kan komen.

***Wateroogstgebied Hunze***

Vanuit het inzijggebied op de Hondrug stroomt het water naar het Hunzedal. In het benedenstroomse gedeelte van het Hunzedal wordt op meerdere locaties grondwater gewonnen voor drinkwater. Onderzoek in het project Tusschenwater heeft aangetoond dat er meer grondwater kan worden gewonnen als het gebied wordt ingericht als moerasgebied. De effecten van de grondwaterwinning worden gecompenseerd door extra infiltratie van oppervlaktewater. Wij denken een dergelijk systeem op grotere schaal te kunnen toepassen. Voor het Hunzedal willen we onderzoeken of en in welke mate de waterwinning kan worden vergroot door het wijzigen van functies of door andere vormen van landbouw.

Het Hunzedal is niet alleen geschikt voor het winnen van grondwater, maar ook voor het vasthouden van water voor andere functies. Hierbij denken we vooral aan het vasthouden van water dat in periodes van droogte beschikbaar kan worden gesteld aan de landbouw. Uit de klimaatscenario's blijkt dat vooral de Veenkoloniën steeds vaker te maken gaan krijgen met droogte. Onderzoek moet aantonen hoeveel water in het Hunzedal kan worden vastgehouden en in hoeverre de landbouw in het aangrenzende (veenkoloniale) landbouwgebied hiervan kan profiteren. Hierbij wordt ook een relatie gelegd met de aanpak van veenoxidatie. Hoe de watervoorziening van de Veenkoloniën in de toekomst georganiseerd moet worden en welke rol het Hunzedal daarbij kan spelen, gaan we uitwerken in een integraal plan.

***Gebiedsgericht grondwaterbeheer in stedelijk gebied***

Voor Emmen, Coevorden, Hoogeveen en Meppel zetten we in op het benutten van grondwater voor economische activiteiten. De economische ontwikkeling van de steden kan worden versterkt door de levering van warmte en koude uit grondwater (warmte-koudeopslag, WKO) en waterkwaliteit op maat. Het stedelijk gebied in Noord-Drenthe leent zich bij uitstek voor grootschalige toepassing van WKO. Het gebied lijkt, vanwege mogelijke effecten op de natuur, minder geschikt voor grootschalig gebruik van grondwater voor bedrijfseconomische activiteiten.

De toename van het aantal WKO-installaties vraagt om een goede onderlinge afstemming. WKO-installaties kunnen elkaar, maar ook bestaande grondwaterwinningen beïnvloeden. Wij stimuleren dat

gemeenten masterplannen **WKO** gaan opstellen voor de ondergrond in de grote kernen, om deze problematiek integraal aan te pakken (zie ook paragraaf 4.7).

### *6.4.3 Verdrogingsbestrijding (TOP-gebieden natuur)*

Voor het behalen van de natuurdoelen, is de verdroging van de natuurgebieden een van de belangrijkste knelpunten. We streven naar volledig herstel van de verdroogde natuurgebieden (circa 24.000 hectare). Op basis van het advies van de Taskforce Verdroging concentreren we ons tot 2015 op de aanpak van de verdroging in acht TOP-gebieden.In tabel 6.2 is per gebied de doelstelling geformuleerd. We streven bij de aanpak van de verdroging naar synergie door WB21- en KRW-doelen mee te nemen.

*Tabel 6.2 Doelstellingen TOP-gebieden*

| Verdroogd gebied | Doelstelling 2015 | Relatie met natuur en KRW |
|---|---|---|
| Fochteloërveen | geen verdroging | EHS, N2000 |
| Drentsche Aa | geen verdroging | EHS, N2000 en KRW |
| Elperstroom | **matig verdroogd** | EHS, N2000 **(urgent)** en KRW |
| Drents Friese Wold en Leggelderveld | **matig verdroogd** | EHS, N2000 |
| Dwingelderveld | **matig verdroogd** | EHS, N2000 |
| Bargerveen | **matig verdroogd** | EHS, N2000 **(urgent)** en KRW |
| Peizerdiep | geen verdroging | EHS en KRW |
| Reest | **matig verdroogd** | EHS, N2000 en KRW |

De aanpak moet ertoe leiden dat in drie van de acht TOP-gebieden de verdroging in 2015 is opgelost. In de overige vijf gebieden moet de situatie aanzienlijk verbeterd zijn (van ernstig naar matig verdroogd). In deze gebieden hangen verdergaande maatregelen af van functiewijzigingen of hebben de maatregelen meer tijd en middelen nodig. De overige verdroogde gebieden in Drenthe komen na 2015 aan bod.

### *6.4.4 Grondwaterkwaliteit (KRW)*

In bijlage 6 zijn op grond van de Europese Kaderrichtlijn Water de doelen en maatregelen voor de grondwaterlichamen vastgelegd. De grondwaterlichamen zijn weergegeven op kaart 10 (Kaderrichtlijn Water).

De grondwaterlichamen moeten voldoen aan de goede chemische en kwantitatieve toestand. Om de toestand te kunnen beoordelen, is een KRW-meetnet ingericht. Elke zes jaar moet de huidige toestand én de trend op basis van de meetgegevens worden beschreven.

De toestand van het grondwaterlichaam mag het behalen van oppervlaktewaterdoelen en het realiseren van grondwaterafhankelijke ecosystemen niet in de weg staan. Uit de grondwaterlichamen wordt op diverse locaties water onttrokken voor menselijke consumptie. Daarom moeten ze zo goed worden beschermd dat op termijn het niveau van de waterzuivering omlaag kan. Dit wordt beoordeeld op de plekken waar daadwerkelijk water wordt onttrokken.

De oppervlaktewaterlichamen waaruit water wordt gewonnen voor drinkwater, zijn opgenomen in het landelijk register voor beschermde gebieden. Ook alle vergunde winningen groter dan 240 m3/dag op basis van de Grondwaterwet zijn in dit register opgenomen. Het belang van grond- en oppervlaktewater voor de drinkwaterbereiding komt ook tot uitdrukking in de Kaderrichtlijn Water (KRW). Daarin staat dat de waterkwaliteit niet mag verslechteren, zodat op termijn minder zuivering

nodig is (artikel 7.3). Wij zijn ook op basis van de Wet Milieubeheer gehouden aan het beschermen van de grondwaterkwaliteit (zie paragraaf 6.4.5).

De KRW richt zich ook op gebieden waarin het grondwater zo laag staat dat de ecologie er schade van ondervindt. Daarbij wordt gekeken naar de Natura 2000-gebieden, waarvan Drenthe er veertien telt. Acht van deze veertien gebieden zijn grondwaterafhankelijk. In een deel van deze gebieden zijn de afgelopen jaren al maatregelen uitgevoerd om de verdroging te bestrijden. Dat heeft nog niet geleid tot de gewenste eindsituatie. In zes gebieden is de grondwaterstand te laag om de gewenste Natura 2000-doelen te kunnen behalen (zie paragraaf 6.4.3).

Om de KRW-doelen haalbaar en betaalbaar te houden, worden de maatregelen gefaseerd uitgevoerd tot 2027. Het gaat deels om generieke maatregelen (vooral gericht op mest en gewasbeschermingsmiddelen) en deels om aanvullende regionale maatregelen. De regionale maatregelen omvatten:

- beschermingsmaatregelen voor grondwaterbeschermingsgebieden (zie paragraaf 6.1.3 en 6.4.5);
- verdrogingsbestrijding in Natura 2000-gebieden (zie paragraaf 6.4.3)*;*
- gebiedsgerichte pilots diffuse belasting (zie paragraaf 6.3.3).

### *6.4.5 Grondwaterbescherming*

De bescherming van het grondwater is neergelegd in verschillende wetten, waaronder de Wet milieubeheer, de Waterwet en de Wet Bodembescherming. Daarnaast geven de Kaderrichtlijn Water en de Grondwaterrichtlijn aanwijzingen voor het provinciale beleid. Vaak is de verantwoordelijkheid voor deze bescherming gekoppeld aan het gebruik van het grondwater.

Vanwege de drinkwaterwinning zijn wij verantwoordelijk voor de kwaliteit van het grondwater. Daarom hebben we, bovenop het generieke beleid voor de bescherming van het grondwater, aanvullend provinciaal beleid geformuleerd. De drie belangrijkste grondslagen daarvoor zijn:

- *Provinciale Omgevingsverordening*
  Deze verordening kan worden gezien als de basis van ons grondwaterbeschermingsbeleid. In de verordening staat welke activiteiten niet zijn toegestaan in de grondwaterbeschermingsgebieden en de voorwaarden voor overige activiteiten.
- *Ruimtelijke bescherming van grondwaterbeschermingsgebieden*
  De voorkeur gaat uit naar functies die bijdragen aan de grondwaterkwaliteit. We zetten instrumenten in om deze functies te bevorderen.
- *Maatwerk per grondwaterbeschermingsgebied in de vorm van gebiedsdossiers*
  De gebiedsdossiers geven de mogelijkheid om bestaande risico's voor de grondwaterkwaliteit te minimaliseren met een maatregelenpakket. Of deze dossiers kunnen dienen als toetsingskader voor nieuwe functies en activiteiten, moet in afwachting van landelijke ontwikkelingen nog blijken.

Hieronder lichten we deze drie grondslagen verder toe.

***Provinciale Omgevingsverordening (POV)***
In de provincie wordt op achttien locaties water gewonnen voor de openbare drinkwatervoorziening (zie kaart 11).Rondom deze winlocaties hebben we beschermingsgebieden aangewezen in de Provinciale Omgevingsverordening (POV). Daarbij zijn we uitgegaan van de kwetsbaarheid van de gebieden. We maken een onderscheid tussen kwetsbare, minder kwetsbare en niet-kwetsbare gebieden. De meest kwetsbare gebieden hebben de meeste bescherming gekregen, qua omvang en maatregelen. In de POV is deze indeling nader onderbouwd en zijn de bijpassende beschermingsmaatregelen opgenomen.

De bescherming richt zich op het weren van activiteiten en stoffen die de kwaliteit van het grondwater en oppervlaktewater nadelig kunnen beïnvloeden. Bij het bepalen van deze activiteiten en stoffen, zijn de relevante belanghebbende partijen nauw betrokken geweest, zoals de waterleidingbedrijven. Ook is gebruik gemaakt van het model voor de grondwaterbescherming in de provinciale milieuverordening. Dit model is in interprovinciaal overleg ontwikkeld.

Een beschermingsgebied is opgebouwd uit verschillende zones. Dit zijn:

- Waterwingebieden
- Grondwaterbeschermingsgebieden
- Gebieden tegen fysische bodemaantasting
- Verbodzones diepe boringen
- Grondwaterbeschermingsgebied Drentsche

In tabel 6.3 is een indeling van de 18 beschermingsgebieden weergegeven (kaart 11).

| **Grondwaterlichaam** | **Naam** | **Indeling gebied** | **Kwetsbaarheid** |
|---|---|---|---|
| Zand Rijn-Oost | Holtien | **Waterwingebied,** verbodzone diepe boringen (50m) | niet kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Zuidwolde | **Waterwingebied**, verbodzone diepe boringen (50m) | niet kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Hoogeveen | **Waterwingebied**, verbodzone diepe boringen (50m) | niet kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Ruinerwold | **Waterwingebied**, grondwaterbeschermingsgebied | minder kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Kruidhaars | **Waterwingebied**, gebied tegen fysische bodemaantasting | minder kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Havelterberg | **Waterwingebied**, grondwaterbeschermingsgebied | kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Beilen | **Waterwingebied**, grondwaterbeschermingsgebied | kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Dalen | **Waterwingebied**, grondwaterbeschermingsgebied | kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Leggeloo | **Waterwingebied**, grondwaterbeschermingsgebied | kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Valtherbos | **Waterwingebied**, grondwaterbeschermingsgebied | kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Noordbargeres | **Waterwingebied**, grondwaterbeschermingsgebied | kwetsbaar |
| Zand Rijn-Noord | Nietap | **Waterwingebied**, grondwaterbeschermingsgebied en verbodzone diepe boringen (15m) | minder kwetsbaar |
| Zand Eems | Assen | **Waterwingebied**, verbodzone diepe boringen (15m) | niet kwetsbaar |
| Zand Eems | Annen / Breevenen | **Waterwingebied**, gebied tegen fysische bodemaantasting | niet kwetsbaar |
| Zand Eems | De Groeve | **Waterwingebied**, gebied tegen fysische bodemaantasting | minder kwetsbaar |
| Zand Eems | Gasselte | **Waterwingebied**, grondwaterbeschermingsgebied | kwetsbaar |
| Zand Eems | Onnen/De Punt | **Waterwingebied**, gebied tegen fysische bodemaantasting | minder kwetsbaar |
| R5 Beek op zand | Drentsche Aa | grondwaterbeschermingsgebied de Drentsche Aa, oppervlaktewaterwinning | kwetsbaar |

[9]***Ruimtelijke bescherming***

Het is cruciaal dat het grondwater binnen de grondwaterbeschermingsgebieden niet verontreinigd raakt. Via het ruimtelijke ordeningsbeleid kan het risico op verontreiniging door grondwaterbelastende functies worden verkleind. Het ordeningsbeleid moet:

1. Ruimtelijke functies bevorderen die bijdragen aan kwalitatief goed grondwater.
2. Voorwaarden stellen aan ruimtelijke functies om het risico op grondwaterverontreiniging te verkleinen.
3. Functies weren die een risico op grondwaterverontreiniging met zich meebrengen. Deze functies mogen alleen worden toegelaten als alternatieven ontbreken en als er zwaarwegende maatschappelijke argumenten voor zijn ('nee-tenzijbeleid'). Het gaat daarbij in elk geval om de volgende functies:

- Nieuwe infrastructurele werken;
- Woningbouwontwikkelingen;
- Grootschalige recreatieve ontwikkelingen;
- **Functies verbieden die een te groot risico vormen voor de kwaliteit van het grondwater**
- Industriële ontwikkelingen en/of nieuwe bedrijventerreinen;
- Nieuwe begraafplaatsen of terreinen waar verstrooiing van as plaatsvindt;
- WKO installaties

Wij zien toe op het verankeren van grondwaterbeschermingsgebieden in ruimtelijke plannen. Grondwaterbeschermingsgebieden worden daarom bij ruimtelijke ontwikkelingen aangemerkt als een provinciaal belang.

***Gebiedsdossiers***

Voor de beschermingszones gaan we uit van een risicogerichte benadering. Dit betekent dat het beschermingsniveau wordt bepaald door de kwetsbaarheid van het gebied en de aard en omvang van de activiteiten en functies. Uit een risico-inventarisatie in onze grondwaterbeschermingsgebieden bleek dat het goed mogelijk is om per gebied een inschatting te maken van de feitelijke risico's. Deze risicoanalyse kan als basis dienen om per gebied de bestaande risico's te verminderen. Dit betekent dus maatwerk per gebied.

Wij gaan voor alle 18 gebieden gebiedsdossiers aanleggen (2009-2010). In een gebiedsdossier wordt informatie verzameld die van belang is voor de waterkwaliteit op de plaats van de winning. Op basis hiervan kunnen effectieve maatregelen worden ontwikkeld die gericht zijn op preventie en risicobeheersing. Deze maatregelen kunnen worden opgenomen in een uitvoeringsprogramma. Hiermee vult het gebiedsdossier het bestaande grondwaterbeschermingsbeleid aan en geeft het invulling aan de KRW-doelstelling voor drinkwater.

De gebiedsdossiers worden ontwikkeld samen met betrokken partijen zoals de waterleidingbedrijven, de gemeenten, de waterschappen en andere doelgroepen. Het aanleggen van de gebiedsdossiers leidt tot een gemeenschappelijk inzicht in de factoren die van belang zijn voor de kwaliteit van het onttrokken grondwater en in de feitelijke bedreigingen van die kwaliteit.

### *6.4.6 Grondwateronttrekkingen*

***Openbare drinkwatervoorziening***

Wij hebben de zorg voor de bronnen van de openbare drinkwatervoorziening en stellen deze bronnen beschikbaar. Wij hebben aan alle lokaties van bestaande winningen voor de drinkwatervoorziening de

---

[9] **Het inname punt voor de drinkwaterbereiding uit de Drentsche Aa ligt in Groningen. Een deel van het wingebied en het grondwaterbeschermingsgebied ligt in Drenthe.**

functie ‘grondwater voor de bereiding van drinkwater’ toegekend. Dit geldt ook voor een aantal gebieden met potentie voor toekomstige drinkwaterwinning (zie kaart 11).

Voor de drinkwatervoorziening wordt grondwater gebruikt, omdat grondwater de beste grondstof is en tegen relatief lage kosten geschikt kan worden gemaakt voor drinkwater. Bij de inrichting van een grondwaterwinning staat de duurzaamheid van de winning voorop. We geven hierbij de voorkeur aan een integrale benadering. Daarbij moeten de effecten op de omgeving geminimaliseerd worden, bijvoorbeeld door het oppervlaktewaterbeheer aan te passen.

***Beoordeling vergunningen***

Wij beoordelen de aanvragen voor een vergunning voor grondwateronttrekking. Aanvragen voor gebieden die al de aanduiding ‘grondwater voor de bereiding van drinkwater’ hebben, verdienen de voorkeur. De aanvrager kan een alternatieve locatie aanvragen die aansluit bij onze innovatieve grondwatervisie (zie paragraaf 6.4.2). Verder letten we op de volgende aspecten.

- De aanvraag is noodzakelijk voor het veiligstellen van de drinkwatervoorziening.
- De gevolgen voor andere belangen zijn goed in beeld gebracht en de mogelijkheden om deze gevolgen technisch of financieel te compenseren, zijn maximaal benut.
- Mogelijke alternatieve locaties voor de onttrekking zijn onderzocht.
- De waterhuishoudkundige situatie is zodanig aangepast dat de effecten van de winning op de omgeving mimimaal zijn, of er zijn positieve effecten voor andere belangen gerealiseerd.
- De drinkwaterwinning wordt, zo mogelijk, gecombineerd met één of meer andere functies.

Bij aanvragen voor uitbreiding van de vergunningcapaciteit, bekijken we altijd het effect van de totale winning en de effecten van de winningen in de omgeving.

***Strategische grondwaterwinningen***

In de gebieden die op kaart 11 globaal zijn aangeduid als ‘strategische grondwaterwinning’, kan een vergunning worden aangevraagd voor een strategische reservering voor een drinkwatervoorziening. Bij het beoordelen van een aanvraag hiervoor, kijken we naar de volgende aspecten:

- De reservering is bedoeld als strategische reserve voor het geval er zich een calamiteit voordoet bij één van de bestaande grondwaterwinningen.
- De gevolgen voor andere belangen zijn goed in beeld gebracht. De mogelijkheden om deze gevolgen technisch of financieel te compenseren, zijn maximaal benut.

In de vergunning vermelden we dat de daadwerkelijke onttrekking pas mogelijk is na schriftelijke toestemming van gedeputeerde staten. Het waterleidingbedrijf moet de noodzaak voor de grondwaterwinning aantonen.

Er kan alleen een aanvraag worden ingediend voor de locaties Assen-West, Kastelen Akkers en Darperweiden.

- Assen-West: er kan een gespreid puttenveld komen op de locatie van de golfbaan. Ook is een aanvraag mogelijk voor een grondwaterwinning van maximaal 1 miljoen $m^3$ per jaar, als alternatief voor een deel van de grondwateronttrekking in Assen-Oost.
- Kastelen Akkers: er kan een gespreid puttenveld komen ten westen van Hunze tussen de huidige grondwaterwinning De Groeve en Annen.
- Darperweiden: er kan een puttenveld komen tussen de Drentsche Hoofdvaart en de Oude Vaart, waarbij rekening wordt gehouden met een functiecombinatie met waterberging.

***Industriewater***

We stellen ook grondwater beschikbaar voor hoogwaardig gebruik in de industrie. De totale onttrekking op een bedrijventerrein mag echter geen onaanvaardbare negatieve invloed hebben op de omgeving. Wij stimuleren ontwikkelingen die leiden tot waterbesparing of tot het hergebruiken van onttrokken water. Zowel binnen een bedrijf als tussen bedrijven onderling.

Wij beoordelen de aanvragen voor een vergunning boven een capaciteit van 150.000 m3 per jaar. (Voor aanvragen beneden de 150.000 m3 per jaar is het waterschap bevoegd gezag.) Wij letten op de volgende aspecten:

- De gevraagde vergunning is noodzakelijk.
- De gevolgen voor andere belangen, waaronder de gevolgen voor verdroging, zijn goed in beeld gebracht. De mogelijkheden om deze gevolgen technisch of financieel te compenseren, zijn maximaal benut.
- Mogelijke alternatieve bronnen voor de onttrekking, mogelijkheden om milieueffecten te beperken en eventuele aanpassingen in de bedrijfsvoering zijn maximaal benut. Binnen het bedrijf wordt gestreefd naar een zo laag mogelijk (grond)waterverbruik per productie-eenheid.
- Bij grote onttrekkingen: er is onderzoek gedaan naar mogelijke alternatieve locaties voor de onttrekking of voor het bedrijf. Ook de mogelijkheid van levering van water op maat door derden is in beeld gebracht.
- De (resterende) mogelijkheden voor andere bedrijven om op hetzelfde bedrijventerrein ook grondwater te kunnen onttrekken.
- De effecten van de winning op de omgeving zijn minimaal, of er zijn positieve effecten voor andere belangen gerealiseerd.

Bij het beoordelen van de effecten kijken we altijd naar de totale onttrekking in de omgeving.

Voor grondwaterwinningen voor laagwaardig gebruik in de industrie wordt in principe geen vergunning verleend. We kunnen van dit standpunt afwijken als er geen alternatieven zijn voor het gebruik van grondwater, of als deze alternatieven een groter nadelig effect op het milieu hebben.

Verder hebben wij de mogelijkheid om bestaande vergunningen voor grondwaterwinning voor industrieel gebruik te heroverwegen. Dit kan als de vergunning meer dan tien jaar oud is, als de onttrekking nadelige gevolgen heeft voor andere belangen of als er goede alternatieven zijn ontwikkeld. Bij deze heroverwegingen hanteren we dezelfde criteria als bij nieuwe aanvragen. Ook kijken we naar het belang van het voortbestaan van de winning voor het bedrijf en/of de omgeving.

***Bronbemalingen, proefbemalingen en grondsaneringen***

Bronbemalingen, proefbemalingen en grondsaneringen zijn tijdelijke onttrekkingen van grondwater. Deze zijn bedoeld voor het drooghouden van bouwputten, voor (water)bouwkundige of civieltechnische werken, voor onderzoek of voor het weghalen van verontreinigingen in bodem en grondwater. Deze tijdelijke onttrekkingen kunnen negatieve effecten hebben, zoals zettingen en verdroging. Om de negatieve effecten zo veel mogelijk te voorkomen, moeten de hoeveelheden netto te onttrekken grondwater zo veel mogelijk worden beperkt. Het waterschap is hiervoor het bevoegd gezag.

***Beregening en bevloeiing voor land- en tuinbouw***

Bij grondwateronttrekking voor beregening hanteren wij als uitgangspunt dat een negatief effect op de EHS, en in het bijzonder op de Natura 2000-gebieden, moet worden voorkomen. De waterschappen zijn hiervoor het bevoegd gezag.

Bij het uitwerken van het grondwateronttrekkingenbeleid moet rekening worden gehouden met de opbouw van de ondergrond. Ook moet erop worden gelet of er oppervlaktewater aanwezig is van waaruit infiltratie in de bodem op kan treden. Deze factoren bepalen hoe ver de grondwaterstand door de onttrekking verlaagd kan worden en wat de gevolgen daarvan zijn voor andere functies en belangen. In overleg met de waterschappen brengen wij de grondwatervisie in als kader voor de regels van de waterschappen. Wij vinden het noodzakelijk om een terughoudend beleid te voeren in de inzijggebieden. Wél kan er meer ruimte zijn voor beregening in de veenkoloniën.

***Warmte-koudeopslag***
In het kader van de Waterwet is voor een open systeem van warmte-koudeopslag een watervergunning vereist. Het kader van de vergunningverlening is uitgewerkt in paragraaf 4.7 en in de Provinciale Omgevingsverordening.

## 6.5 Stad en keten

### *6.5.1 Stedelijk water*

***Geen afwenteling van wateroverlast***
Voor het stedelijk waterbeheer geldt dat wateroverlast niet mag worden afgewenteld op andere gebieden. Afvoerpieken moeten binnen het stedelijk gebied worden opgevangen. Dit kan door bergingscapaciteit aan te leggen in stedelijk water of door neerslag te laten infiltreren in de bodem. Met de verwachte klimaatsverandering wordt dit nog belangrijker. Voor de meer extreme afvoerpieken kan het stedelijk water waterberging als nevenfunctie krijgen.

***Afvoernormen nieuw stedelijk gebied***
Stadsuitbreiding heeft gevolgen voor de waterhuishouding. Voor nieuw stedelijk gebied hanteren de waterschappen normen voor hoeveel water maximaal mag worden afgevoerd. Deze afvoer mag zeker niet hoger zijn dan 1,2 liter per seconde per hectare. Dit is gebaseerd op het huidige landbouwkundige gebruik. Ook bij extreme neerslag (neerslag die één keer in de honderd jaar kan voorkomen), mag de afvoer niet groter zijn dan de huidige afvoer.

De gemeenten staan ook voor de opgave om eventuele afvoerproblemen in bestaand stedelijk gebied, op te lossen in het nieuwe stedelijk gebied. Dit kan bijvoorbeeld betekenen dat in een nieuwe woonwijk extra waterberging moet worden gerealiseerd. In uitzonderlijke gevallen, waarbij het niet mogelijk is om de noodzakelijke bergingsruimte binnen het stedelijk gebied te vinden, kan in overleg met het waterschap een oplossing buiten het stedelijk gebied worden gezocht.

De waterschappen zien er, bij het toepassen van de watertoets op toe dat wateroverlast niet wordt afgewenteld.

***Inrichting en vormgeving***
Het succes van stedelijk waterbeheer is mede afhankelijk van het gedrag van de burger. Dit gedrag kan het beste worden beïnvloed als de burger zich bewust is van het belang van water in zijn leefomgeving. De verplichting (sinds 2008) voor de perceelseigenaar om zijn eigen hemelwater op te vangen, kan hier zeker aan bijdragen. Daarnaast is het belangrijk dat water in de openbare ruimte zichtbaar blijft of wordt. Een zichtbaar afwateringsstelsel heeft dan ook de voorkeur boven een onzichtbaar hemelwaterriool. Verder zijn communicatie en educatie belangrijk bij het vergroten van het waterbewustzijn.

De gemeente bepaalt, sinds het in werking treden van de Wet gemeentelijke watertaken (2008), tot hoever de plicht reikt om het hemelwater op eigen perceel op te vangen. Belangrijk is in ieder geval dat huiseigenaren, bedrijven en instellingen terughoudend zijn met het aanleggen van meer verhard oppervlak. Ook het aanleggen van vegetatiedaken en het opvangen en hergebruiken van regenwater kunnen bijdragen aan de stedelijke wateropgave.

***Nevenfuncties***
Water in de stad heeft een aantal belangrijke nevenfuncties. Zo kan het bijdragen aan de ruimtelijke kwaliteit en biedt het mogelijkheden tot recreatie. Vroeg in de ontwerpfase rekening houden met de wateropgaven, biedt kansen voor deze nevenfuncties.

De verschillende overheden onderkennen het belang van water voor de ruimtelijke kwaliteit. Voor het inrichten van stedelijk water gelden echter duidelijke randvoorwaarden. Zo staat de noodzakelijke opvang van afvoerpieken centraal. Ook veiligheid en volksgezondheid stellen randvoorwaarden aan de inrichting en de kwaliteit van het stedelijk water. Dit betekent onder andere dat in stedelijk water geen verontreinigd water mag worden geloosd. Ook moet voldoende doorstroming verzekerd zijn. Verder moet bij de inrichting rekening worden gehouden met het voorkomen van ophoping van zwerfvuil en met verdrinkingsgevaar.

***Gemeentelijke watertaken***
De gemeentelijke watertaken zijn verankerd in de Wet verbrede gemeentelijke watertaken (2008). Vóór 2013 moeten de gemeenten hun zorgplicht uitwerken in een verbreed gemeentelijk rioleringsplan (GRP).

De gemeenten hebben de volgende watertaken.
1. De gemeente heeft de zorgplicht voor hemelwater als dat van een perceelseigenaar redelijkerwijs niet kan worden verlangd.
2. De gemeente moet aan de perceelsgrens het afgevoerde water in ontvangst nemen.
3. De gemeente heeft de zorgplicht voor het grondwater.
4. De gemeente heeft de zorgplicht voor het doelmatig inzamelen en transporteren van het afvalwater van de huishoudens in het gebied.

De zorgplicht voor grondwater (taak 3) houdt in dat de gemeente in het openbaar gemeentelijk gebied de inspanningsverplichting heeft maatregelen te treffen om blijvende nadelige gevolgen van de grondwaterstand voor de geldende bestemming zo veel mogelijk te voorkomen of te beperken. De gemeente heeft deze plicht als maatregelen doelmatig zijn en als waterschap en provincie deze taak niet hebben.

Ook heeft de gemeente de zorgplicht voor de doelmatige inzameling en het transport van stedelijk afvalwater. De gemeente kan besluiten deze zorgplicht verbreed in te vullen, dus ook voor het buitengebied. Dan sluit zij in het buitengebied alle lozingspunten aan op het riool of plaatst systemen voor de individuele behandeling van afvalwater (IBA). De gemeente kan hier ook van afzien en een verzoek om ontheffing van deze zorgplicht indienen bij gedeputeerde staten. De gemeente komt in beginsel in aanmerking voor een ontheffing, behalve in de volgende twee gevallen.
- Er geldt een aansluitverplichting volgens de Bouwverordening.
- Het perceel kan voor een gemeentelijke investering van minder dan € 11.350,- een rioolaansluiting krijgen binnen een plangebied van een redelijke omvang.

Wij zullen gemeentelijke aanvragen om ontheffing van deze zorgplicht beoordelen aan de hand van bovenstaande criteria. In Drenthe is het aansluitpercentage op het openbaar riool zo hoog dat we in deze planperiode weinig ontheffingsverzoeken verwachten.

***Gemeentelijke waterplannen***
Wij hechten veel waarde aan gemeentelijke waterplannen. Het waterplan is namelijk een goed bruikbaar instrument bij de samenwerking tussen waterschap en gemeente. Wij gaan het opstellen van de 'tweede generatie' gemeentelijke waterplannen actief stimuleren. We geven er de voorkeur aan dat de gemeenten hun visie op het watersysteem opnemen in de gemeentelijke structuurvisie. De gemeente kan zo de bestaande beleidskaders voor stedelijk water actualiseren aan de hand van bijvoorbeeld nieuwe technologische ontwikkelingen. Ook kan ze deze integreren met gewenste ruimtelijke ontwikkelingen.

Vanuit de thema's energie, klimaat en adaptatie verwachten we van de gemeenten dat zij anticiperen op klimaatverandering. Ook moeten ze oog blijven houden voor de waterkwaliteit. Wanneer nieuwe technieken voldoende zijn doorontwikkeld in pilot-projecten, zien we graag dat ze worden ingezet voor grootschalige toepassingen.

### *6.5.2 Waterketen*

***Riolering***
Voor de overstort van rioolwater volgen wij het landelijk beleid. In de rapportage van de Commissie Integraal Waterbeheer[10], staat dat de vuiluitworp van een rioolstelsel niet meer mag bedragen dan de vuiluitworp van een 'referentiestelsel'. Voor de verschillende soorten rioolstelsels gelden verschillende referentiestelsels.

Het waterschap stelt nadere eisen aan de lokale waterkwaliteit. Dit kan leiden tot maatregelen tot vermindering van emissies in het watersysteem. Het beleid voor het overstorten van vuil rioolwater moet in 2015 gereed zijn.

***Samenwerken in de waterketen***
In 2007 hebben de koepelorganisaties en de minister van VROM het Nationaal bestuursakkoord waterketensamenwerking vastgesteld. Zij zijn ervan overtuigd dat in de waterketen efficiënter kan worden gewerkt. In het akkoord hebben zij onder meer de volgende 'speerpunten' vastgelegd.

- Stimuleren/uitvoeren van benchmarking in alle onderdelen van de keten;
- Samenwerken in de afvalwaterketen;
- Vergroten van transparantie op het gebied van kosten en tarieven;
- Vergroten van innovatie, kennisontwikkeling en waterbewustzijn.

Vooral de gemeenten en de waterschappen kunnen aanzienlijke verbeteringen binnen de afvalwaterketen bereiken. Dit kan bijvoorbeeld door structureel kennis uit te wisselen, personeel te delen en samenwerkingsverbanden aan te gaan.

Wij faciliteren en stimuleren de waterketenpartijen in Drenthe om het bestuursakkoord uit te voeren. Dat betekent het voortzetten en waar nodig intensiveren van de lopende projecten op het gebied van benchmarking, het meten en monitoren in de afvalwaterketen, het stimuleren van innovaties en het vergroten van het waterbewustzijn. De ketenpartners voeren de deelprojecten uit vanuit de bestaande

[10] 'Eenduidige basisinspanning: nadere uitwerking van de definitie van de basisinspanning', juni 2001.

organisaties. Daarmee ontwikkelen zij nieuwe kennis- en beheersnetwerken. Wij vinden deze aanpak vooralsnog effectiever dan een werkwijze met veranderingen in de waterketenstructuur.

### 6.6 Monitoring, onderzoeksprogramma en gegevensbeheer

Wij willen het uitvoeren van de genoemde opgaven stimuleren door in te zetten op innovatie en kennisontwikkelingen. Bij gebiedsgerichte uitvoering stimuleren wij het combineren van de maatregelen met andere beleidsopgaven.

Om zicht te krijgen op de voortgang en het behalen van de gestelde doelen, zetten we beleidsmonitoring en beleidsevaluatie in. De waterschappen verzamelen hiervoor de benodigde gegevens over het oppervlaktewater (WB21 en KRW) en het ondiepe grondwater (GGOR). Wij verzamelen de gegevens over de grondwatervoorraad en -kwaliteit en de verdrogingsbestrijding. Gegevens over de bodemopbouw zijn vastgelegd in de landelijke database Regis.

Wij beheren grondwatermeetnetten die informatie geven over de stand, de stroming en de kwaliteit van het grondwater. Deze gegevens worden opgeslagen in een landelijke database. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen het primaire meetnet voor heel Drenthe en secundaire projectmeetnetten. Metingen in het primaire meetnet worden standaard twee keer per maand uitgevoerd. Vanaf 2002 is een voorzichtige start gemaakt met het automatiseren van moeilijk toegankelijke locaties en locaties die worden waargenomen door particulieren. De komende jaren wordt het primaire meetnet verder geautomatiseerd. In 2009 is het meetnet aangepast conform het definitieve draaiboek monitoring Kaderrichtlijn Water. Ook is het meetnet uitgebreid met een aantal meetpunten om verdrogingsbestrijding te kunnen monitoren. Het meetnet in de Natura 2000-gebieden is afgestemd op het volgen van veranderingen van de vegetatie. Dit is gedaan in samenspraak met de oppervlaktewaterbeheerders en terreinbeheerders.

Wij participeren in het noordelijke grondwatermodel MIPWA. Dit model van de noordelijke waterschappen en provincies **en de gemeente Assen** maakt het mogelijk om snel antwoord te krijgen op beleidsmatige vragen.
.

### 6.7 Financiën

In tabel 6.4 zijn de kosten van het Regionale waterplan opgenomen. Tabel 6.5 geeft een overzicht van de bronnen waaruit de provinciale bijdrage wordt gedekt. In tabel 6.6 is de reserve voor de grondwaterheffing weergegeven.

*Tabel 6.4: Kosten van de maatregelen, 2010 t/m 2015*

| **Nr** | **Doel** | **Maatregel** | **Kosten totaal** (in M€) | **Kosten provincie** (in M€) |
|---|---|---|---|---|
| 1 | GGOR | Aanpak verdroging (10.186 ha) | 34.7 | 20.7 (incl ILG) |
| 2 | WB21 | Inrichting waterbergingsgebieden | 11.8 | 2.4 |
| 3 | WB21 | De regionale keringen voldoen uiterlijk 2015 aan de veiligheidsnormen. | pm **) | - |
| 4 | KRW en WB21 | Herinrichting van de beekdalen | 7.5 | 2.2 |
| 5 | KRW | Uitvoeren overige KRW maatregelen oppervlaktewater *) | 136.7 | - |
| 6 | KRW | Grondwaterbeschermingsmaatregelen op basis van gebiedsdossiers | 1.8 | - |
| 7 | Grondwater | Grondwaterbeheer | 1.5 | 1.5 |
| 8 | | Onderzoek<br>klimaatverandering<br>grondwaterbescherming<br>grondwatervisie<br>innovatie | 1.2 | 1.2 |
| Totaal | | | **189.5** | **27.0** |

*) Kosten KRW 2015-2027 € 95 miljoen
**) Voldoen grotendeels aan de norm

*Tabel 6.5: Financiering, 2010-2015*

| **Bron** | **2010** | **2011** | **2012** | **2013** | **2014** | **2015** |
|---|---|---|---|---|---|---|
| pMJP | 4.400.000 | 7.300.000 | 5.900.000 | 4.600.000 | | |
| K&E | 700.000 | 700.000 | 700.000 | 700.000 | 700.000 | 700.000 |
| Begroting | 225.000 | 225.000 | 225.000 | 225.000 | 225.000 | 225.000 |

*Tabel 6.6: Reserve grondwaterheffing*

| **Posten** | **Begroot per jaar** |
|---|---|
| Maatregelen actief grondwaterbeheer | 250.000 |
| Onderzoek | 150.000 |
| Gegevensbeheer | 300.000 |

## 7. Sturing en instrumenten

In de voorgaande hoofdstukken hebben we uiteengezet wat wij van provinciaal belang achten en we hebben provinciale doelen geformuleerd. Deze provinciale doelen willen wij samen met onze partners gebiedsgericht uitwerken tot gebiedsopgaven. Onze uitgangspunten hierbij zijn gelijkwaardigheid en samenwerking. Daarbij benutten wij bevoegdheden, instrumenten en kwaliteiten om partijen bij elkaar te brengen en te komen tot uitvoeringsstrategieën. In dit hoofdstuk gaan we hier dieper op in.

### 7.1 Sturingsprincipes

Op hoofdlijnen hanteren wij onderstaande sturingsprincipes:

- Verantwoordelijkheden en bevoegdheden zijn zodanig verdeeld over gemeenten, provincies, waterschappen en Rijk, dat iedere bestuurslaag optimaal de haar toevertrouwde belangen kan behartigen. Het principe hierbij: decentraal wat kan, centraal wat moet.
- Onze verantwoordelijkheid wordt bepaald door het schaalniveau van het onderwerp. Het principe hierbij is: bij bovenlokale belangen is een provinciale rol weggelegd.
- De provinciale belangen en kaders voor uitvoering zijn verwoord in deze Omgevingsvisie. Voor de verdere uitwerking zoeken wij nadrukkelijk de samenwerking met partners.
- De samenwerking heeft tot doel een verbinding te maken tussen de provinciale doelen en de doelen van partners. Ook willen we tot afspraken over de uitvoering komen.
- Binnen de samenwerking doen we een beroep op de eigen verantwoordelijkheid van de betrokken partners.
- De doelrealisatie moet ontwikkelingsgericht, daadkrachtig en resultaatgericht zijn, binnen de financiële kaders van verantwoordelijk bestuur.
- Inwoners en belangengroepen worden betrokken bij de planvorming en uitvoering.

### 7.2 Inzet instrumenten

Er staan ons grofweg vier soorten instrumenten beschikbaar bij het uitvoeren van deze Omgevingsvisie:

1. Instrumenten gericht op samenwerking;
2. Instrumenten gericht op informatieoverdracht;
3. Instrumenten gericht op financiële ondersteuning en/of investeringen;
4. Instrumenten gericht op regelgeving (inclusief de uitvoering en handhaving).

Deze instrumenten verschillen qua sturingsfilosofie (van zelfsturing tot hiërarchisch), relatievorm (van overlaten tot opleggen), uitvoeringstactiek (van ondersteunen tot normeren) en typering (van communicatief tot juridisch).

Wij willen onze Omgevingsvisie ontwikkelingsgericht uitvoeren. Met een actieve provinciale inzet willen wij gewenste ontwikkelingen van de grond tillen. Dit betekent dat het accent ligt op mogelijkheden, niet op onmogelijkheden. Daarbij past de inzet van instrumenten die gericht zijn op samenwerking tussen partijen, op basis van gelijkwaardigheid en vertrouwen. We gaan daarom terughoudend om met het nieuwe instrumentarium van de Wro. Het formele instrumentarium leidt in onze ogen tot een hiërarchische relatie tussen provincie en partners en staat daarmee een aanpak op basis van gelijkwaardigheid in de weg. In principe kiezen we alleen voor de inzet van meer dwingende instrumenten wanneer blijkt dat samenwerking tot onvoldoende resultaat leidt.

**Wij kiezen met ons provinciale beleidskader bewust, en conform de uitgangspunten van de nieuwe Wro, om beleidsruimte aan gemeenten te geven. In onze optiek kan deze beleidsruimte ook voor kernkwaliteiten gelden, aangezien de gemeenten de uiteindelijke**

**verantwoordelijkheid dragen voor inrichting van de leefomgeving. Een onderscheid in kernkwaliteiten naar provinciaal en gemeentelijk belang is voor ons geen onderscheid in eerste en tweede garnituur. Het is onderscheid in de verdeling van verantwoordelijkheid voor het behoud en de ontwikkeling van de kernkwaliteiten.**

**In kaart 2. Kernkwaliteiten zijn gekleurde gebieden en witte gebieden aangeduid. Voor de witte gebieden ligt het primaat voor behoud en ontwikkeling van de kernkwaliteiten bij de gemeenten of waterschappen. Onze rol in deze gebieden is faciliterend en stimulerend. Wij zien hierin drie hoofdsporen:**

- **Inspireren: wij willen bijdragen aan het behoud en ontwikkeling van de kernkwaliteiten door inspirerende voorbeelden en informatie binnen en buiten Drenthe uit te dragen naar gemeenten. Verder zijn wij voornemens om gemeenten op verzoek te faciliteren in het opstellen van gemeentelijke plannen met betrekking tot ruimtelijke kwaliteit, bijvoorbeeld met de inzet van een kwaliteitsteam.**

- **Kennis delen: wij stimuleren de ontwikkeling van eigen gemeentelijke of locale verbijzondering en detaillering van kernkwaliteiten. De kennis over kernkwaliteiten maken wij algemeen raadpleegbaar, bijvoorbeeld in de vorm van een databank. Gemeenten kunnen deze kennis gebruiken bij hun afwegingen en doorvertaling in bestemmingsplannen.**

- **Subsidie verlenen: in de periode van verschuiving van verantwoordelijkheden van provincie naar gemeente kunnen wij besluiten tot het instellen van een co-financieringsregeling ten behoeve van het behoud en ontwikkeling van kernkwaliteiten. Bijvoorbeeld voor het aanstellen van een gemeentelijke of regio-archeoloog of het maken van een gemeentelijke archeologiekaart.**

**Voor de gekleurde gebieden zien wij een nadrukkelijke rol voor onszelf in het planproces. Wij zien hierin drie hoofdsporen:**

- **Kader stellen: voor de verschillende kernkwaliteiten hebben wij randvoorwaarden gespecificeerd die ingaan op de kenmerken (karakteristiekbeschrijvingen, typologieën, etc.), samenhang en niveau's van sturing. Dit zijn voor ons de criteria in de advisering over ontwikkelingen.**

- **Behouden: wij sturen op de vastlegging van kernkwaliteiten in de structuurvisies en bestemmingsplannen van gemeenten en de beheersplannen van waterschappen en terreinbeherende organisaties.**

- **Ontwikkelen: wij sturen op onze betrokkenheid in een zo vroeg mogelijk stadium van ruimtelijke plannen, dat wil zeggen de visievorming of ontwerpfase. In dit stadium denken wij actief mee in de gewenste integrale samenhang van kernkwaliteiten en functies. In onze advisering kan de ene kernkwaliteit prevaleren boven de andere. Dit is afhankelijk van het type ontwikkeling en het gespecificeerde niveau van sturing (zie ook kader stellen).**

**Om onze sturingsfilosofie ten uitvoer te kunnen brengen is een nauwe samenwerkingsrelatie tussen provincie, gemeente en waterschap gewenst. Wij investeren om die reden in de doorontwikkeling van het relatiebeheer met als doel integraal te kunnen adviseren.**

Momenteel krijgt een aanpak op basis van gelijkwaardigheid gestalte via ons zogenaamde relatiebeheer. Wij willen het vroegtijdig overleg over ruimtelijke voornemens van gemeenten die aan een provinciaal belang raken, voortzetten, professionaliseren en uitbouwen. Primair willen we via deze directe overlegvorm zaken doen. Dat kan overigens alleen als gemeenten hetzelfde gewicht aan dit relatiebeheer toekennen.

Hieronder geven wij aan hoe wij tegen de Wro-instrumenten aankijken.

*Ruimtelijke Omgevingsverordening*

Het zwaarste generieke Wro-instrument is de ruimtelijke verordening. Met een verordening leggen wij als provincie regels op aan de gemeenten die zij binnen een bepaalde periode in bestemmingsplannen moeten neerleggen. Doen zij dat niet tijdig, dan gelden de regels zelfstandig naar burgers. Het instrument verordening willen we niet inzetten om onze doelen te bereiken en belangen te behartigen (zie ook 7.1 sturingsprincipes). Wel willen we na de besluitvorming over onze Omgevingsvisie het instrument verordening gebruiken daar waar het moet vanwege landelijke regelgeving (AMvB Ruimte).

*Inpassingplan*
Met een inpassingplan kunnen wij direct en juridisch bindend de bestemming van een concreet gebied vastleggen. Daarmee kunnen wij provinciale belangen vastleggen, waarbij we de bevoegdheid van de gemeenteraad uitsluiten. Wij willen het instrument inpassingplan slechts in uitzonderlijke gevallen toepassen, en pas na raadpleging van de betreffende gemeente(n).

*Aanwijzingen*
De gemeenteraad kan via een provinciale pro-actieve aanwijzing worden verplicht om binnen een bepaalde termijn een bestemmingsplan vast te stellen. We kunnen dit instrument inzetten als provinciale belangen dat voor een goede ruimtelijke ordening noodzakelijk maken. Ook hebben we de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen. Daarmee kunnen we ervoor zorgen dat het bestemmingsplan of projectbesluit geen conflict oplevert met de provinciale belangen. Via een reactieve provinciale aanwijzing kunnen we ervoor zorgen dat een bepaald onderdeel van een gemeentelijk bestemmingsplan of projectbesluit niet in werking treedt. Wij zullen deze instrumenten alleen inzetten als overleg en samenwerking met de gemeenten onvoldoende soelaas bieden en wanneer gemaakte afspraken niet worden nagekomen.

## 7.3 Monitoring

Jaarlijks monitoren wij de voortgang van de doelstellingen die in deze Omgevingsvisie zijn aangegeven. Per sector monitoren we de prestaties en de doorwerking in de uitvoerings~~programma's~~**agenda**. De monitoring heeft zowel betrekking op het behalen van doelen als op omgevingsfactoren. **Speciale aandacht daarbij krijgt de monitoring en evaluatie van de Duurzaamheidbeoordeling (planMER).** We voeren de monitoring integraal uit op basis van een op te stellen monitoringsprogramma.

### 7.3.1. Resultaten en evaluatie Duurzaamheidbeoordeling (PlanMER)

**Ten behoeve van de besluitvorming over de Omgevingsvisie Drenthe is een plan-m.e.r.-procedure doorlopen en is een Duurzaamheidsbeoordeling (planMER) opgesteld. Het planMER heeft gelijktijdig met de ontwerp Omgevingsvisie ter inzage gelegen. Op de planMER zijn enkele zienswijzen over windenergie binnengekomen. Mede naar aanleiding van deze zienswijzen is het beleid ten aanzien van windenergie herzien en verruimd (zie 4.7). Daarnaast heeft de Commissie voor de m.e.r. de Duurzaamheidbeoordeling getoetst op juistheid en volledigheid. De Commissie kon zich goed vinden in de gekozen aanpak en was van oordeel dat de essentiële informatie voor besluitvorming in de duurzaamheidbeoordeling aanwezig is. Zij was van oordeel dat het rapport goed leesbaar, gestructureerd en compact is. Het advies van de Commissie is betrokken bij de totstandkoming van deze paragraaf.**

**De conclusie van de Duurzaamheidbeoordeling is dat de 'persistente problemen' voor een duurzame ruimtelijke ontwikkeling van Drenthe waarschijnlijk opgelost kunnen worden met het voorgestelde beleid. Deze conclusie kan echter pas echt getrokken worden bij verdere uitwerking van het beleid als daarbij een meer concrete probleemanalyse naar de aard en de**

**schaal wordt uitgevoerd. De uitgevoerde Duurzaamheidbeoordeling bevat nu nog onvoldoende informatie om concrete keuzes te kunnen maken over de wijze waarop de 'persistente problemen' opgelost kunnen worden en over de uitvoering van de m.e.r.-plichtige besluiten.**

**In het op te stellen uitvoerings- en monitoringsprogramma dient daarom aandacht te zijn voor de volgende aspecten:**

***M.e.r.-plichtige vervolgbesluitvorming***
**Bij vervolgbesluitvorming over bijvoorbeeld de verbetering van de OV-bereikbaarheid van Groningen-Assen, de toepassing van duurzame energiesystemen en natuurontwikkeling kan opnieuw m.e.r-plicht aan de orde zijn. Daarbij is het wenselijk nader te analyseren in hoeverre een ontwikkeling bijdraagt aan een duurzame ruimtelijke ontwikkeling van Drenthe, waarmee meer inzicht in nut en noodzaak van de ontwikkeling wordt verkregen. Ook dienen alternatievenstudies, inclusief onderzoek naar de milieueffecten, uitgevoerd te worden. Bij natuurontwikkeling dient nadrukkelijk rekening te worden gehouden met de samenhang tussen klimaatverandering, water en biodiversiteit. De Duurzaamheidbeoordeling kan daarbij als een eerste verkenning worden gebruikt.**

**Bij het gebruik van de (diepe) ondergrond dient de op korte termijn vast te stellen structuurvisie voor de (diepe) ondergrond en bijbehorende planMER als basis te worden gebruikt.**

***Monitoring en Evaluatie***
**Om te kunnen beoordelen of de biodiversiteit zich in de gewenste richting ontwikkeld:**

- **gaan we criteria ontwikkelen voor een goed ontwikkelde biodiversiteit in Drenthe,**
- **beschrijven we hoe nadelige ontwikkelingen voor de biodiversiteit doorwerken in ecosystemen en populaties,**
- **bepalen we voor welke ecosystemen en soorten biodiversiteitafname aan de orde is, en voor welke soorten de klimaatverandering gevolgen zal hebben,**
- **en bepalen we welke ruimtelijke- en inrichtingskeuzen gemaakt moeten worden om deze nadelige ontwikkelingen te keren.**

**In de evaluatie zal worden meegenomen of de toe- en afname van EHS-gebieden met elkaar in evenwicht zijn en of de robuustheid van de EHS is toegenomen.**

**Ten aanzien van klimaatverandering is in de Duurzaamheidbeoordeling geconstateerd dat er de nodige leemten in kennis zijn. Het uitvoeringsprogramma en het monitoringprogramma moet erop gericht zijn om de essentiële leemten in kennis in de komende planperiode in te vullen.**

**Voor het monitoren van de duurzame energiedoelstellingen wordt een monitoringssysteem opgezet, gebaseerd op juiste kentallen.**

**De evaluatie van de Duurzaamheidbeoordeling zal bij de herziening van de Omgevingsivisie worden uitgevoerd. Voor de herziening van de Omgevingsvisie worden de wettelijke termijnen voor de onderliggende planonderdelen gehanteerd. Dit betekent dat het plan na uiterlijk 6 jaar zal worden herzien.**

## 7.4 Handhaving

Ons handhavingsbeleid heeft tot doel het naleefgedrag van burgers, organisaties en bedrijven in Drenthe te vergroten. Voor toezicht en handhaving werken we samen met een groot aantal andere toezichthoudende instanties, zoals het Openbaar Ministerie, politie, gemeenten, waterschappen, de Algemene Inspectie Dienst en het Rijk. Deze samenwerking heeft tot doel om tot een eenduidig en integraal toezicht te komen.

### 7.5 Compensatiebeginsel

Ons beleid is gericht op het behouden van de kernkwaliteiten. Bij uitzondering staan wij ontwikkelingen toe die inbreuk doen op de kernkwaliteiten. Er moet dan sprake zijn van een zwaarwegend maatschappelijk belang en onderzoek moet hebben aangetoond dat er geen alternatieve locaties voorhanden zijn. In die gevallen eisen we naast een goede landschappelijke inpassing ook een compensatie van het verlies van kernkwaliteiten, vermeerderd met een kwaliteitstoeslag. Uitgangspunt hierbij is dat er geen ‘nettoverlies’ van kernkwaliteiten optreedt.

Voor de natuur hebben we in 2002 in samenwerking met de twaalf Drentse gemeenten een modelverordening voor compensatie uitgewerkt. In 2007 hebben het Rijk en de provincies een gezamenlijk beleidskader gepubliceerd voor het compensatiebeginsel, de EHS-saldobenadering en de herbegrenzing EHS, onder de naam ‘Spelregels EHS’. Het merendeel van de gemeenten heeft ondertussen een verordening gericht op natuurcompensatie vastgesteld.

**Afkortingen**

| | |
|---|---|
| EHS | Ecologische Hoofd Structuur |
| ETP | Energie Transitie Park |
| ***GGOR*** | **Gewenst grond- en oppervlaktewaterregime** |
| HOV | Hoogwaardig Openbaar Vervoer |
| ISV | Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing |
| ILG | Investeringsbudget Landelijk Gebied |
| KNMI | Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut |
| KRW | Kader Richtlijn Water |
| Mkb | Midden- en kleinbedrijf |
| M.e.r. | Milieueffectrapportage |
| OV | Openbaar Vervoer |
| pMJP | provinciaal MeerJarenProgramma |
| PVVP | Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan |
| RSP | Regionaal Specifiek Pakket |
| SER | Sociaal Economische Raad |
| SNN | Samenwerkingsverband Noord-Nederland |
| VAB | Vrijkomende Agrarische Bebouwing |
| VROM | Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer |
| Wav | Wet ammoniak en veehouderij |
| ***WB21*** | **Waterbeheer 21$^{e}$ eeuw** |

**GEWIJZIGD CONCEPT**

**(NA VASTSTELLING GEDEPUTEERDE STATEN 6 APRIL 2010)**

**BIJLAGEN ONTWERP OMGEVINGSVISIE DRENTHE**

**(TEKSTVERSIE, DEF. OPMAAK VOLGT)**

**Inhoud**

**Bijlage 1. Schets van het Drentse landschap; landschapstypen en kenmerken in Drenthe..... 3**

**Bijlage 2. Toelichting robuuste EHS..... 12**

**Bijlage 3. Toelichting regionale afstemming werklocaties ..... 21**

**Bijlage 4. Toelichting regionale afstemming wonen..... 25**

**Bijlage 5. Toelichting bereikbaarheid..... 29**

**Bijlage 6. Besluit vaststelling doelen en maatregelen oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen in Drenthe (op grond van de Europese Kaderrichtlijn Water)..... 32**

## Bijlage 1. Schets van het Drentse landschap; landschapstypen en kenmerken in Drenthe

### 1. Het Drentse Landschap; van de hoed en de rand

*Het Drentse landschap heeft een eigen gezicht. Een gezicht dat in sterke mate is bepaald door de traditie. Een traditie van mensen die door de eeuwen hun omgeving hebben ingericht en aangepast aan de omstandigheden van hun tijd. Dat werd met kennis en zorg gedaan; ze wisten van de hoed en de rand. Om ook in de toekomst met zorg om te kunnen gaan met het landschap, is het nodig iets van die traditie te begrijpen en te behouden. Een goed beheer van het landschapskapitaal vraagt om inzicht in de ontwikkeling en de opbouw van het Drentse landschap. Wat is de waarde van het landschap precies en hoe is dat in het landschap te zien?*

*In deze bijlage wordt een beeld geschetst van de verschillende landschappen die in Drenthe te vinden zijn, wat de sfeer ervan bepaalt en hoe de verschillende landschappen zich tot elkaar verhouden. Drenthe wordt uiteengelegd in een hoed en een rand.*

#### *1.1 Van armoe tot rijkdom*

Het landschap van Drenthe wordt vanouds gekenmerkt door moeizame productieomstandigheden, zoals de eeuwenlange ontwikkeling van de esdorpen op het arme zand, het vruchtbaar maken van de essen, het ontstaan van stuifzanden en heidevelden en de grootschalige ontginning van de Veenkoloniën. Deze ‘arme’ omstandigheden hebben echter een landschap opgeleverd dat we vandaag de dag erg waarderen: openheid, bossen, rust en ruimte.

De wordingsgeschiedenis van het landschap is essentieel voor de huidige kwaliteit van het landschap. Een rondje Drentse landschap levert de volgende ingrediënten voor landschapskwaliteit op:

*Deel van een groter geheel*

Het Drentse landschap maakt deel uit van een groter geheel: Drenthe vormt samen met de andere noordelijke provincies een groene enclave tussen de verstedelijkte gebieden van Noord-Duitsland (Bremen/Hamburg) en de Randstad. Sommige rijkdommen in het landschap strekken zich uit over de provinciegrenzen heen, andere rijkdommen zijn typisch Drents, uniek binnen Nederland.

*Natuurlijke variatie*

Drenthe kent een rijke variatie aan patronen en elementen in de ondergrond. Onder invloed van klimaat, landijs, zee, wind en water kreeg het Drentse landschap al lang geleden zijn definitieve gestalte. Het landschap van Drenthe is te verbeelden als een oude vilten hoed. Het Drents Plateau is de bolling van de hoed met deuken (de ruggen) en scheuren (de uitgesleten beekdalen). Van oorsprong behoort het Drents Plateau tot de hogere delen van ons land en vormde zo de oudste basis voor de mens in Noordoost-Nederland. De laaggelegen rand van de hoed bestaat uit bijna geheel afgegraven hoogveengebieden en in het noord- en zuidwesten uit laagveengebieden. Deze verschillen in de ondergrond vormen zowel de basis voor een gevarieerd planten- en dierenleven als een gevarieerd occupatiepatroon.

*Verschil in dynamiek*

Sommige delen van het Drentse landschap hebben zich langzaam ontwikkeld en vertonen nog veel kenmerken uit het verleden; de agrarische samenleving heeft een sterk stempel op deze cultuurlandschappen gedrukt. Op andere plekken heerst onder invloed van nieuwe, vooral stedelijke functies grote dynamiek. Dit ‘stedelijk’ landschap, waartoe ook de grote verblijfsrecreatieve terreinen, de ‘recreatiedorpen’ behoren, vormt als het ware een nieuwe laag over het agrarisch cultuurlandschap

heen. Sommige kenmerken uit het agrarisch cultuurlandschap zijn in het stedelijk landschap opgenomen, andere kenmerken zijn volledig uitgewist.

*Historische diepgang*
Het Drentse Landschap kent historische diepgang. Doordat grote delen van Drenthe niet of nauwelijks zijn bebouwd zijn daar historisch-geografische en archeologisch waardevolle elementen nog in onderlinge samenhang herkenbaar aanwezig. Enkele in cultuurhistorisch opzicht zeer gave gieden zijn o.a.: de gebieden rondom de middenlopen van de Drentsche Aa en de Mars- en Westerstroom en grote delen van het esdorpenlandschap , de landgoederenzone van Eelde-Paterswolde, de kleinschalige veenontginningen rond Hollandsche Veld, delen van de randveenontginningen rond Schoonebeek en de Hunze, het slagenlandschap van Zuidwest-Drenthe en de hoogveenreservaten Bargerveen en Fochtelooërveen. Deze landschappen zijn uniek en onvervangbaar.

*Sobere en subtiele vormgeving*
Drenthe kent vanouds een sobere en subtiele vormgeving. Een vormgeving waarbij een doelmatig gebruik voorop staat. Deze vormgeving wordt gekenmerkt door het gebruik van natuurlijke materialen en gedekte kleuren en geldt zowel voor huizen, boerderijen met de erven, als voor het landschap.

### *1.2 De hoed: eenheid in verscheidenheid*

*Samenhangend geheel*
Het plateau bestaat voornamelijk uit het esdorpenlandschap. Dit landschapstype bevat een aantal telkens terugkerende onderdelen namelijk het dorp, de es, het beekdal en de velden / bossen / heide.

Het esdorpenlandschap is een agrarisch cultuurlandschap ten voeten uit. Elk onderdeel van het landschap komt voort uit het agrarisch gebruik en is gerelateerd aan het functioneren van de lokale agrarische dorpsgemeenschap, met de boermarken als het oorspronkelijke gezag.
De esdorpen vormen vanouds de ontginningsbasis van het landschap. Ze liggen veelal op landschappelijke overgangen van nat (beekdal) naar droog (es/heide/bos). Rond de dorpen liggen de verschillende landschapsonderdelen die vanouds in het landbouwsysteem elk hun eigen functie hadden. De brink vormt nu vaak het centrum van het dorp. De brinken waren (zijn) beplant met opgaande bomen, veelal eiken. Rond de brink werden de boerderijen gegroepeerd, deze lagen van oorsprong aan de rand van het dorp. Direct aan de rand van het dorp lagen de goorns, een kleinschalig verkaveld gebied met hagen en singels waar groenten etc. voor menselijke consumptie werd verbouwd. Op de hoger gelegen gronden ontwikkelde zich door de eeuwen heen de de essen omzoomd door bosjes, de strubben, of soms een ringwal. In het lager gelegen beekdal lagen de graslanden, tot aan het begin van de vorige eeuw onverdeeld, de zogenaamde madelanden. Later zijn de beekdalen sterk verkaveld en hebben ze door de aanleg van houtwallen een kleinschalig besloten karakter gekregen. En buiten de gecultiveerde wereld lag de grote ‘woestenij’, het veld, de heide. Dit is een vaak enorme grote ruimte die werd gebruikt om de schapen te weiden. Door ontginning en bebossing tot ver in onze eeuw zijn de meeste van deze heidevelden verdwenen.

### *1.3 De rand: verschil en overeenkomst*
De hoed, het Drents Plateau, kenmerkt zich door een sterke mate van overeenkomst in structuur en verschijningsvorm van het landschap. De rand daarentegen herbergt een aantal totaal andere landschappen. Ook deze gebieden geven uitdrukking aan het gezicht van Drenthe.

*De veenontginningen en hoogveenrestanten*
Het meest voorkomende landschapstype is het hoogveenontginningslandschap. Dit landschapstype beslaat in totaal ongeveer een kwart van het gehele grondgebied van de provincie. Behalve de

Drents-Groningse Veenkoloniën behoren ook het Odoornerveen, Hoogeveen-Hollandsche Veld, Smilde en enkele kleinere gebieden bij Dalen en Roden tot dit landschapstype. De meeste veenontginningen in Drenthe zijn door kanalenstelsels onderling verbonden.

Kenmerkend voor deze hoogveengebieden is de strakke verkaveling, de bebouwingslinten langs kanalen en monden, de grote weidse ruimtes met wijken. Elke ontginning heeft bovendien zijn eigen specifieke kenmerken, waaraan de tijd en de manier van ontginning is af te lezen. Zo heeft het gebied rond Hollandsche Veld een kleinschalig besloten karakter met veel verspreid voorkomende bebouwing en bosstroken, vormt in Smilde de Drentse Hoofdvaart de ruggengraat van de ontginning, en zijn de Oude Veenkoloniën kleinschaliger dan de Veenkoloniën in de omgeving van Emmen.

*De randveenontginningen*
De randveen ontginningen vormen binnen Drenthe een bijzonder landschapstype. De randveen ontginningen liggen langs de randen van de Veenkoloniën en zijn ontstaan door ontginning van de randen van het toenmalige immense hoogveenpakket. Het kleinschalige, meer onregelmatige beeld van dit landschapstype wordt bepaald door de dorpen, langgerekte bebouwingslinten met daar dwars op een smalle onregelmatig opstrekkende verkaveling.

*De laagveenontginningen*
Het slagenlandschap van de veenweidegebieden in Drenthe liggen op de laagste plekken in de provincie, waar in de benedenlopen van de beekdalen veen is ontstaan. Kenmerkend zijn de ontginningsassen, de langgerekte lintdorpen, waarvan het karakter en de sfeer grotendeels bepaald wordt door bebouwing en wegbeplanting en de grote open weidegebieden met de smalle, langgerekte verkaveling en slotenpatroon haaks op de ontginningsas. Sommige delen hebben door de kavelgrensbeplanting een min of meer besloten karakter.

*Het esgehuchtenlandschap*
Het Reestdal en omgeving is alom erkend als een bijzonder gaaf deel van het esgehuchten- of hoevenlandschap op de grens van Drenthe en Overijssel. Het kleinschalige gebied langs de Reest wordt gekenmerkt door een aantal kleine nederzettingen, gehuchten ontstaan op de flanken van het beekdal. Op zandruggen en koppen liggen hier de boerderijen bij kleine (eenmans)essen. Op een aantal plaatsen gaat het beekdal via hei en bos prachtig over in het veld; zeer fraaie en waardevolle plekken. Vooral het westelijk deel van het gebied heeft door de aanwezige havezathes en voorname boerderijen met de daarbijbehorende bossen en lanen een uitstraling van allure.

*Ontginningskoloniën*
De koloniën van weldadigheid zijn uniek voor Nederland en verdienen bijzondere aandacht. Hoewel elk van de gebieden zijn eigen karakter en sfeer heeft, hebben ze ook een aantal gemeenschappelijke kenmerken: een samenhangend patroon van bomenlanen, kleine bosjes en open ruimten en monumentale bebouwing zorgen voor een besloten landschap met een landgoedachtige sfeer.

**2. Landschapstypen en kenmerken**

In onderstaande tabellen wordt per landschapstype aangeven waarin het provinciaal belang verscholen zit. Deze richten zich op de essentiële kenmerken van de hoofdstructuren. De omschrijvingen omvatten het complete beeld dat een handreiking is richting alle partners die zich op het landschappelijke speelveld bevinden.

Invoegen afbeelding 1&2

| | Kenmerken | Behoud | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Esdorpenlandschap | Samenhang dorp met brink, essen, beekdalen | Behoud samenhang | Herstel samenhang; bebouwing in samenhang dorp |
| Dorpen verscholen in groen | Lage bebouwing | Voorkomen van hoogbouw | Lage bebouwing passend bij historische omgeving |
| Brinken | Kenmerkende centrale ruimten zonder bebouwing met opgaande boomweide | Behoud open ruimten met beplanting | |
| Heide-ontginningsgebieden | Verkavelingsstructuur, grootschalige open ruimten en grootschalige natuur- en bosgebieden | Behoud grootschaligheid en kenmerkende verkavelingstructuur | Grootschalige ontwikkeling mogelijk, nieuwbouwlocaties voor agrariërs, mits passen binnen verkavelingpatroon. Schaalvergroting. |
| **Provinciaal belang** | | | |
| Essen | Kenmerkende open ruimte omgeven met esrandbeplantingen | Behoud open ruimten met esrandbeplanting | Agrarische gebruiksruimte zonder bebouwing |
| Beekdalen | Onbebouwde gebieden met kleinschalige beplantingen en beekdalrandbeplantingen | Behoud onbebouwdheid en beekdalrand-beplanting | Agrarische gebruiksruimte zonder bebouwing |

*Bijzonder in het Esdorpenlandschap zijn de heideontginningen Frederiksoord en Bosschoord.*

Invoegen afbeelding 3&4

| | Kenmerken | Behoud | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Veenkoloniën | Samenhang lintbebouwing met grote open ruimte en wijkenstructuur | Behoud samenhang | Herstel samenhang; bebouwing in samenhang bestaand lint en openheid |
| Lintbebouwing | Concentratie van bebouwing in het lint met herkenbare ontginningswijk | Behoud herkenbare lintbebouwing en regelmatigheid | Ontwikkeling nieuwe bebouwing in bestaande linten |
| **Provinciaal belang** | | | |
| Wijkenstructuur | Grootschalige openheid met wijken en opgaande percelen | Behoud wijken en openheid | Landbouwontwikkelingsgebied, waarbij nieuwbouw aansluiting moet vinden aan lintbebouwing |

*Bijzonder in het veenkoloniale landschap is de ontginningskolonie Veenhuizen en Hollandsche veld. Hollandsche veld is in tegenstelling tot Veenhuizen een besloten en dichtbebost ontginningslandschap met een karakteristiek slotenpatroon.*

Invoegen afbeelding 5&6

| | Kenmerken | Behoud | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Ontginningskoloniën (Mij. van Weldadigheid) | Uniek samenhangend patroon van lanen, bossen, open ruimten en bebouwing | Behoud samenhang tussen ontginningspatroon, open ruimten en bebouwing | Herstel samenhang; bebouwing in samenhang met bestaand lint en openheid; herstel structuurbepalende beplanting |
| **Provinciaal belang** | | | |
| Rechtlijnige structuurbepalende ontsluiting | Hoofdontsluitingswegen met begeleidende beplanting | Behoud en herstel kenmerkende weg beplanting langs hoofdontsluiting | Ontwikkelingen aansluiten op kenmerkende hoofdstructuur |
| Grote en kleine blokachtige verkaveling | Ingenieurslandschap, orthogonaal ingedeeld. Afwisseling van bos en open ruimten | Behoud van de ontginningsstructuur en afwisseling tussen massa en ruimte | Ontwikkelingen aansluiten op orthogonale karakter van het gebied. Open ruimten agrarisch gebruik |
| Lintbebouwing (hiërarchie in architectuur) | Bebouwing haaks op de ontginningsas op regelmatig onderlinge afstand | Behoud kenmerkende bebouwingslinten en onderlinge afstand | Bebouwing passend in kenmerkende structuur |

*Het gaat hier om een bijzonder landschapstype. Onder de ontginningskoloniën worden Veenhuizen, Bosschoord en Frederiksoord verstaan. Veenhuizen is een veenkoloniaal landschap en Bossch-, en Frederiksoord zijn heideontginningslandschappen. Hier ligt het accent op cultuurhistorie en de Belvedèregedachte. De provinciale landschapsambitie lift hier op mee.*

Invoegen afbeelding 7&8

| | Kenmerken | Behoud | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Wegdorpenlandschap van de laagveenontginning | Samenhang tussen lint-bebouwing met open weidegebied, smalle kavels en kavelbeplanting | Behoud samenhang | Herstel samenhang; bebouwing in samenhang bestaand lint en openheid |
| Lintdorpen | Langgerekte lintbebouwing soms met tussenliggende open ruimtes | Behoud herkenbare lintbebouwing en regelmatigheid | Ontwikkeling nieuwe bebouwing in linten. |
| Kavelstructuur | Transparante kavelgrensbeplanting, veelal elzen, haaks op de ontginningsas gelegen. Langgerekte smalle bospercelen | Behoud zichtbaarheid fijnmazig landschap d.m.v. behoud en herstel kavelgrensbeplanting en smalle bospercelen | Bij nieuwe ontwikkelingen karakteristieke kavelstructuur versterken |
| **Provinciaal belang** | | | |
| Openheid | Open weidegebied. Smalle verkaveling. Fijnmazig slotenpatroon. | Behoud openheid en smalle verkaveling | Gebied met landbouw, waarbij nieuwbouw aansluiting moet vinden aan lintbebouwing |

Invoegen afbeelding 9&10

| | Kenmerken | Behoud | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Wegdorpenlandschap van de veenrandontginning | Samenhang slingerende bebouwingslinten en geografische ligging overgang stroomdal hoogveenvlakte | Behoud samenhang tussen bebouwing, openruimte en kleinschalige randveen structuur | Herstel samenhang; bebouwing in samenhang bestaand lint en openheid; herstel structuurbepalende beplanting |
| Langgerekte slingerende bebouwingslinten | Bebouwing haaks op het lint. Afwisselende open ruimten tussen bebouwing.<br>Lint dubbelzijdig bebouwd en voorzien van laanbeplanting. | Behoud kenmerkende bebouwingslinten, laanbeplanting en onregelmatigheid | Nieuwe bebouwing passend in kenmerkende patroon geënt op bestaand bebouwingslint |
| Openheid | Open weidegebied.<br>Smalle verkaveling.<br>Fijnmazig slotenpatroon. | Behoud openheid en smalle verkaveling | Gebied met landbouw, waarbij nieuwbouw aansluiting moet vinden aan lintbebouwing |
| **Provinciaal belang** | | | |
| Kavel- en ontsluitingsstructuur met kenmerkende open ruimtes | Smalle en onregelmatige verkavelingstructuur, dwarsliggend op de hoofdrichting.<br>Ontsluitingsstructuur veelal dubbelzijdig beplant bepaalt de schaal van de openheid. | Behoud kavelstructuur en kenmerkende open ruimtes mede door behoud wegbeplanting. | Functie; voornamelijk agrarische gebruiksruimte en natuurontwikkeling.<br>Ontwikkelingen afstemmen op openheid en schaal. |

Invoegen afbeelding 11&12

| | Kenmerken | Behoud | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Esgehuchtlandschap | Samenhang tussen kleine nederzetting, essen en beekdal flank | Behoud samenhang tussen bebouwing, openruimte en kleinschalige randveen structuur | Herstel samenhang; bebouwing in samenhang bestaand lint en openheid; herstel structuurbepalende beplanting |
| Dun geconcentreerde verspreide boerderijen | Rijke grote boerderijen in het groen | Behoud samenhang bebouwing en landschap | Lage bebouwing passend bij historische omgeving |
| **Provinciaal belang** | | | |
| (Eenmans)essen | Kleine kenmerkende open ruimten, omgeven met esrandbeplantingen | Behoud open ruimten met esrandbeplanting | Agrarische gebruiksruimte zonder bebouwing |
| Beekdal | Onbebouwde gebied met kleinschalige beplantingen en beekdalrandbeplantingen | Behoud onbebouwdheid en beekdalrand-beplanting | Agrarische gebruiksruimte zonder bebouwing |

# Bijlage 2. Toelichting robuuste EHS

## 1. Inleiding

Voorliggend document is een toelichting op het onderdeel robuuste EHS van de omgevingsvisie. Het geeft een onderbouwing van de robuuste EHS (hoofdstuk 3). Vervolgens wordt beschreven hoe we de realisatie van de EHS tot 2020 aanpakken (hoofdstuk 4). Ook worden de verschillende consequenties van de (keuzes voor de) robuuste EHS in beeld gebracht (hoofdstuk 5). Tot slot wordt in hoofdstuk 6 ingegaan op beschikbaar instrumentarium.

## 2. Natuur en EHS in de omgevingsvisie

### *2.1 De EHS*

De EHS is een duurzaam samenhangend stelsel van natuurrelaties en waarden, gebaseerd op een netwerk van gebieden, waarin de hoofdfunctie 'natuur' is, alsmede gebieden met natuurwaarden in agrarische gebieden (definitie POPII). De EHS is een onderdeel van een landelijk netwerk.

De EHS is in ecologische zin een samenhangend stelsel. Dit betekent dat fysieke aansluiting van terreinen onderling van groot belang is en waar mogelijk wordt nagestreefd. Niet direct aangrenzende terreinen kunnen toch in ecologische zin samenhangen en daarom ook onderdeel zijn van de EHS.

De EHS bestaat uit:

- Grotere bestaande natuur- en bosgebieden;
- In het natuurbeheerplan Drenthe begrensde natuur- en beheersgebieden (de zogenaamde 'ruime jas gebieden' worden niet tot de EHS gerekend);
- Ecologische verbindingszones;
- Robuuste verbindingen;
- Specifieke informatie hierover staat op de website van de provincie. Het gaat in het bijzonder om 'EHS Drenthe' en het 'Natuurbeheerplan Drenthe'.

In het ontwerp omgevingsvisie Drenthe zijn drie kaarten opgenomen die betrekking hebben op het natuurbeleid. Deze worden hieronder toegelicht.

### *2.2 De visiekaart/planhorizon 2020*

Op de visiekaart staan de functie 'natuur' en een aantal natuurambities.

*De functie 'natuur'*

Op de visiekaart is de functie 'natuur' globaal aangegeven. Het gaat in grote lijnen om gebieden die in hoofdzaak de functie natuur hebben én om de in het Natuurbeheerplan Drenthe als 'natuurgebied' begrensde gebieden (dit zijn cultuurgronden waar na verwerving natuur wordt gerealiseerd). Dit betekent dat binnen deze gebieden andere functies dan natuur kunnen liggen, zoals recreatiebedrijven en landbouwgebieden.

De gebieden die in het kader van het Natuurbeheerplan Drenthe zijn begrensd als beheersgebied (geen functieverandering) staan niet op deze kaart. Evenmin zijn geplande of in uitvoering zijnde ecologische verbindingszones opgenomen.

*De ambities 'natuur'*
Op de kaart staan de robuuste verbindingen (bestaande ambitie POPII en deels in uitvoering) en daarop aansluitend de gewenste ontwikkeling van twee ecologisch/multifunctionele zones die nauw samenhangen met deze verbindingen (nieuwe ambitie).

### *2.3 De kernkwaliteit 'natuur' op de kernkwaliteitenkaart*
Op deze kaart gaat het om huidige natuurwaarden - voor zover onderdeel van de EHS - die bij belangenafwegingen moeten worden betrokken. Deze kaart is minder globaal dan de visiekaart en de kaart Robuuste EHS 2020/2040.

Op de kaart staat de EHS zonder de geplande ecologische verbindingszones en robuuste verbindingen. De kaart is gebaseerd op de geconcretiseerde EHS die op de website staat. De gebieden waarvan de EHS-status vervalt (zie hoofdstuk 3) zijn verwijderd.

De begrensde cultuurgronden staan op de kaart omdat zich hier in de loop van de planperiode natuurwaarden kunnen ontwikkelen (na verwerving). Overigens blijven hier de uitgangspunten uit het Natuurbeheerplan Drenthe (vrijwilligheid) overeind.

Bij de feitelijke afweging van belangen behoren bestaande natuurwaarden van dat moment tot de kernkwaliteit 'natuur'.

### *2.4 Kaart 4: Robuuste EHS 2020/2040*
De vraag naar een geactualiseerd EHS-perspectief komt voort uit nieuwe opgaven vanuit klimaatbestendigheid (waaronder water) en het beter realiseren van de biodiversiteitsdoelstelling.

Op deze kaart staan het huidige beleid en de extra opgaven tot 2020 en 2040 (zie hoofdstuk 3). Ook zijn gebieden die op basis van een recente studie kansrijk zijn voor klimaatmantels indicatief aangegeven. De kaart is ook gebruikt voor het benoemen van de ambities op de visiekaart.

Op de kaart staan globaal de gebieden die tot de EHS behoren (zie paragraaf 2.1) inclusief een globale indicatie van de ecologische verbindingszones, de robuuste verbindingen en het Hart van Drenthe. Ten opzichte van POPII wordt een aantal natuurgebieden niet meer tot de EHS gerekend (zie hoofdstuk 3). De toelichting in de volgende hoofdstukken richt zich vooral op deze kaart.

## 3. Ecologische onderbouwing robuuste EHS

### *3.1 Inleiding*
In dit hoofdstuk worden de criteria toegelicht op basis waarvan keuzes zijn gemaakt om te komen tot een robuuste EHS. Voor het robuust maken van de EHS vervallen - ten opzichte van de huidige EHS - de EHS-status van een aantal gebieden en een aantal ecologische verbindingen. Ook worden gebieden toegevoegd en verbindingen versterkt. Wanneer gesproken wordt over 'toevoegen' of 'versterken' gaat het vooral over het verschuiven van de huidige opgave voor nieuwe natuur (EHS, bos) richting het robuuste systeem. Dit betekent dat de EHS straks vooral wordt gerealiseerd waar onderstaande criteria gelden, waarmee uiteindelijk een robuuste EHS ontstaat.

### *3.2 Ecologische criteria*
De keuzes voor het robuust maken van de EHS zijn gebaseerd op de volgende criteria:
1. Natuurwaarde;
2. Samenhang;
3. Hydrologie;

4. Klimaatadaptatie.

*Ad 1. Natuurwaarde*
Gebieden met een bijzondere natuurwaarde vormen de basis van de EHS.

Op grond van dit criterium zijn gebieden vervallen als EHS wanneer:
- er geen unieke of bijzondere natuurwaarden voorkomen. Het gaat hier bijvoorbeeld om sommige recreatiebossen en -plassen, nieuwe bossen, nieuwe landgoederen en waterwingebieden en/of;
- ze geen provinciaal of landelijk belang hebben en/of;
- ze in Drenthe voldoende op andere plaatsen voorkomen.

Op grond van dit criterium worden geen gebieden toegevoegd aan de EHS, aangezien gebieden met een bijzondere natuurwaarde en/of van provinciaal of landelijk belang al onderdeel uitmaakten van de EHS.

*Ad 2. Samenhang*
Een versnipperd systeem belemmert een goed functioneren van levensgemeenschappen. Het gaat dan om versnippering door infrastructuur of bebouwing, niet goed aansluitende beheerseenheden of onvoldoende samenhang in het landschap. Hierdoor kunnen bijvoorbeeld bepaalde biotopen niet worden benut of onbereikbaar zijn. Voor een goed en duurzaam functionerende natuur is daarom een robuuste samenhangende structuur noodzakelijk.

Op grond van dit criterium zijn gebieden vervallen als EHS wanneer:
- geen sprake is van samenhang en deze ook niet gecreëerd kan worden. De gebieden zijn bijvoorbeeld te klein, liggen los of zijn rafels aan de rand en/of;
- het gebied niet noodzakelijk is als stapsteen omdat er bijvoorbeeld voldoende andere stapstenen aanwezig zijn of het landschap voldoende doorlatend (kleinschalig) is.

Op grond van dit criterium worden gebieden toegevoegd aan de EHS wanneer daardoor:
- de noodzakelijke samenhang wordt gecreëerd en/of;
- een versnipperingsknelpunt wordt opgelost.

*Ad 3. Hydrologie (verdroging)*
Binnen de EHS liggen diverse verdroogde natuurgebieden. Deze verdroging kan niet overal op een duurzame manier worden opgelost door maatregelen te nemen binnen het gebied zelf. In een aantal gevallen gaat het (veelal agrarische) gebruik rondom deze gebieden niet samen met de noodzakelijke waterhuishouding van de nu verdroogde EHS. In die gevallen is uitbreiding van het natuurareaal noodzakelijk. Het betreft laag gelegen percelen buiten de EHS, flanken van beekdalen, stroeten en percelen die op andere wijze kunnen bijdragen aan het oplossen van de verdroging van de EHS.

Op grond van dit criterium zijn gebieden vervallen als EHS wanneer er onvoldoende perspectief is voor herstel van de gewenste hydrologie en natuurdoelen dus niet gerealiseerd kunnen worden.

Op grond van dit criterium worden gebieden toegevoegd aan de EHS wanneer daardoor de hydrologie en daarmee natuurdoelen zijn gediend (zoals hierboven beschreven).

*Ad 4. Klimaatadaptatie*
Vooral hoogveen, natte heiden en bos op droge grond zijn gevoelig voor klimaatverandering. Voor die delen van de EHS zijn extra maatregelen nodig om soorten die het moeilijk krijgen bij een warmer

wordend klimaat en met veranderde regenval op te vangen en ruimte te geven. Klimaatverandering vraagt om extra inspanningen om de verwachte gevolgen het hoofd te bieden. Dat kan het beste door:

- Grote aaneengesloten gebieden te maken;
- Kwaliteit binnen de gebieden te vergroten (weerstand en veerkracht opbouwen);
- Verbindingen te maken, zodat er uitwijkmogelijkheden zijn en uitwisseling of aanvoer van individuen en soorten met gezonde populaties.

Op grond van dit criterium zijn geen gebieden vervallen als EHS (het gaat vooral om het creëren van grotere gebieden en versterken van verbindingen).

Op grond van dit criterium worden (vooral rond hoogveen, natte heiden en bos op droge grond) gebieden toegevoegd aan de EHS wanneer daarmee, voor klimaatveranderingen noodzakelijke, grotere aaneengesloten natuurgebieden ontstaan en/of verbindingen worden gemaakt.

### *3.3 Resultaat*

In de vorige paragraaf zijn de ecologische criteria op basis waarvan wordt gekomen tot een robuustere EHS, toegelicht. Toepassing heeft op basis van 'expert judgement' geleid tot onderstaande veranderingen ten opzichte van de huidige EHS, gericht op de langere termijn (2040).

*Vervallen EHS-status*

Van circa 2500 hectare vervalt de EHS-status. Deze gebieden zijn op onderstaande figuur weergegeven.

*Versterken gebieden*

Om de EHS robuuster te maken wordt de EHS vergroot door aangrenzend aan de huidige EHS natuur en bos toe te voegen.

*Vervallen ecologische verbindingszones*

Ecologische verbindingszones zijn essentiële onderdelen van de EHS. In Drenthe zijn al veel ecologische verbindingszones grotendeels gerealiseerd. In POP II zijn diverse beekdalen als ecologische verbindingszones opgenomen, deze blijven ongewijzigd deel uitmaken van de robuuste EHS.

De volgende ecologische verbindingszones vervallen:

- Nr. 25 Zeijen – Zeegse en de ecologische verbindingszones tussen de veentjes van het voormalige Bunnerveen. De bijdrage aan de robuuste EHS is beperkt. Ze waren oorspronkelijk bedoeld als verbinding tussen Peizerdiep en Drentse Aa, maar zijn ook vanuit landschappelijke insteek te realiseren. Het wordt hiermee een gemeentelijke opgave. De EHS-status van de te verbinden gebieden vervalt hiermee ook.
- Nr. 13 Peizerdiep - Tjonger (Schipsloot, Haulerdiep). Bestaande landschapselementen en landschapsstructuur zijn toereikend om als ecologische verbinding te functioneren. De verdere invulling ervan is niet gelukt in het kader van de landinrichting en is niet noodzakelijk voor de robuuste EHS.
- Nr. 8 en nr. 22 bij Zuidwolde. Met het vaststellen van het tracé voor de robuuste verbinding zijn deze ecologische verbindingszones als onderdeel van de robuuste EHS vervallen.
- Nr. 26 Emmerdennen – Oosterbos – Veenpark - Bargerveen. Er is voor de robuuste EHS tussen de hoogveenrestanten in deze omgeving geen bijzondere verbinding nodig, naast wat er al aan natuurelementen ligt in het landschap. De Runde functioneert ook als verbinding tussen Bargerveen en Veenpark. Vanaf daar gaat de Runde als natte verbinding een andere kant uit naar het Groningse Westerwolde.

*Versterken verbindingen*
Robuuste verbindingen verbinden op landelijke schaal grote gebieden. Het betreft extra leefgebied voor soorten (en de levensgemeenschap waar ze deel van uit maken). Daarnaast zijn het ook buffers tegen calamiteiten en klimaatveranderingen. In Drenthe zijn twee soorten robuuste verbindingen:

1. Droge plateaus: (Veluwe) – Sallandse heuvelrug – Drents Plateau. Deze bestaat vooral uit bos, hei en grasland.
2. Natte as: Vledder Aa, de Kop van Drenthe en het Hunzedal. Dit zijn onderdelen van een verbinding Eems Dollard – Zeeuwse Delta. Weerribben-Vledder en het Hunzedal vormen zijtakken (de gradiënten naar de hogere gronden) van de hoofdverbinding die door de Kop van Drenthe loopt.

Geen van deze verbindingen kan vervallen als EHS omdat ze onderdeel uit maken van een groter geheel. De opgaven en reserveringen blijven ongewijzigd. Met het robuuster maken van de EHS wordt wel een aantal trajecten versterkt (zie hieronder).

<u>Ad 1 Droge plateaus</u>

- Het traject langs Zuidwolde naar Dwingelderveld maakt onderdeel uit van de bestaande opgave. Het tracé ligt ten oosten van Zuidwolde (GS besluit januari 2009) en is grotendeels begrensd (Natuurbeheerplan). De reservering aan de westzijde is daarmee komen te vervallen;
- De bestaande ecologische verbindingszone tussen het Dwingelderveld via Ooster- en Westerzand, Berkenheuvel, Leggelderveld, Hijkerveld en Hooghalen naar het Hart van Drente krijgt een extra ambitie om een begeleid natuurlijke ontwikkeling in Drenthe in gang te zetten. Deze ontwikkeling is multifunctioneel te koppelen aan andere beleidsdoelen zoals recreatie, landgoederen, water en bosuitbreiding. Het bestaat uit twee delen:
    - De bestaande ecologische verbindingszone Dwingelderveld – Havelte/ Drents Friese Wold wordt opgewaardeerd (ambitieuzere natuurdoelen). Hier maakt het hoefijzer ook onderdeel van uit;
    - De bestaande ecologische verbindingszone vanaf Havelte via Hijkerveld naar het Hart van Drenthe wordt versterkt. Het gaat om een ecologisch-multifunctionele invulling.
- Vanaf Dwingelderveld loopt er via Scharreveld naar Schoonloo een bestaande ecologische verbindingszone (Orvelterzand – Terhorsterzand). Deze wordt versterkt (natuurdoelen met een hogere ambitie).

<u>Ad 2 Natte as</u>
Bij de natte as is vooral sprake van actualisatie van de kaarten ten opzichte van het POP II:

- De trajecten Hunzedal en in de Kop van Drenthe maken onderdeel uit van de bestaande opgave en zijn grotendeels klaar. Er zijn daarom minder reserveringen nodig dan in POPII;
- Het traject vanuit de Weerribben (Overijssel) naar het Drents Friese Wold is een bestaande – ongewijzigde – opgave. Deze robuuste verbinding moet nog geheel worden gerealiseerd;
- Het traject door Friesland is een bestaande ecologische verbindingszone (een Friese opgave) waar recreatieve ontwikkelingen aan worden gekoppeld. Er ligt hier dus geen nieuwe natuuropgave voor Drenthe.

**4. Prioriteit uitvoering tot 2020**
Hieronder staan de opgaven voor de robuuste EHS tot 2040. Aangegeven is welke onderdelen sowieso vóór 2020 worden gerealiseerd en op welke wijze wordt geprioriteerd voor de overige onderdelen van de robuuste EHS. Daarbij geldt dat realisatie van de robuuste EHS tot 2020 zich beperkt tot de mogelijkheden van beschikbaar instrumentarium en financiering (zie ook hoofdstuk 6) en eventuele andere mogelijkheden die zich aandienen.

De planhorizon van de omgevingsvisie is 2020. Dat is de reden dat ook hier wordt gesproken over 2020. De realisatie van de EHS (afspraken in het kader van ILG) richt zich echter op 2018. Wanneer hieronder 2020 staat, moet dus vaak 2018 worden gelezen.

### *4.1 Huidige opgave*

De huidige EHS-opgave wordt afgemaakt. Het gaat om verwerven, inrichten, verbeteren milieukwaliteit, tegengaan verdroging, ontsnipperen, etc. Dit is uiteraard exclusief de gebieden die straks geen onderdeel meer uitmaken van de EHS. Een deel van de huidige opgave wordt verschoven richting het robuuste systeem (zie paragraaf 3.3).

*Prioritering tot 2020*

De bestaande opgave wordt vóór 2020 afgerond. Een deel van deze opgave wordt ingezet voor versterken van gebieden en verbindingen (zie paragraaf 4.2 en 4.4).

### *4.2 Versterken gebieden*

Voor het realiseren van grotere aaneengesloten gebieden wordt bestaand instrumentarium ingezet (zie paragraaf 6.1). Het betreft overwegend afrondingen en ontbrekende delen – grenzend aan de huidige EHS - verspreid over de provincie.

*Prioritering tot 2020*

Wanneer zich mogelijkheden voordoen, worden gebieden (die de EHS versterken) verworven en ingericht (zie paragraaf 4.1). Bestaand instrumentarium wordt zoveel mogelijk geconcentreerd ingezet (boshectares, compensatiegronden, etc. (zie hoofdstuk 6)). Het versterken van de EHS loopt deels parallel met opgaven voor water en klimaat. De komende tien jaar worden deze opgaven in gebiedsgerichte uitwerkingen meegenomen en wordt er instrumentarium aan gekoppeld. Bij uitwerking zal de status van de gebieden expliciet gemaakt worden (het gaat dan bijvoorbeeld om de keuze tussen natuurgebied of beheersgebied).

### *4.3 Versterken van robuuste verbinding Dwingelderveld - Hart van Drenthe via o.a. Hijkerveld*

Naar schatting is voor de versterking van deze robuuste verbinding circa 140 hectare meer bos en natuur nodig is dan de huidige opgave in dit gebied.

*Priortering tot 2020*

De verbinding Dwingelderveld-Hijkerzand wordt met het in voorbereiding zijnde ecoduct over de A28 gerealiseerd. Daarnaast wordt de voorgestane ontwikkeling van het traject Dwingelderveld – Havelte ingevuld en gerealiseerd (o.a. het Hoefijzer). Voor het overige geldt dat ingespeeld wordt op mogelijkheden die zich voordoen (overeenkomstig paragraaf 4.2).

### *4.4 Versterken ecologische verbindingszone Dwingelderveld – Schoonloo*

Voor de extra inzet is circa 80 hectare meer bos en natuur gewenst dan de huidige opgave van deze ecologische verbindingszone.

*Prioritering tot 2020*

Tot 2020 wordt de bestaande opgave (realisatie ecologische verbindingszone) afgerond. Voor de extra inzet wordt ingespeeld op mogelijkheden die zich voordoen (overeenkomstig paragraaf 4.2).

### *4.5 Extra inzet ecologische verbindingszones Drents-Friese Wold-Fochteloërveen*

De ecologische prioriteit ligt hier vooral in het realiseren van de bestaande ecologische verbinding (Provincie Friesland).

*Prioriteit tot 2020*
Het afmaken van de bestaande opgave voor de ecologische verbindingszone is een Friese opgave. De provincie zal in overleg met de provincie Friesland nagaan of deze verbinding ondersteund kan worden met bijvoorbeeld toeristisch-recreatieve aspecten (Pauperpad). Vanuit Drenthe ligt hier geen extra natuuropgave.

### *4.6 Hart van Drenthe*
Hier ligt een multidisciplinaire onderzoeksopgave, waar de natuurpotenties in relatie tot andere functies onderzocht worden.

Prioriteit tot 2020
Op basis van een gebiedsgerichte uitwerking kan bepaald worden wat hier nodig is en wat de inzet kan zijn tot 2020.

## 5. Consequenties van de robuuste EHS
Het robuust maken van de EHS heeft gevolgen die in dit hoofdstuk worden toegelicht.

### *5.1 Andere functies*
Het robuust maken van de EHS is van invloed op andere functies en belangen. In een aantal gebieden kunnen de verschillende functies elkaar versterken en koppelingen worden gelegd bij verdere uitwerking. Het betreft gebieden waar:
- De robuuste EHS en de wateropgave in de beekdalen (waterberging en beekherstel/KRW) elkaar kunnen versterken;
- Robuust maken van de EHS mogelijk is via bosuitbreiding (tevens klimaatopgave);
- Mogelijkheden zijn voor het robuust maken van de EHS door koppeling aan de ontwikkeling van bijzondere woonmilieu's/landgoederen;
- Kansen zijn voor meekoppeling met recreatie (zoals routes en bijzondere recreatievormen);
- Ruimte wordt geboden voor landbouw door vervallen EHS-status (en daarmee bijvoorbeeld ook de Wav-status);
- Goede mogelijkheden zijn voor rood voor groenconstructies (nabij nieuwe EHS-gebieden);
- Landschappelijke en cultuurhistorische ontwikkeling de EHS kan versterken.

### *5.2 Andere inzet van bestaand instrumentarium*
Hieronder staat een aantal directe consequenties ten aanzien van de inzet van instrumentarium.
- Te verwerven gebieden zijn nu begrensd in het Natuurbeheerplan Drenthe. Deze begrenzing moet worden aangepast aan de robuuste EHS. Dit kan meegenomen worden bij de jaarlijkse actualisatie;
- De robuuste EHS vraagt om een aangepaste inzet op verwerving van nieuwe EHS gronden;
- Hier en daar is het wenselijk om beheersgebied om te zetten naar reservaatgebied. Dit moet nog uitgewerkt en vraagt o.a. aanpassing van het Natuurbeheersplan (zie hierboven);
- Voor het realiseren van de robuuste EHS, moet het bosclusteringsbeleid worden aangescherpt (is uitgewerkt in de omgevingvisie);
- Bekeken wordt of er mogelijkheden zijn compensatiegronden, rood voor groen en nieuwe landgoederen, meer te koppelen aan de robuuste EHS;
- Door het vervallen van de EHS-status van een aantal gebieden, vervalt ook de Wav-aanduiding.

### *5.3 Uitwerkingsopgaven*
In een aantal gebieden vraagt de robuuste EHS om een nadere uitwerking om tot een goede invulling te komen van (o.a.) natuur. Het gaat hier in ieder geval om de uitwerking van de versterking van een aantal verbindingen (zie paragraaf 3.3) en de invulling van het 'Hart van Drenthe'.

## 6. Instrumentarium voor realisatie
In paragraaf 3.3 zijn de te realiseren onderdelen van de robuuste EHS beschreven. De bestaande opgave (paragraaf 4.1) wordt met het daartoe bestemde instrumentarium gerealiseerd en hoeft hier verder niet toegelicht. Voor de extra inzet van de verbinding Drents-Friese Wold - Fochteloërveen (paragraaf 4.5) is geen extra natuurinstrumentarium noodzakelijk. De invulling van het Hart van Drenthe (paragraaf 4.6) moet eerst worden uitgewerkt.

### *6.1 Realisatie bos en natuur*
In het kader van de ILG-afspraken moet tot 2018 nog ongeveer 5000 hectare EHS-grond worden verworven, ingericht en vervolgens beheerd als natuur. Deze 5000 hectare is voor een belangrijk deel al belegd (gedeeltelijke verwerving, bestuurlijke afspraken e.d.). Naar schatting kan nog ruim 500 hectare begrensd worden. Door het schrappen van een aantal ecologische verbindingszones komt daar nog ongeveer 30 hectare bij. Deze resterende EHS-opgave zetten wij in voor het versterken van gebieden en verbindingen zoals in hoofdstuk 3 en 4 van deze bijlage is beschreven.

Het bestaande bosclusterings- en landgoederenbeleid wordt voortgezet. De resterende opgave voor bosbeleid is nog circa 750 hectare. Ook dit willen wij gebruiken voor het versterken van gebieden en verbindingen om de EHS robuust te maken. Wij stimuleren daarom bos- en landgoedontwikkeling rondom de robuuste EHS.

De realisatie van een robuuste EHS/de robuuste natuur richt zich op 2040. Naar schatting is ná 2020 nog circa 300 ha nieuwe natuur noodzakelijk om het robuuste systeem te realiseren. Deze opgave is dus voor de periode ná 2020, er is nu nog geen instrumentarium of financiering beschikbaar.

Met bijvoorbeeld compensatiegronden en rood-voor-groenconstructies wordt ook nieuwe natuur gerealiseerd. Om dit ook ten goede te laten komen aan een robuuste EHS, is extra beleidsmatige of bestuurlijke inspanning noodzakelijk. Het voordeel van deze gerichte inzet is dat hiermee ook de robuustheid van landbouwgebieden wordt bevorderd, omdat deze natuurhectares landen bij de robuuste EHS. Door (integrale) gebiedsuitwerkingen zal duidelijk worden hoe gebieden precies worden ingevuld en welke functiecombinaties mogelijk zijn. En daarmee ook welk instrumentarium waar wordt ingezet.

### *6.2 Overig instrumentarium*
Naast bovengenoemd instrumentarium, zijn er diverse instrumenten die bij kunnen dragen aan het robuuster maken van de EHS. Het gaat hier vaak niet om het realiseren van nieuwe hectares natuurgebied, maar om andere maatregelen die bijdragen aan het verstevigen van de EHS, zoals:
- Ontsnipperingsmaatregelen (o.a. via PMJP);
- Realisatie ecologische verbindingszones (PMJP);
- Aanpak verdroging (PMJP);
- Aanpak milieutekorten EHS (PMJP);
- Realisatie van de wateropgave (waterberging en beekherstel), al dan niet in combinatie met natuurontwikkeling;
- Mogelijkheden van het programma Klimaat en Energie;
- Planologische bescherming;
- Natuurlijke recreatie;

- Inzet van groen(e en )blauwe diensten;
- Voorlichting en kennisoverdracht;
- Verbreden en verder verduurzamen landbouw middels divers instrumentarium;
- Kavelruil;
- Ruimte voor ruimte regeling.

## Bijlage 3. Toelichting regionale afstemming werklocaties

### 1. Inleiding

Het regionaal-economische vestigingsklimaat is van provinciaal belang. We streven daarbij naar gevarieerde, aantrekkelijke en vitale vestigingsmogelijkheden op regionale bedrijventerreinen en andere stedelijke werklocaties. De spreiding van een goed en gevarieerd aanbod, zowel kwantitatief als kwalitatief, van die regionale werklocaties aansluitend bij de vraag van ondernemingen is ook van provinciaal belang.

We streven naar concentratie van economische activiteiten in de Drentse steden als schakels binnen de stedelijke netwerken. Op basis van de regionale markt c.q. het regionaal profiel onderscheiden we twee afstemmingsregio's: Groningen-Assen en de Drentse Zuidas. Het is de bedoeling zowel de kwantitatieve opgave als de kwalitatieve opgave regionaal af te stemmen. In overleg met gemeenten en andere relevante partners stellen wij daartoe een integraal beleidskader bedrijventerreinen op, welke de basis vormt voor bestuurlijke afspraken omtrent regionale afstemming van het aanbod, kwaliteit en duurzaamheid. Het uitgangspunt van de SER-ladder speelt daarbij een belangrijke rol. De omgevingsvisie en het convenant bedrijventerreinen 2010-2020 zijn leidend. Uiteraard nemen we de aanbevelingen van de noordelijke rekenkamer mee in het vervolg. Bij de regionale planning wordt vanzelfsprekend rekening gehouden met eventuele invloeden vanuit aangrenzende regio's. Wij nemen ook het initiatief om te komen tot een herstructureringsprogramma voor de periode tot 2013, met daaraan toegevoegd een doorkijk tot 2020.

We vragen van de gemeenten om de kwantitatieve en kwalitatieve opgave wat betreft regionale werklocaties regionaal af te stemmen. Het gaat daarbij vooral om bedrijventerreinen met een bovenlokaal karakter. De afspraken die in regionaal verband zijn gemaakt worden ofwel vertaald in de eigen gemeentelijke werklocatievisie ofwel een regionale werklocatievisie. Onderwerpen die in ieder geval aan de orde komen zijn de planningsopgave, de herstructureringsopgave (en de relatie met de planningsopgave), ruimtelijke kwaliteit van de werklocaties en aspecten in het kader van duurzaamheid. Bundeling van bedrijvigheid in de steden en nabij de hoofdinfrastructuur is daarbij het uitgangspunt.

Hierna gaan we nader in op de sturingsfilosofie in het kader van de regionale werklocaties, de berekening van de behoefte aan regionale bedrijventerreinen tot 2020 en de verdeling van de behoefte over regio's. Ten slotte gaan we nog in op het provinciale herstructureringsprogramma.

### 2. Sturingsfilosofie regionale werklocaties

Wij sturen bij het maken van de regionale afspraken ten aanzien van werklocaties op verdere bundeling en concentratie van wonen, werken en voorzieningen in de stedelijke netwerken Groningen-Assen en de Drentse Zuidas. Buiten die netwerken staan we, met uitzondering van het VAM-MERA terrein in Wijster, in principe geen vestiging van nieuwe regionale bedrijvigheid toe. Voor dit deel van Drenthe is dus nog slechts ruimte voor lokale bedrijvigheid. Per regio / stedelijk netwerk stellen we een kwantitatief plafond vast (zie hierna hoe dit tot stand komt). Verder sturen we op de bundeling van het aanbod in de steden met als principe 'inbreiding' voor uitbreiding en strategische cofinanciering wat betreft de herstructureringsopgave. Bovendien vragen we de regio's om de mogelijkheden te verkennen voor segmentatie en een strategie om te komen tot een grotere mate van duurzaamheid (energiemanagement, watermanagement, etc.). Voor de regionale werklocaties geldt ook dat duurzaam beheer via parkmanagement moet zijn geregeld. Wij ondersteunen de gemeenten bij het opstarten en ontwikkelen hiervan. Gemeenten zijn zelf in de eerste plaats verantwoordelijk om de opgave ten aanzien van de werklocaties onderling binnen de regio te verdelen.

Met betrekking tot nieuwe milieuhinderlijke bedrijvigheid geldt dat wij dit slechts toestaan op Oevers D (Meppel), Europark en Leeuwerikenveld II (Coevorden), Bargermeer (Emmen) en VAM-MERA (Wijster). We nemen de vestiging van dit soort bedrijvigheid mee bij de regionale afstemming van het aanbod als specifiek segment. Voor de VAM-MERA geldt dat wij voornemens zijn specifiek met de grondeigenaren Attero-Noord en de gemeente Midden-Drenthe afspraken te maken over de ontwikkeling van dit terrein tot Energietransitiepark.

Het is goed om op te merken dat de rol en instrumenten ten aanzien van de herstructurering en regionale afstemming ook onderdeel uitmaakt van het herstructureringsprogramma dat wij opstellen. Met andere woorden: de mogelijkheden om aanvullende instrumenten in te zetten, worden nog nader verkend.

**3. Bedrijventerreinenbehoefteraming en verdeling over regio's**

Bij de inschatting van de vraag spelen verschillende aspecten een rol. Belangrijk is de vraag of we trendvolgend optreden ('autonome vraag') of dat we proberen de koers bij te buigen door een zekere taakstelling eraan te koppelen. Wij zijn uitgegaan van het laatste. Allereerst wordt de toekomstige autonome vraag geraamd. Vervolgens wordt de beleidsinzet gepresenteerd. Belangrijk is op te merken dat, hoewel de cijfers wellicht anders doen vermoeden, het slechts een globale indicatie is van de vraag.

3.1 Vraag en aanbod

Er zijn twee methodieken gebruikt voor een inschatting van de toekomstige ruimtevraag. Aangezien er geen directe voorkeur voor één van de twee methoden bestaat, vormt het gemiddelde van deze methodieken de basis voor de inschatting van de autonome ruimtevraag. Dit gemiddelde bedraagt jaarlijks 50 ha. Voor de periode 2008-2020 zal de totale autonome vraag naar bedrijventerreinen 665 ha bedragen. Dit ligt redelijk in lijn met de inschatting van het Rijk. De ministeries van VROM en EZ gaan vooralsnog uit van een jaarlijkse vraag in Drenthe van ruim 46 ha, wat overeenkomt met ruim 600 ha voor de periode 2008-2020.

Daarnaast heeft de provincie ook een beleidsinzet geformuleerd. Op basis van de inspanningen op het gebied van revitalisering hopen wij de ruimtevraag terug te dringen met 5 tot 10%. Literatuurstudie en ervaringen elders laten zien dat dit wel het maximaal haalbare is. Dit betekent dat in de periode 2008-2020 de beleidsinzet is om 60 tot 120 ha aan ruimtewinst te boeken door herstructurering en intensivering.

**Gekoppeld aan de autonome vraag betekent dit dat in Drenthe tot 2020 een behoefte bestaat aan 545 tot 605 hectare bedrijventerreinen.**

*Tabel 1. Toekomstige vraag naar bedrijventerreinen per deelregio (2008-2020)*

| | Autonoom (x ha) | 5% ruimtewinst (x ha) | 10% ruimtewinst |
|---|---|---|---|
| Groningen-Assen (Drents deel) | 143 | 128 | 113 |
| Drentse Zuidas | 452 | 185 | 267 |
| Emmen-Coevorden | 408 | 167 | 241 |
| Hoogeveen-Meppel | 363 | 148 | 215 |
| Landelijk gebied | 70 | 70 | 70 |
| Drenthe | 665 | 605 | 545 |

Daarnaast heeft de provincie ook een beleidsinzet geformuleerd. Op basis van de inspanningen op het gebied van revitalisering hopen wij de ruimtevraag terug te dringen met 5 tot 10%. Literatuurstudie

en ervaringen elders laten zien dat dit wel het maximaal haalbare is. Dit betekent dat in de periode 2008-2020 de beleidsinzet is om 60 tot 120 ha aan ruimtewinst te boeken door herstructurering en intensivering.

*Tabel 2. Aanbod bedrijventerreinen per 1-1-2008*

| | Reeds uitgeefbaar | Harde plannen | Zachte plannen | (niet)planologische reservering[1] |
|---|---|---|---|---|
| Groningen-Assen (Drents deel) | 56 | 35 | 0[3] | 180 |
| Drentse Zuidas | 308 | 102 | 33 | 99 |
| Emmen-Coevorden | 138 | 2 | 32 | 33 |
| Hoogeveen-Meppel | 170 | 100 | 1 | 66 |
| Landelijk gebied | 102[2] | 1 | 10 | 23 |
| Drenthe | 404 | 138 | 43 | 302 |

*1. Bij de categorie niet–planologische reservering gaat het deels om plannen waarvan de netto oppervlakte nog niet bekend is. De voor deze categorie gepresenteerde waarden zijn in die zin minimumwaarden.*
*2. Exclusief 62 ha Tweesporenland (Essent).*
*3. Exclusief Assen-Zuid (110 ha).*

De vraag is in hoeverre het huidige aanbod (incl. zachte plannen) volstaat om aan de toekomstige ruimtevraag te voldoen. Tot 2020 is voor Drenthe een jaarlijkse vraag naar bedrijventerreinen van ruim 50 ha voorzien. Gekoppeld aan de ruimtewinst geboekt door herstructurering betekent dit tot 2020 een netto behoefte van zo'n 545-605 hectare. Het huidige aanbod bedraagt 585 ha (exclusief gemeentelijke reserveringen waarvoor nog geen ontwerpbestemmingsplan is opgesteld). Dit betekent dat vraag en aanbod elkaar tot 2020 aardig in evenwicht houden. Het gaat wel om een globale indicatie, een onderscheid naar segmenten kan een ander beeld opleveren. Met andere woorden: qua oppervlaktes genoeg, qua kwalitatieve invulling is dat de vraag.

### *3.2 Regionale opgaven*

Gezien het regionale karakter van de bedrijventerreinenmarkt, is een nader onderscheid binnen Drenthe noodzakelijk:

*Groningen-Assen*

In het Drents deel van Groningen-Assen zal de vraag tot 2020 het huidige aanbod overtreffen. Met de ontwikkeling van Assen-Zuid zal dit knelpunt naar verwachting opgelost zijn. Ontwikkeling van dit terrein is ook noodzakelijk in verband met de revitalisering en transformatie van het bestaande stadsbedrijvenpark. Om deze transformatie mogelijk te maken is schuifruimte benodigd. Assen-Zuid zal hierin moeten voorzien. Daarnaast wordt er binnen Assen ruimte gereserveerd voor 2 specifieke terreinen met een geheel eigen doelgroep. Zo is er het recreatiepark in Assen-West, waarbij een nauwe relatie ligt met de toekomst van Witterzomer en het Verkeerspark Assen. Daarnaast is er de Noordlus van het TT-circuit, waarop een groot indoor amusementsproject gerealiseerd wordt. Specifiek voor bedrijvigheid bij Groningen Airport Eelde geldt dat er samen met de provincie Groningen en de gemeenten Tynaarlo en Assen een integrale gebiedsvisie voor de luchthaven zal worden ontwikkeld waarbinnen het aspect bedrijvigheid zal worden meegenomen.

*Meppel-Hoogeveen*

Het huidige aanbod (incl. harde en zachte plannen) in Meppel en Hoogeveen (westelijk deel van de Zuidas) is ruim voldoende om de vraag tot 2020 te kunnen invullen. Na de aanleg van Buitenvaart II/Riegmeer is er vooralsnog geen aanleiding om nieuwe plannen te ontwikkelen in Hoogeveen en Meppel. Dit in combinatie met de ontwikkelingen in Zwolle en Steenwijkerland leidt ertoe dat een

eventuele ontwikkeling van Noord III kritisch beoordeeld zal moeten worden. Puur vanuit kwantiteiten geredeneerd, is er vooralsnog geen basis om dit voortvarend op te pakken.

*Emmen-Coevorden*
Het huidige aanbod (incl. de uitbreiding van de Tweeling in Veenoord) zal niet voldoende te zijn om de toekomstige vraag in Emmen en Coevorden (oostelijk deel van de Zuidas) te accommoderen. Vooral Emmen speelt daarop in door op diverse plaatsen planologische en niet-planologische reserveringen in te brengen. De ontwikkelingen op het Duitse grondgebied bij Europark dragen echter bij aan een onduidelijk beeld. Momenteel vindt daar de planologische voorbereiding plaats voor fase 3 en 4 (totaal 130 ha). Niet duidelijk is wanneer deze locaties op de markt komen en in hoeverre hier een deel van de vraag vanuit de regio kan worden ingevuld. Dit gekoppeld aan het nog beschikbare aanbod en de planvorming in Hardenberg maakt dat de situatie diffuser en moeilijker te beoordelen is dan op het eerste gezicht oogt. Een nauwkeurige monitoring en fasering is daarom gewenst.

*Landelijk gebied*
Voor het landelijk gebied geldt dat de provinciale ruimte om bedrijventerreinen uit te breiden klein is, zij het dat de mogelijkheid wel wordt gecreëerd indien gekoppeld aan herstructurering. Aanvullende mogelijkheden in deze gemeenten moeten dan ook vooral worden gezocht in vrijkomende agrarische bebouwing en in linten. Wij willen dat gemeenten nu in principe zelf gaan bepalen welke activiteiten zij willen toestaan in de VAB. Wij stellen wel randvoorwaarden waarbinnen de afweging gemaakt moet worden (zie paragraaf 4.3.1).

**4. Provinciaal Herstructureringsprogramma**
Wij hebben onlangs het proces opgestart om te komen tot een provinciaal herstructureringsprogramma overeenkomstig de eisen van het convenant dat Rijk, Provincies en Gemeenten met elkaar gaan afsluiten in het kader van het bedrijventerreinenbeleid. Wij laten daarbij alle terreinen groter dan 2 ha bruto scannen en beoordelen ten aanzien van de mate van veroudering en de benodigde ingrepen. Op basis hiervan zal een prioritering worden aangebracht. Andere zaken die we in kaart laten brengen, is de mogelijke rol(len) van de provincie bij herstructurering, hoe regionale samenwerking kan worden bevorderd, welke rol externe partijen daarbij kunnen hebben, welk aanvullend instrumentarium de provincie hiervoor kan inzetten, etc. Dit is onder andere een uitwerking van de adviezen van de commissies Noordanus en Jorritsma. Uiteraard worden de gemeenten hierbij nauw betrokken.

De inzet is om het provinciale herstructureringsprogramma door te vertalen naar de bovengenoemde afstemmingsregio's. Hierin is wel een faseverschil tussen de regio Groningen-Assen en de Drentse Zuidas. Voor Groningen-Assen zijn reeds langer regionale afspraken op het gebied van bedrijventerreinen van kracht terwijl dit in de Zuidas nog niet zo is. Echter, binnen de Zuidas is gezamenlijk afgesproken te streven naar een regionaal herstructureringsprogramma.

## Bijlage 4. Toelichting regionale afstemming wonen

### 1. Inleiding

~~In de sturing van de woningbouwopgave maakt het beleid een omslag van gemeente/woonplannen naar regio's / woonvisies.~~ **In de visie is de doelstelling voor wonen gericht op bovenlokale afstemming van woonplannen in een regionale woonvisie.** De regionale afstemming van de woningbouwopgave is van provinciaal belang.De regionale afstemming van de woningbouwopgave is van provinciaal belang. De bouwprogramma's in Drenthe zijn relatief klein, maar met de toekomstige bevolkingsontwikkeling (daling) is het belangrijk om nu goede proces- en samenwerkingsstructuren te ontwikkelen. Niet alleen in tijden van groei, maar vooral als er 'lucht' uit bouwprogramma's moet lopen is regionale afstemming cruciaal.

In de Omgevingsvisie geven we spelregels voor regionale woonvisies. De spelregels zijn:

- Vastgesteld kwantitatief plafond per regio;
- Verdeling van de woningbouwopgave op basis van bundeling;
- Afstemming voor doorstroming van doelgroepen in een regio;
- Energetische woningverbetering;
- Sturing op ruimtelijke kwaliteit.

Hierna volgt op basis van het voorgaande een controle op de kwantitatieve plafonds en bundelingsdoelstelling zoals nu in de Omgevingsvisie is opgenomen. Eerst gaan we in op de sturingsfilosofie daarna op de berekende woningbehoefte en de verdeling van de woningbehoefte. Daarna worden de spelregels gecontroleerd op de huidige verdeling van de woningvoorraad, gegeven ruimte aan gemeenten, ontwikkelde plancapaciteit van gemeenten en het natuurlijk bouwtempo.

### 2. Sturingsfilosofie voor woningbouw

Wij sturen in regionale woonvisies op verdere bundeling en concentratie van wonen, werken en voorzieningen. In de kernenhiërarchie onderscheiden we (sub)streekcentra en overige kernen. Voor de verdeling van de woonbehoefte redeneren we vanuit de functies van typen kernen. Streekcentra hebben een regionale functie en bouwen voor de opvang van migratie. De substreekcentra hebben een bovenlokale functie en kunnen daarmee bouwen voor de behoefte van omliggende kernen. De overige kernen hebben een functie om de lokale behoefte op te vangen. Dit komt neer op bouwen voor de huidige bevolking in dorpen. Het verschil tussen hoofdkernen en kleine kernen maken wij niet; deze verdelingsvraag ligt bij de regio's. We ondersteunen dit met het onderzoek demografische ontwikkeling Oost-Drenthe. We hebben als voorwaarde in de omgevingsvisie wel meegegeven dat er sprake moet zijn van een gelaagde kernenstructuur. Dit betekent bijvoorbeeld dat Coevorden (substreekcentrum) minder ruimte krijgt dan Emmen (streekcentrum) en dat een kleine kern als Gieterveen niet kan groeien tot het niveau van een hoofdkern als Gieten.

Samenvattend sturen wij in de woonvisie op een kwantitatief plafond per regio, bundeling in (sub)streekcentra met als principe 'inbreiding' voor 'uitbreiding'. Daarnaast vragen we regio's om invulling te geven aan regionale doelgroepenbenadering.

### 3. Woningbehoefte per regio

We hebben in de omgevingsvisie op basis van verhuisbewegingen en woon-werkbewegingen drie woningmarktregio's onderscheiden; Noord (Assen, Noordenveld, Tynaarlo, Midden-Drenthe en Aa en Hunze), Zuidoost (Borger-Odoorn, Emmen, Coevorden) en Zuidwest (Hoogeveen, Meppel, De Wolden, Westerveld). Voor de bouwopgave geven we in de structuurvisie een kwantitatief plafond per regio. De behoefte per regio is het resultaat van de provinciale bevolkingsprognose 2009. De groei van het aantal huishoudens uit de bevolkingsprognose 2009 is verhoogd met percentages voor de

opvang van de woningvraag[1]. Verder is rekening gehouden met de woningbouwafspraken Groningen-Assen en de ontwikkeling van grote woningbouwprojecten zoals Nieuwveense Landen (Meppel) en Delflanden (Emmen).

Op macro niveau (Drenthe) komt de woningbouwopgave op een netto aantal toevoegingen van 22.000 woningen tot 2020. Hiermee kan de uitbreidingsvraag worden opgevangen. Dit houdt in dat de werkelijke nieuwbouwproductie hoger moet liggen om ook de vervanging door sloop op te kunnen vangen.

Per regio is de gewenste toename van de woningvoorraad op basis van de prognose:
- Noord Drenthe: 11.800;
- Zuidoost Drenthe: 5.100;
- Zuidwest Drenthe: 5.100.

Deze uitkomsten sporen met de woningmarktverkenning die ABF heeft gemaakt in 2007. De verschillen met de recente PEARL prognose van het rijk (CBS) ontstaan vooral na 2020. Dit komt doordat het rijk uit gaat van een positievere buitenlandse migratie dan in de provinciale prognose als uitgangspunt wordt genomen. Waar wij de huidige trend doortrekken, gaat het rijk uit van een toename van de buitenlandse migratie.

**4. Verdeling van de nieuwbouwopgave over Drenthe**

De bundelingsopgave hebben we benoemd in een verhoudingsgetal: 2/3 deel van de woningbouwopgave komt terecht in de (sub)streekcentra en 1/3 deel van de bouwopgave in overige kernen (de hoofdkernen en kleine kernen). Deze verdeling 2/3 - 1/3 is een doelstelling om uitbreiding van de woningvoorraad in de (sub)streekcentra te concentreren. De regio's kunnen zelf binnen deze categorieën gaan verdelen.

De bundeling van 2/3 en 1/3 betekent voor de verdeling (sub)streekcentrum (66,6%) - overige kernen (33,3%). De aantallen zijn in onderstaande tabel weergegeven.

| Regio | (Sub)Streekcentra | Overige kernen | Totaal |
|---|---|---|---|
| Noord Drenthe[2] | 8.200 | 3.600 | 11.800 |
| Zuidoost Drenthe | 3.400 | 1.700 | 5.100 |
| Zuidwest Drenthe | 3.400 | 1.700 | 5.100 |
| **Totaal** | **15.000** | **7.000** | **22.000** |

De verdeling van de huidige woningbouwvoorraad over substreekcentra en overige kernen is in onderstaande tabel weergegeven.

| Regio | (Sub)Streekcentra | Overige kernen |
|---|---|---|
| Noord Drenthe | 49,5% | 50,5% |
| Zuidoost Drenthe | 43,4% | 56,6% |
| Zuidwest Drenthe | 54,7% | 45,3% |

[1] De kernindicatoren waarmee de prognose is verhoogd zijn; totaal in tehuizen, urgente semi starters, urgente woningverlaters, saldo urgenten, vrijwillig in niet woning, tweede woningen, gewenste leegstand (frictie), woningen ongeschikt voor bewoning.

[2] Op basis van de woningbouwafspraken GR-AS wordt in Noord-Drenthe al een bundelingspercentage van 69% - 31% gehaald. Dit is hoger dan wij als voorwaarde stellen. De verhouding 2/3 – 1/3 mag dan ook als een ondergrens worden beschouwd.

Met de doelstelling 67% – 33% wordt verdere invulling gegeven aan concentratie in de (sub)streekcentra.

### *4.2 Vergelijking met huidige woningbouwruimte*

In POP II wordt ruimte voor woningbouw tot 2014 gegeven. We hebben de ruimte in POPII naar rato doorgetrokken tot 2020 en vergeleken met de berekende woningbehoefte per regio. Dit levert per regio het volgende beeld:

- Noord-Drenthe: 9.950 (POP II) - 11.800 (Omgevingsvisie);
- Zuidoost Drenthe: 7.050 (POP II) - 5.100 (Omgevingsvisie);
- Zuidwest Drenthe: 6.450 (POPII) - 5.100 (Omgevingsvisie).

In Noord-Drenthe ontstaat meer ruimte om te bouwen. Dit komt vooral door de ambities in het regiovisiegebied GR-AS. We kunnen constateren dat we in Zuidoost en Zuidwest Drenthe 'lucht' uit bouwprogramma's laten lopen. De regio's leveren in beperkte mate in. Met name in Zuidoost Drenthe laten we het volledige bouwprogramma met bijna 2.000 woningen krimpen. Dit is het resultaat van een jarenlang opgebouwde 'boeggolf' in de woningbouwplannen die niet strookt met de woningbehoefte en mag gezien worden als een reactie op toekomstige bevolkingsontwikkeling/krimp. Het natuurlijk bouwtempo bevestigd dat de opnamecapaciteit van de markt niet groot genoeg is. De (sub)streekcentra en de overige kernen houden ruimte om te bouwen. In beide categorieën lijkt een evenredig deel uit het huidige programma te stromen. Een controle op de ruimte in POP II, plancapaciteit en natuurlijk bouwtempo onderstrepen dit.

### *4.3 Vergelijking met de bestemmingsplancapaciteit bij gemeenten*

We hebben het kwantitatieve plafond vergeleken met de harde en zachte plancapaciteit[3] bij gemeenten (afgerond). Hierin hebben we verschil gemaakt tussen plannen in de kernen die genoemd zijn als (sub) streekcentra en plannen in het overige gebied.

| Regio | | Behoefte | Hard | Zacht |
|---|---|---|---|---|
| Noord Drenthe | (Sub)Streekcentra | 8.200 | 4.200 | 8.000 |
| | Overige kernen | 3.600 | 2.300 | 2.100 |
| | **Totaal** | **11.800** | **6.500** | **10.000** |
| Zuidoost Drenthe | (Sub)Streekcentra | 3.400 | 2.300 | 5.400 |
| | Overige kernen | 1.700 | 800 | 1.100 |
| | **Totaal** | **5.100** | **3.100** | **6.500** |
| Zuidwest Drenthe | (Sub)Streekcentra | 3.400 | 1.200 | 2.700 |
| | Overige kernen | 1.700 | 900 | 1.800 |
| | Totaal | 5.100 | 2.100 | 4.500 |

De harde bestemmingsplancapaciteit verhoudt zich in alle regio's goed met de berekende behoefte. Dat wil zeggen dat de regio's al een redelijk deel van de opgave in harde plannen hebben en er zijn genoeg zachte plannen om de behoefte op te vangen. In de regio Zuidoost is behoorlijk wat zachte plancapaciteit bij de (sub)streekcentra. Dit geldt in mindere mate voor Zuidwest. Van de zachte plancapaciteit zal een deel niet nodig zijn. In Zuidoost zijn dit vooral zachte plannen voor de kern Emmen. Hier moeten keuzes worden gemaakt om in te spelen op een krimpscenario1. In de regio Zuidwest hebben vooral de overige kernen veel zachte plannen (1.800). In deze regio loopt de harde plancapaciteit van de streekcentra achter vergeleken met de andere regio's. ~~Doordat Hoogeveen in~~

[3] Onder 'harde plancapaciteit' worden de plannen verstaan waarvoor een bouwvergunning verleend kan worden, met uitwerkingsplicht en vastgesteld door gemeenteraad. Plannen die in voorbereiding of potentieel zijn worden tot de 'zachte plancapaciteit' gerekend.

~~haar structuurvisie heeft gekozen om vooral binnenstedelijk te gaan bouwen komt een groot deel van de opgave terecht in Meppel.~~

### *4.4 Vergelijking met het natuurlijk bouwtempo*

In onderstaande tabel is het natuurlijke (geschatte) bouwtempo weergegeven.

| Regio | Gemiddelde productie per jaar (2000-2007) | Berekende toename per jaar (2008 tot 2020) |
|---|---|---|
| Noord Drenthe | 975 | 980 |
| Zuidoost Drenthe | 680 | 425 |
| Zuidwest Drenthe | 544 | 425 |

De voorgaande vergelijking is niet helemaal correct. De gemiddelde productie per jaar is het totale bouwvolume inclusief vervanging van gesloopte woningen. De netto uitbreiding van de woningvoorraad ligt lager dan de gemiddelde productie per jaar. De berekende toename per jaar gaat over de gewenste uitbreiding van de woningvoorraad. De hier getoonde verschillen zijn in werkelijkheid dus kleiner. Op basis van deze cijfers lijkt vooral in Zuidoost de berekende jaarlijkse toename lager dan de gemiddelde productie tussen 2000 en 2007. We weten van gemeenten dat de sloop hier ook hoger is geweest dan in de andere regio's. Daarnaast hebben sommige gemeenten op dit moment een overschot op de markt. Dit zal leidden tot stagnatie van de bouwproductie; er zijn te veel projecten met nieuwbouwwoningen die tegelijk op de markt zijn gekomen. Door de huidige marktsituatie zal de productie in de periode 2009 t/m 2011 in meer regio's terug gaan vallen. Belangrijk is dat regio's zelf in de woonvisie een heldere fasering moeten aangegeven.

### *4.5 Conclusie*

Voor alle controlepunten geldt dat ze zich behoorlijk goed verhouden met de spelregels in de omgevingsvisie: van de ruimte die gemeenten hadden wordt weinig ingeleverd, hetzelfde geldt voor de harde plancapaciteit. Voor de zachte plancapaciteit ligt dit per gemeente verschillend. Ook staat de regionale woningbehoefte redelijk in verhouding met het natuurlijk bouwtempo. Een drukventiel zou kunnen zijn om voor de kern Emmen een taakstelling op te nemen (prestatieafspraak). Daarnaast kunnen tijdens evaluaties gedurende de looptijd van de regionale woonvisies bijstellingen worden gedaan (net als in regio GR-AS in 2007 gebeurd is), maar de spelregels in de omgevingsvisie lijken haalbaar.

## Bijlage 5. Toelichting bereikbaarheid

### 1. Inleiding

Als bouwsteen voor de omgevingsvisie is een studie uitgevoerd naar de regionale en interregionale bereikbaarheid van Drenthe. Het doel van het onderzoek is in kaart te brengen welke gebieden in Drenthe het best bereikbaar zijn en daarmee, op basis van bereikbaarheid, de beste locaties zijn om ruimtelijke ontwikkelingen te ontplooien (regionale bereikbaarheid). Ook is de positionering van Drenthe op de Noordelijke Ontwikkelingsas (NOA) op basis van bereikbaarheid onderzocht (interregionale bereikbaarheid).

### 2. Interregionale bereikbaarheid

Voor drie steden (Assen, Hoogeveen en Emmen) is de bereikbaarheid naar de Randstad en naar de Duitse deelstaat Niedersachsen (Hamburg en Bremen) bepaald. Op basis van reistijden en socio-economische data is bepaald hoeveel inwoners tijdens de spits bereikt kunnen worden vanuit de drie steden.

Afbeelding Interregionale bereikbaarheid vanuit Assen
Afbeelding Interregionale bereikbaarheid vanuit Emmen
Afbeelding Interregionale bereikbaarheid vanuit Hoogeveen

De bereikbaarheid uitgedrukt in het aantal te bereiken inwoners in een bepaalde tijdseenheid is vanuit alle drie de steden richting de Randstad veel groter dan richting Niedersachsen. De reden hiervan is dat de bewoningsdichtheid van Niedersachsen veel lager is dan die in Nederland. Er zijn in Niedersachsen minder grote plaatsen te bereiken.

De bereikbaarheid naar Duitsland is vanuit Emmen relatief beter dan de rest van Drenthe. Hoogeveen heeft een betere netwerkpositie richting de Randstad. Vanuit Assen duurt het iets langer om zowel de Randstad als Duitsland te bereiken. Verbetering van de wegverbindingen naar Duitsland zullen voor het interregionale verkeer (korte tot middellange afstand, tot maximaal 2 uur reistijd) een marginaal effect hebben op oriëntatie Randstad of Duitsland. De bereikbaarheid en oriëntatie van Drenthe naar Noord-Duitsland zal alleen substantieel verbeteren met kortere reistijden door bijvoorbeeld hogesnelheidstreinverbindingen.

*Conclusie*

In de huidige situatie heeft, op basis van interregionale bereikbaarheid, voor Drenthe een oriëntatie op de Randstad een duidelijke meerwaarde boven de oriëntatie op Niedersachsen (Bremen, Hamburg). De Drentse Zuidas leent zich het best voor de verbetering van de verbinding met Duitsland. De opwaardering van de E233 in Duitsland is daarvoor een voorwaarde. Deze verbinding zal vooral een meerwaarde hebben voor het internationale langeafstandverkeer.

### 3. Regionale bereikbaarheid

Voor de best bereikbare gebieden van Drenthe is aangegeven met welke vervoerswijze(n) het gebied relatief goed te bereiken is. De analyse is uitgevoerd voor werken (bereikbare arbeidsplaatsen) en wonen (bereikbare inwoners) voor de huidige situatie (2007) en voor de situatie waarin de harde plannen voor verkeer en vervoer tot 2020 zijn gerealiseerd.

In de kaarten corresponderen de kleuren met het vervoersmilieu, en wel als volgt:
Afbeelding vervoersmilieu's

Het meest ideale vervoersmilieu is het donkerblauwe gebied. Hierin zijn alle modaliteiten (auto, openbaar vervoer en fiets) evenwaardig beschikbaar.

### *3.1 Werken*

Afbeelding werkmilieu 2007
Afbeelding werkmilieu 2020

- Voor Assen dragen de investeringen sterk bij aan een versterking van het multimodale vervoersmilieu. Het gebied ten zuidwesten van Assen heeft een goede netwerkpositie voor werkgelegenheid.
- Emmen heeft een relatief slechte netwerkpositie die alleen verbetert door de versterking van de OV bereikbaarheid.
- Coevorden krijgt een betere netwerkpositie door een verbeterd OV milieu.
- De centrale ligging van Hoogeveen helpt de stad aan een betere autobereikbaarheid, waardoor een multimodaal vervoersmilieu ontstaat.
- Meppel heeft een multimodaal vervoersmilieu en krijgt, als gevolg van de investeringen, een betere autobereikbaarheid.
- Beilen heeft een relatief goede netwerkpositie en blijft goed bereikbaar met OV en de auto.

*Conclusie*

- De regio Noord Drenthe is en blijft qua autobereikbaarheid de beste regio voor bedrijvigheid. Aangezien vrijwel geheel Noord Drenthe een automilieu wordt, is de regio daarmee ook erg gevoelig voor onderlinge concurrentie en toenemende verstedelijkingsdruk.
- De regio Zuidwest Drenthe met Hoogeveen als middelpunt is qua autobereikbaarheid de tweede regio. Voor de regio Zuidoost Drenthe dragen investeringen in snel en frequent openbaar vervoer dragen bij aan betere concurrentiepositie van het gebied.
- De aantrekkelijke positie van Beilen valt op, mede als gevolg van de centrale ligging tussen de twee sterke regio's.

### *3.2 Wonen*

Afbeelding woonmilieu 2007
Afbeelding woonmilieu 2020

- Voor Assen breidt het openbaar vervoer- en automilieu zich uit, vooral in westelijke en noordelijke richting.
- Emmen heeft een slechte autonetwerkpositie en verbetert qua OV-bereikbaarheid. Het laatste geldt ook voor Coevorden.
- Hoogeveen profiteert van openbaar vervoer maatregelen en krijgt een sterker multimodaal milieu. • De concurrentiepositie van Meppel qua multimodale bereikbaarheid neemt enigszins af.
- Beilen heeft ook voor wonen een interessante netwerkpositie.
- De HOV verbindingen versterken het openbaarvervoermilieu van het gebied rond de N34.

*Conclusie*

- Ook hier zal de hoogste verstedelijkingsdruk zich aandienen in de regio Noord Drenthe. De maatregelen hebben de aantallen en verscheidenheid aan milieus vergroot. In feite zijn de 'cirkels' rondom de kernen vergroot. Vooral in Assen is dit goed zichtbaar.
- De regio Zuidoost Drenthe kent een zeer sterke verbetering van OV-bereikbaarheid door de openbaar vervoermaatregelen. Echter, qua autobereikbaarheid is dit effect nog steeds relatief veel minder merkbaar.

- De regio Zuidwest Drenthe profiteert relatief het minst van de maatregelen.
- Opnieuw valt de gunstige positie van Beilen op.

### *3.3 Slotconclusie*

De regio Noord Drenthe (Assen en Groningen) heeft de grootste potentie voor de groei van werken en wonen in relatie tot de kansen in het verbeteren van de bereikbaarheid. Hierdoor kan ook een grotere druk op het landschap ontstaan. In de ontwikkeling van de regio moet hiermee nadrukkelijk rekening worden gehouden.

De regio Zuidoost Drenthe (Emmen en Coevorden) scoort qua autobereikbaarheid minder goed als gevolg van de perifere ligging en het ontbreken van andere grote kernen in de nabijheid. De maatregelen op het hoofdwegennet dragen relatief weinig bij aan een verbeterde positie. Mogelijk is er winst te halen uit een aanzienlijke verbetering van de stedelijke bereikbaarheid van Emmen (multimodaal vervoersmilieu) gecombineerd met de verbetering van de bereikbaarheid met het openbaar vervoer.

De regio Zuidwest Drenthe (Hoogeveen en Meppel) vormt voor werken de tweede regio in Drenthe. Vooral de versterking van werken (vestigingsplaatskeuzes) verbeteren de kansen. De maatregelen voor verbetering van de kansen voor woonlocaties moeten nader worden onderzocht.

## Bijlage 6. Besluit vaststelling doelen en maatregelen oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen in Drenthe (op grond van de Europese Kaderrichtlijn Water)

**Inhoudsopgave**

1. Inleiding
2. Oppervlaktewaterlichamen in Drenthe
3. Grondwaterlichamen in Drenthe

**Bijlagen**

A. Onderdeel oppervlaktewaterlichamen KRW
B. Onderdeel grondwaterlichamen KRW

### 1. Inleiding

De Statencommissie voor het Omgevingsbeleid heeft op 2 april 2008 uitvoerig gesproken over de Europese Kaderrichtlijn Water en de gevolgen ervan voor de Provincie Drenthe. In 2007 hebben de waterschappen (oppervlaktewateren) en de provincies (grondwater) de zogenaamde regionale nota's opgesteld. Na de vergadering van de Statencommissie van 2 april zijn deze regionale nota's verwerkt in een specifiek Drentse notitie. Deze notitie bevat een samenvattend overzicht van de doelen, maatregelen en kosten voor zowel de grondwater- als de oppervlaktewaterlichamen in de provincie Drenthe.

#### *1.1 Beleidskader*

Voor de verbetering van de waterkwaliteit worden maatregelen ingezet op basis van twee elkaar aanvullende beleidskaders van het preventieve waterkwaliteitsbeleid:

1. Een algemeen beleidskader dat van toepassing is op alle wateren en dat uit twee sporen bestaat:
   a. het brongericht spoor en;
   b. aanvullend daarop het waterkwaliteitsspoor (ook wel emissie-immissietoets genoemd).
2. Een aanvullend beleidskader dat zich specifiek richt op de waterlichamen met oog op uitvoering van de Kaderrichtlijn Water (KRW).

In het Nationaal Waterplan en de Leidraad 'Kaderrichtlijn Water voor de vergunningverlening en handhaving in het kader van de WVO' wordt de werking van het algemene beleidskader toegelicht, inclusief de wijzigingen die voortvloeien uit de aanpassing die eind 2009 is voorzien. Indien van toepassing, bevat de Leidraad ook (een verwijzing naar) de chemische doelstellingen die hierbij van toepassing zijn.

Het aanvullende beleidskader is specifiek gericht op de KRW-waterlichamen. Het beoogt het realiseren van de milieukwaliteitseisen zoals deze zijn vastgelegd in het Besluit Kwaliteitseisen en Monitoring Water 2009 (BKMW) en het voorkomen van 'achteruitgang'. De KRW biedt de mogelijkheid om onder voorwaarden af te wijken van deze milieukwaliteitseisen of de daarvan afgeleide doelstellingen. Deze afwijking geldt voor de hoogte van de doelstelling en de termijn waarop deze gerealiseerd dient te worden. De afwijkingen zijn gemotiveerd in de 'Factsheets KRW' in bijlage A. Het vastgestelde programma met brongerichte- en inrichtingsmaatregelen beoogt deze doelstellingen te realiseren. De toestand aan het begin van de eerste planperiode van de KRW is vastgelegd in de 'Factsheets KRW' in bijlage A.

### *1.2 Relatie met andere plannen*

In dit besluit worden de status van de waterlichamen, de ecologische doelen, de huidige toestand en het moment van doelbereik vastgelegd. Tevens worden in dit besluit de provinciale maatregelen (voor het grondwater) vastgesteld. De overige onderdelen zijn ter informatie overgenomen uit andere plannen. Gedetailleerde informatie over de maatregelen voor het oppervlaktewater is opgenomen in de beheerplannen van de waterschappen en in de Stroomgebiedbeheerplannen (SGBP's) van het Rijk.

### *1.3 Korte leeswijzer*

In hoofdstuk 2 worden de doelstellingen voor het oppervlaktewater verwoord. In bijlage A zijn deze per waterlichaam vervolgens uitgewerkt. In hoofdstuk 3 worden de doelen en maatregelen voor de grondwater-lichamen beschreven. In een bijlage B worden deze doelen en maatregelen verder toegelicht.

## 2. Oppervlaktewaterlichamen in Drenthe

In dit hoofdstuk worden de begrenzing, de toestand en de doelen voor het oppervlaktewater op hoofdlijnen beschreven en is aangegeven welke maatregelen noodzakelijk zijn. Voor een uitgebreide weergave wordt verwezen naar de bijlage A en kaart 10.

### *2.1 Oppervlaktewaterlichamen*

Volgens de KRW moet het oppervlaktewater ingedeeld worden in zogenaamde waterlichamen. Een waterlichaam is bijvoorbeeld een meer, een (deel van een) rivier of beek, of een deel van een kustwater. In de Kaderrichtlijn Water zijn criteria opgenomen op basis waarvan een waterlichaam begrensd moet worden. Voor lijnvormige waterlichamen, bijvoorbeeld een beek of kanaal, betreft dit een water met een stroomgebied van 1000 hectare of meer en voor stilstaande wateren een totaaloppervlak van 50 ha of meer.

Op basis van de genoemde criteria hebben de waterschappen een voorstel gedaan voor de indeling en begrenzing van de waterlichamen in Drenthe. Een groot deel van de oppervlaktewaterlichamen overschrijdt de provinciegrenzen. Voor de ambities, doelen en maatregelen hiervan heeft afstemming plaatsgevonden met de betreffende provincies.

De lijst met waterlichamen is weergegeven in tabel 1. In tabel 1 zijn ook het type en de status van de waterlichamen vermeld. De status wordt toegelicht in de volgende paragraaf. In Drenthe komen in totaal 9 watertypen voor.

*Tabel 1: Overzicht waterlichamen in Drenthe*

| Naam | Type | | Status |
|---|---|---|---|
| Bovenlopen Eelder- en Peizerdiep | R4 | Permanente langzaam stromende bovenloop op zand | Sterk veranderd |
| Drentse Aa / Hunze / Westerwoldsche Aa Zuid / Ruiten Aa / Runde / Oude Diep / Oude Vaart / Vledder Aa / Wapserveensche Aa / Wold Aa / Schoonebekerdiep / Nieuwe Drostendiep / Holslootdiep / Sleenerstroom / Loodiep / Oude Drostendiep | R5 | Langzaam stromende middenloop/benedenloop op zand | Sterk veranderd |
| Meppelerdiep | R6 | Langzaam stromend riviertje op zand/klei Bovenkant formulier | Sterk veranderd |

| | | | |
|---|---|---|---|
| Benedenlopen Eelder- en Peizerdiep / Reest | R12 | Langzaam stromende middenloop/beneden-loop op veenbodem | Sterk veranderd |
| Kanalen / Drentse kanalen | M3 | Gebufferde (regionale) kanalen | Kunstmatig |
| Paterswoldsemeer | M27 | Matig grote ondiepe laagveenplassen | Sterk veranderd |
| Boezem | M27 | Matig grote ondiepe laagveenplassen | Kunstmatig |
| Bumawijk / Marchienewijk / Braambergersloot / Dommerswijk | M1a | Zoete sloten (gebufferd) | Kunstmatig |
| Matslootgebied | M10 | Laagveen vaarten en kanalen Onderkant formulier | Kunstmatig |
| Kanalen Hunze / Veenkolonien / Noord-Willemskanaal / Kanalen-DG hellend-gestuwd | M14 | Ondiepe gebufferde plassen | Kunstmatig |
| Zuidlaardermeer / Leekstermeer | M14 | Ondiepe gebufferde plassen | Sterk veranderd |

### *2.2 Status van de waterlichamen*

De KRW vereist dat aan alle waterlichamen een status wordt toegekend. De potentie voor een verdere verbetering van de ecologische toestand bepaald de status voor een waterlichaam.

Alle waterlichamen in Drenthe zijn in de loop van de tijd aangepast aan menselijk gebruik of door de mens aangelegd. De afvoer in de beken is gereguleerd door het plaatsen van stuwen en door het rechttrekken van de beekbedding. In de meren wordt veelal een vast waterpeil gehandhaafd en op veel plaatsen is een harde oeverbeschoeiing aangelegd. De kanalen zijn door de mens aangelegd. Als gevolg hiervan voldoet geen enkel waterlichaam aan de doelstellingen die nodig zijn voor een Natuurlijke Status. Maatregelen om deze status te bereiken leiden tot onevenredig hoge kosten of tot significante effecten voor andere functies. Om die reden is aan alle waterlichamen de status Sterk Veranderd (meren en beken) of Kunstmatig (kanalen) toegekend.

### *2.3 Doelen voor de waterlichamen*

*Ecologische doelstellingen*

Voor de waterlichamen in Drenthe zijn doelstellingen afgeleid die worden aangeduid met het Goed Ecologische Potentieel (GEP). Het GEP is het resultaat van een afweging van maatregelen die significant bijdragen aan het ecologische potentieel, geen significante negatieve of schadelijke effecten hebben op andere gebruiksvormen en uitgevoerd kunnen worden tegen maatschappelijk aanvaardbare kosten. De ecologische doelstellingen (GEP) zijn voor alle waterlichamen opgenomen onder ‘Biologische en algemeen fysische toestand’ in de ‘Factsheets KRW’ in bijlage A.

*Doelstellingen voor de algemeen fysisch-chemische parameters*

Algemeen fysisch-chemische parameters ondersteunen de biologie en ecologie; ze zeggen iets over de vestigingsmogelijkheden en leefklimaat voor flora en fauna. Binnen de KRW zijn doelstellingen gekoppeld aan doorzicht, thermische omstandigheden, zuurstofhuishouding, zoutgehalte, verzuringstoestand en nutriënten. Voor deze algemeen fysisch-chemische parameters zijn op landelijk niveau voorstellen gedaan voor normering van sterk veranderde en kunstmatige wateren. De waterschappen hebben op basis van de landelijke voorstellen een regionale aanpassing gemaakt. De provincie neemt deze voorstellen over en stelt ze vast. De doelstellingen (GEP) voor de fysisch-chemische-parameters zijn voor alle waterlichamen opgenomen onder ‘Biologische en algemeen fysische toestand’ in de ‘Factsheets KRW’ in bijlage A.

*Chemische waterkwaliteitsdoelstellingen*
De chemische kwaliteit, de chemische doelstellingen voor het oppervlaktewater, wordt vastgesteld op basis van de normen voor de zogenaamde prioritaire stoffen zoals door de Europese unie vastgesteld met de Richtlijn Prioritaire stoffen. Voor een gedetailleerd overzicht van de prioritaire stoffen en overige relevante stoffen, inclusief de bijbehorende normen, wordt verwezen naar het Besluit Kwaliteitseisen en Monitoring Water 2009 (AMvB milieudoelstellingen).

De waterschappen hebben op basis van de lijst met prioritaire stoffen een monitoringsprogramma ingericht. Op basis van de (voorlopige) interpretatie van deze monitoring blijkt dat een aantal prioritaire stoffen de normen overschrijden. In de 'Factsheets KRW' in bijlage A is voor elk waterlichaam onder 'Chemische toestand en overige relevant stoffen' aangegeven voor welke (prioritaire) stoffen overschrijdingen zijn aangetroffen.

De provincie heeft weinig invloed op het (toelatings)beleid voor prioritaire stoffen. Voor het, al dan niet gefaseerd, realiseren van de normen voor de prioritaire stoffen zijn we sterk afhankelijk van maatregelen die het Rijk zal gaan nemen, zoals bijvoorbeeld in het kader van het actieprogramma diffuse bronnen. Voor zowel de prioritaire stoffen als overige verontreinigende stoffen wordt na 2015 een geleidelijke verdergaande verbetering van de chemische kwaliteit van het oppervlaktewater verwacht door:

- Voortzetting van de Wvo-vergunningverlening via de brongerichte aanpak en toepassing van de emissie-immissietoets, waarbij de KRW-milieukwaliteitseisen via de waterbeheerplannen worden meegenomen;
- De verdere verbetering van zuiveringsinstallaties, de sanering van ongezuiverde lozingen en het verbeteren van de riolering door de aanpak van overstorten en het afkoppelen van verhard oppervlak;
- De sanering van verontreinigde waterbodems in regionale en rijkswateren;
- Een verdergaande reductie van de emissies van gewasbeschermingsmiddelen door de aanscherping van het toelatingsbeleid - dat wordt afgestemd met de kwaliteitseisen en monitoringsgegevens van de KRW - en aanpak van knelpunten met betrekking tot de drinkwatervoorziening.

Voor stoffen waarvoor de grensoverschrijdende, buitenlandse bijdrage groot is geldt dat er vooral aanvullende internationale afspraken nodig zijn over te nemen aanvullende maatregelen om de doelstellingen te kunnen realiseren. Het is technisch onhaalbaar de realisatie van de doelen alleen binnen Nederland te realiseren. Dit geldt in het bijzonder voor stikstof en chemische parameters zoals PAK's, TBT, koper, zink en enkele gewasbeschermingsmiddelen. Deze stoffen worden daarom geadresseerd in de internationale stroom-gebiedscommissies. Nederland is in belangrijke mate afhankelijk van maatregelen die door de Europese Commissie in Europees verband verplicht worden gesteld en die ook in bovenstroomse landen worden genomen, om voor de prioritaire gevaarlijke stoffen de emissies, lozingen en verliezen tot nul terug te brengen. Het EU-Waterdirecteurenoverleg van eind mei 2008 heeft vastgesteld dat het terugdringen van emissies van een aantal stoffen een Europese aanpak vereist. Daarom is besloten om een werkgroep op te richten, die de taak heeft aan te geven wat de mogelijkheden en beperkingen zijn om op nationaal niveau aanvullend reductiebeleid te voeren en wat daaraan via EU-regelgeving nog zou kunnen worden gedaan.

Voor een beperkt aantal stoffen is de verwachting dat de milieukwaliteitseisen ook in 2027 niet worden gerealiseerd. Voor deze stoffen is de noodzaak voor doelverlaging waarschijnlijk. Onzekerheden met betrekking tot het in de toekomst voorschrijven van aanvullende maatregelen op Europees niveau en de ontwikkelingen van nieuwe kosteneffectieve technieken vormen het belangrijkste argument om de voor deze stoffen waarschijnlijk noodzakelijke doelverlaging niet nu al te kwantificeren, maar

stapsgewijs tot en met 2027 de uitvoering ter hand te nemen en in 2021 te bezien voor welke parameters en in welke mate doelverlaging moet worden geconcretiseerd.

### *2.4 Doelstellingen eerste planperiode 2009-2015*

Voor de planperiode 2009 tot 2015 zijn voor de waterlichamen in Drenthe ecologische en algemeen fysisch-chemische (tussen)doelstellingen afgeleid. Deze (tussen)doelen zijn afgeleid van de maatregelenprogramma's. De tussendoelstellingen voor de planperiode 2009-2015 voor de ecologische en fysisch-chemische parameters zijn voor alle waterlichamen opgenomen onder 'Biologische en algemeen fysische toestand' in de 'Factsheets KRW' in bijlage A.

Voor de kaderrichtlijn water geldt een resultaatverplichting voor de maatregelen, niet voor de doelen.

### *2.5 Knelpunten voor doelrealisatie*

Al jaren streeft de provincie Drenthe naar gezonde en evenwichtige watersystemen. In de afgelopen jaren zijn door middel van de Waterbeheersplannen van de waterschappen veel maatregelen uitgewerkt voor de bescherming tegen wateroverlast. Op het gebied van waterkwaliteit en ecologie is eveneens veel gedaan:

- Aanpak van de emissie uit rioolstelsels door uitvoering van de basisinspanning en het waterkwaliteitspoor;
- Baggeren;
- Maatregelen in de landbouw, waaronder uitvoering van het mestbeleid en beperking van gewasbeschermingsmiddelen;
- Herinrichting van waterlopen en oevers;
- Vispasseerbaar maken van kunstwerken;
- Gedifferentieerd beheer en onderhoud.

Alle bovenstaande maatregelen zijn opgenomen in het provinciale beleid en verder uitgewerkt in de waterbeheerplannen van de waterschappen.

Deze maatregelen hebben bijgedragen aan een sterke verbetering van de waterkwaliteit. Maar nog altijd ligt verdere verbetering binnen ons bereik. Giftige stoffen zijn nog niet overal genoeg teruggedrongen. Uit metingen van de ecologische kwaliteit blijkt dat er nog veel plekken zijn met troebel water en weinig water- en oeverplanten of een onevenwichtige visstand. De oorzaken verschillen per watertype. In de beeksystemen is de inrichting het grootste knelpunt. Op veel plaatsen ontbreken de natuurlijke processen van stroming, erosie en sedimentatie. Daarnaast hebben de beeksystemen vaak beperkte inundatiemogelijkheden en zijn de oevers niet natuurlijk ingericht. De aanwezigheid van barrières (stuwen, gemalen en sluizen) zorgt voor een knelpunt voor de migratie van vissen. In chemisch opzicht worden in 2015 geen knelpunten verwacht.

Knelpunten in de meersystemen zijn de voedselrijkheid, het handhaven van een vast peil, de afwezigheid van natuurlijke overstromingsvlaktes, de aanwezigheid van slib op de bodem van het meer en de onnatuurlijke oevers.

In de kanalen ontbreken op veel plaatsen natuurlijke oevers die kunnen fungeren als paai en –opgroei-gebied voor vissen en andere waterdieren. Verder vormen gemalen en sluizen barrières voor vismigratie.

### *2.6 Maatregelen*

Om de doelen (het GEP) te bereiken zijn, naast de maatregelen die zijn opgenomen in het huidige beleid, aanvullende maatregelen opgesteld. Uitgangspunt voor het opstellen van maatregelen is dat waar mogelijk aansluiting wordt gezocht bij maatregelen die reeds binnen het huidige beleid zijn ingezet. Bij de beek- en meersystemen wordt vooral de koppeling gezocht met lopende herinrichtingen (Ecologische Hoofdstructuur, Natura 2000, verdrogingsbestrijding). Voor natuurvriendelijke oevers in kanalen wordt vooral de koppeling gelegd met plannen om kaden te verhogen en te versterken, ecologische verbindingszones, het onderhoudsbeheerplan en het baggeren van kanalen.

Ons uitgangspunt voor emissies naar oppervlaktewater is dat het huidige emissiebeleid (mestbeleid, Lozingenbesluit Open Teelt en Veehouderij, rioolwaterzuiveringen, aanpak overstorten, etc.) tot 2015 gehandhaafd blijft.

In de periode tot 2027 wordt voor alle beken hoofdzakelijk op inrichting- en beheermaatregelen ingezet. Het gaat hierbij voornamelijk om het herinrichten van gebieden, herprofilering van watergangen, aanleg natuurvriendelijke oevers en het vispasseerbaar maken van stuwen en overige kunstwerken. In Noord-Drenthe worden maatregelen genomen betreffende het aanpassen van het zuiveringsrendement bij rioolwaterzuiveringsinstallaties (rwzi's), baggeren en akkerrandenbeheer. Overige maatregelen, zoals bronmaatregelen, immissiemaatregelen (afkoppelen, percelen aansluiten op riolering en aanleg IBA (Individuele Behandeling van Afvalwater), aanpassen effluent rwzi en bufferstroken) worden voor een aantal beek-systemen gefaseerd ingezet in de periode tot 2027.

### *2.7 Fasering van de maatregelen*

Volgens de KRW moeten de doelen in 2015 gerealiseerd zijn. Fasering is echter mogelijk als de realisatie in 2015 tot disproportionele kosten leidt. De doelen moeten dan volgens de KRW uiterlijk in 2027 gerealiseerd zijn. Het Rijk adviseert de deelstroomgebieden te faseren tot uiterlijk 2027. Faseren is zinvol en ook ingezet bij het bepalen van de maatregelen:

- Vanuit oogpunt van kostenbesparing voor burgers en bedrijven. Fasering leidt tot spreiding van kosten. De lastenontwikkeling voor de burgers en bedrijven dient niet te groot te worden;
- Vanuit technische en praktische overwegingen. Het uitvoeren van projecten kost tijd en menskracht. Dit is een belangrijke reden om projecten in de tijd te spreiden;
- Vanuit uitvoeringsefficiencyoverwegingen. Fasering vergroot de baten en mogelijkheden tot koppeling met ruimtelijke ontwikkelingen in stad en land, doordat efficiënter gewerkt kan worden. Door te faseren kunnen we aansluiten op inrichtingsmaatregelen ten behoeve van het waterkwantiteitsbeleid, van WB21 en van de provinciale ILG uitvoeringsprogramma's (onder meer realisatie van de ecologische hoofdstructuur);
- Fasering biedt voorts meer kansen voor ontwikkeling van innovaties, onder meer in de vorm van pilots, in de periode 2009 tot en met 2015 en het toepassen van succesvolle innovaties in de daaropvolgende beheerperiodes 2015-2021 en 2021-2027. Daardoor kunnen de doelen beter bereikt worden en de kosten verder beperkt.

### *2.8 Niet halen doelen als gevolg van nieuwe veranderingen of nieuwe duurzame ontwikkelingen*

Het is onder voorwaarden toegestaan het GET of GEP niet te behalen, of hoeft achteruitgang niet voorkomen te worden. Dit is toelaatbaar indien dit wordt veroorzaakt door nieuwe veranderingen van de fysische kenmerken van een oppervlaktewaterlichaam het gevolg is van nieuwe duurzame activiteiten van menselijke ontwikkeling en aan alle volgende voorwaarden wordt voldaan:

- Alle haalbare stappen worden ondernomen om de negatieve effecten op de toestand van het water-lichaam tegen te gaan;

- De redenen voor die veranderingen of wijzigingen worden specifiek vermeld en toegelicht in het krachtens artikel 13 verplichte stroomgebiedsbeheersplan en de doelstellingen worden om de zes jaar getoetst;
- De redenen voor die veranderingen of wijzigingen zijn van hoger openbaar belang en/of het nut van het bereiken van de in lid 1 vermelde doelstellingen voor milieu en samenleving wordt overtroffen door het nut van de nieuwe veranderingen en wijzigingen voor de gezondheid van de mens, de handhaving van de veiligheid van de mens of duurzame ontwikkeling, en
- Het nuttige doel dat met die veranderingen of wijzigingen van het waterlichaam wordt gediend, kan vanwege technische haalbaarheid of onevenredig hoge kosten niet worden bereikt met andere, voor het milieu aanmerkelijk gunstigere middelen.

Een planMER, MER en/of watertoets zijn geschikte hulpmiddelen om deze ontheffingsmogelijkheid uit de KRW te onderbouwen.

### *2.9 Monitoring*

De Kaderrichtlijn Water vraagt om een specifieke monitoring voor het bepalen van de huidige toestand van het oppervlaktewater. Deze monitoring is opgebouwd uit de elementen: toestand en trend, operationele monitoring en onderzoeksmonitoring. Het monitoringsprogramma voor oppervlaktewater is ingericht in overeenstemming met de landelijk vastgestelde protocollen en richtlijnen. Het monitoringprogramma van de Provincie Drenthe maakt onderdeel uit van het landelijk vastgestelde monitoringprogramma dat is opgenomen in hiervoor bestemde landelijke databases. Zie, voor een verdere beschrijving van het landelijke monitoringprogramma, de bijbehorende protocollen en richtlijnen, de stroomgebiedbeheerplannen van Rijn-Oost, Nedereems en Rijn-Noord.

## 3. Grondwater

In dit hoofdstuk wordt de begrenzing, de toestand en de doelen voor het grondwater op hoofdlijnen beschreven en is aangegeven welke maatregelen noodzakelijk zijn. Voor een uitgebreide weergave wordt verwezen naar bijlage B en kaart 10 met daarop onder andere de grondwaterlichamen, Natura2000 gebieden en grondwaterwinningen.

### *3.1 Grondwaterlichamen*

De provincie Drenthe ligt in drie deelstroomgebieden. In elk deelstroomgebied worden provinciegrensoverschrijdende grondwater-lichamen onderscheiden. In totaal liggen er daardoor vier verschillende grondwaterlichamen binnen de provinciegrens:

- Zand Eems;
- Zand Rijn-Noord;
- Zand Rijn-Oost;
- Deklaag Rijn-Oost.

Afbeelding grondwaterlichamen

### *3.2 Doelen voor de grondwaterlichamen*

De milieudoelstelling die voor het grondwater wordt gehanteerd, is het bereiken van de goede chemische en kwantitatieve toestand in 2015. Daarnaast zijn er aanvullende doelen voor de drinkwaterwinning en het grondwater in Natura2000 gebieden. Voor de bepaling van de toestand wordt gebruik gemaakt van een selectie van meetpunten van het Landelijk Meetnet Grondwaterkwaliteit van het RIVM en het provinciaal Grondwaterkwaliteitsmeetnet. Deze selectie vorm het ‘KRW-meetnet’.

*Kwaliteit*

De goede chemische toestand houdt in dat het grondwater voldoet aan de normen voor nitraat, gewas-beschermingsmiddelen en de drempelwaarden voor andere risicovolle stoffen. De drempelwaarden zijn landelijk per grondwaterlichaam vastgesteld.

Het KRW-meetnet wijst uit dat de grondwaterkwaliteit in Drenthe in hoofdlijnen op orde is. Wel worden lokaal normen voor nitraat en gewasbeschermingsmiddelen overschreden.

*Kwantiteit*
De goede kwantitatieve toestand houdt in dat de grondwatervoorraad stabiel is en niet wordt uitgeput (de onttrekkingen zijn in evenwicht met de aanvullingen). Dit is in de Drentse grondwaterlichamen het geval.

*Drinkwaterwinning*
Binnen de grondwaterlichamen vormen de waterwinningen ten behoeve van menselijke consumptie een bijzondere groep. Onder voor menselijke consumptie bestemd water wordt ook verstaan water wat gebruikt wordt voor het bereiden van bier, frisdranken en conserven. Genoemde categorieën komen niet voor in Drenthe.

Schoon drinkwater is van groot belang voor de volksgezondheid en vraagt om extra aandacht en waakzaamheid. Dit is de reden dat de KRW voor deze winningen, boven de algemene grondwaterdoelstellingen, twee extra doelstellingen heeft geformuleerd. Drinkwater voor menselijke consumptie moet na zuivering voldoen aan de normen uit de Drinkwaterrichtlijn en de zuiveringsinspanning voor de bereiding van drinkwater mag niet toenemen. Deze doelstellingen worden door de provincies in de komende jaren samen met de waterbedrijven en het Rijk nader ingevuld en uitwerkt.

In de provincie Drenthe zijn 18 gebieden aangewezen waar het grondwater extra beschermd wordt. Het Drentsche Aa gebied neemt een aparte plaats in, aangezien oppervlaktewater wordt gewonnen voor de openbare drinkwatervoorziening ten behoeve van menselijke consumptie. Het grondwaterbeschermingsgebied van waterwinning Onnen-De Punt ligt deels in Drenthe. In totaal zijn 6 grondwaterwinningen kwetsbaar vanwege de doorlatende zandpakketten en het ontbreken van afdekkende lagen. Juist bij die kwetsbare winningen worden in een aantal winputten overschrijdingen aangetroffen van de normen voor gewasbeschermingsmiddelen en in mindere mate nitraat. Naast genoemde diffuse belasting komen binnen grondwaterbeschermingsgebieden puntbronnen voor die op termijn de kwaliteit van de grondwater-onttrekkingen kunnen bedreigen.

Naast de openbare drinkwatervoorziening valt ook de industrie, die water onttrekt voor menselijke consumptie, onder de reikwijdte van de KRW. Landelijk is discussie gaande over welke typen industriële onttrekkingen het dan zou moeten gaan. Het voorlopige uitgangspunt is dat het gaat om de categorieën frisdrank, bier en conserven. Deze categorieën komen niet voor in Drenthe. De verwachting is dat op termijn het aantal categorieën nog zal worden uitgebreid.

In Drenthe komt ook een handvol kleine onttrekkingen voor die grondwater onttrekken voor menselijke consumptie. Het gaat daarbij om recreatieterreinen. De verantwoordelijkheid daarvoor ligt in eerste instantie bij het ministerie van VROM (VROM-Inspectie).

*Natura2000*
De KRW richt zich ook op gebieden waar het grondwater dusdanig laag staat dat de ecologie er schade van ondervindt. Daarbij wordt vooral gekeken naar de Natura2000 gebieden. In Drenthe zijn 14 Natura2000 gebieden aangewezen. Daarvan zijn er 8 grondwaterafhankelijk. In een deel van de

gebieden zijn de afgelopen jaren al maatregelen uitgevoerd om de verdroging te bestrijden, maar de gewenste eindsituatie is daarmee nog niet bereikt. In 6 van deze gebieden is de grondwaterstand te laag om de gewenste Natura2000 doelen te kunnen realiseren.

### *3.3 Knelpunten voor doelrealisatie*

Het bestaande provinciale grondwaterbeschermingsbeleid is de basis van het totale pakket aan grondwater-maatregelen gericht op het realiseren van de goede waterkwaliteit rondom de waterwinningen. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om het aanwijzen van het grondwaterbeschermingsgebieden en bijbehorende regelgeving, de implementatie in het ruimtelijke beleid van de gemeente en het meten, registreren en handhaven. Daarnaast worden in deze gebieden stimuleringsprojecten uitgevoerd die gericht zijn op het verminderen van de milieubelasting.

Tussen Rijk en regio zijn in het kader van het Provinciaal Meerjaren Programma (PMJP) afspraken gemaakt over de aanpak van de verdroging uit de zogenaamde 'TOP-lijst'. Voor het grootste deel gaat het daarbij om Natura2000 gebieden waar ook vanuit de KRW maatregelen noodzakelijk zijn. Het gaat daarbij in Drenthe om de volgende Natura2000 gebieden: Elperstroom, Bargerveen, Drentsche Aa, Fochteloërveen, Drents-Friese Wold en Dwingelderveld. Daarnaast wordt de verdroging ook aangepakt in de Reest en het Peizerdiep, niet vallend onder de KRW verplichtingen.

### *3.4 Maatregelen*

In aanvulling op generieke landelijke maatregelen, opgenomen in de stroomgebiedsbeheerplannen van Rijn en Eems spitsen de regionale maatregelen zich toe op de grondwaterwinningen voor menselijke consumptie (grondwaterbeschermingsgebieden) en op de Natura2000 gebieden. Aanvullende regionale maatregelen zijn weergegeven in onderstaande tabel.

*Tabel 2: Aanvullende regionale maatregelen grondwater*

| Maatregel | Locatie | Periode | Trekker |
|---|---|---|---|
| Anti-verdrogingsmaatregelen | 6 grondwaterafhankelijke Natura2000 gebieden* | Voor 2015 | Provincie |
| Aanvullende stimuleringsmaatregelen bij kwetsbare winningen | 6 kwetsbare grondwaterwinningen** | Voor 2015 | Provincie |
| Risico-analyse puntbronnen | 10 grondwaterwinningen*** | Voor 2015 | Provincie |
| Herprioritering bodemsanering grondwaterbeschermingsgebieden | 10 grondwaterwinningen*** | Voor 2015 | Provincie |

* Elperstroom, Drents Friesche Wold & Leggelderveld, Dwingelderveld, Bargerveen, Fochteloerveen, Drentsche Aa.
** Gasselte, Havelterberg, Beilen, Dalen, Leggeloo, Valtherbos/Noordbargeres.
*** Gasselte, Havelterberg, Beilen, Dalen, Leggeloo, Valtherbos/Noordbargeres, De Groeve, Nietap, Ruinerwold, Kruidhaars.

Landelijk is de inschatting gemaakt dat de toestand van de grote grondwaterlichamen, die al behoorlijk op orde zijn, voldoende worden ondersteund door generieke maatregelen gericht op nitraat en gewas-beschermingsmiddelen. Overigens ontbreekt het daarbij nog wel aan kennis op een aantal onderdelen. Onduidelijk is bijvoorbeeld de beïnvloeding tussen grond- en oppervlaktewater. Daarnaast wordt de komende jaren ook bekeken in hoeverre regionale maatregelen in specifieke gevallen aanvullend kunnen zijn op het generieke maatregelenpakket zodat ook in de meest kwetsbare situaties normen binnen de gestelde termijnen worden gehaald. Aanvullend op het generieke pakket zet Drenthe zich de komende jaren in op:

- gebiedsgerichte monitoring grondwaterkwaliteit;
- ondersteunen gebiedsgerichte pilots gericht op aanvullende regionale maatregelen;
- aanvullend beleid gericht op terugdringen gebruik gewasbeschermingsmiddelen.

### *3.5 Fasering van de maatregelen*

In alle grondwaterlichamen wordt al voldaan aan de doelstellingen voor de goede grondwatertoestand (kwantiteit). Termijnverlenging voor grondwaterkwantiteit is dus niet aan de orde.

Voor chemie is de verwachting dat alleen het grondwaterlichaam Deklaag Rijn-oost, vanwege chloride (komt van nature in concentraties voor boven de nu vastgestelde drempelwaarde), de goede niet wordt bereikt in 2015. Hier vindt als gevolg van hoge natuurlijke achtergrondgehalten fasering van de doelstellingen plaats. Overigens zal ook nader onderzoek plaats vinden naar oorzaak en gevolg van genoemde hoge achtergrondwaarden.

Rond de drinkwaterwinningen bevinden zich al jaren grondwaterbeschermingsgebieden, waarbinnen risicovolle activiteiten verboden zijn. In de provinciale omgevingsverordening zijn regels opgenomen om waterwinningen veilig te stellen. We bekijken, samen met de waterleidingbedrijven en de gemeenten, per gebied of aanvullende preventieve maatregelen nodig zijn om de bronnen in de toekomst duurzaam te beschermen. De kwetsbaarheid van een gebied en de aard van de belasting van activiteiten en functies worden leidend in het nieuwe risicogerichte grondwaterbeschermingsbeleid (maatwerk per gebied). Maatregelen worden uitgewerkt in een nader op te stellen gebiedsdossier voor alle grondwaterwinningen. Maatregelen zijn niet gekoppeld aan het tijdvak tot 2015 maar lopen ook daarna door. Maatregelen zijn daarbij vooral gericht op de input van stoffen. Stoffen die al onderweg zijn naar de grondwaterwinning kunnen veelal niet kosteneffectief worden beïnvloed dat geval wordt een tijdelijke achteruitgang van de grondwaterkwaliteit geaccepteerd.

Binnen de grondwaterbeschermingsgebieden ligt een groot aantal puntbronnen, dat binnen het bestaande bodemsaneringsbeleid tot dusverre nog onvoldoende aandacht heeft gekregen. Nader onderzoek zal moeten uitwijzen of er daadwerkelijk sprake is van een verontreiniging. Afhankelijk van het beschikbaar komen van aanvullende middelen worden de maatregelen uitgevoerd voor 2015, dan wel worden ze gefaseerd. De risicovolle puntbronnen zullen echter voor 2015 worden gesaneerd.

Mogelijkheden van fasering gelden ook voor de natura2000 gebieden. Randvoorwaarde is dat er geen onomkeerbare achteruitgang mag optreden. Beleidsmatig is hieraan uitwerking gegeven via de selectie op nationaal niveau van 30 zogeheten sense-of-urgency gebieden. In deze Natura 2000-gebieden zijn vóór 2015 aanvullende maatregelen nodig om onomkeerbare achteruitgang te voorkomen. Twee van deze gebieden bevinden zich in Drenthe (Bargerveen en Elperstroom).

Voor de Natura2000 gebieden zullen ook na 2015 maatregelen moeten worden uitgevoerd gericht op het realiseren van de instandhoudingsdoelen dan wel de meer ambitieuze ontwikkeldoelen. Nadere concretisering daarvan vindt plaats in het beheersplan Natura2000.

### *3.6 Niet halen doelen als gevolg van nieuwe veranderingen of nieuwe duurzame ontwikkelingen*

Het is onder voorwaarden toegestaan de goede grondwatertoestand niet te behalen, of hoeft achteruitgang niet voorkomen te worden. Dit is toelaatbaar indien dit wordt veroorzaakt door nieuwe veranderingen van de fysische kenmerken van een oppervlaktewaterlichaam of wijzigingen in de stand van grondwaterlichamen het gevolg is van nieuwe duurzame activiteiten van menselijke ontwikkeling en aan alle volgende voorwaarden wordt voldaan:

- Alle haalbare stappen worden ondernomen om de negatieve effecten op de toestand van het waterlichaam tegen te gaan;
- De redenen voor die veranderingen of wijzigingen worden specifiek vermeld en toegelicht in het krachtens artikel 13 verplichte stroomgebiedsbeheersplan en de doelstellingen worden om de zes jaar getoetst;

- De redenen voor die veranderingen of wijzigingen zijn van hoger openbaar belang en/of het nut van het bereiken van de in lid 1 vermelde doelstellingen voor milieu en samenleving wordt overtroffen door het nut van de nieuwe veranderingen en wijzigingen voor de gezondheid van de mens, de handhaving van de veiligheid van de mens of duurzame ontwikkeling, en;
- Het nuttige doel dat met die veranderingen of wijzigingen van het waterlichaam wordt gediend, kan vanwege technische haalbaarheid of onevenredig hoge kosten niet worden bereikt met andere, voor het milieu aanmerkelijk gunstigere middelen.

Een planMER, MER en/of watertoets zijn geschikte hulpmiddelen om deze ontheffingsmogelijkheid uit de KRW te onderbouwen.

### *3.7 Kosten*

De kosten bedragen:

- Bestaand beleid
    - Natura2000: € 24.592.000 (PMJP-ILG).
- Aanvullende maatregelen
    - Stimuleringsmaatregelen: € 200.000 - 400.000/jr;
    - aanpak puntbronnen: € 980.000 (voorzover passend binnen bestaand bodemsaneringsprogramma).
- Aanvullend beleid voor de periode 2015 -2027
    - Natura2000: PM;
    - Stimuleringsmaatregelen: € 200.000 – 400.000/jr;
    - puntbronnen (te saneren puntbronnen vallend buiten bestaand bodemsaneringsprogramma).

### *3.8 Monitoring*

De beschrijving van de toestand van de grondwaterlichamen is gebaseerd op het KRW-grondwatermeetnet. Ook de komende jaren zal dit meetnet worden bemeten. Het actuele provinciale monitoringsprogramma voor grondwater (zowel kwantiteit als chemie), dat is opgesteld ter invulling van KRW Art. 8 en Besluit Kwaliteit en Monitoring Water (BKMW) Art. 13, is te vinden op www.krw.ncgi.nl. De uitvoering van het monitoringsprogramma is gegarandeerd door wettelijke verankering van taken en verantwoordelijkheden in het BKMW Art. 14).

**Bijlage A. Onderdeel oppervlaktewaterlichamen KRW**

***Toelichting op de factsheets***

In de factsheets is per oppervlaktewaterlichaam een samenvatting van het watertype, de status, de doelstellingen en de maatregelen opgenomen. De factsheets zijn te raadplegen op www.provincie.drenthe.nl5. Hieronder is een toelichting opgenomen.

***Basisgegevens***

*Code*: Alle KRW-waterlichamen in Nederland hebben een unieke code.
*Status*: Indeling van waterlichamen in natuurlijk, sterk veranderd of kunstmatig. De status heeft invloed op de ecologische doelen die gesteld worden. Voor Natuurlijke watertypen zijn er referenties opgesteld. Een natuurlijk waterlichaam dient aan de Goede Ecologische Toestand te voldoen zoals deze is aangeduid in de bijbehorende referentie. Voor Sterk Veranderde en Kunstmatige wateren geldt dat wordt getoetst aan het meest gelijkende watertype. Voor deze wateren is er wel de ruimte om op basis van onomkeerbare ingrepen of significante schade aan gebruiksfuncties de ecologische doelen bij te stellen.
*Type*: Voorkomende waterlichamen in Drenthe.

| Categorie | Type Code | Type Naam |
|---|---|---|
| Meer | M1 | Gebufferde sloten (overgangssloten, sloten in rivierengebied) |
| Meer | M3 | Gebufferde (regionale) kanalen |
| Meer | M6 | Grote ondiepe kanalen |
| Meer | M10 | Laagveen vaarten en kanalen |
| Meer | M14 | Ondiepe gebufferde plassen |
| Meer | M27 | Matig grote ondiepe laagveenplassen |
| Rivier | R4 | Permanente langzaam stromende bovenloop op zand |
| Rivier | R5 | Langzaam stromende middenloop/benedenloop op zand |
| Rivier | R12 | Langzaam stromende middenloop/benedenloop op veenbodem |

Ecologische doelstellingen
*Maatlat*: Een schaal die gebruikt wordt om de situatie van een ecologische parameter te beoordelen. Dit is een getal tussen 0 en 1 waarmee de kwaliteit van een ecologische parameter wordt aangegeven. 0 is zeer slecht, 1 is zeer goed.
*Macrofauna*: Macrofauna is de verzamelnaam voor ongewervelde dieren die met het blote oog kunnen worden waargenomen, zoals (larven) van insecten, wormen, kreeftachtigen en slakken. De 2500 soorten uit de Nederlandse wateren komen voor in het open water, op planten en in waterbodems.
*Macrofyten*: Macrofyten zijn ‘hogere’ planten, in tegenstelling tot bijvoorbeeld algen. Hogere planten hebben organen als stengels, wortels en bladeren.
*Huidige situatie*: De getallen in de kolom huidige situatie zijn afkomstig uit verschillende bronnen. Als er een sterretje ‘*’ bij staat betekent dit dat de waarde in het KRW-meetnet gemeten is. Alle andere waarden zijn inschattingen van ecologen van de waterschappen. Waar geen waarde is ingevuld is er te weinig bekend om een inschatting te kunnen doen. De kleur geeft aan hoe de huidige situatie scoort ten opzichte van het GEP:

| |
|---|
| **Slecht** |
| **Ontoereikend** |
| **Matig** |
| **Goed = GEP** |

*Doelstelling*: Hier staat weergegeven wat de doelstelling behorend bij het Goed Ecologisch Potentieel is (de doelstelling voor sterk veranderde en kunstmatige wateren). De grens voor het Goed Ecologisch Potentieel wordt gewoonlijk bij een Ecologische Kwaliteitsratio (EKR) van 0,6 gelegd. In waterlichamen waar het behalen hiervan leidt tot maatregelen met significante schade aan bijvoorbeeld landbouw of veiligheid, kan een lagere waarde afgeleid zijn.

Belangrijkste maatregelen tot 2015
De maatregelen die hier genoemd zijn, zijn niet uitputtend. De belangrijkste maatregelen staan hier genoemd. Maatregelen die vanwege fasering pas na 2015 ingezet worden, zijn hier niet benoemd.

Waterlichamen
In onderstaande tabel een overzicht van de oppervlaktewaterlichamen in Drenthe:

| Nr. | Type Code |
|---|---|
| 1 | Drentsche Aa |
| 2 | Hunze |
| 3 | Kanalen Hunze / Veenkoloniën |
| 4 | Noord-Willemskanaal |
| 5 | Westerwoldsche Aa Zuid / Ruiten Aa / Runde |
| 6 | Zuidlaardermeer |
| 7 | Benedenlopen Eelder- en Peizerdiep |
| 8 | Bovenlopen Eelder- en Peizerdiep |
| 9 | Kanalen-DG hellend-gestuwd |
| 10 | Leekstermeer |
| 11 | Matslootgebied |
| 12 | Paterswoldsemeer |
| 13 | Boezem |
| 14 | Drentse kanalen |
| 15 | Oude Diep |
| 16 | Oude Vaart |
| 17 | Reest |
| 18 | Vledder Aa |
| 19 | Wapserveensche Aa |
| 20 | Wold Aa |
| 21 | Kanalen |
| 22 | Schoonebekerdiep |
| 23 | Nieuwe Drostendiep |
| 24 | Holslootdiep |
| 25 | Sleenerstroom |
| 26 | Bumawijk/Marchienewijk |
| 27 | Loodiep |
| 28 | Oude Drostendiep |
| 29 | Braambergersloot |
| 30 | Dommerswijk |
| 31 | Meppelerdiep |

**Bijlage B. Onderdeel grondwaterlichamen KRW**
**Beschrijving, toestandsbepaling en mogelijke maatregelen grondwaterlichamen**

***Inleiding***
Drenthe maakt onderdeel uit van drie deelstroomgebieden (Rijn-oost, Rijn-noord en Nedereems). In samenspraak met de buurprovincies zijn de grondwaterlichamen per deelstroomgebied uitgebreid beschreven in de volgende documenten:
- Actualisatie gebiedsbeschrijving Rijn-Oost;
- Actualisatie gebiedsbeschrijving Rijn-Noord;
- Actualisatie gebiedsbeschrijving Nedereems.

In deze bijlage worden de voor Drenthe relevante onderdelen in beknopte vorm beschreven. Voor meer uitgebreide informatie wordt verwezen naar genoemde achtergronddocumenten.

***Methodiek begrenzing en karakterisering grondwaterlichamen***
Een grondwaterlichaam is volgens de definitie van de KRW 'een afzonderlijke grondwatermassa met een eenduidig te omschrijven chemische en kwantitatieve toestand'. De KRW geeft verschillende mogelijkheden voor de wijze waarop grondwaterlichamen (afgekort GWL) worden begrensd. In Nederland wordt gebruik gemaakt van de geologische opbouw van de grondwaterlichamen, grondwaterstroming en de bestaande bestuurlijke grenzen. Vanwege het ontbreken van geologische barrières zijn de onderscheiden GWL in de diverse deelstroomgebieden groot van omvang.

In Nederland zijn 23 grondwaterlichamen onderscheiden waarvan 18 zoet en 5 zout. Het gaat om zandige watervoerende pakketten in de verschillende stroomgebieden die deels afgedekt zijn door een klei- dan wel veenpakket. Elk GWL moet aan één stroomgebied toegewezen kunnen worden en per GWL moet duidelijk zijn of de doelstellingen uit de KRW gehaald kunnen worden. Daarnaast moeten de GWL aansluiten op de grondwaterlichamen in aangrenzende landen.

Het grondwater in de provincie Drenthe maakt deel uit van de volgende grondwaterlichamen:
- Zand Eems;
- Zand Rijn-Noord;
- Zand Rijn-Oost;
- Deklaag Rijn-Oost.

In de volgende paragrafen wordt ingegaan op de beschrijving en toestandsbepaling van deze grondwaterlichamen.

***Beschrijving grondwaterlichamen in Drenthe***
De provincie Drenthe ligt in drie deelstroomgebieden. In elk deelstroomgebied worden provinciegrensoverschrijdende grondwaterlichamen onderscheiden. In totaal liggen er daardoor vier verschillende grondwaterlichamen binnen de provinciegrens (zie kaart 10).

De drie 'zand'-grondwaterlichamen beginnen allen op het Drents plateau en lopen door tot in de lagere delen in Groningen, Friesland en de waterscheiding in Overijssel en Gelderland. Genoemde grondwaterlichamen bestaan voor een belangrijk deel uit goed doorlatende zandgronden met zoet grondwater. De grondwaterlichamen lopen door vanaf het Drentse plateau naar de lagere gronden in de buurprovincies. Het grondwater in de watervoerende pakketten is afkomstig van neerslag op de hogere gronden. Grondwater komt weer aan de oppervlakte in de lager gelegen gebieden waar het beeksystemen voedt.

In het uiterste zuidwesten ligt ook het grondwaterlichaam Deklaag Rijn-Oost nog voor een klein deel in de provincie Drenthe. Het grondwaterlichaam wordt hier afgedekt door een veenpakket.

In tabel 3 staan enkele specifieke gegevens van de afzonderlijke grondwaterlichamen.

*Tabel 3: Overzicht grondwaterlichamen*

| Grondwaterlichaam | Oppervlak ($km^2$) | Gemiddelde dikte (m) | Aantal watervoerende pakketten | Volume ($Km^3$) |
|---|---|---|---|---|
| Zand Eems | 1982 | 180 | 3 | 357 |
| Zand Rijn-Noord | 1513 | 180 | 3 | 272 |
| Zand Rijn-Oost | 6141 | 150 | 1-3 | 921 |
| Deklaag Rijn-Oost | 632 | 240 | 3 | 152 |

De opbouw van de Nederlandse ondergrond wordt uitgebreid beschreven in een Regionaal Geohydrologisch InformatieSysteem (REGIS). Zowel de verbreiding van de diverse lagen als ook de geohydrologische karakteristieken zijn daarin opgenomen.

***Grondwater afhankelijke ecosystemen***
In Drenthe komen aquatische en terrestrische ecosystemen voor die afhankelijk zijn van grondwater. Dit hangt samen met grondwaterstanden, kwel en waterkwaliteit. De op dit punt kwetsbare ecosystemen zijn te vinden in de Natura2000 gebieden. Het gaat dan alleen om die delen waar de grondwaterstand onvoldoende hoog in het maaiveld komt en/of waar een tekort aan kwel of water van de juiste kwaliteit is. Het gaat daarbij om de volgende grondwaterafhankelijke Natura2000 gebieden in Drenthe:

- Zand Eems: Drentsche Aa, Witterveld;
- Zand Rijn-Noord: Fochteloërveen;
- Zand Rijn-Oost: Elperstroom, Dwingelderveld, Drents-Friese Wold & Leggelderveld, Bargerveen, Drouwenerzand.

***Grondwaterlichamen, beschrijving van de huidige toestand***
De huidige toestand van de grondwaterlichamen wordt hierna kwalitatief en kwantitatief beschreven. De toestandsbeoordeling van de huidige situatie is gebeurd volgens de protocollen, die in november 2008 zijn vastgesteld door het LBOW (Landelijk Bestuurlijk Overleg Water). Het gaat om het 'Protocol beoordeling kwantitatieve toestand grondwaterlichamen. Nadere uitwerking beoordelingsmethodiek grondwatertoestand, versie 6 (10-06-'08) en het 'Protocol voor de beoordeling van de chemische toestand van grondwaterlichamen'. Een theoretisch concept. RIVM Briefrapport 607300008/2008'. Deze protocollen zijn te vinden op http://www.kaderrichtlijnwater.nl.

*Kwantiteit grondwaterlichamen*
Bij de beschrijving van de huidige kwantitatieve toestand van de grondwaterlichamen is naar de volgende aspecten gekeken:

1. De balans tussen aanvulling en onttrekking van grondwater;
2. Mogelijke schade aan aquatische en terrestrische ecosystemen.

Hieronder worden de criteria toegelicht.

***De balans tussen aanvulling en onttrekking van grondwater***
De watervoerende lagen waar grondwater uit wordt onttrokken, worden allemaal gevoed door neerslagwater. Met dit neerslagoverschot kan de grondwatervoorraad worden aangevuld. Dit is niet

altijd in de directe omgeving van de onttrekking (bijvoorbeeld daar waar de waterwinning onder een kleilaag zit) maar in elk geval op een afstand van enkele kilometers. Dit betekent dat er voortdurende aanvulling en geen uitputting plaatsvindt. In tabel 4 is zowel de neerslag als de totale onttrekking per grondwaterlichaam weergegeven.

*Tabel 4: Waterbalans grondwaterlichamen*

| Grondwaterlichaam | Code GWL | Nuttige neerslag | Drinkwater publiek | Drinkwater industrie | Overig | Infiltratie | Netto onttrekking / nuttige neerslag |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | $Mm^3$/jaar | $Mm^3$/jaar | $Mm^3$/jaar | $Mm^3$/jaar | $Mm^3$/jaar | % |
| Zand Eems | NLGW0001 | 498 | 41,3 | 0 | 9,2 | 0,5 | 10 |
| Zand Rijn-Noord | NLGW0002 | 368 | 30,1 | 0 | 24,6 | 0,5 | 15 |
| Zand Rijn-Oost | NLGW0003 | 1474 | 125,0 | 1,2 | 47,0 | 7,4 | 11 |
| Deklaag Rijn-Oost | NLGW0010 | 151 | 17,2 | 0 | 2,6 | 7,1 | 8 |

De conclusie is dat de netto grondwateronttrekking maar een beperkt percentage is van de nuttige neerslag. De grondwateronttrekking is daarmee in evenwicht met de grondwateraanvulling. De grondwaterlichamen zijn op dit punt als goed te beoordelen.

***Mogelijke schade aan aquatische en terrestrische ecosystemen***

Onderscheid is gemaakt tussen veranderingen die een algemeen beeld geven van de toestand van het grondwaterlichaam in relatie tot oppervlaktewater en terrestrische ecosystemen en aanvullende toetsing in de Natura2000 gebieden. Het algemene beeld bepaalt of een grondwaterlichaam al dan niet in de goede toestand verkeerd. De Natura2000 gebieden zijn weergegeven op kaart 10.

*Toestand grondwaterlichaam*

Het algemene beeld bepaalt of een grondwaterlichaam al dan niet in de goede toestand verkeerd. Het algemene beeld wordt getoetst aan de hand van het verloop van de stijghoogte in de grondwatermeetpunten voor de KRW. Een van de doelstellingen van de KRW is namelijk dat de grondwaterstand geen dusdanige verandering mag ondergaan dat significante schade ontstaat aan terrestrische en/of aquatische ecosystemen. Om dit te kunnen beoordelen zijn de tijdstijghoogtes van de KRW kwantiteitsmeetpunten nader bekeken. Hieronder zijn de resultaten weergegeven.

*Tabel 5: Toestand grondwaterlichamen*

| Grondwaterlichaam | Codering GWL | Aantal peilfilter | Geen daling | | Daling (na 2000) | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | Verklaarde reeks | Niet verklaarde reeks | Verklaarde reeks | Niet verklaarde reeks |
| Zand Eems | NLGW0001 | 11 | 7 | 4 | 0 | 0 |
| Zand Rijn-Noord | NLGW0002 | 10 | 10 | 0 | 0 | 0 |
| Zand Rijn-Oost | NLGW0003 | 40 | 35 | 4 | 0 | 1 |
| Deklaag Rijn-Oost | NLGW0010 | 10 | 3 | 5 | 0 | 2 |

De conclusie is dat het stijghoogteverloop na het jaar 2000 op het merendeel van de locaties is bepaald door neerslag en verdamping en op slechts een enkele locatie een dalende trend vertoont. Ook de grondwaterafhankelijke Natura2000 gebieden staan niet onder druk van dalende stijghoogten. Alleen in een meetpunt bij Olde Maten en Veersloten (deklaag Rijn-Oost) is een licht dalende trend geconstateerd in de diepe stijghoogte (ordegrootte 8 cm). De reeks kan echter onvoldoende verklaard worden. Nadere analyse van de ondiepe stijghoogten geeft geen daling te zien na 2000. Verwachting is dan ook dat er geen sprake is van een significante daling van de grondwaterstand sinds 2000.

Daarmee is er in kwantitatieve zin geen sprake is van een significant negatief effect op zowel terrestrische als aquatische ecosystemen vanwege veranderingen na 2000. Dat neemt niet weg dat er op grote schaal sprake van een belangrijke interactie tussen grond- en oppervlaktewater. Met name bij de uitvoering van projecten moet kennis over de interactie worden gebruikt om tot een optimaal maatregelenpakket te komen.

*Toestand Natura2000*
Daarnaast is meer in het bijzonder de toestand in de afzonderlijke Natura2000 gebieden beoordeeld. Daaruit blijkt dat de grondwaterafhankelijke Natura2000 gebieden in meer of mindere mate zijn verdroogd, hetzij vanwege een te lage grondwaterstand hetzij vanwege een tekort aan kwel, doordat in de vorige eeuw systematisch het waterpeil is verlaagd. In Drenthe zijn acht Natura2000 gebieden grondwaterafhankelijk. In de grondwaterafhankelijke Natura2000 gebieden is de toestand beoordeeld (zie tabel 6).

*Tabel 6: Toestand Natura2000-gebieden*

| Naam Natura2000 gebied | Grondwaterafhankelijk | Mate van verdroging |
|---|---|---|
| Elperstroom | Ja | Ernstig verdroogd |
| Havelte-Oost | Nee | |
| Drents Friese Wold & Leggelderveld | Ja | Verdroogd |
| Dwingelderveld | Ja | |
| Mantingerbos | Nee | Verdroogd |
| Mantingerzand | Ja | |
| Bargerveen | Ja | |
| Fochteloërveen | Ja | Ernstig verdroogd |
| Leekstermeer | Nee | Verdroogd |
| Norgerholt | Nee | |
| Witterveld | Ja | |
| Drouwenerzand | Nee | |
| Drentsche Aa | Ja | Verdroogd |
| Zuidlaardermeer | Nee | |

In zowel het Bargerveen als in de Elperstroom (beide in zand Rijn-Oost) is behoud van de natura2000 doelen onzeker vanwege de toestand van het grondwater (ernstig verdroogd). Daarnaast is in vier Natura2000 gebieden de grondwatersituatie bedreigend voor de ontwikkeling van de Natura2000 doelen (verdroogd). Dit zijn de gebieden: Drentsche Aa, Fochteloërveen, Dwingelderveld, Drents-Friese Wold en Leggelderveld. Nader onderzoek in het kader van het opstellen van de beheersplannen Natura2000 naar de mate van de verdroging moet uitwijzen hoe groot het daadwerkelijke probleem is en welke oplossingen voorhanden zijn.

De beoordeling van de toestand van de Natura2000 gebieden maakt geen onderdeel uit van de toestandsbeoordeling van het grondwaterlichaam. Daar gaat het alleen om de vraag of de

grondwaterstand sinds 2000 ook is gedaald. In principe kan niet van de EU-lidstaten geëist worden dat ze in het kader van de KRW de antropogene veranderingen gaan herstellen die zijn opgetreden vóór de inwerkingtreding van de KRW (2000). Het KRW-beleidskader was toen nog niet beschikbaar om waterbeheer gerelateerde besluiten aan te toetsen. In dit licht acht Nederland het een redelijke benadering om bij de beoordeling van de toestand van grondwaterlichamen in 2009 de test 'terrestrische ecosystemen' in principe alleen te betrekken op achteruitgang ten opzichte van 2000 (Protocol beoordeling kwantitatieve toestand grondwaterlichamen). In de volgende tabel is vervolgens het overzicht per grondwaterlichaam weergegeven.

*Tabel 7: Resultaten beoordeling kwantitatieve toestand grondwaterlichamen*

| **Code grond-waterlichaam (GWL)** | **Naam GWL** | **Aantal N2000** | | **Aantal grondwater afhankelijk** | | **Grondwater-toestand (2005)**<br><br>**Ernstig verdroogd*** | | **Grondwater-toestand (2005)**<br><br>**Verdroogd**** | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | **Totaal** | **Drenthe** | **Totaal** | **Drenthe** | **Totaal** | **Drenthe** | **Totaal** | **Drenthe** |
| NLGW0001 | Zand Eems | 5 | 4 | 3 | 2 | 0 | 0 | 2 | 1 |
| NLGW0002 | Zand Rijn-Noord | 8 | 3 | 3 | 1 | 1 | 0 | 2 | 1 |
| NLGW0003 | Zand Rijn-Oost | 31 | 7 | 26 | 5 | 4 | 1 | 18 | 3 |
| NLGW0010 | Deklaag Rijn-Oost | 5 | 0 | 1 | 0 | 1 | | 0 | |

*Behoud van de Natura2000 natuurdoeltypen is onzeker vanwege de slechte grondwatersituatie (sense of urgency, Natura2000).
**Grondwatersituatie bedreigend voor ontwikkeling Natura2000 natuurdoeltypen (overige TOP lijst gebieden).

*Eindoordeel kwantitatieve toestand grondwaterlichamen*
Aangezien de grondwateronttrekking in evenwicht is met de aanvulling en de stijghoogtes sinds 2000 niet zijn gedaald, zijn de grondwaterlichamen kwantitatief in een goede toestand.

***Kwaliteit grondwaterlichamen***
De KRW definieert een goede chemische toestand wanneer de concentraties van verontreinigende stoffen voldoen aan drempelwaarden van de KRW zodanig dat:

- zij geen beperking vormen voor het bereiken van de milieudoelstellingen voor bijbehorende oppervlaktewateren en terrestrische en aquatische ecosystemen;
- geen effecten van zout of andere intrusies vertonen;
- er wordt voldaan aan de doelstellingen met betrekking tot 'water voor menselijke consumptie.

Daarbij wordt in eerste instantie bekeken of op alle meetpunten wordt voldaan aan de drempelwaarden en communautaire normen. In dat geval is de chemische toestand als goed te beoordelen. Indien er wel overschrijdingen worden geconstateerd worden er een vijftal stappen gezet die bepalen of de goede toestand wordt bereikt. Indien op een van de vijf stappen negatief wordt gescoord is de chemische toestand niet goed. De stappen worden hierna toegelicht.

*Milieukwaliteitseisen van de KRW*
De KRW heeft een apart meetnet om de grondwaterkwaliteit te bepalen. In 2006 is een nulmeting uitgevoerd. Hierbij is gekeken hoe de concentratie van stoffen zich verhouden tot:

- de communautaire normen voor nitraat en gewasbeschermingsmiddelen;
- de afgeleide drempelwaarden voor het desbetreffende grondwaterlichaam (zie tabel 8).

Tabel 8: Drempelwaarden voor de grondwaterlichamen in Drenthe

| **Grondwaterlichaam** | | **Cl** | **Ni** | **As** | **Cd** | **Pb** | **Ptot** | **NO3** | **BM_i** | **BM_t** |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| **GWL code** | **GWL Omschr.** | **mg/l** | **µg/l** | **µg/l** | **µg/l** | **µg/l** | **mg/l** | **mg/l** | **µg/l** | **µg/l** |
| NLGW0001 | Zand Eems | 140 | 30 | 15 | 0,5 | 11 | 1,0 | 11,3 | 0,1 | 0,5 |
| NLGW0002 | Zand Rijn-Noord | 140 | 30 | 15 | 0,5 | 11 | 0,6 | 11,3 | 0,1 | 0,5 |
| NLGW0003 | Zand Rijn-Oost | 140 | 30 | 15 | 0,5 | 11 | 0,6 | 11,3 | 0,1 | 0,5 |
| NLGW0010 | Deklaag Rijn-Oost | 160 | 30 | 15 | 0,5 | 11 | 1,6 | 11,3 | 0,1 | 0,5 |

Een grondwaterlichaam is in een slechte chemische toestand indien in 20% van de meetpunten de normen worden overschreden.

Om een beeld te krijgen van de grondwaterkwaliteit is in het KRW-meetnet het grondwater in 2006 op zowel 10 meter beneden maaiveld (ondiep filter) als op 25 meter beneden maaiveld (diep filter) bemonsterd. De resultaten daarvan staan in tabel 9, de belangrijkste overschrijdingen betreffen gewasbeschermingsmiddelen en nitraat.

*Tabel 9: Overschrijdingen (%) van drempelwaarden in KRW meetnet (meting 2006)*

| **Grondwaterlichaam en diepte** | **As** | **Cd** | **Cl** | **Ni** | **Ptot** | **Pb** | **NO3** | **BM_ind** | **BM_som** |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Zand Eems 10 meter | 0 | 8 | 17 | 4 | 0 | 0 | 8 | 13 | 13 |
| Zand Eems 25 meter | 0 | 10 | 5 | 5 | 0 | 0 | 10 | 10 | 5 |
| Zand Rijn-Noord 10 meter | 0 | 0 | 7 | 0 | 0 | 0 | 14 | 7 | 0 |
| Zand Rijn-Noord 25 meter | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 7 | 7 | 7 |
| Zand Rijn-Oost 10 meter | 7 | 3 | 3 | 4 | 0 | 0 | 20 | 7 | 12 |
| Zand Rijn-Oost 25 meter | 11 | 2 | 0 | 4 | 0 | 0 | 4 | 2 | 0 |
| Deklaag Rijn-Oost 10 meter | 13 | 0 | 25 | 0 | 0 | 0 | 0 | 13 | 0 |
| Deklaag Rijn-Oost 25 meter | 0 | 0 | 13 | 0 | 0 | 0 | 0 | 13 | 13 |

*Zand Eems*
De belangrijkste antropogene beïnvloeding van de grondwaterkwaliteit wordt veroorzaakt door de aanwezigheid van gewasbeschermingsmiddelen. In Zand-Eems wordt op een relatief groot aantal ondiepe meetpunten de norm voor gewasbeschermingsmiddelen overschreden in individuele filters. Kijkend naar de op dit moment toegestane middelen wordt de norm overschreden in 5 ondiepe filters in Zand Eems. Het betreft hier de met name de stoffen BAM (= metaboliet/ afbraakproduct van dichlobenil (onkruid-bestrijdingsmiddel); het gebruik van dichlobenil is per 1-10-2008 verboden) en glyfosaat. In de diepe filters worden in Zand Eems in 3 filters toegestane gewasbeschermingsmiddelen aangetroffen. De belangrijkste overschrijding wordt veroorzaakt door diethyltoluamide (DEET). Daarnaast worden aminomethylfosfonzuur, BAM en bentazon aangetroffen. Ook wordt lokaal de norm voor nitraat overschreden. De overschrijdingen voor chloride hebben naar verwachting een natuurlijke, marine oorsprong.

*Zand Rijn-Noord*
De belangrijkste antropogene beïnvloeding van de grondwaterkwaliteit bestaat uit lokaal verhoogde nitraatgehaltes en de aanwezigheid van gewasbeschermingsmiddelen. Normoverschrijding van

gewas-beschermingsmiddelen vindt plaats in individuele ondiepe en diepe filters in Zand Rijn-Noord. Hier worden de nog toegestane stoffen BAM en aminomethylfosfonzuur aangetroffen. Naast gewasbeschermingsmiddelen wordt ook lokaal de norm voor nitraat overschreden.

*Zand Rijn-Oost*
De belangrijkste antropogene beïnvloeding van de grondwaterkwaliteit bestaat uit verhoogde nitraat-gehaltes en de aanwezigheid van gewasbeschermingsmiddelen.

In de filters tot 10 meter beneden maaiveld in het grondwaterlichaam Zand Rijn-Oost wordt de norm voor nitraat met enige regelmaat overschreden. Het aantal overschrijdingen blijft daarbij binnen de kritische grens (20%). In de diepe filters komt overschrijding bijna niet voor.

Normen voor gewasbeschermingsmiddelen worden overschreden in individuele filters. Dit betreft zowel toegelaten als inmiddels verboden gewasbeschermingsmiddelen. Kijkend naar de op dit moment toegestane middelen wordt de norm overschreden in 8 ondiepe filters in Zand Rijn-Oost. (BAM en bentazon). In de diepe filters worden in 2 filters toegestane gewasbeschermingsmiddelen aangetroffen (aminomethylfosfonzuur en BAM).

*Deklaag Rijn-Oost*
De belangrijkste antropogene beïnvloeding van de grondwaterkwaliteit wordt veroorzaakt door de aanwezigheid van gewasbeschermingsmiddelen.

Normen voor gewasbeschermingsmiddelen worden overschreden in individuele filters. Dit betreft zowel toegelaten als inmiddels verboden gewasbeschermingsmiddelen aangetroffen. Kijkend naar de op dit moment toegestane middelen wordt de norm overschreden in 2 filters in Deklaag Rijn-Oost. In de diepe filters wordt in Deklaag Rijn-Oost in 1 filter (bentazon).

Het 20% criterium voor chloride wordt overschreden. Gezien de locatie van de filters en de geringe nitraatconcentraties mag verwacht worden dat chloride hier een natuurlijke, marine, oorsprong heeft en niet gerelateerd is aan landbouwkundige activiteiten.

*Significant stijgende trends*
In de drie deelstroomgebieden is bekeken of er sprake is van significant stijgende trends met de volgende uitkomst:
- Op basis van de statistische analyse lijken er geen significante stijgende trends te zijn in Zand Rijn-noord;
- Voor het deelstroomgebied Nedereems zijn onvoldoende meetwaarden beschikbaar om een statistisch zinvolle trendanalyse uit te voeren;
- Alleen voor het grondwaterlichaam Zand Rijn-oost zijn voldoende meetwaarden beschikbaar om een statistisch zinvolle trendanalyse uit te voeren. Bij deze analyse zijn geen significante stijgende trends vastgesteld.

***Milieudoelstellingen oppervlaktewaterkwaliteit***
Het KRW doel is als volgt geformuleerd: ‘De grondwatertoestand ondergaat geen zodanige antropogene [d.w.z. door de mens veroorzaakte] verandering dat:
- de milieudoelstellingen volgens artikel 4 voor bijbehorende oppervlaktewateren niet wordt bereikt;
- de toestand van die wateren significant achteruit gaan.’

De interactie tussen grond- en oppervlaktewater is nader beschreven in het rapport ‘Interactie grondwater oppervlaktewater (CSN, juni 2008)’. Er is sprake van significante beïnvloeding als het

oppervlaktewater voor de betreffende stof at risk is en het te verwachten is dat een belangrijk deel van de belasting afkomstig is vanuit het grondwater. Vanwege de diepte waarop de grondwaterkwaliteit wordt beoordeeld (10 en 25 meter beneden maaiveld) is het overigens lastig eenduidige verbanden weer te geven. Vooralsnog worden alleen die stoffen beoordeeld waarvoor drempelwaarden (normen) voor het grondwater zijn afgeleid en worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- geen significante interactie als drempelwaarde in <= 20% van de meetpunten wordt overschreden;
- geen significante interactie indien voorkomende stoffen van natuurlijke oorsprong worden verondersteld;
- interactie onbekend (nader onderzoek nodig) indien drempelwaarde in meer dan 20% van de meetpunten wordt overschreden.

Alleen voor chloride in Deklaag Rijn-Oost wordt in meer dan 20% van de metingen de drempelwaarde overschreden. Aangezien verondersteld wordt dat het voorkomen van chloride van natuurlijke oorsprong is, vindt er geen significante beïnvloeding van het oppervlaktewater plaats.

***Milieudoelstellingen terrestrische ecosystemen***
Hierbij gaat het om de vraag of het grondwaterlichaam dusdanig is verontreinigd dat er significante schade wordt toegebracht aan de grondwaterafhankelijke terrestrische vegetaties. Of er sprake is van verdroging (grondwaterstand en/of kwel) wordt bij de kwantitatieve toestand beoordeeld. Vooralsnog wordt er vanuit gegaan dat significante beïnvloeding van terrestrische ecosystemen door toestromend vervuild grondwater van minder belang is dan de kwantitatieve verdroging.

***Zout en intrusie***
Zoutintrusie vindt niet plaats in de grondwaterlichamen die deel uit maken van de provincie Drenthe.

***Doelstellingen met betrekking tot 'water voor menselijke consumptie'***
De Kaderrichtlijn Water stelt dat grondwaterlichamen die gebruikt worden voor het onttrekken van water bestemd voor menselijke consumptie, opgenomen worden in het register van beschermde gebieden. Voor deze grondwaterlichamen gelden twee extra doelstellingen om te bepalen of de toestand is bereikt. De eerste extra doelstelling (artikel 7.2) is dat de kwaliteit van het water na zuivering 'met de toegepaste waterbehandelingsmethode' voldoet aan de eisen van de EU Richtlijn 98/83/EG (geïmplementeerd in de Nederlandse Drinkwaterwet).

Als tweede aanvullende doelstelling geeft de Kaderrichtlijn Water (artikel 7.3) aan dat de aangewezen waterlichamen de 'nodige bescherming' vereisen, met de bedoeling de achteruitgang van de kwaliteit te voorkomen en zo het 'niveau van zuivering voor de productie van drinkwater' te verlagen.

Bij de beschrijving van de huidige toestand zijn de volgende onderdelen relevant:

a. kwaliteit gewonnen water na zuivering (toets op drinkwaternorm);
b. mate van zuivering;
c. kwaliteit van het gewonnen ruwwater.

Hieronder volgt een korte toelichting van de criteria.

*a. Kwaliteit gewonnen water na zuivering (toets op drinkwaternorm)*
Conform de drinkwaterwet voldoet al het gezuiverde water aan de daarbij behorende normen. Aanvullende toetsing is dan ook niet nodig. Alle waterwinningen voldoen op dit punt.

*b/c. Mate van zuivering en kwaliteit gewonnen ruw water*

De mate van zuivering wordt bepaald door een combinatie van kwetsbaarheid en belasting. Daarom is er een beoordelingskader opgesteld.

*Indeling in categorieën*
In samenwerking met de waterbedrijven in Noord-Nederland zijn de winningen ingedeeld in een vijftal categorieën. De grondwaterwinningen zijn weergegeven op kaart 10. De klasse indeling geeft een indicatie van de huidige kwaliteitstoestand en de potentiële gevoeligheid (kwetsbaarheid) voor verontreinigingen. Het betreft de volgende categorieën:

I. Ruwwater is schoon; de winning is niet kwetsbaar;
II. Ruwwater is belast met nitraat en/of gewasbeschermingsmiddelen; de waterkwaliteit verbetert, huidig beleid afdoende;
III. Ruwwater is schoon; winning is kwetsbaar. Of de waterkwaliteit met het huidige beleid gaat verbeteren moet afgewacht en zorgvuldig in de gaten gehouden worden;
IV. Ruwwater is belast; maatregelen zijn nodig om de waterkwaliteit goed te krijgen;
V. Ruwwater is belast en de winning is dermate kwetsbaar dat ingrijpende maatregelen nodig zijn om de waterkwaliteit te verbeteren.

*Beoordeling winningen*
Deze beoordeling hanteert per kwaliteitscriterium (dit zijn nitraat, gewasbeschermingsmiddelen, oppervlaktewater en puntbronnen) 4 categorieën:

| **Karakterisering winningen** | | | | **Kwaliteitscriteria** | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| **Provincie** | **Stroomgebied** | **Winveld** | **Type winning** | **Voldoen norm nitraat** | **Voldoen norm gewasbeschermingsmiddelen** | **Doelstelling oppervlakte-water** | **Geen effecten van andere intrusies (punt-bronnen)** |
| Drenthe | Zand Eems | Assen | I | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Drenthe | Zand Eems | Annen/Breevenen | I | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Drenthe | Zand Eems | De Groeve | II | 1 | 1 | 1 | 1 |
| Drenthe | Zand Eems | Gasselte | IV | 2 | 1 | 1 | 1 |
| Drenthe | Zand Rijn-Noord | Nietap | II | 1 | 1 | 1 | 2 |
| Drenthe | Zand Rijn-Oost | Holtien | I | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Drenthe | Zand Rijn-Oost | Zuidwolde | I | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Drenthe | Zand Rijn-Oost | Hoogeveen | I | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Drenthe | Zand Rijn-Oost | Ruinerwold | II | 1 | 1 | 1 | 1 |
| Drenthe | Zand Rijn-Oost | Kruidhaars | II | 1 | 1 | 1 | 1 |
| Drenthe | Zand Rijn-Oost | Havelterberg | IV | 2 | 1 | 1 | 1 |
| Drenthe | Zand Rijn-Oost | Beilen | IV | 2 | 1 | 1 | 1 |
| Drenthe | Zand Rijn-Oost | Dalen | IV | 2 | 1 | 1 | 1 |
| Drenthe | Zand Rijn-Oost | Leggeloo | IV | 2 | 1 | 1 | 1 |
| Drenthe | Zand Rijn-Oost | Valtherbos/Noordbargeres | IV | 2 | 1 | 3 | 2 |

| | |
|---|---|
| 3 | At-risk (score 3): er zijn KRW-relevante knelpunten actueel aanwezig. Het treffen van |

| | |
|---|---|
| | maatregelen is noodzakelijk. |
| 2 | Possible at-risk (score 2): mogelijk ontstaat er in de toekomst (weer) een knelpunt. Actie gevraagd aan derden of treffen van interne maatregelen nodig. |
| 1 | Niet at-risk en geohydrologisch matig kwetsbaar tot kwetsbaar (score 1): geen knelpunten aanwezig. |
| 0 | Niet at-risk en geohydrologisch niet kwetsbaar (score 0) |

Vervolgens is aangenomen dat zonder aanvullende maatregelen de grondwaterkwaliteit verslechterd en daarmee de zuiveringslasten zullen stijgen bij een combinatie van een kwetsbare winning (III, IV of V) met de aanwezigheid van KRW relevante knelpunten (at risk voor een van de kwaliteitscriteria).

Uit de tabel blijkt dat geen van de grondwaterwinningen dermate wordt bedreigd dat ingrijpende maatregelen nodig zijn om de waterkwaliteit te verbeteren (Type V). Een deel van de grondwaterwinningen zijn echter wel kwetsbaar en worden mogelijk in de toekomst bedreigd. Vooralsnog worden de grondwaterlichamen als goed beoordeeld vanuit het gegeven dat de Nederlandse waterbedrijven in staat zijn om grondwater te zuiveren tot drinkwater dat aan de eisen van het drinkwaterbesluit voldoet (zie art 7.2 KRW). Zonder aanvullende maatregelen kan echter niet voldaan worden aan de KRW vereisten uit artikel 7.3.

**Doelstellingen met betrekking tot "water voor menselijke consumptie" uit oppervlaktewater**
~~Het Drentsche Aa gebied neemt een aparte plaats in aangezien hier oppervlaktewater wordt gewonnen voor de openbare drinkwatervoorziening ten behoeve van menselijke consumptie.~~ **De Drentsche Aa neemt onder de Drentse beken een aparte plaats in omdat hieruit oppervlaktewater wordt gewonnen voor de openbare drinkwatervoorziening en ten behoeve van menselijke consumptie.** Voor oppervlaktewaterlichamen waaruit water wordt onttrokken voor de productie van drinkwater gelden – in aanvulling op de kwaliteitseisen van KRW – ~~richt- en streefwaarden~~ **extra milieukwaliteitseisen**. ~~Aan de milieukwaliteitseisen dient met ingang van 22 december 2009 te worden voldaan. Streefwaarden zijn er op gericht dat de kwaliteit van oppervlakte-lichamen waarin een waterwinlocatie voor de bereiding van drinkwater is gelegen, zodanig verbetert dat het niveau van zuivering van het onttrokken water kan worden verlaagd.~~ **De milieukwaliteitseisen die gelden voor oppervlaktewaterlichamen waaruit drinkwater wordt gewonnen zijn vastgelegd in het Besluit Kwaliteitseisen en Monitoring Water 2009 (BKMW).**
**De kwaliteitseisen zijn er op gericht dat de waterkwaliteit van het oppervlaktewaterlichaam waarin een waterwinlocatie voor de bereiding van drinkwater is gelegen, zodanig verbetert dat het niveau van zuivering van het onttrokken water kan worden verlaagd.**

Waterwinning Onnen-De Punt ligt in de provincie Groningen maar heeft zijn grondwaterbeschermings-gebied deels in Drenthe liggen.

***Inbreng verontreinigende stoffen***
De belastingen voor grondwater zijn geïnventariseerd voor het hele stroomgebied [Rijn/Eems] en beschreven in het stroomgebiedbeheerplannen (Stroomgebiedsbeheersplan Rijndelta, Stroomgebiedsbeheersplan Eems). Voor de provinciale grondwaterlichamen is vooral de diffuse belasting met nutriënten relevant. Daarnaast is het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen lokaal punt van zorg. Tot slot zijn er een groot aantal puntbronnen waarbij vooral de puntbronnen in de nabijheid van grondwaterwinningen aanleiding om aanvullende maatregelen te treffen.

***Eindoordeel kwalitatieve toestand***

In tabel 11 wordt een overzicht weergegeven van de kwalitatieve toestand van de voorkomende grond-waterlichamen in Drenthe.

*Tabel 11: Kwalitatieve Toestand grondwaterlichamen in Drenthe, jaar van beoordeling 2006*

| Naam GWL | Diepte (m) | A. Grensw. chem. toest. (20% regel) | B. Milieud.st. opp. water | C. Milieud st, Terr. ecosyst. | D. Intrusie | E. Water mens. cons. artikel 7.3 (kwaliteit ruwwater) | Totaal oordeel chemische toestand grondwater (one out, all out) |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Zand Eems | 10 | goed | goed | goed | goed | goed | goed |
| Zand Eems | 25 | goed | goed | goed | goed | goed | goed |
| Zand Rijn-Noord | 10 | goed | goed | goed | goed | n.v.t. | goed |
| Zand Rijn-Noord | 25 | goed | goed | goed | goed | n.v.t. | goed |
| Zand Rijn-Oost | 10 | goed | goed | goed | goed | goed | goed |
| Zand Rijn-Oost | 25 | goed | goed | goed | goed | goed | goed |
| Deklaag Rijn-Oost | 10 | ontoereikend* | goed | goed | goed | goed | ontoereikend* |
| Deklaag Rijn-Oost | 25 | goed | goed | goed | goed | goed | goed |

*Overschrijding 20 % norm chloride

**PROVINCIE DRENTHE**

# NOTA VAN BEANTWOORDING INGEKOMEN ZIENSWIJZEN/BEDENKINGEN OP DE ONTWERP-OMGEVINGSVISIE

Gedeputeerde Staten van Drenthe

April 2010

INHOUD


| | | |
|---|---|---|
| INLEIDING | | 4 |
| 1. | OVERZICHT INGEKOMEN ZIENSWIJZEN/BEDENKINGEN MET VERWIJZING NAAR DE SAMENVATTING EN BEANTWOORDING PER ONDERDEEL | 5 |
| G. | Gemeenten | 5 |
| W. | Waterschappen | 6 |
| M. | Ministeries | 6 |
| P. | Provincies | 7 |
| B. | Bedrijfsleven | 7 |
| D. | Drinkwater | 7 |
| I. | Internationaal | 7 |
| L. | Landbouw | 7 |
| N. | Natuur | 8 |
| R. | Recreatie | 8 |
| O. | Overigen | 9 |
| 2. | SAMENVATTING EN BEANTWOORDING ZIENSWIJZEN/BEDENKINGEN | 19 |

# INLEIDING

De ingekomen zienswijzen/bedenkingen (inboeknummer: 2010000830) zijn naar onderwerp samengevat overeenkomstig de indeling van de ontwerp omgevingsvisie Drenthe. De beantwoording is per onderwerp aangegeven.

Om de voorstellen tot wijziging van de ontwerpteksten goed in beeld te brengen, zijn deze eveneens per onderwerp vermeld. Aan het eind van dit document zijn de voorstellen tot wijziging samengevat. Verder zijn daar de wijzigingen van bijlagen en het kaartmateriaal ten opzichte van het ontwerp vermeld.

Na sluiting van de inspraaktermijn zijn 14 zienswijzen ontvangen, die wegens termijnoverschrijding niet-ontvankelijk zijn (zie opsomming hieronder). Deze zienswijzen zijn wel in de beantwoording meegenomen.

*binnengekomen op 19 februari 2010:*
Cnossen, Meerweg 13, 9312 TC Nietap/Roden
G. van der Vinne, hendrikus Zomerweg 7, 7915 AB Alteveer
Maatschap Kroon-Thijsselinkg, Vossegatsweg 15a, 9321 XX Peize
Stichting Bollenboos, Dwarsdrift 24, 7981 AP Diever
Stamm CMO Drenthe, Postbus 954 9400 AZ Assen
H.J. Veldhuis, Oosterduinen
P.C.L. Versteegh, Akkerwinde 25, 9302 AT Roden
D. Duijn, Esweg 18, 9305 TB Roderesch
LTO-Noord, afd. Emmen-Oost, Weerdingerkanaal Zz 20, 7831 AA Nieuw Weerdinge
Gemeente Assen, Postbus 30018, 9400 RA Assen
Gemeente Noordenveld, Postbus109, 9300 AC Roden

*binnengekomen op 20 februari 2010*
LTO-Noord, afd. Sleen-Emmen west, namens deze Henk Boode, p.a. de hullen 6, 7846 TB Noord-Sleen

*binnengekomen op 23 februari 2010:*
E. Hart, Stinsenweg 28, 9301 WK Roden
WMD, Postbus 18, 9400 AA Assen

# 1. OVERZICHT INGEKOMEN ZIENSWIJZEN/BEDENKINGEN MET VERWIJZING NAAR DE SAMENVATTING EN BEANTWOORDING PER ONDERDEEL

## G. Gemeenten

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| 1. | G.1. | *17 februari 2010* | Gemeente De Wolden, Postbus 20, 7920 AA Zuidwolde | 3.3, 4.3.1, 4.3.2, 4.3.3, 4.3.4, 4.4, 4.5, 6.2.2 |
| 2. | G.2. | *18 februari 2010* | Gemeente Midden-Drenthe, Postbus 24, 9410 AA Beilen | 3.3, 4.3.1, 4.3.2, 4.3.3, 4.3.4, 4.4, 4.5, 4.7, 6.2.2 |
| 3. | G.3. | *12 februari 2010* | Gemeente Tynaarlo, Postbus 5, 9480 AA Vries | 3.3, 4.1.3, 4.2.2, 4.3.1, 4.3.2, 4.3.3, 4.3.4, 4.5, 4.7, 5.1, 5.1.2 |
| 4. | G.5. | *17 februari 2010* | Gemeente Emmen, Postbus 30001, 7800 RA Emmen | 3.2, 3.3, 4.2.3, 4.3.1, 4.3.3, 4.3.4, 4.7, 5.2.4 |
| 5. | G.6. | *18 februari 2010* | Gemeente Coevorden, Postbus 2, 7740 AA Coevorden | 4.1.3, 4.2.3, 4.3.1, 4.3.4, 4.5, 4.7, 5.2.4, 6.2.2, 7.1 |
| 6. | G.9. | *18 februari 2010* | Gemeente Hoogeveen, Postbus 20000, 7900 PA Hoogeveen | 3.3, 4.1.3, 4.2.3, 4.3.1, 4.3.3, 4.3.4, 4.4, 4.5, 4.7, 6.2.2 |
| 7. | G.12. | *19 februari 2010* | Gemeente Assen, Postbus 30018, 9400 RA Assen | 3.3, 4.2.4, 4.3.1, 4.3.3, 4.5, 4.7, 5.1.1, 5.1.4, 6.2.4, 6.5.1, 6.6 |
| 8. | G.14. | *12 februari 2010* | Gemeente Westerveld, Postbus 50, 7970 AB Havelte | 3.3, 4.1.3, 4.2.3, 4.3.1, 4.3.2, 4.3.3, 4.3.4, 4.4, 4.5, 6.2.2, 7.1 |
| 9. | G.16. | *18 februari 2010* | Gemeente Meppel, Postbus 501, 7904 AM Meppel | 3.3, 4.1.1, 4.2.3, 4.3.1, 4.3.2, 4.3.3, 4.3.4, 4.4, 4.5, 4.7, 5.2.2, 6.2.2, 6.4.2 |
| 10. | G.17. | *17 februari 2010* | Gemeente Aa en Hunze, Postbus 93, 9460 AB Gieten | 3.3, 4.2.2, 4.3.1, 4.3.3, 4.3.4, 4.5, 4.7, 6.2.2, 6.4.2, |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | | 6.5.1 |
| 11. | G.20. | *18 februari 2010* | Gemeente Veendam, Postbus 20004,9460 PA Veendam | 4.3.1 |
| 12. | G.21. | *19 februari 2010* | Gemeente Noordenveld, Postbus109, 9300 AC Roden | 2.1, 2.4.2, 4.1.1, 4.1.3, 4.3.1, 4.3.2, 4.3.3, 4.5, 4.6, 4.7, 6.2.2, 7.1 |

## W. Waterschappen

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| 13. | W.1. | *11 februari 2010* | Waterschap Noorderzijlvest, Postbus 18, 9700 AA Groningen | 2.1, 4.3.3, 6.2.1, 6.2.2, 6.2.3, 6.4.3, 6.5.2, 7.5 |
| 13a | W.2. | *18 februari 2010* | Waterschap Reest en Wieden, Postbus 120, 7940 AC Meppel | 2.1, 4.3.3, 6.2.1, 6.2.2, 6.2.3, 6.2.4, 6.2.5, 6.3.1, 6.4.3, 6.5.2, 7.5 |
| 14. | W.3. | *18 februari 2010* | Waterschap Hunze en Aa's, Postbus 195, 9640 AD Veendam | 2.1, 4.3.3, 6.2.1, 6.2.2, 6.2.3, 6.4.3, 6.5.2, 7.5 |
| 15. | W.4. | *17 februari 2010* | Waterschap Velt en Vecht, Postbus 330, 7740 AH Coevorden | 2.1, 4.3.3, 6.2.1, 6.2.2, 6.2.3, 6.4.1, 6.4.3, 6.5.2, 7.5 |
| 16. | W.5. | *17 februari 2010* | Waterbedrijf Groningen, Postbus 24, 9700 AA Groningen | 3.2, 4.3.1, 4.3.3, 6.1.2, 6.1.3, 6.3.1, 6.3.3, 6.4.5, 6.7 |

## M. Ministeries

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| 17. | M.5. | *17 februari 2010* | Ministerie van Volkshuisvesting, Rijnstraat 8, 2500 EZ Den Haag,<br>mede namens ministeries van Defensie, Economische Zaken, Landbouw Natuur en Voedselvoorziening, Verkeer en Waterstaat en WWI alsmede Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (Rijksdienst voor het Cultureel erfgoed). | 4.1.3, 4.3.1, 4.7, 7.2 |

## P. Provincies

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| 18. | P.1. | *18 februari 2010* | Provincie Groningen, Postbus 610, 9700 AP Groningen | 1, 4.2.4, 4.3.1, 4.3.3, 5.1.2, 5.3.2, 7.1 |

## B. Bedrijfsleven

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| 19. | B.1. | *22 januari 2010* | Essent Wind Nederland B.V., Postbus 72, 5201 AB Den Bosch | 4.7 |
| 20. | B.2 | *28 januari 2010* | Raedthuys Windenergie B.V., Postbus 3141, 7500 DC Enschede | 4.7 |
| 21. | B.3 | *18 februari 2010* | Kamer van Koophandel Noord-Nederland, Postbus 27, 7940 AA Meppel | 4.1.1, 4.3.1, 5.2.1 |
| 22. | B.4. | *18 februari 2010* | Nederlandse Wind Energie Associatie, Korte Elisabethstraat 6, 3511 JG Utrecht | 4.7, 7.1 |

## D. Drinkwater

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| 23. | D.2. | *23 februari 2010* | Waterleidingmaatschappij Drenthe, Postbus 18, 9400 AA Assen | 4.3.1, 6.1.1, 6.3.1, 6.4.5 |

## I. Internationaal

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| 24. | I.1. | *17 februari 2010* | Landkreis Grafschaft Bentheim, Van Delden Straße 1-7, D-48529 Nordhorn Duitsland | 4.3.1, 5.2.4 |

## L. Landbouw

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| 25. | L.13. | *17 februari 2010* | NLTO Afdeling De Wolden-Oost/Hoogeveen, secretariaat T.J. Jansen, Wijsterseweg 106, 7934 TE Stuifzand | 4.3.4, 4.4 |
| 26. | L.18. | *17 februari 2010* | LTO Noord afd. Oostermoer, Zuidzijde 14, 9515 PJ Gasselternijveenschemond | 4.3.1, 4.3.3, 4.3.4, 4.5 |
| 27. | L.19. | *17 februari 2010* | LTO Noord afd. Rolde Assen, Vredenheim 14, 9445 XH Vredenheim | 4.4 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 30. | L.21. | *16 februari 2010* | Noordersteate rentmeesters namens dhr. E.J. Duintjer, Postbus 312, 9400 AH Assen | 4.2.3, 4.7 |
| 31. | L.22. | *17 februari 2010* | LTO Noord afd. Noordenveld, AWM Geijsel, Schansweg 16, 9343 TE Eem-West | 4.7 |
| 32. | L.23. | *17 februari 2010* | AWM Geijsel voorzitter LTO-noord, Schansweg 16, 9343 TE Een-West | 4.3.4 |
| 33. | L.24. | *17 februari 2010* | Mts. Geijsel-Rijnbeek, Schansweg 16, 9343 TE Een-West | 4.3.4 |
| 34. | L.25. | *18 februari 2010* | LTO-Noord, afd. Meppel/De Wolden-west, Steenwijkerstraatweg 95, 7942 HN Meppel | 4.3.3, 4.3.4, 4.7 |
| 35. | L.26. | vervallen | | |
| 36. | L.27. | *18 februari 2010* | LTO Noord afd. Westerveld, p.a. Lheebroeker-weg 11, 7991 NB Dwingeloo | 4.3.3, 6.2.4, 6.4.3 |
| 37. | L.28. | *18 februari 2010* | LTO Noord, Postbus 186, 9200 AD Drachten | 4.1.1, 4.2.3, 4.3, 4.3.2, 4.3.3, 4.3.4, 4.4, 4.7, 6.2.2, 6.2.4, 6.4.2 |
| 38. | L.29. | *19 februari 2010* | LTO-Noord, afd. Emmen-Oost, Weerdingerka-naal ZZ 20, 7831 AA Nieuw Weerdinge | 4.3.4 |
| 39. | L.30. | *20 februari 2010* | LTO-Noord, afd. Sleen-Emmen west, namens deze Henk Boode, p.a. de Hullen 6, 7846 TB Noord-Sleen | 6.2.2 |

## N. Natuur

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| 40. | N.1. | *2 februari 2010* | Nationaal Park Dwingelderveld, Postbus 122, 9400 AC Assen | 4.3.3, 4.4 |
| 41. | N.2. | *16 februari 2010* | Milieufederatie Drenthe, Hertenkamp 6, 9401 HL Assen<br>namens Het Drentse landschap, Natuurmonu-menten en Staatsbosbeheer. | 4.1.1, 4.2.3, 4.3.2, 4.3.3, 4.3.4, 4.4, 4.5, 4.7, 5.1.2, 6.1.1, 6.2.2, 6.3.1, 6.3.3, 6.4.2, 6.4.3, 7.1, 7.2 |
| 42. | N.3. | *18 februari 2010* | Natuurplatform Regio Drentsche Aa, Haasakkers 3, 9475 PJ Midlaren | 3.3, 4.3.3, 5.3, 5.1.2. |

## R. Recreatie

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| 43. | R.1. | *9 februari 2010* | Recreatieschap Drenthe, Brink 4b, | 4.3.1, 4.3.3, 4.5, |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | 7981 BZ Diever | 5.2.2, 5.2.3, 5.2.4 |
| 44. | R.2. | *17 februari 2010* | Koninklijke Horeca Nederland, Postbus 566, 3440 AN Woerden | 3.1, 4.5 |
| 45. | R.3. | *18 februari 2010* | Recron, Postbus 102, 3970 AC Driebergen | 3.1, 4.1.1, 4.2.4, 4.3.1, 4.3.3, 4.3.4, 4.4, 4.5, 5.2.4, 5.3.3, 6.4.3, 7.5 |

## O. Overigen

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| 46. | O.1. | *12 januari 2010* | Bureau voor architectuur en ruimtelijke ordening Kranenborg b.v. Coevorden, H.J. Kranenborg, Postbus 36, 7740 AA Coevorden | 5.2.4. |
| 47. | O.2. | *22 januari 2010* | B.J. Wilms, Europaweg 188a, 7761 AM Schoonebeek | 4.3.4 |
| 48. | O.3. | *5 februari 2010* | J. Trip, Zuiderdiep 28, 9521 AT Nieuw-Buinen | 4.3.3 |
| 49. | O.4. | *5 februari 2010* | P.G. van der Wal, Rijksweg 47, 7975 RV Uffelte | 4.2.4, 4.3.1, 4.3.3 |
| 50. | O.5. | *10 februari 2010* | Stichting POP Groen, Groningerstraat 103, 9493 TC De Punt | 5.1.2, 7.2 |
| 51. | O.6. | *11 februari 2010* | Opfokstal Gerdahoeve, Fam. J. en J. Winkelman, Noorderdwarsdijk 2, 9514 BZ Gasselternijveen | 4.3.1, 6.4.2 |
| 52. | O.7. | *11 februari 2010* | SOW Aalder- en Mepperveld, Gelpenberg 19, 7854 TA Aalden | 4.2.3, 4.7 |
| 53. | O.8. | *12 februari 2010* | H. Euving, Nylandsweg 3, 7864 TP Zwinderen | 6.2.2 |
| 54. | O.9. | *12 februari 2010* | MTS Grobbink AGH en ABM Wezuperweg 1, 9441 TH Orvelte | 4.3.3, 4.3.4 |
| 55. | O.10. | *11 februari 2010* | Kremer Zand b.v., Postbus 4, 7875 ZG Exloo | 4.3.1, 4.8 |
| 56. | O.11. | *16 februari 2010* | J. Bosch, Gravenmaat 13, 9302 GA Roden | 5.1 |
| 57. | O.12. | *16 februari 2010* | J. van Zundert, Rietmaat 3, 9302 GC Roden | 5.1 |
| 58. | O.12. | *16 februari 2010* | K.A. van der Heide, Hoofdweg 5, 9305 TD, Roderesch | 5.1 |
| 59. | O.12. | *16 februari 2010* | A.C. Wibbens-de Jong, Groenstein 17, 9301 TP Roden | 5.1 |
| 60. | O.12. | *16 februari 2010* | R.C. Jansen, Eysingeslag 28, 9302 GP Roden | 5.1 |
| 61. | O.12. | *16 februari 2010* | W.H. Eisma, Elswout 2, 9301 TS Roden | 5.1 |
| 62. | O.12. | *16 februari 2010* | R. Huis, Esweg 26, 9305 TB Roderesch | 5.1 |
| 63. | O.12. | *16 februari 2010* | V. Holman, Wiltenstraat 1, 9302 GB Roden | 5.1 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 64. | O.12. | *16 februari 2010* | F. de Bree, Raiffeisenlaan 13, 9301 GT Roden | 5.1 |
| 65. | O.12. | *16 februari 2010* | J. H. Brouwer, Raiffeisenlaan 13, 9301 GT Roden | 5.1 |
| 66. | O.12. | *16 februari 2010* | H. Knottnerus, Peesterweg 2b, 9335 TD Zuid-velde | 5.1 |
| 67. | O.12. | *16 februari 2010* | J.H. de Beer, Jasmijnlaan 46, 9301 NW Roden | 5.1 |
| 68. | O.12. | *16 februari 2010* | M.T. van Dam, Groenestein 29, 9301 TP Roden | 5.1 |
| 69. | O.12. | *16 februari 2010* | A. Luinge, Hamersweg 3, 9321 TK Peize | 5.1 |
| 70. | O.12. | *16 februari 2010* | D. Rasker, Rietmaat 11, 9302 GC Roden | 5.1 |
| 71. | O.12. | *16 februari 2010* | G.R. Westra, Hullenweg 23, 9301 ZD Roden | 5.1 |
| 72. | O.12. | *16 februari 2010* | T.J. Kind, Stinsenweg 14a, 9301 WK Roden | 5.1 |
| 73. | O.12. | *17 februari 2010* | J.A. Verkaaik, Groenestein 8, 9301 TR Roden | 5.1 |
| 74. | O.12. | *17 februari 2010* | M. Lasthuizen, W. Boothplantsoen 6, 9301 GV Roden | 5.1 |
| 75. | O.12. | *17 februari 2010* | J. Kasper, Hoofdweg 69, 9307 PA Steenbergen | 5.1 |
| 76. | O.12. | *17 februari 2010* | T. Kuiper, Camhuijsen 10, Roden | 5.1 |
| 77. | O.12. | *17 februari 2010* | Y.J Radema-Pol Zijpendaal 16, 9301 WG Roden | 5.1 |
| 78. | O.12. | *17 februari 2010* | C. van Nimwegen, Baggelveld 5, 9312 VE Nietap | 5.1 |
| 79. | O.12. | *17 februari 2010* | M.M. v. Linge-v.d. Linden, Havezathenlaan 85, 9301 SE Roden | 5.1 |
| 80. | O.12. | *17 februari 2010* | G.H.R. Landman, Statenlaan 63, 9301 RJ Ro-den | 5.1 |
| 81. | O.12. | *17 februari 2010* | J. Tinbergen, Oosterzoom 11, 9321 EG Peize | 5.1 |
| 82. | O.12. | *17 februari 2010* | J. Aalders, Poolswijk 1c, 9311 TE Nieuw-Roden | 5.1 |
| 83. | O.12. | *17 februari 2010* | P. Bakker-Smid, Hoofdweg 71, | 5.1 |
| 84. | O.12. | *17 februari 2010* | A. en D. Verweij, Havixhorst 1, 9301 WZ Roden | 5.1 |
| 85. | O.12. | *17 februari 2010* | E.G. Blaauw, Kaatsweg 4, 9305 TA Roderesch | 5.1 |
| 86. | O.12. | *17 februari 2010* | J. Faber, Kaatsweg 4, 9305 TA Roderesch | 5.1 |
| 87. | O.12. | *17 februari 2010* | H. Nieumeijer, Groenestein 15, 9301 TP Roden | 5.1 |
| 88. | O.12. | *17 februari 2010* | J. Littel, Gravenmaat 5, 9302 GA Roden | 5.1 |
| 89. | O.12. | *17 februari 2010* | G. Bezema-Otter, Groenestein 31, 9301 TP Roden | 5.1 |
| 90. | O.12. | *17 februari 2010* | S.C. Mugge-Verboom, Groenestein 25, 9301 TP Roden | 5.1 |
| 91. | O.12. | *17 februari 2010* | J. Mugge, Groenestein 25, 9301 TP Roden | 5.1 |
| 92. | O.12. | *17 februari 2010* | W.J.B.M. Nooren, Groenestein 23, 9301 TP Roden | 5.1 |
| 93. | O.12. | *17 februari 2010* | G. van der Veen, Giezenstraat 14, 9305 TG Roderesch | 5.1 |
| 94. | O.12. | *17 februari 2010* | J. Knollema, Kaatsweg 10, 9305 TA Roderesch | 5.1 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 95. | O.12. | *17 februari 2010* | W.H.G. Ponsteen, Hoofdweg 37, 9305 TE Roderesch | 5.1 |
| 96. | O.12. | *17 februari 2010* | J.C. Wiemans, Oudgenoegstraat 18, 9301 GC Roden | 5.1 |
| 97. | O.12. | *17 februari 2010* | T. Aalders, Stuwweg 4, 9306 TD Alteveer | 5.1 |
| 98. | O.12. | *17 februari 2010* | B. Klaster, Esweg 24, 9305 TB Roderesch | 5.1 |
| 99. | O.12. | *17 februari 2010* | R. van der Linde, Rietmaat 5, 9302 GC Roden | 5.1 |
| 100. | O.12. | *17 februari 2010* | L. Plam, Rietmaat 5, 9302 GC Roden | 5.1 |
| 101. | O.12. | *17 februari 2010* | L.P.S. Hefting, Grasbroek 1, 9301 WC Roden | 5.1 |
| 102. | O.12. | *17 februari 2010* | M. Snip, Stinsenweg 21, 9301 WJ Roden | 5.1 |
| 103. | O.12. | *17 februari 2010* | M. De Rapper, Havezathenlaan 129, 9301 SG Roden | 5.1 |
| 104. | O.12. | *17 februari 2010* | G. van Sloten, Achterstekamp 7, 9301 RB Roden | 5.1 |
| 105. | O.12. | *17 februari 2010* | J.B. Graatsma, Statenlaan 61, 9301 RJ Roden | 5.1 |
| 106. | O.12. | *17 februari 2010* | A. Lensink, mr. Schaapstraat 12, 9301 BK Roden | 5.1 |
| 107. | O.12. | *17 februari 2010* | D.A. Verschuure, Giezenstraat 13, 9305 TG Roderesch | 5.1 |
| 108. | O.12. | *17 februari 2010* | H. Palmen, Achterstekamp 9301 RB Roden | 5.1 |
| 109. | O.12. | *16 februari 2010* | P. Akkerman, Groenestein 3, 9301 TP Roden | 5.1 |
| 110. | O.12. | *17 februari 2010* | M.T.E. Bink-Boelkens, Stuwweg 12,9306 TD Alteveer | 5.1 |
| 111. | O.12. | *17 februari 2010* | K.H.W. Bosma, Havixhorst 5, 9301 WZ Roden | 5.1 |
| 112. | O.12. | *17 februari 2010* | G. Bosma-Duursma, Havixhorst 5, 9301 WZ Roden | 5.1 |
| 113. | O.12. | *17 februari 2010* | B.W. Pieksma, Hoofdweg 53b, 9307 PA Steenbergen | 5.1 |
| 114. | O.12. | *17 februari 2010* | B.R. Dijkstra, Woldzoom 33, 9301 RA Roden | 5.1 |
| 115. | O.12. | *17 februari 2010* | F.J.J. Postema, Kastelenlaan 135, 9301 VR Roden | 5.1 |
| 116. | O.12. | *17 februari 2010* | D.P. Cazemier, Noordhoek 3, 9301 ZG Roden | 5.1 |
| 117. | O.12. | *17 februari 2010* | P.B. Zuidema, Esdoornlaan 8, 9331 HG Norg | 5.1 |
| 118. | O.12. | *17 februari 2010* | P. v.d. Kerk, Kamplaan 3, 9301 KK Roden | 5.1 |
| 119. | O.12. | *17 februari 2010* | R. Vroom, Eldersveld, 36, 9302 GS Roden | 5.1 |
| 119. | O.12. | *17 februari 2010* | W.M Beugels-Gordijn, Heidelaan 3, 9301 KJ Roden | 5.1 |
| 120. | O.12. | *17 februari 2010* | M.T. Groot, Maatlanden 2, 9301 TZ Roden | 5.1 |
| 121. | O.12. | *17 februari 2010* | F. Ubels, Boterbloem 1, 9302 BE Roden | 5.1 |
| 122. | O.12. | *17 februari 2010* | IJ.H.A. Altinkg-Boonstra, Weidebloemenweg 50, 9302 AD Roden | 5.1 |
| 123. | O.12. | *17 februari 2010* | W. Haanstra, Groenestein 18, 9301 TR Roden | 5.1 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 124. | O.12. | *17 februari 2010* | W.E. van Dockum- van Thull, Groenestein 14a, 9301 TR Roden | 5.1 |
| 125. | O.12. | *17 februari 2010* | T.H. Terpstra-Rispens, Camphuijsen 12, 9301 TN Roden | 5.1 |
| 126. | O.12. | *17 februari 2010* | B. de Groot en E.H.A. de Groot, Groenestein 35, 9301 TP Roden | 5.1 |
| 127. | O.12. | *17 februari 2010* | G.J. Lankheet, Vincent van Goghstraat 6, 9312 RA Nietap | 5.1 |
| 128. | O.12. | *17 februari 2010* | L.M.L. Schweitzer, Magnoliastraat 18, 9301 MZ Roden | 5.1 |
| 129. | O.12. | *17 februari 2010* | F. van Linge, Havezathenlaan 85, 9301 SE Roden | 5.1 |
| 130. | O.12. | *19 februari 2010* | D. Duijn, Esweg 18, 9305 TB Roderesch | 5.1 |
| 131. | O.12. | *16 februari 2010* | A.R. Dijkstra, Raiffeisenlaan 1, 9301 GT Roden | 5.1 |
| 132. | O.12. | *16 februari 2010* | F. Smeding, Rietmaat 13, 9302 GC Roden | 5.1 |
| 133. | O.12. | *16 februari 2010* | N. en S. Wiegertjes, Markiezenhof 89, 9301 DC Roden | 5.1 |
| 134. | O.12. | *16 februari 2010* | J.L. Beuving, Veenwortel 15, 9302 AV Roden | 5.1 |
| 135. | O.12. | *16 februari 2010* | J. Brink, Langewijk 1, 9311 TD Nieuw-Roden | |
| 136. | O.12. | *16 februari 2010* | H. Westerhof-Martinus, Havixhorst 7, 9331 GA Norg | 5.1 |
| 137. | O.12. | *16 februari 2010* | K.H. Wassink, Markeweg 9, 9307 PC Steenbergen | 5.1 |
| 138. | O.12. | *16 februari 2010* | H. Meijer, A. Schweitzerplantsoen 26, 9301 HB Roden | 5.1 |
| 139. | O.12. | *16 februari 2010* | Y. Bruinsma, Eekschillerspad 6, 9311 RE Nieuw-Roden | 5.1 |
| 140. | O.12. | *16 februari 2010* | T. Tepper, Noordenveld 1, 9301 LG Roden | 5.1 |
| 141. | O.12. | *16 februari 2010* | R.W.E Pilon, Leeuweriklaan 3, 9311 RH Nieuw-Roden | 5.1 |
| 142. | O.12. | *16 februari 2010* | W.I. Greven, Markiezenhof 75, 9301 DB Roden | 5.1 |
| 143. | O.12. | *16 februari 2010* | A.M.G.F.C. Palmen, Terheijlsterweg 31, 9311 TA Nieuw-Roden | 5.1 |
| 144. | O.12. | *16 februari 2010* | H.M. van Zanten, Eysingeslag 28, 9302 GP Roden | 5.1 |
| 145. | O.12. | *16 februari 2010* | D. Wiersma, Langewijk 2a, 9311 TD Nieuw-Roden | 5.1 |
| 146. | O.12 | *16 februari 2010* | L. Strikwerda, STatenlaan 37, 9301 RJ Roden | 5.1 |
| 147. | O.12. | *19 februari 2010* | M. Does en J. Vos, Kaatsweg 8, 9305 TA Roderesch | 5.1 |
| 148. | O.12. | *16 februari 2010* | J.M. van Dijk-Bleckmann, Schweitzerplantsoen 58, 9301 RC Roden | 5.1 |
| 149. | O.12. | *16 februari 2010* | H. Kiers, Rietmaat 3, 9302 GC Roden | 5.1 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 150. | O.12. | *16 februari 2010* | L.J. Wolf, Markeweg 3, 9307 PC Steenbergen | 5.1 |
| 151. | O.12. | *16 februari 2010* | T. Bijl, Stinsenweg 27a, 9301 WK Roden | 5.1 |
| 152. | O.12. | *16 februari 2010* | H.C. Huis in ‘t Veld, Stinsenweg 28a, 9301 WK Roden | 5.1 |
| 153. | O.12. | *16 februari 2010* | P. Koonstra, Kastelen 35, 9301 VM Roden | 5.1 |
| 154. | O.12. | *16 februari 2010* | W. Attema, Tweede Laan 4, 9331 BJ Norg | 5.1 |
| 155. | O.12. | *16 februari 2010* | J.M. Grasmeijer, Veenwortel 15, 9302 AV Roden | 5.1 |
| 156. | O.12. | *17 februari 2010* | W.J.M. Bregman-Kaaks, Raiffeisenlaan 7, 9301 GT Roden | 5.1 |
| 157. | O.12. | *18 februari 2010* | H. Koekkoek, Stinsenweg 78, 9301 WN Roden | 5.1 |
| 158. | O.12. | *18 februari 2010* | M.G.M. Penhum, Stinsenweg 142, 9301 WR Roden | 5.1 |
| 159. | O.12. | *18 februari 2010* | E.A.M. Bauwens, Langewijk 2b, 9311 TD Nieuw Roden | 5.1 |
| 160. | O.12. | *18 februari 2010* | L. Warmelink-Westerman, Meeuwenweg 2, 9307 TA Steenbergen | 5.1 |
| 161. | O.12. | *16 februari 2010* | T.S. Veninga, Melkweg 4, 9306 TC Alteveer | 5.1 |
| 162. | O.12. | *16 februari 2010* | D.C.J. Veninga-Haan, Melkweg 4, 9306 TC Alteveer | 5.1 |
| 163. | O.12. | *16 februari 2010* | F.R. van der Werff, Rusthoven 11, 9301 TD Roden | 5.1 |
| 164. | O.12. | *16 februari 2010* | M.J.Eijer, Raiffeisenlaan 5, 9301 GT Roden | 5.1 |
| 165. | O.12. | *16 februari 2010* | K. Bruinsma, Stinsenweg 92, 9301 WN Roden | 5.1 |
| 166. | O.12. | *16 februari 2010* | C.W. Koreman, Groenestein 4, 9301 TR Roden | 5.1 |
| 167. | O.12. | *16 februari 2010* | J. v.d. Tuin, Raiffeisenlaan 1, 9301 GT Roden | 5.1 |
| 168. | O.12. | *16 februari 2010* | A.B. Reeder, Groenestein 13, 9301 TP Roden | 5.1 |
| 169. | O.12. | *16 februari 2010* | F. de Jong, Groenstein 13, 9301 TP Roden | 5.1 |
| 170. | O.12. | *16 februari 2010* | A.J.D. Rots, Madelief 32, 9302 AN Roden | 5.1 |
| 171. | O.12. | *16 februari 2010* | H. Nieboer, Heidelaan 7, 9301 KJ Roden | 5.1 |
| 172. | O.12. | *16 februari 2010* | H.H.W.J. Remmen, Groenestein 27, 9301 TP Roden | 5.1 |
| 173. | O.12. | *19 februari 2010* | P.C.L. Versteegh, Akkerwinde 25, 9302 AT Roden | 5.1 |
| 174. | O.12. | *18 februari 2010* | O. v.d. Giessen- de Boer, Groenestein 6, 9301 TR Roden | 5.1 |
| 175. | O.12. | *16 februari 2010* | H. Palm, Grasbroek 10, 9301 WC Roden | 5.1 |
| 176. | O.12. | *18 februari 2010* | G. Cleveringa, Groenestein 16, 9301 TR Roden | 5.1 |
| 177. | O.12. | *18 februari 2010* | A.C. Jongeneel-Grijzenhout, Schapenweg 4, 9312 VG Nietap | 5.1 |
| 178. | O.12. | *18 februari 2010* | G. Wevers, Spijkerzoom 6, 9301 KD Roden | 5.1 |
| 179. | O.12. | *18 februari 2010* | S. Luth, Donderseweg 5a, 9331 BZ Norg | 5.1 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 180. | O.12. | *18 februari 2010* | G.J. Bos, Groenestein 7, 9301 TP Roden | 5.1 |
| 181. | O.12. | *18 februari 2010* | M.J. Schetsberg en S.M. van Netten, Hooiweg 2, 9315 TD Roderwolde | 5.1 |
| 182. | O.12. | *18 februari 2010* | W. Pol, Eikenlaan 5, 9331 HE Norg | 5.1 |
| 183. | O.12. | *16 februari 2010* | S.J. Kooi, H. Dunantplantsoen 8, 9301 GW Roden | 5.1 |
| 184. | O.12. | *16 februari 2010* | J.F.E. Burghgraef, Statenlaan 51, 9301 RJ Roden | 5.1 |
| 185. | O.12. | *18 februari 2010* | J. de Groot, Zwarteweg 1, 9304 TK Lieveren | 5.1 |
| 186. | O.12. | *18 februari 2010* | A. Stenvert,Statenlaan 67, 9301 RJ Roden | 5.1 |
| 187. | O.12. | *18 februari 2010* | P.J.F. Koster, A. Schweitzerplantsoen 62, 9301 HC Roden | 5.1 |
| 188. | O.12. | *23 februari 2010* | E. Hart, Stinsenweg 28, 9301 WK Roden | 5.1 |
| 189. | O.12. | *19 februari 2010* | H.J. Veldhuis, Oosterduinen | 5.1 |
| 190. | O.12. | *17 februari 2010* | P. Bakker-Smid, Hoofdweg 71 | 5.1 |
| 191 | O.13. | *16 februari 2010* | A. Postma, Norgerweg 6, 9306 TA Alteveer | 5.1 |
| 192. | O.14. | *16 februari 2010* | Plaatselijk Belang Alteveer/Kerkenveld, J. Jonkman, Alteveer 25, 7927 PA Alteveer | 4.3.1 |
| 193 | O.15. | *16 februari 2010* | G. Groenhof, Lindestukken 5, 7872 RJ Valthe | 2, 4.3.1 |
| 194. | O.16. | *16 februari 2010* | Cascade, Postbus 52, 6670 AB Zetten | 4.3.3, 4.8 |
| 195. | O.17. | *16 februari 2010* | J. Lanting, Dorpsstraat 70, 7862 PD Gees | 6.2.2 |
| 196. | O.18. | *16 februari 2010* | E. H. Steegen, Verlengde Hoogeveensche Vaart 98, 7864 TC Zwinderen | 6.2.2 |
| 197. | O.19. | *16 februari 2010* | H. Boerema, Dingspil 12, 9302 ET Roden | 5.1 |
| 198. | O.20. | *16 februari 2010* | B. Bouwers, Achterbente 13, 7751 SK Dalen | 6.2.2 |
| 199. | O.21. | *16 februari 2010* | W. Kiers, Broekkampsdijk 2, 7751 SP Dalen | 6.2.2 |
| 200. | O.22. | *16 februari 2010* | B.J. Rood v.o.f., Broekkampsdijk 5, 7751 SP Dalen | 6.2.2 |
| 201. | O.23 | *15 februari 2010* | Attero Noord BV, Postbus 5, 9418 ZG Wijster | 4.7 |
| 202. | O.24. | *16 februari 2010* | De Noordster, Postbus 1, 7990 AA Dwingeloo | 4.2.4, 4.5, 6.4.3 |
| 203. | O.25. | *16 februari 2010* | Kerspel Norg, Donderseweg 5A, 9331 BZ Norg | 4.2.3 |
| 204. | O.26. | *16 februari 2010* | H.W. Ten Have, 1e Exloërmond 123, 9573 PG Eerste Exloërmond | 4.2.3, 4.7 |
| 205. | O.27. | *17 februari 2010* | ICC Park Management, Postbus 282, 7940 AG Meppel | 5.2.2 |
| 206. | O.28. | *17 februari 2010* | Groen Noordenveld, Groenestein 23,9301 TP Roden | 5.1 |
| 207. | O.29 | *17 februari 2010* | Vam mera, Vamweg 7, 9418 TM Wijster | 4.7 |
| 208. | O.30. | *17 februari 2010* | koninklijke metaalunie, F. Timmermanslaan 6, 9721 WB Groningen | 4.1.3, 4.3.1 |
| 209. | O.31. | *17 februari 2010* | MKB Zuidoost Drenthe, Postbus 2186,7801 CD Emmen | 4.3.1, 5.2.1, 5.2.4 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 210. | O.32. | *17 februari 2010* | Maatschap O. en J. Uineken, Veenhuizerweg 5, 7751 SR Dalen | 6.2.2 |
| 211. | O.33. | *17 februari 2010* | H. Hilbolling, Brinkweg 5, 7864 TD Zwinderen | 6.2.2 |
| 212. | O.34. | *17 februari 2010* | H. Uneken, Veenhuizerweg 10, 7751 SR Dalen | 6.2.2 |
| 213. | O.35. | *17 februari 2010* | Maatschap Bosman, Hoogehaar 6, 7751 ST Dalen | 6.2.2 |
| 214. | O.36. | *17 februari 2010* | E. Boesjes, Benterdijk 6, 7751 RV Dalen | 6.2.2 |
| 215. | O.37. | *17 februari 2010* | H.J. Hollewand, Loosche mars 7, 7751 NJ Dalen | 6.2.2 |
| 216. | O.38. | *17 februari 2010* | H. Hazelaar, Achterbente 6, 7751 SK Dalen | 6.2.2 |
| 217. | O.39. | *17 februari 2010* | Mts. Meppelink, Broekkampsdijk 23, 7751 SP Dalen | 6.2.2 |
| 218. | O.40. | *17 februari 2010* | J.H. Deelen, Boslaan 12,7231 DH Warnsveld | 6.2.2 |
| 219. | O.41. | *17 februari 2010* | A. Bosman-Dekker, , Middendrift 11, 9307 TB Steenbergen | 6.2.2 |
| 220. | O.42. | *17 februari 2010* | Mts. B.M. Bosman, Middendrift 11, 9307 TB Steenbergen | 6.2.2 |
| 221. | O.43. | *17 februari 2010* | Mts. Tonckens, Hoofdweg 19,9337 PA Wester-velde | 4.3.3 |
| 222. | O.44. | *17 februari 2010* | G. Oostra, Vredenheim 14, 9445 XH Vreden-heim | 4.4, 6.2.2 |
| 223. | O.45. | *17 februari 2010* | Mts. de Jong, Ds. Germsweg, 17-19, 9341 TD Veenhuizen | 4.1.1, 4.3.4, 4.5, 6.4.1, 6.4.2 |
| 224. | O.46. | *16 februari 2010* | P. Oosterhof, Roderwolderweg 27, 9314 TB Foxwolde | 4.3.3 |
| 225. | O.47. | *17 februari 2010* | G. en M Derks-Kiers, Dalerstraat 44, 7843 PE Erm | 6.2.4 |
| 226. | O.48. | *17 februari 2010* | G. Warringa, Hoornse Bulten 4, 9449 PC Nooit-gedacht | 4.4, 6.2.3 |
| 227. | O.49. | *17 februari 2010* | R.W. Brink en M. Brink-Veerman, Meerweg 16, 9312 TD Nietap | 4.3.3 |
| 228. | O.50. | *17 februari 2010* | Machiels Advocaten, Postbus 27, 8600 AA Sneek, namens Maatschap Elting | 4.3.3 |
| 229. | O.51. | *17 februari 2010* | H. Zanting, Ommerweg 82, 7921 TG Zuidwolde | 4.3.3 |
| 230. | O.52. | *18 februari 2010* | Drents Particulier Grondbezit, Nanninga 3, 8431 VR Oosterwolde | 4.2.3, 4.2.4, 4.3.3, 4.3.4, 4.4, 6.1.1, 6.2.2 |
| 231. | O.53. | *17 februari 2010* | Plas en Bossinade Advocaten N.V, Postbus 1100, 9701 BC Groningen, namens de Stichting Circuit van Drenthe | 4.1.3 |
| 232. | O.54. | *16 februari 2010* | R. Lanting, De Hulderts 7, 7861 AX Oosterhes-selen | 6.2.2 |
| 233. | O.56. | *17 februari 2010* | R. Brands, Dongelsdijk 2, 9451 TG Rolde | 4.3.3, 6.2.2 |
| 234. | O.55. | *17 februari 2010* | Maatschap Beijering, Koestukkenweg 4, 9443 TP Schoonloo | 6.2.2, 6.3.3, 6.4.5 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 235. | O.57. | *17 februari 2010* | N. Enting, Vonderkampen 106, 9411 RG Beilen | 4.3.4, 4.4 |
| 236. | O.59. | *17 februari 2010* | G.J. Klifman, Botterkamp 1, 7921 MC Zuidwolde | 4.3.1, 4.3.4, 4.5, 4.7, 7 |
| 237. | O.58. | *17 februari 2010* | H. Eissen, Gasselterboerveenschemond 18, 9515 PN Gasselternijveenschemond | 4.7 |
| 238. | O.60. | *17 februari 2010* | A. van Zonneveld, Roderwolderdijk 1, 9315 PG Roderwolde | 3.3, 4.3.4 |
| 239. | O.61. | *17 februari 2010* | Riedstra en Hoving Vof, Eikenlaan 10,9341 AL Veenhuizen | 4.1.1, 4.3.3, 6.2.2 |
| 240. | O.62. | *17 februari 2010* | Maatschap Wicherink-Steenblik, Amerweg 65, 9444 TG Grolloo | 4.2.3, 4.3.2, 4.3.3, 6.2.2, 6.2.4, 6.3.3, 6.4.2, 6.4.3, 7.5 |
| 241. | O.63. | *17 februari 2010* | Sight, Postbus 52, 6670 AB Zetten, namens Calduran | 4.3.3, 4.8 |
| 242. | O.64. | *17 februari 2010* | Plas en Bossinade Advocaten N.V., Postbus 1100, 9701 BC Groningen, namens de Koninklijke nederlandse motorrijders vereniging | 4.1.3 |
| 243. | O.65. | *17 februari 2010* | Exitus bedrijfsontwikkeling b.v., Postbus 22, 8100 AA Raalte, namens ’t Goor Nieuw Balinge B.V. | 4.3.3 |
| 244. | O.66. | vervallen | | |
| 245. | O.67. | *18 februari 2010* | B. Westebring, Markeweg 5, 9454 PM Ekehaar | 4.2.4, 4.4, 6.2.4 |
| 246. | O.68. | *18 februari 2010* | G. Boelens-Barkhuis, Koelenweg 2a, 9336 TG Huis ter Heide | 4.3.3 |
| 247. | O.69. | *18 februari 2010* | Vitens, Postbus 1090, 8200 BB Lelystad | 4.3.1, 6.1.2, 6.1.3, 6.4.5, 6.4.6 |
| 248. | O.70. | *18 februari 2010* | R. de Leeuw, Bosrand 14, 7991 PA Dwingeloo | - |
| 249. | O.71. | *18 februari 2010* | KDE Energy b.v., Hoofdweg 14, 9620 AA Slochteren | 4.7 |
| 250. | O.72. | *18 februari 2010* | VNO-NCW Noord en MKB-Noord, Postbus 132, 9700 AC Groningen | 3.3, 4.3.1, 4.3.2, 5.2.4, 7 |
| 251. | O.73. | *18 februari 2010* | Vereniging Parkmanagement Bedrijventerreinen Emmen, Postbus 2007, 7801 CA Emmen | 2.2, 4.7, 5.2.4, |
| 252. | O.74. | *vervallen* | | |
| 253. | O.75. | *18 februari 2010* | K.A. Mulder, J.P. Santeeweg 6D, 9312 PE Nietap | 5.1 |
| 254. | O.76. | *18 februari 2010* | J.B. van Esch, Poolswijk 7, 9311 TE Nieuw-Roden | 5.1 |
| 255. | O.77. | *18 februari 2010* | A. Cremer, Zaadvenenweg 1, 7741 PA Coevorden | 6.2.2 |
| 256. | O.78. | *18 februari 2010* | Mts. A. en R. Ijken-Abbing, Middendorp 17, 7754 MA Wachtum | 6.2.2 |
| 257. | O.80. | *18 februari 2010* | IVN afd. Roden, Zijpendaal 86, 9301 WH Roden | 4.8, 5.1 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 258. | O.81. | *18 februari 2010* | C.J. Koelewijn, A. Schweitzerplantsoen 50, 9301 HC Roden | 5.1 |
| 259. | O.82. | *18 februari 2010* | Mts. Brinkman, Amen 47, 9446 TE Amen | 4.2.3, 4.4, 6.2.2 |
| 260. | O.83. | *16 februari 2010* | H. Loouwissen, Verl. Hoogeveenschevaart 92, 7864 TC Zwinderen | 6.2.2 |
| 261. | O.84. | *16 februari 2010* | P.A. de Ruiter, Broekkampsdijk 7, 7751 SP Dalen | 6.2.2 |
| 262. | O.85. | *16 februari 2010* | Mts. Zwaan, Verl. Hoogeveenschevaart 27 7864 TA Zwinderen | 6.2.2 |
| 263. | O.86. | *16 februari 2010* | L.M. van der Veen, Benterdijk 5, Dalen | 6.2.2 |
| 264. | O.87. | *16 februari 2010* | J.H.J. Baltussen, Broeksteen 2, 5446 XR Wanroij | 6.2.2 |
| 265. | O.88. | *18 februari 2010* | Mts. Baarslag, Veenhuizerweg 4, 7751 SR Dalen | 6.2.2 |
| 266. | O.89. | *16 februari 2010* | Sanders-TenHolte, Zwarteweg 1, 2111 AJ Aerdenhout | 6.2.2 |
| 267. | O.90. | *16 februari 2010* | T. van der Mel, Veenhuizerweg 8, 7751 SR Dalen | 6.2.2 |
| 268. | O.91. | *16 februari 2010* | G. Rossing, Groningerweg 19c, 9321 AB Peize | 6.2.1 |
| 269. | O.92. | *12 februari 2010* | J. Hilbrands, De Mars 6, 7751 SN Dalen | 6.2.2 |
| 270. | O.93. | *17 februari 2010* | Maatschap Rougoor Feringa, Hooge Haar 15, 7751 ST Dalen | 6.2.2 |
| 271. | O.94. | *17 februari 2010* | W. Kiers, Broekkampsdijk 2, 7751 SP Dalen | 6.2.2 |
| 272. | O.95. | *17 februari 2010* | J. Lanting, Dropsstraat 70, 7862 PD Gees | 6.2.2 |
| 273. | O.96. | *18 februari 2010* | W.A. Kievit, Bongveensweg 4, 9496 TE Bunne | 4.7, 4.3.4 |
| 274. | O.97. | *18 februari 2010* | LTO Noord Advies, Postbus 186, 9200 AD Drachten, namens H.R. Zantinge | 4.3.3, 4.4, 6.2.2 |
| 275. | O.100 | *18 februari 2010* | J.G. Bosman, Burgemeester ten Holteweg 50, 7751 CS Dalen | 6.2.2 |
| 276. | O.101 | *18 februari 2010* | H. van Zon, Markeweg 8, 9307 PC Steenbergen | 4.8, 5.1 |
| 277. | O.102. | *18 februari 2010* | G. Hilbrands, Vijverlaan 7, 7975 BW Uffelte | 4.1.1, 4.1.3, 4.2, 4.3.1, 4.3.2, 4.5, 4.7, 7.2 |
| 278. | O.103. | *18 februari 2010* | Groningen Airport Eelde, PO Box 50, 9765 ZH Paterswolde | 5.1.2 |
| 279. | O.104. | *18 februari 2010* | LTO Noord Advies, Postbus 186, 9200 AD Drachten, namens Fam. Bos | 4.3.3 |
| 280. | O.105. | *18 februari 2010* | Henk Ensink, Westersebos 30, 7761 PG Schoonebeek | 4.1.1 |
| 281. | O.106. | *18 februari 2010* | Cumela advies, Postbus 1156, 3860 BD Nijkerk | 4.3.1 |
| 282. | O.107. | *18 februari 2010* | R.J. Hofstra en M.G. Hofstra, Dijkhuizen 55, 7961 AG Ruinerwold | 4.3.1, 4.3.2, 4.3.3, 4.3.4, 6.2.2 |
| 283. | O.108. | *vervallen* | | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 284. | O.109. | *18 februari 2010* | Maatschap Platje-Versloot, Hospitaallaan 58, 9341 AH Veenhuizen | 4.3.3, 6.2.1 |
| 285. | O.110. | *18 februari 2010* | Vereniging Brede Overleggroep Kleine Dorpen in Drenthe, Oostersingel 21a, 9401 JZ Assen | 4.3.1, 7 |
| 286. | O.111. | *18 februari 2010* | H. Drent, Norgervaart 20a, 9336 TE Huis ter Heide | 4.3.3 |
| 287. | O.112. | *18 februari 2010* | B. Meems, Esweg 9, 7991 AC Dwingeloo | 4.2 |
| 288. | O.113. | *18 februari 2010* | Maatschap Hagting-dilling, Amerweg 64, 9444 TG Grolloo | 4.4, 6.2 |
| 289. | O.114. | *18 februari 2010* | M. Enting, Schoonloërstraat 79, 9444 Th Grolloo | 4.4 |
| 290. | O.115. | *18 februari 2010* | Astron, Oude Hoogeveensedijk 4, 7991 PD Dwingeloo | 4.3.1, 4.7 |
| 291. | O.116. | *18 februari 2010* | Van Schooten Advocatuur, Postbus 44, 9450 AA Rolde, namens Maatschap R. en J. Heuving | 4.3.3, 4.3.4, 6.4.3 |
| 292. | O.117. | *18 februari 2010* | LTO Noord Advies, Postbus 186, 9200 AD Drachten, namens Maatschap J.H. Kramer | 4.3.3, 4.3.4 |
| 293. | O.118. | *19 februari 2010* | Cnossen, Meerweg 13, 9312 TC Nietap/Roden | 4.1.1, 4.2.4, 4.3.3 |
| 294. | O.119. | *19 februari 2010* | G. van der Vinne, hendrikus Zomerweg 7, 7915 AB Alteveer | 4.3.4 |
| 295. | O.120. | *19 februari 2010* | Maatschap Kroon-Thijsselinkg, Vossegatsweg 15a, 9321 XX Peize | 4.3.4 |
| 296. | O.121. | *19 februari 2010* | Stichting Bollenboos, Dwarsdrift 24, 7981 AP Diever | 4.2, 4.4 |
| 297. | O.122. | *19 februari 2010* | Stamm CMO Drenthe, Postbus 954 9400 AZ Assen | 3.3, 4.1.1, 4.3.1, 4.5 |
| 298. | O.124. | *18 februari 2010* | Mw. M.F. Moret-Wessels Boer, p.a. Dijkhuizen 17, 7961 AE Ruinerwold (verslag mondelinge zienswijze) | 4.2.3, 4.3.3, 4.3.4, 4.5, 4.7, 6.4.2 |

## 2. SAMENVATTING EN BEANTWOORDING ZIENSWIJZEN/BEDENKINGEN

### *Voorwoord*

In de voorliggende Nota van Beantwoording van de zienswijzen geven wij onze reacties op de ongeveer 300 zienswijzen van burgers, instellingen en overige partners. Wij juichen de betrokkenheid bij de ontwikkeling van de Drentse omgeving die uit hun reacties spreekt toe. De reacties bevatten ideeën op vele aspecten van onze Omgevingsvisie. Ze handelen over inhoudelijke keuzes op bijna elk beleidsthema en hebben dan bij ons geleid tot een inhoudelijke herbezinning. Niet altijd leidde dit overigens tot een ander standpunt, maar dan altijd op basis van een weloverwogen keuze. U kunt deze keuzes in het stuk nalezen.

Alleen zelfbindend voor de provincie
De Omgevingsvisie is juridisch gezien alleen zelfbindend. Wij houden onszelf aan de inhoud en doelstellingen ervan. Anderen zijn daaraan dus niet direct gebonden. Hiermee willen wij niet stellen dat het stuk voor anderen betekenisloos is, integendeel. Wij zullen ons bij al ons handelen over de erin benoemde belangen immers laten leiden door de inhoudelijke keuzes en de wijze waarop wij ons in het stuk hebben gecommiteerd die te gaan realiseren. Dat heeft voor onze partners natuurlijk ook gevolgen, aangezien wij hun acties vanuit de Omgevingsvisie beoordelen.

Een aantal zienswijzen richtte zich vooral op de borging van de provinciale belangen. Hierover willen wij alvast opmerken dat wij op dergelijke zienswijzen niet altijd nu antwoord hebben kunnen geven. Dit hangt sterk samen met de Wet ruimtelijke ordening, zoals die sinds medio 2008 geldt. Die voorziet niet langer in een regime waarin de provincie achteraf ruimtelijke plannen van gemeentes goedkeurt, maar in een systeem waarin hij zijn provinciale belangen zelf actief behartigt. Wij hebben wat dat betreft de keuze gemaakt dat de inhoud leidend moet zijn, en de verdere borging per provinciaal belang later moet volgen.

Wij gaan op hoofdlijnen overigens wel in op de mogelijkheden die we hebben om onze provinciale belangen te behartigen en de wijze waarop wij dat willen gaan doen. Een aantal meer specifieke discussies willen wij echter gaan voeren ná vaststelling van de Omgevingsvisie. Dit geldt bijvoorbeeld de vraag welke thema's we via een ruimtelijke verordening gaan borgen, en met welke specifieke regels we dat gaan doen.

Detailniveau (lokaal versus regionaal)
Veel zienswijzen handelden over de vraag of een bepaalde locatie op een kaart nu in aanduidingsgebied X of aanduidingsgebied Y valt. Naar zijn aard is een visie echter niet detailmatig van aard. Hoewel dat nodig kan zijn, schetst een visie vooral grote lijnen. Dit past bij een orgaan die de positie heeft regie te voeren op selectief benoemde belangen en de uitvoering ervan laat daar waar die het beste past. In ons geval gaat het dan veelal om gemeenten en waterschappen. Deze basishouding maakt dat sommige kaarten en beleidskeuzes voor individuele situaties niet altijd even goed toetsbaar zijn. Hoewel wij de vraag daarnaar begrijpen, is dit voor ons een slag die

veelal op lokaal niveau, waar de visie zijn uitwerking veelal in bestemmingsplannen zal moeten krijgen, moet worden gemaakt.

Wij merken nog wel op dat het kan zijn dat we voor een aantal beleidsthema's in een later stadium een nadere detaillering moeten aanbrengen, bijvoorbeeld vanuit eisen die wetgeving aan het detailniveau van onze (verplicht op te stellen) ruimtelijke verordening stelt. Op dat moment kan dan de gevraagde helderheid wellicht deels alsnog worden gegeven.

Wij hebben uw reacties met veel belangstelling tot ons genomen en denken daarop bevredigend te hebben gereageerd. Als wij de uitvoering van onze Omgevingsvisie ter hand nemen hopen wij in u een constructieve partner te vinden voor realisering van de in het voorliggende stuk gemaakte keuzes.

Wijze van weergeven in de beantwoording:
**(vetgedrukt** vindt u de voorgestelde wijzigingen in de tekst van de visie)
(~~doorgehaald~~ vindt u de passages waarvan wordt voorgesteld om ze te laten vervallen)

**Nummer O.124**
Heeft bij het inzien van de stukken bij het Waterschap Reest en Wieden geconstateerd dat de stukken onvolledig waren aangezien de Duurzaamheidbeoordeling ontbrak. Is ontevreden wat betreft de publicatie. Deze had minimaal in de Meppeler Courant gepubliceerd moeten worden.

**Antwoord**
Wij hebben voor de inspraakprocedure alle documenten aangeleverd bij de gemeenten en waterschappen met het verzoek deze ter inzage te leggen. Het spijt ons te vernemen dat de DER niet voor de volledige periode beschikbaar is geweest. De Meppeler Courant heeft een bewijsnummer overlegd waaruit blijkt dat de advertentie is geplaatst.

## 1. Drenthe nu

**Nummer P.1**
Vindt de tekst “Wij willen Noord-Nederland en Drenthe profileren als schakel tussen de Randstad en Noord-Oost Europa’’ passender dan de frase “Drenthe als schakel tussen de Randstad en Noord-Oost Europa” en verzoekt laatstgenoemde citaat naar eerstgenoemde om te zetten.

**Antwoord**
Wij brengen de tekst op pagina 5 in lijn met de tekst op pagina 30.

Daarnaast hebben we de betekenis van de nieuwe wet ruimtelijke ordening ingebracht in hoofdstuk 1 Drenthe nu.

**Wijziging ontwerp**
*Blz. 5*
1. Drenthe nu, derde alinea
Drenthe; een provincie met**, als onderdeel van Noord Nederland,** een interessante positie als schakel tussen de Randstad en Noordoost-Europa. De interne infrastructuur is grofmazig. Bereikbaarheidsproblemen beperken zich nog tot de ontsluitende wegen van steden en de hoofdinfrastructuur in en naar de provincie.

**Drenthe; een provincie die zijn Omgevingsvisie invult vanuit de wetenschap dat er een nieuwe Wet ruimtelijke ordening in werking is getreden, waarin de rol van de provincie anders is gedefinieert. Deze nieuwe rol brengt met zich mee dat de provincie zijn eigen perspectieven en belangen moet benoemen. Drenthe doet dit vanuit een basishouding 'decentraal wat kan, centraal wat moet'. De provincie Drenthe wil binnen de Wro zelf actief met haar belangen aan de slag. De provincie doet dit op basis van gelijkwaardigheid met en vertrouwen in haar partners, waaronder de twaalf Drentse gemeenten.**

## 2. Missie, ambities en belangen

### 2.1 Aard van de Omgevingsvisie

**Nummer G.21**
Concludeert uit de omschreven periode waarop de visie betrekking heeft dat de provincie pas ná 2020 klimaat- en weersextremen wil oplossen wat niet zou kloppen met de KRW-doelstellingen die voor 2015 behaald moeten worden.

**Antwoord G.21**
De doelstellingen voor de KRW en klimaatverandering hebben niet dezelfde tijdshorizon. De maatregelen die voor de Kaderrichtlijn Water in het eerste Stroomgebiedsbeheersplan zijn vastgelegd dienen in 2015 uitgevoerd te zijn. De overige doelstellingen die uit de Kaderrichtlijn Water voortvloeien, dienen uiterlijk in 2027 te zijn bereikt. Voor de doelstellingen met betrekking tot wateroverlast is in het Nationaal Bestuursakkoord vastgelegd dat de maatregelen in 2015 zijn gerealiseerd. Voor de overige aspecten van klimaatverandering, zoals droogte en zoetwateraanvoer zijn vooralsnog geen eindjaren gedefinieerd.

**Nummer W.1, W.2, W.3, W.4.**
De recent vastgestelde waterbeheerplannen van de waterschappen zijn afgestemd op het POPII (2004-2009) en niet op de Omgevingsvisie. Voor de volgende planperiode wordt hier aandacht voor gevraagd.

**Antwoord**
Bij herziening van de Waterbeheerplannen door de Waterschappen, dient te worden uitgegaan van het op dat moment vigerende provinciale plan.

### 2.2 Missie

**Nummer O.73**
Is van mening dat de missie een conservatief karakter heeft en dat vooral economie en werkgelegenheid onvoldoende aan bod komt.

**Antwoord**
Wij delen uw mening niet aangezien economie integraal is uitgewerkt in de Omgevingsvisie als één van de vier robuuste systemen en aan de orde komt in hoofdstuk 5 Uitwerking gebiedsopgaven.

### 2.3 Ontwikkelingen

### 2.4 Ambities en belangen

#### 2.4.1 Drentse kwaliteiten

#### 2.4.2 Fysiek-ruimtelijke ontwikkelingen

**Nummer G.21**
Is van mening dat de Omgevingsvisie weinig ambitie benoemt t.a.v. Natuur en landschap en Multifunctionaliteit.

**Antwoord**
Wij delen uw mening niet aangezien natuur en landschap zijn gedefinieerd als kernkwaliteit en natuur is gedefinieerd als één van de robuuste systemen. Voor de multifunctionele gebieden staat onze ambitie centraal om gebiedsgericht tot een afgewogen samenspel van belangen te komen.

**Nummer G.21**
Wijst op een discrepantie in de door ons gebruikte term in paragraaf 2.4.2 Fysiek-ruimtelijke ontwikkelingen' en in paragraaf 3.3 'Ruimtelijk-economische ontwikkeling'.

**Antwoord**
Wij zijn met u van mening dat de tekst verwarring geeft. Wij hebben de kop van paragraaf 2.4.2 aangepast.

**Wijziging ontwerp**
*Blz. 8*
2.4.2 ~~Fysiek-ruimtelijke ontwikkelingen~~ Ontwikkelingen

***Economische ontwikkeling en werkgelegenheid***
~~Het regionale economische vestigingsklimaat is van provinciaal belang. Wij streven naar~~ **Om werkgelegenheid te behouden en nieuwe te creëren streven wij** naar **de ontwikkeling van een dynamische, vitale en zichzelf vernieuwende regionale economie. Een belangrijke voorwaarde daarvoor is het kunnen bieden van** voldoende, gevarieerde, aantrekkelijke en vitale vestigingsmogelijkheden op regionale bedrijventerreinen en andere stedelijke werklocaties. Ook willen we in het landelijk gebied voldoende ontwikkelingsmogelijkheden bieden voor landbouw, recreatie en toerisme en **andere niet-agrarische** bedrijvigheid. **Het regionale economische vestigingsklimaat is voor ons van provinciaal belang.**

Van provinciaal belang is ook een goed gespreid en gevarieerd aanbod van regionale werklocaties, aansluitend bij de vraag (zowel kwantitatief als kwalitatief) vanuit ondernemingen. Deze locaties moeten goed bereikbaar zijn. Verder wijzen we locaties aan voor milieuhinderlijke bedrijvigheid.

De landbouw moet in de provincie voldoende mogelijkheden hebben voor schaalvergroting en voor de productie van energie. Ook dit is een provinciaal belang.

**De ontwikkeling van de radioastronomie in Drenthe en het voorkomen van verstoring van activiteiten die daarmee samenhangen is voor ons van provinciaal belang. Bij ontwikkelingen binnen de verstoringgevoelige zones is de waarborging van een goede storingsvrije ontvangst van signalen uit het heelal voor ons dan ook leidend.**

**Toerisme is een belangrijke economische pijler voor Drenthe.** Drenthe moet aantrekkelijk blijven voor recreanten en toeristen. Van provinciaal belang is daarom het verbeteren en vernieuwen van het bestaande aanbod van verblijfs- en dagrecreatie en van de toeristisch-recreatieve infrastructuur.

Zowel de landbouw als de toeristisch/recreatieve sector spelen een belangrijke rol bij het behouden en ontwikkelen van de kernkwaliteiten.

**De ontwikkeling van de radioastronomie in Drenthe en het voorkomen van verstoring van activiteiten die daarmee samenhangen is voor ons van provinciaal belang. Bij ontwikkelingen binnen de verstoringgevoelige zones is de waarborging van een goede storingsvrije ontvangst van signalen uit het heelal voor ons dan ook leidend.**

## 3. Strategie

### 3.1 Robuuste systemen en multifunctionele gebieden

### 3.2 Ruimtelijke kwaliteit

**Nummer G.5**.
Geeft in overweging gemeenten te stimuleren een samenhangende visie op ruimtelijke kwaliteit en landschap te ontwikkelen, bijvoorbeeld in de vorm van een ruimtelijke waardenkaart.

**Antwoord**
Wij zijn zeer gecharmeerd van uw ruimtelijke waardenkaart en hebben dit in onze gesprekken met andere gemeenten ook wel eens genoemd. In de uitvoeringsparagraaf die we na vaststelling van de visie door PS willen opstellen, willen we kijken wat de mogelijkheden zijn om uw waardenkaart ook te gebruiken als het gaat om borging van kernwaarden die van provinciaal belang zijn.

**Nummer W.5**
Ziet graag dat bij ontwikkelingen ook de drinkwaterfunctie als structurerend wordt gezien.

**Antwoord**
Het belang van de drinkwaterfunctie komt tot uiting in hoofdstuk 6 van de Omgevingsvisie. Daaruit blijkt dat het grondwaterbeschermingsbeleid een sturende werking kent.

### 3.3 Rol en sturing

**Nummer G.1, G.2, G.9, G.14, G.16**
De intentie om meer in overleg en in samenwerking ambities te stellen en doelen te realiseren spreekt aan en in het bijzonder wordt het uitgangspunt ‘gezamenlijke verantwoordelijkheid voor Drenthe’onderschreven. Denken met relatiebeheer een goede basis te hebben en spreken als gemeenten binnen Zuidwest Drenthe de intentie uit intensiever te gaan samenwerken aan opgaven in het landelijke gebied. Wijzen hierbij op de gebiedsvisie Zuidwest Drenthe ‘Beekdalen en Nationale Parken” welke door de gebiedspartners is vastgelegd. Zien deze gebiedsvisie echter niet op alle onderdelen terug.

Na vaststelling van de Omgevingsvisie wordt met gemeenten uitwerking gegeven aan diverse thema’s wat nu leidt tot onzekerheid en onduidelijkheid over kaders, instrumenten en verantwoordelijkheden. Zien wel een kans om als Zuidwest Drentse gemeenten gezamenlijk met de provincie tot een vitaal landelijk gebied te komen.

Willen de verantwoordelijkheid voor de witte gebieden van de kernkwaliteitenkaart oppakken willen hiervoor een gezamenlijk agenda voor het landelijk gebied in de regio ontwikkelen, maar zien voor de provincie een rol in de vorm van advies, menskracht en middelen. Benadrukken het belang van de middelen uit het pMjp voor de ontwikkeling van het landelijk gebied en gaan graag het gesprek aan.

**Antwoord**
Wij vinden net als u de samenwerking in Zuidwest Drenthe zeer vruchtbaar en willen het samenwerkingsverband graag benutten om nadere afspraken te maken over de realisatie van de ambities de van gebiedspartners. De Omgevingsvisie is voor ons het kader, over de instrumenten, middelen en verantwoordelijkheden maken wij met u nadere afspraken.

**Nummer G.2, G.5, G.9, G.12, G.17, N.3, O.122**
Vindt het positief dat wordt vastgehouden aan samenwerking met gemeenten zonder verordening wat aansluit bij de huidige samenwerking door middel van relatiebeheer en vooroverleg.
Waardeert de benadering van samenwerking tussen partijen en terughoudendheid met instrumentarium. Ziet voor een aantal gebiedsgerichte en specifieke opgaven een rol voor de provincie.
Is van mening dat de nieuwe Wro is opgesteld vanuit het oogpunt van beperking van de regeldruk en dat een provinciale verordening hieraan afbreuk doet. Gaat ervan uit dat hierover vroegtijdig zal worden geïnformeerd en dat een eventuele verordening geen aanvullende inperking van de gemeentelijke beleidsvrijheid zal inhouden.
Is van mening dat vooral het relatiebeheer moet worden ingezet voor een snel en efficiënt overleg over concrete ontwikkelingen en dat niet op detailniveau langdurig overleg mag plaatsvinden.
Is van mening dat door een actieve sturing verantwoordelijkheid genomen moet worden voor de uitvoering. Vreest dat het natuurbelang bij ambtelijk overleg in de verdrukking zal komen en pleit voor het gebruiken van de mogelijkheid richtlijnen op te stellen.
Constateert dat nog veel onderdelen van het beleid van provinciaal belang worden verklaard. Hiermee wordt onvoldoende recht gedaan aan de grondbeginselen van de nieuwe WRO en de wijze waarop de totstandkoming van de visie vorm heeft gekregen.
Geeft aan dat er zaken als provinciaal belang zijn benoemd zonder een duidelijke motivering.
Gaat ervan uit dat de uitwerking van onderwerpen en gebieden op basis van gelijkwaardigheid met betrokken partijen vorm wordt gegeven.
Vindt de wijze waarop het samenwerkingsverband ‘Mooi Drenthe’ wordt gepresenteerd opvallend. Is van mening dat deze zich nog moet ontwikkelen en bewijzen en kan zich niet vinden in de prominente plek in de visie.
Hecht eraan dat de rol en taakstelling, het signaleren, monitoren en vraaggericht stimuleren op diverse terreinen, expliciet wordt opgenomen in de nieuwe omgevingsvisie eventueel conform de nota ‘Amen is geen Amsterdam”.

**Antwoord**
Wij hebben ons bij het benoemen van het provinciaal belang beperkt tot onderwerpen die van een bovenlokaal schaalniveau zijn of waarbij een provinciale verantwoordelijkheid een nadrukkelijke meerwaarde kan betekenen of een wettelijke basis heeft. Wij zijn van mening dat het resultaat past bij de grondbeginselen van de nWRO en de uitgangspunten van Provincie Nieuwe Stijl.

Op basis van onze sturingsfilosofie gaan wij pro-actief en in een vroeg stadium, op basis van een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor Drenthe, in overleg met onze partners over de realisatie van de ambities uit de Omgevingsvisie en de wederzijdse rol en verantwoordelijkheid. Dit geldt ook voor eventuele uitwerkingsopdrachten of ontwikkelopdrachten voor gebieden. Wij zijn terughoudend in het inzetten van verplichtende instrumenten.

Wij hechten op basis van onze sturingsfilosofie aan de inzet van instrumenten die bijdragen aan informatieoverdracht, uitwisseling en netwerkvorming. Het relatiebeheer speelt hierin een belangrijke rol. Ook de inzet van 'Mooi Drenthe'past in dit beeld. Wij zijn ons er van bewust dat beide instrumenten voortdurend doorontwikkeld moeten worden om in te kunnen spelen op de actuele behoeften.

**Nummer G.3**
Vertrouwd erop dat de Omgevingsvisie zodanig wordt geformuleerd dat er geen formele belemmeringen bestaan voor de uitwerking van het structuurplan Tynaarlo (1996) in bestemmingsplannen.

**Antwoord**
De Omgevingsvisie heeft een zelfbindend karakter. Gemeenten stellen zelf voor hun grondgebied een structuurvisie op. Voor de onderwerpen die van provinciaal belang zijn, vragen wij u in een vroeg stadium met ons in overleg te treden.

**Nummer O.72**
Vraagt zich af of de genoemde ambities betaalbaar zijn en vraagt duidelijkheid welke prioritering wordt gehanteerd als er keuzes moeten worden gemaakt bij de inzet van financiële middelen. Dringt aan op procesafspraken en een vooraf vastgesteld tijdsframe bij de afstemming tussen overheden onderling.

**Antwoord**
Wij stellen na vaststelling van de Omgevingsvisie een uitvoeringsagenda op. Hierin komen de prioritering en allocatie van middelen aan de orde, alsook planning en prestatieafspraken.

**Nummer O.60**
Vindt het verwarrend dat er momenteel verschillende overheidsplannen van toepassing zijn en/of in procedure zijn die betrekking hebben op gronden die in eigendom zijn. Vraagt hier iets aan te doen.

**Antwoord**
Wij kunnen niet voorkomen dat er verschillende plannen door verschillende partijen tegelijkertijd in procedure zijn. Deze partijen handelen vanuit hun eigen verantwoordelijkheid. Waar mogelijk en wenselijk worden onderwerpen integraal opgepakt.

**Nummer O.72**
Constateert dat er geen verbinding gemaakt wordt naar het geldende beleid aan de andere zijde van de provinciegrenzen en landsgrens en vraagt zich af in hoeverre daar in provincie- en landsoverschrijdende zin kansen of beperkingen liggen.

**Antwoord**
Wij hebben de kansen en beperkingen buiten de provinciegrenzen betrokken in onze afweging van onze ambities.

# 4. Uitwerking van de strategie

## 4.1 Ontwikkelen met ruimtelijke kwaliteit

### 4.1.1 Kernkwaliteiten

**Nummer N.2, L.28, G.21, G.16, O.102, O.105, R.3**
Vraagt de doorwerking van de kernkwaliteiten te borgen in gemeentelijke plannen.
Ervaart een gekunstelde tweedeling in kernkwaliteiten, op basis van gemeentelijk en provinciaal belang, en vraagt deze te laten vervallen.
Vraagt om het beschikbaar stellen van informatie over alle kernkwaliteiten, bijvoorbeeld in de vorm van kaartmateriaal. Ook voor de kernkwaliteiten die niet van provinciaal belang zijn.
Stelt dat de provincie zich niet zondermeer uit de witte gebieden kan terugtrekken.
Stelt dat de gebieden die niet aangeduid zijn als provinciaal belang niet 'buiten de boot' moeten vallen als het gaat om aandacht en financiële inzet.
Heeft algemene opmerkingen over omvang van het plan, detailniveau van het plan en de rol en sturing.

**Antwoord**
Wij geven in de Omgevingsvisie aan dat de 'gezamenlijke verantwoordelijkheid voor Drenthe' de basis vormt van onze sturingsfilosofie. Wij zijn voornemens om vooral instrumenten in te zetten die ons en onze partners in staat stellen deze verantwoordelijk te nemen. De definitieve besluitvorming over het instrumentarium vindt plaats na vaststelling van de Omgevingsvisie. Wij hebben de tekst aangepast om de doorwerking van de kernkwaliteiten, het onderscheid tussen provinciaal en gemeentelijk belang en de informatievoorziening verder te verduidelijken.

**Wijziging ontwerp**
*Blz. 92*
7.2 Sturing en instrumenten
Er staan ons grofweg vier soorten instrumenten beschikbaar bij het uitvoeren van deze Omgevingsvisie:
1. Instrumenten gericht op samenwerking;
2. Instrumenten gericht op informatieoverdracht;
3. Instrumenten gericht op financiële ondersteuning en/of investeringen;
4. Instrumenten gericht op regelgeving (inclusief de uitvoering en handhaving).

Deze instrumenten verschillen qua sturingsfilosofie (van zelfsturing tot hiërarchisch), relatievorm (van overlaten tot opleggen), uitvoeringstactiek (van ondersteunen tot normeren) en typering (van communicatief tot juridisch).

Wij willen onze Omgevingsvisie ontwikkelingsgericht uitvoeren. Met een actieve provinciale inzet willen wij gewenste ontwikkelingen van de grond tillen. Dit betekent dat het accent ligt op mogelijkheden, niet op onmogelijkheden. Daarbij past de inzet van instrumenten die gericht zijn op samenwerking tussen partijen, op basis van gelijkwaardigheid en vertrouwen. We gaan daarom terughoudend om met het nieuwe instrumentarium van de Wro. Het formele instrumentarium leidt in onze ogen tot een hiërarchische relatie tussen provincie en partners en staat daarmee een

aanpak op basis van gelijkwaardigheid in de weg. In principe kiezen we alleen voor de inzet van meer dwingende instrumenten wanneer blijkt dat samenwerking tot onvoldoende resultaat leidt.

**Wij kiezen met ons provinciale beleidskader bewust, en conform de uitgangspunten van de nieuwe Wro, om beleidsruimte aan gemeenten te geven. In onze optiek kan deze beleidsruimte ook voor kernkwaliteiten gelden, aangezien de gemeenten de uiteindelijke verantwoordelijkheid dragen voor inrichting van de leefomgeving. Een onderscheid in kernkwaliteiten naar provinciaal en gemeentelijk belang is voor ons geen onderscheid in eerste en tweede garnituur. Het is onderscheid in de verdeling van verantwoordelijkheid voor het behoud en de ontwikkeling van de kernkwaliteiten.**

**In kaart 2. Kernkwaliteiten zijn gekleurde gebieden en witte gebieden aangeduid. Voor de witte gebieden ligt het primaat voor behoud en ontwikkeling van de kernkwaliteiten bij de gemeenten of waterschappen. Onze rol in deze gebieden is faciliterend en stimulerend. Wij zien hierin drie hoofdsporen:**

- **Inspireren: wij willen bijdragen aan het behoud en ontwikkeling van de kernkwaliteiten door inspirerende voorbeelden en informatie binnen en buiten Drenthe uit te dragen naar gemeenten. Verder zijn wij voornemens om gemeenten op verzoek te faciliteren in het opstellen van gemeentelijke plannen met betrekking tot ruimtelijke kwaliteit, bijvoorbeeld met de inzet van een kwaliteitsteam.**

- **Kennis delen: wij stimuleren de ontwikkeling van eigen gemeentelijke of locale verbijzondering en detaillering van kernkwaliteiten. De kennis over kernkwaliteiten maken wij algemeen raadpleegbaar, bijvoorbeeld in de vorm van een databank. Gemeenten kunnen deze kennis gebruiken bij hun afwegingen en doorvertaling in bestemmingsplannen.**

- **Subsidie verlenen: in de periode van verschuiving van verantwoordelijkheden van provincie naar gemeente kunnen wij besluiten tot het instellen van een co-financieringsregeling ten behoeve van het behoud en ontwikkeling van kernkwaliteiten. Bijvoorbeeld voor het aanstellen van een gemeentelijke of regio-archeoloog of het maken van een gemeentelijke archeologiekaart.**

**Voor de gekleurde gebieden zien wij een nadrukkelijke rol voor onszelf in het planproces. Wij zien hierin drie hoofdsporen:**

- **Kader stellen: voor de verschillende kernkwaliteiten hebben wij randvoorwaarden gespecificeerd die ingaan op de kenmerken (karakteristiekbeschrijvingen, typologieën, etc.), samenhang en niveau's van sturing. Dit zijn voor ons de criteria in de advisering over ontwikkelingen.**

- **Behouden: wij sturen op de vastlegging van kernkwaliteiten in de structuurvisies en bestemmingsplannen van gemeenten en de beheersplannen van waterschappen en terreinbeherende organisaties.**

- **Ontwikkelen: wij sturen op onze betrokkenheid in een zo vroeg mogelijk stadium van ruimtelijke plannen, dat wil zeggen de visievorming of ontwerpfase. In dit stadium denken wij actief mee in de gewenste integrale samenhang van kernkwaliteiten en functies. In onze advisering kan de ene kernkwaliteit prevaleren boven de andere. Dit is afhankelijk van het type ontwikkeling en het gespecificeerde niveau van sturing (zie ook kader stellen).**

**Om onze sturingsfilosofie ten uitvoer te kunnen brengen is een nauwe samenwerkingsrelatie tussen provincie, gemeente en waterschap gewenst. Wij investeren om die reden in de doorontwikkeling van het relatiebeheer met als doel integraal te kunnen adviseren.**

**Nummer O.45**

Vraagt zich af in hoeverre de ligging van uw bedrijf in een gebied dat is aangeduide op kaart 2. Kernkwaliteiten voor u wijzigingen inhouden.
Vraagt zich af of de aanduiding van het beekdal op kaart 2E Archeologie over uw huiskavel correct is.

**Antwoord**

Wij maken in onze Omgevingsvisie onderscheid tussen hoofdfuncties en kernkwaliteiten. Uw bedrijf ligt in gebied met een landbouwfunctie (kaart 1. Visie 2020). Dat betekent dat de ontwikkeling van andere functies geen significant negatieve invloed mag hebben op het functioneren van de hoofdfunctie

De begrenzing van het beekdal op kaart 2E Archeologie is gebaseerd op de geomorfologische kaart, de bodemkaart en het Actuele Hoogtebestand Nederland. Het kan inderdaad zo zijn dat de begrenzing over de rand van uw huiskavel loopt. Dit heeft voor u niet direct een consequentie, omdat het provinciaal belang archeologie alleen in het geding is bij grootschalige ontwikkelingen in beekdalen en niet bij ontwikkelingen op het niveau van een huiskavel.

**Nummer O.118**

Is van mening dat alle gronden van Cnossen en de aangrenzende recreatiegronden buiten de kernkwaliteitengebieden vallen.

**Antwoord**

Op kaart 2. Kernkwaliteiten zijn kernkwaliteiten van provinciaal belang aangeduid. De ‘witte gebieden’ bevatten ook kernkwaliteiten, welke onder de gemeentelijke verantwoordelijkheid vallen. In beide type gebieden (wit en gekleurd) gaan wij er van uit dat er zorgvuldig met de kernkwaliteiten wordt omgegaan.

**Nummer O.61**

Gaat er van uit de vermelding “Unesco” voor Veenhuizen geen negatieve gevolgen heeft voor de bedrijfsvoering.

**Antwoord**

Uw conclusie is correct. De vermelding Unesco heeft puur betrekking op het dorp Veenhuizen en niet op het agrarisch gebied. Het biedt aan de andere kant wel kansen bijvoorbeeld op het gebied van recreatie en toerisme

**Nummer B.3**

Is van mening dat ‘bedrijvigheid’ als een kernkwaliteit van Drenthe moet worden beschouwd.

**Antwoord**

De kernkwaliteiten, zoals benoemd in de Omgevingsvisie, zijn het resultaat van de interactieve eerste fase van proces van totstandkoming van het nieuwe omgevingsbeleid (Dit Tekent Dren-

the). Economie en bedrijvigheid zijn in deze eerste fase nadrukkelijk naar voren gekomen als essentieel belang van Drenthe. Wij zijn van mening dat de status van ‘robuust systeem’ meer recht doet aan het belang voor Drenthe dan de status van ‘kernkwaliteit’.

4.1.2 Zorgvuldig ruimtegebruik

4.1.3 Milieu- en leefomgevingkwaliteit

**Nummer G.3**
Dringt aan op een zo spoedig mogelijke uitvoering van de sanering van de locatie “Van Wijk & Boerma” in Tynaarlo, gelegen in het Nationaal Landschap van de Drentsche Aa.

**Antwoord**
Wij delen de mening van de gemeente dat spoedige sanering noodzakelijk is. Bij beschikking d.d. 12 juni 2001, gebaseerd op artikel 29 en 37 Wet bodembescherming, hebben wij dit vastgelegd. In overleg met alle betrokkenen en belanghebbenden verkennen wij de mogelijkheden om tot een spoedige sanering te komen. Deze mogelijkheden liggen op het gebied van financiën, ruimtelijke ontwikkelingen, milieuhygiënische doelstellingen, juridische verhaalbaarheid en organisatie.

**Nummer G.6**
Op de bedrijventerreinen Europark en Leeuwerikenveld II zijn bedrijven tot categorie 4 toegestaan in plaats van de genoemde categorie 6. Verzoekt dit aan te passen.

**Antwoord**
Zie O.30

**Nummer G.9**
Vindt de verwachting over de toepassing van de VNG-systematiek door gemeenten niet thuishoren in een strategisch visiedocument. Merken op dat, voor wat betreft de uitsluiting van categorie 4,5 en 6 bedrijven buiten de genoemde terreinen, op diverse bedrijventerreinen in de gemeente Hoogeveen, vestiging van dergelijk bedrijven mogelijk is en verzoekt de tekst daarop aan te passen.

**Antwoord**
Zie O.30

**Nummer O.30**
Stelt voor om voor categorie 4 bedrijven te regelen dat deze zich, bij wijze van uitzondering, ook buiten de regionale bedrijventerreinen kunnen vestigen. Zijn van mening dat bedrijven die onder de algemene regels van het Activiteitenbesluit vallen, niet onder het voorgestelde vestigingsbeleid hoeven te vallen. Stelt dat vermeden moet worden dat bestaande categorie 4, 5 en 6 bedrijven verplicht worden om naar regionale bedrijventerreinen te verhuizen.

**Antwoord**
Ons vestigingsbeleid voor milieuhinderlijke bedrijven is ingegeven door discussies rondom provinciale milieuvergunningtrajecten in het recente verleden. Wij achten het voor het verlenen van

milieuvergunningen van belang dat nieuw vestiging van een milieuhinderlijk bedrijf plaats vindt op basis van een goede ruimtelijke afweging op bestemmingsplanniveau. De Wet milieubeheer bepaalt voor welke bedrijven wij een milieuvergunning moeten verlenen. Grofweg kan gesteld worden dat deze bedrijven vallen in de categorieën 4, 5 en 6 van de VNG-systematiek 'Bedrijven en Milieuzonering'.

Een recente analyse van bestemmingsplannen voor bedrijventerreinen laat zien dat veel bestemmingsplannen sterk verouderd zijn en veel ruimte bieden voor de vestiging van categorie 4, 5 en 6 bedrijven, terwijl de fysieke en milieuhygiënische ruimte op de terreinen beperkt is. Het is daarom wenselijk om bij actualisatie van de bestemmingsplannen de feitelijke en de gewenste situatie in overeenstemming te brengen. De VNG-systematiek "Bedrijven en milieuzonering" achten wij zeer bruikbaar om tot een goed vestigingsbeleid te komen. Ook is uit de analyse naar voren gekomen dat de regionale bedrijventerreinen het meest geschikt zijn voor de vestiging van milieuhinderlijke bedrijven. Daarom hanteren we de beleidslijn dat categorie 4, 5 en 6 bedrijven zich dienen te vestigen op regionale bedrijventerreinen.

Wij kunnen ons vinden in de zienswijzen van G.9 dat milieuhinderlijke bedrijven zich ook buiten de genoemde regionale bedrijventerreinen kunnen vestigingen. In reactie op O.30 geven we de gemeenten de ruimte om uitzonderingsbeleid te maken voor de vestiging van alleen categorie 4 bedrijven buiten de regionale bedrijventerreinen. De milieubelasting van categorie 4 bedrijven valt, afhankelijk van het type bedrijf en te treffende maatregelen, naar ons inziens in te passen op een lokaal werkterrein. Omdat het beleid alleen van toepassing is voor nieuw vestiging, is het verplicht verplaatsen van bedrijven niet aan de orde. In reactie op G.6 wordt de tekst genuanceerd.

**Wijziging ontwerp**
*Blz. 15*
Vestiging van milieuhinderlijke bedrijven
Wij verwachten van gemeenten dat bij het inrichten van bedrijventerreinen de VNG-systematiek 'Bedrijven en Milieuzonering' wordt toegepast. De vestiging van milieuhinderlijke bedrijven vraagt om een zorgvuldige ruimtelijke inpassing. In onze optiek moeten **nieuwe** bedrijven die vallen in de milieucategorieën 4, 5 en 6 van de VNG-systematiek zich vestigen op daartoe geschikte regionale ~~bedrijventerreinen~~ **werklocaties**. Op dit moment is er voor **dergelijke** bedrijven fysieke- en milieuhygiënische ruimte op het Bargermeer in Emmen, het Europark en Leeuwerikenveld II in Coevorden (**alleen cat 4**), het Tweesporenland/MERA-terrein in Wijster en Oevers D in Meppel. ~~Vestiging buiten deze terreinen sluiten we uit.~~ **Voor de categorie 4 bedrijven bieden wij de gemeenten ruimte om uitzonderingsbeleid te formuleren, waarmee ook vestiging buiten de regionale werklocaties mogelijk wordt**.

Bij de regionale afstemming over ~~bedrijventerreinen~~ **regionale werklocaties** (zie paragraaf 4.3.1) willen we zowel aandacht besteden aan het inpassen van milieuhinderlijke bedrijven als aan de vestigingsmogelijkheden in relatie tot de vraag vanuit de markt.
Tekst Bijlage 3 Blz. 23. Met betrekking tot ~~nieuwe~~ milieuhinderlijke bedrijvigheid geldt dat wij **nieuwvestiging** ~~dit~~ slechts toestaan op ~~Oevers D (Meppel), Europark en Leeuwerikenveld II (Coevorden), Bargermeer (Emmen) en VAM-MERA (Wijster)~~ de regionale werklocaties. **Voor de categorie 4 bedrijven bieden wij de gemeenten ruimte om uitzonderingsbeleid te formuleren,**

**waarmee ook vestiging buiten de regionale werklocaties mogelijk wordt**. We nemen de vestiging van dit soort bedrijvigheid mee bij de regionale afstemming van het aanbod als specifiek segment. Voor ~~de~~ VAM-MERA geldt dat wij voornemens zijn specifiek met de grondeigenaren Attero-Noord en de gemeente Midden-Drenthe afspraken te maken over de ontwikkeling van dit terrein tot Energietransitiepark.

**Nummer G.14.**
Vraagt welke provinciale wegen het betreffen waar bij regulier onderhoud gezocht wordt naar geschikte oplossingen van knelpunten.

**Antwoord**
Momenteel staat alleen de N372 (tussen hectometer 6.6 en 8.5) op het programma. In 2012 stellen we vast bij welke andere provinciale wegen maatregelen nodig zijn.

**Nummer G.21**
Is van mening dat bij de verbetering van de leefomgevingskwaliteit naast gemeenten en provincie meer partners betrokken zijn zoals natuurbeheerders en waterschap.
Vraagt zich af wat de ambitie m.b.t. luchtkwaliteit en geurhinder is voor ná 2012.
Bij bestaande geluidssportcentra moet staan Nieuw-Roden in plaats van Roden.

**Antwoord**
Wij delen uw mening dat ook partners als natuurbeheerders en waterschappen een rol hebben bij het verbeteren van de leefomgevingskwaliteit. Voor de periode ná 2012 zal in een nieuw Actieplan luchtkwaliteit worden aangegeven welke ambities de provincie heeft ten aanzien van luchtkwaliteit en welke maatregelen getroffen zullen worden.

**Nummer M.5**
Verzoekt ons om onze aandacht te richten op hardnekkige milieuproblemen en daarbij prioriteit te geven aan de vier transitieopgaven.

**Antwoord**
Het ministerie doelt op de 7 hardnekkige milieuproblemen uit het Nationaal Milieubeleidsplan 4 uit 2001:
1. verlies aan biodiversiteit
2. klimaatverandering
3. overexploitatie van natuurlijke hulpbronnen
4. bedreiging van de gezondheid
5. bedreiging van de externe veiligheid
6. aantasting van de leefomgeving
7. mogelijke onbeheersbare risico's

Het NMP4 wil deze milieuproblemen aanpakken vier transities in gang te zetten:
1. transitie naar een duurzame energie
2. transitie naar een duurzaam gebruik van biodiversiteit en natuurlijke hulpbronnen;
3. transitie naar een duurzame landbouw;
4. transitie naar een duurzame mobiliteit.

In de ontwerp Omgevingsvisie komen met name de voor Drenthe relevante milieuthema's aan bod; 'verlies aan biodiversiteit' (4.3.3.), 'klimaatverandering' (4.3.2. en hoofdstuk 6) en 'de transitie naar een duurzame energie' (4.7). In paragraaf 4.1.3. wordt kort ingegaan op thema's als milieu en gezondheid, leefomgevingkwaliteit, externe veiligheid en duurzame landbouw. Ons provinciaal verkeers- en vervoersplan behandelt onze aanpak ten aanzien van de transitie naar een duurzame mobiliteit.

**Nummer M.5**
Wijst erop dat met ons standpunt over opslag van afval in de ondergrond in nationale belangen wordt getreden. Geeft aan om op dit punt met inzet van het Wro-instrumentarium nationale belangen veilig te stellen.

**Antwoord**
Wij zijn ons ervan bewust dat het Rijk op dit punt een rol voor zichzelf ziet weggelegd. Desalniettemin hebben wij gemeend naar onze inwoners tevens helderheid te verschaffen waar het óns standpunt over dit thema betreft.

**Nummer O.30**
Geeft aan dat de passage over geluidsproducerende industrie onduidelijk is. Stelt voor om de tekst aan te vullen met "Geluidproducerende industrie, *welke niet onder het Activiteitenbesluit valt*, moet zich vestigen op daarvoor geschikte bedrijventerreinen".
Acht het van belang dat gevoelige bestemmingen, zoals woningen, op voldoende afstand van alle bedrijventerreinen worden gehouden, aangezien ook categorie 3 bedrijven last hebben van oprukkende woningbouw.

**Antwoord**
Op de vestiging van geluidproducerende industrie is o.a. de Wet geluidhinder van toepassing. De tekst zal daar op worden aangepast. De provincie ziet erop toe dat gevoelige bestemmingen, zoals woningen, op voldoende afstand van gezoneerde terreinen worden gehouden. Voor de overige werklocaties is dat taak van de gemeente.

**Wijziging ontwerp**
*Blz. 17*
**Industrielawaai** ~~en lawaaisport~~
Het provinciale beleid is erop gericht ~~lawaai~~ **geluid** te concentreren. **Conform geldende wet- en regelgeving dient** geluidsproducerende industrie ~~moet~~ zich **te** vestigen op daarvoor geschikte bedrijventerreinen.

**Nummer G.21**
Bij bestaande geluidssportcentra moet staan Nieuw-Roden in plaats van Roden

**Antwoord**
Is correct en wordt gewijzigd, zie onder O.64.

**Nummer O.53**
Is van mening dat de term ‘lawaaisport’ geen recht doet aan de (inter)nationale betekenis van het TT-Circuit. Ziet de beschrijving van het TT-circuit in de door GS vastgestelde “Plan van aanpak TT-Circuit en omgeving” graag terug in de Omgevingsvisie. Vraagt om verduidelijking van de ‘extra beperkingen’ aanvullend op de geluidszone.

**Antwoord**
**Zie O.64**

**Nummer O.64**
Is van mening dat het uitgangspunt dat de provincie niet zal meewerken aan het ontwikkelen van nieuwe geluidssportcentra of motorcrossterreinen te rigide is. Het zou te ver gaan om bij voorbaat iedere ontwikkeling op dit gebied uit te sluiten. Indien door het gebruik van stillere motoren geluidsruimte wordt gecreëerd, is het redelijk dat deze ruimte kan worden aangewend voor nieuwe activiteiten en/of uitbreiding van bestaande activiteiten. Maakt bezwaar tegen de term ‘lawaaisport’ als aanduiding voor motorsport en stelt het gebruik van de term ‘motorsport’ of ‘geluidssport’ voor.

**Antwoord**
De term lawaaisport is ontleend aan de op zichzelf gangbare term “grote lawaaimakers” die in de context van de Wet geluidhinder wordt gehanteerd voor onder meer motorcrossterreinen. Wij delen de mening dat de term lawaai een lading heeft die lang niet altijd in overeenstemming is met de feitelijke waardering van de sportactiviteiten die op dit gebied in Drenthe plaatsvinden. De term “lawaaisport” is daarom vervangen door de term “geluidsport”.

Om het belang van specifiek van het TT-circuit te benadrukken is in de definitieve versie de paragraaf “Industrielawaai en lawaaisport” opgesplitst in de paragrafen “Industrielawaai”, “Geluidssportcentra” en “Integrale gebiedsontwikkeling TT-circuit en omgeving”. In de verschillende paragrafen is het beleid t.a.v. de geluidssportcentra (in reactie op zienswijze 0.64) en het TT-circuit duidelijker uiteengezet (in reactie op zienswijze 0.53).

**Wijziging ontwerp**
*Blz. 17.*
**Geluidssportcentra**
~~Lawaaisport~~ **Geluidsport** mag in principe alleen worden bedreven op de bestaande geluidssportcentra in Assen, Nieuw-Roden en Emmen. Daarnaast heeft Drenthe twee lokale motorsportterreinen, in Zuidwolde en Westerbork. Wij werken niet mee aan het ontwikkelen van nieuwe geluidssportcentra of **permanente** motorcrossterreinen. **Ook de** uitbreiding van de gebruiksmogelijkheden van de motorcrossterreinen in Emmen, **Nieuw-**Roden, Zuidwolde en Westerbork staan wij **in principe** niet toe, conform de afspraken die zijn gemaakt bij de oprichting en zoals vastgelegd in de vigerende vergunning. **Dit betekent dat de vergunde hoeveelheid uren en / of dagen per week kan niet worden uitgebreid. Voor het geluidsportcentrum Emmen geldt dat de geluidszone geen ruimte meer biedt voor uitbreiding van activiteiten. Wel bestaat er de mogelijkheid om, bij een gelijkblijvende geluidproductie, en binnen de vergunde uren en/of dagen, de activiteiten uit te breiden.**

**Wanneer er op de bestaande centra en terreinen behoefte bestaat aan uitbreiding van de activiteiten zal er, overeenkomstig het visietraject bij het TT-circuit (zie hieronder), een traject worden opgestart waarbij de mogelijkheden voor groei in relatie tot de wensen van de omgeving nader worden uitgewerkt.** ~~Uitbreiding van de bestaande lawaaisportactiviteiten is alleen mogelijk binnen de bestaande geluidszone. Dit zal worden beoordeeld bij een milieuvergunningaanvraag.~~ Bij het verlenen van vergunningen zijn wij zeer terughoudend met het toestaan van activiteiten in de nacht.

**Het beleid voor permanente geluidssportcentra (inrichtingen in de zin van de Wet milieubeheer) staat los van de vraag of het mogelijk is om incidentele / kortdurende evenementen te organiseren. Hiervoor is het bestemmingsplan, eventueel een gemeentelijke verordening en onder omstandigheden het Besluit geluidsproductie sportmotoren bepalend. In voorkomende gevallen beslissen Gedeputeerde Staten of zij ontheffing zullen verlenen van de verbodsbepalingen in artikel 2 van dit Besluit.**

**Integrale gebiedsontwikkeling TT-circuit en omgeving**
~~Voor het TT-circuit in Assen gelden extra beperkingen, aanvullend op de geluidszone en de maximaal toelaatbare geluidsniveaus die door de minister zijn vastgesteld. Op het circuit mogen jaarlijks ten hoogste twaalf evenementen van het type 0 (popconcerten, dan wel festivals) of van het type 1 (waaronder grootschalige internationale motorsportevenementen) worden gehouden. Daarnaast is er een maximum van 27 dagen voor evenementen van het type 2 (waaronder motorsportevenementen die minder geluid produceren dan type 1). Binnen de kaders van de '12-dagenwet' wordt bekeken of de twaalf toegestane dagen op het TT-circuit flexibeler kunnen worden benut met meerdere soorten grootschalige evenementen (waaronder autoraces). Daarnaast werken we samen met diverse belanghebbende partijen aan een visie op de verdere ontwikkeling van het TT-circuit, in samenhang met de milieukwaliteit van het gebied.~~

**Het TT circuit is een circuit met een geweldige uitstraling dat veel bezoekers trekt. Economisch, recreatief, sportief en uit en oogpunt van werkgelegenheid is het circuit van groot belang. Het circuit is gelegen in een omgeving die ook haar belangen kent. Aan de rand van het circuit ligt het natuurgebied Witterveld, een gebied met onvervangbare natuur. Op enige afstand van het circuit ligt een aantal dorpen en woonwijken. Verder ligt in de nabije omgeving het Vakantiepark Witterzomer en zijn er in de omgeving andere belangrijke accommodaties waar regelmatig evenementen worden georganiseerd .**

**Het is zaak om alle belangen op een evenwichtige manier met elkaar te verenigen. Om die reden werkt de provincie op dit moment nauw samen met betrokken partijen aan een integrale visie met bijbehorende uitvoeringsprogramma's voor het TT – circuit en haar omgeving.**

**Het beleid ten aanzien van het TT-circuit is dat binnen de kaders van de '12-dagenwet' de twaalf toegestane type 0- en type 1-dagen op het circuit flexibeler kunnen worden benut. Wat betreft de andere activiteiten die het meeste geluid produceren, is het beleid dat aanvullend op de vastgestelde MTG's en de geluidszone, de activiteiten qua aantal en geluidsbelasting beperkt moeten blijven tot 27 type 2-dagen. Eventuele herijking van dit beleid vindt plaats op basis van de uitkomsten van het visietraject.**

**Nummer O.102.**
Pleit voor het bewerkstelligen van het saneren van bestaande industrieterreinen zodat leegstaande panden en aanwezige ruimte aantrekkelijk zijn voor nieuwe bedrijven.

**Antwoord**
Het saneren en revitaliseren van bedrijfsterreinen heeft zowel landelijk als ook provinciaal prioriteit. Beleidsmatig wordt middels de bedrijvenregeling een extra impuls gegeven aan de aanpak van saneringen van bedrijven.

## 4.2 Uitwerking kernkwaliteiten

**Nummer O.102**
Vraagt zich af of veiligheid niet ook een provinciale verantwoordelijkheid is. Is van mening dat de kernkwaliteit ruimte de kleinschaligheid van het Drentse landschap te kort doet en dat juist dit als kernkwaliteit zou moeten worden aangewezen.

**Antwoord**
U hebt gelijk dat veiligheid ook een provinciale verantwoordelijkheid is. Dit komt tot uiting in de uitwerking van de indicatoren sociale, externe en verkeersveiligheid, bijvoorbeeld in onze uitvoeringsprogramma's Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan en Externe Veiligheid.

**Nummer O.112, O.121**
Vindt dat gebieden met kernkwaliteiten Landschap, Cultuurhistorie, Aardkundige waarden en Archeologie (bijv. essen en kleinschalige cultuurlandschappen) niet de functie Landbouw moeten krijgen.

**Antwoord**
Wij hebben de kernkwaliteiten op kaart gezet met als doel om aan de functies in het gebied duidelijk te maken waar rekening mee gehouden moet worden bij de uitoefening van de functie. Wij willen hiermee bereiken dat functie en kernkwaliteit duurzaam met elkaar worden verweven. In de gebieden met de functie landbouw is/blijft echter de functie landbouw leidend en de kernkwaliteiten gelden als randvoorwaarde.

### 4.2.1 Natuur

**Nummer O.82**
Geeft aan dat de aanduiding Nationaal Landschap Drentsche Aa voor gronden van de indiener ongewenst is, vanwege de consequenties voor de (toekomstige) bedrijfsvoering.

**Antwoord**
De begrenzing van nationale landschappen is de verantwoordelijkheid van de rijksoverheid, vastgelegd in de Nota Ruimte. Wij hebben deze begrenzing overgenomen in de Omgevingsvisie.
Het rijksbeleid schrijft verder voor dat binnen nationale landschappen ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk zijn (juist ook de agrarische bedrijfsvoering), mits de kwaliteit van het landschap wordt behouden of wordt versterkt. De aanduiding Nationaal Landschap zet vooral een rem op groot-

schalige verstedelijkingslocaties en bedrijventerreinen, nieuwe grootschalige glastuinbouwlocaties en nieuwe grootschalige infrastructurele projecten.

**Nummer O.102**
Vraagt zich af hoe een verdere lintbebouwing van industrieterreinen langs de snelwegen wordt voorkomen.

**Antwoord**
Wij denken in ons ontwerp voldoende waarborgen te hebben opgenomen om dit te voorkomen, te weten:

- De focus vanuit de bundelingsgedachte ligt op de steden, nieuwe industrieterreinen in het tussneliggende landelijk gebied langs de snelwegen zijn daarmee niet mogelijk;
- De aanduiding wegpanorama op de visiekaart is vooral bedoeld om te zorgen dat het contrast tussen stad en land langs de snelweg intact blijft.
- Nieuwe lokale bedrijventerreinen zijn niet meer mogelijk.

### 4.2.2 Landschap

**Nummer G.3**
Vraagt om verduidelijking van het verschil tussen de aanduiding van kernkwaliteiten en te ontwikkelen kwaliteit van natuur en de extra rol die dit met zich meebrengt.

**Antwoord**
De aanduiding kernkwaliteit is bedoeld om aan te geven of in een gebied zich kernkwaliteiten van provinciaal belang bevinden waarmee in de gebiedsontwikkeling rekening moet worden gehouden. De te ontwikkelen kwaliteit natuur heeft betrekking op de ambities voor natuurontwikkeling die zijn aangegeven op kaart 4. Robuuste EHS en in paragraaf 4.3.3.

**Nummer G.17**
Vraagt een duidelijke omschrijving van het begrip weg- en landschapspanorama met bijbehorende ruimtelijke implicaties.

**Antwoord**
Wij hebben de aanduiding opgenomen op de kaart 1. Visie 2020 om zichtlocaties van het Drentse landschap (landschappanorama) of contrasten tussen stad en land (wegpanorama) te markeren. De ruimtelijke implicaties zijn dat wij ontwikkelingen voorstaan die de zichtlocaties versterken, met andere woorden de beleving van het landschap positief beïnvloeden. Dit kunnen maatregelen in de wegomgeving of de weginrichting betreffen.

### 4.2.3 Oorspronkelijkheid

**Nummer G.9**
Vindt het jammer niet betrokken te zijn bij het opstellen van het beleidsdocument Cultuurhistorisch Kompas

**Antwoord**
We hebben bewust gekozen om eerst zelf na te denken over cultuurhistorie in relatie tot de omgevingsvisie (lees provinciaal belang) en dit daarna te toetsen bij onze partners. De verdere uitvoering van het Cultuurhistorisch Kompas en het met partners vormgeven van de ambitie daarin, begint binnenkort.

**Nummer G.21**
Vraagt naar de toetsingscriteria met betrekking tot het provinciaal belang archeologie.
Vraagt naar het verschil in aanduiding van provinciaal belang met betrekking tot de essen op kaarten 2B Landschap, 2E Archeologie en 2F Cultuurhistorie en hunebedden op kaart 2E Archeologie en 2F Cultuurhistorie.
Geeft aan op kaart 2E Archeologie de veenterpen aan weerszijden van het Peizerdiep te missen.
Geeft aan het vliegveld uit de Tweede Wereldoorlog bij Peest,daarnaast het Norgerholt en het Fochtelooërveen te missen op kaart 2F Cultuurhistorie.
Vraagt waarom de schans Portugal wel en Zwartendijksterschans niet is opgenomen op kaart 2E Archeologie.

**Antwoord**
Voor de kaarten 2E Archeologie en 2F Cultuurhistorie geldt dat de aanduiding provinciaal belang een selectie is van het totale archeologische of cultuurhistorische erfgoed van Drenthe. Het uitgangspunt voor deze selectie is het kunnen (blijven) vertellen van de regionale ontstaansgeschiedenis voor nu en toekomstige generaties.

Het feit dat elementen wisselend voorkomen op verschillende kaarten is het gevolg van een verschil in oriëntatie en belang dat vanuit de kernkwaliteit aan verschillende elementen wordt gehecht. Ter illustratie: de kernkwaliteit cultuurhistorie is gericht op de samenhang tussen elementen die binnen een grotere structuur vallen, en daarnaast op de ruimtelijk zichtbare aanwezigheid daarvan. Het is geen kaart met losse cultuurhistorische elementen. Vandaar dat bijvoorbeeld hunebedden en essen hier niet allemaal op staan. Dit in tegenstelling tot de kernkwaliteit archeologie, die een overzicht geeft van archeologische elementen van provinciaal belang, die meestal in de bodem verborgen zijn.

Alle bekende veenterpen van de Archeologische Monumentenkaart van Drenthe, uitgezonderd het rijksmonument zijn opgenomen op kaart 2E Archeologie.

Het voormalige vliegveld Peest en onderdelen van het Fochtelooërveen zijn uiteraard van cultuurhistorische waarde, maar vormen naar onze mening minder samenhang met de grotere cultuurhistorische structuur van het gebied waarin het ligt. Het Norgerholt en de jonge stuifzandbossen zijn wel onderdeel van die samenhang en missen per abuis. Wij zullen dit aanpassen in de omgevingsvisie.

Van de schans Portugal zijn alleen nog resten in de bodem aanwezig. Om deze reden is de schans op de kaart 2E Archeologie opgenomen. De Zwartendijksterschans, die geheel intact is, rekenen wij tot gemeentelijk belang.

**Wijziging ontwerp**
Kaart 2F Cultuurhistorie: Norgerholt en jonge stuifzandbossen Norg toevoegen aan kaart 2F Cultuurhistorie.

**Nummer G.16, L.28**
Vraagt naar de gevolgen van de verplichting om, vanwege de archeologische verwachting in beekdalen altijd archeologisch onderzoek te vragen bij bodemingrepen, bij normaal landbouwkundig gebruik.
Vraagt om de beekdalen te schrappen uit provinciaal belang archeologie.

**Antwoord**
Wij vragen voor ingrepen in beekdalen met een lage verwachting een bureau-onderzoek. Dit doen wij op grond van gewijzigde wetenschappelijke inzichten over de (grotere) archeologische verwachtingswaarde in beekdalen. Wij zullen de beekdalen daarom niet schrappen uit het provinciaal belang archeologie. Het is echter zo dat bij normaal landbouwkundig gebruik in beekdalen geen archeologisch onderzoek nodig is. Pas wanneer van normaal gebruik wordt afgeweken, bijvoorbeeld bij het afgraven van zandkoppen voor zandwinning, landbouwkundige verbetering, diepploegen of bouwactiviteiten, is archeologisch onderzoek aan de orde.

**Nummer N.2, L.28**
Mist een verwijzing naar het beleidsadvies dat de Stuurgroep Aardkundige waarden. Ervaart kaart 2D Aardkundige waarden niet in overeenstemming met de kaart in het beleidsadvies van de Stuurgroep.
Vindt het bevreemdend dat het beleid en het provinciaal belang voor aardkundige waarden wordt geformuleerd ná de ter inzage legging van de Omgevingsvisie.

**Antwoord**
U hebt gelijk dat de uitwerking van de Aardkundige waarden nog niet volledig overeenkomt met de uitwerking van de andere kernkwaliteiten. Wij hebben in het Ontwerp de kaders voor de Aardkundige waarden neergelegd en aangegeven op welke manier deze doorwerken in het beleid (i.c. op dezelfde manier als de overige kernkwaliteiten). Wij zijn van mening dat belanghebbenden hiermee voldoende in staat zijn gesteld te reageren op onze voornemens.

Wij hebben het advies van de Stuurgroep Aardkundige waarden betrokken in de verdere uitwerking. De kern van de aanpassing van de tekst in de Omgevingsvisie en de kaart 2D Aardkundige waarden is dat de sturingssystematiek van de kernkwaliteit Oorspronkelijkheid is toegepast.

**Wijziging ontwerp**
*Blz. 24*
Aardkundige waarden (en in relatie hiermee kaart 2D aardkundige waarden)
**Drenthe heeft een eigen karakter, een eigen (ruimtelijke) identiteit, die door inwoners en bezoekers hoog gewaardeerd wordt. Het aardkundige landschap van Drenthe is hiervoor in belangrijke mate bepalend. Ons aardkundig erfgoed is de enige informatiebron over de natuurlijke ontstaansgeschiedenis van Drenthe. Net als archeologische waarden zijn aardkundige waarden voor het merendeel onzichtbaar, onvervangbaar en niet te compenseren.**

**Ze zijn per definitie kwetsbaar voor ruimtelijke ontwikkelingen die met bodemingrepen gepaard gaan.**
**Wij willen aardkundige waarden die bijdragen aan het specifieke Drentse karakter behouden en zo mogelijk herstellen.**
~~Aardkundige waarden komen in gevaar bij ontwikkelingen die gepaard gaan met ingrepen in de bodem, zoals graafwerkzaamheden, veranderingen in de waterhuishouding of egalisatie. Als aardkundige waarden zoals aangeven op kaart 2D in gevaar komen, is overleg met ons vereist.~~
**Ook voor aardkundige waarden onderscheiden wij drie beschermingsniveaus die verschillen in de mate van inzet van de provincie. De twee hoogste beschermingsniveau's (regisseren en beschermen) zijn van provinciaal belang en aangegeven op kaart 2D:**
**1. Respecteren: bij ontwikkelingen ligt onze inzet bij het waarborgen van de lokale aardkundige kenmerken voor de toekomst. Het is een gemeentelijke verantwoordelijkheid hieraan via het bestemmingsplan invulling te geven. Initiatiefnemers hebben de verantwoordelijkheid om de aardkundige kenmerken als inspiratiebron te benutten voor ontwikkelingen. Wij vragen gemeenten plannen en initiatieven daar op te beoordelen.**
**2. Voorwaarden stellen: bij ontwikkelingen zijn de aardkundige kenmerken randvoorwaarde. Initiatiefnemers hebben daarmee de verantwoordelijkheid om vroegtijdig in het planproces inzichtelijk te maken op welke wijze de aardkundige kwaliteiten als (ruimtelijke) onderlegger voor nieuwe plannen worden benut. Wij zijn beschikbaar voor (het regelen van) begeleiding van het planvormingsproces, waarbij de kansen vanuit de aardkundige samenhang uitgangspunt zijn.**
**3. Eisen stellen: wij willen ontwikkelingen alleen toestaan als aardkundige kwaliteiten en kenmerken worden behouden. Wij zullen vanaf het begin een plek bedingen in het planvormingsproces. Het zorgvuldig en verantwoord omgaan met de aardkundige waarden vormen het vertrekpunt van onze inzet.**

Om bij ontwikkelingen het belang van de aardkundige waarden volwaardig mee te kunnen wegen, is goede informatie over en kennis van aardkundige waarden belangrijk. Deze informatie is beschikbaar via het 'geoportaal' van de provinciale website. Daarnaast willen we dat beleidsmakers, planontwikkelaars, landbouwers, terreinbeheerders en waterschappen een groter besef krijgen van de aanwezigheid en het belang van aardkundige waarden. Als onderdeel van dit bewustwordingsproces gaan we jaarlijks minimaal één aardkundig monument onthullen. De Hondsrug willen we laten aanwijzen als European Geopark.

**Nummer O.120**
Maakt bezwaar tegen de tekst op blz. 24. Acht het onwerkzaam om voor normale werkzaamheden steeds in overleg te moeten gaan.

**Antwoord**
De tekst is geschrapt (zie hierboven).

**Nummer O.25**
Is van mening dat aan cultuurhistorische waarden onvoldoende aandacht is besteed en dat deze onvoldoende (in de kaarten) worden aangeduid. Pleit ervoor dat de cultuurhistorische waardenkaart van Drenthe onderdeel te laten uitmaken van de visie.

**Antwoord**
Wij hebben de Cultuurhistorische Kompas als bouwsteen gebruikt voor de Omgevingsvisie. De cultuurhistorische waarden van provinciaal belang en de sturing op cultuurhistorie zijn integraal opgenomen in de Omgevingsvisie.

**Nummer L.28, L.21, 0.52**
Vraagt naar de wijze van prioritering bij het benoemen van kernkwaliteiten cultuurhistorie en archeologie.

**Antwoord**
Wij hebben voor het provinciaal belang cultuurhistorie geprioriteerd door alleen fysiek aanwezige cultuurhistorische zaken op grond van een sterke inhoudelijke, bovenlokale samenhang als provinciaal belang te benoemen.

Wij hebben voor het provinciaal belang archeologie een selectie gemaakt uit het totale archeologische erfgoed van Drenthe. Uitgangspunt voor deze selectie is het kunnen (blijven) vertellen van het verhaal van de regionale bewoningsgeschiedenis voor nu en toekomstige generaties. Het archeologische bodemarchief is onze enige bron van informatie voor dat verhaal vanaf de steentijd tot de vroege middeleeuwen.

**Nummer O.52**
Vindt het ‘verstoorder betaalt’ principe niet aanvaardbaar. Het toetsen van archeologische verwachtingsgebieden zou door de overheid moeten gebeuren.

**Antwoord**
Wij geven in ons archeologiebeleid uitvoering aan de Monumentenwet. Het ‘verstoorder betaalt’ principe is sinds 2007 (Wet op de archeologische monumentenzorg) verankerd in de Monumentenwet (1988).

**Nummer G.5, G.6, O.52**
Vraagt naar de gevolgen van het voorgenomen provinciaal archeologiebeleid voor de (nieuwe) gemeentelijke verantwoordelijkheid en de uitvoeringspraktijk.
Stelt dat kleinschalige werkzaamheden zonder vergunning uitgevoerd moeten kunnen worden.

**Antwoord**
Op basis van de Wet op de archeologische monumentenzorg (Wamz, 2007) houden gemeenten in hun bestemmingsplannen rekening met de aanwezige archeologische waarden en verwachtingen. De gewijzigde Monumentenwet gaat uit van complementariteit van (nieuwe) taken en verantwoordelijkheden.

In die gevallen waar een provinciaal belang archeologie (kaart 2E Archeologie) aan de orde is, willen wij met gemeenten in gesprek komen. Ook houdt het provinciaal belang in dat wij deze archeologie inbrengen bij eventuele projecten in het gebied waar wij bij betrokken zijn
Wij wijzen u er op dat kleinschalige verstoringen die niet dieper gaan dan de bouwvoor van 30 cm en geen groter oppervlak beslaan dan 500m2 geen archeologisch onderzoek eisen, waardoor kleinschalige werkzaamheden vergunningvrij kunnen worden uitgevoerd.

**Nummer G.6**
Vraagt hoe de verschillende benadering van cultuurhistorie en archeologie zich verhoudt tot de begripsomschrijving cultuurhistorie en archeologie.

**Antwoord**
De constatering dat wij cultuurhistorie en archeologie enigszins verschillend benaderen is terecht. Archeologie maakt enerzijds onderdeel uit van het totaal aan cultuurhistorische waarden, maar heeft ook een eigen beleidskader. Dit heeft te maken met het feit dat het merendeel van het archeologisch erfgoed niet zichtbaar is of nog ontdekt moet worden. Het wettelijk kader voor cultuurhistorie en archeologie wordt door het rijk nu gelijkgetrokken, maar was in de uitvoeringspraktijk verschillend. .Om deze redenen hebben wij beide onderwerpen apart behandeld in onze Omgevingsvisie.

Wij hebben  het voornemen om bij het vaststellen van het Cultuurhistorisch Kompas een hoofdstuk met daarin het beleidskader van het provinciaal belang archeologie op te nemen.
U merkt terecht op dat bij de begripsomschrijving cultuurhistorie en archeologie op pagina 20 de relatie tussen archeologie en de bodem ontbreekt. We hebben de tekst aangepast.

**Wijziging ontwerp**
*Blz 20 paragraaf 4.2.3 Oorspronkelijkheid*
…
Cultuurhistorische waarden betreffen het samenspel van historische landschappen, historische geografische elementen, monumentale gebouwen en archeologische vindplaatsen die iets vertellen over het verleden. Archeologische waarden zijn overblijfselen **in de bodem** van menselijke activiteiten in het verleden.
…

**Nummer G.6, G.14, G6, G17**
Geeft aan dat de gevolgen onduidelijk zijn van de aanduiding provinciaal belang archeologie of cultuurhistorie voor kernen.
Doet de suggestie om de kernen overeenkomstig de begrenzing van de bebouwde kom uit te sluiten op de kaart met aanduidingen van de kernkwaliteiten.

**Antwoord**
Zowel cultuurhistorie als archeologie kan ook binnen de bebouwde kom van provinciaal belang zijn. Dit geldt voor alle gebieden van provinciaal belang op kaart 2E. Archeologie, en voor die gebieden waarvan de betreffende kern is opgenomen op kaart 2F. Cultuurhistorie
Wij hebben de tekst van de Omgevingsvisie aangepast om dit punt te verduidelijken.

**Wijziging ontwerp**
*Blz. 13*
Kernkwaliteiten binnen de bebouwde kom
De verantwoordelijkheid voor de kernkwaliteiten binnen de bebouwde kom ligt bij de gemeente. Een uitzondering hierop wordt ~~op~~ gemaakt voor archeologie **(kaart 2E)** en in specifieke gevallen voor cultuurhistorie. Het provinciaal belang voor ~~archeologie~~ cultuurhistorie geldt ~~wel~~ **alleen** bin-

nen de bebouwde kom als de betreffende kern is opgenomen op de kaart cultuurhistorische hoofdstructuur **(kaart 2F)**.

**Nummer O.62**
Twijfelt aan de aanwezigheid van een op kaart 2E Archeologie aangeduid ‘verwacht Celtic field’.

**Antwoord**
De aanduiding ‘verwacht Celtic field’ op kaart 2E Archeologie houdt in dat door middel van veldonderzoek onderzocht moet worden of het (nog) aanwezig is. Diepe grondbewerking kan zoals u schrijft inderdaad geleid hebben tot verstoring van de aanwezige archeologische waarden. Celtic fields beslaan meestal vele hectaren en kunnen per perceel heel verschillend bewaard zijn gebleven. Onderzoek is alleen aan de orde wanneer bodemingrepen zijn voorzien die dieper gaan dan de bouwvoor van 30 cm of een oppervlakte beslaan die groter of gelijk is aan 500m2.

**Nummer O.124**
Is bent van mening dat in het gebied Steenbergeroosterveld geen aardkundige waarden van provinciaal belang zijn en dat de kaart op dit punt moet worden aangepast.

**Antwoord**
Het Steenbergeroosterveld is een gebied met een afwisseling van gestuwde grondmorene, dekzanden, smeltwaterdalen, stuifzandgebied en ronde tot ovale laagtes. Genoemde elementen zijn kenmerkend voor het aardkundige hoofdlandschap van het stuwwallen gebied. De (combinatie van) elementen is relatief zeldzaam, gaaf en representatief en kent bovendien veel diversiteit en landschappelijke samenhang. Om die reden wordt het gebied van provinciaal belang geacht. Dit is overigens niet nieuw: het gebied stond ook in het POP II op toetsingskaart 6: aardkundig waardevolle gebieden. Wij zien dan ook geen reden om kaart 2D Aardkundige waarden op dit punt aan te passen.

**Nummer O.82**
Is van mening dat op kaart 2F Cultuurhistorie slecht te zien is welke gronden als beekdal worden aangemerkt en is van mening dat het beekdal “Amerdiep” te ruim is aangeven.

**Antwoord**
De begrenzing van het beekdal op kaart 2F Cultuurhistorie is gebaseerd op de geomorfologische kaart, de bodemkaart en het Actuele Hoogtebestand Nederland. Het kaartmateriaal bij de Ontwerp Omgevingsvisie leent zich niet voor een beoordeling op perceelsniveau (zie Inleiding over detailniveau).

### 4.2.4 Rust (stilte en duisternis)

**Nummer G.12, P.1, R.3, O.118, O.4, O.24, O.52, O.67.**
Vraagt verduidelijking over de invloedsfeer en de consequenties van de benoeming van het Nationaal landschap Drentsche Aa tot stilte en duisternisgebied is.
Vindt het onbegrijpelijk dat met het aanwijzen van stilte- en donkertegebieden geen rekening is gehouden met de aanwezigheid van recreatiebedrijven in of de onmiddellijke omgeving van die gebieden.

Stelt dat het maximaliseren van geluid is een beperking van de belevingswaarde van toeristen. Stelt dat overige wetgeving voldoende waarborgen kent voor stilte en duisternis waardoor Drentse regelgeving overbodig is. Geeft aan dat bij lichthinder rekening gehouden dient te worden met de sociale veiligheid op en direct rond recreatiebedrijven.
Stelt dat het behouden van stilte en duisternis elk niet-natuurlijk geluid en licht in de aangewezen gebieden onmogelijk maakt. Stelt dat dit beleid geen invloed mag hebben voor bestaande bewoning en bedrijvigheid en de normale ontwikkeling daarvan.
Geeft aan dat Oosterzand (even ten noorden van Uffelte) op basis van geluidsmonitoring door de Milieu Federatie Drenthe, door verstoring door de N371, als stiltegebied absoluut niet voldoet.
Stelt dat het stiltegebied bij de radiotelescopen niet vergroot hoeft te worden met het aangegeven gebied gelegen vanaf Amen richting Hooghalen, Elp.
Achten afstemming over stilte en duisternis voor het grensgebied wenselijk.

**Antwoord**
De ingediende zienswijzen vragen om nadere toelichting van onze bedoeling met het behouden van de kernkwaliteit rust. Onze bewoners, bestuurlijke partners en vertegenwoordigers van belangengroepen hebben aangegeven rust als een kernkwaliteit van Drenthe te zien. Voorop staat dat het behouden van de kernkwaliteit rust, door ons vertaald in stilte en duisternis, is bedoeld voor de mens. Onder stilte verstaan wij de situatie waarin het geluid dat hoort bij het karakter van de omgeving, niet wordt overheerst door gebiedsvreemde geluiden. De stiltegebieden vallen samen met natuurgebieden. Dat betekent dat de geluidbelasting door toedoen van menselijke activiteiten hier zo laag dient te zijn, dat de in dat gebied heersende natuurlijke geluiden niet of nauwelijks worden gestoord, zodat bezoekers van deze gebieden kunnen genieten van de daar heersende stilte.

Het aanwijzen van stiltegebieden en het opnemen van regels die geluidshinder in stiltegebieden voorkomen of beperken, betreft geen louter Drentse regelgeving maar geschiedt ook op grond van de Wet milieubeheer. In de ontwerp Omgevingsvisie hebben wij geen nieuwe stiltegebieden opgenomen. Eén van de stiltegebieden, het Oosterzand nabij Uffelte, is aangewezen als toekomstig stiltegebied. Ook de regels ter bescherming van de stilte in de stiltegebieden, zoals opgenomen in onze Omgevingsverordening, blijven ongewijzigd van kracht. In de stiltegebieden geldt een maximaal geluidsniveau van 40 dB(A) (richtwaarde).

Ons beleid komt er op neer dat het in de stiltegebieden verboden is om grootschalige evenementen te houden of te organiseren, waarbij gebruik wordt gemaakt van bijv. omroepinstallaties, modelvliegtuigen en muziekinstrumenten gekoppeld aan geluidversterkers. Ook is het in de stiltegebieden verboden om zich met een motorvoertuig of bromfiets buiten de openbare weg of buiten andere voor bestemmingsverkeer openstaande wegen of terreinen te bevinden.

Dit beleid grijpt daarmee niet direct in op andere niet-vergunningplichtige activiteiten in de stiltegebieden en vlak daarbuiten, zoals activiteiten op recreatieterreinen en geluid afkomstig van agrarische activiteiten en bewoning.

Momenteel hebben we onvoldoende in beeld of de geluidskwaliteit in de stiltegebieden voldoet aan de gestelde geluidsnorm. Pas nadat we de geluidssituatie voldoende in kaart hebben gebracht, kunnen we beoordelen of sanering van storende geluidsbronnen, zoals bijvoorbeeld ver-

keerslawaai, aan de orde is. Ook om invulling te kunnen geven aan onze ambitie de duisternis te behouden in de Drentse Nationale parken en de Natura2000-gebieden en eventuele lichthinder terug te dringen, is onderzoek nodig. Bij het treffen van eventuele maatregelen staat het behoud van veiligheid voorop. Bij het behouden van de kernkwaliteit rust, is het onze insteek om geen beperkingen aan bestaande bewoning en bedrijvigheid op te leggen.

Wij zullen met onze buurprovincies in overleg treden over stilte en duisternis in de grensgebieden.

**Wijziging ontwerp**
*Blz. 25*
4.2.4 Rust (stilte en duisternis)
In onze provincie kan nog rust worden ervaren. Op veel plekken is het stil en donker. Op de kernkwaliteitenkaart (kaart 2) zijn twaalf gebieden aangewezen als stiltegebied. **Het gebied Oosterzand nabij Uffelte zal in de toekomst stiltegebied worden.** De stilte in deze gebieden beschouwen we van provinciaal belang. Ons doel is om de stilte in deze gebieden te behouden, door geen ontwikkelingen toe te staan die de rust verstoren. In de stiltegebieden geldt voor niet-natuurlijke geluidsbronnen een richtwaarde van 35 dB(A) voor het Leq en 40 dB(A) voor het Lmax, alsmede een streefwaarde van 30 dB(A) voor het Leq en 35 dB(A) voor het Lmax.

**Momenteel hebben we onvoldoende in beeld of de geluidskwaliteit in de stiltegebieden voldoet aan de gestelde geluidsnorm. Pas nadat we de geluidssituatie voldoende in kaart hebben gebracht, kunnen we beoordelen of sanering van storende geluidsbronnen aan de orde is. Daarbij is het onze insteek om geen beperkingen aan bestaande bewoning en bedrijvigheid op te leggen.**

## 4.3 Ontwikkeling van robuuste systemen

**Nummer L.28**
Geeft aan dat in de legenda van kaart 1. Visie 2020 definities voor verschillende functies en andere aanduidingen ontbreken.

**Antwoord**
Wij hebben kaart 1. Visie 2020 aangepast.

**Wijziging ontwerp**
Kaart 1. Visie 2020: functie beekdal aangepast

### 4.3.1 Robuuste sociaal-economische structuur

**Nummer O.59**
Vindt de aandacht die wordt besteed wordt aan de sociaal-economische ontwikkeling zeer gering en niet aansluiten op de missie betreffende ontwikkeling van een bruisend Drenthe. Heeft de indruk dat het belang van natuur boven dat van cultuur wordt gesteld.
Vindt dat het principe ´inbreiding voor uitbreiding´ te vaak en te rigoureus wordt toegepast.

**Antwoord**
Wij hebben de sociaal-economische ontwikkeling naar onze mening nadrukkelijk geadresseerd, ondermeer door deze als robuuste structuur aan te duiden. In de Omgevingsvisie zijn belangen integraal afgewogen en op basis van deze afweging zijn ambities geformuleerd. De toepassing van het principe inbreiding voor uitbreiding dient niet alleen ruimtelijke kwaliteitsdoelen maar ook sociaal economische doelen. Bundeling is van belang voor het aanbod van voorzieningen en gunstige vestigingsfactoren.

**Nummer O.30**
Vindt dat er in de Omgevingsvie onvoldoende aandacht is voor het economische belang.
Vraagt aandacht voor de oprukkende woningbouw en de consequenties daarvan voor de uitbreidingsruimte en waarde van een bedrijf.
Vraagt of er rekening is gehouden met een ijzeren voorraad bij de raming van de vraag naar bedrijventerreinen.
Vraagt of de SER-ladder in onze optiek toepasbaar is voor kantoren-, en bedrijventerreinen.

**Antwoord**
Wij zijn ons bewust van het economische belang van het bedrijfsleven. Wij delen uw mening niet dat dit onvoldoende in de omgevingsvisie tot uiting komt.

Wij maken met gemeenten afspraken over de regionale verdeling van de ruimte voor bedrijvigheid. Gemeenten maken een afweging tussen het ruimtebeslag van verschillende functies. Wij vinden verder dat wij met de voorwaarde ‘gevoelige bestemmingen, zoals woningen, moeten bovendien op voldoende afstand van de gezoneerde terreinen blijven’ blijk geven dat wij rekening houden met de invloed van woningbouw op de uitbreidingsruimte van bedrijventerreinen.

Wij hebben onze raming in de Bijlage gebaseerd op een raming exclusief ijzeren voorraad. Wij zijn ons bewust van het feit dat de ontwikkelingstijd van een terrein van planvorming tot uiteindelijke realisatie substantieel is en dat er dus altijd op korte termijn een voorraad bouwrijpe grond beschikbaar moet zijn voor uitgifte. Om tekortsituaties te vermijden is een goede en actieve monitoring vereist. Bij de beoordeling van ruimtelijke plannen voor nieuwe of het uitbreiden van bedrijventerrein zal met het aspect ijzeren voorraad rekening worden gehouden.

Wij zijn van mening dat de SER-ladder kan worden toegepast voor zowel kantorenlocaties als bedrijventerreinen.

**Nummer O.115**
Geeft aan het ontbreken van de belangen van ASTRON, de storingsvrije zones en daarmee de planologische bescherming in de Omgevingsvisie nadelige gevolgen heeft voor de ontwikkeling van radioastronomie in Drenthe.

**Antwoord**
Wij zijn met u van mening dat wij de radioastronomie te beperkt hebben verwoord en aangeduid. Wij zullen dit herstellen door:

- Door de ontwikkeling van de radioastronomie in Drenthe en het voorkomen van verstoring van de activiteiten die daarmee verband houden expliciet als provinciaal belang te benoemen;

- Op de bij de visie te voegen kaart 12 Overige aanduidingen de beschermingszones I en II op te nemen rond Dwingeloo en Hooghalen, evenals de zones rond het centrale LOFAR-gebied;
- In de Omgevingsvisie Drenthe een tekst op te nemen over de radioastronomie, ASTRON / LOFAR, de locaties in Dwingeloo en Hooghalen (inclusief zones I en II en de daarbij behorende beschermingsniveaus) en het centrale LOFAR-gebied (inclusief bijbehorend beschermingsniveau).

**Wijziging ontwerp**
*Blz. 8 (na laatste alinea)*
2.4.2 Fysiek-ruimtelijke ontwikkelingen
**De ontwikkeling van de radioastronomie in Drenthe en het voorkomen van verstoring van activiteiten die daarmee samenhangen is voor ons van provinciaal belang. Bij ontwikkelingen binnen de verstoringgevoelige zones is de waarborging van een goede storingsvrije ontvangst van signalen uit het heelal voor ons dan ook leidend.**

*Blz. 31 Invoegen Kader (na laatste alinea)*
**Radioastronomie (ASTRON)**
**Het Nederlands Instituut voor de Radio Astronomie, ASTRON, heeft vanaf de jaren vijftig van de vorige eeuw een plaats binnen de sociaal-economische en ruimtelijke context van Drenthe. ASTRON heeft drie grote vestigingen in Drenthe en manifesteert zich ruimtelijk bij Lhee, Dwingeloo, met het researchcomplex (inclusief radiotelescoop) en hoofdkantoor, bij Hooghalen met de Westerbork Synthese Radiotelescoop (WSRT) en bij Exloo en Buinen met het centrumgebied van LOFAR. Ten slotte zijn er verspreid over de provincie kleine LOFAR-buitenstations voor wetenschappelijk onderzoek op het gebied van zowel astronomie, geofysica als infrageluid.**

**Wij willen ruimte bieden aan de verdere ontwikkeling van de radioastronomie in Drenthe en streven er naar verstoring van activiteiten die hiermee samenhang te voorkomen Radiotelescopen Dwingeloo en Hooghalen.**

**In de bossen van Dwingeloo en Hooghalen staan radiotelescopen opgesteld voor waarnemingen aan het zonnestelsel. Rond elk van deze waarnemingsposten zijn op de kaart 12 Overige aanduidingen zones aangegeven die betrekking hebben op de toelating van gemotoriseerd verkeer en de oprichting van nieuwe bebouwing. Binnen zone I kunnen, buiten de verharde wegen Eursinge – Lhee en Hooghalen – Amen, alleen in uitzonderingsgevallen gemotoriseerd verkeer en activiteiten, waarbij elektromagnetische straling wordt opgewekt, worden toegelaten. Noodzakelijk landbouwverkeer wordt tot deze uitzonderingen gerekend. Binnen zone II worden storingen voorkomen door vooraf overleg te plegen met ASTRON over storingsgevolgen van bedrijfsvestigingen en –uitbreidingen, intensivering van verkeer en dergelijke activiteiten.**

**LOFAR**
**De afgelopen jaren heeft ASTRON een nieuwe radiotelescoop gebouwd LOFAR (Low Frequency Array). LOFAR bestaat uit enkele duizenden kleine antennes die geclusterd zijn geplaatst in het centrale LOFAR-gebied bij Exloo en Buinen en in enkele buitenstations in zowel Drenthe, Groningen, Fryslân als Overijssel. De locatiekeuze voor de antennestations is tot stand gekomen in goede samenwerking tussen gemeenten, provincies en ASTRON.**

**Als belangrijke criteria golden daarbij steeds de beschikbaarheid van de fysieke ruimte en het relatief lage storingsniveau door elektromagnetische straling. Wij vinden het van belang dat de LOFAR-stations in Drenthe optimaal kunnen blijven functioneren in een omgeving met een zo laag mogelijk storingsniveau. De storingsvrije zone I (samenvallend met het centrale LOFAR-gebied) en de zgn. overlegzone II zijn aangegeven op kaart Overige aandudingen. Voor deze zones geldt hetzelfde beschermingsbeleid ten aanzien van zone I en II als hiervoor beschreven bij de radiotelescopen in Dwingeloo en Hooghalen.**

**LOFAR-buitenstations**
**Wij verwachten van gemeenten dat binnen een straal van twee kilometer rond een LOFAR-buitenstation storing wordt voorkomen door vooraf overleg te plegen met ASTRON over de gevolgen van mogelijke storingsbronnen zoals zenders, zendmasten, hoogspanningsmasten, windmolens, motoren en andere mechanische of elektrotechnische installaties alsmede intensivering van het gemotoriseerde verkeer**

**Nummer G.1, G.2, G.9, G.14, G.16, G.17, O.6**
Geeft aan dat het onderwerp plattelandseconomie onderbelicht is.

**Antwoord**
Wij hebben in de Omgevingsvisie ons streven naar een vitaal platteland aangegeven waar, naast landbouw en recreatie & toerisme, ook ruimte is voor het versterken en verbreden van niet-agrarische economische activiteiten. Daarnaast wordt nog expliciet aangegeven dat wij ‘ruimte bieden aan kleinschalige en lokaal georiënteerde activiteiten op het gebied van nijverheid en dienstverlening’. Ons inziens erkennen wij daarmee wel degelijk de waarde van de plattelandseconomie. De invulling daarvan laten wij echter aan de gemeenten aangezien het gaat om lokaal georiënteerde bedrijvigheid.

De Omgevingsvisie is niet het geëigende document om de totaalvisie op de Drentse economie uitgebreid uit te werken, vanwege de focus op het ruimtelijke domein. Wel vinden wij met u dat dit onder het kopje ambities en belangen moet worden meegenomen. Dit vormt voor ons dan ook aanleiding om de Omgevingsvisie op dit punt aan te passen.

**Wijziging ontwerp**
*Blz. 8*
~~Het regionale economische vestigingsklimaat is van provinciaal belang.~~ **Om werk- en werkgelegenheid te behouden en nieuwe te creëren streven wij** naar **de ontwikkeling van een dynamische, vitale en zichzelf vernieuwende regionale economie. Een belangrijke voorwaarde daarvoor is het kunnen bieden van** voldoende, gevarieerde, aantrekkelijke en vitale vestigingsmogelijkheden op regionale bedrijventerreinen en andere stedelijke werklocaties. Ook willen we in het landelijk gebied voldoende ontwikkelingsmogelijkheden bieden voor landbouw, recreatie en toerisme en **andere niet-agrarische** bedrijvigheid. **Het regionale economische vestigingsklimaat is voor ons van provinciaal belang.**

**Nummer O.10, O.106**
Verzoekt het belang van niet agrarische bedrijvigheid in het landelijk gebied aan te geven.

**Antwoord**
Wij hebben in de Omgevingsvisie aangegeven dat er in het landelijk gebied ruimte moet zijn voor landbouw, recreatie en toerisme en bedrijvigheid. Daarmee bedoelen wij ook niet-agrarische activiteiten. Wij geven in de Omgevingsvisie aan op welke activiteiten wij, op basis van provinciaal belang, willen sturen. Dat geldt voor de werkgelegenheid op regionale werklocaties bij de steden en in het landelijk gebied voor recreatie en toerisme en landbouw. Op de andere niet-agrarische activiteiten in het landelijk gebied sturen wij niet actief vanuit een provinciaal belang.
Bovenstaande betekent echter niet dat wij deze niet agrarische activiteiten niet belangrijk achten. Wij erkennen de rol en het belang van uw sector in de Drentse economie. Wij passen de tekst hier op aan.

**Wijziging ontwerp**
*Blz 8*
~~Het regionale economische vestigingsklimaat is van provinciaal belang.~~ **Om werk- en werkgelegenheid te behouden en nieuwe te creëren streven wij** naar **de ontwikkeling van een dynamische, vitale en zichzelf vernieuwende regionale economie. Een belangrijke voorwaarde daarvoor is het kunnen bieden van** voldoende, gevarieerde, aantrekkelijke en vitale vestigingsmogelijkheden op regionale bedrijventerreinen en andere stedelijke werklocaties. Ook willen we in het landelijk gebied voldoende ontwikkelingsmogelijkheden bieden voor landbouw, recreatie en toerisme en **andere niet-agrarische** bedrijvigheid. **Het regionale economische vestigingsklimaat is voor ons van provinciaal belang.**

**Nummer G.17**
Vraagt aandacht voor de positie van Gieten en vraagt de hoofdkern aan te duiden als substreekcentrum. Vindt de gebiedsgerichte benadering van de Hondsrug aansprekend en worden graag betrokken bij de uitwerking hiervan.

**Antwoord**
Wij zijn ons bewust van de positie van Gieten binnen de gemeente Aa en Hunze. Ook erkennen wij dat Gieten vanwege de ligging aan het knooppunt N33 en N34 een aantrekkelijke locatie vormt voor wonen en werken. De verdubbeling van de N33 kan deze aantrekkelijkheid van vestiging verder versterken. Mede gezien de ligging aan het Nationaal Beek- en Esdorpenlandschap Drentsche Aa en de Honsdrug, vraagt dit van de gemeente een weloverwogen visie op de ontwikkelrichting van Gieten. Wij zijn graag bereid daar in mee te denken.

Wij delen de mening niet dat Gieten aangeduid moet worden als substreekcentrum. Dit is vooral ingegeven doordat wij de rol van Gieten in de regionale markt voor wonen en bedrijvigheid niet van dezelfde orde vinden als Coevorden, Roden en Beilen. Wij beschouwen het als gemeentelijke verantwoordelijkheid om verder inhoud te geven aan de rol van Gieten als hoofdkern in haar verzorgingsgebied. Wij zijn voornemens om de huidige uitbreidingsruimte te handhaven, om de ontwikkeling van Gieten mogelijk te maken. Wij stellen voor om in het kader van de gebiedsopgave Hondsrug de potenties van Gieten verder uit te werken.

**Nummer O.72**
Vindt het een ongenuanceerde benadering van de werkelijkheid dat in de Omgevingsvisie wordt uitgegaan van structurele bevolkingsdaling op de lange termijn, terwijl binnen Drenthe grote verschillen zijn op te tekenen.
Vindt 'krimp als kans' een losse kreet, aangezien geen beeld wordt geschetst over de implicaties van bevolkingskrimp en een strategie.
Is van mening dat de bundeling in grotere kernen kan leidden tot het leegtrekken van kleinere dorpen. Door deze strategie kan krimp versterken en leefbaarheid in kleine kernen onder druk komen te staan.

**Antwoord**
Wij zijn ons er van bewust dat de bevolkingsontwikkeling regionaal verschillend is. Deze regionale verschillen hebben wij door laten werken in onze doelstellingen voor wonen en de uitwerking van gebiedsopgaven.

U hebt gelijk dat 'krimp als kans' een losse kreet is als er geen consequenties, bijvoorbeeld in de vorm van een strategie, aan worden verbonden. Onze eerste stap was een onderzoek naar de gevolgen van bevolkingdaling voor verschillende thema's in samenwerking met gemeenten in Oost Drenthe en Westerveld. Als vervolg willen wij gezamenlijk een strategie ontwikkelen voor het opvangen van de gevolgen van bevolkingsdaling.

Wij zijn van mening dat wij, conform de uitgangspunten van de Wro, voldoende beleidsruimte geven aan gemeenten om in een woonvisie invulling te geven aan de ontwikkeling van kleinere kernen. Wij delen uw mening over het leegtrekken van kleine dorpen dan ook niet. Bovendien is de concentratie van mensen en activiteiten in de stedelijke gebieden een grotendeels autonome trend, waar wij slechts beperkt invloed op hebben.

Wij zien het vanwege de relatieve ijlheid van onze economie als noodzakelijk om economische activiteiten te concentreren om zo (vanwege agglomeratie en netwerkeffecten) de Drentse economie duurzaam te versterken. Aan de andere kant bieden wij voor de plattelandseconomie meer ruimte door de ontwikkeling van kleinschalige lokaal georiënteerde economische activiteiten op ruimere basis toe te staan, bijvoorbeeld binnen de vrijkomende agrarische bebouwing. De economie van het platteland ontwikkelt zich op deze wijze complementair aan die van de steden waardoor het totaal wordt versterkt.

**Nummer M.5**
Vindt in de Omgevingsvisie geen beeld terug over de vraag hoe wij omgaan met het vraagstuk van bevolkingsdaling waar het de vertaling van visie naar implementatie betreft.

**Antwoord**
Wij zien het onderwerp krimp als een gezamenlijke opgave voor Drenthe. Als eerste stap hebben wij gezamenlijk met vijf gemeenten, waar de krimp op dit moment aan de orde is, onderzoek gedaan naar de gevolgen van bevolkingsdaling voor verschillende thema's. Als vervolg willen wij gezamenlijk een strategie ontwikkelen voor het opvangen van de gevolgen van bevolkingsdaling. Hierbij betrekken wij ook de ervaringen uit andere regio's buiten Drenthe.

**Nummer G.12, P.1**
Stelt voor om te komen tot interprovinciale afstemming van intergemeentelijke woonvisies en een gezamenlijke aanpak van de effecten van bevolkingsdaling.
Verzoekt om aan te kunnen sluiten bij het onderzoek naar de effecten van krimp.

**Antwoord**
Wij vragen in het kader van de regionale woonvisies gemeenten nadrukkelijk om hun activiteiten af te stemmen met buurgemeenten, ook provinciegrensoverschrijdend. Hierbij willen wij zeker ook een ondersteunende rol spelen.

Wij zijn met u van mening dat het een meerwaarde heeft om in de uitwerking van de strategie ten aanzien van de gevolgen van de structurele bevolkingsdaling gezamenlijk op te trekken met regio's met vergelijkbare problematiek. Dit geldt in het bijzonder voor de grensoverschrijdende afstemming tussen Oost Drenthe en Oost Groningen.

Wij erkennen dat er bij de ontwikkeling van beleid voor gebieden met bevolkingsdaling ook aandacht moet zijn voor de relatie met groeikernen. In dat kader verkennen wij graag gezamenlijk met gemeenten de relatie tussen groeikernen en gebieden met bevolkingskrimp om op basis van solidariteit gezamenlijk tot een strategie te komen. Wij zullen dit bij de uitwerking van ons beleid nadrukkelijk meenemen.

**Nummer O.110, O.122, G.9**
De indieners adviseren om gezamenlijk met gemeenten een visie en agenda's voor krimpregio's in Drenthe te ontwikkelen.

**Antwoord**
Wij zien het onderwerp krimp als een gezamenlijke opgave voor Drenthe. Als eerste stap hebben wij gezamenlijk met vijf gemeenten, waar de krimp op dit moment aan de orde is, onderzoek gedaan naar de gevolgen van bevolkingsdaling voor verschillende thema's. Als vervolg willen wij gezamenlijk een strategie ontwikkelen voor het opvangen van de gevolgen van bevolkingsdaling. Hierbij betrekken wij ook de ervaringen uit andere regio's buiten Drenthe. Verder zijn wij voornemens om nauw samen te werken met Oost Groningen.

**Nummer D.2, W.5, O.69**
Pleit ervoor dat de provincie te allen tijde de regie behoud over de Drentse grondwatervoorraden en dat deze publiek eigendom blijven.
Verzoekt ons om bij de tekst over nieuwe verdienmodellen en waardecreaties op te nemen dat de verhoging van de kosten van de onttrekking van grondwater voor de drinkwaterproductie in deze zoektocht is uitgesloten.
Hecht sterk aan het publieke eigendom van grondwater en aan een stevige sturing door de overheid op de aanwezig publieke belangen. "Het blauwe goud" moet niet worden gezien in een economische betekenis maar in relatie met de waarden van het grondwater in brede zin. Verzoekt het beleid in lijn met de KRW, de Drinkwaterwet en het Nationaal Waterplan te verduidelijken.

**Antwoord**
De wijze waarop we in de toekomst met ons grondwater willen om gaan vraagt nog om nadere uitwerking. In onze omgevingsvisie zetten we daarom niet in op het verhandelen van grondwater als commercieel goed. Het verkennen van de mogelijkheden van het toepassen van een concessiestelsel is wel opgenomen in onze grondwatervisie, maar gelet op de onzekerheden van zo'n stelsel is het niet opgenomen in de Omgevingsvisie. Wel hebben wij de ruimtelijke elementen uit de grondwatervisie opgenomen, zoals de inzijggebieden, en schetsen we een aantal kansen. Ook geven we een enkele voorbeelden hoe de landbouw en de natuur kunnen worden bediend met het vergroten van de grondwatervoorraad onder het Drents Plateau.

In de Omgevingsvisie is geen afweging opgenomen over de mogelijke verhoging van de kosten voor het onttrekken van grondwater voor de drinkwaterproductie.

Het is daarom ook wat prematuur om het gebruik van het grondwater onder de mogelijkheden voor een nieuwe waardecreatie te zien. Wij laten deze opmerking daarom in de definitieve Omgevingsvisie achterwege.

**Wijziging ontwerp**
*Blz. 30*
Mogelijkheden liggen er wellicht in de transitie naar een duurzame energievoorziening (zie paragraaf 4.7) ~~en in het gebruik van het grondwater (zie paragraaf 4.3.2)~~

**Nummer P.1**
Gaat er van uit dat de afspraken in het kader van de Regiovisie Groningen – Assen over uitleg en herstructurering van bedrijventerreinen als uitgangspunt worden genomen in de regionale afstemming.
Merkt op dat in de behoefteraming van de ruimtevraag geen onderscheid is gemaakt naar typen werkmilieus.
Vraagt ons om terughoudend te zijn met de uitgifte van nieuwe locaties.

**Antwoord**
Wij zijn inderdaad uitgegaan van een kwantitatieve benadering. Wij hebben aangegeven dat het gaat om een globale indicatie en dat een onderscheid naar segmenten (typen werkmilieus) een ander beeld kan opleveren. In het, na vaststelling van de Omgevingsvisie op te stelllen, Regionaal Uitvoeringskader Werklocaties werken we de precieze opgave per regio nog nader uit. In het geval van Groningen-Assen bent u daarbij nauw betrokken.

Wij hebben aangegeven in te zetten op toepassing van de SER-ladder vanuit het uitgangspunt van zorgvuldig ruimtegebruik, waarbij de nadruk ligt op herstructurering in plaats van de ontwikkeling van nieuwe locaties. Het besluit over de ontwikkeling van nieuwe locaties wordt afgewogen in het licht van deze beleidslijn.

**Nummer G.12**
Geeft aan dat regionale afstemming over werklocaties gewenst is en voor indiender grotendeels plaatsvindt in het kader van de Regiovisie Groningen-Assen. Stelt voor een aanvullend overleg op te starten tussen de gemeenten Assen, Aa en Hunze, Midden-Drenthe en Tynaarlo.

Vraagt verduidelijking van het begrip lokaal gerichte en kleinschalige bedrijvigheid.

**Antwoord**
Wij hebben in de huidige indeling van afstemmingregio's niet voorzien in de betrokkenheid van Aa en Hunze en Midden-Drenthe. Dat komt omdat deze gemeenten niet beschikken over regionale werklocatie waarvoor wij regionale afstemming wenselijk achten.

Wij omarmen het voorstel om te komen tot een pilotproject dat voorziet in afstemming over werklocaties met als deelnemers de gemeenten Aa en Hunze, Midden-Drenthe, Assen en Tynaarlo. Het pilotproject zelf nemen we op in de uitvoeringsagenda in combinatie met het op te stellen 'Regionaal Uitvoeringskader Werklocaties'. In de Omgevingsvisie zelf zullen wij opnemen dat buiten de twee genoemde afstemmingsregio's afstemming kan plaatsvinden over werklocaties wanneer dit noodzakelijk dan wel wenselijk wordt geacht.

In de omgevingsvisie wordt een nadere uitwerking van het begrip lokaal gerichte en kleinschalige bedrijvigheid opgenomen.

**Wijziging ontwerp**
*Blz. 31*
**Regionale afstemming**
Wij willen dat er regionale afstemming over **regionale** werklocaties komt om onderlinge concurrentie tussen gemeenten te voorkomen. Op basis van de regionale markt **en de regionaal-economische identiteit**, onderscheiden we twee afstemmingsregio's: Groningen-Assen en ~~Meppel Hoogeveen Emmen Coevorden~~ de Drentse Zuidas. Voor deze regio's nemen wij het initiatief voor afstemming. Ons primaire doel hierbij is om met gemeenten afspraken te maken over de verdeling van het aanbod in regionale werklocaties. Vertrekpunt hierbij is de analyse van de ruimtevraag voor de periode tot 2020. Voor de periode tot 2020 is er naar verwachting behoefte aan 545 tot 605 hectare aan werklocaties.

**We constateren dat ook aan Drenthe grenzende gemeenten deel uitmaken van de regionale 'bedrijventerreinenmarkt'. Daarnaast worden niet alle Drentse gemeenten gedekt door beide stedelijke regio's. Dit kan aanleiding zijn om aanvullende afstemmingsvormen te organiseren.**

Herstructurering van het bestaande aanbod stellen we in principe boven nieuwe uitleg. Wij vragen gemeenten in hun visie op werklocaties op te nemen welk deel van de vraag wordt ingevuld met herstructurering en welk deel wordt ingevuld met nieuwe locaties.

**Kansen voor kwaliteit**
Voor de kwaliteitsverbetering van bestaande werklocaties willen wij het initiatief nemen door voor de komende tien jaar een herstructurerings- en intensiveringsprogramma op te stellen. Daarnaast willen we met gemeenten en andere relevante partners afspraken maken over de kwaliteit en duurzaamheid van werklocaties. Dit past bij ons streven naar ruimtelijke kwaliteit (zie paragraaf 4.1). Bij herstructurering en nieuwe aanleg moet een beeldkwaliteitplan worden opgesteld, waarin in ieder geval de volgende aspecten worden uitgewerkt:

- terreinindeling (verhouding openbare en private ruimte);

- inrichting van de openbare ruimte;
- kavelinrichting (inclusief erfafscheidingen);
- kwaliteit van de bebouwing;
- omgang met reclame-uitingen;
- landschappelijke en stedenbouwkundige inpassing.

**Nummer B.3**
Pleit voor nauwere interregionale samenwerking en een gezamenlijke noorderlijke ruimtelijke visie.
Waarschuwt dat een te krap aanbod van regionale werklocaties een mogelijke belemmering vormt voor de economische groei.
Geeft aan dat een goede monitoring van de ontwikkelingen t.a.v. bedrijventerreinen en tijdige bijsturing van het bedrijventerreinenbeleid onontbeerlijk is.

**Antwoord**
Wij zijn het met u eens dat de economische ontwikkeling van Drenthe niet ophoudt bij de provinciegrens. Vandaar ook dat wij op verschillende vlakken samenwerken in Noordelijk verband, bijvoorbeeld in het kader van het SNN en Regiovisie Groningen-Assen en met Duitse partners in Niedersachsen. De samenwerking met Overijssel is voor ons een punt van aandacht.

De Wet ruimtelijke ordening verplicht ons tot het opstellen van een structuurvisie voor Drenthe. Wij stemmen de Omgevingsvisie af op de visie van onze buurprovincies en Niedersachsen. In noordelijk verband is in samenwerking met het rijk een Gebiedsagenda Noord Nederland opgesteld. In de Gebiedsagenda landen de belangrijkste ruimtelijk-economische ambities voor Noord Nederland en Drenthe. Wij zijn van mening dat een noordelijke ruimtelijke visie geen toegevoegde waarde heeft op het bovenstaande.

Wij zijn met u van mening dat een te krap aanbod van regionale werklocaties onwenselijk is. Een te ruim aanbod belemmert mogelijk de herstructureringsopgave. Wij proberen door monitoring en tijdige bijsturing van het beleid een evenwicht in vraag en aanbod te vinden waarin beide opgaven (nieuw en herstructurering) gerealiseerd kunnen worden.

De monitoring van de ontwikkeling van werklocaties is onderdeel van ons beleid.

**Nummer O.31**
Stelt voor de samenwerking tussen de diverse beroepsopleidingen te stimuleren en te acteren in het bevorderen van lerend werken en van een betere aansluiting van het beroepsonderwijs op de vraag van de arbeidsmarkt.

**Antwoord**
Wij zien uw suggesties als mogelijk aanknopingspunten voor de uitwerking van hetgeen is gesteld in de Omgevingsvisie over kennisontwikkeling. Dit thema wordt uitgewerkt in de Drentse Economische Agenda 2010-2015. Specifiek voor het thema Onderwijs-Arbeidsmarkt zijn speci-

fieke acties eveneens uitgewerkt in het Uitvoeringskader 2010-2011 'Aan het Werk met Kennis'. De door u beschreven thema's komen in deze programma's terug.

**Nummer L.18, G.17**
Vraagt of elk afzonderlijk initiatief dat in een Vrijkomend Agrarisch Bedrijf wordt gevestigd in de breedte stringent moet getoetst door de provincie (VAB).
Vraagt duidelijkheid over de rol van de provincie bij de uitbreiding van regionaal georiënteerde solitair gevestigde bedrijvigheid in het buitengebied.
Vraagt hoe u de termen kleinschalig en lokaal gericht ten aanzien van het beleid voor lokale werklocaties moet interpreteren. Bovendien vraagt u hoe de regionale afstemming van lokale werklocaties gaat plaatsvinden.
Vraagt of toepassing van de SER-ladder op werklocaties in het landelijk gebied in de praktijk wel uitvoerbaar c.q. wenselijk is in relatie tot lokale bedrijventerreinen en verblijfsrecreatie.

**Antwoord**
*Vrijkomende agrarische bebouwing (VAB)*
De insteek van ons beleid ten aanzien van Vrijkomende Agrarische Bebouwing zoals neergelegd in de Ontwerp Omgevingsvisie is dat er meer ruimte komt voor de vestiging van niet-agrarische bedrijfs-activiteiten in deze VAB's. Wij geven daarbij als kader een viertal randvoorwaarden mee, waarbinnen de gemeente haar beleid hieromtrent zelf kan invullen. De gemeente kan dus in principe zelf bepalen voor welke niet-agrarische activiteiten zij mogelijkheden wil bieden in deze VAB's. Dit zal zij vervolgens vertalen in het bestemmingsplan Buitengebied of een specifiek facetbestemmingsplan (thematisch bestemmingsplan). Dergelijke plannen worden gebruikelijk ook besproken met c.q. ter advisering aan geboden aan de provincie. De aspecten van ruimtelijke kwaliteit, zoals beschreven op pagina 12, worden in de provinciale advisering meegenomen.
Indien een bepaalde specifieke planmatige ontwikkeling wordt voorzien binnen een gebied dat volgens kaart 2 (inclusief subkaarten) een of meerdere belangrijke kernkwaliteiten bevat die van provinciaal belang zijn dan vinden wij dat overleg nodig tussen gemeente en provincie (en eventueel de particuliere indiener) om te bezien hoe de ontwikkeling de kernkwaliteit(en) kan versterken c.q. daar recht aan doet. Dat betekent dat wij onze ambitie om de kernkwaliteiten te behouden en te ontwikkelen in de eerste plaats als structurerend (voorwaardenscheppend) zien en niet als beperkend. De grondhouding voor dergelijke ontwikkelingen is wat ons betreft dus positief. Ten slotte geldt voor ontwikkelingen in gebieden waar geen kernkwaliteiten van provinciaal belang voorkomen dat overleg met de provincie in specifieke gevallen niet vereist is.

*Lokale werklocaties*
Om de landschappelijke kwaliteiten van Drenthe zo min mogelijk aan te tasten, hebben wij de ontwikkeling van nieuwe lokale werklocaties (bedrijventerreinen) in het landelijk gebied uitgesloten. Uitbreiding van de bestaande lokale bedrijventerreinen is wel mogelijk mits men daarbij aan een aantal randvoorwaarden voldoet. Het moet daarbij gaan om kleinschalige bedrijvigheid, waarmee we bedoelen dat het volume van de bedrijfsbebouwing en de kavels moeten aansluiten bij de structuur van de nabijgelegen kern. Daarnaast moet het gaan om 'lokaal georiënteerde bedrijvigheid', waarmee wij doelen op de vestiging van bedrijven met een lokale oriëntatie vanwege de sociale binding aan de kern (veelal doordat de eigenaar daar woonachtig is) en haar directe omgeving met name qua arbeidsmarkt en qua toelevering- en afnemers relaties. In het 'regionaal uitvoeringskader werklocaties' dat naar aanleiding van de ontwerp Omgevingsvisie als uitwerking

wordt opgesteld, zal dit aspect in overleg met de gemeenten nog nader worden uitgewerkt. De Omgevingsvisie is een document op hoofdlijnen en leent zich derhalve niet voor een dergelijk detailniveau.

U merkt overigens inderdaad terecht op dat de term 'lokaal gericht' niet aansluit bij de Europese regelgeving. Overigens sluit het ook niet aan bij de praktijk aangezien het internet veel ondernemers in staat stelt om een veel grotere markt te bedienen. Dit is een omissie en vormt voor ons de aanleiding om op dit punt de Omgevingsvisie nog aan te passen. Ten slotte stelt u nog de vraag op welke wijze regionale afstemming van werklocaties in het landelijk gebied gaat plaatsvinden. Vanwege het lokale karakter van deze werklocaties is regionale afstemming ons inziens niet nodig. Wel zullen wij ten aanzien van de uitwerking van de voorwaarden voor uitbreiding en kwalitatieve verbetering van bestaande locaties afspraken maken met betrekking tot deze locaties. Dit vormt onderdeel van het hiervoor genoemde 'regionaal uitvoeringskader werklocaties'.

*Solitaire regionaal georiënteerde bedrijvigheid in het landelijk gebied*
Voor wat betreft regionaal georiënteerde bedrijven die vanuit een historisch gegroeide situatie gevestigd zijn in het landelijk gebied koersen wij bij een wens tot uitbreiding in eerste instantie aan op verplaatsing naar een regionaal bedrijventerrein. Het betreft hier overigens activiteiten die in principe zouden thuishoren op een regionale werklocatie en niet vallen binnen de categorieën Landbouw en Recreatie en Toerisme. Deze beleidslijn is ingegeven door het streven naar zorgvuldig ruimtegebruik wat wij van provinciaal belang achten. Bij een uitbreidingswens van een dergelijk bedrijf vindt vanzelfsprekend overleg plaats tussen de provincie, gemeente en de betreffende ondernemer. Met inachtneming van ons streven naar zorgvuldig ruimtegebruik wegen we dit dan af tegen andere belangen en kunnen dan gezamenlijk tot de conclusie komen dat er zwaarwegender belangen zijn die uitbreiding op de bestaande locatie (op voorwaardelijke basis) rechtvaardigen.

*Toepassing SER-ladder landelijk gebied*
Voor wat betreft de toepassing van de SER-ladder zijn wij van mening dat deze methodiek ook moet worden toegepast op de ontwikkeling van werklocaties in het landelijk gebied. Voor de financiering van de herstructurering van bestaande locaties in het landelijk gebied zijn weliswaar in de praktijk minder mogelijkheden als voor regionale locaties, maar wij zijn er van overtuigd dat dit ook ten opzichte van lokale werklocaties mogelijk moet zijn (bijv. in combinatie met een kleine uitbreiding waardoor verevening plaats kan vinden). In de praktijk zal dit betekenen dat gemeente en provincie in gesprek gaan met elkaar om te zoeken naar financieringsmogelijkheden. In het 'regionaal uitvoeringskader werklocaties' zal dit ook nader aan de orde komen.
Ten slotte verwijzen wij voor wat betreft de onduidelijkheid van toepassing van de SER-ladder voor recreatiebedrijven naar pagina 46 waar de toepassing hiervan voor bedrijven in de verblijfsrecreatie wordt bevestigd. Wij zijn van mening dat de toepassing van deze methodiek niet leid tot een toename van de onderzoeksdruk voor deze bedrijven. Hetgeen op pagina 14 over deze methodiek is opgemerkt, achten wij ook in algemene zin goed toepasbaar.

**Wijziging ontwerp**
*Blz 31. Concentratie van economische activiteiten in stedelijke netwerken*
Voor nieuwe en bestaande **regionale** werklocaties streven we naar kwaliteit die past bij het gewenste ruimtelijk-economisch profiel van de werklocatie. Om te voorzien in de ruimtevraag, zetten we in op het herstructureren van bestaande terreinen en regionale afstemming van het aanbod

aan nieuwe **regionale** werklocaties **(zie kader)**. Voor bedrijven die milieuhinder veroorzaken, voeren we een apart vestigingsbeleid.

**Een regionale werklocatie (bedrijventerrein / kantorenlocatie):**

- **biedt overwegend plaats aan bedrijven met een bovenlokale oriëntatie, zowel qua arbeidsmarkt als qua toelevering- en afnemers relaties;**
- **is (met uitzondering van het VAM/MERA-terrein te Wijster) gelegen binnen een van de twee stedelijke netwerken, te weten Groningen-Assen of de Drentse Zuidas.**

*Blz 32.*
*Versterken van de sociaal-economische vitaliteit van de plattelandseconomie*
**De aanwezigheid van het MKB op het platteland levert een belangrijke bijdrage aan de sociaal-economische vitaliteit op het platteland. De concentratie van bedrijvigheid in de steden wil dan ook niet zeggen dat daarmee geen ruimte wordt geboden aan bedrijvigheid op het platteland. Het moet daarbij wel gaan om lokaal georiënteerde bedrijvigheid (zie definitie in het kader van de lokale werklocatie)**.

Veel bedrijvigheid op het platteland vestigt zich in vrijkomende agrarische bebouwing (VAB). Voorheen was het provinciale beleid ten aanzien van het gebruik en/of het herinrichten hiervan nogal restrictief. Wij willen dat gemeenten nu in principe zelf gaan bepalen welke activiteiten zij willen toestaan in de VAB. Wij stellen wel enkele randvoorwaarden**:**

- De invulling van de VAB doet geen inbreuk op de ruimtelijke kwaliteit (zie paragraaf 4.1)**;**
- De nieuwe bedrijfsactiviteit heeft geen negatieve gevolgen voor de hoofdfunctie van het gebied**;**
- De nieuwe bedrijfsactiviteit is kleinschalig van aard**;**
- De woonfunctie van de VAB blijft gehandhaafd.

Aanleg van nieuwe **lokale** werklocaties **(zie kader)** in het landelijke gebied staan wij in principe niet toe. Wel is het onder bepaalde voorwaarden mogelijk bestaande locaties uit te breiden. Deze voorwaarden zijn:

- Uit toepassing van de SER-ladder (zie paragraaf 4.1.2) blijkt herstructurering van het bestaande terrein onvoldoende ruimtewinst op te leveren**;**
- De uitbreiding wordt ruimtelijk goed ingepast, wat wordt beschreven in een beeldkwaliteitplan (zie paragraaf 4.3.1)**;**
- De locatie wordt bestemd voor kleinschalige en lokaal georiënteerde bedrijvigheid.

**Een lokale werklocatie (bedrijventerrein):**

- **biedt overwegend plaats aan bedrijven met een lokale oriëntatie vanwege de sociale binding aan de kern (veelal doordat de eigenaar daar in de buurt woonachtig is) en haar directe omgeving met name qua arbeidsmarkt en qua toelevering- en afnemers relaties;**
- **huisvest bedrijven die overwegend kleinschalig zijn;**
- **kwaliteit van de bedrijfsbebouwing, het volume en de kavelgrootte moeten aansluiten bij de kwaliteit van de directe omgeving (de structuur van de nabijgelegen kern);**
- **bevat geen significant milieubelastende activiteiten (max. categorie 3);**
- **huisvest bedrijven die geen grootschalige vervoersstromen met zich meebrengen;**
- **mag woon-werkfuncties bevatten.**

**Nummer O.72**
Geeft aan dat het vestigingsklimaat mede wordt bepaald door de arbeidsmarkt, het woonklimaat en het culturele voorzieningniveau. Ziet op deze onderwerpen een provinciale rol.
Geeft aan dat naast Meppel ook Coevorden van belang is voor watergebonden bedrijvigheid.
Vraagt om provinciale regie en afstemming bij detailhandel met een bovenregionale functie.
Geeft aan dat solitaire bedrijvigheid veelal is ontstaan met medeweten en instemming van de overheid. Vindt dat onze inzet op verplaatsen geen blijk geeft van deze medeverantwoordelijkheid.
Vraagt bij de vergunningverlening rond VAB's direct de grenzen van de mogelijkheden aan te geven.

**Antwoord**
Wij zien voor ons, ten aanzien van het vestigingsklimaat, een regierol in ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden, regionale bereikbaarheid en het scheppen van voorwaarden voor kennisontwikkeling en innovatie. Wij rekenen de culturele infrastructuur ook tot onze kerntaken. Het primaat voor woon- en werkmilieus ligt bij de gemeenten. De ontwikkeling van de binnensteden is primair een gemeentelijke verantwoordelijkheid. Onze rol ten aanzien van de arbeidsmarkt ligt in het creëren van optimale condities voor kennisontwikkeling en innovatie.

Wij ondersteunen de ontwikkeling van de haven in Coevorden en de opwaardering van de vaarverbinding Coevorden-Almelo. Onze focus voor Coevorden ligt op het spoor en voor Meppel op het water.

Wij zijn niet van overtuigd van de noodzaak tot onze regie op bovenlokale detailhandel. Detailhandel met een bovenlokale functie is gevestigd in de stedelijke centra van Drenthe gedreven vanuit marktmotieven. Wij zien op dit moment geen concurrentie tussen de verschillende steden ontstaan. Voor wat betreft de inrichting van de stedelijke centra en de ruimte voor nieuwe winkels zijn de betreffende gemeenten zelf verantwoordelijk. Een bijzonder segment in deze is overigens de perifere detailhandel (PDV). Het betreft hier een bijzonder segment gevestigd op regionale werklocaties. Ook hierbij vindt weinig tot geen concurrentie plaats tussen gemeenten vanwege dezelfde redenen als hiervoor benoemd. De provinciale rol is hier dus beperkt. Wij willen binnen het op te stellen regionaal uitvoeringskader werklocaties met de gemeenten afspraken maken over de afbakening van de diverse categorieën detailhandel. Wij koersen voor regionaal georiënteerde bedrijven die vanuit een historisch gegroeide situatie gevestigd zijn in het landelijk gebied bij een wens tot uitbreiding in eerste instantie aan op verplaatsing naar een regionaal bedrijventerrein. Het betreft hier overigens activiteiten die in principe zouden thuishoren op een regionale werklocatie en niet vallen binnen de categorieën Landbouw en Recreatie en Toerisme. Deze beleidslijn is ingegeven door het streven naar zorgvuldig ruimtegebruik wat wij van provinciaal belang achten. Bij een uitbreidingswens van een dergelijk bedrijf vindt vanzelfsprekend overleg plaats tussen de provincie, gemeente en de betreffende ondernemer. Met inachtneming van ons streven naar zorgvuldig ruimtegebruik wegen we dit dan af tegen andere belangen en kunnen dan gezamenlijk tot de conclusie komen dat er zwaarwegender belangen zijn die uitbreiding op de bestaande locatie (op voorwaardelijke basis) rechtvaardigen. In deze delen wij dus dezelfde zienswijze.

Wij zijn met u van mening dat het goed is om bij vergunningverlening rond VAB's de grenzen van de groei aan te geven. Wat die grenzen precies zijn, is echter afhankelijk van de specifieke lokale situatie. Op lokaal niveau zullen die grenzen dus in de vergunning moeten worden vastgelegd.

**Wijziging ontwerp**
Kaart 3 Ruimtelijk-economische ontwikkeling en mobiliteit: wijziging legenda benaming kaartlaag economische kernzones in 'stedelijke netwerken'

*Blz. 27*
Economische ontwikkeling
Doordat de noordelijke economie relatief ijl is, is het van belang om economische ontwikkelingen te concentreren. Wij willen dit doen binnen de stedelijke netwerken Groningen-Assen en de Drentse Zuidas. Dit vraagt om een adequate strategie voor netwerkvorming van de steden, (inter)nationale en (inter)regionale bereikbaarheid, zorgvuldig ruimtegebruik, een aantrekkelijk aanbod in **woon- en** werkmilieus en voorzieningen.

*Blz. 30 / 31*
Werken
Wij willen de ontwikkeling van een dynamische, vitale en zichzelf vernieuwende regionale economie stimuleren. Daarbij richten we ons op voldoende en gevarieerde vestigingsmogelijkheden voor kennisintensieve **(**maak**)**industrie en het MKB. Het vestigingsklimaat wordt beïnvloed door factoren op zowel nationaal, provinciaal als lokaal niveau. Op provinciaal niveau spelen vooral ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden, regionale bereikbaarheid en het scheppen van voorwaarden voor kennisontwikkeling en innovatie.

Kennisontwikkeling, innovatie en ontwikkeling van clusters en speerpuntsectoren
Wij stimuleren de omvorming naar een meer kennisintensieve regionale economie **en een arbeidsmarkt met voldoende en goed gekwalificeerde werknemers. Vanuit de sterke punten van de regio wordt gestreefd naar verbetering van de samenwerking tussen bedrijven en kennisinstellingen, het wegnemen van belemmeringen en het geven van ruimte aan vernieuwende initiatieven van** de (potentieel) stuwende bedrijvigheid in het mkb. Onze inspanningen richten zich vooral op kennisverspreiding, innovatie, exportbevordering, investeringsbevordering, ondernemerschap, **het aantrekken en behouden van kenniswerkers**, scholing, talentontwikkeling **en het bouwen van kennisclusters. Hiertoe werken we samen met onder andere ondernemers(organisaties), onderwijs- en kennisinstellingen en andere overheden.**
Daarnaast ondersteunen we sectoren die kansrijk zijn, de 'speerpuntsectoren'. Clusterontwikkeling is daarbij van groot belang. In Noord-Nederland gaat het om de sectoren energie (Energy Valley), water (Wetsus), sensortechnologie (Sensor Universe/LOFAR (kaart 1. visie 2020)) en agribusiness (inclusief glastuinbouw). Op regionaal niveau gaat het om de sectoren chemie, recreatie & toerisme, life sciences en Healthy Aging. In de Drentse Zuidas bevorderen we het ontwikkelen van de sector transport & logistiek, in combinatie met de kennisintensieve **(**maak**)**industrie.

*Blz. 32*
**Detailhandel**

Wij streven naar een concentratie van de detailhandel in de **binnen**stedelijke gebieden. **Tegelijkertijd zijn er activiteiten die om uiteenlopende redenen minder goed passen in de stedelijke centra, bijvoorbeeld vanwege de omvang, brandgevaar of bevoorrading. Voor deze activiteiten is vestiging op een locatie voor perifere detailhandel (PDV) een betere optie.**

**Nummer O.102**
Vraagt aandacht voor de, in ogen van de indiener ongewenste, ontwikkeling van linten van industrieterreinen langs de snelwegen.

**Antwoord**
Wij zijn met u van mening, dat het ongewenst is dat langs de snelwegen in Drenthe linten van werklocaties ontstaan. Met onze ambitie om werklocaties te concentreren bij steden en knooppunten van infrastructuur voeren wij hier regie op. Daarnaast hebben wij in de Omgevingsvisie en op kaart 1. Visie 2020 de aanduiding ‘landschaps- en wegpanorama’s voor de snelwegen’ opgenomen. In de ontwikkeling van deze panorama’s passen voor ons geen industriële linten langs de snelwegen.

**Nummer O.106**
Vraagt om de positie van de sector duidelijk te definiëren en verwijst daarbij naar de Structuurvisie Bedrijventerreinen en Werklocaties van de provincie Gelderland. Vraagt voor de sector gezien de aard van hun werkzaamheden, voldoende (uitbreidings)mogelijkheden, ook buiten de bestaande bebouwingscontouren.

**Antwoord**
Wij zijn voornemens om na vaststelling van de Omgevingsvisie een Regionaal Uitvoeringskader Werklocaties op te stellen. Daarin zullen we samen met de gemeenten meer het beleid ten aanzien van bedrijfsvestiging- en ontwikkeling in Drenthe nader uitwerken. De exacte bestemmingsmogelijkheden die u wenst worden normaliter uitgewerkt in een bestemmingsplan buitengebied. Deze plannen vallen onder de verantwoordelijkheid van de gemeente.

**Nummer I.1**
Vraagt meer expliciet de unieke positie van het grensoverschrijdende Europark bij Coevorden te benadrukken in tekst en kaart.
Vraagt het ‘terminal’ pictogram op kaart 3 Ruimtelijk-economische ontwikkeling en Mobiliteit grensoverschrijdend te plaatsen.

**Antwoord**
Wij zijn met u van mening dat het Europark inderdaad een unieke positie kent door haar ligging op de Duits-Nederlandse grens. Wij beschouwen het als een voorbeeld voor andere regio’s. Op de kaart en in de tekst zullen wij het Europark nader duiden.

**Wijziging ontwerp**
Kaart 3. Ruimtelijk-economische ontwikkeling en mobiliteit: pictogram Terminal verplaatsen naar de plaats van het Europark, op die wijze dat het precies op de grens ligt van Nederland en Duitsland

Kaart 1. Visie 2020: onderligger kernenstructuur bij Coevorden aanvullen met het Europark, zodat het grensoverschrijdende karakter helder is.

*Blz. 30*
Kader toevoegen

**Samen met de Duitse gemeente Emmlichheim ontwikkelt de gemeente Coevorden een uniek grensoverschrijdend industrieel en logistiek bedrijvenpark met een oppervlakte van circa 350 ha: het Europark . Het ligt deels in de gemeente Coevorden en deel in de gemeente Emmlichheim. Via de op het Europark gevestigde Euroterminal Coevorden (ETC) vindt met name uitwisseling plaats van goederen tussen vervoersmodaliteiten over de weg en per spoor. Met twee spoorterminals (een derde is in ontwikkeling) worden onder meer containers verladen via de Bentheimer Eisenbahn.**

**Nummer G.3**
Wijst op de status van Kranenburg-Zuid als hard plan.

**Antwoord**
Wij hebben in de geprognosticeerde behoefteraming voor Drenthe met betrekking de ontwikkeling van bedrijventerreinen met Kranenburg-Zuid als ‘hard plan’ rekening gehouden. Wij vermelden het bedrijventerrein niet expliciet vanwege die status. Assen Zuid wordt expliciet vermeld omdat het deze status nog niet heeft en onderdeel uitmaakt van het Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn.

**Nummer G.6**
Gaat ervan uit dat de beoogde uitbreiding van het bedrijventerrein Geesbrug valt onder lopende afspraken.

**Antwoord**
Op basis van eerdere besluiten door het college van GS kunnen wij vooralsnog aan de uitbreiding van Geesbrug niet de status van ‘lopende afspraken’ toekennen. Wij nemen op uw verzoek een aanvraag voor uitbreiding van dit bedrijventerrein opnieuw in behandeling.

**Nummer G.1, G.2, G.3, G.5, G.9, G.14, G.16, G.20, O.14.**
Vindt de regionale indeling voor afstemming van woonvisies niet altijd gelukkig gekozen.
Vraagt aandacht voor de relaties met gebieden buiten de gekozen regio’s.
Zijn niet overtuigd van de realiteit van de aangeduide ‘beïnvloedingsgebieden woningmarkt’ op kaart 6. Wonen en Sociale Componenten.

**Antwoord**
Wij zijn ons bewust van het feit dat veel van de dynamiek op de woningmarkt vooral lokaal is. Gemiddeld 60% van alle verhuizingen is binnen een gemeentegrens. Indien de gemeentegrens wordt overschreden is dat vaak niet ver en in veel gevallen naar een buurgemeente.

Wij hebben de regionale woonvisies niet bedoeld ter vervanging van gemeentelijke woonvisies. Wij zien echter een meerwaarde in de regionale afstemming van deze gemeentelijke visies met

het oog op concurrerende woningbouwprojecten en het vinden van een goede balans tussen regionale en lokale ontwikkelingen.

Wij gaan er van uit dat gemeenten in het kader van een goede onderbouwing van het gemeentelijke woonbeleid een gemeentelijk woonplan opstellen om eigen keuzes inzichtelijk te maken. Wij beschouwen de keuze om lokale ontwikkelingen in te brengen in de regionale woonvisie als een gemeentelijke verantwoordelijkheid.

Wij zullen de relatie tussen het gemeentelijke woonplan en de regionale woonvisie in de tekst van de Omgevingsvisie verder verduidelijken.

Wij zijn gekomen tot de regionale indeling op basis van een analyse van verhuisstromen tussen gemeenten en woon-werkverkeer. Verder hebben wij gekeken naar bestaande afstemmingsregio's. Wij vinden de gekozen indeling het meest geschikt is om te komen tot regionale afspraken en zien geen noodzaak om de indeling aan te passen.

Voor de regio Noord Drenthe hebben wij het Drentse deel van de Regiovisie Groningen - Assen overgenomen en voor bovenlokale afstemming in een regionale woonvisie de gemeenten Midden-Drenthe en Aa en Hunze hieraan toegevoegd. De afspraken binnen de Regiovisie Groningen - Assen zijn voor ons leidend in deze regio.

De regio-indeling Zuid-Oost Drenthe komt overeen met de Stadsregio Emmen zoals verwoord in het Gebiedsdocument voor de verstedelijkingsafspraken met het rijk die door de betrokken bestuurders is vastgesteld op 17 november 2008 . In dit document is de gezamenlijke integrale verstedelijkingsopgave voor de periode 2010 – 2020 aangegeven.

Wij zijn van mening dat de uitgangspunten voor regionale woonvisies voldoende ruimte laten om relaties met ontwikkelingen buiten de gekozen regio's in te passen. Wij hebben provinciegrens overschrijdende ontwikkelingen op kaart 6. Wonen en Sociale Componenten aangeduid als 'beinvloedingsgebied woningmarkt'. Wij zullen als uitgangspunt aan de regionale woonvisies toevoegen dat invulling wordt gegeven aan afstemming met woningbouwontwikkelingen in beïnvloedingsgebieden als dit van invloed is op ontwikkelingen binnen een regio.

**Wijziging ontwerp**
*Blz. 33*
Regionale afstemming
Wij willen ons bij het wonen meer richten op het regionale niveau en meer op kwaliteit. De kwaliteit van de inrichting van de woonomgeving is in de eerste plaats een gemeentelijke verantwoordelijkheid. **Wij gaan er van uit dat gemeenten woonplannen opstellen, waarin op planmatige en samenhangende wijze het woonbeleid van de gemeente invulling krijgt en eigen keuzes inzichtelijk worden gemaakt.** Wij richten ons voornamelijk op:

- Regionale afstemming van woningbouwplannen;
- Het stimuleren van herstructurering;
- Het stimuleren van de ontwikkeling van specifieke, kleinschalige woonmilieus.

Bij de woonopgave willen we komen tot een goede regionale samenwerking en afstemming. Gelet op de demografische ontwikkelingen vinden we het belangrijk dat woningbouwprogramma's in

een bovenlokale strategie worden vervat. Om onderlinge concurrentie te voorkomen en de diversiteit in het regionale aanbod te vergroten, worden regionale afspraken gemaakt. Voor de onderbouwing van deze afspraken vragen wij van de regio's een regionale woonvisie, waarin kwantiteit en kwaliteit van bouwprogramma's op elkaar is afgestemd. **Gemeentelijke woonplannen vormen een belangrijke basis voor regionale woonvisies.**

*Paragraaf 4.3.1, onder kopje wonen, blz. 34, bovenaan, 1e alinea:*
In de regionale woonvisies komen in ieder geval de volgende onderwerpen aan bod:

- Demografie;
- Ontwikkelingen op de woningmarkt;
- Invulling van de ruimtevraag (bundeling, zorgvuldig ruimtegebruik en kernenstructuur);
- Doelgroepenbenadering **(kwalitatieve afstemming);**
- **Monitoring (uitvoering en effecten regionale woonvisie);**

*Blz. 33/34*
Drie gemeenten van Noord-Drenthe maken ook deel uit van het gebied van de Regio Groningen-Assen: Assen, Noordenveld en Tynaarlo.
**Wij hebben provinciegrensoverschrijdende ontwikkelingen aangegeven op kaart 6. Wonen en Sociale Componenten en verwachten dat in de regionale woonvisies invulling wordt gegeven aan afstemming met woningbouwontwikkelingen in de beïnvloedingsgebieden, voor zover deze van invloed zijn op ontwikkelingen binnen de onderscheiden afstemmingsregio 's.**

**Nummer G.1, G.2, G.3, G.5, G.6, G.9, G.14, G.16, G.17, G.21, O.14, O.59, O.72, O.110, P.1**
Hebben verschillende opvattingen over nut en noodzaak van regionale afstemming, de hoogte, verdeling en doorwerking van de gespecificeerde kwantitatieve plafonds en de verdeling van verantwoordelijkheid tussen gemeente en provincie ten aanzien van kwantitatieve en kwalitatieve woondoelstellingen.
Geven aan dat de indruk wordt gewekt dat de Provincie zich terug trekt uit de problematiek van de kleine kernen en de sociale cohesie.

**Antwoord**
Wij zijn van mening dat de woningmarkt primair een gemeentelijke verantwoordelijkheid is. Wij verwachten dat gemeenten woonplannen opstellen, waarin op planmatige en samenhangende wijze het woonbeleid van de gemeente invulling krijgt en eigen keuzes inzichtelijk worden gemaakt. In het geval van bovenlokale, concurrerende ontwikkelingen vinden wij het van belang dat op regionaal niveau vroegtijdig afstemming plaats vindt. Vandaar dat wij in zetten op regionale afstemming van de woonplannen.

In de omgevingsvisie hebben wij spelregels aangegeven waarbinnen gemeenten tot regionale afstemming van de woningbouwopgave kunnen komen (paragraaf 4.3.1, blz. 34). Wij hebben naar een balans gezocht tussen het bieden van ruimte voor gemeenten en gezamenlijke uitgangspunten voor de regio. Eén van onze spelregels is het kwantitatieve plafond. Wij vinden het van belang om op regionaal niveau goed inzicht te bieden in de gewenste toename van de woningvoorraad om enerzijds voldoende en gevarieerd woningaanbod te bieden en anderzijds onrendabele

investeringen in planontwikkeling en grondaankoop voor plannen die geen doorgang vinden te voorkomen.

In de door ons berekende gewenste toename van de woningvoorraad, op basis van de prognose 2009 en woningmarktverkenningen, zijn grensoverschrijdende ontwikkelingen zoals binnenlandse en buitenlandse verhuisbewegingen meegenomen. Hierin zijn ook de woningbouwafspraken die in de Regiovisie Groningen – Assen zijn gemaakt overgenomen.

Het kwantitatieve plafond beschouwen wij als richtinggevende bouwopgave waarvoor het gewenst is om tijdig plancapaciteit te ontwikkelen. Wij vinden dit een belangrijk uitgangspunt voor de regionale woonvisies.

Wij zien de verdeling van de woonopgave over hoofdkernen en kleine kernen als gemeentelijke verantwoordelijkheid. Wij stellen vanuit het principe van bundeling wel de voorwaarde dat 2/3 van de woonopgave wordt toegewezen aan de (sub)streekcentra en 1/3 aan de overige kernen. Hiermee ontstaat naar onze mening meer flexibiliteit voor maatwerk door de gemeente, passend bij de filosofie van de nieuwe Wro.

Wij vragen gemeenten om in de regionale woonvisie voor onderbouwing van de woonbehoefte aandacht te besteden aan demografische ontwikkeling en woningmarktontwikkelingen. Wij zullen initiatieven stimuleren waarin gemeenten gezamenlijk de kwantitatieve en kwalitatieve behoefte voor een regio in beeld brengen.

Wij begrijpen dat de tekst in de Bijlage over de omslag van gemeenten/woonplannen naar regio's/woonvisies tweeledig kan worden uitgelegd. Wij hebben hiermee de omslag in het provinciaal beleid bedoeld van sturing op gemeentelijke niveau naar sturing op regionale afstemming. Wij hebben de tekst aangepast om onze bedoeling duidelijk te maken.

**Wijziging ontwerp**
*Bijlage 4, blz. 26.*
1. Inleiding
~~In de sturing van de woningbouwopgave maakt het beleid een omslag van gemeente/woonplannen naar regio's / woonvisies.~~ **In de visie is de doelstelling voor wonen gericht op bovenlokale afstemming van woonplannen in een regionale woonvisie.** De regionale afstemming van de woningbouwopgave is van provinciaal belang.

**Nummer G.6**
Geeft aan dat de verdeling van de woningvoorraad van 2/3 voor (sub)streekcentra en 1/3 voor overige kernen in de gemeente Coevorden omgekeerd is.

**Antwoord**
Wij realiseren ons dat de verdeling van de bestaande woningvoorraad in de regio Zuid Oost Drenthe circa 43% in (sub)streekcentra en 57% in overige kernen is. Wij constateren ook dat:

- De woningvoorraad in de gemeente Coevorden op 1 januari 2009 als volgt is verdeeld: 46% in de kern Coevorden en 54% in overige kernen.

- De toename van de woningvoorraad in de periode 2000 – 2008 als volgt is geweest: 60% in de kern Coevorden en 40% in overige kernen.
- De harde plancapaciteit van de gemeente Coevorden die op 1 januari 2009 bij ons bekend is, als volgt is verdeeld: 90% in de kern Coevorden en 10% in overige kernen.

Op basis van het bovenstaande concluderen wij dat de bundelingsambitie voor de nieuwbouwopgave ook haalbaar is in de gemeente Coevorden.

**Nummer G.9**
Geeft aan dat de tekst in *Bijlage 4: Toelichting regionale afstemming wonen* de indruk wekt dat de provincie twijfelt aan de realisatie van de woningbouwopgave in Hoogeveen.

**Antwoord**
Wij betreuren het als de tekst de indruk wekt dat wij twijfelen aan de realisatie van de bouwopgave in de kern Hoogeveen. Wij hebben bedoeld aan te geven dat de keuze voor binnenstedelijk bouwen in Hoogeveen, welke wij ondersteunen, invloed kan hebben op het tempo van realisatie. Binnenstedelijk bouwen vergt vaak meer tijd dan bouwen op uitleglocaties.
Wij stellen voor de bedoelde zinsnede te schrappen.

**Wijziging ontwerp**
*Bijlage 4, Blz. 29*
In deze regio loopt de harde plancapaciteit van de streekcentra achter vergeleken met de andere regio's. ~~Doordat Hoogeveen in haar structuurvisie heeft gekozen om vooral binnenstedelijk te gaan bouwen komt een groot deel van de opgave terecht in Meppel.~~

**Nummer G.12, O.52**
Vraagt verduidelijking over de voorwaarden voor nieuwe landgoederen.
Geeft aan dat het onduidelijk is of het beleid ten aanzien van landgoederen de realisatie van een woonhuis met allure toestaat.

**Antwoord**
Wij zien nieuwe landgoederen als een vorm van kleinschalige woonmilieus. Hieraan moet worden toegevoegd dat het gaat om een hedendaagse toevoeging aan het landschap, dat gezien mag worden als cultuurdaad van deze tijd. Het landgoed en het huis dienen als eenheid ontwikkeld te worden. Het huis mag ontwikkeld worden als één wooneenheid met eventueel ondergeschikte functies. Het huis dient allure en uitstraling te krijgen en ontleent deze voornamelijk door architectonische verbintenis met het landgoedontwerp.

De tekst over de nieuwe landgoederen zullen wij op basis van het bovenstaande aanpassen.
Wij stimuleren de ontwikkeling van nieuwe landgoederen door voorlichting en begeleiding van initiatiefnemers en subsidies voor ontwerp en bosaanleg.

**Wijziging ontwerp**
*Blz. 35*
*Ontwikkelen van bijzondere woonmilieus* (laatste alinea).

We stimuleren de ontwikkeling van nieuwe landgoederen, als vorm van kleinschalige nieuwe woonmilieus. **Het gaat om een hedendaagse toevoeging aan het landschap, dat gezien mag worden als cultuurdaad van deze tijd. Het landgoed en het huis dienen als eenheid ontwikkeld te worden. Het huis mag ontwikkeld worden als één wooneenheid met eventueel ondergeschikte functies. Het huis dient allure en uitstraling te krijgen en ontleent deze voornamelijk door architectonische verbintenis met het landgoedontwerp.** Voor nieuwe landgoederen hanteren wij de volgende voorwaarden:

- Het landgoed bestaat minimaal uit 5 hectare bos. **De ervaring leert dat een landgoed meer is dan alleen bos en een dat een kwalitatief landgoed over het algemeen minimaal 10 tot 15 hectare groot is**.
- **Het landgoed past in het bosclusteringsbeleid zoals aangegeven in par . 4.3.3 van de Omgevingsvisie.**
- Het landgoed is in principe openbaar toegankelijk.
- Het landgoed vormt een ecologische, economische en esthetische eenheid.
- Het landgoed past in het aanwezige landschap en houdt rekening met de cultuurhistorie en de bodemgesteldheid.

**Nummer M.5**
Vraagt of de behoefteraming voor toevoeging van het aantal woningen inclusief of exclusief sloop is. Geeft aan dat de tekst in de Omgevingvisie niet consistent is met Bijlage 4.
Constateert, als gevolg van een verschil in uitgangspunten tussen Primos 2009 en provinciale prognose, een verschil in berekende toename van de woningbehoefte. Stelt voor om de provinciale gegevens en Primosgegevens gezamenlijk op ambtelijk niveau te bespreken.

**Antwoord**
Wij begrijpen dat de opmerking over de woningbouwopgave 2008 – 2020 en de opmerking over nieuwbouw en vervanging van sloop op verschillende wijzen uitlegbaar zijn. De bouwopgave van 22.000 woningen is het aantal netto toevoegingen aan de bestaande woningvoorraad. Dit resulteert in een netto toename van de woningvoorraad met 1.850 woningen per jaar. De werkelijke woningbouwproductie zal hoger liggen door vervanging van sloop. Wij zullen de tekst hierop aanpassen en er voor zorgen dat het consistent is met de tekst in Bijlage 4.

Wij hebben de Primosgevens 2009 en de provinciale woningbehoefteberekening vergeleken en constateren dit geen al te grote verschillen oplevert. Alleen in de regio Noord – Drenthe is sprake van een redelijk verschil. In deze regio komen wij tot een berekende nieuwbouwbehoefte van 11.800 woningen. Primos 2009 komt tot een berekende behoefte van 10.610 woningen. Dit is een verschil van 1.190 woningen wat neer komt op een verschil van 100 woningen per jaar. In de regio’s Zuid-Oost en Zuid-West Drenthe komen wij tot een behoefte van 5.100 woningen. Primos 2009 komt tot een behoefte van resp. 5.170 en 5.223 woningen. Een verschil van resp. 70 en 123 woningen wat neer komt op een nihil verschil van 6 en 10 woningen per jaar. Wij kunnen ons voorstellen dat op ambtelijk niveau gekeken wordt naar de verschillen tussen beide prognoses, maar zien geen redenen om onze plafonds aan te passen.

**Wijziging ontwerp**
*Blz. 32*
*Demografische ontwikkeling* (laatste drie regels van de alinea)
Op basis van de behoefteberekening zijn in de periode 2008 – 2020 nog **een netto aantal toevoegingen van** circa 22.000 woningen nodig. Hierbij is uitgegaan van een positief migratiesaldo. Jaarlijks komt dit neer op een **netto** toename van de woningvoorraad met circa 1.850 woningen. **De werkelijke woningbouwproductie zal hoger moeten liggen door vervangende nieuwbouw voor gesloopte woningen.** ~~Dit is nieuwbouw én vervanging van sloop.~~

**Nummer G.9**
Constateert dat uw wens om legalisatie van de parken Schoonhoven en Nuilerveld mogelijk te maken, niet wordt gehonoreerd. U kunt zich niet vinden in de aangehaalde argumenten. U ziet beide parken graag aangemerkt als uitzonderlijke gevallen.

**Antwoord**
Wij gaan niet akkoord met de legalisatie omdat voor deze parken niet wordt voldaan de voorwaarden zoals opgenomen in de Omgevingsvisie. Bij het toekennen van de bestemming Wonen zou de mogelijkheid ontstaan voor een reguliere woonwijk in het buitengebied. Doordat de parken niet aansluiten op kernbebouwing is een zorgvuldige overgang van kern naar landelijk gebied niet mogelijk. Volgens ons is dat geen wenselijke situatie (voorwaarde 2 VROM).

**Nummer O.15**
Vraagt, samen met gemeenten, in het kader van inbreiding zorgvuldig te kijken naar bebouwingsmogelijkheden in linten of dorpsranden van dorpen.

**Antwoord**
Wij hebben in de Omgevingsvisie aangegeven dat wij staan voor ‘zorgvuldig ruimtegebruik’. Wij zijn met u van mening dat een zorgvuldig ingepaste, kleinschalige, bebouwing in linten en dorpsranden ook kan vallen onder de noemer ‘zorgvuldig ruimtegebruik’. Wij hebben samen met gemeenten een aantal handreikingen en praktijkvoorbeelden voor bebouwing in verschillende dorpstypen uitgewerkt.

**Nummer M.5**
Verzoekt ons de knelpunten in het hoofdwegennet en in stedelijke ontsluitingen te benoemen.

**Antwoord**
Wij hebben de knelpunten uitgewerkt in ons Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan en bijbehorende Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer 2011 – 2020. Wij nemen deze op in de Uitvoeringsagenda, die we opstellen na vaststelling van de Omgevingsvisie.

**Nummer G.1, G.2, G.9, G.14, G.16, G.21, R.1, O.72**
Pleit voor een versterking van het openbaar vervoer op het platteland. Is van mening dat in de Omgevingsvisie de dominantie van de auto op het platteland te makkelijk wordt geaccepteerd. Is van mening dat het openbaar vervoer essentieel is voor het tegengaan van de ontgroening van het rurale gebied en daarmee van belang voor versterking van de sociale kernkwaliteiten.

Ziet graag een uitwerking van recreatieve mobiliteit. Waarbij naast Beilen ook Hoogeveen en Meppel een rol kunnen spelen als recreatief transferium.
Is van mening dat de IC-status van de stations Hoogeveen en Beilen essentieel zijn voor de bereikbaarheid van het landelijk gebied.

**Antwoord**
Wij zien dat het gebruik van het openbaar vervoer in het landelijk gebied beperkt is. Om geen lege bussen te hoeven laten rijden wordt er sinds geruime tijd maatwerk verricht. Samen met de zorgplicht van de gemeenten in het kader van de wet maatschappelijke ondersteuning (WMO) wordt het schoolvervoer en oudervervoer gecombineerd met openbaar vervoer. Dat leidt tot een efficiënte invulling van de zogenaamde sociale functie van openbaar vervoer door de gezamenlijke overheden.

Wij delen uw mening over recreatieve mobiliteit voor wat betreft kwetsbare natuurgebieden en voor intensief bezochte attractiepunten. In deze gevallen zien wij kansen in het reguleren van mobiliteit door bijvoorbeeld de inzet van specifiek openbaar vervoer en transferia. Wij nodigen u uit om samen met recreatieondernemers, recreatieschap, gebiedsbeheerders en gemeenten hiervoor concepten uit te werken. De recreatieve infrastructuur (bijvoorbeeld het fietsnetwerk) kan daarin meegenomen worden.

In onze visie hebben Beilen, Gieten en De Punt kansen als recreatief transferium. Vanwege de directe relatie met een aantrekkelijk recreatiegebied of attractieve locatie is de kans op een aantrekkelijk (en betaalbaar) vervoersarrangement voor de recreant redelijk goed. Dat wij prioriteit geven aan deze transferia wil niet zeggen dat Hoogeveen en Meppel geen rol als recreatief transferium kunnen spelen. Wij kunnen ons voorstellen dat een insteek op een arrangement van stedelijke en landelijke recreatie een meerwaarde kan betekenen.

Een IC-status van treinstations heeft altijd een positief effect op de bereikbaarheid van het betreffende station. Wij zijn echter niet van mening dat een gebied zonder een station met IC-status niet goed bereikbaar zou zijn. Een station met 2x per uur een treinstop is zeker voor het recreatieve reismotief een goede bereikbaarheid.

**Nummer O.4**
Uit redenen van algemeen belang/veiligheid, wordt gepleit voor het verlagen van de snelheid op de N371, het toepassen van stil asfalt, en het tegengaan van sluipverkeer op de N371.

**Antwoord**
De N371 heeft (gedeeltelijk) een gebiedsontsluitende functie in het provinciale wegennet en wordt conform de landelijke richtlijnen ingericht. Op dit type wegen is 80 km/u toegestaan. Snelheidsremmende maatregelen worden in principe alleen op conflictpunten (bijvoorbeeld kruispunt of oversteken) toegepast. Wij monitoren de geluidsproductie op provinciale wegen, in geval van overschrijding van geluidsnormen overwegen wij de te nemen maatregelen.

**Nummer O.107**
Vraagt aandacht voor het feit dat door de aanpassingen van de N48 ter hoogte van Zuidwolde de bereikbaarheid van uw bospercelen ten noorden en ten oosten van Zuidwolde (Klein Zwitserland) problematischer wordt.

**Antwoord**
Wij begrijpen uw verontrusting in deze. De omgevingsvisie doet echter geen uitspraken op dit schaalniveau (zie ook het voorwoord). De gemeente De Wolden en in deze ook Rijkswaterstaat zullen uw belangen bij de aanpassingen aan de N48 mee moeten nemen.

**Nummer O.14, O.122, G.1, G.2, G.9, G.14, G.16, G.21.**
Stelt voor een provinciale visie op de ontwikkeling en ondersteuning van (zorg)voorzieningen te ontwikkelen in verband met de bevolkingsontwikkeling. Pleit voor kleinschalige hoogwaardige voorzieningen, waarbij de instanties en voorzieningen dienend zijn aan de bewoners.
Geeft aan dat de sociale component onvoldoende recht wordt gedaan en u stelt dat de focus niet enkel dient te liggen op de fysieke kant, maar ook op leefbaarheid.

**Antwoord**
Wij willen de leefkwaliteit in onze provincie op een hoog niveau houden, zowel op het platteland als in de kernen. Gezien de demografische veranderingen zien wij het behoud van de leefkwaliteit als een majeure opgave in sociaal, ruimtelijk en economisch opzicht. Deze ambitie gaan wij samen met gemeenten, woningcorporaties, marktpartijen, maatschappelijke instellingen en niet in de laatste plaats de bewoners van Drenthe invullen. Een veranderende bevolkingssamenstelling vraagt om een integrale provinciale visie. Als eerste stap hebben wij gezamenlijk met vijf gemeenten, waar de krimp op dit moment aan de orde is, onderzoek gedaan naar de gevolgen van bevolkingsdaling voor verschillende thema's. Als vervolg willen wij gezamenlijk een strategie ontwikkelen voor het opvangen van de gevolgen van bevolkingsdaling. Wij zien ook dat gemeenten die te maken hebben met een veranderende bevolkingssamenstelling te maken krijgen met leefbaarheids- en woonvragen. Het is belangrijk dat deze vragen samen met onder andere woningcorporaties en de bevolking wordt uitgewerkt. Wij zien het als onze rol om de ontwikkeling van een gemeentelijke visie, alsmede de regionale afstemming van woon- en leefbaarheidsvragen, met kennis en informatie te faciliteren. Wij passen de tekst aan om onze insteek verder te verduidelijken.

**Wijziging ontwerp**
*Blz. 37*
***~~Voorzieningen~~***
~~De manier waarop mensen hun leven vandaag de dag inrichten, stelt nieuwe eisen aan het voorzieningenniveau en de toegankelijkheid daarvan. Het combineren van de wensen op het gebied van sociale contacten, gezin en werk blijkt lastig te zijn. Het levenspatroon van de afnemers van voorzieningen (de '7-tot-7-dynamiek') sluit niet aan bij het ritme dat de voorzieningen zelf aanhouden (de '9-tot-5-dynamiek'). Door het afnemende aantal voorzieningen en de verspreide ligging ervan, levert dit in het landelijk gebied problemen op.~~
~~De demografische ontwikkeling leidt er bovendien toe dat het in sommige gevallen niet meer rendabel is om publieke voorzieningen zoals scholen en kinderopvang te continueren. Ook het openbaar vervoer is moeilijk rendabel te houden. Daarnaast hebben maatschappelijke organisa-~~

~~ties de tendens om te centraliseren. Hierdoor zijn veel mensen met meerdere taken, de zogenoemde 'taakcombineerders', steeds minder goed in staat om werk en privé te combineren. Vanuit ruimtelijk perspectief kunnen we het combineren van werk en privé vergemakkelijken door goede verbindingen te creëren tussen de plek(ken) waar we wonen, werken en zorgen. Dit stelt eisen aan de locatie van voorzieningen, de ruimtelijke invulling van de locatie, de clustering van voorzieningen en de bereikbaarheid. Wij gaan er vanuit dat gemeenten aandacht hebben voor deze aspecten wanneer ze keuzes moeten maken. Ook gaan we er van uit dat de kernenstructuur, die gemeenten opnemen in de woonopgave, bepalend is voor (de spreiding van) het aanbod van voorzieningen binnen de gemeente.~~
~~Doordat voorzieningen verdwijnen, gaan 'autonome dorpen' (met diverse voorzieningen) over in dorpen waarin voornamelijk gewoond wordt. Of deze dorpen hun aantrekkelijkheid kunnen behouden, hangt voor een belangrijk deel af van de vraag of de bewoners in staat zijn een moderne sociale cohesie te ontwikkelen.~~
**Drenthe is de op twee na (Flevoland en Zeeland) dunst bevolkte provincie van Nederland. Het gevolg van een lagere bevolkingsdichtheid is dat aspecten die grotendeels afhankelijk zijn van een hogere bevolkingsdichtheid zoals werk, openbaar vervoer, cultuuraanbod, voorzieningen en winkels, extra aandacht behoeven. Door demografische veranderingen (krimp) zal de aandacht voor deze aspecten noodzakelijkerwijs groter worden.**

**De leefbaarheid in het landelijke gebied van Drenthe komt onder druk te staan. In een aantal delen van Drenthe speelt deze ontwikkeling in hoge mate: de lokale economie is veelal niet sterk, voorzieningen worden gecentraliseerd in grotere plaatsen, het buitengebied is relatief groot, het aantal kernen verspreid. Ook is er in de nabije toekomst sprake van een bevolkingsafname. Een afnemende bevolkingsomvang kan negatieve gevolgen hebben voor de leefbaarheid van een gebied. Hierbij kan onder andere gedacht worden aan leegstand, sociale tweedeling, waardedaling van de woningen en een afnemende bereikbaarheid van het buitengebied. Een goede ontsluiting van de steden en dorpen in het buitengebied is van belang voor de bereikbaarheid van noodzakelijke voorzieningen.**

**We willen de leefkwaliteit in onze provincie op een hoog niveau houden, zowel op het platteland als in de kernen. Het behoud van de leefkwaliteit is voor ons een majeure opgave in sociaal, ruimtelijk en economisch opzicht. Deze ambitie gaan wij samen met gemeenten, woningcorporaties, marktpartijen, maatschappelijke instellingen en niet in de laatste plaats de bewoners van Drenthe waarmaken. Een veranderende bevolkingssamenstelling vraagt om een integrale provinciale visie. We vinden het noodzakelijk dat het beleid voor de fysieke leefomgeving in dit omgevingsbeleid wordt gekoppeld aan de sociale aspecten zoals die zijn neergelegd in ons sociaal beleid. Hierbij maken wij onder andere gebruik van de instrumenten die binnen het tijdenbeleid zijn ontwikkeld. Binnen tijdenbeleid denken wij niet enkel vanuit een ruimtelijk perspectief (waar plaats je welke voorziening?), maar ook vanuit het tijdscomponent (welke voorzieningen zijn waar nodig? én hoe maken we deze beschikbaar en bereikbaar?). Hierbij betrekken wij zowel commerciële voorzieningen als voorzieningen voor onder andere welzijn, sport, onderwijs, cultuur, maar ook digitale bereikbaarheid.**

**Gemeenten die te maken hebben met een veranderende bevolkingssamenstelling krijgen te maken met leefbaarheids- en woonvragen. Het is belangrijk dat deze vragen samen met**

**onder andere woningcorporaties en de bevolking wordt uitgewerkt. Wij zien het als onze rol om de ontwikkeling van een gemeentelijke visie, alsmede de regionale afstemming van woon- en leefbaarheidsvragen, met kennis en informatie te ondersteunen.**

**Nummer O.110**
Geeft aan dat met de discussie 'Provincie Nieuwe Stijl' de weg vrij is om de koppeling te maken van sociaal beleid aan het omgevingsbeleid. Stelt voor om dit te doen door zorg te dragen voor een basisinfrastructuur van kennis, netwerken en agendering.

**Antwoord**
Wij zijn met de vaststelling van de Sociale Agenda in december 2008 een traject gestart om een kennisinfrastructuur op te zetten. Wij zien dat een kennisinfrastructuur op het sociale domein onder meer bestaat uit taken als *signalering en innoveren* van kennis. Daarnaast zien wij het uitvoeren en operationaliseren van *netwerken*, organiseren van *bijeenkomsten* op thema's en het uitvoeren van *pilots* als een belangrijk onderdeel van deze infrastructuur. Vertrekpunt is uit te gaan en aan te sluiten bij bestaande netwerken en samenwerkingsverbanden (zoals VDG). Ook *onderzoek* en *monitoring* behoren bij de kennisinfrastructurele taken.

4.3.2 Robuust en klimaatbestendig watersysteem

**Nummer G.1, G.2, G.14, G.16, O.107**
Achten het te voorbarig om in de Omgevingsvisie doelen vast te leggen voor de speerpuntgebieden Uffelte-Ruinen en vragen ons in de visie ruimte te laten voor de invulling van de opgaven voor de gebiedscommissie Zuidwest Drenthe. Wensen voor het gebied 'Darperweiden' en de 'Oude Vaart' (het hoefijzer) vast te houden aan een gedegen onderzoek naar oplossingen in de sfeer van functiecombinaties.

**Antwoord**
Onze insteek is om de wateropgave indien mogelijk te combineren met de groene opgave. Juist in het gebied Uffelte-Ruinen kunnen deze elkaar versterken. Daarbij hoeft functiewijziging niet per definitie aan de orde te zijn. Omdat wij in de wateropgave Uffelte-Ruinen nadrukkelijk ook de kansen voor sociaal-economische ontwikkelingen meenemen, dekt de aanduiding op de kaart "Combinatie opgave water/natuur" de lading niet goed. Daarom hebben we besloten deze aanduiding van kaart 1 te verwijderen.

**Wijziging ontwerp**
Kaart 1. Visie 2020: aanduiding "Combinatie opgave water/natuur" wijzigen in de aanduiding "Gebiedsopgave Uffelte-Ruinen" en de begrenzing van de opgave vergroten.

**Nummer G.3**
Het benoemen van grondwaterbeschermingsgebieden wordt van belang geacht, dit ter voorkoming van contaminatie van "het blauwe goud".

**Antwoord**
Wij onderschrijven dit belang hebben de grondwaterbeschermingsgebieden dan ook als zodanig benoemd.

**Nummer W.5**
Vraagt om aandacht te hebben voor de realisatie van natuur- en waterdoelen in het Hunzedal met name rond Tusschenwater.

**Antwoord**
Wij hebben al een aantal jaren veel aandacht voor het realiseren van natuur- en waterdoelen in het Hunzedal. De ontwikkelingen in het gebied weerspiegelen dat. De ontwikkelingen rond het Tusschenwater die we in samenwerking met het Waterbedrijf Groningen voorstaan zijn ongewijzigd.

**Nummer N.2**
Is van mening dat voor een robuust watersysteem, dat in staat is om de gevolgen van klimaatverandering op te vangen, ruimte voor water in alle beekdalen leidend moet zijn.

**Antwoord**
Wij zijn van mening dat wij met het voorliggende beleid het aspect water in de beekdalen een zeer belangrijke plek hebben gegeven. In het antwoord “verduidelijking beekdalenbeleid (6.2.2.)” wordt een nadere toelichting op dit beleid gegeven.

**Wijziging ontwerp**
Zie wijziging onder “verduidelijking beekdalenbeleid (6.2.2.)”

**Nummer O.62**
Benadrukken dat de provincie ten behoeve van de bestrijding van de wateroverlast op basis van de WB 21$^{ste}$ eeuw afspraken heeft gemaakt met de waterschappen, waarbij het middenscenario het uitgangspunt was.

**Nummer L.28**
De provincie gebruikt de meest recente klimaatscenario’s. Dit suggereert nieuwe ambities t.o.v. bestaande afspraken.

**Antwoord**
Voor de huidige beleidsopgaven is het zogenaamde Middenscenario van WB21 het uitgangspunt. Om na te kunnen gaan in hoeverre deze maatregelen bijdragen aan een robuust watersysteem worden de meest recente klimaatscenario’s gebruikt. Dit kan er in de toekomst toe leiden dat maatregelen worden geselecteerd die ‘goed scoren’ binnen deze scenario’s.

**Wijziging ontwerp**
*Blz. 38*
*Ruimte voor Water*
De klimaatverandering vraagt om meer **aandacht** en ruimte voor water. **Voor de huidige beleidsopgaven is het zogenaamde Middenscenario van WB21 het uitgangspunt. Om de bandbreedte en daarmee de robuustheid van de gekozen maatregelen te kunnen bepalen wordt gebruikt gemaakt van** ~~Om de aard en de omvang van de klimaatverandering vast te stellen, gebruiken we~~ de meest recente klimaatscenario’s van het KNMI**, in het bijzonder het G en**

**W+ scenario**. **In het gebiedsproces wordt nagegaan of de maatregelen op basis van het middenscenario robuuster moeten worden ~~aangepast~~ uitgevoerd en op welke manier.**

**Nummer O.72**
Hebben behoefte aan een strategie ter bescherming van de bebouwde omgeving in relatie tot de gevolgen van klimaatverandering.

**Antwoord**
De strategie en het wettelijk kader voor het stedelijk gebied zijn te vinden in paragraaf 6.5. van de Omgevingsvisie. Door het veranderende klimaat ontstaat ongetwijfeld vaker wateroverlast en vaker droogte. De kans dat daarbij in Drenthe de veiligheid in het geding komt is echter heel klein. De waterschappen en gemeenten hebben een aantal uitgangspunten en normen geformuleerd voor stedelijk waterbeheer met zo weinig mogelijk overlast:

- Afwenteling is niet langer aan de orde. Gemeenten voorkomen afwenteling door bergingscapaciteit aan te leggen in stedelijk water of door neerslag te laten infiltreren in de bodem.
- Voor nieuw stedelijk gebied hanteren de waterschappen een maatgevende afvoer (gebaseerd op het huidige landbouwkundig gebruik) die zeker niet hoger is dan 1,2 liter per seconde per hectare.
- De afvoer uit nieuw stedelijk gebied mag ook in een extreme afvoersituatie niet toenemen ten opzichte van de huidige.
- Sinds 2008 zijn perceelseigenaren verplicht om het eigen hemelwater op te vangen, wat zeker zal bijdragen aan het beheersbaar houden van wateroverlast.
- Daarnaast is het belangrijk dat water in de openbare ruimte zichtbaar blijft of wordt. Een zichtbaar afwateringsstelsel heeft dan ook de voorkeur boven een onzichtbaar hemelwaterriool.

Verder zijn de gemeentelijke zorgplichten voor hemel- en grondwater sinds 2008 verankerd in de Wet verbrede gemeentelijke watertaken die op 1 januari 2008 in werking is getreden. Voor 2013 zullen de gemeenten deze zorgplicht uitwerken in hun verbreed gemeentelijk rioleringsplan (GRP). De gemeente heeft al langer de zorgplicht voor de doelmatige inzameling en het transport van ‘stedelijk’ afvalwater.

**Nummer O.102**
Stelt voor om het beekdal van de Oude Vaart ten zuiden van Dieverbrug op dezelfde wijze te ontwikkelen als en aan te sluiten op de Anser Hooilanden.

**Antwoord**
Wij vinden dat het gebied terecht is aangeduid met de hoofdfuncties landbouw en multifunctioneel gebied in beekdalen.

### 4.3.3 Robuuste natuur

**Nummer G.1, G.2, G.9, G.14, G.16**
Onderschrijft de noodzaak van een robuust en duurzaam natuurnetwerk,maar is van mening dat dit niet allemaal via het instrument van de EHS plaats hoeft te vinden.
Vindt daarnaast dat de provincie te zwaar inzet op de EHS waar het cultuurgronden betreft die in het Natuurplan Drenthe als ‘agrarisch natuurgebied’ zijn weergegeven.

Pleit ervoor dat uitloopgebieden rond dorpen en veelal de EVZ's niet onder het EHS regime moeten vallen, dit vanwege schaduwwerking.
Doet een dringend beroep op de provincie om de aanwijzing van de EHS als een aparte agenda te bespreken met als inzet te komen tot minder EHS en meer natuur(waarden) en nemen de visie op de toekomstige EHS op kaart 4 voor kennisgeving aan.

**Antwoord**
Wij streven naar het robuust(er) maken van de EHS. Van een aantal natuurgebieden is de EHS status opgeheven die een onvoldoende bijdrage leveren aan een robuust samenhangend systeem. In de bijlage is een kaartje opgenomen van gebieden waar dit aan de orde is. Nieuwe natuur wordt door ons alleen voorgestaan in samenhang met de grotere gebieden door daar de EHS te concentreren. Dit voorkomt onnodige beperkingen van economische activiteiten door natuurgebieden buiten de grotere eenheden. Deze benadering sluit aan bij uw pleidooi voor een robuust en duurzaam natuurnetwerk.

Binnen dit robuuste natuursysteem neemt de realisering van de EHS een centrale plaats in. De EHS, onderdeel van het rijksnatuurbeleid is een wezenlijk onderdeel van de AmvB en zal naar verwachting een verplicht onderdeel zijn van de ruimtelijke verordening. Daar waar geen functieverandering noodzakelijk is zetten wij in op agrarisch natuurbeheer. Het Natuurbeheerplan Drenthe is daarvoor het subsidiekader.

Ecologische verbindingszones (EVZ's) hebben we steeds als onderdelen van de EHS opgevat. Wij hebben de opgaven met betrekking tot de EVZ's in dit plan geactualiseerd. Uitloopgebiedjes rond de dorpen hebben we als zodanig niet als onderdeel van de EHS geformuleerd.

Uw aanbod om met ons in gesprek te gaan over de realisering van de EHS en in bredere zin de realisering van een duurzaam natuurnetwerk vinden wij een positief signaal en zal door ons worden opgepakt. Kaart 4 geeft onze ambitie weer voor de korte en lange termijn. De kans van slagen hangt hierbij af van veel factoren, waarbij beschikbaarheid van budgetten een niet onbelangrijke is.

**Nummer G.2**
Maakt zich zorgen over de snelheid waarmee exact duidelijk wordt welke gevolgen Natura 2000 gebieden hebben voor bedrijven die in de nabijheid daarvan liggen.

**Antwoord**
Wij hebben begrip voor uw zorgen (en die van bedrijven) over het gevoelsmatig trage tempo waarin duidelijk wordt wat de gevolgen van Natura 2000 gebieden zijn. Het gaat om complexe materie met veel betrokken partijen op verschillende velden waarbij er een spanningsveld ligt tussen de snelheid en de zorgvuldigheid van het proces.

In 2007 zijn de ontwerpbesluiten bekendgemaakt en besproken en er zijn zienswijzen tegen ingediend. Deze zienswijzen en onze recente adviezen worden door de Minister bij de besluitvorming betrokken. De aanwijzingsbesluiten voor Mantingerzand en Drouwenerzand zijn voorzien omstreeks april 2010, die voor Mantingerbos en Norgerholt omstreeks september 2010 en die

voor de gebieden Dwingelderveld, Fochteloërveen, Havelte Oost en Leekstermeer rond december 2010. De Minister zal zelf over deze besluiten en de procedure communiceren.

Voor de beheerplannen is de planning dat die van Mantingerzand, Drouwenerzand, Mantingerbos en Norgerholt rond de zomer van 2010 gereed zijn.

**Nummer G.3, G.21, W.1, W.2, W.3, W.4**
Vraagt verduidelijking over de invulling van de verantwoordelijkheid van gemeenten en waterschappen voor natuurwaarden buiten de EHS. Vraagt wat wordt verstaan onder kennisoverdracht.

**Antwoord**
Van waterschappen en gemeentes verwachten wij eigen beleid dat er op is gericht om deze natuurwaarden buiten de EHS in stand te houden. Dit zullen wij in de omgevingsvisie vermelden. Om dit beleid vorm te kunnen geven wil de provincie bijdragen met natuurinformatie, en het delen van kennis. Als concreet voorbeeld wijzen wij op de recente samenwerking met het inventariseren van flora en vegetatie (in relatie tot uw bestemmingsplan buitengebied).

**Wijziging ontwerp**
*Blz. 40*
Wij zijn primair verantwoordelijk voor het realiseren van de EHS **en het instandhouden van de natuurwaarden in de EHS**. ~~Gemeenten en waterschappen zijn verantwoordelijk voor natuurwaarden buiten de EHS.~~ **Van waterschappen en gemeentes verwachten wij eigen beleid dat er op is gericht om natuurwaarden binnen de beheersgrenzen in stand te houden.**

Een gedeeld belang is ~~dus~~ een actueel natuurinformatiebestand, het delen van beleid- en beheerskennis en het onderhouden van maatschappelijk draagvlak (waaronder de inzet van vrijwilligers en natuurorganisaties). Op deze vlakken willen we dan ook met onze partners samenwerken. Ook het soortenbeleid, met de leefgebiedenbenadering, willen we samen met de gemeenten uitvoeren.

**Nummer G.3**
Vraagt om de ecologische verbinding Zeijen – Zeegse (EVZ-25) de status van EHS te laten behouden of de gemeentelijke opgave financieel mogelijk te maken. Geeft verder aan dat de tekst ‘de EHS status van de te verbinden vervalt hiermee ook’ bij EVZ-25 in de Bijlage niet overeenkomst met de aanduiding op kaart 4. Robuuste EHS.
Vraagt om de kaart ‘Gebieden waar EHS status vervalt’ ook digitaal beschikbaar te maken, bij voorkeur op perceelsniveau.

**Antwoord**
Wij weten dat u de betekenis van de ecologische verbinding EVZ-25 onderkent en heeft opgenomen in de structuurvisie LOP Tynaarlo. Terecht wijst u ons op de in de inspanningen die in de afgelopen jaren zijn verricht om deze verbinding te realiseren. Wij hebben in de Bijlage aangegeven waarom de EVZ-25 geen deel meer uitmaakt van de EHS als provinciale verantwoordelijkheid. Een verdere versterking van deze verbinding conflicteert met het ons doel om een kleiner aantal ecologische verbindingen robuuster te maken.

De financiering van natuurbeheer in bestaande natuurterreinen buiten de EHS is (ook nu al) geregeld in het Subsidiestelsel voor Natuur – en Landschapsbeheer (SNL). Het vervallen van de EHS status heeft wat ons betreft geen invloed op dit subsidiestelsel en de bijbehorende natuurdoelen, zoals vastgelegd in het Natuurbeheerplan Drenthe (september 2009). U kunt de ambitie voor deze verbinding wellicht verder vorm geven door de zone te benutten als voorkeursgebied voor compensatie van bos of natuur of voor realisatie van nieuwe landgoederen.

De nieuwe EHS kaart is, net als andere andere kaarten, na vaststelling van de Omgevingsvisie digitaal beschikbaar.

**Nummer G.5**
Is van mening dat de ontwikkelingen in en om het Bargerveen en de rol van de provincie onvoldoende tot uiting komt in de visie. Ook wekt de landbouwaanduiding ten zuiden van Bargerveen de verwachting dat de landbouw hier maximale speelruimte heeft.
Verwacht van de provincie een initiërende rol om met betrokken partijen te komen tot een gecoördineerde inzet ten aanzien van het Bargerveen en verwacht dit terug te zien in de Omgevingsvisie (zie ook bijlage 2).

**Antwoord**
Wij zijn met u van mening dat in en om het Bargerveen een aantal belangrijke ontwikkelingen spelen, zoals de realisering van natuurdoelen (Natura 2000), hydrologische aanpassingen, etc.
De provincie heeft een duidelijke rol om de verschillende processen op elkaar af te stemmen. De bestuurscommissie Schoonebeek is daarvoor het uitvoerende kader.

**Nummer G.12**
Is positief over de prominente plaats van het Drentsche Aa gebied en geeft aan een visie op het gebied op te stellen en vraagt de provincie hierin te participeren.
Vraagt om de toevoeging van een ecologische verbindingszones tussen het Asserbos en het buitengebied (Drentse Aa gebied) en tussen Geelbroek en het Witterveld.
Pleit voor het verschuiven van vervallen EHS hectares naar de Drentse Aa kant van de stadsrand Assen en neemt aan dat de versterkte aandacht voor natuur in beekdalen betrekking heeft op de hele oostelijke stadsrand van Assen.
Stelt voor om de sportvelden op het Dijkveld buiten de EHS te laten en de ontwikkeling van de toegangspoort Dijkveld tot de Drentsche Aa in de visie te benoemen.

**Antwoord**
Wij zijn bekend met uw visie ontwikkeling op de Drentsche Aa en willen graag met u nadere afspraken maken over deelname aan het proces.

Wij vinden het positief dat u wijst op twee potentiële ecologische verbindingen en we onderkennen dat er ecologische kansen liggen voor verbetering. Deze verbindingen maken voor ons echter geen onderdeel uit van een robuuste EHS.

De beschikbare middelen voor EHS zetten wij in voor de op kaart 4. Robuuste EHS aangeduide gebieden, afhankelijk van concrete knelpunten en kansen in dit gebied ten opzichte van andere delen van de EHS.

Inderdaad geldt voor de hele oostelijke stadsrand dat er versterkte aandacht voor natuur in het beekdal is.

Binnen de EHS liggen tal van functies (o.a. landbouw, wonen, recreatie) waarbij de feitelijke inrichting en of gebruik geen toegevoegde ecologische waarde heeft. Bestaand gebruik van niet-natuur functies binnen de EHS kan in beginsel worden voortgezet. Zo ook voor uw sportvelden. Daar waar wij een functieverandering voorstaan of een andere inrichting of beheer, zijn gronden begrensd in het natuurbeheerplan Drenthe.

De toegangspoort Dijkveld is een goed voorbeeld van de wijze waarop wij en onze partners het recreatieve gebruik van het nationaal landschap willen stimuleren.Het past dan ook goed in het uitvoeringsprogramma Nationaal Landschap Drentse Aa. Wij vinden echter het opnemen van het voorbeeld Dijkveld niet passen bij het schaalniveau van de Omgevingsvisie.

**Nummer G.14**
Wil geen verdere inzet op het robuust maken van de EHS in Westerveld en wil dat natuurgebieden, buiten de grote gebieden geen beperking vormen voor economische activiteiten. Geeft aan zelf een nee, tenzij beleid ten aanzien van nieuwe natuur te hanteren.
Heeft de indruk dat de waarde van landbouwgronden voor flora en fauna onvoldoende onderkend worden.

**Antwoord**
Nieuwe natuur wordt door ons alleen voorgestaan in samenhang met de grotere gebieden door daar de EHS te concentreren. Het klopt dat een deel van deze ambitie in Westerveld ligt. Wij zien hierin echter voor de korte termijn geen discrepantie tussen onze benadering en die van de gemeente. Wij hebben immers in het kader van het gebiedsprogramma Zuidwest Drenthe afspraken gemaakt over de realisatie van de EHS op uw grondgebied. De ontsnippering van de EHS heeft tot doel dat het minder beperkingen geeft voor andere economische activiteiten.

Verschillende soorten planten en dieren zijn sterk afhankelijk van agrarisch grondgebruik en een aantal laat in agrarische gebieden ook een positievere populatieontwikkeling zien dan in natuurgebieden (zie bijvoorbeeld http://www.drenthemonitor.nl/index/9/Natuur_en_bos.html). In Drenthe ondersteunen wij het behoud van natuurwaarden in het agrarische gebied met diverse pakketten van beheerssubsidies voor weidevogels, akkerfauna en botanische waarden in grasland of op akkers. De gebieden waar dit van toepassing is zijn opgenomen in het natuurbeheerplan Drenthe 2009. Wij onderkennen dus met u de waarde van landbouwgronden voor flora en fauna.

**Nummer G.21**
Merkt op dat het toetsen aan het beleid voor EHS geldt voor alle economische ontwikkelingen en niet alleen voor vestiging en uitbreiding van verblijfsrecreatie.

**Antwoord**
Uw opmerking is correct. Wij hebben de aspecten verblijfsrecreatie en waterhuishouding hier alleen expliciet genoemd

**Nummer W.1, W.2, W.3, W.4**
Het is de waterschappen niet duidelijk hoe precies om te gaan met de randzones in de EHS.

**Antwoord**
De natuurgebieden met de Natura2000-status, vallen onder de bescherming van de Natuurbeschermingswet. Zowel voor deze gebieden, als voor de waterhuishoudkundige inrichting en beheer voor de randzones van de rest van de EHS, gaan wij ervan uit dat u dit meeneemt in het GGOR proces. Wij zullen in de Omgevingsvisie daarvoor een aantal handvatten opnemen.

**Wijziging ontwerp**
*Blz. 69*
**Gewenste Grond- en Oppervlaktewaterregime (GGOR)** *(toevoegen na eerste alinea)*
**Wij vinden dat maatregelen buiten de EHS niet zodanig mogen worden uitgevoerd dat hiermee gebieden in de EHS negatief worden beïnvloed. Naast beïnvloeding van landbouw op natuur geldt het omgekeerde ook. Bij anti-verdrogingsmaatregelen in natuurgebieden moet schade op andere functies, zoals landbouw en recreatie, worden voorkomen. De volgende stappen worden gezet indien bij herstelprojecten ongewenste vernatting zou kunnen optreden:**

1. **voorkomen;**
2. **ondervangen door technische maatregelen;**
3. **ondervangen met behulp van kavelruil, aankoop van natuurontwikkelingsgebieden en bosuitbreiding;**
4. **compenseren met geld en/of grond;**
5. **indien schadecompensatie niet mogelijk is, of te duur blijkt te zijn, dan is bestuurlijke heroverweging van het hersteltempo, herstelwijze of natuurambitie nodig (indien dit past binnen de wettelijke mogelijkheden).**

**De waterschappen nemen op grond van het GGOR in de keur nadere regels op, waarmee het vergunningstelsel voor lozingen van toepassing wordt verklaard op een in de GGOR nader te bepalen zone. Op grond van dit artikel kunnen vergunningaanvragen voor lozing uit drainage mede op het effect op de grondwaterstand beoordeeld worden. Daarnaast kunnen aan een vergunning voorschriften worden verbonden ter bescherming van de waterhuishouding. Hiermee heeft het waterschap een instrument in handen om de GGOR te handhaven.**

**Nummer W.1, W.2, W.3, W.4**
Op pagina 42 wordt gezegd dat in de Natura 2000 gebieden voorrang wordt gegeven aan “het herstel van oorspronkelijke hydrologische situatie”. Is van mening dat dat veranderdt moet worden in: “het herstel van de hydrologische situatie gericht op de instandhoudingdoelen”.

**Antwoord**
Wij zijn het eens met uw voorstel.

**Wijziging ontwerp**
*Blz. 42*
Daarnaast zetten we het beleid voort voor het Nationaal Park Dwingelderveld, het Nationaal Park Drents-Friese Wold en het nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa. Ook voeren we de Natura 2000-taken uit. Wij geven in deze gebieden voorrang aan:

- het bereiken van de instandhoudingsdoelen van Natura 2000;
- het verminderen van de belasting door licht, geluid en gemotoriseerd verkeer;
- het herstel van de ~~oorspronkelijke~~ hydrologische situatie **gericht op de instandhoudingdoelen.**

**Nummer W.3**
Vraagt zich af of de wijziging van de EHS-status van het Amerdiep niet in dit plan moet worden vastgelegd.

**Antwoord**
De begrenzing van het deel van het Amerdiep waar extra water wordt vastgehouden is nog onderwerp van studie. De formele statuswijziging met bijbehorende procedure vindt plaats in het kader van een actualisatie van het Natuurbeheerplan Drenthe (waarschijnlijk in 2011). Pas daarna kan de functie formeel worden aangepast.

**Nummer W.5**
Pleit voor extra aandacht voor de realisatie van natuur- en waterdoelen in het Hunzedal, gezien de natuurontwikkelingen Tusschenwater wat bijdraagt aan een klimaatbestendig Hunzesysteem.

**Antwoord**
Wij hebben al een aantal jaren veel aandacht voor het realiseren van natuur- en waterdoelen in het Hunzedal. De ontwikkelingen in het gebied weerspiegelen dat. De ontwikkelingen rond het Tusschenwater die we o.a. met het Waterbedrijf Groningen voorstaan wijzigen niet.

**Nummer P.1**
Vraagt om aanduiding van Natura 2000 gebieden (vlak) buiten de provinciegrens om de samenhang met de Drentse gebieden zichtbaar te maken en stelt voor om de aanduiding van het Nationaal Landschap Drentsche Aa te laten aansluiten op die in de provincie Groningen.

**Antwoord**
Wij hebben inderdaad niet op alle kaarten de Natura 2000 gebieden buiten de provincie aangeduid. Wij zullen onder andere kaart 4. Robuuste EHS hierop aanpassen.
Wij passen de kaarten aan opdat het Nationaal Landschap Drentsche Aa doorloopt in het Groningse deel.

**Wijziging ontwerp**
Kaart 4 Robuuste EHS; toevoegen grensoverschrijdende Natura 2000 gebieden
Kaart 3 Ruimtelijk-economische ontwikkeling en mobiliteit en kaart 7 Recreatie en Toerisme; toevoegen grensoverschrijdende natuurgebieden, waaronder het doortrekken van de “Nationaal

Landschap Drentse Aa” arcering met het in de provincie Groningen begrensde deel om de samenhang daarmee inzichtelijk te maken.

**Nummer N.1**
Pleit er voor om in de Omgevingsvisie het Nationaal Park Dwingelderveld een prominentere, centralere plaats te geven dan nu het geval is, waarbij de relatie tussen het nationale park en haar omgeving benadrukt kan worden.
Vraagt in hoeverre het op kaart 1. Visie 2020 aangeduide landschapspanorama past binnen de contouren van het Inrichtingsplan Dwingelderveld (de bouw van het ecoduct ter plaatse zal het landschapsbeeld behoorlijk veranderen).
Merkt op in gesprek te willen over de realisatie van de ambities voor Nationale Parken.

**Antwoord**
De Nationale parken zijn voor ons essentieel in de aantrekkingskracht van Drenthe. Om deze reden hebben de Nationale parken ook een prominente plaats in onze Omgevingsvisie gekregen.

Door de Bestuurcommissie Dwingelderveld (BCD) is een prijsvraag uitgeschreven richting een drietal bureaus voor landschapsarchitectuur met de opgave een landschappelijk passende of ingepaste grondwal vorm te geven dat recht doet aan landschap, geluidreductie en natuurwaarden. Met het resultaat van deze opgave wordt in het kader van het Inrichtingsplan Dwingelderveld inhoud gegeven aan de betekenis van “landschapspanorama”, zoals wij dit in de Omgevingsvisie voor ogen hebben. Wij vragen bij de inrichting van omgeving en de wegvakken die de aanduiding weg- of landschapspanorame hebben gekregen, extra aandacht voor de beleving van het landschap vanaf de weg en de inpassing van de infrastructuur. Tot dit laatste rekenen wij ook eventuele ecoducten.

In de verschillende overlegorganen van de Nationale parken is de provincie vertegenwoordigd.

**Wijziging ontwerp**
Kaart 2.C Duisternis en Stilte: legenda wijzigen Nationale parken én **Nationaal** beek- en Esdorpenlandschap Drentsche Aa.

**Nummer G.5, G.14, N.2, L.28**
Vraagt om in aanvulling op de landelijke Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) op korte termijn duidelijkheid te geven over het beleid ten aanzien van ammoniakemissie en stelt voor het ammoniakbeleid te verbreden naar de totale stikstofdepositie.
Bestrijdt de stelling dat de ammoniakbelasting niet afneemt. Vindt de uitstoot door Drentse veehouderijberijvenrelatief beperkt.

**Antwoord**
Wij streven er naar om op zo kort mogelijke termijn duidelijkheid te geven over het Beleidskader Stikstof. Dit doen wij na overleg met onze partners, onder andere LTO en MFD. Voor de zomer 2010 willen wij knopen over ons beleidskader doorhakken.

Het stikstofprobleem in Drentse Natura 2000-gebieden wordt voor circa driekwart door bronnen buiten de landbouw in Drenthe veroorzaakt. Wij zijn dus voor een belangrijk deel afhankelijk van

landelijke afspraken over maatregelen elders. Om deze reden onderschrijven we de noodzaak tot een Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) zoals landelijk in ontwikkeling. Daar worden afspraken rondom bijvoorbeeld reductiedoelstellingen voor de verschillende sectoren (o.a. landbouw, industrie, verkeer en vervoer) en op de verschillende bestuursniveaus (generiek, provincies) gemaakt. Ons Beleidskader Stikstof werkt aanvullend op deze PAS.

**Nummer N.2**
Gaat er van uit dat vestiging van verblijfsrecreatie binnen de EHS niet mogelijk is, dit wordt volgens u wel gesuggereerd in de tekst.

**Antwoord**
Vestiging van verblijfsrecreatie binnen de EHS is inderdaad niet mogelijk.

**Nummer N.3**
Ziet graag de benoeming van de Nationale Parken met een kwalitatieve uitspraak over het belang hiervan in de toekomst in de visie terug.

**Antwoord**
De Nationale parken zijn voor ons essentieel in de aantrekkingskracht van Drenthe. Om deze reden hebben de Nationale parken ook een prominente plaats in onze Omgevingsvisie gekregen.

**Nummer N.3**
Vindt dat een duidelijker onderscheid gemaakt moet worden tussen de begrippen Natuurbeleving en Intrinsieke Natuurwaarde, waardoor in het proces van belangenafweging meer prioriteit gegeven kan worden aan de natuur zelf. Vraagt om een helder onderscheid tussen de begrippen EHS en Natura 2000.

**Antwoord**
Wij zijn het met u eens dat voor een goede belangenafweging het begrippenkader helder moet zijn. Definiëring van de twee door u genoemde begrippen ‘natuurbeleving” en “Intrinsieke Natuurwaarde” in de omgevingsvisie lost dit probleem echter niet op. Voor de duiding van de begrippen EHS en Natura2000 verwijzenwij u naar respectievelijk onze site www.drenthe.nl en de site van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit:www.minlnv.nl

**Nummer N.3**
Kan zich niet vinden in de keuze om ten koste van 2500 ha aan kleinere natuurgebieden een robuuste EHS te vormen en vraagt om de bestaande natuurwaarden en beheermogelijkheden in deze kleine gebieden te onderzoeken.
Vraagt om een standpunt over het beheer van de EHS.
Geeft aan ambitie (en maatregelen) te missen om de biodiversiteit in stand te houden of te versterken.

**Antwoord**
Wij hebben de effecten van een gewijzigde EHS onderzocht in de duurzaamheidbeoordeling. Daaruit blijkt dat er op lokaal niveau wel (versnelde) achteruitgang van natuurwaarden mogelijk

is, maar dat de biodiversiteit in de EHS als geheel op termijn kan profiteren van de beleidswijziging.

Het beheer van de EHS wordt niet in het omgevingsbeleid geregeld. De natuurwaarden die wij willen realiseren zijn vastgelegd in het subsidiekader zoals beschreven in het Natuurbeheerplan Drenthe 2009.

Wij hebben aangegeven dat het behoud en waar mogelijk herstel van biodiversiteit de onderliggende drijfveer is voor ons EHS beleid. De maatregelen die wij ons hierbij voorstellen zijn in paragraaf 4.3.3. uiteen gezet.

**Nummer L.18**
Vraagt om verduidelijking van de bestemming, begrenzing en gevolgen voor de landbouw van het op kaart 4 aangeduide “boerenbos” bij Gasselternijveen.

**Antwoord**
Het “boerenbos” is een onderdeel van het robuuste natuurnetwerk en vormt een verbindende schakel met natuurgebieden in de provincie Groningen. De planologische bestemming is geregeld in het gemeentelijk bestemmingsplan. De gevolgen voor de in en omliggende agrarische bedrijven wijken niet af van andere bosgebieden. In dit geval is van belang dat nieuw aangelegde bossen ( per definitie) niet als verzuringsgevoelig worden aangemerkt.

**Nummer L.28**
Verzoekt een aantal gebieden te schrappen als EHS.

**Antwoord**
De door u genoemde gebieden liggen grotendeels binnen de zoekgebieden voor EVZ’s en zijn daarmee onderdeel van de EHS. Bij de invulling van die EVZ’s (planuitwerking) komt de selectie van elementen die de verbinding vormen op de kaart; de arcering en de overige gebiedjes buiten de gerealiseerde verbinding komt dan te vervallen. De door u met 1 en 2 genummerde gebieden zijn bijvoorbeeld onderdeel van EVZ’s.

Kleinere gebieden zoals genoemd in uw bijlage, behoren tot de EHS als ze bijzondere natuurkwaliteit herbergen, een belangrijke schakel zijn tussen gebieden of anderszins een belangrijke bijdrage leveren aan de EHS. De door u met 4 genummerde Broekenlaar en andere oude bosgebieden ten westen van Dwingeloo zijn en blijven onderdeel van de robuuste EHS. Het bos heeft een functionele samenhang met de grotere natuurgebieden in de omgeving.

Verder noemt u in uw bijlage een aantal voorbeelden van voor uw gevoel functionele discrepantie tussen EHS en gebiedsgebruik (bijvoorbeeld nummer 8: waterwingebied, en nummer 9, 11 en 12: productiebos). Binnen de EHS ligt niet uitsluitend natuurgebied. De beheersgebieden (agrarisch natuurbeheer) zijn onderdeel van de EHS, maar wij willen deze niet omvormen naar natuurgebied. Ook waterwingebieden en productiebossen kunnen, afhankelijk van hun ligging, zodoende een onderdeel vormen van de EHS. Het door u met nummer 12 genoemde voorbeeld van productiebos bij Meppen (Zwarte Hurenweg) is een meer dan 150 ha groot bosgebied waarbinnen

ook grote natuurwaarden aanwezig zijn. Voor de agrarische sector is van belang dat de nieuwe productiebossen (voorbeeld 9 en 11) per definitie zijn aangemerkt als niet verzuringsgevoelig.

**Nummer O.3**
Vraagt om handhaving van de EHS-status van een perceel bosgrond in Nieuw-Buinen.

**Antwoord**
Wij zetten in op een robuuste EHS. In bijlage 2 hebben wij toegelicht hoe wij tot een robuuste EHS zijn gekomen. Het door u aangegeven perceel bosgrond behoort niet tot dit robuuste systeem. Dit betekent niet dat dit perceel en eventueel omliggende gebieden als natuurgebied verdwijnt. Ook kunnen zonder de EHS-status natuur- en recreatieve waarden worden ontwikkeld. De verantwoordelijkheid voor de instandhouding leggen we hierbij echter bij de gemeente.

**Nummer O.4**
Geeft aan dat er in de ecologische verbindingen knelpunten zijn m.b.t. de infrastructuur (in het bijzonder de N371 en Drentse Hoofdvaart).

**Antwoord**
De faunaknelpunten zijn bekend bij de beheerders van de infrastructuur (rijkswaterstaat, provincie en gemeenten). Bij reconstructie en groot onderhoud gebruiken de beheerders het overzicht om de aanleg van faunavoorzieningen mee te nemen in het bestek. Voor grote fauna in robuuste verbindingen worden andere oplossingen gerealiseerd, bijvoorbeeld ecoducten. Dit zijn afzonderlijke projecten die een eigen planning kennen.

**Nummer O.9**
Is van mening dat het perceel waarop het intensief veehouderijbedrijf is gevestigd niet zou moet worden aangeduid als multifunctioneel gebied. Maakt ook bezwaar tegen de aanduiding natuur voor percelen nabij het bedrijf, aangezien het in gebruik is als landbouwgrond.
Is van mening dat de kaarten met de aanwijzing van de EHS niet bruikbaar zijn aangezien er niet op detailniveau kan worden bepaald welk gebied het betreft.
Geeft aan dat EHS nabij het bedrijf beperkingen geeft voor het bedrijf, waardedaling met zich meebrengt en doet een suggestie voor een andere situering van de EHS.

**Antwoord**
Vergeleken met POP II heeft er in dit gebied geen beleidswijziging plaatsgevonden. POP zone III is vertaald naar multifunctioneel gebied en POP zone IV en V grotendeels naar natuur. De gronden tegenover Wezuperweg 1 te Orvelte zijn door ons begrensd als nieuwe natuur. Er ligt voor deze gronden een aankooptitel. De aanduiding natuur op de visiekaart is daarom terecht. De begrenzing van deze gebieden vindt plaats op basis van vooral ecologische en landschapshistorische criteria en potenties, steeds in overleg met ook de landbouworganisaties. Realisatie van nieuwe natuur vindt plaats op basis van vrijwilligheid. Begrensde cultuurgronden kunnen daarom in agrarisch gebruik zijn en blijven tot de eigenaar zelf besluit om te verkopen of om als particulier zelf natuur te ontwikkelen.

We kunnen ons voorstellen dat het schaalniveau zeker met betrekking tot de EHS voor u onduidelijk is. Dit is echter inherent aan het karakter en de status van de visie. In het voorwoord bij deze nota gaan we hier nader op in, als ook op juridische status van deze visie.

**Nummer O.63**
De kaarten van de EHS laten onduidelijkheid over de begrenzing op perceelsniveau. Geconstateerd wordt dat, wanneer de grens van de EHS nabij de zandwinning samenvalt met de begrenzing van het Natura 2000-gebied, de beoogde uitbreiding van de zandwinning buiten de EHS zal blijven.

**Antwoord**
We kunnen ons voorstellen dat het schaalniveau zeker met betrekking tot de EHS/Natura2000 voor u onduidelijk is. Dit is echter inherent aan het karakter en de status van de visie. In het voorwoord bij deze nota gaan we hier nader op in, als ook op juridische status van deze visie.

**Nummer O.46, O.49, O.60, G.21**
Stelt dat de ontwerp Omgevingsvisie niet in overeenstemming is met het Herinrichtingsplan Roden-Norg.

**Antwoord**
We kunnen ons voorstellen dat het schaalniveau zeker met betrekking tot Natuur en EHS voor u onduidelijk is. Dit is echter inherent aan het karakter en de status van de visie. In het voorwoord bij deze nota gaan we hier nader op in, als ook op juridische status van deze visie.
Daarnaast willen we nadrukkelijk aangeven dat afspraken in het kader van het Herinrichtingsplan Roden-Norg leidend zijn voor de uiteindelijke (eind)bestemming van de grond. De afspraken van de herinrichting worden dan ook gerespecteerd. Specifiek voor de in 1997 begrensde EHS in het kader van de herinrichting Roden-Norg zeggen we toe om binnen niet al te lange tijd tot een eindbeeld van dit gebied te willen komen.

**Wijziging ontwerp**
Kaart 1 Visie 2020. Ten zuiden van Roderwolde is, aan de hand van de herinrichtingskaart de functie Natuur iets teruggelegd naar het Peizerdiep en vervangen door de functie Mulitfunctioneel gebied.

**Nummer O.43**
Het landgoed en productiebossen van de familie Tonckens zijn in strijd met de herinrichting Roden-Norg in de omgevingsvisie opgenomen als natuur en EHS.

**Antwoord**
De aanduiding natuur op kaart 1. Visie 2020 en de aanduiding natuur/EHS op de kaart 2A Natuur en kaart 4. Robuuste EHS is in overeenstemming met vigerend beleid. Er is geen nieuwe natuur of EHS toegevoegd. De toedeling in de herinrichting en feitelijke bestemming of gebruik van gronden (als bijvoorbeeld landbouwgrond of productiebos) zijn niet van invloed op de begrenzing van de EHS. De begrenzing van deze gebieden vindt plaats op basis van (vooral) ecologische en landschapshistorische criteria en potenties, steeds in overleg met ook de landbouworganisaties en de landinrichtingscommissie Roden-Norg. Agrarische gronden of productiebossen binnen de

EHS konden en kunnen als zodanig worden bewerkt en beheerd. Particulieren en landbouwers kunnen in door ons begrensde gebieden een bijdrage leveren aan realisatie van de natuurdoelen in de vorm van beheersovereenkomsten of particulier natuurbeheer.

We kunnen ons voorstellen dat het schaalniveau zeker met betrekking tot Natuur en EHS voor u onduidelijk is. Dit is echter inherent aan het karakter en de status van de visie. In het voorwoord bij deze nota gaan we hier nader op in, als ook op juridische status van deze visie.

**Nummer O.45.**
Mist op kaart 2 (kernkwaliteiten) de landbouwfunctie die wel op de visiekaart (kaart 1) staat.

**Antwoord**
In het omgevingsbeleid maken wij onderscheid tussen hoofdfuncties en kernkwaliteiten. Uw bedrijf ligt in gebied met een landbouwfunctie (kaart 1). Dat betekent dat de ontwikkeling van andere functies geen significant negatieve invloed mag hebben op het functioneren van de hoofdfunctie (pag 3; omgevingsvisie). Voor alle ontwikkelingen, ook voor de hoofdfunctie (hier landbouw), geldt dat de ruimtelijke kwaliteit er door moet worden versterkt. De ruimtelijke kwaliteiten waar het om gaat zijn, voor zover van provinciaal belang, weergegeven op kaart 2. Kernkwaliteiten. Het gaat in uw geval vooral om de landschappelijke en cultuurhistorische waarden.

**Nummer O.49.**
Het gebied waar het landbouwbedrijf ligt heeft geen kernkwaliteiten, maar wordt op kaart 4 wel als robuuste EHS weergegeven

**Antwoord**
Op kaart 2A Natuur is ten zuiden van de Meerweg het gebied aangegeven dat in het kader van het Natuurbeheerplan Drenthe is aangeduid als beheersgebied. Ten noorden van de Meerweg zijn inderdaad geen kernkwaliteiten aangegeven.De aanduiding robuuste EHS in dit gebied (kaart 4) is globaal en kan niet op perceelsniveau worden beoordeeld.

We kunnen ons voorstellen dat het schaalniveau zeker met betrekking tot Natuur en EHS voor u onduidelijk is. Dit is echter inherent aan het karakter en de status van de visie. In het voorwoord bij deze nota gaan we hier nader op in, als ook op juridische status van deze visie.

**Nummer O.50**
Leidt uit de gepubliceerde kaart af dat thans een groter deel van de landerijen in de Nijensleker-polder als robuuste verbinding zijn ingetekend

**Antwoord**
Ten opzichte van POPII is niets gewijzigd. De robuuste verbinding is globaal aangegeven en in de omgevingsvisie alleen kartografisch anders ingetekend dan in POPII, ook niet qua beleidsintenties.

**Nummer O.51**
Vraagt nadrukkelijk om de robuuste natuurverbinding niet over en pal lang het bedrijf te laten lopen.

**Antwoord**
De ligging van de robuuste verbinding tussen de Sallandse Heuvelrug en het Drents Plateau is op de visiekaart globaal weergegeven. Inmiddels is in overleg en samenwerking met o.a. de landbouw een nadere begrenzing van deze robuuste verbinding overeengekomen. De begrenzing ervan hebben wij weergegeven op kaart 2A Natuur.

**Nummer O.52**
Is van mening dat de doelstelling voor de te realiseren oppervlakten en natuurdoelen onvoldoende duidelijk zijn en vraagt hoeveel hectare landbouwgrond wordt omgezet in natuur.
Geeft aan deel te willen nemen in alle gebiedscommissies die in het kader van PMJP in het leven zijn geroepen.
Vraagt of er aanvullende mogelijkheden te verwachten zijn van de rood voor groen en/of ruimte voor ruimte regeling.
Vindt dat particulieren op eenzelfde wijze als de terreinbeherende organisaties in de gelegenheid moeten worden gesteld de grond voor natuurontwikkeling te kunnen verwerven.
Vindt het onduidelijk welk oppervlakte Wildernis wordt nagestreefd en wat de consequenties zijn voor particulieren. Ziet bij voorkeur een beperking tot één aangewezen gebied.
Merkt op dat de bestuurlijke behandeling van het beheerplan van de waterschappen en de provinciale Natura2000 beheerplannen uit de pas lopen, wat kan leiden tot een onmogelijke situatie voor de beheerplannen.
Verzoekt een gedegen onderzoek naar de externe effecten van de interne verhoging van de waterstand binnen de Natura2000 gebieden.

**Antwoord**
Een belangrijke consequentie van het schrappen van gebieden uit de EHS is o.a. dat een kleine 400 hectare natuur geen WAV-status meer heeft. Tot 2018 moet nog ongeveer 5000 hectare EHS moet worden verworven, ingericht en beheerd als natuur. Hiervan is circa 500 hectare landbouwgrond nog niet belegd door concrete afspraken. Deze willen wij inzetten voor de robuuste EHS. Op de veel langere termijn (2020-2040) schatten wij dat er nog 300 ha nieuwe natuur (op landbouwgronden) noodzakelijk is om het robuuste systeem te realiseren (zie Bijlage 2).

De gebiedscommissies zijn ruim 3 jaar actief. In het kader van de Mid Term Review, de tussenevaluatie van het pMJP en het ILG, wordt de organisatiestructuur geëvalueerd. Hierbij wordt uw verzoek betrokken.

De door u genoemde verklaring van Linschoten is een afspraak tussen het Rijk en particuliere grondbezitters waar de provincies (in IPO-verband) niet bij betrokken zijn geweest. Deze afspraak is door de provincies ook niet achteraf onderschreven maar nog in beraad. Wij voorzien momenteel geen eigen extra of nieuw instrumentarium.

In het omgevingsbeleid spreken wij alleen van een robuuste EHS (par 4.3.3.). Daarbinnen zijn verschillende (natuur)doelen en functies aan de orde. Gebieden waar omvorming tot diverse typen van wildernis-natuur wordt nagestreefd zijn opgenomen in het natuurbeheerplan Drenthe (ambitiekaart van 1 september 2009).

In de omgevingsvisie (par 4.3.3) maken Natura 2000 gebieden deel uit van de robuuste natuur. De begrenzing van Natura 2000 gebieden is een taak en bevoegdheid van het Rijk. De provincie

is belast met vergunningverlening op basis van de Natuurbeschermingswet 1998 en het opstellen van beheerplannen voor acht (van de 14) gebieden die onder deze wet vallen. Wij stellen de beheerplannen in nauw overleg met de waterschappen op. Afspraken over de interne waterstand worden mede gemaakt op basis van een evaluatie van de externe effecten.

**Nummer O.56**
Acht de aanduiding Nationaal Park op kaart 4 Robuuste EHS te beperkt omdat het gaat om een Nationaal Park met een verbrede doelstelling, waar gewoond en gewerkt wordt.

**Antwoord**
De aanduiding is indicatief bedoeld. Wij zullen de de legenda aanpassen.

**Wijziging ontwerp**
Kaart 4. Robuuste EHS: aanpassen legenda in Nationale Parken Dwingelderveld en Drents Friese Wold en Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa. Daarnaast onderscheid nationaal park en nationaal landschap ook aanbrengen op kaart 3 Ruimtelijk-economische ontwikkeling en mobiliteit en kaart 7 Recreatie en Toerisme.

**Nummer O.61**
Vreest waardedaling van eigendomsgronden door indeling in beekdalen, natuur en multifunctioneel. Verzoekt een indeling in de categorie landbouw.

**Antwoord**
Ten opzichte van POPII is er voor uw bedrijf, volgens ons geen verzwaring opgetreden, De beekdalen stonden bij POP II op een andere kaart, de functie natuur zijn de vroegere POP-zones 5 en 6 en de functie multifunctioneel de vroegere zones 3 en 4. In de multifunctionele gebieden als ook in de gebieden met de functie beekdal is landbouw een belangrijke functie.
We kunnen ons voorstellen dat het schaalniveau zeker met betrekking tot Natuur en multifunctioneel voor u onduidelijk is. Dit is echter inherent aan het karakter en de status van de visie. In het voorwoord bij deze nota gaan we hier nader op in, als ook op juridische status van deze visie.

**Nummer O.68, O.111**
Maakt bezwaar tegen de EHS en de verbindingszone over het landgoed Willemsveen en de aangrenzende gronden in Huis ter Heide en vraagt dit gebied uit de EHS en de ecologische verbindingszone te halen.

**Antwoord**
De aanduiding natuur op kaart 1. Visie 2020 en de aanduiding natuur/EHS op de kaart 2A Natuur en kaart 4 Robuuste EHS is in overeenstemming met vigerend beleid. Er is geen nieuwe natuur of EHS toegevoegd.

We kunnen ons voorstellen dat het schaalniveau zeker met betrekking tot Natuur en multifunctioneel voor u onduidelijk is. Dit is echter inherent aan het karakter en de status van de visie. In het voorwoord bij deze nota gaan we hier nader op in, als ook op juridische status van deze visie.

**Nummer O.97**
Maakt bezwaar tegen de aanwijzing EHS ter plaatse van het melkveehouderijbedrijf. Stelt dat de ruimtelijke scheiding tussen natuur en het melkveebedrijf zodanig moet zijn dat het melkveebedrijf niet beperkt wordt. Vraagt een dergelijke beleidsuitspraak in de Omgevingsvisie op te nemen.
Vermoedt op basis van het schaalniveau van de kaarten dat er sprake is van een EHS zoekgebied en vraagt zich af in hoeverre dat het geval is. Vraagt zich af in hoeverre er gekeken is naar de ligging van de verbindingszones.

**Antwoord**
De aanduiding natuur op kaart 1. Visie 2020 en de aanduiding natuur/EHS op de kaart 2A Natuur en kaart 4 Robuuste EHS is in overeenstemming met vigerend beleid. Er is geen nieuwe natuur of EHS toegevoegd.Hetzelfde geldt voor de verbindingszones.

We kunnen ons voorstellen dat het schaalniveau zeker met betrekking tot de grens tussen Natuur en multifunctioneel en Natuur en landbouw voor u onduidelijk is. Dit is echter inherent aan het karakter en de status van de visie. In het voorwoord bij deze nota gaan we hier nader op in, als ook op juridische status van deze visie.

**Nummer O 107**
U maakt bezwaar tegen de aanduiding “robuuste verbinding landelijk netwerk” op de visiekaart omdat deze de eigendomspositie aantast

**Antwoord**
Deze aanduiding op kaart 1. Visie 2020 (en ook kaart 2A Natuur en kaart 4 Robuuste EHS) is in overeenstemming met vigerend beleid. Er is geen nieuwe verbindingszone toegevoegd in de visie

**Nummer O.104**
Vraagt om de aanwijzing van het natuurgebiedje, 23 ha groot en in gebruik als recreatieterrein, als EHS, liggend tegenover het bedrijf te heroverwegen. Het gebiedje ligt solitair en levert vanuit de WAV flinke beperkingen op voor de bedrijfsvoering

**Antwoord**
De aanduiding natuur op kaart 1. Visie 2020 en de aanduiding natuur/EHS op de kaart 2A Natuur en kaart 4 Robuuste EHS is in overeenstemming met vigerend beleid. Er is geen nieuwe natuur of EHS toegevoegd.

We kunnen ons voorstellen dat het schaalniveau zeker met betrekking tot de grens tussen Natuur en multifunctioneel en Natuur en landbouw voor u onduidelijk is. Dit is echter inherent aan het karakter en de status van de visie. In het voorwoord bij deze nota gaan we hier nader op in, als ook op juridische status van deze visie.

**Nummer O.109**
Geeft aan dat u van een zone II in POPII naar een EHS indeling in de ontwerp Omgevingsvisie bent gegaan en ziet dat de productiebossen van SBB zomaar als EHS zijn bestempeld.

**Antwoord**
Ten opzichte van POPII is er voor uw bedrijf, volgens ons geen verzwaring opgetreden. Er is geen nieuwe natuur of EHS toegevoegd. De toedeling in de herinrichting en feitelijke bestemming of gebruik van gronden (als bijvoorbeeld landbouwgrond of productiebos) zijn niet van invloed op de begrenzing van de EHS.

We kunnen ons overigens goed voorstellen dat het schaalniveau, zeker met betrekking tot Natuur, Landbouw en EHS onduidleijk is. Dit is echter inherent aan het karakter en de status van de visie. In het voorwoord bij deze nota gaan we hier nader op in, als ook op juridische status van deze visie.

**Nummer O.117**
Vermoedt op basis van de kaarten dat het melkveebedrijf zal worden opgeslokt door de EHS. Acht de inkleuring op de kaart als een blokkering van een gezonde bedrijfsontwikkeling. Vertrouwen erop dat bezwaren serieus worden overwogen en wordt overgegaan tot aanpassing van de Omgevingsvisie.

**Antwoord**
De aanduiding natuur op kaart 1. Visie 2020 en de aanduiding natuur/EHS op de kaart 2A Natuur en kaart 4 Robuuste EHS is in overeenstemming met vigerend beleid. Er is geen nieuwe natuur of EHS toegevoegd.

We kunnen ons voorstellen dat het schaalniveau zeker met betrekking tot de grens tussen Natuur en multifunctioneel en Natuur en landbouw voor u onduidelijk is. Dit is echter inherent aan het karakter en de status van de visie. In het voorwoord bij deze nota gaan we hier nader op in, als ook op juridische status van deze visie.

**Nummer O.116**
Vraagt om duidelijkheid over de consequenties van de aanduiding Nationaal landschap (kaart 2B Landschap), Natura2000 (kaart 3. Ruimtelijk-economische ontwikkeling en mobiliteit) en verdroging (kaart 9. Oppervlaktewater).

**Antwoord**
Het rijksbeleid ten aanzien van nationale landschappen schrijft voor dat binnen nationale landschappen ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk zijn, mits de kwaliteit van het landschap wordt behouden of wordt versterkt. De aanduiding Nationaal Landschap zet vooral een rem op grootschalige verstedelijkingslocaties en bedrijventerreinen, nieuwe grootschalige glastuinbouwlocaties en nieuwe grootschalige infrastructurele projecten (niet anders dan POPII).

De consequenties van de Natura 2000 liggen vooral in de beperktere ontwikkelingsmogelijkheden voor agrarische bedrijven in de nabijheid van deze gebieden; dit vanuit instandhoudingsdoelen voor deze wettelijk te borgen gebieden. De aanpak van de verdroging is ook geconcentrreerd op de grotere natuurgebieden (vaak ook Natura 2000).

We kunnen ons overigens voorstellen dat het schaalniveau van kaart 2b, 3 en 9 voor u onduidelijk is. Dit is echter inherent aan het karakter en de status van de visie. In het voorwoord bij deze nota gaan we hier nader op in, als ook op juridische status van deze visie.

**Nummer O.62**
Maakt bezwaar tegen de aanduiding ‘ecologische/multifunctionele verbinding’ op kaart 4. Robuuste EHS.

**Antwoord**
Wij hebben op kaart 4. Robuuste EHS op globale wijze de EHS aangeduid, alsmede onze ambities. De precieze begrenzing van eventuele nieuwe onderdelen van de EHS, waaronder de ecologische/ multifunctionele verbinding, vindt te zijner tijd plaats in de bestemmingsplannen van gemeenten, in overleg en samenwerking met belanghebbenden in het gebied. Op dat moment (wanneer de exacte functietoekenning duidelijk wordt) is bezwaar mogelijk.

**Nummer O.65**
Is van mening dat bij geplande uitbreiding van natuur onvoldoende rekening wordt gehouden met de belangen van het bedrijf en vreest beperking van de bedrijfsvoering en schade.

**Antwoord**
Kaart 4. Robuuste EHS geeft de ambities weer voor natuur en geeft geen concrete beperking voor de bedrijfsvoering dan wel planologische schaduwerking. De precieze begrenzing van eventuele nieuwe onderdelen van de EHS, waaronder de ecologische/ multifunctionele verbinding, vindt te zijner tijd plaats in de bestemmingsplannen van gemeenten, in overleg en samenwerking met belanghebbenden in het gebied. Op dat moment (wanneer de exacte functietoekenning duidelijk wordt) is bezwaar mogelijk.

We kunnen ons voorstellen dat het schaalniveau zeker met betrekking tot de grens tussen Natuur en landbouw voor u onduidelijk is. Dit is echter inherent aan het karakter en de status van de visie. In het voorwoord bij deze nota gaan we hier nader op in, als ook op juridische status van deze visie.

**Nummer O.124**
Heeft kritiek op de aangewezen ecologische verbindingszone´s met als argument dat er geen sprake zou zijn van kernkwaliteiten in het betreffende gebied (Steenbergeroosterveld).
Stelt dat een woonbestemming die voorheen een agrarische bestemming had, weer omgezet zou moeten kunnen worden naar agrarisch gebruik.
Geeft aan dat in januari 2010 door de gemeente is besloten in principe medewerking te verlenen aan de nieuwsvestiging van een grondgebonden biologische melkschapenhouderij aan De Stuw 16 in Zuidwolde.

**Antwoord**
De ligging van de robuuste verbinding tussen de Sallandse Heuvelrug en het Drents Plateau is op de visiekaart globaal weergegeven. Inmiddels is in overleg en samenwerking met o.a. de landbouw een nadere begrenzing van deze robuuste verbinding overeengekomen. De begrenzing ervan hebben wij weergegeven op kaart 2A Natuur.

We kunnen ons voorstellen dat het schaalniveau zeker met betrekking tot kernwaarden, EHS, grens tussen Natuur en landbouw voor u onduidelijk is. Dit is echter inherent aan het karakter en de status van de visie. In het voorwoord bij deze nota gaan we hier nader op in, als ook op juridische status van deze visie. Uit dit voorwoord wordt ook onze rol t.o.v. de gemeente duidelijk in de zin waar welke verantwoordelijkheid ligt. De afweging met betrekking tot de nieuwvestiging van het melkschapenbedrijf ligt in eerste instantie dan ook bij de gemeente.

**Nummer R.1, R3.**
Stelt dat de huidige verblijfsrecreatie binnen de robuuste zones buiten de regelgeving in relatie tot de EHS dient te blijven. Ook moet er ontwikkelingsruimte voor deze bedrijven zijn. Het EHS-regime dient dus niet op deze bedrijven en rondom onze bedrijven komen te liggen. Extra regelgeving voor deze bedrijven is niet nodig.

**Antwoord**
Wij zien geen reden om het huidige beleid ten aanzienvan de wisselwerking tussen verbljfsrecreatie en EHS zo drastisch te veranderen als u wenst. Ten eerste vanwege onze ambities met betrekking tot de EHS. Ten tweede omdat er maatwerkoplossingen mogelijk zijn o.a. via het project Natuurlijke rereatie Drenthe. Ten derde omdat er wettelijke regels gelden rond/in de EHS.

**Nummer 0.118**
Vraagt bij robuuste verbindingszones aandacht voor recreatieve ontsluitingsstructuren.
Is van mening dat de kernkwaliteiten niet van toepassing zijn op uw bedrijfspercelen.

**Antwoord**
Wij hebben bij de realisatie van robuuste ecologische verbindingen aandacht voor de recreatieve ontsluiting.

De kernkwaliteitenkaart is gemaakt op een schaalniveau die geen beoordeling geeft op het detail van individuele bedrijven of percelen. Bij eventuele ontwikkelingen zal er altijd een verdiepingsslag nodig zijn om te beoordelen of een nieuwe ontwikkeling kernkwaliteiten raakt of niet en zo ja, of deze ontwikkeling aanvaardbaar is vanuit provinciaal belang. De afweging ligt primair bij de gemeente op het moment dat de betreffende ontwikkeling planologisch geregeld moet worden.

**Nummer G.17, G.21, R.3, L.18, L.28, O.62, O.124**
Geeft aan dat de doelen en implicaties van het concept Klimaatmantels niet duidelijk zijn aangegeven. Het concept Klimaatmantels wordt opgevat als nieuwe Drentse regelgeving die extra belemmeringen oproept.

**Antwoord**
Het concept van klimaatmantels is bedoeld om die delen van de EHS die kwetsbaar zijn voor klimaatverandering te kunnen beschermen door de groen-blauwe dooradering te versterken.

Het concept is niet bedoeld als uitbreiding van de EHS maar als invulling van de multifunctionele gebieden rond klimaatgevoelige EHS. In multifunctionele gebieden worden de mogelijkheden voor groen-blauwe dooradering altijd in samenhang met het huidige landgebruik beoordeeld. Wij

hebben in de tekst het doel, de potentiële gebieden en de werkwijze met betrekking tot klimaatmantels verder verduidelijkt. Wij hebben de aanduiding ‘klimaatmantel’ verwijderd van kaart 4. Robuuste EHS.

**Wijziging ontwerp**
*Blz. 42*
*Betere ‘doorlaatbaarheid’ van het tussenliggende landschap* ***(klimaatmantels)***
Sommige delen van de EHS zijn meer kwetsbaar voor klimaatverandering dan andere delen**. Uit onderzoek is gebleken dat in deze kwetsbare EHS gebieden de dichtheid van soorten substantieel toeneemt als het gebied er om heen een betere groen-blauwe dooradering heeft. Onder deze dooradering verstaan wij de verweving van** ~~Op die plekken kan het omliggende gebied als een klimaatmantel functioneren, waardoor de kwetsbaarheid voor klimaatverandering afneemt. Daarbinnen zijn de~~ ‘groene’ landschapselementen (zoals houtwallen, singels, kleinere natuurgebieden, gebieden voor dagrecreatie en groene verblijfsrecreatie) en ‘blauwe’ elementen (zoals sloten, wijken, kanalen en gebieden waarin water wordt vastgehouden of geborgen) ~~van belang~~. ~~In een klimaatmantel streven we daarom naar het instandhouden of versterken van de al aanwezige ‘groen-blauwe dooradering’. In de praktijk valt dit vaak samen met de aanwezigheid van kleinschalige of verbrede landbouw. Indien in zo’n gebied, een gebiedsontwikkeling wordt gestart, streven we ernaar de groen-blauwe dooradering te versterken.~~ **Wij noemen dit concept ‘klimaatmantel’. De potentiële gebieden voor de klimaatmantels liggen grotendeels in de multifunctionele gebieden in beekdalen en op de flanken van de Hondsrug.**
**Wij willen in multifunctionele gebieden die grenzen aan klimaatgevoelige EHS de mogelijkheden voor het versterken van de groen-blauwe dooradering verkennen. In deze gebieden worden de voordelen van het versterken van de dooradering afgewogen tegen de effecten op het huidige landgebruik, waarbij geldt dat het huidige landgebruik gecontinueerd moet kunnen worden.**
**Om te voorkomen dat bestaande afspraken en lopende processen worden doorkruist, zal alleen invulling worden gegeven aan het concept klimaatmantel wanneer potentiële gebieden samenvallen met toekomstige gebiedsgerichte projecten. Dit is bijvoorbeeld het geval in de Oude Vaart nabij Ansen en in het Hunzebeekdal.**
~~De gebieden die in verband met klimaatgevoeligheid het meest in aanmerking komen als klimaatmantel zijn met een symbool weergegeven op kaart 4: Robuuste EHS natuur 2020/2040.~~

*Blz. 66, Paragraaf 6.2.2.*
Oude Vaart, ter hoogte van Ansen (als onderdeel van het convenant Meppelerdiep): inrichting voor natuur en vasthouden van water om daarmee natuurgebieden te verbinden **en te versterken met het oog op klimaatverandering ( ‘klimaatmantel’)** en de wateropgave in het stroomgebied van de Oude Vaart en de Wold Aa te realiseren.
Het Hunzebeekdal: onderzoek naar de mogelijkheden van grondwaterwinning in combinatie met het vasthouden van water in relatie tot de landbouw- en natuurfunctie **en met het oog op de klimaatgevoeligheid van de EHS op de Hondsrug (‘klimaatmantel’)**.
Loodiep: onderzoek naar de ontwikkeling van een nieuw beekdal ten westen van Coevorden.

*Kaart 4. Robuuste EHS***:** weghalen klimaatmantels.

**Nummer L.27**
Vindt dat de aanwezigheid van de robuuste ecologische verbindingen en ecologische/multifunctionele verbindingen in de gemeente Westerveld het perspectief voor de landbouw wegnemen.

**Antwoord**
Wij zijn van mening dat er voor de landbouw in de gemeente wel degelijk perspectief blijft. Ons streven is om in de robuuste ecologische verbindingszone bestaand instrumentarium (boshectares, compensatiegronden) zoveel mogelijk geconcentreerd in te zetten. De multifunctionele verbinding kenmerkt zich juist door een verweving van landbouw, natuur en andere functies.

De realisatie van beide typen verbinding vindt plaats op basis van een beoordeling van de gevolgen voor de landbouw en in overleg met de landbouw. Uiteraard kan niet worden gesteld dat er voor individuele bedrijven nooit een belemmering zal ontstaan voor de bedrijfsvoering en uitbreiding van het agrarische bedrijf.

**Nummer L.27**
Verzoekt om aanpassing van het natuurbeheer in het Reestdal, in het bijzonder het beperken van de populatie ooievaars in het gebied.

**Antwoord**
Wij regelen in de Omgevingsvisie Drenthe niet het beheer van specifieke gebieden.

### 4.3.4 Robuuste landbouw

**Nummer G.3**
Verzoekt de ontwikkeling van groen/blauwe diensten te benoemen in de Omgevingsvisie.

**Antwoord**
Het inzetten van groen/blauwe diensten speelt vooral in de multifunctionele gebieden, waar wij verschillende ontwikkelingen en ambities willen verenigen. Wij beschouwen het inzetten van groen/blauwe diensten als één van de instrumenten om binnen een gebiedsgerichte aanpak doelen te bereiken. Wij beperken ons vooralsnog tot subsidie voor akkerrandenbeheer. Wij vinden het daarom niet noodzakelijk om in de Omgevingsvisie expliciet te wijzen op de ontwikkeling van deze diensten.

**Nummer G.5**
Verzoekt de aanduiding van de gebieden rondom Schoonebeek en Nieuw Schoonebeek te wijzigen van de functie Landbouw naar de functie Multifunctioneel, in het licht van de ontwikkelingen rond het Schoonebeekerdiep en het Bargerveen.

**Antwoord**
In oktober 2009 is het Inrichtingsplan Nieuw Schoonebeek door ons vastgesteld. In het kader van de GGOR Bargerveen (vastgesteld in 2009 door het Algemeen Bestuur van het Waterschap Velt en Vecht en goedgekeurd door ons) is besloten de peilen rondom de bufferzone op landbouwkundig peil te brengen, zijnde 1 m – maaiveld. Hiermee worden de omstandigheden gecreëerd

om het gebied de functie landbouw te laten behouden. De bufferzone aan de zuidkant van het Bargerveen is aangeduid als natuur van provinciaal belang. Deze strook krijgt op termijn de functie Natuur. Wij achten het dan ook niet wenselijk om de door u voorgestelde functieverandering op de visiekaart 2020 door te voeren.

**Nummer L.13, L.18, L.23, L.24, O.9, G.6, G.17, O.59, O.119, L.28, L.29**
Maakt zich zorgen over het beeld dat over de intensieve veehouderij leeft en de beperking van de ontwikkelingsmogelijkheden van de intensieve veehouderij in Drenthe. Meer specifiek: de koppeling van de ontwikkeling aan de samenvoeging of sanering van kleinere bedrijven en het onwenselijk verklaren van nieuw vestiging en de ontwikkeling van een intensieve neventak.
Geeft aan dat het onderscheid tussen intensief en grondgebonden niet meer reëel is, en vraagt om de omschakeling van grondgebonden naar intensief op basis van maatwerk mogelijk te maken, mede in het licht van de gerealiseerde innovaties en milieuwinst.
Ziet in de beperking van intensieve veehouderij een tegenstelling met de onze ambities voor robuuste landbouw.
Pleit voor mogelijke ontwikkeling van intensieve bedrijven binnen de huidige wet- en regelgeving zonder aanvullende voorwaarden.

**Antwoord**
Als de indruk wordt gewekt dat wij de intensieve veehouderijbedrijven stigmatiseren, dan willen wij deze wegnemen. Wij hebben respect voor de wijze waarop de intensieve veehouderij haar verantwoordelijkheid ten aanzien van investeringen dier- en milieuvriendelijke technologieën heeft genomen. Wij zullen de tekst waardeneutraal formuleren.

Wij sluiten nieuw vestiging van niet- grondgebonden intensieve veehouderij uit. Dat geldt ook voor het starten van een neventak intensieve veehouderij en voor het omschakelen van een grondgebonden landbouwbedrijf naar een intensief veehouderijbedrijf. Dit is een voortzetting van het beleid zoals dat in POP II is aangegeven.

In tegenstelling tot de grondgebonden veehouderij willen we voor intensieve niet grondgebonden veehouderij werken met een maximale oppervlaktemaat, te weten 1,5 ha. Achterliggende gedachte is dat wij primair een melkveehouderij (en akkerbouw) provincie willen zijn en blijven en de ontwikkelruimte in Drenthe daar ook voor benutten. Dit geldt ook voor de robuuste landbouwgebieden.

Wel willen we verplaatsing van bedrijven naar de robuuste landbouwgebieden niet uitsluiten als dit het gevolg is van sanering of samenvoegen van kleinere bedrijven op de oude locatie(s) waar verdere groei vanuit de beperkingen niet mogelijk is. Ook hier geldt maatwerk.

**Wijziging ontwerp**
*Blz. 43, 4.3.4 Robuuste landbouw*, *kopje bouwvlak wordt vervangen door*

Grondgebonden agrarische bedrijven
……..(bestaande tekst)

*Blz. 45, paragraaf 4.3.4 Robuuste landbouw, Intensieve niet-grondgebonden veehouderij*

Intensieve niet-grondgebonden veehouderij

~~Wij willen geen nieuwvestiging van niet-grondgebonden intensieve veehouderijbedrijven in Drenthe. Dat geldt ook voor het starten van een neventak intensieve veehouderij en voor het omschakelen van een grondgebonden landbouwbedrijf naar een intensief veehouderijbedrijf. Intensieve veehouderijbedrijven tasten de belevingswaarde van het buitengebied aan en leiden tot een grotere milieudruk.~~

~~Wij bieden alleen ontwikkelkansen aan bestaande intensieve veehouderijbedrijven in Drenthe, onder de voorwaarde dat de ontwikkeling ontstaat:~~
~~• door een zorgvuldige maatwerkbenadering, passend bij de kernkwaliteiten (kaart 2, Kernkwaliteiten);~~
~~• door sanering en samenvoegen van kleinere bedrijven (bijvoorbeeld uit gebieden waar verdere groei niet of nauwelijks mogelijk is).~~

**Wij voorzien dat een te sterke groei van de intensieve veehouderij de toch al beperkte milieuruimte voor de landbouw in zijn totaliteit onder druk zet. Om deze reden kiezen wij in onze visie voor de focus op de grondgebonden melkveehouderij en de akkerbouw. Wij willen de niet grondgebonden landbouw in zijn totaliteit niet verder te laten groeien in Drenthe. Nieuw vestiging van intensieve veehouderijbedrijven wordt uitgesloten. Onder intensieve veehouderijbedrijven vallen de hokdierbedrijven(CBS/LEI) met varkens, pluimvee, vleeskalveren of pelsdieren. Ook het starten van een neventak intensieve veehouderij is uitgesloten, als ook de omschakeling van grondgebonden landbouw naar een veehouderijbedrijf of naar een hokdierbedrijf.**

**Bestaande niet-grondgebonden veehouderijbedrijven mogen uitbreiden tot een bouwperceel van maximaal 1,5 ha. Voorwaarde hierbij is dat er milieuwinst moeten worden behaald en/of dat er winst wordt geboekt op het gebied van dierenwelzijn. Er zijn geen mogelijkheden voor een verdere uitbreiding boven deze 1.5 ha. Daarnaast geldt dat er slechts sprake kan zijn van maximaal 1 bouwlaag.**

**Voor een intensieve tak bij een grondgebonden bedrijf geldt dat een vergroting van het oppervlak alleen mogelijk is als gevolg van aangescherpte normen op het gebied van milieu en dierwelzijn.**

**Indien een bestaand intensief veehouderijbedrijf al groter is dan een bouwperceel van 1.5 ha. kan alleen nog sprake zijn van uitbreiding als dit rechtstreeks voorkomt uit aangescherpte normen op het gebied van milieu en dierenwelzijn**

**Verplaatsing van bedrijven naar de robuuste landbouwgebieden is mogelijk, als dit het gevolg is van sanering en samenvoegen van kleinere bedrijven uit gebieden waar verdere groei niet mogelijk is, vanwege geldende beperkingen, maar dient wel een maatwerk benadering te worden gekozen die aansluit bij de kernkwaliteiten (kaart 2).**

**Nummer G.14**

Is van mening dat grondgebonden landbouw op economische grondslag mogelijk moet blijven in Westerveld en verwijst naar de kadernota voor het buitengebied. Vindt het onbegrijpelijk dat gekozen wordt voor beperking of sanering van agrarisch grondgebruik in Westerveld om elders ontwikkeling te stimuleren. Verwijst hierbij naar het opstellen van een beeldkwaliteitsplan voor het buitengebied.

**Antwoord**
Wij begrijpen dat door de keuze die in de omgevingsvisie is gemaakt voor een robuust en klimaatbestendig watersysteem er discussie kan ontstaan over de agrarische hoofdstructuur zoals u die heeft vastgesteld in uw kadernota voor het buitengebied.

Wij wijzen u er op dat de daadwerkelijke functionele bestemming van gronden in multifunctionele gebieden uw eigen verantwoordelijkheid is. Wij hebben onze visie op de functionele indeling van uw grondgebied gegeven. De uiteindelijke begrenzing vindt plaats in uw bestemmingsplan buitengebied.

Wij zijn van mening dat er voldoende oplossingsmogelijkheden aanwezig zijn om de door u aangegeven hoofdstructuur in stand te houden en de landbouw voldoende ontwikkelingsmogelijkheden te bieden. Wij delen uw opvatting dan ook niet dat om elders in Drenthe agrarische ontwikkeling te stimuleren er gekozen wordt voor een beperking en sanering van het agrarische grondgebruik in de gemeente Westerveld. Ons uitgangspunt is dat de gebieden met de functie Landbouw ingericht blijven voor de landbouw en daar ook de maximale ontwikkelingsmogelijkheden kennen. In multifunctionele gebieden en (delen van) van beekdalen vertrouwen wij er op dat u in overleg met het waterschap en andere belanghebbenden tot een indeling komt die de wederzijdse belangen behartigt. De landbouw maakt hier nadrukkelijk deel van uit.

**Nummer N.2**
Vraagt om een visie op de ontwikkeling van de landbouw en dit te vertalen in concreet beleid. Mist een uitwerking van de visie op schaalvergroting van de landbouw in de gebieden met de functie landbouw.
Vraagt om in de functie landbouw de ontwikkeling van de grondgebonden landbouw voor op te stellen.

**Antwoord**
Wij hebben onze visie op de landbouw gegeven. Met ons beleid willen wij de Drentse agribusiness in staat stellen haar positie op de Europese en wereldmarkt te versterken. Hiervoor moet de landbouw de ruimte krijgen voor schaalvergroting. Door het landbouwbeleid te differentieren naar functie (landbouw, multifunctioneel, beekdal) en type landbouwgebied (functie Landbouw, robuust landbouwgebied en proefgebied landbouw) en door voorwaarden te stellen aan de schaalvergroting (rekening houden met kernkwaliteiten, ruimtelijke inpassing etc.) en het gebruik (waterhuishouding, milieu en dierenwelzijn) geven wij sturing op de kwaliteit van de ontwikkeling van de landbouw.

Overigens zullen wij de tekst ten aanzien van de relatie tussen de functie landbouw en de kernkwaliteiten herformuleren op basis van de inspraakreactie L28. Ook na herformulering hebben wij voldoende sturingsmogelijkheden in handen voor de gewenste ontwikkelingen binnen de aangegeven functies. Overigens is uw interpretatie dat in de gebieden met de functie landbouw de grondgebonden landbouw het primaat heeft juist.

**Nummer O.2**
Vraagt om de aanduiding van het proefgebied landbouw bij Nieuw Schoonebeek zodanig te plaatsen dat het lopende project van de indiener in het gebied valt.

**Antwoord**
Wij wijzen er op dat de aanduiding indicatief en niet specifiek begrensd is. Voor alle duidelijkheid passen wij passen de begrenzing van de aanduiding aan conform het verzoek.

**Wijziging ontwerp**
Kaart 5. Landbouw: sterren naar links verplaatst.

**Nummer L.13, L.28, O.45**
Vindt dat de functie Landbouw ook als kernkwaliteit van Drenthe moet worden aangemerkt.

**Antwoord**
De kernkwaliteiten, zoals benoemd in de Omgevingsvisie, zijn het resultaat van de interactieve eerste fase van proces van totstandkoming van het nieuwe omgevingsbeleid (Dit Tekent Drenthe). Landbouw is in deze eerste fase nadrukkelijk naar voren gekomen als economische en landschappelijke kwaliteit van Drenthe. Wij zijn van mening dat de status van 'robuust systeem' meer recht doet aan de waarde van landbouw voor Drenthe dan de status van 'kernkwaliteit'. Daarnaast is de landbouw als functie geïntegreerd in de Omgevingsvisie. Op deze manier kunnen wij beter de ontwikkelkansen voor de landbouw en de verhouding ten opzichte van andere functies benoemen.

**Nummer O.116, O.120, O.108, L.28**
**G**eeft aan dat landbouwgebieden die in het POPII in zone I en II liggen, in de Omgevingsvisie niet langer zijn aangeduid als functie 'Landbouw'

**Antwoord**
In de Omgevingsvisie zijn de 6 zone's uit het POPII vervangen door drie functie aanduidingen. De zone's uit het POPII die een relatie hebben met de landbouw (zone I, II, III en IV) zijn gewijzigd in twee functies: de functie Landbouw (POPII zone I en II) en de functie Multifunctioneel (POPII zone III en IV). In principe moeten alle gronden die in POPII de status zone I en II hebben, nu aangeduid worden met de functie Landbouw. Wij zullen uw opmerkingen bestuderen en waar nodig de Visiekaart 2020 aanpassen.

**Wijziging ontwerp**
Kaart 1. Visie 2020: voormalige zone I en II van POPII aanduiden als functie Landbouw.

**Nummer O.107**
U pleit voor een blijvend agrarische status van uw agrarisch percelen bij Zuidwolde (Klein Zwitserland, noordrand Ruinen, noordrand Zuidwolde, nabij Oosteinde en langs de Havelterweg (hoek Oude vaart/Harderweg)

**Antwoord**
In deze Omgevingsvisie wordt geen verandering van de functie van de door u genoemde percelen voorgestaan. Gezien het karakter van deze visie en het gegeven dat deze alleen voor de provincie bindend is, kan hier in z'n algemeenheid geen sprake zijn (zie ook het voorwoord). Alleen

in het bestemmingsplan buitengebied van de betreffende gemeenten (voornamleijk de Wolden in dit geval) kan dit eventueel aan de orde zijn.

**Nummer O.45**
Verzoekt om hetzelfde ontwikkelingsperspectief als in POPII onder zone II.

**Antwoord**
De percelen die bij POP II in zone II vielen, zijn nu onderdeel van de functie Landbouw. In deze gebieden staat de functie landbouw centraal, vergelijkbaar met zone II van het POPII. Daarnaast hebben wij indicatief een aantal robuuste landbouwgebieden benoemd, met meer uitgebreide ontwikkelkansen. Het is aan de gemeenten om het ontwikkelingsperspectief voor de landbouw in hun structuurplannen dan wel bestemmingsplannen buitengebied nader te detailleren.

**Nummer L.28**
Verzoekt om de randvoorwaarde te stellen voor de ontwikkeling van Agroparken dat dit niet ten koste mag gaan van de ontwikkelingen van de bestaande agrarische bedrijven op de huidige locaties en verzoekt om betrokkenheid bij de nadere uitwerking van Agroparken.

**Antwoord**
Wij zien de ontwikkeling met betrekking tot Agroparken die nu in Nederland en mondiaal ontstaat als een aanvulling op de bestaande landbouwbedrijven op de huidige locaties. Wij vinden het daarom niet noodzakelijk om als randvoorwaarde op te nemen dat het niet ten koste mag gaan van de ontwikkeling van bestaande bedrijven. Wij zeggen toe dat wij u bij de nadere uitwerking van Agroparken betrekken.

**Nummer O.119**
Verzoekt om landbouwgebieden die in het POPII in zone III liggen als functie Landbouw in plaats van functie Multifunctioneel op te nemen in de omgevingsvisie.

**Antwoord**
Effectief wordt voor de landbouw in de functie Multifunctioneel het POPII beleid voor zone III voortgezet. Wij zien dan ook geen reden om over te gaan tot een andere indeling.
Wij wijzen u er op dat de daadwerkelijke mogelijkheden voor de verschillende functies door de gemeente worden vastgelegd in bestemmingsplannen (bijv. bestemmingsplan buitengebied). Wij adviseren u om uw verzoek tot functiewijziging in te brengen op het moment dat deze in uw gemeente aan de orde worden gesteld.

**Nummer L.28**
Vraagt binnen de functie Landbouw ook schaalvergroting mogelijk te maken .
Vraagt binnen de functie landbouw geen ruimte te bieden voor andere grootschalige functies, zoals grootschalige verblijfsrecreatie en natuur. Verzoekt geen ruimte te bieden voor de ontwikkeling van landgoederen en bijzondere woonmilieus binnen de functie Landbouw.
Stelt voor de omschrijving van de functie landbouw als volgt aan te passen:
‘bij te nemen inrichtingsmaatregelen voor de landbouw zoveel mogelijk rekening wordt gehouden met de kernkwaliteiten’ in plaats van ‘dat de landbouwontwikkeling moet plaats vinden binnen de kaders van de kernkwaliteiten’.

**Antwoord**
Wij gaan niet in op het verzoek om in het geheel geen ruimte te bieden voor andere grootschalige functies, zoals grootschalige verblijfsrecreatie en natuur en de ontwikkeling van landgoederen en woonmilieus. Dit zou te veel beperkingen opleggen aan ontwikkeling van deze functies. Wel geven we aan dat in de landbouwgebieden die  een nadere  aanduiding "'robuust" hebben, inpassing van grootschalige verblijfsrecreatie zou moeten worden voorkomen. De zorg wordt naar onze mening ondervangen door de zinsnede dat ontwikkelingen in deze gebieden geen negatief effect mogen hebben op de landbouw.

Wij zien het voorstel om bij de omschrijving van de functie landbouw de tekst zodanig aan te passen dat 'bij te nemen inrichtingsmaatregelen voor de landbouw zoveel mogelijk rekening wordt gehouden met de kernkwaliteiten' in plaats van 'dat de landbouwontwikkeling moet plaats vinden binnen de kaders van de kernkwaliteiten' als een dusdanige verduidelijking van de tekst, dat wij dit voorstel overnemen. Hiermee blijft in deze gebieden schaalvergroting tot de mogelijkheid behoren, echter wel rekening houdend met de kernkwaliteiten. Dit in tegenstelling tot de multifunctionele gebieden waar functies en kernkwaliteiten elkaar sterker beïnvloeden. Overigens geldt ook hier dat de precieze indeling van gebieden een gemeentelijke verantwoordelijkheid is en de indeling in de visie een globaal kader.

**Wijziging ontwerp**
*Blz. 43 paragraaf 4.3.4 Robuuste landbouw, functionele indeling landbouw.*
*Functionele indeling Landbouw*
Wij bieden de landbouw maximale speelruimte in de gebieden die op de visiekaart (kaart 1, Visie 2020) als landbouwgebieden zijn aangeduid~~, binnen de kaders van de kernkwaliteiten~~ Bij te nemen inrichtingsmaatregelen voor de landbouw wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met de kernkwaliteiten (kaart 2, Kernkwaliteiten). Dat betekent dat ook ontwikkelingen in deze gebieden geen negatief effect mogen hebben op de landbouw. In deze gebieden wordt gestreefd naar een waterhuishoudkundige inrichting die is afgestemd op de functie landbouw (zie paragraaf 6.2.3).

**Nummer L.28**
Verzoekt om een keuze tussen of het beschikbaar stellen van de benodigde middelen en instrumenten om solitair liggende glastuinbouwbedrijven te kunnen verplaatsen naar de concentratiegebieden, of deze bedrijven op hun huidige locatie ontwikkelingsmogelijkheden te bieden.

**Antwoord**
Wij ondersteunen en dragen bij aan de ontwikkeling en uitvoering van de revitalisering van de glastuinbouw in Emmen. In de concentratiegebieden glastuinbouw in gemeente Emmen zijn voldoende mogelijkheden en randvoorwaarden voor de hervestiging van glastuinbouwbedrijven uit andere gemeenten. In het kader van de evaluatie van de provinciale ruimte voor ruimte regeling is voorgesteld om sanering van glas mee te nemen in de nieuw te ontwerpen ruimte voor ruimte regeling.

Wij leggen geen beperking op aan uitbreidingsmogelijkheden van individuele glastuinbouwbedrijven. Ook niet aan solitaire bedrijven. De uitbreidingsmogelijkheden voor individuele glastuinbouwbedrijven worden geregeld in de gemeentelijke bestemmingsplannen.

**Nummer L.18, O.6, L.28**
Vraagt zich af hoe de begrenzing van het proefgebied landbouw tot stand is gekomen en geeft aan dat de aanduiding van het proefgebied landbouw ook voor het noordelijk deel van de veenkoloniën moet gelden.

**Antwoord**
Het proefgebied landbouw geldt voor de gehele Veenkoloniën. Wij passen de tekst en de kaart 5 Landbouw daarop aan. In het gezamenlijke gebiedsprogramma van ons met de provincie Groningen, de gemeenten en waterschappen, de 'Agenda voor de Veenkoloniën', positioneert het gebied zich als 'proeftuin' voor de landbouw; een gebied waar ruimte en ambities liggen om innovaties in de landbouw in de praktijk te brengen. Met het aanwijzen van het proefgebied ondersteunen wij de ambities van de Agenda. Er gelden dan ook geen beperkingen vanuit deze aanduiding.

**Wijziging ontwerp**
*Blz.45*
Proefgebied landbouw
~~Een groot deel van~~ De Veenkoloniën is aangewezen als proefgebied landbouw (kaart 1, Visie 2020).
Nieuwe ontwikkelingen op landbouwgebied kunnen als eerste hier worden geïntroduceerd. Dit willen wij actief ondersteunen. Het kan hierbij gaan om innovaties op het gebied van huisvesting, nieuwe teelten, verduurzaming en duurzame energie. Het initiëren van deze nieuwe mogelijkheden loopt via de 'Agenda voor de Veenkoloniën' (een gezamenlijke gebiedsopgave van gemeenten en provincies in Groningen en Drenthe).

Kaart 5. Landbouw: gehele veenkoloniën aanduiden als proefgebied landbouw

**Nummer G.1, G.2, G.9, G.14, G.16, L.13, N.2, O.62, O.82, O.8, O.119, O.96, L.28**
Zetten vraagtekens bij de toegevoegde waarde van de aanwijzing van robuuste landbouwgebieden en wijzen op inconsistenties in de aanduiding van robuuste landbouwgebieden in relatie tot de aanduiding van EHS, natuur en beekdalen.
Vragen het areaal van robuuste landbouwgebieden te vergroten.
Vragen de meerwaarde van robuuste gebieden te beperken tot het mogelijk maken van meer geïndustrialiseerde vormen van landbouw, en de aanwijzing van voorkeursgebieden voor verplaatsing en inplaatsing van agrarische bedrijven.
Geven aan dat naar hun mening in de robuuste gebieden de kernkwaliteiten een ondergeschikte rol spelen en er geen ruimte is voor andere grootschalige functies, bijvoorbeeld nieuwe grootschalige verblijfsrecreatie en natuur of de vestiging van landgoederen.

**Antwoord**
De op kaart 5 gearceerde robuuste landbouw hebben wij indicatief aangegeven. Het zijn voorbeelden van gebieden in Drenthe, waar wij denken dat de ontwikkeling van een grootschalige en efficiënte landbouw kan plaats vinden. Dit sluit niet uit dat er andere vergelijkbare grote of kleinere gebieden in Drenthe zijn waar een vergelijkbaar perspectief mogelijk is. De robuuste gebieden liggen in de functie landbouw en onderscheiden zich doordat ze een zeer goede landbouwkundige en een efficiënte verkavelingstructuur bezitten. De meerwaarde van de robuuste gebieden

wordt gevormd doordat meer geïndustrialiseerde vormen van landbouw er mogelijk zijn, het voorkeursgebieden voor verplaatsing en inplaatsing van agrarische bedrijven zijn, de kernkwaliteiten er een ondergeschikte rol spelen en wij geen ruimte bieden voor andere grootschalige functies. Deze gebieden geven de functie landbouw daarmee een plus en hebben voor de functie landbouw op zich geen nadelige gevolgen. Wij zien dan ook geen redenen om de robuuste landbouwgebieden niet te benoemen in de Omgevingsvisie. Hierbij willen we ook opmerken dat er geen “plicht” is voor gemeenten om de mogelijkheden die wij in deze gebieden zien te benutten in hun gemeentelijk beleid (bestemmingsplan Buitengebied), vandaar ook de indicatieve en niet specifieke begrenzing. Dit is maatwerk dat al dan niet neerdaalt in het gemeentelijke beleid. Wel zeggen we toe de aanduidingen op kaart 5 te checken op de door u aangegeven onderdelen.

In de tekst geven wij aan dat wij geen ruimte bieden voor andere grootschalige functies. Wij verstaan hier ook natuur, landgoederen en woonmilieus onder. Dit zullen wij in de tekst verduidelijken.

**Wijziging ontwerp**
*Blz.43*
Robuuste gebieden
Binnen de functie landbouw zijn robuuste landbouwgebieden aangegeven (kaart 5, Landbouw). In deze gebieden staat de landbouw voorop. Dit maakt schaalvergroting en meer geïndustrialiseerde vormen van landbouw mogelijk. Ook zijn dit de voorkeursgebieden voor het verplaatsen en inplaatsen van agrarische bedrijven. De kernkwaliteiten (kaart 2, Kernkwaliteiten) spelen in deze gebieden een ondergeschikte rol. Er is in deze gebieden geen ruimte voor andere grootschalige functies, bijvoorbeeld nieuwe grootschalige verblijfsrecreatie, **natuur en vestiging van landgoederen en woonmilieus**.

## 4.4 Multifunctionele gebieden

**Nummer G.1, G.2, G.9, G.14, G.16**
Betreuren het dat in het voortraject geen afstemming heeft plaatsgevonden over het proefgebied verweving. Vragen ruimte te laten voor de invulling van de opgaven voor het gebied binnen het gebiedsproces en niet de doelen in de Omgevingsvisie vast te leggen.

**Antwoord**
Wij hebben in het voortraject met u van gedachten gewisseld over onze concept Ontwerp Omgevingsvisie. Het concept ‘Proefgebied Verweving’ is hierbij ook aan de orde gekomen.

Wij hebben geen doelen vastgelegd voor het proefgebied, aangezien het ons gaat om gezamenlijk proceservaring op te doen in de verweving van verschillende belangen en opgaven. De aanduiding hebben we dan ook laten vervallen op de visiekaart, omdat dat teveel suggereert dat het om een concrete gebiedsopgave gaat. Voor de verdere uitwerking zoeken we uw samenwerking.

**Nummer O.44, O.113**
U vindt het onduidelijk wat de hoofdfunctie van gebied rondom Amen (Amerdiep) wordt en ziet graag dat er in de visie wordt opgenomen dat de landbouw in de multifunctionele gebieden en grenzend aan deze gebieden gewaarborgd wordt.

**Antwoord**
In de multifunctionele gebieden is en blijft landbouw in z'n algemeenheid een zeer belangrijke functie. Wel is het zo dat juist in het gebied rond Amen ook ambities liggen op het gebied van water en natuur. Dit maakt het lastig om te zeggen dat de functie landbouw hier over een aantal jarenr nog op dezelfde wijze opereert.

**Nummer O.57**
U acht de indeling van het akkerbouwbedrijf te Orvelte in de functie Multifunctioneel niet juist en verzoekt ons deze indeling te wijzigen naar open landbouwgebied.

**Antwoord**
De functie multifunctioneel is een samenvoeging van zone 3 en 4 uit het POP II en geldt slecht als een globale functieindeling. De preciese bestemming voor uw bedrijf vindt plaats in het bestemmingsplan buitengebied van de gemeente.
Voor de status en het karakter van onze omgevingsvisie en de juridische betekenis verwijzen we u naar het voorwoord bij deze nota van beantwoording.

**Nummer O.61, O.67, L.25**
Is van mening dat in alle gebieden met de functie landbouw moet gelden dat landbouw het primaat krijgt. Dit houdt in dat groei van het bouwblok te allen tijde tot 2 hectare mogelijk moet zijn.

**Antwoord**
In de multifunctionele gebieden is en blijft landbouw een zeer belangrijke functie. De functie multifunctioneel is een samenvoeging van zone 3 en 4 uit het POP II en geldt slecht als een globale functieindeling. De preciese bestemming voor uw bedrijf vindt plaats in het bestemmingsplan buitengebied van de gemeente.Voor de status en het karakter van onze omgevingsvisie en de juridische betekenis verwijzen we u naar het voorwoord bij deze nota van beantwoording.

Met betrekking tot het bouwvlak geldt er wat de provincie betreft straks geen maximum oppervlakte (voor grondgebonden bedrjven), Wat we hebben aangegeven in de visie is dat we in de multifunctionele gebieden graag betrokken zijn bij de vergroting van het agrarisch bedrijf boven de 1,5 ha om gezamenlijk met de gemeente en initiatiefnemer te komen tot een optimale landschappleijk inpassing. Overigens stellen we voor bestaande intensieve veehouderijbedrijven wel een maximum bouwvlak voor (1,5 ha).

**Nummer O.97, O.120, L.25**
U acht de aanduiding Multifunctioneel ter hoogte van het bedrijf niet juist. Het gaat om gronden die puur landbouwkundig worden gebruikt.

**Antwoord**
In de multifunctionele gebieden is en blijft landbouw een zeer belangrijke functie. De functie multifunctioneel is een samenvoeging van zone 3 en 4 uit het POP II en geldt slecht als een globale functieindeling. De preciese bestemming voor uw bedrijf vindt plaats in het bestemmingsplan buitengebied van de gemeente.Voor de status en het karakter van onze omgevingsvisie en de juridische betekenis verwijzen we u naar het voorwoord bij deze nota van beantwoording

**Nummer O.114**
Gaat ervan uit dat de functie-indeling multifunctioneel geen beperkingen voor de bedrijfsvoering oplevert.

**Antwoord**
Wij zien geen beperkingen voor de landbouwkundige bedrijfsvoering, of het zou moeten zijn dat een vergroting van het bouwvlak boven de 1,5 ha (daaronder is het de gemeentelijke verantwoordelijkheid) voor een grondgebonden bedrijf ook aan de provincie moet worden voorgelegd om gezamenlijk met de gemeente en initiatiefnemer te komen tot een optimale landschappleijk inpassing. Overigens stellen we voor bestaande intensieve veehouderijbedrijven wel een maximum bouwvlak voor (1,5 ha).

**Nummer O.82**
U geeft aan dat de aanduiding Nationaal Landschap Drentsche Aa voor uw gronden ongewenst is, vanwege de consequenties voor de (toekomstige) bedrijfsvoering.

**Antwoord**
De begrenzing van nationale landschappen is de verantwoordelijkheid van de rijksoverheid, vastgelegd in de Nota Ruimte. Wij hebben deze begrenzing overgenomen in de Omgevingsvisie.

Het rijksbeleid schrijft verder voor dat binnen nationale landschappen ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk zijn, mits de kwaliteit van het landschap wordt behouden of wordt versterkt. De aanduiding Nationaal Landschap zet vooral een rem op grootschalige verstedelijkingslocaties en bedrijventerreinen, nieuwe grootschalige glastuinbouwlocaties en nieuwe grootschalige infrastructurele projecten.

**Nummer O.121**
Verzoek tot aanduiding van alle es-gronden, ook de es-gronden in de functie Landbouw, met de functie Multifunctioneel.

**Antwoord**
Wij zien geen reden om alle es-gronden aan te duiden als functie Multifunctioneel. De kwaliteit van het landschap wordt naar onze mening behouden door de doorwerking van de kaart 2. Kernkwaliteiten.

**Nummer R.3**
Is van mening dat recreatie en toerisme in het proefgebied verweving niet als volwaardige speler meegenomen wordt. Alleen zeer kleinschalige ontwikkelingen worden toegestaan, terwijl we in Drenthe juist behoefte hebben aan nieuwe grotere ontwikkelingen.

**Antwoord**
Het proefgebied verweving heeft tot doel ervaring op te doen met combinatieopgaven. Onze inzet is de sociaal-economische positie van het landelijk gebied te versterken. Recreatie en toerisme speelt hierin een belangrijke rol. Overigens vervalt de aanduiding proefgebied verweving, omdat het (nog) geen gebiedsopgave is, maar nog slecht een onderzoeksopdracht.

**Nummer L.13, L.19, O.48, L.25, L.28**
Spreken de zorg uit dat de agrarische bedrijfsvoering in multifunctionele gebieden beperkt wordt en vragen te borgen dat de inrichting van deze gebieden op de landbouw blijft afgestemd.

**Antwoord**
Het multifunctionele gebied waarover in paragraaf 4.4. wordt gesproken is de samenvoeging van de zones III en IV uit POP II. In deze zones geldt nu ook al dat meerdere functies samen komen. Er wordt geen wezenlijk ander beleid ingezet in deze gebieden in vergelijking met POP II. Onzes inziens verandert de economische waarde niet ten opzichte van de economische waarde die het nu heeft op basis van de POPII zone. Er kunnen uiteraard wel andere ambities in de Omgevingsvisie worden genoemd die effect kunnen hebben op de economische waarde. Dit is echter niet het gevolg van de aanduiding 'Multifunctioneel'.

Voor de verdere borging van de agrarische bedrijfsvoering in multifunctionele gebieden passen wij de tekst aan zodat benadrukt wordt dat in het gebiedsgerichte proces maatwerk wordt geleverd vanuit het uitgangspunt dat een van oudsher bestaande en/of dominante functie zo min mogelijk negatieve gevolgen mag ondervinden van de ontwikkeling van nieuwe of andere functies.

**Wijziging ontwerp**
*Blz.45*
4.4 Multifunctionele gebieden
...
De overige gebieden kenmerken zich door het naast elkaar voorkomen van meerdere functies **en thema's**. In één gebied kan bijvoorbeeld zowel landbouw, natuur, recreatie als wonen voorkomen. We noemen dit multifunctionele gebieden. Op de visiekaart (kaart 1, Visie 2020) zijn de multifunctionele gebieden aangegeven. In tegenstelling tot de robuuste systemen is in deze gebieden geen sprake van een hoofdfunctie die leidend is in de ordening. In deze gebieden zijn meerdere functies van belang. Naast water, landbouw en natuur gaat het in de meeste gevallen om recreatie. Er is in deze gebieden een duidelijke samenhang tussen de genoemde functies en de aanwezige kernkwaliteiten (kaart 2, Kernkwaliteiten). Het behouden en ontwikkelen van functies en kernkwaliteiten gebeurt hier gebiedsgericht en **waar nodig** met maatwerk. **Hierbij geldt als uitgangspunt dat de van oudsher bestaande en/of dominante functie zo min mogelijk negatieve gevolgen mag ondervinden van de ontwikkeling van nieuwe of andere functies.**

**Nummer L.13, L.28**
Pleit voor dezelfde ontwikkelingsmogelijkheden voor landbouwbedrijven in de functie Multifunctioneel als in de functie Landbouw.

**Antwoord**
Wij delen de opvatting dat er kansen moeten zijn voor de ontwikkeling van de landbouw in multifunctionele gebieden. De ontwikkeling in multifunctionele gebieden vraagt alleen wel maatwerk van de landbouw, net als van de andere functies in het gebied. Met een innovatieve bedrijfsvoering en onder de voorwaarde van landschappelijke inpassing is er volgens ons voldoende ontwikkelingskans voor de landbouw in de multifunctionele gebieden.

**Nummer L.28, O.67, N.2**
Wijst er op dat in het overgrote deel van de aanduiding Proefgebied Verweving landbouw de hoofdfunctie is en er dus geen sprake kan zijn van multifunctionaliteit. Stelt voor het gebied aan te passen, maar bij voorkeur volledig te schrappen.

**Antwoord**
Indien een gebied de functie landbouw heeft, is er zoals u stelt geen sprake van multifunctionaliteit. In het proefgebied verweving richten wij ons op het combineren van diverse functies in het gebied. In de tekst staat verder vermeld dat het niet onze insteek is om een gebiedsopgave voor het gebied te realiseren, maar om ervaring op te doen met de verweving van functies en kernkwaliteiten. Aangezien het voor ons niet de bedoeling is om met deze aanduiding onrust te creëren over de functie landbouw versus multifunctioneel gebied, zullen we de aanduiding laten vervallen. Ook al omdat het geen gevolgen heeft voor de huidige functies in het gebied. Het meer algemene onderzoek naar mogelijkheden voor verweving van functies zullen we de komende tijd wel doorzetten.

**Wijziging ontwerp**
*Blz 46, Paragraaf 4.4 Proefgebied verweving*
Paragraaf vervalt evenals de aanduiding op de visiekaart (kaart 1) en kaart 5 Landbouw**.**

**Nummer N.1**
Wijst op het pleidooi van de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit om boeren meer kans te geven bij het realiseren van ecologische verbindingen, al of niet in combinatie met recreatie.

**Antwoord**
Wij ondersteunen het pleidooi van de minister van LNV om boeren meer kansen te geven bij de realisatie van ecologische verbindingen. In de tekst zoals die is opgenomen onder 4.4 Multifunctionele gebieden, geven wij aan dat wij zoeken naar deze mogelijkheden.

**Nummer O.52**
Is van mening dat in de multifunctionele gebieden kansen liggen voor leden van het DPG en wil graag betrokken worden bij eventuele pilots.

**Antwoord**
De uitwerking van multifunctionele gebieden vindt plaats in samenspraak met de belanghebbenden in de betreffende gebieden.

## 4.5 Recreatie en toerisme

**Nummer R.1, R.2, R.3, G.1, G.2, G.3,, G.6, G.9, G.12, G.14, G.16, , G.17, G.21, O.24, O.45, O.59, O.72, O.122, O.124, N.2, L.18**

*Algemeen*
Verzoekt om in de Omgevingsvisie te benadrukken dat de sector Recreatie en Toerisme van groot economisch belang is voor Drenthe en medevormgever is van het landschap.

Verzoekt om Recreatie en Toerisme een gelijkwaardige positie naast natuur en landbouw te geven en doet de suggestie om het 'Vrijetijdslandschap' toe te voegen als vijfde robuuste systeem.
Stelt dat de beleidskeuzes voor de sector gericht moeten zijn op ontwikkelingen die leiden tot meer overnachtingen, bestedingen en werkgelegenheid binnen de sector.
Geeft aan dat de status van kaart 7 Recreatie en Toerisme onduidelijk is.

*Verblijfsrecreatie*
Ervaart de aanduiding op kaart 7. Recreatie en Toerisme van ontwikkelings- en versterkingsgebied als willekeurig en ongewenst, aangezien deze de marktwerking en vernieuwing van de sector belemmert.
Verzoekt geen verdere stimulering van kleinschalige verblijfsrecreatie voor te staan, aangezien daarmee het evenwicht in de sector wordt verstoord.
Vraagt de verantwoordelijkheid voor besluiten over nieuwvestiging bij de gemeente te leggen.
Vraagt om een ja-mits houding ten aanzien van nieuwe verblijfsrecreatie in landbouwgebieden en ruimte voor "nieuwe"uitgeplaatste bedrijven.

*Dagrecreatie*
Vindt de beperking van vestigingsmogelijkheden voor grootschalige dagrecreatie tot Zuidoost Drenthe ongewenst en onbegrijpelijk. U geeft aan dat elders ook sprake is van behoefte en mogelijkheden en dat een goede spreiding van belang is.

*Recreatieve infrastructuur*
Geeft aan dat de recreatieve infrastructuur Drenthe-breed aandacht behoeft en niet moet worden beperkt tot bepaalde zones of routes.

*Natuurlijke recreatie*
Mist de gemeentelijke ontwikkelperspectieven voor natuurlijke recreatie op kaart 7. Recreatie en Toerisme.

*Compensatiebeginsel*
Pleit voor een pragmatischer inzet van het instrument compensatie voor de toeristische sector gezien de uitvoeringsproblemen voor ondernemers.

**Antwoord**
*Algemeen*
Wij erkennen dat Recreatie en Toerisme een belangrijke economische pijler van Drenthe is. Wij betreuren het dat onze visie op R&T als ontoereikend of zelfs contraproductief wordt ervaren. Wij passen de tekst zodanig aan dat het economische belang van R&T wordt benadrukt.

Wij hebben onze keuze voor robuuste systemen gebaseerd op onze visie op de majeure ontwikkelingen voor de komende periode. Wij geven er de voorkeur aan om R&T als integraal onderdeel op te nemen en niet als afzonderlijk robuust systeem. R&T maakt voor ons deel uit van het robuuste sociaal-economische systeem. Wij hebben de paragraafindeling van de Omgevingsvisie hier op aangepast.

Wij vinden de term ‘vrijetijdslandschap’ een uitdagende gedachte. Wij willen deze gedachte graag gezamenlijk verder uitwerken.

Kaart 7. Recreatie en Toerisme heeft dezelfde status als het overige kaartmateriaal; het vormt de basis voor kaart 1. Visie 2020 en is geen dwingend kader dat verplicht moet worden doorvertaald door gemeenten in hun ruimtelijke panvorming.

*Verblijfsrecreatie*
Wij hebben de aanduiding ‘ontwikkelingsgebied’ op kaart 7. Recreatie en Toerisme bedoeld om aan te geven dat in deze gebieden het aanbod beperkt is of er zich kansen aandienen voor vernieuwende initiatieven. Wij begrijpen dat het ook opgevat kan worden dat uitsluitend in deze gebieden ontwikkeling mogelijk is. Wij hebben de aanduidingen daarom van de kaart verwijderd.

Wij pleiten met u voor een divers aanbod in verblijfsrecreatie dat aansluit bij de vraag van de consument. Wij hebben in onze Omgevingsvisie gebruik gemaakt van de term kleinschalig om te benadrukken dat wij graag een ‘Drents eigen’ ontwikkeling van de sector zien. Wij doelen meer op de beleving van kleinschaligheid of passend bij Drenthe. Wij passen de tekst aan.

Wij stellen niet ter discussie dat het primaat voor nieuwvestiging van verblijfsrecreatie bij de gemeente ligt. In het geval van nieuwvestiging van grootschalige verblijfsrecreatie zien wij ook een rol voor ons weggelegd. Wij vragen in die gevallen om aan te tonen dat er sprake is van een geheel nieuwe aanvulling op het bestaande aanbod in de provincie.
Wij sluiten nieuwvestiging uit in de EHS en in robuuste landbouwgebieden, vanwege de ontwikkelkansen voor de functies natuur en landbouw. Uitzondering hierop is de nieuwvestiging als gevolg van de ver- of uitplaatsing van bestaande bedrijven in Drenthe.
Voor deze gevallen bieden wij ook ruimte aan de randen van natuurgebieden.

*Dagrecreatie*
Wij hebben de aanduiding van het speerpuntgebied voor de ontwikkeling van grootschalige dagrecreatie bedoeld als inspiratie en niet als beperking. Nieuwvestiging van grootschalige dagrecreatie wordt in belangrijke mate bepaald en gestuurd door de potentie van de locatie en haar omgeving. Wij zien potentie in Zuid Oost Drenthe maar willen ontwikkelingen elders niet uitsluiten. Wij verwijderen de aanduiding van de kaart 7. Recreatie en Toerisme en passen de tekst van de Omgevingsvisie aan.

*Recreatieve infrastructuur*
Wij hebben op kaart 7. Recreatie en Toerisme een aantal doorgaande, grensoverschrijdende recreatieve verbindingen voor wandelen, fietsen en varen aangegeven. Deze verbindingen hebben in onze ogen potenties voor verdere versterking van aangrenzende recreatieve voorzieningen. Wij sluiten hiermee geen ontwikkelmogelijkheden rond andere verbindingen uit.

Wij zien het niet als een provinciale taak om natuurgebieden en EHS te voorzien van recreatieve infrastructuur, wel streven wij in het algemeen naar een attractief en Drenthe dekkend recreatief netwerk.

*Natuurlijke recreatie*
Wij ondersteunen de totstandkoming van gemeentelijke ontwikkelperspectieven voor natuurlijke recreatie. Deze horen qua schaalniveau niet thuis op het kaartmateriaal dat behoort tot de Omgevingsvisie.

*Compensatie beginsel*
Wij onderkennen dat de uitvoeringspraktijk vaak moeizaam verloopt. In de uitvoeringsagenda die wordt opgesteld na vaststelling van de Omgevingsvisie gaan wij dit nader uitwerken en zullen daarbij de door u aangedragen oplossingsrichtingen nader onderzoeken (compensatiefonds, compensatiegebieden).

**Wijziging ontwerp**
Paragraaf 4.5 Recreatie en toerisme wordt ondergebracht in 4.3.1.Robuuste sociaal-economische structuur in tekst tussen vitaal platteland en werken (blz 30).
Kaart 7 Recreatie en toerisme:
- aanduiding ontwikkelingsgebied en versterkingsgebied laten vervallen;
- aanduiding speerpunt grootschalige dagrecreatie laten vervallen;

*blz 8:*
**Toerisme is een belangrijke economische pijler voor Drenthe.** De provincie moet aantrekkelijk blijven voor recreanten en toeristen. Van provinciaal belang is daarom het verbeteren en vernieuwen van het bestaande aanbod van verblijfs- en dagrecreatie en van de toeristisch-recreatieve infrastructuur.

*blz 27:*
**In Drenthe zijn op verschillende niveaus vrijetijdslandschappen te onderscheiden die zowel fysiek als functioneel een samenhangend aanbod bieden ten aanzien van de vrijtijdsbesteding van de inwoners en bezoekers van Drenthe enerzijds en werkgelegenheid en besteding en economische ontwikkeling anderzijds. Deze landschappen worden gevormd door mogelijkheden voor deelname aan en beleving van natuur, cultuur, cultuurhistorie, sport, dagrecreatie, steden en toeristisch verblijf. Toerisme is hierbinnen een belangrijke economische pijler en ook mede vormgever van het landschap.**

*Blz 46 en 47*
~~*Wij hebben aangegeven welk gebied wij vooral als versterkingsgebied voor recreatie beschouwen(kaart 7, Recreatie en Toerisme). Hier willen we inzetten op het versterken en eventueel uitbreiden van bestaande recreatiebedrijven*~~
~~*Daarnaast zien we in Drenthe selectief mogelijkheden voor nieuwe, grootschalige verblijfsrecreatieve initiatieven. Voor volledig nieuwe initiatieven is er in principe alleen ruimte in de gebieden die op de kaart zijn aangegeven als ontwikkelingsgebied (kaart 7, Recreatie en Toerisme). Het moet dan gaan om initiatieven die een duidelijke aanvulling vormen op het bestaande aanbod. De robuuste landbouwgebieden zijn hiervan uitgesloten.*~~
**Wij willen ten aanzien van de verblijfsrecreatie inzetten op versterking, mogelijk uitbreiding en vernieuwing van de bestaande bedrijven in samenhang met de omgeving, het vrijetijdslandschap. Nieuwvestiging van grootschalige verblijfsrecreatie is mogelijk als sprake is van een aantoonbaar nieuw concept, in aanvulling op het al bestaande aanbod in**

**Drenthe. Nieuwvestiging is niet mogelijk in de EHS en robuuste landbouwgebieden. Met uitzondering van nieuwvestiging als gevolg van ver- of uitplaatsing van bestaande bedrijven uit kwetsbare gebieden, daarvoor willen we ruimte zoeken aan de randen van natuurgebieden.**

*Blz 48*
~~Voor nieuwe, grootschalige dagrecreatie vormt Zuidoost-Drenthe en het gebied rond het TT-circuit voor ons een speerpuntgebied (kaart 7, Recreatie en Toerisme).~~
**Versterking van het aanbod aan dagrecreatieve voorzieningen staan wij vooral in kwalitatieve zin voor. Nieuwvestiging van grootschalige dagrecreatie wordt in belangrijke mate bepaald en gestuurd door de potentie van de locatie en haar omgeving. Wij zien ondermeer potentie in Zuid Oost Drenthe.**

*Blz 61*
~~*De verblijfsrecreatie in Zuidoost-Drenthe verdient naar onze mening een kwalitatieve impuls. Het aanbod aan moderne verblijfsrecreatie is beperkt, evenals het aanbod aan slechtweervoorzieningen. Om deze reden is Zuidoost-Drenthe aangewezen als toeristisch recreatief ontwikkelgebied*~~

*Blz 47*
~~We leggen een accent op het versterken en ontwikkelen van de kleinschalige verblijfsrecreatie, bijvoorbeeld gekoppeld aan doorgaande nationale lange-afstandsroutes voor wandelen en fietsen (kaart 7, Recreatie en Toerisme). Wij willen gemeenten hiervoor ruimere mogelijkheden bieden, bijvoorbeeld als het gaat om vrijkomende agrarische bebouwing.~~
**Wij zien in de zones langs en gekoppeld aan de grensoverschrijdende doorgaande routes voor wandelen, fietsen of toervaart, mogelijkheden voor meer samenhang en versterking van verblijfs- en dagrecreatie (kaart 7. Recreatie en Toerisme). Deze activiteiten kunnen ook worden gevestigd in voormalige agrarische gebouwen. De uitwerking van deze mogelijkheden is een gemeentelijke verantwoordelijkheid.**

**Nummer G.6, O.72.**
Pleiten voor het benoemen van de recreatieve waterpoortfunctie van Coevorden.

**Antwoord**
Wij weten dat Coevorden een belangrijke oriëntatie heeft op het water, zowel bedrijfsmatig als recreatief. Wij hebben het economische belang van de trimodale terminal aangeduid op kaart 3. Ruimtelijk economische ontwikkeling en mobiliteit. Op kaart 1. Visie 2020 kiezen wij voor de aanduiding ‘Vesting’ en hebben wij de waterwegen in en om Coevorden aangeduid.

**Nummer G.12**
Is van mening dat de KoningsAs géén ontwikkelingsgebied is voor verblijfsrecreatie.
Ziet graag als toevoeging bij dagrecreatie de versterking van de recreatieve uitloop rond Assen met de realisatie van een fietsrondje Assen.
Ziet graag aandacht voor Assen als een van dragers van cultuur en stedelijk toerisme in Drenthe.

**Antwoord**
Wij hebben de aanduiding ontwikkelingsgebied voor verblijfsrecreatie laten vervallen als gevolg van andere inspraakreacties. De uitwerking van de Koningsas is volgens ons nog niet in een fase waarin voorwaarden of beperkingen worden gesteld.

Wij hebben op kaart 1. Visie 2020 de stadsrandzones aangeduid. In de tekst is aangegeven dat wij samen met de steden willen komen tot een programma voor het invullen van de stadsrandzones. Hierbij kan uw suggestie voor Assen worden ingebracht.

Wij hebben het belang van de steden als onderdeel van de culturele infrastructuur en toerisme en recreatie in paragraaf 4.3.1 en 4.6 aangegeven. Dit biedt naar onze mening voldoende houvast om Assen te positioneren.

**Nummer G.14**
Vraagt om de aanduiding “Unesco”, of eventueel een andere aanduiding voor het gebied Frederiksoord-Wilhelminaoord. Betreurt het dat in de Omgevingsvisie geen aandacht wordt besteed aan de documenten die in dat kader zijn opgesteld.

Wil een aanduiding van het tracé van de Drentse Hoofdvaart als zoekgebied voor de ontwikkeling van een secundaire multifunctionele as bespreken.

**Antwoord**
Wij staan welwillend tot een dergelijke aanduiding als vervolg op onze inspanningen voor Veenhuizen. Op kaart 1. Visie 2020 hebben wij hier al op voorgesorteerd door de relatie tussen de twee gebieden aan te duiden met de verbinding ‘Pauperpad - UNESCO trail’.

Wij staan open voor een bespreking over de kansen die u ziet om de Drentse Hoofdvaart te betrekken in uw plan voor de ontwikkeling van de lokale economie.

**Nummer G.14**
Is van mening dat de koloniewoningen en Residence buiten het beoogde kwantitatieve plafond vallen.

**Antwoord**
In de vaststelling van het kwantitatieve plafond is met deze woonopgave rekening gehouden.

**Nummer N.2**
Stellen voor om bij de uitbreiding en vestiging van recreatiebedrijven als voorwaarde te stellen dat er sprake is van winst voor natuur en/of landschap. Stellen voor aan te geven dat hierbij een rol wordt gezien voor het Kwaliteitsteam natuurlijke recreatie.

**Antwoord**
Wij zijn niet van plan aanvullende voorwaarden te stellen aan de uitbreiding en vestiging van recreatiebedrijven.

**Nummer O.102**
Is van mening dat ontwikkeling van dagrecreatie bij Havelterberg ten koste gaat van Natura 2000-gebied, biodiversiteit en diverse kernkwaliteiten.

**Antwoord**
Wij delen uw mening niet. De kernkwaliteiten zijn de aantrekkingskracht van Drenthe en de basis voor recreatie en toerisme. Voor alle partijen is het van belang dat er een duurzaam evenwicht blijft bestaan.

4.6 Cultuur en sport

**Nummer G.21**
Vraagt of er een kaartbeeld is van beweegparken bij steden en ziet mogelijke strijdigheid betreffende geen nieuwe dag- en verblijfsrecreatie in bepaalde gebieden.

**Antwoord**
Na vaststelling van de Omgevingsvisie werken wij samen met belanghebbenden het concept 'Beweegparken' verder uit.

4.7 Duurzame energievoorziening en CO2-reductie

**Nummer G.3.**
Wil de wijk Nieuwe Stukken in Vries graag op kaart en in tekst aangeduid als 'de duurzaamste wijk van Nederland'.

**Antwoord**
Wij kennen het initiatief en onderschrijven het van harte. Naast Vries - Nieuwe Stukken zijn er echter meer voorbeelden van wijkontwikkeling met hoge energieambities. Wij kiezen er voor om geen voorbeelden te noemen.

**Nummer G.6**
Vraagt verduidelijking op het punt van de parapluvergunning voor locaties met masterplannen. Mist de potentiekaart voor het gebruik van de ondergrond.

**Antwoord**
Een masterplan kan door een gemeente worden opgesteld waarin het gebruik van de ondergrond in een bepaald gebied t.a.v. **open en gesloten** WKO-systemen zo optimaal mogelijk wordt geregeld. Dit is met name bedoeld voor gebieden waar veel WKO-systemen worden verwacht zodat op voorhand de negatieve interferentie tussen WKO-systemen kan worden voorkomen en optimaal bodemgebruik wordt gerealiseerd.

Wettelijk vallen de open WKO systemen onder de waterwet en is een vergunning vereist. De gesloten WKO systemen hebben op dit moment geen wettelijk kader en is er geen vergunning of zelfs een melding vereist. De AmvB Bodemenergie is in de maak en regelt ook dat de gesloten systemen vergunning- danwel melding-plichtig worden. Gezien het feit dat de AmvB Bodemener-

gie niet op korte termijn van kracht is gaan wij de meldingsplicht van gesloten WKO systemen en misschien voor grote gesloten systemen een vergunningplicht in onze POV opnemen.

Onze intentie is dat op basis van een masterplan (gebied met meerdere WKO systemen) een parapluvergunning af te geven. Het betreft dus 1 vergunning voor meerdere WKO systemen. Deze aanpak moet resulteren dat niet elke individueel systeem een vergunning moet aanvragen en moet leiden tot een snellere realisatie.

De uitwerking van keuzes t.a.v. gebruik ondergrond wordt in de Structuurvisie ondergrond opgenomen. De toepasbaarheid / potentiekaart t.a.v. WKO is medio juni 2010 via de website beschikbaar

**Nummer G.16**
U vraagt verduidelijking over de manier waarop wij visies voor de ondergrond willen stimuleren bij gemeenten.

**Antwoord**
Wij willen gemeenten stimuleren om WKO masterplannen op te stellen. De tekst in de Omgevingsvisie is niet voldoende duidelijk op dit punt. Wij passen dit aan.
In een WKO masterplan regelt de gemeente het gebruik van de ondergrond in een bepaald gebied t.a.v. open en gesloten WKO-systemen zo optimaal mogelijk. Dit is vooral bedoeld voor gebieden waar veel WKO-systemen worden verwacht zodat op voorhand de negatieve interferentie tussen WKO-systemen kan worden voorkomen en optimaal bodemgebruik wordt gerealiseerd.
Wij hebben de intentie om op basis van een masterplan een parapluvergunning af te geven zodat de realisatie van nieuwe WKO-systemen in het betreffende gebied snel kan worden uitgevoerd.
In 2010 gaan de gemeente Assen, Hoogeveen en Emmen ieder in een pilot een WKO masterplan opstellen. Op basis van de ervaring in de pilot kunnen andere gemeenten ook aan de slag.
Wij stimuleren de gemeente om een WKO masterplan op te nemen in het klimaatcontract tussen provincie en gemeente.

**Wijziging ontwerp**
*Blz. 80*
*Gebiedgericht grondwaterbeheer in stedelijk gebied*
De toename van het aantal WKO-installaties vraagt om een goede onderlinge afstemming. WKO-installaties kunnen elkaar, maar ook bestaande grondwaterwinningen beïnvloeden. Wij stimuleren dat gemeenten masterplannen **WKO** gaan opstellen voor de ondergrond in de grote kernen.~~,~~ ~~om deze problematiek integraal aan te pakken~~ (zie ook paragraaf 4.7).

**Nummer G.21**
Vraagt verduidelijking betreffende de tekst ‘het is van belang dat procedures geen onnodige vertraging oplopen bij het realiseren van duurzame energieprojecten’

**Antwoord**
Wij vinden het van belang dat nieuwe instrumenten die bedoeld zijn voor snellere en gecoördineerde procedures, zoveel mogelijk worden toegepast. Dit wordt hier gekoppeld aan het realiseren van duurzame energieprojecten. Het voornemen geldt natuurlijk veel breder: het is altijd van

belang dat procedures zo snel mogelijk worden doorlopen en dat instrumenten die daarop zijn gericht zoveel mogelijk worden ingezet. Bedoelde tekst is daarom geschrapt.

**Wijziging ontwerp**
*Blz. 51*
'Energie en ruimtelijke ontwikkelingen'
~~Bij het realiseren van duurzame energieprojecten vinden wij het van belang dat procedures geen onnodige vertraging oplopen. Bijvoorbeeld bij de inpassing van windmolens, het realiseren van transportnetten en bij het gebruik van de diepe ondergrond.~~

**Nummer M.5**
De nationale Structuurvisie Buisleidingen wordt niet genoemd en er wordt geen aandacht besteed aan de naar aanleiding van de structuurvisie vast te stellen specifieke tracés.

**Antwoord**
De Omgevingsvisie spoort op hoofdlijnen met de uitgangspunten van de Structuurvisie Buisleidingen. Na vaststelling van de Structuurvisie Buisleidingen nemen wij de specifieke tracés in beschouwing. Overigens zullen we voor de duidelijkheid een kaart 12 Overige aanduidingen kaart toevoegen waarop ook de huidige buisleidingen tracés zullen worden opgenomen.

**Wijziging ontwerp**
Kaart 12 Overige aanduidingen (nieuw): buisleidingen tracés opnemen.

**Nummer O.96**
Ziet graag geregeld dat de vestiging van een gezamenlijke verwerkingsinstallatie van biomassa tot de mogelijkheden behoort.

**Antwoord**
Op dit moment is het beleidskader covergisting van toepassing. Dit kader is formeel gekoppeld aan POPII. De hoofdlijnen van het kader blijven vooralsnog ook gelden in relatie tot de Omgevingsvisie. Dit betekent dat er mogelijkheden zijn voor vergistingsinstallaties (ook met mest uit de buurt) in het buitengebied, tenzij er sprake is van een industriële activiteit. De feitelijke inpassingmogelijkheden worden bepaald door locatie specifieke omstandigheden.

**Nummer O.102, G.17**
Spreken zich uit tegen de opslag van kernafval in zoutkoepels.

**Antwoord**
Wij delen uw mening.

**Nummer O.23, O.29**
Het provinciale programma 'Klimaat en Energie 2010, deelprogramma Diep onder Drenthe" geeft een meer concrete visie over de functionaliteit van het VAM-MERA en Attero terrein als Energie Transitie Park (ETP) dan de Omgevingsvisie.

**Antwoord**
De essentie van onze strategische inzet voor Energie Transitie Parken, is beschreven in paragraaf 4.7 van de Omgevingsvisie. Dit biedt voldoende basis voor een gezamenlijke uitwerking. Deze uitwerking komt ondermeer terug in voornoemd programma en hoort naar onze mening niet thuis in de Omgevingsvisie.

**Nummer L.25**
Vraagt een gebied in Zuidwest Drenthe, meer specifiek rond Meppel, aan te wijzen waar duurzame energie kan worden geproduceerd.

**Antwoord**
Wij hebben op kaart 1. Visie 2020 geen gebieden voor de productie van duurzame energie aangeduid. Wel zijn Energie Transitie Parken (ETP's) aangeduid. Deze zijn gekozen op basis van de mogelijkheden die de betreffende terreinen bieden. In/rond Meppel is een dergelijk terrein niet aanwezig. Verder gelden voor Zuidwest Drenthe met betrekking tot duurzame energie dezelfde mogelijkheden als voor andere gebieden (met uitzondering van windenergie, zie hieronder).

**Nummer G.2**
Ziet graag ook op het MERA-terrein ontwikkelingsruimte voor windenergie.
**Nummer G.5**
Bieden nogmaals hulp aan om de Drentse opgave met betrekking tot windenergie op hun grondgebied te realiseren.
**Nummer G.6**
Vindt een zoekgebied voor windenergie in het gebied tussen Coevorden en Schoonebeek meer voor de hand liggen, wat andere gebieden overigens niet hoeft uit te sluiten. Wijst op lopende initiatieven in dit gebied.
**Nummer G.9**
Wil in de ambitie om te komen tot 20% duurzame energieopwekking in 2020 nadrukkelijk inzetten op windenergie. Is van mening dat de gezamenlijke doelstelling niet kan worden gehaald met de beoogde 60 MW van Drenthe in Emmen en Coevorden. Verzoekt om de toepassing van windmolens op andere locaties niet uit te sluiten en pleit voor het toestaan in de gemeente Hoogeveen.
**Nummer G.12**
Is van mening dat de Omgevingsvisie onvoldoende mogelijkheden voor grootschalige energieopwekking en –distributie, door o.a. wind, biedt.
**Nummer M.5**
Verzoekt ons om rekening te houden met militaire laagvliegroutes en deze op de visiekaart aan te duiden. Wil het mogelijke spanningsveld tussen de laagvliegroutes en mogelijke nieuwe locaties voor de ontwikkeling van windenergie graag benoemd zien in de tekst.
Verzoekt de meest recente versie van het ruimtelijk perspectief te betrekken bij het vaststellen van onze Omgevingsvisie en de doelstellingen voor windparken op het ambitieniveau te brengen dat bij dit perspectief past.
**Nummer N.2**
Pleit voor een provinciebreed debat waar windenergie gedegen en in één keer provinciebreed aan de orde komt, waarna de politiek heldere besluiten hierover kan nemen welke bindend in de Omgevingsvisie kunnen worden vastgelegd. Is van mening dat Drenthe een grotere bijdrage kan leveren aan de realisatie van windenergie dan de genoemde 60 MW. Zien de Gronings-Drentse

Veenkoloniën en Zuidoost Drenthe als mogelijk concentratiegebied voor windturbines, waarbij de rest van Drenthe hiervan vrij zou moeten blijven en vindt hierbij een goed landschapsontwerp voor de Drentse taakstelling een voorwaarde. Stelt voor het provinciale beleid op deze punten te heroverwegen.

**Nummer B.1**

Verzoekt om in de Omgevingsvisie Drenthe niet bij voorbaat andere windlocaties dan de genoemde parken bij Coevorden en Emmen uit te sluiten. Concreet wordt verzocht om het VAM MERA terrein in Wijster toe te voegen als mogelijk locatie voor de bouw van windturbines in de provincie Drenthe. Dit terrein zou zich bijzonder goed lenen voor het plaatsen van een windpark en zou bijdragen aan de ambities rondom (duurzame) energieopwekking in Wijster en in Drenthe als provincie. Landschappelijke inpassing zou, gezien het huidige landschapszicht, goed mogelijk zijn. Gepleit wordt voor zorgvuldige inpassing, heldere communicatie en informatieverstrekking en transparante besluitvorming.

**Nummer B.2**

Is van mening dat voor het in gang zetten van een echt duurzame ruimtelijke ontwikkeling er meer mogelijkheden voor de plaatsing van windturbines in Drenthe moeten komen dan nu is opgenomen. Pleit voor verhoging van de taakstelling voor windenergie en het loslaten van de eis voor het realiseren van de doelstellingen in één windpark. Verzoekt om ook mogelijkheden te scheppen voor de plaatsing van windturbines in andere Drentse regio's dan Emmen en Coevorden. Verzoekt om het wegnemen van beperking door straalpaden, aangezien deze niet meer in dienst zijn (en het verwijderen hiervan op kaart 6.3 uit de Duurzaamheidbeoordeling). Verzoekt om de kernkwaliteiten landschap, natuur en cultuurhistorie niet als uitsluiting voor windenergie aan te merken (en ook kaart 6.3 uit de Duurzaamheidbeoordeling aan te passen). Merkt op dat de 45 MW, genoemd in de Duurzaamheidbeoordeling, niet voldoende is om op de in de Ontwerp Omgevingsvisie genoemde doestelling uit te komen.

**Nummer B.4**

Het doel om in de periode tot 2020 maximaal 60 MW aan windenergievermogen te realiseren is een te laag ambitieniveau voor een passende bijdrage aan de landelijke windenergiedoelstelling. De doelstelling zou het vijf- tot tienvoudige kunnen zijn. Daarvoor zou een groter areaal als zoekgebied aangewezen moeten worden, bijv. in de Veenkoloniën, in het agrarisch productielandschap, langs infrastructuur en in samenhang met hekenbare lijnen in het landschap. In de Duurzaamheidbeoordeling worden mogelijke belemmeringen voor de inpassing van windenergie maximaal gewaardeerd waardoor er slechts enkele gebieden zijn waar geen uitsluitingen en beperkingen voor windenergie gelden. Ook de ontwikkeling van windturbines bij agrarische bedrijven kan niet ongenoemd blijven. De provincie wordt verzocht de een eventuele verordening pas na vaststelling van de Omgevingsvisie op te stellen en om in deze verordening niet op voorhand een belemmering op te werpen voor toekomstig landelijk windenergiebeleid.

**Nummer L.21**

Acht de doelstelling van 60 MW ontoereikend in het kader van de doelstellingen op het gebied van duurzame energie. Acht het veenkoloniale gebied van Drenthe bij uitstek geschikt voor het plaatsen van windturbines.

**Nummer L.22**

Wil ondernemerskwaliteiten inzetten om in de Gemeente Noordenveld duurzame energie opwekken. Is van mening dat er ruimte is voor windmolens, vergisters of zonnecollectoren.

**Nummer L.28**

Is van mening dat in Drenthe goede mogelijkheden voor windenergie zijn en de kansen daarvoor zou moeten pakken. Gaat ervan uit dat de provincie naar aanleiding van nadere studies van het Ministerie van VROM een inspanningsverplichting krijgt voor windenergie. Is van mening dat in deze visie daarop geanticipeerd moet worden op diverse initiatieven van ondernemers.

**Nummer O.7**

Ziet graag het Aalder- en Mepperveld aangewezen als geschikte zoeklocatie voor windmolens in de Omgevingsvisie. Is van mening dat betreffende locatie, gelegen in de gemeente Coevorden, als zoeklocatie in de Omgevingsvisie zou moeten worden opgenomen. Mogelijk is een aanvullende locatie om de doelstelling van 15 MW in Coevorden te halen, noodzakelijk. Geeft aan dat de wenselijkheid van één groot park van 45 MW in Emmen te bediscuteren valt.

Licht in de zienswijze uitgebreid toe dat er onder meer landschappelijke argumenten en argumenten betreffende natuur zijn die ervoor pleiten het Aalder- en Mepperveld wel specifiek als zoeklocatie aan te merken. Is van mening dat met name (nationale) richtlijnen en wetgeving ten aanzien van natuur en landschap en belevingsaspecten van het landschap centraal moeten staan bij de realisatie van windenergie. En geeft aan dat windmolens in het betreffende gebied juist een verrijking zouden kunnen zijn voor het landschap.

Wat betreft de eventuele belemmering van het laagvlieggebied wordt gesteld dat Defensie heeft aangegeven dat de aanwezigheid van het laagvlieggebied geen belemmering is voor de realisatie van het windpark. Ook worden toeristische mogelijkheden gezien van de realisatie van een windpark.

**Nummer O.23**

Verzoekt om de Attero locatie Wijster en het VAM-MERA terrein niet uit te sluiten als windparklocatie.

**Nummer O.26**

Is van mening dat het grootschalige landbouwgebied rondom Eerste en Tweede Exloermond, in de gemeente Borger-Odoorn, als zoeklocatie in de Omgevingsvisie moet worden opgenomen. In de concept VROM-nota Ruimtelijk Perspectief Wind op Land na 2011” wordt het veenkoloniale gebied in Drenthe expliciet als zeer geschikte locatie genoemd. Deze rijksoverwegingen moeten worden overgenomen in de Omgevingsvisie. Voorgesteld wordt om in paragraaf 4.7 het volgende op te nemen:

*“Gezien de beschikbare ruimte, de goede inpassingsmogelijkheden en het geschikte windaanbod, zien wij tevens mogelijkheden voor grootschalige windenergie ontwikkeling op een locatie in het veenkoloniale gebied rondom Exloermond, in de gemeente Borger-Odoorn. Landschappelijke inpassing en versterking van de lokale ecnomische structuur staan centraal bij deze ontwikkeling”.*

**Nummer O.29**

Verzoekt verder om het VAMMERA terrein niet uit te sluiten als windparklocatie.

**Nummer O.58**

Is van mening dat de ontwikkeling van één windpark niet voldoende is en dat windmolens ook buiten het te ontwikkelen windpark in het gebied Emmen-Coevorden mogelijk moet zijn. Is van mening dat het gebied vanaf Stadskanaal richting Gasselterboerveen langs het zgn. ‘boerenbos’(parallel aan Gasselterboerveenschemond) zich ook prima leent voor windenergie.

**Nummer O.59**

Constateert dat het beleid voor windenergie zeer terughoudend is en suggereert een project in een bosrijke omgeving. Daarnaast zou provinciale steun voor het installeren van particuliere zonne-energiecentrales zeer gewenst zijn.

**Nummer O.71**
Geeft ons in overweging om de doelstelling voor windenergie verder uit te breiden, waarbij projectspecifiek onderzoek de haalbaarheid en vervolgens eventuele realiseerbaarheid moet aantonen.

**Nummer O.73**
Is van mening dat windenergie niet kostenneutraal en zeer horizonvervuilend is waardoor kernkwaliteiten onderuit worden gehaald. Stelt voor het gebruik van andere natuurlijke bronnen te onderzoeken zoals geothermische aardwarmte en zonenergie.

**Nummer O.115**
Zien het uitgangspunt uit de Duurzaamheidseffectrapportage dat windmolens het LOFAR-project niet mogen hinderen, graag vertaald in de Omgevingsvisie zelf en daar waar nodig in de verordening.

**Nummer O.124**
Geeft aan dat het Ministerie van Defensie de windenenergieplannen op het Defensieterrein onlangs heeft afgekeurd.

**Antwoord**
De zienswijzen en het toenemend maatschappelijke draagvlak voor windenergie, hebben ons doen besluiten om meer ruimte aan windenergie te geven. We willen in 2020 tot een opgesteld vermogen van maximaal 200 MW komen. Omdat wij veel waarde hechten aan het behouden, en waar mogelijk versterken van de landschappelijke waarden van Drenthe, blijven wij bij de keuze om dit alleen in Zuidoost Drenthe toe te staan. Wij achten de maat en de schaal van het landschap daar het meest geschikt en vinden het passend bij de historie van het gebied, waarin energiewinning al decennia lang een centrale rol speelt. Wel hebben we het gebied Zuidoost anders begrensd dan in het ontwerp. In de rest van Drenthe zetten wij een ongestoorde beleving van het landschap centraal, en sluiten daar de toepassing van windenergie uit. Dit met uitzondering van de opstelling van kleine windenergie-installaties binnen het bebouwde gebied (niet zijnde buitengebied), passend bij de bestaande bebouwings- en/of beplantingshoogte.

Het gebied Zuidoost Drenthe is begrensd op kaart 8a ‘Zoeklocatie windenergie’ en behelst het gebied in de gemeenten Emmen en Coevorden ten zuiden van de laagvliegroute van Defensie en het veenkoloniale gebied, ten noorden van Emmen en ten oosten van het Hunzegebied. In tegenstelling tot wat we in de ontwerp Omgevingsvisie hebben opgenomen, vervalt het noordelijke gedeelte van de gemeente Coevorden als zoekgebied, gezien de kleinschaligheid van het landschap en de aanwezigheid van kernkwaliteiten in dat gebied. Aan initiatieven voor windenergie geven wij wel de nodige randvoorwaarden en criteria mee.

Ons is niet bekend dat het Ministerie van Defensie afkeuring heeft gegeven aan de plannen voor windenergie op het Defensieterrein.

**Wijziging document**
*Blz. 51*
**Windenergie**
~~Wij willen in 2020 minstens 60 MW (megawatt) vermogen aan windenergie geoperationaliseerd hebben. Dit is inclusief de 15 MW die op en nabij het Europark in Coevorden in voorbereiding is. Deze doelstelling willen wij halen door een windturbinepark te ontwikkelen. Omdat het landschap~~

~~van de gemeenten Emmen en Coevorden zich er het best voor leent, wordt in dit gebied gezocht naar een geschikte locatie voor een dergelijk windpark. De toepassing van grote windmolens buiten het te ontwikkelen windturbinepark sluiten wij uit.~~

**Wij streven naar een opgesteld windenergievermogen van maximaal 200 MW in 2020. Omdat de maat en de schaal van het landschap van een groot deel van de gemeenten Emmen en Coevorden, en van het oostelijke veenkoloniale gebied, zich er het beste voor leent, kan in dit gebied worden gezocht naar geschikte locaties voor windturbineparken (zie kaart 8a "Zoeklocatie grootschalige Windenergie"). Buiten het aangegeven gebied sluiten wij de toepassing van windenergie uit, met uitzondering van de opstelling van kleine windenergie-installaties binnen het bebouwde gebied (niet zijnde buitengebied), passend bij de bestaande bebouwings- en/of beplantingshoogte. Dergelijke kleine installaties achten wij van gemeentelijk belang.**

**Aan de toepassing van windenergie geven wij de volgende randvoorwaarden en criteria mee:**

- **Het vermogen van een windmolen dient tenminste 3 MW te bedragen;**
- **Solitaire windmolens zijn niet toegestaan. Molens dienen tenminste in een cluster van 5 te worden gerealiseerd;**
- **Windmolens worden in LOFAR zone 1 uitgesloten en mogen in LOFAR zone 2 het LOFAR-project niet hinderen;**
- **Er dient rekening te worden gehouden met laagvliegroutes;**
- **Er dient aan de natuur- en milieuwetgeving worden voldaan (o.a. Natura-2000, rode lijstsoorten, geluid, veiligheid);**
- **En de kernkwaliteiten dienen zoveel als mogelijk behouden te blijven.**

**Naast bovenstaande randvoorwaarden en criteria gericht op de omvang en de locatie van windturbines stellen wij ook eisen aan de wijze waarop windenergieprojecten ontwikkeld moeten worden. Geïnspireerd op ervaringen in Denemarken, streven wij naar een coöperatievorm waarin bewoners participeren. Ook zien wij de ontwikkeling van windenergieprojecten door de landbouwsector als een kansrijke tweede tak.**

## 4.8 Ontgrondingen

**Nummer O.10**
Is van mening dat de zandwinning in Exloo geen perspectief wordt geboden.
Is het niet eens met het standpunt dat er voor de toekomst geen tweede vergunning voor het winnen van beton- en metselzand in Zuidwest-Drenthe wordt verleend.

**Antwoord**
De zandwinning te Exloo is duidelijk begrensd in omvang en tijd. De laatste uitbreiding hebben wij toegestaan onder de uitdrukkelijke conditie dat de werkzaamheden vóór 1 januari 2011 definitief worden voltooid. Daardoor komt een einde aan de reeds veertig jaar bestaande zandwinactiviteiten die op de huidige plaats naar nu geldende maatstaven niet aanvaardbaar zijn.

Wij hebben na de nodige inspanningen bewerkstelligd dat er één toekomstige winning voor beton- en metselzand met uitbtreidingsmogelijkheid tot stand is gekomen, waaraan zoveel mogelijk zandwinners kunnen deelnemen. Wij vinden dat er geen plaats is voor een tweede zandwinning voor beton- en metselzand in dit gebied.

**Nummer O.16**
Vindt dat ten onrechte wordt gesteld dat zandwinning vaak negatieve gevolgen heeft voor de landschappelijke kwaliteit.
Vindt de regie op zandwinning niet passen bij het rijksbeleid gericht op marktwerking. Vindt dat het niet mogelijk is om de mate van bundeling van zandwinlocaties, en de duur en de productieomvang van de zandwinlocaties vast te leggen in algemene beleidsuitgangspunten.
Vraagt om bij de doelstelling om na 2013 geen zandwinning in de EHS toe te staan onderscheid te maken tussen gerealiseerde EHS en nog te realiseren EHS.
Wijst op een onduidelijkheid in de tekst waarmee de indruk wordt gewekt dat de provincie niet bij voorbaat uitsluit dat er nog andere winlocaties voor beton- en metselzand ontwikkeld kunnen worden, zolang aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan.
Pleit voor de mogelijkheid om bij excessieve kosten voor archeologisch onderzoek aanspraak te kunnen maken op het nationale fonds dat hiervoor beschikbaar is.

**Antwoord**
Wij hebben uitspraak over de negatieve gevolgen van zandwinning voor de landschappelijke kwaliteit geschrapt.

Wij staan een zo zuinig mogelijk gebruik van zand en ruimte voor zandwinning voor. Om die redenen willen wij bij zandwinning een regierol blijven vervullen.

Wij zijn van mening dat een onderscheid tussen wel en nog niet gerealiseerde EHS met betrekking tot het toestaan van zandwinningen ongewenst is. De doelstelling is ingegeven door de bescherming van de natuurkwaliteit van het gebied en niet gekoppeld aan de realisatie van de EHS.

Wij volgen het rijksbeleid dat stelt ‘alleen mee te werken aan nieuwe zandwinlocaties wanneer die multifunctioneel zijn en ruimtelijke kwaliteit hebben’. Het beleid geldt voor de winning van elke zandsoort. Specifiek voor de winning van beton- en metselzand is aangegeven dat deze na 2013 geconcentreerd zal zijn de in winlocaties Echten en Ellertshaar. Daarmee wordt voor beton- en metselzand voldoende voorzien in de behoefte voor Drenthe en zijn nieuwe locaties voor deze zandsoorten niet nodig.

De verantwoordelijkheid voor de regeling voor excessieve kosten van archeologisch onderzoek ligt bij het Rijk, hier heeft de provincie geen invloed op. Wij hebben als provincie wel een andere verantwoordelijkheid, namelijk wanneer de Monumentenwet het bevoegd gezag verplicht tot archeologisch onderzoek. Soms is de provincie bevoegd gezag, bijvoorbeeld bij ontgrondingen. Ons uitgangspunt is dan ‘behoud in situ’ van de archeologische waarden, wij proberen hoge kosten zelf te voorkomen. Daardoor komen excessieve kosten voor archeologisch onderzoek zelden voor.

**Wijziging ontwerp**
*Paragraaf 4.8 Ontgrondingen, pagina 53.*
Zandwinning
Er blijft een continue vraag naar zand in Drenthe. De winning van zand heeft echter geleid tot een versnipperd ruimtebeslag van vele honderden hectares. ~~Ook heeft zandwinning vaak negatieve gevolgen voor de landschappelijke kwaliteit.~~ Om de eigen Drentse behoefte in bouwgrondstoffen veilig te stellen, maar ook om het landschap zo veel mogelijk te ontzien, is regie op zandwinning nodig. Wij willen de winningen beperken tot wat noodzakelijk is.

**Nummer O.63, O.98**
Verzoek om tekstaanpassing op pagina 54 met betrekking tot uitbreidingsmogelijkheden en lange termijn voorziening.
Geeft aan dat de kaarten van de EHS onvoldoende duidelijk zijn om op perceelsniveau te kunnen beoordelen of de zandwinning van Calduran (en de beoogde uitbreiding) buiten de EHS begrenzing blijft.

**Antwoord**

Het beleid met betrekking tot zand voor de kalkzandsteenindustrie op de winplaats bij Hoogersmilde is niet gewijzigd. Wij zijn van mening dat de tekst, die overeenkomt met die uit POP II, voldoende basis biedt om het onderzoeksproces naar uitbreidingsmogelijkheden tot een goed einde te brengen.

De bestaande zandwinplas van Calduran is opgenomen als onderdeel van de EHS. Dit past ook in de lange termijnvisie voor de EHS. Bestaand gebruik kan binnen de geldende vergunning worden voortgezet. De beoogde uitbreiding van de zandwinning ligt voor zover ons bekend buiten de EHS. Een klein deel van het zoek/studiegebied omvat wel EHS en is eigendom van de vereniging Natuurmonumenten. Dit stukje kan geen deel uitmaken van een feitelijke uitbreiding van de zandwinning. De Omgevingsvisie omvat na vaststelling digitale kaarten waarop wel, voor wat betreft de EHS, tot op perceelsniveau kan worden ingezoomd.

**Nummer 0.80, O.101**
Vraagt verduidelijking over de toekomst voor de voorziening van de zandwinning te Hoogersmilde (pagina 54).
Geeft aan de doelstelling voor het toestaan van zandwinning in de EHS tot 2013 te ruim te vinden.
Vraagt verduidelijking over de ‘nuttige functie’ van voormalige zandwinplaatsen.
Benadrukt niet te licht te denken over het storten in zanwinplaatsen en de handhaving daarvan.

**Antwoord**
De voorziening voor zandwinning te Hoogersmilde heeft nog beperkte uitbreidingsmogelijkheden. Wanneer deze benut zijn, moet er gezocht worden naar een andere locatie om zand te winnen voor de kalkzandsteenindustrie.

Dat wij na 1 januari 2013 geen zandwinning in de EHS meer willen heeft betrekking op het verlenen en/of verlengen van (nieuwe) vergunningen voor zandwinning. Een aantal vergunningen in de

EHS in Drenthe loopt namelijk af op 1 januari 2013. Lopende vergunningen blijven geldig maar er worden geen nieuwe meer verstrekt of verlengd. Wij zullen de tekst van de omgevingsvisie op dit onderdeel aanpassen.

Als voorbeeld van een nuttige functie noemen wij het gebruik van zandwinplassen in Zuidwest-Drenthe voor waterberging. Verder kan aan bestaande zandwinplassen nabij grote kernen later een recreatieve functie worden toebedeeld.

Wij delen uw mening dat handhaving een belangrijk instrument is om ongewenst en illegaal storten tegen te gaan. Het onderwerp heeft zeker ons aandacht.

**Wijziging ontwerp**
*Blz.53*
….Wij werken alleen mee aan nieuwe zandwinningen wanneer die multifunctioneel zijn en ruimtelijke kwaliteit hebben. ~~Na 1 januari 2013 willen we dat er geen zand meer in de EHS wordt gewonnen.~~ In de EHS is geen plaats voor nieuwe zandwinningen of uitbreiding van bestaande zandwinningen. Lopende vergunningen blijven geldig maar er worden vanaf heden geen nieuwe meer verstrekt of verlengd.

## 5. Uitwerking gebiedsopgaven

### 5.1 Groningen–Assen

**Nummer O.11, O.12, O.19, O.28, O.75, O.76, O.80, O.81, O.101**
Geeft aan dat de IGS Leek - Roden uit gaat van bebouwing in de gebieden met kernkwaliteiten die van provinciaal belang zijn en daarom strijdig is met de Omgevingsvisie.
Geeft aan dat de kwetsbaarheid van de gebieden blijkt uit de MER rapportage behorende bij de IGS.
Is van mening dat de realisatie van nieuwe infrastructuur vanaf de A7, in het kader de ontsluiting van IGS Roden – Leek, onwenselijk is vanwege de kernkwaliteiten in het gebied.
Geeft aan dat u twijfelt aan de noodzaak, aangezien de haalbaarheid van de woonopgave voor u ter discussie staat als gevolg van de bevolkingskrimp in de regio.

**Antwoord**
Wij zijn met u van mening dat de ‘Kop van Drenthe’ een gebied is met sterke landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten. De Kop van Drenthe is om die reden in trek als woonomgeving voor mensen die in de stad werken, maar die op korte afstand van de stad in een aantrekkelijke, landelijke omgeving willen wonen. Om voor het gebied een gespreide suburbanisatie te voorkomen is in het kader van de Regiovisie Groningen – Assen (1998) gekozen voor een sterkere concentratie van woningbouw en werklocaties in de steden Assen en Groningen en daarvan afgeleid Roden/Leek en Hoogezand, die een ‘schragende functie’ kregen. Ook is in de Regiovisie afgesproken de cultuurhistorische en landschappelijke waarden in de Kop van Drenthe te respecteren.

Dit regionale schaalniveau is ook het niveau waarvoor wij onze Omgevingsvisie formuleren. Wij geven in de Omgevingsvisie aan te streven naar bundeling en dat bij grootschalige planontwikkelingen de kernkwaliteiten als drager voor nieuwe plannen gebruikt moet worden. Wij zoeken een balans tussen het veilig stellen van kernkwaliteiten en het tegelijkertijd ruimte bieden voor ontwikkelingen.

Wij zijn van mening dat de IGS inderdaad de cultuurhistorische en landschappelijke structuren als drager voor het ontwerp gebruikt en keuzes binnen de verschillende delen van het gebied daarop baseert. Wij zetten bij de realisering van de IGS in op een sterke sturing vanuit de kernkwaliteiten, juist vanuit onze geformuleerde kernkwaliteiten. Wij menen dat daarvoor bij de realisering van de IGS nog voldoende ruimte zal zijn. Om deze reden delen wij uw mening niet dat de IGS strijdig is met de uitgangspunten wat betreft de kernkwaliteiten in de Omgevingsvisie.

De commissie MER geeft in haar rapportage een vergelijkbaar standpunt aan. Wij zijn van mening dat de beschrijving van de ‘plussen en minnen’ in de MER van de IGS het mogelijk maakt om in de uitvoering weloverwogen keuzes te maken met betrekking tot ontwikkelingen binnen het kader van de IGS.

Het plangebied van de IGS Leek-Roden is een gebied met veel kernkwaliteiten van provinciaal belang. Onze inzet is dat de realisatie van de IGS moet bijdragen aan het behoud en de ontwikkeling van deze kernkwaliteiten. Dit kan betekenen dat de IGS door haar schaal een forse finan-

ciële opgave is in financieel moeilijke tijden. Dit kan mogelijk leiden tot wijziging in de fasering en het tempo van realisatie.

De aanleg van nieuwe infrastructuur heeft ten doel de bereikbaarheid van de beoogde woonopgave te borgen. In ons beleid sturen wij op reistijd van deur tot deur. In de uitwerking betekent dat een vlotte afwikkeling via het hoofdwegennet. In dit geval betekent dat een ontsluiting van de woonopgave op de A7 en investeringen in de openbaar vervoer relaties Roden – Leek - Groningen. Ook voor infrastructurele werken geldt dat kernkwaliteiten moeten worden gerespecteerd. Wij delen uw mening dat de concrete uitwerking afhankelijk is van de grootte van de woonopgave. Het is echter wel van belang te realiseren dat afhankelijk van de grootte van de woonopgave passende infrastructurele aanpassingen nodig zijn.

De woonopgave van Leek – Roden is gebaseerd op een prognose. Iedere prognose is gebaseerd op aannames waarmee getracht wordt een beeld te krijgen over de nabije toekomst. Prognoses zijn dan ook geen absolute waarheden of opdrachten, maar bieden bandbreedte en zoekruimte. Concrete bouwvoornemens ontstaan bij de vaststelling van bestemmingsplannen. De IGS biedt daarvoor het ruimtelijk strategisch en financiële sturingskader. Het geprognosticeerde aantal van 5850 woningen voor de horizon 2030 voor het IGS gebied zijn voor ons geen absolute waarheid.

Zoals hierboven aangegeven zijn de afspraken over IGS Leek – Roden gemaakt in het kader van de Regiovisie Groningen – Assen. Eventuele herziening van de woonopgave moet ook in dit kader plaatsvinden. Binnen de Regio is afgesproken om uiterlijk 2011 tot een evaluatie te komen van de woningbouwprogrammering. Wij zijn van mening dat in deze evaluatie de gevolgen van de ontwikkeling van de bevolking, woningmarkt en overheidsfinanciën meegewogen moeten worden.
In de tekst van de Omgevingsvisie geven wij aan welke randvoorwaarden wij aan het proces verbinden.

**Wijziging ontwerp**
*Blz. 56*
5.1.5. Positionering Roden
~~Roden heeft, samen met Leek, in de Regio Groningen-Assen een schragende functie voor wonen en werken.~~ Wij bieden ruimte voor het realiseren van de intergemeentelijke structuurvisie **(IGS)** Leek-Roden (kaart 1, Visie 2020). Deze visie brengt samenhang aan in vooral het wonen, het werken, de bereikbaarheid en de ontwikkeling van natuur en landschap. Deze visie beidt Roden de mogelijkheid zich te blijven ontwikkelen als woon- en werkgemeente met een goede bereikbaarheid, ook per openbaar vervoer.
**Onze inbreng in het proces van de IGS Leek – Roden is er op gericht de woonopgave mogelijk te maken binnen de kaders van de kernkwaliteiten en de actualiteit van de woningmarkt. Op basis van een zorgvuldige en gedragen inschatting van de woonbehoefte maken wij integrale afspraken over:**

- **de fasering van de woonopgave;**
- **de bijbehorende infrastructurele en openbaar vervoersontsluiting;**

- **de inpassing van de woonopgave en infrastructuur in het landschap en de cultuurhistorische structuren.**

**Nummer G.3**
Het is onduidelijk waarom de gemeente Assen expliciet wordt genoemd bij de ontwikkeling van een integrale gebiedsvisie voor Groningen Airport Eelde, afstemming vindt al plaats binnen de Regio Groningen-Assen.

**Antwoord**
Voor ons is de betrokkenheid van Assen wenselijk voor zover er gesproken wordt over het regio-tram/regiorail concept Groningen – Assen.

5.1.1 Positionering Assen in het nationaal stedelijk netwerk

**Nummer G.12**
Zien graag als toevoeging van de eerste alinea: ´De stadsrand wordt in groen recreatief opzicht versterkt`.

**Antwoord**
Wij nemen uw tekstvoorstel over.

**Wijziging ontwerp**
*Blz. 55*
**5.1.1 Positionering Assen in het nationaal stedelijk netwerk** (eerste alinea, laatste zin)

Ook de relatie met het nationaal park Drentsche Aa is van belang. **De stadsrand van Assen wordt in groen recreatief opzicht versterkt.**

5.1.2 Bereikbaarheid Groningen-Assen

**Nummer N.2**
Vraagt om de voorwaarde dat op het bedrijventerrein bij Groningen Aiport Eelde uitsluitend ruimte wordt geboden aan activiteiten die aan de luchthaven gebonden zijn.

**Antwoord**
Wij willen samen met de luchthaven de mogelijkheden voor bedrijvigheid onderzoeken. De afstemming over het type activiteiten vindt plaats in het kader van de Regiovisie Groningen – Assen. Wij nemen uw verzoek niet over.

**Nummer G.3, N.2, O.5, P.1, N.3, O.103**
Vragen naar de verdere uitwerking en onderbouwing van de visie op het concept regio-tram/regiorail voor Drenthe in het algemeen en de (inpassing) van het beoogde transferium bij De Punt in het bijzonder.

**Antwoord**
Wij hebben onlangs de Railvisie Drenthe 2040 vastgesteld. Op basis van deze studie hebben wij geconcludeerd dat de vervoersrelaties tussen Groningen – de Punt / Vries - Assen de hoogste potentie om een systeemsprong in de bereikbaarheid te maken met tram/treinverbindingen. De uitwerking van het concept regiotram / regiorail willen wij in samenwerking met de Regio Groningen – Assen en de betreffende gemeenten oppakken.

Het beoogde transferium De Punt willen wij in samenwerking met Groningen Airport Eelde en de gemeente Tynaarlo verder uitwerken. Het zoekgebied voor het transferium is beperkt. De samenloop van autosnelwegen, de spoorlijn en de luchthaven zijn sturend voor de locatiekeuze. Daarmee beperkt het zoekgebied zich tot (in ieder geval) de westkant van de spoorlijn ter hoogte van de samenkomst van de A28 en de N34. Dit gebied grenst aan een gebied met belangrijke kernkwaliteiten en kan daar ook een functie voor vervullen. In de verdere uitwerking van het transferium komt de landschappelijke inpassing nadrukkelijk aan de orde.

**Nummer O.103**
Vraagt aandacht voor de positie van Groningen Airport Eelde in het kader van de ruimtelijk-economische ontwikkeling van het nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen.

**Antwoord**
Wij zijn met u van mening dat de ontwikkeling van de luchthaven inderdaad substantieel bijdraagt aan de regionaal-economische ontwikkeling, zoals ook door het Rijk betoogd in haar Luchtvaartnota. Niet voor niets hebben wij de afgelopen jaren ons ook samen sterk gemaakt voor het verlengen van de start- en landingsbaan, waardoor de positie van de luchthaven binnen het (inter)nationale en noordelijke netwerk van infrastructuur nog verder wordt versterkt.

Wij ondersteunen uw ambitie om de luchthaven te ontwikkelen als een duurzame, groene luchthaven waarbij u voorloper wilt worden op het ontwikkelen en toepassen van duurzame innovaties in de luchtvaart. In 2009 hebben wij daarom uw uitnodiging aangenomen om samen het project SAS (Sustainable Airport Solutions) / Green Airports vorm te geven. Dit project zelf zullen wij opnemen in de uitvoeringagenda van de Omgevingsvisie die nog zal worden opgesteld.

Wij benadrukken in de Omgevingsvisie dat Groningen Airport Eelde ruimte voor ontwikkeling moet krijgen. Wij denken daar aan bij te dragen met onze ideeën over regiotram/regiorail in combinatie met het transferium De Punt. Wij hebben in de tekst de economische positie en de gezamenlijke ambities voor GAE verder benadrukt.
Wij zijn verheugd met uw initiatief om een visie op te stellen voor het luchthaventerrein. Wij willen daar graag samen met u aan werken en een relatie te leggen met de ontwikkeling Regiotram en De Punt.

**Wijziging ontwerp**
*Blz. 56*
**Kader invoegen:**
**Ontwikkeling Groningen Airport Eelde**

**In de Luchtvaartnota van het Rijk is Groningen Airport Eelde (GAE) aangewezen als luchthaven van nationale betekenis heeft daarin de ruimte zich verder te ontwikkelen als luchthaven die bijdraagt aan de internationale bereikbaarheid van met name Noord-Nederland.**

**Wij zien de ontwikkeling van Groningen Airport Eelde als een belangrijke bijdrage aan de versterking van de ruimtelijk-economische structuur van het stedelijk netwerk Groningen-Assen. Een sterke luchthaven verbindt de regio beter met internationale en intercontinentale netwerken. Bovendien draagt de luchthaven bij aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat. De verlenging van de start- en landingsbaan zal er toe leiden dat de positie van de luchthaven verder wordt versterkt.**

**Wij vinden het van belang dat de ontwikkeling van Groningen Airport Eelde gepaard gaat met zo min mogelijk overlast en milieuschade. Wij ondersteunen dan ook de ambitie van Groningen Airport Eelde om zich te ontwikkelen tot duurzame groene luchthaven en voorloper te worden op het ontwikkelen en toepassen van duurzame innovaties in de luchtvaart.**

**Wij vinden eveneens dat de ontwikkeling van de luchthaven goed ruimtelijk dient te worden ingepast, waarbij het gehele gebied duurzaam en kwalitatief hoogwaardig wordt ingericht. Voor dit gebied ontwikkelen we in samenwerking met de luchthaven en andere belanghebbenden (waaronder de provincie Groningen) een integrale en samenhangende ontwikkelingsvisie. Wij leggen hierbij een relatie met de hierboven geschetste ontwikkelingen rond Regiotram en De Punt.**

5.1.3 Positionering Assen: label ‘hoofdstad’

5.1.4 Assen in relatie tot het nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa

**Nummer G.12**

Mist de benoeming van station Assen-Zuid welke een internationale uitstraling zou kunnen krijgen.
Is van mening dat de aanduiding `Nationaal Landschap`een aansluiting van de N33 en de aanleg van het station Assen-Zuid op het te ontwikkelen bedrijventerrein Assen-Zuid niet onmogelijk moet maken.
Ziet graag de ontwikkeling van Toegangspoort Dijkveld genoemd wat onderdeel uitmaakt van het plan van aanpak voor een levend bezoekersnetwerk.

**Antwoord**

Wij hebben het station Assen Zuid niet afzonderlijk aangeduid, omdat het onderdeel uitmaakt van de ontwikkeling Assen Zuid.

Wij zijn gezamenlijk een oplossing aan het uitwerken voor de verknoping van de A28/N33 (waarin ook de ontsluiting van het station Assen Zuid en het te ontwikkelen bedrijventerrein wordt meegenomen) in relatie tot het NBEL Drentsche Aa.

Wij steunen de ontwikkeling van een bezoekersnetwerk, maar vinden het benoemen van de toegangspoort niet passen bij het schaalniveau van de Omgevingsvisie.

## 5.2 De Drentse Zuidas

### 5.2.1 Positionering Drentse Zuidas

**Nummer O.31**
Dringt aan op het betrekken van de MKB bedrijven bij de planvorming en uitvoering betreffende de samenwerking tussen gemeenten in de Zuidas.

**Antwoord**
Wij zijn verheugd dat u de inzet in het kader van de Drentse Zuidas ondersteunt. Bij de uitwerking van de ambities vanuit de Drentse Zuidas zullen wij het bedrijfsleven (waaronder het MKB) vanzelfsprekend bij de planvorming betrekken. De wijze waarop we dit invullen, is momenteel onderwerp van bespreking.

**Nummer B.3**
Geeft aan dat de Drentse Zuidas voor u meer moet zijn dan een ruimtelijk concept. U verwacht in economisch opzicht meer van netwerkvorming en praktische samenwerkingsverbanden tussen overheden, onderwijs en bedrijfsleven.

**Antwoord**
Wij delen uw mening over het belang van samenwerkingsverbanden tussen overheden, onderwijs en bedrijfsleven en het vormen en versterken van netwerken met omliggende regio's als bijvoorbeeld Zwolle-Kampen en Twente. Dit is voor ons onderdeel van de scope van de Drentse Zuidas.

### 5.2.2 Meppel

**Nummer G.16, O.27**
Benadrukt de positie van Meppel in de Drentse Zuidas
Vindt de economie, de rol van de steden en de regionale belangen van Zuidwest Drenthe en Meppel onderbelicht.
Kan zich niet vinden in de conclusies over de bedrijventerreinen in Meppel in Bijlage 3.

**Antwoord**
Wij zijn verheugd dat uw college zich positief uitspreekt over de ambities die zijn neergelegd in de ruimtelijk-economische ontwikkelingsvisie voor de Drentse Zuidas. Wij zijn van mening dat in de Omgevingsvisie bij de uitwerking van de gebiedsopgaven (hoofdstuk 5) een evenwichtige beschrijving is opgenomen van zowel Groningen-Assen als de Drentse Zuidas. Op basis van uw opmerkingen, zullen wij in de tekst van de Omgevingsvisie de sociaal-economische relatie met Zwolle-Kampen en de positie van Meppel als multimodaal logistiek knooppunt nog wat aanscherpen.

De ontwikkeling van de steden valt onder de ons streven naar een robuust sociaal-economisch systeem. Wij hebben de regionale ambities voor uw regio benoemd in de Omgevingsvisie. Wij vragen u om uw stadsontwikkelingsvisie op deze ambities af te stemmen.

Wij zijn het met u eens dat er ook in de toekomst voldoende ruimte moet zijn voor de ontwikkeling van de regionale economie en daarmee samenhangende bedrijvigheid in Meppel. Wij zijn echter wel van mening dat de huidige constellatie vooralsnog geen directe aanleiding geeft om prioriteit toe te kennen aan de ontwikkeling van een nieuw bedrijventerrein (bijv. Noord III). Dat neemt niet weg dat met name de ontwikkelingen rond de haven en de mogelijke transformatie van de binnenstad aanleiding kunnen geven tot een heroverweging op dit punt. Een dergelijke constatering zullen we opnemen in Bijlage 3 van de Omgevingsvisie.

Wij zijn overigens van mening dat de huidige bedrijventerreinenmarkt niet op Meppels niveau bekeken dient te worden, maar op een bredere ruimtelijke schaal. In eerste instantie horen daarbij natuurlijk de ontwikkelingen in Hoogeveen en pal over de provinciegrens in Steenwijkerland en Zwolle. Als het om regionale segmentatie gaat is echter de gehele Drentse Zuidas van belang.

**Wijziging ontwerp**
*Blz. 57*
Positionering Meppel: label ‘waterpoort’
De Meppeler binnenstad wordt door zijn kleinschaligheid hoog gewaardeerd. Meppel wil deze kwaliteit versterken door een herkenbare pleinenreeks te maken, waarbij ieder binnenstadsplein een eigen vormgeving en inrichting krijgt. Daarnaast is Meppel rijk aan water- en groenstructuren en historische linten die de verbindingen vormen tussen plekken en pleinen. Ook wil Meppel haar historisch bijzonder theater Ogterop meer betrekken in het culturele leven van de binnenstad. **Door deze ingrepen versterkt Meppel haar bovenlokale functie.** De entrees aan de noord- en oostzijde van de binnenstad vragen bijzondere aandacht, zodat woonwijken goed aansluiten. Meppel heeft van ons het label ‘waterpoort’ gekregen (kaart 1, Visie 2020). Hiermee ondersteunen we de betekenis van Meppel als poort tot Drenthe en als kleinschalige stad aan en rond het water. Meppel legt de focus op het uitbreiden van de rol voor de beroeps- en recreatievaart. **In samenwerking met Meppel willen we de functie van Meppel als multimodaal knooppunt voor de overslag van containers en bulkgoederen verder versterken. Het accent ligt daarbij op water en weg.**

**Nummer G.16**
Beschouwt het van belang om te investeren in de infrastructuur in Zuidwest Drenthe en legt daarbij een relatie met ontwikkelingen in en rond Zwolle, de ontwikkeling van de haven in Meppel en de ontwikkeling van Nieuwveenselanden.

**Antwoord**
Op dit moment zijn grote investeringen in de infrastructuur in Zuidwest Drenthe (capaciteitsuitbreiding A28 Zwolle - Meppel, reconstructie knooppunt Lankhorst A28/A32, realisatie keersluis Meppelerdiep) in uitvoering of zijn al uitgevoerd. Wij beschouwen hiermee de bovenlokale, randvoorwaardenstellende infrastructuur voor de komende periode op orde.

De verdere ontwikkeling van de infrastructuur ligt in de stedelijke bereikbaarheid van Meppel, waaronder de ontsluiting van de woonopgave Nieuweveenselanden. Wij willen met de gemeente in gesprek over een samenhangend beleid voor auto, openbaar vervoer en fiets.

Wij geven in de Omgevingsvisie aan dat wij ons een ontwikkeling van Meppel als ‘Waterpoort van Drenthe’ kunnen voorstellen. Hiermee doelen wij ook op de ontwikkeling van de haven.

5.2.3. Hoogeveen

5.2.4 Zuidoost-Drenthe

**Nummer G.5**
Ervaart onze missie voornamelijk als behoudend en weinig georiënteerd op (economische) ontwikkeling.
Stelt dat er een aantal omissies in de Omgevingsvisie zitten in relatie tot de Drentse Zuidas.
Vraagt aandacht voor het Dryport-concept.

**Antwoord**
Wij zijn van mening dat hoewel de kernkwaliteiten van Drenthe moeten worden gekoesterd, er juist ook ruimte moet zijn om te komen tot een ‘bruisend’ Drenthe passend bij die kernkwaliteiten. Die kernkwaliteiten kunnen dus ook benut worden als drager voor de economische ontwikkeling. We gaan daarbij wel zorgvuldig om met de Drentse kernkwaliteiten.

Wij geven aan dat we bruisend uitleggen als ‘een provincie waar het goed wonen en werken is, wat vervolgens aansluit bij de ambitie om te komen tot een robuuste sociaal-economische structuur. De ambities binnen de Drentse Zuidas passen binnen deze inzet, wat ook is aangegeven. Wij delen uw mening dat de inzet van de economische ambities en werkgelegenheid onvoldoende terugkomen om deze reden niet. Om u tegemoet te komen hebben wij ons standpunt verder verduidelijkt in de tekst.

De ommissies met betrekking tot de Drentse Zuidas hebben wel degelijk een plaats gekregen in de Omgevingsvisie. Wij hebben de relaties met Duitsland en Noord- en Oost Europa geduid onder het kopje ‘grensoverschrijdende en interregionale samenwerking’. De relaties met andere regio’s buiten de provincie zijn eveneens geduid in paragraaf 5.2 Drentse Zuidas. Wij willen het Dryport-concept in samenwerking met onze partners verder uitwerken, mede in het kader van de Drentse Zuidas. Wij hebben de tekst van de Omgevingsvisie hier op aangepast.

**Wijziging ontwerp**
*Blz. 8*
~~Het regionale economische vestigingsklimaat is van provinciaal belang.~~ **Om werk- en werkgelegenheid te behouden en nieuwe te creëren streven wij** naar **de ontwikkeling van een dynamische, vitale en zichzelf vernieuwende regionale economie. Een belangrijke voorwaarde daarvoor is het kunnen bieden van** voldoende, gevarieerde, aantrekkelijke en vitale vestigingsmogelijkheden op regionale bedrijventerreinen en andere stedelijke werklocaties. Ook willen we in het landelijk gebied voldoende ontwikkelingsmogelijkheden bieden voor landbouw, recreatie en toerisme en **andere niet-agrarische** bedrijvigheid. **Het regionale economische vestigingsklimaat is voor ons van provinciaal belang.**

*Blz. 57*
5.2.1 Positionering Drentse Zuidas
Wij vinden het van belang om de Drentse Zuidas te positioneren als industriële en logistieke as en als logistieke hotspot. De regio moet een logische plaats gaan innemen binnen het nationale en Trans-Europese vervoersnetwerk. We vinden het bovendien van belang dat de economische structuur van de regio duurzaam wordt versterkt. Het is daarbij onder meer nodig om goede **sociaal-economische** relaties en netwerken te vormen met omliggende regio's als Zwolle-Kampen, Twente en de Duitse Ems-as. Wij zien bovendien volop mogelijkheden voor initiatieven op het gebied van duurzame energie. Deze initiatieven kunnen zowel bijdragen aan de concurrentiepositie als aan het imago van de regio.

Wij willen het ruimtelijk-economisch profiel van de Zuidas verder versterken langs vier sporen:
- Innovatie, kennis- en arbeidsmarktontwikkeling en (grensoverschrijdende) netwerkvorming;
- Vestigingsmogelijkheden en bereikbaarheid;
- Regionale profilering en marketing;
- Duurzame energieopwekking.

*Blz. 60*
Versterken van de bereikbaarheid
Essentieel voor een gunstig vestigingsklimaat van Zuidoost-Drenthe is een optimale bereikbaarheid. Om de internationale verbinding te versterken, maken wij ons sterk voor verbeterde aansluiting op het Duitse hoofdwegennet en de mogelijkheid voor personen- **en goederenvervoer** per spoor. **Dit doen wij onder meer om de positie van Emmen-Coevorden als logistieke draaischijf te versterken.**

**Nummer O.1, O.73**
Vindt dat de Omgevingsvisie te weinig extern georiënteerd is en te weinig rekening houdt met ontwikkelingen buiten de grenzen van Drenthe en Nederland en geeft aan dat met name de relatie zuidoost Drenthe-Duitsland alsmede de relatie Emmen/Coevorden-Hardenberg-Almelo vanuit economische perspectief zeer interessant is.

**Antwoord**
Wij hebben op pagina 30 een aantal ambities benoemd ten aanzien van interregionale en grensoverschrijdende samenwerking en ook in de teksten van paragraaf 5.2 'Drentse Zuidas' komt de grensoverschrijdende dimensie wat ons betreft voldoende aan de orde.
Uw suggesties ten aanzien van concrete opgaven beoordelen wij in het kader van de, na vaststelling van de Omgevingsvisie, op te stellen uitvoeringsagenda.

**Nummer G.5, G.6, O.31, O.1, I.1.**
Vraagt aandacht voor de bereikbaarheid van Zuidoost Drenthe.
Geeft aan dat de spoorverbinding met Duitsland via de Bentheimer Eisenbahn naast goederenvervoer ook voor personenvervoer kan dienen.
Concludeert op basis van de Bijlage dat Zuidoost Drenthe niet goed scoort op autobereikbaarheid en ziet graag concrete maatregelen voor het autoverkeer geformuleerd.

**Antwoord**
Wij zijn van mening dat de bereikbaarheid van Zuidoost Drenthe vooral te kort schiet voor het openbaar vervoer. Om deze reden zetten wij in op de verbetering van de spoorse bereikbaarheid, mede in het kader van het Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP).

Wij beschouwen de spoorrelatie voor personenvervoer tussen Emmen-Coevorden-Nordhorn en Bentheim als een te verkennen business case. De partners rond dit project worden daartoe uitgenodigd.

Voor de verbetering van de bereikbaarheid over de weg willen wij met de gemeenten Emmen en Coevorden in gesprek over het bereikbaarheidsbeleid voor de steden. In onze visie is capaciteitsuitbreiding van de stedelijke ontsluitingstructuur niet op voorhand dé oplossing. Wij streven naar een samenhangend beleid voor auto, openbaar vervoer en fiets. Wij zijn voornemens om de wenselijkheid van capaciteitsverruiming van de N34 tussen Holsloot en Coevorden te onderzoeken, en te komen tot een maatregelenpakket voor de Rondweg Emmen en de N862. Deze projecten maken onderdeel uit van de uitvoeringsagenda die na vaststelling van de Omgevingsvisie door ons wordt opgesteld.

## 5.3 Hondsrug

**Nummer N.3**
Ondersteunt onze ambitie om de Hondsrug aan te laten wijzen als UNESCO European Geopark. U pleit ervoor om de beeksystemen Drentsche Aa en Hunze toe te voegen aan dit gebied.

**Antwoord**
Wij voeren over de begrenzing van het geopark nog overleg met verschillende partijen. Voor het bepalen van de begrenzing van het Geopark de Hondsrug is de geologische ontstaansgeschiedenis en geomorfologie en de daarmee samenhangende cultuurhistorische ontwikkeling belangrijk. Verder zijn de mogelijkheden voor een duurzame gebiedsontwikkeling, toeristisch-recreatieve ontwikkeling en de gebiedsprofilering van belang. Wij zien veel samenhang met het project Hondsrugspoor en willen beide projecten dan ook als één integraal project oppakken. We hebben de tekst in de Omgevingsvisie daar op aangepast.

**Wijziging ontwerp**
*Blz. 62 paragraaf 5.3.3*
Bij de integrale gebiedsvisie voor de Hondsrug worden de volgende bestaande programmaonderdelen betrokken:

~~Hondsrugspoor~~
~~Dit project richt zich op het in samenhang ontsluiten van de vele verhalen die in de Hondsrug besloten liggen voor Drenten en toeristen. Hiermee wordt op creatieve wijze de cultuurhistorische en geologische waarde van de Hondsrug geprofileerd. Belangrijke ankerpunten (zoals publiekstrekkers, musea, artefacten en monumenten) worden opgenomen in thematische routes die de historische rijkdom van het gebied laten zien.~~
~~Hondsrug~~ Geopark **de Hondsrug**

~~Met dit project streven we~~ **Wij streven** naar de aanwijzing van de Hondsrug als eerste UNESCO European Geopark **van Nederland**. Deze status biedt kansen voor het behouden en ontwikkelen van de aardkundige en cultuurhistorische waarden, voor toeristisch-recreatieve voorzieningen en voor netwerkvorming. Voorbeelden in het buitenland laten zien dat een Geopark een positieve invloed heeft op de ontwikkeling en profilering van de regio.
**Het project richt zich op het in samenhang ontsluiten van de vele verhalen die in de Hondsrug besloten liggen voor Drenten en toeristen. Hiermee wordt op creatieve wijze de cultuurhistorische en geologische waarde van de Hondsrug geprofileerd. Belangrijke ankerpunten (zoals publiekstrekkers, musea, geologische objecten, artefacten en monumenten) worden opgenomen in thematische routes die de historische rijkdom van het gebied laten zien. Het project is daarmee ook een voorbeeld van een regionaal beeldverhaal.**

5.3.1 Karakteristiek van de Hondrug
5.3.2 Identiteit van de Hondsrug

**Nummer P.1**
Stelt voor om te komen tot afstemming en samenwerking aan de vormgeving voor grensoverschrijdende landschappen (veenkoloniën, essen op de Hondsrug, houtsingels op het Drents Plateau, bescherming van de Hondsrug) waar het de bescherming van waarden betreft.
Stelt voor de aanpak van De Hondsrug en de daarmee samenhangende fenomenen af te stemmen.
Stelt voor om onze bestuurlijke en ambtelijke samenwerking aan de ontwikkeling en ruimtelijke kwaliteit van onze provincies te intensiveren, en zo met minder middelen en menskracht toch de beoogde doelen te kunnen realiseren.

**Antwoord**
Wij willen graag samenwerking voor grensoverschrijdende gebieden, waar wederzijdse belangen in elkaars verlengde liggen. Voor ons is de insteek breder dan alleen kernkwaliteiten, bijvoorbeeld ook regionale belangen voor landbouw, wonen etc kunnen aan de orde komen.

5.3.3 Ruimtelijke kwaliteit gekoppeld aan economische ontwikkeling

## 6. Regionaal Waterplan

### 6.1.1 Provinciaal belang regionaal waterplan

**Nummer D.2, N.2**
Verzoekt ons de Omgevingsvisie in lijn te brengen met het Besluit Kwaliteitseisen en Monitoring Water door streefwaarden op te nemen.

**Antwoord**
In bijlage 6 hebben wij het "Besluit vaststelling doelen en maatregelen oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen in Drenthe (op grond van de Europese Kaderrichtlijn Water)" beschreven. Wij citeren: 'Het aanvullende beleidskader is specifiek gericht op de KRW-waterlichamen. Het beoogt het realiseren van de milieukwaliteitseisen zoals deze zijn vastgelegd in het Besluit Kwaliteitseisen en Monitoring Water 2009 (BKMW) en het voorkomen van 'achteruitgang'.

**Nummer O.52.**
Vraagt aandacht voor de bestuurlijke afstemming tussen provincie en waterschappen als het gaat over het uitvoeren van noodzakelijke werkzaamheden en is van mening dat de ambitie groot is.

**Antwoord**
Wij denken dat de ambitie ten aanzien van water in lijn is met de opgaven waar we voor staan. Wij zullen zorgdragen voor een goede bestuurlijke afstemming met de waterschappen.

### 6.1.2 Uitvoering door en samenwerking met onze waterpartners

**Nummer W.5**
Acht de financiering van de benodigde beschermingsmaatregelen als een taak van de provincie als grondwaterbeheerder.

**Antwoord**
Zie O.69

**Nummer O.69**
Is van mening dat de kosten van KRW-maatregelen in eerste instantie voor rekening komen van de overheid die dit kan verhalen op de veroorzaker/vervuiler. Zijn wel bereid om tot een integrale overeenkomst over de totale opgaven voor de winning Havelterberg te komen, waarvan een financiële paragraaf deel uit maakt.

**Antwoord**
Wij hechten sterk aan een goede samenwerking met de waterleidingbedrijven in het licht van een goede (grond)waterkwaliteit. De gebiedsdossiers vinden wij een geschikt instrument om de grondwaterkwaliteit voor drinkwater te waarborgen/verbeteren. Wij zijn van mening dat wij daarbij een beroep moeten kunnen doen op de waterleidingbedrijven om een deel van de uitvoering te financieren. Uiteraard houden wij rekening met de landelijke ontwikkelingen rondom de gebiedsdossiers, waarbij momenteel afstemming plaatsvindt over de verdeling van kosten van maatregelen over alle betrokken partijen.

6.1.3 Instrumentarium

**Nummer G.6**
Vindt de watertoets een belangrijk instrument voor de communicatie over water tussen gemeente en waterschap en acht een verwijzing naar de website www.watertoets.nl op zijn plaats.

**Antwoord**
Met dank voor deze suggestie. Wij sluiten aan bij hetgeen in het Besluit ruimtelijke ordening (Bro) hierover is vastgelegd. Het rijk is voornemens om waterkwaliteitsaspecten op te nemen in de watertoets. Ook op dit punt sluit de provincie aan bij het rijksbeleid.

**Nummer W.5**
Pleit er nadrukkelijk voor om de bescherming van de drinkwaterwinningen goed te regelen in de Provinciale Omgevingsverordening.

**Antwoord**
De Provinciale Omgevingsverordening wordt ingezet om de drinkwaterwinningen adequaat te beschermen. Daarnaast richten wij ons op de ruimtelijke bescherming via bestemmingsplannen en wordt voor de grondwaterbeschermingsgebieden een gebiedsdossier opgesteld.

**Nummer W.5**
Stelt voor om in de watertoets het effect van een toekomstige ruimtelijke ontwikkeling op de veiligstelling van de drinkwatervoorziening standaard mee te toetsen.

**Antwoord**
Zie O.69

**Nummer O.69**
Pleit voor een actieve inzet van de Watertoets ter bescherming van de grondwaterkwaliteit binnen de intrekgebieden (drinkwatertoets). Is bereid deze drinkwatertoets te verzorgen als onderdeel van de Watertoets.

**Antwoord**
Wij onderschrijven dat de bescherming van de drinkwatervoorziening meegenomen moet worden bij het uitvoeren van een watertoets. Wij dringen er bij de waterschappen op aan om de beschermingaspecten daarin mee te nemen. Daarnaast zullen we in de gebiedsdossiers de bescherming van een grondwaterwinning concreet uitwerken. Bij het toepassen van de watertoets kan dan gebruik worden gemaakt van het gebiedsdossier. De tekst in Omgevingsvisie over de watertoets wordt aangevuld met de bescherming van de drinkwatervoorziening.

**Wijziging ontwerp**
*Blz. 64, paragraaf 6.1.3 Instrumentarium*
Watertoets
De watertoets beoogt water een belangrijkere rol bij ruimtelijke ontwikkelingen te geven. Hoe de watertoets moet worden toegepast, is vastgelegd in het Besluit ruimtelijke ordening (Bro). Hierin

zijn afspraken opgenomen over de betrokkenheid van de waterbeheerder, meestal het waterschap. Het waterschap neemt in het waterbeheerplan op hoe het de watertoets toepast. Wij vinden de watertoets een belangrijk instrument voor de communicatie tussen de waterschappen en de gemeenten. **Wij dringen er bij de waterschappen op aan om ook de grondwaterbeschermingsaspecten rond grondwaterwinningen voor de drinkwatervoorziening mee te nemen in de watertoets.** Bij ruimtelijke plannen zien wij erop toe dat de provinciale belangen voldoende aandacht krijgen.

## 6.2 Oppervlaktewaterkwantiteit 'De wateropgave'

### 6.2.1 Hoofdlijn van het beleid

**Nummer W.1, W.2, W.3, W.4**
Vinden het jammer dat het plan niet start met een duidelijke analyse van de huidige toestand en de opgaven waar we voor staan, waardoor keuzen die de provincie maakt duidelijker gekoppeld worden aan de problematiek van de opgaven. Daardoor kan op de invulling van de opgave worden getoetst en kan de uitwerking aan de waterschappen worden gelaten. Vraagt hiervoor aandacht bij de volgende planperiode.

**Antwoord**
Veel van de opgaven waarvoor de provincie samen met de waterschappen staan, zijn verwoord in het geactualiseerde Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW). Dit akkoord dient als leidraad voor het provinciale waterbeleid en de waterbeheerplannen van de Waterschappen. Ook in diverse andere recente rapporten, beleidsstukken en beleidsinitiatieven zijn analyses van de huidige toestand en de daaruit volgende (beleids)keuzen beschreven. Als voorbeeld noemen wij de doelstellingen en maatregelen in het kader van de Kaderrichtlijnwater, onderzoeken naar de knelpunten die voortkomen uit de toepassing van de normen voor regionale wateroverlast – uitgevoerd door de waterschappen -, de hoogwaterstudies in Groningen en Noord-Drenthe, het convenant Meppelerdiep, de aanwijzing van TOP-gebieden, de kadernotitie GGOR en de verplichtingen voor de Natura2000 gebieden. Wij hebben het niet nodig geacht om deze analyses ook in de Omgevingsvisie op te nemen, maar zullen in de visie wel een verwijzing maken naar de waterbeheerplannen van de Waterschappen.

**Wijziging ontwerp**
*Blz. 65, paragraaf 6.2.1 Hoofdlijnen van het beleid*
Om onze ambitie te kunnen bewerkstelligen, heeft het watersysteem meer ruimte nodig dan het nu heeft. We willen daarom de natuurlijke veerkracht van het watersysteem handhaven en waar nodig herstellen. De wateropgave realiseren wij grotendeels in de beekdalen. **Voor de wateropgave per waterschap wordt verwezen naar de Waterbeheerplannen van de Waterschappen.** ~~Om zoveel mogelijk water vast te houden, richten wij ons op een zo natuurlijk mogelijke inrichting van deze beekdalen. Daar waar mogelijk combineren we de wateropgave met de natuuropgave.~~

**Nummer W.1, W.2, W.3, W.4**
Kunnen de opgave "Alle maatregelen voor het oplossen van watertekort zijn uitgevoerd" niet plaatsen en vragen om een nadere toelichting.

**Antwoord**
Wij zijn het met u eens dat de door u genoemde laatste opgave niet in het NBW voor komt en ook niet realistisch is. Wij stellen voor om in 2015 uitgezocht te hebben welke maatregelen hiervoor noodzakelijk zijn.

**Wijziging ontwerp**
*Blz. 65, paragraaf 6.2.1 Hoofdlijn van het beleid*
In 2015 willen we dat het watersysteem op orde is. Dat betekent:

- Het gehele watersysteem voldoet aan de normen voor regionale wateroverlast.
- De regionale keringen voldaan aan de daarvoor vastgestelde normen.
- Alle aanwezen bergingsgebieden zijn gerealiseerd.
- ~~Alle maatregelen voor het oplossen van watertekorten zijn uitgevoerd.~~

**Daarnaast is er een strategie voor het oplossen van mogelijke toekomstige watertekorten opgesteld.**

**Nummer O.91**
Benadrukt het belang van de kwel in de Peizer- en Eeldermaden. Vanuit cultuurhistorisch oogpunt wordt verzocht om de Grote Matsloot af te koppelen van de oude Schipsloot. Daarnaast is het verzoek om het Peizerdiep te laten hermeanderen.

**Antwoord**
Het gebied waar de zienswijze op doelt, ligt in de herinrichting Roden-Norg en Peize. Daarvoor zijn plannen gemaakt die de vernieuwde inrichting beschrijven. In de Omgevingsvisie worden geen nieuwe voorstellen voor dit gebied gedaan. De vastgestelde plannen worden uitgevoerd.

**Nummer O.109**
Is van mening is dat waterpeilverhoging, na het uitvoeren van het Waterschapsplan Veenhuizen, wat een goede ontwatering voor de landbouw en waterpeilverhoging voor de natuur ten doel heeft, kapitaalvernietiging is.

**Antwoord**
Maatregelen gericht op het verhogen van de grondwaterstand in de EHS (bijvoorbeeld in De Slokker of het Fochteloerveen) hebben als doel de natuurwaarden in die gebieden te ondersteunen. Het is daarbij niet de bedoeling om de omgeving met negatieve effecten te belasten. De initiatiefnemer van het project moet daarbij de onderbouwing leveren. Het waterschap is vervolgens verantwoordelijk voor de beoordeling van de plannen (watervergunning).

### 6.2.2 Beekdalen

**Nummer G.1, G.2, G.9, G.14, G.16, G.21, W.1, W.2, W.3, W.4, N.2, O.48, O.52, O.55, O.61, O.62, O.97, O.107**
Vraagt verduidelijking van het beekdalenbeleid, vooral daar waar het gaat om de betekenis van de aanduiding beekdal voor de landbouwfunctie.
Geeft aan het schaalniveau van de kaarten te grof te vinden om bijvoorbeeld het beekdalbeleid te kunnen toetsen in een watertoets. Geeft aan de komende periode te willen gebruiken om gezamenlijk met gemeenten en provincie de grenzen van de beekdalen en functies gedetailleerder op kaart te zetten.

**Antwoord "Verduidelijking beekdalenbeleid"**

Betekenis beekdalenbeleid

De beekdalen vangen van nature water op. De kans op wateroverlast in een beekdal is daardoor groter dan in andere gebieden. Met POP 2 hebben we ervoor gekozen om de beekdalen vrij te houden en water vast te houden in de beekdalen. Met de ontwerp Omgevingsvisie bouwen we daar op voort en geven we een concretere invulling aan dit beekdalenbeleid. De klimaatverandering vraagt **namelijk** om meer ruimte voor water.

De verbijzondering van de aanduiding beekdal betekent dat in die gebieden de onderstaande uitgangspunten en randvoorwaarden gelden voor de onderliggende functies landbouw, natuur en multifunctioneel:

- In de beekdalen moet er ruimte voor water behouden blijven. Hiervoor is het "Nee, tenzij beleid" ontwikkeld;
- Water mag niet versneld worden afgevoerd, omdat benedenstroomse gebieden hierdoor in de problemen kunnen komen. De waterhuishoudkundige (her)inrichting mag derhalve niet leiden tot wateroverlast benedenstrooms;
- De grondwatervoorraad moet minimaal behouden blijven. Dit kan in drogere perioden mogelijk watertekort voorkomen.

De aanduiding beekdal gaat daarmee vóór de functietoekenning.

Het beekdalenbeleid kan op termijn, of bij herinrichting, consequenties hebben voor de landbouwfunctie. Voor de landbouwgebieden met de aanduiding beekdal geldt dat de waterhuishouding, binnen de mogelijkheden van het watersysteem, afgestemd wordt op landbouwproductieomstandigheden, met daarbij de randvoorwaarden zoals hierboven genoemd. Dit kan ertoe leiden dat niet overal het voor de landbouw gewenste optimale waterbeheer gegarandeerd kan worden.

Bij beekdalen met een natuurfunctie wordt de waterhuishoudkundige inrichting afgestemd op de natuurdoelen. Daarbij willen we het realiseren van de natuurdoelen (groene opgave) combineren met het vasthouden van extra water (wateropgave). Van deze wateropgave dient het benedenstrooms liggende gebied te kunnen profiteren.

Het is aan de waterschappen om uitvoering te geven aan het provinciaal beekdalenbeleid. De waterschappen zullen via een gebiedsproces met gedragen voorstellen moeten komen. De na te streven grondwaterstand wordt via het GGOR proces vastgelegd. Het resultaat wordt ter beoordeling aan GS voorgelegd. De ontwerp Omgevingsvisie geeft aan dat bij deze beoordeling door GS gelet wordt op de benoemde randvoorwaarden: het voorkómen van afwenteling, ruimte beschikbaar houden voor water, en de grondwatervoorraad op peil houden.

Aanduiding beekdalen op de visiekaart

Op de visiekaart zijn de huidige beekdalen en de laagte hierom heen opgenomen. Daarnaast zijn enkele oude beeklopen meegenomen, die in het landschap of in de bodemgesteldheid nog als laagten herkenbaar zijn. In zowel de beekdalen als de laagten is in het verleden bij zeer natte omstandigheden wateroverlast opgetreden. Uit de NBW/WB21 berekeningen naar de kans op wateroverlast komen deze gebieden ook naar voren. De aanduiding op de visiekaart komt gro-

tendeels overeen met de kaarten van POP 2, afgezien van enkele bovenlopen, het Rundedal en de verbinding Loodiep – Vecht.

Uitvoering in beekdalgebieden
Het detailniveau van de waterkaarten is afgestemd op het abstractieniveau van de ontwerp Omgevingsvisie. Bij de uitwerking van het “nee, tenzij beleid” en bij de uitwerking van herinrichtingprojecten zal het waterschap altijd in detail naar de invulling kijken. Zij zullen dan een vertaling van de provinciale kaart(en) naar het schaalniveau van peilvakken of percelen maken.

**Aanpassing ontwerp**
*Paragraaf 4.3.2*
*Ruimte voor water*
Ruimte voor water zoeken we vooral in de ~~bovenlopen van de~~ beekdalen. Door hier water vast te houden, wordt wateroverlast in de lager gelegen gebieden verkomen, vermindert de verdroging ~~bovenstrooms~~, verbetert de waterkwaliteit en neemt de grondwatervoorraad toe. Om de ruimte voor water te garanderen, voeren wij een ‘nee, tenzij-beleid’. Dit betekent dat kapitaalintensieve functies zo veel mogelijk worden geweerd. Daarbij gaat het vooral om woon- en werkgebieden en bepaalde vormen van agrarisch grondgebruik, zoals glastuinbouw, kwekerijen en intensieve veehouderijen (zie paragraaf 6.2.2).

*Functionele indeling beekdalen*
De beekdalen zijn als functie opgenomen op de visiekaart (kaart 1, Visie 2020). Deze aanduiding geeft een verbijzondering aan van de functies landbouw en natuur. Voor een beekdal met een natuurfunctie streven we naar het combineren van de natuur- en wateropgave. In de beekdalen met een landbouwfunctie streven we ~~naar een betere waterkwaliteit en~~ naar een waterhuishoudkundige inrichting die **onder randvoorwaarden** op de landbouw is afgestemd (zie paragraaf 6.2.3).

Specifieke opgaven
De (her)inrichting van een beekdal wordt integraal opgepakt, waarbij de **toegekende** functies ~~natuur, landbouw en recreatie~~ zo veel mogelijk worden verenigd. Voor de beekdalen van de Oude Vaart, ter hoogte van Ansen, voor de Hunzebeekdal en het Loodiep gelden specifieke opgaven (zie paragraaf 6.2.2).

*6.2.2 Beekdalen*
Uit diverse studies blijkt dat de klimaatverandering in ons land gaat leiden tot een grotere hoeveelheid neerslag, vooral in de winterperiode. Dit regenwater moet zo veel mogelijk worden vastgehouden in de **bovenstroomse gebieden** ~~bovenlopen van de beekdalen~~. Dit voorkomt wateroverlast in de lager gelegen gebieden. Het bovenstrooms vasthouden van water heeft nog meer voordelen. Het vermindert de verdroging, verbetert de waterkwaliteit en leidt tot een grotere grondwatervoorraad. Bij het herstellen van beekdalen is er nadrukkelijk aandacht voor het verruimen van mogelijkheden voor wateropvang en het verbeteren van de waterkwaliteit.

De beekdalen zijn aangegeven op de visiekaart (kaart 1, Visie 2020) **en zijn bovengeschikt aan de functies**. Deze aanduiding betekent ~~een verbijzondering~~ **dat randvoorwaarden en uitgangspunten de inrichting bepalen** van de onderliggende functies landbouw**, multifunctioneel**

en natuur. In de beekdalen met een landbouwfunctie wordt gestreefd naar een **goede** ~~betere~~ waterkwaliteit en naar een waterhuishoudkundige inrichting die **onder randvoorwaarden (zie par 6.2.3)** op de landbouw is afgestemd. In perioden van intensieve neerslag kan in het beekdal, vanwege de natuurlijke lage ligging, wateroverlast worden verwacht. Door de klimaatverandering komt dit in de toekomst waarschijnlijk vaker voor. Bij het inrichten en beheren van het beekdal geldt dat wateroverlast niet mag worden afgewenteld op benedenstrooms gelegen gebieden. Ook moet de grondwatervoorraad onder het Drents Plateau in ieder geval behouden blijven. **Voor** ~~Verder is er aandacht nodig voor~~ de aanpak van maaivelddaling als gevolg van veenoxidatie **wordt beleid ontwikkeld**. Voor een beekdal met een natuurfunctie streven we naar het combineren van de natuur- en wateropgave.

Bij het (her)inrichten van een beekdal gaan beekherstel en maatregelen voor het vasthouden van het water hand in hand. Hierbij worden ~~ook~~ **alle toegekende** functies ~~als natuur en recreatie~~ en het behouden en zo mogelijk versterken van de kernkwaliteiten betrokken. Zo willen we verschillende ambities en ontwikkelingen verenigen. Voor beekdalen met een landbouwfunctie kan bijvoorbeeld een relatief smalle zone (enkele tientallen meters tot 100 à 200 meter) als een ‘winterbed’ worden ingericht, wat jaarlijks kan overstromen. Inmiddels zijn hierover met de waterschappen afspraken gemaakt (zie kader). Voor onderstaande beekdalen gelden de volgende opgaven:

- Oude Vaart, ter hoogte van Ansen (als onderdeel van het convenant Meppelerdiep):.
- Het Hunzebeekdal: onderzoek naar de mogelijkheden van grondwaterwinning, in combinatie met het vasthouden van water voor landbouw en natuur.
- Loodiep: onderzoek naar de ontwikkeling van een nieuw beekdal ten westen van Coevorden **als ecologische verbinding tussen Loodiep en Vecht**.

*‘Nee-tenzijbeleid’*
In perioden van intensieve neerslag kan over de gehele lengte van een beekdal wateroverlast worden verwacht. **Om de ruimte in het beekdal te behouden hebben we het** ~~In de beekdalen mogen daarom geen werken worden uitgevoerd die de afvoer van water versnellen. Dit hebben we omschreven in ons~~ ‘Nee-tenzijbeleid’. Dit beleid geldt in alle beekdalen en gebieden die zijn aangeduid als ‘beekdal’ op kaart 9 (Oppervlaktewater).

### 6.2.3 ~~Dagelijks~~ **Functioneel** waterbeheer

*Functie-indeling van het landelijke gebied*
Het dagelijkse of operationele waterbeheer wordt afgestemd op de aanwezige functies. Daarbij wordt zo veel mogelijk gebruik gemaakt van de natuurlijke veerkracht van het watersysteem. Er wordt geanticipeerd op de gevolgen van klimaatverandering.

Onze provincie is, met uitzondering van het bebouwde gebied, ingedeeld in gebieden met een hoofdfunctie (voor natuur en landbouw) en multifunctionele gebieden (zie kaart 1, Visie 2020). Hieronder wordt per type gebied aangegeven welke waterhuishoudkundige aspecten van belang zijn.

*Gebieden met hoofdfunctie landbouw*

Binnen de gebieden met hoofdfunctie landbouw staat de uitoefening van grondgebonden landbouw op bedrijfseconomische grondslag voorop. Dit betekent voor het watersysteem het volgende:

- De waterhuishouding is, binnen de mogelijkheden van het watersysteem, afgestemd op optimale productieomstandigheden voor de landbouw.
- Het hierbij behorende grondwaterregime is afhankelijk van de combinatie van grondgebruik en grondsoort. Afhankelijk van het grondgebruik realiseert het waterschap per peilvak het gewenste grondwaterregime.
- De beekdalen zijn als een aparte aanduiding op de kaart aangegeven. Deze aanduiding betekent een **randvoorwaarden voor** ~~verbijzondering van~~ de onderliggende functie landbouw. De ruimte voor water moet behouden blijven, de waterhuishoudkundige inrichting mag niet leiden tot wateroverlast benedenstrooms en tot een vermindering van de grondwatervoorraad (zie paragraaf 6.2.2).
- Om in droge periodes over voldoende water te kunnen beschikken, is het peilbeheer erop gericht de grondwaterstand niet verder uit te laten zakken dan noodzakelijk is voor landbouwkundig gebruik (optimale conservering).
- De aanvoer van en beregening met oppervlaktewater is mogelijk. Hierbij geldt als voorwaarde dat dit technisch mogelijk moet zijn en moet passen binnen de huidige aanvoercapaciteit van de provincie.
- De doelstelling voor de oppervlaktewaterkwaliteit is per oppervlaktewaterlichaam vastgelegd onder de uitwerking van de Europese Kaderrichtlijn water (zie paragraaf 6.3.1).

*Multifunctionele gebieden*

In de multifunctionele gebieden (paragraaf 4.4) zijn meerdere functies van belang, zoals landbouw, natuur, landschap en cultuurhistorie. De onderlinge verhouding verschilt per gebied. Het waterbeleid richt zich op het versterken van de samenhang tussen de functies landbouw en natuur.

- De waterhuishouding is, binnen de mogelijkheden van het watersysteem, afgestemd op optimale productieomstandigheden voor de landbouw, met instandhouding van de natuurlijke verschillen tussen hoog en laag.
- Om het karakter van de laaggelegen grond niet aan te tasten, geven de waterschappen bij het bepalen van het optimum voor de waterhuishouding, voorrang aan een grondgebruik dat past bij een relatief nat grondwaterregime.
- De beekdalen zijn als een aparte aanduiding op de kaart aangegeven. Deze aanduiding betekent **randvoorwaarden voor** ~~een verbijzondering van~~ de onderliggende functie. De ruimte voor water moet behouden blijven en de waterhuishoudkundige inrichting mag niet leiden tot wateroverlast benedenstrooms en tot een vermindering van de grondwatervoorraad (zie paragraaf 6.2.2).
- Om in droge periodes over voldoende water te kunnen beschikken, is het peilbeheer erop gericht de grondwaterstand niet verder uit te laten zakken dan noodzakelijk is voor landbouwkundig gebruik (optimale conservering).
- De aanvoer van en de beregening met oppervlaktewater blijft beperkt tot de huidige mogelijkheden van het gebied.
- De doelstelling voor de oppervlaktewaterkwaliteit is per oppervlaktewaterlichaam vastgelegd op basis van de Europese Kaderrichtlijn water (zie paragraaf 6.3.1).

**Nummer L.30**
Is van mening dat het vasthouden en bergen van water in de beekdalen niet ten koste mag gaan van de landbouw zonder compensatie. Stelt dat alleen ten tijde van wateroverlast afgeweken kan worden van een waterpeil afgestemd op de landbouw. Het verwijderen van waterstuwen wordt niet acceptabel geacht. Is van mening dat het waterschap te ver gaande ambities m.b.t. het inrichten van deze beekdalen heeft en deze dan wil bestempelen als natuurgebieden.

**Antwoord**
Zie “verduidelijking beekdalbeleid” hierboven. In veel gebieden, ook in enkele beekdalen, is het waterpeil redelijk beheersbaar. In situaties met intensieve neerslag zal er echter wateroverlast optreden. Het verwijderen van stuwen en de inrichting van de beekdalen wordt door het waterschap in plannen benoemd en in de inspraak gebracht. De ambities van het waterschap passen binnen het omgevingsbeleid.

**Nummer G.6**
Leest dat de wateropgave grotendeels wordt gerealiseerd in de beekdalen. Stelt voor dit aan te vullen met natuurlijke laagtes. Geeft aan dat afspraken over de invulling van de wateropgave in 2009 zijn vastgelegd in een bestuursakkoord

**Antwoord**
Het lijkt ons goed om afspraken over natuurlijke laagtes op te nemen in een Lokaal Bestuursakkoord Waterbeheer. Wij gaan er van uit dat door de ondertekening de betrokken gemeenten en waterschappen zorgvuldig omgaan met de natuurlijke laagtes.

**Nummer G.17**
Geeft aan dat een streefbeeld voor beekdalgebied met een multifunctionele functie (bijvoorbeeld het Amerdiep) ontbreekt. Voor bestaande hoofdfuncties is het van belang dat uitgangspunten c.q. randvoorwaarden worden opgenomen.

**Antwoord**
Wij verwijzen naar de “verduidelijking beekdalenbeleid” hierboven. Daarin is aangegeven dat er randvoorwaarden gelden in een multifunctioneel gebied met de aanduiding beekdal.

` **Nummer W.1, W.2, W.3, W.4**
De waterschappen houden bij de realisatie van de WB21 opgaven, KRW en GGOR rekening met de specifieke eigenschappen van de beekdalen en verwachten niet te komen met een generieke norm of oplossing voor de specifieke thema’s.

**Antwoord**
Zie N.2

**Nummer N.2**
Stellen voor om voor de beekdalen geen inundatienorm vast te stellen.

**Antwoord**
Wij hebben als provincie een kaderstellende rol aangaande de regionale waterhuishouding. Wij hechten eraan om samen met de waterschappen na te denken over hoe de waterhuishouding op

de lange termijn op orde kan worden gehouden en hoe alle functies daarin bediend kunnen worden. Gezien de specifieke Drentse hydrologische situatie zal deze discussie zich in hoofdzaak richten op de door u genoemde thema's. Uiteraard moet steeds goed gekeken worden naar specifieke eigenschappen van beekdalen.

**Nummer W.1, W.2, W.3, W.4**
Geven aan het MKBA-rapport waar naar verwezen wordt niet te kennen en kunnen derhalve de conclusies van dit rapport bij voorbaat niet onderschrijven.

**Antwoord**
Het bedoelde rapport met de titel "Maatschappelijke kosten- batenanalyse waterbeheer zuidwest Drenthe" (Witteveen en Bos) is recentelijk beschikbaar gekomen en inderdaad nog niet besproken met de waterschappen. Hiervoor zullen wij het initiatief nemen.

**Nummer W1, W2, W3, W4**
Constateren dat de tekst 'in beekdalen met een landbouwfunctie streven we naar een betere waterkwaliteit en naar een waterhuishoudkundige inrichting die op de landbouw is afgestemd' mogelijk in strijd is met de tekst 'in perioden van intensieve neerslag kan in de beekdalen, vanwege hun natuurlijke lage ligging, wateroverlast worden verwacht. Bij de inrichting en het beheer van het beekdal wordt hiermee rekening gehouden'. Ook kan dit strijdig zijn met het Nee, tenzij beleid van pagina 66 "in de beekdalen mogen geen werken worden uitgevoerd die de afvoer van water versnellen".

**Antwoord**
Wij zien geen tegenstrijdigheid in de aanduiding beekdal en de landbouwkundige functie. Ook in landbouwkundig ingerichte delen van de beekdalen moet de ruimte voor water behouden blijven. Afwentelen naar benedenstrooms gebied is in principe niet de bedoeling. Het kan zijn dat je binnen een gebied specifieke delen gebruikt om de ruimte cq capaciteit te realiseren. Dit is het maatwerk in de uitwerking waarbij de waterschappen als eerste aan zet zijn. Voor de verdere beantwoording van deze zienswijze wordt verwezen naar de "verduidelijking beekdalenbeleid".

**Nummer W.1, W.2, W.3, W.4**
Achten het wenselijk om duidelijkheid te geven wie de kosten voor compenserende maatregelen behorend bij het 'Nee, tenzij'-beleid dienen te dragen. Stellen voor om diegene, die belang heeft bij de kapitaalintensieve functie ook de kosten te laten betalen voor de compenserende maatregelen. Achten het van belang dat de compenserende maatregelen worden getroffen voordat de kapitaalintensieve functie in gebruik wordt genomen.

**Antwoord**
In het nee, tenzij beleid is als 4$^{e}$ punt opgenomen: "Het negatieve effect op het watersysteem wordt in het plan gecompenseerd". Hiermee geven we aan dat de compenserende maatregelen door de initiatiefnemer worden uitgevoerd.

**Nummer W.3**
Verzoekt ons om de beekdalgrens Hunze gestippeld op de kaart weer te geven.

**Antwoord**
Zie N.2

**Nummer N.2**
Is van mening dat de begrenzing van het beekdal Hunze correct op de kaart staat en niet hoeft te worden aangepast.

**Antwoord**
Wij hebben met het Waterschap afgesproken om de begrenzing van de aanduiding “beekdal” voor de Hunze later definitief vast te stellen. Naar verwachting dienen dan ook de gebiedsnormen voor regionale wateroverlast in het Hunzedal te worden aangepast. Dientengevolge zal de kaart met de gebiedsnormen die in het POV is opgenomen eveneens worden aangepast. Daarmee wordt invulling gegeven aan uw voorstel.

**Nummer W1, W2, W3, W4**
Zijn van mening dat de tekst over het ‘Nee, tenzij” beleid onduidelijkheden schept. Stelt voor om in de tekst op pagina 66 toe te voegen dat geen werken ten behoeve van kapitaalintensieve functie mogen worden uitgevoerd, of er dient een toevoeging te komen (bij voorkeur in de komende planperiode middels GGOR) waarbij het ‘Nee, tenzij” beleid voor werken in de beekdalen verder wordt uitgewerkt.

**Antwoord**
Het “nee, tenzij-beleid” is specifiek gericht op kapitaal intensieve functies (woon- en werkgebieden en kapitaalintensieve vormen van agrarisch grondgebruik) en heeft geen betrekking op (waterstaatkundige) werken. Nieuwe kapitaalintensieve functies zijn alleen toegestaan als aan vier voorwaarden is voldaan:

1. Er is sprake van een zwaarwegend maatschappelijk belang;
2. Er zijn geen alternatieven;
3. De functie vormt op de locatie geen feitelijke belemmering om in de toekomst de afvoer- en bergingscapaciteit van het regionale watersysteem te vergroten;
4. Het negatieve effect op het watersysteem wordt in het plan gecompenseerd..

De voorwaarden 3 en 4 geven antwoord op uw vraag: **òf** de nieuwe functie geeft op de locatie nu en in de toekomst geen feitelijke belemmering voor de waterhuishouding **òf** de belemmeringen op het watersysteem worden gecompenseerd.
Naar onze mening ontstaat daardoor geen onduidelijkheid.

Het waterschap oordeelt wanneer sprake is van belemmeringen in het watersysteem. Het waterschap kan haar oordeel kenbaar maken in haar advies in de watertoets ten behoeve van planologische procedures met betrekking tot een initiatief.

**Nummer W3**
Verzoek om de aanvullende zin “verder worden in de Hunze drie waterbergingsgebieden ingericht” te verwijderen, omdat deze waterbergingsgebieden (overigens twee in plaats van drie) ook in de EHS zijn gelegen. De zin wordt overbodig en verwarrend geacht.

**Antwoord**
Alleen het gebied Tusschenwater (3,5 miljoen m3) is officieel als bergingsgebied (conform de definitie in de Waterwet) aangewezen in het stroomgebied van de Hunze. De rest van de wateropgave in het Hunzegebied wordt met water vasthouden opgelost.

**Wijziging ontwerp**
*Blz. 67, Nee tenzij beleid*

*Maatwerk beekherstel en wateropgave*
- Met waterschap Reest en Wieden hebben we in het convenant Meppelerdiep afspraken gemaakt om de wateropgave te realiseren.
- Waterschap Velt en Vecht lost de wateropgave deels op met waterbergingsgebieden en deels met ‘winterbedden’ langs beken, zoals de Aalder- en Westerstroom, de Sleenerstroom, het Loodiep en het Schoonebeekerdiep.
- Waterschap Hunze en Aa’s heeft in het project Waterdrager met de omgeving uitgewerkt hoe de gevolgen van de klimaatveranderingen kunnen worden opgevangen in de bovenstroomse delen. Het waterschap ziet mogelijkheden om de wateropgave tot 2050 te realiseren binnen de EHS Drentsche Aa en Hunze. ~~Verder worden in de Hunze drie waterbergingsgebieden ingericht.~~ Verder wordt in het Hunzegebied het waterbergingsgebied (Tusschenwater) ingericht.
- In de benedenloop van het Peizerdiep richt waterschap Noorderzijlvest een waterbergingsgebied in, in combinatie met het inrichten van de EHS. Hiermee realiseert het waterschap al een groot deel van de wateropgave.

**Nummer O.8, O.17, O.18, O.20, O.21, O.22, O.32, O.33, O.34, O.35, O.36, O.37, O.38, O.39, O.40, O.54, O.77, O.78, O.83, O.84, O.85, O.86, O.87, O.88, O.89, O.92, O.93, O.94, O.95, O.100**
De zienswijzen hebben betrekking op de herinrichting van het Loodiep en de aanduiding “beekdal” ten westen van Coevorden. Vaak wordt ingegaan op individuele belangen zoals waardedaling van het bedrijf, beperking van de ontwikkelingsmogelijkheden, gevolgen voor bedrijfsvoering, huiskavel, kans op schade. Daarnaast zijn er ook algemene opmerkingen gemaakt over de aanduiding beekdal.

**Antwoord**
Wij verwijzen naar de “verduidelijking beekdalenbeleid (begin 6.2.2.)” en “nadeelcompensatie/schadevergoeding Waterwet bij rechmatige overheidsdaad (7.5)”

Voor het beekdal Loodiep zijn inrichtings- en beheermaatregelen vastgesteld op grond van de Kaderrichtlijn Water (KRW). Deze maatregelen hebben betrekking op de huidige beekloop. De maatregelen zijn benoemd in de factsheets per waterlichaam (bijlage 3 in het Waterbeheerplan van het Waterschap Velt en Vecht). Deze maatregelen zijn in zogenaamde gebiedsprocessen afgestemd met LTO vertegenwoordigers en vastgelegd in het Waterbeheerplan 2010-2015, dat in

2009 is goedgekeurd door het Algemeen Bestuur. De KRW doelstellingen voor de oppervlaktewateren zijn in december vorig jaar door Provinciale Staten vastgesteld.

Op grond van het Nationaal Bestuursakkoord Water moeten de provincies en de waterschappen maatregelen nemen om wateroverlast in de toekomst te voorkomen. Berekend is dat in het Drentse deel van het beheersgebied van Waterschap Velt en Vecht ruimte gezocht moet worden voor ongeveer 7 miljoen m3 water voor vasthouden en bergen. Het Algemeen Bestuur van het waterschap Velt en Vecht heeft besloten dat ongeveer 3,5 miljoen $m^3$ via beekinrichtingsprojecten wordt vastgehouden. Hiervan is ongeveer 1,1 miljoen $m^3$ gerealiseerd in de gebieden Roonboom (Geeserstroom) en Steigerswijk. De rest zal via beekinrichtingswerken in de stroomgebieden van het Loodiep, Drostendiep en Sleenerstroom worden gerealiseerd. De opgave in het stroomgebied van het Loodiep (als onderdeel van de bovengenoemde 3,5 miljoen $m^3$) bedraagt 400.000 $m^3$.
In het Waterbeheerplan 2010-2015 is het beekinrichtingsproject voor het Loodiep opgenomen.

Voor ongeveer 4 miljoen $m^3$ worden waterbergingsgebieden aangewezen. In oktober 2009 zijn de waterbergingsgebieden aangewezen door de Provincie en daarmee is impliciet akkoord gegaan met het feit dat ongeveer 3,5 miljoen $m^3$ van de wateropgave wordt opgelost in de vorm van beekinrichtingsprojecten.

De totale zoekruimte (3,5 + 4,0 miljoen $m^3$) is groter dan de totale opgave (7 miljoen $m^3$). De reden daarvan is dat verwacht wordt dat niet overal 100% daadwerkelijk kan worden gerealiseerd.

De Provincie is van mening dat een koppeling tussen Loodiep en Vecht ten westen van Coevorden bijdraagt aan het realiseren van de KRW-doelstellingen in het Loodiep en de Geeserstroom. Tevens biedt deze oplossingsrichting eventueel mogelijkheden om de wateropgave voor het Loodiep te spreiden over een groter gebied dan in de huidige situatie mogelijk is.
Het Waterschap Velt en Vecht stelt in het Waterbeheerplan 2010-2015 dat het Loodiep weer aan de oude benedenloop gekoppeld moet worden. De Geeserstroom staat daarna weer rechtstreeks in verbinding met de Vecht. Dat is tevens de reden dat het waterschap het ambitieniveau 'midden' voor de ecologie aan het Loodiep heeft toegekend.
De Provincie heeft mede in het licht van het bovenstaande de aanduiding “beekdal” ten westen van Coevorden in de ontwerp Omgevingsvisie opgenomen.

Wij verwijzen voor detailinformatie ook naar de antwoordnota behorende bij het Waterbeheerplan 2010-2015 van Waterschap Velt en Vecht.

**Nummer L.28**
Wensen het uitgangspunt dat op geen enkele wijze het waterbezwaar mag worden afgewenteld te rigide en willen het reeds vastgestelde beleid als uitgangspunt te laten dienen. Vinden ook dat diverse beekdalen erg ruim zijn ingetekend en dat de term beekdal te ruim is gedefinieerd.

**Antwoord**
In de “verduidelijking beekdalenbeleid (begin 6.2.2)” is aangegeven welke rol de beekdalen speelt in relatie tot de wateropgave. De specifieke invulling voor de bovenlopen komt te vervallen. De bovenlopen zouden een rol kunnen spelen bij grondwateraanvulling, maar – zoals opgenomen in

het plan – is een nadere onderbouwing en uitwerking van het concept van de “Waterfabriek” nodig voor dat er een concrete invulling aan kan worden gegeven.

**Nummer L.28**
Heeft geen kennis genomen van een convenant Meppelderdiep dat tussen diverse overheden is afgesloten. Op basis van de tekst kan worden geconcludeerd dat dit convenant tot een grotere opgave in het gebied Zuidwest Drenthe leidt. Indien dit het geval is, wordt dit afgewezen.

**Antwoord**
Het convenant Meppelerdiep heeft tot doel gehad een goede afstemming tussen de verschillende waterbeheerders. Vanuit het Nationaal Bestuursakkoord Water is bepaald dat de wateroverlast ten gevolge van de verwachte klimaatveranderingen niet mag worden afgewenteld. Het waterschap heeft de wateropgave bepaald die in elk stroomgebied zal moeten worden gerealiseerd. In het Werkatelier Oude Vaart en Wold Aa dat op 3 oktober 2006 heeft plaatsgevonden zijn de oplossingsrichtingen met onder andere u besproken. De bevindingen uit het Werkatelier Oude Diep – Reest zijn in het Algemeen Bestuur in januari 2007 vastgesteld.
Bij het tot stand komen van het convenant Meppelerdiep is de LTO niet betrokken geweest. Het convenant bouwt echter voort op de uitkomsten van het Werkatelier Oude Vaart en Wold Aa. In het convenant Meppelerdiep zijn maatregelen met elkaar afgestemd zodat wateroverlast in Meppel en Zwartsluis wordt voorkomen en niet door te hoge kades naar het bovenstrooms gelegen Meppel wordt afgewenteld. Daarbij zijn de bestaande afspraken en opgaven voor Zuidwest Drenthe meegenomen. Het convenant heeft juist voorkomen dat de wateropgave niet groter is geworden in het gebied Zuidwest-Drenthe. In het convenant Meppelerdiep is een evenwichtig maatregelenpakket opgenomen. Eén van de maatregelen is het vergroten van de capaciteit van het gemaal Zedemuden.

**Nummer O.41, O.42**
Maken bezwaar tegen de aanduiding beekdal voor de Steenbergerloop, omdat in het kader van de herinrichting is afgesproken dat dit een (wit) landbouwgebied blijft.

**Antwoord**
Op de visiekaart is het gebied van de Steenbergerloop aangegeven met een landbouwfunctie. Hiermee geven we aan dat het gebied onderdeel van de robuuste landbouwstructuuur. De aanduiding beekdal betekent niet dat de landbouwfunctie in het gebied ter discussie staat. Zie voor de betekenis van de aanduiding beekdal “verduidelijking beekdalenbeleid (begin 6.2.2.)”.

**Nummer O.44**
Is van mening dat, alvorens water en natuuropgaven te combineren, er eerst meer onderzoek moet worden gedaan. Is van mening dat in de visie moet worden opgenomen dat men de wateropgave wil realiseren met een minimale behoefte aan landbouwareaal.

**Antwoord**
Wij zien het combineren van de water- en natuuropgave niet als vanzelfsprekend de beste oplossing. Een Maatschappelijke Kosten Baten analyse heeft dit ook aangetoond. Onze insteek is dat de wateropgave tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten gerealiseerd moet worden.

**Nummer O.56**
Is van mening dat wanneer een gebied wordt aangeduid als landbouwgebied, ook al is het beekdal, dat de overige functies daar ook op gericht moeten zijn.

**Antwoord O.56**
In het nieuwe omgevingsbeleid is sprake van het versterkt doorzetten van het huidige beleid in de beekdalen. Dit geld ook voor het Rolderdiep. Het centrum van het beekdal heeft de natuurfunctie toegekend gekregen en de flanken zijn als multifunctioneel ingedeeld met daarover heen de beekdal aanduiding. De wijze waarop per beekdal water wordt vastgehouden is maatwerk en verschilt van beekdal tot beekdal. Onder 6.2.2. “verduidelijking beekdalenbeleid” wordt nader ingegaan op ons beekdalenbeleid.

**Nummer O.90**
Maakt bezwaar tegen het plan vanwege de bestemmingswijziging van agrarisch tot natuur, en aantasting van de bedrijfsvoering door voorgesteld waterbeleid. Vreest voor waardedaling van het bedrijf vanwege ligging ten opzichte van natuur.

**Antwoord**
In de directe omgeving van uw woning is ons inziens geen functie natuur. Wel is er de aanduiding beekdal. Zie hiervoor de tekst over beekdalbeleid (begin 6.2.2.). Het waterschap zal hier invulling aan geven. Op plannen die hiervoor gemaakt zullen worden kunt u inspreken. Pas dan is het eventueel mogelijk om vermeende schade te claimen.

**Nummer O.113**
Vraagt om verduidelijking van de betekenis multifunctioneel en is van mening dat de wateropgave gerealiseerd moet worden met zo min mogelijk landbouwgrond.

**Antwoord O.113**
Zie “verduidelijking beekdalenbeleid (begin 6.2.2)”. Onze insteek is dat de wateropgave tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten gerealiseerd moet worden.

Zowel de begrenzing als de inrichting van het deel van het Amerdiep waar extra water wordt vastgehouden zijn nog onderwerp van studie. Daarbij wordt niet alleen naar het Amerdiep gekeken maar ook naar de totale hoeveelheid water die in samenhang met Holmers-Halkenbroek kan worden vastgehouden. Juist door het vasthouden van water in Holmers-Halkenbroek in periodes van extreme neerslag wordt benedenstrooms de Drentsche Aa ontlast.

De begrenzing hangt overigens niet alleen af van de realisatiemogelijkheden voor het extra vasthouden van water. Het gaat namelijk ook om het realiseren van doelen vanuit de Kader Richtlijn Water en het inrichten van een robuuste EHS.

**Nummer N.2**
Stelt dat op de Visiekaart de aanduiding beekdalen ontbreekt bij de bovenloop van het Oostervoorste Diep ten zuiden van Peest en de Eekhoornse loop ten zuiden van Bunne.

**Antwoord**
Op de beekdalenkaart zijn de belangrijkste waterlopen opgenomen. Mochten er uit de gebiedsprocessen voorstellen komen die het nodig maken de beekdalaanduidingen te wijzigen, dan kan bij herziening van de Omgevingsvisie worden meegenomen.

**Nummer O.82**
De inkleuring TOP-vedroging (kaart 9. Oppervlaktewater) op landbouwgrond wordt niet nodig geacht, omdat antiverdrogingsmaatregelen alleen op percelen met de functie natuur mogen plaatsvinden.

**Antwoord**
Verwezen wordt naar de algemene tekst over het beekdalenbeleid (begin 6.2.2.). De TOP gebieden verdroging zijn ruimer begrensd dan de natuurgebieden alleen. Hierdoor kunnen we de beschikbare middelen niet alleen inzetten om de verdroging te bestrijden maar ook om indien nodig compenserende maatregelen te treffen in de omgeving waardoor de waterhuishouding ook voor aangrenzende functies wordt verbeterd.

6.2.3 Dagelijks waterbeheer

**Nummer W.1, W.2, W.3, W.4**
Verzoeken ons om bij Multifunctionele- en inzijggebieden gebieden de volgende twee zinnen toe te voegen; “als dit nadelige gevolgen voor de huidige functies heeft, gaan we samen met de betrokken partijen tot een oplossing zien te komen. Te denken valt aan compensatie of het inzetten van subsidies”.

**Antwoord**
De aanduiding multifunctionele gebieden betekent op voorhand geen wijziging van het waterhuishoudkundig beleid. Compensatie is dan op voorhand ook niet aan de orde. De waterschappen zijn bij wet verantwoordelijk voor de waterhuishouding. Voor de financiering van deze taakstelling is een belastingstelsel ingesteld. De normering voor regionale wateroverlast is bepalend voor de reikwijdte van de verantwoordelijkheid van de waterschappen en de daaruit voortvloeiende financiële lasten.

Op grond van bovenstaande overwegingen zijn wij het niet met u eens om op voorhand alle nadelige gevolgen te compenseren in de vorm van flankerend beleid. Overigens staat het u vrij om een dergelijk flankerend beleid wel te overwegen en te bekostigen uit de waterschapsbelastingen.
Wel zijn wij voornemens, en dat is de strekking van de door u geciteerde tekst, naar maatwerkoplossingen te zoeken in geval van uitzonderlijke situaties en uitzonderlijk nadeel.

Verwezen wordt naar de algemene beantwoording “nadeelcompensatie/schadevergoeding Waterwet bij rechtmatige overheidsdaad (7.5)”

Wat voor wat betreft de inzijggebieden, kan gesteld worden dat het concept van het vergroten van de grondwatervoorraad nog verder uitgewerkt moet worden. In dat verband zal zeker gekeken worden naar gevolgen voor de huidige functies.

6.2.4 Wateroverlast door extreme weersomstandigheden

**Nummer G.12**
Vraagt zich af welke functie maatgevend is voor de normering regionale wateroverlast, indien er in een gebied sprake is van meerdere functies. Wil graag betrokken worden als de provincie een risicobeheerplan op grond van de Richtlijn Overstromingsrisico's (ROR) gaat opstellen.

**Antwoord G.12**
Het waterschap doet een voorstel voor de normering op basis van het meest voorkomende grondgebruik en de toestand van het watersysteem. Wij zullen deze normen vastleggen in de Provinciale Omgevingsverordening. Bij het opstellen van de ROR zullen wij alle partijen zo goed mogelijk betrekken. Ook voor de onderdelen die door het Rijk worden getrokken, streven wij naar een goede betrokkenheid van een ieder.

**Nummer W.2**
Stelt voor de tekst op pagina 70 te wijzigen. De regionale keringen moeten voldoen aan de veiligheidsnorm van eens in de honderd jaar. Dit houdt in dat de waterkering niet mag falen bij een waterstand die een kans heeft eens in de honderd jaar op te treden. Op dat moment is er nog niet direct sprake van overstromingen zoals bij de norm voor wateroverlast.

**Antwoord**
Wij nemen uw voorstel grotendeels over.

**Wijziging ontwerp**
*Blz. 70, paragraaf 6.2.4 Wateroverlast door extreme weersomstandigheden*
4. De regionale waterkeringen moeten voldoen aan de veiligheidsnorm van eens in de honderd of tweehonderd jaar. ~~Waarbij de kans op overstromingen slechts één keer per honderd jaar is.~~ **Dit houdt in dat de waterkering niet mag falen bij een waterstand die optreedt bij die norm. Op dat moment is er nog niet direct sprake van overstroming.** Dit moet grote schade en maatschappelijke ontwrichting voorkomen.

**Nummer W.2**
Het waterschap wil graag gezamenlijk nader onderzoek doen naar de mogelijkheden voor andere functiecombinaties of een ander alternatief voor waterberging Darperweiden ten behoeve van lagere maatschappelijke kosten. Het waterschap hoopt dat de provincie zich zal blijven inzetten om een bijdrage te leveren aan de veiligheid in zuidwest Drenthe.

Het waterschap stelt voor pas onderzoek naar nieuwe locaties voor waterberging te doen indien er noodzaak voor is, en ziet geen noodzaak voor nieuwe gebieden anders dan een alternatief voor Darperweiden.

**Antwoord**
Hierover hebben we met uw waterschap een uitgebreide discussie gevoerd in het kader van de aanwijzing van de waterbergingsgebieden. De besluitvorming over de aanwijzing van de bergingsgebieden is in 2009 afgerond en de aangewezen gebieden worden conform deze besluitvorming opgenomen in de Omgevingsvisie.

In het kader van het Convenant Meppelerdiep heeft de provincie een bijdrage van in totaal 1 miljoen euro toegezegd voor alle vijf bergingsgebieden tezamen in het Drentse deel van het stroomgebied van het Meppelerdiep. Tevens draagt de provincie uit het Programma Klimaat en Energie 0,5 miljoen euro bij aan het vasthouden van water in het Dwingelderveld.

Op pagina 70 wordt uiteengezet dat de provincie niet al eerste denkt aan het aanwijzen van nieuwe waterbergingsgebieden. De provincie is van mening dat de wateroverlast zoveel mogelijk wordt opgelost door het vasthouden van water in de natuurgebieden en de beekdalen. Wanneer vasthouden niet toereikend is voor het oplossen van de wateroverlast, gaat naar nieuwe waterbergingsgebieden worden gezocht.

**Wijziging ontwerp**
*Blz. 63, Paragraaf 6.1.1.*
Van provinciaal belang is**/zijn**:

- **De waterbergingsgebieden zoals deze zijn aangeduid op kaart 9 .**

**Nummer W.2**
Verzoekt ons de begrenzing van het waterbergingsgebied Engelaarde aan te passen en de gronden van Rijkswaterstaat aan het begrensde gebied toe te voegen.

**Antwoord**
We kunnen instemmen met dit verzoek en zullen de bedoelde gebieden toevoegen aan kaart 9

**Wijziging ontwerp**
Kaart 9. Oppervlaktewater: gebieden met de codes 01, 02 en 03 op de kaart toevoegen.

**Nummer L.27**
Er wordt in de Omgevingsvisie te gemakkelijk aan de belangen van de betrokkenen in de beekdalen voorbij gegaan.

**Antwoord**
De beekdalaanduiding was ook al in het vorige omgevingsbeleid opgenomen. Ook het ‘nee-tenzij beleid’ is een voortzetting van beleid. Daarin zit ruimte voor ontwikkeling, maar wel onder voorwaarden.
De normering regionale wateroverlast is bedoeld om aan te geven wat u van het waterschap kan verwachten ten aanzien van wateroverlast. Tot nu toe zijn er geen inundatienormen op kaart vastgelegd. Alleen de normen voor het grondgebruik zijn opgenomen in het plan en de verordening. Van een vastgelegde norm van 1:25 in het beekdal is dus geen sprake. De norm voor de beekdalen moet door de waterschappen nog nader worden bepaald. De vastlegging van de normering in de POV staat gepland voor dit jaar.

De plannen voor beekdalen worden altijd met de streek ontwikkeld en in de inspraak gebracht. Daarbij kunnen delen van de beekdalen worden gebruikt voor opvang van water om de kans op overlast voor de rest te verkleinen. Op deze manier blijft landbouwgrond op termijn ook bruikbaar.

Voor de beantwoording van deze vraag wordt verder verwezen naar de algemene beantwoording beekdalenbeleid en schade.

**Nummer L.28**
Verzoekt ons de 1:10 norm als maximumnorm te hanteren en merken daarbij op dat deze afhankelijk van het grondgebruik opgerekt moet worden.

**Antwoord L.28**
De normering regionale wateroverlast biedt rechtsbescherming aan landeigenaren waaronder agrariërs. In het Nationaal Waterplan is voor beekdalen geen norm voorgesteld omdat deze gebieden van nature regelmatig wateroverlast kennen. Oorspronkelijk hadden we een norm van 1:10 jaar voor de landbouwgebieden in de beekdalen in gedachte. Op verzoek van de waterschappen hebben wij deze norm laten vervallen en afgesproken dat de waterschappen per beekdal normen gaan uitwerken.
De waterschappen leveren de gebiedsnormen en de bijbehorende kaart aan bij de provincie aan. Deze worden vervolgens opgenomen in de Provinciale Omgevingsverordening.

**Nummer O.47**
Maakt bezwaar tegen de aanwijzing van waterbergingsgebied Oosterhesselenlanden/Broeklanden.

**Antwoord O.47**
In oktober 2009 hebben wij het betreffende waterbergingsgebied aangewezen. Dit besluit staat nu niet opnieuw ter discussie.

**Nummer O.62**
Vraagt zich af of bij de voorgestelde inrichting van het Amerdiep voldoende rekening wordt gehouden met het grote reliëf verschil van het hoogste punt van Holmers Halkenbroeken en eigendomspercelen. Verwacht grote inundatieproblemen bij extreme buien.

**Antwoord**
Zie O.67

**Nummer O.67**
Vraagt om verduidelijking van de betekenis van het waterbergingsgebied tussen Halkenbroeken en de huiskavel, en de aanwijzing EHS aldaar.

**Antwoord**
Bij extreme weersomstandigheden is het dagelijkse waterbeheer niet toereikend om wateroverlast te voorkomen. Er zijn daarom extra maatregelen nodig om de kans op inundatie tot een aanvaarbaar risico te beperken. De provincie heeft daartoe onder andere bergingsgebieden aangewezen.

Naast bergingsgebieden zijn er ook gebieden nodig waar bij extreme regenval extra water kan worden vastgehouden. We proberen die opgave zoveel mogelijk te combineren met de groene opgave (natuur). Daarbij worden onder andere beekdalen ingericht voor het vasthouden van water. Het Amerdiep hoort daar ook bij.

Zowel de begrenzing als de inrichting van het deel van het Amerdiep waar extra water wordt vastgehouden zijn nog onderwerp van studie. Daarbij wordt niet alleen naar het Amerdiep gekeken maar ook naar de totale hoeveelheid water die in samenhang met Holmers-Halkenbroek kan worden vastgehouden. Juist door het vasthouden van water in Holmers-Halkenbroek in periodes van extreme neerslag, wordt de Drentsche Aa benedenstrooms ontlast.
De begrenzing hangt overigens niet alleen af van de realisatiemogelijkheden voor het extra vasthouden van water. Het gaat namelijk ook om het realiseren van doelen vanuit de Kader Richtlijn Water en het inrichten van een robuuste EHS. Bij de geplande inrichting wordt nadrukkelijk gekeken naar het bovengelegen beekdal.

### 6.2.5 Watertekort

**Nummer W.2**
Ziet graag dat de provincie samen met andere provincies op de hoge zandgronden zich mengt in de discussie over watertekorten om voor de toekomst voldoende zoet water voor onze regio veilig te stellen.

**Antwoord W.2**
Wij zijn betrokken bij het Deltaprogramma en in het bijzonder bij het Deelprogramma Zoetwater. De zoetwatervoorziening voor geheel Nederland wordt daar bekeken en alle regio's hebben hun stem daarin. Via de droogtestudie Noord-Nederland waar u ook bij betrokken bent, proberen wij voor een goede uitgangssituatie voor de regio te zorgen en te zien hoe we ons kunnen voorbereiden op de toekomst. Met het voorgestelde beleid trachten we de afhankelijk te verkleinen van wateraanvoer uit het IJsselmeer. Uiteraard maken we gebruik van wateraanvoer zolang dat mogelijk is.

## 6.3 Oppervlaktewaterkwaliteit

### 6.3.1 Oppervlaktewaterlichamen

**Nummer W.2**
Geeft aan dat in het beheergebied slechts in zeer beperkte mate mogelijkheden zijn om de inrichting van kanalen milieuvriendelijker te maken. Acht het vanwege het type water niet bijzonder zinvol om de kanalen meer mogelijkheden te geven voor vismigratie.

**Antwoord**
De doelen en maatregelen voor de Kaderrichtlijn Water (KRW) zijn voor alle waterlichamen, waaronder de kanalen, vastgelegd in uw Beheersplan 2010-2015 en in het "Besluit vaststelling doelen en maatregelen oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen in Drenthe op grond van de Europese Kaderrichtlijn Water".

**Nummer D.2**
Verzoekt ons om uit te gaan van het behalen van de KRW-doelen in 2015 en alleen onderbouwd en onder voorwaarden uitstel tot 2027 mogelijk te maken.

**Antwoord**
Zie W.5

**Nummer W.5**
Pleit ervoor om in de Omgevingsvisie de KRW-deadline van 2015 op te nemen en, daar waar fasering aan de orde is, deze te onderbouwen. Dit geldt des te sterker voor de grondwaterbeschermingsgebieden en de Drentsche Aa, omdat die binnen de KRW zijn aangewezen als beschermde gebieden.

Verzoekt ons om in de teksten (pag 76 en pag 81) over waterkwaliteit het belang van de Drentsche Aa in relatie tot drinkwaterbereiding aan te geven en daarbij een relatie te leggen met de vermindering van de zuiveringsinspanning .

**Antwoord**
*Fasering:*
De fasering van de maatregelen voor de KRW is vastgelegd in het besluit vaststelling doelen en maatregelen oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen in Drenthe op grond van de Europese Kaderrichtlijn Water van december 2009. In het besluit is de fasering als volgt beargumenteerd:
“Volgens de KRW moeten de doelen in 2015 gerealiseerd zijn. Fasering is echter mogelijk als de realisatie in 2015 tot disproportionele kosten leidt. De doelen moeten dan volgens de KRW uiterlijk in 2027 gerealiseerd zijn. Het Rijk adviseert de deelstroomgebieden te faseren tot uiterlijk 2027. Faseren is zinvol en ook ingezet bij het bepalen van de maatregelen:

- vanuit oogpunt van kostenbesparing voor burgers en bedrijven. Fasering leidt tot spreiding van kosten. De lastenontwikkeling voor de burgers en bedrijven dient niet te groot te worden;
- vanuit technische en praktische overwegingen. Het uitvoeren van projecten kost tijd en menskracht. Dit is een belangrijke reden om projecten in de tijd te spreiden;
- vanuit uitvoeringsefficiencyoverwegingen. Fasering vergroot de baten en mogelijkheden tot koppeling met ruimtelijke ontwikkelingen in stad en land, doordat efficiënter gewerkt kan worden. Door te faseren kunnen wij aansluiten op inrichtingsmaatregelen ten behoeve van het waterkwantiteitsbeleid, van WB21 en van de provinciale ILGuitvoeringsprogramma’s (onder meer realisatie van de ecologische hoofdstructuur);
- fasering biedt voorts meer kansen voor ontwikkeling van innovaties, onder meer in de vorm van pilots, in de periode 2009 tot en met 2015 en het toepassen van succesvolle innovaties in de daaropvolgende beheerperiodes 2015-2021 en 2021-2027. Daardoor kunnen de doelen beter bereikt worden en de kosten verder beperkt.”

Ten aanzien van de grondwaterbeschermingsgebieden is het volgende in het KRW besluit opgenomen (samengevat): De kwetsbaarheid van een grondwaterbeschermingsgebied en de aard van de belasting van activiteiten en functies worden leidend in het nieuwe risicogerichte grondwaterbeschermingsbeleid (maatwerk per gebied). Maatregelen worden uitgewerkt in een nader op te stellen gebiedsdossier voor alle grondwaterwinningen. Maatregelen zijn daarbij vooral gericht op de input van stoffen. Stoffen die al onderweg zijn naar de grondwaterwinning kunnen veelal niet kosteneffectief worden beïnvloed, in dat geval wordt een tijdelijke achteruitgang van de grondwaterkwaliteit geaccepteerd. Binnen de grondwaterbeschermingsgebieden ligt een groot aantal puntbronnen dat binnen het bestaande bodemsaneringsbeleid tot dusverre nog onvoldoende aandacht heeft gekregen. Nader onderzoek zal moeten uitwijzen of er daadwerkelijk sprake is van een verontreiniging. Afhankelijk van het beschikbaar komen van aanvullende middelen worden de maatregelen uitgevoerd voor 2015, dan wel worden ze gefaseerd. De risicovolle puntbronnen zullen echter voor 2015 worden gesaneerd.

*Drentsche Aa:*
In het Besluit vaststelling doelen en maatregelen oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen (bijlage 6) worden de maatregelen benoemd die nodig zijn om de oppervlaktewaterlichamen, waaronder ook de Drentsche Aa, te laten voldoen aan de geldende richt- en streefwaarden voor oppervlaktewaterlichamen die gebruikt worden voor de drinkwaterbereiding.
Onze inspanning is er in het verleden op gericht geweest om samen met u en andere partners de kwaliteit van de het oppervlaktewater in de Drentsche op een gewenst niveau te houden. Deze inspanning zetten wij samen met u in de planperiode door.

**Wijziging ontwerp**
*Bijlage 6, blz. 61, tweede alinea*
**Doelstellingen met betrekking tot "water voor menselijke consumptie" uit oppervlaktewater**
~~Het Drentsche Aa gebied neemt een aparte plaats in aangezien hier oppervlaktewater wordt gewonnen voor de openbare drinkwatervoorziening ten behoeve van menselijke consumptie.~~ **De Drentsche Aa neemt onder de Drentse beken een aparte plaats in omdat hieruit oppervlaktewater wordt gewonnen voor de openbare drinkwatervoorziening en ten behoeve van menselijke consumptie.** Voor oppervlaktewaterlichamen waaruit water wordt onttrokken voor de productie van drinkwater gelden – in aanvulling op de kwaliteitseisen van KRW – ~~richt- en streefwaarden~~ **extra milieukwaliteitseisen**. ~~Aan de milieukwaliteitseisen dient met ingang van 22 december 2009 te worden voldaan. Streefwaarden zijn er op gericht dat de kwaliteit van oppervlakte-lichamen waarin een waterwinlocatie voor de bereiding van drinkwater is gelegen, zodanig verbetert dat het niveau van zuivering van het onttrokken water kan worden verlaagd.~~ **De milieukwaliteitseisen die gelden voor oppervlaktewaterlichamen waaruit drinkwater wordt gewonnen zijn vastgelegd in het Besluit Kwaliteitseisen en Monitoring Water 2009 (BKMW). De kwaliteitseisen zijn er op gericht dat de waterkwaliteit van het oppervlaktewaterlichaam waarin een waterwinlocatie voor de bereiding van drinkwater is gelegen, zodanig verbetert dat het niveau van zuivering van het onttrokken water kan worden verlaagd.**

**Nummer N.2**
Maakt bezwaar tegen het naar achteren schuiven van termijnen en het terugschroeven van ambities met betrekking tot de KRW en het opheffen van verdroging in de EHS. Stelt dat niet terug te vinden is dat GS bij de behandeling van het Besluit KRW heeft aangekondigd dat de nieuwe functieindeling leidend zal zijn voor de volgende KRW-fase.

**Antwoord**
De KRW doelstelling (met daarin de termijnen en ambities) zijn in december 2009 voor de eerste keer vastgesteld. In die zin is er geen verschuiving en is het logisch dat dit recente beleid onveranderd wordt voortgezet zoals dit is afgesproken met partijen.
Wat betreft de EHS zijn er knelpunten die maken dat het niet realistisch is vast te houden aan doelen die niet gehaald worden. Wij proberen op alle mogelijke manieren om de verdroging zo snel mogelijk op te heffen.
Het Besluit vaststelling doelen en maatregelen oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen in Drenthe op grond van de Europese Kaderrichtlijn Water is gebaseerd op POP II. Feitelijk is er niet veel veranderd en passen de doelen bij de functies. Het ligt voor de hand om bij de volgende KRW fase (2015-2021) de dan geldende functie indeling leidend te laten zijn.

**Wijziging ontwerp**
*Blz. 63, 6.1.1. voetnoot*
[1] Het 'Besluit vaststelling doelen en maatregelen oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen Drenthe Kaderrichtlijn Water", opgenomen als bijlage 6. Deze **is vastgesteld in** ~~een eigen procedure met besluitvorming in~~ de Statenvergadering van 16 december 2009 **(www.provincie.drenthe.nl).**

6.3.2 Zwemwaterkwaliteit
6.3.3 Diffuse bronnen

**Nummer W.5**
Verzoekt ons in de teksten van de Omgevingsvisie aandacht te geven aan de normoverschrijdingen van vijf gewasbeschermingsmiddelen in het water van de Drentsche Aa.
Verzoekt om de volledige strekking van artikel 7 van de KRW mee te nemen in ons besluit, waarin wordt gesproken van verlaging van de zuiveringsinspanning op termijn.

**Antwoord**
Onderdeel van de Omgevingsvisie is het Besluit vaststelling doelen en maatregelen oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen (bijlage 6). In dit Besluit worden de maatregelen benoemd die nodig zijn om de oppervlaktewaterlichamen, waaronder ook de Drentsche Aa, te laten voldoen aan de geldende richt- en streefwaarden voor oppervlaktewaterlichamen die gebruikt worden voor de drinkwaterbereiding.

Met het mogelijk starten van het project Schone bron Drentsche Aa in 2010, een initiatief van uw zijde, waarin wij zowel inhoudelijk als financieel in participeren, geven wij invulling aan dit beleid en aan uw verzoek door onderzoek te doen naar het verlagen van de concentraties van de gewasbeschermingsmiddelen in de Drentsche Aa. Tevens is bij dit project de waterkwaliteitsbeheerder van de Drentsche Aa "waterschap Hunze en Aa's" betrokken. Dergelijke projecten ondersteunen we van harte.

**Nummer N.2**
Mist een verwijzing naar de provinciale Beleidsnotitie Gewasbeschermingsmiddelen van 2009.

**Antwoord**
De provinciale Beleidsnotitie Gewasbeschermingsmiddelen van 2009 is via onze website ontsloten. Deze notitie is een uitwerking van het nationale Uitvoeringsprogramma diffuse bronnen waterverontreiniging 2007.

**Nummer O.55**
Is van mening dat de ontwerp Omgevingsvisie grote nadelige gevolgen voor het bedrijf zal hebben met name door het minimaliseren van het gebruik van meststoffen, gewasbeschermingsmiddelen alsmede diergeneesmiddelen.

**Antwoord**
Zie O.62

**Nummer O.62**

Acht het aanscherpen van gewasbeschermingsmiddelen en of diergeneesmiddelenbeleid niet acceptabel in betreffende deel van de Drentsche Aa.

**Antwoord**
Het grondwaterbeschermingsgebied Drentsche Aa behoudt de bestaande status. Ons beleid m.b.t. tot het gebruik van meststoffen, gewasbeschermingsmiddelen en diergeneesmiddelen wordt ongewijzigd voortgezet.

6.3.4 Waterbodems
6.4 Grondwater
6.4.1 Hoofdlijn van het beleid

**Nummer W.4**
Acht het te vroeg om het voorgestelde beleid gericht op de aanvulling van grondwater onder het Drents Plateau over te nemen en binnen het beheergebied in de praktijk te brengen. Het belang van de grondwatervoorrraad van voldoende omvang wordt onderschreven. Acht nader onderzoek nodig om definitieve keuzes te maken over de rol die de beekdalen daarin spelen. Stellen voor om, samen met de provincie, de komende tijd te gebruiken om één en ander nader uit te werken.

**Antwoord**
Wij zijn het met u eens dat nader onderzoek naar de invulling van de inzijggebieden voor de aanvulling van het grondwater (“het blauwe goud”) gewenst is. Onderaan bladzijde 79 staat als zodanig vermeld dat onderzoek in de komende planperiode zal plaatsvinden.

6.4.2 Onze innovatieve grondwatervisie ‘De waterfabriek van Drenthe’

**Nummer G.16**
(WKO) Vraagt verduidelijking over de manier waarop wij visies voor de ondergrond willen stimuleren bij gemeenten.

**Antwoord**
Wij willen gemeenten stimuleren om WKO masterplannen op te stellen. De tekst in de Omgevingsvisie is niet voldoende duidelijk op dit punt. Wij passen dit aan.
In een WKO masterplan regelt de gemeente het gebruik van de ondergrond in een bepaald gebied t.a.v. open en gesloten WKO-systemen zo optimaal mogelijk. Dit is vooral bedoeld voor gebieden waar veel WKO-systemen worden verwacht zodat op voorhand de negatieve interferentie tussen WKO-systemen kan worden voorkomen en optimaal bodemgebruik wordt gerealiseerd.
Wij hebben de intentie om op basis van een masterplan een paraplu-vergunning af te geven zodat de realisatie van nieuwe WKO-systemen in het betreffende gebied snel kan worden uitgevoerd.
In 2010 gaan de gemeente Assen, Hoogeveen en Emmen ieder in een pilot een WKO masterplan opstellen. Op basis van de ervaring in de pilot kunnen andere gemeenten ook aan de slag.
Wij stimuleren de gemeente om een WKO masterplan op te nemen in het klimaatcontract tussen provincie en gemeente.

**Wijziging ontwerp**
*Blz 80 Gebiedgericht grondwaterbeheer in stedelijk gebied*
De toename van het aantal WKO-installaties vraagt om een goede onderlinge afstemming. WKO-installaties kunnen elkaar, maar ook bestaande grondwaterwinningen beïnvloeden. Wij stimuleren dat gemeenten masterplannen **WKO** gaan opstellen voor de ondergrond in de grote kernen, om deze problematiek integraal aan te pakken (zie ook paragraaf 4.7).

**Nummer L.28**
Missen in het voorgestelde waterbeleid respect voor de huidige landbouwstructuur en agrariërs.

**Antwoord**
Het grondwater in Drenthe is van belang voor zowel de natuur, de drinkwatervoorziening als de landbouw. Vanwege dat belang hebben wij een visie voor de lange termijn ontwikkeld. Het is een visie die nog nader uitgewerkt moet worden, maar een aantal uitgangspunten willen nu al wel vast opnemen in ons beleid. Hierbij gaat het niet alleen om het behoud van de grondwatervoorraad met een goede kwaliteit, maar ook om het benutten van het grondwater. Dit geldt ook voor de landbouw. Denk hierbij aan het beschikbaar stellen van grondwater voor beregening of het toepassen van nieuwe concepten, waarbij water door agrariërs zelf wordt benut voor watervoorziening of andere economische activiteiten. Het is nu nog niet duidelijk of deze concepten rendement opleveren, maar met het oog op mogelijke consequenties van klimaatverandering willen wij ruimte in ons plan opnemen om deze concepten in de toekomst mogelijk te maken.

**Nummer G.17**
Vraagt ten aanzien van de watervoorziening in de Veenkolonien, aandacht voor de afspraken die hierover zijn gemaakt in het Hunzegebied.

**Antwoord**
Zie N.2

**Nummer N.2**
Stelt dat bij de uitwerking van het wateroogstgebied Hunze als strikte voorwaarde gesteld moet worden dat er sprake is van een duurzame combinatie van waterwinning en natuurontwikkeling. Stelt dat bepaalde gebieden om die reden vrijgesteld moeten worden van waterwinning.

**Antwoord**
Het concept van wateroogsten zal in de planperiode worden uitgewerkt. Zowel voor de drinkwatervoorziening, de natuur als de landbouw is het van belang dat duurzame oplossingen worden gevonden. In dat verband ligt het bijvoorbeeld minder voor de hand om bovenstrooms in het Hunzedal grondwater te winnen. Er zijn echter concepten denkbaar waarbij kwelwater, nadat het op een natuurlijke manier aan het oppervlak is uitgetreden, wordt benut voor andere doelen. Wij willen daarom op voorhand geen gebied uitsluiten. Wel vinden wij het van belang dat voor de Hunze een intergaal plan wordt uitgewerkt, waarin alle functies in het Hunzedal worden betrokken. Het plan wordt samen met onze partners uitgewerkt.

**Nummer O.6**

Spreekt zorgen uit over nieuwe ontwikkelingen in het Hunzedal. Verzoeken ons om de gemaakte afspraken met agrariërs in het Hunzeproject in stand te houden, hier zorgvuldig mee om te gaan en hiervoor gezamenlijk de verantwoordelijkheid te nemen zoals afgesproken in het jarenlange traject van afstemming.

**Antwoord**
Het grondwater in Drenthe is van belang voor zowel de natuur, de drinkwatervoorziening als de landbouw. Het wateroogstgebied voor de Hunze is een onderdeel van onze lange termijn visie voor het grondwater, die nog nader uitgewerkt moet worden. Dat geldt ook voor de aanduiding 'wateroogstgebied'. Bij de uitwerking worden alle relevante partijen betrokken, waarbij we ook willen onderzoeken of er kansen liggen voor een duurzame bedrijfseconomische ontwikkeling voor de landbouw. Op basis van de aanduiding "wateroogstgebied" zal de huidige begrenzingen van de EHS niet worden aangepast.

**Nummer O.62**
Het uitwerken van de "Waterfabriek van Drenthe" mag niet ten koste gaan van de inkomens- en vermogenspositie, en moet dan ook volledig gecompenseerd worden.

**Antwoord**
Het principe van "de waterfabriek van Drenthe" moet nog verder worden uitgewerkt. Hiermee willen we de Drentse grondwatervoorraad vergroten en benutten. Dit grondwater is van groot belang voor verschillende gebruikers, waaronder de landbouw. De klimaatsverandering zal leiden tot drogere zomers. Dan zullen diverse gebruikers meer behoefte hebben aan de beschikbaarheid van voldoende grondwater.
Voor compensatie verwijzen wij naar de toelichting onder: "Nadeelcompensatie/schadevergoeding Waterwet bij rechtmatige overheidsdaad**" (7.5).**

**Nummer O.124**
Vraagt om verduidelijking van het begrip Waterfabriek

**Antwoord O.124**
Het grondwater in Drenthe is van belang voor zowel de natuur, de drinkwatervoorziening als de landbouw. Vanwege dat belang hebben wij een visie voor de lange termijn ontwikkeld. Onderdeel van de visie is het vergroten van de grondwatervoorraad onder het Drents Plateau, zodat we het grondwater zo goed mogelijk kunnen benutten voor de drinkwatervoorziening. Met deze grondwatervoorraad willen we ook de landbouw en de natuur zo veel mogelijk bedienen. In het stedelijk gebied kan het grondwater worden benut voor bedrijfseconomische ontwikkelingen en energietoepassingen. Het grondwater zou in Drenthe kunnen functioneren als "motor" voor economische ontwikkeling. In de komende periode willen wij samen met onze partners een verdere invulling geven aan dit concept.

**Nummer O.45**
Constateert onduidelijkheden ten aanzien van kaart 11. Grondwater en uit zorgen over de grondwatersituatie in relatie tot maatregelen gericht op Fochteloerveen en Slokkert. Verzoekt om de nulsituatie vast te leggen en aanvullende maatregelen te nemen. Is van mening dat eventuele nadelige gevolgen moeten worden gecompenseerd.

**Antwoord**
Op kaart 11 zijn die gebieden aangegeven die een meer specifieke betekenis hebben in relatie tot de grondwatervoorraad. Het gaat dan zowel om de bescherming van de grondwaterkwaliteit als om maatregelen gericht op het aanvullen van de voorraad. Voor het gebied Veenhuizen gelden geen specifieke aanduidingen.

U spreekt de zorg uit dat de grondwaterstand zal wijzigen door maatregelen in onder andere het Fochteloerveen en De Slokkert. De maatregelen hebben als doel de natuurwaarden in genoemde gebieden te ondersteunen. Het is daarbij niet de bedoeling om de omgeving met negatieve effecten te belasten. De initiatiefnemer van het project moet daarbij de onderbouwing leveren.
Het waterschap is vervolgens verantwoordelijk voor de beoordeling van de plannen (watervergunning).

Voor aanvullende wensen op het gebied van afwatering ten gevolge van maatregelen in De Slokkert kunt u zich tot het waterschap wenden.

Het waterschap is als freatisch grondwater beheerder verantwoordelijk voor het monitoren van de grondwaterstand. U zult zich dan ook tot het waterschap moeten wenden met de wens om de nul situatie vast te leggen.

Wat betreft schade verwijzen wij naar de algemene beantwoording”schade en schadevergoeding” (7.5)

6.4.3 Verdrogingsbestrijding (TOP-gebieden natuur)

**Nummer N.2**
Verzoeken ons om als doelstelling te hanteren dat de verdroging in 2015 in alle TOP-gebieden is opgelost en te streven naar volledig herstel van de verdroogde natuurgebieden in 2018.

**Antwoord**
Onze aanpak moet ertoe leiden dat in drie van de acht TOP-gebieden de verdroging in 2015 is opgelost. In de overige TOP-gebieden moet de situatie aanzienlijk verbeterd zijn. De overige verdroogde gebieden in Drenthe komen na 2015 aan bod.

**Nummer W.1, W.2, W.3, W.4**
Constateren dat in de tekst over de TOP-gebieden gesproken wordt over drie urgente gebieden, terwijl in de tabel maar twee zijn aangegeven.

**Antwoord**
Er zijn inderdaad fouten in de tabel geslopen. Vanuit de Natura2000-doelstelling zijn er twee gebieden urgent. Voor drie gebieden streven wij naar volledig herstel in 2015.

**Wijziging ontwerp**
*Blz. 81, paragraaf 6.4.3 Verdrogingsbestrijding (TOP-gebieden natuur)*

| Verdroogd gebied | Doelstelling 2015 | Relatie met natuur en KRW |
|---|---|---|

| | | |
|---|---|---|
| Fochteloërveen | geen verdroging | EHS, N2000 |
| Drentsche Aa | geen verdroging | EHS, N2000 en KRW |
| Elperstroom | **matig verdroogd** | EHS, N2000 **(urgent)** en KRW |
| Drents Friese Wold en Leggelderveld | **matig verdroogd** | EHS, N2000 |
| Dwingelderveld | **matig verdroogd** | EHS, N2000 |
| Bargerveen | **matig verdroogd** | EHS, N2000 **(urgent)** en KRW |
| Peizerdiep | geen verdroging | EHS en KRW |
| Reest | **matig verdroogd** | EHS, N2000 en KRW |

*Tabel 6.2 Doelstellingen TOP-gebieden*

**Nummer R.3**
Is van mening dat rekening moet worden gehouden met het feit dat recreatiebedrijven het gehele jaar door “droge voeten”moeten houden. De overheid moet daar garant voor staan. Ook de kosten om de bedrijven droog te houden, moeten duidelijk zijn en liggen bij de overheid en niet bij de ondernemer.

**Antwoord**
Enkele recreatieterreinen liggen nabij natte natuurgebieden. Dit brengt met zich mee dat er in natte perioden ook natte omstandigheden op het recreatieterrein kunnen voorkomen. Bij concrete knelpunten moet er contact op worden genomen met het waterschap.

Bij de uitvoering van maatregelen voor de verdrogingsbestrijding moeten de effecten op andere functies zoveel mogelijk worden voorkomen. Als er effecten worden verwacht op aangrenzende functies, dan moeten mitigerende maatregelen onderdeel zijn van het inrichtingsplan. Bovenstaande is ook van toepassing bij de aanleg van waterbergingsgebieden.

In paragraaf 6.2.3. onder *Gewenst Grond- en Oppervlaktewaterregiem* wordt opgenomen hoe omgegaan wordt met vernattingsmaatregelen (zie beantwoording W.1, W.2, W.3 en W.4 onder 4.3.3).

**Nummer O.24**
Vernatting van het Dwingelderveld leidt tot vernatting van recreatieterrein RCN de Noordster en tot toename het aantal stekende insecten. Is van mening dat provincie en waterschap verantwoordelijk zijn voor ‘droge voeten’ en beperken overlast insecten. Extra kosten dienen voor rekening van de overheid te komen.

**Antwoord**
In het Dwingelderveld is sprake van verdroging en om die reden is het gebied opgenomen in de TOP-lijst verdroogde gebieden. De inrichtingsmaatregelen in het Dwingelderveld zijn gericht op het herstellen van een voedselarme natuur. Het gebied wordt echter niet ingericht als waterbergingsgebied. Bij de uitvoering van maatregelen voor de verdrogingsbestrijding moeten de effecten op andere functies zoveel mogelijk worden voorkomen. In paragraaf 6.2.3. onder Gewenst Grond- en Oppervlaktewaterregiem wordt opgenomen hoe omgegaan wordt met vernattingsmaatregelen.

De ligging van de Noordster vlak bij het natte heidegebied brengt met zich mee dat er in natte perioden ook natte omstandigheden op uw terreinen kunnen voorkomen. In het recente verleden heeft het waterschap werken uitgevoerd om wateroverlast op het terrein zoveel mogelijk te voorkomen.

In paragraaf 6.2.3. onder *Gewenst Grond- en Oppervlaktewaterregiem* wordt opgenomen hoe omgegaan wordt met vernattingsmaatregelen (zie beantwoording W.1, W.2, W.3 en W.4 onder 4.3.3).

**Nummer L.27**
Stelt dat de afspraken die het kader van het PMJP zijn gemaakt over de aanpak van de verdroging van het Drents-Friese Wold en het Dwingelderveld geen effect op de landbouwkundige grondwaterstand rond de Natura2000-gebieden mogen hebben.

**Antwoord**
Uitgangspunt is om bij maatregelen voor het Natura2000 gebied geen effecten in het landbouwgebied te laten ontstaan. Dit is echter niet altijd mogelijk.
De TOP gebieden verdroging zijn ruimer begrensd dan de natuurgebieden alleen. Hierdoor kunnen we de beschikbare middelen niet alleen inzetten om de verdroging te bestrijden maar ook om, indien nodig, compenserende maatregelen te treffen in de omgeving waardoor de waterhuishouding ook voor aangrenzende functies wordt verbeterd. Indien dit niet mogelijk is, zal er financiële compensatie plaatsvinden.

**Nummer O.45, O.62, O.116**
Vragen zich af of anti-verdrogingsmaatregelen alleen mogen worden uitgevoerd op percelen met de functie natuur.
Maakt bezwaar tegen de onnauwkeurige aanduiding van de TOP-verdrogingsgebieden op kaart 9.

**Antwoord**
De TOP gebieden verdroging zijn ruimer begrensd dan de natuurgebieden alleen. Hierdoor kunnen we de beschikbare middelen niet alleen inzetten om de verdroging te bestrijden maar ook om indien nodig compenserende maatregelen te treffen in de omgeving waardoor de waterhuishouding ook voor aangrenzende functies wordt verbeterd.
De ruime en niet gedetailleerde begrenzing past bij de provinciale schaal van het plan. Tevens was dit nodig omdat bij de begrenzing nog niet alle maatregelen in beeld waren en dus ook de compenserende maatregelen niet.

6.4.4 Grondwaterkwaliteit (KRW)
6.4.5 Grondwaterbescherming

**Nummer W.5**
Verzoekt ons om de teksten over waterkwaliteit op pagina 76 of pagina 81 in lijn te brengen met het belang van de Drentsche Aa voor de drinkwaterbereiding en vraagt ons een relatie te leggen met vermindering van de zuiveringsinspanning.

**Antwoord**
Uw verzoek met betrekking tot het aanpassen van de waterkwaliteit gericht op de Drentsche Aa is reeds beschreven in bijlage 6 “Besluit vaststelling doelen en maatregelen oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen in Drenthe (op grond van de Europese Kaderrichtlijn Water)“. In bijllage B (onderdeel van bijlage 6) onder kopje “Beoordeling winningen” op blz 60-61 wordt op uw verzoek ingegaan. Wij citeren: “Het Drentsche Aa gebied neemt een aparte plaats in aangezien hier oppervlaktewater wordt gewonnen voor de openbare drinkwatervoorziening ten behoeve van menselijke consumptie. Voor oppervlaktewaterlichamen…….., zodanig verbetert dat het niveau van zuivering van het onttrokken water kan worden verlaagd.”

**Nummer W.5**
Pleit ervoor om aan de gebiedsdossiers en de uitvoeringsprogramma’s een formele status toe te kennen, zodat uitvoering van de benoemde maatregelen verzekerd is.

**Antwoord**
Ten aanzien van de formele status, verankering en uniformiteit van de gebiedsdossiers, wachten wij de uitkomsten van de landelijke discussie af.

**Nummer W.5**
Constateert dat tabel 6.3 verwarrend werkt, omdat niet alle erboven genoemde zones die samen een beschermingsgebied vormen in de tabel terugkomen.

**Antwoord**
Wij hebben de indeling van de verschillende zones genoemd en zone “waterwingebieden” komt inderdaad niet tot uiting in tabel 6.3. Wij zullen de waterwingebieden in tabel 6.3 opnemen.

**Wijziging ontwerp**
*Blz. 83, Provinciale Omgevingsverordening (POV)*
*Tabel 6.3: Indeling 18 beschermingsgebieden*

| Grondwaterlichaam | Naam | Indeling gebied | Kwetsbaarheid |
|---|---|---|---|
| Zand Rijn-Oost | Holtien | **Waterwingebied,** verbodzone diepe boringen (50m) | niet kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Zuidwolde | **Waterwingebied**, verbodzone diepe boringen (50m) | niet kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Hoogeveen | **Waterwingebied**, verbodzone diepe boringen (50m) | niet kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Ruinerwold | **Waterwingebied**, grondwaterbeschermingsgebied | minder kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Kruidhaars | **Waterwingebied**, gebied tegen fysische bodemaantasting | minder kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Havelterberg | **Waterwingebied**, grondwaterbeschermingsgebied | kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Beilen | **Waterwingebied**, grondwaterbeschermingsgebied | kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Dalen | **Waterwingebied**, grondwaterbeschermingsgebied | kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Leggeloo | **Waterwingebied**, grondwaterbeschermingsgebied | kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Valtherbos | **Waterwingebied**, grondwaterbeschermingsgebied | kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Noordbargeres | **Waterwingebied**, grondwaterbeschermingsgebied | kwetsbaar |

| Grondwaterlichaam | Naam | Indeling gebied | Kwetsbaarheid |
|---|---|---|---|
| Zand Rijn-Noord | Nietap | **Waterwingebied**, grondwaterbeschermingsgebied en verbodzone diepe boringen (15m) | minder kwetsbaar |
| Zand Eems | Assen | **Waterwingebied**, verbodzone diepe boringen (15m) | niet kwetsbaar |
| Zand Eems | Annen / Breevenen | **Waterwingebied**, gebied tegen fysische bodemaantasting | niet kwetsbaar |
| Zand Eems | De Groeve | **Waterwingebied**, gebied tegen fysische bodemaantasting | minder kwetsbaar |
| Zand Eems | Gasselte | **Waterwingebied**, grondwaterbeschermingsgebied | kwetsbaar |
| Zand Eems | Onnen/De Punt | **Waterwingebied**, gebied tegen fysische bodemaantasting | minder kwetsbaar |
| R5 Beek op zand | Drentsche Aa | grondwaterbeschermingsgebied de Drentsche Aa, oppervlaktewaterwinning | kwetsbaar |

. **Nummer D.2**

Verwacht dat de provincie via het nee, tenzij principe de regie behoud over de juiste grondwaterbescherming zodat drinkwaterbelangen te allen tijde op een goede manier worden meegenomen in gemeentelijke bestemmingsplannen en vergunningverlening. Ziet de POV als belangrijke 'stok achter de deur' om dit te bereiken. Gaat ervan uit dat de nieuwe POV m.b.t. grondwaterbescherming een verbetering laat zien. Voor wat betreft het aanleggen van WKO systemen in beschermingsgebieden wordt gepleit voor eenzelfde nee-tenzij principe en risicogeoriënteerde benadering

**Antwoord**

Zie O.69

**Nummer W.5**

Pleit ervoor om WKO installaties in alle omstandigheden niet toe te laten in grondwaterbeschermingsgebieden.

**Antwoord**

Zie O.69

**Nummer O.69**

Geeft aan dat het beschermen van het grondwater een duidelijk beleidskader vereist waaraan bestemmingsplannen en besluiten kunnen worden getoetst. Pleit ervoor om WKO installaties in alle omstandigheden niet toe te laten in grondwaterbeschermingsgebieden.

**Antwoord**

Wij zijn voornemens om met de Omgevingsvisie de grondwaterbescherming op de volgende wijze te realiseren:

- blz 84 "Wij zien tot op het verankeren van grondwaterbeschermingsgebieden in ruimtelijke plannen. Grondwaterbeschermingsgebieden worden daarom bij ruimtelijke ontwikkelingen aangemerkt als een provinciaal belang;
- blz 84, onder kopje "Gebiedsdossiers". De gebiedsdossiers worden ontwikkeld samen met betrokken partijen zoals de waterleidingsbedrijven, de gemeenten, de waterschappen en andere

doelgroepen. Het aanleggen van de gebiedsdossiers leidt tot een gemeenschappelijk inzicht in de factoren die van belang zijn voor de kwaliteit van het onttrokken grondwater en in de feitelijke bedreigingen va die kwaliteit.

- Blz 92, onder kopje “Inzet instrumenten”. Momenteel krijgt een aanpak op basis van gelijkwaardigheid gestalte via ons zogenaamde relatiebeheer. Wij willen het vroegtijdig overleg over ruimtelijke voornemens van gemeenten die aan een provinciaal belang raken, voortzetten, professionaliseren en uitbouwen.

Daarnaast is het u bekend dat de POV wordt aangepast. Wij zullen de regelgeving voor de gebieden ter bescherming van het grondwater actualiseren en waar nodig aanscherpen en meer in overeenstemming brengen met landelijke ontwikkelingen.

Met toepassing van de vorenstaande punten denken wij een zodanige bescherming te realiseren dat de kwaliteit van het grondwater nu en ook in de toekomst voldoende wordt beschermd.

WKO-systemen kunnen een negatieve invloed hebben op de kwaliteit van het grondwater. In het de Omgevingsvisie wordt opgenomen dat binnen de grondwaterbeschermingsgebieden geen WKO-systemen mogen worden aangelegd.

Aanvullend op blz 52 van het de Omgevingsvisie onder kopje “Bodemenergie” wordt een restrictie opgenomen met betrekking tot de toepassingen van bodemenergie in gebieden ter bescherming van het grondwater (zie figuur “Mogelijkheden benutten ondergrond”).

**Wijziging ontwerp**

*Blz. 83*

*Ruimtelijke bescherming*

Het is cruciaal dat het grondwater binnen de grondwaterbeschermingsgebieden niet verontreinigd raakt. Via het ruimtelijke ordeningsbeleid kan het risico op verontreiniging door grondwaterbelastende functies worden verkleind. Het ordeningsbeleid moet:

Ruimtelijke functies bevorderen die bijdragen aan kwalitatief goed grondwater.

Voorwaarden stellen aan ruimtelijke functies om het risico op grondwaterverontreiniging te verkleinen.

Functies weren die een risico op grondwaterverontreiniging met zich meebrengen. Deze functies mogen alleen worden toegelaten als alternatieven ontbreken en als er zwaarwegende maatschappelijke argumenten voor zijn (‘nee-tenzijbeleid’). Het gaat daarbij in elk geval om de volgende functies:

- Nieuwe infrastructurele werken;
- Woningbouwontwikkelingen;
- Grootschalige recreatieve ontwikkelingen;

**Functies verbieden die een te groot risico vormen voor de kwaliteit van het grondwater**

- Industriële ontwikkelingen en/of nieuwe bedrijventerreinen;
- Nieuwe begraafplaatsen of terreinen waar verstrooiing van as plaatsvindt;
- WKO installaties.

### 6.4.6 Grondwateronttrekkingen

**Nummer O.69**
Verzoekt ons om in de Omgevingsvisie aan te geven hoe de kwaliteitstoestand van het te winnen grondwater gemonitord gaat worden en wil met ons in overleg treden over aanvullende afspraken op de overeenkomst.

**Antwoord**
Nadere besluitvorming over de wijze waarop wij de kwaliteit van het gewonnen grondwater voor de drinkwatervoorziening zullen gebruiken bij de karakterisering en toestandsbeoordeling van de grondwaterlichamen hangt af van de landelijke te ontwikkelen protocollen op dat punt. Mocht dat niet tot resultaten leiden dan zullen wij te zijner tijd hierover met de drinkwaterbedrijven in overleg treden.

## 6.5 Stad en keten

### 6.5.1 Stedelijk water

**Nummer G.12, G.17**
Vraagt ons om het principe om waterberging vanuit de stedelijke gebieden niet af te wentelen niet te rigide toe te passen. Ziet mogelijkheden voor maatwerkoplossingen die natuurwinst opleveren en daarnaast kosteneffectiever zijn.

**Antwoord**
De toepassing zal veelal geschieden in overleg met het waterschap. Het is daarbij van belang dat er goede technische en financiele oplossingen komen, die zowel door de gemeente als het waterschap worden gedragen. Het is van belang dat het probleem wordt opgelost en niet op een andere partij of andere locatie wordt afgewenteld. Dit geldt voor bestaand stedelijk gebied, en helemaal voor nieuw stedelijk gebied.

### 6.5.2 Waterketen

**Nummer W.1, W.2, W.3, W.4**
De waterschappen geven aan dat in relatie tot de actie STORM, niet uit te sluiten is dat, uit effectiviteits- en/of efficientieoverwegingen, de afspraken rondom de waterketen ook gevolgen zullen hebben voor de organisatiestructuur.

**Antwoord**
De provincie is voorstander van kostenbeheersing/-reductie in de waterketen. Voorstellen van de waterschappen om dit doel op een andere wijze te realiseren zien wij met belangstelling tegemoet.

## 6.6 Monitoring, onderzoeksprogramma en gegevensbeheer

**Nummer G.12**
Constateert dat ook de gemeenten, waaronder Assen, participeren in het grondwatermodel MIPWA en vraagt dit op te nemen in de tekst.

**Antwoord**

Wij zullen de tekst aanpassen zodat de gemeente Assen in de tekst worden genoemd.

**Wijziging ontwerp**
*Blz. 90, paragraaf 6.6 Monitoring, onderzoeksprogramma en gegevensbeheer*
Wij participeren in het noordelijke grondwatermodel MIPWA. Dit model van de noordelijke waterschappen en provincies **en de gemeente Assen** maakt het mogelijk om snel antwoord te krijgen op beleidsmatige vragen.

6.7 Financiën

**Nummer W.5**
Constateert op grond van tabel 6.4 dat de provincie geen middelen heeft opgenomen voor grondwaterbescherming en pleit voor duidelijkheid op dit punt, met als basis het principe dat het verwijdering van bedreigingen, dan wel (historische) vervuilingen worden betaald door de veroorzakers.

**Antwoord**
Wij zijn van mening dat wij voor een deel van de financiering van de uitvoering een beroep moeten kunnen doen op de waterleidingbedrijven (pag 64, 1 e alinea). Uiteraard houden wij rekening met de landelijke ontwikkelingen rondom de gebiedsdossiers, waarbij momenteel afstemming plaatsvindt over de verdeling van kosten van maatregelen over alle betrokken partijen.

Bijlage **Nummer W.5**
Mist de factsheets van de oppervlaktewaterlichamen in bijlage 6. Op pagina 60 van de bijlage wordt een beoordeling van de winningen gekregen. De winning van Nietap met score 2 heeft in de tabel een groene kleur gekregen, deze zou geel moeten zijn.

**Antwoord**
De factsheets zijn inderdaad niet in de ontwerp Omgevingsvisie opgenomen. Wij zullen er voor zorgen dat de factsheets via de website van de provincie te raadplegen zijn.

Het is juist dat de winning Nietap in de tabel een groene in plaats van een gele kleur heeft gekregen.

**Wijziging ontwerp**
*Bijlage 6, blz. 60*
Tabel: wijzigen groene kleur in gele kleur (winning Nietap, geldt voor kwaliteitscriterium “geen effecten van andere intrusie (puntbronnen), heeft score 2 en moet gele kleur worden).

## 7. Sturing en instrumenten

### 7.1 Sturingsprincipes

**Nummer G.6**
Ervaart in de Omgevingsvisie weinig vertrouwen in wat gemeenten zelf kunnen regelen. Dit betreft onder andere stedelijke centra, woonmilieus, sport- en cultuurinfrastructuur.

**Antwoord**
Wij zien voor ons op de genoemde beleidsterreinen inderdaad een rol weggelegd. Hieraan ligt geen wantrouwen ten aanzien van de gemeente ten grondslag, maar een vertrouwen in de meerwaarde van een gezamenlijke verantwoordelijkheid.

**Nummer G.14**
Geeft aan zelf te kunnen beoordelen wanneer sprake is van een zorgvuldig ruimtegebruik en hierin geen provinciale rol te zien.

**Antwoord**
Wij zijn verheugd dat de gemeente het met ons eens is waar het de principes van zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik betreft. Wij zien op dit vlak voor onszelf een kaderstellende rol. Wij willen het proces waarlangs zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik tot stand komt, vastleggen zonder op voorhand een voorschot te nemen op de uitkomst van dat proces. Wij menen dat op deze manier zowel het gemeentelijk als het provinciaal belang hiermee recht wordt gedaan.

**Nummer G.21**
Vraagt zich af waarop de keuzen voor provinciale verantwoordelijkheid zijn gebaseerd en wanneer iets van bovenlokaal belang is.

**Antwoord**
De keuzen voor de verantwoordelijkheid zijn gebaseerd op de provinciale beleidsdoelen. De niewue Wro geeft geen blauwdruk wat wel en niet een provinciale verantwoordelijkheid is. Deze keuzevrijheid ligt bij de provincie zelf en kan per provincie verschillend worden ingevuld.
Wij hebben bovenlokaal vertaald als dat; wat gemeentegrens-overschrijdend is (regionaal)

**Nummer P.1**
Stelt voor om te komen tot afstemming en samenwerking aan de vormgeving voor grensoverschrijdende landschappen (veenkoloniën, essen op de Hondsrug, houtsingels op het Drents Plateau, bescherming van de Hondsrug) waar het de bescherming van waarden betreft.
Stelt voor om bestuurlijke en ambtelijke samenwerking aan de ontwikkeling en ruimtelijke kwaliteit tussen provincie Groningen en Drenthe te intensiveren, en zo met minder middelen en menskracht toch de beoogde doelen te kunnen realiseren.

**Antwoord**
De door u genoemde landschappelijke kwaliteiten van Drenthe behoren tot de kernkwaliteiten van onze provincie. Wij willen dan ook graag afstemming zoeken over de samenwerking voor deze gebieden, zonder dat voor ons daarbij het doel voorop staat deze op precies eenzelfde wijze te beschermen(sturingsfilosofie).

Met betrekking tot de ontwikkeling van ruimtelijke kwaliteit zijn we recent gestart met “Atelier mooi-Drenthe”. Vanuit dit atelier zal ook de samenwerking gezocht worden met uw provincie als het gaat over thema’s die ons beiden raken.

**Nummer B.4**
Verzoekt een eventuele ruimtelijke verordening pas na vaststelling van de Omgevingsvisie op te stellen.
Verzoekt in een eventuele ruimtelijke verordening geen belemmeringen op te werpen voor toekomstig landelijk beleid na 2012.

**Antwoord**
Wij zullen inderdaad geen ruimtelijke verordening vaststellen voorafgaand aan vaststelling van de Omgevingsvisie. Op de specifieke bepalingen ervan lopen wij hier niet vooruit, zodat op dit moment niet te zeggen is welke betekenis een dergelijke verordening voor toekomstig landelijk beleid zal hebben.

## 7.2 Inzet instrumenten

**Nummer M.5**
Verzoekt ons om de nationale belangen, zoals opgenomen in de AMVB Ruimte via een verordening te waarborgen.

**Antwoord**
Wij zullen binnen de wettelijke eisen, waaronder de AMVB Ruimte, handelen. Wij hebben in hoofdstuk 7 benoemd dat wij deze AMVB naar een provinciale verordening zullen doorvertalen. Mede op basis van andere ingediende zienswijzen zien wij daarnaast beperkt een meerwaarde in het instrument. Dit heeft geleid tot een aangepaste paragraaf 7.2. Wij denken hiermee tegemoet te komen aan de wens van het ministerie.

**Wijziging ontwerp**
*Blz. 11 paragraaf 3.3 Rol en Sturing, derde alinea*
Dit vertrouwen uit zich de instrumenten die we kiezen om onze ambities te realiseren.. Door in een vroeg stadium het overleg te zoeken, vertrouwen wij er op dat er voldoende draagvlak is voor een gezamenlijk gedragen standpunt. ~~Mocht na verloop van tijd blijken dat deze werkwijze onvoldoende effect sorteert, dan nemen we meer verplichtende instrumenten alsnog in overweging. De juridische consequenties van de algemene maatregel van bestuur Ruimte van het Rijk vertalen we door nadat provinciale staten de Omgevingsvisie heeft vastgesteld (zie paragraaf 7.2).~~
**Wij zien daarnaast een aantal redenen om een ruimtelijke verordening vast te stellen ter borging van provinciale en nationale belangen. In paragraaf 7.2 gaan wij hierop nader in, alsmede op de wijze waarop wij van de overige Wro-instrumenten gebruik willen gaan maken.**

*Blz. 93, paragraaf 7.2 Inzet instrumenten, eerste alinea*
Ruimtelijke Omgevingsverordening
Het zwaarste generieke Wro-instrument is de ruimtelijke verordening. Met een verordening leggen wij als provincie regels op aan de gemeenten die zij binnen een bepaalde periode in be-

stemmingsplannen moeten neerleggen. Doen zij dat niet tijdig, dan gelden de regels zelfstandig naar burgers. Het instrument verordening willen we slechts terughoudend inzetten om onze doelen te bereiken en belangen te behartigen (zie ook 7.1 sturingsprincipes). ~~Wel willen we na de besluitvorming over onze Omgevingsvisie het instrument verordening gebruiken daar waar het moet vanwege landelijke regelgeving (AMvB Ruimte).~~

**We willen de verordening inzetten:**

- **daar waar hogere regelgeving (AMvB Ruimte) dit vereist;**
- **daar waar beleidskeuzes 'hard' zijn (een voorbeeld zou het weren van nieuwe intensieve veehouderij in de provincie kunnen zijn);**
- **daar waar we zorgvuldigheid van besluitvorming willen borgen (een voorbeeld zou het borgen van het in regionaal verband totstandkomen van woningbouwafspraken kunnen zijn).**

**Onderwerpen die gezien het voorgaande in aanmerking lijken te komen voor een verordening zouden kernkwaliteiten, ondergrondse opslag van afval, intensieve veehouderij, windmolens en Ecologische Hoofdstructuur kunnen zijn. Na de zomer gaan wij het traject dat leidt tot vaststelling van de verordening formeel inzetten en dan zal de discussie over inhoud ervan ook kunnen worden gevoerd.**

**Uit het voorgaande valt af te leiden dat niet alle provinciale belangen in een ruimtelijke verordening zullen worden neergelegd. Hierin moeten wij een meerwaarde zien die tot een van de hiervoor genoemde redenen te herleiden valt. Het is ook niet nodig elk provinciaal belang via een verordening te borgen, omdat wij over meer juridische instrumenten beschikken die wij kunnen inzetten als de situatie dat zou vereisen. Wij gaan hierna in op de wijze waarop we die instrumenten willen gebruiken.**

**Nummer N.2**

Ondersteunen de centrale plaats die de Drentse kernkwaliteiten innemen maar missen een samenhangende provinciale landschapsvisie. Vinden het essentieel dat de landschapskwaliteiten en andere kernkwaliteiten goed in de gemeentelijke ruimtelijke plannen geborgd worden. Stelt nader genoemde procesafspraken in een provinciale verordening voor.
Stellen voor om een samenhangend provinciaal landschapsbeleid te formuleren en een goede doorwerking van alle kernkwaliteiten in gemeentelijke plannen te borgen via een bestuurlijk bonus-malus systeem.
Zijn van mening dat de wijze van sturing en de inzet van instrumentarium onduidelijk wordt geschetst waarbij het risico bestaat dat het beleid onvoldoende kan worden geeffectueerd. Stelt voor om de rol en de inzet van instrumenten nader uit te werken door per beleidsdoel aan te geven welke rol de provincie wil vervullen en welk instrumentarium hiervoor zal worden ingezet.
Stellen voor om de rol en de inzet van instrumenten nader uit te werken door per beleidsdoel aan te geven welke rol de provincie wil vervullen en welk instrumentarium hiervoor zal worden ingezet.

**Antwoord**

In de uitvoeringsparagraaf volgend op de vaststelling van de visie zullen we nadrukkelijk ingaan op de wijze waarop we de borging, maar ook borging van de verschillende kerwaarden kunnen organiseren (niet alleen een samenhangend provinciaal landschapsbeleid). Vanuit de filosofie van de wet gaan we voor een duidleijk ondercheid in provinciale en gemeentelijke verantwoordelijk-

heid. Een bonus-malus systeem past daar naar onze mening niet in. De inzet van een verordening om onze belangen te borgen sluiten we niet uit (zie beantwoording M5 7,2. inzet instrumenten).

**Nummer O.5**
Adviseert daarnaast sturing op uitwerking van de visie in eerste instantie via het instrument van een verordening cq. sturingskader te laten lopen.

**Antwoord**
Wij gaan in onze sturingsfilosofie uit van gelijkwaardigheid en vertrouwen. Dit uit zich in de instrumenten die we kiezen om onze ambities te realiseren. In eerste instantie blijven we weg bij verplichtende instrumenten, zoals een verordening. Door in een vroeg stadium het overleg te zoeken, vertrouwen wij er op dat er voldoende draagvlak is voor een gezamenlijk gedragen standpunt. Wij zien daarnaast een aantal redenen om ook een ruimtelijke verordening vast te stellen ter borging van provinciale en nationale belangen. In paragraaf 7.2 gaan wij hierop nader in, alsmede op de wijze waarop wij van de overige Wro-instrumenten gebruik willen gaan maken.

**Nummer O.59**
Vindt de nadruk op samenwerking tussen partijen tegenstrijdig met het vervolgens verwijzen naar dwingende instrumenten, dit suggereert dat gelijkwaardigheid tussen partijen slechts schijn is.

**Antwoord**
Onze insteek van gelijkwaardigheid en vertrouwen uit zich in de nadruk op het Relatiebeheer als middel om onze doelstellingen uit de Omgevingsvisie te bereiken. Daarnaast beschikken wij over andere instrumenten die wij slechts terughoudend inzetten. Wij handelen daarmee ons inziens binnen de geschetste uitgangspunten.

**Nummer O.72**
Zijn van mening dat met de keuze meer bevoegdheden over te dragen aan het lokale niveau, de provincie ook de keuze moet maken om te werken aan het versterken van de gemeentelijke bestuurskracht. Dat begint met het intensiever laten samenwerken tussen gemeentes maar verdergaande opties moeten zeker worden overwogen.
Adviseert een verordening te hanteren wat ook duidelijkheid schept naar alle partijen.

**Antwoord**
Wij willen voor bepaalde onderdelen gebruik gaan maken van het instrument verordening. Voor de vraag of een bepaald onderwerp van provinciaal belang is, verwijzen wij echter naar de Omgevingsvisie, die daarvoor doorgslaggevend is.
Wat betreft bestuurskracht van gemeenten; daar zijn we positief over. We zien nu al dat een aantal gemeenten intensiever gaan samenwerken, bijvoorbeeld bij het opstarten van regionale woon- en werk afspraken.

**Nummer O.102**
Vraagt zich af hoe de kwaliteit van de natuurgebieden die onder gemeentelijke verantwoordelijkheid gaan vallen wordt geborgd.

**Antwoord**
Wij gaan ervan uit dat de gemeenten hier hun verantwoordelijkheid nemen. Onderschat hierbij ecter ook niet de borging van kwalteit vanuit de eigenaar/beheerder van de betreffende gronden

**Nummer O.110**
Geeft specifieke suggesties voor instrumenten betreffende leefbaarheid, woningbouw en krimp.

**Antwoord**
Uw suggesties nemen we mee bij het opstellen van de uitvoeringsagenda volgend op de Omgevingsvisie, na de zomer.

7.3 Monitoring
7.4 Handhaving
7.5 Compensatiebeginsel

**Nummer R.3**
Is van mening dat niet voor alle kernkwaliteiten compensatie geeist kan en mag worden. Veel recreatiebedrijven zitten in of tegen natuurgebieden aan. De ervaring leert dat het compensatiebeginsel vertraagt, kostenverhogend werkt en zelfs tot het afketsen van goede recreatieve ontwikkelingen kan leiden. Is van mening dat het instrument compensatie terughoudend moet worden ingezet en pragmatisch en simpel moet zijn, bijvoorbeeld door het ontwikkelen van een compensatiefonds of grondbank of het aanwijzen van compensatiegebieden.

**Nummer W.1, W.2, W.3, W.4, O.45, O.62**
Betreffen zienswijzen over compensatie en/of schadevergoeding in relatie tot de wateropgave.

**Antwoord**
**“Nadeelcompensatie/schadevergoeding Waterwet bij rechtmatige overheidsdaad”**
In de Waterwet is in Hoofdstuk 7, paragraaf 3, een uniforme regeling opgenomen voor schadevergoedingen die in het verleden vielen onder de Wet op de Waterhuishouding, de Wet verontreiniging oppervlaktewateren, de Waterstaatswet en de Grondwaterwet. In artikel 7.14 is een regeling opgenomen voor degene die schade lijdt of zal lijden die een gevolg is van de rechtmatige uitoefening van een taak of bevoegdheid in het kader van het waterbeheer. Deze schade kan zijn ontstaan als gevolg van een besluit of een feitelijk handelen. Dat ook plannen zoals deze zijn opgenomen in de Waterwet een schadeveroorzakende gebeurtenis zouden kunnen zijn, ligt minder voor de hand. **Een functietoekenning of aanduiding beekdal op zich lijdt niet tot schade.** Een plan vergt immers concrete uitvoering door middel van besluiten of feitelijk handelen. Alsdan zal veelal niet het plan de schadeveroorzakende gebeurtenis zijn, maar het benodigde uitvoeringsbesluit of de benodigde uitvoeringshandeling. Deze worden doorgaans genomen door de waterschappen.
**Veelal zullen waterschappen bij de uitwerking van het beleid zorgen dat eventuele schade zoveel mogelijk wordt voorkomen of ondervangen**.

In artikel 7.15 is nog een verbijzondering opgenomen over het recht op schadevergoeding. Ook schade in verband met wateroverlast of overstromingen vallen onder artikel 7.14. Hierbij moet

dan wel sprake zijn van de verlegging van een waterkering of van andere maatregelen die zijn gericht op het vergroten van de afvoer- of bergingscapaciteit van watersystemen.
Daarnaast geldt dat er een verzoek tot schadevergoeding ook ingediend kan worden voor schade als gevolg van de plicht opgenomen in artikel 5.26, om wateroverlast en overstromingen als gevolg van de afvoer of tijdelijke berging van oppervlaktewater te dulden.

Overigens gelden uiteraard voor alle verzoeken de normale vereisten die zijn opgenomen in artikel 7.14.

## Wijzigingen kaarten

### Kaart 1 Visie 2020

- legenda beekdal gewijzigd
- legenda aanduiding combinatie opgave water/natuur vervangen door gebiedsopgave Uffelte/Ruinen (plus kleine aanpassing ter hoogte Uffelte)
- nieuwe functie overige functies toegevoegd
- ecologische/multifunctionele verbinding ingekort Fochterloërveen
- proefgebied verweving vervallen
- kern Coevorden aangevuld met grensoverschrijdende aanduiding Europark
- N34 (Coevorden – Holsloot) aangeduid als zoekgebied weginfrastructuur internationaal N862
- nieuwe aanduiding Lofar aangebracht
- diverse aanpassingen begrenzing functie natuur versus multifunctioneel
- diverse aanpassingen begrenzing functie natuur versus landbouw
- grenscorrectie zuidwest kant Meppel (Bergierslanden)

### Kaart 2 Kernkwaliteiten

- aangepast op basis van aanpassingen overige kaarten

### Kaart 2B Landschap

- legenda aangepast

### Kaart 2C Duisternis en Stilte

- legenda aangepast

### Kaart 2D Aardkundige Waarden

- aangepast op basis van categorieindeling respecteren, voorwaarden stellen

### Kaart 2F Cultuurhistorie

- Norgerholt en jonge stuifzandbossen Norg toegevoegd

**Kaart 3 Ruimtelijk economische ontwikkeling en mobiliteit**

- legenda Natura 2000/Nationaal Park gewijzigd in Nationaal Landschap
- legenda benaming kaartlaag economische kernzones gewijzigd in ‘stedelijke netwerken’
- pictogram Terminal Coevorden verplaatsen naar de plaats van het Europark, op die wijze dat het precies op de grens ligt van Nederland en Duitsland
- natura 2000 gebieden buiten Drenthe toegevoegd
- Nationaal Landschap Drentse Aa doorgetrokken tot in provincie Groningen

**Kaart 4 Robuuste EHS 2020/2040**

- legenda aanduiding klimaatmantels geschrapt
- natura 2000 gebieden buiten Drenthe toegevoegd
- aanduiding kansrijk gebied voor klimaatmantels verwijderd

**Kaart 5 Landbouw**

- aanduiding proefgebied verweving verwijderd
- aanduiding proefgebied experimenten aangevuld
- aanduiding robuuste landbouw aangepast aan natuur en beekdalen

**Kaart 7 Recreatie en Toerisme**

- aanduiding ontwikkelingsgebied verblijfsrecreatie verwijderd
- aanduiding versterking bestaand aanbod geschrapt
- aanduiding speerpuntgebied ontwikkeling grootschalige dagrecreatie verwijderd
- aanduiding Nationaal Landschap toegevoegd
- aanduiding Natura 2000 gebieden toegevoegd
- aanduiding Entree recreatief ‘groen’ Drenthe (OV) toegevoegd

**Nieuwe kaarten**

**Kaart 8A Zoekgebied grootschalige Windenergie**

**Kaart 12 Overige aanduidingen**

**kaart met daarop relevante informatie over objecten, zoneringen, locaties, infrastructuur, tracés buisleidingen en overige aanduidingen.**

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
7 juli 2010

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de commissiegriffier mede te delen.*

# *Samenvatting*

## van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

gehouden op 16 juni 2010

WOENSDAG STATENDAG

# SAMENVATTING

**Vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid**

**Woensdag 16 juni 2010**

*U kunt de agendavoorstellen en de ingezonden brieven, evenals de samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

De lijst met toezeggingen tot en met de vergadering van 16 juni 2010 is als bijlage opgenomen bij deze samenvatting.

**Aanwezig:**
A. van der Tuuk (waarnemend voorzitter)
L. Bomhof (VVD)
mevrouw K.J. Datema-Klöpping (SP)
K.R. Dijkstra (PvdA)
R. Fokkens (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
K. Kuipers (GroenLinks)
J. Langenkamp (GroenLinks)
T.S. Medemblik (ChristenUnie)
A.G.H. Peters (CDA)
H.J. van der Scheer (CDA)
mevrouw G. Seinen (CDA)
J. Slagter (PvdA)
A.Timmerman (VVD)
R. Westerhof (SP)
Th.J. Wijbenga (CDA)
B.J. Ziengs (VVD)

mevrouw J. Stapert, commissiegriffier

**Voorts aanwezig de leden van GS:**
mevrouw A. Haarsma (PvdA)
mevrouw T. Klip-Martin (VVD)
H. Baas (ChristenUnie)
R.W. Munniksma (PvdA)
J.H. Bats (VVD)

**Afwezig:**
mevr. J.M. Pannekoek-van Toor (voorzitter)
J.A. van Berkum (ChristenUnie)

**1. Opening en vaststelling van de agenda**

De voorzitter opent de vergadering en de heer van der Scheer (CDA) wordt welkom geheten in deze voor hem eerste commissie vergadering.
De fractie van de VVD stelt voor om agendapunt 9, inzake de brief van 19 februari 2010 van SP-Westerveld over uitbreiding recreatiebedrijf De vier Eiken in Wapserveen, van de agenda te halen. Het betreft hier een onderwerp waar de provincie niet over gaat.
De fracties van CU, GL, CDA steunen dit voorstel van de VVD en betreuren dat insprekers voor niets zijn gekomen. De PvdA is voor het handhaven van dit punt nu zich insprekers hebben gemeld.
Na enige discussie wordt besloten om het punt van de agenda te halen, nu de fracties hiervoor in meerderheid kiezen. De SP kan zich niet vinden in dit besluit.

**2. Samenvattingen vergaderingen 12 en 19 mei 2010 en de lijst van toezeggingen**

Bij de toezeggingen voor de korte termijn kunnen ook de nrs. 2, 3, 6, 7, 16, 17, en 19 tm 29 worden afgevinkt. Een aangepaste lijst is bij deze samenvatting gevoegd.

De samenvatting wordt ongewijzigd vastgesteld.

**3. Ingekomen stukken**

De lijst met ingekomen stukken wordt conform vastgesteld.

**4. Rondvraag**

Er wordt geen gebruik gemaakt van de Rondvraag.

**5. Statenstukken/brieven**

**5a. Statenstuk 2010-437 Eerste Bestuursrapportage**

Inhoud van het statenstuk: De Eerste Bestuursrapportage geeft een beeld van de voortgang van de beleidsuitvoering en ontwikkeling over de eerste drie maanden van 2010. Er is uitgegaan van de stand van zaken na de 1e wijziging in de begroting. Mutaties in deze rapportage zijn verwerkt in de 2e wijziging in de begroting. GS adviseren PS om in te stemmen met de Eerste Bestuursrapportage en de 1e en 2e begrotingswijziging.

Samenvattende reactie van de fracties
De fracties van PvdA, VVD en GL informeren naar de stagnerende woningbouw, wat is de reden? Is hier geen oplossing voor te vinden, bijvoorbeeld door gelden anders in te zetten of criteria los te laten? De PvdA wil ook weten of er problemen zijn bij de Citadel. En hoe zit het met de afstandsbediening bij vaarwegen.
VVD, PvdA, GL en CU informeren naar de EHS en de hiermee gepaard gaande grondverwerving. Een verschuiving van prioritering naar inrichting wordt voorgesteld. Het CDA wijst m.b.t. de EHS op de relatie met het aangenomen Amendement A 2010-11. Het CDA informeert ook naar de RSP convenanten en naar het 100.000 voertuigenplan, wat is de stand van zaken? Daarnaast wordt door de PvdA en de CU de overschrijding van het strooizout genoemd. Ook informeren PvdA en GL naar de zwembaden, hoe zorgelijk is de situatie in Drenthe? Voor de CU is de rentetoerekening over de BDU gelden onduidelijk.
GL vraagt hoe het kan dat bij de spoorlijn Emmen-Zwolle uit is gegaan van verkeerde bedragen. Wat is de achtergrond van de bezuiniging op het regiopark?
De VVD oppert een voorstel aan de andere fracties om de dividenduitkering van Enexis evenals de rente op de Enexislening te bestemmen voor grote concrete energieprojecten. De andere fracties geven aan hierover te willen nadenken en bij de VJN hierop terug te zullen komen.

De VVD vraagt ook of de subsidie voor lokale energie initiatieven betrokken wordt bij het Drents Energie bedrijf? De VVD informeert ook naar de haalbaarheid van het uitvoeringsprogramma Bodemsanering.
De SP sluit aan bij de door het CDA en de PvdA gemaakte vragen en opmerkingen.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
Over de stagnerende woningbouw merkt gedeputeerde Haarsma op dat criteria niet moeten worden losgelaten, wel moet worden nagedacht op welke wijze versnelling wél te realiseren is. Na de zomer komt er een evaluatie van de versnellingsagenda inclusief het onderwerp woningbouw.
Problemen bij de Citadel zijn opgelost, op 2 juli gaat de 1e schop de grond in.
In het kader van het 100.000 voertuigenplan zijn ongeveer 3,5 van de 5 vergunningen afgegeven aan de tankstations aldus gedeputeerde Klip. Voor bodemsanering worden geen verplichtingen aangegaan vóór zekerheid is verkregen over de beschikbare middelen. De genoemde subsidieregeling voor duurzaamheid waaronder de energielabels vallen onder het 100.000 woningenplan. Het wachten is op toestemming van het Rijk. De subsidie voor lokale energie-initiatieven wordt niet ingezet voor het Drents Energiebedrijf.
De RSP convenanten zullen voor het zomerreces worden getekend, zo geeft gedeputeerde Bats aan. Daarna gaan ze ter informatie naar PS. Over het gebruik evenals de overschrijding van het budget van het strooizout is een evaluatie afgerond. Deze wordt binnenkort naar de commissie verzonden.
De afstandsbediening vaarwegen is nog niet gereed, verwacht wordt dat dit rond het zomerreces wel het geval zal zijn. Over de rentetoevoeging van de BDU gelden merkt de gedeputeerde op dat het Rijk geld wil zien over die bedragen die nog niet zijn uitgegeven. Bij de spoorlijn Zwolle-Emmen is abusievelijk uitgegaan van een te hoog bedrag, dit wordt nu administratief rechtgezet.
Over de EHS wordt door gedeputeerde Munniksma opgemerkt dat de tekst van de ingediende motie/ammendement uitgaat van versnelling. Beter was geweest hier prioritering te noemen. Er wordt ingezet op inrichting en verdroging maar daarvoor is het wel noodzakelijk om grond aan te kopen. Om die reden is extra geld voor grondverwerving genoemd. Het is uitermate onzeker of (Rijks)gelden na 2013 beschikbaar komen en dat leidt tot herprioritering. Met het Rijk zijn gesprekken gaande hoe kan worden gekomen tot een afronding van de projecten waarmee is gestart. Dat geldt ook voor andere provincies.
Over de zwembaden merkt gedeputeerde Baas op dat alle zwemplassen aan de eisen voldoen. Zwemmen is en blijft voor eigen risico. Folders hierover zijn o.a. te verkrijgen bij de gemeenten.

Gedeputeerde staten zeggen het volgende toe:
*Gedeputeerde Klip:* zegt toe een overzicht toe sturen van de projecten die vallen onder de decentralisatie-uitkering Stimulering van Lokale Klimaatinitiatieven
*Gedeputeerde Bats:* zegt toe in de statencommissie BFE (30/6/2010) terug te zullen komen op de vraag over de te hoge inboeking van de spoorlijn Zwolle-Emmen.
*Gedeputeerde Munniksma*: zegt toe dat rond het zomerreces 2010 een uitwerkingsstrategie EHS, inclusief prioriteringsoverzicht naar PS zal worden gezonden.

De voorzitter sluit de beraadslaging met de conclusie dat de discussie wordt voortgezet in de vergadering van PS.

Status: De B-status van het stuk blijft gehandhaafd.

**5b. Statenstuk 2010-438 Voorjaarsnota**
Inhoud van het statenstuk: In de Voorjaarsnota schetsen GS o.a. het financieel perspectief van de provincie Drenthe, welke bezuinigingen de komende jaren noodzakelijk zijn en de gevolgen voor de programma's uit het collegeprogramma.

Samenvattende reactie van de fracties
De fracties van PvdA, CDA, VVD, CU spreken hun zorgen uit over de bezuiniging op het onderdeel Verkeer en Vervoer. Wat is de bedoeling van deze voorgenomen bezuiniging? Wat is voldoende onderhoud en wat zijn de consequenties? GL kan zich wel vinden in de bezuiniging bij V&V, maar niet als dit betekent dat de kans op verhoging van verkeersslachtoffers stijgt. De PvdA is eveneens bezorgd over de stapeling van bezuinigingen die dreigt te ontstaan wat uitholling van beleid tot gevolg kan hebben. GL sluit hierbij aan. Wat betekent dit voor de projecten in het programma Klimaat en Energie? De CU stelt hier ook vragen over. Volgens de PvdA zou op het Atelier Mooi Drenthe! niet gekort moeten worden. Vragen worden ook gesteld over de stand van zaken van de Regionale Uitvoeringsdiensten (RUD). Over verrommeling wordt door de VVD opgemerkt dat dit bedrag geschrapt kan worden, de VVD zal hiervoor met een voorstel komen. De CU vraagt zich af wat er meer gaat verrommelen als de bezuiniging wordt doorgevoerd. Daarnaast is volgens de PvdA de tekst van de VJN niet op alle punten meer in overeenstemming met het inmiddels vastgestelde Omgevingsbeleid. Kernkwaliteiten moeten worden bewaakt. De PvdA is ook van mening dat gemeenten/steden buiten de RSP dubbel worden getroffen, is via cofinanciering geen oplossing te vinden? Het CDA sluit grotendeels aan bij de PvdA. Daarnaast vindt het CDA de formulering dat kleinschalige projecten, i.k.v. pMJP, dús voor gemeenten zijn, ongelukkig gekozen. Volume is niet het belangrijkste. De bezuiniging op Marketing Drenthe zou de VVD ongedaan willen maken, een verhoging komt eerder op zijn plaats. In de cie. BFE komt men hierop terug. De korting op GAE zou gewijzigd moeten worden in een PM post; de besluitvorming hierover heeft nog niet plaatsgevonden. De VVD zou een deel van de dynamische cofinanciering willen reserveren voor de te verwachten uitgaven voor het platteland.
De SP vraagt zich af wanneer PS het besluit over de RSP heeft goedgekeurd. En wat te doen met jonge veehouders die stoppen met hun werkzaamheden? De SP maakt bezwaar tegen bezuinigingen met name die van de korting van 10% op de provinciale ambtenaren. Het niet doorgaan van de motie over de OV-kaart voor MBO scholieren wordt betreurd. GS moeten blijven inzetten op Kennis werkt, daar past deze motie in.
GL sluit zich in grote lijnen aan bij andere fracties. GL is voornemens om op 7 juli een motie in te dienen met een voorstel voor een leefbaarheidsfonds om de problematiek op het platteland centraal te stellen. Het gaat daarbij niet alleen om krimp. Welke gevolgen geeft de bijstelling op reserves? Levert de bezuiniging op handhaving van 30% geen problemen op, is het toezicht dan nog voldoende? Ook de VVD informeert hierna. Tot slot wordt gevraagd of met gemeenten overleg geweest over de voorgestelde bezuinigingen?

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
GS hebben ruimtelijke kwaliteit hoog in het vaandel. De voorgestelde bezuiniging betreft een post waar gemeenten een beroep op konden doen, dat is slechts driemaal het geval geweest. Het Atelier Mooi Drenthe! blijft in stand.
Gedeputeerde Klip geeft aan dat bij het programma Klimaat en Energie (K&E) de ingezet is om op de lopende projecten een ‘plus’ te realiseren, maar helaas gaan een groot aantal projecten als gevolg van de bezuinigingen niet meer door. Het proces van de RUD is een aantal fasen teruggezet. Dit is ontstaan door een toezegging van minister Huizinga in de 1e Kamer. Gekeken wordt of de trajecten RUD en shared services (Noord-Ned) gecombineerd kunnen worden.
Over de Wabo zijn goede afspraken gemaakt.
GS hebben evenals PS grote zorgen over de BDU, aldus gedeputeerde Bats. Het is onduidelijk wat er gaat gebeuren, maar het zal grote consequenties hebben voor het openbaar vervoer (OV) . De onderhoud van wegen wordt teruggebracht van het cijfer 8 naar een 6. Dit is een acceptabel niveau, ook wat verkeersveiligheid betreft. RSP: ook in steden buiten de RSP gebieden, zoals Meppel en Hoogeveen is flink geïnvesteerd. Binnen het IVV is voor steden volop ruimte, voor het platteland geldt dit niet. Over GAE komt hij te spreken tijdens de statencommissie BFE.

De genoemde bezuiniging voor de waterbodems betreft een pMJP bezuiniging aldus de heer Munniksma. De voorgestelde Dynamische cofinancieringsreserve is een deel van de oplossing voor het het plattelands(landbouw) beleid. Met gemeenten is overleg geweest, maar die zijn niet enthousiast. Voor het vernieuwde toezicht wordt verwezen naar het handhavingsuitvoeringsprogramma aldus gedeputeerde Baas. De handhaving geschiedt op basis van risicoanalyse. Bedrijven zorgen zelf voor administratief voorwerk waardoor het aantal handhavers die bedrijven bezoeken sterk vermindert. Bedrijven stellen dit op prijs. Ook zal meer worden samengewerkt met de noordelijke provincies.

Gedeputeerde staten zeggen het volgende toe:
*Gedeputeerde Klip*: zegt toe vóór 7 juli a.s. een overzicht toe te sturen van die projecten in het programma K&E waarvan wordt voorgesteld om ze niet (meer) uit te voeren.

De voorzitter sluit de beraadslaging met de conclusie dat de discussie wordt voortgezet in de statenvergadering van 7/8 juli a.s.

Status: De B-status van het stuk blijft gehandhaafd.

**5c. Brief van 19 februari 2010 van SP-Westerveld over uitbreiding recreatiebedrijf De vier Eiken in Wapserveen**
Inhoud van de brief: SP-Westerveld roept het College van Gedeputeerde Staten op de vergunningverlening voor uitbreiding recreatiebedrijf De vier Eiken te onderbreken en voor wat betreft de Ruimtelijke Ordening de regie te gaan voeren in Westerveld. *(Geagendeerd door SP-fractie)*

Dit agendapunt is op verzoek van de meerderheid van de commissie van de agenda verwijderd.

**5d. Brief van 20 mei 2010 over de Ruimte voor ruimteregeling**
Inhoud van de brief: GS hebben naar aanleiding van de behandeling van de evaluatie van de ruimte voor ruimteregeling op 13 januari jl en de ambtelijke ervaringen de ruimte voor ruimteregeling geactualiseerd. Hierbij is de sloopnorm bijgesteld en nu bepaald op minimaal 750m2. Het uitgangspunt van de regeling is de verbetering van de ruimtelijke kwaliteit van Drenthe. Deze regeling wordt ter advisering aan PS voorgelegd.

Samenvattende reactie van de fracties
De fracties van CDA, VVD, SP en CU kunnen instemmen met de verlaging van de sloopnorm, maar vinden dat de verantwoordelijkheid bij de gemeenten ligt. Dit is ook meer in lijn zijn met de nWRO; decentraal wat kan, centraal wat moet. In dit voorstel bemoeit de provincie zich teveel met de invulling van deze regeling. De VVD vindt dat de tekst eenvoudiger kan, op één A-4tje. SP en CDA zijn ook voor een eenvoudige regeling.
De PvdA en GL merken op dat het gaat om de verbetering van de kwaliteit van het landschap. GL vindt dat getallen er niet toe doen. Het doel is het verbeteren van het landschap.
De PvdA is geen voorstander om de norm te verlagen, maar protesteert hier ook niet tegen. De vraag is wel wat een kwalitatieve goede inpassing is, waar wordt aan getoetst? En hoe verhoudt deze regeling zich met de regeling bedrijfsverplaatsing?

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
Uitgangspunt is de verbetering van de ruimtelijke kwaliteit. Niet de woningbouw. Waar het gaat om zogenaamde roze gebieden, waar kernwaarden aan de orde zijn, is provinciaal belang aan de orde en wil de provincie er bij worden betrokken. Ook gemeenten stellen dit op prijs. Gekeken wordt hoe deze regeling kan worden opgenomen in het uitvoeringsprogramma Omgevingsbeleid. De werkgroep uit PS

is hierbij ook betrokken. Het uiteindelijke doel is dat gemeenten het gaan opnemen in hun bestemmingsplannen.
Er is geen relatie met bedrijfsverplaatsing, die staat hier los van.

De voorzitter sluit de beraadslaging met een samenvatting van het gezegde als advies van de commissie aan GS.

**5e. Statenstuk 2010-434 Provinciaal beleidskader ISV 3**

Inhoud van het statenstuk: De provincie Drenthe ontvangt als budgethouder voor de niet-rechtstreekse gemeenten een Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing. Voor de derde periode (2010-2014) ontvangt de provincie Drenthe € 11,5 miljoen. De gemeente Emmen ontvangt als rechtstreekse gemeente circa € 4,2 miljoen. Conform de wet ISV stelt de provincie binnen 3 maanden na vaststelling van het rijksbeleidskader haar eigen provinciaal beleidskader met prioriteiten en budgetverdeling vast. GS vragen PS om in te stemmen met het provinciaal beleidskader.

Samenvattende reactie van de fracties
Het CDA, VVD, PvdA, CU en GL vinden dat vóór met het statenstuk kan worden ingestemd de criteria waarmee de beoordeling en de rangorde wordt bepaald, bekend moeten zijn. De SP kondigt een tweetal moties aan, namelijk een motie om geld te besteden aan bescherming van hunnebedden en omliggende terreinen. En een motie om in het kader van stedelijke vernieuwing asbestdaken te verwijderen. De VVD mist de drie woonregio's waarvoor nu in Drenthe is gekozen. De regionale woonvisies die daaruit voorvloeien zijn van provinciaal belang en dat is weer bepalend voor de toewijzing van geld. Hoe zit het met verwachtingen die bij gemeenten zijn gewekt met voorgaande regelingen? De PvdA adviseert om, nu de provincie stevig moet bezuinigen, een koppeling te maken met ISV-3 en het vitaal platteland. Daarmee kunnen belangrijke zaken wellicht in stand blijven.
De CU kan instemmen met het stuk. GL merkt op dat voorheen de luchtkwaliteit ook werd genoemd in de ISV nota's, waarom is die nu verdwenen?

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
Het hele ISV is behoorlijk gewijzigd t.o.v. de vorige periode. Nu wordt wel de mogelijkheid geboden om maatwerk te leveren. De harde plannen staan nu centraal, die zullen op een slimme en creatieve manier worden gekoppeld aan de provinciale doelen. Plannen moeten wel uitvoerbaar zijn in de periode van 4 jaar. Nadeel is wel dat met meer gemeenten het geld verdeeld moet worden. Het is niet bekend waarom de luchtkwaliteit niet is meegenomen. De criteria zullen op 29 juni in GS worden besproken.
Desgevraagd wordt aangegeven dat het niet zinvol is om een verslag van het bestuurlijk overleg over o.a. de ISV beschikbaar te stellen. De uitvoering is een verantwoordelijkheid van GS. PS controleert achteraf.

<u>Gedeputeerde staten zeggen het volgende toe</u>:
*Gedeputeerde Haarsma:* zegt toe dat de criteria waarmee ikv ISV-3 beoordeling en rangorde plaats vindt vóór de vergadering van PS van 7/8 juli naar de staten worden gezonden.
*Gedeputeerde Haarsma:* zegt toe te zullen nagaan waarom de luchtkwaliteit niet meer wordt genoemd in ISV-3.

Status: De B-status van het stuk blijft gehandhaafd.

**5f. Brief van GS van 25 maart 2010 over Provinciale Kaart Wet ammoniak en veehouderij**
Inhoud van de brief: GS informeren de staten over het project dat zich richt op het aanpassen van de kaart Wet ammoniak en veehoudering (WAV). Het project is tijdelijk gepauzeerd om eerst invulling te geven aan de EHS. Dit laatste is inmiddels verankerd in de nieuwe Omgevingsvisie. Dit betekent dat het project van de WAV-kaart verder kan met de werkzaamheden *(Geagendeerd op verzoek van de fractie van de SP)*

Samenvattende reactie van de fracties
De SP houdt een betoog met de titel “Boerenbedrog in Drenthe”. De kern van het betoog is dat de boeren niet zijn betrokken bij de totstandkoming van de WAV-kaart.
Naast de reeds gestelde vragen in de onderbouwing worden nog een aantal vragen gesteld die om een schriftelijke beantwoording vragen.
De overige fracties geven aan de recent verkregen informatie van de stuurgroep WAV eerst te willen bestuderen alvorens hierop een reactie te kunnen geven.
De PvdA geeft alle partijen een groot compliment. Er is geen agrariër die op dit moment rechtstreeks met zijn bedrijf ‘op slot’ wordt gezet. Het CDA sluit hierbij aan.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
Het betreft hier een proces wat zorgvuldig moet worden doorlopen. Naar de mening van gedeputeerde Munniksma zal altijd sprake blijven van een stuk onzekerheid wanneer het over ammoniak gaat. De hele problematiek van Natura 2000 en WAV is nog niet in beeld. Vanuit het Ministerie van LNV komt nog voor de zomer een schrijven over deze problematiek, een toetsingskader Natura 2000, maar of dat iets oplost voor de agrariërs is de vraag. “wie het weet mag het zeggen” zo klinkt de reactie van de gedeputeerde.

De voorzitter sluit de beraadslaging met de conclusie dat bij alle partijen een diepe betrokkenheid is wat deze problematiek betreft, de SP heeft alleen iets meer ongeduld. Het is een ingewikkelde materie.

**5g. Statenstuk 2010-436 Onteigening ten behoeve van de vaarverbinding Erica-Ter Apel**
Inhoud van het statenstuk: Om de vaarverbinding Erica-Ter Apel te kunnen realiseren moet een aantal percelen worden aangekocht. Van vijf eigenaren is inmiddels aangekocht. Met twee eigenaren is tot op heden geen overeenstemming bereikt. GS adviseren PS om de Kroon te verzoeken om die percelen ter onteigening aan te wijzen.

Samenvattende reactie van de fracties.
Alle fracties kunnen instemmen met het statenstuk
De PvdA informeert of wanneer minnelijke overeenstemming nog mogelijk is dit valt in te passen in het tijdpad. Het CDA wil weten of de werkelijke waarde onafhankelijk wordt vastgesteld. GL vraagt of in dit statenstuk de Crisis- en Herstelwet niet moet worden genoemd.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
Gedeputeerde Munniksma bedankt de fracties voor de instemming met het statenstuk.
Het lostrekken van het project is geen basis voor de Crisis en Herstelwet. Grondaankopers van DLG hebben goed zicht op een reële waarde van de grond. Wanneer de tijd dringt wordt overgeschakeld op onteigening. Wanneer het besluit nu wordt genomen is het op tijd. Zolang er geen uitspraak is gedaan door de Kroon is minnelijk overleg mogelijk

Status: De status van het stuk wordt gewijzigd in de A-status.

**5h. Brief van 15 april 2010 over de Structuurvisie Ondergrond**

Inhoud van de brief: In de Structuurvisie ondergrond worden keuzes voor het gebruik van de ondergrond beleidsmatig vastgelegd. De Structuurvisie ondergrond is een uitwerking van het nieuwe Drentse beleid voor de leefomgeving, de Omgevingsvisie. De structuurvisie is een instrument uit de nieuwe Wet ruimtelijke ordening (Wro), dat de provincies ter beschikking staat om hun (provinciale) belangen te borgen. GS leggen de Structuurvisie ondergrond ter gedachtewisseling voor aan PS.

Samenvattende reactie van de fracties

De fracties van PvdA, CDA, GL en CU spreken uit zich in een fuik gedreven te voelen door nu een uitspraak te doen over deze structuurvisie. Kunnen de staten daarna nog wel nee zeggen? Werkt dit stuk niet drempelverlagend voor de beslissers (het Rijk)? Het gaat om een doorwrocht verhaal, maar het is ook pro-actief naar het Rijk.

De PvdA is van mening dat het politieke signaal om de ongerustheid aan te geven zeker mag worden afgegeven. Voor het CDA staat veiligheid voorop, onomstotelijk moet bewezen zijn dat opslag in de ondergrond, ook bij proefvelden veilig is vóór toestemming gegeven kan worden.

GL wil gezegd hebben mordicus tegen de opslag van CO2 te zijn. Ook is GL tegen het aanwijzen van een voorkeursvariant voor proefvelden. Net als de provincie tegen de opslag van kernafval is moet nu ook een krachtig *nee* worden gegeven wat betreft de CO2 opslag.

De VVD is trotst op deze structuurvisie. Strategisch en politiek een sterk verhaal. De provincie heeft beneden de 500 meter geen bevoegdheid daarom is het goed wel een strategisch verhaal neer te zetten. Alle gegevens in de structuurvisie zijn al bekend bij het Rijk, het is alleen nu gebundeld.

De SP is zeer tevreden met dit omvangrijke rapport en complimenteert GS hiermee. Alle afwegingen staan vermeld, klasse wat de SP betreft. Voor de SP is permanente opslag (ondergronds) een ‘no go – area’.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:

Voor opslag in de Drentse Bodem geldt een nee tenzij, als uitgangspunt. Aantoonbare veiligheid gaat boven alles. Ook voor het Rijk staat dit buiten kijf. Evenveel deskundigen die voor als die tegen zijn kunnen worden opgevoerd. De Drentse bodem is een gatenkaas, iedereen wil hierop een claim leggen. Om die reden is de provincie vijf jaar terug al begonnen met het in kaart brengen van de onderdergrond.

Het gaat over meer dan de lege gasvelden. De bevoegdheid over de ondergrond is zeer beperkt, ook niet wat de effecten zijn op de bovengrond. Maar de provincie vindt er wel iets van, om die reden is gekozen om wel een visie over de Drentse ondergrond te ontwikkelen. De demonstratieprojecten zijn gericht op de technische mogelijkheden, niet op veiligheid. De selectie van 9 naar 3 velden wordt gedaan op basis van economische aspecten.

Vanuit EZ wordt een publiek debat georganiseerd over ondergrondse opslag. Parallel hieraan zal een expert dialoog plaatsvinden in Noord-Nederland. EZ heeft inmiddels aangegeven dat de provinciale belangen worden meegenomen. De verzamelde informatie is niet nieuw voor het Rijk. De aanwezige kennis is wel bijeengebracht. Deze plan MER heeft betrekking op de structuurvisie, niet op de CO2 opslag. GS zetten in op duurzame energie en energiebesparing, niet op de opslag van CO2.

De voorzitter sluit de beraadslaging met de conclusie dat de fracties complimenten geven voor het geleverde werk. De fracties van PvdA, GL, CDA, SP en CU hebben een politiek standpunt afgegeven t.a.v. de opslag in de Drentse ondergrond.

**5i. Brief van 2 juni 2010 over Ontwerpbegroting 2011 van het OV-bureau GroningenDrenthe**
Inhoud van de brief: GS bieden de door het Dagelijkse Bestuur op 22 april vastgestelde Ontwerpbegroting 2011 aan van het OV-bureau GroningenDrenthe. PS krijgen de gelegenheid hun zienswijze kenbaar te maken uiterlijk 22 juni 2010.

Samenvattende reactie van de fracties
De fracties zijn verheugd dat sprake is van een sluitende ontwerp begroting. De SP zou de resultaten van de klanttevredenheid in de staten terug willen zien. De SP heeft signalen ontvangen dat de klachtenafhandeling niet goed zou verlopen. GL verzoekt om de begroting eerder te agenderen dan nu het geval is. Naast GL informeren meerdere fracties waarom de kosten van de veiligheid sterk zijn toegenomen, zijn de in de bussen geplaatste camera's hier debet aan? De CU vindt de onderbouwing van de uitbreiding van de sociale veiligheid beperkt. De tekst over de korte ritten is naar de mening van GL niet juist, de suggestie wordt gewekt dat deze ritten een probleem is. Wat GL betreft is dit juist niet het geval. Deze opmerking kan worden gezien als een zienswijze en niet alleen als een voorstel voor een tekstuele wijziging. Het CDA is tevreden maar ziet de bezuinigingen met zorg tegemoet, want meer reizigers en minder BDU verhoogt het exploitatie tekort. De PvdA heeft vernomen dat er knelpunten zouden zijn wat betreft de ontwikkeling van de concessies die vorig zijn ingegaan. Met name in het eerste jaar van de concessie is ontwikkeling belangrijk. De evaluatie van de aanbesteding zou in september geagendeerd kunnen worden, dat is een goede zaak. Naast een verlaging van de BDU kunnen ook de OV-chipkaart en de OV-studenkaart donkere wolken aan de horizon worden als deze wegvallen of extra kosten met zich brengen. Zijn deze meegenomen in de meerjarenbegroting? Is het juist de dat regiotram zorgt voor een korting op het reguliere budget?

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
Het klachtensysteem van het OV-bureau is redelijk sluitend. De gedeputeerde ontvangt graag berichten als dit niet het geval is. De verhoging van het budget voor veiligheid heeft niets te maken met het plaatsen van camera's in bussen maar past in deze tijd. De camera's komen voor rekening van Qbuzz zelf. PS nemen geen besluit over de begroting maar geven eventuele zienswijzen mee. De OV chipkaart wordt uiterlijk eind 2010 ingevoerd in Drenthe en Groningen die daarmee de laatste provincies in Nederland zijn. Wanneer de ontwikkelfunctie niet wordt nagekomen, krijgt de vervoerder een malus. De dreiging van de vermindering van de BDU is inderdaad een reële. In de begroting is nog geen rekening gehouden met een mogelijke korting op deze uitkering. Na een eventuele korting zal een reactie volgen van de begroting. Het is juist dat de regiotram een kostendringend effect heeft op het reguliere OV.
De door GL genoemde tekst van de korte ritten zal als zienswijze worden meegenomen.

De voorzitter sluit de beraadslaging met de conclusie dat de fracties instemmen met de begroting. De samenvatting zal naar het OV-bureau worden toegezonden.

**6. Mededelingen**
De vergadering stemt in met het overzicht van presentaties en werkbezoeken.
De fractie van de VVD kondigt aan de verkregen antwoorden op de vragen over de Reestal te willen agenderen in de vergadering van 8 september 2010, zij zullen hiervoor een onderbouwing aanleveren.

**7. Sluiting**

De vergadering wordt gesloten om 20:17 uur.
De volgende vergadering zal plaatsvinden op 8 september 2010.

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 8 september 2010,

, voorzitter

, commissiegriffier

## Lijst van toezeggingen Statencommissie Omgevingsbeleid

*(tot en met commissievergadering van 22 juni 2010 bijgewerkt)*

| **Nr** | **Datum toezegging** | **Korte termijn** (binnen 3 maanden) | **Wijze van afdoening** | √ |
|---|---|---|---|---|
| 1. | 17-06-2009<br>SC OGB | De heer BATS zegt toe dat de eerste resultaten van het onderzoek spoorlijn Emmen-Meppen in het najaar van 2009 komen. (CDA) | Het onderzoek is met de Railvisie 2040 besproken en op 31 maart in de cie. OGB besproken | √ |
| 2. | 17-06.2009<br>SC OGB | Mevrouw HAARSMA zegt toe de stand van zaken van de verkenning van het actief provinciaal grondbeleid te zullen uitzoeken. (CU) | Is toegestuurd<br>(OGB 16-06-2010) | √ |
| 3. | 09-09-2009<br>SC OGB | De heer BATS zegt toe de resultaten van de door het DB-OV Bureau over de recente aanbestedingen opgestelde evaluatie toe te zenden aan de statencommissie. (PvdA). Idem naar aanleiding van de rondvraag commissievergadering 17-02-2010. (CDA) | Memo 25-05-2010 | √ |
| 4. | 13-01-2010<br>SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe dat de informatie over de reductie van $CO_2$-emissie naar de commissie wordt verzonden, zodra deze van de gemeenten is ontvangen. (PvdA, CDA, GL) | Stavaza: vóór het zomerreces<br>(OGB 31-03-2010) | |
| 5. | 13-01-2010<br>SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe na te zullen gaan wanneer de overzichten over de reductie van $CO_2$-emissie van de gemeenten zijn te verwachten. (CDA) | Stavaza: vóór het zomerreces<br>(OGB 31-03-2010) | |
| 6. | 17-02-2010<br>SC OGB | De heer BATS zegt toe binnenkort te zullen nagaan of de alle stations op de Vechtdallijnen geschikt zijn voor rolstoelgebruikers. (CDA) | Memo 25-05-2010 | √ |
| 7. | 17-02-2010<br>SC OGB | De heer BATS zegt toe de commissie na de aanbesteding te zullen informeren over de uitkomst van de aanbestedingsprocedure Vechtdallijnen. (CDA) | Memo 25-05-2010 | √ |
| 8. | 17-02-2010<br>SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe dat zij in september 2010 de commissie zal informeren over het basispakket, de kwaliteitseisen en het verdere tijdpad van de te vormen Regionale Uitvoeringsdienst RUD. (CDA) | | |
| 9. | 31-03-2010<br>SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe terug te zullen komen op de meetwaarden van het binnenniveau van de genoemde 12 adressen. (SP) | Memo 12-05-2010 | √ |
| 10. | 31-03-2010<br>SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe na te zullen gaan of gevelmeting gaat plaatsvinden op de genoemde adressen. (SP) | Memo 12-05-2010 | √ |
| 11. | 31-03-2010<br>SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe na te zullen gaan wat de gemeten waarden zijn van de 8.000 voertuigen op provinciale wegen. (SP) | Memo 12-05-2010 | √ |
| 12. | 31-03-2010<br>SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe na te zullen gaan waarom Havelte-Oost als Natura 2000-gebied niet op de stiltekaart staat en waarom de EHS-gebieden niet zijn meegenomen? (SP) | Memo 12-05-2010 | √ |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 13. | 31-03-2010<br>SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe na te zullen gaan waarom de N371 niet in het ontwerp-actieplan EU-geluidsbelastingkaart wordt genoemd. (GL) | Memo 12-05-2010 | √ |
| 14. | 31-03-2010<br>SC OGB | De heer BATS zegt toe na te zullen hoe de rondweg in Meppel op het geluidsniveau heeft uitgepakt. (PvdA) | Memo 25-05-2010 | √ |
| 15. | 31-03-2010<br>SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe na te zullen gaan of er prestatieafspraken i.k.v. SAWA zijn gemaakt en in hoeverre hieraan geld is gekoppeld. (CDA) | Volgt binnenkort (OGB 16-06-2010) | |
| 16. | 31-03-2010<br>SC OGB | De heer BATS zegt toe uit te zoeken of de lijn Coevorden-Hoogeveen ook opgenomen kan worden in de railvisie. (GL) | Memo 25-05-2010 | √ |
| 17. | 31-03-2010<br>SC OGB | De heer BATS zegt toe de railvisie op te knippen in korte en lange termijn en met de voorstellen die hieruit voortkomen, terug te komen naar de commissie. (PvdA) | Memo 25-05-2010 | √ |
| 18. | 31-03-2010<br>SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe na te zullen gaan of uitstel van de verlaging van de EPC norm naar 0,5 voor bepaalde projecten - bijvoorbeeld die de ontwerpfase al zijn gepasseerd - mogelijk is. (VVD) | | |
| 19. | 19-05-2010<br>SC OGB | Mevrouw HAARSMA zegt toe het door het CDA gevraagd lijstje met uitwerkingsplannen toe te zenden voor 2 juni a.s. (CDA) | PS 02-06-2010 | √ |
| 20. | 19-05-2010<br>SC OGB | Mevrouw HAARSMA zegt toe grote uitwerkingsthema's, waaronder krimp, via een startnotitie voor te leggen aan PS. (CDA) | PS 02-06-2010 | √ |
| 21. | 19-05-2010<br>SC OGB | Mevrouw HAARSMA zegt toe de exacte grenzen rondom het LOFAR gebied i.r.t. windenergie nader te onderzoeken. (PvdA) | PS 02-06-2010 | √ |
| 22. | 19-05-2010<br>SC OGB | Mevrouw HAARSMA zegt toe dat op 2 juni nog geen besluit wordt genomen over de toepassing van de instrumenten i.k.v. de nieuwe Omgevingsvisie. (GL) | PS 02-06-2010 (Omgevingsvisie) | √ |
| 23. | 19-05-2010<br>SC OGB | Mevrouw VLIETSTRA zegt toe dat GS zullen kijken naar de begrippen functie en kernkwaliteit in relatie tot economie/bedrijvigheid, welk begrip hoort waar thuis in de Omgevingsvisie. (CDA,VVD, GL, CU, PvdA) | PS 02-06-2010 (Omgevingsvisie) | √ |
| 24. | 19-05-2010<br>SC OGB | Mevrouw VLIETSTRA zegt toe bij lokale bedrijvigheid de woorden 'sociale binding' te vervangen door een concrete benaming die de lading in dit geval beter dekt. (CDA) | PS 02-06-2010 (Omgevingsvisie) | √ |
| 25. | 19-05-2010<br>SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe de vermeende onduidelijkheid in de tekst m.b.t. de saldering van (geluids)normen bij de motorcrossterreinen (nogmaals) te zullen aanpassen. (VVD) | PS 02-06-2010 (Omgevingsvisie) | √ |
| 26. | 19-05-2010<br>SC OGB | De heer BATS zegt toe dat de feitelijke cijfers over verkeersslachtoffers naar de statencommissie zal worden verzonden. (GL) | Memo 25-05-2010 | √ |
| 27. | 19-05-2010<br>SC OGB | De heer BATS zegt in het kader van de Regiovisie toe de eerste resultaten van de tussentijdse barometer naar de staten te sturen. (VVD) | Memo 31-05-2010 | √ |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 28. | 19-05-2010<br>SC OGB | De heer BATS zegt in het kader van de regiovisie toe uit te zullen zoeken wat het betekent om nu géén besluit te nemen over het MIP en te wachten op het BMC rapport en de staten hierover te informeren. (PvdA) | Memo 31-05-2010 | √ |
| 29. | 19-05-2010<br>SC OGB | De heer BATS zegt toe dat er een tussentijdse actualisatie komt van de begroting 2010 van de Regiovisie Groningen-Assen. (CDA) | Memo 31-05-2010 | √ |
| 30. | 19-05-2010<br>SC OGB | De heer BATS zegt toe dat het onderzoek naar de urgentie van de uitbreiding van de N34 naar de commissie wordt gezonden. (PvdA) | Volgt z.s.m.<br>(OGB 16-06-2010) | |
| 31. | 02-06-2010<br>PS | Mevrouw HAARSMA zegt toe dat binnenkort een startnotitie over de gevolgen van de krimp aan de staten zal worden voorgelegd. (GL) | | |
| 32. | 02-06-2010<br>PS | De heer MUNNIKSMA zegt toe da de uitkomsten van het overleg over de prioritering van de ecologische hoofdstructuur nog voor de zomervakantie aan de staten zullen worden voorgelegd. (CDA) | | |
| 33. | 16-06-2010<br>SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe een overzicht toe te sturen van de projecten die vallen onder de decentralisatie-uitkering Stimulering van Lokale Klimaatinitiatieven. (GL) | | |
| 34. | 16-06-2010<br>SC OGB | De heer BATS zegt toe in de st.cie BFE (30-06-2010) terug te zullen komen op de vraag over de te hoge inboeking van de spoorlijn Zwolle-Emmen. (GL) | | |
| 35. | 16-06-2010<br>SC OGB | De heer MUNNIKSMA zegt toe dat rond het zomerreces 2010 een uitwerkingsstrategie EHS, inclusief prioriteringsoverzicht naar PS zal worden gezonden. (CDA) | | |
| 36. | 16-06-2010<br>SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe vóór 7 juli a.s. (PS-vergadering) een overzicht toe te sturen van die projecten in het programma K&E waarvan wordt voorgesteld om ze niet meer uit te voeren. (PvdA) | | |
| 37. | 16-06-2010<br>SC OGB | Mevrouw HAARSMA zegt toe de criteria waarmee i.k.v. ISV-3 beoordeling en rangorde plaatsvindt vóór de vergadering van PS van 7/8 juli naar de staten zal worden gezonden. (o.a. CDA) | | |
| 38. | 16-06-2010<br>SC OGB | Mevrouw HAARSMA zegt toe te zullen nagaan waarom de luchtkwaliteit niet meer wordt genoemd in ISV-3. (GL) | | |
| | | **Lange termijn** | | |
| 1. | 17-06-2009<br>SC OGB | De heer MUNNIKSMA zegt toe de informatie over projecten die onder de Tennet gelden (kunnen) vallen aan de commissie beschikbaar te stellen ná het zomerreces 2009. (VVD) | Voorstellen (projectcategorieën) worden i.k.v. pMJP afgewikkeld. Meer te melden, dan volgt informatie. Het traject loopt t/m 2011.<br>(OGB 13-01-2010) | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 2. | 09-09-2009<br>SC OGB | De heer MUNNIKSMA zegt toe in de evaluatie van de Subsidieregeling toerisme Natuurlijk? Drenthe 2008-2010 op te zullen nemen wat voor soort aanvragen er zijn gewest, wat de doelstellingen waren en wat is bereikt. Deze evaluatie zal medio 2010 verschijnen. (CDA) | Uitvoerige notitie volgt.<br>(OGB 16-06-2010) | |
| 3. | 25-11-2009<br>SC OGB | Mevrouw HAARSMA zegt toe provinciale staten te betrekken bij de voortgang van de bedrijventerreinen in de Regio Assen-Groningen. | Nog in uitvoering.<br>(OGB 16-06-2010) | |
| | | **Moties** | | |
| M3<br>CDA | 22-04-2009<br>PS | PS verzoeken GS om verder voorbeeldgedrag te tonen, door direct na opening van het gerevitaliseerde provinciehuis alle extern gekochte energie (gas & elektriciteit) voorzien te laten zijn van een zogenaamd “groen” certificaat. | | |
| M9 | 02-06-2010<br>PS | Uitwerken concept Agropark in een notitie. | | |
| M11 | 02-06-2010<br>PS | Monitoring ontwikkelingsgerichte uitvoering en rapportage daarvan aan PS. | | |
| M15 | 02-06-2010<br>PS | Verlengen werkingsduur ontgrondingsvergunningen voor zandwinningsbedrijven. | | |

provincie Drenthe

# *Staten*stuk 2010-437

## 1e Bestuursrapportage 2010 en 1e en 2e wijziging Begroting 2010

Voorgestelde behandeling:
- Statencommissies Omgevingsbeleid op 16 juni, Cultuur en Welzijn op 23 juni en Bestuur, Financiën en Economie op 30 juni 2010
- provinciale staten op 7 en 8 juli 2010
- fatale beslisdatum: 7 en 8 juli 2010

Behandeld door de heer T. Klomparends, telefoonnummer (0592) 36 58 06 , e-mail t.klomparends@drenthe.nl
Portefeuillehouder: mevrouw J.G. Vlietstra

## Inleiding

Hierbij bieden wij u de 1e Bestuursrapportage 2010 aan. Deze rapportage geeft een beeld van de voortgang van de beleidsuitvoering en -ontwikkeling over de eerste drie maanden van 2010.
De bestuursrapportage beperkt zich tot het vermelden van belangrijke ontwikkelingen, afwijkingen en knelpunten ten opzichte van de gestelde resultaten zoals die zijn vermeld in de Begroting 2010.
In de bestuursrapportage wordt op basis van de resultaten van de eerste drie maanden van het jaar zo goed mogelijk ingeschat wat de realisatie op jaarbasis zal worden. Daarbij is uitgegaan van de stand van zaken na de 1e wijziging van de Begroting. Deze wijziging bevat de doorwerking van de effecten ten gevolge van de 2e Bestuursrapportage 2009, correcties op de primaire Begroting en de verdeling van het loonkostenbudget 2010 over de verschillende afdelingen.

De in deze rapportage voorgestelde mutaties zijn verwerkt in de 2e wijziging van de Begroting.

De 1e Bestuursrapportage sluit af met een nadelig saldo in 2010 van € 395.259,--. Voor de jaren 2011 tot en met 2013 is er een positief saldo in 2011 van € 2.621.585,--, in 2012 van € 3.068.458,-- en van € 2.220.785,-- in 2013. Wij stellen voor deze saldi te verrekenen met de Algemene reserve. In de Voorjaarsnota 2010 is met deze resultaten rekening gehouden.

**Specificatie van het resultaat.**

| Omschrijving | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| ***Nadelen*** | | | | |
| Wederopbouw Haiti. | -500.000 | | | |
| De Nieuwe Digitale Werkplek (licentie-, onderhoud- en implementatiekosten) | -150.000 | | | |
| Extra middelen gladheidsbestrijding | -1.200.000 | | | |
| Lagere bijdrage ministerie van Rijkswaterstaat inzake BTW | -340.000 | | | |
| Decentralisatie uitkering Collectief Particulier Opdrachtgeverschap (CPO). | -300.000 | | | |
| Toe te rekenen rente BDU. | -182.050 | | | |
| Rente niet bestede deel van de BDU | -135.782 | | | |
| Verwerking verkeersgegevens | -37.000 | | | |
| Tekort meerjarenprogramma Wet Bodembescherming 2005-2009 | -153.923 | | | |
| TT-circuit | -350.000 | | | |
| Proceskosten Europees project Vergrijzing | -9.728 | | | |
| Proceskosten Belvedère project Frederiksoord | -81.633 | | | |
| Vervallen ouderbijdrage kinderopvang | -90.756 | -90.756 | -90.756 | -90.756 |
| Rente Bruglening Enexis | -164.075 | | | |
| Afronding | | 177 | | 200 |
| ***Voordelen*** | | | | |
| Vervallen rentetoevoeging aan de middelen Jeugdzorg | 28.457 | | | |
| Lagere index RTV Drenthe | 134.652 | 276.949 | 430.315 | 208.737 |
| Lagere bijdrage crossmediale berichtgeving | 150.000 | 150.000 | 150.000 | 150.000 |
| Dividend Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV (PBE), | 250.800 | 750.000 | 750.000 | |
| Dividenduitkering Enexis | 1.190.000 | 400.000 | 1.000.000 | 1.000.000 |
| Verrekening Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | 116.478 | | | |
| Voordelige afrekening Landelijk afvalbeheersplan | 9.082 | | | |
| Niet begrote ontvangst handhavingsamenwerking IPO | 15.416 | | | |
| Verrekening 2009 Klimaat en Energie met betrekking tot klimaatbossen | 250.000 | 250.000 | | |
| Dividend BNG en Ned waterschapsbank | 24.559 | | | |
| Motorrijtuigenbelasting | 769.000 | 800.000 | 833.000 | 866.000 |
| Afrekening Provinciefonds 2009 | 340.554 | | | |
| Hogere uitkering provinciefonds | 65.690 | 40.215 | 40.899 | 41.604 |
| ***Bugetneutraal*** | | | | |
| Budget tbv Culturele gemeente van Drenthe 1 keer per 2 jaar | -45.000 | 45.000 | -45.000 | 45.000 |
| | **-395.259** | **2.621.585** | **3.068.458** | **2.220.785** |

## Advies

1. Vaststellen 1e Bestuursrapportage 2010
2. Vaststellen 1e wijziging van de Begroting 2010
3. Vaststellen 2e wijziging van de Begroting 2010

## Beoogd effect

Verantwoording van ons college aan uw staten.

## Argumenten

De bestuursrapportage is een vast onderdeel van de P&C-cyclus.

## Uitvoering

**Tijdsplanning**
Niet van toepassing.

**Financiën**
Niet van toepassing.

**Monitoring en evaluatie**
Niet van toepassing.

**Extern betrokkenen**
Niet van toepassing.

**Communicatie**
Niet van toepassing.

**Bijlagen**
1e Bestuursrapportage 2010

**Ter inzage in de leeskamer**
Niet van toepassing.

Assen, 2 juni 2010
Kenmerk: 22/5.1/2010006942

Gedeputeerde staten van Drenthe,

J. Tichelaar, voorzitter
mevrouw drs. J.M. Imhof, secretaris

ga.coll.

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 2 juni 2010, kenmerk 22/5.1/2010006942;

BESLUITEN:

I. de 1e Bestuursrapportage 2010 vast te stellen;

II. de 1e wijziging van de Begroting 2010 vast te stellen;

III. de 2e wijziging van de Begroting 2010 vast te stellen.

Assen, 7 en 8 juli 2010

Provinciale staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

ga.coll.

provincie Drenthe

# 1e Bestuursrapportage 2010

**PROVINCIE DRENTHE**

# EERSTE BESTUURSRAPPORTAGE 2010

Juni 2010

**INHOUDSOPGAVE**


| | | |
|---|---|---|
| Inleiding | | 3 |
| Rapportage Drentse Versnellingsagenda | | 5 |
| Programma 1 | De provincie doét er toe! | 8 |
| Programma 2 | Samenleving met samenhang | 11 |
| Programma 3 | Ruimte en bereikbaarheid | 16 |
| Programma 4 | Kennis wérkt! | 22 |
| Programma 5 | Leefomgeving | 27 |
| Programma 6 | Middelen | 35 |
| Bijlage 1 | Treasury rapportage | 39 |
| Bijlage 2 | Herziening Investeringskredieten | 41 |
| Bijlage 3 | Eerste Begrotingswijziging | 43 |
| Bijlage 4 | Tweede Begrotingswijziging | 59 |

# Inleiding

Hierbij bieden wij u de Eerste Bestuursrapportage 2010 aan. We geven u een beeld van de voortgang van de beleidsuitvoering en de ontwikkelingen in de eerste drie maanden van 2010. In deze rapportage beperken we ons tot de belangrijkste ontwikkelingen, afwijkingen en knelpunten ten opzichte van de Begroting 2010.

In deze Bestuursrapportage proberen we op basis van de resultaten van de eerste drie maanden van het jaar zo goed mogelijk in te schatten wat de realisatie op jaarbasis zal worden. We zijn daarbij uitgegaan van de stand van zaken na de eerste wijziging van de begroting.

- De Eerste Begrotingswijziging bevat de doorwerking van de Tweede Bestuursrapportage 2009, de correcties op de primaire begroting en de verdeling van het Loonkostenbudget 2010 over de verschillende afdelingen.
- De in deze rapportage voorgestelde mutaties komen in de Tweede Begrotingswijziging te staan.

Deze rapportage sluit 2010 af met een nadelig saldo van € 395.259. Voor de drie jaren daarna voorzien we positieve saldi: € 2.621.858 in 2011, € 3.068.458 in 2012 en € 2.220.785 in 2013.
We stellen voor om deze met de Algemene Reserve te verrekenen. In de Voorjaarsnota 2010 is reeds met deze resultaten rekening gehouden.

**Specificatie van het resultaat.**

| Omschrijving | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| ***Nadelen*** | | | | |
| Wederopbouw Haiti. | -500.000 | | | |
| De Nieuwe Digitale Werkplek (licentie-, onderhoud- en implementatiekosten) | -150.000 | | | |
| Extra middelen gladheidsbestrijding | -1.200.000 | | | |
| Lagere bijdrage ministerie van Rijkswaterstaat inzake BTW | -340.000 | | | |
| Decentralisatie uitkering Collectief Particulier Opdrachtgeverschap (CPO). | -300.000 | | | |
| Toe te rekenen rente BDU. | -182.050 | | | |
| Rente niet bestede deel van de BDU | -135.782 | | | |
| Verwerking verkeersgegevens | -37.000 | | | |
| Tekort meerjarenprogramma Wet Bodembescherming 2005-2009 | -153.923 | | | |
| TT-circuit | -350.000 | | | |
| Proceskosten Europees project Vergrijzing | -9.728 | | | |
| Proceskosten Belvedère project Frederiksoord | -81.633 | | | |
| Vervallen ouderbijdrage kinderopvang | -90.756 | -90.756 | -90.756 | -90.756 |
| Rente Bruglening Enexis | -164.075 | | | |
| Afronding | | 177 | | 200 |
| ***Voordelen*** | | | | |
| Vervallen rentetoevoeging aan de middelen Jeugdzorg | 28.457 | | | |
| Lagere index RTV Drenthe | 134.652 | 276.949 | 430.315 | 208.737 |
| Lagere bijdrage crossmediale berichtgeving | 150.000 | 150.000 | 150.000 | 150.000 |
| Dividend Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV (PBE), | 250.800 | 750.000 | 750.000 | |
| Dividenduitkering Enexis | 1.190.000 | 400.000 | 1.000.000 | 1.000.000 |
| Verrekening Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | 116.478 | | | |
| Voordelige afrekening Landelijk afvalbeheersplan | 9.082 | | | |
| Niet begrote ontvangst handhavingsamenwerking IPO | 15.416 | | | |
| Verrekening 2009 Klimaat en Energie met betrekking tot klimaatbossen | 250.000 | 250.000 | | |
| Dividend BNG en Ned waterschapsbank | 24.559 | | | |
| Motorrijtuigenbelasting | 769.000 | 800.000 | 833.000 | 866.000 |
| Afrekening Provinciefonds 2009 | 340.554 | | | |
| Hogere uitkering provinciefonds | 65.690 | 40.215 | 40.899 | 41.604 |
| ***Bugetneutraal*** | | | | |
| Budget tbv Culturele gemeente van Drenthe 1 keer per 2 jaar | -45.000 | 45.000 | -45.000 | 45.000 |
| | **-395.259** | **2.621.585** | **3.068.458** | **2.220.785** |

# Rapportage Drentse Versnellingsagenda

**Reconstructie N374, traject Borger-Schoonloo**
Het wegvak Borger-Schoonloo wordt aangepast aan de essentiële herkenbaarheidkenmerken, inclusief de aansluiting op de N587. Het project bevindt zich inmiddels in de uitvoeringsfase. Het overgrote deel van het project is op 11 december 2009 opgeleverd. De resterende werkzaamheden starten op 12 april en zullen op 29 april 2010 worden opgeleverd. De kosten van dit project zijn in 2009 begroot op € 1.820.000.

**Herinrichting N371 Smilde**
De N371 binnen de bebouwde kommen van Smilde en de situaties bij de bruggen worden aangepast aan de eisen van de essentiële herkenbaarheidkenmerken. Het project valt uiteen in twee fases. Fase 1 is inmiddels afgerond. Fase 2 wordt op 25 mei 2010 aanbesteed en zal op 25 oktober 2010 moeten worden opgeleverd. De kosten van fase 2 zijn begroot op 2,14 miljoen euro.

**Onderzoek Incident Management**
Bij Incident Management gaat het om het verbeteren van de verkeerveiligheid en het beperken van verkeersstremmingen. De invoering van Incident Management hangt namelijk nauw samen met de huidige organisatie ontwikkeling van de buitendienst van Wegen en Kanalen.
De bedoeling is om bij de invoering van IM alvast rekening te houden met de nieuwe buitendienstorganisatie. Voorlopig willen we IM toepassen op de drie belangrijkste provinciale wegen, namelijk de N34, de N381 en de N372. De implementatie van Incident Management zal de komende tijd verder vorm krijgen.

**Onderzoek afstandsbediening provinciale vaarwegen**
Met een extern bureau wordt gewerkt aan de nota Bedienen op afstand in Drenthe. Het gaat om de vraag welke keuzes we maken, cq. moeten we maken. Per traject geven we in de nota aan welke mogelijkheden en kansen er zijn. Op basis van de huidige planning is de nota voor 1 juni beschikbaar.

**Innovatieve verlichting**

- Het werk Sanering Openbare Verlichting is gegund aan ZIUT bv. Vanwege de winterse omstandigheden is er een vertraging opgetreden van 1,5 maand. Op 10 maart 2010 is de eerste lichtmast in het kader van dit project verwijderd. De offerte voor Fase 2 zal medio april aangevraagd worden en de offerte voor Fase 3 eind mei/begin juni. Het is de bedoeling om het geheel dit jaar af te ronden.
- Een extern bureau heeft de opdracht gekregen voor het ontwikkelen van een led-markering bij de rotonde Bunne. Dit verlichtingsplan zal worden aanbesteed waarna het in uitvoering wordt gebracht.
- Nieuw in deze Versnellingagenda en is de dynamische verlichting. Voor het traject tussen Zuidlaren-De Groeve (N386) is een verlichtingsplan ontworpen met als insteek verlichting op aanvraag, een zogeheten dynamisch verlichtingssysteem. De weggebruiker (fietser/bromfietsers) zal binnenkort op dit traject via een drukknop de mogelijkheid hebben de verlichting zelf te regelen. De plannen worden op dit moment technisch uitgewerkt waarna ze in uitvoering gebracht worden.

**Duurzame energie opwekking provinciale steunpunten en onderzoek toepassingsmogelijkheden windturbines**
De provincie wil duurzame energieopwekking in de vorm van kleine windturbines en zonnepanelen, toepassen bij provinciale (onderhouds)steunpunten. Een eerste inventarisatie van de

toepassingsmogelijkheden van windturbines is inmiddels uitgevoerd. Er is op dit moment geen helder toetsingskader voor windturbines. Op dit moment is er een discussie gaande over het toepassen van windturbines in de provincie Drenthe. Tot er een standpunt is ingenomen over het toepassen van kleinschalige windenergie in Drenthe, zal er geen verdere actie worden ondernomen. De verwachting is dat er begin mei meer duidelijkheid is over dit thema.
Een extern bureau is op dit moment bezig met een inventarisatie van de energiebesparingsmogelijkheden op één van onze steunpunten. Dit advies is begin mei gereed. Daarna zullen er maatregelen genomen worden.

**100.000 voertuigenplan**
In oktober 2009 is de subsidieregeling Tankstations Alternatieve Brandstoffen 2009 (TAB2009) van het ministerie van Verkeer en Waterstaat beschikbaar gekomen. De regeling wil het aantal vulpunten voor alternatieve brandstoffen te vergroten. Er wordt gestreefd naar een landelijk dekkend netwerk van vulpunten. Tot 12 maart hebben exploitanten van tankstations de tijd gehad om hun aanvragen in te dienen. Binnen de provincie Drenthe zijn vijf aanvragen (aardgas/groen gas) ingediend. In mei 2010 zullen de beschikkingen worden afgegeven en wordt duidelijk of de Drentse aanvragen worden gehonoreerd.

**Stagnerende woningbouw**
In februari hebben wij besloten € 1.047.200 toe te kennen aan het Citadel-project in Assen. Met dit project wordt een forse impuls gegeven aan de werkgelegenheid, de doorstroming op de woningmarkt, het aanbod van leerling-bouwplaatsen en een versterking van de binnenstad.
In april hebben we principebesluiten genomen over woningbouwprojecten in de gemeenten Borger-Odoorn en Assen.
De projectaanvragen in het kader van de stimulering van de Drentse woningmarkt beantwoorden niet altijd aan de maatregel. Vaak gaat het om reguliere exploitatietekorten. Onze maatregel is juist bedoeld voor die projecten waarvoor de financiering in principe rond was, maar waar als gevolg van de recessie een dekkingstekort ontstaat.
Het aantal aanvragen blijft achter bij de verwachtingen. Regelmatig lukt het gemeenten niet om de cofinanciering rond te krijgen. Dit is een voorwaarde om een aanvraag te kunnen honoreren.

**Stadsvernieuwing Hoogeveen**
De gemeente Hoogeveen is begonnen met de reconstructie van de Schutstraat tussen de Alteveerstraat en de Zuidigerweg. De verwachting is dat dit onderdeel voor de zomer gereed is.
De aanpak voor het Kaapplein loopt achter op de planning doordat de ontwikkelende partijen meer tijd nodig hebben gehad om de financiering rond te krijgen. Dat lijkt nu te zijn opgelost. Er kan met de voorbereiding voor de parkeergarage begonnen worden.

**Tusschenwater**
Het bureau Witteveen en Bos werkt aan de MER. De verwachting is dat het rapport in september 2010 gereed is voor het starten van de inspraakprocedure. Dit geldt eveneens voor de procedure van het bestemmingsplan. Als beide procedures geen vertraging oplopen, dan kan aan het eind van het jaar het definitieve plan voor uitvoering besteksgereed worden gemaakt, aanbesteed en

**Versnelde inrichting EHS Peizerdiep**
In combinatie met de Versnelde Inrichting Eelder- en Peizerdiep willen we een groot deel van het beekdal van het Peizerdiep(Grote Diep, Langelosche Stukken, Eenerstukken) zijn natuurlijke loop teruggeven. De maatregelen leiden tot een vergroting van de ecologische waarde en een bijdrage aan de wateropgave WB21. De uitvoering is gepland in 2010 en 2011.

Inmiddels heeft ook het Algemeen bestuur van Waterschap Noorderzijlvest ingestemd met de financiering van 2,5 miljoen euro. De Landinrichtingscommissie Roden-Norg maakt een inrichtingsplan dat dit najaar wordt aanbesteed.

**Revitalisering bedrijventerrein De Wieken**
Het ministerie van Economische Zaken slaagt er niet in de eigen versnellingsagenda te realiseren. De herstructurering van het bedrijventerrein De Wieken in Hoogeveen zal daarom via de reguliere lijn worden opgepakt. De financiering van het project met 1,8 miljoen euro is bijna rond. De verwachting is dat de uitvoering eind 2010 kan starten.

**Ondersteuning MKB**
In 2010 hebben de eerste ondernemingen steun ontvangen uit het fonds voor risicokapitaal. Onze eerste tranche ter grootte van 1 miljoen euro is daarmee bijna uitgeput. Binnenkort volgt de tweede en laatste tranche ter grootte van 2 miljoen euro. Ook vanuit de TAFF-regeling met een totale omvang van 4 miljoen euro zijn begin 2010 in Drenthe de eerste verplichtingen aangegaan.

**Scholing en arbeidsmarkt**
Samen met gemeenten, UWV, ondernemers en onderwijs heeft de provincie Drenthe gewerkt aan het inperken van de gevolgen van de economische crisis voor de arbeidsmarkt. Dat is onder meer gebeurd door het stimuleren van de bovenregionale van-baan-naar-baan-mobiliteit, de deelname aan het Convenant jeugdwerkloosheid en het op peil houden van het aantal leerlingbouwplaatsen in Drenthe.
Er is inmiddels een provinciale dekking met leerwerkloketten gerealiseerd, zodat werkgevers, werknemers en werkzoekenden in heel Drenthe ondersteuning kunnen krijgen op het gebied van onderwijs en scholing. De inzet is gefinancierd vanuit het budget Versterking kenniseconomie en aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt.

**Marketing en promotie**
Op het gebied van marketing en promotie zijn alle beschikbare intensiveringsmiddelen reeds in 2009 ingezet.

**Monumentenzorg**
- Bij het Meldpunt van het project Leegstand en Herbestemming zijn inmiddels enige tientallen potentiële projecten binnengekomen.
- Het aantal te herbestemmen panden in Veenhuizen zal uiteindelijk vier worden. Het gaat om voormalige dienstwoningen in de Meidoornlaan. De start van de restauratie is voorzien in het najaar van 2010. Het wordt een restauratie-opleidingsproject.
- In de categorie agrarisch en industrieel erfgoed is momenteel één object in voorbereiding. In de categorie kerken gaat het om twee objecten.
- Vanuit het project Leegstand en Herbestemming wordt samenwerking gezocht met het landelijke programma voor herbestemming. Dat programma zit op dit moment nog in de oprichtingsfase. Het wordt gestart in het kader van Modernisering Monumentenzorg.

**Crisis- en herstelwet**
De masterstudie Assen-FlorijnAs is klaar en is inmiddels naar de ministeries van Verkeer en Waterstaat en VROM verzonden. We hopen de FlorijnAs bij de projecten op de bijlage van de Crisis- en herstelwet geplaatst te krijgen.

# Programma 1
# De provincie doét er toe!

## Ontwikkelingen en resultaten

**Product 1.0 Provinciale Staten**

*Besluitvorming nieuw omgevingsbeleid*

In het eerste kwartaal 2010 hebben de staten zich laten informeren over agroparken, windenergie en enkele specifieke onderwerpen uit het omgevingsbeleid zoals economische ontwikkelingen en recreatie en toerisme. Dit alles om zo goed mogelijk te zijn geïnformeerd als op 2 juni 2010 het nieuwe omgevingsbeleid wordt vastgesteld.

*Communicatie rond de verkiezingen*

Ter voorbereiding van de verkiezingen voor Provinciale Staten in 2011 wordt in 2010 een communicatieplan vastgesteld. De inzet is vooral om de kiezers te informeren over het belang van deze verkiezingen. We gaan daarbij samenwerken met de rijksoverheid en de andere provincies.
In het eerste kwartaal van 2010 is een start gemaakt met de uitvoering van de plannen. Er wordt nauw samengewerkt met de eenheid Bestuur en Communicatie.

**Product 1.1 Bestuurlijke aangelegenheden**

In 2010 voeren wij drie zelfonderzoeken uit in het kader van artikel 217a Provinciewet.

- We doen onderzoek naar de werking van het Investeringsbudget Landelijk Gebied I in Drenthe. In juni 2010 is het onderzoek gereed.
- Er is een onderzoek naar de wijze waarop de provincie verbintenissen met derden aangaat (bestuurlijke participatie, financieringssystematiek). Op basis van onderzoek naar bestaande constructies en een normenkader willen we komen tot een adequaat repertoire arrangementen met verbonden partijen.
- Het derde onderzoek betreft een vervolgonderzoek naar de stand van zaken van de verzakelijking van subsidierelaties (op basis van motie 16/2008).

We overwegen in de loop van 2010 nog enkele quick scans naar actuele onderwerpen uit te voeren. Wij maken nu nog geen planning voor 2011, maar maken die later dit jaar op basis van de dan actuele thema's.

In het Bestuursakkoord is sprake van 25 procent minder regels en administratieve lasten. Een IPO-werkgroep, waarin alle provincies vertegenwoordigd zijn, is hiermee bezig. De werkgroep wil in 2010 twee zaken bereiken:

- Er komt een zogeheten 1-meting van regelgeving en administratieve lasten, gekoppeld aan de 0-meting uit 2004. De nieuwe meting moet vóór 1 december zijn afgerond.
- Er komt  een nieuw subsidiekader voor provincies in aansluiting op het rijksbrede subsidiekader. Wij willen dit nieuwe keer nog dit jaar nog door u laten vaststellen. We willen het subsidiekader per 1 januari 2012 in werking laten treden.

## Prioriteiten

| Afwijkingen op prioriteiten van 2010. | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 1.1 Uitvoering bestuursakkoord | Naast de uitwerking van het Bestuursakkoord rapporteren we onder deze prioriteit ook over de uitvoering van 'Amen is geen Amsterdam'. Beide hebben we samengevoegd in de visie op Provincie Drenthe Nieuwe Stijl (PNS). Voor realisatie van PNS werken we het programma nu uit. |
| 1.4 (Inter)actiever informeren en beter profileren<br>Kwaliteitshandvest / kwaliteit van dienstverlening | Bundeling en optimaal vormgeven van bekendmakingen / de eerste producten van arbeidsmarktcommunicatie worden later opgeleverd. Gezien de huidige situatie op het gebied van werving van personeel is enige vertraging door herprioritering verantwoord. |

## Actuele agenda

| Onderwerp | Oorspronkelijke planning | Geactualiseerde planning |
|---|---|---|
| Bestuurlijke samenvatting van de geactualiseerde versie van het informatieplan "Welkom in Digitaal Drenthe", inclusief het bijbehorende uitvoeringsprogramma | 1e kwartaal 2010 | 3e kwartaal 2010 |
| Uitwerking Europaservicepunt | Begin 2010 | In juli 2010 wordt PS over de stand van zaken geïnformeerd. |
| Jaarverslag Commissie Rechtsbescherming | April 2010 | Geagendeerd als ingekomen stuk voor de commissie BFE |
| Evaluatie en herijking Nota Europastrategie Drenthe | Halverwege 2010 | Ligt op schema. |

## Wat heeft het gekost?

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 1. DE PROVINCIE DOÉT ER TOE! |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P1.05 Digitale informatie en (e-)dienstverlening | 150.000 | | | |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | 500.000 | | | |
| | | | | |
| Totaal extra lasten | 650.000 | | | |
| Totaal extra baten | - | | | |
| Te verrekenen met rekeningresultaat | - 650.000 | | | |

## Toelichting afwijkingen

### Product 1.05 Digitale informatie en (e-)dienstverlening

*De nieuwe digitale werkplek*
In het kader van Provinciehuis van Morgen wordt op dit moment het project De Nieuwe Digitale Werkplek uitgevoerd. Het principe van het 'nieuwe werken' gaat er vanuit dat de laptop in de nabije toekomst ook veelvuldig buiten het provinciehuis zal worden gebruikt. Bij een laptop is het risico van verlies of diefstal groter dan in de oude situatie. Hiermee gaat ook de (vertrouwelijke) data die op de laptop verloren.
Volgens ons beveiligingsbeleid moeten data op laptops worden beveiligd door middel van data-encryptie. Hiervoor is software noodzakelijk om dit op alle laptops te realiseren. De kosten (licentie, onderhoud, implementatie) hiervan bedragen € 150.000. Deze kosten waren nog niet voorzien bij het opstellen van de Begroting voor 2010 en de 2e Bestuursrapportage 2009.

### Product 1.1 Bestuurlijke aangelegenheden

*Haïti*
In februari heeft u besloten € 500.000 beschikbaar te stellen voor hulpverlening en wederopbouw van Haïti. Dekking zou plaatsvinden ten laste van de post Onvoorzien uitgaven en de Algemene Reserve. De post Onvoorziene uitgaven gebruiken we in het kader van onze bezuinigingsvoorstellen. We stellen voor om de bijdrage voor Haïti in Programma 1 op te nemen. De bijdrage komt daarmee in zijn geheel ten laste van de Algemene Reserve.

# Programma 2
# Samenleving met samenhang

## Ontwikkelingen en resultaten

### Product 2.1 Sociale agenda

- Het ministerie voor Jeugd en Gezin heeft eind 2009 de Wet op de jeugdzorg laten evalueren. Ministerie en IPO hebben tweejarige afspraken gemaakt in het Afsprakenkader jeugdzorg 2010/2011. Drenthe geeft hier uitvoering aan. Binnen deze afspraken zal een deel van de taken van Bureau Jeugdzorg bij de Centra voor Jeugd en Gezin worden ondergebracht.
- Het ministerie heeft aangekondigd dat de hele regie in de jeugdzorg op termijn naar de gemeenten gaat. Een nieuw kabinet zal daarover een besluit nemen. De voorstellen van het ministerie betekenen ook een ingrijpende wijziging voor de werkwijze van de Bureaus Jeugdzorg.
- In het eerste kwartaal van 2010 waren er geen wachtlijsten bij de Drentse jeugdzorg-uitvoerder. De cliënten in Drenthe die jeugdzorg nodig hadden, zijn in het eerste kwartaal allemaal geholpen.
- Het Kwaliteitsakkoord Basisonderwijs Drenthe wil de kwaliteit van de zwakke en zeer zwakke scholen te kunnen verbeteren.
- Alle provinciale flexmiddelen op het gebied van ‘Mijn Beweging’ worden op het Drents Olympisch Plan 2028 ingezet. De sportambities in sociale allianties met de gemeenten sluiten op dit plan aan.

### Product 2.5 Culturele en Museale agenda

- In 2010 wordt in IPO-verband met het rijk gesproken over de condities waaronder wij de verantwoordelijkheid voor het Drents Archief overnemen.
- Het Drents Archief is gestart met het ontwikkelen van het publieksconcept Drents Archief 3.0. Het moet in 2012 gereed zijn. Drents Museum, Drents Archief en het Dierenpark Emmen ontwikkelen voor hun nieuwe publiekspresentaties innovatieve presentatietechnieken. Drents Museum en Drents Archief ontvingen hiervoor een financiële bijdrage uit het Europees Fonds Regionale Ontwikkeling.
- Ter uitvoering van een statenmotie uit 2008 trekken we samen met het ministerie van VWS op bij de ontwikkeling van nieuwe plannen voor het Herinneringscentrum Kamp Westerbork. VWS vraagt om een totaalplan voor centrum en kampterrein van internationaal niveau. Wij hebben het centrum hierbij ondersteund. Het plan is op dit moment inhoudelijk en financieel nog niet voldragen. Mogelijk moeten hiervoor prioriteitsgelden naar 2011 worden overgeheveld.
- Het IPO heeft het Bibliotheekcharter ondertekend.
- Biblionet Groningen en Biblionet Drenthe hebben een intentieovereenkomst ondertekend om tot meer samenwerking te komen.
- Samen met de provincies Groningen, Overijssel, Gelderland en de gemeenten Ooststellingwerf en Weststellingwerf is de aanvraag Nedersaksisch deel III bij het ministerie van Binnenlandse Zaken ingediend.
- Driekwart van de gemeenten maakt gebruik van het projectgewijs ondersteunen gemeentelijke archeologietaken. De gemeente Westerveld heeft als eerste een archeologische beleidskaart gemaakt.
- Decentralisatie van het Regionaal Historisch Centrum heeft vertraging opgelopen. Dit komt omdat de besprekingen tussen rijk en IPO nog niet zijn afgerond.

- Het rijk heeft in het kader van Modernisering Monumentenzorg (MOMO) drie speerpunten aangewezen:
    - verankering van cultuurhistorie in de ruimtelijke ordening;
    - vermindering regeldruk;
    - herbestemming van monumenten.

De verwachting is dat een nieuw kabinet op grond hiervan de Monumentenwet gaat aanpassen. Voor provincies liggen hier nieuwe kansen.

## Prioriteiten

### Product 2.1 Sociale agenda

| **Afwijkingen op prioriteiten van 2010.** | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 2.4 Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie | De beleidsregel Wonen, Welzijn en Zorg (WWZ) is door ons ingetrokken. De redenen hiervoor zijn dat in lijn met PNS het geld beter ingezet kan worden bij de sociale allianties en er maar weinig aanvragen voor werden ontvangen. |

### Product 2.5 Culturele en Museale agenda

| **Afwijkingen op prioriteiten van 2010.** | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 2.7. Versterken culturele infrastructuur Drenthe | Ondanks een intensieve lobby bleek in 2009 dat het ambitieuze nieuwbouwplan van het Drents Archief niet haalbaar was. Vervolgens is een alternatief plan ontwikkeld voor realisatie van het publieksconcept Drents Archief 3.0. Dit plan heeft hetzelfde doel en voldoet aan de eerder gestelde provinciale subsidievoorwaarden maar vergroot de publieksruimte binnen de muren van het bestaande gebouw. Ministerie van OCW, provincie Drenthe, gemeente Assen en SNN/OP EFRO steunen de realisatie van het alternatieve plan Drents Archief 3.0. |

## Actuele Agenda

| Onderwerp | Oorspronkelijke planning | Geactualiseerde planning |
|---|---|---|
| Mid term review Sociale Agenda | opzet - november 2010; (definitief - februari 2011) | opzet - november 2010; (definitief - februari 2011) |
| Strategische onderwijs notitie | april 2010 | Er komt geen aparte notitie. Het onderwijskansenbeleid staat reeds vermeld in de Sociale Agenda en in het onderwijskansenplan. |
| Uitvoeringsprogramma Jeugdzorg 2011 | concept - september 2010; (definitief - december 2010) | concept - september 2010; (definitief - december 2010) |
| Olympisch Plan 2028 | contourennota – december 2009; financiële onderbouwing - voorjaar 2010; Uitvoeringsprogramma – 2011 | Dit wordt gepresenteerd in de commissie CW in juni 2010. |

## Wat heeft het gekost?

PROGRAMMA

PROGRAMMA 2. SAMENLEVING MET SAMENHANG

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P2.02 Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe | 100.000 | 100.000 | | |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-2.1 Sociale agenda | 4.641.565 | | | |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | 343.870 | -471.949 | -535.315 | -403.737 |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-2.1 Sociale agenda | 4.770.022 | 100.000 | | |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | 110.500 | | | |
| | | | | |
| Totaal extra lasten | 5.085.435 | -371.949 | -535.315 | -403.737 |
| Totaal extra baten | 4.880.522 | 100.000 | - | - |
| Te verrekenen met het rekeningresultaat | 268.109 | 471.949 | 535.315 | 403.737 |

## Toelichting afwijkingen

### Prioriteit 2.2 Kansen voor onderwijs

*Kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe*
Het Kwaliteitsakkoord Basisonderwijs Drenthe richt zich op de korte termijn op de aanpak van zeer zwakke en zwakke basisscholen. Vanuit het ministerie van Onderwijs ontvangen we voor 2010 en 2011 hiervoor in totaal € 200.000. Hiervan gaan we naar verwachting in 2010 € 100.000 besteden. Dit geld wordt toegevoegd aan het budget Onderwijskansen.

### Product 2.1 Sociale agenda

*Jeugdzorg*
In aansluiting op wat we in de Jaarrekening 2009 gemeld hebben, zullen we ook in 2010 te maken krijgen met een tekort bij de jeugdzorg in Drenthe. De reden van het tekort is dat pas in 2011 een herverdeling van middelen plaatsvindt. De provincie zal dan 1,2 miljoen euro meer ontvangen van het rijk.
Het verwachte tekort in 2010 bedraagt minimaal € 536.000. Dit kan nog verder oplopen omdat Bureau Jeugdzorg een garantstelling heeft gekregen van maximaal € 490.043 voor de geraamde groei van het Advies- en meldpunt Kindermishandeling (gefinancierd door het ministerie van VWS). Daarnaast is er nog het tekort van € 385.000 over het jaar 2009 waarover we u reeds in de Jaarstukken 2009 rapporteerden.
In de eerste drie maanden 2010 zijn we geconfronteerd met een meer dan verwachte groei bij de jeugdbescherming. Deze groei die al in de zomer 2009 begon, is groter dan de geraamde 7 procent. Mocht deze groei zich doorzetten, dan verwachten we over 2010 nog een extra uitgave van circa € 400.000. Onze inzet is dat het ministerie van Justitie deze extra uitgaven via de hardheidsclausule gaat financieren.

De krappe financiële situatie bij de jeugdzorg in 2010 en 2011 zorgt ervoor dat we volgend jaar minder geld beschikbaar stellen aan Bureau Jeugdzorg. Hiermee wordt een besparing op de uitgaven van € 600.000 tot € 700.000 gerealiseerd. We zijn in overleg met Bureau Jeugdzorg hoe we deze korting effectueren. Voorop staat dat de wachttijden niet terugkeren en dat alle kinderen en ouders die zorg nodig hebben, deze ook kunnen krijgen. Het spreekt voor zich dat dit voor spanning op de budgetten zorgt.
Hoewel we eventuele tekorten zoveel mogelijk binnen Programma 2 zullen opvangen, is het niet uitgesloten dat het uiteindelijke tekort zo groot wordt dat een beroep op de algemene middelen moet worden gedaan. In de Tweede Bestuursrapportage komen we hierop terug.

Bij de opstelling van de begroting 2010 waren de beschikking van het ministerie van Jeugd en gezin en onze beschikkingen aan de instellingen nog niet bekend. Nu die wel bekend zijn, passen we de begroting daarop aan.

Vanwege de tekorten hebben we geen middelen derden Jeugdzorg meer op de balans staan. Integendeel, we nemen zelfs een voorschot op de middelen voor 2011. De begrote rentetoevoeging van € 28.457 kan dan ook vervallen.

*Anti-discriminatievoorziening*
Drenthe heeft een geoormerkte financiering van het rijk ontvangen voor de oprichting van een centrale antidiscriminatievoorziening. Dit hangt samen met een nieuwe antidiscriminatiewet. Het betreffende wetsvoorstel is medio 2009 door de Eerste Kamer aangenomen.
De nieuwe wet legt de verantwoordelijkheden bij de gemeenten. Het project in Drenthe onder de noemer Artikel 1 Drenthe wordt gefinancierd vanuit rijksmiddelen die via gemeenten en provincie (overbruggingsgelden) zijn uitgezet. De verwachting is dat in 2010 een centrale voorziening in Drenthe zal worden opgericht. We zetten het restant van de vooruit ontvangen rijksgelden opnieuw in de begroting. Het gaat om een bedrag van € 182.644.

**Product 2.5 Culturele en Museale agenda**

*Bijdrage WSF-taken*
Eind vorig jaar is een bedrag € 110.500 vooruit ontvangen voor de Wetenschappelijke Steunfunctie Bibliotheken (WSF). Dit bedrag is nog niet begroot in 2010. Een deel van dit bedrag gaat volgens afspraak naar Biblionet Drenthe om WSF-taken uit te voeren. De rest wordt ingezet voor bibliotheekvernieuwingsprojecten.
De WSF-bijdrage wordt toegekend aan de provincie Groningen die een deel naar Drenthe doorsluist. In hoeverre de bijdrage structureel is, wordt op dit moment uitgezocht door Groningen.

*Meerjarenraming Culturele gemeente van Drenthe*
Voor het project Culturele gemeente van Drenthe staat jaarlijks € 45.000 op de begroting. Omdat hget project om de twee jaar plaatsvindt, moeten de budgetten vanaf 2011 worden aangepast naar € 90.000 per twee jaar. Deze ingreep is in de meerjarenraming budgettair neutraal.

*Monumentenzorg*
De provincies hebben met de minister van OCW afspraken gemaakt over de restauratie van rijksmonumenten. Het doel is het behoud van werkgelegenheid in de bouw met het oog op de economische crisis, terwijl tegelijkertijd een bijdrage geleverd wordt aan de instandhouding van het cultureel erfgoed. Hiervoor in 2010 wordt eenmalig € 473.022 aan het Provinciefonds toegevoegd. De bijdrage die provincies krijgen, bestaat deels uit een vast bedrag dat voor iedere provincie gelijk is en deels uit een bedrag dat is gebaseerd op het aantal rijksmonumenten per provincie. De rijksbijdrage is bedoeld als cofinanciering voor het budget Intensivering monumentenzorg van de Versnellingsagenda in Programma 2.

*RTV Drenthe*
In de Voorjaarsnota 2009 hebben wij u voorgesteld om RTV Drenthe in staat te stellen veel meer in te spelen op de nieuwe media en crossmediale berichtgeving en daarvoor structureel een extra bedrag van € 500.000 beschikbaar te stellen. Bij de behandeling van de Begroting 2010 is dat bedrag door u bijgesteld tot € 350.000. Die verlaging wordt nu verwerkt.
In de meerjarenbegroting 2010-2013 is uitgegaan van een indexering van 4% van de bijdrage aan RTV Drenthe. In overleg tussen IPO en ROOS is de definitieve index voor 2010 vastgesteld op 2,42%. Dat betekent dat de jaarlijkse bijdrage naar beneden wordt bijgesteld. In 2010 betekent dat een verlaging van € 134.652. Voor de jaren 2011 t/m 2013 bedraagt de verlaging respectievelijk € 276.949, € 430.315 en € 208.737

# Programma 3
# Ruimte en bereikbaarheid

## Ontwikkelingen en resultaten

### Product 3.0 Verkeer

*Investeringsnota verkeer en vervoer*
De huidige Investeringsnota Verkeer en Vervoer loopt tot en met 2010. We zijn bezig met een nieuw investeringsprogramma tot 2020. Al werkende is duidelijk geworden dat de verwachte bezuinigingen zowel landelijk als provinciaal invloed zullen hebben op het ambitieniveau zoals dat vastligt in het Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan 2007-2020.
In het tweede kwartaal van 2010 krijgt u het concept van de Investeringsnota Verkeer en Vervoer 2020. We zullen dan nader ingaan op de bijgestelde beleidsrealisatie.

*Regio Specifiek Pakket*
Het Regio Specifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP) is uitgewerkt in concrete projecten voor Assen, Emmen en de spoorlijn Emmen-Zwolle inclusief de stationsomgeving Coevorden. Daarmee samenhangend is een aantal maatregelen om de reistijd te versnellen op de spoorlijn Groningen-Zwolle doorgevoerd.
In 2010 geven we prioriteit aan de RSP-projecten en de samenwerking met rijk en regio. Begin 2010 is een bestuursovereenkomst met Coevorden gesloten. Bestuursovereenkomsten met Emmen en Assen zijn in voorbereiding.

*Overig beleid*
- In overleg met de bewoners van Ees is een definitieve oplossing gevonden voor het N34-tracé bij hun dorp. De nieuwe variant is inmiddels door u vastgesteld.
- De Raad van State heeft de bezwaren tegen het nieuwe busstation bij Gieten ongegrond verklaard. De aanleg is gestart voor 15 maart.
- Het afgelopen kwartaal is de studie Herinrichting N372 Peizermade opgeleverd.
- We gaan dit jaar uitwerken hoe alternatieve vormen van verlichting kunnen worden toegepast. Ook wordt verkend of er met duurzame energie kan worden verlicht (zonnecellen, windturbines).
- In 2010 worden de mogelijkheden voor dynamische informatievoorziening op basis van het concept SensorCity verder verkend. Het gaat bijvoorbeeld om parkeerverwijssystemen en reizigersinformatie in het openbaar vervoer.
- Samen met de transportsector en het kennisplatform CROW is een landelijke pilot gestart voor navigatie in vrachtauto’s. De resultaten ervan zijn in het derde kwartaal beschikbaar.

### Product 3.3 Vervoer

Het afgelopen kwartaal zijn de Railvisie Noord-Nederland en de concept-beleidsnota Luchtvaart opgeleverd.

### Product 3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

*Omgevingsvisie Drenthe*
Het ontwikkelen van de Omgevingsvisie Drenthe loopt volgens plan. Recentelijk is de nota van beantwoording vastgesteld en is de ontwerpvisie waar nodig aangepast. De Omgevingsvisie Drenthe zit nu in de eindfase van het besluitvormingsproces. Tevens is een start gemaakt met gebiedsgericht werken. Ook wordt er gewerkt aan de digitalisering van het omgevingsbeleid.

*Overig beleid*

- Voor de zomer ligt er een bestuursopdracht voor de Beleidsstrategie Krimp.
- Het beleidskader ISV-III (Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing) zal voor de zomer ter besluitvorming worden voorgelegd.
- Het Comité van de Regio's in Brussel heeft haar advies aan de Europese Commissie over het opvangen van de gevolgen van de vergrijzing in de EU vastgesteld.
- In het kader van de Versnellingsagenda woningmarkt is aan gemeente Assen een subsidie toegekend voor het project Citadel.

## Prioriteiten

### Product 3.5 Stedelijke ontwikkeling

| **Afwijkingen op prioriteiten van 2010.** | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 3.9. Attractieve Steden | FlorijnAs Assen (RSP)<br>Verbeteren van de noord-zuid lopende Stadsboulevard (ongeveer in de vorm van een 'f', met de vaarverbinding Vaart-Havenkanaal als dwarspootje). De FlorijnAs verknoopt de gebiedsontwikkelingen Assen-Zuid (nieuwe werklocatie, TT-world, nieuw station, nieuw knooppunt A28/N33), stationsomgeving (FlorijnAs kruist Stationsplein ongelijkvloers), en Havenkwartier/Stadsbedrijvenpark (revitaliseren, wonen aan het water).<br>Masterstudie Assen-FlorijnAs' is gereedgekomen en toegezonden aan de ministeries van V&W en VROM. Tripartite bestuursovereenkomst (of schriftelijke afspraken) rijk-provincie-gem. Assen is in voorbereiding. FlorijnAs geplaatst krijgen op bijlage van de Crisis en herstelwet. Eerste onderdelen voorbereiden voor aanbesteding.<br>RSP: de gebiedsontwikkeling Norgerbrug bij Assen. Bestuurlijke voorkeursvariant daarvan is gepresenteerd.<br>Spoorlijn Zwolle-Coevorden-Emmen<br>In samenhang met aanbesteden nieuwe concessie (planning in samenspraak met de nieuwe vervoerder) wordt een Concept-Gebiedsontwikkelingsplan opgesteld. Het (Nieuwe)Station Emmen-Zuid is aanbesteed. |
| 3.10. Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres | Ten behoeve van de integrale gebiedsontwikkeling Atalanta: Verplaatsing Dierenpark Emmen (DPE) naar de Noordbargeres wordt bestuursovereenkomst over Emmen/RSP voorbereid. De bouw van de Hondsrugtunnel (onder het te bouwen Centrumplein) wordt begin 2011 aanbesteed. |

## Actuele agenda

| Onderwerp | Oorspronkelijke planning | Geactualiseerde planning |
|---|---|---|
| Investeringsnota Verkeer en Vervoer 2020 | Voorjaar 2010 | 2e kwartaal 2010 |
| Beleidsvisie Luchtvaart | Voorjaar 2010 | 2e helft 2010 |
| Verkenning Regiotram | Najaar 2010 | 2e helft 2010 |

## Wat heeft het gekost?

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 3. RUIMTE EN BEREIKBAARHEID |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P3.14 Regio Specifiek Pakket Zuider Zee Lijn (RSP) | 7.100.000 | 16.490.000 | 14.630.000 | 9.590.000 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-3.0 Verkeer | 3.460.243 | | | |
| P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | 1.200.000 | | | 700.000 |
| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | -6.275.000 | 1.100.000 | 4.601.738 | 3.975.000 |
| P-3.3 Vervoer | -1.151.291 | -2.747.146 | -2.747.146 | -2.747.146 |
| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | -467.144 | -1.038.005 | -1.038.005 | -1.038.005 |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-3.0 Verkeer | 6.722.461 | | | |
| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | -4.456.667 | 3.223.333 | 2.686.666 | |
| P-3.3 Vervoer | -1.333.341 | -2.747.146 | -2.747.146 | -2.747.146 |
| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | -767.144 | -1.038.005 | -1.038.005 | -1.038.005 |
| | | | | |
| Totaal extra lasten | 3.866.808 | 13.804.849 | 15.446.587 | 10.479.849 |
| Totaal extra baten | 165.309 | -561.818 | -1.098.485 | -3.785.151 |
| Te verrekenen met het rekeningresultaat | - 2.194.832 | 0 | 0 | 0 |

## Toelichting afwijkingen

### Prioriteit 3.14 Regio Specifiek Pakket (RSP)

Wij denken een bedrag van 7,1 miljoen euro in te zetten voor de RSP-projecten. Daarnaast moeten we een bedrag van € 2.458.000 storten in het Regionaal Mobiliteitsfonds van de provincies Groningen, Friesland en Drenthe. Van het rijk is inmiddels een eerste RSP-bijdrage van € 5.893.000 ontvangen.

**Product 3.0 Lasten verkeer**

*Beleidsmonitoring, monitoring en communicatie*
Ten opzichte van de begroting zijn er wijzigingen gekomen in het verzamelen en verwerken van verkeersgegevens. Het aantal telpunten is de afgelopen jaren verdubbeld en de apparaten worden omgebouwd om ze op afstand te kunnen uitlezen. Ook is andere verwerkingsprogrammatuur aangeschaft. Met deze aanpassingen zijn abonnementskosten GPRS en licentiekosten gemoeid. Totaal is hiervoor € 37.000 extra budget nodig.

*Beschikkingen BDU*
Op dit moment hebben wij meer BDU-beschikkingen (Brede Doeluitkering) aan projecten toegekend dan er volgens de begroting aan budget beschikbaar is. Wij willen het budget daarom met een bedrag van € 829.461 verhogen. Hiervoor is dekking te vinden door de gereserveerde rijksmiddelen BDU-Overige in te zetten.

*Toe te rekenen rente BDU*
Over het nog niet bestede deel van de BDU-uitkering moeten we van het Rijk rente toevoegen. Op dit moment is hiervoor een te laag bedrag in de begroting opgenomen. Deze rente dient dan ook verhoogd te worden met in totaal € 135.782 binnen het product Verkeer.

*N34 Ees*
De plannen voor aanpassingen van de N34 bij Ees worden voorbereid. In de Tweede Bestuursrapportage zal worden aangegeven of de Reserve N34 nog dit jaar moet worden aangesproken of in 2011.

**Product 3.0 Baten verkeer**

*Verhoging baten*
De geraamde verhoging van de baten bestaat uit een RSP-bijdrage van het rijk van € 5.893.000 en een verhoging van de BDU-middelen met € 829.461.

**Product 3.1 Beheer en onderhoud wegen**

*Strooikosten*
De afgelopen winter duurde lang en er viel veel en vaak sneeuw. Tussen januari en april waren er 73 strooiacties en moest relatief duur zout aangekocht worden. De prijs voor het zout was inmiddels verdrievoudigd. De strooikosten over 2010 zullen naar verwachting € 1.900.000 bedragen waarmee het budget van € 700.000 ruim overschreden wordt.

*Winterschade*
Als gevolg van de extreme winter is op een aantal wegdekken schade aan het wegdek ontstaan. Deze zal door nieuwe prioriteiten in de uitvoering in 2010 worden hersteld. Geschatte kosten van winterschade worden geraamd op € 180.000. Indien deze kosten het budget van 2010 overstijgen, zal dit in de Tweede Bestuursrapportage worden gemeld.

*Overname N34*
In 2006 besloten we de N34 van het rijk over te nemen. De eenmalige afkoopsom voor beheer en onderhoud is destijds gedeeltelijk in de Algemene Reserve gestort. Gelijktijdig is het

onderhoudsbudget voor de provinciale wegen met € 1.200.000 verhoogd. Er is toen al aangegeven dat vanaf 2013 € 700.000,- per jaar extra nodig zal zijn. De besparingen tot en met 2012 worden bereikt omdat bij de uitvoering van het achterstallig onderhoud een groot deel van de bestaande verharding wordt vernieuwd. Het rijk betaalt een groot deel van deze kosten.
Om de gemaakte afspraken na te komen moet vanaf 2013 het onderhoudsbudget met € 700.000 worden verhoogd. Deze verhoging dekken we in 2013 en 2014 door een bijdrage uit de Reserve Vaarverbinding Erica-Ter Apel. Deze reserve heeft daarvoor de benodigde ruimte.

**Product 3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen**

*Korting BTW-aandeel*
Bijdragen van het ministerie van V&W in projecten van lagere overheden zijn gekort met het BTW-aandeel. Het ministerie van Financiën heeft dit vooraf ingehouden en in het Provinciefonds/Compensatiefonds gestort.
Rijkswaterstaat heeft de vergoeding voor de vaarweg Meppel-De Punt derhalve verlaagd met het BTW-aandeel, waardoor Drenthe jaarlijks € 340.000 minder ontvangt.

*Tweede fase vaarverbinding Erica-Ter Apel*
De tweede fase van de vaarverbinding Erica-Ter Apel tussen het Veenmuseum en de Bladderswijk wordt vanaf 2010 tot en met 2012 aangelegd. De uitgaven en inkomsten zijn bijgesteld. Het verschil wordt opgevangen via de Reserve Vaarverbinding Erica-Ter Apel.

**Product 3.3 Vervoer**

*BDU*
Over het nog niet bestede deel van de BDU-uitkering moeten we van het Rijk rente toevoegen. Op dit moment is hiervoor een te laag bedrag in de begroting opgenomen. De rente dient binnen het product Vervoer verhoogd te worden met in totaal € 182.050.

*OV-bureau*
Wij gaan meer aan het OV-bureau betalen dan in de begroting staat. Dit heeft onder andere te maken met een indexeringsbijdrage en een bijdrage voor het Actieprogramma 2009/2010. Wij willen het budget met een bedrag van € 1.413.805 verhogen. Hier staan rijksbijdragen BDU tegenover en dus is dit voor de provincie een budgetneutrale wijziging.

*Spoorlijn Emmen-Zwolle*
De kosten van de Spoorlijn Emmen-Zwolle moeten in de begroting met € 2.747.146 verlaagd worden tot een structurele bijdrage van € 2.101.854. In de begroting was abusievelijk uitgegaan van te hoge bedragen aan zowel de inkomsten als de uitgavenkant. Door deze verlaging vervalt dan ook een deel van de begrote bijdrage Rijk BDU en dus is ook dit voor de provincie een budgetneutrale wijziging.

**Product 3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting**

**Product 3.5 Stedelijke ontwikkeling**

*Budget ISV-II*
De begroting 2010 dient aangepast te worden op de laatste ontvangen termijn ISV-II (Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing). Het gaat hier om een bedrag van € 270.861. De

uitgaven- en inkomstenbudgetten ISV-II moeten daarom met € 3.028.068 verlaagd worden. ISV-II wordt hiermee in 2010 afgerond.

*Budget ISV-III*
Voor ISV-III worden in 2010 en volgende jaren ook weer rijksbijdragen ontvangen. Ook hierop dient de begroting zowel aan de inkomsten- en uitgavenkant structureel aangepast te worden met een bedrag van € 2.260.924.

*Budget CPO*
In 2008 heeft het ministerie van VROM geld beschikbaar gesteld voor het stimuleren van Collectief Particulier Opdrachtgeverschap (CPO). Elke provincie is vrij om te bepalen om hoe ze dit geld willen besteden. Op 16 december 2008 hebben wij in Drenthe een CPO-regeling vastgesteld met voorwaarden om voor een maximaal subsidiebedrag van € 50.000 per project in aanmerking te komen. In 2009 is een handboek opgesteld om de betrokkenen te informeren.
Het CPO-geld van VROM is in gedeelten verspreid over 2008 via het Provinciefonds binnengekomen. Verzuimd is toen om het totaalbedrag van € 358.406 voor CPO te oormerken en als zodanig in de begroting van 2009 en 2010 mee te nemen.
In 2009 zijn zodanige verplichtingen aangegaan dat er voor 2010 nog een bedrag van € 300.000 beschikbaar zou moeten zijn. Begin 2010 is hiervan reeds een subsidie van € 50.000 toegekend. We stellen voor om € 300.000 beschikbaar te stellen voor de regeling Collectief Particulier Opdrachtgeverschap.

# Programma 4
# Kennis wérkt!

## Ontwikkelingen en resultaten

### Product 4.0 Economie

Als provincie werken we zowel aan het bestrijden van de effecten van de economische crisis via de Versnellingsagenda, als aan een versterking van de kenniseconomie en een betere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt op de langere termijn.
In februari is de Economische Beleidsagenda Drenthe vastgesteld. Deze wordt uitgewerkt in een Meerjaren Uitvoeringskader en vervolgens in een jaarprogramma 2011. De uitwerking ligt op schema. De beleidsdoelen voor Arbeidsmarkt en onderwijs, Recreatie en toerisme en Agribusiness liggen vast in deelnotities. De beleidsdoelen zijn in het eerste kwartaal uitgewerkt in jaarprogramma's voor 2010.

*Nieuwe projecten*

- Per 1 januari 2010 is in de Reserve Versterking economische structuur 6,5 miljoen euro beschikbaar. Daarnaast stond een bedrag van 4,9 miljoen euro op de begroting. Van dit laatste bedrag is in het eerste kwartaal van 2010 inmiddels 4,5 miljoen euro beschikt. Het grootste deel ervan betreft de projecten Sensor City (1,5 miljoen euro) en de Stimuleringsregeling Natuurlijk Drenthe (tranche 2010 1,7 miljoen euro).
- SNN heeft in maart de projecten Applied Polymer Innovations en het TT Institute van het Drenthe College gehonoreerd. Ook in deze projecten zat een bijdrage vanuit de Reserve Versterking economische structuur.
- Inmiddels hebben we ook positief besloten over een aantal andere projecten. Hiermee is in totaal ruim 5 miljoen euro vanuit de Reserve Versterking economische structuur gemoeid. Deze projecten zullen in de loop van het voorjaar en de zomer door SNN worden beschikt. Een groot deel ervan zal nog in 2010 leiden tot een verplichting op de begroting. Dat betekent dat later dit jaar middelen vanuit de reserve naar de begroting zullen moeten worden overgeheveld.

We stellen vast dat de beschikbare middelen voor 2010 (reserve plus begroting) nagenoeg geheel in projecten zijn vastgelegd.

*Tabel 1 Drentse projecten EFRO-PiD-INTERREG (in duizenden euro's)*

| Gehonoreerde Projecten | Indiener | Totaal | EFRO-PiD | Drenthe | wv VES | Wv Overig |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Naturpark Moor | Emsland | 7.349 | 3.674 | 1.000 | 417 | 583 |
| Healthy Aging network | St. HANNN | 2.955 | | 285 | 285 | |
| Sensor City | Prov Drenthe | 22.000 | 11.000 | 1.500 | 1.500 | |
| Net(z)werk | EDR | 3.000 | 1.500 | 150 | 150 | |
| STINAT* | Prov Drenthe | 7.500 | 3.000 | 1.724 | 1.724 | |
| Het hart van de wieken | Gem. Hoogeveen | | | 310 | 310 | |
| **Totaal** | | | | **4.969** | **4.386** | **583** |

| Gehonoreerde Projecten | Indiener | Totaal | EFRO-PiD | Drenthe | wv VES | Wv Overig |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **Doorgeleide projecten** | | | | | | |
| Innovative Foresight Planning | | 504 | | 64 | 64 | |
| Springboard | | 4.238 | | 125 | 125 | |
| Rev. Bahco fase 3 | Gemeente Emmen | 12.110 | 4.000 | 850 | 850 | |
| Fokker JSF | Fokker | | | 250 | 250 | |
| IAD doorontwikkeling | Provincie Drenthe | 4.000 | 2.000 | 2.000 | 2.000 | |
| Blueport Meppel | Gem Meppel | 235 | | 40 | 40 | |
| Sustainable Airport Slolutions | Prov Drenthe | 4.000 | | 31 | 31 | |
| Atalanta De Verbinding | Gemeente Emmen | 40.000 | 13.700 | 6.800 | 2.000 | |
| **Totaal** | | | | **10.160** | **5.360** | |

* Betreft het 2010 deel van de provinciale bijdrage in de STINAT; in totaal gaat het om € 4,5 miljoen.

*Innovatief Actieprogramma Drenthe*
De derde tender Innovatief Actieprogramma Drenthe 2008-2010 is begin dit jaar van start gegaan. Ook deze tender was succesvol. Er zijn in totaal 82 aanvragen ingediend en beoordeeld door de beoordelingscommissie. Er zijn 23 aanvragen gehonoreerd. De bedragen variëren van € 15.000 tot € 200.000 euro.

*Drentse arbeidsmarkt*
Volgens de cijfers over de Drentse arbeidsmarkt van februari 2010 is het aantal bij UWV ingeschreven ‘niet-werkende werkzoekenden’ in Drenthe met 6,4 procent gestegen in vergelijking met april 2009. Landelijk is deze stijging 9,1 procent. In absolute cijfers gaat het in Drenthe om ruim 15 duizend personen, ofwel 7,8 procent van de beroepsbevolking (landelijk 6,6 procent).
De werkloosheid is sinds maart 2010 aan het dalen. Landelijk is de werkloosheid ten opzichte van maart gedaald met 2,3 procent; in Drenthe daalt het aantal niet-werkende werkzoekenden in hoger tempo. In april is het aantal werkzoekenden 4,2 procent lager dan in maart 2010.
Tot januari 2010 steeg de jeugdwerkloosheid in Drenthe relatief snel namelijk met 37 procent in een jaar tijd. In het eerste kwartaal van 2010 daalt de jeugdwerkloosheid weer in relatief hoog tempo: met 8 procent (ten opzichte van een gemiddelde daling van 4,2 procent). Op 1 april 2010 stonden in Drenthe bijna 2.300 werkloze jongeren geregistreerd als werkzoekende.
Het aantal openstaande vacatures in Drenthe stijgt. Ten opzichte van april 2009 is het aantal vacatures met 58,7 procent gestegen naar ruim 1400 vacatures. Het gaat voornamelijk om uitzendbanen en vacatures in de zorg, de horeca en het openbaar bestuur

**Product 4.1 Toerisme en recreatie**

In het Jaarplan 2010 zijn de thema’s voor recreatie en toerisme met de bijbehorende actielijnen benoemd. De uitvoering van het Drents Actieprogramma Recreatie en Toerisme ligt voornamelijk bij Toeristisch Recreatief Drenthe (TRD) en Marketing Drenthe in samenwerking met gemeenten en Tourist Information Drenthe. De uitvoeringsplannen zijn in voorbereiding.
TRD heeft voor de thema’s Kwaliteit ondernemerschap en Ruimte voor ondernemen in het eerste kwartaal van 2010 een inventarisatie uitgevoerd om met concrete voorstellen voor een verdere uitwerking van thema’s te kunnen komen.

*Subsidieregelingen*
- Het subsidieplafond van 3,6 miljoen euro voor 2010 van de Stimuleringsregeling Toerisme Natuurlijk Drenthe (STINAT) is ruimschoots overtekend.

- Er wordt veel gebruikgemaakt van het project Versterking Ondernemerschap Toeristisch Recreatieve sector uitgevoerd door Hanzeconnect.
- De Interreg-projecten Netzwerk Toekomst en Duurzame ontwikkeling Naturpark Moor zijn in uitvoering.
- De provincie is nauw betrokken bij de gebiedsprojecten Toegangspoort Holtingerveld en Geopark Hondsrugspoor.
- Het nieuwe Internetplatform drenthe.nl is op 29 maart onder grote belangstelling gelanceerd. Met dit internetplatform loopt Drenthe voorop.

*Marketing en promotie*
Voor de Marketing en promotie van Drenthe voor 2011-2014 hebben we een statenvoorstel gemaakt. Tevens is een aanvraag voor een bijdrage aan het project Regiomarketing Drenthe bij het SNN ingediend.

*Transitieplan Veenhuizen*
In Veenhuizen wordt druk gewerkt aan het Transitieplan Veenhuizen. De prioriteit ligt bij het in kaart brengen van de inhoudelijke opgaven en de rol van de verschillende partijen daarbij. Het instellen van de nieuwe organisatie komt vervolgens aan de orde.

### Product 4.2 Landbouw

*Verbetering positie landbouwbedrijfsleven*
Met ingang van 2010 stellen we structureel middelen op de begroting beschikbaar voor projecten die bijdragen aan de verbetering van de financiële positie van het landbouwbedrijfsleven en aan de vergroting van de toegevoegde waarde in de agrisector in Drenthe.
Vanaf 2011 zullen door de bezuinigingen de ambities in de Uitvoeringsstrategie Agribusiness enigszins moeten worden bijgesteld. Door echter de aandacht te richten op vier actielijnen en door extra te zoeken naar externe cofinanciering verwachten wij de sector te kunnen ondersteunen naar een duurzamer landbouw. Deze moet voldoende kracht hebben om de concurrentie internationaal aan te kunnen.

*Structuurversterking glastuinbouw*
In het eerste kwartaal is de structuurversterking van de glastuinbouw in de regio Emmen van start gegaan. Hiervoor zijn middelen beschikbaar gesteld. Voor het Bodemsensor-project is een bijdrage uit de derde tender Innovatief Actieprogramma Drenthe 2008-2010 verstrekt.

## Prioriteiten

Geen afwijkingen op de prioriteiten

## Actuele agenda

| Onderwerp | Oorspronkelijke planning | Geactualiseerde planning |
|---|---|---|
| Statenstuk Marketing en Promotie, evaluatie en hoe nu verder? | begin 2010 | Vastgesteld door GS 26 mei Cie BFE |
| Uitvoeringsprogramma's (Een en ander gebaseerd op de Economische Agenda) | begin 2010 | 3e kwartaal |
| Herstructureringsprogramma bedrijventerreinen | medio 2010 | Vastgesteld GS 18 mei 2010; is ter informatie naar PS gestuurd |
| Evaluatie STINAT | | 2e of 3e kwartaal 2010 |

## Wat heeft het gekost?

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 4 KENNIS WÉRKT | | | |
|---|---|---|---|---|
| | **2010** | **2011** | **2012** | **2013** |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P4.02 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | -116.478 | | | |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-4.0 Economie | 570.000 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-4.0 Economie | 1.440.800 | 1.150.000 | 1.750.000 | 1.000.000 |
| | | | | |
| Totaal extra lasten | 435.522 | | | |
| Totaal extra baten | 1.440.800 | 1.150.000 | 1.750.000 | 1.000.000 |
| Te verrekenen met het rekeningsresultaat | 1.557.278 | 1.150.000 | 1.750.000 | 1.000.000 |

## Toelichting afwijkingen

### Prioriteit 4.2 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt

In 2009 heeft een overschrijding plaatsgevonden van het budget Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt met € 116.748. Wij hebben besloten deze overschrijding in mindering te brengen op de voor deze prestatie beschikbaar gestelde middelen voor 2010.

## Product 4.0 Economie

*Innovatief Actieprogramma Drenthe*
Op 16 maart is het Innovatief Actieprogramma Drenthe 2010-2012 goedgekeurd. We stellen voor een bedrag van € 570.000 van het budget Klimaat en Energie toe te voegen aan de Versterking economische structuur. Deze middelen kunnen worden gebruikt ten behoeve van projecten gelieerd aan Klimaat en Energie die vallen binnen de voorwaarden van het Innovatief Actieprogramma Drenthe.

*Dividend Publiek Belang Elektriciteitsproductie*
De aandeelhoudersvergadering van Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV (PBE) - voortgekomen uit de verkoop van Essent - heeft het voorstel aangenomen om aan de gezamenlijke aandeelhouders een dividend over 2009 uit te keren van 11 miljoen euro. Voor Drenthe gaat het om een bedrag van zo'n € 250.800.
Deze dividenduitkering is berekend over het resultaat dat in 2009 is bereikt over de nog doorlopende activiteiten onder de vlag van Essent en het resultaat over het vierde kwartaal van 2009 van PBE. Een exacte berekening wordt door PBE nagezonden. Als wij ervan uitgaan dat we in elk geval tot en met 2011 van PBE eigenaar zijn, ramen we tot en met 2012 een dividendopbrengst van € 750.000.
Bij de vaststelling van de Begroting 2010 was nog geen informatie beschikbaar waarop een verwachting rond een eventueel uit te keren dividend kon worden gebaseerd. Een dividenduitkering was daarom voorzichtigheidshalve niet geraamd.

*Dividend Enexis Holding NV*
In het jaarverslag van Enexis over 2009 wordt melding gemaakt van een resultaat op de winst- en verliesrekening over het boekjaar 2009 van 263,1 miljoen euro. Aangezien over de boekjaren 2009 en 2010 tenminste 70 procent van de winst gereserveerd moet worden, blijft uiteindelijk 78,9 miljoen euro ter vrije beschikking van de aandeelhouders over. Voorgesteld wordt om dit bedrag als dividend uit te keren.
Op basis van de reserveringseis en op basis van de ontwikkelingen de afgelopen jaren hebben we bij de Begroting 2010 een Enexis-dividenduitkering van € 600.000 begroot. Op basis van de nu voorgestelde uitkering kan dit bedrag voor 2010 worden verhoogd naar 1,79 miljoen euro (2,28 procent van de voorgestelde dividenduitkering). Op basis van marktverwachtingen verhogen we de dividendopbrengst voor de jaar 2011 met € 400.000 en voor de jaren daarna met € 1.000.0000.

# Programma 5
# Leefomgeving

## Ontwikkelingen en resultaten

### Product 5.0 Waterhuishouding

*Aanpak verdroging*
In onze brief van 11 november 2009 schetsten wij de aanpak van de verdroging in relatie tot de uitvoering van het Investeringsbudget Landelijk Gebied. Ook gaven we u aan welke maatregelen tot dan toe genomen waren.
De stand van zaken na het eerste kwartaal ziet er als volgt uit:

- Het Dwingelderveld, de Herinrichting Peize en het Fochteloërveen komen geheel of gedeeltelijk tot uitvoering in 2010.
- In het Bargerveen wordt dit jaar 150 hectare aangepakt.
- In het Drentsche Aa-gebied streven we ernaar om in 2010 drie projecten aan te pakken. Het gaat hier in totaal om 430 hectare.

In totaal wordt met deze projecten in 2010 erbij in totaal 4936 hectare aangepakt. Dat is 45 procent van onze totale opgave voor 2015.

Verder spelen er de volgende zaken:

- We gaan het versnellen van de aankopen bij Oude Willem als prioriteit inbrengen bij de grondverwerving.
- Het toevoegen van de Hunze aan de zogeheten Top-lijst verdroogde gebieden wordt in het tweede kwartaal onderzocht.
- Overijssel geeft de Reest geen prioriteit bij realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur. In de volgende rapportage hopen we meer duidelijkheid te kunnen geven over de consequenties hiervan.

*Zoetwatervoorziening*
De provincie heeft bij de Deltacommissie het belang van de zoetwatervoorziening naar voren gebracht. We hebben laten zien welke innovatieve projecten er in de provincie ontwikkeld zijn. Het gaat dan om projecten als het vasthouden van water op het Dwingelderveld en het toepassen van sensortechnologie in de landbouw.

*Zwemwater*
De Europese Zwemwaterrichtlijn is sinds enige tijd in de Nederlandse wetgeving geïmplementeerd. Op grond van deze wetgeving wijzen we jaarlijks voor het nieuwe zwemseizoen de zwemlocaties in oppervlaktewater aan. Het gaat op dit moment om 39 locaties met de functie zwemwater.
De Europese richtlijn bevat onder andere een uitbreiding van de verplichtingen en strengere normen. Op onderdelen blijkt de richtlijn erg gedetailleerd. Niet naleven van de regels kan hoge boetes tot gevolg hebben.

### Product 5.1 Milieubeleid

*Klimaat en energie*
Onze inzet voor de doelen voor klimaat en energie heeft zich in de eerste maanden van 2010 vooral geconcentreerd op het afsluiten van klimaatcontracten met de gemeenten.

## Product 5.2 Bodem

*Bodemsanering*
In de Jaarstukken 2009 is aangegeven dat de rijksmiddelen ontoereikend zijn om de convenantafspraken voor 2010-2014 te realiseren. De eerste ramingen geven aan dat we over deze periode rekening moeten houden met een voorfinanciering van circa 7 miljoen euro. De voorfinanciering wordt op basis van de huidige inzichten bijgesteld naar 5,84 miljoen euro. De verwachting is dat wij deze middelen op termijn terugontvangen. Dit kan via de Knelpuntenpot van VROM of ISV-III Bodem. Een andere mogelijkheid is het creëren van mogelijkheden in de programmaperiode 2015-2019. Een nadere toelichting op de voorfinanciering wordt gegeven bij het financieel overzicht.

Voor de aanpak van de spoedlocaties is een plan van aanpak opgesteld. Het plan kent een programmatische aanpak via de segmenten bedrijven, gemeenten en particulieren en de zogeheten vangnetgevallen. In het laatste geval ligt er een taak voor de provincie. Het plan voorziet een realisering van de doelstelling in 2014. Onzekere factoren lijken de beschikbare financiën en de bereidheid bij het bedrijfsleven om hun deel in de opgave op te pakken.

*Grondwaterkwaliteit*
Eind vorig jaar is een voorlichtingsbijeenkomst gehouden voor de overheden in Drenthe over duurzaam terreinbeheer. Ook zijn de mogelijkheden om gezamenlijk op te trekken bij het uiteindelijk certificeren van het terreinbeheer. Na deze bijeenkomst zijn alle Drentse gemeenten, waterschappen en waterbedrijven benaderd voor een behoefteanalyse. Inmiddels hebben negen organisaties aangegeven dat ze mee willen doen aan het certificatietraject; Vier organisaties hebben aangegeven misschien te willen meedoen. De provincie Drenthe gaat voor het certificaat ‘goud’ in 2010.

## Product 5.3 Vergunningverlening

*Project TT- circuit*
Het Asser TT-circuit is een gebied met veel potentie. Het is uit economisch en recreatief oogpunt van groot belang voor Assen en voor de provincie Drenthe. De uitdaging is dit terrein verder te ontwikkelen in overeenstemming met de omliggende natuurwaarden en met inachtneming van de wettelijke vereisten die vooral uit de milieuwetgeving - met name de geluidhinder - worden gesteld.
Er kan gekozen worden voor een ‘smalle’ of een ‘brede‘ benadering. De smalle benadering houdt in dat het gebruik via een juridisch instrumentarium wordt gereguleerd. De brede benadering wil de ontwikkeling voor de komende tien tot vijftien in een beleidsdocument vastleggen. Om dit beleid te verankeren moet de visie vervolgens in uitvoeringsprogramma’s worden omgezet. In 2009 hebben wij tot de brede benadering besloten.
Na intensieve gesprekken met alle betrokken partijen hebben we op 12 januari 2010 het Plan van Aanpak TT-circuit en omgeving vastgesteld. Dit plan is nu in uitvoering. Samen met de betrokkenen wordt gewerkt aan een visie, worden spelregels ontwikkeld en wordt de communicatie versterkt.
De planning is er op gericht nog in 2010 te komen tot een visie met bijbehorende uitvoeringsprogramma’s en spelregels.

## Product 5.5 Natuur en landschap

*Programmatische Aanpak Stikstof*
Bij de uitvoering van de Natuurbeschermingswet 1998 participeren wij in het overleg dat het ministerie van LNV heeft ingesteld voor de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS). Doel ervan is uiteindelijk een aantal maatregelen voor stikstofreductie op de Ecologische Hoofdstructuur, waaronder de Natura 2000-gebieden in Drenthe. Het programma bestaat uit een generiek (landelijk) deel en een provinciaal deel. In juni 2010 moet het voorlopig PAS-programma gereed zijn.

*Subsidieregeling Onderhoud Landschapselementen*
De Subsidieregeling Onderhoud Landschapselementen (SOL) is met één jaar verlengd en dus ook in 2010 nog van toepassing. De reden hiervoor is dat de landelijke discussie over het al dan niet onderbrengen van de SOL in de Subsidieregeling Natuur en Landschapsbeheer nog niet is afgerond.

## Product 5.6 Plattelandsontwikkeling (Provinciaal Meerjarenprogramma)

*Investeringsbudget Landelijk Gebied*
In het kader van het Investeringsbudget Landelijk Gebied hebben we met het rijk de Bestuursovereenkomst 2007-2013 afgesloten. Hierin zijn de prestatieafspraken plus bijbehorende budgetten vastgelegd. Provincies mogen binnen de afspraken ‘ontschotten’ mits aan het eind van de rit alle overeengekomen prestaties gerealiseerd zijn. Zo mogen provincies eerst zwaar inzetten op grondverwerving en daarna op bijvoorbeeld inrichting en milieukwaliteit.

*Grondverwerving Ecologische Hoofdstructuur*
In de provincie Drenthe is bij de grondverwerving als prestatieafspraak vastgelegd dat er in de periode 2007-2013 in totaal 1638 hectare voor de nieuwe Ecologische Hoofdstructuur verworven wordt. Op basis van normbedragen zijn daarvoor financiële middelen beschikbaar gesteld.
Op 1 januari 2010 was er al meer dan 1000 hectare verworven. Een aantal honderden hectares zit in de pijplijn en kan op korte termijn worden verworven. Het budget voor grondverwerving voor de periode 2007-2013 raakt echter uitgeput. Dit wordt veroorzaakt, omdat de minister van LNV de gestegen grondprijzen slechts eenmaal beperkt heeft gecompenseerd. In de Bestuursovereenkomst zijn afspraken vastgelegd om de gestegen grondprijzen steeds te compenseren.

Het vrijwillige aanbod van grond is nog steeds erg groot. Er kan een groot aantal goede aankopen voor de Ecologische Hoofdstructuur gerealiseerd worden. Grondverwerving is vaak cruciaal om de andere prestaties (inrichting en milieukwaliteit) te kunnen realiseren. In afwachting van de besluitvorming over de Mid Term Review gaan we dan ook door met de grondverwerving binnen de gemaakte prestatieafspraken. We gaan dus de nadruk leggen op grondverwerving. Dat betekent dat we budgetten voor andere prestaties dan voor de aankoop van grond, nu voor grondverwerving gaan inzetten.
Zo’n keuze kan ertoe leiden dat aan het eind van de rit in 2013 andere afgesproken prestaties binnen het ILG niet zijn gerealiseerd doordat het budget is uitgeput. De Directie Noord van LNV heeft met deze aanpak ingestemd. In de Tweede Bestuursrapportage gaan we nader in op de financiële gevolgen.

Op dit moment wordt er hard gewerkt aan de rapportage in het kader van de Mid Term Review. De gevolgen hiervan zijn nog niet duidelijk. Het kan betekenen dat dit invloed heeft op de programmering van het pMJP. Mocht dit veranderingen leiden dan wordt dit gemeld bij de tweede bestuursrapportage.

*Leefgebiedenbenadering*
Provincies en natuurorganisaties hebben invulling gegeven aan het nieuwe beleidsconcept Leefgebiedenbenadering. Er liggen twaalf provinciale uitwerkingsplannen die gericht zijn op het specifiek beschermen van 329 soorten (flora en fauna).
Dit beleid moet onderdeel worden van de nieuwe afspraken over het Investeringsbudget Landelijk Gebied (overdragen rijkstaken naar provincie). Het rijk financiert slechts een zeer beperkt percentage van het noodzakelijke bedrag. Voor de hele periode 2010-2013 ontvangt Drenthe een rijksbijdrage van € 719.000.

## Prioriteiten

### Product 5.0 Waterhuishouding

| **Afwijkingen op prioriteiten van 2010.** | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 5.1. Realisatie wateropgave | Wateropgave Uffelte-Ruinen<br>In het stroomgebied van de Oude Vaart moet de wateropgave worden gerealiseerd in het gebied Uffelte-Ruinen (hoefijzer) en Darperweiden. Oorspronkelijk was de insteek om hier om de wateropgave indien mogelijk te combineren met de groene opgave. Nadrukkelijk worden nu ook de kansen voor sociaaleconomische ontwikkelingen meegenomen in het proces. Het ligt verder op voorhand niet vast dat een functieverandering naar natuur noodzakelijk is. Ook functiecombinatie met landbouw en andere functies worden onderzocht. Op basis van de vraag uit de Statencommissie voor het Omgevingsbeleid bij de behandeling van de structuurvisie Waterbergingsgebieden in Zuid-Drenthe, worden in dit proces ook alternatieven voor Darperweiden onderzocht. Een zorgvuldig proces brengt met zich mee dat de wateropgave in het stroomgebied van de Oude Vaart waarschijnlijk niet gerealiseerd kan worden voor 2015. |

### Product5.1 Milieubeleid

| **Afwijkingen op prioriteiten van 2010.** | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 5.13. Uitwerking klimaat en energiebeleid | De voortgang van het 100.000 woningenplan is afhankelijk van samenwerking met corporaties. Dit verdient extra aandacht de komende periode. |

### Product 5.5 Natuur en landschap

| Afwijkingen op prioriteiten van 2010. | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 5.18.A Uitwerken aanbevelingen symposium Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe (2007). | In mei is door de provincie een symposium georganiseerd over biodiversiteit. Tijdens het symposium is het standaardwerk: Natuur in Drenthe 2 gepresenteerd . Dit is het resultaat van de afspraken die naar aanleiding van aanbevelingen van het symposium Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe zijn gemaakt.. |
| 5.22. Ontwikkeling Regiopark Groningen - Assen | Wij hebben ingestemd met een bezuiniging op het budget Regiopark. Het budget is verlaagd tot € 950.000,- voor 2010. Het resterende budget zal worden ingezet op het project Peizermade tot een bedrag van € 300.000. Voor Toegangspoort Dijkveld is inmiddels de pMJP-aanvraag ingediend. De beoogde bijdrage uit deze begrotingspost was € 250.000,- Door uitputting van het EU POP-budget voor As 3 is het voorstel om dit bedrag te verhogen tot € 650.000,- Hiermee wordt ruimte gecreëerd (€ 400.000,-) voor prioritering van andere projecten waar nog een POP-subsidie aan kan worden toegekend. |

### Product 5.6 Plattelandsontwikkeling (Provinciaal Meerjarenprogramma)

| Afwijkingen op prioriteiten van 2010. | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 5.19. Versnelde aankoop en inrichting van EHS | In het kader van de sturing doelrealisatie pMJP zijn er een task force grond en een taskforce inrichting in het leven geroepen. Gestreefd wordt om de totale taakstelling voor grondverwerving pMJP van ruim 1.600 ha in 2010 gerealiseerd te hebben. Bij de taskforce inrichting wordt gestreefd om een gebied van 1700 ha versneld in te richten voor natuur en waterdoelen |
| 5.28 Runde | Brug N379 gereed aanbesteding 1e deel kruising Runde met Emmercompascuum in najaar 2010, verwerving laatste hectares grond voor EVZ verloopt heel moeizaam |

## Actuele agenda

| Onderwerp | Oorspronkelijke planning | Geactualiseerde planning |
|---|---|---|
| Resultaten Mid Term Review pMJP, landelijk en provinciaal | September 2010 | September 2010 |
| Jaarverslag regietaak | September 2010 | September 2010 |

## Wat heeft het gekost?

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 5. LEEFOMGEVING | | | |
|---|---|---|---|---|
| | **2010** | **2011** | **2012** | **2013** |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | -1.411.869 | -171.906 | | |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-5.0 Waterhuishouding | 330.000 | | | |
| P-5.1 Milieubeleid | 112.000 | | | |
| P-5.2 Bodem | 2.114.583 | 789.284 | -87.716 | -354.716 |
| P-5.3 Vergunningverlening | 350.000 | | | |
| P-5.4 Handhaving | 191.918 | | | |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | 700.000 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-5.0 Waterhuishouding | 30.000 | | | |
| P-5.1 Milieubeleid | 112.000 | | | |
| P-5.2 Bodem | 891.613 | -480.763 | -1.357.763 | -1.624.763 |
| P-5.4 Handhaving | 15.416 | | | |
| | | | | |
| Totaal extra lasten | 2.386.632 | 617.379 | - 87.716 | -354.716 |
| Totaal extra baten | 1.049.029 | - 480.763 | - 1.357.763 | - 1.624.763 |
| Te verrekenen met het rekeningsresultaat | -229.425 | 250.000 | | |

## Toelichting afwijkingen

**Prioriteit 5.13 Uitwerking Klimaat en energiebeleid**

*Klimaatbossen*
In 2009 hebben we de bijdrage aan de Klimaatbossen voor de periode van drie jaar (€ 250.000 per jaar) ineens gedoteerd. De bedragen vanuit 2010 en 2011 worden verrekend met de budgetten binnen het programma Klimaat en energie. Dit betekent dat voor die jaren het programmabudget met € 250.000,- per jaar gekort wordt.

*Water*
Voor de uitvoering van de doelstellingen op het gebied van water wordt in 2010 aangesloten bij het uitvoeringsspoor van het Provinciaal Meerjarenprogramma. Voorgesteld wordt de beschikbare middelen van het deelprogramma water in 2010 naar het meerjarenprogramma over te hevelen. Het gaat om een bedrag van € 700.000.
In 2010 wordt aangesloten bij het programma Innovatief Actieplan Drenthe 2010-2012. Op 16 maart hebben we dit programma goedgekeurd. We stellen voor een bedrag van € 570.000,-- van het budget Klimaat en energie toe te voegen aan de Reserve Versterking Economische Structuur ten behoeve van projecten gelieerd aan Klimaat en Energie. Het moet gaan om plannen die vallen binnen de voorwaarden van het Innovatief Actieprogramma.

*Stimulering van Lokale Klimaatinitiatieven*
Aan het Provinciefonds is een decentralisatie-uitkering Stimulering van Lokale Klimaatinitiatieven toegevoegd. Voor deze regeling geeft het ministerie van VROM de provincies 1,2 miljoen euro extra. Voor Drenthe gaat het € 108.131 in 2010 en € 78.094 in 2011. Deze uitkering maakt onderdeel uit van het programmabudget Klimaat en energie voor het stimuleren van klimaatinitiatieven.

**Product 5.0 Waterhuishouding**

*Waterberging Zuidwest-Drenthe*
Onlangs hebben we samen met Waterschap Reest en Wieden en de gemeenten de Wolden en Westerveld een gezamenlijke bestuursopdracht vastgesteld. Er komt een verkenning om in Zuidwest-Drenthe in tijden van overvloedige neerslag 2,3 miljoen kuub water te bergen. Er worden combinaties gezocht van het vasthouden van water met het huidige functie landbouw maar ook met natuur en recreatie. We werken toe naar een startbijeenkomst in het najaar van 2010.
Voor onderzoeken ten behoeve van de onderbouwing van de afzonderlijke scenario's en het organiseren van de startbijeenkomst is € 50.000 begroot. Onze bijdrage hiervoor van € 20.000 wordt komt uit het Provinciaal Meerjarenprogramma. De rest wordt door de andere partijen betaald.

*Sensor- en Water-project*
Het Sensor- en Water-project (SAWA) is een initiatief van het Waterlaboratorium Noord, de NOM en Sensor Universe. Er werken in het project acht MKB-bedrijven, twee niet-MKB bedrijven, drie kennisinstellingen en twee waterbedrijven samen. Het SAWA-project is gericht op het toepassen van sensoren in de drinkwatervoorziening.
De bijdrage van de provincie aan het project bedraagt € 403.785. Het bedrag wordt gedekt door een bijdrage uit de Reserve Grondwaterheffing.

**Product 5.1 Milieubeleid**

*Leren voor Duurzaamheid*
Voor de uitvoering van het programma Leren voor Duurzaamheid 2008-2011 ontvangen we van het ministerie van LNV een bijdrage van € 112.000 per jaar. In de begroting voor de jaren 2010 en 2011 zijn de aan dit programma verbonden baten en lasten niet opgenomen en worden nu alsnog geraamd.

**Product 5.2 Bodem**

*Wet bodembescherming*
In de periode 2005-2009 hebben we uitvoering gegeven aan het Meerjarenprogramma Wet Bodembescherming 2005-2009. Het ministerie van VROM heeft voor de uitvoering ervan een budget van 11,6 miljoen euro toegekend. De doelstellingen zijn ruimschoots gehaald. De programmaperiode is afgesloten met een tekort van € 150.000. Dit tekort komt voor rekening van de provincie.

Op 1 januari 2010 is de specifieke uitkering op grond van de Wet bodembescherming komen te vervallen. Daarvoor in de plaats komt in de periode 2010-2014 de decentralisatieuitkering Bodem, een gelabelde uitkering in het Provinciefonds van 6,38 miljoen euro. Uit het Uitvoeringsprogramma 2010-2014 blijkt dat de uitvoeringskosten zijn geraamd op 12,22 miljoen euro. Dit bedrag is exclusief de ontvangsten van derden vanwege bodemsanering (totale lasten bodemsanering 18,07 miljoen euro). Dit leidt tot een tekort van 5,84 miljoen euro. We stellen voor om dit bedrag te voorfinancieren. De verwachting is dat wij op termijn de voorfinanciering terugontvangen (Knelpuntenpot Rijk, ISV-III

Bodem, Mid Term Review).Het is vooralsnog onzeker wanneer dit zal zijn. We gaan hiervan jaarlijks de balans opmaken. De risico's verbonden aan de voorfinanciering worden opgenomen in de paragraaf Weerstandsvermogen van de Begroting 2011.

Deze uitwerking van het Meerjarenprogramma Wet Bodembescherming 2010-2014 leidt ertoe dat in 2010 de lasten met € 2.315.583 (inclusief het tekort over de vorige periode) worden verhoogd en de baten met € 891.613.
Daarnaast wordt de hier geraamde € 201.000 voor het Landelijk Afvalbeheersplan verplaatst naar het product Handhaving

**Product 5.3 Vergunningverlening**

Het Plan van Aanpak TT-circuit is volop in uitvoering. De planning is erop gericht nog in 2010 de uitvoering ervan af te ronden. Met de gevraagde extra middelen van € 350.000 worden de volgende resultaten gerealiseerd:

- een uitgewerkte en door de betrokken partijen gedragen visie voor het TT-circuit en omgeving die gereed is voor bestuurlijke besluitvorming
- uitvoeringsprogramma's en activiteitenprogramma's op basis van de visie
- implementatie en realisatie van de uitvoeringsprogramma's en activiteitenprogramma's
- afspraken om de uitvoering te monitoren
- een eventuele aanpassing/wijziging van de vergunning voor het TT-circuit
- spelregels en instrumenten om de communicatie tussen partijen te verbeteren

**Product 5.4 Handhaving**

Het Landelijk Afvalbeheersplan stond tot nu toe onder Product 5.2 Bodem. Het is beter om het onder Handhaving op te voeren. We verwachten een positief resultaat op de bijdrage aan het Landelijk Meldpunt Afvalstoffen van € 9.082,
In het kader van de handhavingsamenwerking is van het IPO een niet begroot bedrag van € 15.416 ontvangen.

# Programma 6
# Middelen

## Ontwikkelingen en resultaten

### Product 6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

*Revitalisering provinciehuis*
Volgens plan is op 9 april 2010 de eerste van drie bouwfasen van de revitalisering van het provinciehuis opgeleverd. De revitalisering maakt deel uit van het programma Provinciehuis van Morgen. Zo'n 250 medewerkers hebben de weken daarop hun intrek genomen in het vernieuwde deel van het gebouwdeel. Ze kunnen daar volgens het nieuwe flexibele, activiteitsgerelateerde kantoorconcept werken.
De volgende oplevering vindt plaats in oktober dit jaar. De planning is dat in maart 2011 de eindoplevering plaatsvindt.

*Rente belegd kasgeld*
In de begroting 2010 is aangenomen dat op uitzettingen een rendement van 1,5 procent behaald wordt.
Gelet op de forse omvang van de bedragen die gemoeid zijn met onze gelduitzettingen en de onzekere ontwikkelingen op de geldmarkt is een "winstwaarschuwing" ten aanzien van de realisatie van de geraamde renteopbrengst op zijn plaats.
In de 2e Bestuursrapportage komen we hier op terug.

*Provinciefonds*
De ministerraad heeft ingestemd met de afspraken die staatssecretaris Bijleveld van Binnenlandse Zaken en minister De Jager van Financiën met de provincies hebben gemaakt over de invulling van de verlaging van het Provinciefonds en over een nieuwe verdeling van de middelen uit het fonds. Aanleiding was de verlaging van het Provinciefonds met structureel 300 miljoen euro met ingang van 2011, die was aangekondigd in de Voorjaarsnota 2009.
Binnenlandse Zaken en Financiën hebben inmiddels individuele afspraken gemaakt met de provincies over hun bijdrage aan de verlaging van bijna 300 miljoen euro in 2011. Voor Drenthe betekent dit een aanzienlijke verbetering ten opzichte van het beeld uit de Septembercirculaire 2009. Het definitieve beeld zal zichtbaar worden in de nieuwe Meicirculaire. In de Voorjaarsnota 2010 wordt nader op deze materie ingegaan.
Beide bewindslieden werken als beheerders van het Provinciefonds aan een verdeelmodel waarop de verlaging vanaf 2012 zal zijn gebaseerd. Dit verdeelmodel zal recht doen aan de uitgangspunten van de Financiële verhoudingswet dat overheden in gelijke omstandigheden een gelijke financiële uitgangspositie hebben. In het nieuwe verdeelmodel zal daarom een maatstaf voor vermogen worden opgenomen. De opbrengsten van de verkopen van de energiebedrijven worden in de berekeningen meegenomen.

*Motorrijtuigenbelasting*
De meerjarige raming van de opbrengst van de motorrijtuigenbelasting is afhankelijk van drie factoren: nl, de en.

- *Omvang wagenpark* De absolute omvang van het wagenpark toont een stijgende tendens. De stijging werkt niet volledig door in het aantal auto's waarvoor motorrijtuigenbelasting

verschuldigd is. Dat komt vooral doordat er voor een groeiend aantal auto's, vanwege een geringe kooldioxide-uitstoot geen motorrijtuigenbelasting meer is verschuldigd. Dat aantal bedroeg in Drenthe begin 2010 ruim 4000.
Het aantal auto's dat in de berekening van de opbrengst van de opcenten motorrijtuigenbelasting is meegenomen, bedraagt ruim 225 duizend. Dat is de stand van begin 2010 met een verwachte gemiddelde groei in dit jaar van 0,5 procent.

- *Gewichtsverdeling samenstelling wagenpark* De gewichtsverdeling van de samenstelling van het wagenpark vertoont jaarlijks nog steeds een verschuiving naar de zwaardere klassen. Wij gaan er echter voorzichtigheidshalve vanuit dat de verdeling zoals die begin 2010 was, zich continueert in 2010. Op basis van de samenstelling van het wagenpark halverwege 2010 wordt de raming eventueel bijgesteld in de Tweede Bestuursrapportage.
- *Tariefontwikkeling* Het tarief wordt jaarlijks geïndexeerd met het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie. Dit gemiddelde van 1,58 blijft nagenoeg gelijk aan de voorgaande raming. Dit inflatiecijfer toegepast op de tariefsontwikkeling leidt tot het volgende beeld van de tarieven per 1 april 2010.

| 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| 82,3 | 83,6 | 84,9 | 86,2 | 87,6 |

## Prioriteiten

| **Afwijkingen op prioriteiten van 2010** | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 6.1 Organisatieontwikkeling | Het programma Samen Sterker in Actie voor de organisatieontwikkeling is deels ondergebracht bij de lijn en wordt deels voortgezet onder de vlag van het programma Provincie Nieuwe Stijl |

## Actuele agenda

| **Onderwerp** | **Oorspronkelijke planning** | **Geactualiseerde planning** |
|---|---|---|
| Jaarstukken 2009 | Juni 2010 | Juni 2010 |
| Voorjaarsnota 2010 | Juli 2010 | Juli 2010 |
| Eerste Bestuursrapportage 2010 | Juli 2010 | Juli 2010 |
| Tweede Bestuursrapportage 2010 | November 2010 | November 2010 |
| Begroting 2011 | November 2010 | November 2010 |

## Wat heeft het gekost?

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 6. MIDDELEN |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P6.04 Proceskosten | 91.361 | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 90.756 | 90.579 | 90.756 | 90.556 |
| P-6.1 Reserve mutaties | -395.259 | 2.621.585 | 3.068.458 | 2.220.785 |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 2.886.928 | 2.188.356 | 2.143.946 | 2.177.651 |
| P-6.1 Reserve mutaties | 1.806.667 | 14.366.667 | 16.545.072 | 14.265.000 |
| | | | | |
| Totaal extra lasten | -213.142 | 2.712.164 | 3.159.214 | 2.311.341 |
| Totaal extra baten | 4.693.595 | 16.555.023 | 18.689.018 | 16.442.651 |
| Te verrekenen met het rekeningsresultaat | 853.611 | 749.636 | 783.143 | 817.048 |

## Toelichting afwijkingen

### Prioriteit 6.04 Proceskosten

*Inzet proceskosten*
Voor twee projecten binnen Ruimtelijke ordening en Volkshuisvesting worden in 2010 proceskosten gemaakt. We willen deze proceskosten inzetten voor het Europese project Vergrijzing (Comité van de Regio's) en het Belvedère-project Frederiksoord. De voor Ruimtelijke ontwikkelingen beschikbare budgetten zijn ontoereikend om deze kosten te financieren.
Over Frederiksoord zijn in 2009 financiële afspraken gemaakt voor een totaalbedrag van € 87.333. Provincie, gemeente Westerveld en de Maatschappij van Weldadigheid zijn deelnemers in het project. In 2009 is reeds een gedeelte betaald. Dit betekent dat er voor 2010 nog een bedrag nodig is van € 81.633. Voor het Europese project Vergrijzing is een bedrag van € 9728 nodig. In totaal gaat het hier om € 91.361 aan proceskosten.

### Product 6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

*Motorrijtuigenbelasting*
Het totale aantal auto's waarover opcenten motorrijtuigenbelasting verschuldigd is, ligt lager dan in 2009. Dat komt vooral door stijging van het aantal zeer zuinige auto's (ruim 4.000) waarover in het geheel geen belasting wordt berekend. Dat de totale opbrengst desondanks stijgt, komt door een verschuiving naar zwaardere gewichtsklassen.
De meerjarige aanpassing ziet er als volgt uit:

| 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|
| 796.000 | 800.000 | 833.000 | 866.000 |

*Uitkering Provinciefonds*
De ramingen in de Begroting 2010 voor de Algemene Uitkering uit het Provinciefonds waren gebaseerd op het beeld uit de Junicirculaire 2009.

Ten opzichte van de ramingen in de Begroting 2010 zijn de uitkeringen voor bodemsanering, monumentenzorg, de regeling Stimulering van Lokale Klimaatinitiatieven en luchthavens nieuwe onderdelen van de Algemene Uitkering. Ze waren tot dusverre niet in de ramingen meegenomen. Voortaan willen we bij decentralisatie-uitkeringen de lijn volgen dat de baten in het programma Middelen verantwoord worden. Tegenover de baten worden de lasten in het betreffende programma geboekt, voor zover er al sprake is van daadwerkelijke uitvoering. De lasten kunnen dan gezien worden als budget voor de dekking van de geplande uitgaven. In deze gevallen leiden de hier aangegeven decentralisatie-uitkeringen niet tot voor- of nadelen.

De wijzigingen in het niveau van de Algemene Uitkering komen verder voort uit definitieve aanpassingen van verdeelmaatstaven aan de actualiteit en enige wijzigingen van ondergeschikte aard die via de uitkeringsfactor zijn verwerkt. De wijzigingen leiden ertoe dat voor de Begroting 2010 een eenmalige bijraming over 2009 moet plaatsvinden van € 340.554 ten opzichte van de reeds geraamde bedragen.
De uitkering van de decentralisatie-uitkeringen voor de regeling Stimulering van Lokale Klimaatinitiatieven en luchthavens die onderdeel uitmaken van de berekende bijstelling van € 461.824 waren reeds meegenomen in de Jaarrekening 2009. De bijstelling op basis van de aanpassing van de verdeelmaatstaven en de uitkeringsfactor is in april 2009 tot uitkering gekomen.

*Kinderopvang*
In de Tweede Bestuursrapportage 2009 is gemeld dat de provincie niet langer ouderbijdragen in de kinderopvang ontvangt. Dit nadeel van € 90.756 werkt structureel door en wordt nu ook in 2010 en volgende jaren afgeraamd.

*Dividend*
De dividenduitkeringen van de BNG en de Nederlandse Waterschapsbank worden in 2010 respectievelijk € 14.917 en € 9.642 hoger dan begroot.

*Lening Enexis*
De bruglening Enexis is een aandeelhouderslening die is voortgekomen uit de verkoop van de Essent-aandelen. In de Begroting 2010 is de rente op de bruglening Enexis geraamd met het te verwachten marktconforme rendement. De te vergoeden rente bleek echter lager te zijn. Hierdoor vindt een neerwaartse bijstelling plaats van € 164.075.

**Product 6.1 Mutaties reserves**

| Reserve | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Reserve RSP | 3.665.000 | 1.6490.000 | 14.630.000 | 9.590.000 |
| Reserve Grondwaterheffing | 300.000 | | | |
| Reserve Erica-Ter Apel | -2.158.333 | -2.123.333 | 1.915.072 | 4.675.000 |
| Totaal | 1.806.667 | 14.366.667 | 16.545.072 | 14.265.000 |

# Bijlage 1
# Treasury-rapportage eerste kwartaal 2010

## Ontwikkeling rentetarieven

De strategie voor het uitzetten van tijdelijk overtollige liquide middelen wordt mede bepaald door de ontwikkeling van de geld- en kapitaalmarktrente. De geldmarkt (kort geld tot 1 jaar) wordt gereguleerd door De Europese Centrale Bank ECB, terwijl de kapitaalmarkt (lang geld, langer dan 1 jaar) afhankelijk is van macro-economische ontwikkelingen. Zowel de geld- als kapitaalmarkt is nog steeds volop in beweging.

## Uitzettingen

De tijdelijk overtollige liquide middelen staan per 31 maart 2010 grotendeels korter dan één jaar uit in deposito's, obligatiefondsen of spaarrekeningen. Daarnaast staan twee deposito's tot februari 2011 uit. In afwachting van het inrichten van de streefportefeuille zijn de middelen voorlopig kort uitgezet. Dit voorjaar is de beleggingstrategie met de streefportefeuille aan de Treasurycommissie voorgelegd. Het college heeft inmiddels ingestemd met de voorgestelde beleggingsstrategie. Voor de zomer worden de offertes opgevraagd. De komende tijd valt in de beleggingsportefeuille een verschuiving naar andere producten en langere looptijden te verwachten.

*Overzicht uitgezette gelden*
Op 8 februari 2010 is de rating van ABN AMRO naar beneden bijgesteld. Nieuwe uitzettingen mogen niet langer dan drie maanden bij ABN AMRO worden uitgezet. Op 1 april 2010 vervalt een deposito bij ABN AMRO en de andere spaarvormen zijn dagelijks opvraagbaar. De enige Nederlandse banken die nog in aanmerking komen om nieuwe uitzettingen langer dan drie maanden te plaatsen zijn de Rabobank, NWB en de BNG.
In het eerste kwartaal van 2010 stonden de tijdelijk overtollige liquide middelen op deposito's of spaarrekeningen bij de Rabobank, ING en ABN AMRO. Daarnaast is gebruikgemaakt van het BNG Geldmarktselectfonds en het APG Rentefonds Europa 1-3 en 4-7.
Onderstaand overzicht geeft een weergave van de uitgezette gelden per 31 maart 2010.

| **Overzicht 31 maart 2010** | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Naam instelling | Einddatum | Renteper-centage | Aantal dagen | | Uitgezet bedrag |
| **Deposito's** | | | | | |
| ABN AMRO | 1-4-2010 | 1,03 | 182 | € | 20.000.000 |
| Rabobank | 1-4-2010 | 0,751 | 181 | € | 9.500.000 |
| Rabobank | 30-7-2010 | 1,4 | 365 | € | 1.100.000 |
| ING | 10-2-2011 | 2,5 | 553 | € | 2.300.000 |
| ING | 17-2-2011 | 2,5 | 553 | € | 1.700.000 |
| ING | 24-6-2010 | 0,62 | 91 | € | 7.000.000 |
| | | | | **€** | **41.600.000** |
| **Fondsen** | | | | | |
| APG | | | | € | 9.746.651 |
| APG | | | | € | 6.141.036 |
| BNG Fido Geldmarktselect 6-mnd | 31-3-2010 | 1,647 | 183 | € | 22.307.177 |
| BNG Fido Geldmarktselect 9-mnd | 30-6-2010 | 1,544 | 272 | € | 10.000.000 |
| BNG Fido Geldmarktselect 12-mnd | 31-5-2010 | 2,132 | 367 | € | 5.254.150 |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| BNG Fido Geldmarktselect 12-mnd | 30-9-2010 | 1,636 | 364 | € | 10.000.000 |
| BNG Fido Geldmarktselect 14 mnd | 6-1-2011 | 1,757 | 462 | € | 10.000.000 |
| | | | | **€** | **73.449.014** |
| | | | | + | |
| **Spaarrekeningen** | | | | | |
| ABN AMRO Top Deposito | dagelijks opvraagbaar | variabel | | € | 15.000.000 |
| ABN AMRO Top Deposito | dagelijks opvraagbaar | variabel | | € | 15.000.000 |
| ABN AMRO Ondernemers Loyaal Deposito | dagelijks opvraagbaar | variabel | | € | 25.801.827 |
| ABN AMRO Ondernemers Deposito | dagelijks opvraagbaar | variabel | | € | 5.000.000 |
| ING Inbedrijf spaarrekening | dagelijks opvraagbaar | variabel | | € | 9.999.993 |
| ING Extra Bonus Zakenrekening | dagelijks opvraagbaar | variabel | | € | 10.000.000 |
| ING Extra Bonus Zakenrekening | dagelijks opvraagbaar | variabel | | € | 10.000.000 |
| ING Liquidity Management Account (LMA) | dagelijks opvraagbaar | variabel | | € | 20.000.000 |
| Rabobank bedrijfstelerekening | dagelijks opvraagbaar | variabel | | € | 2.500.000 |
| Rabobank bedrijfsdeposito | dagelijks opvraagbaar | variabel | | € | 2.500.000 |
| Rabobank bonusspaarrekening | dagelijks opvraagbaar | variabel | | € | 5.000.000 |
| Rabobank bedrijfsplusrekening | dagelijks opvraagbaar | variabel | | € | 24.600.000 |
| | | | | **€** | **144.801.820** |
| | | | **Totaal** | **€** | **260.450.834** |

**Rente van belegd kasgeld**

In het eerste kwartaal van 2010 is een gemiddeld rendement van circa 1,7 procent op de uitzettingen gehaald. De 3-maandse Euribor had in het eerste kwartaal van 2010 een gemiddelde waarde van 0,6 procent. De reden dat er een hoger rendement behaald is dan de benchmark komt door de relatief gunstige tarieven waartegen spaarrekeningen zijn afgesloten.

*Begrote renteopbrengsten*
In de begroting 2010 is aangenomen dat op uitzettingen een rendement van 1,5 procent behaald wordt.
Gelet op de forse omvang van de bedragen die gemoeid zijn met onze gelduitzettingen en de onzekere ontwikkelingen op de geldmarkt is een “winstwaarschuwing” ten aanzien van de realisatie van de geraamde renteopbrengst op zijn plaats.
In de 2e Bestuursrapportage komen we hier op terug.

# Bijlage 2
# Herziening investeringkredieten

Bij het werken met investeringskredieten hanteert de provincie Drenthe de volgende drie regels:

- *Herziening is noodzakelijk om te voldoen aan de eisen van rechtmatigheid.* Aan de eisen van rechtmatigheid wordt voldaan als de investeringskredieten in overeenstemming zijn met de oorspronkelijke beschikbaar gestelde kredieten. Zijn de investeringskredieten door niet-begrote tussentijdse opbrengsten of door meerkosten of minderkosten gewijzigd, dan voldoet het krediet niet meer aan de eisen van rechtmatigheid. Een tussentijdse begrotingswijzing is dan noodzakelijk.
- *Zonder herziening is het verkrijgen van een goedkeurende accountantsverklaring niet mogelijk.* Beoordeling van de omvang van de investeringskredieten maakt deel uit van de rechtmatigheidstoets door de accountant. De investeringskredieten maken deel uit van de jaarrekening. De accountant heeft eerder aangegeven dat als er tussentijdse wijzigingen zijn aan de opbrengsten- dan wel kostenkant bij investeringskredieten, de investeringskredieten door middel van een begrotingswijziging aangepast moeten worden.
- *Herziening is noodzakelijk voor het kunnen voeren van een adequaat financieel management.* Door middel van deze herziening blijft de financiële administratie eenduidig en inzichtelijk.

**Herziening Investeringskredieten verkeer en vervoer**
Hieronder zijn investeringskredieten opgenomen waarvoor de kosten te hoog of te laag zijn begroot. In het kader van de rechtmatigheid moet hiervoor een kredietwijziging worden gemaakt. Om de gedane investeringen rechtmatig te doen zijn is het noodzakelijk dat de beschikbaar gestelde kredieten worden aangepast en op het juiste niveau in de administratie worden gebracht. Wij willen u hierbij informeren over de aanpassingen. De zeer beperkte financiële doorwerking (kapitaallasten) wordt meegenomen bij het opstellen van de Begroting 2011.

**Nieuwbouw depot Drents Museum**
Het gebouw is in april door de aannemer opgeleverd. Tot en met de zomer wordt de verhuizing afgerond. Het project zal daarna definitief worden afgerond. In het najaar van 2010 zullen wij u definitief rapporteren. Het project zal met een lager investeringsbedrag tussen de € 500.000 en de € 1.000.000 worden afgerond.

**Nieuwbouw Drents Museum**
Het project verloopt conform planning en projectbegroting. Het construeren van de ondergrondse bouwkuip is in volle gang. Het gebouw zal vóór de zomer 2011 worden opgeleverd waarna het Drents Museum in oktober 2011 weer voor het publiek kan openen.
Onderdeel van het project is de herinrichting van de bestaande gebouwen van het Drents Museum. De ontwerpen worden voor de zomer 2010 bij de gemeente ingediend voor de vergunningsprocedures. Direct na de vergunningverlening zal met de werkzaamheden worden gestart. De opdracht van het projectmanagement is uitgebreid met het bouwkundig deel uit het EFRO-project dat het Drents Museum voor de zomer 2009 bij het SNN heeft ingediend. Het betreft hier een projectbudget van € 1.045.000. Hierdoor kunnen planning, ontwerpproces, vergunningverlening, aanbestedingen, contractvorming en uitvoering in één hand worden uitgevoerd. Dit bevordert het tijdig en conform projectopdracht realiseren van de projectdoelstellingen.

Budgetoverzicht grootboek investeringen

| Prestatie | Ecocat | Project | Projectoms | Krediet | Kosten | Opbrengsten | restant/tekort | Krediet-wijziging | Opmerkingen |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 6301006 | 423 | 64025112 | Reservering provinciale bijdrage aan Assen | 1.952.300 | 0 | 0 | 1.952.300 | -125000 | zie 6301014 |
| 6301014 | 423 | 64025105 | Fietstellers Mon./An.; fietstell./telpunten | 0 | 0 | 0 | 0 | 125000 | Nu 125.000 beschikbaar stellen, omdat dit bij de begroting 2010 per abuis niet opgenomen was. In mindering gebracht op 6301006 Reservering provinciale bijdrage aan Assen. |
| 6301009 | 423 | 64025113 | Studie OV + spoor in Drenthe | 250.000 | 723 | 0 | -723 | -100.000 | Het huidige krediet wordt deels ingezet voor drie andere studies |
| | | 64025122 | Beleidsonderz. alg | 0 | 0 | 0 | 0 | 50.000 | |
| | | 64025103 | Studie Luchtvaartbeleid | 0 | 0 | 0 | 0 | 20.000 | |
| | | 64025104 | Vervolgstudie Dryport c.a. | 0 | 0 | 0 | 0 | 30.000 | |
| | | | | 2.202.300 | 723 | 0 | 1.951.577 | 0 | |

**BIJLAGE 3**
**RECAPITULATIE 1E WIJZIGING BEGROTING 2010 DIE BESTAAT UIT DE 1E, 2E EN 4E WIJZIGING VAN DE PRODUCTENRAMING 2010**

| Prioriteiten | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| P1.05 Digitale informatie en (e-)dienst-verlening | | | | |
| P2.02 Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe | | | 500.000 | |
| P2.07 Versterken culturele infrastructuur Drenthe | | | 573.000 | |
| P2.08 Vergroten cultuurparticipatie | | | 883.500 | |
| P2.09 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | | | 200.000 | |
| P2.10 Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte | | | 93.000 | |
| P4.02 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | -4.500.000 | -5.000.000 | -3.000.000 | -3.000.000 |
| P4.06 Risicofinanciering MKB | 1.000.000 | | | |
| P5.02 Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | | | | |
| P5.09 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | | | | |
| P5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | -6.487.400 | -6.787.400 | 312.600 | |
| P5.19 Versnelde aankoop en inrichting van Ecologische Hoofdstructuur | | | | |
| P5.20 Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | | | | |
| P5.22 Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen | 1.200.000 | 1.350.000 | 1.350.000 | |
| P5.23 Vitaal Platteland | -525.000 | -525.000 | -450.000 | -500.000 |
| P6.01 Organisatieontwikkeling | | | | |
| P6.02 Digitalisering | -110.841 | -113.057 | -115.318 | -117.600 |
| | ***-9.423.241*** | ***-11.075.457*** | ***346.782*** | ***-3.617.600*** |

| Producten | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | -1.345 | -1.370 | -1.410 | -1.300 |
| P-2.1 Sociale agenda | | | | |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | -64.333 | -64.333 | -64.333 | -64.333 |
| P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | 2.660.000 | 1.295.000 | | |
| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | -2.880 | -2.940 | -3.000 | -3.100 |
| P-4.0 Economie | 3.500.000 | 5.000.000 | 3.000.000 | 3.000.000 |
| P-4.1 Toerisme en recreatie | -40.700 | -41.510 | -42.340 | -43.200 |
| P-5.1 Milieubeleid | -312.600 | -312.600 | -312.600 | |
| P-5.5 Natuur en Landschap | 525.000 | 525.000 | 450.000 | 500.000 |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | 40.700 | 41.510 | 42.340 | -15.956.800 |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 17.500 | 2.378.825 | 15.953.643 | 20.706.743 |
| P-6.1 Reserve mutaties | 2.991.058 | 2.144.818 | -19.484.400 | -4.638.010 |
| | ***9.312.400*** | ***10.962.400*** | ***-462.100*** | ***3.500.000*** |

| PROGRAMMA | ORGANISATIE |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | | | | |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | | | | |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | | | | |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | | | | |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 42.051.739 | 41.690.539 | 42.219.783 | 43.042.463 |
| Baten voor wijziging | 90.756 | 90.756 | 90.756 | 90.756 |
| Saldo voor wijziging | 41.960.983 | 41.599.783 | 42.129.027 | 42.951.707 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| Hulpkostenplaatsen | -24.414.032 | -43.660 | -44.733 | -45.900 |
| Hoofdkostenplaatsen | 21.491.803 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| Hulpkostenplaatsen | -90.756 | -90.756 | -90.756 | -90.756 |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 39.129.510 | 41.646.879 | 42.175.050 | 42.996.563 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 39.129.510 | 41.646.879 | 42.175.050 | 42.996.563 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 39.129.510 | 41.646.879 | 42.175.050 | 42.996.563 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 39.129.510 | 41.646.879 | 42.175.050 | 42.996.563 |

| PROGRAMMA | OVERIGE |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | | | | |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | | | | |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | | | | |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | | | | |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 11.799 | 12.017 | 12.257 | 12.500 |
| Baten voor wijziging | 515.490 | 529.909 | 546.552 | 557.500 |
| Saldo voor wijziging | -503.691 | -517.892 | -534.295 | -545.000 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| Overige personeel | 2.802.276 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 2.814.075 | 12.017 | 12.257 | 12.500 |
| Baten na wijziging | 515.490 | 529.909 | 546.552 | 557.500 |
| Saldo na wijziging | 2.298.585 | -517.892 | -534.295 | -545.000 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 2.814.075 | 12.017 | 12.257 | 12.500 |
| Baten na wijziging | 515.490 | 529.909 | 546.552 | 557.500 |
| Saldo na wijziging | 2.298.585 | -517.892 | -534.295 | -545.000 |

| PROGRAMMA | INTERN PROGRAMMA 65 MANAGEMENT ONDERSTEUNING |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | | | | |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | | | | |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | | | | |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | | | | |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 1.911.641 | 1.915.749 | 1.954.058 | 1.993.200 |
| Baten voor wijziging | 6.000 | 6.000 | 6.000 | 6.000 |
| Saldo voor wijziging | 1.905.641 | 1.909.749 | 1.948.058 | 1.987.200 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| Intern product 65 Management Ondersteuning | -179.895 | 7.500 | 7.500 | 7.500 |
| Baten wijziging per product | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 1.731.746 | 1.923.249 | 1.961.558 | 2.000.700 |
| Baten na wijziging | 6.000 | 6.000 | 6.000 | 6.000 |
| Saldo na wijziging | 1.725.746 | 1.917.249 | 1.955.558 | 1.994.700 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 1.731.746 | 1.923.249 | 1.961.558 | 2.000.700 |
| Baten na wijziging | 6.000 | 6.000 | 6.000 | 6.000 |
| Saldo na wijziging | 1.725.746 | 1.917.249 | 1.955.558 | 1.994.700 |

| PROGRAMMA | INTERN PROGRAMMA 66 INTERN PRODUCT 66 FACILITAIRE ONDERSTEUNING |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 110.841 | 113.057 | 115.318 | 117.600 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 110.841 | 113.057 | 115.318 | 117.600 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P6.02 Digitalisering | -110.841 | -113.057 | -115.318 | -117.600 |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | | | | |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | | | | |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 6.911.719 | 8.389.273 | 8.844.885 | 8.852.261 |
| Baten voor wijziging | 535.350 | 535.460 | 537.972 | 540.605 |
| Saldo voor wijziging | 6.376.369 | 7.853.813 | 8.306.913 | 8.311.656 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| Intern product 66 Facilitaire Ondersteuning | 163.449 | 166.717 | 170.051 | 173.500 |
| Baten wijziging per product | | | | |
| Intern product 66 Facilitaire Ondersteuning | | 177 | | 200 |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 7.075.168 | 8.555.990 | 9.014.936 | 9.025.761 |
| Baten na wijziging | 535.350 | 535.637 | 537.972 | 540.805 |
| Saldo na wijziging | 6.539.818 | 8.020.353 | 8.476.964 | 8.484.956 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 7.075.168 | 8.555.990 | 9.014.936 | 9.025.761 |
| Baten na wijziging | 535.350 | 535.637 | 537.972 | 540.805 |
| Saldo na wijziging | 6.539.818 | 8.020.353 | 8.476.964 | 8.484.956 |

| PROGRAMMA | INTERN PROGRAMMA 71 DIRECTIE |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | | | | |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | | | | |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | | | | |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | | | | |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 142.544 | 145.395 | 148.303 | 151.200 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 142.544 | 145.395 | 148.303 | 151.200 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| Intern product 71 Directie | 264.740 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 407.284 | 145.395 | 148.303 | 151.200 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 407.284 | 145.395 | 148.303 | 151.200 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 407.284 | 145.395 | 148.303 | 151.200 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 407.284 | 145.395 | 148.303 | 151.200 |

| PROGRAMMA | INTERNE PROD. 99 ALGEMENE CONCERNZAKEN |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | | | | |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | | | | |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | | | | |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | | | | |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | | | | |
| Baten voor wijziging | 50.487.169 | 51.608.790 | 52.628.183 | 53.499.823 |
| Saldo voor wijziging | -50.487.169 | -51.608.790 | -52.628.183 | -53.499.823 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| Interne prod. 99 Algemene concernzaken | 108.256 | 108.079 | 108.256 | 108.056 |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | | | | |
| Baten na wijziging | 50.595.425 | 51.716.869 | 52.736.439 | 53.607.879 |
| Saldo na wijziging | -50.595.425 | -51.716.869 | -52.736.439 | -53.607.879 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | | | | |
| Baten na wijziging | 50.595.425 | 51.716.869 | 52.736.439 | 53.607.879 |
| Saldo na wijziging | -50.595.425 | -51.716.869 | -52.736.439 | -53.607.879 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 1. DE PROVINCIE DOÉT ER TOE! |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 2.255.000 | 1.140.000 | 220.000 | 220.000 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 2.255.000 | 1.140.000 | 220.000 | 220.000 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P1.05 Digitale informatie en (e-)dienst-verlening | | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 2.255.000 | 1.140.000 | 220.000 | 220.000 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 2.255.000 | 1.140.000 | 220.000 | 220.000 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 2.807.595 | 2.865.400 | 2.930.203 | 2.988.200 |
| Baten voor wijziging | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Saldo voor wijziging | 2.795.595 | 2.853.400 | 2.918.203 | 2.976.200 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | -1.345 | -1.370 | -1.410 | -1.300 |
| Baten wijziging per product | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 2.806.250 | 2.864.030 | 2.928.793 | 2.986.900 |
| Baten na wijziging | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Saldo na wijziging | 2.794.250 | 2.852.030 | 2.916.793 | 2.974.900 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 5.061.250 | 4.004.030 | 3.148.793 | 3.206.900 |
| Baten na wijziging | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Saldo na wijziging | 5.049.250 | 3.992.030 | 3.136.793 | 3.194.900 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 2. SAMENLEVING MET SAMENHANG |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 5.080.500 | 4.587.500 | 1.000.000 | 1.000.000 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 5.080.500 | 4.587.500 | 1.000.000 | 1.000.000 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P2.02 Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe | | | 500.000 | |
| P2.07 Versterken culturele infrastructuur Drenthe | | | 573.000 | |
| P2.08 Vergroten cultuurparticipatie | | | 883.500 | |
| P2.09 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | | | 200.000 | |
| P2.10 Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte | | | 93.000 | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 5.080.500 | 4.587.500 | 3.249.500 | 1.000.000 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 5.080.500 | 4.587.500 | 3.249.500 | 1.000.000 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 60.594.929 | 60.345.895 | 60.432.387 | 60.567.340 |
| Baten voor wijziging | 31.399.945 | 31.403.530 | 31.407.190 | 31.407.383 |
| Saldo voor wijziging | 29.194.984 | 28.942.365 | 29.025.197 | 29.159.957 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-2.1 Sociale agenda | | | | |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | -64.333 | -64.333 | -64.333 | -64.333 |
| Baten wijziging per product | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 60.530.596 | 60.281.562 | 60.368.054 | 60.503.007 |
| Baten na wijziging | 31.399.945 | 31.403.530 | 31.407.190 | 31.407.383 |
| Saldo na wijziging | 29.130.651 | 28.878.032 | 28.960.864 | 29.095.624 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 65.611.096 | 64.869.062 | 63.617.554 | 61.503.007 |
| Baten na wijziging | 31.399.945 | 31.403.530 | 31.407.190 | 31.407.383 |
| Saldo na wijziging | 34.211.151 | 33.465.532 | 32.210.364 | 30.095.624 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 3. RUIMTE EN BEREIKBAARHEID |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 2.604.500 | 2.511.500 | | |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 2.604.500 | 2.511.500 | | |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 2.604.500 | 2.511.500 | | |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 2.604.500 | 2.511.500 | | |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 77.191.833 | 88.501.454 | 70.530.019 | 67.676.581 |
| Baten voor wijziging | 45.767.874 | 42.014.526 | 41.048.468 | 39.183.868 |
| Saldo voor wijziging | 31.423.959 | 46.486.928 | 29.481.551 | 28.492.713 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | 2.660.000 | 1.295.000 | | |
| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | -2.880 | -2.940 | -3.000 | -3.100 |
| Baten wijziging per product | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 79.848.953 | 89.793.514 | 70.527.019 | 67.673.481 |
| Baten na wijziging | 45.767.874 | 42.014.526 | 41.048.468 | 39.183.868 |
| Saldo na wijziging | 34.081.079 | 47.778.988 | 29.478.551 | 28.489.613 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 82.453.453 | 92.305.014 | 70.527.019 | 67.673.481 |
| Baten na wijziging | 45.767.874 | 42.014.526 | 41.048.468 | 39.183.868 |
| Saldo na wijziging | 36.685.579 | 50.290.488 | 29.478.551 | 28.489.613 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 4 KENNIS WÉRKT |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 6.710.000 | 7.210.000 | 3.880.000 | 3.880.000 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 6.710.000 | 7.210.000 | 3.880.000 | 3.880.000 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P4.02 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | -4.500.000 | -5.000.000 | -3.000.000 | -3.000.000 |
| P4.06 Risicofinanciering MKB | 1.000.000 | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 3.210.000 | 2.210.000 | 880.000 | 880.000 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 3.210.000 | 2.210.000 | 880.000 | 880.000 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 4.700.273 | 4.063.873 | 4.105.553 | 4.145.123 |
| Baten voor wijziging | 632.570 | 633.180 | 1.033.800 | 1.034.470 |
| Saldo voor wijziging | 4.067.703 | 3.430.693 | 3.071.753 | 3.110.653 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-4.0 Economie | 3.500.000 | 5.000.000 | 3.000.000 | 3.000.000 |
| P-4.1 Toerisme en recreatie | -40.700 | -41.510 | -42.340 | -43.200 |
| Baten wijziging per product | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 8.159.573 | 9.022.363 | 7.063.213 | 7.101.923 |
| Baten na wijziging | 632.570 | 633.180 | 1.033.800 | 1.034.470 |
| Saldo na wijziging | 7.527.003 | 8.389.183 | 6.029.413 | 6.067.453 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 11.369.573 | 11.232.363 | 7.943.213 | 7.981.923 |
| Baten na wijziging | 632.570 | 633.180 | 1.033.800 | 1.034.470 |
| Saldo na wijziging | 10.737.003 | 10.599.183 | 6.909.413 | 6.947.453 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 5. LEEFOMGEVING |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 21.110.250 | 20.335.750 | 8.163.750 | 7.739.400 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 21.110.250 | 20.335.750 | 8.163.750 | 7.739.400 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P5.02 Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | | | | |
| P5.09 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | | | | |
| P5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | -6.487.400 | -6.787.400 | 312.600 | |
| P5.19 Versnelde aankoop en inrichting van Ecologische Hoofdstructuur | | | | |
| P5.20 Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | | | | |
| P5.22 Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen | 1.200.000 | 1.350.000 | 1.350.000 | |
| P5.23 Vitaal Platteland | -525.000 | -525.000 | -450.000 | -500.000 |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 15.297.850 | 14.373.350 | 9.376.350 | 7.239.400 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 15.297.850 | 14.373.350 | 9.376.350 | 7.239.400 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 81.551.355 | 81.509.370 | 81.566.068 | 81.764.703 |
| Baten voor wijziging | 69.680.007 | 69.608.757 | 69.513.757 | 53.595.657 |
| Saldo voor wijziging | 11.871.348 | 11.900.613 | 12.052.311 | 28.169.046 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-5.1 Milieubeleid | -312.600 | -312.600 | -312.600 | |
| P-5.5 Natuur en Landschap | 446.381 | 525.000 | 450.000 | 500.000 |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | 40.700 | 41.510 | 42.340 | 43.200 |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-5.5 Natuur en Landschap | -78.619 | | | |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | | | | 16.000.000 |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 81.725.836 | 81.763.280 | 81.745.808 | 82.307.903 |
| Baten na wijziging | 69.601.388 | 69.608.757 | 69.513.757 | 69.595.657 |
| Saldo na wijziging | 12.124.448 | 12.154.523 | 12.232.051 | 12.712.246 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 97.023.686 | 96.136.630 | 91.122.158 | 89.547.303 |
| Baten na wijziging | 69.601.388 | 69.608.757 | 69.513.757 | 69.595.657 |
| Saldo na wijziging | 27.422.298 | 26.527.873 | 21.608.401 | 19.951.646 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 6. MIDDELEN |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 1.787.550 | 1.363.742 | 150.000 | 150.000 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 1.787.550 | 1.363.742 | 150.000 | 150.000 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P6.01 Organisatieontwikkeling | | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 1.787.550 | 1.363.742 | 150.000 | 150.000 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 1.787.550 | 1.363.742 | 150.000 | 150.000 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 12.442.359 | 9.508.320 | 16.196.510 | 8.293.048 |
| Baten voor wijziging | 181.758.340 | 191.807.023 | 158.714.881 | 166.690.840 |
| Saldo voor wijziging | -169.315.981 | -182.298.703 | -142.518.371 | -158.397.792 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | -90.756 | -90.579 | 9.619.218 | 12.160.920 |
| P-6.1 Reserve mutaties | -3.900.000 | | -9.709.974 | -9.709.974 |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | -2.361.325 | -6.226.169 | -8.437.767 |
| P-6.1 Reserve mutaties | -6.891.058 | -2.144.818 | 9.774.426 | -5.071.964 |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 8.451.603 | 9.417.741 | 16.105.754 | 10.743.994 |
| Baten na wijziging | 174.867.282 | 187.300.880 | 162.263.138 | 153.181.109 |
| Saldo na wijziging | -166.415.679 | -177.883.139 | -146.157.384 | -142.437.115 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 10.239.153 | 10.781.483 | 16.255.754 | 10.893.994 |
| Baten na wijziging | 174.867.282 | 187.300.880 | 162.263.138 | 153.181.109 |
| Saldo na wijziging | -164.628.129 | -176.519.397 | -146.007.384 | -142.287.115 |

| PROGRAMMA | VERDELING KAPITAALLASTEN |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | | | | |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | | | | |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | | | | |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | | | | |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 8.384.973 | 10.126.616 | 9.928.710 | 9.612.297 |
| Baten voor wijziging | 8.384.973 | 10.126.616 | 9.928.710 | 9.612.297 |
| Saldo voor wijziging | | | | |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| Verdeling kapitaallasten | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 8.384.973 | 10.126.616 | 9.928.710 | 9.612.297 |
| Baten na wijziging | 8.384.973 | 10.126.616 | 9.928.710 | 9.612.297 |
| Saldo na wijziging | | | | |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 8.384.973 | 10.126.616 | 9.928.710 | 9.612.297 |
| Baten na wijziging | 8.384.973 | 10.126.616 | 9.928.710 | 9.612.297 |
| Saldo na wijziging | | | | |

**Korte toelichting op de in de 1e wijziging van de Productenraming 2010 opgenomen posten**

Deze wijziging bevat de doorwerking van de effecten ten gevolge van de 2e bestuursrapportage 2009 en voor een deel correcties op de primaire begroting.

**Korte toelichting op de in de 2e wijziging van de Productenraming 2010 opgenomen posten**

Prestatie 1710002 kostensoort 823006 en 1710002 kostensoort 823007
Het betreft hier nog een doorwerking van 2e bestuursrapportage 2009. De wijziging van financiering van kinderopvang heeft als consequentie dat de provincie geen bijdrage meer van de ouders ontvangt. Dit brengt een nadeel met zich mee van € 90.756 (ten last gebracht van de Vrije besteedbare ruimte prestatie 3050102).

Prestatie 3621101, 3621111, 3621104, 3621001, 3621112 en 3500802
Binnen het PMJP programma zijn enkele nieuwe prestaties aangemaakt om het onderscheid in provinciale en rijksdoelen duidelijker te maken. Er hebben verschuivingen plaatsgevonden tussen budgetten van de prioriteiten (allemaal binnen Programma 5 Leefomgeving)
P5.02 Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit;
P5.20 Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid;
P5.19 Versnelde aankoop en inrichting van Ecologische Hoofdstructuur;
P5.09 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS.

Prestatie 3040112 en 3040103
Er is besloten een aantal programma's onder te brengen bij de eenheid Programma- en Project Management (PPM); de budgetten hiervoor stonden onder MO organisatieontwikkeling. De verschuiving blijft binnen de prioriteit P6.01 Organisatieontwikkeling.

Prestatie 3810201, 3840701, 3840802, 3850302 en 3880201
In deze wijziging wordt een herverdeling van flexmiddelen over de 4 thema's Mijn ontwikkeling, Mijn Beweging, Mijn Dag, en Mijn Jeugd voorgesteld. Mijn Dag en Mijn Beweging krijgen extra geld toebedeeld om de alliantie afspraken met de gemeente in 2010 vorm te kunnen geven

**Korte toelichting op de in de 4e wijziging van de Productenraming 2010 opgenomen posten**

Deze wijziging omvat de verdeling van het  loonkostenbudget 2010 over de verschillende afdelingen

**BIJLAGE 4**
**RECAPITULATIE 2E WIJZIGING BEGROTING 2010 DIE BESTAAT UIT DE 8E WIJZIGING VAN DE PRODUCTENRAMING 2010**

| Prioriteiten | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| P1.05 Digitale informatie en (e-)dienst-verlening | 150.000 | | | |
| P2.02 Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe | 100.000 | 100.000 | | |
| P3.14 Regio Specifiek Pakket (RSP). | 7.100.000 | 16.490.000 | 14.630.000 | 9.590.000 |
| P4.02 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | -116.478 | | | |
| P5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | -1.411.869 | -171.906 | | |
| P6.04 Proceskosten | 91.361 | | | |
| | ***5.913.014*** | ***16.418.094*** | ***14.630.000*** | ***9.590.000*** |

| Producten | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | 500.000 | | | |
| P-2.1 Sociale agenda | -128.457 | -100.000 | | |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | 233.370 | -471.949 | -535.315 | -403.737 |
| P-3.0 Verkeer | -3.262.218 | | | |
| P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | 1.200.000 | | | 700.000 |
| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | -1.818.333 | -2.123.333 | 1.915.072 | 3.975.000 |
| P-3.3 Vervoer | 182.050 | | | |
| P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | | | | |
| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | 300.000 | | | |
| P-4.0 Economie | -870.800 | -1.150.000 | -1.750.000 | -1.000.000 |
| P-5.0 Waterhuishouding | 300.000 | | | |
| P-5.1 Milieubeleid | | | | |
| P-5.2 Bodem | 1.222.970 | 1.270.047 | 1.270.047 | 1.270.047 |
| P-5.3 Vergunningverlening | 350.000 | | | |
| P-5.4 Handhaving | 176.502 | | | |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | 700.000 | | | |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | -2.796.172 | -2.097.777 | -2.053.190 | -2.087.095 |
| P-6.1 Reserve mutaties | -2.201.926 | -11.745.082 | -13.476.614 | -12.044.215 |
| | ***-5.913.014*** | ***-16.418.094*** | ***-14.630.000*** | ***-9.590.000*** |

| PROGRAMMA | INTERN PROGRAMMA 66 INTERN PRODUCT 66 FACILITAIRE ONDERSTEUNING |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | | | | |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | | | | |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | | | | |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | | | | |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 6.684.974 | 7.880.948 | 8.144.929 | 8.040.318 |
| Baten voor wijziging | 473.323 | 473.610 | 475.945 | 478.778 |
| Saldo voor wijziging | 6.211.651 | 7.407.338 | 7.668.984 | 7.561.540 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| Intern product 66 Facilitaire Ondersteuning | 250.000 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| Intern product 66 Facilitaire Ondersteuning | 250.000 | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 6.934.974 | 7.880.948 | 8.144.929 | 8.040.318 |
| Baten na wijziging | 723.323 | 473.610 | 475.945 | 478.778 |
| Saldo na wijziging | 6.211.651 | 7.407.338 | 7.668.984 | 7.561.540 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 6.934.974 | 7.880.948 | 8.144.929 | 8.040.318 |
| Baten na wijziging | 723.323 | 473.610 | 475.945 | 478.778 |
| Saldo na wijziging | 6.211.651 | 7.407.338 | 7.668.984 | 7.561.540 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 1. DE PROVINCIE DOÉT ER TOE! |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 1.884.000 | 837.500 | 170.000 | 170.000 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 1.884.000 | 837.500 | 170.000 | 170.000 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P1.05 Digitale informatie en (e-)dienst-verlening | 150.000 | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 2.034.000 | 837.500 | 170.000 | 170.000 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 2.034.000 | 837.500 | 170.000 | 170.000 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 2.582.482 | 2.327.509 | 2.303.465 | 2.271.193 |
| Baten voor wijziging | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Saldo voor wijziging | 2.570.482 | 2.315.509 | 2.291.465 | 2.259.193 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | 500.000 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 3.082.482 | 2.327.509 | 2.303.465 | 2.271.193 |
| Baten na wijziging | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Saldo na wijziging | 3.070.482 | 2.315.509 | 2.291.465 | 2.259.193 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 5.116.482 | 3.165.009 | 2.473.465 | 2.441.193 |
| Baten na wijziging | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Saldo na wijziging | 5.104.482 | 3.153.009 | 2.461.465 | 2.429.193 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 2. SAMENLEVING MET SAMENHANG |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 5.080.500 | 4.522.500 | 3.184.500 | |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 5.080.500 | 4.522.500 | 3.184.500 | |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P2.02 Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe | 100.000 | 100.000 | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 5.180.500 | 4.622.500 | 3.184.500 | |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 5.180.500 | 4.622.500 | 3.184.500 | |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 60.480.596 | 58.627.888 | 58.732.640 | 59.067.727 |
| Baten voor wijziging | 31.399.945 | 31.403.530 | 31.407.190 | 31.407.383 |
| Saldo voor wijziging | 29.080.651 | 27.224.358 | 27.325.450 | 27.660.344 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-2.1 Sociale agenda | 4.641.565 | | | |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | 343.870 | -471.949 | -535.315 | -403.737 |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-2.1 Sociale agenda | 4.770.022 | 100.000 | | |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | 110.500 | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 65.466.031 | 58.155.939 | 58.197.325 | 58.663.990 |
| Baten na wijziging | 36.280.467 | 31.503.530 | 31.407.190 | 31.407.383 |
| Saldo na wijziging | 29.185.564 | 26.652.409 | 26.790.135 | 27.256.607 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 70.646.531 | 62.778.439 | 61.381.825 | 58.663.990 |
| Baten na wijziging | 36.280.467 | 31.503.530 | 31.407.190 | 31.407.383 |
| Saldo na wijziging | 34.366.064 | 31.274.909 | 29.974.635 | 27.256.607 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 3. RUIMTE EN BEREIKBAARHEID |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 2.604.500 | 2.250.000 | | |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 2.604.500 | 2.250.000 | | |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P3.14 Regio Specifiek Pakket (RSP). | 7.100.000 | 16.490.000 | 14.630.000 | 9.590.000 |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 9.704.500 | 18.740.000 | 14.630.000 | 9.590.000 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 9.704.500 | 18.740.000 | 14.630.000 | 9.590.000 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 79.151.823 | 86.293.554 | 66.628.214 | 62.584.466 |
| Baten voor wijziging | 45.767.874 | 42.014.526 | 41.048.468 | 39.183.868 |
| Saldo voor wijziging | 33.383.949 | 44.279.028 | 25.579.746 | 23.400.598 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-3.0 Verkeer | 3.460.243 | | | |
| P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | 1.200.000 | | | 700.000 |
| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | -6.275.000 | 1.100.000 | 4.601.738 | 3.975.000 |
| P-3.3 Vervoer | -1.151.291 | -2.747.146 | -2.747.146 | -2.747.146 |
| P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | | | | |
| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | -467.144 | -1.038.005 | -1.038.005 | -1.038.005 |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-3.0 Verkeer | 6.722.461 | | | |
| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | -4.456.667 | 3.223.333 | 2.686.666 | |
| P-3.3 Vervoer | -1.333.341 | -2.747.146 | -2.747.146 | -2.747.146 |
| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | -767.144 | -1.038.005 | -1.038.005 | -1.038.005 |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 75.918.631 | 83.608.403 | 67.444.801 | 63.474.315 |
| Baten na wijziging | 45.933.183 | 41.452.708 | 39.949.983 | 35.398.717 |
| Saldo na wijziging | 29.985.448 | 42.155.695 | 27.494.818 | 28.075.598 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 85.623.131 | 102.348.403 | 82.074.801 | 73.064.315 |
| Baten na wijziging | 45.933.183 | 41.452.708 | 39.949.983 | 35.398.717 |
| Saldo na wijziging | 39.689.948 | 60.895.695 | 42.124.818 | 37.665.598 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 4 KENNIS WÉRKT |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 2.870.000 | 1.370.000 | 1.040.000 | 1.140.000 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 2.870.000 | 1.370.000 | 1.040.000 | 1.140.000 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P4.02 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | -116.478 | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 2.753.522 | 1.370.000 | 1.040.000 | 1.140.000 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 2.753.522 | 1.370.000 | 1.040.000 | 1.140.000 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 8.079.203 | 7.720.607 | 5.641.922 | 5.651.248 |
| Baten voor wijziging | 632.570 | 633.180 | 1.033.800 | 1.034.470 |
| Saldo voor wijziging | 7.446.633 | 7.087.427 | 4.608.122 | 4.616.778 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-4.0 Economie | 570.000 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-4.0 Economie | 1.440.800 | 1.150.000 | 1.750.000 | 1.000.000 |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 8.649.203 | 7.720.607 | 5.641.922 | 5.651.248 |
| Baten na wijziging | 2.073.370 | 1.783.180 | 2.783.800 | 2.034.470 |
| Saldo na wijziging | 6.575.833 | 5.937.427 | 2.858.122 | 3.616.778 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 11.402.725 | 9.090.607 | 6.681.922 | 6.791.248 |
| Baten na wijziging | 2.073.370 | 1.783.180 | 2.783.800 | 2.034.470 |
| Saldo na wijziging | 9.329.355 | 7.307.427 | 3.898.122 | 4.756.778 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 5. LEEFOMGEVING |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 13.704.100 | 10.231.500 | 6.263.750 | 6.039.400 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 13.704.100 | 10.231.500 | 6.263.750 | 6.039.400 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | -1.411.869 | -171.906 | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 12.292.231 | 10.059.594 | 6.263.750 | 6.039.400 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 12.292.231 | 10.059.594 | 6.263.750 | 6.039.400 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 81.375.302 | 79.598.241 | 79.346.767 | 79.657.605 |
| Baten voor wijziging | 69.601.388 | 69.608.757 | 69.513.757 | 69.595.657 |
| Saldo voor wijziging | 11.773.914 | 9.989.484 | 9.833.010 | 10.061.948 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-5.0 Waterhuishouding | 330.000 | | | |
| P-5.1 Milieubeleid | 112.000 | | | |
| P-5.2 Bodem | 2.114.583 | 789.284 | -87.716 | -354.716 |
| P-5.3 Vergunningverlening | 350.000 | | | |
| P-5.4 Handhaving | 191.918 | | | |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | 700.000 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-5.0 Waterhuishouding | 30.000 | | | |
| P-5.1 Milieubeleid | 112.000 | | | |
| P-5.2 Bodem | 891.613 | -480.763 | -1.357.763 | -1.624.763 |
| P-5.4 Handhaving | 15.416 | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 85.173.803 | 80.387.525 | 79.259.051 | 79.302.889 |
| Baten na wijziging | 70.650.417 | 69.127.994 | 68.155.994 | 67.970.894 |
| Saldo na wijziging | 14.523.386 | 11.259.531 | 11.103.057 | 11.331.995 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 97.466.034 | 90.447.119 | 85.522.801 | 85.342.289 |
| Baten na wijziging | 70.650.417 | 69.127.994 | 68.155.994 | 67.970.894 |
| Saldo na wijziging | 26.815.617 | 21.319.125 | 17.366.807 | 17.371.395 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 6. MIDDELEN |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 1.647.550 | 1.223.742 | 150.000 | 150.000 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 1.647.550 | 1.223.742 | 150.000 | 150.000 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P6.04 Proceskosten | 91.361 | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 1.738.911 | 1.223.742 | 150.000 | 150.000 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 1.738.911 | 1.223.742 | 150.000 | 150.000 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | -5.489.745 | 5.941.804 | 19.196.415 | 13.782.718 |
| Baten voor wijziging | 154.933.834 | 167.347.529 | 149.561.928 | 138.844.801 |
| Saldo voor wijziging | -160.423.579 | -161.405.725 | -130.365.513 | -125.062.083 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 90.756 | 90.579 | 90.756 | 90.556 |
| P-6.1 Reserve mutaties | -395.259 | 2.621.585 | 3.068.458 | 2.220.785 |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 2.886.928 | 2.188.356 | 2.143.946 | 2.177.651 |
| P-6.1 Reserve mutaties | 1.806.667 | 14.366.667 | 16.545.072 | 14.265.000 |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | -5.794.248 | 8.653.968 | 22.355.629 | 16.094.059 |
| Baten na wijziging | 159.627.429 | 183.902.552 | 168.250.946 | 155.287.452 |
| Saldo na wijziging | -165.421.677 | -175.248.584 | -145.895.317 | -139.193.393 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | -4.055.337 | 9.877.710 | 22.505.629 | 16.244.059 |
| Baten na wijziging | 159.627.429 | 183.902.552 | 168.250.946 | 155.287.452 |
| Saldo na wijziging | -163.682.766 | -174.024.842 | -145.745.317 | -139.043.393 |

| PROGRAMMA | VERDELING KAPITAALLASTEN |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | | | | |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | | | | |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | | | | |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | | | | |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 8.384.973 | 10.126.616 | 9.928.710 | 9.612.297 |
| Baten voor wijziging | 8.384.973 | 10.126.616 | 9.928.710 | 9.612.297 |
| Saldo voor wijziging | | | | |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| Verdeling kapitaallasten | -164.075 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| Verdeling kapitaallasten | -164.075 | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 8.220.898 | 10.126.616 | 9.928.710 | 9.612.297 |
| Baten na wijziging | 8.220.898 | 10.126.616 | 9.928.710 | 9.612.297 |
| Saldo na wijziging | | | | |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 8.220.898 | 10.126.616 | 9.928.710 | 9.612.297 |
| Baten na wijziging | 8.220.898 | 10.126.616 | 9.928.710 | 9.612.297 |
| Saldo na wijziging | | | | |

**Korte toelichting op de in de 8e wijziging van de Productenraming 2010 opgenomen posten.**

Door middel van deze wijziging zijn de effecten van de 1e Bestuursrapportage 2010 verwerkt

provincie Drenthe

# *Staten*stuk 2010-437

## 1e Bestuursrapportage 2010 en 1e en 2e wijziging Begroting 2010

Voorgestelde behandeling:
- Statencommissies Omgevingsbeleid op 16 juni, Cultuur en Welzijn op 23 juni en Bestuur, Financiën en Economie op 30 juni 2010
- provinciale staten op 7 en 8 juli 2010
- fatale beslisdatum: 7 en 8 juli 2010

Behandeld door de heer T. Klomparends, telefoonnummer (0592) 36 58 06 , e-mail t.klomparends@drenthe.nl
Portefeuillehouder: mevrouw J.G. Vlietstra

## Inleiding

Hierbij bieden wij u de 1e Bestuursrapportage 2010 aan. Deze rapportage geeft een beeld van de voortgang van de beleidsuitvoering en -ontwikkeling over de eerste drie maanden van 2010.
De bestuursrapportage beperkt zich tot het vermelden van belangrijke ontwikkelingen, afwijkingen en knelpunten ten opzichte van de gestelde resultaten zoals die zijn vermeld in de Begroting 2010.
In de bestuursrapportage wordt op basis van de resultaten van de eerste drie maanden van het jaar zo goed mogelijk ingeschat wat de realisatie op jaarbasis zal worden. Daarbij is uitgegaan van de stand van zaken na de 1e wijziging van de Begroting. Deze wijziging bevat de doorwerking van de effecten ten gevolge van de 2e Bestuursrapportage 2009, correcties op de primaire Begroting en de verdeling van het loonkostenbudget 2010 over de verschillende afdelingen.

De in deze rapportage voorgestelde mutaties zijn verwerkt in de 2e wijziging van de Begroting.

De 1e Bestuursrapportage sluit af met een nadelig saldo in 2010 van € 395.259,--. Voor de jaren 2011 tot en met 2013 is er een positief saldo in 2011 van € 2.621.585,--, in 2012 van € 3.068.458,-- en van € 2.220.785,-- in 2013. Wij stellen voor deze saldi te verrekenen met de Algemene reserve. In de Voorjaarsnota 2010 is met deze resultaten rekening gehouden.

**Specificatie van het resultaat.**

| Omschrijving | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| ***Nadelen*** | | | | |
| Wederopbouw Haiti. | -500.000 | | | |
| De Nieuwe Digitale Werkplek (licentie-, onderhoud- en implementatiekosten) | -150.000 | | | |
| Extra middelen gladheidsbestrijding | -1.200.000 | | | |
| Lagere bijdrage ministerie van Rijkswaterstaat inzake BTW | -340.000 | | | |
| Decentralisatie uitkering Collectief Particulier Opdrachtgeverschap (CPO). | -300.000 | | | |
| Toe te rekenen rente BDU. | -182.050 | | | |
| Rente niet bestede deel van de BDU | -135.782 | | | |
| Verwerking verkeersgegevens | -37.000 | | | |
| Tekort meerjarenprogramma Wet Bodembescherming 2005-2009 | -153.923 | | | |
| TT-circuit | -350.000 | | | |
| Proceskosten Europees project Vergrijzing | -9.728 | | | |
| Proceskosten Belvedère project Frederiksoord | -81.633 | | | |
| Vervallen ouderbijdrage kinderopvang | -90.756 | -90.756 | -90.756 | -90.756 |
| Rente Bruglening Enexis | -164.075 | | | |
| Afronding | | 177 | | 200 |
| ***Voordelen*** | | | | |
| Vervallen rentetoevoeging aan de middelen Jeugdzorg | 28.457 | | | |
| Lagere index RTV Drenthe | 134.652 | 276.949 | 430.315 | 208.737 |
| Lagere bijdrage crossmediale berichtgeving | 150.000 | 150.000 | 150.000 | 150.000 |
| Dividend Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV (PBE), | 250.800 | 750.000 | 750.000 | |
| Dividenduitkering Enexis | 1.190.000 | 400.000 | 1.000.000 | 1.000.000 |
| Verrekening Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | 116.478 | | | |
| Voordelige afrekening Landelijk afvalbeheersplan | 9.082 | | | |
| Niet begrote ontvangst handhavingsamenwerking IPO | 15.416 | | | |
| Verrekening 2009 Klimaat en Energie met betrekking tot klimaatbossen | 250.000 | 250.000 | | |
| Dividend BNG en Ned waterschapsbank | 24.559 | | | |
| Motorrijtuigenbelasting | 769.000 | 800.000 | 833.000 | 866.000 |
| Afrekening Provinciefonds 2009 | 340.554 | | | |
| Hogere uitkering provinciefonds | 65.690 | 40.215 | 40.899 | 41.604 |
| ***Bugetneutraal*** | | | | |
| Budget tbv Culturele gemeente van Drenthe 1 keer per 2 jaar | -45.000 | 45.000 | -45.000 | 45.000 |
| | **-395.259** | **2.621.585** | **3.068.458** | **2.220.785** |

## Advies

1. Vaststellen 1e Bestuursrapportage 2010
2. Vaststellen 1e wijziging van de Begroting 2010
3. Vaststellen 2e wijziging van de Begroting 2010

## Beoogd effect

Verantwoording van ons college aan uw staten.

## Argumenten

De bestuursrapportage is een vast onderdeel van de P&C-cyclus.

## Uitvoering

**Tijdsplanning**
Niet van toepassing.

**Financiën**
Niet van toepassing.

**Monitoring en evaluatie**
Niet van toepassing.

**Extern betrokkenen**
Niet van toepassing.

**Communicatie**
Niet van toepassing.

**Bijlagen**
1e Bestuursrapportage 2010

**Ter inzage in de leeskamer**
Niet van toepassing.

Assen, 2 juni 2010
Kenmerk: 22/5.1/2010006942

Gedeputeerde staten van Drenthe,

J. Tichelaar, voorzitter
mevrouw drs. J.M. Imhof, secretaris

ga.coll.

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 2 juni 2010, kenmerk 22/5.1/2010006942;

BESLUITEN:

I. de 1e Bestuursrapportage 2010 vast te stellen;

II. de 1e wijziging van de Begroting 2010 vast te stellen;

III. de 2e wijziging van de Begroting 2010 vast te stellen.

Assen, 7 en 8 juli 2010

Provinciale staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

ga.coll.

provincie Drenthe

# 1e Bestuursrapportage 2010

**PROVINCIE DRENTHE**

# EERSTE BESTUURSRAPPORTAGE 2010

Juni 2010

**INHOUDSOPGAVE**


| | | |
|---|---|---|
| Inleiding | | 3 |
| Rapportage Drentse Versnellingsagenda | | 5 |
| Programma 1 | De provincie doét er toe! | 8 |
| Programma 2 | Samenleving met samenhang | 11 |
| Programma 3 | Ruimte en bereikbaarheid | 16 |
| Programma 4 | Kennis wérkt! | 22 |
| Programma 5 | Leefomgeving | 27 |
| Programma 6 | Middelen | 35 |
| Bijlage 1 | Treasury rapportage | 39 |
| Bijlage 2 | Herziening Investeringskredieten | 41 |
| Bijlage 3 | Eerste Begrotingswijziging | 43 |
| Bijlage 4 | Tweede Begrotingswijziging | 59 |

# Inleiding

Hierbij bieden wij u de Eerste Bestuursrapportage 2010 aan. We geven u een beeld van de voortgang van de beleidsuitvoering en de ontwikkelingen in de eerste drie maanden van 2010. In deze rapportage beperken we ons tot de belangrijkste ontwikkelingen, afwijkingen en knelpunten ten opzichte van de Begroting 2010.

In deze Bestuursrapportage proberen we op basis van de resultaten van de eerste drie maanden van het jaar zo goed mogelijk in te schatten wat de realisatie op jaarbasis zal worden. We zijn daarbij uitgegaan van de stand van zaken na de eerste wijziging van de begroting.

- De Eerste Begrotingswijziging bevat de doorwerking van de Tweede Bestuursrapportage 2009, de correcties op de primaire begroting en de verdeling van het Loonkostenbudget 2010 over de verschillende afdelingen.
- De in deze rapportage voorgestelde mutaties komen in de Tweede Begrotingswijziging te staan.

Deze rapportage sluit 2010 af met een nadelig saldo van € 395.259. Voor de drie jaren daarna voorzien we positieve saldi: € 2.621.858 in 2011, € 3.068.458 in 2012 en € 2.220.785 in 2013.
We stellen voor om deze met de Algemene Reserve te verrekenen. In de Voorjaarsnota 2010 is reeds met deze resultaten rekening gehouden.

**Specificatie van het resultaat.**

| Omschrijving | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| ***Nadelen*** | | | | |
| Wederopbouw Haiti. | -500.000 | | | |
| De Nieuwe Digitale Werkplek (licentie-, onderhoud- en implementatiekosten) | -150.000 | | | |
| Extra middelen gladheidsbestrijding | -1.200.000 | | | |
| Lagere bijdrage ministerie van Rijkswaterstaat inzake BTW | -340.000 | | | |
| Decentralisatie uitkering Collectief Particulier Opdrachtgeverschap (CPO). | -300.000 | | | |
| Toe te rekenen rente BDU. | -182.050 | | | |
| Rente niet bestede deel van de BDU | -135.782 | | | |
| Verwerking verkeersgegevens | -37.000 | | | |
| Tekort meerjarenprogramma Wet Bodembescherming 2005-2009 | -153.923 | | | |
| TT-circuit | -350.000 | | | |
| Proceskosten Europees project Vergrijzing | -9.728 | | | |
| Proceskosten Belvedère project Frederiksoord | -81.633 | | | |
| Vervallen ouderbijdrage kinderopvang | -90.756 | -90.756 | -90.756 | -90.756 |
| Rente Bruglening Enexis | -164.075 | | | |
| Afronding | | 177 | | 200 |
| ***Voordelen*** | | | | |
| Vervallen rentetoevoeging aan de middelen Jeugdzorg | 28.457 | | | |
| Lagere index RTV Drenthe | 134.652 | 276.949 | 430.315 | 208.737 |
| Lagere bijdrage crossmediale berichtgeving | 150.000 | 150.000 | 150.000 | 150.000 |
| Dividend Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV (PBE), | 250.800 | 750.000 | 750.000 | |
| Dividenduitkering Enexis | 1.190.000 | 400.000 | 1.000.000 | 1.000.000 |
| Verrekening Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | 116.478 | | | |
| Voordelige afrekening Landelijk afvalbeheersplan | 9.082 | | | |
| Niet begrote ontvangst handhavingsamenwerking IPO | 15.416 | | | |
| Verrekening 2009 Klimaat en Energie met betrekking tot klimaatbossen | 250.000 | 250.000 | | |
| Dividend BNG en Ned waterschapsbank | 24.559 | | | |
| Motorrijtuigenbelasting | 769.000 | 800.000 | 833.000 | 866.000 |
| Afrekening Provinciefonds 2009 | 340.554 | | | |
| Hogere uitkering provinciefonds | 65.690 | 40.215 | 40.899 | 41.604 |
| ***Bugetneutraal*** | | | | |
| Budget tbv Culturele gemeente van Drenthe 1 keer per 2 jaar | -45.000 | 45.000 | -45.000 | 45.000 |
| | **-395.259** | **2.621.585** | **3.068.458** | **2.220.785** |

# Rapportage Drentse Versnellingsagenda

**Reconstructie N374, traject Borger-Schoonloo**
Het wegvak Borger-Schoonloo wordt aangepast aan de essentiële herkenbaarheidkenmerken, inclusief de aansluiting op de N587. Het project bevindt zich inmiddels in de uitvoeringsfase. Het overgrote deel van het project is op 11 december 2009 opgeleverd. De resterende werkzaamheden starten op 12 april en zullen op 29 april 2010 worden opgeleverd. De kosten van dit project zijn in 2009 begroot op € 1.820.000.

**Herinrichting N371 Smilde**
De N371 binnen de bebouwde kommen van Smilde en de situaties bij de bruggen worden aangepast aan de eisen van de essentiële herkenbaarheidkenmerken. Het project valt uiteen in twee fases. Fase 1 is inmiddels afgerond. Fase 2 wordt op 25 mei 2010 aanbesteed en zal op 25 oktober 2010 moeten worden opgeleverd. De kosten van fase 2 zijn begroot op 2,14 miljoen euro.

**Onderzoek Incident Management**
Bij Incident Management gaat het om het verbeteren van de verkeerveiligheid en het beperken van verkeersstremmingen. De invoering van Incident Management hangt namelijk nauw samen met de huidige organisatie ontwikkeling van de buitendienst van Wegen en Kanalen.
De bedoeling is om bij de invoering van IM alvast rekening te houden met de nieuwe buitendienstorganisatie. Voorlopig willen we IM toepassen op de drie belangrijkste provinciale wegen, namelijk de N34, de N381 en de N372. De implementatie van Incident Management zal de komende tijd verder vorm krijgen.

**Onderzoek afstandsbediening provinciale vaarwegen**
Met een extern bureau wordt gewerkt aan de nota Bedienen op afstand in Drenthe. Het gaat om de vraag welke keuzes we maken, cq. moeten we maken. Per traject geven we in de nota aan welke mogelijkheden en kansen er zijn. Op basis van de huidige planning is de nota voor 1 juni beschikbaar.

**Innovatieve verlichting**

- Het werk Sanering Openbare Verlichting is gegund aan ZIUT bv. Vanwege de winterse omstandigheden is er een vertraging opgetreden van 1,5 maand. Op 10 maart 2010 is de eerste lichtmast in het kader van dit project verwijderd. De offerte voor Fase 2 zal medio april aangevraagd worden en de offerte voor Fase 3 eind mei/begin juni. Het is de bedoeling om het geheel dit jaar af te ronden.
- Een extern bureau heeft de opdracht gekregen voor het ontwikkelen van een led-markering bij de rotonde Bunne. Dit verlichtingsplan zal worden aanbesteed waarna het in uitvoering wordt gebracht.
- Nieuw in deze Versnellingagenda en is de dynamische verlichting. Voor het traject tussen Zuidlaren-De Groeve (N386) is een verlichtingsplan ontworpen met als insteek verlichting op aanvraag, een zogeheten dynamisch verlichtingssysteem. De weggebruiker (fietser/bromfietsers) zal binnenkort op dit traject via een drukknop de mogelijkheid hebben de verlichting zelf te regelen. De plannen worden op dit moment technisch uitgewerkt waarna ze in uitvoering gebracht worden.

**Duurzame energie opwekking provinciale steunpunten en onderzoek toepassingsmogelijkheden windturbines**
De provincie wil duurzame energieopwekking in de vorm van kleine windturbines en zonnepanelen, toepassen bij provinciale (onderhouds)steunpunten. Een eerste inventarisatie van de

toepassingsmogelijkheden van windturbines is inmiddels uitgevoerd. Er is op dit moment geen helder toetsingskader voor windturbines. Op dit moment is er een discussie gaande over het toepassen van windturbines in de provincie Drenthe. Tot er een standpunt is ingenomen over het toepassen van kleinschalige windenergie in Drenthe, zal er geen verdere actie worden ondernomen. De verwachting is dat er begin mei meer duidelijkheid is over dit thema.
Een extern bureau is op dit moment bezig met een inventarisatie van de energiebesparingsmogelijkheden op één van onze steunpunten. Dit advies is begin mei gereed. Daarna zullen er maatregelen genomen worden.

**100.000 voertuigenplan**
In oktober 2009 is de subsidieregeling Tankstations Alternatieve Brandstoffen 2009 (TAB2009) van het ministerie van Verkeer en Waterstaat beschikbaar gekomen. De regeling wil het aantal vulpunten voor alternatieve brandstoffen te vergroten. Er wordt gestreefd naar een landelijk dekkend netwerk van vulpunten. Tot 12 maart hebben exploitanten van tankstations de tijd gehad om hun aanvragen in te dienen. Binnen de provincie Drenthe zijn vijf aanvragen (aardgas/groen gas) ingediend. In mei 2010 zullen de beschikkingen worden afgegeven en wordt duidelijk of de Drentse aanvragen worden gehonoreerd.

**Stagnerende woningbouw**
In februari hebben wij besloten € 1.047.200 toe te kennen aan het Citadel-project in Assen. Met dit project wordt een forse impuls gegeven aan de werkgelegenheid, de doorstroming op de woningmarkt, het aanbod van leerling-bouwplaatsen en een versterking van de binnenstad.
In april hebben we principebesluiten genomen over woningbouwprojecten in de gemeenten Borger-Odoorn en Assen.
De projectaanvragen in het kader van de stimulering van de Drentse woningmarkt beantwoorden niet altijd aan de maatregel. Vaak gaat het om reguliere exploitatietekorten. Onze maatregel is juist bedoeld voor die projecten waarvoor de financiering in principe rond was, maar waar als gevolg van de recessie een dekkingstekort ontstaat.
Het aantal aanvragen blijft achter bij de verwachtingen. Regelmatig lukt het gemeenten niet om de cofinanciering rond te krijgen. Dit is een voorwaarde om een aanvraag te kunnen honoreren.

**Stadsvernieuwing Hoogeveen**
De gemeente Hoogeveen is begonnen met de reconstructie van de Schutstraat tussen de Alteveerstraat en de Zuidigerweg. De verwachting is dat dit onderdeel voor de zomer gereed is.
De aanpak voor het Kaapplein loopt achter op de planning doordat de ontwikkelende partijen meer tijd nodig hebben gehad om de financiering rond te krijgen. Dat lijkt nu te zijn opgelost. Er kan met de voorbereiding voor de parkeergarage begonnen worden.

**Tusschenwater**
Het bureau Witteveen en Bos werkt aan de MER. De verwachting is dat het rapport in september 2010 gereed is voor het starten van de inspraakprocedure. Dit geldt eveneens voor de procedure van het bestemmingsplan. Als beide procedures geen vertraging oplopen, dan kan aan het eind van het jaar het definitieve plan voor uitvoering besteksgereed worden gemaakt, aanbesteed en

**Versnelde inrichting EHS Peizerdiep**
In combinatie met de Versnelde Inrichting Eelder- en Peizerdiep willen we een groot deel van het beekdal van het Peizerdiep(Grote Diep, Langelosche Stukken, Eenerstukken) zijn natuurlijke loop teruggeven. De maatregelen leiden tot een vergroting van de ecologische waarde en een bijdrage aan de wateropgave WB21. De uitvoering is gepland in 2010 en 2011.

Inmiddels heeft ook het Algemeen bestuur van Waterschap Noorderzijlvest ingestemd met de financiering van 2,5 miljoen euro. De Landinrichtingscommissie Roden-Norg maakt een inrichtingsplan dat dit najaar wordt aanbesteed.

**Revitalisering bedrijventerrein De Wieken**
Het ministerie van Economische Zaken slaagt er niet in de eigen versnellingsagenda te realiseren. De herstructurering van het bedrijventerrein De Wieken in Hoogeveen zal daarom via de reguliere lijn worden opgepakt. De financiering van het project met 1,8 miljoen euro is bijna rond. De verwachting is dat de uitvoering eind 2010 kan starten.

**Ondersteuning MKB**
In 2010 hebben de eerste ondernemingen steun ontvangen uit het fonds voor risicokapitaal. Onze eerste tranche ter grootte van 1 miljoen euro is daarmee bijna uitgeput. Binnenkort volgt de tweede en laatste tranche ter grootte van 2 miljoen euro. Ook vanuit de TAFF-regeling met een totale omvang van 4 miljoen euro zijn begin 2010 in Drenthe de eerste verplichtingen aangegaan.

**Scholing en arbeidsmarkt**
Samen met gemeenten, UWV, ondernemers en onderwijs heeft de provincie Drenthe gewerkt aan het inperken van de gevolgen van de economische crisis voor de arbeidsmarkt. Dat is onder meer gebeurd door het stimuleren van de bovenregionale van-baan-naar-baan-mobiliteit, de deelname aan het Convenant jeugdwerkloosheid en het op peil houden van het aantal leerlingbouwplaatsen in Drenthe.
Er is inmiddels een provinciale dekking met leerwerkloketten gerealiseerd, zodat werkgevers, werknemers en werkzoekenden in heel Drenthe ondersteuning kunnen krijgen op het gebied van onderwijs en scholing. De inzet is gefinancierd vanuit het budget Versterking kenniseconomie en aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt.

**Marketing en promotie**
Op het gebied van marketing en promotie zijn alle beschikbare intensiveringsmiddelen reeds in 2009 ingezet.

**Monumentenzorg**
- Bij het Meldpunt van het project Leegstand en Herbestemming zijn inmiddels enige tientallen potentiële projecten binnengekomen.
- Het aantal te herbestemmen panden in Veenhuizen zal uiteindelijk vier worden. Het gaat om voormalige dienstwoningen in de Meidoornlaan. De start van de restauratie is voorzien in het najaar van 2010. Het wordt een restauratie-opleidingsproject.
- In de categorie agrarisch en industrieel erfgoed is momenteel één object in voorbereiding. In de categorie kerken gaat het om twee objecten.
- Vanuit het project Leegstand en Herbestemming wordt samenwerking gezocht met het landelijke programma voor herbestemming. Dat programma zit op dit moment nog in de oprichtingsfase. Het wordt gestart in het kader van Modernisering Monumentenzorg.

**Crisis- en herstelwet**
De masterstudie Assen-FlorijnAs is klaar en is inmiddels naar de ministeries van Verkeer en Waterstaat en VROM verzonden. We hopen de FlorijnAs bij de projecten op de bijlage van de Crisis- en herstelwet geplaatst te krijgen.

# Programma 1
# De provincie doét er toe!

## Ontwikkelingen en resultaten

**Product 1.0 Provinciale Staten**

*Besluitvorming nieuw omgevingsbeleid*

In het eerste kwartaal 2010 hebben de staten zich laten informeren over agroparken, windenergie en enkele specifieke onderwerpen uit het omgevingsbeleid zoals economische ontwikkelingen en recreatie en toerisme. Dit alles om zo goed mogelijk te zijn geïnformeerd als op 2 juni 2010 het nieuwe omgevingsbeleid wordt vastgesteld.

*Communicatie rond de verkiezingen*

Ter voorbereiding van de verkiezingen voor Provinciale Staten in 2011 wordt in 2010 een communicatieplan vastgesteld. De inzet is vooral om de kiezers te informeren over het belang van deze verkiezingen. We gaan daarbij samenwerken met de rijksoverheid en de andere provincies.
In het eerste kwartaal van 2010 is een start gemaakt met de uitvoering van de plannen. Er wordt nauw samengewerkt met de eenheid Bestuur en Communicatie.

**Product 1.1 Bestuurlijke aangelegenheden**

In 2010 voeren wij drie zelfonderzoeken uit in het kader van artikel 217a Provinciewet.

- We doen onderzoek naar de werking van het Investeringsbudget Landelijk Gebied I in Drenthe. In juni 2010 is het onderzoek gereed.
- Er is een onderzoek naar de wijze waarop de provincie verbintenissen met derden aangaat (bestuurlijke participatie, financieringssystematiek). Op basis van onderzoek naar bestaande constructies en een normenkader willen we komen tot een adequaat repertoire arrangementen met verbonden partijen.
- Het derde onderzoek betreft een vervolgonderzoek naar de stand van zaken van de verzakelijking van subsidierelaties (op basis van motie 16/2008).

We overwegen in de loop van 2010 nog enkele quick scans naar actuele onderwerpen uit te voeren. Wij maken nu nog geen planning voor 2011, maar maken die later dit jaar op basis van de dan actuele thema's.

In het Bestuursakkoord is sprake van 25 procent minder regels en administratieve lasten. Een IPO-werkgroep, waarin alle provincies vertegenwoordigd zijn, is hiermee bezig. De werkgroep wil in 2010 twee zaken bereiken:

- Er komt een zogeheten 1-meting van regelgeving en administratieve lasten, gekoppeld aan de 0-meting uit 2004. De nieuwe meting moet vóór 1 december zijn afgerond.
- Er komt  een nieuw subsidiekader voor provincies in aansluiting op het rijksbrede subsidiekader. Wij willen dit nieuwe keer nog dit jaar nog door u laten vaststellen. We willen het subsidiekader per 1 januari 2012 in werking laten treden.

## Prioriteiten

| Afwijkingen op prioriteiten van 2010. | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 1.1 Uitvoering bestuursakkoord | Naast de uitwerking van het Bestuursakkoord rapporteren we onder deze prioriteit ook over de uitvoering van 'Amen is geen Amsterdam'. Beide hebben we samengevoegd in de visie op Provincie Drenthe Nieuwe Stijl (PNS). Voor realisatie van PNS werken we het programma nu uit. |
| 1.4 (Inter)actiever informeren en beter profileren<br>Kwaliteitshandvest / kwaliteit van dienstverlening | Bundeling en optimaal vormgeven van bekendmakingen / de eerste producten van arbeidsmarktcommunicatie worden later opgeleverd. Gezien de huidige situatie op het gebied van werving van personeel is enige vertraging door herprioritering verantwoord. |

## Actuele agenda

| Onderwerp | Oorspronkelijke planning | Geactualiseerde planning |
|---|---|---|
| Bestuurlijke samenvatting van de geactualiseerde versie van het informatieplan "Welkom in Digitaal Drenthe", inclusief het bijbehorende uitvoeringsprogramma | 1e kwartaal 2010 | 3e kwartaal 2010 |
| Uitwerking Europaservicepunt | Begin 2010 | In juli 2010 wordt PS over de stand van zaken geïnformeerd. |
| Jaarverslag Commissie Rechtsbescherming | April 2010 | Geagendeerd als ingekomen stuk voor de commissie BFE |
| Evaluatie en herijking Nota Europastrategie Drenthe | Halverwege 2010 | Ligt op schema. |

## Wat heeft het gekost?

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 1. DE PROVINCIE DOÉT ER TOE! |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P1.05 Digitale informatie en (e-)dienstverlening | 150.000 | | | |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | 500.000 | | | |
| | | | | |
| Totaal extra lasten | 650.000 | | | |
| Totaal extra baten | - | | | |
| Te verrekenen met rekeningresultaat | - 650.000 | | | |

## Toelichting afwijkingen

### Product 1.05 Digitale informatie en (e-)dienstverlening

*De nieuwe digitale werkplek*
In het kader van Provinciehuis van Morgen wordt op dit moment het project De Nieuwe Digitale Werkplek uitgevoerd. Het principe van het 'nieuwe werken' gaat er vanuit dat de laptop in de nabije toekomst ook veelvuldig buiten het provinciehuis zal worden gebruikt. Bij een laptop is het risico van verlies of diefstal groter dan in de oude situatie. Hiermee gaat ook de (vertrouwelijke) data die op de laptop verloren.
Volgens ons beveiligingsbeleid moeten data op laptops worden beveiligd door middel van data-encryptie. Hiervoor is software noodzakelijk om dit op alle laptops te realiseren. De kosten (licentie, onderhoud, implementatie) hiervan bedragen € 150.000. Deze kosten waren nog niet voorzien bij het opstellen van de Begroting voor 2010 en de 2e Bestuursrapportage 2009.

### Product 1.1 Bestuurlijke aangelegenheden

*Haïti*
In februari heeft u besloten € 500.000 beschikbaar te stellen voor hulpverlening en wederopbouw van Haïti. Dekking zou plaatsvinden ten laste van de post Onvoorzien uitgaven en de Algemene Reserve. De post Onvoorziene uitgaven gebruiken we in het kader van onze bezuinigingsvoorstellen. We stellen voor om de bijdrage voor Haïti in Programma 1 op te nemen. De bijdrage komt daarmee in zijn geheel ten laste van de Algemene Reserve.

# Programma 2
# Samenleving met samenhang

## Ontwikkelingen en resultaten

### Product 2.1 Sociale agenda

- Het ministerie voor Jeugd en Gezin heeft eind 2009 de Wet op de jeugdzorg laten evalueren. Ministerie en IPO hebben tweejarige afspraken gemaakt in het Afsprakenkader jeugdzorg 2010/2011. Drenthe geeft hier uitvoering aan. Binnen deze afspraken zal een deel van de taken van Bureau Jeugdzorg bij de Centra voor Jeugd en Gezin worden ondergebracht.
- Het ministerie heeft aangekondigd dat de hele regie in de jeugdzorg op termijn naar de gemeenten gaat. Een nieuw kabinet zal daarover een besluit nemen. De voorstellen van het ministerie betekenen ook een ingrijpende wijziging voor de werkwijze van de Bureaus Jeugdzorg.
- In het eerste kwartaal van 2010 waren er geen wachtlijsten bij de Drentse jeugdzorg-uitvoerder. De cliënten in Drenthe die jeugdzorg nodig hadden, zijn in het eerste kwartaal allemaal geholpen.
- Het Kwaliteitsakkoord Basisonderwijs Drenthe wil de kwaliteit van de zwakke en zeer zwakke scholen te kunnen verbeteren.
- Alle provinciale flexmiddelen op het gebied van ‘Mijn Beweging’ worden op het Drents Olympisch Plan 2028 ingezet. De sportambities in sociale allianties met de gemeenten sluiten op dit plan aan.

### Product 2.5 Culturele en Museale agenda

- In 2010 wordt in IPO-verband met het rijk gesproken over de condities waaronder wij de verantwoordelijkheid voor het Drents Archief overnemen.
- Het Drents Archief is gestart met het ontwikkelen van het publieksconcept Drents Archief 3.0. Het moet in 2012 gereed zijn. Drents Museum, Drents Archief en het Dierenpark Emmen ontwikkelen voor hun nieuwe publiekspresentaties innovatieve presentatietechnieken. Drents Museum en Drents Archief ontvingen hiervoor een financiële bijdrage uit het Europees Fonds Regionale Ontwikkeling.
- Ter uitvoering van een statenmotie uit 2008 trekken we samen met het ministerie van VWS op bij de ontwikkeling van nieuwe plannen voor het Herinneringscentrum Kamp Westerbork. VWS vraagt om een totaalplan voor centrum en kampterrein van internationaal niveau. Wij hebben het centrum hierbij ondersteund. Het plan is op dit moment inhoudelijk en financieel nog niet voldragen. Mogelijk moeten hiervoor prioriteitsgelden naar 2011 worden overgeheveld.
- Het IPO heeft het Bibliotheekcharter ondertekend.
- Biblionet Groningen en Biblionet Drenthe hebben een intentieovereenkomst ondertekend om tot meer samenwerking te komen.
- Samen met de provincies Groningen, Overijssel, Gelderland en de gemeenten Ooststellingwerf en Weststellingwerf is de aanvraag Nedersaksisch deel III bij het ministerie van Binnenlandse Zaken ingediend.
- Driekwart van de gemeenten maakt gebruik van het projectgewijs ondersteunen gemeentelijke archeologietaken. De gemeente Westerveld heeft als eerste een archeologische beleidskaart gemaakt.
- Decentralisatie van het Regionaal Historisch Centrum heeft vertraging opgelopen. Dit komt omdat de besprekingen tussen rijk en IPO nog niet zijn afgerond.

- Het rijk heeft in het kader van Modernisering Monumentenzorg (MOMO) drie speerpunten aangewezen:
    - verankering van cultuurhistorie in de ruimtelijke ordening;
    - vermindering regeldruk;
    - herbestemming van monumenten.

De verwachting is dat een nieuw kabinet op grond hiervan de Monumentenwet gaat aanpassen. Voor provincies liggen hier nieuwe kansen.

## Prioriteiten

### Product 2.1 Sociale agenda

| **Afwijkingen op prioriteiten van 2010.** | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 2.4 Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie | De beleidsregel Wonen, Welzijn en Zorg (WWZ) is door ons ingetrokken. De redenen hiervoor zijn dat in lijn met PNS het geld beter ingezet kan worden bij de sociale allianties en er maar weinig aanvragen voor werden ontvangen. |

### Product 2.5 Culturele en Museale agenda

| **Afwijkingen op prioriteiten van 2010.** | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 2.7. Versterken culturele infrastructuur Drenthe | Ondanks een intensieve lobby bleek in 2009 dat het ambitieuze nieuwbouwplan van het Drents Archief niet haalbaar was. Vervolgens is een alternatief plan ontwikkeld voor realisatie van het publieksconcept Drents Archief 3.0. Dit plan heeft hetzelfde doel en voldoet aan de eerder gestelde provinciale subsidievoorwaarden maar vergroot de publieksruimte binnen de muren van het bestaande gebouw. Ministerie van OCW, provincie Drenthe, gemeente Assen en SNN/OP EFRO steunen de realisatie van het alternatieve plan Drents Archief 3.0. |

## Actuele Agenda

| Onderwerp | Oorspronkelijke planning | Geactualiseerde planning |
|---|---|---|
| Mid term review Sociale Agenda | opzet - november 2010; (definitief - februari 2011) | opzet - november 2010; (definitief - februari 2011) |
| Strategische onderwijs notitie | april 2010 | Er komt geen aparte notitie. Het onderwijskansenbeleid staat reeds vermeld in de Sociale Agenda en in het onderwijskansenplan. |
| Uitvoeringsprogramma Jeugdzorg 2011 | concept - september 2010; (definitief - december 2010) | concept - september 2010; (definitief - december 2010) |
| Olympisch Plan 2028 | contourennota – december 2009; financiële onderbouwing - voorjaar 2010; Uitvoeringsprogramma – 2011 | Dit wordt gepresenteerd in de commissie CW in juni 2010. |

## Wat heeft het gekost?

PROGRAMMA

PROGRAMMA 2. SAMENLEVING MET SAMENHANG

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P2.02 Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe | 100.000 | 100.000 | | |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-2.1 Sociale agenda | 4.641.565 | | | |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | 343.870 | -471.949 | -535.315 | -403.737 |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-2.1 Sociale agenda | 4.770.022 | 100.000 | | |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | 110.500 | | | |
| | | | | |
| Totaal extra lasten | 5.085.435 | -371.949 | -535.315 | -403.737 |
| Totaal extra baten | 4.880.522 | 100.000 | - | - |
| Te verrekenen met het rekeningresultaat | 268.109 | 471.949 | 535.315 | 403.737 |

## Toelichting afwijkingen

### Prioriteit 2.2 Kansen voor onderwijs

*Kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe*
Het Kwaliteitsakkoord Basisonderwijs Drenthe richt zich op de korte termijn op de aanpak van zeer zwakke en zwakke basisscholen. Vanuit het ministerie van Onderwijs ontvangen we voor 2010 en 2011 hiervoor in totaal € 200.000. Hiervan gaan we naar verwachting in 2010 € 100.000 besteden. Dit geld wordt toegevoegd aan het budget Onderwijskansen.

### Product 2.1 Sociale agenda

*Jeugdzorg*
In aansluiting op wat we in de Jaarrekening 2009 gemeld hebben, zullen we ook in 2010 te maken krijgen met een tekort bij de jeugdzorg in Drenthe. De reden van het tekort is dat pas in 2011 een herverdeling van middelen plaatsvindt. De provincie zal dan 1,2 miljoen euro meer ontvangen van het rijk.
Het verwachte tekort in 2010 bedraagt minimaal € 536.000. Dit kan nog verder oplopen omdat Bureau Jeugdzorg een garantstelling heeft gekregen van maximaal € 490.043 voor de geraamde groei van het Advies- en meldpunt Kindermishandeling (gefinancierd door het ministerie van VWS). Daarnaast is er nog het tekort van € 385.000 over het jaar 2009 waarover we u reeds in de Jaarstukken 2009 rapporteerden.
In de eerste drie maanden 2010 zijn we geconfronteerd met een meer dan verwachte groei bij de jeugdbescherming. Deze groei die al in de zomer 2009 begon, is groter dan de geraamde 7 procent. Mocht deze groei zich doorzetten, dan verwachten we over 2010 nog een extra uitgave van circa € 400.000. Onze inzet is dat het ministerie van Justitie deze extra uitgaven via de hardheidsclausule gaat financieren.

De krappe financiële situatie bij de jeugdzorg in 2010 en 2011 zorgt ervoor dat we volgend jaar minder geld beschikbaar stellen aan Bureau Jeugdzorg. Hiermee wordt een besparing op de uitgaven van € 600.000 tot € 700.000 gerealiseerd. We zijn in overleg met Bureau Jeugdzorg hoe we deze korting effectueren. Voorop staat dat de wachttijden niet terugkeren en dat alle kinderen en ouders die zorg nodig hebben, deze ook kunnen krijgen. Het spreekt voor zich dat dit voor spanning op de budgetten zorgt.
Hoewel we eventuele tekorten zoveel mogelijk binnen Programma 2 zullen opvangen, is het niet uitgesloten dat het uiteindelijke tekort zo groot wordt dat een beroep op de algemene middelen moet worden gedaan. In de Tweede Bestuursrapportage komen we hierop terug.

Bij de opstelling van de begroting 2010 waren de beschikking van het ministerie van Jeugd en gezin en onze beschikkingen aan de instellingen nog niet bekend. Nu die wel bekend zijn, passen we de begroting daarop aan.

Vanwege de tekorten hebben we geen middelen derden Jeugdzorg meer op de balans staan. Integendeel, we nemen zelfs een voorschot op de middelen voor 2011. De begrote rentetoevoeging van € 28.457 kan dan ook vervallen.

*Anti-discriminatievoorziening*
Drenthe heeft een geoormerkte financiering van het rijk ontvangen voor de oprichting van een centrale antidiscriminatievoorziening. Dit hangt samen met een nieuwe antidiscriminatiewet. Het betreffende wetsvoorstel is medio 2009 door de Eerste Kamer aangenomen.
De nieuwe wet legt de verantwoordelijkheden bij de gemeenten. Het project in Drenthe onder de noemer Artikel 1 Drenthe wordt gefinancierd vanuit rijksmiddelen die via gemeenten en provincie (overbruggingsgelden) zijn uitgezet. De verwachting is dat in 2010 een centrale voorziening in Drenthe zal worden opgericht. We zetten het restant van de vooruit ontvangen rijksgelden opnieuw in de begroting. Het gaat om een bedrag van € 182.644.

**Product 2.5 Culturele en Museale agenda**

*Bijdrage WSF-taken*
Eind vorig jaar is een bedrag € 110.500 vooruit ontvangen voor de Wetenschappelijke Steunfunctie Bibliotheken (WSF). Dit bedrag is nog niet begroot in 2010. Een deel van dit bedrag gaat volgens afspraak naar Biblionet Drenthe om WSF-taken uit te voeren. De rest wordt ingezet voor bibliotheekvernieuwingsprojecten.
De WSF-bijdrage wordt toegekend aan de provincie Groningen die een deel naar Drenthe doorsluist. In hoeverre de bijdrage structureel is, wordt op dit moment uitgezocht door Groningen.

*Meerjarenraming Culturele gemeente van Drenthe*
Voor het project Culturele gemeente van Drenthe staat jaarlijks € 45.000 op de begroting. Omdat hget project om de twee jaar plaatsvindt, moeten de budgetten vanaf 2011 worden aangepast naar € 90.000 per twee jaar. Deze ingreep is in de meerjarenraming budgettair neutraal.

*Monumentenzorg*
De provincies hebben met de minister van OCW afspraken gemaakt over de restauratie van rijksmonumenten. Het doel is het behoud van werkgelegenheid in de bouw met het oog op de economische crisis, terwijl tegelijkertijd een bijdrage geleverd wordt aan de instandhouding van het cultureel erfgoed. Hiervoor in 2010 wordt eenmalig € 473.022 aan het Provinciefonds toegevoegd. De bijdrage die provincies krijgen, bestaat deels uit een vast bedrag dat voor iedere provincie gelijk is en deels uit een bedrag dat is gebaseerd op het aantal rijksmonumenten per provincie. De rijksbijdrage is bedoeld als cofinanciering voor het budget Intensivering monumentenzorg van de Versnellingsagenda in Programma 2.

*RTV Drenthe*
In de Voorjaarsnota 2009 hebben wij u voorgesteld om RTV Drenthe in staat te stellen veel meer in te spelen op de nieuwe media en crossmediale berichtgeving en daarvoor structureel een extra bedrag van € 500.000 beschikbaar te stellen. Bij de behandeling van de Begroting 2010 is dat bedrag door u bijgesteld tot € 350.000. Die verlaging wordt nu verwerkt.
In de meerjarenbegroting 2010-2013 is uitgegaan van een indexering van 4% van de bijdrage aan RTV Drenthe. In overleg tussen IPO en ROOS is de definitieve index voor 2010 vastgesteld op 2,42%. Dat betekent dat de jaarlijkse bijdrage naar beneden wordt bijgesteld. In 2010 betekent dat een verlaging van € 134.652. Voor de jaren 2011 t/m 2013 bedraagt de verlaging respectievelijk € 276.949, € 430.315 en € 208.737

# Programma 3
# Ruimte en bereikbaarheid

## Ontwikkelingen en resultaten

### Product 3.0 Verkeer

*Investeringsnota verkeer en vervoer*
De huidige Investeringsnota Verkeer en Vervoer loopt tot en met 2010. We zijn bezig met een nieuw investeringsprogramma tot 2020. Al werkende is duidelijk geworden dat de verwachte bezuinigingen zowel landelijk als provinciaal invloed zullen hebben op het ambitieniveau zoals dat vastligt in het Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan 2007-2020.
In het tweede kwartaal van 2010 krijgt u het concept van de Investeringsnota Verkeer en Vervoer 2020. We zullen dan nader ingaan op de bijgestelde beleidsrealisatie.

*Regio Specifiek Pakket*
Het Regio Specifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP) is uitgewerkt in concrete projecten voor Assen, Emmen en de spoorlijn Emmen-Zwolle inclusief de stationsomgeving Coevorden. Daarmee samenhangend is een aantal maatregelen om de reistijd te versnellen op de spoorlijn Groningen-Zwolle doorgevoerd.
In 2010 geven we prioriteit aan de RSP-projecten en de samenwerking met rijk en regio. Begin 2010 is een bestuursovereenkomst met Coevorden gesloten. Bestuursovereenkomsten met Emmen en Assen zijn in voorbereiding.

*Overig beleid*
- In overleg met de bewoners van Ees is een definitieve oplossing gevonden voor het N34-tracé bij hun dorp. De nieuwe variant is inmiddels door u vastgesteld.
- De Raad van State heeft de bezwaren tegen het nieuwe busstation bij Gieten ongegrond verklaard. De aanleg is gestart voor 15 maart.
- Het afgelopen kwartaal is de studie Herinrichting N372 Peizermade opgeleverd.
- We gaan dit jaar uitwerken hoe alternatieve vormen van verlichting kunnen worden toegepast. Ook wordt verkend of er met duurzame energie kan worden verlicht (zonnecellen, windturbines).
- In 2010 worden de mogelijkheden voor dynamische informatievoorziening op basis van het concept SensorCity verder verkend. Het gaat bijvoorbeeld om parkeerverwijssystemen en reizigersinformatie in het openbaar vervoer.
- Samen met de transportsector en het kennisplatform CROW is een landelijke pilot gestart voor navigatie in vrachtauto’s. De resultaten ervan zijn in het derde kwartaal beschikbaar.

### Product 3.3 Vervoer

Het afgelopen kwartaal zijn de Railvisie Noord-Nederland en de concept-beleidsnota Luchtvaart opgeleverd.

### Product 3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

*Omgevingsvisie Drenthe*
Het ontwikkelen van de Omgevingsvisie Drenthe loopt volgens plan. Recentelijk is de nota van beantwoording vastgesteld en is de ontwerpvisie waar nodig aangepast. De Omgevingsvisie Drenthe zit nu in de eindfase van het besluitvormingsproces. Tevens is een start gemaakt met gebiedsgericht werken. Ook wordt er gewerkt aan de digitalisering van het omgevingsbeleid.

*Overig beleid*

- Voor de zomer ligt er een bestuursopdracht voor de Beleidsstrategie Krimp.
- Het beleidskader ISV-III (Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing) zal voor de zomer ter besluitvorming worden voorgelegd.
- Het Comité van de Regio's in Brussel heeft haar advies aan de Europese Commissie over het opvangen van de gevolgen van de vergrijzing in de EU vastgesteld.
- In het kader van de Versnellingsagenda woningmarkt is aan gemeente Assen een subsidie toegekend voor het project Citadel.

## Prioriteiten

### Product 3.5 Stedelijke ontwikkeling

| **Afwijkingen op prioriteiten van 2010.** | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 3.9. Attractieve Steden | FlorijnAs Assen (RSP)<br>Verbeteren van de noord-zuid lopende Stadsboulevard (ongeveer in de vorm van een 'f', met de vaarverbinding Vaart-Havenkanaal als dwarspootje). De FlorijnAs verknoopt de gebiedsontwikkelingen Assen-Zuid (nieuwe werklocatie, TT-world, nieuw station, nieuw knooppunt A28/N33), stationsomgeving (FlorijnAs kruist Stationsplein ongelijkvloers), en Havenkwartier/Stadsbedrijvenpark (revitaliseren, wonen aan het water).<br>Masterstudie Assen-FlorijnAs' is gereedgekomen en toegezonden aan de ministeries van V&W en VROM. Tripartite bestuursovereenkomst (of schriftelijke afspraken) rijk-provincie-gem. Assen is in voorbereiding. FlorijnAs geplaatst krijgen op bijlage van de Crisis en herstelwet. Eerste onderdelen voorbereiden voor aanbesteding.<br>RSP: de gebiedsontwikkeling Norgerbrug bij Assen. Bestuurlijke voorkeursvariant daarvan is gepresenteerd.<br>Spoorlijn Zwolle-Coevorden-Emmen<br>In samenhang met aanbesteden nieuwe concessie (planning in samenspraak met de nieuwe vervoerder) wordt een Concept-Gebiedsontwikkelingsplan opgesteld. Het (Nieuwe)Station Emmen-Zuid is aanbesteed. |
| 3.10. Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres | Ten behoeve van de integrale gebiedsontwikkeling Atalanta: Verplaatsing Dierenpark Emmen (DPE) naar de Noordbargeres wordt bestuursovereenkomst over Emmen/RSP voorbereid. De bouw van de Hondsrugtunnel (onder het te bouwen Centrumplein) wordt begin 2011 aanbesteed. |

## Actuele agenda

| Onderwerp | Oorspronkelijke planning | Geactualiseerde planning |
|---|---|---|
| Investeringsnota Verkeer en Vervoer 2020 | Voorjaar 2010 | 2e kwartaal 2010 |
| Beleidsvisie Luchtvaart | Voorjaar 2010 | 2e helft 2010 |
| Verkenning Regiotram | Najaar 2010 | 2e helft 2010 |

## Wat heeft het gekost?

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 3. RUIMTE EN BEREIKBAARHEID |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P3.14 Regio Specifiek Pakket Zuider Zee Lijn (RSP) | 7.100.000 | 16.490.000 | 14.630.000 | 9.590.000 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-3.0 Verkeer | 3.460.243 | | | |
| P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | 1.200.000 | | | 700.000 |
| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | -6.275.000 | 1.100.000 | 4.601.738 | 3.975.000 |
| P-3.3 Vervoer | -1.151.291 | -2.747.146 | -2.747.146 | -2.747.146 |
| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | -467.144 | -1.038.005 | -1.038.005 | -1.038.005 |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-3.0 Verkeer | 6.722.461 | | | |
| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | -4.456.667 | 3.223.333 | 2.686.666 | |
| P-3.3 Vervoer | -1.333.341 | -2.747.146 | -2.747.146 | -2.747.146 |
| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | -767.144 | -1.038.005 | -1.038.005 | -1.038.005 |
| | | | | |
| Totaal extra lasten | 3.866.808 | 13.804.849 | 15.446.587 | 10.479.849 |
| Totaal extra baten | 165.309 | -561.818 | -1.098.485 | -3.785.151 |
| Te verrekenen met het rekeningresultaat | - 2.194.832 | 0 | 0 | 0 |

## Toelichting afwijkingen

### Prioriteit 3.14 Regio Specifiek Pakket (RSP)

Wij denken een bedrag van 7,1 miljoen euro in te zetten voor de RSP-projecten. Daarnaast moeten we een bedrag van € 2.458.000 storten in het Regionaal Mobiliteitsfonds van de provincies Groningen, Friesland en Drenthe. Van het rijk is inmiddels een eerste RSP-bijdrage van € 5.893.000 ontvangen.

**Product 3.0 Lasten verkeer**

*Beleidsmonitoring, monitoring en communicatie*
Ten opzichte van de begroting zijn er wijzigingen gekomen in het verzamelen en verwerken van verkeersgegevens. Het aantal telpunten is de afgelopen jaren verdubbeld en de apparaten worden omgebouwd om ze op afstand te kunnen uitlezen. Ook is andere verwerkingsprogrammatuur aangeschaft. Met deze aanpassingen zijn abonnementskosten GPRS en licentiekosten gemoeid. Totaal is hiervoor € 37.000 extra budget nodig.

*Beschikkingen BDU*
Op dit moment hebben wij meer BDU-beschikkingen (Brede Doeluitkering) aan projecten toegekend dan er volgens de begroting aan budget beschikbaar is. Wij willen het budget daarom met een bedrag van € 829.461 verhogen. Hiervoor is dekking te vinden door de gereserveerde rijksmiddelen BDU-Overige in te zetten.

*Toe te rekenen rente BDU*
Over het nog niet bestede deel van de BDU-uitkering moeten we van het Rijk rente toevoegen. Op dit moment is hiervoor een te laag bedrag in de begroting opgenomen. Deze rente dient dan ook verhoogd te worden met in totaal € 135.782 binnen het product Verkeer.

*N34 Ees*
De plannen voor aanpassingen van de N34 bij Ees worden voorbereid. In de Tweede Bestuursrapportage zal worden aangegeven of de Reserve N34 nog dit jaar moet worden aangesproken of in 2011.

**Product 3.0 Baten verkeer**

*Verhoging baten*
De geraamde verhoging van de baten bestaat uit een RSP-bijdrage van het rijk van € 5.893.000 en een verhoging van de BDU-middelen met € 829.461.

**Product 3.1 Beheer en onderhoud wegen**

*Strooikosten*
De afgelopen winter duurde lang en er viel veel en vaak sneeuw. Tussen januari en april waren er 73 strooiacties en moest relatief duur zout aangekocht worden. De prijs voor het zout was inmiddels verdrievoudigd. De strooikosten over 2010 zullen naar verwachting € 1.900.000 bedragen waarmee het budget van € 700.000 ruim overschreden wordt.

*Winterschade*
Als gevolg van de extreme winter is op een aantal wegdekken schade aan het wegdek ontstaan. Deze zal door nieuwe prioriteiten in de uitvoering in 2010 worden hersteld. Geschatte kosten van winterschade worden geraamd op € 180.000. Indien deze kosten het budget van 2010 overstijgen, zal dit in de Tweede Bestuursrapportage worden gemeld.

*Overname N34*
In 2006 besloten we de N34 van het rijk over te nemen. De eenmalige afkoopsom voor beheer en onderhoud is destijds gedeeltelijk in de Algemene Reserve gestort. Gelijktijdig is het

onderhoudsbudget voor de provinciale wegen met € 1.200.000 verhoogd. Er is toen al aangegeven dat vanaf 2013 € 700.000,- per jaar extra nodig zal zijn. De besparingen tot en met 2012 worden bereikt omdat bij de uitvoering van het achterstallig onderhoud een groot deel van de bestaande verharding wordt vernieuwd. Het rijk betaalt een groot deel van deze kosten.
Om de gemaakte afspraken na te komen moet vanaf 2013 het onderhoudsbudget met € 700.000 worden verhoogd. Deze verhoging dekken we in 2013 en 2014 door een bijdrage uit de Reserve Vaarverbinding Erica-Ter Apel. Deze reserve heeft daarvoor de benodigde ruimte.

**Product 3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen**

*Korting BTW-aandeel*
Bijdragen van het ministerie van V&W in projecten van lagere overheden zijn gekort met het BTW-aandeel. Het ministerie van Financiën heeft dit vooraf ingehouden en in het Provinciefonds/Compensatiefonds gestort.
Rijkswaterstaat heeft de vergoeding voor de vaarweg Meppel-De Punt derhalve verlaagd met het BTW-aandeel, waardoor Drenthe jaarlijks € 340.000 minder ontvangt.

*Tweede fase vaarverbinding Erica-Ter Apel*
De tweede fase van de vaarverbinding Erica-Ter Apel tussen het Veenmuseum en de Bladderswijk wordt vanaf 2010 tot en met 2012 aangelegd. De uitgaven en inkomsten zijn bijgesteld. Het verschil wordt opgevangen via de Reserve Vaarverbinding Erica-Ter Apel.

**Product 3.3 Vervoer**

*BDU*
Over het nog niet bestede deel van de BDU-uitkering moeten we van het Rijk rente toevoegen. Op dit moment is hiervoor een te laag bedrag in de begroting opgenomen. De rente dient binnen het product Vervoer verhoogd te worden met in totaal € 182.050.

*OV-bureau*
Wij gaan meer aan het OV-bureau betalen dan in de begroting staat. Dit heeft onder andere te maken met een indexeringsbijdrage en een bijdrage voor het Actieprogramma 2009/2010. Wij willen het budget met een bedrag van € 1.413.805 verhogen. Hier staan rijksbijdragen BDU tegenover en dus is dit voor de provincie een budgetneutrale wijziging.

*Spoorlijn Emmen-Zwolle*
De kosten van de Spoorlijn Emmen-Zwolle moeten in de begroting met € 2.747.146 verlaagd worden tot een structurele bijdrage van € 2.101.854. In de begroting was abusievelijk uitgegaan van te hoge bedragen aan zowel de inkomsten als de uitgavenkant. Door deze verlaging vervalt dan ook een deel van de begrote bijdrage Rijk BDU en dus is ook dit voor de provincie een budgetneutrale wijziging.

**Product 3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting**

**Product 3.5 Stedelijke ontwikkeling**

*Budget ISV-II*
De begroting 2010 dient aangepast te worden op de laatste ontvangen termijn ISV-II (Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing). Het gaat hier om een bedrag van € 270.861. De

uitgaven- en inkomstenbudgetten ISV-II moeten daarom met € 3.028.068 verlaagd worden. ISV-II wordt hiermee in 2010 afgerond.

*Budget ISV-III*
Voor ISV-III worden in 2010 en volgende jaren ook weer rijksbijdragen ontvangen. Ook hierop dient de begroting zowel aan de inkomsten- en uitgavenkant structureel aangepast te worden met een bedrag van € 2.260.924.

*Budget CPO*
In 2008 heeft het ministerie van VROM geld beschikbaar gesteld voor het stimuleren van Collectief Particulier Opdrachtgeverschap (CPO). Elke provincie is vrij om te bepalen om hoe ze dit geld willen besteden. Op 16 december 2008 hebben wij in Drenthe een CPO-regeling vastgesteld met voorwaarden om voor een maximaal subsidiebedrag van € 50.000 per project in aanmerking te komen. In 2009 is een handboek opgesteld om de betrokkenen te informeren.
Het CPO-geld van VROM is in gedeelten verspreid over 2008 via het Provinciefonds binnengekomen. Verzuimd is toen om het totaalbedrag van € 358.406 voor CPO te oormerken en als zodanig in de begroting van 2009 en 2010 mee te nemen.
In 2009 zijn zodanige verplichtingen aangegaan dat er voor 2010 nog een bedrag van € 300.000 beschikbaar zou moeten zijn. Begin 2010 is hiervan reeds een subsidie van € 50.000 toegekend. We stellen voor om € 300.000 beschikbaar te stellen voor de regeling Collectief Particulier Opdrachtgeverschap.

# Programma 4
# Kennis wérkt!

## Ontwikkelingen en resultaten

### Product 4.0 Economie

Als provincie werken we zowel aan het bestrijden van de effecten van de economische crisis via de Versnellingsagenda, als aan een versterking van de kenniseconomie en een betere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt op de langere termijn.
In februari is de Economische Beleidsagenda Drenthe vastgesteld. Deze wordt uitgewerkt in een Meerjaren Uitvoeringskader en vervolgens in een jaarprogramma 2011. De uitwerking ligt op schema. De beleidsdoelen voor Arbeidsmarkt en onderwijs, Recreatie en toerisme en Agribusiness liggen vast in deelnotities. De beleidsdoelen zijn in het eerste kwartaal uitgewerkt in jaarprogramma's voor 2010.

*Nieuwe projecten*

- Per 1 januari 2010 is in de Reserve Versterking economische structuur 6,5 miljoen euro beschikbaar. Daarnaast stond een bedrag van 4,9 miljoen euro op de begroting. Van dit laatste bedrag is in het eerste kwartaal van 2010 inmiddels 4,5 miljoen euro beschikt. Het grootste deel ervan betreft de projecten Sensor City (1,5 miljoen euro) en de Stimuleringsregeling Natuurlijk Drenthe (tranche 2010 1,7 miljoen euro).
- SNN heeft in maart de projecten Applied Polymer Innovations en het TT Institute van het Drenthe College gehonoreerd. Ook in deze projecten zat een bijdrage vanuit de Reserve Versterking economische structuur.
- Inmiddels hebben we ook positief besloten over een aantal andere projecten. Hiermee is in totaal ruim 5 miljoen euro vanuit de Reserve Versterking economische structuur gemoeid. Deze projecten zullen in de loop van het voorjaar en de zomer door SNN worden beschikt. Een groot deel ervan zal nog in 2010 leiden tot een verplichting op de begroting. Dat betekent dat later dit jaar middelen vanuit de reserve naar de begroting zullen moeten worden overgeheveld.

We stellen vast dat de beschikbare middelen voor 2010 (reserve plus begroting) nagenoeg geheel in projecten zijn vastgelegd.

*Tabel 1 Drentse projecten EFRO-PiD-INTERREG (in duizenden euro's)*

| Gehonoreerde Projecten | Indiener | Totaal | EFRO-PiD | Drenthe | wv VES | Wv Overig |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Naturpark Moor | Emsland | 7.349 | 3.674 | 1.000 | 417 | 583 |
| Healthy Aging network | St. HANNN | 2.955 | | 285 | 285 | |
| Sensor City | Prov Drenthe | 22.000 | 11.000 | 1.500 | 1.500 | |
| Net(z)werk | EDR | 3.000 | 1.500 | 150 | 150 | |
| STINAT* | Prov Drenthe | 7.500 | 3.000 | 1.724 | 1.724 | |
| Het hart van de wieken | Gem. Hoogeveen | | | 310 | 310 | |
| **Totaal** | | | | **4.969** | **4.386** | **583** |

| Gehonoreerde Projecten | Indiener | Totaal | EFRO-PiD | Drenthe | wv VES | Wv Overig |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **Doorgeleide projecten** | | | | | | |
| Innovative Foresight Planning | | 504 | | 64 | 64 | |
| Springboard | | 4.238 | | 125 | 125 | |
| Rev. Bahco fase 3 | Gemeente Emmen | 12.110 | 4.000 | 850 | 850 | |
| Fokker JSF | Fokker | | | 250 | 250 | |
| IAD doorontwikkeling | Provincie Drenthe | 4.000 | 2.000 | 2.000 | 2.000 | |
| Blueport Meppel | Gem Meppel | 235 | | 40 | 40 | |
| Sustainable Airport Slolutions | Prov Drenthe | 4.000 | | 31 | 31 | |
| Atalanta De Verbinding | Gemeente Emmen | 40.000 | 13.700 | 6.800 | 2.000 | |
| **Totaal** | | | | **10.160** | **5.360** | |

* Betreft het 2010 deel van de provinciale bijdrage in de STINAT; in totaal gaat het om € 4,5 miljoen.

*Innovatief Actieprogramma Drenthe*
De derde tender Innovatief Actieprogramma Drenthe 2008-2010 is begin dit jaar van start gegaan. Ook deze tender was succesvol. Er zijn in totaal 82 aanvragen ingediend en beoordeeld door de beoordelingscommissie. Er zijn 23 aanvragen gehonoreerd. De bedragen variëren van € 15.000 tot € 200.000 euro.

*Drentse arbeidsmarkt*
Volgens de cijfers over de Drentse arbeidsmarkt van februari 2010 is het aantal bij UWV ingeschreven ‘niet-werkende werkzoekenden’ in Drenthe met 6,4 procent gestegen in vergelijking met april 2009. Landelijk is deze stijging 9,1 procent. In absolute cijfers gaat het in Drenthe om ruim 15 duizend personen, ofwel 7,8 procent van de beroepsbevolking (landelijk 6,6 procent).
De werkloosheid is sinds maart 2010 aan het dalen. Landelijk is de werkloosheid ten opzichte van maart gedaald met 2,3 procent; in Drenthe daalt het aantal niet-werkende werkzoekenden in hoger tempo. In april is het aantal werkzoekenden 4,2 procent lager dan in maart 2010.
Tot januari 2010 steeg de jeugdwerkloosheid in Drenthe relatief snel namelijk met 37 procent in een jaar tijd. In het eerste kwartaal van 2010 daalt de jeugdwerkloosheid weer in relatief hoog tempo: met 8 procent (ten opzichte van een gemiddelde daling van 4,2 procent). Op 1 april 2010 stonden in Drenthe bijna 2.300 werkloze jongeren geregistreerd als werkzoekende.
Het aantal openstaande vacatures in Drenthe stijgt. Ten opzichte van april 2009 is het aantal vacatures met 58,7 procent gestegen naar ruim 1400 vacatures. Het gaat voornamelijk om uitzendbanen en vacatures in de zorg, de horeca en het openbaar bestuur

**Product 4.1 Toerisme en recreatie**

In het Jaarplan 2010 zijn de thema’s voor recreatie en toerisme met de bijbehorende actielijnen benoemd. De uitvoering van het Drents Actieprogramma Recreatie en Toerisme ligt voornamelijk bij Toeristisch Recreatief Drenthe (TRD) en Marketing Drenthe in samenwerking met gemeenten en Tourist Information Drenthe. De uitvoeringsplannen zijn in voorbereiding.
TRD heeft voor de thema’s Kwaliteit ondernemerschap en Ruimte voor ondernemen in het eerste kwartaal van 2010 een inventarisatie uitgevoerd om met concrete voorstellen voor een verdere uitwerking van thema’s te kunnen komen.

*Subsidieregelingen*
- Het subsidieplafond van 3,6 miljoen euro voor 2010 van de Stimuleringsregeling Toerisme Natuurlijk Drenthe (STINAT) is ruimschoots overtekend.

- Er wordt veel gebruikgemaakt van het project Versterking Ondernemerschap Toeristisch Recreatieve sector uitgevoerd door Hanzeconnect.
- De Interreg-projecten Netzwerk Toekomst en Duurzame ontwikkeling Naturpark Moor zijn in uitvoering.
- De provincie is nauw betrokken bij de gebiedsprojecten Toegangspoort Holtingerveld en Geopark Hondsrugspoor.
- Het nieuwe Internetplatform drenthe.nl is op 29 maart onder grote belangstelling gelanceerd. Met dit internetplatform loopt Drenthe voorop.

*Marketing en promotie*
Voor de Marketing en promotie van Drenthe voor 2011-2014 hebben we een statenvoorstel gemaakt. Tevens is een aanvraag voor een bijdrage aan het project Regiomarketing Drenthe bij het SNN ingediend.

*Transitieplan Veenhuizen*
In Veenhuizen wordt druk gewerkt aan het Transitieplan Veenhuizen. De prioriteit ligt bij het in kaart brengen van de inhoudelijke opgaven en de rol van de verschillende partijen daarbij. Het instellen van de nieuwe organisatie komt vervolgens aan de orde.

### Product 4.2 Landbouw

*Verbetering positie landbouwbedrijfsleven*
Met ingang van 2010 stellen we structureel middelen op de begroting beschikbaar voor projecten die bijdragen aan de verbetering van de financiële positie van het landbouwbedrijfsleven en aan de vergroting van de toegevoegde waarde in de agrisector in Drenthe.
Vanaf 2011 zullen door de bezuinigingen de ambities in de Uitvoeringsstrategie Agribusiness enigszins moeten worden bijgesteld. Door echter de aandacht te richten op vier actielijnen en door extra te zoeken naar externe cofinanciering verwachten wij de sector te kunnen ondersteunen naar een duurzamer landbouw. Deze moet voldoende kracht hebben om de concurrentie internationaal aan te kunnen.

*Structuurversterking glastuinbouw*
In het eerste kwartaal is de structuurversterking van de glastuinbouw in de regio Emmen van start gegaan. Hiervoor zijn middelen beschikbaar gesteld. Voor het Bodemsensor-project is een bijdrage uit de derde tender Innovatief Actieprogramma Drenthe 2008-2010 verstrekt.

## Prioriteiten

Geen afwijkingen op de prioriteiten

## Actuele agenda

| Onderwerp | Oorspronkelijke planning | Geactualiseerde planning |
|---|---|---|
| Statenstuk Marketing en Promotie, evaluatie en hoe nu verder? | begin 2010 | Vastgesteld door GS 26 mei Cie BFE |
| Uitvoeringsprogramma's (Een en ander gebaseerd op de Economische Agenda) | begin 2010 | 3e kwartaal |
| Herstructureringsprogramma bedrijventerreinen | medio 2010 | Vastgesteld GS 18 mei 2010; is ter informatie naar PS gestuurd |
| Evaluatie STINAT | | 2e of 3e kwartaal 2010 |

## Wat heeft het gekost?

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 4 KENNIS WÉRKT | | | |
|---|---|---|---|---|
| | **2010** | **2011** | **2012** | **2013** |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P4.02 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | -116.478 | | | |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-4.0 Economie | 570.000 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-4.0 Economie | 1.440.800 | 1.150.000 | 1.750.000 | 1.000.000 |
| | | | | |
| Totaal extra lasten | 435.522 | | | |
| Totaal extra baten | 1.440.800 | 1.150.000 | 1.750.000 | 1.000.000 |
| Te verrekenen met het rekeningsresultaat | 1.557.278 | 1.150.000 | 1.750.000 | 1.000.000 |

## Toelichting afwijkingen

### Prioriteit 4.2 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt

In 2009 heeft een overschrijding plaatsgevonden van het budget Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt met € 116.748. Wij hebben besloten deze overschrijding in mindering te brengen op de voor deze prestatie beschikbaar gestelde middelen voor 2010.

## Product 4.0 Economie

*Innovatief Actieprogramma Drenthe*
Op 16 maart is het Innovatief Actieprogramma Drenthe 2010-2012 goedgekeurd. We stellen voor een bedrag van € 570.000 van het budget Klimaat en Energie toe te voegen aan de Versterking economische structuur. Deze middelen kunnen worden gebruikt ten behoeve van projecten gelieerd aan Klimaat en Energie die vallen binnen de voorwaarden van het Innovatief Actieprogramma Drenthe.

*Dividend Publiek Belang Elektriciteitsproductie*
De aandeelhoudersvergadering van Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV (PBE) - voortgekomen uit de verkoop van Essent - heeft het voorstel aangenomen om aan de gezamenlijke aandeelhouders een dividend over 2009 uit te keren van 11 miljoen euro. Voor Drenthe gaat het om een bedrag van zo'n € 250.800.
Deze dividenduitkering is berekend over het resultaat dat in 2009 is bereikt over de nog doorlopende activiteiten onder de vlag van Essent en het resultaat over het vierde kwartaal van 2009 van PBE. Een exacte berekening wordt door PBE nagezonden. Als wij ervan uitgaan dat we in elk geval tot en met 2011 van PBE eigenaar zijn, ramen we tot en met 2012 een dividendopbrengst van € 750.000.
Bij de vaststelling van de Begroting 2010 was nog geen informatie beschikbaar waarop een verwachting rond een eventueel uit te keren dividend kon worden gebaseerd. Een dividenduitkering was daarom voorzichtigheidshalve niet geraamd.

*Dividend Enexis Holding NV*
In het jaarverslag van Enexis over 2009 wordt melding gemaakt van een resultaat op de winst- en verliesrekening over het boekjaar 2009 van 263,1 miljoen euro. Aangezien over de boekjaren 2009 en 2010 tenminste 70 procent van de winst gereserveerd moet worden, blijft uiteindelijk 78,9 miljoen euro ter vrije beschikking van de aandeelhouders over. Voorgesteld wordt om dit bedrag als dividend uit te keren.
Op basis van de reserveringseis en op basis van de ontwikkelingen de afgelopen jaren hebben we bij de Begroting 2010 een Enexis-dividenduitkering van € 600.000 begroot. Op basis van de nu voorgestelde uitkering kan dit bedrag voor 2010 worden verhoogd naar 1,79 miljoen euro (2,28 procent van de voorgestelde dividenduitkering). Op basis van marktverwachtingen verhogen we de dividendopbrengst voor de jaar 2011 met € 400.000 en voor de jaren daarna met € 1.000.0000.

# Programma 5
# Leefomgeving

## Ontwikkelingen en resultaten

### Product 5.0 Waterhuishouding

*Aanpak verdroging*
In onze brief van 11 november 2009 schetsten wij de aanpak van de verdroging in relatie tot de uitvoering van het Investeringsbudget Landelijk Gebied. Ook gaven we u aan welke maatregelen tot dan toe genomen waren.
De stand van zaken na het eerste kwartaal ziet er als volgt uit:

- Het Dwingelderveld, de Herinrichting Peize en het Fochteloërveen komen geheel of gedeeltelijk tot uitvoering in 2010.
- In het Bargerveen wordt dit jaar 150 hectare aangepakt.
- In het Drentsche Aa-gebied streven we ernaar om in 2010 drie projecten aan te pakken. Het gaat hier in totaal om 430 hectare.

In totaal wordt met deze projecten in 2010 erbij in totaal 4936 hectare aangepakt. Dat is 45 procent van onze totale opgave voor 2015.

Verder spelen er de volgende zaken:

- We gaan het versnellen van de aankopen bij Oude Willem als prioriteit inbrengen bij de grondverwerving.
- Het toevoegen van de Hunze aan de zogeheten Top-lijst verdroogde gebieden wordt in het tweede kwartaal onderzocht.
- Overijssel geeft de Reest geen prioriteit bij realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur. In de volgende rapportage hopen we meer duidelijkheid te kunnen geven over de consequenties hiervan.

*Zoetwatervoorziening*
De provincie heeft bij de Deltacommissie het belang van de zoetwatervoorziening naar voren gebracht. We hebben laten zien welke innovatieve projecten er in de provincie ontwikkeld zijn. Het gaat dan om projecten als het vasthouden van water op het Dwingelderveld en het toepassen van sensortechnologie in de landbouw.

*Zwemwater*
De Europese Zwemwaterrichtlijn is sinds enige tijd in de Nederlandse wetgeving geïmplementeerd. Op grond van deze wetgeving wijzen we jaarlijks voor het nieuwe zwemseizoen de zwemlocaties in oppervlaktewater aan. Het gaat op dit moment om 39 locaties met de functie zwemwater.
De Europese richtlijn bevat onder andere een uitbreiding van de verplichtingen en strengere normen. Op onderdelen blijkt de richtlijn erg gedetailleerd. Niet naleven van de regels kan hoge boetes tot gevolg hebben.

### Product 5.1 Milieubeleid

*Klimaat en energie*
Onze inzet voor de doelen voor klimaat en energie heeft zich in de eerste maanden van 2010 vooral geconcentreerd op het afsluiten van klimaatcontracten met de gemeenten.

## Product 5.2 Bodem

*Bodemsanering*
In de Jaarstukken 2009 is aangegeven dat de rijksmiddelen ontoereikend zijn om de convenantafspraken voor 2010-2014 te realiseren. De eerste ramingen geven aan dat we over deze periode rekening moeten houden met een voorfinanciering van circa 7 miljoen euro. De voorfinanciering wordt op basis van de huidige inzichten bijgesteld naar 5,84 miljoen euro. De verwachting is dat wij deze middelen op termijn terugontvangen. Dit kan via de Knelpuntenpot van VROM of ISV-III Bodem. Een andere mogelijkheid is het creëren van mogelijkheden in de programmaperiode 2015-2019. Een nadere toelichting op de voorfinanciering wordt gegeven bij het financieel overzicht.

Voor de aanpak van de spoedlocaties is een plan van aanpak opgesteld. Het plan kent een programmatische aanpak via de segmenten bedrijven, gemeenten en particulieren en de zogeheten vangnetgevallen. In het laatste geval ligt er een taak voor de provincie. Het plan voorziet een realisering van de doelstelling in 2014. Onzekere factoren lijken de beschikbare financiën en de bereidheid bij het bedrijfsleven om hun deel in de opgave op te pakken.

*Grondwaterkwaliteit*
Eind vorig jaar is een voorlichtingsbijeenkomst gehouden voor de overheden in Drenthe over duurzaam terreinbeheer. Ook zijn de mogelijkheden om gezamenlijk op te trekken bij het uiteindelijk certificeren van het terreinbeheer. Na deze bijeenkomst zijn alle Drentse gemeenten, waterschappen en waterbedrijven benaderd voor een behoefteanalyse. Inmiddels hebben negen organisaties aangegeven dat ze mee willen doen aan het certificatietraject; Vier organisaties hebben aangegeven misschien te willen meedoen. De provincie Drenthe gaat voor het certificaat ‘goud’ in 2010.

## Product 5.3 Vergunningverlening

*Project TT- circuit*
Het Asser TT-circuit is een gebied met veel potentie. Het is uit economisch en recreatief oogpunt van groot belang voor Assen en voor de provincie Drenthe. De uitdaging is dit terrein verder te ontwikkelen in overeenstemming met de omliggende natuurwaarden en met inachtneming van de wettelijke vereisten die vooral uit de milieuwetgeving - met name de geluidhinder - worden gesteld.
Er kan gekozen worden voor een ‘smalle’ of een ‘brede‘ benadering. De smalle benadering houdt in dat het gebruik via een juridisch instrumentarium wordt gereguleerd. De brede benadering wil de ontwikkeling voor de komende tien tot vijftien in een beleidsdocument vastleggen. Om dit beleid te verankeren moet de visie vervolgens in uitvoeringsprogramma’s worden omgezet. In 2009 hebben wij tot de brede benadering besloten.
Na intensieve gesprekken met alle betrokken partijen hebben we op 12 januari 2010 het Plan van Aanpak TT-circuit en omgeving vastgesteld. Dit plan is nu in uitvoering. Samen met de betrokkenen wordt gewerkt aan een visie, worden spelregels ontwikkeld en wordt de communicatie versterkt.
De planning is er op gericht nog in 2010 te komen tot een visie met bijbehorende uitvoeringsprogramma’s en spelregels.

## Product 5.5 Natuur en landschap

*Programmatische Aanpak Stikstof*
Bij de uitvoering van de Natuurbeschermingswet 1998 participeren wij in het overleg dat het ministerie van LNV heeft ingesteld voor de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS). Doel ervan is uiteindelijk een aantal maatregelen voor stikstofreductie op de Ecologische Hoofdstructuur, waaronder de Natura 2000-gebieden in Drenthe. Het programma bestaat uit een generiek (landelijk) deel en een provinciaal deel. In juni 2010 moet het voorlopig PAS-programma gereed zijn.

*Subsidieregeling Onderhoud Landschapselementen*
De Subsidieregeling Onderhoud Landschapselementen (SOL) is met één jaar verlengd en dus ook in 2010 nog van toepassing. De reden hiervoor is dat de landelijke discussie over het al dan niet onderbrengen van de SOL in de Subsidieregeling Natuur en Landschapsbeheer nog niet is afgerond.

## Product 5.6 Plattelandsontwikkeling (Provinciaal Meerjarenprogramma)

*Investeringsbudget Landelijk Gebied*
In het kader van het Investeringsbudget Landelijk Gebied hebben we met het rijk de Bestuursovereenkomst 2007-2013 afgesloten. Hierin zijn de prestatieafspraken plus bijbehorende budgetten vastgelegd. Provincies mogen binnen de afspraken ‘ontschotten’ mits aan het eind van de rit alle overeengekomen prestaties gerealiseerd zijn. Zo mogen provincies eerst zwaar inzetten op grondverwerving en daarna op bijvoorbeeld inrichting en milieukwaliteit.

*Grondverwerving Ecologische Hoofdstructuur*
In de provincie Drenthe is bij de grondverwerving als prestatieafspraak vastgelegd dat er in de periode 2007-2013 in totaal 1638 hectare voor de nieuwe Ecologische Hoofdstructuur verworven wordt. Op basis van normbedragen zijn daarvoor financiële middelen beschikbaar gesteld.
Op 1 januari 2010 was er al meer dan 1000 hectare verworven. Een aantal honderden hectares zit in de pijplijn en kan op korte termijn worden verworven. Het budget voor grondverwerving voor de periode 2007-2013 raakt echter uitgeput. Dit wordt veroorzaakt, omdat de minister van LNV de gestegen grondprijzen slechts eenmaal beperkt heeft gecompenseerd. In de Bestuursovereenkomst zijn afspraken vastgelegd om de gestegen grondprijzen steeds te compenseren.

Het vrijwillige aanbod van grond is nog steeds erg groot. Er kan een groot aantal goede aankopen voor de Ecologische Hoofdstructuur gerealiseerd worden. Grondverwerving is vaak cruciaal om de andere prestaties (inrichting en milieukwaliteit) te kunnen realiseren. In afwachting van de besluitvorming over de Mid Term Review gaan we dan ook door met de grondverwerving binnen de gemaakte prestatieafspraken. We gaan dus de nadruk leggen op grondverwerving. Dat betekent dat we budgetten voor andere prestaties dan voor de aankoop van grond, nu voor grondverwerving gaan inzetten.
Zo’n keuze kan ertoe leiden dat aan het eind van de rit in 2013 andere afgesproken prestaties binnen het ILG niet zijn gerealiseerd doordat het budget is uitgeput. De Directie Noord van LNV heeft met deze aanpak ingestemd. In de Tweede Bestuursrapportage gaan we nader in op de financiële gevolgen.

Op dit moment wordt er hard gewerkt aan de rapportage in het kader van de Mid Term Review. De gevolgen hiervan zijn nog niet duidelijk. Het kan betekenen dat dit invloed heeft op de programmering van het pMJP. Mocht dit veranderingen leiden dan wordt dit gemeld bij de tweede bestuursrapportage.

*Leefgebiedenbenadering*
Provincies en natuurorganisaties hebben invulling gegeven aan het nieuwe beleidsconcept Leefgebiedenbenadering. Er liggen twaalf provinciale uitwerkingsplannen die gericht zijn op het specifiek beschermen van 329 soorten (flora en fauna).
Dit beleid moet onderdeel worden van de nieuwe afspraken over het Investeringsbudget Landelijk Gebied (overdragen rijkstaken naar provincie). Het rijk financiert slechts een zeer beperkt percentage van het noodzakelijke bedrag. Voor de hele periode 2010-2013 ontvangt Drenthe een rijksbijdrage van € 719.000.

## Prioriteiten

### Product 5.0 Waterhuishouding

| **Afwijkingen op prioriteiten van 2010.** | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 5.1. Realisatie wateropgave | Wateropgave Uffelte-Ruinen<br>In het stroomgebied van de Oude Vaart moet de wateropgave worden gerealiseerd in het gebied Uffelte-Ruinen (hoefijzer) en Darperweiden. Oorspronkelijk was de insteek om hier om de wateropgave indien mogelijk te combineren met de groene opgave. Nadrukkelijk worden nu ook de kansen voor sociaaleconomische ontwikkelingen meegenomen in het proces. Het ligt verder op voorhand niet vast dat een functieverandering naar natuur noodzakelijk is. Ook functiecombinatie met landbouw en andere functies worden onderzocht. Op basis van de vraag uit de Statencommissie voor het Omgevingsbeleid bij de behandeling van de structuurvisie Waterbergingsgebieden in Zuid-Drenthe, worden in dit proces ook alternatieven voor Darperweiden onderzocht. Een zorgvuldig proces brengt met zich mee dat de wateropgave in het stroomgebied van de Oude Vaart waarschijnlijk niet gerealiseerd kan worden voor 2015. |

### Product5.1 Milieubeleid

| **Afwijkingen op prioriteiten van 2010.** | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 5.13. Uitwerking klimaat en energiebeleid | De voortgang van het 100.000 woningenplan is afhankelijk van samenwerking met corporaties. Dit verdient extra aandacht de komende periode. |

### Product 5.5 Natuur en landschap

| Afwijkingen op prioriteiten van 2010. | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 5.18.A Uitwerken aanbevelingen symposium Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe (2007). | In mei is door de provincie een symposium georganiseerd over biodiversiteit. Tijdens het symposium is het standaardwerk: Natuur in Drenthe 2 gepresenteerd . Dit is het resultaat van de afspraken die naar aanleiding van aanbevelingen van het symposium Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe zijn gemaakt.. |
| 5.22. Ontwikkeling Regiopark Groningen - Assen | Wij hebben ingestemd met een bezuiniging op het budget Regiopark. Het budget is verlaagd tot € 950.000,- voor 2010. Het resterende budget zal worden ingezet op het project Peizermade tot een bedrag van € 300.000. Voor Toegangspoort Dijkveld is inmiddels de pMJP-aanvraag ingediend. De beoogde bijdrage uit deze begrotingspost was € 250.000,- Door uitputting van het EU POP-budget voor As 3 is het voorstel om dit bedrag te verhogen tot € 650.000,- Hiermee wordt ruimte gecreëerd (€ 400.000,-) voor prioritering van andere projecten waar nog een POP-subsidie aan kan worden toegekend. |

### Product 5.6 Plattelandsontwikkeling (Provinciaal Meerjarenprogramma)

| Afwijkingen op prioriteiten van 2010. | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 5.19. Versnelde aankoop en inrichting van EHS | In het kader van de sturing doelrealisatie pMJP zijn er een task force grond en een taskforce inrichting in het leven geroepen. Gestreefd wordt om de totale taakstelling voor grondverwerving pMJP van ruim 1.600 ha in 2010 gerealiseerd te hebben. Bij de taskforce inrichting wordt gestreefd om een gebied van 1700 ha versneld in te richten voor natuur en waterdoelen |
| 5.28 Runde | Brug N379 gereed aanbesteding 1e deel kruising Runde met Emmercompascuum in najaar 2010, verwerving laatste hectares grond voor EVZ verloopt heel moeizaam |

## Actuele agenda

| Onderwerp | Oorspronkelijke planning | Geactualiseerde planning |
|---|---|---|
| Resultaten Mid Term Review pMJP, landelijk en provinciaal | September 2010 | September 2010 |
| Jaarverslag regietaak | September 2010 | September 2010 |

## Wat heeft het gekost?

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 5. LEEFOMGEVING | | | |
|---|---|---|---|---|
| | **2010** | **2011** | **2012** | **2013** |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | -1.411.869 | -171.906 | | |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-5.0 Waterhuishouding | 330.000 | | | |
| P-5.1 Milieubeleid | 112.000 | | | |
| P-5.2 Bodem | 2.114.583 | 789.284 | -87.716 | -354.716 |
| P-5.3 Vergunningverlening | 350.000 | | | |
| P-5.4 Handhaving | 191.918 | | | |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | 700.000 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-5.0 Waterhuishouding | 30.000 | | | |
| P-5.1 Milieubeleid | 112.000 | | | |
| P-5.2 Bodem | 891.613 | -480.763 | -1.357.763 | -1.624.763 |
| P-5.4 Handhaving | 15.416 | | | |
| | | | | |
| Totaal extra lasten | 2.386.632 | 617.379 | - 87.716 | -354.716 |
| Totaal extra baten | 1.049.029 | - 480.763 | - 1.357.763 | - 1.624.763 |
| Te verrekenen met het rekeningsresultaat | -229.425 | 250.000 | | |

## Toelichting afwijkingen

**Prioriteit 5.13 Uitwerking Klimaat en energiebeleid**

*Klimaatbossen*
In 2009 hebben we de bijdrage aan de Klimaatbossen voor de periode van drie jaar (€ 250.000 per jaar) ineens gedoteerd. De bedragen vanuit 2010 en 2011 worden verrekend met de budgetten binnen het programma Klimaat en energie. Dit betekent dat voor die jaren het programmabudget met € 250.000,- per jaar gekort wordt.

*Water*
Voor de uitvoering van de doelstellingen op het gebied van water wordt in 2010 aangesloten bij het uitvoeringsspoor van het Provinciaal Meerjarenprogramma. Voorgesteld wordt de beschikbare middelen van het deelprogramma water in 2010 naar het meerjarenprogramma over te hevelen. Het gaat om een bedrag van € 700.000.
In 2010 wordt aangesloten bij het programma Innovatief Actieplan Drenthe 2010-2012. Op 16 maart hebben we dit programma goedgekeurd. We stellen voor een bedrag van € 570.000,-- van het budget Klimaat en energie toe te voegen aan de Reserve Versterking Economische Structuur ten behoeve van projecten gelieerd aan Klimaat en Energie. Het moet gaan om plannen die vallen binnen de voorwaarden van het Innovatief Actieprogramma.

*Stimulering van Lokale Klimaatinitiatieven*
Aan het Provinciefonds is een decentralisatie-uitkering Stimulering van Lokale Klimaatinitiatieven toegevoegd. Voor deze regeling geeft het ministerie van VROM de provincies 1,2 miljoen euro extra. Voor Drenthe gaat het € 108.131 in 2010 en € 78.094 in 2011. Deze uitkering maakt onderdeel uit van het programmabudget Klimaat en energie voor het stimuleren van klimaatinitiatieven.

**Product 5.0 Waterhuishouding**

*Waterberging Zuidwest-Drenthe*
Onlangs hebben we samen met Waterschap Reest en Wieden en de gemeenten de Wolden en Westerveld een gezamenlijke bestuursopdracht vastgesteld. Er komt een verkenning om in Zuidwest-Drenthe in tijden van overvloedige neerslag 2,3 miljoen kuub water te bergen. Er worden combinaties gezocht van het vasthouden van water met het huidige functie landbouw maar ook met natuur en recreatie. We werken toe naar een startbijeenkomst in het najaar van 2010.
Voor onderzoeken ten behoeve van de onderbouwing van de afzonderlijke scenario's en het organiseren van de startbijeenkomst is € 50.000 begroot. Onze bijdrage hiervoor van € 20.000 wordt komt uit het Provinciaal Meerjarenprogramma. De rest wordt door de andere partijen betaald.

*Sensor- en Water-project*
Het Sensor- en Water-project (SAWA) is een initiatief van het Waterlaboratorium Noord, de NOM en Sensor Universe. Er werken in het project acht MKB-bedrijven, twee niet-MKB bedrijven, drie kennisinstellingen en twee waterbedrijven samen. Het SAWA-project is gericht op het toepassen van sensoren in de drinkwatervoorziening.
De bijdrage van de provincie aan het project bedraagt € 403.785. Het bedrag wordt gedekt door een bijdrage uit de Reserve Grondwaterheffing.

**Product 5.1 Milieubeleid**

*Leren voor Duurzaamheid*
Voor de uitvoering van het programma Leren voor Duurzaamheid 2008-2011 ontvangen we van het ministerie van LNV een bijdrage van € 112.000 per jaar. In de begroting voor de jaren 2010 en 2011 zijn de aan dit programma verbonden baten en lasten niet opgenomen en worden nu alsnog geraamd.

**Product 5.2 Bodem**

*Wet bodembescherming*
In de periode 2005-2009 hebben we uitvoering gegeven aan het Meerjarenprogramma Wet Bodembescherming 2005-2009. Het ministerie van VROM heeft voor de uitvoering ervan een budget van 11,6 miljoen euro toegekend. De doelstellingen zijn ruimschoots gehaald. De programmaperiode is afgesloten met een tekort van € 150.000. Dit tekort komt voor rekening van de provincie.

Op 1 januari 2010 is de specifieke uitkering op grond van de Wet bodembescherming komen te vervallen. Daarvoor in de plaats komt in de periode 2010-2014 de decentralisatieuitkering Bodem, een gelabelde uitkering in het Provinciefonds van 6,38 miljoen euro. Uit het Uitvoeringsprogramma 2010-2014 blijkt dat de uitvoeringskosten zijn geraamd op 12,22 miljoen euro. Dit bedrag is exclusief de ontvangsten van derden vanwege bodemsanering (totale lasten bodemsanering 18,07 miljoen euro). Dit leidt tot een tekort van 5,84 miljoen euro. We stellen voor om dit bedrag te voorfinancieren. De verwachting is dat wij op termijn de voorfinanciering terugontvangen (Knelpuntenpot Rijk, ISV-III

Bodem, Mid Term Review).Het is vooralsnog onzeker wanneer dit zal zijn. We gaan hiervan jaarlijks de balans opmaken. De risico's verbonden aan de voorfinanciering worden opgenomen in de paragraaf Weerstandsvermogen van de Begroting 2011.

Deze uitwerking van het Meerjarenprogramma Wet Bodembescherming 2010-2014 leidt ertoe dat in 2010 de lasten met € 2.315.583 (inclusief het tekort over de vorige periode) worden verhoogd en de baten met € 891.613.
Daarnaast wordt de hier geraamde € 201.000 voor het Landelijk Afvalbeheersplan verplaatst naar het product Handhaving

**Product 5.3 Vergunningverlening**

Het Plan van Aanpak TT-circuit is volop in uitvoering. De planning is erop gericht nog in 2010 de uitvoering ervan af te ronden. Met de gevraagde extra middelen van € 350.000 worden de volgende resultaten gerealiseerd:

- een uitgewerkte en door de betrokken partijen gedragen visie voor het TT-circuit en omgeving die gereed is voor bestuurlijke besluitvorming
- uitvoeringsprogramma's en activiteitenprogramma's op basis van de visie
- implementatie en realisatie van de uitvoeringsprogramma's en activiteitenprogramma's
- afspraken om de uitvoering te monitoren
- een eventuele aanpassing/wijziging van de vergunning voor het TT-circuit
- spelregels en instrumenten om de communicatie tussen partijen te verbeteren

**Product 5.4 Handhaving**

Het Landelijk Afvalbeheersplan stond tot nu toe onder Product 5.2 Bodem. Het is beter om het onder Handhaving op te voeren. We verwachten een positief resultaat op de bijdrage aan het Landelijk Meldpunt Afvalstoffen van € 9.082,
In het kader van de handhavingsamenwerking is van het IPO een niet begroot bedrag van € 15.416 ontvangen.

# Programma 6
# Middelen

## Ontwikkelingen en resultaten

### Product 6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

*Revitalisering provinciehuis*
Volgens plan is op 9 april 2010 de eerste van drie bouwfasen van de revitalisering van het provinciehuis opgeleverd. De revitalisering maakt deel uit van het programma Provinciehuis van Morgen. Zo'n 250 medewerkers hebben de weken daarop hun intrek genomen in het vernieuwde deel van het gebouwdeel. Ze kunnen daar volgens het nieuwe flexibele, activiteitsgerelateerde kantoorconcept werken.
De volgende oplevering vindt plaats in oktober dit jaar. De planning is dat in maart 2011 de eindoplevering plaatsvindt.

*Rente belegd kasgeld*
In de begroting 2010 is aangenomen dat op uitzettingen een rendement van 1,5 procent behaald wordt.
Gelet op de forse omvang van de bedragen die gemoeid zijn met onze gelduitzettingen en de onzekere ontwikkelingen op de geldmarkt is een "winstwaarschuwing" ten aanzien van de realisatie van de geraamde renteopbrengst op zijn plaats.
In de 2e Bestuursrapportage komen we hier op terug.

*Provinciefonds*
De ministerraad heeft ingestemd met de afspraken die staatssecretaris Bijleveld van Binnenlandse Zaken en minister De Jager van Financiën met de provincies hebben gemaakt over de invulling van de verlaging van het Provinciefonds en over een nieuwe verdeling van de middelen uit het fonds. Aanleiding was de verlaging van het Provinciefonds met structureel 300 miljoen euro met ingang van 2011, die was aangekondigd in de Voorjaarsnota 2009.
Binnenlandse Zaken en Financiën hebben inmiddels individuele afspraken gemaakt met de provincies over hun bijdrage aan de verlaging van bijna 300 miljoen euro in 2011. Voor Drenthe betekent dit een aanzienlijke verbetering ten opzichte van het beeld uit de Septembercirculaire 2009. Het definitieve beeld zal zichtbaar worden in de nieuwe Meicirculaire. In de Voorjaarsnota 2010 wordt nader op deze materie ingegaan.
Beide bewindslieden werken als beheerders van het Provinciefonds aan een verdeelmodel waarop de verlaging vanaf 2012 zal zijn gebaseerd. Dit verdeelmodel zal recht doen aan de uitgangspunten van de Financiële verhoudingswet dat overheden in gelijke omstandigheden een gelijke financiële uitgangspositie hebben. In het nieuwe verdeelmodel zal daarom een maatstaf voor vermogen worden opgenomen. De opbrengsten van de verkopen van de energiebedrijven worden in de berekeningen meegenomen.

*Motorrijtuigenbelasting*
De meerjarige raming van de opbrengst van de motorrijtuigenbelasting is afhankelijk van drie factoren: nl, de en.

- *Omvang wagenpark* De absolute omvang van het wagenpark toont een stijgende tendens. De stijging werkt niet volledig door in het aantal auto's waarvoor motorrijtuigenbelasting

verschuldigd is. Dat komt vooral doordat er voor een groeiend aantal auto's, vanwege een geringe kooldioxide-uitstoot geen motorrijtuigenbelasting meer is verschuldigd. Dat aantal bedroeg in Drenthe begin 2010 ruim 4000.
Het aantal auto's dat in de berekening van de opbrengst van de opcenten motorrijtuigenbelasting is meegenomen, bedraagt ruim 225 duizend. Dat is de stand van begin 2010 met een verwachte gemiddelde groei in dit jaar van 0,5 procent.

- *Gewichtsverdeling samenstelling wagenpark* De gewichtsverdeling van de samenstelling van het wagenpark vertoont jaarlijks nog steeds een verschuiving naar de zwaardere klassen. Wij gaan er echter voorzichtigheidshalve vanuit dat de verdeling zoals die begin 2010 was, zich continueert in 2010. Op basis van de samenstelling van het wagenpark halverwege 2010 wordt de raming eventueel bijgesteld in de Tweede Bestuursrapportage.
- *Tariefontwikkeling* Het tarief wordt jaarlijks geïndexeerd met het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie. Dit gemiddelde van 1,58 blijft nagenoeg gelijk aan de voorgaande raming. Dit inflatiecijfer toegepast op de tariefsontwikkeling leidt tot het volgende beeld van de tarieven per 1 april 2010.

| 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| 82,3 | 83,6 | 84,9 | 86,2 | 87,6 |

## Prioriteiten

| **Afwijkingen op prioriteiten van 2010** | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 6.1 Organisatieontwikkeling | Het programma Samen Sterker in Actie voor de organisatieontwikkeling is deels ondergebracht bij de lijn en wordt deels voortgezet onder de vlag van het programma Provincie Nieuwe Stijl |

## Actuele agenda

| **Onderwerp** | **Oorspronkelijke planning** | **Geactualiseerde planning** |
|---|---|---|
| Jaarstukken 2009 | Juni 2010 | Juni 2010 |
| Voorjaarsnota 2010 | Juli 2010 | Juli 2010 |
| Eerste Bestuursrapportage 2010 | Juli 2010 | Juli 2010 |
| Tweede Bestuursrapportage 2010 | November 2010 | November 2010 |
| Begroting 2011 | November 2010 | November 2010 |

## Wat heeft het gekost?

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 6. MIDDELEN |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P6.04 Proceskosten | 91.361 | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 90.756 | 90.579 | 90.756 | 90.556 |
| P-6.1 Reserve mutaties | -395.259 | 2.621.585 | 3.068.458 | 2.220.785 |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 2.886.928 | 2.188.356 | 2.143.946 | 2.177.651 |
| P-6.1 Reserve mutaties | 1.806.667 | 14.366.667 | 16.545.072 | 14.265.000 |
| | | | | |
| Totaal extra lasten | -213.142 | 2.712.164 | 3.159.214 | 2.311.341 |
| Totaal extra baten | 4.693.595 | 16.555.023 | 18.689.018 | 16.442.651 |
| Te verrekenen met het rekeningsresultaat | 853.611 | 749.636 | 783.143 | 817.048 |

## Toelichting afwijkingen

### Prioriteit 6.04 Proceskosten

*Inzet proceskosten*
Voor twee projecten binnen Ruimtelijke ordening en Volkshuisvesting worden in 2010 proceskosten gemaakt. We willen deze proceskosten inzetten voor het Europese project Vergrijzing (Comité van de Regio's) en het Belvedère-project Frederiksoord. De voor Ruimtelijke ontwikkelingen beschikbare budgetten zijn ontoereikend om deze kosten te financieren.
Over Frederiksoord zijn in 2009 financiële afspraken gemaakt voor een totaalbedrag van € 87.333. Provincie, gemeente Westerveld en de Maatschappij van Weldadigheid zijn deelnemers in het project. In 2009 is reeds een gedeelte betaald. Dit betekent dat er voor 2010 nog een bedrag nodig is van € 81.633. Voor het Europese project Vergrijzing is een bedrag van € 9728 nodig. In totaal gaat het hier om € 91.361 aan proceskosten.

### Product 6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

*Motorrijtuigenbelasting*
Het totale aantal auto's waarover opcenten motorrijtuigenbelasting verschuldigd is, ligt lager dan in 2009. Dat komt vooral door stijging van het aantal zeer zuinige auto's (ruim 4.000) waarover in het geheel geen belasting wordt berekend. Dat de totale opbrengst desondanks stijgt, komt door een verschuiving naar zwaardere gewichtsklassen.
De meerjarige aanpassing ziet er als volgt uit:

| 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|
| 796.000 | 800.000 | 833.000 | 866.000 |

*Uitkering Provinciefonds*
De ramingen in de Begroting 2010 voor de Algemene Uitkering uit het Provinciefonds waren gebaseerd op het beeld uit de Junicirculaire 2009.

Ten opzichte van de ramingen in de Begroting 2010 zijn de uitkeringen voor bodemsanering, monumentenzorg, de regeling Stimulering van Lokale Klimaatinitiatieven en luchthavens nieuwe onderdelen van de Algemene Uitkering. Ze waren tot dusverre niet in de ramingen meegenomen. Voortaan willen we bij decentralisatie-uitkeringen de lijn volgen dat de baten in het programma Middelen verantwoord worden. Tegenover de baten worden de lasten in het betreffende programma geboekt, voor zover er al sprake is van daadwerkelijke uitvoering. De lasten kunnen dan gezien worden als budget voor de dekking van de geplande uitgaven. In deze gevallen leiden de hier aangegeven decentralisatie-uitkeringen niet tot voor- of nadelen.

De wijzigingen in het niveau van de Algemene Uitkering komen verder voort uit definitieve aanpassingen van verdeelmaatstaven aan de actualiteit en enige wijzigingen van ondergeschikte aard die via de uitkeringsfactor zijn verwerkt. De wijzigingen leiden ertoe dat voor de Begroting 2010 een eenmalige bijraming over 2009 moet plaatsvinden van € 340.554 ten opzichte van de reeds geraamde bedragen.
De uitkering van de decentralisatie-uitkeringen voor de regeling Stimulering van Lokale Klimaatinitiatieven en luchthavens die onderdeel uitmaken van de berekende bijstelling van € 461.824 waren reeds meegenomen in de Jaarrekening 2009. De bijstelling op basis van de aanpassing van de verdeelmaatstaven en de uitkeringsfactor is in april 2009 tot uitkering gekomen.

*Kinderopvang*
In de Tweede Bestuursrapportage 2009 is gemeld dat de provincie niet langer ouderbijdragen in de kinderopvang ontvangt. Dit nadeel van € 90.756 werkt structureel door en wordt nu ook in 2010 en volgende jaren afgeraamd.

*Dividend*
De dividenduitkeringen van de BNG en de Nederlandse Waterschapsbank worden in 2010 respectievelijk € 14.917 en € 9.642 hoger dan begroot.

*Lening Enexis*
De bruglening Enexis is een aandeelhouderslening die is voortgekomen uit de verkoop van de Essent-aandelen. In de Begroting 2010 is de rente op de bruglening Enexis geraamd met het te verwachten marktconforme rendement. De te vergoeden rente bleek echter lager te zijn. Hierdoor vindt een neerwaartse bijstelling plaats van € 164.075.

**Product 6.1 Mutaties reserves**

| Reserve | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Reserve RSP | 3.665.000 | 1.6490.000 | 14.630.000 | 9.590.000 |
| Reserve Grondwaterheffing | 300.000 | | | |
| Reserve Erica-Ter Apel | -2.158.333 | -2.123.333 | 1.915.072 | 4.675.000 |
| Totaal | 1.806.667 | 14.366.667 | 16.545.072 | 14.265.000 |

# Bijlage 1
# Treasury-rapportage eerste kwartaal 2010

## Ontwikkeling rentetarieven

De strategie voor het uitzetten van tijdelijk overtollige liquide middelen wordt mede bepaald door de ontwikkeling van de geld- en kapitaalmarktrente. De geldmarkt (kort geld tot 1 jaar) wordt gereguleerd door De Europese Centrale Bank ECB, terwijl de kapitaalmarkt (lang geld, langer dan 1 jaar) afhankelijk is van macro-economische ontwikkelingen. Zowel de geld- als kapitaalmarkt is nog steeds volop in beweging.

## Uitzettingen

De tijdelijk overtollige liquide middelen staan per 31 maart 2010 grotendeels korter dan één jaar uit in deposito's, obligatiefondsen of spaarrekeningen. Daarnaast staan twee deposito's tot februari 2011 uit. In afwachting van het inrichten van de streefportefeuille zijn de middelen voorlopig kort uitgezet. Dit voorjaar is de beleggingstrategie met de streefportefeuille aan de Treasurycommissie voorgelegd. Het college heeft inmiddels ingestemd met de voorgestelde beleggingsstrategie. Voor de zomer worden de offertes opgevraagd. De komende tijd valt in de beleggingsportefeuille een verschuiving naar andere producten en langere looptijden te verwachten.

*Overzicht uitgezette gelden*
Op 8 februari 2010 is de rating van ABN AMRO naar beneden bijgesteld. Nieuwe uitzettingen mogen niet langer dan drie maanden bij ABN AMRO worden uitgezet. Op 1 april 2010 vervalt een deposito bij ABN AMRO en de andere spaarvormen zijn dagelijks opvraagbaar. De enige Nederlandse banken die nog in aanmerking komen om nieuwe uitzettingen langer dan drie maanden te plaatsen zijn de Rabobank, NWB en de BNG.
In het eerste kwartaal van 2010 stonden de tijdelijk overtollige liquide middelen op deposito's of spaarrekeningen bij de Rabobank, ING en ABN AMRO. Daarnaast is gebruikgemaakt van het BNG Geldmarktselectfonds en het APG Rentefonds Europa 1-3 en 4-7.
Onderstaand overzicht geeft een weergave van de uitgezette gelden per 31 maart 2010.

| **Overzicht 31 maart 2010** | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Naam instelling | Einddatum | Renteper-centage | Aantal dagen | | Uitgezet bedrag |
| **Deposito's** | | | | | |
| ABN AMRO | 1-4-2010 | 1,03 | 182 | € | 20.000.000 |
| Rabobank | 1-4-2010 | 0,751 | 181 | € | 9.500.000 |
| Rabobank | 30-7-2010 | 1,4 | 365 | € | 1.100.000 |
| ING | 10-2-2011 | 2,5 | 553 | € | 2.300.000 |
| ING | 17-2-2011 | 2,5 | 553 | € | 1.700.000 |
| ING | 24-6-2010 | 0,62 | 91 | € | 7.000.000 |
| | | | | **€** | **41.600.000** |
| **Fondsen** | | | | | |
| APG | | | | € | 9.746.651 |
| APG | | | | € | 6.141.036 |
| BNG Fido Geldmarktselect 6-mnd | 31-3-2010 | 1,647 | 183 | € | 22.307.177 |
| BNG Fido Geldmarktselect 9-mnd | 30-6-2010 | 1,544 | 272 | € | 10.000.000 |
| BNG Fido Geldmarktselect 12-mnd | 31-5-2010 | 2,132 | 367 | € | 5.254.150 |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| BNG Fido Geldmarktselect 12-mnd | 30-9-2010 | 1,636 | 364 | € | 10.000.000 |
| BNG Fido Geldmarktselect 14 mnd | 6-1-2011 | 1,757 | 462 | € | 10.000.000 |
| | | | | **€** | **73.449.014** |
| | | | | + | |
| **Spaarrekeningen** | | | | | |
| ABN AMRO Top Deposito | dagelijks opvraagbaar | variabel | | € | 15.000.000 |
| ABN AMRO Top Deposito | dagelijks opvraagbaar | variabel | | € | 15.000.000 |
| ABN AMRO Ondernemers Loyaal Deposito | dagelijks opvraagbaar | variabel | | € | 25.801.827 |
| ABN AMRO Ondernemers Deposito | dagelijks opvraagbaar | variabel | | € | 5.000.000 |
| ING Inbedrijf spaarrekening | dagelijks opvraagbaar | variabel | | € | 9.999.993 |
| ING Extra Bonus Zakenrekening | dagelijks opvraagbaar | variabel | | € | 10.000.000 |
| ING Extra Bonus Zakenrekening | dagelijks opvraagbaar | variabel | | € | 10.000.000 |
| ING Liquidity Management Account (LMA) | dagelijks opvraagbaar | variabel | | € | 20.000.000 |
| Rabobank bedrijfstelerekening | dagelijks opvraagbaar | variabel | | € | 2.500.000 |
| Rabobank bedrijfsdeposito | dagelijks opvraagbaar | variabel | | € | 2.500.000 |
| Rabobank bonusspaarrekening | dagelijks opvraagbaar | variabel | | € | 5.000.000 |
| Rabobank bedrijfsplusrekening | dagelijks opvraagbaar | variabel | | € | 24.600.000 |
| | | | | **€** | **144.801.820** |
| | | | **Totaal** | **€** | **260.450.834** |

**Rente van belegd kasgeld**

In het eerste kwartaal van 2010 is een gemiddeld rendement van circa 1,7 procent op de uitzettingen gehaald. De 3-maandse Euribor had in het eerste kwartaal van 2010 een gemiddelde waarde van 0,6 procent. De reden dat er een hoger rendement behaald is dan de benchmark komt door de relatief gunstige tarieven waartegen spaarrekeningen zijn afgesloten.

*Begrote renteopbrengsten*
In de begroting 2010 is aangenomen dat op uitzettingen een rendement van 1,5 procent behaald wordt.
Gelet op de forse omvang van de bedragen die gemoeid zijn met onze gelduitzettingen en de onzekere ontwikkelingen op de geldmarkt is een “winstwaarschuwing” ten aanzien van de realisatie van de geraamde renteopbrengst op zijn plaats.
In de 2e Bestuursrapportage komen we hier op terug.

# Bijlage 2
# Herziening investeringkredieten

Bij het werken met investeringskredieten hanteert de provincie Drenthe de volgende drie regels:

- *Herziening is noodzakelijk om te voldoen aan de eisen van rechtmatigheid.* Aan de eisen van rechtmatigheid wordt voldaan als de investeringskredieten in overeenstemming zijn met de oorspronkelijke beschikbaar gestelde kredieten. Zijn de investeringskredieten door niet-begrote tussentijdse opbrengsten of door meerkosten of minderkosten gewijzigd, dan voldoet het krediet niet meer aan de eisen van rechtmatigheid. Een tussentijdse begrotingswijzing is dan noodzakelijk.
- *Zonder herziening is het verkrijgen van een goedkeurende accountantsverklaring niet mogelijk.* Beoordeling van de omvang van de investeringskredieten maakt deel uit van de rechtmatigheidstoets door de accountant. De investeringskredieten maken deel uit van de jaarrekening. De accountant heeft eerder aangegeven dat als er tussentijdse wijzigingen zijn aan de opbrengsten- dan wel kostenkant bij investeringskredieten, de investeringskredieten door middel van een begrotingswijziging aangepast moeten worden.
- *Herziening is noodzakelijk voor het kunnen voeren van een adequaat financieel management.* Door middel van deze herziening blijft de financiële administratie eenduidig en inzichtelijk.

**Herziening Investeringskredieten verkeer en vervoer**
Hieronder zijn investeringskredieten opgenomen waarvoor de kosten te hoog of te laag zijn begroot. In het kader van de rechtmatigheid moet hiervoor een kredietwijziging worden gemaakt. Om de gedane investeringen rechtmatig te doen zijn is het noodzakelijk dat de beschikbaar gestelde kredieten worden aangepast en op het juiste niveau in de administratie worden gebracht. Wij willen u hierbij informeren over de aanpassingen. De zeer beperkte financiële doorwerking (kapitaallasten) wordt meegenomen bij het opstellen van de Begroting 2011.

**Nieuwbouw depot Drents Museum**
Het gebouw is in april door de aannemer opgeleverd. Tot en met de zomer wordt de verhuizing afgerond. Het project zal daarna definitief worden afgerond. In het najaar van 2010 zullen wij u definitief rapporteren. Het project zal met een lager investeringsbedrag tussen de € 500.000 en de € 1.000.000 worden afgerond.

**Nieuwbouw Drents Museum**
Het project verloopt conform planning en projectbegroting. Het construeren van de ondergrondse bouwkuip is in volle gang. Het gebouw zal vóór de zomer 2011 worden opgeleverd waarna het Drents Museum in oktober 2011 weer voor het publiek kan openen.
Onderdeel van het project is de herinrichting van de bestaande gebouwen van het Drents Museum. De ontwerpen worden voor de zomer 2010 bij de gemeente ingediend voor de vergunningsprocedures. Direct na de vergunningverlening zal met de werkzaamheden worden gestart. De opdracht van het projectmanagement is uitgebreid met het bouwkundig deel uit het EFRO-project dat het Drents Museum voor de zomer 2009 bij het SNN heeft ingediend. Het betreft hier een projectbudget van € 1.045.000. Hierdoor kunnen planning, ontwerpproces, vergunningverlening, aanbestedingen, contractvorming en uitvoering in één hand worden uitgevoerd. Dit bevordert het tijdig en conform projectopdracht realiseren van de projectdoelstellingen.

Budgetoverzicht grootboek investeringen

| Prestatie | Ecocat | Project | Projectoms | Krediet | Kosten | Opbrengsten | restant/tekort | Krediet-wijziging | Opmerkingen |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 6301006 | 423 | 64025112 | Reservering provinciale bijdrage aan Assen | 1.952.300 | 0 | 0 | 1.952.300 | -125000 | zie 6301014 |
| 6301014 | 423 | 64025105 | Fietstellers Mon./An.; fietstell./telpunten | 0 | 0 | 0 | 0 | 125000 | Nu 125.000 beschikbaar stellen, omdat dit bij de begroting 2010 per abuis niet opgenomen was. In mindering gebracht op 6301006 Reservering provinciale bijdrage aan Assen. |
| 6301009 | 423 | 64025113 | Studie OV + spoor in Drenthe | 250.000 | 723 | 0 | -723 | -100.000 | Het huidige krediet wordt deels ingezet voor drie andere studies |
| | | 64025122 | Beleidsonderz. alg | 0 | 0 | 0 | 0 | 50.000 | |
| | | 64025103 | Studie Luchtvaartbeleid | 0 | 0 | 0 | 0 | 20.000 | |
| | | 64025104 | Vervolgstudie Dryport c.a. | 0 | 0 | 0 | 0 | 30.000 | |
| | | | | 2.202.300 | 723 | 0 | 1.951.577 | 0 | |

**BIJLAGE 3**
**RECAPITULATIE 1E WIJZIGING BEGROTING 2010 DIE BESTAAT UIT DE 1E, 2E EN 4E WIJZIGING VAN DE PRODUCTENRAMING 2010**

| Prioriteiten | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| P1.05 Digitale informatie en (e-)dienst-verlening | | | | |
| P2.02 Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe | | | 500.000 | |
| P2.07 Versterken culturele infrastructuur Drenthe | | | 573.000 | |
| P2.08 Vergroten cultuurparticipatie | | | 883.500 | |
| P2.09 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | | | 200.000 | |
| P2.10 Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte | | | 93.000 | |
| P4.02 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | -4.500.000 | -5.000.000 | -3.000.000 | -3.000.000 |
| P4.06 Risicofinanciering MKB | 1.000.000 | | | |
| P5.02 Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | | | | |
| P5.09 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | | | | |
| P5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | -6.487.400 | -6.787.400 | 312.600 | |
| P5.19 Versnelde aankoop en inrichting van Ecologische Hoofdstructuur | | | | |
| P5.20 Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | | | | |
| P5.22 Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen | 1.200.000 | 1.350.000 | 1.350.000 | |
| P5.23 Vitaal Platteland | -525.000 | -525.000 | -450.000 | -500.000 |
| P6.01 Organisatieontwikkeling | | | | |
| P6.02 Digitalisering | -110.841 | -113.057 | -115.318 | -117.600 |
| | ***-9.423.241*** | ***-11.075.457*** | ***346.782*** | ***-3.617.600*** |

| Producten | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | -1.345 | -1.370 | -1.410 | -1.300 |
| P-2.1 Sociale agenda | | | | |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | -64.333 | -64.333 | -64.333 | -64.333 |
| P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | 2.660.000 | 1.295.000 | | |
| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | -2.880 | -2.940 | -3.000 | -3.100 |
| P-4.0 Economie | 3.500.000 | 5.000.000 | 3.000.000 | 3.000.000 |
| P-4.1 Toerisme en recreatie | -40.700 | -41.510 | -42.340 | -43.200 |
| P-5.1 Milieubeleid | -312.600 | -312.600 | -312.600 | |
| P-5.5 Natuur en Landschap | 525.000 | 525.000 | 450.000 | 500.000 |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | 40.700 | 41.510 | 42.340 | -15.956.800 |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 17.500 | 2.378.825 | 15.953.643 | 20.706.743 |
| P-6.1 Reserve mutaties | 2.991.058 | 2.144.818 | -19.484.400 | -4.638.010 |
| | ***9.312.400*** | ***10.962.400*** | ***-462.100*** | ***3.500.000*** |

| PROGRAMMA | ORGANISATIE |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | | | | |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | | | | |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | | | | |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | | | | |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 42.051.739 | 41.690.539 | 42.219.783 | 43.042.463 |
| Baten voor wijziging | 90.756 | 90.756 | 90.756 | 90.756 |
| Saldo voor wijziging | 41.960.983 | 41.599.783 | 42.129.027 | 42.951.707 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| Hulpkostenplaatsen | -24.414.032 | -43.660 | -44.733 | -45.900 |
| Hoofdkostenplaatsen | 21.491.803 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| Hulpkostenplaatsen | -90.756 | -90.756 | -90.756 | -90.756 |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 39.129.510 | 41.646.879 | 42.175.050 | 42.996.563 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 39.129.510 | 41.646.879 | 42.175.050 | 42.996.563 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 39.129.510 | 41.646.879 | 42.175.050 | 42.996.563 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 39.129.510 | 41.646.879 | 42.175.050 | 42.996.563 |

| PROGRAMMA | OVERIGE |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | | | | |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | | | | |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | | | | |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | | | | |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 11.799 | 12.017 | 12.257 | 12.500 |
| Baten voor wijziging | 515.490 | 529.909 | 546.552 | 557.500 |
| Saldo voor wijziging | -503.691 | -517.892 | -534.295 | -545.000 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| Overige personeel | 2.802.276 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 2.814.075 | 12.017 | 12.257 | 12.500 |
| Baten na wijziging | 515.490 | 529.909 | 546.552 | 557.500 |
| Saldo na wijziging | 2.298.585 | -517.892 | -534.295 | -545.000 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 2.814.075 | 12.017 | 12.257 | 12.500 |
| Baten na wijziging | 515.490 | 529.909 | 546.552 | 557.500 |
| Saldo na wijziging | 2.298.585 | -517.892 | -534.295 | -545.000 |

| PROGRAMMA | INTERN PROGRAMMA 65 MANAGEMENT ONDERSTEUNING |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | | | | |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | | | | |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | | | | |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | | | | |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 1.911.641 | 1.915.749 | 1.954.058 | 1.993.200 |
| Baten voor wijziging | 6.000 | 6.000 | 6.000 | 6.000 |
| Saldo voor wijziging | 1.905.641 | 1.909.749 | 1.948.058 | 1.987.200 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| Intern product 65 Management Ondersteuning | -179.895 | 7.500 | 7.500 | 7.500 |
| Baten wijziging per product | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 1.731.746 | 1.923.249 | 1.961.558 | 2.000.700 |
| Baten na wijziging | 6.000 | 6.000 | 6.000 | 6.000 |
| Saldo na wijziging | 1.725.746 | 1.917.249 | 1.955.558 | 1.994.700 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 1.731.746 | 1.923.249 | 1.961.558 | 2.000.700 |
| Baten na wijziging | 6.000 | 6.000 | 6.000 | 6.000 |
| Saldo na wijziging | 1.725.746 | 1.917.249 | 1.955.558 | 1.994.700 |

| PROGRAMMA | INTERN PROGRAMMA 66 INTERN PRODUCT 66 FACILITAIRE ONDERSTEUNING |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 110.841 | 113.057 | 115.318 | 117.600 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 110.841 | 113.057 | 115.318 | 117.600 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P6.02 Digitalisering | -110.841 | -113.057 | -115.318 | -117.600 |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | | | | |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | | | | |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 6.911.719 | 8.389.273 | 8.844.885 | 8.852.261 |
| Baten voor wijziging | 535.350 | 535.460 | 537.972 | 540.605 |
| Saldo voor wijziging | 6.376.369 | 7.853.813 | 8.306.913 | 8.311.656 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| Intern product 66 Facilitaire Ondersteuning | 163.449 | 166.717 | 170.051 | 173.500 |
| Baten wijziging per product | | | | |
| Intern product 66 Facilitaire Ondersteuning | | 177 | | 200 |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 7.075.168 | 8.555.990 | 9.014.936 | 9.025.761 |
| Baten na wijziging | 535.350 | 535.637 | 537.972 | 540.805 |
| Saldo na wijziging | 6.539.818 | 8.020.353 | 8.476.964 | 8.484.956 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 7.075.168 | 8.555.990 | 9.014.936 | 9.025.761 |
| Baten na wijziging | 535.350 | 535.637 | 537.972 | 540.805 |
| Saldo na wijziging | 6.539.818 | 8.020.353 | 8.476.964 | 8.484.956 |

| PROGRAMMA | INTERN PROGRAMMA 71 DIRECTIE |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | | | | |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | | | | |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | | | | |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | | | | |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 142.544 | 145.395 | 148.303 | 151.200 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 142.544 | 145.395 | 148.303 | 151.200 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| Intern product 71 Directie | 264.740 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 407.284 | 145.395 | 148.303 | 151.200 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 407.284 | 145.395 | 148.303 | 151.200 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 407.284 | 145.395 | 148.303 | 151.200 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 407.284 | 145.395 | 148.303 | 151.200 |

| PROGRAMMA | INTERNE PROD. 99 ALGEMENE CONCERNZAKEN |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | | | | |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | | | | |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | | | | |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | | | | |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | | | | |
| Baten voor wijziging | 50.487.169 | 51.608.790 | 52.628.183 | 53.499.823 |
| Saldo voor wijziging | -50.487.169 | -51.608.790 | -52.628.183 | -53.499.823 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| Interne prod. 99 Algemene concernzaken | 108.256 | 108.079 | 108.256 | 108.056 |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | | | | |
| Baten na wijziging | 50.595.425 | 51.716.869 | 52.736.439 | 53.607.879 |
| Saldo na wijziging | -50.595.425 | -51.716.869 | -52.736.439 | -53.607.879 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | | | | |
| Baten na wijziging | 50.595.425 | 51.716.869 | 52.736.439 | 53.607.879 |
| Saldo na wijziging | -50.595.425 | -51.716.869 | -52.736.439 | -53.607.879 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 1. DE PROVINCIE DOÉT ER TOE! |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 2.255.000 | 1.140.000 | 220.000 | 220.000 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 2.255.000 | 1.140.000 | 220.000 | 220.000 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P1.05 Digitale informatie en (e-)dienst-verlening | | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 2.255.000 | 1.140.000 | 220.000 | 220.000 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 2.255.000 | 1.140.000 | 220.000 | 220.000 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 2.807.595 | 2.865.400 | 2.930.203 | 2.988.200 |
| Baten voor wijziging | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Saldo voor wijziging | 2.795.595 | 2.853.400 | 2.918.203 | 2.976.200 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | -1.345 | -1.370 | -1.410 | -1.300 |
| Baten wijziging per product | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 2.806.250 | 2.864.030 | 2.928.793 | 2.986.900 |
| Baten na wijziging | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Saldo na wijziging | 2.794.250 | 2.852.030 | 2.916.793 | 2.974.900 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 5.061.250 | 4.004.030 | 3.148.793 | 3.206.900 |
| Baten na wijziging | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Saldo na wijziging | 5.049.250 | 3.992.030 | 3.136.793 | 3.194.900 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 2. SAMENLEVING MET SAMENHANG |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 5.080.500 | 4.587.500 | 1.000.000 | 1.000.000 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 5.080.500 | 4.587.500 | 1.000.000 | 1.000.000 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P2.02 Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe | | | 500.000 | |
| P2.07 Versterken culturele infrastructuur Drenthe | | | 573.000 | |
| P2.08 Vergroten cultuurparticipatie | | | 883.500 | |
| P2.09 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | | | 200.000 | |
| P2.10 Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte | | | 93.000 | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 5.080.500 | 4.587.500 | 3.249.500 | 1.000.000 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 5.080.500 | 4.587.500 | 3.249.500 | 1.000.000 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 60.594.929 | 60.345.895 | 60.432.387 | 60.567.340 |
| Baten voor wijziging | 31.399.945 | 31.403.530 | 31.407.190 | 31.407.383 |
| Saldo voor wijziging | 29.194.984 | 28.942.365 | 29.025.197 | 29.159.957 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-2.1 Sociale agenda | | | | |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | -64.333 | -64.333 | -64.333 | -64.333 |
| Baten wijziging per product | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 60.530.596 | 60.281.562 | 60.368.054 | 60.503.007 |
| Baten na wijziging | 31.399.945 | 31.403.530 | 31.407.190 | 31.407.383 |
| Saldo na wijziging | 29.130.651 | 28.878.032 | 28.960.864 | 29.095.624 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 65.611.096 | 64.869.062 | 63.617.554 | 61.503.007 |
| Baten na wijziging | 31.399.945 | 31.403.530 | 31.407.190 | 31.407.383 |
| Saldo na wijziging | 34.211.151 | 33.465.532 | 32.210.364 | 30.095.624 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 3. RUIMTE EN BEREIKBAARHEID |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 2.604.500 | 2.511.500 | | |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 2.604.500 | 2.511.500 | | |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 2.604.500 | 2.511.500 | | |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 2.604.500 | 2.511.500 | | |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 77.191.833 | 88.501.454 | 70.530.019 | 67.676.581 |
| Baten voor wijziging | 45.767.874 | 42.014.526 | 41.048.468 | 39.183.868 |
| Saldo voor wijziging | 31.423.959 | 46.486.928 | 29.481.551 | 28.492.713 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | 2.660.000 | 1.295.000 | | |
| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | -2.880 | -2.940 | -3.000 | -3.100 |
| Baten wijziging per product | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 79.848.953 | 89.793.514 | 70.527.019 | 67.673.481 |
| Baten na wijziging | 45.767.874 | 42.014.526 | 41.048.468 | 39.183.868 |
| Saldo na wijziging | 34.081.079 | 47.778.988 | 29.478.551 | 28.489.613 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 82.453.453 | 92.305.014 | 70.527.019 | 67.673.481 |
| Baten na wijziging | 45.767.874 | 42.014.526 | 41.048.468 | 39.183.868 |
| Saldo na wijziging | 36.685.579 | 50.290.488 | 29.478.551 | 28.489.613 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 4 KENNIS WÉRKT |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 6.710.000 | 7.210.000 | 3.880.000 | 3.880.000 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 6.710.000 | 7.210.000 | 3.880.000 | 3.880.000 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P4.02 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | -4.500.000 | -5.000.000 | -3.000.000 | -3.000.000 |
| P4.06 Risicofinanciering MKB | 1.000.000 | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 3.210.000 | 2.210.000 | 880.000 | 880.000 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 3.210.000 | 2.210.000 | 880.000 | 880.000 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 4.700.273 | 4.063.873 | 4.105.553 | 4.145.123 |
| Baten voor wijziging | 632.570 | 633.180 | 1.033.800 | 1.034.470 |
| Saldo voor wijziging | 4.067.703 | 3.430.693 | 3.071.753 | 3.110.653 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-4.0 Economie | 3.500.000 | 5.000.000 | 3.000.000 | 3.000.000 |
| P-4.1 Toerisme en recreatie | -40.700 | -41.510 | -42.340 | -43.200 |
| Baten wijziging per product | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 8.159.573 | 9.022.363 | 7.063.213 | 7.101.923 |
| Baten na wijziging | 632.570 | 633.180 | 1.033.800 | 1.034.470 |
| Saldo na wijziging | 7.527.003 | 8.389.183 | 6.029.413 | 6.067.453 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 11.369.573 | 11.232.363 | 7.943.213 | 7.981.923 |
| Baten na wijziging | 632.570 | 633.180 | 1.033.800 | 1.034.470 |
| Saldo na wijziging | 10.737.003 | 10.599.183 | 6.909.413 | 6.947.453 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 5. LEEFOMGEVING |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 21.110.250 | 20.335.750 | 8.163.750 | 7.739.400 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 21.110.250 | 20.335.750 | 8.163.750 | 7.739.400 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P5.02 Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | | | | |
| P5.09 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | | | | |
| P5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | -6.487.400 | -6.787.400 | 312.600 | |
| P5.19 Versnelde aankoop en inrichting van Ecologische Hoofdstructuur | | | | |
| P5.20 Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | | | | |
| P5.22 Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen | 1.200.000 | 1.350.000 | 1.350.000 | |
| P5.23 Vitaal Platteland | -525.000 | -525.000 | -450.000 | -500.000 |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 15.297.850 | 14.373.350 | 9.376.350 | 7.239.400 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 15.297.850 | 14.373.350 | 9.376.350 | 7.239.400 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 81.551.355 | 81.509.370 | 81.566.068 | 81.764.703 |
| Baten voor wijziging | 69.680.007 | 69.608.757 | 69.513.757 | 53.595.657 |
| Saldo voor wijziging | 11.871.348 | 11.900.613 | 12.052.311 | 28.169.046 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-5.1 Milieubeleid | -312.600 | -312.600 | -312.600 | |
| P-5.5 Natuur en Landschap | 446.381 | 525.000 | 450.000 | 500.000 |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | 40.700 | 41.510 | 42.340 | 43.200 |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-5.5 Natuur en Landschap | -78.619 | | | |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | | | | 16.000.000 |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 81.725.836 | 81.763.280 | 81.745.808 | 82.307.903 |
| Baten na wijziging | 69.601.388 | 69.608.757 | 69.513.757 | 69.595.657 |
| Saldo na wijziging | 12.124.448 | 12.154.523 | 12.232.051 | 12.712.246 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 97.023.686 | 96.136.630 | 91.122.158 | 89.547.303 |
| Baten na wijziging | 69.601.388 | 69.608.757 | 69.513.757 | 69.595.657 |
| Saldo na wijziging | 27.422.298 | 26.527.873 | 21.608.401 | 19.951.646 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 6. MIDDELEN |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 1.787.550 | 1.363.742 | 150.000 | 150.000 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 1.787.550 | 1.363.742 | 150.000 | 150.000 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P6.01 Organisatieontwikkeling | | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 1.787.550 | 1.363.742 | 150.000 | 150.000 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 1.787.550 | 1.363.742 | 150.000 | 150.000 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 12.442.359 | 9.508.320 | 16.196.510 | 8.293.048 |
| Baten voor wijziging | 181.758.340 | 191.807.023 | 158.714.881 | 166.690.840 |
| Saldo voor wijziging | -169.315.981 | -182.298.703 | -142.518.371 | -158.397.792 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | -90.756 | -90.579 | 9.619.218 | 12.160.920 |
| P-6.1 Reserve mutaties | -3.900.000 | | -9.709.974 | -9.709.974 |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | -2.361.325 | -6.226.169 | -8.437.767 |
| P-6.1 Reserve mutaties | -6.891.058 | -2.144.818 | 9.774.426 | -5.071.964 |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 8.451.603 | 9.417.741 | 16.105.754 | 10.743.994 |
| Baten na wijziging | 174.867.282 | 187.300.880 | 162.263.138 | 153.181.109 |
| Saldo na wijziging | -166.415.679 | -177.883.139 | -146.157.384 | -142.437.115 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 10.239.153 | 10.781.483 | 16.255.754 | 10.893.994 |
| Baten na wijziging | 174.867.282 | 187.300.880 | 162.263.138 | 153.181.109 |
| Saldo na wijziging | -164.628.129 | -176.519.397 | -146.007.384 | -142.287.115 |

| PROGRAMMA | VERDELING KAPITAALLASTEN |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | | | | |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | | | | |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | | | | |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | | | | |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 8.384.973 | 10.126.616 | 9.928.710 | 9.612.297 |
| Baten voor wijziging | 8.384.973 | 10.126.616 | 9.928.710 | 9.612.297 |
| Saldo voor wijziging | | | | |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| Verdeling kapitaallasten | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 8.384.973 | 10.126.616 | 9.928.710 | 9.612.297 |
| Baten na wijziging | 8.384.973 | 10.126.616 | 9.928.710 | 9.612.297 |
| Saldo na wijziging | | | | |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 8.384.973 | 10.126.616 | 9.928.710 | 9.612.297 |
| Baten na wijziging | 8.384.973 | 10.126.616 | 9.928.710 | 9.612.297 |
| Saldo na wijziging | | | | |

**Korte toelichting op de in de 1e wijziging van de Productenraming 2010 opgenomen posten**

Deze wijziging bevat de doorwerking van de effecten ten gevolge van de 2e bestuursrapportage 2009 en voor een deel correcties op de primaire begroting.

**Korte toelichting op de in de 2e wijziging van de Productenraming 2010 opgenomen posten**

Prestatie 1710002 kostensoort 823006 en 1710002 kostensoort 823007
Het betreft hier nog een doorwerking van 2e bestuursrapportage 2009. De wijziging van financiering van kinderopvang heeft als consequentie dat de provincie geen bijdrage meer van de ouders ontvangt. Dit brengt een nadeel met zich mee van € 90.756 (ten last gebracht van de Vrije besteedbare ruimte prestatie 3050102).

Prestatie 3621101, 3621111, 3621104, 3621001, 3621112 en 3500802
Binnen het PMJP programma zijn enkele nieuwe prestaties aangemaakt om het onderscheid in provinciale en rijksdoelen duidelijker te maken. Er hebben verschuivingen plaatsgevonden tussen budgetten van de prioriteiten (allemaal binnen Programma 5 Leefomgeving)
P5.02 Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit;
P5.20 Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid;
P5.19 Versnelde aankoop en inrichting van Ecologische Hoofdstructuur;
P5.09 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS.

Prestatie 3040112 en 3040103
Er is besloten een aantal programma's onder te brengen bij de eenheid Programma- en Project Management (PPM); de budgetten hiervoor stonden onder MO organisatieontwikkeling. De verschuiving blijft binnen de prioriteit P6.01 Organisatieontwikkeling.

Prestatie 3810201, 3840701, 3840802, 3850302 en 3880201
In deze wijziging wordt een herverdeling van flexmiddelen over de 4 thema's Mijn ontwikkeling, Mijn Beweging, Mijn Dag, en Mijn Jeugd voorgesteld. Mijn Dag en Mijn Beweging krijgen extra geld toebedeeld om de alliantie afspraken met de gemeente in 2010 vorm te kunnen geven

**Korte toelichting op de in de 4e wijziging van de Productenraming 2010 opgenomen posten**

Deze wijziging omvat de verdeling van het  loonkostenbudget 2010 over de verschillende afdelingen

**BIJLAGE 4**
**RECAPITULATIE 2E WIJZIGING BEGROTING 2010 DIE BESTAAT UIT DE 8E WIJZIGING VAN DE PRODUCTENRAMING 2010**

| Prioriteiten | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| P1.05 Digitale informatie en (e-)dienst-verlening | 150.000 | | | |
| P2.02 Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe | 100.000 | 100.000 | | |
| P3.14 Regio Specifiek Pakket (RSP). | 7.100.000 | 16.490.000 | 14.630.000 | 9.590.000 |
| P4.02 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | -116.478 | | | |
| P5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | -1.411.869 | -171.906 | | |
| P6.04 Proceskosten | 91.361 | | | |
| | ***5.913.014*** | ***16.418.094*** | ***14.630.000*** | ***9.590.000*** |

| Producten | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | 500.000 | | | |
| P-2.1 Sociale agenda | -128.457 | -100.000 | | |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | 233.370 | -471.949 | -535.315 | -403.737 |
| P-3.0 Verkeer | -3.262.218 | | | |
| P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | 1.200.000 | | | 700.000 |
| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | -1.818.333 | -2.123.333 | 1.915.072 | 3.975.000 |
| P-3.3 Vervoer | 182.050 | | | |
| P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | | | | |
| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | 300.000 | | | |
| P-4.0 Economie | -870.800 | -1.150.000 | -1.750.000 | -1.000.000 |
| P-5.0 Waterhuishouding | 300.000 | | | |
| P-5.1 Milieubeleid | | | | |
| P-5.2 Bodem | 1.222.970 | 1.270.047 | 1.270.047 | 1.270.047 |
| P-5.3 Vergunningverlening | 350.000 | | | |
| P-5.4 Handhaving | 176.502 | | | |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | 700.000 | | | |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | -2.796.172 | -2.097.777 | -2.053.190 | -2.087.095 |
| P-6.1 Reserve mutaties | -2.201.926 | -11.745.082 | -13.476.614 | -12.044.215 |
| | ***-5.913.014*** | ***-16.418.094*** | ***-14.630.000*** | ***-9.590.000*** |

| PROGRAMMA | INTERN PROGRAMMA 66 INTERN PRODUCT 66 FACILITAIRE ONDERSTEUNING |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | | | | |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | | | | |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | | | | |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | | | | |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 6.684.974 | 7.880.948 | 8.144.929 | 8.040.318 |
| Baten voor wijziging | 473.323 | 473.610 | 475.945 | 478.778 |
| Saldo voor wijziging | 6.211.651 | 7.407.338 | 7.668.984 | 7.561.540 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| Intern product 66 Facilitaire Ondersteuning | 250.000 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| Intern product 66 Facilitaire Ondersteuning | 250.000 | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 6.934.974 | 7.880.948 | 8.144.929 | 8.040.318 |
| Baten na wijziging | 723.323 | 473.610 | 475.945 | 478.778 |
| Saldo na wijziging | 6.211.651 | 7.407.338 | 7.668.984 | 7.561.540 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 6.934.974 | 7.880.948 | 8.144.929 | 8.040.318 |
| Baten na wijziging | 723.323 | 473.610 | 475.945 | 478.778 |
| Saldo na wijziging | 6.211.651 | 7.407.338 | 7.668.984 | 7.561.540 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 1. DE PROVINCIE DOÉT ER TOE! |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 1.884.000 | 837.500 | 170.000 | 170.000 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 1.884.000 | 837.500 | 170.000 | 170.000 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P1.05 Digitale informatie en (e-)dienst-verlening | 150.000 | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 2.034.000 | 837.500 | 170.000 | 170.000 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 2.034.000 | 837.500 | 170.000 | 170.000 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 2.582.482 | 2.327.509 | 2.303.465 | 2.271.193 |
| Baten voor wijziging | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Saldo voor wijziging | 2.570.482 | 2.315.509 | 2.291.465 | 2.259.193 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | 500.000 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 3.082.482 | 2.327.509 | 2.303.465 | 2.271.193 |
| Baten na wijziging | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Saldo na wijziging | 3.070.482 | 2.315.509 | 2.291.465 | 2.259.193 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 5.116.482 | 3.165.009 | 2.473.465 | 2.441.193 |
| Baten na wijziging | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Saldo na wijziging | 5.104.482 | 3.153.009 | 2.461.465 | 2.429.193 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 2. SAMENLEVING MET SAMENHANG |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 5.080.500 | 4.522.500 | 3.184.500 | |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 5.080.500 | 4.522.500 | 3.184.500 | |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P2.02 Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe | 100.000 | 100.000 | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 5.180.500 | 4.622.500 | 3.184.500 | |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 5.180.500 | 4.622.500 | 3.184.500 | |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 60.480.596 | 58.627.888 | 58.732.640 | 59.067.727 |
| Baten voor wijziging | 31.399.945 | 31.403.530 | 31.407.190 | 31.407.383 |
| Saldo voor wijziging | 29.080.651 | 27.224.358 | 27.325.450 | 27.660.344 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-2.1 Sociale agenda | 4.641.565 | | | |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | 343.870 | -471.949 | -535.315 | -403.737 |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-2.1 Sociale agenda | 4.770.022 | 100.000 | | |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | 110.500 | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 65.466.031 | 58.155.939 | 58.197.325 | 58.663.990 |
| Baten na wijziging | 36.280.467 | 31.503.530 | 31.407.190 | 31.407.383 |
| Saldo na wijziging | 29.185.564 | 26.652.409 | 26.790.135 | 27.256.607 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 70.646.531 | 62.778.439 | 61.381.825 | 58.663.990 |
| Baten na wijziging | 36.280.467 | 31.503.530 | 31.407.190 | 31.407.383 |
| Saldo na wijziging | 34.366.064 | 31.274.909 | 29.974.635 | 27.256.607 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 3. RUIMTE EN BEREIKBAARHEID |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 2.604.500 | 2.250.000 | | |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 2.604.500 | 2.250.000 | | |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P3.14 Regio Specifiek Pakket (RSP). | 7.100.000 | 16.490.000 | 14.630.000 | 9.590.000 |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 9.704.500 | 18.740.000 | 14.630.000 | 9.590.000 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 9.704.500 | 18.740.000 | 14.630.000 | 9.590.000 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 79.151.823 | 86.293.554 | 66.628.214 | 62.584.466 |
| Baten voor wijziging | 45.767.874 | 42.014.526 | 41.048.468 | 39.183.868 |
| Saldo voor wijziging | 33.383.949 | 44.279.028 | 25.579.746 | 23.400.598 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-3.0 Verkeer | 3.460.243 | | | |
| P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | 1.200.000 | | | 700.000 |
| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | -6.275.000 | 1.100.000 | 4.601.738 | 3.975.000 |
| P-3.3 Vervoer | -1.151.291 | -2.747.146 | -2.747.146 | -2.747.146 |
| P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | | | | |
| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | -467.144 | -1.038.005 | -1.038.005 | -1.038.005 |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-3.0 Verkeer | 6.722.461 | | | |
| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | -4.456.667 | 3.223.333 | 2.686.666 | |
| P-3.3 Vervoer | -1.333.341 | -2.747.146 | -2.747.146 | -2.747.146 |
| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | -767.144 | -1.038.005 | -1.038.005 | -1.038.005 |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 75.918.631 | 83.608.403 | 67.444.801 | 63.474.315 |
| Baten na wijziging | 45.933.183 | 41.452.708 | 39.949.983 | 35.398.717 |
| Saldo na wijziging | 29.985.448 | 42.155.695 | 27.494.818 | 28.075.598 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 85.623.131 | 102.348.403 | 82.074.801 | 73.064.315 |
| Baten na wijziging | 45.933.183 | 41.452.708 | 39.949.983 | 35.398.717 |
| Saldo na wijziging | 39.689.948 | 60.895.695 | 42.124.818 | 37.665.598 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 4 KENNIS WÉRKT |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 2.870.000 | 1.370.000 | 1.040.000 | 1.140.000 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 2.870.000 | 1.370.000 | 1.040.000 | 1.140.000 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P4.02 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | -116.478 | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 2.753.522 | 1.370.000 | 1.040.000 | 1.140.000 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 2.753.522 | 1.370.000 | 1.040.000 | 1.140.000 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 8.079.203 | 7.720.607 | 5.641.922 | 5.651.248 |
| Baten voor wijziging | 632.570 | 633.180 | 1.033.800 | 1.034.470 |
| Saldo voor wijziging | 7.446.633 | 7.087.427 | 4.608.122 | 4.616.778 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-4.0 Economie | 570.000 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-4.0 Economie | 1.440.800 | 1.150.000 | 1.750.000 | 1.000.000 |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 8.649.203 | 7.720.607 | 5.641.922 | 5.651.248 |
| Baten na wijziging | 2.073.370 | 1.783.180 | 2.783.800 | 2.034.470 |
| Saldo na wijziging | 6.575.833 | 5.937.427 | 2.858.122 | 3.616.778 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 11.402.725 | 9.090.607 | 6.681.922 | 6.791.248 |
| Baten na wijziging | 2.073.370 | 1.783.180 | 2.783.800 | 2.034.470 |
| Saldo na wijziging | 9.329.355 | 7.307.427 | 3.898.122 | 4.756.778 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 5. LEEFOMGEVING |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 13.704.100 | 10.231.500 | 6.263.750 | 6.039.400 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 13.704.100 | 10.231.500 | 6.263.750 | 6.039.400 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | -1.411.869 | -171.906 | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 12.292.231 | 10.059.594 | 6.263.750 | 6.039.400 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 12.292.231 | 10.059.594 | 6.263.750 | 6.039.400 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 81.375.302 | 79.598.241 | 79.346.767 | 79.657.605 |
| Baten voor wijziging | 69.601.388 | 69.608.757 | 69.513.757 | 69.595.657 |
| Saldo voor wijziging | 11.773.914 | 9.989.484 | 9.833.010 | 10.061.948 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-5.0 Waterhuishouding | 330.000 | | | |
| P-5.1 Milieubeleid | 112.000 | | | |
| P-5.2 Bodem | 2.114.583 | 789.284 | -87.716 | -354.716 |
| P-5.3 Vergunningverlening | 350.000 | | | |
| P-5.4 Handhaving | 191.918 | | | |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | 700.000 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-5.0 Waterhuishouding | 30.000 | | | |
| P-5.1 Milieubeleid | 112.000 | | | |
| P-5.2 Bodem | 891.613 | -480.763 | -1.357.763 | -1.624.763 |
| P-5.4 Handhaving | 15.416 | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 85.173.803 | 80.387.525 | 79.259.051 | 79.302.889 |
| Baten na wijziging | 70.650.417 | 69.127.994 | 68.155.994 | 67.970.894 |
| Saldo na wijziging | 14.523.386 | 11.259.531 | 11.103.057 | 11.331.995 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 97.466.034 | 90.447.119 | 85.522.801 | 85.342.289 |
| Baten na wijziging | 70.650.417 | 69.127.994 | 68.155.994 | 67.970.894 |
| Saldo na wijziging | 26.815.617 | 21.319.125 | 17.366.807 | 17.371.395 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 6. MIDDELEN |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 1.647.550 | 1.223.742 | 150.000 | 150.000 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 1.647.550 | 1.223.742 | 150.000 | 150.000 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P6.04 Proceskosten | 91.361 | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 1.738.911 | 1.223.742 | 150.000 | 150.000 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 1.738.911 | 1.223.742 | 150.000 | 150.000 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | -5.489.745 | 5.941.804 | 19.196.415 | 13.782.718 |
| Baten voor wijziging | 154.933.834 | 167.347.529 | 149.561.928 | 138.844.801 |
| Saldo voor wijziging | -160.423.579 | -161.405.725 | -130.365.513 | -125.062.083 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 90.756 | 90.579 | 90.756 | 90.556 |
| P-6.1 Reserve mutaties | -395.259 | 2.621.585 | 3.068.458 | 2.220.785 |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 2.886.928 | 2.188.356 | 2.143.946 | 2.177.651 |
| P-6.1 Reserve mutaties | 1.806.667 | 14.366.667 | 16.545.072 | 14.265.000 |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | -5.794.248 | 8.653.968 | 22.355.629 | 16.094.059 |
| Baten na wijziging | 159.627.429 | 183.902.552 | 168.250.946 | 155.287.452 |
| Saldo na wijziging | -165.421.677 | -175.248.584 | -145.895.317 | -139.193.393 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | -4.055.337 | 9.877.710 | 22.505.629 | 16.244.059 |
| Baten na wijziging | 159.627.429 | 183.902.552 | 168.250.946 | 155.287.452 |
| Saldo na wijziging | -163.682.766 | -174.024.842 | -145.745.317 | -139.043.393 |

| PROGRAMMA | VERDELING KAPITAALLASTEN |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | | | | |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | | | | |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | | | | |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | | | | |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 8.384.973 | 10.126.616 | 9.928.710 | 9.612.297 |
| Baten voor wijziging | 8.384.973 | 10.126.616 | 9.928.710 | 9.612.297 |
| Saldo voor wijziging | | | | |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| Verdeling kapitaallasten | -164.075 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| Verdeling kapitaallasten | -164.075 | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 8.220.898 | 10.126.616 | 9.928.710 | 9.612.297 |
| Baten na wijziging | 8.220.898 | 10.126.616 | 9.928.710 | 9.612.297 |
| Saldo na wijziging | | | | |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 8.220.898 | 10.126.616 | 9.928.710 | 9.612.297 |
| Baten na wijziging | 8.220.898 | 10.126.616 | 9.928.710 | 9.612.297 |
| Saldo na wijziging | | | | |

**Korte toelichting op de in de 8e wijziging van de Productenraming 2010 opgenomen posten.**

Door middel van deze wijziging zijn de effecten van de 1e Bestuursrapportage 2010 verwerkt

Aan:
de voorzitter en leden van
provinciale staten van Drenthe

Assen, 7 juli 2010
Ons kenmerk 26/5.1/2010008090
Behandeld door de heer R. Vegelin (0592) 36 51 04
Onderwerp: Omgevingsvisie Drenthe

Geachte voorzitter/leden,

Uw staten hebben op 2 juni 2010 de Omgevingsvisie Drenthe en op 7 juli 2010 de gewijzigde Visiekaart vastgesteld.

Over de betekenis van de door uw staten vastgestelde amendementen en de uitvoering van de bij de vaststelling aangenomen moties informeren wij u op basis van de bijlagen.

De Omgevingsvisie Drenthe met bijbehorende bijlagen en kaarten zijn inmiddels gepubliceerd op de website van de provincie Drenthe (www.provinciedrenthe.nl).

Eind augustus zult u een exemplaar van de gedrukte versie van de Omgevingsvisie met bijlagen ontvangen.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris , voorzitter

Bijlage(n):
ga.coll.

# Overzicht amendementen Omgevingsvisie PS 2 juni 2010

| *Volgorde stemming* | *Letter* | *Onderwerp* | *Betekenis van de amendering van het ontwerp* |
|---|---|---|---|
| 1 | A-2010-3 | Landbouwontwikkeling in beekdalen | Dit amendement heeft de intentie om de specifieke opgave voor het Loodiep en de versterkte inzet op natuur in het Amerdiep te laten vervallen. Door de amendering van de teksten, waarbij het Amerdiep en het Loodiep uit de tekst verdwijnen, blijft overigens het algemene beekdalenbeleid voor deze beeksystemen wel bestaan.<br>De concretisering van het waterbeleid vindt plaats op basis van het goedgekeurde waterbeheerplan van het waterschap en op basis van het door Provinciale staten genomen besluit over aanwijzing waterbergingsgebieden. In deze plannen hebben de (her)inrichting van het Loodiep en het ontwikkelen van een nieuw beekdal richting Vecht reeds een plek gekregen.<br>De wateropgave voor het bestaande deel van het Loodiep is verankerd in het waterbeheerplan. De realisatie van het nieuwe beekdal is daarin verwoord in termen van ambitie.<br>In de Omgevingsvisie is de realisatie van een nieuw beekdal ten westen van Coevorden als onderdeel van het Loodiep opgenomen als onderzoek.<br>De realisering van de plannen rond het Amerdiep (onderdeel Drentsche Aa en bovenloop Deurzerdiep) is voor de Drentse landbouw als geheel de meest gunstige oplossing, omdat:<br>-het al multifunctioneel gebied is<br>-begrensd is in het kader van de EHS<br>-onderdeel van de inzet om de EHS robuust te maken.<br>Daarnaast liggen juist hier kansen om natuur en wateropgaven (inclusief oppervlaktewaterwinning ten behoeve van de openbare drinkwatervoorziening) te combineren tot een klimaatbestendig beekdalsysteem. |
| 6 | A-2010-6 | Schragende functie Roden/Leek en de Regio Groningen - Assen | Het opnemen van de aanvankelijk geschrapte zin over de schragende functie betekent het handhaven van de T structuur als onderdeel van een integrale benadering van wonen, werken, mobiliteit, landschap en natuurverbetering. |
| 7 | A-2010-7 | Bufferzones rondom de EHS via klimaatmantels | De amendering, waarbij de klimaatmantels uit de tekst zijn geschrapt, is duidelijk. Overigens wordt gewezen op het feit dat het begrip Klimaatmantels door het rijk |

| *Volgorde stemming* | *Letter* | *Onderwerp* | *Betekenis van de amendering van het ontwerp* |
|---|---|---|---|
| | | | wordt gebruikt in het kader van de beschikbaarheid van subsidiemogelijkheden in het kader van landelijke programma's die zich richten op het klimaatbestendig maken van de ruimtelijke inrichting van Nederland. |
| 8 | A-2010-8 | Uitbreiding bestaande intensieve niet grondgebonden veehouderijen | Deze uitbreiding betekent voor de gemeenten meer ontwikkelingsmogelijkheden voor de intensieve veehouderij (bestaande bedrijven en een nieuwe tak intensieve veehouderij bij bestaande grondgebonden bedrijven). Meer ruimte voor groei betekent ook dat bouwblok voor intensieve veehouderij onder voorwaarden mag worden vergroot. Bij het opstellen van de Provinciale verordening zullen wij deze mogelijkheid nader afbakenen. |
| 9 | A-2010-9 | Toekenning meer industriegrond aan Meppel | De betekenis van het amendement is om voldoende ruimte te houden voor nieuwe bedrijven, wanneer deze zich niet in Hoogeveen willen vestigen (bij voorkeur vestiging in/bij haven). De concreet benoemde uitbreiding geeft de gemeente onder voorwaarden, meer ruimte voor havengerelateerde bedrijven. Wij zullen de plannen van de gemeente beoordelen op basis van de gestelde voorwaarden en op basis van een herstructureringsplan voor gevestigde bedrijven. |
| 10 | A-2010-10 | Bedrijvigheid als kernkwaliteit | Door het benoemen van Bedrijvigheid als kernwaarde wordt bereikt dat de dynamiek van Bedrijvigheid expliciet wordt benoemd en de positie daarvan bij een belangenafweging nadrukkelijk is aangegeven. |
| 11 | A-2010-11 | Prioritering realisering EHS | Het amendement heeft tot gevolg dat de focus tot 2013 op afronding van de EHS komt te liggen in plaats van meer brede verwerving. Voor de periode na 2013 worden voorwaarden gesteld aan de ambitie voor robuuste natuur, namelijk de inzet op verbindingen tussen N2000 en gecombineerde water/natuuropgaven.<br>Het derde punt van het amendement vraagt om het actief aanwijzen van delen van de EHS voor recreatief medegebruik en het instellen van een compensatiefonds. Wij zullen een en ander nader uitwerken en Provinciale staten informeren op basis van een uitwerkingsnotitie.<br>Opgemerkt wordt dat rijksbeleid vestiging van nieuwe bedrijven in de EHS in principe niet toestaat. |
| 12 | A-2010-12 | Windenergie (coöperatievorm) | Door opneming van dit amendement ontstaat er meer ruimte voor organisatievormen, waarin ook bewoners kunnen deelnemen. |

| *Volgorde stemming* | *Letter* | *Onderwerp* | *Betekenis van de amendering van het ontwerp* |
|---|---|---|---|
| 2 | A-2010-13 | Windenergie (max 200 MW verwijderen) | Door het schrappen van het maximum van 200 MW ontstaat er in principe meer ruimte voor toekomstige ontwikkelingen. Bij het opstellen van de Provinciale verordening zullen wij (binnen het zoekgebied) met een nadere afbakening komen wat betreft de concrete ruimte voor windenergie. |
| 14 | A-2010-14 | Instellen compensatiefonds bij realisering nieuwe initiatieven die leiden tot ingrepen in de EHS | Het amendement heeft tot doel bezwaren ten aanzien van compensatie weg te nemen, namelijk het compenseren van natuur behoort niet tot de deskundigheid van ondernemers en de voorwaarden zijn te stringent.<br>Wij zullen dit punt nader uitwerken. |
| 16 | A-2010-16 | Landbouwkundig gebruik bij behoud en herstel van aardkundige waarden | Dit amendement benadrukt het ‘normale’ landbouwkundige gebruik. Wij bevestigen dat het hierbij gaat om normaal, bestaand gebruik. |
| 17 | A-2010-17 | Vestiging nieuwe verblijfsrecreatie | Het amendement heeft tot doel de verblijfsrecreatie meer aan de markt over te laten. Wij zullen bij het beoordelen van initiatieven vanuit de markt de SER ladder blijven hanteren (conform Omgevingsvisie). |
| 4 | A-2010-18 | Aanpassing op A-2010-4 wat betreft windenergie buiten het zoekgebied, na 2020 | Dit amendement geeft een opening om het zoekgebied voor windenergie na 2020 te vergroten. Wel blijven de voor het zoekgebied aangegeven voorwaarden gehandhaafd. |

# Overzicht aangenomen moties Omgevingsvisie PS 2 juni 2010

| *Volgorde stemming* | *Letter* | *Onderwerp* | *Reactie van GS 29 juni 2010* |
|---|---|---|---|
| 1 | M-2010-9 | Uitwerken concept Agropark in een notitie | Op 19 oktober 2010 zal de realiseringsstrategie voor de uitvoering van de beleidsvoornemens uit de Omgevingsvisie Drenthe door ons worden aangeboden aan de Statencommissie Omgevingsbeleid. Het betreft daarbij het opstellen van een uitvoeringsagenda 2011-2015 (volgende collegeprogramma) met het daarbij behorende pakket van bevoegdheden, instrumenten en kwaliteiten om partijen bij elkaar te brengen en te kunnen komen tot uitvoeringsstrategieën..<br>Daarbij zal een voorzet worden opgenomen voor een concept Agropark. |
| 3 | M-2010-11 | Monitoring ontwikkelingsgerichte uitvoering | In de uitvoeringsagenda van de realiseringsstrategie zullen wij aandacht besteden aan de jaarlijkse monitoring van het omgevingsbeleid. |
| 7 | M-2010-15 | Verlenging ontgrondingsvergunningen | Bij het beoordelen van aanvragen voor verlenging van de bestaande vergunningen zijn wij gehouden aan de daarvoor geldende wettelijke procedures. |
| 8 | M-2010-16 | Verordening als terugvaloptie bij het relatiebeheer | Onderdeel van de realisatiestrategie voor het omgevingsbeleid is ook de inzet van het juridisch instrumentarium. De verordening beschouwen wij als een volwaardig juridisch instrument dat wordt ingezet voor het bereiken van de in de Omgevingsvisie Drenthe gestelde doelen. |
| 9 | M-2010-17 | Aanpassing functiekaart omgeving Berghuizen | Met de vaststelling op 7 juli 2010 van de gewijzigde visiekaart van 2 juni is invulling gegeven aan de motie M-2010-17. |
| 10 | M-2010-18 | Landschap, ruimtelijke waardenkaart. | In de uitvoeringsagenda van de realiseringsstrategie zullen wij nadrukkelijk aandacht besteden aan de kwaliteit en diversiteit van het Drentse landschap (de zogenaamde witte gebieden). Daarbij zal het landschap, als onderdeel van het totaal aan kernkwaliteiten, worden geoperationaliseerd op dezelfde wijze als bij het cultuur historisch kompas (CHW). |

A 2010-3

PvdA

AMENDEMENT BEEKDALEN

Provinciale Staten van Drenthe in vergadering bijeen op 2 juni 2010,
ter behandeling van Statenstuk 2010-429, inzake Omgevingsvisie Drenthe

besluiten in bovengenoemd Statenstuk

1. blz. 43, in de 8e regel "Loodiep" te laten vervallen
2. blz. 46, in de 3e alinea "Amerdiep" te laten vervallen
3. blz. 71, 5e alinea, 1e zin vervangen door "Voor onderstaande beekdalen geldt het volgende"
4. blz. 72, in schema, 2e bullet "Loodiep" te laten vervallen

Toelichting:
Het gaat hier om landbouwontwikkelingsgebieden ~~(zone 1 van POP II)~~, waar pas verplaatste bedrijven met een beekdal worden geconfronteerd. In beide gevallen komt er een beekdal met ecologische functie en dat is niet gewenst. Rond het Amerdiep kan worden volstaan met een aangepaste landbouwfunctie (EHS; alleen grasland toestaan) en rond het Loodiep kan wellicht helemaal worden afgezien van een nieuw beekdal vanwege een goed alternatief (waterberging Eeserstroom). Het vervangen van de zinnen onder punt 3 en 4 heeft te maken met een doublure in de tekst.

Verder:

5. blz. 71, 2e alinea, de passage "en zijn bovengeschikt ....multifunctioneel en natuur" te laten vervallen

Toelichting:
De termen in deze passage scheppen onduidelijkheid en onzekerheid ten opzichte van de heldere tekst op blz. 43 1e alinea en blz. 73, 3e en 4e bullet.

PvdA J. Slagter

VVD L Bomhof

CU T. Medemblik

CDA T. Wijbenga

Aangenomen

Voor: PvdA, VVD, CDA, GL, CU

Tegen: SP

V

A 2010-6

PvDA

AMENDEMENT Roden

Provinciale Staten van Drenthe in vergadering bijeen op 2 juni 2010,
ter behandeling van Statenstuk 2010-429, inzake Omgevingsvisie Drenthe

besluiten in bovengenoemd Statenstuk

Op blz. 59: 5.15 Positionering Roden
Als eerste zin te handhaven:
"Roden heeft, samen met Leek, in de Regio Groningen- Assen een schragende functie voor wonen en werken."

Toelichting:

Regio Groningen- Assen is als nationaal stedelijk netwerk voor Drenthe van groot belang. De meeste winst valt te behalen uit een integrale benadering van wonen, werken, mobiliteit en landschap- en natuurverbetering. De T-structuur moet daarom gehandhaafd blijven; een schragende functie van Roden/Leek is daarvan een belangrijk onderdeel en dit moet zo blijven.

PvdA J. Slagter
~~H. Hornstra~~

VVD L. Bomhof

CDA Th Wijbenga

.....

Aangenomen met algemene stemmen

**A 2010-7**

PvDA

AMENDEMENT Klimaatmantels

Provinciale Staten van Drenthe in vergadering bijeen op 2 juni 2010,
ter behandeling van Statenstuk 2010-429, inzake Omgevingsvisie Drenthe

besluiten in bovengenoemd Statenstuk

1. blz. 45, 4e bullet te laten vervallen
2. blz. 46, 2e deel van de pagina "Betere doorlaatbaarheid .....Hunzebeekdal" te laten vervallen
3. blz.71/72, de passage "en te versterken met het oog op klimaatverandering (klimaatmantel)" te laten vervallen
4. blz.72, 1e bullet de passage "en met het oog op de klimaatgevoeligheid van de EHS op de Hondsrug ('klimaatmantel')" laten vervallen
5. bijlage 2, blz.13, onder 2.4 , 2e alinea, de 2e zin veranderen in "Ook gebieden die in de toekomst misschien als klimaatmantel kunnen dienen, staan daarop aangeduid".

Tevens de term Klimaatmantels, aangehaald in andere tekstdelen, te laten vervallen

Toelichting:
Het concept om bufferzones rondom de EHS te creëren door een actief natuur-verbeteringsbeleid is te prematuur. Zeker als alleen nog maar het bestaande landgebruik mag worden voortgezet. Het klimaatmantelbeleid moet eerst beter worden uitgewerkt. ~~Mocht het ooit tot de aanleg van klimaatmantels komen, dan eerder binnen de EHS dan daarbuiten.~~

PvdA J. Slagter

VVD L. Bomhof

CDA Th. Wijbenga

Aangenomen

Voor: PvdA, VVD, CDA, CU, SP

Tegen: GL

**VOLKSPARTIJ VOOR VRIJHEID EN DEMOCRATIE**
STATENFRACTIE DRENTHE

**A 2010-8**

AMENDEMENT INTENSIEVE NIET-GRONDGEBONDEN BEDRIJVEN

Provinciale Staten van Drenthe in vergadering bijeen op 2 juni 2010,
ter behandeling van Statenstuk 2010-429, inzake Omgevingsvisie Drenthe

besluiten in bovengenoemd Statenstuk:

Op blz.48 en 49 het gehele hoofdstuk 'Intensieve niet grondgebonden veehouderij' te vervangen door de navolgende tekst:

'Wij voorzien dat een te sterke groei van de intensieve veehouderij de milieuruimte voor de landbouw in zijn totaliteit onder druk zet. Om deze reden willen wij de niet-grondgebonden landbouw beperkt laten groeien. Het betreft de hokdierbedrijven (CBS/LEI) met varkens, pluimvee, vleeskalveren of pelsdieren.
Nieuwe vestigingen en de omschakeling van grondgebonden naar niet-grondgebonden bedrijven sluiten wij uit. Uitbreiding van bestaande intensieve veehouderijen en een neventak intensieve veehouderij bij bestaande grondgebonden bedrijven staan wij wel toe.
Het bouwblok bij uitbreiding bedraagt 1,5 hectare, dat bij winst voor milieu/dierenwelzijn en landschappelijke inpassing mag worden vergroot tot 2 hectare. Als eis geldt één bouwlaag.
Verplaatsing van landbouwbedrijven naar de robuuste landbouwgebieden is mogelijk bij sanering, samenvoeging of het oplossen van een knelpunt (bijv. naburige woningen, EHS); dit moet zich voordoen in Drenthe.
Het bouwblok bij verplaatsing bedraagt 1,5 hectare, dat bij maatwerk en landschappelijke inpassing mag worden vergroot tot 2 hectare. Ook hier geldt als eis één bouwlaag. Bij verplaatsing gaat de voorkeur uit naar de Veenkoloniën vanwege de plaatsingsruimte voor veehouderijen en het bestaande mesttekort'.

Toelichting:
Voor de grondgebonden landbouwbedrijven zijn er voldoende mogelijkheden, maar niet voor de intensieve veehouderij. Het betreft dan de bestaande bedrijven – vaak familiebedrijven - waaraan ontwikkelingsmogelijkheden worden onthouden (neventak intensieve veehouderij) of onnodig worden beperkt (uitbreiding intensieve veehouderijen). Meer ruimte voor groei betekent ook dat het bouwblok voor de intensieve veehouderij onder voorwaarden enigszins mag worden vergroot. Het bouwblok wordt namelijk niet alleen gebruikt voor de stallen, maar moet ook plaats bieden aan andere bedrijfsonderdelen (woning, mest/voersilo's, wegen, beplanting, etc.).
Wellicht ten overvloede wordt opgemerkt dat deze omgevingsvisie niets dwingend oplegt, maar alleen de grenzen aangeeft tot waar gemeenten mogen gaan. Zij maken uit welke mogelijkheden van de omgevingsvisie worden benut en leggen die vast in het bestemmingsplan.

L. Bomhof (VVD)

T. Medemblik (CU)

T. Wijbenga (CDA)

Aangenomen:
Voor: CDA, VVD, CU
Tegen: PvdA, SP, GL

**VOLKSPARTIJ VOOR VRIJHEID EN DEMOCRATIE**
STATENFRACTIE DRENTHE

**A 2010-9**

AMENDEMENT REGIONALE AFSTEMMING WERKLOCATIES

Provinciale Staten van Drenthe in vergadering bijeen op 2 juni 2010,
ter behandeling van Statenstuk 2010-429, inzake Omgevingsvisie Drenthe

besluiten in bovengenoemd Statenstuk:

In bijlage 3,blz.22, tabel 1 (toekomstige vraag naar bedrijventerreinen ... ), kolom 'autonoom' het aantal hectares voor Hoogeveen-Meppel te verhogen van 363 naar 383 hectare. Vervolgens aan het getal 383 een noot toe te voegen met als tekst: 'waarvan 20 hectare expliciet bedoeld voor de gemeente Meppel, bij voorkeur te gebruiken voor havengerelateerde bedrijven. Het opstellen van een herstructureringplan voor het bedrijvengebied is noodzakelijk'.

Toelichting:
De toename van het aantal hectares uit te geven bedrijfsterrein en de toedeling aan Meppel is nodig om in deze gemeente voldoende ruimte te houden voor nieuwe bedrijven, die geen behoefte hebben om zich in Hoogeveen te vestigen. Gezien de unieke positie van de haven in Meppel binnen het zuid-westelijk deel van de Zuidas dient de gronduitgifte daar bij voorkeur plaats te vinden. Rekening houdend met de SER-ladder (zuinig ruimtegebruik) dient de gemeente Meppel een herstructureringsplan op te stellen voor (verouderde) bedrijventerreinen.

In bijlage 3, blz.23/24 (rekening houdend met de wijzigingen daaromtrent in Statenstuk 210-429a) komt de tekst onder 'Meppel-Hoogeveen' als volgt te luiden:

Het huidige aanbod (incl.harde en zachte plannen) in Meppel en Hoogeveen (westelijk deel van de Zuidas oogt voldoende om de vraag tot 2020 te kunnen invullen. Na de aanleg van Buitenvaart II/ Riegmeer is er nog een beperkte hoeveelheid – bij voorkeur als havengerelateerd bedrijfsterrein in te richten – industriegrond nodig, die specifiek aan Meppel wordt toegekend (20 ha). Gezien de ontwikkelingen in Zwolle en Steenwijkerland zullen plannen voor nieuwe werklocaties kritisch moeten worden bezien. Er kunnen echter ontwikkelingen optreden die een heroverweging noodzakelijk maken. Hierbij wordt met name gedacht aan een verdere groei van de haven die meer ruimte vraagt voor havengerelateerde activiteiten. Een en ander zal mede worden beoordeeld op basis van een herstructureringsplan voor gevestigde bedrijven.

Toelichting
De tekstwijziging is nodig voor de toekenning van 20 ha bedrijfsterrein aan Meppel en om een duidelijk kader te bieden voor de heroverweging eventueel meer industriegrond aan Meppel te gunnen.

L. Bomhof (VVD)

J. Slagter (PvdA)

T. Medemblik (CU)

T. Wijbenga (CDA)

Aangenomen
Voor: PvdA, CDA, VVD, CU
Tegen: GL, SP

CDA

A 2010-10

**AMENDEMENT**

**Kernkwaliteiten**

Provinciale Staten van Drenthe in vergadering bijeen op 2 juni 2010,
ter behandeling van statenstuk 2010-429, inzake de Ontwerp-Omgevingsvisie Drenthe,

besluiten:

1. Op bladzijde 9, boven het hoofdstuk "Biodiversiteit" toe te voegen:

**'Kernwaarde'**
Bij het benoemen van de kernkwaliteiten van Drenthe missen we de dynamiek van de bedrijvigheid, die bijvoorbeeld door de inspraakavonden met de bevolking en het bedrijfsleven wel als zodanig is benoemd.
De belangenafweging bij keuzen over vestiging en uitbreiding van bedrijven zou daardoor eenzijdig kunnen worden beïnvloed als alleen met de voornoemde kernkwaliteiten wordt volstaan. Wij willen dit onderwerp toch een prominentere plaats in de omgevingsvisie geven want de bedrijvigheid in Drenthe is van grote maatschappelijke betekenis (werkgelegenheid, vitaliteit van het platteland en steden, e.d.).
Bedrijvigheid past echter niet goed in de systematiek van de omgevingsvisie over de kernkwaliteiten en daarom gebruiken we de term 'kernwaarde'. In het afwegingskader over besluiten en keuzen of bij verdere uitwerkingsplannen is er echter geen verschil: de kernwaarde telt dan even zwaar als een kernkwaliteit.'

2. Op bladzijde 15, bij hoofdstuk 4.1.1 de kop aanpassen en twee regels daaronder toevoegen:

**'Kernwaarde en kernkwaliteiten**
Door het opnemen van de kernwaarde bedrijvigheid wordt veilig gesteld dat bij keuzen en beslissingen voldoende rekening wordt gehouden met economische belangen. Bij die afweging is de kernwaarde bedrijvigheid gelijkwaardig aan de kernkwaliteiten (zie ook blz.9)

**Toelichting:**
Zowel in een groot aantal zienswijzen als ook tijdens de avonden over de invulling van het "Gezicht van Drenthe", discussienota mei 2008, is aandacht gevraagd voor bedrijvigheid. Zo hebben bij de bouwstenen op pagina 16 van genoemde nota, drie van de twaalf thema's betrekking op dit onderwerp. Door bovengenoemde tekstaanpassing wordt meer recht gedaan aan deze kernwaarde.

CDA

CU

PvdA

VVD

Aangenomen
Voor: PvdA, VVD, CDA, CU

CDA

## AMENDEMENT PRIORITERING EHS

### Prioritering EHS

Provinciale Staten van Drenthe in vergadering bijeen op 2 juni 2010,
ter behandeling van statenstuk 2010-429, inzake de Ontwerp-Omgevingsvisie Drenthe,

besluiten:

in bovengenoemd document op pagina 45, boven het hoofdstuk 'Grotere aaneengesloten natuurgebieden' het navolgende nieuwe hoofdstuk plaatsen:

*"Algemene beleidsstrategie*
Voor de realisering van de EHS zijn in een bestuursovereenkomst met de rijksoverheid afspraken gemaakt in het kader van het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG). Voor de eerste periode (2007-2013) zijn door het rijk financiële middelen toegezegd ten behoeve van de realisering van de overeengekomen provinciale EHS-taakstelling. Voor de periode 2014-2020 zullen met het rijk voor de resterende provinciale taakstelling nieuwe financiële afspraken worden gemaakt.

Tot en met 2013 zal het accent worden gelegd op de kwalitatieve afronding van de voor deze periode overeengekomen opgave. Dat betekent dat door gerichte verwerving en inrichting van gronden ingezet wordt op de realisering van die delen van de EHS-gebieden en ecologische verbindingen die kansrijk zijn om te kunnen worden afgerond vóór de afsluiting van de eerste ILG-periode in 2013. De in deze periode nog te realiseren opgave, de keuze van de gebieden en de financiële consequenties worden nader uitgewerkt.

Na 2013 wordt ingezet op robuuste natuurontwikkeling. Prioriteit wordt gegeven aan de realisering van robuuste verbindingen tussen Natura 2000 gebieden én gebieden met een gecombineerde water/natuuropgave (beekdalen, waterberging). De ambitie wordt geactualiseerd en geconcretiseerd op basis van de opgave uit de bestuursovereenkomst voor de tweede periode ILG.

Voor beide perioden geldt dat we creatief met verwerving, inrichting en gebruik van de EHS-gebieden willen omgaan. Daarbij gaat het niet alleen om andere financieringsmogelijkheden voor de EHS, maar ook om de EHS een grotere bijdrage te laten leveren aan de sociaal-economische vitalisering van het platteland dan voorheen. Samen met betrokken marktpartijen wijzen we binnen de EHS gebieden/ hectares aan die kansrijk zijn om te worden gebruikt als 'uitloopgebied' door recreatiebedrijven, zorginstellingen en andere vormen van bedrijvigheid die een meerwaarde ontlenen aan de nabijheid van natuur. Prioriteit wordt daarbij gegeven aan gebieden, die als gevolg van bevolkingskrimp te maken hebben of krijgen met leefbaarheidsproblemen. Op deze wijze wil de provincie bijdragen aan het gericht genereren van werkgelegenheid en voorzieningen in het landelijk gebied. Voor vestiging van bedrijven in of op de rand van EHS-gebieden geldt het compensatiebeginsel (hfdst. 7.5), waarbij een compensatiefonds een ondersteunende functie kan vervullen".

**Toelichting**
De Omgevingsvisie kent m.b.t. de ontwikkeling van robuuste natuursystemen, de realisering van de Natura 2000-gebieden en de ecologische verbindingszones geen duidelijke tussendoelen. Onduidelijk

is wanneer, hoe en waar uiteindelijk de EHS in Drenthe zijn uiteindelijke belijning en kaartbeeld krijgt. Deze onduidelijkheid geeft aan de betrokken grondgebruikers en toekomstige beheerders onzekerheid. Mede in het licht van de huidige en toekomstige ILG-perioden waarvoor met het rijk financiële afspraken worden gemaakt over de realisering van de EHS, is een duidelijker beleidsstrategie voor deze ILG-perioden gewenst.

Voor de huidige ILG-periode, die loopt t/m 2013, zijn door het rijk financiële middelen toegezegd ten behoeve van de realisering van de overeengekomen provinciale EHS-taakstelling. Voor de periode 2014-2020 zullen met het rijk voor de resterende provinciale taakstelling nieuwe financiële afspraken worden gemaakt. Voor de periode na 2020 is het perspectief nog onduidelijk.
Gelet op de financiële mogelijkheden van het rijk zullen nog meer dan voorheen de beschikbare middelen zo effectief mogelijk moeten worden ingezet d.w.z. dat gestreefd moet worden naar een kosten-effectieve realisatie van de EHS met een zo hoog mogelijk natuurrendement.

Dus meer focus, meer sturing en meer prioritering bij het realiseren van de EHS. Dat betekent dat aan het eind van de lopende ILG-periode zoveel mogelijk van de overeengekomen EHS-taakstelling gerealiseerd moet zijn, d.w.z. zowel verworven, volledig ingericht als in beheer bij de terreinbeherende instanties c.q. particuliere natuurbeheerders. Het gewenste eindbeeld zal zoveel mogelijk bereikt moeten zijn. Want anders wordt de realisering van de EHS nog meer een lange termijnverhaal terwijl ook de huidige en naburige grondgebruikers langer dan nodig in het ongewisse blijven over de daadwerkelijke realisering van de EHS. Een logisch vervolg is dat de EHS-begrenzing voor (voorlopig) niet aan te kopen gronden, moet vervallen.

Meer focus, meer sturing en meer prioritering bij het realiseren van de EHS betekent voor de periode na 2013 dat het accent gelegd wordt bij de Drentse speerpunten: d.w.z. robuuste natuurontwikkeling prioriteiten aan de realisering van robuuste verbindingen tussen Natura 2000 gebieden én gebieden met een gecombineerde water/natuuropgave (beekdalen, waterberging).

Tenslotte is het een uitdaging om één van de Drentse kernkwaliteiten (=natuur) te benutten bij het vinden van nieuwe financieringsmogelijkheden, niet alleen voor de verdere natuurontwikkeling maar ook ten behoeve van de sociaal-economische vitalisering van het platteland.

CDA

VVD

PvdA

CU

Aangenomen

Voor: VVD, CDA, CU

Tegen: GL, SP, PvdA

A 2010-12

CDA

**AMENDEMENT**

**Windenergie**

Provinciale Staten van Drenthe in vergadering bijeen op 2 juni 2010,
ter behandeling van statenstuk 2010-429, inzake de Ontwerp-Omgevingsvisie Drenthe,

besluiten:

in bovengenoemd document worden op pagina 54, hoofdstuk 4.7 Duurzame energievoorziening en CO2-reductie, paragraaf Windenergie,
de zinnen:
"Naast bovenstaande randvoorwaarden en criteria.....coöperatievorm waarin bewoners participeren"
verwijderd en vervangen door de volgende zin:
"Wij stimuleren daarbij c.q. vragen initiatiefnemers te werken met organisatievormen waarin ook bewoners (kunnen) participeren."

**Toelichting**
De eis dat windenergieprojecten ontwikkeld moeten worden in een coöperatievorm, waarin bewoners participeren, getuigt niet van de nieuwe wind die als gevolg van de nieuwe WRO is gaan waaien. Provinciale bemoeienis met de rechtsvorm waaraan windenergieprojecten moeten voldoen is niet terecht. Bewonersparticipatie is akkoord, maar de keuze van de organisatievorm is aan de deelnemers zelf.

CDA
CU
PvdA
VVD

Aangenomen met algemene stemmen

CDA

A 2010-13

**AMENDEMENT**

**Windenergie**

Provinciale Staten van Drenthe in vergadering bijeen op 2 juni 2010,
ter behandeling van statenstuk 2010-429, inzake de Ontwerp-Omgevingsvisie Drenthe,

besluiten:

in bovengenoemd document op pagina 54, hoofdstuk. 4.7 Duurzame energievoorziening en CO2-reductie, paragraaf Windenergie, de zin:
"Wij streven naar een opgesteld windenergievermogen van maximaal 200 MW in 2020" te verwijderen.

**Toelichting**
In de komende tien jaar kunnen de omstandigheden ten aanzien van windenergie zoals de gebruikte techniek, de hoogte van subsidies, etc., dusdanig wijzigen, dat het opnemen van een maximum vermogen in een provinciale ruimtelijke visie niet is aan te raden.

CDA

~~PvdA~~

~~VVD~~

CU

Aangenomen

Voor: GL, CU, CDA, SP, PvdA

Tegen: VVD

V

**A 2010-14**

CDA

**AMENDEMENT**
**Compensatiebeginsel**

Provinciale Staten van Drenthe in vergadering bijeen op 2 juni 2010,
ter behandeling van statenstuk 2010-429, inzake de Ontwerp-Omgevingsvisie Drenthe,

besluiten in bovengenoemd document
De tekst die voor blz.99, hoofdstuk 5 Compensatiebeginsel is toegevoegd in Statenstuk 2010-429a 'Om te komen tot een ontwikkelingsgerichte strategie voor de toeristische sector onderzoeken wij samen met betrokken partijen de mogelijkheden van een compensatiefonds' te vervangen door de navolgende zin:

"Om te komen tot een oplossing voor de uitvoeringsproblemen die ondernemers uit met name de toeristische en landbouw sectoren ondervinden bij de toepassing van het compensatiebeginsel werken wij samen met betrokken partijen aan de instelling van een(financieel) compensatiefonds c.q. een natuurgrondbank"

**Toelichting**
Het compensatiebeginsel heeft tot doel om bij het ontwikkelen van nieuwe initiatieven die leiden tot ingrepen in de EHS geen netto-verlies van natuurwaarden te laten ontstaan. De gemeenten mogen pas overgaan tot aanpassing van het bestemmingsplan nadat de gemeente de zekerheid heeft dat de initiatiefnemer zal voldoen aan zijn compensatieverplichtingen.
Het compenseren van natuur behoort doorgaans niet tot de deskundigheid van de betrokken ondernemers waardoor vertraging van de planuitvoering ontstaat.
Daarom is een meer geëigende en praktische aanpak gewenst van de invulling van het compensatiebeginsel waarmee twee doelen kunnen worden gediend namelijk een versnelde uitvoering van de plannen van initiatiefnemers en het realiseren van compensatienatuur op die plaatsen waar deze de EHS kan versterken. Zonodig kunnen in samenwerking met het Groenfonds Drentse overheden gericht sturen op behoud en herstel van natuur, bos en landschapswaarden in Drenthe.
Ook kan door een bundeling van door bijv. recreatie of landbouw geleverde compensatie-hectares natuur een hogere natuurkwaliteit opleveren dan het inrichten van individuele, veelal kleinere perceeltjes natuur.

Daarnaast moet worden bezien in hoeverre een ander bezwaar kan worden weggenomen. Het huidige compensatiebeginsel werkt in de praktijk nadelig voor ondernemers (bijv. gebruik van natuurgebied voor een camping of ontgronding). Afhankelijk van de ouderdom en de variatie van de opstanden moet soms het drievoudige worden gecompenseerd (= betaald) door aankoop van grond elders waar na verloop van tijd weer dezelfde natuurkwaliteit tot stand komt.
Een andere opzet zou gekoppeld moeten worden aan een zgn. natuurbank. Dat is een administratieve boekhouding voor het compenseren van gronden die voor natuurdoeleinden zijn of worden gebruikt. Per saldo dus geen natuur-verlies.

Een compensatiefonds c.q. natuurgrondbank is een geschikt instrument waarmee enerzijds initiatiefnemers versneld hun plannen tot uitvoering kunnen brengen en anderzijds nieuwe natuur zich daar kan ontwikkelen waar ze de grootste bijdrage levert aan de gewenste robuuste natuur in Drenthe.

CDA
VVD

PvdA
CU

Aangenomen
Voor: PvdA, VVD, CDA, CU, GL
Tegen: SP

V

# VOLKSPARTIJ VOOR VRIJHEID EN DEMOCRATIE

STATENFRACTIE DRENTHE

**A 2010-16**

AMENDEMENT AARDKUNDIGE WAARDEN

Provinciale Staten van Drenthe in vergadering bijeen op 2 juni 2010,

ter behandeling van Statenstuk 2010-429, inzake Omgevingsvisie Drenthe

besluiten in bovengenoemd Statenstuk:

Op blz.25, 3e alinea aan de laatste zin toe te voegen '....en waar mogelijk te herstellen zonder daarbij het normale landbouwkundig gebruik te belemmeren'.

Toelichting:

De toevoeging dient om buiten twijfel te stellen dat bij het behoud en herstel van aardkundige waarden het normale landbouwkundige gebruik gewoon doorgang kan vinden. Daaronder vallen dus niet bijzondere ingrepen die het bodemoppervlak kunnen verstoren (diepploegen, egaliseren, e.d.).

L. Bomhof (VVD)

~~J. Slagter (PvdA)~~

T. Medemblik (CU)

T. Wijbenga (CDA)

Aangenomen

Voor: SP, VVD, CDA, CU

Tegen: GL, PvdA

A 2010-17

10 jaar

# ChristenUnie

AMENDEMENT VERBLIJFSRECREATIE

Provinciale Staten van Drenthe in vergadering bijeen op 2 juni 2010,
ter behandeling van Statenstuk 2010-429, inzake Omgevingsvisie Drenthe

besluiten in bovengenoemd Statenstuk:

Op blz.30 in hoofdstuk 'Verblijfsrecreatie' de navolgende wijzigingen aan te brengen:

In de eerste zin vervalt het woordje 'mogelijke'.

Toelichting:
Maakt beter duidelijk dat de inzet van de provincie niet gericht is op mogelijkheden, maar dat er een duidelijk aanwezige behoefte is aan uitbreiding vanwege de hogere eisen van de recreant (meer ruimte per staanplaats).

En besluiten:

In de 3e – 5e zin vervalt de volzin 'Nieuwe vestigingen van grootschalige verblijfsrecreatie zijn alleen mogelijk als sprake is van een aantoonbaar nieuw concept, in aanvulling op het al bestaande aanbod in de provincie Drenthe'.

Toelichting:.
Dit criterium kan ertoe leiden dat er geen tweede Hof van Saksen of een tweede Center Parcs mag worden gerealiseerd, omdat het al een bestaand Drents aanbod is. De keuze voor het type verblijfs-recreatie aan de ondernemer overlaten, want die zal alleen investeren als hij een goede markt en voldoende rendement ziet. Belemmeringen opwerpen is ook om andere redenen niet verstandig, want nieuwe vestigingen van verblijfsrecreatie zijn juist heel erg nodig voor het bevorderen andere pro-vinciale belangen (vitaal platteland, tegengaan van de krimp, e.d.).

CU T. Medemblik

PvdA J. Slagter

VVD L. Bomhof

CDA T. Wijbenga

Aangenomen
Voor: CU, CDA, VVD, SP
Tegen: PvdA, GL

Y

**A 2010-18**

Provinciale Staten van Drenthe in vergadering bijeen op 2 juni 2010,
ter behandeling van Statenstuk 2010-429, inzake Omgevingsvisie Drenthe

besluiten in bovengenoemd Statenstuk:

De tekst op pagina 54 te wijzigen in:

Wij streven naar een opgesteld windenergievermogen van 200 MW in 2020 ( maximaal weglaten). Mogelijke verhoging van de doelstelling na 2020 is mogelijk.
Zin: " Omdat de ….. tot Windenergie") handhaven.
Zinsdeel: "Buiten het aangegeven gebied sluiten wij de toepassing van windenergie uit" te vervangen door:
Buiten het aangegeven gebied (Kaart 8a) sluiten wij de toepassing van windenergie op na 2020 ~~termijn~~ niet helemaal uit. Wel dienen ook deze plannen te voldoen aan de voorwaarden zoals die hierna zijn verwoord met betrekking tot het zoekgebied grootschalige windenergie (kaart 8a).

Toelichting:
Het denken over de inzet van duurzame opgewekte energie is voortdurend in ontwikkeling. In de notie 'Nederland krijgt nieuwe energie' van de gezamenlijke wetenschappelijke instituten van vrijwel alle politieke partijen wordt een prominente plaats aan windenergie op het land toebedeeld. Vandaar dat het begrip maximaal voor de doelstelling van 200MW is weggelaten.
De eerste optie is om tot het plaatsen van windturbines over te gaan in de drie in de omgevingsvisie genoemde concentratiegebieden. Bij voorbaat uitsluiten dat op termijn op nog een enkele plaats in Drenthe windenergie kan worden toegepast lijkt ons niet verstandig. Wel zullen ook deze mogelijke initiatieven aan strikte voorwaarden moeten voldoen.

PvdA H.R. Hanstra
VVD L. Bomhof

Aangenomen
Voor: PvdA, VVD, CU, GL
Tegen: SP, CDA

M 2010-9

PvdA

**MOTIE AGROPARK**

Provinciale Staten van Drenthe in vergadering bijeen op 2 juni 2010,
ter behandeling van Statenstuk 2010-429, inzake Omgevingsvisie Drenthe

Overwegende dat,

- een te sterke groei van de intensieve veehouderij de toch al beperkte milieuruimte voor de landbouw in zijn totaliteit onder druk zet
- er wellicht andere mogelijkheden liggen bij clustering van verschillende agroproductieketens

Van mening zijnde dat,

- de onderbouwing van agroparken in de Omgevingsvisie goed is weergegeven
- het de moeite waard wordt geacht dit concept verder uit te werken

Verzoekt het College,

Het concept agropark op redelijk korte termijn verder uit te werken in een notitie om te bezien of er in Drenthe hiervoor redelijke mogelijkheden liggen

En gaan over tot de orde van de dag.

PvdA J. Slagter

H. Hornstra.

Aangenomen met algemene stemmen
Victor Rietz

VVD

**M 2010-11**

10 jaar

# ChristenUnie

Motie monitoring ontwikkelingsgerichte uitvoering

Provinciale Staten van Drenthe in vergadering bijeen op 2 juni 2010,
ter behandeling van Statenstuk 2010-429, inzake Omgevingsvisie Drenthe

**Constateren:**

- dat de Provinciale rol bij de uitvoering van de Omgevingsvisie bewust ontwikkelingsgericht is;
- vanuit het oogpunt van gelijkwaardigheid bij het ontwikkelen van plannen het relatiebeheer centraal staat;
- dat dit relatiebeheer al in gang is gezet en de ambitie om deze verder voort te zetten, te professionaliseren en uitbreiden, is verwoord in het concept Omgevingsvisie Drenthe.

**Achten het zeer gewenst:**

- dat dit relatiebeheer het heldere vertrekpunt is voor iedereen;
- het principe van het relatiebeheer en de consequenties daarvan voor de wijze waarop omgegaan wordt met ontwikkelingen en plannen die zich aandienen, voor de Provincie Drenthe ondubbelzinnig duidelijk zijn;
- dat invulling wordt gegeven aan het voortdurend verder uitbouwen van het principe van relatiebeheer.

**Dragen op aan gedeputeerde staten van Drenthe.**

- Jaarlijks het relatiebeheer te monitoren, waarbij duidelijkheid wordt hoe dat in de praktijk werkt en hoe dit relatiebeheer zich ontwikkelt. Een rapportage daarvan wordt aan Provinciale Staten overlegd.

CU T. Medemblik

PvdA J. Slagter

VVD L. Bomhof

CDA Th. Liebenja

Aangenomen
Voor: CU, CDA, VVD, PvdA, GL
Tegen: SP

# VOLKSPARTIJ VOOR VRIJHEID EN DEMOCRATIE

STATENFRACTIE DRENTHE

**M 2010-15**

MOTIE VERLENGING ONTGRONDINGSVERGUNNINGEN

Provinciale Staten van Drenthe in vergadering bijeen op 2 juni 2010,
ter behandeling van Statenstuk 2010-429, inzake Omgevingsvisie Drenthe

**Overwegende dat,**

Door de huidige recessie zandwinbedrijven worden geconfronteerd met een afzetprobleem. Daardoor kan binnen de looptijd van de verleende ontgrondingsvergunning niet de hoeveelheid zand worden gewonnen die aanwezig is. Bij het verstrijken van de looptijd blijft er dus nog zand in de bodem achter die normaliter gewonnen had kunnen worden. Dit betekent een schadepost voor de zandwinnings-bedrijven en verlies aan werkgelegenheid, omdat het werk te vroeg moet worden gestaakt.

**Van mening zijnde dat,**

Voor ontgrondingsvergunningen die eind dit jaar of begin 2011 aflopen de werkingsduur te verlengen tot het moment waarop al het aanwezige zand ook daadwerkelijk is gewonnen. Voorts in de loop van 2011 nader bezien of de werkingsduur van vergunningen die in 2011 of begin 2012 aflopen om dezelfde reden zou moeten worden verlengd. Een en ander afhankelijk van het herstel van de afzetmarkt. Ten overvloede wordt opgemerkt dat het hier niet gaat om een uitbreiding.

**Verzoekt het College,**

In te stemmen met het verlengen van de werkingsduur van ontgrondingsvergunningen vanwege de recessie en de daaruit voortvloeiende stagnatie van de afzet voor zandwinningsbedrijven.

En gaan over tot de orde van de dag.

L. Bomhof (VVD)

~~J. Slagter (PvdA)~~

T. Wijbenga (CDA)

T. Medemblik (CU)

Aangenomen

Voor: VVD, CDA, CU

Tegen: PvdA, SP, GL

**VOLKSPARTIJ VOOR VRIJHEID EN DEMOCRATIE**
STATENFRACTIE DRENTHE

**M 2010-16**

~~AMENDEMENT~~ MOTIE

Provinciale Staten van Drenthe in vergadering bijeen op 2 juni 2010,
ter behandeling van Statenstuk 2010-429, inzake Omgevingsvisie Drenthe

besluiten in bovengenoemd Statenstuk:

Op blz.97 de nagekomen tekst ~~over het inzetten~~ van de verordening (zie Statenstuk 2010-429a) te ~~vervangen door:~~ dit te werken met de navolgende onderwerpen

'~~We willen de verordening inzetten~~:

o daar waar de hogere regelgeving (amvb-Ruimte) dit vereist

o waar de omgevingsvisie grenzen en eisen stelt (bijv. zoekgebied windturbines, ruimte voor intensieve veehouderij, omvang bouwblok agrarische bedrijven)

o voor de kernkwaliteiten, de kernwaarde bedrijvigheid en de provinciale belangen

o voor de wijze waarop wij overleg voeren en sturen op de uitvoering van genoemde onderwerpen in de 3e bullit

o hoe zal worden omgegaan tussen de bestuurlijke partners bij geschillen over de uitvoering van de omgevingsvisie

Toelichting.

De verordening is een volwaardig juridisch instrument, dat een goede terugvaloptie moet bieden als het relatiebeheer niet werkt en/of ander ruimtelijke instrumenten tekort schieten. Wanneer dat het geval kan zijn, valt nu nog niet te voorzien en daarom op voorhand geen essentiële items uitsluiten.

L. Bomhof (VVD)

J. Slagter (PvdA)

T. Medemblik (CU)

T. Wijbenga (CDA)

R Westerhof (SP)

Aangenomen
Voor: PvdA, SP, VVD, CU, SGP
Tegen: GL

M 2010-17 V

VVD - CDA - PvdA - CU - SP.

Motie: aanpassing funktiekaart.
"Visie Kaart 2020 dd 6 April 2010

Provinciale Staten van Drenthe in vergadering bijeen op 2 juni 2010 ter behandeling van statenstuk 2010 - 429 inzake Ontwerp - Omgevingsvisie Drenthe.

Naar aanleiding van de inspraak van LTO afdeling Meppel de Wolden-West

constateren wij met hen dat de omgeving Berghuizen, het zogenaamd gebied „Rijlvenkaveling Ruinerwold - Koekange is aan gedud als "multifunctioneel".
Wij verzoeken u deze aanduiding te wijzigen in funktie "Landbouw" gekleurd. en gaan over tot de orde vld dag.

VVD A. Timmerman SP R Westerhof

CDA T Wijbenga

1,5 } ± 5/6 hc/jr
2,5

PvdA S Slagter

Aangenomen met algemene stemmen

CU

V

**M 2010-18**

GROENLINKS
ZIN IN DE TOEKOMST

**Motie Landschap**

Provinciale Staten in Drenthe, in vergadering bijeen op 2 juni 2010 ter behandeling van de Omgevingsvisie Drenthe, statenstuk 2010-429 en 429a

Overwegende dat:

- De kwaliteit en diversiteit van het Drentse landschap sterk bijdragen aan de aantrekkelijkheid van onze provincie en bovendien een belangrijke economische factor vormt omdat het bijdraagt aan wonen, werken en recreëren in Drenthe;
- Het behouden van landschapskenmerken en de onderlinge samenhang en het versterken van de verschillende landschapstypen van provinciaal belang is;
- Het gewenst is dat er een samenhangende landschapsbeleid vanuit de overheid wordt gevoerd waarmee de kernkwaliteiten van het landschap worden behouden en voldoende ontwikkelingsruimte wordt geboden voor de gebruiksfunctie liefst op zodanige wijze dat de kwaliteiten verder worden versterkt;
- De gemeente Emmen de provincie in overweging heeft gegeven, gemeenten te stimuleren een samenhangende visie op ruimtelijke kwaliteit te ontwikkelen, bijvoorbeeld in de vorm van een ruimtelijke waardenkaart;

Spreken uit:

- Het gewenst te vinden dat het College van GS alle gemeenten uitnodigt om in gezamenlijkheid ~~hun~~ de herziening van de Nota Landschap op te stellen
- Dat in deze Nota Landschap zowel de kernkwaliteiten van de gemeentelijk en provinciaal belang in samenhang goed kunnen worden weergegeven.
- De provincie de gemeenten met kennis kan stimuleren en ondersteunen bij de tot standkoming van de Nota.

Stellen vast:

- De provincie daarna geen nadrukkelijke rol meer hoeft te spelen in de gemeentelijke ruimtelijke planvorming;

Verzoeken het college:

- De bovengenoemde opzet en werkwijze in overleg met de gemeenten, landschapsorganisaties en vertegenwoordigers van diverse sectoren uit te werken,

En gaan over tot de orde van de dag.

Getekend,

Jan Langenkamp, fractievoorzitter GroenLinks.

Aangenomen

Voor: GL, CU, CDA, SP, PvdA

Tegen: VVD

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
de voorzitter en leden van
provinciale staten van Drenthe

Assen, 20 augustus 2010
Ons kenmerk 26/5.1/2010008090
Behandeld door de heer R. Vegelin (0592) 36 51 04
Onderwerp: Omgevingsvisie Drenthe

Geachte voorzitter/leden,

Hierbij doen wij u een exemplaar toekomen van de gedrukte versie van de door uw staten op 2 juni 2010 vastgestelde Omgevingsvisie Drenthe en de op 7 juli 2010 vastgestelde gewijzigde Visiekaart.

In deze omgevingsvisie zijn vier wettelijk voorgeschreven provinciale planvormen samengenomen: de provinciale structuurvisie op grond van de Wet ruimtelijke ordening, het provinciaal milieubeleidsplan op grond van de Wet milieubeheer, het regionaal waterplan op grond van de waterwetgeving en het provinciaal verkeers- en vervoersplan op grond van de Planwet Verkeer en Vervoer.

De Omgevingsvisie beschrijft de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Drenthe voor de periode tot 2020, met in sommige gevallen een doorkijk naar de periode daarna. Aan het eind van dit jaar zullen de uitwerkingsplannen die volgen uit de Omgevingsvisie, gereed zijn.

De Omgevingsvisie Drenthe treedt de dag volgend op de bekendmaking in werking.

De definitieve versie van de Omgevingsvisie Drenthe met bijbehorende bijlagen en kaarten staan ook op internet (www.provinciedrenthe.nl).

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

Bijlage(n):
jk/coll.

provincie Drenthe

# Omgevingsvisie Drenthe

omgevingsvisiedrenthe

*Provinciale staten van Drenthe*
*Vastgesteld 2 juni 2010*

**Colofon**
Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

# Inhoud


**1. Drenthe nu** **5**

**2. Missie, ambities en belangen** **6**
**2.1 Aard van de Omgevingsvisie** **6**
**2.2 Missie** **7**
**2.3 Ontwikkelingen** **7**
**2.4 Ambities en belangen** **7**
2.4.1 Drentse kwaliteiten 7
2.4.2 Ontwikkelingen 8

**3. Strategie** **10**
**3.1 Robuuste systemen en multifunctionele gebieden** **10**
**3.2 Ruimtelijke kwaliteit** **10**
**3.3 Rol en sturing** **11**

**4. Uitwerking van de strategie** **12**
**4.1 Ontwikkelen met ruimtelijke kwaliteit** **12**
4.1.1 Kernkwaliteiten 12
4.1.2 Zorgvuldig ruimtegebruik 13
4.1.3 Milieu- en leefomgevingkwaliteit 14
**4.2 Uitwerking kernkwaliteiten** **19**
4.2.1 Landschap 19
4.2.2 Natuur 20
4.2.3 Oorspronkelijkheid 20
4.2.4 Rust (stilte en duisternis) 25
**4.3 Ontwikkeling van robuuste systemen** **26**
4.3.1 Robuuste sociaal-economische structuur 27
4.3.2 Robuust en klimaatbestendig watersysteem 43
4.3.3 Robuuste natuur 44
4.3.4 Robuuste landbouw 48
**4.4 Multifunctionele gebieden** **50**
**4.5 Cultuur en sport** **51**
**4.6 Duurzame energievoorziening en $CO_2$-reductie** **51**
**4.7 Ontgrondingen** **55**

**5. Uitwerking gebiedsopgaven** **57**
**5.1 Groningen–Assen** **57**
5.1.1 Positionering Assen in het nationaal stedelijk netwerk 57
5.1.2 Bereikbaarheid Groningen-Assen 57
5.1.3 Positionering Assen: label ‘hoofdstad’ 58
5.1.4 Assen in relatie tot het Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa 58
5.1.5. Positionering Roden 58

**5.2 De Drentse Zuidas** **59**
5.2.1 Positionering Drentse Zuidas 59
5.2.2 Meppel 60
5.2.3. Hoogeveen 60
5.2.4 Zuidoost-Drenthe 61
**5.3 Hondsrug** **63**
5.3.1 Karakteristiek van de Hondrug 63
5.3.2 Identiteit van de Hondsrug 64
5.3.3 Ruimtelijke kwaliteit gekoppeld aan economische ontwikkeling 64

**6. Regionaal Waterplan** **66**
**6.1 Inleiding** **66**
6.1.1 Provinciaal belang regionaal waterplan 66
6.1.2 Uitvoering door en samenwerking met onze waterpartners 66
6.1.3 Instrumentarium 67
**6.2 Oppervlaktewaterkwantiteit 'De wateropgave'** **68**
6.2.1 Hoofdlijn van het beleid 68
6.2.2 Beekdalen 69
6.2.3 Functioneel waterbeheer 71
6.2.4 Wateroverlast door extreme weersomstandigheden 73
6.2.5 Watertekort 77
**6.3 Oppervlaktewaterkwaliteit** **78**
6.3.1 Oppervlaktewaterlichamen 78
6.3.2 Zwemwaterkwaliteit 80
6.3.3 Diffuse bronnen 80
6.3.4 Waterbodems 80
**6.4 Grondwater** **81**
6.4.1 Hoofdlijn van het beleid 81
6.4.2 Onze innovatieve grondwatervisie 'De waterfabriek van Drenthe' 81
6.4.3 Verdrogingsbestrijding (TOP-gebieden natuur) 83
6.4.4 Grondwaterkwaliteit (KRW) 84
6.4.5 Grondwaterbescherming 84
6.4.6 Grondwateronttrekkingen 87
**6.5 Stad en keten** **90**
6.5.1 Stedelijk water 90
6.5.2 Waterketen 92
**6.6 Monitoring, onderzoeksprogramma en gegevensbeheer** **92**
**6.7 Financiën** **93**

**7. Sturing en instrumenten** **95**
**7.1 Sturingsprincipes** **95**
**7.2 Inzet instrumenten** **95**
**7.3 Monitoring** **97**
7.3.1. Resultaten en evaluatie Duurzaamheidbeoordeling (PlanMER) 98
**7.4 Handhaving** **99**
**7.5 Compensatiebeginsel** **99**

**8. Afkortingen** **100**

# 1. Drenthe nu

Drenthe; een provincie waar in 2010 ruim 490.000 mensen op een prettige manier samenleven. De inwoners waarderen het leven en wonen in hun provincie[1] met een acht. De meeste mensen wonen in een van de kernen in het landelijk gebied. Vier op de tien wonen in Assen, Emmen, Hoogeveen, Meppel of Coevorden.

Drenthe; een provincie met een landschap dat in de loop van de tijd wel is veranderd, maar nooit zijn aantrekkelijkheid heeft verloren. Water, bodem en lucht zijn relatief schoon en cultuurhistorische, natuurlijke, landschappelijke en sociale kwaliteiten zijn nog beleefbaar. Landbouw en natuur bepalen het beeld van het landelijk gebied. Veel bezoekers komen af op het ruime aanbod van dag- en verblijfsrecreatie en (inter) nationale trekkers, zoals het TT-circuit Assen en Dierenpark Emmen.

Drenthe; een provincie met, als onderdeel van Noord-Nederland, een interessante positie als schakel tussen de Randstad en Noordoost-Europa. De interne infrastructuur is grofmazig. Bereikbaarheidsproblemen beperken zich nog tot de ontsluitende wegen van steden en de hoofdinfrastructuur in en naar de provincie.

Drenthe; een provincie waarin de bevolking in sommige gebieden na 2010 gaat afnemen. Ook de samenstelling van de bevolking verandert. Vergrijzing en ontgroening hebben consequenties voor onder andere het aanbod van voorzieningen.

Drenthe; een provincie die, onder invloed van verdergaande internationalisering, geleidelijk de overstap maakt naar een kennis- en netwerkeconomie. Het midden- en kleinbedrijf (MKB) is de motor van de economie. De werkgelegenheid wordt bepaald door de industrie, (groot)handel en gezondheidszorg. In vergelijking met andere delen van het land is het beschikbare arbeidspotentieel relatief laaggeschoold en de arbeidsparticipatie relatief laag.

Drenthe; een provincie waar de klimaatverandering effect heeft op de waterhuishouding, de biodiversiteit en de landbouw. Het schaarser en duurder worden van fossiele brandstoffen heeft sociaal-economische en ruimtelijke gevolgen.

Drenthe; een provincie die zijn Omgevingsvisie invult vanuit de wetenschap dat er een nieuwe Wet ruimtelijke ordening (Wro) in werking is getreden, waarin de rol van de provincie anders is gedefinieerd.
Deze nieuwe rol brengt met zich mee dat de provincie zijn eigen perspectieven en belangen moet benoemen. Drenthe doet dit vanuit een basishouding 'decentraal wat kan, centraal wat moet'. De provincie Drenthe wil binnen de Wro zelf actief met haar belangen aan de slag. De provincie doet dit op basis van gelijkwaardigheid met en vertrouwen in haar partners, waaronder de twaalf Drentse gemeenten.

Drenthe; een provincie waar inwoners, overheden en maatschappelijke partners twee aspecten hebben benoemd die cruciaal zijn voor de toekomst. De kernkwaliteiten van Drenthe moeten we koesteren. Daarnaast moeten we, passend bij deze kernkwaliteiten, de provincie verder ontwikkelen tot een bruisend Drenthe[2].

[1] *Het gemiddelde waarderingscijfer in Nederland is een 6,5.*

[2] *Discussienota 'Invulling Gezicht van Drenthe, resultaat van fase 1 nieuw omgevingsbeleid'.*

# 2. Missie, ambities en belangen

## 2.1 Aard van de Omgevingsvisie

Deze Omgevingsvisie is hét strategische kader voor de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Drenthe. De visie formuleert de belangen, ambities, rollen, verantwoordelijkheden en sturing van de provincie in het ruimtelijke domein. De Omgevingsvisie kent een duidelijke relatie met bestaande programma's en plannen. Dat geldt op landsdelig niveau (bijvoorbeeld de Gebiedsagenda Noord-Nederland en de Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN)-agenda), op regionaal niveau (bijvoorbeeld Regiovisie Groningen-Assen), op provinciaal niveau (bijvoorbeeld Regionaal Specifiek Pakket (RSP) en provinciaal Meerjarenprogramma (pMJP) en uitwerkingen van het collegeprogramma van gedeputeerde staten (GS) (bijvoorbeeld programma Klimaat en Energie). Deze programma's en plannen zijn medebepalend geweest bij het tot stand komen van de Omgevingsvisie en worden benut bij de uitvoering ervan. Bestaande bestuurlijke afspraken zijn gerespecteerd.

In deze Omgevingsvisie zijn vier wettelijk voorgeschreven provinciale planvormen samengenomen:
- de provinciale structuurvisie op grond van de Wro;
- het provinciaal milieubeleidsplan op grond van de Wet milieubeheer (Wm);
- het regionaal waterplan op grond van de waterwetgeving;
- het Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan op grond van de Planwet verkeer en vervoer.

De Omgevingsvisie beschrijft de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Drenthe voor de periode tot 2020, met in sommige gevallen een doorkijk naar de periode daarna. Als in de tekst wordt gesproken over 'lange termijn', betreft het de periode ná 2020.

De Omgevingsvisie heeft vooral een interne binding. Dit betekent dat wij bij de uitoefening van onze taken aan de Omgevingsvisie gebonden zijn. Wel zijn (binnen de wettelijke kaders) afwijkingen van de Omgevingsvisie mogelijk, zolang de ambities en doelstellingen van de visie niet worden aangetast.

Besluiten over de uitwerkingen en eventuele afwijkingen van de Omgevingsvisie worden genomen door provinciale staten. Voorafgaand aan de besluitvorming moeten de Adviescommissie Fysieke Leefomgeving (AFLO) en de provinciale Statencommissie Omgevingsbeleid worden gehoord. Uitwerkingsplannen moeten worden voorbereid in overeenstemming met afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) en hebben dezelfde juridische betekenis als de Omgevingsvisie.

### Totstandkoming van de visie

Deze Omgevingsvisie is in een interactief proces tot stand gekomen. Zowel bij de voorbereiding als bij het opstellen van de Omgevingsvisie zijn onze partners, maatschappelijke organisaties en de inwoners van Drenthe nauw betrokken.

De Omgevingsvisie wordt in overeenstemming met afdeling 3.4 van de Awb voorbereid. De reacties die op het ontwerp van de Omgevingsvisie binnenkomen, nemen we mee in de definitieve versie, net als het advies van de AFLO en de opmerkingen uit de provinciale Statencommissie Omgevingsbeleid. Ook is een m.e.r.-procedure doorlopen. In deze definitieve Omgevingsvisie is gemotiveerd hoe met de resultaten van deze m.e.r. is omgegaan.

## 2.2 Missie

Onze missie luidt:

> Het koesteren van de Drentse kernkwaliteiten en het ontwikkelen van een bruisend Drenthe, passend bij deze kernkwaliteiten.

Deze missie is ingegeven door wat bewoners, medeoverheden en maatschappelijke partners belangrijk vinden voor de toekomst van Drenthe. De kernkwaliteiten hebben we samen met onze partners en de inwoners van Drenthe benoemd: rust, ruimte, natuur, landschap, oorspronkelijkheid, kleinschaligheid, naoberschap, menselijke maat en veiligheid. Onder een 'bruisend Drenthe' verstaan we een provincie waarin het goed wonen en werken is en waar voldoende te doen is voor jong en oud. Onze missie laat zien dat we streven naar ruimtelijke kwaliteit door nieuwe ontwikkelingen en bestaande kwaliteiten in samenhang te bezien.

## 2.3 Ontwikkelingen

We zien tot 2020 vijf belangrijke ontwikkelingen:
- de demografische ontwikkeling;
- de klimaatverandering;
- de afname van de biodiversiteit;
- de transitie naar een kennis- en netwerkeconomie;
- de transitie naar een duurzame energievoorziening.

Onze belangrijkste opdracht tot 2020 is het vinden van een antwoord op de vraag hoe we met deze ontwikkelingen moeten omgaan.

## 2.4 Ambities en belangen

De provincie heeft diverse ambities en daarmee ook belangen. De basis hiervoor zijn de wettelijke taken en verantwoordelijkheden. Deze zijn aangevuld met een selectie onderwerpen die in onze ogen het meest effectief te beïnvloeden zijn op provinciaal niveau. De wijze waarop we met onze provinciale belangen willen omgaan, wordt aangegeven in paragraaf 3.3.

Onze ambities en de daaruit voortvloeiende provinciale belangen zijn hieronder op hoofdlijnen weergegeven. In de volgende hoofdstukken worden deze nader toegelicht.

### *2.4.1 Drentse kwaliteiten*

#### Kernkwaliteiten

Het is onze ambitie om de ruimtelijke identiteit van Drenthe te versterken. Dat doen we door nieuwe ontwikkelingen te bezien in samenhang met onze kernkwaliteiten. De kernkwaliteiten zijn de kwaliteiten die bijdragen aan de identiteit en aantrekkelijkheid van Drenthe. Samen met vertegenwoordigers van overheden, belangengroepen, marktpartijen en inwoners hebben we de volgende kernkwaliteiten van Drenthe benoemd[3]:
- rust, ruimte, natuur en landschap;
- oorspronkelijkheid (authenticiteit, Drents eigen);
- naoberschap;
- menselijke maat;
- veiligheid;
- kleinschaligheid (Drentse schaal).

Wij vinden het behouden en waar mogelijk ontwikkelen van de kernkwaliteiten van provinciaal belang.

#### Kernwaarde

Bij het benoemen van de kernkwaliteiten van Drenthe missen we de dynamiek van de bedrijvigheid, die bijvoorbeeld door de inspraakavonden met de bevolking en het bedrijfsleven wel als zodanig is benoemd.

[3] *Discussienota 'Invulling Gezicht van Drenthe, resultaat van fase 1 nieuw omgevingsbeleid'*

De belangenafweging bij keuzen over vestiging en uitbreiding van bedrijven zou daardoor eenzijdig kunnen worden beïnvloed als alleen met de voornoemde kernkwaliteiten wordt volstaan. Wij willen dit onderwerp toch een prominentere plaats in de Omgevingsvisie geven, want de bedrijvigheid in Drenthe is van grote maatschappelijke betekenis (werkgelegenheid, vitaliteit van het platteland en steden, e.d.).

Bedrijvigheid past echter niet goed in de systematiek van de omgevingsvisie over de kernkwaliteiten en daarom gebruiken we de term 'kernwaarde'. In het afwegingskader over besluiten en keuzen of bij verdere uitwerkingsplannen is er echter geen verschil: de kernwaarde telt dan even zwaar als een kernkwaliteit.

### Biodiversiteit

Wij streven naar het behouden en versterken van de biodiversiteit. Het belangrijkste instrument om deze ambitie te verwezenlijken, is het realiseren van de ecologische hoofdstructuur (EHS). Dit is een provinciaal belang.

### Milieu- en leefomgevingkwaliteit

Wij streven naar een gezonde en veilige leefomgeving voor mens, plant en dier. Het beschermen van de milieu- en leefomgevingkwaliteit is veelal op Europees en nationaal niveau geregeld. Daarbij zijn diverse taken en verantwoordelijkheden bij de provincie neergelegd. Deze taken, gericht op het beschermen van de kwaliteit van lucht, water en bodem en het verbeteren van de verkeersveiligheid, waterveiligheid en externe veiligheid, zijn daarmee van provinciaal belang.

## *2.4.2 Ontwikkelingen*

### Economische ontwikkeling en werkgelegenheid

Om werkgelegenheid te behouden en nieuwe te creëren streven wij naar de ontwikkeling van een dynamische, vitale en zichzelf vernieuwende regionale economie. Een belangrijke voorwaarde daarvoor is het kunnen bieden van voldoende, gevarieerde, aantrekkelijke en vitale vestigingsmogelijkheden op regionale bedrijventerreinen en andere stedelijke werklocaties. Ook willen we in het landelijk gebied voldoende ontwikkelingsmogelijkheden bieden voor landbouw, recreatie en toerisme en andere niet-agrarische bedrijvigheid. Het regionale economische vestigingsklimaat is voor ons van provinciaal belang.

Van provinciaal belang is ook een goed gespreid en gevarieerd aanbod van regionale werklocaties, aansluitend bij de vraag (zowel kwantitatief als kwalitatief) vanuit ondernemingen. Deze locaties moeten goed bereikbaar zijn. Verder wijzen we locaties aan voor milieuhinderlijke bedrijvigheid.

De landbouw moet in de provincie voldoende mogelijkheden hebben voor schaalvergroting en voor de productie van energie. Ook dit is een provinciaal belang.

Toerisme is een belangrijke economische pijler voor Drenthe. Drenthe moet aantrekkelijk blijven voor recreanten en toeristen. Van provinciaal belang is daarom het verbeteren en vernieuwen van het bestaande aanbod van verblijfs- en dagrecreatie en van de toeristisch-recreatieve infrastructuur.

Zowel de landbouw als de toeristisch/recreatieve sector speelt een belangrijke rol bij het behouden en ontwikkelen van de kernkwaliteiten.

De ontwikkeling van de radioastronomie in Drenthe en het voorkomen van verstoring van activiteiten die daarmee samenhangen is voor ons van provinciaal belang. Bij ontwikkelingen binnen de verstoringgevoelige zones is de waarborging van een goede storingsvrije ontvangst van signalen uit het heelal voor ons dan ook leidend.

### Demografische ontwikkeling

Structurele bevolkingsdaling is voor de provincie een nieuw fenomeen. Dalende bevolkingsaantallen kunnen leiden tot concurrentie om bewoners en bedrijven. Dit vraagt om nieuwe, bovenlokale visies op de inrichting van de openbare ruimte. Wij zien het als een bestuurlijke uitdaging om de demografische ontwikkeling samen

met de gemeenten in goede banen te leiden. Het is dus een provinciaal belang om een adequate strategie te ontwikkelen voor krimpgebieden, met aandacht voor wonen, leefbaarheid, bereikbaarheid en arbeid.

### Wonen

Wij streven naar aantrekkelijke, gevarieerde en leefbare woonmilieus die voorzien in de woonvraag. Het maken van bovenlokale afspraken hierover is van provinciaal belang. Gemeenten werken hun aandeel in het woonaanbod en de woonmilieus uit in de Gemeentelijke structuurvisie of het Woonplan. Zij houden daarbij rekening met de huidige kernenstructuur in de gemeente en de behoefte aan verschillende woonmilieus.

### Steden en stedelijke netwerken

De stedelijke centra maken Drenthe voor haar inwoners en voor bezoekers extra aantrekkelijk. Wij streven naar steden met een onderscheidende identiteit, gebaseerd op historische- of gebiedskenmerken. Deze differentiatie is van provinciaal belang. Dat geldt ook voor ontwikkelingen die bijdragen aan het bruisende karakter van de steden.

Van provinciaal belang is dat de stedelijke netwerken 'robuust' zijn. Daaronder verstaan we dat de steden samenhangen, samenwerken en complementair zijn. Dit is nodig voor een toekomstbestendige ontwikkeling van mobiliteit, woon- en werklocaties, werkgelegenheid en voorzieningen.

### Klimaatverandering

Wij streven naar een leefomgeving die de langetermijnveranderingen in het klimaat en weersextremen kan opvangen. Hiervoor is een klimaatbestendig watersysteem cruciaal. De beleidsverantwoordelijkheid voor de kwaliteit en kwantiteit van (grond)water ligt bij de provincie en is daarmee van provinciaal belang.

### Duurzame energievoorziening en gebruik van de ondergrond

Onze ambitie is een betrouwbare en betaalbare energievoorziening met een beperkte uitstoot van broeikasgassen. Van provinciaal belang is daarom het benutten van de mogelijkheden voor duurzame energieopwekking en -distributie, onder andere door het bieden van voldoende mogelijkheden voor ruimtelijke ontwikkeling. Ook het besparen van energie, het zorgvuldige gebruik van de ondergrond voor de energiewinning, de opslag van $CO_2$, groen gas en aardgas en de energie-infrastructuur zijn van provinciaal belang. De provincie voert hierbij de regie over de ruimtelijke ontwikkeling.

### Mobiliteit en bereikbaarheid

Voor onze ambities op het gebied van wonen, werken en recreëren moet onze provincie veilig en goed te bereiken zijn, ook internationaal. Wij willen voorwaarden creëren voor een duurzame ontwikkeling van de mobiliteit. De samenhang en de betrouwbaarheid van (inter)regionale netwerken voor auto, openbaar vervoer, fiets en goederen door de lucht en over weg, spoor en water zijn daarom van provinciaal belang, evenals de verknoping met de (inter)nationale netwerken.

### Natuur en landschap

De EHS, de verschillende Drentse landschapstypen en de diversiteit in landschaptypen zijn voor ons van provinciaal belang.

### Multifunctionaliteit

Op veel plekken in de provincie komen verschillende gebruiksfuncties samen. Een goede verweving van deze functies is van provinciaal belang. Het gaat ons hierbij om het verbinden van stad en land, het verweven van landbouw, natuur en water in het landelijk gebied en het benutten van de kernkwaliteiten voor de plattelandseconomie.

### Cultuur en sport

We streven naar een bruisende provincie die uitdaagt tot bewegen en inspireert met culturele activiteiten. Sport- en cultuurparticipatie en de infrastructuur die hiervoor nodig is, zijn van provinciaal belang.

# 3. Strategie

## 3.1 Robuuste systemen en multifunctionele gebieden

Om onze ambities te kunnen verwezenlijken, maken we een onderscheid tussen 'robuuste systemen' en 'multifunctionele gebieden'.

### Robuuste systemen

Er zijn vier 'systemen' die in onze ogen de dragers zijn voor de ruimtelijke ontwikkeling van Drenthe[4]:
- sociaal-economische systeem;
- watersysteem;
- natuursysteem;
- landbouwsysteem.

Voor de gewenste ruimtelijke ontwikkeling van Drenthe moeten deze vier systemen 'robuust' zijn. Een systeem is robuust als een verstoring als gevolg van een ontwikkeling geen significante gevolgen heeft voor het functioneren ervan.

Binnen de robuuste systemen staat de ontwikkeling van de desbetreffende hoofdfunctie (wonen, werken, water, natuur of landbouw) voorop. Dit betekent dat de ontwikkeling van andere functies geen significante negatieve invloed mag hebben op het functioneren van de hoofdfunctie. Voor alle ontwikkelingen, dus ook die van de hoofdfunctie, geldt dat de ruimtelijke kwaliteit er door moet worden versterkt.

In sommige situaties komen twee robuuste systemen samen, met mogelijk conflicterende belangen. In die gevallen is het van belang maatwerk te leveren met betrekking tot de gewenste ontwikkeling.

Het robuuste watersysteem staat niet op zichzelf, maar valt samen met de andere systemen. Water leidt tot een verbijzondering van het natuur- en landbouwsysteem (zie paragraaf 4.3.2 en hoofdstuk 6).

### Multifunctionele gebieden

Naast de robuuste systemen kent Drenthe gebieden waar verschillende functies en ambities samenkomen. Het gaat hierbij vooral om de combinatie van landbouw, natuur, recreatie en landschappelijke waarden. Wij noemen deze gebieden multifunctionele gebieden. Kenmerkend hiervoor is dat er – in tegenstelling tot de robuuste systemen – geen sprake is van een hoofdfunctie die leidend is in de ordening. Deze gebieden hebben in onze visie een eigen functie-indeling gekregen (zie paragraaf 4.4).

## 3.2 Ruimtelijke kwaliteit

Wij willen ontwikkelingen stimuleren die een bijdrage leveren aan de ruimtelijke kwaliteit van Drenthe. Deze kwaliteit zit voor ons in het zorgvuldig gebruikmaken van de ruimte, het behouden en waar mogelijk versterken van de kernkwaliteiten en het waarborgen van de kwaliteit van het milieu en de leefomgeving.

Wij kijken niet alleen naar de bovengrond, maar houden ook rekening met de eigenschappen en functies van de ondergrond. Onze ondergrond kent een lange ontstaansgeschiedenis en is kwetsbaar voor veranderingen. Het is daarom noodzakelijk dat we hier zorgvuldig mee omgaan. De ondergrond is medestructurerend voor de bovengrondse ontwikkelingen.

[4] *"Drenthe kiest, richtinggevende beleidskeuzes voor het nieuwe omgevingsbeleid Drenthe'*

Bij ontwikkelingen maken we gebruik van de structurerende werking van:
- de waterinfrastructuur (voor landbouw, natuur en landschap);
- de verkeers- en vervoersinfrastructuur (voor de stedelijke ontwikkeling en recreatie en toerisme);
- de energie-infrastructuur en de energiepotentie van de ondergrond (voor de ontwikkeling van een duurzame energievoorziening).

Om zorgvuldig ruimtegebruik in Drenthe te stimuleren, streven we naar het bundelen van wonen en werken. We laten verdichting vóór uitbreiding gaan. Extra ruimte voor wonen en werken is er in (of aansluitend op) het bestaande bebouwde gebied en gebundeld rond de regionale voorzieningen voor infrastructuur en openbaar vervoer. Uiteraard is het niet de bedoeling dat dit streven ten koste gaat van cultuurhistorisch waardevolle dorpskernen. In zulke situaties zoeken we met de betrokken partijen naar een maatwerkoplossing.

### 3.3 Rol en sturing

De nieuwe Wro en andere ontwikkelingen in het binnenlandse bestuur leiden tot een veranderende rol van overheden. De provincie richt zich meer op haar kerntaken zoals overeengekomen in het bestuursakkoord tussen Rijk, provincie en gemeente. Dit heeft tot gevolg dat wij voor sommige onderwerpen niet langer (alleen) de verantwoordelijkheid dragen. Dit geldt bijvoorbeeld voor taken binnen het sociale domein. Wij hebben het provinciaal belang in deze omgevingsvisie afgestemd op onze kerntaken.

Door scherp te benoemen wat van provinciaal belang is, ontstaat een verschuiving in beleidsverantwoordelijkheid. Daar waar wij onderwerpen loslaten, moeten deze door andere partijen (in de meeste gevallen: gemeenten) worden ingevuld. Bijvoorbeeld: waar de provincie in het verleden verantwoordelijk was voor de kwaliteit van alle natuurwaarden in Drenthe, kiezen we er nu voor een deel van de verantwoordelijkheid bij de gemeenten te leggen. Wij willen hierbij voorkomen dat onderwerpen ‘over de schutting worden gegooid’. Daarom investeren we in kennisoverdracht, samenwerking en ontwikkelkracht. De nieuwe vorm van ontwikkelingsgerichte samenwerking wordt zichtbaar bij het schetsen van hoe het provinciaal belang doorwerkt in gebiedsopgaven. Een belangrijke voorwaarde voor ons voor effectieve samenwerking is een gedragen en eenduidige afbakening van wederzijdse ambities en verantwoordelijkheid. Onze uitgangspunten hierbij zijn ‘vertrouwen’ en ‘gezamenlijke verantwoordelijkheid voor Drenthe’.

Dit vertrouwen uit zich in de instrumenten die we kiezen om onze ambities te realiseren. Door in een vroeg stadium het overleg te zoeken, vertrouwen wij erop dat er voldoende draagvlak is voor een gezamenlijk gedragen standpunt. Wij zien daarnaast een aantal redenen om een ruimtelijke verordening vast te stellen ter borging van provinciale en nationale belangen. In paragraaf 7.2 gaan wij hierop nader in, alsmede op de wijze waarop wij van de overige Wro-instrumenten gebruik willen gaan maken.

In onze Omgevingsvisie neemt het stelsel van kernkwaliteiten een belangrijke plaats in. De kernkwaliteiten rust, ruimte, natuur en landschap en oorspronkelijkheid die van provinciaal belang zijn, staan op kaart 2. Onze inzet is deze kernkwaliteiten te behouden en waar mogelijk te ontwikkelen. Het koesteren en behouden van de kernkwaliteiten die niet op de kaart zijn aangegeven, is een gemeentelijke verantwoordelijkheid.

In de Omgevingsvisie verwoorden wij onze ambities voor de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Drenthe. Deze ambities willen wij samen met onze partners verder vorm geven. We hebben duidelijk aangegeven welke ontwikkelingen in onze ogen ongewenst zijn, bijvoorbeeld uitbreiding van intensieve veehouderij. Wij gaan ervan uit dat onze partners deze mening respecteren en deze laten doorwerken in hun visie en beleid. Onze visie op sturing en instrumenten wordt in hoofdstuk 7 nader toegelicht.

# 4. Uitwerking van de strategie

## 4.1 Ontwikkelen met ruimtelijke kwaliteit

Ruimtelijke kwaliteit is een begrip waarvoor geen scherpe definitie bestaat. Voor ons is ruimtelijke kwaliteit een optelsom van de gebruikswaarde, de belevingswaarde en de toekomstwaarde. Wij vinden dat een omgeving een goede ruimtelijke kwaliteit heeft wanneer deze geschikt is voor mens, plant en dier. We bedoelen een omgeving die mooi is, waar mensen zich thuis voelen, waar de historie van de streek kan worden beleefd, waar lucht, bodem en water schoon zijn, waar huizen, bedrijven en wegen een logische plek kennen. Kortom: een omgeving die mede door deze kenmerken aantrekkelijk is voor vestiging en verblijf.

De ruimtelijke kwaliteit van Drenthe is hoog. Het tot dusver gevoerde ruimtelijk beleid heeft ertoe geleid dat ontwikkelingen nauwelijks los van de ondergrond en los van de cultuurhistorische basis hebben plaatsgevonden. Er is evenwicht tussen stad en platteland, tussen rust en dynamiek, tussen historie en het heden. Ons landschap is rijk aan herinneringen aan vroegere bewoning, kent karakteristieke bebouwingspatronen en borgt hoge natuurwaarden. In Drenthe kan nog steeds openheid, rust, ruimte en duisternis worden ervaren. Deze aspecten worden in de rest van het land steeds zeldzamer en worden door onze samenleving steeds meer gewaardeerd.

De kernkwaliteiten vormen voor ons de belangrijkste basis voor het begrip 'ruimtelijke kwaliteit'. Daarnaast zijn voor ons zorgvuldig ruimtegebruik en milieu- en leefomgevingkwaliteit van belang.

### *4.1.1 Kernwaarde en kernkwaliteiten*

Door het opnemen van de kernwaarde bedrijvigheid wordt veilig gesteld dat bij keuzen en beslissingen voldoende rekening wordt gehouden met economische belangen. Bij die afweging is de kernwaarde bedrijvigheid gelijkwaardig aan de kernkwaliteiten (zie ook blz. 7).

De kernkwaliteiten dragen bij aan de samenhang, identiteit en herkenbaarheid van de omgeving. Omdat de benoemde kernkwaliteiten niet allemaal goed te duiden zijn als factoren in het fysiek-ruimtelijk domein, hebben wij ze vertaald naar indicatoren. Rust is vertaald naar stilte en duisternis. Ruimte staat voor de openheid van het landschap. Onder natuur verstaan we natuur binnen de EHS. Landschap is vertaald naar diversiteit en gaafheid van landschapstypen. Oorspronkelijkheid hebben we concreet gemaakt in cultuurhistorische, archeologische en aardkundige waarden. Veiligheid staat voor sociale, externe en verkeersveiligheid. De kernkwaliteiten naoberschap, menselijke maat en kleinschaligheid zijn lastig ruimtelijk te duiden, maar zijn meegenomen in de begrippen ‘leefbaarheid’ en ‘passend bij Drenthe’.

| Kernkwaliteiten | Indicatoren |
|---|---|
| Rust | Stilte en duisternis |
| Ruimte | Openheid van het landschap |
| Natuur | Natuur binnen de ecologische hoofdstructuur |
| Landschap | Diversiteit en gaafheid van landschapstypen |
| Oorspronkelijkheid | Cultuurhistorische, archeologische en aardkundige waarden |
| Veiligheid | Sociale, externe en verkeersveiligheid |
| Naoberschap<br>Menselijke maat<br>Kleinschaligheid (Drentse schaal) | Leefbaarheid<br>Passend bij Drenthe |

## Kernkwaliteitenkaart

Wij hebben de kernkwaliteiten die van provinciaal belang zijn, aangegeven op kaart 2 (Kernkwaliteiten). De kernkwaliteiten die niet op de kaart zijn aangegeven, vallen onder de verantwoordelijkheid van de gemeenten. In paragraaf 4.2 worden de kernkwaliteiten verder uitgewerkt.

In een aantal gebieden komen veel verschillende kernkwaliteiten samen. Deze gebieden zijn op de kaart globaal aangegeven (Drentsche Aa, Dwingelderveld, Drents-Friese Wold, Hondsrug, Havelterberg, de kop van Drenthe en het Reestgebied). Voor deze gebieden geldt dat:

- de samenhang van kernkwaliteiten in deze gebieden van provinciaal belang is;
- een integrale provinciale advisering voor deze gebieden prioriteit heeft;
- de inzet van provinciale middelen (waaronder subsidies) voor behoud en ontwikkeling van de kernkwaliteiten in deze gebieden prioriteit heeft.

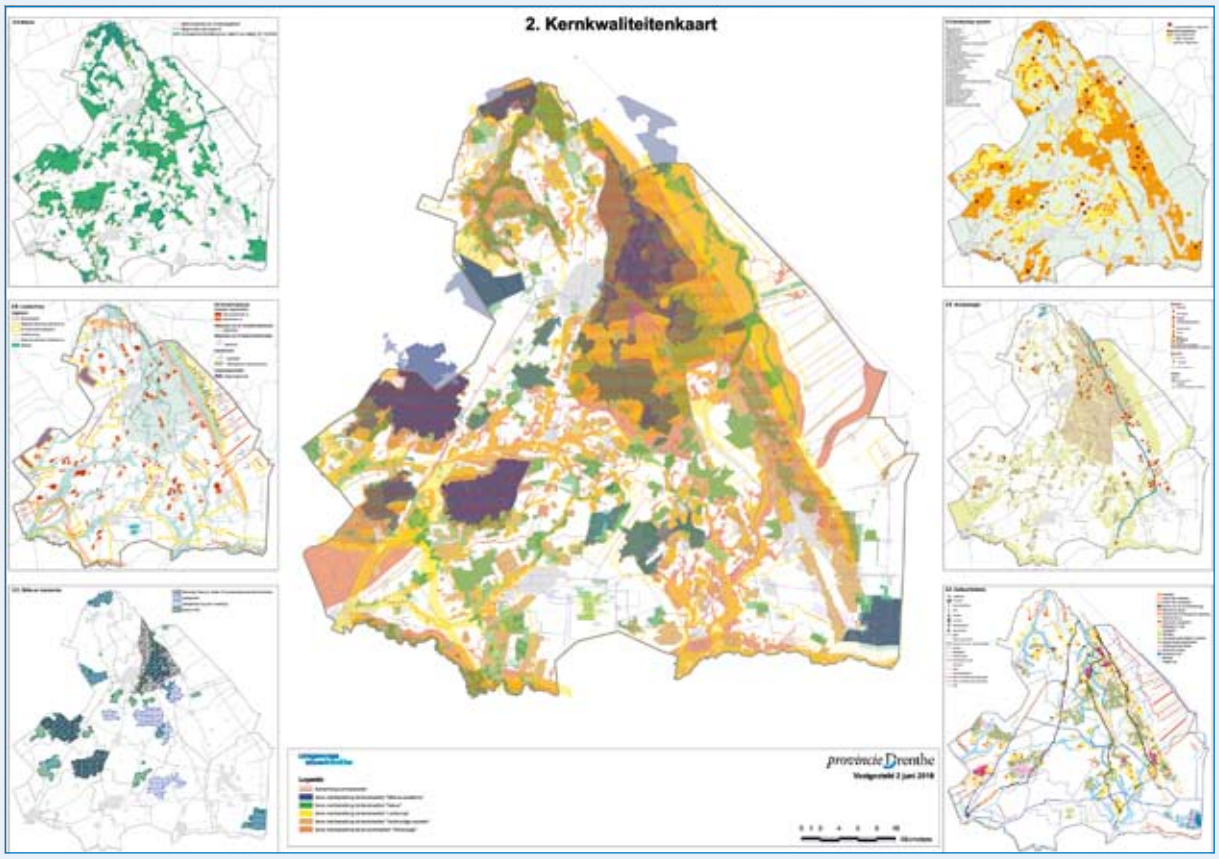


*Kaart 2. Kernkwaliteiten*

## Kernkwaliteiten binnen de bebouwde kom

De verantwoordelijkheid voor de kernkwaliteiten binnen de bebouwde kom ligt bij de gemeente. Een uitzondering hierop wordt gemaakt voor archeologie (kaart 2E) en in specifieke gevallen voor cultuurhistorie. Het provinciaal belang geldt alleen binnen de bebouwde kom als de desbetreffende kern is opgenomen op de kaart cultuurhistorie hoofdstructuur (kaart 2F).

### *4.1.2 Zorgvuldig ruimtegebruik*

Wij willen zorgvuldig omgaan met de beschikbare ruimte in onze provincie. Grootschalige bouwplannen en uitbreidingen in het landelijk gebied, los van bestaande bebouwingslocaties, zijn niet vanzelfsprekend. Wij vinden dat gemeenten bij nieuwbouwplannen een werkwijze moeten hanteren die leidt tot zorgvuldig ruimtegebruik. Zorgvuldig ruimtegebruik is van provinciaal belang.

### Sociaal-Economisch Raad (SER)-ladder en bundelingsbeleid

Voor het inpassen van ruimtevragende functies stellen wij voor de SER-ladder als denkmodel te hanteren. Deze methode, geïntroduceerd door de SER, helpt een goede afweging te maken bij het inpassen van ruimtebehoefte voor wonen, bedrijvigheid en infrastructuur. Het model stelt onder meer dat extra ruimte voor wonen en werken zoveel mogelijk moet worden gezocht in of aansluitend aan bestaand bebouwd gebied en gebundeld rond de nationale en regionale infrastructuur en de openbaar vervoer-voorzieningen.

Met bundeling en intensivering van verstedelijking ontstaat voldoende massa voor hoogwaardige voorzieningen. De verzorgingsfunctie van stedelijke centra wordt daardoor versterkt en er ontstaan kansen voor het verbeteren van de bereikbaarheid met openbaar vervoer.

Wij willen de mogelijkheden nagaan om het denkmodel van de SER-ladder ook toe te passen bij het ontwikkelen van recreatie en toerisme en landbouw.

SER-ladder

1. Gebruik de ruimte die al beschikbaar is gesteld voor een bepaalde functie of door herstructurering beschikbaar gemaakt kan worden.
2. Maak optimaal gebruik van de mogelijkheden om door meervoudig ruimtegebruik de ruimte-productiviteit te verhogen.
3. Indien het voorgaande onvoldoende soelaas biedt, is de optie van uitbreiding van het ruimtegebruik aan de orde. Daarbij dienen de verschillende relevante waarden en belangen goed te worden afgewogen in een gebiedsgerichte aanpak. Door een zorgvuldige keuze van de locatie van ‘rode’ functies en door investeringen in kwaliteitsverbetering van de omliggende groene ruimte moet worden verzekerd dat het meerdere ruimtegebruik voor wonen, bedrijventerreinen of infrastructuur de kwaliteit van natuur en landschap respecteert en waar mogelijk versterkt.

Een logisch gevolg van onze keuze voor zorgvuldig ruimtegebruik is dat wij sturen op herstructurering. Dit geldt voor wonen en werken in het stedelijk gebied én het landelijk gebied (zie paragraaf 4.3.1).

### *4.1.3 Milieu- en leefomgevingkwaliteit*

De milieubelasting in Drenthe is relatief gering en neemt, met uitzondering van ammoniak, steeds verder af. De gewenste kwaliteit wordt echter nog niet overal bereikt. Wij willen dat in Drenthe minimaal aan de wettelijke milieunormen wordt voldaan en streven naar behoud en waar mogelijk verbetering van de huidige milieu- en leefomgevingskwaliteit.

De uitvoering van het milieubeleid in Drenthe wordt in sterke mate gestuurd door Europese en landelijke wet- en regelgeving. Ons milieubeleid richt zich in hoofdlijnen op het vroegtijdig aanhaken bij processen in de ruimtelijke ordening, het opnemen van eisen in milieuvergunningen, het saneren van situaties die niet aan de milieunorm voldoen, het concentreren en zoneren van milieuhinderlijke bedrijven en het verlenen van subsidies.

### Leefomgevingskwaliteit en ruimtelijke ordening

De sleutel voor behoud en verbetering van de leefomgevingskwaliteit ligt in een goede samenwerking met de gemeenten. Het is een gemeentelijke taak om bij het ontwerpen en inrichten van de fysieke leefomgeving rekening te houden met milieuaspecten als water, bodem en luchtkwaliteit, geluid-, geur- en lichthinder en externe veiligheid. Van provinciaal belang zijn milieueffecten en externe veiligheidseffecten die de gemeente-grenzen overschrijden of samenhangen met provinciale verantwoordelijkheden. Daarom is leefomgevings-kwaliteit een structureel onderwerp van overleg tussen provincie en gemeenten. Hierdoor kunnen we gezamenlijk in een vroegtijdig stadium kansen signaleren voor het verbeteren van de leefomgevingskwaliteit en mogelijke knelpunten voorkomen en aanpakken, al dan niet gebiedsgericht.

Er kunnen zich situaties voordoen waarin een gewenste ruimtelijke ontwikkeling alleen mogelijk is als de grenswaarden voor een goede milieukwaliteit worden overschreden, zelfs na het treffen van overlastbeperkende maatregelen. Voor dit soort gevallen wordt de stad-en-milieubenadering toegepast (een integrale benadering van milieu en ruimtelijke ordening in de ruimtelijke planvorming). Het uitgangspunt daarbij is dat de betrokken partijen al het redelijke moeten doen om overschrijding van de grenswaarden te voorkomen.

### Milieuvergunningverlening, toezicht en handhaving

De provincie is op grond van de Wm verantwoordelijk voor het verlenen van milieuvergunningen aan grote industriële inrichtingen en bedrijven die afvalstoffen verwerken. Ook houdt de provincie toezicht op de naleving van de verleende vergunningen. Via vergunningvoorschriften streeft de provincie naar zo laag mogelijke emissies, een zuinig gebruik van energie, (grond)water en grondstoffen en de toepassing van de best beschikbare technieken. Daarnaast wordt samen met de bedrijven gezocht naar mogelijkheden voor ketenvorming en/of bundeling van productieprocessen.

Met de toekomstige Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) wordt geregeld dat een initiatiefnemer kan volstaan met één vergunningaanvraag voor verschillende activiteiten. Voor het verlenen en handhaven van deze omgevingsvergunningen zal, onder de regie van de provincie, een Regionale Uitvoeringsdienst worden opgericht. In deze dienst worden verschillende provinciale en gemeentelijke uitvoeringstaken ondergebracht. De uitvoeringsdienst zal volgens de huidige planning op 1 januari 2012 operationeel zijn.

### Vestiging van milieuhinderlijke bedrijven

Wij verwachten van gemeenten dat bij het inrichten van bedrijventerreinen de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)-systematiek 'Bedrijven en Milieuzonering' wordt toegepast. De vestiging van milieuhinderlijke bedrijven vraagt om een zorgvuldige ruimtelijke inpassing. In onze optiek moeten nieuwe bedrijven die vallen in de milieucategorieën 4, 5 en 6 van de VNG-systematiek zich vestigen op daartoe geschikte regionale werklocaties. Op dit moment is er voor dergelijke bedrijven fysieke en milieuhygienische ruimte op het Bargermeer in Emmen, het Tweesporenland/MERA-terrein in Wijster, Oevers D in Meppel en Europark en Leeuwerikerveld II in Coevorden. Voor deze laatste twee terreinen geldt alleen categorie 4. Voor de categorie-4-bedrijven bieden wij de gemeenten ruimte om uitzonderingsbeleid te formuleren, waarmee ook vestiging buiten de regionale werklocaties mogelijk wordt.

Bij de regionale afstemming over regionale werklocaties (zie paragraaf 4.3.1) willen we zowel aandacht besteden aan het inpassen van milieuhinderlijke bedrijven als aan de vestigingsmogelijkheden in relatie tot de vraag vanuit de markt.

De provincie gaat zich inspannen, samen met de grondeigenaren Attero Noord en de gemeente Midden-Drenthe, om het Tweesporenland/MERA-terrein snel te ontwikkelen als energietransitiepark (ETP) (zie paragraaf 4.6).

### Luchtkwaliteit en geurhinder

Momenteel worden nergens in de provincie de wettelijke grenswaarden voor luchtkwaliteit overschreden. We willen de huidige luchtkwaliteit behouden en waar mogelijk verbeteren. Daartoe is het Provinciaal Actieplan Luchtkwaliteit Drenthe 2009-2012 opgesteld. Jaarlijks rapporteert de provincie over de luchtkwaliteit aan het Rijk. Eens in de drie jaar moet de actuele luchtkwaliteit met een onderzoek in kaart worden gebracht.

De belangrijkste veroorzakers van geur zijn de landbouw en de industrie. Het beheersen van de geurhinder van de landbouw is geregeld in de Wet geurhinder en veehouderij, en valt onder de gemeentelijke verantwoordelijkheid. De geuroverlast van bedrijven wordt gereguleerd met de milieuvergunning. Omdat bedrijven en woningen steeds dichter bij elkaar komen, vraagt het aspect geur steeds meer om een beleidskader. Daarom stellen we in 2010 een eigen geurbeleid vast voor onze vergunningverlening.

## Bodemkwaliteit en bodemsanering

Wij willen de bodemkwaliteit in onze provincie bewaken en waar mogelijk verbeteren, en streven naar een duurzaam beheer van de bodem. In onze Bodemnota 'Werk maken van eigen bodem' uit 2008 hebben wij aangegeven wat het belang van een goede bodemkwaliteit is. In deze nota zijn beleidsregels vastgelegd die de provincie hanteert voor het uitvoeren van bodemsaneringen. (Nadere regels zijn vastgelegd in de Provinciale omgevingsverordening.) In 2010 stellen wij, als uitwerking van deze Omgevingsvisie, een Bodemvisie vast. Deze vormt de beleidsbasis voor de aanpak en verbetering van de bodemkwaliteit.

De provincie is op grond van de Wet bodembescherming (WBB) het bevoegde gezag voor het uitvoeren van bodemsaneringen. In Drenthe worden circa 40.000 locaties verdacht van bodemverontreiniging. Daarvan zijn er ongeveer 300 spoedeisend: ze vormen een potentieel onaanvaardbaar risico voor mensen, het ecosysteem of verdere verspreiding. In 2030 willen we de bodemverontreiniging in de provincie beheersbaar hebben gemaakt door kosteneffectief en functiegericht te saneren en beheren. De ernstige gevallen van bodemverontreiniging met onaanvaardbare risico's willen we voor 2015 saneren of beheersen.

We geven prioriteit aan de aanpak van spoedlocaties zoals opgenomen in het 'Convenant bodemontwikkelingsbeleid en aanpak spoedlocaties' (juli 2009). Het 'Bodemberaad', waarin alle Drentse gemeenten zitting hebben, vormt voor ons een belangrijk overlegorgaan waar in de geest van dit convenant afspraken worden gemaakt over de uitvoering van bodemsaneringstaken.

De uit te voeren bodemonderzoeken en -saneringen worden opgenomen in vijfjarenprogramma's. Op basis hiervan stelt het Rijk financiële middelen beschikbaar. Er zijn drie sporen: Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV)-budget voor saneringen in het stedelijk gebied, het WBB-budget voor saneringen in het landelijk gebied en de bedrijvenregeling voor saneringen op bedrijventerreinen. De meeste saneringen (moeten) worden uitgevoerd door bedrijven, gemeenten en particulieren. Alleen in uitzonderlijke situaties worden saneringen door de provincie voorbereid en uitgevoerd.

Wij wijzen het opbergen van afvalstoffen in de ondergrond af, vanuit onze zorg voor de bodem en de Drentse ondergrond. Een uitzondering daarop vormt de opslag van injectiewater uit de delfstoffenwinning. De opslag van dit water beoordelen wij aan de hand van een daarvoor opgesteld beoordelingskader.

Samen met een groep van ongeveer honderd melkveehouders hebben we goede resultaten bereikt met het project 'Bedreven Bedrijven' (2001-2006). Door de stikstof in de kringloop binnen het melkveebedrijf beter te benutten, werd de uitstoot van zowel ammoniak als nitraat gereduceerd. De bodem heeft een centrale rol in deze kringloop. Met het traject 'Duurzaam boer blijven in Drenthe' blijven wij deze wijze van duurzame melkveehouderij stimuleren.

## Verkeerslawaai

Wij streven ernaar dat nergens in de provincie de wettelijk vastgestelde grenswaarden voor verkeerslawaai worden overschreden. De provinciale wegen met een verkeersintensiteit van meer dan zes miljoen verkeersbewegingen per jaar voldoen al aan de normen. Dat geldt nog niet voor de provinciale wegen met jaarlijks ten minste drie miljoen verkeersbewegingen. De verwachting is dat langs deze wegen maatregelen nodig zijn om de geluidbelasting op woningen te verminderen. Daartoe stellen wij, conform de EU-richtlijn Omgevingslawaai, in 2013 een actieplan op.

Voor de provinciale wegen waar knelpunten bekend zijn, zoeken we bij het reguliere onderhoud naar geschikte oplossingen, zoals het toepassen van stil asfalt.

Binnenkort geeft de Regelgeving Burgerluchthavens en Militaire luchthavens (RBML) ons bevoegdheden over alle luchtvaartactiviteiten en luchthavens, met uitzondering van Groningen Airport Eelde. Bij eventuele verzoeken voor nieuwe luchtvaartactiviteiten is ons uitgangspunt dat de wettelijke normen niet overschreden mogen worden. Ook moet rekening worden gehouden met de regelgeving over Natura2000- en stiltegebieden.

### Industrielawaai

De provincie is op grond van de Wet geluidhinder beheerder van de geluidszone van twintig gezoneerde bedrijventerreinen, geluidssportcentra en motorcrossterreinen. Dit betekent dat de provincie erop toeziet dat binnen de geluidzone niet meer geluid wordt geproduceerd dan is toegestaan. Gevoelige bestemmingen, zoals woningen, moeten bovendien op voldoende afstand van de gezoneerde terreinen blijven.

Het provinciale beleid is erop gericht geluid te concentreren. Conform geldende wet- en regelgeving dient geluidproducerende industrie zich te vestigen op daarvoor geschikte bedrijventerreinen.

### Geluidssportcentra

Geluidssport mag in principe alleen worden bedreven op de bestaande geluidssportcentra in Assen, Nieuw-Roden en Emmen. Daarnaast heeft Drenthe twee lokale motorsportterreinen, in Zuidwolde en Westerbork. Wij werken niet mee aan het ontwikkelen van nieuwe geluidssportcentra of permanente motorcrossterreinen. Ook de uitbreiding van de gebruiksmogelijkheden van de motorcrossterreinen in Emmen, Nieuw-Roden, Zuidwolde en Westerbork staan wij in principe niet toe, conform de afspraken die zijn gemaakt bij de oprichting en zoals vastgelegd in de vigerende vergunning. Dit betekent dat de vergunde hoeveelheid uren en / of dagen per week niet kan worden uitgebreid. Wel bestaat de mogelijkheid om, bij een gelijkblijvende geluidproductie, en binnen de vergunde uren en/of dagen, de activiteiten uit te breiden.

Wanneer er op de bestaande centra en terreinen behoefte bestaat aan uitbreiding van de activiteiten zal er, overeenkomstig het visietraject bij het TT-circuit (zie hieronder), een traject worden opgestart waarbij de mogelijkheden voor groei in relatie tot de wensen van de omgeving nader worden uitgewerkt. Bij het verlenen van vergunningen zijn wij zeer terughoudend met het toestaan van activiteiten in de nacht.

Het beleid voor permanente geluidssportcentra (inrichtingen in de zin van de Wm) staat los van de vraag of het mogelijk is om incidentele / kortdurende evenementen te organiseren. Hiervoor zijn het bestemmingsplan, eventueel een gemeentelijke verordening en onder omstandigheden het Besluit geluidsproductie sportmotoren bepalend. In voorkomende gevallen beslissen GS of zij ontheffing zullen verlenen van de verbodsbepalingen in artikel 2 van dit Besluit.

### Integrale gebiedsontwikkeling TT-circuit en omgeving

Het TT-circuit is een circuit met een geweldige uitstraling dat veel bezoekers trekt. Economisch, recreatief, sportief en uit een oogpunt van werkgelegenheid is het circuit van groot belang. Het circuit is gelegen in een omgeving die ook haar belangen kent. Aan de rand van het circuit ligt het natuurgebied Witterveld, een gebied met onvervangbare natuur. Op enige afstand van het circuit ligt een aantal dorpen en woonwijken. Verder ligt in de nabije omgeving het Vakantiepark Witterzomer en zijn er in de omgeving andere belangrijke accommodaties waar regelmatig evenementen worden georganiseerd.

Het is zaak om alle belangen op een evenwichtige manier met elkaar te verenigen. Om die reden werkt de provincie op dit moment nauw samen met betrokken partijen aan een integrale visie met bijbehorende uitvoeringsprogramma's voor het TT-circuit en haar omgeving.

Het beleid ten aanzien van het TT-circuit is dat binnen de kaders van de '12-dagenwet' de twaalf toegestane type 0- en type 1-dagen op het circuit flexibeler kunnen worden benut. Wat betreft de andere activiteiten die het meeste geluid produceren, is het beleid dat aanvullend op de vastgestelde maximale toegestane geluidniveaus en de geluidszone, de activiteiten qua aantal en geluidsbelasting beperkt moeten blijven tot 27 type 2-dagen. Eventuele herijking van dit beleid vindt plaats op basis van de uitkomsten van het visietraject.

### Externe veiligheid

De provincie heeft een regiefunctie voor de externe veiligheid. Wij streven naar een samenleving waarin het basisveiligheidsniveau gegarandeerd is en de risico's op zware ongevallen zoveel mogelijk beperkt zijn. De huidige risicosituatie in Drenthe is weergegeven op de provinciale risicokaart (www.risicokaart.drenthe.nl). Ons externe veiligheidsbeleid is nader uitgewerkt in de Structuurvisie externe veiligheid (2007). Daarin zijn onder meer de uitgangspunten geformuleerd voor een strenge regulering van risicovolle bedrijven. Voor een verantwoord en doelmatig vestigingsbeleid kiezen we ervoor deze risicovolle bedrijven te concentreren op daartoe geschikte bedrijventerreinen. Deze terreinen zijn vaak ook geschikt voor milieuhinderlijke bedrijven. Ook dient, op basis van het Besluit externe veiligheid inrichtingen (Bevi), bij ruimtelijke plannen en milieuvergunningverlening rekening te worden gehouden met het aspect externe veiligheid

Samen met de gemeenten en de Hulpverleningsdienst van de Veiligheidsregio Drenthe hebben we een provinciaal uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid opgesteld. Voor de structurele samenwerking op dit gebied hebben de gemeenten, de provincie en de Hulpverleningsdienst een samenwerkingsconvenant getekend.

Bij ruimtelijke ontwikkelingen in de nabijheid van routes voor gevaarlijke stoffen wordt, vooruitlopend op rijksbeleid, geadviseerd rekening te houden met de externe veiligheidsrisico's.

## 4.2 Uitwerking kernkwaliteiten

### *4.2.1 Landschap*

De kwaliteit en de diversiteit van het Drentse landschap dragen sterk bij aan het aantrekkelijke milieu om te wonen, te werken en te recreëren. De identiteit van het Drentse landschap wordt bepaald door de ontstaansgeschiedenis en de diversiteit aan landschapstypen.

Onze ambitie is het behouden en versterken van de verscheidenheid, de kwaliteit, de identiteit en de beleefbaarheid van het landschap. Van provinciaal belang is het behouden van landschapskenmerken en de onderlinge samenhang en het versterken van de verschillende landschapstypen. Op de Kernkwaliteitenkaart (kaart 2) hebben we aangegeven welke landschappen en onderdelen daarvan van provinciaal belang zijn. In Bijlage 1 zijn de verschillende landschapstypen nader omschreven.

Onze doelstellingen voor de kernkwaliteit landschap zijn:
- Het behouden en versterken van de ruimtelijke afwisseling van landschapstypen.
- Het behouden en versterken van de volgende karakteristieke kenmerken van de verschillende landschapstypen:
  - in esdorpenlandschap/esgehuchten: de essen en beekdalen;
  - in de veenkoloniën: de wijkenstructuur en de openheid;
  - in de ontginningskoloniën: bijzondere elementen, zoals de Maatschappij van Weldadigheid;
  - in het wegdorpenlandschap van de laagveenontginning: de openheid;
  - in het wegdorpenlandschap van de veenrandontginning: de kavelstructuur en de openheid.
  - Het behouden en versterken van de karakteristieke macrogradiënt van het Drents Plateau.
  - Het behouden en ontwikkelen van het Nationaal Landschap Drentsche Aa.

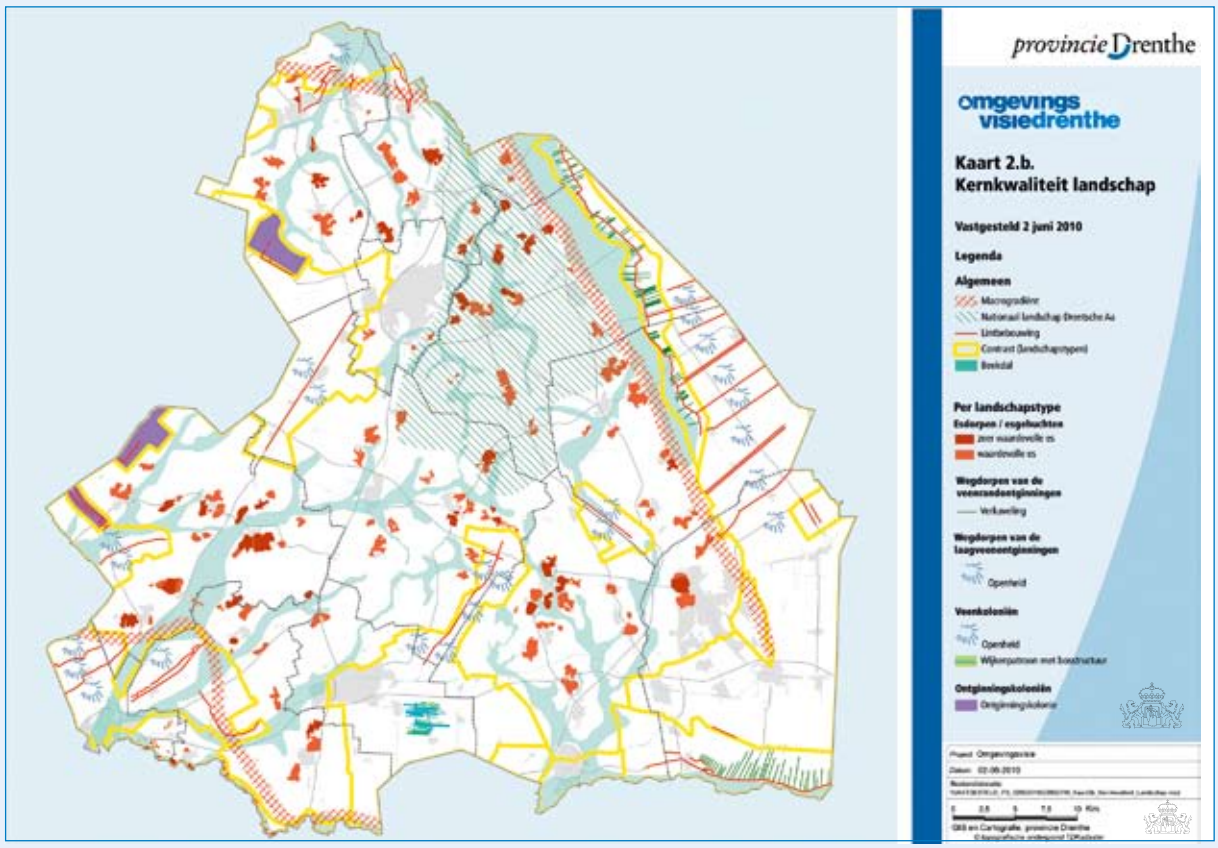


*Kaart 2.B. Landschap*

## Landschaps- en wegpanorama

We willen de beleving van het Drentse landschap versterken. Als inspiratie introduceren we het concept van de 'landschaps- en wegpanorama's'. Dit zijn zichtlocaties van karakteristieke landschapstypen of het contrast tussen stad en land, gezien vanaf de hoofdinfrastructuur. Op de visiekaart (kaart 1, Visie 2020) zijn als landschapspanorama aangegeven:

- A28 Hoogeveen - Assen: de beleving van het landelijke beeld van Drenthe;
- N33 Assen - Gieten: de zichtbaarheid van het Nationaal Landschap Drentsche Aa.

Als wegpanorama zijn aangegeven:

- A28 Meppel-Hoogeveen;
- A37 Hoogeveen-Emmen: contrast tussen stad en land.

Het Rijk heeft op het traject A28 (Assen-Groningen) een snelwegpanorama aangewezen met als doel de beleving van het Nationaal Landschap Drentsche Aa te behouden. Hier op aansluitend willen we op dezelfde wijze omgaan met het tracé van de A28 tussen De Punt en Assen.

## Hoogbouw

Wij vinden dat hoogbouw geen inbreuk mag maken op de beleving van het landschap in de (directe) omgeving van de steden. Met de gemeenten willen we vanuit een gezamenlijke visie nadere afspraken maken over de mogelijkheden van en de beperkingen voor hoogbouw. Hiervoor willen we 'Mooi Drenthe' benutten, een samenwerkingsverband tussen Drentse overheden en maatschappelijke organisaties met als doel de ruimtelijke kwaliteit van Drenthe te verbeteren. Voor gemeenten die al een hoogbouwvisie hebben vastgesteld, vormt deze uiteraard de basis voor de gezamenlijke visie.

### *4.2.2 Natuur*

Natuur neemt in deze Omgevingsvisie een dubbelrol in. Natuur is zowel een kernkwaliteit als een te ontwikkelen functie. De bestaande natuur binnen de EHS beschouwen we als een kernkwaliteit. Onze ambitie ten aanzien van natuurontwikkeling is verwoord in paragraaf 4.3.3.

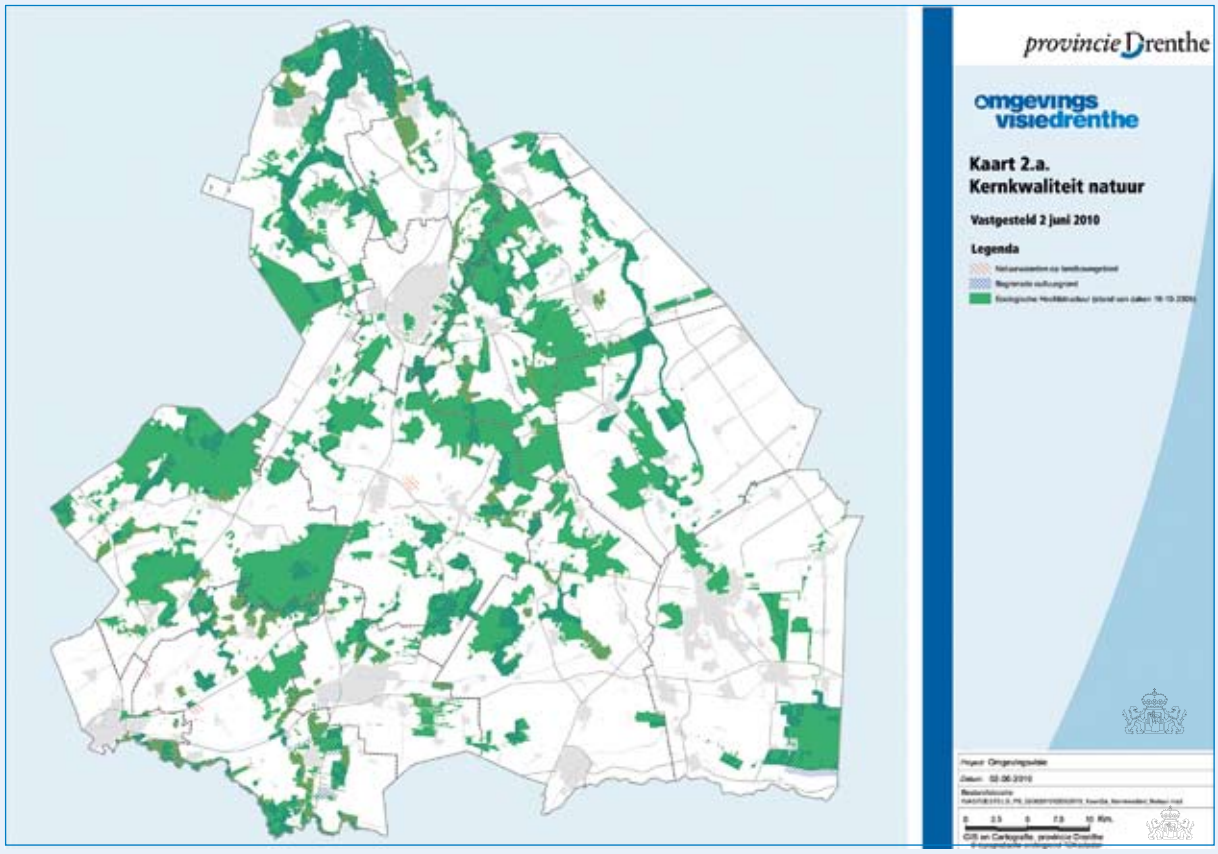


*Kaart 2.A. Natuur*

### *4.2.3 Oorspronkelijkheid*

De kernkwaliteit oorspronkelijkheid hebben we vertaald in cultuurhistorische, archeologische en aardkundige waarden.

Cultuurhistorische waarden betreffen het samenspel van historische landschappen, historische geografische elementen, monumentale gebouwen en archeologische vindplaatsen die iets vertellen over het verleden. Archeologische waarden zijn overblijfselen in de bodem van menselijke activiteiten uit het verleden. Aardkundige waarden zijn natuurlijke variaties in het aardoppervlak van geomorfologische, geologische, bodemkundige en geohydrologische verschijnselen.

Drenthe kent een voor Nederland uniek cultuurhistorisch landschap en telt veel archeologische en aardkundige waarden. De historische en prehistorische waarden van onze provincie zijn zeer bepalend voor de identiteit en de ruimtelijke kwaliteit van Drenthe. Wij beschouwen ze daarom ook van grote betekenis als ‘drager’ voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. Door objecten en structuren boven- en ondergronds in samenhang te bekijken, winnen ze aan betekenis voor onze woon-, werk en leefomgeving.

Wij hebben het provinciaal belang voor cultuurhistorie, archeologie en aardkundige waarden gedefinieerd. Cultuurhistorie, aardkundige waarden en archeologie maken deel uit van de Kernkwaliteitenkaart (bijlage 2).

## Cultuurhistorie

Ons beleid ten aanzien van cultuurhistorie is beschreven in het Cultuurhistorisch Kompas. Twee doelstellingen staan hierin centraal. Ten eerste willen we de cultuurhistorie herkenbaar houden. Wat wij tot de cultuurhistorie rekenen is vastgelegd in de Cultuurhistorische Hoofdstructuur (onderdeel van de Kernkwaliteitenkaart). Ten tweede willen we de ruimtelijke identiteit versterken. We doen dat door ruimtelijke ontwikkelingen te sturen vanuit samenhangende cultuurhistorische kwaliteiten, met respect en durf. Daarin is ruimte voor inspiratie en eigen afwegingen van onze partners.

Het veilig stellen van cultuurhistorische waarden en het tegelijkertijd bieden van ruimte voor ontwikkelingen vraagt om een heldere wijze van sturing. Wij maken onderscheid tussen drie sturingsniveaus: respecteren, voorwaarden stellen en eisen stellen. De sturingsniveaus zijn gebiedsgericht toegepast en weergegeven in de beleidskaart in het Cultuurhistorisch Kompas.

1. Respecteren: we richten ons op het waarborgen van de cultuurhistorische samenhang voor de toekomst. De initiatiefnemers hebben de verantwoordelijkheid om de cultuurhistorische hoofdstructuur als inspiratiebron te benutten. Wij beoordelen de plannen en initiatieven daarop.
2. Voorwaarden stellen: we stellen de cultuurhistorische samenhang als randvoorwaarde. De initiatiefnemers hebben daarmee de verantwoordelijkheid om vroegtijdig in het planproces inzichtelijk te maken op welke wijze ze de cultuurhistorische samenhang als een van de (ruimtelijke) onderleggers voor nieuwe plannen benutten. Wij zijn beschikbaar voor (het regelen van) begeleiding van het planvormingsproces, waarbij de kansen vanuit de cultuurhistorische samenhang uitgangspunt zijn.
3. Eisen stellen: wij sturen de ontwikkelingen in de (vanuit de cultuurhistorie bezien) gewenste richting. Van de initiatiefnemer verwachten wij dat de cultuurhistorische samenhang als dé drager voor nieuwe plannen wordt gebruikt. Ontwikkelingen bouwen op deze samenhang voort. Vanaf het begin bedingen we een plek in het planvormingsproces.

De gebieden waarop we ons zullen concentreren zijn:
- het esdorpenlandschap rond Norg;
- de Drentsche Hoofdvaart;
- de Havelterberg;
- het esdorpenlandschap rond Mars- en Westerstroom;
- de Reest;
- het Amsterdamscheveld;
- de Kop van Drenthe;
- de Drentsche Aa;
- de Maatschappij van Weldadigheid;
- de Hondsrug;
- de Monden.

Voor de richtinggevende ambities, karakteristiekbeschrijvingen en achtergronden voor deze gebieden, verwijzen wij naar het Cultuurhistorisch Kompas.

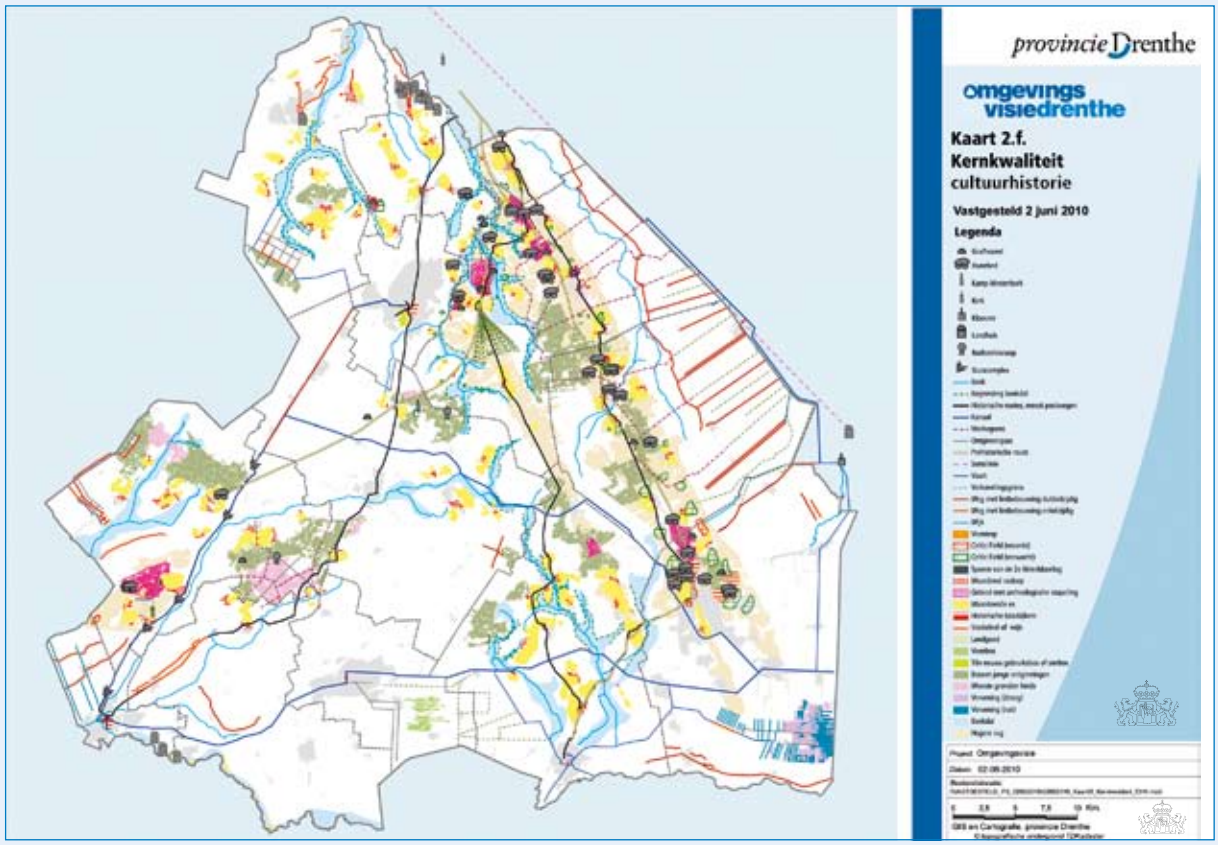


*Kaart 2.F. Cultuurhistorie*

## Archeologie

Het archeologisch erfgoed is onze enige bron van informatie over de bewoningsgeschiedenis van onze provincie van de steentijd tot de middeleeuwen. Het merendeel van het archeologisch erfgoed is onzichtbaar en is daardoor zeer kwetsbaar voor ruimtelijke ontwikkelingen die met bodemingrepen gepaard gaan. Archeologische waarden zijn onvervangbaar en niet te compenseren. Daarom geven wij het archeologisch erfgoed een duidelijke plaats in ons ruimtelijk beleid.

De kaart Archeologie (zie kaart 2E) geeft een totaaloverzicht van de archeologische waarden en verwachtingen die wij van provinciaal belang achten. Deze waarden zijn volgens ons essentieel om het verhaal van de regionale bewoningsgeschiedenis te kunnen vertellen, voor nu en voor toekomstige generaties. De archeologische waarden van provinciaal belang die samenhangen met de cultuurhistorische waarden of die ruimtelijk zichtbaar zijn, zijn terug te vinden op de kaart Cultuurhistorie (zie kaart 2F).

Onze doelstellingen voor archeologie zijn:

- Het in de bodem bewaren (behoud ‘in situ’) van waardevol Drents archeologische erfgoed of – als dat niet mogelijk is – het opgraven en duurzaam veilig stellen (behoud ‘ex situ’) van het erfgoed in het Noordelijk Archeologisch Depot in Nuis.
- Het op goede wijze uitvoeren van archeologisch onderzoek in het kader van ruimtelijke plannen.
- Het vergroten van het draagvlak voor het archeologisch erfgoed.
- Het ontsluiten van het ‘archeologische verhaal van Drenthe’.

In de praktijk zijn we vooral verantwoordelijk voor het inbrengen van het aspect archeologie bij ontgrondingen, m.e.r-procedures en bovenlokale ruimtelijke ontwikkelingen, zoals de landinrichting, waterberging, infrastructuur en natuurontwikkeling. De Wet archeologische monumentenzorg regelt daarnaast dat alle vondsten (en de opgravingsdocumentatie) uit archeologisch onderzoek in Drenthe, eigendom zijn van de

provincie. Daartoe houden wij, samen met de provincies Groningen en Fryslân, het Noordelijk Archeologisch Depot in Nuis in stand. Hier wordt het archeologisch erfgoed ex situ op verantwoorde wijze beheerd. Wij staan voor een ruimhartig uitleenbeleid.

De sturing op het provinciaal belang archeologie komt overeen met die van Cultuurhistorie:

1. Respecteren en inspireren: ons uitgangspunt is dat alle behoudenswaardige vindplaatsen die op de Archeologische Monumentenkaart van Drenthe staan en de nieuw ontdekte vindplaatsen niet ongezien kunnen verdwijnen.
2. Voorwaarden stellen: we sturen op een goede uitvoering van archeologisch onderzoek op de plekken die zijn aangegeven op de kaart Archeologie. Als hier archeologische waarden worden aangetroffen, verwachten wij dat deze door hun ruimtelijke spreiding, samenhang, zeldzaamheid, tijdsdiepte en goede fysieke kwaliteit van provinciaal belang zullen zijn. Of er voor bodemingrepen onderzoek vereist is, wordt bepaald door de gemeentelijke archeologische beleidsadvieskaart of, als deze er nog niet is, de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW derde generatie). Bij bodemingrepen in beekdalen, essen, Celtic fields, offerveentjes en de (pre)historische Hondsrugroute is altijd een archeologisch onderzoek nodig.
3. Eisen stellen: we hebben op de kaart de bekende en gewaardeerde archeologische vindplaatsen aangegeven waarvan wij vinden dat ze 'in situ' behouden moeten blijven voor toekomstige generaties. Voor de historische kernen van Coevorden en Meppel wordt hierop een uitzondering gemaakt. De hier aanwezige archeologische waarden zijn weliswaar van grote archeologische waarde, maar vanwege de ruimtelijke dynamiek is behoud 'in situ' hier meestal niet realiseerbaar. Wij sturen in dit geval op de uitvoering van goed onderzoek.

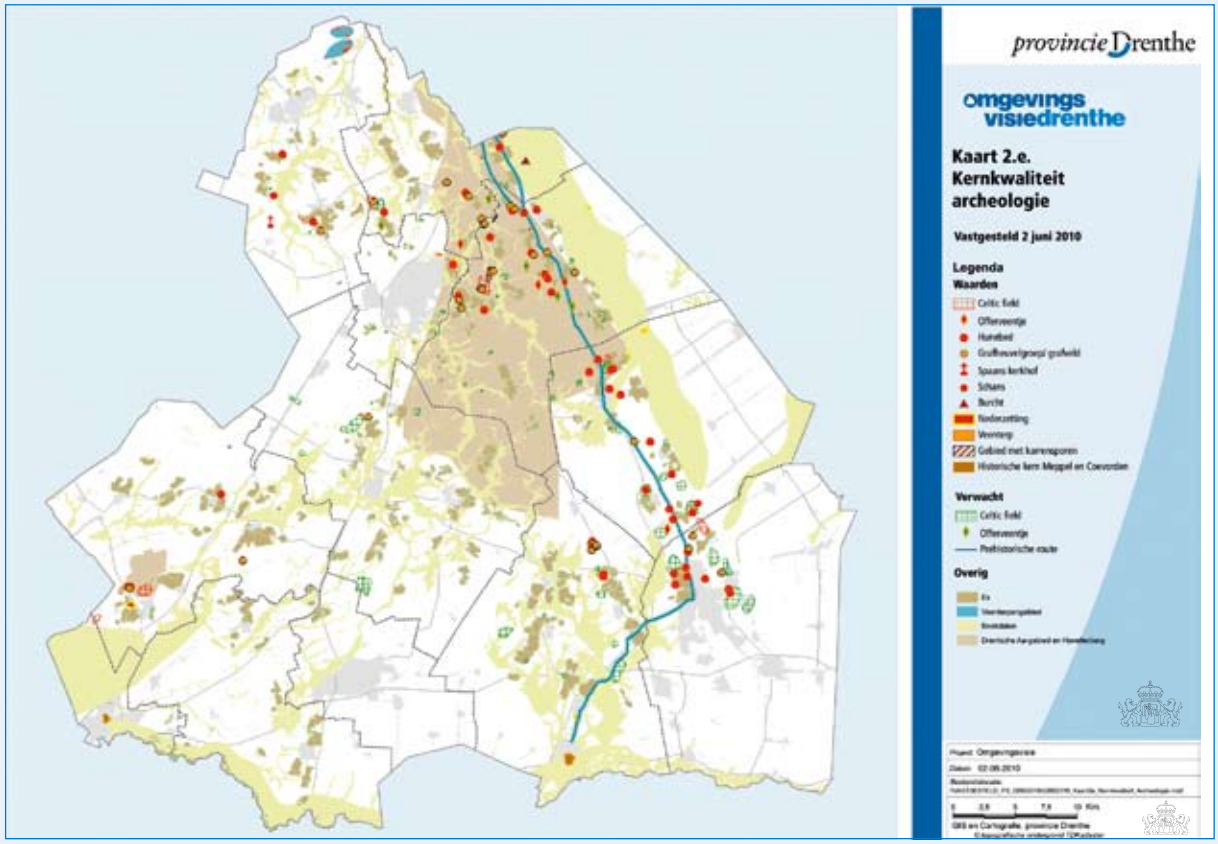


*Kaart 2.E. Archeologie*

Een direct gevolg van bovenstaande is dat wij vroegtijdig in het planvormingsproces met de initiatiefnemer(s) aan tafel willen zitten en het archeologieonderdeel in de planvorming zullen begeleiden.

Het definiëren van het provinciaal belang voor archeologie en de daarbijbehorende sturing zien wij als handreiking en kader voor gemeenten bij het ontwikkelen van een eigen gemeentelijk archeologiebeleid.

## Aardkundige waarden

Drenthe heeft een eigen karakter, een eigen (ruimtelijke) identiteit, die door inwoners en bezoekers hoog gewaardeerd wordt. Het aardkundige landschap van Drenthe is hiervoor in belangrijke mate bepalend. Ons aardkundig erfgoed is de enige informatiebron over de natuurlijke ontstaansgeschiedenis van Drenthe. Net als archeologische waarden zijn aardkundige waarden voor het merendeel onzichtbaar, onvervangbaar en niet te compenseren. Ze zijn per definitie kwetsbaar voor ruimtelijke ontwikkelingen die met bodemingrepen gepaard gaan. Wij willen aardkundige waarden die bijdragen aan het specifieke Drentse karakter behouden en waar mogelijk herstellen zonder daarbij het normale landbouwkundig gebruik te belemmeren.

Ook voor aardkundige waarden onderscheiden wij drie beschermingsniveaus die verschillen in de mate van inzet van de provincie. De twee hoogste beschermingsniveau's (voorwaarden stellen en eisen stellen) zijn van provinciaal belang en aangegeven op kaart 2.D.:

1. Respecteren: bij ontwikkelingen ligt onze inzet bij het waarborgen van de lokale aardkundige kenmerken voor de toekomst. Het is een gemeentelijke verantwoordelijkheid hieraan via het bestemmingsplan invulling te geven. Initiatiefnemers hebben de verantwoordelijkheid om de aardkundige kenmerken als inspiratiebron te benutten voor ontwikkelingen. Wij vragen gemeenten plannen en initiatieven daar op te beoordelen.
2. Regisseren (Voorwaarden stellen): bij ontwikkelingen zijn de aardkundige kenmerken randvoorwaarde. Initiatiefnemers hebben daarmee de verantwoordelijkheid om vroegtijdig in het planproces inzichtelijk te maken op welke wijze de aardkundige kwaliteiten als (ruimtelijke) onderlegger voor nieuwe plannen worden benut. Wij zijn beschikbaar voor (het regelen van) begeleiding van het planvormingsproces, waarbij de kansen vanuit de aardkundige samenhang uitgangspunt zijn.
3. Beschermen (Eisen stellen): wij willen ontwikkelingen alleen toestaan als aardkundige kwaliteiten en kenmerken worden behouden. Wij zullen vanaf het begin een plek bedingen in het planvormingsproces. Het zorgvuldig en verantwoord omgaan met de aardkundige waarden vormen het vertrekpunt van onze inzet.

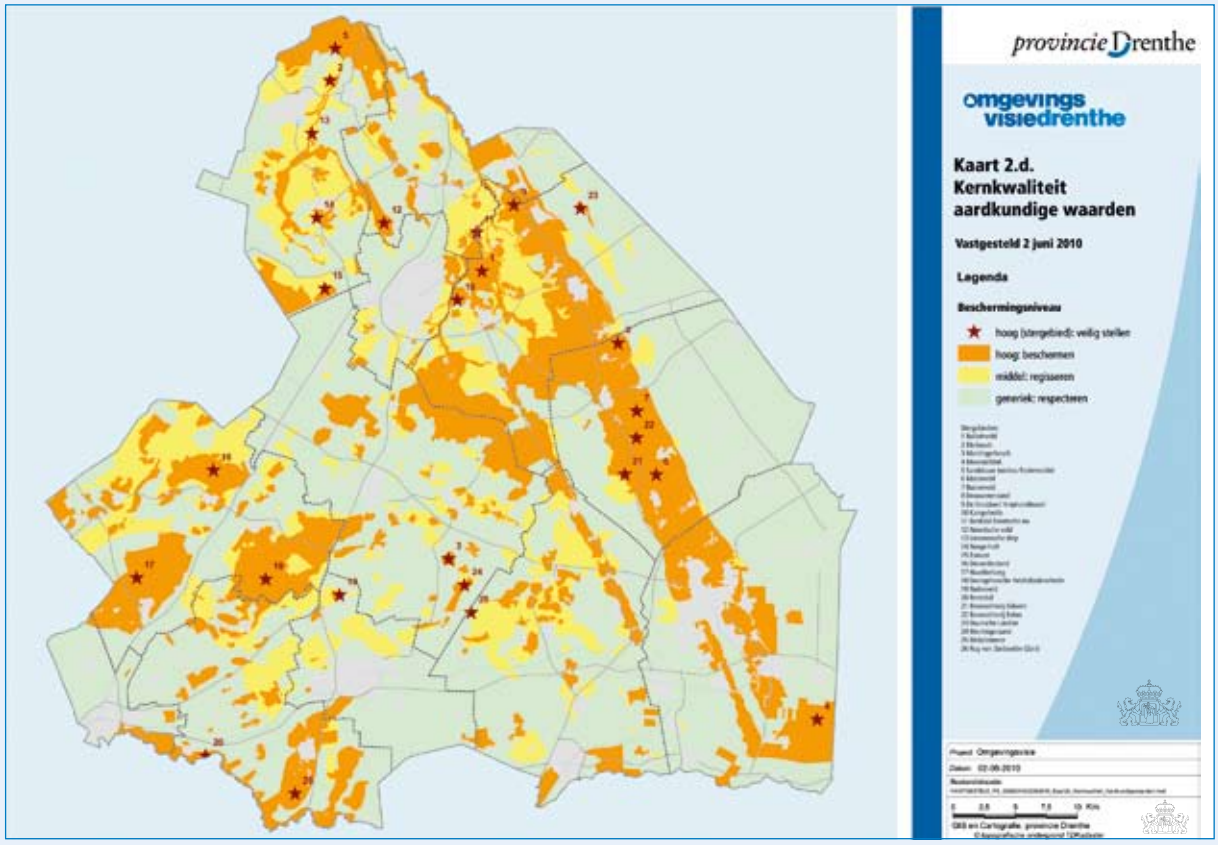


*2.D. Aardkundige waarden*

Om bij ontwikkelingen het belang van de aardkundige waarden volwaardig mee te kunnen wegen, is goede informatie over en kennis van aardkundige waarden belangrijk. Deze informatie is beschikbaar via het 'geoportaal' van de provinciale website. Daarnaast willen we dat beleidsmakers, planontwikkelaars, landbouwers, terreinbeheerders en waterschappen een groter besef krijgen van de aanwezigheid en het belang van aardkundige waarden. Als onderdeel van dit bewustwordingsproces gaan we jaarlijks minimaal één aardkundig monument onthullen. De Hondsrug willen we laten aanwijzen als European Geopark.

### *4.2.4 Rust (stilte en duisternis)*

In onze provincie kan nog rust worden ervaren. Op veel plekken is het stil en donker. Op de kernkwaliteitenkaart (kaart 2) zijn twaalf gebieden aangewezen als stiltegebied. Het gebied Oosterzand nabij Uffelte zal in de toekomst stiltegebied worden. De stilte in deze gebieden beschouwen we van provinciaal belang. Ons doel is om de stilte in deze gebieden te behouden, door geen ontwikkelingen toe te staan die de rust verstoren. In de stiltegebieden geldt voor niet-natuurlijke geluidsbronnen een richtwaarde van 35 dB(A) voor het Leq en 40 dB(A) voor het Lmax, alsmede een streefwaarde van 30 dB(A) voor het Leq en 35 dB(A) voor het Lmax.

Momenteel hebben we onvoldoende in beeld of de geluidskwaliteit in de stiltegebieden voldoet aan de gestelde geluidsnorm. Pas nadat we de geluidssituatie voldoende in kaart hebben gebracht, kunnen we beoordelen of sanering van storende geluidsbronnen aan de orde is. Daarbij is het onze insteek om geen beperkingen aan bestaande bewoning en bedrijvigheid op te leggen.

In de nationale parken Dwingelderveld, Drents-Friese Wold, het Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa en in de Natura 2000-gebieden zetten we in op het behouden van duisternis. We nemen dit op in de beheerplannen voor deze gebieden. De stilte- en duisternisgebieden zijn aangegeven op de kernkwaliteitenkaart (kaart 2).

De belangrijkste bronnen van lichthinder vallen onder de bevoegdheid van de gemeenten. Te denken valt aan openbare verlichting, glastuinbouw, sportveldverlichting, terreinverlichting, sierverlichting en reclameverlichting. Wij willen samen met de Drentse gemeenten onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om lichthinder terug te dringen en duisternis te bevorderen. Dit draagt ook bij aan de energiebesparing.
Op basis van de resultaten van het onderzoek overwegen wij een bestuursovereenkomst met de gemeenten af te sluiten. Ons streven is vastgelegd in de nota 'Openbare verlichting, provinciale wegen Drenthe' (onderdeel van de klimaatakkoorden).

Bij het verlenen van vergunningen op grond van de Wm en de Natuurbeschermingswet letten wij nadrukkelijk op het voorkomen en beperken van lichthinder.

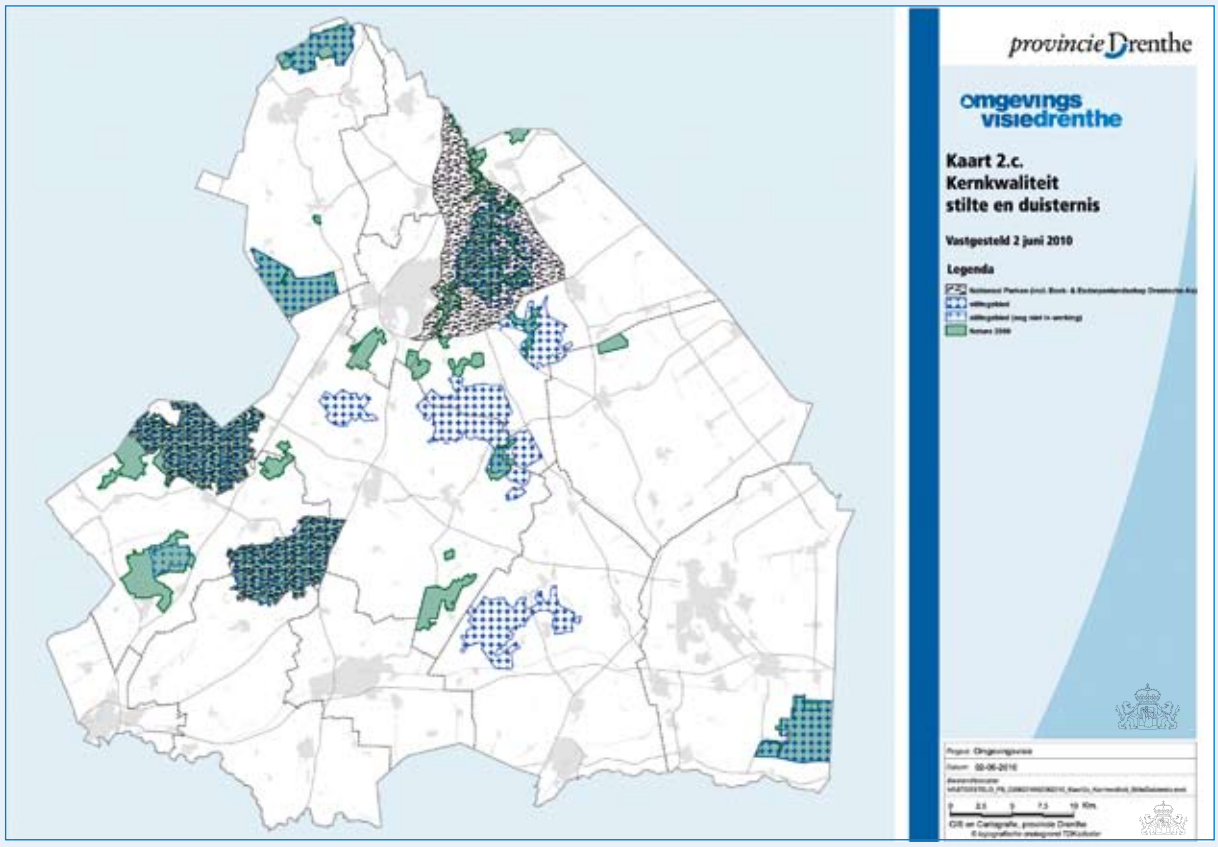


*Kaart 2.C. Stilte en duisternis*

### 4.3 Ontwikkeling van robuuste systemen

We beschouwen het sociaal-economisch systeem en de systemen van water, natuur en landbouw als de dragers voor de ruimtelijke ontwikkeling van Drenthe. We willen dat deze systemen voldoende robuust zijn. Dat houdt in dat verstoring als gevolg van een ontwikkeling geen significante gevolgen heeft voor het functioneren van het systeem. Binnen de robuuste systemen staat voor ons in principe de ontwikkeling van de hoofdfunctie (wonen, werken, water, natuur of landbouw) voorop.

Op de visiekaart (kaart 1, Visie 2020) hebben we de robuuste systemen aangegeven. De begrenzing is globaal en wordt specifieker gemaakt in de gemeentelijke bestemmingsplannen.

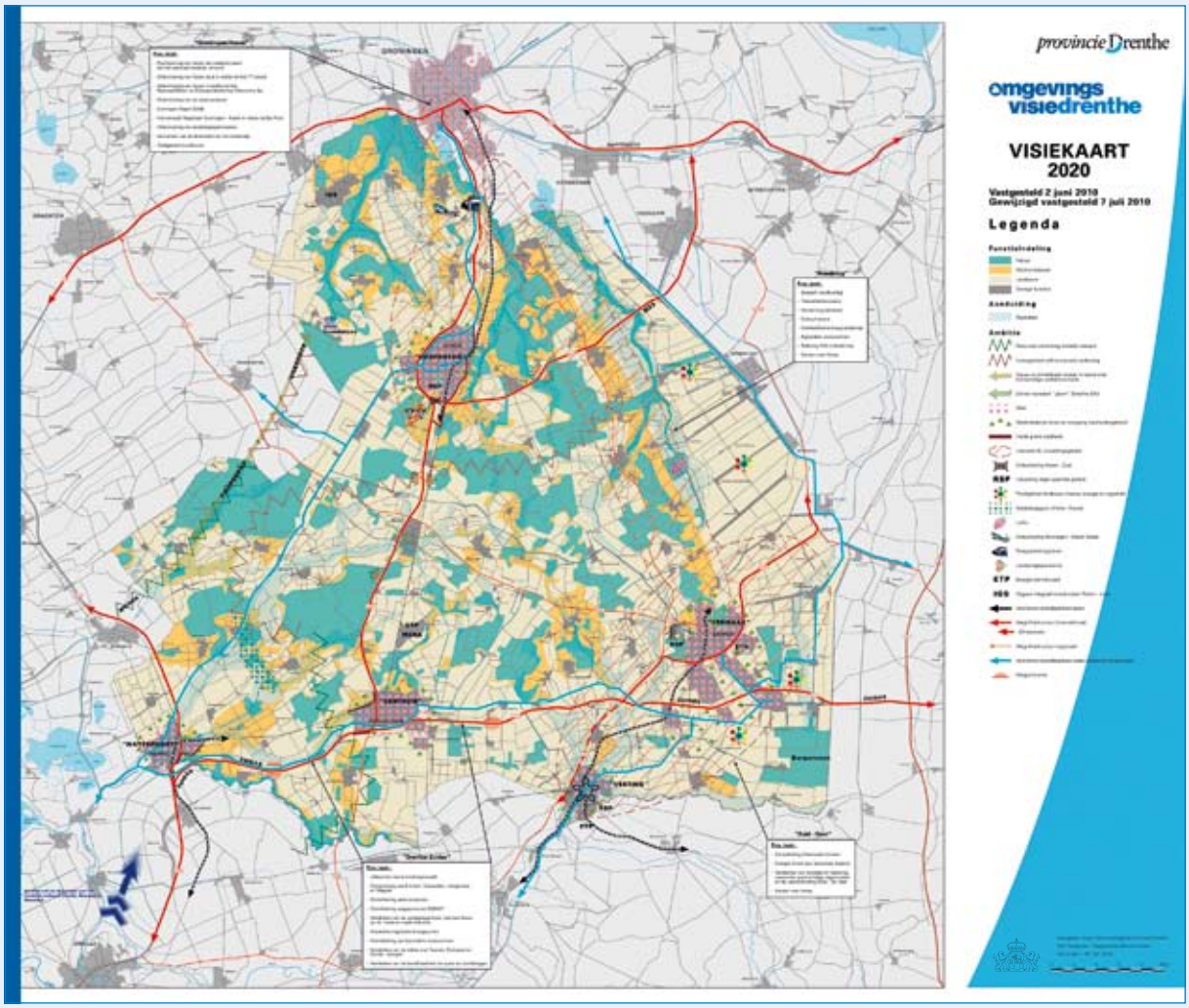


*Kaart 1. Visie 2020*

### *4.3.1 Robuuste sociaal-economische structuur*

Het behouden en ontwikkelen van de kernkwaliteiten is belangrijk voor een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving in Drenthe. Dit is echter één kant van de medaille. Even belangrijk is een gezond economisch klimaat, met voldoende bedrijvigheid en werkgelegenheid, en een gezond sociaal klimaat, met voldoende variatie in het aanbod van woonmilieus met een hoge leefbaarheid.

Wij willen met ons beleid voorwaarden creëren voor het ontwikkelen van een robuuste sociaal-economische structuur van Drenthe. Daarbij houden wij rekening met de economische en demografische ontwikkeling. Centraal in ons beleid staat het onderscheid tussen stad en land en het complementaire karakter van deze gebieden.

*Bevolkingsontwikkeling*

In de stedelijke gebieden zal de bevolking in de komende periode doorgroeien. De steden moeten een adequate strategie hebben om zorgvuldig met de ruimtevraag om te gaan, variatie in woonmilieus te bieden, bereikbaarheid duurzaam te organiseren en het voorzieningenniveau op peil te houden.

Delen van het landelijk gebied krijgen juist te maken met een bevolkingskrimp. Deze ontwikkeling vraagt om een adequate strategie voor het landelijk gebied, die ervoor zorgt dat het platteland leefbaar is, dat de voorzieningen bereikbaar zijn en dat er een goede verbinding is met de steden.

*Economische ontwikkeling*
Doordat de noordelijke economie relatief ijl is, is het van belang om economische ontwikkelingen te concentreren. Wij willen dit doen binnen de stedelijke netwerken Groningen-Assen en de Drentse Zuidas. Dit vraagt om een adequate strategie voor netwerkvorming van de steden, (inter)nationale en (inter)regionale bereikbaarheid, zorgvuldig ruimtegebruik, een aantrekkelijk aanbod in woon- en werkmilieus en voorzieningen.

In Drenthe zijn op verschillende niveaus vrijetijdslandschappen te onderscheiden die zowel fysiek als functioneel een samenhangend aanbod bieden ten aanzien van de vrijtijdsbesteding van de inwoners en bezoekers van Drenthe enerzijds en werkgelegenheid en besteding en economische ontwikkeling anderzijds. Deze landschappen worden gevormd door mogelijkheden ten aanzien van deelname aan c.q. beleving van natuur, cultuur, cultuurhistorie, sport, dagrecreatie, steden en toeristisch verblijf. Toerisme is hierbinnen een belangrijke economische pijler en ook mede vormgever van het landschap.

Op het platteland blijft de landbouw een belangrijke economische drager. Daarnaast wordt de economische ontwikkeling van het landelijk gebied voor een belangrijk deel bepaald door activiteiten die complementair zijn aan die in de stedelijke gebieden. Dit vraagt om een adequate strategie voor de ontwikkeling van het MKB, voor het zoeken naar ruimte voor economische activiteiten en voor de verbinding met de steden.

## Robuuste stedelijke netwerken met bruisende steden

Stedelijke netwerken hebben een eigen identiteit, gebaseerd op de geografische ligging, de sociaal-economische situatie en gezamenlijke opgaven en kansen. In Drenthe onderscheiden wij twee stedelijke netwerken waarbinnen economische activiteiten worden geconcentreerd, namelijk de Regio Groningen-Assen en de Drentse Zuidas, met de steden Emmen, Coevorden, Hoogeveen en Meppel. De Regio Groningen-Assen heeft de status van nationaal stedelijk netwerk (Nota Ruimte).

De steden binnen de stedelijke netwerken zijn vanwege hun maatschappelijke en sociaal-culturele voorzieningen, winkelcentra en evenementen van grote betekenis voor het leefklimaat in Drenthe. Door de steden in het netwerk te verbinden, maken we de weg vrij voor het uitwisselen van kennis en het vormen van netwerken. Binnen deze netwerken is het landelijk gebied complementair aan het stedelijk gebied. In het landelijk gebied is vooral ruimte voor recreatieve ontwikkelingen en, op beperkte schaal, voor unieke woonmilieus.

Wij willen dat de Drentse steden zich verder ontwikkelen als schakels in het (inter)nationale economisch netwerk. Een hoogwaardige bereikbaarheid van de steden, over de weg en met het openbaar vervoer, is hiervoor belangrijk. In het licht van de demografische ontwikkelingen willen we daarnaast dat de steden de ruggengraat van Drenthe vormen voor wonen, werken en voorzieningen. De (binnen)steden moeten zich blijven ontwikkelen als bruisende centra voor het omliggende landelijk gebied. Daarnaast willen we de schakelpositie van Drenthe in het (inter)nationale netwerk benutten door passanten te verleiden hier te blijven (wonen of werken) of te verblijven (voor recreatie en toerisme).

Om tot robuuste stedelijke netwerken te komen, richten wij ons op:
- een goede bereikbaarheid over de weg en met het openbaar vervoer;
- aantrekkelijke woon- en werkmilieus;
- een goede bereikbaarheid van het aanbod van voorzieningen;
- het ontwikkelen van innovatieve en klimaatneutrale strategieën.

Wij vinden het van belang dat de steden binnen het netwerk een sterke aantrekkingskracht hebben. Daarom ondersteunen wij ontwikkelingen die bijdragen aan mooie, cultureel aantrekkelijke en bruisende binnensteden. Wij denken verder dat een onderscheidend profiel de aantrekkingskracht van de steden kan versterken. Om dit te stimuleren, hebben wij de steden voorzien van een identiteitslabel. Stedelijke activiteiten en ontwikkelingen die passen bij het label komen in aanmerking voor provinciale stimulering. De labels zijn:

- Assen 'hoofdstad': ontwikkelingen die de stad positioneren als hoofdstad van Drenthe (en onderdeel van het nationaal stedelijk netwerk).
- Emmen 'vermaak': ontwikkelingen die zijn gericht op het versterken van de grootschalige dagrecreatie en culturele infrastructuur.
- Coevorden 'vesting': ontwikkelingen die het historische karakter van de stad versterken.
- Hoogeveen 'centrum': ontwikkelingen die de attractiviteit van het centrum van de stad versterken.
- Meppel 'waterpoort': ontwikkelingen die economische en recreatieve relatie van de stad met het water versterken.

Wij beschouwen het doorgaan met het bundelen en intensiveren van verstedelijking in de stedelijke netwerken als een noodzakelijke voorwaarde voor de sociaal-economische ontwikkeling van Drenthe. Bij Assen, Meppel en Hoogeveen achten wij uitbreiding van de stad in sommige richtingen onwenselijk. Daar hebben wij een harde grens getrokken (zie kaart 1, Visie 2020). Met de gemeenten willen we aandacht besteden aan de kwaliteit van de stadsrandzones (zie hieronder).

In het nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen en de Drentse Zuidas liggen veel opgaven en kansen. Vandaar dat wij ons samen met de betrokken gemeenten inzetten om deze verschillende opgaven integraal op te pakken. In hoofdstuk 5 gaan we hier verder op in.

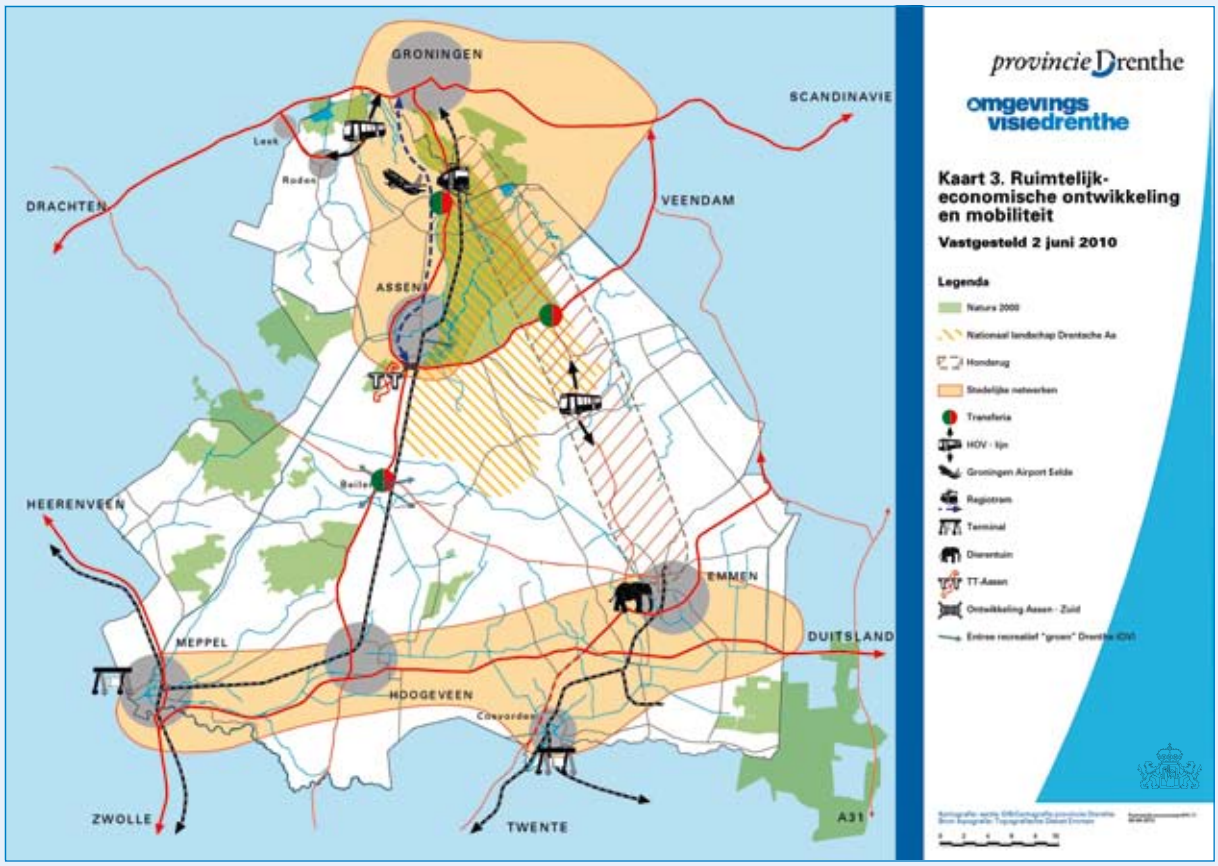


*Kaart 3. Ruimtelijk-economische ontwikkeling en mobiliteit*

## Stadsrandzones

Doordat steden zich ontwikkelen en groeien, zijn in de loop der tijd nieuwe stadsranden ontstaan. De stadsrandzones vormen de overgang van stad naar landelijk gebied. Soms zijn deze hard begrensd door hoofdinfrastructuur (weg, water of spoor). Soms zijn de stadsranden begrensd door de landschappelijke waarde die het aangrenzende gebied vertegenwoordigt en om die reden ook gekoesterd wordt ('emotionele verbondenheid'). De Drentsche Aa (Assen), het Oude Diep (Hoogeveen) en de Reest (Meppel) zijn daar duidelijke voorbeelden van.

Maar er zijn ook stadsranden die niet duidelijk en definitief zijn begrensd, of (nog) niet in de volle aandacht van de overheden staan. Hier bestaat het risico dat er zich ontwikkelingen voordoen die afbreuk doen aan de ruimtelijke kwaliteit, waardoor het gebied als 'verrommeld' wordt beleefd. Voor deze gebieden willen samen met de desbetreffende gemeenten afspreken:

- wat de invulling van ruimtelijke kwaliteit in het gebied betekent (zie paragraaf 4.1);
- welke activiteiten gestimuleerd worden;
- welke ontwikkeling als ongewenst worden beschouwd.

Samen met de steden willen wij komen tot een programma voor het invullen van de stadsrandzones als 'natuurlijke' overgangen tussen stad en platteland. Wij zien hiervoor een rol voor het samenwerkingsverband 'Mooi Drenthe'. Onze inzet is:

- het versterken van de beeldkwaliteit (hoe toont de stad zich naar buiten);
- het stimuleren van de mogelijkheden van recreatieve uitloop en medegebruik, in aansluiting op de route-structuren in de omgeving;
- het realiseren van een natuurlijke verbinding van stad en omgeving.

We willen daarbij zowel van binnen naar buiten kijken (van stad naar land), als van buiten naar binnen (van land naar stad).

## Vitaal platteland

In het verleden had het platteland vooral een productiefunctie voor voedsel. Tegenwoordig krijgt het steeds meer andere economische functies. Hoewel de landbouw nog steeds een belangrijke pijler van de plattelands-economie is, wordt het 'medegebruik' van het platteland door de gehele samenleving groter. Voorbeelden zijn toerisme en recreatie, educatie, genieten van natuur, ruimte en stilte en authentieke voedingsproducten. Op deze manier wordt het platteland als het ware een producent van belevenissen. Ten slotte heeft het platteland zich in de loop der jaren ook bewezen als (innovatieve) kraamkamer voor het MKB en kunst en cultuur.

Om het platteland vitaal te houden, zetten wij, naast de focus op een robuuste landbouw, in op het versterken en verbreden van niet-agrarische economische activiteiten. Het groene karakter van Drenthe met haar natuur-lijke, cultuurhistorische en landschappelijke diversiteit biedt immers uitstekende potenties voor toeristisch-recreatieve ontwikkelingen en activiteiten in de sfeer van gezondheid, wellness en leisure. Daarnaast bieden wij ruimte aan kleinschalige en lokaal georiënteerde activiteiten op het gebied van nijverheid en dienstverlening.

### *Krimp als kans*

Het platteland, en in het bijzonder Oost-Drenthe, wordt als eerste geconfronteerd met krimp van de bevolking. Gemeenten krijgen te maken met kernen waarin het draagvlak voor bepaalde voorzieningen afneemt. Het is dan niet meer mogelijk om alle voorzieningen te behouden. In die situatie moeten er keuzes worden gemaakt.

De demografische krimp heeft ook gevolgen voor het huishoudboekje van de gemeenten. Geld verdienen door woningen te bouwen, wordt steeds minder gangbaar. We moeten dus op zoek naar nieuwe verdien-modellen en waardecreaties. Mogelijkheden liggen er wellicht in de transitie naar een duurzame energie-voorziening (zie paragraaf 4.6).

Wij willen vroegtijdig kunnen inspelen op de gevolgen van deze demografische ontwikkeling. Daarom zijn wij samen met de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Emmen, Coevorden en Westerveld een onderzoek gestart. Hiermee willen wij meer inzicht krijgen in wat het effect van de krimp is voor de thema's Wonen, Leefbaarheid, Bereikbaarheid en Arbeid. Ook willen we hiermee vaststellen welke sturingsmogelijkheden de gemeenten en de provincie hebben om de ontwikkelingen te beïnvloeden. De resultaten van het onderzoek gebruiken we bij het opstellen van een uitvoeringsstrategie voor krimpregio's.

## Recreatie en Toerisme

Drenthe wil een topspeler zijn op de (binnenlandse) toeristische markt. Hiervoor vinden wij het van belang dat Drenthe in haar diversiteit een totaalproduct aanbiedt dat onderscheidend en van hoogwaardig niveau is. Een totaalproduct met veel variatie, aansluitend op de behoeften van de hedendaagse toerist en leidend tot een bruisend Drenthe.

In dat toeristische totaalproduct Drenthe moet geïnvesteerd worden. Het bestaande aanbod van verblijfs- en dagrecreatie en de huidige toeristisch-recreatieve infrastructuur moet kwalitatief verbeterd en vernieuwd worden. De focus moet komen te liggen op de diversiteit en de kwaliteit van het toeristische product. Niet méér van hetzelfde, maar juist het creëren van toegevoegde waarde ten opzichte van het bestaande toeristische product. Wij dagen de markt uit om nieuwe, aansprekende concepten te ontwikkelen die passen bij de kernkwaliteiten van Drenthe.

### *Verblijfsrecreatie*

Ten aanzien van de verblijfsrecreatie willen wij inzetten op versterking, uitbreiding en vernieuwing van de bestaande bedrijven in samenhang met de omgeving, het vrijetijds landschap. Nieuwvestiging is niet mogelijk in de EHS en robuuste landbouwgebieden. Met uitzondering van nieuwvestiging als gevolg van ver-/uitplaatsing van bestaande bedrijven uit kwetsbare gebieden, daarvoor willen we ruimte zoeken aan de randen van natuurgebieden. Ook hiervoor willen wij de systematiek van de SER-ladder toepassen (zie paragraaf 4.1).

Wij willen de aanpak van het project 'Natuurlijke recreatie Drenthe' voortzetten. In de komende periode gaan we onderzoeken of aanvullende initiatieven nodig zijn om de kwaliteit verder te verbeteren.

In 'de Koningsas', tussen Assen en Groningen, en de Drentse Zuidas zien we mogelijkheden voor specifieke vormen van verblijfsrecreatie die gerelateerd zijn aan de stedelijk netwerken. Te denken valt aan hotels, conferentieoorden en wellness-concepten.

Voor Veenhuizen zien we kansen voor specifieke nieuwe vormen van (kleinschalige) verblijfsrecreatie die de unieke betekenis van Veenhuizen versterken (zie ook tekstkader hierna).

### *Dagrecreatie*

Versterking van het aanbod aan dagrecreatieve voorzieningen staan wij voor met name in kwalitatieve zin. Nieuwvestiging van grootschalige dagrecreatie wordt in belangrijke mate bepaald en gestuurd door de potentie van de locatie en haar omgeving. Wij zien onder meer potentie in Zuidoost-Drenthe.

Bij de nadere invulling van de stadsrandzones door gemeenten, willen we graag recreatieve onderdelen inbrengen die de betekenis van de stad en de stadsrandzone kunnen versterken. Daarnaast zien we specifieke recreatieve aanknopingspunten bij de gebieden Havelterberg, Hondsrug en Veenhuizen. Hierbij gaat het vooral om het benutten van de cultuurhistorische betekenis van deze gebieden. Voor Veenhuizen geldt dat deze oriëntatie past bij onze ambitie om het cultuurerfgoed op de Werelderfgoedlijst van UNESCO geplaatst te krijgen (zie hieronder).

**Veenhuizen**
Veenhuizen is een voormalig gevangenisdorp met een zeer bijzondere historie. We streven ernaar om naast de overgebleven penitentiaire inrichtingen te zorgen voor andere, passende economische ontwikkelingen. Behalve recreatie en toerisme richten we ons op zorg, landbouw, onderwijs, kennis, creatieve industrie en cultuur. Een van de locaties die hiervoor in aanmerking komt, is de voormalige locatie van het Derde Gesticht. Het uitvoeren van deze beleidslijn gebeurt onder verantwoordelijkheid van de Bestuurscommissie Veenhuizen, die hiervoor een uitvoeringsprogramma opstelt, het 'Transitieplan Veenhuizen'.

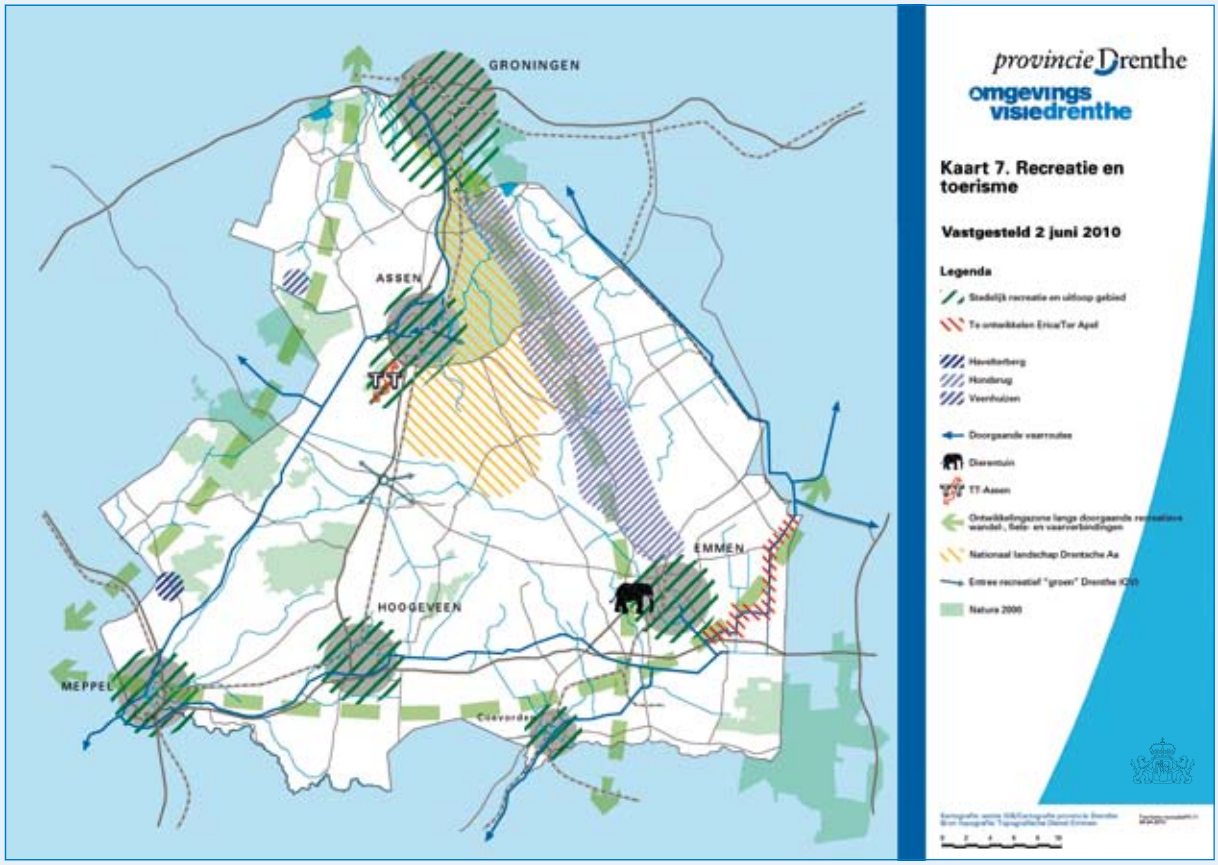


*Kaart 7. Recreatie en toerisme*

*Recreatieve infrastructuur*
Drenthe heeft een zeer fijnmazig net van wandel-, fiets- en ruiterpaden, waaronder een aantal doorgaande landelijke routes. Voor de recreatietoervaart zijn er doorgaande vaarverbindingen.

Wij investeren in het instandhouden en verbeteren van de provinciale infrastructuur voor recreatie en toerisme. Aan uitbreiding van de infrastructuur willen we meewerken als er sprake is van een knelpunt dan wel een ontbrekende schakel, of als onderdeel van een gebiedsontwikkeling. Op de visiekaart (kaart 1, Visie 2020) hebben we een idee aangegeven voor een route die het gebied rond Veenhuizen verbindt met het gebied rond Frederiksoord (Pauperpad).

De Drentse trajecten van de landelijke routestructuren (LAW en LAF) worden door ons in samenwerking met de gemeenten in stand gehouden. Wij zien, gekoppeld aan deze doorgaande routes voor wandelen, fietsen of toervaart, mogelijkheden voor kleinschalige verblijfs- en dagrecreatie, bijvoorbeeld Bed & Breakfast, horeca en haven- en afmeervoorzieningen (kaart 7, Recreatie en Toerisme). Deze activiteiten kunnen worden gevestigd in voormalige agrarische gebouwen. De gemeenten kunnen deze mogelijkheden uitwerken.

*Recreatief openbaar vervoer*
Wij willen de rol van het openbaar vervoer voor recreatie en toerisme versterken. Assen en Beilen zijn voor ons speerpunten. Zo zien we kansen om Beilen te ontwikkelen tot OV-entree voor het hart van Drenthe (kaart 1, Visie 2020). Het dorp heeft een prominente ligging in het hart van Drenthe, tussen beide stedelijke netwerken in, op het kruispunt van het internationale en regionale wegennet en het spoor. Met deze entree willen we het toeristisch interessante achterland nog beter toegankelijk maken en de toeristische betekenis ervan versterken. Voor Assen geldt dezelfde benadering, maar dan vanuit het gegeven dat het station Assen Centrum de poort tot het Drentsche Aa gebied vormt.

## Werken

Wij willen de ontwikkeling van een dynamische, vitale en zichzelf vernieuwende regionale economie stimuleren. Daarbij richten we ons op voldoende en gevarieerde vestigingsmogelijkheden voor kennisintensieve (maak) industrie en het MKB. Het vestigingsklimaat wordt beïnvloed door factoren op zowel nationaal, provinciaal als lokaal niveau. Op provinciaal niveau spelen vooral ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden, regionale bereikbaarheid en het scheppen van voorwaarden voor kennisontwikkeling en innovatie.

Om werkgelegenheid te behouden en te creëren, streven wij naar een regionaal evenwichtige, duurzame economische groei. We zetten in op een overgang naar een dynamische kennis- en netwerkeconomie en op het verstevigen van de economische structuur. We willen de (inter)nationale en regionale concurrentiekracht versterken door:
- grensoverschrijdende en interregionale samenwerking;
- inzet op kennisontwikkeling, innovatie en het ontwikkelen van clusters en speerpuntsectoren;
- het concentreren van economische activiteiten in stedelijke netwerken;
- het versterken van de sociaal-economische vitaliteit van de plattelandseconomie.

*Grensoverschrijdende en interregionale samenwerking*
De ontwikkeling van Drenthe is steeds meer vervlochten met die van Noord-Europa en dan vooral met het aangrenzende Duitse gebied. De ontwikkelingen in Noordoost-Europa en het wegvallen van de landsgrenzen hebben geleid tot sterkere oost-westrelaties. Om de (inter)nationale concurrentiekracht van Drenthe te verstevigen, zoeken wij, al dan niet in samenwerking met Groningen en Fryslân, actief samenwerking met relevante Duitse partners. Samen met de provincies Groningen en Fryslân geven wij verder invulling aan de Noordelijke Ontwikkelingsas. Wij willen Noord-Nederland en Drenthe profileren als schakel tussen de Randstad en Noordoost-Europa. Ook willen we onze politieke, economische en culturele netwerken in dit gebied verder uitbouwen.

Het ontwikkelen van robuuste stedelijke netwerken is cruciaal voor onze (inter)nationale oriëntatie.
De stedelijke netwerken fungeren als schakels in de internationale verbinding. Met het versterken van deze schakels, verbeteren we de economische positie van Drenthe in Europa.

*Kennisontwikkeling, innovatie en ontwikkeling van clusters en speerpuntsectoren*
Wij stimuleren de omvorming naar een meer kennisintensieve regionale economie en een arbeidsmarkt met voldoende en goed gekwalificeerde werknemers. Vanuit de sterke punten van de regio wordt gestreefd naar verbetering van de samenwerking tussen bedrijven en kennisinstellingen, het wegnemen van belemmeringen en het geven van ruimte aan vernieuwende initiatieven van de (potentieel) stuwende bedrijvigheid in het MKB. Onze inspanningen richten zich vooral op kennisverspreiding, innovatie, exportbevordering, investeringsbevordering, ondernemerschap, het aantrekken en behouden van kenniswerkers, scholing, talentontwikkeling en het bouwen van kennisclusters. Hiertoe werken we samen met onder andere ondernemers (organisaties), onderwijs- en kennisinstellingen en andere overheden.

**Europark**
Samen met de Duitse gemeente Emmlichheim ontwikkelt de gemeente Coevorden een uniek grens-overschrijdend industrieel en logistiek bedrijvenpark met een oppervlakte van circa 350 ha: het Europark. Het ligt deels in de gemeente Coevorden en deel in de gemeente Emmlichheim. Via de op het Europark gevestigde Euroterminal Coevorden (ETC) vindt met name uitwisseling plaats van goederen tussen vervoersmodaliteiten over de weg en per spoor. Met twee spoorterminals (een derde is in ontwikkeling) worden onder meer containers verladen via de Bentheimer Eisenbahn.

Daarnaast ondersteunen we sectoren die kansrijk zijn, de 'speerpuntsectoren'. Clusterontwikkeling is daarbij van groot belang. In Noord-Nederland gaat het om de sectoren energie (Energy Valley), water (Wetsus), sensortechnologie (Sensor Universe/LOFAR (kaart 1. Visie 2020)) en agribusiness (inclusief glastuinbouw). Op regionaal niveau gaat het om de sectoren Chemie, Recreatie & toerisme, Life sciences en Healthy Aging. In de Drentse Zuidas bevorderen we het ontwikkelen van de sector Transport & logistiek, in combinatie met de kennisintensieve (maak)industrie.

**Radioastronomie (ASTRON)**
Het Nederlands Instituut voor de Radio Astronomie, ASTRON, heeft vanaf de jaren vijftig van de vorige eeuw een plaats binnen de sociaal-economische en ruimtelijke context van Drenthe. ASTRON heeft drie grote vestigingen in Drenthe en manifesteert zich ruimtelijk bij Lhee, Dwingeloo, met het research-complex (inclusief radiotelescoop) en hoofdkantoor, bij Hooghalen met de Westerbork Synthese Radio-telescoop (WSRT) en bij Exloo en Buinen met het centrumgebied van LOFAR. Ten slotte zijn er verspreid over de provincie kleine LOFAR-buitenstations voor wetenschappelijk onderzoek op het gebied van zowel astronomie, geofysica als infrageluid.
Wij willen ruimte bieden aan de verdere ontwikkeling van de radioastronomie in Drenthe en streven er naar verstoring van activiteiten die hiermee samenhang te voorkomen.

**Radiotelescopen Dwingeloo en Hooghalen**
In de bossen van Dwingeloo en Hooghalen staan radiotelescopen opgesteld voor waarnemingen aan het zonnestelsel. Rond elk van deze waarnemingsposten zijn op de kaart 12 'Overige aanduidingen' zones aangegeven die betrekking hebben op de toelating van gemotoriseerd verkeer en de oprichting van nieuwe bebouwing. Binnen zone I kunnen, buiten de verharde wegen Eursinge – Lhee en Hooghalen – Amen, alleen in uitzonderingsgevallen gemotoriseerd verkeer en activiteiten, waarbij elektromagnetische straling wordt opgewekt, worden toegelaten. Noodzakelijk landbouwverkeer wordt tot deze uitzonderingen gerekend. Binnen zone II worden storingen voorkomen door vooraf overleg te plegen met ASTRON over storingsgevolgen van bedrijfsvestigingen en –uitbreidingen, intensivering van verkeer en dergelijke activiteiten.

**LOFAR**
De afgelopen jaren heeft ASTRON een nieuwe radiotelescoop gebouwd LOFAR (Low Frequency Array). LOFAR bestaat uit enkele duizenden kleine antennes die geclusterd zijn geplaatst in het centrale LOFAR-gebied bij Exloo en Buinen en in enkele buitenstations in zowel Drenthe, Groningen, Fryslân als Overijssel. De locatiekeuze voor de antennestations is tot stand gekomen in goede samenwerking tussen gemeenten, provincies en ASTRON. Als belangrijke criteria golden daarbij steeds de beschikbaarheid van de fysieke ruimte en het relatief lage storingsniveau door elektromagnetische straling. Wij vinden het van belang dat de LOFAR-stations in Drenthe optimaal kunnen blijven functioneren in een omgeving met een zo laag mogelijk storingsniveau. De storingsvrije zone I (samenvallend met het centrale LOFAR-gebied) en de zogenaamde overlegzone II zijn aangegeven op kaart 12 Overige aanduidingen. Voor deze zones geldt hetzelfde beschermingsbeleid ten aanzien van zone I en II als hiervoor beschreven bij de radiotelescopen in Dwingeloo en Hooghalen.

**LOFAR-buitenstations**
Wij verwachten van gemeenten dat binnen een straal van twee kilometer rond een LOFAR-buitenstation storing wordt voorkomen door vooraf overleg te plegen met ASTRON over de gevolgen van mogelijke storingsbronnen zoals zenders, zendmasten, hoogspanningsmasten, windmolens, motoren en andere mechanische of elektrotechnische installaties alsmede intensivering van het gemotoriseerde verkeer.

*Concentratie van economische activiteiten in stedelijke netwerken*
Wij streven naar het concentreren van bedrijvigheid in de Drentse steden, als schakels binnen de stedelijke netwerken. Op deze wijze profiteren bedrijven van elkaars nabijheid (agglomeratie- en netwerkeffecten). Daarnaast leidt concentratie tot minder druk op het landelijk gebied.

Wij streven naar een concentratie van de detailhandel in de binnenstedelijke gebieden. Tegelijkertijd zijn er activiteiten die om uiteenlopende redenen minder goed passen in de stedelijke centra, bijvoorbeeld vanwege de omvang, brandgevaar of bevoorrading. Voor deze activiteiten is vestiging op een locatie voor perifere detailhandel een betere optie. In 2006 hebben de provincies gezamenlijk besloten dat bestaande winkelgebieden worden beschermd en dat vestiging van grootschalige winkels buiten het stedelijk gebied (zogenaamde weidewinkels) wordt tegengehouden. Dit beleid blijft de komende jaren onverminderd van kracht.

Voor nieuwe en bestaande regionale werklocaties streven we naar kwaliteit die past bij het gewenste ruimtelijk-economisch profiel van de werklocatie. Om te voorzien in de ruimtevraag, zetten we in op het herstructureren van bestaande terreinen en regionale afstemming van het aanbod aan nieuwe regionale werklocaties (zie kader). Voor bedrijven die milieuhinder veroorzaken, voeren we een apart vestigingsbeleid.

**Een regionale werklocatie (bedrijventerrein/kantorenlocatie):**
- biedt overwegend plaats aan bedrijven met een bovenlokale oriëntatie, zowel qua arbeidsmarkt als qua toelevering- en afnemers relaties;
- is (met uitzondering van het VAM/MERA-terrein te Wijster) gelegen binnen een van de twee stedelijke netwerken, te weten Groningen-Assen of de Drentse Zuidas.

*Regionale afstemming*
Wij willen dat er regionale afstemming over regionale werklocaties komt om onderlinge concurrentie tussen gemeenten te voorkomen. Op basis van de regionale markt en de regionaal-economische identiteit, onderscheiden we twee afstemmingsregio's: Groningen-Assen en de Drentse Zuidas. Voor deze regio's nemen wij het initiatief voor afstemming. Ons primaire doel hierbij is om met gemeenten afspraken te maken over de verdeling van het aanbod in regionale werklocaties. Vertrekpunt hierbij is de analyse van de ruimtevraag voor de periode tot 2020. Voor de periode tot 2020 is er naar verwachting behoefte aan 545 tot 605 hectare aan werklocaties.

We constateren dat ook aan Drenthe grenzende gemeenten deel uitmaken van de regionale 'bedrijventerreinenmarkt'. Daarnaast worden niet alle Drentse gemeenten gedekt door beide stedelijke regio's. Dit kan aanleiding zijn om aanvullende afstemmingsvormen te organiseren.
Herstructurering van het bestaande aanbod stellen we in principe boven nieuwe uitleg. Wij vragen gemeenten in hun visie op werklocaties op te nemen welk deel van de vraag wordt ingevuld met herstructurering en welk deel wordt ingevuld met nieuwe locaties.

*Kansen voor kwaliteit*
Voor de kwaliteitsverbetering van bestaande werklocaties willen wij het initiatief nemen door voor de komende tien jaar een herstructurerings- en intensiveringsprogramma op te stellen.

Daarnaast willen we met gemeenten en andere relevante partners afspraken maken over de kwaliteit en duurzaamheid van werklocaties. Dit past bij ons streven naar ruimtelijke kwaliteit (zie paragraaf 4.1).
Bij herstructurering en nieuwe aanleg moet een beeldkwaliteitplan worden opgesteld, waarin in ieder geval de volgende aspecten worden uitgewerkt:
- terreinindeling (verhouding openbare en private ruimte);
- inrichting van de openbare ruimte;
- kavelinrichting (inclusief erfafscheidingen);
- kwaliteit van de bebouwing;
- omgang met reclame-uitingen;
- landschappelijke en stedenbouwkundige inpassing.

Wij zien hierin ook een rol voor het samenwerkingsverband 'Mooi Drenthe'.

*Versterken van de sociaal-economische vitaliteit van de plattelandseconomie*
De aanwezigheid van het MKB op het platteland levert een belangrijke bijdrage aan de sociaal-economische vitaliteit op het platteland. Ons streven naar concentratie van bedrijvigheid in de steden wil dan ook niet zeggen dat daarmee geen ruimte wordt geboden aan bedrijvigheid op het platteland. In beginsel wordt daarbij vooral ruimte geboden aan bedrijven uit sectoren landbouw, recreatie&toerisme en het kleinschalig MKB.

Veel bedrijvigheid op het platteland vestigt zich in vrijkomende agrarische bebouwing (VAB). Voorheen was het provinciale beleid ten aanzien van het gebruik en/of het herinrichten hiervan nogal restrictief. Wij willen dat gemeenten nu in principe zelf gaan bepalen welke activiteiten zij willen toestaan in de VAB. Wij stellen wel enkele randvoorwaarden:
- de invulling van de VAB doet geen inbreuk op de ruimtelijke kwaliteit (zie paragraaf 4.1);
- de nieuwe bedrijfsactiviteit heeft geen negatieve gevolgen voor de hoofdfunctie van het gebied;
- de nieuwe bedrijfsactiviteit is kleinschalig van aard;
- de woonfunctie van de VAB blijft gehandhaafd.

Aanleg van nieuwe lokale werklocaties (zie kader) in het landelijke gebied staan wij in principe niet toe.
Wel is het onder bepaalde voorwaarden mogelijk bestaande locaties uit te breiden. Deze voorwaarden zijn:
- uit toepassing van de SER-ladder (zie paragraaf 4.1.2) blijkt herstructurering van het bestaande terrein onvoldoende ruimtewinst op te leveren;
- de uitbreiding wordt ruimtelijk goed ingepast, wat wordt beschreven in een beeldkwaliteitplan (zie paragraaf 4.3.1);
- de locatie wordt bestemd voor kleinschalige en lokaal georiënteerde bedrijvigheid.

**Een lokale werklocatie (bedrijventerrein):**
- biedt overwegend plaats aan bedrijven met een lokale oriëntatie om reden van de sociale binding aan de kern (veelal doordat de eigenaar daar in de buurt woonachtig is) en haar directe omgeving vooral qua arbeidsmarkt en qua toelevering- en afnemers relaties;
- huisvest bedrijven die overwegend kleinschalig zijn;
- kwaliteit van de bedrijfsbebouwing, het volume en de kavelgrootte moeten aansluiten bij de kwaliteit van de directe omgeving (de structuur van de nabijgelegen kern);
- bevat geen significant milieubelastende activiteiten (max. categorie 3);
- huisvest bedrijven die geen grootschalige vervoersstromen met zich meebrengen;
- mag woon-werkfuncties bevatten.

Het komt hier en daar in de provincie nog voor dat een regionaal georiënteerd bedrijf (niet behorend tot de categorie Landbouw of Recreatie en Toerisme) dat belangrijk is voor de werkgelegenheid, solitair gevestigd is in het buitengebied. Als een dergelijk bedrijf zich wil uitbreiden, koersen wij in eerste instantie aan op verplaatsing naar een bedrijventerrein. Mocht dit vanwege zwaarwegende argumenten niet mogelijk of wenselijk zijn, dan bekijken we in overleg met het bedrijf en de gemeente of, en onder welke voorwaarden, we uitbreiding op de bestaande locatie kunnen toestaan.

## Wonen

Wij hebben de ambitie om Drenthe als woonprovincie aantrekkelijker te maken met gevarieerde en leefbare woonmilieus die voorzien in de woonvraag. Bovenlokale afstemming is nodig om vraag en aanbod op de woningmarkt in balans te houden en om doorstroming op gang te brengen. Binnen deze bovenlokale afstemming voeren wij de regie.

Voor het verbeteren van de kwaliteit van de woonomgeving stellen we middelen beschikbaar uit het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV). Wij geven prioriteit aan projecten in centrumgebieden, transformatiegebieden en vroeg-naoorlogse wijken.

*Demografische ontwikkeling*

De bevolking van Drenthe blijft doorgroeien, van ruim 490.000 inwoners nu tot ruim 496.000 inwoners in 2020. Na 2020 zal het inwonertal afnemen, tot 474.500 inwoners in 2040. Ook de leeftijdsopbouw verschuift de komende jaren. Het aantal huishoudens in Drenthe blijft tot 2030 doorgroeien tot boven de 228.000. Dat is een toename van ongeveer 19.800 huishoudens. Het aantal huishoudens groeit sneller dan het aantal inwoners, omdat het gemiddelde aantal personen per huishouden afneemt. De woningbehoefte blijft de komende periode dus licht groeien. Vanaf 2030 neemt de groei van het aantal huishoudens af, en daalt het aantal tot 224.000 in 2040. Op basis van de behoefteberekening is in de periode 2008 - 2020 nog een netto aantal toevoegingen van circa 22.000 woningen nodig. Hierbij is uitgegaan van een positief migratiesaldo. Jaarlijks komt dit neer op een netto toename van de woningvoorraad met circa 1.850 woningen. De werkelijke woningbouwproductie zal hoger moeten liggen door vervangende nieuwbouw voor gesloopte woningen.

*Regionale afstemming*

Wij willen ons bij het wonen meer richten op het regionale niveau en meer op kwaliteit. De kwaliteit van de inrichting van de woonomgeving is in de eerste plaats een gemeentelijke verantwoordelijkheid. Wij gaan ervan uit dat gemeenten woonplannen opstellen, waarin op planmatige en samenhangende wijze het woonbeleid van de gemeente invulling krijgt en eigen keuzes inzichtelijk worden gemaakt. Wij richten ons voornamelijk op:
- regionale afstemming van woningbouwplannen;
- het stimuleren van herstructurering;
- het stimuleren van de ontwikkeling van specifieke, kleinschalige woonmilieus.

Bij de woonopgave willen we komen tot een goede regionale samenwerking en afstemming. Gelet op de demografische ontwikkelingen vinden we het belangrijk dat woningbouwprogramma's in een bovenlokale strategie worden vervat. Om onderlinge concurrentie te voorkomen en de diversiteit in het regionale aanbod te vergroten, worden regionale afspraken gemaakt. Voor de onderbouwing van deze afspraken vragen wij van de regio's een regionale woonvisie, waarin kwantiteit en kwaliteit van bouwprogramma's op elkaar is afgestemd. Gemeentelijke woonplannen vormen een belangrijke basis voor regionale woonvisies.

Wij willen regionale woonvisies op laten stellen voor gebieden met een samenhangende woningmarkt. Op basis van verhuisbewegingen en woon-werkverkeer hebben we de volgende drie regio's gedefinieerd (kaart 6, Wonen en Sociale componenten):
• Noord-Drenthe (gemeenten Aa en Hunze, Assen, Noordenveld, Tynaarlo en Midden-Drenthe);
• Zuidoost-Drenthe (gemeenten Borger-Odoorn, Coevorden en Emmen);
• Zuidwest-Drenthe (gemeenten Hoogeveen, De Wolden, Meppel en Westerveld).

Drie gemeenten van Noord-Drenthe maken ook deel uit van het gebied van de Regio Groningen-Assen: Assen, Noordenveld en Tynaarlo.

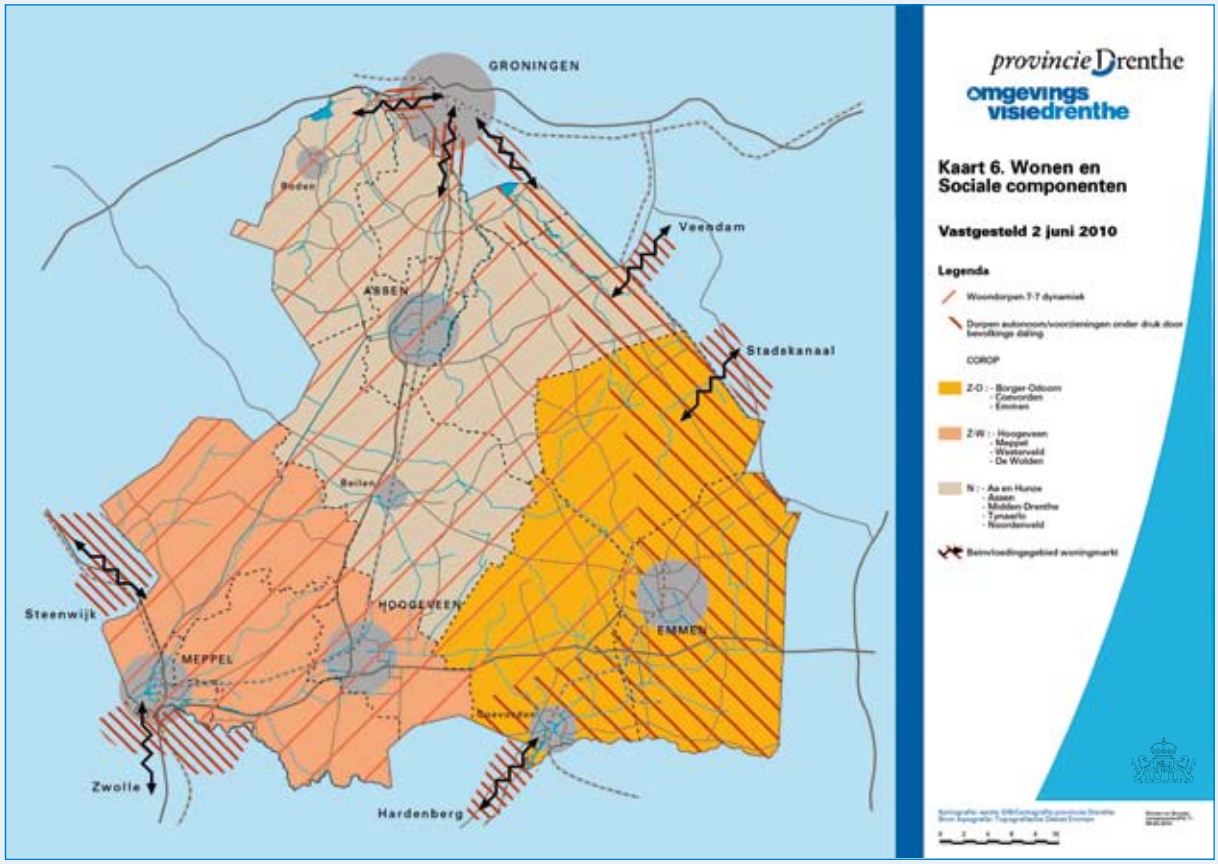


*Kaart 6. Wonen en Sociale componenten*

Wij hebben provinciegrensoverschrijdende ontwikkelingen aangegeven op kaart 6. Wonen en Sociale Componenten en verwachten dat in de regionale woonvisies invulling wordt gegeven aan afstemming met woningbouwontwikkelingen in de beïnvloedingsgebieden, voor zover deze van invloed zijn op ontwikkelingen binnen de onderscheiden afstemmingsregio 's.

In de regionale woonvisies komen in ieder geval de volgende onderwerpen aan bod:
• demografie
• ontwikkelingen op de woningmarkt;
• invulling van de ruimtevraag (bundeling, zorgvuldig ruimtegebruik en kernenstructuur);
• doelgroepenbenadering (kwalitatieve afstemming);
• monitoring (uitvoering en effecten regionale woonvisie);

*Kwantitatief plafond*
Op basis van de bevolkingprognose hebben wij voor iedere regio een maximum bepaald voor de woningbehoefte (kwantitatief plafond):
• Noord-Drenthe: nettotoename van 11.800 woningen. Dit aantal komt onder andere uit de opgave van de Regio Groningen-Assen;
• Zuidoost-Drenthe: nettotoename van 5.100 woningen;
• Zuidwest-Drenthe: nettotoename van 5.100 woningen. Hierbij is rekening gehouden met de opgave voor Nieuwveense Landen (Meppel).

*Bundeling*
Bij de verdeling van de woningbehoefte streven we ernaar de groei van de bevolking en de arbeidsplaatsen te concentreren in de (sub)streekcentra. Per 1 januari 2008 is de verdeling van de huidige woningvoorraad per regio als volgt:
• Noord-Drenthe: 49,5% in (sub)streekcentra en 50,5% in overige kernen;
• Zuidoost-Drenthe: 43,4% in (sub)streekcentra en 56,6% in overige kernen;
• Zuidwest-Drenthe: 54,7% in (sub)streekcentra en 45,3 % in overige kernen.

Onze ambitie is om tweederde van de bouwopgave in de planperiode 2010-2019 op te vangen in (sub)-streekcentra en één derde in de overige kernen. Daarbij hebben de streekcentra (Assen, Emmen, Hoogeveen en Meppel) een regionale functie om te bouwen voor de opvang van migratie. De substreekcentra (Beilen, Coevorden en Roden) hebben een bovenlokale functie. Overige kernen hebben alleen een lokale functie.

De toedeling van de woonopgave aan de (sub)streekcentra en overige kernen is de verantwoordelijkheid van de gemeenten. Wij verwachten van de gemeenten dat de toedeling gebeurt op basis van de functie van de kern binnen de gemeente. Wij vinden het van belang dat, waar mogelijk, de woonopgave van deze kernen wordt benut om de dorpsranden ‘af te hechten.’ Dit verbetert de ruimtelijke kwaliteit.

*Zorgvuldig ruimtegebruik en kernenstructuur*
De gelaagde kernenstructuur van een regio is de basis voor het invullen van de woningbehoefte. Verder is het belangrijk dat regio’s overeenkomstige uitgangspunten hanteren bij locatiekeuzes. Vanuit de doelstelling zorgvuldig en doelmatig om te gaan met ruimtegebruik, hanteren wij het uitgangspunt ‘inbreiding voor uitbreiding’. Wij willen dat eerst wordt ingezet op het gebruik van ruimte binnen bestaand bebouwd gebied (bijvoorbeeld door herstructurering, verdichting, inbreiding of functieverandering). Pas daarna wordt gekozen voor nieuwe uitleglocaties (zie ook paragraaf 4.1).

*Doelgroepen*
Wij besteden ook aandacht aan de kwalitatieve afstemming van het woningaanbod. We willen de huidige bevolking binnen een regio voldoende huisvestingsmogelijkheden bieden voor haar wooncarrière.
Dit betekent dat binnen een regio voldoende aanbod moet zijn voor verschillende doelgroepen, zoals woningen voor starters en senioren. Ook is het van belang doorstroming in de woningmarkt te stimuleren.
In de regionale afstemming zullen wij vanuit deze doelgroepenbenadering sturen.

*Duurzaamheid*
Om de energiedoelstellingen te halen, willen wij de energetische prestatie van de bestaande woningvoorraad helpen verbeteren (zie paragraaf 4.6). Wij onderzoeken de mogelijkheid om in Noord-Nederland een verscherpte Energie Prestatie Coëfficiënt voor nieuwbouwwoningen te hanteren.

*Ontwikkelen van bijzondere woonmilieus*
Om Drenthe meer te profileren als woonprovincie, willen we gezamenlijk met gemeenten en partners aantrekkelijke nieuwe woonconcepten ontwikkelen met meer ruimte voor experimentele architectuur.
We willen nieuwe kleinschalige woonmilieus laten ontwikkelen die passen bij de kwaliteiten en behoeften in een bepaald gebied. Daarmee komen we tegemoet aan woonwensen en leefstijlen van kleine specifieke doelgroepen. Uitgangspunt bij de ontwikkeling van deze woonmilieus is een landschappelijk kader dat aansluit bij gebiedsspecifieke kernkwaliteiten. Het woonmilieu kan alleen worden ontwikkeld samen met andere functies, zoals het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit, het verbeteren van voorzieningen, het realiseren van de water- en natuuropgave en het versterken van de recreatie. Zo kunnen meerdere doelstellingen worden gerealiseerd, wat maatschappelijk meerwaarde oplevert. Wij geven daarbij de voorkeur aan het opknappen van bestaande locaties waar een kwaliteitsimpuls gewenst is (bijvoorbeeld een vervallen bedrijfsbestemming).

Ook bieden wij ruimte voor woningbouw ter vervanging van landschapsontsierende (voormalige) agrarische bedrijfsgebouwen (ruimte-voor-ruimteregeling). Bij eventuele aantasting van de kernkwaliteiten streven we naar compensatie. In overleg met gemeenten en andere partners geven we hieraan verder invulling.

We stimuleren de ontwikkeling van nieuwe landgoederen, als vorm van kleinschalige nieuwe woonmilieus. Het gaat om een hedendaagse toevoeging aan het landschap, dat gezien mag worden als cultuurdaad van deze tijd. Het landgoed en het huis dienen als een eenheid ontwikkeld te worden. Het huis mag ontwikkeld worden als één wooneenheid met eventueel ondergeschikte functies. Het huis dient allure en uitstraling te krijgen en ontleent deze voornamelijk door architectonische verbintenis met het landgoedontwerp.
Voor nieuwe landgoederen hanteren wij de volgende voorwaarden:
- het landgoed bestaat minimaal uit 5 hectare bos. De ervaring leert dat een landgoed meer is dan alleen bos en dat een kwalitatief landgoed over het algemeen minimaal 10 tot 15 hectare groot is;
- het landgoed past in het bosclusteringsbeleid zoals aangegeven in par. 4.3.3. van de Omgevingsvisie;
- het landgoed is in principe openbaar toegankelijk;
- het landgoed vormt een ecologische, economische en esthetische eenheid;
- het landgoed past in het aanwezige landschap en houdt rekening met de cultuurhistorie en de bodemgesteldheid.

*Permanente bewoning recreatieverblijven*
Wij zijn in beginsel tegen permanente bewoning van recreatieverblijven. Dit leidt tot 'verstening' van het landelijk gebied. Ook gaat het ten koste van de capaciteit van recreatieverblijven, waardoor elders in het landelijk gebied een nieuwe vraag naar recreatiewoningen ontstaat. Wij verlenen daarom in principe geen medewerking aan het legaliseren van permanente bewoning door gemeenten, waarbij de bestemming verblijfsrecreatie wordt omgezet in de bestemming wonen.

Alleen in uitzonderlijke gevallen zijn we bereid deze medewerking te verlenen. Hierbij moet worden voldaan aan de voorwaarden die de VROM-Inspectie stelt in de brochure 'Onrechtmatige bewoning van recreatiewoningen; handreiking voor gemeenten'. Verdere voorwaarden zijn:
- De legalisatie heeft alleen betrekking op recreatiecomplexen en niet op losse recreatieverblijven.
- Het recreatiecomplex sluit aan op een kernbebouwing.
- De legalisatie past binnen het integrale woonbeleid van de desbetreffende gemeente.
- De noodzakelijke integratieslag met de naastgelegen kern levert een duurzame ruimtelijke kwaliteitsslag op.

Wij zijn in gesprek met gemeenten over de legalisatie van recreatiecomplexen in Breistroeken in Nieuw-Balinge, Blanckenberg in Havelte en de Wiedelanden in Nijeveen.

## Mobiliteit

Voor de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Drenthe is het van belang gunstige vestigingsvoorwaarden te creëren waarmee Drenthe kan concurreren met andere regio's. Dit vraagt om een goede bereikbaarheid. Mobiliteit heeft ook een belangrijke sociale functie: een goede bereikbaarheid van sociale voorzieningen, zorgvoorzieningen, onderwijsvoorzieningen en recreatieve voorzieningen draagt bij aan de ontplooiingsmogelijkheden van de inwoners van Drenthe.

Wij streven voor Drenthe naar een optimale en veilige bereikbaarheid. In ons verkeers- en vervoersbeleid hebben wij normen voor reistijd en veiligheid opgenomen voor de verschillende schaalniveaus van infrastructuur (internationaal, regionaal en lokaal). De samenhang en de betrouwbaarheid van de netwerken voor auto, openbaar vervoer, fiets en goederen zijn van provinciaal belang, evenals de verknoping van het regionale netwerk met het (inter)nationale netwerk. Het beleid zoals vastgelegd in het Provinciaal verkeers- en vervoersplan (PVVP, 2007) blijft onveranderd van kracht.

Wij voeren de regie op de duurzame verbetering van de regionale mobiliteit door met de partners afspraken te maken over investeringen. We geven prioriteit aan:
- het verbeteren van verbindingen, locaties of voorzieningen in het regionale netwerk (weg, spoor en water) die niet voldoen aan de normen voor bereikbaarheid en/of veiligheid;
- het verbeteren van het openbaar vervoer per spoor en/of over de weg;
- het vervolmaken van het fietsnetwerk voor woon-werkverkeer.

Met het Rijk proberen we tot afspraken te komen over maatregelen voor het (inter)nationale netwerk (weg, spoor en water). Met de gemeenten willen we komen tot een samenhangend pakket van maatregelen om de bereikbaarheid voor auto, openbaar vervoer en fiets te verbeteren. Ook stimuleren we de gemeenten om de infrastructuur veiliger te maken en het verkeersgedrag te verbeteren.

*Stedelijke bereikbaarheid*

In stedelijke gebieden zien wij voldoende mogelijkheden om de infrastructuur en voorzieningen voor de auto, het openbaar vervoer en de fiets te optimaliseren, zodat de groei in mobiliteit kan worden opgevangen. Vanuit het principe van de leefbare stad geven we de voorkeur aan een betere bereikbaarheid per openbaar vervoer en per fiets. Dit kan alleen als wonen en werken wordt geconcentreerd in de stedelijke gebieden. Samen met de gemeenten kijken wij naar de mogelijkheden om het autoverkeer in stedelijke gebieden te reguleren, bijvoorbeeld via parkeermanagement, stadsrandtransferia en informatietechnologie.

Voor het nationaal stedelijk netwerk is een 'systeemsprong' in het openbaar vervoer vereist. Vanwege de toenemende verkeersstroom tussen Groningen en Assen willen we de inzet onderzoeken van een regiotram of een innovatief bussysteem. Hierbij hoort een goede ontsluiting van Groningen Airport Eelde (zie paragraaf 5.1). In de studie bekijken we ook of bij De Punt een transferium kan worden ingericht. In dit gebied komen diverse wegen en het spoor samen. Reizigers zouden hier van de auto op een ander vervoersmiddel kunnen overstappen. Op het transferium kan men ook de auto laten staan en met de fiets of per voet het nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa intrekken.

Voor de steden in de Drentse Zuidas geven we prioriteit aan een betere bereikbaarheid over het spoor. Voor Emmen en Coevorden gaat het om de spoorverbinding met Zwolle, Twente en Duitsland. Voor Meppel gaat het om de spoorverbinding met Zwolle.

De belangrijkste knelpunten voor het autoverkeer bevinden zich op het hoofdwegennet en de stedelijke ontsluiting. In de uitwerking van ons verkeers- en vervoersbeleid geven we prioriteit aan verbindingen die niet voldoen aan de normen voor bereikbaarheid en/of veiligheid.

*Bereikbaarheid landelijk gebied*
Ons uitgangspunt is dat het landelijk gebied hoofdzakelijk aangewezen blijft op de auto. Door geringe groei van de landelijke woonkernen hoeft dat geen problemen voor de bereikbaarheid op te leveren. Het openbaar vervoer zal vergaand kleinschalig en als 'vervoer op maat' worden uitgevoerd. Door de langere reisafstanden en de minder hoogwaardig uitgeruste wegen blijft de verkeersveiligheid een belangrijk aandachtspunt.

Wij willen het toeristisch-recreatieve netwerk vervolmaken door de recreatieve 'hotspots' beter onderling te verbeteren of met steden en (natuur)transferia binnen Drenthe. Voor de recreatieve bereikbaarheid willen we sterker inzetten op kleinschalig openbaar vervoer en fiets, voor het verkeer van en naar centrale ontmoetings- en informatieplaatsen.

*Duurzame mobiliteit*
We streven naar een meer duurzaam karakter van de mobiliteit in Drenthe. Een van de lijnen waarlangs wij dat willen bereiken, is het laten groeien van het aandeel openbaar vervoer en fiets in de Drentse mobiliteit. Daarnaast willen wij, binnen onze verantwoordelijkheid, stimuleren dat milieuvriendelijke vervoerwijzen en technologieën meer worden toegepast. We zien mogelijkheden in de infrastructuur (bijvoorbeeld vulpunten voor biogas of elektriciteit) en materieel (bijvoorbeeld 'groene' bussen).

## Voorzieningen
Drenthe is de op twee na (na Flevoland en Zeeland) dunst bevolkte provincie van Nederland. Het gevolg van een lagere bevolkingsdichtheid is dat aspecten die grotendeels afhankelijk zijn van een hogere bevolkingsdichtheid zoals werk, openbaar vervoer, cultuuraanbod, voorzieningen en winkels, extra aandacht behoeven. Door demografische veranderingen (krimp) zal de aandacht voor deze aspecten noodzakelijkerwijs groter worden.

De leefbaarheid in het landelijke gebied van Drenthe komt onder druk te staan. In een aantal delen van Drenthe speelt deze ontwikkeling in hoge mate: de lokale economie is veelal niet sterk, voorzieningen worden gecentraliseerd in grotere plaatsen, het buitengebied is relatief groot, het aantal kernen verspreid. Ook is er in de nabije toekomst sprake van een bevolkingsafname. Een afnemende bevolkingsomvang kan negatieve gevolgen hebben voor de leefbaarheid van een gebied. Hierbij kan onder andere gedacht worden aan leegstand, sociale tweedeling, waardedaling van de woningen en een afnemende bereikbaarheid van het buitengebied. Een goede ontsluiting van de steden en dorpen in het buitengebied is van belang voor de bereikbaarheid van noodzakelijke voorzieningen.

We willen de leefkwaliteit in onze provincie op een hoog niveau houden, zowel op het platteland als in de kernen. Het behoud van de leefkwaliteit is voor ons een majeure opgave in sociaal, ruimtelijk en economisch opzicht. Deze ambitie gaan wij samen met gemeenten, woningcorporaties, marktpartijen, maatschappelijke instellingen en niet in de laatste plaats de bewoners van Drenthe waarmaken. Een veranderende bevolkingssamenstelling vraagt om een integrale provinciale visie. We vinden het noodzakelijk dat het beleid voor de fysieke leefomgeving in dit omgevingsbeleid wordt gekoppeld aan de sociale aspecten zoals die zijn neergelegd in ons sociaal beleid. Hierbij maken wij onder andere gebruik van de instrumenten die binnen het tijdenbeleid zijn ontwikkeld. Binnen tijdenbeleid denken wij niet enkel vanuit een ruimtelijk perspectief (waar plaats je welke voorziening?), maar ook vanuit de tijdscomponent (welke voorzieningen zijn waar nodig? én hoe maken we deze beschikbaar en bereikbaar?). Hierbij betrekken wij zowel commerciële voorzieningen als voorzieningen voor onder andere welzijn, sport, onderwijs, cultuur, maar ook digitale bereikbaarheid.

Gemeenten die te maken hebben met een veranderende bevolkingssamenstelling krijgen te maken met leefbaarheids- en woonvragen. Het is belangrijk dat deze vragen samen met onder andere woningcorporaties en de bevolking wordt uitgewerkt. Wij zien het als onze rol om de ontwikkeling van een gemeentelijke visie, alsmede de regionale afstemming van woon- en leefbaarheidsvragen, met kennis en informatie te ondersteunen.

### *4.3.2 Robuust en klimaatbestendig watersysteem*

Wij streven naar een robuust watersysteem dat voldoende schoon grond- en oppervlaktewater biedt voor alle waterafhankelijke functies. Het watersysteem moet in staat zijn om de gevolgen van klimaatverandering op te vangen, waardoor wateroverlast en watertekort tot een maatschappelijk aanvaardbaar niveau beperkt blijven. Ook moet het watersysteem voldoen aan de kwaliteitseisen die voortvloeien uit de Europese Kaderrichtlijn water (KRW). Onze watervisie wordt hieronder op hoofdlijnen beschreven. Het waterbeleid is in hoofdstuk 6 nader uitgewerkt.

#### De beekdalen

De beekdalen vormen, met de kanalen en de grondwaterlichamen, de kern van het Drentse watersysteem. De beekdalen verzorgen de waterafvoer van het Drents Plateau en bepalen de grondwatervoorraad onder dit plateau. Ook zijn de beekdalen van grote waarde voor de natuur en bepalen ze in belangrijke mate de landschappelijke kwaliteit van Drenthe.

*Ruimte voor water*

De klimaatverandering vraagt om meer aandacht en ruimte voor water. Voor de huidige beleidsopgaven is het zogenaamde Middenscenario van WB21 het uitgangspunt. Om de bandbreedte en daarmee de robuustheid van de gekozen maatregelen te kunnen bepalen wordt gebruikt gemaakt van de meest recente klimaatscenario's van het KNMI, in het bijzonder het G en W+ scenario. In het gebiedsproces wordt nagegaan of de maatregelen op basis van het middenscenario robuuster moeten worden uitgevoerd en op welke manier.

Ruimte voor water zoeken we vooral in de beekdalen. Door hier water vast te houden, wordt wateroverlast in de lager gelegen gebieden verkomen, vermindert de verdroging, verbetert de waterkwaliteit en neemt de grondwatervoorraad toe. Om de ruimte voor water te garanderen, voeren wij een 'nee, tenzij-beleid'. Dit betekent dat kapitaalintensieve functies zo veel mogelijk worden geweerd. Daarbij gaat het vooral om woon- en werkgebieden en bepaalde vormen van agrarisch grondgebruik, zoals glastuinbouw, kwekerijen en intensieve veehouderijen (zie paragraaf 6.2.2).

In perioden van intensieve neerslag kan in de beekdalen, vanwege hun natuurlijke lage ligging, wateroverlast worden verwacht. Bij de inrichting en het beheer van het beekdal wordt hiermee rekening gehouden. Ons uitgangspunt is dat wateroverlast niet mag worden afgewenteld op benedenstrooms gelegen gebieden en dat de grondwatervoorraad onder het Drents Plateau behouden moet blijven en waar mogelijk worden aangevuld.

*Functionele indeling beekdalen*

De beekdalen zijn als overige aanduiding opgenomen op de visiekaart (kaart 1, Visie 2020). Deze aanduiding geeft een verbijzondering aan van de functies landbouw en natuur. Voor een beekdal met een natuurfunctie streven we naar het combineren van de natuur- en wateropgave. In de beekdalen met een landbouwfunctie streven we naar een waterhuishoudkundige inrichting die onder randvoorwaarden op de landbouw is afgestemd (zie paragraaf 6.2.3).

*Specifieke opgaven*

De (her)inrichting van een beekdal wordt integraal opgepakt, waarbij de toegekende functies zo veel mogelijk worden verenigd. Voor de beekdalen van de Oude Vaart, ter hoogte van Ansen en voor de Hunzebeekdal gelden specifieke opgaven (zie paragraaf 6.2.2).

Daarbij betrekken wij de uitkomsten van een studie naar de maatschappelijke kosten en baten van het waterbeheer in Zuidwest-Drenthe. Uit deze MKBA is gebleken dat het vasthouden van water in een beekdal zonder functieverandering naar natuur, maar met compensatie van natschade, op basis van louter economische overwegingen een goede keuze is. Daar waar natuurdoelen in beekdalen moeten worden gerealiseerd kunnen blauw en groen elkaar versterken. De totale kosten zijn daarbij vanwege aankoop en langjarig beheer aanzienlijk hoger dan bij de blauwe variant maar het natuurresultaat is dan ook aanzienlijk groter.

Het afzonderlijk realiseren van groene en blauwe doelen zou nog hogere kosten met zich meebrengen. De uitkomsten van deze studie zijn voor ons aanleiding om bij nieuwe projecten zorgvuldig te kijken naar de voor- en nadelen van het combineren van de natuur- en wateropgave.

### Ons grondwater; 'Het Blauwe Goud"

De Drentse grondwatervoorraad vertegenwoordigt een grote waarde en wordt daarom ook wel aangeduid als 'het blauwe goud'. Wij baseren onze grondwatervisie op deze waarde en de kansen die dat biedt. Daarbij richten wij ons op de volgende ontwikkelingen.

*De mogelijke gevolgen van klimaatverandering*

Naar verwachting zullen steeds vaker langdurige en extreme perioden van droogte voorkomen, met schadelijke gevolgen voor landbouw en natuur. Momenteel wordt in droge perioden water van elders aangevoerd, maar het is zeer de vraag of Drenthe in de toekomst nog wel kan beschikken over voldoende aanvoer van water uit het IJsselmeer. Aangezien er in ons land sprake is van een neerslagoverschot, moet het echter mogelijk zijn watertekorten grotendeels te voorkómen, bijvoorbeeld door gebiedseigen water vast te houden.

*De vraag om driedimensionale ruimtelijke sturing*

Het wordt steeds 'drukker' in de ondergrond, met mogelijke consequenties voor het grondwater. Ook bovengrondse ontwikkelingen zijn van invloed op het grondwater. Het beschermen van de kwaliteit van het grondwater vergt een nauwkeurige driedimensionale ruimtelijke afstemming, tussen activiteiten in de ondergrond en aan het maaiveld.

*Het gebruik van grondwater voor de diverse voorzieningen*

Er kan een situatie ontstaan dat bestaande drinkwaterwinningen niet meer goed benut kunnen worden, bijvoorbeeld door verzilting, en nieuwe locaties lastig te vinden zijn. Wij willen de grondwatervoorraad onder het Drents Plateau vergroten, zodat we het grondwater zo goed mogelijk kunnen benutten voor de drinkwatervoorziening. Met deze grondwatervoorraad willen we ook de landbouw en de natuur zo veel mogelijk bedienen. In het stedelijk gebied kan het grondwater worden benut voor bedrijfseconomische ontwikkelingen en energietoepassingen. Mogelijk biedt deze strategie ook voordelen voor voorzieningen buiten onze provinciegrenzen.

In onze innovatieve grondwatervisie spreken wij over de 'Waterfabriek'. In de komende periode willen wij samen met onze partners een verdere invulling geven aan dit concept. Onze insteek is dat we met het vasthouden van water aan het oppervlak een zo'n groot mogelijke voorraad grondwater opbouwen. Daarbij zijn twee factoren van belang: het peil in de beekdalen en de infiltratie van neerslag. Een hoger peil in de beekdalen resulteert in een hogere grondwaterstand op het Drents Plateau en daarmee in een grotere grondwatervoorraad. Om infiltratie van neerslag veilig te stellen, moet een grote toename van verhard oppervlak worden voorkomen in de beekdalen en op delen van het Drents Plateau.

### *4.3.3 Robuuste natuur*

Wereldwijd gaat de verscheidenheid van de in het wild levende dier- en plantensoorten sterk achteruit. Deze biodiversiteit neemt af door de aantasting van leefgebieden en door het veranderde klimaat. Om de biodiversiteit te behouden en waar mogelijk te herstellen, zijn er wereldwijd afspraken gemaakt. In Nederland worden gebieden met een bijzondere natuurkwaliteit onderling verbonden tot een EHS. De EHS is een samenhangend netwerk van gebieden dat voldoende robuust is voor een duurzame verbetering van de omstandigheden voor de wilde flora en fauna en voor natuurlijke leefgemeenschappen. De provincies zijn verantwoordelijk voor het realiseren van de EHS, door gebieden aan te wijzen en door zorg te dragen voor de kwaliteit van die gebieden.

*Functionele indeling Natuur*
Binnen gebieden met de functie Natuur (zie kaart 1, Visie 2020), staat de ontwikkeling van de hoofdfunctie Natuur voorop. Daarbij gaat het om het behouden, herstellen en ontwikkelen van natuurwaarden.
De visiekaart toont een globale gebiedsindeling. Er is een ondergrens gehanteerd van enige tientallen hectares. Andere functies kunnen deel blijven uitmaken van deze gebieden. Zo zijn in deze gebieden ook aspecten van cultuurhistorie en landschap van belang (kaart 2, Kernkwaliteiten). Andere ontwikkelingen zijn aanvaardbaar zolang deze verenigbaar zijn met, of ten dienste staan van, de natuurontwikkeling.
Vestiging en uitbreiding van verblijfsrecreatie wordt getoetst aan het beleid voor de EHS. De waterhuishouding wordt afgestemd op de natuur- en bosdoelstellingen en sluit zo dicht mogelijk aan bij een 'natuurlijke' waterhuishouding (zie paragraaf 6.2.3).

## Ecologische hoofdstructuur

De belangrijkste natuurgebieden in Drenthe zijn de heidevelden, vennen en hoogvenen op de plateaus en de beekdalen en laagveengebieden aan de randen van de plateaus. Vooral de hoogvenen, de natte heide en de bossen op de droge zandgronden zijn gevoelig voor een warmer klimaat. De beken ontspringen op de voedselarme hogere gronden en stromen door een geleidelijk voedselrijker wordende bodem af naar de lage randen. De belangrijkste natuurgebieden en de tussenliggende verbindingen samen vormen de basis van de EHS in Drenthe.

Onze langetermijnstrategie voor het realiseren van de EHS richt zich op het meer robuust maken ervan. Met een robuuste EHS willen we bereiken dat de kwaliteit van de natuur zich duurzaam verbetert. Door de natuur in een robuuste EHS te concentreren, ondervinden andere functies (vooral landbouw en recreatie) hier minder beperkingen van. Ons streven is dat de EHS in staat is om de gevolgen van klimaatverandering op te vangen.

Wij zijn primair verantwoordelijk voor het realiseren van de EHS en het instandhouden van de natuurwaarden in de EHS. Van waterschappen en gemeenten verwachten wij eigen beleid dat er op is gericht om natuurwaarden binnen de beheersgrenzen in stand te houden.

Een gedeeld belang is een actueel natuurinformatiebestand, het delen van beleid- en beheerskennis en het onderhouden van maatschappelijk draagvlak (waaronder de inzet van vrijwilligers en natuurorganisaties). Op deze vlakken willen we dan ook met onze partners samenwerken. Ook het soortenbeleid, met de leefgebiedenbenadering, willen we samen met de gemeenten uitvoeren.

Onze visie op de robuuste EHS is weergegeven op kaart 4, Robuuste EHS 2020/2040. Bij het robuust maken van de EHS richten we ons op vier aspecten:
- Het realiseren van grotere, aaneengesloten natuurgebieden en het laten vervallen van de EHS-status voor kleinere, verspreid liggende gebieden.
- Het versterken van de verbindingen in het netwerk, in combinatie met het verminderen van het aantal verbindingen.
- Bij het verbinden van gebieden zo veel mogelijk gebruikmaken van de beekdalen.

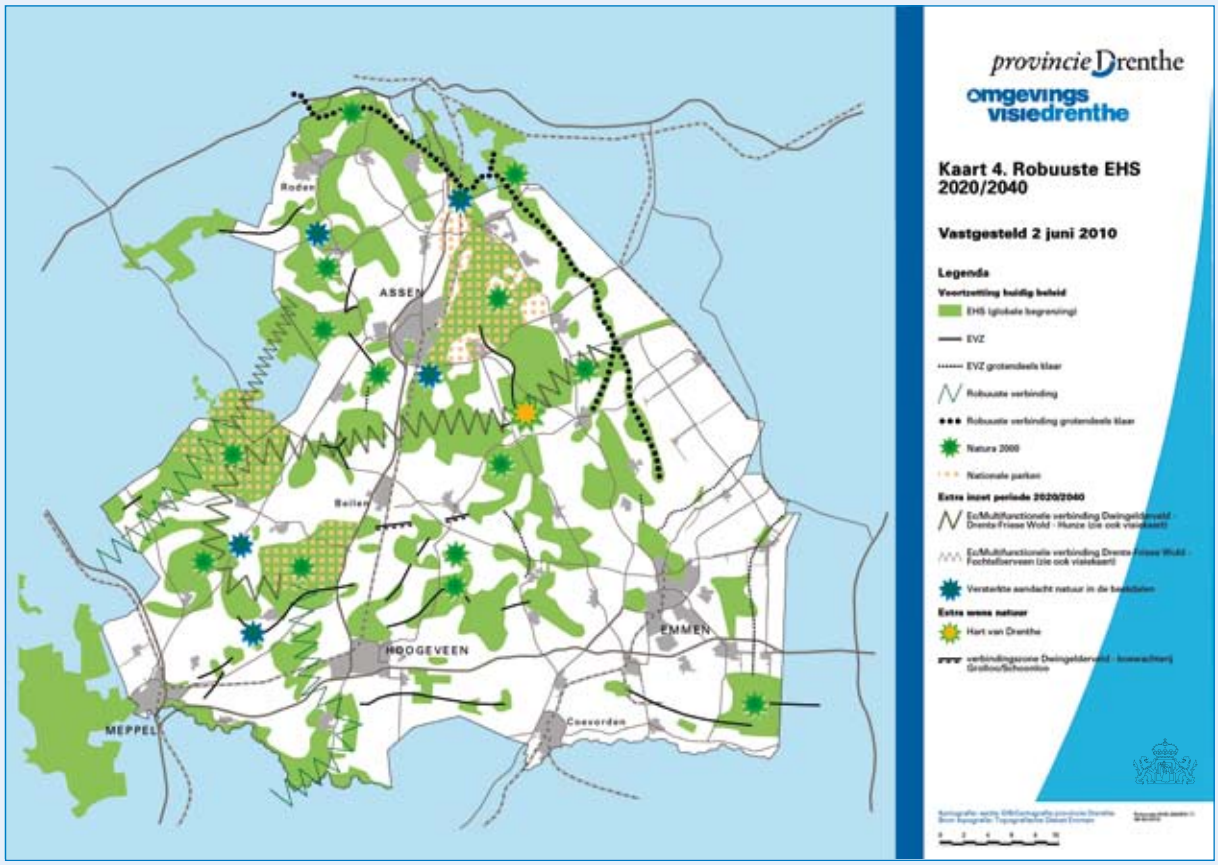


*Kaart 4. Robuuste EHS 2020/2040*

*Algemene beleidsstrategie*
Voor de realisering van de EHS zijn in een bestuursovereenkomst met de rijksoverheid afspraken gemaakt in het kader van het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG). Voor de eerste periode (2007-2013) zijn door het rijk financiële middelen toegezegd ten behoeve van de realisering van de overeengekomen provinciale EHS-taakstelling. Voor de periode 2014-2020 zullen met het Rijk voor de resterende provinciale taakstelling nieuwe financiële afspraken worden gemaakt.

Tot en met 2013 zal het accent worden gelegd op de kwalitatieve afronding van de voor deze periode overeengekomen opgave. Dat betekent dat door gerichte verwerving en inrichting van gronden ingezet wordt op de realisering van die delen van de EHS-gebieden en ecologische verbindingen die kansrijk zijn om te kunnen worden afgerond vóór de afsluiting van de eerste ILG-periode in 2013. De in deze periode nog te realiseren opgave, de keuze van de gebieden en de financiële consequenties worden nader uitgewerkt.

Na 2013 wordt ingezet op robuuste natuurontwikkeling. Prioriteit wordt gegeven aan de realisering van robuuste verbindingen tussen Natura 2000-gebieden én gebieden met een gecombineerde water/natuuropgave (beekdalen, waterberging). De ambitie wordt geactualiseerd en geconcretiseerd op basis van de opgave uit de bestuursovereenkomst voor de tweede periode ILG.

Voor beide perioden geldt dat we creatief met vervening, inrichting en gebruik van de EHS-gebieden willen omgaan. Daarbij gaat het niet alleen om andere financieringsmogelijkheden voor de EHS, maar ook om de EHS een grotere bijdrage te laten leveren aan de sociaal-economische vitalisering van het platteland dan voorheen. Samen met betrokken marktpartijen wijzen we binnen de EHS-gebieden hectares aan die kansrijk zijn om te worden gebruikt als 'uitloopgebied' door recreatiebedrijven, zorginstellingen en andere vormen van bedrijvigheid die een meerwaarde ontlenen aan de nabijheid van natuur. Prioriteit wordt daarbij gegeven aan gebieden, die als gevolg van bevolkingskrimp te maken hebben of krijgen met leefbaarheidsproblemen.

Op deze wijze wil de provincie bijdragen aan het gericht genereren van werkgelegenheid en voorzieningen in het landelijk gebied. Voor vestiging van bedrijven in of op de rand van EHS-gebieden geldt het compensatiebeginsel (zie paragraaf 7.5), waarbij een compensatiefonds een ondersteunende functie kan vervullen.

*Grotere, aaneengesloten natuurgebieden*
Met het continueren van het ingezette EHS-beleid (kaart 4, Robuuste EHS 2020/2040), worden grotere, aaneengesloten natuurgebieden gerealiseerd. Om ook overblijvende enclaves op te kunnen vullen en om tot een goede afronding te komen, is extra inzet nodig.

Het pMJP en ons bosclusteringsbeleid zetten we gericht in op het realiseren van grotere, aaneengesloten natuurgebieden en verbindingszones. Het bestaande bosclusteringsbeleid heeft tot doel om, op basis van particulier initiatief, de aanleg van jaarlijks gemiddeld 150 ha nieuw bos te subsidiëren tot 2014. Daarbij moet minimaal worden voldaan aan een van de volgende voorwaarden:
- De bosuitbreiding grenst aan een bestaand bos dat groter is dan 50 ha, of grenst aan een kleinere waardevolle bosgemeenschap.
- De bosuitbreiding grenst aan een natuurgebied dat groter is dan 50 ha, en versterkt de ontwikkeling van de natuurwaarden.
- De bosuitbreiding grenst aan een bestaand of toekomstig recreatiegebied, dat groter is dan 10 ha.
- De bosuitbreiding grenst aan een woonkern (vastgestelde bebouwde kom), en het bos kan een recreatieve functie krijgen, waarbij bestaande cultuurhistorische, landschappelijke en natuurwaarden niet worden aangetast.
- De bosuitbreiding die de realisatie van de robuuste EHS ondersteunt, heeft prioriteit in de stimuleringsregeling.

Daarnaast zetten we het beleid voort voor het Nationaal Park Dwingelderveld, het Nationaal Park Drents-Friese Wold en het Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa. Ook voeren we de Natura 2000-taken uit. Wij geven in deze gebieden voorrang aan:
- het bereiken van de instandhoudingsdoelen van Natura 2000;
- het verminderen van de belasting door licht, geluid en gemotoriseerd verkeer;
- het herstel van de hydrologische situatie gericht op de instandhoudingdoelen.

*Versterkte verbindingen in het netwerk*
Als gevolg van het robuuster maken van de EHS verliezen enkele verbindingszones de EHS-status. Daar staat tegenover dat andere verbindingszones worden versterkt, onder meer door ze op te nemen in de multifunctionele strategie (zie paragraaf 4.4).

Op termijn willen we het Dwingelderveld via Havelte en het Drents-Friese Wold verbinden met de boswachterijen van Grolloo en Schoonloo (ambitie 2040). Ook willen we de bestaande verbinding tussen het Dwingelderveld en de boswachterijen van Grolloo en Schoonloo via het Scharreveld versterken. In overleg en samenwerking met de provincie Fryslân zetten we in op het doortrekken van de bestaande verbinding tussen het Drents-Friese Wold en de Weerribben in noordelijke richting naar het Fochteloërveen.

*Gebruik maken van de beekdalen*
De beekdalen zijn belangrijke verbindingen in de EHS. In een aantal beekdalen is in een langjarig proces een omslag gemaakt van landbouw naar natuur of zijn landbouw en natuur verweven. In andere beekdalen is landbouw de primaire functie, zoals in de Oude Vaart, het Schoonebeekerdiep en benedenstroomse delen van Loo- en Drostendiep en Wold Aa. Bij het realiseren van de EHS geven we prioriteit aan het gebied tussen Uffelte en Ansen, in het beekdal van de Oude Vaart. Hier kunnen doelen op het gebied van klimaat en water, passend binnen een robuuste EHS, worden behaald.

Daarnaast zijn er enkele locaties in de beekdalen waar we kansen zien voor een versterkte inzet op natuur, zoals Groote Diep, Drentsche Aa en de bovenloop van het Deurzerdiep. In de komende periode gaan we nader onderzoeken wat de mogelijkheden zijn. Dit geldt ook voor het 'Hart van Drenthe', waar verschillende bovenlopen van beken samenkomen (globaal het gebied Nieuw-Balinge, Schoonloo en Odoorn).

### Milieucondities natuurontwikkeling

De kwaliteit van de natuur wordt sterk bepaald door de milieucondities van de omgeving. We geven bijzondere aandacht aan het tegengaan van verdroging in kwetsbare gebieden en aan de invloed van ammoniak.

*Verdrogingbestrijding*

Verdroging van natuurgebieden is een van de belangrijkste knelpunten bij het behalen van de natuurdoelen. We streven naar volledig herstel van de verdroogde natuurgebieden (circa 24.000 hectare). In paragraaf 6.4.3 wordt de verdrogingdoelstelling voor de meest kwetsbare gebieden (TOP-gebieden) nader toegelicht.

*Ammoniakbeleid*

De huidige ammoniakdepositie (de neerslag van ammoniak) staat het bereiken van de natuurdoelstellingen in de weg. De ammoniak is grotendeels afkomstig uit andere gebieden, een kleiner deel komt van de lokale landbouw. Onze inzet is om in landelijk en Europees verband de ammoniak uit andere gebieden te verlagen. De Wet ammoniak en veehouderij (Wav) zetten we in om kwetsbare natuur te beschermen tegen ammoniak uit lokale veehouderijen. Veebedrijven in de directe omgeving van de natuurgebieden die zijn aangegeven op de Wav-kaart (zie www.drenthe.nl), hebben te maken met beperkingen.

De verspreid liggende kleine natuurgebieden (circa 2.500 ha) maken niet langer deel uit van de EHS en verliezen daarmee de EHS-status. Hierdoor is het ammoniakbeleid voor de EHS niet meer van toepassing, waardoor de landbouw rondom deze natuurgebieden meer perspectief krijgt. Het loslaten van de EHS-status betekent echter niet dat de feitelijke natuurfunctie verdwijnt. De gemeenten zijn verantwoordelijk voor deze natuurwaarden in deze gebieden.

### *4.3.4 Robuuste landbouw*

Wij willen de Drentse agribusiness in staat stellen haar positie op de Europese en wereldmarkt te versterken. Ook voor de landbouw streven we om die reden naar een robuust systeem. Dit doen we onder andere door gebieden aan te wijzen waar de landbouw de ruimte krijgt om zich te ontwikkelen, door innovatie in de landbouw te stimuleren en door minder beperkingen op te leggen.

*Functionele indeling Landbouw*

Wij bieden de landbouw maximale speelruimte in de gebieden die op de visiekaart (kaart 1, Visie 2020) als landbouwgebieden zijn aangeduid. Bij te nemen inrichtingsmaatregelen voor de landbouw wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met de kernkwaliteiten (kaart 2, Kernkwaliteiten). Dat betekent dat ook ontwikkelingen in deze gebieden geen negatief effect mogen hebben op de landbouw. In deze gebieden wordt gestreefd naar een waterhuishoudkundige inrichting die is afgestemd op de functie Landbouw (zie paragraaf 6.2.3).

### Robuuste gebieden

Binnen de functie Landbouw zijn robuuste landbouwgebieden aangegeven (kaart 5, Landbouw). In deze gebieden staat de landbouw voorop. Dit maakt schaalvergroting en meer geïndustrialiseerde vormen van landbouw mogelijk. Ook zijn dit de voorkeursgebieden voor het verplaatsen en inplaatsen van agrarische bedrijven. De kernkwaliteiten (kaart 2, Kernkwaliteiten) spelen in deze gebieden een ondergeschikte rol. Er is in deze gebieden geen ruimte voor andere grootschalige functies, bijvoorbeeld nieuwe grootschalige verblijfsrecreatie, natuur en vestiging van landgoederen en woonmilieus.

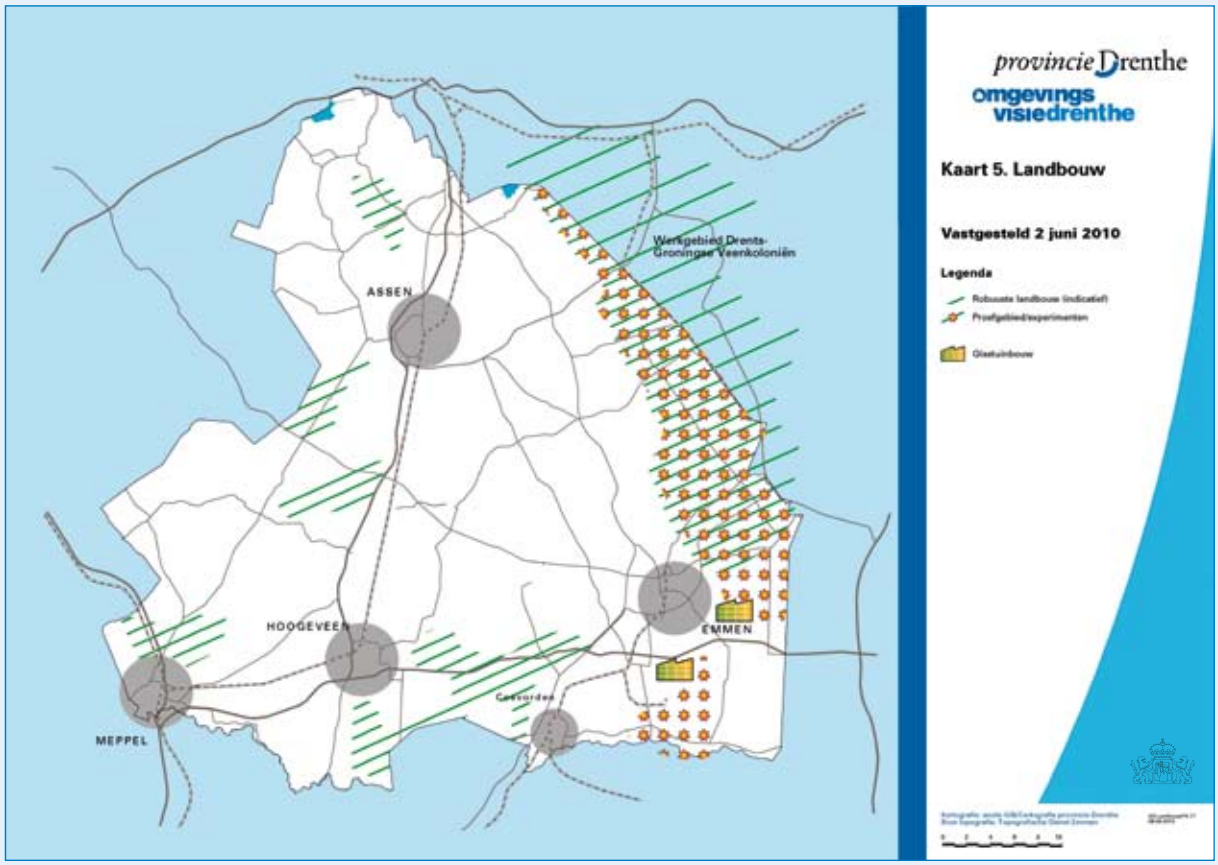


*Kaart 5. Landbouw*

## Grondgebonden agrarische bedrijven

Agrarische bedrijven die zich verder willen ontwikkelen, hebben vaak behoefte aan uitbreiding of nieuwbouw van bedrijfsgebouwen. Bij uitbreiding van het bouwvlak moet de SER-ladder worden toegepast (zie paragraaf 4.1) en de uitbreiding moet ruimtelijk worden ingepast. Hierbij moeten de kernkwaliteiten (kaart 2, Kernkwaliteiten) in acht worden genomen.

Voor de gebieden met de functie Landbouw (kaart 1, Visie 2020) is het vaststellen van een maximale oppervlaktemaat de verantwoordelijkheid van de gemeente. Voor de multifunctionele gebieden geldt dat de maximale grootte van het bouwblok 1,5 ha is. Onder voorwaarde van ruimtelijke inpassing is een verdere vergroting mogelijk.

Wanneer aantoonbaar andere provinciale doelen worden gehaald (bijvoorbeeld uitplaatsing uit de EHS), hoeft de grootte van een agrarisch bouwvlak wat ons betreft onze medewerking niet in de weg te staan. We streven in die gevallen samen met de betrokken partijen naar een maatwerkoplossing.

## Intensieve niet-grondgebonden veehouderij

Wij voorzien dat een te sterke groei van de intensieve veehouderij de milieuruimte voor de landbouw in zijn totaliteit onder druk zet. Om deze reden willen wij de niet-grondgebonden landbouw beperkt laten groeien. Het betreft de hokdierbedrijven (CBS/LEI) met varkens, pluimvee, vleeskalveren of pelsdieren.

Nieuwe vestigingen en de omschakeling van grondgebonden naar niet-grondgebonden bedrijven sluiten wij uit. Uitbreiding van bestaande intensieve veehouderijen en een neventak intensieve veehouderij bij bestaande grondgebonden bedrijven staan wij wel toe.

Het bouwblok bij uitbreiding bedraagt 1,5 hectare, dat bij winst voor milieu/dierenwelzijn en landschappelijke inpassing mag worden vergroot tot 2 hectare. Als eis geldt één bouwlaag. Verplaatsing van landbouwbedrijven naar de robuuste landbouwgebieden is mogelijk bij sanering, samenvoeging of het oplossen van een knelpunt (bijvoorbeeld naburige woningen, EHS); dit moet zich voordoen in Drenthe.

Het bouwblok bij verplaatsing bedraagt 1,5 hectare, dat bij maatwerk en landschappelijk inpassing mag worden vergroot tot 2 hectare. Ook hier geldt als eis één bouwlaag. Bij verplaatsing gaat de voorkeur uit naar de Veenkoloniën vanwege de plaatsingsruimte voor veehouderijen en het bestaande mesttekort.

### Proefgebied landbouw

De Veenkoloniën is aangewezen als proefgebied landbouw (kaart 1, Visie 2020). Nieuwe ontwikkelingen op landbouwgebied kunnen als eerste hier worden geïntroduceerd. Dit willen wij actief ondersteunen. Het kan hierbij gaan om innovaties op het gebied van huisvesting, nieuwe teelten, verduurzaming en duurzame energie. Het initiëren van deze nieuwe mogelijkheden loopt via de 'Agenda voor de Veenkoloniën' (een gezamenlijke gebiedsopgave van gemeenten en provincies in Groningen en Drenthe).

### Agroparken

Wij gaan onderzoeken waar clustering van verschillende agroproductieketens mogelijk is. Het doel is om grootschalige industriële ontwikkelingen te concentreren op locaties waar dit kan. In deze afweging spelen vooral de impact op het landschap en op het verkeer- en vervoersnetwerk een rol. Op diverse locaties zijn inmiddels initiatieven met verschillende schaalgroottes gestart (bijvoorbeeld in Schoonebeek en Nieuw-Buinen). Ook zijn er plannen om functies te koppelen en kringlopen te sluiten. Wij zoeken aansluiting bij deze initiatieven en kijken welke aanvullende mogelijkheden er (nodig) zijn.

Het sluiten van kringlopen past in ons streven naar een 'biobased economy'. Hierbij wordt biomassa uit landbouw(rest)producten onder meer gebruikt voor de productie van energie. Naast de lopende initiatieven zien we mogelijkheden in het glastuinbouwgebied in de gemeente Emmen en op het MERA-terrein in Wijster.

### Glastuinbouw

Onze ambitie is de glastuinbouw te bundelen op de glastuinbouwlocaties in de gemeente Emmen (Klazienaveen, Het Rundedal en Erica). Daarbij willen we ook de mogelijkheden onderzoeken voor de toepassing van aardwarmte. Tot 2020 is er 500 ha ruimte voor glastuinbouwbedrijvigheid. Nieuwvestiging buiten deze locaties wordt uitgesloten.

## 4.4 Multifunctionele gebieden

De afgelopen decennia hebben veel gebieden in Drenthe een ontwikkeling doorgemaakt die gericht was op één bepaalde functie. Hierdoor zijn op veel plaatsen scherpe landschappelijke overgangen ontstaan (bijvoorbeeld tussen natuur en landbouw of tussen stad en land). Dit beleid zetten we door voor de robuuste gebieden voor landbouw, natuur en stedelijk netwerken (zie paragraaf 4.3). De overige gebieden kenmerken zich door het naast elkaar voorkomen van meerdere functies en thema's. In één gebied kan bijvoorbeeld zowel landbouw, natuur, recreatie als wonen voorkomen. We noemen dit multifunctionele gebieden.

Op de visiekaart (kaart 1, Visie 2020) zijn de multifunctionele gebieden aangegeven. In tegenstelling tot de robuuste systemen is in deze gebieden geen sprake van een hoofdfunctie die leidend is in de ordening.
In deze gebieden zijn meerdere functies van belang. Naast water, landbouw en natuur gaat het in de meeste gevallen om recreatie. Er is in deze gebieden een duidelijke samenhang tussen de genoemde functies en de aanwezige kernkwaliteiten (kaart 2, Kernkwaliteiten). Het behouden en ontwikkelen van functies en kernkwaliteiten gebeurt hier gebiedsgericht en waar nodig met maatwerk.
Hierbij geldt als uitgangspunt dat de van oudsher bestaande en/of dominante functie zo min mogelijk negatieve gevolgen mag ondervinden van de ontwikkeling van nieuwe of andere functies.

## 4.5 Cultuur en sport

### Cultuur

Een hoogwaardige culturele infrastructuur en deelname aan kunst en culturele activiteiten draagt in onze ogen bij aan cultuurtoerisme. Ook zorgt dit voor een gunstig klimaat voor sociale cohesie en voor vestiging van inwoners en bedrijven. Dit is van belang voor de plattelandsgebieden, maar ook voor stedelijke gebieden. Vooral in Zuidoost-Drenthe willen we de culturele infrastructuur en de culturele participatie versterken.

Wij ondersteunen ontwikkelingen die bijdragen aan mooie, cultureel aantrekkelijke en 'bruisende' binnensteden. Daarbij gaat het ons om musea, presentatie-instellingen voor beeldende kunst, theaters, bibliotheken en archieven, festivals, culturele broedplaatsen, professionele podiumkunsten, en aantrekkelijke architectuur en vormgeving van de openbare ruimte.

Zowel in de steden als in de dorpen en op het platteland ondersteunen wij de ontsluiting en presentatie van cultuurhistorische gebouwen en monumenten. Dat geldt ook voor bijzondere festivals, evenementen en tentoonstellingen met een bovenlokale uitstraling. Voor het platteland geldt bovendien het belang van voorzieningen als bibliotheken en kleine podia.

### Sport

Sport heeft de kracht om processen op gang te brengen op sociaal-maatschappelijk en ruimtelijk vlak en op het gebied van gezondheid en welzijn. Daarnaast wordt de economische betekenis van sport steeds groter. Sport ondersteunt ons streven naar een bruisend Drenthe. De missie van Drenthe richting de Olympische Spelen in 2028 (die mogelijk in Nederland plaatsvinden), is om sport in de volle breedte voor héél Drenthe naar Olympisch niveau te brengen.

Wij zien in de ruimte, de natuur en het uitgestrekte netwerk van fiets- en wandelpaden een unieke kans voor Drenthe om uit te groeien tot dé sportprovincie. Hiervoor introduceren wij een nieuw landschapstype: het sportlandschap. Het sportlandschap wordt gekarakteriseerd door vijf grote 'beweegparken' die in verbinding met elkaar staan via routenetwerken. Wij willen samen met gemeenten deze beweegparken ontwikkelen rondom vijf A-sporten: wielrennen, atletiek, motorsport, outdoor & duursport en hippische sport.
De parken worden gesitueerd bij de steden.

## 4.6 Duurzame energievoorziening en $CO_2$-reductie

### Klimaat- en energiedoelstellingen

Wij zetten in op een overgang naar een duurzame-energiehuishouding. Dit is mede ingegeven door veranderingen in het klimaat en het schaarser worden van fossiele brandstoffen. Wij willen een energiehuishouding die betrouwbaar is, een minimum aan broeikasgassen uitstoot en betaalbaar is. Wij streven tot 2020 naar een reductie van 30% van de $CO_2$-uitstoot ten opzichte van 1990. In 2020 moet het aandeel hernieuwbare energiebronnen zijn gestegen tot 20%. Ook streven we naar een verhoging van de energie-efficiënte met 2% per jaar (nu 1%). Wij stimuleren de productie van energie uit bodem en biomassa en zetten in op het realiseren van 60 megawatt aan windenergie in 2020.

De aanpak van het energievraagstuk vraagt, net als de aanpak van het klimaatvraagstuk, om een integrale benadering. De drie noordelijke provincies geven uitvoering aan het Energieakkoord Noord-Nederland. In landelijk verband werken we mee aan de uitvoering van het landelijke Klimaat- en energieakkoord. De samenwerkingsorganisatie Energy Valley bundelt de inspanningen van de provincie en andere publieke en private partijen gericht op het creëren van een duurzame-energie-economie. In Zuidoost-Drenthe zetten we samen met de gemeenten Emmen en Coevorden een Energiebureau op, dat alle energiegerelateerde initiatieven in het gebied zal coördineren.

## Decentrale energieopwekking en infrastructuur

Een belangrijk onderdeel van de gewenste overgang is het bieden van voldoende mogelijkheden voor decentrale opwekking van duurzame energie. Ook bevorderen we de bouw van energieneutrale en/of energieproducerende gebouwen en woningen. Het ideaalplaatje is dat een bedrijf, bedrijventerrein, woning, kantoor, wijk, dorp of stad haar eigen energie opwekt, met het openbare net als terugvaloptie. Daarbij is een intensieve samenwerking nodig tussen provincie, andere overheden, private en particuliere partijen. Er zal vaker sprake zijn van maatwerkoplossingen, onder andere doordat decentrale energieopwekking om meer afstemming vraagt tussen vraag en aanbod. Zo is op dit moment een robuustere electriciteitsinfrastructuur gewenst in Zuidoost-Drenthe (kaart 8, Energie-infrastructuur). Samen met de netbeheerders en rijkspartners blijven wij ons inzetten voor een toereikende energie-infrastructuur, met voldoende mogelijkheden voor het invoeren van groen gas.

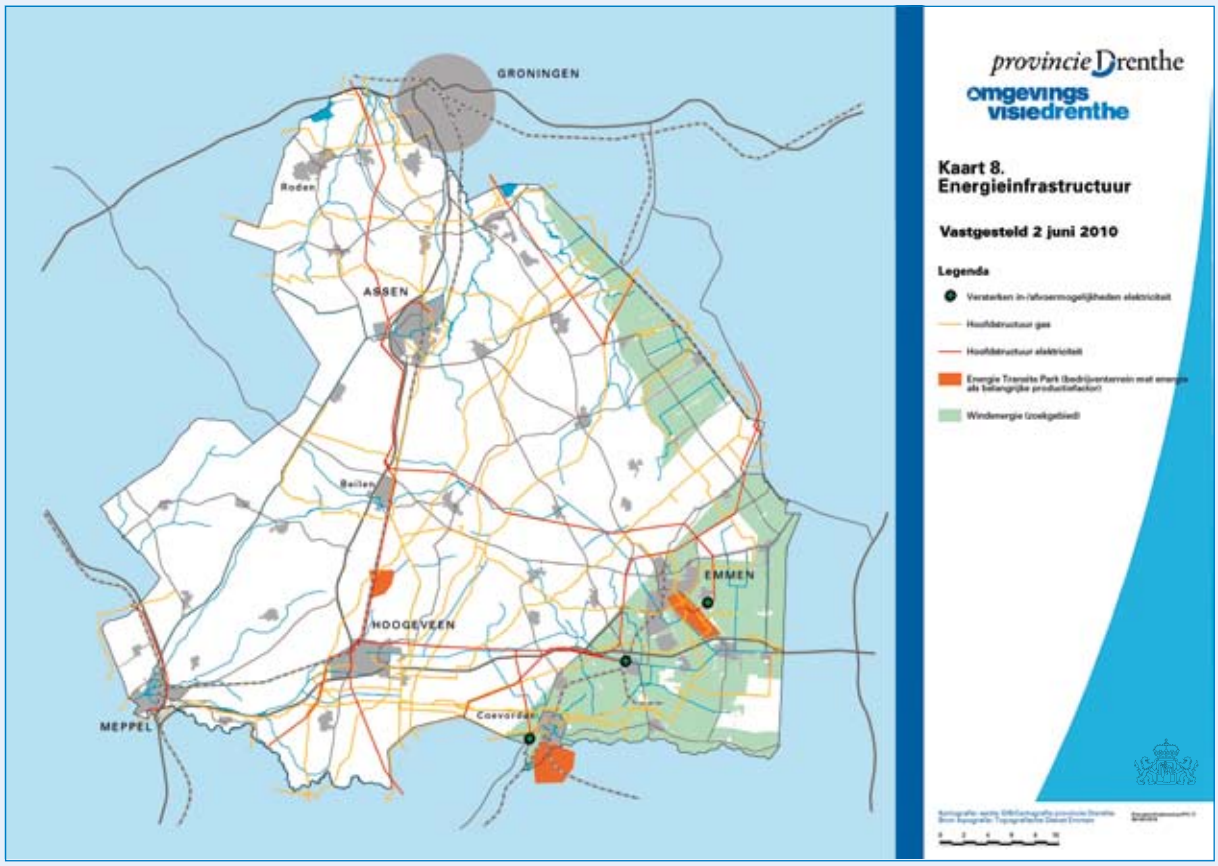


*Kaart 8. Energie-infrastructuur*

## ‘Grounds for Change’

Wij handelen vanuit de ‘Grounds for Change-filosofie’. Omdat duurzame-energiesystemen om meer ruimte vragen en meer zichtbaar zijn in het landschap, vraagt dit om een nieuwe kijk op de toepassing ervan. In de ‘Grounds for Change-filosofie’ staat het besef centraal dat onze samenleving moet wennen aan moderne landschappen (die ontstaan door het toepassen van bijvoorbeeld windenergie) en aan een intensiever gebruik van de ondergrond. Dit gewenningsproces gaat gepaard met de nodige weerstand in de samenleving.
Wij kiezen daarom voor zorgvuldige landschappelijke inpassing, heldere communicatie en informatie-verstrekking en transparante besluitvorming.

## Energie en ruimtelijke ontwikkelingen

Bij de ruimtelijke inrichting van onze provincie is het bereiken van de energiedoelstellingen een van de leidende principes. Vooral als het gaat om bedrijventerreinen en woningbouw. In de regionale afstemming over bedrijventerreinen wordt het thema integraal meegenomen. Bij woningbouw en energiebesparing in de bebouwde omgeving, gelden de afspraken die zijn gemaakt in het kader van het energieakkoord tussen Noord-Nederland en de rijksoverheid (het ‘100.000 woningenplan’).

Het toepassen van kleinschalige installaties voor de productie van duurzame energie binnen de bebouwde kom, valt onder de verantwoordelijkheid van de gemeenten. Toepassing van kleinschalige installaties daarbuiten zijn toegestaan, voor zover ze passen in het landschap.

Grootschalige energiesystemen moeten in onze optiek geconcentreerd worden op daarvoor aangewezen locaties, bijvoorbeeld op de bedrijventerreinen Bargermeer in Emmen, Europark in Coevorden en nabij Essent Milieu in Wijster. Op deze terreinen zien we ook kansen om energieproducenten en -consumenten aan elkaar te koppelen (energiecascadering). De genoemde terreinen zijn daarom als energietransitieparken (ETP) aangeduid (kaart 1, Visie 2020).

## Windenergie

Omdat de maat en de schaal van het landschap van een groot deel van de gemeenten Emmen en Coevorden, en van het oostelijke veenkoloniale gebied, zich het beste voor windenergie leent, kan in dit gebied worden gezocht naar geschikte locaties voor windturbineparken (zie kaart 8a “Zoeklocatie grootschalige Windenergie”). Buiten het aangegeven gebied (kaart 8a) sluiten wij de toepassing van windenergie na 2020 niet helemaal uit. Wel dienen ook deze plannen te voldoen aan de voorwaarden zoals die hierna zijn verwoord met betrekking tot het zoekgebied grootschalige windenergie (kaart 8a), met uitzondering van de opstelling van kleine windenergie-installaties binnen het bebouwde gebied (niet zijnde buitengebied), passend bij de bestaande bebouwings- en/of beplantingshoogte. Dergelijke kleine installaties achten wij van gemeentelijk belang.

Aan de toepassing van windenergie geven wij de volgende randvoorwaarden en criteria mee:
- Het vermogen van een windmolen dient ten minste 3 MW te bedragen;
- Solitaire windmolens zijn niet toegestaan. Molens dienen ten minste in een cluster van 5 te worden gerealiseerd;
- Windmolens worden in LOFAR-zone 1 uitgesloten en mogen in LOFAR-zone 2 het LOFAR-project niet hinderen;
- Er dient rekening te worden gehouden met laagvliegroutes;
- Er dient aan de natuur- en milieuwetgeving worden voldaan (o.a. Natura 2000, rode lijstsoorten, geluid, veiligheid);
- De kernkwaliteiten dienen zoveel als mogelijk behouden te blijven.

Wij stimuleren daarbij c.q. vragen initiatiefnemers te werken met organisatievormen waarin ook bewoners (kunnen) participeren. Ook zien wij de ontwikkeling van windenergieprojecten door de landbouwsector als een kansrijke tweede tak.

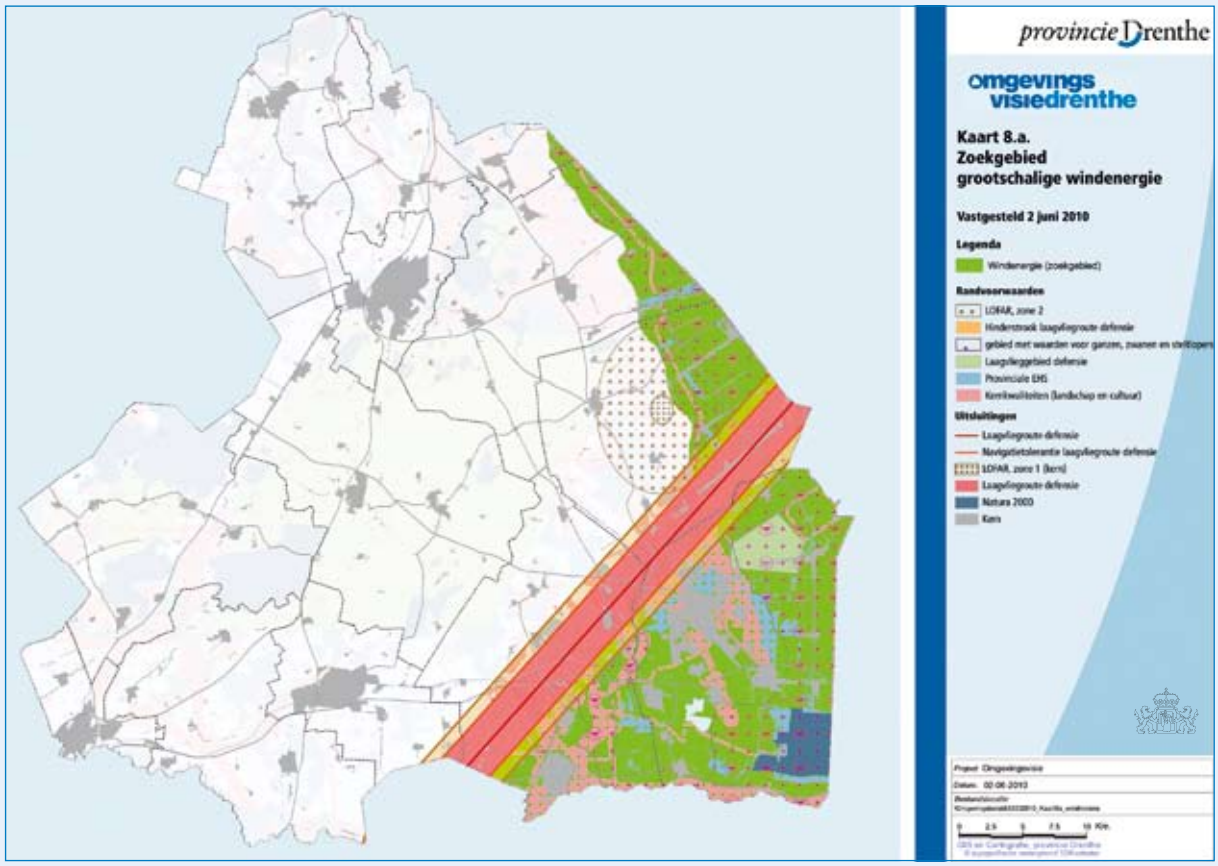


*Kaart 8.A. Zoekgebied grootschalige windenergie*

## Energie uit biomassa

Wij stimuleren energieopwekking uit biomassa. Grootschalige bio-energiecentrales vestigen zich bij voorkeur op goed bereikbare bedrijventerreinen met mogelijkheden voor de energie-infrastructuur en afnamemogelijkheden van vrijkomende warmte. Daarbij kan gedacht worden aan de Energietransitieparken (kaart 1, Visie 2020). Voor de vestiging van kleinschalige mestvergistingsinstallaties bij veehouderijbedrijven hanteren wij het 'Beleidskader co-vergisting'.

De productie van energie uit biomassa koppelen wij aan ons streven naar een 'bio-based economy'. Dat is een economie waarin bedrijven non-food toepassingen, zoals brandstoffen, chemicaliën, medicijnen en energie, vervaardigen uit groene grondstoffen. Daarbij denken wij ook aan het koppelen van landbouwbedrijven aan bedrijven op Energietransitieparken.

## Bodemenergie

De Drentse ondergrond biedt veel potentie voor het leveren van aardwarmte en voor warmte-koude-opslag (WKO). Daarnaast kan in de diepe ondergrond energie worden opgeslagen, bijvoorbeeld in de vorm van aardgas of perslucht. Wij hebben de gebruikspotentie van de Drentse diepe ondergrond en de geschiktheid van de ondergrond voor de toepassing van WKO in kaart gebracht (zie figuur Mogelijkheden benutten ondergrond). De verwachting is dat het gebruik van de ondergrond voor allerlei energietoepassingen in de nabije toekomst substantieel zal toenemen. Dit vraagt om meer afstemming. We willen voorkomen dat functies elkaar in de weg gaan zitten. Ook is er een balans nodig tussen enerzijds het gebruik van de ondergrond en anderzijds het beschermen van de aanwezige kwaliteiten onder- en bovengronds. Als vervolg op deze Omgevingsvisie werken we de keuzes ten aanzien van het gebruik van de ondergrond en de mogelijkheden voor de opslag van $CO_2$ verder uit (uitwerking voor het gebruik van de ondergrond, inclusief plan-m.e.r.). Opslag van afval in de ondergrond sluiten wij uit.

We stimuleren het gebruik van geothermie en WKO. Ook bekijken we of aardwarmte toegepast kan worden in de glastuinbouw in Emmen. Daarbij zijn wij bereid ook zelf te investeren. Voor een versnelde groei van WKO-systemen zetten we in op drie aangrijpingspunten (in lijn met het advies van de landelijke Taskforce WKO). We stimuleren de marktvraag, bevorderen de marktwerking en zorgen voor een helder en duidelijk beleidskader. We stellen de gemeenten in de gelegenheid om masterplannen op te stellen voor locaties met veel WKO-potentie. Deze masterplannen moeten leiden tot een optimaal bodemgebruik en moeten negatieve interferentie (storing) tussen WKO-systemen voorkomen. Wij hebben de intentie om op basis van een masterplan een parapluvergunning af te geven zodat nieuwe WKO-systemen snel kunnen worden gerealiseerd. De beleidsregels voor de toepassing van WKO zijn opgenomen in de Provinciale omgevingsverordening (POV).

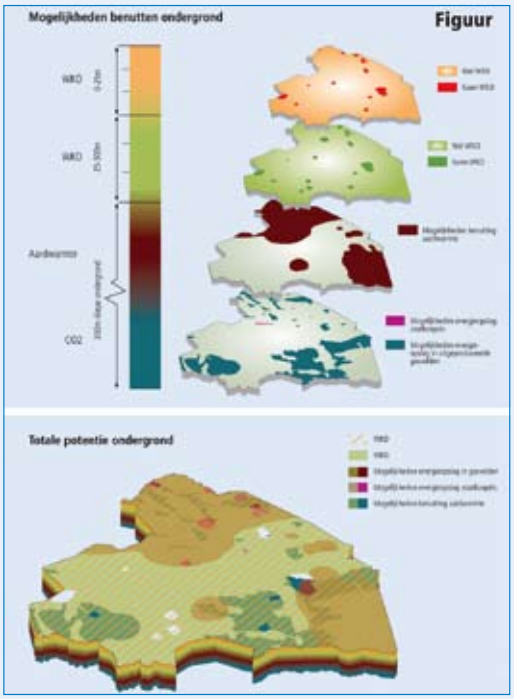


*Figuur Mogelijkheden benutten ondergrond*

### Terugdringen veenoxidatie

Door ontwatering en grondgebruik verdwijnen de veengronden in Drenthe geleidelijk. De afgelopen decennia is het aantal hectare veengrond in de provincie afgenomen van 54.000 ha naar 33.000 ha. Deze veenoxidatie gaat gepaard met een uitstoot van ongeveer 900 kiloton $CO_2$ per jaar. Dit is circa 20% van de totale Drentse uitstoot. Wij onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om verdere afbraak van het veen tegen te gaan. Wellicht kunnen we dit combineren met het behalen van doelen op het gebied van landbouw, natuur en water.

### Planologische reservering aardgas- en olievelden

Vooralsnog zijn wij sterk aangewezen op fossiele brandstoffen. Kortgeleden is het westelijk deel van het olieveld Schoonebeek zelfs heropend. Wij gaan er vanuit dat op termijn ook in het oostelijk deel weer olie gewonnen gaat worden. In het gehele olieveld staan we daarom geen nieuwe ontwikkelingen toe die het winnen van olie kunnen belemmeren. Daarom moeten de ruimtelijke reserveringen in de bestemmingsplannen worden vastgehouden. Wij staan positief tegenover initiatieven om met nieuwe technieken het resterende aardgas in de uitgeproduceerde gasvelden te winnen.

## 4.7 Ontgrondingen

Op basis van de Ontgrondingenwet is het provinciaal bestuur het bevoegd gezag voor het verlenen van vergunningen voor zowel diepe zandwinningen als functionele ontgrondingen. Bij het verlenen van de vergunningen hanteren we de integrale doelstellingen van het omgevingsbeleid.

In de POV hebben wij een aantal vrijstellingen benoemd. Voor alle vrijgestelde ontgrondingen waarbij minimaal 10.000 $m^3$ of meer bodemmateriaal wordt afgevoerd of in depot wordt gezet, geldt een meldingsplicht.

### Zandwinning

Er blijft een continue vraag naar zand in Drenthe. De winning van zand heeft echter geleid tot een versnipperd ruimtebeslag van vele honderden hectares. Om de eigen Drentse behoefte in bouwgrondstoffen veilig te stellen, maar ook om het landschap zo veel mogelijk te ontzien, is regie op zandwinning nodig. Wij willen de winningen beperken tot wat noodzakelijk is.

We willen uitsluitend zandwinning mogelijk maken om te voorzien in de feitelijke behoefte aan beton- en metselzand en ophoogzand. De zandwinning willen we zo veel mogelijk concentreren in een beperkt aantal zandwinplaatsen, verspreid over de provincie. Wij geven de voorkeur aan het uitbreiden van de bestaande centrale zandwinplaatsen boven het ontwikkelen van nieuwe winplaatsen. Wij werken alleen mee aan nieuwe zandwinningen wanneer die multifunctioneel zijn en ruimtelijke kwaliteit hebben. In de EHS is geen plaats voor nieuwe zandwinningen of uitbreiding van bestaande zandwinningen. Lopende vergunningen blijven geldig maar er worden vanaf heden geen nieuwe meer verstrekt of verlengd.

Bij het verlenen van vergunningen, stellen wij eisen aan de afwerking van de zandwinplaats. Bij ontgrondingen, waarbij een plas ontstaat, gaan de eisen onder andere over de oeverbelijning, de steilte van de oever en de diepte. Bij zandwinningen moet van tevoren het toekomstige gebruik of de bestemming worden aangegeven. In de praktijk is dit niet altijd mogelijk, zoals bij zeer langdurige zandwinningen van enkele tientallen jaren. In dat geval moet de afwerking mogelijkheden bieden om de zandwinplaats in een later stadium een nuttige functie te geven.

Vrijkomende teelaarde die niet kan worden gebruikt voor andere doeleinden, kan onder voorwaarden in oude ontgrondingsputten of ontgrondingsplassen worden gebracht. Uitgesloten hiervan zijn ontgrondingsplassen in een grondwaterbeschermingsgebied, in een reservegebied voor de drinkwaterwinning of bovenstrooms in een natuurgebied dat grondwaterafhankelijk is. De kwaliteit van de teelaarde moet voldoen aan de eisen van het Besluit Bodemkwaliteit. De waarde voor arseen mag niet uitkomen boven de achtergrondwaarde. Ook mag de teelaarde de grenswaarde van fosfaatverzadiging én de waarde van 4 mg N/kg droge stof voor het in water oplosbare stikstof, niet overschrijden. Verder mag de kwaliteit van het water in de ontgrondingsplas niet significant verslechteren door het storten van de teelaarde. De waterkwaliteit moet aan de geldende kwaliteitsnormen blijven voldoen (zie hoofdstuk 6 en bijlage 6).

### Ophoogzand

In afwijking van het voorgaande kunnen voor grootschalige werken, waarmee grote hoeveelheden zand zijn gemoeid, specifieke oplossingen worden gevonden. Hierbij kan ‘werk met werk’ worden gemaakt . Als dit niet mogelijk is, moet de zandvoorziening deel uitmaken van de besluitvorming over het zandvragende project.

### Beton- en metselzand

Met het verlenen van een ontgrondingsvergunning in 2006 voor de locatie Traandijk in Echten is de provinciale doelstelling gehaald om één toekomstige zandwinning voor beton- en metselzand in Zuidwest-Drenthe mogelijk te maken. We werken niet mee aan een tweede ontgronding voor het winnen van beton- en metselzand in Zuidwest-Drenthe. Om de continuïteit in de grondstoffenvoorziening veilig te stellen, is een uitbreiding van de bestaande winput bij Gasselte mogelijk gemaakt tot uiterlijk 1 januari 2013. Na deze datum is de winning van beton- en metselzand geconcentreerd in de winplaats Traandijk in Echten en in Ellertshaar.

### Zand voor de kalkzandsteenindustrie

Voor de winplaats bij Hoogersmilde, waar zand wordt gewonnen voor de kalksteenindustrie, zijn nog slechts beperkte uitbreidingsmogelijkheden. De natuurgebieden Alenburg, het Blauwe Meer en het Leggelderveld vormen de definitieve begrenzing van deze zandwinning. Voor de toekomst zoeken wij naar een andere voorziening.

### Functionele ontgrondingen

Ontgrondingen in onze provincie betreffen vaak landbouwverbetering, natuurontwikkeling, verveningen en ontgrondingen in het kader van gemeentelijke uitbreidingsplannen. Vergunningen worden verleend op basis van het algemene beleidskader van deze Omgevingsvisie, waaronder het hier geformuleerde ontgrondingenbeleid.

# 5. Uitwerking gebiedsopgaven

Voor enkele gebieden in Drenthe willen wij samen met onze partners integrale opgaven uitwerken. Algemeen beleid sluit in deze gebieden onvoldoende aan op de specifieke ambities en kansen. Daarnaast biedt een gebiedsgerichte uitwerking de mogelijkheid om, vanuit het provinciaal belang, de uitvoering te faciliteren.

## 5.1 Groningen–Assen

De Regio Groningen-Assen is het meest verstedelijkte gebied in Noord-Nederland en heeft in het rijksbeleid de status van nationaal stedelijk netwerk (Nota Ruimte). De hoofdopgave voor Groningen-Assen is in onze ogen het faciliteren van de te verwachten economische en demografische groei met een adequaat verkeer- en vervoersysteem. Dit systeem moet de bereikbaarheid garanderen van de binnensteden van Groningen en Assen en van de belangrijke woon- en werkgebieden in de regio. Daarnaast moet het de groeiende vervoersvraag opvangen. Het is hierbij onze ambitie om het gebruik van het openbaar vervoer maximaal te stimuleren. Daarnaast is het van belang om de verschillende landschaptypen binnen de as Groningen-Assen te versterken. Dit krijgt gestalte binnen het programma Regiopark. Uitgangspunt hierbij is een scherpe scheiding tussen 'rood' (woningbouw) en 'groen' (landschap en natuur).

Bij het ontwikkelen van het stedelijk netwerk houden wij vast aan ons uitgangspunt om wonen en werken te concentreren in de twee steden. Voor het Drentse deel geldt daarnaast een belangrijke woningbouwopgave voor Roden.

### *5.1.1 Positionering Assen in het nationaal stedelijk netwerk*

Wij vinden het van belang voor Drenthe om Assen te positioneren binnen het nationaal stedelijk netwerk. Assen moet zich complementair aan Groningen kunnen ontwikkelen. Wij onderschrijven de keuze voor verdichting van de stad die in het kader van de FlorijnAs is gemaakt. Het complementaire karakter van Assen kan verder worden versterkt door het ontwikkelen van unieke en afwisselende woonmilieus. Belangrijk hierbij is de herontwikkeling van een deel van het Stadsbedrijvenpark tot woongebied, waarmee aan de noordzijde van het stadscentrum een belangrijk ontwikkelgebied ontstaat. Ook de relatie met het Nationaal Landschap Drentsche Aa is van belang. De standsrand van Assen wordt in groen recreatief opzicht versterkt.

Graag zien wij Assen-Zuid, als de zuidelijke poort van het nationaal stedelijk netwerk, een (inter)nationale uitstraling krijgen. Concepten als het TT-circuit Assen, Sensoruniverse en Energieneutraal dragen hieraan bij. Wij vinden het van belang dat Assen-Zuid kan fungeren als een strategisch draaipunt tussen het ruimtelijk-economische en het sociaal-recreatieve netwerk. In de uitwerking van het knooppunt Assen-Zuid (A28/N33) houden wij hiermee rekening.

### *5.1.2 Bereikbaarheid Groningen-Assen*

De toenemende mobiliteit en verkeersdrukte in de kop van Drenthe richting de stad Groningen biedt kansen voor een 'systeemsprong' in het openbaar vervoer. Groningen heeft een eerste stap gezet voor een regiotramnetwerk, door groen licht te geven voor een centrumlijn (Hoofdstation-Zernike). Het doortrekken van deze centrumlijn vanaf het Hoofdstation via een westelijk tracé (Martiniziekenhuis, Ter Borch, Hoornse Meer) biedt kansen voor doorkoppeling via Eelde/Paterswolde en Groningen Airport Eelde. Een logische vervolgstap is deze lijn aan te laten sluiten op bestaand spoor ter hoogte van De Punt. Voor een verbinding met Assen zijn vervolgens twee scenario's denkbaar. Er kan een verbinding komen via bestaand spoor, waardoor de centrale noord-zuidverbinding verder vorm wordt gegeven, of er wordt gekozen voor een tracé ten westen van de A28 (via Vries). Dit tracé kan worden ingevuld met een tram of met een Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV)-bus.

In deze denklijn ontstaat bij De Punt een interessante locatie voor een transferium. Hier komen de tram- of buslijn, het NS-spoor, twee wegverbindingen en een waterverbinding samen. De locatie is enerzijds verbonden met het (inter)nationale netwerk (A28, spoor) en anderzijds met het regionale netwerk (N34, Regiotram/HOV). Een transferium bij De Punt biedt vanwege deze strategische ligging reizigers keuzemogelijkheden in de vervoerswijze. Ook kunnen parkeervoorzieningen van Groningen Airport Eelde hier naartoe worden verplaatst. Daardoor ontstaan rond de luchthaven mogelijkheden voor nieuwe bedrijvigheid binnen het huidige ruimtebeslag. De andere functie van het transferium kan zijn het bedienen van het toeristisch-recreatieve netwerk van het Nationaal Landschap Drentsche Aa en de Hondsrug.

Het openbaar vervoer tussen Groningen en Leek/Roden wordt aantrekkelijker gemaakt door twee HOV-lijnen te versterken: Roden-Groningen en Leek-Groningen. Ook is voorzien in de mogelijkheid van een doorkoppeling tussen Roden en Leek. Op deze manier ontstaat een netwerk dat flexibel gebruikt kan worden, al naar gelang de vraag naar openbaar vervoer.

### *5.1.3 Positionering Assen: label 'hoofdstad'*

Wij hebben Assen het label 'hoofdstad' gegeven (kaart 1, Visie 2020). Hiermee ondersteunen we de positionering van Assen als de hoofdstad van Drenthe. Assen is een historisch bestuurscentrum waarbij ontwikkelingen rond de Vaart en het nieuwe cultureel centrum (theater, Centrum Beeldende Kunst en bibliotheek) nieuwe openbare ruimten toevoegen aan het stadscentrum. Ook met de uitbouw van het Drents Museum en met de beoogde nieuwbouw van het Drents Archief worden nieuwe architectonische kwaliteiten aan de openbare ruimte toegevoegd (het Erfgoedkwartier).

### *5.1.4 Assen in relatie tot het Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa*

Om de ruimtelijke kwaliteit van Assen te waarborgen, willen we samen met de gemeente komen tot een visie op Assen in relatie tot het nationaal beek- en esdorpenlandschap de Drentsche Aa. Langs de N33 en de A28 willen we het waardevolle karakter van het gebied uitdragen. In de vorm van landschapspanorama's (zie paragraaf 4.2.1) willen we de beleefbaarheid van het landschap vergroten. Ook willen we het recreatief gebruik van het nationaal landschap stimuleren.

Assen-Zuid kan ontwikkeld worden als de poort tot het Nationale Landschap Drentsche Aa. Hier kan ook station Assen Centrum voor gebruikt worden, wat naar verwachting een grotere spin-off voor de stad zelf betekent. We geven daarom de voorkeur aan alternatief Assen Centrum, onder de voorwaarde dat het stationsgebied ook wordt ontwikkeld als entree naar de stad.

### *5.1.5. Positionering Roden*

Roden heeft, samen met Leek, in de Regio Groningen-Assen een schragende functie voor wonen en werken. Wij bieden ruimte voor het realiseren van de intergemeentelijke structuurvisie (IGS) Leek-Roden (kaart 1, Visie 2020). Deze visie brengt samenhang aan in vooral het wonen, het werken, de bereikbaarheid en de ontwikkeling van natuur en landschap. Deze visie beidt Roden de mogelijkheid zich te blijven ontwikkelen als woon- en werkgemeente met een goede bereikbaarheid, ook per openbaar vervoer.
Onze inbreng in het proces van de IGS Leek – Roden is er op gericht de woonopgave mogelijk te maken binnen de kaders van de kernkwaliteiten en de actualiteit van de woningmarkt. Op basis van een zorgvuldige en gedragen inschatting van de woonbehoefte maken wij integrale afspraken over:
- de fasering van de woonopgave;
- de bijbehorende infrastructurele en openbaar vervoersontsluiting;
- de inpassing van de woonopgave en infrastructuur in het landschap en de cultuurhistorische structuren.

Door de samenwerking met Leek ontstaan meer mogelijkheden om Roden verder te positioneren als centrum voor kennisintensieve bedrijvigheid, zoals in de sector Life sciences. Het technologiepark Roden vormt in zijn nieuwe setting een aantrekkelijk vestigingsmilieu voor bedrijven.

**Ontwikkeling Groningen Airport Eelde**
In de Luchtvaartnota van het Rijk is Groningen Airport Eelde aangewezen als luchthaven van nationale betekenis heeft daarin de ruimte zich verder te ontwikkelen als luchthaven die bijdraagt aan de internationale bereikbaarheid van met name Noord-Nederland.

Wij zien de ontwikkeling van Groningen Airport Eelde als een belangrijke bijdrage aan de versterking van de ruimtelijk-economische structuur van het stedelijk netwerk Groningen-Assen. Een sterke luchthaven verbindt de regio beter met internationale en intercontinentale netwerken. Bovendien draagt de luchthaven bij aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat. De verlenging van de start- en landingsbaan zal er toe leiden dat de positie van de luchthaven verder wordt versterkt.

Wij vinden het van belang dat de ontwikkeling van Groningen Airport Eelde gepaard gaat met zo min mogelijk overlast en milieuschade. Wij ondersteunen dan ook de ambitie van Groningen Airport Eelde om zich te ontwikkelen tot duurzame groene luchthaven en voorloper te worden op het ontwikkelen en toepassen van duurzame innovaties in de luchtvaart.

Wij vinden eveneens dat de ontwikkeling van de luchthaven goed ruimtelijk dient te worden ingepast, waarbij het gehele gebied duurzaam en kwalitatief hoogwaardig wordt ingericht. Voor dit gebied ontwikkelen we in samenwerking met de luchthaven en andere belanghebbenden (waaronder de provincie Groningen) een integrale en samenhangende ontwikkelingsvisie. Wij leggen hierbij een relatie met de hierboven geschetste ontwikkelingen rond Regiotram en De Punt.

## 5.2 De Drentse Zuidas

De Drentse Zuidas is strategisch gunstig gelegen als onderdeel van een internationale transportverbinding die loopt vanaf de Randstad, via Zwolle, richting Duitsland en Noordoost-Europa. Dit biedt de nodige ontwikkelingskansen voor de regio. De vier stedelijke kernen binnen de Zuidas kennen een vergelijkbare economische structuur, met industrie en logistiek als belangrijke economische ontwikkelingssectoren. Ook hebben ze een aantal vergelijkbare sociaal- en ruimtelijk-economische opgaven. Deze regio heeft enerzijds een gevarieerd en groen landschap met veel ruimte en mogelijkheden voor ontspanning, toerisme en recreatie; anderzijds telt het vier stedelijke kernen met een vrij compleet aanbod van winkels, horeca en cultuur. Ook deze combinatie biedt veel kansen. Er zijn dus volop mogelijkheden om diverse onderwerpen op regionaal niveau in samenhang op te pakken.

### *5.2.1 Positionering Drentse Zuidas*

Wij vinden het van belang om de Drentse Zuidas te positioneren als industriële en logistieke as en als logistieke hotspot. De regio moet een logische plaats gaan innemen binnen het nationale en trans-Europese vervoersnetwerk. We vinden het bovendien van belang dat de economische structuur van de regio duurzaam wordt versterkt. Het is daarbij onder meer nodig om goede sociaal-economische relaties en netwerken te vormen met omliggende regio's als Zwolle-Kampen, Twente en de Duitse Ems-as. Wij zien bovendien volop mogelijkheden voor initiatieven op het gebied van duurzame energie. Deze initiatieven kunnen zowel bijdragen aan de concurrentiepositie als aan het imago van de regio.

Wij willen het ruimtelijk-economisch profiel van de Zuidas verder versterken langs vier sporen:
- Innovatie, kennis- en arbeidsmarktontwikkeling en (grensoverschrijdende) netwerkvorming.
- Vestigingsmogelijkheden en bereikbaarheid.
- Regionale profilering en marketing.
- Duurzame energieopwekking.

Binnen de Zuidas hebben we voor de steden een aantal specifieke aspecten en ambities opgenomen. Voor het gebied Zuidoost hebben we als onderdeel van de Zuidas nog een aantal aanvullende ambities.

### *5.2.2 Meppel*

Voor Meppel spelen twee specifieke uitdagende ontwikkelingen en kansen. Ten eerste is Meppel de belangrijkste plaats in Drenthe voor watergebonden bedrijvigheid (beroep- en recreatievaart). Meppel beschikt over de grootste binnenvaartcontainerterminal van Noord-Nederland. Daarnaast is Meppel de logische schakel voor netwerkvorming met de regio Zwolle-Kampen.

#### Positionering Meppel: label 'waterpoort'

De Meppeler binnenstad wordt door zijn kleinschaligheid hoog gewaardeerd. Meppel wil deze kwaliteit versterken door een herkenbare pleinenreeks te maken, waarbij ieder binnenstadsplein een eigen vormgeving en inrichting krijgt. Daarnaast is Meppel rijk aan water- en groenstructuren en historische linten die de verbindingen vormen tussen plekken en pleinen. Ook wil Meppel haar historisch bijzonder theater Ogterop meer betrekken in het culturele leven van de binnenstad. Door deze ingrepen versterkt Meppel haar bovenlokale functie. De entrees aan de noord- en oostzijde van de binnenstad vragen bijzondere aandacht, zodat woonwijken goed aansluiten.

Meppel heeft van ons het label 'waterpoort' gekregen (kaart 1, Visie 2020). Hiermee ondersteunen we de betekenis van Meppel als poort tot Drenthe en als kleinschalige stad aan en rond het water. Meppel legt de focus op het uitbreiden van de rol voor de beroeps- en recreatievaart. In samenwerking met Meppel willen we de functie van Meppel als multimodaal knooppunt voor de overslag van containers en bulkgoederen verder versterken. Het accent ligt daarbij op water en weg.

#### Versterken van de culturele infrastructuur van Meppel

Met Meppel sluiten we een culturele alliantie voor het versterken van de culturele infrastructuur. We leggen gezamenlijke ambities vast en er komt een uitvoeringsplan voor de komende jaren.

### *5.2.3. Hoogeveen*

Voor Hoogeveen spelen twee specifieke uitdagende ontwikkelingen en kansen. Hoogeveen is ten eerste strategisch gelegen op het draaipunt van de dynamiek van de (inter)nationale verbindingsassen A28 en A37. Dit maakt Hoogeveen letterlijk een logistiek centrum voor wegtransport. Verder ontwikkelt Hoogeveen het eerste klimaatneutrale bedrijventerrein van Drenthe, in combinatie met een Kenniscentrum Duurzaamheid.

Hoogeveen heeft een eigenstandige functie in de Drentse Zuidas. Hoogeveen bedient het omliggende landelijk gebied met voorzieningen, werkgelegenheid en recreatieve mogelijkheden.

#### Positionering Hoogeveen: label 'centrum'

Met de ontwikkelingsvisie 'Aangenaam anders' versterkt Hoogeveen de woon- en verblijfsfunctie van het stadscentrum. Door routes te creëren (pleinen, doorsteken en groenstructuren), maakt Hoogeveen zijn verleden weer zichtbaar en wordt de eenvormigheid van het centrum doorbroken. Op een aantal plekken wordt water weer een drager van de openbare ruimte. Met de voltooiing van de centrumring is de routering naar de nieuwe parkeerlocaties duidelijker. Daarmee creëert Hoogeveen een aantrekkelijk woon- en verblijfsklimaat.

Hoogeveen heeft van ons het label 'centrum' gekregen (kaart 1, Visie 2020). Hiermee ondersteunen we de positionering van Hoogeveen als stad met een attractief centrum, waar inwoners, mensen uit de regio, maar ook toeristen graag een dag willen doorbrengen.

#### Bijzondere woonvormen

Wij zien mogelijkheden om de positie van Hoogeveen te versterken door het realiseren van specifieke, unieke woonmilieus, geënt op de gebiedskarakteristieken.

### Versterken van de culturele infrastructuur van Hoogeveen

Met Hoogeveen sluiten wij een culturele alliantie voor het versterken van de culturele infrastructuur. Dit wordt vastgelegd in gezamenlijke ambities en een uitvoeringsplan.

### *5.2.4 Zuidoost-Drenthe*

Binnen de Zuidas kent het gebied Zuidoost (Emmen-Coevorden) enkele uitdagende ontwikkelingen en kansen. Ten eerste krijgt Zuidoost-Drenthe te maken met een verschuiving in de samenstelling van de bevolking. Het aantal inwoners gaat minder groeien of zelfs dalen, wat ook gevolgen heeft voor het aantal huishoudens. Ten tweede biedt Zuidoost-Drenthe op Drentse schaal de beste mogelijkheden voor ontwikkelingen op het gebied van duurzame energie. Verder heeft Zuidoost-Drenthe potentie voor het verder ontwikkelen van de glastuinbouwsector. Het streven is versterking, kwaliteitsverbetering, innovatie en verduurzaming van de glastuinbouwketen. Tot slot staat Zuidoost-Drenthe dankzij het Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn aan de vooravond van een duurzame versterking van de ruimtelijk-economische structuur en een betere bereikbaarheid. Er komen middelen vrij voor de centrumontwikkeling van Emmen en Coevorden, het verplaatsen van het Dierenpark Emmen en het ontwikkelen van de spoorverbinding met Zwolle en Twente.

Onze focus ligt op de demografische ontwikkeling en de werkgelegenheid. We willen dat het vestigingsklimaat voor wonen en werken wordt geoptimaliseerd, dat de bereikbaarheid van voorzieningen voor de inwoners gewaarborgd blijft en dat het gebied een voortrekkersrol gaat spelen op het gebied van klimaat en energie.

### Krimp als kans

Samen met de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Emmen, Coevorden en Westerveld zijn we een project gestart met als doel de effecten van de demografische ontwikkelingen in beeld te brengen. Aan de hand daarvan kunnen we een beleidsstrategie ontwikkelen. Het onderwerp vraagt om integrale keuzes voor ruimtelijke opgaven vanuit de thema's wonen, leefbaarheid (inclusief voorzieningen), bereikbaarheid en arbeid. Bundeling is hierbij een themaoverstijgende doelstelling en ook het uitgangspunt voor de strategie. Uitgaan van krimp leidt tot andere keuzes, die ook consequenties hebben voor de kernenstructuur (zie paragraaf 4.3.1).

### Klimaat en Energie

Wij willen Zuidoost-Drenthe een voortrekkersrol laten spelen bij het ontwikkelen, produceren en toepassen van duurzame energie. Voorbeeldprojecten zijn het benutten van aardwarmte voor de glastuinbouwgebieden in Erica en Klazienaveen en het ontwikkelen van lokale energienetwerken tussen producenten en consumenten op de bedrijventerreinen Bargermeer en Europark. Om kansen te kunnen benutten, wordt een Energiebureau Zuidoost-Drenthe opgericht. Provincie en de gemeenten Emmen en Coevorden investeren op deze wijze, samen met betrokken private partijen, in de uitvoering op projectniveau.

In onze provincie biedt de regio Zuidoost-Drenthe de beste mogelijkheden voor energiemaatregelen. Dit heeft ten eerste te maken met natuurlijke omstandigheden: er is aardgas, aardolie en aardwarmte. Verder kent het gebied relevante functies, namelijk glastuinbouw en grootschalige landbouw in een open landschap. Ook zijn er twee grote industriële complexen met relatief veel basisindustrie (Bargermeer in Emmen en Europark in Coevorden).

De industrieterreinen Bargermeer en Europark zijn aangemerkt als ETP. Hier wordt de omslag gemaakt naar het gebruik van duurzame energie. Deze gezamenlijke aanpak van het energievraagstuk moet, in combinatie met parkmanagement, leiden tot lagere bedrijfskosten. Dit kan ook een positieve vestigingsvoorwaarde worden. In de aanpak kan ook het 'cascaderen' van water en energie meegenomen worden. Hieronder verstaan we het gebruiken en hergebruiken van water en energie, waarbij de functie of activiteit die de hoogste kwaliteit vraagt, voorop wordt gesteld.

### Positionering Emmen: label ‘vermaak’

Emmen creëert met de verplaatsing van het Dierenpark Emmen ruimte om de (functionele) samenhang in het centrum te versterken en de Hoofdstraat te herontwikkelen. Het stadscentrum wordt met een nieuw plein verbonden met het Dierenpark en het nieuwe theater. De ‘verlaten’ locatie van het Dierenpark (de oostzijde van het centrum) krijgt een passende invulling. De uitgangspunten hierbij zijn om het groen en openbare karakter te handhaven. Hierdoor ontwikkelt deze zijde van het stadscentrum een geheel nieuwe identiteit, die zeer attractief is.

Wij hebben Emmen het label ‘vermaak’ gegeven (kaart 1, Visie 2020). Hiermee ondersteunen we de positionering van Emmen als belangrijke stad op het gebied van grootschalig vermaak (dierenpark, theater, sport en dergelijke).

### Positionering Coevorden: label ‘vesting’

Coevorden is volop bezig met het uitvoeren van het centrumplan. Dit plan laat de historie weer tot leven komen, onder andere door upgrading van het Stedelijk Museum. Markt en haven vormen straks het kloppend hart van deze historische vestingstad. Behalve aan het stadscentrum wordt ook gewerkt aan de ontwikkeling van het stationsgebied. Als het rangeeremplacement wordt verplaatst, ontstaat ruimte om de omgeving van het station als een tweede pool te ontwikkelen.

Coevorden heeft van ons de label ‘vesting’ gekregen (kaart 1, Visie 2020). Hiermee ondersteunen we de positionering van Coevorden als historische vestingstad.

### Versterken van de werkgelegenheid

Het arbeidspotentieel in Zuidoost-Drenthe is relatief laaggeschoold. In dit gebied is de maakindustrie een belangrijke werkgever. De spin-off van deze sector voor de lokale economie is groot: de industrie is de drijvende kracht achter de groei van de dienstverlening. De ontwikkeling van deze sector wordt onder meer belemmerd door een tekort aan hoger geschoolde arbeidskrachten.

Voor het versterken van de werkgelegenheid richten we ons op een ketenbenadering van werk, onderwijs en kennisinfrastructuur. Daarnaast investeren we in werklocaties, fysieke infrastructuur en Informatie- en Communicatie-technologie (ICT)-infrastructuur. Onderwijsinstellingen zien wij bij voorkeur doorgroeien tot echte kennisinstellingen met een innovatief karakter. Samen met de betrokken partijen willen wij ons inzetten voor het verder verbeteren van de
verbinding tussen onderwijsinstellingen en bedrijfsleven.

Wij willen de sectoren met een relatief grote behoefte aan lagergeschoold personeel de ruimte bieden zich te ontwikkelen. De aandacht gaat hierbij, naast industrie en logistiek, voornamelijk uit naar recreatie en toerisme en zorg en welzijn.

Om het arbeidspotentieel aan hoger opgeleiden te versterken, streven wij naar netwerkvorming met regio’s met onderwijsinstellingen voor hbo en wo (Twente, Zwolle en Groningen). Daarnaast zien wij kansen in het aantrekkelijker maken van Zuidoost-Drenthe voor deze doelgroep. Dit kan bijvoorbeeld door het realiseren van specifieke woonmilieus en door een beter aanbod aan stedelijke en recreatieve voorzieningen.

### Versterken van de bereikbaarheid

Essentieel voor een gunstig vestigingsklimaat van Zuidoost-Drenthe is een optimale bereikbaarheid. Om de internationale verbinding te versterken, maken wij ons sterk voor verbeterde aansluiting op het Duitse hoofdwegennet en de mogelijkheid voor personen- en goederenvervoer per spoor. Dit doen wij onder meer om de positie van Emmen-Coevorden als logistieke draaischijf te versterken.

Voor het versterken van de interne bereikbaarheid en een betere verbinding met de regio's Zwolle en Twente, zetten wij vooral in op het verbeteren van het spoor. De stedelijke ontsluiting van Emmen is niet optimaal. Wij willen met Emmen en Coevorden nadere afspraken maken over het verbeteren van de bereikbaarheid van deze steden. Ons uitgangspunt daarbij is dat de netwerken voor auto, openbaar vervoer en fiets samen moeten komen in een duurzaam mobiliteitsconcept.

Daarnaast zetten wij ons in voor een betere aansluiting op (inter)nationale ICT-netwerken en netwerken voor energie.

### Recreatieve ontwikkeling

Emmen beschikt met het Dierenpark over een nationale recreatieve publiekstrekker. De verplaatsing van het Dierenpark biedt kansen voor de kwalitatieve ontwikkeling van het centrum van Emmen. We zien graag dat bij de ontwikkeling van het nieuwe Dierenpark de verbinding met het centrum van Emmen gewaarborgd blijft. Er moet een impuls ontstaan voor de (kwalitatieve) ontwikkeling van verdere (verblijfs)recreatie in het gebied.

De steden Emmen en Coevorden en de landelijke omgeving zijn complementair aan elkaar. De steden dragen met hun variatie aan cultuur, horeca, detailhandel en dagrecreatieve mogelijkheden bij aan het bruisende karakter van Zuidoost-Drenthe. De landelijke omgeving met haar natuur, landschap en cultuurhistorie vormt de rustieke en ontspannen tegenhanger. Hier is ruimte voor nieuwe voorzieningen die een toegevoegde waarde vormen voor het totale aanbod in de regio.

## 5.3 Hondsrug

De gebiedsopgave voor de Hondsrug, de zandrug die zich uitstrekt van Emmen tot de stad Groningen, is anders van aard dan die in de Zuidas en Groningen-Assen. Bij de opgave voor de Hondsrug gaat het vooral om het benutten en ontwikkelen van de vele kernkwaliteiten, in samenhang met ruimtelijk-economische functies. Daarbij focussen wij ons op functies die passen bij en gebruikmaken van de kwaliteiten van de Hondsrug, zoals recreatie en toerisme en wonen.

### *5.3.1 Karakteristiek van de Hondrug*

De Hondsrug is een markant en dominerend onderdeel van het Drents Plateau. Het landschappelijk contrast met het naastgelegen Hunzedal is beeldbepalend. Door de hogere ligging van de Hondsrug heeft de infrastructuur, het wonen en het werken zich van oudsher op een gebiedseigen wijze ontwikkeld. Er zijn daardoor hoogwaardige cultuurhistorische, landschappelijke en archeologische waarden ontstaan. Kenmerk van de Hondsrug is het contrast in oost-westrichting en de samenhang (eenduidigheid) in noord-zuidrichting. Deze samenhang is kwetsbaar voor aantasting, omdat het gaat om een groot gebied, over meerdere beheersgrenzen.

### *5.3.2 Identiteit van de Hondsrug*

Wij vinden de identiteit van de Hondsrug waardevol en willen deze versterken. Wij willen daartoe samen met de betreffende gemeenten en de andere organisaties met verantwoordelijkheden in het gebied een integraal gebiedsperspectief voor de Hondsrug ontwikkelen. Het belangrijkste doel is een zorgvuldige profilering en ontwikkeling van de Hondsrug, waarbij de bijzondere kwaliteiten drager zijn voor de economische en ruimtelijke ontwikkeling. We volgen hierbij de volgende sporen:

- Het versterken van de landschappelijke samenhang in de lengterichting, waarbij we streven naar eenduidigheid (zie figuur Uitsnede Hondsrug). De beleefbaarheid van de Hondsrug vanaf de N34 maakt hier ook deel van uit.
- Het versterken van het contrast in de oost-westrichting. Doorkijkjes van de N34 richting de Veenkoloniën zijn daarbij typerend voor de Hondsrug.
- Het behouden van de karakteristiek van het esdorpenlandschap. Dit uit zich in de zichtbare ruimtelijke samenhang tussen esdorp en es, waarbij de esdorpen en essen als een keten op de Hondsrug liggen. We houden daarbij zorgvuldig vast aan de ruimtelijke opzet van de esdorpen.
- Het benadrukken van het lineaire patroon van prehistorische relicten die samenhangen met de prehistorische route over de Hondsrug.

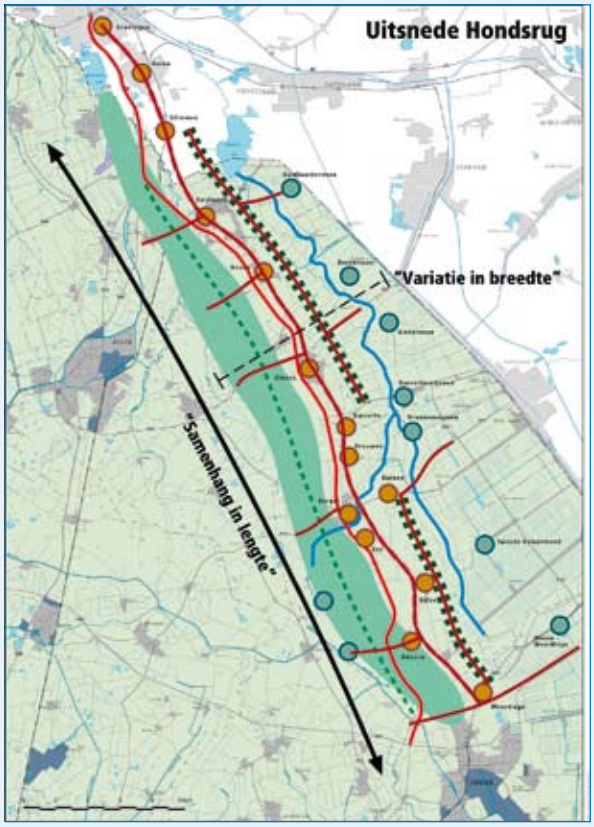


*Figuur Uitsnede Hondsrug*

### *5.3.3 Ruimtelijke kwaliteit gekoppeld aan economische ontwikkeling*

De inspanningen om de identiteit van de Hondsrug te versterken, moeten vooral de recreatief-toeristische betekenis van de Hondsrug ondersteunen. We zien kansen om thematisch-recreatieve verbindingen te maken die bijvoorbeeld cultuurhistorische plekken verbinden (vanuit het Hunebedcentrum). Ook zien we mogelijkheden voor meer sportief-recreatieve invullingen, zoals het versterken van de betekenis als ATB-fietsgebied. Specifieke (kleinschalige) verblijfsrecreatie past ook prima bij de Hondsrug. Bijzondere woonvormen zijn ook mogelijk, als ze de kwaliteit van het gebied versterken.

Bij de integrale gebiedsvisie voor de Hondsrug worden de volgende bestaande programma-onderdelen betrokken.

*Het Hondsrug Geopark*
Wij streven naar de aanwijzing van de Hondsrug als eerste UNESCO European Geopark van Nederland. Deze status biedt kansen voor het behouden en ontwikkelen van de aardkundige en cultuurhistorische waarden, voor toeristisch-recreatieve voorzieningen en voor netwerkvorming. Voorbeelden in het buitenland laten zien dat een Geopark een positieve invloed heeft op de ontwikkeling en profilering van de regio.
Het project richt zich op het in samenhang ontsluiten van de vele verhalen die in de Hondsrug besloten liggen voor Drenten en toeristen. Hiermee wordt op creatieve wijze de cultuurhistorische en geologische waarde van de Hondsrug geprofileerd. Belangrijke ankerpunten (zoals publiekstrekkers, musea, geologische objecten, artefacten en monumenten) worden opgenomen in thematische routes die de historische rijkdom van het gebied laten zien. Het project is daarmee ook een voorbeeld van een regionaal beeldverhaal.

*Kunstproject N34*
Wij ontwikkelen een kunstproject voor de N34 van Zuidlaren naar Coevorden. Onderwerp van het kunstproject is de weg zelf, in relatie tot het landschap. Het thema voor het project is de ontwikkeling van productie- naar consumptielandschap.

# 6. Regionaal Waterplan

## 6.1 Inleiding

### *6.1.1 Provinciaal belang regionaal waterplan*

In dit hoofdstuk beschrijven we hoe we invulling geven aan onze ambitie om te komen tot een robuust en klimaatbestendig watersysteem (zie ook paragraaf 4.3.2). Dit hoofdstuk vormt ook het regionaal waterplan op grond van de Waterwet.

In dit regionaal waterplan formuleren we onze strategische doelen voor het regionale waterbeleid. Ook geven we in dit plan de ruimtelijke vertaling van deze doelen. We gaan in op de functies van de regionale wateren en de bescherming daarvan, de gewenste ontwikkelingen en de inzet van instrumenten. Het regionaal waterplan vormt het kader voor de vergunningverlening en de uitvoeringsprogramma's. In de Waterwet staat dat het regionaal waterplan eens per zes jaar moet worden herzien.

Het regionaal waterplan vormt een belangrijke schakel tussen het waterbeleid op rijksniveau en de uitvoering op regionaal en lokaal niveau. In de afgelopen periode zijn al afzonderlijke besluiten genomen over de Kaderrichtlijn Water[5], de waterbergingsgebieden in Zuid-Drenthe[6] en de strategische grondwaterwinningen[7]. Deze besluiten maken integraal onderdeel uit van dit regionaal waterplan.

Het provinciale waterbeleid is op veel onderdelen een voorzetting van het voorgaande beleid. Het regionaal waterplan zet sterker in op het op orde krijgen en houden van een watersysteem dat in staat is de gevolgen van klimaatverandering op te vangen. Daarbij spelen de beekdalen een belangrijke rol. Zo zetten we het beleid om aan de bovenlopen van de beekdalen een natuurfunctie toe te kennen, zo veel mogelijk voort. Ook richten we de beken zo natuurlijk mogelijk in, zodat daar zo veel mogelijk water vastgehouden kan worden. Daarnaast moet de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater verder verbeterd worden.

Van provinciaal belang is/zijn:
- Een robuust watersysteem, dat zodanig is ingericht dat de risico's op wateroverlast en watertekort tot een maatschappelijk aanvaardbaar niveau beperkt blijven, met bijzondere aandacht voor de beekdalen.
- Een goede kwaliteit van het oppervlaktewater, gebaseerd op de normen van de KRW.
- Voor de Drentsche Aa moet de kwaliteit zo goed zijn dat het water geschikt is voor de bereiding van drinkwater.
- Een zo groot mogelijke voorraad zoet grondwater van een goede kwaliteit, beschikbaar voor mens en natuur.
- Een zodanige kwaliteit van het grondwater dat het zonder ingrijpende en kostbare zuivering geschikt is voor de bereiding van drinkwater.
- De waterbergingsgebieden zoals deze zijn aangeduid op kaart 9.

### *6.1.2 Uitvoering door en samenwerking met onze waterpartners*

Voor de uitvoering van het waterbeleid zijn de waterschappen, gemeenten en waterleidingbedrijven belangrijke partners. Wij hechten sterk aan een goede samenwerking met deze waterpartners.

[5] *Het 'Besluit vaststelling doelen en maatregelen oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen Drenthe Kaderrichtlijn Water', opgenomen als bijlage 6. Deze is vastgesteld in de Statenvergadering van 16 december 2009.*

[6] *De deelstructuurvisie 'De aanwijzing van waterbergingsgebieden in Zuid-Drenthe'.*

[7] *De uitwerking van POP II Drenthe voor 'De aanduiding van strategische grondwaterwinningen'.*

De waterschappen geven in de waterbeheerplannen aan hoe zij de doelen uit het regionaal waterplan willen realiseren. Zij rapporteren via de jaarlijkse bestuursrapportages over de voortgang van de uitvoering. Het overleg tussen provincie en waterschappen over deze rapportages kan leiden tot tussentijdse evaluatie en zonodig bijstelling van het beleid.

De waterleidingbedrijven zijn in eerste instantie de grootste belanghebbenden bij een goede grondwaterkwaliteit. Zij hebben een maatschappelijke verantwoordelijkheid om bij te dragen aan de bescherming van het grondwater. Vandaar dat wij bij de uitvoering van het beleid nadrukkelijk samenwerken met de waterleidingbedrijven. Wij doen een beroep op de waterleidingbedrijven om een deel van de uitvoering te financieren.

De gemeenten leggen hun waterbeleid vast in de gemeentelijke water- en rioleringsplannen. Met het oog op de waterwinning vragen wij de gemeenten met ons samen te werken aan het uitvoeren van gebiedsgericht beleid om het grondwater te beschermen. Daarvoor willen wij samen met de gemeenten gebiedsdossiers opstellen en uitvoeren. Bij samenwerking in de waterketen zijn wij als aanjager gericht op innovatieve oplossingen.

### *6.1.3 Instrumentarium*

#### Provinciale omgevingsverordening

De Waterwet verplicht ons een aantal onderdelen uit te werken in een waterverordening. Daarnaast biedt de wet ons de mogelijkheid om op een aantal punten aanvullende regelingen op te nemen. Als het vanuit provinciaal belang noodzakelijk is, maken we van deze bevoegdheid gebruik.

Op grond van de Wm zijn we verplicht om in de provinciale milieuverordening gebieden aan te wijzen en regels op te nemen om, met het oog op drinkwaterwinning, het grondwater te beschermen. Deze regels gaan over het vestigen van nieuwe bedrijven in de aangewezen gebieden en het uitvoeren van bepaalde activiteiten. Daarnaast is in de milieuverordening een speciale regeling opgenomen die de winning van oppervlaktewater uit de Drentsche Aa garandeert.

De waterverordening en de milieuverordening zijn opgenomen in de Provinciale omgevingsverordening Drenthe (POV).

#### Watertoets

De watertoets beoogt water een belangrijkere rol bij ruimtelijke ontwikkelingen te geven. Hoe de watertoets moet worden toegepast, is vastgelegd in het Besluit ruimtelijke ordening. Hierin zijn afspraken opgenomen over de betrokkenheid van de waterbeheerder, meestal het waterschap. Het waterschap neemt in het waterbeheerplan op hoe het de watertoets toepast. Wij vinden de watertoets een belangrijk instrument voor de communicatie tussen de waterschappen en de gemeenten. Wij dringen er bij de waterschappen op aan om ook de grondwaterbeschermingsaspecten rond grondwaterwinningen voor de drinkwatervoorziening mee te nemen in de watertoets. Bij ruimtelijke plannen zien wij erop toe dat de provinciale belangen voldoende aandacht krijgen.

#### Stimulering en onderzoek

Het waterbeleid wordt grotendeels door andere partijen uitgevoerd. Daarom zijn het opzetten van en bijdragen aan relevant onderzoek en het stimuleren van activiteiten die bijdragen aan de uitvoering van onze ambities belangrijke instrumenten voor ons.

#### Monitoring

Wij vinden het belangrijk bij te dragen aan het meten en registreren van relevante gegevens. Op basis van deze gegevens kunnen wij ons beleid monitoren, evalueren en zo nodig bijstellen.

### Gebiedsdossiers

Om het grondwater te beschermen, stellen wij in alle beschermingsgebieden gebiedsdossiers op, met daarin alle voor het gebied relevante informatie. Op basis van deze dossiers zoeken wij naar oplossingen voor bestaande risico's voor het grondwater. Ook bepalen we op basis hiervan de sturing en regie op toekomstige ontwikkelingen in het gebied. Aan het gebiedsdossier wordt een uitvoeringsprogramma gekoppeld. Bij het opstellen van de dossiers is een belangrijke rol weggelegd voor de waterleidingbedrijven en de gemeenten. Ook andere relevante partijen zullen bij de gebiedsdossiers worden betrokken.

## 6.2 Oppervlaktewaterkwantiteit 'De wateropgave'

### *6.2.1 Hoofdlijn van het beleid*

Onze ambitie is het creëren van een duurzaam en veerkrachtig watersysteem. Dit betekent een watersysteem dat op orde is om de te verwachten gevolgen van klimaatverandering op te vangen. Het watersysteem moet zodanig zijn ingericht dat risico's op wateroverlast en watertekort tot een maatschappelijk aanvaardbaar niveau beperkt blijven. Daarmee vormt het watersysteem een belangrijk ordenend principe voor de ruimtelijke ordening in Drenthe. In 2027 dienen onze oppervlaktewaterlichamen te voldoen aan de doelen die voortvloeien uit de Europese KRW.

Om onze ambitie te kunnen bewerkstelligen, heeft het watersysteem meer ruimte nodig dan het nu heeft. We willen daarom de natuurlijke veerkracht van het watersysteem handhaven en waar nodig herstellen. De wateropgave realiseren wij grotendeels in de beekdalen. Voor de wateropgave per waterschap wordt verwezen naar de Waterbeheerplannen van de waterschappen.
Om de kans op overstromingen te beperken tot een aanvaardbaar risico, zijn op voorstel van de waterschappen normen voor regionale wateroverlast vastgesteld. Met de inrichting van waterbergingsgebieden zorgen we ervoor dat de kans op overstroming vanuit het hoofdsysteem beperkt blijft tot gemiddeld één keer per honderd jaar.

In 2015 willen we dat het watersysteem op orde is. Dat betekent:
- het gehele watersysteem voldoet aan de normen voor regionale wateroverlast;
- de regionale keringen voldoen aan de daarvoor vastgestelde normen;
- alle aangewezen bergingsgebieden zijn gerealiseerd.

Daarnaast is er een strategie voor het oplossen van mogelijke toekomstige watertekorten opgesteld.

De uitvoering kan alleen in overeenstemming met ons worden verschoven naar een later tijdstip. Het verzoek tot uitstel moet onderbouwd zijn en voorzien van een nieuwe, haalbare planning. De risico's moeten beperkt zijn. Mogelijke redenen voor afwijking van de planning:
- De maatregelen kunnen aantoonbaar efficiënter worden uitgevoerd op een later tijdstip, bijvoorbeeld door ze te koppelen aan andere projecten.
- Door problemen met grondverwerving kunnen de maatregelen niet voor 2015 gerealiseerd worden. De waterschappen brengen voor 2013 dergelijke knelpunten in beeld brengen In overleg met ons worden oplossingen gezocht.
- Er geen sprake is van een urgente wateropgave in bestaand stedelijk gebied. In dat geval moeten maatregelen uiterlijk in 2027 door gemeenten en waterschappen zijn uitgevoerd.

### *6.2.2 Beekdalen*

Uit diverse studies blijkt dat de klimaatverandering in ons land gaat leiden tot een grotere hoeveelheid neerslag, vooral in de winterperiode. Dit regenwater moet zo veel mogelijk worden vastgehouden in de bovenstroomse gebieden. Dit voorkomt wateroverlast in de lager gelegen gebieden. Het bovenstrooms vasthouden van water heeft nog meer voordelen. Het vermindert de verdroging, verbetert de waterkwaliteit en leidt tot een grotere grondwatervoorraad. Bij het herstellen van beekdalen is er nadrukkelijk aandacht voor het verruimen van mogelijkheden voor wateropvang en het verbeteren van de waterkwaliteit.

De beekdalen zijn aangegeven op de visiekaart (kaart 1, Visie 2020). In de beekdalen met een landbouwfunctie wordt gestreefd naar een goede waterkwaliteit en naar een waterhuishoudkundige inrichting die onder randvoorwaarden (zie paragraaf 6.2.3) op de landbouw is afgestemd. In perioden van intensieve neerslag kan in het beekdal, vanwege de natuurlijke lage ligging, wateroverlast worden verwacht. Door de klimaatverandering komt dit in de toekomst waarschijnlijk vaker voor. Bij het inrichten en beheren van het beekdal geldt dat wateroverlast niet mag worden afgewenteld op benedenstrooms gelegen gebieden. Ook moet de grondwatervoorraad onder het Drents Plateau in ieder geval behouden blijven. Voor de aanpak van maaiveldaling als gevolg van veenoxidatie wordt beleid ontwikkeld. Voor een beekdal met een natuurfunctie streven we naar het combineren van de natuur- en wateropgave.

Bij het (her)inrichten van een beekdal gaan beekherstel en maatregelen voor het vasthouden van het water hand in hand. Hierbij worden alle toegekende functies en het behouden en zo mogelijk versterken van de kernkwaliteiten betrokken. Zo willen we verschillende ambities en ontwikkelingen verenigen. Voor beekdalen met een landbouwfunctie kan bijvoorbeeld een relatief smalle zone (enkele tientallen meters tot 100 à 200 meter) als een ‘winterbed’ worden ingericht, wat jaarlijks kan overstromen. Inmiddels zijn hierover met de waterschappen afspraken gemaakt (zie kader).

Voor onderstaande beekdalen geldt het volgende:

- Oude Vaart, ter hoogte van Ansen (als onderdeel van het convenant Meppelerdiep): inrichting voor natuur en vasthouden van water om daarmee natuurgebieden te verbinden en de wateropgave in het stroomgebied van de Oude Vaart en de Wold Aa te realiseren.
- Het Hunzebeekdal: onderzoek naar de mogelijkheden van grondwaterwinning in combinatie met het vasthouden van water in relatie tot de landbouw- en natuurfunctie.
- Loodiep: onderzoek naar de ontwikkeling van een nieuw beekdal ten westen van Coevorden.

#### ‘Nee-tenzijbeleid’

In perioden van intensieve neerslag kan over de gehele lengte van een beekdal wateroverlast worden verwacht. Om de ruimte in het beekdal te behouden hebben we het ‘Nee-tenzijbeleid’. Dit beleid geldt in alle beekdalen en gebieden die zijn aangeduid als ‘beekdal’ op kaart 9 (Oppervlaktewater).

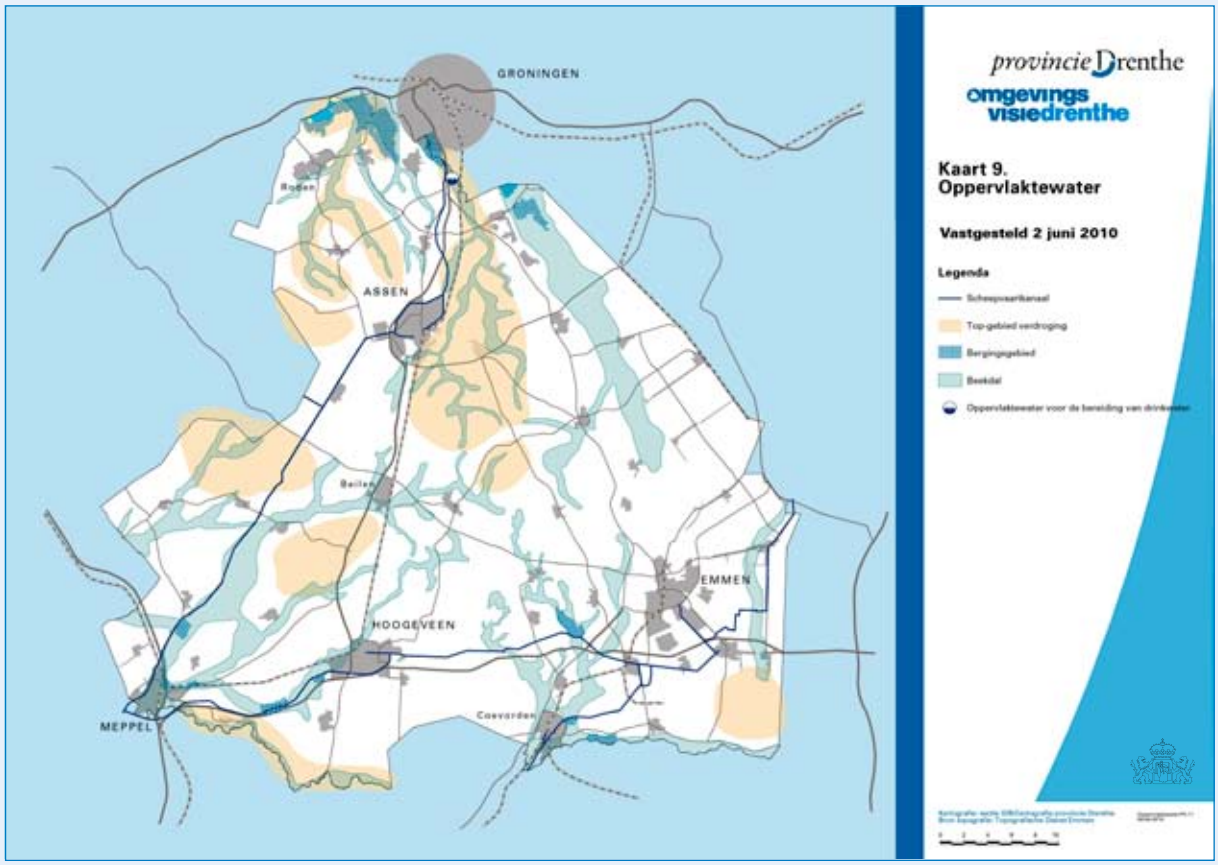


*Kaart 9. Oppervlaktewater*

Het 'Nee-tenzijbeleid' betekent dat kapitaalintensieve functies zo veel mogelijk worden geweerd. Daarbij gaat het om woon- en werkgebieden en kapitaalintensieve vormen van agrarisch grondgebruik, zoals glastuinbouw, intensieve veehouderijen en kwekerijen. Nieuwe kapitaalintensieve functies zijn alleen toegestaan als aan vier voorwaarden is voldaan:

1. er is sprake van een zwaarwegend maatschappelijk belang;
2. er zijn geen alternatieven;
3. de functie vormt op de locatie geen feitelijke belemmering om in de toekomst de afvoer- en bergingscapaciteit van het regionale watersysteem te vergroten;
4. het negatieve effect op het watersysteem wordt in het plan gecompenseerd.

**Maatwerk beekherstel en wateropgave**

- Met waterschap Reest en Wieden hebben we in het convenant Meppelerdiep afspraken gemaakt om de wateropgave te realiseren.
- Waterschap Velt en Vecht lost de wateropgave deels op met waterbergingsgebieden en deels met 'winterbedden' langs beken, zoals de Aalder- en Westerstroom, de Sleenerstroom en het Schoonebeekerdiep.
- Waterschap Hunze en Aa's heeft in het project Waterdrager met de omgeving uitgewerkt hoe de gevolgen van de klimaatveranderingen kunnen worden opgevangen in de bovenstroomse delen. Het waterschap ziet mogelijkheden om de wateropgave tot 2050 te realiseren binnen de EHS Drentsche Aa en Hunze. Verder wordt in het Hunzegebied het waterbergingsgebied (Tusschenwater) ingericht.
- In de benedenloop van het Peizerdiep richt waterschap Noorderzijlvest een waterbergingsgebied in, in combinatie met het inrichten van de EHS. Hiermee realiseert het waterschap al een groot deel van de wateropgave.

### *6.2.3 Functioneel waterbeheer*

#### Functie-indeling van het landelijke gebied

Het dagelijkse of operationele waterbeheer wordt afgestemd op de aanwezige functies. Daarbij wordt zo veel mogelijk gebruik gemaakt van de natuurlijke veerkracht van het watersysteem. Er wordt geanticipeerd op de gevolgen van klimaatverandering.

Onze provincie is, met uitzondering van het bebouwde gebied, ingedeeld in gebieden met een hoofdfunctie (voor natuur en landbouw) en multifunctionele gebieden (zie kaart 1, Visie 2020). Hieronder wordt per type gebied aangegeven welke waterhuishoudkundige aspecten van belang zijn.

*Gebieden met hoofdfunctie landbouw*

Binnen de gebieden met hoofdfunctie landbouw staat de uitoefening van grondgebonden landbouw op bedrijfseconomische grondslag voorop. Dit betekent voor het watersysteem het volgende:

- De waterhuishouding is, binnen de mogelijkheden van het watersysteem, afgestemd op optimale productieomstandigheden voor de landbouw.
- Het hierbij behorende grondwaterregime is afhankelijk van de combinatie van grondgebruik en grondsoort. Afhankelijk van het grondgebruik realiseert het waterschap per peilvak het gewenste grondwaterregime.
- De beekdalen zijn als een aparte aanduiding op de kaart aangegeven. Deze aanduiding betekent een randvoorwaarden voor de onderliggende functie landbouw. De ruimte voor water moet behouden blijven, de waterhuishoudkundige inrichting mag niet leiden tot wateroverlast benedenstrooms en tot een vermindering van de grondwatervoorraad (zie paragraaf 6.2.2).
- Om in droge periodes over voldoende water te kunnen beschikken, is het peilbeheer erop gericht de grondwaterstand niet verder uit te laten zakken dan noodzakelijk is voor landbouwkundig gebruik (optimale conservering).
- De aanvoer van en beregening met oppervlaktewater is mogelijk. Hierbij geldt als voorwaarde dat dit technisch mogelijk moet zijn en moet passen binnen de huidige aanvoercapaciteit van de provincie.
- De doelstelling voor de oppervlaktewaterkwaliteit is per oppervlaktewaterlichaam vastgelegd onder de uitwerking van de Europese KRW (zie paragraaf 6.3.1).

*Multifunctionele gebieden*

In de multifunctionele gebieden (paragraaf 4.4) zijn meerdere functies van belang, zoals landbouw, natuur, landschap en cultuurhistorie. De onderlinge verhouding verschilt per gebied. Het waterbeleid richt zich op het versterken van de samenhang tussen de functies landbouw en natuur.

- De waterhuishouding is, binnen de mogelijkheden van het watersysteem, afgestemd op optimale productieomstandigheden voor de landbouw, met instandhouding van de natuurlijke verschillen tussen hoog en laag.
- Om het karakter van de laaggelegen grond niet aan te tasten, geven de waterschappen bij het bepalen van het optimum voor de waterhuishouding, voorrang aan een grondgebruik dat past bij een relatief nat grondwaterregime.
- De beekdalen zijn als een aparte aanduiding op de kaart aangegeven. Deze aanduiding betekent randvoorwaarden voor de onderliggende functie. De ruimte voor water moet behouden blijven en de waterhuishoudkundige inrichting mag niet leiden tot wateroverlast benedenstrooms en tot een vermindering van de grondwatervoorraad (zie paragraaf 6.2.2).
- Om in droge periodes over voldoende water te kunnen beschikken, is het peilbeheer erop gericht de grondwaterstand niet verder uit te laten zakken dan noodzakelijk is voor landbouwkundig gebruik (optimale conservering).
- De aanvoer van en de beregening met oppervlaktewater blijft beperkt tot de huidige mogelijkheden van het gebied.
- De doelstelling voor de oppervlaktewaterkwaliteit is per oppervlaktewaterlichaam vastgelegd op basis van de Europese KRW (zie paragraaf 6.3.1).

*Gebieden met hoofdfunctie natuur*
Binnen de gebieden met als hoofdfunctie natuur gaat het om het behouden, herstellen of ontwikkelen van natuurwaarden. Daarbij zijn ook aspecten van cultuurhistorie en landschap van belang. Andere doeleinden zijn slechts aanvaardbaar zolang ze verenigbaar zijn met, of ten dienste staan van, de natuurdoelstelling.

- De waterhuishouding wordt afgestemd op de natuurdoelen. Het bijbehorende grondwaterregime is afhankelijk van de randvoorwaarden die het natuurdoel stelt. Daarnaast is er een samenhang met ter plaatse voorkomende natuurlijke omstandigheden.
- De waterhuishouding sluit zo dicht mogelijk aan op de 'natuurlijke' waterhuishouding.
- Daar waar de aanduiding 'beekdal' over een natuurfunctie ligt, streven we naar het combineren van de groene opgave en de wateropgave. Bij beekdalherstel nemen we een deel van de wateropgave mee door extra water vast te houden in perioden met veel neerslag (zie paragraaf 6.2.2).
- Bij het bepalen van het gewenst grond- en oppervlaktewaterregime (GGOR) in en rond natuurgebieden wordt ook bepaald in hoeverre een deel van de wateropgave in de natuurgebieden vastgehouden kan worden. Dit hangt onder andere af van de vastgestelde natuurdoelen. Als dit mogelijk is, wordt dit, na het doorlopen van het GGOR-proces als medegebruik vastgelegd in het bestemmingsplan.
- Wateraanvoer wordt beperkt tot de huidige mogelijkheden en wordt, indien mogelijk, verminderd.
- De doelstelling voor de oppervlaktewaterkwaliteit is per oppervlaktewaterlichaam vastgelegd op basis van de Europese KRW (zie paragraaf 6.3.1).

*Scheepvaartkanalen*
Vaarwegen kunnen onder normale omstandigheden veilig en zonder problemen bevaren worden door de schepen waarvoor ze zijn aangewezen. In het 'Beheerplan voor de scheepvaartkanalen' wordt de klassen-indeling van de kanalen en de daarbij gewenste inrichting aangegeven.

### Gewenste grond- en oppervlaktewaterregime
De waterschappen stemmen met behulp van het GGOR het waterbeheer af op de functies van een gebied en leggen dit vast. Zij doen dit in overleg met de betrokken partijen, per gebied en op basis van de zonering van het landelijke gebied (zie hierboven). In de Natura 2000-gebieden en de TOP-gebieden moet het GGOR in 2010 zijn vastgesteld en in 2015 de bijbehorende maatregelen klaar moeten zijn. Voor de overige gebieden geldt dat het GGOR in 2015 moet zijn vastgesteld en in 2030 moet zijn uitgevoerd. Gelet op de complexiteit van het vaststellen van het GGOR en het uitvoeren van de maatregelen, bieden we ruimte om in overleg van dit schema af te wijken. Als provincie coördineren wij en bewaken wij de procesgang voor het toepassen van het GGOR. Ook ondersteunen we het ontwikkelen van het modelinstrumentarium (MIPWA), gericht op het uitwerken van het GGOR.

Wij vinden dat maatregelen buiten de EHS niet zodanig mogen worden uitgevoerd dat hiermee gebieden in de EHS negatief worden beïnvloed. Naast beïnvloeding van landbouw op natuur geldt het omgekeerde ook. De volgende stappen worden gezet indien bij herstelprojecten ongewenste vernatting zou kunnen optreden:

- voorkomen;
- ondervangen door technische maatregelen;
- ondervangen met behulp van kavelruil, aankoop van natuurontwikkelingsgebieden en bosuitbreiding;
- compenseren met geld en/of grond;
- indien schadecompensatie niet mogelijk is, of te duur blijkt te zijn, dan is bestuurlijke heroverweging van het hersteltempo, herstelwijze of natuurambitie nodig (indien dit past binnen de wettelijke mogelijkheden).

De waterschappen nemen in de keur nadere regels op, waarmee het vergunningstelsel voor lozingen en onttrekkingen van toepassing wordt verklaard op een (in het GGOR) nader te bepalen zone. Op grond van dit artikel kunnen vergunningaanvragen voor lozing uit drainage, naast de onttrekkingen uit het grond- en oppervlaktewater, mede op het effect op de grondwaterstand beoordeeld worden. Daarnaast kunnen aan een vergunning voorschriften worden verbonden ter bescherming van de waterhuishouding. Hiermee heeft het waterschap een instrument in handen om de GGOR te handhaven.

Maaivelddaling door veenoxidatie kan resulteren in ongeschikte waterhuishoudkundige condities voor de aanwezige functies. Daarnaast komt bij veenoxidatie een aanzienlijke hoeveelheid $CO_2$ en nitraat vrij (zie ook paragraaf 4.6). Wij willen het instrument GGOR mede inzetten om te komen tot maatregelen om de maaivelddaling door veenoxidatie te verminderen. Voorafgaand aan de waterbeheerplannen die de waterschappen in 2015 opstellen, willen we samen met de waterschappen een strategie voor de aanpak van de veenoxidatie hebben uitgewerkt.

### *6.2.4 Wateroverlast door extreme weersomstandigheden*

Bij extreme weersomstandigheden is het dagelijkse waterbeheer niet toereikend om wateroverlast te voorkomen. Er zijn daarom extra maatregelen nodig om de kans op inundatie tot een aanvaardbaar risico te beperken. We hanteren de volgende strategie:

1. Water wordt zo veel mogelijk vastgehouden in de bestaande natuurgebieden. Daar waar mogelijk wordt de wateropgave gecombineerd met de groene opgave (zie ook paragraaf 6.2.3).
2. De beekdalen worden ingericht voor het vasthouden van water, in combinatie met beekherstel (zie paragraaf 6.2.2).
3. Als bovenstaande maatregelen onvoldoende resultaat opleveren, worden waterbergingsgebieden ingericht.
4. De regionale waterkeringen moeten voldoen aan de veiligheidsnorm van eens in de honderd of tweehonderd jaar. Dit houdt in dat de waterkering niet mag falen bij een waterstand die optreedt bij die norm. Op dat moment is er nog niet direct sprake van overstroming. Dit moet grote schade en maatschappelijke ontwrichting voorkomen.

De komende periode werken we aan een risicobeheerplan op grond van de Europese Richtlijn Overstromingsrisico's. Het doel is dit risicobeheerplan in 2015 als onderdeel van het regionaal waterplan op te nemen.

## Typen wateroverlast

In de onderstaande afbeeldingen zijn verschillende typen wateroverlast aangegeven. De regionale wateroverlast is in deze afbeeldingen aangeduid als type 4. Afbeelding 1 geeft de situatie in de laaggelegen gebieden weer; afbeelding 2 de situatie op de hoger gelegen zandgronden.

*Afbeelding 1: Oorzaken van wateroverlast in laaggelegen gebieden.*

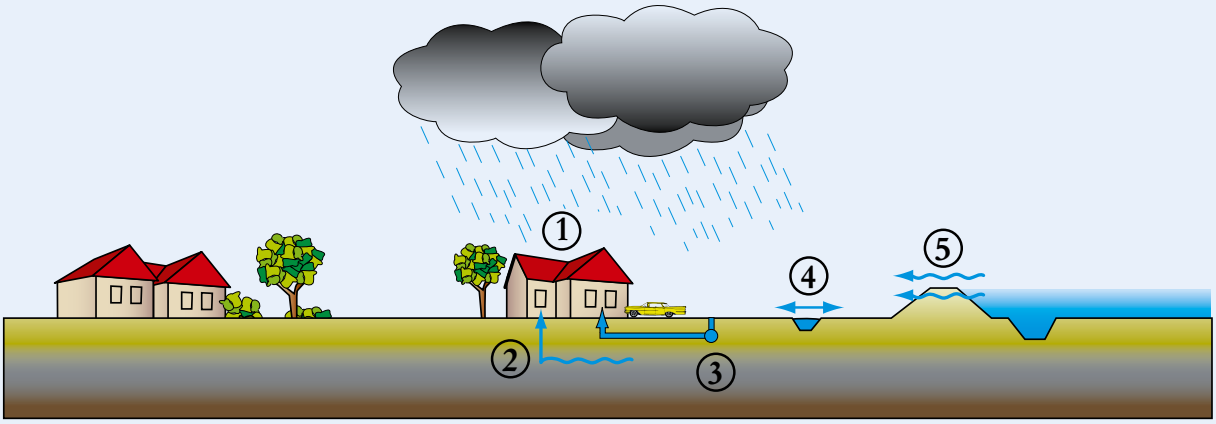


*Afbeelding 2: Oorzaken van wateroverlast op de hogere gronden.*

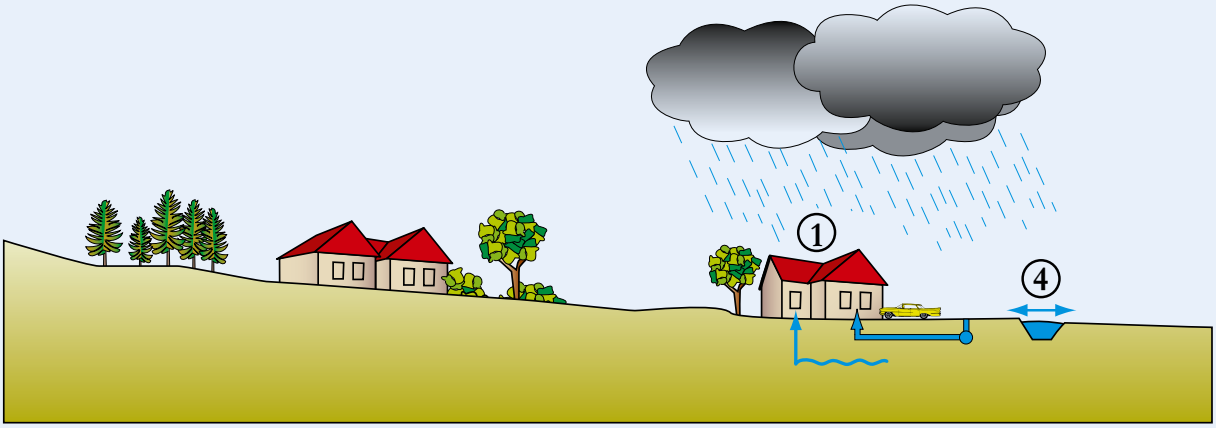


*Toelichting typen wateroverlast*

1. Waterschade in huis door bijvoorbeeld binnendringende neerslag of een gesprongen waterleiding.
2. Hoge grondwaterstanden in bijvoorbeeld kruipruimten en tuinen.
3. Overbelasting van het riool als gevolg van veel neerslag. Er komt water op straat te staan. Er kan ook rioolwater het huis binnendringen.
4. Overstroming vanuit regionaal oppervlaktewater. Oorzaak is hevige neerslag, waardoor waterlopen buiten de oevers treden.
5. Overstroming of het bezwijken van een regionale waterkering. Het gaat om waterkeringen langs het hoofdsysteem (bestaande uit kanalen en benedenlopen van beken).

*Bron: Rapport 'Verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid van wateroverlastschade'*
*(HKV 'Lijn in water', in opdracht van Rijkswaterstaat RIZA en DG Water).*

## Normen Regionale Wateroverlast

In het ontwerp-Nationaal Waterplan zijn referentienormen opgenomen voor regionale wateroverlast. Daarbij is de toelaatbare inundatiekans per grondgebruiktype aangegeven. Wij nemen deze normen over. Voor beekdalen is geen norm voorgesteld: inundatie mag hier elk jaar plaatsvinden. De norm voor de Drentse beekdalen moet nog worden bepaald. In tabel 6.1 is per type grondgebruik de norm aangegeven, uitgedrukt in de kans op inundatie per zoveel jaar.

| Functie | Grondgebruik | Toelaatbare inundatie kans (eens per zoveel jaar) |
|---|---|---|
| Landbouw | Grasland | 1:10 |
| | Akkerbouw | 1:25 |
| | Hoogwaardige land- en tuinbouw | 1:50 |
| | Glastuinbouw | 1:50 |
| Stedelijk | Bebouwd gebied | 1:100 |
| Natuur | Natuur | Geen norm, eventueel norm afstemmen op natuurdoeltype |
| Beekdalen | | Nader te bepalen |

*Tabel 6.1: Normen regionale wateroverlast*

Deze normering is bedoeld als een garantieniveau waaraan het watersysteem moet voldoen. Het waterschap kan op deze garantie worden aangesproken. De normen voor regionale wateroverlast zijn met de bijbehorende kaart vastgelegd in de Provinciale Omgevingsverordening. In de verordening is naast de procedure voor het vaststellen van de normen ook een procedure voor het eventueel wijzigen van deze norm opgenomen.

De waterschappen maken, op basis van een gebiedsproces voorstellen voor de normering en voor bijbehorende maatregelen. Deze leggen ze voor aan gedeputeerde staten. Bij de beoordeling let gedeputeerde staten op:
- het voorkomen van afwenteling van wateroverlast op benedenstroomse gebieden;
- het voorkomen van het inrichten van nieuwe waterbergingsgebieden;
- de mate waarin wordt bijgedragen aan de toename van de grondwatervoorraad;
- de gevolgen voor huidige en toekomstige functies in het licht van het gewenste waterbeleid;
- de kosten.

Als de kans op inundatie groter is dan de norm, is er sprake van een ontoelaatbaar risico op wateroverlast. In dat geval moeten er maatregelen worden getroffen. In de gebieden waar momenteel niet aan de norm wordt voldaan, de zogenaamde knelpuntgebieden, treffen de waterschappen (landelijk gebied) en de gemeenten (stedelijk gebied) vóór 2015 maatregelen.

In gebieden waar (ruimschoots) aan de normen wordt voldaan, zijn uiteraard geen maatregelen nodig. In deze gebieden mag de waterhuishoudkundige inrichting niet actief worden verslechterd, tenzij dit in het kader van gebiedsprocessen door betrokken partijen als een gewenste ontwikkeling wordt beschouwd . Toename van de inundatiekans door autonome ontwikkelingen, zoals maaiveldaling en/of toenemende neerslag, wordt wel geaccepteerd. Hierdoor kan de actuele inundatiekans in de loop van de tijd dichter bij de norm komen te liggen. Als dit nadelige gevolgen voor de huidige functies heeft, gaan we samen met de betrokken partijen tot een oplossing zien te komen. Te denken valt aan compensatie of het inzetten van subsidies.

Voor de Hunze wordt onder onze leiding, samen met waterschap Hunze en Aa's, de begrenzing van het beekdal nader bepaald. Vervolgens wordt beslist of en welke maatregelen nodig zijn.

*Hertoetsing normen*
Iedere twaalf jaar, voor het eerst in 2015, gaan de waterschappen de normen hertoetsen aan de (nieuwe) inundatiefrequenties. De waterschappen in Drenthe voeren deze hertoetsen op gelijke wijze uit, zoals beschreven in het NBW-actueel. Zij maken hierbij een nieuwe afweging tussen inundatiekansen, normering en kosten voor maatregelen. Ook in de tussenliggende jaren kan een herziening van de normen nodig zijn, bijvoorbeeld vanwege gebiedsontwikkelingen.

## Waterbergingsgebieden

Waterberging is het tijdelijk opslaan van grote hoeveelheden water. Deze maatregel wordt ingezet als wateroverlast voorkomen moet worden en alle andere maatregelen tekortschieten. De waterberging moet ervoor zorgen dat de kans op overstroming vanuit het hoofdsysteem (dit zijn de kanalen en benedenlopen van de beken) beperkt blijft tot gemiddeld één keer per honderd jaar (1:100 jaar).

Voor waterberging worden gebieden aangewezen en ingericht zoals bedoeld in artikel 1.1 van de Waterwet. Er zijn twee soorten waterbergingsgebieden:
- gebieden die rechtstreeks aan het hoofdsysteem zijn gekoppeld en meebewegen met het oppervlaktewaterpeil;
- gebieden die als 'noodoplossingen' worden ingezet wanneer andere maatregelen niet meer toereikend zijn.

De gebieden Tusschenwater, Peize en Roden-Norg zijn geheel of gedeeltelijk 'meebewegende' bergingsgebieden.

De waterbergingsgebieden in onze provincie zijn aangegeven op kaart 9 (Oppervlaktewater). Deze gebieden zijn van provinciaal belang[8]. De waterschappen zorgen ervoor dat alle aangewezen waterbergingsgebieden in 2015 zijn aangelegd. Wij streven ernaar dat in de toekomst de hoofdfunctie in de bergingsgebieden langjarig gehandhaafd blijft. Daarom worden de inrichtingsmaatregelen op de aanwezige hoofdfunctie afgestemd.
De gemeenten nemen de waterbergingsgebieden op in de gemeentelijke bestemmingsplannen. Waterberging wordt daarbij opgenomen als dubbelbestemming op de hoofdfunctie. Voor de waterbergingsgebieden is de nadeelcompensatieregeling, zoals door de waterschappen is vastgesteld van kracht.

*Toekomstige ontwikkelingen*
Het is niet uit te sluiten dat, als gevolg van klimaatverandering, op termijn meer bergingscapaciteit noodzakelijk is. Wij laten daarom onderzoek doen naar de noodzaak en mogelijke locaties voor toekomstige bergingsgebieden.

Voor het selecteren van nieuwe bergingsgebieden gelden de volgende criteria:
- Het bergend vermogen is voldoende om onevenredige schade in een groot gebied te voorkomen.
- De bergingsgebieden zijn gesitueerd tegen of bij het hoofdwatersysteem (kanalen en benedenlopen van beken), zodat de gebieden snel gevuld kunnen worden. Dit stelt ook eisen aan de aanvoercapaciteit van de watergang.
- Functie's worden gecombineerd. Natte natuurgebieden en landbouwgebieden (grasland) lenen zich in principe het beste voor waterberging. Combinaties met andere functies sluiten we niet uit.
- Inrichtingskosten zijn zo laag mogelijk.
- Gebieden met veel bebouwing en/of infrastructuur met het oog op de hoge beschermingskosten worden zo veel mogelijk vermeden. Aanwezige bebouwing en/of infrastructuur moet bij voorkeur geclusterd of relatief hooggelegen zijn.
- Aanleggen van hoge kaden ter bescherming van aanwezige bebouwing wordt zo veel mogelijk vermeden om de leefbaarheid niet aan te tasten.

[8] *Voor Noord-Drenthe zijn de bergingsgebieden uit POP II overgenomen. Voor Zuid-Drenthe gelden de waterbergingsgebieden zoals aangewezen in de deelstructuurvisie 'De aanwijzing van waterbergingsgebieden in Zuid-Drenthe'.*

### Regionale waterkeringen

Regionale waterkeringen moeten grote schade of maatschappelijke ontwrichting voorkomen bij een waterstand die één keer per honderd jaar voorkomt. De regionale waterkeringen en de veiligheidsnormen hiervoor zijn vastgelegd in de provinciale omgevingsvergunning. Voor alle regionale waterkeringen hebben gedeputeerde staten maatgevende hoogwaterstanden vastgesteld. Deze worden indien nodig om de zes jaar aangepast. Vanwege verschillende onderzoeksresultaten worden de maatgevende hoogwaterstanden bij de Drentsche Hoofdvaart nog nader onderzocht.

De waterschappen zorgen ervoor dat de regionale waterkeringen uiterlijk in 2013 zijn getoetst. Voor de keringen die niet voldoen aan de veiligheidsnorm, moeten uiterlijk in 2015 maatregelen getroffen zijn. Als dat niet lukt, bijvoorbeeld doordat de opgave te groot is of omdat het efficiënter is de uitvoering te koppelen aan andere werkzaamheden, moet er in 2015 een plan van aanpak voor uitvoering gereed zijn. De waterschappen brengen jaarlijks via de bestuursrapportage verslag uit aan gedeputeerde staten over de voortgang.

Naast regionale zijn er ook lokale waterkeringen. Deze worden door de waterschappen genormeerd en beheerd. Voor deze keringen geldt geen rapportageplicht.

Voor hoogwater is een apart draaiboek opgesteld om de taken van de diverse beheerders goed te coördineren. Zo kan adequaat worden ingegrepen.

Samen met de provincie Groningen gaan via een quick scan vaststellen of de gewenste normen voor veiligheid in de Groningse kanalen haalbaar zijn. Er komen maatregelen om deze normen te realiseren.

### *6.2.5 Watertekort*

#### Maatregelen in het watersysteem

Ons leidende principe om in tijden van droogte watertekorten te voorkomen, is het vasthouden van water. De waterschappen nemen in hun waterbeheerplannen maatregelen op die gericht zijn op het conserveren van water op de plateaus. Dit kan worden bereikt door de waterlopen ondieper en breder aan te leggen. Hierdoor blijft het waterpeil van het oppervlaktewater gelijk, maar in droge perioden zakt het water minder ver uit en blijft er meer water in het gebied achter. Op het plateau heeft deze maatregel alleen een lokaal effect. Het opzetten van peilen in de beekdalen heeft een groter effect, omdat daardoor ook de grondwaterstanden in het aan het beekdal gekoppelde watersysteem stijgen. Met deze maatregel kan ook de grondwatervoorraad worden aangevuld (zie paragraaf 6.4.2). Om deze aanpassing van de waterlopen te kunnen realiseren, stellen we een gebiedsgerichte aanpak voor.

Voor anti-verdrogingsbeleid voor natuurgebieden verwijzen we naar paragraaf 6.4.3.

#### Wateraanvoer

Als er in onze provincie niet genoeg water aanwezig is voor de verschillende functies, laten we water aanvoeren vanuit de Vecht en het IJsselmeer. Voor deze aanvoer hebben we een waterakkoord afgesloten met het Rijk, andere provincies en waterschappen. In dit waterakkoord zijn op basis van de nationale verdringingsreeks afspraken gemaakt over de verdeling van het water. Omdat de nationale verdringingsreeks kortgeleden is gewijzigd (figuur 6.2), moet het waterakkoord hierop worden aangepast. Dit geldt ook voor de afspraken die voor Noord-Nederland zijn gemaakt over de waterverdeling vanuit het IJsselmeer. Deze afspraken gaan over de prioriteiten in de categorieën 3 en 4, en zijn vastgelegd in de POV.

In noordelijk verband gaan we samen met de waterschappen onderzoeken wat de invloed van het klimaat is op de toekomstige watertekorten. We stellen een strategie vast om hierop adequaat te reageren. We sluiten hierbij aan bij landelijke onderzoeken.

| De Nationale Verdringingsreeks | | | |
|---|---|---|---|
| **Categorie 1**<br><br>*Veiligheid en voorkomen van onomkeerbare schade*<br><br>1. Stabiliteit van waterkering<br>2. klinkenzetting (veen en hoogveen)<br>3. natuur (gebonden aan bodemgesteldheid) | **Categorie 2**<br><br>*Nutsvoorzieningen*<br><br>1. drinkwatervoorziening<br>2. energievoorziening | **Categorie 3**<br><br>*Kleinschalig hoogwaardig gebruik*<br><br>- tijdelijke beregening<br>- kapitaalintensieve gewassen<br>- proceswater | **Categorie 4**<br><br>*Overige belangen (economische afweging, ook voor natuur)*<br><br>- scheepvaart<br>- landbouw<br>- natuur (zolang geen onomkeerbare schade optreedt)<br>- industrie<br>- waterrecreatie<br>- binnenvisserij |
| GAAT VOOR → | GAAT VOOR → | GAAT VOOR → | |

Binnen de categorieën 1 en 2 is een prioriteitsvolgorde. Binnen de categorieën 3 en 4 vindt onderlinge prioritering plaats gericht op zo min mogelijk economische en maatschappelijke schade.

*Figuur 6.2 Verdringingsreeks nationaal Waterplan*

## 6.3 Oppervlaktewaterkwaliteit

### *6.3.1 Oppervlaktewaterlichamen*

In 2027 moeten de oppervlaktewaterlichamen in Drenthe voldoen aan de kwaliteitsdoelen die voortvloeien uit de Europese KRW. Deze doelen zijn vastgelegd in bijlage 6. De periode tot 2027 wordt benut om de hiervoor benodigde maatregelen gefaseerd uit te voeren. De oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen zijn opgenomen op kaart 10 (KRW).

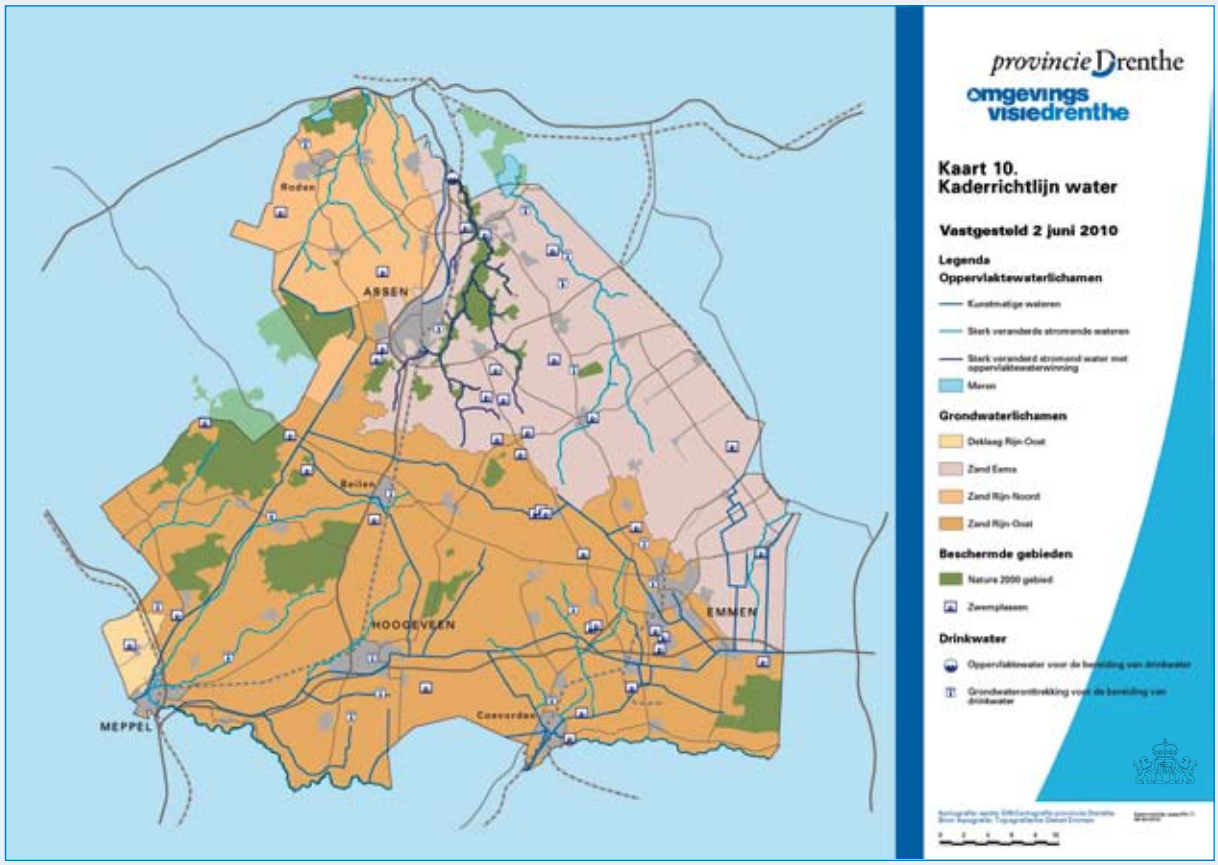


*Kaart 10. Kaderrichtlijn water*

De KRW maakt onderscheid tussen ecologische en chemische waterkwaliteitsdoelen. Er zijn ecologische doelen voor beken, meren en kanalen.

Voor de beken:
- een inrichting die beter gericht is op de stromingsprocessen;
- een meer natuurlijke inrichting van de oevers;
- het opheffen van knelpunten voor migratie van vissen;
- de mogelijkheid voor beken om te kunnen overstromen.

Voor de meren:
- een natuurlijker peilbeheer;
- meer natuurlijke oevers met overstromingsvlaktes;
- helder, plantenrijk water met voldoende paai- en opgroeiplaatsen voor vis.

Voor de kanalen:
- een natuurvriendelijker inrichting;
- betere mogelijkheden voor vismigratie.

Het bereiken van de ecologische doelen (het zogenaamde Goed Ecologisch Potentieel) mag door ruimtelijke ontwikkelingen of nieuwe functies niet onmogelijk worden gemaakt. Ook mag de aanwezige situatie niet zodanig verslechteren dat het desbetreffende water in een lagere beoordelingklasse terechtkomt (stand-still vereiste).

Alle oppervlaktewaterlichamen voldoen aan de fysisch-chemische milieukwaliteitsnormen, zoals beschreven in bijlage 6. Ook moeten de oppervlaktewaterlichamen voldoen aan de normen die zijn beschreven in de AMvB Kwaliteitseisen en monitoring.

De overige wateren moeten met hun waterkwaliteit de vastgelegde doelstellingen voor waterlichamen ondersteunen. Het water moet minimaal voldoen aan de normen van de AMvB Kwaliteitseisen en monitoring.

Wij zijn eindverantwoordelijk voor de KRW-doelstellingen. De waterschappen voeren de benodigde maatregelen uit.

### *6.3.2 Zwemwaterkwaliteit*

Op grond van de KRW hebben we zwemwaterlocaties aangewezen (zie kaart 10). De waterschappen stellen op grond van de EU-zwemwaterrichtlijn (2006) voor iedere zwemwaterlocatie een zwemwaterprofiel op. Hierin worden onder meer de mogelijke vervuilingsbronnen en benodigde maatregelen beschreven. Verwacht wordt dat deze profielen niet leiden tot extra maatregelen. Ook verwachten wij dat de vastgestelde KRW-maatregelen voldoende bijdragen aan de zwemwaterkwaliteit.

De waterschappen controleren in het badseizoen tweewekelijks de kwaliteit van het zwemwater. Wij inspecteren de zwemwateren op hygiëne en veiligheid. De resultaten van deze metingen gebruiken we om zonodig een negatief zwemadvies of zwemverbod af te geven.

### *6.3.3 Diffuse bronnen*

Het water kan ook vervuild raken door stoffen uit uiteenlopende bronnen. De aanpak van deze 'diffuse bronnen' is voornamelijk een taak van het Rijk. Tot de aan te pakken stoffen behoren onder andere nutriënten, emissies van metalen, polycyclische aromatische koolwaterstoffen, gewasbeschermings- en biocidenmiddelen en (dier)geneesmiddelen. De aanpak hiervan is vastgelegd in het nationale 'Uitvoeringsprogramma diffuse bronnen waterverontreiniging 2007'.

In aanvulling op het nationale beleid, zetten wij het stimuleringsproject 'Duurzaam boer blijven in Drenthe' voort. Verder ondersteunen we gebiedsgerichte pilots die gericht zijn op het terugdringen van diffuse belasting van zowel grond- als oppervlaktewater.

### *6.3.4 Waterbodems*

Op grond van de Waterwet maakt het beheer van de waterbodem vanaf 2010 integraal onderdeel uit van het beheer van het watersysteem. De waterschappen zijn dan als bevoegd gezag verantwoordelijk voor de kwaliteit, het beheer en de sanering van de waterbodem van regionale wateren.

#### Waterbodemsanering

Bij de nieuwe, integrale Waterwet worden ingrepen in de bodem niet meer op zichzelf beschouwd. Of een waterbodem moet worden gesaneerd, is niet alleen meer afhankelijk van de milieuhygiënische kwaliteit. Waterbodemsanering is pas noodzakelijk wanneer de verontreiniging het bereiken van de gewenste waterkwaliteit in de weg staat. Daarnaast blijft het noodzakelijk om via regulier onderhoud de watergangen op orde te houden. Het integrale beheer van watersystemen vraagt van waterschappen een andere rol bij de aanpak van waterbodems. Zij moeten hieraan zoveel mogelijk invulling geven via lokale afspraken met de gemeenten en eventueel de provincie.

#### Baggerspecie

Vrijkomend baggerspecie moet zo mogelijk worden hergebruikt. Het is onze taak om voldoende en verantwoorde mogelijkheden voor hergebruik te creëren. De kaders voor hergebruik (inclusief verspreiding op de kant) zijn vastgelegd in het Besluit bodemkwaliteit. Wij faciliteren waterschappen en gemeenten bij de invoering van dit Besluit, onder andere door bodemfunctieklassenkaarten te laten opstellen. Als baggerspecie niet direct toepasbaar is, moet de beheerder tijdelijke depots inrichten. Na ontwatering kan de baggerspecie vanuit de tijdelijke depots definitief worden verwerkt.

## 6.4 Grondwater

### *6.4.1 Hoofdlijn van het beleid*

- Onze ambitie is om een zo groot mogelijke voorraad zoet grondwater van goede kwaliteit beschikbaar te hebben en te houden voor mens en natuur. Ons grondwaterbeheer gaat uit van de kansen die de waarde van het grondwater biedt.
- Wij streven naar een zo groot mogelijke voorraad grondwater onder het Drents Plateau. Dit kan gebruikt worden voor grondwaterafhankelijke functies, de drinkwatervoorziening en economische ontwikkelingen.
- De grondwaterkwaliteitdoelen voor de grondwaterlichamen moeten in 2027 behaald zijn. Deze doelen zijn vastgesteld op grond van de Europese KRW.
- Wij stellen de openbare drinkwatervoorziening duurzaam veilig.
- Onder voorwaarden stellen wij grondwater beschikbaar voor drink- en industriewater en warmte- en koudeopslag.
- Voor de verdroogde natuurgebieden concentreren wij ons tot 2015 op acht TOP-gebieden. Wij streven uiteindelijk naar een volledig herstel.

### *6.4.2 Onze innovatieve grondwatervisie 'De waterfabriek van Drenthe'*

Onze grondwatervisie (zie paragraaf 4.3.2) wordt in de komende periode verder uitgewerkt. Daarbij maken we een onderscheid tussen laagdynamische functies in het landelijk gebied en hoogdynamische functies in het stedelijk gebied. In het landelijk gebied gaat het over het aanvullen van het grondwater, de grondwaterwinning voor drinkwater en de watervoorziening voor landbouw en natuur. In stedelijk gebied speelt het benutten van grondwater voor economische doeleinden en energietoepassingen.

#### Inzijggebieden

Het hart van het Drents Plateau en de Hondsrug zijn op kaart 11 aangeduid als inzijggebieden. In deze gebieden houden we oppervlaktewater vast, om een zo groot mogelijke voorraad grondwater op te bouwen. Hiervoor zijn twee aspecten van belang: het peil in de beekdalen en de infiltratie van regenwater. Een hoger peil in de beekdalen leidt tot hogere grondwaterstanden op het Drents Plateau en daarmee tot een grotere grondwatervoorraad. Doordat de grondlagen onder de Hondsrug scheef gesteld zijn, kan het neerslagwater makkelijk tot grote diepte infiltreren. Voor de inzijggebieden is het belangrijk dat het verhard oppervlak niet toeneemt en dat er maatregelen worden genomen om de infiltratie van neerslag te bevorderen.

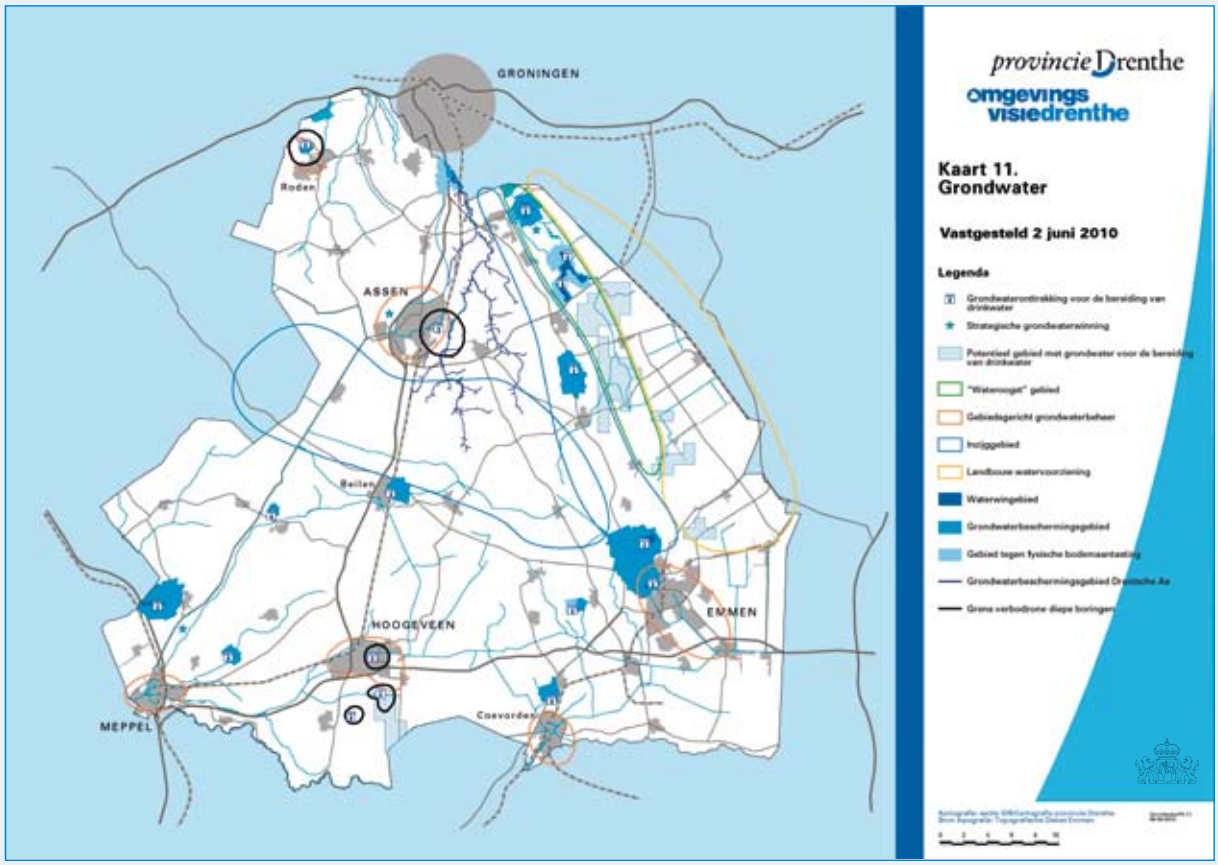


*Kaart 11. Grondwater*

Het water uit het inzijggebied Drents Plateau komt vooral ten goede aan de natuur in de beekdalen (via het opkwellend grondwater) en aan de landbouwgebieden (tegengaan van droogteschade). Het benutten van grondwater uit dit inzijggebied voor drinkwater kan alleen langs de randen van het Drents Plateau (de precieze locatie moet nog worden bepaald). Het inzijggebied op de Hondsrug is van belang voor de natuur en de grondwaterwinning in het Hunzedal.

Naast de hoeveelheid grondwater is ook de kwaliteit van het grondwater, en het beschermen daarvan, van belang. Deze kwaliteit kan bedreigd worden door stoffen die met infiltrerend grondwater worden meegevoerd. In het landelijk gebied zijn dat vooral gewasbeschermingsmiddelen uit de landbouw. In stedelijk gebied gaat het om verontreiniging via infiltrerend regenwater. Verder wordt de grondwaterkwaliteit bedreigd door de bestaande bodem- en grondwaterverontreinigingen.

In de komende periode gaan we de invulling van de inzijggebieden verder uitwerken. Daarbij gaat het ook om wat de inzijggebieden betekenen voor de bestaande en mogelijke toekomstige functies. Hierbij moeten we ook antwoord geven op de vraag hoeveel extra water voor de desbetreffende functies beschikbaar kan komen.

### Wateroogstgebied Hunze

Vanuit het inzijggebied op de Hondrug stroomt het water naar het Hunzedal. In het benedenstroomse gedeelte van het Hunzedal wordt op meerdere locaties grondwater gewonnen voor drinkwater. Onderzoek in het project Tusschenwater heeft aangetoond dat er meer grondwater kan worden gewonnen als het gebied wordt ingericht als moerasgebied. De effecten van de grondwaterwinning worden gecompenseerd door extra infiltratie van oppervlaktewater. Wij denken een dergelijk systeem op grotere schaal te kunnen toepassen. Voor het Hunzedal willen we onderzoeken of en in welke mate de waterwinning kan worden vergroot door het wijzigen van functies of door andere vormen van landbouw.

Het Hunzedal is niet alleen geschikt voor het winnen van grondwater, maar ook voor het vasthouden van water voor andere functies. Hierbij denken we vooral aan het vasthouden van water dat in periodes van droogte beschikbaar kan worden gesteld aan de landbouw. Uit de klimaatscenario's blijkt dat vooral de Veenkoloniën steeds vaker te maken gaan krijgen met droogte. Onderzoek moet aantonen hoeveel water in het Hunzedal kan worden vastgehouden en in hoeverre de landbouw in het aangrenzende (veenkoloniale) landbouwgebied hiervan kan profiteren. Hierbij wordt ook een relatie gelegd met de aanpak van veenoxidatie. Hoe de watervoorziening van de Veenkoloniën in de toekomst georganiseerd moet worden en welke rol het Hunzedal daarbij kan spelen, gaan we uitwerken in een integraal plan.

### Gebiedsgericht grondwaterbeheer in stedelijk gebied

Voor Emmen, Coevorden, Hoogeveen en Meppel zetten we in op het benutten van grondwater voor economische activiteiten. De economische ontwikkeling van de steden kan worden versterkt door de levering van warmte en koude uit grondwater (warmte-koudeopslag, WKO) en waterkwaliteit op maat. Het stedelijk gebied in Noord-Drenthe leent zich bij uitstek voor grootschalige toepassing van WKO. Het gebied lijkt, vanwege mogelijke effecten op de natuur, minder geschikt voor grootschalig gebruik van grondwater voor bedrijfseconomische activiteiten.

De toename van het aantal WKO-installaties vraagt om een goede onderlinge afstemming. WKO-installaties kunnen elkaar, maar ook bestaande grondwaterwinningen beïnvloeden. Wij stimuleren dat gemeenten masterplannen WKO gaan opstellen voor de ondergrond in de grote kernen (zie ook paragraaf 4.6).

### *6.4.3 Verdrogingsbestrijding (TOP-gebieden natuur)*

Voor het behalen van de natuurdoelen, is de verdroging van de natuurgebieden een van de belangrijkste knelpunten. We streven naar volledig herstel van de verdroogde natuurgebieden (circa 24.000 hectare).
Op basis van het advies van de Taskforce Verdroging concentreren we ons tot 2015 op de aanpak van de verdroging in acht TOP-gebieden.In tabel 6.2 is per gebied de doelstelling geformuleerd. We streven bij de aanpak van de verdroging naar synergie door WB21- en KRW-doelen mee te nemen.

| Verdroogd gebied | Doelstelling 2015 | Relatie met natuur en KRW |
|---|---|---|
| Fochteloërveen | geen verdroging | EHS, N2000 |
| Drentsche Aa | geen verdroging | EHS, N2000 en KRW |
| Elperstroom | matig verdroogd | EHS, N2000 (urgent) en KRW |
| Drents Friese Wold en Leggelderveld | matig verdroogd | EHS, N2000 |
| Dwingelderveld | matig verdroogd | EHS, N2000 |
| Bargerveen | matig verdroogd | EHS, N2000 (urgent) en KRW |
| Peizerdiep | geen verdroging | EHS en KRW |
| Reest | matig verdroogd | EHS, N2000 en KRW |

*Tabel 6.2 Doelstellingen TOP-gebieden*

De aanpak moet ertoe leiden dat in drie van de acht TOP-gebieden de verdroging in 2015 is opgelost. In de overige vijf gebieden moet de situatie aanzienlijk verbeterd zijn (van ernstig naar matig verdroogd). In deze gebieden hangen verdergaande maatregelen af van functiewijzigingen of hebben de maatregelen meer tijd en middelen nodig. De overige verdroogde gebieden in Drenthe komen na 2015 aan bod.

### *6.4.4 Grondwaterkwaliteit (KRW)*

In bijlage 6 zijn op grond van de Europese KRW de doelen en maatregelen voor de grondwaterlichamen vastgelegd. De grondwaterlichamen zijn weergegeven op kaart 10 (KRW).

De grondwaterlichamen moeten voldoen aan de goede chemische en kwantitatieve toestand. Om de toestand te kunnen beoordelen, is een KRW-meetnet ingericht. Elke zes jaar moet de huidige toestand én de trend op basis van de meetgegevens worden beschreven.

De toestand van het grondwaterlichaam mag het behalen van oppervlaktewaterdoelen en het realiseren van grondwaterafhankelijke ecosystemen niet in de weg staan. Uit de grondwaterlichamen wordt op diverse locaties water onttrokken voor menselijke consumptie. Daarom moeten ze zo goed worden beschermd dat op termijn het niveau van de waterzuivering omlaag kan. Dit wordt beoordeeld op de plekken waar daadwerkelijk water wordt onttrokken.

De oppervlaktewaterlichamen waaruit water wordt gewonnen voor drinkwater, zijn opgenomen in het landelijk register voor beschermde gebieden. Ook alle vergunde winningen groter dan 240 $m^3$/dag op basis van de Grondwaterwet zijn in dit register opgenomen. Het belang van grond- en oppervlaktewater voor de drinkwaterbereiding komt ook tot uitdrukking in de KRW. Daarin staat dat de waterkwaliteit niet mag verslechteren, zodat op termijn minder zuivering nodig is (artikel 7.3). Wij zijn ook op basis van de Wm gehouden aan het beschermen van de grondwaterkwaliteit (zie paragraaf 6.4.5).

De KRW richt zich ook op gebieden waarin het grondwater zo laag staat dat de ecologie er schade van ondervindt. Daarbij wordt gekeken naar de Natura 2000-gebieden, waarvan Drenthe er veertien telt. Acht van deze veertien gebieden zijn grondwaterafhankelijk. In een deel van deze gebieden zijn de afgelopen jaren al maatregelen uitgevoerd om de verdroging te bestrijden. Dat heeft nog niet geleid tot de gewenste eindsituatie. In zes gebieden is de grondwaterstand te laag om de gewenste Natura 2000-doelen te kunnen behalen (zie paragraaf 6.4.3).

Om de KRW-doelen haalbaar en betaalbaar te houden, worden de maatregelen gefaseerd uitgevoerd tot 2027. Het gaat deels om generieke maatregelen (vooral gericht op mest en gewasbeschermingsmiddelen) en deels om aanvullende regionale maatregelen. De regionale maatregelen omvatten:
- beschermingsmaatregelen voor grondwaterbeschermingsgebieden (zie paragraaf 6.1.3 en 6.4.5);
- verdrogingsbestrijding in Natura 2000-gebieden (zie paragraaf 6.4.3);
- gebiedsgerichte pilots diffuse belasting (zie paragraaf 6.3.3).

### *6.4.5 Grondwaterbescherming*

De bescherming van het grondwater is neergelegd in verschillende wetten, waaronder de wet milieubeheer, de Waterwet en de Wet Bodembescherming. Daarnaast geven de Kaderrichtlijn Water en de Grondwaterrichtlijn aanwijzingen voor het provinciale beleid. Vaak is de verantwoordelijkheid voor deze bescherming gekoppeld aan het gebruik van het grondwater.

Vanwege de drinkwaterwinning zijn wij verantwoordelijk voor de kwaliteit van het grondwater. Daarom hebben we, bovenop het generieke beleid voor de bescherming van het grondwater, aanvullend provinciaal beleid geformuleerd. De drie belangrijkste grondslagen daarvoor zijn:

- POV:
  deze verordening kan worden gezien als de basis van ons grondwaterbeschermingsbeleid. In de verordening staat welke activiteiten niet zijn toegestaan in de grondwaterbeschermingsgebieden en de voorwaarden voor overige activiteiten;
- Ruimtelijke bescherming van grondwaterbeschermingsgebieden:
  de voorkeur gaat uit naar functies die bijdragen aan de grondwaterkwaliteit. We zetten instrumenten in om deze functies te bevorderen;
- Maatwerk per grondwaterbeschermingsgebied in de vorm van gebiedsdossiers:
  de gebiedsdossiers geven de mogelijkheid om bestaande risico's voor de grondwaterkwaliteit te minimaliseren met een maatregelenpakket. Of deze dossiers kunnen dienen als toetsingskader voor nieuwe functies en activiteiten, moet in afwachting van landelijke ontwikkelingen nog blijken.

Hieronder lichten we deze drie grondslagen verder toe.

### Provinciale omgevingsverordening

In de provincie wordt op achttien locaties water gewonnen voor de openbare drinkwatervoorziening (zie kaart 11). Rondom deze winlocaties hebben we beschermingsgebieden aangewezen in de POV. Daarbij zijn we uitgegaan van de kwetsbaarheid van de gebieden. We maken een onderscheid tussen kwetsbare, minder kwetsbare en niet-kwetsbare gebieden. De meest kwetsbare gebieden hebben de meeste bescherming gekregen, qua omvang en maatregelen. In de POV is deze indeling nader onderbouwd en zijn de bijpassende beschermingsmaatregelen opgenomen.

De bescherming richt zich op het weren van activiteiten en stoffen die de kwaliteit van het grondwater en oppervlaktewater nadelig kunnen beïnvloeden. Bij het bepalen van deze activiteiten en stoffen, zijn de relevante belanghebbende partijen nauw betrokken geweest, zoals de waterleidingbedrijven. Ook is gebruik gemaakt van het model voor de grondwaterbescherming in de provinciale milieuverordening. Dit model is in interprovinciaal overleg ontwikkeld.

Een beschermingsgebied is opgebouwd uit verschillende zones. Dit zijn:

- waterwingebieden;
- grondwaterbeschermingsgebieden;
- gebieden tegen fysische bodemaantasting;
- verbodzones diepe boringen;
- grondwaterbeschermingsgebied de Drentsche Aa.

In tabel 6.3 is een indeling van de 18 beschermingsgebieden weergegeven (kaart 11).

| Grondwaterlichaam | Naam | Indeling gebied | Kwetsbaarheid |
|---|---|---|---|
| Zand Rijn-Oost | Holtien | Waterwingebied, verbodzone diepe boringen (50m) | niet kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Zuidwolde | Waterwingebied, verbodzone diepe boringen (50m) | niet kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Hoogeveen | Waterwingebied, verbodzone diepe boringen (50m) | niet kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Ruinerwold | Waterwingebied, grondwaterbeschermingsgebied | minder kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Kruidhaars | Waterwingebied, gebied tegen fysische bodemaantasting | minder kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Havelterberg | Waterwingebied, grondwaterbeschermingsgebied | kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Beilen | Waterwingebied, grondwaterbeschermingsgebied | kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Dalen | Waterwingebied, grondwaterbeschermingsgebied | kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Leggeloo | Waterwingebied, grondwaterbeschermingsgebied | kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Valtherbos | Waterwingebied, grondwaterbeschermingsgebied | kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Noordbargeres | Waterwingebied, grondwaterbeschermingsgebied | kwetsbaar |
| Zand Rijn-Noord | Nietap | Waterwingebied, grondwaterbeschermingsgebied en verbodzone diepe boringen (15m) | minder kwetsbaar |
| Zand Eems | Assen | Waterwingebied, verbodzone diepe boringen (15m) | niet kwetsbaar |
| Zand Eems | Annen / Breevenen | Waterwingebied, gebied tegen fysische bodemaantasting | niet kwetsbaar |
| Zand Eems | De Groeve | Waterwingebied, gebied tegen fysische bodemaantasting | minder kwetsbaar |
| Zand Eems | Gasselte | Waterwingebied, grondwaterbeschermingsgebied | kwetsbaar |
| Zand Eems | Onnen / De Punt | Waterwingebied, gebied tegen fysische bodemaantasting | minder kwetsbaar |
| R5 Beek op zand | Drentsche Aa | grondwaterbeschermingsgebied de Drentsche Aa, oppervlaktewaterwinning | kwetsbaar |

*Tabel 6.3 Indeling grondwaterbeschermingsgebieden*

### Ruimtelijke bescherming[9]

Het is cruciaal dat het grondwater binnen de grondwaterbeschermingsgebieden niet verontreinigd raakt. Via het ruimtelijke ordeningsbeleid kan het risico op verontreiniging door grondwaterbelastende functies worden verkleind. Het ordeningsbeleid moet:

1. Ruimtelijke functies bevorderen die bijdragen aan kwalitatief goed grondwater.
2. Voorwaarden stellen aan ruimtelijke functies om het risico op grondwaterverontreiniging te verkleinen.
3. Functies weren die een risico op grondwaterverontreiniging met zich meebrengen. Deze functies mogen alleen worden toegelaten als alternatieven ontbreken en als er zwaarwegende maatschappelijke argumenten voor zijn ('nee-tenzijbeleid'). Het gaat daarbij in elk geval om de volgende functies:
   - nieuwe infrastructurele werken;
   - woningbouwontwikkelingen;
   - grootschalige recreatieve ontwikkelingen;
4. Functies verbieden die een te groot risico vormen voor de kwaliteit van het grondwater:
   - industriële ontwikkelingen en/of nieuwe bedrijventerreinen;
   - nieuwe begraafplaatsen of terreinen waar verstrooiing van as plaatsvindt;
   - WKO-installaties

Wij zien toe op het verankeren van grondwaterbeschermingsgebieden in ruimtelijke plannen. Grondwaterbeschermingsgebieden worden daarom bij ruimtelijke ontwikkelingen aangemerkt als een provinciaal belang.

### Gebiedsdossiers

Voor de beschermingszones gaan we uit van een risicogerichte benadering. Dit betekent dat het beschermingsniveau wordt bepaald door de kwetsbaarheid van het gebied en de aard en omvang van de activiteiten en functies. Uit een risico-inventarisatie in onze grondwaterbeschermingsgebieden bleek dat het goed mogelijk is om per gebied een inschatting te maken van de feitelijke risico's. Deze risicoanalyse kan als basis dienen om per gebied de bestaande risico's te verminderen. Dit betekent dus maatwerk per gebied.

Wij gaan voor alle 18 gebieden gebiedsdossiers aanleggen (2009-2010). In een gebiedsdossier wordt informatie verzameld die van belang is voor de waterkwaliteit op de plaats van de winning. Op basis hiervan kunnen effectieve maatregelen worden ontwikkeld die gericht zijn op preventie en risicobeheersing. Deze maatregelen kunnen worden opgenomen in een uitvoeringsprogramma. Hiermee vult het gebiedsdossier het bestaande grondwaterbeschermingsbeleid aan en geeft het invulling aan de KRW-doelstelling voor drinkwater.

De gebiedsdossiers worden ontwikkeld samen met betrokken partijen zoals de waterleidingbedrijven, de gemeenten, de waterschappen en andere doelgroepen. Het aanleggen van de gebiedsdossiers leidt tot een gemeenschappelijk inzicht in de factoren die van belang zijn voor de kwaliteit van het onttrokken grondwater en in de feitelijke bedreigingen van die kwaliteit.

## *6.4.6 Grondwateronttrekkingen*

### Openbare drinkwatervoorziening

Wij hebben de zorg voor de bronnen van de openbare drinkwatervoorziening en stellen deze bronnen beschikbaar. Wij hebben aan alle lokaties van bestaande winningen voor de drinkwatervoorziening de functie 'grondwater voor de bereiding van drinkwater' toegekend. Dit geldt ook voor een aantal gebieden met potentie voor toekomstige drinkwaterwinning (zie kaart 11).

[9] *Het inname punt voor de drinkwaterbereiding uit de Drentsche Aa ligt in Groningen. Een deel van het wingebied en het grondwaterbeschermingsgebied ligt in Drenthe.*

Voor de drinkwatervoorziening wordt grondwater gebruikt, omdat grondwater de beste grondstof is en tegen relatief lage kosten geschikt kan worden gemaakt voor drinkwater. Bij de inrichting van een grondwaterwinning staat de duurzaamheid van de winning voorop. We geven hierbij de voorkeur aan een integrale benadering. Daarbij moeten de effecten op de omgeving geminimaliseerd worden, bijvoorbeeld door het oppervlaktewaterbeheer aan te passen.

### Beoordeling vergunningen

Wij beoordelen de aanvragen voor een vergunning voor grondwateronttrekking. Aanvragen voor gebieden die al de aanduiding 'grondwater voor de bereiding van drinkwater' hebben, verdienen de voorkeur.
De aanvrager kan een alternatieve locatie aanvragen die aansluit bij onze innovatieve grondwatervisie (zie paragraaf 6.4.2). Verder letten we op de volgende aspecten:

- De aanvraag is noodzakelijk voor het veiligstellen van de drinkwatervoorziening.
- De gevolgen voor andere belangen zijn goed in beeld gebracht en de mogelijkheden om deze gevolgen technisch of financieel te compenseren, zijn maximaal benut.
- Mogelijke alternatieve locaties voor de onttrekking zijn onderzocht.
- De waterhuishoudkundige situatie is zodanig aangepast dat de effecten van de winning op de omgeving mimimaal zijn, of er zijn positieve effecten voor andere belangen gerealiseerd.
- De drinkwaterwinning wordt, zo mogelijk, gecombineerd met één of meer andere functies.

Bij aanvragen voor uitbreiding van de vergunningcapaciteit, bekijken we altijd het effect van de totale winning en de effecten van de winningen in de omgeving.

### Strategische grondwaterwinningen

In de gebieden die op kaart 11 globaal zijn aangeduid als 'strategische grondwaterwinning', kan een vergunning worden aangevraagd voor een strategische reservering voor een drinkwatervoorziening.
Bij het beoordelen van een aanvraag hiervoor, kijken we naar de volgende aspecten:

- De reservering is bedoeld als strategische reserve voor het geval er zich een calamiteit voordoet bij één van de bestaande grondwaterwinningen.
- De gevolgen voor andere belangen zijn goed in beeld gebracht. De mogelijkheden om deze gevolgen technisch of financieel te compenseren, zijn maximaal benut.

In de vergunning vermelden we dat de daadwerkelijke onttrekking pas mogelijk is na schriftelijke toestemming van gedeputeerde staten. Het waterleidingbedrijf moet de noodzaak voor de grondwaterwinning aantonen.

Er kan alleen een aanvraag worden ingediend voor de locaties Assen-West, Kastelen Akkers en Darperweiden.

- Assen-West: er kan een gespreid puttenveld komen op de locatie van de golfbaan. Ook is een aanvraag mogelijk voor een grondwaterwinning van maximaal 1 miljoen $m^3$ per jaar, als alternatief voor een deel van de grondwateronttrekking in Assen-Oost.
- Kastelen Akkers: er kan een gespreid puttenveld komen ten westen van Hunze tussen de huidige grondwaterwinning De Groeve en Annen.
- Darperweiden: er kan een puttenveld komen tussen de Drentsche Hoofdvaart en de Oude Vaart, waarbij rekening wordt gehouden met een functiecombinatie met waterberging.

### Industriewater

We stellen ook grondwater beschikbaar voor hoogwaardig gebruik in de industrie. De totale onttrekking op een bedrijventerrein mag echter geen onaanvaardbare negatieve invloed hebben op de omgeving. Wij stimuleren ontwikkelingen die leiden tot waterbesparing of tot het hergebruiken van onttrokken water. Zowel binnen een bedrijf als tussen bedrijven onderling.

Wij beoordelen de aanvragen voor een vergunning boven een capaciteit van 150.000 $m^3$ per jaar. (Voor aanvragen beneden de 150.000 $m^3$ per jaar is het waterschap bevoegd gezag.) Wij letten op de volgende aspecten:

- De gevraagde vergunning is noodzakelijk.
- De gevolgen voor andere belangen, waaronder de gevolgen voor verdroging, zijn goed in beeld gebracht.
- De mogelijkheden om deze gevolgen technisch of financieel te compenseren, zijn maximaal benut.
- Mogelijke alternatieve bronnen voor de onttrekking, mogelijkheden om milieueffecten te beperken en eventuele aanpassingen in de bedrijfsvoering zijn maximaal benut. Binnen het bedrijf wordt gestreefd naar een zo laag mogelijk (grond)waterverbruik per productie-eenheid.
- Bij grote onttrekkingen: er is onderzoek gedaan naar mogelijke alternatieve locaties voor de onttrekking of voor het bedrijf. Ook de mogelijkheid van levering van water op maat door derden is in beeld gebracht.
- De (resterende) mogelijkheden voor andere bedrijven om op hetzelfde bedrijventerrein ook grondwater te kunnen onttrekken.
- De effecten van de winning op de omgeving zijn minimaal, of er zijn positieve effecten voor andere belangen gerealiseerd.

Bij het beoordelen van de effecten kijken we altijd naar de totale onttrekking in de omgeving.

Voor grondwaterwinningen voor laagwaardig gebruik in de industrie wordt in principe geen vergunning verleend. We kunnen van dit standpunt afwijken als er geen alternatieven zijn voor het gebruik van grondwater, of als deze alternatieven een groter nadelig effect op het milieu hebben.

Verder hebben wij de mogelijkheid om bestaande vergunningen voor grondwaterwinning voor industrieel gebruik te heroverwegen. Dit kan als de vergunning meer dan tien jaar oud is, als de onttrekking nadelige gevolgen heeft voor andere belangen of als er goede alternatieven zijn ontwikkeld. Bij deze heroverwegingen hanteren we dezelfde criteria als bij nieuwe aanvragen. Ook kijken we naar het belang van het voortbestaan van de winning voor het bedrijf en/of de omgeving.

### Bronbemalingen, proefbemalingen en grondsaneringen

Bronbemalingen, proefbemalingen en grondsaneringen zijn tijdelijke onttrekkingen van grondwater. Deze zijn bedoeld voor het drooghouden van bouwputten, voor (water)bouwkundige of civieltechnische werken, voor onderzoek of voor het weghalen van verontreinigingen in bodem en grondwater. Deze tijdelijke onttrekkingen kunnen negatieve effecten hebben, zoals zettingen en verdroging. Om de negatieve effecten zo veel mogelijk te voorkomen, moeten de hoeveelheden netto te onttrekken grondwater zo veel mogelijk worden beperkt. Het waterschap is hiervoor het bevoegd gezag.

### Beregening en bevloeiing voor land- en tuinbouw

Bij grondwateronttrekking voor beregening hanteren wij als uitgangspunt dat een negatief effect op de EHS, en in het bijzonder op de Natura 2000-gebieden, moet worden voorkomen. De waterschappen zijn hiervoor het bevoegd gezag.

Bij het uitwerken van het grondwateronttrekkingenbeleid moet rekening worden gehouden met de opbouw van de ondergrond. Ook moet erop worden gelet of er oppervlaktewater aanwezig is van waaruit infiltratie in de bodem op kan treden. Deze factoren bepalen hoe ver de grondwaterstand door de onttrekking verlaagd kan worden en wat de gevolgen daarvan zijn voor andere functies en belangen. In overleg met de waterschappen brengen wij de grondwatervisie in als kader voor de regels van de waterschappen. Wij vinden het noodzakelijk om een terughoudend beleid te voeren in de inzijggebieden. Wél kan er meer ruimte zijn voor beregening in de veenkoloniën.

### Warmte-koudeopslag

In het kader van de Waterwet is voor een open systeem van warmte-koudeopslag een watervergunning vereist. Het kader van de vergunningverlening is uitgewerkt in paragraaf 4.6 en in de POV.

## 6.5 Stad en keten

### *6.5.1 Stedelijk water*

#### Geen afwenteling van wateroverlast

Voor het stedelijk waterbeheer geldt dat wateroverlast niet mag worden afgewenteld op andere gebieden. Afvoerpieken moeten binnen het stedelijk gebied worden opgevangen. Dit kan door bergingscapaciteit aan te leggen in stedelijk water of door neerslag te laten infiltreren in de bodem. Met de verwachte klimaatsverandering wordt dit nog belangrijker. Voor de meer extreme afvoerpieken kan het stedelijk water waterberging als nevenfunctie krijgen.

#### Afvoernormen nieuw stedelijk gebied

Stadsuitbreiding heeft gevolgen voor de waterhuishouding. Voor nieuw stedelijk gebied hanteren de waterschappen normen voor hoeveel water maximaal mag worden afgevoerd. Deze afvoer mag zeker niet hoger zijn dan 1,2 liter per seconde per hectare. Dit is gebaseerd op het huidige landbouwkundige gebruik. Ook bij extreme neerslag (neerslag die één keer in de honderd jaar kan voorkomen), mag de afvoer niet groter zijn dan de huidige afvoer.

De gemeenten staan ook voor de opgave om eventuele afvoerproblemen in bestaand stedelijk gebied, op te lossen in het nieuwe stedelijk gebied. Dit kan bijvoorbeeld betekenen dat in een nieuwe woonwijk extra waterberging moet worden gerealiseerd. In uitzonderlijke gevallen, waarbij het niet mogelijk is om de noodzakelijke bergingsruimte binnen het stedelijk gebied te vinden, kan in overleg met het waterschap een oplossing buiten het stedelijk gebied worden gezocht.

De waterschappen zien er, bij het toepassen van de watertoets op toe dat wateroverlast niet wordt afgewenteld.

#### Inrichting en vormgeving

Het succes van stedelijk waterbeheer is mede afhankelijk van het gedrag van de burger. Dit gedrag kan het beste worden beïnvloed als de burger zich bewust is van het belang van water in zijn leefomgeving.
De verplichting (sinds 2008) voor de perceelseigenaar om zijn eigen hemelwater op te vangen, kan hier zeker aan bijdragen. Daarnaast is het belangrijk dat water in de openbare ruimte zichtbaar blijft of wordt.
Een zichtbaar afwateringsstelsel heeft dan ook de voorkeur boven een onzichtbaar hemelwaterriool.
Verder zijn communicatie en educatie belangrijk bij het vergroten van het waterbewustzijn.

De gemeente bepaalt, sinds het in werking treden van de Wet gemeentelijke watertaken (2008), tot hoever de plicht reikt om het hemelwater op eigen perceel op te vangen. Belangrijk is in ieder geval dat huiseigenaren, bedrijven en instellingen terughoudend zijn met het aanleggen van meer verhard oppervlak. Ook het aanleggen van vegetatiedaken en het opvangen en hergebruiken van regenwater kunnen bijdragen aan de stedelijke wateropgave.

#### Nevenfuncties

Water in de stad heeft een aantal belangrijke nevenfuncties. Zo kan het bijdragen aan de ruimtelijke kwaliteit en biedt het mogelijkheden tot recreatie. Vroeg in de ontwerpfase rekening houden met de wateropgaven, biedt kansen voor deze nevenfuncties.

De verschillende overheden onderkennen het belang van water voor de ruimtelijke kwaliteit. Voor het inrichten van stedelijk water gelden echter duidelijke randvoorwaarden. Zo staat de noodzakelijke opvang van afvoerpieken centraal. Ook veiligheid en volksgezondheid stellen randvoorwaarden aan de inrichting en de kwaliteit van het stedelijk water. Dit betekent onder andere dat in stedelijk water geen verontreinigd water mag worden geloosd. Ook moet voldoende doorstroming verzekerd zijn. Verder moet bij de inrichting rekening worden gehouden met het voorkomen van ophoping van zwerfvuil en met verdrinkingsgevaar.

## Gemeentelijke watertaken

De gemeentelijke watertaken zijn verankerd in de Wet verbrede gemeentelijke watertaken (2008). Vóór 2013 moeten de gemeenten hun zorgplicht uitwerken in een verbreed gemeentelijk rioleringsplan.

De gemeenten hebben de volgende watertaken:

1. De gemeente heeft de zorgplicht voor hemelwater als dat van een perceelseigenaar redelijkerwijs niet kan worden verlangd.
2. De gemeente moet aan de perceelsgrens het afgevoerde water in ontvangst nemen.
3. De gemeente heeft de zorgplicht voor het grondwater.
4. De gemeente heeft de zorgplicht voor het doelmatig inzamelen en transporteren van het afvalwater van de huishoudens in het gebied.

De zorgplicht voor grondwater (taak 3) houdt in dat de gemeente in het openbaar gemeentelijk gebied de inspanningsverplichting heeft maatregelen te treffen om blijvende nadelige gevolgen van de grondwaterstand voor de geldende bestemming zo veel mogelijk te voorkomen of te beperken. De gemeente heeft deze plicht als maatregelen doelmatig zijn en als waterschap en provincie deze taak niet hebben.

Ook heeft de gemeente de zorgplicht voor de doelmatige inzameling en het transport van stedelijk afvalwater. De gemeente kan besluiten deze zorgplicht verbreed in te vullen, dus ook voor het buitengebied. Dan sluit zij in het buitengebied alle lozingspunten aan op het riool of plaatst systemen voor de individuele behandeling van afvalwater. De gemeente kan hier ook van afzien en een verzoek om ontheffing van deze zorgplicht indienen bij gedeputeerde staten. De gemeente komt in beginsel in aanmerking voor een ontheffing, behalve in de volgende twee gevallen:

- er geldt een aansluitverplichting volgens de Bouwverordening.
- het perceel kan voor een gemeentelijke investering van minder dan € 11.350,-- een rioolaansluiting krijgen binnen een plangebied van een redelijke omvang.

Wij zullen gemeentelijke aanvragen om ontheffing van deze zorgplicht beoordelen aan de hand van vorenstaande criteria. In Drenthe is het aansluitpercentage op het openbaar riool zo hoog dat we in deze planperiode weinig ontheffingsverzoeken verwachten.

## Gemeentelijke waterplannen

Wij hechten veel waarde aan gemeentelijke waterplannen. Het waterplan is namelijk een goed bruikbaar instrument bij de samenwerking tussen waterschap en gemeente. Wij gaan het opstellen van de ‘tweede generatie’ gemeentelijke waterplannen actief stimuleren. We geven er de voorkeur aan dat de gemeenten hun visie op het watersysteem opnemen in de gemeentelijke structuurvisie. De gemeente kan zo de bestaande beleidskaders voor stedelijk water actualiseren aan de hand van bijvoorbeeld nieuwe technologische ontwikkelingen. Ook kan ze deze integreren met gewenste ruimtelijke ontwikkelingen.

Vanuit de thema’s energie, klimaat en adaptatie verwachten we van de gemeenten dat zij anticiperen op klimaatverandering. Ook moeten ze oog blijven houden voor de waterkwaliteit. Wanneer nieuwe technieken voldoende zijn doorontwikkeld in pilot-projecten, zien we graag dat ze worden ingezet voor grootschalige toepassingen.

### *6.5.2 Waterketen*

#### Riolering

Voor de overstort van rioolwater volgen wij het landelijk beleid. In de rapportage van de Commissie Integraal Waterbeheer[10], staat dat de vuiluitworp van een rioolstelsel niet meer mag bedragen dan de vuiluitworp van een 'referentiestelsel'. Voor de verschillende soorten rioolstelsels gelden verschillende referentiestelsels.

Het waterschap stelt nadere eisen aan de lokale waterkwaliteit. Dit kan leiden tot maatregelen tot vermindering van emissies in het watersysteem. Het beleid voor het overstorten van vuil rioolwater moet in 2015 gereed zijn.

#### Samenwerken in de waterketen

In 2007 hebben de koepelorganisaties en de minister van VROM het Nationaal bestuursakkoord waterketensamenwerking vastgesteld. Zij zijn ervan overtuigd dat in de waterketen efficiënter kan worden gewerkt.
In het akkoord hebben zij onder meer de volgende 'speerpunten' vastgelegd:
- stimuleren/uitvoeren van benchmarking in alle onderdelen van de keten;
- samenwerken in de afvalwaterketen;
- vergroten van transparantie op het gebied van kosten en tarieven;
- vergroten van innovatie, kennisontwikkeling en waterbewustzijn.

Vooral de gemeenten en de waterschappen kunnen aanzienlijke verbeteringen binnen de afvalwaterketen bereiken. Dit kan bijvoorbeeld door structureel kennis uit te wisselen, personeel te delen en samenwerkingsverbanden aan te gaan.

Wij faciliteren en stimuleren de waterketenpartijen in Drenthe om het bestuursakkoord uit te voeren.
Dat betekent het voortzetten en waar nodig intensiveren van de lopende projecten op het gebied van benchmarking, het meten en monitoren in de afvalwaterketen, het stimuleren van innovaties en het vergroten van het waterbewustzijn. De ketenpartners voeren de deelprojecten uit vanuit de bestaande organisaties. Daarmee ontwikkelen zij nieuwe kennis- en beheersnetwerken. Wij vinden deze aanpak vooralsnog effectiever dan een werkwijze met veranderingen in de waterketenstructuur.

## 6.6 Monitoring, onderzoeksprogramma en gegevensbeheer

Wij willen het uitvoeren van de genoemde opgaven stimuleren door in te zetten op innovatie en kennisontwikkelingen. Bij gebiedsgerichte uitvoering stimuleren wij het combineren van de maatregelen met andere beleidsopgaven.

Om zicht te krijgen op de voortgang en het behalen van de gestelde doelen, zetten we beleidsmonitoring en beleidsevaluatie in. De waterschappen verzamelen hiervoor de benodigde gegevens over het oppervlaktewater (WB21 en KRW) en het ondiepe grondwater (GGOR). Wij verzamelen de gegevens over de grondwatervoorraad en -kwaliteit en de verdrogingsbestrijding. Gegevens over de bodemopbouw zijn vastgelegd in de landelijke database Regis.

Wij beheren grondwatermeetnetten die informatie geven over de stand, de stroming en de kwaliteit van het grondwater. Deze gegevens worden opgeslagen in een landelijke database. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen het primaire meetnet voor heel Drenthe en secundaire projectmeetnetten. Metingen in het primaire meetnet worden standaard twee keer per maand uitgevoerd. Vanaf 2002 is een voorzichtige start gemaakt met het automatiseren van moeilijk toegankelijke locaties en locaties die worden waargenomen door particulieren. De komende jaren wordt het primaire meetnet verder geautomatiseerd. In 2009 is het meetnet aangepast conform het definitieve draaiboek monitoring KRW. Ook is het meetnet uitgebreid

[10] *'Eenduidige basisinspanning: nadere uitwerking van de definitie van de basisinspanning', juni 2001.*

met een aantal meetpunten om verdrogingsbestrijding te kunnen monitoren. Het meetnet in de Natura 2000-gebieden is afgestemd op het volgen van veranderingen van de vegetatie. Dit is gedaan in samenspraak met de oppervlaktewaterbeheerders en terreinbeheerders.

Wij participeren in het noordelijke grondwatermodel MIPWA. Dit model van de noordelijke waterschappen en provincies en de gemeente Assen maakt het mogelijk om snel antwoord te krijgen op beleidsmatige vragen.

## 6.7 Financiën

In tabel 6.4 zijn de kosten van het Regionale waterplan opgenomen. Tabel 6.5 geeft een overzicht van de bronnen waaruit de provinciale bijdrage wordt gedekt. In tabel 6.6 is de reserve voor de grondwaterheffing weergegeven.

| Nr | Doel | Maatregel | Kosten totaal (in M€) | Kosten provincie (in M€) |
|---|---|---|---|---|
| 1 | GGOR | Aanpak verdroging (10.186 ha) | 34.7 | 20.7 (incl ILG) |
| 2 | WB21 | Inrichting waterbergingsgebieden | 11.8 | 2.4 |
| 3 | WB21 | De regionale keringen voldoen uiterlijk 2015 aan de veiligheidsnormen. | pm** | - |
| 4 | KRW en WB21 | Herinrichting van de beekdalen | 7.5 | 2.2 |
| 5 | KRW | Uitvoeren overige KRW maatregelen oppervlaktewater* | 136.7 | - |
| 6 | KRW | Grondwaterbeschermingsmaatregelen op basis van gebiedsdossiers | 1.8 | - |
| 7 | Grondwater | Grondwaterbeheer | 1.5 | 1.5 |
| 8 | | Onderzoek klimaatverandering grondwaterbescherming grondwatervisie innovatie | 1.2 | 1.2 |
| Totaal | | | 189.5 | 27.0 |

*Kosten KRW 2015-2027 € 95 miljoen.
**Voldoen grotendeels aan de norm.

*Tabel 6.4: Kosten van de maatregelen, 2010 t/m 2015.*

| Bron | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| pMJP | 4.400.000 | 7.300.000 | 5.900.000 | 4.600.000 | | |
| K&E | 700.000 | 700.000 | 700.000 | 700.000 | 700.000 | 700.000 |
| Begroting | 225.000 | 225.000 | 225.000 | 225.000 | 225.000 | 225.000 |

*Tabel 6.5: Financiering, 2010-2015*

| Posten | Begroot per jaar |
|---|---|
| Maatregelen actief grondwaterbeheer | 250.000 |
| Onderzoek | 150.000 |
| Gegevensbeheer | 300.000 |

*Tabel 6.6: Reserve grondwaterheffing*

# 7. Sturing en instrumenten

In de voorgaande hoofdstukken hebben we uiteengezet wat wij van provinciaal belang achten en we hebben provinciale doelen geformuleerd. Deze provinciale doelen willen wij samen met onze partners gebiedsgericht uitwerken tot gebiedsopgaven. Onze uitgangspunten hierbij zijn gelijkwaardigheid en samenwerking. Daarbij benutten wij bevoegdheden, instrumenten en kwaliteiten om partijen bij elkaar te brengen en te komen tot uitvoeringsstrategieën. In dit hoofdstuk gaan we hier dieper op in.

## 7.1 Sturingsprincipes

Op hoofdlijnen hanteren wij onderstaande sturingsprincipes:

- Verantwoordelijkheden en bevoegdheden zijn zodanig verdeeld over gemeenten, provincies, waterschappen en Rijk, dat iedere bestuurslaag optimaal de haar toevertrouwde belangen kan behartigen. Het principe hierbij: decentraal wat kan, centraal wat moet.
- Onze verantwoordelijkheid wordt bepaald door het schaalniveau van het onderwerp. Het principe hierbij is: bij bovenlokale belangen is een provinciale rol weggelegd.
- De provinciale belangen en kaders voor uitvoering zijn verwoord in deze Omgevingsvisie. Voor de verdere uitwerking zoeken wij nadrukkelijk de samenwerking met partners.
- De samenwerking heeft tot doel een verbinding te maken tussen de provinciale doelen en de doelen van partners. Ook willen we tot afspraken over de uitvoering komen.
- Binnen de samenwerking doen we een beroep op de eigen verantwoordelijkheid van de betrokken partners.
- De doelrealisatie moet ontwikkelingsgericht, daadkrachtig en resultaatgericht zijn, binnen de financiële kaders van verantwoordelijk bestuur.
- Inwoners en belangengroepen worden betrokken bij de planvorming en uitvoering.

## 7.2 Inzet instrumenten

Er staan ons grofweg vier soorten instrumenten beschikbaar bij het uitvoeren van deze Omgevingsvisie:

1. instrumenten gericht op samenwerking;
2. instrumenten gericht op informatieoverdracht;
3. instrumenten gericht op financiële ondersteuning en/of investeringen;
4. instrumenten gericht op regelgeving (inclusief de uitvoering en handhaving).

Deze instrumenten verschillen qua sturingsfilosofie (van zelfsturing tot hiërarchisch), relatievorm (van overlaten tot opleggen), uitvoeringstactiek (van ondersteunen tot normeren) en typering (van communicatief tot juridisch).

Wij willen onze Omgevingsvisie ontwikkelingsgericht uitvoeren. Met een actieve provinciale inzet willen wij gewenste ontwikkelingen van de grond tillen. Dit betekent dat het accent ligt op mogelijkheden, niet op onmogelijkheden. Daarbij past de inzet van instrumenten die gericht zijn op samenwerking tussen partijen, op basis van gelijkwaardigheid en vertrouwen. We gaan daarom terughoudend om met het nieuwe instrumentarium van de Wro. Het formele instrumentarium leidt in onze ogen tot een hiërarchische relatie tussen provincie en partners en staat daarmee een aanpak op basis van gelijkwaardigheid in de weg. In principe kiezen we alleen voor de inzet van meer dwingende instrumenten wanneer blijkt dat samenwerking tot onvoldoende resultaat leidt.

Wij kiezen met ons provinciale beleidskader bewust, en conform de uitgangspunten van de nieuwe Wro, om beleidsruimte aan gemeenten te geven. In onze optiek kan deze beleidsruimte ook voor kernkwaliteiten gelden, aangezien de gemeenten de uiteindelijke verantwoordelijkheid dragen voor inrichting van de leef-omgeving. Een onderscheid in kernkwaliteiten naar provinciaal en gemeentelijk belang is voor ons geen onderscheid in eerste en tweede garnituur. Het is onderscheid in de verdeling van verantwoordelijkheid voor het behoud en de ontwikkeling van de kernkwaliteiten.

In kaart 2. 'Kernkwaliteiten' zijn gekleurde gebieden en witte gebieden aangeduid. Voor de witte gebieden ligt het primaat voor behoud en ontwikkeling van de kernkwaliteiten bij de gemeenten of waterschappen. Onze rol in deze gebieden is faciliterend en stimulerend. Wij zien hierin drie hoofdsporen:

- Inspireren: wij willen bijdragen aan het behoud en ontwikkeling van de kernkwaliteiten door inspirerende voorbeelden en informatie binnen en buiten Drenthe uit te dragen naar gemeenten. Verder zijn wij voornemens om gemeenten op verzoek te faciliteren in het opstellen van gemeentelijke plannen met betrekking tot ruimtelijke kwaliteit, bijvoorbeeld met de inzet van een kwaliteitsteam.
- Kennis delen: wij stimuleren de ontwikkeling van eigen gemeentelijke of locale verbijzondering en detaillering van kernkwaliteiten. De kennis over kernkwaliteiten maken wij algemeen raadpleegbaar, bijvoorbeeld in de vorm van een databank. Gemeenten kunnen deze kennis gebruiken bij hun afwegingen en doorvertaling in bestemmingsplannen.
- Subsidie verlenen: in de periode van verschuiving van verantwoordelijkheden van provincie naar gemeente kunnen wij besluiten tot het instellen van een co-financieringsregeling ten behoeve van het behoud en ontwikkeling van kernkwaliteiten. Bijvoorbeeld voor het aanstellen van een gemeentelijke of regio-archeoloog of het maken van een gemeentelijke archeologiekaart.

Voor de gekleurde gebieden zien wij een nadrukkelijke rol voor onszelf in het planproces. Wij zien hierin drie hoofdsporen:

- Kader stellen: voor de verschillende kernkwaliteiten hebben wij randvoorwaarden gespecificeerd die ingaan op de kenmerken (karakteristiekbeschrijvingen, typologieën, etc.), samenhang en niveau's van sturing. Dit zijn voor ons de criteria in de advisering over ontwikkelingen.
- Behouden: wij sturen op de vastlegging van kernkwaliteiten in de structuurvisies en bestemmingsplannen van gemeenten en de beheersplannen van waterschappen en terreinbeherende organisaties.
- Ontwikkelen: wij sturen op onze betrokkenheid in een zo vroeg mogelijk stadium van ruimtelijke plannen, dat wil zeggen de visievorming of ontwerpfase. In dit stadium denken wij actief mee in de gewenste integrale samenhang van kernkwaliteiten en functies. In onze advisering kan de ene kernkwaliteit prevaleren boven de andere. Dit is afhankelijk van het type ontwikkeling en het gespecificeerde niveau van sturing (zie ook kader stellen).

Om onze sturingsfilosofie ten uitvoer te kunnen brengen is een nauwe samenwerkingsrelatie tussen provincie, gemeente en waterschap gewenst. Wij investeren om die reden in de doorontwikkeling van het relatiebeheer met als doel integraal te kunnen adviseren.

Momenteel krijgt een aanpak op basis van gelijkwaardigheid gestalte via ons zogenaamde relatiebeheer. Wij willen het vroegtijdig overleg over ruimtelijke voornemens van gemeenten die aan een provinciaal belang raken, voortzetten, professionaliseren en uitbouwen. Primair willen we via deze directe overlegvorm zaken doen. Dat kan overigens alleen als gemeenten hetzelfde gewicht aan dit relatiebeheer toekennen.

Hieronder geven wij aan hoe wij tegen de Wro-instrumenten aankijken.

### Ruimtelijke Omgevingsverordening

Het zwaarste generieke Wro-instrument is de ruimtelijke verordening. Met een verordening leggen wij als provincie regels op aan de gemeenten die zij binnen een bepaalde periode in bestemmingsplannen moeten neerleggen. Doen zij dat niet tijdig, dan gelden de regels zelfstandig naar burgers. Het instrument Verordening willen we niet inzetten om onze doelen te bereiken en belangen te behartigen (zie ook 7.1 sturingsprincipes).

We willen de verordening inzetten:
- daar waar hogere regelgeving (AMvB Ruimte) dit vereist;
- daar waar beleidskeuzes 'hard' zijn (een voorbeeld zou het weren van nieuwe intensieve veehouderij in de provincie kunnen zijn);
- daar waar we zorgvuldigheid van besluitvorming willen borgen (een voorbeeld zou het borgen van het in regionaal verband totstandkomen van woningbouwafspraken kunnen zijn).

Onderwerpen die gezien het voorgaande in aanmerking lijken te komen voor een verordening zouden kernkwaliteiten, ondergrondse opslag van afval, intensieve veehouderij, windmolens en EHS kunnen zijn. Na de zomer gaan wij het traject dat leidt tot vaststelling van de verordening formeel inzetten en dan zal de discussie over inhoud ervan ook kunnen worden gevoerd.

Uit het voorgaande valt af te leiden dat niet alle provinciale belangen in een ruimtelijke verordening zullen worden neergelegd. Hierin moeten wij een meerwaarde zien die tot een van de hiervoor genoemde redenen te herleiden valt. Het is ook niet nodig elk provinciaal belang via een verordening te borgen, omdat wij over meer juridische instrumenten beschikken die wij kunnen inzetten als de situatie dat zou vereisen. Wij gaan hierna in op de wijze waarop we die instrumenten willen gebruiken.

### Inpassingplan

Met een inpassingplan kunnen wij direct en juridisch bindend de bestemming van een concreet gebied vastleggen. Daarmee kunnen wij provinciale belangen vastleggen, waarbij we de bevoegdheid van de gemeenteraad uitsluiten. Wij willen het instrument inpassingplan slechts in uitzonderlijke gevallen toepassen, en pas na raadpleging van de betreffende gemeente(n).

### Aanwijzingen

De gemeenteraad kan via een provinciale pro-actieve aanwijzing worden verplicht om binnen een bepaalde termijn een bestemmingsplan vast te stellen. We kunnen dit instrument inzetten als provinciale belangen dat voor een goede ruimtelijke ordening noodzakelijk maken. Ook hebben we de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen. Daarmee kunnen we ervoor zorgen dat het bestemmingsplan of projectbesluit geen conflict oplevert met de provinciale belangen. Via een reactieve provinciale aanwijzing kunnen we ervoor zorgen dat een bepaald onderdeel van een gemeentelijk bestemmingsplan of projectbesluit niet in werking treedt. Wij zullen deze instrumenten alleen inzetten als overleg en samenwerking met de gemeenten onvoldoende soelaas bieden en wanneer gemaakte afspraken niet worden nagekomen.

## 7.3 Monitoring

Jaarlijks monitoren wij de voortgang van de doelstellingen die in deze Omgevingsvisie zijn aangegeven. Per sector monitoren we de prestaties en de doorwerking in de uitvoeringagenda. De monitoring heeft zowel betrekking op het behalen van doelen als op omgevingsfactoren. Speciale aandacht daarbij krijgt de monitoring en evaluatie van de Duurzaamheidbeoordeling (planMER). We voeren de monitoring integraal uit op basis van een op te stellen monitoringsprogramma.

### *7.3.1. Resultaten en evaluatie Duurzaamheidbeoordeling (PlanMER)*

Ten behoeve van de besluitvorming over de Omgevingsvisie Drenthe is een plan-m.e.r.-procedure doorlopen en is een Duurzaamheidsbeoordeling (planMER) opgesteld. Het planMER heeft gelijktijdig met de ontwerp Omgevingsvisie ter inzage gelegen. Op de planMER zijn enkele zienswijzen over windenergie binnengekomen. Mede naar aanleiding van deze zienswijzen is het beleid ten aanzien van windenergie herzien en verruimd (zie 4.6). Daarnaast heeft de Commissie voor de m.e.r. de Duurzaamheidbeoordeling getoetst op juistheid en volledigheid. De Commissie kon zich goed vinden in de gekozen aanpak en was van oordeel dat de essentiële informatie voor besluitvorming in de duurzaamheidbeoordeling aanwezig is. Zij was van oordeel dat het rapport goed leesbaar, gestructureerd en compact is. Het advies van de Commissie is betrokken bij de totstandkoming van deze paragraaf.

De conclusie van de Duurzaamheidbeoordeling is dat de 'persistente problemen' voor een duurzame ruimtelijke ontwikkeling van Drenthe waarschijnlijk opgelost kunnen worden met het voorgestelde beleid. Deze conclusie kan echter pas echt getrokken worden bij verdere uitwerking van het beleid als daarbij een meer concrete probleemanalyse naar de aard en de schaal wordt uitgevoerd. De uitgevoerde Duurzaamheidbeoordeling bevat nu nog onvoldoende informatie om concrete keuzes te kunnen maken over de wijze waarop de 'persistente problemen' opgelost kunnen worden en over de uitvoering van de m.e.r.-plichtige besluiten.

In het op te stellen uitvoerings- en monitoringsprogramma dient daarom aandacht te zijn voor de volgende aspecten:

*M.e.r.-plichtige vervolgbesluitvorming*

Bij vervolgbesluitvorming over bijvoorbeeld de verbetering van de OV-bereikbaarheid van Groningen-Assen, de toepassing van duurzame energiesystemen en natuurontwikkeling kan opnieuw m.e.r-plicht aan de orde zijn. Daarbij is het wenselijk nader te analyseren in hoeverre een ontwikkeling bijdraagt aan een duurzame ruimtelijke ontwikkeling van Drenthe, waarmee meer inzicht in nut en noodzaak van de ontwikkeling wordt verkregen. Ook dienen alternatievenstudies, inclusief onderzoek naar de milieueffecten, uitgevoerd te worden. Bij natuurontwikkeling dient nadrukkelijk rekening te worden gehouden met de samenhang tussen klimaatverandering, water en biodiversiteit. De Duurzaamheidbeoordeling kan daarbij als een eerste verkenning worden gebruikt.

Bij het gebruik van de (diepe) ondergrond dient de op korte termijn vast te stellen structuurvisie voor de (diepe) ondergrond en bijbehorende planMER als basis te worden gebruikt.

*Monitoring en Evaluatie*

Om te kunnen beoordelen of de biodiversiteit zich in de gewenste richting ontwikkeld:

- gaan we criteria ontwikkelen voor een goed ontwikkelde biodiversiteit in Drenthe;
- beschrijven we hoe nadelige ontwikkelingen voor de biodiversiteit doorwerken in ecosystemen en populaties;
- bepalen we voor welke ecosystemen en soorten biodiversiteitafname aan de orde is, en voor welke soorten de klimaatverandering gevolgen zal hebben;
- bepalen we welke ruimtelijke- en inrichtingskeuzen gemaakt moeten worden om deze nadelige ontwikkelingen te keren.

In de evaluatie zal worden meegenomen of de toe- en afname van EHS-gebieden met elkaar in evenwicht zijn en of de robuustheid van de EHS is toegenomen.

Ten aanzien van klimaatverandering is in de Duurzaamheidbeoordeling geconstateerd dat er de nodige leemten in kennis zijn. Het uitvoeringsprogramma en het monitoringprogramma moet erop gericht zijn om de essentiële leemten in kennis in de komende planperiode in te vullen.

Voor het monitoren van de duurzame energiedoelstellingen wordt een monitoringssysteem opgezet, gebaseerd op juiste kentallen.

De evaluatie van de Duurzaamheidbeoordeling zal bij de herziening van de Omgevingsvisie worden uitgevoerd. Voor de herziening van de Omgevingsvisie worden de wettelijke termijnen voor de onderliggende planonderdelen gehanteerd. Dit betekent dat het plan na uiterlijk 6 jaar zal worden herzien.

### 7.4 Handhaving

Ons handhavingsbeleid heeft tot doel het naleefgedrag van burgers, organisaties en bedrijven in Drenthe te vergroten. Voor toezicht en handhaving werken we samen met een groot aantal andere toezichthoudende instanties, zoals het Openbaar Ministerie, politie, gemeenten, waterschappen, de Algemene Inspectie Dienst en het Rijk. Deze samenwerking heeft tot doel om tot een eenduidig en integraal toezicht te komen.

### 7.5 Compensatiebeginsel

Ons beleid is gericht op het behouden van de kernkwaliteiten. Bij uitzondering staan wij ontwikkelingen toe die inbreuk doen op de kernkwaliteiten. Er moet dan sprake zijn van een zwaarwegend maatschappelijk belang en onderzoek moet hebben aangetoond dat er geen alternatieve locaties voorhanden zijn. In die gevallen eisen we naast een goede landschappelijke inpassing ook een compensatie van het verlies van kernkwaliteiten, vermeerderd met een kwaliteitstoeslag. Uitgangspunt hierbij is dat er geen ‘nettoverlies’ van kernkwaliteiten optreedt.

Voor de natuur hebben we in 2002 in samenwerking met de twaalf Drentse gemeenten een modelverordening voor compensatie uitgewerkt. In 2007 hebben het Rijk en de provincies een gezamenlijk beleidskader gepubliceerd voor het compensatiebeginsel, de EHS-saldobenadering en de herbegrenzing EHS, onder de naam ‘Spelregels EHS’. Het merendeel van de gemeenten heeft ondertussen een verordening gericht op natuurcompensatie vastgestel.

Om te komen tot een oplossing voor de uitvoeringsproblemen die ondernemers uit met name de toeristische en landbouw sectoren ondervinden bij de toepassing van het compensatiebeginsel werken wij samen met betrokken partijen aan de instelling van een (financieel) compensatiefonds c.q. een natuurgrondbank.

# 8. Afkortingen

| | |
|---|---|
| *EHS* | ecologische hoofdstructuur |
| *ETP* | Energietransitiepark |
| *GGOR* | gewenst grond- en oppervlaktewaterregime |
| *HOV* | Hoogwaardig Openbaar Vervoer |
| *ISV* | Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing |
| *ILG* | Investeringsbudget Landelijk Gebied |
| *KNMI* | Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut |
| *KRW* | kader richtlijn water |
| *MKB* | Midden- en kleinbedrijf |
| *m.e.r.* | Milieueffectrapportage |
| *OV* | openbaar vervoer |
| *pMJP* | provinciaal Meerjarenprogramma |
| *PVVP* | Provinciaal verkeers- en vervoersplan |
| *RSP* | Regionaal Specifiek Pakket |
| *SER* | Sociaal-Economische Raad |
| *SNN* | Samenwerkingsverband Noord-Nederland |
| *VAB* | vrijkomende agrarische bebouwing |
| *VROM* | Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer |
| *Wav* | Wet ammoniak en veehouderij |
| *Wm* | Wet milieubeheer |
| *Wabo* | Wet algemene bepalingen omgevingsrecht |
| *VNG* | Vereniging van Nederlandse Gemeenten |
| *POV* | Provinciale omgevings verordening |
| *WBB* | Wet bodembescherming |
| *GS* | gedeputeerde staten |
| *WKO* | warmte-koude-opslag |
| *IGS* | intergemeentelijke structuurvisie |
| *ICT* | Informatie- en communicatietechnologie |

*Provinciale staten van Drenthe*
*Vastgesteld 2 juni 2010*

**Colofon**
Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

provincie Drenthe

# Omgevingsvisie Drenthe

## Bijlagen

omgevingsvisiedrenthe

*Provinciale staten van Drenthe*
*Vastgesteld 2 juni 2010*

**Colofon**
Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

# Inhoud

**Bijlage 1.** Schets van het Drentse landschap; landschapstypen en kenmerken in Drenthe 4

**Bijlage 2.** Toelichting robuuste EHS 13

**Bijlage 3.** Toelichting regionale afstemming werklocaties 22

**Bijlage 4.** Toelichting regionale afstemming wonen 26

**Bijlage 5.** Toelichting bereikbaarheid 30

**Bijlage 6.** Besluit vaststelling doelen en maatregelen oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen in Drenthe op grond van de Europese Kaderrichtlijn Water 35

# Bijlage 1. Schets van het Drentse landschap; landschapstypen en kenmerken in Drenthe

## 1. Het Drentse Landschap; van de hoed en de rand

Het Drentse landschap heeft een eigen gezicht. Een gezicht dat in sterke mate is bepaald door de traditie. Een traditie van mensen die door de eeuwen hun omgeving hebben ingericht en aangepast aan de omstandigheden van hun tijd. Dat werd met kennis en zorg gedaan; ze wisten van de hoed en de rand. Om ook in de toekomst met zorg om te kunnen gaan met het landschap, is het nodig iets van die traditie te begrijpen en te behouden. Een goed beheer van het landschapskapitaal vraagt om inzicht in de ontwikkeling en de opbouw van het Drentse landschap. Wat is de waarde van het landschap precies en hoe is dat in het landschap te zien?

In deze bijlage wordt een beeld geschetst van de verschillende landschappen die in Drenthe te vinden zijn, wat de sfeer ervan bepaalt en hoe de verschillende landschappen zich tot elkaar verhouden. Drenthe wordt uiteengelegd in een hoed en een rand.

### *1.1 Van armoe tot rijkdom*

Het landschap van Drenthe wordt vanouds gekenmerkt door moeizame productieomstandigheden, zoals de eeuwenlange ontwikkeling van de esdorpen op het arme zand, het vruchtbaar maken van de essen, het ontstaan van stuifzanden en heidevelden en de grootschalige ontginning van de Veenkoloniën. Deze 'arme' omstandigheden hebben echter een landschap opgeleverd dat we vandaag de dag erg waarderen: openheid, bossen, rust en ruimte.

De wordingsgeschiedenis van het landschap is essentieel voor de huidige kwaliteit van het landschap. Een rondje Drentse landschap levert de volgende ingrediënten voor landschapskwaliteit op.

#### Deel van een groter geheel

Het Drentse landschap maakt deel uit van een groter geheel. Drenthe vormt samen met de andere noordelijke provincies een groene enclave tussen de verstedelijkte gebieden van Noord-Duitsland (Bremen/Hamburg) en de Randstad. Sommige rijkdommen in het landschap strekken zich uit over de provinciegrenzen heen, andere rijkdommen zijn typisch Drents, uniek binnen Nederland.

#### Natuurlijke variatie

Drenthe kent een rijke variatie aan patronen en elementen in de ondergrond. Onder invloed van klimaat, landijs, zee, wind en water kreeg het Drentse landschap al lang geleden zijn definitieve gestalte. Het landschap van Drenthe is te verbeelden als een oude vilten hoed. Het Drents Plateau is de bolling van de hoed met deuken (de ruggen) en scheuren (de uitgesleten beekdalen). Van oorsprong behoort het Drents Plateau tot de hogere delen van ons land en vormde zo de oudste basis voor de mens in Noordoost-Nederland. De laaggelegen rand van de hoed bestaat uit bijna geheel afgegraven hoogveengebieden en in het noord- en zuidwesten uit laagveengebieden. Deze verschillen in de ondergrond vormen zowel de basis voor een gevarieerd planten- en dierenleven als een gevarieerd occupatiepatroon.

#### Verschil in dynamiek

Sommige delen van het Drentse landschap hebben zich langzaam ontwikkeld en vertonen nog veel kenmerken uit het verleden; de agrarische samenleving heeft een sterk stempel op deze cultuurlandschappen gedrukt. Op andere plekken heerst onder invloed van nieuwe, vooral stedelijke functies grote dynamiek. Dit 'stedelijk' landschap, waartoe ook de grote verblijfsrecreatieve terreinen, de 'recreatiedorpen' behoren, vormt als het ware een nieuwe laag over het agrarisch cultuurlandschap heen. Sommige kenmerken uit het agrarisch cultuurlandschap zijn in het stedelijk landschap opgenomen, andere kenmerken zijn volledig uitgewist.

### Historische diepgang

Het Drentse Landschap kent historische diepgang. Doordat grote delen van Drenthe niet of nauwelijks zijn bebouwd zijn daar historisch-geografische en archeologisch waardevolle elementen nog in onderlinge samenhang herkenbaar aanwezig. Enkele in cultuurhistorisch opzicht zeer gave gieden zijn onder andere: de gebieden rondom de middenlopen van de Drentsche Aa en de Mars- en Westerstroom en grote delen van het esdorpenlandschap , de landgoederenzone van Eelde-Paterswolde, de kleinschalige veenontginningen rond Hollandsche veld, delen van de randveenontginningen rond Schoonebeek en de Hunze, het slagenlandschap van Zuidwest-Drenthe en de hoogveenreservaten Bargerveen en Fochtelooërveen. Deze landschappen zijn uniek en onvervangbaar.

### Sobere en subtiele vormgeving

Drenthe kent vanouds een sobere en subtiele vormgeving. Een vormgeving waarbij een doelmatig gebruik voorop staat. Deze vormgeving wordt gekenmerkt door het gebruik van natuurlijke materialen en gedekte kleuren en geldt zowel voor huizen, boerderijen met de erven, als voor het landschap.

## *1.2 De hoed: eenheid in verscheidenheid*

### Samenhangend geheel

Het plateau bestaat voornamelijk uit het esdorpenlandschap. Dit landschapstype bevat een aantal telkens terugkerende onderdelen namelijk het dorp, de es, het beekdal en de velden/bossen/heide.

Het esdorpenlandschap is een agrarisch cultuurlandschap ten voeten uit. Elk onderdeel van het landschap komt voort uit het agrarisch gebruik en is gerelateerd aan het functioneren van de lokale agrarische dorpsgemeenschap, met de boermarken als het oorspronkelijke gezag.
De esdorpen vormen vanouds de ontginningsbasis van het landschap. Ze liggen veelal op landschappelijke overgangen van nat (beekdal) naar droog (es/heide/bos). Rond de dorpen liggen de verschillende landschapsonderdelen die vanouds in het landbouwsysteem elk hun eigen functie hadden. De brink vormt nu vaak het centrum van het dorp. De brinken waren (zijn) beplant met opgaande bomen, veelal eiken. Rond de brink werden de boerderijen gegroepeerd, deze lagen van oorsprong aan de rand van het dorp. Direct aan de rand van het dorp lagen de goorns, een kleinschalig verkaveld gebied met hagen en singels waar groenten etc. voor menselijke consumptie werd verbouwd. Op de hoger gelegen gronden ontwikkelde zich door de eeuwen heen de de essen omzoomd door bosjes, de strubben, of soms een ringwal. In het lager gelegen beekdal lagen de graslanden, tot aan het begin van de vorige eeuw onverdeeld, de zogenaamde madelanden. Later zijn de beekdalen sterk verkaveld en hebben ze door de aanleg van houtwallen een kleinschalig besloten karakter gekregen. En buiten de gecultiveerde wereld lag de grote ‘woestenij’, het veld, de heide. Dit is een vaak enorme grote ruimte die werd gebruikt om de schapen te weiden. Door ontginning en bebossing tot ver in onze eeuw zijn de meeste van deze heidevelden verdwenen.

## *1.3 De rand: verschil en overeenkomst*

De hoed, het Drents Plateau, kenmerkt zich door een sterke mate van overeenkomst in structuur en verschijningsvorm van het landschap. De rand daarentegen herbergt een aantal totaal andere landschappen. Ook deze gebieden geven uitdrukking aan het gezicht van Drenthe.

### De veenontginningen en hoogveenrestanten

Het meest voorkomende landschapstype is het hoogveenontginningslandschap. Dit landschapstype beslaat in totaal ongeveer een kwart van het gehele grondgebied van de provincie. Behalve de Drents-Groningse Veenkoloniën behoren ook het Odoornerveen, Hoogeveen-Hollandsche veld, Smilde en enkele kleinere gebieden bij Dalen en Roden tot dit landschapstype. De meeste veenontginningen in Drenthe zijn door kanalenstelsels onderling verbonden.

Kenmerkend voor deze hoogveengebieden is de strakke verkaveling, de bebouwingslinten langs kanalen en monden, de grote weidse ruimtes met wijken. Elke ontginning heeft bovendien zijn eigen specifieke kenmerken, waaraan de tijd en de manier van ontginning is af te lezen. Zo heeft het gebied rond Hollandsche veld een kleinschalig besloten karakter met veel verspreid voorkomende bebouwing en bosstroken, vormt in Smilde de Drentse Hoofdvaart de ruggengraat van de ontginning, en zijn de Oude Veenkoloniën kleinschaliger dan de Veenkoloniën in de omgeving van Emmen.

### De randveenontginningen

De randveen ontginningen vormen binnen Drenthe een bijzonder landschapstype. De randveen ontginningen liggen langs de randen van de Veenkoloniën en zijn ontstaan door ontginning van de randen van het toenmalige immense hoogveenpakket. Het kleinschalige, meer onregelmatige beeld van dit landschapstype wordt bepaald door de dorpen, langgerekte bebouwingslinten met daar dwars op een smalle onregelmatig opstrekkende verkaveling.

### De laagveenontginningen

Het slagenlandschap van de veenweidegebieden in Drenthe liggen op de laagste plekken in de provincie, waar in de benedenlopen van de beekdalen veen is ontstaan. Kenmerkend zijn de ontginningsassen, de langgerekte lintdorpen, waarvan het karakter en de sfeer grotendeels bepaald wordt door bebouwing en wegbeplanting en de grote open weidegebieden met de smalle, langgerekte verkaveling en slotenpatroon haaks op de ontginningsas. Sommige delen hebben door de kavelgrensbeplanting een min of meer besloten karakter.

### Het esgehuchtenlandschap

Het Reestdal en omgeving is alom erkend als een bijzonder gaaf deel van het esgehuchten- of hoevenlandschap op de grens van Drenthe en Overijssel. Het kleinschalige gebied langs de Reest wordt gekenmerkt door een aantal kleine nederzettingen, gehuchten ontstaan op de flanken van het beekdal. Op zandruggen en koppen liggen hier de boerderijen bij kleine (eenmans)essen. Op een aantal plaatsen gaat het beekdal via hei en bos prachtig over in het veld; zeer fraaie en waardevolle plekken. Vooral het westelijk deel van het gebied heeft door de aanwezige havezathes en voorname boerderijen met de daarbijbehorende bossen en lanen een uitstraling van allure.

### Ontginningskoloniën

De koloniën van weldadigheid zijn uniek voor Nederland en verdienen bijzondere aandacht. Hoewel elk van de gebieden zijn eigen karakter en sfeer heeft, hebben ze ook een aantal gemeenschappelijke kenmerken: een samenhangend patroon van bomenlanen, kleine bosjes en open ruimten en monumentale bebouwing zorgen voor een besloten landschap met een landgoedachtige sfeer.

## 2. Landschapstypen en kenmerken

In onderstaande tabellen wordt per landschapstype aangeven waarin het provinciaal belang verscholen zit. Deze richten zich op de essentiële kenmerken van de hoofdstructuren. De omschrijvingen omvatten het complete beeld dat een handreiking is richting alle partners die zich op het landschappelijke speelveld bevinden.

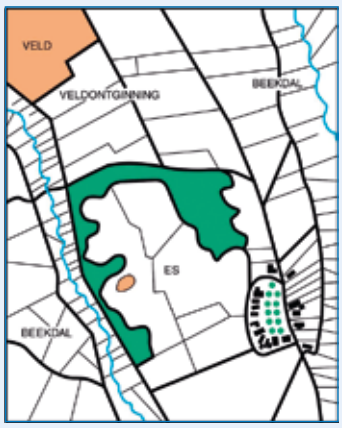

| | Kenmerken | Behoud | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Esdorpen-landschap | Samenhang dorp met brink, essen, beekdalen. | Behoud samenhang. | Herstel samenhang; bebouwing in samenhang dorp. |
| Dorpen verscholen in groen | Lage bebouwing. | Voorkomen van hoogbouw. | Lage bebouwing passend bij historische omgeving. |
| Brinken | Kenmerkende centrale ruimten zonder bebouwing met opgaande boomweide. | Behoud open ruimten met beplanting. | |
| Heide-ontginnings-gebieden | Verkavelingsstructuur, grootschalige open ruimten en grootschalige natuur- en bosgebieden. | Behoud grootschaligheid en kenmerkende verkaveling-structuur. | Grootschalige ontwikkeling mogelijk, nieuwbouwlocaties voor agrariërs, mits passen binnen verkaveling-patroon. Schaalvergroting. |
| **Provinciaal belang** | | | |
| Essen | Kenmerkende open ruimte omgeven met esrandbeplantingen. | Behoud open ruimten met esrandbeplanting. | Agrarische gebruiksruimte zonder bebouwing. |
| Beekdalen | Onbebouwde gebieden met kleinschalige beplantingen en beekdalrandbeplantingen. | Behoud onbebouwdheid en beekdalrand-beplanting. | Agrarische gebruiksruimte zonder bebouwing. |

*Bijzonder in het Esdorpenlandschap zijn de heideontginningen Frederiksoord en Bosschoord.*

| | Kenmerken | Behoud | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Veenkoloniën | Samenhang lintbebouwing met grote open ruimte en wijkenstructuur. | Behoud samenhang. | Herstel samenhang; bebouwing in samenhang bestaand lint en openheid. |
| Lint-bebouwing | Concentratie van bebouwing in het lint met herkenbare ontginningswijk. | Behoud herkenbare lintbe-bouwing en regelmatigheid. | Ontwikkeling nieuwe bebouwing in bestaande linten. |
| **Provinciaal belang** | | | |
| Wijken-structuur | Grootschalige openheid met wijken en opgaande percelen. | Behoud wijken en openheid. | Landbouwontwikkelings-gebied, waarbij nieuwbouw aansluiting moet vinden aan lintbebouwing. |

*Bijzonder in het veenkoloniale landschap is de ontginningskolonie Veenhuizen en Hollandsche veld. Hollandsche veld is in tegenstelling tot Veenhuizen een besloten en dichtbebost ontginningslandschap met een karakteristiek slotenpatroon.*

| | Kenmerken | Behoud | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Ontginnings-koloniën (Mij. van Weldadigheid) | Uniek samenhangend patroon van lanen, bossen, open ruimten en bebouwing. | Behoud samenhang tussen ontginningspatroon, open ruimten en bebouwing. | Herstel samenhang; bebouwing in samenhang met bestaand lint en open-heid; herstel structuur-bepalende beplanting. |
| **Provinciaal belang** | | | |
| Rechtlijnige structuur-bepalende ontsluiting | Hoofdontsluitingswegen met begeleidende beplanting. | Behoud en herstel kenmerkende weg beplanting langs hoofdontsluiting. | Ontwikkelingen aansluiten op kenmerkende hoofd-structuur. |
| Grote en kleine blokachtige verkaveling | Ingenieurslandschap, orthogonaal ingedeeld. Afwisseling van bos en open ruimten. | Behoud van de ontginningsstructuur en afwisseling tussen massa en ruimte. | Ontwikkelingen aansluiten op orthogonale karakter van het gebied. Open ruimten agrarisch gebruik. |
| Lintbebouwing (hiërarchie in architectuur) | Bebouwing haaks op de ontginningsas op regelmatig onderlinge afstand. | Behoud kenmerkende bebouwingslinten en onderlinge afstand. | Bebouwing passend in kenmerkende structuur. |

*Het gaat hier om een bijzonder landschapstype. Onder de ontginningskoloniën worden Veenhuizen, Bosschoord en Frederiksoord verstaan. Veenhuizen is een veenkoloniaal landschap en Bossch-, en Frederiksoord zijn heideontginningslandschappen. Hier ligt het accent op cultuurhistorie en de Belvedèregedachte. De provinciale landschapsambitie lift hier op mee.*

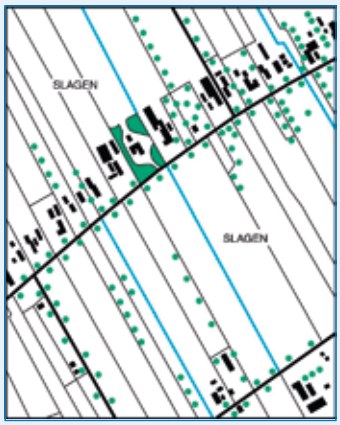


| | Kenmerken | Behoud | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Wegdorpen-landschap van de laagveen-ontginning | Samenhang tussen lint-bebouwing met open weidegebied, smalle kavels en kavelbeplanting. | Behoud samenhang. | Herstel samenhang; bebouwing in samenhang bestaand lint en openheid. |
| Lintdorpen | Langgerekte lintbebouwing soms met tussenliggende open ruimtes. | Behoud herkenbare lint-bebouwing en regelmatig-heid. | Ontwikkeling nieuwe bebouwing in linten. |
| Kavelstructuur | Transparante kavelgrens-beplanting, veelal elzen, haaks op de ontginningsas gelegen. Langgerekte smalle bospercelen. | Behoud zichtbaarheid fijnmazig landschap d.m.v. behoud en herstel kavel-grensbeplanting en smalle bospercelen. | Bij nieuwe ontwikkelingen karakteristieke kavelstructuur versterken. |
| **Provinciaal belang** | | | |
| Openheid | Open weidegebied. Smalle verkaveling. Fijnmazig slotenpatroon. | Behoud openheid en smalle verkaveling. | Gebied met landbouw, waarbij nieuwbouw aan-sluiting moet vinden aan lintbebouwing. |

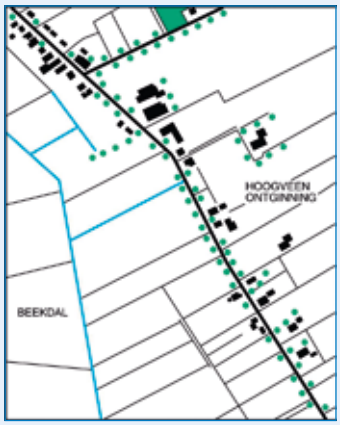


| | Kenmerken | Behoud | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Wegdorpen-landschap van de veenrand-ontginning. | Samenhang slingerende bebouwingslinten en geo-grafische ligging overgang stroomdal hoogveenvlakte. | Behoud samenhang tussen bebouwing, openruimte en kleinschalige randveen structuur. | Herstel samenhang; bebouwing in samenhang bestaand lint en openheid; herstel structuurbepalende beplanting. |
| Langgerekte slingerende bebouwings-linten. | Bebouwing haaks op het lint. Afwisselende open ruimten tussen bebouwing. Lint dubbelzijdig bebouwd en voorzien van laanbeplanting. | Behoud kenmerkende bebouwingslinten, laanbeplanting en onregelmatigheid. | Nieuwe bebouwing passend in kenmerkende patroon geënt op bestaand bebouwingslint. |
| Openheid | Open weidegebied. Smalle verkaveling. Fijnmazig slotenpatroon. | Behoud openheid en smalle verkaveling. | Gebied met landbouw, waarbij nieuwbouw aansluiting moet vinden aan lintbebouwing. |
| **Provinciaal belang** | | | |
| Kavel- en ontsluitings-structuur met kenmerkende open ruimtes. | Smalle en onregelmatige verkavelingstructuur, dwarsliggend op de hoofd-richting. Ontsluitingsstructuur veelal dubbelzijdig beplant bepaalt de schaal v.d. open-heid. | Behoud kavelstructuur en kenmerkende open ruimtes mede door behoud wegbe-planting. | Functie; voornamelijk agrarische gebruiksruimte en natuurontwikkeling. Ontwikkelingen afstemmen op openheid en schaal. |

| | Kenmerken | Behoud | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Esgehucht-landschap | Samenhang tussen kleine nederzetting, essen en beekdal flank. | Behoud samenhang tussen bebouwing, openruimte en kleinschalige randveen structuur. | Herstel samenhang; bebouwing in samenhang bestaand lint en openheid; herstel structuurbepalende beplanting. |
| Dun gecon-centreerde verspreide boerderijen | Rijke grote boerderijen in het groen. | Behoud samenhang bebouwing en landschap. | Lage bebouwing passend bij historische omgeving. |
| **Provinciaal belang** | | | |
| (Eenmans) essen | Kleine kenmerkende open ruimten, omgeven met esrandbeplantingen. | Behoud open ruimten met esrandbeplanting. | Agrarische gebruiksruimte zonder bebouwing. |
| Beekdal | Onbebouwde gebied met kleinschalige beplantingen en beekdalrandbeplantingen. | Behoud onbebouwdheid en beekdalrand-beplanting. | Agrarische gebruiksruimte zonder bebouwing. |

# Bijlage 2. Toelichting robuuste EHS

## 1. Inleiding

Voorliggend document is een toelichting op het onderdeel robuuste EHS van de Omgevingsvisie. Het geeft een onderbouwing van de robuuste EHS (hoofdstuk 3). Vervolgens wordt beschreven hoe we de realisatie van de EHS tot 2020 aanpakken (hoofdstuk 4). Ook worden de verschillende consequenties van de (keuzes voor de) robuuste EHS in beeld gebracht (hoofdstuk 5). Tot slot wordt in hoofdstuk 6 ingegaan op beschikbaar instrumentarium.

## 2. Natuur en EHS in de Omgevingsvisie

### *2.1 De EHS*

De EHS is een duurzaam samenhangend stelsel van natuurrelaties en waarden, gebaseerd op een netwerk van gebieden, waarin de hoofdfunctie Natuur is, alsmede gebieden met natuurwaarden in agrarische gebieden (definitie POP II). De EHS is een onderdeel van een landelijk netwerk.

De EHS is in ecologische zin een samenhangend stelsel. Dit betekent dat fysieke aansluiting van terreinen onderling van groot belang is en waar mogelijk wordt nagestreefd. Niet direct aangrenzende terreinen kunnen toch in ecologische zin samenhangen en daarom ook onderdeel zijn van de EHS.

De EHS bestaat uit:
- grotere bestaande natuur- en bosgebieden;
- in het Natuurbeheerplan Drenthe begrensde natuur- en beheersgebieden (de zogenaamde 'ruime jas-gebieden' worden niet tot de EHS gerekend);
- ecologische verbindingszones;
- robuuste verbindingen.

Specifieke informatie hierover staat op de website van de provincie. Het gaat in het bijzonder om 'EHS Drenthe' en het 'Natuurbeheerplan Drenthe'.

In het ontwerp Omgevingsvisie Drenthe zijn drie kaarten opgenomen die betrekking hebben op het natuurbeleid. Deze worden hieronder toegelicht.

### *2.2 De visiekaart/planhorizon 2020*

Op de visiekaart staan de functie Natuur en een aantal natuurambities.

#### De functie Natuur

Op de visiekaart is de functie Natuur globaal aangegeven. Het gaat in grote lijnen om gebieden die in hoofdzaak de functie natuur hebben én om de in het Natuurbeheerplan Drenthe als 'natuurgebied' begrensde gebieden (dit zijn cultuurgronden waar na verwerving natuur wordt gerealiseerd). Dit betekent dat binnen deze gebieden andere functies dan natuur kunnen liggen, zoals recreatiebedrijven en landbouwgebieden.

De gebieden die in het kader van het Natuurbeheerplan Drenthe zijn begrensd als beheersgebied (geen functieverandering) staan niet op deze kaart. Evenmin zijn geplande of in uitvoering zijnde ecologische verbindingszones opgenomen.

#### De ambities Natuur

Op de kaart staan de robuuste verbindingen (bestaande ambitie POP II en deels in uitvoering) en daarop aansluitend de gewenste ontwikkeling van twee ecologisch/multifunctionele zones die nauw samenhangen met deze verbindingen (nieuwe ambitie).

### *2.3 De kernkwaliteit 'natuur' op de kernkwaliteitenkaart*

Op deze kaart gaat het om huidige natuurwaarden - voor zover onderdeel van de EHS - die bij belangenafwegingen moeten worden betrokken. Deze kaart is minder globaal dan de visiekaart en de kaart Robuuste EHS 2020/2040.

Op de kaart staat de EHS zonder de geplande ecologische verbindingszones en robuuste verbindingen. De kaart is gebaseerd op de geconcretiseerde EHS die op de website staat. De gebieden waarvan de EHS-status vervalt (zie hoofdstuk 3) zijn verwijderd.

De begrensde cultuurgronden staan op de kaart omdat zich hier in de loop van de planperiode natuurwaarden kunnen ontwikkelen (na verwerving). Overigens blijven hier de uitgangspunten uit het Natuurbeheerplan Drenthe (vrijwilligheid) overeind.

Bij de feitelijke afweging van belangen behoren bestaande natuurwaarden van dat moment tot de kernkwaliteit 'natuur'.

### *2.4 Kaart 4: Robuuste EHS 2020/2040*

De vraag naar een geactualiseerd EHS-perspectief komt voort uit nieuwe opgaven vanuit klimaatbestendigheid (waaronder water) en het beter realiseren van de biodiversiteitsdoelstelling.

Op deze kaart staan het huidige beleid en de extra opgaven tot 2020 en 2040 (zie hoofdstuk 3). Ook gebieden die in de toekomst misschien als klimaatmantel kunnen dienen, staan daarop aangeduid. De kaart is ook gebruikt voor het benoemen van de ambities op de visiekaart.

Op de kaart staan globaal de gebieden die tot de EHS behoren (zie paragraaf 2.1) inclusief een globale indicatie van de ecologische verbindingszones, de robuuste verbindingen en het Hart van Drenthe. Ten opzichte van POP II wordt een aantal natuurgebieden niet meer tot de EHS gerekend (zie hoofdstuk 3). De toelichting in de volgende hoofdstukken richt zich vooral op deze kaart.

## 3. Ecologische onderbouwing robuuste EHS

### *3.1 Inleiding*

In dit hoofdstuk worden de criteria toegelicht op basis waarvan keuzes zijn gemaakt om te komen tot een robuuste EHS. Voor het robuust maken van de EHS vervallen - ten opzichte van de huidige EHS - de EHS-status van een aantal gebieden en een aantal ecologische verbindingen. Ook worden gebieden toegevoegd en verbindingen versterkt. Wanneer gesproken wordt over 'toevoegen' of 'versterken' gaat het vooral over het verschuiven van de huidige opgave voor nieuwe natuur (EHS, bos) richting het robuuste systeem. Dit betekent dat de EHS straks vooral wordt gerealiseerd waar onderstaande criteria gelden, waarmee uiteindelijk een robuuste EHS ontstaat.

### *3.2 Ecologische criteria*

De keuzes voor het robuust maken van de EHS zijn gebaseerd op de volgende criteria:

1. *Natuurwaarde*
2. *Samenhang*
3. *Hydrologie*
4. *Klimaatadaptatie*

*Ad 1. Natuurwaarde*
Gebieden met een bijzondere natuurwaarde vormen de basis van de EHS.

Op grond van dit criterium zijn gebieden vervallen als EHS wanneer:
- er geen unieke of bijzondere natuurwaarden voorkomen. Het gaat hier bijvoorbeeld om sommige recreatie-bossen en -plassen, nieuwe bossen, nieuwe landgoederen en waterwingebieden, en/of;
- ze geen provinciaal of landelijk belang hebben, en/of;
- ze in Drenthe voldoende op andere plaatsen voorkomen.

Op grond van dit criterium worden geen gebieden toegevoegd aan de EHS, aangezien gebieden met een bijzondere natuurwaarde en/of van provinciaal of landelijk belang al deel uitmaakten van de EHS.

*Ad 2. Samenhang*
Een versnipperd systeem belemmert een goed functioneren van levensgemeenschappen. Het gaat dan om versnippering door infrastructuur of bebouwing, niet goed aansluitende beheerseenheden of onvoldoende samenhang in het landschap. Hierdoor kunnen bijvoorbeeld bepaalde biotopen niet worden benut of onbereikbaar zijn. Voor een goed en duurzaam functionerende natuur is daarom een robuuste samenhangende structuur noodzakelijk.

Op grond van dit criterium zijn gebieden vervallen als EHS wanneer:
- geen sprake is van samenhang en deze ook niet gecreëerd kan worden. De gebieden zijn bijvoorbeeld te klein, liggen los of zijn rafels aan de rand, en/of;
- het gebied niet noodzakelijk is als stapsteen omdat er bijvoorbeeld voldoende andere stapstenen aanwezig zijn of het landschap voldoende doorlatend (kleinschalig) is.

Op grond van dit criterium worden gebieden toegevoegd aan de EHS wanneer daardoor:
- de noodzakelijke samenhang wordt gecreëerd, en/of;
- een versnipperingsknelpunt wordt opgelost.

*Ad 3. Hydrologie (verdroging)*
Binnen de EHS liggen diverse verdroogde natuurgebieden. Deze verdroging kan niet overal op een duurzame manier worden opgelost door maatregelen te nemen binnen het gebied zelf. In een aantal gevallen gaat het (veelal agrarische) gebruik rondom deze gebieden niet samen met de noodzakelijke waterhuishouding van de nu verdroogde EHS. In die gevallen is uitbreiding van het natuurareaal noodzakelijk. Het betreft laag gelegen percelen buiten de EHS, flanken van beekdalen, stroeten en percelen die op andere wijze kunnen bijdragen aan het oplossen van de verdroging van de EHS.

Op grond van dit criterium zijn gebieden vervallen als EHS wanneer er onvoldoende perspectief is voor herstel van de gewenste hydrologie en natuurdoelen dus niet gerealiseerd kunnen worden.

Op grond van dit criterium worden gebieden toegevoegd aan de EHS wanneer daardoor de hydrologie en daarmee natuurdoelen zijn gediend (zoals hierboven beschreven).

*Ad 4. Klimaatadaptatie*
Vooral hoogveen, natte heiden en bos op droge grond zijn gevoelig voor klimaatverandering. Voor die delen van de EHS zijn extra maatregelen nodig om soorten die het moeilijk krijgen bij een warmer wordend klimaat en met veranderde regenval op te vangen en ruimte te geven. Klimaatverandering vraagt om extra inspanningen om de verwachte gevolgen het hoofd te bieden. Dat kan het beste door:
- grote aaneengesloten gebieden te maken;
- kwaliteit binnen de gebieden te vergroten (weerstand en veerkracht opbouwen);
- verbindingen te maken, zodat er uitwijkmogelijkheden zijn en uitwisseling of aanvoer van individuen en soorten met gezonde populaties.

Op grond van dit criterium zijn geen gebieden vervallen als EHS (het gaat vooral om het creëren van grotere gebieden en versterken van verbindingen).

Op grond van dit criterium worden (vooral rond hoogveen, natte heiden en bos op droge grond) gebieden toegevoegd aan de EHS wanneer daarmee, voor klimaatveranderingen noodzakelijke, grotere aaneengesloten natuurgebieden ontstaan en/of verbindingen worden gemaakt.

## *3.3 Resultaat*
In de vorige paragraaf zijn de ecologische criteria op basis waarvan wordt gekomen tot een robuustere EHS, toegelicht. Toepassing heeft op basis van 'expert judgement' geleid tot onderstaande veranderingen ten opzichte van de huidige EHS, gericht op de langere termijn (2040).

### Vervallen EHS-status
Van circa 2.500 hectare vervalt de EHS-status. Deze gebieden zijn op onderstaande figuur weergegeven.

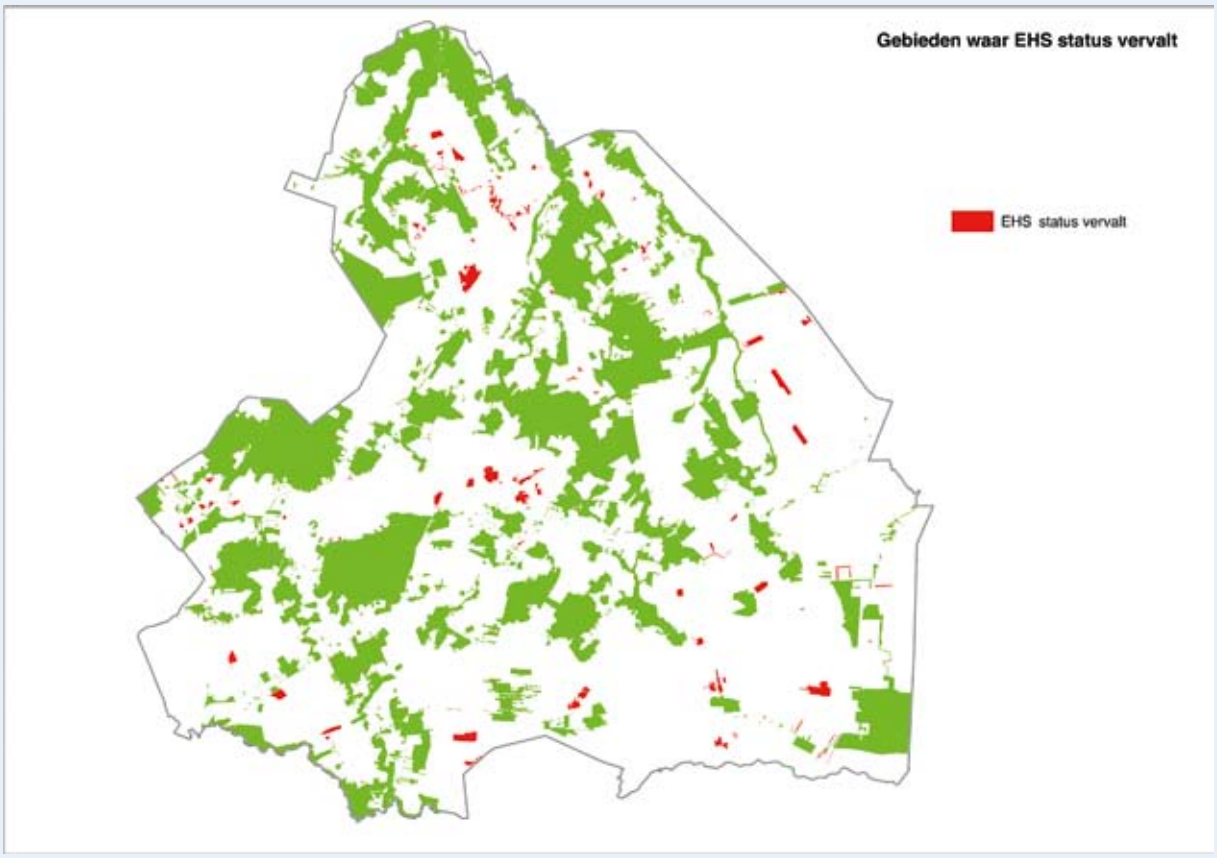


### Versterken gebieden
Om de EHS robuuster te maken wordt de EHS vergroot door aangrenzend aan de huidige EHS natuur en bos toe te voegen.

## Vervallen ecologische verbindingszones

Ecologische verbindingszones zijn essentiële onderdelen van de EHS. In Drenthe zijn al veel ecologische verbindingszones grotendeels gerealiseerd. In POP II zijn diverse beekdalen als ecologische verbindingszones opgenomen, deze blijven ongewijzigd deel uitmaken van de robuuste EHS.

De volgende ecologische verbindingszones vervallen:

- Nr. 25 Zeijen – Zeegse en de ecologische verbindingszones tussen de veentjes van het voormalige Bunnerveen. De bijdrage aan de robuuste EHS is beperkt. Ze waren oorspronkelijk bedoeld als verbinding tussen Peizerdiep en Drentse Aa, maar zijn ook vanuit landschappelijke insteek te realiseren. Het wordt hiermee een gemeentelijke opgave. De EHS-status van de te verbinden gebieden vervalt hiermee ook.
- Nr. 13 Peizerdiep - Tjonger (Schipsloot, Haulerdiep). Bestaande landschapselementen en landschapsstructuur zijn toereikend om als ecologische verbinding te functioneren. De verdere invulling ervan is niet gelukt in het kader van de landinrichting en is niet noodzakelijk voor de robuuste EHS.
- Nr. 8 en nr. 22 bij Zuidwolde. Met het vaststellen van het tracé voor de robuuste verbinding zijn deze ecologische verbindingszones als onderdeel van de robuuste EHS vervallen.
- Nr. 26 Emmerdennen – Oosterbos – Veenpark - Bargerveen. Er is voor de robuuste EHS tussen de hoogveenrestanten in deze omgeving geen bijzondere verbinding nodig, naast wat er al aan natuurelementen ligt in het landschap. De Runde functioneert ook als verbinding tussen Bargerveen en Veenpark. Vanaf daar gaat de Runde als natte verbinding een andere kant uit naar het Groningse Westerwolde.

## Versterken verbindingen

Robuuste verbindingen verbinden op landelijke schaal grote gebieden. Het betreft extra leefgebied voor soorten (en de levensgemeenschap waar ze deel van uitmaken). Daarnaast zijn het ook buffers tegen calamiteiten en klimaatveranderingen. In Drenthe zijn twee soorten robuuste verbindingen:

1. Droge plateaus: (Veluwe) – Sallandse heuvelrug – Drents Plateau.
   Deze bestaat vooral uit bos, hei en grasland.
2. Natte as: Vledder Aa, de Kop van Drenthe en het Hunzedal.
   Dit zijn onderdelen van een verbinding Eems Dollard – Zeeuwse Delta. Weerribben-Vledder en het Hunzedal vormen zijtakken (de gradiënten naar de hogere gronden) van de hoofdverbinding die door de Kop van Drenthe loopt.

Geen van deze verbindingen kan vervallen als EHS omdat ze deel uitmaken van een groter geheel.
De opgaven en reserveringen blijven ongewijzigd. Met het robuuster maken van de EHS wordt wel een aantal trajecten versterkt (zie hieronder).

*Ad 1 Droge plateaus*

- Het traject langs Zuidwolde naar Dwingelderveld maakt onderdeel uit van de bestaande opgave. Het tracé ligt ten oosten van Zuidwolde (GS besluit januari 2009) en is grotendeels begrensd (Natuurbeheerplan). De reservering aan de westzijde is daarmee komen te vervallen.
- De bestaande ecologische verbindingszone tussen het Dwingelderveld via Ooster- en Westerzand, Berkenheuvel, Leggelderveld, Hijkerveld en Hooghalen naar het Hart van Drente krijgt een extra ambitie om een begeleid natuurlijke ontwikkeling in Drenthe in gang te zetten. Deze ontwikkeling is multifunctioneel te koppelen aan andere beleidsdoelen zoals recreatie, landgoederen, water en bosuitbreiding. Het bestaat uit twee delen:
  - de bestaande ecologische verbindingszone Dwingelderveld – Havelte/Drents Friese Wold wordt opgewaardeerd (ambitieuzere natuurdoelen). Hier maakt het hoefijzer ook deel vanuit;
  - de bestaande ecologische verbindingszone vanaf Havelte via Hijkerveld naar het Hart van Drenthe wordt versterkt. Het gaat om een ecologisch-multifunctionele invulling.
- Vanaf Dwingelderveld loopt er via Scharreveld naar Schoonloo een bestaande ecologische verbindingszone (Orvelterzand – Terhorsterzand). Deze wordt versterkt (natuurdoelen met een hogere ambitie).

*Ad 2 Natte as*
Bij de natte as is vooral sprake van actualisatie van de kaarten ten opzichte van het POP II:
- De trajecten Hunzedal en in de Kop van Drenthe maken onderdeel uit van de bestaande opgave en zijn grotendeels klaar. Er zijn daarom minder reserveringen nodig dan in POP II.
- Het traject vanuit de Weerribben (Overijssel) naar het Drents Friese Wold is een bestaande – ongewijzigde – opgave. Deze robuuste verbinding moet nog geheel worden gerealiseerd.
- Het traject door Friesland is een bestaande ecologische verbindingszone (een Friese opgave) waar recreatieve ontwikkelingen aan worden gekoppeld. Er ligt hier dus geen nieuwe natuuropgave voor Drenthe.

## 4. Prioriteit uitvoering tot 2020

Hieronder staan de opgaven voor de robuuste EHS tot 2040. Aangegeven is welke onderdelen sowieso vóór 2020 worden gerealiseerd en op welke wijze wordt geprioriteerd voor de overige onderdelen van de robuuste EHS. Daarbij geldt dat realisatie van de robuuste EHS tot 2020 zich beperkt tot de mogelijkheden van beschikbaar instrumentarium en financiering (zie ook hoofdstuk 6) en eventuele andere mogelijkheden die zich aandienen.

De planhorizon van de Omgevingsvisie is 2020. Dat is de reden dat ook hier wordt gesproken over 2020. De realisatie van de EHS (afspraken in het kader van ILG) richt zich echter op 2018. Wanneer hieronder 2020 staat, moet dus vaak 2018 worden gelezen.

### *4.1 Huidige opgave*

De huidige EHS-opgave wordt afgemaakt. Het gaat om verwerven, inrichten, verbeteren milieukwaliteit, tegengaan verdroging, ontsnipperen, etc. Dit is uiteraard exclusief de gebieden die straks geen onderdeel meer uitmaken van de EHS. Een deel van de huidige opgave wordt verschoven richting het robuuste systeem (zie paragraaf 3.3).

#### Prioritering tot 2020

De bestaande opgave wordt vóór 2020 afgerond. Een deel van deze opgave wordt ingezet voor versterken van gebieden en verbindingen (zie paragraaf 4.2 en 4.4).

### *4.2 Versterken gebieden*

Voor het realiseren van grotere aaneengesloten gebieden wordt bestaand instrumentarium ingezet (zie paragraaf 6.1). Het betreft overwegend afrondingen en ontbrekende delen – grenzend aan de huidige EHS - verspreid over de provincie.

#### Prioritering tot 2020

Wanneer zich mogelijkheden voordoen, worden gebieden (die de EHS versterken) verworven en ingericht (zie paragraaf 4.1). Bestaand instrumentarium wordt zoveel mogelijk geconcentreerd ingezet (boshectares, compensatiegronden, etc. (zie hoofdstuk 6)). Het versterken van de EHS loopt deels parallel met opgaven voor water en klimaat. De komende tien jaar worden deze opgaven in gebiedsgerichte uitwerkingen meegenomen en wordt er instrumentarium aan gekoppeld. Bij uitwerking zal de status van de gebieden expliciet gemaakt worden (het gaat dan bijvoorbeeld om de keuze tussen natuurgebied of beheersgebied).

### 4.3 Versterken van robuuste verbinding Dwingelderveld - Hart van Drenthe via o.a. Hijkerveld

Naar schatting is voor de versterking van deze robuuste verbinding circa 140 hectare meer bos en natuur nodig is dan de huidige opgave in dit gebied.

### Priortering tot 2020

De verbinding Dwingelderveld-Hijkerzand wordt met het in voorbereiding zijnde ecoduct over de A28 gerealiseerd. Daarnaast wordt de voorgestane ontwikkeling van het traject Dwingelderveld – Havelte ingevuld en gerealiseerd (o.a. het Hoefijzer). Voor het overige geldt dat ingespeeld wordt op mogelijkheden die zich voordoen (overeenkomstig paragraaf 4.2).

### *4.4 Versterken ecologische verbindingszone Dwingelderveld – Schoonloo*

Voor de extra inzet is circa 80 hectare meer bos en natuur gewenst dan de huidige opgave van deze ecologische verbindingszone.

### Prioritering tot 2020

Tot 2020 wordt de bestaande opgave (realisatie ecologische verbindingszone) afgerond. Voor de extra inzet wordt ingespeeld op mogelijkheden die zich voordoen (overeenkomstig paragraaf 4.2).

### *4.5 Extra inzet ecologische verbindingszones Drents-Friese Wold-Fochteloërveen*

De ecologische prioriteit ligt hier vooral in het realiseren van de bestaande ecologische verbinding (provincie Friesland).

### Prioriteit tot 2020

Het afmaken van de bestaande opgave voor de ecologische verbindingszone is een Friese opgave. De provincie zal in overleg met de provincie Friesland nagaan of deze verbinding ondersteund kan worden met bijvoorbeeld toeristisch-recreatieve aspecten (Pauperpad). Vanuit Drenthe ligt hier geen extra natuuropgave.

### *4.6 Hart van Drenthe*

Hier ligt een multidisciplinaire onderzoeksopgave, waar de natuurpotenties in relatie tot andere functies onderzocht worden.

### Prioriteit tot 2020

Op basis van een gebiedsgerichte uitwerking kan bepaald worden wat hier nodig is en wat de inzet kan zijn tot 2020.

## 5. Consequenties van de robuuste EHS

Het robuust maken van de EHS heeft gevolgen die in dit hoofdstuk worden toegelicht.

### *5.1 Andere functies*

Het robuust maken van de EHS is van invloed op andere functies en belangen. In een aantal gebieden kunnen de verschillende functies elkaar versterken en koppelingen worden gelegd bij verdere uitwerking. Het betreft gebieden waar:

- de robuuste EHS en de wateropgave in de beekdalen (waterberging en beekherstel/KRW) elkaar kunnen versterken;
- robuust maken van de EHS mogelijk is via bosuitbreiding (tevens klimaatopgave);
- mogelijkheden zijn voor het robuust maken van de EHS door koppeling aan de ontwikkeling van bijzondere woonmilieu's/landgoederen;
- kansen zijn voor meekoppeling met recreatie (zoals routes en bijzondere recreatievormen);
  Ruimte wordt geboden voor landbouw door vervallen EHS-status (en daarmee bijvoorbeeld ook de Wav-status);
- goede mogelijkheden zijn voor rood voor groenconstructies (nabij nieuwe EHS-gebieden);
- landschappelijke en cultuurhistorische ontwikkeling de EHS kan versterken.

### *5.2 Andere inzet van bestaand instrumentarium*

Hieronder staat een aantal directe consequenties ten aanzien van de inzet van instrumentarium.

- Te verwerven gebieden zijn nu begrensd in het Natuurbeheerplan Drenthe. Deze begrenzing moet worden aangepast aan de robuuste EHS. Dit kan meegenomen worden bij de jaarlijkse actualisatie.
- De robuuste EHS vraagt om een aangepaste inzet op verwerving van nieuwe EHS gronden.
- Hier en daar is het wenselijk om beheersgebied om te zetten naar reservaatgebied. Dit moet nog uitgewerkt en vraagt o.a. aanpassing van het Natuurbeheersplan (zie hierboven).
- Voor het realiseren van de robuuste EHS, moet het bosclusteringsbeleid worden aangescherpt (is uitgewerkt in de omgevingvisie).
- Bekeken wordt of er mogelijkheden zijn compensatiegronden, rood voor groen en nieuwe landgoederen, meer te koppelen aan de robuuste EHS.
- Door het vervallen van de EHS-status van een aantal gebieden, vervalt ook de Wav-aanduiding.

### *5.3 Uitwerkingsopgaven*

In een aantal gebieden vraagt de robuuste EHS om een nadere uitwerking om tot een goede invulling te komen van (o.a.) natuur. Het gaat hier in ieder geval om de uitwerking van de versterking van een aantal verbindingen (zie paragraaf 3.3) en de invulling van het 'Hart van Drenthe'.

## 6. Instrumentarium voor realisatie

In paragraaf 3.3 zijn de te realiseren onderdelen van de robuuste EHS beschreven. De bestaande opgave (paragraaf 4.1) wordt met het daartoe bestemde instrumentarium gerealiseerd en hoeft hier verder niet toegelicht. Voor de extra inzet van de verbinding Drents-Friese Wold - Fochteloërveen (paragraaf 4.5) is geen extra natuurinstrumentarium noodzakelijk. De invulling van het Hart van Drenthe (paragraaf 4.6) moet eerst worden uitgewerkt.

### *6.1 Realisatie bos en natuur*

In het kader van de ILG-afspraken moet tot 2018 nog ongeveer 5.000 hectare EHS-grond worden verworven, ingericht en vervolgens beheerd als natuur. Deze 5.000 hectare is voor een belangrijk deel al belegd (gedeeltelijke verwerving, bestuurlijke afspraken e.d.). Naar schatting kan nog ruim 500 hectare begrensd worden. Door het schrappen van een aantal ecologische verbindingszones komt daar nog ongeveer 30 hectare bij. Deze resterende EHS-opgave zetten wij in voor het versterken van gebieden en verbindingen zoals in hoofdstuk 3 en 4 van deze bijlage is beschreven.

Het bestaande bosclusterings- en landgoederenbeleid wordt voortgezet. De resterende opgave voor bosbeleid is nog circa 750 hectare. Ook dit willen wij gebruiken voor het versterken van gebieden en verbindingen om de EHS robuust te maken. Wij stimuleren daarom bos- en landgoedontwikkeling rondom de robuuste EHS.

De realisatie van een robuuste EHS/de robuuste natuur richt zich op 2040. Naar schatting is ná 2020 nog circa 300 ha nieuwe natuur noodzakelijk om het robuuste systeem te realiseren. Deze opgave is dus voor de periode ná 2020, er is nu nog geen instrumentarium of financiering beschikbaar.

Met bijvoorbeeld compensatiegronden en rood-voor-groenconstructies wordt ook nieuwe natuur gerealiseerd. Om dit ook ten goede te laten komen aan een robuuste EHS, is extra beleidsmatige of bestuurlijke inspanning noodzakelijk. Het voordeel van deze gerichte inzet is dat hiermee ook de robuustheid van landbouwgebieden wordt bevorderd, omdat deze natuurhectares landen bij de robuuste EHS. Door (integrale) gebieds-uitwerkingen zal duidelijk worden hoe gebieden precies worden ingevuld en welke functiecombinaties mogelijk zijn. En daarmee ook welk instrumentarium waar wordt ingezet.

### *6.2 Overig instrumentarium*

Naast bovengenoemd instrumentarium, zijn er diverse instrumenten die bij kunnen dragen aan het robuuster maken van de EHS. Het gaat hier vaak niet om het realiseren van nieuwe hectares natuurgebied, maar om andere maatregelen die bijdragen aan het verstevigen van de EHS, zoals:

- ontsnipperingsmaatregelen (o.a. via pMJP)
- realisatie ecologische verbindingszones (pMJP)
- aanpak verdroging (pMJP)
- aanpak milieutekorten EHS (pMJP)
- realisatie van de wateropgave (waterberging en beekherstel), al dan niet in combinatie met natuurontwikkeling
- mogelijkheden van het programma Klimaat en Energie
- planologische bescherming
- natuurlijke recreatie
- inzet van groen(e en )blauwe diensten
- voorlichting en kennisoverdracht
- verbreden en verder verduurzamen landbouw door middel van divers instrumentarium
- kavelruil
- ruimte voor ruimte-regeling

# Bijlage 3. Toelichting regionale afstemming werklocaties

## 1. Inleiding

Het regionaal-economische vestigingsklimaat is van provinciaal belang. We streven daarbij naar gevarieerde, aantrekkelijke en vitale vestigingsmogelijkheden op regionale bedrijventerreinen en andere stedelijke werklocaties. De spreiding van een goed en gevarieerd aanbod, zowel kwantitatief als kwalitatief, van die regionale werklocaties aansluitend bij de vraag van ondernemingen is ook van provinciaal belang.

We streven naar concentratie van economische activiteiten in de Drentse steden als schakels binnen de stedelijke netwerken. Op basis van de regionale markt c.q. het regionaal profiel onderscheiden we twee afstemmingsregio's: Groningen-Assen en de Drentse Zuidas. Het is de bedoeling zowel de kwantitatieve opgave als de kwalitatieve opgave regionaal af te stemmen. In overleg met gemeenten en andere relevante partners stellen wij daartoe een regionaal uitvoeringskader werklocaties op, welke de basis vormt voor bestuurlijke afspraken omtrent regionale afstemming van het aanbod, kwaliteit en duurzaamheid.
Het uitgangspunt van de SER-ladder speelt daarbij een belangrijke rol. De Omgevingsvisie en het convenant bedrijventerreinen 2010-2020 zijn leidend. Uiteraard nemen we de aanbevelingen van de noordelijke rekenkamer mee in het vervolg. Bij de regionale planning wordt vanzelfsprekend rekening gehouden met eventuele invloeden vanuit aangrenzende regio's. Wij nemen ook het initiatief om te komen tot een herstructureringsprogramma voor de periode tot 2013, met daaraan toegevoegd een doorkijk tot 2020.

We vragen van de gemeenten om de kwantitatieve en kwalitatieve opgave wat betreft regionale werklocaties regionaal af te stemmen. Het gaat daarbij vooral om bedrijventerreinen met een bovenlokaal karakter.
De afspraken die in regionaal verband zijn gemaakt worden ofwel vertaald in de eigen gemeentelijke werklocatievisie ofwel een regionale werklocatievisie. Onderwerpen die in ieder geval aan de orde komen zijn de planningsopgave, de herstructureringsopgave (en de relatie met de planningsopgave), ruimtelijke kwaliteit van de werklocaties en aspecten in het kader van duurzaamheid. Bundeling van bedrijvigheid in de steden en nabij de hoofdinfrastructuur is daarbij het uitgangspunt.

Hierna gaan we nader in op de sturingsfilosofie in het kader van de regionale werklocaties, de berekening van de behoefte aan regionale bedrijventerreinen tot 2020 en de verdeling van de behoefte over regio's.
Ten slotte gaan we nog in op het provinciale herstructureringsprogramma.

## 2. Sturingsfilosofie regionale werklocaties

Wij sturen bij het maken van de regionale afspraken ten aanzien van regionale werklocaties op verdere bundeling en concentratie van wonen, werken en voorzieningen in de stedelijke netwerken Groningen-Assen en de Drentse Zuidas. Buiten die netwerken staan we, met uitzondering van het VAM-MERA terrein in Wijster, in principe geen vestiging van nieuwe bedrijvigheid met een bovenlokale oriëntatie toe. Voor dit deel van Drenthe is dus nog slechts ruimte voor lokaal georiënteerde bedrijvigheid. Per regio/stedelijk netwerk stellen we een kwantitatief plafond vast (zie hierna hoe dit tot stand komt). Verder sturen we op de bundeling van het aanbod in de steden met als principe 'inbreiding' voor uitbreiding en strategische cofinanciering wat betreft de herstructureringsopgave. Bovendien vragen we de regio's om de mogelijkheden te verkennen voor segmentatie en een strategie om te komen tot een grotere mate van duurzaamheid (energiemanagement, watermanagement, etc.). Voor de regionale werklocaties geldt ook dat duurzaam beheer via parkmanagement moet zijn geregeld. Wij ondersteunen de gemeenten bij het opstarten en ontwikkelen hiervan. Gemeenten zijn zelf in de eerste plaats verantwoordelijk om de opgave ten aanzien van de regionale werklocaties onderling binnen de regio te verdelen.

Met betrekking tot milieuhinderlijke bedrijvigheid geldt dat wij nieuwvestiging slechts toestaan op de regionale werklocaties. Voor de categorie 4 bedrijven bieden wij de gemeenten ruimte om uitzonderingsbeleid te formuleren, waarmee ook vestiging buiten de regionale werklocaties mogelijk wordt. We nemen de vestiging van dit soort bedrijvigheid mee bij de regionale afstemming van het aanbod als specifiek segment. Voor VAM-MERA geldt dat wij voornemens zijn specifiek met de grondeigenaren Attero-Noord en de gemeente Midden-Drenthe afspraken te maken over de ontwikkeling van dit terrein tot Energietransitiepark.

Het is goed om op te merken dat de rol en instrumenten ten aanzien van de herstructurering en regionale afstemming ook deel uitmaakt van het herstructureringsprogramma dat wij opstellen. Met andere woorden: de mogelijkheden om aanvullende instrumenten in te zetten, worden nog nader verkend.

## 3. Bedrijventerreinenbehoefteraming en verdeling over regio's

Bij de inschatting van de vraag spelen verschillende aspecten een rol. Belangrijk is de vraag of we trendvolgend optreden ('autonome vraag') of dat we proberen de koers bij te buigen door een zekere taakstelling eraan te koppelen. Wij zijn uitgegaan van het laatste. Allereerst wordt de toekomstige autonome vraag geraamd. Vervolgens wordt de beleidsinzet gepresenteerd. Belangrijk is op te merken dat, hoewel de cijfers wellicht anders doen vermoeden, het slechts een globale indicatie is van de vraag.

### *3.1 Vraag en aanbod*

Er zijn twee methodieken gebruikt voor een inschatting van de toekomstige ruimtevraag. Aangezien er geen directe voorkeur voor één van de twee methoden bestaat, vormt het gemiddelde van deze methodieken de basis voor de inschatting van de autonome ruimtevraag. Dit gemiddelde bedraagt jaarlijks 50 ha. Voor de periode 2008-2020 zal de totale autonome vraag naar bedrijventerreinen 665 ha bedragen. Dit ligt redelijk in lijn met de inschatting van het Rijk. De Ministeries van VROM en EZ gaan vooralsnog uit van een jaarlijkse vraag in Drenthe van ruim 46 ha, wat overeenkomt met ruim 600 ha voor de periode 2008-2020.

Daarnaast heeft de provincie ook een beleidsinzet geformuleerd. Op basis van de inspanningen op het gebied van revitalisering hopen wij de ruimtevraag terug te dringen met 5 tot 10%. Literatuurstudie en ervaringen elders laten zien dat dit wel het maximaal haalbare is. Dit betekent dat in de periode 2008-2020 de beleidsinzet is om 60 tot 120 ha aan ruimtewinst te boeken door herstructurering en intensivering.

**Gekoppeld aan de autonome vraag betekent dit dat in Drenthe tot 2020 een behoefte bestaat aan 545 tot 605 hectare bedrijventerreinen.**

*Tabel 1. Toekomstige vraag naar bedrijventerreinen per deelregio (2008-2020)*

| | Autonoom (x ha) | 5% ruimtewinst (x ha) | 10% ruimtewinst (x ha) |
|---|---|---|---|
| Groningen-Assen (Drents deel) | 143 | 128 | 113 |
| Drentse Zuidas | 452 | 408 | 383* |
| Emmen-Coevorden | 185 | 167 | 148 |
| Hoogeveen-Meppel | 267 | 241 | 235* |
| Landelijk gebied | 70 | 70 | 70 |
| Drenthe | 665 | 605 | 545 |

**Waarvan 20 hectare expliciet bedoeld voor de gemeente Meppel, bij voorkeur te gebruiken voor havengerelateerde bedrijven. Het opstellen van een herstructureringsplan voor het bedrijvengebied is noodzakelijk.*

Daarnaast heeft de provincie ook een beleidsinzet geformuleerd. Op basis van de inspanningen op het gebied van revitalisering hopen wij de ruimtevraag terug te dringen met 5 tot 10%. Literatuurstudie en ervaringen elders laten zien dat dit wel het maximaal haalbare is. Dit betekent dat in de periode 2008-2020 de beleidsinzet is om 60 tot 120 ha aan ruimtewinst te boeken door herstructurering en intensivering.

*Tabel 2. Aanbod bedrijventerreinen per 1-1-2008*

| | Reeds uitgeefbaar | Harde plannen | Zachte plannen | (niet)planologische reservering[1] |
|---|---|---|---|---|
| Groningen-Assen (Drents deel) | 56 | 35 | 0[3] | 180 |
| Drentse Zuidas | 308 | 102 | 33 | 99 |
| Emmen-Coevorden | 138 | 2 | 32 | 33 |
| Hoogeveen-Meppel | 170 | 100 | 1 | 66 |
| Landelijk gebied | 102[2] | 1 | 10 | 23 |
| Drenthe | 404 | 138 | 43 | 302 |

[1] Bij de categorie niet–planologische reservering gaat het deels om plannen waarvan de netto-oppervlakte nog niet bekend is. De voor deze categorie gepresenteerde waarden zijn in die zin minimumwaarden.

[2] Exclusief 62 ha Tweesporenland (Essent).

[3] Exclusief Assen-Zuid (110 ha).

De vraag is in hoeverre het huidige aanbod (incl. zachte plannen) volstaat om aan de toekomstige ruimtevraag te voldoen. Tot 2020 is voor Drenthe een jaarlijkse vraag naar bedrijventerreinen van ruim 50 ha voorzien. Gekoppeld aan de ruimtewinst geboekt door herstructurering betekent dit tot 2020 een netto behoefte van zo'n 545-605 hectare. Het huidige aanbod bedraagt 585 ha (exclusief gemeentelijke reserveringen waarvoor nog geen ontwerpbestemmingsplan is opgesteld). Dit betekent dat vraag en aanbod elkaar tot 2020 aardig in evenwicht houden. Het gaat wel om een globale indicatie, een onderscheid naar segmenten kan een ander beeld opleveren. Met andere woorden: qua oppervlaktes genoeg, qua kwalitatieve invulling is dat de vraag.

### *3.2 Regionale opgaven*

Gezien het regionale karakter van de bedrijventerreinenmarkt, is een nader onderscheid binnen Drenthe noodzakelijk.

#### Groningen-Assen

In het Drents deel van Groningen-Assen zal de vraag tot 2020 het huidige aanbod overtreffen. Met de ontwikkeling van Assen-Zuid zal dit knelpunt naar verwachting opgelost zijn. Ontwikkeling van dit terrein is ook noodzakelijk in verband met de revitalisering en transformatie van het bestaande stadsbedrijvenpark. Om deze transformatie mogelijk te maken is schuifruimte benodigd. Assen-Zuid zal hierin moeten voorzien. Daarnaast wordt er binnen Assen ruimte gereserveerd voor 2 specifieke terreinen met een geheel eigen doelgroep. Zo is er het recreatiepark in Assen-West, waarbij een nauwe relatie ligt met de toekomst van Witterzomer en het Verkeerspark Assen. Daarnaast is er de Noordlus van het TT-circuit, waarop een groot indoor amusementsproject gerealiseerd wordt. Specifiek voor bedrijvigheid bij Groningen Airport Eelde geldt dat er samen met de provincie Groningen en de gemeenten Tynaarlo en Assen een integrale gebiedsvisie voor de luchthaven zal worden ontwikkeld waarbinnen het aspect bedrijvigheid zal worden meegenomen.

#### Drentse Zuidas

Binnen de Drentse Zuidas is een onderscheid aangebracht tussen het westelijk en oostelijk deel. Dit is puur om een globaal inzicht te geven in de kwantitatieve vraag naar en aanbod van bedrijventerreinen voor de komende jaren. Als het om kwalitatieve zaken gaat, is echter afstemming op een hoger niveau, dat van de Drentse Zuidas, gewenst. Te denken valt dan aan zaken als segmentatie, faseringsafspraken, hoe om te gaan met de herstructureringsopgave, eventuele afspraken over een gelijke systematiek voor grondprijsbepaling, etc.

*Meppel-Hoogeveen*
Het huidige aanbod (incl. harde en zachte plannen) in Meppel en Hoogeveen (westelijk deel van de Zuidas) oogt voldoende om de vraag tot 2020 te kunnen invullen. Na de aanleg van Buitenvaart II/Riegmeer is er nog een beperkte hoeveelheid – bij voorkeur als havengerelateerd bedrijfsterrein in te richten – industriegrond nodig, die specifiek aan Meppel wordt toegekend (20 ha). Gezien de ontwikkelingen in Zwolle en Steenwijkerland zullen plannen voor nieuwe werklocaties kritisch moeten worden bezien. Er kunnen echter ontwikkelingen optreden die een heroverweging noodzakelijk maken. Hierbij wordt met name gedacht aan een verdere groei van de haven die meer ruimte vraagt voor havengerelateerde activiteiten. Een en ander zal mede worden beoordeeld op basis van een herstructureringsplan voor gevestigde bedrijven.

*Emmen-Coevorden*
Het huidige aanbod (incl. de uitbreiding van de Tweeling in Veenoord) zal niet voldoende te zijn om de toekomstige vraag in Emmen en Coevorden (oostelijk deel van de Zuidas) te accommoderen. Vooral Emmen speelt daarop in door op diverse plaatsen planologische en niet-planologische reserveringen in te brengen. De ontwikkelingen op het Duitse grondgebied bij Europark dragen echter bij aan een onduidelijk beeld. Momenteel vindt daar de planologische voorbereiding plaats voor fase 3 en 4 (totaal 130 ha). Niet duidelijk is wanneer deze locaties op de markt komen en in hoeverre hier een deel van de vraag vanuit de regio kan worden ingevuld. Dit gekoppeld aan het nog beschikbare aanbod en de planvorming in Hardenberg maakt dat de situatie diffuser en moeilijker te beoordelen is dan op het eerste gezicht oogt. Een nauwkeurige monitoring en fasering is daarom gewenst.

### Landelijk gebied
Voor het landelijk gebied geldt dat de provinciale ruimte om bedrijventerreinen uit te breiden klein is, zij het dat de mogelijkheid wel wordt gecreëerd indien gekoppeld aan herstructurering. Aanvullende mogelijkheden in deze gemeenten moeten dan ook vooral worden gezocht in vrijkomende agrarische bebouwing en in linten. Wij willen dat gemeenten nu in principe zelf gaan bepalen welke activiteiten zij willen toestaan in de VAB. Wij stellen wel randvoorwaarden waarbinnen de afweging gemaakt moet worden (zie paragraaf 4.3.1).

## 4. Provinciaal Herstructureringsprogramma
Wij hebben onlangs het proces opgestart om te komen tot een provinciaal herstructureringsprogramma overeenkomstig de eisen van het Convenant Bedrijventerreinen 2010-2020 dat Rijk, provincies en gemeenten met elkaar hebben afgesloten. Wij laten daarbij alle terreinen groter dan 2 ha bruto scannen en beoordelen ten aanzien van de mate van veroudering en de benodigde ingrepen. Op basis hiervan zal een prioritering worden aangebracht. Andere zaken die we in kaart laten brengen, is de mogelijke rol(len) van de provincie bij herstructurering, hoe regionale samenwerking kan worden bevorderd, welke rol externe partijen daarbij kunnen hebben, welk aanvullend instrumentarium de provincie hiervoor kan inzetten, etc. Dit is onder andere een uitwerking van de adviezen van de commissies Noordanus en Jorritsma. Uiteraard worden de gemeenten hierbij nauw betrokken.

De inzet is om het provinciale herstructureringsprogramma door te vertalen naar de bovengenoemde afstemmingsregio's. Hierin is wel een faseverschil tussen de regio Groningen-Assen en de Drentse Zuidas. Voor Groningen-Assen zijn reeds langer regionale afspraken op het gebied van bedrijventerreinen van kracht terwijl dit in de Zuidas nog niet zo is. Echter, binnen de Zuidas is gezamenlijk afgesproken te streven naar een regionaal herstructureringsprogramma.

# Bijlage 4. Toelichting regionale afstemming wonen

## 1. Inleiding

In de visie is de doelstelling voor wonen gericht op bovenlokale afstemming van woonplannen in een regionale woonvisie. De regionale afstemming van de woningbouwopgave is van provinciaal belang.
De regionale afstemming van de woningbouwopgave is van provinciaal belang. De bouwprogramma's in Drenthe zijn relatief klein, maar met de toekomstige bevolkingsontwikkeling (daling) is het belangrijk om nu goede proces- en samenwerkingsstructuren te ontwikkelen. Niet alleen in tijden van groei, maar vooral als er 'lucht' uit bouwprogramma's moet lopen is regionale afstemming cruciaal.

In de Omgevingsvisie geven we spelregels voor regionale woonvisies. De spelregels zijn:
- vastgesteld kwantitatief plafond per regio
- verdeling van de woningbouwopgave op basis van bundeling
- afstemming voor doorstroming van doelgroepen in een regio
- energetische woningverbetering
- sturing op ruimtelijke kwaliteit

Hierna volgt op basis van het voorgaande een controle op de kwantitatieve plafonds en bundelingsdoelstelling zoals nu in de Omgevingsvisie is opgenomen. Eerst gaan we in op de sturingsfilosofie daarna op de berekende woningbehoefte en de verdeling van de woningbehoefte. Daarna worden de spelregels gecontroleerd op de huidige verdeling van de woningvoorraad, gegeven ruimte aan gemeenten, ontwikkelde plancapaciteit van gemeenten en het natuurlijk bouwtempo.

## 2. Sturingsfilosofie voor woningbouw

Wij sturen in regionale woonvisies op verdere bundeling en concentratie van wonen, werken en voorzieningen. In de kernenhiërarchie onderscheiden we (sub)streekcentra en overige kernen. Voor de verdeling van de woonbehoefte redeneren we vanuit de functies van typen kernen. Streekcentra hebben een regionale functie en bouwen voor de opvang van migratie. De substreekcentra hebben een bovenlokale functie en kunnen daarmee bouwen voor de behoefte van omliggende kernen. De overige kernen hebben een functie om de lokale behoefte op te vangen. Dit komt neer op bouwen voor de huidige bevolking in dorpen. Het verschil tussen hoofdkernen en kleine kernen maken wij niet; deze verdelingsvraag ligt bij de regio's. We ondersteunen dit met het onderzoek demografische ontwikkeling Oost-Drenthe. We hebben als voorwaarde in de Omgevingsvisie wel meegegeven dat er sprake moet zijn van een gelaagde kernenstructuur. Dit betekent bijvoorbeeld dat Coevorden (substreekcentrum) minder ruimte krijgt dan Emmen (streekcentrum) en dat een kleine kern als Gieterveen niet kan groeien tot het niveau van een hoofdkern als Gieten.

Samenvattend sturen wij in de woonvisie op een kwantitatief plafond per regio, bundeling in (sub)streekcentra met als principe 'inbreiding' voor 'uitbreiding'. Daarnaast vragen we regio's om invulling te geven aan regionale doelgroepenbenadering.

### 3. Woningbehoefte per regio

We hebben in de Omgevingsvisie op basis van verhuisbewegingen en woon-werkbewegingen drie woningmarktregio's onderscheiden; Noord (Assen, Noordenveld, Tynaarlo, Midden-Drenthe en Aa en Hunze), Zuidoost (Borger-Odoorn, Emmen, Coevorden) en Zuidwest (Hoogeveen, Meppel, De Wolden, Westerveld). Voor de bouwopgave geven we in de structuurvisie een kwantitatief plafond per regio. De behoefte per regio is het resultaat van de provinciale bevolkingsprognose 2009. De groei van het aantal huishoudens uit de bevolkingsprognose 2009 is verhoogd met percentages voor de opvang van de woningvraag[1]. Verder is rekening gehouden met de woningbouwafspraken Groningen-Assen en de ontwikkeling van grote woningbouwprojecten zoals Nieuwveense Landen (Meppel) en Delflanden (Emmen).

Op macro niveau (Drenthe) komt de woningbouwopgave op een netto aantal toevoegingen van 22.000 woningen tot 2020. Hiermee kan de uitbreidingsvraag worden opgevangen. Dit houdt in dat de werkelijke nieuwbouwproductie hoger moet liggen om ook de vervanging door sloop op te kunnen vangen.

Per regio is de gewenste toename van de woningvoorraad op basis van de prognose:
- Noord-Drenthe: 11.800
- Zuidoost-Drenthe: 5.100
- Zuidwest-Drenthe: 5.100

Deze uitkomsten sporen met de woningmarktverkenning die ABF heeft gemaakt in 2007. De verschillen met de recente PEARL prognose van het Rijk (CBS) ontstaan vooral na 2020. Dit komt doordat het Rijk uit gaat van een positievere buitenlandse migratie dan in de provinciale prognose als uitgangspunt wordt genomen. Waar wij de huidige trend doortrekken, gaat het Rijk uit van een toename van de buitenlandse migratie.

### 4. Verdeling van de nieuwbouwopgave over Drenthe

De bundelingsopgave hebben we benoemd in een verhoudingsgetal: 2/3 deel van de woningbouwopgave komt terecht in de (sub)streekcentra en 1/3 deel van de bouwopgave in overige kernen (de hoofdkernen en kleine kernen). Deze verdeling 2/3 - 1/3 is een doelstelling om uitbreiding van de woningvoorraad in de (sub)streekcentra te concentreren. De regio's kunnen zelf binnen deze categorieën gaan verdelen.

De bundeling van 2/3 en 1/3 betekent voor de verdeling (sub)streekcentrum (66,6%) - overige kernen (33,3%). De aantallen zijn in onderstaande tabel weergegeven.

| Regio | (Sub)Streek-centra | Overige kernen | Totaal |
|---|---|---|---|
| Noord-Drenthe[2] | 8.200 | 3.600 | 11.800 |
| Zuidoost-Drenthe | 3.400 | 1.700 | 5.100 |
| Zuidwest-Drenthe | 3.400 | 1.700 | 5.100 |
| Totaal | 15.000 | 7.000 | 22.000 |

[1] De kernindicatoren waarmee de prognose is verhoogd zijn; totaal in tehuizen, urgente semi starters, urgente woningverlaters, saldo urgenten, vrijwillig in niet woning, tweede woningen, gewenste leegstand (frictie), woningen ongeschikt voor bewoning.

[2] Op basis van de woningbouwafspraken GR-AS wordt in Noord-Drenthe al een bundelingspercentage van 69% - 31% gehaald. Dit is hoger dan wij als voorwaarde stellen. De verhouding 2/3 – 1/3 mag dan ook als een ondergrens worden beschouwd.

De verdeling van de huidige woningbouwvoorraad over substreekcentra en overige kernen is in onderstaande tabel weergegeven.

| Regio | (Sub)Streekcentra | Overige kernen |
|---|---|---|
| Noord-Drenthe | 49,5% | 50,5% |
| Zuidoost-Drenthe | 43,4% | 56,6% |
| Zuidwest-Drenthe | 54,7% | 45,3% |

Met de doelstelling 67% – 33% wordt verdere invulling gegeven aan concentratie in de (sub)streekcentra.

### *4.2 Vergelijking met huidige woningbouwruimte*

In POP II wordt ruimte voor woningbouw tot 2014 gegeven. We hebben de ruimte in POP II naar rato doorgetrokken tot 2020 en vergeleken met de berekende woningbehoefte per regio. Dit levert per regio het volgende beeld:

- Noord-Drenthe: 9.950 (POP II) - 11.800 (Omgevingsvisie);
- Zuidoost-Drenthe: 7.050 (POP II) - 5.100 (Omgevingsvisie);
- Zuidwest-Drenthe: 6.450 (POP II) - 5.100 (Omgevingsvisie).

In Noord-Drenthe ontstaat meer ruimte om te bouwen. Dit komt vooral door de ambities in het regiovisie-gebied GR-AS. We kunnen constateren dat we in Zuidoost- en Zuidwest-Drenthe 'lucht' uit bouwprogramma's laten lopen. De regio's leveren in beperkte mate in. Met name in Zuidoost Drenthe laten we het volledige bouwprogramma met bijna 2.000 woningen krimpen. Dit is het resultaat van een jarenlang opgebouwde 'boeggolf' in de woningbouwplannen die niet strookt met de woningbehoefte en mag gezien worden als een reactie op toekomstige bevolkingsontwikkeling/krimp. Het natuurlijk bouwtempo bevestigd dat de opname-capaciteit van de markt niet groot genoeg is. De (sub)streekcentra en de overige kernen houden ruimte om te bouwen. In beide categorieën lijkt een evenredig deel uit het huidige programma te stromen. Een controle op de ruimte in POP II, plancapaciteit en natuurlijk bouwtempo onderstrepen dit.

### *4.3 Vergelijking met de bestemmingsplancapaciteit bij gemeenten*

We hebben het kwantitatieve plafond vergeleken met de harde en zachte plancapaciteit[3] bij gemeenten (afgerond). Hierin hebben we verschil gemaakt tussen plannen in de kernen die genoemd zijn als (sub) streekcentra en plannen in het overige gebied.

| Regio | | Behoefte | Hard | Zacht |
|---|---|---|---|---|
| Noord-Drenthe | (Sub)Streekcentra | 8.200 | 4.200 | 8.000 |
| | Overige kernen | 3.600 | 2.300 | 2.100 |
| | Totaal | 11.800 | 6.500 | 10.000 |
| Zuidoost-Drenthe | (Sub)Streekcentra | 3.400 | 2.300 | 5.400 |
| | Overige kernen | 1.700 | 800 | 1.100 |
| | Totaal | 5.100 | 3.100 | 6.500 |
| Zuidwest-Drenthe | (Sub)Streekcentra | 3.400 | 1.200 | 2.700 |
| | Overige kernen | 1.700 | 900 | 1.800 |
| | Totaal | 5.100 | 2.100 | 4.500 |

[3] *Onder 'harde plancapaciteit' worden de plannen verstaan waarvoor een bouwvergunning verleend kan worden, met uitwerkingsplicht en vastgesteld door gemeenteraad. Plannen die in voorbereiding of potentieel zijn worden tot de 'zachte plancapaciteit' gerekend.*

De harde bestemmingsplancapaciteit verhoudt zich in alle regio's goed met de berekende behoefte. Dat wil zeggen dat de regio's al een redelijk deel van de opgave in harde plannen hebben en er zijn genoeg zachte plannen om de behoefte op te vangen. In de regio Zuidoost is behoorlijk wat zachte plancapaciteit bij de (sub)streekcentra. Dit geldt in mindere mate voor Zuidwest. Van de zachte plancapaciteit zal een deel niet nodig zijn. In Zuidoost zijn dit vooral zachte plannen voor de kern Emmen. Hier moeten keuzes worden gemaakt om in te spelen op een krimpscenario1. In de regio Zuidwest hebben vooral de overige kernen veel zachte plannen (1.800). In deze regio loopt de harde plancapaciteit van de streekcentra achter vergeleken met de andere regio's.

### *4.4 Vergelijking met het natuurlijk bouwtempo*

In onderstaande tabel is het natuurlijke (geschatte) bouwtempo weergegeven.

| Regio | Gemiddelde productie per jaar (2000-2007) | Berekende toename per jaar (2008 tot 2020) |
|---|---|---|
| Noord-Drenthe | 975 | 980 |
| Zuidoost-Drenthe | 680 | 425 |
| Zuidwest-Drenthe | 544 | 425 |

De voorgaande vergelijking is niet helemaal correct. De gemiddelde productie per jaar is het totale bouwvolume inclusief vervanging van gesloopte woningen. De netto uitbreiding van de woningvoorraad ligt lager dan de gemiddelde productie per jaar. De berekende toename per jaar gaat over de gewenste uitbreiding van de woningvoorraad. De hier getoonde verschillen zijn in werkelijkheid dus kleiner. Op basis van deze cijfers lijkt vooral in Zuidoost de berekende jaarlijkse toename lager dan de gemiddelde productie tussen 2000 en 2007. We weten van gemeenten dat de sloop hier ook hoger is geweest dan in de andere regio's. Daarnaast hebben sommige gemeenten op dit moment een overschot op de markt. Dit zal leidden tot stagnatie van de bouwproductie; er zijn te veel projecten met nieuwbouwwoningen die tegelijk op de markt zijn gekomen. Door de huidige marktsituatie zal de productie in de periode 2009 t/m 2011 in meer regio's terug gaan vallen. Belangrijk is dat regio's zelf in de woonvisie een heldere fasering moeten aangegeven.

### *4.5 Conclusie*

Voor alle controlepunten geldt dat ze zich behoorlijk goed verhouden met de spelregels in de Omgevingsvisie: van de ruimte die gemeenten hadden wordt weinig ingeleverd, hetzelfde geldt voor de harde plancapaciteit. Voor de zachte plancapaciteit ligt dit per gemeente verschillend. Ook staat de regionale woningbehoefte redelijk in verhouding met het natuurlijk bouwtempo. Een drukventiel zou kunnen zijn om voor de kern Emmen een taakstelling op te nemen (prestatieafspraak). Daarnaast kunnen tijdens evaluaties gedurende de looptijd van de regionale woonvisies bijstellingen worden gedaan (net als in regio GR-AS in 2007 gebeurd is), maar de spelregels in de Omgevingsvisie lijken haalbaar.

# Bijlage 5. Toelichting bereikbaarheid

## 1. Inleiding

Als bouwsteen voor de Omgevingsvisie is een studie uitgevoerd naar de regionale en interregionale bereikbaarheid van Drenthe. Het doel van het onderzoek is in kaart te brengen welke gebieden in Drenthe het best bereikbaar zijn en daarmee, op basis van bereikbaarheid, de beste locaties zijn om ruimtelijke ontwikkelingen te ontplooien (regionale bereikbaarheid). Ook is de positionering van Drenthe op de Noordelijke Ontwikkelingsas (NOA) op basis van bereikbaarheid onderzocht (interregionale bereikbaarheid).

## 2. Interregionale bereikbaarheid

Voor drie steden (Assen, Hoogeveen en Emmen) is de bereikbaarheid naar de Randstad en naar de Duitse deelstaat Niedersachsen (Hamburg en Bremen) bepaald. Op basis van reistijden en socio-economische data is bepaald hoeveel inwoners tijdens de spits bereikt kunnen worden vanuit de drie steden.

*Interregionale bereikbaarheid vanuit Assen*

*Interregionale bereikbaarheid vanuit Emmen*

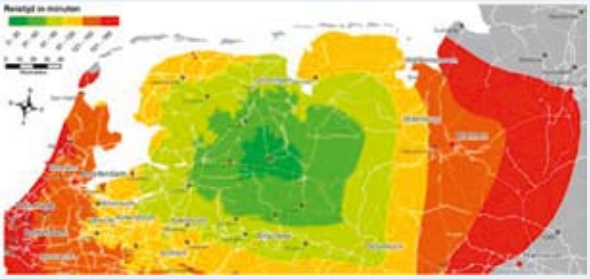

*Interregionale bereikbaarheid vanuit Hoogeveen*

De bereikbaarheid uitgedrukt in het aantal te bereiken inwoners in een bepaalde tijdseenheid is vanuit alle drie de steden richting de Randstad veel groter dan richting Niedersachsen. De reden hiervan is dat de bewoningsdichtheid van Niedersachsen veel lager is dan die in Nederland. Er zijn in Niedersachsen minder grote plaatsen te bereiken.

De bereikbaarheid naar Duitsland is vanuit Emmen relatief beter dan de rest van Drenthe. Hoogeveen heeft een betere netwerkpositie richting de Randstad. Vanuit Assen duurt het iets langer om zowel de Randstad als Duitsland te bereiken. Verbetering van de wegverbindingen naar Duitsland zullen voor het interregionale verkeer (korte tot middellange afstand, tot maximaal 2 uur reistijd) een marginaal effect hebben op oriëntatie Randstad of Duitsland. De bereikbaarheid en oriëntatie van Drenthe naar Noord-Duitsland zal alleen substantieel verbeteren met kortere reistijden door bijvoorbeeld hogesnelheidstreinverbindingen.

## Conclusie

In de huidige situatie heeft, op basis van interregionale bereikbaarheid, voor Drenthe een oriëntatie op de Randstad een duidelijke meerwaarde boven de oriëntatie op Niedersachsen (Bremen, Hamburg). De Drentse Zuidas leent zich het best voor de verbetering van de verbinding met Duitsland. De opwaardering van de E233 in Duitsland is daarvoor een voorwaarde. Deze verbinding zal vooral een meerwaarde hebben voor het internationale langeafstandverkeer.

## 3. Regionale bereikbaarheid

Voor de best bereikbare gebieden van Drenthe is aangegeven met welke vervoerswijze(n) het gebied relatief goed te bereiken is. De analyse is uitgevoerd voor werken (bereikbare arbeidsplaatsen) en wonen (bereikbare inwoners) voor de huidige situatie (2007) en voor de situatie waarin de harde plannen voor verkeer en vervoer tot 2020 zijn gerealiseerd.

In de kaarten corresponderen de kleuren met het vervoersmilieu, en wel als volgt.

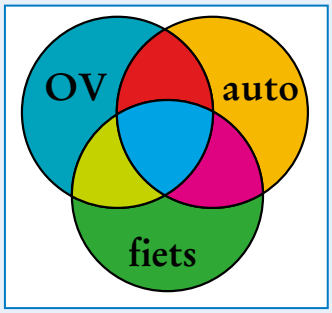


Het meest ideale vervoersmilieu is het donkerblauwe gebied. Hierin zijn alle modaliteiten (auto, openbaar vervoer en fiets) evenwaardig beschikbaar.

*3.1 Werken*

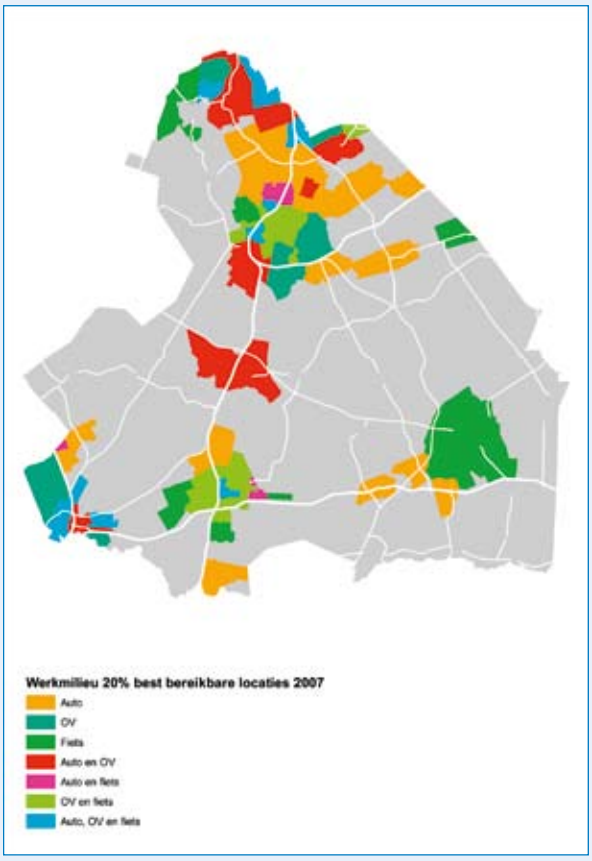


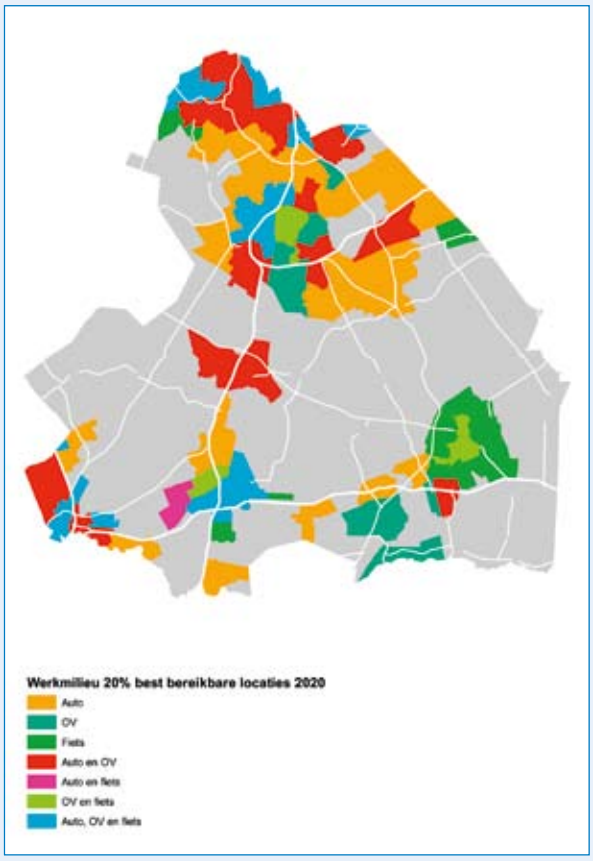


1. Voor Assen dragen de investeringen sterk bij aan een versterking van het multimodale vervoersmilieu. Het gebied ten zuidwesten van Assen heeft een goede netwerkpositie voor werkgelegenheid.
2. Emmen heeft een relatief slechte netwerkpositie die alleen verbetert door de versterking van de OV-bereikbaarheid.
3. Coevorden krijgt een betere netwerkpositie door een verbeterd OV-milieu.
4. De centrale ligging van Hoogeveen helpt de stad aan een betere autobereikbaarheid, waardoor een multimodaal vervoersmilieu ontstaat.
5. Meppel heeft een multimodaal vervoersmilieu en krijgt, als gevolg van de investeringen, een betere autobereikbaarheid.
6. Beilen heeft een relatief goede netwerkpositie en blijft goed bereikbaar met OV en de auto.

## Conclusie

- De regio Noord-Drenthe is en blijft qua autobereikbaarheid de beste regio voor bedrijvigheid. Aangezien vrijwel geheel Noord-Drenthe een automilieu wordt, is de regio daarmee ook erg gevoelig voor onderlinge concurrentie en toenemende verstedelijkingsdruk.
- De regio Zuidwest-Drenthe met Hoogeveen als middelpunt is qua autobereikbaarheid de tweede regio. Voor de regio Zuidoost-Drenthe dragen investeringen in snel en frequent openbaar vervoer dragen bij aan betere concurrentiepositie van het gebied.
- De aantrekkelijke positie van Beilen valt op, mede als gevolg van de centrale ligging tussen de twee sterke regio's.

*3.2 Wonen*

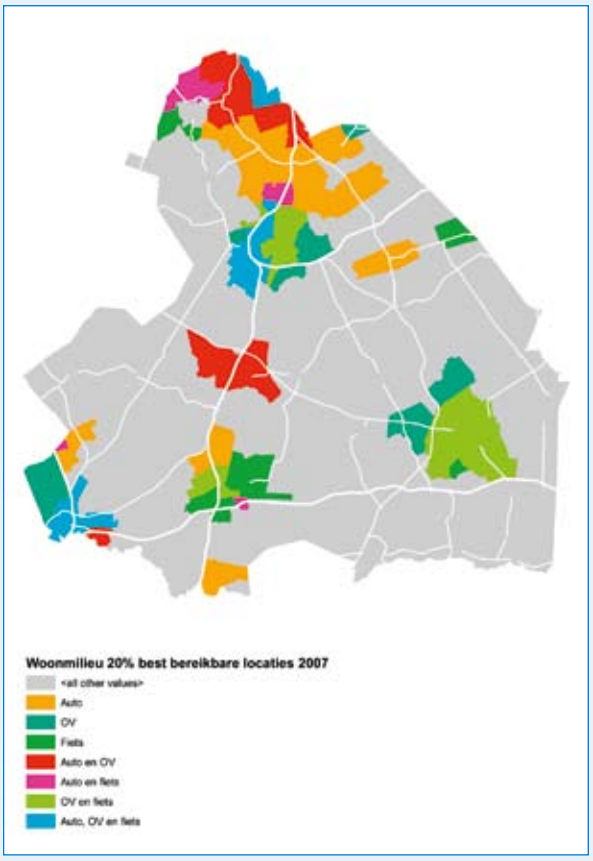


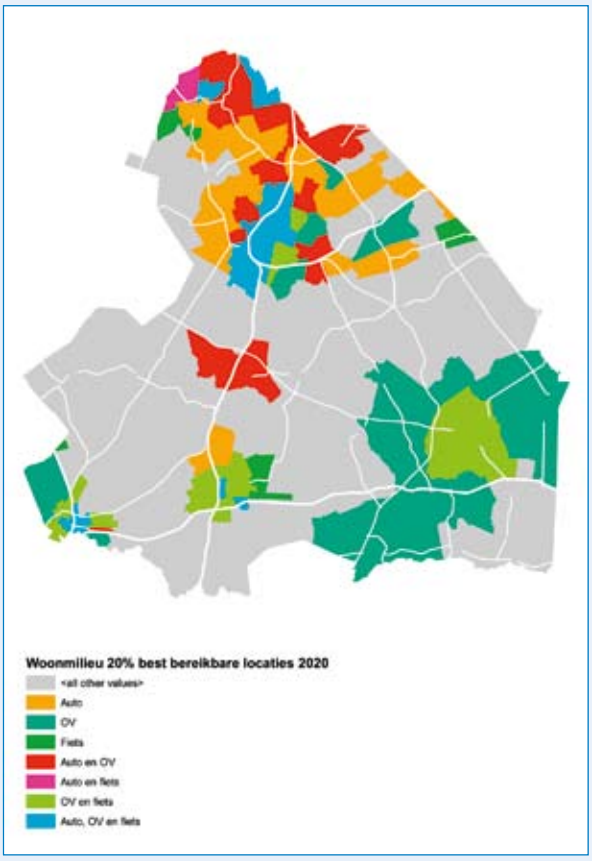


1. Voor Assen breidt het openbaar vervoer- en automilieu zich uit, vooral in westelijke en noordelijke richting.
2. Emmen heeft een slechte autonetwerkpositie en verbetert qua OV-bereikbaarheid. Het laatste geldt ook voor Coevorden.
3. Hoogeveen profiteert van openbaar vervoer maatregelen en krijgt een sterker multimodaal milieu.
4. De concurrentiepositie van Meppel qua multimodale bereikbaarheid neemt enigszins af.
5. Beilen heeft ook voor wonen een interessante netwerkpositie.
6. De HOV verbindingen versterken het openbaarvervoermilieu van het gebied rond de N34.

## Conclusie

- Ook hier zal de hoogste verstedelijkingsdruk zich aandienen in de regio Noord-Drenthe. De maatregelen hebben de aantallen en verscheidenheid aan milieus vergroot. In feite zijn de ‘cirkels’ rondom de kernen vergroot. Vooral in Assen is dit goed zichtbaar.
- De regio Zuidoost-Drenthe kent een zeer sterke verbetering van OV-bereikbaarheid door de openbaar vervoermaatregelen. Echter, qua autobereikbaarheid is dit effect nog steeds relatief veel minder merkbaar.
- De regio Zuidwest-Drenthe profiteert relatief het minst van de maatregelen.
- Opnieuw valt de gunstige positie van Beilen op.

### *3.3 Slotconclusie*

De regio Noord-Drenthe (Assen en Groningen) heeft de grootste potentie voor de groei van werken en wonen in relatie tot de kansen in het verbeteren van de bereikbaarheid. Hierdoor kan ook een grotere druk op het landschap ontstaan. In de ontwikkeling van de regio moet hiermee nadrukkelijk rekening worden gehouden.

De regio Zuidoost-Drenthe (Emmen en Coevorden) scoort qua autobereikbaarheid minder goed als gevolg van de perifere ligging en het ontbreken van andere grote kernen in de nabijheid. De maatregelen op het hoofdwegennet dragen relatief weinig bij aan een verbeterde positie. Mogelijk is er winst te halen uit een aanzienlijke verbetering van de stedelijke bereikbaarheid van Emmen (multimodaal vervoersmilieu) gecombineerd met de verbetering van de bereikbaarheid met het openbaar vervoer.

De regio Zuidwest-Drenthe (Hoogeveen en Meppel) vormt voor werken de tweede regio in Drenthe. Vooral de versterking van werken (vestigingsplaatskeuzes) verbeteren de kansen. De maatregelen voor verbetering van de kansen voor woonlocaties moeten nader worden onderzocht.

# Bijlage 6. Besluit vaststelling doelen en maatregelen oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen in Drenthe

(op grond van de Europese Kaderrichtlijn Water)

**Inhoudsopgave**

*1. Inleiding*
*2. Oppervlaktewaterlichamen in Drenthe*
*3. Grondwaterlichamen in Drenthe*

**Bijlagen**

*A. Onderdeel oppervlaktewaterlichamen KRW*
*B. Onderdeel grondwaterlichamen KRW*

## 1. Inleiding

De Statencommissie voor het Omgevingsbeleid heeft op 2 april 2008 uitvoerig gesproken over de Europese Kaderrichtlijn Water en de gevolgen ervan voor de provincie Drenthe. In 2007 hebben de waterschappen (oppervlaktewateren) en de provincies (grondwater) de zogenaamde regionale nota's opgesteld. Na de vergadering van de Statencommissie van 2 april zijn deze regionale nota's verwerkt in een specifiek Drentse notitie. Deze notitie bevat een samenvattend overzicht van de doelen, maatregelen en kosten voor zowel de grondwater- als de oppervlaktewaterlichamen in de provincie Drenthe.

### *1.1 Beleidskader*

Voor de verbetering van de waterkwaliteit worden maatregelen ingezet op basis van twee elkaar aanvullende beleidskaders van het preventieve waterkwaliteitsbeleid:

1. Een algemeen beleidskader dat van toepassing is op alle wateren en dat uit twee sporen bestaat:
   a. het brongericht spoor en;
   b. aanvullend daarop het waterkwaliteitsspoor (ook wel emissie-immissietoets genoemd).
2. Een aanvullend beleidskader dat zich specifiek richt op de waterlichamen met oog op uitvoering van de Kaderrichtlijn Water (KRW).

In het Nationaal Waterplan en de Leidraad 'Kaderrichtlijn Water voor de vergunningverlening en handhaving in het kader van de WVO' wordt de werking van het algemene beleidskader toegelicht, inclusief de wijzigingen die voortvloeien uit de aanpassing die eind 2009 is voorzien. Indien van toepassing, bevat de Leidraad ook (een verwijzing naar) de chemische doelstellingen die hierbij van toepassing zijn.

Het aanvullende beleidskader is specifiek gericht op de KRW-waterlichamen. Het beoogt het realiseren van de milieukwaliteitseisen zoals deze zijn vastgelegd in het Besluit Kwaliteitseisen en Monitoring Water 2009 (BKMW) en het voorkomen van 'achteruitgang'. De KRW biedt de mogelijkheid om onder voorwaarden af te wijken van deze milieukwaliteitseisen of de daarvan afgeleide doelstellingen. Deze afwijking geldt voor de hoogte van de doelstelling en de termijn waarop deze gerealiseerd dient te worden. De afwijkingen zijn gemotiveerd in de 'Factsheets KRW' in bijlage A. Het vastgestelde programma met brongerichte- en inrichtingsmaatregelen beoogt deze doelstellingen te realiseren. De toestand aan het begin van de eerste planperiode van de KRW is vastgelegd in de 'Factsheets KRW' in bijlage A.

### *1.2 Relatie met andere plannen*

In dit besluit worden de status van de waterlichamen, de ecologische doelen, de huidige toestand en het moment van doelbereik vastgelegd. Tevens worden in dit besluit de provinciale maatregelen (voor het grondwater) vastgesteld. De overige onderdelen zijn ter informatie overgenomen uit andere plannen. Gedetailleerde informatie over de maatregelen voor het oppervlaktewater is opgenomen in de beheerplannen van de waterschappen en in de Stroomgebiedbeheerplannen (SGBP's) van het Rijk.

### *1.3 Korte leeswijzer*

In hoofdstuk 2 worden de doelstellingen voor het oppervlaktewater verwoord. In bijlage A zijn deze per waterlichaam vervolgens uitgewerkt. In hoofdstuk 3 worden de doelen en maatregelen voor de grondwaterlichamen beschreven. In een bijlage B worden deze doelen en maatregelen verder toegelicht.

## 2. Oppervlaktewaterlichamen in Drenthe

In dit hoofdstuk worden de begrenzing, de toestand en de doelen voor het oppervlaktewater op hoofdlijnen beschreven en is aangegeven welke maatregelen noodzakelijk zijn. Voor een uitgebreide weergave wordt verwezen naar de bijlage A en kaart 10.

### *2.1 Oppervlaktewaterlichamen*

Volgens de KRW moet het oppervlaktewater ingedeeld worden in zogenaamde waterlichamen.
Een waterlichaam is bijvoorbeeld een meer, een (deel van een) rivier of beek, of een deel van een kustwater. In de Kaderrichtlijn Water zijn criteria opgenomen op basis waarvan een waterlichaam begrensd moet worden. Voor lijnvormige waterlichamen, bijvoorbeeld een beek of kanaal, betreft dit een water met een stroomgebied van 1.000 hectare of meer en voor stilstaande wateren een totaaloppervlak van 50 ha of meer.

Op basis van de genoemde criteria hebben de waterschappen een voorstel gedaan voor de indeling en begrenzing van de waterlichamen in Drenthe. Een groot deel van de oppervlaktewaterlichamen overschrijdt de provinciegrenzen. Voor de ambities, doelen en maatregelen hiervan heeft afstemming plaatsgevonden met de betreffende provincies.

De lijst met waterlichamen is weergegeven in tabel 1. In tabel 1 zijn ook het type en de status van de waterlichamen vermeld. De status wordt toegelicht in de volgende paragraaf. In Drenthe komen in totaal 9 watertypen voor.

*Tabel 1: Overzicht waterlichamen in Drenthe*

| Naam | Type | | Status |
|---|---|---|---|
| Bovenlopen Eelder- en Peizerdiep | R4 | Permanente langzaam stromende bovenloop op zand | Sterk veranderd |
| Drentse Aa / Hunze / Westerwoldsche Aa Zuid / Ruiten Aa / Runde / Oude Diep / Oude Vaart / Vledder Aa / Wapserveensche Aa / Wold Aa / Schoonebekerdiep / Nieuwe Drostendiep / Holslootdiep / Sleenerstroom / Loodiep / Oude Drostendiep | R5 | Langzaam stromende middenloop/ benedenloop op zand | Sterk veranderd |
| Meppelerdiep | R6 | Langzaam stromend riviertje op zand/klei | Sterk veranderd |
| Benedenlopen Eelder- en Peizerdiep / Reest | R12 | Langzaam stromende middenloop/ benedenloop op veenbodem | Sterk veranderd |
| Kanalen / Drentse kanalen | M3 | Gebufferde (regionale) kanalen | Kunstmatig |
| Paterswoldsemeer | M27 | Matig grote ondiepe laagveenplassen | Sterk veranderd |
| Boezem | M27 | Matig grote ondiepe laagveenplassen | Kunstmatig |
| Bumawijk / Marchienewijk / Braambergersloot / Dommerswijk | M1a | Zoete sloten (gebufferd) | Kunstmatig |
| Matslootgebied | M10 | Laagveen vaarten en kanalen | Kunstmatig |
| Kanalen Hunze / Veenkolonien / Noord-Willemskanaal / Kanalen-DG hellend-gestuwd | M14 | Ondiepe gebufferde plassen | Kunstmatig |
| Zuidlaardermeer / Leekstermeer | M14 | Ondiepe gebufferde plassen | Sterk veranderd |

### *2.2 Status van de waterlichamen*

De KRW vereist dat aan alle waterlichamen een status wordt toegekend. De potentie voor een verdere verbetering van de ecologische toestand bepaald de status voor een waterlichaam.

Alle waterlichamen in Drenthe zijn in de loop van de tijd aangepast aan menselijk gebruik of door de mens aangelegd. De afvoer in de beken is gereguleerd door het plaatsen van stuwen en door het rechttrekken van de beekbedding. In de meren wordt veelal een vast waterpeil gehandhaafd en op veel plaatsen is een harde oeverbeschoeiing aangelegd. De kanalen zijn door de mens aangelegd. Als gevolg hiervan voldoet geen enkel waterlichaam aan de doelstellingen die nodig zijn voor een Natuurlijke Status. Maatregelen om deze status te bereiken leiden tot onevenredig hoge kosten of tot significante effecten voor andere functies. Om die reden is aan alle waterlichamen de status Sterk Veranderd (meren en beken) of Kunstmatig (kanalen) toegekend.

## *2.3 Doelen voor de waterlichamen*

### Ecologische doelstellingen

Voor de waterlichamen in Drenthe zijn doelstellingen afgeleid die worden aangeduid met het Goed Ecologische Potentieel (GEP). Het GEP is het resultaat van een afweging van maatregelen die significant bijdragen aan het ecologische potentieel, geen significante negatieve of schadelijke effecten hebben op andere gebruiksvormen en uitgevoerd kunnen worden tegen maatschappelijk aanvaardbare kosten. De ecologische doelstellingen (GEP) zijn voor alle waterlichamen opgenomen onder 'Biologische en algemeen fysische toestand' in de 'Factsheets KRW' in bijlage A.

### Doelstellingen voor de algemeen fysisch-chemische parameters

Algemeen fysisch-chemische parameters ondersteunen de biologie en ecologie; ze zeggen iets over de vestigingsmogelijkheden en leefklimaat voor flora en fauna. Binnen de KRW zijn doelstellingen gekoppeld aan doorzicht, thermische omstandigheden, zuurstofhuishouding, zoutgehalte, verzuringstoestand en nutriënten. Voor deze algemeen fysisch-chemische parameters zijn op landelijk niveau voorstellen gedaan voor normering van sterk veranderde en kunstmatige wateren. De waterschappen hebben op basis van de landelijke voorstellen een regionale aanpassing gemaakt. De provincie neemt deze voorstellen over en stelt ze vast. De doelstellingen (GEP) voor de fysisch-chemische-parameters zijn voor alle waterlichamen opgenomen onder 'Biologische en algemeen fysische toestand' in de 'Factsheets KRW' in bijlage A.

### Chemische waterkwaliteitsdoelstellingen

De chemische kwaliteit, de chemische doelstellingen voor het oppervlaktewater, wordt vastgesteld op basis van de normen voor de zogenaamde prioritaire stoffen zoals door de Europese unie vastgesteld met de Richtlijn Prioritaire stoffen. Voor een gedetailleerd overzicht van de prioritaire stoffen en overige relevante stoffen, inclusief de bijbehorende normen, wordt verwezen naar het Besluit Kwaliteitseisen en Monitoring Water 2009 (AMvB-milieudoelstellingen).

De waterschappen hebben op basis van de lijst met prioritaire stoffen een monitoringsprogramma ingericht. Op basis van de (voorlopige) interpretatie van deze monitoring blijkt dat een aantal prioritaire stoffen de normen overschrijden. In de 'Factsheets KRW' in bijlage A is voor elk waterlichaam onder 'Chemische toestand en overige relevant stoffen' aangegeven voor welke (prioritaire) stoffen overschrijdingen zijn aangetroffen.

De provincie heeft weinig invloed op het (toelatings)beleid voor prioritaire stoffen. Voor het, al dan niet gefaseerd, realiseren van de normen voor de prioritaire stoffen zijn we sterk afhankelijk van maatregelen die het Rijk zal gaan nemen, zoals bijvoorbeeld in het kader van het actieprogramma diffuse bronnen. Voor zowel de prioritaire stoffen als overige verontreinigende stoffen wordt na 2015 een geleidelijke verdergaande verbetering van de chemische kwaliteit van het oppervlaktewater verwacht door:

- Voortzetting van de Wvo-vergunningverlening via de brongerichte aanpak en toepassing van de emissie-immissietoets, waarbij de KRW-milieukwaliteitseisen via de waterbeheerplannen worden meegenomen;
- De verdere verbetering van zuiveringsinstallaties, de sanering van ongezuiverde lozingen en het verbeteren van de riolering door de aanpak van overstorten en het afkoppelen van verhard oppervlak;
- De sanering van verontreinigde waterbodems in regionale en rijkswateren;
- Een verdergaande reductie van de emissies van gewasbeschermingsmiddelen door de aanscherping van het toelatingsbeleid - dat wordt afgestemd met de kwaliteitseisen en monitoringsgegevens van de KRW - en aanpak van knelpunten met betrekking tot de drinkwatervoorziening.

Voor stoffen waarvoor de grensoverschrijdende, buitenlandse bijdrage groot is geldt dat er vooral aanvullende internationale afspraken nodig zijn over te nemen aanvullende maatregelen om de doelstellingen te kunnen realiseren. Het is technisch onhaalbaar de realisatie van de doelen alleen binnen Nederland te realiseren. Dit geldt in het bijzonder voor stikstof en chemische parameters zoals PAK's, TBT, koper, zink en enkele gewasbeschermingsmiddelen. Deze stoffen worden daarom geadresseerd in de internationale stroomgebiedscommissies. Nederland is in belangrijke mate afhankelijk van maatregelen die door de Europese Commissie in Europees verband verplicht worden gesteld en die ook in bovenstroomse landen worden genomen, om voor de prioritaire gevaarlijke stoffen de emissies, lozingen en verliezen tot nul terug te brengen. Het EU-Waterdirecteurenoverleg van eind mei 2008 heeft vastgesteld dat het terugdringen van emissies van een aantal stoffen een Europese aanpak vereist. Daarom is besloten om een werkgroep op te richten, die de taak heeft aan te geven wat de mogelijkheden en beperkingen zijn om op nationaal niveau aanvullend reductiebeleid te voeren en wat daaraan via EU-regelgeving nog zou kunnen worden gedaan.

Voor een beperkt aantal stoffen is de verwachting dat de milieukwaliteitseisen ook in 2027 niet worden gerealiseerd. Voor deze stoffen is de noodzaak voor doelverlaging waarschijnlijk. Onzekerheden met betrekking tot het in de toekomst voorschrijven van aanvullende maatregelen op Europees niveau en de ontwikkelingen van nieuwe kosteneffectieve technieken vormen het belangrijkste argument om de voor deze stoffen waarschijnlijk noodzakelijke doelverlaging niet nu al te kwantificeren, maar stapsgewijs tot en met 2027 de uitvoering ter hand te nemen en in 2021 te bezien voor welke parameters en in welke mate doelverlaging moet worden geconcretiseerd.

### *2.4 Doelstellingen eerste planperiode 2009-2015*

Voor de planperiode 2009 tot 2015 zijn voor de waterlichamen in Drenthe ecologische en algemeen fysisch-chemische (tussen)doelstellingen afgeleid. Deze (tussen)doelen zijn afgeleid van de maatregelenprogramma's. De tussendoelstellingen voor de planperiode 2009-2015 voor de ecologische en fysisch-chemische parameters zijn voor alle waterlichamen opgenomen onder 'Biologische en algemeen fysische toestand' in de 'Factsheets KRW' in bijlage A.
Voor de kaderrichtlijn water geldt een resultaatverplichting voor de maatregelen, niet voor de doelen.

### *2.5 Knelpunten voor doelrealisatie*

Al jaren streeft de provincie Drenthe naar gezonde en evenwichtige watersystemen. In de afgelopen jaren zijn door middel van de Waterbeheersplannen van de waterschappen veel maatregelen uitgewerkt voor de bescherming tegen wateroverlast. Op het gebied van waterkwaliteit en ecologie is eveneens veel gedaan:
- aanpak van de emissie uit rioolstelsels door uitvoering van de basisinspanning en het waterkwaliteitspoor;
- baggeren;
- maatregelen in de landbouw, waaronder uitvoering van het mestbeleid en beperking van gewasbeschermingsmiddelen;
- herinrichting van waterlopen en oevers;
- vispasseerbaar maken van kunstwerken;
- gedifferentieerd beheer en onderhoud.

Alle bovenstaande maatregelen zijn opgenomen in het provinciale beleid en verder uitgewerkt in de waterbeheerplannen van de waterschappen.

Deze maatregelen hebben bijgedragen aan een sterke verbetering van de waterkwaliteit. Maar nog altijd ligt verdere verbetering binnen ons bereik. Giftige stoffen zijn nog niet overal genoeg teruggedrongen. Uit metingen van de ecologische kwaliteit blijkt dat er nog veel plekken zijn met troebel water en weinig water- en oeverplanten of een onevenwichtige visstand. De oorzaken verschillen per watertype. In de beeksystemen is de inrichting het grootste knelpunt. Op veel plaatsen ontbreken de natuurlijke processen van stroming, erosie en sedimentatie. Daarnaast hebben de beeksystemen vaak beperkte inundatiemogelijkheden en zijn de oevers niet natuurlijk ingericht. De aanwezigheid van barrières (stuwen, gemalen en sluizen) zorgt voor een knelpunt voor de migratie van vissen. In chemisch opzicht worden in 2015 geen knelpunten verwacht.

Knelpunten in de meersystemen zijn de voedselrijkheid, het handhaven van een vast peil, de afwezigheid van natuurlijke overstromingsvlaktes, de aanwezigheid van slib op de bodem van het meer en de onnatuurlijke oevers.

In de kanalen ontbreken op veel plaatsen natuurlijke oevers die kunnen fungeren als paai en –opgroei-gebied voor vissen en andere waterdieren. Verder vormen gemalen en sluizen barrières voor vismigratie.

### *2.6 Maatregelen*

Om de doelen (het GEP) te bereiken zijn, naast de maatregelen die zijn opgenomen in het huidige beleid, aanvullende maatregelen opgesteld. Uitgangspunt voor het opstellen van maatregelen is dat waar mogelijk aansluiting wordt gezocht bij maatregelen die reeds binnen het huidige beleid zijn ingezet. Bij de beek- en meersystemen wordt vooral de koppeling gezocht met lopende herinrichtingen (ecologische hoofdstructuur, Natura 2000, verdrogingsbestrijding). Voor natuurvriendelijke oevers in kanalen wordt vooral de koppeling gelegd met plannen om kaden te verhogen en te versterken, ecologische verbindingszones, het onderhoudsbeheerplan en het baggeren van kanalen.

Ons uitgangspunt voor emissies naar oppervlaktewater is dat het huidige emissiebeleid (mestbeleid, Lozingenbesluit Open Teelt en Veehouderij, rioolwaterzuiveringen, aanpak overstorten, etc.) tot 2015 gehandhaafd blijft.

In de periode tot 2027 wordt voor alle beken hoofdzakelijk op inrichting- en beheermaatregelen ingezet. Het gaat hierbij voornamelijk om het herinrichten van gebieden, herprofilering van watergangen, aanleg natuurvriendelijke oevers en het vispasseerbaar maken van stuwen en overige kunstwerken. In Noord-Drenthe worden maatregelen genomen betreffende het aanpassen van het zuiveringsrendement bij rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI's), baggeren en akkerrandenbeheer. Overige maatregelen, zoals bronmaatregelen, immissiemaatregelen (afkoppelen, percelen aansluiten op riolering en aanleg IBA (Individuele Behandeling van Afvalwater), aanpassen effluent RWZI en bufferstroken) worden voor een aantal beeksystemen gefaseerd ingezet in de periode tot 2027.

### *2.7 Fasering van de maatregelen*

Volgens de KRW moeten de doelen in 2015 gerealiseerd zijn. Fasering is echter mogelijk als de realisatie in 2015 tot disproportionele kosten leidt. De doelen moeten dan volgens de KRW uiterlijk in 2027 gerealiseerd zijn. Het Rijk adviseert de deelstroomgebieden te faseren tot uiterlijk 2027. Faseren is zinvol en ook ingezet bij het bepalen van de maatregelen:

- Vanuit oogpunt van kostenbesparing voor burgers en bedrijven. Fasering leidt tot spreiding van kosten. De lastenontwikkeling voor de burgers en bedrijven dient niet te groot te worden.
- Vanuit technische en praktische overwegingen. Het uitvoeren van projecten kost tijd en menskracht. Dit is een belangrijke reden om projecten in de tijd te spreiden.
- Vanuit uitvoeringsefficiencyoverwegingen. Fasering vergroot de baten en mogelijkheden tot koppeling met ruimtelijke ontwikkelingen in stad en land, doordat efficiënter gewerkt kan worden. Door te faseren kunnen we aansluiten op inrichtingsmaatregelen ten behoeve van het waterkwantiteitsbeleid, van WB21 en van de provinciale ILG-uitvoeringsprogramma's (onder meer realisatie van de ecologische hoofdstructuur).
- Fasering biedt voorts meer kansen voor ontwikkeling van innovaties, onder meer in de vorm van pilots, in de periode 2009 tot en met 2015 en het toepassen van succesvolle innovaties in de daaropvolgende beheerperiodes 2015-2021 en 2021-2027. Daardoor kunnen de doelen beter bereikt worden en de kosten verder beperkt.

### *2.8 Niet halen doelen als gevolg van nieuwe veranderingen of nieuwe duurzame ontwikkelingen*

Het is onder voorwaarden toegestaan het GET of GEP niet te behalen, of hoeft achteruitgang niet voorkomen te worden. Dit is toelaatbaar indien dit wordt veroorzaakt door nieuwe veranderingen van de fysische kenmerken van een oppervlaktewaterlichaam het gevolg is van nieuwe duurzame activiteiten van menselijke ontwikkeling en aan alle volgende voorwaarden wordt voldaan:

- Alle haalbare stappen worden ondernomen om de negatieve effecten op de toestand van het waterlichaam tegen te gaan.
- De redenen voor die veranderingen of wijzigingen worden specifiek vermeld en toegelicht in het krachtens artikel 13 verplichte stroomgebiedsbeheersplan en de doelstellingen worden om de zes jaar getoetst.
- De redenen voor die veranderingen of wijzigingen zijn van hoger openbaar belang en/of het nut van het bereiken van de in lid 1 vermelde doelstellingen voor milieu en samenleving wordt overtroffen door het nut van de nieuwe veranderingen en wijzigingen voor de gezondheid van de mens, de handhaving van de veiligheid van de mens of duurzame ontwikkeling.
- Het nuttige doel dat met die veranderingen of wijzigingen van het waterlichaam wordt gediend, kan vanwege technische haalbaarheid of onevenredig hoge kosten niet worden bereikt met andere, voor het milieu aanmerkelijk gunstigere middelen.

Een planMER, MER en/of watertoets zijn geschikte hulpmiddelen om deze ontheffingsmogelijkheid uit de KRW te onderbouwen.

### *2.9 Monitoring*

De KRW vraagt om een specifieke monitoring voor het bepalen van de huidige toestand van het oppervlaktewater. Deze monitoring is opgebouwd uit de elementen: toestand en trend, operationele monitoring en onderzoeksmonitoring. Het monitoringsprogramma voor oppervlaktewater is ingericht in overeenstemming met de landelijk vastgestelde protocollen en richtlijnen. Het monitoringprogramma van de provincie Drenthe maakt onderdeel uit van het landelijk vastgestelde monitoringprogramma dat is opgenomen in hiervoor bestemde landelijke databases. Zie, voor een verdere beschrijving van het landelijke monitoringprogramma, de bijbehorende protocollen en richtlijnen, de stroomgebiedbeheerplannen van Rijn-Oost, Nedereems en Rijn-Noord.

## 3. Grondwater

In dit hoofdstuk wordt de begrenzing, de toestand en de doelen voor het grondwater op hoofdlijnen beschreven en is aangegeven welke maatregelen noodzakelijk zijn. Voor een uitgebreide weergave wordt verwezen naar bijlage B en kaart 10 met daarop onder andere de grondwaterlichamen, Natura 2000-gebieden en grondwaterwinningen.

### *3.1 Grondwaterlichamen*

De provincie Drenthe ligt in drie deelstroomgebieden.
In elk deelstroomgebied worden provinciegrensoverschrijdende grondwater-lichamen onderscheiden. In totaal liggen er daardoor vier verschillende grondwaterlichamen binnen de provinciegrens:

- Zand Eems;
- Zand Rijn-Noord;
- Zand Rijn-Oost;
- Deklaag Rijn-Oost.

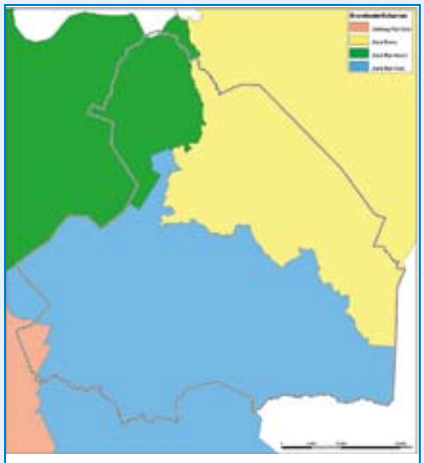

*Grondwaterlichamen*

### *3.2 Doelen voor de grondwaterlichamen*

De milieudoelstelling die voor het grondwater wordt gehanteerd, is het bereiken van de goede chemische en kwantitatieve toestand in 2015. Daarnaast zijn er aanvullende doelen voor de drinkwaterwinning en het grondwater in Natura 2000-gebieden. Voor de bepaling van de toestand wordt gebruik gemaakt van een selectie van meetpunten van het Landelijk Meetnet Grondwaterkwaliteit van het RIVM en het provinciaal Grondwaterkwaliteitsmeetnet. Deze selectie vorm het 'KRW-meetnet'.

#### Kwaliteit

De goede chemische toestand houdt in dat het grondwater voldoet aan de normen voor nitraat, gewasbeschermingsmiddelen en de drempelwaarden voor andere risicovolle stoffen. De drempelwaarden zijn landelijk per grondwaterlichaam vastgesteld.

Het KRW-meetnet wijst uit dat de grondwaterkwaliteit in Drenthe in hoofdlijnen op orde is. Wel worden lokaal normen voor nitraat en gewasbeschermingsmiddelen overschreden.

#### Kwantiteit

De goede kwantitatieve toestand houdt in dat de grondwatervoorraad stabiel is en niet wordt uitgeput (de onttrekkingen zijn in evenwicht met de aanvullingen). Dit is in de Drentse grondwaterlichamen het geval.

#### Drinkwaterwinning

Binnen de grondwaterlichamen vormen de waterwinningen ten behoeve van menselijke consumptie een bijzondere groep. Onder voor menselijke consumptie bestemd water wordt ook verstaan water wat gebruikt wordt voor het bereiden van bier, frisdranken en conserven. Genoemde categorieën komen niet voor in Drenthe.

Schoon drinkwater is van groot belang voor de volksgezondheid en vraagt om extra aandacht en waakzaamheid. Dit is de reden dat de KRW voor deze winningen, boven de algemene grondwaterdoelstellingen, twee extra doelstellingen heeft geformuleerd. Drinkwater voor menselijke consumptie moet na zuivering voldoen aan de normen uit de Drinkwaterrichtlijn en de zuiveringsinspanning voor de bereiding van drinkwater mag niet toenemen. Deze doelstellingen worden door de provincies in de komende jaren samen met de waterbedrijven en het Rijk nader ingevuld en uitwerkt.

In de provincie Drenthe zijn 18 gebieden aangewezen waar het grondwater extra beschermd wordt. Het Drentsche Aa gebied neemt een aparte plaats in, aangezien oppervlaktewater wordt gewonnen voor de openbare drinkwatervoorziening ten behoeve van menselijke consumptie. Het grondwaterbeschermingsgebied van waterwinning Onnen-De Punt ligt deels in Drenthe. In totaal zijn 6 grondwaterwinningen kwetsbaar vanwege de doorlatende zandpakketten en het ontbreken van afdekkende lagen. Juist bij die kwetsbare winningen worden in een aantal winputten overschrijdingen aangetroffen van de normen voor gewasbeschermingsmiddelen en in mindere mate nitraat. Naast genoemde diffuse belasting komen binnen grondwaterbeschermingsgebieden puntbronnen voor die op termijn de kwaliteit van de grondwateronttrekkingen kunnen bedreigen.

Naast de openbare drinkwatervoorziening valt ook de industrie, die water onttrekt voor menselijke consumptie, onder de reikwijdte van de KRW. Landelijk is discussie gaande over welke typen industriële onttrekkingen het dan zou moeten gaan. Het voorlopige uitgangspunt is dat het gaat om de categorieën frisdrank, bier en conserven. Deze categorieën komen niet voor in Drenthe. De verwachting is dat op termijn het aantal categorieën nog zal worden uitgebreid.

In Drenthe komt ook een handvol kleine onttrekkingen voor die grondwater onttrekken voor menselijke consumptie. Het gaat daarbij om recreatieterreinen. De verantwoordelijkheid daarvoor ligt in eerste instantie bij het Ministerie van VROM (VROM-Inspectie).

### Natura 2000

De KRW richt zich ook op gebieden waar het grondwater dusdanig laag staat dat de ecologie er schade van ondervindt. Daarbij wordt vooral gekeken naar de Natura 2000-gebieden. In Drenthe zijn 14 Natura 2000-gebieden aangewezen. Daarvan zijn er 8 grondwaterafhankelijk. In een deel van de gebieden zijn de afgelopen jaren al maatregelen uitgevoerd om de verdroging te bestrijden, maar de gewenste eindsituatie is daarmee nog niet bereikt. In 6 van deze gebieden is de grondwaterstand te laag om de gewenste Natura 2000-doelen te kunnen realiseren.

## *3.3 Knelpunten voor doelrealisatie*

Het bestaande provinciale grondwaterbeschermingsbeleid is de basis van het totale pakket aan grondwatermaatregelen gericht op het realiseren van de goede waterkwaliteit rondom de waterwinningen. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om het aanwijzen van het grondwaterbeschermingsgebieden en bijbehorende regelgeving, de implementatie in het ruimtelijke beleid van de gemeente en het meten, registreren en handhaven. Daarnaast worden in deze gebieden stimuleringsprojecten uitgevoerd die gericht zijn op het verminderen van de milieubelasting.

Tussen Rijk en regio zijn in het kader van het Provinciaal Meerjarenprogramma (pMJP) afspraken gemaakt over de aanpak van de verdroging uit de zogenaamde ‘TOP-lijst’. Voor het grootste deel gaat het daarbij om Natura 2000-gebieden waar ook vanuit de KRW-maatregelen noodzakelijk zijn. Het gaat daarbij in Drenthe om de volgende Natura 2000-gebieden: Elperstroom, Bargerveen, Drentsche Aa, Fochteloërveen, Drents-Friese Wold en Dwingelderveld. Daarnaast wordt de verdroging ook aangepakt in de Reest en het Peizerdiep, niet vallend onder de KRW-verplichtingen.

### *3.4 Maatregelen*

In aanvulling op generieke landelijke maatregelen, opgenomen in de stroomgebiedsbeheerplannen van Rijn en Eems spitsen de regionale maatregelen zich toe op de grondwaterwinningen voor menselijke consumptie (grondwaterbeschermingsgebieden) en op de Natura 2000-gebieden. Aanvullende regionale maatregelen zijn weergegeven in onderstaande tabel.

*Tabel 2: Aanvullende regionale maatregelen grondwater*

| Maatregel | Locatie | Periode | Trekker |
|---|---|---|---|
| Anti-verdrogingsmaatregelen | 6 grondwaterafhankelijke Natura 2000-gebieden* | Voor 2015 | Provincie |
| Aanvullende stimuleringsmaatregelen bij kwetsbare winningen | 6 kwetsbare grondwaterwinningen** | Voor 2015 | Provincie |
| Risico-analyse puntbronnen | 10 grondwaterwinningen*** | Voor 2015 | Provincie |
| Herprioritering bodemsanering grondwaterbeschermingsgebieden | 10 grondwaterwinningen*** | Voor 2015 | Provincie |

* Elperstroom, Drents Friesche Wold & Leggelderveld, Dwingelderveld, Bargerveen, Fochteloerveen, Drentsche Aa.

** Gasselte, Havelterberg, Beilen, Dalen, Leggeloo, Valtherbos/Noordbargeres.

*** Gasselte, Havelterberg, Beilen, Dalen, Leggeloo, Valtherbos/Noordbargeres, De Groeve, Nietap, Ruinerwold, Kruidhaars.

Landelijk is de inschatting gemaakt dat de toestand van de grote grondwaterlichamen, die al behoorlijk op orde zijn, voldoende worden ondersteund door generieke maatregelen gericht op nitraat en gewasbeschermingsmiddelen. Overigens ontbreekt het daarbij nog wel aan kennis op een aantal onderdelen. Onduidelijk is bijvoorbeeld de beïnvloeding tussen grond- en oppervlaktewater. Daarnaast wordt de komende jaren ook bekeken in hoeverre regionale maatregelen in specifieke gevallen aanvullend kunnen zijn op het generieke maatregelenpakket zodat ook in de meest kwetsbare situaties normen binnen de gestelde termijnen worden gehaald. Aanvullend op het generieke pakket zet Drenthe zich de komende jaren in op:

- gebiedsgerichte monitoring grondwaterkwaliteit;
- ondersteunen gebiedsgerichte pilots gericht op aanvullende regionale maatregelen;
- aanvullend beleid gericht op terugdringen gebruik gewasbeschermingsmiddelen.

### *3.5 Fasering van de maatregelen*

In alle grondwaterlichamen wordt al voldaan aan de doelstellingen voor de goede grondwatertoestand (kwantiteit). Termijnverlenging voor grondwaterkwantiteit is dus niet aan de orde.

Voor chemie is de verwachting dat alleen het grondwaterlichaam Deklaag Rijn-oost, vanwege chloride (komt van nature in concentraties voor boven de nu vastgestelde drempelwaarde), de goede niet wordt bereikt in 2015. Hier vindt als gevolg van hoge natuurlijke achtergrondgehalten fasering van de doelstellingen plaats. Overigens zal ook nader onderzoek plaats vinden naar oorzaak en gevolg van genoemde hoge achtergrondwaarden.

Rond de drinkwaterwinningen bevinden zich al jaren grondwaterbeschermingsgebieden, waarbinnen risicovolle activiteiten verboden zijn. In de provinciale omgevingsverordening zijn regels opgenomen om waterwinningen veilig te stellen. We bekijken, samen met de waterleidingbedrijven en de gemeenten, per gebied of aanvullende preventieve maatregelen nodig zijn om de bronnen in de toekomst duurzaam te beschermen. De kwetsbaarheid van een gebied en de aard van de belasting van activiteiten en functies worden leidend in het nieuwe risicogerichte grondwaterbeschermingsbeleid (maatwerk per gebied). Maatregelen worden uitgewerkt in een nader op te stellen gebiedsdossier voor alle grondwaterwinningen. Maatregelen zijn niet gekoppeld aan het tijdvak tot 2015 maar lopen ook daarna door. Maatregelen zijn daarbij vooral gericht op de input van stoffen. Stoffen die al onderweg zijn naar de grondwaterwinning kunnen veelal niet kosteneffectief worden beïnvloed dat geval wordt een tijdelijke achteruitgang van de grondwaterkwaliteit geaccepteerd.

Binnen de grondwaterbeschermingsgebieden ligt een groot aantal puntbronnen, dat binnen het bestaande bodemsaneringsbeleid tot dusverre nog onvoldoende aandacht heeft gekregen. Nader onderzoek zal moeten uitwijzen of er daadwerkelijk sprake is van een verontreiniging. Afhankelijk van het beschikbaar komen van aanvullende middelen worden de maatregelen uitgevoerd voor 2015, dan wel worden ze gefaseerd. De risicovolle puntbronnen zullen echter voor 2015 worden gesaneerd.

Mogelijkheden van fasering gelden ook voor de Natura 2000-gebieden. Randvoorwaarde is dat er geen onomkeerbare achteruitgang mag optreden. Beleidsmatig is hieraan uitwerking gegeven via de selectie op nationaal niveau van 30 zogeheten sense-of-urgency gebieden. In deze Natura 2000-gebieden zijn vóór 2015 aanvullende maatregelen nodig om onomkeerbare achteruitgang te voorkomen. Twee van deze gebieden bevinden zich in Drenthe (Bargerveen en Elperstroom).

Voor de Natura 2000-gebieden zullen ook na 2015 maatregelen moeten worden uitgevoerd gericht op het realiseren van de instandhoudingsdoelen dan wel de meer ambitieuze ontwikkeldoelen. Nadere concretisering daarvan vindt plaats in het Beheersplan Natura 2000.

### *3.6 Niet halen doelen als gevolg van nieuwe veranderingen of nieuwe duurzame ontwikkelingen*

Het is onder voorwaarden toegestaan de goede grondwatertoestand niet te behalen, of hoeft achteruitgang niet voorkomen te worden. Dit is toelaatbaar indien dit wordt veroorzaakt door nieuwe veranderingen van de fysische kenmerken van een oppervlaktewaterlichaam of wijzigingen in de stand van grondwaterlichamen het gevolg is van nieuwe duurzame activiteiten van menselijke ontwikkeling en aan alle volgende voorwaarden wordt voldaan:

- Alle haalbare stappen worden ondernomen om de negatieve effecten op de toestand van het waterlichaam tegen te gaan.
- De redenen voor die veranderingen of wijzigingen worden specifiek vermeld en toegelicht in het krachtens artikel 13 verplichte stroomgebiedsbeheersplan en de doelstellingen worden om de zes jaar getoetst.
- De redenen voor die veranderingen of wijzigingen zijn van hoger openbaar belang en/of het nut van het bereiken van de in lid 1 vermelde doelstellingen voor milieu en samenleving wordt overtroffen door het nut van de nieuwe veranderingen en wijzigingen voor de gezondheid van de mens, de handhaving van de veiligheid van de mens of duurzame ontwikkeling
- Het nuttige doel dat met die veranderingen of wijzigingen van het waterlichaam wordt gediend, kan vanwege technische haalbaarheid of onevenredig hoge kosten niet worden bereikt met andere, voor het milieu aanmerkelijk gunstigere middelen.

Een planMER, MER en/of watertoets zijn geschikte hulpmiddelen om deze ontheffingsmogelijkheid uit de KRW te onderbouwen.

### *3.7 Kosten*

De kosten bedragen:
- Bestaand beleid
  - Natura 2000: € 24.592.000 (pMJP-ILG)
- Aanvullende maatregelen
  - Stimuleringsmaatregelen: € 200.000 - 400.000/jr
  - aanpak puntbronnen: € 980.000 (voor zover passend binnen bestaand bodemsaneringsprogramma)
- Aanvullend beleid voor de periode 2015 -2027
  - Natura 2000: PM
  - Stimuleringsmaatregelen: € 200.000 – 400.000/jr
  - puntbronnen (te saneren puntbronnen vallend buiten bestaand bodemsaneringsprogramma)

### *3.8 Monitoring*

De beschrijving van de toestand van de grondwaterlichamen is gebaseerd op het KRW-grondwatermeetnet. Ook de komende jaren zal dit meetnet worden bemeten. Het actuele provinciale monitoringsprogramma voor grondwater (zowel kwantiteit als chemie), dat is opgesteld ter invulling van KRW Art. 8 en Besluit Kwaliteit en Monitoring Water (BKMW) Art. 13, is te vinden op www.krw.ncgi.nl. De uitvoering van het monitoringsprogramma is gegarandeerd door wettelijke verankering van taken en verantwoordelijkheden in het BKMW Art. 14).

## Bijlage A. Onderdeel oppervlaktewaterlichamen KRW

### Toelichting op de factsheets

In de factsheets is per oppervlaktewaterlichaam een samenvatting van het watertype, de status, de doelstellingen en de maatregelen opgenomen. De factsheets zijn te raadplegen op www.provincie.drenthe.nl. Hieronder is een toelichting opgenomen.

### Basisgegevens

*Code:* Alle KRW-waterlichamen in Nederland hebben een unieke code.
*Status:* Indeling van waterlichamen in natuurlijk, sterk veranderd of kunstmatig. De status heeft invloed op de ecologische doelen die gesteld worden. Voor Natuurlijke watertypen zijn er referenties opgesteld. Een natuurlijk waterlichaam dient aan de Goede Ecologische Toestand te voldoen zoals deze is aangeduid in de bijbehorende referentie. Voor Sterk Veranderde en Kunstmatige wateren geldt dat wordt getoetst aan het meest gelijkende watertype. Voor deze wateren is er wel de ruimte om op basis van onomkeerbare ingrepen of significante schade aan gebruiksfuncties de ecologische doelen bij te stellen.
*Type:* Voorkomende waterlichamen in Drenthe.

| Categorie | TypeCode | TypeNaam |
|---|---|---|
| Meer | M1 | Gebufferde sloten (overgangssloten, sloten in rivierengebied) |
| Meer | M3 | Gebufferde (regionale) kanalen |
| Meer | M6 | Grote ondiepe kanalen |
| Meer | M10 | Laagveen vaarten en kanalen |
| Meer | M14 | Ondiepe gebufferde plassen |
| Meer | M27 | Matig grote ondiepe laagveenplassen |
| Rivier | R4 | Permanente langzaam stromende bovenloop op zand |
| Rivier | R5 | Langzaam stromende middenloop/benedenloop op zand |
| Rivier | R12 | Langzaam stromende middenloop/benedenloop op veenbodem |

## Ecologische doelstellingen

*Maatlat:* Een schaal die gebruikt wordt om de situatie van een ecologische parameter te beoordelen. Dit is een getal tussen 0 en 1 waarmee de kwaliteit van een ecologische parameter wordt aangegeven. 0 is zeer slecht, 1 is zeer goed.
*Macrofauna:* Macrofauna is de verzamelnaam voor ongewervelde dieren die met het blote oog kunnen worden waargenomen, zoals (larven) van insecten, wormen, kreeftachtigen en slakken. De 2.500 soorten uit de Nederlandse wateren komen voor in het open water, op planten en in waterbodems.
*Macrofyten:* Macrofyten zijn 'hogere' planten, in tegenstelling tot bijvoorbeeld algen. Hogere planten hebben organen als stengels, wortels en bladeren.
*Huidige situatie:* De getallen in de kolom huidige situatie zijn afkomstig uit verschillende bronnen. Als er een sterretje '*' bij staat betekent dit dat de waarde in het KRW-meetnet gemeten is. Alle andere waarden zijn inschattingen van ecologen van de waterschappen. Waar geen waarde is ingevuld is er te weinig bekend om een inschatting te kunnen doen. De kleur geeft aan hoe de huidige situatie scoort ten opzichte van het GEP:

| |
|---|
| Slecht |
| Ontoereikend |
| Matig |
| Goed = GEP |

*Doelstelling:* Hier staat weergegeven wat de doelstelling behorend bij het Goed Ecologisch Potentieel is (de doelstelling voor sterk veranderde en kunstmatige wateren). De grens voor het Goed Ecologisch Potentieel wordt gewoonlijk bij een Ecologische Kwaliteitsratio (EKR) van 0,6 gelegd. In waterlichamen waar het behalen hiervan leidt tot maatregelen met significante schade aan bijvoorbeeld landbouw of veiligheid, kan een lagere waarde afgeleid zijn.

## Waterlichamen

In onderstaande tabel een overzicht van de oppervlaktewaterlichamen in Drenthe.

| Nr | TypeCode |
|---|---|
| 1 | Drentse Aa |
| 2 | Hunze |
| 3 | Kanalen Hunze / Veenkolonien |
| 4 | Noord-Willemskanaal |
| 5 | Westerwoldsche Aa Zuid / Ruiten Aa / Runde |
| 6 | Zuidlaardermeer |
| 7 | Benedenlopen Eelder- en Peizerdiep |
| 8 | Bovenlopen Eelder- en Peizerdiep |
| 9 | Kanalen-DG hellend-gestuwd |
| 10 | Leekstermeer |
| 11 | Matslootgebied |
| 12 | Paterswoldsemeer |
| 13 | Boezem |
| 14 | Drentse kanalen |
| 15 | Oude Diep |
| 16 | Oude Vaart |
| 17 | Reest |
| 18 | Vledder Aa |
| 19 | Wapserveensche Aa |
| 20 | Wold Aa |
| 21 | Kanalen |
| 22 | Schoonebekerdiep |
| 23 | Nieuwe Drostendiep |
| 24 | Holslootdiep |
| 25 | Sleenerstroom |
| 26 | Bumawijk/Marchienewijk |
| 27 | Loodiep |
| 28 | Oude Drostendiep |
| 29 | Braambergersloot |
| 30 | Dommerswijk |
| 31 | Meppelerdiep |

## Bijlage B. Onderdeel grondwaterlichamen KRW
## Beschrijving, toestandsbepaling en mogelijke maatregelen grondwaterlichamen

### Inleiding
Drenthe maakt deel uit van drie deelstroomgebieden (Rijn-oost, Rijn-noord en Nedereems).
In samenspraak met de buurprovincies zijn de grondwaterlichamen per deelstroomgebied uitgebreid beschreven in de volgende documenten:
- actualisatie gebiedsbeschrijving Rijn-Oost;
- actualisatie gebiedsbeschrijving Rijn-Noord;
- actualisatie gebiedsbeschrijving Nedereems.

In deze bijlage worden de voor Drenthe relevante onderdelen in beknopte vorm beschreven. Voor meer uitgebreide informatie wordt verwezen naar genoemde achtergronddocumenten.

### Methodiek begrenzing en karakterisering grondwaterlichamen
Een grondwaterlichaam is volgens de definitie van de KRW 'een afzonderlijke grondwatermassa met een eenduidig te omschrijven chemische en kwantitatieve toestand'. De KRW geeft verschillende mogelijkheden voor de wijze waarop grondwaterlichamen (afgekort GWL) worden begrensd. In Nederland wordt gebruikgemaakt van de geologische opbouw van de grondwaterlichamen, grondwaterstroming en de bestaande bestuurlijke grenzen. Vanwege het ontbreken van geologische barrières zijn de onderscheiden GWL in de diverse deelstroomgebieden groot van omvang.

In Nederland zijn 23 grondwaterlichamen onderscheiden waarvan 18 zoet en 5 zout. Het gaat om zandige watervoerende pakketten in de verschillende stroomgebieden die deels afgedekt zijn door een klei- dan wel veenpakket. Elk GWL moet aan één stroomgebied toegewezen kunnen worden en per GWL moet duidelijk zijn of de doelstellingen uit de KRW gehaald kunnen worden. Daarnaast moeten de GWL aansluiten op de grondwaterlichamen in aangrenzende landen.

Het grondwater in de provincie Drenthe maakt deel uit van de volgende grondwaterlichamen:
- Zand Eems;
- Zand Rijn-Noord;
- Zand Rijn-Oost;
- Deklaag Rijn-Oost.

In de volgende paragrafen wordt ingegaan op de beschrijving en toestandsbepaling van deze grondwaterlichamen.

## Beschrijving grondwaterlichamen in Drenthe

De provincie Drenthe ligt in drie deelstroomgebieden. In elk deelstroomgebied worden provinciegrensoverschrijdende grondwaterlichamen onderscheiden. In totaal liggen er daardoor vier verschillende grondwaterlichamen binnen de provinciegrens (zie kaart 10).

De drie 'zand'-grondwaterlichamen beginnen allen op het Drents plateau en lopen door tot in de lagere delen in Groningen, Friesland en de waterscheiding in Overijssel en Gelderland. Genoemde grondwaterlichamen bestaan voor een belangrijk deel uit goed doorlatende zandgronden met zoet grondwater. De grondwaterlichamen lopen door vanaf het Drentse plateau naar de lagere gronden in de buurprovincies. Het grondwater in de watervoerende pakketten is afkomstig van neerslag op de hogere gronden. Grondwater komt weer aan de oppervlakte in de lager gelegen gebieden waar het beeksystemen voedt.

In het uiterste zuidwesten ligt ook het grondwaterlichaam Deklaag Rijn-Oost nog voor een klein deel in de provincie Drenthe. Het grondwaterlichaam wordt hier afgedekt door een veenpakket.

In tabel 3 staan enkele specifieke gegevens van de afzonderlijke grondwaterlichamen.

*Tabel 3: Overzicht grondwaterlichamen*

| Grondwaterlichaam | Oppervlak ($km^2$) | Gemiddelde dikte (m) | Aantal watervoerende pakketten | Volume ($Km^3$) |
|---|---|---|---|---|
| Zand-Eems | 1982 | 180 | 3 | 357 |
| Zand Rijn-Noord | 1513 | 180 | 3 | 272 |
| Zand Rijn-Oost | 6141 | 150 | 1-3 | 921 |
| Deklaag Rijn-Oost | 632 | 240 | 3 | 152 |

De opbouw van de Nederlandse ondergrond wordt uitgebreid beschreven in een Regionaal Geohydrologisch InformatieSysteem (REGIS). Zowel de verbreiding van de diverse lagen als ook de geohydrologische karakteristieken zijn daarin opgenomen.

### Grondwater afhankelijke ecosystemen

In Drenthe komen aquatische en terrestrische ecosystemen voor die afhankelijk zijn van grondwater. Dit hangt samen met grondwaterstanden, kwel en waterkwaliteit. De op dit punt kwetsbare ecosystemen zijn te vinden in de Natura 2000-gebieden. Het gaat dan alleen om die delen waar de grondwaterstand onvoldoende hoog in het maaiveld komt en/of waar een tekort aan kwel of water van de juiste kwaliteit is. Het gaat daarbij om de volgende grondwaterafhankelijke Natura 2000-gebieden in Drenthe:

- Zand Eems: Drentsche Aa, Witterveld;
- Zand Rijn-Noord: Fochteloërveen;
- Zand Rijn-Oost: Elperstroom, Dwingelderveld, Drents-Friese Wold & Leggelderveld, Bargerveen, Drouwenerzand.

## Grondwaterlichamen, beschrijving van de huidige toestand

De huidige toestand van de grondwaterlichamen wordt hierna kwalitatief en kwantitatief beschreven. De toestandsbeoordeling van de huidige situatie is gebeurd volgens de protocollen, die in november 2008 zijn vastgesteld door het LBOW (Landelijk Bestuurlijk Overleg Water). Het gaat om het 'Protocol beoordeling kwantitatieve toestand grondwaterlichamen. Nadere uitwerking beoordelingsmethodiek grondwatertoestand, versie 6 (10-06-'08) en het 'Protocol voor de beoordeling van de chemische toestand van grondwaterlichamen'. Een theoretisch concept. RIVM Briefrapport 607300008/2008'. Deze protocollen zijn te vinden op www.kaderrichtlijnwater.nl.

### Kwantiteit grondwaterlichamen

Bij de beschrijving van de huidige kwantitatieve toestand van de grondwaterlichamen is naar de volgende aspecten gekeken:
1. de balans tussen aanvulling en onttrekking van grondwater;
2. mogelijke schade aan aquatische en terrestrische ecosystemen.
Hieronder worden de criteria toegelicht.

## De balans tussen aanvulling en onttrekking van grondwater

De watervoerende lagen waar grondwater uit wordt onttrokken, worden allemaal gevoed door neerslagwater. Met dit neerslagoverschot kan de grondwatervoorraad worden aangevuld. Dit is niet altijd in de directe omgeving van de onttrekking (bijvoorbeeld daar waar de waterwinning onder een kleilaag zit) maar in elk geval op een afstand van enkele kilometers. Dit betekent dat er voortdurende aanvulling en geen uitputting plaatsvindt. In tabel 4 is zowel de neerslag als de totale onttrekking per grondwaterlichaam weergegeven.

*Tabel 4: Waterbalans grondwaterlichamen*

| Grondwater-lichaam | Code GWL | Nuttige neerslag | Drinkwater publiek | Drinkwater industrie | Overig | Infiltratie | Netto onttrek-king / nuttige neerslag |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | $Mm^3$/ jaar | $Mm^3$/jaar | $Mm^3$/jaar | $Mm^3$/ jaar | $Mm^3$/jaar | % |
| Zand-Eems | NLGW0001 | 498 | 41,3 | 0 | 9,2 | 0,5 | 10 |
| Zand Rijn-Noord | NLGW0002 | 368 | 30,1 | 0 | 24,6 | 0,5 | 15 |
| Zand Rijn-Oost | NLGW0003 | 1474 | 125,0 | 1,2 | 47,0 | 7,4 | 11 |
| Deklaag Rijn-Oost | NLGW0010 | 151 | 17,2 | 0 | 2,6 | 7,1 | 8 |

De conclusie is dat de netto grondwateronttrekking maar een beperkt percentage is van de nuttige neerslag. De grondwateronttrekking is daarmee in evenwicht met de grondwateraanvulling. De grondwaterlichamen zijn op dit punt als goed te beoordelen.

## Mogelijke schade aan aquatische en terrestrische ecosystemen

Onderscheid is gemaakt tussen veranderingen die een algemeen beeld geven van de toestand van het grondwaterlichaam in relatie tot oppervlaktewater en terrestrische ecosystemen en aanvullende toetsing in de Natura 2000-gebieden. Het algemene beeld bepaalt of een grondwaterlichaam al dan niet in de goede toestand verkeerd. De Natura 2000-gebieden zijn weergegeven op kaart 10.

### Toestand grondwaterlichaam

Het algemene beeld bepaalt of een grondwaterlichaam al dan niet in de goede toestand verkeerd. Het algemene beeld wordt getoetst aan de hand van het verloop van de stijghoogte in de grondwatermeetpunten voor de KRW. Een van de doelstellingen van de KRW is namelijk dat de grondwaterstand geen dusdanige verandering mag ondergaan dat significante schade ontstaat aan terrestrische en/of aquatische ecosystemen. Om dit te kunnen beoordelen zijn de tijdstijghoogtes van de KRW-kwantiteitsmeetpunten nader bekeken. Hieronder zijn de resultaten weergegeven.

*Tabel 5: Toestand grondwaterlichamen*

| Grondwater-lichaam | Codering GWL | Aantal peilfilter | Geen daling | | Daling (na 2000) | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | Verklaarde reeks | Niet ver-klaarde reeks | Verklaarde reeks | Niet ver-klaarde reeks |
| Zand-Eems | NLGW0001 | 11 | 7 | 4 | 0 | 0 |
| Zand Rijn-Noord | NLGW0002 | 10 | 10 | 0 | 0 | 0 |
| Zand Rijn-Oost | NLGW0003 | 40 | 35 | 4 | 0 | 1 |
| Deklaag Rijn-Oost | NLGW0010 | 10 | 3 | 5 | 0 | 2 |

De conclusie is dat het stijghoogteverloop na het jaar 2000 op het merendeel van de locaties is bepaald door neerslag en verdamping en op slechts een enkele locatie een dalende trend vertoont. Ook de grondwaterafhankelijke Natura 2000-gebieden staan niet onder druk van dalende stijghoogten. Alleen in een meetpunt bij Olde Maten en Veersloten (deklaag Rijn-Oost) is een licht dalende trend geconstateerd in de diepe stijghoogte (ordegrootte 8 cm). De reeks kan echter onvoldoende verklaard worden. Nadere analyse van de ondiepe stijghoogten geeft geen daling te zien na 2000. Verwachting is dan ook dat er geen sprake is van een significante daling van de grondwaterstand sinds 2000.

Daarmee is er in kwantitatieve zin geen sprake is van een significant negatief effect op zowel terrestrische als aquatische ecosystemen vanwege veranderingen na 2000. Dat neemt niet weg dat er op grote schaal sprake van een belangrijke interactie tussen grond- en oppervlaktewater. Met name bij de uitvoering van projecten moet kennis over de interactie worden gebruikt om tot een optimaal maatregelenpakket te komen.

## Toestand Natura 2000

Daarnaast is meer in het bijzonder de toestand in de afzonderlijke Natura 2000-gebieden beoordeeld. Daaruit blijkt dat de grondwaterafhankelijke Natura 2000-gebieden in meer of mindere mate zijn verdroogd, hetzij vanwege een te lage grondwaterstand hetzij vanwege een tekort aan kwel, doordat in de vorige eeuw systematisch het waterpeil is verlaagd. In Drenthe zijn acht Natura 2000-gebieden grondwaterafhankelijk. In de grondwaterafhankelijke Natura 2000-gebieden is de toestand beoordeeld (zie tabel 6).

*Tabel 6: Toestand Natura 2000-gebieden*

| Naam Natura 2000-gebied | Grondwaterafhankelijk | Mate van verdroging |
|---|---|---|
| Elperstroom | Ja | Ernstig verdroogd |
| Havelte-Oost | Nee | |
| Drents Friese Wold & Leggelderveld | Ja | Verdroogd |
| Dwingelderveld | Ja | |
| Mantingerbos | Nee | Verdroogd |
| Mantingerzand | Ja | |
| Bargerveen | Ja | |
| Fochteloerveen | Ja | Ernstig verdroogd |
| Leekstermeer | Nee | Verdroogd |
| Norgerholt | Nee | |
| Witterveld | Ja | |
| Drouwenerzand | Nee | |
| Drentsche Aa | Ja | Verdroogd |
| Zuidlaardermeer | Nee | |

In zowel het Bargerveen als in de Elperstroom (beide in zand Rijn-Oost) is behoud van de Natura 2000-doelen onzeker vanwege de toestand van het grondwater (ernstig verdroogd). Daarnaast is in vier Natura 2000-gebieden de grondwatersituatie bedreigend voor de ontwikkeling van de Natura 2000-doelen (verdroogd). Dit zijn de gebieden: Drentsche Aa, Fochteloërveen, Dwingelderveld, Drents-Friese Wold en Leggelderveld. Nader onderzoek in het kader van het opstellen van de beheersplannen Natura 2000 naar de mate van de verdroging moet uitwijzen hoe groot het daadwerkelijke probleem is en welke oplossingen voorhanden zijn.

De beoordeling van de toestand van de Natura 2000-gebieden maakt geen deel uit van de toestandsbeoordeling van het grondwaterlichaam. Daar gaat het alleen om de vraag of de grondwaterstand sinds 2000 ook is gedaald. In principe kan niet van de EU-lidstaten geëist worden dat ze in het kader van de KRW de antropogene veranderingen gaan herstellen die zijn opgetreden vóór de inwerkingtreding van de KRW (2000). Het KRW-beleidskader was toen nog niet beschikbaar om waterbeheer gerelateerde besluiten aan te toetsen. In dit licht acht Nederland het een redelijke benadering om bij de beoordeling van de toestand van grondwaterlichamen in 2009 de test 'terrestrische ecosystemen' in principe alleen te betrekken op achteruitgang ten opzichte van 2000 (Protocol beoordeling kwantitatieve toestand grondwaterlichamen). In de volgende tabel is vervolgens het overzicht per grondwaterlichaam weergegeven.

*Tabel 7: Resultaten beoordeling kwantitatieve toestand grondwaterlichamen*

| Code grond-waterlichaam (GWL) | Naam GWL | Aantal N2000 | | Aantal grond-water-afhankelijk | | Grondwatertoestand (2005) | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | | Ernstig verdroogd* | | Verdroogd** | |
| | | Totaal | Drenthe | Totaal | Drenthe | Totaal | Drenthe | Totaal | Drenthe |
| NLGW0001 | Zand-Eems | 5 | 4 | 3 | 2 | 0 | 0 | 2 | 1 |
| NLGW0002 | Zand Rijn-noord | 8 | 3 | 3 | 1 | 1 | 0 | 2 | 1 |
| NLGW0003 | Zand Rijn-Oost | 31 | 7 | 26 | 5 | 4 | 1 | 18 | 3 |
| NLGW0010 | Deklaag Rijn-Oost | 5 | 0 | 1 | 0 | 1 | | 0 | |

*Behoud van de Natura 2000-natuurdoeltypen is onzeker vanwege de slechte grondwatersituatie (sense of urgency, Natura 2000).

**Grondwatersituatie bedreigend voor ontwikkeling Natura 2000-natuurdoeltypen (overige TOP lijst-gebieden).

### Eindoordeel kwantitatieve toestand grondwaterlichamen

Aangezien de grondwateronttrekking in evenwicht is met de aanvulling en de stijghoogtes sinds 2000 niet zijn gedaald, zijn de grondwaterlichamen kwantitatief in een goede toestand.

## Kwaliteit grondwaterlichamen

De KRW definieert een goede chemische toestand wanneer de concentraties van verontreinigende stoffen voldoen aan drempelwaarden van de KRW zodanig dat:

- zij geen beperking vormen voor het bereiken van de milieudoelstellingen voor bijbehorende oppervlakte-wateren en terrestrische en aquatische ecosystemen;
- geen effecten van zout of andere intrusies vertonen;
- er wordt voldaan aan de doelstellingen met betrekking tot water voor menselijke consumptie.

Daarbij wordt in eerste instantie bekeken of op alle meetpunten wordt voldaan aan de drempelwaarden en communautaire normen. In dat geval is de chemische toestand als goed te beoordelen. Indien er wel overschrijdingen worden geconstateerd wordt er een vijftal stappen gezet die bepalen of de goede toestand wordt bereikt. Indien op een van de vijf stappen negatief wordt gescoord is de chemische toestand niet goed. De stappen worden hierna toegelicht.

### Milieukwaliteitseisen van de KRW

De KRW heeft een apart meetnet om de grondwaterkwaliteit te bepalen. In 2006 is een nulmeting uitgevoerd. Hierbij is gekeken hoe de concentratie van stoffen zich verhouden tot:

- de communautaire normen voor nitraat en gewasbeschermingsmiddelen;
- de afgeleide drempelwaarden voor het desbetreffende grondwaterlichaam (zie tabel 8).

*Tabel 8: Drempelwaarden voor de grondwaterlichamen in Drenthe*

| Grondwaterlichaam | | Cl | Ni | As | Cd | Pb | Ptot | NO3 | BM_i | BM_t |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| GWL code | GWL Omschr. | mg/l | µg/l | µg/l | µg/l | µg/l | mg/l | mg/l | µg/l | µg/l |
| NLGW0001 | Zand-Eems | 140 | 30 | 15 | 0,5 | 11 | 1,0 | 11,3 | 0,1 | 0,5 |
| NLGW0002 | Zand Rijn-Noord | 140 | 30 | 15 | 0,5 | 11 | 0,6 | 11,3 | 0,1 | 0,5 |
| NLGW0003 | Zand Rijn-Oost | 140 | 30 | 15 | 0,5 | 11 | 0,6 | 11,3 | 0,1 | 0,5 |
| NLGW0010 | Deklaag Rijn-Oost | 160 | 30 | 15 | 0,5 | 11 | 1,6 | 11,3 | 0,1 | 0,5 |

Een grondwaterlichaam is in een slechte chemische toestand indien in 20% van de meetpunten de normen worden overschreden.

Om een beeld te krijgen van de grondwaterkwaliteit is in het KRW-meetnet het grondwater in 2006 op zowel 10 meter beneden maaiveld (ondiep filter) als op 25 meter beneden maaiveld (diep filter) bemonsterd. De resultaten daarvan staan in tabel 9, de belangrijkste overschrijdingen betreffen gewasbeschermingsmiddelen en nitraat.

*Tabel 9: Overschrijdingen (%) van drempelwaarden in KRW meetnet (meting 2006)*

| Grondwaterlichaam en diepte | As | Cd | Cl | Ni | P-tot | Pb | NO3 | BM_ind | BM_som |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Zand-Eems 10 meter | 0 | 8 | 17 | 4 | 0 | 0 | 8 | 13 | 13 |
| Zand-Eems 25 meter | 0 | 10 | 5 | 5 | 0 | 0 | 10 | 10 | 5 |
| Zand Rijn-Noord 10 meter | 0 | 0 | 7 | 0 | 0 | 0 | 14 | 7 | 0 |
| Zand Rijn-Noord 25 meter | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 7 | 7 | 7 |
| Zand Rijn-Oost 10 meter | 7 | 3 | 3 | 4 | 0 | 0 | 20 | 7 | 12 |
| Zand Rijn-Oost 25 meter | 11 | 2 | 0 | 4 | 0 | 0 | 4 | 2 | 0 |
| Deklaag Rijn-Oost 10 meter | 13 | 0 | 25 | 0 | 0 | 0 | 0 | 13 | 0 |
| Deklaag Rijn-Oost 25 meter | 0 | 0 | 13 | 0 | 0 | 0 | 0 | 13 | 13 |

### Zand-Eems

De belangrijkste antropogene beïnvloeding van de grondwaterkwaliteit wordt veroorzaakt door de aanwezigheid van gewasbeschermingsmiddelen. In Zand-Eems wordt op een relatief groot aantal ondiepe meetpunten de norm voor gewasbeschermingsmiddelen overschreden in individuele filters. Kijkend naar de op dit moment toegestane middelen wordt de norm overschreden in 5 ondiepe filters in Zand-Eems. Het betreft hier de met name de stoffen BAM (= metaboliet/ afbraakproduct van dichlobenil (onkruidbestrijdingsmiddel); het gebruik van dichlobenil is per 1-10-2008 verboden) en glyfosaat. In de diepe filters worden in Zand-Eems in 3 filters toegestane gewasbeschermingsmiddelen aangetroffen. De belangrijkste overschrijding wordt veroorzaakt door diethyltoluamide (DEET). Daarnaast worden aminomethylfosfonzuur, BAM en bentazon aangetroffen. Ook wordt lokaal de norm voor nitraat overschreden. De overschrijdingen voor chloride hebben naar verwachting een natuurlijke, marine oorsprong.

### Zand Rijn-Noord

De belangrijkste antropogene beïnvloeding van de grondwaterkwaliteit bestaat uit lokaal verhoogde nitraatgehaltes en de aanwezigheid van gewasbeschermingsmiddelen. Normoverschrijding van gewasbeschermingsmiddelen vindt plaats in individuele ondiepe en diepe filters in Zand Rijn-Noord. Hier worden de nog toegestane stoffen BAM en aminomethylfosfonzuur aangetroffen. Naast gewasbeschermingsmiddelen wordt ook lokaal de norm voor nitraat overschreden.

### Zand Rijn-Oost

De belangrijkste antropogene beïnvloeding van de grondwaterkwaliteit bestaat uit verhoogde nitraat-gehaltes en de aanwezigheid van gewasbeschermingsmiddelen.

In de filters tot 10 meter beneden maaiveld in het grondwaterlichaam Zand Rijn-Oost wordt de norm voor nitraat met enige regelmaat overschreden. Het aantal overschrijdingen blijft daarbij binnen de kritische grens (20%). In de diepe filters komt overschrijding bijna niet voor.

Normen voor gewasbeschermingsmiddelen worden overschreden in individuele filters. Dit betreft zowel toegelaten als inmiddels verboden gewasbeschermingsmiddelen. Kijkend naar de op dit moment toegestane middelen wordt de norm overschreden in 8 ondiepe filters in Zand Rijn-Oost. (BAM en bentazon). In de diepe filters worden in 2 filters toegestane gewasbeschermingsmiddelen aangetroffen (aminomethylfosfonzuur en BAM).

### Deklaag Rijn-Oost

De belangrijkste antropogene beïnvloeding van de grondwaterkwaliteit wordt veroorzaakt door de aanwezigheid van gewasbeschermingsmiddelen.

Normen voor gewasbeschermingsmiddelen worden overschreden in individuele filters. Dit betreft zowel toegelaten als inmiddels verboden gewasbeschermingsmiddelen aangetroffen. Kijkend naar de op dit moment toegestane middelen wordt de norm overschreden in 2 filters in Deklaag Rijn-Oost. In de diepe filters wordt in Deklaag Rijn-Oost in 1 filter (bentazon).

Het 20% criterium voor chloride wordt overschreden. Gezien de locatie van de filters en de geringe nitraatconcentraties mag verwacht worden dat chloride hier een natuurlijke, marine, oorsprong heeft en niet gerelateerd is aan landbouwkundige activiteiten.

### Significant stijgende trends

In de drie deelstroomgebieden is bekeken of er sprake is van significant stijgende trends met de volgende uitkomst:

- op basis van de statistische analyse lijken er geen significante stijgende trends te zijn in Zand Rijn-noord;
- voor het deelstroomgebied Nedereems zijn onvoldoende meetwaarden beschikbaar om een statistisch zinvolle trendanalyse uit te voeren;
- alleen voor het grondwaterlichaam Zand Rijn-oost zijn voldoende meetwaarden beschikbaar om een statistisch zinvolle trendanalyse uit te voeren. Bij deze analyse zijn geen significante stijgende trends vastgesteld.

### Milieudoelstellingen oppervlaktewaterkwaliteit

Het KRW doel is als volgt geformuleerd: 'De grondwatertoestand ondergaat geen zodanige antropogene [d.w.z. door de mens veroorzaakte] verandering dat:

- de milieudoelstellingen volgens artikel 4 voor bijbehorende oppervlaktewateren niet wordt bereikt;
- de toestand van die wateren significant achteruit gaan.'

De interactie tussen grond- en oppervlaktewater is nader beschreven in het rapport 'Interactie grondwater oppervlaktewater (CSN, juni 2008)'. Er is sprake van significante beïnvloeding als het oppervlaktewater voor de betreffende stof at risk is en het te verwachten is dat een belangrijk deel van de belasting afkomstig is vanuit het grondwater. Vanwege de diepte waarop de grondwaterkwaliteit wordt beoordeeld (10 en 25 meter beneden maaiveld) is het overigens lastig eenduidige verbanden weer te geven. Vooralsnog worden alleen die stoffen beoordeeld waarvoor drempelwaarden (normen) voor het grondwater zijn afgeleid en worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- geen significante interactie als drempelwaarde in <= 20% van de meetpunten wordt overschreden;
- geen significante interactie indien voorkomende stoffen van natuurlijke oorsprong worden verondersteld;
- interactie onbekend (nader onderzoek nodig) indien drempelwaarde in meer dan 20% van de meetpunten wordt overschreden.

Alleen voor chloride in Deklaag Rijn-Oost wordt in meer dan 20% van de metingen de drempelwaarde overschreden. Aangezien verondersteld wordt dat het voorkomen van chloride van natuurlijke oorsprong is, vindt er geen significante beïnvloeding van het oppervlaktewater plaats.

### Milieudoelstellingen terrestrische ecosystemen

Hierbij gaat het om de vraag of het grondwaterlichaam dusdanig is verontreinigd dat er significante schade wordt toegebracht aan de grondwaterafhankelijke terrestrische vegetaties. Of er sprake is van verdroging (grondwaterstand en/of kwel) wordt bij de kwantitatieve toestand beoordeeld. Vooralsnog wordt ervan uitgegaan dat significante beïnvloeding van terrestrische ecosystemen door toestromend vervuild grondwater van minder belang is dan de kwantitatieve verdroging.

### Zout en intrusie

Zoutintrusie vindt niet plaats in de grondwaterlichamen die deel uitmaken van de provincie Drenthe.

### Doelstellingen met betrekking tot 'water voor menselijke consumptie'

De Kaderrichtlijn Water stelt dat grondwaterlichamen die gebruikt worden voor het onttrekken van water bestemd voor menselijke consumptie, opgenomen worden in het register van beschermde gebieden. Voor deze grondwaterlichamen gelden twee extra doelstellingen om te bepalen of de toestand is bereikt.
De eerste extra doelstelling (artikel 7.2) is dat de kwaliteit van het water na zuivering 'met de toegepaste waterbehandelingsmethode' voldoet aan de eisen van de EU Richtlijn 98/83/EG (geïmplementeerd in de Nederlandse Drinkwaterwet).

Als tweede aanvullende doelstelling geeft de Kaderrichtlijn Water (artikel 7.3) aan dat de aangewezen waterlichamen de 'nodige bescherming' vereisen, met de bedoeling de achteruitgang van de kwaliteit te voorkomen en zo het 'niveau van zuivering voor de productie van drinkwater' te verlagen.

Bij de beschrijving van de huidige toestand zijn de volgende onderdelen relevant:
a. kwaliteit gewonnen water na zuivering (toets op drinkwaternorm);
b. mate van zuivering;
c. kwaliteit van het gewonnen ruwwater.

Hieronder volgt een korte toelichting van de criteria.

*a. Kwaliteit gewonnen water na zuivering (toets op drinkwaternorm)*
Conform de drinkwaterwet voldoet al het gezuiverde water aan de daarbij behorende normen. Aanvullende toetsing is dan ook niet nodig. Alle waterwinningen voldoen op dit punt.

*b/c. Mate van zuivering en kwaliteit gewonnen ruw water*
De mate van zuivering wordt bepaald door een combinatie van kwetsbaarheid en belasting. Daarom is er een beoordelingskader opgesteld.

### Indeling in categorieën

In samenwerking met de waterbedrijven in Noord-Nederland zijn de winningen ingedeeld in een vijftal categorieën. De grondwaterwinningen zijn weergegeven op kaart 10. De klasse indeling geeft een indicatie van de huidige kwaliteitstoestand en de potentiële gevoeligheid (kwetsbaarheid) voor verontreinigingen. Het betreft de volgende categorieën:

I. ruwwater is schoon; de winning is niet kwetsbaar;
II. ruwwater is belast met nitraat en/of gewasbeschermingsmiddelen; de waterkwaliteit verbetert, huidig beleid afdoende;
III. ruwwater is schoon; winning is kwetsbaar. Of de waterkwaliteit met het huidige beleid gaat verbeteren moet afgewacht en zorgvuldig in de gaten gehouden worden;
IV. ruwwater is belast; maatregelen zijn nodig om de waterkwaliteit goed te krijgen;
V. ruwwater is belast en de winning is dermate kwetsbaar dat ingrijpende maatregelen nodig zijn om de waterkwaliteit te verbeteren.

## Beoordeling winningen

Deze beoordeling hanteert per kwaliteitscriterium (dit zijn nitraat, gewasbeschermingsmiddelen, oppervlaktewater en puntbronnen) 4 categorieën.

| Karakterisering winningen | | | | Kwaliteitscriteria | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Provincie | Stroomgebied | Winveld | Type winning | Voldoen norm nitraat | Voldoen norm gewasbeschermingsmiddelen | Doelstelling oppervlaktewater | Geen effecten van andere intrusies (puntbronnen) |
| Drenthe | Zand-Eems | Assen | I | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Drenthe | Zand-Eems | Annen/Breevenen | I | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Drenthe | Zand-Eems | De Groeve | II | 1 | 1 | 1 | 1 |
| Drenthe | Zand-Eems | Gasselte | IV | 2 | 1 | 1 | 1 |
| Drenthe | Zand Rijn-Noord | Nietap | II | 1 | 1 | 1 | 2 |
| Drenthe | Zand Rijn-Oost | Holtien | I | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Drenthe | Zand Rijn-Oost | Zuidwolde | I | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Drenthe | Zand Rijn-Oost | Hoogeveen | I | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Drenthe | Zand Rijn-Oost | Ruinerwold | II | 1 | 1 | 1 | 1 |
| Drenthe | Zand Rijn-Oost | Kruidhaars | II | 1 | 1 | 1 | 1 |
| Drenthe | Zand Rijn-Oost | Havelterberg | IV | 2 | 1 | 1 | 1 |
| Drenthe | Zand Rijn-Oost | Beilen | IV | 2 | 1 | 1 | 1 |
| Drenthe | Zand Rijn-Oost | Dalen | IV | 2 | 1 | 1 | 1 |
| Drenthe | Zand Rijn-Oost | Leggeloo | IV | 2 | 1 | 1 | 1 |
| Drenthe | Zand Rijn-Oost | Valtherbos/Noordbargeres | IV | 2 | 1 | 3 | 2 |

| | |
|---|---|
| | At-risk (score 3): er zijn KRW-relevante knelpunten actueel aanwezig. Het treffen van maatregelen is noodzakelijk. |
| | Possible at-risk (score 2): mogelijk ontstaat er in de toekomst (weer) een knelpunt. Actie gevraagd aan derden of treffen van interne maatregelen nodig. |
| | Niet at-risk en geohydrologisch matig kwetsbaar tot kwetsbaar (score 1): geen knelpunten aanwezig. |
| | Niet at-risk en geohydrologisch niet kwetsbaar (score 0). |

Vervolgens is aangenomen dat zonder aanvullende maatregelen de grondwaterkwaliteit verslechterd en daarmee de zuiveringslasten zullen stijgen bij een combinatie van een kwetsbare winning (III, IV of V) met de aanwezigheid van KRW relevante knelpunten (at risk voor een van de kwaliteitscriteria).

Uit de tabel blijkt dat geen van de grondwaterwinningen dermate wordt bedreigd dat ingrijpende maatregelen nodig zijn om de waterkwaliteit te verbeteren (Type V). Een deel van de grondwaterwinningen zijn echter wel kwetsbaar en worden mogelijk in de toekomst bedreigd. Vooralsnog worden de grondwaterlichamen als goed beoordeeld vanuit het gegeven dat de Nederlandse waterbedrijven in staat zijn om grondwater te zuiveren tot drinkwater dat aan de eisen van het drinkwaterbesluit voldoet (zie art 7.2 KRW). Zonder aanvullende maatregelen kan echter niet voldaan worden aan de KRW vereisten uit artikel 7.3.

### Doelstellingen met betrekking tot "water voor menselijke consumptie" uit oppervlaktewater

De Drentsche Aa neemt onder de Drentse beken een aparte plaats in omdat hieruit oppervlaktewater wordt gewonnen voor de openbare drinkwatervoorziening en ten behoeve van menselijke consumptie. Voor oppervlaktewaterlichamen waaruit water wordt onttrokken voor de productie van drinkwater gelden – in aanvulling op de kwaliteitseisen van KRW – extra milieukwaliteitseisen. De milieukwaliteitseisen die gelden voor oppervlaktewaterlichamen waaruit drinkwater wordt gewonnen zijn vastgelegd in het Besluit Kwaliteitseisen en Monitoring Water 2009 (BKMW).

De kwaliteitseisen zijn er op gericht dat de waterkwaliteit van het oppervlaktewaterlichaam waarin een waterwinlocatie voor de bereiding van drinkwater is gelegen, zodanig verbetert dat het niveau van zuivering van het onttrokken water kan worden verlaagd.

Waterwinning Onnen-De Punt ligt in de provincie Groningen maar heeft zijn grondwaterbeschermingsgebied deels in Drenthe liggen.

### Inbreng verontreinigende stoffen

De belastingen voor grondwater zijn geïnventariseerd voor het hele stroomgebied (Rijn/Eems) en beschreven in het stroomgebiedbeheerplannen (Stroomgebiedsbeheersplan Rijndelta, Stroomgebiedsbeheersplan Eems). Voor de provinciale grondwaterlichamen is vooral de diffuse belasting met nutriënten relevant. Daarnaast is het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen lokaal punt van zorg. Tot slot zijn er een groot aantal puntbronnen, waarbij vooral de puntbronnen in de nabijheid van grondwaterwinningen aanleiding om aanvullende maatregelen te treffen.

## Eindoordeel kwalitatieve toestand

In tabel 11 wordt een overzicht weergegeven van de kwalitatieve toestand van de voorkomende grondwaterlichamen in Drenthe.

*Tabel 11: Kwalitatieve Toestand grondwaterlichamen in Drenthe, jaar van beoordeling 2006*

| Naam GWL | Diepte (m) | A. Grensw. chem. toest. (20% regel) | B. Milieud.st. opp. water | C. Milieud st, Terr. ecosyst. | D. Intrusie | E. Water mens. cons.artikel 7.3 (kwaliteit ruwwater) | Totaal oordeel chemische toestand grondwater (one out, all out) |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Zand Eems | 10 | goed | goed | goed | goed | goed | goed |
| | 25 | goed | goed | goed | goed | goed | goed |
| Zand Rijn-noord | 10 | goed | goed | goed | goed | n.v.t. | goed |
| | 25 | goed | goed | goed | goed | n.v.t. | goed |
| Zand Rijn-oost | 10 | goed | goed | goed | goed | goed | goed |
| | 25 | goed | goed | goed | goed | goed | goed |
| Deklaag Rijn-oost | 10 | ontoereikend* | goed | goed | goed | goed | ontoereikend* |
| | 25 | goed | goed | goed | goed | goed | goed |

**Overschrijding 20 % norm chloride*

*Provinciale staten van Drenthe*
*Vastgesteld 2 juni 2010*

**Colofon**
Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

provincie Drenthe

# Omgevingsvisie Drenthe
# Nota van beantwoording

## Ingekomen zienswijzen op de ontwerp Omgevingsvisie

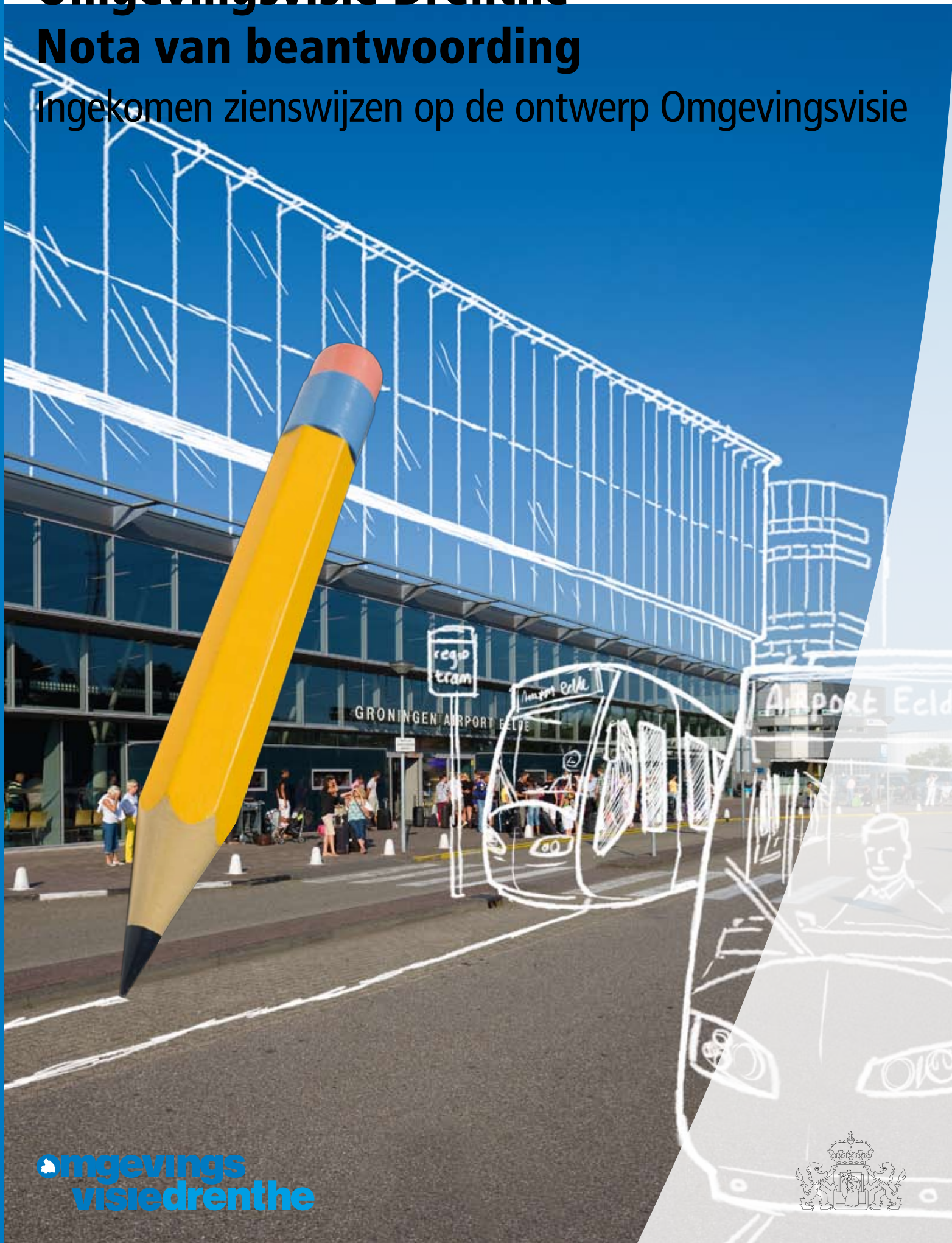


omgevingsvisiedrenthe

*Provinciale staten van Drenthe*
*Vastgesteld 2 juni 2010*

**Colofon**
Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

# Inhoud

1. Overzicht ingekomen zienswijzen/bedenkingen met verwijzing naar de samenvatting en beantwoording per onderdeel 5

2. Samenvatting en beantwoording zienswijzen/bedenkingen 19

# Inleiding

De ingekomen zienswijzen/bedenkingen (inboeknummer: 2010000830) zijn naar onderwerp samengevat overeenkomstig de indeling van de ontwerp omgevingsvisie Drenthe. De beantwoording is per onderwerp aangegeven.

Om de voorstellen tot wijziging van de ontwerpteksten goed in beeld te brengen, zijn deze eveneens per onderwerp vermeld. Aan het eind van dit document zijn de voorstellen tot wijziging samengevat. Verder zijn daar de wijzigingen van bijlagen en het kaartmateriaal ten opzichte van het ontwerp vermeld.

Na sluiting van de inspraaktermijn zijn 3 zienswijzen ontvangen, die wegens termijnoverschrijding niet-ontvankelijk zijn (zie opsomming hieronder). Deze zienswijzen zijn wel in de beantwoording meegenomen.

*binnengekomen op 20 februari 2010*
LTO-Noord, afd. Sleen-Emmen west, namens deze Henk Boode, p.a. de hullen 6, 7846 TB Noord-Sleen

*binnengekomen op 23 februari 2010:*
E. Hart, Stinsenweg 28, 9301 WK Roden
WMD, Postbus 18, 9400 AA Assen

# 1. Overzicht ingekomen zienswijzen/bedenkingen met verwijzing naar de samenvatting en beantwoording per onderdeel

## G. Gemeenten

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| 1. | G.1. | 17 februari 2010 | Gemeente De Wolden, Postbus 20, 7920 AA Zuidwolde | 3.3, 4.3.1, 4.3.2, 4.3.3, 4.3.4, 4.4, 4.5, 6.2.2 |
| 2. | G.2. | 18 februari 2010 | Gemeente Midden-Drenthe, Postbus 24, 9410 AA Beilen | 3.3, 4.3.1, 4.3.2, 4.3.3, 4.3.4, 4.4, 4.5, 4.7, 6.2.2 |
| 3. | G.3. | 12 februari 2010 | Gemeente Tynaarlo, Postbus 5, 9480 AA Vries | 3.3, 4.1.3, 4.2.2, 4.3.1, 4.3.2, 4.3.3, 4.3.4, 4.5, 4.7, 5.1, 5.1.2 |
| 4. | G.5. | 17 februari 2010 | Gemeente Emmen, Postbus 30001, 7800 RA Emmen | 3.2, 3.3, 4.2.3, 4.3.1, 4.3.3, 4.3.4, 4.7, 5.2.4 |
| 5. | G.6. | 18 februari 2010 | Gemeente Coevorden, Postbus 2, 7740 AA Coevorden | 4.1.3, 4.2.3, 4.3.1, 4.3.4, 4.5, 4.7, 5.2.4, 6.2.2, 7.1 |
| 6. | G.9. | 18 februari 2010 | Gemeente Hoogeveen, Postbus 20000, 7900 PA Hoogeveen | 3.3, 4.1.3, 4.2.3, 4.3.1, 4.3.3, 4.3.4, 4.4, 4.5, 4.7, 6.2.2 |
| 7. | G.12. | 19 februari 2010 | Gemeente Assen, Postbus 30018, 9400 RA Assen | 3.3, 4.2.4, 4.3.1, 4.3.3, 4.5, 4.7, 5.1.1, 5.1.4, 6.2.4, 6.5.1, 6.6 |
| 8. | G.14. | 12 februari 2010 | Gemeente Westerveld, Postbus 50, 7970 AB Havelte | 3.3, 4.1.3, 4.2.3, 4.3.1, 4.3.2, 4.3.3, 4.3.4, 4.4, 4.5, 6.2.2, 7.1 |
| 9. | G.16. | 18 februari 2010 | Gemeente Meppel, Postbus 501, 7904 AM Meppel | 3.3, 4.1.1, 4.2.3, 4.3.1, 4.3.2, 4.3.3, 4.3.4, 4.4, 4.5, 4.7, 5.2.2, 6.2.2, 6.4.2 |
| 10. | G.17. | 17 februari 2010 | Gemeente Aa en Hunze, Postbus 93, 9460 AB Gieten | 3.3, 4.2.2, 4.3.1, 4.3.3, 4.3.4, 4.5, 4.7, 6.2.2, 6.4.2, 6.5.1 |
| 11. | G.20. | 18 februari 2010 | Gemeente Veendam, Postbus 20004, 9460 PA Veendam | 4.3.1 |
| 12. | G.21. | 19 februari 2010 | Gemeente Noordenveld, Postbus 109, 9300 AC Roden | 2.1, 2.4.2, 4.1.1, 4.1.3, 4.3.1, 4.3.2, 4.3.3, 4.5, 4.6, 4.7, 6.2.2, 7.1 |

## W. Waterschappen

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| **13.** | W.1. | 11 februari 2010 | Waterschap Noorderzijlvest, Postbus 18, 9700 AA Groningen | 2.1, 4.3.3, 6.2.1, 6.2.2, 6.2.3, 6.4.3, 6.5.2, 7.5 |
| **13a** | W.2. | 18 februari 2010 | Waterschap Reest en Wieden, Postbus 120, 7940 AC Meppel | 2.1, 4.3.3, 6.2.1, 6.2.2, 6.2.3, 6.2.4, 6.2.5, 6.3.1, 6.4.3, 6.5.2, 7.5 |
| **14.** | W.3. | 18 februari 2010 | Waterschap Hunze en Aa's, Postbus 195, 9640 AD Veendam | 2.1, 4.3.3, 6.2.1, 6.2.2, 6.2.3, 6.4.3, 6.5.2, 7.5 |
| **15.** | W.4. | 17 februari 2010 | Waterschap Velt en Vecht, Postbus 330, 7740 AH Coevorden | 2.1, 4.3.3, 6.2.1, 6.2.2, 6.2.3, 6.4.1, 6.4.3, 6.5.2, 7.5 |
| **16.** | W.5. | 17 februari 2010 | Waterbedrijf Groningen, Postbus 24, 9700 AA Groningen | 3.2, 4.3.1, 4.3.3, 6.1.2, 6.1.3, 6.3.1, 6.3.3, 6.4.5, 6.7 |

## M. Ministeries

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| **17.** | M.5. | 17 februari 2010 | Ministerie van Volkshuisvesting, Rijnstraat 8, 2500 EZ Den Haag, mede namens ministeries van Defensie, Economische Zaken, Landbouw Natuur en Voedselvoorziening, Verkeer en Waterstaat en WWI alsmede Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (Rijksdienst voor het Cultureel erfgoed). | 4.1.3, 4.3.1, 4.7, 7.2 |

## P. Provincies

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| **18.** | P.1. | 18 februari 2010 | Provincie Groningen, Postbus 610, 9700 AP Groningen | 1, 4.2.4, 4.3.1, 4.3.3, 5.1.2, 5.3.2, 7.1 |

## B. Bedrijfsleven

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| **19.** | B.1. | 22 januari 2010 | Essent Wind Nederland B.V., Postbus 72, 5201 AB Den Bosch | 4.7 |
| **20.** | B.2 | 28 januari 2010 | Raedthuys Windenergie B.V., Postbus 3141, 7500 DC Enschede | 4.7 |
| **21.** | B.3 | 18 februari 2010 | Kamer van Koophandel Noord-Nederland, Postbus 27, 7940 AA Meppel | 4.1.1, 4.3.1, 5.2.1 |
| **22.** | B.4. | 18 februari 2010 | Nederlandse Wind Energie Associatie, Korte Elisabethstraat 6, 3511 JG Utrecht | 4.7, 7.1 |

## D. Drinkwater

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| **23.** | D.2. | 23 februari 2010 | Waterleidingmaatschappij Drenthe, Postbus 18, 9400 AA Assen | 4.3.1, 6.1.1, 6.3.1, 6.4.5 |

## I. Internationaal

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| **24** | I.1. | 17 februari 2010 | Landkreis Grafschaft Bentheim, Van Delden Straße 1-7, D-48529 Nordhorn Duitsland | 4.3.1, 5.2.4 |

## L. Landbouw

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| **25.** | L.13. | 17 februari 2010 | NLTO Afdeling De Wolden-Oost/ Hoogeveen, secretariaat T.J. Jansen, Wijsterseweg 106, 7934 TE Stuifzand | 4.3.4, 4.4 |
| **26.** | L.18. | 17 februari 2010 | LTO Noord afd. Oostermoer, Zuidzijde 14, 9515 PJ Gasselternijveenschemond | 4.3.1, 4.3.3, 4.3.4, 4.5 |
| **27.** | L.19. | 17 februari 2010 | LTO Noord afd. Rolde Assen, Vredenheim 14, 9445 XH Vredenheim | 4.4 |
| **30.** | L.21. | 16 februari 2010 | Noordersteate rentmeesters namens dhr. E.J. Duintjer, Postbus 312, 9400 AH Assen | 4.2.3, 4.7 |
| **31.** | L.22. | 17 februari 2010 | LTO Noord afd. Noordenveld, AWM Geijsel, Schansweg 16, 9343 TE Eem-West | 4.7 |
| **32.** | L.23. | 17 februari 2010 | AWM Geijsel voorzitter LTO-noord, Schansweg 16, 9343 TE Een-West | 4.3.4 |
| **33.** | L.24. | 17 februari 2010 | Mts. Geijsel-Rijnbeek, Schansweg 16, 9343 TE Een-West | 4.3.4 |
| **34.** | L.25. | 18 februari 2010 | LTO-Noord, afd. Meppel/De Wolden-west, Steenwijkerstraatweg 95, 7942 HN Meppel | 4.3.3, 4.3.4, 4.7 |
| **35.** | L.26. | vervallen | | |
| **36.** | L.27. | 18 februari 2010 | LTO Noord afd. Westerveld, p.a. Lheebroekerweg 11, 7991 NB Dwingeloo | 4.3.3, 6.2.4, 6.4.3 |
| **37.** | L.28. | 18 februari 2010 | LTO Noord, Postbus 186, 9200 AD Drachten | 4.1.1, 4.2.3, 4.3, 4.3.2, 4.3.3, 4.3.4, 4.4, 4.7, 6.2.2, 6.2.4, 6.4.2 |
| **38.** | L.29. | 19 februari 2010 | LTO-Noord, afd. Emmen-Oost, Weerdingerkanaal ZZ 20, 7831 AA Nieuw Weerdinge | 4.3.4 |
| **39.** | L.30. | 20 februari 2010 | LTO-Noord, afd. Sleen-Emmen west, namens deze Henk Boode, p.a. de Hullen 6, 7846 TB Noord-Sleen | 6.2.2 |

## N. Natuur

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| **40.** | N.1. | 2 februari 2010 | Nationaal Park Dwingelderveld, Postbus 122, 9400 AC Assen | 4.3.3, 4.4 |
| **41.** | N.2. | 16 februari 2010 | Milieufederatie Drenthe, Hertenkamp 6, 9401 HL Assen<br>namens Het Drentse landschap, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer. | 4.1.1, 4.2.3, 4.3.2, 4.3.3, 4.3.4, 4.4, 4.5, 4.7, 5.1.2, 6.1.1, 6.2.2, 6.3.1, 6.3.3, 6.4.2, 6.4.3, 7.2 |
| **42.** | N.3. | 18 februari 2010 | Natuurplatform Regio Drentsche Aa, Haasakkers 3, 9475 PJ Midlaren | 3.3, 4.3.3, 5.3, 5.1.2. |

## R. Recreatie

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| **43.** | R.1. | 9 februari 2010 | Recreatieschap Drenthe, Brink 4b, 7981 BZ Diever | 4.3.1, 4.3.3, 4.5 |
| **44.** | R.2. | 17 februari 2010 | Koninklijke Horeca Nederland, Postbus 566, 3440 AN Woerden | 4.5 |
| **45.** | R.3. | 18 februari 2010 | Recron, Postbus 102, 3970 AC Driebergen | 4.1.1, 4.2.4, 4.3.3, 4.4, 4.5, 6.4.3, 7.5 |

## O. Overigen

| | Nummer | Datum ontvangst | Afzender | Reactie |
|---|---|---|---|---|
| 46. | O.1. | 12 januari 2010 | Bureau voor architectuur en ruimtelijke ordening Kranenborg b.v. Coevorden, H.J. Kranenborg, Postbus 36, 7740 AA Coevorden | 5.2.4. |
| 47. | O.2. | 22 januari 2010 | B.J. Wilms, Europaweg 188a, 7761 AM Schoonebeek | 4.3.4 |
| 48. | O.3. | 5 februari 2010 | J. Trip, Zuiderdiep 28, 9521 AT Nieuw-Buinen | 4.3.3 |
| 49. | O.4. | 5 februari 2010 | P.G. van der Wal, Rijksweg 47, 7975 RV Uffelte | 4.2.4, 4.3.1, 4.3.3 |
| 50. | O.5. | 10 februari 2010 | Stichting POP Groen, Groningerstraat 103, 9493 TC De Punt | 5.1.2, 7.2 |
| 51. | O.6. | 11 februari 2010 | Opfokstal Gerdahoeve, Fam. J. en J. Winkelman, Noorderdwarsdijk 2, 9514 BZ Gasselternijveen | 4.3.1, 4.3.4, 6.4.2 |
| 52. | O.7. | 11 februari 2010 | SOW Aalder- en Mepperveld, Gelpenberg 19, 7854 TA Aalden | 4.7 |
| 53. | O.8. | 12 februari 2010 | H. Euving, Nylandsweg 3, 7864 TP Zwinderen | 4.3.4, 6.2.2 |
| 54. | O.9. | 12 februari 2010 | MTS Grobbink AGH en ABM Wezuperweg 1, 9441 TH Orvelte | 4.3.3, 4.3.4 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 55. | O.10. | 11 februari 2010 | Kremer Zand b.v., Postbus 4, 7875 ZG Exloo | 4.3.1, 4.8 |
| 56. | O.11. | 16 februari 2010 | J. Bosch, Gravenmaat 13, 9302 GA Roden | 5.1 |
| 57. | O.12. | 16 februari 2010 | J. van Zundert, Rietmaat 3, 9302 GC Roden | 5.1 |
| 58. | O.12. | 16 februari 2010 | K.A. van der Heide, Hoofdweg 5, 9305 TD, Roderesch | 5.1 |
| 59. | O.12. | 16 februari 2010 | A.C. Wibbens-de Jong, Groenstein 17, 9301 TP Roden | 5.1 |
| 60. | O.12. | 16 februari 2010 | R.C. Jansen, Eysingeslag 28, 9302 GP Roden | 5.1 |
| 61. | O.12. | 16 februari 2010 | W.H. Eisma, Elswout 2, 9301 TS Roden | 5.1 |
| 62. | O.12. | 16 februari 2010 | R. Huis, Esweg 26, 9305 TB Roderesch | 5.1 |
| 63. | O.12. | 16 februari 2010 | V. Holman, Wiltenstraat 1, 9302 GB Roden | 5.1 |
| 64. | O.12. | 16 februari 2010 | F. de Bree, Raiffeisenlaan 13, 9301 GT Roden | 5.1 |
| 65. | O.12. | 16 februari 2010 | J. H. Brouwer, Raiffeisenlaan 13, 9301 GT Roden | 5.1 |
| 66. | O.12. | 16 februari 2010 | H. Knottnerus, Peesterweg 2b, 9335 TD Zuidvelde | 5.1 |
| 67. | O.12. | 16 februari 2010 | J.H. de Beer, Jasmijnlaan 46, 9301 NW Roden | 5.1 |
| 68. | O.12. | 16 februari 2010 | M.T. van Dam, Groenestein 29, 9301 TP Roden | 5.1 |
| 69. | O.12. | 16 februari 2010 | A. Luinge, Hamersweg 3, 9321 TK Peize | 5.1 |
| 70. | O.12. | 16 februari 2010 | D. Rasker, Rietmaat 11, 9302 GC Roden | 5.1 |
| 71. | O.12. | 16 februari 2010 | G.R. Westra, Hullenweg 23, 9301 ZD Roden | 5.1 |
| 72. | O.12. | 16 februari 2010 | T.J. Kind, Stinsenweg 14a, 9301 WK Roden | 5.1 |
| 73. | O.12. | 17 februari 2010 | J.A. Verkaaik, Groenestein 8, 9301 TR Roden | 5.1 |
| 74. | O.12. | 17 februari 2010 | M. Lasthuizen, W. Boothplantsoen 6, 9301 GV Roden | 5.1 |
| 75. | O.12. | 17 februari 2010 | J. Kasper, Hoofdweg 69, 9307 PA Steenbergen | 5.1 |
| 76. | O.12. | 17 februari 2010 | T. Kuiper, Camhuijsen 10, Roden | 5.1 |
| 77. | O.12. | 17 februari 2010 | Y.J Radema-Pol Zijpendaal 16, 9301 WG Roden | 5.1 |
| 78. | O.12. | 17 februari 2010 | C. van Nimwegen, Baggelveld 5, 9312 VE Nietap | 5.1 |
| 79. | O.12. | 17 februari 2010 | M.M. v. Linge-v.d. Linden, Havezathenlaan 85, 9301 SE Roden | 5.1 |
| 80. | O.12. | 17 februari 2010 | G.H.R. Landman, Statenlaan 63, 9301 RJ Roden | 5.1 |
| 81. | O.12. | 17 februari 2010 | J. Tinbergen, Oosterzoom 11, 9321 EG Peize | 5.1 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 82. | O.12. | 17 februari 2010 | J. Aalders, Poolswijk 1c, 9311 TE Nieuw-Roden | 5.1 |
| 83. | O.12. | 17 februari 2010 | P. Bakker-Smid, Hoofdweg 71, | 5.1 |
| 84. | O.12. | 17 februari 2010 | A. en D. Verweij, Havixhorst 1, 9301 WZ Roden | 5.1 |
| 85. | O.12. | 17 februari 2010 | E.G. Blaauw, Kaatsweg 4, 9305 TA Roderesch | 5.1 |
| 86. | O.12. | 17 februari 2010 | J. Faber, Kaatsweg 4, 9305 TA Roderesch | 5.1 |
| 87. | O.12. | 17 februari 2010 | H. Nieumeijer, Groenestein 15, 9301 TP Roden | 5.1 |
| 88. | O.12. | 17 februari 2010 | J. Littel, Gravenmaat 5, 9302 GA Roden | 5.1 |
| 89. | O.12. | 17 februari 2010 | G. Bezema-Otter, Groenestein 31, 9301 TP Roden | 5.1 |
| 90. | O.12. | 17 februari 2010 | S.C. Mugge-Verboom, Groenestein 25, 9301 TP Roden | 5.1 |
| 91. | O.12. | 17 februari 2010 | J. Mugge, Groenestein 25, 9301 TP Roden | 5.1 |
| 92. | O.12. | 17 februari 2010 | W.J.B.M. Nooren, Groenestein 23, 9301 TP Roden | 5.1 |
| 93. | O.12. | 17 februari 2010 | G. van der Veen, Giezenstraat 14, 9305 TG Roderesch | 5.1 |
| 94. | O.12. | 17 februari 2010 | J. Knollema, Kaatsweg 10, 9305 TA Roderesch | 5.1 |
| 95. | O.12. | 17 februari 2010 | W.H.G. Ponsteen, Hoofdweg 37, 9305 TE Roderesch | 5.1 |
| 96. | O.12. | 17 februari 2010 | J.C. Wiemans, Oudgenoegstraat 18, 9301 GC Roden | 5.1 |
| 97. | O.12. | 17 februari 2010 | T. Aalders, Stuwweg 4, 9306 TD Alteveer | 5.1 |
| 98. | O.12. | 17 februari 2010 | B. Klaster, Esweg 24, 9305 TB Roderesch | 5.1 |
| 99. | O.12. | 17 februari 2010 | R. van der Linde, Rietmaat 5, 9302 GC Roden | 5.1 |
| 100. | O.12. | 17 februari 2010 | L. Plam, Rietmaat 5, 9302 GC Roden | 5.1 |
| 101. | O.12. | 17 februari 2010 | L.P.S. Hefting, Grasbroek 1, 9301 WC Roden | 5.1 |
| 102. | O.12. | 17 februari 2010 | M. Snip, Stinsenweg 21, 9301 WJ Roden | 5.1 |
| 103. | O.12. | 17 februari 2010 | M. De Rapper, Havezathenlaan 129, 9301 SG Roden | 5.1 |
| 104. | O.12. | 17 februari 2010 | G. van Sloten, Achterstekamp 7, 9301 RB Roden | 5.1 |
| 105. | O.12. | 17 februari 2010 | J.B. Graatsma, Statenlaan 61, 9301 RJ Roden | 5.1 |
| 106. | O.12. | 17 februari 2010 | A. Lensink, mr. Schaapstraat 12, 9301 BK Roden | 5.1 |
| 107. | O.12. | 17 februari 2010 | D.A. Verschuure, Giezenstraat 13, 9305 TG Roderesch | 5.1 |
| 108. | O.12. | 17 februari 2010 | H. Palmen, Achterstekamp 9301 RB Roden | 5.1 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 109. | O.12. | 16 februari 2010 | P. Akkerman, Groenestein 3, 9301 TP Roden | 5.1 |
| 110. | O.12. | 17 februari 2010 | M.T.E. Bink-Boelkens, Stuwweg 12,9306 TD Alteveer | 5.1 |
| 111. | O.12. | 17 februari 2010 | K.H.W. Bosma, Havixhorst 5, 9301 WZ Roden | 5.1 |
| 112. | O.12. | 17 februari 2010 | G. Bosma-Duursma, Havixhorst 5, 9301 WZ Roden | 5.1 |
| 113. | O.12. | 17 februari 2010 | B.W. Pieksma, Hoofdweg 53b, 9307 PA Steenbergen | 5.1 |
| 114. | O.12. | 17 februari 2010 | B.R. Dijkstra, Woldzoom 33, 9301 RA Roden | 5.1 |
| 115. | O.12. | 17 februari 2010 | F.J.J. Postema, Kastelenlaan 135, 9301 VR Roden | 5.1 |
| 116. | O.12. | 17 februari 2010 | D.P. Cazemier, Noordhoek 3, 9301 ZG Roden | 5.1 |
| 117. | O.12. | 17 februari 2010 | P.B. Zuidema, Esdoornlaan 8, 9331 HG Norg | 5.1 |
| 118. | O.12. | 17 februari 2010 | P. v.d. Kerk, Kamplaan 3, 9301 KK Roden | 5.1 |
| 119. | O.12. | 17 februari 2010 | R. Vroom, Eldersveld, 36, 9302 GS Roden | 5.1 |
| 119. | O.12. | 17 februari 2010 | W.M Beugels-Gordijn, Heidelaan 3, 9301 KJ Roden | 5.1 |
| 120. | O.12. | 17 februari 2010 | M.T. Groot, Maatlanden 2, 9301 TZ Roden | 5.1 |
| 121. | O.12. | 17 februari 2010 | F. Ubels, Boterbloem 1, 9302 BE Roden | 5.1 |
| 122. | O.12. | 17 februari 2010 | IJ.H.A. Altinkg-Boonstra, Weidebloemenweg 50, 9302 AD Roden | 5.1 |
| 123. | O.12. | 17 februari 2010 | W. Haanstra, Groenestein 18, 9301 TR Roden | 5.1 |
| 124. | O.12. | 17 februari 2010 | W.E. van Dockum- van Thull, Groenestein 14a, 9301 TR Roden | 5.1 |
| 125. | O.12. | 17 februari 2010 | T.H. Terpstra-Rispens, Camphuijsen 12, 9301 TN Roden | 5.1 |
| 126. | O.12. | 17 februari 2010 | B. de Groot en E.H.A. de Groot, Groenestein 35, 9301 TP Roden | 5.1 |
| 127. | O.12. | 17 februari 2010 | G.J. Lankheet, Vincent van Goghstraat 6, 9312 RA Nietap | 5.1 |
| 128. | O.12. | 17 februari 2010 | L.M.L. Schweitzer, Magnoliastraat 18, 9301 MZ Roden | 5.1 |
| 129. | O.12. | 17 februari 2010 | F. van Linge, Havezathenlaan 85, 9301 SE Roden | 5.1 |
| 130. | O.12. | 19 februari 2010 | D. Duijn, Esweg 18, 9305 TB Roderesch | 5.1 |
| 131. | O.12. | 16 februari 2010 | A.R. Dijkstra, Raiffeisenlaan 1, 9301 GT Roden | 5.1 |
| 132. | O.12. | 16 februari 2010 | F. Smeding, Rietmaat 13, 9302 GC Roden | 5.1 |
| 133. | O.12. | 16 februari 2010 | N. en S. Wiegertjes, Markiezenhof 89, 9301 DC Roden | 5.1 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 134. | O.12. | 16 februari 2010 | J.L. Beuving, Veenwortel 15, 9302 AV Roden | 5.1 |
| 135. | O.12. | 16 februari 2010 | J. Brink, Langewijk 1, 9311 TD Nieuw-Roden | |
| 136. | O.12. | 16 februari 2010 | H. Westerhof-Martinus, Havixhorst 7, 9331 GA Norg | 5.1 |
| 137. | O.12. | 16 februari 2010 | K.H. Wassink, Markeweg 9, 9307 PC Steenbergen | 5.1 |
| 138. | O.12. | 16 februari 2010 | H. Meijer, A. Schweitzerplantsoen 26, 9301 HB Roden | 5.1 |
| 139. | O.12. | 16 februari 2010 | Y. Bruinsma, Eekschillerspad 6, 9311 RE Nieuw-Roden | 5.1 |
| 140. | O.12. | 16 februari 2010 | T. Tepper, Noordenveld 1, 9301 LG Roden | 5.1 |
| 141. | O.12. | 16 februari 2010 | R.W.E Pilon, Leeuweriklaan 3, 9311 RH Nieuw-Roden | 5.1 |
| 142. | O.12. | 16 februari 2010 | W.I. Greven, Markiezenhof 75, 9301 DB Roden | 5.1 |
| 143. | O.12. | 16 februari 2010 | A.M.G.F.C. Palmen, Terheijlsterweg 31, 9311 TA Nieuw-Roden | 5.1 |
| 144. | O.12. | 16 februari 2010 | H.M. van Zanten, Eysingeslag 28, 9302 GP Roden | 5.1 |
| 145. | O.12. | 16 februari 2010 | D. Wiersma, Langewijk 2a, 9311 TD Nieuw-Roden | 5.1 |
| 146. | O.12 | 16 februari 2010 | L. Strikwerda, STatenlaan 37, 9301 RJ Roden | 5.1 |
| 147. | O.12. | 19 februari 2010 | M. Does en J. Vos, Kaatsweg 8, 9305 TA Roderesch | 5.1 |
| 148. | O.12. | 16 februari 2010 | J.M. van Dijk-Bleckmann, Schweitzerplantsoen 58, 9301 RC Roden | 5.1 |
| 149. | O.12. | 16 februari 2010 | H. Kiers, Rietmaat 3, 9302 GC Roden | 5.1 |
| 150. | O.12. | 16 februari 2010 | L.J. Wolf, Markeweg 3, 9307 PC Steenbergen | 5.1 |
| 151. | O.12. | 16 februari 2010 | T. Bijl, Stinsenweg 27a, 9301 WK Roden | 5.1 |
| 152. | O.12. | 16 februari 2010 | H.C. Huis in ‘t Veld, Stinsenweg 28a, 9301 WK Roden | 5.1 |
| 153. | O.12. | 16 februari 2010 | P. Koonstra, Kastelen 35, 9301 VM Roden | 5.1 |
| 154. | O.12. | 16 februari 2010 | W. Attema, Tweede Laan 4, 9331 BJ Norg | 5.1 |
| 155. | O.12. | 16 februari 2010 | J.M. Grasmeijer, Veenwortel 15, 9302 AV Roden | 5.1 |
| 156. | O.12. | 17 februari 2010 | W.J.M. Bregman-Kaaks, Raiffeisenlaan 7, 9301 GT Roden | 5.1 |
| 157. | O.12. | 18 februari 2010 | H. Koekkoek, Stinsenweg 78, 9301 WN Roden | 5.1 |
| 158. | O.12. | 18 februari 2010 | M.G.M. Penhum, Stinsenweg 142, 9301 WR Roden | 5.1 |
| 159. | O.12. | 18 februari 2010 | E.A.M. Bauwens, Langewijk 2b, 9311 TD Nieuw Roden | 5.1 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 160. | O.12. | 18 februari 2010 | L. Warmelink-Westerman, Meeuwenweg 2, 9307 TA Steenbergen | 5.1 |
| 161. | O.12. | 16 februari 2010 | T.S. Veninga, Melkweg 4, 9306 TC Alteveer | 5.1 |
| 162. | O.12. | 16 februari 2010 | D.C.J. Veninga-Haan, Melkweg 4, 9306 TC Alteveer | 5.1 |
| 163. | O.12. | 16 februari 2010 | F.R. van der Werff, Rusthoven 11, 9301 TD Roden | 5.1 |
| 164. | O.12. | 16 februari 2010 | M.J.Eijer, Raiffeisenlaan 5, 9301 GT Roden | 5.1 |
| 165. | O.12. | 16 februari 2010 | K. Bruinsma, Stinsenweg 92, 9301 WN Roden | 5.1 |
| 166. | O.12. | 16 februari 2010 | C.W. Koreman, Groenestein 4, 9301 TR Roden | 5.1 |
| 167. | O.12. | 16 februari 2010 | J. v.d. Tuin, Raiffeisenlaan 1, 9301 GT Roden | 5.1 |
| 168. | O.12. | 16 februari 2010 | A.B. Reeder, Groenestein 13, 9301 TP Roden | 5.1 |
| 169. | O.12. | 16 februari 2010 | F. de Jong, Groenstein 13, 9301 TP Roden | 5.1 |
| 170. | O.12. | 16 februari 2010 | A.J.D. Rots, Madelief 32, 9302 AN Roden | 5.1 |
| 171. | O.12. | 16 februari 2010 | H. Nieboer, Heidelaan 7, 9301 KJ Roden | 5.1 |
| 172. | O.12. | 16 februari 2010 | H.H.W.J. Remmen, Groenestein 27, 9301 TP Roden | 5.1 |
| 173. | O.12. | 19 februari 2010 | P.C.L. Versteegh, Akkerwinde 25, 9302 AT Roden | 5.1 |
| 174. | O.12. | 18 februari 2010 | O. v.d. Giessen- de Boer, Groenestein 6, 9301 TR Roden | 5.1 |
| 175. | O.12. | 16 februari 2010 | H. Palm, Grasbroek 10, 9301 WC Roden | 5.1 |
| 176. | O.12. | 18 februari 2010 | G. Cleveringa, Groenestein 16, 9301 TR Roden | 5.1 |
| 177. | O.12. | 18 februari 2010 | A.C. Jongeneel-Grijzenhout, Schapenweg 4, 9312 VG Nietap | 5.1 |
| 178. | O.12. | 18 februari 2010 | G. Wevers, Spijkerzoom 6, 9301 KD Roden | 5.1 |
| 179. | O.12. | 18 februari 2010 | S. Luth, Donderseweg 5a, 9331 BZ Norg | 5.1 |
| 180. | O.12. | 18 februari 2010 | G.J. Bos, Groenestein 7, 9301 TP Roden | 5.1 |
| 181. | O.12. | 18 februari 2010 | M.J. Schetsberg en S.M. van Netten, Hooiweg 2, 9315 TD Roderwolde | 5.1 |
| 182. | O.12. | 18 februari 2010 | W. Pol, Eikenlaan 5, 9331 HE Norg | 5.1 |
| 183. | O.12. | 16 februari 2010 | S.J. Kooi, H. Dunantplantsoen 8, 9301 GW Roden | 5.1 |
| 184. | O.12. | 16 februari 2010 | J.F.E. Burghgraef, Statenlaan 51, 9301 RJ Roden | 5.1 |
| 185. | O.12. | 18 februari 2010 | J. de Groot, Zwarteweg 1, 9304 TK Lieveren | 5.1 |
| 186. | O.12. | 18 februari 2010 | A. Stenvert,Statenlaan 67, 9301 RJ Roden | 5.1 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 187. | O.12. | 18 februari 2010 | P.J.F. Koster, A. Schweitzerplantsoen 62, 9301 HC Roden | 5.1 |
| 188. | O.12. | 23 februari 2010 | E. Hart, Stinsenweg 28, 9301 WK Roden | 5.1 |
| 189. | O.12. | 19 februari 2010 | H.J. Veldhuis, Oosterduinen B-9, 9331 WC Norg | 5.1 |
| 190. | O.12. | 17 februari 2010 | P. Bakker-Smid, Hoofdweg 71 | 5.1 |
| 191 | O.13. | 16 februari 2010 | A. Postma, Norgerweg 6, 9306 TA Alteveer | 5.1 |
| 192. | O.14. | 16 februari 2010 | Plaatselijk Belang Alteveer/Kerkenveld, J. Jonkman, Alteveer 25, 7927 PA Alteveer | 4.3.1 |
| 193 | O.15. | 16 februari 2010 | G. Groenhof, Lindestukken 5, 7872 RJ Valthe | 4.3.1 |
| 194. | O.16. | 16 februari 2010 | Cascade, Postbus 52, 6670 AB Zetten | 4.8 |
| 195. | O.17. | 16 februari 2010 | J. Lanting, Dorpsstraat 70, 7862 PD Gees | 6.2.2 |
| 196. | O.18. | 16 februari 2010 | E. H. Steegen, Verlengde Hoogeveensche Vaart 98, 7864 TC Zwinderen | 6.2.2 |
| 197. | O.19. | 16 februari 2010 | H. Boerema, Dingspil 12, 9302 ET Roden | 5.1 |
| 198. | O.20. | 16 februari 2010 | B. Bouwers, Achterbente 13, 7751 SK Dalen | 6.2.2 |
| 199. | O.21. | 16 februari 2010 | W. Kiers, Broekkampsdijk 2, 7751 SP Dalen | 6.2.2 |
| 200. | O.22. | 16 februari 2010 | B.J. Rood v.o.f., Broekkampsdijk 5, 7751 SP Dalen | 6.2.2 |
| 201. | O.23 | 15 februari 2010 | Attero Noord BV, Postbus 5, 9418 ZG Wijster | 4.7 |
| 202. | O.24. | 16 februari 2010 | De Noordster, Postbus 1, 7990 AA Dwingeloo | 4.2.4, 4.5, 6.4.3 |
| 203. | O.25. | 16 februari 2010 | Kerspel Norg, Donderseweg 5A, 9331 BZ Norg | 4.2.3 |
| 204. | O.26. | 16 februari 2010 | H.W. Ten Have, 1e Exloërmond 123, 9573 PG Eerste Exloërmond, namens de Vereniging Duurzame Energieproductie Exloêrmond | 4.7 |
| 205. | O.27. | 17 februari 2010 | ICC Park Management, Postbus 282, 7940 AG Meppel | 5.2.2 |
| 206. | O.28. | 17 februari 2010 | Groen Noordenveld, Groenestein 23,9301 TP Roden | 5.1 |
| 207. | O.29 | 17 februari 2010 | Vam mera, Vamweg 7, 9418 TM Wijster | 4.7 |
| 208. | O.30. | 17 februari 2010 | koninklijke metaalunie, F. Timmermanslaan 6, 9721 WB Groningen | 4.1.3, 4.3.1 |
| 209. | O.31. | 17 februari 2010 | MKB Zuidoost Drenthe, Postbus 2186,7801 CD Emmen | 4.3.1, 5.2.1, 5.2.4 |
| 210. | O.32. | 17 februari 2010 | Maatschap O. en J. Uineken, Veenhuizerweg 5, 7751 SR Dalen | 6.2.2 |
| 211. | O.33. | 17 februari 2010 | H. Hilbolling, Brinkweg 5, 7864 TD Zwinderen | 6.2.2 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 212. | O.34. | 17 februari 2010 | H. Uneken, Veenhuizerweg 10, 7751 SR Dalen | 6.2.2 |
| 213. | O.35. | 17 februari 2010 | Maatschap Bosman, Hoogehaar 6, 7751 ST Dalen | 6.2.2 |
| 214. | O.36. | 17 februari 2010 | E. Boesjes, Benterdijk 6, 7751 RV Dalen | 6.2.2 |
| 215. | O.37. | 17 februari 2010 | H.J. Hollewand, Loosche mars 7, 7751 NJ Dalen | 6.2.2 |
| 216. | O.38. | 17 februari 2010 | H. Hazelaar, Achterbente 6, 7751 SK Dalen | 6.2.2 |
| 217. | O.39. | 17 februari 2010 | Mts. Meppelink, Broekkampsdijk 23, 7751 SP Dalen | 6.2.2 |
| 218. | O.40. | 17 februari 2010 | J.H. Deelen, Boslaan 12,7231 DH Warnsveld | 6.2.2 |
| 219. | O.41. | 17 februari 2010 | A. Bosman-Dekker, , Middendrift 11, 9307 TB Steenbergen | 6.2.2 |
| 220. | O.42. | 17 februari 2010 | Mts. B.M. Bosman, Middendrift 11, 9307 TB Steenbergen | 6.2.2 |
| 221. | O.43. | 17 februari 2010 | Mts. Tonckens, Hoofdweg 19,9337 PA Westervelde | 4.3.3 |
| 222. | O.44. | 17 februari 2010 | G. Oostra, Vredenheim 14, 9445 XH Vredenheim | 4.4, 6.2.2 |
| 223. | O.45. | 17 februari 2010 | Mts. de Jong, Ds. Germsweg, 17-19, 9341 TD Veenhuizen | 4.1.1, 4.3.3, 4.3.4, 4.5, 6.4.2, 6.4.3, 7.5 |
| 224. | O.46. | 16 februari 2010 | P. Oosterhof, Roderwolderweg 27, 9314 TB Foxwolde | 4.3.3 |
| 225. | O.47. | 17 februari 2010 | G. en M Derks-Kiers, Dalerstraat 44, 7843 PE Erm | 6.2.4 |
| 226. | O.48. | 17 februari 2010 | G. Warringa, Hoornse Bulten 4, 9449 PC Nooitgedacht | 4.4, 6.2.2 |
| 227. | O.49. | 17 februari 2010 | R.W. Brink en M. Brink-Veerman, Meerweg 16, 9312 TD Nietap | 4.3.3 |
| 228. | O.50. | 17 februari 2010 | Machiels Advocaten, Postbus 27, 8600 AA Sneek, namens Maatschap Elting | 4.3.3 |
| 229. | O.51. | 17 februari 2010 | H. Zanting, Ommerweg 82, 7921 TG Zuidwolde | 4.3.3 |
| 230. | O.52. | 18 februari 2010 | Drents Particulier Grondbezit, Nanninga 3, 8431 VR Oosterwolde | 4.2.3, 4.2.4, 4.3.3, 4.3.1, 4.4, 6.1.1, 6.2.2 |
| 231. | O.53. | 17 februari 2010 | Plas en Bossinade Advocaten N.V, Postbus 1100, 9701 BC Groningen, namens de Stichting Circuit van Drenthe | 4.1.3 |
| 232. | O.54. | 16 februari 2010 | R. Lanting, De Hulderts 7, 7861 AX Oosterhesselen | 6.2.2 |
| 233. | O.56. | 17 februari 2010 | R. Brands, Dongelsdijk 2, 9451 TG Rolde | 4.3.3, 6.2.2 |
| 234. | O.55. | 17 februari 2010 | Maatschap Beijering, Koestukkenweg 4, 9443 TP Schoonloo | 6.2.2, 6.3.3 |
| 235. | O.57. | 17 februari 2010 | N. Enting, Vonderkampen 106, 9411 RG Beilen | 4.4 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 236. | O.59. | 17 februari 2010 | G.J. Klifman, Botterkamp 1, 7921 MC Zuidwolde | 4.3.1, 4.3.4, 4.5, 4.7, 7.2 |
| 237. | O.58. | 17 februari 2010 | H. Eissen, Gasselterboerveenschemond 18, 9515 PN Gasselternijveenschemond | 4.7 |
| 238. | O.60. | 17 februari 2010 | A. van Zonneveld, Roderwolderdijk 1, 9315 PG Roderwolde | 3.3, 4.3.3 |
| 239. | O.61. | 17 februari 2010 | Riedstra en Hoving Vof, Eikenlaan 10,9341 AL Veenhuizen | 4.1.1, 4.3.3, 4.4, 6.2.2 |
| 240. | O.62. | 17 februari 2010 | Maatschap Wicherink-Steenblik, Amerweg 65, 9444 TG Grolloo | 4.2.3, 4.3.2, 4.3.3, 4.3.4, 6.2.2, 6.2.4, 6.3.3, 6.4.2, 6.4.3, 7.5 |
| 241. | O.63. | 17 februari 2010 | Sight, Postbus 52, 6670 AB Zetten, namens Calduran | 4.3.3, 4.8 |
| 242. | O.64. | 17 februari 2010 | Plas en Bossinade Advocaten N.V., Postbus 1100, 9701 BC Groningen, namens de Koninklijke nederlandse motorrijders vereniging | 4.1.3 |
| 243. | O.65. | 17 februari 2010 | Exitus bedrijfsontwikkeling b.v., Postbus 22, 8100 AA Raalte, namens 't Goor Nieuw Balinge B.V. | 4.3.3 |
| 244. | O.66. | vervallen | | |
| 245. | O.67. | 18 februari 2010 | B. Westebring, Markeweg 5, 9454 PM Ekehaar | 4.2.4, 4.4, 6.2.4 |
| 246. | O.68. | 18 februari 2010 | G. Boelens-Barkhuis, Koelenweg 2a, 9336 TG Huis ter Heide | 4.3.3 |
| 247. | O.69. | 18 februari 2010 | Vitens, Postbus 1090, 8200 BB Lelystad | 4.3.1, 6.1.2, 6.1.3, 6.4.5, 6.4.6 |
| 248. | O.70. | 18 februari 2010 | R. de Leeuw, Bosrand 14, 7991 PA Dwingeloo | - |
| 249. | O.71. | 18 februari 2010 | KDE Energy b.v., Hoofdweg 14, 9620 AA Slochteren | 4.7 |
| 250. | O.72. | 18 februari 2010 | VNO-NCW Noord en MKB-Noord, Postbus 132, 9700 AC Groningen | 3.3, 4.3.1, 4.3.2, 4.5, 7.2 |
| 251. | O.73. | 18 februari 2010 | Vereniging Parkmanagement Bedrijventerreinen Emmen, Postbus 2007, 7801 CA Emmen | 2.2, 4.7, 5.2.4, |
| 252. | O.74. | vervallen | | |
| 253. | O.75. | 18 februari 2010 | K.A. Mulder, J.P. Santeeweg 6D, 9312 PE Nietap | 5.1 |
| 254. | O.76. | 18 februari 2010 | J.B. van Esch, Poolswijk 7, 9311 TE Nieuw-Roden | 5.1 |
| 255. | O.77. | 18 februari 2010 | A. Cremer, Zaadvenenweg 1, 7741 PA Coevorden | 6.2.2 |
| 256. | O.78. | 18 februari 2010 | Mts. A. en R. Ijken-Abbing, Middendorp 17, 7754 MA Wachtum | 6.2.2 |
| 257. | O.80. | 18 februari 2010 | IVN afd. Roden, Zijpendaal 86, 9301 WH Roden | 5.1 |
| 258. | O.81. | 18 februari 2010 | C.J. Koelewijn, A. Schweitzerplantsoen 50, 9301 HC Roden | 5.1 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 259. | O.82. | 18 februari 2010 | Mts. Brinkman, Amen 47, 9446 TE Amen | 4.2.1, 4.2.3, 4.3.4, 4.4, 6.2.2 |
| 260. | O.83. | 16 februari 2010 | H. Loouwissen, Verl. Hoogeveenschevaart 92, 7864 TC Zwinderen | 6.2.2 |
| 261. | O.84. | 16 februari 2010 | P.A. de Ruiter, Broekkampsdijk 7, 7751 SP Dalen | 6.2.2 |
| 262. | O.85. | 16 februari 2010 | Mts. Zwaan, Verl. Hoogeveenschevaart 27 7864 TA Zwinderen | 6.2.2 |
| 263. | O.86. | 16 februari 2010 | L.M. van der Veen, Benterdijk 5, Dalen | 6.2.2 |
| 264. | O.87. | 16 februari 2010 | J.H.J. Baltussen, Broeksteen 2, 5446 XR Wanroij | 6.2.2 |
| 265. | O.88. | 18 februari 2010 | Mts. Baarslag, Veenhuizerweg 4, 7751 SR Dalen | 6.2.2 |
| 266. | O.89. | 16 februari 2010 | Sanders-TenHolte, Zwarteweg 1, 2111 AJ Aerdenhout | 6.2.2 |
| 267. | O.90. | 16 februari 2010 | T. van der Mel, Veenhuizerweg 8, 7751 SR Dalen | 6.2.2 |
| 268. | O.91. | 16 februari 2010 | G. Rossing, Groningerweg 19c, 9321 AB Peize | 6.2.1 |
| 269. | O.92. | 12 februari 2010 | J. Hilbrands, De Mars 6, 7751 SN Dalen | 6.2.2 |
| 270. | O.93. | 17 februari 2010 | Maatschap Rougoor Feringa, Hooge Haar 15, 7751 ST Dalen | 6.2.2 |
| 271. | O.94. | 17 februari 2010 | W. Kiers, Broekkampsdijk 2, 7751 SP Dalen | 6.2.2 |
| 272. | O.95. | 17 februari 2010 | J. Lanting, Dropsstraat 70, 7862 PD Gees | 6.2.2 |
| 273. | O.96. | 18 februari 2010 | W.A. Kievit, Bongveensweg 4, 9496 TE Bunne | 4.7, 4.3.4 |
| 274. | O.97. | 18 februari 2010 | LTO Noord Advies, Postbus 186, 9200 AD Drachten, namens H.R. Zantinge | 4.3.3, 4.4, 6.2.2 |
| 275. | O.100 | 18 februari 2010 | J.G. Bosman, Burgemeester ten Holteweg 50, 7751 CS Dalen | 6.2.2 |
| 276. | O.101 | 18 februari 2010 | H. van Zon, Markeweg 8, 9307 PC Steenbergen | 4.8, 5.1 |
| 277. | O.102. | 18 februari 2010 | G. Hilbrands, Vijverlaan 7, 7975 BW Uffelte | 4.1.1, 4.1.3, 4.2, 4.2.1, 4.3.1, 4.3.2, 4.5, 4.7, 7.2 |
| 278. | O.103. | 18 februari 2010 | Groningen Airport Eelde, PO Box 50, 9765 ZH Paterswolde | 5.1.2 |
| 279. | O.104. | 18 februari 2010 | LTO Noord Advies, Postbus 186, 9200 AD Drachten, namens Fam. Bos | 4.3.3 |
| 280. | O.105. | 18 februari 2010 | Henk Ensink, Westersebos 30, 7761 PG Schoonebeek | 4.1.1 |
| 281. | O.106. | 18 februari 2010 | Cumela advies, Postbus 1156, 3860 BD Nijkerk | 4.3.1 |
| 282. | O.107. | 18 februari 2010 | R.J. Hofstra en M.G. Hofstra, Dijkhuizen 55, 7961 AG Ruinerwold | 4.3.1, 4.3.2, 4.3.4, 6.2.2 |
| 283. | O.108. | vervallen | | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 284. | O.109. | 18 februari 2010 | Maatschap Platje-Versloot, Hospitaallaan 58, 9341 AH Veenhuizen | 4.3.3, 6.2.1 |
| 285. | O.110. | 18 februari 2010 | Vereniging Brede Overleggroep Kleine Dorpen in Drenthe, Oostersingel 21a, 9401 JZ Assen | 4.3.1, 7.2 |
| 286. | O.111. | 18 februari 2010 | H. Drent, Norgervaart 20a, 9336 TE Huis ter Heide | 4.3.3 |
| 287. | O.112. | 18 februari 2010 | B. Meems, Esweg 9, 7991 AC Dwingeloo | 4.2 |
| 288. | O.113. | 18 februari 2010 | Maatschap Hagting-dilling, Amerweg 64, 9444 TG Grolloo | 4.4, 6.2 |
| 289. | O.114. | 18 februari 2010 | M. Enting, Schoonloërstraat 79, 9444 Th Grolloo | 4.4 |
| 290. | O.115. | 18 februari 2010 | Astron, Oude Hoogeveensedijk 4, 7991 PD Dwingeloo | 4.3.1, 4.7 |
| 291. | O.116. | 18 februari 2010 | Van Schooten Advocatuur, Postbus 44, 9450 AA Rolde, namens Maatschap R. en J. Heuving | 4.3.3, 4.3.4, 6.4.3 |
| 292. | O.117. | 18 februari 2010 | LTO Noord Advies, Postbus 186, 9200 AD Drachten, namens Maatschap J.H. Kramer | 4.3.3, 4.3.4 |
| 293. | O.118. | 19 februari 2010 | Cnossen, Meerweg 13, 9312 TC Nietap/ Roden | 4.1.1, 4.2.4 |
| 294. | O.119. | 19 februari 2010 | G. van der Vinne, hendrikus Zomerweg 7, 7915 AB Alteveer | 4.3.4 |
| 295. | O.120. | 19 februari 2010 | Maatschap Kroon-Thijsselinkg, Vossegatsweg 15a, 9321 XX Peize | 4.2.3, 4.3.4, 4.4 |
| 296. | O.121. | 19 februari 2010 | Stichting Bollenboos, Dwarsdrift 24, 7981 AP Diever | 4.2, 4.4 |
| 297. | O.122. | 19 februari 2010 | Stamm CMO Drenthe, Postbus 954 9400 AZ Assen | 3.3, 4.3.1, 4.5 |
| 298. | O.124. | 18 februari 2010 | Mw. M.F. Moret-Wessels Boer, p.a. Dijkhuizen 17, 7961 AE Ruinerwold (verslag mondelinge zienswijze) | 4.2.3, 4.3.3, 4.5, 4.7, 6.4.2 |

# 2. Samenvatting en beantwoording zienswijzen/ bedenkingen

## Voorwoord

In de voorliggende Nota van Beantwoording van de zienswijzen geven wij onze reacties op de ongeveer 300 zienswijzen van burgers, instellingen en overige partners. Wij juichen de betrokkenheid bij de ontwikkeling van de Drentse omgeving die uit hun reacties spreekt toe. De reacties bevatten ideeën op vele aspecten van onze Omgevingsvisie. Ze handelen over inhoudelijke keuzes op bijna elk beleidsthema en hebben dan bij ons geleid tot een inhoudelijke herbezinning. Niet altijd leidde dit overigens tot een ander standpunt, maar dan altijd op basis van een weloverwogen keuze. U kunt deze keuzes in het stuk nalezen.

## Alleen zelfbindend voor de provincie

De Omgevingsvisie is juridisch gezien alleen zelfbindend. Wij houden onszelf aan de inhoud en doelstellingen ervan. Anderen zijn daaraan dus niet direct gebonden. Hiermee willen wij niet stellen dat het stuk voor anderen betekenisloos is, integendeel. Wij zullen ons bij al ons handelen over de erin benoemde belangen immers laten leiden door de inhoudelijke keuzes en de wijze waarop wij ons in het stuk hebben gecommiteerd die te gaan realiseren. Dat heeft voor onze partners natuurlijk ook gevolgen, aangezien wij hun acties vanuit de Omgevingsvisie beoordelen.

Een aantal zienswijzen richtte zich vooral op de borging van de provinciale belangen. Hierover willen wij alvast opmerken dat wij op dergelijke zienswijzen niet altijd nu antwoord hebben kunnen geven. Dit hangt sterk samen met de Wet ruimtelijke ordening, zoals die sinds medio 2008 geldt. Die voorziet niet langer in een regime waarin de provincie achteraf ruimtelijke plannen van gemeentes goedkeurt, maar in een systeem waarin hij zijn provinciale belangen zelf actief behartigt. Wij hebben wat dat betreft de keuze gemaakt dat de inhoud leidend moet zijn, en de verdere borging per provinciaal belang later moet volgen.

Wij gaan op hoofdlijnen overigens wel in op de mogelijkheden die we hebben om onze provinciale belangen te behartigen en de wijze waarop wij dat willen gaan doen. Een aantal meer specifieke discussies willen wij echter gaan voeren ná vaststelling van de Omgevingsvisie. Dit geldt bijvoorbeeld de vraag welke thema's we via een ruimtelijke verordening gaan borgen, en met welke specifieke regels we dat gaan doen.

## Detailniveau (lokaal versus regionaal)

Veel zienswijzen handelden over de vraag of een bepaalde locatie op een kaart nu in aanduidingsgebied X of aanduidingsgebied Y valt. Naar zijn aard is een visie echter niet detailmatig van aard. Hoewel dat nodig kan zijn, schetst een visie vooral grote lijnen. Dit past bij een orgaan die de positie heeft regie te voeren op selectief benoemde belangen en de uitvoering ervan laat daar waar die het beste past. In ons geval gaat het dan veelal om gemeenten en waterschappen. Deze basishouding maakt dat sommige kaarten en beleidskeuzes voor individuele situaties niet altijd even goed toetsbaar zijn. Hoewel wij de vraag daarnaar begrijpen, is dit voor ons een slag die veelal op lokaal niveau, waar de visie zijn uitwerking veelal in bestemmingsplannen zal moeten krijgen, moet worden gemaakt.

Wij merken nog wel op dat het kan zijn dat we voor een aantal beleidsthema's in een later stadium een nadere detaillering moeten aanbrengen, bijvoorbeeld vanuit eisen die wetgeving aan het detailniveau van onze (verplicht op te stellen) ruimtelijke verordening stelt. Op dat moment kan dan de gevraagde helderheid wellicht deels alsnog worden gegeven.

Wij hebben uw reacties met veel belangstelling tot ons genomen en denken daarop bevredigend te hebben gereageerd. Als wij de uitvoering van onze Omgevingsvisie ter hand nemen hopen wij in u een constructieve partner te vinden voor realisering van de in het voorliggende stuk gemaakte keuzes.

**Nummer O.124**
Heeft bij het inzien van de stukken bij het Waterschap Reest en Wieden geconstateerd dat de stukken onvolledig waren aangezien de Duurzaamheidbeoordeling ontbrak. Is ontevreden wat betreft de publicatie. Deze had minimaal in de Meppeler Courant gepubliceerd moeten worden.

*Antwoord*
Wij hebben voor de inspraakprocedure alle documenten aangeleverd bij de gemeenten en waterschappen met het verzoek deze ter inzage te leggen. Het spijt ons te vernemen dat de DER niet voor de volledige periode beschikbaar is geweest. De Meppeler Courant heeft een bewijsnummer overlegd waaruit blijkt dat de advertentie is geplaatst.

# 1. Drenthe nu

**Nummer P.1**
Vindt de tekst “Wij willen Noord-Nederland en Drenthe profileren als schakel tussen de Randstad en Noord-Oost Europa” passender dan de frase “Drenthe als schakel tussen de Randstad en Noord-Oost Europa” en verzoekt laatstgenoemde citaat naar eerstgenoemde om te zetten.

*Antwoord*
Wij brengen de tekst op pagina 5 in lijn met de tekst op pagina 30.

Daarnaast hebben we de betekenis van de nieuwe wet ruimtelijke ordening ingebracht in hoofdstuk 1 Drenthe nu.

Wijziging ontwerp
*Blz. 5*
**1. Drenthe nu, derde alinea**
Drenthe; een provincie met, als onderdeel van Noord Nederland, een interessante positie als schakel tussen de Randstad en Noordoost-Europa. De interne infrastructuur is grofmazig. Bereikbaarheidsproblemen beperken zich nog tot de ontsluitende wegen van steden en de hoofdinfrastructuur in en naar de provincie.

Drenthe; een provincie die zijn Omgevingsvisie invult vanuit de wetenschap dat er een nieuwe Wet ruimtelijke ordening in werking is getreden, waarin de rol van de provincie anders is gedefinieert. Deze nieuwe rol brengt met zich mee dat de provincie zijn eigen perspectieven en belangen moet benoemen. Drenthe doet dit vanuit een basishouding 'decentraal wat kan, centraal wat moet'. De provincie Drenthe wil binnen de Wro zelf actief met haar belangen aan de slag. De provincie doet dit op basis van gelijkwaardigheid met en vertrouwen in haar partners, waaronder de twaalf Drentse gemeenten.

# 2. Missie, ambities en belangen

## 2.1 Aard van de Omgevingsvisie

**Nummer G.21**
Concludeert uit de omschreven periode waarop de visie betrekking heeft dat de provincie pas ná 2020 klimaat- en weersextremen wil oplossen wat niet zou kloppen met de KRW-doelstellingen die voor 2015 behaald moeten worden.

*Antwoord G.21*
De doelstellingen voor de KRW en klimaatverandering hebben niet dezelfde tijdshorizon. De maatregelen die voor de Kaderrichtlijn Water in het eerste Stroomgebiedsbeheersplan zijn vastgelegd dienen in 2015 uitgevoerd te zijn. De overige doelstellingen die uit de Kaderrichtlijn Water voortvloeien, dienen uiterlijk in 2027 te zijn bereikt. Voor de doelstellingen met betrekking tot wateroverlast is in het Nationaal Bestuurs-akkoord vastgelegd dat de maatregelen in 2015 zijn gerealiseerd. Voor de overige aspecten van klimaat-verandering, zoals droogte en zoetwateraanvoer zijn vooralsnog geen eindjaren gedefinieerd.

**Nummer W.1, W.2, W.3, W.4.**
De recent vastgestelde waterbeheerplannen van de waterschappen zijn afgestemd op het POPII (2004-2009) en niet op de Omgevingsvisie. Voor de volgende planperiode wordt hier aandacht voor gevraagd.

*Antwoord*
Bij herziening van de Waterbeheerplannen door de Waterschappen, dient te worden uitgegaan van het op dat moment vigerende provinciale plan.

## 2.2 Missie

**Nummer O.73**
Is van mening dat de missie een conservatief karakter heeft en dat vooral economie en werkgelegenheid onvoldoende aan bod komt.

*Antwoord*
Wij delen uw mening niet aangezien economie integraal is uitgewerkt in de Omgevingsvisie als één van de vier robuuste systemen en aan de orde komt in hoofdstuk 5 Uitwerking gebiedsopgaven.

## 2.3 Ontwikkelingen

## 2.4 Ambities en belangen

### *2.4.1 Drentse kwaliteiten*

### *2.4.2 Fysiek-ruimtelijke ontwikkelingen*

**Nummer G.21**
Is van mening dat de Omgevingsvisie weinig ambitie benoemt t.a.v. Natuur en landschap en Multifunctionaliteit.

*Antwoord*
Wij delen uw mening niet aangezien natuur en landschap zijn gedefinieerd als kernkwaliteit en natuur is gedefinieerd als één van de robuuste systemen. Voor de multifunctionele gebieden staat onze ambitie centraal om gebiedsgericht tot een afgewogen samenspel van belangen te komen.

**Nummer G.21**
Wijst op een discrepantie in de door ons gebruikte term in paragraaf 2.4.2 Fysiek-ruimtelijke ontwikkelingen' en in paragraaf 3.3 'Ruimtelijk-economische ontwikkeling'.

*Antwoord*
Wij zijn met u van mening dat de tekst verwarring geeft. Wij hebben de kop van paragraaf 2.4.2 aangepast.

Wijziging ontwerp
*Blz. 8*
*2.4.2 Ontwikkelingen*

Economische ontwikkeling en werkgelegenheid
Om werkgelegenheid te behouden en nieuwe te creëren streven wij naar de ontwikkeling van een dynamische, vitale en zichzelf vernieuwende regionale economie. Een belangrijke voorwaarde daarvoor is het kunnen bieden van voldoende, gevarieerde, aantrekkelijke en vitale vestigingsmogelijkheden op regionale bedrijventerreinen en andere stedelijke werklocaties. Ook willen we in het landelijk gebied voldoende ontwikkelingsmogelijkheden bieden voor landbouw, recreatie en toerisme en andere niet-agrarische bedrijvigheid.
Het regionale economische vestigingsklimaat is voor ons van provinciaal belang.

Van provinciaal belang is ook een goed gespreid en gevarieerd aanbod van regionale werklocaties, aansluitend bij de vraag (zowel kwantitatief als kwalitatief) vanuit ondernemingen. Deze locaties moeten goed bereikbaar zijn. Verder wijzen we locaties aan voor milieuhinderlijke bedrijvigheid.

De landbouw moet in de provincie voldoende mogelijkheden hebben voor schaalvergroting en voor de productie van energie. Ook dit is een provinciaal belang.

Toerisme is een belangrijke economische pijler voor Drenthe. Drenthe moet aantrekkelijk blijven voor recreanten en toeristen. Van provinciaal belang is daarom het verbeteren en vernieuwen van het bestaande aanbod van verblijfs- en dagrecreatie en van de toeristisch-recreatieve infrastructuur.

Zowel de landbouw als de toeristisch/recreatieve sector spelen een belangrijke rol bij het behouden en ontwikkelen van de kernkwaliteiten.

De ontwikkeling van de radioastronomie in Drenthe en het voorkomen van verstoring van activiteiten die daarmee samenhangen is voor ons van provinciaal belang. Bij ontwikkelingen binnen de verstoringgevoelige zones is de waarborging van een goede storingsvrije ontvangst van signalen uit het heelal voor ons dan ook leidend.

# 3. Strategie

## 3.1 Robuuste systemen en multifunctionele gebieden

## 3.2 Ruimtelijke kwaliteit

**Nummer G.5.**
Geeft in overweging gemeenten te stimuleren een samenhangende visie op ruimtelijke kwaliteit en landschap te ontwikkelen, bijvoorbeeld in de vorm van een ruimtelijke waardenkaart.

*Antwoord*
Wij zijn zeer gecharmeerd van uw ruimtelijke waardenkaart en hebben dit in onze gesprekken met andere gemeenten ook wel eens genoemd. In de uitvoeringsparagraaf die we na vaststelling van de visie door PS willen opstellen, willen we kijken wat de mogelijkheden zijn om uw waardenkaart ook te gebruiken als het gaat om borging van kernwaarden die van provinciaal belang zijn.

**Nummer W.5**
Ziet graag dat bij ontwikkelingen ook de drinkwaterfunctie als structurerend wordt gezien.

*Antwoord*
Het belang van de drinkwaterfunctie komt tot uiting in hoofdstuk 6 van de Omgevingsvisie. Daaruit blijkt dat het grondwaterbeschermingsbeleid een sturende werking kent.

## 3.3 Rol en sturing

**Nummer G.1, G.2, G.9, G.14, G.16**
De intentie om meer in overleg en in samenwerking ambities te stellen en doelen te realiseren spreekt aan en in het bijzonder wordt het uitgangspunt 'gezamenlijke verantwoordelijkheid voor Drenthe'onderschreven. Denken met relatiebeheer een goede basis te hebben en spreken als gemeenten binnen Zuidwest Drenthe de intentie uit intensiever te gaan samenwerken aan opgaven in het landelijke gebied. Wijzen hierbij op de gebiedsvisie Zuidwest Drenthe 'Beekdalen en Nationale Parken" welke door de gebiedspartners is vastgelegd. Zien deze gebiedsvisie echter niet op alle onderdelen terug.

Na vaststelling van de Omgevingsvisie wordt met gemeenten uitwerking gegeven aan diverse thema's wat nu leidt tot onzekerheid en onduidelijkheid over kaders, instrumenten en verantwoordelijkheden. Zien wel een kans om als Zuidwest Drentse gemeenten gezamenlijk met de provincie tot een vitaal landelijk gebied te komen.

Willen de verantwoordelijkheid voor de witte gebieden van de kernkwaliteitenkaart oppakken willen hiervoor een gezamenlijk agenda voor het landelijk gebied in de regio ontwikkelen, maar zien voor de provincie een rol in de vorm van advies, menskracht en middelen. Benadrukken het belang van de middelen uit het pMjp voor de ontwikkeling van het landelijk gebied en gaan graag het gesprek aan.

*Antwoord*
Wij vinden net als u de samenwerking in Zuidwest Drenthe zeer vruchtbaar en willen het samenwerkingsverband graag benutten om nadere afspraken te maken over de realisatie van de ambities de van gebiedspartners. De Omgevingsvisie is voor ons het kader, over de instrumenten, middelen en verantwoordelijkheden maken wij met u nadere afspraken.

**Nummer G.2, G.5, G.9, G.12, G.17, N.3, O.122**
Vindt het positief dat wordt vastgehouden aan samenwerking met gemeenten zonder verordening wat aansluit bij de huidige samenwerking door middel van relatiebeheer en vooroverleg. Waardeert de benadering van samenwerking tussen partijen en terughoudendheid met instrumentarium. Ziet voor een aantal gebiedsgerichte en specifieke opgaven een rol voor de provincie. Is van mening dat de nieuwe Wro is opgesteld vanuit het oogpunt van beperking van de regeldruk en dat een provinciale verordening hieraan afbreuk doet. Gaat ervan uit dat hierover vroegtijdig zal worden geïnformeerd en dat een eventuele verordening geen aanvullende inperking van de gemeentelijke beleidsvrijheid zal inhouden. Is van mening dat vooral het relatiebeheer moet worden ingezet voor een snel en efficiënt overleg over concrete ontwikkelingen en dat niet op detailniveau langdurig overleg mag plaatsvinden. Is van mening dat door een actieve sturing verantwoordelijkheid genomen moet worden voor de uitvoering. Vreest dat het natuurbelang bij ambtelijk overleg in de verdrukking zal komen en pleit voor het gebruiken van de mogelijkheid richtlijnen op te stellen. Constateert dat nog veel onderdelen van het beleid van provinciaal belang worden verklaard. Hiermee wordt onvoldoende recht gedaan aan de grondbeginselen van de nieuwe WRO en de wijze waarop de totstandkoming van de visie vorm heeft gekregen. Geeft aan dat er zaken als provinciaal belang zijn benoemd zonder een duidelijke motivering. Gaat ervan uit dat de uitwerking van onderwerpen en gebieden op basis van gelijkwaardigheid met betrokken partijen vorm wordt gegeven.

Vindt de wijze waarop het samenwerkingsverband 'Mooi Drenthe' wordt gepresenteerd opvallend. Is van mening dat deze zich nog moet ontwikkelen en bewijzen en kan zich niet vinden in de prominente plek in de visie. Hecht eraan dat de rol en taakstelling, het signaleren, monitoren en vraaggericht stimuleren op diverse terreinen, expliciet wordt opgenomen in de nieuwe omgevingsvisie eventueel conform de nota 'Amen is geen Amsterdam".

*Antwoord*
Wij hebben ons bij het benoemen van het provinciaal belang beperkt tot onderwerpen die van een bovenlokaal schaalniveau zijn of waarbij een provinciale verantwoordelijkheid een nadrukkelijke meerwaarde kan betekenen of een wettelijke basis heeft. Wij zijn van mening dat het resultaat past bij de grondbeginselen van de nWRO en de uitgangspunten van Provincie Nieuwe Stijl.

Op basis van onze sturingsfilosofie gaan wij pro-actief en in een vroeg stadium, op basis van een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor Drenthe, in overleg met onze partners over de realisatie van de ambities uit de Omgevingsvisie en de wederzijdse rol en verantwoordelijkheid. Dit geldt ook voor eventuele uitwerkingsopdrachten of ontwikkelopdrachten voor gebieden. Wij zijn terughoudend in het inzetten van verplichtende instrumenten.

Wij hechten op basis van onze sturingsfilosofie aan de inzet van instrumenten die bijdragen aan informatieoverdracht, uitwisseling en netwerkvorming. Het relatiebeheer speelt hierin een belangrijke rol. Ook de inzet van 'Mooi Drenthe'past in dit beeld. Wij zijn ons er van bewust dat beide instrumenten voortdurend doorontwikkeld moeten worden om in te kunnen spelen op de actuele behoeften.

**Nummer G.3**
Vertrouwd erop dat de Omgevingsvisie zodanig wordt geformuleerd dat er geen formele belemmeringen bestaan voor de uitwerking van het structuurplan Tynaarlo (1996) in bestemmingsplannen.

*Antwoord*
De Omgevingsvisie heeft een zelfbindend karakter. Gemeenten stellen zelf voor hun grondgebied een structuurvisie op. Voor de onderwerpen die van provinciaal belang zijn, vragen wij u in een vroeg stadium met ons in overleg te treden.

**Nummer O.72**
Vraagt zich af of de genoemde ambities betaalbaar zijn en vraagt duidelijkheid welke prioritering wordt gehanteerd als er keuzes moeten worden gemaakt bij de inzet van financiële middelen.
Dringt aan op procesafspraken en een vooraf vastgesteld tijdsframe bij de afstemming tussen overheden onderling.

*Antwoord*
Wij stellen na vaststelling van de Omgevingsvisie een uitvoeringsagenda op. Hierin komen de prioritering en allocatie van middelen aan de orde, alsook planning en prestatieafspraken.

**Nummer O.60**
Vindt het verwarrend dat er momenteel verschillende overheidsplannen van toepassing zijn en/of in procedure zijn die betrekking hebben op gronden die in eigendom zijn. Vraagt hier iets aan te doen.

*Antwoord*
Wij kunnen niet voorkomen dat er verschillende plannen door verschillende partijen tegelijkertijd in procedure zijn. Deze partijen handelen vanuit hun eigen verantwoordelijkheid. Waar mogelijk en wenselijk worden onderwerpen integraal opgepakt.

**Nummer O.72**
Constateert dat er geen verbinding gemaakt wordt naar het geldende beleid aan de andere zijde van de provinciegrenzen en landsgrens en vraagt zich af in hoeverre daar in provincie- en landsoverschrijdende zin kansen of beperkingen liggen.

*Antwoord*
Wij hebben de kansen en beperkingen buiten de provinciegrenzen betrokken in onze afweging van onze ambities.

# 4. Uitwerking van de strategie

## 4.1 Ontwikkelen met ruimtelijke kwaliteit

### *4.1.1 Kernkwaliteiten*

**Nummer N.2, L.28, G.21, G.16, O.102, O.105, R.3**
Vraagt de doorwerking van de kernkwaliteiten te borgen in gemeentelijke plannen. Ervaart een gekunstelde tweedeling in kernkwaliteiten, op basis van gemeentelijk en provinciaal belang, en vraagt deze te laten vervallen. Vraagt om het beschikbaar stellen van informatie over alle kernkwaliteiten, bijvoorbeeld in de vorm van kaartmateriaal. Ook voor de kernkwaliteiten die niet van provinciaal belang zijn. Stelt dat de provincie zich niet zondermeer uit de witte gebieden kan terugtrekken. Stelt dat de gebieden die niet aangeduid zijn als provinciaal belang niet ‘buiten de boot’ moeten vallen als het gaat om aandacht en financiële inzet. Heeft algemene opmerkingen over omvang van het plan, detailniveau van het plan en de rol en sturing.

*Antwoord*
Wij geven in de Omgevingsvisie aan dat de ‘gezamenlijke verantwoordelijkheid voor Drenthe’ de basis vormt van onze sturingsfilosofie. Wij zijn voornemens om vooral instrumenten in te zetten die ons en onze partners in staat stellen deze verantwoordelijk te nemen. De definitieve besluitvorming over het instrumentarium vindt plaats na vaststelling van de Omgevingsvisie. Wij hebben de tekst aangepast om de doorwerking van de kernkwaliteiten, het onderscheid tussen provinciaal en gemeentelijk belang en de informatievoorziening verder te verduidelijken.

Wijziging ontwerp
*Blz. 92*
## 7.2 Sturing en instrumenten

Er staan ons grofweg vier soorten instrumenten beschikbaar bij het uitvoeren van deze Omgevingsvisie:
1. instrumenten gericht op samenwerking;
2. instrumenten gericht op informatieoverdracht;
3. instrumenten gericht op financiële ondersteuning en/of investeringen;
4. instrumenten gericht op regelgeving (inclusief de uitvoering en handhaving).

Deze instrumenten verschillen qua sturingsfilosofie (van zelfsturing tot hiërarchisch), relatievorm (van overlaten tot opleggen), uitvoeringstactiek (van ondersteunen tot normeren) en typering (van communicatief tot juridisch).

Wij willen onze Omgevingsvisie ontwikkelingsgericht uitvoeren. Met een actieve provinciale inzet willen wij gewenste ontwikkelingen van de grond tillen. Dit betekent dat het accent ligt op mogelijkheden, niet op onmogelijkheden. Daarbij past de inzet van instrumenten die gericht zijn op samenwerking tussen partijen, op basis van gelijkwaardigheid en vertrouwen. We gaan daarom terughoudend om met het nieuwe instrumentarium van de Wro. Het formele instrumentarium leidt in onze ogen tot een hiërarchische relatie tussen provincie en partners en staat daarmee een aanpak op basis van gelijkwaardigheid in de weg.
In principe kiezen we alleen voor de inzet van meer dwingende instrumenten wanneer blijkt dat samenwerking tot onvoldoende resultaat leidt.

Wij kiezen met ons provinciale beleidskader bewust, en conform de uitgangspunten van de nieuwe Wro, om beleidsruimte aan gemeenten te geven. In onze optiek kan deze beleidsruimte ook voor kernkwaliteiten gelden, aangezien de gemeenten de uiteindelijke verantwoordelijkheid dragen voor inrichting van de leefomgeving. Een onderscheid in kernkwaliteiten naar provinciaal en gemeentelijk belang is voor ons geen onderscheid in eerste en tweede garnituur. Het is onderscheid in de verdeling van verantwoordelijkheid voor het behoud en de ontwikkeling van de kernkwaliteiten.

In kaart 2. 'Kernkwaliteiten' zijn gekleurde gebieden en witte gebieden aangeduid. Voor de witte gebieden ligt het primaat voor behoud en ontwikkeling van de kernkwaliteiten bij de gemeenten of waterschappen. Onze rol in deze gebieden is faciliterend en stimulerend. Wij zien hierin drie hoofdsporen:
- Inspireren: wij willen bijdragen aan het behoud en ontwikkeling van de kernkwaliteiten door inspirerende voorbeelden en informatie binnen en buiten Drenthe uit te dragen naar gemeenten. Verder zijn wij voornemens om gemeenten op verzoek te faciliteren in het opstellen van gemeentelijke plannen met betrekking tot ruimtelijke kwaliteit, bijvoorbeeld met de inzet van een kwaliteitsteam.
- Kennis delen: wij stimuleren de ontwikkeling van eigen gemeentelijke of locale verbijzondering en detaillering van kernkwaliteiten. De kennis over kernkwaliteiten maken wij algemeen raadpleegbaar, bijvoorbeeld in de vorm van een databank. Gemeenten kunnen deze kennis gebruiken bij hun afwegingen en doorvertaling in bestemmingsplannen.
- Subsidie verlenen: in de periode van verschuiving van verantwoordelijkheden van provincie naar gemeente kunnen wij besluiten tot het instellen van een co-financieringsregeling ten behoeve van het behoud en ontwikkeling van kernkwaliteiten. Bijvoorbeeld voor het aanstellen van een gemeentelijke of regio-archeoloog of het maken van een gemeentelijke archeologiekaart.

Voor de gekleurde gebieden zien wij een nadrukkelijke rol voor onszelf in het planproces. Wij zien hierin drie hoofdsporen:

- Kader stellen: voor de verschillende kernkwaliteiten hebben wij randvoorwaarden gespecificeerd die ingaan op de kenmerken (karakteristiekbeschrijvingen, typologieën, etc.), samenhang en niveau's van sturing. Dit zijn voor ons de criteria in de advisering over ontwikkelingen.
- Behouden: wij sturen op de vastlegging van kernkwaliteiten in de structuurvisies en bestemmingsplannen van gemeenten en de beheersplannen van waterschappen en terreinbeherende organisaties.
- Ontwikkelen: wij sturen op onze betrokkenheid in een zo vroeg mogelijk stadium van ruimtelijke plannen, dat wil zeggen de visievorming of ontwerpfase. In dit stadium denken wij actief mee in de gewenste integrale samenhang van kernkwaliteiten en functies. In onze advisering kan de ene kernkwaliteit prevaleren boven de andere. Dit is afhankelijk van het type ontwikkeling en het gespecificeerde niveau van sturing (zie ook kader stellen).

Om onze sturingsfilosofie ten uitvoer te kunnen brengen is een nauwe samenwerkingsrelatie tussen provincie, gemeente en waterschap gewenst. Wij investeren om die reden in de doorontwikkeling van het relatiebeheer met als doel integraal te kunnen adviseren.

**Nummer O.45**
Vraagt zich af in hoeverre de ligging van uw bedrijf in een gebied dat is aangeduide op kaart 2. Kernkwaliteiten voor u wijzigingen inhouden.
Vraagt zich af of de aanduiding van het beekdal op kaart 2E Archeologie over uw huiskavel correct is.

*Antwoord*
Wij maken in onze Omgevingsvisie onderscheid tussen hoofdfuncties en kernkwaliteiten. Uw bedrijf ligt in gebied met een landbouwfunctie (kaart 1. Visie 2020). Dat betekent dat de ontwikkeling van andere functies geen significant negatieve invloed mag hebben op het functioneren van de hoofdfunctie

De begrenzing van het beekdal op kaart 2E Archeologie is gebaseerd op de geomorfologische kaart, de bodemkaart en het Actuele Hoogtebestand Nederland. Het kan inderdaad zo zijn dat de begrenzing over de rand van uw huiskavel loopt. Dit heeft voor u niet direct een consequentie, omdat het provinciaal belang archeologie alleen in het geding is bij grootschalige ontwikkelingen in beekdalen en niet bij ontwikkelingen op het niveau van een huiskavel.

**Nummer O.118**
Is van mening dat alle gronden van Cnossen en de aangrenzende recreatiegronden buiten de kernkwaliteitengebieden vallen.

*Antwoord*
Op kaart 2. Kernkwaliteiten zijn kernkwaliteiten van provinciaal belang aangeduid. De 'witte gebieden' bevatten ook kernkwaliteiten, welke onder de gemeentelijke verantwoordelijkheid vallen. In beide type gebieden (wit en gekleurd) gaan wij er van uit dat er zorgvuldig met de kernkwaliteiten wordt omgegaan.

**Nummer O.61**
Gaat er van uit de vermelding "Unesco" voor Veenhuizen geen negatieve gevolgen heeft voor de bedrijfsvoering.

*Antwoord*
Uw conclusie is correct. De vermelding Unesco heeft puur betrekking op het dorp Veenhuizen en niet op het agrarisch gebied. Het biedt aan de andere kant wel kansen bijvoorbeeld op het gebied van recreatie en toerisme

**Nummer B.3**
Is van mening dat 'bedrijvigheid' als een kernkwaliteit van Drenthe moet worden beschouwd.

*Antwoord*
De kernkwaliteiten, zoals benoemd in de Omgevingsvisie, zijn het resultaat van de interactieve eerste fase van proces van totstandkoming van het nieuwe omgevingsbeleid (Dit Tekent Drenthe). Economie en bedrijvigheid zijn in deze eerste fase nadrukkelijk naar voren gekomen als essentieel belang van Drenthe. Wij zijn van mening dat de status van 'robuust systeem' meer recht doet aan het belang voor Drenthe dan de status van 'kernkwaliteit'.

### *4.1.2 Zorgvuldig ruimtegebruik*

### *4.1.3 Milieu- en leefomgevingkwaliteit*

**Nummer G.3**
Dringt aan op een zo spoedig mogelijke uitvoering van de sanering van de locatie "Van Wijk & Boerma" in Tynaarlo, gelegen in het Nationaal Landschap van de Drentsche Aa.

*Antwoord*
Wij delen de mening van de gemeente dat spoedige sanering noodzakelijk is. Bij beschikking d.d. 12 juni 2001, gebaseerd op artikel 29 en 37 Wet bodembescherming, hebben wij dit vastgelegd. In overleg met alle betrokkenen en belanghebbenden verkennen wij de mogelijkheden om tot een spoedige sanering te komen. Deze mogelijkheden liggen op het gebied van financiën, ruimtelijke ontwikkelingen, milieuhygiënische doelstellingen, juridische verhaalbaarheid en organisatie.

**Nummer G.6**
Op de bedrijventerreinen Europark en Leeuwerikenveld II zijn bedrijven tot categorie 4 toegestaan in plaats van de genoemde categorie 6. Verzoekt dit aan te passen.

*Antwoord*
Zie O.30

**Nummer G.9**
Vindt de verwachting over de toepassing van de VNG-systematiek door gemeenten niet thuishoren in een strategisch visiedocument. Merken op dat, voor wat betreft de uitsluiting van categorie 4,5 en 6 bedrijven buiten de genoemde terreinen, op diverse bedrijventerreinen in de gemeente Hoogeveen, vestiging van dergelijk bedrijven mogelijk is en verzoekt de tekst daarop aan te passen.

*Antwoord*
Zie O.30

**Nummer O.30**
Stelt voor om voor categorie 4 bedrijven te regelen dat deze zich, bij wijze van uitzondering, ook buiten de regionale bedrijventerreinen kunnen vestigen. Zijn van mening dat bedrijven die onder de algemene regels van het Activiteitenbesluit vallen, niet onder het voorgestelde vestigingsbeleid hoeven te vallen. Stelt dat vermeden moet worden dat bestaande categorie 4, 5 en 6 bedrijven verplicht worden om naar regionale bedrijventerreinen te verhuizen.

*Antwoord*
Ons vestigingsbeleid voor milieuhinderlijke bedrijven is ingegeven door discussies rondom provinciale milieuvergunningtrajecten in het recente verleden. Wij achten het voor het verlenen van milieuvergunningen van belang dat nieuw vestiging van een milieuhinderlijk bedrijf plaats vindt op basis van een goede ruimtelijke afweging op bestemmingsplanniveau. De Wet milieubeheer bepaalt voor welke bedrijven wij een milieuvergunning moeten verlenen. Grofweg kan gesteld worden dat deze bedrijven vallen in de categorieën 4, 5 en 6 van de VNG-systematiek 'Bedrijven en Milieuzonering'.

Een recente analyse van bestemmingsplannen voor bedrijventerreinen laat zien dat veel bestemmingsplannen sterk verouderd zijn en veel ruimte bieden voor de vestiging van categorie 4, 5 en 6 bedrijven, terwijl de fysieke en milieuhygiënische ruimte op de terreinen beperkt is. Het is daarom wenselijk om bij actualisatie van de bestemmingsplannen de feitelijke en de gewenste situatie in overeenstemming te brengen. De VNG-systematiek "Bedrijven en milieuzonering" achten wij zeer bruikbaar om tot een goed vestigingsbeleid te komen. Ook is uit de analyse naar voren gekomen dat de regionale bedrijventerreinen het meest geschikt zijn voor de vestiging van milieuhinderlijke bedrijven. Daarom hanteren we de beleidslijn dat categorie 4, 5 en 6 bedrijven zich dienen te vestigen op regionale bedrijventerreinen.

Wij kunnen ons vinden in de zienswijzen van G.9 dat milieuhinderlijke bedrijven zich ook buiten de genoemde regionale bedrijventerreinen kunnen vestigingen. In reactie op O.30 geven we de gemeenten de ruimte om uitzonderingsbeleid te maken voor de vestiging van alleen categorie 4 bedrijven buiten de regionale bedrijventerreinen. De milieubelasting van categorie 4 bedrijven valt, afhankelijk van het type bedrijf en te treffende maatregelen, naar ons inziens in te passen op een lokaal werkterrein. Omdat het beleid alleen van toepassing is voor nieuw vestiging, is het verplicht verplaatsen van bedrijven niet aan de orde. In reactie op G.6 wordt de tekst genuanceerd.

Wijziging ontwerp
*Blz. 15*
Vestiging van milieuhinderlijke bedrijven
Wij verwachten van gemeenten dat bij het inrichten van bedrijventerreinen de VNG-systematiek 'Bedrijven en Milieuzonering' wordt toegepast. De vestiging van milieuhinderlijke bedrijven vraagt om een zorgvuldige ruimtelijke inpassing. In onze optiek moeten nieuwe bedrijven die vallen in de milieucategorieën 4, 5 en 6 van de VNG-systematiek zich vestigen op daartoe geschikte regionale werklocaties. Op dit moment is er voor dergelijke bedrijven fysieke- en milieuhygiënische ruimte op het Bargermeer in Emmen, het Europark en Leeuwerikenveld II in Coevorden (alleen cat 4), het Tweesporenland/MERA-terrein in Wijster en Oevers D in Meppel.Voor de categorie 4 bedrijven bieden wij de gemeenten ruimte om uitzonderingsbeleid te formuleren, waarmee ook vestiging buiten de regionale werklocaties mogelijk wordt.

Bij de regionale afstemming overregionale werklocaties (zie paragraaf 4.3.1) willen we zowel aandacht besteden aan het inpassen van milieuhinderlijke bedrijven als aan de vestigingsmogelijkheden in relatie tot de vraag vanuit de markt.

Tekst Bijlage 3 Blz. 23. Met betrekking tot milieuhinderlijke bedrijvigheid geldt dat wij nieuwvestiging slechts toestaan op de regionale werklocaties. Voor de categorie 4 bedrijven bieden wij de gemeenten ruimte om uitzonderingsbeleid te formuleren, waarmee ook vestiging buiten de regionale werklocaties mogelijk wordt. We nemen de vestiging van dit soort bedrijvigheid mee bij de regionale afstemming van het aanbod als specifiek segment. Voor VAM-MERA geldt dat wij voornemens zijn specifiek met de grondeigenaren Attero-Noord en de gemeente Midden-Drenthe afspraken te maken over de ontwikkeling van dit terrein tot Energietransitiepark.

**Nummer G.14.**
Vraagt welke provinciale wegen het betreffen waar bij regulier onderhoud gezocht wordt naar geschikte oplossingen van knelpunten.

*Antwoord*
Momenteel staat alleen de N372 (tussen hectometer 6.6 en 8.5) op het programma. In 2012 stellen we vast bij welke andere provinciale wegen maatregelen nodig zijn.

**Nummer G.21**
Is van mening dat bij de verbetering van de leefomgevingskwaliteit naast gemeenten en provincie meer partners betrokken zijn zoals natuurbeheerders en waterschap.
Vraagt zich af wat de ambitie m.b.t. luchtkwaliteit en geurhinder is voor ná 2012.
Bij bestaande geluidssportcentra moet staan Nieuw-Roden in plaats van Roden.

*Antwoord*
Wij delen uw mening dat ook partners als natuurbeheerders en waterschappen een rol hebben bij het verbeteren van de leefomgevingskwaliteit. Voor de periode ná 2012 zal in een nieuw Actieplan luchtkwaliteit worden aangegeven welke ambities de provincie heeft ten aanzien van luchtkwaliteit en welke maatregelen getroffen zullen worden.

**Nummer M.5**
Verzoekt ons om onze aandacht te richten op hardnekkige milieuproblemen en daarbij prioriteit te geven aan de vier transitieopgaven.

*Antwoord*
Het ministerie doelt op de 7 hardnekkige milieuproblemen uit het Nationaal Milieubeleidsplan 4 uit 2001:
1. verlies aan biodiversiteit;
2. klimaatverandering;
3. overexploitatie van natuurlijke hulpbronnen;
4. bedreiging van de gezondheid;
5. bedreiging van de externe veiligheid;
6. aantasting van de leefomgeving;
7. mogelijke onbeheersbare risico's.

Het NMP4 wil deze milieuproblemen aanpakken vier transities in gang te zetten:
1. transitie naar een duurzame energie;
2. transitie naar een duurzaam gebruik van biodiversiteit en natuurlijke hulpbronnen;
3. transitie naar een duurzame landbouw;
4. transitie naar een duurzame mobiliteit.

In de ontwerp Omgevingsvisie komen met name de voor Drenthe relevante milieuthema's aan bod; 'verlies aan biodiversiteit' (4.3.3.), 'klimaatverandering' (4.3.2. en hoofdstuk 6) en 'de transitie naar een duurzame energie' (4.7). In paragraaf 4.1.3. wordt kort ingegaan op thema's als milieu en gezondheid, leefomgeving-kwaliteit, externe veiligheid en duurzame landbouw. Ons provinciaal verkeers- en vervoersplan behandelt onze aanpak ten aanzien van de transitie naar een duurzame mobiliteit.

**Nummer M.5**
Wijst erop dat met ons standpunt over opslag van afval in de ondergrond in nationale belangen wordt getreden. Geeft aan om op dit punt met inzet van het Wro-instrumentarium nationale belangen veilig te stellen.

*Antwoord*
Wij zijn ons ervan bewust dat het Rijk op dit punt een rol voor zichzelf ziet weggelegd. Desalniettemin hebben wij gemeend naar onze inwoners tevens helderheid te verschaffen waar het óns standpunt over dit thema betreft.

**Nummer O.30**
Geeft aan dat de passage over geluidsproducerende industrie onduidelijk is. Stelt voor om de tekst aan te vullen met "Geluidproducerende industrie, welke niet onder het Activiteitenbesluit valt, moet zich vestigen op daarvoor geschikte bedrijventerreinen".
Acht het van belang dat gevoelige bestemmingen, zoals woningen, op voldoende afstand van alle bedrijventerreinen worden gehouden, aangezien ook categorie 3 bedrijven last hebben van oprukkende woningbouw.

*Antwoord*
Op de vestiging van geluidproducerende industrie is o.a. de Wet geluidhinder van toepassing. De tekst zal daar op worden aangepast. De provincie ziet erop toe dat gevoelige bestemmingen, zoals woningen, op voldoende afstand van gezoneerde terreinen worden gehouden. Voor de overige werklocaties is dat taak van de gemeente.

Wijziging ontwerp
*Blz. 17*
Industrielawaai
Het provinciale beleid is erop gerichtgeluid te concentreren. Conform geldende wet- en regelgeving dient geluidsproducerende industrie zich te vestigen op daarvoor geschikte bedrijventerreinen.

**Nummer G.21**
Bij bestaande geluidssportcentra moet staan Nieuw-Roden in plaats van Roden.

*Antwoord*
Is correct en wordt gewijzigd, zie onder O.64.

**Nummer O.53**
Is van mening dat de term 'lawaaisport' geen recht doet aan de (inter)nationale betekenis van het TT-Circuit. Ziet de beschrijving van het TT-circuit in de door GS vastgestelde "Plan van aanpak TT-Circuit en omgeving" graag terug in de Omgevingsvisie. Vraagt om verduidelijking van de 'extra beperkingen' aanvullend op de geluidszone.

*Antwoord*
Zie O.64

**Nummer O.64**
Is van mening dat het uitgangspunt dat de provincie niet zal meewerken aan het ontwikkelen van nieuwe geluidssportcentra of motorcrossterreinen te rigide is. Het zou te ver gaan om bij voorbaat iedere ontwikkeling op dit gebied uit te sluiten. Indien door het gebruik van stillere motoren geluidsruimte wordt gecreëerd, is het redelijk dat deze ruimte kan worden aangewend voor nieuwe activiteiten en/of uitbreiding van bestaande activiteiten. Maakt bezwaar tegen de term 'lawaaisport' als aanduiding voor motorsport en stelt het gebruik van de term 'motorsport' of 'geluidssport' voor.

*Antwoord*
De term lawaaisport is ontleend aan de op zichzelf gangbare term “grote lawaaimakers” die in de context van de Wet geluidhinder wordt gehanteerd voor onder meer motorcrossterreinen. Wij delen de mening dat de term lawaai een lading heeft die lang niet altijd in overeenstemming is met de feitelijke waardering van de sportactiviteiten die op dit gebied in Drenthe plaatsvinden. De term “lawaaisport” is daarom vervangen door de term “geluidsport”.

Om het belang van specifiek van het TT-circuit te benadrukken is in de definitieve versie de paragraaf “Industrielawaai en lawaaisport” opgesplitst in de paragrafen “Industrielawaai”, “Geluidssportcentra” en “Integrale gebiedsontwikkeling TT-circuit en omgeving”. In de verschillende paragrafen is het beleid t.a.v. de geluidssportcentra (in reactie op zienswijze 0.64) en het TT-circuit duidelijker uiteengezet (in reactie op zienswijze 0.53).

## Wijziging ontwerp
*Blz. 17.*
### Geluidssportcentra
Geluidsport mag in principe alleen worden bedreven op de bestaande geluidssportcentra in Assen, Nieuw-Roden en Emmen. Daarnaast heeft Drenthe twee lokale motorsportterreinen, in Zuidwolde en Westerbork. Wij werken niet mee aan het ontwikkelen van nieuwe geluidssportcentra of permanente motorcrossterreinen. Ook de uitbreiding van de gebruiksmogelijkheden van de motorcrossterreinen in Emmen, Nieuw-Roden, Zuidwolde en Westerbork staan wij in principe niet toe, conform de afspraken die zijn gemaakt bij de oprichting en zoals vastgelegd in de vigerende vergunning. Dit betekent dat de vergunde hoeveelheid uren en / of dagen per week kan niet worden uitgebreid. Voor het geluidsportcentrum Emmen geldt dat de geluidszone geen ruimte meer biedt voor uitbreiding van activiteiten. Wel bestaat er de mogelijkheid om, bij een gelijkblijvende geluidproductie, en binnen de vergunde uren en/of dagen, de activiteiten uit te breiden.

Wanneer er op de bestaande centra en terreinen behoefte bestaat aan uitbreiding van de activiteiten zal er, overeenkomstig het visietraject bij het TT-circuit (zie hieronder), een traject worden opgestart waarbij de mogelijkheden voor groei in relatie tot de wensen van de omgeving nader worden uitgewerkt. Bij het verlenen van vergunningen zijn wij zeer terughoudend met het toestaan van activiteiten in de nacht.

Het beleid voor permanente geluidssportcentra (inrichtingen in de zin van de Wet milieubeheer) staat los van de vraag of het mogelijk is om incidentele / kortdurende evenementen te organiseren. Hiervoor is het bestemmingsplan, eventueel een gemeentelijke verordening en onder omstandigheden het Besluit geluidsproductie sportmotoren bepalend. In voorkomende gevallen beslissen Gedeputeerde Staten of zij ontheffing zullen verlenen van de verbodsbepalingen in artikel 2 van dit Besluit.

### Integrale gebiedsontwikkeling TT-circuit en omgeving
Het TT circuit is een circuit met een geweldige uitstraling dat veel bezoekers trekt. Economisch, recreatief, sportief en uit een oogpunt van werkgelegenheid is het circuit van groot belang. Het circuit is gelegen in een omgeving die ook haar belangen kent. Aan de rand van het circuit ligt het natuurgebied Witterveld, een gebied met onvervangbare natuur. Op enige afstand van het circuit ligt een aantal dorpen en woonwijken. Verder ligt in de nabije omgeving het Vakantiepark Witterzomer en zijn er in de omgeving andere belangrijke accommodaties waar regelmatig evenementen worden georganiseerd.

Het is zaak om alle belangen op een evenwichtige manier met elkaar te verenigen. Om die reden werkt de provincie op dit moment nauw samen met betrokken partijen aan een integrale visie met bijbehorende uitvoeringsprogramma’s voor het TT – circuit en haar omgeving.

Het beleid ten aanzien van het TT-circuit is dat binnen de kaders van de '12-dagenwet' de twaalf toegestane type 0- en type 1-dagen op het circuit flexibeler kunnen worden benut. Wat betreft de andere activiteiten die het meeste geluid produceren, is het beleid dat aanvullend op de vastgestelde MTG's en de geluidszone, de activiteiten qua aantal en geluidsbelasting beperkt moeten blijven tot 27 type 2-dagen. Eventuele herijking van dit beleid vindt plaats op basis van de uitkomsten van het visietraject.

**Nummer O.102.**
Pleit voor het bewerkstelligen van het saneren van bestaande industrieterreinen zodat leegstaande panden en aanwezige ruimte aantrekkelijk zijn voor nieuwe bedrijven.

*Antwoord*
Het saneren en revitaliseren van bedrijfsterreinen heeft zowel landelijk als ook provinciaal prioriteit. Beleidsmatig wordt middels de bedrijvenregeling een extra impuls gegeven aan de aanpak van saneringen van bedrijven.

## 4.2 Uitwerking kernkwaliteiten

**Nummer O.102**
Vraagt zich af of veiligheid niet ook een provinciale verantwoordelijkheid is. Is van mening dat de kernkwaliteit ruimte de kleinschaligheid van het Drentse landschap te kort doet en dat juist dit als kernkwaliteit zou moeten worden aangewezen.

*Antwoord*
U hebt gelijk dat veiligheid ook een provinciale verantwoordelijkheid is. Dit komt tot uiting in de uitwerking van de indicatoren sociale, externe en verkeersveiligheid, bijvoorbeeld in onze uitvoeringsprogramma's Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan en Externe Veiligheid.

**Nummer O.112, O.121**
Vindt dat gebieden met kernkwaliteiten Landschap, Cultuurhistorie, Aardkundige waarden en Archeologie (bijv. essen en kleinschalige cultuurlandschappen) niet de functie Landbouw moeten krijgen.

*Antwoord*
Wij hebben de kernkwaliteiten op kaart gezet met als doel om aan de functies in het gebied duidelijk te maken waar rekening mee gehouden moet worden bij de uitoefening van de functie. Wij willen hiermee bereiken dat functie en kernkwaliteit duurzaam met elkaar worden verweven. In de gebieden met de functie landbouw is/blijft echter de functie landbouw leidend en de kernkwaliteiten gelden als randvoorwaarde.

### *4.2.1 Natuur*

**Nummer O.82**
Geeft aan dat de aanduiding Nationaal Landschap Drentsche Aa voor gronden van de indiener ongewenst is, vanwege de consequenties voor de (toekomstige) bedrijfsvoering.

*Antwoord*
De begrenzing van nationale landschappen is de verantwoordelijkheid van de rijksoverheid, vastgelegd in de Nota Ruimte. Wij hebben deze begrenzing overgenomen in de Omgevingsvisie.
Het rijksbeleid schrijft verder voor dat binnen nationale landschappen ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk zijn (juist ook de agrarische bedrijfsvoering), mits de kwaliteit van het landschap wordt behouden of wordt versterkt. De aanduiding Nationaal Landschap zet vooral een rem op grootschalige verstedelijkingslocaties en bedrijventerreinen, nieuwe grootschalige glastuinbouwlocaties en nieuwe grootschalige infrastructurele projecten.

**Nummer O.102**
Vraagt zich af hoe een verdere lintbebouwing van industrieterreinen langs de snelwegen wordt voorkomen.

*Antwoord*
Wij denken in ons ontwerp voldoende waarborgen te hebben opgenomen om dit te voorkomen, te weten:
- De focus vanuit de bundelingsgedachte ligt op de steden, nieuwe industrieterreinen in het tussenliggende landelijk gebied langs de snelwegen zijn daarmee niet mogelijk.
- De aanduiding wegpanorama op de visiekaart is vooral bedoeld om te zorgen dat het contrast tussen stad en land langs de snelweg intact blijft.
- Nieuwe lokale bedrijventerreinen zijn niet meer mogelijk.

### *4.2.2 Landschap*

**Nummer G.3**
Vraagt om verduidelijking van het verschil tussen de aanduiding van kernkwaliteiten en te ontwikkelen kwaliteit van natuur en de extra rol die dit met zich meebrengt.

*Antwoord*
De aanduiding kernkwaliteit is bedoeld om aan te geven of in een gebied zich kernkwaliteiten van provinciaal belang bevinden waarmee in de gebiedsontwikkeling rekening moet worden gehouden. De te ontwikkelen kwaliteit natuur heeft betrekking op de ambities voor natuurontwikkeling die zijn aangegeven op kaart 4. Robuuste EHS en in paragraaf 4.3.3.

**Nummer G.17**
Vraagt een duidelijke omschrijving van het begrip weg- en landschapspanorama met bijbehorende ruimtelijke implicaties.

*Antwoord*
Wij hebben de aanduiding opgenomen op de kaart 1. Visie 2020 om zichtlocaties van het Drentse landschap (landschappanorama) of contrasten tussen stad en land (wegpanorama) te markeren. De ruimtelijke implicaties zijn dat wij ontwikkelingen voorstaan die de zichtlocaties versterken, met andere woorden de beleving van het landschap positief beïnvloeden. Dit kunnen maatregelen in de wegomgeving of de weginrichting betreffen.

### *4.2.3 Oorspronkelijkheid*

**Nummer G.9**
Vindt het jammer niet betrokken te zijn bij het opstellen van het beleidsdocument Cultuurhistorisch Kompas

*Antwoord*
We hebben bewust gekozen om eerst zelf na te denken over cultuurhistorie in relatie tot de omgevingsvisie (lees provinciaal belang) en dit daarna te toetsen bij onze partners. De verdere uitvoering van het Cultuurhistorisch Kompas en het met partners vormgeven van de ambitie daarin, begint binnenkort.

**Nummer G.21**
Vraagt naar de toetsingscriteria met betrekking tot het provinciaal belang archeologie.
Vraagt naar het verschil in aanduiding van provinciaal belang met betrekking tot de essen op kaarten 2B Landschap, 2E Archeologie en 2F Cultuurhistorie en hunebedden op kaart 2E Archeologie en 2F Cultuurhistorie.

Geeft aan op kaart 2E Archeologie de veenterpen aan weerszijden van het Peizerdiep te missen.
Geeft aan het vliegveld uit de Tweede Wereldoorlog bij Peest, daarnaast het Norgerholt en het Fochtelooërveen te missen op kaart 2F Cultuurhistorie.
Vraagt waarom de schans Portugal wel en Zwartendijksterschans niet is opgenomen op kaart 2E Archeologie.

*Antwoord*
Voor de kaarten 2E Archeologie en 2F Cultuurhistorie geldt dat de aanduiding provinciaal belang een selectie is van het totale archeologische of cultuurhistorische erfgoed van Drenthe. Het uitgangspunt voor deze selectie is het kunnen (blijven) vertellen van de regionale ontstaansgeschiedenis voor nu en toekomstige generaties.

Het feit dat elementen wisselend voorkomen op verschillende kaarten is het gevolg van een verschil in oriëntatie en belang dat vanuit de kernkwaliteit aan verschillende elementen wordt gehecht. Ter illustratie: de kernkwaliteit cultuurhistorie is gericht op de samenhang tussen elementen die binnen een grotere structuur vallen, en daarnaast op de ruimtelijk zichtbare aanwezigheid daarvan. Het is geen kaart met losse cultuurhistorische elementen. Vandaar dat bijvoorbeeld hunebedden en essen hier niet allemaal op staan. Dit in tegenstelling tot de kernkwaliteit archeologie, die een overzicht geeft van archeologische elementen van provinciaal belang, die meestal in de bodem verborgen zijn.

Alle bekende veenterpen van de Archeologische Monumentenkaart van Drenthe, uitgezonderd het rijksmonument zijn opgenomen op kaart 2E Archeologie.

Het voormalige vliegveld Peest en onderdelen van het Fochtelooërveen zijn uiteraard van cultuurhistorische waarde, maar vormen naar onze mening minder samenhang met de grotere cultuurhistorische structuur van het gebied waarin het ligt. Het Norgerholt en de jonge stuifzandbossen zijn wel onderdeel van die samenhang en missen per abuis. Wij zullen dit aanpassen in de omgevingsvisie.

Van de schans Portugal zijn alleen nog resten in de bodem aanwezig. Om deze reden is de schans op de kaart 2E Archeologie opgenomen. De Zwartendijksterschans, die geheel intact is, rekenen wij tot gemeentelijk belang.

Wijziging ontwerp
Kaart 2F Cultuurhistorie: Norgerholt en jonge stuifzandbossen Norg toevoegen aan kaart 2F Cultuurhistorie.

**Nummer G.16, L.28**
Vraagt naar de gevolgen van de verplichting om, vanwege de archeologische verwachting in beekdalen altijd archeologisch onderzoek te vragen bij bodemingrepen, bij normaal landbouwkundig gebruik.
Vraagt om de beekdalen te schrappen uit provinciaal belang archeologie.

*Antwoord*
Wij vragen voor ingrepen in beekdalen met een lage verwachting een bureau-onderzoek. Dit doen wij op grond van gewijzigde wetenschappelijke inzichten over de (grotere) archeologische verwachtingswaarde in beekdalen. Wij zullen de beekdalen daarom niet schrappen uit het provinciaal belang archeologie. Het is echter zo dat bij normaal landbouwkundig gebruik in beekdalen geen archeologisch onderzoek nodig is. Pas wanneer van normaal gebruik wordt afgeweken, bijvoorbeeld bij het afgraven van zandkoppen voor zandwinning, landbouwkundige verbetering, diepploegen of bouwactiviteiten, is archeologisch onderzoek aan de orde.

**Nummer N.2, L.28**
Mist een verwijzing naar het beleidsadvies dat de Stuurgroep Aardkundige waarden. Ervaart kaart 2D Aardkundige waarden niet in overeenstemming met de kaart in het beleidsadvies van de Stuurgroep. Vindt het bevreemdend dat het beleid en het provinciaal belang voor aardkundige waarden wordt geformuleerd ná de ter inzage legging van de Omgevingsvisie.

*Antwoord*
U hebt gelijk dat de uitwerking van de Aardkundige waarden nog niet volledig overeenkomt met de uitwerking van de andere kernkwaliteiten. Wij hebben in het Ontwerp de kaders voor de Aardkundige waarden neergelegd en aangegeven op welke manier deze doorwerken in het beleid (i.c. op dezelfde manier als de overige kernkwaliteiten). Wij zijn van mening dat belanghebbenden hiermee voldoende in staat zijn gesteld te reageren op onze voornemens.

Wij hebben het advies van de Stuurgroep Aardkundige waarden betrokken in de verdere uitwerking. De kern van de aanpassing van de tekst in de Omgevingsvisie en de kaart 2D Aardkundige waarden is dat de sturingssystematiek van de kernkwaliteit Oorspronkelijkheid is toegepast.

Wijziging ontwerp
*Blz. 24*
Aardkundige waarden (en in relatie hiermee kaart 2D aardkundige waarden)
Drenthe heeft een eigen karakter, een eigen (ruimtelijke) identiteit, die door inwoners en bezoekers hoog gewaardeerd wordt. Het aardkundige landschap van Drenthe is hiervoor in belangrijke mate bepalend.
Ons aardkundig erfgoed is de enige informatiebron over de natuurlijke ontstaansgeschiedenis van Drenthe. Net als archeologische waarden zijn aardkundige waarden voor het merendeel onzichtbaar, onvervangbaar en niet te compenseren. Ze zijn per definitie kwetsbaar voor ruimtelijke ontwikkelingen die met bodemingrepen gepaard gaan.
Wij willen aardkundige waarden die bijdragen aan het specifieke Drentse karakter behouden en zo mogelijk herstellen.

Ook voor aardkundige waarden onderscheiden wij drie beschermingsniveaus die verschillen in de mate van inzet van de provincie. De twee hoogste beschermingsniveau's (regisseren en beschermen) zijn van provinciaal belang en aangegeven op kaart 2D:
1. Respecteren: bij ontwikkelingen ligt onze inzet bij het waarborgen van de lokale aardkundige kenmerken voor de toekomst. Het is een gemeentelijke verantwoordelijkheid hieraan via het bestemmingsplan invulling te geven. Initiatiefnemers hebben de verantwoordelijkheid om de aardkundige kenmerken als inspiratiebron te benutten voor ontwikkelingen. Wij vragen gemeenten plannen en initiatieven daar op te beoordelen.
2. Voorwaarden stellen: bij ontwikkelingen zijn de aardkundige kenmerken randvoorwaarde. Initiatiefnemers hebben daarmee de verantwoordelijkheid om vroegtijdig in het planproces inzichtelijk te maken op welke wijze de aardkundige kwaliteiten als (ruimtelijke) onderlegger voor nieuwe plannen worden benut.
   Wij zijn beschikbaar voor (het regelen van) begeleiding van het planvormingsproces, waarbij de kansen vanuit de aardkundige samenhang uitgangspunt zijn.
3. Eisen stellen: wij willen ontwikkelingen alleen toestaan als aardkundige kwaliteiten en kenmerken worden behouden. Wij zullen vanaf het begin een plek bedingen in het planvormingsproces. Het zorgvuldig en verantwoord omgaan met de aardkundige waarden vormen het vertrekpunt van onze inzet.

Om bij ontwikkelingen het belang van de aardkundige waarden volwaardig mee te kunnen wegen, is goede informatie over en kennis van aardkundige waarden belangrijk. Deze informatie is beschikbaar via het 'geoportaal' van de provinciale website. Daarnaast willen we dat beleidsmakers, planontwikkelaars, landbouwers, terreinbeheerders en waterschappen een groter besef krijgen van de aanwezigheid en het belang van aardkundige waarden. Als onderdeel van dit bewustwordingsproces gaan we jaarlijks minimaal één aardkundig monument onthullen. De Hondsrug willen we laten aanwijzen als European Geopark.

**Nummer O.120**
Maakt bezwaar tegen de tekst op blz. 24. Acht het onwerkzaam om voor normale werkzaamheden steeds in overleg te moeten gaan.

*Antwoord*
De tekst is geschrapt (zie hierboven).

**Nummer O.25**
Is van mening dat aan cultuurhistorische waarden onvoldoende aandacht is besteed en dat deze onvoldoende (in de kaarten) worden aangeduid. Pleit ervoor dat de cultuurhistorische waardenkaart van Drenthe onderdeel te laten uitmaken van de visie.

*Antwoord*
Wij hebben de Cultuurhistorische Kompas als bouwsteen gebruikt voor de Omgevingsvisie. De cultuurhistorische waarden van provinciaal belang en de sturing op cultuurhistorie zijn integraal opgenomen in de Omgevingsvisie.

**Nummer L.28, L.21, O.52**
Vraagt naar de wijze van prioritering bij het benoemen van kernkwaliteiten cultuurhistorie en archeologie.

*Antwoord*
Wij hebben voor het provinciaal belang cultuurhistorie geprioriteerd door alleen fysiek aanwezige cultuurhistorische zaken op grond van een sterke inhoudelijke, bovenlokale samenhang als provinciaal belang te benoemen.

Wij hebben voor het provinciaal belang archeologie een selectie gemaakt uit het totale archeologische erfgoed van Drenthe. Uitgangspunt voor deze selectie is het kunnen (blijven) vertellen van het verhaal van de regionale bewoningsgeschiedenis voor nu en toekomstige generaties. Het archeologische bodemarchief is onze enige bron van informatie voor dat verhaal vanaf de steentijd tot de vroege middeleeuwen.

**Nummer O.52**
Vindt het 'verstoorder betaalt' principe niet aanvaardbaar. Het toetsen van archeologische verwachtingsgebieden zou door de overheid moeten gebeuren.

*Antwoord*
Wij geven in ons archeologiebeleid uitvoering aan de Monumentenwet. Het 'verstoorder betaalt' principe is sinds 2007 (Wet op de archeologische monumentenzorg) verankerd in de Monumentenwet (1988).

**Nummer G.5, G.6, O.52**
Vraagt naar de gevolgen van het voorgenomen provinciaal archeologiebeleid voor de (nieuwe) gemeentelijke verantwoordelijkheid en de uitvoeringspraktijk.
Stelt dat kleinschalige werkzaamheden zonder vergunning uitgevoerd moeten kunnen worden.

*Antwoord*
Op basis van de Wet op de archeologische monumentenzorg (Wamz, 2007) houden gemeenten in hun bestemmingsplannen rekening met de aanwezige archeologische waarden en verwachtingen. De gewijzigde Monumentenwet gaat uit van complementariteit van (nieuwe) taken en verantwoordelijkheden.

In die gevallen waar een provinciaal belang archeologie (kaart 2E Archeologie) aan de orde is, willen wij met gemeenten in gesprek komen. Ook houdt het provinciaal belang in dat wij deze archeologie inbrengen bij eventuele projecten in het gebied waar wij bij betrokken zijn
Wij wijzen u er op dat kleinschalige verstoringen die niet dieper gaan dan de bouwvoor van 30 cm en geen groter oppervlak beslaan dan 500 m² geen archeologisch onderzoek eisen, waardoor kleinschalige werkzaamheden vergunningvrij kunnen worden uitgevoerd.

**Nummer G.6**
Vraagt hoe de verschillende benadering van cultuurhistorie en archeologie zich verhoudt tot de begrips-omschrijving cultuurhistorie en archeologie.

*Antwoord*
De constatering dat wij cultuurhistorie en archeologie enigszins verschillend benaderen is terecht. Archeologie maakt enerzijds onderdeel uit van het totaal aan cultuurhistorische waarden, maar heeft ook een eigen beleidskader. Dit heeft te maken met het feit dat het merendeel van het archeologisch erfgoed niet zichtbaar is of nog ontdekt moet worden. Het wettelijk kader voor cultuurhistorie en archeologie wordt door het rijk nu gelijkgetrokken, maar was in de uitvoeringspraktijk verschillend. .Om deze redenen hebben wij beide onderwerpen apart behandeld in onze Omgevingsvisie.

Wij hebben  het voornemen om bij het vaststellen van het Cultuurhistorisch Kompas een hoofdstuk met daarin het beleidskader van het provinciaal belang archeologie op te nemen.
U merkt terecht op dat bij de begripsomschrijving cultuurhistorie en archeologie op pagina 20 de relatie tussen archeologie en de bodem ontbreekt. We hebben de tekst aangepast.

Wijziging ontwerp
*Blz 20 paragraaf 4.2.3 Oorspronkelijkheid*
Cultuurhistorische waarden betreffen het samenspel van historische landschappen, historische geografische elementen, monumentale gebouwen en archeologische vindplaatsen die iets vertellen over het verleden. Archeologische waarden zijn overblijfselen in de bodem van menselijke activiteiten in het verleden.

**Nummer G.6, G.14, G6, G17**
Geeft aan dat de gevolgen onduidelijk zijn van de aanduiding provinciaal belang archeologie of cultuurhistorie voor kernen.
Doet de suggestie om de kernen overeenkomstig de begrenzing van de bebouwde kom uit te sluiten op de kaart met aanduidingen van de kernkwaliteiten.

*Antwoord*
Zowel cultuurhistorie als archeologie kan ook binnen de bebouwde kom van provinciaal belang zijn.
Dit geldt voor alle gebieden van provinciaal belang op kaart 2E. Archeologie, en voor die gebieden waarvan de betreffende kern is opgenomen op kaart 2F. Cultuurhistorie
Wij hebben de tekst van de Omgevingsvisie aangepast om dit punt te verduidelijken.

Wijziging ontwerp
*Blz. 13*
Kernkwaliteiten binnen de bebouwde kom
De verantwoordelijkheid voor de kernkwaliteiten binnen de bebouwde kom ligt bij de gemeente.
Een uitzondering hierop wordt gemaakt voor archeologie (kaart 2E) en in specifieke gevallen voor cultuurhistorie. Het provinciaal belang voor cultuurhistorie geldt alleen binnen de bebouwde kom als de betreffende kern is opgenomen op de kaart cultuurhistorische hoofdstructuur (kaart 2F).

**Nummer O.62**
Twijfelt aan de aanwezigheid van een op kaart 2E Archeologie aangeduid 'verwacht Celtic field'.

*Antwoord*
De aanduiding 'verwacht Celtic field' op kaart 2E Archeologie houdt in dat door middel van veldonderzoek onderzocht moet worden of het (nog) aanwezig is. Diepe grondbewerking kan zoals u schrijft inderdaad geleid hebben tot verstoring van de aanwezige archeologische waarden. Celtic fields beslaan meestal vele hectaren en kunnen per perceel heel verschillend bewaard zijn gebleven. Onderzoek is alleen aan de orde wanneer bodemingrepen zijn voorzien die dieper gaan dan de bouwvoor van 30 cm of een oppervlakte beslaan die groter of gelijk is aan 500 $m^2$.

**Nummer O.124**
Is bent van mening dat in het gebied Steenbergeroosterveld geen aardkundige waarden van provinciaal belang zijn en dat de kaart op dit punt moet worden aangepast.

*Antwoord*
Het Steenbergeroosterveld is een gebied met een afwisseling van gestuwde grondmorene, dekzanden, smeltwaterdalen, stuifzandgebied en ronde tot ovale laagtes. Genoemde elementen zijn kenmerkend voor het aardkundige hoofdlandschap van het stuwwallen gebied. De (combinatie van) elementen is relatief zeldzaam, gaaf en representatief en kent bovendien veel diversiteit en landschappelijke samenhang. Om die reden wordt het gebied van provinciaal belang geacht. Dit is overigens niet nieuw: het gebied stond ook in het POP II op toetsingskaart 6: aardkundig waardevolle gebieden. Wij zien dan ook geen reden om kaart 2D Aardkundige waarden op dit punt aan te passen.

**Nummer O.82**
Is van mening dat op kaart 2F Cultuurhistorie slecht te zien is welke gronden als beekdal worden aangemerkt en is van mening dat het beekdal "Amerdiep" te ruim is aangeven.

*Antwoord*
De begrenzing van het beekdal op kaart 2F Cultuurhistorie is gebaseerd op de geomorfologische kaart, de bodemkaart en het Actuele Hoogtebestand Nederland. Het kaartmateriaal bij de Ontwerp Omgevingsvisie leent zich niet voor een beoordeling op perceelsniveau (zie Inleiding over detailniveau).

*4.2.4 Rust (stilte en duisternis)*

**Nummer G.12, P.1, R.3, O.118, O.4, O.24, O.52, O.67.**
Vraagt verduidelijking over de invloedsfeer en de consequenties van de benoeming van het Nationaal landschap Drentsche Aa tot stilte en duisternisgebied is.
Vindt het onbegrijpelijk dat met het aanwijzen van stilte- en donkertegebieden geen rekening is gehouden met de aanwezigheid van recreatiebedrijven in of de onmiddellijke omgeving van die gebieden.

Stelt dat het maximaliseren van geluid is een beperking van de belevingswaarde van toeristen. Stelt dat overige wetgeving voldoende waarborgen kent voor stilte en duisternis waardoor Drentse regelgeving overbodig is.
Geeft aan dat bij lichthinder rekening gehouden dient te worden met de sociale veiligheid op en direct rond recreatiebedrijven.
Stelt dat het behouden van stilte en duisternis elk niet-natuurlijk geluid en licht in de aangewezen gebieden onmogelijk maakt. Stelt dat dit beleid geen invloed mag hebben voor bestaande bewoning en bedrijvigheid en de normale ontwikkeling daarvan.
Geeft aan dat Oosterzand (even ten noorden van Uffelte) op basis van geluidsmonitoring door de Milieu Federatie Drenthe, door verstoring door de N371, als stiltegebied absoluut niet voldoet.
Stelt dat het stiltegebied bij de radiotelescopen niet vergroot hoeft te worden met het aangegeven gebied gelegen vanaf Amen richting Hooghalen, Elp.
Achten afstemming over stilte en duisternis voor het grensgebied wenselijk.

*Antwoord*
De ingediende zienswijzen vragen om nadere toelichting van onze bedoeling met het behouden van de kernkwaliteit rust. Onze bewoners, bestuurlijke partners en vertegenwoordigers van belangengroepen hebben aangegeven rust als een kernkwaliteit van Drenthe te zien. Voorop staat dat het behouden van de kernkwaliteit rust, door ons vertaald in stilte en duisternis, is bedoeld voor de mens. Onder stilte verstaan wij de situatie waarin het geluid dat hoort bij het karakter van de omgeving, niet wordt overheerst door gebiedsvreemde geluiden. De stiltegebieden vallen samen met natuurgebieden. Dat betekent dat de geluidbelasting door toedoen van menselijke activiteiten hier zo laag dient te zijn, dat de in dat gebied heersende natuurlijke geluiden niet of nauwelijks worden gestoord, zodat bezoekers van deze gebieden kunnen genieten van de daar heersende stilte.

Het aanwijzen van stiltegebieden en het opnemen van regels die geluidshinder in stiltegebieden voorkomen of beperken, betreft geen louter Drentse regelgeving maar geschiedt ook op grond van de Wet milieubeheer. In de ontwerp Omgevingsvisie hebben wij geen nieuwe stiltegebieden opgenomen. Eén van de stiltegebieden, het Oosterzand nabij Uffelte, is aangewezen als toekomstig stiltegebied. Ook de regels ter bescherming van de stilte in de stiltegebieden, zoals opgenomen in onze Omgevingsverordening, blijven ongewijzigd van kracht. In de stiltegebieden geldt een maximaal geluidsniveau van 40 dB(A) (richtwaarde).

Ons beleid komt er op neer dat het in de stiltegebieden verboden is om grootschalige evenementen te houden of te organiseren, waarbij gebruik wordt gemaakt van bijv. omroepinstallaties, modelvliegtuigen en muziekinstrumenten gekoppeld aan geluidversterkers. Ook is het in de stiltegebieden verboden om zich met een motorvoertuig of bromfiets buiten de openbare weg of buiten andere voor bestemmingsverkeer openstaande wegen of terreinen te bevinden.

Dit beleid grijpt daarmee niet direct in op andere niet-vergunningplichtige activiteiten in de stiltegebieden en vlak daarbuiten, zoals activiteiten op recreatieterreinen en geluid afkomstig van agrarische activiteiten en bewoning.

Momenteel hebben we onvoldoende in beeld of de geluidskwaliteit in de stiltegebieden voldoet aan de gestelde geluidsnorm. Pas nadat we de geluidssituatie voldoende in kaart hebben gebracht, kunnen we beoordelen of sanering van storende geluidsbronnen, zoals bijvoorbeeld verkeerslawaai, aan de orde is.
Ook om invulling te kunnen geven aan onze ambitie de duisternis te behouden in de Drentse Nationale parken en de Natura2000-gebieden en eventuele lichthinder terug te dringen, is onderzoek nodig. Bij het treffen van eventuele maatregelen staat het behoud van veiligheid voorop. Bij het behouden van de kernkwaliteit rust, is het onze insteek om geen beperkingen aan bestaande bewoning en bedrijvigheid op te leggen.

Wij zullen met onze buurprovincies in overleg treden over stilte en duisternis in de grensgebieden.

Wijziging ontwerp
*Blz. 25*
*4.2.4 Rust (stilte en duisternis)*
In onze provincie kan nog rust worden ervaren. Op veel plekken is het stil en donker. Op de kernkwaliteitenkaart (kaart 2) zijn twaalf gebieden aangewezen als stiltegebied. Het gebied Oosterzand nabij Uffelte zal in de toekomst stiltegebied worden. De stilte in deze gebieden beschouwen we van provinciaal belang. Ons doel is om de stilte in deze gebieden te behouden, door geen ontwikkelingen toe te staan die de rust verstoren. In de stiltegebieden geldt voor niet-natuurlijke geluidsbronnen een richtwaarde van 35 dB(A) voor het Leq en 40 dB(A) voor het Lmax, alsmede een streefwaarde van 30 dB(A) voor het Leq en 35 dB(A) voor het Lmax.

Momenteel hebben we onvoldoende in beeld of de geluidskwaliteit in de stiltegebieden voldoet aan de gestelde geluidsnorm. Pas nadat we de geluidssituatie voldoende in kaart hebben gebracht, kunnen we beoordelen of sanering van storende geluidsbronnen aan de orde is. Daarbij is het onze insteek om geen beperkingen aan bestaande bewoning en bedrijvigheid op te leggen.

## 4.3 Ontwikkeling van robuuste systemen

**Nummer L.28**
Geeft aan dat in de legenda van kaart 1. Visie 2020 definities voor verschillende functies en andere aanduidingen ontbreken.

*Antwoord*
Wij hebben kaart 1. Visie 2020 aangepast.

Wijziging ontwerp
Kaart 1. Visie 2020: functie beekdal aangepast

### *4.3.1 Robuuste sociaal-economische structuur*

**Nummer O.59**
Vindt de aandacht die wordt besteed wordt aan de sociaal-economische ontwikkeling zeer gering en niet aansluiten op de missie betreffende ontwikkeling van een bruisend Drenthe. Heeft de indruk dat het belang van natuur boven dat van cultuur wordt gesteld.
Vindt dat het principe ´inbreiding voor uitbreiding´ te vaak en te rigoureus wordt toegepast.

*Antwoord*
Wij hebben de sociaal-economische ontwikkeling naar onze mening nadrukkelijk geadresseerd, ondermeer door deze als robuuste structuur aan te duiden. In de Omgevingsvisie zijn belangen integraal afgewogen en op basis van deze afweging zijn ambities geformuleerd. De toepassing van het principe inbreiding voor uitbreiding dient niet alleen ruimtelijke kwaliteitsdoelen maar ook sociaal economische doelen. Bundeling is van belang voor het aanbod van voorzieningen en gunstige vestigingsfactoren.

**Nummer O.30**
Vindt dat er in de Omgevingsvie onvoldoende aandacht is voor het economische belang.
Vraagt aandacht voor de oprukkende woningbouw en de consequenties daarvan voor de uitbreidingsruimte en waarde van een bedrijf.
Vraagt of er rekening is gehouden met een ijzeren voorraad bij de raming van de vraag naar bedrijventerreinen.
Vraagt of de SER-ladder in onze optiek toepasbaar is voor kantoren-, en bedrijventerreinen.

*Antwoord*
Wij zijn ons bewust van het economische belang van het bedrijfsleven. Wij delen uw mening niet dat dit onvoldoende in de omgevingsvisie tot uiting komt.

Wij maken met gemeenten afspraken over de regionale verdeling van de ruimte voor bedrijvigheid. Gemeenten maken een afweging tussen het ruimtebeslag van verschillende functies. Wij vinden verder dat wij met de voorwaarde 'gevoelige bestemmingen, zoals woningen, moeten bovendien op voldoende afstand van de gezoneerde terreinen blijven' blijk geven dat wij rekening houden met de invloed van woningbouw op de uitbreidingsruimte van bedrijventerreinen.

Wij hebben onze raming in de Bijlage gebaseerd op een raming exclusief ijzeren voorraad. Wij zijn ons bewust van het feit dat de ontwikkelingstijd van een terrein van planvorming tot uiteindelijke realisatie substantieel is en dat er dus altijd op korte termijn een voorraad bouwrijpe grond beschikbaar moet zijn voor uitgifte. Om tekortsituaties te vermijden is een goede en actieve monitoring vereist. Bij de beoordeling van ruimtelijke plannen voor nieuwe of het uitbreiden van bedrijventerrein zal met het aspect ijzeren voorraad rekening worden gehouden.

Wij zijn van mening dat de SER-ladder kan worden toegepast voor zowel kantorenlocaties als bedrijventerreinen.

**Nummer O.115**
Geeft aan het ontbreken van de belangen van ASTRON, de storingsvrije zones en daarmee de planologische bescherming in de Omgevingsvisie nadelige gevolgen heeft voor de ontwikkeling van radioastronomie in Drenthe.

*Antwoord*
Wij zijn met u van mening dat wij de radioastronomie te beperkt hebben verwoord en aangeduid. Wij zullen dit herstellen door:
- de ontwikkeling van de radioastronomie in Drenthe en het voorkomen van verstoring van de activiteiten die daarmee verband houden expliciet als provinciaal belang te benoemen;
- op de bij de visie te voegen kaart 12 Overige aanduidingen de beschermingszones I en II op te nemen rond Dwingeloo en Hooghalen, evenals de zones rond het centrale LOFAR-gebied;
- in de Omgevingsvisie Drenthe een tekst op te nemen over de radioastronomie, ASTRON / LOFAR, de locaties in Dwingeloo en Hooghalen (inclusief zones I en II en de daarbij behorende beschermingsniveaus) en het centrale LOFAR-gebied (inclusief bijbehorend beschermingsniveau).

Wijziging ontwerp
*Blz. 8 (na laatste alinea)*
*2.4.2 Fysiek-ruimtelijke ontwikkelingen*
De ontwikkeling van de radioastronomie in Drenthe en het voorkomen van verstoring van activiteiten die daarmee samenhangen is voor ons van provinciaal belang. Bij ontwikkelingen binnen de verstoringgevoelige zones is de waarborging van een goede storingsvrije ontvangst van signalen uit het heelal voor ons dan ook leidend.

*Blz. 31 Invoegen Kader (na laatste alinea)*

## Radioastronomie (ASTRON)

Het Nederlands Instituut voor de Radio Astronomie, ASTRON, heeft vanaf de jaren vijftig van de vorige eeuw een plaats binnen de sociaal-economische en ruimtelijke context van Drenthe. ASTRON heeft drie grote vestigingen in Drenthe en manifesteert zich ruimtelijk bij Lhee, Dwingeloo, met het researchcomplex (inclusief radiotelescoop) en hoofdkantoor, bij Hooghalen met de Westerbork Synthese Radiotelescoop (WSRT) en bij Exloo en Buinen met het centrumgebied van LOFAR. Ten slotte zijn er verspreid over de provincie kleine LOFAR-buitenstations voor wetenschappelijk onderzoek op het gebied van zowel astronomie, geofysica als infrageluid.

Wij willen ruimte bieden aan de verdere ontwikkeling van de radioastronomie in Drenthe en streven er naar verstoring van activiteiten die hiermee samenhang te voorkomen

## Radiotelescopen Dwingeloo en Hooghalen.

In de bossen van Dwingeloo en Hooghalen staan radiotelescopen opgesteld voor waarnemingen aan het zonnestelsel. Rond elk van deze waarnemingsposten zijn op de kaart 12 Overige aanduidingen zones aangegeven die betrekking hebben op de toelating van gemotoriseerd verkeer en de oprichting van nieuwe bebouwing. Binnen zone I kunnen, buiten de verharde wegen Eursinge – Lhee en Hooghalen – Amen, alleen in uitzonderingsgevallen gemotoriseerd verkeer en activiteiten, waarbij elektromagnetische straling wordt opgewekt, worden toegelaten. Noodzakelijk landbouwverkeer wordt tot deze uitzonderingen gerekend. Binnen zone II worden storingen voorkomen door vooraf overleg te plegen met ASTRON over storingsgevolgen van bedrijfsvestigingen en –uitbreidingen, intensivering van verkeer en dergelijke activiteiten.

## LOFAR

De afgelopen jaren heeft ASTRON een nieuwe radiotelescoop gebouwd LOFAR (Low Frequency Array). LOFAR bestaat uit enkele duizenden kleine antennes die geclusterd zijn geplaatst in het centrale LOFAR-gebied bij Exloo en Buinen en in enkele buitenstations in zowel Drenthe, Groningen, Fryslân als Overijssel. De locatiekeuze voor de antennestations is tot stand gekomen in goede samenwerking tussen gemeenten, provincies en ASTRON. Als belangrijke criteria golden daarbij steeds de beschikbaarheid van de fysieke ruimte en het relatief lage storingsniveau door elektromagnetische straling. Wij vinden het van belang dat de LOFAR-stations in Drenthe optimaal kunnen blijven functioneren in een omgeving met een zo laag mogelijk storingsniveau. De storingsvrije zone I (samenvallend met het centrale LOFAR-gebied) en de zgn. overleg-zone II zijn aangegeven op kaart Overige aandudingen. Voor deze zones geldt hetzelfde beschermingsbeleid ten aanzien van zone I en II als hiervoor beschreven bij de radiotelescopen in Dwingeloo en Hooghalen.

## LOFAR-buitenstations

Wij verwachten van gemeenten dat binnen een straal van twee kilometer rond een LOFAR-buitenstation storing wordt voorkomen door vooraf overleg te plegen met ASTRON over de gevolgen van mogelijke storingsbronnen zoals zenders, zendmasten, hoogspanningsmasten, windmolens, motoren en andere mechanische of elektrotechnische installaties alsmede intensivering van het gemotoriseerde verkeer

**Nummer G.1, G.2, G.9, G.14, G.16, G.17, O.6**

Geeft aan dat het onderwerp plattelandseconomie onderbelicht is.

*Antwoord*

Wij hebben in de Omgevingsvisie ons streven naar een vitaal platteland aangegeven waar, naast landbouw en recreatie & toerisme, ook ruimte is voor het versterken en verbreden van niet-agrarische economische activiteiten. Daarnaast wordt nog expliciet aangegeven dat wij ‘ruimte bieden aan kleinschalige en lokaal georiënteerde activiteiten op het gebied van nijverheid en dienstverlening’. Ons inziens erkennen wij daarmee wel degelijk de waarde van de plattelandseconomie. De invulling daarvan laten wij echter aan de gemeenten aangezien het gaat om lokaal georiënteerde bedrijvigheid.

De Omgevingsvisie is niet het geëigende document om de totaalvisie op de Drentse economie uitgebreid uit te werken, vanwege de focus op het ruimtelijke domein. Wel vinden wij met u dat dit onder het kopje ambities en belangen moet worden meegenomen. Dit vormt voor ons dan ook aanleiding om de Omgevingsvisie op dit punt aan te passen.

Wijziging ontwerp
*Blz. 8*
Om werk- en werkgelegenheid te behouden en nieuwe te creëren streven wij naar de ontwikkeling van een dynamische, vitale en zichzelf vernieuwende regionale economie. Een belangrijke voorwaarde daarvoor is het kunnen bieden van voldoende, gevarieerde, aantrekkelijke en vitale vestigingsmogelijkheden op regionale bedrijventerreinen en andere stedelijke werklocaties. Ook willen we in het landelijk gebied voldoende ontwikkelingsmogelijkheden bieden voor landbouw, recreatie en toerisme en andere niet-agrarische bedrijvigheid. Het regionale economische vestigingsklimaat is voor ons van provinciaal belang.

**Nummer O.10, O.106**
Verzoekt het belang van niet agrarische bedrijvigheid in het landelijk gebied aan te geven.

*Antwoord*
Wij hebben in de Omgevingsvisie aangegeven dat er in het landelijk gebied ruimte moet zijn voor landbouw, recreatie en toerisme en bedrijvigheid. Daarmee bedoelen wij ook niet-agrarische activiteiten. Wij geven in de Omgevingsvisie aan op welke activiteiten wij, op basis van provinciaal belang, willen sturen. Dat geldt voor de werkgelegenheid op regionale werklocaties bij de steden en in het landelijk gebied voor recreatie en toerisme en landbouw. Op de andere niet-agrarische activiteiten in het landelijk gebied sturen wij niet actief vanuit een provinciaal belang.
Bovenstaande betekent echter niet dat wij deze niet agrarische activiteiten niet belangrijk achten.
Wij erkennen de rol en het belang van uw sector in de Drentse economie. Wij passen de tekst hier op aan.

Wijziging ontwerp
*Blz 8*
Om werk- en werkgelegenheid te behouden en nieuwe te creëren streven wij naar de ontwikkeling van een dynamische, vitale en zichzelf vernieuwende regionale economie. Een belangrijke voorwaarde daarvoor is het kunnen bieden van voldoende, gevarieerde, aantrekkelijke en vitale vestigingsmogelijkheden op regionale bedrijventerreinen en andere stedelijke werklocaties. Ook willen we in het landelijk gebied voldoende ontwikkelingsmogelijkheden bieden voor landbouw, recreatie en toerisme en andere niet-agrarische bedrijvigheid. Het regionale economische vestigingsklimaat is voor ons van provinciaal belang.

**Nummer G.17**
Vraagt aandacht voor de positie van Gieten en vraagt de hoofdkern aan te duiden als substreekcentrum. Vindt de gebiedsgerichte benadering van de Hondsrug aansprekend en worden graag betrokken bij de uitwerking hiervan.

*Antwoord*
Wij zijn ons bewust van de positie van Gieten binnen de gemeente Aa en Hunze. Ook erkennen wij dat Gieten vanwege de ligging aan het knooppunt N33 en N34 een aantrekkelijke locatie vormt voor wonen en werken. De verdubbeling van de N33 kan deze aantrekkelijkheid van vestiging verder versterken. Mede gezien de ligging aan het Nationaal Beek- en Esdorpenlandschap Drentsche Aa en de Honsdrug, vraagt dit van de gemeente een weloverwogen visie op de ontwikkelrichting van Gieten. Wij zijn graag bereid daar in mee te denken.

Wij delen de mening niet dat Gieten aangeduid moet worden als substreekcentrum. Dit is vooral ingegeven doordat wij de rol van Gieten in de regionale markt voor wonen en bedrijvigheid niet van dezelfde orde vinden als Coevorden, Roden en Beilen. Wij beschouwen het als gemeentelijke verantwoordelijkheid om verder inhoud te geven aan de rol van Gieten als hoofdkern in haar verzorgingsgebied. Wij zijn voornemens om de huidige uitbreidingsruimte te handhaven, om de ontwikkeling van Gieten mogelijk te maken.
Wij stellen voor om in het kader van de gebiedsopgave Hondsrug de potenties van Gieten verder uit te werken.

**Nummer O.72**
Vindt het een ongenuanceerde benadering van de werkelijkheid dat in de Omgevingsvisie wordt uitgegaan van structurele bevolkingsdaling op de lange termijn, terwijl binnen Drenthe grote verschillen zijn op te tekenen.
Vindt 'krimp als kans' een losse kreet, aangezien geen beeld wordt geschetst over de implicaties van bevolkingskrimp en een strategie.
Is van mening dat de bundeling in grotere kernen kan leidden tot het leegtrekken van kleinere dorpen. Door deze strategie kan krimp versterken en leefbaarheid in kleine kernen onder druk komen te staan.

*Antwoord*
Wij zijn ons er van bewust dat de bevolkingsontwikkeling regionaal verschillend is. Deze regionale verschillen hebben wij door laten werken in onze doelstellingen voor wonen en de uitwerking van gebiedsopgaven.

U hebt gelijk dat 'krimp als kans' een losse kreet is als er geen consequenties, bijvoorbeeld in de vorm van een strategie, aan worden verbonden. Onze eerste stap was een onderzoek naar de gevolgen van bevolkingdaling voor verschillende thema's in samenwerking met gemeenten in Oost Drenthe en Westerveld. Als vervolg willen wij gezamenlijk een strategie ontwikkelen voor het opvangen van de gevolgen van bevolkingsdaling.

Wij zijn van mening dat wij, conform de uitgangspunten van de Wro, voldoende beleidsruimte geven aan gemeenten om in een woonvisie invulling te geven aan de ontwikkeling van kleinere kernen. Wij delen uw mening over het leegtrekken van kleine dorpen dan ook niet. Bovendien is de concentratie van mensen en activiteiten in de stedelijke gebieden een grotendeels autonome trend, waar wij slechts beperkt invloed op hebben.

Wij zien het vanwege de relatieve ijlheid van onze economie als noodzakelijk om economische activiteiten te concentreren om zo (vanwege agglomeratie en netwerkeffecten) de Drentse economie duurzaam te versterken. Aan de andere kant bieden wij voor de plattelandseconomie meer ruimte door de ontwikkeling van kleinschalige lokaal georiënteerde economische activiteiten op ruimere basis toe te staan, bijvoorbeeld binnen de vrijkomende agrarische bebouwing. De economie van het platteland ontwikkelt zich op deze wijze complementair aan die van de steden waardoor het totaal wordt versterkt.

**Nummer M.5**
Vindt in de Omgevingsvisie geen beeld terug over de vraag hoe wij omgaan met het vraagstuk van bevolkingsdaling waar het de vertaling van visie naar implementatie betreft.

*Antwoord*
Wij zien het onderwerp krimp als een gezamenlijke opgave voor Drenthe. Als eerste stap hebben wij gezamenlijk met vijf gemeenten, waar de krimp op dit moment aan de orde is, onderzoek gedaan naar de gevolgen van bevolkingsdaling voor verschillende thema's. Als vervolg willen wij gezamenlijk een strategie ontwikkelen voor het opvangen van de gevolgen van bevolkingsdaling. Hierbij betrekken wij ook de ervaringen uit andere regio's buiten Drenthe.

**Nummer G.12, P.1**
Stelt voor om te komen tot interprovinciale afstemming van intergemeentelijke woonvisies en een gezamenlijke aanpak van de effecten van bevolkingsdaling.
Verzoekt om aan te kunnen sluiten bij het onderzoek naar de effecten van krimp.

*Antwoord*
Wij vragen in het kader van de regionale woonvisies gemeenten nadrukkelijk om hun activiteiten af te stemmen met buurgemeenten, ook provinciegrensoverschrijdend. Hierbij willen wij zeker ook een ondersteunende rol spelen.

Wij zijn met u van mening dat het een meerwaarde heeft om in de uitwerking van de strategie ten aanzien van de gevolgen van de structurele bevolkingsdaling gezamenlijk op te trekken met regio's met vergelijkbare problematiek. Dit geldt in het bijzonder voor de grensoverschrijdende afstemming tussen Oost Drenthe en Oost Groningen.

Wij erkennen dat er bij de ontwikkeling van beleid voor gebieden met bevolkingsdaling ook aandacht moet zijn voor de relatie met groeikernen. In dat kader verkennen wij graag gezamenlijk met gemeenten de relatie tussen groeikernen en gebieden met bevolkingskrimp om op basis van solidariteit gezamenlijk tot een strategie te komen. Wij zullen dit bij de uitwerking van ons beleid nadrukkelijk meenemen.

**Nummer O.110, O.122, G.9**
De indieners adviseren om gezamenlijk met gemeenten een visie en agenda's voor krimpregio's in Drenthe te ontwikkelen.

*Antwoord*
Wij zien het onderwerp krimp als een gezamenlijke opgave voor Drenthe. Als eerste stap hebben wij gezamenlijk met vijf gemeenten, waar de krimp op dit moment aan de orde is, onderzoek gedaan naar de gevolgen van bevolkingsdaling voor verschillende thema's. Als vervolg willen wij gezamenlijk een strategie ontwikkelen voor het opvangen van de gevolgen van bevolkingsdaling. Hierbij betrekken wij ook de ervaringen uit andere regio's buiten Drenthe. Verder zijn wij voornemens om nauw samen te werken met Oost Groningen.

**Nummer D.2, W.5, O.69**
Pleit ervoor dat de provincie te allen tijde de regie behoud over de Drentse grondwatervoorraden en dat deze publiek eigendom blijven.
Verzoekt ons om bij de tekst over nieuwe verdienmodellen en waardecreaties op te nemen dat de verhoging van de kosten van de onttrekking van grondwater voor de drinkwaterproductie in deze zoektocht is uitgesloten.
Hecht sterk aan het publieke eigendom van grondwater en aan een stevige sturing door de overheid op de aanwezig publieke belangen. "Het blauwe goud" moet niet worden gezien in een economische betekenis maar in relatie met de waarden van het grondwater in brede zin. Verzoekt het beleid in lijn met de KRW, de Drinkwaterwet en het Nationaal Waterplan te verduidelijken.

*Antwoord*
De wijze waarop we in de toekomst met ons grondwater willen om gaan vraagt nog om nadere uitwerking. In onze omgevingsvisie zetten we daarom niet in op het verhandelen van grondwater als commercieel goed. Het verkennen van de mogelijkheden van het toepassen van een concessiestelsel is wel opgenomen in onze grondwatervisie, maar gelet op de onzekerheden van zo'n stelsel is het niet opgenomen in de Omgevingsvisie. Wel hebben wij de ruimtelijke elementen uit de grondwatervisie opgenomen, zoals de inzijggebieden, en schetsen we een aantal kansen. Ook geven we een enkele voorbeelden hoe de landbouw en de natuur kunnen worden bediend met het vergroten van de grondwatervoorraad onder het Drents Plateau.

In de Omgevingsvisie is geen afweging opgenomen over de mogelijke verhoging van de kosten voor het onttrekken van grondwater voor de drinkwaterproductie.

Het is daarom ook wat prematuur om het gebruik van het grondwater onder de mogelijkheden voor een nieuwe waardecreatie te zien. Wij laten deze opmerking daarom in de definitieve Omgevingsvisie achterwege.

Wijziging ontwerp
*Blz. 30*
Mogelijkheden liggen er wellicht in de transitie naar een duurzame energievoorziening (zie paragraaf 4.7)

**Nummer P.1**
Gaat er van uit dat de afspraken in het kader van de Regiovisie Groningen – Assen over uitleg en herstructurering van bedrijventerreinen als uitgangspunt worden genomen in de regionale afstemming.
Merkt op dat in de behoefteraming van de ruimtevraag geen onderscheid is gemaakt naar typen werkmilieus.
Vraagt ons om terughoudend te zijn met de uitgifte van nieuwe locaties.

*Antwoord*
Wij zijn inderdaad uitgegaan van een kwantitatieve benadering. Wij hebben aangegeven dat het gaat om een globale indicatie en dat een onderscheid naar segmenten (typen werkmilieus) een ander beeld kan opleveren. In het, na vaststelling van de Omgevingsvisie op te stelllen, Regionaal Uitvoeringskader Werklocaties werken we de precieze opgave per regio nog nader uit. In het geval van Groningen-Assen bent u daarbij nauw betrokken.

Wij hebben aangegeven in te zetten op toepassing van de SER-ladder vanuit het uitgangspunt van zorgvuldig ruimtegebruik, waarbij de nadruk ligt op herstructurering in plaats van de ontwikkeling van nieuwe locaties. Het besluit over de ontwikkeling van nieuwe locaties wordt afgewogen in het licht van deze beleidslijn

**Nummer G.12**
Geeft aan dat regionale afstemming over werklocaties gewenst is en voor indiender grotendeels plaatsvindt in het kader van de Regiovisie Groningen-Assen. Stelt voor een aanvullend overleg op te starten tussen de gemeenten Assen, Aa en Hunze, Midden-Drenthe en Tynaarlo.
Vraagt verduidelijking van het begrip lokaal gerichte en kleinschalige bedrijvigheid.

*Antwoord*
Wij hebben in de huidige indeling van afstemmingregio's niet voorzien in de betrokkenheid van Aa en Hunze en Midden-Drenthe. Dat komt omdat deze gemeenten niet beschikken over regionale werklocatie waarvoor wij regionale afstemming wenselijk achten.

Wij omarmen het voorstel om te komen tot een pilotproject dat voorziet in afstemming over werklocaties met als deelnemers de gemeenten Aa en Hunze, Midden-Drenthe, Assen en Tynaarlo. Het pilotproject zelf nemen we op in de uitvoeringsagenda in combinatie met het op te stellen 'Regionaal Uitvoeringskader Werklocaties'. In de Omgevingsvisie zelf zullen wij opnemen dat buiten de twee genoemde afstemmingsregio's afstemming kan plaatsvinden over werklocaties wanneer dit noodzakelijk dan wel wenselijk wordt geacht.

In de omgevingsvisie wordt een nadere uitwerking van het begrip lokaal gerichte en kleinschalige bedrijvigheid opgenomen.

## Wijziging ontwerp

*Blz. 31*

### Regionale afstemming

Wij willen dat er regionale afstemming over regionale werklocaties komt om onderlinge concurrentie tussen gemeenten te voorkomen. Op basis van de regionale markt en de regionaal-economische identiteit, onderscheiden we twee afstemmingsregio's: Groningen-Assen en de Drentse Zuidas. Voor deze regio's nemen wij het initiatief voor afstemming. Ons primaire doel hierbij is om met gemeenten afspraken te maken over de verdeling van het aanbod in regionale werklocaties. Vertrekpunt hierbij is de analyse van de ruimtevraag voor de periode tot 2020. Voor de periode tot 2020 is er naar verwachting behoefte aan 545 tot 605 hectare aan werklocaties.

We constateren dat ook aan Drenthe grenzende gemeenten deel uitmaken van de regionale 'bedrijventerreinenmarkt'. Daarnaast worden niet alle Drentse gemeenten gedekt door beide stedelijke regio's. Dit kan aanleiding zijn om aanvullende afstemmingsvormen te organiseren.

Herstructurering van het bestaande aanbod stellen we in principe boven nieuwe uitleg. Wij vragen gemeenten in hun visie op werklocaties op te nemen welk deel van de vraag wordt ingevuld met herstructurering en welk deel wordt ingevuld met nieuwe locaties.

### Kansen voor kwaliteit

Voor de kwaliteitsverbetering van bestaande werklocaties willen wij het initiatief nemen door voor de komende tien jaar een herstructurerings- en intensiveringsprogramma op te stellen.
Daarnaast willen we met gemeenten en andere relevante partners afspraken maken over de kwaliteit en duurzaamheid van werklocaties. Dit past bij ons streven naar ruimtelijke kwaliteit (zie paragraaf 4.1).
Bij herstructurering en nieuwe aanleg moet een beeldkwaliteitplan worden opgesteld, waarin in ieder geval de volgende aspecten worden uitgewerkt:

- terreinindeling (verhouding openbare en private ruimte);
- inrichting van de openbare ruimte;
- kavelinrichting (inclusief erfafscheidingen);
- kwaliteit van de bebouwing;
- omgang met reclame-uitingen;
- landschappelijke en stedenbouwkundige inpassing.

**Nummer B.3**

Pleit voor nauwere interregionale samenwerking en een gezamenlijke noorderlijke ruimtelijke visie.
Waarschuwt dat een te krap aanbod van regionale werklocaties een mogelijke belemmering vormt voor de economische groei.
Geeft aan dat een goede monitoring van de ontwikkelingen t.a.v. bedrijventerreinen en tijdige bijsturing van het bedrijventerreinenbeleid onontbeerlijk is.

*Antwoord*

Wij zijn het met u eens dat de economische ontwikkeling van Drenthe niet ophoudt bij de provinciegrens. Vandaar ook dat wij op verschillende vlakken samenwerken in Noordelijk verband, bijvoorbeeld in het kader van het SNN en Regiovisie Groningen-Assen en met Duitse partners in Niedersachsen. De samenwerking met Overijssel is voor ons een punt van aandacht.

De Wet ruimtelijke ordening verplicht ons tot het opstellen van een structuurvisie voor Drenthe. Wij stemmen de Omgevingsvisie af op de visie van onze buurprovincies en Niedersachsen. In noordelijk verband is in samenwerking met het rijk een Gebiedsagenda Noord Nederland opgesteld. In de Gebiedsagenda landen de belangrijkste ruimtelijk-economische ambities voor Noord Nederland en Drenthe. Wij zijn van mening dat een noordelijke ruimtelijke visie geen toegevoegde waarde heeft op het bovenstaande.

Wij zijn met u van mening dat een te krap aanbod van regionale werklocaties onwenselijk is. Een te ruim aanbod belemmert mogelijk de herstructureringsopgave. Wij proberen door monitoring en tijdige bijsturing van het beleid een evenwicht in vraag en aanbod te vinden waarin beide opgaven (nieuw en herstructurering) gerealiseerd kunnen worden.

De monitoring van de ontwikkeling van werklocaties is onderdeel van ons beleid.

**Nummer O.31**
Stelt voor de samenwerking tussen de diverse beroepsopleidingen te stimuleren en te acteren in het bevorderen van lerend werken en van een betere aansluiting van het beroepsonderwijs op de vraag van de arbeidsmarkt.

*Antwoord*
Wij zien uw suggesties als mogelijk aanknopingspunten voor de uitwerking van hetgeen is gesteld in de Omgevingsvisie over kennisontwikkeling. Dit thema wordt uitgewerkt in de Drentse Economische Agenda 2010-2015. Specifiek voor het thema Onderwijs-Arbeidsmarkt zijn specifieke acties eveneens uitgewerkt in het Uitvoeringskader 2010-2011 'Aan het Werk met Kennis'. De door u beschreven thema's komen in deze programma's terug.

**Nummer L.18, G.17**
Vraagt of elk afzonderlijk initiatief dat in een Vrijkomend Agrarisch Bedrijf wordt gevestigd in de breedte stringent moet getoetst door de provincie (VAB).
Vraagt duidelijkheid over de rol van de provincie bij de uitbreiding van regionaal georiënteerde solitair gevestigde bedrijvigheid in het buitengebied.
Vraagt hoe u de termen kleinschalig en lokaal gericht ten aanzien van het beleid voor lokale werklocaties moet interpreteren. Bovendien vraagt u hoe de regionale afstemming van lokale werklocaties gaat plaatsvinden.
Vraagt of toepassing van de SER-ladder op werklocaties in het landelijk gebied in de praktijk wel uitvoerbaar c.q. wenselijk is in relatie tot lokale bedrijventerreinen en verblijfsrecreatie.

*Antwoord*
Vrijkomende agrarische bebouwing (VAB)
De insteek van ons beleid ten aanzien van Vrijkomende Agrarische Bebouwing zoals neergelegd in de Ontwerp Omgevingsvisie is dat er meer ruimte komt voor de vestiging van niet-agrarische bedrijfs-activiteiten in deze VAB's. Wij geven daarbij als kader een viertal randvoorwaarden mee, waarbinnen de gemeente haar beleid hieromtrent zelf kan invullen. De gemeente kan dus in principe zelf bepalen voor welke niet-agrarische activiteiten zij mogelijkheden wil bieden in deze VAB's. Dit zal zij vervolgens vertalen in het bestemmingsplan Buitengebied of een specifiek facetbestemmingsplan (thematisch bestemmingsplan). Dergelijke plannen worden gebruikelijk ook besproken met c.q. ter advisering aan geboden aan de provincie. De aspecten van ruimtelijke kwaliteit, zoals beschreven op pagina 12, worden in de provinciale advisering meegenomen. Indien een bepaalde specifieke planmatige ontwikkeling wordt voorzien binnen een gebied dat volgens kaart 2 (inclusief subkaarten) een of meerdere belangrijke kernkwaliteiten bevat die van provinciaal belang zijn dan vinden wij dat overleg nodig tussen gemeente en provincie (en eventueel de particuliere indiener) om te bezien hoe de ontwikkeling de kernkwaliteit(en) kan versterken c.q. daar recht aan doet. Dat betekent dat wij onze ambitie om de kernkwaliteiten te behouden en te ontwikkelen in de eerste plaats als structurerend (voorwaardenscheppend) zien en niet als beperkend. De grondhouding voor dergelijke ontwikkelingen is wat ons betreft dus positief. Ten slotte geldt voor ontwikkelingen in gebieden waar geen kernkwaliteiten van provinciaal belang voorkomen dat overleg met de provincie in specifieke gevallen niet vereist is.

## Lokale werklocaties

Om de landschappelijke kwaliteiten van Drenthe zo min mogelijk aan te tasten, hebben wij de ontwikkeling van nieuwe lokale werklocaties (bedrijventerreinen) in het landelijk gebied uitgesloten. Uitbreiding van de bestaande lokale bedrijventerreinen is wel mogelijk mits men daarbij aan een aantal randvoorwaarden voldoet. Het moet daarbij gaan om kleinschalige bedrijvigheid, waarmee we bedoelen dat het volume van de bedrijfsbebouwing en de kavels moeten aansluiten bij de structuur van de nabijgelegen kern. Daarnaast moet het gaan om 'lokaal georiënteerde bedrijvigheid', waarmee wij doelen op de vestiging van bedrijven met een lokale oriëntatie vanwege de sociale binding aan de kern (veelal doordat de eigenaar daar woonachtig is) en haar directe omgeving met name qua arbeidsmarkt en qua toelevering- en afnemers relaties. In het 'regionaal uitvoeringskader werklocaties' dat naar aanleiding van de ontwerp Omgevingsvisie als uitwerking wordt opgesteld, zal dit aspect in overleg met de gemeenten nog nader worden uitgewerkt. De Omgevingsvisie is een document op hoofdlijnen en leent zich derhalve niet voor een dergelijk detailniveau.

U merkt overigens inderdaad terecht op dat de term 'lokaal gericht' niet aansluit bij de Europese regelgeving. Overigens sluit het ook niet aan bij de praktijk aangezien het internet veel ondernemers in staat stelt om een veel grotere markt te bedienen. Dit is een omissie en vormt voor ons de aanleiding om op dit punt de Omgevingsvisie nog aan te passen. Ten slotte stelt u nog de vraag op welke wijze regionale afstemming van werklocaties in het landelijk gebied gaat plaatsvinden. Vanwege het lokale karakter van deze werklocaties is regionale afstemming ons inziens niet nodig. Wel zullen wij ten aanzien van de uitwerking van de voorwaarden voor uitbreiding en kwalitatieve verbetering van bestaande locaties afspraken maken met betrekking tot deze locaties. Dit vormt onderdeel van het hiervoor genoemde 'regionaal uitvoeringskader werklocaties'.

## Solitaire regionaal georiënteerde bedrijvigheid in het landelijk gebied

Voor wat betreft regionaal georiënteerde bedrijven die vanuit een historisch gegroeide situatie gevestigd zijn in het landelijk gebied koersen wij bij een wens tot uitbreiding in eerste instantie aan op verplaatsing naar een regionaal bedrijventerrein. Het betreft hier overigens activiteiten die in principe zouden thuishoren op een regionale werklocatie en niet vallen binnen de categorieën Landbouw en Recreatie en Toerisme.
Deze beleidslijn is ingegeven door het streven naar zorgvuldig ruimtegebruik wat wij van provinciaal belang achten. Bij een uitbreidingswens van een dergelijk bedrijf vindt vanzelfsprekend overleg plaats tussen de provincie, gemeente en de betreffende ondernemer. Met inachtneming van ons streven naar zorgvuldig ruimtegebruik wegen we dit dan af tegen andere belangen en kunnen dan gezamenlijk tot de conclusie komen dat er zwaarwegender belangen zijn die uitbreiding op de bestaande locatie (op voorwaardelijke basis) rechtvaardigen.

## Toepassing SER-ladder landelijk gebied

Voor wat betreft de toepassing van de SER-ladder zijn wij van mening dat deze methodiek ook moet worden toegepast op de ontwikkeling van werklocaties in het landelijk gebied. Voor de financiering van de herstructurering van bestaande locaties in het landelijk gebied zijn weliswaar in de praktijk minder mogelijkheden als voor regionale locaties, maar wij zijn er van overtuigd dat dit ook ten opzichte van lokale werklocaties mogelijk moet zijn (bijv. in combinatie met een kleine uitbreiding waardoor verevening plaats kan vinden). In de praktijk zal dit betekenen dat gemeente en provincie in gesprek gaan met elkaar om te zoeken naar financieringsmogelijkheden. In het 'regionaal uitvoeringskader werklocaties' zal dit ook nader aan de orde komen.
Ten slotte verwijzen wij voor wat betreft de onduidelijkheid van toepassing van de SER-ladder voor recreatiebedrijven naar pagina 46 waar de toepassing hiervan voor bedrijven in de verblijfsrecreatie wordt bevestigd. Wij zijn van mening dat de toepassing van deze methodiek niet leid tot een toename van de onderzoeksdruk voor deze bedrijven. Hetgeen op pagina 14 over deze methodiek is opgemerkt, achten wij ook in algemene zin goed toepasbaar.

Wijziging ontwerp

*Blz 31. Concentratie van economische activiteiten in stedelijke netwerken*

Voor nieuwe en bestaande regionale werklocaties streven we naar kwaliteit die past bij het gewenste ruimtelijk-economisch profiel van de werklocatie. Om te voorzien in de ruimtevraag, zetten we in op het herstructureren van bestaande terreinen en regionale afstemming van het aanbod aan nieuwe regionale werklocaties (zie kader). Voor bedrijven die milieuhinder veroorzaken, voeren we een apart vestigingsbeleid.

**Een regionale werklocatie (bedrijventerrein / kantorenlocatie):**
- biedt overwegend plaats aan bedrijven met een bovenlokale oriëntatie, zowel qua arbeidsmarkt als qua toelevering- en afnemers relaties;
- is (met uitzondering van het VAM/MERA-terrein te Wijster) gelegen binnen een van de twee stedelijke netwerken, te weten Groningen-Assen of de Drentse Zuidas.

*Blz 32.*

Versterken van de sociaal-economische vitaliteit van de plattelandseconomie

De aanwezigheid van het MKB op het platteland levert een belangrijke bijdrage aan de sociaal-economische vitaliteit op het platteland. De concentratie van bedrijvigheid in de steden wil dan ook niet zeggen dat daarmee geen ruimte wordt geboden aan bedrijvigheid op het platteland. Het moet daarbij wel gaan om lokaal georiënteerde bedrijvigheid (zie definitie in het kader van de lokale werklocatie).

Veel bedrijvigheid op het platteland vestigt zich in vrijkomende agrarische bebouwing (VAB). Voorheen was het provinciale beleid ten aanzien van het gebruik en/of het herinrichten hiervan nogal restrictief. Wij willen dat gemeenten nu in principe zelf gaan bepalen welke activiteiten zij willen toestaan in de VAB. Wij stellen wel enkele randvoorwaarden:
- De invulling van de VAB doet geen inbreuk op de ruimtelijke kwaliteit (zie paragraaf 4.1);
- De nieuwe bedrijfsactiviteit heeft geen negatieve gevolgen voor de hoofdfunctie van het gebied;
- De nieuwe bedrijfsactiviteit is kleinschalig van aard;
- De woonfunctie van de VAB blijft gehandhaafd.

Aanleg van nieuwe lokale werklocaties (zie kader) in het landelijke gebied staan wij in principe niet toe. Wel is het onder bepaalde voorwaarden mogelijk bestaande locaties uit te breiden. Deze voorwaarden zijn:
- Uit toepassing van de SER-ladder (zie paragraaf 4.1.2) blijkt herstructurering van het bestaande terrein onvoldoende ruimtewinst op te leveren;
- De uitbreiding wordt ruimtelijk goed ingepast, wat wordt beschreven in een beeldkwaliteitplan (zie paragraaf 4.3.1);
- De locatie wordt bestemd voor kleinschalige en lokaal georiënteerde bedrijvigheid.

**Een lokale werklocatie (bedrijventerrein):**
- biedt overwegend plaats aan bedrijven met een lokale oriëntatie vanwege de sociale binding aan de kern (veelal doordat de eigenaar daar in de buurt woonachtig is) en haar directe omgeving met name qua arbeidsmarkt en qua toelevering- en afnemers relaties;
- huisvest bedrijven die overwegend kleinschalig zijn;
- kwaliteit van de bedrijfsbebouwing, het volume en de kavelgrootte moeten aansluiten bij de kwaliteit van de directe omgeving (de structuur van de nabijgelegen kern);
- bevat geen significant milieubelastende activiteiten (max. categorie 3);
- huisvest bedrijven die geen grootschalige vervoersstromen met zich meebrengen;
- mag woon-werkfuncties bevatten.

**Nummer O.72**
Geeft aan dat het vestigingsklimaat mede wordt bepaald door de arbeidsmarkt, het woonklimaat en het culturele voorzieningniveau. Ziet op deze onderwerpen een provinciale rol.
Geeft aan dat naast Meppel ook Coevorden van belang is voor watergebonden bedrijvigheid.
Vraagt om provinciale regie en afstemming bij detailhandel met een bovenregionale functie.
Geeft aan dat solitaire bedrijvigheid veelal is ontstaan met medeweten en instemming van de overheid.
Vindt dat onze inzet op verplaatsen geen blijk geeft van deze medeverantwoordelijkheid.
Vraagt bij de vergunningverlening rond VAB's direct de grenzen van de mogelijkheden aan te geven.

*Antwoord*
Wij zien voor ons, ten aanzien van het vestigingsklimaat, een regierol in ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden, regionale bereikbaarheid en het scheppen van voorwaarden voor kennisontwikkeling en innovatie. Wij rekenen de culturele infrastructuur ook tot onze kerntaken. Het primaat voor woon- en werkmilieus ligt bij de gemeenten. De ontwikkeling van de binnensteden is primair een gemeentelijke verantwoordelijkheid. Onze rol ten aanzien van de arbeidsmarkt ligt in het creëren van optimale condities voor kennisontwikkeling en innovatie.

Wij ondersteunen de ontwikkeling van de haven in Coevorden en de opwaardering van de vaarverbinding Coevorden-Almelo. Onze focus voor Coevorden ligt op het spoor en voor Meppel op het water.

Wij zijn niet van overtuigd van de noodzaak tot onze regie op bovenlokale detailhandel. Detailhandel met een bovenlokale functie is gevestigd in de stedelijke centra van Drenthe gedreven vanuit marktmotieven. Wij zien op dit moment geen concurrentie tussen de verschillende steden ontstaan. Voor wat betreft de inrichting van de stedelijke centra en de ruimte voor nieuwe winkels zijn de betreffende gemeenten zelf verantwoordelijk. Een bijzonder segment in deze is overigens de perifere detailhandel (PDV). Het betreft hier een bijzonder segment gevestigd op regionale werklocaties. Ook hierbij vindt weinig tot geen concurrentie plaats tussen gemeenten vanwege dezelfde redenen als hiervoor benoemd. De provinciale rol is hier dus beperkt. Wij willen binnen het op te stellen regionaal uitvoeringskader werklocaties met de gemeenten afspraken maken over de afbakening van de diverse categorieën detailhandel. Wij koersen voor regionaal georiënteerde bedrijven die vanuit een historisch gegroeide situatie gevestigd zijn in het landelijk gebied bij een wens tot uitbreiding in eerste instantie aan op verplaatsing naar een regionaal bedrijventerrein. Het betreft hier overigens activiteiten die in principe zouden thuishoren op een regionale werklocatie en niet vallen binnen de categorieën Landbouw en Recreatie en Toerisme. Deze beleidslijn is ingegeven door het streven naar zorgvuldig ruimtegebruik wat wij van provinciaal belang achten. Bij een uitbreidingswens van een dergelijk bedrijf vindt vanzelfsprekend overleg plaats tussen de provincie, gemeente en de betreffende ondernemer. Met inachtneming van ons streven naar zorgvuldig ruimtegebruik wegen we dit dan af tegen andere belangen en kunnen dan gezamenlijk tot de conclusie komen dat er zwaarwegender belangen zijn die uitbreiding op de bestaande locatie (op voorwaardelijke basis) rechtvaardigen. In deze delen wij dus dezelfde zienswijze.

Wij zijn met u van mening dat het goed is om bij vergunningverlening rond VAB's de grenzen van de groei aan te geven. Wat die grenzen precies zijn, is echter afhankelijk van de specifieke lokale situatie. Op lokaal niveau zullen die grenzen dus in de vergunning moeten worden vastgelegd.

Wijziging ontwerp
*Kaart 3 Ruimtelijk-economische ontwikkeling en mobiliteit: wijziging legenda benaming kaartlaag economische kernzones in 'stedelijke netwerken'*

*Blz. 27*

Economische ontwikkeling

Doordat de noordelijke economie relatief ijl is, is het van belang om economische ontwikkelingen te concentreren. Wij willen dit doen binnen de stedelijke netwerken Groningen-Assen en de Drentse Zuidas. Dit vraagt om een adequate strategie voor netwerkvorming van de steden, (inter)nationale en (inter)regionale bereikbaarheid, zorgvuldig ruimtegebruik, een aantrekkelijk aanbod in woon- en werkmilieus en voorzieningen.

*Blz. 30 / 31*

Werken

Wij willen de ontwikkeling van een dynamische, vitale en zichzelf vernieuwende regionale economie stimuleren. Daarbij richten we ons op voldoende en gevarieerde vestigingsmogelijkheden voor kennis-intensieve (maak)industrie en het MKB. Het vestigingsklimaat wordt beïnvloed door factoren op zowel nationaal, provinciaal als lokaal niveau. Op provinciaal niveau spelen vooral ruimtelijke ontwikkelings-mogelijkheden, regionale bereikbaarheid en het scheppen van voorwaarden voor kennisontwikkeling en innovatie.

Kennisontwikkeling, innovatie en ontwikkeling van clusters en speerpuntsectoren

Wij stimuleren de omvorming naar een meer kennisintensieve regionale economie en een arbeidsmarkt met voldoende en goed gekwalificeerde werknemers. Vanuit de sterke punten van de regio wordt gestreefd naar verbetering van de samenwerking tussen bedrijven en kennisinstellingen, het wegnemen van belemmeringen en het geven van ruimte aan vernieuwende initiatieven van de (potentieel) stuwende bedrijvigheid in het mkb. Onze inspanningen richten zich vooral op kennisverspreiding, innovatie, exportbevordering, investerings-bevordering, ondernemerschap, het aantrekken en behouden van kenniswerkers, scholing, talentontwikkeling en het bouwen van kennisclusters. Hiertoe werken we samen met onder andere ondernemers(organisaties), onderwijs- en kennisinstellingen en andere overheden.
Daarnaast ondersteunen we sectoren die kansrijk zijn, de ‘speerpuntsectoren’. Clusterontwikkeling is daarbij van groot belang. In Noord-Nederland gaat het om de sectoren energie (Energy Valley), water (Wetsus), sensortechnologie (Sensor Universe/LOFAR (kaart 1. visie 2020)) en agribusiness (inclusief glastuinbouw). Op regionaal niveau gaat het om de sectoren chemie, recreatie & toerisme, life sciences en Healthy Aging. In de Drentse Zuidas bevorderen we het ontwikkelen van de sector transport & logistiek, in combinatie met de kennisintensieve (maak)industrie.

*Blz. 32*

Detailhandel

Wij streven naar een concentratie van de detailhandel in de binnenstedelijke gebieden. Tegelijkertijd zijn er activiteiten die om uiteenlopende redenen minder goed passen in de stedelijke centra, bijvoorbeeld vanwege de omvang, brandgevaar of bevoorrading. Voor deze activiteiten is vestiging op een locatie voor perifere detailhandel (PDV) een betere optie.

**Nummer O.102**

Vraagt aandacht voor de, in ogen van de indiener ongewenste, ontwikkeling van linten van industrieterreinen langs de snelwegen.

*Antwoord*

Wij zijn met u van mening, dat het ongewenst is dat langs de snelwegen in Drenthe linten van werklocaties ontstaan. Met onze ambitie om werklocaties te concentreren bij steden en knooppunten van infrastructuur voeren wij hier regie op. Daarnaast hebben wij in de Omgevingsvisie en op kaart 1. Visie 2020 de aanduiding ‘landschaps- en wegpanorama’s voor de snelwegen’ opgenomen. In de ontwikkeling van deze panorama’s passen voor ons geen industriële linten langs de snelwegen.

**Nummer O.106**
Vraagt om de positie van de sector duidelijk te definiëren en verwijst daarbij naar de Structuurvisie Bedrijventerreinen en Werklocaties van de provincie Gelderland. Vraagt voor de sector gezien de aard van hun werkzaamheden, voldoende (uitbreidings)mogelijkheden, ook buiten de bestaande bebouwingscontouren.

*Antwoord*
Wij zijn voornemens om na vaststelling van de Omgevingsvisie een Regionaal Uitvoeringskader Werklocaties op te stellen. Daarin zullen we samen met de gemeenten meer het beleid ten aanzien van bedrijfsvestiging- en ontwikkeling in Drenthe nader uitwerken. De exacte bestemmingsmogelijkheden die u wenst worden normaliter uitgewerkt in een bestemmingsplan buitengebied. Deze plannen vallen onder de verantwoordelijkheid van de gemeente.

**Nummer I.1**
Vraagt meer expliciet de unieke positie van het grensoverschrijdende Europark bij Coevorden te benadrukken in tekst en kaart.
Vraagt het 'terminal' pictogram op kaart 3 Ruimtelijk-economische ontwikkeling en Mobiliteit grensoverschrijdend te plaatsen.

*Antwoord*
Wij zijn met u van mening dat het Europark inderdaad een unieke positie kent door haar ligging op de Duits-Nederlandse grens. Wij beschouwen het als een voorbeeld voor andere regio's. Op de kaart en in de tekst zullen wij het Europark nader duiden.

Wijziging ontwerp
Kaart 3. Ruimtelijk-economische ontwikkeling en mobiliteit: pictogram Terminal verplaatsen naar de plaats van het Europark, op die wijze dat het precies op de grens ligt van Nederland en Duitsland

Kaart 1. Visie 2020: onderligger kernenstructuur bij Coevorden aanvullen met het Europark, zodat het grensoverschrijdende karakter helder is.

Samen met de Duitse gemeente Emmlichheim ontwikkelt de gemeente Coevorden een uniek grensoverschrijdend industrieel en logistiek bedrijvenpark met een oppervlakte van circa 350 ha: het Europark . Het ligt deels in de gemeente Coevorden en deel in de gemeente Emmlichheim. Via de op het Europark gevestigde Euroterminal Coevorden (ETC) vindt met name uitwisseling plaats van goederen tussen vervoersmodaliteiten over de weg en per spoor. Met twee spoorterminals (een derde is in ontwikkeling) worden onder meer containers verladen via de Bentheimer Eisenbahn.

**Nummer G.3**
Wijst op de status van Kranenburg-Zuid als hard plan.

*Antwoord*
Wij hebben in de geprognosticeerde behoefteraming voor Drenthe met betrekking de ontwikkeling van bedrijventerreinen met Kranenburg-Zuid als 'hard plan' rekening gehouden. Wij vermelden het bedrijventerrein niet expliciet vanwege die status. Assen Zuid wordt expliciet vermeld omdat het deze status nog niet heeft en onderdeel uitmaakt van het Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn.

**Nummer G.6**
Gaat ervan uit dat de beoogde uitbreiding van het bedrijventerrein Geesbrug valt onder lopende afspraken.

*Antwoord*
Op basis van eerdere besluiten door het college van GS kunnen wij vooralsnog aan de uitbreiding van Geesbrug niet de status van 'lopende afspraken' toekennen. Wij nemen op uw verzoek een aanvraag voor uitbreiding van dit bedrijventerrein opnieuw in behandeling.

**Nummer G.1, G.2, G.3, G.5, G.9, G.14, G.16, G.20, O.14.**
Vindt de regionale indeling voor afstemming van woonvisies niet altijd gelukkig gekozen.
Vraagt aandacht voor de relaties met gebieden buiten de gekozen regio's.
Zijn niet overtuigd van de realiteit van de aangeduide 'beïnvloedingsgebieden woningmarkt' op kaart 6. Wonen en Sociale Componenten.

*Antwoord*
Wij zijn ons bewust van het feit dat veel van de dynamiek op de woningmarkt vooral lokaal is. Gemiddeld 60% van alle verhuizingen is binnen een gemeentegrens. Indien de gemeentegrens wordt overschreden is dat vaak niet ver en in veel gevallen naar een buurgemeente.

Wij hebben de regionale woonvisies niet bedoeld ter vervanging van gemeentelijke woonvisies. Wij zien echter een meerwaarde in de regionale afstemming van deze gemeentelijke visies met het oog op concurrerende woningbouwprojecten en het vinden van een goede balans tussen regionale en lokale ontwikkelingen.

Wij gaan er van uit dat gemeenten in het kader van een goede onderbouwing van het gemeentelijke woonbeleid een gemeentelijk woonplan opstellen om eigen keuzes inzichtelijk te maken. Wij beschouwen de keuze om lokale ontwikkelingen in te brengen in de regionale woonvisie als een gemeentelijke verantwoordelijkheid.

Wij zullen de relatie tussen het gemeentelijke woonplan en de regionale woonvisie in de tekst van de Omgevingsvisie verder verduidelijken.

Wij zijn gekomen tot de regionale indeling op basis van een analyse van verhuisstromen tussen gemeenten en woon-werkverkeer. Verder hebben wij gekeken naar bestaande afstemmingsregio's. Wij vinden de gekozen indeling het meest geschikt is om te komen tot regionale afspraken en zien geen noodzaak om de indeling aan te passen.

Voor de regio Noord Drenthe hebben wij het Drentse deel van de Regiovisie Groningen - Assen overgenomen en voor bovenlokale afstemming in een regionale woonvisie de gemeenten Midden-Drenthe en Aa en Hunze hieraan toegevoegd. De afspraken binnen de Regiovisie Groningen - Assen zijn voor ons leidend in deze regio.

De regio-indeling Zuid-Oost Drenthe komt overeen met de Stadsregio Emmen zoals verwoord in het Gebiedsdocument voor de verstedelijkingsafspraken met het rijk die door de betrokken bestuurders is vastgesteld op 17 november 2008 . In dit document is de gezamenlijke integrale verstedelijkingsopgave voor de periode 2010 – 2020 aangegeven.

Wij zijn van mening dat de uitgangspunten voor regionale woonvisies voldoende ruimte laten om relaties met ontwikkelingen buiten de gekozen regio's in te passen. Wij hebben provinciegrens overschrijdende ontwikkelingen op kaart 6. Wonen en Sociale Componenten aangeduid als 'beïnvloedingsgebied woningmarkt'. Wij zullen als uitgangspunt aan de regionale woonvisies toevoegen dat invulling wordt gegeven aan afstemming met woningbouwontwikkelingen in beïnvloedingsgebieden als dit van invloed is op ontwikkelingen binnen een regio.

Wijziging ontwerp

*Blz. 33*

Regionale afstemming

Wij willen ons bij het wonen meer richten op het regionale niveau en meer op kwaliteit. De kwaliteit van de inrichting van de woonomgeving is in de eerste plaats een gemeentelijke verantwoordelijkheid. Wij gaan er van uit dat gemeenten woonplannen opstellen, waarin op planmatige en samenhangende wijze het woonbeleid van de gemeente invulling krijgt en eigen keuzes inzichtelijk worden gemaakt. Wij richten ons voornamelijk op:

- regionale afstemming van woningbouwplannen;
- het stimuleren van herstructurering;
- het stimuleren van de ontwikkeling van specifieke, kleinschalige woonmilieus.
- bij de woonopgave willen we komen tot een goede regionale samenwerking en afstemming. Gelet op de demografische ontwikkelingen vinden we het belangrijk dat woningbouwprogramma's in een bovenlokale strategie worden vervat. Om onderlinge concurrentie te voorkomen en de diversiteit in het regionale aanbod te vergroten, worden regionale afspraken gemaakt. Voor de onderbouwing van deze afspraken vragen wij van de regio's een regionale woonvisie, waarin kwantiteit en kwaliteit van bouwprogramma's op elkaar is afgestemd. Gemeentelijke woonplannen vormen een belangrijke basis voor regionale woonvisies.

*Paragraaf 4.3.1, onder kopje wonen, blz. 34, bovenaan, 1e alinea:*

In de regionale woonvisies komen in ieder geval de volgende onderwerpen aan bod:

- demografie;
- ontwikkelingen op de woningmarkt;
- invulling van de ruimtevraag (bundeling, zorgvuldig ruimtegebruik en kernenstructuur);
- doelgroepenbenadering (kwalitatieve afstemming);
- monitoring (uitvoering en effecten regionale woonvisie);

*Blz. 33/34*

Drie gemeenten van Noord-Drenthe maken ook deel uit van het gebied van de Regio Groningen-Assen: Assen, Noordenveld en Tynaarlo.

Wij hebben provinciegrensoverschrijdende ontwikkelingen aangegeven op kaart 6. Wonen en Sociale Componenten en verwachten dat in de regionale woonvisies invulling wordt gegeven aan afstemming met woningbouwontwikkelingen in de beïnvloedingsgebieden, voor zover deze van invloed zijn op ontwikkelingen binnen de onderscheiden afstemmingsregio 's.

**Nummer G.1, G.2, G.3, G.5, G.6, G.9, G.14, G.16, G.17, G.21, O.14, O.59, O.72, O.110, P.1**

Hebben verschillende opvattingen over nut en noodzaak van regionale afstemming, de hoogte, verdeling en doorwerking van de gespecificeerde kwantitatieve plafonds en de verdeling van verantwoordelijkheid tussen gemeente en provincie ten aanzien van kwantitatieve en kwalitatieve woondoelstellingen.

Geven aan dat de indruk wordt gewekt dat de Provincie zich terug trekt uit de problematiek van de kleine kernen en de sociale cohesie.

*Antwoord*

Wij zijn van mening dat de woningmarkt primair een gemeentelijke verantwoordelijkheid is. Wij verwachten dat gemeenten woonplannen opstellen, waarin op planmatige en samenhangende wijze het woonbeleid van de gemeente invulling krijgt en eigen keuzes inzichtelijk worden gemaakt. In het geval van bovenlokale, concurrerende ontwikkelingen vinden wij het van belang dat op regionaal niveau vroegtijdig afstemming plaats vindt. Vandaar dat wij in zetten op regionale afstemming van de woonplannen.

In de omgevingsvisie hebben wij spelregels aangegeven waarbinnen gemeenten tot regionale afstemming van de woningbouwopgave kunnen komen (paragraaf 4.3.1, blz. 34). Wij hebben naar een balans gezocht tussen het bieden van ruimte voor gemeenten en gezamenlijke uitgangspunten voor de regio. Eén van onze spelregels

is het kwantitatieve plafond. Wij vinden het van belang om op regionaal niveau goed inzicht te bieden in de gewenste toename van de woningvoorraad om enerzijds voldoende en gevarieerd woningaanbod te bieden en anderzijds onrendabele investeringen in planontwikkeling en grondaankoop voor plannen die geen doorgang vinden te voorkomen.

In de door ons berekende gewenste toename van de woningvoorraad, op basis van de prognose 2009 en woningmarktverkenningen, zijn grensoverschrijdende ontwikkelingen zoals binnenlandse en buitenlandse verhuisbewegingen meegenomen. Hierin zijn ook de woningbouwafspraken die in de Regiovisie Groningen – Assen zijn gemaakt overgenomen.

Het kwantitatieve plafond beschouwen wij als richtinggevende bouwopgave waarvoor het gewenst is om tijdig plancapaciteit te ontwikkelen. Wij vinden dit een belangrijk uitgangspunt voor de regionale woonvisies.

Wij zien de verdeling van de woonopgave over hoofdkernen en kleine kernen als gemeentelijke verantwoordelijkheid. Wij stellen vanuit het principe van bundeling wel de voorwaarde dat 2/3 van de woonopgave wordt toegewezen aan de (sub)streekcentra en 1/3 aan de overige kernen. Hiermee ontstaat naar onze mening meer flexibiliteit voor maatwerk door de gemeente, passend bij de filosofie van de nieuwe Wro.

Wij vragen gemeenten om in de regionale woonvisie voor onderbouwing van de woonbehoefte aandacht te besteden aan demografische ontwikkeling en woningmarktontwikkelingen. Wij zullen initiatieven stimuleren waarin gemeenten gezamenlijk de kwantitatieve en kwalitatieve behoefte voor een regio in beeld brengen.

Wij begrijpen dat de tekst in de Bijlage over de omslag van gemeenten/woonplannen naar regio's/woonvisies tweeledig kan worden uitgelegd. Wij hebben hiermee de omslag in het provinciaal beleid bedoeld van sturing op gemeentelijke niveau naar sturing op regionale afstemming. Wij hebben de tekst aangepast om onze bedoeling duidelijk te maken.

Wijziging ontwerp
*Bijlage 4, blz. 26.*
1. Inleiding
In de visie is de doelstelling voor wonen gericht op bovenlokale afstemming van woonplannen in een regionale woonvisie. De regionale afstemming van de woningbouwopgave is van provinciaal belang.

**Nummer G.6**
Geeft aan dat de verdeling van de woningvoorraad van 2/3 voor (sub)streekcentra en 1/3 voor overige kernen in de gemeente Coevorden omgekeerd is.

*Antwoord*
Wij realiseren ons dat de verdeling van de bestaande woningvoorraad in de regio Zuid Oost Drenthe circa 43% in (sub)streekcentra en 57% in overige kernen is. Wij constateren ook dat:
- De woningvoorraad in de gemeente Coevorden op 1 januari 2009 als volgt is verdeeld: 46% in de kern Coevorden en 54% in overige kernen.
- De toename van de woningvoorraad in de periode 2000 – 2008 als volgt is geweest: 60% in de kern Coevorden en 40% in overige kernen.
- De harde plancapaciteit van de gemeente Coevorden die op 1 januari 2009 bij ons bekend is, als volgt is verdeeld: 90% in de kern Coevorden en 10% in overige kernen.

Op basis van het bovenstaande concluderen wij dat de bundelingsambitie voor de nieuwbouwopgave ook haalbaar is in de gemeente Coevorden.

**Nummer G.9**
Geeft aan dat de tekst in Bijlage 4: Toelichting regionale afstemming wonen de indruk wekt dat de provincie twijfelt aan de realisatie van de woningbouwopgave in Hoogeveen.

*Antwoord*
Wij betreuren het als de tekst de indruk wekt dat wij twijfelen aan de realisatie van de bouwopgave in de kern Hoogeveen. Wij hebben bedoeld aan te geven dat de keuze voor binnenstedelijk bouwen in Hoogeveen, welke wij ondersteunen, invloed kan hebben op het tempo van realisatie. Binnenstedelijk bouwen vergt vaak meer tijd dan bouwen op uitleglocaties.
Wij stellen voor de bedoelde zinsnede te schrappen.

Wijziging ontwerp
*Bijlage 4, Blz. 29*
In deze regio loopt de harde plancapaciteit van de streekcentra achter vergeleken met de andere regio's.

**Nummer G.12, O.52**
Vraagt verduidelijking over de voorwaarden voor nieuwe landgoederen.
Geeft aan dat het onduidelijk is of het beleid ten aanzien van landgoederen de realisatie van een woonhuis met allure toestaat.

*Antwoord*
Wij zien nieuwe landgoederen als een vorm van kleinschalige woonmilieus. Hieraan moet worden toegevoegd dat het gaat om een hedendaagse toevoeging aan het landschap, dat gezien mag worden als cultuurdaad van deze tijd. Het landgoed en het huis dienen als eenheid ontwikkeld te worden. Het huis mag ontwikkeld worden als één wooneenheid met eventueel ondergeschikte functies. Het huis dient allure en uitstraling te krijgen en ontleent deze voornamelijk door architectonische verbintenis met het landgoedontwerp.

De tekst over de nieuwe landgoederen zullen wij op basis van het bovenstaande aanpassen.
Wij stimuleren de ontwikkeling van nieuwe landgoederen door voorlichting en begeleiding van initiatiefnemers en subsidies voor ontwerp en bosaanleg.

Wijziging ontwerp
*Blz. 35*
Ontwikkelen van bijzondere woonmilieus (laatste alinea).
We stimuleren de ontwikkeling van nieuwe landgoederen, als vorm van kleinschalige nieuwe woonmilieus. Het gaat om een hedendaagse toevoeging aan het landschap, dat gezien mag worden als cultuurdaad van deze tijd. Het landgoed en het huis dienen als eenheid ontwikkeld te worden. Het huis mag ontwikkeld worden als één wooneenheid met eventueel ondergeschikte functies. Het huis dient allure en uitstraling te krijgen en ontleent deze voornamelijk door architectonische verbintenis met het landgoedontwerp. Voor nieuwe landgoederen hanteren wij de volgende voorwaarden:
- het landgoed bestaat minimaal uit 5 hectare bos. De ervaring leert dat een landgoed meer is dan alleen bos en een dat een kwalitatief landgoed over het algemeen minimaal 10 tot 15 hectare groot is.
- het landgoed past in het bosclusteringsbeleid zoals aangegeven in paragraaf 4.3.3 van de Omgevingsvisie.
- het landgoed is in principe openbaar toegankelijk.
- het landgoed vormt een ecologische, economische en esthetische eenheid.
- het landgoed past in het aanwezige landschap en houdt rekening met de cultuurhistorie en de bodemgesteldheid.

**Nummer M.5**
Vraagt of de behoefteraming voor toevoeging van het aantal woningen inclusief of exclusief sloop is. Geeft aan dat de tekst in de Omgevingvisie niet consistent is met Bijlage 4.
Constateert, als gevolg van een verschil in uitgangspunten tussen Primos 2009 en provinciale prognose, een verschil in berekende toename van de woningbehoefte. Stelt voor om de provinciale gegevens en Primosgegevens gezamenlijk op ambtelijk niveau te bespreken.

*Antwoord*
Wij begrijpen dat de opmerking over de woningbouwopgave 2008 – 2020 en de opmerking over nieuwbouw en vervanging van sloop op verschillende wijzen uitlegbaar zijn. De bouwopgave van 22.000 woningen is het aantal netto toevoegingen aan de bestaande woningvoorraad. Dit resulteert in een netto toename van de woningvoorraad met 1.850 woningen per jaar. De werkelijke woningbouwproductie zal hoger liggen door vervanging van sloop. Wij zullen de tekst hierop aanpassen en er voor zorgen dat het consistent is met de tekst in Bijlage 4.

Wij hebben de Primosgevens 2009 en de provinciale woningbehoefteberekening vergeleken en constateren dit geen al te grote verschillen oplevert. Alleen in de regio Noord – Drenthe is sprake van een redelijk verschil. In deze regio komen wij tot een berekende nieuwbouwbehoefte van 11.800 woningen. Primos 2009 komt tot een berekende behoefte van 10.610 woningen. Dit is een verschil van 1.190 woningen wat neer komt op een verschil van 100 woningen per jaar. In de regio's Zuid-Oost en Zuid-West Drenthe komen wij tot een behoefte van 5.100 woningen. Primos 2009 komt tot een behoefte van resp. 5.170 en 5.223 woningen. Een verschil van resp. 70 en 123 woningen wat neer komt op een nihil verschil van 6 en 10 woningen per jaar. Wij kunnen ons voorstellen dat op ambtelijk niveau gekeken wordt naar de verschillen tussen beide prognoses, maar zien geen redenen om onze plafonds aan te passen.

Wijziging ontwerp
*Blz. 32*
Demografische ontwikkeling (laatste drie regels van de alinea)
Op basis van de behoefteberekening zijn in de periode 2008 – 2020 nog een netto aantal toevoegingen van circa 22.000 woningen nodig. Hierbij is uitgegaan van een positief migratiesaldo. Jaarlijks komt dit neer op een netto toename van de woningvoorraad met circa 1.850 woningen. De werkelijke woningbouwproductie zal hoger moeten liggen door vervangende nieuwbouw voor gesloopte woningen.

**Nummer G.9**
Constateert dat uw wens om legalisatie van de parken Schoonhoven en Nuilerveld mogelijk te maken, niet wordt gehonoreerd. U kunt zich niet vinden in de aangehaalde argumenten. U ziet beide parken graag aangemerkt als uitzonderlijke gevallen.

*Antwoord*
Wij gaan niet akkoord met de legalisatie omdat voor deze parken niet wordt voldaan de voorwaarden zoals opgenomen in de Omgevingsvisie. Bij het toekennen van de bestemming Wonen zou de mogelijkheid ontstaan voor een reguliere woonwijk in het buitengebied. Doordat de parken niet aansluiten op kern-bebouwing is een zorgvuldige overgang van kern naar landelijk gebied niet mogelijk. Volgens ons is dat geen wenselijke situatie (voorwaarde 2 VROM).

**Nummer O.15**
Vraagt, samen met gemeenten, in het kader van inbreiding zorgvuldig te kijken naar bebouwingsmogelijk-heden in linten of dorpsranden van dorpen.

*Antwoord*
Wij hebben in de Omgevingsvisie aangegeven dat wij staan voor 'zorgvuldig ruimtegebruik'. Wij zijn met u van mening dat een zorgvuldig ingepaste, kleinschalige, bebouwing in linten en dorpsranden ook kan vallen onder de noemer 'zorgvuldig ruimtegebruik'. Wij hebben samen met gemeenten een aantal handreikingen en praktijkvoorbeelden voor bebouwing in verschillende dorpstypen uitgewerkt.

**Nummer M.5**
Verzoekt ons de knelpunten in het hoofdwegennet en in stedelijke ontsluitingen te benoemen.

*Antwoord*
Wij hebben de knelpunten uitgewerkt in ons Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan en bijbehorende Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer 2011 – 2020. Wij nemen deze op in de Uitvoeringsagenda, die we opstellen na vaststelling van de Omgevingsvisie.

**Nummer G.1, G.2, G.9, G.14, G.16, G.21, R.1, O.72**
Pleit voor een versterking van het openbaar vervoer op het platteland. Is van mening dat in de Omgevingsvisie de dominantie van de auto op het platteland te makkelijk wordt geaccepteerd.
Is van mening dat het openbaar vervoer essentieel is voor het tegengaan van de ontgroening van het rurale gebied en daarmee van belang voor versterking van de sociale kernkwaliteiten.
Ziet graag een uitwerking van recreatieve mobiliteit. Waarbij naast Beilen ook Hoogeveen en Meppel een rol kunnen spelen als recreatief transferium.
Is van mening dat de IC-status van de stations Hoogeveen en Beilen essentieel zijn voor de bereikbaarheid van het landelijk gebied.

*Antwoord*
Wij zien dat het gebruik van het openbaar vervoer in het landelijk gebied beperkt is. Om geen lege bussen te hoeven laten rijden wordt er sinds geruime tijd maatwerk verricht. Samen met de zorgplicht van de gemeenten in het kader van de wet maatschappelijke ondersteuning (WMO) wordt het schoolvervoer en oudervervoer gecombineerd met openbaar vervoer. Dat leidt tot een efficiënte invulling van de zogenaamde sociale functie van openbaar vervoer door de gezamenlijke overheden.

Wij delen uw mening over recreatieve mobiliteit voor wat betreft kwetsbare natuurgebieden en voor intensief bezochte attractiepunten. In deze gevallen zien wij kansen in het reguleren van mobiliteit door bijvoorbeeld de inzet van specifiek openbaar vervoer en transferia. Wij nodigen u uit om samen met recreatieondernemers, recreatieschap, gebiedsbeheerders en gemeenten hiervoor concepten uit te werken. De recreatieve infrastructuur (bijvoorbeeld het fietsnetwerk) kan daarin meegenomen worden.

In onze visie hebben Beilen, Gieten en De Punt kansen als recreatief transferium. Vanwege de directe relatie met een aantrekkelijk recreatiegebied of attractieve locatie is de kans op een aantrekkelijk (en betaalbaar) vervoersarrangement voor de recreant redelijk goed. Dat wij prioriteit geven aan deze transferia wil niet zeggen dat Hoogeveen en Meppel geen rol als recreatief transferium kunnen spelen. Wij kunnen ons voorstellen dat een insteek op een arrangement van stedelijke en landelijke recreatie een meerwaarde kan betekenen.

Een IC-status van treinstations heeft altijd een positief effect op de bereikbaarheid van het betreffende station. Wij zijn echter niet van mening dat een gebied zonder een station met IC-status niet goed bereikbaar zou zijn. Een station met 2x per uur een treinstop is zeker voor het recreatieve reismotief een goede bereikbaarheid.

**Nummer O.4**
Uit redenen van algemeen belang/veiligheid, wordt gepleit voor het verlagen van de snelheid op de N371, het toepassen van stil asfalt, en het tegengaan van sluipverkeer op de N371.

*Antwoord*
De N371 heeft (gedeeltelijk) een gebiedsontsluitende functie in het provinciale wegennet en wordt conform de landelijke richtlijnen ingericht. Op dit type wegen is 80 km/u toegestaan. Snelheidsremmende maatregelen worden in principe alleen op conflictpunten (bijvoorbeeld kruispunt of oversteken) toegepast. Wij monitoren de geluidsproductie op provinciale wegen, in geval van overschrijding van geluidsnormen overwegen wij de te nemen maatregelen.

**Nummer O.107**
Vraagt aandacht voor het feit dat door de aanpassingen van de N48 ter hoogte van Zuidwolde de bereikbaarheid van uw bospercelen ten noorden en ten oosten van Zuidwolde (Klein Zwitserland) problematischer wordt.

*Antwoord*
Wij begrijpen uw verontrusting in deze. De omgevingsvisie doet echter geen uitspraken op dit schaalniveau (zie ook het voorwoord). De gemeente De Wolden en in deze ook Rijkswaterstaat zullen uw belangen bij de aanpassingen aan de N48 mee moeten nemen.

**Nummer O.14, O.122, G.1, G.2, G.9, G.14, G.16, G.21.**
Stelt voor een provinciale visie op de ontwikkeling en ondersteuning van (zorg)voorzieningen te ontwikkelen in verband met de bevolkingsontwikkeling. Pleit voor kleinschalige hoogwaardige voorzieningen, waarbij de instanties en voorzieningen dienend zijn aan de bewoners.
Geeft aan dat de sociale component onvoldoende recht wordt gedaan en u stelt dat de focus niet enkel dient te liggen op de fysieke kant, maar ook op leefbaarheid.

*Antwoord*
Wij willen de leefkwaliteit in onze provincie op een hoog niveau houden, zowel op het platteland als in de kernen. Gezien de demografische veranderingen zien wij het behoud van de leefkwaliteit als een majeure opgave in sociaal, ruimtelijk en economisch opzicht. Deze ambitie gaan wij samen met gemeenten, woningcorporaties, marktpartijen, maatschappelijke instellingen en niet in de laatste plaats de bewoners van Drenthe invullen. Een veranderende bevolkingssamenstelling vraagt om een integrale provinciale visie. Als eerste stap hebben wij gezamenlijk met vijf gemeenten, waar de krimp op dit moment aan de orde is, onderzoek gedaan naar de gevolgen van bevolkingsdaling voor verschillende thema's. Als vervolg willen wij gezamenlijk een strategie ontwikkelen voor het opvangen van de gevolgen van bevolkingsdaling. Wij zien ook dat gemeenten die te maken hebben met een veranderende bevolkingssamenstelling te maken krijgen met leefbaarheids- en woonvragen. Het is belangrijk dat deze vragen samen met onder andere woningcorporaties en de bevolking wordt uitgewerkt. Wij zien het als onze rol om de ontwikkeling van een gemeentelijke visie, alsmede de regionale afstemming van woon- en leefbaarheidsvragen, met kennis en informatie te faciliteren. Wij passen de tekst aan om onze insteek verder te verduidelijken.

Wijziging ontwerp
*Blz. 37*
Drenthe is de op twee na (na Flevoland en Zeeland) dunst bevolkte provincie van Nederland. Het gevolg van een lagere bevolkingsdichtheid is dat aspecten die grotendeels afhankelijk zijn van een hogere bevolkingsdichtheid zoals werk, openbaar vervoer, cultuuraanbod, voorzieningen en winkels, extra aandacht behoeven. Door demografische veranderingen (krimp) zal de aandacht voor deze aspecten noodzakelijkerwijs groter worden.

De leefbaarheid in het landelijke gebied van Drenthe komt onder druk te staan. In een aantal delen van Drenthe speelt deze ontwikkeling in hoge mate: de lokale economie is veelal niet sterk, voorzieningen worden gecentraliseerd in grotere plaatsen, het buitengebied is relatief groot, het aantal kernen verspreid. Ook is er in de nabije toekomst sprake van een bevolkingsafname. Een afnemende bevolkingsomvang kan negatieve gevolgen hebben voor de leefbaarheid van een gebied. Hierbij kan onder andere gedacht worden aan leegstand, sociale tweedeling, waardedaling van de woningen en een afnemende bereikbaarheid van het buitengebied. Een goede ontsluiting van de steden en dorpen in het buitengebied is van belang voor de bereikbaarheid van noodzakelijke voorzieningen.

We willen de leefkwaliteit in onze provincie op een hoog niveau houden, zowel op het platteland als in de kernen. Het behoud van de leefkwaliteit is voor ons een majeure opgave in sociaal, ruimtelijk en economisch opzicht. Deze ambitie gaan wij samen met gemeenten, woningcorporaties, marktpartijen, maatschappelijke instellingen en niet in de laatste plaats de bewoners van Drenthe waarmaken. Een veranderende bevolkingssamenstelling vraagt om een integrale provinciale visie. We vinden het noodzakelijk dat het beleid voor de fysieke leefomgeving in dit omgevingsbeleid wordt gekoppeld aan de sociale aspecten zoals die zijn neergelegd in ons sociaal beleid. Hierbij maken wij onder andere gebruik van de instrumenten die binnen het tijdenbeleid zijn ontwikkeld. Binnen tijdenbeleid denken wij niet enkel vanuit een ruimtelijk perspectief (waar plaats je welke voorziening?), maar ook vanuit het tijdscomponent (welke voorzieningen zijn waar nodig? én hoe maken we deze beschikbaar en bereikbaar?). Hierbij betrekken wij zowel commerciële voorzieningen als voorzieningen voor onder andere welzijn, sport, onderwijs, cultuur, maar ook digitale bereikbaarheid.

Gemeenten die te maken hebben met een veranderende bevolkingssamenstelling krijgen te maken met leefbaarheids- en woonvragen. Het is belangrijk dat deze vragen samen met onder andere woningcorporaties en de bevolking wordt uitgewerkt. Wij zien het als onze rol om de ontwikkeling van een gemeentelijke visie, alsmede de regionale afstemming van woon- en leefbaarheidsvragen, met kennis en informatie te ondersteunen.

**Nummer O.110**
Geeft aan dat met de discussie 'Provincie Nieuwe Stijl' de weg vrij is om de koppeling te maken van sociaal beleid aan het omgevingsbeleid. Stelt voor om dit te doen door zorg te dragen voor een basisinfrastructuur van kennis, netwerken en agendering.

*Antwoord*
Wij zijn met de vaststelling van de Sociale Agenda in december 2008 een traject gestart om een kennisinfrastructuur op te zetten. Wij zien dat een kennisinfrastructuur op het sociale domein onder meer bestaat uit taken als signalering en innoveren van kennis. Daarnaast zien wij het uitvoeren en operationaliseren van netwerken, organiseren van bijeenkomsten op thema's en het uitvoeren van pilots als een belangrijk onderdeel van deze infrastructuur. Vertrekpunt is uit te gaan en aan te sluiten bij bestaande netwerken en samenwerkingsverbanden (zoals VDG). Ook onderzoek en monitoring behoren bij de kennisinfrastructurele taken.

### *4.3.2 Robuust en klimaatbestendig watersysteem*

**Nummer G.1, G.2, G.14, G.16, O.107**
Achten het te voorbarig om in de Omgevingsvisie doelen vast te leggen voor de speerpuntgebieden Uffelte-Ruinen en vragen ons in de visie ruimte te laten voor de invulling van de opgaven voor de gebiedscommissie Zuidwest Drenthe. Wensen voor het gebied 'Darperweiden' en de 'Oude Vaart' (het hoefijzer) vast te houden aan een gedegen onderzoek naar oplossingen in de sfeer van functiecombinaties.

*Antwoord*
Onze insteek is om de wateropgave indien mogelijk te combineren met de groene opgave. Juist in het gebied Uffelte-Ruinen kunnen deze elkaar versterken. Daarbij hoeft functiewijziging niet per definitie aan de orde te zijn. Omdat wij in de wateropgave Uffelte-Ruinen nadrukkelijk ook de kansen voor sociaal-economische ontwikkelingen meenemen, dekt de aanduiding op de kaart "Combinatie opgave water/natuur" de lading niet goed. Daarom hebben we besloten deze aanduiding van kaart 1 te verwijderen.

Wijziging ontwerp
Kaart 1. Visie 2020: aanduiding "Combinatie opgave water/natuur" wijzigen in de aanduiding "Gebiedsopgave Uffelte-Ruinen" en de begrenzing van de opgave vergroten.

**Nummer G.3**
Het benoemen van grondwaterbeschermingsgebieden wordt van belang geacht, dit ter voorkoming van contaminatie van "het blauwe goud".

*Antwoord*
Wij onderschrijven dit belang hebben de grondwaterbeschermingsgebieden dan ook als zodanig benoemd.

**Nummer W.5**
Vraagt om aandacht te hebben voor de realisatie van natuur- en waterdoelen in het Hunzedal met name rond Tusschenwater.

*Antwoord*
Wij hebben al een aantal jaren veel aandacht voor het realiseren van natuur- en waterdoelen in het Hunzedal. De ontwikkelingen in het gebied weerspiegelen dat. De ontwikkelingen rond het Tusschenwater die we in samenwerking met het Waterbedrijf Groningen voorstaan zijn ongewijzigd.

**Nummer N.2**
Is van mening dat voor een robuust watersysteem, dat in staat is om de gevolgen van klimaatverandering op te vangen, ruimte voor water in alle beekdalen leidend moet zijn.

*Antwoord*
Wij zijn van mening dat wij met het voorliggende beleid het aspect water in de beekdalen een zeer belangrijke plek hebben gegeven. In het antwoord "verduidelijking beekdalenbeleid (6.2.2.)" wordt een nadere toelichting op dit beleid gegeven.

Wijziging ontwerp
Zie wijziging onder "verduidelijking beekdalenbeleid (6.2.2.)".

**Nummer O.62**
Benadrukken dat de provincie ten behoeve van de bestrijding van de wateroverlast op basis van de WB 21ste eeuw afspraken heeft gemaakt met de waterschappen, waarbij het middenscenario het uitgangspunt was.

**Nummer L.28**
De provincie gebruikt de meest recente klimaatscenario's. Dit suggereert nieuwe ambities t.o.v. bestaande afspraken.

*Antwoord*
Voor de huidige beleidsopgaven is het zogenaamde Middenscenario van WB21 het uitgangspunt. Om na te kunnen gaan in hoeverre deze maatregelen bijdragen aan een robuust watersysteem worden de meest recente klimaatscenario's gebruikt. Dit kan er in de toekomst toe leiden dat maatregelen worden geselecteerd die 'goed scoren' binnen deze scenario's.

Wijziging ontwerp
*Blz. 38*
Ruimte voor Water
De klimaatverandering vraagt om meer aandacht en ruimte voor water. Voor de huidige beleidsopgaven is het zogenaamde Middenscenario van WB21 het uitgangspunt. Om de bandbreedte en daarmee de robuustheid van de gekozen maatregelen te kunnen bepalen wordt gebruikt gemaakt van de meest recente klimaatscenario's van het KNMI, in het bijzonder het G en W+ scenario. In het gebiedsproces wordt nagegaan of de maatregelen op basis van het middenscenario robuuster moeten worden uitgevoerd en op welke manier.

**Nummer O.72**
Hebben behoefte aan een strategie ter bescherming van de bebouwde omgeving in relatie tot de gevolgen van klimaatverandering.

*Antwoord*
De strategie en het wettelijk kader voor het stedelijk gebied zijn te vinden in paragraaf 6.5. van de Omgevingsvisie. Door het veranderende klimaat ontstaat ongetwijfeld vaker wateroverlast en vaker droogte. De kans dat daarbij in Drenthe de veiligheid in het geding komt is echter heel klein. De waterschappen en gemeenten hebben een aantal uitgangspunten en normen geformuleerd voor stedelijk waterbeheer met zo weinig mogelijk overlast:
- Afwenteling is niet langer aan de orde. Gemeenten voorkomen afwenteling door bergingscapaciteit aan te leggen in stedelijk water of door neerslag te laten infiltreren in de bodem.
- Voor nieuw stedelijk gebied hanteren de waterschappen een maatgevende afvoer (gebaseerd op het huidige landbouwkundig gebruik) die zeker niet hoger is dan 1,2 liter per seconde per hectare.
- De afvoer uit nieuw stedelijk gebied mag ook in een extreme afvoersituatie niet toenemen ten opzichte van de huidige.
- Sinds 2008 zijn perceelseigenaren verplicht om het eigen hemelwater op te vangen, wat zeker zal bijdragen aan het beheersbaar houden van wateroverlast.
- Daarnaast is het belangrijk dat water in de openbare ruimte zichtbaar blijft of wordt. Een zichtbaar afwateringsstelsel heeft dan ook de voorkeur boven een onzichtbaar hemelwaterriool.
- Verder zijn de gemeentelijke zorgplichten voor hemel- en grondwater sinds 2008 verankerd in de Wet verbrede gemeentelijke watertaken die op 1 januari 2008 in werking is getreden. Voor 2013 zullen de gemeenten deze zorgplicht uitwerken in hun verbreed gemeentelijk rioleringsplan (GRP). De gemeente heeft al langer de zorgplicht voor de doelmatige inzameling en het transport van 'stedelijk' afvalwater.

**Nummer O.102**
Stelt voor om het beekdal van de Oude Vaart ten zuiden van Dieverbrug op dezelfde wijze te ontwikkelen als en aan te sluiten op de Anser Hooilanden.

*Antwoord*
Wij vinden dat het gebied terecht is aangeduid met de hoofdfuncties landbouw en multifunctioneel gebied in beekdalen.

### *4.3.3 Robuuste natuur*

**Nummer G.1, G.2, G.9, G.14, G.16**
Onderschrijft de noodzaak van een robuust en duurzaam natuurnetwerk,maar is van mening dat dit niet allemaal via het instrument van de EHS plaats hoeft te vinden.
Vindt daarnaast dat de provincie te zwaar inzet op de EHS waar het cultuurgronden betreft die in het Natuurplan Drenthe als 'agrarisch natuurgebied' zijn weergegeven.
Pleit ervoor dat uitloopgebieden rond dorpen en veelal de EVZ's niet onder het EHS regime moeten vallen, dit vanwege schaduwwerking.

Doet een dringend beroep op de provincie om de aanwijzing van de EHS als een aparte agenda te bespreken met als inzet te komen tot minder EHS en meer natuur(waarden) en nemen de visie op de toekomstige EHS op kaart 4 voor kennisgeving aan.

*Antwoord*
Wij streven naar het robuust(er) maken van de EHS. Van een aantal natuurgebieden is de EHS status opgeheven die een onvoldoende bijdrage leveren aan een robuust samenhangend systeem. In de bijlage is een kaartje opgenomen van gebieden waar dit aan de orde is. Nieuwe natuur wordt door ons alleen voorgestaan in samenhang met de grotere gebieden door daar de EHS te concentreren. Dit voorkomt onnodige beperkingen van economische activiteiten door natuurgebieden buiten de grotere eenheden. Deze benadering sluit aan bij uw pleidooi voor een robuust en duurzaam natuurnetwerk.

Binnen dit robuuste natuursysteem neemt de realisering van de EHS een centrale plaats in. De EHS, onderdeel van het rijksnatuurbeleid is een wezenlijk onderdeel van de AmvB en zal naar verwachting een verplicht onderdeel zijn van de ruimtelijke verordening. Daar waar geen functieverandering noodzakelijk is zetten wij in op agrarisch natuurbeheer. Het Natuurbeheerplan Drenthe is daarvoor het subsidiekader.

Ecologische verbindingszones (EVZ's) hebben we steeds als onderdelen van de EHS opgevat. Wij hebben de opgaven met betrekking tot de EVZ's in dit plan geactualiseerd. Uitloopgebiedjes rond de dorpen hebben we als zodanig niet als onderdeel van de EHS geformuleerd.

Uw aanbod om met ons in gesprek te gaan over de realisering van de EHS en in bredere zin de realisering van een duurzaam natuurnetwerk vinden wij een positief signaal en zal door ons worden opgepakt. Kaart 4 geeft onze ambitie weer voor de korte en lange termijn. De kans van slagen hangt hierbij af van veel factoren, waarbij beschikbaarheid van budgetten een niet onbelangrijke is.

**Nummer G.2**
Maakt zich zorgen over de snelheid waarmee exact duidelijk wordt welke gevolgen Natura 2000 gebieden hebben voor bedrijven die in de nabijheid daarvan liggen.

*Antwoord*
Wij hebben begrip voor uw zorgen (en die van bedrijven) over het gevoelsmatig trage tempo waarin duidelijk wordt wat de gevolgen van Natura 2000 gebieden zijn. Het gaat om complexe materie met veel betrokken partijen op verschillende velden waarbij er een spanningsveld ligt tussen de snelheid en de zorgvuldigheid van het proces.

In 2007 zijn de ontwerpbesluiten bekendgemaakt en besproken en er zijn zienswijzen tegen ingediend. Deze zienswijzen en onze recente adviezen worden door de Minister bij de besluitvorming betrokken. De aanwijzingsbesluiten voor Mantingerzand en Drouwenerzand zijn voorzien omstreeks april 2010, die voor Mantingerbos en Norgerholt omstreeks september 2010 en die voor de gebieden Dwingelderveld, Fochteloërveen, Havelte Oost en Leekstermeer rond december 2010. De Minister zal zelf over deze besluiten en de procedure communiceren.

Voor de beheerplannen is de planning dat die van Mantingerzand, Drouwenerzand, Mantingerbos en Norgerholt rond de zomer van 2010 gereed zijn.

**Nummer G.3, G.21, W.1, W.2, W.3, W.4**
Vraagt verduidelijking over de invulling van de verantwoordelijkheid van gemeenten en waterschappen voor natuurwaarden buiten de EHS. Vraagt wat wordt verstaan onder kennisoverdracht.

*Antwoord*
Van waterschappen en gemeentes verwachten wij eigen beleid dat er op is gericht om deze natuurwaarden buiten de EHS in stand te houden. Dit zullen wij in de omgevingsvisie vermelden. Om dit beleid vorm te kunnen geven wil de provincie bijdragen met natuurinformatie, en het delen van kennis. Als concreet voorbeeld wijzen wij op de recente samenwerking met het inventariseren van flora en vegetatie (in relatie tot uw bestemmingsplan buitengebied).

Wijziging ontwerp
*Blz. 40*
Wij zijn primair verantwoordelijk voor het realiseren van de EHS en het instandhouden van de natuurwaarden in de EHS. Van waterschappen en gemeenten verwachten wij eigen beleid dat er op is gericht om natuurwaarden binnen de beheersgrenzen in stand te houden.

Een gedeeld belang is een actueel natuurinformatiebestand, het delen van beleid- en beheerskennis en het onderhouden van maatschappelijk draagvlak (waaronder de inzet van vrijwilligers en natuurorganisaties). Op deze vlakken willen we dan ook met onze partners samenwerken. Ook het soortenbeleid, met de leefgebiedenbenadering, willen we samen met de gemeenten uitvoeren.

**Nummer G.3**
Vraagt om de ecologische verbinding Zeijen – Zeegse (EVZ-25) de status van EHS te laten behouden of de gemeentelijke opgave financieel mogelijk te maken. Geeft verder aan dat de tekst 'de EHS status van de te verbinden vervalt hiermee ook' bij EVZ-25 in de Bijlage niet overeenkomst met de aanduiding op kaart 4. Robuuste EHS.
Vraagt om de kaart 'Gebieden waar EHS status vervalt' ook digitaal beschikbaar te maken, bij voorkeur op perceelsniveau.

*Antwoord*
Wij weten dat u de betekenis van de ecologische verbinding EVZ-25 onderkent en heeft opgenomen in de structuurvisie LOP Tynaarlo. Terecht wijst u ons op de in de inspanningen die in de afgelopen jaren zijn verricht om deze verbinding te realiseren. Wij hebben in de Bijlage aangegeven waarom de EVZ-25 geen deel meer uitmaakt van de EHS als provinciale verantwoordelijkheid. Een verdere versterking van deze verbinding conflicteert met het ons doel om een kleiner aantal ecologische verbindingen robuuster te maken.

De financiering van natuurbeheer in bestaande natuurterreinen buiten de EHS is (ook nu al) geregeld in het Subsidiestelsel voor Natuur – en Landschapsbeheer (SNL). Het vervallen van de EHS status heeft wat ons betreft geen invloed op dit subsidiestelsel en de bijbehorende natuurdoelen, zoals vastgelegd in het Natuurbeheerplan Drenthe (september 2009). U kunt de ambitie voor deze verbinding wellicht verder vorm geven door de zone te benutten als voorkeursgebied voor compensatie van bos of natuur of voor realisatie van nieuwe landgoederen.

De nieuwe EHS kaart is, net als andere andere kaarten, na vaststelling van de Omgevingsvisie digitaal beschikbaar.

**Nummer G.5**
Is van mening dat de ontwikkelingen in en om het Bargerveen en de rol van de provincie onvoldoende tot uiting komt in de visie. Ook wekt de landbouwaanduiding ten zuiden van Bargerveen de verwachting dat de landbouw hier maximale speelruimte heeft.
Verwacht van de provincie een initiërende rol om met betrokken partijen te komen tot een gecoördineerde inzet ten aanzien van het Bargerveen en verwacht dit terug te zien in de Omgevingsvisie (zie ook bijlage 2).

*Antwoord*
Wij zijn met u van mening dat in en om het Bargerveen een aantal belangrijke ontwikkelingen spelen, zoals de realisering van natuurdoelen (Natura 2000), hydrologische aanpassingen, etc.
De provincie heeft een duidelijke rol om de verschillende processen op elkaar af te stemmen.
De bestuurscommissie Schoonebeek is daarvoor het uitvoerende kader.

**Nummer G.12**
Is positief over de prominente plaats van het Drentsche Aa gebied en geeft aan een visie op het gebied op te stellen en vraagt de provincie hierin te participeren.
Vraagt om de toevoeging van een ecologische verbindingszones tussen het Asserbos en het buitengebied (Drentse Aa gebied) en tussen Geelbroek en het Witterveld.
Pleit voor het verschuiven van vervallen EHS hectares naar de Drentse Aa kant van de stadsrand Assen en neemt aan dat de versterkte aandacht voor natuur in beekdalen betrekking heeft op de hele oostelijke stadsrand van Assen.
Stelt voor om de sportvelden op het Dijkveld buiten de EHS te laten en de ontwikkeling van de toegangspoort Dijkveld tot de Drentsche Aa in de visie te benoemen.

*Antwoord*
Wij zijn bekend met uw visie ontwikkeling op de Drentsche Aa en willen graag met u nadere afspraken maken over deelname aan het proces.

Wij vinden het positief dat u wijst op twee potentiële ecologische verbindingen en we onderkennen dat er ecologische kansen liggen voor verbetering. Deze verbindingen maken voor ons echter geen onderdeel uit van een robuuste EHS.

De beschikbare middelen voor EHS zetten wij in voor de op kaart 4. Robuuste EHS aangeduide gebieden, afhankelijk van concrete knelpunten en kansen in dit gebied ten opzichte van andere delen van de EHS.

Inderdaad geldt voor de hele oostelijke stadsrand dat er versterkte aandacht voor natuur in het beekdal is.

Binnen de EHS liggen tal van functies (o.a. landbouw, wonen, recreatie) waarbij de feitelijke inrichting en of gebruik geen toegevoegde ecologische waarde heeft. Bestaand gebruik van niet-natuur functies binnen de EHS kan in beginsel worden voortgezet. Zo ook voor uw sportvelden. Daar waar wij een functieverandering voorstaan of een andere inrichting of beheer, zijn gronden begrensd in het natuurbeheerplan Drenthe.

De toegangspoort Dijkveld is een goed voorbeeld van de wijze waarop wij en onze partners het recreatieve gebruik van het nationaal landschap willen stimuleren.Het past dan ook goed in het uitvoeringsprogramma Nationaal Landschap Drentse Aa. Wij vinden echter het opnemen van het voorbeeld Dijkveld niet passen bij het schaalniveau van de Omgevingsvisie.

**Nummer G.14**
Wil geen verdere inzet op het robuust maken van de EHS in Westerveld en wil dat natuurgebieden, buiten de grote gebieden geen beperking vormen voor economische activiteiten. Geeft aan zelf een nee, tenzij beleid ten aanzien van nieuwe natuur te hanteren.
Heeft de indruk dat de waarde van landbouwgronden voor flora en fauna onvoldoende onderkend worden.

*Antwoord*
Nieuwe natuur wordt door ons alleen voorgestaan in samenhang met de grotere gebieden door daar de EHS te concentreren. Het klopt dat een deel van deze ambitie in Westerveld ligt. Wij zien hierin echter voor de korte termijn geen discrepantie tussen onze benadering en die van de gemeente. Wij hebben immers in het kader van het gebiedsprogramma Zuidwest Drenthe afspraken gemaakt over de realisatie van de EHS op uw grondgebied. De ontsnippering van de EHS heeft tot doel dat het minder beperkingen geeft voor andere economische activiteiten.

Verschillende soorten planten en dieren zijn sterk afhankelijk van agrarisch grondgebruik en een aantal laat in agrarische gebieden ook een positievere populatieontwikkeling zien dan in natuurgebieden (zie bijvoorbeeld www.drenthemonitor.nl/index/9/Natuur_en_bos.html). In Drenthe ondersteunen wij het behoud van natuurwaarden in het agrarische gebied met diverse pakketten van beheerssubsidies voor weidevogels, akkerfauna en botanische waarden in grasland of op akkers. De gebieden waar dit van toepassing is zijn opgenomen in het natuurbeheerplan Drenthe 2009. Wij onderkennen dus met u de waarde van landbouwgronden voor flora en fauna.

**Nummer G.21**
Merkt op dat het toetsen aan het beleid voor EHS geldt voor alle economische ontwikkelingen en niet alleen voor vestiging en uitbreiding van verblijfsrecreatie.

*Antwoord*
Uw opmerking is correct. Wij hebben de aspecten verblijfsrecreatie en waterhuishouding hier alleen expliciet genoemd

**Nummer W.1, W.2, W.3, W.4**
Het is de waterschappen niet duidelijk hoe precies om te gaan met de randzones in de EHS.

*Antwoord*
De natuurgebieden met de Natura2000-status, vallen onder de bescherming van de Natuurbeschermingswet. Zowel voor deze gebieden, als voor de waterhuishoudkundige inrichting en beheer voor de randzones van de rest van de EHS, gaan wij ervan uit dat u dit meeneemt in het GGOR proces. Wij zullen in de Omgevingsvisie daarvoor een aantal handvatten opnemen.

Wijziging ontwerp
*Blz. 69*
Gewenste Grond- en Oppervlaktewaterregime (GGOR) (toevoegen na eerste alinea)
Wij vinden dat maatregelen buiten de EHS niet zodanig mogen worden uitgevoerd dat hiermee gebieden in de EHS negatief worden beïnvloed. Naast beïnvloeding van landbouw op natuur geldt het omgekeerde ook. Bij anti-verdrogingsmaatregelen in natuurgebieden moet schade op andere functies, zoals landbouw en recreatie, worden voorkomen. De volgende stappen worden gezet indien bij herstelprojecten ongewenste vernatting zou kunnen optreden:
1. voorkomen;
2. ondervangen door technische maatregelen;
3. ondervangen met behulp van kavelruil, aankoop van natuurontwikkelingsgebieden en bosuitbreiding;
4. compenseren met geld en/of grond;
5. indien schadecompensatie niet mogelijk is, of te duur blijkt te zijn, dan is bestuurlijke heroverweging van het hersteltempo, herstelwijze of natuurambitie nodig (indien dit past binnen de wettelijke mogelijkheden).

De waterschappen nemen op grond van het GGOR in de keur nadere regels op, waarmee het vergunningstelsel voor lozingen van toepassing wordt verklaard op een in de GGOR nader te bepalen zone. Op grond van dit artikel kunnen vergunningaanvragen voor lozing uit drainage mede op het effect op de grondwaterstand beoordeeld worden.
Daarnaast kunnen aan een vergunning voorschriften worden verbonden ter bescherming van de waterhuishouding. Hiermee heeft het waterschap een instrument in handen om de GGOR te handhaven.

**Nummer W.1, W.2, W.3, W.4**
Op pagina 42 wordt gezegd dat in de Natura 2000 gebieden voorrang wordt gegeven aan "het herstel van oorspronkelijke hydrologische situatie". Is van mening dat dat veranderdt moet worden in: "het herstel van de hydrologische situatie gericht op de instandhoudingdoelen".

*Antwoord*
Wij zijn het eens met uw voorstel.

Wijziging ontwerp
*Blz. 42*
Daarnaast zetten we het beleid voort voor het Nationaal Park Dwingelderveld, het Nationaal Park Drents-Friese Wold en het nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa. Ook voeren we de Natura 2000-taken uit. Wij geven in deze gebieden voorrang aan:
• het bereiken van de instandhoudingsdoelen van Natura 2000;
• het verminderen van de belasting door licht, geluid en gemotoriseerd verkeer;
• het herstel van de hydrologische situatie gericht op de instandhoudingdoelen.

**Nummer W.3**
Vraagt zich af of de wijziging van de EHS-status van het Amerdiep niet in dit plan moet worden vastgelegd.

*Antwoord*
De begrenzing van het deel van het Amerdiep waar extra water wordt vastgehouden is nog onderwerp van studie. De formele statuswijziging met bijbehorende procedure vindt plaats in het kader van een actualisatie van het Natuurbeheerplan Drenthe (waarschijnlijk in 2011). Pas daarna kan de functie formeel worden aangepast.

**Nummer W.5**
Pleit voor extra aandacht voor de realisatie van natuur- en waterdoelen in het Hunzedal, gezien de natuurontwikkelingen Tusschenwater wat bijdraagt aan een klimaatbestendig Hunzesysteem.

*Antwoord*
Wij hebben al een aantal jaren veel aandacht voor het realiseren van natuur- en waterdoelen in het Hunzedal. De ontwikkelingen in het gebied weerspiegelen dat. De ontwikkelingen rond het Tusschenwater die we o.a. met het Waterbedrijf Groningen voorstaan wijzigen niet.

**Nummer P.1**
Vraagt om aanduiding van Natura 2000 gebieden (vlak) buiten de provinciegrens om de samenhang met de Drentse gebieden zichtbaar te maken en stelt voor om de aanduiding van het Nationaal Landschap Drentsche Aa te laten aansluiten op die in de provincie Groningen.

*Antwoord*
Wij hebben inderdaad niet op alle kaarten de Natura 2000 gebieden buiten de provincie aangeduid.
Wij zullen onder andere kaart 4. Robuuste EHS hierop aanpassen.
Wij passen de kaarten aan opdat het Nationaal Landschap Drentsche Aa doorloopt in het Groningse deel.

Wijziging ontwerp
Kaart 4 Robuuste EHS; toevoegen grensoverschrijdende Natura 2000 gebieden
Kaart 3 Ruimtelijk-economische ontwikkeling en mobiliteit en kaart 7 Recreatie en Toerisme; toevoegen grensoverschrijdende natuurgebieden, waaronder het doortrekken van de "Nationaal Landschap Drentse Aa" arcering met het in de provincie Groningen begrensde deel om de samenhang daarmee inzichtelijk te maken.

**Nummer N.1**
Pleit er voor om in de Omgevingsvisie het Nationaal Park Dwingelderveld een prominentere, centralere plaats te geven dan nu het geval is, waarbij de relatie tussen het nationale park en haar omgeving benadrukt kan worden.
Vraagt in hoeverre het op kaart 1. Visie 2020 aangeduide landschapspanorama past binnen de contouren van het Inrichtingsplan Dwingelderveld (de bouw van het ecoduct ter plaatse zal het landschapsbeeld behoorlijk veranderen).
Merkt op in gesprek te willen over de realisatie van de ambities voor Nationale Parken.

*Antwoord*
De Nationale parken zijn voor ons essentieel in de aantrekkingskracht van Drenthe. Om deze reden hebben de Nationale parken ook een prominente plaats in onze Omgevingsvisie gekregen.

Door de Bestuurcommissie Dwingelderveld (BCD) is een prijsvraag uitgeschreven richting een drietal bureaus voor landschapsarchitectuur met de opgave een landschappelijk passende of ingepaste grondwal vorm te geven dat recht doet aan landschap, geluidreductie en natuurwaarden. Met het resultaat van deze opgave wordt in het kader van het Inrichtingsplan Dwingelderveld inhoud gegeven aan de betekenis van "landschapspanorama", zoals wij dit in de Omgevingsvisie voor ogen hebben. Wij vragen bij de inrichting van omgeving en de wegvakken die de aanduiding weg- of landschapspanorame hebben gekregen, extra aandacht voor de beleving van het landschap vanaf de weg en de inpassing van de infrastructuur. Tot dit laatste rekenen wij ook eventuele ecoducten.

In de verschillende overlegorganen van de Nationale parken is de provincie vertegenwoordigd.

Wijziging ontwerp
Kaart 2.C Duisternis en Stilte: legenda wijzigen Nationale parken én Nationaal beek- en Esdorpenlandschap Drentsche Aa.

**Nummer G.5, G.14, N.2, L.28**
Vraagt om in aanvulling op de landelijke Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) op korte termijn duidelijkheid te geven over het beleid ten aanzien van ammoniakemissie en stelt voor het ammoniakbeleid te verbreden naar de totale stikstofdepositie.
Bestrijdt de stelling dat de ammoniakbelasting niet afneemt. Vindt de uitstoot door Drentse veehouderijberijvenrelatief beperkt.

*Antwoord*
Wij streven er naar om op zo kort mogelijke termijn duidelijkheid te geven over het Beleidskader Stikstof. Dit doen wij na overleg met onze partners, onder andere LTO en MFD. Voor de zomer 2010 willen wij knopen over ons beleidskader doorhakken.

Het stikstofprobleem in Drentse Natura 2000-gebieden wordt voor circa driekwart door bronnen buiten de landbouw in Drenthe veroorzaakt. Wij zijn dus voor een belangrijk deel afhankelijk van landelijke afspraken over maatregelen elders. Om deze reden onderschrijven we de noodzaak tot een Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) zoals landelijk in ontwikkeling. Daar worden afspraken rondom bijvoorbeeld reductie-doelstellingen voor de verschillende sectoren (o.a. landbouw, industrie, verkeer en vervoer) en op de verschillende bestuursniveaus (generiek, provincies) gemaakt. Ons Beleidskader Stikstof werkt aanvullend op deze PAS.

**Nummer N.2**
Gaat er van uit dat vestiging van verblijfsrecreatie binnen de EHS niet mogelijk is, dit wordt volgens u wel gesuggereerd in de tekst.

*Antwoord*
Vestiging van verblijfsrecreatie binnen de EHS is inderdaad niet mogelijk.

**Nummer N.3**
Ziet graag de benoeming van de Nationale Parken met een kwalitatieve uitspraak over het belang hiervan in de toekomst in de visie terug.

*Antwoord*
De Nationale parken zijn voor ons essentieel in de aantrekkingskracht van Drenthe. Om deze reden hebben de Nationale parken ook een prominente plaats in onze Omgevingsvisie gekregen.

**Nummer N.3**
Vindt dat een duidelijker onderscheid gemaakt moet worden tussen de begrippen Natuurbeleving en Intrinsieke Natuurwaarde, waardoor in het proces van belangenafweging meer prioriteit gegeven kan worden aan de natuur zelf. Vraagt om een helder onderscheid tussen de begrippen EHS en Natura 2000.

*Antwoord*
Wij zijn het met u eens dat voor een goede belangenafweging het begrippenkader helder moet zijn. Definiëring van de twee door u genoemde begrippen ‘natuurbeleving” en “Intrinsieke Natuurwaarde” in de omgevingsvisie lost dit probleem echter niet op. Voor de duiding van de begrippen EHS en Natura2000 verwijzenwij u naar respectievelijk onze site www.drenthe.nl en de site van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit:www.minlnv.nl

**Nummer N.3**
Kan zich niet vinden in de keuze om ten koste van 2500 ha aan kleinere natuurgebieden een robuuste EHS te vormen en vraagt om de bestaande natuurwaarden en beheermogelijkheden in deze kleine gebieden te onderzoeken.
Vraagt om een standpunt over het beheer van de EHS.
Geeft aan ambitie (en maatregelen) te missen om de biodiversiteit in stand te houden of te versterken.

*Antwoord*
Wij hebben de effecten van een gewijzigde EHS onderzocht in de duurzaamheidbeoordeling. Daaruit blijkt dat er op lokaal niveau wel (versnelde) achteruitgang van natuurwaarden mogelijk is, maar dat de biodiversiteit in de EHS als geheel op termijn kan profiteren van de beleidswijziging.

Het beheer van de EHS wordt niet in het omgevingsbeleid geregeld. De natuurwaarden die wij willen realiseren zijn vastgelegd in het subsidiekader zoals beschreven in het Natuurbeheerplan Drenthe 2009.

Wij hebben aangegeven dat het behoud en waar mogelijk herstel van biodiversiteit de onderliggende drijfveer is voor ons EHS beleid. De maatregelen die wij ons hierbij voorstellen zijn in paragraaf 4.3.3. uiteen gezet.

**Nummer L.18**
Vraagt om verduidelijking van de bestemming, begrenzing en gevolgen voor de landbouw van het op kaart 4 aangeduide “boerenbos” bij Gasselternijveen.

*Antwoord*
Het “boerenbos” is een onderdeel van het robuuste natuurnetwerk en vormt een verbindende schakel met natuurgebieden in de provincie Groningen. De planologische bestemming is geregeld in het gemeentelijk bestemmingsplan. De gevolgen voor de in en omliggende agrarische bedrijven wijken niet af van andere bosgebieden. In dit geval is van belang dat nieuw aangelegde bossen ( per definitie) niet als verzuringsgevoelig worden aangemerkt.

**Nummer L.28**
Verzoekt een aantal gebieden te schrappen als EHS.

*Antwoord*
De door u genoemde gebieden liggen grotendeels binnen de zoekgebieden voor EVZ’s en zijn daarmee onderdeel van de EHS. Bij de invulling van die EVZ’s (planuitwerking) komt de selectie van elementen die de verbinding vormen op de kaart; de arcering en de overige gebiedjes buiten de gerealiseerde verbinding komt dan te vervallen. De door u met 1 en 2 genummerde gebieden zijn bijvoorbeeld onderdeel van EVZ’s.

Kleinere gebieden zoals genoemd in uw bijlage, behoren tot de EHS als ze bijzondere natuurkwaliteit herbergen, een belangrijke schakel zijn tussen gebieden of anderszins een belangrijke bijdrage leveren aan de EHS. De door u met 4 genummerde Broekenlaar en andere oude bosgebieden ten westen van Dwingeloo zijn en blijven onderdeel van de robuuste EHS. Het bos heeft een functionele samenhang met de grotere natuurgebieden in de omgeving.

Verder noemt u in uw bijlage een aantal voorbeelden van voor uw gevoel functionele discrepantie tussen EHS en gebiedsgebruik (bijvoorbeeld nummer 8: waterwingebied, en nummer 9, 11 en 12: productiebos). Binnen de EHS ligt niet uitsluitend natuurgebied. De beheersgebieden (agrarisch natuurbeheer) zijn onderdeel van de EHS, maar wij willen deze niet omvormen naar natuurgebied. Ook waterwingebieden en productiebossen kunnen, afhankelijk van hun ligging, zodoende een onderdeel vormen van de EHS.
Het door u met nummer 12 genoemde voorbeeld van productiebos bij Meppen (Zwarte Hurenweg) is een meer dan 150 ha groot bosgebied waarbinnen ook grote natuurwaarden aanwezig zijn. Voor de agrarische sector is van belang dat de nieuwe productiebossen (voorbeeld 9 en 11) per definitie zijn aangemerkt als niet verzuringsgevoelig.

**Nummer O.3**
Vraagt om handhaving van de EHS-status van een perceel bosgrond in Nieuw-Buinen.

*Antwoord*
Wij zetten in op een robuuste EHS. In bijlage 2 hebben wij toegelicht hoe wij tot een robuuste EHS zijn gekomen. Het door u aangegeven perceel bosgrond behoort niet tot dit robuuste systeem. Dit betekent niet dat dit perceel en eventueel omliggende gebieden als natuurgebied verdwijnt. Ook kunnen zonder de EHS-status natuur- en recreatieve waarden worden ontwikkeld.
De verantwoordelijkheid voor de instandhouding leggen we hierbij echter bij de gemeente.

**Nummer O.4**
Geeft aan dat er in de ecologische verbindingen knelpunten zijn m.b.t. de infrastructuur (in het bijzonder de N371 en Drentse Hoofdvaart).

*Antwoord*
De faunaknelpunten zijn bekend bij de beheerders van de infrastructuur (rijkswaterstaat, provincie en gemeenten). Bij reconstructie en groot onderhoud gebruiken de beheerders het overzicht om de aanleg van faunavoorzieningen mee te nemen in het bestek. Voor grote fauna in robuuste verbindingen worden andere oplossingen gerealiseerd, bijvoorbeeld ecoducten. Dit zijn afzonderlijke projecten die een eigen planning kennen.

**Nummer O.9**
Is van mening dat het perceel waarop het intensief veehouderijbedrijf is gevestigd niet zou moet worden aangeduid als multifunctioneel gebied. Maakt ook bezwaar tegen de aanduiding natuur voor percelen nabij het bedrijf, aangezien het in gebruik is als landbouwgrond.
Is van mening dat de kaarten met de aanwijzing van de EHS niet bruikbaar zijn aangezien er niet op detailniveau kan worden bepaald welk gebied het betreft.
Geeft aan dat EHS nabij het bedrijf beperkingen geeft voor het bedrijf, waardedaling met zich meebrengt en doet een suggestie voor een andere situering van de EHS.

*Antwoord*
Vergeleken met POP II heeft er in dit gebied geen beleidswijziging plaatsgevonden. POP zone III is vertaald naar multifunctioneel gebied en POP zone IV en V grotendeels naar natuur. De gronden tegenover Wezuperweg 1 te Orvelte zijn door ons begrensd als nieuwe natuur. Er ligt voor deze gronden een aankooptitel. De aanduiding natuur op de visiekaart is daarom terecht. De begrenzing van deze gebieden vindt plaats op basis van vooral ecologische en landschapshistorische criteria en potenties, steeds in overleg met ook de landbouworganisaties. Realisatie van nieuwe natuur vindt plaats op basis van vrijwilligheid. Begrensde cultuurgronden kunnen daarom in agrarisch gebruik zijn en blijven tot de eigenaar zelf besluit om te verkopen of om als particulier zelf natuur te ontwikkelen.

We kunnen ons voorstellen dat het schaalniveau zeker met betrekking tot de EHS voor u onduidelijk is. Dit is echter inherent aan het karakter en de status van de visie. In het voorwoord bij deze nota gaan we hier nader op in, als ook op juridische status van deze visie.

**Nummer O.63**
De kaarten van de EHS laten onduidelijkheid over de begrenzing op perceelsniveau. Geconstateerd wordt dat, wanneer de grens van de EHS nabij de zandwinning samenvalt met de begrenzing van het Natura 2000-gebied, de beoogde uitbreiding van de zandwinning buiten de EHS zal blijven.

*Antwoord*
We kunnen ons voorstellen dat het schaalniveau zeker met betrekking tot de EHS/Natura2000 voor u onduidelijk is. Dit is echter inherent aan het karakter en de status van de visie. In het voorwoord bij deze nota gaan we hier nader op in, als ook op juridische status van deze visie.

**Nummer O.46, O.49, O.60, G.21**
Stelt dat de ontwerp Omgevingsvisie niet in overeenstemming is met het Herinrichtingsplan Roden-Norg.

*Antwoord*
We kunnen ons voorstellen dat het schaalniveau zeker met betrekking tot Natuur en EHS voor u onduidelijk is. Dit is echter inherent aan het karakter en de status van de visie. In het voorwoord bij deze nota gaan we hier nader op in, als ook op juridische status van deze visie.
Daarnaast willen we nadrukkelijk aangeven dat afspraken in het kader van het Herinrichtingsplan Roden-Norg leidend zijn voor de uiteindelijke (eind)bestemming van de grond. De afspraken van de herinrichting worden dan ook gerespecteerd. Specifiek voor de in 1997 begrensde EHS in het kader van de herinrichting Roden-Norg zeggen we toe om binnen niet al te lange tijd tot een eindbeeld van dit gebied te willen komen.

Wijziging ontwerp
Kaart 1 Visie 2020. Ten zuiden van Roderwolde is, aan de hand van de herinrichtingskaart de functie Natuur iets teruggelegd naar het Peizerdiep en vervangen door de functie Mulitfunctioneel gebied.

**Nummer O.43**
Het landgoed en productiebossen van de familie Tonckens zijn in strijd met de herinrichting Roden-Norg in de omgevingsvisie opgenomen als natuur en EHS.

*Antwoord*
De aanduiding natuur op kaart 1. Visie 2020 en de aanduiding natuur/EHS op de kaart 2A Natuur en kaart 4. Robuuste EHS is in overeenstemming met vigerend beleid. Er is geen nieuwe natuur of EHS toegevoegd. De toedeling in de herinrichting en feitelijke bestemming of gebruik van gronden (als bijvoorbeeld landbouwgrond of productiebos) zijn niet van invloed op de begrenzing van de EHS. De begrenzing van deze gebieden vindt plaats op basis van (vooral) ecologische en landschapshistorische criteria en potenties, steeds in overleg met ook de landbouworganisaties en de landinrichtingscommissie Roden-Norg. Agrarische gronden of productiebossen binnen de EHS konden en kunnen als zodanig worden bewerkt en beheerd. Particulieren en landbouwers kunnen in door ons begrensde gebieden een bijdrage leveren aan realisatie van de natuurdoelen in de vorm van beheersovereenkomsten of particulier natuurbeheer.

We kunnen ons voorstellen dat het schaalniveau zeker met betrekking tot Natuur en EHS voor u onduidelijk is. Dit is echter inherent aan het karakter en de status van de visie. In het voorwoord bij deze nota gaan we hier nader op in, als ook op juridische status van deze visie.

**Nummer O.45.**
Mist op kaart 2 (kernkwaliteiten) de landbouwfunctie die wel op de visiekaart (kaart 1) staat.

*Antwoord*
In het omgevingsbeleid maken wij onderscheid tussen hoofdfuncties en kernkwaliteiten. Uw bedrijf ligt in gebied met een landbouwfunctie (kaart 1). Dat betekent dat de ontwikkeling van andere functies geen significant negatieve invloed mag hebben op het functioneren van de hoofdfunctie (pag 3; omgevingsvisie). Voor alle ontwikkelingen, ook voor de hoofdfunctie (hier landbouw), geldt dat de ruimtelijke kwaliteit er door moet worden versterkt. De ruimtelijke kwaliteiten waar het om gaat zijn, voor zover van provinciaal belang, weergegeven op kaart 2. Kernkwaliteiten. Het gaat in uw geval vooral om de landschappelijke en cultuurhistorische waarden.

**Nummer O.49.**
Het gebied waar het landbouwbedrijf ligt heeft geen kernkwaliteiten, maar wordt op kaart 4 wel als robuuste EHS weergegeven

*Antwoord*
Op kaart 2A Natuur is ten zuiden van de Meerweg het gebied aangegeven dat in het kader van het Natuurbeheerplan Drenthe is aangeduid als beheersgebied. Ten noorden van de Meerweg zijn inderdaad geen kernkwaliteiten aangegeven.De aanduiding robuuste EHS in dit gebied (kaart 4) is globaal en kan niet op perceelsniveau worden beoordeeld.

We kunnen ons voorstellen dat het schaalniveau zeker met betrekking tot Natuur en EHS voor u onduidelijk is. Dit is echter inherent aan het karakter en de status van de visie. In het voorwoord bij deze nota gaan we hier nader op in, als ook op juridische status van deze visie.

**Nummer O.50**
Leidt uit de gepubliceerde kaart af dat thans een groter deel van de landerijen in de Nijenslekerpolder als robuuste verbinding zijn ingetekend

*Antwoord*
Ten opzichte van POPII is niets gewijzigd. De robuuste verbinding is globaal aangegeven en in de omgevingsvisie alleen kartografisch anders ingetekend dan in POPII, ook niet qua beleidsintenties.

**Nummer O.51**
Vraagt nadrukkelijk om de robuuste natuurverbinding niet over en pal lang het bedrijf te laten lopen.

*Antwoord*
De ligging van de robuuste verbinding tussen de Sallandse Heuvelrug en het Drents Plateau is op de visiekaart globaal weergegeven. Inmiddels is in overleg en samenwerking met o.a. de landbouw een nadere begrenzing van deze robuuste verbinding overeengekomen. De begrenzing ervan hebben wij weergegeven op kaart 2A Natuur.

**Nummer O.52**
Is van mening dat de doelstelling voor de te realiseren oppervlakten en natuurdoelen onvoldoende duidelijk zijn en vraagt hoeveel hectare landbouwgrond wordt omgezet in natuur.
Geeft aan deel te willen nemen in alle gebiedscommissies die in het kader van PMJP in het leven zijn geroepen.
Vraagt of er aanvullende mogelijkheden te verwachten zijn van de rood voor groen en/of ruimte voor ruimte regeling.
Vindt dat particulieren op eenzelfde wijze als de terreinbeherende organisaties in de gelegenheid moeten worden gesteld de grond voor natuurontwikkeling te kunnen verwerven.
Vindt het onduidelijk welk oppervlakte Wildernis wordt nagestreefd en wat de consequenties zijn voor particulieren. Ziet bij voorkeur een beperking tot één aangewezen gebied.
Merkt op dat de bestuurlijke behandeling van het beheerplan van de waterschappen en de provinciale Natura2000 beheerplannen uit de pas lopen, wat kan leiden tot een onmogelijke situatie voor de beheerplannen.
Verzoekt een gedegen onderzoek naar de externe effecten van de interne verhoging van de waterstand binnen de Natura2000 gebieden.

*Antwoord*
Een belangrijke consequentie van het schrappen van gebieden uit de EHS is o.a. dat een kleine 400 hectare natuur geen WAV-status meer heeft. Tot 2018 moet nog ongeveer 5000 hectare EHS moet worden verworven, ingericht en beheerd als natuur. Hiervan is circa 500 hectare landbouwgrond nog niet belegd door concrete afspraken. Deze willen wij inzetten voor de robuuste EHS. Op de veel langere termijn (2020-2040) schatten wij dat er nog 300 ha nieuwe natuur (op landbouwgronden) noodzakelijk is om het robuuste systeem te realiseren (zie Bijlage 2).

De gebiedscommissies zijn ruim 3 jaar actief. In het kader van de Mid Term Review, de tussenevaluatie van het pMJP en het ILG, wordt de organisatiestructuur geëvalueerd. Hierbij wordt uw verzoek betrokken.

De door u genoemde verklaring van Linschoten is een afspraak tussen het Rijk en particuliere grondbezitters waar de provincies (in IPO-verband) niet bij betrokken zijn geweest. Deze afspraak is door de provincies ook niet achteraf onderschreven maar nog in beraad. Wij voorzien momenteel geen eigen extra of nieuw instrumentarium.

In het omgevingsbeleid spreken wij alleen van een robuuste EHS (par 4.3.3.). Daarbinnen zijn verschillende (natuur)doelen en functies aan de orde. Gebieden waar omvorming tot diverse typen van wildernis-natuur wordt nagestreefd zijn opgenomen in het natuurbeheerplan Drenthe (ambitiekaart van 1 september 2009).

In de omgevingsvisie (par 4.3.3) maken Natura 2000 gebieden deel uit van de robuuste natuur. De begrenzing van Natura 2000 gebieden is een taak en bevoegdheid van het Rijk. De provincie is belast met vergunning-verlening op basis van de Natuurbeschermingswet 1998 en het opstellen van beheerplannen voor acht (van de 14) gebieden die onder deze wet vallen. Wij stellen de beheerplannen in nauw overleg met de waterschappen op. Afspraken over de interne waterstand worden mede gemaakt op basis van een evaluatie van de externe effecten.

**Nummer O.56**
Acht de aanduiding Nationaal Park op kaart 4 Robuuste EHS te beperkt omdat het gaat om een Nationaal Park met een verbrede doelstelling, waar gewoond en gewerkt wordt.

*Antwoord*
De aanduiding is indicatief bedoeld. Wij zullen de de legenda aanpassen.

Wijziging ontwerp
Kaart 4. Robuuste EHS: aanpassen legenda in Nationale Parken Dwingelderveld en Drents Friese Wold en Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa. Daarnaast onderscheid nationaal park en nationaal landschap ook aanbrengen op kaart 3 Ruimtelijk-economische ontwikkeling en mobiliteit en kaart 7 Recreatie en Toerisme.

**Nummer O.61**
Vreest waardedaling van eigendomsgronden door indeling in beekdalen, natuur en multifunctioneel. Verzoekt een indeling in de categorie landbouw.

*Antwoord*
Ten opzichte van POPII is er voor uw bedrijf, volgens ons geen verzwaring opgetreden, De beekdalen stonden bij POP II op een andere kaart, de functie natuur zijn de vroegere POP-zones 5 en 6 en de functie multifunctioneel de vroegere zones 3 en 4. In de multifunctionele gebieden als ook in de gebieden met de aanduiding beekdal is landbouw een belangrijke functie.
We kunnen ons voorstellen dat het schaalniveau zeker met betrekking tot Natuur en multifunctioneel voor u onduidelijk is. Dit is echter inherent aan het karakter en de status van de visie. In het voorwoord bij deze nota gaan we hier nader op in, als ook op juridische status van deze visie.

**Nummer O.68, O.111**
Maakt bezwaar tegen de EHS en de verbindingszone over het landgoed Willemsveen en de aangrenzende gronden in Huis ter Heide en vraagt dit gebied uit de EHS en de ecologische verbindingszone te halen.

*Antwoord*
De aanduiding natuur op kaart 1. Visie 2020 en de aanduiding natuur/EHS op de kaart 2A Natuur en kaart 4 Robuuste EHS is in overeenstemming met vigerend beleid. Er is geen nieuwe natuur of EHS toegevoegd.

We kunnen ons voorstellen dat het schaalniveau zeker met betrekking tot Natuur en multifunctioneel voor u onduidelijk is. Dit is echter inherent aan het karakter en de status van de visie. In het voorwoord bij deze nota gaan we hier nader op in, als ook op juridische status van deze visie.

**Nummer O.97**
Maakt bezwaar tegen de aanwijzing EHS ter plaatse van het melkveehouderijbedrijf. Stelt dat de ruimtelijke scheiding tussen natuur en het melkveebedrijf zodanig moet zijn dat het melkveebedrijf niet beperkt wordt. Vraagt een dergelijke beleidsuitspraak in de Omgevingsvisie op te nemen.
Vermoedt op basis van het schaalniveau van de kaarten dat er sprake is van een EHS zoekgebied en vraagt zich af in hoeverre dat het geval is. Vraagt zich af in hoeverre er gekeken is naar de ligging van de verbindingszones.

*Antwoord*
De aanduiding natuur op kaart 1. Visie 2020 en de aanduiding natuur/EHS op de kaart 2A Natuur en kaart 4 Robuuste EHS is in overeenstemming met vigerend beleid. Er is geen nieuwe natuur of EHS toegevoegd. Hetzelfde geldt voor de verbindingszones.

We kunnen ons voorstellen dat het schaalniveau zeker met betrekking tot de grens tussen Natuur en multifunctioneel en Natuur en landbouw voor u onduidelijk is. Dit is echter inherent aan het karakter en de status van de visie. In het voorwoord bij deze nota gaan we hier nader op in, als ook op juridische status van deze visie.

**Nummer O 107**
U maakt bezwaar tegen de aanduiding “robuuste verbinding landelijk netwerk” op de visiekaart omdat deze de eigendomspositie aantast

*Antwoord*
Deze aanduiding op kaart 1. Visie 2020 (en ook kaart 2A Natuur en kaart 4 Robuuste EHS) is in overeenstemming met vigerend beleid. Er is geen nieuwe verbindingszone toegevoegd in de visie

**Nummer O.104**
Vraagt om de aanwijzing van het natuurgebiedje, 23 ha groot en in gebruik als recreatieterrein, als EHS, liggend tegenover het bedrijf te heroverwegen. Het gebiedje ligt solitair en levert vanuit de WAV flinke beperkingen op voor de bedrijfsvoering

*Antwoord*
De aanduiding natuur op kaart 1. Visie 2020 en de aanduiding natuur/EHS op de kaart 2A Natuur en kaart 4 Robuuste EHS is in overeenstemming met vigerend beleid. Er is geen nieuwe natuur of EHS toegevoegd.

We kunnen ons voorstellen dat het schaalniveau zeker met betrekking tot de grens tussen Natuur en multifunctioneel en Natuur en landbouw voor u onduidelijk is. Dit is echter inherent aan het karakter en de status van de visie. In het voorwoord bij deze nota gaan we hier nader op in, als ook op juridische status van deze visie.

**Nummer O.109**
Geeft aan dat u van een zone II in POPII naar een EHS indeling in de ontwerp Omgevingsvisie bent gegaan en ziet dat de productiebossen van SBB zomaar als EHS zijn bestempeld.

*Antwoord*
Ten opzichte van POPII is er voor uw bedrijf, volgens ons geen verzwaring opgetreden. Er is geen nieuwe natuur of EHS toegevoegd. De toedeling in de herinrichting en feitelijke bestemming of gebruik van gronden (als bijvoorbeeld landbouwgrond of productiebos) zijn niet van invloed op de begrenzing van de EHS.

We kunnen ons overigens goed voorstellen dat het schaalniveau, zeker met betrekking tot Natuur, Landbouw en EHS onduidleijk is. Dit is echter inherent aan het karakter en de status van de visie. In het voorwoord bij deze nota gaan we hier nader op in, als ook op juridische status van deze visie.

**Nummer O.117**
Vermoedt op basis van de kaarten dat het melkveebedrijf zal worden opgeslokt door de EHS. Acht de inkleuring op de kaart als een blokkering van een gezonde bedrijfsontwikkeling. Vertrouwen erop dat bezwaren serieus worden overwogen en wordt overgegaan tot aanpassing van de Omgevingsvisie.

*Antwoord*
De aanduiding natuur op kaart 1. Visie 2020 en de aanduiding natuur/EHS op de kaart 2A Natuur en kaart 4 Robuuste EHS is in overeenstemming met vigerend beleid. Er is geen nieuwe natuur of EHS toegevoegd.

We kunnen ons voorstellen dat het schaalniveau zeker met betrekking tot de grens tussen Natuur en multifunctioneel en Natuur en landbouw voor u onduidelijk is. Dit is echter inherent aan het karakter en de status van de visie. In het voorwoord bij deze nota gaan we hier nader op in, als ook op juridische status van deze visie.

**Nummer O.116**
Vraagt om duidelijkheid over de consequenties van de aanduiding Nationaal landschap (kaart 2B Landschap), Natura2000 (kaart 3. Ruimtelijk-economische ontwikkeling en mobiliteit) en verdroging
(kaart 9. Oppervlaktewater).

*Antwoord*
Het rijksbeleid ten aanzien van nationale landschappen schrijft voor dat binnen nationale landschappen ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk zijn, mits de kwaliteit van het landschap wordt behouden of wordt versterkt. De aanduiding Nationaal Landschap zet vooral een rem op grootschalige verstedelijkingslocaties en bedrijventerreinen, nieuwe grootschalige glastuinbouwlocaties en nieuwe grootschalige infrastructurele projecten (niet anders dan POPII).

De consequenties van de Natura 2000 liggen vooral in de beperktere ontwikkelingsmogelijkheden voor agrarische bedrijven in de nabijheid van deze gebieden; dit vanuit instandhoudingsdoelen voor deze wettelijk te borgen gebieden. De aanpak van de verdroging is ook geconcentrreerd op de grotere natuurgebieden (vaak ook Natura 2000).

We kunnen ons overigens voorstellen dat het schaalniveau van kaart 2b, 3 en 9 voor u onduidelijk is. Dit is echter inherent aan het karakter en de status van de visie. In het voorwoord bij deze nota gaan we hier nader op in, als ook op juridische status van deze visie.

**Nummer O.62**
Maakt bezwaar tegen de aanduiding ‘ecologische/multifunctionele verbinding’ op kaart 4. Robuuste EHS.

*Antwoord*
Wij hebben op kaart 4. Robuuste EHS op globale wijze de EHS aangeduid, alsmede onze ambities. De precieze begrenzing van eventuele nieuwe onderdelen van de EHS, waaronder de ecologische/ multifunctionele verbinding, vindt te zijner tijd plaats in de bestemmingsplannen van gemeenten, in overleg en samenwerking met belanghebbenden in het gebied. Op dat moment (wanneer de exacte functietoekenning duidelijk wordt) is bezwaar mogelijk.

**Nummer O.65**
Is van mening dat bij geplande uitbreiding van natuur onvoldoende rekening wordt gehouden met de belangen van het bedrijf en vreest beperking van de bedrijfsvoering en schade.

*Antwoord*
Kaart 4. Robuuste EHS geeft de ambities weer voor natuur en geeft geen concrete beperking voor de bedrijfsvoering dan wel planologische schaduwerking. De precieze begrenzing van eventuele nieuwe onderdelen van de EHS, waaronder de ecologische/ multifunctionele verbinding, vindt te zijner tijd plaats in de bestemmingsplannen van gemeenten, in overleg en samenwerking met belanghebbenden in het gebied.
Op dat moment (wanneer de exacte functietoekenning duidelijk wordt) is bezwaar mogelijk.

We kunnen ons voorstellen dat het schaalniveau zeker met betrekking tot de grens tussen Natuur en landbouw voor u onduidelijk is. Dit is echter inherent aan het karakter en de status van de visie. In het voorwoord bij deze nota gaan we hier nader op in, als ook op juridische status van deze visie.

**Nummer O.124**
Heeft kritiek op de aangewezen ecologische verbindingszone´s met als argument dat er geen sprake zou zijn van kernkwaliteiten in het betreffende gebied (Steenbergeroosterveld).
Stelt dat een woonbestemming die voorheen een agrarische bestemming had, weer omgezet zou moeten kunnen worden naar agrarisch gebruik.
Geeft aan dat in januari 2010 door de gemeente is besloten in principe medewerking te verlenen aan de nieuwsvestiging van een grondgebonden biologische melkschapenhouderij aan De Stuw 16 in Zuidwolde.

*Antwoord*
De ligging van de robuuste verbinding tussen de Sallandse Heuvelrug en het Drents Plateau is op de visiekaart globaal weergegeven. Inmiddels is in overleg en samenwerking met o.a. de landbouw een nadere begrenzing van deze robuuste verbinding overeengekomen. De begrenzing ervan hebben wij weergegeven op kaart 2A Natuur.

We kunnen ons voorstellen dat het schaalniveau zeker met betrekking tot kernwaarden, EHS, grens tussen Natuur en landbouw voor u onduidelijk is. Dit is echter inherent aan het karakter en de status van de visie. In het voorwoord bij deze nota gaan we hier nader op in, als ook op juridische status van deze visie. Uit dit voorwoord wordt ook onze rol t.o.v. de gemeente duidelijk in de zin waar welke verantwoordelijkheid ligt. De afweging met betrekking tot de nieuwvestiging van het melkschapenbedrijf ligt in eerste instantie dan ook bij de gemeente.

**Nummer R.1, R3.**
Stelt dat de huidige verblijfsrecreatie binnen de robuuste zones buiten de regelgeving in relatie tot de EHS dient te blijven. Ook moet er ontwikkelingsruimte voor deze bedrijven zijn. Het EHS-regime dient dus niet op deze bedrijven en rondom onze bedrijven komen te liggen. Extra regelgeving voor deze bedrijven is niet nodig.

*Antwoord*
Wij zien geen reden om het huidige beleid ten aanzienvan de wisselwerking tussen verbljfsrecreatie en EHS zo drastisch te veranderen als u wenst. Ten eerste vanwege onze ambities met betrekking tot de EHS.
Ten tweede omdat er maatwerkoplossingen mogelijk zijn o.a. via het project Natuurlijke rereatie Drenthe.
Ten derde omdat er wettelijke regels gelden rond/in de EHS.

**Nummer 0.118**
Vraagt bij robuuste verbindingszones aandacht voor recreatieve ontsluitingsstructuren.
Is van mening dat de kernkwaliteiten niet van toepassing zijn op uw bedrijfspercelen.

*Antwoord*
Wij hebben bij de realisatie van robuuste ecologische verbindingen aandacht voor de recreatieve ontsluiting.

De kernkwaliteitenkaart is gemaakt op een schaalniveau die geen beoordeling geeft op het detail van individuele bedrijven of percelen. Bij eventuele ontwikkelingen zal er altijd een verdiepingsslag nodig zijn om te beoordelen of een nieuwe ontwikkeling kernkwaliteiten raakt of niet en zo ja, of deze ontwikkeling aanvaardbaar is vanuit provinciaal belang. De afweging ligt primair bij de gemeente op het moment dat de betreffende ontwikkeling planologisch geregeld moet worden.

**Nummer G.17, G.21, R.3, L.18, L.28, O.62, O.124**
Geeft aan dat de doelen en implicaties van het concept Klimaatmantels niet duidelijk zijn aangegeven.
Het concept Klimaatmantels wordt opgevat als nieuwe Drentse regelgeving die extra belemmeringen oproept.

*Antwoord*
Het concept van klimaatmantels is bedoeld om die delen van de EHS die kwetsbaar zijn voor klimaatverandering te kunnen beschermen door de groen-blauwe dooradering te versterken.

Het concept is niet bedoeld als uitbreiding van de EHS maar als invulling van de multifunctionele gebieden rond klimaatgevoelige EHS. In multifunctionele gebieden worden de mogelijkheden voor groen-blauwe dooradering altijd in samenhang met het huidige landgebruik beoordeeld. Wij hebben in de tekst het doel, de potentiële gebieden en de werkwijze met betrekking tot klimaatmantels verder verduidelijkt. Wij hebben de aanduiding 'klimaatmantel' verwijderd van kaart 4. Robuuste EHS.

Wijziging ontwerp
Blz. 42
Betere 'doorlaatbaarheid' van het tussenliggende landschap (klimaatmantels)
Sommige delen van de EHS zijn meer kwetsbaar voor klimaatverandering dan andere delen. Uit onderzoek is gebleken dat in deze kwetsbare EHS gebieden de dichtheid van soorten substantieel toeneemt als het gebied er om heen een betere groen-blauwe dooradering heeft. Onder deze dooradering verstaan wij de verweving van 'groene' landschapselementen (zoals houtwallen, singels, kleinere natuurgebieden, gebieden voor dagrecreatie en groene verblijfsrecreatie) en 'blauwe' elementen (zoals sloten, wijken, kanalen en gebieden waarin water wordt vastgehouden of geborgen) . Wij noemen dit concept 'klimaatmantel'.
De potentiële gebieden voor de klimaatmantels liggen grotendeels in de multifunctionele gebieden in beekdalen en op de flanken van de Hondsrug.
Wij willen in multifunctionele gebieden die grenzen aan klimaatgevoelige EHS de mogelijkheden voor het versterken van de groen-blauwe dooradering verkennen. In deze gebieden worden de voordelen van het versterken van de dooradering afgewogen tegen de effecten op het huidige landgebruik, waarbij geldt dat het huidige landgebruik gecontinueerd moet kunnen worden.
Om te voorkomen dat bestaande afspraken en lopende processen worden doorkruist, zal alleen invulling worden gegeven aan het concept klimaatmantel wanneer potentiële gebieden samenvallen met toekomstige gebiedsgerichte projecten. Dit is bijvoorbeeld het geval in de Oude Vaart nabij Ansen en in het Hunzebeekdal.

*Blz. 66, Paragraaf 6.2.2.*
Oude Vaart, ter hoogte van Ansen (als onderdeel van het convenant Meppelerdiep): inrichting voor natuur en vasthouden van water om daarmee natuurgebieden te verbinden en te versterken met het oog op klimaatverandering ( 'klimaatmantel') en de wateropgave in het stroomgebied van de Oude Vaart en de Wold Aa te realiseren.

Het Hunzebeekdal: onderzoek naar de mogelijkheden van grondwaterwinning in combinatie met het vasthouden van water in relatie tot de landbouw- en natuurfunctie en met het oog op de klimaatgevoeligheid van de EHS op de Hondsrug ('klimaatmantel').
Loodiep: onderzoek naar de ontwikkeling van een nieuw beekdal ten westen van Coevorden.

**Kaart 4. Robuuste EHS: weghalen klimaatmantels.**

**Nummer L.27**
Vindt dat de aanwezigheid van de robuuste ecologische verbindingen en ecologische/multifunctionele verbindingen in de gemeente Westerveld het perspectief voor de landbouw wegnemen.

*Antwoord*
Wij zijn van mening dat er voor de landbouw in de gemeente wel degelijk perspectief blijft. Ons streven is om in de robuuste ecologische verbindingszone bestaand instrumentarium (boshectares, compensatiegronden) zoveel mogelijk geconcentreerd in te zetten. De multifunctionele verbinding kenmerkt zich juist door een verweving van landbouw, natuur en andere functies.

De realisatie van beide typen verbinding vindt plaats op basis van een beoordeling van de gevolgen voor de landbouw en in overleg met de landbouw. Uiteraard kan niet worden gesteld dat er voor individuele bedrijven nooit een belemmering zal ontstaan voor de bedrijfsvoering en uitbreiding van het agrarische bedrijf.

**Nummer L.27**
Verzoekt om aanpassing van het natuurbeheer in het Reestdal, in het bijzonder het beperken van de populatie ooievaars in het gebied.

*Antwoord*
Wij regelen in de Omgevingsvisie Drenthe niet het beheer van specifieke gebieden.

### *4.3.4 Robuuste landbouw*

**Nummer G.3**
Verzoekt de ontwikkeling van groen/blauwe diensten te benoemen in de Omgevingsvisie.

*Antwoord*
Het inzetten van groen/blauwe diensten speelt vooral in de multifunctionele gebieden, waar wij verschillende ontwikkelingen en ambities willen verenigen. Wij beschouwen het inzetten van groen/blauwe diensten als één van de instrumenten om binnen een gebiedsgerichte aanpak doelen te bereiken. Wij beperken ons vooralsnog tot subsidie voor akkerrandenbeheer. Wij vinden het daarom niet noodzakelijk om in de Omgevingsvisie expliciet te wijzen op de ontwikkeling van deze diensten.

**Nummer G.5**
Verzoekt de aanduiding van de gebieden rondom Schoonebeek en Nieuw Schoonebeek te wijzigen van de functie Landbouw naar de functie Multifunctioneel, in het licht van de ontwikkelingen rond het Schoonebeekerdiep en het Bargerveen.

*Antwoord*
In oktober 2009 is het Inrichtingsplan Nieuw Schoonebeek door ons vastgesteld. In het kader van de GGOR Bargerveen (vastgesteld in 2009 door het Algemeen Bestuur van het Waterschap Velt en Vecht en goedgekeurd door ons) is besloten de peilen rondom de bufferzone op landbouwkundig peil te brengen, zijnde 1 m – maaiveld. Hiermee worden de omstandigheden gecreëerd om het gebied de functie landbouw te laten behouden. De bufferzone aan de zuidkant van het Bargerveen is aangeduid als natuur van provinciaal belang. Deze strook krijgt op termijn de functie Natuur. Wij achten het dan ook niet wenselijk om de door u voorgestelde functieverandering op de visiekaart 2020 door te voeren.

**Nummer L.13, L.18, L.23, L.24, O.9, G.6, G.17, O.59, O.119, L.28, L.29**
Maakt zich zorgen over het beeld dat over de intensieve veehouderij leeft en de beperking van de ontwikkelingsmogelijkheden van de intensieve veehouderij in Drenthe. Meer specifiek: de koppeling van de ontwikkeling aan de samenvoeging of sanering van kleinere bedrijven en het onwenselijk verklaren van nieuw vestiging en de ontwikkeling van een intensieve neventak.
Geeft aan dat het onderscheid tussen intensief en grondgebonden niet meer reëel is, en vraagt om de omschakeling van grondgebonden naar intensief op basis van maatwerk mogelijk te maken, mede in het licht van de gerealiseerde innovaties en milieuwinst.
Ziet in de beperking van intensieve veehouderij een tegenstelling met de onze ambities voor robuuste landbouw.
Pleit voor mogelijke ontwikkeling van intensieve bedrijven binnen de huidige wet- en regelgeving zonder aanvullende voorwaarden.

*Antwoord*
Als de indruk wordt gewekt dat wij de intensieve veehouderijbedrijven stigmatiseren, dan willen wij deze wegnemen. Wij hebben respect voor de wijze waarop de intensieve veehouderij haar verantwoordelijkheid ten aanzien van investeringen dier- en milieuvriendelijke technologieën heeft genomen. Wij zullen de tekst waardeneutraal formuleren.

Wij sluiten nieuw vestiging van niet- grondgebonden intensieve veehouderij uit. Dat geldt ook voor het starten van een neventak intensieve veehouderij en voor het omschakelen van een grondgebonden landbouw-bedrijf naar een intensief veehouderijbedrijf. Dit is een voortzetting van het beleid zoals dat in POP II is aangegeven.

In tegenstelling tot de grondgebonden veehouderij willen we voor intensieve niet grondgebonden veehouderij werken met een maximale oppervlaktemaat, te weten 1,5 ha. Achterliggende gedachte is dat wij primair een melkveehouderij (en akkerbouw) provincie willen zijn en blijven en de ontwikkelruimte in Drenthe daar ook voor benutten. Dit geldt ook voor de robuuste landbouwgebieden.

Wel willen we verplaatsing van bedrijven naar de robuuste landbouwgebieden niet uitsluiten als dit het gevolg is van sanering of samenvoegen van kleinere bedrijven op de oude locatie(s) waar verdere groei vanuit de beperkingen niet mogelijk is. Ook hier geldt maatwerk.

Wijziging ontwerp
Blz. 43, 4.3.4 Robuuste landbouw, kopje bouwvlak wordt vervangen door

Grondgebonden agrarische bedrijven

Blz. 45, paragraaf 4.3.4 Robuuste landbouw, Intensieve niet-grondgebonden veehouderij

Intensieve niet-grondgebonden veehouderij

Wij voorzien dat een te sterke groei van de intensieve veehouderij de toch al beperkte milieuruimte voor de landbouw in zijn totaliteit onder druk zet. Om deze reden kiezen wij in onze visie voor de focus op de grondgebonden melkveehouderij en de akkerbouw. Wij willen de niet grondgebonden landbouw in zijn totaliteit niet verder laten groeien in Drenthe. Nieuw vestiging van intensieve veehouderijbedrijven wordt uitgesloten. Onder intensieve veehouderijbedrijven vallen de hokdierbedrijven(CBS/LEI) met varkens, pluimvee, vleeskalveren of pelsdieren. Ook het starten van een neventak intensieve veehouderij is uitgesloten, als ook de omschakeling van grondgebonden landbouw naar een veehouderijbedrijf of naar een hokdierbedrijf.

Bestaande niet-grondgebonden veehouderijbedrijven mogen uitbreiden tot een bouw-perceel van maximaal 1,5 ha. Voorwaarde hierbij is dat er milieuwinst moeten worden behaald en/of dat er winst wordt geboekt op het gebied van dierenwelzijn. Er zijn geen mogelijkheden voor een verdere uitbreiding boven deze 1.5 ha. Daarnaast geldt dat er slechts sprake kan zijn van maximaal 1 bouwlaag.

Voor een intensieve tak bij een grondgebonden bedrijf geldt dat een vergroting van het oppervlak alleen mogelijk is als gevolg van aangescherpte normen op het gebied van milieu en dierwelzijn.

Indien een bestaand intensief veehouderijbedrijf al groter is dan een bouwperceel van 1.5 ha. kan alleen nog sprake zijn van uitbreiding als dit rechtstreeks voorkomt uit aangescherpte normen op het gebied van milieu en dierenwelzijn

Verplaatsing van bedrijven naar de robuuste landbouwgebieden is mogelijk, als dit het gevolg is van sanering en samenvoegen van kleinere bedrijven uit gebieden waar verdere groei niet mogelijk is, vanwege geldende beperkingen, maar dient wel een maatwerk benadering te worden gekozen die aansluit bij de kernkwaliteiten (kaart 2).

**Nummer G.14**
Is van mening dat grondgebonden landbouw op economische grondslag mogelijk moet blijven in Westerveld en verwijst naar de kadernota voor het buitengebied. Vindt het onbegrijpelijk dat gekozen wordt voor beperking of sanering van agrarisch grondgebruik in Westerveld om elders ontwikkeling te stimuleren. Verwijst hierbij naar het opstellen van een beeldkwaliteitsplan voor het buitengebied.

*Antwoord*
Wij begrijpen dat door de keuze die in de omgevingsvisie is gemaakt voor een robuust en klimaatbestendig watersysteem er discussie kan ontstaan over de agrarische hoofdstructuur zoals u die heeft vastgesteld in uw kadernota voor het buitengebied.

Wij wijzen u er op dat de daadwerkelijke functionele bestemming van gronden in multifunctionele gebieden uw eigen verantwoordelijkheid is. Wij hebben onze visie op de functionele indeling van uw grondgebied gegeven. De uiteindelijke begrenzing vindt plaats in uw bestemmingsplan buitengebied.

Wij zijn van mening dat er voldoende oplossingsmogelijkheden aanwezig zijn om de door u aangegeven hoofdstructuur in stand te houden en de landbouw voldoende ontwikkelingsmogelijkheden te bieden.
Wij delen uw opvatting dan ook niet dat om elders in Drenthe agrarische ontwikkeling te stimuleren er gekozen wordt voor een beperking en sanering van het agrarische grondgebruik in de gemeente Westerveld. Ons uitgangspunt is dat de gebieden met de functie Landbouw ingericht blijven voor de landbouw en daar ook de maximale ontwikkelingsmogelijkheden kennen. In multifunctionele gebieden en (delen van) van beekdalen vertrouwen wij er op dat u in overleg met het waterschap en andere belanghebbenden tot een indeling komt die de wederzijdse belangen behartigt. De landbouw maakt hier nadrukkelijk deel van uit.

**Nummer N.2**
Vraagt om een visie op de ontwikkeling van de landbouw en dit te vertalen in concreet beleid. Mist een uitwerking van de visie op schaalvergroting van de landbouw in de gebieden met de functie landbouw. Vraagt om in de functie landbouw de ontwikkeling van de grondgebonden landbouw voor op te stellen.

*Antwoord*
Wij hebben onze visie op de landbouw gegeven. Met ons beleid willen wij de Drentse agribusiness in staat stellen haar positie op de Europese en wereldmarkt te versterken. Hiervoor moet de landbouw de ruimte krijgen voor schaalvergroting. Door het landbouwbeleid te differentieren naar functie (landbouw, multifunctioneel, beekdal) en type landbouwgebied (functie Landbouw, robuust landbouwgebied en proefgebied landbouw) en door voorwaarden te stellen aan de schaalvergroting (rekening houden met kernkwaliteiten, ruimtelijke inpassing etc.) en het gebruik (waterhuishouding, milieu en dierenwelzijn) geven wij sturing op de kwaliteit van de ontwikkeling van de landbouw.

Overigens zullen wij de tekst ten aanzien van de relatie tussen de functie landbouw en de kernkwaliteiten herformuleren op basis van de inspraakreactie L28. Ook na herformulering hebben wij voldoende sturingsmogelijkheden in handen voor de gewenste ontwikkelingen binnen de aangegeven functies. Overigens is uw interpretatie dat in de gebieden met de functie landbouw de grondgebonden landbouw het primaat heeft juist.

**Nummer O.2**
Vraagt om de aanduiding van het proefgebied landbouw bij Nieuw Schoonebeek zodanig te plaatsen dat het lopende project van de indiener in het gebied valt.

*Antwoord*
Wij wijzen er op dat de aanduiding indicatief en niet specifiek begrensd is. Voor alle duidelijkheid passen wij passen de begrenzing van de aanduiding aan conform het verzoek.

Wijziging ontwerp
Kaart 5. Landbouw: sterren naar links verplaatst.

**Nummer L.13, L.28, O.45**
Vindt dat de functie Landbouw ook als kernkwaliteit van Drenthe moet worden aangemerkt.

*Antwoord*
De kernkwaliteiten, zoals benoemd in de Omgevingsvisie, zijn het resultaat van de interactieve eerste fase van proces van totstandkoming van het nieuwe omgevingsbeleid (Dit Tekent Drenthe). Landbouw is in deze eerste fase nadrukkelijk naar voren gekomen als economische en landschappelijke kwaliteit van Drenthe. Wij zijn van mening dat de status van ‘robuust systeem’ meer recht doet aan de waarde van landbouw voor Drenthe dan de status van ‘kernkwaliteit’. Daarnaast is de landbouw als functie geïntegreerd in de Omgevingsvisie. Op deze manier kunnen wij beter de ontwikkelkansen voor de landbouw en de verhouding ten opzichte van andere functies benoemen.

**Nummer O.116, O.120, O.108, L.28**
Geeft aan dat landbouwgebieden die in het POPII in zone I en II liggen, in de Omgevingsvisie niet langer zijn aangeduid als functie ‘Landbouw’

*Antwoord*
In de Omgevingsvisie zijn de 6 zone's uit het POPII vervangen door drie functie aanduidingen. De zone's uit het POPII die een relatie hebben met de landbouw (zone I, II, III en IV) zijn gewijzigd in twee functies: de functie Landbouw (POPII zone I en II) en de functie Multifunctioneel (POPII zone III en IV). In principe moeten alle gronden die in POPII de status zone I en II hebben, nu aangeduid worden met de functie Landbouw. Wij zullen uw opmerkingen bestuderen en waar nodig de Visiekaart 2020 aanpassen.

Wijziging ontwerp
Kaart 1. Visie 2020: voormalige zone I en II van POPII aanduiden als functie Landbouw.

**Nummer O.107**
U pleit voor een blijvend agrarische status van uw agrarisch percelen bij Zuidwolde (Klein Zwitserland, noordrand Ruinen, noordrand Zuidwolde, nabij Oosteinde en langs de Havelterweg (hoek Oude vaart/ Harderweg)

*Antwoord*
In deze Omgevingsvisie wordt geen verandering van de functie van de door u genoemde percelen voorgestaan. Gezien het karakter van deze visie en het gegeven dat deze alleen voor de provincie bindend is, kan hier in z'n algemeenheid geen sprake zijn (zie ook het voorwoord). Alleen in het bestemmingsplan buitengebied van de betreffende gemeenten (voornamleijk de Wolden in dit geval) kan dit eventueel aan de orde zijn.

**Nummer O.45**
Verzoekt om hetzelfde ontwikkelingsperspectief als in POPII onder zone II.

*Antwoord*
De percelen die bij POP II in zone II vielen, zijn nu onderdeel van de functie Landbouw. In deze gebieden staat de functie landbouw centraal, vergelijkbaar met zone II van het POPII. Daarnaast hebben wij indicatief een aantal robuuste landbouwgebieden benoemd, met meer uitgebreide ontwikkelkansen. Het is aan de gemeenten om het ontwikkelingsperspectief voor de landbouw in hun structuurplannen dan wel bestemmingsplannen buitengebied nader te detailleren.

**Nummer L.28**
Verzoekt om de randvoorwaarde te stellen voor de ontwikkeling van Agroparken dat dit niet ten koste mag gaan van de ontwikkelingen van de bestaande agrarische bedrijven op de huidige locaties en verzoekt om betrokkenheid bij de nadere uitwerking van Agroparken.

*Antwoord*
Wij zien de ontwikkeling met betrekking tot Agroparken die nu in Nederland en mondiaal ontstaat als een aanvulling op de bestaande landbouwbedrijven op de huidige locaties. Wij vinden het daarom niet noodzakelijk om als randvoorwaarde op te nemen dat het niet ten koste mag gaan van de ontwikkeling van bestaande bedrijven. Wij zeggen toe dat wij u bij de nadere uitwerking van Agroparken betrekken.

**Nummer O.119**
Verzoekt om landbouwgebieden die in het POPII in zone III liggen als functie Landbouw in plaats van functie Multifunctioneel op te nemen in de omgevingsvisie.

*Antwoord*
Effectief wordt voor de landbouw in de functie Multifunctioneel het POPII beleid voor zone III voortgezet. Wij zien dan ook geen reden om over te gaan tot een andere indeling.
Wij wijzen u er op dat de daadwerkelijke mogelijkheden voor de verschillende functies door de gemeente worden vastgelegd in bestemmingsplannen (bijv. bestemmingsplan buitengebied). Wij adviseren u om uw verzoek tot functiewijziging in te brengen op het moment dat deze in uw gemeente aan de orde worden gesteld.

**Nummer L.28**
Vraagt binnen de functie Landbouw ook schaalvergroting mogelijk te maken .
Vraagt binnen de functie landbouw geen ruimte te bieden voor andere grootschalige functies, zoals grootschalige verblijfsrecreatie en natuur. Verzoekt geen ruimte te bieden voor de ontwikkeling van landgoederen en bijzondere woonmilieus binnen de functie Landbouw.
Stelt voor de omschrijving van de functie landbouw als volgt aan te passen:
'bij te nemen inrichtingsmaatregelen voor de landbouw zoveel mogelijk rekening wordt gehouden met de kernkwaliteiten' in plaats van 'dat de landbouwontwikkeling moet plaats vinden binnen de kaders van de kernkwaliteiten'.

*Antwoord*
Wij gaan niet in op het verzoek om in het geheel geen ruimte te bieden voor andere grootschalige functies, zoals grootschalige verblijfsrecreatie en natuur en de ontwikkeling van landgoederen en woonmilieus.
Dit zou te veel beperkingen opleggen aan ontwikkeling van deze functies. Wel geven we aan dat in de landbouwgebieden die  een nadere  aanduiding "'robuust" hebben, inpassing van grootschalige verblijfsrecreatie zou moeten worden voorkomen. De zorg wordt naar onze mening ondervangen door de zinsnede dat ontwikkelingen in deze gebieden geen negatief effect mogen hebben op de landbouw.

Wij zien het voorstel om bij de omschrijving van de functie landbouw de tekst zodanig aan te passen dat 'bij te nemen inrichtingsmaatregelen voor de landbouw zoveel mogelijk rekening wordt gehouden met de kernkwaliteiten' in plaats van 'dat de landbouwontwikkeling moet plaats vinden binnen de kaders van de kernkwaliteiten' als een dusdanige verduidelijking van de tekst, dat wij dit voorstel overnemen. Hiermee blijft in deze gebieden schaalvergroting tot de mogelijkheid behoren, echter wel rekening houdend met de kernkwaliteiten. Dit in tegenstelling tot de multifunctionele gebieden waar functies en kernkwaliteiten elkaar sterker beïnvloeden. Overigens geldt ook hier dat de precieze indeling van gebieden een gemeentelijke verantwoordelijkheid is en de indeling in de visie een globaal kader.

Wijziging ontwerp
*Blz. 43 paragraaf 4.3.4 Robuuste landbouw, functionele indeling landbouw.*
Functionele indeling Landbouw
Wij bieden de landbouw maximale speelruimte in de gebieden die op de visiekaart (kaart 1, Visie 2020) als landbouwgebieden zijn aangeduid Bij te nemen inrichtingsmaatregelen voor de landbouw wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met de kernkwaliteiten (kaart 2, Kernkwaliteiten). Dat betekent dat ook ontwikkelingen in deze gebieden geen negatief effect mogen hebben op de landbouw. In deze gebieden wordt gestreefd naar een waterhuishoudkundige inrichting die is afgestemd op de functie landbouw (zie paragraaf 6.2.3).

**Nummer L.28**
Verzoekt om een keuze tussen of het beschikbaar stellen van de benodigde middelen en instrumenten om solitair liggende glastuinbouwbedrijven te kunnen verplaatsen naar de concentratiegebieden, of deze bedrijven op hun huidige locatie ontwikkelingsmogelijkheden te bieden.

*Antwoord*
Wij ondersteunen en dragen bij aan de ontwikkeling en uitvoering van de revitalisering van de glastuinbouw in Emmen. In de concentratiegebieden glastuinbouw in gemeente Emmen zijn voldoende mogelijkheden en randvoorwaarden voor de hervestiging van glastuinbouwbedrijven uit andere gemeenten. In het kader van de evaluatie van de provinciale ruimte voor ruimte regeling is voorgesteld om sanering van glas mee te nemen in de nieuw te ontwerpen ruimte voor ruimte regeling.

Wij leggen geen beperking op aan uitbreidingsmogelijkheden van individuele glastuinbouwbedrijven. Ook niet aan solitaire bedrijven. De uitbreidingsmogelijkheden voor individuele glastuinbouwbedrijven worden geregeld in de gemeentelijke bestemmingsplannen.

**Nummer L.18, O.6, L.28**
Vraagt zich af hoe de begrenzing van het proefgebied landbouw tot stand is gekomen en geeft aan dat de aanduiding van het proefgebied landbouw ook voor het noordelijk deel van de veenkoloniën moet gelden.

*Antwoord*
Het proefgebied landbouw geldt voor de gehele Veenkoloniën. Wij passen de tekst en de kaart 5 Landbouw daarop aan. In het gezamenlijke gebiedsprogramma van ons met de provincie Groningen, de gemeenten en waterschappen, de 'Agenda voor de Veenkoloniën', positioneert het gebied zich als 'proeftuin' voor de landbouw; een gebied waar ruimte en ambities liggen om innovaties in de landbouw in de praktijk te brengen. Met het aanwijzen van het proefgebied ondersteunen wij de ambities van de Agenda. Er gelden dan ook geen beperkingen vanuit deze aanduiding.

Wijziging ontwerp
*Blz.45*
Proefgebied landbouw
De Veenkoloniën is aangewezen als proefgebied landbouw (kaart 1, Visie 2020).
Nieuwe ontwikkelingen op landbouwgebied kunnen als eerste hier worden geïntroduceerd. Dit willen wij actief ondersteunen. Het kan hierbij gaan om innovaties op het gebied van huisvesting, nieuwe teelten, verduurzaming en duurzame energie. Het initiëren van deze nieuwe mogelijkheden loopt via de 'Agenda voor de Veenkoloniën' (een gezamenlijke gebiedsopgave van gemeenten en provincies in Groningen en Drenthe).

Kaart 5. Landbouw: gehele veenkoloniën aanduiden als proefgebied landbouw

**Nummer G.1, G.2, G.9, G.14, G.16, L.13, N.2, O.62, O.82, O.8, O.119, O.96, L.28**
Zetten vraagtekens bij de toegevoegde waarde van de aanwijzing van robuuste landbouwgebieden en wijzen op inconsistenties in de aanduiding van robuuste landbouwgebieden in relatie tot de aanduiding van EHS, natuur en beekdalen.
Vragen het areaal van robuuste landbouwgebieden te vergroten.
Vragen de meerwaarde van robuuste gebieden te beperken tot het mogelijk maken van meer geïndustrialiseerde vormen van landbouw, en de aanwijzing van voorkeursgebieden voor verplaatsing en inplaatsing van agrarische bedrijven.
Geven aan dat naar hun mening in de robuuste gebieden de kernkwaliteiten een ondergeschikte rol spelen en er geen ruimte is voor andere grootschalige functies, bijvoorbeeld nieuwe grootschalige verblijfsrecreatie en natuur of de vestiging van landgoederen.

*Antwoord*
De op kaart 5 gearceerde robuuste landbouw hebben wij indicatief aangegeven. Het zijn voorbeelden van gebieden in Drenthe, waar wij denken dat de ontwikkeling van een grootschalige en efficiënte landbouw kan plaats vinden. Dit sluit niet uit dat er andere vergelijkbare grote of kleinere gebieden in Drenthe zijn waar een vergelijkbaar perspectief mogelijk is. De robuuste gebieden liggen in de functie landbouw en onderscheiden zich doordat ze een zeer goede landbouwkundige en een efficiënte verkavelingstructuur bezitten. De meerwaarde van de robuuste gebieden wordt gevormd doordat meer geïndustrialiseerde vormen van landbouw er mogelijk zijn, het voorkeursgebieden voor verplaatsing en inplaatsing van agrarische bedrijven zijn, de kernkwaliteiten er een ondergeschikte rol spelen en wij geen ruimte bieden voor andere grootschalige functies. Deze gebieden geven de functie landbouw daarmee een plus en hebben voor de functie landbouw op zich geen nadelige gevolgen. Wij zien dan ook geen redenen om de robuuste landbouwgebieden niet te benoemen in de Omgevingsvisie. Hierbij willen we ook opmerken dat er geen "plicht" is voor gemeenten om de mogelijkheden die wij in deze gebieden zien te benutten in hun gemeentelijk beleid (bestemmingsplan Buitengebied), vandaar ook de indicatieve en niet specifieke begrenzing. Dit is maatwerk dat al dan niet neerdaalt in het gemeentelijke beleid. Wel zeggen we toe de aanduidingen op kaart 5 te checken op de door u aangegeven onderdelen.

In de tekst geven wij aan dat wij geen ruimte bieden voor andere grootschalige functies. Wij verstaan hier ook natuur, landgoederen en woonmilieus onder. Dit zullen wij in de tekst verduidelijken.

Wijziging ontwerp
*Blz.43*
Robuuste gebieden
Binnen de functie landbouw zijn robuuste landbouwgebieden aangegeven (kaart 5, Landbouw). In deze gebieden staat de landbouw voorop. Dit maakt schaalvergroting en meer geïndustrialiseerde vormen van landbouw mogelijk. Ook zijn dit de voorkeursgebieden voor het verplaatsen en inplaatsen van agrarische bedrijven. De kernkwaliteiten (kaart 2, Kernkwaliteiten) spelen in deze gebieden een ondergeschikte rol. Er is in deze gebieden geen ruimte voor andere grootschalige functies, bijvoorbeeld nieuwe grootschalige verblijfsrecreatie, natuur en vestiging van landgoederen en woonmilieus.

## 4.4 Multifunctionele gebieden

**Nummer G.1, G.2, G.9, G.14, G.16**
Betreuren het dat in het voortraject geen afstemming heeft plaatsgevonden over het proefgebied verweving. Vragen ruimte te laten voor de invulling van de opgaven voor het gebied binnen het gebiedsproces en niet de doelen in de Omgevingsvisie vast te leggen.

*Antwoord*
Wij hebben in het voortraject met u van gedachten gewisseld over onze concept Ontwerp Omgevingsvisie. Het concept 'Proefgebied Verweving' is hierbij ook aan de orde gekomen.

Wij hebben geen doelen vastgelegd voor het proefgebied, aangezien het ons gaat om gezamenlijk proceservaring op te doen in de verweving van verschillende belangen en opgaven. De aanduiding hebben we dan ook laten vervallen op de visiekaart, omdat dat teveel suggereert dat het om een concrete gebiedsopgave gaat. Voor de verdere uitwerking zoeken we uw samenwerking.

**Nummer O.44, O.113**
U vindt het onduidelijk wat de hoofdfunctie van gebied rondom Amen (Amerdiep) wordt en ziet graag dat er in de visie wordt opgenomen dat de landbouw in de multifunctionele gebieden en grenzend aan deze gebieden gewaarborgd wordt.

*Antwoord*
In de multifunctionele gebieden is en blijft landbouw in z'n algemeenheid een zeer belangrijke functie. Wel is het zo dat juist in het gebied rond Amen ook ambities liggen op het gebied van water en natuur. Dit maakt het lastig om te zeggen dat de functie landbouw hier over een aantal jarenr nog op dezelfde wijze opereert.

**Nummer O.57**
U acht de indeling van het akkerbouwbedrijf te Orvelte in de functie Multifunctioneel niet juist en verzoekt ons deze indeling te wijzigen naar open landbouwgebied.

*Antwoord*
De functie multifunctioneel is een samenvoeging van zone 3 en 4 uit het POP II en geldt slecht als een globale functieindeling. De preciese bestemming voor uw bedrijf vindt plaats in het bestemmingsplan buitengebied van de gemeente.
Voor de status en het karakter van onze omgevingsvisie en de juridische betekenis verwijzen we u naar het voorwoord bij deze nota van beantwoording.

**Nummer O.61, O.67, L.25**
Is van mening dat in alle gebieden met de functie landbouw moet gelden dat landbouw het primaat krijgt. Dit houdt in dat groei van het bouwblok te allen tijde tot 2 hectare mogelijk moet zijn.

*Antwoord*
In de multifunctionele gebieden is en blijft landbouw een zeer belangrijke functie. De functie multifunctioneel is een samenvoeging van zone 3 en 4 uit het POP II en geldt slecht als een globale functieindeling.
De preciese bestemming voor uw bedrijf vindt plaats in het bestemmingsplan buitengebied van de gemeente.
Voor de status en het karakter van onze omgevingsvisie en de juridische betekenis verwijzen we u naar het voorwoord bij deze nota van beantwoording.

Met betrekking tot het bouwvlak geldt er wat de provincie betreft straks geen maximum oppervlakte (voor grondgebonden bedrjven), Wat we hebben aangegeven in de visie is dat we in de multifunctionele gebieden graag betrokken zijn bij de vergroting van het agrarisch bedrijf boven de 1,5 ha om gezamenlijk met de gemeente en initiatiefnemer te komen tot een optimale landschappleijk inpassing. Overigens stellen we voor bestaande intensieve veehouderijbedrijven wel een maximum bouwvlak voor (1,5 ha).

**Nummer O.97, O.120, L.25**
U acht de aanduiding Multifunctioneel ter hoogte van het bedrijf niet juist. Het gaat om gronden die puur landbouwkundig worden gebruikt.

*Antwoord*
In de multifunctionele gebieden is en blijft landbouw een zeer belangrijke functie. De functie multifunctioneel is een samenvoeging van zone 3 en 4 uit het POP II en geldt slecht als een globale functieindeling.
De preciese bestemming voor uw bedrijf vindt plaats in het bestemmingsplan buitengebied van de gemeente.
Voor de status en het karakter van onze omgevingsvisie en de juridische betekenis verwijzen we u naar het voorwoord bij deze nota van beantwoording

**Nummer O.114**
Gaat ervan uit dat de functie-indeling multifunctioneel geen beperkingen voor de bedrijfsvoering oplevert.

*Antwoord*
Wij zien geen beperkingen voor de landbouwkundige bedrijfsvoering, of het zou moeten zijn dat een vergroting van het bouwvlak boven de 1,5 ha (daaronder is het de gemeentelijke verantwoordelijkheid) voor een grondgebonden bedrijf ook aan de provincie moet worden voorgelegd om gezamenlijk met de gemeente en initiatiefnemer te komen tot een optimale landschappleijk inpassing. Overigens stellen we voor bestaande intensieve veehouderijbedrijven wel een maximum bouwvlak voor (1,5 ha).

**Nummer O.82**
U geeft aan dat de aanduiding Nationaal Landschap Drentsche Aa voor uw gronden ongewenst is, vanwege de consequenties voor de (toekomstige) bedrijfsvoering.

*Antwoord*
De begrenzing van nationale landschappen is de verantwoordelijkheid van de rijksoverheid, vastgelegd in de Nota Ruimte. Wij hebben deze begrenzing overgenomen in de Omgevingsvisie.

Het rijksbeleid schrijft verder voor dat binnen nationale landschappen ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk zijn, mits de kwaliteit van het landschap wordt behouden of wordt versterkt. De aanduiding Nationaal Landschap zet vooral een rem op grootschalige verstedelijkingslocaties en bedrijventerreinen, nieuwe grootschalige glastuinbouwlocaties en nieuwe grootschalige infrastructurele projecten.

**Nummer O.121**
Verzoek tot aanduiding van alle es-gronden, ook de es-gronden in de functie Landbouw, met de functie Multifunctioneel.

*Antwoord*
Wij zien geen reden om alle es-gronden aan te duiden als functie Multifunctioneel. De kwaliteit van het landschap wordt naar onze mening behouden door de doorwerking van de kaart 2. Kernkwaliteiten.

**Nummer R.3**
Is van mening dat recreatie en toerisme in het proefgebied verweving niet als volwaardige speler meegenomen wordt. Alleen zeer kleinschalige ontwikkelingen worden toegestaan, terwijl we in Drenthe juist behoefte hebben aan nieuwe grotere ontwikkelingen.

*Antwoord*
Het proefgebied verweving heeft tot doel ervaring op te doen met combinatieopgaven. Onze inzet is de sociaal-economische positie van het landelijk gebied te versterken. Recreatie en toerisme speelt hierin een belangrijke rol. Overigens vervalt de aanduiding proefgebied verweving, omdat het (nog) geen gebieds-opgave is, maar nog slecht een onderzoeksopdracht.

**Nummer L.13, L.19, O.48, L.25, L.28**
Spreken de zorg uit dat de agrarische bedrijfsvoering in multifunctionele gebieden beperkt wordt en vragen te borgen dat de inrichting van deze gebieden op de landbouw blijft afgestemd.

*Antwoord*
Het multifunctionele gebied waarover in paragraaf 4.4. wordt gesproken is de samenvoeging van de zones III en IV uit POP II. In deze zones geldt nu ook al dat meerdere functies samen komen. Er wordt geen wezenlijk ander beleid ingezet in deze gebieden in vergelijking met POP II. Onzes inziens verandert de economische waarde niet ten opzichte van de economische waarde die het nu heeft op basis van de POPII zone. Er kunnen uiteraard wel andere ambities in de Omgevingsvisie worden genoemd die effect kunnen hebben op de economische waarde. Dit is echter niet het gevolg van de aanduiding ‘Multifunctioneel’.

Voor de verdere borging van de agrarische bedrijfsvoering in multifunctionele gebieden passen wij de tekst aan zodat benadrukt wordt dat in het gebiedsgerichte proces maatwerk wordt geleverd vanuit het uitgangspunt dat een van oudsher bestaande en/of dominante functie zo min mogelijk negatieve gevolgen mag ondervinden van de ontwikkeling van nieuwe of andere functies.

Wijziging ontwerp
*Blz.45*
4.4 Multifunctionele gebieden
De overige gebieden kenmerken zich door het naast elkaar voorkomen van meerdere functies en thema's. In één gebied kan bijvoorbeeld zowel landbouw, natuur, recreatie als wonen voorkomen. We noemen dit multifunctionele gebieden. Op de visiekaart (kaart 1, Visie 2020) zijn de multifunctionele gebieden aangegeven. In tegenstelling tot de robuuste systemen is in deze gebieden geen sprake van een hoofdfunctie die leidend is in de ordening. In deze gebieden zijn meerdere functies van belang. Naast water, landbouw en natuur gaat het in de meeste gevallen om recreatie. Er is in deze gebieden een duidelijke samenhang tussen de genoemde functies en de aanwezige kernkwaliteiten (kaart 2, Kernkwaliteiten). Het behouden en ontwikkelen van functies en kernkwaliteiten gebeurt hier gebiedsgericht en waar nodig met maatwerk. Hierbij geldt als uitgangspunt dat de van oudsher bestaande en/of dominante functie zo min mogelijk negatieve gevolgen mag ondervinden van de ontwikkeling van nieuwe of andere functies.

**Nummer L.13, L.28**
Pleit voor dezelfde ontwikkelingsmogelijkheden voor landbouwbedrijven in de functie Multifunctioneel als in de functie Landbouw.

*Antwoord*
Wij delen de opvatting dat er kansen moeten zijn voor de ontwikkeling van de landbouw in multifunctionele gebieden. De ontwikkeling in multifunctionele gebieden vraagt alleen wel maatwerk van de landbouw, net als van de andere functies in het gebied. Met een innovatieve bedrijfsvoering en onder de voorwaarde van landschappelijke inpassing is er volgens ons voldoende ontwikkelingskans voor de landbouw in de multifunctionele gebieden.

**Nummer L.28, O.67, N.2**
Wijst er op dat in het overgrote deel van de aanduiding Proefgebied Verweving landbouw de hoofdfunctie is en er dus geen sprake kan zijn van multifunctionaliteit. Stelt voor het gebied aan te passen, maar bij voorkeur volledig te schrappen.

*Antwoord*
Indien een gebied de functie landbouw heeft, is er zoals u stelt geen sprake van multifunctionaliteit. In het proefgebied verweving richten wij ons op het combineren van diverse functies in het gebied. In de tekst staat verder vermeld dat het niet onze insteek is om een gebiedsopgave voor het gebied te realiseren, maar om ervaring op te doen met de verweving van functies en kernkwaliteiten. Aangezien het voor ons niet de bedoeling is om met deze aanduiding onrust te creëren over de functie landbouw versus multifunctioneel gebied, zullen we de aanduiding laten vervallen. Ook al omdat het geen gevolgen heeft voor de huidige functies in het gebied. Het meer algemene onderzoek naar mogelijkheden voor verweving van functies zullen we de komende tijd wel doorzetten.

Wijziging ontwerp
*Blz 46, Paragraaf 4.4 Proefgebied verweving*
Paragraaf vervalt evenals de aanduiding op de visiekaart (kaart 1) en kaart 5 Landbouw.

**Nummer N.1**
Wijst op het pleidooi van de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit om boeren meer kans te geven bij het realiseren van ecologische verbindingen, al of niet in combinatie met recreatie.

*Antwoord*
Wij ondersteunen het pleidooi van de minister van LNV om boeren meer kansen te geven bij de realisatie van ecologische verbindingen. In de tekst zoals die is opgenomen onder 4.4 Multifunctionele gebieden, geven wij aan dat wij zoeken naar deze mogelijkheden.

**Nummer O.52**
Is van mening dat in de multifunctionele gebieden kansen liggen voor leden van het DPG en wil graag betrokken worden bij eventuele pilots.

*Antwoord*
De uitwerking van multifunctionele gebieden vindt plaats in samenspraak met de belanghebbenden in de betreffende gebieden.

## 4.5 Recreatie en toerisme

**Nummer R.1, R.2, R.3, G.1, G.2, G.3,, G.6, G.9, G.12, G.14, G.16, , G.17, G.21, O.24, O.45, O.59, O.72, O.122, O.124, N.2, L.18**

### Algemeen
Verzoekt om in de Omgevingsvisie te benadrukken dat de sector Recreatie en Toerisme van groot economisch belang is voor Drenthe en medevormgever is van het landschap.
Verzoekt om Recreatie en Toerisme een gelijkwaardige positie naast natuur en landbouw te geven en doet de suggestie om het 'Vrijetijdslandschap' toe te voegen als vijfde robuuste systeem.
Stelt dat de beleidskeuzes voor de sector gericht moeten zijn op ontwikkelingen die leiden tot meer overnachtingen, bestedingen en werkgelegenheid binnen de sector.
Geeft aan dat de status van kaart 7 Recreatie en Toerisme onduidelijk is.

### Verblijfsrecreatie
Ervaart de aanduiding op kaart 7. Recreatie en Toerisme van ontwikkelings- en versterkingsgebied als willekeurig en ongewenst, aangezien deze de marktwerking en vernieuwing van de sector belemmert.
Verzoekt geen verdere stimulering van kleinschalige verblijfsrecreatie voor te staan, aangezien daarmee het evenwicht in de sector wordt verstoord.
Vraagt de verantwoordelijkheid voor besluiten over nieuwvestiging bij de gemeente te leggen.
Vraagt om een ja-mits houding ten aanzien van nieuwe verblijfsrecreatie in landbouwgebieden en ruimte voor "nieuwe"uitgeplaatste bedrijven.

### Dagrecreatie
Vindt de beperking van vestigingsmogelijkheden voor grootschalige dagrecreatie tot Zuidoost Drenthe ongewenst en onbegrijpelijk. U geeft aan dat elders ook sprake is van behoefte en mogelijkheden en dat een goede spreiding van belang is.

### Recreatieve infrastructuur
Geeft aan dat de recreatieve infrastructuur Drenthe-breed aandacht behoeft en niet moet worden beperkt tot bepaalde zones of routes.

### Natuurlijke recreatie
Mist de gemeentelijke ontwikkelperspectieven voor natuurlijke recreatie op kaart 7. Recreatie en Toerisme.

### Compensatiebeginsel
Pleit voor een pragmatischer inzet van het instrument compensatie voor de toeristische sector gezien de uitvoeringsproblemen voor ondernemers.

*Antwoord*

### Algemeen
Wij erkennen dat Recreatie en Toerisme een belangrijke economische pijler van Drenthe is. Wij betreuren het dat onze visie op R&T als ontoereikend of zelfs contraproductief wordt ervaren. Wij passen de tekst zodanig aan dat het economische belang van R&T wordt benadrukt.

Wij hebben onze keuze voor robuuste systemen gebaseerd op onze visie op de majeure ontwikkelingen voor de komende periode. Wij geven er de voorkeur aan om R&T als integraal onderdeel op te nemen en niet als afzonderlijk robuust systeem. R&T maakt voor ons deel uit van het robuuste sociaal-economische systeem. Wij hebben de paragraafindeling van de Omgevingsvisie hier op aangepast.

Wij vinden de term 'vrijetijdslandschap' een uitdagende gedachte. Wij willen deze gedachte graag gezamenlijk verder uitwerken.

Kaart 7. Recreatie en Toerisme heeft dezelfde status als het overige kaartmateriaal; het vormt de basis voor kaart 1. Visie 2020 en is geen dwingend kader dat verplicht moet worden doorvertaald door gemeenten in hun ruimtelijke panvorming.

### Verblijfsrecreatie
Wij hebben de aanduiding 'ontwikkelingsgebied' op kaart 7. Recreatie en Toerisme bedoeld om aan te geven dat in deze gebieden het aanbod beperkt is of er zich kansen aandienen voor vernieuwende initiatieven. Wij begrijpen dat het ook opgevat kan worden dat uitsluitend in deze gebieden ontwikkeling mogelijk is. Wij hebben de aanduidingen daarom van de kaart verwijderd.

Wij pleiten met u voor een divers aanbod in verblijfsrecreatie dat aansluit bij de vraag van de consument. Wij hebben in onze Omgevingsvisie gebruik gemaakt van de term kleinschalig om te benadrukken dat wij graag een 'Drents eigen' ontwikkeling van de sector zien. Wij doelen meer op de beleving van kleinschaligheid of passend bij Drenthe. Wij passen de tekst aan.

Wij stellen niet ter discussie dat het primaat voor nieuwvestiging van verblijfsrecreatie bij de gemeente ligt. In het geval van nieuwvestiging van grootschalige verblijfsrecreatie zien wij ook een rol voor ons weggelegd. Wij vragen in die gevallen om aan te tonen dat er sprake is van een geheel nieuwe aanvulling op het bestaande aanbod in de provincie.
Wij sluiten nieuwvestiging uit in de EHS en in robuuste landbouwgebieden, vanwege de ontwikkelkansen voor de functies natuur en landbouw. Uitzondering hierop is de nieuwvestiging als gevolg van de ver- of uitplaatsing van bestaande bedrijven in Drenthe.
Voor deze gevallen bieden wij ook ruimte aan de randen van natuurgebieden.

### Dagrecreatie

Wij hebben de aanduiding van het speerpuntgebied voor de ontwikkeling van grootschalige dagrecreatie bedoeld als inspiratie en niet als beperking. Nieuwvestiging van grootschalige dagrecreatie wordt in belangrijke mate bepaald en gestuurd door de potentie van de locatie en haar omgeving. Wij zien potentie in Zuid Oost Drenthe maar willen ontwikkelingen elders niet uitsluiten. Wij verwijderen de aanduiding van de kaart 7. Recreatie en Toerisme en passen de tekst van de Omgevingsvisie aan.

### Recreatieve infrastructuur

Wij hebben op kaart 7. Recreatie en Toerisme een aantal doorgaande, grensoverschrijdende recreatieve verbindingen voor wandelen, fietsen en varen aangegeven. Deze verbindingen hebben in onze ogen potenties voor verdere versterking van aangrenzende recreatieve voorzieningen. Wij sluiten hiermee geen ontwikkelmogelijkheden rond andere verbindingen uit.

Wij zien het niet als een provinciale taak om natuurgebieden en EHS te voorzien van recreatieve infrastructuur, wel streven wij in het algemeen naar een attractief en Drenthe dekkend recreatief netwerk.

### Natuurlijke recreatie

Wij ondersteunen de totstandkoming van gemeentelijke ontwikkelperspectieven voor natuurlijke recreatie. Deze horen qua schaalniveau niet thuis op het kaartmateriaal dat behoort tot de Omgevingsvisie.

### Compensatie beginsel

Wij onderkennen dat de uitvoeringspraktijk vaak moeizaam verloopt. In de uitvoeringsagenda die wordt opgesteld na vaststelling van de Omgevingsvisie gaan wij dit nader uitwerken en zullen daarbij de door u aangedragen oplossingsrichtingen nader onderzoeken (compensatiefonds, compensatiegebieden).

### Wijziging ontwerp

Paragraaf 4.5 Recreatie en toerisme wordt ondergebracht in 4.3.1.Robuuste sociaal-economische structuur in tekst tussen vitaal platteland en werken (blz 30).

*Kaart 7 Recreatie en toerisme:*
aanduiding ontwikkelingsgebied en versterkingsgebied laten vervallen;
aanduiding speerpunt grootschalige dagrecreatie laten vervallen;

*blz 8*:
Toerisme is een belangrijke economische pijler voor Drenthe. De provincie moet aantrekkelijk blijven voor recreanten en toeristen. Van provinciaal belang is daarom het verbeteren en vernieuwen van het bestaande aanbod van verblijfs- en dagrecreatie en van de toeristisch-recreatieve infrastructuur.

*blz 27:*
In Drenthe zijn op verschillende niveaus vrijetijdslandschappen te onderscheiden die zowel fysiek als functioneel een samenhangend aanbod bieden ten aanzien van de vrijtijdsbesteding van de inwoners en bezoekers van Drenthe enerzijds en werkgelegenheid en besteding en economische ontwikkeling anderzijds. Deze landschappen worden gevormd door mogelijkheden voor deelname aan en beleving van natuur, cultuur, cultuurhistorie, sport, dagrecreatie, steden en toeristisch verblijf. Toerisme is hierbinnen een belangrijke economische pijler en ook mede vormgever van het landschap.

*Blz 46 en 47*

Wij willen ten aanzien van de verblijfsrecreatie inzetten op versterking, mogelijk uitbreiding en vernieuwing van de bestaande bedrijven in samenhang met de omgeving, het vrijetijdslandschap. Nieuwvestiging van grootschalige verblijfsrecreatie is mogelijk als sprake is van een aantoonbaar nieuw concept, in aanvulling op het al bestaande aanbod in Drenthe. Nieuwvestiging is niet mogelijk in de EHS en robuuste landbouwgebieden. Met uitzondering van nieuwvestiging als gevolg van ver- of uitplaatsing van bestaande bedrijven uit kwetsbare gebieden, daarvoor willen we ruimte zoeken aan de randen van natuurgebieden.

*Blz 48*

Versterking van het aanbod aan dagrecreatieve voorzieningen staan wij vooral in kwalitatieve zin voor. Nieuwvestiging van grootschalige dagrecreatie wordt in belangrijke mate bepaald en gestuurd door de potentie van de locatie en haar omgeving. Wij zien ondermeer potentie in Zuid Oost Drenthe.

*Blz 61*

*Blz 47*

Wij zien in de zones langs en gekoppeld aan de grensoverschrijdende doorgaande routes voor wandelen, fietsen of toervaart, mogelijkheden voor meer samenhang en versterking van verblijfs- en dagrecreatie (kaart 7. Recreatie en Toerisme). Deze activiteiten kunnen ook worden gevestigd in voormalige agrarische gebouwen. De uitwerking van deze mogelijkheden is een gemeentelijke verantwoordelijkheid.

**Nummer G.6, O.72.**
Pleiten voor het benoemen van de recreatieve waterpoortfunctie van Coevorden.

*Antwoord*
Wij weten dat Coevorden een belangrijke oriëntatie heeft op het water, zowel bedrijfsmatig als recreatief. Wij hebben het economische belang van de trimodale terminal aangeduid op kaart 3. Ruimtelijk economische ontwikkeling en mobiliteit. Op kaart 1. Visie 2020 kiezen wij voor de aanduiding 'Vesting' en hebben wij de waterwegen in en om Coevorden aangeduid.

**Nummer G.12**
Is van mening dat de KoningsAs géén ontwikkelingsgebied is voor verblijfsrecreatie.
Ziet graag als toevoeging bij dagrecreatie de versterking van de recreatieve uitloop rond Assen met de realisatie van een fietsrondje Assen.
Ziet graag aandacht voor Assen als een van dragers van cultuur en stedelijk toerisme in Drenthe.

*Antwoord*
Wij hebben de aanduiding ontwikkelingsgebied voor verblijfsrecreatie laten vervallen als gevolg van andere inspraakreacties. De uitwerking van de Koningsas is volgens ons nog niet in een fase waarin voorwaarden of beperkingen worden gesteld.

Wij hebben op kaart 1. Visie 2020 de stadsrandzones aangeduid. In de tekst is aangegeven dat wij samen met de steden willen komen tot een programma voor het invullen van de stadsrandzones. Hierbij kan uw suggestie voor Assen worden ingebracht.

Wij hebben het belang van de steden als onderdeel van de culturele infrastructuur en toerisme en recreatie in paragraaf 4.3.1 en 4.6 aangegeven. Dit biedt naar onze mening voldoende houvast om Assen te positioneren.

**Nummer G.14**
Vraagt om de aanduiding “Unesco”, of eventueel een andere aanduiding voor het gebied Frederiksoord-Wilhelminaoord. Betreurt het dat in de Omgevingsvisie geen aandacht wordt besteed aan de documenten die in dat kader zijn opgesteld.

Wil een aanduiding van het tracé van de Drentse Hoofdvaart als zoekgebied voor de ontwikkeling van een secundaire multifunctionele as bespreken.

*Antwoord*
Wij staan welwillend tot een dergelijke aanduiding als vervolg op onze inspanningen voor Veenhuizen. Op kaart 1. Visie 2020 hebben wij hier al op voorgesorteerd door de relatie tussen de twee gebieden aan te duiden met de verbinding ‘Pauperpad - UNESCO trail’.

Wij staan open voor een bespreking over de kansen die u ziet om de Drentse Hoofdvaart te betrekken in uw plan voor de ontwikkeling van de lokale economie.

**Nummer G.14**
Is van mening dat de koloniewoningen en Residence buiten het beoogde kwantitatieve plafond vallen.

*Antwoord*
In de vaststelling van het kwantitatieve plafond is met deze woonopgave rekening gehouden.

**Nummer N.2**
Stellen voor om bij de uitbreiding en vestiging van recreatiebedrijven als voorwaarde te stellen dat er sprake is van winst voor natuur en/of landschap. Stellen voor aan te geven dat hierbij een rol wordt gezien voor het Kwaliteitsteam natuurlijke recreatie.

*Antwoord*
Wij zijn niet van plan aanvullende voorwaarden te stellen aan de uitbreiding en vestiging van recreatiebedrijven.

**Nummer O.102**
Is van mening dat ontwikkeling van dagrecreatie bij Havelterberg ten koste gaat van Natura 2000-gebied, biodiversiteit en diverse kernkwaliteiten.

*Antwoord*
Wij delen uw mening niet. De kernkwaliteiten zijn de aantrekkingskracht van Drenthe en de basis voor recreatie en toerisme. Voor alle partijen is het van belang dat er een duurzaam evenwicht blijft bestaan.

## 4.6 Cultuur en sport

**Nummer G.21**
Vraagt of er een kaartbeeld is van beweegparken bij steden en ziet mogelijke strijdigheid betreffende geen nieuwe dag- en verblijfsrecreatie in bepaalde gebieden.

*Antwoord*
Na vaststelling van de Omgevingsvisie werken wij samen met belanghebbenden het concept ‘Beweegparken’ verder uit.

## 4.7 Duurzame energievoorziening en CO2-reductie

**Nummer G.3.**
Wil de wijk Nieuwe Stukken in Vries graag op kaart en in tekst aangeduid als 'de duurzaamste wijk van Nederland'.

*Antwoord*
Wij kennen het initiatief en onderschrijven het van harte. Naast Vries - Nieuwe Stukken zijn er echter meer voorbeelden van wijkontwikkeling met hoge energieambities. Wij kiezen er voor om geen voorbeelden te noemen.

**Nummer G.6**
Vraagt verduidelijking op het punt van de parapluvergunning voor locaties met masterplannen. Mist de potentiekaart voor het gebruik van de ondergrond.

*Antwoord*
Een masterplan kan door een gemeente worden opgesteld waarin het gebruik van de ondergrond in een bepaald gebied t.a.v. open en gesloten WKO-systemen zo optimaal mogelijk wordt geregeld. Dit is met name bedoeld voor gebieden waar veel WKO-systemen worden verwacht zodat op voorhand de negatieve interferentie tussen WKO-systemen kan worden voorkomen en optimaal bodemgebruik wordt gerealiseerd.

Wettelijk vallen de open WKO systemen onder de waterwet en is een vergunning vereist. De gesloten WKO systemen hebben op dit moment geen wettelijk kader en is er geen vergunning of zelfs een melding vereist. De AmvB Bodemenergie is in de maak en regelt ook dat de gesloten systemen vergunning- danwel meldingplichtig worden. Gezien het feit dat de AmvB Bodemenergie niet op korte termijn van kracht is gaan wij de meldingsplicht van gesloten WKO systemen en misschien voor grote gesloten systemen een vergunningplicht in onze POV opnemen.

Onze intentie is dat op basis van een masterplan (gebied met meerdere WKO systemen) een parapluvergunning af te geven. Het betreft dus 1 vergunning voor meerdere WKO systemen. Deze aanpak moet resulteren dat niet elke individueel systeem een vergunning moet aanvragen en moet leiden tot een snellere realisatie.

De uitwerking van keuzes t.a.v. gebruik ondergrond wordt in de Structuurvisie ondergrond opgenomen. De toepasbaarheid / potentiekaart t.a.v. WKO is medio juni 2010 via de website beschikbaar

**Nummer G.16**
U vraagt verduidelijking over de manier waarop wij visies voor de ondergrond willen stimuleren bij gemeenten.

*Antwoord*
Wij willen gemeenten stimuleren om WKO masterplannen op te stellen. De tekst in de Omgevingsvisie is niet voldoende duidelijk op dit punt. Wij passen dit aan.
In een WKO masterplan regelt de gemeente het gebruik van de ondergrond in een bepaald gebied t.a.v. open en gesloten WKO-systemen zo optimaal mogelijk. Dit is vooral bedoeld voor gebieden waar veel WKO-systemen worden verwacht zodat op voorhand de negatieve interferentie tussen WKO-systemen kan worden voorkomen en optimaal bodemgebruik wordt gerealiseerd. Wij hebben de intentie om op basis van een masterplan een parapluvergunning af te geven zodat de realisatie van nieuwe WKO-systemen in het betreffende gebied snel kan worden uitgevoerd.
In 2010 gaan de gemeente Assen, Hoogeveen en Emmen ieder in een pilot een WKO masterplan opstellen. Op basis van de ervaring in de pilot kunnen andere gemeenten ook aan de slag. Wij stimuleren de gemeente om een WKO masterplan op te nemen in het klimaatcontract tussen provincie en gemeente.

Wijziging ontwerp
*Blz. 80*
Gebiedgericht grondwaterbeheer in stedelijk gebied
De toename van het aantal WKO-installaties vraagt om een goede onderlinge afstemming. WKO-installaties kunnen elkaar, maar ook bestaande grondwaterwinningen beïnvloeden. Wij stimuleren dat gemeenten masterplannen WKO gaan opstellen voor de ondergrond in de grote kernen. (zie ook paragraaf 4.7).

**Nummer G.21**
Vraagt verduidelijking betreffende de tekst 'het is van belang dat procedures geen onnodige vertraging oplopen bij het realiseren van duurzame energieprojecten'

*Antwoord*
Wij vinden het van belang dat nieuwe instrumenten die bedoeld zijn voor snellere en gecoördineerde procedures, zoveel mogelijk worden toegepast. Dit wordt hier gekoppeld aan het realiseren van duurzame energieprojecten. Het voornemen geldt natuurlijk veel breder: het is altijd van belang dat procedures zo snel mogelijk worden doorlopen en dat instrumenten die daarop zijn gericht zoveel mogelijk worden ingezet. Bedoelde tekst is daarom geschrapt.

Wijziging ontwerp
*Blz. 51*
'Energie en ruimtelijke ontwikkelingen'

**Nummer M.5**
De nationale Structuurvisie Buisleidingen wordt niet genoemd en er wordt geen aandacht besteed aan de naar aanleiding van de structuurvisie vast te stellen specifieke tracés.

*Antwoord*
De Omgevingsvisie spoort op hoofdlijnen met de uitgangspunten van de Structuurvisie Buisleidingen.
Na vaststelling van de Structuurvisie Buisleidingen nemen wij de specifieke tracés in beschouwing. Overigens zullen we voor de duidelijkheid een kaart 12 Overige aanduidingen kaart toevoegen waarop ook de huidige buisleidingen tracés zullen worden opgenomen.

Wijziging ontwerp
Kaart 12 Overige aanduidingen (nieuw): buisleidingen tracés opnemen.

**Nummer O.96**
Ziet graag geregeld dat de vestiging van een gezamenlijke verwerkingsinstallatie van biomassa tot de mogelijkheden behoort.

*Antwoord*
Op dit moment is het beleidskader covergisting van toepassing. Dit kader is formeel gekoppeld aan POPII. De hoofdlijnen van het kader blijven vooralsnog ook gelden in relatie tot de Omgevingsvisie. Dit betekent dat er mogelijkheden zijn voor vergistingsinstallaties (ook met mest uit de buurt) in het buitengebied, tenzij er sprake is van een industriële activiteit. De feitelijke inpassingmogelijkheden worden bepaald door locatie specifieke omstandigheden.

**Nummer O.102, G.17**
Spreken zich uit tegen de opslag van kernafval in zoutkoepels.

*Antwoord*
Wij delen uw mening.

**Nummer O.23, O.29**
Het provinciale programma 'Klimaat en Energie 2010, deelprogramma Diep onder Drenthe" geeft een meer concrete visie over de functionaliteit van het VAM-MERA en Attero terrein als Energie Transitie Park (ETP) dan de Omgevingsvisie.

*Antwoord*
De essentie van onze strategische inzet voor Energie Transitie Parken, is beschreven in paragraaf 4.7 van de Omgevingsvisie. Dit biedt voldoende basis voor een gezamenlijke uitwerking. Deze uitwerking komt ondermeer terug in voornoemd programma en hoort naar onze mening niet thuis in de Omgevingsvisie.

**Nummer L.25**
Vraagt een gebied in Zuidwest Drenthe, meer specifiek rond Meppel, aan te wijzen waar duurzame energie kan worden geproduceerd.

*Antwoord*
Wij hebben op kaart 1. Visie 2020 geen gebieden voor de productie van duurzame energie aangeduid.
Wel zijn Energie Transitie Parken (ETP's) aangeduid. Deze zijn gekozen op basis van de mogelijkheden die de betreffende terreinen bieden. In/rond Meppel is een dergelijk terrein niet aanwezig. Verder gelden voor Zuidwest Drenthe met betrekking tot duurzame energie dezelfde mogelijkheden als voor andere gebieden (met uitzondering van windenergie, zie hieronder).

**Nummer G.2**
Ziet graag ook op het MERA-terrein ontwikkelingsruimte voor windenergie.

**Nummer G.5**
Bieden nogmaals hulp aan om de Drentse opgave met betrekking tot windenergie op hun grondgebied te realiseren.

**Nummer G.6**
Vindt een zoekgebied voor windenergie in het gebied tussen Coevorden en Schoonebeek meer voor de hand liggen, wat andere gebieden overigens niet hoeft uit te sluiten. Wijst op lopende initiatieven in dit gebied.

**Nummer G.9**
Wil in de ambitie om te komen tot 20% duurzame energieopwekking in 2020 nadrukkelijk inzetten op windenergie. Is van mening dat de gezamenlijke doelstelling niet kan worden gehaald met de beoogde 60 MW van Drenthe in Emmen en Coevorden. Verzoekt om de toepassing van windmolens op andere locaties niet uit te sluiten en pleit voor het toestaan in de gemeente Hoogeveen.

**Nummer G.12**
Is van mening dat de Omgevingsvisie onvoldoende mogelijkheden voor grootschalige energieopwekking en –distributie, door o.a. wind, biedt.

**Nummer M.5**
Verzoekt ons om rekening te houden met militaire laagvliegroutes en deze op de visiekaart aan te duiden. Wil het mogelijke spanningsveld tussen de laagvliegroutes en mogelijke nieuwe locaties voor de ontwikkeling van windenergie graag benoemd zien in de tekst.

Verzoekt de meest recente versie van het ruimtelijk perspectief te betrekken bij het vaststellen van onze Omgevingsvisie en de doelstellingen voor windparken op het ambitieniveau te brengen dat bij dit perspectief past.

**Nummer N.2**
Pleit voor een provinciebreed debat waar windenergie gedegen en in één keer provinciebreed aan de orde komt, waarna de politiek heldere besluiten hierover kan nemen welke bindend in de Omgevingsvisie kunnen worden vastgelegd. Is van mening dat Drenthe een grotere bijdrage kan leveren aan de realisatie van windenergie dan de genoemde 60 MW. Zien de Gronings-Drentse Veenkoloniën en Zuidoost Drenthe als mogelijk concentratiegebied voor windturbines, waarbij de rest van Drenthe hiervan vrij zou moeten blijven en vindt hierbij een goed landschapsontwerp voor de Drentse taakstelling een voorwaarde. Stelt voor het provinciale beleid op deze punten te heroverwegen.

**Nummer B.1**
Verzoekt om in de Omgevingsvisie Drenthe niet bij voorbaat andere windlocaties dan de genoemde parken bij Coevorden en Emmen uit te sluiten. Concreet wordt verzocht om het VAM MERA terrein in Wijster toe te voegen als mogelijk locatie voor de bouw van windturbines in de provincie Drenthe. Dit terrein zou zich bijzonder goed lenen voor het plaatsen van een windpark en zou bijdragen aan de ambities rondom (duurzame) energieopwekking in Wijster en in Drenthe als provincie. Landschappelijke inpassing zou, gezien het huidige landschapszicht, goed mogelijk zijn. Gepleit wordt voor zorgvuldige inpassing, heldere communicatie en informatieverstrekking en transparante besluitvorming.

**Nummer B.2**
Is van mening dat voor het in gang zetten van een echt duurzame ruimtelijke ontwikkeling er meer mogelijkheden voor de plaatsing van windturbines in Drenthe moeten komen dan nu is opgenomen.
Pleit voor verhoging van de taakstelling voor windenergie en het loslaten van de eis voor het realiseren van de doelstellingen in één windpark. Verzoekt om ook mogelijkheden te scheppen voor de plaatsing van windturbines in andere Drentse regio's dan Emmen en Coevorden. Verzoekt om het wegnemen van beperking door straalpaden, aangezien deze niet meer in dienst zijn (en het verwijderen hiervan op kaart 6.3 uit de Duurzaamheidbeoordeling). Verzoekt om de kernkwaliteiten landschap, natuur en cultuurhistorie niet als uitsluiting voor windenergie aan te merken (en ook kaart 6.3 uit de Duurzaamheidbeoordeling aan te passen). Merkt op dat de 45 MW, genoemd in de Duurzaamheidbeoordeling, niet voldoende is om op de in de Ontwerp Omgevingsvisie genoemde doestelling uit te komen.

**Nummer B.4**
Het doel om in de periode tot 2020 maximaal 60 MW aan windenergievermogen te realiseren is een te laag ambitieniveau voor een passende bijdrage aan de landelijke windenergiedoelstelling. De doelstelling zou het vijf- tot tienvoudige kunnen zijn. Daarvoor zou een groter areaal als zoekgebied aangewezen moeten worden, bijv. in de Veenkoloniën, in het agrarisch productielandschap, langs infrastructuur en in samenhang met hekenbare lijnen in het landschap. In de Duurzaamheidbeoordeling worden mogelijke belemmeringen voor de inpassing van windenergie maximaal gewaardeerd waardoor er slechts enkele gebieden zijn waar geen uitsluitingen en beperkingen voor windenergie gelden. Ook de ontwikkeling van windturbines bij agrarische bedrijven kan niet ongenoemd blijven. De provincie wordt verzocht de een eventuele verordening pas na vaststelling van de Omgevingsvisie op te stellen en om in deze verordening niet op voorhand een belemmering op te werpen voor toekomstig landelijk windenergiebeleid.

**Nummer L.21**
Acht de doelstelling van 60 MW ontoereikend in het kader van de doelstellingen op het gebied van duurzame energie. Acht het veenkoloniale gebied van Drenthe bij uitstek geschikt voor het plaatsen van windturbines.

**Nummer L.22**
Wil ondernemerskwaliteiten inzetten om in de Gemeente Noordenveld duurzame energie opwekken. Is van mening dat er ruimte is voor windmolens, vergisters of zonnecollectoren.

**Nummer L.28**
Is van mening dat in Drenthe goede mogelijkheden voor windenergie zijn en de kansen daarvoor zou moeten pakken. Gaat ervan uit dat de provincie naar aanleiding van nadere studies van het Ministerie van VROM een inspanningsverplichting krijgt voor windenergie. Is van mening dat in deze visie daarop geanticipeerd moet worden op diverse initiatieven van ondernemers.

**Nummer O.7**
Ziet graag het Aalder- en Mepperveld aangewezen als geschikte zoeklocatie voor windmolens in de Omgevingsvisie. Is van mening dat betreffende locatie, gelegen in de gemeente Coevorden, als zoeklocatie in de Omgevingsvisie zou moeten worden opgenomen. Mogelijk is een aanvullende locatie om de doelstelling van 15 MW in Coevorden te halen, noodzakelijk. Geeft aan dat de wenselijkheid van één groot park van 45 MW in Emmen te bediscuteren valt.
Licht in de zienswijze uitgebreid toe dat er onder meer landschappelijke argumenten en argumenten betreffende natuur zijn die ervoor pleiten het Aalder- en Mepperveld wel specifiek als zoeklocatie aan te merken. Is van mening dat met name (nationale) richtlijnen en wetgeving ten aanzien van natuur en landschap en belevingsaspecten van het landschap centraal moeten staan bij de realisatie van windenergie. En geeft aan dat windmolens in het betreffende gebied juist een verrijking zouden kunnen zijn voor het landschap.
Wat betreft de eventuele belemmering van het laagvlieggebied wordt gesteld dat Defensie heeft aangegeven dat de aanwezigheid van het laagvlieggebied geen belemmering is voor de realisatie van het windpark.
Ook worden toeristische mogelijkheden gezien van de realisatie van een windpark.

**Nummer O.23**
Verzoekt om de Attero locatie Wijster en het VAM-MERA terrein niet uit te sluiten als windparklocatie.

**Nummer O.26**
Is van mening dat het grootschalige landbouwgebied rondom Eerste en Tweede Exloermond, in de gemeente Borger-Odoorn, als zoeklocatie in de Omgevingsvisie moet worden opgenomen. In de concept VROM-nota Ruimtelijk Perspectief Wind op Land na 2011" wordt het veenkoloniale gebied in Drenthe expliciet als zeer geschikte locatie genoemd. Deze rijksoverwegingen moeten worden overgenomen in de Omgevingsvisie.
Voorgesteld wordt om in paragraaf 4.7 het volgende op te nemen:
"Gezien de beschikbare ruimte, de goede inpassingsmogelijkheden en het geschikte windaanbod, zien wij tevens mogelijkheden voor grootschalige windenergie ontwikkeling op een locatie in het veenkoloniale gebied rondom Exloermond, in de gemeente Borger-Odoorn. Landschappelijke inpassing en versterking van de lokale ecnomische structuur staan centraal bij deze ontwikkeling".

**Nummer O.29**
Verzoekt verder om het VAMMERA terrein niet uit te sluiten als windparklocatie.

**Nummer O.58**
Is van mening dat de ontwikkeling van één windpark niet voldoende is en dat windmolens ook buiten het te ontwikkelen windpark in het gebied Emmen-Coevorden mogelijk moet zijn. Is van mening dat het gebied vanaf Stadskanaal richting Gasselterboerveen langs het zgn. 'boerenbos'(parallel aan Gasselterboerveenschemond) zich ook prima leent voor windenergie.

**Nummer O.59**
Constateert dat het beleid voor windenergie zeer terughoudend is en suggereert een project in een bosrijke omgeving. Daarnaast zou provinciale steun voor het installeren van particuliere zonne-energiecentrales zeer gewenst zijn.

**Nummer O.71**
Geeft ons in overweging om de doelstelling voor windenergie verder uit te breiden, waarbij projectspecifiek onderzoek de haalbaarheid en vervolgens eventuele realiseerbaarheid moet aantonen.

**Nummer O.73**
Is van mening dat windenergie niet kostenneutraal en zeer horizonvervuilend is waardoor kernkwaliteiten onderuit worden gehaald. Stelt voor het gebruik van andere natuurlijke bronnen te onderzoeken zoals geothermische aardwarmte en zonenergie.

**Nummer O.115**
Zien het uitgangspunt uit de Duurzaamheidseffectrapportage dat windmolens het LOFAR-project niet mogen hinderen, graag vertaald in de Omgevingsvisie zelf en daar waar nodig in de verordening.

**Nummer O.124**
Geeft aan dat het Ministerie van Defensie de windenenergieplannen op het Defensieterrein onlangs heeft afgekeurd.

*Antwoord*
De zienswijzen en het toenemend maatschappelijke draagvlak voor windenergie, hebben ons doen besluiten om meer ruimte aan windenergie te geven. We willen in 2020 tot een opgesteld vermogen van maximaal 200 MW komen. Omdat wij veel waarde hechten aan het behouden, en waar mogelijk versterken van de landschappelijke waarden van Drenthe, blijven wij bij de keuze om dit alleen in Zuidoost Drenthe toe te staan. Wij achten de maat en de schaal van het landschap daar het meest geschikt en vinden het passend bij de historie van het gebied, waarin energiewinning al decennia lang een centrale rol speelt. Wel hebben we het gebied Zuidoost anders begrensd dan in het ontwerp. In de rest van Drenthe zetten wij een ongestoorde beleving van het landschap centraal, en sluiten daar de toepassing van windenergie uit. Dit met uitzondering van de opstelling van kleine windenergie-installaties binnen het bebouwde gebied (niet zijnde buitengebied), passend bij de bestaande bebouwings- en/of beplantingshoogte.

Het gebied Zuidoost Drenthe is begrensd op kaart 8a ‘Zoeklocatie windenergie’ en behelst het gebied in de gemeenten Emmen en Coevorden ten zuiden van de laagvliegroute van Defensie en het veenkoloniale gebied, ten noorden van Emmen en ten oosten van het Hunzegebied. In tegenstelling tot wat we in de ontwerp Omgevingsvisie hebben opgenomen, vervalt het noordelijke gedeelte van de gemeente Coevorden als zoekgebied, gezien de kleinschaligheid van het landschap en de aanwezigheid van kernkwaliteiten in dat gebied. Aan initiatieven voor windenergie geven wij wel de nodige randvoorwaarden en criteria mee.

Ons is niet bekend dat het Ministerie van Defensie afkeuring heeft gegeven aan de plannen voor windenergie op het Defensieterrein.

Wijziging document
*Blz. 51*
Windenergie
Wij streven naar een opgesteld windenergievermogen van maximaal 200 MW in 2020. Omdat de maat en de schaal van het landschap van een groot deel van de gemeenten Emmen en Coevorden, en van het oostelijke veenkoloniale gebied, zich er het beste voor leent, kan in dit gebied worden gezocht naar geschikte locaties voor windturbineparken (zie kaart 8a "Zoeklocatie grootschalige Windenergie"). Buiten het aangegeven gebied sluiten wij de toepassing van windenergie uit, met uitzondering van de opstelling van kleine windenergie-installaties binnen het bebouwde gebied (niet zijnde buitengebied), passend bij de bestaande bebouwings- en/of beplantingshoogte. Dergelijke kleine installaties achten wij van gemeentelijk belang.

Aan de toepassing van windenergie geven wij de volgende randvoorwaarden en criteria mee:
- het vermogen van een windmolen dient tenminste 3 MW te bedragen;
- solitaire windmolens zijn niet toegestaan, molens dienen tenminste in een cluster van 5 te worden gerealiseerd;
- windmolens worden in LOFAR zone 1 uitgesloten en mogen in LOFAR zone 2 het LOFAR-project niet hinderen;
- er dient rekening te worden gehouden met laagvliegroutes;
- er dient aan de natuur- en milieuwetgeving worden voldaan (o.a. Natura-2000, rode lijstsoorten, geluid, veiligheid);
- de kernkwaliteiten dienen zoveel als mogelijk behouden te blijven.

Naast bovenstaande randvoorwaarden en criteria gericht op de omvang en de locatie van windturbines stellen wij ook eisen aan de wijze waarop windenergieprojecten ontwikkeld moeten worden. Geïnspireerd op ervaringen in Denemarken, streven wij naar een coöperatievorm waarin bewoners participeren. Ook zien wij de ontwikkeling van windenergieprojecten door de landbouwsector als een kansrijke tweede tak.

## 4.8 Ontgrondingen

**Nummer O.10**
Is van mening dat de zandwinning in Exloo geen perspectief wordt geboden.
Is het niet eens met het standpunt dat er voor de toekomst geen tweede vergunning voor het winnen van beton- en metselzand in Zuidwest-Drenthe wordt verleend.

*Antwoord*
De zandwinning te Exloo is duidelijk begrensd in omvang en tijd. De laatste uitbreiding hebben wij toegestaan onder de uitdrukkelijke conditie dat de werkzaamheden vóór 1 januari 2011 definitief worden voltooid. Daardoor komt een einde aan de reeds veertig jaar bestaande zandwinactiviteiten die op de huidige plaats naar nu geldende maatstaven niet aanvaardbaar zijn.

Wij hebben na de nodige inspanningen bewerkstelligd dat er één toekomstige winning voor beton- en metselzand met uitbtreidingsmogelijkheid tot stand is gekomen, waaraan zoveel mogelijk zandwinners kunnen deelnemen. Wij vinden dat er geen plaats is voor een tweede zandwinning voor beton- en metselzand in dit gebied.

**Nummer O.16**
Vindt dat ten onrechte wordt gesteld dat zandwinning vaak negatieve gevolgen heeft voor de landschappelijke kwaliteit.
Vindt de regie op zandwinning niet passen bij het rijksbeleid gericht op marktwerking. Vindt dat het niet mogelijk is om de mate van bundeling van zandwinlocaties, en de duur en de productieomvang van de zandwinlocaties vast te leggen in algemene beleidsuitgangspunten.
Vraagt om bij de doelstelling om na 2013 geen zandwinning in de EHS toe te staan onderscheid te maken tussen gerealiseerde EHS en nog te realiseren EHS.
Wijst op een onduidelijkheid in de tekst waarmee de indruk wordt gewekt dat de provincie niet bij voorbaat uitsluit dat er nog andere winlocaties voor beton- en metselzand ontwikkeld kunnen worden, zolang aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan.
Pleit voor de mogelijkheid om bij excessieve kosten voor archeologisch onderzoek aanspraak te kunnen maken op het nationale fonds dat hiervoor beschikbaar is.

*Antwoord*
Wij hebben uitspraak over de negatieve gevolgen van zandwinning voor de landschappelijke kwaliteit geschrapt.

Wij staan een zo zuinig mogelijk gebruik van zand en ruimte voor zandwinning voor. Om die redenen willen wij bij zandwinning een regierol blijven vervullen.

Wij zijn van mening dat een onderscheid tussen wel en nog niet gerealiseerde EHS met betrekking tot het toestaan van zandwinningen ongewenst is. De doelstelling is ingegeven door de bescherming van de natuurkwaliteit van het gebied en niet gekoppeld aan de realisatie van de EHS.

Wij volgen het rijksbeleid dat stelt 'alleen mee te werken aan nieuwe zandwinlocaties wanneer die multifunctioneel zijn en ruimtelijke kwaliteit hebben'. Het beleid geldt voor de winning van elke zandsoort. Specifiek voor de winning van beton- en metselzand is aangegeven dat deze na 2013 geconcentreerd zal zijn de in winlocaties Echten en Ellertshaar. Daarmee wordt voor beton- en metselzand voldoende voorzien in de behoefte voor Drenthe en zijn nieuwe locaties voor deze zandsoorten niet nodig.

De verantwoordelijkheid voor de regeling voor excessieve kosten van archeologisch onderzoek ligt bij het Rijk, hier heeft de provincie geen invloed op. Wij hebben als provincie wel een andere verantwoordelijkheid, namelijk wanneer de Monumentenwet het bevoegd gezag verplicht tot archeologisch onderzoek. Soms is de provincie bevoegd gezag, bijvoorbeeld bij ontgrondingen. Ons uitgangspunt is dan 'behoud in situ' van de archeologische waarden, wij proberen hoge kosten zelf te voorkomen. Daardoor komen excessieve kosten voor archeologisch onderzoek zelden voor.

Wijziging ontwerp
*Paragraaf 4.8 Ontgrondingen, pagina 53.*
Zandwinning
Er blijft een continue vraag naar zand in Drenthe. De winning van zand heeft echter geleid tot een versnipperd ruimtebeslag van vele honderden hectares. Om de eigen Drentse behoefte in bouwgrondstoffen veilig te stellen, maar ook om het landschap zo veel mogelijk te ontzien, is regie op zandwinning nodig.
Wij willen de winningen beperken tot wat noodzakelijk is.

**Nummer O.63, O.98**
Verzoek om tekstaanpassing op pagina 54 met betrekking tot uitbreidingsmogelijkheden en lange termijn voorziening.
Geeft aan dat de kaarten van de EHS onvoldoende duidelijk zijn om op perceelsniveau te kunnen beoordelen of de zandwinning van Calduran (en de beoogde uitbreiding) buiten de EHS begrenzing blijft.

*Antwoord*
Het beleid met betrekking tot zand voor de kalkzandsteenindustrie op de winplaats bij Hoogersmilde is niet gewijzigd. Wij zijn van mening dat de tekst, die overeenkomt met die uit POP II, voldoende basis biedt om het onderzoeksproces naar uitbreidingsmogelijkheden tot een goed einde te brengen.

De bestaande zandwinplas van Calduran is opgenomen als onderdeel van de EHS. Dit past ook in de lange termijnvisie voor de EHS. Bestaand gebruik kan binnen de geldende vergunning worden voortgezet.
De beoogde uitbreiding van de zandwinning ligt voor zover ons bekend buiten de EHS. Een klein deel van het zoek/studiegebied omvat wel EHS en is eigendom van de vereniging Natuurmonumenten. Dit stukje kan geen deel uitmaken van een feitelijke uitbreiding van de zandwinning. De Omgevingsvisie omvat na vaststelling digitale kaarten waarop wel, voor wat betreft de EHS, tot op perceelsniveau kan worden ingezoomd.

**Nummer 0.80, O.101**
Vraagt verduidelijking over de toekomst voor de voorziening van de zandwinning te Hoogersmilde (pagina 54).
Geeft aan de doelstelling voor het toestaan van zandwinning in de EHS tot 2013 te ruim te vinden.
Vraagt verduidelijking over de 'nuttige functie' van voormalige zandwinplaatsen.
Benadrukt niet te licht te denken over het storten in zanwinplaatsen en de handhaving daarvan.

*Antwoord*
De voorziening voor zandwinning te Hoogersmilde heeft nog beperkte uitbreidingsmogelijkheden. Wanneer deze benut zijn, moet er gezocht worden naar een andere locatie om zand te winnen voor de kalkzandsteenindustrie.

Dat wij na 1 januari 2013 geen zandwinning in de EHS meer willen heeft betrekking op het verlenen en/of verlengen van (nieuwe) vergunningen voor zandwinning. Een aantal vergunningen in de EHS in Drenthe loopt namelijk af op 1 januari 2013. Lopende vergunningen blijven geldig maar er worden geen nieuwe meer verstrekt of verlengd. Wij zullen de tekst van de omgevingsvisie op dit onderdeel aanpassen.

Als voorbeeld van een nuttige functie noemen wij het gebruik van zandwinplassen in Zuidwest-Drenthe voor waterberging. Verder kan aan bestaande zandwinplassen nabij grote kernen later een recreatieve functie worden toebedeeld.

Wij delen uw mening dat handhaving een belangrijk instrument is om ongewenst en illegaal storten tegen te gaan. Het onderwerp heeft zeker ons aandacht.

**Wijziging ontwerp**
*Blz.53*
….Wij werken alleen mee aan nieuwe zandwinningen wanneer die multifunctioneel zijn en ruimtelijke kwaliteit hebben. In de EHS is geen plaats voor nieuwe zandwinningen of uitbreiding van bestaande zandwinningen. Lopende vergunningen blijven geldig maar er worden vanaf heden geen nieuwe meer verstrekt of verlengd.

# 5. Uitwerking gebiedsopgaven

## 5.1 Groningen–Assen

**Nummer O.11, O.12, O.13, O.19, O.28, O.75, O.76, O.80, O.81, O.101**
Geeft aan dat de IGS Leek - Roden uit gaat van bebouwing in de gebieden met kernkwaliteiten die van provinciaal belang zijn en daarom strijdig is met de Omgevingsvisie.
Geeft aan dat de kwetsbaarheid van de gebieden blijkt uit de MER rapportage behorende bij de IGS.
Is van mening dat de realisatie van nieuwe infrastructuur vanaf de A7, in het kader de ontsluiting van IGS Roden – Leek, onwenselijk is vanwege de kernkwaliteiten in het gebied.
Geeft aan dat u twijfelt aan de noodzaak, aangezien de haalbaarheid van de woonopgave voor u ter discussie staat als gevolg van de bevolkingskrimp in de regio.

*Antwoord*
Wij zijn met u van mening dat de 'Kop van Drenthe' een gebied is met sterke landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten. De Kop van Drenthe is om die reden in trek als woonomgeving voor mensen die in de stad werken, maar die op korte afstand van de stad in een aantrekkelijke, landelijke omgeving willen wonen. Om voor het gebied een gespreide suburbanisatie te voorkomen is in het kader van de Regiovisie Groningen – Assen (1998) gekozen voor een sterkere concentratie van woningbouw en werklocaties in de steden Assen en Groningen en daarvan afgeleid Roden/Leek en Hoogezand, die een 'schragende functie' kregen. Ook is in de Regiovisie afgesproken de cultuurhistorische en landschappelijke waarden in de Kop van Drenthe te respecteren.

Dit regionale schaalniveau is ook het niveau waarvoor wij onze Omgevingsvisie formuleren. Wij geven in de Omgevingsvisie aan te streven naar bundeling en dat bij grootschalige planontwikkelingen de kernkwaliteiten als drager voor nieuwe plannen gebruikt moet worden. Wij zoeken een balans tussen het veilig stellen van kernkwaliteiten en het tegelijkertijd ruimte bieden voor ontwikkelingen.

Wij zijn van mening dat de IGS inderdaad de cultuurhistorische en landschappelijke structuren als drager voor het ontwerp gebruikt en keuzes binnen de verschillende delen van het gebied daarop baseert. Wij zetten bij de realisering van de IGS in op een sterke sturing vanuit de kernkwaliteiten, juist vanuit onze geformuleerde kernkwaliteiten. Wij menen dat daarvoor bij de realisering van de IGS nog voldoende ruimte zal zijn.
Om deze reden delen wij uw mening niet dat de IGS strijdig is met de uitgangspunten wat betreft de kernkwaliteiten in de Omgevingsvisie.

De commissie MER geeft in haar rapportage een vergelijkbaar standpunt aan. Wij zijn van mening dat de beschrijving van de 'plussen en minnen' in de MER van de IGS het mogelijk maakt om in de uitvoering weloverwogen keuzes te maken met betrekking tot ontwikkelingen binnen het kader van de IGS.

Het plangebied van de IGS Leek-Roden is een gebied met veel kernkwaliteiten van provinciaal belang. Onze inzet is dat de realisatie van de IGS moet bijdragen aan het behoud en de ontwikkeling van deze kernkwaliteiten. Dit kan betekenen dat de IGS door haar schaal een forse financiële opgave is in financieel moeilijke tijden. Dit kan mogelijk leiden tot wijziging in de fasering en het tempo van realisatie.

De aanleg van nieuwe infrastructuur heeft ten doel de bereikbaarheid van de beoogde woonopgave te borgen. In ons beleid sturen wij op reistijd van deur tot deur. In de uitwerking betekent dat een vlotte afwikkeling via het hoofdwegennet. In dit geval betekent dat een ontsluiting van de woonopgave op de A7 en investeringen in de openbaar vervoer relaties Roden – Leek - Groningen. Ook voor infrastructurele werken geldt dat kernkwaliteiten moeten worden gerespecteerd. Wij delen uw mening dat de concrete uitwerking afhankelijk is van de grootte van de woonopgave. Het is echter wel van belang te realiseren dat afhankelijk van de grootte van de woonopgave passende infrastructurele aanpassingen nodig zijn.

De woonopgave van Leek – Roden is gebaseerd op een prognose. Iedere prognose is gebaseerd op aannames waarmee getracht wordt een beeld te krijgen over de nabije toekomst. Prognoses zijn dan ook geen absolute waarheden of opdrachten, maar bieden bandbreedte en zoekruimte. Concrete bouwvoornemens ontstaan bij de vaststelling van bestemmingsplannen. De IGS biedt daarvoor het ruimtelijk strategisch en financiële sturingskader. Het geprognosticeerde aantal van 5850 woningen voor de horizon 2030 voor het IGS gebied zijn voor ons geen absolute waarheid.

Zoals hierboven aangegeven zijn de afspraken over IGS Leek – Roden gemaakt in het kader van de Regiovisie Groningen – Assen. Eventuele herziening van de woonopgave moet ook in dit kader plaatsvinden. Binnen de Regio is afgesproken om uiterlijk 2011 tot een evaluatie te komen van de woningbouwprogrammering. Wij zijn van mening dat in deze evaluatie de gevolgen van de ontwikkeling van de bevolking, woningmarkt en overheidsfinanciën meegewogen moeten worden.
In de tekst van de Omgevingsvisie geven wij aan welke randvoorwaarden wij aan het proces verbinden.

Wijziging ontwerp
*Blz. 56*
5.1.5. Positionering Roden
Wij bieden ruimte voor het realiseren van de intergemeentelijke structuurvisie (IGS) Leek-Roden (kaart 1, Visie 2020). Deze visie brengt samenhang aan in vooral het wonen, het werken, de bereikbaarheid en de ontwikkeling van natuur en landschap. Deze visie beidt Roden de mogelijkheid zich te blijven ontwikkelen als woon- en werkgemeente met een goede bereikbaarheid, ook per openbaar vervoer.
Onze inbreng in het proces van de IGS Leek – Roden is er op gericht de woonopgave mogelijk te maken binnen de kaders van de kernkwaliteiten en de actualiteit van de woningmarkt. Op basis van een zorgvuldige en gedragen inschatting van de woonbehoefte maken wij integrale afspraken over:
• de fasering van de woonopgave;
• de bijbehorende infrastructurele en openbaar vervoersontsluiting;
• de inpassing van de woonopgave en infrastructuur in het landschap en de cultuurhistorische structuren.

**Nummer G.3**
Het is onduidelijk waarom de gemeente Assen expliciet wordt genoemd bij de ontwikkeling van een integrale gebiedsvisie voor Groningen Airport Eelde, afstemming vindt al plaats binnen de Regio Groningen-Assen.

*Antwoord*
Voor ons is de betrokkenheid van Assen wenselijk voor zover er gesproken wordt over het regiotram/regiorail concept Groningen – Assen.

*5.1.1 Positionering Assen in het nationaal stedelijk netwerk*

**Nummer G.12**
Zien graag als toevoeging van de eerste alinea: 'De stadsrand wordt in groen recreatief opzicht versterkt`.

*Antwoord*
Wij nemen uw tekstvoorstel over.

Wijziging ontwerp
*Blz. 55*
*5.1.1 Positionering Assen in het nationaal stedelijk netwerk (eerste alinea, laatste zin)*

Ook de relatie met het nationaal park Drentsche Aa is van belang. De stadsrand van Assen wordt in groen recreatief opzicht versterkt.

### *5.1.2 Bereikbaarheid Groningen-Assen*

**Nummer N.2**
Vraagt om de voorwaarde dat op het bedrijventerrein bij Groningen Aiport Eelde uitsluitend ruimte wordt geboden aan activiteiten die aan de luchthaven gebonden zijn.

*Antwoord*
Wij willen samen met de luchthaven de mogelijkheden voor bedrijvigheid onderzoeken. De afstemming over het type activiteiten vindt plaats in het kader van de Regiovisie Groningen – Assen. Wij nemen uw verzoek niet over.

**Nummer G.3, N.2, O.5, P.1, N.3, O.103**
Vragen naar de verdere uitwerking en onderbouwing van de visie op het concept regiotram/regiorail voor Drenthe in het algemeen en de (inpassing) van het beoogde transferium bij De Punt in het bijzonder.

*Antwoord*
Wij hebben onlangs de Railvisie Drenthe 2040 vastgesteld. Op basis van deze studie hebben wij geconcludeerd dat de vervoersrelaties tussen Groningen – de Punt / Vries - Assen de hoogste potentie om een systeem-sprong in de bereikbaarheid te maken met tram/treinverbindingen. De uitwerking van het concept regiotram / regiorail willen wij in samenwerking met de Regio Groningen – Assen en de betreffende gemeenten oppakken.

Het beoogde transferium De Punt willen wij in samenwerking met Groningen Airport Eelde en de gemeente Tynaarlo verder uitwerken. Het zoekgebied voor het transferium is beperkt. De samenloop van autosnelwegen, de spoorlijn en de luchthaven zijn sturend voor de locatiekeuze. Daarmee beperkt het zoekgebied zich tot (in ieder geval) de westkant van de spoorlijn ter hoogte van de samenkomst van de A28 en de N34.
Dit gebied grenst aan een gebied met belangrijke kernkwaliteiten en kan daar ook een functie voor vervullen. In de verdere uitwerking van het transferium komt de landschappelijke inpassing nadrukkelijk aan de orde.

**Nummer O.103**
Vraagt aandacht voor de positie van Groningen Airport Eelde in het kader van de ruimtelijk-economische ontwikkeling van het nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen.

*Antwoord*
Wij zijn met u van mening dat de ontwikkeling van de luchthaven inderdaad substantieel bijdraagt aan de regionaal-economische ontwikkeling, zoals ook door het Rijk betoogd in haar Luchtvaartnota. Niet voor niets hebben wij de afgelopen jaren ons ook samen sterk gemaakt voor het verlengen van de start- en landingsbaan, waardoor de positie van de luchthaven binnen het (inter)nationale en noordelijke netwerk van infrastructuur nog verder wordt versterkt.

Wij ondersteunen uw ambitie om de luchthaven te ontwikkelen als een duurzame, groene luchthaven waarbij u voorloper wilt worden op het ontwikkelen en toepassen van duurzame innovaties in de luchtvaart. In 2009 hebben wij daarom uw uitnodiging aangenomen om samen het project SAS (Sustainable Airport Solutions) / Green Airports vorm te geven. Dit project zelf zullen wij opnemen in de uitvoeringagenda van de Omgevingsvisie die nog zal worden opgesteld.

Wij benadrukken in de Omgevingsvisie dat Groningen Airport Eelde ruimte voor ontwikkeling moet krijgen. Wij denken daar aan bij te dragen met onze ideeën over regiotram/regiorail in combinatie met het transferium De Punt. Wij hebben in de tekst de economische positie en de gezamenlijke ambities voor GAE verder benadrukt.
Wij zijn verheugd met uw initiatief om een visie op te stellen voor het luchthaventerrein. Wij willen daar graag samen met u aan werken en een relatie te leggen met de ontwikkeling Regiotram en De Punt.

Wijziging ontwerp
*Blz. 56*
Kader invoegen:
Ontwikkeling Groningen Airport Eelde
In de Luchtvaartnota van het Rijk is Groningen Airport Eelde (GAE) aangewezen als luchthaven van nationale betekenis heeft daarin de ruimte zich verder te ontwikkelen als luchthaven die bijdraagt aan de internationale bereikbaarheid van met name Noord-Nederland.

Wij zien de ontwikkeling van Groningen Airport Eelde als een belangrijke bijdrage aan de versterking van de ruimtelijk-economische structuur van het stedelijk netwerk Groningen-Assen. Een sterke luchthaven verbindt de regio beter met internationale en intercontinentale netwerken. Bovendien draagt de luchthaven bij aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat. De verlenging van de start- en landingsbaan zal er toe leiden dat de positie van de luchthaven verder wordt versterkt.

Wij vinden het van belang dat de ontwikkeling van Groningen Airport Eelde gepaard gaat met zo min mogelijk overlast en milieuschade. Wij ondersteunen dan ook de ambitie van Groningen Airport Eelde om zich te ontwikkelen tot duurzame groene luchthaven en voorloper te worden op het ontwikkelen en toepassen van duurzame innovaties in de luchtvaart.

Wij vinden eveneens dat de ontwikkeling van de luchthaven goed ruimtelijk dient te worden ingepast, waarbij het gehele gebied duurzaam en kwalitatief hoogwaardig wordt ingericht. Voor dit gebied ontwikkelen we in samenwerking met de luchthaven en andere belanghebbenden (waaronder de provincie Groningen) een integrale en samenhangende ontwikkelingsvisie. Wij leggen hierbij een relatie met de hierboven geschetste ontwikkelingen rond Regiotram en De Punt.

### *5.1.3 Positionering Assen: label 'hoofdstad'*

### *5.1.4 Assen in relatie tot het nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa*

**Nummer G.12**
Mist de benoeming van station Assen-Zuid welke een internationale uitstraling zou kunnen krijgen.
Is van mening dat de aanduiding `Nationaal Landschap`een aansluiting van de N33 en de aanleg van het station Assen-Zuid op het te ontwikkelen bedrijventerrein Assen-Zuid niet onmogelijk moet maken.
Ziet graag de ontwikkeling van Toegangspoort Dijkveld genoemd wat onderdeel uitmaakt van het plan van aanpak voor een levend bezoekersnetwerk.

*Antwoord*
Wij hebben het station Assen Zuid niet afzonderlijk aangeduid, omdat het onderdeel uitmaakt van de ontwikkeling Assen Zuid.

Wij zijn gezamenlijk een oplossing aan het uitwerken voor de verknoping van de A28/N33 (waarin ook de ontsluiting van het station Assen Zuid en het te ontwikkelen bedrijventerrein wordt meegenomen) in relatie tot het NBEL Drentsche Aa.

Wij steunen de ontwikkeling van een bezoekersnetwerk, maar vinden het benoemen van de toegangspoort niet passen bij het schaalniveau van de Omgevingsvisie.

## 5.2 De Drentse Zuidas

### *5.2.1 Positionering Drentse Zuidas*

**Nummer O.31**
Dringt aan op het betrekken van de MKB bedrijven bij de planvorming en uitvoering betreffende de samenwerking tussen gemeenten in de Zuidas.

*Antwoord*
Wij zijn verheugd dat u de inzet in het kader van de Drentse Zuidas ondersteunt. Bij de uitwerking van de ambities vanuit de Drentse Zuidas zullen wij het bedrijfsleven (waaronder het MKB) vanzelfsprekend bij de planvorming betrekken. De wijze waarop we dit invullen, is momenteel onderwerp van bespreking.

**Nummer B.3**
Geeft aan dat de Drentse Zuidas voor u meer moet zijn dan een ruimtelijk concept. U verwacht in economisch opzicht meer van netwerkvorming en praktische samenwerkingsverbanden tussen overheden, onderwijs en bedrijfsleven.

*Antwoord*
Wij delen uw mening over het belang van samenwerkingsverbanden tussen overheden, onderwijs en bedrijfsleven en het vormen en versterken van netwerken met omliggende regio's als bijvoorbeeld Zwolle-Kampen en Twente. Dit is voor ons onderdeel van de scope van de Drentse Zuidas.

### *5.2.2 Meppel*

**Nummer G.16, O.27**
Benadrukt de positie van Meppel in de Drentse Zuidas
Vindt de economie, de rol van de steden en de regionale belangen van Zuidwest Drenthe en Meppel onderbelicht.
Kan zich niet vinden in de conclusies over de bedrijventerreinen in Meppel in Bijlage 3.

*Antwoord*
Wij zijn verheugd dat uw college zich positief uitspreekt over de ambities die zijn neergelegd in de ruimtelijk-economische ontwikkelingsvisie voor de Drentse Zuidas. Wij zijn van mening dat in de Omgevingsvisie bij de uitwerking van de gebiedsopgaven (hoofdstuk 5) een evenwichtige beschrijving is opgenomen van zowel Groningen-Assen als de Drentse Zuidas. Op basis van uw opmerkingen, zullen wij in de tekst van de Omgevingsvisie de sociaal-economische relatie met Zwolle-Kampen en de positie van Meppel als multimodaal logistiek knooppunt nog wat aanscherpen.

De ontwikkeling van de steden valt onder de ons streven naar een robuust sociaal-economisch systeem. Wij hebben de regionale ambities voor uw regio benoemd in de Omgevingsvisie. Wij vragen u om uw stadsontwikkelingsvisie op deze ambities af te stemmen.

Wij zijn het met u eens dat er ook in de toekomst voldoende ruimte moet zijn voor de ontwikkeling van de regionale economie en daarmee samenhangende bedrijvigheid in Meppel. Wij zijn echter wel van mening dat de huidige constellatie vooralsnog geen directe aanleiding geeft om prioriteit toe te kennen aan de ontwikkeling van een nieuw bedrijventerrein (bijv. Noord III). Dat neemt niet weg dat met name de ontwikkelingen rond de haven en de mogelijke transformatie van de binnenstad aanleiding kunnen geven tot een heroverweging op dit punt. Een dergelijke constatering zullen we opnemen in Bijlage 3 van de Omgevingsvisie.

Wij zijn overigens van mening dat de huidige bedrijventerreinenmarkt niet op Meppels niveau bekeken dient te worden, maar op een bredere ruimtelijke schaal. In eerste instantie horen daarbij natuurlijk de ontwikkelingen in Hoogeveen en pal over de provinciegrens in Steenwijkerland en Zwolle. Als het om regionale segmentatie gaat is echter de gehele Drentse Zuidas van belang.

Wijziging ontwerp
*Blz. 57*
Positionering Meppel: label 'waterpoort'
De Meppeler binnenstad wordt door zijn kleinschaligheid hoog gewaardeerd. Meppel wil deze kwaliteit versterken door een herkenbare pleinenreeks te maken, waarbij ieder binnenstadsplein een eigen vormgeving en inrichting krijgt. Daarnaast is Meppel rijk aan water- en groenstructuren en historische linten die de verbindingen vormen tussen plekken en pleinen. Ook wil Meppel haar historisch bijzonder theater Ogterop meer betrekken in het culturele leven van de binnenstad. Door deze ingrepen versterkt Meppel haar bovenlokale functie. De entrees aan de noord- en oostzijde van de binnenstad vragen bijzondere aandacht, zodat woonwijken goed aansluiten.
Meppel heeft van ons het label 'waterpoort' gekregen (kaart 1, Visie 2020). Hiermee ondersteunen we de betekenis van Meppel als poort tot Drenthe en als kleinschalige stad aan en rond het water. Meppel legt de focus op het uitbreiden van de rol voor de beroeps- en recreatievaart. In samenwerking met Meppel willen we de functie van Meppel als multimodaal knooppunt voor de overslag van containers en bulkgoederen verder versterken. Het accent ligt daarbij op water en weg.

**Nummer G.16**
Beschouwt het van belang om te investeren in de infrastructuur in Zuidwest Drenthe en legt daarbij een relatie met ontwikkelingen in en rond Zwolle, de ontwikkeling van de haven in Meppel en de ontwikkeling van Nieuwveenselanden.

*Antwoord*
Op dit moment zijn grote investeringen in de infrastructuur in Zuidwest Drenthe (capaciteitsuitbreiding A28 Zwolle - Meppel, reconstructie knooppunt Lankhorst A28/A32, realisatie keersluis Meppelerdiep) in uitvoering of zijn al uitgevoerd. Wij beschouwen hiermee de bovenlokale, randvoorwaardenstellende infrastructuur voor de komende periode op orde.

De verdere ontwikkeling van de infrastructuur ligt in de stedelijke bereikbaarheid van Meppel, waaronder de ontsluiting van de woonopgave Nieuweveenselanden. Wij willen met de gemeente in gesprek over een samenhangend beleid voor auto, openbaar vervoer en fiets.

Wij geven in de Omgevingsvisie aan dat wij ons een ontwikkeling van Meppel als 'Waterpoort van Drenthe' kunnen voorstellen. Hiermee doelen wij ook op de ontwikkeling van de haven.

### *5.2.3. Hoogeveen*

### *5.2.4 Zuidoost-Drenthe*

**Nummer G.5**
Ervaart onze missie voornamelijk als behoudend en weinig georiënteerd op (economische) ontwikkeling.
Stelt dat er een aantal omissies in de Omgevingsvisie zitten in relatie tot de Drentse Zuidas.
Vraagt aandacht voor het Dryport-concept.

*Antwoord*
Wij zijn van mening dat hoewel de kernkwaliteiten van Drenthe moeten worden gekoesterd, er juist ook ruimte moet zijn om te komen tot een 'bruisend' Drenthe passend bij die kernkwaliteiten. Die kernkwaliteiten kunnen dus ook benut worden als drager voor de economische ontwikkeling. We gaan daarbij wel zorgvuldig om met de Drentse kernkwaliteiten.

Wij geven aan dat we bruisend uitleggen als 'een provincie waar het goed wonen en werken is, wat vervolgens aansluit bij de ambitie om te komen tot een robuuste sociaal-economische structuur. De ambities binnen de Drentse Zuidas passen binnen deze inzet, wat ook is aangegeven. Wij delen uw mening dat de inzet van de economische ambities en werkgelegenheid onvoldoende terugkomen om deze reden niet. Om u tegemoet te komen hebben wij ons standpunt verder verduidelijkt in de tekst.

De ommissies met betrekking tot de Drentse Zuidas hebben wel degelijk een plaats gekregen in de Omgevingsvisie. Wij hebben de relaties met Duitsland en Noord- en Oost Europa geduid onder het kopje 'grensoverschrijdende en interregionale samenwerking'. De relaties met andere regio's buiten de provincie zijn eveneens geduid in paragraaf 5.2 Drentse Zuidas. Wij willen het Dryport-concept in samenwerking met onze partners verder uitwerken, mede in het kader van de Drentse Zuidas. Wij hebben de tekst van de Omgevingsvisie hier op aangepast.

Wijziging ontwerp
*Blz. 8*
Om werk- en werkgelegenheid te behouden en nieuwe te creëren streven wij naar de ontwikkeling van een dynamische, vitale en zichzelf vernieuwende regionale economie. Een belangrijke voorwaarde daarvoor is het kunnen bieden van voldoende, gevarieerde, aantrekkelijke en vitale vestigingsmogelijkheden op regionale bedrijventerreinen en andere stedelijke werklocaties. Ook willen we in het landelijk gebied voldoende ontwikkelingsmogelijkheden bieden voor landbouw, recreatie en toerisme en andere niet-agrarische bedrijvigheid. Het regionale economische vestigingsklimaat is voor ons van provinciaal belang.

*Blz. 57*
*5.2.1 Positionering Drentse Zuidas*
Wij vinden het van belang om de Drentse Zuidas te positioneren als industriële en logistieke as en als logistieke hotspot. De regio moet een logische plaats gaan innemen binnen het nationale en Trans-Europese vervoersnetwerk. We vinden het bovendien van belang dat de economische structuur van de regio duurzaam wordt versterkt. Het is daarbij onder meer nodig om goede sociaal-economische relaties en netwerken te vormen met omliggende regio's als Zwolle-Kampen, Twente en de Duitse Ems-as. Wij zien bovendien volop mogelijkheden voor initiatieven op het gebied van duurzame energie. Deze initiatieven kunnen zowel bijdragen aan de concurrentiepositie als aan het imago van de regio.

Wij willen het ruimtelijk-economisch profiel van de Zuidas verder versterken langs vier sporen:
- innovatie, kennis- en arbeidsmarktontwikkeling en (grensoverschrijdende) netwerkvorming;
- vestigingsmogelijkheden en bereikbaarheid;
- regionale profilering en marketing;
- duurzame energieopwekking.

*Blz. 60*
*Versterken van de bereikbaarheid*
Essentieel voor een gunstig vestigingsklimaat van Zuidoost-Drenthe is een optimale bereikbaarheid. Om de internationale verbinding te versterken, maken wij ons sterk voor verbeterde aansluiting op het Duitse hoofdwegennet en de mogelijkheid voor personen- en goederenvervoer per spoor. Dit doen wij onder meer om de positie van Emmen-Coevorden als logistieke draaischijf te versterken.

**Nummer O.1, O.73**
Vindt dat de Omgevingsvisie te weinig extern georiënteerd is en te weinig rekening houdt met ontwikkelingen buiten de grenzen van Drenthe en Nederland en geeft aan dat met name de relatie zuidoost Drenthe-Duitsland alsmede de relatie Emmen/Coevorden-Hardenberg-Almelo vanuit economische perspectief zeer interessant is.

*Antwoord*
Wij hebben op pagina 30 een aantal ambities benoemd ten aanzien van interregionale en grensoverschrijdende samenwerking en ook in de teksten van paragraaf 5.2 'Drentse Zuidas' komt de grensoverschrijdende dimensie wat ons betreft voldoende aan de orde.
Uw suggesties ten aanzien van concrete opgaven beoordelen wij in het kader van de, na vaststelling van de Omgevingsvisie, op te stellen uitvoeringsagenda.

**Nummer G.5, G.6, O.31, O.1, I.1.**
Vraagt aandacht voor de bereikbaarheid van Zuidoost Drenthe.
Geeft aan dat de spoorverbinding met Duitsland via de Bentheimer Eisenbahn naast goederenvervoer ook voor personenvervoer kan dienen.
Concludeert op basis van de Bijlage dat Zuidoost Drenthe niet goed scoort op autobereikbaarheid en ziet graag concrete maatregelen voor het autoverkeer geformuleerd.

*Antwoord*
Wij zijn van mening dat de bereikbaarheid van Zuidoost Drenthe vooral te kort schiet voor het openbaar vervoer. Om deze reden zetten wij in op de verbetering van de spoorse bereikbaarheid, mede in het kader van het Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP).

Wij beschouwen de spoorrelatie voor personenvervoer tussen Emmen-Coevorden-Nordhorn en Bentheim als een te verkennen business case. De partners rond dit project worden daartoe uitgenodigd.

Voor de verbetering van de bereikbaarheid over de weg willen wij met de gemeenten Emmen en Coevorden in gesprek over het bereikbaarheidsbeleid voor de steden. In onze visie is capaciteitsuitbreiding van de stedelijke ontsluitingstructuur niet op voorhand dé oplossing. Wij streven naar een samenhangend beleid voor auto, openbaar vervoer en fiets. Wij zijn voornemens om de wenselijkheid van capaciteitsverruiming van de N34 tussen Holsloot en Coevorden te onderzoeken, en te komen tot een maatregelenpakket voor de Rondweg Emmen en de N862. Deze projecten maken onderdeel uit van de uitvoeringsagenda die na vaststelling van de Omgevingsvisie door ons wordt opgesteld.

## 5.3 Hondsrug

**Nummer N.3**
Ondersteunt onze ambitie om de Hondsrug aan te laten wijzen als UNESCO European Geopark. U pleit ervoor om de beeksystemen Drentsche Aa en Hunze toe te voegen aan dit gebied.

*Antwoord*
Wij voeren over de begrenzing van het geopark nog overleg met verschillende partijen. Voor het bepalen van de begrenzing van het Geopark de Hondsrug is de geologische ontstaansgeschiedenis en geomorfologie en de daarmee samenhangende cultuurhistorische ontwikkeling belangrijk. Verder zijn de mogelijkheden voor een duurzame gebiedsontwikkeling, toeristisch-recreatieve ontwikkeling en de gebiedsprofilering van belang.
Wij zien veel samenhang met het project Hondsrugspoor en willen beide projecten dan ook als één integraal project oppakken. We hebben de tekst in de Omgevingsvisie daar op aangepast.

Wijziging ontwerp
*Blz. 62 paragraaf 5.3.3*
Bij de integrale gebiedsvisie voor de Hondsrug worden de volgende bestaande programma-onderdelen betrokken:

Geopark de Hondsrug
Wij streven naar de aanwijzing van de Hondsrug als eerste UNESCO European Geopark van Nederland. Deze status biedt kansen voor het behouden en ontwikkelen van de aardkundige en cultuurhistorische waarden, voor toeristisch-recreatieve voorzieningen en voor netwerkvorming. Voorbeelden in het buitenland laten zien dat een Geopark een positieve invloed heeft op de ontwikkeling en profilering van de regio.
Het project richt zich op het in samenhang ontsluiten van de vele verhalen die in de Hondsrug besloten liggen voor Drenten en toeristen. Hiermee wordt op creatieve wijze de cultuurhistorische en geologische waarde van de Hondsrug geprofileerd. Belangrijke ankerpunten (zoals publiekstrekkers, musea, geologische objecten, artefacten en monumenten) worden opgenomen in thematische routes die de historische rijkdom van het gebied laten zien. Het project is daarmee ook een voorbeeld van een regionaal beeldverhaal.

*5.3.1 Karakteristiek van de Hondrug*
*5.3.2 Identiteit van de Hondsrug*

**Nummer P.1**
Stelt voor om te komen tot afstemming en samenwerking aan de vormgeving voor grensoverschrijdende landschappen (veenkoloniën, essen op de Hondsrug, houtsingels op het Drents Plateau, bescherming van de Hondsrug) waar het de bescherming van waarden betreft.
Stelt voor de aanpak van De Hondsrug en de daarmee samenhangende fenomenen af te stemmen.
Stelt voor om onze bestuurlijke en ambtelijke samenwerking aan de ontwikkeling en ruimtelijke kwaliteit van onze provincies te intensiveren, en zo met minder middelen en menskracht toch de beoogde doelen te kunnen realiseren.

*Antwoord*
Wij willen graag samenwerking voor grensoverschrijdende gebieden, waar wederzijdse belangen in elkaars verlengde liggen. Voor ons is de insteek breder dan alleen kernkwaliteiten, bijvoorbeeld ook regionale belangen voor landbouw, wonen etc kunnen aan de orde komen.

*5.3.3 Ruimtelijke kwaliteit gekoppeld aan economische ontwikkeling*

# 6. Regionaal Waterplan

*6.1.1 Provinciaal belang regionaal waterplan*

**Nummer D.2, N.2**
Verzoekt ons de Omgevingsvisie in lijn te brengen met het Besluit Kwaliteitseisen en Monitoring Water door streefwaarden op te nemen.

*Antwoord*
In bijlage 6 hebben wij het “Besluit vaststelling doelen en maatregelen oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen in Drenthe (op grond van de Europese Kaderrichtlijn Water)“ beschreven. Wij citeren:
‘Het aanvullende beleidskader is specifiek gericht op de KRW-waterlichamen. Het beoogt het realiseren van de milieukwaliteitseisen zoals deze zijn vastgelegd in het Besluit Kwaliteitseisen en Monitoring Water 2009 (BKMW) en het voorkomen van ‘achteruitgang’.

**Nummer O.52.**
Vraagt aandacht voor de bestuurlijke afstemming tussen provincie en waterschappen als het gaat over het uitvoeren van noodzakelijke werkzaamheden en is van mening dat de ambitie groot is.

*Antwoord*
Wij denken dat de ambitie ten aanzien van water in lijn is met de opgaven waar we voor staan. Wij zullen zorgdragen voor een goede bestuurlijke afstemming met de waterschappen.

### *6.1.2 Uitvoering door en samenwerking met onze waterpartners*

**Nummer W.5**
Acht de financiering van de benodigde beschermingsmaatregelen als een taak van de provincie als grondwaterbeheerder.

*Antwoord*
Zie O.69

**Nummer O.69**
Is van mening dat de kosten van KRW-maatregelen in eerste instantie voor rekening komen van de overheid die dit kan verhalen op de veroorzaker/vervuiler. Zijn wel bereid om tot een integrale overeenkomst over de totale opgaven voor de winning Havelterberg te komen, waarvan een financiële paragraaf deel uit maakt.

*Antwoord*
Wij hechten sterk aan een goede samenwerking met de waterleidingbedrijven in het licht van een goede (grond)waterkwaliteit. De gebiedsdossiers vinden wij een geschikt instrument om de grondwaterkwaliteit voor drinkwater te waarborgen/verbeteren. Wij zijn van mening dat wij daarbij een beroep moeten kunnen doen op de waterleidingbedrijven om een deel van de uitvoering te financieren. Uiteraard houden wij rekening met de landelijke ontwikkelingen rondom de gebiedsdossiers, waarbij momenteel afstemming plaatsvindt over de verdeling van kosten van maatregelen over alle betrokken partijen.

### *6.1.3 Instrumentarium*

**Nummer G.6**
Vindt de watertoets een belangrijk instrument voor de communicatie over water tussen gemeente en waterschap en acht een verwijzing naar de website www.watertoets.nl op zijn plaats.

*Antwoord*
Met dank voor deze suggestie. Wij sluiten aan bij hetgeen in het Besluit ruimtelijke ordening (Bro) hierover is vastgelegd. Het rijk is voornemens om waterkwaliteitsaspecten op te nemen in de watertoets. Ook op dit punt sluit de provincie aan bij het rijksbeleid.

**Nummer W.5**
Pleit er nadrukkelijk voor om de bescherming van de drinkwaterwinningen goed te regelen in de Provinciale Omgevingsverordening.

*Antwoord*
De Provinciale Omgevingsverordening wordt ingezet om de drinkwaterwinningen adequaat te beschermen. Daarnaast richten wij ons op de ruimtelijke bescherming via bestemmingsplannen en wordt voor de grondwaterbeschermingsgebieden een gebiedsdossier opgesteld.

**Nummer W.5**
Stelt voor om in de watertoets het effect van een toekomstige ruimtelijke ontwikkeling op de veiligstelling van de drinkwatervoorziening standaard mee te toetsen.

*Antwoord*
Zie O.69

**Nummer O.69**
Pleit voor een actieve inzet van de Watertoets ter bescherming van de grondwaterkwaliteit binnen de intrekgebieden (drinkwatertoets). Is bereid deze drinkwatertoets te verzorgen als onderdeel van de Watertoets.

*Antwoord*
Wij onderschrijven dat de bescherming van de drinkwatervoorziening meegenomen moet worden bij het uitvoeren van een watertoets. Wij dringen er bij de waterschappen op aan om de beschermingaspecten daarin mee te nemen. Daarnaast zullen we in de gebiedsdossiers de bescherming van een grondwaterwinning concreet uitwerken. Bij het toepassen van de watertoets kan dan gebruik worden gemaakt van het gebiedsdossier. De tekst in Omgevingsvisie over de watertoets wordt aangevuld met de bescherming van de drinkwatervoorziening.

Wijziging ontwerp
*Blz. 64, paragraaf 6.1.3 Instrumentarium*
Watertoets
De watertoets beoogt water een belangrijkere rol bij ruimtelijke ontwikkelingen te geven. Hoe de watertoets moet worden toegepast, is vastgelegd in het Besluit ruimtelijke ordening (Bro). Hierin zijn afspraken opgenomen over de betrokkenheid van de waterbeheerder, meestal het waterschap. Het waterschap neemt in het waterbeheerplan op hoe het de watertoets toepast. Wij vinden de watertoets een belangrijk instrument voor de communicatie tussen de waterschappen en de gemeenten. Wij dringen er bij de waterschappen op aan om ook de grondwaterbeschermingsaspecten rond grondwaterwinningen voor de drinkwatervoorziening mee te nemen in de watertoets. Bij ruimtelijke plannen zien wij erop toe dat de provinciale belangen voldoende aandacht krijgen.

*6.2 Oppervlaktewaterkwantiteit 'De wateropgave'*
*6.2.1 Hoofdlijn van het beleid*

**Nummer W.1, W.2, W.3, W.4**
Vinden het jammer dat het plan niet start met een duidelijke analyse van de huidige toestand en de opgaven waar we voor staan, waardoor keuzen die de provincie maakt duidelijker gekoppeld worden aan de problematiek van de opgaven. Daardoor kan op de invulling van de opgave worden getoetst en kan de uitwerking aan de waterschappen worden gelaten. Vraagt hiervoor aandacht bij de volgende planperiode.

*Antwoord*
Veel van de opgaven waarvoor de provincie samen met de waterschappen staan, zijn verwoord in het geactualiseerde Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW). Dit akkoord dient als leidraad voor het provinciale waterbeleid en de waterbeheerplannen van de Waterschappen. Ook in diverse andere recente rapporten, beleidsstukken en beleidsinitiatieven zijn analyses van de huidige toestand en de daaruit volgende (beleids)keuzen beschreven. Als voorbeeld noemen wij de doelstellingen en maatregelen in het kader van de Kaderrichtlijnwater, onderzoeken naar de knelpunten die voortkomen uit de toepassing van de normen voor regionale wateroverlast – uitgevoerd door de waterschappen -, de hoogwaterstudies in Groningen en Noord-Drenthe, het convenant Meppelerdiep, de aanwijzing van TOP-gebieden, de kadernotitie GGOR en de verplichtingen voor de Natura2000 gebieden. Wij hebben het niet nodig geacht om deze analyses ook in de Omgevingsvisie op te nemen, maar zullen in de visie wel een verwijzing maken naar de waterbeheerplannen van de Waterschappen.

Wijziging ontwerp

*Blz. 65, paragraaf 6.2.1 Hoofdlijnen van het beleid*

Om onze ambitie te kunnen bewerkstelligen, heeft het watersysteem meer ruimte nodig dan het nu heeft. We willen daarom de natuurlijke veerkracht van het watersysteem handhaven en waar nodig herstellen. De wateropgave realiseren wij grotendeels in de beekdalen. Voor de wateropgave per waterschap wordt verwezen naar de Waterbeheerplannen van de Waterschappen.

**Nummer W.1, W.2, W.3, W.4**

Kunnen de opgave "Alle maatregelen voor het oplossen van watertekort zijn uitgevoerd" niet plaatsen en vragen om een nadere toelichting.

*Antwoord*

Wij zijn het met u eens dat de door u genoemde laatste opgave niet in het NBW voor komt en ook niet realistisch is. Wij stellen voor om in 2015 uitgezocht te hebben welke maatregelen hiervoor noodzakelijk zijn.

Wijziging ontwerp

*Blz. 65, paragraaf 6.2.1 Hoofdlijn van het beleid*

In 2015 willen we dat het watersysteem op orde is. Dat betekent:

- het gehele watersysteem voldoet aan de normen voor regionale wateroverlast.
- de regionale keringen voldaan aan de daarvoor vastgestelde normen.
- alle aanwezen bergingsgebieden zijn gerealiseerd.

Daarnaast is er een strategie voor het oplossen van mogelijke toekomstige watertekorten opgesteld.

**Nummer O.91**

Benadrukt het belang van de kwel in de Peizer- en Eeldermaden. Vanuit cultuurhistorisch oogpunt wordt verzocht om de Grote Matsloot af te koppelen van de oude Schipsloot. Daarnaast is het verzoek om het Peizerdiep te laten hermeanderen.

*Antwoord*

Het gebied waar de zienswijze op doelt, ligt in de herinrichting Roden-Norg en Peize. Daarvoor zijn plannen gemaakt die de vernieuwde inrichting beschrijven. In de Omgevingsvisie worden geen nieuwe voorstellen voor dit gebied gedaan. De vastgestelde plannen worden uitgevoerd.

**Nummer O.109**

Is van mening is dat waterpeilverhoging, na het uitvoeren van het Waterschapsplan Veenhuizen, wat een goede ontwatering voor de landbouw en waterpeilverhoging voor de natuur ten doel heeft, kapitaal-vernietiging is.

*Antwoord*

Maatregelen gericht op het verhogen van de grondwaterstand in de EHS (bijvoorbeeld in De Slokker of het Fochteloerveen) hebben als doel de natuurwaarden in die gebieden te ondersteunen. Het is daarbij niet de bedoeling om de omgeving met negatieve effecten te belasten. De initiatiefnemer van het project moet daarbij de onderbouwing leveren. Het waterschap is vervolgens verantwoordelijk voor de beoordeling van de plannen (watervergunning).

### *6.2.2 Beekdalen*

**Nummer G.1, G.2, G.9, G.14, G.16, G.21, W.1, W.2, W.3, W.4, N.2, O.48, O.52, O.55, O.61, O.62, O.97, O.107**
Vraagt verduidelijking van het beekdalenbeleid, vooral daar waar het gaat om de betekenis van de aanduiding beekdal voor de landbouwfunctie.
Geeft aan het schaalniveau van de kaarten te grof te vinden om bijvoorbeeld het beekdalbeleid te kunnen toetsen in een watertoets. Geeft aan de komende periode te willen gebruiken om gezamenlijk met gemeenten en provincie de grenzen van de beekdalen en functies gedetailleerder op kaart te zetten.

*Antwoord "Verduidelijking beekdalenbeleid"*
**Betekenis beekdalenbeleid**
De beekdalen vangen van nature water op. De kans op wateroverlast in een beekdal is daardoor groter dan in andere gebieden. Met POP 2 hebben we ervoor gekozen om de beekdalen vrij te houden en water vast te houden in de beekdalen. Met de ontwerp Omgevingsvisie bouwen we daar op voort en geven we een concretere invulling aan dit beekdalenbeleid. De klimaatverandering vraagt namelijk om meer ruimte voor water.

De verbijzondering van de aanduiding beekdal betekent dat in die gebieden de onderstaande uitgangspunten en randvoorwaarden gelden voor de onderliggende functies landbouw, natuur en multifunctioneel:
- In de beekdalen moet er ruimte voor water behouden blijven. Hiervoor is het "Nee, tenzij beleid" ontwikkeld.
- Water mag niet versneld worden afgevoerd, omdat benedenstroomse gebieden hierdoor in de problemen kunnen komen. De waterhuishoudkundige (her)inrichting mag derhalve niet leiden tot wateroverlast benedenstrooms.
- De grondwatervoorraad moet minimaal behouden blijven. Dit kan in drogere perioden mogelijk watertekort voorkomen.
- De aanduiding beekdal gaat daarmee vóór de functietoekenning.

Het beekdalenbeleid kan op termijn, of bij herinrichting, consequenties hebben voor de landbouwfunctie. Voor de landbouwgebieden met de aanduiding beekdal geldt dat de waterhuishouding, binnen de mogelijkheden van het watersysteem, afgestemd wordt op landbouwproductieomstandigheden, met daarbij de randvoorwaarden zoals hierboven genoemd. Dit kan ertoe leiden dat niet overal het voor de landbouw gewenste optimale waterbeheer gegarandeerd kan worden.

Bij beekdalen met een natuurfunctie wordt de waterhuishoudkundige inrichting afgestemd op de natuurdoelen. Daarbij willen we het realiseren van de natuurdoelen (groene opgave) combineren met het vasthouden van extra water (wateropgave). Van deze wateropgave dient het benedenstrooms liggende gebied te kunnen profiteren.

Het is aan de waterschappen om uitvoering te geven aan het provinciaal beekdalenbeleid. De waterschappen zullen via een gebiedsproces met gedragen voorstellen moeten komen. De na te streven grondwaterstand wordt via het GGOR proces vastgelegd. Het resultaat wordt ter beoordeling aan GS voorgelegd.
De ontwerp Omgevingsvisie geeft aan dat bij deze beoordeling door GS gelet wordt op de benoemde randvoorwaarden: het voorkómen van afwenteling, ruimte beschikbaar houden voor water, en de grondwatervoorraad op peil houden.

**Aanduiding beekdalen op de visiekaart**
Op de visiekaart zijn de huidige beekdalen en de laagte hierom heen opgenomen. Daarnaast zijn enkele oude beeklopen meegenomen, die in het landschap of in de bodemgesteldheid nog als laagten herkenbaar zijn.
In zowel de beekdalen als de laagten is in het verleden bij zeer natte omstandigheden wateroverlast opgetreden. Uit de NBW/WB21 berekeningen naar de kans op wateroverlast komen deze gebieden ook naar voren.
De aanduiding op de visiekaart komt grotendeels overeen met de kaarten van POP 2, afgezien van enkele bovenlopen, het Rundedal en de verbinding Loodiep – Vecht.

**Uitvoering in beekdalgebieden**
Het detailniveau van de waterkaarten is afgestemd op het abstractieniveau van de ontwerp Omgevingsvisie. Bij de uitwerking van het "nee, tenzij beleid" en bij de uitwerking van herinrichtingprojecten zal het waterschap altijd in detail naar de invulling kijken. Zij zullen dan een vertaling van de provinciale kaart(en) naar het schaalniveau van peilvakken of percelen maken.

Wijziging ontwerp
*Paragraaf 4.3.2*
Ruimte voor water
Ruimte voor water zoeken we vooral in de  beekdalen. Door hier water vast te houden, wordt wateroverlast in de lager gelegen gebieden verkomen, vermindert de verdroging , verbetert de waterkwaliteit en neemt de grondwatervoorraad toe. Om de ruimte voor water te garanderen, voeren wij een 'nee, tenzij-beleid'.
Dit betekent dat kapitaalintensieve functies zo veel mogelijk worden geweerd. Daarbij gaat het vooral om woon- en werkgebieden en bepaalde vormen van agrarisch grondgebruik, zoals glastuinbouw, kwekerijen en intensieve veehouderijen (zie paragraaf 6.2.2).

Functionele indeling beekdalen
De beekdalen zijn als functie opgenomen op de visiekaart (kaart 1, Visie 2020). Deze aanduiding geeft een verbijzondering aan van de functies landbouw en natuur. Voor een beekdal met een natuurfunctie streven we naar het combineren van de natuur- en wateropgave. In de beekdalen met een landbouwfunctie streven we naar een waterhuishoudkundige inrichting die onder randvoorwaarden op de landbouw is afgestemd (zie paragraaf 6.2.3).

Specifieke opgaven
De (her)inrichting van een beekdal wordt integraal opgepakt, waarbij de toegekende functies zo veel mogelijk worden verenigd. Voor de beekdalen van de Oude Vaart, ter hoogte van Ansen, voor de Hunzebeekdal en het Loodiep gelden specifieke opgaven (zie paragraaf 6.2.2).

*6.2.2 Beekdalen*
Uit diverse studies blijkt dat de klimaatverandering in ons land gaat leiden tot een grotere hoeveelheid neerslag, vooral in de winterperiode. Dit regenwater moet zo veel mogelijk worden vastgehouden in de bovenstroomse gebieden . Dit voorkomt wateroverlast in de lager gelegen gebieden. Het bovenstrooms vasthouden van water heeft nog meer voordelen. Het vermindert de verdroging, verbetert de waterkwaliteit en leidt tot een grotere grondwatervoorraad. Bij het herstellen van beekdalen is er nadrukkelijk aandacht voor het verruimen van mogelijkheden voor wateropvang en het verbeteren van de waterkwaliteit.

De beekdalen zijn aangegeven op de visiekaart (kaart 1, Visie 2020) en zijn bovengeschikt aan de functies. Deze aanduiding betekent dat randvoorwaarden en uitgangspunten de inrichting bepalen van de onderliggende functies landbouw, multifunctioneel en natuur. In de beekdalen met een landbouwfunctie wordt gestreefd naar een goede waterkwaliteit en naar een waterhuishoudkundige inrichting die onder randvoorwaarden (zie par 6.2.3) op de landbouw is afgestemd. In perioden van intensieve neerslag kan in het beekdal, vanwege de natuurlijke lage ligging, wateroverlast worden verwacht. Door de klimaatverandering komt dit in de toekomst waarschijnlijk vaker voor. Bij het inrichten en beheren van het beekdal geldt dat wateroverlast niet mag worden afgewenteld op benedenstrooms gelegen gebieden. Ook moet de grondwatervoorraad onder het Drents Plateau in ieder geval behouden blijven. Voor de aanpak van maaiveldaling als gevolg van veenoxidatie wordt beleid ontwikkeld. Voor een beekdal met een natuurfunctie streven we naar het combineren van de natuur- en wateropgave.

Bij het (her)inrichten van een beekdal gaan beekherstel en maatregelen voor het vasthouden van het water hand in hand. Hierbij worden alle toegekende functies en het behouden en zo mogelijk versterken van de kernkwaliteiten betrokken. Zo willen we verschillende ambities en ontwikkelingen verenigen. Voor beekdalen met een landbouwfunctie kan bijvoorbeeld een relatief smalle zone (enkele tientallen meters tot 100 à 200 meter) als een 'winterbed' worden ingericht, wat jaarlijks kan overstromen. Inmiddels zijn hierover met de waterschappen afspraken gemaakt (zie kader). Voor onderstaande beekdalen gelden de volgende opgaven:
- Oude Vaart, ter hoogte van Ansen (als onderdeel van het convenant Meppelerdiep);
- het Hunzebeekdal: onderzoek naar de mogelijkheden van grondwaterwinning, in combinatie met het vasthouden van water voor landbouw en natuur;
- Loodiep: onderzoek naar de ontwikkeling van een nieuw beekdal ten westen van Coevorden als ecologische verbinding tussen Loodiep en Vecht.

### 'Nee-tenzijbeleid'
In perioden van intensieve neerslag kan over de gehele lengte van een beekdal wateroverlast worden verwacht. Om de ruimte in het beekdal te behouden hebben we het 'Nee-tenzijbeleid'. Dit beleid geldt in alle beekdalen en gebieden die zijn aangeduid als 'beekdal' op kaart 9 (Oppervlaktewater).

## *6.2.3 Functioneel waterbeheer*

### Functie-indeling van het landelijke gebied
Het dagelijkse of operationele waterbeheer wordt afgestemd op de aanwezige functies. Daarbij wordt zo veel mogelijk gebruik gemaakt van de natuurlijke veerkracht van het watersysteem. Er wordt geanticipeerd op de gevolgen van klimaatverandering.

Onze provincie is, met uitzondering van het bebouwde gebied, ingedeeld in gebieden met een hoofdfunctie (voor natuur en landbouw) en multifunctionele gebieden (zie kaart 1, Visie 2020). Hieronder wordt per type gebied aangegeven welke waterhuishoudkundige aspecten van belang zijn.

Gebieden met hoofdfunctie landbouw
Binnen de gebieden met hoofdfunctie landbouw staat de uitoefening van grondgebonden landbouw op bedrijfseconomische grondslag voorop. Dit betekent voor het watersysteem het volgende:
- De waterhuishouding is, binnen de mogelijkheden van het watersysteem, afgestemd op optimale productieomstandigheden voor de landbouw.
- Het hierbij behorende grondwaterregime is afhankelijk van de combinatie van grondgebruik en grondsoort. Afhankelijk van het grondgebruik realiseert het waterschap per peilvak het gewenste grondwaterregime.
- De beekdalen zijn als een aparte aanduiding op de kaart aangegeven. Deze aanduiding betekent een randvoorwaarden voor de onderliggende functie landbouw. De ruimte voor water moet behouden blijven, de waterhuishoudkundige inrichting mag niet leiden tot wateroverlast benedenstrooms en tot een vermindering van de grondwatervoorraad (zie paragraaf 6.2.2).

- Om in droge periodes over voldoende water te kunnen beschikken, is het peilbeheer erop gericht de grondwaterstand niet verder uit te laten zakken dan noodzakelijk is voor landbouwkundig gebruik (optimale conservering).
- De aanvoer van en beregening met oppervlaktewater is mogelijk. Hierbij geldt als voorwaarde dat dit technisch mogelijk moet zijn en moet passen binnen de huidige aanvoercapaciteit van de provincie.
- De doelstelling voor de oppervlaktewaterkwaliteit is per oppervlaktewaterlichaam vastgelegd onder de uitwerking van de Europese Kaderrichtlijn water (zie paragraaf 6.3.1).

### Multifunctionele gebieden

In de multifunctionele gebieden (paragraaf 4.4) zijn meerdere functies van belang, zoals landbouw, natuur, landschap en cultuurhistorie. De onderlinge verhouding verschilt per gebied. Het waterbeleid richt zich op het versterken van de samenhang tussen de functies landbouw en natuur.
De waterhuishouding is, binnen de mogelijkheden van het watersysteem, afgestemd op optimale productieomstandigheden voor de landbouw, met instandhouding van de natuurlijke verschillen tussen hoog en laag. Om het karakter van de laaggelegen grond niet aan te tasten, geven de waterschappen bij het bepalen van het optimum voor de waterhuishouding, voorrang aan een grondgebruik dat past bij een relatief nat grondwaterregime.
De beekdalen zijn als een aparte aanduiding op de kaart aangegeven. Deze aanduiding betekent randvoorwaarden voor de onderliggende functie. De ruimte voor water moet behouden blijven en de waterhuishoudkundige inrichting mag niet leiden tot wateroverlast benedenstrooms en tot een vermindering van de grondwatervoorraad (zie paragraaf 6.2.2).
Om in droge periodes over voldoende water te kunnen beschikken, is het peilbeheer erop gericht de grondwaterstand niet verder uit te laten zakken dan noodzakelijk is voor landbouwkundig gebruik (optimale conservering).
De aanvoer van en de beregening met oppervlaktewater blijft beperkt tot de huidige mogelijkheden van het gebied.
De doelstelling voor de oppervlaktewaterkwaliteit is per oppervlaktewaterlichaam vastgelegd op basis van de Europese Kaderrichtlijn water (zie paragraaf 6.3.1).

**Nummer L.30**
Is van mening dat het vasthouden en bergen van water in de beekdalen niet ten koste mag gaan van de landbouw zonder compensatie. Stelt dat alleen ten tijde van wateroverlast afgeweken kan worden van een waterpeil afgestemd op de landbouw. Het verwijderen van waterstuwen wordt niet acceptabel geacht. Is van mening dat het waterschap te ver gaande ambities m.b.t. het inrichten van deze beekdalen heeft en deze dan wil bestempelen als natuurgebieden.

*Antwoord*
Zie “verduidelijking beekdalbeleid” hierboven. In veel gebieden, ook in enkele beekdalen, is het waterpeil redelijk beheersbaar. In situaties met intensieve neerslag zal er echter wateroverlast optreden. Het verwijderen van stuwen en de inrichting van de beekdalen wordt door het waterschap in plannen benoemd en in de inspraak gebracht. De ambities van het waterschap passen binnen het omgevingsbeleid.

**Nummer G.6**
Leest dat de wateropgave grotendeels wordt gerealiseerd in de beekdalen. Stelt voor dit aan te vullen met natuurlijke laagtes. Geeft aan dat afspraken over de invulling van de wateropgave in 2009 zijn vastgelegd in een bestuursakkoord

*Antwoord*
Het lijkt ons goed om afspraken over natuurlijke laagtes op te nemen in een Lokaal Bestuursakkoord Waterbeheer. Wij gaan er van uit dat door de ondertekening de betrokken gemeenten en waterschappen zorgvuldig omgaan met de natuurlijke laagtes.

**Nummer G.17**
Geeft aan dat een streefbeeld voor beekdalgebied met een multifunctionele functie (bijvoorbeeld het Amerdiep) ontbreekt. Voor bestaande hoofdfuncties is het van belang dat uitgangspunten c.q. randvoorwaarden worden opgenomen.

*Antwoord*
Wij verwijzen naar de "verduidelijking beekdalenbeleid" hierboven. Daarin is aangegeven dat er randvoorwaarden gelden in een multifunctioneel gebied met de aanduiding beekdal.

**Nummer W.1, W.2, W.3, W.4**
De waterschappen houden bij de realisatie van de WB21 opgaven, KRW en GGOR rekening met de specifieke eigenschappen van de beekdalen en verwachten niet te komen met een generieke norm of oplossing voor de specifieke thema's.

*Antwoord*
Zie N.2

**Nummer N.2**
Stellen voor om voor de beekdalen geen inundatienorm vast te stellen.

*Antwoord*
Wij hebben als provincie een kaderstellende rol aangaande de regionale waterhuishouding. Wij hechten eraan om samen met de waterschappen na te denken over hoe de waterhuishouding op de lange termijn op orde kan worden gehouden en hoe alle functies daarin bediend kunnen worden. Gezien de specifieke Drentse hydrologische situatie zal deze discussie zich in hoofdzaak richten op de door u genoemde thema's. Uiteraard moet steeds goed gekeken worden naar specifieke eigenschappen van beekdalen.

**Nummer W.1, W.2, W.3, W.4**
Geven aan het MKBA-rapport waar naar verwezen wordt niet te kennen en kunnen derhalve de conclusies van dit rapport bij voorbaat niet onderschrijven.

*Antwoord*
Het bedoelde rapport met de titel "Maatschappelijke kosten- batenanalyse waterbeheer zuidwest Drenthe" (Witteveen en Bos) is recentelijk beschikbaar gekomen en inderdaad nog niet besproken met de waterschappen. Hiervoor zullen wij het initiatief nemen.

**Nummer W1, W2, W3, W4**
Constateren dat de tekst 'in beekdalen met een landbouwfunctie streven we naar een betere waterkwaliteit en naar een waterhuishoudkundige inrichting die op de landbouw is afgestemd' mogelijk in strijd is met de tekst 'in perioden van intensieve neerslag kan in de beekdalen, vanwege hun natuurlijke lage ligging, wateroverlast worden verwacht. Bij de inrichting en het beheer van het beekdal wordt hiermee rekening gehouden'.
Ook kan dit strijdig zijn met het Nee, tenzij beleid van pagina 66 "in de beekdalen mogen geen werken worden uitgevoerd die de afvoer van water versnellen".

*Antwoord*
Wij zien geen tegenstrijdigheid in de aanduiding beekdal en de landbouwkundige functie. Ook in landbouwkundig ingerichte delen van de beekdalen moet de ruimte voor water behouden blijven. Afwentelen naar benedenstrooms gebied is in principe niet de bedoeling. Het kan zijn dat je binnen een gebied specifieke delen gebruikt om de ruimte cq capaciteit te realiseren. Dit is het maatwerk in de uitwerking waarbij de waterschappen als eerste aan zet zijn. Voor de verdere beantwoording van deze zienswijze wordt verwezen naar de "verduidelijking beekdalenbeleid".

**Nummer W.1, W.2, W.3, W.4**
Achten het wenselijk om duidelijkheid te geven wie de kosten voor compenserende maatregelen behorend bij het 'Nee, tenzij'-beleid dienen te dragen. Stellen voor om diegene, die belang heeft bij de kapitaalintensieve functie ook de kosten te laten betalen voor de compenserende maatregelen. Achten het van belang dat de compenserende maatregelen worden getroffen voordat de kapitaalintensieve functie in gebruik wordt genomen.

*Antwoord*
In het nee, tenzij beleid is als 4e punt opgenomen: "Het negatieve effect op het watersysteem wordt in het plan gecompenseerd". Hiermee geven we aan dat de compenserende maatregelen door de initiatiefnemer worden uitgevoerd.

**Nummer W.3**
Verzoekt ons om de beekdalgrens Hunze gestippeld op de kaart weer te geven.

*Antwoord*
Zie N.2

**Nummer N.2**
Is van mening dat de begrenzing van het beekdal Hunze correct op de kaart staat en niet hoeft te worden aangepast.

*Antwoord*
Wij hebben met het Waterschap afgesproken om de begrenzing van de aanduiding "beekdal" voor de Hunze later definitief vast te stellen. Naar verwachting dienen dan ook de gebiedsnormen voor regionale wateroverlast in het Hunzedal te worden aangepast. Dientengevolge zal de kaart met de gebiedsnormen die in het POV is opgenomen eveneens worden aangepast. Daarmee wordt invulling gegeven aan uw voorstel.

**Nummer W1, W2, W3, W4**
Zijn van mening dat de tekst over het 'Nee, tenzij" beleid onduidelijkheden schept. Stelt voor om in de tekst op pagina 66 toe te voegen dat geen werken ten behoeve van kapitaalintensieve functie mogen worden uitgevoerd, of er dient een toevoeging te komen (bij voorkeur in de komende planperiode middels GGOR) waarbij het 'Nee, tenzij" beleid voor werken in de beekdalen verder wordt uitgewerkt.

*Antwoord*
Het "nee, tenzij-beleid" is specifiek gericht op kapitaal intensieve functies (woon- en werkgebieden en kapitaalintensieve vormen van agrarisch grondgebruik) en heeft geen betrekking op (waterstaatkundige) werken. Nieuwe kapitaalintensieve functies zijn alleen toegestaan als aan vier voorwaarden is voldaan:
1. er is sprake van een zwaarwegend maatschappelijk belang;
2. er zijn geen alternatieven;
3. de functie vormt op de locatie geen feitelijke belemmering om in de toekomst de afvoer- en bergingscapaciteit van het regionale watersysteem te vergroten;
4. het negatieve effect op het watersysteem wordt in het plan gecompenseerd.

De voorwaarden 3 en 4 geven antwoord op uw vraag: òf de nieuwe functie geeft op de locatie nu en in de toekomst geen feitelijke belemmering voor de waterhuishouding òf de belemmeringen op het watersysteem worden gecompenseerd.
Naar onze mening ontstaat daardoor geen onduidelijkheid.

Het waterschap oordeelt wanneer sprake is van belemmeringen in het watersysteem. Het waterschap kan haar oordeel kenbaar maken in haar advies in de watertoets ten behoeve van planologische procedures met betrekking tot een initiatief.

**Nummer W3**
Verzoek om de aanvullende zin "verder worden in de Hunze drie waterbergingsgebieden ingericht" te verwijderen, omdat deze waterbergingsgebieden (overigens twee in plaats van drie) ook in de EHS zijn gelegen. De zin wordt overbodig en verwarrend geacht.

*Antwoord*
Alleen het gebied Tusschenwater (3,5 miljoen $m^3$) is officieel als bergingsgebied (conform de definitie in de Waterwet) aangewezen in het stroomgebied van de Hunze. De rest van de wateropgave in het Hunzegebied wordt met water vasthouden opgelost.

Wijziging ontwerp
*Blz. 67, Nee tenzij beleid*

**Maatwerk beekherstel en wateropgave**
Met waterschap Reest en Wieden hebben we in het convenant Meppelerdiep afspraken gemaakt om de wateropgave te realiseren.
Waterschap Velt en Vecht lost de wateropgave deels op met waterbergingsgebieden en deels met 'winterbedden' langs beken, zoals de Aalder- en Westerstroom, de Sleenerstroom, het Loodiep en het Schoonebeekerdiep.
Waterschap Hunze en Aa's heeft in het project Waterdrager met de omgeving uitgewerkt hoe de gevolgen van de klimaatveranderingen kunnen worden opgevangen in de bovenstroomse delen.
Het waterschap ziet mogelijkheden om de wateropgave tot 2050 te realiseren binnen de EHS Drentsche Aa en Hunze. Verder wordt in het Hunzegebied het waterbergingsgebied (Tusschenwater) ingericht.
In de benedenloop van het Peizerdiep richt waterschap Noorderzijlvest een waterbergingsgebied in, in combinatie met het inrichten van de EHS. Hiermee realiseert het waterschap al een groot deel van de wateropgave.

**Nummer O.8, O.17, O.18, O.20, O.21, O.22, O.32, O.33, O.34, O.35, O.36, O.37, O.38, O.39, O.40, O.54, O.77, O.78, O.83, O.84, O.85, O.86, O.87, O.88, O.89, O.92, O.93, O.94, O.95, O.100**
De zienswijzen hebben betrekking op de herinrichting van het Loodiep en de aanduiding "beekdal" ten westen van Coevorden. Vaak wordt ingegaan op individuele belangen zoals waardedaling van het bedrijf, beperking van de ontwikkelingsmogelijkheden, gevolgen voor bedrijfsvoering, huiskavel, kans op schade. Daarnaast zijn er ook algemene opmerkingen gemaakt over de aanduiding beekdal.

*Antwoord*
Wij verwijzen naar de "verduidelijking beekdalenbeleid (begin 6.2.2.)" en "nadeelcompensatie/schadevergoeding Waterwet bij rechmatige overheidsdaad (7.5)"

Voor het beekdal Loodiep zijn inrichtings- en beheermaatregelen vastgesteld op grond van de Kaderrichtlijn Water (KRW). Deze maatregelen hebben betrekking op de huidige beekloop. De maatregelen zijn benoemd in de factsheets per waterlichaam (bijlage 3 in het Waterbeheerplan van het Waterschap Velt en Vecht).
Deze maatregelen zijn in zogenaamde gebiedsprocessen afgestemd met LTO vertegenwoordigers en vastgelegd in het Waterbeheerplan 2010-2015, dat in 2009 is goedgekeurd door het Algemeen Bestuur.
De KRW doelstellingen voor de oppervlaktewateren zijn in december vorig jaar door Provinciale Staten vastgesteld.

Op grond van het Nationaal Bestuursakkoord Water moeten de provincies en de waterschappen maatregelen nemen om wateroverlast in de toekomst te voorkomen. Berekend is dat in het Drentse deel van het beheersgebied van Waterschap Velt en Vecht ruimte gezocht moet worden voor ongeveer 7 miljoen $m^3$ water voor vasthouden en bergen. Het Algemeen Bestuur van het waterschap Velt en Vecht heeft besloten dat ongeveer 3,5 miljoen $m^3$ via beekinrichtingsprojecten wordt vastgehouden. Hiervan is ongeveer 1,1 miljoen $m^3$ gerealiseerd in de gebieden Roonboom (Geeserstroom) en Steigerswijk. De rest zal via beekinrichtingswerken in de stroomgebieden van het Loodiep, Drostendiep en Sleenerstroom worden gerealiseerd.
De opgave in het stroomgebied van het Loodiep (als onderdeel van de bovengenoemde 3,5 miljoen $m^3$) bedraagt 400.000 $m^3$.
In het Waterbeheerplan 2010-2015 is het beekinrichtingsproject voor het Loodiep opgenomen.

Voor ongeveer 4 miljoen $m^3$ worden waterbergingsgebieden aangewezen. In oktober 2009 zijn de waterbergingsgebieden aangewezen door de Provincie en daarmee is impliciet akkoord gegaan met het feit dat ongeveer 3,5 miljoen $m^3$ van de wateropgave wordt opgelost in de vorm van beekinrichtingsprojecten.

De totale zoekruimte (3,5 + 4,0 miljoen $m^3$) is groter dan de totale opgave (7 miljoen $m^3$). De reden daarvan is dat verwacht wordt dat niet overal 100% daadwerkelijk kan worden gerealiseerd.

De Provincie is van mening dat een koppeling tussen Loodiep en Vecht ten westen van Coevorden bijdraagt aan het realiseren van de KRW-doelstellingen in het Loodiep en de Geeserstroom. Tevens biedt deze oplossingsrichting eventueel mogelijkheden om de wateropgave voor het Loodiep te spreiden over een groter gebied dan in de huidige situatie mogelijk is.
Het Waterschap Velt en Vecht stelt in het Waterbeheerplan 2010-2015 dat het Loodiep weer aan de oude benedenloop gekoppeld moet worden. De Geeserstroom staat daarna weer rechtstreeks in verbinding met de Vecht. Dat is tevens de reden dat het waterschap het ambitieniveau 'midden' voor de ecologie aan het Loodiep heeft toegekend.
De Provincie heeft mede in het licht van het bovenstaande de aanduiding "beekdal" ten westen van Coevorden in de ontwerp Omgevingsvisie opgenomen.

Wij verwijzen voor detailinformatie ook naar de antwoordnota behorende bij het Waterbeheerplan 2010-2015 van Waterschap Velt en Vecht.

**Nummer L.28**
Wensen het uitgangspunt dat op geen enkele wijze het waterbezwaar mag worden afgewenteld te rigide en willen het reeds vastgestelde beleid als uitgangspunt te laten dienen. Vinden ook dat diverse beekdalen erg ruim zijn ingetekend en dat de term beekdal te ruim is gedefinieerd.

*Antwoord*
In de "verduidelijking beekdalenbeleid (begin 6.2.2)" is aangegeven welke rol de beekdalen speelt in relatie tot de wateropgave. De specifieke invulling voor de bovenlopen komt te vervallen. De bovenlopen zouden een rol kunnen spelen bij grondwateraanvulling, maar – zoals opgenomen in het plan – is een nadere onderbouwing en uitwerking van het concept van de "Waterfabriek" nodig voor dat er een concrete invulling aan kan worden gegeven.

**Nummer L.28**
Heeft geen kennis genomen van een convenant Meppelderdiep dat tussen diverse overheden is afgesloten. Op basis van de tekst kan worden geconcludeerd dat dit convenant tot een grotere opgave in het gebied Zuidwest Drenthe leidt. Indien dit het geval is, wordt dit afgewezen.

*Antwoord*
Het convenant Meppelerdiep heeft tot doel gehad een goede afstemming tussen de verschillende waterbeheerders. Vanuit het Nationaal Bestuursakkoord Water is bepaald dat de wateroverlast ten gevolge van de verwachte klimaatveranderingen niet mag worden afgewenteld. Het waterschap heeft de wateropgave bepaald die in elk stroomgebied zal moeten worden gerealiseerd. In het Werkatelier Oude Vaart en Wold Aa dat op 3 oktober 2006 heeft plaatsgevonden zijn de oplossingsrichtingen met onder andere u besproken. De bevindingen uit het Werkatelier Oude Diep – Reest zijn in het Algemeen Bestuur in januari 2007 vastgesteld. Bij het tot stand komen van het convenant Meppelerdiep is de LTO niet betrokken geweest. Het convenant bouwt echter voort op de uitkomsten van het Werkatelier Oude Vaart en Wold Aa. In het convenant Meppelerdiep zijn maatregelen met elkaar afgestemd zodat wateroverlast in Meppel en Zwartsluis wordt voorkomen en niet door te hoge kades naar het bovenstrooms gelegen Meppel wordt afgewenteld. Daarbij zijn de bestaande afspraken en opgaven voor Zuidwest Drenthe meegenomen. Het convenant heeft juist voorkomen dat de wateropgave niet groter is geworden in het gebied Zuidwest-Drenthe. In het convenant Meppelerdiep is een evenwichtig maatregelenpakket opgenomen. Eén van de maatregelen is het vergroten van de capaciteit van het gemaal Zedemuden.

**Nummer O.41, O.42**
Maken bezwaar tegen de aanduiding beekdal voor de Steenbergerloop, omdat in het kader van de herinrichting is afgesproken dat dit een (wit) landbouwgebied blijft.

*Antwoord*
Op de visiekaart is het gebied van de Steenbergerloop aangegeven met een landbouwfunctie. Hiermee geven we aan dat het gebied onderdeel van de robuuste landbouwstructuur. De aanduiding beekdal betekent niet dat de landbouwfunctie in het gebied ter discussie staat. Zie voor de betekenis van de aanduiding beekdal "verduidelijking beekdalenbeleid (begin 6.2.2.)".

**Nummer O.44**
Is van mening dat, alvorens water en natuuropgaven te combineren, er eerst meer onderzoek moet worden gedaan. Is van mening dat in de visie moet worden opgenomen dat men de wateropgave wil realiseren met een minimale behoefte aan landbouwareaal.

*Antwoord*
Wij zien het combineren van de water- en natuuropgave niet als vanzelfsprekend de beste oplossing. Een Maatschappelijke Kosten Baten analyse heeft dit ook aangetoond. Onze insteek is dat de wateropgave tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten gerealiseerd moet worden.

**Nummer O.56**
Is van mening dat wanneer een gebied wordt aangeduid als landbouwgebied, ook al is het beekdal, dat de overige functies daar ook op gericht moeten zijn.

*Antwoord O.56*
In het nieuwe omgevingsbeleid is sprake van het versterkt doorzetten van het huidige beleid in de beekdalen. Dit geld ook voor het Rolderdiep. Het centrum van het beekdal heeft de natuurfunctie toegekend gekregen en de flanken zijn als multifunctioneel ingedeeld met daarover heen de beekdal aanduiding. De wijze waarop per beekdal water wordt vastgehouden is maatwerk en verschilt van beekdal tot beekdal. Onder 6.2.2. "verduidelijking beekdalenbeleid" wordt nader ingegaan op ons beekdalenbeleid.

**Nummer O.90**
Maakt bezwaar tegen het plan vanwege de bestemmingswijziging van agrarisch tot natuur, en aantasting van de bedrijfsvoering door voorgesteld waterbeleid. Vreest voor waardedaling van het bedrijf vanwege ligging ten opzichte van natuur.

*Antwoord*
In de directe omgeving van uw woning is ons inziens geen functie natuur. Wel is er de aanduiding beekdal. Zie hiervoor de tekst over beekdalbeleid (begin 6.2.2.). Het waterschap zal hier invulling aan geven.
Op plannen die hiervoor gemaakt zullen worden kunt u inspreken. Pas dan is het eventueel mogelijk om vermeende schade te claimen.

**Nummer O.113**
Vraagt om verduidelijking van de betekenis multifunctioneel en is van mening dat de wateropgave gerealiseerd moet worden met zo min mogelijk landbouwgrond.

*Antwoord O.113*
Zie "verduidelijking beekdalenbeleid (begin 6.2.2)". Onze insteek is dat de wateropgave tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten gerealiseerd moet worden.

Zowel de begrenzing als de inrichting van het deel van het Amerdiep waar extra water wordt vastgehouden zijn nog onderwerp van studie. Daarbij wordt niet alleen naar het Amerdiep gekeken maar ook naar de totale hoeveelheid water die in samenhang met Holmers-Halkenbroek kan worden vastgehouden. Juist door het vasthouden van water in Holmers-Halkenbroek in periodes van extreme neerslag wordt benedenstrooms de Drentsche Aa ontlast.

De begrenzing hangt overigens niet alleen af van de realisatiemogelijkheden voor het extra vasthouden van water. Het gaat namelijk ook om het realiseren van doelen vanuit de Kader Richtlijn Water en het inrichten van een robuuste EHS.

**Nummer N.2**
Stelt dat op de Visiekaart de aanduiding beekdalen ontbreekt bij de bovenloop van het Oostervoorste Diep ten zuiden van Peest en de Eekhoornse loop ten zuiden van Bunne.

*Antwoord*
Op de beekdalenkaart zijn de belangrijkste waterlopen opgenomen. Mochten er uit de gebiedsprocessen voorstellen komen die het nodig maken de beekdalaanduidingen te wijzigen, dan kan bij herziening van de Omgevingsvisie worden meegenomen.

**Nummer O.82**
De inkleuring TOP-vedroging (kaart 9. Oppervlaktewater) op landbouwgrond wordt niet nodig geacht, omdat antiverdrogingsmaatregelen alleen op percelen met de functie natuur mogen plaatsvinden.

*Antwoord*
Verwezen wordt naar de algemene tekst over het beekdalenbeleid (begin 6.2.2.). De TOP gebieden verdroging zijn ruimer begrensd dan de natuurgebieden alleen. Hierdoor kunnen we de beschikbare middelen niet alleen inzetten om de verdroging te bestrijden maar ook om indien nodig compenserende maatregelen te treffen in de omgeving waardoor de waterhuishouding ook voor aangrenzende functies wordt verbeterd.

### *6.2.3 Dagelijks waterbeheer*

**Nummer W.1, W.2, W.3, W.4**
Verzoeken ons om bij Multifunctionele- en inzijggebieden gebieden de volgende twee zinnen toe te voegen: "als dit nadelige gevolgen voor de huidige functies heeft, gaan we samen met de betrokken partijen tot een oplossing zien te komen. Te denken valt aan compensatie of het inzetten van subsidies".

*Antwoord*
De aanduiding multifunctionele gebieden betekent op voorhand geen wijziging van het waterhuishoudkundig beleid. Compensatie is dan op voorhand ook niet aan de orde. De waterschappen zijn bij wet verantwoordelijk voor de waterhuishouding. Voor de financiering van deze taakstelling is een belastingstelsel ingesteld. De normering voor regionale wateroverlast is bepalend voor de reikwijdte van de verantwoordelijkheid van de waterschappen en de daaruit voortvloeiende financiële lasten.

Op grond van bovenstaande overwegingen zijn wij het niet met u eens om op voorhand alle nadelige gevolgen te compenseren in de vorm van flankerend beleid. Overigens staat het u vrij om een dergelijk flankerend beleid wel te overwegen en te bekostigen uit de waterschapsbelastingen.
Wel zijn wij voornemens, en dat is de strekking van de door u geciteerde tekst, naar maatwerkoplossingen te zoeken in geval van uitzonderlijke situaties en uitzonderlijk nadeel.

Verwezen wordt naar de algemene beantwoording "nadeelcompensatie/schadevergoeding Waterwet bij rechtmatige overheidsdaad (7.5)".

Wat voor wat betreft de inzijggebieden, kan gesteld worden dat het concept van het vergroten van de grondwatervoorraad nog verder uitgewerkt moet worden. In dat verband zal zeker gekeken worden naar gevolgen voor de huidige functies.

### *6.2.4 Wateroverlast door extreme weersomstandigheden*

**Nummer G.12**
Vraagt zich af welke functie maatgevend is voor de normering regionale wateroverlast, indien er in een gebied sprake is van meerdere functies. Wil graag betrokken worden als de provincie een risicobeheerplan op grond van de Richtlijn Overstromingsrisico's (ROR) gaat opstellen.

*Antwoord G.12*
Het waterschap doet een voorstel voor de normering op basis van het meest voorkomende grondgebruik en de toestand van het watersysteem. Wij zullen deze normen vastleggen in de Provinciale Omgevingsverordening. Bij het opstellen van de ROR zullen wij alle partijen zo goed mogelijk betrekken. Ook voor de onderdelen die door het Rijk worden getrokken, streven wij naar een goede betrokkenheid van een ieder.

**Nummer W.2**
Stelt voor de tekst op pagina 70 te wijzigen. De regionale keringen moeten voldoen aan de veiligheidsnorm van eens in de honderd jaar. Dit houdt in dat de waterkering niet mag falen bij een waterstand die een kans heeft eens in de honderd jaar op te treden. Op dat moment is er nog niet direct sprake van overstromingen zoals bij de norm voor wateroverlast.

*Antwoord*
Wij nemen uw voorstel grotendeels over.

Wijziging ontwerp
*Blz. 70, paragraaf 6.2.4 Wateroverlast door extreme weersomstandigheden*
4. De regionale waterkeringen moeten voldoen aan de veiligheidsnorm van eens in de honderd of tweehonderd jaar. Dit houdt in dat de waterkering niet mag falen bij een waterstand die optreedt bij die norm. Op dat moment is er nog niet direct sprake van overstroming. Dit moet grote schade en maatschappelijke ontwrichting voorkomen.

**Nummer W.2**
Het waterschap wil graag gezamenlijk nader onderzoek doen naar de mogelijkheden voor andere functie-combinaties of een ander alternatief voor waterberging Darperweiden ten behoeve van lagere maatschappelijke kosten. Het waterschap hoopt dat de provincie zich zal blijven inzetten om een bijdrage te leveren aan de veiligheid in zuidwest Drenthe.

Het waterschap stelt voor pas onderzoek naar nieuwe locaties voor waterberging te doen indien er noodzaak voor is, en ziet geen noodzaak voor nieuwe gebieden anders dan een alternatief voor Darperweiden.

*Antwoord*
Hierover hebben we met uw waterschap een uitgebreide discussie gevoerd in het kader van de aanwijzing van de waterbergingsgebieden. De besluitvorming over de aanwijzing van de bergingsgebieden is in 2009 afgerond en de aangewezen gebieden worden conform deze besluitvorming opgenomen in de Omgevingsvisie.

In het kader van het Convenant Meppelerdiep heeft de provincie een bijdrage van in totaal 1 miljoen euro toegezegd voor alle vijf bergingsgebieden tezamen in het Drentse deel van het stroomgebied van het Meppelerdiep. Tevens draagt de provincie uit het Programma Klimaat en Energie 0,5 miljoen euro bij aan het vasthouden van water in het Dwingelderveld.

Op pagina 70 wordt uiteengezet dat de provincie niet al eerste denkt aan het aanwijzen van nieuwe waterbergingsgebieden. De provincie is van mening dat de wateroverlast zoveel mogelijk wordt opgelost door het vasthouden van water in de natuurgebieden en de beekdalen. Wanneer vasthouden niet toereikend is voor het oplossen van de wateroverlast, gaat naar nieuwe waterbergingsgebieden worden gezocht.

Wijziging ontwerp
*Blz. 63, Paragraaf 6.1.1.*
Van provinciaal belang is/zijn:
De waterbergingsgebieden zoals deze zijn aangeduid op kaart 9 .

**Nummer W.2**
Verzoekt ons de begrenzing van het waterbergingsgebied Engelaarde aan te passen en de gronden van Rijkswaterstaat aan het begrensde gebied toe te voegen.

*Antwoord*
We kunnen instemmen met dit verzoek en zullen de bedoelde gebieden toevoegen aan kaart 9

Wijziging ontwerp
Kaart 9. Oppervlaktewater: gebieden met de codes 01, 02 en 03 op de kaart toevoegen.

Nummer L.27
Er wordt in de Omgevingsvisie te gemakkelijk aan de belangen van de betrokkenen in de beekdalen voorbij gegaan.

*Antwoord*
De beekdalaanduiding was ook al in het vorige omgevingsbeleid opgenomen. Ook het 'nee-tenzij beleid' is een voortzetting van beleid. Daarin zit ruimte voor ontwikkeling, maar wel onder voorwaarden.
De normering regionale wateroverlast is bedoeld om aan te geven wat u van het waterschap kan verwachten ten aanzien van wateroverlast. Tot nu toe zijn er geen inundatienormen op kaart vastgelegd. Alleen de normen voor het grondgebruik zijn opgenomen in het plan en de verordening. Van een vastgelegde norm van 1:25 in het beekdal is dus geen sprake. De norm voor de beekdalen moet door de waterschappen nog nader worden bepaald. De vastlegging van de normering in de POV staat gepland voor dit jaar.

De plannen voor beekdalen worden altijd met de streek ontwikkeld en in de inspraak gebracht.
Daarbij kunnen delen van de beekdalen worden gebruikt voor opvang van water om de kans op overlast voor de rest te verkleinen. Op deze manier blijft landbouwgrond op termijn ook bruikbaar.

Voor de beantwoording van deze vraag wordt verder verwezen naar de algemene beantwoording beekdalen-beleid en schade.

**Nummer L.28**
Verzoekt ons de 1:10 norm als maximumnorm te hanteren en merken daarbij op dat deze afhankelijk van het grondgebruik opgerekt moet worden.

*Antwoord L.28*
De normering regionale wateroverlast biedt rechtsbescherming aan landeigenaren waaronder agrariërs. In het Nationaal Waterplan is voor beekdalen geen norm voorgesteld omdat deze gebieden van nature regelmatig wateroverlast kennen. Oorspronkelijk hadden we een norm van 1:10 jaar voor de landbouwgebieden in de beekdalen in gedachte. Op verzoek van de waterschappen hebben wij deze norm laten vervallen en afgesproken dat de waterschappen per beekdal normen gaan uitwerken.
De waterschappen leveren de gebiedsnormen en de bijbehorende kaart aan bij de provincie aan.
Deze worden vervolgens opgenomen in de Provinciale Omgevingsverordening.

**Nummer O.47**
Maakt bezwaar tegen de aanwijzing van waterbergingsgebied Oosterhesselenlanden/Broeklanden.

*Antwoord O.47*
In oktober 2009 hebben wij het betreffende waterbergingsgebied aangewezen. Dit besluit staat nu niet opnieuw ter discussie.

**Nummer O.62**
Vraagt zich af of bij de voorgestelde inrichting van het Amerdiep voldoende rekening wordt gehouden met het grote reliëf verschil van het hoogste punt van Holmers Halkenbroeken en eigendomspercelen.
Verwacht grote inundatieproblemen bij extreme buien.

*Antwoord*
Zie O.67

**Nummer O.67**
Vraagt om verduidelijking van de betekenis van het waterbergingsgebied tussen Halkenbroeken en de huiskavel, en de aanwijzing EHS aldaar.

*Antwoord*
Bij extreme weersomstandigheden is het dagelijkse waterbeheer niet toereikend om wateroverlast te voorkomen. Er zijn daarom extra maatregelen nodig om de kans op inundatie tot een aanvaarbaar risico te beperken. De provincie heeft daartoe onder andere bergingsgebieden aangewezen.

Naast bergingsgebieden zijn er ook gebieden nodig waar bij extreme regenval extra water kan worden vastgehouden. We proberen die opgave zoveel mogelijk te combineren met de groene opgave (natuur). Daarbij worden onder andere beekdalen ingericht voor het vasthouden van water. Het Amerdiep hoort daar ook bij.
Zowel de begrenzing als de inrichting van het deel van het Amerdiep waar extra water wordt vastgehouden zijn nog onderwerp van studie. Daarbij wordt niet alleen naar het Amerdiep gekeken maar ook naar de totale hoeveelheid water die in samenhang met Holmers-Halkenbroek kan worden vastgehouden. Juist door het vasthouden van water in Holmers-Halkenbroek in periodes van extreme neerslag, wordt de Drentsche Aa benedenstrooms ontlast.
De begrenzing hangt overigens niet alleen af van de realisatiemogelijkheden voor het extra vasthouden van water. Het gaat namelijk ook om het realiseren van doelen vanuit de Kader Richtlijn Water en het inrichten van een robuuste EHS. Bij de geplande inrichting wordt nadrukkelijk gekeken naar het bovengelegen beekdal.

### *6.2.5 Watertekort*

**Nummer W.2**
Ziet graag dat de provincie samen met andere provincies op de hoge zandgronden zich mengt in de discussie over watertekorten om voor de toekomst voldoende zoet water voor onze regio veilig te stellen.

*Antwoord W.2*
Wij zijn betrokken bij het Deltaprogramma en in het bijzonder bij het Deelprogramma Zoetwater.
De zoetwatervoorziening voor geheel Nederland wordt daar bekeken en alle regio's hebben hun stem daarin. Via de droogtestudie Noord-Nederland waar u ook bij betrokken bent, proberen wij voor een goede uitgangssituatie voor de regio te zorgen en te zien hoe we ons kunnen voorbereiden op de toekomst. Met het voorgestelde beleid trachten we de afhankelijk te verkleinen van wateraanvoer uit het IJsselmeer.
Uiteraard maken we gebruik van wateraanvoer zolang dat mogelijk is.

## *6.3 Oppervlaktewaterkwaliteit*
### *6.3.1 Oppervlaktewaterlichamen*

**Nummer W.2**
Geeft aan dat in het beheergebied slechts in zeer beperkte mate mogelijkheden zijn om de inrichting van kanalen milieuvriendelijker te maken. Acht het vanwege het type water niet bijzonder zinvol om de kanalen meer mogelijkheden te geven voor vismigratie.

*Antwoord*
De doelen en maatregelen voor de Kaderrichtlijn Water (KRW) zijn voor alle waterlichamen, waaronder de kanalen, vastgelegd in uw Beheersplan 2010-2015 en in het "Besluit vaststelling doelen en maatregelen oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen in Drenthe op grond van de Europese Kaderrichtlijn Water".

**Nummer D.2**
Verzoekt ons om uit te gaan van het behalen van de KRW-doelen in 2015 en alleen onderbouwd en onder voorwaarden uitstel tot 2027 mogelijk te maken.

*Antwoord*
Zie W.5

**Nummer W.5**
Pleit ervoor om in de Omgevingsvisie de KRW-deadline van 2015 op te nemen en, daar waar fasering aan de orde is, deze te onderbouwen. Dit geldt des te sterker voor de grondwaterbeschermingsgebieden en de Drentsche Aa, omdat die binnen de KRW zijn aangewezen als beschermde gebieden.

Verzoekt ons om in de teksten (pag 76 en pag 81) over waterkwaliteit het belang van de Drentsche Aa in relatie tot drinkwaterbereiding aan te geven en daarbij een relatie te leggen met de vermindering van de zuiveringsinspanning .

*Antwoord*
Fasering:
De fasering van de maatregelen voor de KRW is vastgelegd in het besluit vaststelling doelen en maatregelen oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen in Drenthe op grond van de Europese Kaderrichtlijn Water van december 2009. In het besluit is de fasering als volgt beargumenteerd:
"Volgens de KRW moeten de doelen in 2015 gerealiseerd zijn. Fasering is echter mogelijk als de realisatie in 2015 tot disproportionele kosten leidt. De doelen moeten dan volgens de KRW uiterlijk in 2027 gerealiseerd zijn. Het Rijk adviseert de deelstroomgebieden te faseren tot uiterlijk 2027.
Faseren is zinvol en ook ingezet bij het bepalen van de maatregelen:
- vanuit oogpunt van kostenbesparing voor burgers en bedrijven. Fasering leidt tot spreiding van kosten. De lastenontwikkeling voor de burgers en bedrijven dient niet te groot te worden.
- vanuit technische en praktische overwegingen. Het uitvoeren van projecten kost tijd en menskracht. Dit is een belangrijke reden om projecten in de tijd te spreiden.
- vanuit uitvoeringsefficiencyoverwegingen. Fasering vergroot de baten en mogelijkheden tot koppeling met ruimtelijke ontwikkelingen in stad en land, doordat efficiënter gewerkt kan worden. Door te faseren kunnen wij aansluiten op inrichtingsmaatregelen ten behoeve van het waterkwantiteitsbeleid, van WB21 en van de provinciale ILGuitvoeringsprogramma's (onder meer realisatie van de ecologische hoofdstructuur); fasering biedt voorts meer kansen voor ontwikkeling van innovaties, onder meer in de vorm van pilots, in de periode 2009 tot en met 2015 en het toepassen van succesvolle innovaties in de daaropvolgende beheerperiodes 2015-2021 en 2021-2027. Daardoor kunnen de doelen beter bereikt worden en de kosten verder beperkt."

Ten aanzien van de grondwaterbeschermingsgebieden is het volgende in het KRW besluit opgenomen (samengevat): De kwetsbaarheid van een grondwaterbeschermingsgebied en de aard van de belasting van activiteiten en functies worden leidend in het nieuwe risicogerichte grondwaterbeschermingsbeleid (maatwerk per gebied). Maatregelen worden uitgewerkt in een nader op te stellen gebiedsdossier voor alle grondwaterwinningen. Maatregelen zijn daarbij vooral gericht op de input van stoffen. Stoffen die al onderweg zijn naar de grondwaterwinning kunnen veelal niet kosteneffectief worden beïnvloed, in dat geval wordt een tijdelijke achteruitgang van de grondwaterkwaliteit geaccepteerd. Binnen de grondwaterbeschermingsgebieden ligt een groot aantal puntbronnen dat binnen het bestaande bodemsaneringsbeleid tot dusverre nog

onvoldoende aandacht heeft gekregen. Nader onderzoek zal moeten uitwijzen of er daadwerkelijk sprake is van een verontreiniging. Afhankelijk van het beschikbaar komen van aanvullende middelen worden de maatregelen uitgevoerd voor 2015, dan wel worden ze gefaseerd. De risicovolle puntbronnen zullen echter voor 2015 worden gesaneerd.

Drentsche Aa:
In het Besluit vaststelling doelen en maatregelen oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen (bijlage 6) worden de maatregelen benoemd die nodig zijn om de oppervlaktewaterlichamen, waaronder ook de Drentsche Aa, te laten voldoen aan de geldende richt- en streefwaarden voor oppervlaktewaterlichamen die gebruikt worden voor de drinkwaterbereiding.
Onze inspanning is er in het verleden op gericht geweest om samen met u en andere partners de kwaliteit van de het oppervlaktewater in de Drentsche op een gewenst niveau te houden. Deze inspanning zetten wij samen met u in de planperiode door.

Wijziging ontwerp
*Bijlage 6, blz. 61, tweede alinea*
Doelstellingen met betrekking tot "water voor menselijke consumptie" uit oppervlaktewater
De Drentsche Aa neemt onder de Drentse beken een aparte plaats in omdat hieruit oppervlaktewater wordt gewonnen voor de openbare drinkwatervoorziening en ten behoeve van menselijke consumptie. Voor oppervlaktewaterlichamen waaruit water wordt onttrokken voor de productie van drinkwater gelden – in aanvulling op de kwaliteitseisen van KRW – extra milieukwaliteitseisen. De milieukwaliteitseisen die gelden voor oppervlaktewaterlichamen waaruit drinkwater wordt gewonnen zijn vastgelegd in het Besluit Kwaliteitseisen en Monitoring Water 2009 (BKMW).
De kwaliteitseisen zijn er op gericht dat de waterkwaliteit van het oppervlaktewaterlichaam waarin een waterwinlocatie voor de bereiding van drinkwater is gelegen, zodanig verbetert dat het niveau van zuivering van het onttrokken water kan worden verlaagd.

**Nummer N.2**
Maakt bezwaar tegen het naar achteren schuiven van termijnen en het terugschroeven van ambities met betrekking tot de KRW en het opheffen van verdroging in de EHS. Stelt dat niet terug te vinden is dat GS bij de behandeling van het Besluit KRW heeft aangekondigd dat de nieuwe functieindeling leidend zal zijn voor de volgende KRW-fase.

*Antwoord*
De KRW doelstelling (met daarin de termijnen en ambities) zijn in december 2009 voor de eerste keer vastgesteld. In die zin is er geen verschuiving en is het logisch dat dit recente beleid onveranderd wordt voortgezet zoals dit is afgesproken met partijen.
Wat betreft de EHS zijn er knelpunten die maken dat het niet realistisch is vast te houden aan doelen die niet gehaald worden. Wij proberen op alle mogelijke manieren om de verdroging zo snel mogelijk op te heffen.
Het Besluit vaststelling doelen en maatregelen oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen in Drenthe op grond van de Europese Kaderrichtlijn Water is gebaseerd op POP II. Feitelijk is er niet veel veranderd en passen de doelen bij de functies. Het ligt voor de hand om bij de volgende KRW fase (2015-2021) de dan geldende functie indeling leidend te laten zijn.

Wijziging ontwerp
*Blz. 63, 6.1.1. voetnoot*
1 Het 'Besluit vaststelling doelen en maatregelen oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen Drenthe Kaderrichtlijn Water", opgenomen als bijlage 6. Deze is vastgesteld in de Statenvergadering van 16 december 2009 (www.provincie.drenthe.nl).

*6.3.2 Zwemwaterkwaliteit*
*6.3.3 Diffuse bronnen*

**Nummer W.5**
Verzoekt ons in de teksten van de Omgevingsvisie aandacht te geven aan de normoverschrijdingen van vijf gewasbeschermingsmiddelen in het water van de Drentsche Aa.
Verzoekt om de volledige strekking van artikel 7 van de KRW mee te nemen in ons besluit, waarin wordt gesproken van verlaging van de zuiveringsinspanning op termijn.

*Antwoord*
Onderdeel van de Omgevingsvisie is het Besluit vaststelling doelen en maatregelen oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen (bijlage 6). In dit Besluit worden de maatregelen benoemd die nodig zijn om de oppervlaktewaterlichamen, waaronder ook de Drentsche Aa, te laten voldoen aan de geldende richt- en streefwaarden voor oppervlaktewaterlichamen die gebruikt worden voor de drinkwaterbereiding.

Met het mogelijk starten van het project Schone bron Drentsche Aa in 2010, een initiatief van uw zijde, waarin wij zowel inhoudelijk als financieel in participeren, geven wij invulling aan dit beleid en aan uw verzoek door onderzoek te doen naar het verlagen van de concentraties van de gewasbeschermingsmiddelen in de Drentsche Aa. Tevens is bij dit project de waterkwaliteitsbeheerder van de Drentsche Aa "waterschap Hunze en Aa's" betrokken. Dergelijke projecten ondersteunen we van harte.

**Nummer N.2**
Mist een verwijzing naar de provinciale Beleidsnotitie Gewasbeschermingsmiddelen van 2009.

*Antwoord*
De provinciale Beleidsnotitie Gewasbeschermingsmiddelen van 2009 is via onze website ontsloten.
Deze notitie is een uitwerking van het nationale Uitvoeringsprogramma diffuse bronnen waterverontreiniging 2007.

**Nummer O.55**
Is van mening dat de ontwerp Omgevingsvisie grote nadelige gevolgen voor het bedrijf zal hebben met name door het minimaliseren van het gebruik van meststoffen, gewasbeschermingsmiddelen alsmede diergeneesmiddelen.

*Antwoord*
Zie O.62

**Nummer O.62**
Acht het aanscherpen van gewasbeschermingsmiddelen en of diergeneesmiddelenbeleid niet acceptabel in betreffende deel van de Drentsche Aa.

*Antwoord*
Het grondwaterbeschermingsgebied Drentsche Aa behoudt de bestaande status. Ons beleid m.b.t. tot het gebruik van meststoffen, gewasbeschermingsmiddelen en diergeneesmiddelen wordt ongewijzigd voortgezet.

*6.3.4 Waterbodems*
*6.4 Grondwater*
*6.4.1 Hoofdlijn van het beleid*

**Nummer W.4**
Acht het te vroeg om het voorgestelde beleid gericht op de aanvulling van grondwater onder het Drents Plateau over te nemen en binnen het beheergebied in de praktijk te brengen. Het belang van de grondwater-voorrraad van voldoende omvang wordt onderschreven. Acht nader onderzoek nodig om definitieve keuzes te maken over de rol die de beekdalen daarin spelen. Stellen voor om, samen met de provincie, de komende tijd te gebruiken om één en ander nader uit te werken.

*Antwoord*
Wij zijn het met u eens dat nader onderzoek naar de invulling van de inzijggebieden voor de aanvulling van het grondwater ("het blauwe goud") gewenst is. Onderaan bladzijde 79 staat als zodanig vermeld dat onderzoek in de komende planperiode zal plaatsvinden.

### *6.4.2 Onze innovatieve grondwatervisie 'De waterfabriek van Drenthe'*

**Nummer G.16**
(WKO) Vraagt verduidelijking over de manier waarop wij visies voor de ondergrond willen stimuleren bij gemeenten.

*Antwoord*
Wij willen gemeenten stimuleren om WKO masterplannen op te stellen. De tekst in de Omgevingsvisie is niet voldoende duidelijk op dit punt. Wij passen dit aan.
In een WKO masterplan regelt de gemeente het gebruik van de ondergrond in een bepaald gebied t.a.v. open en gesloten WKO-systemen zo optimaal mogelijk. Dit is vooral bedoeld voor gebieden waar veel WKO-systemen worden verwacht zodat op voorhand de negatieve interferentie tussen WKO-systemen kan worden voorkomen en optimaal bodemgebruik wordt gerealiseerd. Wij hebben de intentie om op basis van een masterplan een paraplu-vergunning af te geven zodat de realisatie van nieuwe WKO-systemen in het betreffende gebied snel kan worden uitgevoerd.
In 2010 gaan de gemeente Assen, Hoogeveen en Emmen ieder in een pilot een WKO masterplan opstellen. Op basis van de ervaring in de pilot kunnen andere gemeenten ook aan de slag. Wij stimuleren de gemeente om een WKO masterplan op te nemen in het klimaatcontract tussen provincie en gemeente.

Wijziging ontwerp
*Blz 80 Gebiedgericht grondwaterbeheer in stedelijk gebied*
De toename van het aantal WKO-installaties vraagt om een goede onderlinge afstemming. WKO-installaties kunnen elkaar, maar ook bestaande grondwaterwinningen beïnvloeden. Wij stimuleren dat gemeenten masterplannen WKO gaan opstellen voor de ondergrond in de grote kernen, om deze problematiek integraal aan te pakken (zie ook paragraaf 4.7).

**Nummer L.28**
Missen in het voorgestelde waterbeleid respect voor de huidige landbouwstructuur en agrariërs.

*Antwoord*
Het grondwater in Drenthe is van belang voor zowel de natuur, de drinkwatervoorziening als de landbouw. Vanwege dat belang hebben wij een visie voor de lange termijn ontwikkeld. Het is een visie die nog nader uitgewerkt moet worden, maar een aantal uitgangspunten willen nu al wel vast opnemen in ons beleid. Hierbij gaat het niet alleen om het behoud van de grondwatervoorraad met een goede kwaliteit, maar ook om het benutten van het grondwater. Dit geldt ook voor de landbouw. Denk hierbij aan het beschikbaar stellen van grondwater voor beregening of het toepassen van nieuwe concepten, waarbij water door agrariërs zelf wordt benut voor watervoorziening of andere economische activiteiten. Het is nu nog niet duidelijk of deze concepten rendement opleveren, maar met het oog op mogelijke consequenties van klimaatverandering willen wij ruimte in ons plan opnemen om deze concepten in de toekomst mogelijk te maken.

**Nummer G.17**
Vraagt ten aanzien van de watervoorziening in de Veenkolonien, aandacht voor de afspraken die hierover zijn gemaakt in het Hunzegebied.

*Antwoord*
Zie N.2

**Nummer N.2**
Stelt dat bij de uitwerking van het wateroogstgebied Hunze als strikte voorwaarde gesteld moet worden dat er sprake is van een duurzame combinatie van waterwinning en natuurontwikkeling. Stelt dat bepaalde gebieden om die reden vrijgesteld moeten worden van waterwinning.

*Antwoord*
Het concept van wateroogsten zal in de planperiode worden uitgewerkt. Zowel voor de drinkwatervoorziening, de natuur als de landbouw is het van belang dat duurzame oplossingen worden gevonden. In dat verband ligt het bijvoorbeeld minder voor de hand om bovenstrooms in het Hunzedal grondwater te winnen. Er zijn echter concepten denkbaar waarbij kwelwater, nadat het op een natuurlijke manier aan het oppervlak is uitgetreden, wordt benut voor andere doelen. Wij willen daarom op voorhand geen gebied uitsluiten.
Wel vinden wij het van belang dat voor de Hunze een intergaal plan wordt uitgewerkt, waarin alle functies in het Hunzedal worden betrokken. Het plan wordt samen met onze partners uitgewerkt.

**Nummer O.6**
Spreekt zorgen uit over nieuwe ontwikkelingen in het Hunzedal. Verzoeken ons om de gemaakte afspraken met agrariërs in het Hunzeproject in stand te houden, hier zorgvuldig mee om te gaan en hiervoor gezamenlijk de verantwoordelijkheid te nemen zoals afgesproken in het jarenlange traject van afstemming.

*Antwoord*
Het grondwater in Drenthe is van belang voor zowel de natuur, de drinkwatervoorziening als de landbouw. Het wateroogstgebied voor de Hunze is een onderdeel van onze lange termijn visie voor het grondwater, die nog nader uitgewerkt moet worden. Dat geldt ook voor de aanduiding ‘wateroogstgebied’. Bij de uitwerking worden alle relevante partijen betrokken, waarbij we ook willen onderzoeken of er kansen liggen voor een duurzame bedrijfseconomische ontwikkeling voor de landbouw. Op basis van de aanduiding “wateroogstgebied” zal de huidige begrenzingen van de EHS niet worden aangepast.

**Nummer O.62**
Het uitwerken van de “Waterfabriek van Drenthe” mag niet ten koste gaan van de inkomens- en vermogenspositie, en moet dan ook volledig gecompenseerd worden.

*Antwoord*
Het principe van “de waterfabriek van Drenthe” moet nog verder worden uitgewerkt. Hiermee willen we de Drentse grondwatervoorraad vergroten en benutten. Dit grondwater is van groot belang voor verschillende gebruikers, waaronder de landbouw. De klimaatsverandering zal leiden tot drogere zomers. Dan zullen diverse gebruikers meer behoefte hebben aan de beschikbaarheid van voldoende grondwater.
Voor compensatie verwijzen wij naar de toelichting onder: “Nadeelcompensatie/schadevergoeding Waterwet bij rechtmatige overheidsdaad” (7.5).

**Nummer O.124**
Vraagt om verduidelijking van het begrip Waterfabriek.

*Antwoord O.124*
Het grondwater in Drenthe is van belang voor zowel de natuur, de drinkwatervoorziening als de landbouw. Vanwege dat belang hebben wij een visie voor de lange termijn ontwikkeld. Onderdeel van de visie is het vergroten van de grondwatervoorraad onder het Drents Plateau, zodat we het grondwater zo goed mogelijk kunnen benutten voor de drinkwatervoorziening. Met deze grondwatervoorraad willen we ook de landbouw en de natuur zo veel mogelijk bedienen. In het stedelijk gebied kan het grondwater worden benut voor bedrijfseconomische ontwikkelingen en energietoepassingen. Het grondwater zou in Drenthe kunnen functioneren als "motor" voor economische ontwikkeling. In de komende periode willen wij samen met onze partners een verdere invulling geven aan dit concept.

**Nummer O.45**
Constateert onduidelijkheden ten aanzien van kaart 11. Grondwater en uit zorgen over de grondwatersituatie in relatie tot maatregelen gericht op Fochteloerveen en Slokkert. Verzoekt om de nulsituatie vast te leggen en aanvullende maatregelen te nemen. Is van mening dat eventuele nadelige gevolgen moeten worden gecompenseerd.

*Antwoord*
Op kaart 11 zijn die gebieden aangegeven die een meer specifieke betekenis hebben in relatie tot de grondwatervoorraad. Het gaat dan zowel om de bescherming van de grondwaterkwaliteit als om maatregelen gericht op het aanvullen van de voorraad. Voor het gebied Veenhuizen gelden geen specifieke aanduidingen.

U spreekt de zorg uit dat de grondwaterstand zal wijzigen door maatregelen in onder andere het Fochteloerveen en De Slokkert. De maatregelen hebben als doel de natuurwaarden in genoemde gebieden te ondersteunen. Het is daarbij niet de bedoeling om de omgeving met negatieve effecten te belasten.
De initiatiefnemer van het project moet daarbij de onderbouwing leveren.
Het waterschap is vervolgens verantwoordelijk voor de beoordeling van de plannen (watervergunning).

Voor aanvullende wensen op het gebied van afwatering ten gevolge van maatregelen in De Slokkert kunt u zich tot het waterschap wenden.

Het waterschap is als freatisch grondwater beheerder verantwoordelijk voor het monitoren van de grondwaterstand. U zult zich dan ook tot het waterschap moeten wenden met de wens om de nul situatie vast te leggen.

Wat betreft schade verwijzen wij naar de algemene beantwoording"schade en schadevergoeding" (7.5)

### *6.4.3 Verdrogingsbestrijding (TOP-gebieden natuur)*

**Nummer N.2**
Verzoeken ons om als doelstelling te hanteren dat de verdroging in 2015 in alle TOP-gebieden is opgelost en te streven naar volledig herstel van de verdroogde natuurgebieden in 2018.

*Antwoord*
Onze aanpak moet ertoe leiden dat in drie van de acht TOP-gebieden de verdroging in 2015 is opgelost.
In de overige TOP-gebieden moet de situatie aanzienlijk verbeterd zijn. De overige verdroogde gebieden in Drenthe komen na 2015 aan bod.

**Nummer W.1, W.2, W.3, W.4**
Constateren dat in de tekst over de TOP-gebieden gesproken wordt over drie urgente gebieden, terwijl in de tabel maar twee zijn aangegeven.

*Antwoord*
Er zijn inderdaad fouten in de tabel geslopen. Vanuit de Natura2000-doelstelling zijn er twee gebieden urgent. Voor drie gebieden streven wij naar volledig herstel in 2015.

Wijziging ontwerp
*Blz. 81*, paragraaf 6.4.3 Verdrogingsbestrijding (TOP-gebieden natuur)

| Verdroogd gebied | Doelstelling 2015 | Relatie met natuur en KRW |
|---|---|---|
| Fochteloërveen | geen verdroging | EHS, N2000 |
| Drentsche Aa | geen verdroging | EHS, N2000 en KRW |
| Elperstroom | matig verdroogd | EHS, N2000 (urgent) en KRW |
| Drents Friese Wold en Leggelderveld | matig verdroogd | EHS, N2000 |
| Dwingelderveld | matig verdroogd | EHS, N2000 |
| Bargerveen | matig verdroogd | EHS, N2000 (urgent) en KRW |
| Peizerdiep | geen verdroging | EHS en KRW |
| Reest | matig verdroogd | EHS, N2000 en KRW |

*Tabel 6.2 Doelstellingen TOP-gebieden*

**Nummer R.3**
Is van mening dat rekening moet worden gehouden met het feit dat recreatiebedrijven het gehele jaar door "droge voeten"moeten houden. De overheid moet daar garant voor staan. Ook de kosten om de bedrijven droog te houden, moeten duidelijk zijn en liggen bij de overheid en niet bij de ondernemer.

*Antwoord*
Enkele recreatieterreinen liggen nabij natte natuurgebieden. Dit brengt met zich mee dat er in natte perioden ook natte omstandigheden op het recreatieterrein kunnen voorkomen. Bij concrete knelpunten moet er contact op worden genomen met het waterschap.

Bij de uitvoering van maatregelen voor de verdrogingsbestrijding moeten de effecten op andere functies zoveel mogelijk worden voorkomen. Als er effecten worden verwacht op aangrenzende functies, dan moeten mitigerende maatregelen onderdeel zijn van het inrichtingsplan. Bovenstaande is ook van toepassing bij de aanleg van waterbergingsgebieden.

In paragraaf 6.2.3. onder Gewenst Grond- en Oppervlaktewaterregiem wordt opgenomen hoe omgegaan wordt met vernattingsmaatregelen (zie beantwoording W.1, W.2, W.3 en W.4 onder 4.3.3).

**Nummer O.24**
Vernatting van het Dwingelderveld leidt tot vernatting van recreatieterrein RCN de Noordster en tot toename het aantal stekende insecten. Is van mening dat provincie en waterschap verantwoordelijk zijn voor 'droge voeten' en beperken overlast insecten. Extra kosten dienen voor rekening van de overheid te komen.

*Antwoord*
In het Dwingelderveld is sprake van verdroging en om die reden is het gebied opgenomen in de TOP-lijst verdroogde gebieden. De inrichtingsmaatregelen in het Dwingelderveld zijn gericht op het herstellen van een voedselarme natuur. Het gebied wordt echter niet ingericht als waterbergingsgebied. Bij de uitvoering van maatregelen voor de verdrogingsbestrijding moeten de effecten op andere functies zoveel mogelijk worden voorkomen. In paragraaf 6.2.3. onder Gewenst Grond- en Oppervlaktewaterregiem wordt opgenomen hoe omgegaan wordt met vernattingsmaatregelen.

De ligging van de Noordster vlak bij het natte heidegebied brengt met zich mee dat er in natte perioden ook natte omstandigheden op uw terreinen kunnen voorkomen. In het recente verleden heeft het waterschap werken uitgevoerd om wateroverlast op het terrein zoveel mogelijk te voorkomen.

In paragraaf 6.2.3. onder Gewenst Grond- en Oppervlaktewaterregiem wordt opgenomen hoe omgegaan wordt met vernattingsmaatregelen (zie beantwoording W.1, W.2, W.3 en W.4 onder 4.3.3).

**Nummer L.27**
Stelt dat de afspraken die het kader van het PMJP zijn gemaakt over de aanpak van de verdroging van het Drents-Friese Wold en het Dwingelderveld geen effect op de landbouwkundige grondwaterstand rond de Natura2000-gebieden mogen hebben.

*Antwoord*
Uitgangspunt is om bij maatregelen voor het Natura2000 gebied geen effecten in het landbouwgebied te laten ontstaan. Dit is echter niet altijd mogelijk.
De TOP gebieden verdroging zijn ruimer begrensd dan de natuurgebieden alleen. Hierdoor kunnen we de beschikbare middelen niet alleen inzetten om de verdroging te bestrijden maar ook om, indien nodig, compenserende maatregelen te treffen in de omgeving waardoor de waterhuishouding ook voor aangrenzende functies wordt verbeterd. Indien dit niet mogelijk is, zal er financiële compensatie plaatsvinden.

**Nummer O.45, O.62, O.116**
Vragen zich af of anti-verdrogingsmaatregelen alleen mogen worden uitgevoerd op percelen met de functie natuur. Maakt bezwaar tegen de onnauwkeurige aanduiding van de TOP-verdrogingsgebieden op kaart 9.

*Antwoord*
De TOP gebieden verdroging zijn ruimer begrensd dan de natuurgebieden alleen. Hierdoor kunnen we de beschikbare middelen niet alleen inzetten om de verdroging te bestrijden maar ook om indien nodig compenserende maatregelen te treffen in de omgeving waardoor de waterhuishouding ook voor aangrenzende functies wordt verbeterd.
De ruime en niet gedetailleerde begrenzing past bij de provinciale schaal van het plan. Tevens was dit nodig omdat bij de begrenzing nog niet alle maatregelen in beeld waren en dus ook de compenserende maatregelen niet.

### *6.4.4 Grondwaterkwaliteit (KRW)*
### *6.4.5 Grondwaterbescherming*

**Nummer W.5**
Verzoekt ons om de teksten over waterkwaliteit op pagina 76 of pagina 81 in lijn te brengen met het belang van de Drentsche Aa voor de drinkwaterbereiding en vraagt ons een relatie te leggen met vermindering van de zuiveringsinspanning.

*Antwoord*
Uw verzoek met betrekking tot het aanpassen van de waterkwaliteit gericht op de Drentsche Aa is reeds beschreven in bijlage 6 “Besluit vaststelling doelen en maatregelen oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen in Drenthe (op grond van de Europese Kaderrichtlijn Water)“. In bijllage B (onderdeel van bijlage 6) onder kopje “Beoordeling winningen” op blz 60-61 wordt op uw verzoek ingegaan. Wij citeren:
“De Drentsche Aa neemt onder de Drentse beken een aparte plaats in omdat hieruit oppervlaktewater wordt gewonnen voor de openbare drinkwatervoorziening en ten behoeve van menselijke consumptie. Voor oppervlaktewaterlichamen waaruit water wordt onttrokken voor de productie van drinkwater gelden – in aanvulling op de kwaliteitseisen van KRW – extra milieukwaliteitseisen. De milieukwaliteitseisen die gelden voor oppervlaktewaterlichamen waaruit drinkwater wordt gewonnen zijn vastgelegd in het Besluit Kwaliteitseisen en Monitoring Water 2009 (BKMW).

De kwaliteitseisen zijn er op gericht dat de waterkwaliteit van het oppervlaktewaterlichaam waarin een waterwinlocatie voor de bereiding van drinkwater is gelegen, zodanig verbetert dat het niveau van zuivering van het onttrokken water kan worden verlaagd."

**Nummer W.5**
Pleit ervoor om aan de gebiedsdossiers en de uitvoeringsprogramma's een formele status toe te kennen, zodat uitvoering van de benoemde maatregelen verzekerd is.

*Antwoord*
Ten aanzien van de formele status, verankering en uniformiteit van de gebiedsdossiers, wachten wij de uitkomsten van de landelijke discussie af.

**Nummer W.5**
Constateert dat tabel 6.3 verwarrend werkt, omdat niet alle erboven genoemde zones die samen een beschermingsgebied vormen in de tabel terugkomen.

*Antwoord*
Wij hebben de indeling van de verschillende zones genoemd en zone "waterwingebieden" komt inderdaad niet tot uiting in tabel 6.3. Wij zullen de waterwingebieden in tabel 6.3 opnemen.

Wijziging ontwerp
*Blz. 83,* Provinciale Omgevingsverordening (POV)

| Grondwaterlichaam | Naam | Indeling gebied | Kwetsbaarheid |
|---|---|---|---|
| Zand Rijn-Oost | Holtien | Waterwingebied, verbodzone diepe boringen (50m) | niet kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Zuidwolde | Waterwingebied, verbodzone diepe boringen (50m) | niet kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Hoogeveen | Waterwingebied, verbodzone diepe boringen (50m) | niet kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Ruinerwold | Waterwingebied, grondwaterbeschermingsgebied | minder kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Kruidhaars | Waterwingebied, gebied tegen fysische bodemaantasting | minder kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Havelterberg | Waterwingebied, grondwaterbeschermingsgebied | kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Beilen | Waterwingebied, grondwaterbeschermingsgebied | kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Dalen | Waterwingebied, grondwaterbeschermingsgebied | kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Leggeloo | Waterwingebied, grondwaterbeschermingsgebied | kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Valtherbos | Waterwingebied, grondwaterbeschermingsgebied | kwetsbaar |
| Zand Rijn-Oost | Noordbargeres | Waterwingebied, grondwaterbeschermingsgebied | kwetsbaar |

| | | | |
|---|---|---|---|
| Zand Rijn-Noord | Nietap | Waterwingebied, grondwaterbeschermingsgebied en verbodzone diepe boringen (15m) | minder kwetsbaar |
| Zand Eems | Assen | Waterwingebied, verbodzone diepe boringen (15m) | niet kwetsbaar |
| Zand Eems | Annen / Breevenen | Waterwingebied, gebied tegen fysische bodemaantasting | niet kwetsbaar |
| Zand Eems | De Groeve | Waterwingebied, gebied tegen fysische bodemaantasting | minder kwetsbaar |
| Zand Eems | Gasselte | Waterwingebied, grondwaterbeschermingsgebied | kwetsbaar |
| Zand Eems | Onnen / De Punt | Waterwingebied, gebied tegen fysische bodemaantasting | minder kwetsbaar |
| R5 Beek op zand | Drentsche Aa | grondwaterbeschermingsgebied de Drentsche Aa, oppervlaktewaterwinning | kwetsbaar |

*Tabel 6.3: Indeling 18 beschermingsgebieden*

**Nummer D.2**
Verwacht dat de provincie via het nee, tenzij principe de regie behoud over de juiste grondwaterbescherming zodat drinkwaterbelangen te allen tijde op een goede manier worden meegenomen in gemeentelijke bestemmingsplannen en vergunningverlening. Ziet de POV als belangrijke 'stok achter de deur' om dit te bereiken. Gaat ervan uit dat de nieuwe POV m.b.t. grondwaterbescherming een verbetering laat zien.
Voor wat betreft het aanleggen van WKO systemen in beschermingsgebieden wordt gepleit voor eenzelfde nee-tenzij principe en risicogeoriënteerde benadering

*Antwoord*
Zie O.69

**Nummer W.5**
Pleit ervoor om WKO installaties in alle omstandigheden niet toe te laten in grondwaterbeschermingsgebieden.

*Antwoord*
Zie O.69

**Nummer O.69**
Geeft aan dat het beschermen van het grondwater een duidelijk beleidskader vereist waaraan bestemmingsplannen en besluiten kunnen worden getoetst. Pleit ervoor om WKO installaties in alle omstandigheden niet toe te laten in grondwaterbeschermingsgebieden.

*Antwoord*
Wij zijn voornemens om met de Omgevingsvisie de grondwaterbescherming op de volgende wijze te realiseren:
- Blz 84: "Wij zien tot op het verankeren van grondwaterbeschermingsgebieden in ruimtelijke plannen. Grondwaterbeschermingsgebieden worden daarom bij ruimtelijke ontwikkelingen aangemerkt als een provinciaal belang;
- Blz 84: onder kopje "Gebiedsdossiers". De gebiedsdossiers worden ontwikkeld samen met betrokken partijen zoals de waterleidingsbedrijven, de gemeenten, de waterschappen en andere doelgroepen. Het aanleggen van de gebiedsdossiers leidt tot een gemeenschappelijk inzicht in de factoren die van belang zijn voor de kwaliteit van het onttrokken grondwater en in de feitelijke bedreigingen va die kwaliteit.

- Blz 92, onder kopje “Inzet instrumenten”. Momenteel krijgt een aanpak op basis van gelijkwaardigheid gestalte via ons zogenaamde relatiebeheer. Wij willen het vroegtijdig overleg over ruimtelijke voornemens van gemeenten die aan een provinciaal belang raken, voortzetten, professionaliseren en uitbouwen.

Daarnaast is het u bekend dat de POV wordt aangepast. Wij zullen de regelgeving voor de gebieden ter bescherming van het grondwater actualiseren en waar nodig aanscherpen en meer in overeenstemming brengen met landelijke ontwikkelingen.

Met toepassing van de vorenstaande punten denken wij een zodanige bescherming te realiseren dat de kwaliteit van het grondwater nu en ook in de toekomst voldoende wordt beschermd.

WKO-systemen kunnen een negatieve invloed hebben op de kwaliteit van het grondwater. In het de Omgevingsvisie wordt opgenomen dat binnen de grondwaterbeschermingsgebieden geen WKO-systemen mogen worden aangelegd.

Aanvullend op blz 52 van het de Omgevingsvisie onder kopje “Bodemenergie” wordt een restrictie opgenomen met betrekking tot de toepassingen van bodemenergie in gebieden ter bescherming van het grondwater (zie figuur “Mogelijkheden benutten ondergrond”).

Wijziging ontwerp
*Blz. 83*
Ruimtelijke bescherming
Het is cruciaal dat het grondwater binnen de grondwaterbeschermingsgebieden niet verontreinigd raakt. Via het ruimtelijke ordeningsbeleid kan het risico op verontreiniging door grondwaterbelastende functies worden verkleind. Het ordeningsbeleid moet:
- Ruimtelijke functies bevorderen die bijdragen aan kwalitatief goed grondwater;
- Voorwaarden stellen aan ruimtelijke functies om het risico op grondwaterverontreiniging te verkleinen;
- Functies weren die een risico op grondwaterverontreiniging met zich meebrengen. Deze functies mogen alleen worden toegelaten als alternatieven ontbreken en als er zwaarwegende maatschappelijke argumenten voor zijn (‘nee-tenzijbeleid’). Het gaat daarbij in elk geval om de volgende functies:
  - Nieuwe infrastructurele werken;
  - Woningbouwontwikkelingen;
  - Grootschalige recreatieve ontwikkelingen;
  - Functies verbieden die een te groot risico vormen voor de kwaliteit van het grondwater;
  - Industriële ontwikkelingen en/of nieuwe bedrijventerreinen;
  - Nieuwe begraafplaatsen of terreinen waar verstrooiing van as plaatsvindt;
  - WKO installaties.

### *6.4.6 Grondwateronttrekkingen*

**Nummer O.69**
Verzoekt ons om in de Omgevingsvisie aan te geven hoe de kwaliteitstoestand van het te winnen grondwater gemonitord gaat worden en wil met ons in overleg treden over aanvullende afspraken op de overeenkomst.

*Antwoord*
Nadere besluitvorming over de wijze waarop wij de kwaliteit van het gewonnen grondwater voor de drinkwatervoorziening zullen gebruiken bij de karakterisering en toestandsbeoordeling van de grondwaterlichamen hangt af van de landelijke te ontwikkelen protocollen op dat punt. Mocht dat niet tot resultaten leiden dan zullen wij te zijner tijd hierover met de drinkwaterbedrijven in overleg treden.

## 6.5 Stad en keten

### *6.5.1 Stedelijk water*

**Nummer G.12, G.17**
Vraagt ons om het principe om waterberging vanuit de stedelijke gebieden niet af te wentelen niet te rigide toe te passen. Ziet mogelijkheden voor maatwerkoplossingen die natuurwinst opleveren en daarnaast kosteneffectiever zijn.

*Antwoord*
De toepassing zal veelal geschieden in overleg met het waterschap. Het is daarbij van belang dat er goede technische en financiele oplossingen komen, die zowel door de gemeente als het waterschap worden gedragen. Het is van belang dat het probleem wordt opgelost en niet op een andere partij of andere locatie wordt afgewenteld. Dit geldt voor bestaand stedelijk gebied, en helemaal voor nieuw stedelijk gebied.

### *6.5.2 Waterketen*

**Nummer W.1, W.2, W.3, W.4**
De waterschappen geven aan dat in relatie tot de actie STORM, niet uit te sluiten is dat, uit effectiviteits- en/of efficientieoverwegingen, de afspraken rondom de waterketen ook gevolgen zullen hebben voor de organisatiestructuur.

*Antwoord*
De provincie is voorstander van kostenbeheersing/-reductie in de waterketen. Voorstellen van de waterschappen om dit doel op een andere wijze te realiseren zien wij met belangstelling tegemoet.

## 6.6 Monitoring, onderzoeksprogramma en gegevensbeheer

**Nummer G.12**
Constateert dat ook de gemeenten, waaronder Assen, participeren in het grondwatermodel MIPWA en vraagt dit op te nemen in de tekst.

*Antwoord*
Wij zullen de tekst aanpassen zodat de gemeente Assen in de tekst worden genoemd.

Wijziging ontwerp
*Blz. 90, paragraaf 6.6 Monitoring, onderzoeksprogramma en gegevensbeheer*
Wij participeren in het noordelijke grondwatermodel MIPWA. Dit model van de noordelijke waterschappen en provincies en de gemeente Assen maakt het mogelijk om snel antwoord te krijgen op beleidsmatige vragen.

## 6.7 Financiën

**Nummer W.5**
Constateert op grond van tabel 6.4 dat de provincie geen middelen heeft opgenomen voor grondwaterbescherming en pleit voor duidelijkheid op dit punt, met als basis het principe dat het verwijdering van bedreigingen, dan wel (historische) vervuilingen worden betaald door de veroorzakers.

*Antwoord*
Wij zijn van mening dat wij voor een deel van de financiering van de uitvoering een beroep moeten kunnen doen op de waterleidingbedrijven (pag 64, 1 e alinea). Uiteraard houden wij rekening met de landelijke ontwikkelingen rondom de gebiedsdossiers, waarbij momenteel afstemming plaatsvindt over de verdeling van kosten van maatregelen over alle betrokken partijen.

**Bijlage Nummer W.5**
Mist de factsheets van de oppervlaktewaterlichamen in bijlage 6. Op pagina 60 van de bijlage wordt een beoordeling van de winningen gekregen. De winning van Nietap met score 2 heeft in de tabel een groene kleur gekregen, deze zou geel moeten zijn.

*Antwoord*
De factsheets zijn inderdaad niet in de ontwerp Omgevingsvisie opgenomen. Wij zullen er voor zorgen dat de factsheets via de website van de provincie te raadplegen zijn.

Het is juist dat de winning Nietap in de tabel een groene in plaats van een gele kleur heeft gekregen.

Wijziging ontwerp
*Bijlage 6, blz. 60*
Tabel: wijzigen groene kleur in gele kleur (winning Nietap, geldt voor kwaliteitscriterium “geen effecten van andere intrusie (puntbronnen), heeft score 2 en moet gele kleur worden).

# 7. Sturing en instrumenten

## 7.1 Sturingsprincipes

**Nummer G.6**
Ervaart in de Omgevingsvisie weinig vertrouwen in wat gemeenten zelf kunnen regelen. Dit betreft onder andere stedelijke centra, woonmilieus, sport- en cultuurinfrastructuur.

*Antwoord*
Wij zien voor ons op de genoemde beleidsterreinen inderdaad een rol weggelegd. Hieraan ligt geen wantrouwen ten aanzien van de gemeente ten grondslag, maar een vertrouwen in de meerwaarde van een gezamenlijke verantwoordelijkheid.

**Nummer G.14**
Geeft aan zelf te kunnen beoordelen wanneer sprake is van een zorgvuldig ruimtegebruik en hierin geen provinciale rol te zien.

*Antwoord*
Wij zijn verheugd dat de gemeente het met ons eens is waar het de principes van zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik betreft. Wij zien op dit vlak voor onszelf een kaderstellende rol. Wij willen het proces waarlangs zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik tot stand komt, vastleggen zonder op voorhand een voorschot te nemen op de uitkomst van dat proces. Wij menen dat op deze manier zowel het gemeentelijk als het provinciaal belang hiermee recht wordt gedaan.

**Nummer G.21**
Vraagt zich af waarop de keuzen voor provinciale verantwoordelijkheid zijn gebaseerd en wanneer iets van bovenlokaal belang is.

*Antwoord*
De keuzen voor de verantwoordelijkheid zijn gebaseerd op de provinciale beleidsdoelen. De niewue Wro geeft geen blauwdruk wat wel en niet een provinciale verantwoordelijkheid is. Deze keuzevrijheid ligt bij de provincie zelf  en kan per provincie verschillend worden ingevuld.
Wij hebben bovenlokaal vertaald als dat; wat gemeentegrens-overschrijdend is (regionaal)

**Nummer P.1**
Stelt voor om te komen tot afstemming en samenwerking aan de vormgeving voor grensoverschrijdende landschappen (veenkoloniën, essen op de Hondsrug, houtsingels op het Drents Plateau, bescherming van de Hondsrug) waar het de bescherming van waarden betreft.
Stelt voor om bestuurlijke en ambtelijke samenwerking aan de ontwikkeling en ruimtelijke kwaliteit tussen provincie Groningen en Drenthe te intensiveren, en zo met minder middelen en menskracht toch de beoogde doelen te kunnen realiseren.

*Antwoord*
De door u genoemde landschappelijke kwaliteiten van Drenthe behoren tot de kernkwaliteiten van onze provincie. Wij willen dan ook graag afstemming zoeken over de samenwerking voor deze gebieden, zonder dat voor ons daarbij het doel voorop staat deze op precies eenzelfde wijze te beschermen(sturingsfilosofie).

Met betrekking tot de ontwikkeling van ruimtelijke kwaliteit zijn we recent gestart met “Atelier mooi-Drenthe”. Vanuit dit atelier zal ook de samenwerking gezocht worden met uw provincie als het gaat over thema’s die ons beiden raken.

**Nummer B.4**
Verzoekt een eventuele ruimtelijke verordening pas na vaststelling van de Omgevingsvisie op te stellen.
Verzoekt in een eventuele ruimtelijke verordening geen belemmeringen op te werpen voor toekomstig landelijk beleid na 2012.

*Antwoord*
Wij zullen inderdaad geen ruimtelijke verordening vaststellen voorafgaand aan vaststelling van de Omgevingsvisie. Op de specifieke bepalingen ervan lopen wij hier niet vooruit, zodat op dit moment niet te zeggen is welke betekenis een dergelijke verordening voor toekomstig landelijk beleid zal hebben.

## 7.2 Inzet instrumenten

**Nummer M.5**
Verzoekt ons om de nationale belangen, zoals opgenomen in de AMVB Ruimte via een verordening te waarborgen.

*Antwoord*
Wij zullen binnen de wettelijke eisen, waaronder de AMVB Ruimte, handelen. Wij hebben in hoofdstuk 7 benoemd dat wij deze AMVB naar een provinciale verordening zullen doorvertalen. Mede op basis van andere ingediende zienswijzen zien wij daarnaast beperkt een meerwaarde in het instrument. Dit heeft geleid tot een aangepaste paragraaf 7.2. Wij denken hiermee tegemoet te komen aan de wens van het ministerie.

Wijziging ontwerp

*Blz. 11 paragraaf 3.3 Rol en Sturing, derde alinea*

Dit vertrouwen uit zich de instrumenten die we kiezen om onze ambities te realiseren.. Door in een vroeg stadium het overleg te zoeken, vertrouwen wij er op dat er voldoende draagvlak is voor een gezamenlijk gedragen standpunt.

Wij zien daarnaast een aantal redenen om een ruimtelijke verordening vast te stellen ter borging van provinciale en nationale belangen. In paragraaf 7.2 gaan wij hierop nader in, alsmede op de wijze waarop wij van de overige Wro-instrumenten gebruik willen gaan maken.

*Blz. 93, paragraaf 7.2 Inzet instrumenten, eerste alinea*

Ruimtelijke Omgevingsverordening

Het zwaarste generieke Wro-instrument is de ruimtelijke verordening. Met een verordening leggen wij als provincie regels op aan de gemeenten die zij binnen een bepaalde periode in bestemmingsplannen moeten neerleggen. Doen zij dat niet tijdig, dan gelden de regels zelfstandig naar burgers. Het instrument verordening willen we slechts terughoudend inzetten om onze doelen te bereiken en belangen te behartigen (zie ook 7.1 sturingsprincipes).

We willen de verordening inzetten:

- daar waar hogere regelgeving (AMvB Ruimte) dit vereist;
- daar waar beleidskeuzes 'hard' zijn (een voorbeeld zou het weren van nieuwe intensieve veehouderij in de provincie kunnen zijn);
- daar waar we zorgvuldigheid van besluitvorming willen borgen (een voorbeeld zou het borgen van het in regionaal verband totstandkomen van woningbouwafspraken kunnen zijn).

Onderwerpen die gezien het voorgaande in aanmerking lijken te komen voor een verordening zouden kernkwaliteiten, ondergrondse opslag van afval, intensieve veehouderij, windmolens en Ecologische Hoofdstructuur kunnen zijn. Na de zomer gaan wij het traject dat leidt tot vaststelling van de verordening formeel inzetten en dan zal de discussie over inhoud ervan ook kunnen worden gevoerd.

Uit het voorgaande valt af te leiden dat niet alle provinciale belangen in een ruimtelijke verordening zullen worden neergelegd. Hierin moeten wij een meerwaarde zien die tot een van de hiervoor genoemde redenen te herleiden valt. Het is ook niet nodig elk provinciaal belang via een verordening te borgen, omdat wij over meer juridische instrumenten beschikken die wij kunnen inzetten als de situatie dat zou vereisen. Wij gaan hierna in op de wijze waarop we die instrumenten willen gebruiken.

**Nummer N.2**

Ondersteunen de centrale plaats die de Drentse kernkwaliteiten innemen maar missen een samenhangende provinciale landschapsvisie. Vinden het essentieel dat de landschapskwaliteiten en andere kernkwaliteiten goed in de gemeentelijke ruimtelijke plannen geborgd worden. Stelt nader genoemde procesafspraken in een provinciale verordening voor.

Stellen voor om een samenhangend provinciaal landschapsbeleid te formuleren en een goede doorwerking van alle kernkwaliteiten in gemeentelijke plannen te borgen via een bestuurlijk bonus-malus systeem.

Zijn van mening dat de wijze van sturing en de inzet van instrumentarium onduidelijk wordt geschetst waarbij het risico bestaat dat het beleid onvoldoende kan worden geeffectueerd. Stelt voor om de rol en de inzet van instrumenten nader uit te werken door per beleidsdoel aan te geven welke rol de provincie wil vervullen en welk instrumentarium hiervoor zal worden ingezet.

Stellen voor om de rol en de inzet van instrumenten nader uit te werken door per beleidsdoel aan te geven welke rol de provincie wil vervullen en welk instrumentarium hiervoor zal worden ingezet.

*Antwoord*
In de uitvoeringsparagraaf volgend op de vaststelling van de visie zullen we nadrukkelijk ingaan op de wijze waarop we de borging, maar ook borging van de verschillende kerwaarden kunnen organiseren (niet alleen een samenhangend provinciaal landschapsbeleid). Vanuit de filosofie van de wet gaan we voor een duidelijk ondercheid in provinciale en gemeentelijke verantwoordelijkheid. Een bonus-malus systeem past daar naar onze mening niet in. De inzet van een verordening om onze belangen te borgen sluiten we niet uit (zie beantwoording M5 7,2. inzet instrumenten).

**Nummer O.5**
Adviseert daarnaast sturing op uitwerking van de visie in eerste instantie via het instrument van een verordening cq. sturingskader te laten lopen.

*Antwoord*
Wij gaan in onze sturingsfilosofie uit van gelijkwaardigheid en vertrouwen. Dit uit zich in de instrumenten die we kiezen om onze ambities te realiseren. In eerste instantie blijven we weg bij verplichtende instrumenten, zoals een verordening. Door in een vroeg stadium het overleg te zoeken, vertrouwen wij er op dat er voldoende draagvlak is voor een gezamenlijk gedragen standpunt. Wij zien daarnaast een aantal redenen om ook een ruimtelijke verordening vast te stellen ter borging van provinciale en nationale belangen. In paragraaf 7.2 gaan wij hierop nader in, alsmede op de wijze waarop wij van de overige Wro-instrumenten gebruik willen gaan maken.

**Nummer O.59**
Vindt de nadruk op samenwerking tussen partijen tegenstrijdig met het vervolgens verwijzen naar dwingende instrumenten, dit suggereert dat gelijkwaardigheid tussen partijen slechts schijn is.

*Antwoord*
Onze insteek van gelijkwaardigheid en vertrouwen uit zich in de nadruk op het Relatiebeheer als middel om onze doelstellingen uit de Omgevingsvisie te bereiken. Daarnaast beschikken wij over andere instrumenten die wij slechts terughoudend inzetten. Wij handelen daarmee ons inziens binnen de geschetste uitgangspunten.

**Nummer O.72**
Zijn van mening dat met de keuze meer bevoegdheden over te dragen aan het lokale niveau, de provincie ook de keuze moet maken om te werken aan het versterken van de gemeentelijke bestuurskracht. Dat begint met het intensiever laten samenwerken tussen gemeentes maar verdergaande opties moeten zeker worden overwogen.
Adviseert een verordening te hanteren wat ook duidelijkheid schept naar alle partijen.

*Antwoord*
Wij willen voor bepaalde onderdelen gebruik gaan maken van het instrument verordening. Voor de vraag of een bepaald onderwerp van provinciaal belang is, verwijzen wij echter naar de Omgevingsvisie, die daarvoor doorgslaggevend is.
Wat betreft bestuurskracht van gemeenten; daar zijn we positief over. We zien nu al dat een aantal gemeenten intensiever gaan samenwerken, bijvoorbeeld bij het opstarten van regionale woon-en werk afspraken.

**Nummer O.102**
Vraagt zich af hoe de kwaliteit van de natuurgebieden die onder gemeentelijke verantwoordelijkheid gaan vallen wordt geborgd.

*Antwoord*
Wij gaan ervan uit dat de gemeenten hier hun verantwoordelijkheid nemen. Onderschat hierbij ecter ook niet de borging van kwalteit vanuit de eigenaar/beheerder van de betreffende gronden

**Nummer O.110**
Geeft specifieke suggesties voor instrumenten betreffende leefbaarheid, woningbouw en krimp.

*Antwoord*
Uw suggesties nemen we mee bij het opstellen van de uitvoeringsagenda volgend op de Omgevingsvisie, na de zomer.

## 7.3 Monitoring
## 7.4 Handhaving
## 7.5 Compensatiebeginsel

**Nummer R.3**
Is van mening dat niet voor alle kernkwaliteiten compensatie geeist kan en mag worden. Veel recreatiebedrijven zitten in of tegen natuurgebieden aan. De ervaring leert dat het compensatiebeginsel vertraagt, kostenverhogend werkt en zelfs tot het afketsen van goede recreatieve ontwikkelingen kan leiden. Is van mening dat het instrument compensatie terughoudend moet worden ingezet en pragmatisch en simpel moet zijn, bijvoorbeeld door het ontwikkelen van een compensatiefonds of grondbank of het aanwijzen van compensatiegebieden.

**Nummer W.1, W.2, W.3, W.4, O.45, O.62**
Betreffen zienswijzen over compensatie en/of schadevergoeding in relatie tot de wateropgave.

*Antwoord*
"Nadeelcompensatie/schadevergoeding Waterwet bij rechtmatige overheidsdaad"
In de Waterwet is in Hoofdstuk 7, paragraaf 3, een uniforme regeling opgenomen voor schadevergoedingen die in het verleden vielen onder de Wet op de Waterhuishouding, de Wet verontreiniging oppervlaktewateren, de Waterstaatswet en de Grondwaterwet. In artikel 7.14 is een regeling opgenomen voor degene die schade lijdt of zal lijden die een gevolg is van de rechtmatige uitoefening van een taak of bevoegdheid in het kader van het waterbeheer. Deze schade kan zijn ontstaan als gevolg van een besluit of een feitelijk handelen.
Dat ook plannen zoals deze zijn opgenomen in de Waterwet een schadeveroorzakende gebeurtenis zouden kunnen zijn, ligt minder voor de hand. Een functietoekenning of aanduiding beekdal op zich lijdt niet tot schade. Een plan vergt immers concrete uitvoering door middel van besluiten of feitelijk handelen.
Alsdan zal veelal niet het plan de schadeveroorzakende gebeurtenis zijn, maar het benodigde uitvoeringsbesluit of de benodigde uitvoeringshandeling. Deze worden doorgaans genomen door de waterschappen. Veelal zullen waterschappen bij de uitwerking van het beleid zorgen dat eventuele schade zoveel mogelijk wordt voorkomen of ondervangen.

In artikel 7.15 is nog een verbijzondering opgenomen over het recht op schadevergoeding. Ook schade in verband met wateroverlast of overstromingen vallen onder artikel 7.14. Hierbij moet dan wel sprake zijn van de verlegging van een waterkering of van andere maatregelen die zijn gericht op het vergroten van de afvoer- of bergingscapaciteit van watersystemen.
Daarnaast geldt dat er een verzoek tot schadevergoeding ook ingediend kan worden voor schade als gevolg van de plicht opgenomen in artikel 5.26, om wateroverlast en overstromingen als gevolg van de afvoer of tijdelijke berging van oppervlaktewater te dulden.

Overigens gelden uiteraard voor alle verzoeken de normale vereisten die zijn opgenomen in artikel 7.14.

# Wijzigingen kaarten

### Kaart 1 Visie 2020
- legenda beekdal gewijzigd
- legenda aanduiding combinatie opgave water/natuur vervangen door gebiedsopgave Uffelte/Ruinen (plus kleine aanpassing ter hoogte Uffelte)
- nieuwe functie overige functies toegevoegd
- ecologische/multifunctionele verbinding ingekort Fochterloërveen
- proefgebied verweving vervallen
- kern Coevorden aangevuld met grensoverschrijdende aanduiding Europark
- N34 (Coevorden – Holsloot) aangeduid als zoekgebied weginfrastructuur internationaal N862
- nieuwe aanduiding Lofar aangebracht
- diverse aanpassingen begrenzing functie natuur versus multifunctioneel
- diverse aanpassingen begrenzing functie natuur versus landbouw
- grenscorrectie zuidwest kant Meppel (Bergierslanden)

### Kaart 2 Kernkwaliteiten
aangepast op basis van aanpassingen overige kaarten

### Kaart 2B Landschap
legenda aangepast

### Kaart 2C Duisternis en Stilte
legenda aangepast

### Kaart 2D Aardkundige Waarden
aangepast op basis van categorieindeling respecteren, voorwaarden stellen

### Kaart 2F Cultuurhistorie
Norgerholt en jonge stuifzandbossen Norg toegevoegd

### Kaart 3 Ruimtelijk economische ontwikkeling en mobiliteit
- legenda Natura 2000/Nationaal Park gewijzigd in Nationaal Landschap
- legenda benaming kaartlaag economische kernzones gewijzigd in ‘stedelijke netwerken’
- pictogram Terminal Coevorden verplaatsen naar de plaats van het Europark, op die wijze dat het precies op de grens ligt van Nederland en Duitsland
- natura 2000 gebieden buiten Drenthe toegevoegd
- Nationaal Landschap Drentse Aa doorgetrokken tot in provincie Groningen

### Kaart 4 Robuuste EHS 2020/2040
- legenda aanduiding klimaatmantels geschrapt
- natura 2000 gebieden buiten Drenthe toegevoegd
- aanduiding kansrijk gebied voor klimaatmantels verwijderd

### Kaart 5 Landbouw
- aanduiding proefgebied verweving verwijderd
- aanduiding proefgebied experimenten aangevuld
- aanduiding robuuste landbouw aangepast aan natuur en beekdalen

**Kaart 7 Recreatie en Toerisme**

- aanduiding ontwikkelingsgebied verblijfsrecreatie verwijderd
- aanduiding versterking bestaand aanbod geschrapt
- aanduiding speerpuntgebied ontwikkeling grootschalige dagrecreatie verwijderd
- aanduiding Nationaal Landschap toegevoegd
- aanduiding Natura 2000 gebieden toegevoegd
- aanduiding Entree recreatief 'groen' Drenthe (OV) toegevoegd

*Nieuwe kaarten*

**Kaart 8A Zoekgebied grootschalige Windenergie**

**Kaart 12 Overige aanduidingen**

kaart met daarop relevante informatie over objecten, zoneringen, locaties, infrastructuur, tracés buisleidingen en overige aanduidingen.

*Provinciale staten van Drenthe*
*Vastgesteld 2 juni 2010*

**Colofon**
Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

provincie Drenthe

# *Staten*stuk 2010-450

## Begroting 2011
***Nota van aanbieding***

Voorgestelde behandeling:
- Statencommissie Omgevingsbeleid op 13 oktober 2010
- Statencommissie Cultuur en wijlzijn op 20 oktober 2010
- Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie op 3 november 2010
- Provinciale Staten op 10 november 2010
- fatale beslisdatum: 10 november 2010

Behandeld door de heer L.C.M. Evers, telefoonnummer (0592) 36 55 59, e-mail l.evers@drenthe.nl
en de heer E. Bos, telefoonnummer (0592) 36 55 16, e-mail e.bos@drenthe.nl
Portefeuillehouder: mevrouw J.G. Vlietstra

## Inleiding

Bij deze Nota van aanbieding treft u de Begroting 2011 aan. De stukken maken deel uit van de begrotings- en rekeningcyclus van de provincie Drenthe. In dit statenstuk wordt nader ingegaan op een aantal aspecten van de Begroting 2011. De Begroting 2011 bevat de uitwerking van de besluiten die uw Staten hebben genomen op basis van de Voorjaarsnota 2010, inclusief de amendementen en moties die uw staten tijdens de Algemene Beschouwingen hebben aangenomen. De aldus gestelde kaders zijn verwerkt in de Begroting 2011. Door vaststelling van de Begroting 2011 wordt een definitief besluit genomen over alle besluiten die bij de Voorjaarsnota 2010 als kaderstellend wijrden aangemerkt. Het in deze Nota van aanbieding opgenomen financieel perspectief voor de jaren 2011 tot en met 2014 is ten opzichte van dat van de Voorjaarsnota 2010 op onderdelen aangepast. Dit wordt mede veroorzaakt doordat wij als uitgangspunt voor de algemene uitkering uit het Provinciefonds de Meicirculaire 2010 hebben gehanteerd.
Het financieel beeld op basis van de Meicirculaire 2010 was reeds aan uw staten gecommuniceerd door middel van onze brief d.d. 30 juni 2010. De tegenvallers die in deze brief werden aangegeven, zijn in deze Nota van aanbieding meegenomen, samen met nog enkele andere actualiseringen. Hierbij gaat het in de meeste gevallen om tegenvallers, die echter voor een groot deel worden gecompenseerd door de meevaller die optreedt door de wijziging in de toerekening van rente aan de middelen voor het regio specifiek pakket (RSP).
Het uiteindelijke financieel perspectief kan echter de komende jaren nog verslechteren, afhankelijk van kortingen die van de kant van de rijksoverheid mogelijk nog worden opgelegd. De verwachting is dat er nog een aanzienlijke aanvullende korting komt op de algemene uitkering, alsmede kortingen van op de doeluitkeringen op het gebied van verkeer en verkeer, jeugdzorg en landelijk gebied. Daarbij wordt ervan uitgegaan dat deze kortingen zullen ingaan vanaf 2012. Het is echter niet uitgesloten dat ook in 2011 de provincies getroffen zullen worden door aanvullende kortingen als gevolg van een nieuw Regeerakkoord. De Rijksbegroting 2011 van het demissionaire Kabinet bevat geen nieuwe kortingen voor de provincies. Het nieuwe verdeelmodel Provinciefonds zal naar verwachting positief uitvallen voor de provincie Drenthe. Bedoeling is dat het nieuwe verdeelmodel vanaf 2012 wordt toegepast.
Aanvullende kortingen van het Rijk zullen onvermijdelijk leiden tot aanvullende bezuinigingsmaatregelen in de provinciale Begroting. Dat betekent dat er nog scherpere beleidsinhoudelijke keuzes zullen moeten worden gemaakt met het nieuwe omgevingsbeleid en PNS als richtinggevende kaders. Voorgaande zal ook consequenties hebben voor het ambtelijk apparaat, waarbij het uitgangspunt van geen gedwongen ontslagen sterk onder druk zal komen te staan.

In de voorliggende Begroting zijn de uitkomsten van de Tweede Bestuursrapportage grotendeels verwerkt. Bij deze Nota van aanbieding wordt verder nog de eerste wijziging van de Begroting 2011 aan uw staten aangeboden, waardoor alle nog te nemen besluiten nu worden voorgelegd.

In de vergadering van de Statencommissie Cultuur en welzijn d.d. 23 juni 2010 heeft ons college de toezegging gedaan uw staten nader te informeren over welke taken wel en niet meer tot het sociale domein gaan behoren met uw besluit op PNS (inclusief amendement). Tevens hebben wij in de Voorjaarsnota 2010 aangekondigd uw staten hierover te informeren. Dat doen wij in bijlage 1 van de toelichting bij deze beleidsbrief. Dit komt in de plaats van de aangekondigde "septemberbrief".

## Advies

1. Kennisnemen van het financiële beeld als geschetst in de Begroting 2011.
2. De korting op de budgetten van gesubsidieerde organisaties uitstellen tot 1 juli 2011, deze voor organisaties met een subsidie lager dan € 4.000,-- geheel achterwege laten en het effect hiervan meenemen in de eerste wijziging van de Begroting 2011.
3. De lasten en baten in de Begroting 2011 per programma autoriseren volgens het principe: "Per prioriteit de lasten en baten afzonderlijk en voor de overige budgetten de lasten en baten in totalen per programma".
4. Artikel 1 van de Verordening op de heffing van de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting (MRB) Drenthe wijzigen in: "Op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting worden in de provincie Drenthe voor het tijdvak 1 april 2011 tot en met 31 maart 2012 **83,6** opcenten geheven".
5. Het Normenkader 2010 vaststellen en gedeputeerde staten (evenals in 2009) de bevoegdheid geven om wijzigingen in het Normenkader goed te keuren indien deze na de datum van uw goedkeuring en vóór 31 december 2010 plaatsvinden.
6. Het Controleprotocol 2010 vaststellen.
7. De Begroting 2011 en de eerste wijziging van de Begroting 2011 vaststellen.

## Beoogd effect

Provinciale staten autoriseren gedeputeerde staten het beleid uit te voeren met de daaraan verbonden baten en lasten zoals opgenomen in de Begroting 2011.

## Argumenten

*1.1. Ten opzichte van de Voorjaarsnota 2010 is het financiële perspectief op onderdelen aangepast.*

De cijfers zoals deze in de Begroting 2011 aan uw staten worden voorgelegd komen niet op alle onderdelen overeen met de stand zoals deze is gepresenteerd in de Voorjaarsnota 2010. Dit wordt veroorzaakt door enige ontwikkelingen die zich in de tussenliggende periode hebben voorgedaan en waarvan de financiële gevolgen als onderdeel van de Begroting 2011 aan uw staten worden voorgelegd. De grootste mutaties en meest opvallende wijzigingen worden hierna weergegeven

**Autonome ontwikkelingen**

*Algemene uitkering uit het Provinciefonds*

In de Meicirculaire 2010 Provinciefonds is als meest opvallende en ingrijpende onderdeel de uitname van € 290 miljoen voor het begrotingsjaar 2011 in haar definitieve vorm verwerkt. Het Drentse aandeel daarvan is € 5 miljoen op basis van de afspraken die in IPO-verband gemaakt zijn met het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK). In de circulaire wordt verder nog de komende herziening van het verdeelmodel voor 2012 aangekondigd. Het meest opvallende punt voor de provincie Drenthe is de hoogte van de algemene uitkering in de Meicirculaire 2010. De raming van de algemene uitkering uit het Provinciefonds op basis van de Meicirculaire 2010 komt uit op € 68.894.703,-- in 2011. De uitkering zoals geraamd in de actuele Begroting is € 76.694.478,--. Hiermee verslechtert het financiële beeld van de provincie voor 2011 ten opzichte van de aannames zoals geschetst in de Voorjaars-

nota 2010 met circa € 7,8 miljoen. Hierover informeerden wij uw staten al door onze brief d.d. 30 juni 2010.
Inmiddels is de Septembercirculaire 2010 Provinciefonds ontvangen. Het beeld aangaande de algemene uitkering uit het Provinciefonds wijkt in deze circulaire niet significant af van het beeld uit de Meicirculaire 2010. Wijzigingen die het gevolg zijn van (nieuwe) decentralisatie-uitkeringen, zijn meegenomen in de Tweede Bestuursrapportage 2010.

*Actualisering van budgetten*
Ten opzichte van de Voorjaarsnota 2010 is een aantal wijzigingen van functionele budgetten aan de orde. Het gaat hierbij om de volgende bijstellingen.

| | **2011** | **2012** | **2013** |
|---|---|---|---|
| **Beginstand** | | | |
| **Bedragen genoemd in VJN 2010** | **-2.654.359** | **9.990.593** | **2.554.604** |
| ***Mutaties op die genoemde die verrekend woorden met de algemene reserve*** | | | |
| 1. Nota reserves en voorzieningen (juni 2010), afboeken rente RSP | 6.130.000 | 7.320.000 | 7.446.400 |
| 2. Nota reserves en voorzieningen (juni 2010), IBOI-rente over RSP-reserve | -423.485 | -311.445 | -234.348 |
| 3. Nota reserves en voorzieningen (juni 2010), IBOI-rente over Dynamische cofinancieringsreserve | -642.982 | -646.197 | -649.428 |
| 4. Nota reserves en voorzieningen (juni 2010) (Reserve achterstallig onderhoud en verbeteringswerken N34) | | | 1.163.500 |
| 5. Resultaat aanpassing Provinciefonds | -7.799.775 | -9.105.308 | -1.451.640 |
| 6. Resultaat aanpassing Provinciefonds door overheveling decentralisatieuitkeringen) | 3.377.047 | 4.587.035 | 4.608.435 |
| 7. Indexering subsidiebudgetten 2011-2014 cultuur en sociaal en natuurinstellingen; totaal voordelig resultaat | 164.126 | 306.704 | 393.516 |
| 8. Resultaat op correctie rentes en dividenden (17-08-2010) | -1.016.356 | -2.777.123 | -1.204.967 |
| 9. Kapitaallasten geactiveerde activa | 567.244 | -1.841.713 | -393.918 |
| 10. Resultaat amendementen Voorjaarsnota 2010 | 321.450 | 279.812 | 236.502 |
| 11. Overige verschillen samengevat | -72.677 | -72.576 | -544.486 |
| **Onttrekking aan de algemene reserve na verwerking bovenstaande mutaties** | **-2.049.767** | **7.729.782** | **11.924.170** |

Ter toelichting per genoemde bijstelling het volgende.

Ad 1 In de Voorjaarsnota 2009 (bladzijde 13) is de rentetoevoeging over 2011 (3%), 2012 (3,5%) en 2013 (4%) geraamd. Echter, in de Nota reserves en voorzieningen is bepaald dat het IBOI-percentage zal worden toegepast. Hierdoor ontstaat een voordeel omdat het nieuw toe te voegen percentage veel lager is.

Ad 2 In de Nota reserves en voorzieningen is besloten IBOI-rente toe te voegen aan de RSP-reserve. Deze rente was nog niet begroot en moet nu ten laste van de Algemene middelen worden gebracht.

Ad 3 In de Nota reserves en voorzieningen is besloten IBOI-rente toe te voegen aan de Dynamische cofinancieringsreserve. Deze rente was nog niet begroot en moet nu ten laste van de Algemene middelen worden gebracht.

Ad 4 Op de primaire Begroting 2013 zijn uitgaven geraamd voor het project Achterstallig onderhoud en verbeteringswerken N34 van € 1.163.500,--. Er is echter verzuimd dit bedrag ten laste van de Reserve achterstallig onderhoud en verbeteringswerken N34 te brengen. Dit wordt nu gecorrigeerd waardoor een incidenteel voordeel ontstaat.

Ad 5 Hier staat het resultaat van de aanpassing van de algemene uitkering uit het Provinciefonds als gevolg van de Meicirculaire 2010.

Ad 6 Hier staan de gevolgen van het decentraliseren van specifieke uitkeringen in het Provinciefonds uit de Meicirculaire 2010, waaronder de Decentralisatieuitkering externe veiligheid en vrijval van de lasten Muskus- en beverrattenbestrijding.

Ad 7 Meerjarig was een index van 2,8% begroot voor de indexering van budgetten van instellingen die wij subsidiëren. Voor 2011 is de verwachte index uitgekomen op 2,62% volgens de CPB-gegevens van maart 2010 die zijn opgenomen in de Meicirculaire. Deze verlaging heeft voordelige gevolgen.

Ad 8 Wegens lagere verwachte renteopbrengsten zijn deze bijgesteld. Dit resulteert in meerjarige nadelen. Voor de langere termijn wordt van licht stijgende rentepercentages uitgegaan.

Ad 9 Op basis van geactiveerde activa in de Jaarrekening 2009 en nieuwe prognoses van geplande investeringsprojecten verschuiven de kapitaallasten. Voor een deel worden deze opgevangen binnen de Reserve investeringen verkeer en vervoer, maar voor het overige worden deze lasten verrekend met de Algemene middelen. De belangrijkste oorzaken van verschuivingen zijn:

- uitstel van vervangingsinvesteringen inzake automatisering en uitstel van de reconstructie Ericasluis;
- een gewijzigde fasering van het investeringskrediet inzake prioriteit 3.12, Investeringsnota verkeer en vervoer en vervangingsinvesteringen inzake automatisering;
- vrijval van kapitaallasten oude investeringen ten behoeve van Drents Museum 2000, vrijval kapitaallasten oude investeringen verkeer en vervoer (XVVI en INFRA).

Ad 10 Het resultaat amendementen Voorjaarsnota 2010 is het saldo van aanvullende bezuinigingen en extra inzet van middelen, zoals meegenomen in de Begroting 2010 en de daarbij behorende eerste wijziging. Zie tabel hierna onder 1.2.

De actualisatie van de pMJP-begroting is in deze actualisatie nog niet meegenomen; deze wordt verwerkt in de Tweede bestuursrapportage over 2010 en wordt dan ook cijfermatig verwerkt.

Verloop Reserve voor algemene doeleinden na verwerking meerjarige resultaten Tweede bestuursrapportage 2010, inclusief eerste wijziging van de Begroting 2011.

| **050001** | **Reserve voor algemene doeleinden** | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| *Verloop* | *rek 2009* | *2010* | *2011* | *2012* | *2013* | *2014* |
| Saldo aanvang jaar | 33.834.030 | 36.846.334 | 22.958.805 | 19.120.017 | 27.181.966 | 39.778.303 |
| Begrote onttrekking | 9.230.647 | 13.887.529 | 3.838.788 | 0 | 0 | 0 |
| Begrote toevoeging | 12.242.951 | 0 | 0 | 8.061.949 | 12.596.337 | 13.862.027 |
| Saldo einde jaar | 36.846.334 | 22.958.805 | 19.120.017 | 27.181.966 | 39.778.303 | 53.640.330 |

*1.2. Tijdens de Algemene Beschouwingen hebben uw staten een aantal amendementen en moties aangenomen. Deze zijn in de voorliggende Begroting 2011 en de daarbij behorende eerste wijziging financieel verwerkt.*

| Gevolgen Algemene Beschouwingen | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|
| Extra korting inkoop (5%) | | 2.000.000 | 2.000.000 | 2.000.000 | 2.000.000 |
| Extra korting externe inhuur (10%) | | 700.000 | 700.000 | 700.000 | 700.000 |
| Herbestemming Enexis-gelden | | -1.500.000 | -1.500.000 | -1.500.000 | -1.500.000 |
| Impuls wegenonderhoud | | -800.000 | -800.000 | -800.000 | -800.000 |
| Niet bezuinigen op extern budget OCWZ | -38.502 | -78.550 | -120.188 | -163.500 | -163.500 |
| **Totaal voordeel/nadeel** | -38.502 | 321.450 | 279.812 | 236.500 | 236.500 |

In de amendementen op de Voorjaarsnota 2010 wordt uitgegaan van een generiek dekkingsplan, waarbij de dekking wordt gezocht in een brede – aanvullende – korting op de budgetten voor inkoop van goederen en diensten en inhuur van tijdelijk personeel.
Naar de mening van ons college zullen de aanvullende bezuinigingen tot grote knelpunten leiden. De combinatie van de forse bezuiniging in de komende jaren op het eigen personeel (een afslanking van 60 fte) met de forse kortingen op de inkoop van goederen en diensten (10%), alsmede externe inhuur (10%) vormde reeds een forse opgave in relatie tot de grote beleidsinhoudelijke ambities van ons college en ook uw staten. Relevant hierbij is dat de voorgestelde korting van 10% op de inkoop van diensten niet alleen externe advisering maar ook externe inhuur omvat.
Met de door uw staten besloten extra kortingen op inkoop en inhuur zullen wij waarschijnlijk een aantal beleidsambities geheel of gedeeltelijk niet meer waar kunnen maken. Voor het realiseren van die ambities, bijvoorbeeld op het terrein van klimaat en energie, onderhoud (vaar)wegen en onderwijskansenbeleid, is externe inhuur en/of de inkoop van goederen en diensten noodzakelijk.
Op welke ambities precies ingeboet zal moeten worden is op dit moment nog niet geheel duidelijk. Begin 2011 zal duidelijk zijn welke behoefte aan inhuur en inkoop er is. Op dat moment kunnen wij u informeren over de mogelijke knelpunten die de extra kortingen in 2011 opleveren. In 2012 en verder kunnen dat weer andere knelpunten zijn.
Bij de Algemene Beschouwingen hebben uw staten ons college enige marge gelaten bij de invulling van de aanvullende kortingen; deze marge wordt door ons ingezet in het kader van het realiseren van oplossingen voor verwachte knelpunten.

*1.3. Bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2010 is toegezegd dat het voorgestelde beleid langs de "PNS-meetlat" gelegd wordt.*
De provincie Drenthe heeft in de nota Provincie Nieuwe Stijl (PNS) haar kerntaken in het ruimtelijk-economische en culturele domein en de bijbehorende rolopvatting beschreven. Kernbegrippen bij de taak- en rolinvulling zijn subsidiariteit en toegevoegde waarde. De provincie is bij uitstek de overheidslaag die op (boven)regionaal niveau actief is. Vanuit haar rol als middenbestuur is er voor de provincie zeker een taak weggelegd als het gaat om het tot stand brengen van synergie tussen Europese, rijks- en lokale ambities. Een belangrijk begrip is ook gebiedsregie. De provincie Drenthe wil een organisatie zijn die goed is in verbinden, organiseren en contracteren. De daadwerkelijke uitvoering komt in handen van onze partners. De provincie beschrijft haar nieuwe rol als: regie op afstand, professionele opdrachtgever, integraal adviserend en gesprekspartner.
Deze uitgangspunten zijn nader uitgewerkt naar het beoordelingskader, zoals dat terug te vinden is in het rapport "Amen is geen Amsterdam".

Het beleid zoals verwoord in de diverse programma in de Begroting 2011 is naar de mening van ons college PNS-proof. Hoe de PNS-meetlat per begrotingsprogramma uitvalt, wordt weergegeven in de toelichting bij dit statenstuk.

2. *De gesprekken met de VDG om te komen tot een gezamenlijke visie op het sociale en culturele domein en de onderlinge afstemming van de kortingen op de gesubsidieerde organisaties hebben ertoe geleid dat ons college voorstelt de gesubsidieerde organisaties een uitstel van de kortingen te verlenen tot 1 juli 2011.*
Voor de (kleinere) organisaties die minder dan € 4.000,-- ontvangen van de provincie stellen wij voor, in navolging van onze toezegging aan uw staten om dit goed te bekijken, de korting in 2011 helemaal niet door te voeren. De korting op de verbonden partijen handhaven wij wel. Totaal heeft dit een incidenteel financieel nadelig effect voor 2011 van € 800.000,--. Dit nadeel is niet verwerkt in de financiële cijfers van de (primaire) Begroting 2011, maar het is meegenomen in de 1e wijziging van de Begroting 2011.

3. *Autorisatie van de budgetten in de Begroting 2011 per programma volgens het principe "per prioriteit de lasten en baten afzonderlijk en de overige budgetten in totalen per programma" doet het best recht aan de rol van provinciale staten en het principe "besturen op hoofdlijnen".*
Conform de bestaande praktijk wordt hier voorgesteld dat bij een autorisatie van de afzonderlijke prioriteiten uw staten inhoud geven aan de nadere kaderstelling vanuit de Voorjaarsnota 2010. Voor ons college geldt dan dat over de realisatie van de afzonderlijke prioriteiten wordt gerapporteerd en dat afwijkingen in financiële zin zullen leiden tot een wijziging van de Begroting door uw staten.
In alle programma's hebben de bezuinigingen uit de Voorjaarsnota 2010 vorm gekregen door de budgetten aan te passen zoals dat bij de Voorjaarsnota 2010 was voorgesteld, met in achtneming van de amendementen en moties die uw staten tijdens de Algemene Beschouwingen hebben aangenomen. Waar dat aan de orde is, zijn de teksten van de Beleidsbegroting aan de nieuw ontstane situatie aangepast. Verder worden de financiële gevolgen van de prioriteiten afzonderlijk gepresenteerd in het programmaplan van de Begroting 2011. Voor de resterende inhoud van de programma's geldt dat deze geacht wordt te behoren tot het zogenoemde "going concern". De informatie over deze beleidsonderdelen is in de Begroting 2011, zoals ook verzocht door uw staten, meer systematisch aangepakt dan in de vorige editie.

4. *Het besluit de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting (MRB) vast te stellen op 83,6 komt overeen met eerder door uw staten genomen besluiten inzake de indexering van de opcenten op de MRB.*
Het tarief voor de opcenten van de MRB wordt jaarlijks geïndexeerd. Voor Drenthe vindt deze indexering plaats op basis van het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie. Dit houdt in dat op de hoofdsom van de MRB in de provincie Drenthe voor het tijdvak 1 april 2011 tot en met 31 maart 2012 83,6 opcenten geheven worden. Daartoe moet artikel 1 van de Verordening op de heffing van de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting Drenthe gewijzigd worden. Voor het overige wordt hier verwezen naar de paragraaf Lokale heffingen in de Begroting 2011.

5 en 6. *Voor de vaststelling van het Normenkader 2010 en het Controleprotocol 2010 kan "meegelift" worden met de begrotingsbehandeling, door het Normenkader 2010 en het Controleprotocol 2010 vast te laten stellen als bijlagen bij en daarmee onderdeel van de Begroting 2011.*
Door vaststelling van het Controleprotocol en het Normenkader wordt de reikwijdte van de accountantscontrole helder en eenduidig aangegeven. Tevens is in de Financiële verordening van de provincie Drenthe (artikel 5, vierde lid) bepaald dat gedeputeerde staten jaarlijks een

overzicht van wet- en regelgeving ter goedkeuring aan uw staten voorleggen. Om praktische redenen wordt aan uw staten voorgesteld het Normenkader 2010 nu vast te stellen en gedeputeerde staten de bevoegdheid te geven om wijzigingen in het Normenkader goed te keuren indien na de datum van uw goedkeuring en vóór 31 december 2010 wijzigingen plaatsvinden. Het Controleprotocol 2010 wordt eveneens ter vaststelling aangeboden.

7. *De Begroting 2011 is op het vlak van de systematiek ten opzichte van de Begroting 2010 op enkele onderdelen na niet substantieel gewijzigd.*
Met de nu voorliggende Begroting 2011 wordt de koers voortgezet die wij met de Begroting 2008 zijn ingeslagen op het vlak van het omgaan met de Begroting als instrument. Daarbij wordt ook zoveel mogelijk aangesloten bij de handreikingen die van de kant van de toezichthouder ontvangen zijn.
Ten opzichte van de Begroting 2010 is de systematiek betreffende de presentatie van de informatie over het lopende beleid niet gewijzigd; wel is de verstrekte informatie verbeterd. Verder is aandacht besteed aan een verdere verbetering van de mate waarin doelen en resultaten concreet zijn beschreven; in het bijzonder is in dit verband een extra inspanning gepleegd ten aanzien van de teksten van de programma's 4 en 5. De komende tijd wordt in nauw overleg met uw Statenwerkgroep Programmabegroting een aangepaste opzet voor de Begroting 2012 voorbereid als onderdeel van de aanloop naar de volgende collegeperiode. In dit verband zijn de werkzaamheden inmiddels gestart.
Een nieuw onderdeel van het Programmaplan bij de Begroting 2011 bestaat uit een afzonderlijke presentatie van twee zogenoemde majeure programma's. Het gaat hierbij om de Versnellingsagenda (ter bestrijding van de economische crisis) en het RSP Verbreed. Deze twee majeure programma's worden niet langer gepresenteerd als onderdeel van respectievelijk programma 1 en 3, maar aan het begin van het Programmaplan als afzonderlijk onderdeel gepresenteerd.
De komende tijd zal er nader aandacht worden besteed aan de gevolgen van verdergaand programmatisch werken voor de opzet van de provinciale Begroting. Daarbij speelt ook het nieuwe Omgevingsbeleid van de provincie een rol. Voor de inpassing in de jaarcyclus zal in goed overleg met uw staten een oplossing worden gevonden. Deze kan dan worden meegenomen in de Begroting 2012.
Voor een nadere toelichting op de systematiek van de Begroting 2011 wordt verwezen naar de leeswijzer bij de Begroting.

## Uitvoering

### Tijdsplanning

| | |
|---|---|
| Behandeling in Statencommissie Omgevingsbeleid | 13 oktober 2010 |
| Behandeling in Statencommissie Cultuur en welzijn | 20 oktober 2010 |
| Behandeling in Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie | 3 november 2010 |
| Behandeling in PS | 10 november 2010 |

**Financiën**
Niet van toepassing.

**Europese context**
Niet van toepassing.

**Monitoring en evaluatie**
Niet van toepassing.

**Extern betrokkenen**
Niet van toepassing.

**Communicatie**
Zie persbericht.

NB.
Het besluit over de opcenten op de motorrijtuigenbelasting moet worden gepubliceerd in het Provinciaal blad.

**Bijlagen**
1. Begroting 2011
2. Begroting in één oogopslag 2011

**Ter inzage in de leeskamer**
Niet van toepassing.

Assen, 21 september 2010
Kenmerk: 38/5.5/2010010871

Gedeputeerde staten van Drenthe,

J. Tichelaar, voorzitter
mevrouw drs. J.M. Imhof, secretaris

ga/be.coll.

## Toelichting

In deze toelichting gaan wij nader in op een aantal aspecten rondom de Begroting 2011. Voor een belangrijk deel zijn deze aspecten ook reeds in de Begroting 2011 terug te vinden. In de Begroting 2011 zijn alle zaken opgenomen die op het moment van de productie van de Begroting 2011 bekend waren.
Voor een aantal zaken geldt ook dat de actualiteit een nadere bespreking noodzakelijk maakt. Dit geldt met name voor de volgende onderwerpen:
1. de financiële positie van de provincie;
2. de knelpunten ten gevolge van de aanvullende bezuinigingen na de Voorjaarsnota 2010;
3. de beoordeling van de mate waarin de Begroting 2011 "PNS-proof" is.

### 1. De financiële positie van de provincie

*De algemene uitkering uit het Provinciefonds*
In onze brief d.d. 30 juni 2010 hebben wij u reeds ingelicht over de financiële consequenties van de Meicirculaire 2010. Er is sprake is van een negatief effect van de circulaire van circa € 7,8 miljoen. Op basis van de Meicirculaire 2010 ziet de ontwikkeling van de algemene uitkering uit het Provinciefonds er voor Drenthe voor de komende jaren als volgt uit.

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Algemene uitkering Meicirculaire 2010 | 76.281.426 | 68.894.703 | 68.894.703 | 68.894.703 |
| Algemene uitkering in Begroting na VJN en 1e BR | 76.781.276 | 76.694.478 | 78.000.011 | 70.346.343 |
| Verschil | -499.850 | -7.799.775 | -9.105.308 | -1.451.640 |

Voor 2012 is het een lastige aangelegenheid de algemene uitkering te ramen. Een aantal factoren speelt een grote rol. De belangrijkste is het nieuwe verdeelmodel dat volgens planning zou moeten ingaan per 1 januari 2012. Het is nog niet bekend hoe het nieuwe verdeelmodel er uit zal gaan zien. Het IPO is er uiteindelijk, ondanks vele adviezen, niet in geslaagd zelf met een nieuw verdeelmodel te komen. Wel heeft het IPO-bestuur een akkoord bereikt voor de jaren 2011 en 2012 voor de uitname van € 300 miljoen door het Rijk uit het Provinciefonds. Dit voorstel is door het Ministerie van BZK overgenomen in de Meicirculaire 2010. Het voorstel behelst een uitname van € 290 miljoen in 2011 en een uitname van € 310 miljoen in 2012 te realiseren door elke provincie een vooraf bepaald bedrag te laten betalen in de uitname. Aan het voorstel ligt geen enkel model ten grondslag. Noch de vermogensmaatstaf, noch het rekentarief opcenten motorrijtuigbelasting is geactualiseerd. Drenthe betaalt € 5 miljoen als onderdeel van de € 290 miljoen in 2011.
Naast de onzekerheid die de gang van zaken rond het verdeelmodel kenmerkt, is er ook nog onzekerheid over de te verwachten "tegenvallers" met een andere herkomst. Van belang is hier onder meer de eventuele herstart van de normeringssystematiek. Daarvoor moet nog een keuze gemaakt worden of deze herstart wel of niet zal plaatsvinden en welke methodiek dan toegepast zal worden. Maar de wellicht grootste "tegenvallers" zouden het gevolg kunnen zijn van aanvullende bezuinigingen op de algemene uitkering door het Rijk als gevolg van het nieuwe Regeerakkoord. Op dit moment wordt nog uitgegaan van een korting van € 300 miljoen op de algemene uitkering voor alle provincies, maar er is geen enkele zekerheid dat het daarbij blijft. Zo beveelt de brede Heroverwegingswerkgroep Kalden een aanvullende korting van € 280 miljoen aan. De combinatie van al deze samenvallende ontwikkelingen en daarmee verbonden onzekerheden, maakt dat het meerjarig ramen van de hoogte van de algemene uitkering momenteel zeer veel lijkt op het voorspellen van de uitkomst van een tombola. Daarbij bestaat feitelijk maar één betrekkelijke zekerheid: de uitkomst die voor het jaar 2012 uit de circulaire volgt, zal zich hoogstwaarschijnlijk in de praktijk niet voordoen. Voor de korte termijn is

dan nog de veiligste aanname dat de algemene uitkering in 2012 wel ongeveer dezelfde orde van grootte zal kennen als die van 2011.
Inmiddels is de Septembercirculaire 2010 Provinciefonds ontvangen. Het beeld aangaande de algemene uitkering uit het Provinciefonds wijkt in deze circulaire niet significant af van het beeld uit de Meicirculaire 2010. Wijzigingen die het gevolg zijn van (nieuwe) decentralisatie-uitkeringen, zijn meegenomen in de Tweede Bestuursrapportage 2010.

*Uitgangspunten voor de Begroting 2011*
Vertrekpunt voor de opstelling van de Begroting 2011 is de Begroting 2010 na wijziging. Bij de opstelling van de Begroting worden de volgende algemene uitgangspunten c.q. aannames gehanteerd.

| | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| *Ontwikkeling prijzen* | | | | |
| Index budgetten subsidies per boekjaar | 2,62% | 2,6% | 2,6% | 2,4% |
| *Motorrijtuigenbelasting* | | | | |
| Opcenten tarief | 83,6 | 84,9 | 86,2 | 87,6 |
| *Provinciefonds:* | | | | |
| Reëel accres | 0% | 0% | p.m. | p.m. |
| *Renten* | | | | |
| Toegerekende rente | 4,5% | 4,5% | 4,5% | 4,5% |
| Korte rente uitzettingen | 1,6% | 2,5% | 3,0% | 3,5% |

## 2. Beoordeling van de mate waarin de Begroting 2011 "PNS-proof" is

Uw staten hebben ons college verzocht het voorgestelde beleid in de Voorjaarsnota 2010 langs de "PNS-meetlat" te leggen. Deze uitgangspunten hiervoor zijn ontleend aan het beoordelingskader, zoals dat terug te vinden is in het rapport "Amen is geen Amsterdam".De resultaten van deze beoordeling per begrotingsprogramma worden hierna weergegeven.

*Programma 1: De provincie doet ertoe*
Vanuit programma 1 is de nota PNS vormgegeven. De provincie Drenthe heeft in deze haar kerntaken en bijbehorende rolopvatting beschreven. Kernbegrippen bij de taak- en rolinvulling zijn subsidiariteit en toegevoegde waarde. Daarnaast wordt hierin de aandacht vastgelegd voor transparantie van besluitvorming en de kwaliteit van dienstverlening. De provincie is bij uitstek de overheidslaag die op (boven)regionaal niveau actief is. Vanuit haar rol als middenbestuur is er voor de provincie zeker een taak weggelegd als het gaat om het tot stand brengen van synergie tussen Europese, rijks- en lokale ambities. Een belangrijk begrip is ook gebiedsregie. De provincie Drenthe wil een organisatie zijn die goed is in verbinden, organiseren en contracteren. De daadwerkelijke uitvoering komt in handen van onze partners. De provincie beschrijft haar nieuwe rol als: regie op afstand, professionele opdrachtgever, integraal adviserend en gesprekspartner.

*Programma 2: Samenleving met samenhang*
Programma 2 bestaat voor een fors deel uit de uitvoering van wettelijke taken (jeugdzorg, regionale omroep) en voor een beperkt deel uit beïnvloedbare, autonome middelen. In de discussie die is gevoerd over PNS is door uw staten een amendement ingediend over het onderdeel Sociaal in programma 2. De taken van de provincie in het sociale domein zijn in het door uw staten aangenomen

amendement A20 10-2 van 17 februari 2010 beschreven als een beleidsmatige rol in het signaleren, monitoren en vraaggericht stimuleren op verschillende onderdelen van het sociale domein. Het gaat om de volgende terreinen.

- Onderwijskansenbeleid.
- Aansluiting jeugdzorg op preventieve programma's.
- Sociaaleconomische ontwikkeling platteland.
- Zorgbelang op noordelijke schaal.
- Steunfunctietaken voor zover sprake is van provinciale of regionale problematiek.

De afbouw van uitvoerende taken dan wel taken die niet passen binnen PNS vindt plaats in overleg met de VDG en instellingen.
*Een nadere toelichting op de PNS in relatie tot het sociale domein is opgenomen in bijlage 2 bij deze Nota van aanbieding, die op dit punt de aangekondigde Septemberbrief vervangt.*

Voor het onderdeel cultuur uit programma 2 geldt dat ook hier kritisch wordt gekeken naar de uitvoering van taken. Samen met de gemeenten wordt een traject opgezet voor de ontwikkeling van een langetermijnagenda voor herschikking van taken en verantwoordelijkheden. Het gaat in eerste instantie om Bibliotheekbeleid: nieuw beleid op basis van de ondertekende Bilbilotheekcharter, in nauw overleg met de gemeenten.
Voor BKV, Cultuurparticipatie en het Museumbeleid wordt de lijn doorgetrokken zoals reeds is ingezet (overdracht taken CBK-Drenthe, Drents Participatieplan en Collectief Museumproject met co-financiering gemeenten).
Voor de overige dossiers binnen het cultuurbeleid (regionale omroep, podiumkunsten, cultuurhistorie etc.) in relatie tot PNS willen wij nieuwe beleidsrichtingen ontwikkelen in de aanloop naar een nieuwe Cultuurnota vanaf 2013. Hiervoor hebben wij als eerste stap een discussietraject opgezet met uw staten in het najaar 2010.

*Programma 3: Ruimte en Bereikbaarheid*
Het programma 3 is langs de PNS-meetlat gelegd en kan volledig als PNS-proof worden aangemerkt. Ruimte, wegen, bereikbaarheid en stedelijke ontwikkeling zijn belangrijke kerntaken van de provincie. Voor de volledigheid volgt hierna per beleidsthema een nadere toelichting.

*Verkeer*
Regionale bereikbaarheid behoort in het Bestuursakkoord tussen Rijk en provincies tot het domein van de provinciale taken. Op basis van de Planwet verkeer en vervoer is een Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan opgesteld. Met statenstuk 2010-425 is het Investeringsprogramma tot 2020 aan u staten voorgelegd. Bij de opstelling van dit programma is geprioriteerd op PNS en het nieuwe omgevingsbeleid.

*Beheer en onderhoud wegen*
Het provinciaal wegennet is een belangrijke schakel in regionale bereikbaarheid en (boven)regionale mobiliteit. Beheer en onderhoud van dit wegennet past ook binnen PNS.

*Beheer en onderhoud vaarwegen*
Het vaarwegennet is van belang voor het vervoer over water. Daarnaast zijn de Drentse vaarwegen onderdeel van cultuurhistorie Drenthe en de verbinding tussen Friesland, Groningen en Duitsland. Het project Vaarwegverbinding Erica-Ter Apel versterkt deze verbinding. Beheer en onderhoud van dit vaarwegennet past ook binnen PNS.Voor de wegen en vaarwegen geldt dat deze in eigendom van de provincie zijn en dat het een wettelijke taak is zorg te dragen voor een voldoende onderhoudsniveau.

*Vervoer*
In het Bestuursakkoord tussen Rijk en provincies 2008-2011 is aangegeven dat de provincies taken hebben in het domein regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer. Het Investeringsprogramma verkeer en vervoer tot 2020 is geprioriteerd op PNS.

*Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting*
De ontwikkeling van het gebied Groningen – Assen is een van de belangrijkste gebiedsontwikkelingen van het nieuwe Omgevingsbeleid. Een dergelijke gebiedsontwikkeling een van de kerntaken van de provincie in het kader van PNS.

*Stedelijke ontwikkeling*
Onder dit programma valt het RSP, waarin de het Ruimtelijk economisch programma (REP) en Bereikbaarheidsprogramma centraal staan. Deze programma's passen in de taken en rollen zoals verwoord in PNS.

*Programma 4: Kennis werkt*
De taken binnen het economische domein zijn PNS-proof en de rollen zijn naar de toekomst toe ook PNS-proof. De centrale doelstelling, zoals verwoord in de Economische beleidsagenda 2010-2015, is het scheppen en behouden van werkgelegenheid door de ontwikkeling van een duurzame en robuuste economische structuur. Hierbij ligt de focus op het ontwikkelen van kennis en innovatie.
Uitgangspunt is dat de provincie niet treedt in de verantwoordelijkheid van andere overheden of van individuele marktpartijen of instellingen. Als regisseur van het ruimtelijk-economisch beleid wil de provincie komen tot een heldere taakverdeling met (intermediaire) organisaties en tussen deze organisaties onderling. Dit gebeurt in overleg met deze partijen. Centraal hierbij staat het organiseren van voldoende realisatiekracht, een goede coördinatie vanuit de provinciale organisatie en een optimale samenwerking binnen Noord-Nederland. Hierbij wordt, nog meer dan voorheen, aansluiting gezocht bij de dynamiek en het organiserend vermogen van de Drentse economie en de partijen die in dit werkveld actief zijn.
De provincie heeft binnen het economisch domein alleen een rol als aan alle volgende criteria is voldaan.
- Subsidiariteit
- Additionaliteit (toegevoegde waarde)
- Vraaggerichtheid
- Kwaliteit boven kwantiteit (focus en scherpte in de inzet en naar de Drentse maat)
- Effectiviteit en efficiëntie: gerichtheid op stuwendheid, onderscheidendheid (piekenbenadering) en schaalvoordelen (stedelijke netwerken)

De vijf prioriteiten in de Drentse economische agenda zijn uitgewerkt in het Kader voor economische investeringen (KEI). Op basis van dit KEI worden jaarprogramma's gemaakt. De vijf prioriteiten (taakvelden) zijn de volgende.
1. Versterken regionale innovatiekracht
2. Optimale aansluiting bedrijfsleven, arbeidsmarkt en onderwijs
3. Optimaliseren vestigingsklimaat
4. Beter benutten van de toeristische mogelijkheden
5. Versterken van de agribusiness

De rol van de provincie verschuift de komende jaren, waarbij de rol minder uitvoerend en regulerend zal zijn maar is toegesneden op strategieontwikkeling, kaderstelling, het creëren van randvoorwaarden, lobby en het bij elkaar brengen van partijen. De rol van de provincie kan hierbij variëren. In het ene dossier kan het wijs zijn vooral faciliterend, stimulerend en ondersteunend te zijn (bijvoorbeeld op het terrein van innovatie), soms is een meer sturende en leidende rol het meest effectief (bijvoorbeeld

bij de ontwikkeling van bedrijvenlocaties).
De afgelopen tijd lag de focus al meer op specifieke thema's, pieken en speerpunten.
Hierbij richten wij ons vooral op de rollen:
- ontwikkelen van samenhangende visies;
- organiseren van draagvlak en binding op visies;
- organiseren van uitvoeringscoalities;
- (laten) bijeen brengen van partijen uit de 4 O's (ondernemers, onderwijs, onderzoek en overheid);
- (laten) verbinden (clustervorming/ketenaanpak 4 O's);
- (gebieds)regie op en ontwikkelen van de gekozen prioriteiten;
- stimuleren van de uitvoering met (financiële) middelen en instrumenten (zoals opstellen subsidiekaders en subsidieverlening, netwerken, lobby, deelnemingen en pilots);
- lobby (met name in relatie tot (inter)nationale programma's);
- mede-opdrachtgever en / of 'launching customer'.

*Programma 5: Leefomgeving*
In de uitvoering van het Bestuursakkoord staat het ruimtelijk-economisch domein centraal. Dit betreft andere de volgende kerntaken die zijn opgenomen in programma 5:
- duurzame ruimtelijke ontwikkeling en inrichting;
- water, milieu, klimaat en energie.

Deze kerntaken zijn in programma 5 gericht op beleidsontwikkeling en beleidsuitvoering van wettelijke taken (milieu- en waterwetgeving) en voor een beperkt deel op beïnvloedbare autonome taken. Het omgevingsbeleid is het integrerend kader voor de uitvoering van deze kerntaken. Het provinciaal belang (bovenlokaal en toegevoegde waarde) staat hierbij centraal. Dit betekent dat nog meer dan voorheen duurzame ruimtelijke ontwikkeling op provinciaal en regionaal niveau voorwaarden schept voor de doorwerking naar lagere schaalniveaus. Doel hiervan is een verhoging van de leefomgevingskwaliteit.
De gebiedsgerichte externe en interne integratie van water-, bodem-, milieu- en natuurbeleid, aan de voorkant van beleidsprocessen, leidt tot kansrijke verbindingen en genereert tal van sociaal-maatschappelijke en economische baten. Denk daarbij onder meer aan het ontwikkelen van een innovatieve grondwatervisie, het milieu-inclusief ontwerpen van ruimtelijke opgaven, het ontwikkelen van groen-blauwe gebiedsvisies en het integreren van het reguliere bodembeleid met de kansen en mogelijkheden van de ondergrond. Hiertoe worden via integrale werkprocessen expliciete verbindingen gemaakt met bijvoorbeeld het RSP-programma, het pMJP en het Programma klimaat en energie, maar ook met vigerende noordelijke (Pieken in de Delta) en Europese programma's (OP-EFRO en Interreg). Daarnaast wordt onder meer via het Provinciehuis van Morgen geïntensiveerd op maatschappelijke actualiteit zoals de klimaatveranderingen. Wat betreft de uitvoerende taken, i.c. vergunningverlening en handhaving, wordt een efficiënte aanpak gehanteerd en voorgesorteerd op het organiseren van uitvoering op afstand.

*Programma 6: Middelen*
Programma 6 voldoet aan de criteria zoals gesteld in de nota PNS en voor de organisatie uitgewerkt in de directiebrief Slimmer en Slanker. De ontwikkelingen naar PNS staan echter wel onder druk vanwege de bezuinigingen. Voor de volledigheid volgt hierna per hoofdonderwerp een nadere toelichting.

*Organisatieontwikkeling*
De organisatieontwikkeling is er volledig op geënt om de slag naar PNS te slaan. De organisatie dient slimmer, slanker en soepeler te worden. Dit doen wij door de formatie te verminderen, de mobiliteit te bevorderen, de juiste (PNS-)competenties te ontwikkelen en een flexibele schil op te zetten. Een goede aansluiting tussen taken van PNS en formatie wordt uitgewerkt in het HRM-project S3.

Ook de vorming van een regionale uitvoeringsdienst (RUD), alsmede de mogelijke samenwerking met de provincies Groningen en Friesland als het gaat om Shared Services, passen binnen het gedachtengoed van PNS.

*Digitalisering*
Om slim en slank te kunnen werken, zoals beschreven in de directiebrief, is een goede digitale ondersteuning een voorwaarde. Digitalisering helpt bij het efficiënt inrichten van de processen in de organisatie.

*Dynamische cofinancieringsreserve*
De inhoud van de projecten en programma's ligt specifiek op het ruimtelijk-economisch terrein. Dit is het terrein waar onze kerntaken liggen. Cofinanciering op dit gebied draagt daarmee bij aan de uitvoering van PNS. Door binnen deze reserve deels het accent te leggen op plattelandsontwikkeling wordt aangesloten bij het specifieke karakter van onze provincie.

**Bijlage 1**

**Nadere toelichting op de PNS in relatie tot het sociale domein**

*In de vergadering van de Statencommissie Cultuur en welzijn d.d. 23 juni 2010 heeft ons college de toezegging gedaan uw staten nader te informeren over welke taken wel en niet meer tot het sociale domein gaan behoren met uw besluit op PNS (inclusief amendement). Tevens hebben wij in de Voorjaarsnota 2010 aangekondigd uw staten hierover te informeren. De nu volgende tekst komt in de plaats van de aangekondigde "Septemberbrief".*

PNS en de toekomst van het sociale domein

*Sociale agenda*
In de beleidsontwikkeling van de huidige Sociale agenda 2009 – 2012 'Sociaal doe je niet alleen' zijn visie en ontwikkelingen op de provinciale rollen en taken meegenomen. Hierdoor is er een sociale agenda tot stand gekomen die inspeelt op een veranderende rol en taak voor de provincie Drenthe in het sociale domein.
Met de keuze in deze Sociale agenda voor specifieke beleidsthema's waarop de provincie op sociaal terrein het verschil kan maken, waarbij er sprake is van een afbouw van provinciale inzet, is de veranderende rol en taak in gang gezet. De sociale allianties met de gemeenten zijn het middel voor een zorgvuldige overdracht van kennis en taken op het sociale domein van provincie naar gemeenten.
De flexibilisering van de subsidierelatie met de instellingen, waarbij tegelijkertijd de transitie gemaakt wordt naar kennisinstellingen is anticiperend op de veranderende rol van de provincie op het sociale domein.
Met deze beleidskeuzes blijkt de huidige sociale agenda voor een groot deel 'PNS proof' te zijn.

*Meetlat PNS*
Volgend PNS zien wij voor de toekomst op het sociale domein de volgende provinciale taken.

- Uitvoering Wet op de jeugdzorg
- Initiator op sociaal gebied bij bovenlokale/ bovenprovinciale vraagstukken
- Ondersteunen kennisinfrastructuur op het sociale domein
- Regisserende rol Drenthe 2028
- Beleidsmatige rol op de terreinen:
    1. Onderwijskansenbeleid
    2. Aansluiting jeugdzorg op preventieve programma's
    3. Vitaal platteland
    4. Zorgbelang op noordelijke schaal
    5. Steunfunctie artikel 13 van de WMO in overleg met VDG

Volgend PNS zien wij op het sociale domein <u>geen</u> provinciale taak of rol in:

- uitvoerend beleid of actieve beleidsontwikkeling op:
    I. Tijdenbeleid
    II. Mantelzorg
    III. Vrijwilligerswerk
    IV. Breedtesport
    V. Wonen, Zorg en welzijn
    VI. Cliëntenbeleid
- subsidiëren kleine instellingen:
    - Stichting Welzijn Doven

- Stichting Paardrijden Gehandicapten
- Jongerenraad Drenthe
- Telefonische hulpdiensten (Sensoor)

*PNS en de Sociale agenda 2009-2012*
De afspraken met gemeenten die in de sociale allianties zijn gemaakt hebben een looptijd tot en met 2012. Wij volgen de lijn van de sociale allianties, waarin een afbouw van taken was meegenomen en kiezen daarmee voor een zorgvuldige beleidsoverdracht van kennis en taken naar gemeenten. In de dagelijkse praktijk wordt al rekening gehouden met de taak en rol zoals PNS aangeeft en wordt afgebouwd wat niet valt binnen de meetlat. Voorbeeld hiervan is het beëindigen van de Beleidsregel wonen, zorg en welzijn.

Het subsidiëren van de kleine instellingen past niet binnen het kader van PNS.
Wij zijn voornemens de subsidies aan de Stichting Welzijn Doven (subsidie € 8.100,--) en Stichting Paardrijden Gehandicapten (subsidie € 41.400,--) met ingang van 1 januari 2012 te beëindigen.
Voor de telefonische hulpdiensten, Sensoor Oost-Nederland (subsidie € 50.400,--) en Sensoor Groningen-Drenthe (subsidie € 90.900,--), willen wij onderzoeken met welk scenario beëindiging van de subsidie met ingang van 1 januari 2013 het beste kan worden gerealiseerd. Landelijke ontwikkelingen en goede afstemming met betrokken provincies vragen meer tijd om te komen tot een zorgvuldige afbouw van de subsidie.
De Jongerenraad Drenthe (€ 5.400,--) is een provinciaal initiatief dat niet past binnen PNS. Wij zijn voornemens de subsidie te beëindigen met ingang van januari 2012.

Het beëindigen van subsidies aan de kleine instellingen met ingang van januari 2012 is in het afgelopen half jaar meermalen besproken met gemeenten op bestuurlijk niveau in VDG-verband, alsook op ambtelijk niveau. Reactie van de gemeenten hierop is dat, zoals het aan de provincie is om volgend PNS hiermee te stoppen, het ook aan iedere gemeente voor zich is om een eigen overweging en keuze te maken deze subsidies al dan niet voort te zetten.

*VDG en het sociale domein*
Het verzoek van de VDG aan de provincie tijdens de provinciale-statenvergadering d.d. 17 februari 2010 was aanleiding om in gesprek te gaan over de toekomstige rollen en taken van provincie en gemeenten. Deze gesprekken hebben plaatsgevonden en krijgen vervolg. Gemeenten en de provincie onderschrijven de noodzaak om te komen tot een gezamenlijke visie op het sociale en culturele domein. Dit is bestuurlijk bekrachtigd in het VDG poho Onderwijs, Cultuur en Sport d.d. 2 september 2010.
Op dit moment vindt een inhoudelijke verkenning en uitwerking plaats tussen gemeenten en provincie van de gezamenlijke thema's op sociaal en cultureel vlak. Afspraak tussen gemeenten en provincie is om deze gezamenlijke visie af te ronden voor de Voorjaarsnota in 2011. Centraal doel van de visie is om een gezamenlijk beeld te ontwikkelen van het sociaal en cultureel domein Drenthe vanaf 2013.

# *Ontwerp*besluit

2010-450-1

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 21 september 2010, kenmerk 38/5.5/2010010871;

BESLUITEN:

1. kennis te nemen van het financiële beeld als geschetst in de Begroting 2011;
2. de korting op de budgetten van gesubsidieerde organisaties uit te stellen tot 1 juli 2011, deze voor organisaties met een subsidie lager dan € 4.000,-- geheel achterwege te laten en het effect hiervan mee te nemen in de 1e wijziging van de Begroting 2011;
3. de lasten en baten in de Begroting 2011 per programma te autoriseren volgens het principe: "Per prioriteit de lasten en baten afzonderlijk en voor de overige budgetten de lasten en baten in totalen per programma";
4. artikel 1 van de Verordening op de heffing van de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting Drenthe te wijzigen in: "Op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting worden in de provincie Drenthe voor het tijdvak 1 april 2011 tot en met 31 maart 2012 **83,6** opcenten geheven".
5. Het Normenkader 2010 vast te stellen en gedeputeerde staten (evenals in 2009) de bevoegdheid te geven om wijzigingen in het Normenkader goed te keuren indien deze na de datum van uw goedkeuring en vóór 31 december 2010 plaatsvinden;
6. het Controleprotocol 2010 vast te stellen;
7. de Begroting 2011 en de 1e wijziging van de Begroting 2011 vast te stellen.

Assen, 10 november 2010

Provinciale staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

ga/be.coll.

provincie Drenthe

# Begroting in één oogopslag 2011

Kiezen voor de kracht van Drenthe

# Inhoud

**Inhoud** 3

**De begroting in kort bestek** 4

**De financiën in één oogopslag** 5
Waar komt het geld vandaan in 2011? 5
Waar gaat het geld naar toe in 2011? 6
Lasten per categorie 7
Majeur programma: Versnellingsagenda 8
Majeur programma: Verbreed RSP 8

**Programma 1 De provincie doét ertoe!** 9

**Programma 2 Samenleving met samenhang** 13

**Programma 3 Ruimte en bereikbaarheid** 17

**Programma 4 Kennis werkt** 21

**Programma 5 Leefomgeving** 25

**Programma 6 Middelen** 31

# De begroting in kort bestek

Nederland verkeert financieel in zwaar weer. Ook de provincies ondervinden hiervan de gevolgen: op het provinciefonds wordt vanaf 2011 fors gekort en alle tekenen wijzen erop dat het daar niet bij zal blijven.

Voor het eerst sinds lange tijd moet de provincie Drenthe zwaar bezuinigen en ingrijpende keuzes maken. PNS (Provincie Nieuwe Stijl) en het nieuwe Omgevingsbeleid zijn daarbij leidend geweest.

In de begroting 2011 geeft het college van gedeputeerde staten nieuwe richting aan het financiële beleid van de provincie. De provincie gaat enerzijds bezuinigen om weer duurzaam financieel in evenwicht te komen, en investeert gelijktijdig om gestelde doelen te realiseren.

Ondanks de financieel moeilijke omstandigheden, eindigt de huidige bestuursperiode bepaald niet in mineur. Het college slaagt er in alle ambities en gemaakte afspraken waar te maken. Bovendien wordt de Drentse Versnellingsagenda onverkort uitgevoerd. Hiermee helpt de provincie het Drentse bedrijfsleven om in deze lastige tijd zo veel mogelijk banen in stand te houden.

Dit boekje is een handige samenvatting van de vuistdikke provinciale begroting (te vinden op www.provincie drenthe.nl). U ziet in één oogopslag wat er het komende jaar allemaal op stapel staat op terreinen als ruimtelijke ordening, wonen, economie, natuur en landschap, milieu, klimaat en energie, leefomgeving, verkeer, vervoer, onderwijs, cultuur, sport, zorg en welzijn.

Provinciale staten zullen op 10 november de begroting 2011 definitief vaststellen. Deze samenvatting geeft u een goede indruk van wat de provincie Drenthe in 2011 voor haar inwoners en ondernemers wil gaan doen.

*Janny Vlietstra,*
*gedeputeerde financiën, economie en werkgelegenheid*

# De financiën in één oogopslag

## Waar komt het geld vandaan in 2011?

| Provinciale baten 2011 | |
|---|---|
| Uitkering uit het Provinciefonds | 74.641.956 |
| Opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting | 47.648.000 |
| Bijdrage in pMJP | 46.729.932 |
| Bijdrage Rijk BDY Verkeer en Vervoer | 31.231.659 |
| Uitkering Wet op de Jeugdzorg | 34.724.812 |
| Overige opbrengsten | 34.203.879 |
| Totaal | 269.180.238 |

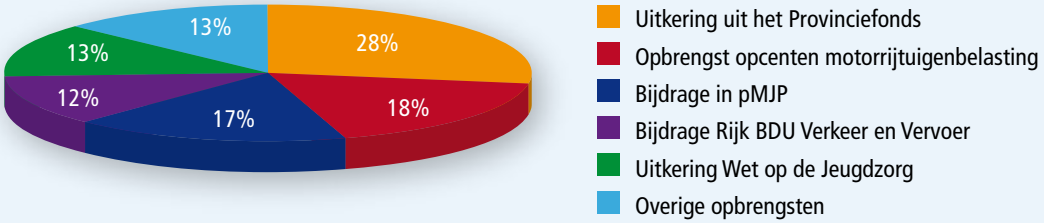

## Waar gaat het geld naar toe in 2011?

| Totale lasten | |
|---|---|
| Programma 1: De provincie doét er toe! | 3.141.617 |
| Programma 2: Samenleving met samenhang | 66.614.552 |
| Programma 3: Ruimte en bereikbaarheid | 102.070.926 |
| Programma 4: Kennis wérkt | 12.547.420 |
| Programma 5: Leefomgeving | 72.746.901 |
| Programma 6: Middelen | 55.602.880 |
| Totaal | 312.724.296 |

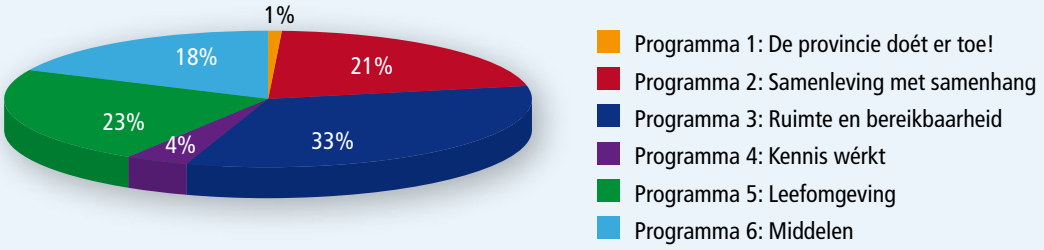


### Verschil tussen baten en lasten

De lasten bedragen ruim 43 miljoen meer dan de baten. Dit verschil wordt aangevuld vanuit de opgebouwde reserves van de provincie.

## Lasten per categorie

| Lasten per categorie | |
|---|---|
| Overige goederen en diensten | 83.952.818 |
| Subsidies | 165.773.756 |
| Kapitaallasten | 13.530.007 |
| Rentetoevoeging aan middelen derden | 205.653 |
| Toegerekende apparaatskosten | 49.212.062 |
| Onvoorziene uitgaven | 50.000 |
| Totaal | 312.724.296 |

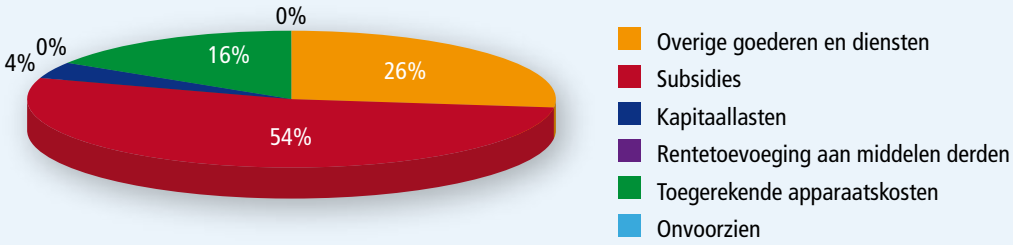

## Majeur programma: Versnellingsagenda

Provinciale Staten hebben de Drentse Versnellingsagenda vastgesteld. Deze bevat een groot aantal projecten die versneld worden uitgevoerd om daarmee de gevolgen van de economische crisis te verzachten. Een groot deel van de maatregelen is in 2010 tot uitvoering komen. Daarnaast loopt er nog een aantal projecten door in 2011. Voorbeelden hiervan zijn de herbestemming van monumentale gebouwen en cultureel erfgoed in Drenthe, het plaatsen van LED-verlichting langs provinciale wegen, de werkzaamheden aan de FlorijnAs in Assen en het stimuleren van woningbouwprojecten in Drenthe. Daarnaast zal in 2011 gestart worden met de herstructurering van bedrijventerrein De Wieken in Hoogeveen. De totale investeringen vanuit de provincie voor de Versnellingsagenda bedragen € 7,7 miljoen in 2011.

## Majeur programma: Verbreed RSP

Met de gebiedsgerichte investeringsimpulsen in Assen (FlorijnAs), Emmen (Atalanta) en Coevorden (stationsgebied) en de maatregelen voor het OV (incl. spoor) versterken we samen met de gemeenten de ruimtelijk-economische structuur van Drenthe. Daarvoor hebben we met de betrokken gemeenten bestuursovereenkomsten gesloten. Afgelopen jaren zijn forse stappen gezet naar daadwerkelijke uitvoering: voor diverse projectonderdelen zijn stedenbouwkundige programma's van eisen en visies opgesteld om realisatietrajecten (o.a. aanbesteding, verwerving) te kunnen starten.
Speerpunten voor 2011 zijn:

- Assen - FlorijnAs: aanbesteding 2e fase Blauwe As stedenbouwkundige pve's voor het Bedrijvenpark Assen-Zuid en het Havenkwartier
- Emmen - Atalanta: aanbesteding van ondertunneling Hondsrugweg en selectiekeuze architect voor het nieuwe theater/Wereld van de Ontmoeting.
- Coevorden: keuze voor de aansluiting van het spoor Zwolle-Coevorden/Emmen op de Bentheimer Eisenbahn en de Omgevingsvisie Stationsgebied

# Programma 1
# De provincie doét ertoe!

**Lasten programma 1 in relatie tot totale lasten**

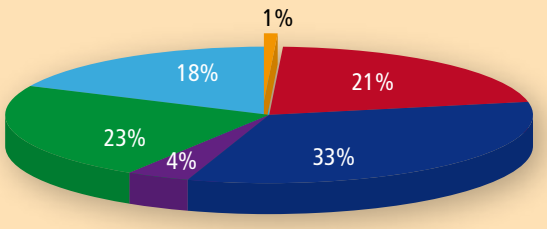


**Specifieke lasten programma 1**

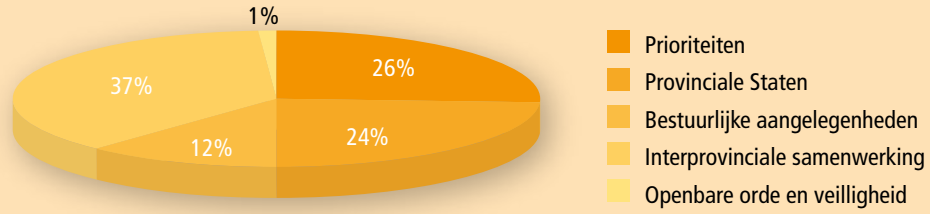


| Programma 1. De provincie doét er toe! | |
|---|---|
| Prioriteiten | 819.390 |
| P-1.0 Provinciale staten | 758.546 |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | 382.260 |
| P-1.2 Interprovinciale samenwerking | 1.150.260 |
| P-1.3 Openbare orde en veiligheid | 31.161 |
| Totaal lasten | 3.141.617 |

## Speerpunten 2011

Op 2 maart 2011 vinden de verkiezingen plaats van de nieuwe Provinciale Staten. In de eerste maanden van 2011 besteden we hieraan zowel intern als extern volop aandacht. Binnen dit programma hebben wij diverse acties ondergebracht die moeten bijdragen aan een hoog opkomstpercentage. Ook in 2011 vervolgen we onze inzet hierop in het programma Drenthe doét er toe!

Zo hebben we de kaders voor de Provincie Nieuwe Stijl vastgesteld. In 2011 moet dit zijn beslag krijgen in de organisatie: we maken onze kerntaken concreet, zorgen dat onze medewerkers toegerust zijn voor het realiseren van onze taken en we gaan in gesprek met Drentse medeoverheden en partners over de decentralisatie van (uitvoerende) taken en beleidsvelden. Hierbij kijken we ook naar mogelijkheden om taken en kennis uit te besteden.
In 2011 geven we ons profiel van gebiedsregisseur concreet vorm. Het Omgevingsbeleid vormt het inhoudelijk kader hiervoor. Om onze rol en taken goed uit te kunnen voeren werken wij aan een meer netwerkgestuurde en -georiënteerde organisatie. Uitgangspunt is dat wij vanuit onze rol van gebiedsregisseur onze doelen samen met maatschappelijke partners en medeoverheden realiseren.
Ook het proces om te komen tot een uitvoeringsorganisatie (RUD) krijgt in 2011 verder vorm. Zowel de samenwerking met Drentse gemeenten als in Noordelijk verband is daarbij in beeld. Ook bekijken we in hoeverre we hiermee kunnen aansluiten bij lopende initiatieven omtrent Shared Service Centra.
Op het gebied van bestuurlijke samenwerking geven we samen met de Vereniging van Drentse Gemeenten (VDG) uitvoering aan de gezamenlijke Strategische Agenda voor de toekomst. Centraal hierbij staan regionale economie en vitaal platteland.
Wij streven naar (bestuurs)krachtige Drentse overheden, die sturen op beleidsrealisatie. Uitgangspunten hierbij zijn: inzet en vergroting van gebundelde bestuurskracht en respect voor het eigen domein van elk van de overheden. In dat kader zetten wij met de VDG ook stappen bij de visievorming over bijvoorbeeld het bibliotheekwezen.
Verdere kennisontwikkeling voor Europese zaken vinden wij belangrijk, zowel voor onszelf als regionale partijen. In 2011 zetten we in op de kennisuitwisseling tussen partijen en uitbreiding van het netwerk rond de Europese onderwerpen. Het Europa Service Punt maakt de Drentse overheden en partners in 2011 wegwijs met Europese subsidies, kennis en netwerken.

Wij willen ons actief bewegen en profileren in Den Haag en Brussel. Ten opzichte van gemeenten en maatschappelijk organisaties zetten we een eenduidig beeld neer. Daarom werken we in 2011 onze corporate communicatie en ons uitnodigingen- en evenementenbeleid verder uit.
Wij willen een kwalitatief goede dienstverlener zijn. Daarom geven wij in 2011, zowel intern als in interprovinciaal verband, uitvoering aan ons kwaliteitshandvest en ons Dienstverleningsconcept. We gaan onder meer volgen of we onze dienstverleningsnormen halen. Bijvoorbeeld; betalen wij onze facturen op tijd?

Tot slot zorgen we voor een goede digitale informatievoorziening en (e)dienstverlening. Om onze doelstellingen te halen moeten we intensiveren. Dit geldt zowel voor de afspraken in het Nationaal Uitvoeringsprogramma en Gideon, als voor de vervanging van de huidige ICT-infrastructuur. Ook de overgang naar digitaal werken, en het opzetten van een digitaal informatiebeheer vragen tijdelijk extra inspanningen.

# Programma 2
# Samenleving met samenhang

**Lasten programma 2 in relatie tot totale lasten**

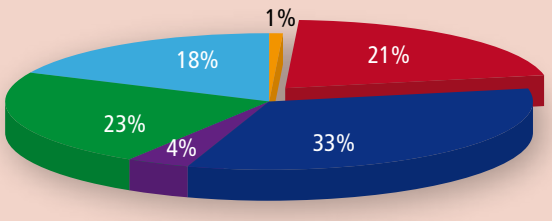


**Specifieke lasten programma 2**

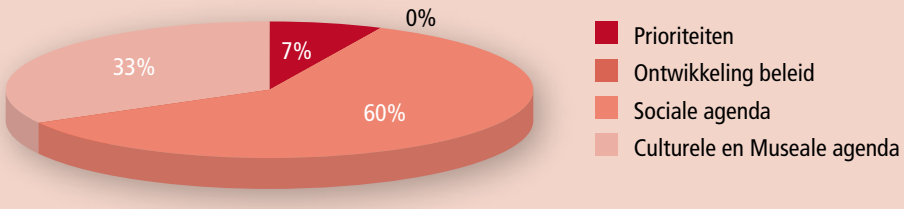


| Programma 2. Samenleving met samenhang | |
|---|---|
| Prioriteiten | 4.607.500 |
| P-2.0 Ontwikkeling beleid | 163.445 |
| P-2.1 Sociale agenda | 40.055.381 |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | 21.788.226 |
| Totaal lasten | 66.614.552 |

## Speerpunten 2011

### Uitvoeren Sociale Agenda

**>> Jeugdzorg**
Wij investeren structureel in het eerder signaleren van problemen om daardoor wachtlijsten te kunnen voorkomen en vaker te kunnen volstaan met het aanbieden van lichtere zorgprogramma's. Dit doen wij door in de provincie een heldere aansluiting te zoeken met elk Centrum voor Jeugd en Gezin, onderwijsinstelling of bovenschools samenwerkingsverband. De doeluitkering Jeugdzorg is beschikbaar voor kerntaken van het Bureau Jeugdzorg en het Zorgaanbod. Wij investeren in het Programma Positief Opvoeden en op de bewezen methodiek van Signs of Safety om in risicogezinnen onveiligheid doeltreffend om te buigen naar veiligheid.

**>> Kennis Delen Drenthe**
De vier voormalige preferente instellingen gaan vanuit de provinciale taak op kennisinfrastructuur signaleren en monitoren op de domeinen jeugd en onderwijs, sport en beweging en vitaal platteland.

**>> Drenthe als sportprovincie**
Integraal sportbeleid is ontwikkeld voor heel Drenthe in 'Drenthe 2028: het Drents Olympisch plan'. Wij zetten in op de ontwikkeling van beweegparken waar alle sporters elkaar ontmoeten en beweegbuurten, dorpen en wijken waarin alle activiteiten op het gebied van sport, educatie, recreatie, cultuur en natuur worden gebundeld.

**Uitvoeren Culturele en Museale Agenda 2009-2012**
Een belangrijk deel van het Drentse culturele beleid wordt bepaald in nauwe samenwerking met de Drentse gemeenten (via de gesloten allianties) en de Drentse culturele instellingen. De instellingen voeren een groot deel van het culturele beleid uit.

**>> Vergroten cultuurparticipatie**
Samen met de gemeenten willen we kunst en cultuur toegankelijk maken voor een groot publiek. Gezamenlijk ontwikkelen we een Drents programma voor het landelijk programmafonds cultuurparticipatie gericht op amateurkunst, cultuureducatie, volkscultuur, talentontwikkeling en bijzondere bovenlokale projecten.

**>> Versterken culturele infrastructuur**
Wij zetten in op het verder versterken van de culturele infrastructuur door bovenlokale initiatieven op het gebied van beeldende kunst en vormgeving te ondersteunen, te investeren in musea en podiumkunsten van provinciale betekenis en het investeren in initiatieven op het snijvlak van cultuur en economie (bv. door de nieuwbouw van het Drents Museum). We willen hierbij nadrukkelijk ruimte laten voor nieuwe initiatieven.

**>> Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed**
Belangrijk onderdeel van het nieuwe Omgevingsbeleid is het Cultuurhistorisch Kompas. Erfgoed wordt in ruimtelijke planprocessen vooraan meegenomen. De Provinciale Monumentenlijst wordt onderhouden. Het Drents Plateau voert, onder regie van de provincie, de versnellingsagenda Monumentenzorg uit. Het gaat om restauratie en herbestemming van oude kerken, agrarisch en industrieel erfgoed en vitalisering Veenhuizen.

**>> Biblionet Drenthe**
Met het Bibliotheekcharter 2010-2012 is de provinciale taakstelling teruggebracht tot de kern: de vorming van het provinciale bibliotheeknetwerk (Wet op Specifiek Cultuurbeleid). Dit betekent ook verandering van rol en taken van Biblionet Drenthe

# Programma 3
# Ruimte en bereikbaarheid

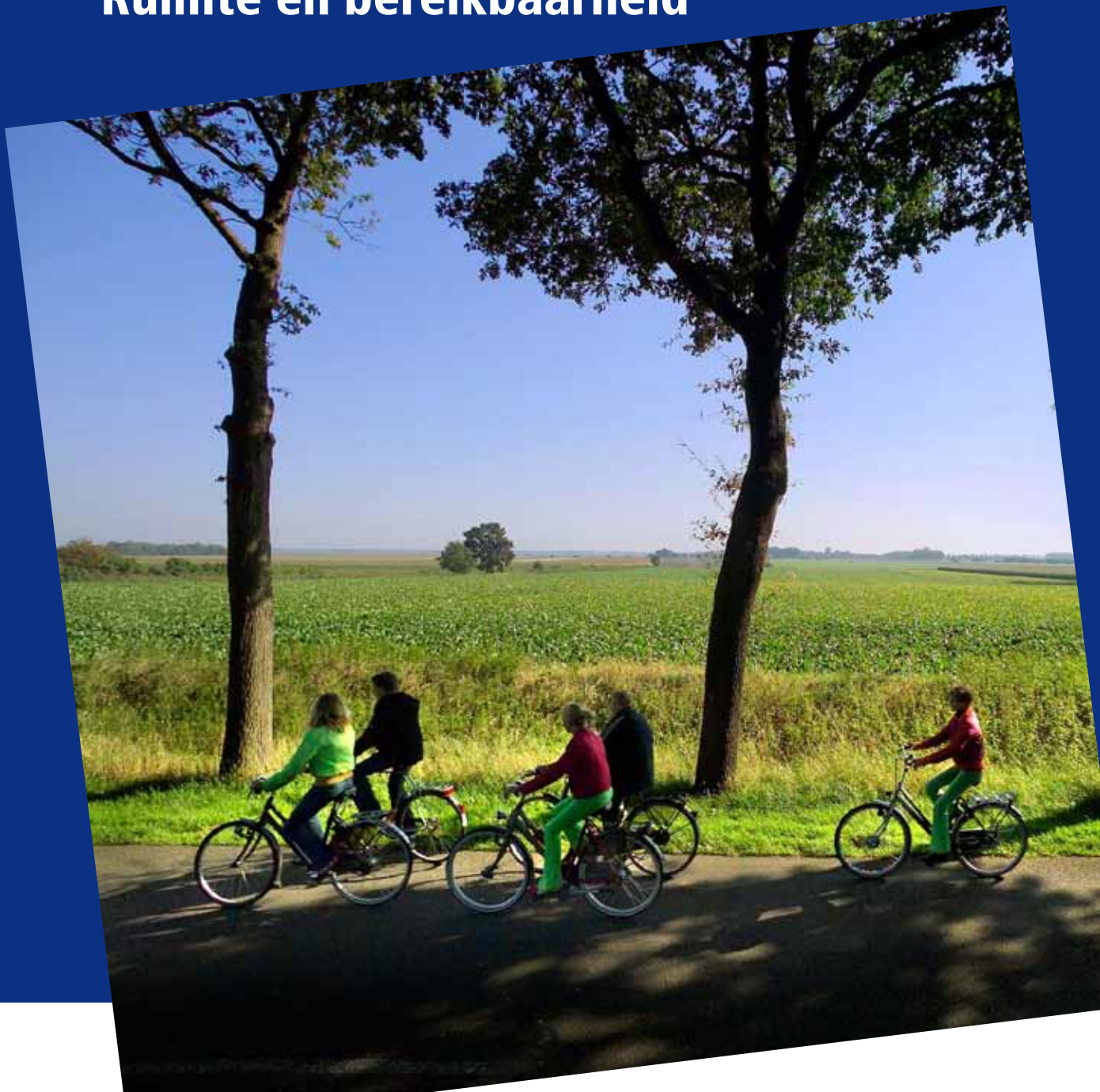

**Lasten programma 3 in relatie tot totale lasten**

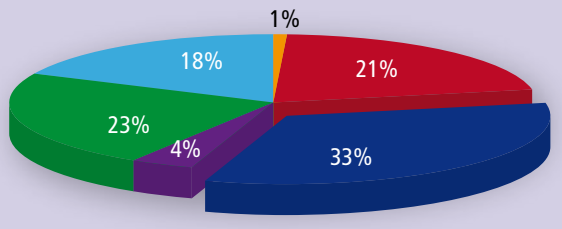


**Specifieke lasten programma 3**

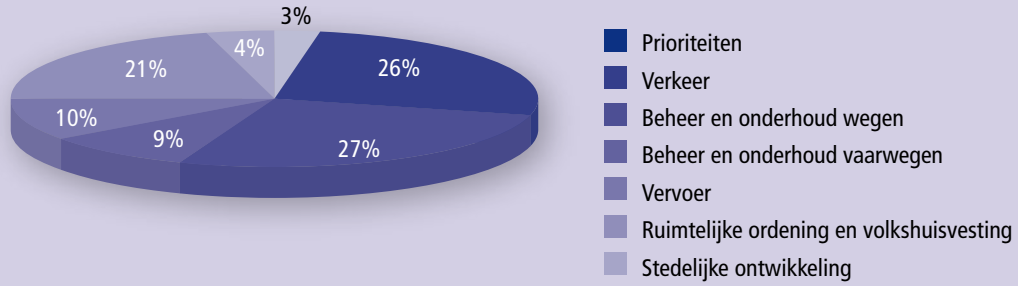


| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | |
|---|---|
| Prioriteiten | 26.562.027 |
| P-3.0 Verkeer | 27.829.343 |
| P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | 9.420.454 |
| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | 10.353.763 |
| P-3.3 Vervoer | 21.587.999 |
| P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | 3.595.114 |
| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | 2.722.226 |
| Totaal lasten | 102.070.926 |

## Speerpunten 2011

### >> Investeringsprogramma verkeer en vervoer

Samen met partners werkt de provincie aan een goede bereikbaarheid in en van Drenthe en aan de bestrijding van de verkeersonveiligheid. Het aantal maatregelen is zeer divers. Ze zijn gericht op het gebruik van de auto, het openbaar vervoer, de fiets en het vervoer over water.
Het zijn ondermeer aanpassingen aan wegen, de aanleg van rotondes, toegankelijkheid van bushaltes, aanleg van fietspaden enz. Maar het gaat ook om gedragsbeïnvloedende maatregelen zoals speciale programma's voor jonge automobilisten die net hun rijbewijs hebben, onderwijsprogramma's en het tegengaan van alcoholgebruik in het verkeer.
Met de provincie Groningen en de stad Groningen zijn we verantwoordelijk voor het busvervoer in onze provincies. De uitvoering ligt bij het Openbaar Vervoer Bureau Groningen Drenthe. Deze bereiden bijvoorbeeld de aanbestedingen voor en hebben het contact met de vervoerders. Ook de exploitatie van de spoorlijn Emmen-Zwolle valt onder dit programma. In 2010 heeft de aanbesteding van de zogenoemde Vechtdallijnen plaats gevonden.

### >> Omgevingsvisie Drenthe

De Omgevingsvisie Drenthe wordt vertaald in een realisatiestrategie. Hierin geven wij aan welke gebiedsopgaven wij centraal willen stellen, hoe wij om willen gaan met het instrumentarium en de inzet van financiële middelen. De opgave is om met bestaande middelen (vanuit de lijn en de programma's) tot een meerwaarde te komen op basis van een gebiedsgerichte aanpak die past bij de kerntaken van de provincie.
Het operationaliseren van de Omgevingsvisie naar een realisatiestrategie met gebiedsopgaven betekent dat wij in samenspraak met onze partners komen tot een gedragen gebiedsagenda en gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor de uitvoering daarvan. Ook zal voor een aantal thema's (zoals de kernkwaliteiten natuur en landschap) nog een nadere verkenning c.q. verdiepingsslag moeten worden gemaakt.

### >> Ruimtelijke Kwaliteit / Tegengaan verrommeling landschap

Met Atelier Mooi Drenthe vergroten wij de beleidsmatige aandacht voor ruimtelijke kwaliteit en het tegengaan van verrommeling. In onze rol van planadviseur zijn wij vaak direct betrokken bij de ruimtelijke planontwikkeling; wij wijzen gemeenten op het belang van de Ruimtelijke Kwaliteit.

**>> Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt**
In het kader van de realisatie strategie omgevingsvisie maken wij op basis van een regionale woonvisie met gemeente. afspraken over het woningaanbod. Daarnaast stellen we middelen beschikbaar voor het lostrekken van stagnerende woningbouwprojecten. Behalve het werkgelegenheidseffect dat wij hiermee proberen te genereren, willen we ook de doorstroming op de woningmarkt stimuleren en het aanbod van woningen beter afstemmen op de huidige vraag.

**>> Kanaliseren gevolgen bevolkingsdaling**
Wij werken aan een beleidsvisie krimp. De gedachte is om in deze beleidsvisie verschillende sectorale beleidslijnen bij elkaar te laten komen. Daarbij gaat het om slimme verbindingen in bestaande beleidslijnen. Te denken valt aan de koppeling van wonen en werken, bereikbaarheid en voorzieningen, wonen en voorzieningen.

**>> Beheer en onderhoud wegen**
Met het beheer en onderhoud houden we onze wegen met de daarbij behorende bermen en voorzieningen in een dusdanige conditie dat een veilig gebruik hiervan gewaarborgd is en ongevallen als gevolg van o.a. spoorvorming, slijtage, onduidelijke (weg)markering voorkomen worden. Bij groot onderhoudprojecten proberen we zo veel mogelijk oponthoud en stremmingen te voorkomen, eventueel door 's nachts of in het weekend te werken.

**>> Beheer en onderhoud vaarwegen**
Met het beheer en onderhoud houden we onze vaarwegen zodanig in stand dat een veilig en doelmatig gebruik gewaarborgd is. hierbij worden wateroverlast en watergebrek voorkomen via adequaat peilbeheer. Daarvoor moeten ook, zowel voor de scheepvaart als het wegverkeer, sluizen en bruggen in een goede operationele staat te zijn. De toegankelijkheid van de vaarwegen voor de beroeps- en recreatievaart moet door ruime openingstijden van bruggen en sluizen gewaarborgd zijn.

**>> Vaarweg Erica – Ter Apel**
In 2011 pakken we de realisatie op van het sluitende (verbindende) deel van de vaarweg Erica - Ter Apel. Hiervoor wordt vier kilometer nieuw kanaal gegraven en wordt het Scholtenskanaal hersteld. Hierbij moeten negen bruggen, een spaarsluis en een koppelsluis gebouwd worden. Zie voor het laatste nieuws ook: http://www.erica-terapel.nl

# Programma 4
# Kennis werkt

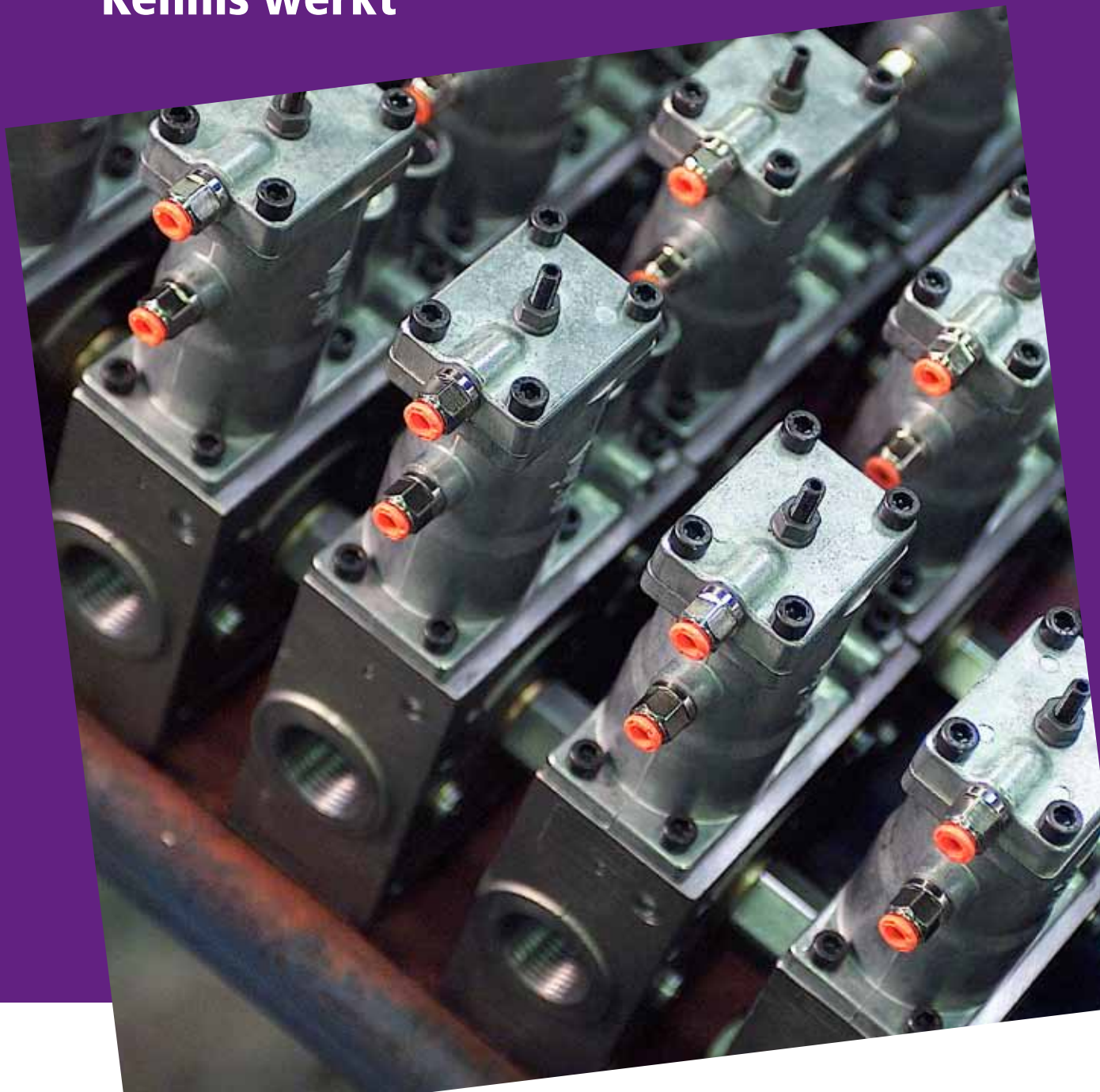

**Lasten programma 4 in relatie tot totale lasten**

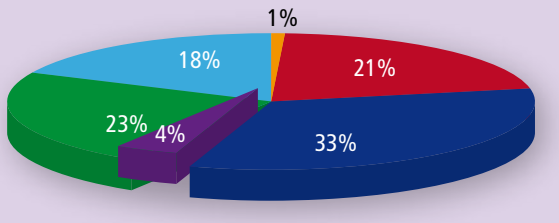


**Specifieke lasten programma 4**

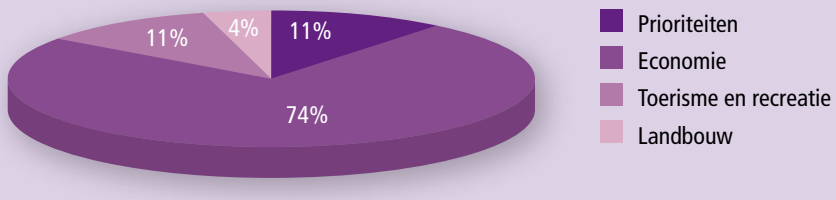


| Programma 4 Kennis wérkt | |
|---|---|
| Prioriteiten | 1.322.813 |
| P-4.0 Economie | 9.336.217 |
| P-4.1 Toerisme en recreatie | 1.388.390 |
| P-4.2 Landbouw | 500.000 |
| Totaal lasten | 12.547.420 |

## Speerpunten 2011

### >> Toerisme en recreatie

Om serieus mee te spelen op de toeristische markt wil Drenthe zich verder ontwikkelen. Het is van belang dat de provincie in haar diversiteit een compleet totaalproduct van een onderscheidend en hoogwaardig niveau aanbiedt. Een totaalproduct met veel variëteit, die aansluit op de behoeften van de moderne toerist. Om in de toekomst te kunnen voldoen aan toenemende kwaliteitseisen, moet de sector adequaat blijven inspelen op deze ontwikkelingen. Dit vraagt om nadruk op kennis en innovatie die gericht is op toegevoegde waarde, financiële maar ook fysieke ruimte. Het bestaande aanbod van verblijfs- en dagrecreatie en de huidige toeristische infrastructuur moeten kwalitatief verbeterd en vernieuwd worden. Diversiteit en kwaliteit van het toeristische product zijn kernwoorden; meer van hetzelfde zijn dat niet. Er moet een (nieuwe) toegevoegde waarde gecreëerd worden op het bestaande toeristische product door toepassing van nieuwe technologieën, ontwikkeling van nieuwe producten, marktconcepten en publieksattracties. Vanaf 2011 wordt vooral gemikt op (product)innovatie, kennisdeling, het versterken van ondernemerschap, het organiserend vermogen en grensoverschrijdende netwerken in de sector Ook de inspanningen van Marketing Drenthe ter verbetering van het imago van Drenthe en de uitvoering van de marketingcommunicatiestrategie dragen daar in sterke mate aan bij.

### >> Landbouw

De land- en tuinbouw zijn voor Drenthe en voor het Drentse MKB belangrijke economische dragers. Maar het gaat verder dan dat. Rondom de primaire sector is een cluster aanwezig van aanverwante activiteiten (verwerkende industrie, distributie, groothandel); gezamenlijk vormen zij het speerpunt agribusiness. Onze inzet is nieuwe, marktgerichte ketenactiviteiten te helpen ontwikkelen. Innovatie en duurzaamheid zijn hierin de leidende principes. Onze bijdragen zijn daarbij vooral een aanvulling op de nationale en Europese programma's voor regionale ontwikkeling en het landelijk gebied. Wij richten ons op de volgende thema's: de ontwikkeling of verbetering van kennisinfrastructurele voorzieningen; het stimuleren van innovaties, onder andere in de agrologistiek, ICT, agrificatie, bioraffinage en de zogeheten groene life sciences (biobased economy). De verwachting is dat door inzet op kennis en innovatie de agribusiness voldoende toekomstperspectief heeft om op de wereldmarkt.te kunnen concurreren.

## >> Economie

In de Economische Beleidsagenda 2010-2015 ligt de nadruk op het ontwikkelen van kennis en innovatie om werkgelegenheid te scheppen en behouden. De Drentse Economische Agenda is verder uitgewerkt in het Kader voor Economische Investeringen (KEI). Vanuit deze gezamenlijke visie willen wij met de partners komen tot afstemming en een heldere taakverdeling met betrekking tot de uitvoering. Op basis van het KEI worden jaarprogramma's gemaakt.
Voor het realiseren van onze ambities zijn rijks- en Europese middelen van belang. Door diverse ontwikkelingen (huidige economische situatie, bezuinigingen, naderende uitputting middelen) staan deze middelen onder druk. Het komende jaar richten we ons proactief op het beïnvloeden van de inhoud van het nieuwe Europese en rijksbeleid en de daaruit voortvloeiende programma's. Duidelijk is al wel dat het Samenwerkingsverband Noord Nederland (SNN) dit proces samen met haar partners, de clusters waarin een aantal organisaties samenwerken, kennisinstellingen, ondernemersorganisaties gaat vormgeven. Duidelijkheid over eventuele nieuwe Europese programma's voor onze regio is op zijn vroegst eind 2013 voorzien. De verminderde financiële mogelijkheden hebben uiteraard effect op de realisatiemogelijkheden van de provinciale ambitie.

- Wij zetten in op de pieken Sensor en Agribusiness en de verbinding tussen pieken en de overige noordelijke nationale pieken Energie, water en healthy ageing.
- Samen met de intermediairs stimuleren wij initiatieven om kennisontwikkeling, innovatie en ondernemerschap te bevorderen.
- We geven samen met het Rijk en de gemeenten verder uitvoering aan het provinciaal herstructureringsprogramma om de kwaliteit van bedrijventerreinen te verbeteren.
- Wij geven invulling aan ons economisch beleid via een gebiedsgerichte aanpak door o.a. projectontwikkeling in het kader van de Assense Florijnas en het Emmense Atalanta. In bredere zin is er focus op de stedelijke netwerken Groningen-Assen en de Drentse Zuidas.

De basisvoorwaarde voor het innoverende vermogen van ondernemingen is een goed werkende arbeidsmarkt met een goede kwantitatieve en kwalitatieve aansluiting tussen onderwijs en bedrijfsleven.

# Programma 5
# Leefomgeving

**Lasten programma 5 in relatie tot totale lasten**

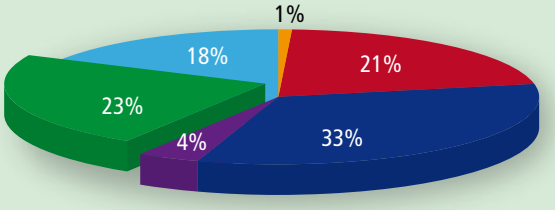


**Specifieke lasten programma 5**

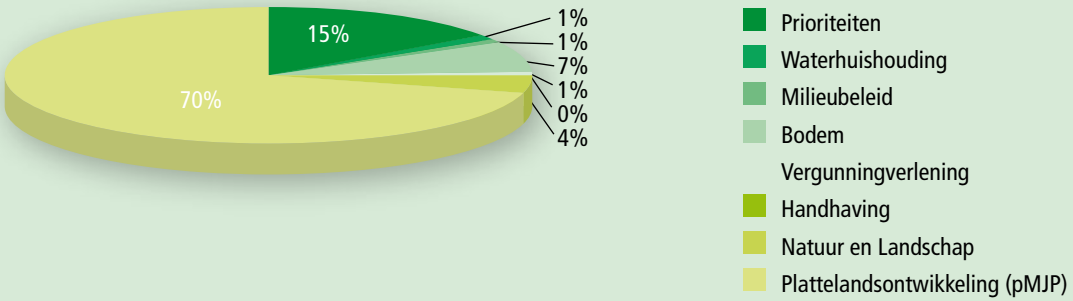


| Programma 5. Leefomgeving | |
|---|---|
| Prioriteiten | 11.048.160 |
| P-5.0 Waterhuishouding | 993.693 |
| P-5.1 Milieubeleid | 487.843 |
| P-5.2 Bodem | 4.938.891 |
| P-5.3 Vergunningverlening | 553.290 |
| P-5.4 Handhaving | 357.010 |
| P-5.5 Natuur en Landschap | 3.191.139 |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | 51.176.875 |
| Totaal lasten | 72.746.901 |

## Speerpunten 2011

### >> Programma klimaat en energie

In 2011 werken we verder aan de vijf deelprogramma's van het programma Klimaat en Energie. Dat doen we via een gebiedsgerichte aanpak en door het aangaan van strategische allianties. Goede samenwerking met de gemeenten, de waterschappen, de corporaties, het bedrijfsleven en de kennisinstellingen is daarbij cruciaal. In 2011 staan de 'klimaatcontracten' centraal . Dit zijn de concrete meerjarige afspraken met de twaalf Drentse gemeenten.

### >> De Drentse Energie Organisatie (DEO)

In 2011 bereiden we de oprichting voor van de Drentse Energie Organisatie (DEO). Na goedkeuring door Provinciale Staten gaat de DEO fungeren als kapitaalverschaffer voor duurzame projecten. Ook gaat zij initiatieven ondersteunen die zich richten op duurzame energievoorziening en energiebesparing. Bijvoorbeeld door het waar mogelijk wegnemen van bestuurlijke en juridische knelpunten voor provincie en gemeenten. Via de DEO willen wij de toepassing van duurzame energieopwekking en energiebesparing versnellen.

### >> Beleidskader voor de ondergrond

Nadat de structuurvisie voor de ondergrond is vastgesteld, werken wij deze uit voor de periode tot en met 2020. De nadruk zal liggen op nieuwe toepassingsmogelijkheden in de diepe ondergrond, zoals geothermie, opslag van $CO_2$ en gasbuffering. De structuurvisie bevat een driedimensionaal ruimtelijk plan voor de ondergrondse activiteiten. Dit biedt zowel boven- als ondergronds duidelijkheid.
Daarnaast werken wij in 2011 ons beleid uit dat ervan uitgaat dat het zeer ongewenst is dat kernafval wordt opgeslagen in de Drentse ondergrond. Ook voeren wij het in 2010 afgesloten convenant Bodem uit. In de periode tot 2015 saneren we alle zogenaamde spoedlocaties.

### >> De wateropgave

Water vasthouden op de hoge zandgronden en waterberging aan de randen van het Drents plateau blijft leidend. Daarom zijn de beekdalen erg belangrijk. Onze regie richt zich dit jaar vooral op deze beekdalen. In overeenstemming met de realisatiestrategie van de Omgevingsvisie Drenthe willen we samen met onze partners de wateropgave realiseren in de gebieden: Ruinen-Uffelte, het Loodiep bij Coevorden en de Hunze. Daarbij onderzoeken we de mogelijkheden van het vasthouden en vergroten van de grondwatervoorraad. In verband daarmee stellen we onder meer een waterbalans op.

### >> Verdrogingsbestrijding

In verdroogde natuurgebieden zijn nu nauwelijks natuurdoelen te realiseren. Daarom herstellen we in 24.000 hectare natuurgebied de oorspronkelijke grondwatersituatie. In 2011 werken we aan de verdrogingsbestrijding in de TOP-gebieden het Fochteloërveen, het Dwingelderveld en het Peizerdiep. Verder ontwikkelen wij projecten voor de Drentsche Aa, het Bargerveen, de Reest en het Drentse Friese Wold.

### >> TT circuit

Het TT-circuit is uit economisch en recreatief oogpunt heel belangrijk voor Assen en Drenthe. Eind 2010 hebben we de beslisrijpe versie afgerond van de breed gedragen visie voor het TT-circuit en de omgeving daarvan. Belangrijke elementen hierin zijn de geluidhinder terugdringen en de kwaliteit van het gebied vergroten. Ook bevat de visie de spelregels voor de communicatie en samenwerking tussen de partijen. In 2011 stellen wij samen met de betrokken partijen een meerjarig uitvoerings- en investeringsprogramma op. Dat gaan we vervolgens uitvoeren.

## >> Natuur en landschap

Een belangrijk deel van onze opgave voor natuur en landschap is opgenomen in het pMJP. Wij hebben de regie op de realisatie van de EHS, inclusief de Natura 2000-gebieden en de robuuste verbindingen. Ook stimuleren wij particulier natuurbeheer. De drie nationale parken en het nationaal landschap willen wij behouden en ontwikkelen, evenals de kwaliteit van natuur en landschap buiten de EHS. Wij ontwikkelen nieuwe bossen en landgoederen op locaties die zich daarvoor lenen.
Ook vinden wij het belangrijk bossen, natuurgebieden, planten en dieren adequaat te beschermen door de Flora- en Fauna Wet, de Natuurbeschermingswet 1998 en de Boswet goed uit te voeren.

*Provinciaal meerjarenprogramma Landelijk Gebied*
Het provinciaal Meerjarenprogramma Landelijk Gebied (pMJP) 2007 – 2013 bestaat uit twee delen. Het eerste deel heeft betrekking op het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG).
Bij de te behalen doelen gaat het met name om de realisatie van rijksdoelen. Het tweede deel betreft de realisatie van provinciale doelen. Het ILG heeft betrekking op de thema's Natuur, Landbouw, Recreatie, Landschap, Bodem en Water. De kern van het ILG bestaat uit de realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur. Belangrijke opgaven liggen hier bij verwerving, inrichting en de verbetering van de milieukwaliteit (vermindering effecten verzuring en vermesting en vermindering verdroging).
In 2010 is de Mid Term Review (MTR) opgesteld. Uit de provinciale rapportage MTR blijkt dat Drenthe het uitstekend doet. Drenthe kan alle prestatieafspraken met het rijk realiseren, mits het rijk voldoende budgetten ter beschikking stelt. Helaas is het rijksbudget voor grondverwerving echter ontoereikend. Dit noopt tot een scherpe prioritering in 2011.

# Programma 6
# Middelen

**Lasten programma 6 in relatie tot totale lasten**

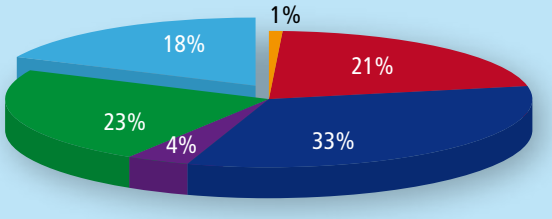


**Specifieke lasten programma 6**

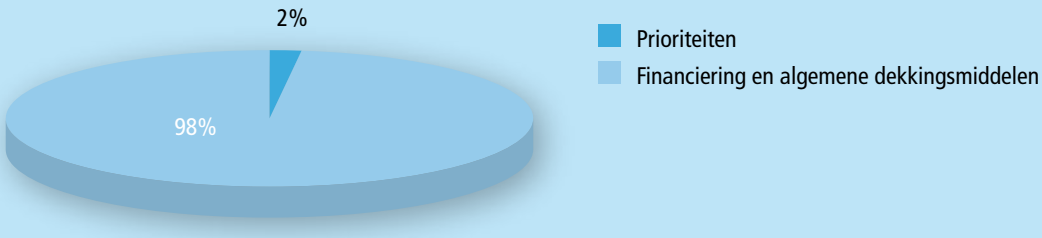


| Programma 6. Middelen | |
|---|---|
| Prioriteiten | 1.212.492 |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 54.390.388 |
| Totaal lasten | 55.602.880 |

## >> Provinciefonds

Een van de grootste inkomstenbronnen van de provincie is de algemene uitkering uit het provinciefonds. Eind juni 2010 hebben wij geconstateerd, dat de Meicirculaire 2010 ingrijpende consequenties had voor onze ramingen van de algemene uitkering uit het provinciefonds. Daarbij speelde vooral een rol hoe het rijk de aan de provincies opgelegde korting van € 290 miljoen heeft gerealiseerd. Wij hebben ten opzichte van het beeld in de Voorjaarsnota 2010 een flinke tegenvaller moeten wegslikken. In verband daarmee hebben wij een aangepast financieel meerjarenperspectief gepresenteerd. Daarbij bestaat feitelijk maar één betrekkelijke zekerheid: de uitkomst die voor het jaar 2012 uit de circulaire volgt, zal zich hoogstwaarschijnlijk in de praktijk niet voordoen. Voor de korte termijn is dan nog de veiligste aanname, dat de algemene uitkering in 2012 wel ongeveer dezelfde orde van grootte zal kennen als die van 2011.
De komende jaren zijn hoogte en verdeling van de algemene uitkering uit het provinciefonds een uitermate onzekere aangelegenheid. Een hele reeks aangelegenheden speelt hierbij een rol, zoals het nieuwe verdeelmodel, eventuele aanvullende bezuinigingen door het rijk, mogelijke decentralisatie van taken en de invloed van een eigen provinciale belastinggebied, afhankelijk van de invoering van het rekeningrijden.
Geconstateerd is, dat er de afgelopen jaren scheefgroei is ontstaan tussen de provincies op het vlak van de financiële middelen waarover de verschillende provincies beschikken om hun taken te kunnen uitoefenen. Voor Drenthe staat vast, dat er op een zo korte termijn een nieuw en rechtvaardig verdeelmodel moet komen voor de algemene uitkering uit het provinciefonds.

## >> Organisatieontwikkeling

De organisatie staat in het kader van Provincie Nieuwe Stijl behoorlijk in de steigers. Het gaat hierbij om de uitwerking van gebiedsgericht werken, de focus op regie in plaats van uitvoering, de netwerkende organisatie die sterk in contact is met de omgeving. Allemaal belangrijke thema's om de ambities van het college waar te maken. Dit betekent dat er nog meer ingezet wordt op programmatisch en procesmatig werken.

### >> Mobiliteit en competentiemanagement

Met het oog op de Provincie Nieuwe Stijl en de bezuinigingstaakstelling wordt in 2011 ingezet op de mobiliteit van medewerkers. We moeten immers met minder mensen de ambities van het college waarmaken en dan is het belangrijk om de goede mensen op de goede thema's aan het werk te zetten. Het betekent ook dat we uitstroom niet opvangen door nieuwe medewerkers, maar dat de taken door collega's moeten worden overgenomen. Dit doet een groot beroep op de flexibiliteit van medewerkers. Om de bij organisatieontwikkeling genoemde thema's vanuit Provincie Nieuwe Stijl vorm te geven is de ontwikkeling van de juiste competenties belangrijk. Tenslotte is de organisatiebrede personeelsplanning in kwantitatieve en kwalitatieve zin een blijvend aandachtspunt.

MO10091701-Begroting in een oogopslag

provincie Drenthe

# Begroting 2011

## Kiezen voor de kracht van Drenthe

# Begroting
# 2011

*Gedeputeerde staten van Drenthe*
*September 2010*

**Colofon**
Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

MO10091302

# Inhoud


| | | |
|---|---|---|
| | Inleiding | 5 |
| | Leeswijzer | 7 |
| | Kerngegevens | 10 |
| **I** | **Beleidsbegroting** | 11 |
| **I.1** | **Programmaplan** | 11 |
| | Majeur programma 1. Versnellingsagenda begroting 2011 | 13 |
| | Majeur programma 2. Verbreed RSP | 17 |
| | Programma 1. De provincie doét er toe! | 20 |
| | Programma 2. Samenleving met samenhang | 30 |
| | Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 46 |
| | Programma 4. Kennis wérkt | 58 |
| | Programma 5. Leefomgeving | 70 |
| | Programma 6. Middelen | 97 |
| **I.2** | **Paragrafen** | 107 |
| | Paragraaf 2.1 Lokale heffingen | 109 |
| | Paragraaf 2.2 Weerstandsvermogen | 113 |
| | Paragraaf 2.3 Onderhoud kapitaalgoederen | 131 |
| | Paragraaf 2.4 Financiering | 136 |
| | Paragraaf 2.5 Bedrijfsvoering | 141 |
| | Paragraaf 2.6 Verbonden partijen | 152 |
| | Paragraaf 2.7 Grondbeleid | 161 |
| **II** | **Financiële begroting** | 163 |
| II.1 | Overzicht van lasten en baten, tevens Meerjarenraming 2011-2014 | 165 |
| II.2 | Verklaring aanmerkelijke verschillen | 167 |
| II.3 | Incidentele lasten en baten | 168 |
| II.4 | Financiële positie en toelichting | 171 |
| II.5 | Toelichting op belangrijke ontwikkelingen | 196 |
| | **Bijlagen** | 199 |
| 1 | Controleprotocol | 201 |
| 2 | Normenkader | 205 |
| 3 | Afkortingenwijzer | 212 |

# Inleiding

Dit is de laatste begroting van het huidige college. Een begroting waarin voor het eerst sinds lange tijd substantieel is bezuinigd
Door de tering naar de nering te zetten, is de provincie voor dit moment voorbereid op de magere jaren die gaan komen. Voor dit moment, omdat nog niet duidelijk is welke bezuinigingen zijn te verwachten van het nieuwe kabinet. Een structurele korting op het provinciefonds is al doorgevoerd en de verwachting is, dat er meer financieel zwaar weer op komst is. Voor de provincie Drenthe is 2011 daarmee een overbruggingsjaar. Er wordt fors, maar verantwoord bezuinigd. Enerzijds door versobering en een generieke korting op gesubsidieerde instellingen en verbonden partijen. Anderzijds door ambities bij te stellen en taken af te stoten. Daarbij ziet het college af van een meer dan trendmatige verhoging van de opcenten motorrijtuigenbelasting, omdat het lastenverzwaring voor de burgers momenteel niet wenselijk acht. Tegelijkertijd wordt er ook fors geïnvesteerd en zijn vele budgetten, anders dan voorheen, structureel in de begroting opgenomen. De door Provinciale Staten vastgestelde Omgevingsvisie en Provincie Nieuwe Stijl zijn leidend geweest bij de te maken keuzes.

Ons college stelt vast, dat het er in is geslaagd, vrijwel alle ambities uit het Collegeprogramma "Kiezen voor de kracht van Drenthe' waar te maken. Ondanks de financieel zware omstandigheden wordt onverkort uitvoering gegeven aan de gebiedsontwikkelingen in Emmen, Assen en Coevorden. Daartoe hebben wij de noodzakelijke middelen voor onze cofinanciering in het RSP-pakket veilig gesteld.
Om ook in de toekomst de voor Drenthe belangrijke ontwikkelingen te kunnen blijven cofinancieren is de Dynamische cofinancieringsreserve ingesteld. Binnen deze reserve is op initiatief van PS een bedrag van 25 miljoen euro gereserveerd voor de cofinanciering van investeringen in de sociaaleconomische vitalisering van het platteland.
Conform PNS gaat de provincie zich de komende jaren meer richten op regievoering dan op uitvoering. Zo wordt verder gewerkt aan realisatie van de Omgevingsvisie, die dit jaar door Provinciale Staten is vastgesteld.

Hoewel het erop lijkt dat het dieptepunt van de economische crisis voorbij is, zal ook 2011 nog een moeilijk jaar zijn voor de Drentse ondernemers.
De uitvoering van de Drentse Versnellingsagenda, een maatregelenpakket van €36 miljoen tegen de economische recessie,blijft volop noodzakelijk. Hiermee helpt de provincie het Drentse bedrijfsleven om in deze lastige tijd zo veel mogelijk banen in stand te houden.

Het oosten en zuidoosten van Drenthe krijgen te maken met bevolkingsdaling. Om goed inzicht te krijgen in de gevolgen van de krimp, verrichten we hiernaar, samen met de betrokken gemeenten, een onderzoek dat na afronding in 2011 wordt uitgewerkt naar een beleidsvisie krimp, zodat . we niet alleen de verwachte problemen het hoofd kunnen bieden, maar ook kansen die ontstaan kunnen grijpen.

Dit college draagt de provincie financieel gezond over. In 2012 is de provincie financieel weer duurzaam in evenwicht en er is voor het nieuwe College zelfs ruimte voor nieuwe ambities. Daarnaast kan het nieuwe college beschikken over de bovengenoemde Dynamische cofinancieringsreserve.

Bij dit alles is de provincie Drenthe op weg naar een kleinere ambtelijke organisatie. Na het instellen van een selectieve vacaturestop, eind vorig jaar, is de bezetting inmiddels lager dan de vastgestelde formatie. Ook wordt veel bezuinigd op inkoop en op inhuur van extern personeel. In haar streven naar meer efficiency verkent de provincie  de mogelijkheden tot samenwerking in de bedrijfsvoering met Groningen en Friesland.

Indachtig ons collegeprogramma Kiezen voor de Kracht van Drenthe blijven we inzetten op kwaliteit. Dat geldt zeker ook voor onze eigen organisatie, die we verder willen innoveren en ontwikkelen: professioneel, slagvaardig, compact en flexibel.

Kortom, in alle opzichten zijn we volop op weg naar een Provincie Nieuwe Stijl.

# Leeswijzer

Met de nu voorliggende Begroting 2011 wordt de koers voortgezet die wij zijn ingeslagen op het vlak van het omgaan met de begroting als instrument. Voorafgaand aan de productie van de Begroting 2011 heeft kaderstelling door provinciale staten plaatsgevonden op basis van de Voorjaarsnota 2010. Die kaderstelling is in haar geheel in de Begroting 2011 opgenomen en voornamelijk verwerkt in de bespreking van de prioriteiten in het programmaplan. In het programmaplan van de Begroting 2011 wordt de kaderstelling doorgetrokken door het maken van een duidelijk onderscheid in enerzijds de prioriteiten van het beleid en anderzijds de 'lopende zaken'. Bij de laatste – ook wel aangeduid met de term 'going concern' – wordt informatie op hoofdlijnen verstrekt en het uitgangspunt is vooralsnog, dat deze zaken geen onderwerp van een politieke discussie zullen zijn.

Hierna beschrijven wij kort de vier onderdelen van de Begroting 2011.

**Het programmaplan (beleidsbegroting)**
Een nieuw onderdeel van het programmaplan bij de Begroting 2011 bestaat uit een afzonderlijke presentatie van twee zogenoemde majeure programma's. Het gaat hierbij om de Versnellingsagenda (ter bestrijding van de economische crisis) en het Regio Specifiek Pakket (RSP) Verbreed. Deze twee majeure programma's worden niet langer gepresenteerd als onderdeel van respectievelijk programma 1 en 3, maar aan het begin van het programmaplan als afzonderlijk onderdeel gepresenteerd.
In het programmaplan gaan wij per programma in op de maatschappelijke effecten en de wijze waarop ernaar gestreefd wordt die effecten te verwezenlijken. Dit wordt gedaan aan de hand van de volgende drie vragen: Wat willen we? Wat gaan we ervoor doen? Wat mag het kosten? Die vragen worden ten principale voor het gehele programma gesteld, maar voor de prioriteiten ook nog eens voor elke prioriteit afzonderlijk. Dit vergemakkelijkt een politiek relevante rapportage en verantwoording. Zoals gezegd wordt bij de indeling van de programma's aangesloten bij de hoofdpijlers van het Collegeprogramma 2007-2011.

**De paragrafen (beleidsbegroting)**
In de paragrafen behandelen wij onderwerpen die van belang zijn voor het inzicht in de financiële positie van de provincie. De paragrafen bevatten de beleidsuitgangspunten van beheersmatige activiteiten en lokale heffingen en vallen daarom onder de beleidsbegroting.
De paragrafen betreffen: onderhoud kapitaalgoederen, verbonden partijen, grondbeleid, financiering, bedrijfsvoering, weerstandsvermogen en lokale heffingen.

**Het overzicht van lasten en baten (financiële begroting)**
Via vaststelling van de Begroting autoriseren de staten het college tot het doen van uitgaven. Gezien het belang van een goed inzicht in de baten en lasten worden de baten en lasten per programma weergegeven in een afzonderlijk overzicht. Dit overzicht is integraal, dat wil zeggen dat het alle baten en lasten bevat, zoals opgenomen in het programmaplan.

**De uiteenzetting van de financiële positie (financiële begroting)**
Inzicht in de financiële positie is van belang, mede met het oog op de continuïteit van de provincie. Daarom besteden wij afzonderlijk aandacht aan de financiële positie. Dit gebeurt ook in een meerjarig perspectief. Speciale aandacht geven wij aan de investeringen, financiering, reserves en voorzieningen.

De verschillende – vaste – onderdelen van het programmaplan worden kort toegelicht.

**Missie**
Per programma wordt beschreven aan welke strategische doelen het programma een bijdrage levert. Er wordt een overzicht van strategische doelen gegeven. Strategische doelen zijn de veranderingen die de overheid in de samenleving of organisatie wil bereiken. Het geeft de koers op hoofdlijnen aan voor de langere termijn. De verbinding tussen begroting en Collegeprogramma wordt versterkt doordat de missie per programma rechtstreeks wordt ontleend aan het Collegeprogramma 2007-2011.

**Doel (wat willen we bereiken?)**
Uitgaande van de geformuleerde missie worden de doelen gepresenteerd die het provinciebestuur wil bereiken. Dit kunnen zowel maatschappelijke effecten zijn (effecten in de samenleving) of omgevingseffecten (effecten in de leefomgeving). Het zijn met name doelen waaraan de provincie concreet iets kan doen en/of waar de provincie een concrete taak heeft.
Het uitgangspunt is, de gepresenteerde informatie te beperken tot die doelen waarop ook daadwerkelijk wordt gestuurd en waarbij over de geformuleerde indicatoren ook daadwerkelijk zal worden gerapporteerd. De komende jaren staat voor de nieuwe provinciale organisatie een verdere doorontwikkeling van de begroting op het programma, met name waar het gaat om het verbeteren van doelstellingen en de wijze waarop wordt vastgesteld of deze doelstellingen ook daadwerkelijk worden bereikt.

**Baten en lasten**
Aan het begin van de beschrijving van elk programma wordt een beknopt samenvattend overzicht gegeven van de baten en lasten van het programma.

**Ontwikkelingen**
In de komende tijd kunnen er ontwikkelingen (buiten de provincie zelf) zijn, die invloed hebben op het provinciale beleid. Voor zover die invloed reeds duidelijk is, wordt hierover (beleidsrelevante) informatie verstrekt.

**Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen?**
Het centrale onderdeel van het programmaplan bestaat met ingang van de Begroting 2011 uit de behandeling van de prioriteiten, zoals die het resultaat zijn van de kaderstelling door Provinciale Staten op basis van de Voorjaarsnota 2010 en eerdere voorjaarsnota's. In de Begroting 2011 worden de prioriteiten beschreven die in 2011 en daarna nog aan de orde zijn; dat zijn dus zowel de prioriteiten die vorig jaar zijn vastgesteld als de wijzigingen en toevoegingen die voor 2011 en later zijn vastgesteld. Prioriteiten die zijn afgewikkeld worden niet meer vermeld.
Van de prioriteiten een wordt een samenvattend overzicht verstrekt met daarbij een financieel overzicht.

**Moties en amendementen**
In die gevallen waarin provinciale staten naar aanleiding van de Voorjaarsnota 2010 en eerdere voorjaarsnota's aanvullende moties en amendementen hebben aanvaard, wordt in de Begroting 2011 zo veel mogelijk aangegeven, hoe aan deze moties en amendementen de komende jaren uitvoering zal worden gegeven. Dit gebeurt met name, wanneer aan de uitvoering van een motie extra kosten verbonden zijn. Moties die zijn afgewikkeld, worden niet meer vermeld.

**Wat doen we nog meer?**
De informatie over de overige activiteiten ('going concern') wordt samengevat weergegeven. Het gaat hier met name om zaken die tot het lopende beleid behoren en waarover geen politieke discussie aan de orde is. Dit zullen ook vooral zaken zijn die behoren tot de vaste (medebewinds)taken van de provincie. Waar hier zaken spelen waarover het college bijvoorbeeld nadere afspraken met de staten wil maken of waarvan de staten hebben aangegeven een nadere rapportage te wensen, worden die hier iets verder uitgewerkt; voor het overige wordt puntsgewijs informatie verstrekt.

**Uitvoeringsagenda**
In de begroting wordt in de vorm van een beleidsagenda expliciet aandacht besteed aan de afspraken met provinciale staten over de oplevering van beleidsproducten, zoals specifieke beleidsnota's, uitvoeringsplannen en bestuursopdrachten. Op deze wijze wordt een aanzet gegeven tot een betere planning van de bestuurlijke agenda; deze zal de komende jaren nog verder worden doorontwikkeld.

**Wat mag het kosten?**
Per programma(onderdeel) wordt een totaaloverzicht gegeven van programmakosten. Niet alleen voor de komende jaren tot en met 2014, maar daaraan toegevoegd ook cijfers over 2009 en 2010. De apparaatskosten maken in hun geheel deel uit van de kosten van het programma Middelen.

**Toelichting op verschillen**
Waar de financiële totaaloverzichten voor de programma's substantiële verschillen tussen de jaren laten zien, wordt hiervoor een beknopte toelichting gegeven. Het gaat hier om een toelichting op hoofdlijnen, waarbij het algemene beeld belangrijker is dan de verschuiving van elke afzonderlijke euro. De toelichting wordt per programma gegeven, indien de verklarende factoren specifiek zijn voor dat programma. Verklaringen van meer algemene aard worden gegeven als onderdeel van de financiële begroting.

# Kerngegevens

**A. Sociale structuur**

| | |
|---|---|
| Aantal inwoners (per 1 juli 2010) | 491.386 |
| Aantal huishoudens (per 1 januari 2009) | 208.025 |

**B. Economische structuur**

| | |
|---|---|
| Netto arbeidsparticipatie (2009) | 65,7% |
| Beroepsbevolking (2009; x 1.000) | 221 |
| Werkzaam (2009; x 1.000) | 206 |
| Werkloos (2009; x 1.000) | 14 (6,5%) |

| | |
|---|---|
| Bedrijvigheid (in aantallen per 1 april 2009) | |
| Landbouw | 4.140 |
| Industrie | 1.696 |
| Bouw | 3.412 |
| Handel | 7.382 |
| Vervoer en opslag | 804 |
| Horeca | 1.416 |
| Zakelijke diensten | 7.807 |
| Overige diensten | 6.488 |

**C. Fysieke structuur**

| | |
|---|---|
| Oppervlakte (2010; in km2) | 2.680 |
| Oppervlakte cultuurgrond (2009; in ha) | 152.471 |
| Woningvoorraad (aantal per 1 januari 2010) | 207.986 |

| | |
|---|---|
| *Wegenbeheer* | |
| Wegen (in km) | 467 |
| Parallelwegen (in km) | 13 |
| Fietspaden (in km) | 257 |
| Vaarwegen (in km) | 169 |

**Financiële kerngegevens Begroting 2011**

| | |
|---|---|
| Totale lasten voor bestemming resultaat | 312.724.296 |
| Totale baten voor bestemming resultaat | 269.180.238 |
| Onttrekking aan reserves (saldo) | 43.544.058 |
| Opbrengsten opcenten motorrijtuigenbelasting | 47.648.000 |
| Uitkering provinciefonds | 74.641.956 |
| Omvang algemene reserves per 1 januari 2011 | 42.679.865 |
| Omvang bestemmingsreserves per 1 januari 2011 | 256.966.844 |
| Omvang eigen voorzieningen per 1 januari 2011 | 26.516.378 |

Bronnen

Centraal Bureau voor de Statistiek, Provinciaal werkgelegenheidsregister

# I Beleidsbegroting

## I.1 Programmaplan

# Majeur programma 1. Versnellingsagenda begroting 2011

In juni 2009 is door ons, met uw instemming, besloten om maatregelen te nemen om de gevolgen van de economische crisis voor de regio Drenthe te beperken. Deze maatregelen zijn vertaald in de Drentse versnellingsagenda. De projecten die hierin zijn opgenomen betreffen een versnelling dan wel een intensivering van de provinciale investeringen. Een deel van de maatregelen komt in 2011 tot uitvoering. Om de voortgang van de Versnellingsagenda in beeld te brengen is deze meegenomen in de reguliere begrotingscyclus. Naast het rapporteren over de voortgang willen wij ook de effecten van ons beleid in beeld brengen. Daarom heeft het Centrum voor Arbeid en Beleid (CAB), op ons verzoek, een monitor ontwikkeld om de voortgang en effecten van de projecten van de Versnellingsagenda zichtbaar te maken.

## Verbetering bereikbaarheid en verkeersveiligheid

### Afstandsbediening provinciale vaarwegen

Er is een notitie opgesteld waarin de toepassing van afstandbediening op vaarwegen is onderzocht. In dit onderzoek is aangegeven welke vaartrajecten kansrijk zijn. In dit onderzoek is ook aandacht besteed aan het sociale aspect waarbij werkvoorziening voor kansarmen nader wordt beschouwd. Nu de resultaten bekend zijn kan er, afhankelijk van de besluitvorming, eind 2010 gestart worden met de operationele uitvoering. Het gehele project moet in 2011 zijn afgerond.

### Incidentmanagement provinciale wegen

Eind 2010 is het onderzoek naar de haalbaarheid van de implementatie van Incident Management op een aantal Drentse wegen afgerond. Dit betekent dat IM toegepast gaat worden op de drie (voor IM begrippen) belangrijkste wegen, de N34, de N381 en de N372. De uitrol van IM op deze wegen zal in 2011 verder vorm gaan krijgen.

## Klimaat & Energie

### Innovatieve verlichting

Sanering openbare verlichting
Het overgrote deel van de saneringsoperatie is in 2009 en 2010 uitgevoerd. Een klein resterend deel van de te verwijderen lichtmasten wordt in het voorjaar van 2011 gesaneerd.

### LED markering rotonde Bunne

Het verlichtingsplan voor het toepassen van LED markering ter plaatse van de rotonde nabij Bunne wordt eind 2010 in uitvoering gebracht. Het eerste jaar van ingebruikname zal gebruikt worden om het plan te monitoren en te evalueren. Uit de evaluatie moet blijken of er een vervolg geven wordt aan deze wijze van verlichten. Door het onderzoek versneld uit te voeren is het mogelijk gemaakt dat deze vervolgprojecten versneld in uitvoering worden gebracht.

### Dynamische openbare verlichting Zuidlaren - De Groeve

Voor het traject (fietspad) tussen Zuidlaren-De Groeve (N386) is een verlichtingsplan ontworpen met als insteek verlichting op aanvraag, een zogeheten dynamisch verlichtingssysteem. Dit systeem wordt eind 2010 geïnstalleerd en zal het daarop volgende jaar worden gemonitord en geëvalueerd. Uit de evaluatie moet blijken of er een vervolg gegeven wordt aan

deze wijze van verlichten. Door het onderzoek versneld uit te voeren is het mogelijk gemaakt dat deze vervolgprojecten versneld in uitvoering worden gebracht.

## Provinciale steunpunten

### Energiezuinig steunpunt

Een extern bureau heeft een rapport opgesteld waarin diverse besparingsscenario's zijn weergegeven met bijbehorend energiebesparingspotentieel. Getracht wordt om het energiebesparingspotentieel zo breed mogelijk toe te passen. Aandacht gaat daarbij uit naar isolatie, zonnepanelen en warmte/koude-opslag en toepassing van hoge rendement verwarmingstechnieken en de mogelijkheden voor kleine windturbines. Eind 2010 zal worden gekozen voor een van de scenario's en deze zal in 2011 zijn beslag krijgen.

### 100.000 voertuigenplan

In 2011 willen we minimaal 2 subsidiebeschikkingen ten behoeve van het realiseren van vulpunten van alternatieve brandstoffen zoals groen gas, afgeven. Hiervoor is in het kader van het Programma Klimaat en Energie een reservering opgenomen van € 60.000.

## Stadsvernieuwing en woningbouw

### Stagnerende woningbouw

Om een impuls te geven aan de stagnatie op de woningmarkt heeft de provincie de Stimuleringsmaatregel Drentse Woningmarkt vastgesteld. Met de maatregel worden woningbouwprojecten ondersteund die als gevolg van de recessie anders niet worden gerealiseerd. In 2010 zijn diverse bouwprojecten ondersteund. Op dit moment is er nog geen zicht op projecten die in 2011 worden gerealiseerd. Wij beraden ons overigens op verruiming van de criteria voor de toe te passen maatregel. Momenteel is er namelijk nog budget en door het verruimen van de maatregel kan het bereik/effect ervan worden vergroot.
Ook worden (vanuit het 100.000 woningenplan) particulieren met een subsidieregeling (SEBB 2009) gestimuleerd hun woning energetisch te verbeteren. De SEBB 2009 (€ 2,3 miljoen noordelijk) heeft geresulteerd in investeringen van ruim € 10-12 miljoen en in Drenthe een directe en indirecte werkgelegenheid gegenereerd van circa 28 fte. Positieve besluitvorming vanuit Brussel over aanpassing van het Operationeel Programma leidt er toe dat de SEBB in 2010-2011 een vervolg gaat krijgen tesamen met een tender voor woningcorporaties en een revolverend fonds. In totaal is hiervoor noordelijk ruim € 20 miljoen beschikbaar (EFRO).
Met dit maatregelpakket beoogt de provincie naast het behoud van de werkgelegenheid ook de doorstroming op de woningmarkt te bevorderen. Duurzaamheid (klimaat en energie) is hierbij een belangrijk criterium. De maatregel loopt tot en met 2011. De provincie vraagt ook van de initiatiefnemer en de gemeente een extra inspanning om het project gerealiseerd te krijgen.

### Stadsvernieuwing Hoogeveen

De gemeente Hoogeveen heeft een visie opgesteld voor de herontwikkeling van het stadscentrum. Doel is het verblijfsklimaat en de attractiewaarde van het centrum te verhogen voor winkelend publiek alsook de bewoners. Voor de uitvoering van fase 1 heeft de provincie € 4,0 miljoen toegekend. Aanvullend ontvangt de gemeente middelen uit de programma's bereikbaarheid en klimaat en energie. In 2009 is aanvang gemaakt met de reconstructie van de Schutstraat. Het 1e deel is nagenoeg afgerond en de werkzaamheden aan het verdere traject lopen in

2011 door. Ook verwacht de gemeente te kunnen beginnen met de werkzaamheden op het Dekkerplein en met de parkeergarage op het Kaapplein

## Herinrichting landschap

### Tusschenwater

Tusschenwater is van oorsprong het deltagebied van de Hunze voor het Zuidlaardermeer. De Hunze is gekanaliseerd, het gebied is sterk ontwaterd en het Waterbedrijf Groningen haalt er ongeveer 10 miljoen kubieke meter water uit de grond. Uit onderzoek blijkt dat het 500 hectare grote gebied goed kan worden ingericht om de functies natuurontwikkeling, waterberging en drinkwaterwinning samen te laten gaan. Voor realisatie is een MER-procedure noodzakelijk. Daarna kan worden gestart met de uitvoering van de eerste fase in 2011, zijnde 180 hectare, waarvan de kosten op € 11,4 miljoen geschat worden.

### Versnelde inrichting EHS

Hiermee beogen wij, in combinatie met VIEP, het volledige beekdal (Beekdal, Grote Diep, Langelosche Stukken, Eenerstukken) zijn natuurlijke loop terug te geven. De maatregelen leiden tot een vergroting van de ecologische waarde en een bijdrage aan de wateropgave WB21. De uitvoering is in 2011 in volle gang onder aansturing van de LI-commissie Roden-Norg.

## Kennis werkt

### Revitalisering bedrijventerrein De Wieken

Doordat het Ministerie van Economische Zaken haar eigen versnellingsagenda niet realiseert, moest de herstructurering van bedrijventerrein De Wieken via de reguliere lijn worden opgepakt (financiering door ondernemers, gemeente, OP-EFRO en provincie). De financiering is inmiddels rond en de uitvoering zal in 2011 starten.

### Ondersteuning MKB

Er is in het kader van de Versnellingsagenda een MKB fonds ingesteld, van waaruit extra faciliteiten voor risicokapitaal beschikbaar zijn voor Drentse MKB. Uitvoering van dit instrument vindt plaats door NV NOM. De provincie verleent op twee manieren een bijdrage aan dit fonds: enerzijds via een kapitaalsinjectie van € 2 miljoen en anderzijds via een rentedragende lening van maximaal € 4 miljoen t.b.v. het fonds. Van deze € 6 miljoen is medio 2010 € 3 miljoen uitgezet. Afhankelijk van de vraag uit de markt (en op verzoek van NV NOM) zullen wij in 2011 de laatste tranches van de rentedragende lening beschikbaar stellen t.b.v. het fonds.

### Scholing

Het blijft van belang om – net als in 2010 bij projecten zoals arbeidsmobiliteit, Leren en Werken, het Actieplan Jeugdwerkloosheid, ondersteuning van het opleidingscentrum bouw – gezamenlijk met de verantwoordelijke organisaties en marktpartijen te blijven zoeken naar mogelijkheden die de matching van vraag naar en aanbod van arbeid effectiever en efficiënter maken. Op initiatief van de provincie vindt daarover intensief overleg plaats waarbij extra wordt ingezet op thema's als Leven Lang Leren en Sociale innovatie. De uitkomsten eind van dit jaar van het Drentse arbeidsmarktonderzoek zullen hierbij ook richtinggevend zijn.

### Monumentenzorg

Het project 'Leegstand en Herbestemming monumenten' heeft tot doel in de periode 2009-2012 leegstand en verval van monumentale panden te bestrijden en tegelijkertijd werkgelegenheid te bevorderen in de (restauratie-)bouw, de instroom van leerlingen in restauratieopleidingen te vergroten en cultuurtoerisme te versterken. Dit gebeurt door de restauratie en herbestemming van zo'n 15 rijks- en provinciale monumenten.
Het project kent drie onderdelen:

1. Oude Drentse kerken (ongeveer 5 restauraties/herbestemmingen)
2. Agrarisch en industrieel erfgoed (ongeveer 6 restauraties/herbestemmingen)
3. Versnelling revitalisering Veenhuizen (4 restauraties/herbestemmingen)

In het jaar 2011 schatten wij in ongeveer 3 kerken en 3 agrarische en/of industriële panden te restaureren en van een nieuwe bestemming te voorzien.

## Versnelde procedures

### Versnelde betaling

Wij zetten in op een snellere betaling van de facturen. Door digitalisering van het betalingsproces en door budgethouders bewuster te maken van de noodzaak tot versneld betalen, streven wij ernaar om ook in 2011 80% van de facturen te betalen binnen 20 dagen. Op dit moment (september 2010) halen we dit in 70% van de gevallen, waarbij moet worden aangemerkt dat de gemiddelde doorlooptijd van facturen wel 20 dagen is.

# Majeur programma 2. Verbreed RSP

## Regiospecifiek Pakket

Het Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP) is per convenant tussen rijk en regio overeengekomen op 23 juni 2008, een bindend akkoord op hoofdlijnen. Het gaat om een aantal grote en complexe projecten en programma's met een 'uitvoeringshorizon' tot in het jaar 2020. De projecten zullen veel middelen vergen en alle provinciale beleidsthema's bevatten. Leidende thema's zijn daarbij een duurzame ruimtelijke en economische structuurversterking en het verbeteren van de voorwaardenscheppende bereikbaarheid. Het RSP bestaat uit het Ruimtelijk Economisch Programma (REP) en het Bereikbaarheidsprogramma. Het RSP is katalysator voor brede, integrale stedelijke gebiedsontwikkelingen die bekend staan als RSP-plus projecten. Provincie en partners streven naar een synergie tussen doelstellingen, prioriteiten en middelen van het RSP en die van andere programma's, ook van andere partijen.
Het inhoudelijke en financiële raamwerk voor RSP en RSP-plus is door de staten via de Kadernota 2010 uitvoering RSP Drenthe goedgekeurd. Met uitzondering van de spoorlijn Zwolle-Emmen worden de projecten in een langjarig partnerschap met de grote steden uitgevoerd. De steden hebben hier de 'lead'.
Provincie en gemeenten hebben de afgelopen periode nauw samengewerkt bij het formuleren van de ambities, de visie en de strategie. Het is nu zaak een vervolg te geven aan deze samenwerking. Bij de steden gaat het in de eerste plaats om Assen, Emmen en Coevorden.

## Bereikbaarheid

Het Bereikbaarheidsprogramma van het Regiospecifiek pakket Zuiderzeelijn (RSP) is uitgewerkt naar projecten voor Assen, Emmen en Coevorden c.q. de spoorlijn Zwolle-Emmen. In 2011 wordt prioriteit gegeven aan de RSP-projecten en de samenwerking met rijk en regio.

**Assen: Bereikbaarheid Florijn-as**
Dit project behelst het voltooien van de vaarverbinding tussen de Vaart en het Havenkanaal, de opwaardering van de noord-zuid lopende 'Stadsboulevard', de infrastructuur rond de transformatie van het Stadsbedrijvenpark, het stationsgebied, ontsluiting van het nieuwe hightechbedrijventerrein Assen-Zuid en het TT-evenemententerrein, een nieuw station Assen-Zuid en de verbetering van de aansluiting van de N33 op de A28. Hiervoor is taakstellend een RSP-budget van € 201 mln beschikbaar, met een in het (rijks-)convenant geregelde garantie tot € 222 miljoen.

**Spoorlijn Zwolle-Emmen**
Binnen dit project is sprake van twee deelprogramma's: de Integrale Gebiedsontwikkeling Coevorden-Stationsomgeving en Verbetering van de Spoorlijn Zwolle-Coevorden/Emmen (Overig).

- *Integrale Gebiedsontwikkeling Coevorden-Stationsomgeving*
  Het RSP-Bereikbaarheid heeft tot doel het bestaande rangeerterrein uit het centrum van Coevorden verplaatsen. Hiervoor is taakstellend € 36 miljoen beschikbaar in het RSP. Hiervoor is in 2010 een samenwerkingsovereenkomst gesloten. Het project kan dienen als

katalysator voor de gebiedsontwikkeling in de omgeving van het station, onder andere van de wijk De Holwert, westelijk van het spoor. Onderdeel is het aanpassen van de verkeersinfrastructuur. Inzet is de positionering van Coevorden als nationale en internationale logistieke 'draaischijf' in Zuidoost-Drenthe. Een onderzoek is gestart naar verdere verbreding van het RSP. Centraal daarin staan de verdere ontwikkeling van de bedrijventerreinen Coevorden-Zuid en de Euroterminal. In beginsel moeten provinciale bijdragen vanuit de lopende programma's beschikbaar worden gesteld.

- *Spoorlijn Zwolle-Coevorden/Emmen*
  De spoorlijn wordt opgewaardeerd. Een nieuw station/transferium in Emmen-Zuid is al in uitvoering. De spoorlijn wordt gedeeltelijk verdubbeld, in overleg met de nieuwe vervoerder, mogelijk bij Ommen en tussen Nieuw Amsterdam en Emmen-Zuid. Hiervoor is taakstellend € 33 miljoen beschikbaar. De provincie is hier 'trekker'.

**Centrumontwikkeling Emmen/Atalanta (RSP-verbreed; was afzonderlijke prioriteit 3.10)**
Dit project bestaat uit bereikbaarheidsmaatregelen plus de gebiedsontwikkeling Atalanta. Belangrijke onderdelen van het Emmer bereikbaarheidsproject zijn de aanleg van een Centrumplein, de ondertunneling van de Hondsrugweg en de reconstructie van wegaansluitingen. Hiervoor is binnen het RSP € 60 miljoen beschikbaar, waarvan de provincie € 30 miljoen betaalt. Atalanta omvat het realiseren van nationaal gezien belangrijke ruimtelijk-economische ontwikkelingen in de stedelijke kern van Emmen door de verplaatsing van Dierenpark Emmen, theater De Muzeval en de herontwikkeling van de oude locaties, alsmede de bouw van een Verbindend Centrumplein tussen oude en nieuwe centrum. De provincie is bereid € 40 miljoen bij te dragen in Atalanta (bovenop bovengenoemde € 30 miljoen). Hiervan komt de helft uit de RSP-reserve. Uitgaande van het doorlopen van programma's, zal op basis van concrete projecten € 20 miljoen gefinancierd worden uit de (door)lopende programma's als Klimaat- en Energie en Kennis wérkt, uit het REP, uit VVmiddelen (van het nieuwe, nog te sluiten bereikbaarheidsconvenant), en uit middelen voor ruimtelijke kwaliteit en cultuur. De dekking is besloten via de Kadernota 2010. Hiervoor is in 2010 een samenwerkingsovereenkomst gesloten.

**Personele Inzet Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP)**
Het succesvol uitvoeren van het met het Rijk overeengekomen RSP-programma kan alleen als er sprake is van een doeltreffende personele inzet door de gemeenten en de provincie in zowel kwantitatieve als kwalitatieve zin. De provincie bevindt zich (deels) in de overgang van een toetsende, subsidiërende organisatie naar een projectontwikkelende. Helder is, dat wanneer geen extra projectontwikkelkracht wordt ingezet en aan het RSP-programma wel prioriteit wordt gegeven, de uitvoering van de andere genoemde programma's ernstig in het gedrang komt. Om op de geschetste ontwikkelingen te anticiperen en de geformuleerde ambities te kunnen realiseren, is besloten gedurende 3 jaar (maximaal) 7 fte aan te trekken. De hieruit voortvloeiende kosten zullen voor € 0,4 miljoen per jaar als VAT-kosten rechtstreeks worden gedekt vanuit de projecten/deelprogramma's van de gemeenten, een onderhandelpunt. (VAT staat voor: voorbereiding, administratie en toezicht). De eventuele resterende kosten (maximaal € 0,15 miljoen per jaar) komen ten laste van de RSP-cofinancieringsmiddelen, gedekt uit de RSP-reserve. Er is vooralsnog geen externe instroom. Wel is intern menskracht voor het RSP vrijgemaakt, die deels gefinancierd zal worden vanuit de projecten, voor zover er budgetruimte ontstaat door BTW-compensatie (d.w.z. in Assen en Emmen, dit is onderdeel van de convenanten van 2010). Bij spoorse projecten kan geen BTW-compensatie gerealiseerd worden, en wordt de extra menskracht gefinancierd vanuit de RSP-reserve. Het is op dit moment nog onduidelijk of deze menskracht binnen 3 jaren via de reguliere loonkostenbudgetten gefinancierd kan worden.

| Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|
| ■ Algemene ontwikkelagenda:<br>- beter profileren Drenthe en Drentse steden;<br>- groene ruimte beter gebruiken bij stedelijke ontwikkeling: toegankelijkheid en woonkwaliteit;<br>- investeren in kwaliteit woonmilieus;<br>- wijkontwikkeling vanuit Drentse waarden;<br>- revitaliseren en ontwikkelen bedrijventerreinen;<br>- stedelijke ontwikkeling afstemmen op beleid klimaat en energie;<br>- stedelijke voorzieningen meer benutten.<br>■ Specifiek:<br>Per stad samenwerken bij planvorming en realisatie speerpunten ontwikkeling.<br>Verbeteren bereikbaarheid Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen. Verbetering kernnet spoor Zwolle-Assen/ Groningen (o.a. capaciteitsverruiming traject Herfte, boogverruiming Hoogeveen, aanleg wachtspoor goederen-treinen Beilen, verbetering overwegveiligheid, reistijdversnelling en frequentieverhoging) en realisatie fase 1 Kolibri OV-netwerk Groningen-Assen. | Uitvoeren algemene ontwikkelagenda.<br><br>Uitvoeren agenda per stad / sluiten convenanten.<br><br>Start uitwerking planvorming RSP-deelprojecten spoor en Kolibri, verkenning optie gebiedsontwikkeling bij (Spoor)boogver-ruiming Hoogeveen, afstemming planvorming en planologische regelingen Assen-FlorijnAs en Kolibri Groningen-Assen (onder andere NS-station Assen- Zuid) en verkenning opties Regiotram Groningen-Assen.<br>In 2011 start het project 'De Vaart' (weer bevaarbaar maken). |
| ■ Spoorlijn Zwolle-Emmen<br>Verbeteren railbereikbaarheid Zuidoost-Drenthe<br>Mee robuuste treinverbindingen Zwolle-Coevorden/ Emmen (mede in samenhang met realisatie Hanzelijn en uitbouw capaciteit traject Zwolle-Herfte), verbeterde bereikbaarheid goederenvervoer Coevorden-Europark, integrale (her)ontwik-keling omgeving Coevordenstation (in verband met opheffen NS-rangeerterrein), aanleg station Emmen-Zuid en verbetering spoorlijn via partiële verdubbeling(en). | Opstellen integrale visie en investeringsplanning spoorlijn Zwolle-Coevorden/Emmen, planvorming gebiedsontwikkeling Coevorden-Station, verbetering railbereikbaarheid Emmen en start ontwikkeling (deel)projecten. Station Emmen-Zuid c.a. komt in 2011 gereed. |
| ■ Verplaatsing Dierenpark Emmen (DPE) naar de Noordbargeres, in samenhang met bouw nieuw theater en realisatie van een centrumplein als ruimtelijke schakel tussen dierenpark/theater en stadscentrum, (her)inrichting (verkeers)ruimte tussen es en stadscentrum en herontwikkeling vrijgekomen locaties Noorderdierenpark en Muzeval. | Bouw Hondsrugtunnel start in 2011. |

# Programma 1. De provincie doét er toe!

## Missie

Onze ambitie is de provincie te laten leven door actief te zijn als stimulator, aanjager en gebiedsregisseur.
We geven invulling aan onze rol als gebiedsregisseur, hebben daarvoor de juiste kennis in huis en weten waar kennis beschikbaar is om regie te kunnen voeren. Vanuit die positie zorgen we met onze partners voor een gedragen beleidsagenda en zien we toe op de uitvoering daarvan.
Door het versterken van de bestuurskracht van provincie en gemeenten, zijn we beter in staat om te sturen en te monitoren op beleidsrealisatie. We werken daarom aan toename van onze eigen bestuurskracht en faciliteren ook gemeenten daarin. We positioneren Drenthe sterk op (inter)nationaal niveau door actieve lobby richting Den Haag en Brussel. Hierin fungeren we als intermediair voor de medeoverheden in Drenthe.
In onze communicatie staan kwaliteitsverbetering, transparantie en verantwoording centraal. We zorgen dat de kwaliteit van digitale informatieverstrekking en dienstverlening op een hoog niveau is en we blijven die voortdurend verbeteren.

## Doel (wat willen we bereiken?)

**Provinciale staten (PS)**
Een grotere zichtbaarheid van Provinciale Staten en een grotere herkenbaarheid van het belang van het provinciale bestuur voor de inwoners van Drenthe.

Indicatoren:
- Opkomst verkiezingen (minimaal gelijkblijvend ten opzichte van 2007, d.i. een opkomstpercentage van 56 procent);
- Het aantal werkbezoeken en discussiebijeenkomsten op locatie in de provincie door leden van de Staten en statencommissies (gewenst minimum aantal bezoeken/bijeenkomsten: 15);
- Raadplegingen van de videoverslaglegging van de Staten en statencommissies op internet (streefcijfer: gemiddeld 300 per vergadering);
- Het aantal groepsbezoeken aan het provinciehuis (na afronding van de verbouwing bij voorkeur maandelijks te organiseren);
- De vooraankondiging van de vergaderingen van Provinciale Staten en statencommissies in de regionale kranten (maandelijks) en op de website;
- Persberichten: gemiddeld tien per jaar.

**Bestuurlijke aangelegenheden (rechtsbescherming)**
Een goede en adequate rechtsbescherming bieden aan belanghebbenden die betrokken zijn bij provinciale besluitvorming.

## Baten en lasten programma

| Programma 1. De provincie doét er toe! | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 4.278.716 | 5.116.482 | 3.141.617 | 2.502.604 | 2.500.680 | 2.467.905 |
| Totaal baten | 30.138 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Subtotaal voor bestemming | 4.248.579 | 5.104.482 | 3.129.617 | 2.490.604 | 2.488.680 | 2.455.905 |

## Ontwikkelingen

**Provinciale Staten**
Op 2 maart 2011 vinden de verkiezingen plaats van de nieuwe Provinciale Staten. In de eerste maanden van het jaar zal hieraan zowel intern als extern volop aandacht worden besteed. Hierna start een introductieprogramma voor de nieuwe statenleden.
In het najaar van 2010 wordt de heringerichte statenzaal in gebruik genomen. In de nieuwe statenperiode kan geprofiteerd worden van die nieuwe inrichting, waardoor de praktische mogelijkheden van debatvoering toenemen.
Onderzocht zal worden in hoeverre nieuwe internettoepassingen kunnen bijdragen aan vergroting van de zichtbaarheid en transparantie van de Staten en statenleden en de bekendheid van (de inhoud van) de staten- en commissievergaderingen.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

### Bestuurlijke aangelegenheden

**1.1 Uitvoering bestuursakkoord**
Met het visiedocument‘Provincie Drenthe Nieuwe Stijl’en het amendement rondom de provinciale rol in het sociaal domein hebben PS de kaders voor PNS vastgesteld. In 2010 en 2011 zal dit zijn beslag moeten vinden in de organisatie: de kerntakendiscussie wordt verder geconcretiseerd op inhoudelijke en personele consequenties, we gaan in gesprek met Drentse medeoverheden en partners over de decentralisatie van (uitvoerende) taken. Ook wordt in dit verband nagedacht over de sourcingstrategie: welke taken en kennis willen we in huis hebben en welke taken kunnen worden uitbesteed dan wel op afstand worden gezet.
We geven in 2011 concreet vorm aan ons profiel van gebiedsregisseur op inhoud en rollen. De uitwerking en realisatie van het Omgevingsbeleid vormt het inhoudelijke kader waarin we deze provinciale regierol invullen en het gebiedsgericht werken vormgeven. Om onze rol en taken goed uit te kunnen voeren werken wij aan een meer netwerkgestuurde en netwerkgeoriënteerde organisatie. Uitgangspunt is dat wij vanuit onze rol van gebiedsregisseur onze doelen samen met de maatschappelijke partners en medeoverheden gaan realiseren.

In 2011 wordt nagegaan in hoeverre de provincies de afspraken uit het Bestuursakkoord Rijk-provincies hebben gerealiseerd. In het kader van het uitwerken van de decentralisatieagenda hebben wij in 2010 samen met de provincies Groningen en Friesland verkend hoe wij hierin een efficiencyslag kunnen maken en daarin voorloper kunnen zijn. In 2011 geven wij hieraan verder vervolg.
Met betrekking tot de herijking van het interbestuurlijk toezicht zal 2011 gebruikt worden om het in IPO-verband vastgestelde kader Implementatie Oosting bij provincies te concretiseren.

Hierin besteden we aandacht aan de organisatorische invulling en eventuele bestuurlijke veranderingen.
In 2011 herhaalt het IPO de (in 2010 ook gehouden) meting naar de mate van regeldruk en administratieve lasten, met als doel vast te stellen of vermindering van regeldruk en administratieve lasten is opgetreden.
In 2011 passen wij in het kader van vermindering administratieve lasten de Algemene Subsidie Verordening (ASV) aan aan het rijksbrede subsidiekader.

*Vergunningverlening Wet Milieubeheer en Wabo*
Het proces om te komen tot een uitvoeringsorganisatie (RUD) krijgt in 2011 verder vorm. Zowel de samenwerking met Drentse gemeenten als samenwerking in Noordelijk verband zijn daarbij in beeld. Bekeken wordt in hoeverre aansluiting gezocht kan worden bij de lopende initiatieven omtrent Shared Service Centra.
In de overgangsperiode tot 1 januari 2012 willen wij kwalitatief en kwantitatief minimaal op het huidige (ISO-gecertificeerde) niveau uitvoering blijven geven aan de vergunningverlening.

## 1.2 Betere bestuurlijke samenwerking

In 2009 hebben wij de contacten met gemeenten, waterschappen en de Vereniging van Drentse Gemeenten (VDG) verder uitgebouwd. Met de bestuurders van gemeenten in Drenthe, verenigd in de VDG, hebben we een principebesluit genomen over de gezamenlijke Strategische Agenda voor de toekomst. Deze agenda heeft twee agendapunten: regionale economie en vitaal platteland.
In 2010 en de jaren daarna geven wij uitvoering aan onze voornemens op deze twee onderwerpen, die een periode van drie of vijf jaar kunnen belopen.
Op verzoek van de VDG gaan we ook op zoek naar een gezamenlijke, gedeelde visie op een drietal voorzieningen in Drenthe: bibliotheekwerk, welzijnswerk en welstandsadviezen.

Wij streven naar (bestuurs)krachtige Drentse overheden, die sturen op beleidsrealisatie.
In dit verband geven wij in 2010 en begin 2011 nader uitwerking aan bestuurskracht. Dit geven wij vorm in overleg met de Drentse gemeenten. Daarnaast zullen wij werken aan meer samenhang en afstemming in het beleid van de Drentse gemeenten en de provincie Drenthe. Zeker op het gebied van beleidsonderwerpen die voor alle inwoners en daarmee ook voor de Drentse gemeenten en de provincie van belang zijn, is hiervan meer efficiency en effectiviteit te verwachten: demografische ontwikkelingen, gebiedsinrichting, natuur en landschap en regionale economie. Uitgangspunten voor de gezamenlijke strategie zijn zowel de inzet en vergroting van gebundelde bestuurskracht als het respect voor het eigen domein van elk van de overheden.

Verdere kennisontwikkeling ten aanzien van Europese zaken is van belang voor de provincie zelf en voor partijen in de regio. We richten ons in 2011 op de kennisuitwisseling tussen partijen en uitbreiding van het netwerk rond de Europese onderwerpen. In 2010 hebben we daartoe al stappen gezet. De provinciale rol richt zich daarbij op een inhoudelijk ondersteunende rol voor EU-aangelegenheden. Het EuropaServicePunt (ESP) is samen met de Drentse gemeenten, en afgestemd met VNG internationaal, opgezet. Het ESP gaat in 2011 de Drentse overheden en partners wegwijs maken met Europese subsidies, kennis en netwerken.

Tot het einde van de collegeperiode is Drenthe voorzitter van de SNN-bestuurscommissie Europa, overeenkomstig ons voornemen in de Voorjaarsnota 2009 om Drenthe (in Noord-Nederlands verband) meer te profileren in Europa. In 2011 geven wij uitvoering aan de adviezen van het Comité van de Regio's met betrekking tot de Vergrijzing c.q. de demografische trends in Europa. Hiermee kunnen wij Drenthe in SNN-verband, dus mede namens Friesland

en Groningen, na 2013 sterker profileren in de EU 2020 strategie. Tevens verschaft dit ons een goede uitgangspositie in latere discussies over belangrijke Europese dossiers; Sensor technologie en het Healthy Ageing netwerk Noord-Nederland dienen uit te groeien tot Europese Centres of Excellence.
In afstemming met het opstellen van de nieuwe SNN nota 'Europastrategie' formuleren wij in 2011 de specifieke Drentse inzet.

## 1.3 Beter(e) beleid(sprocessen

Het interactieve samenspel met partners aan de voorkant van visie- en beleidsontwikkeling is een belangrijke invulling van de regierol. Al verschillende grote beleidsprocessen zijn op deze manier ingezet. Voorbeelden hiervan zijn het Omgevingsbeleid en de Sociale en Culturele Agenda. Door het beschikbaar stellen van de kennis en ervaring uit deze processen rusten we de organisatie en de medewerkers verder toe om de regierol op een passende manier invulling te geven. Met de uitgangspunten van PNS als basis, ontwikkelen we methoden voor kennisuitwisseling en -ontwikkeling, onder meer door het organiseren van een leergang en themasessies. We beschrijven in een organisatiebrede visie hoe de provincie Drenthe via interactief werken haar regierol pakt.

## 1.4 (Inter)actiever informeren en profileren

De provincie als bestuurslaag is relatief onbekend. Daarom brengen wij het functioneren van de provincie onder de aandacht bij personen en organisaties die voor het functioneren van de provincie van belang zijn. Dat betekent dat wij ons actief bewegen en profileren in Den Haag en Brussel en ten opzichte van gemeenten en maatschappelijk organisaties. Tevens vragen wij hiervoor aandacht van de media en benutten we onze eigen communicatiemiddelen. Een eenduidig beeld naar buiten vraagt wel om goede planning en strategie. Om die reden willen we medio 2011 onze corporate communicatie verder uitgewerkt hebben. Dit geldt eveneens voor het uitnodigingen- en evenementenbeleid waarmee we in 2010 zijn gestart.
Het voorgaande moet in 2011 onder meer leiden tot een hoog opkomstpercentage voor de statenverkiezingen. Bijkomend effect is dat wij de inwoners van onze provincie zo inzicht bieden in het doen en laten van de provincie als democratisch bestuursorgaan. Ook in onze (voor een groot deel wettelijk verplichte) advertenties en onze arbeidsmarktcommunicatie zullen wij zorgen voor zichtbaarheid en herkenbaarheid voor burgers. Niet door inzet van meer geld en middelen, maar door bestaande middelen slim in te zetten en door de kwaliteit van redactie en vormgeving te verbeteren. Mede naar aanleiding van de aanbevelingen van de commissie-Bomhof (EuroChamp) ondernemen we acties om de contacten met de media verder te structureren. In de wekelijkse vergaderingen van GS zijn externe contacten van collegeleden sinds augustus 2009 een vast agendapunt. Alle vragen van de media worden geregistreerd in een database. Sinds medio 2009 zijn wij zeven dagen per week, 24 uur per dag bereikbaar voor de journalisten, en kunnen wij bij de afhandeling van persvragen gebruik maken van deze database. Daarnaast richten wij ons op verdere ontwikkeling van ons internetportaal en het intensiveren van de communicatie rondom programma's en projecten.
Samen met Marketing Drenthe blijven we het nieuwe Drentheportaal verder uitbouwen. In 2009 hebben we een begin gemaakt met e-dienstverlening. Hieraan geven wij ook in 2011 een vervolg. Zie hiervoor verder prioriteit 1.5. Kwaliteit van dienstverlening.
In 2011 houden we onze externe website kritisch tegen het licht.

Net als in 2010 geven wij in 2011 verder uitvoering aan ons kwaliteitshandvest voor onze dienstverlening. Dit doen wij zowel intern als in interprovinciaal verband. We gaan onder meer monitoren of we onze dienstverleningsnormen halen. Bijvoorbeeld; beantwoorden wij brieven tijdig, en betalen wij onze facturen op tijd?

## 1.5 Digitale informatie en (e-)dienstverlening

Wij geven de komende planperiode uitvoering aan de in 2009 geactualiseerde nota 'Welkom in digitaal Drenthe' (WiDD). Daarin zijn de ICT-beleidvoornemens vastgelegd met een horizon van 4 jaar. Deze nota houdt rekening met de uitgangspunten van het programma e-overheid en de normen vanuit de BurgerServiceCode. De nota is bovendien geactualiseerd op basis van de gevolgen van het Bestuursakkoord en aanbevelingen van de door PricewaterhouseCoopers in 2009 uitgevoerde audit op de nota.

Om de doelstellingen van prioriteit 1.5 te halen moeten we intensiveren. Ten eerste streven we er naar de per 1 december 2008 in het kader van het NUP en Gideon afgesproken versnellingen, inclusief harde deadlines te halen; wij hebben ons via het IPO geconformeerd aan deze afspraken en zijn daarmee gehouden aan de bijbehorende wettelijke termijnen. Ten tweede is in afwachting van de revitalisering van het provinciehuis een achterstand ontstaan in de vervanging van de huidige ICT-infrastructuur. Voorzieningen voor de ondersteuning, het beheer en het realiseren van een totaal vernieuwde ICT omgeving zijn onontkoombaar. ICT is een randvoorwaarde voor het nieuwe werken en de invloed daarvan op de werkplekfaciliteiten. Om dit te kunnen blijven doen is een nieuwe ICT infrastructuur noodzakelijk, inclusief management- en beheergereedschappen. Beheer dient centraal, op afstand, in hoge mate geautomatiseerd en via self-support aangeboden te worden. De uitgestelde vervanging maakt dat alles tegelijkertijd moet worden uitgevoerd. Naast de complexiteit van de operatie dient tijdelijk ook een hoeveelheid extra werk gelijktijdig te worden verricht. Projecten als de vernieuwing van het subsidieproces en de Wabo zijn direct afhankelijk van de vernieuwde ICT-infrastructuur. Voor het informatiebeheer (archiefzorg) geldt eveneens, naast een wettelijke verplichting om over een Documentair Structuur Plan te beschikken, dat de overgang van papier naar digitaal werken tijdelijk om extra inspanningen vraagt. We voeren nieuwe processen in en zetten een goed digitaal informatiebeheer op. Voor de uitvoering van de nieuwe taken is tijdelijk, tot eind 2013, extra capaciteit noodzakelijk. Kortom, de intensiveringen op grond van strategische keuzes, versnellingen ten gevolge van NUP en Gideon, uitstel van noodzakelijke vernieuwingen in het verleden plus de overgang naar digitaal werken maken dat we een aantal extra investeringen in het kader van deze prioriteit opvoeren.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 1.1 Uitvoering bestuurs-akkoord | ■ Provincie Drenthe is gebiedsregisseur in het fysiek economisch domein en op het gebied van cultuur.<br>■ Concentratie op kerntaken en regievoering in plaats van uitvoering.<br>■ Regierol uitgewerkt op basis van inhoudelijke gebieds-opgaven in OGB.<br>■ Provincie Drenthe voert haar wettelijke toezichtstaken uit en ziet toe op de kwaliteit van het lokaal bestuur.<br>■ Kwaliteit van bestuur en dienstverlening van de provin-cie is aantoonbaar verbeterd.<br>■ Mate van regeldruk en administratieve lasten in beeld.<br>■ Een ASV die voldoet aan het Rijksbrede subsidiekader.<br>■ De provincie werkt samen met locale overheden en andere partners in robuuste uitvoeringsorganisatie (RUD).<br>■ Handhaving uitvoering vergunningverlening op huidige (ISO-gecertificeerde) niveau, zowel kwantitatief als kwalitatief. | ■ Uitvoeringsprogramma Bestuursakkoord, inclusief kwali-teitsverbetering door samenwerking.<br>■ Vervolg kerntakendiscussie.<br>■ In gesprek met Drentse medeoverheden en partners over decentralisatie van (uitvoerende) taken.<br>■ Ontwikkelen sourcingstrategie voor beschikbaarheid kennis en beleidsinformatie om regierol vorm te geven.<br>■ Herhaling IPO-meting over 2010 voor regeldruk en administratieve lasten.<br>■ Algemene subsidieverordening aanpassen aan rijksbreed subsidiekader. In aansluiting op het Rijksbrede subsi-diekader een nieuwe basisisytematiek invoeren voor subsidieverlening uitgaande van minder regels en lasten voor zowel burger als provincie.<br>■ Verdere invulling en ontwikkeling van robuuste uitvoeringsorganisatie (RUD) met lokale overheden,in noordelijk verband en mogelijk in aansluiting op Shared Service Centra. |
| 1.2 Betere bestuurlijke samenwerking | ■ Strategische agenda voor de toekomst. | ■ Vaststellen en uitvoeren van de Strategische agenda voor de toekomst VDG en provincie Drenthe.<br>■ Samen met gemeenten ontwikkelen van een gemeen-schappelijke beleidsvisie op een drietal voorzieningen in Drenthe: bibliotheekwerk, welzijnswerk en welstands-adviezen. |
| | ■ Voorzitterschap nieuwe SNN bestuurscommissie Europa.<br>■ Rapporteurschap over demografische ontwikkelingen binnen het Comite van de Regio's.<br>■ Verdere kennisontwikkeling rondom Europa bij gemeen-ten.<br>■ De Drentse overheden en partners zijn (beter) wegwijs met Europese subsidies, kennis en netwerken. | ■ Evalueren nota Europastrategie Drenthe, en in afstem-ming met het SNN nieuwe, specifiek Drentse inzetten formuleren en aan PS voorleggen.<br>■ In samenwerking met UMCG en HANNN streven naar uitvoering pilot Healthy Ageing, en deze doorontwikke-len naar een Europees Centre of Excellence.<br>■ Verder ontwikkelen Europaservicepunt, in samenwer-king met Drentse gemeenten, en afgestemd met VNG internationaal. |

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 1.3 Beter(e) beleid(sprocessen) | Toerusting organisatie op interactieve en integrale beleids- / regievoering die past binnen de werkwijze van PNS. | ■ Organisatie en afronding van themasessies en een minileergang rondom gebiedsgericht werken. Dit leidt tot verdere uitwerking en operationalisering van gebiedsregie en het biedt een platform voor uitwisseling van kennis en ervaring hierover.<br>■ In samenwerking met de beleidsafdelingen ontwikkelen en opleveren van een instrumentenbox rondom interactief werken en gebiedsregie. Dit leidt tot concrete (proces)handleidingen om interactief te werken vanuit de regierol van de provincie.<br>■ Ontwikkelen en opleveren van een organisatiebrede visie op interactief werken, uitgaand van de kaders van PNS.<br>■ Uitvoeren en afronden van procesondersteuning bij drie complexe, interactieve en integrale dossiers. Deze dienen als pilotprojecten, op aanvraag wordt ondersteuning uitgebreid naar andere dossiers. |
| 1.4 (Inter)actiever informeren en beter profileren | ■ Actief werken aan beeldvorming, positie en status PS en GS en werkzaamheden provincie.<br>■ Drenthe vermarkten als unieke en veilige omgeving voor wonen, werken en recreeren.<br>■ Een duidelijk gezicht van de provincie Drenthe met een goede beeldvorming over de taken.<br>■ Aandacht voor provinciaal beleid in de media. | ■ Verdere uitbouw Drentheportaal.<br>■ Provinciaal beleid in media.<br>■ Arbeidsmarktcommunicatie: opzetten van een eenduidig (personeels)advertentiebeleid.<br>■ Bundeling en optimaal vormgeven bekendmakingen. |
| Kwaliteitshandvest / kwaliteit van dienst-verlening | ■ Transparante (lees: zichtbare, te volgen diensten) en klantgerichte dienstverlening. | Voortgang geven aan de uitvoering van ons kwaliteitshand-vest voor dienstverlening. Onder meer door:<br>- Monitoren of wij voldoen aan onze dienstverleningsnor-men (beantwoorden wij onze brieven op tijd? Betalen wij onze facturen op tijd? Enz.);<br>- Indien nodig: maatregelen nemen ter verbetering van onze dienstverlening. |
| 1.5 Digitale informatie en (e-)dienstverlening | ■ Voldoen aan afspraken tussen IPO, rijk, UvW en VNG over totstandkoming programma e-overheid normen BurgerServiceCode.<br>■ Actuele beleid- en productinhoud digitaal beschikbaar<br>■ Realiseren van centrale opslag fysieke documenten en (op verzoek) digitaal aanbieden.<br>■ Migreren documentaire informatie verzorging van uitvoering naar ondersteuning. | ■ Uitvoeren geactualiseerd WiDD, via uitvoerings-programma.<br>■ Realisatie NUP en Gideon (INSPIRE).<br>■ Daadwerkelijke uitrol nieuwe werkplekken en nieuw beheerconcept.<br>■ Inrichting / onderhoud digitale infrastructuur.<br>■ Papier uit de organisatie halen, op verzoek digitaliseren en toevoegen aan het document managementsysteem.<br>■ Kwanti- en kwalitatieve bezetting van de Documentair Informatie Verzorgers t.b.v. borging nieuwe documen-taire ontwikkelingen en processen. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 1. De provincie doét er toe! | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| P1.01 Uitvoering bestuursakkoord | 107.648 | 415.000 | 304.810 | 0 | 0 | 0 |
| P1.02 Betere bestuurlijke samenwerking | 100.296 | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P1.03 Betere(e) beleid(sprocessen) | 50.088 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P1.04 (Inter)actiever informeren en beter profileren | 23.762 | 74.000 | 150.000 | 0 | 0 | 0 |
| P1.05 Digitale informatie en (e-)dienst-verlening | 1.312.385 | 1.445.000 | 364.580 | 159.800 | 159.800 | 159.800 |
| Totaal programma 1. De provincie doét er toe! | 1.594.178 | 2.034.000 | 819.390 | 159.800 | 159.800 | 159.800 |

## Wat doen we nog meer?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 1.0. Provinciale staten | ■ De inwoners van Drenthe weten dat er op 2 maart 2011 verkiezingen zijn, dat zij weten op wie zij hun stem kunnen uitbrengen en dat zij zich ervan bewust zijn dat hun individuele stem er toe doet. | ■ Opstellen communicatieplan<br>■ Voor de nieuwe statenleden wordt een introductieprogramma samengesteld. In dit programma zal aandacht worden besteed aan lopende majeure provinciale projecten en beleidsdossiers (kennisoverdracht), zullen diverse workshops en trainingen voor de statenleden worden aangeboden (o.a. op het terrein van wet en regelgeving, debatvaardigheden, internetmogelijkheden) en zullen onderlinge kennismaking en kennismaking met de (ambtelijke) organisatie een plaats krijgen.<br>■ Het communicatieplan 2007-2011 zal in het najaar van 2010 worden geëvalueerd. Ten behoeve van de nieuwe staten zal op basis hiervan een nieuw en actueel plan worden ontwikkeld. Hierin zal onder andere rekening worden gehouden met de ontwikkelingen op het gebied van nieuwe media. |
| 1.1. Bestuurlijke aangelegenheden | Goede bestuurlijke verhoudingen<br><br>Vanwege de verkiezing van Provinciale staten in 2011 willen we in 2010 en begin 2011 een drietal resultaten realiseren:<br>- Goede afsluiting en overdracht van het collegeprogramma 2007-2011;<br>- Goede voorbereiding van de statenverkiezingen, resulterend in de een de relatief hoogste opkomstpercentages van alle provincies.<br>- Een goede en tijdige rechtbescherming bieden aan belanghebbenden die betrokken zijn bij provinciale besluitvorming. | ■ Bestuurlijke overleggen met gemeenten, provincies, Vereniging van Drentse Gemeenten (VDG) en waterschappen.<br>■ Aansluiten bij IPO benchmark regeldruk en administratieve lasten.<br><br>■ Opstellen van een end term review.<br>■ Opstellen van overdrachtsdossiers.<br>■ Ondersteunen collegevorming.<br>■ Organiseren van een open dag in het provinciehuis.<br><br>■ Het behandelen van klachten en bezwaren, inclusief de personele adviescommissie, verzoeken ex artikel 81 Wet werk en bijstand en ombudsvragen. |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| | ■ Handhaving/verbetering kwaliteit en integraliteit van bestuur (rijkstaken Commissaris van de Koningin). | ■ Werkbezoeken uitvoeren in het kader van zorg voor kwaliteit van bestuur.<br>■ Vinger aan de pols houden over bestuurlijke integriteit, functioneren politieke overheidsdienaren.<br>■ Uitbrengen digitaal Burgerjaarverslag en jaarverslag.<br>■ Zorg voor burgemeesters.<br>■ Adviseren ministeries over diverse zaken (onder andere Koninklijke onderscheidingen).<br>■ Voorzitterschap en secretariaat/uitvoering van het Prins Bernhard Cultuurfonds (jaarbudget ca.€ 270.000,-). |
| | ■ Door onderzoek is een bijdrage geleverd aan de ontwikkeling, uitvoering en evaluatie van beleid op het terrein van cultuur, welzijn en zorg (waaronder de sociale en culturele agenda). | ■ Uitvoeren van onderzoeken naar het beleid op het terrein van cultuur, welzijn en zorg. |
| | ■ Onderzoeksprogramma 2010-2011.<br>■ Eén à twee onderzoeken uitgevoerd. | ■ Op grond van de Verordening (217a) doelmatigheid en doeltreffendheid provincie Drenthe stellen wij een onderzoeksprogramma op voor de komende twee jaar. Hierin beschrijven wij enkele uit te voeren onderzoeken. |
| | ■ Geen van de Drentse gemeenten hoeft als gevolg van een financieel uitzichtloze situatie een beroep op de collectieve middelen te doen (artikel 12 gemeenten).<br>■ PS, minister van BZK, Drentse gemeenten en provincies zijn geïnformeerd over de financiële positie van de Drentse gemeenten in 2011. | ■ Monitoren van de financiële positie van gemeenten en gemeenschappelijke regelingen.<br>■ Opstellen rapport Financiële verkenningen 2011. |
| 1.2. Interprovinciale samenwerking | Een efficiënte en effectieve overheid. | ■ Bekijken kostenvoordelen door het oprichten van Shared Service Centra (zie ook de paragraaf Bedrijfsvoering). |
| 1.3. Openbare orde en veiligheid | ■ Goed functionerende en actuele risicokaart.<br>■ In stand gehouden netwerk veiligheid.<br>■ Ingevulde liaisonfunctie provincie bij crisisorganisatie. | ■ Beheer en actualisering van risicokaart Drenthe, inclusief auditing.<br>■ Toezicht op politieorganisatie/veiligheidsregio en instandhouding netwerken. |
| 1.5 Communicatie | Goed verlopen statenverkiezingen. | In 2011 vinden de verkiezingen plaats voor Provinciale Staten. Bijdragen aan de voorbereiding en uitvoering van de communicatie rond de verkiezingen. |

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer |
|---|---|
| Geactualiseerde versie van het informatieplan 'Welkom in Digitaal Drenthe', inclusief het bijbehorende uitvoeringsprogramma | |
| End term review | Eerste kwartaal 2011 |
| Jaarverslag Commissie Rechtsbescherming | Tweede kwartaal 2011 |
| Collegewerkprogramma | Derde kwartaal 2011 |
| Rapport Financiële Verkenningen 2011 | Derde kwartaal 2011 |
| Eventueel: Aan Rijksbreed subsidiekader aangepaste Algemene SubsidieVerordening | Tweede kwartaal 2011 |

## Wat mag het kosten?

| | Product/prioriteiten | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 1.594.178 | 2.034.000 | 819.390 | 159.800 | 159.800 | 159.800 |
| | P-1.0 Provinciale staten | 875.387 | 774.343 | 758.546 | 775.260 | 790.696 | 790.696 |
| | P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | 427.991 | 894.244 | 382.260 | 389.629 | 382.107 | 382.107 |
| | P-1.2 Interprovinciale samenwerking | 1.326.301 | 1.372.400 | 1.150.260 | 1.146.735 | 1.136.925 | 1.104.150 |
| | P-1.3 Openbare orde en veiligheid | 54.860 | 41.495 | 31.161 | 31.180 | 31.152 | 31.152 |
| | Totaal lasten | 4.278.716 | 5.116.482 | 3.141.617 | 2.502.604 | 2.500.680 | 2.467.905 |
| Baten | P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | 30.138 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| | Totaal baten | 30.138 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Bestemming | Subtotaal voor bestemming | 4.248.579 | 5.104.482 | 3.129.617 | 2.490.604 | 2.488.680 | 2.455.905 |
| resultaat | Saldo verrekening met reserves | | | | | | |
| | Subtotaal na bestemming | 4.248.579 | 5.104.482 | 3.129.617 | 2.490.604 | 2.488.680 | 2.455.905 |

## Toelichting op verschillen tussen 2010 en 2011

### Lasten

| P-1.0 Provinciale staten | |
|---|---|
| Saldo overige verschillen | 15.797 |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | |
| De inzet voor prioriteit P1.5 Digitale informatie en (e-)dienst-verlening is in 2011 fors lager. Dit komt omdat veel zaken dan geregeld zijn inzake de e-dienstverlening en er vrijwel alleen nog voor het beheer budgetten zijn opgenomen. | 1.080.420 |
| Voor 2010 was indidenteel een bijdrage voor Haïti opgenomen. | 500.000 |
| Voor prioriteit P1.4 (Inter)actiever informeren en beter profileren is incidenteel in 2011 een hoger budget beschikbaar. | -76.000 |
| Voor prioriteit P1.1 Uitvoering bestuursakkoord is minder budget opgenomen dan in 2010. | 110.190 |
| Voor prioriteit P1.2 Betere bestuurlijke samenwerking is geen budget meer opgenomen in 2011. | 100.000 |
| Saldo overige verschillen | 11.984 |
| P-1.2 Interprovinciale samenwerking | |
| De budgetten voor Interprovinciaal overleg (IPO) en SNN zijn verlaagd. | 222.140 |
| P-1.3 Openbare orde en veiligheid | |
| Saldo overige verschillen | 10.334 |

# Programma 2. Samenleving met samenhang

## Missie

In de Drentse samenleving is plaats voor iedereen, van jong tot oud. Met alle mogelijkheden en voorzieningen om te (leren) genieten van cultuur, om te kunnen bewegen en om (verzorgd) oud te worden. Een samenleving gericht op het beginsel van het Drentse naoberschap, met waar nodig de helpende hand voor de zwakkere en extra aandacht voor zorg aan jongeren. Een samenleving waarin welzijn hoog in het vaandel staat en waarbij niemand aan de kant staat. Een samenleving waarin cultuur een (ver)bindende factor is en bijdraagt aan educatie, sociale cohesie en de Drentse identiteit. Waarin de rijkgeschakeerde culturele voorzieningen en de uitgebreide culturele infrastructuur worden ingezet als magneet voor de economie. Om een samenleving met samenhang te realiseren zetten wij de komende periode in op de sociale en culturele impuls. De impuls beslaat het hele werkveld Sociaal en Cultuur. Op een aantal terreinen hebben wij wettelijke taken. Deze worden optimaal uitgevoerd..

## Doel (wat willen we bereiken?)

**Ontwikkeling sociaal, cultureel en museaal beleid**
Bovenstaande missie is uitgewerkt in een strategisch beleidskader voor het provinciale sociale en culturele beleid voor de jaren 2009-2012. Provinciale staten hebben eind 2008 'Sociaal doe je niet alleen', Sociale agenda 2009-2012 en 'Cultuur als magneet', Culturele en museale agenda 2009-2012 vastgesteld. Tevens zijn het meerjarenbeleidskader Jeugdzorg 2009-2012 en het Olympisch Plan Drenthe 2028 vastgesteld.

*Korte schets Sociale agenda 2009-2012*
De provincie heeft ambitie op het sociale terrein. Tegelijkertijd realiseren we ons dat de provinciale rol op het sociale terrein bescheiden is. Niet de provincie, maar de gemeente is immers voor vrijwel al deze onderwerpen de spelbepalende speler. Een belangrijke uitzondering hierop vormt de provinciale rol in de jeugdzorg, dat is een wettelijke taak. We kiezen in de komende jaren voor de speerpunten:

- Mijn jeugd
- Mijn ontwikkeling
- Mijn dag
- Mijn beweging
- Mijn Omgeving

*Provincie Nieuwe Stijl*
De taken van de provincie in het sociale domein zijn in het door PS aangenomen amendement A20 10-2 van 17 februari 2010 beschreven als een beleidsmatige rol in het signaleren, monitoren en vraaggericht stimuleren op verschillende onderdelen van het sociale domein. Kern van het amendement is dat de taakinvulling in het sociale domein betekent dat de provincie haar beleidsmatige rol handhaaft bij bovenlokale/bovenprovinciale vraagstukken op de terreinen:

- onderwijskansenbeleid;
- aansluiting jeugdzorg op preventieve programma's;

- sociaal-economische ontwikkeling platteland;
- zorgbelang op noordelijke schaal;
- steunfunctietaken voor zover sprake is van een provinciale of regionale problematiek.

Kennis delen is een belangrijk uitgangspunt. De vier voormalig preferente instellingen gaan daarom vanuit de provinciale taak op kennisinfrastructuur signaleren en monitoren op de domeinen jeugd en onderwijs, sport en beweging en vitaal platteland.

*Ambities sociale domein in relatie tot bezuinigingen*
Met de Sociale Agenda is een afbouw van de vaste subsidierelatie met de (voormalig preferente) instellingen in gang gezet. Wij zullen de Sociale Allianties uitvoeren tot 2013 en de instellingen in deze periode vooralsnog vanaf 2011 met 10% korten in verband met de benodigde provinciale bezuinigingen. Op de overige middelen uit het sociale domein bezuinigen we 10% in 2011. Wij sturen hierbij niet op de instandhouding van instellingen, maar op het realiseren van doelen en het verrichten van taken van provinciaal belang. Wij merken hierbij op dat de ambities zoals verwoord in de Sociale Agenda 2009-2012 als gevolg van de bezuinigingen zijn bijgesteld. Hieronder een toelichting op de bijstellingen. Overigens zijn de middelen die volgens de meerjarenbegroting beschikbaar zijn voor de sociale allianties ongewijzigd gebleven.

De thema's 'Mijn Omgeving' en 'Mijn dag' zullen niet meer danwel minimaal worden uitgevoerd. Ten aanzien van 'Mijn Dag' geldt dat het koploperschap 'dagindeling' eind 2010 overgedragen wordt aan de gemeenten. Voor 'Mijn omgeving' geldt dat door de korting op de flexmiddelen en door het beëindigen van de middelen voor de prioriteit wonen, zorg en welzijn er geen vrije financiële ruimte meer is. De middelen 'Mijn omgeving' worden in 2011 alleen nog besteed aan subsidies van kleine instellingen. Vanaf 2012 stellen wij voor om de subsidie te beëindigen aan een drietal instellingen. Meer informatie hierover is vermeld in de aanbiedingsbrief aan provinciale staten van deze begroting.
Er wordt gezocht naar het 'slim combineren' van budgetten om toch zoveel mogelijk ambities in stand te houden. Een voorbeeld zijn de budgetten 'mijn jeugd' en 'mijn ontwikkeling' en de budgetten van economie en sociaal (sociale innovatie).

De financiële situatie binnen het thema 'mijn jeugd' is nijpend. De ambities van het thema 'mijn jeugd' staan onder druk. Wij hebben nog steeds de intentie om de huidige ambitie in stand te houden en door te ontwikkelen zodat de jeugdzorg in Drenthe goed blijft functioneren en zich voorbereidt op de stelselwijziging in samenwerking met de Drentse gemeenten. De financiële situatie is echter krapper dan voorheen. Als toelichting hierbij het volgende:
Het rijk verwacht dat provincies meer eigen middelen voor jeugdzorg inzetten, onze financiële mogelijkheden zijn echter kleiner dan voorheen, dus deze verwachting is niet te realiseren. Ondanks een zeer positieve inhoudelijke beoordeling is de subsidie-aanvraag bij het rijk voor onze pilot 'effectieve ketensamenwerking in de Drentse jeugdzorg, meetbaar beter!' is afgewezen. In verband met de bezuinigingsdruk bij het rijk, lopen we het risico dat we een korting op de doeluitkering van het rijk zullen krijgen. We hebben het voornemen om de op dit moment negatieve 'middelen derden jeugdzorg' eind 2011 weer te hebben aangevuld (zie jaarrekening 2009 en bestuursrapportages 2010). Dit staat echter op gespannen voet met onze inhoudelijke ambities en de financiële context van het rijk.
Effect van onvoldoende financiële middelen ten opzichte van de ambities is dat de afgesproken prestaties niet meer geleverd kunnen worden. Dit kan bijvoorbeeld leiden tot wachtlijsten in de jeugdzorg.

*Korte schets Culturele & museale agenda 2009-2012*
In de nota Cultuur als Magneet hebben wij ambities geformuleerd die aansluiten bij de Provincie Nieuwe Stijl (verder: PNS) en bij het hoofddoel om van Drenthe 'een aantrekkelijke en aantrekkende provincie' te maken. Deze ambities liggen op de snijvlakken van ruimtelijke ontwikkeling, sociaal-economische ontwikkeling, cultuur en erfgoed. Met deze ambities willen we mede richting geven aan het nieuwe Omgevingsbeleid, het Provinciaal meerjarenprogramma, de nieuwe Wet Ruimtelijke Ordening en Mooi Drenthe.

De provincie heeft ten aanzien van haar cultuurbeleid de volgende hoofdambitie:
een kwalitatief hoogwaardig cultureel klimaat en een zo groot mogelijke deelname (actief en passief) van de inwoners van Drenthe aan cultuur.

In Drenthe is mede door succesvol provinciaal beleid een steeds betere culturele infrastructuur ontstaan. Dit blijven we ondersteunen door het verstrekken van subsidies aan musea, culturele activiteiten en podiumkunstgezelschappen.
In het kader van een regeling van het Landelijke Fonds Cultuurparticipatie krijgen wij jaarlijks € 300.000 van het rijk mits wij een zelfde bedrag bijdragen. Dit doen we ook in 2011 met dien verstande dat de uitwerking daarvan is overgedragen aan de gemeenten op voorwaarde dat zij ook € 300.000 per jaar bijdragen.

Provincies hebben een regierol op het gebied van monumentenzorg en cultuurhistorie. De provincie Drenthe is in dit kader verantwoordelijk voor de gebiedsgerichte monumentenzorg op provinciaal niveau, de provinciale monumenten en de provinciale steunfunctie monumentenzorg en archeologie.

*Ambities culturele en museale domein in relatie tot bezuinigingen*
In het culturele en museale domein worden de bezuinigingen gerealiseerd door een korting van 10 procent op de structurele subsidies aan de betrokken instellingen. In een aantal situaties is sprake van maatwerk. Ook ten aanzien van incidentele subsidies zullen wij kritischer te werk gaan waarbij wij vooral ruimte willen bieden aan nieuwe inititiatieven. Op de flexibele middelen zal 10% worden gekort. Dit betekent dat we minder incidentele projecten op het gebied van beeldende kunst, festivals, amateurkunst en professionele podiumkunsten kunnen subsidiëren.

## Baten en lasten programma

| Programma 2. Samenleving met samenhang | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 69.999.559 | 70.646.531 | 66.614.552 | 65.117.822 | 62.369.088 | 62.559.610 |
| Totaal baten | 35.690.761 | 36.280.467 | 35.638.172 | 35.552.069 | 35.566.228 | 35.580.266 |
| Subtotaal voor bestemming | 34.308.798 | 34.366.064 | 30.976.380 | 29.565.753 | 26.802.860 | 26.979.344 |

## Ontwikkelingen

### Sociale agenda
De verwachting is dat er landelijk wordt besloten dat er meer eenduidigheid moet komen in de financiering van de verschillende vormen van de jeugdzorg en dat gemeenten het initiatief moeten krijgen inzake de regie in de jeugdzorg. Ook wordt gepleit voor het afschaffen of versimpelen van het indicatietraject van de Bureaus Jeugdzorg.

Bij het opstellen van de Drentse pilot: 'Op weg naar een effectieve ketensamenwerking in de jeugdzorg, meetbaar beter!', wordt ingespeeld op deze nieuwe ontwikkelingen. Provincie en gemeenten hebben zich in Drenthe uitgesproken voor een gezamenlijke verantwoordelijkheid in de jeugdzorg. Meer informatie over de pilot bij de paragraaf 'Opgroeien (jeugdzorg)'.

**Culturele en museale agenda**
In de tweede helft van 2010 zal de Modernisering Monumentenwet (MoMO) naar verwachting worden aangenomen door de Tweede en Eerste Kamer. Deze wet leidt waarschijnlijk tot wijzigingen in de rol van de provincie en rol van de gemeenten. Dit kan gevolgen hebben voor de inzet van het cultuurhistorisch kompas, zoals de mogelijkheid om hier wel of geen provinciale verordening aan te verbinden.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

**Sociale ontwikkeling**
2011 is het 3e jaar waarin de sociale allianties met gemeenten worden uitgevoerd. In alle 12 gemeenten wordt op alle onderdelen projectmatig gewerkt aan het gezamenlijk uitvoeren van de ambities.Een belangrijke ontwikkeling in het sociale domein is dat in 2011 onder verantwoordelijkheid van gemeenten en provincie wordt gewerkt aan Kennis Delen Drenthe dat de beleidsuitvoering op alle thema's moet gaan ondersteunen.

De gevolgen van de bezuinigingen op de ambities staan vermeld onder het hoofdstukje 'doel' van programma 2.

## Opgroeien (jeugdzorg)

### 2.1 Kansen voor jeugd en gezin

Door structureel te investeren in het eerder signaleren van problemen, verwachten wij wachtlijsten te kunnen voorkomen en vaker te kunnen volstaan met het aanbieden van lichtere zorgprogramma's. Ingezet wordt op een toereikend en flexibel jeugdzorgaanbod.
In elke gemeente wordt aansluiting op maat gerealiseerd door middel van het inrichten van zogenoemde Centra voor Jeugd en Gezin (CJG's). Daarom is, samen met de Drentse gemeenten, een pilot effectieve ketensamenwerking in de Drentse jeugdzorg (meetbaar beter!) gestart die als doel heeft om de ontwikkeling van de Drentse Centra voor Jeugd en Gezin verder te ondersteunen:

- De toegangstaken Bureau Jeugdzorg worden ingebracht in de CJG's en ZAT's (Zorg Advies Teams);
- Het indiceren van Bureau Jeugdzorg wordt deels omgezet in een verwijsmodel zodat jeugdigen sneller worden doorgeleid naar zorg;
- Het ambulante aanbod van jeugdzorgaanbieder Yorneo wordt nog beter in aansluiting gebracht met het aanbod van de CJG's en ZAT's;
- Gemeenten zorgen voor goed uitgeruste CJG's;
- Overal in Drenthe zullen praktijkonderzoek en resultaatmeting basis zijn voor de jeugdzorgprogramma's.

Bij deze prioriteit geldt de financiële context zoals vermeld bij de paragraaf 'Ambities sociale domein in relatie tot bezuinigingen'.

**Intensivering prioriteit 2.1, Kansen voor jeugd en gezin:**
*Ontwikkelen programma Triple-P (Positief Opvoeden Drenthe):*
De provincie wil jeugdigen en hun opvoeders in Drenthe ondersteunen bij beginnende en meer ernstige problematiek op het gebied van opvoeding en opgroeien. Er moet een nauwe samenwerking zijn tussen het gemeentelijk jeugdbeleid en de provinciale, intersectorale jeugdzorg met 1 gezamenlijke aanpak. Einde 2011 is het Programma Positief Opvoeden in alle Drentse gemeenten geïmplementeerd. In het kader van de Drentse pilot wordt Postief opvoeden ook in het basisonderwijs en de voorschoolse voorzieningen geïntroduceerd. Dit gebeurt in nauwe samenhang met het Onderwijskansenplan en start in die gebieden waar ook het Onderwijskansenplan actief is.

*Investeren in veiligheid met Signs of Safety*
Om in risicogezinnen onveiligheid doeltreffend om te buigen naar nieuwe veiligheid, zetten wij in op de bewezen effectieve methode van werken van Signs of Safety. In 2011 wordt Signs of Safety verankerd in de uitvoeringspraktijk. We sluiten hiermee aan bij de gemeentelijke ambitie bij de Regionale aanpak van Kindermishandeling (RAAK). In de sociale allianties is afgesproken om hierbij nauw samen te werken met de gemeenten.

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
| 2.1. Kansen voor jeugd en gezin | 1. Terugbrengen instroom en geen wachttijden bij Bureau Jeugdzorg en in de geïndiceerde jeugdzorg. In elke gemeente aansluiting lokaal jeugdbeleid en jeugdzorg. Aanwezigheid jeugdzorg binnen scholen. Functies Bureau Jeugdzorg zijn goed bereikbaar binnen Centra voor Jeugd en Gezin en onderwijs. | 1. Uitvoering Drentse pilot samen met de 12 Drentse gemeenten. Daarbinnnen zorgen voor het onderbrengen van toegangstaken BJZ binnen de CJG's en ZAT's. |
| | 2. Jeugdigen sneller toeleiden naar passende zorg. | 2. Het omzetten van een deel van de indicaties in een verwijsmodel. Het werken met bewezen effectieve programma's bij zorgaanbieders en deze programma's beter in aansluiting brengen met de CJG's en ZAT's |
| | 3. Het vroegtijdig voorkomen van psychosociale problematiek bij kinderen, jeugdigen en hun opvoeders in Drenthe zijn ondersteund bij beginnende en meer ernstige problematiek op het gebied van opvoeding en opgroeien | 3. Het inzetten van het programma Positief Opvoeden in Drenthe in alle Drentse gemeenten. |
| | Signs of Safety: | |
| | 1. Zorgen voor veiligheid van kinderen in risicogezinnen. | 1. Verdiepen, verbreden en verankeren van Signs of Safety in de uitvoeringspraktijk, met name bij de Regio Aanpak Kindermishandeling (RAAK). |

## Mijn ontwikkeling

### 2.2 Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe

Onderwijskansenplan Drenthe 2008-2011 (Stimuleringsfonds Drentse projecten)
Ons onderwijsbeleid wil maximale kansen voor alle kinderen in Drenthe. Gezien de onderwijsachterstanden in Drenthe zullen wij langdurig en fors in het onderwijs moeten investeren. Het Onderwijskansenplan Drenthe 2008-2011 moet voor heel Drenthe resultaten opleveren. De focus en middelen zullen in eerste instantie gericht zijn op de regio's Zuidoost-Drenthe/ Veenkoloniën en Zuidwest-Drenthe. De ervaringen daar kunnen in een later stadium naar

de andere regio's worden overgebracht. De projecten van het Onderwijskansenplan Drenthe 2008-2011 worden mede gefinancierd door het Rijk, de betrokken gemeenten en schoolbesturen.

### 2.3 Kansen voor onderwijs: Aanpak Voortijdig Schoolverlaten (VSV)

De primaire verantwoordelijkheid voor Voortijdig Schoolverlaten ligt bij de scholen en de gemeenten. De provinciale rol en inzet is tijdelijk ondersteunend en afbouwend. Dit is gecommuniceerd op de conferentie Voortijdig Schoolverlaten (maart 2009).
In de sociale allianties zijn met de Drentse gemeenten, specifiek de drie RMC's (Regionale Meld- en Coordinatiefunctie) hierover afspraken gemaakt.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 2.2. Kansen voor Onderwijs: Kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe | 1. Kinderen van laagopgeleide ouders nemen deel aan de programma's voor de voor- en vroegschoolse educatie.<br>2. De betrokkenheid van de ouders bij de ontwikkeling van hun kind is toegenomen.<br>3. Deelname aan het (met name de hogere vormen van het) voortgezet onderwijs is gelijk aan landelijk gemiddelde<br>4. Aantal zwak en zeer zwakke presterende basisscholen is gehalveerd en er zijn excellente scholen aanwezig in Drenthe<br>5. Een goede doorstroming van het primair onderwijs naar het voortgezet onderwijs (doorlopende leerlijnen).<br>6. Hogere taal- en rekenopbrengsten. | Uitvoering geven aan het 10-jarig Plan onderwijskansen in Drenthe.<br>Uitvoeren van het programma Duurzaam leren: met Rijk, zuidoost-drentse gemeenten en schoolbesturen.<br>Werken aan het overdragen van bewezen methodieken, instrumenten vanuit Duurzaam leren naar andere gebieden en partners in Drenthe.<br>Vanuit het kwaliteitsakkoord:<br>- financiële middelen uitzetten in Drenthe voor zwakke en zeer zwakke scholen, en voor zogenaamde risicoscholen;<br>- vervolgmaatregelen op de studiemiddag excellentie.<br>Ondersteunen van de Drentse onderwijsmonitor samen met de Drentse gemeenten; noodzakelijk om te monitoren voor het zichtbaar maken van bv. de hogere taal- en rekenopbrengsten.<br>Opgedane methodieken, good practices (bv. vanuit de projecten in Zuidoost-Drenthe) uitdragen en overdragen in Drenthe<br>Het inzetten van het bijgestelde instrument Positief Opvoeden Drenthe (POD)voor het basisonderwijs en voor de voorschoolse voorzieningen |
| 2.3. Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten (VSV) | Via het RMC ondersteunen we de volgende resultaten:<br>1. Een sluitende aanpak in 2012 voor terugleiding jongeren zonder startkwalificatie tot 23 jaar naar een leerwerk- of onderwijstraject, met als doel het behalen van een startkwalificatie.<br>2. Elke Drentse jeugdige is voldoende gekwalificeerd om een goede start op de arbeidsmarkt te kunnen maken.<br>3. Kansarme jongeren (bv. niveau 1 en 2) stimuleren om een startkwalificatie te behalen | Vervolgmaatregelen voor de hardnekkige thuiszitters.<br>Mogelijke uitbouw van een arbeidstrainingscentrum voor kansarme jongeren (vooral MBO 1-niveau).<br>Meer trajectbegeleiding op maat: een passende en brede trajectbegeleiding;<br>Ontwikkelde maatwerktrajecten in de drie regio's uitdragen en overdraagbaar maken: kennis delen en uitwisselen. |

## Mijn Dag/Mijn Omgeving

### 2.4 Kansen voor welzijn zorg: sociale samenhang en participatie

Deze prioriteit is geëindigd per 31 december 2010, er zijn geen middelen beschikbaar voor 2011 en verder.

## 2.5 Kansen voor '7-tot-7': diensten- en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten

Het combineren van zorg- en arbeidstaken moet eenvoudiger worden gemaakt. Het gaat om een aansluitend aanbod van jeugdvoorzieningen, maar ook om flexibele werktijden, slimme openingstijden en plaatsonafhankelijke dienstverlening. Deze ambitie kan alleen worden gerealiseerd in samenwerking met gemeenten, instellingen en bedrijfsleven. De regelingen 'diensten en voorzieningen' en 'dagarrangementen & combinatiefuncties' voeren wij hiervoor ook in 2011 uit, passend binnen het 7 tot 7-beleid. Ook ondersteunen wij een aantal Drentse gemeenten in hun rol als koploper tijdbeleid. Om het onderwerp tijdbeleid op de agenda te krijgen van het bedrijfsleven zal Drenthe zich in 2011 focussen op de kansen voor tijdbeleid gekoppeld aan sociale innovatie.

In verband met de bezuinigingen en in verband met Provincie Nieuwe Stijl zullen we op dit thema alleen inzet plegen via de allianties en gezamenlijke inzet vanuit economie en sociaal (sociale innovatie).

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 2.5. Kansen voor '7-tot-7': dienstenen voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten | ■ Door middel van de allianties worden lokaal mogelijkheden ontwikkeld om mantelzorg en arbeid te combineren, stimuleren wij vernieuwende projecten op het terrein van zorg-en dienstverlening en stimuleren wij de transitie van bestaande of in ontwikkeling zijnde diensten en voorzieningen tot een doorlopend aanbod van onderwijs opvang en vrije tijd.<br>■ Inzetten op Impuls brede scholen, sport en cultuur, combinatiefuncties in Drenthe.<br>■ Bewustwording bij bedrijven op het gebied van tijdenbeleid door in te zetten op sociale innovatie. | Uitvoeren van allianties met gemeenten op:<br>■ Combinatiefunctie<br>■ Diensten & voorzieningen<br>■ Mantelzorg en betaalde arbeid<br>■ Kernteam 7-7<br>■ Koppeling tijdbeleid en Sociale Innovatie |

## 2.6 Kansen voor Sport: Drenthe profileren als sportprovincie

Integraal sportbeleid is ontwikkeld voor heel Drenthe in Drenthe 2028; het Drents Olympisch Plan. Uitgangspunt is dat sport de kracht heeft om processen op gang te brengen op sociaal-maatschappelijk, economisch, ruimtelijk en welzijnsgebied. De missie van Drenthe 2028 is met sport in de volle breedte heel Drenthe in 2016 aan het sporten te krijgen. Hier hebben we allemaal profijt van, nu en in de toekomst, op sociaal-maatschappelijk, economisch, ruimtelijk, welzijns- en gezondheidsgebied.

Drenthe gaat zich onderscheiden van andere provincies door specifiek in te zetten op:

- De ontwikkeling van een totaal Sportlandschap rondom 5 Beweegparken, waar alle sporters (breedte, talent, top, toerist) elkaar ontmoeten
- De ontwikkeling van Beweegbuurten; dorpen en wijken waarin al het sportieve, educatie, recreatieve, cultuur, musisch en natuuraanbod gebundeld wordt.

Voor ons als provincie betekent dit dat we inzetten op onze kerntaken, economie en ruimte. Drenthe 2028, met bewegen als middel, wordt geïntegreerd in omgevingsbeleid, gebiedsvisie, economie, recreatie en toerisme.
In het Uitvoeringsprogramma 2011-2012 Drenthe 2028 wordt beschreven welke activiteiten er in 2011 uitgevoerd worden om de Provincie Drenthe aan het sporten te krijgen in 2016 en wat daarin de provinciale bijdrage is. Focus in 2011 ligt op het neerzetten van een automome organisatie die activiteiten ontwikkelt die de beweging (cultuuromslag) in gang zet.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 2.6. Kansen voor Sport: Drenthe profileren als sportprovincie | 1. Drenthe profileren als sportprovincie, middels topsportevenenten en operationaliseren Drenthe 2028. | Organisatie evenementen in Drenthe (EK, WK of internationale top):<br>- WK CP 2011<br><br>Bijdrage aan Drentse evementen aansluitend bij kernsporten (in samenspraak met sportbonden inclusief lobby voor grote toernooien).<br><br>Autonome organisatie, regiebureau Drenthe 2028, inrichten.<br><br>Regisseren, coördineren ontwikkeling beweegparken in Drenthe |
| | 2. Ondersteunen invoering combinatiefunctionarissen middels allianties, die het sportaanbod bij verenigingen, onderwijs, etc optimaliseren. | Presentatie verenigingsmonitor 2011<br><br>Stimuleren BSO+ en koppeling met talentherkenning |
| | 3. Via allianties stimuleren van een actieve leefstijl en levende buurten | Invoeren beweegbuurten stimuleren |

## Kunst en Cultuur in Drenthe

### 2.7 Versterken culturele infrastructuur Drenthe

Een belangrijk hoofddoel van ons cultuurbeleid is het vergroten van de deelname aan cultuur door de Drentse burgers. Hiervoor is versterking van onze culturele infrastructuur een belangrijke voorwaarde. Een aantrekkelijke culturele infrastructuur is bovendien van waarde voor de aantrekkingskracht op mensen van buiten onze provincie: de economische meerwaarde van cultuur. De provincie wil het economisch effect en de promotionele waarde van de Drentse musea vergroten met een ontwikkelingsregeling, gezamenlijke projecten en bundeling van expertise. We stimuleren deskundigheid en samenwerking binnen en buiten de sector op het gebied van (innovatieve) marketing en promotie, sponsoring en bedrijfsvoering. De musea die wij van bovenlokale betekenis vinden (Drents Museum, De Buitenplaats in Eelde, Herinneringscentrum Kamp Westerbork, Gevangenismuseum en het Hunebedcentrum Borger) steunen wij waar nodig in hun verdere ontwikkeling en professionalisering.

Het Centrum Beeldende Kunst Drenthe wordt gefaciliteerd om Drentse gemeenten te adviseren bij de integratie van beeldende kunst in planvormingprocessen. Hiermee willen wij een kwaliteitsverbetering van de openbare ruimte nastreven en ‘verrommeling’ van de beeldkwaliteit tegen gaan. De evaluatie van de herpositionering van het CBK Drenthe (als gevolg van de ombuiging van rijksmiddelen naar de gemeenten) zullen wij begin 2011 opleveren.

Ter versterking van de culturele infrastructuur willen wij in 2011 een aantal professionele podiumkunstgezelschappen en festivals uit diverse disciplines ondersteunen. Voor deze subsidieaanvragen vragen wij advies van de Provinciale Adviescommissie Cultuur.

Met het Bibliotheekcharter 2010-2012 is de provinciale taakstelling teruggebracht tot de kern: de vorming van het provinciale bibliotheeknetwerk, zoals opgenomen als een wettelijke taak in de Wet op Specifiek Cultuurbeleid. Dit betekent ook verandering van rol en taken van Biblionet Drenthe.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 2.7. Versterken culturele infrastructuur Drenthe | 1. Een samenhangend museumbestel van kwalitatief goede musea en museale voorzieningen met een heldere profilering en groeiend (internationaal) publieksbereik.<br><br>2 Beschikbaarheid provinciale steunfunctie voor musea met meer aandacht voor PR en betere aansluiting bij de toeristische sector en het werk van het museumplatform.<br><br>3. Voldoende en goed gespreid aanbod in Drenthe van professionele podiumkunsten.<br><br>4. Cultuur draagt bij aan bedrijvigheid, werkgelegenheid, toerisme en vestigingsklimaat in Drenthe<br><br>5. Voltooiing nieuwbouw en herinrichting oudbouw Drents Museum.<br><br>6. Duidelijke meerwaarde RHC Drenthe (Drents Archief) in Drentse culturele infrastructuur na decentralisatie rijks- en provinciedeel naar de provincies.<br>Vordering nieuw publieksconcept Drents Archief 3.0 volgens planning.<br><br>7. Vernieuwing van bibliotheken in Drenthe. | 1, Bijdragen aan bovenlokale projecten beeldende kunst en vormgeving, bijvoorbeeld projecten die zich manifesteren op het snijvlak van beeldende kunst,natuur, erfgoed en recreatie.<br><br>2. Investeren in professionalisering en profilering musea van provinciale betekenis.<br>- Musea stimuleren onderlinge allianties aan te gaan bij versterken deskundigheid en uitvoeringscapaciteit.<br>- Stimuleren cultureel ondernemerschap musea: marketing, promotie, deskundigheidsbevordering, en samenwerkingsprojecten (o.a. overbrengen van 'Het verhaal van Drenthe').<br><br>3. Faciliteren CBK Drenthe en ondersteunen van projecten van provinciale waarde.<br><br>4. Subsidiëren professionele podiumkunsten op provinciale en noordelijke schaal.<br><br>6.Afbouwfase nieuwbouw, ingebruikname en oplevering nieuwe tentoonstellingsruimte van het Drents Museum. Tevens uitvoering en oplevering van de herinrichting van de oudbouw en de realisatie van kantoren aan de Kloosterstraat 6 en 8.<br><br>7. Voorbereidende activiteiten op decentralisatie archieftaken.<br><br>8. Uitvoeren bibliotheekcharter en daarmee herdefiniëren van provinciale regietaak voor het Drentse bibliotheekwerk |

## 2.8 Vergroten cultuurparticipatie

Voortzetting van het Drents Programma Cultuurparticipatie op het terrein van cultuureducatie (inclusief erfgoededucatie), volkscultuur en amateurkunst, met als speerpunten de doelgroepen; ouderen, jonge gezinnen en jongeren in de leeftijd van 15+. In dit programma wordt jaarlijks de provinciale bijdrage van 3 ton verdrievoudigd tot 9 ton, door de bijdragen van het landelijke Fonds voor Cultuurparticipatie, en van de Drentse gemeenten. In de programma's zullen wij samen met de gemeenten ook wederom maximaal gebruik maken van onze investeringen in de provinciale infrastructuur, door het betrekken van musea, presentatieinstellingen, archieven en professionele kunstgezelschappen in cultuureducatie en -participatie.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 2.8. Vergroten cultuurparticipatie | ■ Vergroten actieve cultuurparticipatie<br><br>■ Bereik cultuureducatie minimaal op huidige hoge niveau.<br>■ Realiseren van gemeentelijke/regionale netwerken cultuureducatie en amateurkunst.<br>■ Erfgoededucatie als onderdeel van het Cultuurmenu in meerdere gemeenten. | ■ Uitvoeren van het Drents Programma Cultuurparticipatie 2009-2012<br>■ Ondersteunen van het onderwijs bij vraag en aanbod.<br>■ Ondersteuning van gemeenten in opzetten van lokale netwerken.<br>■ Uitvoering consulentfunctie binnen lokale netwerken erfgoededucatie. |

## 2.9 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed

Wij willen het voor Nederland unieke Drentse cultuurhistorische landschap versterken en voor het voetlicht brengen. Ook willen wij erfgoed in de ruimtelijke ordening goed tot zijn recht laten komen.
Daartoe zetten wij een aantal instrumenten in, te denken valt aan Cultuurhistorisch Kompas (voorheen de Cultuurhistorische Waardenkaart) en provinciale monumentenlijst.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 2.9. Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | 1. Cultuurhistorisch Kompas in gebruik als onderdeel van het Omgevingsbeleid. | 1. Ontwikkelen verordening voor Cultuurhistorisch Kompas. |
| | 2. Erfgoed wordt meegenomen vooraan in ruimtelijke planprocessen. | 2. Drents Plateau ontwikkelt in project 'De voorkant' nieuwe aanpak erfgoed in ruimtelijke plannen. |
| | 3. Actuele Provinciale Monumentenlijst | 3. Onderhouden van de in 2010 vastgestelde Provinciale Monumentenlijst |
| | 4. Fysiek erfgoed projectgewijs zichtbaar maken. | 4. Uitvoeringsprogramma cultuurhistorie en archeologie. |
| | 5. Archeologietaken van provincie overdragen aan gemeenten conform archeologiewet. | 5. Gemeenten projectgewijs ondersteunen bij kwaliteitsimpuls gemeentelijke archeologie. |
| | 6. Toegenomen participatie vrijwilligers voor immaterieel erfgoed | 6. Uitvoeren project 'Tafelzilver van Drenthe' (2010 tot en met 2012). |

## 2.10 Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte

Wij ondersteunen beeldende kunst initiatieven van bovenlokaal belang waarin vooral de Drentse 'kernkwaliteiten' (cultuurhistorie, landschap en erfgoed) zichtbaar worden gemaakt. Binnen de culturele allianties worden afspraken gemaakt over vormgeven van objecten en locaties in de openbare ruimte. Hiermee willen we uiting geven aan het feit dat dit een verantwoordelijkheid is van provincie en gemeenten.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 2.10. Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte | 1. Spraakmakende Kunstprojecten en initiatieven in Drenthe uitgevoerd door gerenommeerde kunstenaars ter verhoging van de beeldkwaliteit in Drenthe. | 1. Uitvoering subsidieregeling Culturele en museale agenda, onderdeel Drenthe in Beeld. |
| | 2. Plaatsing hoogwaardige (toegepaste) kunst(werken) langs de N34. | 2. Voorbereiding en begeleiding door een ambtelijke werkgroep N34 in samenwerking met landelijke stichting Kunst in de openbare ruimte (SKOR), CBK Drenthe en Drents Plateau, |
| | 3. Visie en beleid ontwikkelen tav beeldkwaliteit openbare ruimte. | 3. Tweejarig Kunst in Openbare Ruimte-project: lezingen/debatten en tentoonstellingen/publicatie ter inspiratie. Door: CBK Drenthe in samenwerking met alle Drentse gemeenten, Drents Plateau, K&C, provincie. |

## 2.11 Versnellingsagenda Monumentenzorg

Zie voor toelichting hiervoor het majeurprogramma De versnellingsagenda.

## 2.12 RTV-Drenthe

Een substantieel deel van het provinciale cultuurbudget gaat naar RTV-Drenthe. De omroep voldoet aan het niveau van de Mediawet 2004. In 2010 is extra structureel budget beschikbaar gesteld voor de ontwikkeling en exploitatie van internet, crossmediale berichtgeving en ondertiteling.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 2.12. RTV-Drenthe | In beeld hebben in hoeverre binnen de wettelijke kaders en budgetten samenwerking tussen rtv Noord en rtv Drenthe (en wellicht omrop Fryslan) haalbaar is en gerealiseerd kan worden | Op basis van resultaten van het samenwerkingsonderzoek van RTV Noord en RTV Drenthe (2010) en op basis van ambtelijke afstemming met Groningen samenwerkingstraject opstarten. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 2. Samenleving met samenhang | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| P2.01 Kansen voor jeugd en gezin | 1.619.311 | 1.300.000 | 1.300.000 | 600.000 | 0 | 0 |
| P2.02 Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe | 496.093 | 600.000 | 600.000 | 500.000 | 0 | 0 |
| P2.03 Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten | 372.485 | 232.500 | 139.500 | 0 | 0 | 0 |
| P2.04 Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie | 155.271 | 415.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P2.05 Kansen voor '7 tot 7'diensten- en voorzieningen- programma in Drentse gemeenten | 473.529 | 465.000 | 465.000 | 400.000 | 0 | 0 |
| P2.06 Kansen voor Sport: Drenthe profilering als sportprovincie | 401.790 | 418.500 | 418.500 | 0 | 0 | 0 |
| P2.07 Versterken culturele infrastructuur Drenthe | 702.768 | 573.000 | 508.000 | 508.000 | 0 | 0 |
| P2.08 Vergroten cultuurparticipatie | 804.172 | 883.500 | 883.500 | 883.500 | 0 | 0 |
| P2.09 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | 372.780 | 200.000 | 200.000 | 200.000 | 0 | 0 |
| P2.10 Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte | 46.000 | 93.000 | 93.000 | 93.000 | 0 | 0 |
| Totaal programma 2. Samenleving met samenhang | 5.444.199 | 5.180.500 | 4.607.500 | 3.184.500 | 0 | 0 |

## Moties

**Motie 5 (Voorjaarsnota 2008) herinneringscentrum Kamp Westerbork**
Provinciale staten vragen GS om het herinneringscentrum Kamp Westerbork te ondersteunen bij de ontwikkeling van een plan voor een vernieuwende, eigentijdse invulling van de historische plek, waaronder het kampterrein, inclusief de woning van de voormalige kampcommandant. De motie beoogt de historische plek landschappelijk en educatief tot een meer sprekende getuige van de (Drentse) geschiedenis te maken vooral voor jongeren. In afwachting van het concrete plan wordt hiervoor een ton als jaarlijkse subsidie gereserveerd.
Subsidie wordt verleend voor een plan met voldoende concrete en kwalitatieve activiteiten (te beoordelen door de provinciale adviescommissie cultuur). De provincie is het Herinneringscentrum behulpzaam bij fondsenwerving en planvorming (o.a. versnellingsagenda voor herbestemming monument kampcommandantwoning). Het herinneringscentrum zit nu in de fase van planvorming.

**Motie 8 (Voorjaarsnota 2007 PLUS) Instellen functie subsidiemakelaar**
Met de inrichting van het digitale subsidieloket in 2010 is motie 8 uitgevoerd. De definitieve organisatorische inbedding van het loket zal in de loop van 2011 zijn gerealiseerd.

**Motie 16 (Voorjaarsnota 2008), 'relatie provincie en preferente partners Sociale en** Culturele Agenda'
In het kader van deze motie zijn drie onderzoeken uitgevoerd in 2008, 2009 en 2010. De ingezette veranderingen en daarbij behorende activiteiten worden in 2011 gecontinueerd. De motie is uitgevoerd.

**Motie 17 (Voorjaarsnota 2008) inzake Oude Drentse kerken**
Via deze motie hebben de staten gevraagd om een plan voor herbestemming van leegstaande kerken in Drenthe. Deze wens heeft (mede) geleid tot een plan voor cofinanciering van een versneld rijksprogramma voor het wegwerken van restauratie-achterstand. Dit betekent een incidentele provinciale bijdrage van 2,8 miljoen euro in de jaren 2010-2011. Dit sluit aan bij onze aanpak van de economische crisis en de intenties om investeringen naar voren te halen in antwoord op de vraag van het rijk en van het IPO. Ook in 2011 wordt subsidie beschikbaar gesteld aan aan de Stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen Groningen en Drenthe (SBKGD).

**Motie 2010-27 (Voorjaarsnota 2010): Landmark sensortechnologie**
In deze motie vragen de Staten aan om een haalbaarheidsonderzoek uit te voeren naar de mogelijkheid van een of meerdere 'landmarks' in relatie tot sensortechnologie. Uitvoering van dit onderzoek past in de kaders van onze beleidsprogramma's, zoals Drenthe in Beeld, PmJP, Mooi Drenthe en Kunst langs Wegen en Kanalen.

## Wat doen we nog meer?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Wettelijke en rijks-gedelegeerde taken belegd bij provincie mbt Drentse culturele infrastructuur | Wettelijke en rijksgedelegeerde taken zijn uitgevoerd. | Ondersteunen van de regionale omroep, steunpunt monumentenzorg en archeologie, archeologisch depot, provinciale serviceorganisatie bibliotheken, cultuurparticipatie- en educatie en archiefinspectie.<br>Naar verwachting voegt het rijk hier in 2011 een aantal archieftaken ten aanzien van het regionaal historisch centrum (Drents Archief) aan toe. |
| Cultuurhistorische identiteit van de provincie Drenthe bewaken door gedeelde zorg met gemeenten voor materieel en immaterieel erfgoed. | Zorg voor monumenten, cultuurlandschap, archeologie, Drentse streektaal als onderdeel van het Nedersaksisch, Drents audio-visueel archief, de kleinere musea en erfgoedhuizen. | Samen met de gemeenten ontwikkelen en investeren in het 'Verhaal van Drenthe', de regionale culturele identiteit d.m.v. culturele programma's die aan bepaalde regio's zijn verbonden, zoals bijvoorbeeld Geopark Hondsrug en herbestemming van monumenten via 'Leegstand en herbestemming'. Hierbij wordt gefocust op gebieden uit de cultuurhistorische hoofdstructuur (kaart 2F omgevingsvisie). Samen met de provincies Groningen, Overijssel, Gelderland en de gemeenten Ooststellingerwerf en Weststellingerwerf uitvoering geven aan het streven naar de erkenning. |
| Spraakmakende cultuur | Steun aan instellingen en activiteiten draagt bij aan een aantrekkelijke en aantrekkende provincie voor bezoekers van binnen en buiten de provincie, en aan een beter vestigingsklimaat voor bewoners en bedrijven. | Subsidies als belangrijk beleidsinstrument: een belangrijk deel van het provinciale beleid (zoals cultuurhistorie & erfgoed, amateurkunsten & cultuureducatie, bibliotheekvernieuwing, streektaal) wordt uitgevoerd door provinciale instellingen: K&C, Drents Plateau, Biblionet Drenthe, RTV Drenthe, Drents Museum, Huus van de Toal en Monumentenwacht.<br>Ook subsidiëren wij professionele podiumkunsten, presentatie-instellingen, festivals en evenementen van hoog niveau. De adviescommissie adviseert over deze aanvragen. |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Herpositionering lokaal niveau: een aantal ondersteuningstaken die vooral op lokaal niveau spelen komen (gedeeltelijk) voor decentralisering in aanmerking | Overdrachtsprocessen tav beeldende kunst, bibliotheekvernieuwing en amateurkunst en cultuureducatie zijn in gang gezet. | **Beeldende kunst**<br>vanwege de verschuiving van de rijksmiddelen naar de grotere gemeenten (Assen en Emmen) zijn wij met de gemeenten overeengekomen dat zij een groot deel van deze taken (zoals advies beeldende kunst en kunstuitleen) overnemen, en dat de structurele provinciale steun van het CBK-Drenthe wordt afgebouwd. De effecten van deze afspraak zullen wij begin 2011 evalueren.<br>**Bibliotheekvernieuwing**<br>Samen met het VDG en Biblionet Drenthe wordt het bibliotheekcharter geïmplementeerd en zullen taken en rollen (op)nieuw worden ingevuld en gedefinieerd<br>**Amateurkunst en cultuureducatie**<br>ondersteuning van de amateurkunsten binnen gemeenten en cultuureducatie voor de scholen heeft een belangrijke plek gekregen in ons Drents Programma voor Cultuurparticipatie. Hiermee wordt de opdrachtgevende rol deels verschoven naar het lokale niveau. |
| Mijn ontwikkeling | Goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt in Drenthe | Deelname aan werkgroep arbeidsmarktoverleg. |
| Mijn beweging | Gemeenten ondersteunen met invoering combinatiefunctionarissen | - -Provinciale middelen worden gebruikt om structurele middelen vanuit gemeenten vrij te krijgen voor combinatiefunctionarissen<br>- -Sportstimuleringsmiddelen worden ingezet om koppeling met gezondheidsbeleid te maken<br>- -Inzet van sportstimuleringsmiddelen voor innovatieve projecten op het gebied van beweegwijken<br>- -Inzet sportstimuleringsmiddelen voor evenementen die gemeenten meer regionale uitstraling willen geven. |
| Mijn omgeving | Voorbereid op gevolgen bevolkingsdaling | Zie hiervoor programma 3. |
| Mijn jeugd | Uitvoeren van wettelijke taken op het beleidsterrein jeugdzorg. | Uitvoeren Uitvoeringsprogramma jeugdzorg 2011<br>Opstellen Uitvoeringsprogramma jeugdzorg 2012 |

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer |
|---|---|
| Uitvoeringsprogramma Jeugdzorg 2012 (ter informatie) | December 2011 |
| Evaluatie CBK | Februari 2011 |

## Wat mag het kosten?

| | Product/prioriteiten | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 5.444.199 | 5.180.500 | 4.607.500 | 3.184.500 | 0 | 0 |
| | P-2.0 Ontwikkeling beleid | 95.812 | 129.445 | 163.445 | 213.445 | 0 | 0 |
| | P-2.1 Sociale agenda | 43.339.011 | 41.105.723 | 40.055.381 | 39.267.152 | 38.724.812 | 38.769.302 |
| | P-2.5 Culturele en Museale agenda | 21.120.536 | 24.230.863 | 21.788.226 | 22.452.725 | 23.644.276 | 23.790.308 |
| | Totaal lasten | 69.999.559 | 70.646.531 | 66.614.552 | 65.117.822 | 62.369.088 | 62.559.610 |
| Baten | P-2.0 Ontwikkeling beleid | 5.162 | | | | | |
| | P-2.1 Sociale agenda | 34.363.297 | 35.392.937 | 34.826.612 | 34.726.612 | 34.726.612 | 34.726.612 |
| | P-2.5 Culturele en Museale agenda | 1.322.302 | 887.530 | 811.560 | 825.457 | 839.616 | 853.654 |
| | Totaal baten | 35.690.761 | 36.280.467 | 35.638.172 | 35.552.069 | 35.566.228 | 35.580.266 |
| Bestemming resultaat | Subtotaal voor bestemming | 34.308.798 | 34.366.064 | 30.976.380 | 29.565.753 | 26.802.860 | 26.979.344 |
| | Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | 0 | -2.068.000 | -918.000 | -240.000 | 0 | 0 |
| | Subtotaal na bestemming | 34.308.798 | 32.298.064 | 30.058.380 | 29.325.753 | 26.802.860 | 26.979.344 |

## Toelichting op verschillen tussen 2010 en 2011

## Lasten

**Prioriteiten:**
Per saldo is voor de prioriteiten voor programma 2 in 2011 € 573.000 minder beschikbaar dan in 2010. De redenen hiervan zijn:

- P2.03 Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten: € 93.000,- lager dan in 2010 volgens Voorjaarsnota 2007.
- P2.04 Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie: € 415.000,- lager. Planning prioriteit is meerjarig aangepast bij de 1e Bestuursrapportage van 2009. De prioriteit loopt daarom in 2010 af.
- P2.07 Versterken culturele infrastructuur Drenthe: € 65.000 lager dan in 2009, € 15.000 volgens Voorjaarsnota 2008 en € 50.000 bij bezuinigingen Voorjaarsnota 2010.

**P-2.1 Sociale agenda**
Per saldo is de begroting in 2011 voor dit product € 1.050.000,- lager dan in 2010. De belangrijkste redenen hiervan zijn:

- 10% bezuiniging flexgelden zoals bij de Voorjaarsnota 2010 is vastgesteld
- 10% bezuiniging instellingen zoals bij de Voorjaarsnota 2010 is vastgesteld
- Voor STAMM/Enova, Sport Drenthe, Zorgbelang en BOKD wordt volgens de sociale agenda in 2011 een flexibilisering toegepast van 10% ten opzichte van 2010.
- In 2010 was er nog een bedrag van € 183.000,- te besteden aan eenmalig geld voor Anti-discriminatievoorzieningen. Dit was geoormerkte rijksgeld dat in eerdere jaren was ontvangen. Dit geld is in 2011 niet meer beschikbaar (zie ook bij de baten).
- De index voor 2011 van de budgetten voor de gesubsidieerde instellingen is (volgens de afgesproken systematiek) berekend op 2,62%. Meerjarig was rekening gehouden met een percentage van 2,8%.
- Budget Jongerenraad Drenthe is opgenomen onder de flexgelden
- De budgetten voor Jeugdzorg zijn € 383.000,- lager begroot dan in 2010. De vergoeding voor de loon/prijsindex (OVA) hebben we nog niet geraamd, omdat onduidelijk is of het

ministerie dit in 2011 gaat uitkeren. We krijgen door een andere herverdeling weliswaar € 1,2 miljoen van het ministerie, maar dit geld is door de krappe financiële middelen in 2009 en 2010 al volledig uitgegeven (voorgefinancierd). Zie ook bij de baten.

### P-2.5 Culturele en Museale agenda

Per saldo is de begroting in 2011 voor dit product € 2.443.000 lager dan in 2010. De belangrijkste redenen hiervan zijn:

- 10% bezuiniging flexgelden zoals bij de Voorjaarsnota 2010 is vastgesteld
- 10% bezuiniging instellingen en verbonden partijen zoals bij de Voorjaarsnota 2010 is vastgesteld. Voor een aantal instellingen is maatwerk toegepast. Het betreffen Drents Museum (5% korting), RTV Drenthe (10% alleen over extra eigen middelen provincie Drenthe), Biblionet (op basis van Bibliotheekcharter een korting van 12%) en Stichting Herinneringskamp Westerbork (geen korting)
- Het Centrum Beeldende Kunst is geen preferente instelling meer van de provincie. De vaste steunfunctietaken worden geleidelijk afgebouwd. In 2010 heeft het CBK daarom al € 50.000,- minder ontvangen. In 2011 wordt zoals afgesproken nogmaals een bedrag van € 50.000,- minder verstrekt.
- Bij de bezuinigingen in de Voorjaarsnota 2010 zijn er verder nog kortingen toegepast op de budgetten voor Amateurkunst (€ 4.000), subsidiëring festivals (€ 12.000), stimuleringsprogramma Stepping Stones (€ 50.000) en professionele podiumkunsten (€ 50.000)
- Voor het Drents Plateau en Kunst en Cultuur Drenthe wordt volgens de culturele en museale agenda in 2011 een flexibilisering toegepast van 10% ten opzicht van 2010.
- De index voor 2010 van de budgetten voor de overige gesubsidieerde instellingen is (volgens de afgesproken systematiek) berekend op 2,62%. Meerjarig was rekening gehouden met een percentage van 2,8%.
- De index voor RTV Drenthe voor 2011 bedraagt 1,61%. Meerjarig was nog een index begroot van 2,42%. Het IPO wil in overleg met de landelijke belangenorganisatie lokale omroepen (ROOS) deze index de komende jaren verder verlagen door de sectorspecifieke opslag af te bouwen. Meerjarig houden we echter voorlopig 1,61% aan.
- Voor 2011 zijn de kapitaallasten van het Drents Museum 279.000 euro hoger dan primitief was begroot in 2010. Dat komt doordat vanaf 2011 wordt afgeschreven op de geactiveerde lasten t.b.v. nieuwbouw van het depot en door hogere rentelasten wegens uitbreiding van het Drents Museum.
- Voor Intensivering monumentenzorg is bij de Voorjaarsnota 2009 een meerjarige raming gemaakt. Bij de uitvoering ligt het zwaartepunt in 2010, waardoor dan € 1.623.000,- meer budget beschikbaar is dan voor 2011.
- De culturele gemeente van Drenthe wordt om de 2 jaar gehouden. In het voorbereidingsjaar wordt de beschikking opgesteld en het geld van € 90.000 beschikbaar gesteld. In 2010 was het voorbereidingsjaar, waardoor in 2011 dit budget niet geraamd hoeft te worden.

## Baten

### P-2.1 Sociale agenda

Per saldo zijn voor dit product de baten in 2011 € 566.000,- lager geraamd dan in 2010. De belangrijkste redenen hiervoor zijn:

- De Rijksuitkering Wet op de Jeugdzorg is € 383.000,- lager begroot dan in 2010. De vergoeding voor de loon/prijsindex (OVA) hebben we nog niet geraamd, omdat onduidelijk is of het ministerie dit in 2011 gaat uitkeren. We krijgen door een andere herverdeling weliswaar

€ 1,2 miljoen van het ministerie, maar dit geld is door de krappe financiële middelen in 2009 en 2010 al volledig uitgegeven (voorgefinancierd).
- In 2010 was nog een restant van de een eenmalige rijksbijdrage voor Anti-discriminatievoorzieningen beschikbaar van € 183.000,-. Dit is in 2011 vervallen.

**P-2.5 Culturele en Museale agenda**

Per saldo zijn voor dit product de baten in 2011 € 76.000,- lager geraamd dan in 2010. De belangrijkste redenen hiervoor zijn:
- **Er is nog geen duidelijkheid over de bijdrage voor** de wetenschappelijke steunfonds—taken (bibliotheken) Voorzichtigheidshalve is het bedrag van 2010 van € 110.000,- niet meer geraamd in 2011.
- De vergoeding voor dienstverlening Drents Museum worden jaarlijks volgens contract geïndexeerd. Dit betekent voor 2011 € 30.000,- meer inkomsten, dan primitief was geraamd in 2010. Voor overige dienstverlening door de provincie aan het Drents Plateau en het Drents Museum is door indexering een hogere inkomst geraamd van € 4.000,-

# Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid

## Missie

Wijzigingen in de wetgeving op het gebied van de ruimtelijke ordening leiden tot nieuwe bestuurlijke verhoudingen. Wij geven de komende jaren in overleg met onze partners vorm aan de realisatie van onze provinciale Omgevingsvisie. Deze visie met de planhorizon 2020 biedt de gelegenheid het provinciaal beleid op een aantal belangrijke thema's te actualiseren. Het wonen, werken en recreëren in een cultuurhistorisch en landschappelijk unieke omgeving is een belangrijke kernwaarde van Drenthe. Bescherming en verdere ontwikkeling er van vereisen een samenhangende scherpere ruimtelijke en economische profilering van het Drents plateau, de steden en de 'schil' van Drenthe. Verdere 'verrommeling' van het landschap wordt met kracht tegengegaan. Klimaatontwikkeling en ruimtegebruik worden nog beter op elkaar afgestemd. Duurzaam wonen en het toepassen van energiebesparing en nieuwe energiealternatieven worden gestimuleerd. De steden worden ontwikkeld vanuit hun specifieke kwaliteiten voor wonen en vestiging en hun verbinding met de omliggende groene ruimte. Er ligt een provinciale kerntaak op het gebied van – regionale – bereikbaarheid en openbaar vervoer. Specifiek wordt ingezet op versterking van de (inter)nationale posities van het Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen en de regio Emmen/Zuidoost-Drenthe.

## Doel (wat willen we bereiken?)

**Verkeer en vervoer**
In juli 2007 is het Provinciaal verkeers- en vervoersplan Drenthe tot 2020 vastgesteld. De centrale doelstelling van het PVVP is de bereikbaarheid goed te organiseren. Zodat de verschillende modaliteiten in combinatie gebruikt worden en elkaar maximaal versterken. Voor sociale ontplooiing moeten mensen zich veilig en tegen acceptabele reistijden kunnen verplaatsen tussen wonen en werken. Hierbij hebben we binnen de deur-tot-deur-benadering extra aandacht voor het gebruik van het openbaar vervoer en de fiets.

In het PVVP zijn de doelen tot 2020 aan de hand van 6 thema's beschreven:

*1. Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling*
Het versterken van de ruimtelijk-economische ontwikkeling van de stedelijke netwerken Groningen - Assen en Zuid Drenthe door de optimalisatie van de (inter)nationale bereikbaarheid en het creëren van voorwaarden voor duurzame mobiliteitsontwikkeling.

*2. Thema Bereikbaarheid*
De realisatie van duurzame bereikbaarheid op maat, waarbij de kracht van de verschillende modaliteiten wordt benut.

*3. Thema Veiligheid*
Het waarborgen van de verkeersveiligheid, de externe veiligheid en de sociale veiligheid in het openbaar vervoer.

*4. Thema Leefomgeving*
Het beperken van de negatieve invloed van verkeer en vervoer op de omgeving met betrekking tot milieu, natuur en leefbaarheid.

*5. Thema Innovatie*
Stimuleren van ontwikkeling en toepassing van innovatieve maatregelen ten behoeve van de realisatie van de mobiliteitsdoelstellingen.

*6. Thema Samenwerking*
De organisatie van (gebiedsgerichte) samenwerking tussen overheden, overheidssectoren, marktpartijen en belangengroepen ten behoeve van de realisatie van de mobiliteitsdoelstellingen.

Bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2010 is ook het Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer tot 2020 betrokken. Dit meerjarig investeringsprogramma geeft de financiële uitwerking van de beleidsambities van het PVVP weer. Op grond van de discussie over de kerntaken, het provinciaal belang en de financiële situatie van de provincie is een nadere prioritering in de investeringen aangebracht. Dit, gecombineerd met het temporiseren van het programma, betekent ook het bijstellen van de beleidsambities uit het Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan (PVVP).
De beschikbare middelen worden met prioriteit ingezet op een duurzaam veilige regionale bereikbaarheid, regionaal openbaar vervoer en ondersteunend aan de RSP opgaaf. Binnen de context van de provinciale Begroting 2011 gaan we hier nader op in in de hoofdstukken Ontwikkeling en Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we daaraan doen? In paragraaf 4.2 Investeringen naar nut zijn de studies en projecten voor 2011 opgenomen. Meer in detail zijn onze activiteiten, naast die van onze verkeers- en vervoerspartners, weergegeven in het PUP 2011.

**Beheer en onderhoud wegen**
Het beheer en onderhoud van de wegen is er op gericht dat de provinciale wegen met de daarbij behorende bermen en voorzieningen van dermate kwaliteit zijn dat de veiligheid en een vlotte doorgang voor de weggebruiker gewaarborgd zijn en ongevallen als gevolg van o.a. spoorvorming, slijtage (gladheid, stroefheid) of onduidelijke (weg)markering voorkomen worden. Daarnaast is de organisatie zo ingericht dat in geval van calamiteiten (incidenten, ongevallen, gladheid of ander onheil) de beschikbaarheid van het wegenareaal zo optimaal mogelijk blijft voor de regionale bereikbaarheid.

**Beheer en onderhoud vaarwegen**
Het beheer en onderhoud van de vaarwegen is gericht op veilig en doelmatig gebruik en een adequaat peilbeheer zodat wateroverlast en watergebrek voorkomen worden. Daarvoor dienen, zowel voor de scheepvaart als het wegverkeer, sluizen en bruggen in een goede operationele staat te zijn en moet de toegankelijkheid van de vaarwegen voor de beroeps- en recreatievaart door ruime openingstijden van bruggen en sluizen gewaarborgd zijn.

Bij de uitvoering van het onderhoud van zowel de wegen als de vaarwegen worden zoveel mogelijk duurzame toepassingen gebruikt bij de keuze van energievoorzieningen, bouwmaterialen en innovatieve uitvoeringsmethoden, waardoor o.a. het energieverbruik gereduceerd wordt.

**Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting en stedelijke ontwikkeling**
In juni 2010 is de omgevingsvisie Drenthe vastgesteld. In deze omgevingsvisie zijn vier wettelijk voorgeschreven provinciale planvormen samengenomen: de provinciale structuurvisie op grond van de Wet ruimtelijke ordening, het provinciaal milieubeleidsplan op grond van de Wet milieu-

beheer, het regionaal waterplan op grond van de waterwetgeving en het provinciaal verkeers- en vervoersplan op grond van de Planwet Verkeer en Vervoer.
De omgevingsvisie is gebaseerd op de uitgangspunten van de nieuwe wet Ruimtelijke ordening en sluit aan bij de filosofie van Provincies nieuwe stijl (PNS).

In de Omgevingsvisie geven wij aan hoe Drenthe zich op ruimtelijk -economische vlak tot omstreeks 2020 bij voorkeur ontwikkelt. Naast nieuw beleid betekent dit ook een nieuwe werkwijze met nieuwe rollen voor provincie en gemeente. In het najaar van 2010 is de realisatiestrategie gereed. Hierin wordt aangegeven welke gebiedsopgaven wij centraal stellen, hoe wij om willen gaan met het instrumentarium en de inzet van financiële middelen. In het licht van de realisatiestrategie hebben regionale woonafspraken en ruimtelijke kwaliteit onze bijzondere aandacht.

De komende tijd moeten wij in onze beleidsontwikkeling rekening houden met bevolkingsdaling. Deze daling (krimp) manifesteert zich in het oosten en zuidoosten van Drenthe.
De gevolgen van de krimp op aspecten als wonen, arbeidsmarkt, mobiliteit en voorzieningen, zijn samen met de gemeenten in beeld gebracht. Op basis hiervan ontwikkelen wij een beleidsvisie krimp.

## Baten en lasten programma

| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 76.593.892 | 85.668.131 | 102.070.926 | 110.008.103 | 84.037.150 | 78.780.627 |
| Totaal baten | 42.128.615 | 45.933.183 | 43.322.108 | 47.304.980 | 43.870.859 | 43.714.856 |
| Subtotaal voor bestemming | 34.465.277 | 39.734.948 | 58.748.818 | 62.703.123 | 40.166.291 | 35.065.771 |

## Ontwikkelingen

### Verkeer en Vervoer

*Luchtvaart*
De realisering van de baanverlenging van Groningen Airport Eelde staat voor 2011 in de planning nadat de Raad van State de laatste stap in deze (lange) procedure heeft voltooid.
De ontwikkeling van de luchthaven in relatie tot de baanverlenging behelst duurzaamheid, bereikbaarheid en inpassing in ruimtelijk economisch beleid als belangrijke beleidsaspecten (Beleidsnota luchtvaart 2009).

*Strategienota Verkeersveiligheid*
Via infrastructuur is al veel bereikt op het gebied van Duurzaam Veilig. Landelijk is geconstateerd dat met extra inzet op gedragsbeïnvloeding, de Permanente Verkeereducatie, doorgaande winst te boeken is. Het ministerie van verkeer en waterstaat heeft daartoe het Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2020 opgesteld. In nauw overleg met de Drentse partners in het Verkeers- en Vervoersberaad wordt gewerkt aan een Strategienota Verkeersveiligheid met speciale aandacht voor de kwetsbare verkeersdeelnemer en de veroorzakers van ongevallen. Op basis van ongevallenanalyses worden accenten in beleid gezet.

**Beheer en onderhoud vaarwegen**

*Voorzieningen vaarwegen*
In 2010 zijn wij gezamenlijk met enkele gemeenten gestart met een onderzoek naar mogelijke kwaliteitsverbeteringen van de voorzieningen op en langs onze vaarwegen. Dit met als doel om de recreatievaart te bevorderen en te stimuleren. Hieronder valt ook het reeds geopende traject van de vaarweg Erica - Ter Apel, waarvan we verwachten deze in 2013 geheel voor de scheepvaart open te stellen. Het bedieningsregiem wordt hierbij betrokken. Hiervoor moeten nog middelen beschikbaar gesteld worden.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

### Verkeer

**3.11 Investeringsnota Verkeer en Vervoer**

In het kader van de voorjaarsnota 2010 is ook het Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer tot 2020 vastgesteld. De reeds met de voorjaarsnota 2007 Plus gereserveerde middelen worden getemporiseerd ingezet tot en met 2015. Totaal gaat het om een reservering die een investeringsvolume van ruim € 53 miljoen mogelijk maakt. In verband met de financiële ontwikkelingen wordt in 2011 maximaal € 6.5 miljoen geïnvesteerd. De Investeringen Verkeer en Vervoer (IVV) zijn gebaseerd en afgestemd op het Provinciaal Verkeer en Vervoerplan, het nieuwe Omgevingsbeleid, het RSP en andere relevante provinciale programma's (o.a. Klimaat en Energie, pMJP). Het IVV biedt de basis voor nadere financieringsafspraken met Drentse gemeenten, vast te leggen in convenanten. We hebben daarmee een sturingsinstrument tot een brede en integrale aanpak met meerdere partners. De komende jaren is een beperkt budget beschikbaar. Nadrukkelijk zullen externe bijdragen als de Brede Doeluitkering Verkeer en Vervoer en cofinanciering worden aangesproken om de beleidsdoelen efficiënt te realiseren.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 3.11. Investeringsnota Verkeer en Vervoer | Realisatie van de projecten volgens Provinciaal Uitvoeringsprogramma 2011 en eerder. Zie paragraaf 4.2 Investeringen naar nut | Een programma met een maximaal provinciaal budget van € 6,5 miljoen uitvoeren.<br>Op basis van de beschikbare middelen voor het Investeringsprogramma verkeer en vervoer en de brede doeluitkering BDU wordt een Provinciaal Uitvoeringsprogramma 2012 opgesteld. |

### Vervoer

**3.12 Stimuleren goederenvervoer over water**

In 2010 is de visie binnenhavens en vaarwegen afgerond. In de visie zijn de ontwikkelkansen voor de beroepsvaart in Drenthe onder de loep genomen en worden gewenste maatregelen benoemd.
Het Meerjarenprogramma infrastructuur, ruimte en transport (MIRT) voorziet in 2012 in de realisatie van een de schutsluis in het Meppelerdiep bij Zwartsluis. We werken hierin samen met Rijkswaterstaat en betrokken overheden in Overijssel en Drenthe.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 3.12. Stimuleren goederenvervoer over water | Ontwikkeling goederenvervoer over water. | Visie binnenhavens en vaarwegen vaststellen.<br>Maatregelenpakket vaststellen. |

## Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

### 3.1 Regie ruimtelijke opgaven en verkenning actief provinciaal grondbeleid

Begin 2010 is de verkenning naar de toepassingsmogelijkheden van het bestaande instrumentarium voor actief grondbeleid afgerond. Aanvullend onderzoek moet uitwijzen of voor toekomstige ontwikkelingen strategische grondaankoop noodzakelijk is, gezien de provinciale rol.

De Omgevingsvisie Drenthe is hét strategische kader voor de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Drenthe. De visie formuleert voor de periode tot 2020 de belangen, ambities, rollen, verantwoordelijkheden en sturing van de provincie in het ruimtelijk-economische domein. Voor de realisatie van de in de Omgevingsvisie voorziene ontwikkelingen is het van belang deze te koppelen aan de lopende (investerings)programma's en andere projecten en lijnactiviteiten die het ruimtelijk-economisch domein raken.

In de realisatiestrategie voor de Omgevingsvisie wordt aangegeven welke gebiedsopgaven wij centraal stellen, hoe wij om willen gaan met het instrumentarium en de inzet van financiële middelen. De opgave is om met bestaande middelen (zowel vanuit de lijn als de programma's) tot een meerwaarde te komen op basis van een gebiedsgerichte aanpak, passend bij de kerntaken van de provincie.

Het operationaliseren van de Omgevingsvisie naar een realisatiestrategie met gebiedsopgaven betekent dat wij in samenspraak met onze partners komen tot een gedragen gebiedsagenda en gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor de uitvoering daarvan. Ook zal er voor een aantal thema's (zoals de kernkwaliteiten natuur en Landschap) nog een nadere verkenning / verdiepingsslag moeten worden gemaakt.

### 3.2 Tegengaan (verdere) verrommeling landschap

Ruimtelijke Kwaliteit is een van de speerpunten van onze omgevingsvisie. Met Atelier Mooi Drenthe vergroten wij de beleidsmatige aandacht voor ruimtelijke kwaliteit en het tegengaan van verrommeling. In onze rol van planadviseur zijn wij veelal direct betrokken bij de ruimtelijke planontwikkeling en wijzen wij gemeenten op het belang van de Ruimtelijke Kwalitieit.

### 3.3 Verbeteren kwaliteit woningvoorraad. Bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven

Wij willen samen met een gemeente (en/of corporatie) en een ontwikkelaar participeren in de realisering van een extreem duurzame woonwijk. De bijdrage betreft de proceskosten om te komen tot een goed ontwerp voor een (voorbeeld)wijk. De realisatie gebeurt door marktpartijen in combinatie met de desbetreffende gemeente. Beoogde financiële partijen in de ontwerpfase zijn naast de gemeente/corporatie een ontwikkelaar en leveranciers van innovatieve systemen. De meerwaarde zit in het combineren van verschillende concepten en technieken, die samen voor een duurzame wijk zorgen.

### 3.4 Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt

Vanwege de kredietcrisis is in 2009 besloten geld beschikbaar te stellen om in Drenthe stagnerende woningbouwprojecten los te trekken. Behalve het werkgelegenheidseffect dat wij hiermee proberen te genereren, willen we tevens de doorstroming op de woningmarkt stimuleren en het aanbod van woningen beter af te stemmen op de huidige vraag. In 2010 is hierop al door verschillende gemeenten een beroep gedaan. Ook in 2011 zijn hiervoor middelen beschikbaar en nemen wij onze provinciale rol

In het kader van de realisatie strategie omgevingsvisie maken wij op basis van een regionale woonvisie met gemeente afspraken over het woningen aanbod.

### 3.5 Impuls wijk- en buurtvernieuwing

In 2008 is met de pilots Nieuw-Buinen (Borger-Odoorn), Binnenvree (Coevorden) en Oranjebuurt (Hoogeveen) een impuls gegeven aan de wijk- en buurtvernieuwing. Deze pilots hebben een looptijd tot 2010. In de pilotprojecten stellen gemeenten samen met bewoners een plan van aanpak op. De aanpak is erop gericht om te stimuleren dat bewoners direct bij wijk- en buurtvernieuwing worden betrokken. Deze pilots zijn in 2010 afgerond.

### 3.6 Experimentele architectuur en wonen op en aan water

Met de voorjaarsnota 2009 is besloten de lopende pilot af te ronden en geen nieuwe meer op te starten. Voor pilot(s) die nog niet zijn opgestart betekent dit dat nog wel wordt meegedacht, maar dat er geen financiële bijdragen meer geleverd worden.

### 3.8 Uitbouw positie Beilen als substreekcentrum

Met behulp van een extern bureau is op ambtelijk niveau een visie op Beilen gemaakt. Deze visie dient als input voor de gemeentelijke structuurvisie en de realisatiestrategie van de omgevingsvisie Drenthe.

### 3.15 Kanaliseren gevolgen bevolkingsdaling

In 2010 is het onderzoek naar de gevolgen van bevolkingsdaling afgerond. De uitkomsten van dit onderzoek zijn verwerkt in een startnotitie beleidsvisie krimp. Deze krimp strategie wordt in 2011 verder ontwikkeld en in 2011 geoperationaliseerd.

De gedachtelijn is om in de Drentse krimpstrategie verschillende sectorale beleidslijnen bij elkaar te laten komen. De krimpstrategie is dan niet zozeer iets nieuws, maar slimme verbindingen in bestaande beleidslijnen. Zoals de koppeling van wonen en werken, bereikbaarheid en voorzieningen, wonen en voorzieningen etc. Hier hangt een paraplu boven die redeneert vanuit een systeembenadering (onderzoek Companen kernenkansenkaart) en uitgaat van het zo goed mogelijk accommoderen van krimp.

Middelen voor de financiering van de uitvoering van beleidsvisie voor de periode 2011 2013 worden gezocht binmnen het budget (€ 25miljoen) gereserveerd met de motie Sociaal economische vitalisering van het platteland De behandeling van de krimpstrategie in januari 2011 door PS is inclusief een dekkingsvoorstel voor een meerjaren uitvoeringsprogramma, dit in aansluiting op motie M2010-28.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 3.1. Regie ruimtelijke opgaven | ■ Realisatiestrategie met gebiedsopgaven en een door partners gedragen gebiedsagenda.<br>■ Meer provinciale regie op ruimtelijke processen, gebiedsgerichte ontwikkelingsprojecten en realisatie van provinciale en rijksdoelen. | ■ Intensiveren relatiebeheer<br>■ Uitwerken concept Agropark<br>■ In de uitvoeringsagenda van de realiseringsstrategie wordt nadrukkelijk aandacht besteed aan de kwaliteit en diversiteit van het Drentse landschap. Daarbij zal het landschap, als onderdeel van het totaal aan kernkwaliteiten, worden geoperationaliseerd op dezelfde wijze als bij het cultuur historisch kompas (CHW)<br>■ Een nadere afbaking van de ruimte en mogelijkheden voor windenergie binnen het vastgestelde zoekgebied. |
| 3.2. Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | ■ Meer op kwaliteit gerichte ruimtelijke en landschappelijke planvorming.<br>■ Minder verrommelingssituaties. | ■ Er wordt actief gestuurd op uiteenlopende projecten die de verrommeling van het landschap tegengaan danwel de kwaliteit van het landschap verbeteren. Grotendeels gebeurt dit in samenwerking met de diverse de gemeenten. In 2009 zijn tientallen projecten tot stand gekomen waarvan de looptijden door gaan tot eind 2011.. |
| 3.4. Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt | ■ Stagnerende woningbouwprojectenlos trekken.<br>■ Meer balans tussen vraag en aanbod op de woningmarkt zowel kwantitatief als kwalitatief | ■ Overleg met initiatiefnemers van stagnerende woningbouwprojecten (versnellingstafels).<br>■ Maken van regionale woonvisies.<br>■ In overleg met gemeenten afstemmen woningaanbod / woonplannen op regionaal niveau. |
| 3.15. Kanaliseren gevolgen bevolkingsdaling | ■ Zicht op aard en omvang bevolkingsdaling Drenthe en de gevolgen daarvan op wonen, arbeidsmarkt, mobiliteit en voorzieningen.<br>■ Beleidsmaatregelen hoe om te gaan met negatieve effecten bevolkingsdaling en kansen die zich hierdoor voordoen. | ■ Operationaliseren beleidsstrategie<br>■ Volgen van en bijdragen aan beleidsontwikkelingen m.b.t. bevolkingsdaling op nationaal en Europees niveau. |

## Stedelijke ontwikkeling

### 3.9 Attractieve steden / Verbreed RSP

Het onderwerp Verbreed RSP wordt behandeld als majeurprogramma Verbreed RSP.

### 3.10 Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen en Regiovisie Groningen-Assen

In het bezuinigingsvoorstel 2010-2013 is de verschuiving van deze prioriteit naar programma 3 meegenomen. Het regiopark maakt daarmee integraal onderdeel uit van de Regiovisie Groningen-Assen.

De regio Groningen-Assen maakt onderdeel uit van het nationaal stedelijk netwerk. Doel van de regio is het tot stand brengen van een diversiteit aan aantrekkelijke woon- en werkmilieus, een brede voorzieningenstructuur, een bereikbare regio via de weg en het openbaar vervoer en een aantrekkelijk landschap dat ook voorziet in de behoefte aan recreatieve uitloop. Deze gebiedsopgave maakt eveneens onderdeel uit van de Omgevingsvisie Drenthe.

De bijdragen aan het Regiofonds en het Regiopark lopen in tijd niet gelijk op. Omdat ook in de toekomst middelen uit nationale en Europese programma's nodig zijn om de Drentse ambities te realiseren is het noodzakelijk te kunnen blijven beschikken over voldoende cofinancieringsmiddelen, bijvoorbeeld om vanaf 2013 aan het Regiopark te kunnen blijven bijdragen. Hiervoor wordt de Dynamische Cofinancieringsreserve ingezet.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 3.10 Regiovisie Groningen-Assen (incl. Regiopark) | Creëren van aantrekkelijke woon- en werkmilieus, een brede voorzieningenstructuur, een bereikbare regio en een aantrekkelijk landschap. | Realiseren projecten Leekstermeer, Veenhuizen, IGS Leek-Roden, KoningsAs en landgoederen Eelde - Paterswolde en investeren in gebiedsfonds Drentsche Aa. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| P3.02 Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | 1.004.282 | 604.500 | 250.000 | 0 | 0 | 0 |
| P3.09 Attractieve steden | | 2.000.000 | 2.000.000 | 0 | 0 | 0 |
| P3.14 Regio Specifiek Pakket (RSP) | 2.034.848 | 7.100.000 | 24.312.027 | 24.896.447 | 18.837.866 | 18.479.765 |
| Totaal programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 3.039.130 | 9.704.500 | 26.562.027 | 24.896.447 | 18.837.866 | 18.479.765 |

## Moties

**Motie 2: (Voorjaarsnota 2007 PLUS) Adequate ov-vervoersverbinding Roden-Groningen**
Er heeft een onderzoek naar een adequate ov-vervoersvorm plaatsgevonden in het kader van de regiovisie. Op basis hiervan is een verbetering van de ov-voorziening uitgewerkt (Masterplan HOV). Moment van uitvoering is afhankelijk van de bestuurlijke afspraken voor de gebiedsopgave Leek-Roden.

**Motie 11: (Voorjaarsnota 2007 PLUS) Beveiligde parkeerplaatsen langs A37**
Samen met de gemeente Meppel en een private partij wordt bij Rogat een bewaakte parkeerplaats gerealiseerd. Uitvoering najaar 2009/voorjaar 2010.

**Motie M2010-28: (Voorjaarsnota 2010) Sociaal economische vitalisering van het platteland.**
Met de behandeling van de beleidsvisie krimp in januari 2011door PS zal eveneens een dekkingsvoorstel voor een meerjaren uitvoeringsprogramma worden voorgelegd.

## Wat doen we nog meer?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Verkeer en vervoer | **Studies**<br>Studies en plannen voor toekomstige projecten. | In 2011 worden een aantal studies afgerond dan wel uitgevoerd waaronder de vervolgstudie Dryports, de beleidsvisie Vaarwegen, een studie naar de verdubbeling van de N34 en een studie naar de aansluiting bij Fluitenberg. Verder wordt door de drie noordelijke provincies een plan voor een kwaliteitsnetwerk voor het landbouwverkeer uitgewerkt. |
| | **Luchtvaart**<br>Een Luchthaven Besluit met een gewijzigde geluidszone. | Voor Luchttransportcentrum Hoogeveen zal de provincie als (nieuw) bevoegd gezag in 2011 een Luchthaven Besluit maken waarvan een gewijzigde geluidszone een belangrijk onderdeel zal zijn. |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| | **Openbaar vervoer**<br>Implementatie treinconcessie 2012-2027 van de Vechtdallijnen (Zwolle - Emmen en Almelo - Mariënberg).<br><br>Verkennende studies n.a.v. de Railvisie.<br><br>Beter toegankelijke bushaltes. | In 2010 is de aanbesteding van de treinconcessie 2012-2027 van de Vechtdallijnen (Zwolle - Emmen en Almelo - Mariënberg) afgerond. In 2011 en 2012 wordt deze concessie geïmplementeerd. We starten samen met de nieuwe vervoerder Arriva en de beheerder van het spoor ProRail een ontwikkeltraject.<br>Op basis van de in 2010 gepresenteerde Railvisie Drenthe 2040, starten een aantal verkennende studies. Het gaat hierbij om een onderzoek naar de (on)mogelijkheden van de introductie van personenvervoer op de Bentheimer Eisenbahn (Coevorden - Nordhorn - Bad Bentheim), de realisatie van een transferium bij De Punt en de Regiotram / Regiorail Groningen - De Punt - Assen.<br>In 2011 zullen de Drentse gemeenten en de provincie Drenthe verder gaan met het toegankelijk maken van bushaltes. |
| | **Mobiliteitsmanagement**<br>Een uitgewerkt convenant om autokilometers te reduceren. | Voor een goede en duurzame bereikbaarheid investeren we in infrastructuur, transferia en openbaar vervoer. Mobiliteitsmanagement richt zich op structurele gedragsveranderingen van de gebruiker. In het advies van de SER komt naar voren dat werkgevers en werknemers gezamenlijk veel meer kunnen doen aan de reductie van het aantal autokilometers en dus de bestrijding van files. In de regio Groningen-Assen is hiertoe een convenant met gesloten tussen overheid en bedrijfsleven. In 2011 geven we hier nadere uitwerking aan. |
| | **Dynamische informatievoorzieningen**<br><br>Een aansluiting bij de Nationale Databank Weggevens (NDW | In 2011 wordt aansluiting bij de Nationale Databank Weggevens (NDW) gezocht. Gegevens over wegwerkzaamheden worden doorgegeven naar het NDW waardoor zij realtime beschikbaar zijn voor navigatiesystemen. Daarnaast worden de mogelijkheden verkend van aansluiting van Sensor City aan het NDW. |
| Beheer en onderhoud wegen | Een provinciaal wegennet van acceptabele kwaliteit waarbij veiligheid een hoge eis is. | Naast het dagelijks beheer en onderhoud voeren we grotere deklaagprojecten e.d. uit om de kwaliteit van de wegen op het gewenste peil te krijgen/houden. |
| Beheer en onderhoud vaarwegen | Een provinciaal vaarwegennet dat aantrekkelijk en geschikt is voor zowel de recreatievaart als de beroepsvaart. | Naast het dagelijks beheer en onderhoud van de vaarwegen, exclusief het inmiddels geopende deel van Erica - Ter Apel, voeren we grotere oeverbeschermingsprojecten en kunstwerkenreconstructies/-renovaties uit om de kwaliteit van de vaarwegen op het gewenste peil te krijgen/houden. Hierbij worden nieuwe ontwikkelingen zoals afstandsbediening van de bruggen en sluizen en het aanbrengen van recreatievoorzieningen, steeds meer toegepast, o.a. de passantenhaven Dieverbrug.<br>Bij de bediening van bruggen en sluizen wordt meer gebruik gemaakt van gecombineerde bedieningsvormen<br>We blijven zorgen voor regie op de waterhuishouding. |
| Landschappelijke inpassing | Een waardevolle, karakteristieke, veilige en duurzame groenstructuur langs provinciale wegen en kanalen. | Binnen het kader van onze groenbeheervisie zijn we in 2009 gestart met het inpassen van de groenstructuur langs onze wegen en vaarwegen, waar dat mogelijk is. Hierbij spelen naast landschappelijke kwaliteiten ook verkeerskundige, ecologische, cultuurhistorische en ruimtelijke waarden een rol. We willen met deze visie een voorbeeld voor gemeenten en andere wegbeheerders zijn. |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Beeldende kunst | Aantrekkelijker maken van de Drentse wegen en vaarwegen door het plaatsen van beeldende kunst. | Na 2011 worden lopende afspraken afgerond mbt de financiering van kunst langs de weg. Er worden geen nieuwe verplichtingen meer aangegaan. |
| Vaarverbinding Erica-Ter Apel | Het vaartraject zal in 2013 geheel bevaarbaar zijn.<br>In 2011 realisatie van het vaartraject Veenpark - Bladderswijk. | In 2011 zal er op alle fronten gestart en/of gewerkt worden aan de realisatie van 4 kilometer nieuw kanaal tussen het Veenpark en de Bladderswijk waarbij ook het Scholtenskanaal wordt hersteld. Hierbij moeten 9 bruggen worden gebouwd en moeten een spaarsluis en een koppelsluis worden aangelegd.<br>De actuele stand van zaken is te volgen op http://www.erica-terapel.nl<br>In 2010 is het eerste deel van de vaarweg geopend. Dit betekent dat er dus vanaf 2011 beheer- en onderhoudskosten gemaakt zullen worden..<br>Voor de navolgende jaren zal over de kosten en de dekking daarvan met alle participanten afspraken moeten worden gemaakt.<br>In afwachting van voldoende budget zal de bediening incidenteel plaatsvinden. |
| Vervangen bruggen en sluizen | Reconstructie Ericasluis. | In 2010 is de reconstructie van de Ericasluis voorbereid en wordt in 2011/2012 uitgevoerd. Dit is één van de kunstwerken van de bestaande infrastructuur waarvan de vervangingskosten geactiveerd worden op de begroting. |
| WRO | Borgen van provinciaal belang in ruimtelijke plannen gemeenten. | Adviseren en beoordelen van gemeentelijke structuurvisies en bestemmingsplannen op basis van het provinciaal belang zoals gedefinieerd in de omgevingsvisie. |
| Gebiedsontwikkeling | Integrale gebiedsontwikkelings- en uitvoeringsplannen. | Vanuit regisseursrol PNS ervoor zorgen dat integrale gebiedsontwikkelings- en uitvoeringsplannen worden opgesteld. |
| Monitoring | Bevolingsprognoses en woningbehoefte<br>Woningbouw monitor<br>Woningmarktberichten | Data verzamelen, rapporteren en publiceren.<br>Organiseren jaarlijkse woonmiddag. |
| Statushouders | Huisvesting statushouders conform met het rijk gemaakte afspraken | Half jaarlijks verslaglegging aan inspectieVROM<br>Voeren van overleg met gemeenten, woningbouwcorporaties en COA. |
| Stedelijke ontwikkeling | Nieuwe afspraken met het rijk over woningbouw nationaal stedelijk netwerk Groningen - Assen en Stadsregio Emmen.<br>Start integrale gebiedsontwikkeling Leek - Roden. | Voeren van overleg met rijk, nationaal stedelijk netwerk Groningen - Assen en Stadsregio Emmen.<br>Voeren van overleg met betrokken gemeenten en provincie, mede gericht op provinciale bijdrage aan regionale infrastructuur. |

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer |
|---|---|
| PUP Verkeer en Vervoer 2011 | 1e kwartaal 2011 |
| Visie Binnenhavens en Vaarwegen | 1e kwartaal 2011 |

## Wat mag het kosten?

| | Product/prioriteiten | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 3.039.130 | 9.704.500 | 26.562.027 | 24.896.447 | 18.837.866 | 18.479.765 |
| | P-3.0 Verkeer | 22.651.344 | 25.052.681 | 27.829.343 | 37.043.773 | 19.847.603 | 20.003.653 |
| | P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | 10.893.372 | 12.047.049 | 9.420.454 | 9.627.240 | 10.376.176 | 10.376.176 |
| | P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | 10.090.109 | 7.242.319 | 10.353.763 | 12.419.656 | 9.851.805 | 4.984.092 |
| | P-3.3 Vervoer | 24.222.360 | 22.558.166 | 21.587.999 | 21.592.769 | 21.597.629 | 21.597.629 |
| | P-3.4 Ruimtelijke ordening en volks-huisvesting | 1.738.553 | 5.846.930 | 3.595.114 | 2.206.114 | 1.266.114 | 1.266.114 |
| | P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | 3.959.024 | 3.216.486 | 2.722.226 | 2.222.104 | 2.259.957 | 2.073.198 |
| | Totaal lasten | 76.593.892 | 85.668.131 | 102.070.926 | 110.008.103 | 84.037.150 | 78.780.627 |
| Baten | P-3.0 Verkeer | 6.110.789 | 14.326.961 | 11.424.165 | 16.709.762 | 16.514.957 | 17.683.788 |
| | P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | 289.394 | 49.660 | 49.660 | 49.660 | 49.660 | 49.660 |
| | P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | 8.695.394 | 6.582.367 | 10.542.770 | 9.240.045 | 6.000.729 | 4.675.895 |
| | P-3.3 Vervoer | 23.554.303 | 22.068.659 | 21.305.513 | 21.305.513 | 21.305.513 | 21.305.513 |
| | P-3.4 Ruimtelijke ordening en volks-huisvesting | 12.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | 3.466.734 | 2.905.536 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal baten | 42.128.615 | 45.933.183 | 43.322.108 | 47.304.980 | 43.870.859 | 43.714.856 |
| Bestemming resultaat | Subtotaal voor bestemming | 34.465.277 | 39.734.948 | 58.748.818 | 62.703.123 | 40.166.291 | 35.065.771 |
| | Reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt | -1.990.516 | -511.227 | -340.000 | -340.000 | -340.000 | -340.000 |
| | Reserve Investeringen verkeer en vervoer | -14.990.585 | -4.473.067 | -3.549.583 | -16.727.163 | -756.995 | -470.844 |
| | Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel | 378.497 | -41.667 | -76.667 | -3.340.000 | -4.739.578 | -1.200.000 |
| | Reserve verdubbeling N33 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | -6.623.744 | -1.212.000 | -6.000.000 | -1.140.698 | -1.163.500 | -1.774.801 |
| | Reserve Regio Specifiek Pakket | -2.034.848 | -3.665.000 | -22.831.508 | -15.730.720 | -9.866.944 | -8.340.012 |
| | Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | 0 | -3.200.000 | -3.550.000 | -2.750.000 | -1.400.000 | -1.000.000 |
| | Subtotaal na bestemming | 9.204.081 | 26.631.987 | 22.401.060 | 22.674.542 | 21.899.274 | 21.940.114 |

## Toelichting op verschillen tussen 2010 en 2011

| P-3.0 Verkeer | |
|---|---|
| Lagere kosten verkeerswaarnemingen en mobiliteit | -113.380 |
| Lagere rentetoevoeging middelen BDU | -191.854 |
| Projecten gedragsbeïnvloeding (eerdere BDU middelen) | -200.000 |
| Lagere kapitaallasten FVV MUP-projecten infrastructuur uitvoeren | -923.484 |
| Onderhoud en verbeteringswerken N34 | 4.788.000 |
| RSP | 19.166.508 |
| Aanleg Meppelerdiepschutsluis | 200.000 |
| Diversen | 165.695 |
| | 22.891.485 |
| P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | |
| Onderhoud wegen, fietspaden faunatunnels, inclusief bijbehorende projecten | -2.626.595 |
| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | |
| Onderhoud vaarwegen, inclusief bijbehorende projecten | 3.015.444 |
| Vaarwegverbinding Erica - Ter Apel | -3.940.000 |
| Diversen | 75.597 |
| | -848.959 |
| P-3.3 Vervoer | |
| Rente toevoeging Voorziening BDU openbaar vervoer en bijdrage apparaatskosten | -207.021 |
| P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | |
| Stimulering Drentse woningmarkt | -2.160.000 |
| Tegengaan (verdere) verrommeling landschap (5.4e) | -354.500 |
| Diversen | -91.816 |
| | -2.606.316 |
| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | |
| Stedelijke Ontwikkeling en vernieuwing, inkomsten en uitgaven grotendeels gestopt Alleen ISV III verhoogd gecontinueerd. | 2.411.276 |

# Programma 4. Kennis wérkt

## Missie

Niemand aan de kant! Zeker niet bij opleiding en werk. Alle talenten in Drenthe worden benut, zodat iedereen deelneemt aan onderwijs, arbeidsmarkt of samenleving. Daarbij ontwikkelt de Drentse economie zich tot een duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie. Met kansrijke sectoren die passen bij het profiel van Drenthe. Maar ook met aandacht voor de internationale context waarin Drenthe opereert. Voor welvaart en welzijn van alle inwoners van deze provincie!

## Doel (wat willen we bereiken?)

De centrale doelstelling, zoals verwoord in de Economische Beleidsagenda 2010-2015, is het scheppen en behouden van werkgelegenheid door de ontwikkeling van een duurzame en robuuste economische structuur. Hierbij ligt de focus op het ontwikkelen van kennis en innovatie. Voor het realiseren van onze ambities zijn rijks- en Europese middelen van belang. Door diverse ontwikkelingen staan deze middelen onder druk. Het komende jaar richten we ons proactief op het beïnvloeden van de inhoud van het nieuwe Europese en rijksbeleid en de daaruit voortvloeiende programma's. Hier komen we verder in dit programma op terug.

De vijf prioriteiten in de Drentse Economische Agenda zijn uitgewerkt in het Kader voor Economische Investeringen (KEI). Op basis van dit KEI worden jaarprogramma's gemaakt. De vijf prioriteiten zijn:

1. Versterken regionale innovatiekracht
2. Optimale aansluiting bedrijfsleven, arbeidsmarkt en onderwijs
3. Optimaliseren vestigingsklimaat
4. Beter benutten van het toeristisch-recreatieve mogelijkheden
5. Versterken van de agribusiness

In deze begroting komen de eerste drie prioriteiten aan de orde bij Economie, de vierde bij Toerisme en de vijfde bij Landbouw.

De provincie heeft binnen het economisch domein alleen een rol als aan alle volgende criteria is voldaan:

- Subsidiariteit
- Additionaliteit
- Vraaggerichtheid
- Kwaliteit boven kwantiteit (focus en scherpte in de inzet en naar de Drentse maat)
- Effectiviteit en efficiëntie: gerichtheid op stuwendheid, onderscheidendheid (piekenbenadering) en schaalvoordelen (stedelijke netwerken)

Uitgangspunt is dat de provincie niet treedt in de verantwoordelijkheid van andere overheden of van individuele marktpartijen of instellingen. Als regisseur van het ruimtelijk-economisch beleid wil de provincie komen tot een heldere taakverdeling met (intermediaire) organisaties en tussen deze organisaties onderling. Dit gebeurd in overleg met deze partijen. Centraal hierbij staat het organiseren van voldoende realisatiekracht, een goede coördinatie vanuit de provinciale organisatie en een optimale samenwerking binnen Noord-Nederland. Hierbij wordt, nog

meer dan voorheen, aansluiting gezocht bij de dynamiek en het organiserend vermogen van de Drentse economie en de partijen die in dit werkveld actief zijn.

De rol van de provincie kan hierbij variëren. In het ene dossier kan het wijs zijn vooral faciliterend, stimulerend en ondersteunend te zijn (bijvoorbeeld op het terrein van innovatie), soms is een meer sturende en leidende rol het meest effectief (bijvoorbeeld bij de ontwikkeling van bedrijvenlocaties).

De genoemde criteria zijn bepalend voor de inhoudelijke bandbreedte van onze ambitie. Onze rol in het realiseren van die ambitie is anders, gezien Provincie Nieuwe Stijl (PNS) en de financiële situatie. In voorgaande jaren hebben wij ons gericht op een veelvoud aan thema's, pieken en speerpunten vanuit een rol in de projectontwikkeling, uitvoering en als financier. In de komende jaren is onze inspanning gefocust op een beperkt aantal thema's en pieken vanuit een regierol gericht op het organiseren en laten uitvoeren van de projectontwikkeling en uitvoering. Vanuit onze rol betekent het dat wij het Innovatief Actieprogramma Drenthe (IAD) en andere subsidie-instrumenten niet meer zelf gaan uitvoeren en dat wij nadrukkelijker afspraken moeten maken met onze partners over wie wat doet.

De afgelopen tijd lag de focus al meer op specifieke thema's, pieken en speerpunten. Deze focus is door het minder beschikbaar komen van financiële middelen nog verder aangescherpt. Dit heeft als consequentie dat wij ons vooral richten op die pieken waarin wij (inter)nationaal onderscheidend (kunnen) zijn (sensorsysteemtechnologie en de agribusinessketen) en de stuwende vrijetijdseconomie en ons minder richten op terreinen, zoals recreatie en primaire landbouw.

**Economie**

De doelstellingen voor economie zijn gekoppeld aan de centrale doelstelling om werkgelegenheid te scheppen en te behouden door de ontwikkeling van een duurzame en robuuste economische structuur:

- Een duurzame economische ontwikkeling die zich manifesteert in een relatieve werkgelegenheidsontwikkeling die minimaal gelijk is aan de nationale ontwikkeling en een stijging van het opleidingsniveau.
- Een verbetering van het imago van Drenthe wat het vestigingsklimaat in Drenthe voor wonen, werken en recreatie en toerisme positief beïnvloed.

*Indicatoren*

- Aantal arbeidsplaatsen (streefwaarde: procentuele ontwikkeling in Drenthe gunstiger dan de nationale trend).
- Werkloosheidspercentage (Drentse werkloosheid ligt nu boven het landelijke niveau. Streefwaarde: verkleining van het verschil met het nationaal werkloosheidspercentage).
- Een stijging van het opleidingsniveau van de Drentse beroepsbevolking.
- Aantal vacatures die langer dan zes maanden open staan (streefwaarde: minder open staande vacatures ten opzichte van de landelijke cijfers).

Voor het meten van de verbetering van het imago van Drenthe wordt twee-jaarlijks een meting uitgevoerd (1-meting is uitgevoerd in 2010). In 2012 vindt weer een meting plaats. In 2011 wordt daarover verder niet gerapporteerd.

### Toerisme

De doelstelling voor toerisme is: Kwaliteitsverbetering en verbreding van het toeristische product Drenthe en bevordering van het gebruik daarvan. Dit om een verdere groei van de toeristische bestedingen en daarmee samenhangende werkgelegenheid in Drenthe te realiseren. Dit leidt tot een werkgelegenheid in de toeristische sector in Drenthe die zich gelijk aan of beter ontwikkelt dan de landelijk gemiddelde werkgelegenheid in de toeristische sector.

*Indicator*
De werkgelegenheid in de toeristische sector in Drenthe ontwikkelt zich beter of gelijk aan het landelijk gemiddelde.

### Landbouw

De provincie zet in op vernieuwing en versterking van een maatschappelijk verantwoord, markt en ketengericht agrocluster in Drenthe met behoud of toename van de werkgelegenheid.

De doelstelling voor landbouw is: Structuurversterking in de agribusiness door systeem-, product- en procesinnovaties zowel op primaire bedrijven als bij andere ketenpartners. Hierdoor wordt de concurrentiekracht en daarmee het economisch perspectief van de Drentse agrarische sector verbeterd en daarmee samenhangende werkgelegenheid in Drenthe gerealiseerd. Dit leidt tot een werkgelegenheid in de agribusiness in Drenthe die zich gelijk aan of beter ontwikkelt dan de landelijk gemiddelde werkgelegenheid in de toeristische sector. De ketenpartners kunnen verspreid zijn over de drie noordelijke provincies, of zelfs daarbuiten gevestigd zijn.

*Indicator*
De werkgelegenheid in de agribusiness in Drenthe ontwikkelt zich beter of gelijk aan het landelijk gemiddelde.

## Baten en lasten programma

| Programma 4 Kennis wérkt | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 17.638.221 | 11.402.725 | 12.547.420 | 6.625.315 | 6.727.601 | 4.027.601 |
| Totaal baten | 204.198.316 | 2.073.370 | 1.533.631 | 2.534.251 | 2.534.921 | 2.534.921 |
| Subtotaal voor bestemming | -186.560.095 | 9.329.355 | 11.013.789 | 4.091.064 | 4.192.680 | 1.492.680 |

## Ontwikkelingen

### Economie

Voor de lange termijn zien we de volgende economische trends die invloed hebben op de Drentse economie:

- Voorzichtig herstel van de economie.
- MKB is en blijft de motor van de Drentse economie.
- De beroepsbevolking zal minder groeien en uiteindelijk afnemen als gevolg van ontgroening en vergrijzing. Dit leidt op termijn mogelijk tot krapte op de arbeidsmarkt en binnen bepaalde sectoren.

Naast deze ontwikkelingen spelen ook enkele belangrijke zaken op de korte termijn. Allereerst zijn er de gevolgen van de economische crisis. Waar het CPB onlangs aangaf voor de productie lichte tekenen van herstel te zien, geldt dat niet voor de werkloosheid. Het landelijke werkloosheidspercentage lag in juli 2010 1,7% hoger dan 12 maanden eerder. Het beeld voor de arbeidsmarktregio Drenthe is negatiever, want het percentage is hier gestegen met 4,9%. Het NWW-percentage (de niet-werkende werkzoekenden uitgedrukt als percentage van de beroepsbevolking) kwam in de arbeidsmarktregio Drenthe eind juli uit op 7,6%. Landelijk lag het NWW-percentage eind juli op 6,4 %. De afstand tussen het landelijke en het Drentsche werkloosheidsniveau – de regionale component – bedraagt daarmee 1,2% (bron UWV)

Op dit moment is het ministerie van Economische Zaken (EZ) bezig met een herijking van het piekenbeleid. Met het piekenbeleid zet EZ in op innovatie in kansrijke economische gebieden. Dit moet leiden tot een ondernemende, concurrerende en innoverende economie. Het huidige piekenbeleid loopt eind 2010 af. Hoe het eventuele vervolg er uit komt te zien is nog onduidelijk, te meer omdat het landelijke overleg daarover tussen IPO en EZ is afgebroken.
In afstemming met Groningen en Friesland is onze inzet gericht op het tot stand komen van een nieuw noordelijk programma. De pieken fungeren daarbij als drager voor de kenniseconomie in Drenthe. Door middel hiervan wordt een extra impuls in de economische ontwikkeling van Drenthe gecreëerd waarvan vooral het Drentse midden- en kleinbedrijf zal profiteren. Een eventueel nieuw noordelijk programma, waar sensortechnologie deel van uitmaakt, behoeft opnieuw provinciale cofinanciering. Daarbij zal dan een beroep worden gedaan op de Dynamische Cofinancieringreserve.

De strategische agenda voor Noord Nederland krijgt uitvoering via de uitvoeringsprogramma's Koers Noord (2006-2010 en eventueel vervolg daarop), OP EFRO Noord-Nederland (2007-2013), de Interreg programma's en het provinciaal Meerjaren Programma voor het landelijk gebied (pMJP). Deze programma's vormen daarmee een belangrijk kader voor de realisering van de economische ambities van Drenthe.
In 2011 zal de aandacht uitgaan naar het beïnvloeden van de inhoud van het nieuwe Europese en Rijksbeleid en de daaruit voortvloeiende programma's t.b.v. de realisatie van de visie van het Samenwerkingsverband Noord Nederland (SNN). Dit kan leiden tot de opstelling en/of bijstelling van de Strategische Agenda van het SNN. Afhankelijk van de uitkomst van deze discussies wordt vanaf 2012 gewerkt aan nieuwe operationele programma's. Duidelijk is al wel dat SNN dit proces samen met haar partners, de clusters waarin een aantal organisaties samenwerken, kennisinstellingen, ondernemersorganisaties gaat vormgeven. In het licht van Europe 2020 (EU2020) kan het noodzakelijk zijn om tot een nieuwe Strategische Agenda te komen. Duidelijkheid over eventuele nieuwe Europese programma's voor onze regio is op zijn vroegst eind 2013 voorzien.

De financiële mogelijkheden om onze ambities te realiseren zijn in de komende jaren door diverse ontwikkelingen fors ingeperkt, zoals:
- Bezuinigingen provinciale begroting
- Naderende uitputting noordelijke ruimtelijk economische programma's EFRO Noord-Nederland en Koers Noord en het Interreg IV-A programma
- Naderende uitputting middelen voor Sociaal economische vitalisering binnen het Europese Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP).

De verminderde financiële mogelijkheden hebben uiteraard effect op de realisatiemogelijkheden van de provinciale ambitie. Dit zal zich naar verwachting onder andere vertalen in een verminderd aantal gestimuleerde projecten. Tegelijkertijd zullen we een grotere inzet plegen om middelen te genereren uit tot nu toe minder makkelijk toegankelijke bronnen. Dit geldt ook

voor toerisme en agribusiness. Voor de (co)financiering zal een beroep worden gedaan op de Dynamische Cofinancieringreserve.

**Toerisme en recreatie**
De hedendaagse toerist wordt steeds kritischer en zijn behoeften worden steeds specifieker. Het aanbod moet steeds meer toegesneden zijn op specifieke doelgroepen en voldoen aan de marktvraag. Een toeristisch recreatief totaalproduct bestaat uit onder andere accommodaties, voorzieningen, cultuur, natuur en landschap en goed gastheerschap. Om in de toekomst te kunnen voldoen aan de toenemende kwaliteitseisen van de toerist, moet de sector adequaat blijven inspelen op deze ontwikkelingen. Dit vraagt om focus op kennis en innovatie gericht op toegevoegde waarde, financiële ruimte, maar ook fysieke ruimte.

**Landbouw**
Wijziging van het Europees landbouwbeleid, wereldwijde voedselzekerheid en het gebruik van agrarische grond- en reststoffen als alternatief voor petrochemische grondstoffen en energie geven kansen om vernieuwingen in de agribusiness door te voeren en activiteiten te clusteren. Door de hervorming van het Europese landbouwbeleid (GLB) staan onze belangrijkste agroclusters (zuivel, suiker en zetmeel) onder druk. De resultaten van de Health Check van het Europees landbouwbeleid geven aan dat de agrarische productie moet voldoen aan tal van maatschappelijke eisen op het gebied van voedselveiligheid en -kwaliteit, dierenwelzijn en milieu.
De verwachting is dat ook het EU-beleid ten aanzien van natuur (Natura 2000), bodem en de uitwerking van de Kaderrichtlijn Water grote gevolgen zullen hebben voor de bedrijfsvoering op primaire bedrijven.
De landelijke inzet is nauw verbonden met het de uitkomst van de herziening van de Europese begroting in relatie tot de toekomst van het GLB. Onzeker is in hoeverre er vanuit het ministerie van LNV middelen bestemd blijven voor plattelandsbeleid.
Zowel de huidige gemiddelde bedrijfsomvang als de gang van zaken rond bedrijfsopvolging wijzen ondubbelzinnig in de richting van een verdere schaalvergroting. Het huidige aantal bedrijven zal daarbij in de komende decennia mogelijk worden gehalveerd. Schaalvergroting is vanuit ondernemersperspectief vooral een manier om de kostprijs te verlagen en daardoor de concurrentiepositie veilig te stellen. Een bijkomend effect is dat schaalvergroting heeft bijgedragen aan technologische vernieuwing. Dat heeft de Drentse landbouw t.o.v. het buitenland een technische voorsprong opgeleverd.
De geschetste ontwikkelingen maken dat het voor ondernemers complexer wordt. De kwaliteit van het ondernemerschap wordt daarom een steeds belangrijkere factor in de bedrijfsvoering.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

### Economie

**4.1 Omvorming economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie**
Vanaf 2000 is met behulp van Kompas voor het Noorden, Koers Noord en OP EFRO een flinke slag gemaakt om van de Drentse economie meer een kenniseconomie te maken. Dit heeft geleid tot o.a. een kenniscampus in Emmen, een sensorcluster in Assen en het Drentse MKB heeft met behulp van het Innovatief Actieprogramma (IAD), de Noordelijke Innovatie en Ondersteuningsfaciliteit (NIOF) en de HRM-plus regeling tientallen innovatieve projecten uitgevoerd. Hiermee is een stevige basis gelegd voor de Drentse kenniseconomie. Op deze basis moet nu verder worden gebouwd.

Wij gaan daarbij uit van een gelaagdheid in onze piekenbenadering:

- Wij focussen ons op de pieken van (inter)nationaal belang waarbinnen kennisinstellingen en bedrijfsleven uit Drenthe een cruciale rol spelen en een relatieve hoge concentratiegraad (relatieve massa) in Drenthe te vinden is. Het gaat hierbij om Sensor en Agribusiness (als onderdeel van de nationale piek met als concentratiepunt Wageningen). Wat betreft de overige noordelijke nationale pieken Energie, water en healthy ageing focussen wij op het stimuleren van de verbinding met de sensorpiek (toegepaste piek) en agribusiness.
- Wij houden oog voor de potentiële pieken van potentieel (inter)nationaal belang waarbinnen kennisinstellingen en bedrijfsleven uit Drenthe een cruciale rol spelen en een relatieve hoge concentratiegraad (relatieve massa) in Drenthe te vinden is, maar die zich nog moeten bewijzen. Het gaat hierbij onder meer om biopolymeren (API) en composieten (rond Fokker-Stork).

Samen met de intermediairs stimuleren wij initiatieven om kennisontwikkeling, innovatie en ondernemerschap te bevorderen. Ondernemerschap in het MKB wordt vooral gestimuleerd vanuit landelijke en noordelijke generieke regelingen en projecten. Via het IAD worden bedrijven uitgedaagd om met vernieuwende plannen te komen. Wij hebben een aanvraag voor een vervolg op het lopende IAD bij het SNN ingediend. Afhankelijk van de besluitvorming gaat dat programma in 2011 van start.

Bij de beleidsvorming rond bedrijventerreinen heeft de kwaliteit van bedrijventerreinen hoge prioriteit. Revitalisering staat de komende jaren centraal. Het Rijk, de provincies en gemeenten hebben een convenant bedrijventerreinen ondertekend. Gezamenlijk geven zij uitwerking aan het toekomstig beleid en de acties die daaruit voortvloeien. De Drentse Zuidas en Groningen-Assen zijn de gremia waarbinnen de komende tijd afspraken gemaakt worden over fasering, segmentatie en herstructurering. We geven middels uitvoering van het provinciaal herstructureringsprogramma verder vorm aan onze ambities.

Op het gebied van parkmanagement is al een grote slag gemaakt. De betrokken organisaties zijn geprofessionaliseerd en georganiseerd in het platform parkmanagement Drenthe. Hierdoor is een structurele bijdrage vanuit de provincie niet meer nodig. We blijven wel actief op dit gebied, zij het vanuit een andere rol. Het voortouw komt nu bij andere partijen te liggen. Naast de herstructurering is ook de imagocampagne van Marketing Drenthe van invloed op de vestigingsvoorwaarden van Drenthe.

Wij willen sterker dan in het verleden invulling geven aan ons economisch beleid middels een gebiedsgerichte aanpak. Zo zal de komende periode een belangrijk deel van onze inspanningen gewijd zijn aan projectontwikkeling in het kader van de Assense Florijnas en het Emmense Atalanta. In bredere zin is er focus op de stedelijke netwerken Groningen-Assen en de Drentse Zuidas.

In 2009 is vanuit de reserve Versterking Economische Structuur (VES) nog zo'n € 10 miljoen bijgedragen aan projecten in het kader van de noordelijke programma's. Vanaf 2011 is in de reserve VES jaarlijks nog ongeveer € 3,5 miljoen beschikbaar. De reserve VES is de voedingsbron voor de financiering van onze ambities op het terrein van de kenniseconomie en voor de verschillende ruimtelijk-economische regioprogramma's noodzakelijke cofinancieringsmiddelen. Binnen de Drentse piek Sensor Universe zijn de afgelopen jaren ontwikkelingen op gang gebracht die ook de komende jaren provinciale aandacht en stimulering nodig blijven houden. Het tot zelfstandige bloei laten komen van zo'n piek vergt een lange planhorizon. Daarbij is het goed voor ogen te houden dat het ondersteunen van de sensorpiek niet een zelfstandig doel is.

De piek fungeert als drager voor de kenniseconomie in Drenthe. Stimulering (ook financieel o.a. vanuit de dynamische cofinancieringreserve) blijft in de komende jaren ook nog hard nodig. De voortgang van de noordelijke en interregionale programma´s loopt zeer voorspoedig. De financiële ondersteuningsmogelijkheden vanuit die programma's voor projecten in Drenthe zijn inmiddels vrijwel uitgeput. Voor de financiering van projecten die bijdragen aan onze ambitie gericht op de verdere ontwikkeling naar een Drentse kenniseconomie zullen we naast het VES dan ook mede een beroep moeten doen op het REP. Het realiseren van onze ambitie is mede afhankelijk van de mogelijkheden om andere financieringsbronnen aan te boren.

## 4.2 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt

De met de economische structuurverandering gepaard gaande wijzigingen, zoals de toenemende globalisering, de versnelde technologische ontwikkelingen en de transitie naar de kenniseconomie, zorgen ervoor dat kennisontwikkeling en innovatiekracht van essentieel belang zijn voor het regionale bedrijfsleven om de concurrentiestrijd aan te kunnen. Vooral de mate waarin ondernemingen in staat zijn te innoveren en zichzelf te verbeteren, bepaalt meer en meer de identiteit van een regio. De basisvoorwaarde hiervoor is een goed werkende arbeidsmarkt met een goede kwantitatieve en kwalitatieve aansluiting tussen onderwijs en bedrijfsleven. Dit staat onder druk door demografische factoren (ontgroening, vergrijzing) en stijgende eisen van de kant van werkgevers. De ambitie van de provincie Drenthe is een arbeidsmarkt zonder grote structurele tekorten of overschotten, zowel in kwantitatieve als in kwalitatieve zin. Met andere woorden: werkgevers in Drenthe moeten kunnen beschikken over voldoende en goed gekwalificeerd personeel.

Voor onderstaande prioriteiten zijn structureel middelen opgenomen in de begroting.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 4.1 Omvorming Drentse economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie | ■ Versterkte kennispositie en innovatiekracht kansrijke sectoren<br>■ Innovatie, ondernemerschap en kennisniveau stuwend MKB is gestimuleerd<br>■ Versterkte transitie vanuit een internationaal perspectief<br>■ Verbeterd vestigingsklimaat stuwend MKB<br>■ Versterkt vestigingsklimaat stedelijke netwerken Groningen-Assen en Zuidas<br>■ Verbeterde kwaliteit bedrijventerreinen | De volgende activiteiten dragen bij aan het bereiken van de resultaten versterken innovatiekracht ter ondersteuning van de kenniseconomie en het MKB:<br>■ Stimuleren van nieuwe initiatieven en/of projectontwikkeling in het kader van de ruimtelijk-economische programma's (o.a. SNN, Interreg, REP/RSP). Belangrijk onderdeel daarvan vormen de projecten in het kader van Sensor Universe en agribusiness<br>■ Laten uitvoeren van het Innovatief actieprogramma Drenthe (IAD).<br>■ Intensivering samenwerking met externe partners zoals de NOM<br>■ Ontwikkelen van een gezamenlijke visie met partners voor de sensorpiek<br>■ Afstemming met de NOM over de acquisitieactiviteiten van de NOM in Drenthe, inclusief inzet van acquisitieondersteunende instrumenten<br>■ Lobby, veelal in SNN-verband o.a. gericht op SKA<br>■ Nadere afspraken met regio's inzake uitvoering provinciaal herstructureringsprogramma's |

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 4.2 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | ■ Evenwichtigere arbeidsmarkt (aansluiting tussen vraag en aanbod (kwalitatief en kwantitatief) en aangepakte kritische sectoren<br>■ Ontwikkeling kennisinfrastructuur en kenniscirculatie is gestimuleerd<br>■ Sociale innovatie en HRM in het MKB is gestimuleerd | ■ Laten uitvoeren van onderzoek naar de Noordelijke arbeidsmarkt en de effecten van krimp van de (beroeps) bevolking<br>■ Brancheoverleggen in sectoren waar grote tekorten aan arbeidskrachten dreigen<br>■ Faciliteren van de Drentse Regiegroep Kennis & Arbeidsmarkt<br>■ Stimuleren kennisnetwerken en kennisclusters op prioritaire thema's en sectoren<br>■ Bevorderen van uitwisseling tussen ondernemers en kennisinstellingen via het Innovatief Actieprogramma Drenthe (IAD)<br>■ Stimuleren van sociale innovatie, waaronder het bevorderen van uitvoering van de HRM-plus regeling ten behoeve van MKB-bedrijven<br>■ Initiëren en laten uitvoeren van projecten op het terrein van leren & werken |

## Toerisme en recreatie

### 4.3 Structuurversterking recreatie en toerisme

Recreatie en toerisme is een sector met economische betekenis voor Drenthe, ook draagt het in zeer belangrijke mate bij aan de leefbaarheid en structuur van het platteland. Door de (verblijfs) toeristische bestedingen kunnen winkels, horeca, zwembaden en andere voorzieningen in stand gehouden worden. Daarnaast draagt het bij aan versterking van natuur, cultuur en landschap, zowel in het landelijke gebied als ook in de steden. Een eerste contact met Drenthe is bovendien veelal van uit toeristische overweging. Daarmee is het toeristisch totaalproduct Drenthe van belang voor de economie van Drenthe en is het van invloed op de vestigingsvoorwaarden van Drenthe.

De ambitie is de concurrentiepositie en het economisch rendement van de sector te vergroten door kwaliteitsverbetering via de toepassing van nieuwe technologieën, ontwikkeling van nieuwe producten, marktconcepten en publieksattracties. Vanaf 2011 wordt er vooral gefocust op (product)innovatie, de kennisdeling, het versterken van ondernemerschap, het organiserend vermogen en de grensoverschrijdende netwerken in de sector. Door versterking van het ondernemerschap kan een beter en meer compleet vrijetijdsproduct Drenthe ontstaan wat optimaal aansluit bij de vraag van (toekomstige) bezoekers aan Drenthe. Daarmee wordt de concurrentiekracht versterkt en zal het economisch rendement voor de vrijetijdssector verbeteren en draagt het bij aan verbetering van de vestigingsvoorwaarden binnen Drenthe. Het versteken van het ondernemerschap in deze sector is meegenomen bij prioriteit 4.1 Omvorming Drentse economie tot duurzame dynamische en innovatieve kenniseconomie.

Om nieuwe toegevoegde waarde voor het Drentse vrijetijdsproduct te creëren zijn (ver) nieuwe(nde) producten en product-markt-partner combinaties nodig. Wij zullen de markt dan ook uitnodigen en faciliteren om de totstandkoming hiervan te realiseren. Ook de inspanningen van Marketing Drenthe ter verbetering van het imago van Drenthe en de uitvoering van de marketingcommunicatiestrategie dragen daar in sterke mate aan bij.

Hierbij wordt verder ingezet op de gebiedsgerichte aanpak binnen de projecten Hunzevallei, Zwerven door Noord-West Drenthe, Magisch Drenthe, Veencompagnie, Bestemming Zuid-West en het Levend bezoekersnetwerk Drentsche Aa, Holtingerveld, Veenhuizen en Geopark de Hondsrug.
Het spanningsveld tussen ondernemerschap en natuur en landschap in waardevolle gebieden krijgt ook blijvend aandacht. Binnen het project natuurlijke recreatie proberen wij stappen te maken om het spanningsveld om te bouwen tot win-winsituaties. Wij zullen in 2011 dit traject van de Recron en de Milieufederatie gezamenlijk blijven ondersteunen en het gedachtegoed verder doorontwikkelen. De nieuwe omgevingsvisie met daarin de inzet voor Vrijetijdslandschappen vormt het ruimtelijk- economisch speelveld. Ook is met het nieuwe OGB meer ruimte gecreëerd voor nieuwe vestiging van grootschalige verblijfsrecreatie.

Voor onderstaande prioriteiten zijn structureel middelen opgenomen in de begroting.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 4.3 Structuur-verster-king sector recreatie en toerisme. | ■ Innovatie toeristisch bedrijfsleven is gestimuleerd<br>■ Ruimtelijke ontwikkeling toeristisch bedrijfsleven is gestimuleerd<br>■ Bovenregionale vrijetijdseconomie is (verder) ontwikkeld | ■ Organiseren netwerkbijeenkomst in de vrijetijdssector<br>■ Stimuleren van nieuwe initiatieven en/of product/markt-combinaties in de vrijetijdssector<br>■ Verdere uitrol en operationalisering project Natuurlijke recreatie Drenthe.<br>■ Leveren toeristische inbreng in integrale gebiedsont-wikkelingsprojecten zoals Geopark Hondsrugspoor, Holtingerveld en Veenhuizen.<br>■ Leveren bijdrage aan instandhouding ontwikkelbureau Veenhuizen |

## Landbouw

### 4.4 Structuurversterking land- en tuinbouw

De land- en tuinbouw zijn voor Drenthe en voor het Drentse MKB belangrijke economische dragers. Met name het aanwezige cluster van aanverwante activiteiten rondom de primaire sector (verwerkende industrie, distributie, groothandel) biedt uit economische perspectief mogelijkheden. Tesamen vormen zij de piek agribusiness. Onze inzet is nieuwe, marktgerichte ketenactiviteiten te helpen ontwikkelen. Onze bijdragen zijn daarbij vooral een aanvulling op de nationale en Europese programma's voor regionale ontwikkeling en het landelijk gebied.

Het agrocluster in Drenthe en Noord-Nederland heeft de uitdaging om de omslag te maken naar een meer kennis- en marktgeoriënteerde sector opgepakt. Zoals ook de Europese Commissie en de Rijksoverheid aangeven: innovatie en duurzaamheid zijn hierin de leidende principes. Er is veel aandacht voor de biobased economy als antwoord op een tweetal belangrijk thema's binnen Europa: energie en biodiversiteit. Samen met de intermediairs stimuleren wij initiatieven om de kansen voor een biobased economie verder tot ontwikkeling te brengen.

Daarnaast speelt een afname van het aantal agrarische bedrijven door schaalvergroting. Dit komt doordat vooral kleinere bedrijven in de komende periode verdwijnen en de blijvers de grond nodig hebben om rendabel te kunnen produceren. Dat betekent niet dat er landbouw-grond vrij komt, wel gebouwen. De beste mogelijkheden tot schaalvergroting liggen in de Veenkoloniën. Wij blijven als provincie investeren in structuurversterkende maatregelen in de land- en tuinbouw, zoals kavelruil, landinrichting en bedrijfsverplaatsingen. Ook komen we met

actief flankerend beleid om de consequenties van Natura 2000 op de bedrijfsvoering van individuele landbouwbedrijven niet groter te laten worden. Het versteken van het ondernemerschap in deze sector is meegenomen bij prioriteit 4.1 Omvorming Drentse economie tot duurzame dynamische en innovatieve kenniseconomie.

Voor onderstaande prioriteiten zijn structureel middelen opgenomen in de begroting.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 4.4 Duurzame structuur - versterking land- en tuinbouw (volledige keten) | ■ Innovatie en ondernemerschap agribusiness is gestimuleerd<br>■ Biobased economy is verder ontwikkeld<br>■ Glastuinbouw is verder gerevitaliseerd en versterkt | ■ Doorontwikkelen platform waar ondernemers, onderwijs, onderzoek en overheid (zogenaamde 4 O's) elkaar ontmoeten en waaraan innovatieve ideeën en projecten hun basis aan ontlenen<br>■ Stimuleren van nieuwe initiatieven of projectontwikkeling op het gebied van de biobased economie<br>■ Stimulering omschakeling biologische landbouw<br>■ Uitwerken concept agropark/energietransitieparken<br>■ Lobby GLB<br>■ Lobby om positie als satellietgebied glastuinbouw binnen de greenports handhaven |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 4 Kennis wérkt | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| P4.02 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | 1.118.554 | 753.522 | 822.813 | 593.393 | 586.353 | 586.353 |
| P4.02 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | -100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P4.04 Structuurversterking recreatie en (zorg)toerisme | 128.856 | 1.000.000 | 500.000 | 390.000 | 490.000 | 490.000 |
| P4.06 Risicofinanciering MKB | 1.000.000 | 1.000.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal programma 4 Kennis wérkt | 2.147.410 | 2.753.522 | 1.322.813 | 983.393 | 1.076.353 | 1.076.353 |

## Wat doen we nog meer?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Deelnemingen | ■ de WMD blijft drinkwater leveren zonder onderbreking en tegen maatschappelijk aanvaardbare prijzen vervullen.<br>■ verbetering van het vestigingsklimaat. Het gaat om vestiging van nieuwe bedrijven en behoud van bestaande bedrijven, in samenwerking met provincie, gemeenten en NOM.<br>■ Groningen Airport Eelde (GAE) is een instrument van regionaal-economische ontwikkeling. | ■ Optreden als aandeelhouder van WMD, NOM en GAE. |
| Marketing en promotie | ■ Verbeterd vestigingsklimaat door een verbeterd algemeen imago van Drenthe<br>■ Uitgevoerd meerjaren marketingcommunicatiestrategie 2010-2014 door Marketing Drenthe<br>■ Continuering Marketing en Promotie van Drenthe | ■ Accounthouderschap Marketing Drenthe<br>■ Laten uitvoeren van een meerjarige marketingcommunicatiestrategie |

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer |
|---|---|
| Toerisme in Cijfers 2011 | 3e kwartaal |
| Jaarprogramma 2012 ter kennis name | 4e kwartaal |

## Wat mag het kosten?

| | Product/prioriteiten | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 2.247.410 | 2.753.522 | 1.322.813 | 983.393 | 1.076.353 | 1.076.353 |
| | P-4.0 Economie | 12.393.131 | 6.299.643 | 9.336.217 | 3.712.926 | 3.591.028 | 891.028 |
| | P-4.1 Toerisme en recreatie | 2.817.680 | 1.178.560 | 1.388.390 | 1.418.996 | 1.450.220 | 1.450.220 |
| | P-4.2 Landbouw | 180.000 | 1.171.000 | 500.000 | 510.000 | 610.000 | 610.000 |
| | Totaal lasten | 17.638.221 | 11.402.725 | 12.547.420 | 6.625.315 | 6.727.601 | 4.027.601 |
| Baten | Prioriteiten | 100.000 | | | | | |
| | P-4.0 Economie | 204.096.699 | 2.073.370 | 1.533.631 | 2.534.251 | 2.534.921 | 2.534.921 |
| | P-4.1 Toerisme en recreatie | 1.617 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal baten | 204.198.316 | 2.073.370 | 1.533.631 | 2.534.251 | 2.534.921 | 2.534.921 |
| Bestemming resultaat | Subtotaal voor bestemming | -186.560.095 | 9.329.355 | 11.013.789 | 4.091.064 | 4.192.680 | 1.492.680 |
| | Reserve versterking economische structuur | -4.205.877 | | -3.504.000 | | | |
| | Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | | -1.000.000 | | | | |
| | Reserve opbrengst aandelenverkoop Essent | 151.537.368 | | | | | |
| | Reserve opbrengst 2e tranche aandelenverkoop Essent | 41.059.000 | | | | | |
| | Subtotaal na bestemming | 1.830.396 | 8.329.355 | 7.509.789 | 4.091.064 | 4.192.680 | 1.492.680 |

## Toelichting op verschillen tussen 2010 en 2011

### Uitgaven

| P-4.0 Economie | |
|---|---|
| De bijdragen in projecten versterking economische structuur zijn hoger dan in 2010 | -3.094.000 |
| Voor incidentele uitgaven inzake Risicofinanciering Midden en Kleinbedrijf zijn in 2011 geen budgetten meer beschikbaar | 1.000.000 |
| Saldo overige verschillen | -11.865 |
| P-4.1 Toerisme en recreatie | |
| Minder beschikbaar voor structuurversterking recreatie en (zorg)toerisme | 500.000 |
| Meer beschikbaar voor de activiteiten van Marketing Drenthe | -211.200 |
| Saldo overige verschillen | 1.370 |
| P-4.2 Landbouw | |
| Een lager begroot bedrag voor landbouw structuur versterking | 500.000 |
| Voor de ondersteuning van jonge agrariërs is geen budget in 2011 meer beschikbaar | 171.000 |

## Inkomsten

| P-4.1 Toerisme en recreatie | |
|---|---|
| Een lager begroot dividend Publiek Electriciteitsproductie BV (PBE) | 249.200 |
| Lagere dividenden van Electriciteitsvoorziening dividenden en winst (Enexis) | -790.000 |
| Saldo overige verschillen | 1.061 |

# Programma 5. Leefomgeving

## Missie

Wij willen de positie van Drenthe als aantrekkelijke regio voor wonen, werken en recreëren in een mooie, schone en sociaal veilige leefomgeving verder versterken. Wij gaan de provincie nationaal, maar ook internationaal profileren door deze hoogwaardige Drentse kernkwaliteiten, zoals vastgelegd in het Omgevingsbeleid, nadrukkelijker te presenteren. Wij hebben de regie op de gebiedsontwikkeling en realiseren de ontwikkeling samen met onze partners. Bij het ontwikkelen van projecten staat voorop het beginsel van het vergroten van de synergie tussen de kernkwaliteiten en economische ontwikkeling. Wij willen een voortrekkersrol vervullen bij de ontwikkeling van kennis en innovatie rond klimaat en energie. Meer dan tot nu toe zullen wij duurzame ruimtelijke ontwikkeling hanteren als wegingsfactor in het provinciaal beleid.

## Doel (wat willen we bereiken?)

### Water

*Waterhuishouding*
Het provinciaal regionaal Waterplan maakt deel uit van de Omgevingsvisie Drenthe (juni 2010). In dit plan formuleren we onze strategische doelen voor het regionale waterbeleid. Ook bevat het de ruimtelijke vertaling van deze doelen. Het watersysteem wordt zo ingericht dat de kans op overstroming beperkt wordt tot een aanvaardbaar risico. Hiervoor zijn normen voor regionale wateroverlast opgesteld. De waterbergingsgebieden zorgen er voor dat de kans op overstroming vanuit het hoofdsysteem beperkt blijft tot gemiddeld een keer per honderd jaar. Het watersysteem wordt zo ingericht dat het zo veel mogelijk water kan vasthouden in tijden van droogte. De wateropgave wordt zoveel mogelijk in de beekdalen gerealiseerd. In 2015 willen we dat het watersysteem op orde is. Dat betekent dat het gehele watersysteem voldoet aan de normen voor regionale wateroverlast, de regionale keringen voldoen aan de daarvoor vastgestelde normen en alle aangewezen bergingsgebieden zijn gerealiseerd

Drenthe pakt de verdroging aan in acht gebieden. Dit zijn de zogenaamde TOP-gebieden , waarbij een goede afstemming plaatsvindt met de kernkwaliteiten natuur en landschap. Het gaat hierbij om de volgende gebieden: Drentsche Aa, Peizerdiep, Bargerveen, Elperstroom, Fochteloerveen, Dwingelderveld, Drents Friese Wold en Reest (zie hiervoor de in het pMJP geformuleerde doelstellingen).

*Waterkwaliteit*
In 2027 moeten de oppervlaktewaterlichamen in Drenthe voldoen aan de kwaliteitsdoelen die voortvloeien
uit de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW). Deze doelen zijn vastgelegd in bijlage 6 van de Omgevingsvisie Drenthe. De periode tot 2027 benutten we om de doelen uit de omgevingsvisie te realiseren. De waterschappen en gemeenten zijn verantwoordelijk voor de uitvoering. De provincie voert regie in gebiedsgerichte projecten, bewaakt de voortgang en verzorgt de landelijke rapportages.

*Grondwater*
Wij willen een zo groot mogelijke voorraad zoet grondwater van een goede kwaliteit beschikbaar hebben en houden voor mens en natuur. (De provincie wil een grondwaterbeheer voeren dat uitgaat van deze waarde en de kansen die dat biedt). De grondwaterlichamen moeten voldoen aan een goede chemische en goede kwantitatieve toestand. De toestand van het grondwaterlichaam mag de realisatie van oppervlaktewaterdoelen en grondwaterafhankelijke ecosystemen niet in de weg staan. Omdat uit de grondwaterlichamen op diverse locaties water wordt onttrokken voor menselijke consumptie, is een dusdanige bescherming noodzakelijk dat op termijn het niveau van zuivering voor de bereiding van drinkwater verlaagd kan worden. Beoordeling daarvan vindt plaats op de locaties waar daadwerkelijk water wordt onttrokken.

## Milieubeleid

*Milieuplanologie*
Bij ieder provinciaal besluit streven wij naar een optimale duurzame ontwikkeling van Drenthe. Dit betekent dat wij een goed evenwicht zoeken tussen ecologische, economische en sociale aspecten, waarbij eventuele nadelige effecten geaccepteerd, gemitigeerd of gecompenseerd worden.

*Externe veiligheid*
We staan voor een veilig(er) Drenthe. Concreet betekent dit ten aanzien van externe veiligheid dat we werken aan een samenleving waarin risico's voor burgers van zware ongevallen met gevaarlijke stoffen zoveel mogelijk zijn beperkt en maatschappelijk en bestuurlijk zijn geaccepteerd. Drenthe garandeert tenminste het wettelijk basisveiligheidsniveau.

*Klimaat en energie*
De 'Grounds for Change'sturingsfilosofie gaat uit van de Mitigatie, Adaptatie en Participatie benadering, ofwel de Drentse MAPproach. Deze zetten wij in bij het uitvoeren van het programma Klimaat en Energie. Dat bevat de volgende drie centrale doelen:

1. Minder uitstoot van broeikasgassen door een brongerichte aanpak (mitigatie)
   - Drenthe levert een evenredige bijdrage aan de $CO_2$-reductie-doelstelling conform het Energieakkoord Noord-Nederland (+ 25%)
   - Drenthe levert in het kader van duurzame energie een bijdrage van 5%
2. Beter aanpassen aan veranderingen in het klimaat door een gebiedsgerichte aanpak (adaptatie)
   - Het provinciaal omgevingsbeleid is klimaatbestendig
   - De EHS/Natura 2000, de landbouw en de toeristische sector is klimaatrobuust ingericht
   - Klimaatverandering en energiewinning maken integraal onderdeel uit van landschap en leefomgeving
   - In 2020 kan 40 miljoen m3 water worden vastgehouden en 22 miljoen m3 water worden geborgen
3. Meer gezamenlijke verantwoordelijkheid door een actorgerichte aanpak: (participatie)
   - 80% van de door Drenthe benaderde partijen doet actief mee.
   - Het beschikbare financiële en juridische/beleidsmatige instrumentarium wordt maximaal benut

## Bodem

*Bodemsanering*
In 2010 is het convenant Bodem vastgesteld. Hierin zijn de belangrijkste bodemsaneringsopgaven tot en met 2015 opgenomen.

Een gezonde (water)bodem vormt de basis van een gezonde leefomgeving. De vervuilde spoedlocaties moeten met voorrang worden aangepakt. Op 31 december 2015 mag de bodem geen gevaar meer opleveren voor de volksgezondheid en ecosystemen. Na 2015 staat beheer centraal. In 2010 zijn de spoedlocaties geïnventariseerd. Locaties waar sprake is van risico's voor de mens worden direct aangepakt.
De grootschalige grondwaterverontreinigingen zijn complex; het wettelijke en financiële kader voldoen niet. Maatwerk voor een gebiedseigen, regionale aanpak biedt de oplossing. De aanpak moet ertoe leiden dat ruimtelijke ontwikkelingen en de economische groei van bedrijven niet stagneren en geen onaanvaardbare risico's ontstaan voor het milieu en de volksgezondheid.

*Bodemgebruik en -beheer*
Het voorkomen van vermijdbare verontreiniging en aantasting van de bodem en waar mogelijk ook het herstel van de chemische, fysische en biologische kwaliteit van de bodem (inclusief grondwater). De bewustwording van het belang en de betekenis van de bodem is hierbij een belangrijke speerpunt.

*Aardkundige waarden*
Het duurzaam beschermen van aardkundige waarden en het Drentse bodemarchief door het voorkomen van de aantasting van de bodem; het faciliteren van maatschappelijk nuttige en gewenste ontwikkelingen en het veiligstellen van niet of nauwelijks te vervangen bodemgerelateerde waarden.

*Ondergrond*
Verantwoord en duurzaam gebruik is het uitgangspunt voor de toekomst van de bodem. Bij het individuele en het maatschappelijke gebruik van de ondergrond moet aantasting van de bodem zoveel mogelijk worden beperkt, opdat de bodem ook in de toekomst de gebruiksfuncties beschikbaar kan stellen. Ondergronds ruimtegebruik moet worden gestuurd. Bijvoorbeeld om kansen voor energiebeleid en ruimtelijke ontwikkeling ook voor de toekomst mogelijk te maken.
Er vindt geen opslag plaats van (gevaarlijk en radioactief) afval in de diepe ondergrond. Om dit te bereiken streven wij naar de uitbreiding van onze wet- en regelgevende bevoegdheden, zodat we kunnen beschikken over een effectief instrumentarium. De structuurvisie Ondergrond bevat de nadere onderbouwing van ons beleid.

**Vergunningverlening**
Drenthe wil de economische bedrijvigheid zodanig sturen dat de risico's voor bodem, (grond) water en lucht tot een minimum worden beperkt. Dat realiseren wij niet alleen door het geven van bindende milieuadviezen aan gemeenten en het opstellen van omgevingsvergunningen, maar ook door actief te participeren in gebiedsgerichte projecten.

**Handhaving**
Het doel van handhaving is dat burgers, bedrijven en overheden wetten, besluiten en regels goed naleven. Daardoor neemt de milieubelasting af en verbetert de kwaliteit van de leefomgeving. Nieuwe besluiten en regels moeten goed uitvoerbaar en handhaafbaar zijn. Om de kwaliteit van beschikkingen, vergunningen en ontheffingen te verbeteren voert de provincie voor elk ontwerpbesluit een onafhankelijke handhaafbaarheidtoets uit. Daarbij maken we onder meer gebruik van de ervaring van de handhavers.

### Natuur en landschap

Een belangrijk deel van onze opgave voor natuur en landschap is opgenomen in het pMJP. In dit kader proberen wij de EHS versneld te realiseren. Dit is inclusief de Natura 2000-gebieden en de robuuste verbindingen met bijbehorende voorzieningen, zoals ecoducten.
Ook voeren we actief regie om inhoud te geven aan de inspanningsverplichting voor meer particulier natuurbeheer. Dit komt echter slechts langzaam van de grond. Om te voorkomen dat het (mede) daardoor lastiger wordt de EHS te realiseren overleggen we met onze partners en LNV om creatieve oplossingen tot stand te brengen.
Drenthe werkt aan het behouden en ontwikkelen van de drie nationale parken en het nationaal landschap, het behoud en de versterking van natuur en landschappelijke kwaliteit buiten de EHS en de ontwikkeling van nieuwe bossen en landgoederen op locaties die zich daarvoor goed lenen.
Ook vinden we het belangrijk bossen, natuurgebieden, planten en dieren adequaat te beschermen door de Flora- en Fauna Wet, de Natuurbeschermingswet 1998 en de Boswet goed uit te voeren. Daarnaast sturen wij actief op herstel en de ontwikkeling van landschap in het kader van het tegengaan van verrommeling (zie ook programma 3).

### pMJP

Wij voeren de jaarplanning uit van het pMJP Landelijk Gebied. Het pMJP 2007-2013 bevat een integraal uitvoeringskader voor zowel onze als de rijksdoelen in het landelijk gebied. Deze zijn te vinden in de paragraaf 'Wat doen we nog meer', Ons doel is het pMJP slagvaardig uit te voeren volgens de ILG-methodiek. Dat betekent ontschotte en ontpotte budgetten, een gebiedsgerichte aanpak en vereenvoudigde uitvoering.

## Ontwikkelingen

### Waterhuishouding

Naar verwachting krijgen we vaker te maken met perioden van droogte door klimaatverandering. Dit heeft ook gevolgen voor de zoetwaterwatervoorziening vanuit het IJsselmeer. De aanvoer vanuit het IJsselmeer is echter van groot belang voor de Drentse landbouw. Om de afhankelijkheid daarvan te verminderen zullen wij de mogelijkheden van water vasthouden binnen Drenthe benutten om deze perioden van droogte zoveel mogelijk te overbruggen.
Het Deltaprogramma bevat ook een deelprogramma zoetwatervoorziening. In 2010 heeft de organisatie van de uitvoering van dit programma vorm gekregen. Drenthe is bestuurlijk IPO vertegenwoordiger geworden in het zoetwaterprogramma. Dit biedt ons onder meer de kans onze visie op het grondwaterbeheer te koppelen aan het vraagstuk van de watervoorziening.

In Programma 1 gaan we nader in op de ontwikkeling van een regionale uitvoeringsorganisatie (RUD). De Noordelijke samenwerking in het waterbeheer nemen we daarin ook op. Dit zou kunnen leiden tot een uitgewerkt plan om te komen tot een Waterdienst Noord-Nederland. Belangrijke elementen daarin zijn: de noodzaak van een eenvoudige financieringsstructuur waarbij lage perceptiekosten vooropstaan en de vraag of het vaarwegbeheer onderdeel uit moet maken van een dergelijke Waterdienst.

De muskus- en beverrattenbestrijding is nu nog een provinciale taak die we hebben gedelegeerd aan de waterschappen. Het rijk wil deze taak rechtstreeks opdragen aan de waterschappen. Zo mogelijk per 1 januari 2011. Deze taak staat op de agenda van de bezuinigingsoperatie van het rijk en maakt deel uit van de plannen tot wijziging van de Waterwet. Het is daarom niet zinvol

het tot 1 januari 2011 nog van kracht zijnde provinciale delegatiebesluit nu te herzien. Mocht de rechtstreekse opdracht van het rijk aan de waterschappen niet voor 1 januari 2011 zijn geregeld dan stellen we alsnog een nieuw delegatiebesluit vast. Nadere besluitvorming hierover hebben we in goed overleg met de betrokkenen opgeschort tot 1 april 2011.

**Milieubeleid**

Het rijk heeft besloten dat de status koplopergebied voor het Energie Akkoord Noord Nederland (EANN)-gebied niet per Algemene maatregel van Bestuur (AmwB) zal worden geregeld. In deze AmvB zou voor het EANN-gebied voor nieuwbouwwoningen een Energieprestatiecoefficient (EPC) gaan gelden van 0,5 in plaats van de landelijk geldende EPC van 0,6. Hierdoor verschuift voor de uitvoering van het 100.000 woningenplan de focus meer van 'nieuwbouw' naar 'bestaande bouw'. In opdracht van provinciale staten werken we aan de oprichting van een Drentse Energie Organisatie (DEO). Deze zal zich gaan bezighouden met kapitaalverschaffing en 'ontzorgen'. Voor 2010 en 2011 is met de gemeenten in Drenthe een gezamenlijke opgave voor de uitvoering op Klimaat en Energiegebied geformuleerd, Deze opgave is per gemeente vastgelegd in een klimaatcontract.

**Bodem**

*Bodemsanering*

Voor de aanpak van de spoedlocaties is een plan van aanpak opgesteld. Het plan kent een programmatische aanpak en bevat de categorieën bedrijven, gemeenten en particulieren. Daarnaast bevat het programma de zogenaamde vangnetgevallen. Voor deze categorie is de provincie verantwoordelijk. Het plan moet in 2014 zijn gerealiseerd. Gelet op de beschikbare financiën en de bereidheid bij het bedrijfsleven om hun aandeel in de opgave op te pakken is het de vraag of dit uitvoerbaar is.

*Bodemgebruik en -beheer*

Naar verwachting stelt de Europese Unie in 2011 op zijn vroegst de Kaderrichtlijn Bodem vast. Eén van de hoofdbestanddelen daarvan is de integratie van het bodembeleid in andere beleidsvelden. Naar aanleiding van de IPO-studie 'Maatregelen en andere instrumenten voor de bodem in prioritaire gebieden (verschijnt naar verwachting eind 2010)' zal de provincie bezien hoe de integratie, vooral in de uitvoeringspraktijk, (nog) beter vorm kan krijgen.

*Ondergrond*

De discussie over kernenergie op Europees en nationaal niveau heeft ook gevolgen voor Drenthe. Daarmee is de opslag van kernafval in de Nederlandse ondergrond ook weer aan de orde is. In dat verband zal het rijk wellicht ook weer het oog laten vallen op de zoutkoepels van Drenthe. Het zal de nodige energie kosten in deze discussie ons beleid te verdedigen dat opslag van kernafval in de Drentse ondergrond niet is toegestaan.

*Grondwaterkwaliteit*

Drenthe richt zich bij het bevorderen van een goede grondwaterkwaliteit behalve op de sector landbouw nadrukkelijk op het stimuleren van duurzaam terreinbeheer door de overheden. Onder meer door te bevorderen dat gemeenten met gronden in de grondwaterbeschermingsgebieden zich laten certificeren. Daarbij gebruiken we de 'Barometer Duurzaam Terreinbeheer'. Drenthe zal zichzelf ook laten certificeren als duurzaam terreinbeheerder. Dit voornemen hebben wij vastgelegd in onze beleidsnotitie Gewasbeschermingsmiddelen. Wij zien dit als belangrijke maatregelen ter bevordering van een goede grondwaterkwaliteit.

**Vergunningverlening**
Naar verwachting treedt op 1 januari 2011 de tweede fase van de tweede tranche van het Activiteitenbesluit in werking. Hierdoor komt een aantal inrichtingen met afval gerelateerde activiteiten onder algemene regels te vallen. Voor een deel van deze activiteiten blijft echter wel een reguliere omgevingsvergunning nodig. Daarmee verschuift het accent van relatief eenvoudige dossiers waarin de algemene regels centraal staan naar complexe dossiers. Het aantal omgevingsvergunningen – waarvoor wij bevoegd gezag zijn – zal daardoor toenemen evenals het aantal verplichte milieuadviezen aan gemeenten. De coördinatielast neemt daarmee ook toe. De inwerkingtreding van de Wabo leidt tot een intensieve samenwerking met gemeenten en waterschappen, strakke procedures en meer fatale termijnen. Naast algemene milieuaspecten heeft de omgevingsvergunning ook betrekking op zaken als bouwwerken, uitritten en groene wet- en regelgeving. Een uitvoeringsorganisatie kan de samenwerking fysiek vorm geven en de uitvoering van de Wabo optimaal ondersteunen. Het proces om te komen tot een uitvoeringsorganisatie krijgt in 2011 verder vorm (zie verder Programma 1).

**Handhaving**
Via het landelijke project Vernieuwing toezicht worden nieuwe methodes ontwikkeld om de kwaliteit van toezicht te verbeteren. Dit draagt ook bij aan de uniforme uitvoering van het toezicht in Drenthe.
Tegelijk geldt ook ten aanzien van handhaving dat het proces om te komen tot een uitvoeringsorganisatie verder vorm krijgt in 2011 (zie verder Programma 1).

**Natuur en landschap**
Uit de Mid Term Review (MTR) pMJP blijkt dat de rijksbudgetten voor grondverwerving ontoereikend zijn (zie P-5.6). De verwachting is dat dit financieringsvraagstuk niet op korte termijn wordt opgelost. Binnen het pMJP zal sterk geprioriteerd moeten worden als het gaat om verwerving EHS, inrichting EHS en verdrogingsbestrijding. De ambitie om te komen tot een versnelde realisatie van de EHS van de opgave tot 2018 wordt niet gehaald.

**Plattelandsontwikkeling (pMJP)**
Het pMJP bevat rijksdoelen en provinciale doelen. De realisatie van de rijksdoelen met de bijbehorende rijks- en provinciale budgetten is vastgelegd in een bestuursovereenkomst. In dat kader hebben de betrokkenen in 2010 een Mid Term Review (MTR) uitgevoerd. Drenthe heeft daarbij ook de provinciale doelen betrokken.
Uit de provinciale rapportage MTR blijkt dat Drenthe het uitstekend doet. Zowel de rijks- als provinciale doelen worden gerealiseerd. Voorzover de rijksbudgetten toereikend zijn hebben we alle prestatieafspraken met het rijk gerealiseerd. De rijksbudgetten voor grondverwerving zijn echter ontoereikend. In strijd met de gemaakte afspraken heeft het rijk de gestegen grondprijzen niet gecompenseerd. Dit geldt ook voor de andere provincies.
Naar verwachting wordt dit financieringsvraagstuk op korte termijn niet opgelost. Op dit moment zijn al diverse projecten in uitvoering, dan wel verplicht. Dat betekent dat de ruimte om nieuwe verplichtingen aan te gaan nagenoeg ontbreekt. Ook voor het realiseren van onze 'eigen' provinciale doelen is de ruimte in 2011 zeer beperkt. Deze doelen worden vooral gerealiseerd met Europese subsidies. Ook deze budgetten zijn voor de periode tot en met 2013 grotendeels verplicht. Het gebrek aan budgetten zal leiden tot een aanzienlijke stagnatie in gebiedsprocessen.

## Baten en lasten programma

| Programma 5. Leefomgeving | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 53.550.195 | 97.466.034 | 72.746.901 | 67.760.293 | 78.504.887 | 67.183.691 |
| Totaal baten | 32.712.055 | 70.650.417 | 51.144.691 | 50.260.691 | 50.075.591 | 49.604.591 |
| Subtotaal voor bestemming | 20.838.140 | 26.815.617 | 21.602.210 | 17.499.602 | 28.429.296 | 17.579.100 |

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen?

### Water

**5.1 Realisatie wateropgave**

Ondanks bijgestelde ambities willen we de wateropgave realiseren Voor het product Waterhuishouding, waaronder de kosten voor onderzoeken waterhuishouding en voor het geautomatiseerde draaiboek hoogwater, zullen we de onderzoeksbudgetten bundelen. We zetten ons onverminderd in voor het realiseren van de wateropgave door het vasthouden van water op de hoge gronden en waterberging aan de randen. De provinciale regie is in de komende jaren vooral nodig voor de beekdalen. Onderzoek zal moeten uitwijzen wat de gevolgen zijn van klimaatverandering. Het water verzamelt zich immers in de beekdalen. Daarbij zijn deze gebieden belangrijk voor het vasthouden van water. Overeenkomstig de realisatiestrategie van de Omgevingsvisie Drenthe richten we ons met onze partners op de wateropgave in het gebied Ruinen-Uffelte, het Loodiep bij Coevorden en de Hunze. Verder werken we door aan het realiseren van de pMJP doelen. Een grote opgave is de aanpak van de verdroging . In 2011 worden de TOP-gebieden het Fochteloërveen. Het Dwingelderveld en het Peizerdiep aangepakt. In de Drentsche Aa, het Bargerveen, de Reest en het Drentse Friese Wold is de projectontwikkeling in volle gang.

**5.3 Vergroten waterbewustzijn**

Waterbewustzijn is het besef van kansen of bedreigingen die hebben te maken met water. Ook in Drenthe is dit bewustzijn beperkt. Ons oppervlakte- en grondwater, de kwaliteit ervan en het ontbreken van watertekort of overlast worden beschouwd als een vanzelfsprekendheid. We blijven ons dan ook inzetten voor het vergroten van het waterbewustzijn. Via wateredu-catieprojecten voor het basis- en voortgezet onderwijs en communicatieprojecten, zoals Beeldschoon water.nl en Nederland leeft met water. We werken zoveel mogelijk samen met de waterschappen, de gemeenten en de aangrenzende provincies.

**5.4 Uitvoering innovatieve grondwatervisie**

Met onze innovatieve grondwatervisie staat het belang van het 'blauwe goud' driedimensionaal op de kaart in ons omgevingsbeleid. De grondwatervisie geeft samen met het beleidsplan voor diepe ondergrond invulling aan de 3D benadering in het omgevingsbeleid. De voorliggende grondwatervisie is, al is het maar vanwege haar innovatieve karakter, bepaald nog geen eindpro-duct. Al werkende zullen we deze visie verder concretiseren en verbijzonderen en – op basis van praktijkervaringen en nieuwe ontwikkelingen – verbeteren. Ook dat gaan we samen doen met alle belanghebbende partijen die willen bijdragen aan het versterken van de Drentse kernkwali-teiten en het realiseren van de provinciale ambities.

## 5.5 Faciliteren en stimuleren van samenwerking in de waterketen

De provincie stimuleert en faciliteert ook in 2011 de samenwerking in de waterketen. Drenthe acht zich gebonden aan het nationaal bestuursakkoord waterketensamenwerking. Doel van de samenwerking is het realiseren van een efficiency verbetering. Dat betekent het voortzetten en waar nodig intensiveren van de lopende projecten op het gebied van het uniform meten van het afvalwaterstelsel, benchmarking en innovaties op het gebied van onder meer afvalwaterbehandeling en urinescheiding

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 5.1 Realisatie wateropgave | - Een robuust watersysteem, dat zodanig is ingericht dat de risico's op wateroverlast en watertekort tot een maatschappelijk aanvaardbaar niveau beperkt blijven, met bijzondere aandacht voor onder meer de beekdalen en de zoetwatervoorziening<br>- Een goede kwaliteit van het oppervlaktewater, gebaseerd op de normen van de Kaderrichtlijn water (KRW). | ■ Uitvoeren convenant Meppelerdiep<br>■ Regie op de aanleg van waterbergingsgebieden<br>■ Onderzoek naar de wateropgave beekdalen en de daarbij gewenste/noodzakelijke inrichting van die delen van de beekdalen.<br>■ Gebiedsopgave Uffelte-Ruinen uitwerken/trekken<br>■ Onderzoek naar vormen van klimaatadaptatie en anticiperen op toename neerslag;<br>■ Regie en ondersteuning GGOR (waaronder grondwatermodel MIPWA)<br>■ Ontwikkelen strategie veenoxidatie (Zie ook actie actualisering bodemkaart, Bodem 5.7 )<br>■ Afronden van het project Watersense en Aquarius.<br>■ Vaststellen begrenzing beekdal voor de Hunze ten behoeve van waterhuishouding..<br>■ Onderzoek klimaat en watertekort in Noord Nederland (uitvoeren deltaprogramma onderdeel zoetwatervoorziening) |
| 5.3 Vergroten waterbewustzijn | Grotere belevingswaarde van water als basis voor het omgevingsbeleid. | ■ Met de waterschappen en gemeenten twee regionale communicatieprojecten uitvoeren die passen binnen de doelstellingen van de landelijke campagne 'Nederland leeft met water'.<br>■ Met de andere deelnemers het projectplan 2011 van Beeldschoonwater.nl uitvoeren.<br>■ Een inhoudelijke bijdrage verlenen aan programma 'Scholen voor duurzaamheid' en dan met name aan het project 'Jongleren met water' |
| 5.4 Opstellen Innovatieve visie grondwater | Een zo groot mogelijke voorraad zoet grondwater van een goede kwaliteit, beschikbaar voor mens en natuur; | ■ Nader kwantificeren hoeveel extra water beschikbaar komt door de inrichting van inzijggebieden en waar dit water gewonnen kan worden.<br>■ Uitwerken wateropgave Hunzedal<br>■ Het ontwikkelen van pilot waterbeheer in stedelijk gebied gericht op versterking van de economische ontwikkeling.<br>■ De mogelijkheden onderzoeken van het instellen van kenniscentrum grondwater en uitwerken sturingsprincipe/provinciale rol |

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 5.5 Versterken proces samenwerking alle partijen binnen waterketen | De waterketenpartners realiseren ieder jaar twee procent efficiencywinst. | ■ Stimuleren dat vijf gemeenten in 2011 starten met het daadwerkelijk meten en monitoren van ieder tien overstorten. Drenthe verzorgt het projectmanagement.<br>■ Samen met de waterschappen bevorderen van brongescheiden sanitatie.<br>■ Bevorderen van kennisuitwisseling tussen de Drentse gemeenten via het VDG deskundigenoverleg riolerings-beheer.<br>■ Het bestuursakkoord waterketensamenwerking eindigt in 2011. In overleg met de andere betrokkenen nagaan welke rol de provincie daarna kan/wil spelen. |

## Bodem

### 5.6 Uitwerking omgevingsbeleid (opstellen integraal beleidsplan ondergrond)

Het beleidskader voor het gebruik van de ondergrond is in het ontwerp van de Structuurvisie Ondergrond aangegeven. Provinciale staten stellen de structuurvisie naar verwachting in december 2010 vast. De visie bevat de beleidskeuzes voor de periode 2010-2020 en is de uitwerking van de Omgevingsvisie. De nadruk ligt op nieuwe toepassingsmogelijkheden in de diepe ondergrond, zoals geothermie, opslag van $CO_2$ en gasbuffering. De visie bevat een driedimensionaal ruimtelijk plan voor de ondergrondse activiteiten. Dit biedt duidelijkheid voor de bovengrondse ruimtelijke ontwikkeling.

De ondergrond heeft een belangrijke functie bij het behalen van de programmadoelen voor klimaat en energie. Ook in 2011 gaan we daarom vol vaart verder met het stimuleren van projecten voor bodemenergie. Een belangrijke ontwikkeling is dat het rijk in het noorden een demonstratieproject voor opslag van $CO_2$ wil realiseren, waarbij ook Drentse aardgasvelden in beeld zijn. Het Rijk is het bevoegde gezag voor de opslag van $CO_2$. Ook belangrijk is dat de Europese Unie op dit moment beleid ontwikkelt voor de opslag van kernafval door middel van 'geologische eindberging'. Dat kan betekenen dat het rijk zal nagaan welke mogelijkhden er zijn voor opslag van kernafval in de Drentse zoutkoepels. Overigens geldt al sinds jaar en dag dat opslag van kernafval in de Drentse ondergrond niet is toegestaan. Dit hebben we weer bevestigd in de structuurvisie. Daarnaast werken wij verder aan de nadere onderbouwing van ons standpunt dat opslag van kernafval in onze zoutkoepels zeer ongewenst.

Het beleid voor de aardkundige waarden is vastgesteld. We gaan het nu integreren in de bodemvisie. Belangrijke elementen in ons beleid zijn draagvlak creëren, behoud en bescherming van aardkundige waarden.
Voor de actualisatie van de kennis over aardkundige waarden en selectie van aardkundig waardevolle gebieden hebben we in 2010 de geomorfologische kaart van Drenthe geactualiseerd. In 2011 starten we een voorlichtingstraject voor gebruikers van deze kaart. Daarnaast werken we aan kennisoverdracht van aardkundige waarden bij gemeenten, waterschappen en terreinbeherende organisaties. Dat doen we door het aanbieden van workshops en andere bijeenkomsten. Ook in 2011 zullen we weer een aardkundig monument onthullen. De financiering en organisatie van het 'Geopark de Hondsrug' is rond. Het managementplan is klaar. De betrokkenen voeren op dit moment het communicatieproces met de streek uit. Verder is de procedure van UNESCO-erkenning gestart.

## 5.7 Actualisering bodemkaart

De beschikbare informatie over de bodemopbouw van Drenthe varieert in ouderdom. De oudste gegevens van de Bodemkaart van Nederland dateren van voor 1972 en de meest recente gegevens zijn van 1988. In 2008 en 2009 is de bodemkaart geactualiseerd voor de veengronden. Deze actualisatie is gedeeltelijk gefinancierd door derden.
Dankzij de actualisering hebben we meer inzicht verkregen in de resterende veendikte, de hoeveelheid door veenoxidatie verdwenen $CO_2$ en de hoeveelheden die mogelijk nog zullen verdwijnen. We zullen de actualisering per beleidsonderwerp invullen. Fosfaatverzadiging van de bodem is het eerstvolgende thema. .
Daarnaast worden de komende jaren de landelijke bodemkaarten geactualiseerd.

Doorwerking nieuwe bodemkaart (EHS):
Op basis van de geactualiseerde bodemkaart voor de veenoxidatie en fosfaatverzadiging kunnen wij nu meer gericht bepalen welke kansen er liggen voor functies landbouw (verplaatsing, uitbreiding en verbreding) en natuur (ontwikkeling EHS en typen natuurdoelen). Vanaf 2010 moet rekening worden gehouden met eventueel aanvullend budget voor extra beheersmaatregelen. Gelet op het feit dat het hier gaat om een bovenprovinciaal belang, zal hierom ook met het rijk overleg gestart worden.

## 5.8 Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige omgeving

Herontwikkeling in binnenstedelijke gebieden wordt regelmatig geblokkeerd door de aanwezigheid van bodemvervuiling. In het kader van het convenant Bodem worden afspraken gemaakt om stagnatie in de toekomst te voorkomen.
Door het vroegtijdig inventariseren van mogelijke verontreinigingen (spoedlocaties) binnen herontwikkelings-gebieden en het maken van afspraken met gemeenten in het kader van ISV3 wordt inzicht in de problematiek verkregen en kan stagnatie worden voorkomen. Daarnaast is het faciliteren van de aanpak (financieel en personeel) door de provincie noodzakelijk om de gewenste voortgang te kunnen boeken.

## 5.10 Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater

In aanvulling op het nationale beleid gaan wij door met het stimuleringsproject ‘Duurzaam boer blijven in Drenthe’.
Ook ondersteunen we gebiedsgerichte pilots om diffuse belasting van zowel grond- als oppervlaktewater terug te dringen

## 5.11 Gebiedsgerichte grondwaterbescherming

In 2010 hebben wij gebiedsdosssiers opgesteld voor de grondwaterwinningen voor de drinkwatervoorziening In de gebiedsdossiers is de risicogerichte benadering het uitgangspunt. De kwetsbaarheid van het gebied en de aard en omvang van de activiteiten en functies zijn bepalend bij het invullen van het beschermingsniveau. Dit leidt tot maatwerk per gebied. Daarbij zetten wij in op het nemen van maatschappelijke verantwoordelijkheid en de financiële deelname van alle in Drenthe actieve waterbedrijven aan de risicoreducerende maatregelen in grondwaterbeschermingsgebieden. Wij werken de gebiedsdossiers in 2011 uit in uitvoeringsprogramma’s. Deze koppelen de maatregelen aan verantwoordelijkheden en financiering.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 5.6. Uitwerking omgevingsbeleid | Stimuleren verantwoord gebruik ondergrond | ■ Projecten bodemenergie (geothermie, WKO)<br>■ Beleidsbeïnvloeding en (mede)uitvoeren van wettelijke taken op het gebied van opslag CO2. |
| 5.7. Actualiseren bodemkaart | Bodemkaart thema fosfaatverzadiging | Actualisering bodemkaart |
| 5.8. Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving | uitwerking bodemconvenant | ■ Inventarisatie en aanpak spoedlocaties<br>■ Gebiedsgerichte aanpak grondwaterverontreiniging op basis gebiedsdossiers |
| 5.10 Terugdringen milieudruk bestrijdings-middelen in grondwater | KRW doelen terugdringen milieudruk | ■ Certificering gemeente voor het duurzaam omgaan met het gebruik van bestrijdingsmiddelen<br>■ Gebiedsgerichte pilots diffuse belasting<br>■ Project Duurzaam boer blijven in Drenthe<br>■ Verbeteren waterkwaliteit Drentsche Aa door faciliteren projecten |
| 5.11 Gebiedsgerichte grondwaterbescherming | KRW doelen m.b.t. de bescherming van drinkwaterwinning | ■ Opstellen uitvoeringsprogramma's bij de gebiedsdossiers en stimuleren van de uitvoering van maatregelen |

## Milieubeleid

### 5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving

Bij het nemen van besluiten streeft de provincie naar een (optimale) duurzame ontwikkeling van Drenthe. Uitgangspunt is een goed evenwicht tussen ecologische, economische en sociale aspecten. Door milieu-effect- en duurzaamheidsrapportages uit te voeren brengen wij bij de grote(re) vooral ruimtelijke ontwikkelingen de ecologische, economische of sociaal-culturele effecten in kaart. De uitkomsten daarvan betrekken wij bij onze besluitvorming.

### 5.13 Uitwerking klimaat- en energiebeleid

Het klimaat- en energievraagstuk heeft een uitermate strategisch, multidisciplinair en complex karakter. Wij werken met een stevige programmastructuur om de doelen van het programma Klimaat en Energie te realiseren. We voeren het programma uit via vijf deelprogramma's. In de jaarlijkse actieplannen komen deze deelprogramma's terug. Cruciaal voor succes is een goede samenwerking met gemeenten, corporaties, bedrijfsleven en kennisinstellingen. Strategische allianties, mede als onderdeel van Energy Valley en een gebiedsgerichte aanpak hebben de voorkeur.

*Creëren van partnerschap*

In de eerste helft van het programma staat centraal de 'integrale kaderstelling en visie-ontwikkeling' van het programma Klimaat en Energie. Nu de kaders en instrumenten vaststaan richten we ons in 2011 vooral op enerzijds 'programmeren en contracteren' en anderzijds op het 'regisseren van de uitvoering'. Daartoe hebben we meerjarige afspraken gemaakt met de twaalf Drentse gemeenten. Voor het welslagen van het programma is samenwerking en sterk partnerschap met de gemeenten absoluut noodzakelijk. Zij hebben het Energieakkoord Noord-Nederland ook ondertekend. Daarmee hebben de provincie en de gemeenten zichzelf een harde gemeenschappelijke taakstelling van $CO_2$-emissiereductie en duurzame energie-productie opgelegd. In de vorm van 'Klimaatcontracten' zijn de concrete afspraken maken met

de gemeenten vastgelegd. Via dit partnerschap met gemeenten en partijen als 'Energy Valley', zal de effectiviteit van de te nemen maatregelen toenemen.
Ook streven wij ernaar de slagkracht van het programma te vergroten door meer richting aan te brengen in concrete projecten en door partijen te binden rond deze projecten. Zo vullen wij onze rol in als regisseur van de uitvoering en intermediair tussen de verschillende partijen. Een concreet voorbeeld hiervan is de opgave rond Groen Gas. Enerzijds werken wij met 'Energy Valley' en private partijen aan het ontwikkelen van Groen Gas Hubs. Anderzijds, nemen we samen met gemeenten het initiatief om het aantal vulpunten van groen gas te vergroten.

De doelstellingen in het programma Klimaat en Energie kennen een planhorizon die loopt tot 2020. Dat is ook logisch, omdat deze samenhangen met de Europese-, nationale- en noordelijke doelstellingen. Het proces om deze doelen te realiseren is gaande. Om de gewenste ontwikkeling tot 2020 daadwerkelijk te kunnen verwezenlijken is het belangrijk dat wij als overheid geloofwaardig en betrouwbaar zijn. Teneinde continuïteit van beleid te kunnen garanderen is het langjarig zekerstellen van de bijbehorende financiële middelen kortom van essentieel belang.

*Drentse Energie Organisatie (DEO)*
Provinciale staten hebben met het aannemen van het amendement 2010-24: herbestemming Enexis-gelden besloten van het jaarlijkse dividend van netwerkbeheerder Enexis en de jaarlijkse rente op de bruglening van Enexis een bedrag van € 1,5 miljoen per jaar in te zetten voor de cofinanciering van duurzame energieprojecten in Drenthe. Dit bedrag zal worden besteed binnen het programma Klimaat en Energie of door de eind 2010 op te richten Drentse Energie Organisatie. Er wordt uitvoering gegeven aan dit besluit door in 2011 DEO op te richten. Hiertoe hebben wij in 2010 een variantenonderzoek uitgevoerd en een businessplan opgesteld.

## 5.14 Uitvoeringsprogramma Luchtkwaliteit en geluidhinder

Het Provinciaal Actieplan Luchtkwaliteit Drenthe 2009-2012 hebben we opgesteld in nauwe samenwerking met veel externe partijen Het programma loopt tot en met 2012. Eind 2010 hebben we het programma geëvalueerd. Dit hebben we mede gedaan op basis van een onderzoek naar de kwaliteit van de lucht in Drenthe en de invulling van de geformuleerde acties. Wij bepalen onze prioriteiten voor 2011 en 2012 aan de hand van deze evaluatie.

Voor een deel van het provinciale wegennet hebben we in het kader van het reguliere onderhoud geluidswerend asfalt toegepast. In 2011 analyseren we mede aan de hand van een geactualiseerde verkeersprognose, ook voor de andere provinciale wegen welke maatregelen mogelijk zijn in het kader van het reguliere onderhoud. Zo kunnen we eventueel een deel van de taakstelling voor 2012 realiseren.

## 5.15 Uitvoeringsprogramma externe veiligheid

Ook in 2011 wordt de rijksbijdrage via het provinciefonds uitgekeerd. Wij maken prestatieafspraken met de gemeenten over de professionalisering en de versterking van de externe veiligheidstaken en het oppakken van nieuwe taken zoals is vastgelegd in de relevante externe veiligheidsbesluiten. Conform het akkoord stellen de provincies capaciteit en/of middelen beschikbaar aan gemeenten. Drenthe overlegt met de gemeenten en de veiligheidsregio Drenthe hoe de samenwerking in 2011 wordt ingevuld. Belangrijk element hierbij is de ontwikkeling naar een uitvoeringsorganisatie (zie programma 1).

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 5.12. Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving. | In alle Sterkere inbreng vanuit duurzaamheid in pprovinciale besluiten en programma'svorming.U (RSP en Regiovisie Groningen--Assen) wordt nadrukkelijk rekening gehouden met duurzame ontwikkeling.<br>Meer koplopers en bredere toepassing van hun gedachtegoed.sterker georiënteerd op duurzaamheid | ■ Inzet instrumenten milieu effect rapportage (mer) en duurzaamheids effect rapportage (der).<br>■ Organiseren kennisoverdracht, workshops en pilots over duurzame ontwikkeling voor Inbreng duurzame ontwikkeling in RSP, en in Regiovisie Groningen-Assen. In beeld (laten) brengen koplopers, verbindingen leggen en opschalen. |
| 5.13. Uitwerking klimaat en energiebeleid | Realiseren van de collegedoelstellingen en de afspraken die in noordelijk en IPO verband zijn gemaakt over klimaat en energie.<br>De resultaten worden gegroepeerd rond de volgende thema's.<br><br>1. Diep onder Drenthe<br>Duidelijk en zichtbaar beleid in uitvoering voor benutting ondergrond in duurzame energie in huishouding<br><br>2. Bouwen<br>Aantoonbare CO2-reductie in gebouwde omgeving (incl. openbare verlichting)<br><br>3. Kenniseconomie<br>Economische ontwikkeling aantoonbaar gekoppeld aan klimaat en energiebeleid.<br><br>Programma 2011-2014 | Centraal staat de uitvoering van het Programma Klimaat en Energie, aan de hand van jaarlijkse actieplannen en de afgesloten klimaatcontracten met gemeenten. De activiteiten zijn divers en betreffen beleidsontwikkeling, regelgeving, financiële stimulering, kennisoverdracht en projectontwikkeling. Voor de onderscheiden thema's ligt deF nadruk in 2011 op:<br>■ Voorbereiding en uitvoering geothermie<br>■ Procesvoering CCS<br>■ Stimuleren Seizoensgebonden WKO<br><br>Focus op:<br>■ Beperkt uitvoeren Actieplan gebouwde omgeving (AGO)<br>■ Verduurzamen Openbare verlichting<br><br>Focus op:<br>■ Energieproductie (o.a. DEO)<br>■ Uitvoering project Groen Gas<br>■ Ontwikkeling Energietransitieparken flankeren<br><br>Voorbereiden programma 2011-2014 |
| 5.14. Uitvoeringsprogramma Luchtkwaliteit en geluidhinder | Relatief goede luchtkwaliteit in Drenthe. Evaluatie Provinciaal Actieplan Luchtkwaliteit 2009-2012.<br>Een lagere geluidbelasting langs provinciale wegen waar Uitvoeren geluidmaatregelen in combinatie met werk en/of onderhoud aan provinciale wegen is uitgevoerd. | ■ Resultaten evaluatie Provinciaal Actieplan Luchtkwaliteit Drenthe 2009-2012 gebruiken om de acties voor 2011 en 2012 te prioriteren.<br>■ Uitvoeren Actieplan geluid op basis van de EU-geluidbelastingkaart, primair in combinatie met werken/onderhoud aan provinciale wegen. .<br>■ Voorbereiden tweede tranche EU-geluidsbelastingkaart (8.000 motorvoertuigen per etmaal op provinciale wegen) en opstellen van het bijbehorende actieplan (inclusief plandrempel). |
| 5.15. Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid | Uitvoering samenwerkingsovereenkomst E.Ve.v. 2011-2014.<br>Een provincie met aanvaardbare veiligheidsrisico's. | Uitvoering afspraken en acties zoals vastgelegd in provinciaal uitvoerings-programma Externe Veiligheid 2011-2014 onder regie Steunpunt Externe Veiligheid Drenthe voor gemeenten, provincie en Hulpverleningsdienst Drenthe:<br>■ adviseren bij bestemmingplannen<br>■ uitvoeren risicoanalyses<br>■ aanvragen risicoberekeningen buisleidingen<br>■ deelname aan vooroverleg nieuwe ontwikkelingen<br>■ leiden van regiobrede projecten |

## Vergunningverlening

### 5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving

*Verminderen belasting kwaliteit leefomgeving*
Het collegeprogramma kent als sleutelbegrip een goede kwaliteit van de leefomgeving. Om dit doel te realiseren is een minimale belasting door de bedrijven van de omgeving nodig. Daarom gaan we in 2011 de omgevingsvergunning van zoveel mogelijk IPPC-inrichtingen actualiseren. De huidige Europese en nationale wet- en regelgeving biedt mogelijkheden om de belasting door bedrijven verder te verminderen. Bij het actualiseren zullen wij aandacht besteden aan:

- energie-efficiency uit het oogpunt van $CO_2$-doelstellingen;
- emissies uit het oogpunt van luchtkwaliteit en nationale emissieplafonds (NEC-doelstellingen EU);
- verruimde reikwijdte Wet milieubeheer (afvalpreventie, vervoersmanagement) uit het oogpunt van duurzaamheid.

*Project TT-circuit*
Het TT-circuit is een gebied met veel potentie. Het is uit economisch en recreatief oogpunt van groot belang voor Assen en Drenthe. De uitdaging is dit terrein verder te ontwikkelen in overeenstemming met de omliggende natuurwaarden en met inachtneming van de vereisten voortvloeiend uit onze milieuwetgeving (met name op het gebied van de geluidhinder) worden gesteld.
In de in voorbereiding zijnde visie zullen wij de ontwikkeling voor de komende tien tot vijftien jaar vastleggen. Om dit beleid te verankeren zetten wij de visie vervolgens om in uitvoeringsprogramma's.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 5.16. Inpassen veranderende EU- en nationale wetgeving | Implementatie wettelijk kader voor vergunningverlening om de belasting van de kwaliteit van de leefomgeving te verminderen.<br>Terugdringing emissies CO2, SO2, Nox, fijn stof en vluchtige stoffen. | ■ Opstellen en uitvoeren uitvoeringprogramma's op basis van de Visie TT-circuit en omgeving.<br>■ Opstellen besluiten luchtvaart, opstellen besluiten, beleidsregels en adviezen in kader Wabo. |

## Handhaving

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 5.17. Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen | ■ Actuele naleving regelgeving en vergunningen in kader Wabo /Activiteitenbesluit<br>■ Toetsen kwaliteit handhaving gemeenten, waterschappen en provincie aan wettelijke kwaliteitscriteria<br>■ Bijdrage aan en voorbereiding op vorming gezamenlijke uitvoeringsdienst | ■ Uitvoeren van toezicht en bevorderen van de naleving van provinciale regels en vergunningen.<br>■ Inventarisatie van relevante ketens, daarin actief zijnde actoren, van toepassing zijnde wet- en regelgeving en verdeling bevoegdheden (ketentoezicht).<br>■ Doorwerking landelijk project Vernieuwing toezicht<br>■ Handhavingacties<br>■ Bewustwordingscampagne nakomen milieuregels richting burgers en bedrijven<br>■ Versterken provinciale interbestuurlijke toezichtstaak handhaving |

## Natuur en landschap

**5.18.A Uitwerken aanbevelingen symposium Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe**

Medio 2010 is het boek 'Natuur in Drenthe, zicht op biodiversiteit' gereed gekomen. Hiermee is prioriteit 5.18.A afgerond. Het boek bevat veel informatie en kennis over de flora en fauna in Drenthe en geeft zicht op de resultaten van natuurbeleid. Algemene conclusie is dat biodiversiteit in Drenthe in natuur- en bosgebieden redelijk stabiel is, maar daarbuiten nog steeds wordt bedreigd. De resultaten van het onderzoek zullen wij betrekken bij de regievoering en kwaliteitsborging in het kader van de Provincie Nieuwe Stijl

**5.18 B Kennisuitwisseling BoerenNatuur:**

Zie onderdeel 'Wat doen we nog meer'.

**5.18.C Voorfinanciering Beheerplannen Natura 2000-gebieden**

De concept beheerplannen voor de acht Natura 2000-gebieden waarvoor de provincie Drenthe trekker is, zijn gereed. In 2010 is gewerkt aan het opstellen van de ontwerp beheerplannen. Nadat de minister de ontwerp aanwijzingsbesluiten voor de gebieden definitief heeft gemaakt, worden de beheerplannen als ontwerp in procedure gebracht. Voorwaarde is wel dat de minister van LNV de programmatische aanpak stikstof (PAS) tijdig vaststelt. Volgens de (krappe) planning van LNV zal dit begin 2011 zijn. Onze verwachting is echter dat dit later in 2011 zal zijn. Onder meer de financiering van de stikstofmaatregelen is nog onduidelijk. Hierover moeten nog afspraken met het rijk worden gemaakt.
De planning van de ontwerp aanwijzingsbesluiten is nog niet definitief vastgesteld door de minister van LNV. Vooralsnog gaan wij er van uit dat, na het gereedkomen van het PAS, begin 2011 de plannen Drouwenerzand, Mantingerzand, Mantingerbos en Norgerholt in procedure zullen komen. De overige plannen komen dan het 2e kwartaal van 2011 in procedure.

**5.22 Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen**

In het bezuinigingsvoorstel 2010-2013 is de verschuiving van deze prioriteit naar programma 3 meegenomen. Het regiopark maakt daarmee integraal onderdeel uit van de Regiovisie Groningen-Assen.

De regio Groningen-Assen maakt onderdeel uit van het nationaal stedelijk netwerk. Doel van de regio is het tot stand brengen van een diversiteit aan aantrekkelijke woon- en werkmilieus, een brede voorzieningenstructuur, een bereikbare regio via de weg en het openbaar vervoer en een aantrekkelijk landschap dat ook voorziet in de behoefte aan recreatieve uitloop. Deze gebiedsopgave maakt eveneens onderdeel uit van de Omgevingsvisie Drenthe.
De bijdragen aan het Regiofonds en het Regiopark lopen in tijd niet gelijk op. Omdat ook in de toekomst middelen uit nationale en Europese programma's nodig zijn om de Drentse ambities te realiseren is het noodzakelijk te kunnen blijven beschikken over voldoende cofinancieringsmiddelen, bijvoorbeeld om vanaf 2013 aan het Regiopark te kunnen blijven bijdragen. Hiervoor wordt de Dynamische Cofinancieringsreserve ingezet..

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 5.18.A Uitwerken aanbevelingen symposium Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe (2007). | Nauwere samenwerking op gebied van natuur. Behoud en vergroting biodiversiteit en meer zicht op effectiviteit van specifiek natuurbeleid in Drenthe. Drenthe profileren door unieke natuurkwaliteit te realiseren in gebieden waar natuurlijke processen leidend zijn. | Medio 2010 is het boek'Natuur in Drenthe, zicht op biodiversiteit' gereed gekomen. Hiermee is deze prioriteit afgerond. In 2011 worden de resultaten van het onderzoek betrokken bij de regievoering en kwaliteitsborging in het kader van de Provincie Nieuwe Stijl. |

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 5.18.C Voorfinanciering beheerplannen Natura 2000. | Doorlopen van een goede procedure voor de inspraak op de 8 ontwerp beheerplannen voor de Natura 2000-gebieden waarvoor de provincie verantwoordelijk is | Publiceren van de 4 resterende ontwerp beheerplannen voor de Natura 2000-gebieden waarvoor de provincie verantwoordelijk is. De andere 4 ontwerp beheerplannen zijn al in 2010 in procedure gebracht.<br>Opstellen van een nota van antwoord op de ingediende zienswijzen. |

## Plattelandsontwikkeling (pMJP)

### 5.2 Bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit

Uit de inventarisatie van de interne taskforce verdroging is gebleken dat de voorbereiding in alle acht gebieden loopt. In 2011 is 45% van de prestatie in uitvoering. De taskforce heeft een aantal aanbevelingen gedaan om ervoor te zorgen dat de rest van de prestaties wordt gerealiseerd. In 2011 wordt de verwerving en inrichting EHS verder afgestemd op de aanpak van de verdroging. In 2011 wordt duidelijk of een tekort aan middelen voor de verwerving van grond leidt tot het bijstellen van de ambities voor de verdrogingsbestrijding.

### 5.19 Versnelde aankoop en inrichting van EHS

Uit de Mid Term Review (MTR) pMJP blijkt dat de rijksbudgetten voor grondverwerving ontoereikend zijn (zie P-5.6). De verwachting is dat dit financieringsvraagstuk niet op korte termijn wordt opgelost. Binnen het pMJP zal sterk geprioriteerd moeten worden als het gaat om verwerving EHS, inrichting EHS en verdrogingsbestrijding. Met de Regio Noord van het ministerie van LNV is afgesproken dat rijksmiddelen van andere prestaties beschikbaar zijn voor grondverwerving. In de MTR-rapportage die we in juli j.l. aangeboden hebben aan de minister van LNV, hebben we melding gemaakt van deze afspraak. Het valt niet uit te sluiten, dat de minister van LNV op de gemaakte afspraken terug wil komen. De ambitie om te komen tot een versnelde realisatie van de EHS van de opgave tot 2018 wordt niet gehaald

### 5.20 Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid

Bosuitbreiding draagt bij aan een duurzame ontwikkeling en sterkere kernwaarden van Drenthe. Het leidt tot versterking van de EHS, het landschap, recreatieve structuren, een aantrekkelijke woon- en werkomgeving en verbetering van het klimaat door vastlegging van $CO_2$. In het Omgevingsbeleid is als ambitie geformuleerd dat in de periode 2004-2014 in milieubeschermingsgebieden en grenzend aan bestaande bos-, natuur- en recreatiegebieden en woonkernen 1.500 ha bosuitbreiding wordt gerealiseerd.

### 5.24 Uitvoering Gebiedsprogramma Agenda voor de Veenkoloniën

Het huidige Gebiedsprogramma loopt van 2008 tot 2012. Publieke samenwerking is uitgangspunt van dit programma met als doel een structurele verbetering van het toekomstperspectief van het gebied. Belangrijke ontwikkelopgaven zijn: het creëren van aantrekkelijke woonmilieus (bijvoorbeeld in samenhang met vaarverbindingen), agribusiness (diversificatie, kennis, biomassa), informatie- en communicatietechnologie (ICT/LOFAR), toerisme (onder andere ontwikkeling spin-off van vaarverbindingen), het wegwerken van de achterstand in onderwijs en werkgelegenheid, innovatie en infrastructuur. Voor de bemensing van het projectbureau en bijbehorende proceskosten stellen de partners jaarlijks een bedrag beschikbaar.

**5.25 Versnellingsagenda: realisatie project Tusschenwater (EHS)**

Tusschenwater is van oorsprong het deltagebied van de Hunze voor het Zuidlaardermeer. De Hunze is gekanaliseerd, het gebied is sterk ontwaterd en het Waterbedrijf Groningen haalt er ongeveer 10 miljoen kubieke meter water uit de grond. Uit onderzoek blijkt dat het 500 hectare grote gebied goed kan worden ingericht om de functies natuurontwikkeling, waterberging en drinkwaterwinning samen te laten gaan. Voor realisatie is een MER-procedure noodzakelijk. Daarna kan worden gestart met de uitvoering van de eerste fase, zijnde 180 hectare, waarvan de kosten op 11,4 miljoen euro geschat worden.

**5.26 Ontsnippering**

Om de EHS te realiseren moet een aantal knelpunten bij kruising van infrastructuur worden opgelost. De ambitie is dat in 2018 de EHS is gerealiseerd en dan dus ook de belangrijkste knelpunten zijn opgelost. De prioriteit ontsnippering bestaat uit drie onderdelen:
(1) Gebiedsgerichte Aanpak Ecoduct A28
Het ecoduct Dwingelderveld vormt straks een essentiële schakel tussen de Sallandse Heuvelrug, het Dwingelderveld en natuurterreinen op het Drents Plateau.
(2) en (3) Knelpunten EHS bij provinciale en gemeentelijk wegen
EHS-knelpunten bij provinciale en gemeentelijke infrastructuur worden opgelost door dit mee te nemen bij regulier wegonderhoud. Dit vraagt om voorlichting richting gemeenten en aanvullende financiering voor de extra te treffen voorzieningen.

**5.27 Realisatie Integraal Plan Natuurgebied Havelte-Oost**

Het plan Holtingerveld omvat in de eerste fase twee projecten: een dagrecreatieproject op de Havelterberg en de nieuwbouw van een educatieruimte/schaapskooi. Beide projecten passen binnen de visie die in 2008 voor het gebied is opgesteld door gemeente en provincie in samenwerking met belanghebbenden en omwonenden. De totale kosten van de twee projecten (€3,1 miljoen) worden gedeeld tussen gemeente Westerveld en de provincie (via het pMJP).

**5.28 Uitvoeringsprogramma Runde**

Met de in het 'Uitvoeringsprogramma Runde' opgenomen maatregelen wordt gekomen tot een samenhangend stelsel van voorzieningen rondom de Runde. Er zijn verschillende doelen in het plan opgenomen, namelijk natuur, landschap, cultuurhistorie, recreatie, water, en sociaal economische vitalisering. De provincies Drenthe en Groningen zijn gezamenlijk opdrachtgever van het project; de uitvoering wordt in Drenthe gecoördineerd door de gemeente Emmen.

**5.29 Buffering Bargerveen**

Het Bargerveen is een hooggelegen restant van het voormalige Bourtangerveen. Het gebied wordt beschermd en er wordt hoogveen ontwikkeld. Het is een Natura 2000-gebied met een 'sense of urgency' en het staat op de TOP-lijst verdroogde gebieden. Het proces van GGOR is gebruikt om samen met de partners te zoeken naar de oplossingen voor de beleidsdoelen vanuit Natura 2000, KRW, POP-II Drenthe, Waterbeheerplan Velt en Vecht en het inrichtingsplan Schoonebeek (herverkaveling). De uitvoering van de ontwikkelde plannen kost circa € 21 miljoen en is naar verwachting gereed in 2013.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 5.2. Bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | De verdroging aanpakken binnen acht TOP-gebieden. De hiervoor in het pMJP geformuleerde doelstellingen uiterlijk in 2013 realiseren. | ■ Uitvoeren maatregelen in de TOP-gebieden Peizerdiep, Fochteloërveen, Dwingelderveld en delen van de Drentsche Aa .<br>■ Projectvoorbereiding in de TOP-gebieden Reest, Bargerveen, delen van de Drentsche Aa en Drents Friese Wold<br>■ Bewaken voortgang synergieprojecten<br>■ Monitoring aanpak verdroging in de acht TOP-gebieden |
| 5.9 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | Verlaging van de ammoniakuitstoot in Drenthe. | Voortgezette uitvoering van het meerjarenproject 'Duurzaam boer blijven in Drenthe'. Ruim honderd rundveehouderijen passen hun bedrijfsvoering aan en richten deze in naar de kringloopgedachte. Het project voorziet verder in excursies, open dagen, lezingen etc. |
| 5.19. Versnelde aankoop en inrichting van EHS | Realiseren EHS Drenthe in 2015 en realiseren instandhoudingsdoelstellingen Natura 2000. | Geen versnelde aankoop |
| 5.20. Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | Realisatie van 1.500 hectare bosuitbreiding in 2014. | Aanleg 75 hectare bos |
| 5.24 Gebiedsprogramma Agenda voor de Veenkoloniën. | Structurele verbetering ruimtelijke en sociaal-economische structuur door verbindings- en innovatieprojecten. Centraal staan de thema's agribusiness, landschap, infrastructuur, toerisme, wonen, sociaal-economische vernieuwing en verbinden regio's verbinden. | Uitvoeren Gebiedsprogramma 2008-2012.<br>Faciliteren projectbureau en stuurgroep. |
| 5.25 Realisatie Tusschenwater | Duurzaam samengaan functies natuurontwikkeling, waterberging en drinkwaterwinning, bieden van kansen voor recreatie en verbeteren waterkwaliteit Zuidlaardermeer. | Realiseren eerste fase project (180 hectare). |
| 5.26 Ontsnippering | (1) Samenhangende inrichting EHS en knelpunten bij A28, spoor en overige wegen en maximale benutting beschikbare rijksgelden uit het Meerjarenprogramma Ontsnippering (MJPO).<br>(2) Jaarlijks oplossen van 5 -10 knelpunten EHS bij provinciale wegen, met zicht op grotendeels opgeloste knelpunten EHS in 2018.<br>(3) Oplossen knelpunten EHS bij gemeentelijke wegen, met zicht op grotendeels opgeloste knelpunten EHS in 2018. | (1) Samen met alle betrokkenen opstellen van een realisatieplan voor de gebiedsgerichte ontwikkeling rond het knelpunt EHS A28.<br>(2) Oplossen van 5 à10 EHS knelpunten bij provinciale wegen, in samenhang met wegwerkzaamheden (PUP)<br>(3) Gemeenten voorlichten over bestaande knelpunten en mogelijke oplossingen (in het kader van bestaande overleggen rond PUP 2010 en de convenanten/ samenwerkingsovereenkomsten verkeer en vervoer) en financiële bijdrage leveren voor extra kosten van ontsnipperingsmaatregelen. |
| 5.27 Holteringerveld (voorheen Havelte-Oost) | Realisatie van de eerste fase van het Integraal Plan Natuurgebied Havelte-Oost. | Realiseren van een dagrecreatievoorziening op de Havelterberg en een educatiecentrum/ schaapskooi. |
| 5.28 Runde | Realisatie van de eerste fase van het Uitvoeringsprogramma Runde | Realiseren van de kruising Runde met Emmer-Compascuum en de ecologische verbindingszone. |
| 5.29 Bargerveen | Realisatie van de eerste fase van de buffering Bargerveen. | Realiseren van grondaankopen en -ruil en boerderijverplaatsingen.<br>Planvorming voor de tweede fase. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 5. Leefomgeving | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| P5.01 Opgaven voor wateroverlast en watertekort, realisatie waterwinbergingsgebieden en combineren ‘ | 48.322 | 750.000 | 1.000.000 | 0 | 0 | 0 |
| P5.02 Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | 300.000 | 465.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.07 Actualisering bodemkaart | 132.470 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.09 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | 0 | 69.000 | 69.000 | 0 | 0 | 0 |
| P5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving | 182.361 | 355.000 | 355.000 | 0 | 0 | 0 |
| P5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | 6.900.014 | 5.950.731 | 6.822.160 | 6.797.443 | 6.802.905 | 6.802.905 |
| P5.14 Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit | 34.082 | 75.000 | 75.000 | 0 | 0 | 0 |
| P5.15 Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid | 157.501 | 150.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving | 152.569 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.17 Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen | 151.596 | 170.000 | 104.500 | 27.312 | 27.930 | 27.930 |
| P5.18 Uitwerken aanbevelingen symposium ‘Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe’ | 182.046 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.19 Versnelde aankoop en inrichting van Ecologi-sche Hoofdstructuur | 2.112.500 | 112.500 | 112.500 | 0 | 0 | 0 |
| P5.20 Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | 350.000 | 350.000 | 350.000 | 0 | 0 | 0 |
| P5.22 Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen | 600.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.23 Vitaal Platteland | 631.251 | 250.000 | 250.000 | 0 | 0 | 0 |
| P5.24 Herijking ontwikkelingsperspectief Veenkoloniën | 200.990 | 200.000 | 200.000 | 0 | 0 | 0 |
| P5.25 Realisatie Tussenwater | 0 | 1.000.000 | 1.000.000 | 0 | 0 | 0 |
| P5.26 Ontsnippering | 0 | 270.000 | 210.000 | 210.000 | 210.000 | 210.000 |
| P5.27 Havelte Oost | 0 | 700.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.28 Runde | 0 | 275.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.29 Bargerveen | 0 | 1.150.000 | 500.000 | 225.000 | 0 | 0 |
| Totaal programma 5. Leefomgeving | 12.135.702 | 12.292.231 | 11.048.160 | 7.259.755 | 7.040.835 | 7.040.835 |

## Moties

**Motie 2010-15: verlenging ontgrondingsvergunningen**
Motie betreft het verlengen van de werkingsduur van bestaande ontgrondingsvergunningen vanwege de recessie en de daaruit voortvloeiende stagnatie van de afzet van zandwinbedrijven. Op 1-1-2011 loopt de vergunning van 1 zandwinbedrijf (dieptewinning) af. Verder zijn er 3 vergunningen voor oppervlakkige winningen die aflopen op 1-4-2011. Dit betreft landbouw-kundige verbeteringen en 1 vervening. De verwachting is dat deze 3 laatste zijn afgerond voor 1-4-2011. Verlenging is dan niet aan de orde. Voor wat betreft de (beoogde) verlenging van de dieptewinning geldt dat deze door de vergunninghouder moet worden aangevraagd. Vervolgens wordt dan, na vooroverleg, de wettelijke procedure doorlopen.

**Motie 2010-18: Motie Landschap**
In de uitvoeringsagenda van de realiseringsstrategie wordt nadrukkelijk aandacht besteed aan de kwaliteit en diversiteit van het Drentse landschap. Daarbij zal het landschap, als onderdeel van

het totaal aan kernkwaliteiten, worden geoperationaliseerd op dezelfde wijze als bij het cultuur historisch kompas (CHW).

**Amendement 2010-14: Herbestemming Enexis-gelden**
Provinciale staten hebben met het aannemen van het amendement 2010-24: herbestemming Enexis-gelden besloten van het jaarlijkse dividend van netwerkbeheerder Enexis en de jaarlijkse rente op de bruglening van Enexis een bedrag van € 1,5 miljoen per jaar in te zetten voor de cofinanciering van duurzame energieprojecten in Drenthe. Dit bedrag zal worden besteed binnen het programma Klimaat en Energie of door de eind 2010 op te richten Drentse Energie Organisatie. Er wordt uitvoering gegeven aan dit besluit door in 2011 DEO op te richten. Hiertoe hebben wij in 2010 een variantenonderzoek uitgevoerd en een businessplan opgesteld.

**Motie 2010-28: Sociaal economische vitalisering van het platteland. Versterking landelijk gebied**
Voor specifieke aanvragen in het kader van de sociaal economische vitalisering en de versterking van de structuur van het landelijk gebied wordt vanuit de reserve Dynamische Cofinanciering € 25 miljoen ter beschikking gesteld.

## Wat doen we nog meer?

| Deelproduct | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Natuur en landschap | | |
| Landschap | Een geoperationaliseerde nota landschap | Bij de behandeling in provinciale staten van de nieuwe omgevingsvisie is een motie aangenomen waarin wordt verzocht om samen met de gemeenten een nieuwe nota landschap op te stellen. Hieraan wordt in 2011 daaraan inhoud gegeven. |
| Ontgrondingen | Een goede grondstoffenvoorziening in Drenthe en op een verantwoorde wijze voldoen aan de behoefte aan oppervlaktedelfstoffen | Alle voorkomende werkzaamheden waarvoor provincie Drenthe bevoegd gezag is in kader van uitvoering Ontgrondingenwet, o.a. in- en extern advies, vergunningverlening, bezwaar en beroep. |
| Informatiesysteem landelijk gebied | Een operationeel actueel databestand met alle natuurgegevens in Drenthe.<br>Inzicht in de biodiversiteit en ontwikkelingen daarin ten behoeve van beleidsvoorbereiding, gebiedsgerichte uitwerking en uitvoering Programma Beheer/SNL | Monitoren ontwikkelingen bestaande en nieuw natuur (o.a. verplicht voor Programma Beheer)<br>Periodiek actualiseren gegevens in het natuurinformatiesysteem door opzetten van een karteringsprogramma en uitwisseling van gegevens met andere overheden en terreinbeherende instanties, instellingen en werkgroepen.<br>Beter toegankelijk maken van het natuurinformatiesysteem. |
| Groene wetgeving | Bescherming van bossen, natuurgebieden, planten en dieren door het adequaat uitvoeren van wettelijke taken (Flora- en Faunawet, Natuurbeschermingswet 1998 en Boswet). | Alle voorkomende werkzaamheden waarvoor provincie Drenthe bevoegd gezag is in kader van uitvoering Flora- en Faunawet, Natuurbeschermingswet 1998 en de Boswet, o.a. in- en extern advies, vergunningverlening, bezwaar en beroep. |

| Deelproduct | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Groene instellingen | Invulling geven aan onze natuur- en landschapsdoelstellingen door de inzet van preferente instellingen en vrijwilligersorganisaties op het gebied van natuurbeheer en natuur- en milieueducatie | Alle voorkomende werkzaamheden in het kader van het subsidiëren van de preferente instellingen (Landschapsbeheer Drenthe, IVN, Het Drents Landschap, BoerenNatuur) en ondersteunen van vrijwilligersorganisaties met een waarderingssubsidie.<br>Prioriteit 5.18 B BoerenNatuur is hierin opgenomen |
| Europese subsidies | Uitvoering van Europees en provinciaal beleid – waaronder natuur en landschapsbeleid – door een gecoördineerde inzet voor het verkrijgen van Europese subsidies | Inzet voor het verkrijgen en benutten van Europese subsidies op het gebied van klimaat en duurzame ontwikkeling, zoals (*) INTERREG IV-B project North Sea - Sustainable energy planning Vries-Tynaarloo;<br>(*) INTERREG IV A: projecten zeehavenontwikkeling Meppel, logistiek ondernemerschap Drenthe- Groningen, duurzame vliegvelden (Groningen airport Eelde).<br>Ondersteuning bieden aan onder andere gemeenten en waterschappen bij het verkrijgen van Europese subsidies voor het realiseren van provinciaal beleid. |

| Deelproduct | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Natuur, bos en landschap | Op diverse manieren werken wij aan herstel en ontwikkeling van landschap en het tegengaan van verrommeling. Jaarlijks actualiseren wij het natuurbeheerplan, op basis waarvan natuur- en landschapsbeheer subsidieren.<br>Naast de realisatie van bos (zie prioriteit 5.20) wordt gewerkt aan de ontwikkeling van 1- 2 nieuwe landgoederen per jaar.<br>(zie verder pMJP)_ | Wij starten met de uitvoering van een aantal landschaps en natuurontwikkelingsprojecten in het Reestdal, omgeving Hoogeveen en Meppel. Deze worden gefinancierd met geld dat door Tennet beschikbaar is gesteld als compensatie voor het handhaven van de hoogspanningsleiding door het Reestdal. Er wordt daarnaast actief gestuurd op de realisatie van tenminste tien locaties waar verrommeling in het landschap wordt opgeheven. Binnen de lopende landinrichtingsprojecten en gebiedsgerichte projecten wordt actief gestuurd op de versnelde natuurinrichting, landschapbehoud, herstel en ontwikkeling. Met de gemeenten worden in het kader van het omgevingsbeleid strakkere afspraken gemaakt over de verantwoordelijkheidsverdeling voor natuur en landschap in het landelijk gebied. Naast de Jaarlijkse actualisatie van het natuurbeheerplan en de subsidiering van natuur- en landschapsbeheer zijn er in 2010 diverse werkzaamheden voor de uitvoering en implementatie van het nieuwe Subsidiestelsel voor Natuur en Landschapsbeheer, zoals aansturing van DLG en Dienst Regelingen.<br>De realisatie van bos gaat gedeeltelijk in samenhang met de ontwikkeling van twee nieuwe landgoederen,. (zie verder pMJP) |

| Deelproduct | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| pMJP | Het resultaat is beschreven in onderstaande tabel.<br>NB. De prioriteiten 'Kunstobjecten bij pMJP-projecten in het landelijk gebied' en 'Vitaal Platteland' zijn opgenomen in het pMJP. | De programmering pMJP voor 2011 is beschreven in onderstaande tabel. Het landelijk gebied vormt een van de pijlers van het Programma klimaat en energie. De desbetreffende doelen, middelen en instrumenten worden verbonden met het pMJP. Voorts wordt bezien of de gebiedsorganisatie van het pMJP, de eigen pMJP organisatie en DLG kan worden benut voor de klimaat- en energiedoelen. Met de terreinbeherende instanties worden concrete afspraken gemaakt over een actieve inrichting van nieuwe natuur op gronden die zijn doorgeleverd.<br>Belangrijkste activiteiten 2011 per gebied:<br>- Noordwest: VIEP en Leekstermeer<br>- Drentsche Aa: toegangspoort Dijkveld en gebiedsfonds<br>- Hunze: Tusschenwater, Torenveen en Bonnerklap<br>- Zuidoost: Bargerveen, Runde en Veenpoort Zuid<br>- Zuidwest: Dwingelderveld en Holtingerveld |
| Waterhuishouding | Beleidskader waterhuishouding | ■ Aanpassen regelgeving waterbeheer.<br>■ Beoordelen en goedkeuren plannen met aanzienlijke gevolgen voor de waterhuishouding.<br>■ Beoordelen voortgangsrapportages waterschappen en bestuurlijk overleg met de waterschappen<br>■ Regie op waterinbreng in de beheerplannen N2000 gebieden |
| | Klimaatbestendig waterbeheer | ■ Samen met onze partners een onderzoeksagenda opstellen gericht op strategie-ontwikkeling. Bevorderen van samenwerking leidt tot een efficiënte aanpak en eenduidige en gedragen adviezen. |
| | Beperken wateroverlast tot een maatschappelijk aanvaardbaar niveau. | ■ Uitwerking Richtlijn overstromingsrisico –> beleidsplan opstellen (onderzoek / berekenen).<br>■ Voorbereiden opstellen overstromingsrisicobeheerplannen (EU richtlijn overstromingsrisico's). |
| | Goed voorgelichte burgers over zwemwater in Drenthe<br><br>Veilig zwemwater | ■ Zwemwaterlocaties vaststellen voor 1 mei<br>■ Plaatsen voorlichtingsborden volgens de nieuwe Europese<br>■ Zwemwaterrichtlijn<br>■ Zorgen voor een actuele zwemwaterwebsite<br>■ Verlenen ontheffingen |
| | Minimale schade door muskusratten | Uitvoering geven aan de overeenkomst met het waterschap, waarin de afspraken zijn gemaakt omtrent de muskusrattenbestrijding. Het huidige contract loopt tot 1 januari 2012. Indien door wetgeving de muskusrattenbestrijding niet overgedragen zal worden aan de waterschappen, zal een nieuwe overeenkomst nodig zijn. |
| Grondwaterbeheer | Kwaliteit van het grondwater voldoet aan de normen | ■ Beoordelen plannen (zoals bestemmingsplannen)<br>■ Beoordeling (gesloten) systemen Koude Warmte Opslag |
| | Een goede verdeling van de beschikbare hoeveelheid grondwater | ■ Vergunningen verlenen krachtens de Grondwaterwet,<br>■ Bijhouden openbaar register grondwateronttrekkingen<br>■ Vastgesteld jaarprogramma besteding grondwaterfonds. |

| Deelproduct | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| | Kennis ontwikkelen en beheren van het grondwatersysteem | ■ Uitvoeren meetprogramma grondwaterkwantiteit en -kwaliteit<br>■ Onderhoud meetnetten<br>■ Beoordelen en begeleiden van hydrologisch onderzoek.<br>■ Gegevensbeheer . |
| | Behoud grondwatervoorraad | ■ Stimuleringsbijdragen toekennen aan bedrijven en<br>■ mede-overheden die maatregelen nemen gericht op het<br>■ verminderen van laagwaardig grondwatergebruik met<br>■ 300.000 m3 kubieke meter. |
| | Goed voorgelichte burgers over zwemwater in Drenthe<br><br>Veilig zwemwater | ■ Zwemwaterlocaties vaststellen voor 1 mei<br>■ Plaatsen voorlichtingsborden volgens de nieuwe Europese<br>■ Zwemwaterrichtlijn<br>■ Zorgen voor een actuele zwemwaterwebsite<br>■ Verlenen ontheffingen |
| Vergunningverlening | Eenduidig zonebeheer | ■ Coördinatie zonebewaking industrieterreinen namens alle Drentse gemeenten. |
| | Optimalisering vergunning-verleningproces (onder andere ISO 9001:2000). | ■ Actualiseren kwaliteitshandboek<br>■ uitvoeren audits<br>■ klanttevredenheidsonderzoek |
| | Realisatie milieuprestaties van bedrijven. | ■ Beoordelen van de bedrijfsenergie- en/of milieuplannen van industrie. |
| | Veilig gebruik van professioneel vuurwerk | ■ Verlenen ontbrandingstoestemmingen |
| | Een integrale visie op complexe dossiers (bijvoorbeeld MERA-terrein) | ■ Samenwerken met in- en externe partners (gemeenten, waterschappen, bedrijven etc), met als resultaat dat 1 + 1 = 3 (aanleg warmtenet, gemeenschappelijke waterzuivering, vestiging nieuwe bedrijven) |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Milieubeleid: Klimaat en energie | Overzicht en inzicht CO2-uitstoot | ■ Monitoringsprogramma CO2-uitstoot |
| Milieubeleid | Programma Leren voor Duurzame Ontwikkeling | ■ Verlenen opdrachten aan partijen |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Bodemsanering | Veilig en schoon leefklimaat | ■ Opstellen overzicht bodemverontreiniginglocaties met gezondheidsrisico's inclusief genomen en voorgenomen maatregelen.<br>■ Uitvoeren onderzoeken om in 2011 de spoedlocaties in beeld te hebben.<br>■ Uitvoeren programmatische aanpak gasfabrieksterreinen<br>■ Toetsen en beoordelen (water)bodemonderzoeken, (deel) saneringsplannen, BUS, wijzigingen op saneringsplannen, evaluatieverslagen en nazorg-plannen van derden, beschikkingen opstellen, kadastrale registratie, ontheffing verlenen, afhandeling/advisering ongewone voorvallen.<br>■ Voorbereiden en uitvoeren overheidssaneringen (Evenblij, Van Wijk en Boerma, Holwert, Cluster Fabrieksweg e.o)<br>■ Subsidieverlening bedrijvenregeling<br>■ Uitvoeren onderzoeken bij kans op verspreiding binnen waterwin- en grondwaterbeschermingsgebieden<br>■ Informeren en stimuleren van gemeenten, bedrijven en particulieren om over te gaan tot sanering<br>■ Uitvoeren van saneringen waar geen derden aansprakelijk voor te stellen zijn. |
| Aardkundige Waarden | Beleid | ■ Door middel van netwerken/relatiebeheer inzetten op bewustwording en kennisvermeerdering bij gemeenten als het gaat om het borgen van aardkundige waarden in bestemmingsplannen<br>■ Instellen projectbureau+ opstarten communicatie om European Geopark in Drenthe verder handen en voeten te geven met als uiteindelijk resultaat: 1/ een UNESCO-erkenning als wereld cultureel erfgoed en 2/ een duurzame gebiedsontwikkeling op basis van de geologie van de Hondsrug. |
| Bodemgebruik en -beheer | Veilig en schoon leefklimaat | ■ Monitoren en evalueren bodemkwaliteit; meetnet verzuring.<br>■ Volgen van landelijke en Europese onderzoeken en beleidsontwikkelingen op gebied van bodem. Op basis daarvan bepalen beleidsinzet. |
| Ondergrond | Ontwikkelen en uitvoeren projecten Diep onder Drenthe en verdere beleidsontwikkeling gebruik van de ondergrond | ■ Coördinatie van de uitvoering van het deelprogramma Diep onder Drenthe.<br>■ Geothermie: in overleg met gemeenten en marktpartijen geothermische projecten ontwikkelen.<br>■ Warmte- en koude opslag: regisseren van de versnelling van de realisatie van WKO-systemen<br>■ Zoutkoepels: strategiebepaling –> beleidsbeïnvloeding op nationaal en Europees niveau m.b.t. opslag van radioactief afval in de ondergrond. |
| Grondwaterbescherming | Schone bodem en grondwatersituatie | ■ Opstellen provinciaal beleidskader voor een gebiedsgerichte aanpak van bodemverontreiniging met grootschalige grondwaterverontreiniging.<br>■ Monitoren en evalueren grondwaterkwaliteit |

**pMJP**

De pMJP-doelen en prestatie-indicatoren 2007-2013 zijn in navolgende tabel aangegeven. Daarnaast is aangegeven wat in 2007, 2008. Daarnaast is de planning voor 2010-2013 en de jaarplanning voor 2011 opgenomen.

| Doel | 2007-2013 | 2007 t/m 2009 | 2011 |
|---|---|---|---|
| Natuur | | | |
| Realisatie natuur in EHS | | | |
| - Nieuwe EHS, verwerven | 1.638 ha | 1.018 ha | 0 |
| - Inrichting EHS | 2.948 ha | 331+pm | 500 ha |
| - Opheffen aantal knelpunten rijksinfrastructuur | 3 | 0 | 1 |
| Leefgebiedenbenadering | | | |
| Uitvoering diverse projectplannen | 7 | 5 | 2 |
| Behoud en beheer Nationale Parken | 21 | 9 | 15 |
| Milieukwaliteit EHS/Natura 2000 | | | |
| - Vermindering verdroging | 10.168 ha | 22 | 1.000 |
| - Maatregelen tegen verzuring en vermesting | 3.130 ha | 8 | 800 |
| Beheersovereenkomsten (Programma Beheer, PB) | | | |
| - pSN | 12.822 ha | 17.840 ha | 18.000 ha |
| - pSN-f | 3.564 ha | 330 ha | 300 ha |
| - pSAN | 4.680 ha | 2.174 ha | 2.000 ha |
| Natuurbeheer buiten de EHS | | | |
| - Natuurlijk Platteland Nederland | 1 | 1 | 1 |
| - Besluit Natuurbeheer schaapskuddes ** | 8 | 8 | 8 |
| Landbouw | | | |
| Grondgebonden landbouw | | | |
| - Inrichting ruimtelijke structuur (taskforce) | 1 | 1 | 1 |
| - Landinrichtingsafspraken met minister LNV | 13.004 ha | 6.628 ha | 2.000 ha |
| Duurzaam ondernemen | | | |
| - Aantal projecten agrobiodiversiteit | 1 | 0 | 2 |
| - Aantal kennis en samenwerkingsprojecten innovatie agrocluster | 5 | 1 | 1 |
| Recreatie en toerisme | | | |
| - Oplossen knelpunten landelijke wandelroutes | 1 | 0 | 0 |
| - Oplossen knelpunten landelijke fietsroutes | 5 | 0 | 0 |
| - Vaarroutes knelpuntvrij (Erica-Ter Apel 23 km + Assen 2 km) | 292 km | 0 | . |
| - Aantal toeristische voorzieningen, aanleg ontbrekende schakels in (provinciale) routes, bewegwijzering en productontwikkeling | 10 | Pm | 1 |
| Landschap | | | |
| - Ondersteuning Stichting Landschapsbeheer Drenthe | 1 | 1 | 1 |
| Nationaal landschap | | | |
| - Realiseren van uitvoeringsprogramma Drentsche Aa | 1 | 1 | 1 |
| Aantal Belvedèreprojecten | 5 | | 1 |
| Aantal SOL-beschikkingen (onderhoud landschap) | 484 | 100 | . |
| Bosaanleg en landgoederen | 5 | 5+1 | 1 |
| Bodem | | | |
| Duurzaam gebruik bodem | | | |
| - Opstellen bodemvisie | 1 | 0 | . |
| - Aantal projecten duurzaam bodemgebruik | 4 | 0 | . |

| Doel | 2007-2013 | 2007 t/m 2009 | 2011 |
|---|---|---|---|
| Sociaaleconomische vitalisering | | | |
| Stimulering en verbreding van de plattelandseconomie | 25 | 35 | 0 |
| Verbetering van de leefbaarheid in plattelandsgebieden | | 29 | 0 |
| Impuls sociaaleconomische vitalisering | 50 | 75 | 0 |

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer |
|---|---|
| Tweede tranche EU-geluidsbelastingkaart | Tweede kwartaal 2011 |
| Uitvoeringsprogramma TT en omgeving | Tweede kwartaal 2011 |
| Opstellen besluiten luchtvaart | Derde kwartaal 2011 |
| Actuele POV | Derde kwartaal 2011 |
| Uitwerking innovatieva grondwatervisie | Tweede kwartaal 2011 |
| Muskusrattenbesluit/eventuele overdracht VWS | Tweede kwartaal 2011 |
| Tussenrapportage KRW | Derde kwartaal 2011 |
| Aanwijzen zwemplassen | Tweede kwartaal 2011 |
| Nota Landschap (geactualiseerd) - uitwerking motie 2010-18 | Eerste kwartaal 2011 |
| Nota Vitaal platteland - uitwerking motie 2010-28 | Eerste kwartaal 2011 |
| PEIL-rapportage 2010 | Tweede kwartaal 2011 |

## Wat mag het kosten?

| | Product/prioriteiten | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 12.135.702 | 12.292.231 | 11.048.160 | 7.259.755 | 7.040.835 | 7.040.835 |
| | P-5.0 Waterhuishouding | 1.916.739 | 2.271.794 | 993.693 | 991.972 | 905.251 | 903.530 |
| | P-5.1 Milieubeleid | 623.917 | 518.941 | 487.843 | 385.614 | 395.640 | 405.136 |
| | P-5.2 Bodem | 6.238.689 | 6.495.396 | 4.938.891 | 4.062.746 | 3.796.601 | 3.325.601 |
| | P-5.3 Vergunningverlening | 550.674 | 874.956 | 553.290 | 554.487 | 555.665 | 555.665 |
| | P-5.4 Handhaving | 119.976 | 373.508 | 357.010 | 362.140 | 365.920 | 369.788 |
| | P-5.5 Natuur en Landschap | 3.515.240 | 3.307.692 | 3.191.139 | 2.938.349 | 3.205.939 | 3.339.632 |
| | P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | 28.449.258 | 71.331.516 | 51.176.875 | 51.205.230 | 62.239.036 | 51.243.504 |
| | Totaal lasten | 53.550.195 | 97.466.034 | 72.746.901 | 67.760.293 | 78.504.887 | 67.183.691 |
| Baten | P-5.0 Waterhuishouding | 741.313 | 760.000 | 710.000 | 710.000 | 710.000 | 710.000 |
| | P-5.1 Milieubeleid | 550.199 | 112.000 | 112.000 | 0 | 0 | 0 |
| | P-5.2 Bodem | 5.107.101 | 4.614.790 | 3.242.414 | 2.365.414 | 2.098.414 | 1.627.414 |
| | P-5.3 Vergunningverlening | 495.297 | 313.000 | 175.000 | 175.000 | 175.000 | 175.000 |
| | P-5.4 Handhaving | 62.594 | 15.416 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-5.5 Natuur en Landschap | 418.339 | 167.976 | 175.345 | 80.345 | 80.345 | 80.345 |
| | P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | 25.337.212 | 64.667.235 | 46.729.932 | 46.929.932 | 47.011.832 | 47.011.832 |
| | Totaal baten | 32.712.055 | 70.650.417 | 51.144.691 | 50.260.691 | 50.075.591 | 49.604.591 |

| | Product/prioriteiten | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Bestemming resultaat | Subtotaal voor bestemming | 20.838.140 | 26.815.617 | 21.602.210 | 17.499.602 | 28.429.296 | 17.579.100 |
| | Reserve monitoring voormalige stortplaatsen | | | | | | |
| | Reserve grondwaterheffing | -177.862 | -300.000 | -85.000 | -85.000 | | |
| | Reserve provinciaal aandeel ILG | 3.312.328 | | | | -10.995.532 | |
| | Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | | -1.000.000 | -1.000.000 | | | |
| | Subtotaal na bestemming | 23.972.606 | 25.515.617 | 20.517.210 | 17.414.602 | 17.433.764 | 17.579.100 |

## Toelichting op verschillen tussen 2010 en 2011

| | |
|---|---|
| P-5.0 Waterhuishouding | |
| Kaderrichtlijn water | 250.000,00 |
| Bestrijden van de muskusrat | -1.011.380,00 |
| Uitvoering Grondwaterwet | -195.000,00 |
| diversen | -21.721,00 |
| | -978.101,00 |
| P-5.1 Milieubeleid | |
| Programma klimaat en energie | 871.329,00 |
| Overig | -31.098,00 |
| | 840.231,00 |
| P-5.2 Bodem | |
| Kosten uitvoering bodemsaneringsprogramma (6.2) | -153.923,00 |
| Overig | -30.206,00 |
| | -184.129,00 |
| P-5.3 Vergunningverlening | |
| Uitvoeringsprogramma externe veiligheid | 163.000,00 |
| Formuleren provinciaal beleid ten aanzien van bedrijfsgebonden milieutaken | -494.526,00 |
| Overig | -2.140,00 |
| | -333.666,00 |
| P-5.4 Handhaving | |
| Overig | -66.582,00 |
| P-5.5 Natuur en Landschap | |
| Overig | -123.922,00 |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | |
| Bezuiniging Co financiering ILG | -1.200.000,00 |
| Bezuiniging op provinciale doelen PMJP ca. | -367.338,00 |
| Ontsnippering EHS | -60000 |
| Uitvoeringsprogramma Runde | -275000 |
| Integraal Plan Natuurgebied Havelte-Oost | -700.000,00 |
| Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | -465.000,00 |
| Provinciale routenetwerken (4.2) | -163.353,00 |
| Buffering Bargerveen | -650.000,00 |
| Water vasthouden en bergen (7.1) | -700000 |
| St landschapsbeheer | -48.795,00 |
| Landbouw | -80.820,00 |
| Overig | 342.968,00 |
| | -4.367.338,00 |

# Programma 6. Middelen

## Missie

De provincie Drenthe is een solide partner en zal dat in de toekomst blijven. De organisatie is 'in control'. De provincie is een aantrekkelijke werkgever waar mensen in een prettige en gezonde werkomgeving op een interactieve, doelgerichte en toekomstgerichte wijze samenwerken. De organisatie voorziet op een professionele wijze in de behoeften van bestuur, management en medewerkers aan advies en ondersteuning op het gebied van personeel, informatietechnologie, financiën en overige voorzieningen.

## Doel (wat willen we bereiken?)

**Planning en control**
Een financieel gezonde organisatie, blijkend uit toepassing van repressief toezicht door de toezichthouder en een goedkeurende verklaring van de accountant, ook op het gebied van de rechtmatigheid.

**Personeel en organisatie**
Een lerende organisatie met een attractief HRM-beleid en arbeidsvoorwaardenpakket met een strategische personeelsbezetting waarbij:
- een slagvaardige, compacte en flexibele organisatie(structuur) gericht is op de primaire taakstelling van de provincie Drente;
- tijdig jonge medewerkers instromen, de flexibele inzet wordt vergroot en de door- en uitstroom in meerjarenperspectief in evenwicht is: 'De juiste medewerker op de juiste plek op het juiste moment';
- maximaal 35% van de totale formatie overhead is.

**Facilitaire voorzieningen**
Voor alle facilitaire voorzieningen, waaronder huishoudelijke diensten, gebouwbeheer, telefonie, bewaking, documentaire informatievoorzieningen, postverzorging, reproductievoorzieningen en opmaak, informatie en automatisering, secretariële ondersteuning en bestuursservice geldt:
- Het organiseren van ontwikkel- en innovatiekracht binnen de afdeling en een oriëntatie op een regiegestuurde ondersteunende afdeling. Hierdoor wordt een meer strategische dimensie toegevoegd aan het facilitair beleid en is het beter voorbereid op toekomstige ontwikkelingen
- Een goede beheersomgeving wordt bereikt door op een constructieve manier kennis en deskundigheid in te brengen in het programma Provinciehuis van Morgen, zodat na het revitaliseringsproces een adequaat en kostentechnisch verantwoord te beheren gebouw ontstaan is. Dit geldt voor alle facetten van huisvestingsmanagement, zoals stoffering en inrichting, technische installaties, ICT, telefonie, logistiek, veiligheid en digitalisering.
- De facilitaire organisatie zal invulling geven aan het begrip klantgerichtheid, door zich te ontwikkelen vanuit haar deskundigheid, tot een vraaggericht, klantvriendelijke en pro-actieve organsiatie
- Een gezonde verzakelijkingslag doorvoeren binnen de bedrijfsvoering. De verzakelijking mag niet leiden tot inflexibiliteit en interne bureaucratie, maar open en eerlijk omgaan

met grenzen en kaders van de dienstverlening; het efficiënt en effectief organiseren van de bedrijfsprocessen.
- Het optimaal aansluiten op het organisatiebrede HR-beleid en vanuit eigen perspectief als dienstverlenende organisatie daaraan een bijdrage leveren.

Daarnaast zal fors worden ingezet op de uitvoering van het informatiebeleidsplan d.m.v. het uitvoeringsprogramma. Door hierbij de systematiek van de zogenaamde plateauplanning te hanteren ontstaat er een verantwoord proces van ontwikkeling en implementatie waarmee een stabiele en toekomstgerichte ICT-omgeving gecreëerd wordt.

## Baten en lasten programma

| Programma 6. Middelen | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 55.105.025 | 55.284.147 | 55.602.880 | 54.799.369 | 55.765.526 | 54.806.907 |
| Totaal baten | 131.217.851 | 138.076.760 | 137.529.636 | 139.383.358 | 141.290.729 | 141.929.770 |
| Subtotaal voor bestemming | -76.112.827 | -82.792.613 | -81.926.756 | -84.583.989 | -85.525.203 | -87.122.863 |

## Ontwikkelingen

**Provinciefonds**

In 2008, 2009 en 2010 is er in IPO-verband veel discussie geweest over een nieuw verdeelmodel voor de algemene uitkering uit het provinciefonds, om te komen tot een eerlijker verdeling van de algemene uitkering. Immers de ene provincie heeft veel meer inkomsten verworven dan de andere (vanwege het aandelenbezit in de energiebedrijven), terwijl het verdeelmodel op dit punt van de vermogensmaatstaf niet was geactualiseerd. Het verdeelmodel was ook verouderd op het punt van de inkomsten uit de opcenten motorrijtuigenbelasting (niet actueel rekentarief).
Het IPO is er uiteindelijk, ondanks vele adviezen, niet in geslaagd met een nieuw verdeelmodel te komen. Wel heeft het IPO-bestuur een akkoord bereikt voor de jaren 2011 en 2012 voor de uitname van € 300 miljoen door het Rijk uit het provinciefonds. Dit voorstel is door het ministerie van BZK overgenomen in de Meicirculaire 2010. Het voorstel behelst een uitname van € 290 miljoen in 2011 en een uitname van € 310 miljoen in 2012 te realiseren door elke provincie een vooraf bepaald bedrag te laten betalen in de uitname. Aan het voorstel ligt geen enkel model ten grondslag. Noch de vermogensmaatstaf noch het rekentarief opcenten motorrijtuigbelasting is geactualiseerd. Drenthe betaalt € 5 miljoen als onderdeel van de € 290 miljoen in 2011.
Voor 2012 is het een lastige aangelegenheid de algemene uitkering in te schatten. Een aantal factoren speelt een grote rol, waaronder het nieuwe verdeelmodel dat volgens planning zou moeten ingaan per 1 januari 2012. Het is nog niet bekend hoe het nieuwe verdeelmodel er uit zal gaan zien. Naast de onzekerheid die de gang van zaken rond het verdeelmodel kenmerkt, is er ook nog onzekerheid over de te verwachten 'tegenvallers' met een andere herkomst. Van belang is hier onder meer de eventuele herstart van de normeringssystematiek. Daarvoor moet nog een keuze gemaakt worden, of deze herstart wel of niet zal plaatsvinden en welke methodiek dan toegepast zal worden.
Maar de wellicht grootste 'tegenvallers' zouden het gevolg kunnen zijn van aanvullende rijksbezuinigingen op de algemene uitkering en de doeluitkeringen op het gebied van verkeer en vervoer, jeugdzorg en landelijk gebied. Op dit moment wordt nog uitgegaan van een korting van € 300 miljoen op de algemene uitkering voor alle provincies, maar er is geen enkele zekerheid, dat het daarbij blijft. Zo beveelt de brede heroverwegingswerkgroep Kalden een aanvul-

lende korting van € 280 miljoen aan. De doeluitkeringen worden mogelijk met 20% gekort. De combinatie van al deze samenvallende ontwikkelingen en daarmee verbonden onzekerheden, maakt dat het meerjarig ramen van de hoogte van de algemene uitkering en de doeluitkering momenteel zeer veel lijkt op het voorspellen van de uitkomst van een tombola. Daarbij bestaat feitelijk maar één betrekkelijke zekerheid: de uitkomst die voor het jaar 2012 uit de circulaire volgt, zal zich hoogstwaarschijnlijk in de praktijk niet voordoen. Voor de korte termijn is dan nog de veiligste aanname, dat de algemene uitkering en de doeluitkeringen in 2012 wel ongeveer dezelfde orde van grootte zullen kennen als die van 2011.

**Motorrijtuigenbelasting**
Onlangs is duidelijk geworden dat het niet waarschijnlijk is dat het rekeningrijden op korte termijn zal worden ingevoerd. Daarmee is ook de invoering van een nieuw provinciaal belastinggebied naar een moment verder in de toekomst verplaatst. Drenthe zet verder in op het actualiseren van de doorwerking van de opbrengst van de motorrijtuigenbelasting in het (nieuwe) verdeelmodel voor de verdeling van de algemene uitkering uit het provinciefonds.

**Opbrengst verkoop Essent-aandelen**
In de Begroting 2010 zijn wij bij de raming van de opbrengst van de verkoop van de Essent-aandelen uitgegaan van een conservatieve inschatting van de verwachte opbrengst. Inmiddels is over de opbrengst van de zogenoemde 'tweede tranche' meer duidelijkheid verkregen. In de Nota reserves en voorzieningen 2010 wordt voorgesteld, het saldo van € 41.059.000 van de Reserve opbrengst 2e tranche aandelenverkoop Essent aan de Dynamische cofinancieringsreserve toe te voegen. Dit gezien de mogelijke toekomstige cofinancieringsverplichtingen van de provincie Drenthe. De Reserve opbrengst 2e tranche aandelenverkoop Essent heeft dan geen saldo meer en kan om die reden per 31 december 2010 worden opgeheven.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

### 6.1 Organisatieontwikkeling

**Algemeen**
Voor de organisatieontwikkeling is de centrale vraag, welke organisatie nodig is om uitvoering te geven aan de Provincie Nieuwe Stijl. Wij zien de organisatie van morgen als een organisatie die zich richt op haar kerntaken en die slagvaardig en flexibel is. Een organisatie die goed is in verbinden, organiseren en contracteren. Het voeren van gebiedsregie staat daarbij centraal. De vaardigheden van medewerkers zijn hierop afgestemd. Integraal werken is kenmerkend voor de organisatie.

**Gewenste formatieomvang van de provinciale organisatie**
Het zich concentreren op de kerntaken en de behoefte aan flexibele inzet hebben aanzienlijke gevolgen voor de formatie op het Provinciehuis. We gaan toe naar een fors kleiner personeelsbestand. We gaan veel meer flexibiliteit creëren. Met zo'n beleid spelen we meteen ook in op de krappe arbeidsmarkt die over enige tijd zal ontstaan. Gedwongen ontslagen willen we voorkomen. We proberen een kleiner personeelsbestand te bereiken via natuurlijk verloop. Dit is zowel financieel als uit HRM-oogpunt verstandig. Dit laat onverlet dat het hier gaat om een grote HRM-opgave. In sommige afdelingen/teams is het natuurlijke verloop veel hoger dan in andere. In die afdelingen/teams kan het zo zijn dat bepaalde vacatures toch weer ingevuld moeten worden. De gemaakte keuzes inzake de kerntaken van de provincie zijn ook van belang voor de beantwoording van de vraag of een bepaalde vacature al dan niet weer (intern) ingevuld moet gaan worden. Uitgaande van een (selectieve) vacaturestop betekent voorgaande dat de

interne mobiliteit enorm gestimuleerd zal moeten worden. Dat vergt een stevig mobiliteitsplan met alle kosten van dien (zie tekst frictiekosten verderop).

De afgelopen jaren is de formatie al teruggegaan naar 530 fte. Wij denken dat we door bijstelling van (beleidsinhoudelijke) ambities en door een forse efficiencyslag jaarlijks verdere besparingen kunnen realiseren. Deze zullen oplopen naar 60 fte, ofwel € 4,2 miljoen in 2014. We willen in 2018 een provinciale organisatie bereikt hebben met een formatieomvang tussen 420 en 470 fte. Hiervan is maximaal 370 fte in vaste dienst voor de kerntaken. In deze opstelling is nog geen rekening is gehouden met eventuele uitplaatsingen naar de Regionale Uitvoeringsdienst en verder doorgevoerde samenwerking richting Shared Service Centra.

Binnen de geplande formatieomvang beweegt een 'flexibele schil' van tussen de 50 en 100 fte mee met de ambities en financiële mogelijkheden van het bestuur. Het is belangrijk om de expertise van uitstromers en flexwerkers voor de organisatie te behouden. Daarvoor zullen HR-instrumenten en ICT/kennismanagement worden ingezet.

Kortom, de ontwikkeling van de organisatie van de provincie Drenthe zal de komende jaren aanzienlijke inspanningen vergen.

**Frictiekosten**
Om de personele bezuinigingen te kunnen realiseren moet er met frictiekosten rekening worden gehouden. Inzet op het natuurlijk verloop in de periode 2011-2014 brengt kosten met zich mee. We gaan ervan uit dat bij de taakstelling van 60 fte cumulatief tot 2014 ongeveer € 5,9 miljoen nodig zal zijn voor zogeheten afvlakkingskosten. Omdat de uitstroom ook een grote interne vervangingsvraag veroorzaakt, zijn extra middelen gereserveerd voor zaken als loopbaanbeleid, scholing en mobiliteit (LSM) van het zittende personeel. Tussen het jaar 2010 (voorbereiding) tot en met 2014 (uitvoering en nazorg) denken wij gemiddeld € 500.000 extra per jaar nodig te hebben, ofwel € 2,5 miljoen over de hele periode.

**S3**
Voor de uitwerking en uitvoering van de formatieve doelstellingen per afdeling en eenheid, het nieuwe HR-beleid en de personele gevolgen van PNS en de Directiebrief, is het project Slim, Slank en Soepel opgestart (S3). In dit project worden ook meegenomen de mobiliteitsopgave, de gewenste competentieontwikkeling en het vormgeven van een flexibele schil. Zie verder paragraaf 2.5 Bedrijfsvoering, ontwikkellijn III Provincie Nieuwe Stijl, de HR-opgave.

**Regionale Uitvoeringsdienst en andere vormen van samenwerking**
De plannen voor de eigen organisatie worden nog beïnvloed door eventuele uitplaatsing van personeel ten gevolge van de Regionale Uitvoeringsdienst ende mogelijke oprichting van Shared Service Centra. Bij de vorming van de Regionale Uitvoeringsdienst gaat het vooral om het buiten de provinciale organisatie bundelen van uitvoerende taken op bijvoorbeeld het gebied van vergunningverlening en handhaving van verschillende overheidsorganisaties. De stand van zaken rond Shared Service Centra is dat Drenthe begin 2010 samen met Groningen en Friesland een verkenning is gestart naar de mogelijkheden van samenwerking op het gebied van bedrijfsvoeringsfuncties. Het gaat vooralsnog om Geo/Gis-diensten, inkoop, ingenieurs-diensten, salarisadministratie, repro, financiële en personeelsadministratie en gespecialiseerde kennis op het terrein van arbeidsvoorwaarden, rechtspositie en fiscaliteit. De resultaten van deze eerste verkenning zijn positief. Eind 2010/begin 2011 zal na een meer gedetailleerd onderzoek besloten worden of er concrete vervolgstappen worden genomen en zo ja welke. De uitwerking van de plannen zal dan vanaf 2011 plaatsvinden.

## 6.2 Digitalisering

Zie begrotingsprogramma 1 en paragraaf 2.5 Bedrijfsvoering.

## 6.3 Stimuleringsfonds Drentse projecten

Het Stimuleringsfonds Drentse projecten is bij het vaststellen van de Voorjaarsnota 2007 PLUS door uw Staten ingesteld. Uw Staten hebben ermee ingestemd, het Stimuleringsfonds in stand te houden totdat de reeds door uw Staten geautoriseerde projecten financieel zijn afgerond. Besloten is tevens het Stimuleringsfonds in de tussentijd niet meer te voeden en na afloop het Stimuleringsfonds Drentse projecten op te heffen.

## 6.4 Dynamische cofinancieringsreserve

Omdat ook in de toekomst middelen uit nationale en Europese programma's nodig zijn om de Drentse ambities te realiseren is het noodzakelijk te kunnen blijven beschikken over voldoende cofinancieringsmiddelen, bijvoorbeeld om vanaf 2013 aan het Regiopark te kunnen blijven bijdragen. Daarom wordt de € 87 miljoen van de Essent-reserve die nog overblijft na de onttrekking van € 64 miljoen voor de RSP-reserve, benut voor de voeding van een reserve voor toekomstige cofinancieringsverplichtingen in het kader van een Dynamische Cofinancieringsagenda. De Dynamische Cofinancieringsreserve is exclusief bedoeld voor projecten en programma's die in het kader van een programmatische aanpak zijn gedefinieerd in de Dynamische Cofinancieringsagenda. Daarbij gaat het om projecten en programma's projecten van de provincie zelf en van derden op het gebied van de ruimtelijk-economische ontwikkeling, waarbij cofinanciering door de provincie noodzakelijk is. Binnen de Dynamische Cofinancieringsreserve wordt een bedrag van € 25 miljoen geoormerkt voor projecten ter stimulering van de plattelandsontwikkeling, die binnen de doelstelling van de reserve vallen.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 6.1 Organisatieontwikkeling | ■ Een slagvaardige, compacte en flexibele organisatie, gericht op de primaire taakstelling van de provincie.<br>■ Focus op de primaire processen. | ■ Uitrol programma PNS.<br>■ Uitrol project S3.<br>■ Terugbrengen formatie ondersteunende eenheden tot 35% van totale formatie.<br>■ Investeren in en versnellen van strategische personeelsplanning; mobiliteitsplan. |
| 6.2 Digitalisering | | Zie paragraaf 2.5 Bedrijfsvoering. |
| 6.3 Stimuleringsfonds Drentse projecten | Vanuit een gebiedsgerichte aanpak worden meer omvangrijke en grootschalige projecten van de grond getrokken. | Afronden van nog lopende projecten in het kader van het Stimuleringsfonds Drentse projecten. |
| 6.4 Dynamische cofinancieringsreserve | Opvang van de financiële gevolgen van teruglopende Europese en rijksmiddelen en beschikbaarheid van voldoende cofinancieringsmiddelen voor nieuwe programma's. | Ontwikkelen en financieren van projecten partners volgens de voor de reserve ontwikkelde spelregels. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 6. Middelen | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| P6.01 Organisatieontwikkeling | 1.431.971 | 429.750 | 424.342 | 0 | 0 | 0 |
| P6.02 Digitalisering | 601.543 | 902.800 | 629.150 | 137.250 | 135.000 | 135.000 |
| P6.04 Proceskosten | 544.139 | 406.361 | 159.000 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal programma 6. Middelen | 2.577.653 | 1.738.911 | 1.212.492 | 137.250 | 135.000 | 135.000 |

## Moties en amendementen

Bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2010 hebben Provinciale Staten enige amendementen en moties aangenomen, die ook financiële consequenties hebben. Zo zijn enige voorstellen voor bezuinigingen niet overgenomen. De staten hebben tot een vrij generiek dekkingsplan besloten via extra kortingen op externe inhuur en inkoop van goederen en diensten. Een nadere uitwerking vindt u in de Nota van aanbieding bij deze begroting 2011.

## Wat doen we nog meer?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Planning en control (zie ook de ontwikkellijnen Slimmere productie en Zaken op orde van de paragraaf Bedrijfsvoering (paragraaf 2.5)) | De provincie valt financieel gezien onder repressief toezicht.<br><br>Voor haar bedrijfsvoering ontvangt de provincie van de controlerend accountant een goedkeurende verklaring.<br><br>De provincie kent een duurzaam begrotingsevenwicht. | ■ Uitvoering geven aan P&C-cyclus (Voorjaarsnota, begroting, rapportages, jaarverslag).<br>■ Verbetering P&C-cyclus: tegengaan onderbesteding, SMART maken doelen, ontwikkelen indicatoren.<br>■ Doorontwikkelen P&C-portal.<br>■ Het actueel houden van de financiële administratie.<br>■ Applicatiebeheer van het bedrijfsvoeringsysteem.<br>■ Verstrekken financiële adviezen aan directie en management.<br>■ Kaderstelling bedrijfsvoering. |
| Treasury | De provincie beschikt over een moderne en goed uitgebalanceerde beleggingsportefeuille waarbij met minimaal risico maximum rendement wordt behaald. | ■ Verder uitbouwen treasuryfunctie (waaronder liquiditeitenbegroting).<br>■ Uitzetten en aantrekken van geldmiddelen.<br>■ Opzetten van een uitgebalanceerde beleggingsportefeuille. |
| Financieel beheer en advisering | 90% van de facturen worden binnen 20 dagen betaald<br><br>Kwaliteit administratie binnen normen goedkeurende accountantsverklaring jaarrekening<br><br>Up-to-date informatie-voorziening | ■ Wekelijks medewerkers herinneren bij niet afgehandelde facturen.<br>■ Digitalisering inkoopproces.<br>■ Maandelijkse rapportage betaalgedrag t.b.v. afdelingen om te sturen.<br>■ Periodiek uitvoeren van interne controles.<br>■ Periodiek uitvoeren van interne controles en informatie digitaal beschikbaar stellen via P&C Portal. |
| Rechtmatigheidsaudits | De financiële handelingen van de provincie zijn rechtmatig. | ■ Controle SISA-regelingen.<br>■ Uitvoeren Controleplan.<br>■ Adviezen rondom rechtmatigheidsvraagstukken. |
| Inkoop | De provincie koopt professioneel tegen gunstige voorwaarden in. | ■ Implementeren inkoopbeleid.<br>■ Professionaliseren inkoopfunctie. |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Integraal gezondheids-management | De provincie zorgt voor veilige en gezonde arbeidsomstan-digheden. | ■ Uitvoeren van RI&E.<br>■ Verlaging ziekteverzuim.<br>■ Geven van voorlichting.<br>■ Aanbesteden van arbodienstverlening. |
| Interne milieubeleid | Verduurzamen van de bedrijfsvoering | ■ Gescheiden afvalinzameling.<br>■ Duurzaam inkopen. |
| Personeel en organisatie | De provincie beschikt over een modern HRM-beleid. | ■ Uitvoering geven aan HRM-cyclus (planning, voortgang, beoordeling).<br>■ Verstrekken HRM-adviezen aan directie en management.<br>■ Applicatiebeheer van het bedrijfsvoeringsysteem.<br>■ Kaderstelling bedrijfsvoering.<br>■ Implementeren van het herijkte strategische HRM-beleid.<br>■ Versterken van resultaat- en prestatiegericht werken en daaraan gerelateerde personeelsbeoordeling.<br>■ Digitalisering PRO-processen.<br>■ Implementatie nieuwe CAO. |
| Informatievoorziening en automatisering | De provincie beschikt over een ICT-infrastructuur die up to date is en geen belemmering vormt voor een gezonde bedrijfsvoering. | ■ Binnen dit programma worden ook activiteiten ontwik-keld in het kader van de verbetering<br>■ van de informatiebeveiliging (op basis van de landelijke Code voor Informatiebeveiliging),<br>■ opleidingen en financiering van de deelname in het programma e-provincies (IPO). Verder<br>■ lopen er diverse migratieprojecten.<br>■ Uitrol van 500 nieuwe werkplekken.<br>■ Aanbesteding en vervanging van netwerkbekabeling (in relatie met renovatie).<br>■ Realisatie van een externe computerlocatie voor opslag, remote back-up en uitwijk.<br>■ Vervanging van centrale server systemen, inclusief sanering van besturingssystemen. |
| Digitalisering van de bedrijfsvoering | Als onderdeel van het Uitvoeringsprogramma Welkom in digitaal Drenthe 2007-2008 wordt erop ingezet dat www. drenthe.nl qua dienstverlening voldoet aan de normen van advies. overheid.nl (staat op minimaal de vierde plaats in de provinciemonitor). | ■ Ingevoerd een documentsysteem en een beschikbaar dynamische digitaal archief.<br>■ Digitalisering van personeelsdossiers.<br>■ Invoeren van een kennissysteem op Huisnet.<br>■ Bouw van basisregistraties om aan te sluiten op lande-lijke voorzieningen (als DigiD). |
| Communicatie | | ■ Communicatieadvisering in alle fasen van het beleids-proces.<br>■ Communicatieadvisering GS.<br>■ Interne communicatie: advisering directie en afdelings-hoofden; daarnaast uitvoeringsactiviteiten: onder andere berichtgeving Huisnet en samenstelling/eindredactie personeelsblad.<br>■ Nieuwe media: verantwoordelijk voor actualisatie en eindredactie website.<br>■ Relatiemanagement: activiteiten representatie en evenementen. |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Facilitaire voorzieningen<br>■ gebouwen<br>■ secretariaten<br>■ bestuursservice<br>■ documenten | De provincie is in staat zich te houden aan het eigen kwaliteitshandvest. | De afdeling Facilitaire Ondersteuning verzorgt producten en diensten op het gebied van huishoudelijke diensten, gebouwbeheer, energie/- en miliuemanagement, telefonie, bewaking, receptie, documentaire informatievoorziening, inkomende interne en uitgaande post, goederenontvangst, GIS/cartografie, chauffeurs, secretariële ondersteuning, opmaak, print en afwerkfaciliteiten c/q/ regie op uitbesteding daarvan. |

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer |
|---|---|
| Jaarstukken 2009 | Juni 2011 |
| Voorjaarsnota 2010 | Juli 2011 |
| Eerste Bestuursrapportage 2010 | Juli 2011 |
| Tweede Bestuursrapportage 2010 | November 2011 |
| Begroting 2011 | November 2011 |

## Wat mag het kosten?

| | Product/prioriteiten | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 2.577.653 | 1.738.911 | 1.212.492 | 137.250 | 135.000 | 135.000 |
| | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 52.527.371 | 53.545.236 | 54.390.388 | 54.662.119 | 55.630.526 | 54.671.907 |
| | Totaal lasten | 55.105.025 | 55.284.147 | 55.602.880 | 54.799.369 | 55.765.526 | 54.806.907 |
| Baten | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 131.217.851 | 138.076.760 | 137.529.636 | 139.383.358 | 141.290.729 | 141.929.770 |
| | Totaal baten | 131.217.851 | 138.076.760 | 137.529.636 | 139.383.358 | 141.290.729 | 141.929.770 |
| Bestemming resultaat | Subtotaal voor bestemming | -76.112.827 | -82.792.613 | -81.926.756 | -84.583.989 | -85.525.203 | -87.122.863 |
| | Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | | -2.712.464 | | | | |
| | Reserve voor algemene doeleinden | 2.617.417 | -16.741.754 | -2.149.767 | 7.629.782 | 11.824.170 | 15.836.860 |
| | Saldireserve | -10.487.817 | -972.674 | -606.000 | | | |
| | Reserve ontgrondingenheffing | -663.784 | | | | | |
| | Voorziening Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Appa), (voorheen Reserve t.b.v de in te stellen voorziening pensioenen ) | 6.001.721 | | | | | |
| | Voorziening spaarverlof | 200.000 | | | | | |
| | Reserve opbrengst aandelenverkoop Essent | | -64.000.000 | | | | |
| | Reserve opbrengst 2e tranche aandelenverkoop Essent | | | | | | |
| | Reserve Regio Specifiek Pakket | 29.623.241 | 69.340.000 | 423.485 | 311.445 | 234.348 | 186.185 |
| | Reserve verdubbeling N33 | 235.000 | | | | | |
| | Dynamische cofinancieringsreserve | | | 642.982 | 646.197 | 649.428 | 652.675 |
| | Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | -26.311.825 | | | | | |
| | Resultaat | 1.334.413 | | | | | |
| | Subtotaal na bestemming | -73.564.461 | -97.879.505 | -83.616.056 | -75.996.565 | -72.817.257 | -70.447.143 |

# Toelichting op verschillen tussen 2010 en 2011

## Uitgaven

| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | |
|---|---|
| De kosten ten behoeve van het digitaliseren van processen zijn in 2011 lager begroot dan in 2010. Dit is conform de fasering van de realitie van het programma Provinciehuis van Morgen | 262.400 |
| De toegerekende kosten van uit de interne producten (apparaatskosten) zijn in 2011 hoger. Dit wordt vooral door de toename van de kapitaallasten wegens de revitalisering van het provinciehuis en aanschaf nieuwe apparatuur of nieuwe versies van programmatuur veroorzaakt. | -834.762 |
| Saldo overige verschillen | 253.629 |

## Inkomsten

| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | |
|---|---|
| De rente van belegd kasgeld en dividend belegingsfondsen is lager dan in 2010 | -303.622 |
| Hogere opbrengsten opcenten op motorrijtuigenbelasting | 1.203.000 |
| In 2011 is voor het eerst het dividend van Attero opgenomen | 171.000 |
| saldo provinciefonds en decentralisatie uitkeringen | -3.359.145 |
| Voordeel op de het saldo kostenplaats rente. Dit komt door het toerekenen van rente wegens investeringen. Ten opzicht van 2011 onder andere door de projecten provinciehuis, depot Drents Museum en het Drents Museum | 1.741.643 |

# I Beleidsbegroting

# I.2 Paragrafen

# Paragraaf 2.1 Lokale heffingen

## 1 Grondwaterheffing

Op grond van het bepaalde in artikel 7.7 van de Waterwet hebben provinciale staten bij wijze van belasting een heffing ingesteld op het onttrekken van grondwater. De regels die de provincie hanteert bij de grondwaterheffing zijn neergelegd in de grondwaterheffingsverordening.

Op grond van het bepaalde in artikel 6.4 van de Waterwet is het verboden om zonder vergunning van gedeputeerde staten grondwater te onttrekken of water te infiltreren:
a. ten behoeve van industriële toepassingen, indien de te onttrekken hoeveelheid meer dan 150.000 m3 per jaar bedraagt;
b. ten behoeve van de openbare drinkwatervoorziening of een bodemenergiesysteem.

De regels die de provincie hanteert voor bovengenoemde onttrekkingen zijn vastgelegd in de Provinciale omgevingsverordening (POV) Drenthe.
De bestedingsmogelijkheden voor de provincie van de grondwaterheffing zijn limitatief in de Waterwet opgenomen.

**Kosten die op grond van de waterwet onder de heffing kunnen worden gebracht zijn:**
a. maatregelen, direct verband houdende met het voorkomen en tegengaan van de nadelige gevolgen van het onttrekken van grondwater en het infiltreren van water;
b. voor het grondwaterbeleid noodzakelijke onderzoekingen;
c. het houden van een register voor het onttrekken van grondwater en het infiltreren van water;
d. vergoeding ingevolge artikel 7.14, eerste lid, van schade, voortvloeiend uit de uitvoering van artikel 6.4;
e. in verband met de uitvoering van artikel 7.19

**Inkomsten**
De belasting wordt geheven naar de onttrokken hoeveelheid grondwater gemeten in kubieke meters.
Indien op grond van de vergunningvoorschriften water wordt geïnfiltreerd, wordt op aanvraag van belastingplichtige het aantal kubieke meters geïnfiltreerd water in mindering gebracht op de voor de belasting te hanteren onttrokken hoeveelheid grondwater.
De hoogte van de heffing is vastgesteld door provinciale staten. Jaarlijks wordt het tarief verhoogd met de gemiddelde prijsindex voor gezinsconsumptie. Voor 2010 geldt een tarief van € 1,062 per 100 m3 onttrokken hoeveelheid grondwater. De te betalen heffing mag naar beneden afgerond worden op hele euro's.
De belasting wordt verschuldigd op het moment waarop het grondwater wordt onttrokken en moet op aangifte worden voldaan.
De geraamde inkomsten voor 2011 zijn € 700.000,--.

**Kwijtscheldingsbeleid**
Bij invordering van de grondwaterbelasting wordt geen kwijtschelding verleend.

## 2 Heffing ontgrondingen

Op grond van artikel 21f Ontgrondingenwet hebben provinciale staten bij wijze van belasting een heffing ingesteld op het ontgronden van stoffen. De regels die de provincie hanteert bij de ontgrondingenheffing zijn vastgelegd in de Heffingverordening ontgrondingen Drenthe 2000. De regels die de provincie hanteert bij een ontgronding staan vermeld in de Ontgrondingenwet en in hoofdstuk 8 van de Provinciale omgevingsverordening (POV).
De bestedingsmogelijkheden voor de provincie van de ontgrondingenheffing zijn limitatief in de Ontgrondingenwet opgenomen.

**Kosten die onder de heffing zijn gebracht.**
Na de laatste wijziging van de Ontgrondingenwet (in werking getreden per 1 februari 2008) wordt op grond van de Heffingverordening Drenthe 2000 alleen nog een heffing in rekening gebracht voor kosten met betrekking tot schadevergoedingen ingevolge artikel 26, Ontgrondingenwet. Het provinciale tarief daarvoor bedraagt € 0,45 per 100 m3 hoeveelheid stoffen.
Daarnaast biedt de wet nu een nieuwe mogelijkheid voor heffing ter dekking van kosten met betrekking tot het onderzoek naar het verband tussen een ontgronding en schade aan onroerende zaken en de bepaling van de omvang van de schade.

**Inkomsten**
De heffingsplicht rust op alle houders van vergunningen en machtigingen, behalve als het vergunningen en machtigingen betreft die gelden voor minder dan 10.000 m3 vaste stoffen.
De heffing heeft betrekking op de hoeveelheden bodemmateriaal gemeten in profiel van ontgraving (zgn. vaste kubieke meters). Het gaat daarbij om de bruto hoeveelheden, los van de vraag of het al dan niet verhandelbare specie betreft.
De belastingschuld ontstaat op het tijdstip dat de vergunning of machtiging is verleend en wordt door middel van aanslag opgelegd.
De geraamde inkomsten voor 2011 zijn € 10.000,--.

**Teruggaaf**
Indien een vergunning of machtiging wordt vernietigd of ingetrokken dan wel wordt gewijzigd, vindt teruggaaf van de heffing plaats.
Geen teruggaaf vindt plaats over de hoeveelheid stoffen die reeds is gewonnen. Teruggaaf blijft ook achterwege indien het bedrag dat moet worden teruggegeven minder bedraagt dan het in artikel 21f Ontgrondingenwet genoemde bedrag ad € 227,--.

**Kwijtscheldingsbeleid**
Bij de invordering van de ontgrondingenheffing wordt geen kwijtschelding verleend

**Toekomstige ontwikkelingen**
Besluitvorming over het al dan niet invoeren van eerdergenoemde nieuwe heffingsmogelijkheid.

## 3 Leges

Onder de naam leges worden rechten geheven ter zake van het genot van de door of vanwege het provinciaal bestuur verstrekte diensten. De leges worden geheven van de aanvrager van de dienst dan wel degene ten behoeve van wie de dienst is verleend. De tarieventabel voor 2011 zal in het najaar van 2010 ter beschikking komen.

Met de definitieve invoering van de wet WABO per 1 oktober 2010 is de bestaande legesverordening hierop aangepast waarbij zoveel mogelijk is aangesloten bij het concept IPO-legesmodel.

**Inkomsten**
De geraamde inkomsten voor 2011 zijn € 238.500,--.

| Prestatie | Budgetomschrijving | Rubrieknummer | Begroting 2010 | Begroting 2011 |
|---|---|---|---|---|
| | | legesverordening | | |
| 3550301 | Leges e.a. rechten WABO | 3. Omgevingsvergunning | 0 | 175.000 |
| 3560105 | Leges e.a. rechten Ontgrondingen | 4. Ontgrondingen | 30.000 | 30.000 |
| 3440104 | Leges e.a. rechten Waterwet | 5.1 Waterwet-Grondwater | 10.000 | 10.000 |
| 3300215 | Leges e.a. rechten VR/RVV | 6.1.3 Verkeer en vervoer | 17.500 | 17.500 |
| 3310404 | Leges e.a. rechten POV | 6.1.4 Verkeer en vervoer | 5.000 | 5.000 |
| 3330504 | Leges e.a. rechten Zuidoost-Drentse Vaarwegen | 6.1.5 Verkeer en Vervoer | 500 | 500 |
| 3330404 | Leges e.a. rechten Meppel-de Punt | 6.1.6 Verkeer en vervoer | 500 | 500 |
| | | | 63.500 | 238.500 |

**Kwijtscheldingsbeleid**
Bij de invordering van leges wordt geen kwijtschelding verleend.

## 4 Nazorgheffing stortplaatsen

Op grond van de Wet milieubeheer hebben PS een heffing ingesteld op het drijven van stortplaatsen, met uitzondering stortplaatsen waar baggerspecie is gestort en die (mede) worden gedreven door de minister van verkeer en waterstaat.

Kosten die onder de heffing kunnen worden gebracht zijn:
a. kosten in verband met de zorg voor de in de provincie gelegen stortplaatsen
   - maatregelen strekkende tot het in stand houden, alsmede het herstellen, verbeteren of vervangen van voorzieningen ter bescherming van de bodem
   - het regelmatig inspecteren van voorzieningen ter bescherming van de bodem
   - het regelmatig onderzoeken van de bodem onder de stortplaatsen
b. de afdracht van gelden aan het fonds als bedoeld in artikel 15.48 van de Wet milieubeheer (claims van derden)
c. de door de provincie Drenthe uitgevoerde inventarisatie van plaatsen waar in de provincie Drenthe afvalstoffen zijn gestort en waar dat storten vóór 1 september 1996 is beëindigd en het onderzoek naar en systematische controle van de aanwezigheid, de aard en de omvang van eventuele verontreiniging aldaar

De kosten voortvloeiende uit b zijn vooralsnog niet meegenomen in de berekening van de nazorgheffing. Voor risico's is een opslag van 5% in de berekening van de nazorgheffing verdisconteerd.
In 2004 heeft GS zowel de Checklist nazorgplannen als de Checklist nazorg baggerdepots voor het beoordelen van nazorgplannen vastgesteld. Op basis hiervan zijn de door de exploitanten geactualiseerde nazorgplannen in 2006 door het college van gedeputeerde staten goedgekeurd. In 2010 moet door de stortplaats Meisner te Ubbena, onderdeel van Sita, een nieuw nazorgplan ter vaststelling worden aangeboden. Dit in verband met de voorgenomen sluiting in 2010.

**Beleid**
Het provinciale beleid is erop gericht de heffing toereikend te laten zijn om de eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen te bekostigen. Het tarief voor 2011 kan uiterlijk in december 2010 worden vastgesteld.

**Inkomsten**
De nazorgheffing wordt geheven per stortplaats. De hoogte van de jaarlijkse heffing is afgeleid van het doelvermogen per stortplaats. In 2010 is de stortplaats Meisner gesloten waardoor de eeuwigdurende nazorg aan de provincie is overgedragen. Voor Attero te Wijster is het tarief teruggebracht naar € 0. Voor de provinciale exploitatiebegroting is een eventuele tariefswijziging neutraal, omdat de totale nazorgheffing in het Nazorgfonds wordt gestort.

**Kwijtscheldingsbeleid**
Bij de invordering van de heffing wordt geen kwijtschelding verleend.

## 5 Opcenten motorrijtuigenbelasting

Op grond van artikel 222 van de Provinciewet worden provinciale opcenten geheven. De opcenten zijn een opslag op een andere belasting, namelijk de motorrijtuigenbelasting (MRB). Deze belasting wordt geïnd door de Rijksbelastingdienst. De opbrengst opcenten MRB is qua opbrengst de belangrijkste provinciale heffing.

**Beleid**
Het tarief voor de opcenten van de MRB wordt jaarlijks geïndexeerd. Voor Drenthe vindt deze indexering plaats op basis van het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie.

De tariefsontwikkeling geeft het volgende beeld:

| 2011 | 2012 | 2013 | 2013 |
|---|---|---|---|
| 83,6 | 84,9 | 86,2 | 87,2 |

**De inkomsten**
Op basis van de huidige gegevens en aannames is een raming gemaakt van de verwachte ontwikkeling van de opbrengst opcenten MRB.

In navolgende tabel is de raming voor 2011 en volgende jaren weergegeven.

| 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|
| 47.648 | 48.883 | 50.149 | 51.448 |

Bedragen x € 1.000,--

**Kwijtscheldingsbeleid**
Voor bezwaar, beroep en eventuele vrijstellingen of heffingen is de Rijksbelastingdienst verantwoordelijk.

# Paragraaf 2.2 Weerstandsvermogen

## Inleiding

In deze paragraaf wordt het weerstandvermogen van de provincie Drenthe weergegeven. Het weerstandsvermogen is de relatie tussen de weerstandscapaciteit en de risico's. De weerstandscapaciteit omvat de middelen en mogelijkheden waarover de provincie kan beschikken om niet begrote kosten te dekken. Voor het kunnen beoordelen van het weerstandsvermogen is het noodzakelijk de aanwezige weerstandscapaciteit te analyseren in samenhang met de omvang en de achtergronden van de risico's. In deze paragraaf komen aan bod:

- Provinciaal beleid;
- Weerstandscapaciteit:
  - Incidentele weerstandscapaciteit;
  - Structurele weerstandscapaciteit;
- Inventarisatie van de aanwezige risico's.

## Provinciaal beleid

Om de vele ambities van de provincie Drenthe te realiseren is het van belang dat de provinciale middelen zo scherp mogelijk ingezet worden. Hier past een wat minder behoudende financiële koers bij. Het is niet de bedoeling dat er geld blijft liggen. Deze koers houdt ook in dat er meer dan voorheen risico's genomen worden. Deze risicovollere koers kan gevolgd worden indien er sprake is van voldoende weerstandscapaciteit, zodat de eventuele financiële tegenvallers opgevangen kunnen worden.
Hierna wordt het beleid met betrekking tot weerstandscapaciteit en de risico's behandeld. Op basis van de conclusie uit het rapport over weerstandsvermogen van onze huisaccountant uit 2005 werd een noodzakelijke weerstandscapaciteit geacht ongeveer € 25 miljoen te zijn. De weerstandscapaciteit als percentage van de totale lasten (10%) is eveneens een goed meetpunt. Immers, naarmate de lasten toenemen zijn de risico's vaak ook groter. De totale begrote lasten 2011 bedragen € 312,7 miljoen, 10% hiervan is € 31,3 miljoen.

## Weerstandscapaciteit

Onder weerstandscapaciteit verstaat het BBV de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt om niet begrote kosten te dekken. Hierbij kan een onderscheid worden gemaakt tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit.

Niet alle vrije reserves worden gerekend tot de weerstandscapaciteit. Immers, de intentie is uitgesproken concrete en uitgewerkte plannen aan de staten voor te leggen ten laste van reserves. Dit uit zich met name in de (vrij aanwendbare) reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten. Binnen de definitie van de BBV valt een dergelijke reserve te rekenen tot de weerstandscapaciteit. Omdat de komende collegeperiode een aantal projecten uit deze reserve gefinancierd gaan worden is het niet reëel om deze reserve mee te tellen voor de weerstandscapaciteit. Dit geldt gedeeltelijk ook voor de reserve voor algemene doeleinden. Om scherper het onderscheid te krijgen tussen een reserve die nodig is om te voldoen aan de weerstandscapaciteit en de vrij aanwendbare reserves is een risicoreserve ingesteld.

Deze risicoreserve wordt gevormd ten laste van de reserve voor algemene doeleinden. Daarmee vormt de reserve voor algemene doeleinden de incidenteel vrij besteedbare ruimte.

## 1 Incidentele weerstandscapaciteit

De incidentele weerstandscapaciteit is het vermogen dat ingezet kan worden om eenmalige tegenvallers op te vangen. Hiervoor wordt een risicoreserve gebruikt met de grootte van € 19 miljoen.
De daarmee ingestelde reserves hebben de volgende functie.

**Risicoreserve**
Deze reserve wordt ingesteld om incidentele tegenvallers op te vangen, welke niet door een specifieke voorziening worden afgedekt. Voorgesteld wordt deze reserve de komende jaren € 19 miljoen groot te laten zijn. Jaarlijks zal aan de hand van een risico inventarisatie worden bekeken in hoeverre het weerstandsvermogen in de toekomst dient te worden bijgesteld.

De samenstelling en ontwikkeling van de algemene reserves ziet er als volgt uit.

| Bedragen x € 1.000,- per 31 december | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| Reserve voor algemene doeleinden | 23.680 | 31.310 | 43.134 | 58.971 |
| Risicoreserve | 19.000 | 19.000 | 19.000 | 19.000 |
| Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | 5.390 | 2.400 | 1.000 | 0 |
| Totaal algemene reserves | 48.070 | 52.710 | 63.134 | 77.971 |

**Bestemmingsreserves**
Alle bestemmingsreserves zijn door PS bestemd voor een bepaald doel. Alleen voor het afgesproken doel mogen bestedingen plaatsvinden. Alle uitgaven en inkomsten van de bestemmingsreserves lopen via de exploitatierekening. Bij de begroting worden toevoegingen aan en bijdragen van reserves opgenomen. Dit kunnen afgesproken algemene mutaties zijn, maar ook kunnen dit bijdragen van reserves zijn die dienen voor het opvoeren van jaarbudgetten in de begroting. Dit is een verwachte besteding van de reserve in het boekjaar. Wanneer er meer of minder wordt besteed dan is begroot, moeten PS toestemming geven voor een extra toevoeging of onttrekking aan de reserve. Volgens de BBV-voorschriften worden alle mutaties op de reserves vermeld bij het programma 6 Middelen. Dit maken wij expliciet zichtbaar door een resultaat voor bestemming en een resultaat na bestemming van reserves te presenteren. Vanwege het feit dat bestemmingsreserves bedoeld zijn voor een specifiek doel, worden deze niet meegenomen bij de bepaling van de (incidentele) weerstandscapaciteit.

| Bedragen x € 1.000,- per 31 december | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| Reserve monitoring voormalige stortplaatsen | 1.296 | 1.296 | 1.296 | 1.296 |
| Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt | 3.397 | 3.056 | 2.717 | 2.377 |
| Reserve grondwaterheffing | 239 | 154 | 154 | 154 |
| Reserve Investeringen verkeer en vervoer | 18.797 | 2.070 | 1.314 | 843 |
| Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel | 9.280 | 5.940 | 1.200 | 0 |
| Reserve verdubbeling N33 | 11.965 | 11.965 | 11.965 | 11.965 |
| Reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | 4.079 | 2.938 | 1.774 | 0 |
| Reserve provinciaal aandeel ILG | 10.996 | 10.996 | 0 | 0 |
| Reserve Regionaal Specifiek Pakket | 62.289 | 46.870 | 37.237 | 29.083 |
| Reserve dynamische cofinanciering | 129.239 | 129.886 | 130.535 | 131.188 |
| Totaal bestemmingsreserves | 251.577 | 215.171 | 188.192 | 176.906 |

De samenstelling en ontwikkeling van de bestemmingsreserves ziet er als volgt uit.

### Stille reserves

De stille reserves zijn de reserves die niet op de balans staan. Stille reserves ontstaan wanneer bezittingen niet worden geactiveerd of wanneer de reële waarde afwijkt van de waarde die in de boeken staat. Een provincie kan echter verborgen vermogen niet zo maar te gelde maken.
Bij de toelichting op de balans is dit jaar wel de geschatte stille reserves van de deelnemingen aangegeven. Ook is het voor stille reserves die zijn 'opgesloten' in andere activa niet zinvol om deze mee te nemen in de weerstandscapaciteit. De meerwaarde van deze activa kan immers alleen dan verzilverd worden als er geen vervanging voor terug hoeft te komen. De activa die bij de provincie Drenthe op de balans staan worden voornamelijk gebruikt voor de normale bedrijfsvoering. De verkoop van de aandelen Essent heeft voor een sterke daling van de stille reserve gezorgd. Deze reserve is omgezet in de bestemmingsreserve 'opbrengst aandelenverkoop Essent'. De eerste tranche die uit de verkoopopbrengst ontvangen wordt is redelijk zeker, maar de tweede tranche is nog onzeker wat betreft omvang en tijdstip van uitbetaling.

## 2 Structurele weerstandscapaciteit

Met de structurele weerstandscapaciteit worden de middelen bedoeld die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van bestaande taken. Dit betreft in de beginsel de optelsom van de ruimte op de begroting en de onbenutte belastingcapaciteit.

### Ruimte op de begroting

De post Onvoorziene uitgaven binnen het begrotingsprogramma Financiering en algemene dekkingsmiddelen, ten bedrage van structureel € 50.000,--, kan worden aangemerkt als onderdeel
van de structurele weerstandscapaciteit. In de Voorjaarsnota 2010 is voorgesteld om deze post voor onvoorziene omstandigheden te blijven gebruiken. Hieronder worden kosten verstaan die gemaakt worden om een project(investering) uit te werken tot een concreet statenvoorstel. Indien de staten besluiten tot een dergelijke investering of project zullen deze kosten worden toegevoegd aan de investering/project. Als het project niet doorgaat, zullen de voorbereidingskosten ten laste van de post Onvoorzien worden gebracht.

**Onbenutte belastingcapaciteit**

De onbenutte belastingcapaciteit van de provincie van de provincie Drenthe bestaat uit het verschil tussen de opbrengst bij het maximaal aantal te heffen opcenten MRB en de opbrengst bij het werkelijke tarief. De raming in de begroting 2011 is uitgegaan van een tarief per 1 april 2011 van 83,6. Het maximumtarief dat door het ministerie van Financiën is vastgesteld voor de periode 1 april 2011 tot en met 31 maart 2012 bedraagt 119,4. Gebaseerd op deze uitgangspunten is de onbenutte belastingcapaciteit als volgt.

| Bedragen x € 1.000,- | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| Voorgesteld tarief | 46.648 | 48.883 | 50.149 | 51.448 |
| Maximaal tarief | 62.183 | 69.839 | 71.647 | 73.505 |
| Onbenutte belastingcapaciteit | 15.535 | 20.956 | 21.500 | 22.057 |

Onbenutte belastingcapaciteit 14.682 15.398 15.905 16.428

**De weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe**

Uit de hiervoor genoemde gegevens blijkt dat de weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe als volgt meerjarig kan worden weergegeven (afgerond, x € 1.000,--).

| Bedragen x € 1.000,- | 2011 | | 2012 | | 2013 | | 2014 | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. |
| Risicoreserve | 19.000 | | 19.000 | | 19.000 | | 19.000 | |
| Ruimte binnen begroting | | 450 | | 450 | | 450 | | 450 |
| Onbenutte belastingcapaciteit | | 15.535 | | 20.956 | | 21.500 | | 22.057 |
| Totaal (inc. + struct.) | | 34.985 | | 40.406 | | 40.950 | | 41.507 |

Vanzelfsprekend geldt dat de componenten van de weerstandscapaciteit verschillen in hun mate van inzetbaarheid. Zo is de risicoreserve direct aanwendbaar tot het maximum. Het verhogen van het opcententarief in het kader van het opvangen van risico's zal daarentegen niet lichtvaardig worden besloten.

**Inventarisatie van de aanwezige risico's**

Van de risico's die de provincie loopt, is een aantal afgedekt door de gebruikelijke verzekeringen of door het instellen van voorzieningen. In deze paragraaf gaat het om risico's die niet zijn afgedekt of niet kunnen worden afgedekt. Provincies hebben te maken met een diversiteit aan lastig in te schatten risico's die bovendien soms onderling afhankelijk zijn. De provincie onderkent de volgende risico's.

## Inventarisatie risico's paragraaf weerstandsvermogen Begroting 2011

| Aanduiding | Omschrijving | Impact | Beheersmaatregelen |
|---|---|---|---|
| Renterisico vreemd vermogen | Het vreemd vermogen bedraagt 26,6 % van het totale vermogen. | De risico's bij de rente-ontwikkeling van het vreemd vermogen zijn beperkt, omdat het hier vooral om overlopende passiva gaat dus kortlopende schulden met een renteloopt ijd korter dan 1 jaar met een vast laag rentepercentage | Spreiding in looptijd op basis van een rentevisie. |
| Renterisico ILG | De uitvoering van het ILG wordt voor een belangrijk deel gefinancierd met rijksbudgetten. In dit kader stort het Rijk in gelijke delen over de periode 2007-2013 elk kwartaal middelen bij het Groenfonds die de provincie vervolgens kan gebruiken voor de uitvoering.<br>De uitvoering van het ILG heeft een aanloopperiode gekend. In de eerste jaren waren de uitgaven voor de uitvoering van het ILG lager dan de gestorte rijksbijdragen. Bij het Groenfonds is nu nog sprake van een batig saldo. Op deze manier geniet de provincie een rentevoordeel. Er is echter sprake van een omslagpunt. De uitvoering krijgt steeds meer vorm. Het valt niet uit te sluiten, dat volgend jaar het saldo bij het Groenfonds ontoereikend zal zijn om alle betalingen te kunnen verrichten. Dat betekent, dat de provincie dan gebruik zal moeten maken van de leenfaciliteit bij het Groenfonds met de bijbehorende kosten. | De hoogte van het risico is afhankelijk van de snelheid in de uitvoering van het pMJP Drenthe en van de ontwikkelingen op de kapitaalmarkt. Het risico valt op dit moment nog niet nauwkeurig te kwantificeren. Gezien de huidige rentestand en gelet op de te verwachten ontwikkelingen, wordt dit risico qua omvang niet al te hoog geschat. | De meest effectieve beheersmaatregel is temporisering van de uitvoering. En dat ligt niet voor de hand. Een adequate beheers-maatregel is om de in het verleden ontstane rentebaten waar nodig te gebruiken voor eventuele rentekosten. |
| Financiële risico's projecten pMJP / ILG. | Het ILG wordt voor een belangrijk deel uitgevoerd door majeure, integrale en complexe projecten. Deze projecten hebben aanzienlijke projectbudgetten variërend van enkele miljoenen tot zelfs enkele tientallen miljoenen.<br>Complexe projecten als hier bedoeld, kunnen te maken krijgen met mee- en tegenvallers. | Het financiële risico valt op dit moment nog lastig te kwantificeren. | Versterken van de sturing op deze majeure projecten;<br><br>Tijdig onderkennen wanneer er mee- en tegenvallers zijn. Meevallers inzetten voor projecten waar tegenvallers zijn. |
| Overige risico's ILG | Met ingang van 2007 voert de provincie de regie betreffende het ILG. In dit kader is tussen de provincie Drenthe en het Rijk een Bestuursovereenkomst afgesloten voor de periode 2007-2013. Onzeker is nu, of deze Bestuursovereenkomst met de bijbehorende rijksbudgetten zal worden verlengd.<br>In de Bestuursovereenkomst is bepaald, dat de afgesproken prestaties uiterlijk eind 2013 volledig moeten zijn gerealiseerd. De administratieve en financiële afwikkeling kan dan in 2014 plaatsvinden.<br>ILG-projecten hebben vaak een langjarig karakter.<br>Mochten lopende ILG-projecten eind 2013 niet volledig zijn afgerond, dan loopt de provincie Drenthe het risico, dat de afgesproken rijksbijdragen niet volledig aan de provincie Drenthe worden uitgekeerd. | Het financiële risico valt op dit moment nog lastig te kwantificeren. | Versterken van de sturing op deze projecten;<br><br>Scherp bewaken van het tempo in uitvoering;<br><br>Lopende projecten regelmatig monitoren op de vraag, of ze eind 2013 zijn afgerond en daarover rapporteren. |

| Aanduiding | Omschrijving | Impact | Beheersmaatregelen |
|---|---|---|---|
| Kredietri-<br>sico | Over de verstrekte leningen loopt de provincie een kredietrisico. Voor het merendeel van de verstrekte geldleningen is echter sprake van hypothecaire zekerheidstelling. Er is een lening verstrekt aan RTV Drenthe (per 31 december 2009 nog een uitstaande schuld € 3,7 miljoen).<br>Daarnaast is er aan het Drentse Participatie Maatschappij voorlopig een lening verstrekt van € 1 miljoen, die kan worden uitgebreid tot een maximum van € 4 miljoen<br>Verder heeft de provincie aan het Nationaal Restauratiefonds een lening verstrekt van € 2,9 miljoen. Dit is een zogenaamd revolving fund, waarbij laagrentende hypotheken worden verstrekt aan beschermde provinciale monumenten en de aflossingen weer terugvloeien in het Drentse Monumentenfonds. Een soortgelijke constructie is toegepast bij het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse Gemeenten, waarbij een bijdrage is verstrekt van € 0,7 miljoen. Verder is er in het verleden nog een oneindig lopende lening aan Enexis/Essent verstrekt van 4, 2 miljoen met een hoge rentevergoeding. Over al deze leningen loopt de provincie een kredietrisico.<br>Ten slotte heeft de provincie een grote hypotheken portefeuille open staan van leningen die in het verleden zijn verstrekt aan werknemer. Ook hierover loopt de provincie risico door vertraging of geen aflossing | Bij liquiditeitsproblemen van de instellingen of ambtenaren waaraan de leningen zijn verstrekt, kan de aflossing van de totale openstaande lening in gevaar komen of vertraagd worden. Voor de revolving funds geldt dat de provincie risicodragend is als de hypotheeknemers niet aan hun aflossing kunnen voldoen. Omdat meerdere hypotheken worden verstrekt is het risico groter, alleen de impact is alleen kleiner omdat het om een deel van de totale verstrekte lening gaat. | Voor de leningen aan RTV Drenthe en Essent geldt een hypothecaire zekerheidstelling;<br><br>De provincie Drenthe geeft toekenningbeschikkingen af voor het vertrekken van hypotheken uit het Nationaal Restauratie Fonds. Hieraan zijn voorwaarden verbonden. Ook voert het Nationaal Restauratie Fonds een kredietbeoordeling uit;<br><br>Hypotheken verstrekt aan ambtenaren hebben ook een onderpand. Provincie Drenthe is altijd 1e schuldeiser. |
| Begrotingsrisico's | Aan veel ramingen in de Begroting zijn onzekerheden verbonden. Bovendien zijn de te realiseren<br>baten en lasten soms niet goed te beïnvloeden. | | |
| Risico's op gegarandeerde geldleningen | De gewaarborgde geldleningen betreffen geldleningen verstrekt ten behoeve van instellingen in voornamelijk de gezondheidszorg. Het totaal van de gegarandeerde geldleningen bedraagt per 31 december 2010 € 5,7 miljoen (2009: € 6,3 miljoen). | Indien een instelling in gebreke blijft bij het aflossen van de lening, dan staat de provincie borg voor aflossing aan de bank voor de omvang van het bedrag waar zij garant voor staat. | In deze sector worden geen nieuwe garanties afgegeven. |

| Aanduiding | Omschrijving | Impact | Beheersmaatregelen |
|---|---|---|---|
| Kosten bestuurs-dwang | Bij de geïntensiveerde handhavingactiviteiten kan het noodzakelijk zijn dat de provincie bestuursdwang moet toepassen. Het is niet altijd zeker dat verhaal van de kosten hiervan mogelijk is. | De financiële impact kan erg fluctueren, denk hierbij aan bedragen van € 10,000 tot > € 500.000 voor individuele gevallen. | Extra inzet op adequaat toezicht en handhaving zal de risico's op het opleggen van bestuurs-dwang beperken. Waar mogelijk of wenselijk zal in plaats van bestuursdwang worden gekozen voor het opleggen van een last onder dwangsom. Deze financiële middelen kunnen vervolgens gehanteerd worden ter beheersing van de kosten bestuursdwang via risicoreserve. |
| Claims van derden | Hierbij gaat het om de aansprakelijkheid van de provincie bij (vermeend) onrechtmatig handelen. In de afgelopen jaren is 'de lagere overheid' regelmatig geconfronteerd met gebeurtenissen die haar imago geen goed hebben gedaan. Deze gebeurtenissen hebben geleid tot een kritischer houding van burgers en bedrijven ten opzichte van de lagere overheid. Deze kritische houding leidt ertoe dat de lagere overheid vaker wordt aangesproken op de kwaliteit van de door haar geleverde prestaties. De nasleep van de recente gebeurtenissen bij de lagere overheid,<br>waaronder de gebrekkige handhaving van veiligheidsvoorschriften, bevestigen dit. Hoewel zich in de afgelopen jaren bij de provincie Drenthe geen claims van belang hebben voorgedaan die het noodzakelijk maakten de hiertoe aangehouden buffer in het weerstandsvermogen aan te spreken, achten wij het, gezien de maatschappelijke ontwikkelingen ter zake, toch blijvend nodig hiervoor een risicoreserve binnen het eigen vermogen aan te houden. De accountant heeft daarom aanbevolen een risicobandbreedte aan te houden van minimaal € 1,5 miljoen tot maximaal € 2,5 miljoen. Deze inschatting is gemaakt door uit te gaan van vijf tot tien gebeurtenissen, waarbij claimrisico's zouden kunnen ontstaan en een maximaal risico per gebeurtenis van circa € 250.000,--. Wij zien geen reden om deze bandbreedte uit te breiden. | De claims vallen onder de dekking van de aansprakelijkheidsverzekering. Per gebeurtenis geldt hier een eigen risico van € 12.500,- . | Zorgdragen voor adequate handhaving die door hun werkzaamheden onterechte claims zoveel mogelijk kunnen voorkomen.<br><br>Afdekken door middel van aansprakelijkheids-verzekering en aanvullend de risicoreserve |

| Aanduiding | Omschrijving | Impact | Beheersmaatregelen |
|---|---|---|---|
| Decentralisatie van rijkstaken | Naast de overdracht van bevoegdheden en middelen vindt ook overdracht van risico's plaats waarbij geen compensatie in geld plaatsvindt. Ook herverdeeleffecten dragen in geval van overdracht van rijkstaken naar de lagere overheden bij tot een verhoging van de risico's. De verwachting is dat het risico toeneemt door de verdergaande bezuinigingen en ombuigingen van het Rijk.<br>De vraag is, wat een nieuw bestuursakkoord (met decentralisatieafspraken) kan betekenen in termen van zekerheid. | Omdat decentralisatie-afspraken worden gekoppeld aan financiële afspraken vallen de financiële risico's mee. Risico's in termen van een uitgekleed middenbestuur (omdat nieuwe decentralisatie-afspraken niet worden nagekomen) zijn echter reëel. Er is in dit verband dus ook sprake van een meer bestuurlijk risico dan een financieel risico. | Omdat reëel is dat nieuwe afspraken in IPO-verband worden gemaakt moet in IPO-verband tijdig het gesprek worden gestart hoe dit risico zoveel mogelijk kan worden beperkt. |
| Voorfinanciering Meerjarenuitvoeringsprogramma Bodemsanering 2010-2014 | Uit Meerjarenuitvoeringsprogramma bodemsanering 2010-2014 blijkt dat de uitvoeringskosten zijn geraamd op € 12,22 miljoen. Binnen het Provinciefonds is een decentralisatieuitkering Bodem voor de periode 2010-2014 opgenomen, ter hoogte van € 6,38 miljoen. Dit leidt tot een tekort van € 5,84 miljoen over de gehele programmaperiode. Daarnaast is sprake van verschil in kasritme tussen geraamde uitgaven en de ontvangsten (DU bodem en ISV3 bodem). Om uitvoering te geven aan het meerjarenprogramma wordt dit bedrag door de provincie voorgefinancierd. We schatten in dat deze middelen op termijn worden terug ontvangen via een aanvulling van het budget met knelpuntmiddelen (VROM) en ISV3 bodemgelden. | Voor 2011 is het voor te financieren bedrag begroot op € 2 miljoen. | Strakke controle op de verplichtingen/uitgaven, tegenvallers worden gecompenseerd, meevallers worden gebruikt om het tekort te dekken.<br><br>In 2011/2012 wordt (landelijk) een de tussenstand bepaald; dan wordt besloten over het vervolg traject. |
| Bodemsanering en -bescherming, locatie-specifiek | Provincie heeft jarenlang veel onderzoek gedaan naar de verontreinigingsituatie op en nabij de locatie Van Wijk en Boerma te Tynaarloo. Tevens wordt nu gewerkt, samen met andere partijen waar onder de gemeente, NS vastgoed etc. om een bestemming voor deze locatie te ontwikkelen. De kosten voor deze sanering, geschat op een bedrag van € 10 miljoen, zijn dermate hoog dat het beschikbaar gestelde budget van VROM lang niet toereikend is om de saneringkosten te kunnen financieren. | De steeds verder gaande verspreiding van verontreinigd grondwater kan op termijn een risico gaan vormen voor het gebied van de Drentse Aa, waar ook drinkwater wordt gewonnen door de Waterleidingmaatschappij Groningen. | Inzetten op bemiddeling gemeente-NS, zodat er scenario tot stand kan komen waarbinnen extra inkomsten kunnen worden gegenereerd. Verder beoordelen in hoeverre binnen meerjarenprogramma ruimte kan worden gevonden. |

| Aanduiding | Omschrijving | Impact | Beheersmaatregelen |
|---|---|---|---|
| Boringen naar aardwarmte | Er zijn risico's verbonden bij de boringen naar aardwarmte. Het mogelijke risico kan zijn dat bijvoorbeeld de geologie ter plaatse toch anders is dan op basis van bestaande boorgegevens en seismisch onderzoek is bepaald. Ook kan blijken dat door verschillen in de ondergrond de doorlatendheid in de praktijk geringer is dan verwacht. Technisch risico is dat geen of water met een te geringe toestroom aangeboord wordt. Het risico ligt voor de boringen in Zuidoost-Drenthe beneden de 10%.<br>In Zuidoost-Drenthe worden naar verwachting in het najaar van 2010 de opsporingsvergunningen verstrekt en vindt de voorbereiding plaats voor het zetten van tenminste één boring. | Het betreft een statistisch risico voor het technische aspect van de boring en risico dat na boring alsnog besloten wordt geen geothermie toe te passen. Het betreft resterend risico waarin niet wordt voorzien in de dekking middels de landelijke regeling. | Indien de boringen leiden tot financiële tegenvallers zal een beroep worden gedaan op de provinciale risicoreserve (max. € 1 miljoen).<br>Er wordt provinciale regeling opgesteld, aanvullend op de landelijke regeling. De gewijzigde landelijke regeling zal naar verwachting van kracht worden per 1 oktober 2010. Zodra de definitieve regeling bekend is, kan de aanvullende provinciale regeling worden opgesteld. |
| Onderhoud wegen en kanalen, algemeen | De provincie loopt het risico dat door derden veroorzaakte schades niet of niet geheel verhaald kunnen worden. Vooral schade aan wegen, anders dan door een ongeval veroorzaakt, zijn veelal niet op de veroorzaker te verhalen.<br>De provincie wordt verder met enige regelmaat aansprakelijk gesteld voor ongevallen die (vaar)weggebruikers overkomen. Dit zal toenemen bij een lager onderhoudsniveau.<br><br>Daarnaast kunnen ook natuurlijke calamiteiten als extreme regen- of sneeuwval of aardschokken aanzienlijke schades tot gevolg hebben. De risico's blijven structureel aanwezig. | Ondanks dat de provincie hiervoor verzekerd is vraagt de afhandeling schades en claims vaak veel inzet en komen niet gedekte kosten ten laste van de reguliere onderhoudsbudgetten. Daarnaast bestaat het risico op negatieve beeldvorming in de media. | De provincie is verzekerd voor gevallen waarin de provincie aansprakelijk gesteld wordt voor ongevallen die (vaar)weggebruikers overkomen.<br><br>Regelmatig inspecteren de kantonniers onze wegen op onrechtmatigheden. |
| Onderhoud wegen en kanalen, Marktsituatie bij aanbestedingen | De (aanbestedings)marktsituatie kenmerkt zicht door verlaagde aanneemsommen, mede door de lagere omzetvolumina bij opdrachtgevers. Deze gunstige marktsituatie heeft geleid tot kortingen in de aanneemsommen. Door de huidige kredietcrisis en het gebrek aan werk blijven de aanneemsommen laag. Bij het aantrekken van de economie kan dit veranderen.<br>Er is een ontwikkeling dat aannemers bij aanbestedingsprocedures op vermeende onduidelijkheden juridische middelen hanteren.<br><br>Sinds 2010 is een trend waarneembaar dat meer aannemers failliet gaan als gevolg van de economische crisis. | Door de verlaagde aanneemsommen is er soms meer toezicht van de opdrachtgever nodig.<br><br>Naast vertraging van de gunning van de werken ontstaan veel procedures en daaraan verbonden kosten voor juridische bijstand etc.<br><br>Dit kan gevolgen hebben voor zowel de voortgang van de realisatie van een project als de garantstelling voor de kwaliteit van een project tijdens de onderhoudsperiode. | Eisen en voorwaarden in de bestekken zo nauwkeurig mogelijk en volgens de nieuwste richtlijnen opnemen. |

| Aanduiding | Omschrijving | Impact | Beheersmaatregelen |
|---|---|---|---|
| Financiële risico's ten aanzien van Landinrichting op Drentse maat (LODM), Hunzemaat, Verplaatsingsregeling Drentse bedrijven (VDB) en Verplaatsingsregeling agrarische bedrijven (VAB) | De provincie heeft een viertal fondsen opgericht bij het Nationaal Groenfonds ten behoeve van de vier vorengenoemde regelingen. Daarnaast wordt geld geleend bij het Nationaal Groenfonds ten behoeve van de aankoop dan grond door DLG ter realisatie van de doelen waarvoor deze fondsen zijn opgericht. Wanneer de doelen bereikt zijn, worden deze gronden weer vervreemd. Vanuit de fondsen worden de kosten die het Nationaal Groenfonds hiervoor maakt betaald en komen de pachtinkomsten binnen. Aangezien een deel van de gronden meerjarig in eigendom is van DLG, hebben fluctuaties in de prijsontwikkeling van gronden invloed hebben op de het vermogen in de fondsen. | De langjarige ontwikkeling is dat de grondprijzen stijgen. De korte-termijnhandel laat wel eens fluctuaties zien, waardoor de laatste jaren zowel gronden met winst als met verlies verhandeld zijn. | De fondsen worden zodanig beheerd dat er een ruime buffer is om dergelijke fluctuaties op te vangen. |
| EU-programma doelstelling 2 1997-1999 | In 2004 en 2005 is het EU-programma doelstelling 2 1997-1999 (samen met de provincie Groningen) door de Europese Commissie gecontroleerd.. In oktober 2007 heeft hierover een hoorzitting plaatsgevonden in Brussel. In de hoorzitting heeft de beheersautoriteit meer dan de helft van deze terugvordering bestreden. De commissie zal nu een definitief standpunt opstellen. Dit standpunt zal zeer waarschijnlijk in het eerste kwartaal van 2008 worden ingenomen. De beheersautoriteit kan dit standpunt vervolgens accepteren of in beroep gaan bij het Europese Hof. | De controle heeft geleid tot een voorlopige terugvordering van € 4,4 miljoen. | Het risico is voor het grootste deel afgedekt door rentebaten op het programma (ruim € 3,5 miljoen). |
| Risico's in het kader van de ruimtelijk-economische SNN programma's en Interreg | De provincie Drenthe is bij de Gemeenschappelijke regeling SNN mede risicodragend voor de risico's bij de uitvoering van het de ruimtelijk-economische programma's, zoals onrechtmatigheden bij de uitvoering van projecten, interpretatieverschillen en verandering van regelgeving. Voor oude en huidige programma's en regelingen is geraamd hoe groot de risico's zijn. De risico's zijn vervolgens afgezet tegen de beschikbare reserves.<br>Naast de in het SNN uitgevoerde Europese programma's is de provincie Drenthe betrokken bij de projecten Hanze Passage, Innovatieve Actieprogramma, Sensor City, Farmers for Nature, Waterline Economy, Watercost en Sparc. Ook bij deze projecten is sprake van risico's ten aanzien van de eindafrekening. | | Voor de oude programma's en regelingen is er binnen SNN ruim voldoende weerstandsvermogen om de resterende risico's op te vangen. De omvang van de reserves bij de huidige programma's en regelingen is voldoende om inhoudelijke en budgettaire risico's op te vangen. |
| Dividend Enexis, Attero en Publiek Belang | De dividendopbrengsten van deelnemingen zijn per definitie onzeker. Door Enexis wordt de komende jaren een positieve ontwikkeling van het bedrijfsresutaat verwacht en groeiende mogelijkheden voor een dividenduitkering. Door Attero wordt op de korte termijn uitgegaan van een garantiebedrag van € 7,5 miljoen voor dividenduitkeringen aan alle aandeelhouders. Bij Publiek Belang is de ontwikkeling van het bedrijfsresultaat onzeker. | Het risico kan zowel positief als negatief zijn. | Dividenden worden voorzichtig geraamd op basis van informatie van de betreffende bedrijven |

| Aanduiding | Omschrijving | Impact | Beheersmaatregelen |
|---|---|---|---|
| Nazorg stortplaatsen | Op grond van de wettelijke nazorgregeling in de Wet milieubeheer wordt de provincie, na overdracht van de nu operationele stortplaatsen, verantwoordelijk voor de bestuurlijke, organisatorische en financiële aspecten van de nazorg van deze stortplaatsen. De benodigde voorzieningen hiervoor worden opgebouwd in het Nazorgfonds (algemeen bestuur is GS). Er worden in dit kader risico's gelopen, vooral als het doelvermogen niet wordt bereikt als gevolg van tegenvallende rendementen, een faillissement, een snellere sluiting van de stortplaats dan voorzien of door wanbetaling, evenals door niet-voorziene omstandigheden nadat overdracht van de stortplaatsen aan de provincie heeft plaatsgevonden. | Nadat de stortplaatsen zijn gesloten of bij een faillissement, kan geen verrekening met de exploitant meer plaatsvinden waardoor mogelijk onvoldoende middelen in het nazorgfonds.aanwezig zijn voor de eeuwigdurende nazorg. | Tegenvallende rendementen en vroegtijdige sluiting kunnen worden gecompenseerd door het verhogen van de heffing of een eenmalige eindheffing.<br>Met behulp van een protocol sluitingsverklaring en een risicomodel wordt<br>het risico beperkt. |
| Uitvoering PUP verkeer en vervoer, planschade. | Met name bij de grotere nieuwbouwprojecten (zoals de aanleg van rondwegen) kan het risico van planschade ex artikel 6.4 van de Wro niet geheel worden uitgesloten. | vertraging planprocedures als gevolg van de advies- en beroepsprocedures bij het voldoen aan planologische regelingen en/of diverse vergunningen | Van belang is dat dit risico al tijdens de bestemmingsplanprocedure wordt geïnventariseerd; |
| Uitvoering PUP verkeer en vervoer, draagvlak planontwikkeling. | Kenmerk voor het huidige provinciale beleid is het streven naar een verkeers- en vervoersvisie per corridor of gebied en een daarop gericht integraal maatregelenpakket. Met name het draagvlak voor de conclusies en aanbevelingen van de verschillende corridorstudies bepaalt de haalbaarheid van meerjarenuitvoeringsconvenanten. In financiële zin kunnen deze risico's positief en negatief zijn | | |
| Uitvoering PUP verkeer en vervoer, onteigening | Veelal worden de gronden langs minnelijke weg verworven. In een aantal situaties is echter een onteigeningsprocedure nodig. Deze procedures zijn tijdrovend, dus vertragend en kostenverhogend; | | |
| Uitvoering PUP verkeer en vervoer, bodemsaneringen. | In incidentele gevallen zal tijdens de uitvoering van het werk verontreiniging van het grondwater of van de bodem worden aangetroffen. Bij wegconstructies moet rekening worden gehouden met de mogelijkheid van het moeten afvoeren en verwerken van teerhoudend asfalt. | Bodemsaneringen kunnen aanzienlijk kostenverhogend werken en zullen vaak tot grote vertragingen van het project leiden. | |
| Uitvoering PUP verkeer en vervoer, geluidhinder | Sinds een aantal jaren moet bij reconstructies een akoestisch geluidsonderzoek worden uitgevoerd naar de effecten van de maatregelen op de omgeving (bijvoorbeeld de woningen langs een weg). Voor het geval de berekende geluidbelasting 1,5 dB hoger is dan de waarde in de oude situatie, moet de overheid maatregelen treffen. Daarbij kan gedacht worden aan maatregelen aan de bron (bijvoorbeeld geluidsreducerend asfalt) dan wel aan maatregelen op de plaats waar het effect optreedt (bijvoorbeeld maatregelen aan de woningen). | Indien er maatregelen moeten worden getroffen, zijn deze van invloed op de kosten van het project. | |
| Uitvoering PUP verkeer en vervoer, kabels en leidingen. | Het moeten verleggen van kabels en leidingen kan in sommige gevallen aanzienlijk kostenverhogend werken en in de tijd gezien vertragingen opleveren. | | |

| Aanduiding | Omschrijving | Impact | Beheersmaatregelen |
|---|---|---|---|
| Uitvoering PUP verkeer en vervoer, aanbestedingen | De op het moment van aanbesteden heersende marktsituatie kan een risico vormen. Een mee- of tegenvallende aanbesteding kan wel 30% verschil maken. | | |
| Uitvoering PUP verkeer en vervoer, water-, archeologie-, flora- en faunatoets. | Voordat een bestemmingsplan gewijzigd kan worden moet de water-, archeologie-, flora en faunatoets met een positief resultaat worden doorlopen. | Bij negatief resultaat kan het leiden tot een wijziging dan wel vertraging van het project | |
| Uitvoering PUP verkeer en vervoer, financiële dekkingsplannen. | De uitwerking van het provinciale beleid wordt in nauwe samenwerking met derden (onder andere Rijk en gemeenten) in een Meerjarig regionaal investeringsprogramma opgenomen. Per project wordt aangegeven welke overheden en instanties als financieel medeverantwoordelijke partner worden gezien. De afspraken daarover worden sinds 2005 jaarlijks in het PUP vastgelegd. Het dekkingsplan moet als een risico worden gezien in geval over de financieringsopzet nog geen overeenstemming is bereikt. In die gevallen waar een project in eerste aanleg een provinciale verantwoordelijkheid betreft, zal de provincie zelf moeten zorg dragen voor een financieel vangnet voor het eventueel (gedeeltelijk) mislukken van de nagestreefde financieringsopzet. Dat vangnet zal in beginsel worden gevonden binnen de provinciale budgetten. | | |

| Aanduiding | Omschrijving | Impact | Beheersmaatregelen |
|---|---|---|---|
| Doeluitkering Jeugdzorg | - Bezuinigingen Rijk. In verband met de bezuinigingsdruk bij het rijk, lopen we het risico dat we een korting op de doeluitkering zullen krijgen<br>- Bij een voortdurende stijging van de justitiemaatregelen bestaat het risico dat het BJZ bij onvoldoende financiering niet meer kan voldoen aan de verplichtingen. In dat geval is de provincie wettelijk verplicht bij te springen. Omdat er geen restant van de doeluitkering als buffer aanwezig meer is op de balans, lopen we hier een financieel risico.<br>- Bij Bureau Jeugdzorg wordt de verwachte groei van de justitietaken door de provincie voorgefinancierd. Als de werkelijke groei achterblijft, dan krijgt de provincie minder financiering achteraf van het rijk. Doordat bureau Jeugdzorg wel hun vaste kosten hebben gemaakt op basis van de verwachte groei, is dan onzeker of ze de te veel ontvangen gelden kunnen terugbetalen.<br>- Het komt gemiddeld één keer per jaar voor dat iemand met spoed opvang nodig heeft buiten de provincie, omdat de zorgaanbieders in Drenthe dit niet kunnen bieden. Dat is niet te voorkomen. Ook zijn er soms wettelijke uitspraken, waarbij de opvang buiten onze gefinancierde zorginstellingen moet plaatsvinden. Meestal zijn dit schrijnende gevallen, waarbij de rechter het persoonlijke en maatschappelijk belang groter weegt dan het financieringsprobleem. We zijn dan genoodzaakt deze kosten te vergoeden.<br>- Het rijk geeft jaarlijks een vergoeding voor loonstijgingen (OVA). Het component prijsstijging is al jaren niet meer uitgekeerd, zodat de instellingen jaalijks efficiënter moeten gaan werken. In verband met de rijksbezuinigingen komt de OVA vergoeding steeds meer onder druk te staan. | - Bij kortingsmaatregelen van het Rijk, zal de provincie uit de eigen krappe middelen moeten bijspringen of zullen de afgesproken prestaties niet meer geleverd kunnen worden. Dit kan leiden tot wachtlijsten.<br>- De financiële positie van Bureau Jeugdzorg gaat drastisch achteruit of ze zijn niet in staat terug te betalen. | Het Rijk heeft een hardheidsclausule, waaruit de groei van groter dan 7% gefinancierd kan worden. Het is echter niet zeker dat deze hardheidsclausule in stand blijft.<br><br>De financiële positie en de liquiditeitspositie van Bureau Jeugdzorg goed blijven volgen. Ook de kwartaalcijfers van de groei geven een indicatie hoe de groei op het einde van het jaar zal uittomen.<br><br>Om het financiële risico hiervoor te beperken wordt een bepaald bedrag voor onvoorziene uitgaven Jeugdzorg in het budget aangehouden. |

| Aanduiding | Omschrijving | Impact | Beheersmaatregelen |
|---|---|---|---|
| Financieel en beleidsmatig risico bij verstrekken subsidies | Bij het verstrekken van subsidies lopen we het risico dat prestaties niet of niet volgens de beschikking worden uitgevoerd. Naast het risico dat dan de doelen niet gehaald worden, loopt de provincie ook een financieel risico, omdat we meestal voorschotten verstrekken bij subsidies. Terugvordering kan dan lastig zijn.<br>Voor een aantal subsidieregelingen (bijvoorbeeld POP en STINAD) geldt, dat bij de aanvragen tot op zekere hoogte overcommittering plaatsvindt. Dat betekent dat vooraf rekening gehouden wordt met te verwachten voordelen bij de eindafrekening en met het eventueel geen doorgang vinden van enkele projecten. Ervaring leert dat overcommittering een weliswaar reëel, maar ook aanvaardbaar risico inhoudt. Per subsidieregeling zal in de toekomst worden bekeken in hoeverre overcommittering bij schaarser wordende middelen nog aanvaardbaar is. | Afgezien van het niet realiseren van provinciale doelstellingen kan een financieel risico worden gelopen ter hoogte van de reeds verstrekte voorschotten | Bij incidentele prestatiesubsidies wordt in principe maximaal 80% aan voorschotten verstrekt. Bij grote subsidies worden betalingen vaak in meerdere voorschotten verdeeld (naar mate van voortgang van afgesproken prestaties). Bij prestatiesubsidies per boekjaar wordt de subsidie betaald in maandelijkse termijnen.<br><br>Bij grote subsidies worden ook tussentijdse voortgangsrapportages verlangd en bij de afrekening een accountantsverklaring.<br><br>Terugvorderingen bij minder presteren worden in de administratie vastgelegd en hiervoor wordt de invorderingsprocedure van de provincie toegepast.<br><br>Zoveel mogelijk smart geformuleerd prestaties vastleggen bij het verlenen van de subsidie. |
| Bezwaarschriften | Bij de uitvoering van het beleid en het verstrekken van subsidies kunnen derden bezwaarschriften indienen. | In periode van subsidievermindering cq -beëindiging (ihkv bezuinigingen, Provincie Nieuwe Stijl) is dit vermoedelijk vaker aan de orde. | Tijdige (voor)aankondiging en juridisch goed voorbereiden van de beslissing kan risico op gegrond verklaarde bezwaarschriften verkleinen. |

| Aanduiding | Omschrijving | Impact | Beheersmaatregelen |
|---|---|---|---|
| Beleidsrisico bij uitvoering sociale en culturele allianties | In het sociale en culturele domein zijn er samenwerkingsovereenkomsten afgesloten met gemeenten om samen doelen te realiseren, waarbij de gemeenten vaak de penvoerder zijn. Samenwerking gebeurt op vertrouwensbasis, daarom is het controle instrumentarium beperkt. De sociale allianties zijn ook bedoeld om via een zogenaamde 'zachte landing' taken onder te brengen bij gemeenten, waarbij de gesubsidieerde instellingen van de provincie kunnen pofiteren. | Er is sprake van een gelijkwaardigheid tussen de beide alliantiepartners. Verantwoording is dus lichter dan het bij subsidierelatie zou zijn. Onbekend is od dit impact heeft op minder resultaat of doelbereik. | Door het opstellen van een uitvoeringsprogramma, tussentijdse rapportage en overleg en de jaarlijkse verantwoording en evaluatie van het uitvoeringsjaar, worden doelen en ambities bijgestuurd. Ook de geldstroom wordt hierop afgestemd. Verstrekte gelden zijn gemarkeerd en blijven beschikbaar voor de allianties. |
| Incidentele kosten oprichting uitvoeringsorganisatie | Berenschot heeft een berekening gemaakt van de incidentele kosten en terugverdientijd van Regionale uitvoeringsdiensten in Nederland. De incidentele kosten bestaan uit frictiekosten, sociaal plankosten, desintegratiekosten en projectkosten, en hebben betrekking op de provinciale organisatie. Het gaat in totaal om € 110.000.000 voor alle 26 RUD's in NL. Het instellen van RUD's levert een structurele besparing op van € 12.000.000 per jaar. De terugverdientijd komt hiermee op 9 jaar. Overigens wordt in IPO-verband nog gewerkt aan een claim richting VROM voor de dekking van de invoeringskosten. Gelet op bezuinigingen op rijksniveau is dit een traject met een onzekere uitkomst. | Uit de berekeningen komt naar voren dat de investeringen in een Drentse RUD pas na 9 jaar zijn terug verdiend. Dit betekent een forse voorinvestering vanuit de provincie Drenthe. De hoogte van de voorinvestering is op dit moment niet goed aan te geven. Enerzijds omdat de totale incidentele kosten niet zomaar door 26 RUD's gedeeld kunnen worden, en anderzijds nog niet duidelijk is welke vorm een uitvoeringsorganisatie vanuit de provincie Drenthe gaat krijgen. | Kosten deels dekken uit – nieuw te creëren – reserve ter dekking van de incidentele kosten. De reserve bestaat uit de eenmalige rijksbijdrage Wabo (€ 750.000,--/ meicirculaire 2010), aan te vullen met mogelijke toekomstige bijdrage VROM voor invoeringskosten RUD's. |
| Motorrijtuigenbelasting | Het Centraal Bureau Motorrijtuigenbelasting (CBM) int de provinciale opcenten en draagt deze aan de provincies af. De provincies hebben geen controlemogelijkheden op deze afdrachten en zijn daarmee informatieafhankelijk van het CBM. Er blijft onzekerheid bestaan over de juistheid en de volledigheid van de ontvangen opcenten. | | Overigens is inmiddels door het IPO het initiatief genomen om een convenant met de Belastingdienst op te stellen waarin de controle- en informatiemogelijkheden afdoende worden geregeld. |

| Aanduiding | Omschrijving | Impact | Beheersmaatregelen |
|---|---|---|---|
| Overige risico's, Computeruitval | Voorkomen moet worden dat ingeval van ingrijpende storingen of calamiteiten bedrijfsactiviteiten voor langere tijd onderbroken zijn en dat kritische (geautomatiseerde) bedrijfsprocessen tegen deze effecten worden beschermd. Contracten met leveranciers, voorraden en de beheersorganisatie zijn afgestemd op een 99 % beschikbaarheid van de voorzieningen. Bij grote (langdurige) calamiteiten en beveiligingsincidenten (als gevolg van bijvoorbeeld natuurrampen, ongevallen, brand en opzettelijke handelingen) zou een beheersproces van bedrijfscontinuïteit moeten worden geïmplementeerd om verstoring tot een aanvaardbaar niveau te beperken, door een combinatie van preventieve maatregelen en herstelmaatregelen. | | Beheersmaatregelen te zijner tijd (2010-2011) vatten in een concernbreed continuïteitsplan.<br><br>Dataverlies voorkomen door middel van investering nieuw SAN in 2010 (Europese aanbesteding).<br><br>Computerruimte v.w.b. gegevensopslag spreiden over 2 locaties (2010-2011). |
| Overige risico's, oninbare debiteuren | Zowel in de reguliere bedrijfsvoering als bij de grotere investeringen en projecten is er sprake van oninbaarheid op debiteuren. Het debiteurensaldo van de provincie bedroeg per 31 december 2009 € 8.569 miljoen. | | Op deze vorderingen is in de jaarrekening een voorziening voor mogelijke oninbaarheid in mindering gebracht van € 1,4 miljoen. Jaarlijks wordt in de jaarrekening de hoogte van de voorziening beoordeeld. |
| Overige risico's, Specifieke uitkeringen | De provincie ontvangt uit vele subsidieregelingen gelden van het Rijk. Over de besteding ervan moet in veel gevallen verantwoording worden afgelegd. Hierbij dient meestal een accountantsverklaring te worden afgegeven. Met ingang van 2006 worden in de jaarrekening (SISA-bijlage) een aantal specifieke uitkeringen opgenomen, waardoor een specifieke accountantsverklaring niet meer vereist is. De verwachting is dat dit voor steeds meer specifieke uitkeringen zal gaangelden. Indien de subsidie-voorwaarden niet adequaat worden nageleefd, bestaat het risico dat gelden dienen te worden terug betaald aan het Rijk, terwijl de kosten wel zijn gemaakt of bedragen wel zijn doorgegeven naar andere instellingen. Het genoemde risico leidt daarom niet tot een kwantificering van een aanwezig financieel effect. | | |
| Overige risico's, ontoereikende verzekeringen | Een groot deel van de risico's is te verzekeren. De provincie heeft de normaal gebruikelijke risico's behorende bij hun taken dan ook verzekerd. Daarnaast zijn aansprakelijkheidsverzekeringen afgesloten. | | Onverzekerbare risico's worden afgedekt door de risicoreserve. |

| Aanduiding | Omschrijving | Impact | Beheersmaatregelen |
|---|---|---|---|
| Overige risico's, beleidsrisico's | De provincie loopt ook ten aanzien van wijziging beleid en/of (financiële) herprioritering risico's. Met name bij langjarige projecten is dit risico reëel, omdat het Rijk hier een grote invloed op heeft. Verder loopt de provincie risico ten aanzien van draagvlak bij externe partijen. Veel provinciale ambities zijn qua haalbaarheid afhankelijk van de medewerking van derden: bestuurlijk-politiek, beleidsmatig, financieel, prioriteit en procedureel. | | |
| Verbonden partijen en overige samenwerkingsverbanden | Onder een verbonden partij wordt verstaan: een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft. Vooral het financiële belang impliceert een risico voor de provincie. Immers, de middelen die door de provincie ter beschikking zijn gesteld, kunnen een verlies zijn in geval van faillissement. Verder heeft de provincie een financieel belang indien financiele problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de provincie. In de begroting wordt in een afzonderlijke paragraaf besteed aan verbonden partijen (paragraaf I.2.6). De risico's van de samenwerkingsverbanden worden niet in alle gevallen gekwantificeerd. De accountant geeft in zijn rapport aan dat hij inschat dat de provincie hierbij specifiek risico loopt bij het SNN en GAE. | Het gaat globaal geschat om een risico van vijfmaal de jaarlijkse bijdrage; dit levert een bedrag op van ongeveer € 4,5 miljoen. | |

**Conclusie financieel effect van de risico's**

Uit het vorenstaande blijkt dat de risico's als volgt gekwantificeerd kunnen worden weergegeven (afgerond x € 1.000,--).

| | Financieel effect | |
|---|---|---|
| | Minimum | Maximum |
| Risico's vermeld in deze paragraaf - claims van derden | 1.500 | 2.500 |
| Inschatting p.m.-posten risico's en aan te houden buffer voor algemene bedrijfsvoeringsrisico's | 15.509 | 24.814 |
| Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen (inschatting) | 5.000 | 5.000 |
| Verbonden partijen | 4.100 | 4.100 |
| Totaal financieel effect van de risico's | 26.109 | 36.414 |

De financiële effecten van de aangegeven risico's worden gezien de kwantificatie ingeschat tussen de € 26 en € 37 miljoen.

**Omvang van het weerstandsvermogen**

Op basis van diverse kengetallen wordt getracht een oordeel te geven over het weerstandsvermogen. De volgende kengetallen zijn hiertoe aangegeven (afgerond, x € 1.000,--).

| Weerstandsvermogen | Totaal |
|---|---|
| Omvang risico's | 26.109 – 36.414 |
| Weerstandscapaciteit (alleen bij te vormen risicoreserve) | 34.985 |
| Totaal begrote lasten 2011 | 312.724 |
| 10% van de totale lasten | 31.272 |
| Aanbevolen weerstandscapaciteit accountant | 25.000 |

Door de huisaccountant wordt een omvang van de weerstandscapaciteit aanbevolen van € 25 miljoen. Uit het de inventarisatie van de aanwezige risico's blijkt dat het risicoprofiel niet substantieel is veranderd ten opzichte van 2010. De norm voor 2011 is derhalve acceptabel. De totale weerstandscapaciteit bedraagt naar verwachting voor 2011 € 34,9 miljoen. Daarnaast is er een aantal vrije reserves, zoals in deze paragraaf is aangegeven. Zolang die reserves niet worden aangewend door PS kunnen die ook tot de weerstandscapaciteit worden gerekend. De omvang van het weerstandsvermogen van de provincie is naar verwachting dan ook ruim voldoende om de aanwezige risico's op te vangen.

# Paragraaf 2.3 Onderhoud kapitaal-goederen

Op grond van artikel 9 van het BBV is bepaald dat in de Begroting de beleidslijnen moeten worden vastgelegd met betrekking tot relevante beheersmatige aspecten, waaronder het onderhoud van kapitaalgoederen. De commissie BBV (artikel 12) stelt dat in de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen het beleidskader voor het onderhoud van de kapitaalgoederen gegeven moet worden. In deze paragraaf wordt aangegeven om welke kapitaalgoederen het gaat, wat het ambitieniveau daarbij is en hoe het beheer, zowel operationeel als financieel, moet worden uitgevoerd.
De gewenste kwaliteit van de kapitaalgoederen is bepalend voor de lasten. De lasten kunnen op diverse programma's voorkomen. Met onderhoud van kapitaalgoederen is een substantieel deel van de Begroting gemoeid.

## Beleid

De afdeling Wegen en Kanalen draagt zorg voor het beheer en onderhoud van het provinciale wegen- en vaarwegennet. Deze wettelijke verantwoordelijkheid is beleidsmatig vertaald in het PVVP.
Het beleid voor het onderhouden van de kapitaalgoederen is opgenomen in:

- Beleidsvisie beheer en onderhoud wegen en kanalen (inclusief Groenbeheervisie Plan) .
- PVVP 2007-2012 .
- POP II .
- Beleidsplan verlichting .

Aan de hand van de beleidsvisie beheer en onderhoud wegen en kanalen, met daaraan gekoppeld de meerjaarlijkse onderhoudsprogramma's, worden jaarlijks de uitvoeringsprogramma's opgesteld. Deze uitvoeringsprogramma's zijn de inhoudelijke verbijzondering van de geplande werkzaamheden in het desbetreffende jaar. Hoofdzakelijk zijn dit projectmatige werkzaamheden, die op basis van aanbestedingen worden uitgevoerd, naast de dagelijkse beheer- en onderhoudswerkzaamheden.

Wegen
De provincie Drenthe beschikt over ongeveer 467 km wegen, 13 km parallelwegen, 256 km fietspaden, 26 km op- en afritten, 9 km dubbele rijbanen en 3 km voetpaden. Hierin bevinden zich 330 kruispunten/T-aansluitingen, 73 rotondes, 6 verkeersregelinstallaties en een groot aantal (± 80) bushokjes.
Aan de hand van een jaarlijkse inspectie van de infrastructuur, wordt het jaarlijkse onderhoudsprogramma vastgesteld, een afgeleide van het meerjarenonderhoudsprogramma.
Het kwaliteitsniveau wordt aan de hand van een landelijke systematiek vastgesteld.
Uit het rapport van het wegenbouwkundig bureau KOAC-NPC van 2009 is ons wegenbestand te kwalificeren als ruim voldoende. Het streven is om deze kwalificatie te handhaven, zodat de kans op risico's voor verkeersonveiligheid beperkt blijven.
Groot onderhoud van het asfalt vindt in een cyclus van gemiddeld 15-20 jaar plaats, afhankelijk van het wegtype en de mate van verkeersbelasting. Er wordt altijd gekeken naar win-win-situaties bij onderhoud kapitaalgoederen door onder andere onderhoud aan een weg te combineren met onderhoud aan groen en andere elementen langs de desbetreffende weg.

Voor het onderhoud van de wegen zijn in de Begroting 2011 en volgende jaren de volgende bedragen opgenomen:

| | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| Programma beheer en onderhoud | Lasten: 10.847.049<br>Baten: -49.660 | Lasten: 10.967.871<br>Baten: -49.660 | Lasten: 11.141.874<br>Baten: -49.660 | Lasten: 11.227.456<br>Baten: -49.660 |

## Vaarwegen

De provincie beheert ca. 154 kilometer vaarwegen, met daarnaast 21.200 are bermen en taluds en 24.900 meter watergangen. Het water in de vaarwegen wordt op peil gehouden door middel van 17 sluizen en 13 gemalen. Het betreft de trajecten Meppel - De Punt, bestaande uit de Drentsche Hoofdvaart, het Noord-Willemskanaal en het Meppelerdiep en de Zuidoost-Drentse Vaarwegen, bestaande uit de Hoogeveensche Vaart, de Verlengde Hoogeveensche Vaart, het Stieltjeskanaal, het Coevorden-Vechtkanaal en het Afwateringskanaal.
In de zomer betekent dit wateraanvoeren om verdroging tegen te gaan (waterleidingfunctie) en in de herfst en winter het afvoeren van het overtollige water (rioolfunctie).
Vanaf 2012 komt hier ook de vaarweg Erica - Ter Apel bij. Met de andere partners (waterschap en gemeenten) moet bepaald worden wie voor welk deel van het onderhoud hiervoor verantwoordelijk wordt.
Het beheer en onderhoud van de provinciale vaarwegen is eveneens opgenomen in jaarlijkse uitvoeringsprogramma's. In tegenstelling tot de wegen is er geen landelijke uniforme systematiek om het onderhoudsniveau van vaarwegen te kwalificeren. De vaarwegen worden geinspecteerd op oeverbeschoeiingen en vaarwegdieptes. Op grond van inspecties is het huidige onderhoudsniveau als 'voldoende' te typeren. Voor al onze vaarwegen  is de marge tussen vaarwegdiepte en diepgangen van de toegelaten 'maatgevende' scheepstypes in Drenthe minimaal.

### Vaarweg Meppel - De Punt

De vaarweg Meppel - De Punt is in 1994 overgenomen van het rijk, in het kader van de toenmalige 'natte sanering', een decentralisatie impuls onder het regime van 'Brokx-Nat'. Bij die overname verplichtte het rijk zich contractueel tot 2024 de volledige kosten van sober beheer aan de provincie te vergoeden. Met ingang van 2024 vervalt een bedrag van ca. € 1,5 miljoen structureel voor het groot onderhoud  De herinvesteringskosten (groot onderhoud) komen na 2023 voor rekening van de Provincie. Het beschikbare budget voor onderhoud bestaat voornamelijk uit bijdragen van Het Rijk.
Voor het onderhoud van de vaarweg Meppel - De Punt zijn in de Begroting 2011 en volgende jaren de volgende bedragen opgenomen.

| | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| Programma beheer en onderhoud | Lasten: 2.819.218<br>Baten: -3.680.679 | Lasten: 2.579.382<br>Baten -3.679.232 | Lasten: 2.630.715<br>Baten: -3.717.560 | Lasten: 2.683.015<br>Baten: -3.790.730 |

Het saldo voor de Reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt bedraagt per 1 januari 2011 € 6.094.372.

### Zuidoost-Drentse vaarwegen

De Zuidoost-Drentse vaarwegen zijn al in provinciaal beheer sinds de jaren zestig van de twintigste eeuw. In tegenstelling tot jaren geleden is het onderhoudsniveau van deze vaarwegen thans op peil. Wel zijn in sommige kanalen ten opzichte van de vaarwegklasse diepgang-

beperkingen afgekondigd ten opzichte van de Europese CEMT-normen (Commission Européenne des Ministres de Transport). Echter, deze afwijking zorgt niet voor beperkingen in het gebruik van de vaarweg. Voor het onderhoud van de Zuidoost-Drentse vaarwegen zijn in de Begroting 2011 en volgende jaren de volgende bedragen opgenomen. Hierbij is niet voorzien in beheer en onderhoud van de vaarweg Erica - Ter Apel.

| | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| Programma beheer en onderhoud | Lasten: 2.298101<br>Baten: -1.158.355 | Lasten: 2.560.062<br>Baten: -1.180.205 | Lasten 2.603.897<br>Baten: -1.202.485 | Lasten: 2.623.867<br>Baten: -1.225.165 |

## Kunstwerken (civiel)

De provincie beheert een groot aantal kunstwerken: 450 duikers, 50 vaste bruggen, 11 houten bruggen, 46 beweegbare bruggen, 35 viaducten, 30 onderdoorgangen, 17 sluizen en 13 gemalen. Voorheen werden kunstwerken beoordeeld op hun kwaliteit als er onderhoud aan de desbetreffende weg of vaarweg plaatsvond. Echter, in 2009 is gestart met het inrichten van het onderhoudsprogramma KIOS, waarin de onderhoudsniveaus van alle provinciale kunstwerken worden vastgelegd ten behoeve onderhoudsprogrammering. Kunstwerken van beton vergen normaliter nauwelijks onderhoud Vervangingen of reconstructies worden geactiveerd in de begroting. In 2011 wordt de Ericasluis gereconstrueerd. De kosten van exploitatie en klein onderhoud van de kunstwerken zijn in de Begroting verdisconteerd in het Programma beheer en onderhoud (zowel voor de wegen als de vaarwegen).

## Groen

Drenthe beheert 66.200 are bermen met 32.222 bomen. De ruimtelijke kwaliteit in het landelijk gebied is randvoorwaarde voor de ontwikkeling van de infrastructuur. Groenstructuurvisie is gericht op het bereiken van een waardevolle, karakteristieke, veilige en duurzame groenstructuur langs provinciale wegen en vaarwegen/kanalen in de provincie Drenthe. Hieronder vallen ook faunavoorzieningen. Sinds enige tijd hebben we een groenbeheervisieplan voor de landschappelijke inpassing van de provinciale wegen en vaarwegen. Hiermee hopen we ook een voorbeeldfunctie voor gemeenten en andere overheden te kunnen uitoefenen. De kosten van onderhoud van groen zijn in de Begroting verdisconteerd in het Programma beheer en onderhoud (zowel voor de wegen als de vaarwegen).

## Verlichting (openbare verlichting)

De provincie beheert ca. 2.300 lichtmasten. De exploitatie en het onderhoud van de openbare verlichting zijn grotendeels uitbesteed aan Essent. De masten vergen weinig tot geen onderhoud. In het Beleidsplan verlichting is opgenomen de openbare verlichting tot een minimum te beperken. Hiermee wordt tegemoetgekomen aan de wens om energie te besparen en de lichtoverlast terug te dringen zonder dat de verkeersveiligheid in het gedrang komt. Het opruimen van lichtmasten verloopt voorspoedig. Daar waar de sociale veiligheid een rol speelt wordt middels extra communicatie informatie gegeven aan de belanghebbenden. Verder hebben we pilots lopen met duurzame (LED)verlichting. De kosten van de exploitatie en het onderhoud van de verlichting zijn in de Begroting verdisconteerd in het Programma beheer en onderhoud (zowel voor de wegen als de vaarwegen).

## Gebouwen

Naast de steunpunten en dienstwoningen op het werkterrein van wegen en kanalen kent de provincie Drenthe nog een tweetal gebouwen waarvan zij het onderhoud heeft. Dit betreft:

- het provinciehuis .
- het Drents Museum .

## Provinciehuis

Om op een zo planmatige wijze het onderhoud aan het provinciehuis uit te voeren en de financiële middelen daarvoor beschikbaar te hebben is door een gespecialiseerd bureau in 2000 een onderhoudsplan opgesteld. Daarbij is gebruikgemaakt van standaard geaccepteerde prijs- en kwaliteitsnormen die gelden in de bouw. Het plan geeft inzicht in de staat van onderhoud, de te verwachten toekomstige onderhoudsbehoefte voor een termijn van 10 jaar en de daarvoor benodigde financiële middelen. Er is daarbij rekening gehouden met onder meer het feit dat het provinciehuis geen onderhoudsvriendelijk gebouw is, omdat er veel hout- en ijzerconstructies zijn toegepast. Verder is in het meerjarenonderhoudsplan rekening gehouden met het onderhoud aan het buitenterrein.
Omdat het huidige onderhoudsplan is opgesteld voor de periode 2000-2010 en het provinciehuis de komende tijd gerevitaliseerd gaat worden, zal het onderhoudsplan tijdens de revitalisering geactualiseerd worden. Tijdens de revitalisering zal duidelijk worden wat na afronding voor dagelijks en planmatig onderhoud jaarlijks nodig is.
Voor de uitvoering van het onderhoudsplan is in de Meerjarenbegroting 2008 en volgende jaren rekening gehouden met een uitgaaf van € 987.000,- in 2010. Van dit bedrag wordt jaarlijks € 351.930,-- gestort in de Voorziening groot onderhoud provinciehuis. 2009 2010 2011

| | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| Provinciehuis | 987.000 | 493.500 | 351.930 | 351.930 |

Het saldo van de Voorziening groot onderhoud provinciehuis bedraagt per 1 januari 2011 naar verwachting € 1.988.908,-.

### Drents Museum

In 2001 heeft een daartoe gespecialiseerd bureau een rapport uitgebracht over het onderhoud van het Drents Museum. Op grond van de uitkomsten van het daarbij behorende 10-jarig onderhoudsplan, alsmede een uitgewerkte heldere taakafbakening van verantwoordelijkheden tussen huurder en verhuurder is het budget vastgesteld dat nodig is om de kwaliteit van het onderhoud van de gebouwen op een goed niveau te houden.
Omdat het huidige onderhoudsplan in 2001 is opgesteld en het Drents Museum in de komende periode uitgebreid gaat worden, zal het onderhoudsplan tijdens de verbouwing geactualiseerd worden. Dit ook weer voor een periode van 10 jaar. Na de afronding van de verbouwing en nieuwbouw zal dan duidelijk worden wat na afronding voor onderhoud jaarlijks nodig is.
Daarom is de afgelopen periode gereserveerd omgegaan met uitvoering van planmatig onderhoud.
Het uitgestelde onderhoud zal tijdens de verbouwing plaatsvinden.
Voor de uitvoering van het onderhoudsplan is in de Meerjarenbegroting 2010 rekening gehouden met een uitgaaf van € 230.000,-. Van dit bedrag wordt jaarlijks € 121.899,-- gestort in de Voorziening groot onderhoud Drents Museum.

Voor het dagelijks onderhoud is jaarlijks een exploitatiebudget in de Begroting opgenomen ter hoogte van het verschil tussen de structurele uitgaaf en de storting in de voorziening.

| | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| Drents Museum | 230.000 | 121.899 | 121.899 | 121.899 |

Het saldo van de Voorziening groot onderhoud Drents Museum bedraagt per 1 januari 2011 naar verwachting € 525.632.

# Paragraaf 2.4 Financiering

## Inleiding

Op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording (2004) dient in de provinciale begroting een financieringsparagraaf te worden opgenomen. Hierin wordt informatie over de financiële positie van de provincie gegeven. Deze financieringsparagraaf is in samenhang met het Treasurystatuut en de Financiële Verordening een belangrijk instrument voor het transparant maken en daarmee voor het sturen, beheersen en controleren van de treasuryfunctie. In de financieringsparagraaf komen aan de orde:

- Interne ontwikkelingen;
- Ontwikkeling rentetarieven;
- Risicobeheer;
- Leningenportefeuille;
- Meerjarige financieringspositie.

## Interne ontwikkelingen

De treasurycommissie komt regelmatig bijeen om verantwoording af te leggen over het gevoerde beleid en om sturing te geven aan de beleggingsportefeuille van de tijdelijk overtollige liquide middelen. Mede naar aanleiding van de verkoop van de aandelen Essent is een beleggingsstrategie geformuleerd. Uitgangspunt van de strategie is een betere spreiding in looptijd en producten. Afhankelijk van ontwikkelingen op de markt wordt de portefeuille stapsgewijs ingericht. De liquiditeitsprognose vanuit afdelingen en eenheden is mede bepalend voor de beleggingshorizon. Een grote onzekerheid in de liquiditeitsprognose is de planning van uitgaven uit de reserve 'dynamische cofinanciering'. Vooralsnog is onbekend wanneer deze uitgaven plaatsvinden.

## Ontwikkeling rentetarieven

De economie is in het eerste kwartaal van 2010 met 0,1 procent gegroeid ten opzichte van hetzelfde kwartaal een jaar eerder. Dit is het derde kwartaal op rij met een positieve kwartaal-op-kwartaal groei. Herstel van de economie gaat langzaam. Daarnaast is sprake van aanhoudende onrust op de financiële markten naar aanleiding van financiële problemen in een aantal Zuid-Europese landen. Dit heeft gezorgd voor een vlucht naar staatspapier van landen die door de markt als relatief veilig worden gezien. Hierdoor is de rente op Nederlands staatspapier in 2010 fors gedaald. Landen die als risicovol werden beoordeeld door de markt hebben echter te maken gehad met een explosieve rentestijging op staatspapier doordat weinig beleggers bereid waren geld aan hen uit te lenen. De ECB (Europese Centrale Bank) heeft begin mei 2010 ingegrepen door onverhandelbare obligaties op te kopen om de liquiditeit in de markt op peil te houden. De verwachting is dat deze monetaire actie vroeg of laat tot inflatie leidt.
Momenteel zijn de geld- en kapitaalmarkttarieven historisch laag. Op de geldmarkt (looptijd tot 1 jaar) is het driemaands Euribortarief slechts 0,91 procent tegenover 2,72 procent* voor een 10-jaars Nederlandse staatsobligatie op de kapitaalmarkt (looptijd langer dan 1 jaar).

* Peildatum is begin augustus 2010.

Op de kapitaalmarkt ligt de verwachting voor 2011 op een rentevergoeding van 3,5 procent voor een looptijd van tien jaar. De ontwikkelingen op de kapitaalmarkt zijn sterk afhankelijk van macro economische ontwikkelingen. Daarentegen worden de ontwikkelingen op de geldmarkt gestuurd door het rentebeleid dat de ECB voert. Vanwege de huidige onrust op de financiële markt is de verwachting dat de ECB pas halverwege 2011 de rente gaat verhogen. Op de geldmarkt ligt de verwachting voor 2011 op een rentevergoeding van 1,6 procent. In de volgende grafiek is de ontwikkeling van de geld- en kapitaalmarktrente weergegeven. Een stijgende lijn is al zichtbaar.

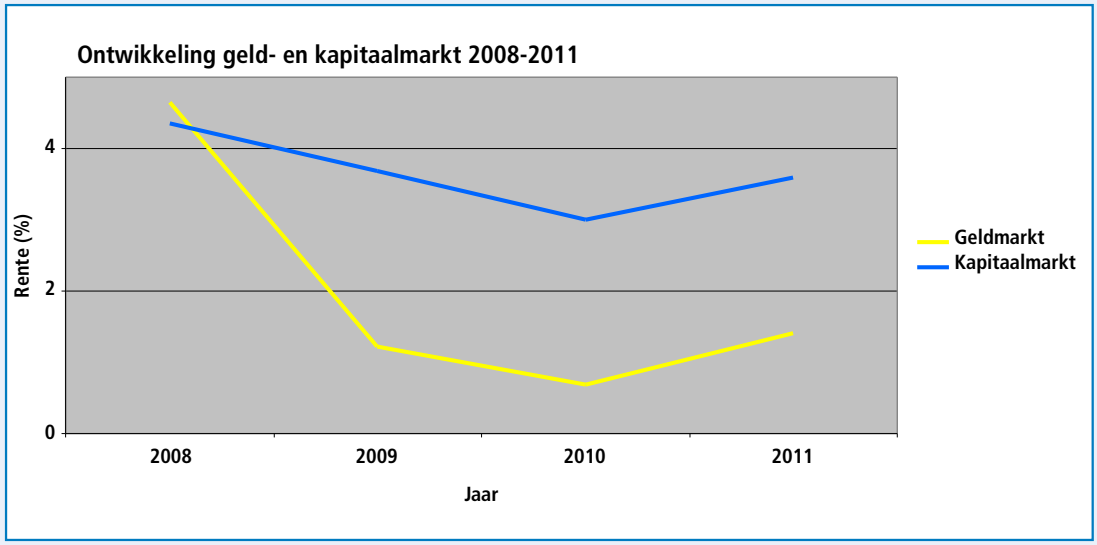


## Risicobeheer

In het Treasurystatuut zijn de risico's opgenomen die intern beheerst moeten worden. In deze paragraaf wordt een analyse gemaakt van de kasgeldlimiet, de renterisiconorm en het krediet- koers- en valutarisico op de tijdelijk uitgezette liquide middelen. Een belangrijk uitgangspunt in de Wet Fido is het vermijden van grote fluctuaties in de rentelasten. Er is een toets gemaakt in de Wet Fido voor risico's op kortlopende schulden (kasgeldlimiet) en langlopende schulden (renterisiconorm).

### Kasgeldlimiet

De Wet Fido geeft aan dat de netto vlottende schuld niet hoger mag zijn dan de kasgeldlimiet. Dit is bedoeld om de hoeveelheid kort aangetrokken leningen te begrenzen. Vooral bij korte financieringen kan het renterisico aanzienlijk zijn. De toegestane kasgeldlimiet bedraagt vooralsnog 7%. Dit betekent een kasgeldlimiet van € 21,7 miljoen en naar verwachting een ruimte van € 179,8 miljoen (wordt nog aangepast aan definitieve cijfers begroting). In 2011 staan geen financieringen gepland.

### Renterisiconorm

Het doel van de renterisiconorm is, net als bij de kasgeldlimiet, het inkaderen van grote fluctuaties in de rentelasten. Als grondslag wordt aangehouden dat de provincie niet meer dan 20% van haar begrotingstotaal in aanmerking mag laten komen voor herfinanciering. De provincie Drenthe heeft geen langlopende leningen te herfinancieren. De renterisiconorm is daarom ook niet van toepassing.

### Kredietrisico

Het kredietrisico geeft de mate aan waarin de provincie een risico loopt over haar uitgezette gelden bij de diverse financiële ondernemingen. De diverse tegenpartijen zijn onderverdeeld in risicogroepen naar financiële zekerheid en variëren van extreem kredietwaardig tot twijfelachtig. Het treasurybeleid is gericht op het minimaliseren van financiële risico's en binnen de geldende kaders een zo optimaal mogelijk rendement behalen. De kredietwaardigheid van financiële ondernemingen wordt nauwgezet gevolgd. In de beleggingsstrategie is in aanvulling op het treasurystatuut vastgelegd dat beleggingen langer dan vijf jaar een AAA rating moeten hebben.

### Koersrisico

Koersrisico wordt gelopen bij uitzettingen in de vorm van vastrentende waarden zoals bij obligaties en onderhandse leningen, waarbij voor het einde van de looptijd tot verkoop wordt overgegaan. Dit risico is aan de orde bij een drietal obligatiefondsen waarin wordt deelgenomen: APG rentefonds 1-3, APG rentefonds 4-7 en BNG Fido Geldmarktselectfonds. Deze fondsen worden beheerd door APG en BNG vermogensbeheer. Doel van deze fondsen is om met een aantal investeerders tot een collectieve belegging van vermogen te komen. De waarde van de fondsen kan fluctueren waardoor sprake is van een koersrisico. Afhankelijk van de marktwaarde wordt een koerswinst of -verlies gerealiseerd. De onrustige markt zorgt voor een negatief effect op de koersen. Vanuit liquiditeitspositie is verkoop voorlopig niet aan de orde.

### Valutarisico

De provincie kent geen valutarisio, omdat het sluiten van transacties en het verlenen van garanties uitsluitend in euro's plaatsvindt.

## Leningenportefeuille

### Verstrekte langlopende geldleningen

Het verwachte verloop van de langlopende geldleningen is als volgt in 2011:

| Verstrekte langlopende geldleningen | 1 januari 2011 | Aflossing | 31 december 2011 |
|---|---|---|---|
| Achtergestelde lening Essent à 9% | 4.247.837 | | 4.247.837 |
| RTV Drenthe | 3.508.111 | 177.079 | 3.331.032 |
| Hypotheken | 25.811.622 | 137.541 | 25.674.082 |
| Bruglening Enexis tranche A | 10.264.750 | | 10.264.750 |
| Bruglening Enexis tranche B | 11.405.278 | | 11.405.278 |
| Bruglening Enexis tranche C | 11.405.278 | | 11.405.278 |
| Bruglening Enexis tranche D | 7.983.694 | | 7.983.694 |
| Totaal | 74.626.570 | 314.620 | 74.311.950 |

De geldleningen aan Essent, RTV Drenthe en Enexis zijn verstrekt in het kader van de publieke taak. Sinds 2007 worden geen nieuwe hypotheken meer aan personeel verstrekt. De bruglening aan Enexis is opgedeeld in een viertal tranches met verschillende looptijden (variërend van 3 tot 10 jaar) en rentepercentages. De lening wordt aan het einde van de looptijd afgelost.

### Opgenomen langlopende geldleningen

In 2011 zijn bij het groenfonds nog drie langlopende geldleningen. De leningen bij het groenfonds dienen de kavelruil van boeren te financieren. Aan het einde van de looptijd wordt afgelost. Eén van de leningen loopt tot 2013 en de laatste twee lopen tot 2017.

| Opgenomen geldleningen | 1 januari 2011 | Aflossing | 31 januari 2011 |
|---|---|---|---|
| Nationaal Groenfonds à 3,5% | 735.744 | | 735.744 |
| Nationaal Groenfonds à 4,3% | 100.000 | | 100.000 |
| Nationaal Groenfonds à 4,3% | 153.258 | | 153.258 |
| Totaal | 989.002 | - | 989.002 |

## Gewaarborgde geldleningen

De gewaarborgde geldleningen betreffen geldleningen verstrekt ten behoeve van instellingen in de gezondheidszorg. In deze sector worden geen nieuwe garanties afgegeven. Het totaal van de gegarandeerde geldleningen zal in de toekomst verder afnemen.

| Bedrag gewaarborgde leningen | |
|---|---|
| Saldo per 1 januari 2011 | Saldo per 31 december 2011 |
| 5.696.854 | 5.124.807 |

## Meerjarige financieringspositie

Om een beeld te krijgen van de meerjarige financieringspositie is een meerjarige financierings- en investeringsstaat opgesteld. De meerjarige financierings- en investeringsstaat is in het navolgende per aanvang van het jaar opgesteld.

| | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| Investeringen | | | | |
| A1. Materiële activa (maatschappelijk nut) | 72.845.560 | 77.508.973 | 82.698.023 | 89.101.922 |
| A2. Materiële activa (economisch nut) | 46.106.528 | 43.555.569 | 39.955.511 | 36.963.923 |
| B. Financiële activa | | | | |
| 1. deelnemingen (economisch nut) | 854.607 | 854.607 | 854.607 | 854.607 |
| 2. Bijdrage aan activa in eigendom derden (maatschappelijk nut) | 17.614.928 | 2.205.371 | 2.777.134 | 3.267.216 |
| 3. Verstrekte langlopende geldleningen | 74.626.570 | 74.311.950 | 73.993.720 | 63.400.905 |
| Totaal investeringen | 212.048.193 | 198.436.470 | 200.278.995 | 193.588.573 |
| Financieringsmiddelen | | | | |
| A. reserves/voorzieningen | | | | |
| 1. Algemene reserves | 45.435.632 | 42.679.865 | 50.309.647 | 62.133.817 |
| 2. Bestemmingsreserves | 297.755.135 | 256.966.844 | 217.570.905 | 189.192.132 |
| 3. Voorzieningen (middelen derden) | 2.044.653 | 2.144.653 | 2.244.653 | 2.344.653 |
| 4. Voorzieningen | 27.302.220 | 26.516.378 | 26.156.378 | 25.796.378 |
| B. Opgenomen langlopende geldleningen | 989.002 | 989.002 | 253.258 | 253.258 |
| C. Incidentele financieringsmiddelen | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 |
| Totaal financieringsmiddelen | 383.526.642 | 339.296.742 | 306.534.841 | 289.720.238 |
| Saldo financieringsmiddelen (overschot) | 171.478.449 | 140.860.272 | 106.255.846 | 96.131.665 |

## Het EMU-saldo

In het navolgende overzicht wordt het verwachte EMU-saldo voor de jaren 2010 tot en met 2012 weergegeven.

| | | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| | Omschrijving | x € 1000,- | x € 1000,- | x € 1000,- |
| | | Volgens realisatie tot en met sept. 2010, aangevuld met raming resterende periode | Volgens begroting 2011 | Volgens meerjaren-raming in begroting 2011 |
| 1 | Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c) | -34.245.808 | -37.754.085 | -53.885.208 |
| 2 | Afschrijvingen ten laste van de exploitatie | 8.165.027 | 10.799.164 | 20.720.503 |
| 3 | Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie | 473.829 | 473.829 | 400.000 |
| 4 | Investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd | 32.228.573 | 26.923.281 | 12.089.250 |
| 5 | Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4 | | | |
| 6 | Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa:<br>Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voorzover niet op exploitie verantwoord | | | |
| 7 | Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan) | | | |
| 8 | Baten bouwgrondexploitatie:<br>Baten voorzover transacties niet op exploitatie verantwoord | | | |
| | | | | |
| 9 | Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen | | | |
| 10 | Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten | | | |
| 11 | Verkoop van effecten: | | | |
| a | Gaat u effecten verkopen? (ja/nee) | nee | nee | nee |
| b | Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie? | | | |
| Berekend EMU-saldo | | -57.835.525 | -53.404.373 | -44.853.955 |

# Paragraaf 2.5 Bedrijfsvoering

## Missie

De provincie Drenthe is een solide partner en zal dat in de toekomst blijven. De organisatie is 'in control'. De provincie is een aantrekkelijke werkgever waar mensen in een prettige en gezonde werkomgeving op een interactieve, doelgerichte en toekomstgerichte wijze samenwerken. De organisatie voorziet op een professionele wijze in de behoeften van bestuur, management en medewerkers aan advies en ondersteuning op het gebied van personeel, informatietechnologie, financiën en overige voorzieningen.

## Ontwikkellijnen

### Inleiding

De economische crisis, gevolgd door de overheidsbezuinigingen, de verkiezingen, een veranderend bestuurlijk landschap. Het zijn ontwikkelingen die van invloed zijn op ons beleid en op de ambtelijke organisatie. En daarmee op onze bedrijfsvoering. Bedrijfsvoering zien wij als de sturing en beheersing van bedrijfsprocessen binnen onze organisatie om de gestelde beleidsdoelstellingen te kunnen realiseren. Het gaat om de sturing en beheersing van zowel de primaire processen als van de processen die hiervoor faciliterend zijn. Het Concernplan 2008-2011, Sámen Sterker in de Slimme provincie, geeft inzicht in wat onze organisatie wil bereiken op het gebied van bedrijfsvoering.

### Nieuwe uitdagingen

Gezien de bovengeschetste ontwikkelingen staat onze organisatie voor nieuwe uitdagingen. Daarom is er in Voorjaarsnota 2010 specifiek ingegaan op de visie op de organisatie en de financiële taakstelling die wij voor de organisatie hebben geformuleerd. Als toelichting en uitwerking hebben wij een Directiebrief ter informatie meegezonden. Deze ambtelijke brief met de titel 'Slimmer en slanker; op weg naar de organisatie van 2018' beschrijft het streven en de wijze waarop te komen tot een kleinere en meer effectieve organisatie. Met een kern van vaste medewerkers die de kerntaken uitvoert en een adaptieve schil van tijdelijke medewerkers die eenmalige en/of specifiek uit te besteden taken uitvoert. Bij dit streven is het gedachtegoed van de Provincie Nieuwe Stijl (PNS) randvoorwaarde. Het Concernplan bestaat uit verschillende fasen. Na de structuuraanpassingen uit 2007/2008 stond in 2009 de daarbij passende cultuurverandering centraal. Ook is in 2009 gestart met de renovatie van ons provinciehuis. In 2010 staat de fase van 'innoveren' centraal. Steeds meer medewerkers komen fasegewijs in onze nieuwe werkomgeving en werken met nieuwe (digitale) werkprocessen.

### Prioriteiten

De prioriteiten in 2011 zijn: een goede afronding van de renovatie en digitalisering, opdat het 'nieuwe werken' benut kan worden voor kwaliteitsverbetering en ook voor de realisatie van de financiële en personele taakstelling zelf, het verbeteren van de (integrale) resultaatgerichtheid en focus op een intensieve aanpak van de interne mobiliteit.
In het Concernplan zijn doelen, inspanningen en acties om dit alles te bereiken geordend in een aantal ontwikkellijnen. Deze ontwikkellijnen (deels aanpast aan de nieuwe realiteit) vormen de kapstok van deze paragraaf.

De ontwikkellijnen zijn de volgende.
I Slimmere productie, verbeteren van primaire processen en programmering;
II Drenthe doet er toe!: Provincie Nieuwe Stijl;
III Provincie Nieuwe Stijl, HR opgave (voorheen genoemd Samen Sterker in Actie!);
IV Programma Provinciehuis van Morgen (renovatie en digitalisering);
V Zaken op orde, verbetering van de bedrijfsvoering.

Alleen de onderdelen die betrekking hebben op aspecten van bedrijfsvoering zijn in deze paragraaf opgenomen. Daarbij ligt de nadruk op de bedrijfsvoeringzaken die in 2011 spelen.

## I Slimmere productie

### Planning en Control: Wisseling Staten- en Collegeperiode

In 2011 zal aanvullend op het Jaarverslag een beknopte terugblik op het huidige collegeprogramma worden gepubliceerd waarin de geleverde prestaties, bereikte resultaten en waar mogelijk effecten worden getoetst aan de eerder geformuleerde ambities. Tevens zal een overdrachtsdocument worden samengesteld, waarin de feitelijk actuele stand van zaken van de diverse programma's en dossiers wordt weergegeven, inclusief een doorkijk naar de (nabije) toekomst.
In 2011 treedt na de verkiezingen een nieuw college van gedeputeerde staten aan, dat gaat werken vanuit een nieuw Collegeprogramma. Dit Collegeprogramma 2011-2015 moet worden vertaald naar een meerjarige uitvoeringsstrategie en -programmering voor de collegeperiode. Naar verwachting zal in het nieuwe collegeprogramma een centrale plaats ingeruimd zijn voor de realisatie van het provinciale omgevingsbeleid. Het ligt voor de hand om naast een (beleidsarme) Voorjaarsnota 2011 van het huidige college een Voorjaarsnota Plus te publiceren waarin de effecten van het nieuwe collegeprogramma voor 2011 en op de begroting van 2012 en verder worden vertaald in mogelijke beleidsaanpassingen en de financiële vertaling daarvan. Deze Plusnota is een eerste versie van een meerjarig (dynamisch) Uitvoeringsprogramma.

### Begrotingsopzet

In het verlengde van het nieuwe Collegeprogramma wordt ook de opzet van de provinciale begroting geactualiseerd en in overeenstemming gebracht met de wensen van de nieuwe Staten en het nieuwe College. Daarbij is ook van belang dat slim aansluiting wordt gezocht bij de interne managementcyclus ter voorkoming van onnodige bureaucratie. Hiervoor wordt een traject doorlopen in samenspraak met de Werkgroep Programmabegroting uit Provinciale Staten. Als onderdeel van de provinciale begroting zal de komende jaren versterkt aandacht zijn voor de realisatie van de noodzakelijke bezuinigingen en de gevolgen die deze hebben voor het bereiken van de provinciale beleidsdoelstellingen binnen de kaders van de PNS.

### Programma's

Het programmatisch werken in onze organisatie wordt in 2011 verder geïmplementeerd. Dit gebeurt op een uniforme wijze die per programmalijn wordt toegesneden op de eisen en wensen vanuit het desbetreffende programma. Het voorgaande wordt vastgelegd in een programmacontract. De verantwoording vindt plaats via de reguliere P&C instrumenten (managementrapportages en bestuursrapportages) en waar nodig wordt extra informatie verstrekt.

### Risicomanagement

Voor goed bestuur is een instrument noodzakelijk dat inzicht biedt in enerzijds de realisatie van de beleidsdoelstellingen van het provinciebestuur en anderzijds de waarborging van een

goede financiële positie van de provincie. De organisatie wordt daartoe systematisch doorgelicht op risico's, met als doel de gevolgen ervan te voorkomen of te vermijden en de kans erop te verkleinen. Hierbij speelt ook het beleid inzake de informatiebeveiliging een belangrijke rol. Door de gevolgen van risico's en de kans op het optreden daarvan zo veel mogelijk te kwantificeren en financieel te vertalen wordt een bijdrage geleverd aan de waarborging van een goede financiële positie van de provincie. Informatie die in het kader van het risicomanagement beschikbaar komt, wordt opgenomen in de paragraaf weerstandsvermogen in de provinciale begroting; op deze wijze wordt voldaan aan de wettelijke verplichting, risico's in de begroting aan Provinciale Staten voor te leggen. De paragraaf Weerstandsvermogen in deze begroting 2011 is verder verbeterd. Voor het overige wordt het risicomanagement in 2011 volledig geïntegreerd in de reguliere planning en controlcyclus van de provincie op basis van het in 2010 vastgestelde beleidskader Risicomanagement.

**Evaluatie organisatieontwikkeling**

In 2009 werd de reorganisatie van 2008 geëvalueerd. Hiervoor is gebruik gemaakt van een diagnosemeting. De bevindingen op basis van de evaluatie vormen de basis voor de verdere doorontwikkeling van onze provinciale organisatie. De evaluatie heeft aangetoond dat de organisatie is verbeterd en dat er veel potentieel in management en medewerkers zit. Het beter benutten van dat potentieel ligt vooral in het versterken van het sturen op resultaat (planning en control), op het sturen op overleg en integraliteit (als programmatisch en gebiedsgericht werken) en het blijvend investeren in de gewenste competenties van het personeel. Ook kan de organisatie verbeteren door processen verder te stroomlijnen. Deze aanbevelingen bevestigen naar onze mening de aanpak via de huidige ontwikkellijnen. Eind 2011 zullen wij een nieuwe diagnosemeting uitvoeren.

| Ontwikkellijn I | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| I. Slimmere productie | ■ Afronding Collegeprogramma<br>■ Uitgewerkt College Uitvoeringsprogramma 2011-2015 | ■ Vertalen Collegeprogramma 2011-2015 naar concreet (dynamisch) uitvoeringsprogramma<br>■ Aanvullend op de reguliere begrotingscyclus:<br>- Terugblik huidig collegeprogramma<br>- Overdrachtsdossier<br>- Voorjaarsnota Plus<br>- Aanpassing programmaindeling begroting (optie) |
| | ■ Verbeterde beleidsinhoudelijke informatievoorziening door middel van de beleids- en P&C-cyclus (zie ook ontwikkellijn V) | ■ Formuleren aanbevelingen aanpassing van de begrotingscyclus (afronding project Kwaliteit van beleid). |
| | ■ Beoordeling organisatie | ■ Uitvoeren organisatieontwikkeling.<br>■ Eind 2011 een herhalingsmeting. |
| | ■ Programma's worden systematisch aangepakt. | ■ Systematisch programmatisch werken |
| | ■ Risico's worden adequaat beheerst | ■ Volledig opnemen risicomanagement in de P&C cyclus. |

## II Drenthe dóet er toe!: Provincie Nieuwe Stijl

### Focus op PNS: Provincie Nieuwe Stijl

Het begrotingsprogramma Drenthe dóet er toe! heeft als doelen: de uitwerking van de Provincie Nieuwe Stijl (PNS), een betere kwaliteit van beleid(sprocessen), betere bestuurlijke samenwerking, interactievere informatieverstrekking en beleidsvorming, betere profilering en een betere (e-) dienstverlening. Vanaf 2009 richten wij ons op de verdere vormgeving van PNS en de samenwerking met en dienstverlening aan onze doelgroepen, te weten burgers, bedrijven en organisaties.

### Uitwerking Provincie Nieuwe Stijl

In opdracht van provinciale staten zijn wij in 2009 gestart met de uitwerking van het Bestuursakkoord 2008-2011 tussen rijk en provincies en het rapport Amen is geen Amsterdam (kerntakendiscussie). De provincie vervult in 2011 nog nadrukkelijker haar rol als de (gebieds) regisseur zijn op het ruimtelijk-economisch domein en de culturele infrastructuur. In het visiedocument Provincie Drenthe Nieuwe Stijl (september 2009) hebben we uitgewerkt hoe het toekomstbeeld van de PNS zich verhoudt tot onze huidige taken en rolinvulling. Voor de taken die wij als provincie op ons nemen, moet aantoonbaar zijn dat de provinciale inzet een duidelijk provinciaal belang dient en toegevoegde waarde heeft. Waar dit niet zo is, beëindigen we taken of beleggen we deze elders. In 2011 geven wij hier verder invulling aan.

### Omgevingsgericht werken en kennismanagement

In het licht van de PNS krijgen beleidsontwikkeling en -uitvoering vorm vanuit onze provinciale regierol. Dat betekent dat onze provinciale organisatie daarvoor toegerust en ingericht moet zijn. De juiste netwerken, de juiste samenwerkingspartners om tafel, de juiste ontwikkelingen aanjagen en vraagstukken integraal benaderen. Het omgevingsbeleid (OGB) vormt de inhoudelijke basis van het gebiedsgericht werken dat we in 2010 en 2011 concreet vormgeven. De vertaling van OGB-visie en -beleid naar concrete inspanningen voor realisatie zal ons veel leren over de invulling van gebiedsgericht werken.
Het beschikbaar hebben van de juiste kennis over ons grondgebied is essentieel voor gerichte beleidsontwikkeling die aansluit bij belangrijke trends in Drenthe. Daarom ontwikkelen wij een visie op kennismanagement en de beschikbaarheid van beleidsinformatie. Aandachtspunt daarin is welke kennis nodig is om onze provinciale regierol te kunnen vervullen, of deze kennis binnen de organisatie zelf verzameld en geborgd moet zijn of dat wij gebruik maken van kennisnetwerken waarin dit beschikbaar is. Verder werken wij uit hoe wij de beleidsmonitoring vanuit ons omgevingsbeleid vormgeven en hoe wij kennis in onze organisatie beleggen, delen en borgen.

### Pilot Integrale aanpak Zuidoost Drenthe

Wij maken een pilotproject rond het integraal programmeren en realiseren van onze doelstellingen in het gebied Zuidoost Drenthe. Om handen en voeten te geven aan onze provinciale rol als gebiedsregisseur en gericht te kunnen inzetten op ontwikkeling van competenties en vaardigheden voor het invullen van onze regierol. De leerervaringen die in het pilotproject worden opgedaan, rollen we later uit in de hele organisatie. Op die manier wordt de werkwijze gemeengoed. We gebruiken voor deze pilot ook de aanbevelingen uit de audits naar integraal werken (ondermeer in het landelijk gebied) die in 2010 zijn geformuleerd.

### Europa

Evenals in voorgaande jaren organiseren wij in 2011 een cursus ‘Europa en Europees recht’ voor betrokken medewerkers, (eventueel) in samenwerking met de provincies Groningen en Fryslân.

Daarnaast bieden wij onze eigen medewerkers een verdiepingscursus 'staatssteun' aan. Met dit jaarlijks terugkerend opleidingsaanbod borgen wij het bewustzijn voor Europese aspecten. Europese middelen worden binnengehaald om provinciale doelen te realiseren. In 2010 is reeds een Europaparagraaf in de PS-stukken opgenomen.

**Burgerparticipatie, profilering en dienstverlening**

Tussen het rijk, het Interprovinciaal Overleg (IPO), de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en de Unie van Waterschappen (UvW) zijn afspraken gemaakt over de totstandkoming van het nationaal uitvoeringsprogramma (NUP) e-overheid. Om de kwaliteit van onze dienstverlening te verbeteren en te waarborgen hanteren wij als norm de landelijke BurgerServiceCode. Daarop hebben wij een eigen dienstverleningsconcept (DVC) gebaseerd en uitgewerkt in een kwaliteitshandvest. Het handvest geeft een beschrijving van onze dienstverlening waaraan onze doelgroepen ons mogen houden. In 2011 geven we projectmatig vorm aan de verdere implementatie van ons kwaliteitshandvest. We zetten onder meer de monitoring van de naleving van onze dienstverleningsnormen voort en verbeteren deze.
Rondom grote evenementen continueren wij in 2011 de ingezette lijn om deze meer te koppelen aan lobbytrajecten en dossiers door uitnodigingen- en evenementenbeleid als onderdeel van corporate communicatie verder uit te werken. Corporate communicatie moet met de komst van een nieuw college in 2011 verder vorm krijgen via advertentiebeleid, arbeidsmarktcommunicatie en interne communicatie in de vorm van een corporate communicatieplan. Rond het personeelsblad Drents Plateau hebben we een aantal veranderingen doorgevoerd om kosten te beperken. In 2011 koppelen wij het personeelsblad nadrukkelijker aan ons intranetsysteem.

| Ontwikkellijn II | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| II. Drenthe dóet ertoe! | ■ Organisatie die 'PNS-proof' is.<br>■ Verrijkte beleidsprocessen door een toegeruste organisatie.<br>■ Meer omgevingsgerichte samenwerking en strategievorming.<br>■ Meedoen in Europa; borging kennis van Europees recht.<br>■ Burgerparticipatie, profilering en dienstverlening.<br>■ Verbeterde en gewaarborgde kwaliteit dienstverlening. | ■ Provinciale regisseursrol vormgeven en uitwerken.<br>■ Kerntakendiscussie afronden en gevolgen daarvan in cultuur, structuur en capaciteit uitwerken. Starten met doorvoering hiervan.<br>■ Pilot Integrale aanpak Zuidoost-Drenthe starten.<br>■ Visie ontwikkelen op kennismanagement en verzamelen, borgen en gebruiken van beleidsinformatie.<br>■ Opleidingen 'Europa en Europees recht' voor betrokken medewerkers organiseren.<br>■ Verdiepingscursus 'staatsteun' voor eigen medewerkers aanbieden.<br>■ Corporate communicatie verder vormgeven.<br>■ Verder implementeren van kwaliteitshandvest.<br>■ Monitoren van de naleving van onze dienstverleningsnormen.<br>■ Project programma van Dienstverlening uitvoeren . |

## III Provincie Nieuwe stijl, de HR opgave

### Naar een kleiner vast personeelsbestand en meer flexibiliteit

Regie en vooral gebiedsregie staan centraal in het nieuwe omgevingsbeleid en in PNS. Dit stelt speciale eisen aan deskundigheid, houding en gedrag van medewerkers. De provincie wil een slagvaardige en flexibele organisatie zijn die goed is in regie, verbinden, organiseren en contracteren.
De provincie krijgt andere rollen en taken. PNS, de concentratie op kerntaken en de bezuinigingen hebben gevolgen voor de omvang en gewenste kwaliteit van het personeelsbestand. We willen ook blijvend investeren in de kwaliteit van de managers en medewerkers. We moeten ons instellen op een kleiner vast personeelsbestand en meer flexibiliteit creëren. Hiertoe ontwikkelen wij een nieuw strategisch HR beleid dat vanaf 2011 wordt geïmplementeerd.

### Project Slim, Slank en Soepel (S3)

Voor de uitwerking en uitvoering van de formatieve doelstellingen per afdeling en eenheid, het nieuwe HR beleid en de personele gevolgen van PNS en de Directiebrief is het project Slim, Slank en Soepel opgestart, ook wel 'S3' genoemd. In dit project worden ook meegenomen de daaraan gekoppelde nodige beweging van medewerkers binnen de organisatie (mobiliteit), de ontwikkeling van de juiste competenties voor PNS en het toewerken naar een flexibele schil. Zo worden managers en hoofden ondersteund in hun veranderopgave. De personele bezuinigingen brengen een grote HRM-opgave met zich mee. Gedwongen ontslagen worden voorkomen door aan te sluiten bij het natuurlijke verloop. Echter, de natuurlijke uitstroom zal niet altijd op de gewenste posities plaatsvinden. Hierbij speelt ook de focus van de provincie op haar kerntaken een belangrijke rol. Er zal dan ook een stevig mobiliteitsplan moeten worden opgesteld met alle (frictie)kosten van dien.

### Competentiemanagement

We gaan niet alleen met minder medewerkers werken. Het onderdeel 'slimmer' leidt ook tot een andere inzet van een groot deel van de medewerkers. Dit betekent onder andere dat gezorgd moet worden voor de juiste kennis of toegang tot die kennis. Daarnaast zijn bepaalde vaardigheden en competenties nodig om vorm te geven aan PNS: medewerkers als regisseur in plaats van uitvoerder, als procesbegeleider in plaats van inhoudelijk expert. Deze omslag in rollen is niet voor alle medewerkers een automatische ontwikkeling. Daarom wordt vanaf 2010 flink ingezet op het ontwikkelen van de juiste competenties en het sturen daarop door het management. Door middel van diverse opleidingstrajecten in een opleidingenplan kunnen medewerkers groeien in hun (nieuwe) rol.

### Experimenteren met nieuwe werkvormen in Xplorelab Drenthe

Voor het verder toerusten van het ambtelijke apparaat voor de nieuwe regierol volgens PNS en de daarbij behorende flexibiliteit is het zogenoemde Xplorelab Drenthe opgezet. Xplorelab Drenthe is een pool van goed opgeleide medewerkers, uitgerust met een toolbox van nieuwe werkvormen die flexibel kunnen worden ingezet voor kortlopende opdrachten. Dit lab biedt een inspirerende werkomgeving. Een omgeving waarin we op een snelle, slimme en creatieve manier het talent van mensen binnen en buiten de organisatie optimaal kunnen benutten.

### Ontwikkeling van het management (MD)

Om alle ontwikkelingen en veranderingen goed te sturen en begeleiden, is ons management goed in positie. Het is noodzakelijk om de ingezette ontwikkeltrajecten voor managers door te zetten. Om te zorgen voor een goede sturing op alle veranderingen, het balanceren tussen het oppakken van de verschillende prioriteiten met minder medewerkers en een goede begeleiding

van de medewerkers in de veranderende organisatie. Dit betekent dat het leidinggevend personeel zeswekelijks bijeenkomt in een platformbijeenkomst rondom thema's die actueel zijn, intervisie voert en regelmatig trainingen volgt. Het lopende MD traject wordt voortgezet.

**Terugdringen ziekteverzuim**

In 2011 zetten wij onze acties voor het terugdringen van het ziekteverzuim door. Naar aanleiding van de cijfers van 2010 wordt een verzuimpercentage afgesproken dat realistisch lager ligt dan het cijfer in 2010. Vooral het kortdurend verzuim staat onder nadrukkelijke aandacht. Bij kortdurend verzuim is niet alleen de houding van de medewerker belangrijk, maar vooral ook de wijze waarop de leidinggevende aandacht heeft voor het verzuim. Voor leidinggevenden zetten we in 2011 de investeringen op het gebied van gesprekstechnieken en concrete feedback ten aanzien van diverse actuele situaties voort. Daarnaast zal bij de aanbesteding van de arbodiensten worden gezocht naar een partij die vanuit haar expertise een goede begeleiding kan geven op terugdringen van het verzuim.

| Ontwikkellijn III | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| III. PNS, de HR opgave | ■ Een organisatie in 2018 die is toegesneden op het waarmaken van de ambities van het provinciebestuur, zo goed en zo goedkoop mogelijk. De provincie is voor medewerkers een uitdagende en plezierige organisatie om te werken.<br>■ Juiste kennis of toegang tot kennis, vaardigheden en competenties voor PNS.<br>■ Toerusten ambtelijk apparaat voor regierol en flexibiliteit.<br>■ Management is in positie en stuurt op veranderingen, begeleidt medewerkers in veranderende organisatie.<br>■ Ziekteverzuim realistisch verlagen a.d.h.v. streefpercentages | ■ Implementatie van nieuw strategisch HR beleid<br>■ Uitvoeren project Slim, Slank en Soepel (S3), i.c. regie op taakstellende formatieplannen, mobiliteitsplannen, veranderplannen (ook als mogelijke voorbereiding op uitbesteding en shared services).<br>■ Opleidingenplan, uitvoeren van trainingen en coaching rond competentiemanagement en ondersteuning van het management (ook in kader terugdringing ziekteverzuim); overige opleidingstrajecten.<br>■ Verder uitvoeren Xplorelab; pool met flexibele inzet medewerkers.<br>■ Doorzetten ingezet MD traject, zeswekelijks bijeenkomsten, intervisies en trainingen. |

## IV Programma Provinciehuis van Morgen

Met het programma Provinciehuis van Morgen zetten wij ons in voor een meer toekomstgericht, duurzamer en milieuvriendelijker provinciehuis, waarbij efficiënter gebruik wordt gemaakt van de ruimte en een betere (interne) digitale informatievoorziening. De werkomgeving zal flexibel zijn, passend bij de nieuwe organisatiecultuur. De nieuwe fysieke en digitale werkomgeving draagt zo bij aan de gewenste nieuwe manier van werken. Het programma omvat drie projecten om deze doelen te bereiken: Revitalisering, Digitalisering en Tijdelijke huisvesting. In 2009 is daarnaast het project Nieuwe Digitale Werkplek aangehaakt. Ook werken wij, vooruitlopend op het duurzame Provinciehuis van Morgen, aan een energie- en milieumanagementsysteem (EMMS). In 2011 wordt het programma afgerond. Na afloop zullen we een programma-evaluatie uitvoeren. Met als doel om vanuit de ervaringen het programmatisch en projectmatig werken op een hoger plan te brengen.

**Revitalisering**

Het project Revitalisering houdt de verbouwing van het provinciehuis in. Binnen de contouren van het huidige gebouw ontwikkelen wij een nieuwe werkomgeving: een flexibele, activiteits-

gerelateerde werkomgeving. Dit betekent dat een goede balans wordt aangeboden tussen plekken om te concentreren en te communiceren. De nieuwe werkomgeving is prettig om in te werken en nodigt uit tot ontmoeten en samenwerken. In april 2010 hebben de eerste medewerkers hun intrek genomen in de vernieuwde vleugel. In maart 2011 worden de laatste twee van de zes bouwdelen van het provinciehuis opgeleverd. Het project voorziet in een zeer energiezuinig provinciehuis met een hoge mate van $CO_2$-beperking. Waarbij optimaal gebruik wordt gemaakt van innovatieve toepassingen op het gebied van klimaat en energie. Naast de energiebesparing wordt door middel van gescheiden afvalinzameling het (rest)afval bespaard. Hiermee geven we vanuit onze maatschappelijke verantwoordelijkheid het goede voorbeeld. Naast een forse energiebesparing hebben de energiemaatregelen positieve effecten op licht, lucht en akoestiek binnen het gebouw en daardoor op de gezondheid en productiviteit van de medewerkers.

### Digitalisering

Randvoorwaarde voor de flexibele, activiteitsgerelateerde werkomgeving is een goede digitale ondersteuning: informatie moet altijd en overal voor de organisatie beschikbaar zijn. Het project Digitalisering (Drenthe Digitaal) voorziet in het volledig digitaliseren van de documentaire informatievoorziening van bestuur, management en medewerkers: van de inkomende post, de tussenliggende primaire en ondersteunende werkprocessen tot en met de archivering. Voordat de 13 onderscheiden werkprocessen worden gedigitaliseerd, worden deze kritisch bekeken en 'slanker en slimmer' gemaakt. Voor drie processen is vastgesteld dat deze op een generieke wijze te digitaliseren zijn. Hierdoor bedraagt het aantal te digitaliseren werkprocessen 10. Twee ervan zijn inmiddels geïmplementeerd en een drietal staat gereed voor productie. De overige 5 processen zijn gestart of starten nog in 2010. Medio 2011 zijn alle werkprocessen gedigitaliseerd. In de toekomst worden de processen verder aangesloten op een landelijk afgesproken uitwisselingsmethode (zaaksgericht werken), dit maakt thans geen onderdeel uit het project.

### Tijdelijke huisvesting

230 medewerkers zijn voor de duur van de verbouwing gehuisvest in het gebouw Lauwers 1 te Assen. Zij verhuizen in maart 2011 terug naar het gerevitaliseerde provinciehuis. In maart vinden ook de laatste interne verhuisbewegingen plaats van medewerkers die in het provinciehuis zijn gebleven.

### Project Nieuwe Digitale Werkplek

Het project Nieuwe Digitale Werkplek voorziet in de nieuwe, innovatieve Informatie- en Communicatie Technologie (ICT)-omgeving. Passend bij het programma Provinciehuis van Morgen. Met inzetting van nieuwe, innovatieve ICT-apparatuur en toepassing daarvan.

| Ontwikkellijn IV | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| IV. Programma Provinciehuis van morgen | ■ Meer toekomstgericht, duurzamer en milieuvriendelijker provinciehuis.<br>■ Efficiënter gebruik van de ruimte.<br>■ Betere (interne) digitale documentaire informatievoorziening.<br>■ Bijdrage aan gewenste nieuwe manier van werken. | ■ Uitvoeren en afronden project Revitalisering.<br>■ Uitvoeren en afronden project Digitalisering.<br>■ Uitvoeren en afronden project Tijdelijke huisvesting.<br>■ Uitvoeren programma evaluatie |

| Ontwikkellijn IV | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Project Revitalisering | ■ Een nieuwe werkomgeving: flexibel, activiteit gerelateerd.<br>■ Voorbeeldfunctie:energiezuinig, met CO2-beperking, met innovatieve toepassingen op gebied van klimaat en energie.<br>■ Positieve effecten op binnenklimaat en daardoor op gezondheid en productiviteit van de medewerkers. | ■ Verbouwen en inrichten van het provinciehuis.<br>■ Opleveren van de laatste twee van de zes bouwdelen van het provinciehuis. |
| Project Digitalisering | ■ Informatie altijd en overal voor de organisatie beschikbaar: volledig digitale informatievoorziening van bestuur, management en medewerkers. | ■ Resterende werkprocessen kritisch bekijken en 'slanker en slimmer' aken en beschrijven.<br>■ Resterende werkprocessen digitaliseren. |
| Project Tijdelijke Huisvesting | ■ Tijdelijke opvang medewerkers tijdens verbouwing om verbouwing mogelijk te maken.<br>■ Interne verhuisbewegingen om verbouwing mogelijk te maken. | ■ Terugverhuizen van medewerkers uit het pand Lauwers 1 naar het provinciehuis.<br>■ Coördineren van de laatste interne verhuizing in het provinciehuis. |
| Project Nieuwe Digitale Werkplek | ■ Nieuwe, innovatieve ICT- omgeving. | ■ Volledige invoering van innovatieve ICT en telecom apparatuur op alle werkplekken en op andere locaties (any time, any place) |

## V Zaken op orde

### Inleiding

Wij willen een organisatie zijn die in beweging is en flexibel is. Maar wij willen ook onze zaken goed voor elkaar hebben. Betrouwbaar, integer, transparant, ofwel 'in control'. Niet alleen financieel, maar ook als het gaat om het bereiken van doelen van het provinciaal beleid. De ontwikkellijn Zaken op orde richt zich hiertoe op een betere bedrijfsvoering. Onze doelen met deze ontwikkellijn zijn: betere sturing, minder bureaucratie, een slanke staf en betere en uniforme werkprocessen.

### Organisatie

Er zijn veel ontwikkelingen die op de organisatie af komen, vooralsnog is het de intentie om geen ingrijpende reorganisatie door te voeren maar binnen het Organisatiebesluit ontwikkelingen flexibel op te vangen. Om te voorkomen dat er energie weglekt naar reorganisatieprocessen. De overhead is in 2011 teruggebracht van 40% (begin 2009) naar 35% van de totale formatie. In de periode tot 2014 zal de formatieomvang teruggaan met 60 fte. In 2011 geldt een taakstelling gebaseerd op minimaal 11 fte. De overhead blijft daarbij constant of neemt verder af. Via het project S3 (zie ontwikkellijn III) wordt de formatieontwikkeling gevolgd en bijgestuurd. Wij gebruiken hierbij het reeds beschikbare systeem voor strategische personeelsplanning, dat wij nog verder aanpassen en verbeteren, gelet op het accent op interne mobiliteit en uitstroom. We kunnen hierdoor beter sturen op de 'match' tussen talent van medewerkers en gevraagde competenties in (nieuwe) functies.
Gelet op de taakstelling en de gewenste kwaliteitsimpuls is onderzoek gestart naar mogelijkheden tot beheerste uitbesteding aan private partners (regiemodel) en vormen van samenwerking met publieke partners als de Noordelijke provincies (shared services en uitvoeringsdiensten). De resultaten van deze onderzoeken zullen in de loop van 2010 bekend zijn en zullen leiden tot voorstellen. Het gaat vooralsnog om Geo/Gis diensten, inkoop, ingenieursdiensten, salarisadministratie, repro, financiële en personeelsadministratie en gespecialiseerde kennis op het terrein van arbeidsvoorwaarden, rechtspositie en fiscaliteit.

In 2011 wordt na een eerste projectmatige fase van de in 2009 gestarte interne Servicedesk een volledig functionerende eenheid operationeel. Zowel als fysieke desk en als service op het interne netwerk ('zelfbediening').

**Planning en Control (interne managementcyclus)**

Op basis van het in 2007 vastgestelde besturing- en managementconcept Meer Samen, nóg sterker! is een algehele vernieuwing van het instrumentarium voor onze bedrijfsvoering tot stand gebracht. Hierdoor is de interne sturing via on line informatie en managementrapportages verbeterd. In 2011 zal vooral worden geïnvesteerd in een verdere verbetering en verbreding van de on line informatie om sneller te kunnen bijsturen op meerdere (deels nieuw te benoemen) prestatie-indicatoren. Dit gebaseerd op de vernieuwingen in de bestuurscyclus (Ontwikkellijn I).

**ICT**

In 2010 is een nieuw informatieplan 2010-2013 'Digitaal Nieuwe Stijl' (DNS) tot stand gekomen. In een Uitvoeringsprogramma is aangegeven dat via vier lijnen wordt gewerkt aan een verdere verbetering van de inzet van ICT (op basis ook van landelijke afspraken in het kader van het NUP: Nationaal Uitvoeringsprogramma ICT) en de informatiebeveiliging. In 2011 zijn de volgende speerpunten geformuleerd. Al genoemd is de verdere verbetering van on line managementinformatie. Hier ligt ook een relatie met de verbetering van de programmabegroting en de informatie aan het bestuur. Een tweede speerpunt is de afronding van de digitalisering van werkprocessen (onderdeel van Provinciehuis van Morgen). Na deze afronding zal een start worden gemaakt met het onderbrengen van die werkprocessen in zogenaamde 'zaken'. Hierbij worden digitale dossiers gevormd op een wijze die landelijk is gestandaardiseerd om te komen tot uitwisseling van gegevens met andere publieke partners. Zoals in het kader van de Wabo. Een ander speerpunt is het koppelen aan landelijke basisregistraties. Medio 2011 staat de aansluiting op de landelijke Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) gepland.
In 2011 worden nieuwe e-formulieren aan het e-loket toegevoegd en gekoppeld aan de digitale processen. Speerpunt is ook het opzetten van een nieuw systeem voor relatiebeheer (zicht op de contacten en contracten met burgers en overheden). Het vierde speerpunt is het ondersteunen van allerlei vormen van kennisdeling in het kader van het slimmer werken. Gedacht moet worden aan digitale projectwerkplaatsen (ook met gebiedspartners) en interne systemen voor kennisdeling (vb. Wiki's).
In 2011 worden de nieuw gevormde staten voorzien van werkplekvoorziening ter ondersteuning van hun werkzaamheden en voor toegang tot de voor hen relevante informatiesystemen.
In 2010 is de informatiebeveiliging projectmatig op het gewenste peil gebracht (conform de eisen van het beleidskader en de Code voor Informatiebeveiliging). Echter informatiebeveiliging blijft een continu aandachtspunt. In 2011 zullen we de stand van zaken middels een audit toetsen.

| Ontwikkellijn V | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| V. Zaken op orde | ■ Een betrouwbare, integere, transparante, goed werkende interne organisatie die 'in control' is.<br>■ Control op de taakstelling voor de organisatie (tot 2018)<br>■ Met een betere bedrijfsvoering: meer sturing, minder bureaucratie, een slanke staf en goed lopende en uniforme werkprocessen. | ■ Interne Servicedesk volledig operationeel.<br>■ Vervolgonderzoek en besluitvorming naar uitbesteding en vorming van shared services en uitvoeringsdiensten.<br>■ Realiseren formatiereductie van minimaal 11 fte.<br>■ Overhead is maximaal 35% van totale formatie.<br>■ Update van informatiesysteem voor Strategische Personeelsplanning, aangepast aan HR opgave.<br>■ Update systeem voor managementinformatie.<br>■ Afronding digitalisering documentaire processen.<br>■ Introductie zaaksgericht werken.<br>■ Operationeel informatiesysteem voor relatiebeheer.<br>■ Koppeling aan landelijke basisregistraties (BAG, WABO).<br>■ Operationele projectwerkplaatsen (virtueel).<br>■ Operationele kennisplatformen (vb Wiki's).<br>■ Uitlevering van ICT hulpmiddelen PS leden.<br>■ Audit op informatiebeveiliging. |

# Paragraaf 2.6 Verbonden partijen

## Algemeen

Deze paragraaf schenkt aandacht aan de verbonden partijen van de provincie Drenthe, conform het BBV. In het BBV wordt onder 'verbonden partijen' verstaan: een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft. Voor wat betreft het financieel belang wordt verwezen naar de paragraaf Weerstandsvermogen.

Een bestuurlijk belang betekent dat de provincie op enigerlei wijze zeggenschap heeft, hetzij omdat de provincie een zetel in het bestuur heeft, hetzij omdat ze mee kan stemmen. Een financieel belang houdt in dat de provincie middelen ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in geval van faillissement. Voorts heeft de provincie een financieel belang indien financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de provincie.

De verbonden partijen voeren beleid uit dat de provincie ook (gedeeltelijk) zelf had kunnen uitvoeren. Daarom blijft de provincie verantwoordelijkheid dragen voor het bereiken van de doelstellingen die door de verbonden partijen worden beoogd en die veelal onderdeel vormen van de elders in deze Begroting gepresenteerde programma's. Deze verantwoordelijkheid uit zich zowel op het beleidsmatige als het budgettaire vlak en is de ratio achter het voortaan opnemen van deze paragraaf in Begroting en Jaarverslag.

Om PS in staat te stellen hun kaderstellende en controlerende taken uit te voeren, wordt hierna aangegeven in welke verbonden partijen de provincie bestuurlijk en financieel participeert en van welke vorm van verbondenheid er sprake is (rechtspersoon, gemeenschappelijke regeling en dergelijke). Per verbonden partij is voorts vermeld onder welk programma de beleidsmatige doelstellingen vallen die door de deelname in deze partij worden nagestreefd.
Indien ervoor is gekozen om samen te werken in een privaat- in plaats van een publiekrechtelijke vorm, liggen hieraan in de regel redenen van risicomijding ten grondslag. In geval van privaatrechtelijk samenwerkingsverband is het financiele risico dat de provincie loopt namelijk beperkt tot de geldelijke inbreng.

Het begrip 'verbonden partijen' houdt in dat participaties in NV's, BV's, v.o.f.'s, commanditaire vennootschappen en gemeenschappelijke regelingen hieronder vallen. Ook stichtingen en verenigingen kunnen onder de verbonden partijen vallen, indien de provincie een zetel in het bestuur heeft en financiele risico's loopt. Een stichting of vereniging die jaarlijks subsidie krijgt, maar waaraan geen andere financiele verplichtingen zitten met een juridische afdwingbaarheid door derden, is geen verbonden partij. Een eventuele morele verplichting tot betaling in geval van problemen kan het wel verstandig maken de stichting of vereniging in de paragraaf Weerstandsvermogen op te nemen. Indien de provincie een aanzienlijk bestuurlijk, maar geen financieel belang heeft, kan dit belang in het desbetreffende programma genoemd worden. Naast de hiervoor genoemde participaties maken ook deelnemingen, waarbij de provincie aandelen heeft in een NV of BV, deel uit van de verbonden partijen.

In het BBV wordt over de verbonden partijen voorgeschreven dat in de Begroting in een aparte paragraaf ten minste aandacht moet worden geschonken aan:

- de visie op verbonden partijen in relatie tot de realisatie van de doelstellingen van de programma's die zijn opgenomen in de Begroting;
- de beleidsvoornemens omtrent de verbonden partijen.

Met andere woorden: Wat willen wij met deze partijen? Hoe past de uitvoering van de taken binnen onze provinciale programma's ? Hoe dragen zij bij aan het uitvoeren van het door de provincie gewenste beleid?

## Nota bestuursfuncties

In oktober 2001 is de Nota bestuursfuncties uit 1992 herijkt. In de nota wordt vooral ingegaan op de bestuurlijke functies die door GS of leden van PS (of in hun opdracht door provinciale ambtenaren of op hun verzoek of aanbeveling door derden) kunnen worden vervuld bij de verschillende rechtsvormen, zoals vennootschappen, gemeenschappelijke regelingen en stichtingen. Voor wat de vervulling van deze bestuursfuncties in navolgende organisaties betreft wordt verwezen naar deze nota.

## Verbonden partijen

### I Opsomming van de verbonden partijen in onze provincie ingedeeld naar rechtsvorm

**Deelnemingen**

- N.V. NOM, Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland (NOM)
- N.V. Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD)
- Groningen Airport Eelde N.V. (GAE)
- Enexis N.V.
- Attero N.V.
- PBE (Publiek Belang Electriciteitsproductie).
- Verkoop Vennootschap
- CBL (Cross Border Leases) Vennootschap
- Vordering op Enexis Vennootschap
- Claim Staat VennootschapEnexis N.V.

**Gemeenschappelijke regelingen**

- Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN)
- Bestuursacademie Noord-Nederland (BANN)
- Openbaar Vervoerbureau Groningen-Drenthe (OV-bureau)
- De Noordelijke Rekenkamer

**Stichtingen/privaatrechtelijke rechtspersonen**

- Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO)
- Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie
- Stichting Drentse Bedrijvenlocaties (DBL)
- Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA)
- Stichting Drents Plateau
- Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging (SLB) en Stichting Bodembeheer Schoonebeek

**Bestuursrechtelijke rechtspersonen**

- Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe

# II Verbonden partijen ingedeeld op basis van het collegeprogramma en rechtsvorm

## a Programma 1. De provincie dóet ertoe

### Privaatrechtelijke rechtspersoon

*Vereniging IPO*
De twaalf provincies werken samen in het IPO. Die samenwerking beoogt de condities waaronder de provincies werken te optimaliseren. Het IPO is actief op dezelfde terreinen als de provincies. Het IPO is in 2003 omgezet van een gemeenschappelijke regeling naar een vereniging.
Het IPO heeft als doelen:
1. het behartigen van de belangen van provincies
2. het bieden van een platform voor uitwisseling van kennis en ervaring
3. het stimuleren en entameren van vernieuwingsprocessen binnen de provincies

Iedere provincie heeft het recht voor een zetel in het bestuur een bindende voordracht te doen. De voordracht wordt gemaakt door het college van GS. Daarnaast zijn twee Drentse statenleden lid van de algemene vergadering.

Naast het bestuur en de algemene vergadering zijn er 10 adviescommissies en het Bestuurlijk Platform Europa. De adviescommissies en het Bestuurlijk Platform Europa bestaan in beginsel uit twaalf leden. Ieder college van GS benoemt uit zijn midden een lid.
De provincie Drenthe bevordert de goede positionering van de provincie via deze interprovinciale samenwerking. Slagvaardigheid wordt bewerkstelligd door het actief volgen van ontwikkelingen en tijdig inspelen hierop.

### Gemeenschappelijke regelingen

*1. SNN*
De provincies Groningen, Fryslan en Drenthe hebben hun bestuurlijke krachten sinds 1992 gebundeld in het SNN. In SNN-verband ontwikkelt het Noorden gezamenlijk beleid en onderhandelt met het Kabinet over zaken die het hele Noorden aangaan. Kerntaak is het versterken van de ruimtelijk-economische structuur van Noord-Nederland.

De gezamenlijke visie op de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Noord-Nederland is omschreven in ‘Strategische Agenda voor Noord-Nederland 2007-2013’. Deze visie met als motto ‘Noord-Nederland zet in op een dynamische kenniseconomie, sterke steden en een vitaal platteland’ ligt ten grondslag gelegen aan een tweetal uitvoeringsprogramma’s, te weten ‘Koers Noord: op weg naar de pieken’ (een programma van het Ministerie van Economische Zaken en het SNN gezamenlijk voor de periode 2007-2010) en het Operationeel Programma EFRO (een programma van het SNN voor de periode 2007-2013).
De hoofddoelstelling van het samenwerkingsverband is de samenwerking en het overleg tussen de deelnemende provinciale besturen te verbreden en te intensiveren. Verdere doelstellingen zijn coordinatie van beleid en het opstellen van gezamenlijke standpunten in de richting van rijksoverheid en Europese Unie en het gemeenschappelijk optreden daarbij.

Ingaande juli 2007 zijn aan het DB-SNN de vier noordelijke grote gemeenten (NG4) als adviseur toegevoegd. Voor de provincie Drenthe betekent dat de deelname van de gemeenten Emmen en Assen. Aan de SNN-bestuurscommissies Economische Zaken (Bcie EZ) en Stedelijke Ontwikkeling en Mobiliteit (Bcie SOM)) nemen vanaf het genoemde tijdstip ook

vertegenwoordigers van de NG4 deel. Per juli 2009 is er een derde bestuurscommissie in het leven geroepen, te weten de Bestuurscommissie Europese aangelegenheden (Bcie Europa). Deze bestuurscommissie heeft tot taak invloed uit te oefenen op beleid dat wordt gemaakt in Brussel en Den Haag, het bevorderen van de interregionale samenwerking en het bevorderen van de samenwerking met en export naar landen, die deel uitmaken van de Noordelijke Ontwikkelingsas (NOA). Ook aan deze bestuurscommissie nemen de NG4 deel.

De deelname van de NG4 betekent ook dat zij bijdragen aan de kosten van het SNN. Vergeleken met de bijdrage van de provincies is die van de NG4 beperkt. De risico's worden door de deelnemende provincies (in gelijke delen) gedragen.

Op 22 april 2009 hebben de drie Provinciale Staten ingestemd met voorstellen inzake de rol van Statenleden in het Algemeen Bestuur van het SNN (AB-SNN). Voortaan zullen provincies worden vertegenwoordigd door drie Statenleden. Dit betekent, dat de Gemeenschappelijke Regeling dient te worden aangepast.

*2. BANN*
De gemeenschappelijke regeling had, voordat deze is aangepast, tot doel de behartiging van het bestuursdienstonderwijs in Noord-Nederland. Het bestuursonderwijs is geprivatiseerd. De gemeenschappelijke regeling is in stand gebleven om de eventuele verplichtingen ten opzichte van voormalig personeel na te kunnen komen.

*3. De Noordelijke Rekenkamer*
De Provinciewet verplicht elke provincie tot het instellen van een Rekenkamer of het organiseren van een rekenkamerfunctie. Ook bestaat de mogelijkheid tot een gemeenschappelijke Rekenkamer, waar alle provincies, met uitzondering van Zeeland, voor gekozen hebben. Drenthe, Fryslan en Groningen hebben de de Gemeenschappelijke regeling Noordelijke Rekenkamer ingesteld. In de Gemeenschappelijke regeling is de concrete feitelijke situatie geregeld Tevens is daarin ook een aantal voorzieningen getroffen waardoor de Rekenkamer haar taken in een onafhankelijke positie kan uitoefenen.

Het doel van de Rekenkamer is om vanuit een onafhankelijke positie PS te ondersteunen in de kaderstellende en controlerende rol. Dit gebeurt door onderzoek te doen naar het gevoerde bestuur waarbij de vraag naar doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid centraal staat.

b **Programma 2. Samenleving met samenhang**

**Privaatrechtelijke rechtspersoon**

*Stichting Drents Plateau*
De Stichting Drents Plateau (voorheen Erfgoedhuis van Drenthe) is in 2001 opgericht om (deels wettelijke) taken en doelstellingen op het terrein van het Drents cultureel erfgoed uit te voeren voor provincie en gemeenten. Deze taken en doelstellingen zijn gericht op behoud en ontwikkeling van cultuurhistorische waarden, landschaps-, dorps- en stadsschoon, monumenten, archeologie, musea, regionale geschiedenis, erfgoededucatie, cultuurtoerisme en (moderne) architectuur. De provincie Drenthe is naast de Vereniging van Drentse Gemeenten en de Stichting Het Drentse Welstandstoezicht medeoprichter van de stichting.
De organen van de stichting zijn de Raad van Bestuur (de directie), de RvT en de Raad van Advies. De directie (statutair bestaande uit een of meerdere personen) bestuurt de stichting.

Drents Plateau heeft de B3-status, dat wil zeggen dat de stichting de rechtspositie van de provincie volgt.
De RvT heeft als taak het toezicht op het beleid van de directie en op de algemene gang van zaken. Alle leden van de RvT worden benoemd en ontslagen door GS. Drents Plateau wordt door de provincie ingeschakeld voor het uitvoeren van erfgoedbeleid (steunfunctietaken) en om te adviseren over de cultuurhistorische, archeologische en architectonische waarden in het ruimtelijke ordeningsbeleid en het ruimtelijke kwaliteitsbeleid. Dit gebeurt in het kader van advisering en vooroverleg over ruimtelijke plannen (nWro), het benoemen van het provinciaal belang op het gebied van cultuurhistorie en archeologie en het ontwikkelen van nieuw provinciaal omgevingsbeleid. Drents Plateau voert de provinciale wettelijke taken uit op het gebied van archeologie (voorheen Malta-taken) zoals die sinds 2008 vastliggen in de Gewijzigde Monumentenwet 1988.
In de ontwikkeling van de cultuurhistorische waardenkaart, bouwsteen voor omgevingsbeleid, levert Drents Plateau een belangrijk aandeel aan zowel de hoofdstructuurkaart, de beleidsvisie als de achterliggende databank.
Een andere taak is de ontwikkeling van de provinciale monumentenlijst en het verzorgen van hieraan verbonden uitvoeringszaken. Daarnaast vraagt de provincie op grond van de Monumentenwet Drents Plateau om adviezen.
Correspondentie met het Rijk gebeurt rechtstreeks door de provincie.
Drents Plateau is als organisatie blijvend in ontwikkeling.
De afspraken tussen provincie en Drents Plateau worden jaarlijks vastgelegd.

*SLB en Stichting Bodembeheer Schoonebeek*
De stichtingen hebben als doel het versterken van de milieuhygienische kwaliteit in relatie met landinrichting met het doel grondruil mogelijk te maken. De stichting stemmen de uitvoering van de uitvoerende maatregelen af met de uitvoering van het landinrichtingsplannen.
De stichtingen wordt bestuurd door een directeur onder toezicht van een Raad van Toezicht (RvT). In de RvT hebben onder meer leden zitting die zijn benoemd door GS, het bestuur van het waterschap Velt en Vecht en burgemeester en wethouders van Emmen.

c **Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid**

**Gemeenschappelijke regeling**

*OV-bureau Groningen-Drenthe*
Het OV-bureau verricht de overheidstaken voor het openbaar vervoer (OV) die de drie bestuursorganen (provincies Groningen en Drenthe en gemeente Groningen) voorheen elk afzonderlijk verrichten. Het OV-bureau is als volgt georganiseerd: het bestaat uit een algemeen bestuur (AB), een dagelijks bestuur (DB) en een uitvoerende organisatie. De deelnemende bestuursorganen wijzen vanuit hun midden de leden aan van het AB en DB OV-bureau Groningen-Drenthe. Het AB bestaat uit de portefeuillehouders verkeer en vervoer, ruimtelijke ordening en financien. Het DB wordt gevormd door de portefeuillehouders verkeer en vervoer en de directeur van het OV-bureau.

Het OV-bureau heeft de volgende verantwoordelijkheden:
1. zorgen voor en bevorderen van openbaar vervoer per auto en per bus en andere vormen van vervoer ter uitvoering van artikel 20 van de Wet personenvervoer;
2. zorgen voor een juiste naleving en uitvoering van de concessievoorschriften;
3. zorgen voor de voorbereiding en totstandkoming van nieuwe concessies.

Dit openbaar vervoer betreft alle streek- en stadsvervoer per bus, het collectief vraagafhankelijk vervoer (CVV) en de treintaxi. In principe behoort het regionale spoorvervoer onder de gemeenschappelijke regeling, met dien verstande dat de deelnemende bestuursorganen een definitief besluit hierover nemen nadat de financiele en personele consequenties in kaart zijn gebracht.

De algemene taken die het Openbaar Lichaam OV-bureau heeft uit te voeren zijn:
1. het beheer van het openbaar vervoer (concessieverlening en aanbesteding) en ontwikkeling van openbaar vervoer (planvorming en coordinatie van de OV-aspecten);
2. de bundeling van de OV-taken en -verantwoordelijkheden van de drie overheden;
3. de advisering van de provincies en gemeenten in het OV-beleid in relatie tot het algemene beleidsproces van ruimtelijke ordening en verkeer en vervoer.

De werkzaamheden zoals die door het OV-bureau uitgeoefend worden, liggen op het terrein van de uitvoering van de Wet personenvervoer 2000 en behoren daarmee tot de competentie van de colleges van gedeputeerde staten. Provinciale staten van Drenthe en Groningen stellen in het kader van de totale provinciale en gemeentelijke begroting het budget voor het openbaar vervoer vast. Daarnaast hebben provinciale staten hun kaderstellende en controlerende bevoegdheid.

De verdeling van de kosten van het Openbaar Lichaam OV-bureau vindt plaats op basis van een verdeelsleutel die is gebaseerd op het totale stad- en streekvervoerbudget (omzet).
De verdeelsleutel van de inzet per overheid is analoog aan de hoogte van de exploitatiesubsidie: 44% voor de provincie Groningen, 35% voor de provincie Drenthe en 21% voor de gemeente Groningen.

Wanneer het takenpakket van het Openbaar Lichaam OV-bureau wordt uitgebreid met andere vormen van openbaar vervoer dan die hiervoor genoemd, dient de verhouding te worden herberekend naar rato van het dan ingebrachte OV-budget. Dit zal in elk geval geschieden wanneer definitief wordt besloten het regionale spoorvervoer onder het OV-bureau te brengen.
Uiteraard zal de verdeelsleutel ook worden gewijzigd indien er sprake is van een uitbreiding van de deelnemende bestuursorganen aan deze gemeenschappelijke regeling.
De dekking van de kosten voor het Openbaar Lichaam OV-bureau wordt bereikt door de inzet van de Drentse exploitatiesubsidie en personele gelden naar rato van deze exploitatiesubsidie.

## d Programma 4. Kennis wérkt

### Privaatrechtelijke rechtspersonen

*1. NOM*
De vennootschap heeft tot doel een bijdrage te leveren aan de verbetering van de sociaaleconomische structuur en de werkgelegenheid in de provincies Groningen, Fryslan en Drenthe.
Dit wordt gestalte gegeven door acquisitie, financiering van bedrijven door middel van het verwerven van aandelen en het verstrekken van achtergestelde leningen. Dit gebeurt bij zowel nieuwe bedrijven als bestaande bedrijven. De provincie Drenthe is, evenals de provincies Groningen en Fryslan, voor 0,01% aandeelhouder van de NV NOM. Voor de overige 99,97% is de Staat aandeelhouder.
Elk van de colleges van GS van de provincies Groningen, Fryslan en Drenthe heeft het recht tot het doen van een aanbeveling van een lid van de Raad van Commissarissen (RvC). De commissarissen worden benoemd door de algemene vergadering van aandeelhouders (AvA).
In verband met de corporate governance code (code Tabaksblat), die in de nieuwe beleidslijn Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen 2006-2009 gehanteerd wordt door de staatssecre-

taris van EZ, zijn de aandeelhouders verzocht om in de nabije toekomst geen bestuurders of ambtenaren meer voor te dragen. Er is een profielschets voor de RvC vastgesteld, die het onder andere mogelijk maakt dat oud-bestuurders voorgedragen kunnen worden. Met betrekking tot de onafhankelijkheid van de commissarissen geldt dat de overheidscommissaris niet langer past binnen de gewenste code. Inmiddels is het Rijk dan ook niet langer vertegenwoordigd in de RvC. Het terugtrekken van deze commissarissen komt de transparantie van de besluitvorming binnen de organisatiestructuren ten goede en gaat de perceptie van eventuele belangenverstrengeling tegen.

*2. Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie*
Een van de doelen van de Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie is het vergroten van de aandacht voor de economische problematiek van Noord-Nederland. Door het verrichten van voor Noord-Nederland belangrijke onderzoeken, de organisatie van symposia en de samenwerking met provinciale Afdelingen Economie geeft zij invulling hieraan.
Centraal in de Drentse ambitie staat een werkgelegenheidsontwikkeling en werkloosheidspercentage te realiseren die gunstig afsteekt ten opzichte van het nationale beeld. De activiteiten van de Stichting Regionale Leerstoel sluiten hierbij nauw aan.

*3. DBL*
De stichting heeft tot doel het stimuleren van de economische activiteiten, werkgelegenheid en bedrijvigheid in de provincie Drenthe. De stichting is opgericht ter uitvoering van een besluit van PS. De stichting is dus opgericht ter behartiging van een openbaar belang. Op grond van de statuten heeft de provincie het recht een bestuurslid te benoemen. Het bestuurslidmaatschap eindigt onder meer door verlies van de kwaliteit of de hoedanigheid waarop het werd benoemd. Het lid van het college is uit hoofde van zijn ambt voorzitter van de stichting. Aangezien hij als bestuurslid een openbaar belang behartigt, bestaat er een verantwoordingsplicht aan PS voor het door hem gevoerde bestuur binnen de stichting. Behalve het feit dat de provincie bijdraagt in de kosten van de stichting is er verder geen belangenverstrengeling.

*4. Enexis N.V.*
Enexis is een netwerkbedrijf dat ingevolge de Wet Onafhankelijk Netbeheer (WON), ook wel splitsingswet genoemd, alle netwerkactiviteiten van het voormalige Essent bezit en beheert. Wel zijn de 150 kV-netten inmiddels verkocht aan TenneT. De Provincie bezit 2,28 % van de aandelen in Enexis. Gezien de wettelijke basis/status zijn de risico's voor de Provincie uitermate gering.

*5. Attero N.V.*
De voorgenomen verkoop van Essent Milieu, waarvan Essent NV de enige aandeelhouder was, heeft geen doorgang gevonden. Omdat evenwel Essent Milieu buiten de verkoop van Essent aan RWE is gebleven zijn de oorspronkelijke aandeelhouders van Essent nu aandeelhouder geworden van het milieubedrijf en dat betekent voor de provincie een aandeel van 2,28 %. Een groot belang van de provincie is gelegen in de aanwezigheid van de vuilverbrander en de stortplaats bij Wijster. Financiële risico's zitten in slecht management en een instortende afvalmarkt. De beoogde sluiting van de stortplaats is voorzien in 2075.

*6. Overige deelnemingen in de 'nalatenschap' van Essent N.V.*
Uit de verkoop van de het provinciale belang in Essent N.V. is naast Enexis N.V. en Attero N.V. een aantal andere rechtspersonen overgebleven, waarin de provincie een aandeel van 2.28% houdt;

- PBE (Publiek Belang Elektriciteitsproductie)
  Vanwege de voorlopige uitkomst van een juridische procedure terzake, is in september 2009 tenslotte besloten tot een afsplitsing van het 50%-belang van Essent in het Zeeuwse elektriciteitsproductiebedrijf EPZ. Na onderbrenging van dat belang in de daartoe opgerichte, afzonderlijke houdstermaatschappij EPZ, is deze eveneens overgedragen aan de voormalige aandeelhouders van Essent.
- Verkoop Vennootschap
  De Special Purpose Vehicle (SPV) Verkoop Vennootschap is o.a. belast met het beheer van en de afwikkeling van mogelijke claims op het gevormde risicofonds van € 800 mln, dat vanuit de betreffende verkoopopbrengst is gevormd ter dekking van eventuele aansprakelijkheden van de verkopende aandeelhouders in verband met de vervreemding van het productie- en leveringsbedrijf van Essent.
- CBL (Cross Border Leases) Vennootschap
  De SPV CBL Vennootschap is belast met het beheer van en de afwikkeling van mogelijke claims op het gevormde escrowfonds, dat is gevormd ter dekking van eventuele aansprakelijkheden van de verkopende aandeelhouders in verband met de eerder door Essent afgesloten cross border leases op centrales en netten en de kosten van een mogelijke vrijwillige beëindiging van de thans nog resterende leases.
- Vordering op Enexis
  De SPV Vordering op Enexis is belast met de uitvoering van alle taken die verband houden met het beheer van de aan de aandeelhouders overgedragen bruglening, die eerder door de holding Essent was verstrekt aan haar voormalige netwerkbedrijf.
- Claim Staat
  De SPV Claim Staat is verantwoordelijk voor het vervolg van de lopende juridische procedure tegen de Staat, die eerder door Essent was opgestart in verband met de van rijkswege opgelegde verplichting tot afsplitsing van haar netwerkbedrijf en de daardoor door Essent geleden schade.

*7. WMD*

Het betreft hier een vennootschap die tot doel heeft de zorg voor en de instandhouding van de (drink)watervoorziening in haar verzorgingsgebied. Alleen de provincie Drenthe en de gemeenten in deze provincie kunnen aandeelhouder zijn. Statutair hebben de gezamenlijke Gemeenten en de Provincie elk 50 % van de aandelen. Het aantal aandelen is afhankelijk van het aantal aansluitingen in de gemeente en eens per drie jaar wordt het aantal uitstaande aandelen bijgesteld.

De WMD is een structuurvennootschap waarbij een commissaris wordt benoemd door GS; drie door de gemeenten en de overige door de RvC. Er zijn dus vier commissarissen van overheidswege. Schorsing en ontslag geschieden volgens de wet door degene die met de benoeming is belast. De commissaris van overheidswege die door GS is benoemd, wordt dus ook door GS geschorst en ontslagen. De door GS benoemde commissaris is statutair tevens voorzitter van de Raad van Commissarissen.

De WMD is een vennootschap die vooral een publiek belang moet dienen. Evenals met andere nutsbedrijven het geval is geweest, ontwikkelt ook de WMD zich meer in de richting van een bedrijf dat, ook marktgerichte dochterondernemingen heeft. Over deze ontwikkeling is al enige tijd een discussie aan de gang die mogelijk in 2010 en anders in 2011 moet leiden tot een ontvlechting van de productie en levering van drinkwateractiviteiten en de overige al dan niet commerciële activiteiten.

*8. GAE*
Het doel van de vennootschap is de uitoefening van het luchthavenbedrijf, waaronder met name de aanleg, het onderhoud, de ontwikkeling en de exploitatie van het luchthaventerrein. Op dit moment zijn er geen private aandeelhouders. De statuten sluiten de mogelijkheid daartoe echter niet uit.
Bij GAE is minder sprake van een openbaar taakkarakter. Het in stand houden van de luchthaven is van grote betekenis voor de infrastructuur. Uit het doel van de vennootschap, zoals in de statuten omschreven, komt dit aspect niet of nauwelijks naar voren.
De provincie heeft een aanmerkelijk financieel belang in GAE. De uitoefening van de rechten als aandeelhouder en verstrekker van financiele middelen kan voldoende mogelijkheden bieden voor beinvloeding en toezicht. Het commissariaat wordt vervuld door een derde.

Tot 2002 droegen de regionale aandeelhouders bij in het exploitatietekort voor in totaal 60%. Met ingang van 2003 tot en met 2012 verstrekken de regionale aandeelhouders jaarlijks een vaste kapitaalbijdrage van totaal € 1.021.005,--. Deze kapitaalstortingen worden jaarlijks toegevoegd aan de agioreserve van GAE.

| Aandelenverdeling | |
|---|---|
| Provincie Drenthe | 30% |
| Provincie Groningen | 30% |
| Gemeente Groningen | 26% |
| Gemeente Assen | 10% |
| Gemeente Tynaarlo | 4% |

e

## Programma 5. Leefomgeving

### Privaatrechtelijke rechtspersoon

*LMA*
Het doel van de Stichting LMA is om alle relevante meldingen te registreren van binnenlandse transporten van gevaarlijk afval, bedrijfsafval en scheepsafval. De Stichting LMA stelt deze gegevens beschikbaar aan de overheid ten behoeve van de handhaving, beleid en vergunningverlening.
Deze taken worden ten behoeve van de provincies en het Rijk (Ministerie van VROM) uitgevoerd. Een deel van deze taken geschiedt op grond van het bepaalde in de WM. Het doel en de taken van de stichting betreffen een stuk verlengd rijks- en provinciaal bestuur.

### Bestuursrechtelijke rechtspersoon

*Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe*
Het fonds heeft tot doel de werkzaamheden en taken te vervullen die de WM in artikel 15.47 voorschrijft of mogelijk maakt. Het fonds beheert de uit de opbrengsten van de nazorgheffing verkregen middelen, dat nodig is om de eeuwigdurende nazorg van de onder de wet vallende gesloten stortplaatsen te waarborgen.

# Paragraaf 2.7 Grondbeleid

Op grond van artikel 9 van het BBV dient de Begroting een uiteenzetting te bevatten over het grondbeleid. De provincie Drenthe ziet vooralsnog geen noodzaak voor het voeren van een substantieel (actief) grondbeleid.

Op kleinere schaal worden naar behoefte, in verband met de realisatie van de infrastructurele werken, soms stukjes grond aangekocht.

De grondaankopen ten behoeve van de EHS worden vanaf 1 januari 2007 gefinancierd uit het ILG. Vanaf die datum is de aansturing van grondaankopen door de DLG en BBL verschoven van het Rijk naar provincie. De provincie is hoofdopdrachtgever voor de grondverwerving door BBL en heeft de beschikking over de budgetten voor grondverwerving (EHS) via het ILG. Hiervoor hebben wij een handelingskader grondverwerving vastgesteld. Hierin is onder andere opgenomen het grondprijsbeleid en de spelregels daarvan, afspraken over aan- en verkopen, inzet van instrumentarium. Het handelingskader is een uitwerking van het aansturingsprotocol DLG/BBL. Dit regelt de aansturing van DLG/BBL. De provincie heeft vanaf nu meer vrijheid voor handelen met grond. Wij krijgen de lusten, maar ook de lasten. Daarnaast bestaat de mogelijkheid te schuiven met budgetten binnen de ILG-doelen, zodat de realisatie van de EHS goed voortgang blijft houden.

Voorts merken wij op dat de financiële verplichtingen die voortvloeien uit het eerder afgesloten convenant IPO-LNV voor de realisering van de EHS voortduren. Het betreft financieringsafspraken met het Groenfonds; de benodigde middelen maken, gelabeld, onderdeel uit van het Provinciefonds.

Op basis van de nieuwe rol van de provincie wordt onderzocht in hoeverre, aanvullend op het bestaande instrumentarium, zoals de nWRO, de WILG etc, of actief grondbeleid noodzakelijk is.

Enkele jaren geleden is de provincie voor het realiseren van de beleidsdoelen natuur (EHS), milieu en het verbeteren van de agrarische structuur gestart met beperkt grondbeleid. De provincie verkent de noodzaak van een actief provinciaal grondbeleid, maar vooralsnog lijkt het huidige instrumentarium voldoende zijn. De bevindingen van de verkenning naar de optie van een actief provinciaal grondbeleid worden in 2010 aan de staten voorgelegd.

# II Financiële begroting

# II.1 Overzicht van lasten en baten, tevens Meerjarenraming 2011-2014

| Programma 1. De provincie doét er toe! | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 4.278.716 | 5.116.482 | 3.141.617 | 2.502.604 | 2.500.680 | 2.467.905 |
| Totaal baten | 30.138 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Subtotaal voor bestemming | 4.248.579 | 5.104.482 | 3.129.617 | 2.490.604 | 2.488.680 | 2.455.905 |

| Programma 2. Samenleving met samenhang | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 69.999.559 | 70.646.531 | 66.614.552 | 65.117.822 | 62.369.088 | 62.559.610 |
| Totaal baten | 35.690.761 | 36.280.467 | 35.638.172 | 35.552.069 | 35.566.228 | 35.580.266 |
| Subtotaal voor bestemming | 34.308.798 | 34.366.064 | 30.976.380 | 29.565.753 | 26.802.860 | 26.979.344 |

| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 76.593.892 | 85.668.131 | 102.070.926 | 110.008.103 | 84.037.150 | 78.780.627 |
| Totaal baten | 42.128.615 | 45.933.183 | 43.322.108 | 47.304.980 | 43.870.859 | 43.714.856 |
| Subtotaal voor bestemming | 34.465.277 | 39.734.948 | 58.748.818 | 62.703.123 | 40.166.291 | 35.065.771 |

| Programma 4 Kennis wérkt | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 17.638.221 | 11.402.725 | 12.547.420 | 6.625.315 | 6.727.601 | 4.027.601 |
| Totaal baten | 204.198.316 | 2.073.370 | 1.533.631 | 2.534.251 | 2.534.921 | 2.534.921 |
| Subtotaal voor bestemming | -186.560.095 | 9.329.355 | 11.013.789 | 4.091.064 | 4.192.680 | 1.492.680 |

| Programma 5. Leefomgeving | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 53.550.195 | 97.466.034 | 72.746.901 | 67.760.293 | 78.504.887 | 67.183.691 |
| Totaal baten | 32.712.055 | 70.650.417 | 51.144.691 | 50.260.691 | 50.075.591 | 49.604.591 |
| Subtotaal voor bestemming | 20.838.140 | 26.815.617 | 21.602.210 | 17.499.602 | 28.429.296 | 17.579.100 |

| Programma 6. Middelen | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 55.105.025 | 55.284.147 | 55.602.880 | 54.799.369 | 55.765.526 | 54.806.907 |
| Totaal baten | 131.217.851 | 138.076.760 | 137.529.636 | 139.383.358 | 141.290.729 | 141.929.770 |
| Subtotaal voor bestemming | -76.112.827 | -82.792.613 | -81.926.756 | -84.583.989 | -85.525.203 | -87.122.863 |

| Saldi programma's | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De provincie doét er toe! | 4.248.579 | 5.104.482 | 3.129.617 | 2.490.604 | 2.488.680 | 2.455.905 |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | 34.308.798 | 34.366.064 | 30.976.380 | 29.565.753 | 26.802.860 | 26.979.344 |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 34.465.277 | 39.734.948 | 58.748.818 | 62.703.123 | 40.166.291 | 35.065.771 |
| Programma 4 Kennis wérkt | -186.560.095 | 9.329.355 | 11.013.789 | 4.091.064 | 4.192.680 | 1.492.680 |
| Programma 5. Leefomgeving | 20.838.140 | 26.815.617 | 21.602.210 | 17.499.602 | 28.429.296 | 17.579.100 |
| Programma 6. Middelen | -76.112.827 | -82.792.613 | -81.926.756 | -84.583.989 | -85.525.203 | -87.122.863 |
| Saldo voor bestemming | -168.812.127 | 32.557.853 | 43.544.058 | 31.766.157 | 16.554.604 | -3.550.063 |
| Bijdragen aan reserves | 240.744.813 | -11.007.184 | 1.066.467 | 8.587.424 | 12.707.946 | 16.675.720 |
| Bijdragen van reserves | -73.267.099 | -21.550.669 | -44.610.525 | -40.353.581 | -29.262.550 | -13.125.657 |
| Saldo onttrekkingen reserves | 167.477.714 | -32.557.853 | -43.544.058 | -31.766.157 | -16.554.604 | 3.550.063 |
| Resultaat | -1.334.413 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |

# II.2 Verklaring aanmerkelijke verschillen

De bedragen opgenomen in het overzicht van baten en lasten, tevens meerjarenraming 2011-2014, geven in sommige gevallen aanmerkelijke verschillen te zien. Hiervoor is een aantal oorzaken aan te wijzen, waarvan we hier de voornaamste noemen.

- Bepaalde begrotingsjaren bevatten incidentele uitgaven.
- Met name in de sfeer van de specifieke uitkeringen komt het voor, dat programma's aflopen; in de regel levert dat zowel aan de kant van de lasten als aan de kant van de baten verschillen tussen jaren op.
- Elk jaar worden de boekwaarden van de financieel nog niet afgesloten investeringen geactualiseerd. Samen met de in de Voorjaarsnota vastgestelde en ten opzichte van de vorige meerjarenraming gewijzigde uitgangspunten, in casu de te hanteren rentepercentages, leidt dit tot geactualiseerde kapitaallasten van deze investeringen.
- In de Meerjarenraming 2011-2014 zijn de besluiten verwerkt die zijn genomen naar aanleiding van de Voorjaarsnota 2010. In de praktijk komt dit neer op de verwerking van de aanvullende bezuinigingen die noodzakelijk zijn geworden als gevolg van de aangenomen amendementen op en moties over de Voorjaarsnota 2010. De aanvullende bezuinigingen worden toegelicht in de Nota van aanbieding bij de Begroting 2011.

Een toelichting op de verschillen tussen de dienstjaren 2010 en 2011 is gegeven in het programmaplan, bij de betreffende programma's. Waar de financiële totaaloverzichten voor de programma's substantiële verschillen tussen de jaren 2010 en 2011 laten zien, wordt hiervoor een toelichting gegeven. Wij verwijzen naar de toelichting per programma.

# II.3 Incidentele lasten en baten

In de Meerjarenraming 2010-2014 zijn incidentele lasten en baten opgenomen. Onder incidentele lasten en baten worden in elk geval verstaan de in de jaren 2011, 2012 en 2013 geraamde lasten en baten. Hieronder zijn ook begrepen de eenmalige lasten die worden gedekt door bijdragen van derden (veelal de rijksoverheid) en de lasten die worden gedekt door een bijdrage van reserves. Onder de eenmalige lasten zijn deels ook de uitgaven voor de prioriteiten begrepen, tegen de achtergrond van de aanname, dat in 2011 een nieuw College ook nieuwe prioriteiten zal willen stellen. De overzichten van de eenmalige lasten en baten zien er als volgt uit.

| Overzicht incidentele laten Begroting 2011 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De provincie doét er toe! | | | | |
| De provincie doet ertoe; Interactiever informeren en profileren | 150.000 | 0 | 0 | 0 |
| De provincie doet ertoe; Uitvoering bestuursakkoord | 304.810 | 0 | 0 | 0 |
| De provincie doet ertoe; Digitale informatie en (E)dienstverlening | 170.000 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal Programma 1 | 624.810 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | | | | |
| Samenlevinng met samenhang; Flexmiddelen ; Sociale agenda | 142.159 | 246.872 | 284.477 | 280.575 |
| Samenleving met samenhang; Bijdragen aan instellingen sociaal-cultureel werk in wachtgeldverplichtingen | 113.445 | 113.445 | 0 | 0 |
| Samenleving met samenhang; Stichting Staat voor Mens en Maatschappij | 1.991.890 | 1.757.799 | 1.517.621 | 1.554.044 |
| Samenleving met samenhang; Sociale en culturele ontwikkeling | 202.000 | 0 | 0 | 0 |
| Samenleving met samenhang; Onderwijskansenplan | 600.000 | 500.000 | 0 | 0 |
| Samenleving met samenhang; Kansen voor Sport Drenthe profilering als sportprovincie | 418.500 | 0 | 0 | 0 |
| Samenleving met samenhang; Kansen voor "7 tot 7"diensten- en voorzieningen programma in Drentste gemeenten | 465.000 | 400.000 | 0 | 0 |
| Samenleving met samenhang; Sociale en culturele ontwikkeling | 408.489 | 235.319 | 108.815 | 108.815 |
| Samenleving met samenhang; Kansen voor jeugd en gezing | 1.300.000 | 600.000 | 0 | 0 |
| Samenleving met samenhang; Sociale en culturele ontwikkeling | 319.500 | 0 | 0 | 0 |
| Samenleving met samenhang; Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte | 93.000 | 93.000 | 0 | 0 |
| Samenleving met samenhang; Versterken culturele infrastructuur Drenthe | 214.000 | 214.000 | 0 | 0 |
| Samenleving met samenhang; Museum de Buitenplaats | 225.000 | 225.000 | 0 | 0 |
| Samenleving met samenhang; Behoud en ontwikkelen van cultureel erfgoed | 100.000 | 100.000 | 0 | 0 |
| Samenleving met samenhang, Intensivering monumentenzorg | 418.000 | 240.000 | 0 | 0 |
| Samenleving met samenhang; Vergroten cultuurparticipatie | 883.500 | 883.500 | 0 | 0 |
| Samenleving met samenhang; Versterken culturele infrastructuur Drenthe | 244.000 | 244.000 | 0 | 0 |
| Samenleving met samenhang; Flexmiddelen; Culturele en Museale agenda | 50.000 | 50.000 | 0 | 0 |
| Samenleving met samenhang; Sociale en culturele ontwikkeling | 248.363 | 320.881 | 1.632.758 | 1.632.758 |
| Samenleving met samenhang; Behoud en ontwikkelen van cultureel erfgoed | 100.000 | 100.000 | 0 | 0 |
| Totaal programma 2 | 8.536.846 | 6.323.816 | 3.543.671 | 3.576.192 |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | | | | |
| Ruimte en berekbaarheid; Overige goederen en diensten | 6.000.000 | 1.140.698 | 1.163.500 | 1.774.801 |
| Ruimte en berekbaarheid; Regionaal Specifiek Pakket Zuider Zee Lijn (RSP) | 24.312.027 | 24.896.447 | 18.837.866 | 18.479.765 |
| Ruimte en bereikbaarheid; Overige goederen en diensten | 200.000 | 1.400.000 | 1.400.000 | 1.000.000 |
| Ruimte en bereikbaarheid; Stimulering Drentse woningmarkt | 1.295.000 | 0 | 0 | 0 |

| Overzicht incidentele laten Begroting 2011 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|
| Ruimte en bereikbaarheid; Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | 250.000 | 0 | 0 | 0 |
| Ruimte en bereikbaarheid; Attractieve steden | 2.000.000 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal programma 3 | 34.057.027 | 27.437.145 | 21.401.366 | 21.254.566 |
| Programma 4 Kennis wérkt | | | | |
| Kennis werkt; NV Groningen Airport Eelde | 308.062 | 308.062 | 0 | 0 |
| Totaal programma 4 | 308.062 | 308.062 | 0 | 0 |
| Programma 5. Leefomgeving | | | | |
| Ruimte en bereikbaarheid; Opgaven voor wateroverlast en watertekort, realisatie water-winbergingsgebieden en combineren "blauwe en groene diensten" | 1.000.000 | 0 | 0 | 0 |
| Leefomgeving; Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving | 355.000 | 0 | 0 | 0 |
| Leefomgeving; Leren voor duurzaamheid | 112.000 | 0 | 0 | 0 |
| Leefomgeving; Kosten uitvoering bodemsaneringsprogramma | 4.066.300 | 3.189.300 | 2.922.300 | 2.451.300 |
| Leefomgeving; Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit | 75.000 | 0 | 0 | 0 |
| Leefomgeving; Opstellen beheersplannen Natura 2000 | 95.000 | 0 | 0 | 0 |
| Leefomgeving; Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | 350.000 | 0 | 0 | 0 |
| Leefomgeving; Bijdrage project Tusschenwater. | 1.000.000 | 0 | 0 | 0 |
| Leefomgeving; Terugdringen uitstoot ammoniak | 69.000 | 0 | 0 | 0 |
| Leefomgeving; Aankoop en inrichting van Ecologische Hoofdstructuur | 112.500 | 0 | 0 | 0 |
| Leefomgeving; Herijking ontwikkelingsperspectief Veenkoloniën | 200.000 | 0 | 0 | 0 |
| Leefomgeving; Buffering Bargerveen | 500.000 | 225.000 | 0 | 0 |
| Leefomgeving; Vitaal Platteland | 250.000 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal programma 5 | 8.184.800 | 3.414.300 | 2.922.300 | 2.451.300 |
| Programma 6. Middelen | | | | |
| Financieel akkoord 2008 Rijk/IPO | 5.000.000 | 0 | 0 | 0 |
| Kosten ICT-projecten | 490.400 | 0 | 0 | 0 |
| Organisatieontwikkeling | 424.342 | 0 | 0 | 0 |
| Proceskosten | 159.000 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal programma 6 | 6.073.742 | 0 | 0 | 0 |
| | | | | |
| Overzicht incidentele baten Begroting 2011 | | | | |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | | | | |
| Samenleving met samenhang; Bijdrage van OC&W voor aanpak (zeer) zwakke scholen | -100.000 | 0 | 0 | 0 |
| Samenleving met samenhang; Later te besteden Rijksmiddelen Jeugdzorg | -1.200.000 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal programma 2 | -1.300.000 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | | | | |
| Ruimte en bereikbaarheid; Eerder ontvangen Rijksmiddelen BDU overig | -2.199.611 | 0 | 0 | 0 |
| Ruimte en bereikbaarheid; Eerder ontvangen Rijksmiddelen BDU overig | -200.000 | 0 | 0 | 0 |
| Ruimte en bereikbaarheid; Overige opbrengsten | -1.480.519 | -9.165.727 | -8.970.922 | -10.139.753 |
| Ruimte en bereikbaarheid; Overige opbrengsten | -6.023.333 | -4.660.000 | -1.324.834 | 0 |
| Totaal programma 3 | -9.903.463 | -13.825.727 | -10.295.756 | -10.139.753 |
| Programma 5. Leefomgeving | | | | |
| Leefomgeving; Bijdragen Rijk in kosten bodemsaneringen | -1.550.537 | -673.537 | -456.537 | -361.537 |
| Leefomgeving; Bijdrage van Min. van LNV | -112.000 | 0 | 0 | 0 |
| Leefomgeving; Bijdrage Rijk voor Natura 2000 | -95.000 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal programma 5 | -1.757.537 | -673.537 | -456.537 | -361.537 |
| Programma 6. Middelen | | | | |
| Decentralisatie-uitkering integratieuitkering Cultuurparticipatie | -298.118 | -298.118 | 0 | 0 |

| Overzicht incidentele laten Begroting 2011 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|
| Decentralisatie-uitkering stimulering van Lokale Klimaatinitiatieven (SLOK) | -78.094 | 0 | 0 | 0 |
| Decentralisatie-uitkering uitname muskus- en beverrattenbestrijding | -50.668 | 0 | 0 | 0 |
| Decentralisatie-uitkering externe veiligheid | -498.000 | 0 | 0 | 0 |
| Decentralisatie-uitkering RSP (extrapolatie) | -863.713 | -2.591.139 | -2.591.139 | -2.591.139 |
| Bijdrage van reserve versterking economische structuur | -3.504.000 | 0 | 0 | 0 |
| Bijdrage van de saldireserve | -606.000 | 0 | 0 | 0 |
| Bijdrage van Reserve RSP | -22.831.508 | -15.730.720 | -9.866.944 | -8.340.012 |
| Bijdrage van reserve grondwaterheffing | -85.000 | -85.000 | 0 | 0 |
| Bijdrage van reserve Investeringen verkeer en vervoer | -3.549.583 | -16.727.163 | -756.995 | -470.844 |
| Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | -6.000.000 | -1.140.698 | -1.163.500 | -1.774.801 |
| Bijdrage van Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | -76.667 | -3.340.000 | -4.739.579 | -1.200.000 |
| Bijdrage van Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | -5.468.000 | -2.990.000 | -1.400.000 | -1.000.000 |
| Totaal programma 6 | -43.909.351 | -42.902.838 | -20.518.157 | -15.376.796 |

# II.4 Financiële positie en toelichting

## 4.1 Investeringen naar nut

Artikel 20 van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) bepaalt dat bij de raming voor het begrotingsjaar van de financiële gevolgen van het bestaande en nieuwe beleid afzonderlijk aandacht moet worden besteed aan de investeringen. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt in vervangings- en uitbreidingsinvesteringen met een economisch nut en met een maatschappelijk nut. Investeringen hebben een economisch nut indien ze verhandelbaar zijn en/of indien ze kunnen bijdragen aan het genereren van middelen.

De investeringen zien er de komende jaren op begrotingsbasis als volgt uit.

| | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| 1. Vervangingsinvesteringen met een economisch nut: | | | | |
| Hard- en software automatisering | 1.279.538 | 911.000 | 65.000 | 330.000 |
| Huisvestingsbeleidsplan/revitalisering provinciehuis | 5.272.548 | - | - | - |
| | 6.552.086 | 911.000 | 65.000 | 330.000 |
| 2. Uitbreidingsinvesteringen met een economisch nut | | | | |
| Huisvestingsbeleidsplan/Drents Museum | 1.466.000 | - | - | - |
| | 1.466.000 | - | - | - |
| 3. Uitbreidingsinvesteringen met een maatschappelijk nut: | | | | |
| Investeringen verkeer en vervoer | 24.945.445 | - | - | - |
| Investeringen verkeer en vervoer prioriteit 3.11 | 4.321.750 | 11.178.250 | 11.000.000 | 12.000.000 |
| Relatienotagebieden | 816.804 | 816.804 | 816.804 | 816.804 |
| | 30.083.999 | 11.995.054 | 11.816.804 | 12.816.804 |
| Totaal | 38.102.085 | 12.906.054 | 11.881.804 | 13.146.804 |

De kapitaallasten van de investeringen verkeer en vervoer (Pup) worden via de begroting verrekend met de Reserve Investeringen verkeer en vervoer. De kapitaallasten van Investeringen verkeer en vervoer prioriteit 3.11 komen rechtstreeks ten laste van programma 3 Ruimte en bereikbaarheid, zonder verrekening met reserves.

| Progr. | Thema/product | Prestatie | Omschrijving | T.l.v. product |
|---|---|---|---|---|
| 2 | Culturele en Museal agenda | 6830701 | Depot Drents Museum overige | 3830702 |
| 2 | Culturele en Museal agenda | 6830702 | Depot Drents Museum installaties | 3830702 |
| 2 | Culturele en Museal agenda | 6830703 | Depot Drents Museum gebouw | 3830702 |
| 2 | Culturele en Museal agenda | 6830704 | Uitbreiding Drents Museum | 3830702 |
| Totaal product Culturele en Museal agenda | | | | |
| Totaal Programma 2. Samenleving met samenhang | | | | |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300515 | N372 Transferium/aansl/A7 FVV | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300520 | Bijdrage prov. Bereikbaarheid Meppel FVV Fietsroute Koedijkslanden | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300602 | N34 Fietstunnel Gieten | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300604 | UCA6 Opwaardering fietsroute Assen-Vries en aanpassing OV-voorzieningen | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300705 | N371 Aansluiting N371/N373 / Optimalisering aansluiting N371/N373 (Norgerbrug) | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300711 | A28/N386 Versnelling Q-liner Assen-Groningen+ verbetering halte A28/N386 | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300713 | Q-liner Zuidlaren-Groningen | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300714 | N386 Toegankelijkheid NP Drentse Aa | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300716 | OV-vriendelijke ontsluiting | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300718 | Knooppunt Hoogeveen-oost (carpoolplaats + Haltevoorziening) | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300723 | Ontsluiting woonwijken Nw. Amsterdamsestraat | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300724 | Verdubbeling Nw. Amsterdamsestraat + Rotonde | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300732 | Gieten Multimodaal knooppunt | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300733 | N374 Busstation Borger | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300740 | Toegankelijkheid Dwingelderveld | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300809 | Fietsenstalling Coevorden | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300810 | Maatregelen Nw. Amsterdamsestraat | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300811 | Schutstraat Hoogeveen | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300812 | Fietsbrug Hoogeveenschevaart | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300814 | Vormgeving Verbindingsweg | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300818 | N372/N386Vervanging VRI | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300819 | N372 Busbaan Peizermade-Peize | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300904 | N34 aansluiting Eext op verkeersplein Gieten (6e poot) | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300906 | N34: Bewegwijzering Plopsaland | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300909 | N48: Bijdrage nieuwe ontsluitingsweg Zuidwolde | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6301014 | Fietstellers Mon./An.; fietstell./telpunten | 3300313 |
| Totaal thema bereikbaarheid pup 2010 en eerder | | | | |
| 3 | Thema Innovatie | 6300727 | Dynamisch informatiesysteem Gemeente Emmen | 3300313 |
| 3 | Thema Innovatie | 6300734 | N374 Dynamisch informatiesysteem Borger | 3300313 |
| 3 | Thema Innovatie | 6300815 | Parkeerverwijssysteem | 3300313 |
| 3 | Thema Innovatie | 6300820 | N919 DRIS Veenhuizen | 3300313 |
| 3 | Thema Innovatie | 6300823 | N386 DRIS Vries-Zuidlaren | 3300313 |
| 3 | Thema Innovatie | 6300824 | N386 DRIS Tynaarlo | 3300313 |
| 3 | Thema Innovatie | 6301007 | Aanleg 50 haltevoorzieningen langs prov. Wegen (Kolibri) | 3300313 |
| Totaal thema Innovatie pup 2010 en eerder | | | | |
| 3 | Thema Leefomgeving | 6300919 | Bijdrage kunstprojecten langs provinciale wegen | 3300313 |
| 3 | Thema Leefomgeving | 6300921 | A28: aanleg bewaakt parkeren voor vrachtauto's in Rogat | 3300313 |
| 3 | Thema Leefomgeving | 6300922 | Aanleg 50 haltevoorzieningen langs prov. Wegen (onderdeel Kolibri) | 3300313 |
| 3 | Thema Leefomgeving | 6300923 | Monitoring verkeersintensiteiten (uitbr. GSM-uitlezen + optimalis.verw. Data) | 3300312 |
| 3 | Thema Leefomgeving | 6301003 | Kunstprojecten langs provinciale wegen | 3300313 |
| Totaal thema Leefomgeving pup 2010 en eerder | | | | |

| Totale krediet* | Boekwaarde 1 jan. 2010 | Vermeerde-ring 2010 | Verminde-ring 2010 | Vermeerde-ring 2011 | Verminde-ring 2011 | Vermeerde-ring 2012 | Verminde-ring 2012 | Vermeerde-ring 2013 | Verminde-ring 2013 | Vermeerde-ring 2014 | Verminde-ring 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 183.810 | 0 | 183.810 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 2.327.865 | 0 | 2.327.865 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 3.299.094 | 3.059.961 | 239.133 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 14.461.000 | 3.825.147 | 13.169.853 | 4.000.000 | 3.016.000 | 1.550.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 20.271.769 | 6.885.108 | 15.920.661 | 4.000.000 | 3.016.000 | 1.550.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 20.271.769 | 6.885.108 | 15.920.661 | 4.000.000 | 3.016.000 | 1.550.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.274.690 | 507.687 | 767.003 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 500.000 | 0 | 500.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 150.000 | 672.036 | 0 | 522.036 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.078.534 | 623.192 | 1.954.187 | 1.498.845 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 4.500.000 | 63.855 | 100.000 | 0 | 4.336.145 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 0 | 200.000 | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 200.000 | 0 | 200.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 250.000 | 767.619 | 0 | 517.619 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 250.000 | 0 | 250.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 125.000 | 0 | 125.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 328.000 | 0 | 218.000 | 0 | 110.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 300.000 | 0 | 200.000 | 0 | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.000.000 | 152.920 | 847.080 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 800.000 | 0 | 800.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 250.000 | 0 | 0 | 0 | 250.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 125.000 | 0 | 0 | 0 | 125.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 3.800.000 | 0 | 2.533.000 | 0 | 1.267.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 810.000 | 0 | 0 | 0 | 810.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.000.000 | 0 | | 0 | 1.000.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 250.000 | 0 | 0 | 0 | 250.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.000.000 | 0 | | | 1.133.000 | 133.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 800.000 | -7.338 | 1.407.338 | 600.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 250.000 | 0 | | | 500.000 | 250.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 50.000 | 12.930 | 37.070 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 750.000 | 0 | | 0 | 750.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 125.000 | 0 | 125.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 20.066.224 | 2.792.901 | 10.263.678 | 3.238.500 | 10.631.145 | 383.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 0 | | 0 | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 27.023 | 122.977 | 50.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 200.000 | 0 | | | 200.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 0 | | | 150.000 | 50.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 225.000 | 0 | | | 225.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 0 | | | 150.000 | 50.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 250.000 | 0 | 0 | 0 | 250.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.075.000 | 27.023 | 122.977 | 50.000 | 1.075.000 | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 50.000 | 8.640 | 41.360 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 75.000 | 60.000 | | | 590.000 | 575.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 250.000 | 0 | 0 | 0 | 250.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 190.000 | 100.469 | 89.531 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 50.000 | 0 | 75.000 | 50.000 | 25.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 615.000 | 169.109 | 205.891 | 50.000 | 865.000 | 575.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |

| Progr. | Thema/product | Prestatie | Omschrijving | T.l.v. product |
|---|---|---|---|---|
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6300405 | N853 ontsluiting Vierslagen FVV | 3300313 |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6300517 | Bijdrage prov. Bereikbaarheid Assen FVV Stationsomgeving/Peelo | 3300313 |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6300519 | Bijdrage prov. Bereikbaarheid Hoogeveen FVV Revitalisering De Wieken | 3300313 |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6300607 | UCSC6 Herinrichting stationsomgeving Coevorden | 3300313 |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6300725 | 2e fase ontsluiting Delftlanden | 3300313 |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6300907 | Bijdrage aan Station Emmen-Zuid | 3300313 |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6301006 | Reservering provinciale bijdrage aan Assen | 3300313 |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6301009 | Diverse studies OV en Spoor in Drenthe | 3300313 |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6319956 | Emmen-Ter Apel N391 INFRA | 3300312 |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6330006 | Reconstructie Ericasluis | 3330501 |
| Totaal thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling pup 2010 en eerder | | | | |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300502 | N371 aanpassingen herinrichting FVV | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300613 | TRO6 N375 Aanleg rotonde westelijke aansluiting A28 | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300708 | N372 Roden-Peizermade richtlijn EHK | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300709 | N386 aansluiting Peize-Zuid | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300729 | N379 Bargercompascuum microrotonde | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300736 | N371 Wegvak Norgerbrug-Wittelerbrug (hm 5.1-27.5) richtlijn EHK. | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300807 | N374/N857 Reconstructie aansluiting | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300813 | N375/A32 Rotondes aansluiting | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300821 | N919 Traverse Veenhuizen: aansluiting Bankenbosch | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300822 | N919 Herinrichting wegvakken hm. 3.0-6.9 en Norgerhaven-Laan Weldadigheid | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300910 | N386: Planuitwerking 'Mooi zo, veilig zo' De Groeve | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300911 | N374: Herinr. Wegvak hm. 16.9-23.0 (Borger-Schoonlo) afslag Westdorp/ fietspad | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300912 | N371: Herinr. Wegvak Norgerbrug-Hoogersmilde (incl. Bovensmilde en Smilde) | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300914 | N353: Wegvak Darp-Wapserveen inrichten tot GOW B (markering) | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300915 | N371: aanp. Wegvak Willelte-Havelte als GOW | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300917 | N855: herinr. Bebouwde kom Wapse | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6301010 | N919: Bijdrage voor maatregelen Poorten Veenhuizen | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6301011 | N379 Aanpassen wegvak hm. 0.3-4.3 aan richtlijn EHK | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6301012 | N386:Mooi zo, Veilig zo De Groeve | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6301013 | N386: Rotonde kruispunt N386/N858 | 3300313 |
| Totaal thema Veiligheid pup 2010 en eerder | | | | |
| 3 | Verkeer Investeringsnota prioriteit 3.11 | 6311001 | Investeringsnota voorjaarsnota 2007 plus prioriteit 3.11 | 3300315 |
| 3 | Verkeer Investeringsnota prioriteit 3.11 | 6311002 | Nieuwe hoofdontsluiting langs Vliegveld Hoogeveen (bijdrage in kader convenant) | 3300315 |
| 3 | Verkeer Investeringsnota prioriteit 3.11 | 6311003 | N386: Maatregelen fietsroute+ Vries-Zuidlaren (1e fase) | 3300315 |
| 3 | Verkeer Investeringsnota prioriteit 3.11 | 6311004 | Vervolgstudie Transferium De Punt | 3300315 |
| 3 | Verkeer Investeringsnota prioriteit 3.11 | 6311005 | Monitoring: Beleidsmonitoring: onderhoud tellers; licentie- en abonnementskosten | 3300315 |
| 3 | Verkeer Investeringsnota prioriteit 3.11 | 6311006 | Onderzoek: Beleidsonderzoek en metingen Regionale bereikbaarheid | 3300315 |
| 3 | Verkeer Investeringsnota prioriteit 3.11 | 6311007 | PR en Communicatie | 3300315 |
| 3 | Verkeer Investeringsnota prioriteit 3.11 | 6311008 | N372: herinrichting bebouwde kom Peizermade | 3300315 |
| 3 | Verkeer Investeringsnota prioriteit 3.11 | 6311009 | N353: Herinrichting Wilhelminaoord | 3300315 |
| 3 | Verkeer Investeringsnota prioriteit 3.11 | 6311010 | Kunstprojecten langs provinciale wegen | 3300315 |
| 3 | Verkeer Investeringsnota prioriteit 3.11 | 6311011 | Projecten Mobiliteitsmanagement t.b.v. fiets en carpoolen | 3300315 |
| 3 | Verkeer Investeringsnota prioriteit 3.11 | 6311012 | N381: Maatregelen knooppunt N381/A28 bij Beilen | 3300315 |
| 3 | Verkeer Investeringsnota prioriteit 3.11 | 6311013 | Studies Spoor, OV, Regiotram en Luchtvaart | 3300315 |
| 3 | Verkeer Investeringsnota prioriteit 3.11 | 6311014 | N386: aanvullende maatregelen i.r.m. aanleg Rotonde kruispunt N386/N858 | 3300315 |
| 3 | Verkeer Investeringsnota prioriteit 3.11 | 6311015 | N375: realiseren volledige aansluiting Koekangerveld | 3300315 |
| 3 | Verkeer Investeringsnota prioriteit 3.11 | 6311016 | Studies Veiligheid en Bereikbaarheid | 3300315 |
| Totaal investeringsnota prioriteit 3.11 | | | | |
| Totaal Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | | | | |

| Totale krediet* | Boekwaarde 1 jan. 2010 | Vermeerde-ring 2010 | Verminde-ring 2010 | Vermeerde-ring 2011 | Verminde-ring 2011 | Vermeerde-ring 2012 | Verminde-ring 2012 | Vermeerde-ring 2013 | Verminde-ring 2013 | Vermeerde-ring 2014 | Verminde-ring 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 7.950.001 | 9.243.752 | 2.717.888 | 4.011.639 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 2.000.000 | 0 | 0 | 0 | 2.000.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 900.000 | 310.500 | 589.500 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 500.000 | 0 | 0 | 0 | 500.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 450.000 | 450.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 5.500.000 | 0 | 2.750.000 | 0 | 2.750.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.827.300 | 0 | 0 | 0 | 1.827.300 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 250.000 | 0 | 250.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 3.935.096 | 3.130.071 | 10.582.384 | 9.777.359 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 2.200.000 | 0 | 0 | 0 | 2.200.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 25.512.397 | 13.134.323 | 16.889.772 | 13.788.998 | 9.277.300 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.161.935 | 19.611 | 1.252.324 | 110.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 400.000 | 78.115 | 346.885 | 25.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 700.000 | 59.009 | 565.991 | 250.000 | 550.000 | 225.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 375.000 | 788.864 | 0 | 413.864 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 250.000 | 0 | 250.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 160.000 | 1.164 | 358.836 | 200.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 700.000 | 0 | 0 | 0 | 700.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 333.000 | 482.653 | 59.296 | 208.949 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 400.000 | 0 | 0 | 0 | 400.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.222.475 | 9.010 | 1.699.465 | 486.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 5.900 | 94.100 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.111.482 | 439.340 | 1.390.660 | 718.518 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.284.000 | 1.261.044 | 1.122.950 | 1.099.994 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 78.240 | 0 | 78.240 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 149.960 | 35.673 | 114.287 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 350.000 | 0 | 0 | 0 | 460.600 | 110.600 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 430.000 | 0 |  | 0 | 430.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 240.000 | 0 | 240.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 425.000 | 0 | 0 | 0 | 850.000 | 425.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 525.000 | 0 | 0 | 0 | 650.000 | 125.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 10.396.092 | 3.180.383 | 7.573.034 | 3.512.325 | 4.040.600 | 885.600 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 34.178.250 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 11.178.250 | 0 | 11.000.000 | 0 | 12.000.000 | 0 |
| 1.000.000 | 0 | 0 | 0 | 1.000.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 250.000 | 0 | 0 | 0 | 500.000 | 250.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 0 | 0 | 0 | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 71.750 | 0 | 0 | 0 | 71.750 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 105.000 | 0 | 0 | 0 | 105.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 0 | 0 | 0 | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.500.000 | 0 | 0 | 0 | 1.500.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 440.000 | 0 | 0 | 0 | 880.000 | 440.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 0 | 0 | 0 | 200.000 | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 0 | 0 | 0 | 100.000 |  | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 600.000 | 0 | 0 | 0 | 1.200.000 | 600.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 280.000 | 0 | 0 | 0 | 280.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 0 | 0 | 0 | 200.000 | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 500.000 | 0 | 0 | 0 | 500.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 75.000 | 0 | 0 | 0 | 75.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 39.500.000 | 0 | 0 | 0 | 6.811.750 | 1.490.000 | 11.178.250 | 0 | 11.000.000 | 0 | 12.000.000 | 0 |
| 97.164.713 | 19.303.739 | 35.055.352 | 20.639.823 | 32.700.795 | 3.433.600 | 11.178.250 | 0 | 11.000.000 | 0 | 12.000.000 | 0 |

| Progr. | Thema/product | Prestatie | Omschrijving | T.l.v. product |
|---|---|---|---|---|
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6628480 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2005 en eerder | 3600518 |
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6620680 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2006 | 3600518 |
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6620780 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2007 | 3600518 |
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6620880 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2008 | 3600518 |
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6620980 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2009 | 3600518 |
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6621080 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2010 | 3600518 |
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6621180 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2011 | 3600518 |
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6621280 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2012 | 3600518 |
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6621380 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2013 | 3600518 |
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6621480 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2014 | 3600518 |
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6621580 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2015 | 3600518 |
| Totaal Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | | | | |
| Totaal Programma 5. Leefomgeving | | | | |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270610 | Proces vergunning verlenen en handhaven (voorheen Omgevingsvergunning 2006) | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270702 | Vervangen werkplekken 2007 | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270705 | Migratie Office XP 2007 | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270802 | Info- en comm. Basisvoorzieningen 2008 | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270803 | Processen digitaliseren mbt e-goverment (voorheen Probisdoc (e-government) 2008) | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270804 | Hardware ERP 2008 | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270805 | Processen digitaliseren mbt verstr. subsidies voorheen (Subsidievolgsysteem 2008 | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270806 | Bekabeling netwerk 2008 | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270807 | Verbetering IT-huishouding/processen (voorjaarsnota 2007, prioriteit P6.02) | 2270107 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270808 | Herst. IT-huishouding oa. Digid (Prio 1.5 voorjaarsnota 2007) | 2270107 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270901 | Info- en comm. Basisvoorzieningen 2009 | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5280608 | Vervanging niet-basis ICT | 2281004 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2010 | 5271001 | Vervanging lokaal netwerk 2010 | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2010 | 5271002 | Vervanging randapparatuur 2010 | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2010 | 5271003 | E-architectuur 2010 | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2012 | 5271201 | Verbetering informatie bedrijfsvoering 2012 (verv. Invest. vanuit 2006) | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2012 | 5271202 | ICT basisvoorzieningen 2012 (verv.invest. 2007) | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2012 | 5271203 | Stateninfosysteem (verv. invest. vanuit 2007) | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2013 | 5271301 | Basisvoorzieningen statenleden (verv. invest. vanuit 2008) | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2014 | 5271401 | Vervanging telefooncentrale (verv. invest. vanuit 2006) | 2280301 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2014 | 5271402 | Modernisering GIS (verv. invest. vanuit 2010) | 2270207 |
| Totaal Bedrijfsvoering automatisering informatieplannen | | | | |
| 6 | Bedrijfsvoering, Facilitaire zaken revitalisering provinciehuis | 5280701 | Revitalisering provinciehuis BWK | 2280101 |
| 6 | Bedrijfsvoering, Facilitaire zaken revitalisering provinciehuis | 5280702 | Revitalisering provinciehuis installaties | 2280101 |
| 6 | Bedrijfsvoering, Facilitaire zaken revitalisering provinciehuis | 5280703 | Huisvestingsbeleidsplan (bouwkundig en installaties) (nu ingezet voor o.a. meubilair) | 2280101 |
| 6 | Bedrijfsvoering, Facilitaire zaken revitalisering provinciehuis | 5280704 | Revitalisering provinciehuis bestuursruimte BWK | 2280101 |
| 6 | Bedrijfsvoering, Facilitaire zaken revitalisering provinciehuis | 5280705 | Revitalisering provinciehuis Warmte-koude opslag | 2280101 |
| 6 | Bedrijfsvoering, Facilitaire zaken revitalisering provinciehuis | 5280706 | Revitalisering provinciehuis isolatieglas | 2280101 |
| 6 | Bedrijfsvoering, Facilitaire zaken revitalisering provinciehuis | 5280801 | Huisvestingsbeleidsplan (ICT-voorzieningen) | 2280101 |
| Totaa lBedrijfsvoering, Facilitaire zaken revitalisering provinciehuis | | | | |
| Totaal Programma 6. Middelen | | | | |
| Totaal generaal | | | | |

* De kolom totale krediet betreffen de saldi van uitgaven (vermeerderingen) en inkomsten (verminderingen) voor de periode t/m 2014.

| Totale krediet* | Boekwaarde 1 jan. 2010 | Vermeerde-ring 2010 | Verminde-ring 2010 | Vermeerde-ring 2011 | Verminde-ring 2011 | Vermeerde-ring 2012 | Verminde-ring 2012 | Vermeerde-ring 2013 | Verminde-ring 2013 | Vermeerde-ring 2014 | Verminde-ring 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 1.602.473 | 1.413.870 | 188.603 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 816.804 | 0 | 816.804 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 816.804 | 0 | 0 | 0 | 816.804 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 816.804 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 816.804 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 816.804 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 816.804 | 0 | 0 | 0 |
| 816.804 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 816.804 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 5.686.493 | 1.413.870 | 1.005.407 | 0 | 816.804 | 0 | 816.804 | 0 | 816.804 | 0 | 816.804 | 0 |
| 5.686.493 | 1.413.870 | 1.005.407 | 0 | 816.804 | 0 | 816.804 | 0 | 816.804 | 0 | 816.804 | 0 |
| 300.000 | 0 | 80.000 | 0 | 220.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.090.000 | 295.621 | 594.379 | 0 | 200.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 186.800 | 0 | 186.800 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 81.000 | 16.391 | 64.609 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 492.000 | 319 | 180.000 | 0 | 311.681 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 277.000 | 40.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 237.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 96.000 | 20.853 | 5.147 | 0 | 70.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 265.500 | 0 | 200.000 | 0 | 65.500 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 525.000 | 72.154 | 252.846 | 0 | 200.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 175.000 | 19.643 | 100.000 | 0 | 55.357 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 335.000 | 196.686 | 138.314 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 29.500 | 18.512 | 10.988 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 157.000 | 0 | 0 | 0 | 157.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 44.000 | 0 | 44.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 20.000 | 0 | 20.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 480.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 480.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 59.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 59.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 135.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 135.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 65.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 65.000 | 0 | 0 | 0 |
| 280.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 280.000 | 0 |
| 50.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 50.000 | 0 |
| 5.142.800 | 680.179 | 1.877.083 | 0 | 1.279.538 | 0 | 911.000 | 0 | 65.000 | 0 | 330.000 | 0 |
| 6.425.817 | 1.899.803 | 3.700.000 | 0 | 826.014 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 8.948.702 | 600.000 | 5.000.000 | 0 | 3.348.702 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.604.036 | 0 | 1.300.000 | 0 | 304.036 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 708.000 | 28.786 | 600.000 | 0 | 79.214 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 375.000 | 9.200 | 215.800 | 0 | 150.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 832.082 | 0 | 540.000 | 0 | 292.082 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 412.500 | 15.000 | 125.000 | 0 | 272.500 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 19.306.137 | 2.552.789 | 11.480.800 | 0 | 5.272.548 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 24.448.937 | 3.232.968 | 13.357.883 | 0 | 6.552.086 | 0 | 911.000 | 0 | 65.000 | 0 | 330.000 | 0 |
| 147.571.912 | 30.835.685 | 65.339.303 | 24.639.823 | 43.085.685 | 4.983.600 | 12.906.054 | 0 | 11.881.804 | 0 | 13.146.804 | 0 |

## 4.2 Meerjarige financieringspositie

Om een beeld te krijgen van de ontwikkelingen van de meerjarige financieringspositie hebben wij een meerjarige investerings- en financieringsstaat opgesteld. De meerjarige investerings- en financieringsstaat is in het navolgende per aanvang van het jaar opgesteld.

| | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| Investeringen | | | | |
| A1. Materiële activa (maatschappelijk nut) | 72.845.560 | 77.508.973 | 82.698.023 | 89.101.922 |
| A2. Materiële activa (economisch nut) | 46.106.528 | 43.555.569 | 39.955.511 | 36.963.923 |
| B. Financiële activa | | | | |
| 1. deelnemingen (economisch nut) | 854.607 | 854.607 | 854.607 | 854.607 |
| 2. Bijdrage aan activa in eigendom derden (maatschappelijk nut) | 17.614.928 | 2.205.371 | 2.777.134 | 3.267.216 |
| 3. Verstrekte langlopende geldleningen | 74.626.570 | 74.311.950 | 73.993.720 | 63.400.905 |
| Totaal investeringen | 212.048.193 | 198.436.470 | 200.278.995 | 193.588.573 |
| Financieringsmiddelen | | | | |
| A. reserves/voorzieningen | | | | |
| 1. Algemene reserves | 45.435.632 | 42.679.865 | 50.309.647 | 62.133.817 |
| 2. Bestemmingsreserves | 297.755.135 | 256.966.844 | 217.570.905 | 189.192.132 |
| 3. Voorzieningen (middelen derden) | 2.044.653 | 2.144.653 | 2.244.653 | 2.344.653 |
| 4. Voorzieningen | 27.302.220 | 26.516.378 | 26.156.378 | 25.796.378 |
| B. Opgenomen langlopende geldleningen | 989.002 | 989.002 | 253.258 | 253.258 |
| C. Incidentele financieringsmiddelen | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 |
| Totaal financieringsmiddelen | 383.526.642 | 339.296.742 | 306.534.841 | 289.720.238 |
| Saldo financieringsmiddelen (overschot) | 171.478.449 | 140.860.272 | 106.255.846 | 96.131.665 |

## 4.3 Stand en verloop van reserves en voorzieningen

| | | Saldo 31-dec-2009 | 2010 | 2010 | 2010 | Saldo 31-dec-2010 | 2011 | 2011 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | Na bestemming resultaat reserves | Begrote rente | Begrote vermeerde-ringen | Begrote verminderin-gen | | Begrote rente | Begrote vermeer-deringen | Begrote verminde-ringen |
| Algemene Reserves | | | | | | | | | |
| 050001 | Reserve voor algemene doeleinden | 36.846.334 | - | | 11.016.702 | 25.829.632 | - | | 2.149.767 |
| 050002 | Saldireserve | 1.578.726 | | | 972.726 | 606.000 | | | 606.000 |
| 050005 | Risicoreserve | 19.000.000 | | | | 19.000.000 | | | |
| | | 57.425.060 | - | - | 11.989.428 | 45.435.632 | - | - | 2.755.767 |
| Bestemmingsreserves | | | | | | | | | |
| 060111 | Reserve monitoring voormalige stortplaatsen | 1.319.219 | | | 23.190 | 1.296.029 | | | |
| 060124 | Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt | 4.587.812 | | | 851.227 | 3.736.585 | | | 340.000 |
| 060150 | Reserve versterking economische structuur | 6.504.000 | | | 3.000.000 | 3.504.000 | | | 3.504.000 |
| 060161 | Reserve grondwaterheffing | 624.172 | | | 300.000 | 324.172 | | | 85.000 |
| 060199 | Reserve Investeringen verkeer en vervoer | 24.088.952 | | | 1.741.679 | 22.347.273 | | | 3.549.583 |
| 060211 | Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel | 9.397.912 | | | 41.667 | 9.356.245 | | | 76.667 |
| 060212 | Reserve verdubbeling N33 | 11.965.000 | - | | | 11.965.000 | - | | |
| 060214 | Reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | 11.290.999 | | | 1.212.000 | 10.078.999 | | | 6.000.000 |
| 060215 | Reserve provinciaal aandeel ILG | 10.995.532 | | | - | 10.995.532 | | | |
| 060218 | Reserve Regio Specifiek Pakket | 27.588.393 | 206.913 | 64.000.000 | 7.098.374 | 84.696.932 | 423.485 | - | 22.831.508 |
| 060219 | Reserve opbrengst aandelenverkoop Essent | 151.537.368 | | | 151.537.368 | - | | | |
| 060220 | Reserve opbrengst 2e tranche aandelenverkoop Essent | 41.059.000 | | | 41.059.000 | - | | | |
| 060221 | Dynamische cofinancieringsreserve | - | | 128.596.368 | | 128.596.368 | 642.982 | | |
| 050006 | Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | 20.838.464 | | 394.570 | 10.375.034 | 10.858.000 | | - | 5.468.000 |
| | | 321.796.823 | 206.913 | 192.990.938 | 217.239.539 | 297.755.135 | 1.066.467 | - | 41.854.758 |
| Totalen algemene reserves en bestemmingreserves | | 379.221.883 | 206.913 | 192.990.938 | 229.228.967 | 343.190.767 | 1.066.467 | - | 44.610.525 |

| | | Saldo 31-dec-2009 | 2010 | 2010 | 2010 | Saldo 31-dec-2010 | 2011 | 2011 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | Begrote premie-inleg | Begrote vermeerde-ringen | Begrote verminderin-gen | | Begrote premie-inleg | Begrote vermeer-deringen | Begrote verminde-ringen |
| Voorzieningen middelen derden | | | | | | | | | |
| 072110 | Voorziening spaarhypotheken | 1.944.653 | 100.000 | | | 2.044.653 | 100.000 | - | |
| | | 1.944.653 | 100.000 | - | - | 2.044.653 | 100.000 | - | - |
| Voorzieningen | | | | | | | | | |
| 083173 | Voorziening groot onderhoud provinciehuis | 2.146.491 | | 351.930 | 1.151.500 | 1.346.921 | | 351.930 | 441.570 |
| 083177 | Voorziening groot onderhoud museum | 675.632 | | 121.899 | 121.899 | 675.632 | | 121.899 | 358.101 |
| 083179 | Voorziening spaarverlof | 200.000 | | | 100.000 | 100.000 | | | 100.000 |
| 083180 | Voorziening op vordering op verkoop Vennootschap B.V. | 18.248.444 | | | | 18.248.444 | | | |
| 060216 | Voorziening Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Appa), (voorheen Reserve t.b.v de in te stellen voorziening pensioenen ) | 7.291.222 | | 140.000 | 500.000 | 6.931.222 | | 140.000 | 500.000 |
| Totalen voorzieningen | | 28.561.790 | - | 613.829 | 1.873.399 | 27.302.220 | - | 613.829 | 1.399.671 |
| Saldo reserves en voorzieningen (incl bestemming resultaat 2009) | | 409.728.326 | 306.913 | 193.604.767 | 231.102.366 | 372.537.640 | 1.166.467 | 613.829 | 46.010.196 |

| | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Bespaarde rente obv 3% over de reserves | 2.010 | | | 2011 | | |
| (aanvang van het jaar) | 11.377.000 | | | 10.296.000 | | |

| | Saldo 31-dec-2011 | 2012 Begrote rente | 2012 Begrote vermeerde-ringen | 2012 Begrote verminde-ringen | Saldo 31-dec-2012 | 2013 Begrote rente | 2013 Begrote vermeerde-ringen | 2013 Begrote verminde-ringen | Saldo 31-dec-2013 | 2014 Begrote rente | 2014 Begrote vermeerde-ringen | 2014 Begrote verminde-ringen | Saldo 31-dec-2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | | | | | | | | | |
| | 23.679.865 | - | 7.629.782 | | 31.309.647 | - | 11.124.170 | | 42.433.817 | | 15.136.860 | | 57.570.677 |
| | - | | | | - | | | | - | | | | - |
| | 19.000.000 | | | | 19.000.000 | | | | 19.000.000 | | | | 19.000.000 |
| | 42.679.865 | - | 7.629.782 | - | 50.309.647 | - | 11.124.170 | - | 61.433.817 | - | 15.136.860 | - | 76.570.677 |
| | | | | | | | | | | | | | |
| | 1.296.029 | | | | 1.296.029 | | | | 1.296.029 | | | | 1.296.029 |
| | 3.396.585 | | | 340.000 | 3.056.585 | | | 340.000 | 2.716.585 | | | 340.000 | 2.376.585 |
| | - | | | | - | | | | - | | | | - |
| | 239.172 | | | 85.000 | 154.172 | | | | 154.172 | | | | 154.172 |
| | 18.797.690 | | | 16.727.163 | 2.070.527 | | | 756.995 | 1.313.532 | | | 470.844 | 842.688 |
| | 9.279.578 | | | 3.340.000 | 5.939.578 | | | 4.739.578 | 1.200.000 | | | 1.200.000 | - |
| | 11.965.000 | - | | | 11.965.000 | - | | | 11.965.000 | | | | 11.965.000 |
| | 4.078.999 | | | 1.140.698 | 2.938.301 | | | 1.163.500 | 1.774.801 | | | 1.774.801 | - |
| | 10.995.532 | | | | 10.995.532 | | | 10.995.532 | - | | | | - |
| | 62.288.909 | 311.445 | - | 15.730.720 | 46.869.634 | 234.348 | - | 9.866.944 | 37.237.038 | 186.185 | | 8.340.012 | 29.083.211 |
| | - | | | | - | | | | - | | | | - |
| | - | | | | - | | | | - | | | | - |
| | 129.239.350 | 646.197 | | | 129.885.547 | 649.428 | | | 130.534.975 | 652.675 | | | 131.187.650 |
| | 5.390.000 | | - | 2.990.000 | 2.400.000 | | | 1.400.000 | 1.000.000 | | | 1.000.000 | - |
| | 256.966.844 | 957.642 | - | 40.353.581 | 217.570.905 | 883.776 | - | 29.262.549 | 189.192.132 | 838.860 | - | 13.125.657 | 176.905.335 |
| | 299.646.709 | 957.642 | 7.629.782 | 40.353.581 | 267.880.552 | 883.776 | 11.124.170 | 29.262.549 | 250.625.949 | 838.860 | 15.136.860 | 13.125.657 | 253.476.012 |

| | Saldo 31-dec-2011 | 2012 Begrote premie-inleg | 2012 Begrote vermeerde-ringen | 2012 Begrote verminde-ringen | Saldo 31-dec-2012 | 2013 Begrote premie-inleg | 2013 Begrote vermeerde-ringen | 2013 Begrote verminde-ringen | Saldo 31-dec-2013 | 2014 Begrote premie-inleg | 2014 Begrote vermeerde-ringen | 2014 Begrote verminde-ringen | Saldo 31-dec-2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | | | | | | | | | |
| | 2.144.653 | 100.000 | - | | 2.244.653 | 100.000 | | | 2.344.653 | 100.000 | | | 2.444.653 |
| | 2.144.653 | 100.000 | - | - | 2.244.653 | 100.000 | - | - | 2.344.653 | 100.000 | 0 | 0 | 2.444.653 |
| | | | | | | | | | | | | | |
| | 1.257.281 | | 300.000 | 300.000 | 1.257.281 | | 300.000 | 300.000 | 1.257.281 | | 300.000 | 300.000 | 1.257.281 |
| | 439.430 | | 100.000 | 100.000 | 439.430 | | 100.000 | 100.000 | 439.430 | | 100.000 | 100.000 | 439.430 |
| | - | | | | - | | | | - | | | | - |
| | 18.248.444 | | | | 18.248.444 | | | | 18.248.444 | | | | 18.248.444 |
| | 6.571.222 | | 140.000 | 500.000 | 6.211.222 | | 140.000 | 500.000 | 5.851.222 | | 140.000 | 500.000 | 5.491.222 |
| | 26.516.378 | - | 540.000 | 900.000 | 26.156.378 | - | 540.000 | 900.000 | 25.796.378 | - | 540.000 | 900.000 | 25.436.378 |
| | 328.307.740 | 1.057.642 | 8.169.782 | 41.253.581 | 296.281.583 | 983.776 | 11.664.170 | 30.162.549 | 278.766.980 | 938.860 | 15.676.860 | 14.025.657 | 281.357.043 |

| 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|
| 8.989.000 | 5.358.000 | 7.519.000 | 7.604.000 |

In overgaande overzicht wordt per reserve een toelichting gegeven op de vermeerderingen en verminderingen. Hierbij is aangesloten bij de bedragen zoals die in de exploitatie zijn vermeld en genoemd zijn in de in 2010 gepubliceerde Nota Reserves en Voorzieningen. Bij de opstelling van de Begroting wordt door uw staten vastgesteld welk bedrag u jaarlijks beschikbaar stelt voor het behalen van de doelstellingen. In sommige gevallen bestaan de vermeerderingen uit inkomsten ten gevolge van een heffing zoals bij de grondwaterheffing. De saldi aanvang jaar 2010 zijn dezelfde als de eindsaldi in de Jaarrekening 2009 (na bestemming).
In navolgend toelichtingen worden de stand en het verloop van de reserves en voorzieningen weergegeven, waarbij onderscheid is gemaakt in:

1. algemene reserves
2. bestemmingsreserves
3. voorzieningen middelen derden
4. voorzieningen

**050001 Reserve voor algemene doeleinden**

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 33.834.030 | 36.846.334 | 25.829.632 | 23.679.865 | 31.309.647 | 42.433.817 |
| Begrote onttrekking | 9.230.647 | 11.016.702 | 2.149.767 | 0 | 0 | 0 |
| Begrote toevoeging | 12.242.951 | 0 | 0 | 7.629.782 | 11.124.170 | 15.136.860 |
| Saldo einde jaar | 36.846.334 | 25.829.632 | 23.679.865 | 31.309.647 | 42.433.817 | 57.570.677 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Dit is een vrij besteedbare reserve voor algemene doeleinden. De reserve is onderdeel van het weerstandsvermogen van de provincie en wordt gebruikt voor het sluitend maken van de meerjarenbegrotingen conform de voorjaarsnota 2010. | | | | | |
| Portefeuillehouder | J.G. Vlietstra | | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | | |
| Programma | 6. Middelen | | | | | |
| Product | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | | |
| Toelichting | Er wordt geen rente aan de reserve toegevoegd. In dit overzicht zijn de mutaties cijfermatig verwerkt t/m de 4e PS wijziging (1e bestuursrapportage en voorjaarnota 2010 en moties daarop en gevolgen naar aanleiding van de Nota reserves en voorzieningen 2010). De geraamde onttrekkingen in de jaren 2010 tot en met 2014 zijn bedoeld om de begroting sluitend te maken. | | | | | |

**050002 Saldireserve**

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 11.127.017 | 1.578.726 | 606.000 | - | - | - |
| Begrote onttrekking | 10.487.817 | 972.726 | 606.000 | - | - | - |
| Begrote toevoeging | 939.526 | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 1.578.726 | 606.000 | - | - | - | - |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Bedragen die worden overgeheveld naar volgende boekjaren worden via deze reserve van het ene naar volgende boekjaren overgeheveld. Overheveling vindt slechts plaats met instemming van PS. | | | | | |
| Portefeuillehouder | J.G. Vlietstra | | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | | |
| Programma | 6. Middelen | | | | | |
| Product | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | | |
| Toelichting | Overhevelingen zoals opgenomen in de afgelopen jaarrekeningen, waartoe u inmiddels heeft besloten, zijn in dit overzicht verwerkt. | | | | | |

### 050005 Risicoreserve

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 |
| Begrote onttrekking | - | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging | - | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De reserve is bedoeld om incidentele tegenvallers op te kunnen vangen die niet door een specifieke voorziening of de algemene reserve worden gedekt. Deze reserve is onderdeel van de totale weerstandscapaciteit en wordt betrokken bij de paragraaf weerstandsvermogen. | | | | | |
| Portefeuillehouder | J.G. Vlietstra | | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | | |
| Programma | 6. Middelen | | | | | |
| Product | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | | |
| Toelichting | De omvang van deze reserve achten wij de minimum omvang van de totale algemene reserves. Deze reserve is bij het vaststellen van de Begroting 2008 ingesteld. | | | | | |

### 060111 Reserve monitoring voormalige stortplaatsen

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 1.319.219 | 1.319.219 | 1.296.029 | 1.296.029 | 1.296.029 | 1.296.029 |
| Begrote onttrekking | - | 23.190 | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging | - | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 1.319.219 | 1.296.029 | 1.296.029 | 1.296.029 | 1.296.029 | 1.296.029 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De reserve is ingesteld om onderzoeken, monitoring en beheer van voormalige stortplaatsen te waarborgen. Deze reserve is gevoed uit een extra opslag op de nazorgheffing en is in de Leemtewet gekoppeld aan voormalige stortplaatsen. Momenteel vindt geen heffing meer plaats. | | | | | |
| Portefeuillehouder | T. Klip-Martin | | | | | |
| Teamleider | G. Gjaltema | | | | | |
| Programma | 5. Leefomgeving | | | | | |
| Product | P-5.2 Bodem | | | | | |
| Toelichting | Deze reserve is gevoed middels de leemtewetheffing. De leemtewetheffing is in artikel 15.44 lid 1c van de Wet milieubeheer opgenomen. Wettelijk is bepaald dat deze heffing uitsluitend bedoeld is voor inventarisatie van voormalige stortplaatsen en monitoring van oude stortplaatsen. Dit zal ook in de periode 2010-2014 plaatsvinden voor de (potentiële) spoedlocaties en eventueel herontwikkelingslocaties. Een deel van de voormalige stortplaatsen heeft in deze periode geen prioriteit (geen actuele risico's voor mens en milieu) en zal na 2015 aangepakt worden. In 2010 wordt voor de stortplaats Bolmert € 23.190,- aan kosten gemaakt, dit wordt in deze reserve verrekend. VROM onderzoekt momenteel de mogelijkheid de aanpak (sanering) van voormalige stortplaatsen via Leemtewetheffing mogelijk te maken. Indien op basis van dit onderzoek besloten wordt de Leemtewetheffing ook in te zetten voor de aanpak van voormalige stortplaatsen, wordt dit in de toekomst ten laste van deze reserve gebracht. | | | | | |

### 060124 Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 6.578.328 | 4.587.812 | 3.736.585 | 3.396.585 | 3.056.585 | 2.716.585 |
| Begrote onttrekking | 1.990.516 | 851.227 | 340.000 | 340.000 | 340.000 | 340.000 |
| Begrote toevoeging | - | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 4.587.812 | 3.736.585 | 3.396.585 | 3.056.585 | 2.716.585 | 2.376.585 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het onderhouden van de vaarverbinding Meppel-De Punt. | | | | | |
| Portefeuillehouder | J.H.Bats | | | | | |
| Teamleider | G.Jansen | | | | | |
| Programma | 3. Ruimte en bereikbaarheid | | | | | |
| Product | P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | | | | | |
| Toelichting | De reserve is ingesteld om met een vast geïndexeerd budget het beheer en onderhoud van de vaarweg Meppel-De Punt te waarborgen. Door het instellen van de reserve worden er geen extra claims op de provinciale middelen gelegd. Met behulp van de Brokx-Nat-systematiek wordt jaarlijks het Meerjaren(groot)onderhoudsplan bijgesteld, waarin de verwachte uitgaven vastgesteld worden voor het onderhoud aan de vaarweg. Deze verwachte uitgaven vormen de verminderingen die aan programmaonderdeel 33304 worden toegevoegd. Het saldo van de reserve moet tot 2024 toereikend zijn om het totale onderhoud uit te kunnen voeren. Na deze periode stopt de bijdrage voor groot onderhoud van het rijk en zal de grondslag van de reserve heroverwogen moeten worden. In het kader van de bezuinigingen zijn de begrote onderhoudslasten met € 250.000 gereduceerd. Als gevolg van de lagere rijksinkomsten (BTW derving ad € 340.000) loopt het saldo van de reserve bij deze begrote onderhoudslasten per jaar met € 340.000 terug. | | | | | |

### 060150 Reserve versterking economische structuur

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 10.709.877 | 6.504.000 | 3.504.000 | 0 | 0 | 0 |
| Begrote onttrekking | 4.205.877 | 3.000.000 | 3.504.000 | - | - | - |
| Begrote toevoeging | - | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 6.504.000 | 3.504.000 | - | - | - | - |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het versterken van de sociaaleconomische structuur in Drenthe in brede zin, gericht op de verwezelijking van een duurzame economische ontwikkeling. Naast de inzet op de nieuwe nationale en Europese economische programma's werken wij aan projecten en initiatieven die bijdragen aan de versterking van de economische structuur en/of de transitie naar de kenniseconomie, maar die buiten de reikwijdte van de nieuwe SNN-programma's vallen. | | | | | |
| Portefeuillehouder | J.G. Vlietstra | | | | | |
| Teamleider | J. Geveke | | | | | |
| Programma | 4. Kennis werkt | | | | | |
| Product | P-4.0 Economie | | | | | |
| Toelichting | In 2009 is vanuit de reserve Versterking Economische Structuur en de daaraan gekoppelde programma budgetten ruim € 11 miljoen bijgedragen aan projecten in het kader van de Noordelijke programma's. Vanaf 2011 is daarvoor in de reserve VES nog ongeveer € 3,5 miljoen beschikbaar. De reserve VES behelst de voor de invulling van de verschillende ruimtelijk-economische regioprogramma's in SNN- en Interregverband noodzakelijke cofinancieringsmiddelen. De voortgang van de huidige programma´s loopt voorspoedig. De pijplijn aan projecten is omvangrijk. Naar onze inschatting is het naar voren schuiven van budgetten uit latere jaren noodzakelijk om ons in SNN-verband afgesproken evenredige aandeel uit de programma´s te kunnen realiseren. Overigens is er in de begroting in Programma 4 een structureel bedrag van € 394.212 opgenomen voor bijdragen in projecten ter versterking van de economische structuur | | | | | |

### 060161 Reserve grondwaterheffing

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 802.034 | 624.172 | 324.172 | 239.172 | 154.172 | 154.172 |
| Begrote onttrekking | 177.862 | 300.000 | 85.000 | 85.000 | - | - |
| Begrote toevoeging | - | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 624.172 | 324.172 | 239.172 | 154.172 | 154.172 | 154.172 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het financieren van de wettelijke taak van de provincie op het gebied van grondwaterbeheer (waarnemen grondwaterstanden, beheer meetnet, uitvoeren onderzoek etc.). Daarnaast worden de middelen ingezet voor het stimuleren van projecten door derden, gericht op duurzaam grondwaterbeheer. | | | | | |
| Portefeuillehouder | T. Klip-Martin | | | | | |
| Teamleider | C. Hussels | | | | | |
| Programma | 5 Leefomgeving | | | | | |
| Product | P-5.0 Waterhuishouding | | | | | |
| Toelichting | De reserve wordt gevoed met de opbrengst van de grondwaterheffing. De Waterwet schrijft limitatief voor waaraan de opbrengst van de grondwaterheffing mag worden besteed. De grondwaterbrief die u jaarlijks ontvangt geeft naast een indicatie van het tarief voor het aanstaande jaar een verantwoording van de projecten die het afgelopen jaar zijn uitgevoerd. Er is bij de voorjaarsnota 2009 gekeken of deze reserve opgeheven kan worden, maar dat is in strijd met wettelijke voorschriften. Naast de inzet van de begrote opbrengst grondwaterheffing zal voor de jaren 2011 en 2012 jaarlijks een bedrag van € 85.000 extra worden ingezet. Wij streven naar een bufferomvang van € 150.000. | | | | | |

### 060199 Reserve Investeringen verkeer en vervoer

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 39.079.537 | 24.088.952 | 22.347.273 | 18.797.690 | 2.070.527 | 1.313.532 |
| Begrote onttrekking | 17.427.825 | 1.741.679 | 3.549.583 | 16.727.163 | 756.995 | 470.844 |
| Begrote toevoeging | 2.437.240 | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 24.088.952 | 22.347.273 | 18.797.690 | 2.070.527 | 1.313.532 | 842.688 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Egaliseren van de kapitaallasten van infrastructurele investeringen. | | | | | |
| Portefeuillehouder | J.H. Bats | | | | | |
| Teamleider | S.A.B. de Vries | | | | | |
| Programma | 3. Ruimte en bereikbaarheid | | | | | |
| Product | P-3.0 Verkeer | | | | | |
| Toelichting | De infrastructurele investeringen zijn gericht op veilige bereikbaarheid in Drenthe. In deze collegeperiode wordt extra ingezet op de stedelijke bereikbaarheid. Samen met het OV-bureau Groningen-Drenthe wordt ingezet op verdere productinnovatie binnen het openbaar vervoer. Waar mogelijk en wenselijk worden in de verkeers- en vervoerssector innovatieve en energiebesparende maatregelen toegepast. De afgelopen jaren zijn investeringsprojecten later uitgevoerd dan gepland of nog in uitvoering. Met name de voorbereiding, uitvoering én de declaratie van de maatregelen in kader Stedelijke bereikbaarheid in de convenanten met gemeenten zijn hiervan een voorbeeld. Op basis van de 2e bestuursrapportage 2009 zijn de berekeningen van kapitaallasten t/m 2030 berekend en is al het "dode" geld uit de reserve onttrokken. | | | | | |
| | Op basis van cijfers van de jaarrekening 2009 zullen opnieuw de toekomstige kapitaallasten worden berekend en zal bekeken worden welke verrekeningen met deze reserve noodzakelijk zijn. Het huidige structurele normbedrag van € 5.983.640 voor kapitaallasten is in de begroting opgenomen. Op dit moment zijn de begrote kapitaallasten echter hoger en wordt het verschil met de reserve verrekend. Op langere termijn vanaf 2017, wanneer de kapitaallasten lager zullen worden, kan het normbedrag aangepast worden, omdat anders het saldo in de reserve weer gaat oplopen. | | | | | |

### 060211 Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 9.019.415 | 9.397.912 | 9.356.245 | 9.279.578 | 5.939.578 | 1.200.000 |
| Begrote onttrekking | - | 41.667 | 76.667 | 3.340.000 | 4.739.578 | 1.200.000 |
| Begrote toevoeging | 378.497 | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 9.397.912 | 9.356.245 | 9.279.578 | 5.939.578 | 1.200.000 | 0 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Herstel van de vaarverbing Erica-Ter Apel. | | | | | |
| Portefeuillehouder | J.H.Bats | | | | | |
| Teamleider | R.Leemreise | | | | | |
| Programma | 3. Ruimte en bereikbaarheid | | | | | |
| Product | P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen. | | | | | |
| Toelichting | Bij besluit van 31 januari 2007 is door uw staten de Bestemmingsreserve Erica-Ter Apel ingesteld. Deze reserve is ingesteld vanuit de afkoopsom van de overdracht van de N34 en er is een storting gedaan van € 10 miljoen als aandeel van de provincie Drenthe in het totale investeringsvolume. Bij de 1e bestuurrapportage 2010 is voor de jaren 2013 en 2014 voorgesteld om vanuit deze reserve € 700.000 euro per jaar beschikbaar te stellen t.b.v. het onderhoud aan de N34 die van het rijk is overgenomen, maar waarvoor nog geen dekking is voor de extra onderhoudskosten. Na de realisatie van de vaarverbinding zal deze reserve worden opgeheven. | | | | | |

### 060212 Reserve verdubbeling N33

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 11.730.000 | 11.965.000 | 11.965.000 | 11.965.000 | 11.965.000 | 11.965.000 |
| Inflatiecorrectie/rente | 235.000 | - | - | - | - | - |
| Begrote onttrekking | - | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging | - | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 11.965.000 | 11.965.000 | 11.965.000 | 11.965.000 | 11.965.000 | 11.965.000 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Realisatie van de verdubbeling N33. | | | | | |
| Portefeuillehouder | J.H. Bats | | | | | |
| Teamleider | S.A.B. de Vries | | | | | |
| Programma | 3. Ruimte en bereikbaarheid | | | | | |
| Product | P-3.0 Verkeer | | | | | |
| Toelichting | Bij besluit van 31 januari 2007 (2007-272) is door uw staten de Reserve verdubbeling N33 ingesteld en is daarin een storting gedaan van € 11,5 miljoen. Aan het saldo van deze reserve werd t/m 2009 een inflatiecorrectie-percentage van 2% toegerekend. Met ingang van 2010 is in het kader van de bezuingingen afgezien van een inflatiecorrectie. De reserve is bedoeld als aandeel van de provincie Drenthe in de regionale bijdrage voor de verdubbeling van de N33 van maximaal € 50 miljoen (prijspeil 2005). Hiervan neemt de provincie Groningen een bedrag van € 30 miljoen voor haar rekening en provincie Drenthe en Drentse gemeenten staan voor € 20 miljoen garant. Op dit moment is nog niet zeker welke uitputting t.l.v. de reserve de komende jaren wordt verwacht. Met V&W zijn afspraken gemaakt over het in één keer betalen van het aandeel van de provincie Drenthe. In eerste instantie was dat gedacht bij oplevering van het project. Nu is in het convenant vastgelegd dat dat bij de gunning van het werk is. Dat zou al in 2011 kunnen zijn als de procedures goed verlopen en uiterlijk in 2012. | | | | | |

### 060214 Reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 17.914.743 | 11.290.999 | 10.078.999 | 4.078.999 | 2.938.301 | 1.774.801 |
| Begrote onttrekking | 6.623.744 | 1.212.000 | 6.000.000 | 1.140.698 | 1.163.500 | 1.774.801 |
| Begrote toevoeging | - | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 11.290.999 | 10.078.999 | 4.078.999 | 2.938.301 | 1.774.801 | 0- |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het wegwerken van achterstallig onderhoud en het treffen van verbeteringswerkzaamheden aan de N34. | | | | | |
| Portefeuillehouder | J.H. Bats | | | | | |
| Teamleider | S.A.B. de Vries | | | | | |
| Programma | 3. Ruimte en bereikbaarheid | | | | | |
| Product | P-3.0 Verkeer | | | | | |
| Toelichting | Per 1 januari 2007 is het beheer en onderhoud van de weg N34 overgedragen van het Rijk aan de provincie. In de hiervoor ontvangen afkoopsom is een bedrag van € 36.454.893,-- begrepen voor het wegwerken van achterstallig onderhoud en het treffen van verbeteringswerkzaamheden. Bij statenbesluit van 20 december 2006 is hiervoor een Reserve achterstallig onderhoud en verbeteringswerken N34 ingesteld. In de komende jaren zal het bedrag aan de geplande werkzaamheden worden besteed en in de meerjarenbegroting opgenomen worden. Na de realisatie van onderhoud en verbeteringswerken zal de reserve worden opgeheven. | | | | | |

### 060215 Reserve provinciaal aandeel ILG

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 7.683.204 | 10.995.532 | 10.995.532 | 10.995.532 | 10.995.532 | - |
| Begrote onttrekking | - | - | - | - | 10.995.532 | - |
| Begrote toevoeging | 3.312.328 | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 10.995.532 | 10.995.532 | 10.995.532 | 10.995.532 | - | - |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Uitvoering geven aan de afspraken in de bestuurovereenkomst met het Rijk over de realisatie van prestaties in het landelijk gebied. | | | | | |
| Portefeuillehouder | R.Munniksma | | | | | |
| Programma manager | R.Klopstra | | | | | |
| Programma | 5. Leefomgeving | | | | | |
| Product | P-5.6 Plattelandsontwikkeling (PMJP) | | | | | |
| Toelichting | Met het Rijk zijn meerjarige afspraken gemaakt over te realiseren prestatie in het Landelijk gebied. Hiervoor staan zowel het Rijk als de provincie garant voor een financieringsbedrag. Deze reserve is ingesteld omdat het programma ILG een tijdsperiode kent van 7 jaren. Om de meerjarige afspraken met LNV te kunnen blijven uitvoeren is deze reserve ingevoerd met ingang van 2007. Jaarlijks wordt het provinciale aandeel in de kosten berekend. Indien het berekende provinciale aandeel afwijkt van het begrote bedrag, wordt dit verrekend met deze reserve. Op dit moment is nog niet duidelijk hoe hoog de jaarlijkse onttrekkingen moeten zijn. Wij zullen u daarvoor concrete voorstellen doen bij de 2e Bestuursrapportage 2010 op basis van de Midterm Review en de herprogrammering voor de periode t/m 2013. Aan het einde van de looptijd van de bestuursovereenkomst, zal de reserve naar de huidige inzichten nihil zijn. | | | | | |

### 060218 Reserve Regio Specifiek Pakket

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | - | 27.588.393 | 84.696.932 | 62.288.909 | 46.869.634 | 37.237.038 |
| Inflatiecorrectie/rente | - | 206.913 | 423.485 | 311.445 | 234.348 | 186.185 |
| Begrote onttrekking | 2.034.848 | 7.098.374 | 22.831.508 | 15.730.720 | 9.866.944 | 8.340.012 |
| Begrote toevoeging | 29.623.241 | 64.000.000 | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 27.588.393 | 84.696.932 | 62.288.909 | 46.869.634 | 37.237.038 | 29.083.211 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het RegioSpecifieke Pakket (RSP) is de katalysator voor brede, integrale stedelijke gebiedsontwikkelingen. Het inhoudelijke en financiële raamwerk is door uw staten in de Kadernota uitvoering RSP/RSP-plus Drenthe 2009 goedgekeurd. Met uitzondering van de spoorlijn Zwolle-Emmen worden de projecten in een langjarig partnerschap met de steden uitgevoerd. De steden Assen, Emmen en Coevorden hebben hier de 'lead'. Provincie en gemeenten hebben de afgelopen periode nauw samengewerkt bij het formuleren van de ambities, de visie en de strategie. | | | | | |
| Portefeuillehouder | J.H. Bats | | | | | |
| Programma manager | E.A. Martens | | | | | |
| Programma | 3. Ruimte en bereikbaarheid | | | | | |
| Product | P-3.0 Verkeer | | | | | |
| Toelichting | Deze reserve is ingesteld omdat het programma Regio Specifiek pakket een tijdsperiode van 2009 tot 2020 kent. Om de meerjarige afspraken met de verschillende partijen te kunnen blijven uitvoeren is met ingang van 2009 deze reserve ingesteld. Eenmalig is besloten om 64 miljoen euro uit het bronvermorgen, verkoop aandelen Essent aan deze reserve toe te voegen. Daarnaast wordt aan de reserve jaarlijks rente toegevoegd ter hoogte van de Index bruto overheidsinvesteringen (IBOI) om de projecten waardevast te houden. Volgens de meest recente ramingen van CBS is dit percentage voor 2010 0,75% en voor 2011 0,5%. Dit laatste percentage gebruiken we ook voor de komende jaren. De IBOI van een boekjaar wordt in het daaropvolgend voorjaar vastgesteld, waardoor jaarlijks een correctie gemaakt moet worden. | | | | | |

### 060219 Reserve opbrengst aandelenverkoop Essent

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | - | 151.537.368 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Begrote onttrekking | - | 151.537.368 | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging | 151.537.368 | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 151.537.368 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De nettoverkoopopbrengst van de aandelen Essent ad € 151.537.368,-- is in deze reserve gestort. De renteopbrengst van dit bedrag wordt gebruikt voor de voeding van de Reserve RSP. | | | | | |
| Portefeuillehouder | J.G. Vlietstra | | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | | |
| Programma | 6. Middelen | | | | | |
| Product | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | | |
| Toelichting | Deze reserve is in 2009 ingesteld bij de vaststelling van de Voorjaarsnota 2009 (blz 13): De netto verkoop opbrengst van de aandelen Essent is verantwoord als incidentele bate en direct doorgesluisd naar deze reserve. De rente opbrengst van de bedrag wordt gebruikt voor de voeding van de Reserve Regio Specifiek pakket. Bij de Voorjaarsnota 2010 is voorgesteld het saldo van de reserve over te hevelen naar respectievelijk de RSP-reserve en de Dynamische Cofinancieringsreserve, waarna deze reserve geen saldo meer heeft. De Reserve opbrengst aandelenverkoop Essent wordt per 31 december 2010 opgeheven. | | | | | |

### 060220 Reserve opbrengst 2e tranche aandelenverkoop Essent

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | - | 41.059.000 | - | - | - | - |
| Begrote onttrekking | - | 41.059.000 | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging | 41.059.000 | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 41.059.000 | - | - | - | - | - |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Geen specifieke doelstelling; het gaat hier om een algemene reserve. | | | | | |
| Portefeuillehouder | J.G. Vlietstra | | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | | |
| Programma | 6. Middelen | | | | | |
| Product | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | | |
| Toelichting | Deze reserve is bij het vaststellen van de Jaarrekening 2009 door uw staten ingesteld. Het betreft de 2e tranche van de netto verkoop opbrengst van de aandelen Essent. Dit is verantwoord als incidentele bate en direct doorgesluisd naar deze reserve. Het betreft een vordering die nog niet daadwerkelijk is ontvangen, omdat het geld nog uitstaat als bruglening aan Enexis Holding NV. De aflossing van deze lening vindt de komende jaren gefaseerd plaats. Bij de vaststelling van de Nota reserves en voorzieningen 2010 is besloten het saldo van deze reserve toe te voegen aan de bestemmingsreserve Dynamische cofinancieringsreserve. De reserve zal 31 december 2010 worden opgeheven. | | | | | |

### 060221 Dynamische cofinancieringsreserve

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | - | - | 128.596.368 | 129.239.350 | 129.885.547 | 130.534.975 |
| Inflatiecorrectie/rente | | - | 642.982 | 646.197 | 649.428 | 652.675 |
| Begrote onttrekking | - | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging | - | 128.596.368 | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | - | 128.596.368 | 129.239.350 | 129.885.547 | 130.534.975 | 131.187.650 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Beschikbaar stellen van middelen voor cofinanciering van programma's en projecten op het ruimtelijk-economische gebied, om de doelstellingen die de provincie hanteert voor het omgevingsbeleid en het beleid inzake de regionale economie te realiseren. | | | | | |
| Portefeuillehouder | J.G. Vlietstra | | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | | |
| Programma | 6. Middelen | | | | | |
| Product | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | | |
| Toelichting | De eerste voeding ad € 87.537.368 in 2010 betrof het resterende saldo van de Reserve opbrengst aandelenverkoop Essent na onttrekking van de benodigde middelen voor de financiering van de RSP-verplichtingen. De tweede voeding betrof het saldo van de Reserve opbrengst 2e tranche aandelenverkoop Essent ad € 41.059.000. Daarnaast wordt aan deze reserve rente toegevoegd vanwege het behoud van de waardevastheid. Het percentage is net als bij de RSP reserve de Index bruto overheidsinvesteringen (IBOI). Volgens de meest recente ramingen van CBS is dit percentage voor 2011 0,5%. Dit percentage gebruiken we ook voor de jaren daarna. De IBOI van een boekjaar wordt in het daaropvolgend voorjaar vastgesteld, waardoor jaarlijks een correctie gemaakt moet worden. Voor de financiële dekking van projecten en programma's die vanuit deze reserve worden gedekt zijn spelregels opgesteld. Deze zijn in de voorjaarsnota 2010 opgenomen. De projecten worden geselecteerd op basis van een programmatische aanpak. Op dit moment is nog niet bekend, wat de onttrekkingen in de komende jaren zullen zijn. Via motie 2010-27 bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2010 is door PS aangegeven dat € 25 miljoen binnen deze reserve ingezet dient te worden voor de beleidsdoelen sociaal economische vitalisering van het platteland en de versterking van de structuur van het landelijk gebied. | | | | | |

### 050006 Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 47.150.289 | 20.838.464 | 10.858.000 | 5.390.000 | 2.400.000 | 1.000.000 |
| Begrote onttrekking | 33.430.241 | 10.375.034 | 5.468.000 | 2.990.000 | 1.400.000 | 1.000.000 |
| Begrote toevoeging | 7.118.416 | 394.570 | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 20.838.464 | 10.858.000 | 5.390.000 | 2.400.000 | 1.000.000 | -0 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Deze reserve is bij de Voorjaarsnota PLUS 2007 ingesteld om gebiedsgerichte cofinanciering van relatief grote projecten mogelijk te maken, waarbij het met name gaat om cofinanciering voor Europese programma's of bijdragen aan relatief grootschalige projecten om zodoende financiering mogelijk te maken. RSP-projecten worden niet meer uit deze reserve gedekt. Hiervoor is een aparte reserve ingesteld. | | | | | |
| Portefeuillehouder | J.G. Vlietstra | | | | | |
| Teamleider | E. Bos, Mo | | | | | |
| Programma | 6. Middelen | | | | | |
| Product | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | | |
| Toelichting | Het saldo van deze bestemmingsreserve is gebaseerd op de besluiten in de Voorjaarsnota 2009 die door u op 2 juli 2009 is vastgesteld. Daarnaast is de begroting 2010 de onttrekking in verband met de ontwikkeling van het regiopark Groningen-Assen verwerkt (zie aanbiedingsbrief begroting 2010). Inmiddels is in 2010 een bedrag van € 1.106.000,-- afgeroomd ten gunste van de Algemene reserve, omdat deze gelden binnen deze reserve niet meer nodig zijn.Tenslotte hebben wij in de Voorjaarsnota 2010 voorgesteld de reservering van € 2.000.000 voor Motie 19 VJN 2007 Plus gelijke kansen onderwijsbeleid (OV-Kaart) te laten vervallen. Dit bedrag was nog niet in de (exploitatie)begroting is opgenomen en samen met een kleine afronding hebben we in de Voorjaarsnota 2010 € 2.001.034 overgeheveld naar de algemene reserve. | | | | | |

### 072110 Voorziening spaarhypotheken

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 1.935.257 | 1.944.653 | 2.044.653 | 2.144.653 | 2.244.653 | 2.344.653 |
| Begrote premie-inleg | 9.396 | 100.000 | 100.000 | 100.000 | 100.000 | 100.000 |
| Begrote onttrekking | - | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging | - | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 1.944.653 | 2.044.653 | 2.144.653 | 2.244.653 | 2.344.653 | 2.444.653 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het veiligstellen van de door de provinciale medewerkers gespaarde bedragen ten behoeve van aflossing van hypothecaire geldleningen. | | | | | |
| Portefeuillehouder | T. Klip | | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | | |
| Programma | N.v.t. | | | | | |
| Product | N.v.t. | | | | | |
| Toelichting | De voorziening is in het leven geroepen om de gespaarde middelen van medewerkers met een spaarhypotheek te beheren. Per 1 januari 2007 is de hypotheekregeling opgeheven. Daardoor zal het aantal spaarhypotheken afnemen en op lange termijn ook de hoogte van de voorzieng dalen. Voorlopig wordt ervan uitgegaan dat door premie-inleg het saldo de komende jaren nog zal toenemen. Door aflossing in verband met verkoop van woningen kan de voorziening in omvang afnemen, maar daar is geen rekening meegehouden omdat het effect hiervan niet in te schatten is. De stijging van het spaarsaldo heeft overigens voor de provincie geen gevolgen, omdat de voorziening gelijk is aan de schuldpositie. In 2009 is relatief veel vervroegd afgelost, waardoor het spaarsaldo maar licht is gestegen. Maar in 2010 is tot en met mei weer een stijging te zien van € 65.000 van het spaarsaldo. Meerjarig houden we daarom voorlopig rekening met een jaarlijkse stijging van het spaarsaldo van € 100.000. | | | | | |

**083173 Voorziening groot onderhoud provinciehuis**

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 1.801.478 | 2.146.491 | 1.346.921 | 1.257.281 | 1.257.281 | 1.257.281 |
| Begrote onttrekking | - | 1.151.500 | 441.570 | 300.000 | 300.000 | 300.000 |
| Begrote toevoeging | 345.013 | 351.930 | 351.930 | 300.000 | 300.000 | 300.000 |
| Saldo einde jaar | 2.146.491 | 1.346.921 | 1.257.281 | 1.257.281 | 1.257.281 | 1.257.281 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Voor nu en in de toekomst op een planmatige wijze werken aan een verantwoorde staat van bouwkundig en technisch onderhoud van het provinciehuis (alsook de bestrating en omheining) en daartoe de financiële middelen beschikbaar hebben. | | | | | |
| Portefeuillehouder | H. Baas | | | | | |
| Teamleider | G. van der Ploeg | | | | | |
| Programma | 66 Facilitaire ondersteuning | | | | | |
| Product | 66 Facilitaire ondersteuning | | | | | |
| Toelichting | De vermeerderingen aan deze voorzieninge zijn vastgesteld op basis van een meerjarig onderhoudsplan voor de periode 2001-2010. Destijds heeft een extern bureau alle verwachte onderhoudskosten in kaart gebracht. Momenteel worden er verschillende onderhoudswerkzaamheden met het oog op het huisvestingsplan uitgesteld. In de praktijk houdt dit in dat er soms van de planning afgeweken moet worden. Een reden kan zijn dat bepaald onderhoud, ondanks de planning, nog niet nodig is, of is omschreven bij de revitalisering en wordt opgenomen in een groter of ander plan. Dit onderhoud wordt in dit soort situaties met bijbehorende kosten vooruit geschoven. De meerjarenonderhoudsplanning dient geactualiseerd te worden op basis van het revitaliseerde provinciehuis en in welke staat het provinciehuis zich bevindt op 1 juli 2011. De nieuwe onderhoudsplanning op basis van het vernieuwde gebouwcomplex wordt dan gemaakt voor de jaren 2012-2022. In het kader van de bezuinigingen is de het reguliere bedrag voor toevoeging aan de voorzieningen van € 351.930 bijgesteld en op € 300.000 vastgesteld. | | | | | |

### 083177 Voorziening groot onderhoud museum

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 553.733 | 675.632 | 675.632 | 439.430 | 439.430 | 439.430 |
| Begrote onttrekking | - | 121.899 | 358.101 | 100.000 | 100.000 | 100.000 |
| Begrote toevoeging | 121.899 | 121.899 | 121.899 | 100.000 | 100.000 | 100.000 |
| Saldo einde jaar | 675.632 | 675.632 | 439.430 | 439.430 | 439.430 | 439.430 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Voor nu en in de toekomst op een planmatige wijze werken aan een verantwoorde staat van bouwkundig en technisch onderhoud van het Drents Museum en daartoe de financiële middelen beschikbaar hebben. | | | | | |
| Portefeuillehouder | H. Baas | | | | | |
| Teamleider | G. van der Ploeg | | | | | |
| Programma | 66 Facilitaire ondersteuning | | | | | |
| Product | 66 Facilitaire ondersteuning | | | | | |
| Toelichting | Evenals het provinciehuis wordt bij het Drents Museum sinds 2002 gewerkt met een meerjaren onderhoudsplan voor de gebouwen van het Drents Museum. De planning beslaat een periode van 10 jaar. Gelet op de uitbreiding het Drents Museum alsmede de herinrichting/verbouw van de oudbouw is een nieuwe meerjarenonderhoudsplanning nodig. Momenteel worden alleen noodzakelijke dagelijkse onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd. Voor zolang nog geen nieuwe planning voorhanden is wordt uitgegaan van een jaarlijkse toevoeging en onttrekking van € 121.899,--, na 2012 is dit bedrag in het kader van de bezuinigingen op € 100.000 vastgesteld. De voorziening is ingesteld om fluctuatie in de jaarlijkse (groot) onderhoudskosten te voorkomen. Dit jaar zal tevens het nieuwe Museale depot aan de schepersmaat in Assen worden geopend. Ook voor dit pand zal een meerjarenonderhoudsplanning moeten worden opgesteld. De verwachting is dat door de toevoeging van de nieuwbouw en het depot de onderhoudskosten hoger zullen worden dan 100.000,-- per jaar. Uit de planning zal moeten blijken wanneer en voor hoeveel er aan onderhoud de komende jaren benodigd is. Voor het gereed komen van de nieuwbouw zal ook het grootonderhoud aan de oudbouw worden uitgevoerd. Verwacht wordt dat dit in 2011 zal worden uitgevoerd. De geprognotiseerde onttrekking is daarom doorgeschoven van 2010 naar 2011. De meerjarenonderhoudsplanning dient geactualiseerd te worden op het moment dat binnen de uit te voeren uitbreiding van het Museum duidelijkheid is in welke staat het Drents Museum zich bevindt en welke veranderingen er zijn gerealiseerd op 1 januari 2012. De nieuwe onderhoudsplanning op basis van het vernieuwde gebouwcomplex wordt gemaakt voor de jaren 2012-2022. | | | | | |

### 083179 Voorziening spaarverlof

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | - | 200.000 | 100.000 | - | - | - |
| Begrote onttrekking | - | 100.000 | 100.000 | - | - | - |
| Begrote toevoeging | 200.000 | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 200.000 | 100.000 | - | - | - | - |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Werknemers hebben de mogelijkheid afspraken te maken om verlof te sparen, met het doel tussentijds of aan het eind van hun loopbaan de gespaarde uren op te nemen. | | | | | |
| Portefeuillehouder | T. Klip | | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | | |
| Programma | 6. Middelen | | | | | |
| Product | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | | |
| Toelichting | Bij de 2e bestuursrapportage 2009 ingesteld. Deze voorziening kan aangesproken worden voor het opvangen van kosten van medewerkers die het gespaarde verlof opnemen. | | | | | |

### 060216 Voorziening Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Appa) (voorheen Reserve t.b.v de in te stellen voorziening pensioenen)

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 1.289.501 | 7.291.222 | 6.931.222 | 6.571.222 | 6.211.222 | 5.851.222 |
| Begrote onttrekking | - | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 |
| Begrote toevoeging | 6.001.721 | 140.000 | 140.000 | 140.000 | 140.000 | 140.000 |
| Saldo einde jaar | 7.291.222 | 6.931.222 | 6.571.222 | 6.211.222 | 5.851.222 | 5.491.222 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De provincie is voor pensioenen van (ex) gedeputeerden eigen risicodrager. Deze pensioenen zijn niet ondergebracht bij het ABP of een pensioenverzekeringsmaatschappij. De voorzieingen is ingesteld om er voor te zorgen dat de opgebouwde pensioenrechten van (ex) gedeputeerden ook daadwerkelijk kunnen worden betaald door de provincie. | | | | | |
| Portefeuillehouder | T. Klip-Martin | | | | | |
| Teamleider | E.Bos | | | | | |
| Programma | Overige | | | | | |
| Product | Overige personeel | | | | | |
| Toelichting | De ingehouden pensioenpremies van de huidige gedeputeerden alsmede het werkgeversdeel pensioenpremie voor huidige gedeputeerden worden gestort in de voorziening. Aan de voorziening worden de daadwerkelijk betaalde pensioenen onttrokken. In 2009 is de voorziening op peil gebracht. Het werkgeversdeel in de pensioenpremie wordt begroot op de kostenplaats Oud GS en de totale pensioenpremies van gedeputeerden worden begroot als storting in de voorziening. Betaalde pensioenen worden rechtstreeks ten laste van de voorziening gebracht. Deze bedragen moeten na de collegevorming in 2011 worden berekend en in een begrotingswijziging worden verwerkt. | | | | | |

### 083180 Voorziening op vordering op verkoop Vennootschap B.V.

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | - | 18.248.444 | 18.248.444 | 18.248.444 | 18.248.444 | 18.248.444 |
| Begrote onttrekking | - | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging | 18.248.444 | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 18.248.444 | 18.248.444 | 18.248.444 | 18.248.444 | 18.248.444 | 18.248.444 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Afdekking risico van nog af te wikkelen verplichtingen die voor rekening komen van de "vendors" van de aandelen Essent Holding N.V. aan RWE AG. | | | | | |
| Portefeuillehouder | J.G. Vlietstra | | | | | |
| Teamleider | E. Bos, MO | | | | | |
| Programma | 6. Middelen | | | | | |
| Product | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | | |
| Toelichting | Deze voorziening is ingesteld na verkoop van Essent. Met RWE is overeengekomen dat de aandeelhouders een voorziening treffen ten laste van de opbrengst verkoopopbrengst Essent. Vrijval is mogelijk na 1, 5 en 6 jaar. Het is mogelijk dat dan een gedeelte alsnog wordt uitgekeerd aan de aandeelhouders, afhankelijk van het beroep dat op de voorziening moet worden gedaan vanwege nog af te wikkelen zaken. Indien als nog tot uitkering wordt overgegaan, dan zal op dat moment de opbrengst in de begroting worden opgenomen. Vooralsnog is nog geen sprake op vrijval. | | | | | |

# II.5 Toelichting op belangrijke ontwikkelingen

**De algemene uitkering uit het Provinciefonds**

In onze brief d.d. 30 juni 2010 hebben wij u reeds ingelicht over de financiële consequenties van de Meicirculaire 2010. Die consequenties waren dusdanig, dat wij daarmee niet wilden wachten tot de behandeling van de Begroting 2011. Voor 2011 hebben wij reeds gemeld, dat er sprake is van een negatief effect van de circulaire van circa € 7,8 miljoen. In verband daarmee hebben wij een aangepast financieel meerjarenperspectief gepresenteerd, waarbij de gevolgen van de Meicirculaire 2010 in beeld zijn gebracht. Op basis van de Meicirculaire 2010 ziet de ontwikkeling van de algemene uitkering uit het Provinciefonds er voor Drenthe voor de komende jaren als volgt uit:

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Algemene uitkering Meicirculaire 2010 | 76.281.426 | 68.894.703 | 68.894.703 | 68.894.703 |
| Algemene uitkering in begroting na VJN en 1e BR | 76.781.276 | 76.694.478 | 78.000.011 | 70.346.343 |
| Verschil | -499.850 | -7.799.775 | -9.105.308 | -1.451.640 |

Voor 2012 is het een lastige aangelegenheid de algemene uitkering te ramen. Een aantal factoren speelt een grote rol. De grootste is het nieuwe verdeelmodel dat volgens planning zou moeten ingaan per 1 januari 2012. Het is nog niet bekend hoe het nieuwe verdeelmodel er uit zal gaan zien. Het IPO is er uiteindelijk, ondanks vele adviezen, niet in geslaagd zelf met een nieuw verdeelmodel te komen. Wel heeft het IPO-bestuur een akkoord bereikt voor de jaren 2011 en 2012 voor de uitname van € 300 miljoen door het Rijk uit het provinciefonds. Dit voorstel is door het ministerie van BZK overgenomen in de Meicirculaire 2010. Het voorstel behelst een uitname van € 290 miljoen in 2011 en een uitname van € 310 miljoen in 2012 te realiseren door elke provincie een vooraf bepaald bedrag te laten betalen in de uitname. Aan het voorstel ligt geen enkel model ten grondslag. Noch de vermogensmaatstaf noch het rekentarief opcenten motorrijtuigbelasting is geactualiseerd. Drenthe betaalt € 5 miljoen als onderdeel van de € 290 miljoen in 2011.

Naast de onzekerheid die de gang van zaken rond het verdeelmodel kenmerkt, is er ook nog onzekerheid over de te verwachten 'tegenvallers' met een andere herkomst. Van belang is hier onder meer de eventuele herstart van de normeringssystematiek. Daarvoor moet nog een keuze gemaakt worden, of deze herstart wel of niet zal plaatsvinden en welke methodiek dan toegepast zal worden.

Maar de wellicht grootste 'tegenvallers' zouden het gevolg kunnen zijn van aanvullende bezuinigingen op de algemene uitkering door het rijk. Op dit moment wordt nog uitgegaan van een korting van € 300 miljoen op de algemene uitkering voor alle provincies, maar er is geen enkele zekerheid, dat het daarbij blijft. Zo beveelt de brede heroverwegingswerkgroep Kalden een aanvullende korting van € 280 miljoen aan. De combinatie van al deze samenvallende ontwikkelingen en daarmee verbonden onzekerheden, maakt dat het meerjarig ramen van de hoogte van de algemene uitkering momenteel zeer veel lijkt op het voorspellen van de uitkomst van een tombola. Daarbij bestaat feitelijk maar één betrekkelijke zekerheid: de uitkomst die voor het jaar 2012 uit de circulaire volgt, zal zich hoogstwaarschijnlijk in de praktijk niet voordoen. Voor de korte termijn is dan nog de veiligste aanname, dat de algemene uitkering in 2012 wel ongeveer dezelfde orde van grootte zal kennen als die van 2011.

**De opcenten op de motorrijtuigenbelasting**
In de 1e Bestuursrapportage 2010 is ingegaan op de ontwikkelingen in 2010 en volgende jaren met betrekking tot de opcenten op de motorrijtuigenbelasting. Daarbij is uitgegaan van de omvang en samenstelling van het wagenpark per 31 december 2009 en van een volumegroei in 2010 van 0,5 % als gevolg van groei van wagenpark en verschuiving naar zwaardere gewichtsklassen. Voor de jaren 2011 en volgende jaren wordt uitgegaan van een groei van 1,0%. Deze uitgangspunten zijn bij de opstelling van de Begroting 2011 ongewijzigd.
Het tarief voor de opcenten op de motorrijtuigenbelasting worden jaarlijks geïndexeerd. Voor Drenthe vindt deze indexering plaats op basis van het vierjarige gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie.

Deze cijfers luiden als volgt:

| | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | gemiddeld |
|---|---|---|---|---|---|
| Stijgingspercentage | 1,6 | 2,5 | 1,2 | 1,0 | 1,58 |

Dit stijgingspercentage wordt toegepast op het meerjarenperspectief en leidt tot de volgende ontwikkeling van het opcententarieven per 1 april:

| 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|
| 83.6 | 84.9 | 86.2 | 87.6 |

Wij stellen u voor het tarief voor de opcenten op de motorrijtuigenbelasting voor het tijdvak 1 april 2011 tot en met 31 maart 2012 vast te stellen op: 83.6.

Op grond van de huidige gegevens, het voorgestelde tarief en de genoemde aannames is een raming gemaakt van de verwachte ontwikkeling van de opbrengst opcenten op de motorrijtuigenbelasting.
In de onderstaande tabellen is de raming voor 2011 en komende jaren uitgaande van de hierboven genoemde uitgangspunten weergegeven.

| 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|
| 47.648 | 48.883 | 50.149 | 51.448 |

Bedragen x € 1.000

**Uitgangspunten indexering van budgetten voor subsidiëring van instellingen**
Meerjarig was een index van 2,8% begroot voor de indexering budgetten instellingen die we subsidiëren. Voor 2011 is de werkelijke index uitgekomen op 2,62% volgens de CPB gegevens maart 2010 die opgenomen is in de Meicirculaire. Bij de indexering wordt een gemiddelde berekend over de laatste 5 jaren voor bepaling van de index van 2011. Dit is destijds besloten om schommelingen in de indexering zoveel mogelijk tegen te gaan, waardoor nacalculatie kon worden afgeschaft. Dat betekent wel dat de verwachte daling van de looncomponent in 2010 en 2011, pas vanaf 2014 effect gaat hebben in de daling van de index.

Meerjarig is voor 2012 en 2013 een indexpercentage van 2,6% geraamd en in 2014 een index percentage van 2,4%. Voor RTV Drenthe geldt een ander percentage. Hierover worden jaarlijks afspraken gemaakt tussen het IPO en ROOS. Voor 2011 is dit vastgesteld op 1,61%. Voor de komende jaren wordt dit eerder lager dan hoger. Meerjarig was een percentage van 2,42% begroot.

**Uitgangspunten voor de Begroting 2011**

Vertrekpunt voor de opstelling van de Begroting 2011 is de Begroting 2010 na wijziging. Bij de opstelling van de Begroting worden de volgende algemene uitgangspunten c.q. aannames gehanteerd.

| | 2011 | 2012 | 2012 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| Ontwikkeling prijzen | | | | |
| Index budgetten subsidies per boekjaar | 2,62% | 2,6% | 2,6% | 2,4% |
| Motorrijtuigenbelasting | | | | |
| Opcenten tarief | 83.6 | 84.9 | 86.2 | 87.6 |
| Provinciefonds: | | | | |
| Reëel accres | 0% | 0% | pm | pm |
| Renten | | | | |
| Toegerekende rente | 4,5% | 4,5% | 4,5% | 4,5% |
| Lange rente financiering | @% | @% | @% | @% |
| Korte rente financiering | @% | @% | @% | @% |

# Bijlagen

# 1 Controleprotocol

## Controleprotocol voor de accountantscontrole van de Jaarrekening 2010 van de provincie Drenthe

### 1 Inleiding

Provinciale Staten (PS) hebben aan PriceWaterhouseCoopers Accountants opdracht verstrekt de accountantscontrole, als bedoeld in artikel 217 van de Provinciewet, voor de provincie Drenthe uit te voeren. Ter voorbereiding en ondersteuning van de uitvoering van deze accountantscontrole moeten PS echter nog een aantal zaken nader regelen, die op hoofdlijnen in dit Controleprotocol staan.

Object van controle is de Jaarrekening 2010 en daarmede tevens het financieel beheer over het jaar 2010, zoals uitgeoefend door of namens het College van Gedeputeerde Staten (GS) van Drenthe.

### 1.1 Doelstelling

Dit Controleprotocol heeft als doel nadere aanwijzingen te geven aan de accountant over de reikwijdte van de accountantscontrole, de daarvoor geldende normstellingen en de daarbij verder te hanteren goedkeuring- en rapporteringtoleranties voor de controle van de Jaarrekening 2010 van de provincie Drenthe.

### 1.2 Wettelijk kader

De Provinciewet, artikel 217, schrijft voor dat PS een of meer accountants aanwijzen als bedoeld in artikel 393, eerste lid, Boek 2, van het Burgerlijk Wetboek voor de controle van de in artikel 201 van de Provinciewet bedoelde Jaarrekening en het daarbij verstrekken van een accountantsverklaring en het uitbrengen van een verslag van bevindingen.

In het kader van deze opdrachtverstrekking aan de accountant kunnen PS nadere aanwijzingen geven voor te hanteren goedkeuring- en rapporteringtoleranties. Tevens zal in de opdrachtverstrekking duidelijk aangegeven moeten worden welke wet- en regelgeving in het kader van het financieel beheer onderwerp van rechtmatigheidcontrole zal zijn.

PS hebben op 17 maart 2004 de Verordening ex artikel 217 van de Provinciewet voor de controle op het financieel beheer en op de inrichting van de financiële organisatie van de provincie Drenthe vastgesteld.

Dit Controleprotocol en het door de accountant te hanteren Normenkader van wet- en regelgeving zullen in hun vergadering van 10 november 2010 ter goedkeuring/ vaststelling aan PS worden voorgelegd. Met dit Controleprotocol (waarin onder andere opgenomen de goedkeuring- en rapporteringtolerantie) stellen PS nadere aanwijzingen vast die specifiek van toepassing zijn voor het controlejaar 2010.

### 2 Algemene uitgangspunten voor de controle (getrouwheid én rechtmatigheid)

Zoals in artikel 217 van de Provinciewet is voorgeschreven, zal de controle van de in artikel 201 van de Provinciewet bedoelde Jaarrekening uitgevoerd door de door PS benoemde accountant gericht zijn op het afgeven van een oordeel over:

- de getrouwe weergave van de in de Jaarrekening gepresenteerde baten en lasten en de activa en passiva;
- het rechtmatig totstandkomen van de baten en lasten en balansmutaties in overeenstemming met de Begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen, waaronder de provinciale verordeningen;
- de inrichting van het financieel beheer en de financiële organisatie gericht op de vraag of deze een getrouwe en rechtmatige verantwoording mogelijk maken;
- het in overeenstemming zijn van de door het college van GS opgestelde Jaarrekening met de bij of krachtens Algemene maatregel van bestuur te stellen regels bedoeld in artikel 186 van de Provinciewet (BBV);
- de verenigbaarheid van het Jaarverslag met de Jaarrekening.

Bij de controle zullen de nadere regels die bij of krachtens Algemene maatregel van bestuur worden gesteld op grond van artikel 217, zesde lid, van de Provinciewet (Besluit accountantscontrole provincies en gemeenten (BAPG)), en de Richtlijnen voor de Accountantscontrole (NIVRA) bepalend zijn voor de uit te voeren werkzaamheden.
Onder rechtmatigheid wordt begrepen de definitie volgens het BAPG dat de in de rekening verantwoorde lasten, baten en balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen, dat wil zeggen 'in overeenstemming zijn met de begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen, waaronder provinciale verordeningen'.

## 3. Te hanteren goedkeuring- en rapporteringtoleranties

De accountant accepteert bij de controle bepaalde toleranties en richt de controle daarop in. De accountant controleert niet ieder document of iedere financiële handeling, maar richt de controle zodanig in dat voldoende zekerheid wordt verkregen over het getrouwe beeld van de Jaarrekening en de rechtmatigheid van de verantwoorde baten en lasten en balansmutaties en financiële beheershandelingen met een belang groter dan de vastgestelde goedkeuringstolerantie**. De accountant richt de controle in op het ontdekken van belangrijke fouten en baseert zich daarbij op risicoanalyse, vastgestelde toleranties en statische deelwaarnemingen en extrapolaties.

In het BAPG zijn minimumeisen voor de in de controle te hanteren goedkeuringstoleranties voorgeschreven. PS mogen de goedkeuringstoleranties scherper vaststellen dan deze minimumeisen. Dit moet dan wel worden toegelicht in de accountantsverklaring.

De minimumeisen zijn de volgende:

| Goedkeuringstolerantie | Strekking accountantsverklaring: | | | |
|---|---|---|---|---|
| | Goedkeurend | Beperking | Oordeelonthouding | Afkeurend |
| Fouten in de jaarrekening (% lasten) | ≤ 1% | >1%<3% | - | ≥ 3% |
| Onzekerheden in de controle (% lasten) | ≤ 3% | >3%<10% | ≥ 10% | - |

Naast deze kwantitatieve benadering zal de accountant ook een kwalitatieve beoordeling hanteren (professional judgement). De weging van fouten en onzekerheden vindt ook plaats op basis van professional judgement.

** Door de toepassing van een risicoanalyse kan het zo zijn dat niet alle transacties die groter zijn dan de vastgestelde goedkeuringstolerantie individueel worden gecontroleerd. Ook kunnen andere gegevensgerichte werkzaamheden dan deelwaarnemingen worden toegepast. Vooral door toepassing van cijferanalyse (verbandcontroles) kan het aantal deelwaarnemingen worden beperkt.

De definitie van de goedkeuringstolerantie is als volgt. Het bedrag dat de som van fouten in de Jaarrekening of onzekerheden in de controle aangeeft, die in een Jaarrekening maximaal mogen voorkomen, zonder dat de bruikbaarheid van de Jaarrekening voor de oordeelsvorming door de gebruikers kan worden beïnvloed.

De goedkeuringstolerantie is bepalend voor de oordeelsvorming, de strekking van de af te geven accountantsverklaring.

Naast de goedkeuringstoleranties wordt onderkend de rapporteringtolerantie. Deze kan als volgt worden gedefinieerd. Een bedrag dat gelijk is aan of lager is dan de bedragen voortvloeiend uit de goedkeuringstolerantie. Bij overschrijding van dit bedrag vindt rapportering plaats in het verslag van bevindingen. Een lagere rapporteringtolerantie leidt in beginsel niet tot aanvullende controlewerkzaamheden, maar wel tot een uitgebreidere rapportage van bevindingen. De rapporteringtolerantie kan worden vastgesteld op een percentage, bijvoorbeeld 10%, van de goedkeuringstolerantie of op een maatschappelijk relevant geacht absoluut bedrag zoals € 150.000.

De rapporteringtolerantie wordt door PS vastgesteld, met inachtneming van vorengenoemde minimumeisen. De accountant richt de controle in, rekening houdend met de rapporteringtolerantie om te kunnen waarborgen dat alle gesignaleerde onrechtmatigheden die dit bedrag overschrijden ook daadwerkelijk in het verslag van bevindingen worden opgenomen.

In het hierna opgenomen schema zijn de goedkeuringstolerantie en de rapporteringtolerantie(s) opgenomen zoals door PS vastgesteld voor het controlejaar 2010.

| Goedkeuringstolerantie | Goedkeurend | Beperking | Oordeelonthouding | Afkeurend |
|---|---|---|---|---|
| Fouten in de jaarrekening (% lasten) | ≤ 1% | >1%<3% | - | ≥ 3% |
| Onzekerheden in de controle (% lasten) | ≤ 3% | >3%<10% | ≥ 10% | - |

Fouten spreken voor zich. Onzekerheden zijn minder hard kwantificeerbaar. Voor zover het totaal van de individuele fouten kleiner dan of gelijk is aan ca. € 2,8 miljoen en de onzekerheden kleiner of gelijk zijn aan ca. € 8,3 miljoen, wordt de Jaarrekening goedgekeurd. Als het totaal van de fouten tussen ca. € 2,8 miljoen en maximaal ca. € 8,3 miljoen blijven, komt een verklaring met beperking bij de Jaarrekening. Als het totaal van de fouten groter of gelijk is dan ca. € 8,3 miljoen, komt een afkeurende verklaring bij de Jaarrekening.

Hetzelfde geldt voor de onzekerheden:
- totaal van geconstateerde onzekerheden tussen ca. € 8,3 miljoen en maximaal ca. € 27,7 miljoen: verklaring met beperking;
- onzekerheden groter dan of gelijk aan ca. € 27,7 miljoen: verklaring van oordeelonthouding.

Een verklaring met beperking is een goedkeurende verklaring, waarvan een deel van de baten en lasten wordt uitgezonderd op grond van geconstateerde fouten of onzekerheden.

De gehanteerde tolerantiegrenzen zijn gebaseerd op de Jaarrekening 2009. Op basis van de Jaarrekening 2010 zal de definitieve goedkeuringstolerantie (voor 2010) worden bepaald.

Voor de rapporteringtolerantie stellen PS als maatstaf dat de accountant op het niveau van programma's/ producten in de Begroting elke fout of onzekerheid groter dan of gelijk aan € 275.000 rapporteert.

## 4 Reikwijdte accountantscontrole rechtmatigheidtoetsing

De accountantscontrole op rechtmatigheid voor het kalenderjaar 2010 is limitatief gericht op het volgende.

- De naleving van wettelijke kaders, zoals opgenomen in het Normenkader in het kader van de rechtmatigheidcontrole bij de provincie. Dit uitsluitend voor zover deze directe financiële beheershandelingen betreffen of kan betreffen.
- Indien en voor zover bij de accountantscontrole materiële financiële onrechtmatige handelingen worden geconstateerd, worden deze in de rapportage en oordeelsweging uitsluitend betrokken indien en voor zover het door de staten of hogere overheden vastgestelde regels betreft.

Met andere woorden: interne regels van college naar ambtelijke organisatie, GS-besluiten, vallen daar buiten. Wel worden in de accountantscontrole betrokken GS-besluiten voor zover zij een nadere uitwerking zijn van hogere wet- en regelgeving en betrekking hebben op financiële rechtmatigheid (kaderstellende besluiten).
Een afwijking van deze lagere regelgeving kan passend zijn binnen de uitvoering van 'hogere' besluiten. Het is (over het algemeen) aan GS om een oordeel te vellen over de geconstateerde afwijkingen van lagere interne regels.

## 5 Rapportering accountant

Tijdens en na afronding van de controlewerkzaamheden rapporteert de accountant hierna in het kort weergegeven als volgt.

*Interim-controles*
In de tweede helft van het jaar wordt door de accountant een zogenaamde interim-controle uitgevoerd. Over de uitkomsten van die tussentijdse controle wordt een verslag uitgebracht. Bestuurlijk relevante zaken worden – op grond van de overeengekomen rapportagewensen – ook aan PS gerapporteerd.

*Verslag van bevindingen*
In overeenstemming met de Provinciewet wordt over de controle een Verslag van bevindingen uitgebracht aan PS en in afschrift aan GS.
In het Verslag van bevindingen wordt gerapporteerd over de opzet en uitvoering van het financiële beheer en of de beheersorganisatie een getrouw en rechtmatig financieel beheer en een rechtmatige verantwoording daarover waarborgen.

*Uitgangspunten voor de rapportagevorm*
Gesignaleerde onrechtmatigheden worden toegelicht gespecificeerd naar de aard van het criterium (begrotingscriterium, voorwaardencriterium, etc.).
Fouten of onzekerheden die de rapporteringtolerantie als bedoeld in hoofdstuk 3 van dit Controleprotocol overschrijden, worden weergegeven in een apart overzicht bij het Verslag van bevindingen. De accountant rapporteert ook over eventuele bevindingen met betrekking tot de betrouwbaarheid en de continuïteit van de door de provincie Drenthe gehanteerde geautomatiseerde informatieverzorging.

*Accountantsverklaring*
In de accountantsverklaring wordt op een gestandaardiseerde wijze, zoals wettelijk voorgeschreven, de uitkomst van de accountantscontrole weergegeven, zowel ten aanzien van de getrouwheid als de rechtmatigheid. Deze accountantsverklaring is bestemd voor PS, zodat deze de door het college van GS opgestelde Jaarrekening kan vaststellen.

# 2 Normenkader

## Kader interne regelgeving met financiële beheershandelingen 2010 d.d. 01/06/2010

### 1 ALGEMEEN BESTUUR

#### 1.1 Het organisme

| | | |
|---|---|---|
| 1.0 | 1.1.4. | Regeling vergoedingen Statenfracties (17/05/05) |
| 1.1 | 1.1.12 | Verordening rechtspositie gedeputeerden, staten- en commissieleden (23/11/07) (tw kracht tot 15/03/07, art.13 werkt terug tot 01/01/06; laatste wijziging GS-besluit 28-4-10, prov.blad nr. 17 van 2010) |

#### 1.2 Organisatie

| | | |
|---|---|---|
| | 1.2.0 | Organisatiebesluit provincie Drenthe 2008 (22/02/08) |
| | 1.2.6 | Financiële verordening Drenthe |
| | 1.2.6.1 | Controleverordening provincie Drenthe<br>Treasurystatuut provincie Drenthe 2009 (07/10/09) |
| | 1.2.8 | Belegging van gelden |
| | 1.2.10 | Besluit mandaat, volmacht en machtiging gedeputeerde staten van Drenthe 2007, muv artikelen 2, 2a, 2b en 3 (ingetrokken 19/02/08) (nog geldig voor externe mandaten) |
| | 1.2.10.3 | Mandaatbesluit LNV Dienst Landelijk Gebied provincie Drenthe 2007 (ingetrokken 19/02/08)<br>Op grond van 1.2.10 zijn bepaalde bevoegdheden in het kader van de ILG gemandateerd aan DR/DLG. In dit kader is in het Bestuurlijk Overleg Landelijk Gebied in het najaar van 2007 besloten om één landelijk 'Normen- en toetsingskader accountantsonderzoeken DR en DLG/BBL 2007 ' toe te passen. Hierdoor is het van toepassing zijnde normenkader 2007 van de provincie Drenthe aangepast. Het van toepassing zijnde Normenkader accountantsonderzoeken DR en DLG 2007 is als bijlage opgenomen (bijlage 1a en 1b)<br>Besluit ondermandaat beleidsregel financiering provinciale monumenten (26/03/2009)<br>Besluit ondermandaat landinrichtingsprocedures (03/03/2009) |

### 2 BELASTINGEN, RETRIBUTIES EN HEFFINGEN

| | | |
|---|---|---|
| Alg. | 2.1 | Legesverordening provincie Drenthe 1998 (gewijzigd 22/12/09) |
| 4.0 | 2.2 | Verordening op de heffing en de invordering van grondwaterbelasting 1994 (vervallen 22/12/09); vervangen door Grondwaterheffingsverordening provincie Drenthe |
| 6.0 | 2.3 | Heffingverordening ontgrondingen Drenthe 2000 (11/12/02) |
| 5.1 | 2.4 | Verordening nazorgheffing stortplaatsen provincie Drenthe (17/10/01) |
| Alg. | 2.5 | Verordening op de heffing op de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting Drenthe (gewijzigd 01/04/10)<br>Grondwaterheffingsverordening provincie Drenthe (22/12/09) |

## 3 SUBSIDIEREGELINGEN

### 3.1 Algemeen

| | | |
|---|---|---|
| Alg. | 3.1.1 | Algemene subsidieverordening Drenthe 2007 |
| | | Beleidsregel beloningsbeleid gesubsidieerde instellingen en organisaties (06/11/09) |

### 3.2 Water, (water)wegen, verkeer en vervoer

### 3.3 Natuur en milieu

| | | |
|---|---|---|
| 6.1 | 3.3.0 | Subsidieregeling inrichting landelijk gebied (gew. 01/10/07) |
| 6.1 | 3.3.1 | Subsidieregeling natuur en milieueducatie Drenthe (17/10/01) |
| 5.2 | 3.3.8 | Beleidslijn inzake bijdragen uitvoeringskosten sanering industrielawaai provincie Drenthe (22/07/98) |
| 6.1 | 3.3.10 | Subsidieregeling Leren voor Duurzame ontwikkeling (ingetrokken 01/01/10) |
| 6.1 | 3.3.13 | Subsidieregeling energieprojecten (01/01/06) |
| | | Beleidsregel klimaatuitvoeringssubsidies, KUS-regeling (12/05/09) |
| | | Beleidsregel water vasthouden en bergen (01/10/09) |
| | | Subsidieregeling Energiebesparing Bestaande Bouw particulieren 2009 (16/11/09) |
| | | Subsidieverordening Natuur- en Landschapsbeheer |
| | | Beleidsregel voor Duurzame Ontwikkeling Drenthe 2008-2011 (04/03/10) |
| | | Mandaat en machtigingenbesluit Programma Beheer, Subsidieverlening natuur en landschapsbeheer en subsidieregeling kwaliteitsimpuls natuur en landschap (26/03/10) |

### 3.4 Volkshuisvesting en ruimtelijke ordening

Onderstaande regelingen zijn alleen nog van belang voor afrekening van lopende projecten.

| | | |
|---|---|---|
| 9.1 | 3.4.1 | Verdelingsverordening provinciaal Stads- en dorpsvernieuwingfonds 1994 (17/10/01) |
| | 3.4.4 | Subsidieverordening stedelijke ontwikkeling Drenthe |
| | | Beleidsregel collectief particulier opdrachtgeverschap (01/01/09) |

### 3.5 Economie, recreatie/toerisme en landbouw

| | | |
|---|---|---|
| | 3.5.1 | Subsidieregeling Investeringspremieregeling Noord-Nederland 2008 (NIOF) |
| | 3.5.2 | Subsidieregeling Economisch structuurfonds (21/11/97) |
| | 3.5.3 | Subsidieregeling Human Resource Management Plus 2009 |
| | 3.5.7 | Subsidieregeling kwaliteitsinvesteringen in de toeristische sector 2000 |
| | 3.5.8 | Subsidieregeling Ontwikkeling recreatie en toerisme (17/10/01) moet worden ingetrokken |
| | 3.5.9 | Beleidsregel innovatie van plattelandsondernemingen in Drenthe, STIPO Drenthe |
| | 3.5.12 | Subsidieregeling Noordelijke Innovatie Ondersteuningsfaciliteit 2008 (per 22/11/09 versie 2010) |
| | 3.5.14 | Kaderwet subsidies Samenwerkingsverband Noord-Nederland 2000 |
| | 3.5.15 | Verordening plattelandsontwikkeling Samenwerkingsverband Noord-Nederland |
| | 3.5.19 | Vaststelling beleidsregels bij het uitvoeringskader Toeristisch-recreatieve projectontwikkeling Drenthe 2004-2007 (24/02/05) moeten worden ingetrokken |
| | 3.5.20 | Vaststelling Beleidsregels bij de Provinciale agenda onderwijs en kennisinfrastructuur (24/02/05) moet worden ingetrokken |
| | 3.5.22 | Innovatief actieprogramma Drenthe 2008-2010 (01/04/08) |
| | 3.5.23 | Subsidieregeling toerisme natuurlijk Drenthe 2008-2010 (11/10/08, gewijzigd 04/12/09) |
| | 3.5.24 | Omnibus Decentraal-regeling Drenthe (01/01/09) |

| | | |
|---|---|---|
| | 3.5.25 | Omnibus Decentraal-regeling Noord-Nederland<br>Collegeprogramma 2007-2011 (Beleidskaders)<br>Uitwerking van de hoofdlijn werk, onderwijs en kennisinfrastructuur van het collegeprogramma.<br>Drents uitvoeringskader SNN-programma's 2007-2013<br>Human resource management plus 2010 (01/03/10) |

Onderstaande regelingen zijn alleen nog van belang voor afrekening van lopende projecten.

| | | |
|---|---|---|
| | 3.5.3. | Subsidieregeling reserve stimulering vitaal platteland Drenthe (01/07/05) |
| | 3.5.10 | Subsidieregeling duurzame landbouw (17/10/01) |
| | 3.5.17 | Tijdelijke subsidieregeling Plattelandsstructuurfonds (15/01/03) |
| | 3.5.18 | Subsidieregeling tender ICT en zorg, onderwijs, cultuur, toerisme, arbeidsmarkt, sport, welzijn, landbouw en verkeer en vervoer 2004-2005 (23/06/04) |
| | 3.5.22 | Subsidieregeling tender Innovatief ondernemerschap Drenthe 2006 -2007(15/11/06) |
| **3.6** | **Cultuur en welzijn** | |
| | 3.6.5 | Subsidieverordening jeugdzorg Drenthe |
| | 3.6.8 | Beleidsregel wonen, zorg en welzijn |
| | 3.6.8 | Beleidsregel subsidieverlening Culturele en Museale Agenda 2009-2012 (gewijzigd 01/02/10) |
| | 3.6.9 | Beleidsregel bijzondere evenementen |
| **4** | **WATER, (WATER)WEGEN, VERKEER EN VERVOER** | |
| 3.0 | 4.22 | Verordening Provinciale Commissie Verkeer- en Vervoerberaad Drenthe (06/06/01)<br>Financieel Protocol Convenanten Duurzame stedelijke bereikbaarheid 2006-2008 (09/09/08)<br>Wijziging financiering muskusrattenbestrijding (01/01/08)<br>Besluit tot delegatie muskusrattenbestrijding<br>Meerpartijenovereenkomst muskusrattenbestrijding (12/06/02) |
| | 4.25 | Vaststelling delegatie operationele grondwatertaken (01/01/07)<br>Aanbestedingsbeleid voor werken 2010 (08/01/10)<br>Aanbestedingsbeleid voor diensten en leveringen (01/01/10) |
| **5** | **NATUUR EN MILIEU** | |
| | 5.1 | Bodemnota 1 en 2 Werk maken van eigen bodem (oktober 2008) |
| 5.2 | 5.3 | Reglement Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe (02/02/99) |
| | 5.3.1 | Beleggingsstatuut Fonds nazorg gesloten stortplaatsen (01/12/06) |
| 5.2 | 5.4.(a) | Beleidsregel voor nazorgplannen ex artikel 8.49 Wet milieubeheer (22/06/04), inclusief rekenmodule. |
| **8** | **Cultuur en Welzijn** | |
| 8.0 | 8.8 | Provinciale monumentenverordening 2007 (24/03/'07) |
| | 8.9 | Beleidsregel financiering instandhouding provinciale monumenten in Drenthe |
| | 8.9.1 | Uitvoeringsvoorschriften instandhouding provinciale monumenten in Drenthe, Leidraad te financieren instandhoudingkosten laagrentende leningen |
| | 8.9.2 | Uitvoeringsvoorschriften instandhouding provinciale monumenten in Drenthe, Leidraad laagrentende lening |
| **9** | **OMGEVING** | |
| 6.0 | 9.1 | Provinciale omgevingsverordening (gewijzigd 22/12/09) |

**Bijlage 1a bij het kader interne regelgeving met financiële beheershandelingen 2010 d.d. 01/06/10**

| Normenkader Externe regelgeving |
|---|
| Het gaat om de volgende regelgeving:<br>■ Algemene wet bestuursrecht<br>■ Europese aanbestedingsrichtlijnen<br>■ EG-verordening- staatssteun (art. 87 en 88 EG verdrag)<br>■ Relevante Vo van de EU, inclusief alle richtsnoeren (inclusief kader richtlijn water)<br>■ Wet op het BTW compensatiefonds (BCF)/ Wet Omzetbelasting<br>■ Algemene wet inzake Rijksbelastingen<br>■ EU kaderverordening Plattelandsontwikkeling Leader + Verordening Europese Structuurfondsen (inclusief POP, EPD)<br>■ WILG<br>■ Reconstructiewet<br>■ Landinrichtingswet<br>■ Nationaal bestuursakkoord water<br>■ Invorderingswet<br>■ Besluit rivierdijkversterking<br>■ Subsidieregeling (PSAN, PSN) |

**Bijlage 1b bij het kader interne regelgeving met financiële beheershandelingen 2010 d.d. 01/06/10**

| Normenkader Interne regelgeving voor DLG/DR |
|---|
| Het gaat om de volgende LNV regelgeving:<br>■ 1.2.10. Besluit mandaat, volmacht en machtiging gedeputeerde staten 2004<br>■ 3.3.2 Subsidieregeling natuurbeheer Drenthe (25/07/07 tw kracht tot 01/01/07)<br>■ 3.3.3. Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer (tw kracht tot 01/01/07) |

## Kader externe regelgeving met financiële beheershandelingen 2010 d.d. 01/06/2010

### 0.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

- Wet Fido (gewijzigd 01/01/09)
- Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden (Ruddo) (gewijzigd 03/04/09)
- Financiële verhoudingswet (provinciefonds)
- Provinciewet
- Invorderingswet
- Besluit Begroting en Verantwoording
- Regeling van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties van 7 juli 2006, houdende regels met betrekking tot de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen in de jaarrekening van provincies en gemeenten (Regeling verantwoordingsinformatie specifieke uitkeringen)
- Informatie voor derden (IV3)
- Wet op het BTW compensatiefonds
- Wet omzetbelasting
- Algemene Wet inzake rijksbelastingen

### 1.1 Bestuurlijke aangelegenheden

- Burgerlijk Wetboek
- Wet gemeenschappelijke regelingen
- Staatssteunregeling art. 87 en 88 EG-verdrag
- Algemene wet bestuursrecht
- Wet dwangsom en beroep bij niet tijdig beslissen (01/10/09)

## 3.1 Beheer en onderhoud

- Aanbestedingsreglement Werken 2005 (vanaf 21/03/06)
- Europese aanbestedingsrichtlijnen voor werken, diensten en leveringen
- Besluit aanbestedingsregels voor overheidsopdrachten (01/12/05)
- Wegenwet
- Waterstaatswet

## 3.2 Verkeer

- BDU
- Besluit BDU verkeer en vervoer
- Uitvoeringsregeling en beleidsregel BDU verkeer en vervoer

### Vervoer

- Wet personenvervoer
- Besluit infrastructuurfonds

## 4.0 Waterhuishouding

- Wet voorziening voor inzet en bekostiging muskusrattenvangers
- Waterschapswet (gewijzigd 22/12/09)
- Waterwet (22/12/09)
- Invoeringswet Waterwet (22/12/09)

## 5.0 Milieu Algemeen

- Wet milieubeheer
- Subsidieregeling BANS klimaatconvenant
- Wet sanering industrielawaai
- Subsidieregeling programmafinanciering Externe Veiligheid

## 5.1 Bodem

- Wet bodembescherming (wijziging 22/12/09 (waterbodemsanering); vervallen 22/12/09)
- Wet stedelijke vernieuwing
- Regeling financiële bepalingen bodemsanering
- Besluit uniforme saneringen
- Regeling uniforme saneringen
- Besluit bodemkwaliteit
- Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen

## 5.2 Vergunningverlening en handhaving milieubeheer

- Ontgrondingenwet

## 6.1 Natuur

- Kaderwet LNV subsidies
- Subsidieregeling natuurbeheer
- Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer (ingetrokken per 01/01/10)
- Flora- en Faunawet
- Boswet: schadevergoeding
- Natuurbeschermingswet 1998 (gewijzigd 31/03/10)

## 6.2 Plattelandsbeleid

- Landinrichtingswet
- Wet inrichting Landelijk gebied

## 7.0 Economie

- EG verdrag 70/2001
- EG verdrag, artikelen 87, 88; minimissteun
- Kaderwet EZ-subsidies
- Wet toezicht Europese subsidies
- Beschikkingen EZ-Kompas/ D2 en Leader
- Beschikking Operationeel Programma voor Noord Nederland (OP-EFRO)
- Plattelandsontwikkelingsprogramma Nederland
- Europees programma Innovatieve Acties CCI 2005 NL 16 0 PP 002
- Gebiedsopgave Zuidoost-Drenthe 2007-2013

Onderstaande regelgeving is van belang voor zover de provincie Drenthe cofinanciering verstrekt aan projecten die tevens financiering uithoofde van deze regelingen ontvangen, omdat dan de ASV niet van toepassing is.

- Standaardvoorwaarden voor projecten uitgevoerd in het kader van het Kompasprogramma, voor EFRO en EZ/KOMPAS
- Standaardvoorwaarden voor projecten uitgevoerd in het kader van het LEADER+-programma voor Noord-Nederland 2000-2006, bestemd voor EOGFL
- Standaardvoorwaarden voor projecten uitgevoerd in het kader van Pieken in de Delta Noord Nederland, het Operationeel programma Noord Nederland 2007-2013

## 7.1 Toerisme en recreatie

- EG verdrag 70/2001

## 7.2 Landbouw

- EG verdrag, artikelen 87, 88; minimissteun

## 8.0 Welzijn

- Wet maatschappelijke ondersteuning

## 8.2 Cultuur

- Wet op specifiek cultuurbeleid
- Bekostigingsbesluit cultuuruitingen
- Regeling subsidie en uitkeringen cultuuruitingen
- Monumentenwet
- Mediawet
- Regeling uitkeringen cultuurbereik 2005-2008 (vervalt per 01/01/11)

### Jeugdzorg

- Wet op de jeugdzorg
- Uitvoeringsbesluit Wet op de jeugdzorg
- Regeling bekostiging jeugdzorg

## 9.0 Ruimtelijke ordening

- Wet op de ruimtelijke ordening

## 9.1 Volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing

- Wet op de ruimtelijke ordening
- Nieuwe Wet ruimtelijke ordening (per 01/07/08 in werking)
- Invoeringswet Wet ruimtelijke ordening en uitvoeringsbesluiten (per 01/07/08 in werking)
- Wet Stedelijke vernieuwing (gewijzigd 24-04-08, staatsblad 2008 nr. 167 ivm Sisa)
- Invoeringswet stedelijke vernieuwing

### Inkopen

- Europese aanbestedingsrichtlijnen levering
- Europese aanbestedingsrichtlijnen werken
- Europese aanbestedingsrichtlijnen diensten
- Besluit aanbestedingsregels voor overheidsopdrachten (01/12/05)

### Personeel

- Ambtenarenwet
- Fiscale wetgeving
- Sociale verzekeringswetten
- Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers
- Rechtspositiebesluit Commissarissen van de Koningin
- Rechtspositiebesluit Gedeputeerden

# 3 Afkortingenwijzer

| | |
|---|---|
| AB | algemeen bestuur |
| ASV | Algemene subsidieverordening |
| AvA | algemene vergadering van aandeelhouders |
| Awb | Algemene wet bestuursrecht |
| BANN | Bestuursacademie Noord-Nederland |
| BBV | Besluit begroting en verantwoording |
| BDU | brede doeluitkering |
| BIELLS | bodeminformatie essentieel voor landelijke en lokale sturing |
| BKV | beeldende kunst en vormgeving |
| BNG | Bank Nederlandse Gemeenten |
| BOAG | brede overleg- en adviesgroep |
| BOS | buurt, onderwijs en sport |
| BRTN | Beleidsvisie recreatietoervaart Nederland |
| BTO | bedrijfstakgericht opleiden |
| BZK | Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Ministerie van |
| CBK | Centrum Beeldende Kunst |
| CBM | Centraal Bureau Motorrijtuigenbelasting |
| CBS | Centraal Bureau voor de Statistiek |
| CHW | cultuurhistorische waardenkaart |
| CKA | Cultureel Kwartier Assen |
| CROW | Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw en de verkeerstechniek |
| CvdK | Commissaris van de Koningin |
| CBB | collectief vraagafhankelijk vervoer |
| CPO | collectief particulier opdrachtgeverschap |
| CWZ | cultuur, welzijn en zorg |
| DB | dagelijks bestuur |
| DBL | Drentse Bedrijfslokaties, Stichting |
| DLG | Dienst Landelijk Gebied |
| DURP | digitale uitwisseling ruimtelijke plannen |
| ECB | Europese Centrale Bank |
| EHK | essentiële herkenbaarheidskenmerken |
| EHS | ecologische hoofdstructuur |
| EMMS | energie- en milieumanagementsysteem |
| EZ | Economische Zaken, Ministerie van |
| FBE | faunabeheereenheid |
| FFW | Flora- en Faunawet |
| GAE | Groningen Airport Eelde |
| GBT | Gemeentelijk Beleidsteam |
| GGOR | gewenst grond- en oppervlaktewaterregiem |
| GS | gedeputeerde staten |
| GWW | Grondwaterwet |
| HR | human resource |
| IAD | Innovatief Actieprogramma Drenthe 2008-2010 |
| IGGD | Integraal groen gebiedsplan Drenthe |
| ILG | Investeringsbudget landelijk gebied |

| | |
|---|---|
| IPPC | Integrated Pollution Prevention and Control |
| IPO | Interprovinciaal Overleg |
| ISP | Integraal structuurplan |
| ISV | Investeringsbudget stedelijke vernieuwing |
| iWSR | instrumentarium Watersysteemrapportage |
| IWV | Interprovinciaal Werkgeversverband |
| IZR | Interprovinciale ziektekostenregeling |
| KIK | Kunstenaarsinitiatief in Kolderveen |
| KO | Koninklijke onderscheidingen |
| KRW | Kaderrichtlijn Water |
| LGR | landelijk grondwaterregister |
| LMA | Landelijk Meldpunt Afvalstoffen |
| LNV | Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Ministerie van |
| MEP | Meerjarenexploitatieprogramma |
| m.e.r. | milieu-effectrapportage |
| MFD | Milieufederatie Drenthe |
| MFD | multifunctioneel dienstencentrum |
| MIRT | Meerjarenprogramma infrastructuur ruimte en transport |
| MOD | Multidisciplinaire Oefenstaf Drenthe |
| MOP | Meerjarenontwikkelingsprogramma |
| MOP | meerjarenonderhoudsplan |
| MRB | motorrijtuigenbelasting |
| MUP-VV | Meerjarenuitvoeringsprogramma verkeer en vervoer |
| NaVoS | nazorg voormalige stortplaatsen |
| NBW | Nationaal Bestuursakkoord Water |
| NBW | Natuurbeschermingswet |
| NME | natuur- en milieueducatie |
| NMP | Nationaal Milieubeleidsplan |
| NNBT | Noord-Nederlands Bureau voor Toerisme |
| NNGB | Nederlandse norm gezond bewegen |
| NOA | Noordelijke ontwikkelingsas |
| NOM | Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij |
| NRK | Noordelijke Rekenkamer |
| NSW | Natuurschoonwet |
| NUP | Nationaal uitvoeringsprogramma |
| NVD | netwerk veilig Drenthe |
| NWW | niet-werkende werkzoekenden |
| OCW | Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Ministerie van |
| OKI | onderwijs en kennisinfrastructuur |
| OOV | openbare orde en veiligheid |
| ov | openbaar vervoer |
| OZB | onroerendezaakbelasting |
| PCC | Provinciaal Coördinatiecentrum |
| pMJP | provinciaal Meerjarenprogramma |
| POP | Provinciaal omgevingsplan |
| POV | Provinciale omgevingsverordening |
| PPM | Programma- en Projectmanagement |
| PS | provinciale staten |
| PUP | Provinciaal uitvoeringsprogramma |
| PUVV | Provinciaal uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer |

| | |
|---|---|
| PvA | plan van aanpak |
| PvE | programma van eisen |
| PVVP | Provinciaal verkeers- en vervoersplan |
| RAO | regionaal ambtelijk overleg |
| RBO | regionaal bestuurlijk overleg |
| Regis | regionaal geohydrologisch informatiesysteem |
| ROT | Regionaal Operationeel Team |
| RPC | Rijksplanologische Commissie |
| RPCP | Regionaal Patiënten Consumenten Platform |
| RSP | Regiospecifiek Pakket |
| Ruddo | Regeling uitzettingen en deriviaten decentrale overheden |
| RvC | Raad van Commissarissen |
| RVT | Raad van Toezicht |
| SAN | Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer |
| SHN | Samenwerking Handhaving Drenthe |
| SIA | Sámen Sterker in Actie! |
| Sisa | Single information single audit |
| SLB | Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging |
| smb | strategische milieubeoordeling |
| SN | Subsidieregeling natuurbeheer |
| SNN | Samenwerkingsverband Noord-Nederland |
| SOL | Subsidieverordening onderhoud landschapselementen |
| SOM | stedelijke ontwikkeling en mobiliteit |
| STADO | stads- en dorpsvernieuwing, Wet op de |
| SZW | Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Ministerie van |
| TJS | Tienjarenscenario |
| UILN-N | Uitvoeringsprogramma Innovatieve Landbouw Noord-Nederland |
| UvW | Unie van Waterschappen |
| VDG | Vereniging Drentse Gemeenten |
| VES | versterking economische structuur |
| VHR | Vogel- en Habitatrichtlijn |
| Vigeb | verbindingsoefening gemeenten en provincies |
| VINEX | Vierde nota op de ruimtelijke ordening extra |
| VRD | Veiligheidsregio Drenthe |
| VROM | Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, Ministerie van |
| VSV | voortijdig schoolverlaten |
| VTB | vliegende teambrigade |
| VVBD | Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe |
| VW | Verkeer en Waterstaat, Ministerie van |
| VWS | Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Ministerie van |
| WABO | Wet algemene bepalingen omgevingsrecht |
| Wav | Wet ammoniak en veehouderij |
| WBB | Wet bodembescherming |
| Wet fido | Wet financiering decentrale overheden |
| WGR | Wet gemeenschappelijke regelingen |
| WiDD | Welkom in Digitaal Drenthe |
| WILG | Wet inrichting landelijk gebied |
| WKO | warmte-/koudeopslag |
| Wm | Wet milieubeheer |
| WMD | Waterleidingmaatschappij Drenthe |

| | |
|---|---|
| WMO | Wet maatschappelijke ondersteuning |
| WOK | werk, onderwijs en kennisinfrastructuur |
| WOPT | Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens |
| Wro | Wet op de ruimtelijke ordening |
| WVO | Wet verontreiniging oppervlaktewateren |
| WWI | Wet werk en inkomen |
| WWZ | wonen, welzijn en zorg |
| ZVW | Ziekte Verzekering Wet |
| ZZL | Zuiderzeelijn |

provincie Drenthe

# *Staten*stuk 2010-444

## Programma Klimaat en Energie: voortgang onderzoek oprichting Drentse energieorganisatie

Voorgestelde behandeling:
- Statencommissie Omgevingsbeleid op 8 september 2010
- provinciale staten op 29 september 2010
- fatale beslisdatum: 29 september 2010

Behandeld door de heer J. van der Heide, telefoonnummer (0592) 36 53 72, e-mail j.vanderheide@drenthe
Portefeuillehouder: mevrouw T. Klip-Martin

## Inleiding

Ons college heeft eind 2009 een motie van uw staten omarmd om de haalbaarheid van een Drentse energieorganisatie te onderzoeken. De provincie overweegt een Drentse energieorganisatie (hierna DEO) op te zetten om versnelling aan te brengen in de realisatie van duurzame-energieopwekking en energiebesparingsprojecten. Daarnaast streeft de provincie ernaar om de energielasten betaalbaar te houden en werkgelegenheid te bevorderen.
Een DEO kan in veel verschillende organisatievormen worden opgericht. Iedere vorm met een eigen toegevoegde waarde en een eigen financieel, juridisch en politiek profiel. Om tot een goede afweging te kunnen komen is het van belang dat voldoende onderbouwing en argumenten worden verzameld.

Eind 2009 is een verkennend onderzoek door PwC uitgevoerd waaruit bleek dat bij gemeenten en verschillende geconsulteerde organisaties zoals netwerkbedrijven, corporaties en Energy Valley, het belang van een DEO wordt onderschreven. Volgens het onderzoek zou het ontzorgen van organisaties om energiebesparings- en duurzame-energieprojecten te realiseren, de centrale doelstelling moeten zijn. De resultaten van deze studie zijn op 27 januari 2010 besproken met leden van verschillende statenfracties. Op basis van deze bijeenkomst is het vervolgproces ingezet en zijn op ambtelijk en bestuurlijk niveau gesprekken gevoerd met mogelijke partnerorganisaties. Dit heeft ertoe geleid dat de gemeenten Assen, Meppel en Tynaarlo actief bijdragen aan het onderzoek en dat andere gemeenten actief worden geïnformeerd. Verder zijn op ambtelijk niveau gesprekken gevoerd met Enexis, Rendo, LTO-Noord en Triodos/BNG.

Vervolgens is onderzocht in welke vorm, en met welke focus een DEO een zo groot mogelijke toegevoegde waarde kan bieden. Hiervoor is door het bureau PRIMUM een kostencurve opgesteld die inzicht verschaft in de kosten/$CO_2$-rendementsratio van verschillende energieopwekkings- of energiebesparingsmogelijkheden. Daarnaast is door het bureau REBEL een variantenonderzoek uitgevoerd naar zes mogelijke onderscheidende rollen (varianten) van DEO. In onderstaande tabel zijn deze rollen en hun beoordeling op drie verschillende criteria, namelijk ‘toegevoegde waarde’, ‘haalbaarheid’ en ‘natuurlijke rol provincie’, samengevat. Los van het onderzoek wordt de mogelijkheid van een zevende variant, niet overgaan tot de oprichting van een DEO, opengehouden (toelichting begrip ESCO in tabel: ‘Energy Services Company’).

| | Beschrijving | Toegevoegde waarde | Haalbaarheid | Natuurlijke rol provincie | Fase 2 onderzoek |
|---|---|---|---|---|---|
| ESCO | Dienstverlener gebouwde omgeving | o | o | - | Nee |
| Ontzorging | Wegnemen van juridische belemmeringen, faciliteren en ontzorgen | + | ++ | ++ | Ja |
| Kapitaal | Garanties en kapitaal in verschillende vormen al naar gelang financieringbehoefte | ++ | + | + | Ja |
| Ontwikkeling | Risicodragend kapitaal in ontwkkelingsfase projecten | + | o/+ | o | Ja |
| Handel | Handelshuis gericht op in- en verkoop van duurzame energie | -- | -- | -- | Nee |
| Exploitatie | Rechtstreekse participatie in productie van duurzame energie in de exploitatiefase | - | - | - | Nee |

De conclusie van het onderzoek van REBEL is dat de varianten Ontzorging, Kapitaalverschaffer en Ontwikkelingsorganisatie geschikt zijn om in het businessplan verder uit te werken. In de volgende tabel zijn voor deze drie varianten de financiële consequenties en mogelijke risico's weergegeven (de roodgekleurde risico's zijn verstrekkend, de groene risico's zijn overkoombaar). Met betrekking tot de risico's moet worden opgemerkt dat deze moeten worden gezien als belangrijke aandachtspunten waar actief op moet worden gestuurd. Met betrekking tot de financiën wordt opgemerkt dat deze indicatief zijn aangegeven, maar wel in een orde van grootte waarbij DEO effectief kan opereren. Belangrijk is dat het totaal aan investeringsmiddelen van totaal € 30 miljoen – € 50 miljoen in de loop der jaren kan worden opgebouwd. De getoonde operationele kosten zijn wel (geschatte) jaarlijkse uitgaven.

| Variant | Investering | Operationele kosten | Inkomsten | Belangrijksterisico's |
|---|---|---|---|---|
| Ontzorging | nihil | 0,5 tot 1,6 mln | 0,1 tot 0,4 mln | Onvoldoende interne positie binnen provincie om knelpunten op te lossen.<br>Bestuurlijk juridische grenzen dienstverlening doorbreken. |
| Kapitaalverschaffer | 30-50 mln | 0,6 tot 1,7 mln | 1,5 tot 2,5 mln | Ophef over oneigenlijke staatsteun<br>Ophef over marktverstoring/rol provincie<br>Belangenverstrengeling (dubbele petten)<br>Verlies van substantieel deel middelen |
| Ontwikkelorganisatie | 30-50 mln | 1,7 mln tot 3,9 mln | 2,25 tot 3,75 mln | Ophef over oneigenlijke staatsteun<br>Ophef over marktverstoring/rol provincie<br>Belangenverstrengeling (dubbele petten)<br>Verlies van substantieel deel middelen |

Het bureau REBEL adviseert de provincie in eerste instantie in te zetten op de varianten kapitaalverschaffing en ontzorging. Indien dit onvoldoende blijkt om de duurzame ambities te realiseren, kan alsnog worden ingezet op het ontwikkelen van projecten (als dit toegevoegde waarde oplevert). De eindrapportage van het bureau REBEL, met een verdere detaillering van het onderzoek, is als bijlage bij deze beleidsbrief gevoegd.

Op 23 juni 2010 zijn in een zogenaamde (informele) haardvuursessie aan de verschillende statenfracties de uitkomsten en adviezen van de beschreven onderzoeken gepresenteerd. In deze sessie bleek een brede consensus te bestaan met betrekking tot de getrokken conclusies en de gekozen varianten uit het onderzoek.

Er wordt in kleine, zorgvuldige en niet onomkeerbare stappen toegewerkt naar een gewogen besluit (eind 2010). De volgende stap is het opzetten van een businessplan. Met de aanwezige statenfracties is afgesproken dat de gekozen varianten die verder moeten worden uitgewerkt in het businessplan ter goedkeuring worden voorgelegd aan ons college en uw staten.

## Advies

1. Kennisnemen van de voortgang van het onderzoek naar de oprichting van een DEO.
2. Instemmen met de keuze van varianten die verder worden uitgewerkt in een businessplan voor een DEO.

## Beoogd effect

Door in te stemmen met het advies kan de volgende fase van het onderzoek uitgevoerd worden, het maken van een businessplan voor DEO.

## Argumenten

*1.1. Er is belangrijke voortgang geboekt in het onderzoek*
Om tot een gewogen en gedragen keuze te komen voor het vervolgtraject is het van belang kennis te nemen van de vorderingen en resultaten tot nu toe.

*2.1. Een formeel besluit is noodzakelijk om de volgende fase van het onderzoek te kunnen opstarten*
Met de afronding van deze fase van het onderzoek is het eerste Go / No Go-moment aangebroken. Uit zes mogelijke organisatievarianten is een drietal varianten gedestilleerd die in een businessplan verder kunnen worden uitgewerkt. Overeenkomstig afspraak met uw staten wordt de volgende fase van het onderzoek pas opgestart na formele besluitvorming.

## Uitvoering

**Tijdsplanning**
Als uw staten op 29 september instemmen met het advies, wordt aangevangen met het opstellen van het businessplan. Het businessplan zal eind 2010 gereed zijn. In december 2010 zal er wederom een Go / No Go-moment zijn, waarbij GS en PS wordt gevraagd zich uit te spreken over de resultaten van de business case.

Bij een positief besluit van zowel GS als PS, wordt begin 2011 gestart met de oprichting van een DEO.

**Financiën**
Binnen het programma Klimaat en Energie, actieplan 2010 is budget gereserveerd voor het opstellen van de business case. Indien eind 2010 wordt besloten over te gaan tot het oprichten van een DEO zijn binnen het programma Klimaat en Energie geen middelen beschikbaar om de organisatie te operationaliseren. Hiervoor zal binnen de begroting van de provincie een passende oplossing moeten worden gevonden. De benodigde financiële omvang zal nadrukkelijk worden uitgewerkt in het businessplan en eind 2010 ter besluitvorming worden voorgelegd.

**Personeel**
Het is de verwachting dat een DEO een op afstand van de provincie geplaatst orgaan zal worden. In aanvang, en mede afhankelijk van de gekozen variant(en), wordt gedacht aan een personeelsomvang van 5 à 10 personen. De benodigde personele omvang zal nadrukkelijk worden uitgewerkt in het businessplan en eind 2010 ter besluitvorming worden voorgelegd.

**Europese aspecten**
Een DEO zal mogelijk te maken krijgen met staatssteunaspecten. Deze worden in het businessplan onderzocht en expliciet gemaakt.

**Monitoring en evaluatie**
Niet van toepassing.

**Extern betrokkenen**
De drie gemeenten Assen, Meppel en Tynaarlo zijn betrokken. Ook worden via het Drents Energie en Klimaat Overleg op bestuurlijk en ambtelijk niveau de andere gemeenten regelmatig op de hoogte gehouden van de stand van zaken.
Rendo, Enexis, LTO-Noord, Triodos/BNG en eventueel nog niet voorziene andere potentiële partner-partijen zullen op bepaalde momenten betrokken worden bij het opstellen van het businessplan.

**Bijlagen**
1. Eindrapportage variantenonderzoek REBEL

**Ter inzage in de leeskamer**
Geen.

Assen, 7 juli 2010
Kenmerk: 27/5.12/2010008499

Gedeputeerde staten van Drenthe,

J. Tichelaar, voorzitter
mevrouw drs. J.M. Imhof, secretaris

jk/coll.

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 7 juli 2010, kenmerk 27/5.12/2010008499;

BESLUITEN:

I. kennis te nemen van de voortgang van het onderzoek naar de oprichting van een Drentse energieorganisatie;

II. in te stemmen met de keuze van varianten die verder worden uitgewerkt in een businessplan voor een Drentse energieorganisatie.

Assen, 29 september 2010

Provinciale staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

jk/coll.

# UITWERKING DRENTSE ENERGIE ORGANISATIE (DEO)

**Onderzoek naar de toegevoegde waarde en organisatorische, financiële en juridische consequenties van DEO**

Auteur
Jan Coen van Elburg, Liesl Maduro (Energy Global) en Floris van der Veen

Datum 29.06.2010
Status Concept
Klant Provincie Drenthe

UITWERKING DRENTSE ENERGIE ORGANISATIE (DEO)

# Inhoudsopgave


| | | |
|---|---|---|
| **1** | **Inleiding** | **3** |
| **2** | **Mogelijke varianten DEO** | **4** |
| 2.1 | Inleiding | 4 |
| 2.2 | ESCO | 4 |
| 2.3 | Ontzorgingsorganisatie | 5 |
| 2.4 | Kapitaalverschaffer | 6 |
| 2.5 | Ontwikkelorganisatie | 6 |
| 2.6 | Handelsorganisatie | 7 |
| 2.7 | Exploitant | 7 |
| **3** | **Gehanteerde analysekader** | **9** |
| 3.1 | Inleiding | 9 |
| 3.2 | Gehanteerde criteria in analyse | 9 |
| 3.2.1 | Toegevoegde waarde variant | 9 |
| 3.2.2 | Haalbaarheid variant | 9 |
| **4** | **Selectie kansrijke varianten** | **11** |
| 4.1 | Inleiding | 11 |
| 4.2 | Kansen en knelpunten bij duurzame energie in Drenthe | 11 |
| 4.3 | Analyse toegevoegde waarde en haalbaarheid varianten | 12 |
| 4.3.1 | ESCO | 13 |
| 4.3.2 | Ontzorgingsorganisatie | 14 |
| 4.3.3 | Kapitaalverstrekker | 15 |
| 4.3.4 | Ontwikkelorganisatie | 16 |
| 4.3.5 | Handelsorganisatie | 17 |
| 4.3.6 | Exploitant | 18 |
| 4.4 | Selectie kansrijke varianten | 19 |
| **5** | **Uitwerking kansrijke varianten** | **20** |
| 5.1 | Inleiding | 20 |
| 5.2 | Ontzorgingsorganisatie | 20 |
| 5.2.1 | Organisatie en operationele kosten | 20 |
| 5.2.2 | Benodigde financiële middelen | 20 |
| 5.2.3 | Risicoprofiel | 21 |
| 5.2.4 | Samenvatting resultaten kapitaalverstrekker | 21 |
| 5.3 | Kapitaalverstrekker | 21 |
| 5.3.1 | Organisatie en operationele kosten | 21 |
| 5.3.2 | Benodigde financiële middelen | 22 |
| 5.3.3 | Risicoprofiel | 22 |
| 5.3.4 | Samenvatting resultaten kapitaalverstrekker | 23 |
| 5.4 | Ontwikkelorganisatie | 23 |
| 5.4.1 | Organisatie en operationele kosten | 23 |
| 5.4.2 | Benodigde financiële middelen | 24 |
| 5.4.3 | Risicoprofiel | 24 |
| 5.4.4 | Samenvatting resultaten ontwikkelorganisatie | 25 |
| 5.5 | Samenvatting uitwerking kansrijke varianten | 26 |
| **6** | **Conclusies** | **27** |
| 6.1 | Conclusies | 27 |
| 6.2 | Aandachtspunten business case | 27 |

# 1 Inleiding

De provincie Drenthe heeft ambitieuze $CO_2$ doelstellingen voor 2020, namelijk 30% $CO_2$ reductie in 2020 ten opzichte van 199; en 20% van de energievraag opgewekt door duurzame bronnen. De provincie overweegt onder de werknaam "Drentse energieorganisatie" (DEO) een entiteit op te zetten met als primair doel om versnelling aan te brengen in de realisatie van duurzame energieopwekking en energiebesparingsprojecten. Secundair om de energielasten betaalbaar te houden en werkgelegenheid te bevorderen.

Uit eerder onderzoek blijkt dat de duurzame ambities haalbaar zijn en dat draagvlak binnen de provincie aanwezig is voor DEO. Er zijn zes mogelijke varianten van DEO ontwikkeld die aan Rebel zijn voorgelegd. De vraag die centraal staat in dit onderzoek is welke van de bovengenoemde varianten optimaal bijdraagt aan realisatie van duurzame energieprojecten in de provincie en wat de organisatorische, financiële en juridische consequenties zijn van het opzetten van DEO.

De opzet van dit rapport is als volgt. In hoofdstuk 2 worden de zes mogelijke varianten van DEO uitgewerkt. Hoofdstuk 3 beschrijft het gehanteerde analysekader om de verschillende varianten tegen elkaar af te wegen. Vervolgens wordt in hoofdstuk 4.4 de kansrijke varianten voor DEO geselecteerd. Deze varianten worden in hoofdstuk 6 nader uitgewerkt. In hoofdstuk 6 wordt de conclusie van het onderzoek weergegeven, inclusief aandachtspunten voor vervolgonderzoek in de vorm van een business case.

# 2 Mogelijke varianten DEO

## 2.1 Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft de verschillende mogelijke varianten van DEO. De provincie heeft een zestal mogelijke varianten benoemd voor DEO:

1. ESCO;
2. Ontzorgingsorganisatie;
3. Kapitaalverschaffer;
4. Ontwikkelorganisatie;
5. Handelsorganisatie; en
6. Exploitant

In de komende zes paragrafen worden de belangrijkste kenmerken van deze varianten beschreven (business model, kernactiviteiten, benodigde competenties, markt (energiebesparing en/of duurzame opwekking en vergelijkbare initiatieven). De varianten worden onderscheidend gepresenteerd en geanalyseerd. Afhankelijk van de variant kunnen onderdelen echter ook enige overlap hebben en complementair zijn. Zo kan ontzorging ook betrekking hebben op handel of exploitatie en kan kapitaalverschaffing mede gericht zijn op ontwikkeling. Bij analyse en conclusies ten aanzien van de varianten zal op deze samenhang worden teruggekomen.

## 2.2 ESCO

Een ESCO (Energy Service Company) is een organisatie die energiediensten levert en zelf ook investeert en risico neemt bij het treffen van energiebesparende en duurzame energie maatregelen bij bedrijven en in de gebouwde omgeving.

**Business model**
Het business model bestaat uit het aanleggen, onderhouden en financieren van energiebesparende maatregelen bij bedrijven en in de gebouwde omgeving (gericht op zakelijke klanten). Het gaat hierbij om een geïntegreerde dienstverlening gericht op ontzorging voor de klant door het gehele energieproces uit handen te nemen. De klant betaalt gedurende de looptijd van de investering voor de geleverde diensten. De hoogte van de betaling is (deels) afhankelijk van gerealiseerde doelstellingen (bijvoorbeeld energiebesparing). ESCO is een aparte organisatie, waarin naast de provincie ook een energiebedrijf en/of installatiebedrijf participeert. De business case hangt mede af van de ontwikkeling van de energieprijs en overheidssubsidies in de gebouwde omgeving.

**Kernactiviteiten**
De kernactiviteiten van een ESCO bestaan uit het uitvoeren van haalbaarheidsonderzoeken naar energiebesparende maatregelen, het aanleggen van duurzame activa, het langjarig onderhoud van activa, de financiering van de activa, de inkoop van energie, de verkoop van geproduceerde elektriciteit, het sturen op verbruikspatroon en aanspreekpunt voor klant (front office).

**Benodigde competenties**
Kennis op het gebied van business cases en financiering, kennis van aanleg en onderhoud van duurzame activa (installatieadvies) en kennis over de in- en verkoop van energie (energiehandel) zijn noodzakelijk.

**Markt**
Een ESCO richt zich op energiebesparing in de gebouwde omgeving.

**Vergelijkbare initiatieven**
Kleine en grote bedrijven in installatietechniek en energiebranche (o.a. Essent).

## 2.3 Ontzorgingsorganisatie

Een ontzorgingsorganisatie faciliteert initiatieven op het vlak van duurzame energievoorziening en besparing maximaal door bestuurlijke en juridische knelpunten die op het pad van provincie en (via samenwerking) gemeenten liggen in te vangen (front desk) en waar mogelijk weg te werken.
DEO als ontzorgingsorganisatie kan gezien worden als een vooruitgeschoven post van de provincie, die zich richt op het identificeren van nieuwe initiatieven en verbinding legt tussen ondernemers/initiatiefnemers en gemeenten en de provincie.

**Business model**
Een ontzorgingsorganisatie is geen aparte organisatie maar een bureau als vooruitgeschoven post en integraal adresseringspunt, als onderdeel van de provinciale organisatie.

**Kernactiviteiten**
De kernactiviteiten bestaan uit serviceverlening, initiatieven faciliteren, ontzorgen publieke en/of private initiatiefnemers en zoveel mogelijk wegnemen van bureaucratische rompslomp (bijvoorbeeld rondom vergunningen en procedures).

**Benodigde competenties**
Kernbegrippen: expertise energieprojecten, servicegericht, pr en communicatie vaardighedenpolitieke antenne om zaken in gang te krijgen.

Van belang is dat de taal van de projecten/initiatiefnemers wordt gesproken en tegelijkertijd moet ook de verbinding met de interne (provinciale, gemeentelijke) organisatie kunnen worden gelegd. Benodigde competenties omvatten communicatieve vaardigheden, kennis van marktontwikkeling en inzicht in bestuurlijke processen. Wat betreft competenties is het belangrijk dat de ontzorgingsorganisatie een zeker mandaat heeft richting verschillende afdelingen binnen het provinciaal en gemeentelijk bestuur. De ontzorging moet zich niet beperken tot informatieverschaffing (u moet daar zijn). De 1 loket gedachte moet concreet vorm krijgen.

**Markt**
Initiatieven uit de markt ontzorgen. Verbinding leggen tussen markt en overheid voor energiebesparing en duurzame energie productie.

**Vergelijkbare initiatieven**
Een ontzorgingsorganisatie is aanvullend op bestaande competenties/mogelijkheden van provincie en vervult een behoefte omdat de provincie voor initiatiefnemers met ideeën soms moeilijk toegankelijk is. Vergelijkbaar met E-bureau Zuidoost Drenthe en het $CO_2$ servicepunt Noord Holland, maar dan niet alleen gericht op gemeenten.

## 2.4 Kapitaalverschaffer

DEO als kapitaalverschaffer is een aparte organisatie die kapitaal verschaft in de vorm van vreemd vermogen, eigen vermogen en/of een tussenvorm (hybride financiering) en garanties verstrekt met als doel om financiering (door derden) van duurzame projecten mogelijk te maken.

**Business model**
Het verstrekken van garanties en/of kapitaal met als tegenprestatie een rendement (rente, dividend, verzekeringspremie) die gerelateerd is aan de gelopen risico's. Kapitaal wordt verstrekt vanuit een fonds en het gegenereerde rendement wordt gebruikt om nieuwe duurzame projecten mee te financieren. Een kapitaalverstrekker is een aparte organisatie op afstand van politiek (of fondsmanagement via aanbesteding uitbesteden aan professionele partij en het behartigen van het aandeelhoudersbelang bij DEO onderbrengen).

**Kernactiviteiten**
De kernactiviteiten bestaan uit het verstrekken van kapitaal en garanties aan projecten (selectie investeringsprojecten), fondsmanagement en de verkoop van deelnemingen of leningen.

**Benodigde competenties**
De benodigde competenties zijn competenties of het gebied van het uitvoeren van business case analyses, het oplossen van waarderingsvraagstukken, het structureren financiële arrangementen. Goede managementcapaciteiten zijn uiteraard belangrijk. Daarnaast is juridische kennis belangrijk en is voldoende marktkennis noodzakelijk om een goede selectie van investeringsprojecten mogelijk te maken.

**Markt**
Duurzame energie productie en energiebesparing.

**Vergelijkbare initiatieven**
Groenbanken, duurzame investeringsfondsen (Triodos/BNG), NOM

## 2.5 Ontwikkelorganisatie

DEO als ontwikkelorganisatie is een aparte organisatie die zich bezighoudt met de ontwikkeling van duurzame energieprojecten. Het gaat hierbij zowel om het opstellen van een ontwikkelingsplan, waarbij de haalbaarheid van de diverse alternatieven, de juridische aspecten, regelgeving, garantie en financieringsmogelijkheden van het gehele project uitgewerkt worden, als het daadwerkelijk uitvoeren van de projectontwikkeling. (v.b. infrastructuurontwikkeling) zodat het project na de ontwikkelingsfase uiteindelijk aantrekkelijk wordt voor investeerders en exploitanten. Het business model van een DEO ontwikkelorganisatie, de kernactiviteiten, de benodigde competenties, de markt en de complementariteit van bestaande initiatieven wordt hier nader toegelicht.

**Business model**
Het ontwikkelen van een project met als doel om het project na de ontwikkelingsfase over te dragen aan investeerders en exploitanten. Na overdracht kunnen met de inkomsten uit de verkoop weer nieuwe projecten worden ontwikkeld. De ontwikkelorganisatie is een aparte organisatie, waarin ook een marktpartij zoals bijvoorbeeld energiebedrijf kan participeren.

**Kernactiviteiten:**
Het uitvoeren en financieren van haalbaarheidsstudies en het ontwikkelen van een duurzaam energie project waarbij er rekening gehouden wordt met de juridische en regelgevingsaspecten, garantie- en financieringsmogelijkheid gedurende het gehele project. De risico's verbonden aan het project in de ontwikkelingsfase worden gedragen door de ontwikkelorganisatie.

**Benodigde competenties**
Inzicht in de haalbaarheid van de duurzame energietechnieken, business case duurzame energietechniek kloppend maken, juridische kennis, kennis regelgeving en garantiestelsel, inzicht in de financieringsmogelijkheden van het project.

**Markt**
Duurzame energie productie

**Vergelijkbare initiatieven**
Energiebedrijven, lokale initiatieven.

## 2.6 Handelsorganisatie

DEO als handelsorganisatie is een organisatie die zich bezighoudt met de energieafname (bij duurzame energieprojecten) en energieverkoop in de markt (aan consumenten, bedrijven, overheden). Het doel is om een vraag naar duurzame energieprojecten te creëren om zodanig de doelstellingen te bereiken. Het business model van een DEO handelsorganisatie, de kernactiviteiten, de benodigde competenties, de markt en de complementariteit van bestaande initiatieven wordt hier nader toegelicht.

**Business model**
In het business model van een handelsorganisatie staat de in- en verkoop van duurzame energie centraal. De handelsorganisatie zal zich daardoor voornamelijk moeten richten op in- en verkoop van groene stroom en $CO_2$ reductie projecten. Een handelsorganisatie is een aparte organisatie, waarin een beperkt aantal specialisten op het gebied van energiehandel werkzaam zijn.

**Kernactiviteiten**
Het selecteren en inkopen van energie bij projecten (producenten) waarbij groene stroom en $CO_2$ reductie centraal staan, om vervolgens deze stroom te verkopen in de markt.

**Benodigde competenties**
Kennis energiemarkten, risicomanagement, portfoliomanagement.

**Markt**
Duurzame energie productie.
Vergelijkbare initiatieven:
Texel Energie, NEM, MAIN Energie, energiehandelaren.

## 2.7 Exploitant

Een organisatie die zich bezighoudt met de aansturing en het daadwerkelijk uitvoeren van een duurzaam energie project. Als exploitant is DEO in feite de economische eigenaar van het project. Het business model van een DEO als exploitant, de kernactiviteiten, de benodigde competenties, de markt en de complementariteit van bestaande initiatieven wordt hier nader toegelicht.

**Business model**
Het gaat bij een exploitant voornamelijk om de uitvoering van het project. DEO is een aparte organisatie die zich bezighoudt met de aansturing van het project, het operationele management, het onderhoud en de uiteindelijke energielevering. DEO is ook participant (eigen vermogen) in het project.

**Kernactiviteiten**
De kernactiviteiten zijn de exploitatie, het operationeel management en het onderhoud van duurzame assets. DEO participeert en loopt daardoor zelf ook risico in de exploitatiefase.

**Benodigde competenties**
Kennis energietechnieken, kennis contracten, management kennis, risicomanagement. Als exploitant krijgt DEO ook te maken met diverse stakeholders in het project (woningcorporatie, energiebedrijven etc). Stakeholdermanagement is daarom ook essentieel.

**Markt**
Duurzame energieproductie

**Vergelijkbare initiatieven**
Energiebedrijven.

# 3 Gehanteerde analysekader

## 3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt het gehanteerde analysekader uitgewerkt. Paragraaf 3.2 gaat in op de gehanteerde criteria om de verschillende varianten tegen elkaar af te wegen.

## 3.2 Gehanteerde criteria in analyse

In de analyse wordt gekeken naar twee criteria: de toegevoegde waarde van een variant en de haalbaarheid van een variant.

### 3.2.1 Toegevoegde waarde variant

Een variant is effectief en levert in onze ogen *toegevoegde waarde* als daardoor duurzame projecten versneld tot stand komen, of projecten tot stand komen die de markt anders niet zou realiseren. Dit is een relevant criterium omdat de oorsprong van DEO is gelegen in de beleidsdoelstellingen op het gebied van $CO_2$ emissiereductie. Het inrichten van een DEO-variant is een middel om de provinciale doelstelling op dit gebied dichterbij te brengen. DEO dient zich dan ook vooral te richten op het benutten van kansen om duurzame energie van de grond te krijgen en het wegnemen van knelpunten die de realisatie van duurzame projecten belemmeren. De keuze voor een variant (of een combinatie van varianten) wordt daarop gebaseerd.

### 3.2.2 Haalbaarheid variant

De toegevoegde waarde van een variant kan heel hoog zijn, om daadwerkelijk het verschil te maken is het natuurlijk ook belangrijk dat een variant *haalbaar* is. De haalbaarheid van een variant onderzoeken we door te kijken naar financieel-economische en bestuurlijk- juridische haalbaarheid.

Bij de financieel economische haalbaarheidsanalyse kijken we vooral naar:

- Jaarlijkse operationele kosten voor de inrichting van de DEO organisatie;
- Financiële middelen die nodig zijn om invulling te geven aan een variant; en
- Het risicoprofiel van een variant (de financiële risico's die worden gelopen)

Bij de bestuurlijk-juridische haalbaarheidsanalyse kijken we vooral naar:

- Juridische aspecten: is de constructie inpasbaar te maken in juridisch raamwerk (staatssteun)
- Bestuurlijk: passen de activiteiten bij de competenties, aandachtsgebieden en expertise van de provincie
- Politieke aspecten: inschatting van politiek draagvlak (mede op basis van financiële risico's)

Voor wat betreft de politieke en bestuurlijke risico's speelt de "natuurlijke rol" van de provincie een belangrijke rol. De provincie is bij uitstek een partij die kan bijdragen aan de ontwikkeling en versnelling van duurzame energie projecten, door te faciliteren, partijen bij elkaar te brengen, financiële middelen in te zetten voor projecten die bijdragen aan de publieke doelen. De provincie is in beginsel terughoudend in het betreden van de markt en het aanbieden van diensten in concurrentie. Daar waar het publiek belang in het geding is – zoals bij $CO_2$ reductie – en de markt niet in staat is projecten te realiseren met maatschappelijke waarde ("marktfalen"), is een actieve rol van de provincie natuurlijk gewenst. Bij de afweging van de varianten wordt meegewogen in hoeverre wordt aangesloten bij de natuurlijke rol van de provincie.

# 4 Selectie kansrijke varianten

## 4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden kansrijke varianten van DEO geselecteerd. Om te komen tot een keuze voor deze kansrijke varianten wordt vooral beoordeeld in hoeverre een variant toegevoegde waarde biedt en wordt globaal gekeken naar de haalbaarheid van de varianten.

Om te komen tot een beoordeling van de toegevoegde waarde is het nodig om helder te hebben wat de te benutten kansen en weg te nemen knelpunten zijn om duurzame energieprojecten te realiseren. Paragraaf 4.2beschrijft deze kansen en knelpunten. Paragraag 4.3 gaat in op de toegevoegde waarde en haalbaarheid van de varianten. In paragraaf 4.4 tenslotte worden kansrijke varianten geselecteerd.

## 4.2 Kansen en knelpunten bij duurzame energie in Drenthe

De provincie heeft aangegeven in 2020 een 30% $CO_2$ reductie ten opzicht van 1990 te willen realiseren, waarbij tevens 20% van de energievraag opgewekt moet worden door duurzame energiebronnen. Uit eerder onderzoek van de provincie blijkt dat vooral de onderstaande technieken/projecten kansrijk zijn om de $CO_2$ besparing in Drenthe gaan realiseren:

- Energiebesparing Utiliteitsbouw (o.a. verlichting en isolatie);
- Energiebesparing woningbouw (isolatie);
- Warmte koude opslag (WKO);
- Geothermie;
- Groen gas;
- Biomassa; en
- Wind.

In de praktijk zullen deze projecten vaak ook in gemeenten plaatsvinden. In de analyse is vooral onderzocht welke varianten ertoe leiden dat bovengenoemde typen projecten tot stand komen die anders niet gerealiseerd zouden worden. Zowel voor *energiebesparing* als voor *duurzame energieproductie* geldt dat ontzorging en het faciliteren van kennisontwikkeling over de voordelen van duurzame oplossingen een kans is om duurzaamheid verder op de kaart te krijgen. Het ontbreekt in de provincie Drenthe aan een partij die de realisatie van duurzame projecten aanjaagt. Het proces van vergunningverlening kan beter. Kernwoorden: stimuleren, faciliteren, coördineren, ondersteunen[1] (bron: PwC).

Een knelpunt op het gebied van *energiebesparing* is dat -bij afwezigheid van grote nieuwbouwprojecten- energiebesparing bij de bestaande woningvoorraad lastig te sturen is voor de provincie. Particulieren huizenbezitters vormen een diffuse doelgroep en zijn moeilijk aan te spreken. Er is een gedragsverandering nodig om particulieren te laten investeren in energiebesparing. Een ander knelpunt is hoge transactiekosten, vanwege het ontbreken van standaard contractvormen. Het bedrijfsleven is nog te huiverig om de (strategische) energievoorziening uit handen te geven. Tenslotte ontbreekt het vaak aan kennis en middelen bij gemeenten en corporaties om duurzame projecten te financieren.

[1] PriceWaterhouseCoopers, Organisatie voor stimulering van duurzame energie: de resultaten van een basisverkenning, februari 2010.

Uit vele gesprekken met marktpartijen blijkt dat met betrekking tot *duurzame energieproductie* een onvoldoende aantrekkelijke risico/rendementsverhouding de reden voor marktpartijen is om niet te investeren. In een aantal gevallen is een te laag rendement (onrendabele top) het probleem. De risico's zijn dan overzichtelijk en voor marktpartijen acceptabel, het rendement is echter gewoonweg onvoldoende om een investering te rechtvaardigen. In dat geval is een subsidie of het beschikbaar stellen van vreemd vermogen of eigen vermogen tegen 'vriendelijke' voorwaarden een mogelijkheid.

Vaak is het –door marktpartijen gepercipieerde- risicoprofiel van een project het probleem. Er is in veel gevallen sprake van start-up risico's in de ontwikkelfase (en begin van de exploitatiefase) van een project die projectrealisatie belemmeren. Er is bijvoorbeeld onzekerheid over betrouwbaarheid van een duurzame technologie, het vollooptempo bij nieuwe bedrijfsterreinen of woonwijken, risico van misboren bij geothermie of onzekerheid in de groei van de vraag naar warmte of energie. In sommige gevallen gaat het om specifieke risico's die projectrealisatie belemmeren, in andere gevallen om het algemene risicoprofiel van een project. Het verstrekken van garanties, kapitaal en/of het zelf ontwikkelen van projecten zijn dan mogelijke oplossingen.

Hieronder is -als voorbeeld- een analyse verricht van kansen en knelpunten voor WKO (warmte koude opslag) en geothermie. De toegevoegde waarde van een variant is beoordeeld door te kijken welke varianten daadwerkelijk bijdragen tot de realisatie van projecten. Op basis van dit type analyse komen we uiteindelijk tot een beoordeling van de toegevoegde waarde van een variant.

| Kans/Knelpunt | Potentiële rol DEO | Variant |
|---|---|---|
| ▪ Risico misboren | ▪ Risicodeling proefboring<br>▪ Specifieke garantie bij mislukte boring | ▪ Kapitaalverschaffer<br>▪ Ontwikkelorganisatie |
| ▪ Huidig juridisch kader gericht op bescherming grondwater/diepe ondergrond | ▪ Wetgeving aanpassen | |
| ▪ Concurrentie in de ondergrond | ▪ Ruimtelijke planning ondergrond | ▪ Ontzorging |
| ▪ Kennis over geothermie / WKO nog beperkt | ▪ Investeren in kennis / onderzoek | ▪ Ontzorging |
| ▪ Risico lange vollooptijd | ▪ Risico afdekken door specifieke garantie te verstrekken | ▪ Kapitaalverschaffer<br>▪ Ontwikkelorganisatie<br>▪ Exploitatie |
| ▪ Onzekere groei vraag naar warmte | ▪ Risico afdekken door specifieke garantie te verstrekken | ▪ Kapitaalverschaffer |
| ▪ Nog geen infrastructuur voor een warmtenet | ▪ Infrastructuur ontwikkelen (participeren) | ▪ Kapitaalverschaffer<br>▪ Ontwikkelorganisatie |
| ▪ Warmtewet vergroot inkomstenrisico | ▪ Risico afdekken of delen door verstrekken garantie of participatie. | ▪ Kapitaalverschaffer |

## 4.3 Analyse toegevoegde waarde en haalbaarheid varianten

In deze paragraaf worden de zes verschillende varianten uitgewerkt worden op basis van hun toegevoegde waarde, de financieel-economische en bestuurlijk-juridische haalbaarheid en de rol van de provincie binnen de variant.

### 4.3.1 ESCO

De toegevoegde waarde, financieel-economische en bestuurlijk-juridische haalbaarheid van de ESCO variant is hieronder weergegeven. Voor wat betreft de ESCO is de conclusie dat vanwege het bestaan van aanbieders van dergelijke diensten op de markt, de beperkte toegevoegde waarde en de bestuurlijk-juridische risico's deze variant niet kansrijk is.

| | |
|---|---|
| Toegevoegde waarde | ▪ ESCO richt zich vooral op energiebesparing bij het bedrijfsleven (business to business) en in de gebouwde omgeving. Dit bedrijfsleven is er vaak nog niet aan toe om de energievoorziening uit handen te geven. Een ESCO kan door het verzorgen van de financiering wel toegevoegde waarde leveren bij woningbouwcorporaties, omdat de corporatie niet meer investeringen hoeft te financieren. Er zijn echter ook al andere partijen die diensten aanbieden die vergelijkbaar zijn met een ESCO. De andere knelpunten op het gebied van energiebesparing lost een ESCO niet op. |
| Financiële haalbaarheid | ▪ Er zijn financiële middelen nodig om de investeringen te financieren. De omvang van de middelen is afhankelijk van de grootte van de ESCO, een ondergrens van 5-15 miljoen euro is nodig om enige schaal te creëren. Verder is een aantal FTE's nodig om in de exploitatiefase de (technische) dienstverlening aan bedrijven te kunnen verrichten en om de organisatie verder op te tuigen (back office, secretaresse). |
| Bestuurlijke haalbaarheid en rol provincie | ▪ Het leveren van energiediensten zien we –mede omdat sprake is van business to business- als een marktactiviteit die niet goed past bij de natuurlijke rol van de provincie. Het past ook niet goed bij de competenties en expertise van de provincie en rijst de vraag of de provincie deze activiteit competitief kan worden aangeboden op de markt. Het politieke risico is relatief groot, omdat de toegevoegde waarde van een ESCO beperkt is en er financiële risico's zijn. |
| Conclusie | ▪ Vanwege het bestaan van aanbieders van dergelijke diensten op de markt, de beperkte toegevoegde waarde en de bestuurlijke risico's adviseren we deze variant niet verder te onderzoeken. Een andere invulling van de variant is het opzetten van een ESCO tezamen met een marktpartij zoals een energiebedrijf. Dan schuift de rol van de provincie op naar het verschaffen van kapitaal. |

### 4.3.2 Ontzorgingsorganisatie

De toegevoegde waarde, financieel-economische en bestuurlijk-juridische haalbaarheid van de variant ontzorgingsorganisatie is hieronder weergegeven. Voor wat betreft de ESCO is de conclusie dat ontzorgen toegevoegde waarde heeft en tevens goed scoort op haalbaarheid.

| | |
|---|---|
| Toegevoegde waarde | ▪ Lang niet alle initiatieven hebben een te kort aan (te verzamelen) middelen. Knelpunten zitten in vergunningverlening, Ruimtelijke Ordening, ondernemers die te maken hebben met verkokering of bestuurlijke onzekerheden. Provincies hebben dit traject niet geheel in de hand maar kunnen hier wel –met gemeenten – belangrijke stappen in zetten. Daar ligt zeker potentieel, het is echter onwaarschijnlijk dat de toegevoegde waarde dusdanig zou zijn dat hierdoor doelstellingen opeens binnen bereik komen. Voorgaande analyses laten echter ook zien dat ontzorging het verschil kan maken bij een aantal projecten |
| Financiële haalbaarheid | ▪ De kosten van een ontzorgingsorganisatie zitten met name in het ontwikkelen van deskundigheid, een aantal extra FTE en ruimte voor provinciale medewerkers om actiever naar buiten te treden. Deze kosten zijn beperkt van omvang alsmede de daarmee gepaard gaande risico's. het middelenbeslag is beperkt. Er wordt geen nieuwe entiteit opgezet. Indien de ontzorging functioneert kunnen kosten nu later worden terugverdiend via een efficiënter samenwerkingsproces met andere besturen en bedrijven. |
| Bestuurlijke haalbaarheid en rol provincie | ▪ Politiek/Bestuurlijk is deze variant haalbaar. Het ontzorgen op het vlak van wet en regelgeving heeft prioriteit en de vernieuwingsagenda van de provincie. Dit past ook goed bij de natuurlijke rol van de provincie en bij een meer directe, faciliterende rol richting bijvoorbeeld gemeenten en bedrijven op het gebied van duurzaamheid. Strikte regelgeving (RO, Aanbesteding) is een aandachtspunt, met name met het oog op de verschillende petten die de provincie heeft (conflict of interest) indien bijvoorbeeld vergunningverlening en ontzorgen wordt gecombineerd. Conflict of interest moet geborgd worden binnen deze variant |
| Conclusie | ▪ Wie wil investeren in duurzame energieprojecten op lokaal en regionaal bedrijf heeft vaak te maken met een complex aan betrokken overheden en vergunningverlenende instanties. Het is een logische ambitie om daar als bestuur stappen in te zetten. Zodoende wordt ook voorkomen dat enerzijds gestimuleerd wordt (subsidie, pilot, lening, beleid) terwijl aan de andere kant (handhaving, ruimte, interpretatie van normen) geen ruimte wordt geboden. Voorlopige conclusie is dus dat ontzorgen absoluut wenselijk is, maar op zichzelf niet snel voldoende toegevoegde waarde zal bezitten om beslissende stappen ten aanzien van doelstellingen te realiseren. Daarvoor is wel vereist dat ontzorgen verder gaat dan informeren en contacten leggen. Bestuurlijk/juridische knelpunten waar initiatiefnemers tegenop lopen moeten opgelost worden binnen aanvaardbare kaders ten aanzien van veiligheid |

### 4.3.3 Kapitaalverstrekker

De toegevoegde waarde, financieel-economische en bestuurlijk-juridische haalbaarheid van de variant kapitaalverstrekker is hieronder weergegeven. Dit is een kansrijke variant omdat de toegevoegde waarde in potentie groot is. Door het verstrekken van garanties en/of kapitaalverstrekking tegen aanvaardbare maar lager dan marktconforme financiële voorwaarden kunnen namelijk projecten worden gerealiseerd die anders niet tot stand waren gekomen. Dit kan bijvoorbeeld gelden voor projecten in gemeenten (op gebied van energiebesparing of duurzame opwekking).

| | |
|---|---|
| Toegevoegde waarde | ▪ Garanties en kapitaalverstrekking door DEO kan net dat zetje geven dat projecten nodig hebben om te worden ontwikkeld. Door het wegnemen van (specifieke) risico's door middel van een garantie kunnen de randvoorwaarden worden gecreëerd om private partijen te laten investeren in een duurzaam project. Als de markt het risicoprofiel van een project als (te) hoog waardeert, is kapitaalverstrekking een mogelijkheid om projecten te realiseren. De risicoproblematiek speelt vooral aan in de ontwikkelfase van projecten en in projecten met een hoog innovatief karaker. |
| Financiële haalbaarheid | ▪ Jaarlijkse kosten zijn vooral een aantal FTE om DEO organisatie in te richten (management fonds, back office, secretaresse. Operationele kosten zijn beperkt als fondsmanagement wordt uitbesteed. Wel kosten in verband met aanbesteding procedure en management fee.<br>▪ Vanwege transactiekosten is de minimum omvang van een fonds enkele tientallen miljoenen Euro's.<br>▪ Op de balans van de provincie worden reserveringen gemaakt voor financiële tegenvallers. De hoogte van de reservering is afhankelijk van het beleid van de provincie op dit punt.<br>▪ Financieel risico is relatief hoog en mede afhankelijk van de gekozen vorm van kapitaalverstrekking. |
| Bestuurlijke haalbaarheid en rol provincie | ▪ De provincie als kapitaalverschaffer en garantieverstrekker. Risico is een discussie over de rol van de provincie op de (kapitaal) markt, eventueel naar aanleiding van klachten van marktpartijen. Is niet gelijk de natuurlijke rol van de provincie, als publieke belangen in het gedrang zijn is dat wel een belangrijke reden om kapitaal te verstrekken.<br>▪ Naar aanleiding tegenvallende financiële resultaten ontstaat de oproep te staken met deze risicovolle activiteiten, "het geld van de inwoners van Drenthe wordt over de balk gesmeten".<br>▪ De provincie raakt in procedures over staatssteun, omdat de voorwaarden waartegen kapitaal ter beschikking wordt gesteld niet marktconform zouden zijn. |
| Conclusie | ▪ Kansrijke variant. Het verschaffen van kapitaal en het verstrekken van garanties kan leiden tot toegevoegde waarde, echter alleen als wordt geïnvesteerd in projecten die zonder interventie van DEO niet tot stand komen. Qua organisatievorm zijn verschillende varianten denkbaar, DEO als kapitaalverstrekker of uitbesteden van het fondsmanagement aan een externe partij. |

### 4.3.4 Ontwikkelorganisatie

De toegevoegde waarde, financieel-economische en bestuurlijk-juridische haalbaarheid van de variant ontwikkelorganisatie is hieronder weergegeven. Ook deze variant is kansrijk, omdat de variant goed scoort op toegevoegde waarde. De reden hiervan is dat de veel risico's die projectrealisatie belemmeren in de ontwikkelfase zitten.

| | |
|---|---|
| Toegevoegde waarde | ▪ DEO als ontwikkelorganisatie heeft veel toegevoegde waarde voor de provincie. De knelpunten bij het realiseren van duurzame energie projecten zitten voornamelijk in de ontwikkelingsfase. De provincie beschikt over kennis over de wet en regelgeving en is daardoor in staat in deze eerste fase de projecten zodanig te ontwikkelen en te structureren, zodat de projecten aantrekkelijk gemaakt worden voor de volgende investeerders en exploitanten. Deze variant sluit niet goed aan bij de natuurlijke rol van de provincie. |
| Financiële haalbaarheid | ▪ De investeringskosten voor de DEO als ontwikkelorganisatie zitten voornamelijk in het inrichten van de organisatie gericht op het binnenhalen van de benodigde expertise bij project ontwikkeling.<br>▪ De operationele kosten zitten voornamelijk in de financiering van de haalbaarheidsstudies, de financiering m.b.t. het opstellen van het ontwikkelingsplan en het financieren van de daadwerkelijke ontwikkeling van het project (v.b. kosten.<br>▪ Bij deze variant hoort weliswaar een hoog risicoprofiel, m.b.t. de financiële risico's dienen reserveringen te worden gemaakt voor financiële tegenvallers. |
| Bestuurlijke haalbaarheid en rol provincie | ▪ Een ontwikkelorganisatie is feitelijk een uitbreiding van de natuurlijke rol van de provincie. De provincie beschikt al over voldoende kennis over de wet- en regelgeving, garantie- en stimuleringsstelsels, heeft een goed beeld over welke ontwikkelingen er noodzakelijk zijn om projecten van de grond te krijgen. Het daadwerkelijk zelf ontwikkelen van projecten past niet gelijk bij de natuurlijke rol van de provincie. Deze variant kent vergelijkbare risico's als de variant kapitaalverschaffer. |
| Conclusie | ▪ De provincie kan –in samenwerking met marktpartijen- projecten zodanig ontwikkelen en structureren zodat ze aantrekkelijk worden voor de kapitaalmarkt en overige private partijen om hieraan deel te nemen. Zodra het project naar een vervolgfase kan, stapt de overheid eruit en wordt het volledig overgedragen aan een vervolginvesteerder en kunnen de verkoopwinsten gebruikt worden om nieuwe projecten te ontwikkelen. DEO als ontwikkelorganisatie is hierdoor wellicht een interessante variant. De vraag is wel of dit voldoende aansluit bij de rol van de provincie en of de doelstellingen niet op een andere wijze gerealiseerd kunnen worden. |

### 4.3.5 Handelsorganisatie

De toegevoegde waarde, financieel-economische en bestuurlijk-juridische haalbaarheid van de variant handelsorganisatie is hieronder weergegeven. Deze variant kent weinig toegevoegde waarde en is zeer risicovol.

| | |
|---|---|
| Toegevoegde waarde | ▪ DEO als handelsorganisatie heeft weinig toegevoegde waarde om de doelstellingen van de provincie te realiseren. Het probleem is niet zozeer dat de duurzame energieprojecten de geproduceerde energie niet kunnen verkopen aan marktpartijen. De knelpunten bij het realiseren van duurzame energie projecten zijn op dit moment voornamelijk gericht op de supply side en een handelsorganisatie zal zich voornamelijk richten op het stimuleren van de vraag naar duurzame energie. |
| Financiële haalbaarheid | ▪ Een handelsorganisatie scoort slecht op financiële haalbaarheid. De investering gericht op de inrichting en het beheer van een handelsorganisatie is zeer kapitaalintensief (om een handelsorganisatie op te zetten zijn onderpanden noodzakelijk).<br>▪ De operationele kosten zitten vooral in het opzetten van een risico- en portefeuille management en het beheren van de portefeuille.<br>▪ De financiële risico's die hieraan verbonden zijn, zijn ook groot. In veel gevallen zal er een mismatch zijn tussen de inkoop en verkoopprijs. Er is specifieke expertise (energiehandel) nodig die moeilijk op de markt is te verkrijgen. |
| Bestuurlijke haalbaarheid en rol provincie | ▪ Handelen in energie is bij uitstek een marktactiviteit, de bestuurlijke haalbaarheid komt daardoor in het gedrang. Er is naar verwachting minder draagvlak vanuit de overheid voor het opzetten van een handelsorganisatie, mede vanwege de beperkte toegevoegde waarde en de grote financiële risico's die met deze variant gepaard gaan. Dergelijke activiteiten zouden beter overgelaten kunnen worden aan een private partij. |
| Conclusie | ▪ De hoge financiële risico's, de kapitaalintensiviteit en de noodzaak voor een uitgebreid risico- en portefeuille management maakt een handelsorganisatie geen geschikte DEO variant. |

### 4.3.6 Exploitant

De toegevoegde waarde, financieel-economische en bestuurlijk-juridische haalbaarheid van de variant exploitant is hieronder weergegeven. Deze variant kent beperkte toegevoegde waarde en hoge bestuurlijk-juridische risico's.

| | |
|---|---|
| Toegevoegde waarde | ▪ Een exploitant houdt zich bezig met het daadwerkelijke beheer van een project (operationeel, onderhoud, aansturing). Hoewel de exploitatie van duurzame energie projecten weliswaar bij kan dragen aan de duurzame energie ambities, zitten de knelpunten veelal in de ontwikkeling en structuur van de projecten. De exploitatie is alweer de volgende fase. Private partij en zijn in meeste gevallen efficiënter dan de overheid en exploitatie kan daardoor beter aan deze partijen overgelaten worden. Deze variant sluit ook niet goed aan bij de natuurlijke rol van de provincie. |
| Financiële haalbaarheid | ▪ Duurzame projecten zijn risicovolle projecten. Financiële middelen zijn nodig om de projecten te voorzien van eigen vermogen.<br>▪ Aan het beheer van een exploitatiebedrijf zitten hoge operationele kosten vast (aansturing, onderhoud, operationele werkzaamheden), daar tegenover staan inkomsten uit de verkoop van energie.<br>▪ Een exploitant krijgt ook te maken met diverse stakeholders in het projecten, waardoor ook de transactiekosten hoog zullen zijn. Daarnaast zijn de financiële risico's die het bedrijf loopt groot (calamiteiten risico, technical failures) |
| Bestuurlijke haalbaarheid en rol provincie | ▪ De exploitatie van duurzame energieprojecten is bij uitstek een marktactiviteit, de bestuurlijke haalbaarheid komt daardoor in het gedrang. De combinatie van hoge risico's en beperkte toegevoegde waarde brengt de bestuurlijke haalbaarheid van het project in gedrang. Daarbij kan de provincie ook ander beleid inzetten om projecten in de exploitatiefase te steunen (bijvoorbeeld garanties). |
| Conclusie | ▪ Door de hoge (financiële) risico's en de beperkte toegevoegde waarde is DEO als exploitant is om bovengenoemde redenen geen geschikte variant. De provincie kan andere instrumenten inzetten om duurzame projecten in de exploitatiefase te stimuleren. |

## 4.4 Selectie kansrijke varianten

Op basis van de analyse in paragraaf 4.3 zijn de belangrijkste karakteristieken van de verschillende varianten hieronder weergegeven. Op basis hiervan zijn de kansrijke varianten geselecteerd. Dit zijn de ontzorgingsorganisatie, de kapitaalverstrekker en de ontwikkelorganisatie. Deze varianten worden in hoofdstuk 5 nader uitgewerkt.

| | Beschrijving | Toegevoegde waarde | Haalbaarheid | Natuurlijke rol provincie | Fase 2 onderzoek |
|---|---|---|---|---|---|
| ESCO | Dienstverlener gebouwde omgeving | o | o | - | Nee |
| Ontzorging | Wegnemen van juridische belemmeringen, faciliteren en ontzorgen | + | ++ | ++ | Ja |
| Kapitaal | Garanties en kapitaal in verschillende vormen al naar gelang financieringbehoefte | ++ | + | + | Ja |
| Ontwikkeling | Risicodragend kapitaal in ontwkkelingsfase projecten | + | o/+ | o | Ja |
| Handel | Handelshuis gericht op in- en verkoop van duurzame energie | -- | -- | -- | Nee |
| Exploitatie | Rechtstreekse participatie in productie van duurzame energie in de exploitatiefase | - | - | - | Nee |

# 5 Uitwerking kansrijke varianten

## 5.1 Inleiding

Bij de uitwerking van de kansrijke varianten is uitvoeriger onderzocht wat de kosten, opbrengsten, investeringen en risico's zijn die gepaard gaan met de verschillende varianten. De kosten, opbrengsten en investeringen zijn gekwantificeerd. Het betreft hier ruwe schattingen, waarbij gebruik is gemaakt van een bandbreedte om de onzekerheid in de schattingen te reflecteren.

Ook de risico's zijn verder in kaart gebracht en geclassificeerd. De analyse is er vooral op gericht om risico's te identificeren van risico's die een significante financieel-economische en/of politieke impact kunnen hebben. De risico's worden geclassificeerd op basis van de "Tickle, Hurt, Kill" methodiek, waarbij een risico dat als "Tickle" wordt geclassificeerd een minimale bedreiging voor de continuïteit van de DEO variant, "Hurt" is een potentiële bedreiging voor de continuïteit van de DEO variant en "Kill" is een risico dat een serieuze bedreiging vormt voor de continuïteit van de DEO variant.

## 5.2 Ontzorgingsorganisatie

### 5.2.1 Organisatie en operationele kosten

Het doel van de ontzorgingsorganisatie is om publiek (Gemeenten, NGO's, particulieren), semi-overheid (woningcorporaties etc.) en privaat (MKB) maximaal te faciliteren in het verwezenlijken van duurzame energieprojecten. Voor zover de activiteiten binnen het publieke domein (gemeente/provincie en daaraan verbonden beleid en handhaving) vallen betekent dit niet dat alles toegestaan wordt en mogelijk wordt gemaakt. Het betekent wel dat 1 loket wordt geboden richting initiatiefnemers. De initiatiefnemer wordt ontlast wat betreft de interne organisatie van de overheid. De houding is ' hoe kunnen we uw initiatief verder helpen'.

De kosten en inkomsten bij deze variant zijn naar verwachting de volgende:

- Directe personeelskosten - er zal personeel aangetrokken moeten worden om te ontzorgen. Een bandbreedte van 4-10 FTE à € 100.000 wordt gehanteerd en komt neer op directe personeelskosten tussen de € 400.000 tot € 1.000.000.
- Aanloopkosten - om de bekendheid van de ontzorgingsorganisatie te vergroten zullen aanloopkosten gemaakt moeten worden. De aanloopkosten bevatten investeringen in PR, website, het opzetten van een netwerk. Een bandbreedte van € 100.000 tot € 500.000 wordt gehanteerd.
- Overheadkosten: het gaat hier onder meer om huisvestingkosten. Gaat naar verwachting om 50.000 tot 150.000
- De inkomsten bedragen naar schatting enkele tonnen. We gaan er daarbij vanuit dat het verdienmodel is dat 25% van de te maken kosten in rekening worden gebracht aan initiatiefnemers.

### 5.2.2 Benodigde financiële middelen

Er zijn zeer beperkte investeringen nodig om de ontzorgingsorganisatie op te zetten.

### 5.2.3 Risicoprofiel

Het risicoprofiel van de variant ontzorgingsorganisatie is laag, de activiteiten liggen dicht bij de natuurlijke rol van de provincie. Onderstaande financieel-economische en bestuurlijk-juridische risico's zijn geïdentificeerd en geclassificeerd.

- Beschikbaarheid ontzorgingsorganisatie onvoldoende **tickle**
- Onvoldoende mogelijkheden om knelpunten op te lossen **hurt**
- Weinig bijdrage aan realiseren $CO_2$ doelstellingen **hurt**
- Bestuurlijk juridische grenzen doorbreken **kill**

### 5.2.4 Samenvatting resultaten kapitaalverstrekker

De resultaten van de analyse zijn hieronder weergegeven.

| | Kosten/inkomstenpost | Bedrag | Toelichting |
|---|---|---|---|
| Investeringen | | Nihil | |
| Jaarlijkse kosten | Directe personeelskosten | 400-000 tot 1.000-000<br><br>(4-10 FTE* 100.000) | Gericht op ontzorgen van projecten |
| | Aanloopkosten | 100.000 tot 500.000 | Voornamelijk marketinginspanning, wordt jaarlijks afgebouwd |
| | Overheadkosten | 50.000 tot 150.000 | Onder meer huisvestingkosten |
| | Totaal jaarlijkse kosten | 550.000 tot 1,65 miljoen | |
| Inkomsten | Bijdrage voor ontzorgingsinspanning | 137.000 tot 412.000<br><br>(25% van jaarlijkse kosten worden terugverdiend) | Afhankelijk van business model. Bijdrage klant gewenst om "free rider" gedrag te voorkomen. |

## 5.3 Kapitaalverstrekker

### 5.3.1 Organisatie en operationele kosten

DEO als kapitaalverstrekker is een aparte organisatie die kapitaal verschaft in de vorm van vreemd vermogen, eigen vermogen en/of een tussenvorm (hybride financiering) en garanties verstrekt met als doel financiering (door derden) van duurzame projecten die zonder interventie niet tot stand zouden komen, mogelijk te maken.

De kosten en inkomsten bij deze variant zijn naar verwachting de volgende:

- Directe personeelskosten - er zal personeel aangetrokken moeten worden met managementcapaciteiten en specialistische kennis op financieel economisch gebied en ondersteunend personeel. Een bandbreedte van 4-8 FTE à € 100.000 wordt gehanteerd en komt neer op directe personeelskosten tussen de € 400.000 tot € 800.000.
- Indirecte personeelskosten - indien nodig moet er personeel ingehuurd worden met specialistische juridische kennis of financiële kennis. Een bandbreedte van €100.000 tot €500.000 wordt hierbij gehanteerd.

- Aanloopkosten - om de bekendheid van het fonds te vergroten zullen aanloopkosten gemaakt moeten worden. De aanloopkosten bevatten investeringen in PR, website, het opzetten van een netwerk. Een bandbreedte van € 50.000 tot € 250.000 wordt gehanteerd.
- Overheadkosten: het gaat hier onder meer om huisvestingkosten. Gaat naar verwachting om 50.000 tot 150.000
- De inkomsten bedragen naar schatting ongeveer EUR 1,5 tot 2,5 miljoen. Daarbij wordt uitgegaan van een rendement van 5% op het geïnvesteerde kapitaal (30 tot 50 miljoen).

*Alternatief* is een externe fondsmanager die –via aanbesteding- aangesteld wordt om de financiële belangen van de provincie te behartigen. Het voordeel hierbij is dat de provincie kan profiteren van de bestaande structuren en financiële kennis die al aanwezig is bij fondsmanagers. Het nadeel is echter dat de provincie minder controle heeft over welke projecten daadwerkelijk gefinancierd worden omdat de externe fondsmanagers wellicht andere projecten interessant vinden. Over de zeggenschap van de provincie in de investeringsbeslissingen moeten van te voren duidelijke afspraken worden gemaakt.

### 5.3.2 Benodigde financiële middelen

Belangrijk bij deze variant is dat er voldoende financiële middelen zijn om in verschillende projecten te investeren (risicodiversificatie) en om de transactiekosten en jaarlijkse kosten te beperken ten opzichte van het investeringsbedrag. Een fondsgrootte van tussen de EUR 30 tot 50 miljoen is goed denkbaar. Daarmee kunnen tien tot twintig projecten van een tot enkele miljoenen Euro's worden gefinancierd en worden risico's voldoende gespreid.

### 5.3.3 Risicoprofiel

Het risicoprofiel van de variant kapitaalverschaffer is hoog, omdat de provincie zich direct bezig zal houden met risicodragende investeringen. Onderstaande financieel-economische en bestuurlijk-juridische risico's worden geïdentificeerd en geclassificeerd.

- Substantieel verlies aan financiële middelen **kill**
- Partijen beschuldigen provincie van oneigenlijke staatssteun **hurt**
- Discussie over de rol van de provincie in de (kapitaal) markt (een beperkte fit met de natuurlijke rol van de provincie) **tickle**
- Kapitaalverstrekking door de provincie werkt marktverstorend **hurt**
- Belangenverstrengeling verschillende rollen provincie (dubbele petten probleem) **hurt**
- Via politiek wordt geprobeerd om niet renderende projecten toch te laten financieren **hurt**

### 5.3.4 Samenvatting resultaten kapitaalverstrekker

De resultaten van de analyse zijn hieronder weergegeven.

| | Kosten/inkomstenpost | Bedrag | Toelichting |
|---|---|---|---|
| Investeringen | Kapitaal voor fonds | 30-50 mln | Nodig om risico's te diversiviceren en transactiekosten te beperken |
| Jaarlijkse kosten | Directe personeelskosten | 400-000 tot 800-000<br><br>(4-8 FTE* 100.000) | Aantrekken medewerkers met financieel economische kennis, ondersteunend personeel en management. |
| | Indirecte personeelskosten | 100.000 tot 500.000 | Inhuur van specialistische juridische en/of financiele kennis bij transacties. |
| | Aanloopkosten | 50.000 tot 250.000 | Om bekendheid van het fonds te vergroten zijn kosten nodig voor pr, ontwikkelen van een website en het opzetten van een netwerk. |
| | Overheadkosten | 50.000 tot 150.000 | Onder meer huisvestingkosten |
| | Totaal jaarlijkse kosten | 600.000 tot 1,7 miljoen | |
| Inkomsten | Rendement uit verstrekt kapitaal | 1,5 tot 2,5 miljoen<br><br>(5% op geinvesteerd kapitaal) | Rendement is sterk afhankelijk van marktontwikkelingen en vermogensvorm. |

## 5.4 Ontwikkelorganisatie

### 5.4.1 Organisatie en operationele kosten

DEO als ontwikkelorganisatie is een aparte organisatie die zich bezighoudt met de ontwikkeling van duurzame energieprojecten. Het gaat hierbij zowel om het opstellen van een ontwikkelingsplan, waarbij de haalbaarheid van de diverse alternatieven, de juridische aspecten, regelgeving, garanties en financieringsmogelijkheden van het gehele project uitgewerkt worden, als het daadwerkelijk uitvoeren van de projectontwikkeling zodat het project na de ontwikkelingsfase (voor aanvang van de start-up fase) aantrekkelijk wordt en uiteindelijk overgedragen wordt aan investeerders en exploitanten. Projecten worden telkens met verschillende lokale initiatiefnemers gerealiseerd.

De kosten en inkomsten bij deze variant zijn naar verwachting de volgende:

- Met betrekking tot de investeringskosten die hiermee gemoeid zijn kan de volgende schatting worden gemaakt: Uitgaande van een organisatie van ± 15-30 FTEs à € 100.000, wordt er voor de jaarlijkse loonkosten een bandbreedte gehanteerd van € 1.500.000 - € 3.000.000.
- De grootte van de organisatie van ± 15-30 FTEs à € 100.000 is afhankelijk van het aantal projecten die per jaar ontwikkeld moeten worden.

- Indien noodzakelijk kan er extra personeel ingehuurd worden met specialistische juridische kennis of financiële kennis. De bandbreedte die hiervoor gehanteerd wordt ligt tussen de € 100.000 - € 500.000.
- Om de bekendheid van de nieuwe organisatie te vergroten zullen aanloopkosten gemaakt moeten worden bestaande uit investeringen in PR, het opzetten van een website en het opzetten van een netwerk. De bandbreedte die hiervoor gehanteerd wordt ligt tussen de € 50.000 - € 250.000
- Overheadkosten: het gaat hier onder meer om huisvestingkosten. Gaat naar verwachting om 50.000 tot 150.000
- De inkomsten bedragen naar schatting ongeveer EUR 2,25 tot 3,75 miljoen. Daarbij wordt uitgegaan van een rendement van 7.5% op het geïnvesteerde kapitaal (30 tot 50 miljoen).

### 5.4.2 Benodigde financiële middelen

De beoogde grootte voor de DEO ontwikkelorganisatie is wederom 30-50 miljoen euro. Met dit bedrag wordt het mogelijk een aantal projecten van enkele miljoenen euro's tegelijkertijd te ontwikkelen. Dit bedrag is flexibel aan te passen. Een lager bedrag is ook goed denkbaar, dat betekent vooral dat dan minder projecten worden ontwikkeld.

### 5.4.3 Risicoprofiel

Het risicoprofiel van een ontwikkelorganisatie is hoog, omdat er risicodragend wordt geparticipeerd.. de belangrijkste risico's zijn:

- Substantieel verlies aan financiële middelen **kill**
- Partijen beschuldigen provincie van oneigenlijke staatssteun **hurt**
- Discussie over de rol van de provincie in de markt (een beperkte fit met de natuurlijke rol van de provincie) **hurt**
- Kapitaalverstrekking door de provincie werkt marktverstorend **kill**
- Belangenverstrengeling verschillende rollen provincie (dubbele petten probleem) **kill**
- Via politiek wordt geprobeerd om niet renderende projecten toch te laten financieren **hurt**

### 5.4.4 Samenvatting resultaten ontwikkelorganisatie

De resultaten van de analyse zijn hieronder weergegeven.

| | Kosten/inkomstenpost | Bedrag | Toelichting |
|---|---|---|---|
| Investeringen | Kapitaal voor projectontwikkeling | 30-50 mln | 10-15 projecten te financieren, flexibiel om investering aan te passen. |
| Jaarlijkse kosten | Directe personeelskosten | 1,5 mln tot 3 mln<br><br>(15-30 FTE* 100.000) | Projectontwikkeling vereist extra inspanningen t.o.v. kapitaalverschaffer. |
| | Indirecte personeelskosten | 100.000 tot 500.000 | Inhuur van specialistische juridische en/of financiele kennis bij transacties (verkoop project). |
| | Aanloopkosten | 50.000 tot 250.000 | Om bekendheid te vergroten zijn er kosten voor pr, ontwikkelen van een website en het opzetten van een netwerk. |
| | Overheadkosten | 50.000 tot 150.000 | Onder meer huisvestingkosten |
| | Totaal jaarlijkse kosten | 1,7 mln tot 3,9 mln | |
| Inkomsten | Rendement uit verstrekt kapitaal | 2,25 tot 3,75 miljoen<br><br>(7,5% op geinvesteerd kapitaal) | Rendement is sterk afhankelijk van marktontwikkelingen en vermogensvorm. |

## 5.5 Samenvatting uitwerking kansrijke varianten

De belangrijkste karakteristieken van de verschillende kansrijke varianten zijn hieronder weergegeven.

| Variant | Investering | Operationele kosten | Inkomsten | Belangrijkste risico's |
|---|---|---|---|---|
| **Ontzorging** | **nihil** | **0,5 tot 1,6 mln** | **0,1 tot 0,4 mln** | Onvoldoende interne positie binnen provincie om knelpunten op te lossen.<br>Bestuurlijk juridische grenzen dienstverlening doorbreken. |
| **Kapitaalverschaffer** | **30-50 mln** | **0,6 tot 1,7 mln** | **1,5 tot 2,5 mln** | Ophef over oneigenlijke staatsteun<br>Ophef over marktverstoring/rol provincie<br>Belangenverstrengeling (dubbele petten)<br>Verlies van substantieel deel middelen |
| **Ontwikkelorganisatie** | **30-50 mln** | **1,7 mln tot 3,9 mln** | **2,25 tot 3,75 mln** | Ophef over oneigenlijke staatsteun<br>Ophef over marktverstoring/rol provincie<br>Belangenverstrengeling (dubbele petten)<br>Verlies van substantieel deel middelen |

# 6 Conclusies en aandachtspunten business case

## 6.1 Conclusies

Wij trekken op basis van voorgaande de volgende conclusie:

- Ontzorgen is absoluut noodzakelijk om in woord en daad uit te dragen dat de provincie de ambities op het gebied van duurzame energievoorziening serieus neemt. Meedenken en meedoen op het gebied van ruimtelijke ordening, vergunningverlening, het bij elkaar brengen van partijen. Een initiatiefnemer kan geen garantie worden gegeven omtrent een bepaalde uitkomst (een vergunning, een goedkeuring, een concessie), de ontzorgingsorganisatie houdt zich aan de bestaande publieke kaders. De initiatiefnemer wordt wel gekoppeld aan 1 bestuurlijk loket waar hij/zij terecht kan met alle bestuurlijke afhankelijkheden. Initiatieven mogen niet stuklopen op het interne administratieve proces bij het lokaal en regionaal bestuur. Juist de samenwerking tussen gemeenten en provincie op dit vlak maakt dat de ontzorging op dit vlak voor de initiatiefnemer van meerwaarde is (geen door/terugverwijzingen maar integrale afhandeling).
- Ontzorgen als zodanig is onvoldoende om ambitieuze doelstellingen (20-20) te halen. Vanwege marktfalen herbergen hebben een aantal veelbelovende initiatieven/projecten een onvoldoende financiële basis. Beschikbaar geld (banken, particuliere fondsen) stelt eisen over terugverdientijden en risicoverdeling waaraan niet kan worden voldaan. De overheid als kapitaalverschaffer kan hier gericht het verschil maken voor een aantal projecten.
- Bij de invulling van de rol van kapitaalverschaffer ligt het voor de hand om een breed scala aan instrumenten (garantie, krediet, participatie) ter beschikking te hebben om gericht de rol van kapitaalverschaffer te kunnen invullen. Er mogen eisen worden gesteld aan de initiatiefnemers en onderliggende business case. Tegelijkertijd moeten maatschappelijke baten een rol krijgen in de investeringscriteria (onderscheidend vermogen ten opzichte van bestaande fondsen).
- De rol van ontwikkelaar is interessant omdat de provincie het initiatief naar zich toe trekt (profielverhogend). Tegelijkertijd is er reden om kritisch te kijken naar de beheersbaarheid van deze rol en de mate waarin deze rol past op de positie van de provincie. Het ontwikkelen van projecten door de provincie leidt tot weinig extra toegevoegde waarde ten opzichte van de variant kapitaalverschaffer. De bestuurlijk-politieke risico's zijn groter en het ontwikkelen van projecten ligt verder af van de natuurlijke rol van de provincie. Wij kunnen ons voorstellen dat de rol van ontwikkelaar in de 1e plaats via de rol van kapitaalverschaffer wordt ingevuld en dat al naar gelang de aard van de casus niet wordt uitgesloten dat de provincie (en samenwerkende gemeenten) indirect bij ontwikkeling betrokken zijn.

## 6.2 Aandachtspunten business case

Een ambitieus tijdstraject dat naar praktijk/implementatie toe werkt is mogelijk indien een aantal vervolgstappen op korte termijn worden genomen.

Voor de ontzorgingsorganisatie (1) geldt dat er nadere uitwerking moet worden gegeven aan de aard, omvang en het mandaat van deze organisatie. Welke diensten gaat men aan welke partijen leveren en hoe wordt omgegaan met de verschillende petten (vergunning en ontzorging) van het bestuur. Hoe gaat de ontzorgingsorganisatie er concreet uitzien en op welke wijze (operationeel) gaan provincie en samenwerkende gemeenten hieraan vorm geven

Voor de kapitaalverschaffende rol (2) geldt dat er een business case moet worden uitgewerkt waarin de volgende zaken aan de orde komen:

- Instrumenten (gemengd fonds, garantie, seed capital, lening)
- Risicobeheer en definiëring rendementseis
- Projectenscope: korte termijn vs lange termijn $CO_2$ reduceren
- Exclusief fonds voor provincie Drenthe of cofinanciering door gemeenten en/of andere investeerders
- Samenwerking –integraal of op onderdelen – met ontwikkelingsmaatschappij en bestaande fondsen/fondsbeheerders
- Organisatievarianten binnen en buiten ambtelijke structuur , voor- en nadelen politieke interventie
- Juridische inbedding (FIDO, Aanbesteding, Staatssteun)
- Implementatiestappen, planning, go/ no go momenten

De kracht is gelegen in de samenhang. Een provincie die ontzorgt en waar nodig voor de extra financiële duw in de rug kan zorgen. Het zijn dan ook 2 activiteiten die onder dezelfde noemer (thans ' DEO' ) zouden moeten vallen. Een duurzaam energie project kent zijn eigen dynamiek en knelpunten. Soms kunnen deze worden opgeheven door bestuurlijke interventie, soms door een garantie of co-financiering. Ongeacht de precieze vormgeving/naamgeving van DEO kan de provincie op deze punten een onderscheidend verschil maken voor kansrijke projecten die vallen binnen de provinciale doelstellingen.

Het volgen van bovenstaande stappen maakt de volgende fasering mogelijk:

- Opstellen business case: zomer –september 2010
- Reservering kapitaal in begroting: Augustus/ September 2010
- Principe Besluit mandaat ontzorgingsorganisatie en aard en omvang kapitaalverschaffing: nemen in najaar 2010
- Fonds operationeel: eind 1e kwartaal2011
- Ontzorgingsorganisatie operationeel: 1e kwartaal 2011

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
10 november 2010

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de commissiegriffier mede te delen.*

# *Samenvatting*

## van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

gehouden op 13 oktober 2010

WOENSDAG STATENDAG

# SAMENVATTING

## Vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

**Woensdag 13 oktober 2010**

*U kunt de agendavoorstellen en de ingezonden brieven, evenals de samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

De lijst met toezeggingen tot en met de vergadering van 13 oktober 2010 is als bijlage opgenomen bij deze samenvatting.

**Aanwezig:**
mevr. J.M. Pannekoek-van Toor (voorzitter)
J.A. van Berkum (ChristenUnie)
L. Bomhof (VVD)
mevrouw K.J. Datema-Klöpping (SP)
K.R. Dijkstra (PvdA)
R. Fokkens (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
K. Kuipers (GroenLinks)
J. Langenkamp (GroenLinks)
A.G.H. Peters (CDA)
H.J. van der Scheer (CDA)
mevrouw G. Seinen (CDA)
J. Slagter (PvdA)
A.Timmerman (VVD)
R. Westerhof (SP)
Th.J. Wijbenga (CDA)
B.J. Ziengs (VVD)
R.W. Munniksma (PvdA)
S.B Swierstra (VVD) tm begrotingsbehandeling

mevrouw J. Stapert, commissiegriffier

**Voorts aanwezig de leden van GS:**
mevrouw A. Haarsma (PvdA) tm begrotingsbehandeling
mevrouw T. Klip-Martin (VVD) tm begrotingsbehandeling
H. Baas (ChristenUnie) tm begrotingsbehandeling

**Afwezig:**
T.S. Medemblik (ChristenUnie)

**1. Opening en vaststelling van de agenda**

De voorzitter opent de vergadering en de agenda wordt gewijzigd vastgesteld.
Op verzoek van het college van GS worden de 2e bestuursrapportage en de Begroting 2011 behandeld voor de overige agendapunten.
Op verzoek van de fractie van de VVD worden de 2e bestuursrapportage en de Begroting 2011 gezamenlijk behandeld.

**2. Samenvatting en verslag van de vergadering 8 september 2010 en de lijst van toezeggingen**

De lijst van toezeggingen wordt aangepast.
Een actueel overzicht is aan deze samenvatting gehecht.
Naar aanleiding van het verslag informeert de fractie van het CDA naar het expliciete verzoek van de commissie om de brief van GS van 7 juli 2010 over amendementen en moties Omgevingsbeleid en de achterliggende stukken als appendix bij de Omgevingsvisie te voegen.
*Gedeputeerde Haarsma* antwoordt hierover géén toezegging te hebben gedaan. Zij weet wél wat er statenbreed leeft.
*Gedeputeerde Haarsma* zegt toe het verzoek van de staten op hoofdlijnen te zullen uitvoeren.

**3. Ingekomen stukken**

De lijst met ingekomen stukken wordt conform vastgesteld.
De fractie van de SP verzoekt om agendering van de brief van de heer Knobbe van 13 september 2010 over het Belvedèregebied (B4).
De fractie van de VVD is niet voor agendering nu het hier *niet* om een provinciale bemoeienis gaat.
Het CDA sluit hierbij aan. GL onthoud zich van stemming, de onderliggende brief is niet voorhanden.
De PvdA meent dat sprake is van een ‘grijs’ gebied; deels gemeentelijk deels een provinciale taak.
Alvorens hierover te spreken stelt deze fractie een werkbezoek in het gebied voor.
Alle fracties stemmen hier mee in.

**4. Rondvraag**

*Openbaar vervoer en bezuinigingen*
De fractie van GL stelt vragen over bezuinigingen die binnenkort het openbaar vervoer zullen gaan treffen. Is dit tij te keren en zo ja, hoe en wat is de rol van het OV-bureau.
*Gedeputeerde Swierstra* antwoordt dat de maatregelen genoemd in het concept regeerakkoord nog moeten worden uitgewerkt ook voor wat betreft de gevolgen voor onze provincie. Bezuinigingen hebben betrekking op de BDU gelden. Op korte termijn worden hierin geen grote wijzigingen verwacht, over een aantal jaren zullen de effecten wel zichtbaar zijn. Ook het OV-bureau zal de tering naar de nering moeten zetten, maar dit is van latere orde.

*Gedeputeerde Klip* geeft desgevraagd aan dat de consequenties van het regeerakkoord naar verwachting op meerdere terreinen zichtbaar zullen worden. GS zijn bezig met het opstellen van een brief over deze materie voor PS. Binnenkort zullen de staten deze brief ontvangen.

*BMD over nut en noodzaak van opslag $C0_2$*
De fractie van de PvdA zou op korte termijn door het college schriftelijk geïnformeerd willen worden over de gevolgen van het voornemen uit het regeerakkoord voor het in gang te zetten communicatietraject voor de Brede Maatschappelijke Discussie(BMD) over nut en noodzaak van $C0_2$ opslag; wat betekend het regeerakkoord voor een eventueel proefproject?
*Gedeputeerde Klip* antwoordt dat dit onderdeel geen deel zal uitmaken van de brief aan PS zoals eerder genoemd. Reden is dat er een aantal onduidelijkheden zijn die zijn voorgelegd aan het min. Van

EZ. Een antwoord daarop wordt niet op zeer korte termijn verwacht, niet elke onderwerp heeft hetzelfde tempo van verduidelijking. Noord-Nederland wil wel zo snel mogelijk om tafel met de nieuwe bewindslieden over dit onderwerp.

*Groene en grijze energie.*
De fractie van de PvdA vraagt wat de gevolgen zijn van de beslissing van min. Van der Hoeven om groene energie geen voorrang te verlenen boven grijze energie.
*Gedeputeerde Klip* zegt toe uit te zullen zoeken wat deze gevolgen zijn.

**5. Statenstukken/brieven**

**5a. Statenstuk 2010-450, Begroting 2011**
Inhoud van het statenstuk: In dit statenstuk wordt nader ingegaan op een aantal aspecten van de Begroting 2011. De Begroting 2011 bevat de uitwerking van de besluiten die uw Staten hebben genomen op basis van de Voorjaarsnota 2010, inclusief de amendementen en moties die uw staten tijdens de Algemene Beschouwingen hebben aangenomen. De aldus gestelde kaders zijn verwerkt in de Begroting 2011. Door vaststelling van de Begroting 2011 wordt een definitief besluit genomen over alle besluiten die bij de Voorjaarsnota 2010 als kaderstellend wijrden aangemerkt.
**5b. Statenstuk 2010-451, 2e bestuursrapportage 2010 (incl. 4e en 5e begrotingswijziging)**
Inhoud van het statenstuk: De bestuursrapportage geeft een beeld van de voortgang van de beleidsuitvoering en -ontwikkeling over de eerste acht maanden en geeft aan wat de financiële verwachtingen voor 2010 zijn. De 2e Bestuursrapportage van 2010 sluit af met een negatief saldo van € 1.597.618,--. Door dit nadeel aan de Reserve voor algemene doeleinden te onttrekken wordt verwacht dat het uiteindelijk rekeningssaldo 2010 na bestemming van de reserves nul zal bedragen.

De commissie heeft besloten om beide statenstukken gelijk te behandelen

Samenvattende reactie van de fracties
De VVD en het CDA wijzen op het aangenomen amendement om op het wegenonderhoud minder te bezuinigen. Het onderhoud moet wel het cijfer 7 behouden en niet de eerder voorgestelde 6.
Over de woningbouw merkten VVD en PvdA op te twijfelen over het effect van de stimulering. Er moet niet worden gebouwd voor leegstand en beide fracties vragen zich ook af in hoeverre de provincie hier wel invloed op uit kan oefenen. Ook vindt de PvdA dat de coöperaties pas op de plaats houden, geen visie ontwikkelen terwijl de wachtlijsten nog steeds aanwezig zijn. De VVD stelt voor om als het geld niet kan worden besteed aan de stimuleringsmaatregelen voor de woningbouw – er zijn nog maar 2 projecten genoemd – dit geld anders te besteden.
De PvdA informeert evenals GL naar het ontbreken van zuidwest Drenthe/ de zuidas in de stukken, is dit nu van de baan? De PvdA wil ook weten hoe ver de uitvoering van de N34 is, en kent de N33 knelpunten? Wat kan gezegd worden over de OV chipkaart en het RSP project in Coervorden, hoezo is daar sprake van een go-no-go moment daar ligt toch al een bestuursakkoord? En hoever is het met de uitvoeringsdiensten?
De SP informeert net als de CU naar de afstandsbediening bij vaarwegen. In hoeverre wordt rekening gehouden met de inzet van wsw-bedrijven? De SP wil ook weten wanneer de fly-over van Assen in de commissie aan de orde komt. Tot slot vraagt de SP aandacht voor de problematiek van de dierentuin in Emmen. Meerdere fracties sluiten hierbij aan willen, het gaat om veel geld ook in relatie tot het ATALANTA project. Ze willen ook weten of er al contacten zijn met B&W van Emmen en geven aan hierop terug te komen tijdens de BFE vergadering op 3 november a.s.
Het CDA vraagt hoe het zit met de groen/blauwe diensten. Het wordt allemaal wel erg onoverzichtelijk neergezet, moeilijk te volgen. Welke verdiepingsslagen komen er nog bij de Omgevingsvisie(genoemd

in de begroting in één oog opslag). Deze fractie sluit wat betreft de vragen rondom de woningbouw aan bij de PvdA. Zijn er al plannen voor het flankerende beleid? Tot slot wil het CDA weten wanneer de evaluatie van het openbaar vervoer kan worden verwacht, die was al toegezegd.
Hoe zit het met de uitvoering van de EHS zo vraagt GL, waarom dit niet te borgen via een verordening?
GL vindt het jammer dat GS de opcenten niet wil verhogen. In tijden van bezuiniging is dit een goed middel. Ze zouden in dezen een voorbeeld kunnen nemen aan de provincie Groningen. GL heeft moeite met de wijze waarop wordt bezuinigd. Pas na de uitspraak van cie. Rechtsbescherming is uitstel van de korting verleend aan diverse organisaties tot 1 juli 2011.
De CU vraagt zich af hoe realistisch de RSP doelstelling nog zijn. Hoe verhoudt zich nog op de richten Drentse Energieorganisatie met het programma K&E?

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
Over de uitvoeringsdiensten zo meldt *gedeputeerde Klip* zijn gesprekken gaande met gemeenten. Dit proces heeft lange tijd stil gestaan. Ook wordt gekeken naar een provinciale uitvoeringsdienst avant la lettre. Waterschappen zullen zelf gaan bepalen wanneer ze aansluiten. Er wordt hard gewerkt aan een businessplan voor de Drentse Energie organisatie. Vooruitlopend daarop wordt gekeken welke organisaties daarbij kunnen worden ondergebracht. Over de verdroging meldt *gedeputeerde Munniksma* dat hij er van uitgaat dat de hierover opgeschreven doelstelling nog steeds worden gehaald. Dit hangt ook af van de uitwerking van het regeerakkoord. Over de blauw/groene diensten geeft hij aan dat sterk wordt ingezet op akkerranden en akkervogel beheer. Het verschuiven van de korting, ook op natuurorganisaties, is niet alleen ingegeven door een juridisch aspect.
EHS: natuur is een kerntaak van de provincie en die moet aldus het Rijk ook het nodige uitvoeren. Hij hoopt van het nieuw Kabinet daarvoor de ruimte te krijgen. Delen van de EHS zullen nu de AmvB wegvalt, met een verordening worden geborgd.
*Gedeputeerde Swierstra* zal het verzoek van PS om vooral te blijven zorgen voor het cijfer 7 bij wegenonderhoud opnemen met zijn collega. In BFE komt dit onderwerp terug. Voor de N34 is nog niet alles financieel gedekt. Dit komt later terug. Voor de N33 ziet hij geen stagnatie. De fly-over bij Assen staat nog steeds ingepland. Over de OV-chipkaart merkt hij op dat Groningen en Drenthe zolang mogelijk willen vasthouden aan twee systemen. Voor Coevorden voorziet hij geen problemen mbt de uitvoering van de RSP plannen. Bij fundamentele afwijkingen worden de staten geïnformeerd. Over het meenemen van het aspect sociale werkvoorziening bij de afstandbediening van de bruggen zal hij de commissie later meer informeren.
In zijn algemeenheid ziet hij geen grote bezuinigingen door het regeerakkoord. Tot slot over de opcenten, hierover is jaren geleden al een afspraak gemaakt. Enkel indexering en geen verhoging.
De evaluatie van het OV heeft het college gepasseerd en komt eerdaags naar de commissie.
*Gedeputeerde Haarsma* noemt dat de helft van het stimuleringsbudget voor de woningbouw is opgemaakt. Die projecten die anderen vlot trekken zijn als eerste gestart. Over welke projecten nog komen kan ze niets zeggen hiermee moet voorzichtig worden omgegaan. Feit is wel dat inmiddels 373 woningen worden gerealiseerd. Voor de wachtlijsten bij woningbouw coöperaties geldt dat deze vaak erg vervuild zijn. De coöperaties zijn zich bewust van nut en noodzaak evenals gemeenten. De verdiepingsslag bij de Omgevingsvisie gaat bijvoorbeeld over windenergie. Binnenkort komt het college hierop terug. Van het flankerend beleid zoals aangegeven in de versnellingsagenda, kunnen ook derden gebruik maken. Binnenkort verschijnt er een projectenboek.
Over de situatie met de dierentuin in Emmen merkt zij op de zorgen van de commissie te delen, maar ze heeft wel vertrouwen in de toekomst van het dierenpark.

De voorzitter sluit de beraadslaging met de conclusie dat de beraadslaging wordt vervolgd in de statenvergadering van 10 november a.s..

Status: De B-status van de stukken blijft gehandhaafd.

**5c. Statenstuk 2010-445, Kaart Wet ammoniak en veehouderij**

Inhoud van het statenstuk: De kaart Wet ammoniak en veehouderij moet worden geactualiseerd. Alleen de zeer kwetsbare gebieden mogen worden aangewezen. Provinciale Staten moeten de gebieden aanwijzen. GS adviseren om te besluiten de zeer kwetsbare gebieden aan te wijzen en dit besluit ter goedkeuring voor te leggen aan de minister van LNV.

Samenvattende reactie van de fracties

De fracties van GL, CDA, PvdA en CDA zijn blij dat nu eindelijk duidelijkheid is verkregen. Het CDA complimenteert GS met het resultaat.

De CU heeft het gevoel dat de natuur teveel beschermd wordt t.o.v. de landbouw. Ook is deze fractie van mening dat – maar dat geldt voor meerdere beleidsonderdelen – het goed zou zijn als PS uit drie opties zou kunnen kiezen. Zijn vraag aan de andere fracties is hoe die om willen gaan met het invullen van de beleidsruimte, aan GS overlaten of aan PS of invullen via werkgroepen?

Andere fracties reageren hierop door te stellen dat al gewerkt wordt met werkgroepen – bijvoorbeeld bij de DEO en dat de staten de Lange Termijn Agenda hebben om onderwerpen aan te kaarten. Het ligt ook aan PS zelf of ze daar iets mee gaan doen.

Het CDA vraagt waarom de hele kleine gebieden ook zijn aangewezen. Kan de beleidsruimte nog worden aangewend voor die gebieden?

De SP informeert naar de datum van 1 mei 1988 waarom is die zo belangrijk? En hoe zit het met de uitstoot van beesten die los in het veld lopen in de nabijheid van natuurgebieden, zoals schapen? Daarnaast stelt de SP een aantal detailvragen. De PvdA vindt dat er een balans is gevonden tussen economie en ecologie en spreekt van een zorgvuldig proces. Ondanks het zorgvuldige proces is toch nog een aantal zienswijzen ingediend. Is gedacht aan het inschakelen van deskundigen om een contra-expertise te doen?

De VVD ziet het liefst dat rondom boerderijen de natuur pas begint ná 250 meter.

Verder merkt deze fractie op dat met deze oplossingen nog uitbreidingsmogelijkheden blijven voor bedrijven die groter zijn dan 50 nge. Toch zijn er nog 10 zienswijzen binnen gekomen. Kan GS alsnog kijken naar knelgevallen?

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:

Het is niet mogelijk om rondom bedrijven met een passer 250 meter af te zetten waarna de natuur begint, aldus *gedeputeerde Munniksma*. Het gaat om het maken van een goede afweging. Van de grote bedrijven zijn bijna de helft uit de beperkende sfeer gekomen. Op korte termijn hebben een minmaal aantal bedrijven te maken met beperkingen. Meestal zijn dit bedrijven in de nabijheid van Natura 2000 gebieden. Rondom Natura 2000 gebieden geldt ook nog een andere regime, dat van de Natuurbeschermingswet 1998. Het wachten hierbij is op een goed antwoord van de Rijksoverheid, via het spoort van de PAS (Programmatische Aanpak Stikstof).

De WAV heeft alleen betrekking op verblijfplaatsen met dieren (stallen), voor veestapels die buiten lopen zijn in de WAV geen regels gesteld. De datum van 1 mei 1988 is een ‘heilige’ datum. Deze is in het verleden met de agrarische sector afgesproken. Bij de overeenstemming van de parameters zijn deskundigen betrokken.

Er is veel maatwerk toegepast en de stofkam is gehanteerd om tot een oplossing gekomen. Naar de ‘kleine snippers’ is meer dan een keer bekeken en soms ook bijgesteld. Om bij N2000 gebieden de grenzen op te schuiven is het ministerie van LNV aan zet, dit was echter onbespreekbaar. Ook als de provincie het initiatief neemt bij de N2000 gebieden waarvoor zij aan de lat staat, kijkt LNV mee over de schouder.

Over natuurcompensatie komt gedeputeerde Munniksma op korte termijn terug.

De voorzitter sluit de beraadslaging.

Status: De B-status van het stuk wordt gewijzigd in de A-status.

**5d. Brief van 14 juli 2010 over Provinciale Rapportage Mid Term Review (MTR)**
Inhoud van de brief: GS bieden de Provinciale Rapportage Mid Term Review voor het meerjarenprogramma Platteland, "Verbinding loon" ter kennisgeving aan.
*Geagendeerd door de fractie van PvdA.*

Samenvattende reactie van de fracties
De PvdA vindt het niet goed om deze brief enkel voor kennisgeving aan te nemen. PS moeten zich in hun controlerende taak o.a. afvragen of doelen worden gehaald. Bij grondverwerving is dit niet het geval. Welke afwegingen worden gemaakt als het geld op is? Wat betekent dit voor de natuur, EHS, het gebiedsgerichte beleid? Bij robuuste verbindingen zouden problemen zijn met grondaankopen
Op de vraag van de PvdA of de staten meer betrokken moeten worden bij het stellen van nieuwe prioriteiten in dit kader wordt volmondig ja gezegd door alle fracties.
Het CDA informeert of de beleidsruimte nog steeds 10% is. Is aanbesteding en uitwerking nog wel reëel? De VVD vindt de rapportage uitstekend, helder en overzichtelijk. Het verhaal van de commissie van Dijk zou zij ook graag bij de discussie betrekken.
GL sluit aan de bij VVD en wacht de toegezegde notitie – over een uitwerking van de EHS strategie – af. De CU deelt de zorg over een andere balans van het nieuwe kabinet. Verdroging is zeer zeker nog een probleem. De SP kan hier moeilijk iets over zeggen. De eerste reactie is dat het niet helder en transparant is. Deze fractie wil eerst duidelijk inzicht alvorens een mening te geven.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
De ruimte voor de provincie is vrij beperkt. Ook in IPO verband is dit aan de orde geweest. Er wordt veel beslag gelegd op gebiedsprocessen, dat is moeilijker te volgen dan een regeling.
Vanuit LNV worden complimenten gegeven aan Drenthe als het gaat om hoe de provincie omgaat met het ILG maar ook op het gebied van landbouwstructuurversterking en het koppelen van water en natuur.
Bij de robuuste verbindingszones is het momenteel een pas op de plaats. Er is wel sprake van een aantal aangegane verplichtingen. Het is niet correct dat er geen enkele robuuste verbindingszone meer komt. Maar er moeten geen investeringen worden gedaan waar de provincie de komen jaren spijt van krijgt.

<u>Gedeputeerde staten zeggen het volgende toe</u>:
Gedeputeerde Munniksma: zegt toe PS te betrekken bij de verdere prioritering van m.b.t. ILG/pMJP

**5e. Brief van 19 juli 2010 van Agenda voor de Veenkoloniën over Jaarverslag 2009**
Inhoud: Agenda voor de Veenkoloniën biedt het jaarverslag 2009 aan.
*Geagendeerd door de fractie van de PvdA.*

Samenvattende reactie van de fracties
De PvdA heeft in haar onderbouwing een aantal vragen gesteld over dit jaarverslag. Centraal staat de vraag of de kansen optimaal worden benut. GS zouden in het vervolg met een oplegnotitie kunnen komen waarin beschreven staat welke doelen er zijn en met welke middelen is gewerkt.

Alle fracties vinden dat ruim aandacht moet worden besteed aan jaarverslagen; deze niet alleen voor kennisgeving aannemen. De VVD geeft aan ieder jaarverslag op zijn eigen merites te beschouwen en is blij dat partijen met elkaar in gesprek zijn. Overigens is de Agenda voor de Veenkoloniën wel gemist als input voor de Omgevingsvisie.
De SP vraagt naar het succes van de zonne-energie.
Wat het CDA betreft staan jaarverslagen altijd op de agenda. Inhoudelijk geeft het verslag een helder beeld over wat in gang is gezet. Ook zou het goed zijn om ook toekomstige ontwikkelingen in beeld te brengen. De Agenda van de Veenkoloniën mag wel meer naar buiten treden, bijeenkomsten organiseren voor volksvertegenwoordigers zoals bij de Regiovisie G-A het geval is, zou goed zijn.
De CU merkt op dat het relevant is om te evalueren. Het de vraag of dit moet aan de hand van een jaarverslag. Het is aan PS om heldere doelen te formuleren.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
Het idee om met ingang van de volgende statenperiode de jaarverslagen te voorzien van een oplegnotitie spreekt *gedeputeerde Munniksma* wel aan.
De Agenda voor de Veenkoloniën is in 2008 voor vier jaar herijkt, dat is het moment om veranderingen voor te stellen. Maar de omstandigheden veranderen op dit moment in een hoog tempo waardoor GS het van belang vindt om opnieuw naar de Veenkoloniën te kijken. Eind oktober zullen de provincies Groningen en Drenthe zich hierover buigen. Aanpassingen zijn te verwachten. De focus van de Agenda van de Veenkoloniën zal op een hoger plan worden getild. Dit past ook hoe met het rapport Van Dijk wordt omgegaan (om de bestuurlijke dichtheid te verminderen).
Het organiseren van bijeenkomsten met raads/statenleden zoals bij de Regiovisie is voor de Agenda met een veel kleiner apparaat, misschien wel teveel gevraagd.

De voorzitter sluit de beraadslaging.

**6. Mededelingen**
De vergadering stemt in met het overzicht van presentaties en werkbezoeken.

De heer Langenkamp meldt dat in het voorjaar het Deltaplan nieuwe energie aan de orde is geweest. Meerdere partijen waren hier toen enthousiast over. GS gaf aan hiervoor ook ambtelijke bijstand beschikbaar te willen stellen.
Concreet is het verzoek om hierover op korte termijn met de woordvoerders energie te spreken om vervolgens met een verklaring van Drenthe te komen.
Afgesproken wordt dat de woordvoerders zich binnen een week kunnen melden bij de statengriffie.

**7. Sluiting**
De vergadering wordt gesloten om 17:30 uur.
De volgende vergadering zal plaatsvinden op 2 november 2010.

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 24 november 2010,

, voorzitter

, commissiegriffier

## Lijst van toezeggingen Statencommissie Omgevingsbeleid

*(tot en met commissievergadering van 13 oktober 2010 bijgewerkt)*

| **Nr** | **Datum toezegging** | **Korte termijn** (binnen 3 maanden) | **Wijze van afdoening** | √ |
|---|---|---|---|---|
| 1. | 17-02-2010 SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe dat zij in september 2010 de commissie zal informeren over het basispakket, de kwaliteitseisen en het verdere tijdpad van de te vormen Regionale Uitvoeringsdienst RUD. (CDA) | Informatie volgt in december 2010 | |
| 2. | 16-06-2010 SC OGB | De heer MUNNIKSMA zegt toe dat rond het zomerreces 2010 een uitwerkingsstrategie EHS, inclusief prioriteringsoverzicht naar PS zal worden gezonden. (CDA) | Overleg is uitgesteld; consequenties regeerakkoord wordt afgewacht (OGB 13-10-2010) | |
| 3. | 29-09-2010 PS | Mevrouw KLIP zegt toe uit te zoeken of CO2 als afvalstof gezien moet worden. (PS) | | |
| 4. | 13-10-2010 SC OGB | Mevrouw HAARSMA zegt toe het verzoek van de staten om de uitwerking van amendementen en moties mbt Omgevingsvisie als appendix toe te voegen aan de Omgevingsvisie, op hoofdlijnen te zullen uitvoeren (CDA). | | |
| 5. | 13-10-2010 SC OGB | Mevrouw KLIP zegt toe uit te zullen zoeken wat de gevolgen zijn van de uitspraak van minister v.d Hoeven om niet langer voorrang verlenen van groene energie boven grijze energie (PvdA). | | |
| 6. | 13-10-2010 SC OGB | De heer MUNNIKSMA zegt toe de staten te zullen betrekken bij de verdere prioritering van ILG/pMJP (PvdA). | | |
| | | **Lange termijn** | | |
| 1. | | De heer MUNNIKSMA zegt toe de informatie over projecten die onder de Tennet gelden (kunnen) vallen aan de commissie beschikbaar te stellen ná het zomerreces 2009. (VVD) | Voorstellen (projectcategorieën) worden i.k.v. pMJP afgewikkeld. Meer te melden, dan volgt informatie. Het traject loopt t/m 2011. (OGB 13-01-2010) | |
| 2. | 09-09-2009 SC OGB | De heer MUNNIKSMA zegt toe in de evaluatie van de Subsidieregeling toerisme Natuurlijk? Drenthe 2008-2010 op te zullen nemen wat voor soort aanvragen er zijn gewest, wat de doelstellingen waren en wat is bereikt. Deze evaluatie zal medio 2010 verschijnen. (CDA) | Behandeld in cie BFE | √ |
| 3. | 25-11-2009 SC OGB | Mevrouw HAARSMA zegt toe provinciale staten te betrekken bij de voortgang van de bedrijventerreinen in de Regio Assen-Groningen. | Nog in uitvoering. (OGB 16-06-2010) | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | **Moties** | | |
| M3 CDA | 22-04-2009 PS | PS verzoeken GS om verder voorbeeldgedrag te tonen, door direct na opening van het gerevitaliseerde provinciehuis alle extern gekochte energie (gas & elektriciteit) voorzien te laten zijn van een zogenaamd “groen” certificaat. | | |
| M9 | 02-06-2010 PS | Uitwerken concept Agropark in een notitie. | | |
| M11 | 02-06-2010 PS | Monitoring ontwikkelingsgerichte uitvoering en rapportage daarvan aan PS. | | |
| M15 | 02-06-2010 PS | Verlengen werkingsduur ontgrondingsvergunningen voor zandwinningsbedrijven. | | |

provincie Drenthe

# *Staten*stuk 2010-451

## 2e Bestuursrapportage 2010
## (inclusief de 4e en 5e begrotingswijziging)

Voorgestelde behandeling:
- Statencommissie Omgevingsbeleid op 13 oktober 2010
- Statencommissie Cultuur en Welzijn op 20 oktober 2010
- Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie op 3 november 2010
- provinciale staten op 10 november 2010
- fatale beslisdatum: 10 november 2010

Behandeld door de heer G.C. van Geffen, telefoonnummer (0592) 36 55 80, e-mail g.geffen@drenthe.nl
Portefeuillehouder: mevrouw J.G. Vlietstra

## Inleiding

Hierbij bieden wij u de 2e Bestuursrapportage 2010 aan. De bestuursrapportage geeft een beeld van de voortgang van de beleidsuitvoering en -ontwikkeling over de eerste acht maanden en geeft aan wat de financiële verwachtingen voor 2010 zijn. Om te voorkomen dat pas bij de jaarrekening 2010 aanzienlijke verschillen te zien zullen zijn, is in deze 2e Bestuursrapportage wederom extra aandacht geschonken aan mogelijke onderuitputting om een goede financiële eindejaarsverwachting te maken.

De bestuursrapportage beperkt zich tot het vermelden van belangrijkste resultaten, ontwikkelingen afwijkingen en knelpunten ten opzichte van de zaken die wij in de begroting hebben opgenomen onder de kopjes “Wat doen we nog meer”. Dit alles over de eerste acht maanden van 2010, waarbij de nadruk ligt op de prioriteiten.

In de bestuursrapportage wordt uitgaan van de stand zaken na de 4e begrotingswijziging, inclusief alle administratieve wijzigingen onder andere naar aanleiding van de Nota reserves en voorzieningen 2010 en de doorwerking van de Voorjaarsnota 2010. De in deze rapportage voorgestelde mutaties zullen worden verwerkt in de 5e begrotingswijziging.

De 2e Bestuursrapportage van 2010 sluit af met een negatief saldo van **€ 1.597.618,--**. Door dit nadeel aan de Reserve voor algemene doeleinden te onttrekken wordt verwacht dat het uiteindelijk rekeningssaldo 2010 na bestemming van de reserves nul zal bedragen. Daarnaast wordt voor een bedrag van € 3.466.762,-- aan overhevelingvoorstellen naar 2011 en verder in deze bestuursrapportage meegenomen.

## Advies

1. Vaststellen 2e Bestuursrapportage 2010
2. Vaststellen hierbij behorende 5e wijziging van de Begroting 2010
3. Vaststellen 4e wijziging van de Begroting 2010
4. Akkoord gaan met de voorstellen tot overheveling van 2010 naar 2011 en verder.

## Beoogd effect

Niet van toepassing.

## Argumenten

Het vaststellen van de 2e Bestuursrapportage is een vast onderdeel van de jaarcyclus.

## Uitvoering

**Tijdsplanning**
Niet van toepassing.

**Financiën**
Niet van toepassing

**Monitoring en evaluatie**
Niet van toepassing.

**Extern betrokkenen**
Niet van toepassing.

**Communicatie**
Niet van toepassing.

**Bijlagen**
1. 2e Bestuursrapportage 2010

**Ter inzage in de leeskamer**
Niet van toepassing.

Assen, 28 september 2010
Kenmerk: 39/5.4/2010011069

Gedeputeerde staten van Drenthe,

J. Tichelaar, voorzitter
mevrouw drs. J.M. Imhof, secretaris

jk/coll.

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 28 september 2010, kenmerk 39/5.4/2010011069;

BESLUITEN:

I. de 2e Bestuursrapportage 2010 vast te stellen;

II. de 4e wijziging van de Begroting 2010 vast te stellen;

III. de 5e wijziging van de Begroting 2010 vast te stellen.

Assen, 10 november 2010

Provinciale staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

jk/coll.

provincie Drenthe

# 2e Bestuursrapportage 2010

# PROVINCIE DRENTHE

2e BESTUURSRAPPORTAGE 2010

September 2010

## INHOUDSOPGAVE


Inleiding 5

Stand vrije bestedingsruimte 7

Majeur programma 1. Versnellingsagenda 2e Bestuursrapportage 2010 9

Toelichting belangrijkste resultaten, ontwikkelingen afwijkingen/voortgang per programma
Programma 1 13
Programma 2 19
Programma 3 27
Programma 4 37
Programma 5 43
Programma 6 55

Bijlagen

Bijlage 1 Treasury-rapportage tot en met augustus 2010 61
Bijlage 2 Recapitulatie 4e wijziging Begroting 2010 die bestaat uit de 9e, 10e en 11e wijziging van de Productenraming 2010 63
Bijlage 3 Recapitulatie met de 5e wijziging Begroting 2010, die bestaat uit de 12e wijziging van de Productenraming 2010 69

## INLEIDING

De 2e Bestuursrapportage beperkt zich tot het vermelden van belangrijkste resultaten, afwijkingen en knelpunten ten opzichte van de gestelde doelen in de begroting 2010 over de eerste acht maanden van 2010. Vanaf 2010 vertoont de meerjarenbegroting van de provincie Drenthe grote tekorten. Daarom is een bezuinigingsoperatie in gang gezet. Zoals is opgenomen in de Voorjaarnota 2010 is over het begrotingsjaar 2010 € 7.770.000,-- aan budgetverlagingen verwerkt. De in deze 2e Bestuursrapportage opgenomen begrotingscijfers zijn dan in ook inclusief deze bezuinigingen. Wij verwachten alle voorgestelde bezuinigingen te realiseren met uitzondering van de bezuiniging op de kosten uitvoering bestuursakkoord en de korting op het budget voor onderzoek van het Onderzoeksbureau Cultuur, Welzijn en Zorg. De opgenomen bezuinigingen waren respectievelijk € 100.000,-- en € 38.502,--. In deze Bestuurrapportage stellen wij voor deze bezuinigingen voor € 10.000,-- respectievelijk € 38.502,-- terug te draaien.

Het fenomeen lucht in de begroting speelt geen rol meer, dit in tegenstelling tot de vorige 2e Bestuursrapportage. Ook nu het uitgangspunt dat er bij de Jaarrekening 2010 geen grote afwijkingen te zien zullen zijn en dat het rekeningsaldo beperkt zal zijn. In deze Bestuursrapportage verantwoorden wij ons juist en tijdig over het realiseren van onze beleidsvoornemens en dan vooral de resultaten van de prioriteiten. Bij de prioriteiten wordt de status weergegeven en wordt waar nodig ook in het kort de afwijking c.q. voortgang toegelicht. Afwijkingen in geplande activiteiten, resultaten en benodigd budget worden integraal gemeld met de reden van de afwijking.

In totaal verwachten wij op basis van de resultaten van de eerste 8 maanden van het jaar een nadeel van € 1.597.618,--. Wij stellen voor dit nadeel te onttrekken aan de Reserve voor algemene doeleinden. Door dit nadeel nu aan de reserve te onttrekken wordt verwacht dat het uiteindelijke rekeningsaldo 2010 na bestemming van de begrote reserves mutaties nul zal bedragen, tenzij zich na het opstellen van deze rapportage nog onverwachte, incidentele ontwikkelingen voordoen.

Omdat bij het behandelen van deze Bestuursrapportage in uw statenvergadering ook de Begroting 2011 is geagendeerd, zijn de reserves en investeringen niet apart opgenomen. De financiële effecten in deze rapportage die invloed hebben op de reserves zijn uiteraard wel doorgerekend naar de reserves. Deze effecten zijn nog niet in de Begroting 2011 verwerkt, omdat het proces rond het opstellen van de begroting eerder heeft plaatsgevonden dan het maken van deze Bestuursrapportage. De effecten zullen in de 1e begrotingswijziging 2011 worden opgenomen.

Deze 2e Bestuursrapportage is op de volgende manier opgezet: Wij beginnen met de stand van de vrije bestedingsruimte. Daarna volgen de diverse programma’s met vermelding daarbij van de belangrijkste behaalde resultaten, relevante ontwikkelingen per product en de voortgang van de prioriteiten met vermelding van eventuele afwijkingen. Ten slotte worden per programma/product de afwijkingen/voortgang van de going concern-budgetten toegelicht.

Gedeputeerde staten van Drenthe

**Stand vrije bestedingsruimte**

In deze Bestuursrapportage wordt uitgegaan van de stand van zaken na de verwerking van de voorjaarsnota en de 4e begrotingswijziging 2010 die naar aanleiding van de Nota Reserves en Voorzieningen 2010 is opgesteld. Deze laatste wijziging bestaat uit een aantal samengevoegde wijzigingen die nog niet door uw staten zijn vastgesteld of administratief van aard zijn, maar vooruitlopend op deze Bestuursrapportage wel al in de begroting zijn verwerkt. U vindt deze begrotingswijziging in bijlage 2. De in deze Bestuursrapportage voorgestelde mutaties zullen worden verwerkt in de 5e begrotingswijziging 2010. Het negatieve saldo van de vrije bestedingsruimte willen wij onttrekken aan de Reserve voor algemene doeleinden.

Deze 2e Bestuursrapportage 2010 sluit af met een negatief saldo van **€ 1.597.618,--**.

Om een beeld te geven van de opbouw van dit bedrag volgt hierna een verdeling per programma en het meerjaren perspectief.

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2.014 |
|---|---|---|---|---|---|
| Totaal Programma 1. De provincie doét er toe! | -5.700 | -180.000 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal Programma 2. Samenleving met samenhang | -473.741 | 70.000 | 70.000 | 70.000 | 70.000 |
| Totaal Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | -91.785 | 0 | 0 | 340.000 | 293.000 |
| Totaal Programma 4. Kennis wérkt | 0 | 0 | 0 | 0 | -2.700.000 |
| Totaal Programma 5. Leefomgeving | 89.167 | -165.833 | -165.833 | -165.833 | -165.833 |
| Totaal Programma 6. Middelen | -1.115.559 | -190.000 | 498.000 | 498.000 | 498.000 |
| Totaal | -1.597.618 | -465.833 | 402.167 | 742.167 | -2.004.833 |

Opbouw van het resultaat

Het nadeel wordt voornamelijk door de volgende grotere posten veroorzaakt:

| | |
|---|---|
| Door de strenge winter zijn extra kosten ontstaan door schade aan het wegdek | -703.000 |
| Beleggingsfondsen worden gecorrigeerd op de lagere marktwaarde. | -397.989 |
| De uitkering uit het provinciefonds wordt aangepast aan de meicirculaire 2010 | -499.850 |
| Lagere rente kasgeld opbrengsten | -1.063.622 |
| Tekort op Jeugdzorg | -500.000 |
| Aanvullende kosten Nieuwe Digitale Werkplek (NDW) | -714.000 |
| Vrijval salariskosten wegens ingestelde vacaturestop, voordeel | 400.000 |
| Decentralisatie-uitkering bodemsanering, voordeel | 1.246.209 |

Hieronder volgt een overzicht van de overhevelingen naar 2011 en verder en het verloop van de Reserve voor algemene doeleinden, waarin de gevolgen van deze 2e Bestuursrapportage ook meerjarig zijn verwerkt.

**Overhevelingen van 2010 naar 2011 en verder**

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|
| Tunnel N34 't klooster wordt wegens overleg verschillende partijen over diverse varianten vertraagd. | -250.205 | 250.205 | | | |
| Voor groen-blauwe diensten wordt geen aparte regeling gemaakt, wij willen de middelen combineren met het Subsidieregeling akkervogelbeheer. | -739.500 | 739.500 | | | |
| Project TT circuit | -150.000 | 150.000 | | | |
| Subsidie Herinneringscentrum Westerbork t.b.v. visie op een vernieuwende invulling van het historische landschap. | -166.000 | 166.000 | | | |
| Frictiekosten 2010 inzetten voor de periode 2011-2014. | -300.000 | 75.000 | 75.000 | 75.000 | 75.000 |
| Decentralisatie-uitkering herstructurering bedrijventerreinen/TOPPER-middelen | -1.811.057 | 1.811.057 | | | |
| Decentralisatie-uitkering Tijdbeleid | -50.000 | | 50.000 | | |
| totaal | -3.466.762 | 3.191.762 | 125.000 | 75.000 | 75.000 |

Verloop Reserve voor algemene doeleinden na verwerking meerjarige resultaten 2e Bestuursrapportage 2010.

| **050001** | **Reserve voor algemene doeleinden** | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| *Verloop* | *rek 2009* | *2010* | *2011* | *2012* | *2013* | *2014* |
| Saldo aanvang jaar | 33.834.030 | 36.846.334 | 24.232.014 | 20.463.259 | 28.595.208 | 41.261.545 |
| Begrote onttrekking | 9.230.647 | 12.614.320 | 3.768.755 | 0 | 0 | 0 |
| Begrote toevoeging | 12.242.951 | 0 | 0 | 8.131.949 | 12.666.337 | 13.932.027 |
| Saldo einde jaar | 36.846.334 | 24.232.014 | 20.463.259 | 28.595.208 | 41.261.545 | 55.193.572 |

## Majeur programma 1. Versnellingsagenda 2e Bestuursrapportage 2010

**Reconstructie N374 – traject Borger - Schoonloo**
Het wegvak Borger-Schoonloo is aangepast aan de essentiële herkenbaarheidkenmerken, inclusief de aansluiting op de N587. Het project is opgeleverd en daarmee afgerond. De totale kosten van fase 2 € 1.820.000.

**Herinrichting traverses N371 Smildes**
De N371 binnen de bebouwde kommen van Smilde en de situaties bij de bruggen worden aangepast aan de eisen van de essentiële herkenbaarheidkenmerken. Het project valt uiteen in twee fases. Fase 1 is inmiddels afgerond. Fase 2 bevindt zich in de uitvoeringsfase en zal eind oktober worden opgeleverd. De kosten van fase 2 zijn begroot op 2,14 miljoen euro.

**Onderzoek naar incident management langs enkele provinciale wegen**
Op dit moment is er de intentie om incidentmanagement toe te gaan passen op de drie (voor IM begrippen) belangrijkste wegen, N34, N381 en de N372. De komende periode zal ingezet worden op het contact tussen provincie en hulpdiensten (Politie, brandweer e.d.) om te komen tot gezamenlijke afspraken over dit onderwerp.

**Onderzoek naar afstandsbediening provinciale vaarwegen**
Om het serviceniveau op de beroeps- en recreatievaart te verbeteren zal de bediening (op afstand) van bruggen en sluizen verder worden geautomatiseerd. De Nota “Bediening op Afstand” is gereed. In de nota is een inventarisatie gemaakt van welke mogelijkheden en kansen er zijn. Op dit moment vindt er een nadere afstemming plaats met andere beleidsvelden. De definitieve nota zal in het derde kwartaal van 2010 ter besluitvorming worden voorgelegd.

**Innovatieve verlichting**

- Sanering Openbare verlichting
- Het overgrote deel van de saneringsoperatie is in 2010 afgerond. Een klein resterend deel van de te verwijderen lichtmasten wordt in het voorjaar van 2011 gesaneerd.
- LED markering rotonde Bunne
- Het verlichtingsplan voor het toepassen van LED markering ter plaatse van de rotonde nabij Bunne wordt op dit moment aanbesteed waarna het eind 2010 zal worden uitgevoerd. Het eerste jaar van in gebruik name zal gebruikt worden om het plan te monitoren en te evalueren. Uit de evaluatie moet blijken of er een vervolg geven wordt aan deze wijze van verlichten.
- Dynamische openbare verlichting Zuidlaren - De Groeve
- Voor het traject (fietspad) tussen Zuidlaren-De Groeve (N386) is een verlichtingsplan ontworpen met als insteek verlichting op aanvraag, een zogeheten dynamisch verlichtingssysteem. Op dit moment wordt het project aanbesteed. Het systeem wordt vervolgens eind 2010 geïnstalleerd en zal het daarop volgende jaar worden gemonitord en geëvalueerd. Uit de evaluatie moet blijken of er een vervolg geven wordt aan deze wijze van verlichten.

**Energiezuinig steunpunt**
De provincie wil duurzame energieopwekking in de vorm van kleine windturbines en zonnepanelen, toepassen bij provinciale (onderhouds)steunpunten. De eerste inventarisatie van de toepassingsmogelijkheden van windturbines is uitgevoerd. Een extern bureau heeft een rapport opgesteld waarin diverse besparingsscenario’s zijn weergegeven met bijbehorend energiebesparingspotentieel. Getracht wordt om het energiebesparingspotentieel zo breed mogelijk toe te passen. Aandacht gaat daarbij uit naar isolatie, zonnepanelen en warmte- koude opslag en toepassing van hoge rendement verwarmingstechnieken. Eind 2010 zal worden gekozen voor een van de scenario’s en deze zal in 2011 zijn beslag krijgen.

**100.000 voertuigenplan**
In het najaar van 2009 is er door GS het besluit genomen om deel te nemen aan de subsidieregeling van het ministerie van V&W, de zogenoemde Tankstations Alternatieve Brandstoffen 2 (TABII). De verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de subsidieregeling ligt bij het Agentschap NL. Half maart 2010 is het subsidieprogramma gesloten. Drie subsidieaanvragen voor aardgas/groen gas-vulpunten zijn in juni 2010 toegekend. Dit zijn Peize, Hoogeveen en Geesbrug. Uit een eerdere subsidieregeling (Tankstation Alternatieve Brandstoffen 1) worden er mogelijk nog twee vulpunten gerealiseerd bij Meppel en Sleen via de TAB I – regeling. Deze vulpunten dienen als zij in aanmerking willen komen voor het subsidiegeld, vóór 1 januari 2012 gerealiseerd te zijn.

**Stagnerende woningbouw**
Voor directe ondersteuning van woningbouwprojecten is voor 2010 een budget beschikbaar van € 2.202.800,--. Na de toekenning van € 1.047.200 aan het project De Citadel in Assen zijn bijdragen toegezegd voor zes projecten in de gemeenten Borger-Odoorn, Assen en Emmen voor een totaalsom van € 629.430,--. Van het resterende budget € 1.778.370,-- voor 2010 verwachten wij dit jaar nog een belangrijk deel te verplichten. Daarbij zal ook gekeken worden naar de mogelijkheid om de criteria van de regeling te verruimen. Daarnaast is nog € 205.000,-- beschikbaar voor flankerende maatregelen gericht op verbetering van het consumentenvertrouwen en stimulering van woningverkoop. Op dit deelbudget is nog geen aanspraak gedaan.

**100.000 woningenplan**
De minister heeft besloten Noord-Nederland niet (bij AMVB) aan te wijzen als ‘Koplopergebied’ voor duurzame nieuwbouw. De aanscherping van de EPC van 0,8 naar 0,5 (per 1 oktober 2010) is hiermee van de baan. Onlangs is er vanuit Brussel wel positief besloten over het projectvoorstel dat Drenthe en Groningen hebben gedaan om maximaal 4% van het EFRO-budget in te zetten ten behoeve van energie-efficiënte maatregelen. Vooruitlopend hierop hadden Drenthe en Groningen een subsidieregeling energiebesparing bestaande bouw (SEBB) opengesteld voor particulieren, deze wordt voortgezet in 2011. In november 2010 gaat eenzelfde regeling voor woningcorporaties van start. Vooral de samenwerking met corporaties verdient extra aandacht.

**Stadsvernieuwing Hoogeveen**
In het stadscentrum van Hoogeveen zijn al de eerste resultaten te zien van herontwikkeling en het kwaliteitsniveau dat daarbij wordt nagestreefd. Het wegvakgedeelte van de Schutstraat tussen de Alteveerstraat en de Zuiderweg is heringericht. Met de aankoop en sloop van een pand is de Dekkerpassage een ‘verbrede’ entree naar de Hoofdstraat geworden zoals er meer worden gerealiseerd. Met het gereedkomen van de vernieuwde Hoofdstraat Noord is zichtbaar gemaakt welke kwaliteitsambitie de gemeente voor het gehele stadscentrum voor ogen heeft. Door het water speelse wijze terug te brengen in het straatbeeld gecombineerd met ruimte voor terrasjes en podia, heeft de openbare ruimte van de noordelijke entree een stevige kwaliteitsimpuls gekregen. De voorbereidingen voor reconstructie van het Kaapplein (verwerving en sloop gebouwen, bouw parkeervoorziening) heeft meer aanlooptijd nodig om de financiering rond te krijgen, maar de verwachting is dat begin 2011 de werkzaamheden kunnen starten.

**Tusschenwater**
De MER-rapportage wordt in oktober opgeleverd. Daarna gaat de inspraak procedure en de aanpassing van het bestemmingsplan lopen. De uitvoering van Tusschenwater zal door de vertraging in de procedures niet eerder kunnen plaatsvinden dan medio 2011. Concreet betekent dit dat de beschikbare middelen (€ 2 milj,) vanuit de Versnellingsagenda niet tijdig (voor 2011) kunnen worden uitgegeven aan de uitvoering van het project. Maar in het voorbereidingstraject heeft zich een unieke kans voorgedaan om de gelden wel tijdig uit te geven. Een agrariër, die voor de uitvoering van het totale project cruciale gronden in bezit heeft, heeft aangegeven mee te willen werken aan een verplaatsing. De kosten, die hiermee gemoeid gaan bedragen rond de € 2 milj. Omdat er geen gelden meer beschikbaar zijn uit de reguliere middelen is voorgesteld om de gelden van de

Versnellingsagenda hiervoor te gebruiken. Hierdoor kan op korte termijn veel resultaat worden behaald. Hiermee wordt een kavelruil van 188 hectare mogelijk gemaakt. Hiervan komt 52 hectare dan ten goede van de natuurontwikkeling (35 hectare in Tusschenwater) en 45 hectare gaat naar de landbouwstructuur verbetering. Met de overige 24 hectare worden andere problemen opgelost. De beschikbare middelen worden uiterst effectief ingezet, omdat ze voor een belangrijk deel weer terugkomen door de verkoop van de boerderij, de doorlevering aan particulier natuurbeheer en een directe besparing in de uitvoeringskosten van het project door het niet hoeven te nemen van bepaalde maatregelen.

**Versnelde inrichting EHS**
De landinrichtingscommissie van Roden-Norg heeft ingenieursbureau Arcadis opdracht gegeven om een inrichtingsplan op te stellen. Het gaat om de realisatie van 500 hectare ecologische hoofdstructuur in combinatie met het vasthouden en bergen van water. Met dit laatste wordt bereikt, dat bij veel regen het water langer in het gebied wordt vastgehouden en langzamer tot afstroom komt. Hiermee wordt een bijdrage geleverd aan de veiligheid van met name de stad Groningen. De landinrichtingscommissie heeft aan Arcadis een aanvullende opdracht gegeven om ook voor alle resterende beeksystemen binnen de herinrichting Roden Norg, die nog niet hun natuurlijke vrerloop hebben herkregen, een inrichtingsplan op te stellen. Als al deze inrichtingsmaatregelen in 2012 zijn voltooid dan heeft het gehele beekdal van hetr Grote diep van het Fochteloërveen tot aan het Leekstermeer weer haar oorspronkelijk beloop gekregen.

**Revitalisering bedrijventerrein De Wieken**
De eerder toegezegde Rijkscofinanciering (EZ) ten bedrage van € 1,8 miljoen is uitgebleven. De financiering van het project herstructurering bedrijventerrein De Wieken moest daarom via de reguliere lijn worden opgepakt. Recent is overeenstemming bereikt tussen gemeente en provincie over financiering van het ontstane gat van € 1,8 miljoen. Nu de financiering van het project rond is, zal de uitvoering spoedig starten.

**Ondersteuning MKB**
In 2010 is de tweede en laatste tranche van € 1 miljoen beschikbaar gesteld aan het MKB-fonds. Daarnaast zijn in het kader van de TAFF-regeling de eerste twee tranches ( samen € 1 miljoen) beschikbaar gesteld aan het fonds. Via het fonds is op dit moment voor € 3 miljoen steun verleend aan totaal 10 MKB bedrijven in Drenthe.

**Scholing en arbeidsmarkt**
Samen met gemeenten, UWV Werkbedrijf, ondernemers en onderwijs heeft de provincie Drenthe gewerkt aan het inperken van de gevolgen van de economische crisis voor de arbeidsmarkt. Dat is gebeurd via het stimuleren van de bovenregionale van-baan-naar-baan-mobiliteit (Arbeidsmobiliteit Drenthe), deelname aan Convenant Jeugdwerkloosheid en het op peil houden van het aantal leerlingbouwplaatsen in Drenthe. Concrete voorbeelden van de activiteiten in 2010 in dit verband zijn:

- steun aan het project Ellert en Brammert van Stichting de Zeven Marken (opleidingstrajecten voor jongeren in de bouw);
- steun aan het Opleidingscentrum voor de bouw (OCB) in samenwerking met gemeenten en woningbouwcorporaties;
- verbetering informatieontsluiting scholingsmiddelen en -regelingen, o.a.via de website 123subsidies.nl van SNN;
- realisatie van een provinciale dekking van leerwerkloketten.

**Marketing en promotie**
Alle intensiveringsmiddelen zijn in 2009 verplicht en ingezet.

**Monumentenzorg**
Het Meldpunt van het project Leestand en Herbestemming (www.herbestemmingdrenthe.nl) stroomt inmiddels vol met meldingen van potentële herbestemmingsprojecten. In de categorie ‘Kerken’ is de herbestemming en

restauratie van twee kerken gestart, in de categorie ‘agrarisch en industrieel erfgoed’ van één object, in de categorie ‘revitalisering Veenhuizen’ vier.
Er zijn daarnaast vier projecten in voorbereiding, al deze projecten vallen in de categorie agrarisch en industrieel erfgoed. Ook neemt de provincie Drenthe deel aan het netwerk- en activiteitenprogramma ‘Verduurzamen van historische en beeldbepalende gebouwen’ van de universiteit Nijenrode.

**Assen-FlorijnAs**
Het project Assen-FlorijnAs is toegevoegd aan de lijst van projecten behorende tot de Crisis- en Herstelwet. Onlangs is er ook overeenstemming bereikt over de financiering. Nadat eerder al de Rijksbijdrage was toegezegd, is er nu ook overeenstemming tussen de gemeente Assen en de provincie over het restdeel van de financiering. Hiermee zijn de laatste obstakels weggenomen en kan er met de uitvoering begonnen worden.

**Toelichting belangrijkste resultaten, ontwikkelingen en afwijkingen/voortgang per programma.**

# Programma 1. De provincie doét er toe!

## Missie

Onze ambitie is de provincie te laten léven door actief te zijn als stimulator, aanjager en gebiedsregisseur. We geven invulling aan onze rol als gebiedsregisseur, hebben daarvoor de juiste kennis in huis en weten waar kennis beschikbaar is om regie te kunnen voeren. Vanuit die positie zorgen we met onze partners voor een gedragen beleidsagenda en zien we toe op de uitvoering daarvan. Door het versterken van de bestuurskracht van provincie en gemeenten, zijn we beter in staat om te sturen en te monitoren op beleidsrealisatie. We werken daarom aan toename van onze eigen bestuurskracht en faciliteren ook gemeenten daarin. We positioneren Drenthe sterk op (inter)nationaal niveau door actieve lobby richting Den Haag en Brussel. Hierin fungeren we als intermediair voor de medeoverheden in Drenthe.
In onze communicatie staan kwaliteitsverbetering, transparantie en verantwoording centraal. We zorgen dat de kwaliteit van digitale informatieverstrekking en dienstverlening op een hoog niveau is en we blijven die voortdurend verbeteren

**Belangrijkste resultaten 2010**

- Eind mei is het subsidieloket officieel geopend. Een eerste voorkomen van het elektronisch loket van de Provincie Drenthe. Om geauthenticeerd toegang tot dit loket te krijgen wordt gebruikgemaakt van DigiD.
- Op het vlak van communicatie hebben wij ons evenementen- en uitnodigingenbeleid in kaart gebracht. Dit heeft ertoe geleid dat grote evenementen op het TT-circuit dit jaar voor het eerst werden gekoppeld aan inhoudelijke dossiers, zodat optimaal van netwerken gebruik kon worden gemaakt.
- Op het gebied van nieuwe media is de eerste digitale nieuwsbrief rond de versnellingsagenda verschenen. Ook zetten wij Twitter standaard in als middel om te communiceren over nieuws- en persberichten vanuit de provincie.

## Ontwikkelingen

**P-1.0 Provinciale staten**

Ontwikkelingen 2e bestuursrapportage
De voorbereiding van de verkiezingen van 2 maart 2011 zijn gestart. Hiervoor is in samenwerking tussen ambtelijke organisatie en statengriffie een communicatieplan ontwikkeld. Ter ondersteuning van de politieke partijen zal onder andere het Kieskompas worden ingezet. De organisatie van de verkiezingen van provinciezijde wordt vanuit de Statengriffie getrokken.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

## P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden

| **Afwijkingen op prioriteiten van 2010.** | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 1.1 Uitvoering bestuursakkoord | Status: Overwegend groen<br>**Onderdeel Provincie Nieuwe Stijl**<br>- *Uitwerking van visie op PNS, kerntaken en rolopvatting in programmavorm, projecten en opgaven voor doelrealisatie gedefinieerd.* |

| | |
|---|---|
| | *Hierin is ook de realisatie van de afspraken in het kader van het Bestuursakkoord meegenomen.*<br>Status groen: programmaplan afgerond, realisatie afspraken en doelstellingen PNS belegd in de lijnorganisatie. Dit jaar zullen wij op de volgende doelstellingen en resultaten sturen:<br>- meer werken vanuit gebiedsopgaven: wij geven in 2010 concreet invulling aan gebiedsgericht werken en gebiedsregie. De organisatie wordt de komende jaren toegerust op het gebied van formatie, dienstverlening, kennismanagement en beleidsinformatie, vaardigheden en competenties. Daarnaast wordt de realisatie van onze opgaven in Zuidoost-Drenthe het vliegwiel voor gebiedsgericht werken in de organisatie.<br>- Meer focus op kerntaken: in 2010 en het komende jaar wordt per afdeling en team van de organisatie bepaald waar het zwaartepunt van het takenpakket ligt, gezien PNS. Dit wordt uitgewerkt in het afdelings- en teamplan. Hierin worden de consequenties van een te ontwikkelen sourcingstrategie en voor de op te zetten RUD meegenomen.<br>- Beter netwerkende organisatie: als competentie wordt extra aandacht gegeven aan onze provinciale rol als belangenbehartiger, verbinder en makelaar. Deze rollen worden concreet gemaakt en managers en medewerkers krijgen de ruimte om hieraan invulling te geven.<br><br>- *Gesprekken met gemeenten, waterschappen en andere partners over gevolgen van realisatie PNS*<br>Status oranje: gemeenten focussen momenteel op gevolgen van bezuiniging en hebben minder oog voor PNS.<br><br>- *Nieuwe werkwijze, rollen en taken PNS integreren in Omgevingsbeleid*<br>*S*tatus groen: vanuit PNS ondersteuning in ontwikkelen realisatiestrategie. Zoals hiervoren benoemd, wordt de gebiedsopgave in Zuidoost-Drenthe als voorbeeldopgave opgepakt en worden leereffecten vertaald naar de andere gebiedsopgaven en naar de organisatie.<br><br>Uitvoeringsprogramma bestuursakkoord<br>De provincie Drenthe heeft ook in de tweede helft van 2010 actief geparticipeerd in het uitvoeringsprogramma bestuursakkoord. Geconstateerd kan echter worden dat de opbrengsten van dit programma wisselend zijn wat meteen iets zegt over de effectiviteit en efficiency van een dergelijk akkoord. Inmiddels heeft een gezamenlijke evaluatie (van VNG, IPO en rijk) van het akkoord plaatsgevonden en deze uitkomsten moeten zeker worden meegenomen indien in de toekomst wederom een bestuursakkoord met het rijk wordt gesloten. Meest teleurstellende is de voortgang van de decentralisatieagenda: veel belangrijke dossiers zijn niet gedecentraliseerd. In het kader van de schuldvraag ligt het voor de hand om hier naar het rijk te wijzen. Ook de voortgang van het dossier interbestuurlijk toezicht is niet groot, dit lijkt een project te worden van de lange adem. Positief kunnen wij zijn over de clusters goed bestuur, kwaliteit van dienstverlening en vermindering regeldruk administratieve lasten. Soms hebben deze clusters nut gehad als leerinstrumentarium en in een aantal gevallen zijn ook concrete resultaten geboekt zoals de gezamenlijke zet met basis-servicenormen en een gezamenlijke meting in het kader van administratieve lasten.<br>**Overige activiteiten 2010**<br>- Verkenning naar het vormen van een tijdelijke interne Omgevingsdienst als opmaat naar een nog te vormen Regionale Uitvoeringsdienst. Verkend wordt welke manier het meest passend is om deze interne |

| | |
|---|---|
| | Omgevingsdienst vorm te geven. In januari 2011 wordt de interne Omgevingsdienst operationeel..<br><br>**Onderdeel Uitvoeringsorganisatie**<br>Aan het Provinciefonds is in 2010 eenmalig € 9 miljoen toegevoegd als compensatie voor de (uitvoerings)kosten die gemoeid zijn met de Wabo. Hiervan is € 750.000 voor Drenthe. Wij stellen voor om deze rijksbijdrage te storten in een reserve voor de dekking van eenmalige kosten die gemoeid zijn met de oprichting van een regionale uitvoeringsorganisatie (RUD).<br><br>Het oprichten van een RUD brengt hoge incidentele kosten met zich mee, die in latere jaren door efficiënter werken – uitgaande van het huidige bestaande kwaliteitsniveau – pas worden terugverdiend. Uit berekeningen (die in opdracht van IPO zijn gemaakt) blijken de kosten *voor de provinciale organisatie* te bestaan uit frictiekosten, sociaal plankosten, desintegratiekosten en projectkosten. In totaal gaat het om € 110 miljoen voor alle 26 RUD's in Nederland. Uit de berekeningen komt ook naar voren dat deze investeringen pas na 9 jaar zijn terugverdiend. Dit betekent een forse voorinvestering vanuit de provincie Drenthe. De hoogte van de voorinvestering is op dit moment nog niet exact aan te geven. Enerzijds omdat de totale incidentele kosten niet zomaar door 26 RUD's gedeeld kunnen worden, en anderzijds omdat nog niet duidelijk is welke vorm een uitvoeringsorganisatie vanuit de provincie Drenthe gaat krijgen.<br>Overigens wordt in IPO-verband nog gewerkt aan een claim richting VROM voor de dekking van de invoeringskosten. Gelet op bezuinigingen op rijksniveau is dit een traject met een onzekere uitkomst.<br><br>Aansluiting Drenthe bij Rijksbrede Subsidiekader: de nieuwe ASV leggen we in december 2010 ter vaststelling aan provinciale staten voor. |
| 1.2 Betere bestuurlijke samenwerking | Status: Groen<br>Onderzoek naar betere grensoverschrijdende samenwerking Coevorden afgerond. |
| 1.3 Beter(e) beleid(sprocessen) | Status: Groen<br>De organisatiebrede visie op interactieve beleidsontwikkeling integreren wij in de uitwerking van PNS, en is daarom geen apart project meer onder prioriteit 1.3. |
| 1.4 (Inter)actiever informeren en beter profileren<br>Kwaliteitshandvest / kwaliteit van dienstverlening | Status: Groen<br>Bundeling en optimaal vormgeven van bekendmakingen / arbeidsmarktcommunicatie: na enige vertraging hebben wij inmiddels een plan opgesteld. We zijn begonnen met de uitvoering van dit plan, en gaan hiermee door in 2011. |
| 1.5 Digitale informatie en (e-) dienstverlening | Status: Oranje<br>Het geactualiseerde Welkom in Digitaal Drenthe (WIDD) is opgeleverd en vastgesteld onder de naam: "Informatieplan 2010-2013 Digitaal Nieuwe Stijl". Landelijke programma's zoals NUP en Gideon lopen vertraging op met als gevolg langere looptijd en meer kosten. In 2011 verwachten wij € 180.000,-- extra budget nodig te hebben.<br><br>Voor de uitrol van de digitale processen is extra inzet gepleegd. Daarnaast is een transitieproces van analoog naar digitaal in gang gezet waarvoor extra inzet benodigd is. De overgang naar het flexconcept levert veel documenten op die verwerkt moet worden. Ook daar is extra capaciteit op ingezet.<br><br>Om toestemming te verkrijgen van de archiefinspectie voor het vervangen |

| | |
|---|---|
| | van papieren documenten door digitale documenten is gestart met de voorbereiding voor een zogenaamde substitutieverklaring. Voordat deze aanvraag ingediend kan worden zijn aanpassingen nodig in de interne procedures en inrichting van het Document Management Systeem. |

### Financieel overzicht prioriteiten

| **Programma 1. De provincie doét er toe!** | **1**<br>**Realisatie 2009** | **2**<br>**Primitieve begroting 2010** | **3**<br>**Begroting 2010 na wijziging** | **4**<br>**Realisatie 2010** | **5**<br>**Verwacht resultaat 2010** |
|---|---|---|---|---|---|
| P1.01 Uitvoering bestuursakkoord | 107.648 | 664.000 | 415.000 | 321.446 | 425.000 |
| P1.02 Betere bestuurlijke samenwerking | 100.296 | 0 | 100.000 | 11.687 | 100.000 |
| P1.03 Betere(e) beleid(sprocessen) | 50.088 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P1.04 (Inter)actiever informeren en beter profileren | 23.762 | 175.000 | 74.000 | 9.780 | 74.000 |
| P1.05 Digitale informatie en (e-)dienst-verlening | 1.312.385 | 1.416.000 | 1.445.000 | 880.605 | 1.445.000 |
| **Totaal prioriteiten** | 1.594.178 | 2.255.000 | 2.034.000 | 1.218.517 | 2.044.000 |

<Financiële toelichting op prioriteiten.>

Toelichting afwijking 2e bestuursrapportage
P1.1 Uitvoering bestuursakkoord
Dit budget wordt naar verwachting met € 10.000,-- overschreden door het eenmalig inboeken van interne personele kosten.

P1.05 Digitale informatie en (e-)dienstverlening
Enerzijds komen aanvullende kosten voort uit specifiek inzicht in de daadwerkelijke kosten voor de realisatie van de vernieuwing ICT en beheersomgeving. Detailplannen zijn in de loop van 2010 merendeels gereed gekomen en uitgewerkt, daarmee ook het financiële inzicht voor 2011.
Anderzijds worden extra kosten gemaakt doordat werkzaamheden doorlopen van 2010 in 2011, landelijke programma's zoals NUP en Gideon lopen vertraging op met als gevolg langere looptijd en meer kosten. Wij verwachten daarom in 2011 € 180.000,-- extra budget nodig te hebben.

## Wat doen we nog meer?

| **Product** | **Afwijkingen/voortgang** |
|---|---|
| 1.1. Bestuurlijke aangelegenheden | Als aanvulling op de begroting 2010 hebben wij in de 1e Bestuursrapportage nadere invulling gegeven van het Onderzoeksprogramma 2010 op grond van de Verordening doelmatigheid en doeltreffendheid provincie Drenthe.<br>In 2010 voeren wij drie zelfonderzoeken uit.<br><br>Het eerste is een zelfonderzoek naar de werking van ILG/PMJP in Drenthe. Vooral naar de wijze waarop wij de zaken aan de buitenkant hebben georganiseerd (met bijvoobeeld gebiedscommissies). In juli 2010 is het bevindingenonderzoek (door de commissie van Dijk) afgerond. De beleidsreactie (wat vinden wij |

| | |
|---|---|
| | van, en wat gaan wij doen met de aanbevelingen) volgt dit najaar.<br><br>Het tweede is een onderzoek naar de wijze waarop wij ons, om doelen te bereiken, verbinden aan derde partijen, qua bestuurlijke participatie en qua financieringssystematiek. Op basis van feitenonderzoek door Deloitte naar bestaande constructies en op basis van een normenkader (best practices) willen een adequaat repertoire aan arrangementen met verbonden partijen vaststellen.<br>Verder onderzoeken wij binnen dit onderzoek de organisatie van het relatiemanagement op de overeenkomsten door een feitenonderzoek tussen de provincie en een gemeente (met medewerking van de gemeente Coevorden).<br><br>Het derde zelfonderzoek betreft een vervolgonderzoek door het Onderzoeksbureau OCWZ naar de stand van zaken van de verzakelijking van subsidierelaties (op basis van motie 16/2008), dit onderzoek is in september 2010 gestart. |
| 1.2 Interprovinciale samenwerking | Geen afwijkingen. |
| 1.3 Openbare orde en veiligheid | Op 16 september 2010 hebben wij voor de laatste keer deelgenomen aan de periodieke Vigep-oefening (verbindingen in gemeenten en provincies).<br>Bekrachtiging van de overdracht van taken en bevoegdheden aan de Veiligheidsregio Drenthe volgt na 1 oktober 2010. |

## Agenda.

**Geactualiseerde agenda**

| Onderwerp | Wanneer | Gerealiseerd |
|---|---|---|
| Geactualiseerde versie van het informatieplan “Welkom in Digitaal Drenthe”, inclusief het bijbehorende uitvoeringsprogramma | 1e kwartaal 2010 | Informatieplan Drenthe Nieuwe Stijl (DNS) opgeleverd en ambtelijk vastgesteld. Bestuurlijke samenvatting volgt zo spoedig mogelijk (voor eind 2010). |
| Uitwerking Europaservicepunt | Begin 2010 | Begin 2010 |
| Jaarverslag Commissie Rechtsbescherming | April 2010 | April 2010 |
| Evaluatie en herijking Nota Europastrategie Drenthe | Halverwege 2010 | 3e kwartaal 2010 |
| Auditrapport naar stand van zaken verzakelijking subsidies | December 2010 | |
| Auditadvies naar sturing op verbonden partijen | December 2010 | |
| Auditrapport werking ILG/pMJP (commissie van Dijk) | Oktober 2010 | |

## Wat heeft het gekost?

**Programma 1. De provincie doét er toe!**

| | Product/prioriteit | 1<br>Realisatie 2009 | 2<br>Primitieve begroting 2010 | 3<br>Begroting 2010 na wijziging | 4<br>Realisatie 2010 | 5<br>Verwacht resultaat 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 1.594.178 | 2.255.000 | 2.034.000 | 2.218.496 | 2.044.000 |
| | P-1.0 Provinciale staten | 875.387 | 860.380 | 774.343 | 587.665 | 691.541 |
| | P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | 427.991 | 471.960 | 894.244 | 922.017 | 972.746 |
| | P-1.2 Interprovinciale samenwerking | 1.326.301 | 1.372.400 | 1.372.400 | 1.322.751 | 1.372.400 |
| | P-1.3 Openbare orde en veiligheid | 54.860 | 102.855 | 41.495 | 9.522 | 41.495 |
| | **Apparaatskosten** | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | **Totaal** | 4.278.716 | 5.062.595 | 5.116.482 | 5.060.451 | 5.122.182 |
| Baten | Prioriteiten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-1.0 Provinciale staten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | 30.138 | 12.000 | 12.000 | 3.079 | 12.000 |
| | P-1.2 Interprovinciale samenwerking | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-1.3 Openbare orde en veiligheid | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | **Totaal** | 30.138 | 12.000 | 12.000 | 3.079 | 12.000 |
| **Saldo** | | 4.248.579 | 5.050.595 | 5.104.482 | 5.057.371 | 5.110.182 |

Toelichting afwijking 2e bestuursrapportage

Lasten

P-1.0 Provinciale staten

Bijdrage aan de Noordelijke Rekenkamer

Bij de Voorjaarsnota is besloten te bezuinigen op de bijdrage aan de Noordelijke Rekenkamer. Dit besluit is verwerkt in de lopende provinciale begroting. Verder is er sprake van een voordelige afrekening van de kosten van de rekenkamer over 2009 van € 64.802,--, dat resulteert in een voordeel van € 64.802,--.

Vergoeding voor fractiewerkzaamheden

Op het voor fractiewerkzaamheden gereserveerde budget ontstaat dit jaar naar verwachting een batig saldo van € 18.000,-- (inclusief de benodigde verrekeningen over 2009).

P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden

Onderzoeksbureau

In afwachting van de resultaten van de evaluatiecommissie Onderzoeksbureau hebben PS besloten de voorgestelde ombuiging op het werkbudget van het Onderzoeksbureau niet door te laten gaan. Nadeel € 38.502,--.

Kosten rechtsbescherming

Het budget voor 2010 kan met € 5.000,-- worden afgeraamd op basis van de verwachte zittingen die de rest van het jaar nog gehouden worden. Voordeel € 5.000,--.

Help slachtoffers overstromingen Pakistan

Vanuit de post voor onvoorziene uitgaven hebben wij op verzoek van de fractievoorzitters een bedrag van € 45.000,-- beschikbaar gesteld voor de nationale actie ‘Help slachtoffers overstromingen Pakistan’. Dit budget wordt binnen programma 1 ondergebracht net als het bedrag dat voor Haïti beschikbaar is gesteld.

Baten

Toelichting niet van toepassing.

# Programma 2. Samenleving met samenhang

## Missie

In de Drentse samenleving is plaats voor iedereen, van jong tot oud. Met alle mogelijkheden en voorzieningen om te (leren) genieten van cultuur, om te kunnen bewegen en om (verzorgd) oud te worden. Een samenleving gericht op het beginsel van het Drentse naoberschap, met waar nodig de helpende hand voor de zwakkere en extra aandacht voor zorg aan jongeren en ouderen. Een samenleving waarin welzijn hoog in het vaandel staat en waarbij niemand aan de kant staat. Een samenleving waarin cultuur een (ver)bindende factor is en bijdraagt aan educatie, sociale cohesie en de Drentse identiteit. Waarin de rijkgeschakeerde culturele voorzieningen en de uitgebreide culturele infrastructuur worden ingezet als magneet voor de economie. Om een samenleving met samenhang te realiseren zetten wij de komende periode in op de sociale en culturele impuls. De impuls beslaat het hele werkveld Welzijn en Cultuur. Op een aantal terreinen hebben wij wettelijke taken. Deze worden optimaal uitgevoerd. Daarnaast vervullen wij een actieve rol op het sociale en culturele terrein. De voorgestelde intensiveringen worden gezien als een totaalpakket. Over de concrete invulling worden met gemeenten en maatschappelijke organisaties afspraken gemaakt.

**Belangrijkste resultaten 2010**

- Biblionet Groningen en Drenthe hebben een intentieovereenkomst voor meer samenwerking ondertekend.
- Samen met de provincies Groningen, Overijssel en Gelderland en de gemeenten Ooststellingwerf en Weststellingwerf is de aanvraag Nedersaksisch deel III ingediend bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
- In het eerste en tweede kwartaal waren er geen wachtlijsten bij de Drentse jeugdzorg-uitvoerder. De cliënten in Drenthe die jeugdzorg nodig hadden, zijn in het eerste en tweede kwartaal allemaal geholpen.
- Het Kwaliteitsakkoord Basisonderwijs Drenthe wil de kwaliteit van de zwakke en zeer zwakke scholen verbeteren.
- Alle provinciale flexmiddelen op het gebied van Mijn Beweging worden ingezet op het Drents Olympisch Plan 2028. Daarnaast sluiten de sportambities in de gesloten sociale allianties met de 12 Drentse gemeenten aan op het Drents Olympisch Plan.
- In juni 2010 is het nieuwe depot voor het Drents Museum officieel geopend en overgedragen aan het Drents Museum.
- Driekwart van de gemeenten maakt gebruik van het projectgewijs ondersteunen van gemeentelijke archeologietaken met kwaliteitsimpuls. De gemeente Westerveld heeft als eerste een archeologische beleidskaart gemaakt.
- Drenthe is de eerste provincie die ook een flink aantal naoorlogse gebouwen voorgesteld heeft om op te nemen in de Provinciale Monumentenlijst.
- De mogelijkheden van het werken met het cultuurhistorischkompas bij gemeenten is verkend. Formele vast volgt later dit jaar.

## Ontwikkelingen

### P-2.1 Sociale agenda

Samen met gemeenten vindt een inhoudelijke verkenning en uitwerking plaats van de gezamenlijke thema's op sociaal en cultureel vlak. Centraal doel van de visie is om een gezamenlijk beeld te ontwikkelen van het sociaal

en cultureel domein Drenthe vanaf 2013. Afspraak tussen gemeenten en provincie is om deze gezamenlijke visie af te ronden voor de voorjaarsnota in 2011.

- Het Ministerie van Jeugd en Gezin heeft eind 2009 de Wet op de jeugdzorg laten evalueren. Ministerie en IPO hebben tweejarige afspraken gemaakt in het Afsprakenkader jeugdzorg 2010/2011. Drenthe geeft hier uitvoering aan. Binnen deze afspraken zal een deel van de taken van Bureau Jeugdzorg worden ondergebracht bij de Centra voor Jeugd en Gezin.
- Het ministerie heeft aangekondigd dat de hele regie in de jeugdzorg op termijn naar de gemeenten gaat. Een nieuw kabinet zal daarover een besluit nemen. De voorstellen van het ministerie betekenen ook een ingrijpende wijziging in de werkwijze van de Bureaus Jeugdzorg.
- Het kwaliteitsakkoord Basisonderwijs Drenthe dat is afgesloten, heeft als doel de kwaliteit van de zwakke en zeer zwakke scholen te verbeteren.
- Alle provinciale flexmiddelen op het gebied van ‘Mijn Beweging’ worden op het Drents Olympisch Plan 2028 ingezet. De sportambities in de gesloten sociale allianties met de 12 Drentse gemeenten sluiten aan op het Drents Olympisch Plan.
- Als voorbereiding op de gevolgen van de bevolkingsdaling wordt een beleidsstrategie ontwikkeld, gericht op het accommoderen van de gevolgen van de bevolkingsdaling.

**P-2.5 Culturele en Museale agenda**

- In 2010 wordt in IPO-verband met het rijk gesproken over de condities waaronder wij de verantwoordelijkheid voor het Drents Archief overnemen. Dit heeft mogelijk in 2011 financiële gevolgen.
- De Peergroup heeft onlangs een extra landelijke subsidie ontvangen van het Fonds Cultuurparticipatie ( € 156.000) voor het ontwikkelen van participatieprojecten en hun afdeling Peerjong (talentontwikkeling).
- Het Drents Archief is gestart met het ontwikkelen van het publieksconcept Drents Archief 3.0. Het moet in 2012 gereed zijn. Drents Museum en het Drents Archief ontvingen hiervoor een financiële bijdrage uit het Europees Fonds Regionale Ontwikkeling.
- Uitvoering van de statenmotie 2008-05 over Zingeving van de historische plek kamp Westerbork. Het Herinneringscentrum werkt visie op een vernieuwende invulling van het historische landschap (het voormalige kamp Westerbork) verder uit met inachtneming van de aanbevelingen van de provinciale adviescommissie cultuur. Bij de ruimtelijke vertaling van die visie wordt de provincie, ter uitvoering van het Omgevingsbeleid, betrokken. Voor behoud en herbestemming van de kampcommandantwoning worden in 2010 de eerste concrete stappen gezet in het kader van de Versnellingsagenda, project Leegstand en Herbestemming.
- Biblionet Drenthe loopt voorop in het landelijk proces van de Digitale Bibliotheek.
- Decentralisatie van het Regionaal Historisch Centrum heeft vertraging opgelopen. Dit komt omdat de besprekingen tussen rijk en IPO nog niet zijn afgerond.
- Het rijk heeft in het kader van de Modernisering Monumentenzorg (MOMO) drie speerpunten aangewezen:
    - verankering van cultuurhistorie in de ruimtelijke ordening;
    - vermindering regeldruk;
    - herbestemming van monumenten.

De verwachting is dat een nieuw kabinet op grond hiervan de Monumentenwet gaat aanpassen. Voor provincies liggen hierin nieuwe kansen.

- De extra middelen voor crossmedia bij RTV Drenthe zijn als volgt ingezet:
    - Uitbreiding en aanpassing website
    - Uitbreiding van de internetredactie met 2,5 fte waardoor internetberichtgeving actueel is
    - Uitbreiding ICT met 0,5 fte waardoor de software en hardware in de pas blijft lopen met de eisen die crossmediaal werken en het actueel houden van de internetberichtgeving met zich meebrengt.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

## P-2.1 Sociale agenda

| Afwijkingen op prioriteiten van 2010. | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 2.1. Kansen voor jeugd en gezin | Status: Groen<br>Geen afwijkingen. |
| 2.2. Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe | Status: Groen<br>Geen afwijkingen. |
| 2.3. Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten (VSV) | Status: Groen<br>Geen afwijkingen. |
| 2.4. Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie | Status: Groen<br>In de 1e bestuursrapportage is al gemeld dat we de beleidsregel Wonen, Welzijn en Zorg (WWZ) door ons is ingetrokken. De redenen hiervoor zijn dat in lijn met PNS het geld beter ingezet kon worden bij de sociale allianties en er maar weinig aanvragen voor werden ontvangen. Het gaat om een bedrag van € 195.000,- . Dit bedrag wordt nu conform de melding bij 1e bestuursrapportage toegevoegd aan programma 2 |
| 2.5. Kansen voor "7-tot-7": diensten- en voorzieningen-programma in Drentse gemeenten | Status: Groen<br>Geen afwijkingen. |
| 2.6. Kansen voor Sport: Drenthe profileren als sportprovincie | Status: Groen<br>Geen afwijkingen |

## P-2.5 Culturele en Museale agenda

| Afwijkingen op prioriteiten van 2010. | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 2.7. Versterken culturele infrastructuur Drenthe | Status: Oranje<br>Herinneringscentrum<br>Het Herinneringscentrum werkt visie op een vernieuwende invulling van het historische landschap (het voormalige kamp Westerbork) verder uit met inachtneming van de aanbevelingen van de provinciale adviescommissie cultuur. Bij de ruimtelijke vertaling van die visie wordt de provincie, ter uitvoering van het Omgevingsbeleid, betrokken. Voor behoud en herbestemming van de kampcommandantwoning worden in 2010 de eerste concrete stappen gezet in het kader van de Versnellingsagenda, project Leegstand en Herbestemming. Om het plan inhoudelijk en financieel voldragen te krijgen is er daarom meer tijd nodig. Daardoor zal het gereserveerde geld van € 166.000,-- als onderdeel van deze prioriteit dit jaar niet uitgegeven worden. We stellen voor het prioriteitsgeld voor de herinrichting over te hevelen naar 2011. In 2009 is voor procesgeld al een bedrag van € 20.000,-- besteed voor het plan. |
| 2.8. Vergroten cultuurparticipatie | Status: Groen<br>Geen afwijkingen. |
| 2.9. Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | Status: Groen<br>Het Cultuurhistorisch Kompas zal in het vierde kwartaal van 2010 of het eerste van 2011 worden vastgesteld als deelstructuurvisie van het Omgevingsbeleid. |
| 2.10. Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte | Status: Groen<br>Geen afwijkingen. |
| 2.11. Versnellingsagenda monumentenzorg | Zie bijlage 1, Versnellingsagenda 2e bestuursrapportage 2010 |

| | |
|---|---|
| 2.12. RTV-Drenthe | Status: Groen<br>Geen afwijkingen. |

### Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 2. Samenleving met samenhang | 1<br>Realisatie 2009 | 2<br>Primitieve begroting 2010 | 3<br>Begroting 2010 na wijziging | 4<br>Realisatie 2010 | 5<br>Verwacht resultaat 2010 |
|---|---|---|---|---|---|
| P2.01 Kansen voor jeugd en gezin | 1.619.311 | 1.300.000 | 1.300.000 | 900.221 | 1.300.000 |
| P2.02 Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe | 496.093 | 500.000 | 600.000 | 254.094 | 500.000 |
| P2.03 Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten | 372.485 | 232.500 | 232.500 | 232.500 | 232.500 |
| P2.04 Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie | 155.271 | 415.000 | 415.000 | 136.912 | 220.000 |
| P2.05 Kansen voor "7 tot 7"diensten- en voorzieningen- programma in Drentse gemeenten | 473.529 | 465.000 | 465.000 | 358.000 | 465.000 |
| P2.06 Kansen voor Sport: Drenthe profilering als sportprovincie | 401.790 | 418.500 | 418.500 | 270.000 | 418.500 |
| P2.07 Versterken culturele infrastructuur Drenthe | 702.768 | 573.000 | 573.000 | 395.496 | 407.000 |
| P2.08 Vergroten cultuurparticipatie | 804.172 | 883.500 | 883.500 | 739.663 | 883.500 |
| P2.09 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | 372.780 | 200.000 | 200.000 | 121.014 | 200.000 |
| P2.10 Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte | 46.000 | 93.000 | 93.000 | 100.000 | 93.000 |
| **Totaal prioriteiten** | 5.444.199 | 5.080.500 | 5.180.500 | 3.507.900 | 4.719.500 |

Toelichting afwijking 2e bestuursrapportage

P2.04 Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie
In de 1e Bestuursrapportage is al gemeld dat we de beleidsregel Wonen, Welzijn en Zorg (WWZ) door ons is ingetrokken. De redenen hiervoor zijn dat in lijn met PNS het geld beter ingezet kon worden bij de sociale allianties en er maar weinig aanvragen voor werden ontvangen. Het gaat om een bedrag van € 195.000,-- . Dit bedrag wordt nu conform de melding bij 1ee Bestuursrapportage toegevoegd aan programma 2 en van deze prioriteit afgehaald.

P2.07 Versterken culturele infrastructuur Drenthe
Het Herinneringscentrum werkt visie op een vernieuwende invulling van het historische landschap (het voormalige kamp Westerbork) verder uit met inachtneming van de aanbevelingen van de provinciale adviescommissie cultuur. Bij de ruimtelijke vertaling van die visie wordt de provincie, ter uitvoering van het Omgevingsbeleid, betrokken. Voor behoud en herbestemming van de kampcommandantwoning worden in 2010 de eerste concrete stappen gezet in het kader van de Versnellingsagenda, project Leegstand en Herbestemming. Om het plan inhoudelijk en financieel voldragen te krijgen is er daarom meer tijd nodig. Daardoor zal het gereserveerde geld van € 166.000,-- als onderdeel van deze prioriteit dit jaar niet uitgegeven worden. We stellen voor het prioriteitsgeld voor de herinrichting over te hevelen naar 2011.

## Wat doen we nog meer?

| Product | Afwijkingen/voortgang |
|---|---|
| Ontwikkeling en stimulering van sociaal, cultureel en museaal beleid | Uitbreiding en verbouw Drents Museum:<br>in opdracht van de stuurgroep Nieuwbouw Drents Museum is een projectdefinitie Herinrichting oudbouw opgesteld. In dit plan worden alle bouwkundige ingrepen in de |

| | |
|---|---|
| | oudbouw (inclusief kantorenplan) uit het EZ-Kompasproject van de provincie en het EFRO-project van het Drents Museum samengevoegd. Het plan omvat een overzicht van alle ingrepen, een integrale planning, kostenoverzicht en plan van aanpak. Besloten is zowel het projectmanagement als de bestuurlijke verantwoordelijkheid (via de stuurgroep Nieuwbouw Drents Museum) bij de provincie samen te brengen. De extra kosten voor projectmanagement worden bij het Drents Museum in rekening gebracht. |
| Mijn ontwikkeling | Geen afwijkingen. |
| Mijn jeugd | Geen afwijkingen. |
| Mijn dag/ Mijn Omgeving | Geen afwijkingen. |
| Mijn beweging | Geen afwijkingen. |

## Agenda.

### Geactualiseerd agenda

| Onderwerp | Wanneer | Gerealiseerd |
|---|---|---|
| Mid term review Sociale Agenda | opzet - november 2010;<br>(definitief - februari 2011) | 4e kwartaal behandeling in PS. Uitvoering loopt volgens schema. |
| Strategische onderwijs notitie | april 2010 | Zie 1e Bestuursrapportage. Er komt geen aparte notitie. Het onderwijskansenbeleid staat al vermeld in de Sociale Agenda en in het onderwijskansenplan |
| Uitvoeringsprogramma Jeugdzorg 2011 | concept - september 2010;<br>(definitief - december 2010) | Vierde kwartaal behandeling in PS. Uitvoering loopt volgens schema. |
| Olympisch Plan 2028 | contourennota – december 2009;<br>financiële onderbouwing - voorjaar 2010;<br>Uitvoeringsprogramma – 2011 | Niet van toepassing, geen PS stukken in de planning. Uitvoeringsprogramma in juni 2010 verzonden aan PS. |

## Wat heeft het gekost?

**Programma 2. Samenleving met samenhang**

| | Product/prioriteit | 1<br>Realisatie 2009 | 2<br>Primitieve begroting 2010 | 3<br>Begroting 2010 na wijziging | 4<br>Realisatie 2010 | 5<br>Verwacht resultaat 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 5.444.199 | 5.080.500 | 5.180.500 | 3.507.900 | 4.719.500 |
| | P-2.0 Ontwikkeling beleid | 95.812 | 129.445 | 129.445 | 61.171 | 94.445 |
| | P-2.1 Sociale agenda | 43.339.011 | 36.464.158 | 41.105.723 | 41.058.670 | 42.234.249 |
| | P-2.5 Culturele en Museale agenda | 21.120.536 | 24.001.326 | 24.230.863 | 23.236.813 | 24.230.863 |
| | **Apparaatskosten** | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | **Totaal** | 69.999.559 | 65.675.429 | 70.646.531 | 67.864.555 | 71.279.057 |
| Baten | Prioriteiten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-2.0 Ontwikkeling beleid | 5.162 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-2.1 Sociale agenda | 34.363.297 | 30.622.915 | 35.392.937 | 33.674.648 | 35.691.463 |
| | P-2.5 Culturele en Museale agenda | 1.322.302 | 777.030 | 887.530 | 562.580 | 913.789 |
| | **Totaal** | 35.690.761 | 31.399.945 | 36.280.467 | 34.237.228 | 36.605.252 |
| **Saldo** | | 34.308.798 | 34.275.484 | 34.366.064 | 33.627.327 | 34.673.805 |

Toelichting afwijking 2e Bestuursrapportage

Lasten
P-2.1 Sociale agenda
Jeugdzorg
Algemeen:
De financiële situatie binnen het thema ‘mijn jeugd’ is nijpend. De ambities van het thema ‘mijn jeugd’ staan onder druk. Wij hebben nog steeds de intentie om de huidige ambitie in stand te houden en door te ontwikkelen zodat de jeugdzorg in Drenthe goed blijft functioneren en zich voorbereid op de stelselwijziging in samenwerking met de Drentse gemeenten. De financiële situatie is echter krapper dan voorheen.

Toelichting op nijpende financiële situatie
Het rijk verwacht dat provincies meer eigen middelen voor jeugdzorg inzetten, onze financiële mogelijkheden zijn echter kleiner dan voorheen dus deze verwachting is niet te realiseren. De aanvraag bij het rijk voor onze pilot 'effectieve ketensamenwerking in de Drentse jeugdzorg, meetbaar beter!' is toegewezen, maar er zijn maar zeer weinig projectmiddelen beschikbaar. Het deels financieren van de pilot was in eerdere instantie wel gesuggereerd door het desbetreffende ministerie. Overigens ontvingen wij wel een duidelijk compliment van het ministerie voor onze pilot. In verband met de bezuinigingsdruk bij het rijk, lopen we het risico dat we een korting op de doeluitkering van het rijk zullen krijgen. We hebben eerder het voornemen geuit om de op dit moment negatieve reserve Jeugdzorg ( ‘nog te ontvangen rijksmiddelen jeugdzorg’) in 2011 weer te hebben aangevuld (zie Jaarrekening 2009 en 1e Bestuursrapportages 2010). Dit staat echter op gespannen voet met onze inhoudelijke ambities en de financiële context van het rijk. Wij kunnen dit voornemen met de huidige beschikbare middelen dan ook niet waarmaken en dreigen de aanvulling over langere periode te moeten ‘uitsmeren’. Dat is niet verantwoord. Effect van onvoldoende financiële middelen ten opzichte van de ambities is dat de afgesproken prestaties niet meer geleverd kunnen worden. Dit kan bijvoorbeeld leiden tot wachtlijsten in de jeugdzorg.

Vervolg op 1e bestuursrapportage 2010:
Bij de 1e Bestuursrapportage hebben we gemeld dat we door de nijpende financiële situatie al een tekort hadden van € 536.000,-- dat nog verder zou kunnen oplopen. Dit tekort konden we nog voorfinancieren door vooruit te lopen op de extra rijksmiddelen die we in 2011 ontvangen vanwege de nieuwe herverdeling. Dit hebben we bij de 1e Bestuursrapportage 2010 via een begrotingswijziging verwerkt. De financiële situatie is echter nu nog verder verslechterd, waardoor we verwachten dat we voor de rest van het jaar nog

geconfronteerd zullen worden met een tekort van € 627.000,--. Dit tekort wordt veroorzaakt door diverse redenen. Een tegenvaller is dat we als gevolg van een wettelijke uitspraak een particuliere zorgaanbieder moeten bekostigen. Andere tegenvallers zijn de verplichte bijdrage aan de landelijke week van de jeugdzorg en een hogere bijdrage aan de kindertelefoon. In 2010 besteden we veel aandacht aan het financieel beheer Jeugdzorg, waardoor we beter en eerder zicht hebben op eventuele mee- en tegenvallers. Wel blijft het lastig dat het rijk ons vaak laat in het jaar informeert over aanvullende beschikkingen (bijvoorbeeld vergoeding loon- en prijsstijging of toekenning aanvraag hardheidsclausule voor vergoeding extra groei justitietaken van het lopende jaar).

Financiële dekking tekort 2010
Van het verwachte tekort van € 627.000,-- voor de rest van het jaar 2010 kunnen we nog € 127.000,-- voorfinancieren op nog te ontvangen rijksmiddelen voor 2011 (reserve Jeugdzorg). De totale voorfinanciering op de rijksmiddelen die we in 2011 ontvangen komt daarmee uit op € 1.048.000,-- en zal in 2011 nog oplopen tot € 1,2 miljoen. De reserve Jeugdzorg komt daarmee ruim negatief te staan, maar wordt aangevuld via de herverdeling bij de doeluitkering Jeugdzorg in 2011. Het is niet reëel om het tekort op de reserve Jeugdzorg nog negatiever te laten worden. Signalen uit Den Haag wijzen er op dat de rijksbijdrage door de aankomende bezuinigingen lager wordt.
We vinden het daarom onverantwoord het andere deel van het tekort (€ 500.000,--) ook nog ten laste van de al negatieve reserve Jeugdzorg te brengen. Ook binnen programma 2 is die ruimte naar verwachting niet aanwezig, waardoor we een beroep moeten doen op de algemene middelen.

Risico’s lopende het jaar 2010
Reeds gemeld in de 1e Bestuursrapportage 2010 en nog steeds een risico is het volgende.
Via de hardheidsclausule hebben we extra middelen gevraagd bij het rijk voor de forse groei van de verplichte jeugdbeschermingstaken (de zogenaamde justitietaken) in 2010. Het rijk heeft dit voorgaande jaren uitgekeerd, maar het risico bestaat dat het ministerie van Justitie dit jaar besluit om maar een deel van deze extra groei te betalen, gezien de krappe financiële situatie bij het rijk. Deze groei is er echter in werkelijkheid wel aanwezig geweest bij justitietaken, waardoor we een risico lopen van € 200.000,-- tot € 400.000,-- in 2010.

Ook reeds gemeld in de 1e Bestuursrapportage 2010 is het financieel risico over de garantstelling die we aan Bureau Jeugdzorg hebben gegeven voor de geraamde groei van de vrijwillige jeugdzorg (de zogenaamde VWS/AMK- taken). In het 1e en 2e kwartaal heeft Bureau Jeugdzorg geen gebruik hoeven te maken van deze garantstelling en de verwachting is dat het aantal indicatiebesluiten in 2010 niet boven de groei van vorig jaar uitkomt, waardoor we waarschijnlijk de garantstelling niet hoeven in te zetten.

P-2.5 Culturele en Museale agenda
Depot Drents Museum
In juni 2010 is het nieuwe depot voor het Drents Museum officieel geopend en overgedragen aan het Drents Museum. Door voordelen op de aanbesteding en niet hoeven aanspreken van de posten voor onvoorzien/nadere planuitwerking wordt een voordeel verwacht op deze investering van ongeveer € 800.000,--. De definitieve financiële afwikkeling vindt eind dit jaar plaats. Door deze meevaller zullen de kapitaallasten van 2011 naar verwachting € 70.000,-- lager uitvallen dan eerder geraamd.

Baten
P-2.5 Culturele en Museale agenda
Huur Drents Museum
De huur die het Drents Museum betaalt wordt jaarlijks geïndexeerd. Deze index van 1,2% vanaf juli 2010 was nog niet verwerkt in de begroting en levert € 26.000,-- extra inkomsten op.

# Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid

## Missie

Wijzigingen in de wetgeving op het gebied van de ruimtelijke ordening leiden tot nieuwe bestuurlijke verhoudingen. Wij zullen deze de komende jaren in overleg met de medeoverheden vormgeven in het proces van de provinciale structuurvisie. Deze visie met de planhorizon 2020 biedt de gelegenheid het provinciaal beleid op een aantal belangrijke thema's te actualiseren. Het wonen, werken en recreëren in een cultuurhistorisch en landschappelijk unieke omgeving is een belangrijke kernwaarde van Drenthe. Bescherming en verdere ontwikkeling er van vereisen een samenhangende scherpere ruimtelijke en economische profilering van het Drents plateau, de steden en de 'schil' van Drenthe. Verdere 'verrommeling' van het landschap wordt met kracht tegengegaan. Klimaatontwikkeling en ruimtegebruik worden beter op elkaar afgestemd. Duurzaam wonen en het toepassen van energiebesparing en nieuwe energiealternatieven worden gestimuleerd. De steden worden ontwikkeld vanuit hun specifieke kwaliteiten voor wonen en vestiging en hun verbinding met de omliggende groene ruimte. Specifiek wordt ingezet op versterking van de (inter)nationale posities van het Nationaal stedelijk netwerk Groningen- Assen en de regio Emmen/Zuidoost-Drenthe. Het Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan wordt geactualiseerd, mede als belangrijke bouwsteen voor de nieuwe structuurvisie.

**Belangrijkste resultaten 2010**

- Convenant Mobiliteitsmanagement is ondertekend.
- De Omgevingsvisie Drenthe is vastgesteld. Deze visie is volgens de nieuwe werkwijze tot stand gekomen en vormt de basis voor onze betrokkenheid bij de ruimtelijke ontwikkelingen. Recentelijk is het laatste bestemmingsplan buitengebied volgens de oude Wro vastgesteld.
- Er is een RSP-kadernota en er zijn convenanten gesloten dan wel nadere afspraken gemaakt met Emmen, Assen en Coevorden.
- De Vechtdallijnen (onder andere spoorlijn Emmen-Zwolle) zijn aanbesteed en gegund.
- Fase 1 van het kanaal Erica-Ter Apel is afgerond en het vervolgtraject is in voorbereiding.

## Ontwikkelingen

**P-3.0 Verkeer**

Investeringsnota verkeer en vervoer

De Investeringsnota Verkeer en Vervoer en daarmee de Reserve Investeringen Verkeer en Vervoer in de huidige vorm liep tot en met 2010. Het nieuwe Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer (IVV) tot en met 2020 is, bij de behandeling van de Voorjaarsnota, vastgesteld door de Staten. De investeringen VV zijn gebaseerd en afgestemd op het Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan, het nieuwe Omgevingsbeleid, het RSP en andere relevante provinciale programma's (Klimaat en Energie, pMJP etc.). Het geeft een basis om de financieringsafspraken met de Drentse gemeenten te effectueren. Het Bestuursakkoord is een belangrijk kader voor de prioritering van investeringswensen.

Beleidsnota Luchtvaart

De termijn om te reageren op de beleidsnota Luchtvaart is op verzoek van een gemeente verlengd in verband met een nieuw College van Burgemeester en Wethouders. Eind juni is er een Reactienota en een herziene beleidsnota Luchtvaart door GS vastgesteld. De nota is aan PS aangeboden.

N34
De aanleg van het busstation bij Gieten verloopt voortvarend. De opening van het busstation is voorzien in december 2010. De reconstructie van het verkeersplein Gieten is aanbesteed. Het is een project van Rijkswaterstaat, De uitvoering van de werkzaamheden wordt begeleid door de provincie Drenthe.

Groningen Airport Eelde
Op de nieuwe Beslissing op Bezwaar zijn 5 beroepsschriften ingediend bij de Raad van State. Het Rijk heeft daarop begin juli het verweerschrift bij de Raad van State neergelegd. Het wachten is op de uitspraak van de Raad van State na een eventuele hoorzitting.

Openbaar Vervoer
Samen met de provincie Overijssel en Regio Twente is in januari 2010 de Europese aanbesteding van de exploitatie van de spoorlijnen Zwolle – Emmen en Almelo-Mariënberg gestart. Het vervoer is gegund aan Arriva, dat vanaf december 2012 het treinvervoer op de lijn Zwolle-Emmen mag gaat uitvoeren. De lijn Almelo-Mariënberg wordt, na afloop van het huidige contract, vanaf december 2013 toegevoegd. De concessie is voor 15 jaar verleend. In de nieuwe dienstregeling (ingangsdatum 12 december 2010) zal de trein tussen Emmen en Zwolle twee keer per uur in Emmen-Zuid stoppen.

Verkeersveiligheid
Het Strategisch Plan Verkeersveiligheid Drenthe (SPVVD) 2011-2020 wordt momenteel opgesteld. De verwachting is dat eind 2010 het plan zal worden vastgesteld door het Verkeers en Vervoersberaad.

Mobiliteitsmanagement
In het kader van de landelijke taskforce mobiliteitsmanagement is op 24 juni samen met de provincie Groningen, de gemeenten Groningen en Assen, de Regio Groningen Assen en de werkgevers in deze regio het convenant mobiliteitsmanagement ondertekend. Door ondertekening van het convenant hebben private en publieke partijen de krachten gebundeld om samen uitvoering te geven aan mobiliteitsmanagement. In eerste instantie in de regio Groningen, in het najaar volgen bedrijven in de regio Assen.

**P-3.1 Beheer en onderhoud wegen**
Claim N34 Gieten-Ees
Over de afhandeling van de reconstructie Gieten – Ees aan de N34 vindt nog steeds overleg plaats met de aannemer. Er is een verschil van mening over de ontwerp- en inspanningsverplichting van de aannemer. Als opdrachtgever vinden wij dat uit het desbetreffende Design & Construct-contract nadrukkelijk een aanzienlijke ontwerp- en inspanningsverplichting en bijbehorende verantwoordelijkheid blijkt. Na intensieve gesprekken bedraagt de claim €1,2 miljoen euro, maar daarbij blijken de meningsverschillen onoverbrugbaar. De aannemer heeft aangekondigd de zaak bij de raad van arbitrage neer te leggen. Dat betekent een dienovereenkomstig risico van €1,2 miljoen euro plus bijkomende juridische kosten.

Verwijderen overbodige verkeersdrempels
In de N371 is een tweetal verkeersdrempels verwijderd. Van de circa 100 verkeersdrempels zullen in de komende tijd circa 30 drempels worden verwijderd. Eind 2010 zal het beeld bekend zijn welke verkeersdrempels meer verwijderd kunnen worden.

**P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen**
Voorbereiding voor de 2e fase vaarverbinding Erica Ter Apel
Terwijl de vaarverbinding Erica Ter Apel vanuit noordelijke richting tot aan het Veenpark inmiddels bevaarbaar en geopend is, is de voorbereiding voor de 2e fase van de vaarverbinding in volle gang. Het oostelijke deel is inmiddels aanbesteed, evenals het bevaarbaar maken van het Scholtenskanaal met een fiets- en historische tramburg. Het onderzoek naar de kosten voor beheer en onderhoud van de vaarweg Erica-Ter Apel is nog niet

afgerond. Afspraken over eigendom en eigendomsgrenzen van de vaarweg zijn nog niet vastgesteld. Bij deze afspraken worden ook de kosten in beeld gebracht voor het beheren en onderhouden.

Het aanleggen van het Hondsrugtraject en de realisatie van de spaarsluis vindt plaats via de Moderne Contractvormen. Voor beide onderdelen is gekozen voor zogenaamde Engineering & Construct-contracten volgens de methode van Systems Engineering. De provinciale organisatie heeft daarbij gekozen voor een Ervarend Leren-traject samen met ingenieursbureau Oranjewoud. Kenmerk van dit leertraject, waartoe ook de contractbegeleiding van het Verkeersplein Gieten wordt gerekend, is dat de provinciale organisatie op deze wijze leert zelfstandig deze nieuwe contractvormen toe te passen. De 2e fase van de vaarverbinding wordt gebouwd en in de markt gepromoot als beleefkanaal, waarbij de (toekomstige) vaarrecreant verschillende belevingen ervaart tijdens de enkele tientallen kilometers van het gehele traject, van modern en duurzaam tot aandacht voor historie en natuur. De moeizame grondaankopen vormen echter wel een risico voor de voortgang van het project, waarbij wij blijven koersen op volwaardige openstelling vanaf het vaarseizoen 2013.

**P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting**
ISV III
PS hebben in juli het beleidskadervoor de ISVII periode vastgesteld. In navolging hiervan wordt een tenderregeling ontwikkeld die naar verwachting in januari 2011 tot uitvoering komt.

Tegengaan (verdere) verrommeling landschap
Met de inzet van Atelier Mooi Drenthe vergroten wij de beleidsmatige aandacht voor ruimtelijke kwaliteit en het tegengaan van verrommeling. In onze rol van planadviseur zijn wij veelal direct betrokken bij de ruimtelijke planontwikkeling en wijzen wij gemeenten op het belang van de Ruimtelijke Kwaliteit.

Uitbouw positie Beilen als substreekcentrum
Met behulp van een extern bureau is in 2009 op ambtelijk niveau een visie op Beilen gemaakt. Deze visie dient als input voor de gemeentelijke structuurvisie en de uitvoeringsagenda van de omgevingsvisie Drenthe.

**P-3.5 Stedelijke ontwikkeling**
Regiospecifiek Pakket Bereikbaarheid
Maart 2010 is een bestuursovereenkomst met Coevorden gesloten, en in juli 2010 met Emmen. Een bestuursovereenkomst met Assen bevindt zich in het stadium van afronding, er is al bestuurlijke overeenstemming. Vanuit onder andere de Investeringsnota Verkeer en Vervoer en de programma's Klimaat en Energie en Kennis Werkt wordt inhoud gegeven aan de integrale verbreding van het RSP (RSP-verbreed, voorheen ook wel als RSP+ vermeld). Het lastige financiële getij is daarbij wel een aandachtspunt. Een en ander is neergelegd in de inmiddels vastgestelde Actualisering van de Kadernota uitvoering RSP/RSP+ en Voortgangsrapportage 2010.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

## P-3.0 Verkeer

| **Afwijkingen op prioriteiten van 2010.** | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 3.11. Investeringsnota Verkeer en Vervoer | Status: Groen<br>Er zijn geen afwijkingen: Het Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer (IVV) is in juli vastgesteld door de Staten. |

## P-3.3 Vervoer

| Afwijkingen op prioriteiten van 2010. | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 3.12. Stimuleren goederenvervoer over water | Status: Groen<br>De Visie binnenhavens en vaarwegen is in concept klaar en met belanghebbenden besproken.<br>De quick wins voor Meppel gaan, op verzoek van de gemeente Meppel, niet door. De quick wins voor Coevorden verlopen volgens planning. |

## P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

| Afwijkingen op prioriteiten van 2010. | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 3.1. Regie ruimtelijke opgaven en verkenning actief provinciaal grondbeleid | Status: Groen<br>In de realisatiestrategie voor de Omgevingsvisie willen we aangegeven welke gebiedsopgaven wij centraal stellen, hoe wij om willen gaan met het instrumentarium en de inzet van financiële middelen.<br>Het operationaliseren van de Omgevingsvisie naar een realisatiestrategie met gebiedsopgaven betekent dat wij in samenspraak met onze partners komen tot een gedragen gebiedsagenda en gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor de uitvoering daarvan. Ook zal er voor een aantal thema's (zoals de kernkwaliteiten natuur en Landschap) nog een nadere verkenning / verdiepingsslag moeten worden gemaakt.<br>Status: Oranje<br>Begin 2010 is de verkenning naar de toepassingsmogelijkheden van het bestaande instrumentarium voor actief grondbeleid afgerond. Aanvullend onderzoek moet uitwijzen of voor toekomstige ontwikkelingen strategische grondaankoop noodzakelijk is, gezien de provinciale rol. |
| 3.2 Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | Status: Groen<br>Geen afwijkingen. |
| 3.3. Verbeteren kwaliteit woningvoorraad.<br><br>Bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven. | Status: Groen<br>Geen afwijkingen. |
| 3.4. Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt | Status: Groen<br>In 2010 is aan gemeente Assen een subsidie toegekend voor het project Citadel. Daarnaast zijn er toezeggingen gedaan voor een zestal projecten.<br>In het kader van de realisatie strategie omgevingsvisie loopt een traject met gemeenten om te komen tot afspraken over het woningen aanbod op basis van een regionale woonvisie. |
| 3.5. Impuls wijk- en buurtvernieuwing<br>N.B. Raakvlak met prioriteit 3.10 | Status: Groen<br>Geen afwijkingen. |
| 3.6. Experimentele architectuur en wonen op en aan water | Status: Groen<br>Geen afwijkingen. |
| 3.7. Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid (RSP+project) | Prioriteit is vervallen en opgenomen binnen prioriteit 3.9 |
| 3.8. Uitbouw positie Beilen als substreekcentrum | Status: Groen<br>Geen afwijkingen. |
| 3.15. Kanaliseren gevolgen | Status: Groen |

| | |
|---|---|
| bevolkingsdaling | Het onderzoek naar demografische ontwikkeling en de gevolgen voor bevolkingsdaling is afgerond. De uitkomsten van dit onderzoek zijn verwerkt in een startnotitie beleidsstrategie krimp. De gedachtelijn is om in de Drentse krimpstrategie verschillende sectorale beleidslijnen bij elkaar te laten komen. De krimpstrategie is dan niet zozeer iets nieuws, maar slimme verbindingen in bestaande beleidslijnen. Zoals de koppeling van wonen en werken, bereikbaarheid en voorzieningen, wonen en voorzieningen etc. |
| 5.22. Ontwikkeling Regiopark Groningen - Assen | Status: Groen<br>Het budget voor het Regiopark is verlaagd naar € 950.000 voor 2010. Dit budget wordt ingezet voor Peizermade en Toegangspoort Dijkveld. (prioriteit is in 2010 van programma 5 ondergebracht binnen programma 3) |

## P-3.5 Stedelijke ontwikkeling

| **Afwijkingen op prioriteiten van 2010.** | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 3.9. Attractieve Steden/ Verbreed RSP | Status: Groen<br>Assen, Florijn as<br>Er is overeenstemming bereikt met Assen over een nog te sluiten aanvullend convenant; verschillen van inzicht zijn overbrugd. Mede door het aanbod van de provincie twee RSP-deelprojecten (samen vormen deze de hoogwaarde infra-as Assen Zuid-TT-Toeristisch recreatieve Zone-Balkenweg/N371) te 'engineren', als onderdeel van het genoemde aanvullende convenant.<br><br>Na lobby van provincie en gemeente heeft het rijk de FlorijnAs geplaatst op de bijlage van de Crisis en herstelwet.<br><br>Spoorlijn Zwolle Coevorden Emmen: het (nieuwe)station Emmen-Zuid is aanbesteed.<br><br>Het project IGO Stationsomgeving bevindt zich in de Verkenningsfase. Voor Coevorden-Zuid wordt in het najaar 2010 een besluit over de voorkeursvariant verwacht. De volgende stap is een verdere uitwerking van de nieuwe railaansluiting tot voorlopig ontwerp met kostenraming. Deze zal leiden tot een go-/no go-beslissing. Inmiddels is er een bestuursconvenant getekend.<br><br>Spoorse projecten (Kernnet spoor):<br>Prorail heeft voorstudies gedaan naar de samenhang en afhankelijkheid in maatregelen in de sporendriehoek Zwolle-Assen/Groningen-Leeuwarden, mede in relatie tot wensen regiotram |
| 3.10. Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres | Status: Groen<br>Emmen Atalanta<br>Er is op 5 juli een bestuursovereenkomst over RSP (=Atalanta) gesloten met Emmen.<br>De bouw van de Hondsrugwegtunnel (onder 't te bouwen Centrumplein) wordt juni 2011 aanbesteed dit is later dan verwacht.<br><br>Voor de keuze van de architect voor de bouw van het nieuwe theater/Wereld van de Ontmoeting loopt de selectieprocedure. In oktober komt de businesscase voor de verplaatsing van Dierenpark Emmen gereed. |

### Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 1<br>Realisatie 2009 | 2<br>Primitieve begroting 2010 | 3<br>Begroting 2010 na wijziging | 4<br>Realisatie 2010 | 5<br>Verwacht resultaat 2010 |
|---|---|---|---|---|---|
| P3.02 Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | 1.004.282 | 604.500 | 604.500 | 557.642 | 604.500 |
| P3.09 Attractieve steden | 0 | 2.000.000 | 2.000.000 | 2.000.000 | 2.000.000 |
| P3.14 Regio Specifiek Pakket (RSP). | 2.034.848 | 0 | 13.182.725 | 3.141.619 | 3.182.725 |
| **Totaal prioriteiten** | 3.039.130 | 2.604.500 | 15.787.225 | 5.699.261 | 5.787.225 |

<Financiële toelichting op prioriteiten.>

| |
|---|
| Toelichting afwijking 2e bestuursrapportage<br>P3.14 Regio Specifiek Pakket (RSP).<br>Het begrote bedrag blijkt te hoog geraamd. Bij het opstellen van de begroting was de inschatting dat voornamelijk in Emmen in 2010 het bereikbaarheidspakket al in uitvoering zou komen. De ondertunneling van de Hondsrugweg wordt echter in juni 2011 (Europees) aanbesteed. Hierdoor dient nu de begroting met € 10.000.000 aangepast te worden en te worden toegevoegd aan de Reserve Regio Specifiek Pakket. In de begroting 2011 dient dit bedrag weer te worden opgenomen. |

### Wat doen we nog meer?

| Product | Afwijkingen/voortgang |
|---|---|
| Verkeer en vervoer | Geen afwijking, PUP 2011 is in voorbereiding |
| Beheer en onderhoud wegen | Door de afgelopen strenge winter zijn extra kosten ontstaan door schade aan het wegdek. Inspectie van de wegen heeft uitgewezen dat de winter gevolgen heeft gehad voor de levensduur. Aanpassingen aan het onderhoudsprogramma in 2010 zijn noodzakelijk, die meerjarig budgettair neutraal kan worden opgelost. Deze wegvakken behoeven immers niet in de geplande onderhoudsjaren 2013-2015 te worden aangepakt. Het herstel van een drietal wegvakken kost in 2010 € 703.000,--, waarbij in de periode 2013-2015 het onderhoudsbudget dienovereenkomstig wordt verlaagd.<br><br>Het onderhoudsprogramma voor groot onderhoud aan de provinciale wegen wordt jaarlijks afgestemd op de reconstructie en nieuwbouwwerkzaamheden uit het Provinciale Verkeers en Vervoersplan (PVVP). Op deze wijze hebben weggebruikers, omwonenden en het bedrijfsleven slechts eenmaal overlast door wegwerkzaamheden. Bovendien draagt deze manier van werken bij aan een efficiënte werkwijze. In toenemende mate vergt de voorbereiding en afstemming met belanghebbenden en samenwerkende overheden van reconstructieprojecten meer tijd. Het daadwerkelijke uitvoeringsjaar laat zich soms lastig plannen, waarbij investeringsmiddelen meerjarig in het investeringsprogramma zijn vastgelegd, maar voor de onderhoudsmiddelen geldt het jaarlijkse kasritme. Wij willen |

| | |
|---|---|
| | voorstellen geplande onderhoudsgelden voor deze gecombineerde projecten over te hevelen naar een volgend jaar, zodat deze beschikbaar blijven voor het geplande onderhoud. Worden deze gelden niet overgeheveld, dan leidt deze financiële systematiek naast de bezuinigingen tot een verdere uitholling van het provinciale onderhoudsbudget.<br><br>De tunnel N34 bij 't Klooster is zo'n project waarbij de reconstructie, het bouwen van een ongelijkvloerse kruising, wordt gecombineerd met groot onderhoudswerkzaamheden aan het omliggende wegdek. Het overleg met de gemeente Coevorden over de mogelijke oplossingsvarianten en de bijbehorende kostenopstelling en -verdeling kost echter aanzienlijk meer tijd dan verwacht. Wij stellen daarom voor de gereserveerde onderhoudsmiddelen € 250.000 over te hevelen naar 2011 |
| Beheer en onderhoud vaarwegen | De aanleg van de passantenhaven Dieverbrug loopt vertraging op. Het nieuwe bestemmingsplan om de aanleg van de passantenhaven mogelijk te maken is vernietigd door de Raad van State. Met de gemeente vindt overleg plaats hoe spoedig een nieuw aangepast of beter gemotiveerd plan opnieuw in procedure wordt gebracht. Daarnaast is voor dit recreatieve project Europese subsidie aangevraagd en verkregen zodat het project een nog groter recreatief resultaat en economische impuls oplevert. Voorts vindt aanbesteding van de inhuur plaats waarbij rekening gehouden wordt met begeleide vaart in de daluren. |
| Opruimen openbare verlichting | Geen afwijkingen. |
| Landschappelijke inpassing | Achterstand eind 2009 ingehaald. |
| Beeldende kunst | Geen afwijkingen. |
| Vaarverbinding Erica-Ter Apel | Geen afwijkingen. |
| Vervangen bruggen en sluizen | Geen afwijkingen. |
| Nieuwe WRO | Geen afwijkingen. |
| Gebiedsontwikkeling | Geen afwijkingen. |
| Woonplannen | Geen afwijkingen. |
| Stedelijke ontwikkeling | Geen afwijkingen. |

## Agenda.

**Geactualiseerd agenda**.

| **Onderwerp** | **Wanneer** | **Gerealiseerd** |
|---|---|---|
| Investeringsnota Verkeer en Vervoer 2020 | Voorjaar 2010 | Juli 2010 |
| Beleidsvisie Luchtvaart | Voorjaar 2010 | najaar |
| Verkenning Regiotram | Najaar 2010 | |

## Wat heeft het gekost?

**Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid**

| | Product/prioriteit | 1<br>Realisatie 2009 | 2<br>Primitieve begroting 2010 | 3<br>Begroting 2010 na wijziging | 4<br>Realisatie 2010 | 5<br>Verwacht resultaat 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 3.039.130 | 2.604.500 | 15.787.225 | 5.699.261 | 5.787.225 |
| | P-3.0 Verkeer | 22.651.344 | 21.596.908 | 25.052.681 | 18.192.099 | 24.977.761 |
| | P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | 10.893.372 | 10.847.049 | 12.047.049 | 10.115.266 | 12.024.844 |
| | P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | 10.090.109 | 13.517.319 | 7.242.319 | 4.768.001 | 6.336.846 |
| | P-3.3 Vervoer | 24.222.360 | 23.709.457 | 22.558.166 | 23.083.040 | 22.676.919 |
| | P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | 1.738.553 | 3.834.470 | 5.801.930 | 2.442.291 | 5.936.930 |
| | P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | 3.959.024 | 3.686.630 | 3.216.486 | 279.544 | 3.066.486 |
| | **Apparaatskosten** | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | **Totaal** | 76.593.892 | 79.796.333 | 91.705.856 | 64.579.502 | 80.807.011 |
| Baten | Prioriteiten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-3.0 Verkeer | 6.110.789 | 7.604.500 | 16.976.312 | 15.274.898 | 16.485.434 |
| | P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | 289.394 | 49.660 | 49.660 | 2.006.651 | 195.000 |
| | P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | 8.695.394 | 11.039.034 | 6.582.367 | 3.747.496 | 6.582.367 |
| | P-3.3 Vervoer | 23.554.303 | 23.402.000 | 22.068.659 | 23.941.017 | 22.187.412 |
| | P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | 12.000 | 0 | 0 | -10.500 | 0 |
| | P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | 3.466.734 | 3.672.680 | 2.905.536 | 2.960.629 | 2.755.536 |
| | **Totaal** | 42.128.615 | 45.767.874 | 48.582.534 | 47.920.191 | 48.205.749 |
| **Saldo** | | 34.465.277 | 34.028.459 | 43.123.322 | 16.659.312 | 32.601.262 |

Toelichting afwijking 2e bestuursrapportage

**Lasten**

P-3.0 Verkeer

Brede doeluitkering

Op basis van het bestedingsplan 2010 willen wij de lasten en baten van BDU-middelen in de begroting aanpassen. Het betreft de hogere Programmakosten Verkeers- en vervoersberaad (€89.850,--) en hogere bijdragen in kosten verkeers- en vervoersprojecten (€1.975.623,--). Hiervoor is dekking te vinden door de gereserveerde rijksmiddelen BDU in te zetten.

Kapitaallasten

De basis voor het toerekenen van rente en afschrijving (kapitaallasten) is de boekwaarde per 1 januari 2010. De berekende kapitaallasten voor diverse investeringsprojecten ten behoeve van infrastructuur zijn in totaal € 2.940.393,-- lager dan begroot. Dit komt doordat de geplande investeringen in 2009 lager zijn geweest dan waarmee bij de begroting 2010 was uitgegaan. Een aantal projecten is al wel uitgevoerd, maar nog niet financieel afgesloten of de uitvoering is later gestart vanwege bijvoorbeeld planologische procedures. Daardoor is nog niet begonnen met het afschrijven van die projecten. De kapitaallasten van de investeringen Verkeer en Vervoer worden verrekend met de Reserve Investeringen Verkeer en Vervoer. Door deze methodiek wordt een bedrag van € 2.731.388,-- verrekend met de reserve. Voorgesteld wordt dit bedrag aan de reserve toe te voegen voor toekomstige kapitaallasten. Het voordeel van € 209.005,-- dat dan nog overblijft, resulteert in een incidenteel voordeel. Overigens staan tegenover de voordelen die nu zijn ontstaan toekomstige kapitaallasten (waar in de begroting 2011 al rekening mee gehouden is).

Onderhoud en verbeteringswerken N34

De totale kosten voor de N34 in 2010 worden geraamd op ongeveer € 2.000.000,--. In dit bedrag is opgenomen de afrekening met de aannemer van de reconstructie in eerdere jaren. Dat is € 800.000,-- meer dan nu is beschikbaar is. Daarom stellen wij voor € 800.000,-- te dekken door een onttrekking aan de bestemmingsreserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34.

P-3.1 Beheer en onderhoud wegen
Schadevergoedingen
Evenals in 2009 is er sprake van een toename van schadevergoedingen. Dit betreft vergoedingen van derden voor schades aan de provinciale wegen. Het herstel van deze schades wordt mede door deze vergoedingen gefinancierd.
Door de droge zomer is er aanzienlijk minder bermmaaisel afgevoerd. Dat levert naar verwachting een besparing op van circa € 150.000,--. In de post overige opbrengsten – verhoogd naar € 120.000,-- - zijn vergoedingen opgenomen die ontvangen zijn van gemeenten voor het doen van strooibeurten. Ook hier geldt dat het om een kostenvergoeding gaat.

Schade aan het wegdek
Door de afgelopen strenge winter zijn extra kosten ontstaan door schade aan het wegdek. Inspectie van de wegen heeft uitgewezen dat de winter gevolgen heeft gehad voor de levensduur. Aanpassingen aan het onderhoudsprogramma in 2010 zijn noodzakelijk, die meerjarig budgettair neutraal kan worden opgelost. Deze wegvakken behoeven immers niet in de geplande onderhoudsjaren 2013-2015 te worden aangepakt. Het herstel van een drietal wegvakken kost in 2010 € 703.000,--. Dit leidt tot een nadeel in 2010, waarbij in de periode 2013-2015 het onderhoudsbudget dienovereenkomstig wordt verlaagd.

Aanbestedingsvoordelen
Vanwege de economische omstandigheden is er veel aanbod van wegenbouwaannemers. Dit vertaalt zich terug in aanbestedingsvoordelen van circa € 600.000,-- ten opzichte van de ramingen (na wijziging als gevolg van vorstschade) van het groot onderhoudprogramma. Dit betreft onder andere de onderhoudsprojecten deklagen N34/N379, N353/N373/N375/N386) Deels heeft herprioritering plaatsgevonden waaronder € 100.000,-- voor kunst bij de N34. Er traden onvoorziene uitgaven op waaronder de hogere prijsstelling voor sanering openbare verlichting. Ook waren er enkele projectwijzigingen waaronder het onderhoud fietspad en extra onderhoudsprojecten zoals de rotonde Meppel N375/N851. Tenslotte wordt bij deze Bestuursrapportage voorgesteld € 70.000,-- euro vrij te laten vallen ten gunste van de algemene middelen

Inzet onderhoudsbudget
Het benodigde budget voor overuren van specifiek personeel van de afdeling Wegen en Kanalen ad € 120.000,-- wordt vanuit het onderhoudsbudget toegevoegd aan het loonbudget. Voorheen werden deze kosten doorbelast naar het onderhoudsbudget voor wegen.

Tunnel N34 bij ’t Klooster
De tunnel N34 bij ’t Klooster is een project waarbij de reconstructie, het bouwen van een ongelijkvloerse kruising, wordt gecombineerd met groot onderhoudswerkzaamheden aan het omliggende wegdek. Het overleg met de gemeente Coevorden over de mogelijke oplossingsvarianten en de bijbehorende kostenopstelling en -verdeling kost echter aanzienlijk meer tijd dan verwacht. Wij stellen daarom voor de gereserveerde onderhoudsmiddelen € 250.205,-- over te hevelen naar 2011

P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen
Passantenhaven Dieverbrug
De aanleg van de passantenhaven Dieverbrug loopt vertraging op. Het nieuwe bestemmingsplan om de aanleg van de passantenhaven mogelijk te maken is vernietigd door de Raad van State. Met de gemeente vindt overleg plaats hoe spoedig een nieuw aangepast of beter gemotiveerd plan opnieuw in procedure wordt gebracht. De voorbereiding van groot onderhoud aan Brug de Punt, alsmede de afstemming op de omgeving, kost meer tijd dan voorzien, waardoor ook dit project wordt vertraagd. Voorgesteld wordt deze bedragen totaal € 988.600,-- te verrekenen met de reserve Meppel de Punt

Zuidoost Drentse Vaarwegen
Door enkele beperkte meerwerkposten bij het oeverbestek 2010 van de Zuidoost Drentse Vaarwegen en de eindafrekening van een project uit 2009 wordt het budget met € 83.000,-- overschreden. Deze kosten worden niet verrekend met een reserve(is eerder opgeheven) en komen ten laste van de algemene middelen.

2e fase van de vaarverbinding Erica-Ter Apel
Momenteel worden verschillende deelprojecten voor de 2e fase van de vaarverbinding Erica-Ter Apel voorbereid en aanbesteed. Na aanbesteding wordt een opdracht vastgelegd in een financiële verplichting, terwijl de daadwerkelijk uitgaven vervolgens over meerdere jaarschijven verloopt. Door deze budgetaire systematiek is het mogelijk dat het geplande budget bij de jaarrekening toch wordt overschreden, waarbij deze overschrijding echter met de reserve Vaarverbinding Erica-Ter

Apel wordt verrekend.

P-3.3 Vervoer
Brede doeluitkering
Op basis van het bestedingsplan 2010 willen wij de lasten en baten van BDU-middelen in de begroting aanpassen. Binnen het product vervoer zijn er voor het OV-Bureau Groningen- Drenthe hogere bijdragen toegekend (€ 118.753,--). Hiervoor is dekking te vinden door de gereserveerde rijksmiddelen BDU in te zetten.

P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting
Kosten ruimtelijke ontwikkeling
Het budget voor kosten ruimtelijke ontwikkeling blijkt niet toereikend om de voorbereiding van de Uitvoeringsagenda /realisatie strategie omgevingsvisie te bekostigen en is er extra geld nodig voor het laten drukken van definitieve rapporten. Daarnaast is een toezegging in het kader van POPII pilot nog niet afgerekend. Dit betreft een totaal bedrag van € 80.000,-- dit willen wij compenseren binnen het product Wegen op het budget groot onderhoud wegen.

Kanaliseren gevolgen bevolkingsdaling
Om voor dit jaar onze activiteiten voor de beleidsstrategie krimp vorm te geven is een budget nodig van totaal € 55.000,--. Hier is nog een budget voor beschikbaar. Ook dit bedrag willen wij compenseren binnen het product Wegen op het budget onderzoek Wegen & kanalen en dynamische fietspadverlichting.

P-3.5 Stedelijke ontwikkeling
CPO
In 2008 heeft het ministerie van Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer geld beschikbaar gesteld voor het stimuleren van Collectief Particulier Opdrachtgeverschap (CPO). Op 16 december 2008 hebben GS een CPO regeling vastgesteld voor onbepaalde tijd met voorwaarden om voor een subsidie bedrag van maximaal € 50.000,-- per project in aanmerking te komen.
In 2010 was hiertoe nog een budget beschikbaar van € 300.000,--, waaruit één project gefinancierd is. Op dit moment zitten er twee projecten in de pijplijn en is de verwachting in 2010 in totaal € 150.000,-- te besteden. Mocht het geld van het ministerie niet in 2010 volledig zijn besteed dan, kunnen wij dit geld nog in latere jaren besteden. In het najaar van 2010 willen we met een voorstel komen om de regeling in de loop van 2011 te beëindigen.

**Baten**
Toelichting niet van toepassing

# Programma 4 Kennis wérkt

## Missie

Niemand aan de kant! Zeker niet bij opleiding en werk. Alle talenten in Drenthe worden benut, zodat iedereen deelneemt aan onderwijs, arbeidsmarkt of samenleving. Daarbij ontwikkelt de Drentse economie zich tot een duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie. Met kansrijke sectoren die passen bij het profiel van Drenthe. Maar ook met aandacht voor de internationale context waarin Drenthe opereert. Voor welvaart én welzijn van alle inwoners van deze provincie!

**Belangrijkste resultaten 2010**

- De Economische Beleidsagenda Drenthe, die in februari van dit jaar is vastgesteld, wordt momenteel uitgewerkt in een Kader voor Economische Investeringen (KEI) en vervolgens in een jaarprogramma 2011. De uitwerking van dit KEI ligt op schema.
- De beleidsdoelen voor respectievelijk Arbeidsmarkt en Onderwijs, Recreatie en Toerisme en Agribusiness zijn vastgelegd in de deelnotities: Aan het werk met kennis, Drentse Agenda Recreatie & Toerisme en Uitvoeringsstrategie Agribusiness. Deze beleidsdoelen zijn in het eerste kwartaal verder uitgewerkt in jaarprogramma's voor 2010 en vervolgens is de uitvoering van start gegaan. Deze notities zijn ook integraal opgenomen in het KEI.
- In september heeft SNN overeenstemming bereikt met het Ministerie van Economische Zaken (EZ) over de afrekening van een aantal oude programma´s en regelingen. Dankzij deze zogenaamde ´packagedeal´ komt er een bedrag van ca. € 22 miljoen beschikbaar dat in de jaren 2011 tot en met 2013 mag worden ingezet voor het onderdeel Transitie van Koers Noord. De SNN bestuurscommissie EZ komt met een voorstel voor de wijze waarop deze middelen ingezet kunnen worden.
- Er zijn veel projecten geïnitieerd. Een groot aantal van deze projecten is te vinden in het overzicht zoals opgenomen bij het onderdeel ontwikkelingen Economie: Drentse projecten EFRO-Pieken in de Delta (PiD)-INTERREG.
- Onze inzet voor wat betreft het verwerven van Interreg-subsidies heeft tot positief resultaat geleid.
- Subsidies zijn verworven voor de INTERREG IV A – projecten, zoals: zeehavenontwikkeling Meppel, logistiek ondernemerschap Drenthe-Groningen, duurzame vliegvelden (Groningen Airport Eelde), wonenprojecten en projecten in NEND.

## Ontwikkelingen

P-4.0 Economie

Voor de lange termijn zien wij de volgende economische trends die invloed hebben op de Drentse economie:

- Voorzichtig herstel van de economie.
- MKB is en blijft de motor van de Drentse economie.
- De beroepsbevolking zal minder groeien en uiteindelijk afnemen als gevolg van ontgroening en vergrijzing. Dit leidt op termijn mogelijk tot krapte op de arbeidsmarkt en binnen bepaalde sectoren.

Naast deze ontwikkelingen spelen ook enkele belangrijke zaken op de korte termijn.

Op dit moment is het Ministerie van Economische Zaken (EZ) bezig met een herijking van het piekenbeleid. Met het piekenbeleid zet EZ in op innovatie in kansrijke economische gebieden. Dit moet leiden tot een ondernemende, concurrerende en innoverende economie. In afstemming met Groningen en Friesland zetten wij in op het tot stand komen van een nieuw noordelijk programma.

De onderhandelingen in noordelijk verband met EZ zijn vlak voor de zomer door IPO gestaakt. IPO en EZ streven er nu naar om de lopende Piekenprogramma's met een jaar te verlengen. Dat betekent waarschijnlijk

ook dat er wat extra middelen komen voor Koers Noord. Indien nodig zal er een beroep worden gedaan voor de cofinanciering op de dynamische cofinancieringreserve.

De strategische agenda voor Noord Nederland krijgt uitvoering via de uitvoeringsprogramma's Koers Noord (2006-2010 en eventueel vervolg daarop), OP EFRO Noord-Nederland (2007-2013), de Interreg programma's en het provinciaal Meerjaren Programma voor het landelijk gebied (pMJP)..De Noordelijke ruimtelijk-economische programma's OP-EFRO Noord-Nederland en Koers Noord (Pieken in de Delta) zijn nu zo goed als uitgeput.

**Drentse projecten EFRO-PiD-INTERREG**

Door GS en SNN gehonoreerde Projecten (* 1000)

| | Project | Indiener | Totaal | EFRO | Drenthe | wv VES | Overig |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| **OP EFRO** | Atalanta De Verbinding | Gemeente Emmen | 40.000 | 13.700 | 6.800 | 2.000 | 4.800 |
| | API | Stichting API | 3.740 | 1.230 | 115 | 115 | |
| | Intensivering Promotie Drenthe | Marketing Drenthe | 9.308 | 4.188 | 294 | | 294 |
| | Rev. Bahco fase 3 | Gemeente Emmen | 12.110 | 4.000 | 850 | 850 | |
| | Rev. De Wieken fase 2b | Gemeente Hoogeveen | 6.100 | 1.800 | 800 | 800 | |
| | TT Institute | Drenthe College | 1.972 | 790 | 100 | | 100 |
| | Kennisknooppunt Polymeren | Stenden | 2.470 | 998 | 250 | 250 | |
| | Geopark de Hondsrug | Drents Plateau | 2.135 | 960 | 426 | 163 | 258 |
| **PiD** | SKA Noord Nederland | Astron | 9321 | 3183 | 1364 | 1164 | |
| | Rubberafdichting | Ruma Rubber | 2283 | 513 | 513 | 513 | |
| **PiD claims** | Wenckebach 2 | Lavoisier | 2997 | 773 | 200 | 200 | |
| | SAWA | | | 1211 | 404 | | 404 |
| | Projectbureau Waterallianties | St. Waterallianties | 4481 | 2574 | 330 | | 330 |
| | CCC | | 11376 | 2846 | 500 | 500 | |
| **INTERREG** | NEND energieproject | Groningen | 7540 | 3390 | 649 | | 649 |
| | Blueport Meppel* | Gemeente Meppel | 470 | 235 | 85 | 40 | |

* Blueport Meppel is als project goedgekeurd, alleen de wijziging in 'lead partner' moet nog goedgekeurd worden.

De meest recente cijfers over de Drentse arbeidsmarktregio zijn te vinden in de 'Basisset regionale arbeidsmarktinformatie' van UWV WERKbedrijf van juli 2010. Hierin wordt onder meer gemeld dat:
- Het aantal bij UWV WERKbedrijf ingeschreven werkzoekenden (NWW-ers) in Drenthe gestegen is met 5% in vergelijking met juli 2009. Landelijk is de stijging over dezelfde periode 2%. Het aantal NWW-ers in de arbeidsmarktregio Drenthe is 15.863, dat is 7,6% van de beroepsbevolking (landelijk: 6,4%).
- Na langdurige stijging bereikt de werkloosheid in Drenthe een piek in februari. Sinds februari is de werkloosheid gedaald met 10%.
- De stijging van de werkloosheid in het afgelopen jaar doet zich voor in alle leeftijdscategorieën. De verschillen tussen de leeftijdscategorieën zijn niet groot.
- Het aantal openstaande vacatures in Drenthe stijgt evenals in Nederland. Ten opzichte van juli 2009 is het aantal vacatures in Drenthe gestegen met 57% naar 1.418. Het gaat voornamelijk om banen in de verzorgende en dienstverlenende sector, techniek en industrie.

De inzet op het vlak van onderwijs en arbeidsmarkt loopt goed. Zo is er onder andere een regionale arbeidsmarktconferentie georganiseerd, is bijgedragen aan het behoud van een provinciebrede infrastructuur van leerwerkloketten en is een pilootproject voor 'een leven lang leren' in het Drentse bedrijfsleven ontwikkeld. Verder is ingezet op verbetering van het arbeidsmarktonderzoek en de doorontwikkeling van de Regiegroep Kennis en Arbeidsmarkt.

De derde IAD-tender is begin dit jaar van start gegaan en was weer succesvol. Er zijn in totaal 82 aanvragen ingediend en beoordeeld door de leden van de provinciale beoordelingscommissie.

Van deze 82 zijn 23 aanvragen gehonoreerd. Voor deze tender zijn ook middelen bijgedragen door Klimaat en Energie, Onderwijs en Arbeidsmarkt, landbouw structuur versterking en cultuur omdat het IAD-budget uit VES niet toereikend was. De ondernemers die subsidie hebben gekregen zijn inmiddels van start met de uitvoering.

**P-4.1 Toerisme en recreatie**

De hedendaagse toerist wordt steeds kritischer en zijn behoeften worden steeds specifieker. Het aanbod moet steeds meer toegesneden zijn op specifieke doelgroepen en voldoen aan de marktvraag. Een toeristisch recreatief totaalproduct bestaat uit onder andere accommodaties, voorzieningen, cultuur, natuur en landschap en goed gastheerschap. Om in de toekomst te kunnen voldoen aan de toenemende kwaliteitseisen van de toerist, moet de sector adequaat blijven inspelen op deze ontwikkelingen. Dit vraagt om focus op kennis en innovatie gericht op toegevoegde waarde, financiële ruimte, maar ook fysieke ruimte.

In het jaarplan 2010 zijn de thema's voor recreatie en toerisme, bijbehorende actielijnen en beoogde uitvoering benoemd. Het TRD doet voor de thema's Kwaliteit ondernemerschap en Ruimte voor ondernemen concrete voorstellen voor de verdere uitwerking van genoemde thema's. Vanuit het Drents Actieprogramma Recreatie en Toerisme (DART) worden bijdragen beschikbaar gesteld als cofinanciering voor de OP EFRO projecten Geopark Hondsrugspoor en het European Tourism Institute en het voor provinciaal Meerjarenprogramma (pMJP) subsidie ingediende project Hunebedden informatievoorziening- en promotie. Bovendien wordt met partijen als de NOM nagedacht over hoe (ver)nieuwe(nde) economische impulsen gegeven kunnen worden aan het totale vrijetijdsproduct Drenthe. Om uiteindelijk beter in te kunnen spelen op de bezoeker en toekomstig bezoeker aan Drenthe wordt momenteel een kwalitatief consumentenonderzoek uitgevoerd.

Door de onverwacht grote aantallen aanvragen heeft het SNN een achterstand opgelopen bij de afhandeling van subsidieaanvragen voor de STINAT. Niet alle aanvragen worden gehonoreerd gelet op het bereiken van het subsidieplafond.

PS hebben voor het zomerreces besloten de Marketing en promotie van Drenthe voor de periode 2011-2014 te continueren. De uitvoering ligt, net als voorgaande jaren, bij Marketing Drenthe.

Voor de uitvoering van het Transitieplan Veenhuizen 2018 is het essentieel dat Veenhuizen een plek in de (nieuwe) Rijksagenda's voor de ruimtelijk-economische ontwikkeling krijgt, waarbij gedacht wordt aan het MIRT. Ook zijn er initiatieven genomen om Veenhuizen opgenomen te krijgen in de Rijksstructuurvisie voor het Cultureel Erfgoed.

**P-4.2 Landbouw**

Wijziging van het Europees landbouwbeleid, wereldwijde voedselzekerheid en het gebruik van agrarische grond- en reststoffen als alternatief voor petrochemische grondstoffen en energie geven kansen om vernieuwingen in de agribusiness door te voeren en activiteiten te clusteren.
Door de hervorming van het Europese landbouwbeleid (GLB) staan onze belangrijkste agroclusters (zuivel, suiker en zetmeel) onder druk. De resultaten van de Health Check van het Europees landbouwbeleid geven aan dat de agrarische productie moet voldoen aan tal van maatschappelijke eisen op het gebied van voedselveiligheid en -kwaliteit, dierenwelzijn en milieu.
De verwachting is dat ook het EU-beleid ten aanzien van natuur (Natura2000), bodem en de uitwerking van de Kaderrichtlijn Water grote gevolgen zullen hebben voor de bedrijfsvoering op primaire bedrijven.
De landelijke inzet is nauw verbonden met het de uitkomst van de herziening van de Europese begroting in relatie tot de toekomst van het GLB. Onzeker is in hoeverre er vanuit het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit middelen bestemd blijven voor plattelandsbeleid.
Zowel de huidige gemiddelde bedrijfsomvang als de gang van zaken rond bedrijfsopvolging wijzen op een verdere schaalvergroting. Het huidige aantal bedrijven zal daarbij in de komende decennia mogelijk worden gehalveerd. Schaalvergroting is vanuit ondernemersperspectief vooral een manier om de kostprijs te verlagen

en daardoor de concurrentiepositie veilig te stellen. Een bijkomend effect is dat schaalvergroting heeft bijgedragen aan technologische vernieuwing. Dat heeft de Drentse landbouw t.o.v. het buitenland een technische voorsprong opgeleverd.
De geschetste ontwikkelingen maken dat het voor ondernemers complexer wordt. De kwaliteit van het ondernemerschap wordt daarom een steeds belangrijkere factor in de bedrijfsvoering.

Met ingang van 2010 zijn er voor landbouw structureel middelen op de begroting beschikbaar gekomen voor projecten die bijdragen aan de verbetering van de financiële positie van het landbouwbedrijfsleven en de vergroting van de toegevoegde waarde in de agrisector in Drenthe.
Door de bezuinigen zullen vanaf 2011 de ambities die in de Uitvoeringsstrategie Agribusiness zijn genoemd enigszins moeten worden bijgesteld. We verwachten de sector, die vanaf 2013 ook te maken zal krijgen met bezuinigingen op subsidies vanuit het Europese landbouwbeleid, te kunnen ondersteunen naar een duurzamere landbouw met voldoende kracht om de concurrentie internationaal aan te kunnen. Dit doen we door in de uitvoering te focussen op biobased economy, verduurzamen glastuinbouwketen, sensortechnologie en innovatie en ondernemerschap èn extra in te zetten op het zoeken naar externe cofinanciering.

In de afgelopen periode is de structuurversterking van de Glastuinbouw in de regio rond Emmen van start gegaan. Hiervoor zijn middelen beschikbaar gesteld. Voor het project bodem sensor systeem is een bijdrage uit de laatste IAD-tender verstrekt. Verder is de haalbaarheidsstudie naar agroparken afgerond en zijn een aantal landbouwprojecten vanuit het pMJP ondersteund.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

### P-4.0 Economie

| **Afwijkingen op prioriteiten van 2010.** | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 4.1 Omvorming Drentse economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie | Status: Groen<br>Geen afwijkingen |
| 4.2 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | Status: Groen<br>Geen afwijkingen |

### P-4.1 Toerisme en recreatie

| **Afwijkingen op prioriteiten van 2010.** | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 4.3 Structuur-versterking sector recreatie en toerisme. | Status: Oranje<br>De aanlevering van passende en concrete uitvoeringsplannen zoals voorzien in 2010 heeft vertraging opgelopen. Besluitvorming vindt in het 4$^{e}$ kwartaal 2010 plaats. |

### P-4.2 Landbouw

| **Afwijkingen op prioriteiten van 2010.** | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |

| | |
|---|---|
| 4.4 Duurzame structuur - versterking land- en tuinbouw (volledige keten) | Status: Groen<br>Geen afwijkingen |

**Financieel overzicht prioriteiten**

| Programma 4 Kennis wérkt | 1<br>Realisatie 2009 | 2<br>Primitieve begroting 2010 | 3<br>Begroting 2010 na wijziging | 4<br>Realisatie 2010 | 5<br>Verwacht resultaat 2010 |
|---|---|---|---|---|---|
| P4.02 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | -100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P4.02 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | 1.118.554 | 5.710.000 | 753.522 | 375.459 | 753.522 |
| P4.04 Structuurversterking recreatie en (zorg)toerisme | 128.856 | 1.000.000 | 1.000.000 | 74.263 | 1.000.000 |
| P4.06 Risicofinanciering MKB | 1.000.000 | 0 | 1.000.000 | 1.000.000 | 1.000.000 |
| **Totaal prioriteiten** | 2.147.410 | 6.710.000 | 2.753.522 | 1.449.722 | 2.753.522 |

**Toelichting afwijking 2e bestuursrapportage**
Geen afwijkingen.

## Wat doen we nog meer?

| Product | Afwijkingen/voortgang |
|---|---|
| Deelnemingen nutsfuncties | Geen afwijkingen |
| Overige deelnemingen | Geen afwijkingen |
| Marketing en promotie | Geen afwijkingen |
| Economische ontwikkeling Veenhuizen | Geen afwijkingen |
| Subsidieregeling investeringssteun jonge agrariërs (2008-2011) | Geen afwijkingen |

## Agenda.

**Geactualiseerde agenda**.

| Onderwerp | Wanneer | Gerealiseerd |
|---|---|---|
| Statenstuk Marketing en Promotie, evaluatie en hoe nu verder? | begin 2010 | Vastgesteld |
| Uitvoeringsprogramma's (Een en ander gebaseerd op de Economische Agenda) | begin 2010 | Verwacht 3e /begin 4e kwartaal |
| Herstructureringsprogramma bedrijventerreinen (PHP) | medio 2010 | Vastgesteld door GS |
| Evaluatie STINAT | 2e of 3e kwartaal 2010 | 22 september BFE |

## Wat heeft het gekost?

**Programma 4 Kennis wérkt**

| | Product/prioriteit | 1<br>Realisatie 2009 | 2<br>Primitieve begroting 2010 | 3<br>Begroting 2010 na wijziging | 4<br>Realisatie 2010 | 5<br>Verwacht resultaat 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 2.247.410 | 6.710.000 | 2.753.522 | 1.449.722 | 2.753.522 |
| | P-4.0 Economie | 12.393.131 | 2.301.013 | 9.299.643 | 2.519.895 | 9.299.643 |
| | P-4.1 Toerisme en recreatie | 2.817.680 | 1.219.260 | 1.178.560 | 1.180.655 | 1.178.560 |
| | P-4.2 Landbouw | 180.000 | 1.180.000 | 1.171.000 | 600.273 | 1.171.000 |
| | **Apparaatskosten** | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | **Totaal** | 17.638.221 | 11.410.273 | 14.402.725 | 5.750.545 | 14.402.725 |
| Baten | Prioriteiten | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-4.0 Economie | 204.096.699 | 632.570 | 2.073.370 | 2.616.451 | 2.073.370 |
| | P-4.1 Toerisme en recreatie | 1.617 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-4.2 Landbouw | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | **Totaal** | 204.198.316 | 632.570 | 2.073.370 | 2.616.451 | 2.073.370 |
| **Saldo** | | -186.560.095 | 10.777.703 | 12.329.355 | 3.134.095 | 12.329.355 |

Toelichting afwijking 2e bestuursrapportage

Lasten

P-4.0 Economie

Versterking Economische Structuur

In totaal is € 8.464.212,-- beschikbaar voor Versterking Economische Structuur over 2010. In het eerste kwartaal van 2010 is € 4,5 miljoen beschikt. Het grootste deel hiervan betreft de projecten Sensor City (€ 1,5 miljoen) en Stimuleringsregeling Natuurlijk Drenthe (tranche 2010 van € 1,7 miljoen). Zie ook de tabel met Drentse projecten EFRO-Pieken in de Delta bij het onderdeel Ontwikkelingen Economie, waar alle door ons en SNN gehonoreerde projecten staan opgesomd.

Daarnaast zitten er nog projecten in de pijplijn die in het laatste kwartaal van dit jaar volgens verwachting tot verplichtingen zullen leiden. Dit betekent dat de beschikbare middelen voor 2010 inmiddels nagenoeg geheel zijn vastgelegd in projecten.

Reparatie naar aanleiding van de Voorjaarsnota 2009.

In deze Voorjaarsnota is aangegeven dat om een duurzaam financieel evenwicht te realiseren de programma's van Kennis Werkt, Klimaat & Energie, Landbouw structuurversterking en toerisme structuurversterking voortaan direct structureel ten laste van de reguliere exploitatie gebracht moeten worden. Dat moet voor Kennis Werkt voor 2014 nog gerepareerd worden. Nadeel € 2,7 miljoen.

Baten

Toelichting niet van toepassing

# Programma 5. Leefomgeving

## Missie

Wij willen de positie van Drenthe als aantrekkelijke regio voor wonen, werken en recreëren in een mooie, schone en sociaal veilige leefomgeving verder versterken. Wij gaan de provincie nationaal, maar ook internationaal profileren door deze hoogwaardige kwaliteiten nadrukkelijker te presenteren. Bij het ontwikkelen van projecten staat voorop het beginsel van het vergroten van de synergie tussen de in het collegeprogramma genoemde kernwaarden. Een voorbeeld daarvan is de samenhangende benadering voor zogeheten groen-blauwe diensten. Wij willen een voortrekkersrol vervullen bij de ontwikkeling van kennis en innovatie rond klimaat en energie. Wij nemen het voortouw bij de afstemming van ruimtelijke vraagstukken rond klimaat en energie. Meer dan tot nu toe zullen wij milieugezondheid en duurzaamheid hanteren als wegingsfactoren in het provinciaal beleid. Ter bescherming en ontwikkeling van de Drentse bodem stellen wij een integraal beleidsplan op voor de ondergrond, evenals een innovatieve visie op het grondwaterbeheer.

**Belangrijkste resultaten 2010**

- In samenwerking met de Stichting Urgenda is medio april een duurzaamheidstour door Drenthe georganiseerd.
- Klimaat en energie: eind april is in Rolde de vierdaagse conferentie Grounds for Change gehouden.
- De klimaatcontracten zijn door ons vastgesteld. Bij tien van de twaalf gemeenten is het contract door het college van burgemeester en wethouders vastgesteld.
- Externe Veiligheid: in het voorjaar 2010 is, op basis van het jaarverslag 2009, een evaluatie op te behalen einddoelen 2010 gemaakt.
- De ontwerpstructuurvisie ondergrond is vastgesteld.
- Met de ondertekening van het convenant bodemontwikkelings-beleid en aanpak spoedlocaties richt de bodemsaneringsoperatie zich exclusief op de aanpak van de 235 spoedlocaties.
- Het Regionaal Waterplan is vastgesteld als onderdeel van de Omgevingsvisie van de provincie Drenthe.
- In 2010 is een start gemaakt met de Bestuursrapportages van de waterschappen op basis van de nieuwe Waterwet.
- Voor de grondwaterbeschermingsgebieden van de WMD worden gebiedsdossiers opgesteld. In de gebiedsdossiers gaat de provincie meer uit van een risicogerichte benadering.
- De verwachting is dat via een spoedweg de verantwoordelijkheid voor de muskusrattenbestrijding per 1 januari 2011 overgaat naar de waterschappen.
- Tijdens het symposium biodiversiteit is het boek ‘Natuur in Drenthe gepresenteerd.
- De versnelde inrichting Eelder- en Peizermade rond het Leekstermeer is dit jaar volop in uitvoering en wordt eind 2011 afgerond.
- Voor het Dwingelderveld zijn de plannen voor een verbeterde inpassing van de A28 vastgesteld.
- In het kader van het pMJP is de provinciale rapportage Mid Term Review verschenen. Gebleken is dat Drenthe goed op schema ligt.
- Kleine gebieden zijn van de EHS-kaart gehaald, hiermee zijn de negatieve gevolgen van de ammoniakbelasting voor de landbouw beperkt.
- In het gebied Torenveen-Hunze is de combinatie van natuurontwikkeling, landbouwstructuurversterking en de aanleg van wandel- en fietspaden aanbesteed. De uitvoering kan starten.
- De plannen voor het noordelijk deel van de robuuste verbindingszone tussen Sallandse heuvelrug en het Drents plateau zijn in concept gereed.

## Ontwikkelingen

**P-5.0 Waterhuishouding**

Uitvoering het Deltaprogramma

In de loop van het voorjaar heeft de organisatie van de uitvoering het Deltaprogramma verder vorm gekregen. De provincie Drenthe is bestuurlijk vertegenwoordiger van het IPO in het zoetwaterprogramma. De zoetwaterwatervoorziening uit het IJsselmeer is van groot belang voor onze landbouw. Bovendien ligt er een kans om onze visie met betrekking tot het grondwaterbeheer te koppelen aan het vraagstuk van de watervoorziening. Naar verwachting krijgen wij vaker te maken met perioden met droogte door klimaatverandering. Naast behoud van de wateraanvoer kunnen wij de mogelijkheden van water vasthouden benutten om deze perioden te overbruggen

Muskusrattenbestrijding

Drenthe en Overijssel hebben de muskusrattenbestrijding met de betrokken waterschappen vastgelegd in een overeenkomst. Deze is van kracht tot 1 januari 2012. Het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties geeft in de ‘ meicirculaire’ aan dat Drenthe voor de muskusrattenbestrijding in 2011 wordt gekort met € 1,4 miljoen. Daarnaast is van belang dat de wet, via een spoedwet wordt gewijzigd, waardoor de muskusrattenbestrijding wordt opgedragen aan de waterschappen. Het is op dit moment onduidelijk of deze wet op 1 januari 2011 daadwerkelijk in werking treedt. In de loop van 2011 zal, indien er geen uitzicht is op wettelijke overdracht, opnieuw een overeenkomst moeten worden gesloten met tussen de provincies Overijssel, Drenthe en de betrokken waterschappen.

Nieuwe waterwet

In 2010 is een start gemaakt met de Bestuursrapportages van de waterschappen op basis van de nieuwe Waterwet. Hiermee geven wij invulling aan de andere rol van de provincies als het gaat om het toezicht op de waterschappen. Nog meer dan in het verleden wordt een proactieve opstelling gevraagd die is gericht op de operationalisering van het nationale en regionale waterbeleid. Het toezicht op de waterschappen moet zich daarbij meer gaan richten op bestuurlijke verantwoordelijkheden en zal zich meer gaan toespitsen op de verbindende rol die de provincie heeft tussen sectoraal waterbeleid en integrale gebiedsontwikkeling. In 2010 wordt een pilotrapportage opgesteld in samenwerking met de provincies Overijssel en Groningen.

Innovatieve grondwatervisie

Voor de uitwerking van de Innovatieve grondwatervisie wordt eind 2010 een waterbalans opgesteld.

**P-5.1 Milieubeleid**

Milieuplanologie

Medio april is, in samenwerking met de Stichting Urgenda, een duurzaamheidstour door Drenthe georganiseerd. In drie dagen/avonden zijn 18 duurzame locaties / discussies bezocht. Het aantal deelnemers op de locaties varieerde van 10 tot circa 80 (prijsuitreiking duurzame boer in Een). Het belangrijkste resultaat van de tour is dat Drenthe zich op de kaart heeft gezet met koplopers op het gebied van duurzaamheid. Koplopers werden naar voren geschoven en in contact gebracht met geïnteresseerden. Verder is er veel kennis vergaard over koplopers, netwerken zijn vergroot en er is inhoudelijk gediscussieerd op de bezochte locaties en in een tweetal speciale belegde bijeenkomsten: in Witteveen over groen gas en in Hoogeveen over Nieuwe energie in Drenthe.

**P-5.2 Bodem**

Bodemsanering

In de 1e Bestuursrapportage 2010 hebben wij aangegeven dat wij voor de uitvoering van het Meerjarenprogramma bodemsanering 2010-2014 een tekort verwachten van € 5,84 miljoen. Dit tekort gaan wij als provincie voorfinancieren. De verwachting is dat wij op termijn de voorfinanciering terugontvangen.

Inmiddels hebben wij op basis van huidige inzichten de meerjarenraming bijgesteld. Hieruit blijkt dat het tekort gedaald is naar € 5,25 miljoen. Deze daling wordt verklaard doordat enerzijds de lasten 2010-2014 naar beneden zijn bijgesteld en anderzijds doordat de gemeenten financieel bijdragen.

Ondergrond
Inmiddels heeft het rijk voorkeurslocaties voor opslag van $CO_2$ aangewezen, waaronder het gasveld Eleveld ten zuiden van Assen. Op basis van de in deze structuurvisie ondergrond afgewogen provinciale belangen bestaat tegen deze locatie geen ruimtelijk bezwaar. In noordelijk verband loopt er een communicatietraject met burgers over opslag van $CO_2$. Mogelijk komt er een Europese verplichting voor 'geologische eindberging' van nationaal radioactief afval. Beleidsbeïnvloeding zal de nodige aandacht vragen. Wij zijn in IPO-verband bestuurlijk trekker evenals in Europees verband. Opslag is strijdig met het beleid in de ontwerp-Structuurvisie ondergrond.

Duurzame bollenteelt in Drenthe
De leliebollensector heeft in Drenthe een duurzame omslag gemaakt in het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. De huidige opdracht 'monitoring milieuprestaties' loopt door tot en met 2010. Verdere stimulering of begeleiding vanuit/via de provincie wordt niet nodig geacht.

**P-5.5 Natuur en Landschap**
Motie 2010-15: verlenging ontgrondingsvergunningen
Motie betreft het verlengen van de werkingsduur van bestaande ontgrondingsvergunningen vanwege de recessie en de daaruit voortvloeiende stagnatie van de afzet van zandwinbedrijven. Op 1 januari 2011 loopt de vergunning van 1 zandwinbedrijf (dieptewinning) af. Verder zijn er 3 vergunningen voor oppervlakkige winningen die aflopen op 1 april 2011. Dit betreft landbouwkundige verbeteringen en 1 vervening. De verwachting is dat deze 3 laatste zijn afgerond voor 1 april 2011. Verlenging is dan niet aan de orde. Voor wat betreft de (beoogde) verlenging van de dieptewinning geldt dat deze door de vergunninghouder moet worden aangevraagd. Vervolgens wordt dan, na vooroverleg, de wettelijke procedure doorlopen.

Motie 2010-18: Landschap
In de uitvoeringsagenda van de realiseringsstrategie wordt nadrukkelijk aandacht besteed aan de kwaliteit en diversiteit van het Drentse landschap. Daarbij zal het landschap, als onderdeel van het totaal aan kernkwaliteiten, worden geoperationaliseerd op dezelfde wijze als bij het cultuur historisch kompas (CHW).

Motie 2010-28: Sociaal economische vitalisering van het platteland. Versterking landelijk gebied.
Voor specifieke aanvragen in het kader van de sociaal economische vitalisering en de versterking van de structuur van het landelijk gebied is vanuit de reserve Dynamische Cofinanciering € 25 miljoen ter beschikbaar.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

## P-5.0 Waterhuishouding

| **Afwijkingen op prioriteiten van 2010.** | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 5.1 Realisatie wateropgave | Status: Oranje<br>Groen-blauwe diensten<br>Voor groen-blauwe diensten wordt geen aparte regeling gemaakt, maar wij willen de middelen combineren met het SNL akkervogelbeheer. Hiermee worden in de bestaande maatregelpakketten meerdere doelstellingen, biodiversiteit en waterkwaliteit gerealiseerd. De begrenzingen van de akkervogelkerngebieden worden dusdanig gekozen (richting de beekdalen) |

| | |
|---|---|
| | dat met de pakketten aan de biodiversiteits- en waterkwaliteitsdoelstellingen kan worden voldaan. |
| 5.3 Vergroten waterbewustzijn | Status: Groen<br>Geen afwijkingen. |
| 5.4. Opstellen Innovatieve visie grondwater | Status: Oranje<br>Planning is bijgesteld in verband met de afronding van de Omgevingsvisie. Na de zomer wordt gestart met de uitwerking van de innovatieve grondwatervisie. Gestart wordt met een nadere onderbouwing van de visie door middel van een waterbalans studie. In 2011 volgt de verdere uitwerking van de visie. |
| 5.5 Versterken proces samenwerking alle partijen binnen waterketen | Status: Groen<br>Geen afwijkingen. |

## P-5.1 Milieubeleid

| **Afwijkingen op prioriteiten van 2010.** | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving. | Status: Groen<br>Geen afwijkingen. |
| 5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | Status: Groen<br>Het rijk heeft besloten dat de status koplopergebied voor het Energie Akkoord Noord Nederland (EANN)-gebied niet per Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) zal worden geregeld. In deze AMvB zou voor het EANN-gebied voor nieuwbouwwoningen een Energieprestatiecoëfficiënt (EPC) gaan gelden van 0,5 in plaats van de landelijk geldende EPC van 0,6. Hierdoor verschuift voor de uitvoering van het 100.000 woningenplan de focus meer van 'nieuwbouw' naar 'bestaande bouw'. |
| 5.14 Uitvoerings-programma Luchtkwaliteit en geluidhinder | Status: Groen<br>Geen afwijkingen. |
| 5.15 Uitvoerings-programma Externe Veiligheid | Status: Groen<br>Geen afwijkingen. |

## P-5.2 Bodem

| **Afwijkingen op prioriteiten van 2010.** | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 5.6 Opstellen integraal beleidsplan ondergrond | Status: Groen<br>Geen afwijkingen. |
| 5.7 Actualiseren bodemkaart | Status: Groen<br>Geen afwijkingen. |
| 5.8 Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving | Status: Groen<br>Geen afwijkingen. |
| 5.10 Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater | Status: Groen<br>Geen afwijkingen. |
| 5.11 Gebiedsgerichte grondwaterbescherming | Status: Groen<br>Geen afwijkingen. |

## P-5.3 Vergunningverlening

| Afwijkingen op prioriteiten van 2010. | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 5.16 Inpassen veranderende EU- en nationale wetgeving | Status: Groen<br>Het proces om te komen tot een breed gedragen visie voor het TT-circuit en omgeving is in volle gang. De planning is erop gericht dat eind oktober 2010 een beslisrijpe visie gereed is inclusief een set maatregelen om de geluidhinder in het gebied te laten afnemen, inclusief een set aan maatregelen om de kwaliteit in het gebied te verhogen en inclusief een set aan spelregels die betrekking hebben op de onderlinge communicatie en op de toekomstige samenwerking tussen partijen. |

## P-5.4 Handhaving

| Afwijkingen op prioriteiten van 2010. | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 5.17 Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen | Status: Groen<br>Geen afwijkingen. |

## P-5.5 Natuur en Landschap

| Afwijkingen op prioriteiten van 2010. | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 5.18.A Uitwerken aanbevelingen symposium Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe (2007) | Status: Groen<br>Medio 2010 is het boek 'Natuur in Drenthe, zicht op biodiversiteit' gereed gekomen. Hiermee is prioriteit 5.18.A afgerond. Het boek bevat veel informatie en kennis over de flora en fauna in Drenthe en geeft zicht op de resultaten van natuurbeleid. Algemene conclusie is dat biodiversiteit in Drenthe in natuur- en bosgebieden redelijk stabiel is, maar daarbuiten nog steeds wordt bedreigd. De resultaten van het onderzoek zullen wij betrekken bij de regievoering en kwaliteitsborging in het kader van de Provincie Nieuwe Stijl. |
| 5.18.C Voorfinanciering beheerplannen Natura 2000 | Status: Oranje<br>De planning van de publicatie van de ontwerpplannen wijkt af van de oorspronkelijke (publicatie van alle plannen in 2010). De reden is dat wij voor de stikstofparagraaf afhankelijk zijn van landelijke voortgang: Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) en van de publicatie van de aanwijzingsbesluiten door LNV. De verwachting dat die besluiten pas eind 2010 bekend gemaakt worden, evenals de PAS. De uitkomsten van de PAS moeten nog in de beheerplannen worden uitgewerkt. Dit betekent dat de eerste ontwerpbeheerplannen pas op z'n vroegst medio 2011 in procedure gebracht kunnen worden. |

## P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP)

| Afwijkingen op prioriteiten van 2010. | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 5.2 Bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | Status: Groen<br>Geen afwijkingen. |
| 5.9 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | Status: Groen<br>Geen afwijkingen. |
| 5.19 Versnelde aankoop en inrichting van EHS | Status: Oranje<br>Uit de Mid Term Review (MTR) pMJP blijkt dat de rijksbudgetten voor grondverwerving ontoereikend zijn (zie P-5.6). De verwachting is dat dit financieringsvraagstuk niet op korte termijn wordt opgelost. Binnen het pMJP zal sterk geprioriteerd moeten worden als het gaat om verwerving EHS, inrichting EHS en verdrogingsbestrijding. De ambitie om te komen tot een versnelde realisatie van de EHS van de opgave tot 2018 wordt niet gehaald. |
| 5.20 Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | Status: Groen<br>Vanuit het klimaatfonds is een overeenkomst gesloten met het Groenfonds en er is een storting gedaan van € 750.000,--. Het Groenfonds zal met dit geld de aanleg van 150 ha klimaatsbossen realiseren in Drenthe. De eerste 5 ha klimaatsbos is reeds aangelegd en diverse aanvragen in in behandeling met een totale oppervlakte van 55 ha. |
| 5.24 Gebiedsprogramma Agenda voor de Veenkoloniën. | Status: Groen<br>Geen afwijkingen. |
| 5.25 Realisatie Tusschenwater | Status: Groen<br>De mer-procedure is vertraagd met drie maanden, waardoor ook de planologische procedure vertraagt. Dit betekent dat de realisatie van Tusschenwater fase1 pas gereed is in 2011. |
| 5.26 Ontsnippering | 1) Samenhangende inrichting EHS en knelpunten bij A28, spoor en overige wegen. Status: Groen<br>2 Jaarlijks oplossen van 5 -10 knelpunten EHS bij provinciale wegen. Status: oranje. In plaats van 5 -10 knelpunten wordt 1 knelpunt opgelost.<br>3) Oplossen knelpunten EHS bij gemeentelijke wegen. Status: Oranje. Voorlichting over knelpunten en oplossingen is uitgevoerd binnen verkeersconvenanten gemeenten. Er zijn uit dit proces geen faunapassages naar voren gekomen die in gemeentelijke werkzaamheden uitgevoerd kunnen worden. |
| 5.27 Havelte-Oost | Status: Groen<br>De realisatie van een dagrecreatievoorziening op de Havelterberg en een educatiecentrum/ schaapskooi starten dit najaar en zijn gereed begin 2011. |
| 5.28 Runde | Status: Groen<br>Brug N379 gereed aanbesteding 1e deel kruising Runde met Emmer-Compascuum in najaar 2010, verwerving laatste hectares grond voor EVZ verloopt heel moeizaam. |
| 5.29 Bargerveen | Status: Groen<br>Eerste bedrijf aangekocht, verplaatst naar Ruinen, nummer twee is in onderhandeling. Opstellen inrichtingsplan loopt, Grontmij heeft onderzoek in opdracht van waterschap afgerond. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 5. Leefomgeving | 1<br>Realisatie 2009 | 2<br>Primitieve begroting 2010 | 3<br>Begroting 2010 na wijziging | 4<br>Realisatie 2010 | 5<br>Verwacht resultaat 2010 |
|---|---|---|---|---|---|
| P5.01 Opgaven voor wateroverlast en watertekort, realisatie waterwinbergingsgebieden en combineren " | 48.322 | 750.000 | 750.000 | 10.500 | 10.500 |
| P5.02 Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | 300.000 | 465.000 | 465.000 | 126.025 | 465.000 |
| P5.07 Actualisering bodemkaart | 132.470 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.09 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | 0 | 69.000 | 69.000 | 55.859 | 69.000 |
| P5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving | 182.361 | 430.000 | 355.000 | 347.425 | 355.000 |
| P5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | 6.900.014 | 13.850.000 | 5.950.731 | 4.410.120 | 5.700.731 |
| P5.14 Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit | 34.082 | 75.000 | 75.000 | 55.571 | 75.000 |
| P5.15 Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid | 157.501 | 150.000 | 150.000 | 29.528 | 150.000 |
| P5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving | 152.569 | 0 | 0 | 1.976 | 0 |
| P5.17 Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen | 151.596 | 238.750 | 170.000 | 62.651 | 170.000 |
| P5.18 Uitwerken aanbevelingen symposium "Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe" | 182.046 | 0 | 0 | -22.599 | 0 |
| P5.19 Versnelde aankoop en inrichting van Ecologische Hoofdstructuur | 2.112.500 | 112.500 | 112.500 | 0 | 112.500 |
| P5.20 Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | 350.000 | 350.000 | 350.000 | 350.000 | 350.000 |
| P5.22 Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen | 600.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.23 Vitaal Platteland | 631.251 | 1.025.000 | 250.000 | 239.097 | 250.000 |
| P5.24 Herijking ontwikkelingsperspectief Veenkoloniën | 200.990 | 200.000 | 200.000 | 175.000 | 200.000 |
| P5.25 Realisatie Tussenwater | 0 | 1.000.000 | 1.000.000 | 0 | 1.000.000 |
| P5.26 Ontsnippering | 0 | 270.000 | 270.000 | 16.000 | 270.000 |
| P5.27 Havelte Oost | 0 | 700.000 | 700.000 | 0 | 700.000 |
| P5.28 Runde | 0 | 275.000 | 275.000 | 0 | 275.000 |
| P5.29 Bargerveen | 0 | 1.150.000 | 1.150.000 | 0 | 0 |
| **Totaal prioriteiten** | 12.135.702 | 21.110.250 | 12.292.231 | 5.857.151 | 10.152.731 |

<Financiële toelichting op prioriteiten.>

Toelichting afwijking 2e bestuursrapportage
P5.01 Opgaven voor wateroverlast en watertekort, realisatie waterwinbergingsgebieden en combineren "blauwe en groene diensten"
Voorgesteld wordt om het restant van € 739.500,-- van het budget 2010 over te hevelen naar 2011 en dan samen te voegen met het pMJP voor het aangaan van 6-jarige overeenkomsten gericht op akkerrandenbeheer. Eind 2010 komen de collectieve plannen voor aan gaan overeenkomsten binnen en begin 2011 worden de overeenkomsten getekend. Hiermee wordt tevens een POP Nu bijdrage (Europees geld) van € 1,47 miljoen zekergesteld.

## Wat doen we nog meer?

| Product | Afwijkingen/voortgang |
|---|---|
| Waterhuishouding | Regionaal waterplan<br>Het Regionaal Waterplan is vastgesteld als onderdeel van de Omgevingsvisie van de provincie Drenthe. In het Regionaal waterplan zijn de doelen opgenomen voor de waterhuishouding en vindt de integratie met het ruimtelijk beleid plaats. Ook is de innovatieve grondwatervisie opgenomen in het Regionaal Waterplan. Na de zomer wordt gestart met de uitwerking van deze visie.<br><br>Sensors and Water<br>Het innovatieproject SAWA (Sensors and Water) krijgt een flinke financiële impuls. Zowel vanuit het Ministerie van Economische Zaken (Pieken in de Delta), het Europees Fonds Regionale Ontwikkeling als de provincies Groningen, Drenthe en Fryslân wordt in totaal meer dan € 4 miljoen geïnvesteerd. SAWA kan een flinke impuls geven aan de kwaliteit en efficiëntie van de drinkwatervoorziening, aan kennisontwikkeling en aan de Noord-Nederlandse (kennis)economie. De marktpositie van vijftien deelnemende partijen wordt ermee versterkt en dat is bevorderlijk voor de economische bedrijvigheid en de uitbreiding van huidige en nieuwe werkgelegenheid. Het project behelst een investering van € 8 miljoen, waarvan de initiatiefnemers zelf de helft bijeenbrengen. |
| Grondwaterbeheer | Innovatieve grondwatervisie<br>Voor de uitwerking van de Innovatieve grondwatervisie wordt eind 2010 een waterbalans opgesteld. |
| Bodemsanering | Versnelde aanpak spoedlocaties: Met de ondertekening van het convenant bodemontwikkelingsbeleid en aanpak spoedlocaties richt de bodemsaneringsoperatie zich exclusief op de aanpak van de 235 spoedlocaties. Er is een plan van aanpak opgesteld voor verdere inventarisatie en aanpak met een programmatische aanpak via de segmenten bedrijven, gemeenten, particulieren en de zogeheten vangnetgevallen. Het plan voorziet een realisering van de doelstelling in 2014. |
| Bodembescherming | Geen afwijkingen. |
| Grondwaterbescherming | Gebiedsdossiers<br>Voor de grondwaterbeschermingsgebieden van de WMD worden gebiedsdossiers opgesteld. In de gebiedsdossiers gaat de provincie meer uit van een risicogerichte benadering. Dit betekent dat de kwetsbaarheid van het gebied en de aard en omvang van de activiteiten en functies bepalend zijn bij het invullen van het beschermingsniveau. Dit leidt tot maatwerk per gebied, waarbij wordt ingezet op het nemen van maatschappelijke verantwoordelijkheid en financiële deelname van alle waterbedrijven in Drenthe in risicoreducerende maatregelen in grondwaterbeschermingsgebieden. Na een eerste proef voor de grondwaterwinning Beilen is voor de overige winningen opdracht gegeven aan een adviesbureau. De gebiedsdossiers wordt voor het eind van jaar opgeleverd. |
| Milieubeleid | Energie Akkoord Noord Nederland<br>Het rijk heeft besloten dat de status koplopergebied voor het Energie Akkoord Noord Nederland (EANN)-gebied niet per Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) zal worden geregeld. In deze AMvB zou voor het EANN-gebied voor nieuwbouwwoningen een Energieprestatiecoefficient (EPC) gaan gelden van 0,5 in plaats van de landelijk geldende EPC van 0,6. Hierdoor verschuift voor de uitvoering van het 100.000 woningenplan de focus meer van ‘nieuwbouw’ naar ‘bestaande bouw’. In opdracht van provinciale staten werken wij aan de oprichting van een Drentse Energie Organisatie (DEO). Deze zal zich gaan bezighouden met kapitaalverschaffing en ‘ontzorgen’. Voor 2010 en 2011 is met |

| | |
|---|---|
| | de gemeenten in Drenthe een gezamenlijke opgave voor de uitvoering op Klimaat en Energiegebied geformuleerd, Deze opgave is per gemeente vastgelegd in een klimaatcontract.<br><br>Milieuplanologie<br>Medio april is, in samenwerking met de Stichting Urgenda, een duurzaamheidstour door Drenthe georganiseerd. In drie dagen / avonden zijn 18 duurzame locaties/discussies bezocht. Het aantal deelnemers op de locaties varieerde van 10 tot ca 80 (prijsuitreiking duurzame boer in Een). Het belangrijkste resultaat van de tour is dat Drenthe zich op de kaart heeft gezet met koplopers op het gebied van duurzaamheid. Koplopers werden naar voren geschoven en in contact gebracht met geïnteresseerden. Verder is er veel kennis vergaard over koplopers, netwerken zijn vergroot en er is inhoudelijk gediscussieerd op de bezochte locaties en in een tweetal speciale belegde bijeenkomsten: in Witteveen over groen gas en in Hoogeveen over Nieuwe energie in Drenthe.<br><br>Externe Veiligheid<br>In het voorjaar 2010 is, op basis van het jaarverslag 2009, een evaluatie op te behalen einddoelen 2010 gemaakt. Over het geheel genomen is de conclusie dat de uitvoering van het programma goed verloopt en wordt een belangrijk deel van de in 2006 gestelde doelen en eindbeelden eind 2010 gerealiseerd. Een aantal zaken dient - mede door vertraging in landelijke beleidsontwikkelingen - in 2011 een vervolg te krijgen in het nieuwe programma 2011-2014. De voorbereidingen voor het opstellen van het Uitvoeringsprogramma 2011-2014 is in de eerste helft van 2010 gestart. Hiervoor zijn gesprekken gevoerd met gemeenten en zijn aandachtspunten voor de periode 2011-2014 geïnventariseerd. Ook voor de komende programmaperiode zijn rijksmiddelen beschikbaar. Naar verwachting zal dit eind 2010 leiden tot een nieuwe samenwerkingsovereenkomst |
| Vergunningverlening | Geen afwijkingen. |
| Natuur en landschap | Geen afwijkingen. |
| Ontgrondingen | Geen afwijkingen. |
| Informatiesysteem landelijk gebied | Geen afwijkingen. |
| Groene wetgeving | Vergunningverlening Natuurbeschermingswet 1998: voor veehouderijbedrijven is er (nog) geen toetsingskader ammoniak. De voorlopige Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) (LNV, juni 2010) biedt hiervoor helaas onvoldoende handvatten. Ook over het beleidskader stikstof Drenthe kon bestuurlijk geen overeen-stemming worden bereikt. Dit betekent dat de vergunningverlening voor veehouderij-bedrijven, anders dan verwacht, nog niet kan worden hervat. |
| Groene instellingen | De Subsidieregeling onderhoud landschapselementen Drenthe wordt nog een keer met 1 jaar verlengd. Dit met het oog op de door provinciale staten gevraagde actualisatie van de Nota landschapsbeheer Drenthe. Voor de uitvoering van de regeling is in 2011 € 375.000,-- nodig. Gezien de krapte in het pMJP-budget zijn keuzes noodzakelijk. |
| Europese subsidies | Geen afwijkingen. |
| Natuur, bos en landschap | Geen afwijkingen. |
| pMJP | Uit de Mid Term Review blijkt dat de provincie Drenthe alle afgesproken prestaties kan realiseren mits het rijk de toereikende budgetten, voornamelijk voor grondverweving, ter beschikking stelt. Dat laatste is niet het geval. Gebleken is dat het grondverwervingsbudget ontoereikend is. Op dit moment worden door ons prioriteringsvoorstellen voorbereid en na onze besluitvorming in oktober 2010 informeren wij meteen daarna provinciale staten. |

## Agenda.

**Geactualiseerde agenda**.

| Onderwerp | Wanneer | Gerealiseerd |
|---|---|---|
| Resultaten Mid Term review pMJP, landelijk en provinciaal | September 2010 | |
| Jaarverslag regietaak | September 2010 | |
| Gebiedsdossiers | December 2010 | |
| Structuurvisie ondergrond | December 2010 | |

## Wat heeft het gekost?

**Programma 5. Leefomgeving**

| | Product/prioriteit | 1<br>Realisatie 2009 | 2<br>Primitieve begroting 2010 | 3<br>Begroting 2010 na wijziging | 4<br>Realisatie 2010 | 5<br>Verwacht resultaat 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 12.135.702 | 21.110.250 | 12.292.231 | 5.857.151 | 10.152.731 |
| | P-5.0 Waterhuishouding | 1.916.739 | 1.720.094 | 2.271.794 | 1.876.160 | 2.271.794 |
| | P-5.1 Milieubeleid | 623.917 | 1.049.941 | 518.941 | 582.237 | 699.167 |
| | P-5.2 Bodem | 6.238.689 | 4.666.673 | 6.518.586 | 3.632.807 | 5.745.286 |
| | P-5.3 Vergunningverlening | 550.674 | 380.540 | 874.956 | 205.611 | 785.678 |
| | P-5.4 Handhaving | 119.976 | 184.380 | 373.508 | 189.071 | 258.508 |
| | P-5.5 Natuur en Landschap | 3.515.240 | 2.958.911 | 3.307.692 | 2.836.423 | 3.307.692 |
| | P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | 28.449.258 | 70.590.816 | 71.331.516 | 19.910.678 | 80.946.821 |
| | **Apparaatskosten** | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | **Totaal** | 53.550.195 | 102.661.605 | 97.489.224 | 35.090.139 | 104.167.677 |
| Baten | Prioriteiten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-5.0 Waterhuishouding | 741.313 | 730.000 | 760.000 | 537.896 | 755.000 |
| | P-5.1 Milieubeleid | 550.199 | 0 | 112.000 | 443.752 | 292.226 |
| | P-5.2 Bodem | 5.107.101 | 3.723.177 | 4.614.790 | 808.158 | 3.817.657 |
| | P-5.3 Vergunningverlening | 495.297 | 313.000 | 313.000 | 343.772 | 373.722 |
| | P-5.4 Handhaving | 62.594 | 0 | 15.416 | 26.785 | 15.416 |
| | P-5.5 Natuur en Landschap | 418.339 | 246.595 | 167.976 | 221.525 | 127.976 |
| | P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | 25.337.212 | 64.667.235 | 64.667.235 | 2.828.917 | 69.818.821 |
| | **Totaal** | 32.712.055 | 69.680.007 | 70.650.417 | 5.210.805 | 75.200.818 |
| **Saldo** | | 20.838.140 | 32.981.598 | 26.838.807 | 29.879.333 | 28.966.859 |

Toelichting afwijking 2e bestuursrapportage

Lasten

P-5.1 Milieubeleid

Leren voor duurzaamheid

Voor het programma Leren voor duurzaamheid ontvangen wij bijdragen van het rijk. Dit jaar hebben wij meer kosten gemaakt dan geraamd. Dit wordt gedekt uit de bijdragen van rijk uit eerdere jaren, ter grootte van € 180.226,--. Aan het einde van het jaar wordt het eventuele restant vervolgens weer op de balans gezet conform de voorschriften van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). Per saldo is dit voorstel budgetneutraal.

*Programma Klimaat en Energie*

Binnen het programma Klimaat & Energie zijn afspraken gemaakt over een bijdrage in RSP Atalanta. Vanuit het programma K&E wordt ten behoeve van RSP Atalanta in 2010 € 250.000,- en in 2011 € 500.000,--. toegevoegd aan de reserve RSP. Dit in overeenstemming met de door provinciale staten vastgestelde Kadernota RSP.

P-5.2 Bodem

Encore conferentie

De provincie Drenthe gaat in samenwerking met de provincies Groningen en Frieslân een conferentie organiseren. De genoemde partners dragen hier in totaal € 10.000,-- aan bij. Per saldo is dit voorstel budgetneutraal.

Bodemsaneringsprojecten

Wij verwachten in 2010 € 776.300,-- minder te besteden aan bodemsaneringsprojecten. Dit wordt verklaard doordat de uitvoering van een aantal projecten pas volgend jaar plaats gaat vinden. Als gevolg hiervan verwachten wij lagere ontvangsten van derden ter grootte van € 371.300,--. Daarnaast hebben wij een gemeentelijke bijdrage in de kosten van bodemsanering opgenomen van € 133.785,--. Deze bijdrage van gemeenten was niet geraamd. Vorenstaande wijzigingen zijn opgenomen in de Meerjarenraming bodemsanering 2010-2014. Zoals eerder aangegeven financieren wij bodemsaneringsprojecten als provincie voor. Hiermee is in de begroting rekeninggehouden en wij zullen u over deze ontwikkelingen blijven informeren indien daartoe aanleiding is. Per saldo resulteert dit in een voordelig saldo van € 19.167,-- echter de decentralisatie-uitkering binnen het programma kent een nadeel van hetzelfde bedrag.

Nazorg voormalige stortplaatsen

In het kader van de nazorg voormalige stortplaatsen (NAVOS) is een projectafrekening door de gemeente Midden-Drenthe ingediend. De hieruit voortvloeiende lasten waren oorspronkelijk niet geraamd. Dat doen wij nu als nog waardoor € 43.000,-- extra budget nodig is. Dit bedrag wordt verrekend met de desbetreffende bestemmingsreserve.

Bedrijvenregeling

De verwachting is dat dit jaar één keer subsidie wordt verleend in het kader van de bedrijvenregeling. Het gaat hierbij om het bedrijf Nefit te Buinen (€ 200.000,--). Het beschikbare budget kan daarom met € 50.000,-- worden verlaagd. Dit geldt ook voor de inkomsten die hiervoor worden ontvangen. Per saldo is dit voorstel budgetneutraal.

P-5.3 Vergunningverlening

Externe veiligheid

De inkomsten van het rijk voor het Uitvoeringsprogramma externe veiligheid zijn in 2010 € 30.722,-- hoger dan geraamd. De begroting wordt op basis hiervan gewijzigd aan zowel de lasten- als batenkant. Externe veiligheid. Door middel van een decentralisatie-uitkering van het Rijk wordt voor externe veiligheid voor de periode 2011 tot en met 2014 een bedrag van € 498.000,-- per jaar beschikbaar gesteld. Het rijk heeft hiertoe besloten op grond van de door partijen in gezamenlijkheid opgestelde 'uitwerking onderdeel externe veiligheid bestuursakkoord rijk-provincies van juni 2008'. De meerjarenbegroting 2011-2014 wordt op basis hiervan gewijzigd.

Wabo

De Wabo treedt op 1 oktober 2010 in werking. Voor de resterende periode in 2010 bedragen de legesinkomsten naar verwachting € 30.000,--. De kosten zijn tevens € 30.000,--. Hiervan zal € 20.000,-- worden overgeheveld naar de gemeenten. De resterende € 10.000,-- dient ter dekking van de provinciale coördinatiekosten. Per saldo is dit voorstel budgetneutraal.

De invoering van de WABO heeft ook gevolgen voor de meerjarenbegroting. Bij 43 inrichtingen is de provincie WABO bevoegd gezag, ook voor vergunningen die voorheen door gemeenten verleend werden. Voor het vergunnen van die activiteiten bij 43 inrichtingen zal de provincie leges gaan heffen, tegen vaste tarieven per activiteit. Hiermee worden de kosten van (de coördinatie van) deze nieuwe vergunningverleningstaken gedekt. Op basis van het IPO-rekenmodel is door Deloitte berekend dat de kosten op jaarbasis ongeveer € 175.000,-- bedragen. Hier staat eveneens een legesopbrengst van € 175.000,-- tegenover. De kosten bestaan uit:

€ 125.000,-- op jaarbasis als vergoeding voor geleverde diensten door de desbetreffende gemeenten. Op basis van samenwerkingsafspraken zal 70% van de legesopbrengst worden overgemaakt naar de betrokken gemeenten, aangezien zij dit percentage van de werkzaamheden voor hun rekening nemen. € 50.000,-- op jaarbasis is bedoeld als dekking van coördinatiekosten die de provincie moet maken in Wabo-procedures. Vorenstaande structurele gevolgen zijn al in de primitieve meerjarenbegroting verwerkt.

Project TT-circuit
Het proces om te komen tot een breed gedragen visie voor het TT-circuit en omgeving is in volle gang. De planning is er op gericht, dat eind oktober 2010 een beslisrijpe visie gereed is inclusief een set maatregelen om de geluidhinder in het gebied te laten afnemen, inclusief een set aan maatregelen om de kwaliteit in het gebied te verhogen en inclusief een set aan spelregels die betrekking hebben op de onderlinge communicatie en op de toekomstige samenwerking tussen partijen. Deze visie wordt dan begin november 2010 eerst aan gedeputeerden staten en vervolgens aan het college van burgemeester en wethouders van Assen ter besluitvorming voorgelegd. Hierna wordt in samenspraak met partijen een meerjarig uitvoerings- / investeringsprogramma opgesteld en tot uitvoering gebracht.
De maanden september en oktober 2010 zijn tevens gebruikt om in samenspraak met de visiepartners de uitgangspunten voor een veranderingsvergunning voor het TT - circuit te formuleren en om de aanpassing van de vergunning aan de hand van de zogenaamde 12-dagenregeling verder te regelen.
Van belang is nog, dat de bevoegdheid in het kader van de Wabo per 1 oktober naar de gemeente Assen verschuift, waarbij het college van gedeputeerde staten bevoegd blijft voor het milieudeel van de vergunning. Bij de besluitvorming met betrekking tot de 1e Bestuursrapportage 2010 is € 350.000,-- extra aan het project toegekend. Naar verwachting is hiervan in 2010 ongeveer € 200.000,-- benodigd. Van belang is, dat ook de provincie financieel participeert in een meerjarig uitvoerings-/investeringsprogramma. Voorgesteld wordt om het verwachte restant van het budget ad € 150.000,-- aan te wenden als een provinciale bijdrage voor het meerjarig uitvoerings-/investeringsprogramma en over te hevelen naar 2011.

P-5.4 Handhaving
Onderzoekskosten
In 2010 heeft het toezicht nauwelijks geleid tot onderzoekskosten. Het accent heeft gelegen op het ontwikkelen van nieuwe vormen van toezicht. Dit leidt tot een incidenteel voordeel van € 115.000,-- in 2010. Naar verwachting wordt volgend jaar weer meer onderzoek uitgevoerd ten behoeve van toezicht.

P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP)
Tegelijk met de Mid Term Review heeft een actualisatie van de (restant) budgetten voor de tweede helft van de programmaperiode van het pMJP plaatsgevonden. Wij gaan er van uit dat vanaf dit jaar, jaarlijks een deel van de gereserveerde middelen nodig zal zijn maar dat aan het einde van de programmaperiode de reserve op nihil zal sluiten. Wij stellen voor € 3.313.719,-- nog in te zetten in 2010 en te verrekenen met de Reserve provinciaal aandeel ILG.
Baten
P-5.0 Waterhuishouding
Leges
Er zijn minder aanvragen voor het onttrekken van grondwater ontvangen dan was verwacht, hierdoor verwachten wij € 5.000,-- minder leges te ontvangen in 2010.

P-5.5 Natuur en Landschap
Eind augustus 2010 zijn er geen vergunningen in voorbereiding, daarom worden weinig tot geen inkomsten uit leges verwacht.
Leges in verband met vergunningverlening ontgrondingen moeten naar beneden worden bijgesteld met € 40.000,--.

# Programma 6. Middelen

## Missie

De provincie Drenthe is een solide partner en zal dat in de toekomst blijven. De organisatie is ‘in control’. De provincie is een aantrekkelijke werkgever waar mensen in een prettige en gezonde werkomgeving op een interactieve, doelgerichte en toekomstgerichte wijze samenwerken. De organisatie voorziet op een professionele wijze in de behoeften van bestuur, management en medewerkers aan advies en ondersteuning op het gebied van personeel, informatietechnologie, financiën en overige voorzieningen.

**Belangrijkste resultaten 2010**

- Het nieuwe cateringcontract is via de aanbestedingsprocedure gegund aan de huidige cateraar Albron. Medio oktober wordt het nieuwe cateringcontract ondertekend.
- Oplevering Nieuwe Digitale Werkplek, inclusief achterliggende infrastructuur, voorwaardelijk voor revitalisering en invoering Digitalisering. Doorontwikkeling en uitlevering ten behoeve van fase 2 gepland oktober 2010.
- Volgens planning is op 9 april de eerste van drie bouwfasen van de revitalisering van het provinciehuis opgeleverd. De revitalisering maakt deel uit van het programma Provinciehuis van Morgen. Zo’n 250 medewerkers hebben de weken daarop hun intrek genomen in het vernieuwde gebouwdeel, waarin zij volgens het nieuwe flexibele, activiteitsgerelateerde kantoorconcept werken. De volgende oplevering vindt plaats in oktober dit jaar en in maart 2011 vindt de eindoplevering plaats.
- De ingezette bezuinigingsoperatie moet leiden tot een toekomstbestendige financieel gezonde provincie en bijbehorende organisatie.
- De directiebrief schetst de plannen rondom de organisatie en de bijbehorende omvang van de organisatie van de toekomst. Slim, slank en soepel is het motto voor de eerstkomende tijd.
- In 2010 is gestart met een andere procedure om tijdelijke medewerkers aan te trekken. Dit gebeurt op basis van een “marktplaats”-methode. Hierdoor wordt de vraag naar een tijdelijke medewerker breed uitgezet en komt de prijs op een transparante wijze tot stand.
- Samen met de provincies Groningen en Friesland is in het kader van mogelijke Shared Services voor zes onderwerpen een globale business case ontwikkeld. Tevens heeft in noordelijk verband een functionele audit plaatsgevonden naar de financiële- en personeelsadministratie.
- In 2010 is aan provinciale staten een actualisatie van de kaderstelling van de reserves en voorzieningen gepresenteerd.
- Door de verkoop van Essent kreeg de provincie fors meer liquide middelen. Op basis van het integrale beeld van de overtollige middelen is in 2010 een streefportefeuille uitzettingen en beleggingen samengesteld.
- In 2010 werpt de selectieve vacaturestop zijn vruchten af. Inmuiddels is de bezetting lager dan de vastgestelde formatie, hierdoor verwachten wij dat de personeelskosten lager zullen zijn dan oorspronkelijk begroot.

## Ontwikkelingen

**P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen**

Revitalisering provinciehuis

De oplevering van de staten- en ontvangstzaal zal niet zoals gepland in oktober dit jaar maar in maart 2011 plaatsvinden. De vertraging is ontstaan doordat tijdens de verbouwwerkzaamheden meer asbest in deze

ruimten is gevonden dan op grond van eerder onderzoek (in 2007) en aanvullend onderzoek (in 2009) was geconstateerd. De asbestsanering en verbouw van de staten- en ontvangstzaal kost daardoor meer tijd en geld. De meerkosten kunnen binnen het totaalbudget van het programma Provinciehuis van Morgen worden opgevangen. De sanering heeft voor de oplevering van de overige ruimten uit de tweede bouwfase geen gevolgen. Het bestuurs- en ambtelijk gedeelte en het restaurant worden conform planning in oktober opgeleverd.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

## P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

| **Afwijkingen op prioriteiten van 2010.** | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 6.1 Organisatieontwikkeling | Status: Groen<br>Het programma Samen Sterker in Actie! is afgerond, het project S3 is opgestart, de operatie "16 voor 31" is niet doorgegaan en geschrapt bij de bezuinigingen. |
| 6.2 Digitalisering | Status: Oranje<br>Er is een nieuwe planning gemaakt, maar de einddatum is ongewijzigd gebleven. Voor drie processen is vastgesteld dat deze op een generieke wijze te digitaliseren zijn. Hierdoor bedraagt het aantal te digitaliseren werkprocessen 10. Drie ervan zijn inmiddels geïmplementeerd en twee processen staan gereed voor in productiename. De overige 5 processen zijn gestart of starten nog dit jaar. Medio 2011 zijn alle werkprocessen gedigitaliseerd. |
| 6.3 Stimuleringsfonds Drentse projecten | Status: Groen<br>De gehele Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten is in de meerjarenbegroting opgenomen om gebiedsgerichte cofinanciering van relatief grote projecten mogelijk te maken. |

### Financieel overzicht prioriteiten

| **Programma 6. Middelen** | **1**<br>**Realisatie 2009** | **2**<br>**Primitieve begroting 2010** | **3**<br>**Begroting 2010 na wijziging** | **4**<br>**Realisatie 2010** | **5**<br>**Verwacht resultaat 2010** |
|---|---|---|---|---|---|
| P6.01 Organisatieontwikkeling | 1.431.971 | 569.750 | 429.750 | 409.355 | 456.750 |
| P6.02 Digitalisering | 601.543 | 902.800 | 902.800 | 786.748 | 902.800 |
| P6.04 Proceskosten | 544.139 | 315.000 | 406.361 | 290.477 | 346.361 |
| **Totaal prioriteiten** | 2.577.653 | 1.787.550 | 1.738.911 | 1.486.579 | 1.705.911 |

<Financiële toelichting op prioriteiten.>

Toelichting afwijking 2e Bestuursrapportage
P6.01 Organisatieontwikkeling
Ten behoeve van projecten die in het kader van Atelier Drenthe uitgevoerd worden is € 27.000,-- nodig. De dekking hiervoor is gevonden binnen budgetten van alle afzonderlijke afdelingen.

P6.04 Proceskosten
De proceskosten ten behoeve van het programma Provinciehuis van Morgen zullen naar verwachting € 60.000,-- lager uitvallen dan oorspronkelijk begroot. Hierdoor ontstaat een eenmalig voordeel.

## Wat doen we nog meer?

| Product | Afwijkingen/voortgang |
|---|---|
| Planning en control | Geen afwijkingen |
| Personeel en organisatie | Geen afwijkingen |
| Informatievoorziening en automatisering | Geen afwijkingen |
| Digitalisering van de bedrijfsvoering | Zie toelichting financiële afwijkingen |
| Communicatie | Geen afwijkingen |
| Facilitaire voorzieningen<br>- gebouwen<br>- secretariaten<br>- bestuursservice<br>- documenten | In 2010 is het nieuwe depot voor het Drents Museum opgeleverd. Voor dit pand zal een onderhoudsbudget nodig zijn vanaf 2011. Als basis daarvoor zal een meerjarenonderhoudsplan worden opgesteld. |

## Agenda.

**Geactualiseerde agenda**.

| Onderwerp | Wanneer | Gerealiseerd |
|---|---|---|
| Jaarstukken 2009 | Juni 2010 | Juni 2010 |
| Voorjaarsnota 2010 | Juli 2010 | Juli 2010 |
| 1e Bestuursrapportage 2010 | Juli 2010 | Juli 2010 |
| 2e Bestuursrapportage 2010 | November 2010 | |
| Begroting 2011 | November 2010 | |

## Wat heeft het gekost?

**Programma 6. Middelen**

| | Product/prioriteit | 1<br>Realisatie 2009 | 2<br>Primitieve begroting 2010 | 3<br>Begroting 2010 na wijziging | 4<br>Realisatie 2010 | 5<br>Verwacht resultaat 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 2.577.653 | 1.787.550 | 1.738.911 | 1.486.579 | 1.705.911 |
| | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 5.182.196 | 5.567.936 | 5.167.936 | 5.033.476 | 5.122.936 |
| | P-6.1 Reserve mutaties | 240.744.813 | 6.874.423 | 181.974.236 | 181.974.236 | 185.056.256 |
| | **Apparaatskosten** | 47.345.175 | 50.414.592 | 48.377.300 | 0 | 48.603.799 |
| | **Totaal** | 295.849.838 | 64.644.501 | 237.258.383 | 188.494.291 | 240.488.902 |
| Baten | Prioriteiten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 131.217.851 | 135.189.832 | 138.076.760 | 84.018.793 | 141.205.096 |
| | P-6.1 Reserve mutaties | 73.267.099 | 46.568.508 | 220.943.653 | 220.943.653 | 215.270.610 |
| | **Totaal** | 204.484.950 | 181.758.340 | 359.020.413 | 304.962.446 | 356.475.706 |
| **Saldo** | | 91.364.888 | -117.113.839 | -121.762.030 | -116.468.155 | -115.986.804 |

Toelichting afwijking 2e Bestuursrapportage

Lasten

P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

Lease-auto's.

Het budget voor de lease-auto's wordt dit jaar overschreden met € 40.000,--. In 2011 is er een structureel voordeel van € 30.000,--.

Abonnementen en tijdschriften

Bezuinigingstaakstelling 50% bezuiniging op de kosten van Abonnementen en tijdschriften. Wij verwachten een extra voordeel van € 20.000,--.

Kapitaallasten reproductie middelen
De basis voor het toerekenen van kapitaallasten is de boekwaarde per 1 januari 2010. Deze is lager dan begroot. Voordeel € 7.870,--.

Beveiliging
Verwacht voordeel € 10.000,--.

Kapitaallasten provinciehuis
De basis voor het toerekenen van kapitaallasten is de boekwaarde per 1 januari 2010. Deze is lager dan begroot. Voordeel € 165.950,--.

Servicedesk
Het FMIS systeem moet vervangen worden ten gevolge van de nieuwe ICT-infrastructuur. De huidige oude applicaties werken niet meer op de nieuwe omgeving. Dit leidt tot een nadeel van € 114.000,--.

Nieuwe Digitale Werkplek (NDW)
Enerzijds komen aanvullende kosten voort uit een beter inzicht in de daadwerkelijke kosten voor de realisatie van de NDW. Detailplannen zijn in de loop van 2010 merendeels gereedgekomen en uitgewerkt, daarmee ook het financiële inzicht voor 2011. De Nieuwe Digitale Werkplek wordt opgeleverd in 3 fasen, waarbij de slotfase valt in 2011. Anderzijds blijk dat de totale vernieuwing verregaande consequenties heeft in de praktijk. Er moet onvoorzien meer worden vernieuwd dan oorspronkelijk begroot, voortkomend uit afhankelijkheden binnen de totale ICT huishouding. Onderdelen van de huidige oude ICT blijken dermate verouderd dat ze onmogelijk over te brengen zijn op de nieuwe omgeving, zonder daarvoor extra te moeten investeren. Dit leidt tot een nadeel van € 714.000,-- in 2010 en een bedrag van € 220.000,-- in 2011.

Personele kosten organisatie
Vanwege langdurig ziekteverzuim bij Statengriffie ontstaat er een nadeel van € 25.000,--. Vanuit het programma 3, Ruimte en Bereikbaarheid wordt het budget voor overwerk (€ 120.000,--) ten behoeve van de afdeling Wegen en Kanalen toegevoegd aan het loonkostenbudget van de afdeling Wegen en Kanalen. Door de ingestelde vacaturestop is de verwachting dat de totale salariskosten lager zullen uitkomen dan begroot. Wij stellen daarom voor een bedrag van € 400.000,-- af te ramen.

Personele kosten statenleden
Naast een per saldo voordelig resultaat op de personele kosten van de organisatie wordt in 2010 naar verwachting € 80.000,-- minder dan begroot uitgegeven aan lonen en premies van de statenleden. Voordeel € 80.000,--.

Proceskosten Provinciehuis van Morgen
Deze zullen naar verwachting € 60.000,-- lager uitvallen dan oorspronkelijk begroot. Hierdoor ontstaat een eenmalig voordeel.

Communicatiemiddelen Bestuur en Communicatie
Wij verwachten een nadeel van € 30.000,--.

Verzekeringen algemeen juridisch beleid
De verwachte overschrijding van dit budget heeft te maken met het niet kunnen verwerken van de taakstelling op inkoop, nadeel € 10.000,--.

Advertentiekosten
Wij verwachten een nadeel van € 50.000,--.

Frictiekosten
Het budget wordt in 2010 niet aangesproken voor een bedrag van € 300.000,--. Voorgesteld wordt om deze middelen van 2010 over te hevelen en te verdelen over de jaren 2011 tot en met 2014.

Kostenplaats Ruimtelijke Ordening
Door een bijdrage vanuit het Samenwerkingsverband Nationale Parken en bijdragen in de detacheringkosten zijn de inkomsten op de kostenplaats Ruimtelijke Ordening € 100.091,-- hoger dan geraamd. Wij stellen voor de salariskosten binnen de kostenplaats Ruimtelijke Ordening met hetzelfde bedrag te verhogen.

Stelpost onvoorzien
Vanuit de post voor onvoorziene uitgaven stellen wij een bedrag van € 45.000,-- beschikbaar voor de nationale actie 'Help slachtoffers overstromingen Pakistan'. Dit budget wordt binnen programma 1 ondergebracht net als het bedrag dat voor Haïti beschikbaar is gesteld.

Baten
P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen
Provinciefonds
De uitkering wordt aangepast aan de meicirculaire 2010. Hierover informeerden wij u al bij brief van 30 juni 2010. Nadeel € 499.850,--.

Dividend Attero Holding NV
In de Algemene Vergadering van Aandeelhouders van Attero Holding NV op 18 juni 2010 is besloten tot een dividenduitkering over 2009 van € 228.000,--. Voorzichtigheidshalve was nog geen dividenduitkering geraamd, voordeel € 228.000,--.

Dividend en rente van belegd kasgeld
In de begroting 2010 is aangenomen dat op uitzettingen een rendement van 1,5 procent behaald wordt. Echter een neerwaartse bijstelling is noodzakelijk. In 2010 is vanwege de verkoop van de aandelen Essent de streefportefeuille beleggingen opnieuw opgesteld. Nieuw af te sluiten deposito's kunnen niet het begrote rendement van 1,5% halen. Hierdoor stellen wij de renteopbrengst bij met bijna € 1,1 miljoen. Daarnaast wordt een eenmalige correctie van € 398.000,-- uitgevoerd op de APG beleggingsfondsen. Voorzichtigheidshalve is gekozen om de marktwaarde te boeken, omdat die lager is dan de nominale waarde. Bij een eventuele toekomstige stijging zullen we de boekwaarde van de APG beleggingsfondsen weer naar boven bijstellen. Samengevat betekenden deze wijzigingen dat de totale renteopbrengsten naar verwachting circa € 3,7 miljoen bedragen.

Herstructurering bedrijventerreinen/TOPPER-middelen
In 2010 is er een convenant bedrijventerreinen afgesloten tussen het Rijk en de provincies. In de september circulaire 2010 is dit vertaald in een decentralisatie uitkering bedrijventerreinen. De provincie Drenthe ontvangt in 2010 voor bedrijventerreinen € 1.811.057,--. Dit bedrag wordt in 2010 niet meer besteed. Wij willen dan ook voorstellen dit bedrag over te hevelen naar 2011.

Decentralisatie-uitkering bodemsanering
Ook voor bodemsanering zijn middelen in 2010 overgeheveld naar de provincies via een decentralisatie-uitkering. In de september circulaire 2010 is dit vertaald in een decentralisatie uitkering van € 1.246.209,--. De totale project middelen van het uitvoeringsprogramma bodemsanering voor 2010 waren echter al in de begroting verwerk de hogere inkomsten echter nog niet, daarom ontstaat nu een voordeel van € 1.246.209,--

Decentralisatie-uitkering Tijdbeleid
In de septembercirculaire van 2009 is aangekondigd dat de Minister van OCW in samenwerking met de Staatssecretaris van BZK de groep koplopers wil uitbreiden tot in totaal 25 gemeenten en 12 provincies. De provincies Drenthe en Zeeland zijn in 2007 al koploper geworden, waarvoor zij een bedrag van € 50.000,-- ontvingen. Nieuwe provinciale koplopers ontvangen een bedrag van € 100.000,--. De provincies Drenthe en Zeeland hebben voor het koploperschap een aanvullende aanvraag ingediend. De aanvraag is toegekend en wij ontvangen daarom in 2010 € 50.000,-- extra gelden Tijdbeleid. Dit bedrag wordt in 2010 en 2011 niet meer besteed. Wij willen dan ook voorstellen dit bedrag over te hevelen naar 2012.

P-6.1 Reserve mutaties
Algemene reserve
Het negatieve saldo over 2010 van deze Bestuursrapportage wordt aan de reserve onttrokken. Tevens worden de meerjarige gevolgen verwerkt.

Reserve Regio Specifiek Pakket
Aan de Reserve Regio Specifiek Pakket wordt conform de Nota Reserves en Voorzieningen 2010 het IBOI-inflatiecorrectiepercentage toegevoegd. Voor 2010 betekent dit een toevoeging van € 206.913,-- waarin nog niet was voorzien.

Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt
Toevoeging van € 988.603,--. Zie programma 3 voor een toelichting.

Reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34
Extra onttrekking van € 800.000,--. Zie programma 3 voor een toelichting.

Reserve Investeringen verkeer en vervoer
Toevoeging van € 2.731.388,--. Zie programma 3 voor een toelichting.

Reserve Regio Specifiek Pakket
Toevoeging van € 250.000,--. Zie programma 5 voor een toelichting.

Reserve monitoring voormalige stortplaatsen
Onttrekking van € 43.000,--. Zie programma 5 voor een toelichting.

Reserve provinciaal aandeel ILG
Onttrekking van € 3.313.719. Zie programma 5 voor een toelichting

Reserve RSP
Toevoeging van € 10.000.000,--. Zie programma 3 voor een toelichting

Saldireserve
Toevoeging van € 3.466.762,-- aan de saldireserve ten behoeve van de volgende overhevelingsvoorstellen

| | |
|---|---|
| Tunnel N34 't Klooster is wegens overleg verschillende partijen over diverse varianten vertraagd. | € 250.205 |
| Voor Middelen groen-blauwe combineren met het de Subsidieregeling akkervogelbeheer. | € 739.500 |
| Project TT-circuit. | € 150.000 |
| Herinneringscentrum Westerbork vernieuwende invulling van het historische landschap. | € 166.000 |
| Frictiekosten 2010 inzetten voor de periode 2011-2014. | € 300.000 |
| Decentralisatie-uitkering herstructurering bedrijventerreinen | € 1.811.057 |
| Decentralisatie-uitkering Tijdbeleid | € 50.000 |

## Bijlage 1, Treasury-rapportage tot en met augustus 2010

### Ontwikkeling rentetarieven

De keuzes voor het uitzetten van tijdelijk overtollige liquide middelen worden bepaald door de ontwikkeling van de geld- en kapitaalmarktrente en liquiditeitsprognose. De geldmarkt (kort, tot 1 jaar) wordt gereguleerd door De Europese Centrale Bank ECB, terwijl de kapitaalmarkt (langer dan 1 jaar) afhankelijk is van macro-economische ontwikkelingen. Zowel de geld- als kapitaalmarkt is volop in beweging.

### Uitzettingen

De tijdelijk overtollige liquide middelen staan per 31 augustus 2010 grotendeels korter dan één jaar uit in deposito's, obligatiefondsen en spaarrekeningen. De onrust op de financiële markt leidt tot historische lage rentetarieven op (Nederlands) staats- en bankpapier. Hierdoor zijn nog geen producten aangekocht met langere looptijden. Afhankelijk van ontwikkelingen op de markt wordt de portefeuille stapsgewijs ingericht waardoor op den duur een verschuiving naar andere producten en langere looptijden plaatsvindt. De 10-jaars Nederlandse staatsrente is eind augustus gedaald tot 2,31%.

*Overzicht uitgezette gelden*
De Nederlandse banken die in overeenstemming met ons treasurystatuut nog in aanmerking komen voor nieuwe uitzettingen langer dan drie maanden zijn de Rabobank, NWB en de BNG. Uitzettingen tot drie maanden mogen ook bij ABN AMRO en ING Bank geplaatst worden.
In de eerste acht maanden van 2010 stonden de tijdelijk overtollige liquide middelen op deposito's of spaarrekeningen bij de Rabobank, ING en ABN AMRO. Daarnaast is gebruik gemaakt van het BNG Geldmarktselectfonds en het APG Rentefonds Europa 1-3 en 4-7.
Het hiernavolgende overzicht geeft een weergave van de uitgezette gelden per 31 augustus 2010.

### Rente van belegd kasgeld

In de eerste acht maanden van 2010 is een gemiddeld rendement van circa 1,5 procent op de uitzettingen gehaald. De benchmark (driemaands Euribor) had in de eerste acht maanden van 2010 een gemiddelde waarde van 0,66 procent. Door de relatief gunstige tarieven waartegen spaarrekeningen zijn afgesloten kon een hoger rendement dan de benchmark worden behaald.

Begrote renteopbrengsten
In de begroting 2010 is aangenomen dat op uitzettingen een rendement van 1,5 procent behaald wordt. Echter een neerwaartse bijstelling is noodzakelijk. In 2010 is vanwege de verkoop van de aandelen Essent de streefportefeuille beleggingen opnieuw opgesteld. Nieuw af te sluiten deposito's kunnen niet het begrote rendement van 1,5% halen. Hierdoor stellen wij de renteopbrengst bij met bijna € 1,1 miljoen. Daarnaast wordt een eenmalige correctie van € 398.000,-- uitgevoerd op de APG beleggingsfondsen. Voorzichtigheidshalve is gekozen om de marktwaarde te boeken, omdat die lager is dan de nominale waarde. Bij een eventuele toekomstige stijging zullen we de boekwaarde van de APG beleggingsfondsen weer naar boven bijstellen. Samengevat betekenden deze wijzigingen dat de totale renteopbrengsten naar verwachting circa € 3,7 miljoen bedragen.

## Overzicht 31 augustus 2010

| Naam instelling | einddatum | Renteper-centage | Aantal dagen | | Uitgezet bedrag |
|---|---|---|---|---|---|
| **Deposito's** | | | | | |
| ABN AMRO | 1-10-2010 | 0,65 | 92 | € | 10.000.000 |
| Rabobank | 7-10-2010 | 0,694 | 189 | € | 20.000.000 |
| Rabobank | 25-11-2010 | 0,740 | 182 | € | 7.200.000 |
| ING | 25-11-2010 | 0,870 | 91 | € | 5.000.000 |
| ING | 10-2-2011 | 2,5 | 553 | € | 2.300.000 |
| ING | 17-2-2011 | 2,5 | 553 | € | 1.700.000 |
| Rabobank | 3-2-2011 | 0,895 | 189 | € | 17.100.000 |
| Rabobank | 30-6-2011 | 1,056 | 364 | € | 10.000.000 |
| Rabobank | 4-8-2011 | 1,169 | 371 | € | 7.115.400 |
| Rabobank | 18-8-2011 | 1,171 | 364 | € | 1.300.000 |
| | | | | **€** | **81.715.400** |
| **Fondsen** | | | | | |
| APG | | | | € | 10.287.708 |
| APG | | | | € | 5.833.444 |
| BNG Fido Geldmarktselect 6-mnd | 30-9-2010 | 1,647 | 183 | € | 11.194.207 |
| BNG Fido Geldmarkt select 6-mnd | 30-9-2010 | 1,647 | 183 | € | 1.042.114 |
| BNG Fido Geldmarktselect 6-mnd | 30-9-2010 | 1,647 | 183 | € | 10.071.294 |
| BNG Fido Geldmarktselect 12-mnd | 31-5-2011 | 1,958 | 365 | € | 5.368.348 |
| BNG Fido Geldmarktselect 12-mnd | 30-9-2010 | 1,636 | 364 | € | 10.000.000 |
| BNG Fido Geldmarktselect 14 mnd | 6-1-2011 | 1,757 | 462 | € | 10.000.000 |
| | | | | **€** | **63.797.113,21** |
| **Spaarrekeningen** | | | | | |
| ABN AMRO Top Deposito | | | | € | 5.000.000 |
| ABN AMRO Ondernemers Top Deposito Plus | | | | € | 10.000.000 |
| ABN AMRO Ondernemers Loyaal Deposito | | | | € | 14.430.528 |
| ABN AMRO Ondernemers Deposito | | | | € | 5.000.000 |
| ABN AMRO Ondernemers Top Deposito | | | | € | 5.000.000 |
| ABN AMRO Ondernemers Deposito | | | | € | 5.000.000 |
| ING In bedrijf spaarrekening | | | | € | 10.000.000 |
| ING Extra Bonus Zakenrekening | | | | € | 10.000.000 |
| ING Extra Bonus Zakenrekening | | | | € | 10.000.000 |
| ING Liquidity Management Account (LMA) | | | | € | 20.000.000 |
| ING Liquidity Management Account (LMA) | | | | € | 20.000.000 |
| Rabobank bedrijfstelerekening | | | | € | 2.500.000 |
| Rabobank bedrijfsdeposito | | | | € | 2.500.000 |
| Rabobank bonusspaarrekening | | | | € | 5.000.000 |
| Rabobank bedrijfsplusrekening | | | | € | 1.500.000 |
| | | | | **€** | **125.930.528** |
| | | | **Totaal** | **€** | **271.443.041** |

BIJLAGE 2, RECAPITULATIE MET DE 4E WIJZIGING BEGROTING 2010, DIE BESTAAT UIT DE 9E, 10E EN 11E WIJZIGING VAN DE PRODUCTENRAMING 2010

| Prioriteiten | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| P1.01 Uitvoering bestuursakkoord | | | | |
| P1.05 Digitale informatie en (e-)dienst-verlening | | | | |
| P3.14 Regio Specifiek Pakket (RSP). | 6.082.725 | 7.822.027 | 10.266.447 | 9.247.866 |
| | ***6.082.725*** | ***7.822.027*** | ***10.266.447*** | ***9.247.866*** |

| Producten | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| P-3.0 Verkeer | -2.649.351 | -1.480.519 | -9.165.727 | -7.807.422 |
| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | | 340.000 | 340.000 | 340.000 |
| P-4.0 Economie | 3.000.000 | 3.504.000 | | |
| P-5.0 Waterhuishouding | | 85.000 | 85.000 | |
| P-5.2 Bodem | 23.190 | | | |
| P-5.4 Handhaving | | | | |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | | | | 10.995.532 |
| P-6.1 Reserve mutaties | -6.456.564 | -10.270.508 | -1.525.720 | -12.775.976 |
| | ***-6.082.725*** | ***-7.822.027*** | ***-10.266.447*** | ***-9.247.866*** |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 1. DE PROVINCIE DOÉT ER TOE! |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 2.034.000 | 837.500 | 170.000 | 170.000 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 2.034.000 | 837.500 | 170.000 | 170.000 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 2.034.000 | 837.500 | 170.000 | 170.000 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 2.034.000 | 837.500 | 170.000 | 170.000 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 3.082.482 | 2.327.509 | 2.303.465 | 2.271.193 |
| Baten voor wijziging | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Saldo voor wijziging | 3.070.482 | 2.315.509 | 2.291.465 | 2.259.193 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 3.082.482 | 2.327.509 | 2.303.465 | 2.271.193 |
| Baten na wijziging | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Saldo na wijziging | 3.070.482 | 2.315.509 | 2.291.465 | 2.259.193 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 5.116.482 | 3.165.009 | 2.473.465 | 2.441.193 |
| Baten na wijziging | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Saldo na wijziging | 5.104.482 | 3.153.009 | 2.461.465 | 2.429.193 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 3. RUIMTE EN BEREIKBAARHEID |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 9.704.500 | 18.740.000 | 14.630.000 | 9.590.000 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 9.704.500 | 18.740.000 | 14.630.000 | 9.590.000 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P3.14 Regio Specifiek Pakket (RSP). | 6.082.725 | 7.822.027 | 10.266.447 | 9.247.866 |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 15.787.225 | 26.562.027 | 24.896.447 | 18.837.866 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 15.787.225 | 26.562.027 | 24.896.447 | 18.837.866 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 75.918.631 | 83.608.403 | 67.444.801 | 63.474.315 |
| Baten voor wijziging | 45.933.183 | 41.452.708 | 39.949.983 | 35.398.717 |
| Saldo voor wijziging | 29.985.448 | 42.155.695 | 27.494.818 | 28.075.598 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-3.0 Verkeer | | | | 1.163.500 |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-3.0 Verkeer | 2.649.351 | 1.480.519 | 9.165.727 | 8.970.922 |
| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | | -340.000 | -340.000 | -340.000 |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 75.918.631 | 83.608.403 | 67.444.801 | 64.637.815 |
| Baten na wijziging | 48.582.534 | 42.593.227 | 48.775.710 | 44.029.639 |
| Saldo na wijziging | 27.336.097 | 41.015.176 | 18.669.091 | 20.608.176 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 91.705.856 | 110.170.430 | 92.341.248 | 83.475.681 |
| Baten na wijziging | 48.582.534 | 42.593.227 | 48.775.710 | 44.029.639 |
| Saldo na wijziging | 43.123.322 | 67.577.203 | 43.565.538 | 39.446.042 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 4 KENNIS WÉRKT |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 2.753.522 | 1.370.000 | 1.040.000 | 1.140.000 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 2.753.522 | 1.370.000 | 1.040.000 | 1.140.000 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 2.753.522 | 1.370.000 | 1.040.000 | 1.140.000 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 2.753.522 | 1.370.000 | 1.040.000 | 1.140.000 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 8.649.203 | 7.720.607 | 5.641.922 | 5.651.248 |
| Baten voor wijziging | 2.073.370 | 1.783.180 | 2.783.800 | 2.034.470 |
| Saldo voor wijziging | 6.575.833 | 5.937.427 | 2.858.122 | 3.616.778 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-4.0 Economie | 3.000.000 | 3.504.000 | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 11.649.203 | 11.224.607 | 5.641.922 | 5.651.248 |
| Baten na wijziging | 2.073.370 | 1.783.180 | 2.783.800 | 2.034.470 |
| Saldo na wijziging | 9.575.833 | 9.441.427 | 2.858.122 | 3.616.778 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 14.402.725 | 12.594.607 | 6.681.922 | 6.791.248 |
| Baten na wijziging | 2.073.370 | 1.783.180 | 2.783.800 | 2.034.470 |
| Saldo na wijziging | 12.329.355 | 10.811.427 | 3.898.122 | 4.756.778 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 5. LEEFOMGEVING |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 12.292.231 | 10.059.594 | 6.263.750 | 6.039.400 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 12.292.231 | 10.059.594 | 6.263.750 | 6.039.400 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 12.292.231 | 10.059.594 | 6.263.750 | 6.039.400 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 12.292.231 | 10.059.594 | 6.263.750 | 6.039.400 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 85.173.803 | 80.387.525 | 79.259.051 | 79.302.889 |
| Baten voor wijziging | 70.650.417 | 69.127.994 | 68.155.994 | 67.970.894 |
| Saldo voor wijziging | 14.523.386 | 11.259.531 | 11.103.057 | 11.331.995 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-5.0 Waterhuishouding | | 85.000 | 85.000 | |
| P-5.2 Bodem | 23.190 | | | |
| P-5.4 Handhaving | | | | |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | | | | 10.995.532 |
| Baten wijziging per product | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 85.196.993 | 80.472.525 | 79.344.051 | 90.298.421 |
| Baten na wijziging | 70.650.417 | 69.127.994 | 68.155.994 | 67.970.894 |
| Saldo na wijziging | 14.546.576 | 11.344.531 | 11.188.057 | 22.327.527 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 97.489.224 | 90.532.119 | 85.607.801 | 96.337.821 |
| Baten na wijziging | 70.650.417 | 69.127.994 | 68.155.994 | 67.970.894 |
| Saldo na wijziging | 26.838.807 | 21.404.125 | 17.451.807 | 28.366.927 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 6. MIDDELEN |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 1.738.911 | 1.223.742 | 150.000 | 150.000 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 1.738.911 | 1.223.742 | 150.000 | 150.000 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 1.738.911 | 1.223.742 | 150.000 | 150.000 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 1.738.911 | 1.223.742 | 150.000 | 150.000 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | -5.794.248 | 8.653.968 | 22.355.629 | 16.094.059 |
| Baten voor wijziging | 159.627.429 | 183.902.552 | 168.250.946 | 155.287.452 |
| Saldo voor wijziging | -165.421.677 | -175.248.584 | -145.895.317 | -139.193.393 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-6.1 Reserve mutaties | 192.936.420 | | | 225.332 |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-6.1 Reserve mutaties | 199.392.984 | 10.270.508 | 1.525.720 | 13.001.308 |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 187.142.172 | 8.653.968 | 22.355.629 | 16.319.391 |
| Baten na wijziging | 359.020.413 | 194.173.060 | 169.776.666 | 168.288.760 |
| Saldo na wijziging | -171.878.241 | -185.519.092 | -147.421.037 | -151.969.369 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 188.881.083 | 9.877.710 | 22.505.629 | 16.469.391 |
| Baten na wijziging | 359.020.413 | 194.173.060 | 169.776.666 | 168.288.760 |
| Saldo na wijziging | -170.139.330 | -184.295.350 | -147.271.037 | -151.819.369 |

## Korte toelichting op de wijziging.

Het betreffen de mutaties als gevolg van de uitwerking van de Nota reserves en Voorzieningen 2010

BIJLAGE 3, RECAPITULATIE VAN DE 5E WIJZIGING VAN DE BEGROTING 2010, DIE BESTAAT UIT DE 12E WIJZIGING VAN DE PRODUCTENRAMING 2010

| Prioriteiten | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| P1.01 Uitvoering bestuursakkoord | 10.000 | | | |
| P1.05 Digitale informatie en (e-)dienst-verlening | 714.000 | | | |
| P2.02 Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe | -100.000 | | | |
| P2.04 Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie | -195.000 | | | |
| P2.07 Versterken culturele infrastructuur Drenthe | -166.000 | | | |
| P3.14 Regio Specifiek Pakket (RSP). | -10.000.000 | | | |
| P5.01 Opgaven voor wateroverlast en watertekort, realisatie waterwinbergingsgebieden en combineren " | -739.500 | | | |
| P5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | -250.000 | | | |
| P5.25 Realisatie Tussenwater | | | | |
| P5.26 Ontsnippering | | | | |
| P5.27 Havelte Oost | | | | |
| P5.28 Runde | | | | |
| P5.29 Bargerveen | -1.150.000 | | | |
| P6.01 Organisatieontwikkeling | 27.000 | | | |
| P6.04 Proceskosten | -60.000 | | | |
| | ***-11.909.500*** | ***0*** | ***0*** | ***0*** |

| Producten | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| P-1.0 Provinciale staten | -82.802 | | | |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | 78.502 | | | |
| P-2.0 Ontwikkeling beleid | -35.000 | | | |
| P-2.1 Sociale agenda | 830.000 | | | |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | -26.259 | | | |
| P-3.0 Verkeer | 415.958 | | | |
| P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | -167.545 | | | |
| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | -905.473 | | | |
| P-3.3 Vervoer | | | | |
| P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | 135.000 | | | |
| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | | | | |
| P-5.0 Waterhuishouding | 5.000 | | | |
| P-5.1 Milieubeleid | | | | |
| P-5.2 Bodem | 23.833 | | | |
| P-5.3 Vergunningverlening | -150.000 | | | |
| P-5.4 Handhaving | -115.000 | | | |
| P-5.5 Natuur en Landschap | 40.000 | | | |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | 4.463.719 | | | |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | -2.946.837 | | | |
| P-6.1 Reserve mutaties | 11.060.404 | | | |
| | ***12.623.500*** | ***0*** | ***0*** | ***0*** |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 1. DE PROVINCIE DOÉT ER TOE! |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 2.034.000 | 837.500 | 170.000 | 170.000 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 2.034.000 | 837.500 | 170.000 | 170.000 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P1.01 Uitvoering bestuursakkoord | 10.000 | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 2.044.000 | 837.500 | 170.000 | 170.000 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 2.044.000 | 837.500 | 170.000 | 170.000 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 3.082.482 | 2.327.509 | 2.303.465 | 2.271.193 |
| Baten voor wijziging | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Saldo voor wijziging | 3.070.482 | 2.315.509 | 2.291.465 | 2.259.193 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-1.0 Provinciale staten | -82.802 | | | |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | 78.502 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 3.078.182 | 2.327.509 | 2.303.465 | 2.271.193 |
| Baten na wijziging | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Saldo na wijziging | 3.066.182 | 2.315.509 | 2.291.465 | 2.259.193 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 5.122.182 | 3.165.009 | 2.473.465 | 2.441.193 |
| Baten na wijziging | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Saldo na wijziging | 5.110.182 | 3.153.009 | 2.461.465 | 2.429.193 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 2. SAMENLEVING MET SAMENHANG |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 5.180.500 | 4.622.500 | 3.184.500 | |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 5.180.500 | 4.622.500 | 3.184.500 | |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P2.02 Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe | -100.000 | | | |
| P2.04 Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie | -195.000 | | | |
| P2.07 Versterken culturele infrastructuur Drenthe | -166.000 | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 4.719.500 | 4.622.500 | 3.184.500 | |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 4.719.500 | 4.622.500 | 3.184.500 | |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 65.466.031 | 58.155.939 | 58.197.325 | 58.663.990 |
| Baten voor wijziging | 36.280.467 | 31.503.530 | 31.407.190 | 31.407.383 |
| Saldo voor wijziging | 29.185.564 | 26.652.409 | 26.790.135 | 27.256.607 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-2.0 Ontwikkeling beleid | -35.000 | | | |
| P-2.1 Sociale agenda | 1.128.526 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-2.1 Sociale agenda | 298.526 | | | |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | 26.259 | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 66.559.557 | 58.155.939 | 58.197.325 | 58.663.990 |
| Baten na wijziging | 36.605.252 | 31.503.530 | 31.407.190 | 31.407.383 |
| Saldo na wijziging | 29.954.305 | 26.652.409 | 26.790.135 | 27.256.607 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 71.279.057 | 62.778.439 | 61.381.825 | 58.663.990 |
| Baten na wijziging | 36.605.252 | 31.503.530 | 31.407.190 | 31.407.383 |
| Saldo na wijziging | 34.673.805 | 31.274.909 | 29.974.635 | 27.256.607 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 3. RUIMTE EN BEREIKBAARHEID |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 15.787.225 | 26.562.027 | 24.896.447 | 18.837.866 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 15.787.225 | 26.562.027 | 24.896.447 | 18.837.866 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P3.14 Regio Specifiek Pakket (RSP). | -10.000.000 | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 5.787.225 | 26.562.027 | 24.896.447 | 18.837.866 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 5.787.225 | 26.562.027 | 24.896.447 | 18.837.866 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 75.918.631 | 83.608.403 | 67.444.801 | 64.637.815 |
| Baten voor wijziging | 48.582.534 | 42.593.227 | 48.775.710 | 44.029.639 |
| Saldo voor wijziging | 27.336.097 | 41.015.176 | 18.669.091 | 20.608.176 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-3.0 Verkeer | -74.920 | | | |
| P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | -22.205 | | | |
| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | -905.473 | | | |
| P-3.3 Vervoer | 118.753 | | | |
| P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | 135.000 | | | |
| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | -150.000 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-3.0 Verkeer | -490.878 | | | |
| P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | 145.340 | | | |
| P-3.3 Vervoer | 118.753 | | | |
| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | -150.000 | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 75.019.786 | 83.608.403 | 67.444.801 | 64.637.815 |
| Baten na wijziging | 48.205.749 | 42.593.227 | 48.775.710 | 44.029.639 |
| Saldo na wijziging | 26.814.037 | 41.015.176 | 18.669.091 | 20.608.176 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 80.807.011 | 110.170.430 | 92.341.248 | 83.475.681 |
| Baten na wijziging | 48.205.749 | 42.593.227 | 48.775.710 | 44.029.639 |
| Saldo na wijziging | 32.601.262 | 67.577.203 | 43.565.538 | 39.446.042 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 5. LEEFOMGEVING |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 12.292.231 | 10.059.594 | 6.263.750 | 6.039.400 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 12.292.231 | 10.059.594 | 6.263.750 | 6.039.400 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P5.01 Opgaven voor wateroverlast en watertekort, realisatie waterwinbergingsgebieden en combineren " | -739.500 | | | |
| P5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | -250.000 | | | |
| P5.29 Bargerveen | -1.150.000 | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 10.152.731 | 10.059.594 | 6.263.750 | 6.039.400 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 10.152.731 | 10.059.594 | 6.263.750 | 6.039.400 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 85.196.993 | 80.472.525 | 79.344.051 | 90.298.421 |
| Baten voor wijziging | 70.650.417 | 69.127.994 | 68.155.994 | 67.970.894 |
| Saldo voor wijziging | 14.546.576 | 11.344.531 | 11.188.057 | 22.327.527 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-5.1 Milieubeleid | 180.226 | | | |
| P-5.2 Bodem | -773.300 | | | |
| P-5.3 Vergunningverlening | -89.278 | | | |
| P-5.4 Handhaving | -115.000 | | | |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | 9.615.305 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-5.0 Waterhuishouding | -5.000 | | | |
| P-5.1 Milieubeleid | 180.226 | | | |
| P-5.2 Bodem | -797.133 | | | |
| P-5.3 Vergunningverlening | 60.722 | | | |
| P-5.5 Natuur en Landschap | -40.000 | | | |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | 5.151.586 | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 94.014.946 | 80.472.525 | 79.344.051 | 90.298.421 |
| Baten na wijziging | 75.200.818 | 69.127.994 | 68.155.994 | 67.970.894 |
| Saldo na wijziging | 18.814.128 | 11.344.531 | 11.188.057 | 22.327.527 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 104.167.677 | 90.532.119 | 85.607.801 | 96.337.821 |
| Baten na wijziging | 75.200.818 | 69.127.994 | 68.155.994 | 67.970.894 |
| Saldo na wijziging | 28.966.859 | 21.404.125 | 17.451.807 | 28.366.927 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 6. MIDDELEN |
|---|---|

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 1.738.911 | 1.223.742 | 150.000 | 150.000 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 1.738.911 | 1.223.742 | 150.000 | 150.000 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P6.01 Organisatieontwikkeling | 27.000 | | | |
| P6.04 Proceskosten | -60.000 | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 1.705.911 | 1.223.742 | 150.000 | 150.000 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 1.705.911 | 1.223.742 | 150.000 | 150.000 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 187.142.172 | 8.653.968 | 22.355.629 | 16.319.391 |
| Baten voor wijziging | 359.020.413 | 194.173.060 | 169.776.666 | 168.288.760 |
| Saldo voor wijziging | -171.878.241 | -185.519.092 | -147.421.037 | -151.969.369 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | -45.000 | | | |
| P-6.1 Reserve mutaties | 5.387.361 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 3.128.336 | | | |
| P-6.1 Reserve mutaties | -5.673.043 | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 192.484.533 | 8.653.968 | 22.355.629 | 16.319.391 |
| Baten na wijziging | 356.475.706 | 194.173.060 | 169.776.666 | 168.288.760 |
| Saldo na wijziging | -163.991.173 | -185.519.092 | -147.421.037 | -151.969.369 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 194.190.444 | 9.877.710 | 22.505.629 | 16.469.391 |
| Baten na wijziging | 356.475.706 | 194.173.060 | 169.776.666 | 168.288.760 |
| Saldo na wijziging | -162.285.262 | -184.295.350 | -147.271.037 | -151.819.369 |

## Korte toelichting op de 12e wijziging van de productenraming 2010 opgenomen posten.

Door middel van de wijzigingen zijn de effecten van de 2e bestuurrapportage voor het boekjaar 2010 verwerkt. De meerjarige gevolgen van de 2$^{e}$ bestuursrapportage zullen in de 1e wijziging van 2011 worden opgenomen.

provincie Drenthe

# *Staten*stuk 2010-450

## Begroting 2011
***Nota van aanbieding***

Voorgestelde behandeling:
- Statencommissie Omgevingsbeleid op 13 oktober 2010
- Statencommissie Cultuur en wijlzijn op 20 oktober 2010
- Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie op 3 november 2010
- Provinciale Staten op 10 november 2010
- fatale beslisdatum: 10 november 2010

Behandeld door de heer L.C.M. Evers, telefoonnummer (0592) 36 55 59, e-mail l.evers@drenthe.nl
en de heer E. Bos, telefoonnummer (0592) 36 55 16, e-mail e.bos@drenthe.nl
Portefeuillehouder: mevrouw J.G. Vlietstra

## Inleiding

Bij deze Nota van aanbieding treft u de Begroting 2011 aan. De stukken maken deel uit van de begrotings- en rekeningcyclus van de provincie Drenthe. In dit statenstuk wordt nader ingegaan op een aantal aspecten van de Begroting 2011. De Begroting 2011 bevat de uitwerking van de besluiten die uw Staten hebben genomen op basis van de Voorjaarsnota 2010, inclusief de amendementen en moties die uw staten tijdens de Algemene Beschouwingen hebben aangenomen. De aldus gestelde kaders zijn verwerkt in de Begroting 2011. Door vaststelling van de Begroting 2011 wordt een definitief besluit genomen over alle besluiten die bij de Voorjaarsnota 2010 als kaderstellend wijrden aangemerkt. Het in deze Nota van aanbieding opgenomen financieel perspectief voor de jaren 2011 tot en met 2014 is ten opzichte van dat van de Voorjaarsnota 2010 op onderdelen aangepast. Dit wordt mede veroorzaakt doordat wij als uitgangspunt voor de algemene uitkering uit het Provinciefonds de Meicirculaire 2010 hebben gehanteerd.
Het financieel beeld op basis van de Meicirculaire 2010 was reeds aan uw staten gecommuniceerd door middel van onze brief d.d. 30 juni 2010. De tegenvallers die in deze brief werden aangegeven, zijn in deze Nota van aanbieding meegenomen, samen met nog enkele andere actualiseringen. Hierbij gaat het in de meeste gevallen om tegenvallers, die echter voor een groot deel worden gecompenseerd door de meevaller die optreedt door de wijziging in de toerekening van rente aan de middelen voor het regio specifiek pakket (RSP).
Het uiteindelijke financieel perspectief kan echter de komende jaren nog verslechteren, afhankelijk van kortingen die van de kant van de rijksoverheid mogelijk nog worden opgelegd. De verwachting is dat er nog een aanzienlijke aanvullende korting komt op de algemene uitkering, alsmede kortingen van op de doeluitkeringen op het gebied van verkeer en verkeer, jeugdzorg en landelijk gebied. Daarbij wordt ervan uitgegaan dat deze kortingen zullen ingaan vanaf 2012. Het is echter niet uitgesloten dat ook in 2011 de provincies getroffen zullen worden door aanvullende kortingen als gevolg van een nieuw Regeerakkoord. De Rijksbegroting 2011 van het demissionaire Kabinet bevat geen nieuwe kortingen voor de provincies. Het nieuwe verdeelmodel Provinciefonds zal naar verwachting positief uitvallen voor de provincie Drenthe. Bedoeling is dat het nieuwe verdeelmodel vanaf 2012 wordt toegepast.
Aanvullende kortingen van het Rijk zullen onvermijdelijk leiden tot aanvullende bezuinigingsmaatregelen in de provinciale Begroting. Dat betekent dat er nog scherpere beleidsinhoudelijke keuzes zullen moeten worden gemaakt met het nieuwe omgevingsbeleid en PNS als richtinggevende kaders. Voorgaande zal ook consequenties hebben voor het ambtelijk apparaat, waarbij het uitgangspunt van geen gedwongen ontslagen sterk onder druk zal komen te staan.

In de voorliggende Begroting zijn de uitkomsten van de Tweede Bestuursrapportage grotendeels verwerkt. Bij deze Nota van aanbieding wordt verder nog de eerste wijziging van de Begroting 2011 aan uw staten aangeboden, waardoor alle nog te nemen besluiten nu worden voorgelegd.

In de vergadering van de Statencommissie Cultuur en welzijn d.d. 23 juni 2010 heeft ons college de toezegging gedaan uw staten nader te informeren over welke taken wel en niet meer tot het sociale domein gaan behoren met uw besluit op PNS (inclusief amendement). Tevens hebben wij in de Voorjaarsnota 2010 aangekondigd uw staten hierover te informeren. Dat doen wij in bijlage 1 van de toelichting bij deze beleidsbrief. Dit komt in de plaats van de aangekondigde "septemberbrief".

## Advies

1. Kennisnemen van het financiële beeld als geschetst in de Begroting 2011.
2. De korting op de budgetten van gesubsidieerde organisaties uitstellen tot 1 juli 2011, deze voor organisaties met een subsidie lager dan € 4.000,-- geheel achterwege laten en het effect hiervan meenemen in de eerste wijziging van de Begroting 2011.
3. De lasten en baten in de Begroting 2011 per programma autoriseren volgens het principe: "Per prioriteit de lasten en baten afzonderlijk en voor de overige budgetten de lasten en baten in totalen per programma".
4. Artikel 1 van de Verordening op de heffing van de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting (MRB) Drenthe wijzigen in: "Op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting worden in de provincie Drenthe voor het tijdvak 1 april 2011 tot en met 31 maart 2012 **83,6** opcenten geheven".
5. Het Normenkader 2010 vaststellen en gedeputeerde staten (evenals in 2009) de bevoegdheid geven om wijzigingen in het Normenkader goed te keuren indien deze na de datum van uw goedkeuring en vóór 31 december 2010 plaatsvinden.
6. Het Controleprotocol 2010 vaststellen.
7. De Begroting 2011 en de eerste wijziging van de Begroting 2011 vaststellen.

## Beoogd effect

Provinciale staten autoriseren gedeputeerde staten het beleid uit te voeren met de daaraan verbonden baten en lasten zoals opgenomen in de Begroting 2011.

## Argumenten

*1.1. Ten opzichte van de Voorjaarsnota 2010 is het financiële perspectief op onderdelen aangepast.*

De cijfers zoals deze in de Begroting 2011 aan uw staten worden voorgelegd komen niet op alle onderdelen overeen met de stand zoals deze is gepresenteerd in de Voorjaarsnota 2010. Dit wordt veroorzaakt door enige ontwikkelingen die zich in de tussenliggende periode hebben voorgedaan en waarvan de financiële gevolgen als onderdeel van de Begroting 2011 aan uw staten worden voorgelegd. De grootste mutaties en meest opvallende wijzigingen worden hierna weergegeven

**Autonome ontwikkelingen**

*Algemene uitkering uit het Provinciefonds*

In de Meicirculaire 2010 Provinciefonds is als meest opvallende en ingrijpende onderdeel de uitname van € 290 miljoen voor het begrotingsjaar 2011 in haar definitieve vorm verwerkt. Het Drentse aandeel daarvan is € 5 miljoen op basis van de afspraken die in IPO-verband gemaakt zijn met het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK). In de circulaire wordt verder nog de komende herziening van het verdeelmodel voor 2012 aangekondigd. Het meest opvallende punt voor de provincie Drenthe is de hoogte van de algemene uitkering in de Meicirculaire 2010. De raming van de algemene uitkering uit het Provinciefonds op basis van de Meicirculaire 2010 komt uit op € 68.894.703,-- in 2011. De uitkering zoals geraamd in de actuele Begroting is € 76.694.478,--. Hiermee verslechtert het financiële beeld van de provincie voor 2011 ten opzichte van de aannames zoals geschetst in de Voorjaars-

nota 2010 met circa € 7,8 miljoen. Hierover informeerden wij uw staten al door onze brief d.d. 30 juni 2010.
Inmiddels is de Septembercirculaire 2010 Provinciefonds ontvangen. Het beeld aangaande de algemene uitkering uit het Provinciefonds wijkt in deze circulaire niet significant af van het beeld uit de Meicirculaire 2010. Wijzigingen die het gevolg zijn van (nieuwe) decentralisatie-uitkeringen, zijn meegenomen in de Tweede Bestuursrapportage 2010.

*Actualisering van budgetten*
Ten opzichte van de Voorjaarsnota 2010 is een aantal wijzigingen van functionele budgetten aan de orde. Het gaat hierbij om de volgende bijstellingen.

| | **2011** | **2012** | **2013** |
|---|---|---|---|
| **Beginstand** | | | |
| **Bedragen genoemd in VJN 2010** | **-2.654.359** | **9.990.593** | **2.554.604** |
| ***Mutaties op die genoemde die verrekend woorden met de algemene reserve*** | | | |
| 1. Nota reserves en voorzieningen (juni 2010), afboeken rente RSP | 6.130.000 | 7.320.000 | 7.446.400 |
| 2. Nota reserves en voorzieningen (juni 2010), IBOI-rente over RSP-reserve | -423.485 | -311.445 | -234.348 |
| 3. Nota reserves en voorzieningen (juni 2010), IBOI-rente over Dynamische cofinancieringsreserve | -642.982 | -646.197 | -649.428 |
| 4. Nota reserves en voorzieningen (juni 2010) (Reserve achterstallig onderhoud en verbeteringswerken N34) | | | 1.163.500 |
| 5. Resultaat aanpassing Provinciefonds | -7.799.775 | -9.105.308 | -1.451.640 |
| 6. Resultaat aanpassing Provinciefonds door overheveling decentralisatieuitkeringen) | 3.377.047 | 4.587.035 | 4.608.435 |
| 7. Indexering subsidiebudgetten 2011-2014 cultuur en sociaal en natuurinstellingen; totaal voordelig resultaat | 164.126 | 306.704 | 393.516 |
| 8. Resultaat op correctie rentes en dividenden (17-08-2010) | -1.016.356 | -2.777.123 | -1.204.967 |
| 9. Kapitaallasten geactiveerde activa | 567.244 | -1.841.713 | -393.918 |
| 10. Resultaat amendementen Voorjaarsnota 2010 | 321.450 | 279.812 | 236.502 |
| 11. Overige verschillen samengevat | -72.677 | -72.576 | -544.486 |
| **Onttrekking aan de algemene reserve na verwerking bovenstaande mutaties** | **-2.049.767** | **7.729.782** | **11.924.170** |

Ter toelichting per genoemde bijstelling het volgende.

Ad 1 In de Voorjaarsnota 2009 (bladzijde 13) is de rentetoevoeging over 2011 (3%), 2012 (3,5%) en 2013 (4%) geraamd. Echter, in de Nota reserves en voorzieningen is bepaald dat het IBOI-percentage zal worden toegepast. Hierdoor ontstaat een voordeel omdat het nieuw toe te voegen percentage veel lager is.

Ad 2 In de Nota reserves en voorzieningen is besloten IBOI-rente toe te voegen aan de RSP-reserve. Deze rente was nog niet begroot en moet nu ten laste van de Algemene middelen worden gebracht.

Ad 3 In de Nota reserves en voorzieningen is besloten IBOI-rente toe te voegen aan de Dynamische cofinancieringsreserve. Deze rente was nog niet begroot en moet nu ten laste van de Algemene middelen worden gebracht.

Ad 4 Op de primaire Begroting 2013 zijn uitgaven geraamd voor het project Achterstallig onderhoud en verbeteringswerken N34 van € 1.163.500,--. Er is echter verzuimd dit bedrag ten laste van de Reserve achterstallig onderhoud en verbeteringswerken N34 te brengen. Dit wordt nu gecorrigeerd waardoor een incidenteel voordeel ontstaat.

Ad 5 Hier staat het resultaat van de aanpassing van de algemene uitkering uit het Provinciefonds als gevolg van de Meicirculaire 2010.

Ad 6 Hier staan de gevolgen van het decentraliseren van specifieke uitkeringen in het Provinciefonds uit de Meicirculaire 2010, waaronder de Decentralisatieuitkering externe veiligheid en vrijval van de lasten Muskus- en beverrattenbestrijding.

Ad 7 Meerjarig was een index van 2,8% begroot voor de indexering van budgetten van instellingen die wij subsidiëren. Voor 2011 is de verwachte index uitgekomen op 2,62% volgens de CPB-gegevens van maart 2010 die zijn opgenomen in de Meicirculaire. Deze verlaging heeft voordelige gevolgen.

Ad 8 Wegens lagere verwachte renteopbrengsten zijn deze bijgesteld. Dit resulteert in meerjarige nadelen. Voor de langere termijn wordt van licht stijgende rentepercentages uitgegaan.

Ad 9 Op basis van geactiveerde activa in de Jaarrekening 2009 en nieuwe prognoses van geplande investeringsprojecten verschuiven de kapitaallasten. Voor een deel worden deze opgevangen binnen de Reserve investeringen verkeer en vervoer, maar voor het overige worden deze lasten verrekend met de Algemene middelen. De belangrijkste oorzaken van verschuivingen zijn:

- uitstel van vervangingsinvesteringen inzake automatisering en uitstel van de reconstructie Ericasluis;
- een gewijzigde fasering van het investeringskrediet inzake prioriteit 3.12, Investeringsnota verkeer en vervoer en vervangingsinvesteringen inzake automatisering;
- vrijval van kapitaallasten oude investeringen ten behoeve van Drents Museum 2000, vrijval kapitaallasten oude investeringen verkeer en vervoer (XVVI en INFRA).

Ad 10 Het resultaat amendementen Voorjaarsnota 2010 is het saldo van aanvullende bezuinigingen en extra inzet van middelen, zoals meegenomen in de Begroting 2010 en de daarbij behorende eerste wijziging. Zie tabel hierna onder 1.2.

De actualisatie van de pMJP-begroting is in deze actualisatie nog niet meegenomen; deze wordt verwerkt in de Tweede bestuursrapportage over 2010 en wordt dan ook cijfermatig verwerkt.

Verloop Reserve voor algemene doeleinden na verwerking meerjarige resultaten Tweede bestuursrapportage 2010, inclusief eerste wijziging van de Begroting 2011.

| **050001** | **Reserve voor algemene doeleinden** | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| *Verloop* | *rek 2009* | *2010* | *2011* | *2012* | *2013* | *2014* |
| Saldo aanvang jaar | 33.834.030 | 36.846.334 | 22.958.805 | 19.120.017 | 27.181.966 | 39.778.303 |
| Begrote onttrekking | 9.230.647 | 13.887.529 | 3.838.788 | 0 | 0 | 0 |
| Begrote toevoeging | 12.242.951 | 0 | 0 | 8.061.949 | 12.596.337 | 13.862.027 |
| Saldo einde jaar | 36.846.334 | 22.958.805 | 19.120.017 | 27.181.966 | 39.778.303 | 53.640.330 |

*1.2. Tijdens de Algemene Beschouwingen hebben uw staten een aantal amendementen en moties aangenomen. Deze zijn in de voorliggende Begroting 2011 en de daarbij behorende eerste wijziging financieel verwerkt.*

| Gevolgen Algemene Beschouwingen | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|
| Extra korting inkoop (5%) | | 2.000.000 | 2.000.000 | 2.000.000 | 2.000.000 |
| Extra korting externe inhuur (10%) | | 700.000 | 700.000 | 700.000 | 700.000 |
| Herbestemming Enexis-gelden | | -1.500.000 | -1.500.000 | -1.500.000 | -1.500.000 |
| Impuls wegenonderhoud | | -800.000 | -800.000 | -800.000 | -800.000 |
| Niet bezuinigen op extern budget OCWZ | -38.502 | -78.550 | -120.188 | -163.500 | -163.500 |
| **Totaal voordeel/nadeel** | -38.502 | 321.450 | 279.812 | 236.500 | 236.500 |

In de amendementen op de Voorjaarsnota 2010 wordt uitgegaan van een generiek dekkingsplan, waarbij de dekking wordt gezocht in een brede – aanvullende – korting op de budgetten voor inkoop van goederen en diensten en inhuur van tijdelijk personeel.
Naar de mening van ons college zullen de aanvullende bezuinigingen tot grote knelpunten leiden. De combinatie van de forse bezuiniging in de komende jaren op het eigen personeel (een afslanking van 60 fte) met de forse kortingen op de inkoop van goederen en diensten (10%), alsmede externe inhuur (10%) vormde reeds een forse opgave in relatie tot de grote beleidsinhoudelijke ambities van ons college en ook uw staten. Relevant hierbij is dat de voorgestelde korting van 10% op de inkoop van diensten niet alleen externe advisering maar ook externe inhuur omvat.
Met de door uw staten besloten extra kortingen op inkoop en inhuur zullen wij waarschijnlijk een aantal beleidsambities geheel of gedeeltelijk niet meer waar kunnen maken. Voor het realiseren van die ambities, bijvoorbeeld op het terrein van klimaat en energie, onderhoud (vaar)wegen en onderwijskansenbeleid, is externe inhuur en/of de inkoop van goederen en diensten noodzakelijk.
Op welke ambities precies ingeboet zal moeten worden is op dit moment nog niet geheel duidelijk. Begin 2011 zal duidelijk zijn welke behoefte aan inhuur en inkoop er is. Op dat moment kunnen wij u informeren over de mogelijke knelpunten die de extra kortingen in 2011 opleveren. In 2012 en verder kunnen dat weer andere knelpunten zijn.
Bij de Algemene Beschouwingen hebben uw staten ons college enige marge gelaten bij de invulling van de aanvullende kortingen; deze marge wordt door ons ingezet in het kader van het realiseren van oplossingen voor verwachte knelpunten.

*1.3. Bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2010 is toegezegd dat het voorgestelde beleid langs de "PNS-meetlat" gelegd wordt.*
De provincie Drenthe heeft in de nota Provincie Nieuwe Stijl (PNS) haar kerntaken in het ruimtelijk-economische en culturele domein en de bijbehorende rolopvatting beschreven. Kernbegrippen bij de taak- en rolinvulling zijn subsidiariteit en toegevoegde waarde. De provincie is bij uitstek de overheidslaag die op (boven)regionaal niveau actief is. Vanuit haar rol als middenbestuur is er voor de provincie zeker een taak weggelegd als het gaat om het tot stand brengen van synergie tussen Europese, rijks- en lokale ambities. Een belangrijk begrip is ook gebiedsregie. De provincie Drenthe wil een organisatie zijn die goed is in verbinden, organiseren en contracteren. De daadwerkelijke uitvoering komt in handen van onze partners. De provincie beschrijft haar nieuwe rol als: regie op afstand, professionele opdrachtgever, integraal adviserend en gesprekspartner.
Deze uitgangspunten zijn nader uitgewerkt naar het beoordelingskader, zoals dat terug te vinden is in het rapport "Amen is geen Amsterdam".

Het beleid zoals verwoord in de diverse programma in de Begroting 2011 is naar de mening van ons college PNS-proof. Hoe de PNS-meetlat per begrotingsprogramma uitvalt, wordt weergegeven in de toelichting bij dit statenstuk.

2. *De gesprekken met de VDG om te komen tot een gezamenlijke visie op het sociale en culturele domein en de onderlinge afstemming van de kortingen op de gesubsidieerde organisaties hebben ertoe geleid dat ons college voorstelt de gesubsidieerde organisaties een uitstel van de kortingen te verlenen tot 1 juli 2011.*
Voor de (kleinere) organisaties die minder dan € 4.000,-- ontvangen van de provincie stellen wij voor, in navolging van onze toezegging aan uw staten om dit goed te bekijken, de korting in 2011 helemaal niet door te voeren. De korting op de verbonden partijen handhaven wij wel. Totaal heeft dit een incidenteel financieel nadelig effect voor 2011 van € 800.000,--. Dit nadeel is niet verwerkt in de financiële cijfers van de (primaire) Begroting 2011, maar het is meegenomen in de 1e wijziging van de Begroting 2011.

3. *Autorisatie van de budgetten in de Begroting 2011 per programma volgens het principe "per prioriteit de lasten en baten afzonderlijk en de overige budgetten in totalen per programma" doet het best recht aan de rol van provinciale staten en het principe "besturen op hoofdlijnen".*
Conform de bestaande praktijk wordt hier voorgesteld dat bij een autorisatie van de afzonderlijke prioriteiten uw staten inhoud geven aan de nadere kaderstelling vanuit de Voorjaarsnota 2010. Voor ons college geldt dan dat over de realisatie van de afzonderlijke prioriteiten wordt gerapporteerd en dat afwijkingen in financiële zin zullen leiden tot een wijziging van de Begroting door uw staten.
In alle programma's hebben de bezuinigingen uit de Voorjaarsnota 2010 vorm gekregen door de budgetten aan te passen zoals dat bij de Voorjaarsnota 2010 was voorgesteld, met in achtneming van de amendementen en moties die uw staten tijdens de Algemene Beschouwingen hebben aangenomen. Waar dat aan de orde is, zijn de teksten van de Beleidsbegroting aan de nieuw ontstane situatie aangepast. Verder worden de financiële gevolgen van de prioriteiten afzonderlijk gepresenteerd in het programmaplan van de Begroting 2011. Voor de resterende inhoud van de programma's geldt dat deze geacht wordt te behoren tot het zogenoemde "going concern". De informatie over deze beleidsonderdelen is in de Begroting 2011, zoals ook verzocht door uw staten, meer systematisch aangepakt dan in de vorige editie.

4. *Het besluit de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting (MRB) vast te stellen op 83,6 komt overeen met eerder door uw staten genomen besluiten inzake de indexering van de opcenten op de MRB.*
Het tarief voor de opcenten van de MRB wordt jaarlijks geïndexeerd. Voor Drenthe vindt deze indexering plaats op basis van het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie. Dit houdt in dat op de hoofdsom van de MRB in de provincie Drenthe voor het tijdvak 1 april 2011 tot en met 31 maart 2012 83,6 opcenten geheven worden. Daartoe moet artikel 1 van de Verordening op de heffing van de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting Drenthe gewijzigd worden. Voor het overige wordt hier verwezen naar de paragraaf Lokale heffingen in de Begroting 2011.

5 en 6. *Voor de vaststelling van het Normenkader 2010 en het Controleprotocol 2010 kan "meegelift" worden met de begrotingsbehandeling, door het Normenkader 2010 en het Controleprotocol 2010 vast te laten stellen als bijlagen bij en daarmee onderdeel van de Begroting 2011.*
Door vaststelling van het Controleprotocol en het Normenkader wordt de reikwijdte van de accountantscontrole helder en eenduidig aangegeven. Tevens is in de Financiële verordening van de provincie Drenthe (artikel 5, vierde lid) bepaald dat gedeputeerde staten jaarlijks een

overzicht van wet- en regelgeving ter goedkeuring aan uw staten voorleggen. Om praktische redenen wordt aan uw staten voorgesteld het Normenkader 2010 nu vast te stellen en gedeputeerde staten de bevoegdheid te geven om wijzigingen in het Normenkader goed te keuren indien na de datum van uw goedkeuring en vóór 31 december 2010 wijzigingen plaatsvinden. Het Controleprotocol 2010 wordt eveneens ter vaststelling aangeboden.

7. *De Begroting 2011 is op het vlak van de systematiek ten opzichte van de Begroting 2010 op enkele onderdelen na niet substantieel gewijzigd.*
Met de nu voorliggende Begroting 2011 wordt de koers voortgezet die wij met de Begroting 2008 zijn ingeslagen op het vlak van het omgaan met de Begroting als instrument. Daarbij wordt ook zoveel mogelijk aangesloten bij de handreikingen die van de kant van de toezichthouder ontvangen zijn.
Ten opzichte van de Begroting 2010 is de systematiek betreffende de presentatie van de informatie over het lopende beleid niet gewijzigd; wel is de verstrekte informatie verbeterd. Verder is aandacht besteed aan een verdere verbetering van de mate waarin doelen en resultaten concreet zijn beschreven; in het bijzonder is in dit verband een extra inspanning gepleegd ten aanzien van de teksten van de programma's 4 en 5. De komende tijd wordt in nauw overleg met uw Statenwerkgroep Programmabegroting een aangepaste opzet voor de Begroting 2012 voorbereid als onderdeel van de aanloop naar de volgende collegeperiode. In dit verband zijn de werkzaamheden inmiddels gestart.
Een nieuw onderdeel van het Programmaplan bij de Begroting 2011 bestaat uit een afzonderlijke presentatie van twee zogenoemde majeure programma's. Het gaat hierbij om de Versnellingsagenda (ter bestrijding van de economische crisis) en het RSP Verbreed. Deze twee majeure programma's worden niet langer gepresenteerd als onderdeel van respectievelijk programma 1 en 3, maar aan het begin van het Programmaplan als afzonderlijk onderdeel gepresenteerd.
De komende tijd zal er nader aandacht worden besteed aan de gevolgen van verdergaand programmatisch werken voor de opzet van de provinciale Begroting. Daarbij speelt ook het nieuwe Omgevingsbeleid van de provincie een rol. Voor de inpassing in de jaarcyclus zal in goed overleg met uw staten een oplossing worden gevonden. Deze kan dan worden meegenomen in de Begroting 2012.
Voor een nadere toelichting op de systematiek van de Begroting 2011 wordt verwezen naar de leeswijzer bij de Begroting.

## Uitvoering

### Tijdsplanning

| | |
|---|---|
| Behandeling in Statencommissie Omgevingsbeleid | 13 oktober 2010 |
| Behandeling in Statencommissie Cultuur en welzijn | 20 oktober 2010 |
| Behandeling in Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie | 3 november 2010 |
| Behandeling in PS | 10 november 2010 |

**Financiën**
Niet van toepassing.

**Europese context**
Niet van toepassing.

**Monitoring en evaluatie**
Niet van toepassing.

**Extern betrokkenen**
Niet van toepassing.

**Communicatie**
Zie persbericht.

NB.
Het besluit over de opcenten op de motorrijtuigenbelasting moet worden gepubliceerd in het Provinciaal blad.

**Bijlagen**
1. Begroting 2011
2. Begroting in één oogopslag 2011

**Ter inzage in de leeskamer**
Niet van toepassing.

Assen, 21 september 2010
Kenmerk: 38/5.5/2010010871

Gedeputeerde staten van Drenthe,

J. Tichelaar, voorzitter
mevrouw drs. J.M. Imhof, secretaris

ga/be.coll.

## Toelichting

In deze toelichting gaan wij nader in op een aantal aspecten rondom de Begroting 2011. Voor een belangrijk deel zijn deze aspecten ook reeds in de Begroting 2011 terug te vinden. In de Begroting 2011 zijn alle zaken opgenomen die op het moment van de productie van de Begroting 2011 bekend waren.
Voor een aantal zaken geldt ook dat de actualiteit een nadere bespreking noodzakelijk maakt. Dit geldt met name voor de volgende onderwerpen:
1. de financiële positie van de provincie;
2. de knelpunten ten gevolge van de aanvullende bezuinigingen na de Voorjaarsnota 2010;
3. de beoordeling van de mate waarin de Begroting 2011 "PNS-proof" is.

### 1. De financiële positie van de provincie

*De algemene uitkering uit het Provinciefonds*
In onze brief d.d. 30 juni 2010 hebben wij u reeds ingelicht over de financiële consequenties van de Meicirculaire 2010. Er is sprake is van een negatief effect van de circulaire van circa € 7,8 miljoen. Op basis van de Meicirculaire 2010 ziet de ontwikkeling van de algemene uitkering uit het Provinciefonds er voor Drenthe voor de komende jaren als volgt uit.

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Algemene uitkering Meicirculaire 2010 | 76.281.426 | 68.894.703 | 68.894.703 | 68.894.703 |
| Algemene uitkering in Begroting na VJN en 1e BR | 76.781.276 | 76.694.478 | 78.000.011 | 70.346.343 |
| Verschil | -499.850 | -7.799.775 | -9.105.308 | -1.451.640 |

Voor 2012 is het een lastige aangelegenheid de algemene uitkering te ramen. Een aantal factoren speelt een grote rol. De belangrijkste is het nieuwe verdeelmodel dat volgens planning zou moeten ingaan per 1 januari 2012. Het is nog niet bekend hoe het nieuwe verdeelmodel er uit zal gaan zien. Het IPO is er uiteindelijk, ondanks vele adviezen, niet in geslaagd zelf met een nieuw verdeelmodel te komen. Wel heeft het IPO-bestuur een akkoord bereikt voor de jaren 2011 en 2012 voor de uitname van € 300 miljoen door het Rijk uit het Provinciefonds. Dit voorstel is door het Ministerie van BZK overgenomen in de Meicirculaire 2010. Het voorstel behelst een uitname van € 290 miljoen in 2011 en een uitname van € 310 miljoen in 2012 te realiseren door elke provincie een vooraf bepaald bedrag te laten betalen in de uitname. Aan het voorstel ligt geen enkel model ten grondslag. Noch de vermogensmaatstaf, noch het rekentarief opcenten motorrijtuigbelasting is geactualiseerd. Drenthe betaalt € 5 miljoen als onderdeel van de € 290 miljoen in 2011.
Naast de onzekerheid die de gang van zaken rond het verdeelmodel kenmerkt, is er ook nog onzekerheid over de te verwachten "tegenvallers" met een andere herkomst. Van belang is hier onder meer de eventuele herstart van de normeringssystematiek. Daarvoor moet nog een keuze gemaakt worden of deze herstart wel of niet zal plaatsvinden en welke methodiek dan toegepast zal worden. Maar de wellicht grootste "tegenvallers" zouden het gevolg kunnen zijn van aanvullende bezuinigingen op de algemene uitkering door het Rijk als gevolg van het nieuwe Regeerakkoord. Op dit moment wordt nog uitgegaan van een korting van € 300 miljoen op de algemene uitkering voor alle provincies, maar er is geen enkele zekerheid dat het daarbij blijft. Zo beveelt de brede Heroverwegingswerkgroep Kalden een aanvullende korting van € 280 miljoen aan. De combinatie van al deze samenvallende ontwikkelingen en daarmee verbonden onzekerheden, maakt dat het meerjarig ramen van de hoogte van de algemene uitkering momenteel zeer veel lijkt op het voorspellen van de uitkomst van een tombola. Daarbij bestaat feitelijk maar één betrekkelijke zekerheid: de uitkomst die voor het jaar 2012 uit de circulaire volgt, zal zich hoogstwaarschijnlijk in de praktijk niet voordoen. Voor de korte termijn is

dan nog de veiligste aanname dat de algemene uitkering in 2012 wel ongeveer dezelfde orde van grootte zal kennen als die van 2011.
Inmiddels is de Septembercirculaire 2010 Provinciefonds ontvangen. Het beeld aangaande de algemene uitkering uit het Provinciefonds wijkt in deze circulaire niet significant af van het beeld uit de Meicirculaire 2010. Wijzigingen die het gevolg zijn van (nieuwe) decentralisatie-uitkeringen, zijn meegenomen in de Tweede Bestuursrapportage 2010.

*Uitgangspunten voor de Begroting 2011*
Vertrekpunt voor de opstelling van de Begroting 2011 is de Begroting 2010 na wijziging. Bij de opstelling van de Begroting worden de volgende algemene uitgangspunten c.q. aannames gehanteerd.

| | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| *Ontwikkeling prijzen* | | | | |
| Index budgetten subsidies per boekjaar | 2,62% | 2,6% | 2,6% | 2,4% |
| *Motorrijtuigenbelasting* | | | | |
| Opcenten tarief | 83,6 | 84,9 | 86,2 | 87,6 |
| *Provinciefonds:* | | | | |
| Reëel accres | 0% | 0% | p.m. | p.m. |
| *Renten* | | | | |
| Toegerekende rente | 4,5% | 4,5% | 4,5% | 4,5% |
| Korte rente uitzettingen | 1,6% | 2,5% | 3,0% | 3,5% |

## 2. Beoordeling van de mate waarin de Begroting 2011 "PNS-proof" is

Uw staten hebben ons college verzocht het voorgestelde beleid in de Voorjaarsnota 2010 langs de "PNS-meetlat" te leggen. Deze uitgangspunten hiervoor zijn ontleend aan het beoordelingskader, zoals dat terug te vinden is in het rapport "Amen is geen Amsterdam".De resultaten van deze beoordeling per begrotingsprogramma worden hierna weergegeven.

*Programma 1: De provincie doet ertoe*
Vanuit programma 1 is de nota PNS vormgegeven. De provincie Drenthe heeft in deze haar kerntaken en bijbehorende rolopvatting beschreven. Kernbegrippen bij de taak- en rolinvulling zijn subsidiariteit en toegevoegde waarde. Daarnaast wordt hierin de aandacht vastgelegd voor transparantie van besluitvorming en de kwaliteit van dienstverlening. De provincie is bij uitstek de overheidslaag die op (boven)regionaal niveau actief is. Vanuit haar rol als middenbestuur is er voor de provincie zeker een taak weggelegd als het gaat om het tot stand brengen van synergie tussen Europese, rijks- en lokale ambities. Een belangrijk begrip is ook gebiedsregie. De provincie Drenthe wil een organisatie zijn die goed is in verbinden, organiseren en contracteren. De daadwerkelijke uitvoering komt in handen van onze partners. De provincie beschrijft haar nieuwe rol als: regie op afstand, professionele opdrachtgever, integraal adviserend en gesprekspartner.

*Programma 2: Samenleving met samenhang*
Programma 2 bestaat voor een fors deel uit de uitvoering van wettelijke taken (jeugdzorg, regionale omroep) en voor een beperkt deel uit beïnvloedbare, autonome middelen. In de discussie die is gevoerd over PNS is door uw staten een amendement ingediend over het onderdeel Sociaal in programma 2. De taken van de provincie in het sociale domein zijn in het door uw staten aangenomen

amendement A20 10-2 van 17 februari 2010 beschreven als een beleidsmatige rol in het signaleren, monitoren en vraaggericht stimuleren op verschillende onderdelen van het sociale domein. Het gaat om de volgende terreinen.

- Onderwijskansenbeleid.
- Aansluiting jeugdzorg op preventieve programma's.
- Sociaaleconomische ontwikkeling platteland.
- Zorgbelang op noordelijke schaal.
- Steunfunctietaken voor zover sprake is van provinciale of regionale problematiek.

De afbouw van uitvoerende taken dan wel taken die niet passen binnen PNS vindt plaats in overleg met de VDG en instellingen.
*Een nadere toelichting op de PNS in relatie tot het sociale domein is opgenomen in bijlage 2 bij deze Nota van aanbieding, die op dit punt de aangekondigde Septemberbrief vervangt.*

Voor het onderdeel cultuur uit programma 2 geldt dat ook hier kritisch wordt gekeken naar de uitvoering van taken. Samen met de gemeenten wordt een traject opgezet voor de ontwikkeling van een langetermijnagenda voor herschikking van taken en verantwoordelijkheden. Het gaat in eerste instantie om Bibliotheekbeleid: nieuw beleid op basis van de ondertekende Bilbilotheekcharter, in nauw overleg met de gemeenten.
Voor BKV, Cultuurparticipatie en het Museumbeleid wordt de lijn doorgetrokken zoals reeds is ingezet (overdracht taken CBK-Drenthe, Drents Participatieplan en Collectief Museumproject met co-financiering gemeenten).
Voor de overige dossiers binnen het cultuurbeleid (regionale omroep, podiumkunsten, cultuurhistorie etc.) in relatie tot PNS willen wij nieuwe beleidsrichtingen ontwikkelen in de aanloop naar een nieuwe Cultuurnota vanaf 2013. Hiervoor hebben wij als eerste stap een discussietraject opgezet met uw staten in het najaar 2010.

*Programma 3: Ruimte en Bereikbaarheid*
Het programma 3 is langs de PNS-meetlat gelegd en kan volledig als PNS-proof worden aangemerkt. Ruimte, wegen, bereikbaarheid en stedelijke ontwikkeling zijn belangrijke kerntaken van de provincie. Voor de volledigheid volgt hierna per beleidsthema een nadere toelichting.

*Verkeer*
Regionale bereikbaarheid behoort in het Bestuursakkoord tussen Rijk en provincies tot het domein van de provinciale taken. Op basis van de Planwet verkeer en vervoer is een Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan opgesteld. Met statenstuk 2010-425 is het Investeringsprogramma tot 2020 aan u staten voorgelegd. Bij de opstelling van dit programma is geprioriteerd op PNS en het nieuwe omgevingsbeleid.

*Beheer en onderhoud wegen*
Het provinciaal wegennet is een belangrijke schakel in regionale bereikbaarheid en (boven)regionale mobiliteit. Beheer en onderhoud van dit wegennet past ook binnen PNS.

*Beheer en onderhoud vaarwegen*
Het vaarwegennet is van belang voor het vervoer over water. Daarnaast zijn de Drentse vaarwegen onderdeel van cultuurhistorie Drenthe en de verbinding tussen Friesland, Groningen en Duitsland. Het project Vaarwegverbinding Erica-Ter Apel versterkt deze verbinding. Beheer en onderhoud van dit vaarwegennet past ook binnen PNS.Voor de wegen en vaarwegen geldt dat deze in eigendom van de provincie zijn en dat het een wettelijke taak is zorg te dragen voor een voldoende onderhoudsniveau.

*Vervoer*
In het Bestuursakkoord tussen Rijk en provincies 2008-2011 is aangegeven dat de provincies taken hebben in het domein regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer. Het Investeringsprogramma verkeer en vervoer tot 2020 is geprioriteerd op PNS.

*Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting*
De ontwikkeling van het gebied Groningen – Assen is een van de belangrijkste gebiedsontwikkelingen van het nieuwe Omgevingsbeleid. Een dergelijke gebiedsontwikkeling een van de kerntaken van de provincie in het kader van PNS.

*Stedelijke ontwikkeling*
Onder dit programma valt het RSP, waarin de het Ruimtelijk economisch programma (REP) en Bereikbaarheidsprogramma centraal staan. Deze programma's passen in de taken en rollen zoals verwoord in PNS.

*Programma 4: Kennis werkt*
De taken binnen het economische domein zijn PNS-proof en de rollen zijn naar de toekomst toe ook PNS-proof. De centrale doelstelling, zoals verwoord in de Economische beleidsagenda 2010-2015, is het scheppen en behouden van werkgelegenheid door de ontwikkeling van een duurzame en robuuste economische structuur. Hierbij ligt de focus op het ontwikkelen van kennis en innovatie.
Uitgangspunt is dat de provincie niet treedt in de verantwoordelijkheid van andere overheden of van individuele marktpartijen of instellingen. Als regisseur van het ruimtelijk-economisch beleid wil de provincie komen tot een heldere taakverdeling met (intermediaire) organisaties en tussen deze organisaties onderling. Dit gebeurt in overleg met deze partijen. Centraal hierbij staat het organiseren van voldoende realisatiekracht, een goede coördinatie vanuit de provinciale organisatie en een optimale samenwerking binnen Noord-Nederland. Hierbij wordt, nog meer dan voorheen, aansluiting gezocht bij de dynamiek en het organiserend vermogen van de Drentse economie en de partijen die in dit werkveld actief zijn.
De provincie heeft binnen het economisch domein alleen een rol als aan alle volgende criteria is voldaan.
- Subsidiariteit
- Additionaliteit (toegevoegde waarde)
- Vraaggerichtheid
- Kwaliteit boven kwantiteit (focus en scherpte in de inzet en naar de Drentse maat)
- Effectiviteit en efficiëntie: gerichtheid op stuwendheid, onderscheidendheid (piekenbenadering) en schaalvoordelen (stedelijke netwerken)

De vijf prioriteiten in de Drentse economische agenda zijn uitgewerkt in het Kader voor economische investeringen (KEI). Op basis van dit KEI worden jaarprogramma's gemaakt. De vijf prioriteiten (taakvelden) zijn de volgende.
1. Versterken regionale innovatiekracht
2. Optimale aansluiting bedrijfsleven, arbeidsmarkt en onderwijs
3. Optimaliseren vestigingsklimaat
4. Beter benutten van de toeristische mogelijkheden
5. Versterken van de agribusiness

De rol van de provincie verschuift de komende jaren, waarbij de rol minder uitvoerend en regulerend zal zijn maar is toegesneden op strategieontwikkeling, kaderstelling, het creëren van randvoorwaarden, lobby en het bij elkaar brengen van partijen. De rol van de provincie kan hierbij variëren. In het ene dossier kan het wijs zijn vooral faciliterend, stimulerend en ondersteunend te zijn (bijvoorbeeld op het terrein van innovatie), soms is een meer sturende en leidende rol het meest effectief (bijvoorbeeld

bij de ontwikkeling van bedrijvenlocaties).
De afgelopen tijd lag de focus al meer op specifieke thema's, pieken en speerpunten.
Hierbij richten wij ons vooral op de rollen:
- ontwikkelen van samenhangende visies;
- organiseren van draagvlak en binding op visies;
- organiseren van uitvoeringscoalities;
- (laten) bijeen brengen van partijen uit de 4 O's (ondernemers, onderwijs, onderzoek en overheid);
- (laten) verbinden (clustervorming/ketenaanpak 4 O's);
- (gebieds)regie op en ontwikkelen van de gekozen prioriteiten;
- stimuleren van de uitvoering met (financiële) middelen en instrumenten (zoals opstellen subsidiekaders en subsidieverlening, netwerken, lobby, deelnemingen en pilots);
- lobby (met name in relatie tot (inter)nationale programma's);
- mede-opdrachtgever en / of 'launching customer'.

*Programma 5: Leefomgeving*
In de uitvoering van het Bestuursakkoord staat het ruimtelijk-economisch domein centraal. Dit betreft andere de volgende kerntaken die zijn opgenomen in programma 5:
- duurzame ruimtelijke ontwikkeling en inrichting;
- water, milieu, klimaat en energie.

Deze kerntaken zijn in programma 5 gericht op beleidsontwikkeling en beleidsuitvoering van wettelijke taken (milieu- en waterwetgeving) en voor een beperkt deel op beïnvloedbare autonome taken. Het omgevingsbeleid is het integrerend kader voor de uitvoering van deze kerntaken. Het provinciaal belang (bovenlokaal en toegevoegde waarde) staat hierbij centraal. Dit betekent dat nog meer dan voorheen duurzame ruimtelijke ontwikkeling op provinciaal en regionaal niveau voorwaarden schept voor de doorwerking naar lagere schaalniveaus. Doel hiervan is een verhoging van de leefomgevingskwaliteit.
De gebiedsgerichte externe en interne integratie van water-, bodem-, milieu- en natuurbeleid, aan de voorkant van beleidsprocessen, leidt tot kansrijke verbindingen en genereert tal van sociaal-maatschappelijke en economische baten. Denk daarbij onder meer aan het ontwikkelen van een innovatieve grondwatervisie, het milieu-inclusief ontwerpen van ruimtelijke opgaven, het ontwikkelen van groen-blauwe gebiedsvisies en het integreren van het reguliere bodembeleid met de kansen en mogelijkheden van de ondergrond. Hiertoe worden via integrale werkprocessen expliciete verbindingen gemaakt met bijvoorbeeld het RSP-programma, het pMJP en het Programma klimaat en energie, maar ook met vigerende noordelijke (Pieken in de Delta) en Europese programma's (OP-EFRO en Interreg). Daarnaast wordt onder meer via het Provinciehuis van Morgen geïntensiveerd op maatschappelijke actualiteit zoals de klimaatveranderingen. Wat betreft de uitvoerende taken, i.c. vergunningverlening en handhaving, wordt een efficiënte aanpak gehanteerd en voorgesorteerd op het organiseren van uitvoering op afstand.

*Programma 6: Middelen*
Programma 6 voldoet aan de criteria zoals gesteld in de nota PNS en voor de organisatie uitgewerkt in de directiebrief Slimmer en Slanker. De ontwikkelingen naar PNS staan echter wel onder druk vanwege de bezuinigingen. Voor de volledigheid volgt hierna per hoofdonderwerp een nadere toelichting.

*Organisatieontwikkeling*
De organisatieontwikkeling is er volledig op geënt om de slag naar PNS te slaan. De organisatie dient slimmer, slanker en soepeler te worden. Dit doen wij door de formatie te verminderen, de mobiliteit te bevorderen, de juiste (PNS-)competenties te ontwikkelen en een flexibele schil op te zetten. Een goede aansluiting tussen taken van PNS en formatie wordt uitgewerkt in het HRM-project S3.

Ook de vorming van een regionale uitvoeringsdienst (RUD), alsmede de mogelijke samenwerking met de provincies Groningen en Friesland als het gaat om Shared Services, passen binnen het gedachtengoed van PNS.

*Digitalisering*
Om slim en slank te kunnen werken, zoals beschreven in de directiebrief, is een goede digitale ondersteuning een voorwaarde. Digitalisering helpt bij het efficiënt inrichten van de processen in de organisatie.

*Dynamische cofinancieringsreserve*
De inhoud van de projecten en programma's ligt specifiek op het ruimtelijk-economisch terrein. Dit is het terrein waar onze kerntaken liggen. Cofinanciering op dit gebied draagt daarmee bij aan de uitvoering van PNS. Door binnen deze reserve deels het accent te leggen op plattelandsontwikkeling wordt aangesloten bij het specifieke karakter van onze provincie.

**Bijlage 1**

**Nadere toelichting op de PNS in relatie tot het sociale domein**

*In de vergadering van de Statencommissie Cultuur en welzijn d.d. 23 juni 2010 heeft ons college de toezegging gedaan uw staten nader te informeren over welke taken wel en niet meer tot het sociale domein gaan behoren met uw besluit op PNS (inclusief amendement). Tevens hebben wij in de Voorjaarsnota 2010 aangekondigd uw staten hierover te informeren. De nu volgende tekst komt in de plaats van de aangekondigde "Septemberbrief".*

PNS en de toekomst van het sociale domein

*Sociale agenda*
In de beleidsontwikkeling van de huidige Sociale agenda 2009 – 2012 'Sociaal doe je niet alleen' zijn visie en ontwikkelingen op de provinciale rollen en taken meegenomen. Hierdoor is er een sociale agenda tot stand gekomen die inspeelt op een veranderende rol en taak voor de provincie Drenthe in het sociale domein.
Met de keuze in deze Sociale agenda voor specifieke beleidsthema's waarop de provincie op sociaal terrein het verschil kan maken, waarbij er sprake is van een afbouw van provinciale inzet, is de veranderende rol en taak in gang gezet. De sociale allianties met de gemeenten zijn het middel voor een zorgvuldige overdracht van kennis en taken op het sociale domein van provincie naar gemeenten.
De flexibilisering van de subsidierelatie met de instellingen, waarbij tegelijkertijd de transitie gemaakt wordt naar kennisinstellingen is anticiperend op de veranderende rol van de provincie op het sociale domein.
Met deze beleidskeuzes blijkt de huidige sociale agenda voor een groot deel 'PNS proof' te zijn.

*Meetlat PNS*
Volgend PNS zien wij voor de toekomst op het sociale domein de volgende provinciale taken.

- Uitvoering Wet op de jeugdzorg
- Initiator op sociaal gebied bij bovenlokale/ bovenprovinciale vraagstukken
- Ondersteunen kennisinfrastructuur op het sociale domein
- Regisserende rol Drenthe 2028
- Beleidsmatige rol op de terreinen:
    1. Onderwijskansenbeleid
    2. Aansluiting jeugdzorg op preventieve programma's
    3. Vitaal platteland
    4. Zorgbelang op noordelijke schaal
    5. Steunfunctie artikel 13 van de WMO in overleg met VDG

Volgend PNS zien wij op het sociale domein <u>geen</u> provinciale taak of rol in:

- uitvoerend beleid of actieve beleidsontwikkeling op:
    I. Tijdenbeleid
    II. Mantelzorg
    III. Vrijwilligerswerk
    IV. Breedtesport
    V. Wonen, Zorg en welzijn
    VI. Cliëntenbeleid
- subsidiëren kleine instellingen:
    - Stichting Welzijn Doven

- Stichting Paardrijden Gehandicapten
- Jongerenraad Drenthe
- Telefonische hulpdiensten (Sensoor)

*PNS en de Sociale agenda 2009-2012*
De afspraken met gemeenten die in de sociale allianties zijn gemaakt hebben een looptijd tot en met 2012. Wij volgen de lijn van de sociale allianties, waarin een afbouw van taken was meegenomen en kiezen daarmee voor een zorgvuldige beleidsoverdracht van kennis en taken naar gemeenten. In de dagelijkse praktijk wordt al rekening gehouden met de taak en rol zoals PNS aangeeft en wordt afgebouwd wat niet valt binnen de meetlat. Voorbeeld hiervan is het beëindigen van de Beleidsregel wonen, zorg en welzijn.

Het subsidiëren van de kleine instellingen past niet binnen het kader van PNS.
Wij zijn voornemens de subsidies aan de Stichting Welzijn Doven (subsidie € 8.100,--) en Stichting Paardrijden Gehandicapten (subsidie € 41.400,--) met ingang van 1 januari 2012 te beëindigen.
Voor de telefonische hulpdiensten, Sensoor Oost-Nederland (subsidie € 50.400,--) en Sensoor Groningen-Drenthe (subsidie € 90.900,--), willen wij onderzoeken met welk scenario beëindiging van de subsidie met ingang van 1 januari 2013 het beste kan worden gerealiseerd. Landelijke ontwikkelingen en goede afstemming met betrokken provincies vragen meer tijd om te komen tot een zorgvuldige afbouw van de subsidie.
De Jongerenraad Drenthe (€ 5.400,--) is een provinciaal initiatief dat niet past binnen PNS. Wij zijn voornemens de subsidie te beëindigen met ingang van januari 2012.

Het beëindigen van subsidies aan de kleine instellingen met ingang van januari 2012 is in het afgelopen half jaar meermalen besproken met gemeenten op bestuurlijk niveau in VDG-verband, alsook op ambtelijk niveau. Reactie van de gemeenten hierop is dat, zoals het aan de provincie is om volgend PNS hiermee te stoppen, het ook aan iedere gemeente voor zich is om een eigen overweging en keuze te maken deze subsidies al dan niet voort te zetten.

*VDG en het sociale domein*
Het verzoek van de VDG aan de provincie tijdens de provinciale-statenvergadering d.d. 17 februari 2010 was aanleiding om in gesprek te gaan over de toekomstige rollen en taken van provincie en gemeenten. Deze gesprekken hebben plaatsgevonden en krijgen vervolg. Gemeenten en de provincie onderschrijven de noodzaak om te komen tot een gezamenlijke visie op het sociale en culturele domein. Dit is bestuurlijk bekrachtigd in het VDG poho Onderwijs, Cultuur en Sport d.d. 2 september 2010.
Op dit moment vindt een inhoudelijke verkenning en uitwerking plaats tussen gemeenten en provincie van de gezamenlijke thema's op sociaal en cultureel vlak. Afspraak tussen gemeenten en provincie is om deze gezamenlijke visie af te ronden voor de Voorjaarsnota in 2011. Centraal doel van de visie is om een gezamenlijk beeld te ontwikkelen van het sociaal en cultureel domein Drenthe vanaf 2013.

# *Ontwerp*besluit

2010-450-1

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 21 september 2010, kenmerk 38/5.5/2010010871;

BESLUITEN:

1. kennis te nemen van het financiële beeld als geschetst in de Begroting 2011;
2. de korting op de budgetten van gesubsidieerde organisaties uit te stellen tot 1 juli 2011, deze voor organisaties met een subsidie lager dan € 4.000,-- geheel achterwege te laten en het effect hiervan mee te nemen in de 1e wijziging van de Begroting 2011;
3. de lasten en baten in de Begroting 2011 per programma te autoriseren volgens het principe: "Per prioriteit de lasten en baten afzonderlijk en voor de overige budgetten de lasten en baten in totalen per programma";
4. artikel 1 van de Verordening op de heffing van de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting Drenthe te wijzigen in: "Op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting worden in de provincie Drenthe voor het tijdvak 1 april 2011 tot en met 31 maart 2012 **83,6** opcenten geheven".
5. Het Normenkader 2010 vast te stellen en gedeputeerde staten (evenals in 2009) de bevoegdheid te geven om wijzigingen in het Normenkader goed te keuren indien deze na de datum van uw goedkeuring en vóór 31 december 2010 plaatsvinden;
6. het Controleprotocol 2010 vast te stellen;
7. de Begroting 2011 en de 1e wijziging van de Begroting 2011 vast te stellen.

Assen, 10 november 2010

Provinciale staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

ga/be.coll.

provincie Drenthe

# Begroting in één oogopslag 2011

Kiezen voor de kracht van Drenthe

# Inhoud

**Inhoud** 3

**De begroting in kort bestek** 4

**De financiën in één oogopslag** 5
Waar komt het geld vandaan in 2011? 5
Waar gaat het geld naar toe in 2011? 6
Lasten per categorie 7
Majeur programma: Versnellingsagenda 8
Majeur programma: Verbreed RSP 8

**Programma 1 De provincie doét ertoe!** 9

**Programma 2 Samenleving met samenhang** 13

**Programma 3 Ruimte en bereikbaarheid** 17

**Programma 4 Kennis werkt** 21

**Programma 5 Leefomgeving** 25

**Programma 6 Middelen** 31

# De begroting in kort bestek

Nederland verkeert financieel in zwaar weer. Ook de provincies ondervinden hiervan de gevolgen: op het provinciefonds wordt vanaf 2011 fors gekort en alle tekenen wijzen erop dat het daar niet bij zal blijven.

Voor het eerst sinds lange tijd moet de provincie Drenthe zwaar bezuinigen en ingrijpende keuzes maken. PNS (Provincie Nieuwe Stijl) en het nieuwe Omgevingsbeleid zijn daarbij leidend geweest.

In de begroting 2011 geeft het college van gedeputeerde staten nieuwe richting aan het financiële beleid van de provincie. De provincie gaat enerzijds bezuinigen om weer duurzaam financieel in evenwicht te komen, en investeert gelijktijdig om gestelde doelen te realiseren.

Ondanks de financieel moeilijke omstandigheden, eindigt de huidige bestuursperiode bepaald niet in mineur. Het college slaagt er in alle ambities en gemaakte afspraken waar te maken. Bovendien wordt de Drentse Versnellingsagenda onverkort uitgevoerd. Hiermee helpt de provincie het Drentse bedrijfsleven om in deze lastige tijd zo veel mogelijk banen in stand te houden.

Dit boekje is een handige samenvatting van de vuistdikke provinciale begroting (te vinden op www.provincie drenthe.nl). U ziet in één oogopslag wat er het komende jaar allemaal op stapel staat op terreinen als ruimtelijke ordening, wonen, economie, natuur en landschap, milieu, klimaat en energie, leefomgeving, verkeer, vervoer, onderwijs, cultuur, sport, zorg en welzijn.

Provinciale staten zullen op 10 november de begroting 2011 definitief vaststellen. Deze samenvatting geeft u een goede indruk van wat de provincie Drenthe in 2011 voor haar inwoners en ondernemers wil gaan doen.

*Janny Vlietstra,*
*gedeputeerde financiën, economie en werkgelegenheid*

# De financiën in één oogopslag

## Waar komt het geld vandaan in 2011?

| Provinciale baten 2011 | |
|---|---|
| Uitkering uit het Provinciefonds | 74.641.956 |
| Opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting | 47.648.000 |
| Bijdrage in pMJP | 46.729.932 |
| Bijdrage Rijk BDY Verkeer en Vervoer | 31.231.659 |
| Uitkering Wet op de Jeugdzorg | 34.724.812 |
| Overige opbrengsten | 34.203.879 |
| Totaal | 269.180.238 |

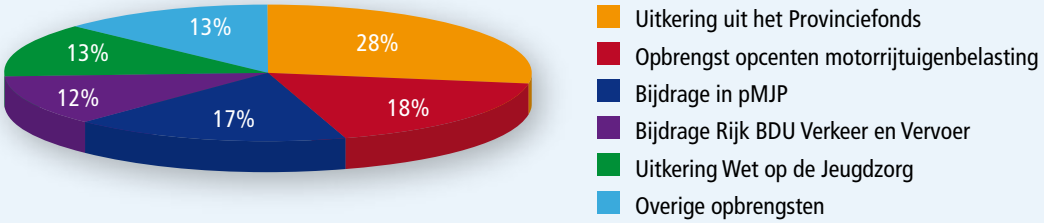

## Waar gaat het geld naar toe in 2011?

| Totale lasten | |
|---|---|
| Programma 1: De provincie doét er toe! | 3.141.617 |
| Programma 2: Samenleving met samenhang | 66.614.552 |
| Programma 3: Ruimte en bereikbaarheid | 102.070.926 |
| Programma 4: Kennis wérkt | 12.547.420 |
| Programma 5: Leefomgeving | 72.746.901 |
| Programma 6: Middelen | 55.602.880 |
| Totaal | 312.724.296 |

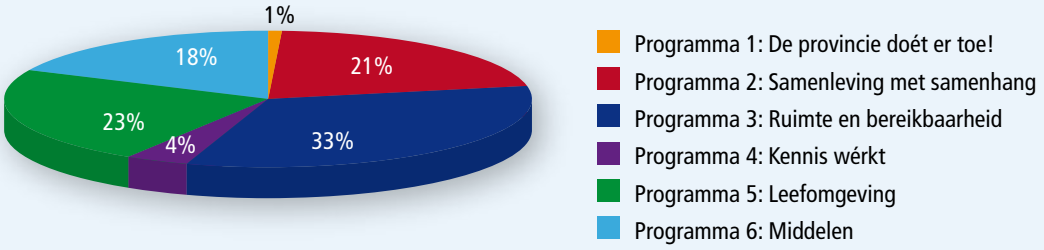


### Verschil tussen baten en lasten

De lasten bedragen ruim 43 miljoen meer dan de baten. Dit verschil wordt aangevuld vanuit de opgebouwde reserves van de provincie.

## Lasten per categorie

| Lasten per categorie | |
|---|---|
| Overige goederen en diensten | 83.952.818 |
| Subsidies | 165.773.756 |
| Kapitaallasten | 13.530.007 |
| Rentetoevoeging aan middelen derden | 205.653 |
| Toegerekende apparaatskosten | 49.212.062 |
| Onvoorziene uitgaven | 50.000 |
| Totaal | 312.724.296 |

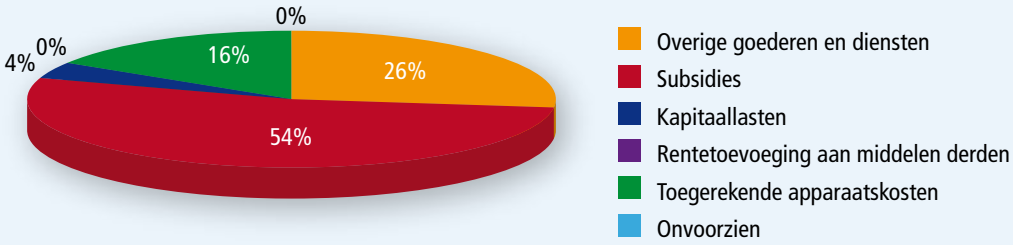

## Majeur programma: Versnellingsagenda

Provinciale Staten hebben de Drentse Versnellingsagenda vastgesteld. Deze bevat een groot aantal projecten die versneld worden uitgevoerd om daarmee de gevolgen van de economische crisis te verzachten. Een groot deel van de maatregelen is in 2010 tot uitvoering komen. Daarnaast loopt er nog een aantal projecten door in 2011. Voorbeelden hiervan zijn de herbestemming van monumentale gebouwen en cultureel erfgoed in Drenthe, het plaatsen van LED-verlichting langs provinciale wegen, de werkzaamheden aan de FlorijnAs in Assen en het stimuleren van woningbouwprojecten in Drenthe. Daarnaast zal in 2011 gestart worden met de herstructurering van bedrijventerrein De Wieken in Hoogeveen. De totale investeringen vanuit de provincie voor de Versnellingsagenda bedragen € 7,7 miljoen in 2011.

## Majeur programma: Verbreed RSP

Met de gebiedsgerichte investeringsimpulsen in Assen (FlorijnAs), Emmen (Atalanta) en Coevorden (stationsgebied) en de maatregelen voor het OV (incl. spoor) versterken we samen met de gemeenten de ruimtelijk-economische structuur van Drenthe. Daarvoor hebben we met de betrokken gemeenten bestuursovereenkomsten gesloten. Afgelopen jaren zijn forse stappen gezet naar daadwerkelijke uitvoering: voor diverse projectonderdelen zijn stedenbouwkundige programma's van eisen en visies opgesteld om realisatietrajecten (o.a. aanbesteding, verwerving) te kunnen starten.
Speerpunten voor 2011 zijn:

- Assen - FlorijnAs: aanbesteding 2e fase Blauwe As stedenbouwkundige pve's voor het Bedrijvenpark Assen-Zuid en het Havenkwartier
- Emmen - Atalanta: aanbesteding van ondertunneling Hondsrugweg en selectiekeuze architect voor het nieuwe theater/Wereld van de Ontmoeting.
- Coevorden: keuze voor de aansluiting van het spoor Zwolle-Coevorden/Emmen op de Bentheimer Eisenbahn en de Omgevingsvisie Stationsgebied

# Programma 1
# De provincie doét ertoe!

**Lasten programma 1 in relatie tot totale lasten**

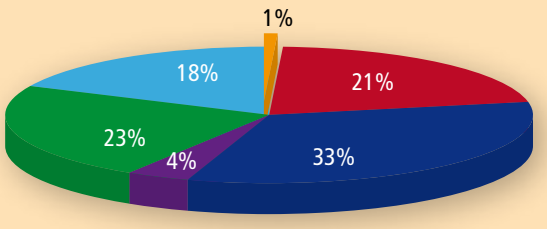


**Specifieke lasten programma 1**

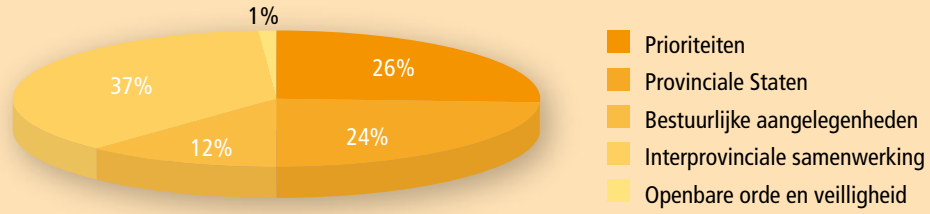


| Programma 1. De provincie doét er toe! | |
|---|---|
| Prioriteiten | 819.390 |
| P-1.0 Provinciale staten | 758.546 |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | 382.260 |
| P-1.2 Interprovinciale samenwerking | 1.150.260 |
| P-1.3 Openbare orde en veiligheid | 31.161 |
| Totaal lasten | 3.141.617 |

## Speerpunten 2011

Op 2 maart 2011 vinden de verkiezingen plaats van de nieuwe Provinciale Staten. In de eerste maanden van 2011 besteden we hieraan zowel intern als extern volop aandacht. Binnen dit programma hebben wij diverse acties ondergebracht die moeten bijdragen aan een hoog opkomstpercentage. Ook in 2011 vervolgen we onze inzet hierop in het programma Drenthe doét er toe!

Zo hebben we de kaders voor de Provincie Nieuwe Stijl vastgesteld. In 2011 moet dit zijn beslag krijgen in de organisatie: we maken onze kerntaken concreet, zorgen dat onze medewerkers toegerust zijn voor het realiseren van onze taken en we gaan in gesprek met Drentse medeoverheden en partners over de decentralisatie van (uitvoerende) taken en beleidsvelden. Hierbij kijken we ook naar mogelijkheden om taken en kennis uit te besteden.
In 2011 geven we ons profiel van gebiedsregisseur concreet vorm. Het Omgevingsbeleid vormt het inhoudelijk kader hiervoor. Om onze rol en taken goed uit te kunnen voeren werken wij aan een meer netwerkgestuurde en -georiënteerde organisatie. Uitgangspunt is dat wij vanuit onze rol van gebiedsregisseur onze doelen samen met maatschappelijke partners en medeoverheden realiseren.
Ook het proces om te komen tot een uitvoeringsorganisatie (RUD) krijgt in 2011 verder vorm. Zowel de samenwerking met Drentse gemeenten als in Noordelijk verband is daarbij in beeld. Ook bekijken we in hoeverre we hiermee kunnen aansluiten bij lopende initiatieven omtrent Shared Service Centra.
Op het gebied van bestuurlijke samenwerking geven we samen met de Vereniging van Drentse Gemeenten (VDG) uitvoering aan de gezamenlijke Strategische Agenda voor de toekomst. Centraal hierbij staan regionale economie en vitaal platteland.
Wij streven naar (bestuurs)krachtige Drentse overheden, die sturen op beleidsrealisatie. Uitgangspunten hierbij zijn: inzet en vergroting van gebundelde bestuurskracht en respect voor het eigen domein van elk van de overheden. In dat kader zetten wij met de VDG ook stappen bij de visievorming over bijvoorbeeld het bibliotheekwezen.
Verdere kennisontwikkeling voor Europese zaken vinden wij belangrijk, zowel voor onszelf als regionale partijen. In 2011 zetten we in op de kennisuitwisseling tussen partijen en uitbreiding van het netwerk rond de Europese onderwerpen. Het Europa Service Punt maakt de Drentse overheden en partners in 2011 wegwijs met Europese subsidies, kennis en netwerken.

Wij willen ons actief bewegen en profileren in Den Haag en Brussel. Ten opzichte van gemeenten en maatschappelijk organisaties zetten we een eenduidig beeld neer. Daarom werken we in 2011 onze corporate communicatie en ons uitnodigingen- en evenementenbeleid verder uit.
Wij willen een kwalitatief goede dienstverlener zijn. Daarom geven wij in 2011, zowel intern als in interprovinciaal verband, uitvoering aan ons kwaliteitshandvest en ons Dienstverleningsconcept. We gaan onder meer volgen of we onze dienstverleningsnormen halen. Bijvoorbeeld; betalen wij onze facturen op tijd?

Tot slot zorgen we voor een goede digitale informatievoorziening en (e)dienstverlening. Om onze doelstellingen te halen moeten we intensiveren. Dit geldt zowel voor de afspraken in het Nationaal Uitvoeringsprogramma en Gideon, als voor de vervanging van de huidige ICT-infrastructuur. Ook de overgang naar digitaal werken, en het opzetten van een digitaal informatiebeheer vragen tijdelijk extra inspanningen.

# Programma 2
# Samenleving met samenhang

**Lasten programma 2 in relatie tot totale lasten**

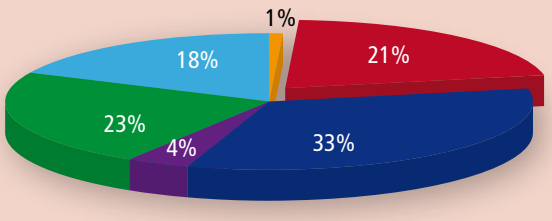


**Specifieke lasten programma 2**

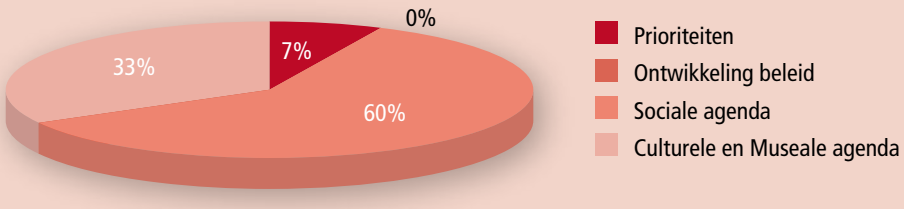


| Programma 2. Samenleving met samenhang | |
|---|---|
| Prioriteiten | 4.607.500 |
| P-2.0 Ontwikkeling beleid | 163.445 |
| P-2.1 Sociale agenda | 40.055.381 |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | 21.788.226 |
| Totaal lasten | 66.614.552 |

## Speerpunten 2011

### Uitvoeren Sociale Agenda

**>> Jeugdzorg**
Wij investeren structureel in het eerder signaleren van problemen om daardoor wachtlijsten te kunnen voorkomen en vaker te kunnen volstaan met het aanbieden van lichtere zorgprogramma's. Dit doen wij door in de provincie een heldere aansluiting te zoeken met elk Centrum voor Jeugd en Gezin, onderwijsinstelling of bovenschools samenwerkingsverband. De doeluitkering Jeugdzorg is beschikbaar voor kerntaken van het Bureau Jeugdzorg en het Zorgaanbod. Wij investeren in het Programma Positief Opvoeden en op de bewezen methodiek van Signs of Safety om in risicogezinnen onveiligheid doeltreffend om te buigen naar veiligheid.

**>> Kennis Delen Drenthe**
De vier voormalige preferente instellingen gaan vanuit de provinciale taak op kennisinfrastructuur signaleren en monitoren op de domeinen jeugd en onderwijs, sport en beweging en vitaal platteland.

**>> Drenthe als sportprovincie**
Integraal sportbeleid is ontwikkeld voor heel Drenthe in 'Drenthe 2028: het Drents Olympisch plan'. Wij zetten in op de ontwikkeling van beweegparken waar alle sporters elkaar ontmoeten en beweegbuurten, dorpen en wijken waarin alle activiteiten op het gebied van sport, educatie, recreatie, cultuur en natuur worden gebundeld.

**Uitvoeren Culturele en Museale Agenda 2009-2012**
Een belangrijk deel van het Drentse culturele beleid wordt bepaald in nauwe samenwerking met de Drentse gemeenten (via de gesloten allianties) en de Drentse culturele instellingen. De instellingen voeren een groot deel van het culturele beleid uit.

**>> Vergroten cultuurparticipatie**
Samen met de gemeenten willen we kunst en cultuur toegankelijk maken voor een groot publiek. Gezamenlijk ontwikkelen we een Drents programma voor het landelijk programmafonds cultuurparticipatie gericht op amateurkunst, cultuureducatie, volkscultuur, talentontwikkeling en bijzondere bovenlokale projecten.

**>> Versterken culturele infrastructuur**
Wij zetten in op het verder versterken van de culturele infrastructuur door bovenlokale initiatieven op het gebied van beeldende kunst en vormgeving te ondersteunen, te investeren in musea en podiumkunsten van provinciale betekenis en het investeren in initiatieven op het snijvlak van cultuur en economie (bv. door de nieuwbouw van het Drents Museum). We willen hierbij nadrukkelijk ruimte laten voor nieuwe initiatieven.

**>> Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed**
Belangrijk onderdeel van het nieuwe Omgevingsbeleid is het Cultuurhistorisch Kompas. Erfgoed wordt in ruimtelijke planprocessen vooraan meegenomen. De Provinciale Monumentenlijst wordt onderhouden. Het Drents Plateau voert, onder regie van de provincie, de versnellingsagenda Monumentenzorg uit. Het gaat om restauratie en herbestemming van oude kerken, agrarisch en industrieel erfgoed en vitalisering Veenhuizen.

**>> Biblionet Drenthe**
Met het Bibliotheekcharter 2010-2012 is de provinciale taakstelling teruggebracht tot de kern: de vorming van het provinciale bibliotheeknetwerk (Wet op Specifiek Cultuurbeleid). Dit betekent ook verandering van rol en taken van Biblionet Drenthe

# Programma 3
# Ruimte en bereikbaarheid

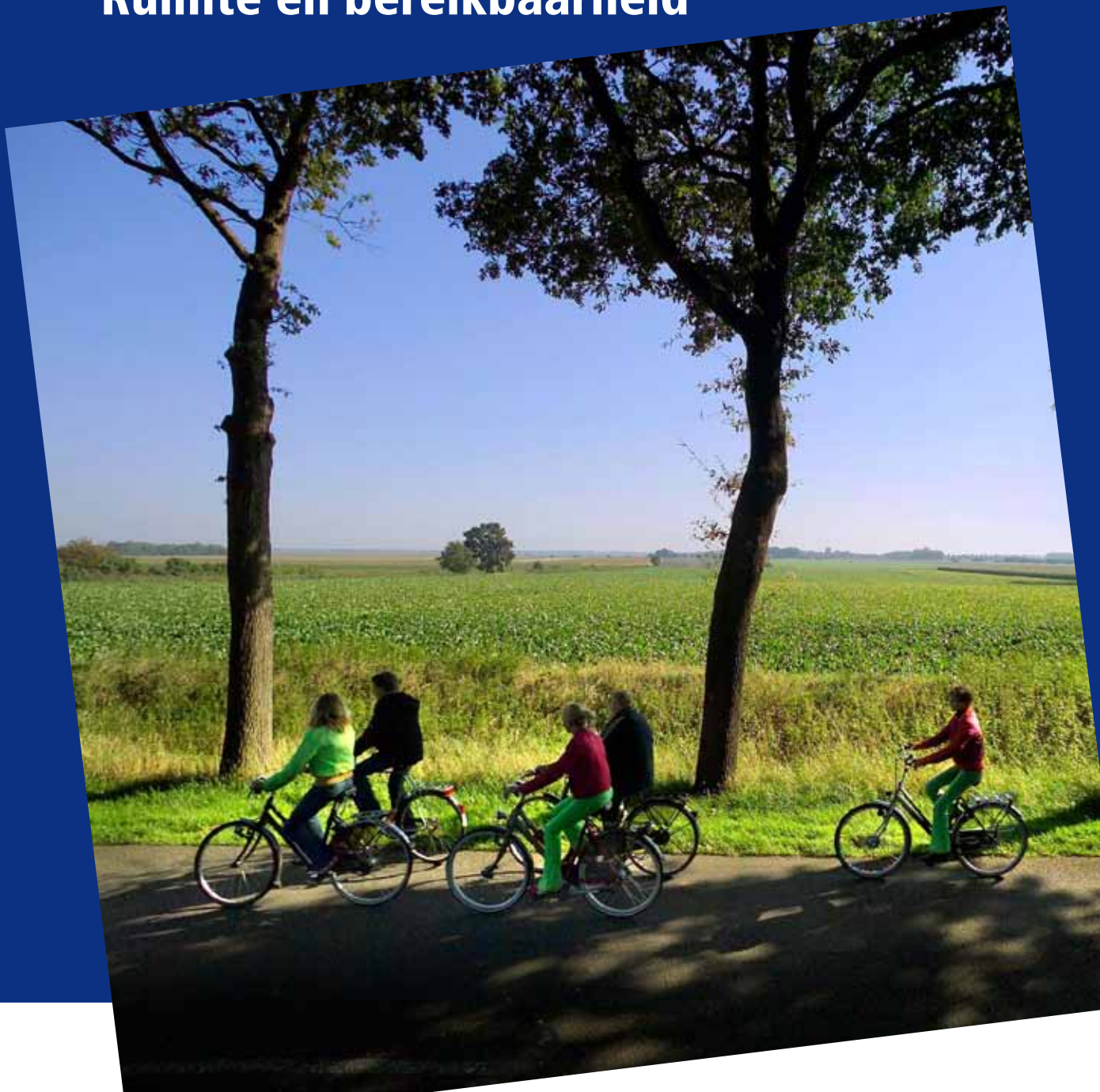

**Lasten programma 3 in relatie tot totale lasten**

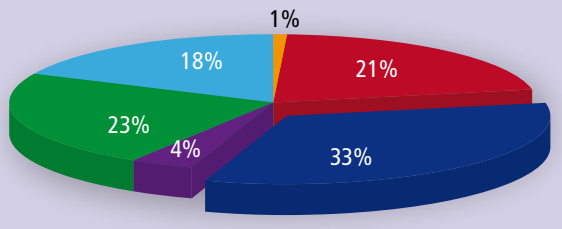


**Specifieke lasten programma 3**

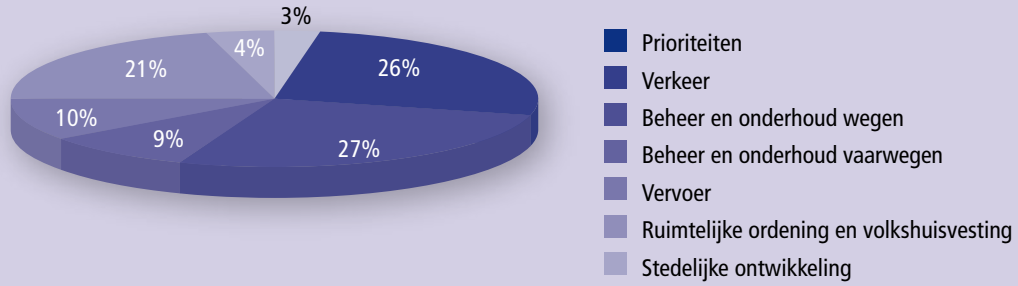


| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | |
|---|---|
| Prioriteiten | 26.562.027 |
| P-3.0 Verkeer | 27.829.343 |
| P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | 9.420.454 |
| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | 10.353.763 |
| P-3.3 Vervoer | 21.587.999 |
| P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | 3.595.114 |
| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | 2.722.226 |
| Totaal lasten | 102.070.926 |

## Speerpunten 2011

### >> Investeringsprogramma verkeer en vervoer

Samen met partners werkt de provincie aan een goede bereikbaarheid in en van Drenthe en aan de bestrijding van de verkeersonveiligheid. Het aantal maatregelen is zeer divers. Ze zijn gericht op het gebruik van de auto, het openbaar vervoer, de fiets en het vervoer over water.
Het zijn ondermeer aanpassingen aan wegen, de aanleg van rotondes, toegankelijkheid van bushaltes, aanleg van fietspaden enz. Maar het gaat ook om gedragsbeïnvloedende maatregelen zoals speciale programma's voor jonge automobilisten die net hun rijbewijs hebben, onderwijsprogramma's en het tegengaan van alcoholgebruik in het verkeer.
Met de provincie Groningen en de stad Groningen zijn we verantwoordelijk voor het busvervoer in onze provincies. De uitvoering ligt bij het Openbaar Vervoer Bureau Groningen Drenthe. Deze bereiden bijvoorbeeld de aanbestedingen voor en hebben het contact met de vervoerders. Ook de exploitatie van de spoorlijn Emmen-Zwolle valt onder dit programma. In 2010 heeft de aanbesteding van de zogenoemde Vechtdallijnen plaats gevonden.

### >> Omgevingsvisie Drenthe

De Omgevingsvisie Drenthe wordt vertaald in een realisatiestrategie. Hierin geven wij aan welke gebiedsopgaven wij centraal willen stellen, hoe wij om willen gaan met het instrumentarium en de inzet van financiële middelen. De opgave is om met bestaande middelen (vanuit de lijn en de programma's) tot een meerwaarde te komen op basis van een gebiedsgerichte aanpak die past bij de kerntaken van de provincie.
Het operationaliseren van de Omgevingsvisie naar een realisatiestrategie met gebiedsopgaven betekent dat wij in samenspraak met onze partners komen tot een gedragen gebiedsagenda en gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor de uitvoering daarvan. Ook zal voor een aantal thema's (zoals de kernkwaliteiten natuur en landschap) nog een nadere verkenning c.q. verdiepingsslag moeten worden gemaakt.

### >> Ruimtelijke Kwaliteit / Tegengaan verrommeling landschap

Met Atelier Mooi Drenthe vergroten wij de beleidsmatige aandacht voor ruimtelijke kwaliteit en het tegengaan van verrommeling. In onze rol van planadviseur zijn wij vaak direct betrokken bij de ruimtelijke planontwikkeling; wij wijzen gemeenten op het belang van de Ruimtelijke Kwaliteit.

**>> Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt**
In het kader van de realisatie strategie omgevingsvisie maken wij op basis van een regionale woonvisie met gemeente. afspraken over het woningaanbod. Daarnaast stellen we middelen beschikbaar voor het lostrekken van stagnerende woningbouwprojecten. Behalve het werkgelegenheidseffect dat wij hiermee proberen te genereren, willen we ook de doorstroming op de woningmarkt stimuleren en het aanbod van woningen beter afstemmen op de huidige vraag.

**>> Kanaliseren gevolgen bevolkingsdaling**
Wij werken aan een beleidsvisie krimp. De gedachte is om in deze beleidsvisie verschillende sectorale beleidslijnen bij elkaar te laten komen. Daarbij gaat het om slimme verbindingen in bestaande beleidslijnen. Te denken valt aan de koppeling van wonen en werken, bereikbaarheid en voorzieningen, wonen en voorzieningen.

**>> Beheer en onderhoud wegen**
Met het beheer en onderhoud houden we onze wegen met de daarbij behorende bermen en voorzieningen in een dusdanige conditie dat een veilig gebruik hiervan gewaarborgd is en ongevallen als gevolg van o.a. spoorvorming, slijtage, onduidelijke (weg)markering voorkomen worden. Bij groot onderhoudprojecten proberen we zo veel mogelijk oponthoud en stremmingen te voorkomen, eventueel door 's nachts of in het weekend te werken.

**>> Beheer en onderhoud vaarwegen**
Met het beheer en onderhoud houden we onze vaarwegen zodanig in stand dat een veilig en doelmatig gebruik gewaarborgd is. hierbij worden wateroverlast en watergebrek voorkomen via adequaat peilbeheer. Daarvoor moeten ook, zowel voor de scheepvaart als het wegverkeer, sluizen en bruggen in een goede operationele staat te zijn. De toegankelijkheid van de vaarwegen voor de beroeps- en recreatievaart moet door ruime openingstijden van bruggen en sluizen gewaarborgd zijn.

**>> Vaarweg Erica – Ter Apel**
In 2011 pakken we de realisatie op van het sluitende (verbindende) deel van de vaarweg Erica - Ter Apel. Hiervoor wordt vier kilometer nieuw kanaal gegraven en wordt het Scholtenskanaal hersteld. Hierbij moeten negen bruggen, een spaarsluis en een koppelsluis gebouwd worden. Zie voor het laatste nieuws ook: http://www.erica-terapel.nl

# Programma 4
# Kennis werkt

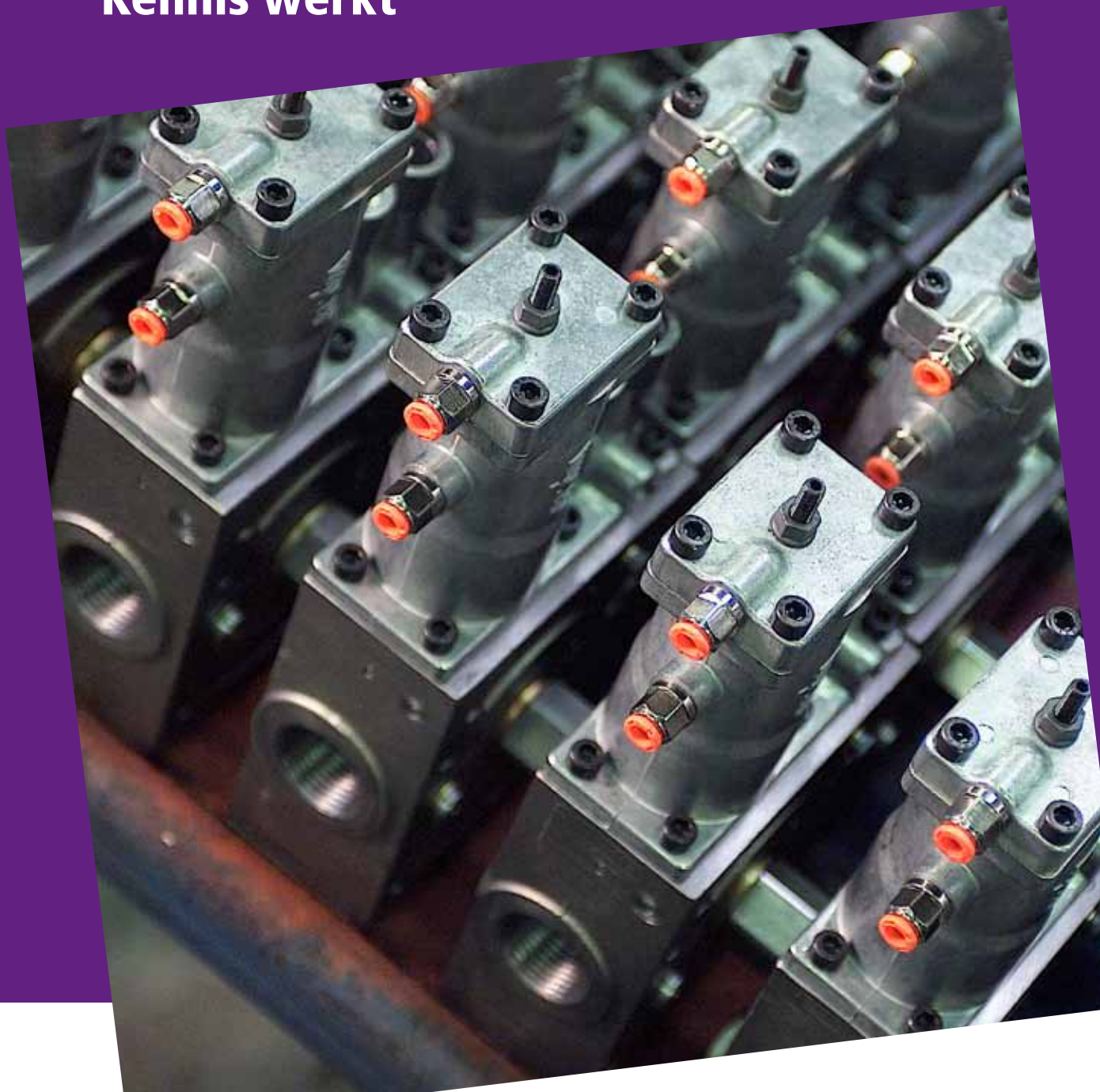

**Lasten programma 4 in relatie tot totale lasten**

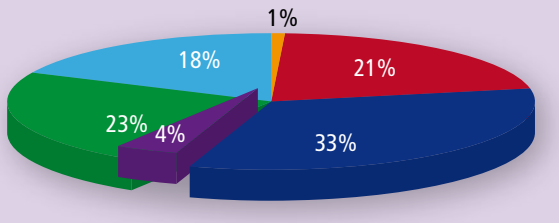


**Specifieke lasten programma 4**

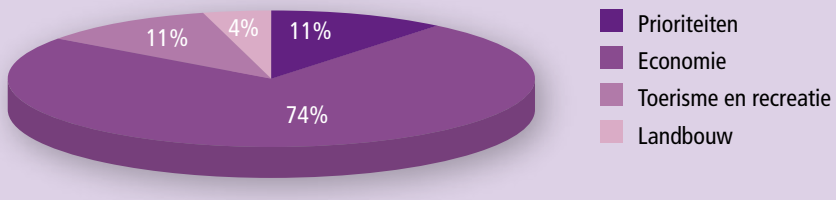


| Programma 4 Kennis wérkt | |
|---|---|
| Prioriteiten | 1.322.813 |
| P-4.0 Economie | 9.336.217 |
| P-4.1 Toerisme en recreatie | 1.388.390 |
| P-4.2 Landbouw | 500.000 |
| Totaal lasten | 12.547.420 |

## Speerpunten 2011

### >> Toerisme en recreatie

Om serieus mee te spelen op de toeristische markt wil Drenthe zich verder ontwikkelen. Het is van belang dat de provincie in haar diversiteit een compleet totaalproduct van een onderscheidend en hoogwaardig niveau aanbiedt. Een totaalproduct met veel variëteit, die aansluit op de behoeften van de moderne toerist. Om in de toekomst te kunnen voldoen aan toenemende kwaliteitseisen, moet de sector adequaat blijven inspelen op deze ontwikkelingen. Dit vraagt om nadruk op kennis en innovatie die gericht is op toegevoegde waarde, financiële maar ook fysieke ruimte. Het bestaande aanbod van verblijfs- en dagrecreatie en de huidige toeristische infrastructuur moeten kwalitatief verbeterd en vernieuwd worden. Diversiteit en kwaliteit van het toeristische product zijn kernwoorden; meer van hetzelfde zijn dat niet. Er moet een (nieuwe) toegevoegde waarde gecreëerd worden op het bestaande toeristische product door toepassing van nieuwe technologieën, ontwikkeling van nieuwe producten, marktconcepten en publieksattracties. Vanaf 2011 wordt vooral gemikt op (product)innovatie, kennisdeling, het versterken van ondernemerschap, het organiserend vermogen en grensoverschrijdende netwerken in de sector Ook de inspanningen van Marketing Drenthe ter verbetering van het imago van Drenthe en de uitvoering van de marketingcommunicatiestrategie dragen daar in sterke mate aan bij.

### >> Landbouw

De land- en tuinbouw zijn voor Drenthe en voor het Drentse MKB belangrijke economische dragers. Maar het gaat verder dan dat. Rondom de primaire sector is een cluster aanwezig van aanverwante activiteiten (verwerkende industrie, distributie, groothandel); gezamenlijk vormen zij het speerpunt agribusiness. Onze inzet is nieuwe, marktgerichte ketenactiviteiten te helpen ontwikkelen. Innovatie en duurzaamheid zijn hierin de leidende principes. Onze bijdragen zijn daarbij vooral een aanvulling op de nationale en Europese programma's voor regionale ontwikkeling en het landelijk gebied. Wij richten ons op de volgende thema's: de ontwikkeling of verbetering van kennisinfrastructurele voorzieningen; het stimuleren van innovaties, onder andere in de agrologistiek, ICT, agrificatie, bioraffinage en de zogeheten groene life sciences (biobased economy). De verwachting is dat door inzet op kennis en innovatie de agribusiness voldoende toekomstperspectief heeft om op de wereldmarkt.te kunnen concurreren.

## >> Economie

In de Economische Beleidsagenda 2010-2015 ligt de nadruk op het ontwikkelen van kennis en innovatie om werkgelegenheid te scheppen en behouden. De Drentse Economische Agenda is verder uitgewerkt in het Kader voor Economische Investeringen (KEI). Vanuit deze gezamenlijke visie willen wij met de partners komen tot afstemming en een heldere taakverdeling met betrekking tot de uitvoering. Op basis van het KEI worden jaarprogramma's gemaakt.
Voor het realiseren van onze ambities zijn rijks- en Europese middelen van belang. Door diverse ontwikkelingen (huidige economische situatie, bezuinigingen, naderende uitputting middelen) staan deze middelen onder druk. Het komende jaar richten we ons proactief op het beïnvloeden van de inhoud van het nieuwe Europese en rijksbeleid en de daaruit voortvloeiende programma's. Duidelijk is al wel dat het Samenwerkingsverband Noord Nederland (SNN) dit proces samen met haar partners, de clusters waarin een aantal organisaties samenwerken, kennisinstellingen, ondernemersorganisaties gaat vormgeven. Duidelijkheid over eventuele nieuwe Europese programma's voor onze regio is op zijn vroegst eind 2013 voorzien. De verminderde financiële mogelijkheden hebben uiteraard effect op de realisatiemogelijkheden van de provinciale ambitie.

- Wij zetten in op de pieken Sensor en Agribusiness en de verbinding tussen pieken en de overige noordelijke nationale pieken Energie, water en healthy ageing.
- Samen met de intermediairs stimuleren wij initiatieven om kennisontwikkeling, innovatie en ondernemerschap te bevorderen.
- We geven samen met het Rijk en de gemeenten verder uitvoering aan het provinciaal herstructureringsprogramma om de kwaliteit van bedrijventerreinen te verbeteren.
- Wij geven invulling aan ons economisch beleid via een gebiedsgerichte aanpak door o.a. projectontwikkeling in het kader van de Assense Florijnas en het Emmense Atalanta. In bredere zin is er focus op de stedelijke netwerken Groningen-Assen en de Drentse Zuidas.

De basisvoorwaarde voor het innoverende vermogen van ondernemingen is een goed werkende arbeidsmarkt met een goede kwantitatieve en kwalitatieve aansluiting tussen onderwijs en bedrijfsleven.

# Programma 5
# Leefomgeving

**Lasten programma 5 in relatie tot totale lasten**

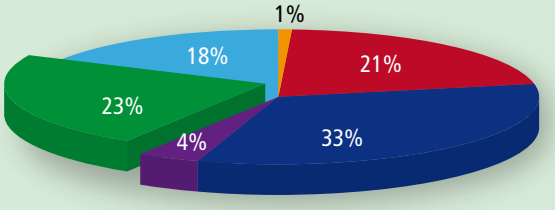


**Specifieke lasten programma 5**

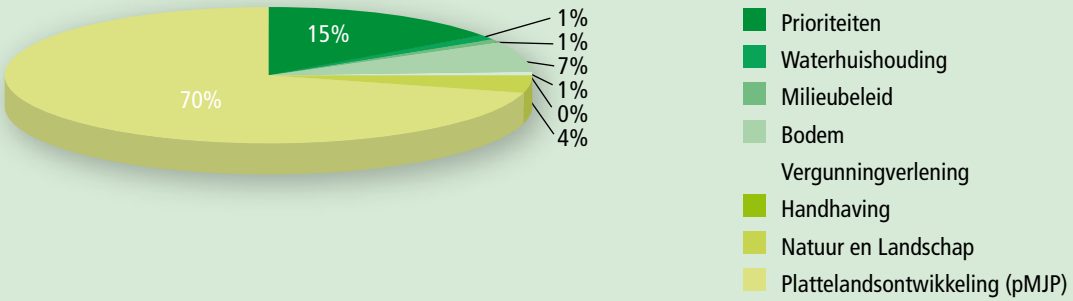


| Programma 5. Leefomgeving | |
|---|---|
| Prioriteiten | 11.048.160 |
| P-5.0 Waterhuishouding | 993.693 |
| P-5.1 Milieubeleid | 487.843 |
| P-5.2 Bodem | 4.938.891 |
| P-5.3 Vergunningverlening | 553.290 |
| P-5.4 Handhaving | 357.010 |
| P-5.5 Natuur en Landschap | 3.191.139 |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | 51.176.875 |
| Totaal lasten | 72.746.901 |

## Speerpunten 2011

### >> Programma klimaat en energie

In 2011 werken we verder aan de vijf deelprogramma's van het programma Klimaat en Energie. Dat doen we via een gebiedsgerichte aanpak en door het aangaan van strategische allianties. Goede samenwerking met de gemeenten, de waterschappen, de corporaties, het bedrijfsleven en de kennisinstellingen is daarbij cruciaal. In 2011 staan de 'klimaatcontracten' centraal . Dit zijn de concrete meerjarige afspraken met de twaalf Drentse gemeenten.

### >> De Drentse Energie Organisatie (DEO)

In 2011 bereiden we de oprichting voor van de Drentse Energie Organisatie (DEO). Na goedkeuring door Provinciale Staten gaat de DEO fungeren als kapitaalverschaffer voor duurzame projecten. Ook gaat zij initiatieven ondersteunen die zich richten op duurzame energievoorziening en energiebesparing. Bijvoorbeeld door het waar mogelijk wegnemen van bestuurlijke en juridische knelpunten voor provincie en gemeenten. Via de DEO willen wij de toepassing van duurzame energieopwekking en energiebesparing versnellen.

### >> Beleidskader voor de ondergrond

Nadat de structuurvisie voor de ondergrond is vastgesteld, werken wij deze uit voor de periode tot en met 2020. De nadruk zal liggen op nieuwe toepassingsmogelijkheden in de diepe ondergrond, zoals geothermie, opslag van $CO_2$ en gasbuffering. De structuurvisie bevat een driedimensionaal ruimtelijk plan voor de ondergrondse activiteiten. Dit biedt zowel boven- als ondergronds duidelijkheid.
Daarnaast werken wij in 2011 ons beleid uit dat ervan uitgaat dat het zeer ongewenst is dat kernafval wordt opgeslagen in de Drentse ondergrond. Ook voeren wij het in 2010 afgesloten convenant Bodem uit. In de periode tot 2015 saneren we alle zogenaamde spoedlocaties.

### >> De wateropgave

Water vasthouden op de hoge zandgronden en waterberging aan de randen van het Drents plateau blijft leidend. Daarom zijn de beekdalen erg belangrijk. Onze regie richt zich dit jaar vooral op deze beekdalen. In overeenstemming met de realisatiestrategie van de Omgevingsvisie Drenthe willen we samen met onze partners de wateropgave realiseren in de gebieden: Ruinen-Uffelte, het Loodiep bij Coevorden en de Hunze. Daarbij onderzoeken we de mogelijkheden van het vasthouden en vergroten van de grondwatervoorraad. In verband daarmee stellen we onder meer een waterbalans op.

### >> Verdrogingsbestrijding

In verdroogde natuurgebieden zijn nu nauwelijks natuurdoelen te realiseren. Daarom herstellen we in 24.000 hectare natuurgebied de oorspronkelijke grondwatersituatie. In 2011 werken we aan de verdrogingsbestrijding in de TOP-gebieden het Fochteloërveen, het Dwingelderveld en het Peizerdiep. Verder ontwikkelen wij projecten voor de Drentsche Aa, het Bargerveen, de Reest en het Drentse Friese Wold.

### >> TT circuit

Het TT-circuit is uit economisch en recreatief oogpunt heel belangrijk voor Assen en Drenthe. Eind 2010 hebben we de beslisrijpe versie afgerond van de breed gedragen visie voor het TT-circuit en de omgeving daarvan. Belangrijke elementen hierin zijn de geluidhinder terugdringen en de kwaliteit van het gebied vergroten. Ook bevat de visie de spelregels voor de communicatie en samenwerking tussen de partijen. In 2011 stellen wij samen met de betrokken partijen een meerjarig uitvoerings- en investeringsprogramma op. Dat gaan we vervolgens uitvoeren.

## >> Natuur en landschap

Een belangrijk deel van onze opgave voor natuur en landschap is opgenomen in het pMJP. Wij hebben de regie op de realisatie van de EHS, inclusief de Natura 2000-gebieden en de robuuste verbindingen. Ook stimuleren wij particulier natuurbeheer. De drie nationale parken en het nationaal landschap willen wij behouden en ontwikkelen, evenals de kwaliteit van natuur en landschap buiten de EHS. Wij ontwikkelen nieuwe bossen en landgoederen op locaties die zich daarvoor lenen.
Ook vinden wij het belangrijk bossen, natuurgebieden, planten en dieren adequaat te beschermen door de Flora- en Fauna Wet, de Natuurbeschermingswet 1998 en de Boswet goed uit te voeren.

*Provinciaal meerjarenprogramma Landelijk Gebied*
Het provinciaal Meerjarenprogramma Landelijk Gebied (pMJP) 2007 – 2013 bestaat uit twee delen. Het eerste deel heeft betrekking op het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG).
Bij de te behalen doelen gaat het met name om de realisatie van rijksdoelen. Het tweede deel betreft de realisatie van provinciale doelen. Het ILG heeft betrekking op de thema's Natuur, Landbouw, Recreatie, Landschap, Bodem en Water. De kern van het ILG bestaat uit de realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur. Belangrijke opgaven liggen hier bij verwerving, inrichting en de verbetering van de milieukwaliteit (vermindering effecten verzuring en vermesting en vermindering verdroging).
In 2010 is de Mid Term Review (MTR) opgesteld. Uit de provinciale rapportage MTR blijkt dat Drenthe het uitstekend doet. Drenthe kan alle prestatieafspraken met het rijk realiseren, mits het rijk voldoende budgetten ter beschikking stelt. Helaas is het rijksbudget voor grondverwerving echter ontoereikend. Dit noopt tot een scherpe prioritering in 2011.

# Programma 6
# Middelen

**Lasten programma 6 in relatie tot totale lasten**

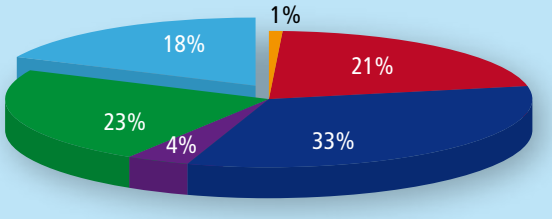


**Specifieke lasten programma 6**

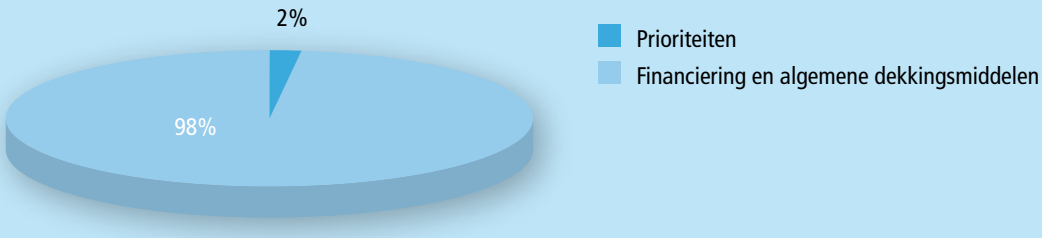


| Programma 6. Middelen | |
|---|---|
| Prioriteiten | 1.212.492 |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 54.390.388 |
| Totaal lasten | 55.602.880 |

## >> Provinciefonds

Een van de grootste inkomstenbronnen van de provincie is de algemene uitkering uit het provinciefonds. Eind juni 2010 hebben wij geconstateerd, dat de Meicirculaire 2010 ingrijpende consequenties had voor onze ramingen van de algemene uitkering uit het provinciefonds. Daarbij speelde vooral een rol hoe het rijk de aan de provincies opgelegde korting van € 290 miljoen heeft gerealiseerd. Wij hebben ten opzichte van het beeld in de Voorjaarsnota 2010 een flinke tegenvaller moeten wegslikken. In verband daarmee hebben wij een aangepast financieel meerjarenperspectief gepresenteerd. Daarbij bestaat feitelijk maar één betrekkelijke zekerheid: de uitkomst die voor het jaar 2012 uit de circulaire volgt, zal zich hoogstwaarschijnlijk in de praktijk niet voordoen. Voor de korte termijn is dan nog de veiligste aanname, dat de algemene uitkering in 2012 wel ongeveer dezelfde orde van grootte zal kennen als die van 2011.
De komende jaren zijn hoogte en verdeling van de algemene uitkering uit het provinciefonds een uitermate onzekere aangelegenheid. Een hele reeks aangelegenheden speelt hierbij een rol, zoals het nieuwe verdeelmodel, eventuele aanvullende bezuinigingen door het rijk, mogelijke decentralisatie van taken en de invloed van een eigen provinciale belastinggebied, afhankelijk van de invoering van het rekeningrijden.
Geconstateerd is, dat er de afgelopen jaren scheefgroei is ontstaan tussen de provincies op het vlak van de financiële middelen waarover de verschillende provincies beschikken om hun taken te kunnen uitoefenen. Voor Drenthe staat vast, dat er op een zo korte termijn een nieuw en rechtvaardig verdeelmodel moet komen voor de algemene uitkering uit het provinciefonds.

## >> Organisatieontwikkeling

De organisatie staat in het kader van Provincie Nieuwe Stijl behoorlijk in de steigers. Het gaat hierbij om de uitwerking van gebiedsgericht werken, de focus op regie in plaats van uitvoering, de netwerkende organisatie die sterk in contact is met de omgeving. Allemaal belangrijke thema's om de ambities van het college waar te maken. Dit betekent dat er nog meer ingezet wordt op programmatisch en procesmatig werken.

### >> Mobiliteit en competentiemanagement

Met het oog op de Provincie Nieuwe Stijl en de bezuinigingstaakstelling wordt in 2011 ingezet op de mobiliteit van medewerkers. We moeten immers met minder mensen de ambities van het college waarmaken en dan is het belangrijk om de goede mensen op de goede thema's aan het werk te zetten. Het betekent ook dat we uitstroom niet opvangen door nieuwe medewerkers, maar dat de taken door collega's moeten worden overgenomen. Dit doet een groot beroep op de flexibiliteit van medewerkers. Om de bij organisatieontwikkeling genoemde thema's vanuit Provincie Nieuwe Stijl vorm te geven is de ontwikkeling van de juiste competenties belangrijk. Tenslotte is de organisatiebrede personeelsplanning in kwantitatieve en kwalitatieve zin een blijvend aandachtspunt.

MO10091701-Begroting in een oogopslag

provincie Drenthe

# Begroting 2011

## Kiezen voor de kracht van Drenthe

# Begroting
# 2011

*Gedeputeerde staten van Drenthe*
*September 2010*

**Colofon**
Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

MO10091302

# Inhoud


| | | |
|---|---|---|
| | Inleiding | 5 |
| | Leeswijzer | 7 |
| | Kerngegevens | 10 |
| **I** | **Beleidsbegroting** | 11 |
| **I.1** | **Programmaplan** | 11 |
| | Majeur programma 1. Versnellingsagenda begroting 2011 | 13 |
| | Majeur programma 2. Verbreed RSP | 17 |
| | Programma 1. De provincie doét er toe! | 20 |
| | Programma 2. Samenleving met samenhang | 30 |
| | Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 46 |
| | Programma 4. Kennis wérkt | 58 |
| | Programma 5. Leefomgeving | 70 |
| | Programma 6. Middelen | 97 |
| **I.2** | **Paragrafen** | 107 |
| | Paragraaf 2.1 Lokale heffingen | 109 |
| | Paragraaf 2.2 Weerstandsvermogen | 113 |
| | Paragraaf 2.3 Onderhoud kapitaalgoederen | 131 |
| | Paragraaf 2.4 Financiering | 136 |
| | Paragraaf 2.5 Bedrijfsvoering | 141 |
| | Paragraaf 2.6 Verbonden partijen | 152 |
| | Paragraaf 2.7 Grondbeleid | 161 |
| **II** | **Financiële begroting** | 163 |
| II.1 | Overzicht van lasten en baten, tevens Meerjarenraming 2011-2014 | 165 |
| II.2 | Verklaring aanmerkelijke verschillen | 167 |
| II.3 | Incidentele lasten en baten | 168 |
| II.4 | Financiële positie en toelichting | 171 |
| II.5 | Toelichting op belangrijke ontwikkelingen | 196 |
| | **Bijlagen** | 199 |
| 1 | Controleprotocol | 201 |
| 2 | Normenkader | 205 |
| 3 | Afkortingenwijzer | 212 |

# Inleiding

Dit is de laatste begroting van het huidige college. Een begroting waarin voor het eerst sinds lange tijd substantieel is bezuinigd
Door de tering naar de nering te zetten, is de provincie voor dit moment voorbereid op de magere jaren die gaan komen. Voor dit moment, omdat nog niet duidelijk is welke bezuinigingen zijn te verwachten van het nieuwe kabinet. Een structurele korting op het provinciefonds is al doorgevoerd en de verwachting is, dat er meer financieel zwaar weer op komst is. Voor de provincie Drenthe is 2011 daarmee een overbruggingsjaar. Er wordt fors, maar verantwoord bezuinigd. Enerzijds door versobering en een generieke korting op gesubsidieerde instellingen en verbonden partijen. Anderzijds door ambities bij te stellen en taken af te stoten. Daarbij ziet het college af van een meer dan trendmatige verhoging van de opcenten motorrijtuigenbelasting, omdat het lastenverzwaring voor de burgers momenteel niet wenselijk acht. Tegelijkertijd wordt er ook fors geïnvesteerd en zijn vele budgetten, anders dan voorheen, structureel in de begroting opgenomen. De door Provinciale Staten vastgestelde Omgevingsvisie en Provincie Nieuwe Stijl zijn leidend geweest bij de te maken keuzes.

Ons college stelt vast, dat het er in is geslaagd, vrijwel alle ambities uit het Collegeprogramma "Kiezen voor de kracht van Drenthe' waar te maken. Ondanks de financieel zware omstandigheden wordt onverkort uitvoering gegeven aan de gebiedsontwikkelingen in Emmen, Assen en Coevorden. Daartoe hebben wij de noodzakelijke middelen voor onze cofinanciering in het RSP-pakket veilig gesteld.
Om ook in de toekomst de voor Drenthe belangrijke ontwikkelingen te kunnen blijven cofinancieren is de Dynamische cofinancieringsreserve ingesteld. Binnen deze reserve is op initiatief van PS een bedrag van 25 miljoen euro gereserveerd voor de cofinanciering van investeringen in de sociaaleconomische vitalisering van het platteland.
Conform PNS gaat de provincie zich de komende jaren meer richten op regievoering dan op uitvoering. Zo wordt verder gewerkt aan realisatie van de Omgevingsvisie, die dit jaar door Provinciale Staten is vastgesteld.

Hoewel het erop lijkt dat het dieptepunt van de economische crisis voorbij is, zal ook 2011 nog een moeilijk jaar zijn voor de Drentse ondernemers.
De uitvoering van de Drentse Versnellingsagenda, een maatregelenpakket van €36 miljoen tegen de economische recessie,blijft volop noodzakelijk. Hiermee helpt de provincie het Drentse bedrijfsleven om in deze lastige tijd zo veel mogelijk banen in stand te houden.

Het oosten en zuidoosten van Drenthe krijgen te maken met bevolkingsdaling. Om goed inzicht te krijgen in de gevolgen van de krimp, verrichten we hiernaar, samen met de betrokken gemeenten, een onderzoek dat na afronding in 2011 wordt uitgewerkt naar een beleidsvisie krimp, zodat . we niet alleen de verwachte problemen het hoofd kunnen bieden, maar ook kansen die ontstaan kunnen grijpen.

Dit college draagt de provincie financieel gezond over. In 2012 is de provincie financieel weer duurzaam in evenwicht en er is voor het nieuwe College zelfs ruimte voor nieuwe ambities. Daarnaast kan het nieuwe college beschikken over de bovengenoemde Dynamische cofinancieringsreserve.

Bij dit alles is de provincie Drenthe op weg naar een kleinere ambtelijke organisatie. Na het instellen van een selectieve vacaturestop, eind vorig jaar, is de bezetting inmiddels lager dan de vastgestelde formatie. Ook wordt veel bezuinigd op inkoop en op inhuur van extern personeel. In haar streven naar meer efficiency verkent de provincie  de mogelijkheden tot samenwerking in de bedrijfsvoering met Groningen en Friesland.

Indachtig ons collegeprogramma Kiezen voor de Kracht van Drenthe blijven we inzetten op kwaliteit. Dat geldt zeker ook voor onze eigen organisatie, die we verder willen innoveren en ontwikkelen: professioneel, slagvaardig, compact en flexibel.

Kortom, in alle opzichten zijn we volop op weg naar een Provincie Nieuwe Stijl.

# Leeswijzer

Met de nu voorliggende Begroting 2011 wordt de koers voortgezet die wij zijn ingeslagen op het vlak van het omgaan met de begroting als instrument. Voorafgaand aan de productie van de Begroting 2011 heeft kaderstelling door provinciale staten plaatsgevonden op basis van de Voorjaarsnota 2010. Die kaderstelling is in haar geheel in de Begroting 2011 opgenomen en voornamelijk verwerkt in de bespreking van de prioriteiten in het programmaplan. In het programmaplan van de Begroting 2011 wordt de kaderstelling doorgetrokken door het maken van een duidelijk onderscheid in enerzijds de prioriteiten van het beleid en anderzijds de 'lopende zaken'. Bij de laatste – ook wel aangeduid met de term 'going concern' – wordt informatie op hoofdlijnen verstrekt en het uitgangspunt is vooralsnog, dat deze zaken geen onderwerp van een politieke discussie zullen zijn.

Hierna beschrijven wij kort de vier onderdelen van de Begroting 2011.

**Het programmaplan (beleidsbegroting)**
Een nieuw onderdeel van het programmaplan bij de Begroting 2011 bestaat uit een afzonderlijke presentatie van twee zogenoemde majeure programma's. Het gaat hierbij om de Versnellingsagenda (ter bestrijding van de economische crisis) en het Regio Specifiek Pakket (RSP) Verbreed. Deze twee majeure programma's worden niet langer gepresenteerd als onderdeel van respectievelijk programma 1 en 3, maar aan het begin van het programmaplan als afzonderlijk onderdeel gepresenteerd.
In het programmaplan gaan wij per programma in op de maatschappelijke effecten en de wijze waarop ernaar gestreefd wordt die effecten te verwezenlijken. Dit wordt gedaan aan de hand van de volgende drie vragen: Wat willen we? Wat gaan we ervoor doen? Wat mag het kosten? Die vragen worden ten principale voor het gehele programma gesteld, maar voor de prioriteiten ook nog eens voor elke prioriteit afzonderlijk. Dit vergemakkelijkt een politiek relevante rapportage en verantwoording. Zoals gezegd wordt bij de indeling van de programma's aangesloten bij de hoofdpijlers van het Collegeprogramma 2007-2011.

**De paragrafen (beleidsbegroting)**
In de paragrafen behandelen wij onderwerpen die van belang zijn voor het inzicht in de financiële positie van de provincie. De paragrafen bevatten de beleidsuitgangspunten van beheersmatige activiteiten en lokale heffingen en vallen daarom onder de beleidsbegroting.
De paragrafen betreffen: onderhoud kapitaalgoederen, verbonden partijen, grondbeleid, financiering, bedrijfsvoering, weerstandsvermogen en lokale heffingen.

**Het overzicht van lasten en baten (financiële begroting)**
Via vaststelling van de Begroting autoriseren de staten het college tot het doen van uitgaven. Gezien het belang van een goed inzicht in de baten en lasten worden de baten en lasten per programma weergegeven in een afzonderlijk overzicht. Dit overzicht is integraal, dat wil zeggen dat het alle baten en lasten bevat, zoals opgenomen in het programmaplan.

**De uiteenzetting van de financiële positie (financiële begroting)**
Inzicht in de financiële positie is van belang, mede met het oog op de continuïteit van de provincie. Daarom besteden wij afzonderlijk aandacht aan de financiële positie. Dit gebeurt ook in een meerjarig perspectief. Speciale aandacht geven wij aan de investeringen, financiering, reserves en voorzieningen.

De verschillende – vaste – onderdelen van het programmaplan worden kort toegelicht.

**Missie**
Per programma wordt beschreven aan welke strategische doelen het programma een bijdrage levert. Er wordt een overzicht van strategische doelen gegeven. Strategische doelen zijn de veranderingen die de overheid in de samenleving of organisatie wil bereiken. Het geeft de koers op hoofdlijnen aan voor de langere termijn. De verbinding tussen begroting en Collegeprogramma wordt versterkt doordat de missie per programma rechtstreeks wordt ontleend aan het Collegeprogramma 2007-2011.

**Doel (wat willen we bereiken?)**
Uitgaande van de geformuleerde missie worden de doelen gepresenteerd die het provinciebestuur wil bereiken. Dit kunnen zowel maatschappelijke effecten zijn (effecten in de samenleving) of omgevingseffecten (effecten in de leefomgeving). Het zijn met name doelen waaraan de provincie concreet iets kan doen en/of waar de provincie een concrete taak heeft.
Het uitgangspunt is, de gepresenteerde informatie te beperken tot die doelen waarop ook daadwerkelijk wordt gestuurd en waarbij over de geformuleerde indicatoren ook daadwerkelijk zal worden gerapporteerd. De komende jaren staat voor de nieuwe provinciale organisatie een verdere doorontwikkeling van de begroting op het programma, met name waar het gaat om het verbeteren van doelstellingen en de wijze waarop wordt vastgesteld of deze doelstellingen ook daadwerkelijk worden bereikt.

**Baten en lasten**
Aan het begin van de beschrijving van elk programma wordt een beknopt samenvattend overzicht gegeven van de baten en lasten van het programma.

**Ontwikkelingen**
In de komende tijd kunnen er ontwikkelingen (buiten de provincie zelf) zijn, die invloed hebben op het provinciale beleid. Voor zover die invloed reeds duidelijk is, wordt hierover (beleidsrelevante) informatie verstrekt.

**Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen?**
Het centrale onderdeel van het programmaplan bestaat met ingang van de Begroting 2011 uit de behandeling van de prioriteiten, zoals die het resultaat zijn van de kaderstelling door Provinciale Staten op basis van de Voorjaarsnota 2010 en eerdere voorjaarsnota's. In de Begroting 2011 worden de prioriteiten beschreven die in 2011 en daarna nog aan de orde zijn; dat zijn dus zowel de prioriteiten die vorig jaar zijn vastgesteld als de wijzigingen en toevoegingen die voor 2011 en later zijn vastgesteld. Prioriteiten die zijn afgewikkeld worden niet meer vermeld.
Van de prioriteiten een wordt een samenvattend overzicht verstrekt met daarbij een financieel overzicht.

**Moties en amendementen**
In die gevallen waarin provinciale staten naar aanleiding van de Voorjaarsnota 2010 en eerdere voorjaarsnota's aanvullende moties en amendementen hebben aanvaard, wordt in de Begroting 2011 zo veel mogelijk aangegeven, hoe aan deze moties en amendementen de komende jaren uitvoering zal worden gegeven. Dit gebeurt met name, wanneer aan de uitvoering van een motie extra kosten verbonden zijn. Moties die zijn afgewikkeld, worden niet meer vermeld.

**Wat doen we nog meer?**
De informatie over de overige activiteiten ('going concern') wordt samengevat weergegeven. Het gaat hier met name om zaken die tot het lopende beleid behoren en waarover geen politieke discussie aan de orde is. Dit zullen ook vooral zaken zijn die behoren tot de vaste (medebewinds)taken van de provincie. Waar hier zaken spelen waarover het college bijvoorbeeld nadere afspraken met de staten wil maken of waarvan de staten hebben aangegeven een nadere rapportage te wensen, worden die hier iets verder uitgewerkt; voor het overige wordt puntsgewijs informatie verstrekt.

**Uitvoeringsagenda**
In de begroting wordt in de vorm van een beleidsagenda expliciet aandacht besteed aan de afspraken met provinciale staten over de oplevering van beleidsproducten, zoals specifieke beleidsnota's, uitvoeringsplannen en bestuursopdrachten. Op deze wijze wordt een aanzet gegeven tot een betere planning van de bestuurlijke agenda; deze zal de komende jaren nog verder worden doorontwikkeld.

**Wat mag het kosten?**
Per programma(onderdeel) wordt een totaaloverzicht gegeven van programmakosten. Niet alleen voor de komende jaren tot en met 2014, maar daaraan toegevoegd ook cijfers over 2009 en 2010. De apparaatskosten maken in hun geheel deel uit van de kosten van het programma Middelen.

**Toelichting op verschillen**
Waar de financiële totaaloverzichten voor de programma's substantiële verschillen tussen de jaren laten zien, wordt hiervoor een beknopte toelichting gegeven. Het gaat hier om een toelichting op hoofdlijnen, waarbij het algemene beeld belangrijker is dan de verschuiving van elke afzonderlijke euro. De toelichting wordt per programma gegeven, indien de verklarende factoren specifiek zijn voor dat programma. Verklaringen van meer algemene aard worden gegeven als onderdeel van de financiële begroting.

# Kerngegevens

**A. Sociale structuur**

| | |
|---|---|
| Aantal inwoners (per 1 juli 2010) | 491.386 |
| Aantal huishoudens (per 1 januari 2009) | 208.025 |

**B. Economische structuur**

| | |
|---|---|
| Netto arbeidsparticipatie (2009) | 65,7% |
| Beroepsbevolking (2009; x 1.000) | 221 |
| Werkzaam (2009; x 1.000) | 206 |
| Werkloos (2009; x 1.000) | 14 (6,5%) |

| | |
|---|---|
| Bedrijvigheid (in aantallen per 1 april 2009) | |
| Landbouw | 4.140 |
| Industrie | 1.696 |
| Bouw | 3.412 |
| Handel | 7.382 |
| Vervoer en opslag | 804 |
| Horeca | 1.416 |
| Zakelijke diensten | 7.807 |
| Overige diensten | 6.488 |

**C. Fysieke structuur**

| | |
|---|---|
| Oppervlakte (2010; in km2) | 2.680 |
| Oppervlakte cultuurgrond (2009; in ha) | 152.471 |
| Woningvoorraad (aantal per 1 januari 2010) | 207.986 |

| | |
|---|---|
| *Wegenbeheer* | |
| Wegen (in km) | 467 |
| Parallelwegen (in km) | 13 |
| Fietspaden (in km) | 257 |
| Vaarwegen (in km) | 169 |

**Financiële kerngegevens Begroting 2011**

| | |
|---|---|
| Totale lasten voor bestemming resultaat | 312.724.296 |
| Totale baten voor bestemming resultaat | 269.180.238 |
| Onttrekking aan reserves (saldo) | 43.544.058 |
| Opbrengsten opcenten motorrijtuigenbelasting | 47.648.000 |
| Uitkering provinciefonds | 74.641.956 |
| Omvang algemene reserves per 1 januari 2011 | 42.679.865 |
| Omvang bestemmingsreserves per 1 januari 2011 | 256.966.844 |
| Omvang eigen voorzieningen per 1 januari 2011 | 26.516.378 |

Bronnen

Centraal Bureau voor de Statistiek, Provinciaal werkgelegenheidsregister

# I Beleidsbegroting

## I.1 Programmaplan

# Majeur programma 1. Versnellingsagenda begroting 2011

In juni 2009 is door ons, met uw instemming, besloten om maatregelen te nemen om de gevolgen van de economische crisis voor de regio Drenthe te beperken. Deze maatregelen zijn vertaald in de Drentse versnellingsagenda. De projecten die hierin zijn opgenomen betreffen een versnelling dan wel een intensivering van de provinciale investeringen. Een deel van de maatregelen komt in 2011 tot uitvoering. Om de voortgang van de Versnellingsagenda in beeld te brengen is deze meegenomen in de reguliere begrotingscyclus. Naast het rapporteren over de voortgang willen wij ook de effecten van ons beleid in beeld brengen. Daarom heeft het Centrum voor Arbeid en Beleid (CAB), op ons verzoek, een monitor ontwikkeld om de voortgang en effecten van de projecten van de Versnellingsagenda zichtbaar te maken.

## Verbetering bereikbaarheid en verkeersveiligheid

### Afstandsbediening provinciale vaarwegen

Er is een notitie opgesteld waarin de toepassing van afstandbediening op vaarwegen is onderzocht. In dit onderzoek is aangegeven welke vaartrajecten kansrijk zijn. In dit onderzoek is ook aandacht besteed aan het sociale aspect waarbij werkvoorziening voor kansarmen nader wordt beschouwd. Nu de resultaten bekend zijn kan er, afhankelijk van de besluitvorming, eind 2010 gestart worden met de operationele uitvoering. Het gehele project moet in 2011 zijn afgerond.

### Incidentmanagement provinciale wegen

Eind 2010 is het onderzoek naar de haalbaarheid van de implementatie van Incident Management op een aantal Drentse wegen afgerond. Dit betekent dat IM toegepast gaat worden op de drie (voor IM begrippen) belangrijkste wegen, de N34, de N381 en de N372. De uitrol van IM op deze wegen zal in 2011 verder vorm gaan krijgen.

## Klimaat & Energie

### Innovatieve verlichting

Sanering openbare verlichting
Het overgrote deel van de saneringsoperatie is in 2009 en 2010 uitgevoerd. Een klein resterend deel van de te verwijderen lichtmasten wordt in het voorjaar van 2011 gesaneerd.

### LED markering rotonde Bunne

Het verlichtingsplan voor het toepassen van LED markering ter plaatse van de rotonde nabij Bunne wordt eind 2010 in uitvoering gebracht. Het eerste jaar van ingebruikname zal gebruikt worden om het plan te monitoren en te evalueren. Uit de evaluatie moet blijken of er een vervolg geven wordt aan deze wijze van verlichten. Door het onderzoek versneld uit te voeren is het mogelijk gemaakt dat deze vervolgprojecten versneld in uitvoering worden gebracht.

### Dynamische openbare verlichting Zuidlaren - De Groeve

Voor het traject (fietspad) tussen Zuidlaren-De Groeve (N386) is een verlichtingsplan ontworpen met als insteek verlichting op aanvraag, een zogeheten dynamisch verlichtingssysteem. Dit systeem wordt eind 2010 geïnstalleerd en zal het daarop volgende jaar worden gemonitord en geëvalueerd. Uit de evaluatie moet blijken of er een vervolg gegeven wordt aan

deze wijze van verlichten. Door het onderzoek versneld uit te voeren is het mogelijk gemaakt dat deze vervolgprojecten versneld in uitvoering worden gebracht.

## Provinciale steunpunten

### Energiezuinig steunpunt

Een extern bureau heeft een rapport opgesteld waarin diverse besparingsscenario's zijn weergegeven met bijbehorend energiebesparingspotentieel. Getracht wordt om het energiebesparingspotentieel zo breed mogelijk toe te passen. Aandacht gaat daarbij uit naar isolatie, zonnepanelen en warmte/koude-opslag en toepassing van hoge rendement verwarmingstechnieken en de mogelijkheden voor kleine windturbines. Eind 2010 zal worden gekozen voor een van de scenario's en deze zal in 2011 zijn beslag krijgen.

### 100.000 voertuigenplan

In 2011 willen we minimaal 2 subsidiebeschikkingen ten behoeve van het realiseren van vulpunten van alternatieve brandstoffen zoals groen gas, afgeven. Hiervoor is in het kader van het Programma Klimaat en Energie een reservering opgenomen van € 60.000.

## Stadsvernieuwing en woningbouw

### Stagnerende woningbouw

Om een impuls te geven aan de stagnatie op de woningmarkt heeft de provincie de Stimuleringsmaatregel Drentse Woningmarkt vastgesteld. Met de maatregel worden woningbouwprojecten ondersteund die als gevolg van de recessie anders niet worden gerealiseerd. In 2010 zijn diverse bouwprojecten ondersteund. Op dit moment is er nog geen zicht op projecten die in 2011 worden gerealiseerd. Wij beraden ons overigens op verruiming van de criteria voor de toe te passen maatregel. Momenteel is er namelijk nog budget en door het verruimen van de maatregel kan het bereik/effect ervan worden vergroot.
Ook worden (vanuit het 100.000 woningenplan) particulieren met een subsidieregeling (SEBB 2009) gestimuleerd hun woning energetisch te verbeteren. De SEBB 2009 (€ 2,3 miljoen noordelijk) heeft geresulteerd in investeringen van ruim € 10-12 miljoen en in Drenthe een directe en indirecte werkgelegenheid gegenereerd van circa 28 fte. Positieve besluitvorming vanuit Brussel over aanpassing van het Operationeel Programma leidt er toe dat de SEBB in 2010-2011 een vervolg gaat krijgen tesamen met een tender voor woningcorporaties en een revolverend fonds. In totaal is hiervoor noordelijk ruim € 20 miljoen beschikbaar (EFRO).
Met dit maatregelpakket beoogt de provincie naast het behoud van de werkgelegenheid ook de doorstroming op de woningmarkt te bevorderen. Duurzaamheid (klimaat en energie) is hierbij een belangrijk criterium. De maatregel loopt tot en met 2011. De provincie vraagt ook van de initiatiefnemer en de gemeente een extra inspanning om het project gerealiseerd te krijgen.

### Stadsvernieuwing Hoogeveen

De gemeente Hoogeveen heeft een visie opgesteld voor de herontwikkeling van het stadscentrum. Doel is het verblijfsklimaat en de attractiewaarde van het centrum te verhogen voor winkelend publiek alsook de bewoners. Voor de uitvoering van fase 1 heeft de provincie € 4,0 miljoen toegekend. Aanvullend ontvangt de gemeente middelen uit de programma's bereikbaarheid en klimaat en energie. In 2009 is aanvang gemaakt met de reconstructie van de Schutstraat. Het 1e deel is nagenoeg afgerond en de werkzaamheden aan het verdere traject lopen in

2011 door. Ook verwacht de gemeente te kunnen beginnen met de werkzaamheden op het Dekkerplein en met de parkeergarage op het Kaapplein

## Herinrichting landschap

### Tusschenwater

Tusschenwater is van oorsprong het deltagebied van de Hunze voor het Zuidlaardermeer. De Hunze is gekanaliseerd, het gebied is sterk ontwaterd en het Waterbedrijf Groningen haalt er ongeveer 10 miljoen kubieke meter water uit de grond. Uit onderzoek blijkt dat het 500 hectare grote gebied goed kan worden ingericht om de functies natuurontwikkeling, waterberging en drinkwaterwinning samen te laten gaan. Voor realisatie is een MER-procedure noodzakelijk. Daarna kan worden gestart met de uitvoering van de eerste fase in 2011, zijnde 180 hectare, waarvan de kosten op € 11,4 miljoen geschat worden.

### Versnelde inrichting EHS

Hiermee beogen wij, in combinatie met VIEP, het volledige beekdal (Beekdal, Grote Diep, Langelosche Stukken, Eenerstukken) zijn natuurlijke loop terug te geven. De maatregelen leiden tot een vergroting van de ecologische waarde en een bijdrage aan de wateropgave WB21. De uitvoering is in 2011 in volle gang onder aansturing van de LI-commissie Roden-Norg.

## Kennis werkt

### Revitalisering bedrijventerrein De Wieken

Doordat het Ministerie van Economische Zaken haar eigen versnellingsagenda niet realiseert, moest de herstructurering van bedrijventerrein De Wieken via de reguliere lijn worden opgepakt (financiering door ondernemers, gemeente, OP-EFRO en provincie). De financiering is inmiddels rond en de uitvoering zal in 2011 starten.

### Ondersteuning MKB

Er is in het kader van de Versnellingsagenda een MKB fonds ingesteld, van waaruit extra faciliteiten voor risicokapitaal beschikbaar zijn voor Drentse MKB. Uitvoering van dit instrument vindt plaats door NV NOM. De provincie verleent op twee manieren een bijdrage aan dit fonds: enerzijds via een kapitaalsinjectie van € 2 miljoen en anderzijds via een rentedragende lening van maximaal € 4 miljoen t.b.v. het fonds. Van deze € 6 miljoen is medio 2010 € 3 miljoen uitgezet. Afhankelijk van de vraag uit de markt (en op verzoek van NV NOM) zullen wij in 2011 de laatste tranches van de rentedragende lening beschikbaar stellen t.b.v. het fonds.

### Scholing

Het blijft van belang om – net als in 2010 bij projecten zoals arbeidsmobiliteit, Leren en Werken, het Actieplan Jeugdwerkloosheid, ondersteuning van het opleidingscentrum bouw – gezamenlijk met de verantwoordelijke organisaties en marktpartijen te blijven zoeken naar mogelijkheden die de matching van vraag naar en aanbod van arbeid effectiever en efficiënter maken. Op initiatief van de provincie vindt daarover intensief overleg plaats waarbij extra wordt ingezet op thema's als Leven Lang Leren en Sociale innovatie. De uitkomsten eind van dit jaar van het Drentse arbeidsmarktonderzoek zullen hierbij ook richtinggevend zijn.

### Monumentenzorg

Het project 'Leegstand en Herbestemming monumenten' heeft tot doel in de periode 2009-2012 leegstand en verval van monumentale panden te bestrijden en tegelijkertijd werkgelegenheid te bevorderen in de (restauratie-)bouw, de instroom van leerlingen in restauratieopleidingen te vergroten en cultuurtoerisme te versterken. Dit gebeurt door de restauratie en herbestemming van zo'n 15 rijks- en provinciale monumenten.
Het project kent drie onderdelen:

1. Oude Drentse kerken (ongeveer 5 restauraties/herbestemmingen)
2. Agrarisch en industrieel erfgoed (ongeveer 6 restauraties/herbestemmingen)
3. Versnelling revitalisering Veenhuizen (4 restauraties/herbestemmingen)

In het jaar 2011 schatten wij in ongeveer 3 kerken en 3 agrarische en/of industriële panden te restaureren en van een nieuwe bestemming te voorzien.

## Versnelde procedures

### Versnelde betaling

Wij zetten in op een snellere betaling van de facturen. Door digitalisering van het betalingsproces en door budgethouders bewuster te maken van de noodzaak tot versneld betalen, streven wij ernaar om ook in 2011 80% van de facturen te betalen binnen 20 dagen. Op dit moment (september 2010) halen we dit in 70% van de gevallen, waarbij moet worden aangemerkt dat de gemiddelde doorlooptijd van facturen wel 20 dagen is.

# Majeur programma 2. Verbreed RSP

## Regiospecifiek Pakket

Het Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP) is per convenant tussen rijk en regio overeengekomen op 23 juni 2008, een bindend akkoord op hoofdlijnen. Het gaat om een aantal grote en complexe projecten en programma's met een 'uitvoeringshorizon' tot in het jaar 2020. De projecten zullen veel middelen vergen en alle provinciale beleidsthema's bevatten. Leidende thema's zijn daarbij een duurzame ruimtelijke en economische structuurversterking en het verbeteren van de voorwaardenscheppende bereikbaarheid. Het RSP bestaat uit het Ruimtelijk Economisch Programma (REP) en het Bereikbaarheidsprogramma. Het RSP is katalysator voor brede, integrale stedelijke gebiedsontwikkelingen die bekend staan als RSP-plus projecten. Provincie en partners streven naar een synergie tussen doelstellingen, prioriteiten en middelen van het RSP en die van andere programma's, ook van andere partijen.
Het inhoudelijke en financiële raamwerk voor RSP en RSP-plus is door de staten via de Kadernota 2010 uitvoering RSP Drenthe goedgekeurd. Met uitzondering van de spoorlijn Zwolle-Emmen worden de projecten in een langjarig partnerschap met de grote steden uitgevoerd. De steden hebben hier de 'lead'.
Provincie en gemeenten hebben de afgelopen periode nauw samengewerkt bij het formuleren van de ambities, de visie en de strategie. Het is nu zaak een vervolg te geven aan deze samenwerking. Bij de steden gaat het in de eerste plaats om Assen, Emmen en Coevorden.

## Bereikbaarheid

Het Bereikbaarheidsprogramma van het Regiospecifiek pakket Zuiderzeelijn (RSP) is uitgewerkt naar projecten voor Assen, Emmen en Coevorden c.q. de spoorlijn Zwolle-Emmen. In 2011 wordt prioriteit gegeven aan de RSP-projecten en de samenwerking met rijk en regio.

**Assen: Bereikbaarheid Florijn-as**
Dit project behelst het voltooien van de vaarverbinding tussen de Vaart en het Havenkanaal, de opwaardering van de noord-zuid lopende 'Stadsboulevard', de infrastructuur rond de transformatie van het Stadsbedrijvenpark, het stationsgebied, ontsluiting van het nieuwe hightechbedrijventerrein Assen-Zuid en het TT-evenemententerrein, een nieuw station Assen-Zuid en de verbetering van de aansluiting van de N33 op de A28. Hiervoor is taakstellend een RSP-budget van € 201 mln beschikbaar, met een in het (rijks-)convenant geregelde garantie tot € 222 miljoen.

**Spoorlijn Zwolle-Emmen**
Binnen dit project is sprake van twee deelprogramma's: de Integrale Gebiedsontwikkeling Coevorden-Stationsomgeving en Verbetering van de Spoorlijn Zwolle-Coevorden/Emmen (Overig).

- *Integrale Gebiedsontwikkeling Coevorden-Stationsomgeving*
  Het RSP-Bereikbaarheid heeft tot doel het bestaande rangeerterrein uit het centrum van Coevorden verplaatsen. Hiervoor is taakstellend € 36 miljoen beschikbaar in het RSP. Hiervoor is in 2010 een samenwerkingsovereenkomst gesloten. Het project kan dienen als

katalysator voor de gebiedsontwikkeling in de omgeving van het station, onder andere van de wijk De Holwert, westelijk van het spoor. Onderdeel is het aanpassen van de verkeersinfrastructuur. Inzet is de positionering van Coevorden als nationale en internationale logistieke 'draaischijf' in Zuidoost-Drenthe. Een onderzoek is gestart naar verdere verbreding van het RSP. Centraal daarin staan de verdere ontwikkeling van de bedrijventerreinen Coevorden-Zuid en de Euroterminal. In beginsel moeten provinciale bijdragen vanuit de lopende programma's beschikbaar worden gesteld.

- *Spoorlijn Zwolle-Coevorden/Emmen*
  De spoorlijn wordt opgewaardeerd. Een nieuw station/transferium in Emmen-Zuid is al in uitvoering. De spoorlijn wordt gedeeltelijk verdubbeld, in overleg met de nieuwe vervoerder, mogelijk bij Ommen en tussen Nieuw Amsterdam en Emmen-Zuid. Hiervoor is taakstellend € 33 miljoen beschikbaar. De provincie is hier 'trekker'.

**Centrumontwikkeling Emmen/Atalanta (RSP-verbreed; was afzonderlijke prioriteit 3.10)**
Dit project bestaat uit bereikbaarheidsmaatregelen plus de gebiedsontwikkeling Atalanta. Belangrijke onderdelen van het Emmer bereikbaarheidsproject zijn de aanleg van een Centrumplein, de ondertunneling van de Hondsrugweg en de reconstructie van wegaansluitingen. Hiervoor is binnen het RSP € 60 miljoen beschikbaar, waarvan de provincie € 30 miljoen betaalt. Atalanta omvat het realiseren van nationaal gezien belangrijke ruimtelijk-economische ontwikkelingen in de stedelijke kern van Emmen door de verplaatsing van Dierenpark Emmen, theater De Muzeval en de herontwikkeling van de oude locaties, alsmede de bouw van een Verbindend Centrumplein tussen oude en nieuwe centrum. De provincie is bereid € 40 miljoen bij te dragen in Atalanta (bovenop bovengenoemde € 30 miljoen). Hiervan komt de helft uit de RSP-reserve. Uitgaande van het doorlopen van programma's, zal op basis van concrete projecten € 20 miljoen gefinancierd worden uit de (door)lopende programma's als Klimaat- en Energie en Kennis wérkt, uit het REP, uit VVmiddelen (van het nieuwe, nog te sluiten bereikbaarheidsconvenant), en uit middelen voor ruimtelijke kwaliteit en cultuur. De dekking is besloten via de Kadernota 2010. Hiervoor is in 2010 een samenwerkingsovereenkomst gesloten.

**Personele Inzet Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP)**
Het succesvol uitvoeren van het met het Rijk overeengekomen RSP-programma kan alleen als er sprake is van een doeltreffende personele inzet door de gemeenten en de provincie in zowel kwantitatieve als kwalitatieve zin. De provincie bevindt zich (deels) in de overgang van een toetsende, subsidiërende organisatie naar een projectontwikkelende. Helder is, dat wanneer geen extra projectontwikkelkracht wordt ingezet en aan het RSP-programma wel prioriteit wordt gegeven, de uitvoering van de andere genoemde programma's ernstig in het gedrang komt. Om op de geschetste ontwikkelingen te anticiperen en de geformuleerde ambities te kunnen realiseren, is besloten gedurende 3 jaar (maximaal) 7 fte aan te trekken. De hieruit voortvloeiende kosten zullen voor € 0,4 miljoen per jaar als VAT-kosten rechtstreeks worden gedekt vanuit de projecten/deelprogramma's van de gemeenten, een onderhandelpunt. (VAT staat voor: voorbereiding, administratie en toezicht). De eventuele resterende kosten (maximaal € 0,15 miljoen per jaar) komen ten laste van de RSP-cofinancieringsmiddelen, gedekt uit de RSP-reserve. Er is vooralsnog geen externe instroom. Wel is intern menskracht voor het RSP vrijgemaakt, die deels gefinancierd zal worden vanuit de projecten, voor zover er budgetruimte ontstaat door BTW-compensatie (d.w.z. in Assen en Emmen, dit is onderdeel van de convenanten van 2010). Bij spoorse projecten kan geen BTW-compensatie gerealiseerd worden, en wordt de extra menskracht gefinancierd vanuit de RSP-reserve. Het is op dit moment nog onduidelijk of deze menskracht binnen 3 jaren via de reguliere loonkostenbudgetten gefinancierd kan worden.

| Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|
| ■ Algemene ontwikkelagenda:<br>- beter profileren Drenthe en Drentse steden;<br>- groene ruimte beter gebruiken bij stedelijke ontwikkeling: toegankelijkheid en woonkwaliteit;<br>- investeren in kwaliteit woonmilieus;<br>- wijkontwikkeling vanuit Drentse waarden;<br>- revitaliseren en ontwikkelen bedrijventerreinen;<br>- stedelijke ontwikkeling afstemmen op beleid klimaat en energie;<br>- stedelijke voorzieningen meer benutten.<br>■ Specifiek:<br>Per stad samenwerken bij planvorming en realisatie speerpunten ontwikkeling.<br>Verbeteren bereikbaarheid Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen. Verbetering kernnet spoor Zwolle-Assen/ Groningen (o.a. capaciteitsverruiming traject Herfte, boogverruiming Hoogeveen, aanleg wachtspoor goederen-treinen Beilen, verbetering overwegveiligheid, reistijdversnelling en frequentieverhoging) en realisatie fase 1 Kolibri OV-netwerk Groningen-Assen. | Uitvoeren algemene ontwikkelagenda.<br><br>Uitvoeren agenda per stad / sluiten convenanten.<br><br>Start uitwerking planvorming RSP-deelprojecten spoor en Kolibri, verkenning optie gebiedsontwikkeling bij (Spoor)boogver-ruiming Hoogeveen, afstemming planvorming en planologische regelingen Assen-FlorijnAs en Kolibri Groningen-Assen (onder andere NS-station Assen- Zuid) en verkenning opties Regiotram Groningen-Assen.<br>In 2011 start het project 'De Vaart' (weer bevaarbaar maken). |
| ■ Spoorlijn Zwolle-Emmen<br>Verbeteren railbereikbaarheid Zuidoost-Drenthe<br>Mee robuuste treinverbindingen Zwolle-Coevorden/ Emmen (mede in samenhang met realisatie Hanzelijn en uitbouw capaciteit traject Zwolle-Herfte), verbeterde bereikbaarheid goederenvervoer Coevorden-Europark, integrale (her)ontwik-keling omgeving Coevordenstation (in verband met opheffen NS-rangeerterrein), aanleg station Emmen-Zuid en verbetering spoorlijn via partiële verdubbeling(en). | Opstellen integrale visie en investeringsplanning spoorlijn Zwolle-Coevorden/Emmen, planvorming gebiedsontwikkeling Coevorden-Station, verbetering railbereikbaarheid Emmen en start ontwikkeling (deel)projecten. Station Emmen-Zuid c.a. komt in 2011 gereed. |
| ■ Verplaatsing Dierenpark Emmen (DPE) naar de Noordbargeres, in samenhang met bouw nieuw theater en realisatie van een centrumplein als ruimtelijke schakel tussen dierenpark/theater en stadscentrum, (her)inrichting (verkeers)ruimte tussen es en stadscentrum en herontwikkeling vrijgekomen locaties Noorderdierenpark en Muzeval. | Bouw Hondsrugtunnel start in 2011. |

# Programma 1. De provincie doét er toe!

## Missie

Onze ambitie is de provincie te laten leven door actief te zijn als stimulator, aanjager en gebiedsregisseur.
We geven invulling aan onze rol als gebiedsregisseur, hebben daarvoor de juiste kennis in huis en weten waar kennis beschikbaar is om regie te kunnen voeren. Vanuit die positie zorgen we met onze partners voor een gedragen beleidsagenda en zien we toe op de uitvoering daarvan.
Door het versterken van de bestuurskracht van provincie en gemeenten, zijn we beter in staat om te sturen en te monitoren op beleidsrealisatie. We werken daarom aan toename van onze eigen bestuurskracht en faciliteren ook gemeenten daarin. We positioneren Drenthe sterk op (inter)nationaal niveau door actieve lobby richting Den Haag en Brussel. Hierin fungeren we als intermediair voor de medeoverheden in Drenthe.
In onze communicatie staan kwaliteitsverbetering, transparantie en verantwoording centraal. We zorgen dat de kwaliteit van digitale informatieverstrekking en dienstverlening op een hoog niveau is en we blijven die voortdurend verbeteren.

## Doel (wat willen we bereiken?)

**Provinciale staten (PS)**
Een grotere zichtbaarheid van Provinciale Staten en een grotere herkenbaarheid van het belang van het provinciale bestuur voor de inwoners van Drenthe.

Indicatoren:
- Opkomst verkiezingen (minimaal gelijkblijvend ten opzichte van 2007, d.i. een opkomstpercentage van 56 procent);
- Het aantal werkbezoeken en discussiebijeenkomsten op locatie in de provincie door leden van de Staten en statencommissies (gewenst minimum aantal bezoeken/bijeenkomsten: 15);
- Raadplegingen van de videoverslaglegging van de Staten en statencommissies op internet (streefcijfer: gemiddeld 300 per vergadering);
- Het aantal groepsbezoeken aan het provinciehuis (na afronding van de verbouwing bij voorkeur maandelijks te organiseren);
- De vooraankondiging van de vergaderingen van Provinciale Staten en statencommissies in de regionale kranten (maandelijks) en op de website;
- Persberichten: gemiddeld tien per jaar.

**Bestuurlijke aangelegenheden (rechtsbescherming)**
Een goede en adequate rechtsbescherming bieden aan belanghebbenden die betrokken zijn bij provinciale besluitvorming.

## Baten en lasten programma

| Programma 1. De provincie doét er toe! | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 4.278.716 | 5.116.482 | 3.141.617 | 2.502.604 | 2.500.680 | 2.467.905 |
| Totaal baten | 30.138 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Subtotaal voor bestemming | 4.248.579 | 5.104.482 | 3.129.617 | 2.490.604 | 2.488.680 | 2.455.905 |

## Ontwikkelingen

**Provinciale Staten**
Op 2 maart 2011 vinden de verkiezingen plaats van de nieuwe Provinciale Staten. In de eerste maanden van het jaar zal hieraan zowel intern als extern volop aandacht worden besteed. Hierna start een introductieprogramma voor de nieuwe statenleden.
In het najaar van 2010 wordt de heringerichte statenzaal in gebruik genomen. In de nieuwe statenperiode kan geprofiteerd worden van die nieuwe inrichting, waardoor de praktische mogelijkheden van debatvoering toenemen.
Onderzocht zal worden in hoeverre nieuwe internettoepassingen kunnen bijdragen aan vergroting van de zichtbaarheid en transparantie van de Staten en statenleden en de bekendheid van (de inhoud van) de staten- en commissievergaderingen.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

### Bestuurlijke aangelegenheden

**1.1 Uitvoering bestuursakkoord**
Met het visiedocument‘Provincie Drenthe Nieuwe Stijl’en het amendement rondom de provinciale rol in het sociaal domein hebben PS de kaders voor PNS vastgesteld. In 2010 en 2011 zal dit zijn beslag moeten vinden in de organisatie: de kerntakendiscussie wordt verder geconcretiseerd op inhoudelijke en personele consequenties, we gaan in gesprek met Drentse medeoverheden en partners over de decentralisatie van (uitvoerende) taken. Ook wordt in dit verband nagedacht over de sourcingstrategie: welke taken en kennis willen we in huis hebben en welke taken kunnen worden uitbesteed dan wel op afstand worden gezet.
We geven in 2011 concreet vorm aan ons profiel van gebiedsregisseur op inhoud en rollen. De uitwerking en realisatie van het Omgevingsbeleid vormt het inhoudelijke kader waarin we deze provinciale regierol invullen en het gebiedsgericht werken vormgeven. Om onze rol en taken goed uit te kunnen voeren werken wij aan een meer netwerkgestuurde en netwerkgeoriënteerde organisatie. Uitgangspunt is dat wij vanuit onze rol van gebiedsregisseur onze doelen samen met de maatschappelijke partners en medeoverheden gaan realiseren.

In 2011 wordt nagegaan in hoeverre de provincies de afspraken uit het Bestuursakkoord Rijk-provincies hebben gerealiseerd. In het kader van het uitwerken van de decentralisatieagenda hebben wij in 2010 samen met de provincies Groningen en Friesland verkend hoe wij hierin een efficiencyslag kunnen maken en daarin voorloper kunnen zijn. In 2011 geven wij hieraan verder vervolg.
Met betrekking tot de herijking van het interbestuurlijk toezicht zal 2011 gebruikt worden om het in IPO-verband vastgestelde kader Implementatie Oosting bij provincies te concretiseren.

Hierin besteden we aandacht aan de organisatorische invulling en eventuele bestuurlijke veranderingen.
In 2011 herhaalt het IPO de (in 2010 ook gehouden) meting naar de mate van regeldruk en administratieve lasten, met als doel vast te stellen of vermindering van regeldruk en administratieve lasten is opgetreden.
In 2011 passen wij in het kader van vermindering administratieve lasten de Algemene Subsidie Verordening (ASV) aan aan het rijksbrede subsidiekader.

*Vergunningverlening Wet Milieubeheer en Wabo*
Het proces om te komen tot een uitvoeringsorganisatie (RUD) krijgt in 2011 verder vorm. Zowel de samenwerking met Drentse gemeenten als samenwerking in Noordelijk verband zijn daarbij in beeld. Bekeken wordt in hoeverre aansluiting gezocht kan worden bij de lopende initiatieven omtrent Shared Service Centra.
In de overgangsperiode tot 1 januari 2012 willen wij kwalitatief en kwantitatief minimaal op het huidige (ISO-gecertificeerde) niveau uitvoering blijven geven aan de vergunningverlening.

## 1.2 Betere bestuurlijke samenwerking

In 2009 hebben wij de contacten met gemeenten, waterschappen en de Vereniging van Drentse Gemeenten (VDG) verder uitgebouwd. Met de bestuurders van gemeenten in Drenthe, verenigd in de VDG, hebben we een principebesluit genomen over de gezamenlijke Strategische Agenda voor de toekomst. Deze agenda heeft twee agendapunten: regionale economie en vitaal platteland.
In 2010 en de jaren daarna geven wij uitvoering aan onze voornemens op deze twee onderwerpen, die een periode van drie of vijf jaar kunnen belopen.
Op verzoek van de VDG gaan we ook op zoek naar een gezamenlijke, gedeelde visie op een drietal voorzieningen in Drenthe: bibliotheekwerk, welzijnswerk en welstandsadviezen.

Wij streven naar (bestuurs)krachtige Drentse overheden, die sturen op beleidsrealisatie.
In dit verband geven wij in 2010 en begin 2011 nader uitwerking aan bestuurskracht. Dit geven wij vorm in overleg met de Drentse gemeenten. Daarnaast zullen wij werken aan meer samenhang en afstemming in het beleid van de Drentse gemeenten en de provincie Drenthe. Zeker op het gebied van beleidsonderwerpen die voor alle inwoners en daarmee ook voor de Drentse gemeenten en de provincie van belang zijn, is hiervan meer efficiency en effectiviteit te verwachten: demografische ontwikkelingen, gebiedsinrichting, natuur en landschap en regionale economie. Uitgangspunten voor de gezamenlijke strategie zijn zowel de inzet en vergroting van gebundelde bestuurskracht als het respect voor het eigen domein van elk van de overheden.

Verdere kennisontwikkeling ten aanzien van Europese zaken is van belang voor de provincie zelf en voor partijen in de regio. We richten ons in 2011 op de kennisuitwisseling tussen partijen en uitbreiding van het netwerk rond de Europese onderwerpen. In 2010 hebben we daartoe al stappen gezet. De provinciale rol richt zich daarbij op een inhoudelijk ondersteunende rol voor EU-aangelegenheden. Het EuropaServicePunt (ESP) is samen met de Drentse gemeenten, en afgestemd met VNG internationaal, opgezet. Het ESP gaat in 2011 de Drentse overheden en partners wegwijs maken met Europese subsidies, kennis en netwerken.

Tot het einde van de collegeperiode is Drenthe voorzitter van de SNN-bestuurscommissie Europa, overeenkomstig ons voornemen in de Voorjaarsnota 2009 om Drenthe (in Noord-Nederlands verband) meer te profileren in Europa. In 2011 geven wij uitvoering aan de adviezen van het Comité van de Regio's met betrekking tot de Vergrijzing c.q. de demografische trends in Europa. Hiermee kunnen wij Drenthe in SNN-verband, dus mede namens Friesland

en Groningen, na 2013 sterker profileren in de EU 2020 strategie. Tevens verschaft dit ons een goede uitgangspositie in latere discussies over belangrijke Europese dossiers; Sensor technologie en het Healthy Ageing netwerk Noord-Nederland dienen uit te groeien tot Europese Centres of Excellence.
In afstemming met het opstellen van de nieuwe SNN nota 'Europastrategie' formuleren wij in 2011 de specifieke Drentse inzet.

## 1.3 Beter(e) beleid(sprocessen

Het interactieve samenspel met partners aan de voorkant van visie- en beleidsontwikkeling is een belangrijke invulling van de regierol. Al verschillende grote beleidsprocessen zijn op deze manier ingezet. Voorbeelden hiervan zijn het Omgevingsbeleid en de Sociale en Culturele Agenda. Door het beschikbaar stellen van de kennis en ervaring uit deze processen rusten we de organisatie en de medewerkers verder toe om de regierol op een passende manier invulling te geven. Met de uitgangspunten van PNS als basis, ontwikkelen we methoden voor kennisuitwisseling en -ontwikkeling, onder meer door het organiseren van een leergang en themasessies. We beschrijven in een organisatiebrede visie hoe de provincie Drenthe via interactief werken haar regierol pakt.

## 1.4 (Inter)actiever informeren en profileren

De provincie als bestuurslaag is relatief onbekend. Daarom brengen wij het functioneren van de provincie onder de aandacht bij personen en organisaties die voor het functioneren van de provincie van belang zijn. Dat betekent dat wij ons actief bewegen en profileren in Den Haag en Brussel en ten opzichte van gemeenten en maatschappelijk organisaties. Tevens vragen wij hiervoor aandacht van de media en benutten we onze eigen communicatiemiddelen. Een eenduidig beeld naar buiten vraagt wel om goede planning en strategie. Om die reden willen we medio 2011 onze corporate communicatie verder uitgewerkt hebben. Dit geldt eveneens voor het uitnodigingen- en evenementenbeleid waarmee we in 2010 zijn gestart.
Het voorgaande moet in 2011 onder meer leiden tot een hoog opkomstpercentage voor de statenverkiezingen. Bijkomend effect is dat wij de inwoners van onze provincie zo inzicht bieden in het doen en laten van de provincie als democratisch bestuursorgaan. Ook in onze (voor een groot deel wettelijk verplichte) advertenties en onze arbeidsmarktcommunicatie zullen wij zorgen voor zichtbaarheid en herkenbaarheid voor burgers. Niet door inzet van meer geld en middelen, maar door bestaande middelen slim in te zetten en door de kwaliteit van redactie en vormgeving te verbeteren. Mede naar aanleiding van de aanbevelingen van de commissie-Bomhof (EuroChamp) ondernemen we acties om de contacten met de media verder te structureren. In de wekelijkse vergaderingen van GS zijn externe contacten van collegeleden sinds augustus 2009 een vast agendapunt. Alle vragen van de media worden geregistreerd in een database. Sinds medio 2009 zijn wij zeven dagen per week, 24 uur per dag bereikbaar voor de journalisten, en kunnen wij bij de afhandeling van persvragen gebruik maken van deze database. Daarnaast richten wij ons op verdere ontwikkeling van ons internetportaal en het intensiveren van de communicatie rondom programma's en projecten.
Samen met Marketing Drenthe blijven we het nieuwe Drentheportaal verder uitbouwen. In 2009 hebben we een begin gemaakt met e-dienstverlening. Hieraan geven wij ook in 2011 een vervolg. Zie hiervoor verder prioriteit 1.5. Kwaliteit van dienstverlening.
In 2011 houden we onze externe website kritisch tegen het licht.

Net als in 2010 geven wij in 2011 verder uitvoering aan ons kwaliteitshandvest voor onze dienstverlening. Dit doen wij zowel intern als in interprovinciaal verband. We gaan onder meer monitoren of we onze dienstverleningsnormen halen. Bijvoorbeeld; beantwoorden wij brieven tijdig, en betalen wij onze facturen op tijd?

## 1.5 Digitale informatie en (e-)dienstverlening

Wij geven de komende planperiode uitvoering aan de in 2009 geactualiseerde nota 'Welkom in digitaal Drenthe' (WiDD). Daarin zijn de ICT-beleidvoornemens vastgelegd met een horizon van 4 jaar. Deze nota houdt rekening met de uitgangspunten van het programma e-overheid en de normen vanuit de BurgerServiceCode. De nota is bovendien geactualiseerd op basis van de gevolgen van het Bestuursakkoord en aanbevelingen van de door PricewaterhouseCoopers in 2009 uitgevoerde audit op de nota.

Om de doelstellingen van prioriteit 1.5 te halen moeten we intensiveren. Ten eerste streven we er naar de per 1 december 2008 in het kader van het NUP en Gideon afgesproken versnellingen, inclusief harde deadlines te halen; wij hebben ons via het IPO geconformeerd aan deze afspraken en zijn daarmee gehouden aan de bijbehorende wettelijke termijnen. Ten tweede is in afwachting van de revitalisering van het provinciehuis een achterstand ontstaan in de vervanging van de huidige ICT-infrastructuur. Voorzieningen voor de ondersteuning, het beheer en het realiseren van een totaal vernieuwde ICT omgeving zijn onontkoombaar. ICT is een randvoorwaarde voor het nieuwe werken en de invloed daarvan op de werkplekfaciliteiten. Om dit te kunnen blijven doen is een nieuwe ICT infrastructuur noodzakelijk, inclusief management- en beheergereedschappen. Beheer dient centraal, op afstand, in hoge mate geautomatiseerd en via self-support aangeboden te worden. De uitgestelde vervanging maakt dat alles tegelijkertijd moet worden uitgevoerd. Naast de complexiteit van de operatie dient tijdelijk ook een hoeveelheid extra werk gelijktijdig te worden verricht. Projecten als de vernieuwing van het subsidieproces en de Wabo zijn direct afhankelijk van de vernieuwde ICT-infrastructuur. Voor het informatiebeheer (archiefzorg) geldt eveneens, naast een wettelijke verplichting om over een Documentair Structuur Plan te beschikken, dat de overgang van papier naar digitaal werken tijdelijk om extra inspanningen vraagt. We voeren nieuwe processen in en zetten een goed digitaal informatiebeheer op. Voor de uitvoering van de nieuwe taken is tijdelijk, tot eind 2013, extra capaciteit noodzakelijk. Kortom, de intensiveringen op grond van strategische keuzes, versnellingen ten gevolge van NUP en Gideon, uitstel van noodzakelijke vernieuwingen in het verleden plus de overgang naar digitaal werken maken dat we een aantal extra investeringen in het kader van deze prioriteit opvoeren.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 1.1 Uitvoering bestuurs-akkoord | ■ Provincie Drenthe is gebiedsregisseur in het fysiek economisch domein en op het gebied van cultuur.<br>■ Concentratie op kerntaken en regievoering in plaats van uitvoering.<br>■ Regierol uitgewerkt op basis van inhoudelijke gebieds-opgaven in OGB.<br>■ Provincie Drenthe voert haar wettelijke toezichtstaken uit en ziet toe op de kwaliteit van het lokaal bestuur.<br>■ Kwaliteit van bestuur en dienstverlening van de provin-cie is aantoonbaar verbeterd.<br>■ Mate van regeldruk en administratieve lasten in beeld.<br>■ Een ASV die voldoet aan het Rijksbrede subsidiekader.<br>■ De provincie werkt samen met locale overheden en andere partners in robuuste uitvoeringsorganisatie (RUD).<br>■ Handhaving uitvoering vergunningverlening op huidige (ISO-gecertificeerde) niveau, zowel kwantitatief als kwalitatief. | ■ Uitvoeringsprogramma Bestuursakkoord, inclusief kwali-teitsverbetering door samenwerking.<br>■ Vervolg kerntakendiscussie.<br>■ In gesprek met Drentse medeoverheden en partners over decentralisatie van (uitvoerende) taken.<br>■ Ontwikkelen sourcingstrategie voor beschikbaarheid kennis en beleidsinformatie om regierol vorm te geven.<br>■ Herhaling IPO-meting over 2010 voor regeldruk en administratieve lasten.<br>■ Algemene subsidieverordening aanpassen aan rijksbreed subsidiekader. In aansluiting op het Rijksbrede subsi-diekader een nieuwe basisisytematiek invoeren voor subsidieverlening uitgaande van minder regels en lasten voor zowel burger als provincie.<br>■ Verdere invulling en ontwikkeling van robuuste uitvoeringsorganisatie (RUD) met lokale overheden,in noordelijk verband en mogelijk in aansluiting op Shared Service Centra. |
| 1.2 Betere bestuurlijke samenwerking | ■ Strategische agenda voor de toekomst. | ■ Vaststellen en uitvoeren van de Strategische agenda voor de toekomst VDG en provincie Drenthe.<br>■ Samen met gemeenten ontwikkelen van een gemeen-schappelijke beleidsvisie op een drietal voorzieningen in Drenthe: bibliotheekwerk, welzijnswerk en welstands-adviezen. |
| | ■ Voorzitterschap nieuwe SNN bestuurscommissie Europa.<br>■ Rapporteurschap over demografische ontwikkelingen binnen het Comite van de Regio's.<br>■ Verdere kennisontwikkeling rondom Europa bij gemeen-ten.<br>■ De Drentse overheden en partners zijn (beter) wegwijs met Europese subsidies, kennis en netwerken. | ■ Evalueren nota Europastrategie Drenthe, en in afstem-ming met het SNN nieuwe, specifiek Drentse inzetten formuleren en aan PS voorleggen.<br>■ In samenwerking met UMCG en HANNN streven naar uitvoering pilot Healthy Ageing, en deze doorontwikke-len naar een Europees Centre of Excellence.<br>■ Verder ontwikkelen Europaservicepunt, in samenwer-king met Drentse gemeenten, en afgestemd met VNG internationaal. |

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 1.3 Beter(e) beleid(sprocessen) | Toerusting organisatie op interactieve en integrale beleids- / regievoering die past binnen de werkwijze van PNS. | ■ Organisatie en afronding van themasessies en een minileergang rondom gebiedsgericht werken. Dit leidt tot verdere uitwerking en operationalisering van gebiedsregie en het biedt een platform voor uitwisseling van kennis en ervaring hierover.<br>■ In samenwerking met de beleidsafdelingen ontwikkelen en opleveren van een instrumentenbox rondom interactief werken en gebiedsregie. Dit leidt tot concrete (proces)handleidingen om interactief te werken vanuit de regierol van de provincie.<br>■ Ontwikkelen en opleveren van een organisatiebrede visie op interactief werken, uitgaand van de kaders van PNS.<br>■ Uitvoeren en afronden van procesondersteuning bij drie complexe, interactieve en integrale dossiers. Deze dienen als pilotprojecten, op aanvraag wordt ondersteuning uitgebreid naar andere dossiers. |
| 1.4 (Inter)actiever informeren en beter profileren | ■ Actief werken aan beeldvorming, positie en status PS en GS en werkzaamheden provincie.<br>■ Drenthe vermarkten als unieke en veilige omgeving voor wonen, werken en recreeren.<br>■ Een duidelijk gezicht van de provincie Drenthe met een goede beeldvorming over de taken.<br>■ Aandacht voor provinciaal beleid in de media. | ■ Verdere uitbouw Drentheportaal.<br>■ Provinciaal beleid in media.<br>■ Arbeidsmarktcommunicatie: opzetten van een eenduidig (personeels)advertentiebeleid.<br>■ Bundeling en optimaal vormgeven bekendmakingen. |
| Kwaliteitshandvest / kwaliteit van dienst-verlening | ■ Transparante (lees: zichtbare, te volgen diensten) en klantgerichte dienstverlening. | Voortgang geven aan de uitvoering van ons kwaliteitshand-vest voor dienstverlening. Onder meer door:<br>- Monitoren of wij voldoen aan onze dienstverleningsnor-men (beantwoorden wij onze brieven op tijd? Betalen wij onze facturen op tijd? Enz.);<br>- Indien nodig: maatregelen nemen ter verbetering van onze dienstverlening. |
| 1.5 Digitale informatie en (e-)dienstverlening | ■ Voldoen aan afspraken tussen IPO, rijk, UvW en VNG over totstandkoming programma e-overheid normen BurgerServiceCode.<br>■ Actuele beleid- en productinhoud digitaal beschikbaar<br>■ Realiseren van centrale opslag fysieke documenten en (op verzoek) digitaal aanbieden.<br>■ Migreren documentaire informatie verzorging van uitvoering naar ondersteuning. | ■ Uitvoeren geactualiseerd WiDD, via uitvoerings-programma.<br>■ Realisatie NUP en Gideon (INSPIRE).<br>■ Daadwerkelijke uitrol nieuwe werkplekken en nieuw beheerconcept.<br>■ Inrichting / onderhoud digitale infrastructuur.<br>■ Papier uit de organisatie halen, op verzoek digitaliseren en toevoegen aan het document managementsysteem.<br>■ Kwanti- en kwalitatieve bezetting van de Documentair Informatie Verzorgers t.b.v. borging nieuwe documen-taire ontwikkelingen en processen. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 1. De provincie doét er toe! | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| P1.01 Uitvoering bestuursakkoord | 107.648 | 415.000 | 304.810 | 0 | 0 | 0 |
| P1.02 Betere bestuurlijke samenwerking | 100.296 | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P1.03 Betere(e) beleid(sprocessen) | 50.088 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P1.04 (Inter)actiever informeren en beter profileren | 23.762 | 74.000 | 150.000 | 0 | 0 | 0 |
| P1.05 Digitale informatie en (e-)dienst-verlening | 1.312.385 | 1.445.000 | 364.580 | 159.800 | 159.800 | 159.800 |
| Totaal programma 1. De provincie doét er toe! | 1.594.178 | 2.034.000 | 819.390 | 159.800 | 159.800 | 159.800 |

## Wat doen we nog meer?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 1.0. Provinciale staten | ■ De inwoners van Drenthe weten dat er op 2 maart 2011 verkiezingen zijn, dat zij weten op wie zij hun stem kunnen uitbrengen en dat zij zich ervan bewust zijn dat hun individuele stem er toe doet. | ■ Opstellen communicatieplan<br>■ Voor de nieuwe statenleden wordt een introductieprogramma samengesteld. In dit programma zal aandacht worden besteed aan lopende majeure provinciale projecten en beleidsdossiers (kennisoverdracht), zullen diverse workshops en trainingen voor de statenleden worden aangeboden (o.a. op het terrein van wet en regelgeving, debatvaardigheden, internetmogelijkheden) en zullen onderlinge kennismaking en kennismaking met de (ambtelijke) organisatie een plaats krijgen.<br>■ Het communicatieplan 2007-2011 zal in het najaar van 2010 worden geëvalueerd. Ten behoeve van de nieuwe staten zal op basis hiervan een nieuw en actueel plan worden ontwikkeld. Hierin zal onder andere rekening worden gehouden met de ontwikkelingen op het gebied van nieuwe media. |
| 1.1. Bestuurlijke aangelegenheden | Goede bestuurlijke verhoudingen<br><br>Vanwege de verkiezing van Provinciale staten in 2011 willen we in 2010 en begin 2011 een drietal resultaten realiseren:<br>- Goede afsluiting en overdracht van het collegeprogramma 2007-2011;<br>- Goede voorbereiding van de statenverkiezingen, resulterend in de een de relatief hoogste opkomstpercentages van alle provincies.<br>- Een goede en tijdige rechtbescherming bieden aan belanghebbenden die betrokken zijn bij provinciale besluitvorming. | ■ Bestuurlijke overleggen met gemeenten, provincies, Vereniging van Drentse Gemeenten (VDG) en waterschappen.<br>■ Aansluiten bij IPO benchmark regeldruk en administratieve lasten.<br><br>■ Opstellen van een end term review.<br>■ Opstellen van overdrachtsdossiers.<br>■ Ondersteunen collegevorming.<br>■ Organiseren van een open dag in het provinciehuis.<br><br>■ Het behandelen van klachten en bezwaren, inclusief de personele adviescommissie, verzoeken ex artikel 81 Wet werk en bijstand en ombudsvragen. |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| | ■ Handhaving/verbetering kwaliteit en integraliteit van bestuur (rijkstaken Commissaris van de Koningin). | ■ Werkbezoeken uitvoeren in het kader van zorg voor kwaliteit van bestuur.<br>■ Vinger aan de pols houden over bestuurlijke integriteit, functioneren politieke overheidsdienaren.<br>■ Uitbrengen digitaal Burgerjaarverslag en jaarverslag.<br>■ Zorg voor burgemeesters.<br>■ Adviseren ministeries over diverse zaken (onder andere Koninklijke onderscheidingen).<br>■ Voorzitterschap en secretariaat/uitvoering van het Prins Bernhard Cultuurfonds (jaarbudget ca.€ 270.000,-). |
| | ■ Door onderzoek is een bijdrage geleverd aan de ontwikkeling, uitvoering en evaluatie van beleid op het terrein van cultuur, welzijn en zorg (waaronder de sociale en culturele agenda). | ■ Uitvoeren van onderzoeken naar het beleid op het terrein van cultuur, welzijn en zorg. |
| | ■ Onderzoeksprogramma 2010-2011.<br>■ Eén à twee onderzoeken uitgevoerd. | ■ Op grond van de Verordening (217a) doelmatigheid en doeltreffendheid provincie Drenthe stellen wij een onderzoeksprogramma op voor de komende twee jaar. Hierin beschrijven wij enkele uit te voeren onderzoeken. |
| | ■ Geen van de Drentse gemeenten hoeft als gevolg van een financieel uitzichtloze situatie een beroep op de collectieve middelen te doen (artikel 12 gemeenten).<br>■ PS, minister van BZK, Drentse gemeenten en provincies zijn geïnformeerd over de financiële positie van de Drentse gemeenten in 2011. | ■ Monitoren van de financiële positie van gemeenten en gemeenschappelijke regelingen.<br>■ Opstellen rapport Financiële verkenningen 2011. |
| 1.2. Interprovinciale samenwerking | Een efficiënte en effectieve overheid. | ■ Bekijken kostenvoordelen door het oprichten van Shared Service Centra (zie ook de paragraaf Bedrijfsvoering). |
| 1.3. Openbare orde en veiligheid | ■ Goed functionerende en actuele risicokaart.<br>■ In stand gehouden netwerk veiligheid.<br>■ Ingevulde liaisonfunctie provincie bij crisisorganisatie. | ■ Beheer en actualisering van risicokaart Drenthe, inclusief auditing.<br>■ Toezicht op politieorganisatie/veiligheidsregio en instandhouding netwerken. |
| 1.5 Communicatie | Goed verlopen statenverkiezingen. | In 2011 vinden de verkiezingen plaats voor Provinciale Staten. Bijdragen aan de voorbereiding en uitvoering van de communicatie rond de verkiezingen. |

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer |
|---|---|
| Geactualiseerde versie van het informatieplan 'Welkom in Digitaal Drenthe', inclusief het bijbehorende uitvoeringsprogramma | |
| End term review | Eerste kwartaal 2011 |
| Jaarverslag Commissie Rechtsbescherming | Tweede kwartaal 2011 |
| Collegewerkprogramma | Derde kwartaal 2011 |
| Rapport Financiële Verkenningen 2011 | Derde kwartaal 2011 |
| Eventueel: Aan Rijksbreed subsidiekader aangepaste Algemene SubsidieVerordening | Tweede kwartaal 2011 |

## Wat mag het kosten?

| | Product/prioriteiten | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 1.594.178 | 2.034.000 | 819.390 | 159.800 | 159.800 | 159.800 |
| | P-1.0 Provinciale staten | 875.387 | 774.343 | 758.546 | 775.260 | 790.696 | 790.696 |
| | P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | 427.991 | 894.244 | 382.260 | 389.629 | 382.107 | 382.107 |
| | P-1.2 Interprovinciale samenwerking | 1.326.301 | 1.372.400 | 1.150.260 | 1.146.735 | 1.136.925 | 1.104.150 |
| | P-1.3 Openbare orde en veiligheid | 54.860 | 41.495 | 31.161 | 31.180 | 31.152 | 31.152 |
| | Totaal lasten | 4.278.716 | 5.116.482 | 3.141.617 | 2.502.604 | 2.500.680 | 2.467.905 |
| Baten | P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | 30.138 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| | Totaal baten | 30.138 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Bestemming | Subtotaal voor bestemming | 4.248.579 | 5.104.482 | 3.129.617 | 2.490.604 | 2.488.680 | 2.455.905 |
| resultaat | Saldo verrekening met reserves | | | | | | |
| | Subtotaal na bestemming | 4.248.579 | 5.104.482 | 3.129.617 | 2.490.604 | 2.488.680 | 2.455.905 |

## Toelichting op verschillen tussen 2010 en 2011

### Lasten

| P-1.0 Provinciale staten | |
|---|---|
| Saldo overige verschillen | 15.797 |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | |
| De inzet voor prioriteit P1.5 Digitale informatie en (e-)dienst-verlening is in 2011 fors lager. Dit komt omdat veel zaken dan geregeld zijn inzake de e-dienstverlening en er vrijwel alleen nog voor het beheer budgetten zijn opgenomen. | 1.080.420 |
| Voor 2010 was indidenteel een bijdrage voor Haïti opgenomen. | 500.000 |
| Voor prioriteit P1.4 (Inter)actiever informeren en beter profileren is incidenteel in 2011 een hoger budget beschikbaar. | -76.000 |
| Voor prioriteit P1.1 Uitvoering bestuursakkoord is minder budget opgenomen dan in 2010. | 110.190 |
| Voor prioriteit P1.2 Betere bestuurlijke samenwerking is geen budget meer opgenomen in 2011. | 100.000 |
| Saldo overige verschillen | 11.984 |
| P-1.2 Interprovinciale samenwerking | |
| De budgetten voor Interprovinciaal overleg (IPO) en SNN zijn verlaagd. | 222.140 |
| P-1.3 Openbare orde en veiligheid | |
| Saldo overige verschillen | 10.334 |

# Programma 2. Samenleving met samenhang

## Missie

In de Drentse samenleving is plaats voor iedereen, van jong tot oud. Met alle mogelijkheden en voorzieningen om te (leren) genieten van cultuur, om te kunnen bewegen en om (verzorgd) oud te worden. Een samenleving gericht op het beginsel van het Drentse naoberschap, met waar nodig de helpende hand voor de zwakkere en extra aandacht voor zorg aan jongeren. Een samenleving waarin welzijn hoog in het vaandel staat en waarbij niemand aan de kant staat. Een samenleving waarin cultuur een (ver)bindende factor is en bijdraagt aan educatie, sociale cohesie en de Drentse identiteit. Waarin de rijkgeschakeerde culturele voorzieningen en de uitgebreide culturele infrastructuur worden ingezet als magneet voor de economie. Om een samenleving met samenhang te realiseren zetten wij de komende periode in op de sociale en culturele impuls. De impuls beslaat het hele werkveld Sociaal en Cultuur. Op een aantal terreinen hebben wij wettelijke taken. Deze worden optimaal uitgevoerd..

## Doel (wat willen we bereiken?)

**Ontwikkeling sociaal, cultureel en museaal beleid**
Bovenstaande missie is uitgewerkt in een strategisch beleidskader voor het provinciale sociale en culturele beleid voor de jaren 2009-2012. Provinciale staten hebben eind 2008 'Sociaal doe je niet alleen', Sociale agenda 2009-2012 en 'Cultuur als magneet', Culturele en museale agenda 2009-2012 vastgesteld. Tevens zijn het meerjarenbeleidskader Jeugdzorg 2009-2012 en het Olympisch Plan Drenthe 2028 vastgesteld.

*Korte schets Sociale agenda 2009-2012*
De provincie heeft ambitie op het sociale terrein. Tegelijkertijd realiseren we ons dat de provinciale rol op het sociale terrein bescheiden is. Niet de provincie, maar de gemeente is immers voor vrijwel al deze onderwerpen de spelbepalende speler. Een belangrijke uitzondering hierop vormt de provinciale rol in de jeugdzorg, dat is een wettelijke taak. We kiezen in de komende jaren voor de speerpunten:

- Mijn jeugd
- Mijn ontwikkeling
- Mijn dag
- Mijn beweging
- Mijn Omgeving

*Provincie Nieuwe Stijl*
De taken van de provincie in het sociale domein zijn in het door PS aangenomen amendement A20 10-2 van 17 februari 2010 beschreven als een beleidsmatige rol in het signaleren, monitoren en vraaggericht stimuleren op verschillende onderdelen van het sociale domein. Kern van het amendement is dat de taakinvulling in het sociale domein betekent dat de provincie haar beleidsmatige rol handhaaft bij bovenlokale/bovenprovinciale vraagstukken op de terreinen:

- onderwijskansenbeleid;
- aansluiting jeugdzorg op preventieve programma's;

- sociaal-economische ontwikkeling platteland;
- zorgbelang op noordelijke schaal;
- steunfunctietaken voor zover sprake is van een provinciale of regionale problematiek.

Kennis delen is een belangrijk uitgangspunt. De vier voormalig preferente instellingen gaan daarom vanuit de provinciale taak op kennisinfrastructuur signaleren en monitoren op de domeinen jeugd en onderwijs, sport en beweging en vitaal platteland.

*Ambities sociale domein in relatie tot bezuinigingen*
Met de Sociale Agenda is een afbouw van de vaste subsidierelatie met de (voormalig preferente) instellingen in gang gezet. Wij zullen de Sociale Allianties uitvoeren tot 2013 en de instellingen in deze periode vooralsnog vanaf 2011 met 10% korten in verband met de benodigde provinciale bezuinigingen. Op de overige middelen uit het sociale domein bezuinigen we 10% in 2011. Wij sturen hierbij niet op de instandhouding van instellingen, maar op het realiseren van doelen en het verrichten van taken van provinciaal belang. Wij merken hierbij op dat de ambities zoals verwoord in de Sociale Agenda 2009-2012 als gevolg van de bezuinigingen zijn bijgesteld. Hieronder een toelichting op de bijstellingen. Overigens zijn de middelen die volgens de meerjarenbegroting beschikbaar zijn voor de sociale allianties ongewijzigd gebleven.

De thema's 'Mijn Omgeving' en 'Mijn dag' zullen niet meer danwel minimaal worden uitgevoerd. Ten aanzien van 'Mijn Dag' geldt dat het koploperschap 'dagindeling' eind 2010 overgedragen wordt aan de gemeenten. Voor 'Mijn omgeving' geldt dat door de korting op de flexmiddelen en door het beëindigen van de middelen voor de prioriteit wonen, zorg en welzijn er geen vrije financiële ruimte meer is. De middelen 'Mijn omgeving' worden in 2011 alleen nog besteed aan subsidies van kleine instellingen. Vanaf 2012 stellen wij voor om de subsidie te beëindigen aan een drietal instellingen. Meer informatie hierover is vermeld in de aanbiedingsbrief aan provinciale staten van deze begroting.
Er wordt gezocht naar het 'slim combineren' van budgetten om toch zoveel mogelijk ambities in stand te houden. Een voorbeeld zijn de budgetten 'mijn jeugd' en 'mijn ontwikkeling' en de budgetten van economie en sociaal (sociale innovatie).

De financiële situatie binnen het thema 'mijn jeugd' is nijpend. De ambities van het thema 'mijn jeugd' staan onder druk. Wij hebben nog steeds de intentie om de huidige ambitie in stand te houden en door te ontwikkelen zodat de jeugdzorg in Drenthe goed blijft functioneren en zich voorbereidt op de stelselwijziging in samenwerking met de Drentse gemeenten. De financiële situatie is echter krapper dan voorheen. Als toelichting hierbij het volgende:
Het rijk verwacht dat provincies meer eigen middelen voor jeugdzorg inzetten, onze financiële mogelijkheden zijn echter kleiner dan voorheen, dus deze verwachting is niet te realiseren. Ondanks een zeer positieve inhoudelijke beoordeling is de subsidie-aanvraag bij het rijk voor onze pilot 'effectieve ketensamenwerking in de Drentse jeugdzorg, meetbaar beter!' is afgewezen. In verband met de bezuinigingsdruk bij het rijk, lopen we het risico dat we een korting op de doeluitkering van het rijk zullen krijgen. We hebben het voornemen om de op dit moment negatieve 'middelen derden jeugdzorg' eind 2011 weer te hebben aangevuld (zie jaarrekening 2009 en bestuursrapportages 2010). Dit staat echter op gespannen voet met onze inhoudelijke ambities en de financiële context van het rijk.
Effect van onvoldoende financiële middelen ten opzichte van de ambities is dat de afgesproken prestaties niet meer geleverd kunnen worden. Dit kan bijvoorbeeld leiden tot wachtlijsten in de jeugdzorg.

*Korte schets Culturele & museale agenda 2009-2012*
In de nota Cultuur als Magneet hebben wij ambities geformuleerd die aansluiten bij de Provincie Nieuwe Stijl (verder: PNS) en bij het hoofddoel om van Drenthe 'een aantrekkelijke en aantrekkende provincie' te maken. Deze ambities liggen op de snijvlakken van ruimtelijke ontwikkeling, sociaal-economische ontwikkeling, cultuur en erfgoed. Met deze ambities willen we mede richting geven aan het nieuwe Omgevingsbeleid, het Provinciaal meerjarenprogramma, de nieuwe Wet Ruimtelijke Ordening en Mooi Drenthe.

De provincie heeft ten aanzien van haar cultuurbeleid de volgende hoofdambitie:
een kwalitatief hoogwaardig cultureel klimaat en een zo groot mogelijke deelname (actief en passief) van de inwoners van Drenthe aan cultuur.

In Drenthe is mede door succesvol provinciaal beleid een steeds betere culturele infrastructuur ontstaan. Dit blijven we ondersteunen door het verstrekken van subsidies aan musea, culturele activiteiten en podiumkunstgezelschappen.
In het kader van een regeling van het Landelijke Fonds Cultuurparticipatie krijgen wij jaarlijks € 300.000 van het rijk mits wij een zelfde bedrag bijdragen. Dit doen we ook in 2011 met dien verstande dat de uitwerking daarvan is overgedragen aan de gemeenten op voorwaarde dat zij ook € 300.000 per jaar bijdragen.

Provincies hebben een regierol op het gebied van monumentenzorg en cultuurhistorie. De provincie Drenthe is in dit kader verantwoordelijk voor de gebiedsgerichte monumentenzorg op provinciaal niveau, de provinciale monumenten en de provinciale steunfunctie monumentenzorg en archeologie.

*Ambities culturele en museale domein in relatie tot bezuinigingen*
In het culturele en museale domein worden de bezuinigingen gerealiseerd door een korting van 10 procent op de structurele subsidies aan de betrokken instellingen. In een aantal situaties is sprake van maatwerk. Ook ten aanzien van incidentele subsidies zullen wij kritischer te werk gaan waarbij wij vooral ruimte willen bieden aan nieuwe inititiatieven. Op de flexibele middelen zal 10% worden gekort. Dit betekent dat we minder incidentele projecten op het gebied van beeldende kunst, festivals, amateurkunst en professionele podiumkunsten kunnen subsidiëren.

## Baten en lasten programma

| Programma 2. Samenleving met samenhang | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 69.999.559 | 70.646.531 | 66.614.552 | 65.117.822 | 62.369.088 | 62.559.610 |
| Totaal baten | 35.690.761 | 36.280.467 | 35.638.172 | 35.552.069 | 35.566.228 | 35.580.266 |
| Subtotaal voor bestemming | 34.308.798 | 34.366.064 | 30.976.380 | 29.565.753 | 26.802.860 | 26.979.344 |

## Ontwikkelingen

### Sociale agenda
De verwachting is dat er landelijk wordt besloten dat er meer eenduidigheid moet komen in de financiering van de verschillende vormen van de jeugdzorg en dat gemeenten het initiatief moeten krijgen inzake de regie in de jeugdzorg. Ook wordt gepleit voor het afschaffen of versimpelen van het indicatietraject van de Bureaus Jeugdzorg.

Bij het opstellen van de Drentse pilot: 'Op weg naar een effectieve ketensamenwerking in de jeugdzorg, meetbaar beter!', wordt ingespeeld op deze nieuwe ontwikkelingen. Provincie en gemeenten hebben zich in Drenthe uitgesproken voor een gezamenlijke verantwoordelijkheid in de jeugdzorg. Meer informatie over de pilot bij de paragraaf 'Opgroeien (jeugdzorg)'.

**Culturele en museale agenda**
In de tweede helft van 2010 zal de Modernisering Monumentenwet (MoMO) naar verwachting worden aangenomen door de Tweede en Eerste Kamer. Deze wet leidt waarschijnlijk tot wijzigingen in de rol van de provincie en rol van de gemeenten. Dit kan gevolgen hebben voor de inzet van het cultuurhistorisch kompas, zoals de mogelijkheid om hier wel of geen provinciale verordening aan te verbinden.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

**Sociale ontwikkeling**
2011 is het 3e jaar waarin de sociale allianties met gemeenten worden uitgevoerd. In alle 12 gemeenten wordt op alle onderdelen projectmatig gewerkt aan het gezamenlijk uitvoeren van de ambities.Een belangrijke ontwikkeling in het sociale domein is dat in 2011 onder verantwoordelijkheid van gemeenten en provincie wordt gewerkt aan Kennis Delen Drenthe dat de beleidsuitvoering op alle thema's moet gaan ondersteunen.

De gevolgen van de bezuinigingen op de ambities staan vermeld onder het hoofdstukje 'doel' van programma 2.

## Opgroeien (jeugdzorg)

### 2.1 Kansen voor jeugd en gezin

Door structureel te investeren in het eerder signaleren van problemen, verwachten wij wachtlijsten te kunnen voorkomen en vaker te kunnen volstaan met het aanbieden van lichtere zorgprogramma's. Ingezet wordt op een toereikend en flexibel jeugdzorgaanbod.
In elke gemeente wordt aansluiting op maat gerealiseerd door middel van het inrichten van zogenoemde Centra voor Jeugd en Gezin (CJG's). Daarom is, samen met de Drentse gemeenten, een pilot effectieve ketensamenwerking in de Drentse jeugdzorg (meetbaar beter!) gestart die als doel heeft om de ontwikkeling van de Drentse Centra voor Jeugd en Gezin verder te ondersteunen:

- De toegangstaken Bureau Jeugdzorg worden ingebracht in de CJG's en ZAT's (Zorg Advies Teams);
- Het indiceren van Bureau Jeugdzorg wordt deels omgezet in een verwijsmodel zodat jeugdigen sneller worden doorgeleid naar zorg;
- Het ambulante aanbod van jeugdzorgaanbieder Yorneo wordt nog beter in aansluiting gebracht met het aanbod van de CJG's en ZAT's;
- Gemeenten zorgen voor goed uitgeruste CJG's;
- Overal in Drenthe zullen praktijkonderzoek en resultaatmeting basis zijn voor de jeugdzorgprogramma's.

Bij deze prioriteit geldt de financiële context zoals vermeld bij de paragraaf 'Ambities sociale domein in relatie tot bezuinigingen'.

**Intensivering prioriteit 2.1, Kansen voor jeugd en gezin:**
*Ontwikkelen programma Triple-P (Positief Opvoeden Drenthe):*
De provincie wil jeugdigen en hun opvoeders in Drenthe ondersteunen bij beginnende en meer ernstige problematiek op het gebied van opvoeding en opgroeien. Er moet een nauwe samenwerking zijn tussen het gemeentelijk jeugdbeleid en de provinciale, intersectorale jeugdzorg met 1 gezamenlijke aanpak. Einde 2011 is het Programma Positief Opvoeden in alle Drentse gemeenten geïmplementeerd. In het kader van de Drentse pilot wordt Postief opvoeden ook in het basisonderwijs en de voorschoolse voorzieningen geïntroduceerd. Dit gebeurt in nauwe samenhang met het Onderwijskansenplan en start in die gebieden waar ook het Onderwijskansenplan actief is.

*Investeren in veiligheid met Signs of Safety*
Om in risicogezinnen onveiligheid doeltreffend om te buigen naar nieuwe veiligheid, zetten wij in op de bewezen effectieve methode van werken van Signs of Safety. In 2011 wordt Signs of Safety verankerd in de uitvoeringspraktijk. We sluiten hiermee aan bij de gemeentelijke ambitie bij de Regionale aanpak van Kindermishandeling (RAAK). In de sociale allianties is afgesproken om hierbij nauw samen te werken met de gemeenten.

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
| 2.1. Kansen voor jeugd en gezin | 1. Terugbrengen instroom en geen wachttijden bij Bureau Jeugdzorg en in de geïndiceerde jeugdzorg. In elke gemeente aansluiting lokaal jeugdbeleid en jeugdzorg. Aanwezigheid jeugdzorg binnen scholen. Functies Bureau Jeugdzorg zijn goed bereikbaar binnen Centra voor Jeugd en Gezin en onderwijs. | 1. Uitvoering Drentse pilot samen met de 12 Drentse gemeenten. Daarbinnnen zorgen voor het onderbrengen van toegangstaken BJZ binnen de CJG's en ZAT's. |
| | 2. Jeugdigen sneller toeleiden naar passende zorg. | 2. Het omzetten van een deel van de indicaties in een verwijsmodel. Het werken met bewezen effectieve programma's bij zorgaanbieders en deze programma's beter in aansluiting brengen met de CJG's en ZAT's |
| | 3. Het vroegtijdig voorkomen van psychosociale problematiek bij kinderen, jeugdigen en hun opvoeders in Drenthe zijn ondersteund bij beginnende en meer ernstige problematiek op het gebied van opvoeding en opgroeien | 3. Het inzetten van het programma Positief Opvoeden in Drenthe in alle Drentse gemeenten. |
| | Signs of Safety: | |
| | 1. Zorgen voor veiligheid van kinderen in risicogezinnen. | 1. Verdiepen, verbreden en verankeren van Signs of Safety in de uitvoeringspraktijk, met name bij de Regio Aanpak Kindermishandeling (RAAK). |

## Mijn ontwikkeling

### 2.2 Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe

Onderwijskansenplan Drenthe 2008-2011 (Stimuleringsfonds Drentse projecten)
Ons onderwijsbeleid wil maximale kansen voor alle kinderen in Drenthe. Gezien de onderwijsachterstanden in Drenthe zullen wij langdurig en fors in het onderwijs moeten investeren. Het Onderwijskansenplan Drenthe 2008-2011 moet voor heel Drenthe resultaten opleveren. De focus en middelen zullen in eerste instantie gericht zijn op de regio's Zuidoost-Drenthe/ Veenkoloniën en Zuidwest-Drenthe. De ervaringen daar kunnen in een later stadium naar

de andere regio's worden overgebracht. De projecten van het Onderwijskansenplan Drenthe 2008-2011 worden mede gefinancierd door het Rijk, de betrokken gemeenten en schoolbesturen.

### 2.3 Kansen voor onderwijs: Aanpak Voortijdig Schoolverlaten (VSV)

De primaire verantwoordelijkheid voor Voortijdig Schoolverlaten ligt bij de scholen en de gemeenten. De provinciale rol en inzet is tijdelijk ondersteunend en afbouwend. Dit is gecommuniceerd op de conferentie Voortijdig Schoolverlaten (maart 2009).
In de sociale allianties zijn met de Drentse gemeenten, specifiek de drie RMC's (Regionale Meld- en Coordinatiefunctie) hierover afspraken gemaakt.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 2.2. Kansen voor Onderwijs: Kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe | 1. Kinderen van laagopgeleide ouders nemen deel aan de programma's voor de voor- en vroegschoolse educatie.<br>2. De betrokkenheid van de ouders bij de ontwikkeling van hun kind is toegenomen.<br>3. Deelname aan het (met name de hogere vormen van het) voortgezet onderwijs is gelijk aan landelijk gemiddelde<br>4. Aantal zwak en zeer zwakke presterende basisscholen is gehalveerd en er zijn excellente scholen aanwezig in Drenthe<br>5. Een goede doorstroming van het primair onderwijs naar het voortgezet onderwijs (doorlopende leerlijnen).<br>6. Hogere taal- en rekenopbrengsten. | Uitvoering geven aan het 10-jarig Plan onderwijskansen in Drenthe.<br>Uitvoeren van het programma Duurzaam leren: met Rijk, zuidoost-drentse gemeenten en schoolbesturen.<br>Werken aan het overdragen van bewezen methodieken, instrumenten vanuit Duurzaam leren naar andere gebieden en partners in Drenthe.<br>Vanuit het kwaliteitsakkoord:<br>- financiële middelen uitzetten in Drenthe voor zwakke en zeer zwakke scholen, en voor zogenaamde risicoscholen;<br>- vervolgmaatregelen op de studiemiddag excellentie.<br>Ondersteunen van de Drentse onderwijsmonitor samen met de Drentse gemeenten; noodzakelijk om te monitoren voor het zichtbaar maken van bv. de hogere taal- en rekenopbrengsten.<br>Opgedane methodieken, good practices (bv. vanuit de projecten in Zuidoost-Drenthe) uitdragen en overdragen in Drenthe<br>Het inzetten van het bijgestelde instrument Positief Opvoeden Drenthe (POD)voor het basisonderwijs en voor de voorschoolse voorzieningen |
| 2.3. Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten (VSV) | Via het RMC ondersteunen we de volgende resultaten:<br>1. Een sluitende aanpak in 2012 voor terugleiding jongeren zonder startkwalificatie tot 23 jaar naar een leerwerk- of onderwijstraject, met als doel het behalen van een startkwalificatie.<br>2. Elke Drentse jeugdige is voldoende gekwalificeerd om een goede start op de arbeidsmarkt te kunnen maken.<br>3. Kansarme jongeren (bv. niveau 1 en 2) stimuleren om een startkwalificatie te behalen | Vervolgmaatregelen voor de hardnekkige thuiszitters.<br>Mogelijke uitbouw van een arbeidstrainingscentrum voor kansarme jongeren (vooral MBO 1-niveau).<br>Meer trajectbegeleiding op maat: een passende en brede trajectbegeleiding;<br>Ontwikkelde maatwerktrajecten in de drie regio's uitdragen en overdraagbaar maken: kennis delen en uitwisselen. |

## Mijn Dag/Mijn Omgeving

### 2.4 Kansen voor welzijn zorg: sociale samenhang en participatie

Deze prioriteit is geëindigd per 31 december 2010, er zijn geen middelen beschikbaar voor 2011 en verder.

## 2.5 Kansen voor '7-tot-7': diensten- en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten

Het combineren van zorg- en arbeidstaken moet eenvoudiger worden gemaakt. Het gaat om een aansluitend aanbod van jeugdvoorzieningen, maar ook om flexibele werktijden, slimme openingstijden en plaatsonafhankelijke dienstverlening. Deze ambitie kan alleen worden gerealiseerd in samenwerking met gemeenten, instellingen en bedrijfsleven. De regelingen 'diensten en voorzieningen' en 'dagarrangementen & combinatiefuncties' voeren wij hiervoor ook in 2011 uit, passend binnen het 7 tot 7-beleid. Ook ondersteunen wij een aantal Drentse gemeenten in hun rol als koploper tijdbeleid. Om het onderwerp tijdbeleid op de agenda te krijgen van het bedrijfsleven zal Drenthe zich in 2011 focussen op de kansen voor tijdbeleid gekoppeld aan sociale innovatie.

In verband met de bezuinigingen en in verband met Provincie Nieuwe Stijl zullen we op dit thema alleen inzet plegen via de allianties en gezamenlijke inzet vanuit economie en sociaal (sociale innovatie).

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 2.5. Kansen voor '7-tot-7': dienstenen voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten | ■ Door middel van de allianties worden lokaal mogelijkheden ontwikkeld om mantelzorg en arbeid te combineren, stimuleren wij vernieuwende projecten op het terrein van zorg-en dienstverlening en stimuleren wij de transitie van bestaande of in ontwikkeling zijnde diensten en voorzieningen tot een doorlopend aanbod van onderwijs opvang en vrije tijd.<br>■ Inzetten op Impuls brede scholen, sport en cultuur, combinatiefuncties in Drenthe.<br>■ Bewustwording bij bedrijven op het gebied van tijdenbeleid door in te zetten op sociale innovatie. | Uitvoeren van allianties met gemeenten op:<br>■ Combinatiefunctie<br>■ Diensten & voorzieningen<br>■ Mantelzorg en betaalde arbeid<br>■ Kernteam 7-7<br>■ Koppeling tijdbeleid en Sociale Innovatie |

## 2.6 Kansen voor Sport: Drenthe profileren als sportprovincie

Integraal sportbeleid is ontwikkeld voor heel Drenthe in Drenthe 2028; het Drents Olympisch Plan. Uitgangspunt is dat sport de kracht heeft om processen op gang te brengen op sociaal-maatschappelijk, economisch, ruimtelijk en welzijnsgebied. De missie van Drenthe 2028 is met sport in de volle breedte heel Drenthe in 2016 aan het sporten te krijgen. Hier hebben we allemaal profijt van, nu en in de toekomst, op sociaal-maatschappelijk, economisch, ruimtelijk, welzijns- en gezondheidsgebied.

Drenthe gaat zich onderscheiden van andere provincies door specifiek in te zetten op:

- De ontwikkeling van een totaal Sportlandschap rondom 5 Beweegparken, waar alle sporters (breedte, talent, top, toerist) elkaar ontmoeten
- De ontwikkeling van Beweegbuurten; dorpen en wijken waarin al het sportieve, educatie, recreatieve, cultuur, musisch en natuuraanbod gebundeld wordt.

Voor ons als provincie betekent dit dat we inzetten op onze kerntaken, economie en ruimte. Drenthe 2028, met bewegen als middel, wordt geïntegreerd in omgevingsbeleid, gebiedsvisie, economie, recreatie en toerisme.
In het Uitvoeringsprogramma 2011-2012 Drenthe 2028 wordt beschreven welke activiteiten er in 2011 uitgevoerd worden om de Provincie Drenthe aan het sporten te krijgen in 2016 en wat daarin de provinciale bijdrage is. Focus in 2011 ligt op het neerzetten van een automome organisatie die activiteiten ontwikkelt die de beweging (cultuuromslag) in gang zet.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 2.6. Kansen voor Sport: Drenthe profileren als sportprovincie | 1. Drenthe profileren als sportprovincie, middels topsportevenenten en operationaliseren Drenthe 2028. | Organisatie evenementen in Drenthe (EK, WK of internationale top):<br>- WK CP 2011<br><br>Bijdrage aan Drentse evementen aansluitend bij kernsporten (in samenspraak met sportbonden inclusief lobby voor grote toernooien).<br><br>Autonome organisatie, regiebureau Drenthe 2028, inrichten.<br><br>Regisseren, coördineren ontwikkeling beweegparken in Drenthe |
| | 2. Ondersteunen invoering combinatiefunctionarissen middels allianties, die het sportaanbod bij verenigingen, onderwijs, etc optimaliseren. | Presentatie verenigingsmonitor 2011<br><br>Stimuleren BSO+ en koppeling met talentherkenning |
| | 3. Via allianties stimuleren van een actieve leefstijl en levende buurten | Invoeren beweegbuurten stimuleren |

## Kunst en Cultuur in Drenthe

### 2.7 Versterken culturele infrastructuur Drenthe

Een belangrijk hoofddoel van ons cultuurbeleid is het vergroten van de deelname aan cultuur door de Drentse burgers. Hiervoor is versterking van onze culturele infrastructuur een belangrijke voorwaarde. Een aantrekkelijke culturele infrastructuur is bovendien van waarde voor de aantrekkingskracht op mensen van buiten onze provincie: de economische meerwaarde van cultuur. De provincie wil het economisch effect en de promotionele waarde van de Drentse musea vergroten met een ontwikkelingsregeling, gezamenlijke projecten en bundeling van expertise. We stimuleren deskundigheid en samenwerking binnen en buiten de sector op het gebied van (innovatieve) marketing en promotie, sponsoring en bedrijfsvoering. De musea die wij van bovenlokale betekenis vinden (Drents Museum, De Buitenplaats in Eelde, Herinneringscentrum Kamp Westerbork, Gevangenismuseum en het Hunebedcentrum Borger) steunen wij waar nodig in hun verdere ontwikkeling en professionalisering.

Het Centrum Beeldende Kunst Drenthe wordt gefaciliteerd om Drentse gemeenten te adviseren bij de integratie van beeldende kunst in planvormingprocessen. Hiermee willen wij een kwaliteitsverbetering van de openbare ruimte nastreven en ‘verrommeling’ van de beeldkwaliteit tegen gaan. De evaluatie van de herpositionering van het CBK Drenthe (als gevolg van de ombuiging van rijksmiddelen naar de gemeenten) zullen wij begin 2011 opleveren.

Ter versterking van de culturele infrastructuur willen wij in 2011 een aantal professionele podiumkunstgezelschappen en festivals uit diverse disciplines ondersteunen. Voor deze subsidieaanvragen vragen wij advies van de Provinciale Adviescommissie Cultuur.

Met het Bibliotheekcharter 2010-2012 is de provinciale taakstelling teruggebracht tot de kern: de vorming van het provinciale bibliotheeknetwerk, zoals opgenomen als een wettelijke taak in de Wet op Specifiek Cultuurbeleid. Dit betekent ook verandering van rol en taken van Biblionet Drenthe.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 2.7. Versterken culturele infrastructuur Drenthe | 1. Een samenhangend museumbestel van kwalitatief goede musea en museale voorzieningen met een heldere profilering en groeiend (internationaal) publieksbereik.<br><br>2 Beschikbaarheid provinciale steunfunctie voor musea met meer aandacht voor PR en betere aansluiting bij de toeristische sector en het werk van het museumplatform.<br><br>3. Voldoende en goed gespreid aanbod in Drenthe van professionele podiumkunsten.<br><br>4. Cultuur draagt bij aan bedrijvigheid, werkgelegenheid, toerisme en vestigingsklimaat in Drenthe<br><br>5. Voltooiing nieuwbouw en herinrichting oudbouw Drents Museum.<br><br>6. Duidelijke meerwaarde RHC Drenthe (Drents Archief) in Drentse culturele infrastructuur na decentralisatie rijks- en provinciedeel naar de provincies.<br>Vordering nieuw publieksconcept Drents Archief 3.0 volgens planning.<br><br>7. Vernieuwing van bibliotheken in Drenthe. | 1, Bijdragen aan bovenlokale projecten beeldende kunst en vormgeving, bijvoorbeeld projecten die zich manifesteren op het snijvlak van beeldende kunst,natuur, erfgoed en recreatie.<br><br>2. Investeren in professionalisering en profilering musea van provinciale betekenis.<br>- Musea stimuleren onderlinge allianties aan te gaan bij versterken deskundigheid en uitvoeringscapaciteit.<br>- Stimuleren cultureel ondernemerschap musea: marketing, promotie, deskundigheidsbevordering, en samenwerkingsprojecten (o.a. overbrengen van 'Het verhaal van Drenthe').<br><br>3. Faciliteren CBK Drenthe en ondersteunen van projecten van provinciale waarde.<br><br>4. Subsidiëren professionele podiumkunsten op provinciale en noordelijke schaal.<br><br>6.Afbouwfase nieuwbouw, ingebruikname en oplevering nieuwe tentoonstellingsruimte van het Drents Museum. Tevens uitvoering en oplevering van de herinrichting van de oudbouw en de realisatie van kantoren aan de Kloosterstraat 6 en 8.<br><br>7. Voorbereidende activiteiten op decentralisatie archieftaken.<br><br>8. Uitvoeren bibliotheekcharter en daarmee herdefiniëren van provinciale regietaak voor het Drentse bibliotheekwerk |

## 2.8 Vergroten cultuurparticipatie

Voortzetting van het Drents Programma Cultuurparticipatie op het terrein van cultuureducatie (inclusief erfgoededucatie), volkscultuur en amateurkunst, met als speerpunten de doelgroepen; ouderen, jonge gezinnen en jongeren in de leeftijd van 15+. In dit programma wordt jaarlijks de provinciale bijdrage van 3 ton verdrievoudigd tot 9 ton, door de bijdragen van het landelijke Fonds voor Cultuurparticipatie, en van de Drentse gemeenten. In de programma's zullen wij samen met de gemeenten ook wederom maximaal gebruik maken van onze investeringen in de provinciale infrastructuur, door het betrekken van musea, presentatieinstellingen, archieven en professionele kunstgezelschappen in cultuureducatie en -participatie.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 2.8. Vergroten cultuurparticipatie | ■ Vergroten actieve cultuurparticipatie<br><br>■ Bereik cultuureducatie minimaal op huidige hoge niveau.<br>■ Realiseren van gemeentelijke/regionale netwerken cultuureducatie en amateurkunst.<br>■ Erfgoededucatie als onderdeel van het Cultuurmenu in meerdere gemeenten. | ■ Uitvoeren van het Drents Programma Cultuurparticipatie 2009-2012<br>■ Ondersteunen van het onderwijs bij vraag en aanbod.<br>■ Ondersteuning van gemeenten in opzetten van lokale netwerken.<br>■ Uitvoering consulentfunctie binnen lokale netwerken erfgoededucatie. |

## 2.9 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed

Wij willen het voor Nederland unieke Drentse cultuurhistorische landschap versterken en voor het voetlicht brengen. Ook willen wij erfgoed in de ruimtelijke ordening goed tot zijn recht laten komen.
Daartoe zetten wij een aantal instrumenten in, te denken valt aan Cultuurhistorisch Kompas (voorheen de Cultuurhistorische Waardenkaart) en provinciale monumentenlijst.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 2.9. Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | 1. Cultuurhistorisch Kompas in gebruik als onderdeel van het Omgevingsbeleid. | 1. Ontwikkelen verordening voor Cultuurhistorisch Kompas. |
| | 2. Erfgoed wordt meegenomen vooraan in ruimtelijke planprocessen. | 2. Drents Plateau ontwikkelt in project 'De voorkant' nieuwe aanpak erfgoed in ruimtelijke plannen. |
| | 3. Actuele Provinciale Monumentenlijst | 3. Onderhouden van de in 2010 vastgestelde Provinciale Monumentenlijst |
| | 4. Fysiek erfgoed projectgewijs zichtbaar maken. | 4. Uitvoeringsprogramma cultuurhistorie en archeologie. |
| | 5. Archeologietaken van provincie overdragen aan gemeenten conform archeologiewet. | 5. Gemeenten projectgewijs ondersteunen bij kwaliteitsimpuls gemeentelijke archeologie. |
| | 6. Toegenomen participatie vrijwilligers voor immaterieel erfgoed | 6. Uitvoeren project 'Tafelzilver van Drenthe' (2010 tot en met 2012). |

## 2.10 Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte

Wij ondersteunen beeldende kunst initiatieven van bovenlokaal belang waarin vooral de Drentse 'kernkwaliteiten' (cultuurhistorie, landschap en erfgoed) zichtbaar worden gemaakt. Binnen de culturele allianties worden afspraken gemaakt over vormgeven van objecten en locaties in de openbare ruimte. Hiermee willen we uiting geven aan het feit dat dit een verantwoordelijkheid is van provincie en gemeenten.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 2.10. Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte | 1. Spraakmakende Kunstprojecten en initiatieven in Drenthe uitgevoerd door gerenommeerde kunstenaars ter verhoging van de beeldkwaliteit in Drenthe. | 1. Uitvoering subsidieregeling Culturele en museale agenda, onderdeel Drenthe in Beeld. |
| | 2. Plaatsing hoogwaardige (toegepaste) kunst(werken) langs de N34. | 2. Voorbereiding en begeleiding door een ambtelijke werkgroep N34 in samenwerking met landelijke stichting Kunst in de openbare ruimte (SKOR), CBK Drenthe en Drents Plateau, |
| | 3. Visie en beleid ontwikkelen tav beeldkwaliteit openbare ruimte. | 3. Tweejarig Kunst in Openbare Ruimte-project: lezingen/debatten en tentoonstellingen/publicatie ter inspiratie. Door: CBK Drenthe in samenwerking met alle Drentse gemeenten, Drents Plateau, K&C, provincie. |

## 2.11 Versnellingsagenda Monumentenzorg

Zie voor toelichting hiervoor het majeurprogramma De versnellingsagenda.

## 2.12 RTV-Drenthe

Een substantieel deel van het provinciale cultuurbudget gaat naar RTV-Drenthe. De omroep voldoet aan het niveau van de Mediawet 2004. In 2010 is extra structureel budget beschikbaar gesteld voor de ontwikkeling en exploitatie van internet, crossmediale berichtgeving en ondertiteling.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 2.12. RTV-Drenthe | In beeld hebben in hoeverre binnen de wettelijke kaders en budgetten samenwerking tussen rtv Noord en rtv Drenthe (en wellicht omrop Fryslan) haalbaar is en gerealiseerd kan worden | Op basis van resultaten van het samenwerkingsonderzoek van RTV Noord en RTV Drenthe (2010) en op basis van ambtelijke afstemming met Groningen samenwerkingstraject opstarten. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 2. Samenleving met samenhang | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| P2.01 Kansen voor jeugd en gezin | 1.619.311 | 1.300.000 | 1.300.000 | 600.000 | 0 | 0 |
| P2.02 Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe | 496.093 | 600.000 | 600.000 | 500.000 | 0 | 0 |
| P2.03 Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten | 372.485 | 232.500 | 139.500 | 0 | 0 | 0 |
| P2.04 Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie | 155.271 | 415.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P2.05 Kansen voor '7 tot 7'diensten- en voorzieningen- programma in Drentse gemeenten | 473.529 | 465.000 | 465.000 | 400.000 | 0 | 0 |
| P2.06 Kansen voor Sport: Drenthe profilering als sportprovincie | 401.790 | 418.500 | 418.500 | 0 | 0 | 0 |
| P2.07 Versterken culturele infrastructuur Drenthe | 702.768 | 573.000 | 508.000 | 508.000 | 0 | 0 |
| P2.08 Vergroten cultuurparticipatie | 804.172 | 883.500 | 883.500 | 883.500 | 0 | 0 |
| P2.09 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | 372.780 | 200.000 | 200.000 | 200.000 | 0 | 0 |
| P2.10 Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte | 46.000 | 93.000 | 93.000 | 93.000 | 0 | 0 |
| Totaal programma 2. Samenleving met samenhang | 5.444.199 | 5.180.500 | 4.607.500 | 3.184.500 | 0 | 0 |

## Moties

**Motie 5 (Voorjaarsnota 2008) herinneringscentrum Kamp Westerbork**
Provinciale staten vragen GS om het herinneringscentrum Kamp Westerbork te ondersteunen bij de ontwikkeling van een plan voor een vernieuwende, eigentijdse invulling van de historische plek, waaronder het kampterrein, inclusief de woning van de voormalige kampcommandant. De motie beoogt de historische plek landschappelijk en educatief tot een meer sprekende getuige van de (Drentse) geschiedenis te maken vooral voor jongeren. In afwachting van het concrete plan wordt hiervoor een ton als jaarlijkse subsidie gereserveerd.
Subsidie wordt verleend voor een plan met voldoende concrete en kwalitatieve activiteiten (te beoordelen door de provinciale adviescommissie cultuur). De provincie is het Herinneringscentrum behulpzaam bij fondsenwerving en planvorming (o.a. versnellingsagenda voor herbestemming monument kampcommandantwoning). Het herinneringscentrum zit nu in de fase van planvorming.

**Motie 8 (Voorjaarsnota 2007 PLUS) Instellen functie subsidiemakelaar**
Met de inrichting van het digitale subsidieloket in 2010 is motie 8 uitgevoerd. De definitieve organisatorische inbedding van het loket zal in de loop van 2011 zijn gerealiseerd.

**Motie 16 (Voorjaarsnota 2008), 'relatie provincie en preferente partners Sociale en** Culturele Agenda'
In het kader van deze motie zijn drie onderzoeken uitgevoerd in 2008, 2009 en 2010. De ingezette veranderingen en daarbij behorende activiteiten worden in 2011 gecontinueerd. De motie is uitgevoerd.

**Motie 17 (Voorjaarsnota 2008) inzake Oude Drentse kerken**
Via deze motie hebben de staten gevraagd om een plan voor herbestemming van leegstaande kerken in Drenthe. Deze wens heeft (mede) geleid tot een plan voor cofinanciering van een versneld rijksprogramma voor het wegwerken van restauratie-achterstand. Dit betekent een incidentele provinciale bijdrage van 2,8 miljoen euro in de jaren 2010-2011. Dit sluit aan bij onze aanpak van de economische crisis en de intenties om investeringen naar voren te halen in antwoord op de vraag van het rijk en van het IPO. Ook in 2011 wordt subsidie beschikbaar gesteld aan aan de Stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen Groningen en Drenthe (SBKGD).

**Motie 2010-27 (Voorjaarsnota 2010): Landmark sensortechnologie**
In deze motie vragen de Staten aan om een haalbaarheidsonderzoek uit te voeren naar de mogelijkheid van een of meerdere 'landmarks' in relatie tot sensortechnologie. Uitvoering van dit onderzoek past in de kaders van onze beleidsprogramma's, zoals Drenthe in Beeld, PmJP, Mooi Drenthe en Kunst langs Wegen en Kanalen.

## Wat doen we nog meer?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Wettelijke en rijks-gedelegeerde taken belegd bij provincie mbt Drentse culturele infrastructuur | Wettelijke en rijksgedelegeerde taken zijn uitgevoerd. | Ondersteunen van de regionale omroep, steunpunt monumentenzorg en archeologie, archeologisch depot, provinciale serviceorganisatie bibliotheken, cultuurparticipatie- en educatie en archiefinspectie.<br>Naar verwachting voegt het rijk hier in 2011 een aantal archieftaken ten aanzien van het regionaal historisch centrum (Drents Archief) aan toe. |
| Cultuurhistorische identiteit van de provincie Drenthe bewaken door gedeelde zorg met gemeenten voor materieel en immaterieel erfgoed. | Zorg voor monumenten, cultuurlandschap, archeologie, Drentse streektaal als onderdeel van het Nedersaksisch, Drents audio-visueel archief, de kleinere musea en erfgoedhuizen. | Samen met de gemeenten ontwikkelen en investeren in het 'Verhaal van Drenthe', de regionale culturele identiteit d.m.v. culturele programma's die aan bepaalde regio's zijn verbonden, zoals bijvoorbeeld Geopark Hondsrug en herbestemming van monumenten via 'Leegstand en herbestemming'. Hierbij wordt gefocust op gebieden uit de cultuurhistorische hoofdstructuur (kaart 2F omgevingsvisie). Samen met de provincies Groningen, Overijssel, Gelderland en de gemeenten Ooststellingerwerf en Weststellingerwerf uitvoering geven aan het streven naar de erkenning. |
| Spraakmakende cultuur | Steun aan instellingen en activiteiten draagt bij aan een aantrekkelijke en aantrekkende provincie voor bezoekers van binnen en buiten de provincie, en aan een beter vestigingsklimaat voor bewoners en bedrijven. | Subsidies als belangrijk beleidsinstrument: een belangrijk deel van het provinciale beleid (zoals cultuurhistorie & erfgoed, amateurkunsten & cultuureducatie, bibliotheekvernieuwing, streektaal) wordt uitgevoerd door provinciale instellingen: K&C, Drents Plateau, Biblionet Drenthe, RTV Drenthe, Drents Museum, Huus van de Toal en Monumentenwacht.<br>Ook subsidiëren wij professionele podiumkunsten, presentatie-instellingen, festivals en evenementen van hoog niveau. De adviescommissie adviseert over deze aanvragen. |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Herpositionering lokaal niveau: een aantal ondersteuningstaken die vooral op lokaal niveau spelen komen (gedeeltelijk) voor decentralisering in aanmerking | Overdrachtsprocessen tav beeldende kunst, bibliotheekvernieuwing en amateurkunst en cultuureducatie zijn in gang gezet. | **Beeldende kunst**<br>vanwege de verschuiving van de rijksmiddelen naar de grotere gemeenten (Assen en Emmen) zijn wij met de gemeenten overeengekomen dat zij een groot deel van deze taken (zoals advies beeldende kunst en kunstuitleen) overnemen, en dat de structurele provinciale steun van het CBK-Drenthe wordt afgebouwd. De effecten van deze afspraak zullen wij begin 2011 evalueren.<br>**Bibliotheekvernieuwing**<br>Samen met het VDG en Biblionet Drenthe wordt het bibliotheekcharter geïmplementeerd en zullen taken en rollen (op)nieuw worden ingevuld en gedefinieerd<br>**Amateurkunst en cultuureducatie**<br>ondersteuning van de amateurkunsten binnen gemeenten en cultuureducatie voor de scholen heeft een belangrijke plek gekregen in ons Drents Programma voor Cultuurparticipatie. Hiermee wordt de opdrachtgevende rol deels verschoven naar het lokale niveau. |
| Mijn ontwikkeling | Goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt in Drenthe | Deelname aan werkgroep arbeidsmarktoverleg. |
| Mijn beweging | Gemeenten ondersteunen met invoering combinatiefunctionarissen | - -Provinciale middelen worden gebruikt om structurele middelen vanuit gemeenten vrij te krijgen voor combinatiefunctionarissen<br>- -Sportstimuleringsmiddelen worden ingezet om koppeling met gezondheidsbeleid te maken<br>- -Inzet van sportstimuleringsmiddelen voor innovatieve projecten op het gebied van beweegwijken<br>- -Inzet sportstimuleringsmiddelen voor evenementen die gemeenten meer regionale uitstraling willen geven. |
| Mijn omgeving | Voorbereid op gevolgen bevolkingsdaling | Zie hiervoor programma 3. |
| Mijn jeugd | Uitvoeren van wettelijke taken op het beleidsterrein jeugdzorg. | Uitvoeren Uitvoeringsprogramma jeugdzorg 2011<br>Opstellen Uitvoeringsprogramma jeugdzorg 2012 |

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer |
|---|---|
| Uitvoeringsprogramma Jeugdzorg 2012 (ter informatie) | December 2011 |
| Evaluatie CBK | Februari 2011 |

## Wat mag het kosten?

| | Product/prioriteiten | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 5.444.199 | 5.180.500 | 4.607.500 | 3.184.500 | 0 | 0 |
| | P-2.0 Ontwikkeling beleid | 95.812 | 129.445 | 163.445 | 213.445 | 0 | 0 |
| | P-2.1 Sociale agenda | 43.339.011 | 41.105.723 | 40.055.381 | 39.267.152 | 38.724.812 | 38.769.302 |
| | P-2.5 Culturele en Museale agenda | 21.120.536 | 24.230.863 | 21.788.226 | 22.452.725 | 23.644.276 | 23.790.308 |
| | Totaal lasten | 69.999.559 | 70.646.531 | 66.614.552 | 65.117.822 | 62.369.088 | 62.559.610 |
| Baten | P-2.0 Ontwikkeling beleid | 5.162 | | | | | |
| | P-2.1 Sociale agenda | 34.363.297 | 35.392.937 | 34.826.612 | 34.726.612 | 34.726.612 | 34.726.612 |
| | P-2.5 Culturele en Museale agenda | 1.322.302 | 887.530 | 811.560 | 825.457 | 839.616 | 853.654 |
| | Totaal baten | 35.690.761 | 36.280.467 | 35.638.172 | 35.552.069 | 35.566.228 | 35.580.266 |
| Bestemming resultaat | Subtotaal voor bestemming | 34.308.798 | 34.366.064 | 30.976.380 | 29.565.753 | 26.802.860 | 26.979.344 |
| | Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | 0 | -2.068.000 | -918.000 | -240.000 | 0 | 0 |
| | Subtotaal na bestemming | 34.308.798 | 32.298.064 | 30.058.380 | 29.325.753 | 26.802.860 | 26.979.344 |

## Toelichting op verschillen tussen 2010 en 2011

## Lasten

**Prioriteiten:**
Per saldo is voor de prioriteiten voor programma 2 in 2011 € 573.000 minder beschikbaar dan in 2010. De redenen hiervan zijn:

- P2.03 Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten: € 93.000,- lager dan in 2010 volgens Voorjaarsnota 2007.
- P2.04 Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie: € 415.000,- lager. Planning prioriteit is meerjarig aangepast bij de 1e Bestuursrapportage van 2009. De prioriteit loopt daarom in 2010 af.
- P2.07 Versterken culturele infrastructuur Drenthe: € 65.000 lager dan in 2009, € 15.000 volgens Voorjaarsnota 2008 en € 50.000 bij bezuinigingen Voorjaarsnota 2010.

**P-2.1 Sociale agenda**
Per saldo is de begroting in 2011 voor dit product € 1.050.000,- lager dan in 2010. De belangrijkste redenen hiervan zijn:

- 10% bezuiniging flexgelden zoals bij de Voorjaarsnota 2010 is vastgesteld
- 10% bezuiniging instellingen zoals bij de Voorjaarsnota 2010 is vastgesteld
- Voor STAMM/Enova, Sport Drenthe, Zorgbelang en BOKD wordt volgens de sociale agenda in 2011 een flexibilisering toegepast van 10% ten opzichte van 2010.
- In 2010 was er nog een bedrag van € 183.000,- te besteden aan eenmalig geld voor Anti-discriminatievoorzieningen. Dit was geoormerkte rijksgeld dat in eerdere jaren was ontvangen. Dit geld is in 2011 niet meer beschikbaar (zie ook bij de baten).
- De index voor 2011 van de budgetten voor de gesubsidieerde instellingen is (volgens de afgesproken systematiek) berekend op 2,62%. Meerjarig was rekening gehouden met een percentage van 2,8%.
- Budget Jongerenraad Drenthe is opgenomen onder de flexgelden
- De budgetten voor Jeugdzorg zijn € 383.000,- lager begroot dan in 2010. De vergoeding voor de loon/prijsindex (OVA) hebben we nog niet geraamd, omdat onduidelijk is of het

ministerie dit in 2011 gaat uitkeren. We krijgen door een andere herverdeling weliswaar € 1,2 miljoen van het ministerie, maar dit geld is door de krappe financiële middelen in 2009 en 2010 al volledig uitgegeven (voorgefinancierd). Zie ook bij de baten.

### P-2.5 Culturele en Museale agenda

Per saldo is de begroting in 2011 voor dit product € 2.443.000 lager dan in 2010. De belangrijkste redenen hiervan zijn:

- 10% bezuiniging flexgelden zoals bij de Voorjaarsnota 2010 is vastgesteld
- 10% bezuiniging instellingen en verbonden partijen zoals bij de Voorjaarsnota 2010 is vastgesteld. Voor een aantal instellingen is maatwerk toegepast. Het betreffen Drents Museum (5% korting), RTV Drenthe (10% alleen over extra eigen middelen provincie Drenthe), Biblionet (op basis van Bibliotheekcharter een korting van 12%) en Stichting Herinneringskamp Westerbork (geen korting)
- Het Centrum Beeldende Kunst is geen preferente instelling meer van de provincie. De vaste steunfunctietaken worden geleidelijk afgebouwd. In 2010 heeft het CBK daarom al € 50.000,- minder ontvangen. In 2011 wordt zoals afgesproken nogmaals een bedrag van € 50.000,- minder verstrekt.
- Bij de bezuinigingen in de Voorjaarsnota 2010 zijn er verder nog kortingen toegepast op de budgetten voor Amateurkunst (€ 4.000), subsidiëring festivals (€ 12.000), stimuleringsprogramma Stepping Stones (€ 50.000) en professionele podiumkunsten (€ 50.000)
- Voor het Drents Plateau en Kunst en Cultuur Drenthe wordt volgens de culturele en museale agenda in 2011 een flexibilisering toegepast van 10% ten opzicht van 2010.
- De index voor 2010 van de budgetten voor de overige gesubsidieerde instellingen is (volgens de afgesproken systematiek) berekend op 2,62%. Meerjarig was rekening gehouden met een percentage van 2,8%.
- De index voor RTV Drenthe voor 2011 bedraagt 1,61%. Meerjarig was nog een index begroot van 2,42%. Het IPO wil in overleg met de landelijke belangenorganisatie lokale omroepen (ROOS) deze index de komende jaren verder verlagen door de sectorspecifieke opslag af te bouwen. Meerjarig houden we echter voorlopig 1,61% aan.
- Voor 2011 zijn de kapitaallasten van het Drents Museum 279.000 euro hoger dan primitief was begroot in 2010. Dat komt doordat vanaf 2011 wordt afgeschreven op de geactiveerde lasten t.b.v. nieuwbouw van het depot en door hogere rentelasten wegens uitbreiding van het Drents Museum.
- Voor Intensivering monumentenzorg is bij de Voorjaarsnota 2009 een meerjarige raming gemaakt. Bij de uitvoering ligt het zwaartepunt in 2010, waardoor dan € 1.623.000,- meer budget beschikbaar is dan voor 2011.
- De culturele gemeente van Drenthe wordt om de 2 jaar gehouden. In het voorbereidingsjaar wordt de beschikking opgesteld en het geld van € 90.000 beschikbaar gesteld. In 2010 was het voorbereidingsjaar, waardoor in 2011 dit budget niet geraamd hoeft te worden.

## Baten

### P-2.1 Sociale agenda

Per saldo zijn voor dit product de baten in 2011 € 566.000,- lager geraamd dan in 2010. De belangrijkste redenen hiervoor zijn:

- De Rijksuitkering Wet op de Jeugdzorg is € 383.000,- lager begroot dan in 2010. De vergoeding voor de loon/prijsindex (OVA) hebben we nog niet geraamd, omdat onduidelijk is of het ministerie dit in 2011 gaat uitkeren. We krijgen door een andere herverdeling weliswaar

€ 1,2 miljoen van het ministerie, maar dit geld is door de krappe financiële middelen in 2009 en 2010 al volledig uitgegeven (voorgefinancierd).
- In 2010 was nog een restant van de een eenmalige rijksbijdrage voor Anti-discriminatievoorzieningen beschikbaar van € 183.000,-. Dit is in 2011 vervallen.

**P-2.5 Culturele en Museale agenda**

Per saldo zijn voor dit product de baten in 2011 € 76.000,- lager geraamd dan in 2010. De belangrijkste redenen hiervoor zijn:
- **Er is nog geen duidelijkheid over de bijdrage voor** de wetenschappelijke steunfonds—taken (bibliotheken) Voorzichtigheidshalve is het bedrag van 2010 van € 110.000,- niet meer geraamd in 2011.
- De vergoeding voor dienstverlening Drents Museum worden jaarlijks volgens contract geïndexeerd. Dit betekent voor 2011 € 30.000,- meer inkomsten, dan primitief was geraamd in 2010. Voor overige dienstverlening door de provincie aan het Drents Plateau en het Drents Museum is door indexering een hogere inkomst geraamd van € 4.000,-

# Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid

## Missie

Wijzigingen in de wetgeving op het gebied van de ruimtelijke ordening leiden tot nieuwe bestuurlijke verhoudingen. Wij geven de komende jaren in overleg met onze partners vorm aan de realisatie van onze provinciale Omgevingsvisie. Deze visie met de planhorizon 2020 biedt de gelegenheid het provinciaal beleid op een aantal belangrijke thema's te actualiseren. Het wonen, werken en recreëren in een cultuurhistorisch en landschappelijk unieke omgeving is een belangrijke kernwaarde van Drenthe. Bescherming en verdere ontwikkeling er van vereisen een samenhangende scherpere ruimtelijke en economische profilering van het Drents plateau, de steden en de 'schil' van Drenthe. Verdere 'verrommeling' van het landschap wordt met kracht tegengegaan. Klimaatontwikkeling en ruimtegebruik worden nog beter op elkaar afgestemd. Duurzaam wonen en het toepassen van energiebesparing en nieuwe energiealternatieven worden gestimuleerd. De steden worden ontwikkeld vanuit hun specifieke kwaliteiten voor wonen en vestiging en hun verbinding met de omliggende groene ruimte. Er ligt een provinciale kerntaak op het gebied van – regionale – bereikbaarheid en openbaar vervoer. Specifiek wordt ingezet op versterking van de (inter)nationale posities van het Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen en de regio Emmen/Zuidoost-Drenthe.

## Doel (wat willen we bereiken?)

**Verkeer en vervoer**
In juli 2007 is het Provinciaal verkeers- en vervoersplan Drenthe tot 2020 vastgesteld. De centrale doelstelling van het PVVP is de bereikbaarheid goed te organiseren. Zodat de verschillende modaliteiten in combinatie gebruikt worden en elkaar maximaal versterken. Voor sociale ontplooiing moeten mensen zich veilig en tegen acceptabele reistijden kunnen verplaatsen tussen wonen en werken. Hierbij hebben we binnen de deur-tot-deur-benadering extra aandacht voor het gebruik van het openbaar vervoer en de fiets.

In het PVVP zijn de doelen tot 2020 aan de hand van 6 thema's beschreven:

*1. Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling*
Het versterken van de ruimtelijk-economische ontwikkeling van de stedelijke netwerken Groningen - Assen en Zuid Drenthe door de optimalisatie van de (inter)nationale bereikbaarheid en het creëren van voorwaarden voor duurzame mobiliteitsontwikkeling.

*2. Thema Bereikbaarheid*
De realisatie van duurzame bereikbaarheid op maat, waarbij de kracht van de verschillende modaliteiten wordt benut.

*3. Thema Veiligheid*
Het waarborgen van de verkeersveiligheid, de externe veiligheid en de sociale veiligheid in het openbaar vervoer.

*4. Thema Leefomgeving*
Het beperken van de negatieve invloed van verkeer en vervoer op de omgeving met betrekking tot milieu, natuur en leefbaarheid.

*5. Thema Innovatie*
Stimuleren van ontwikkeling en toepassing van innovatieve maatregelen ten behoeve van de realisatie van de mobiliteitsdoelstellingen.

*6. Thema Samenwerking*
De organisatie van (gebiedsgerichte) samenwerking tussen overheden, overheidssectoren, marktpartijen en belangengroepen ten behoeve van de realisatie van de mobiliteitsdoelstellingen.

Bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2010 is ook het Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer tot 2020 betrokken. Dit meerjarig investeringsprogramma geeft de financiële uitwerking van de beleidsambities van het PVVP weer. Op grond van de discussie over de kerntaken, het provinciaal belang en de financiële situatie van de provincie is een nadere prioritering in de investeringen aangebracht. Dit, gecombineerd met het temporiseren van het programma, betekent ook het bijstellen van de beleidsambities uit het Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan (PVVP).
De beschikbare middelen worden met prioriteit ingezet op een duurzaam veilige regionale bereikbaarheid, regionaal openbaar vervoer en ondersteunend aan de RSP opgaaf. Binnen de context van de provinciale Begroting 2011 gaan we hier nader op in in de hoofdstukken Ontwikkeling en Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we daaraan doen? In paragraaf 4.2 Investeringen naar nut zijn de studies en projecten voor 2011 opgenomen. Meer in detail zijn onze activiteiten, naast die van onze verkeers- en vervoerspartners, weergegeven in het PUP 2011.

**Beheer en onderhoud wegen**
Het beheer en onderhoud van de wegen is er op gericht dat de provinciale wegen met de daarbij behorende bermen en voorzieningen van dermate kwaliteit zijn dat de veiligheid en een vlotte doorgang voor de weggebruiker gewaarborgd zijn en ongevallen als gevolg van o.a. spoorvorming, slijtage (gladheid, stroefheid) of onduidelijke (weg)markering voorkomen worden. Daarnaast is de organisatie zo ingericht dat in geval van calamiteiten (incidenten, ongevallen, gladheid of ander onheil) de beschikbaarheid van het wegenareaal zo optimaal mogelijk blijft voor de regionale bereikbaarheid.

**Beheer en onderhoud vaarwegen**
Het beheer en onderhoud van de vaarwegen is gericht op veilig en doelmatig gebruik en een adequaat peilbeheer zodat wateroverlast en watergebrek voorkomen worden. Daarvoor dienen, zowel voor de scheepvaart als het wegverkeer, sluizen en bruggen in een goede operationele staat te zijn en moet de toegankelijkheid van de vaarwegen voor de beroeps- en recreatievaart door ruime openingstijden van bruggen en sluizen gewaarborgd zijn.

Bij de uitvoering van het onderhoud van zowel de wegen als de vaarwegen worden zoveel mogelijk duurzame toepassingen gebruikt bij de keuze van energievoorzieningen, bouwmaterialen en innovatieve uitvoeringsmethoden, waardoor o.a. het energieverbruik gereduceerd wordt.

**Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting en stedelijke ontwikkeling**
In juni 2010 is de omgevingsvisie Drenthe vastgesteld. In deze omgevingsvisie zijn vier wettelijk voorgeschreven provinciale planvormen samengenomen: de provinciale structuurvisie op grond van de Wet ruimtelijke ordening, het provinciaal milieubeleidsplan op grond van de Wet milieu-

beheer, het regionaal waterplan op grond van de waterwetgeving en het provinciaal verkeers- en vervoersplan op grond van de Planwet Verkeer en Vervoer.
De omgevingsvisie is gebaseerd op de uitgangspunten van de nieuwe wet Ruimtelijke ordening en sluit aan bij de filosofie van Provincies nieuwe stijl (PNS).

In de Omgevingsvisie geven wij aan hoe Drenthe zich op ruimtelijk -economische vlak tot omstreeks 2020 bij voorkeur ontwikkelt. Naast nieuw beleid betekent dit ook een nieuwe werkwijze met nieuwe rollen voor provincie en gemeente. In het najaar van 2010 is de realisatiestrategie gereed. Hierin wordt aangegeven welke gebiedsopgaven wij centraal stellen, hoe wij om willen gaan met het instrumentarium en de inzet van financiële middelen. In het licht van de realisatiestrategie hebben regionale woonafspraken en ruimtelijke kwaliteit onze bijzondere aandacht.

De komende tijd moeten wij in onze beleidsontwikkeling rekening houden met bevolkingsdaling. Deze daling (krimp) manifesteert zich in het oosten en zuidoosten van Drenthe.
De gevolgen van de krimp op aspecten als wonen, arbeidsmarkt, mobiliteit en voorzieningen, zijn samen met de gemeenten in beeld gebracht. Op basis hiervan ontwikkelen wij een beleidsvisie krimp.

## Baten en lasten programma

| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 76.593.892 | 85.668.131 | 102.070.926 | 110.008.103 | 84.037.150 | 78.780.627 |
| Totaal baten | 42.128.615 | 45.933.183 | 43.322.108 | 47.304.980 | 43.870.859 | 43.714.856 |
| Subtotaal voor bestemming | 34.465.277 | 39.734.948 | 58.748.818 | 62.703.123 | 40.166.291 | 35.065.771 |

## Ontwikkelingen

### Verkeer en Vervoer

*Luchtvaart*
De realisering van de baanverlenging van Groningen Airport Eelde staat voor 2011 in de planning nadat de Raad van State de laatste stap in deze (lange) procedure heeft voltooid.
De ontwikkeling van de luchthaven in relatie tot de baanverlenging behelst duurzaamheid, bereikbaarheid en inpassing in ruimtelijk economisch beleid als belangrijke beleidsaspecten (Beleidsnota luchtvaart 2009).

*Strategienota Verkeersveiligheid*
Via infrastructuur is al veel bereikt op het gebied van Duurzaam Veilig. Landelijk is geconstateerd dat met extra inzet op gedragsbeïnvloeding, de Permanente Verkeereducatie, doorgaande winst te boeken is. Het ministerie van verkeer en waterstaat heeft daartoe het Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2020 opgesteld. In nauw overleg met de Drentse partners in het Verkeers- en Vervoersberaad wordt gewerkt aan een Strategienota Verkeersveiligheid met speciale aandacht voor de kwetsbare verkeersdeelnemer en de veroorzakers van ongevallen. Op basis van ongevallenanalyses worden accenten in beleid gezet.

**Beheer en onderhoud vaarwegen**

*Voorzieningen vaarwegen*
In 2010 zijn wij gezamenlijk met enkele gemeenten gestart met een onderzoek naar mogelijke kwaliteitsverbeteringen van de voorzieningen op en langs onze vaarwegen. Dit met als doel om de recreatievaart te bevorderen en te stimuleren. Hieronder valt ook het reeds geopende traject van de vaarweg Erica - Ter Apel, waarvan we verwachten deze in 2013 geheel voor de scheepvaart open te stellen. Het bedieningsregiem wordt hierbij betrokken. Hiervoor moeten nog middelen beschikbaar gesteld worden.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

### Verkeer

**3.11 Investeringsnota Verkeer en Vervoer**

In het kader van de voorjaarsnota 2010 is ook het Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer tot 2020 vastgesteld. De reeds met de voorjaarsnota 2007 Plus gereserveerde middelen worden getemporiseerd ingezet tot en met 2015. Totaal gaat het om een reservering die een investeringsvolume van ruim € 53 miljoen mogelijk maakt. In verband met de financiële ontwikkelingen wordt in 2011 maximaal € 6.5 miljoen geïnvesteerd. De Investeringen Verkeer en Vervoer (IVV) zijn gebaseerd en afgestemd op het Provinciaal Verkeer en Vervoerplan, het nieuwe Omgevingsbeleid, het RSP en andere relevante provinciale programma's (o.a. Klimaat en Energie, pMJP). Het IVV biedt de basis voor nadere financieringsafspraken met Drentse gemeenten, vast te leggen in convenanten. We hebben daarmee een sturingsinstrument tot een brede en integrale aanpak met meerdere partners. De komende jaren is een beperkt budget beschikbaar. Nadrukkelijk zullen externe bijdragen als de Brede Doeluitkering Verkeer en Vervoer en cofinanciering worden aangesproken om de beleidsdoelen efficiënt te realiseren.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 3.11. Investeringsnota Verkeer en Vervoer | Realisatie van de projecten volgens Provinciaal Uitvoeringsprogramma 2011 en eerder. Zie paragraaf 4.2 Investeringen naar nut | Een programma met een maximaal provinciaal budget van € 6,5 miljoen uitvoeren.<br>Op basis van de beschikbare middelen voor het Investeringsprogramma verkeer en vervoer en de brede doeluitkering BDU wordt een Provinciaal Uitvoeringsprogramma 2012 opgesteld. |

### Vervoer

**3.12 Stimuleren goederenvervoer over water**

In 2010 is de visie binnenhavens en vaarwegen afgerond. In de visie zijn de ontwikkelkansen voor de beroepsvaart in Drenthe onder de loep genomen en worden gewenste maatregelen benoemd.
Het Meerjarenprogramma infrastructuur, ruimte en transport (MIRT) voorziet in 2012 in de realisatie van een de schutsluis in het Meppelerdiep bij Zwartsluis. We werken hierin samen met Rijkswaterstaat en betrokken overheden in Overijssel en Drenthe.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 3.12. Stimuleren goederenvervoer over water | Ontwikkeling goederenvervoer over water. | Visie binnenhavens en vaarwegen vaststellen.<br>Maatregelenpakket vaststellen. |

## Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

### 3.1 Regie ruimtelijke opgaven en verkenning actief provinciaal grondbeleid

Begin 2010 is de verkenning naar de toepassingsmogelijkheden van het bestaande instrumentarium voor actief grondbeleid afgerond. Aanvullend onderzoek moet uitwijzen of voor toekomstige ontwikkelingen strategische grondaankoop noodzakelijk is, gezien de provinciale rol.

De Omgevingsvisie Drenthe is hét strategische kader voor de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Drenthe. De visie formuleert voor de periode tot 2020 de belangen, ambities, rollen, verantwoordelijkheden en sturing van de provincie in het ruimtelijk-economische domein. Voor de realisatie van de in de Omgevingsvisie voorziene ontwikkelingen is het van belang deze te koppelen aan de lopende (investerings)programma's en andere projecten en lijnactiviteiten die het ruimtelijk-economisch domein raken.

In de realisatiestrategie voor de Omgevingsvisie wordt aangegeven welke gebiedsopgaven wij centraal stellen, hoe wij om willen gaan met het instrumentarium en de inzet van financiële middelen. De opgave is om met bestaande middelen (zowel vanuit de lijn als de programma's) tot een meerwaarde te komen op basis van een gebiedsgerichte aanpak, passend bij de kerntaken van de provincie.

Het operationaliseren van de Omgevingsvisie naar een realisatiestrategie met gebiedsopgaven betekent dat wij in samenspraak met onze partners komen tot een gedragen gebiedsagenda en gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor de uitvoering daarvan. Ook zal er voor een aantal thema's (zoals de kernkwaliteiten natuur en Landschap) nog een nadere verkenning / verdiepingsslag moeten worden gemaakt.

### 3.2 Tegengaan (verdere) verrommeling landschap

Ruimtelijke Kwaliteit is een van de speerpunten van onze omgevingsvisie. Met Atelier Mooi Drenthe vergroten wij de beleidsmatige aandacht voor ruimtelijke kwaliteit en het tegengaan van verrommeling. In onze rol van planadviseur zijn wij veelal direct betrokken bij de ruimtelijke planontwikkeling en wijzen wij gemeenten op het belang van de Ruimtelijke Kwalitieit.

### 3.3 Verbeteren kwaliteit woningvoorraad. Bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven

Wij willen samen met een gemeente (en/of corporatie) en een ontwikkelaar participeren in de realisering van een extreem duurzame woonwijk. De bijdrage betreft de proceskosten om te komen tot een goed ontwerp voor een (voorbeeld)wijk. De realisatie gebeurt door marktpartijen in combinatie met de desbetreffende gemeente. Beoogde financiële partijen in de ontwerpfase zijn naast de gemeente/corporatie een ontwikkelaar en leveranciers van innovatieve systemen. De meerwaarde zit in het combineren van verschillende concepten en technieken, die samen voor een duurzame wijk zorgen.

### 3.4 Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt

Vanwege de kredietcrisis is in 2009 besloten geld beschikbaar te stellen om in Drenthe stagnerende woningbouwprojecten los te trekken. Behalve het werkgelegenheidseffect dat wij hiermee proberen te genereren, willen we tevens de doorstroming op de woningmarkt stimuleren en het aanbod van woningen beter af te stemmen op de huidige vraag. In 2010 is hierop al door verschillende gemeenten een beroep gedaan. Ook in 2011 zijn hiervoor middelen beschikbaar en nemen wij onze provinciale rol

In het kader van de realisatie strategie omgevingsvisie maken wij op basis van een regionale woonvisie met gemeente afspraken over het woningen aanbod.

### 3.5 Impuls wijk- en buurtvernieuwing

In 2008 is met de pilots Nieuw-Buinen (Borger-Odoorn), Binnenvree (Coevorden) en Oranjebuurt (Hoogeveen) een impuls gegeven aan de wijk- en buurtvernieuwing. Deze pilots hebben een looptijd tot 2010. In de pilotprojecten stellen gemeenten samen met bewoners een plan van aanpak op. De aanpak is erop gericht om te stimuleren dat bewoners direct bij wijk- en buurtvernieuwing worden betrokken. Deze pilots zijn in 2010 afgerond.

### 3.6 Experimentele architectuur en wonen op en aan water

Met de voorjaarsnota 2009 is besloten de lopende pilot af te ronden en geen nieuwe meer op te starten. Voor pilot(s) die nog niet zijn opgestart betekent dit dat nog wel wordt meegedacht, maar dat er geen financiële bijdragen meer geleverd worden.

### 3.8 Uitbouw positie Beilen als substreekcentrum

Met behulp van een extern bureau is op ambtelijk niveau een visie op Beilen gemaakt. Deze visie dient als input voor de gemeentelijke structuurvisie en de realisatiestrategie van de omgevingsvisie Drenthe.

### 3.15 Kanaliseren gevolgen bevolkingsdaling

In 2010 is het onderzoek naar de gevolgen van bevolkingsdaling afgerond. De uitkomsten van dit onderzoek zijn verwerkt in een startnotitie beleidsvisie krimp. Deze krimp strategie wordt in 2011 verder ontwikkeld en in 2011 geoperationaliseerd.

De gedachtelijn is om in de Drentse krimpstrategie verschillende sectorale beleidslijnen bij elkaar te laten komen. De krimpstrategie is dan niet zozeer iets nieuws, maar slimme verbindingen in bestaande beleidslijnen. Zoals de koppeling van wonen en werken, bereikbaarheid en voorzieningen, wonen en voorzieningen etc. Hier hangt een paraplu boven die redeneert vanuit een systeembenadering (onderzoek Companen kernenkansenkaart) en uitgaat van het zo goed mogelijk accommoderen van krimp.

Middelen voor de financiering van de uitvoering van beleidsvisie voor de periode 2011 2013 worden gezocht binmnen het budget (€ 25miljoen) gereserveerd met de motie Sociaal economische vitalisering van het platteland De behandeling van de krimpstrategie in januari 2011 door PS is inclusief een dekkingsvoorstel voor een meerjaren uitvoeringsprogramma, dit in aansluiting op motie M2010-28.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 3.1. Regie ruimtelijke opgaven | ■ Realisatiestrategie met gebiedsopgaven en een door partners gedragen gebiedsagenda.<br>■ Meer provinciale regie op ruimtelijke processen, gebiedsgerichte ontwikkelingsprojecten en realisatie van provinciale en rijksdoelen. | ■ Intensiveren relatiebeheer<br>■ Uitwerken concept Agropark<br>■ In de uitvoeringsagenda van de realiseringsstrategie wordt nadrukkelijk aandacht besteed aan de kwaliteit en diversiteit van het Drentse landschap. Daarbij zal het landschap, als onderdeel van het totaal aan kernkwaliteiten, worden geoperationaliseerd op dezelfde wijze als bij het cultuur historisch kompas (CHW)<br>■ Een nadere afbaking van de ruimte en mogelijkheden voor windenergie binnen het vastgestelde zoekgebied. |
| 3.2. Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | ■ Meer op kwaliteit gerichte ruimtelijke en landschappelijke planvorming.<br>■ Minder verrommelingssituaties. | ■ Er wordt actief gestuurd op uiteenlopende projecten die de verrommeling van het landschap tegengaan danwel de kwaliteit van het landschap verbeteren. Grotendeels gebeurt dit in samenwerking met de diverse de gemeenten. In 2009 zijn tientallen projecten tot stand gekomen waarvan de looptijden door gaan tot eind 2011.. |
| 3.4. Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt | ■ Stagnerende woningbouwprojectenlos trekken.<br>■ Meer balans tussen vraag en aanbod op de woningmarkt zowel kwantitatief als kwalitatief | ■ Overleg met initiatiefnemers van stagnerende woningbouwprojecten (versnellingstafels).<br>■ Maken van regionale woonvisies.<br>■ In overleg met gemeenten afstemmen woningaanbod / woonplannen op regionaal niveau. |
| 3.15. Kanaliseren gevolgen bevolkingsdaling | ■ Zicht op aard en omvang bevolkingsdaling Drenthe en de gevolgen daarvan op wonen, arbeidsmarkt, mobiliteit en voorzieningen.<br>■ Beleidsmaatregelen hoe om te gaan met negatieve effecten bevolkingsdaling en kansen die zich hierdoor voordoen. | ■ Operationaliseren beleidsstrategie<br>■ Volgen van en bijdragen aan beleidsontwikkelingen m.b.t. bevolkingsdaling op nationaal en Europees niveau. |

## Stedelijke ontwikkeling

### 3.9 Attractieve steden / Verbreed RSP

Het onderwerp Verbreed RSP wordt behandeld als majeurprogramma Verbreed RSP.

### 3.10 Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen en Regiovisie Groningen-Assen

In het bezuinigingsvoorstel 2010-2013 is de verschuiving van deze prioriteit naar programma 3 meegenomen. Het regiopark maakt daarmee integraal onderdeel uit van de Regiovisie Groningen-Assen.

De regio Groningen-Assen maakt onderdeel uit van het nationaal stedelijk netwerk. Doel van de regio is het tot stand brengen van een diversiteit aan aantrekkelijke woon- en werkmilieus, een brede voorzieningenstructuur, een bereikbare regio via de weg en het openbaar vervoer en een aantrekkelijk landschap dat ook voorziet in de behoefte aan recreatieve uitloop. Deze gebiedsopgave maakt eveneens onderdeel uit van de Omgevingsvisie Drenthe.

De bijdragen aan het Regiofonds en het Regiopark lopen in tijd niet gelijk op. Omdat ook in de toekomst middelen uit nationale en Europese programma's nodig zijn om de Drentse ambities te realiseren is het noodzakelijk te kunnen blijven beschikken over voldoende cofinancieringsmiddelen, bijvoorbeeld om vanaf 2013 aan het Regiopark te kunnen blijven bijdragen. Hiervoor wordt de Dynamische Cofinancieringsreserve ingezet.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 3.10 Regiovisie Groningen-Assen (incl. Regiopark) | Creëren van aantrekkelijke woon- en werkmilieus, een brede voorzieningenstructuur, een bereikbare regio en een aantrekkelijk landschap. | Realiseren projecten Leekstermeer, Veenhuizen, IGS Leek-Roden, KoningsAs en landgoederen Eelde - Paterswolde en investeren in gebiedsfonds Drentsche Aa. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| P3.02 Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | 1.004.282 | 604.500 | 250.000 | 0 | 0 | 0 |
| P3.09 Attractieve steden | | 2.000.000 | 2.000.000 | 0 | 0 | 0 |
| P3.14 Regio Specifiek Pakket (RSP) | 2.034.848 | 7.100.000 | 24.312.027 | 24.896.447 | 18.837.866 | 18.479.765 |
| Totaal programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 3.039.130 | 9.704.500 | 26.562.027 | 24.896.447 | 18.837.866 | 18.479.765 |

## Moties

**Motie 2: (Voorjaarsnota 2007 PLUS) Adequate ov-vervoersverbinding Roden-Groningen**
Er heeft een onderzoek naar een adequate ov-vervoersvorm plaatsgevonden in het kader van de regiovisie. Op basis hiervan is een verbetering van de ov-voorziening uitgewerkt (Masterplan HOV). Moment van uitvoering is afhankelijk van de bestuurlijke afspraken voor de gebiedsopgave Leek-Roden.

**Motie 11: (Voorjaarsnota 2007 PLUS) Beveiligde parkeerplaatsen langs A37**
Samen met de gemeente Meppel en een private partij wordt bij Rogat een bewaakte parkeerplaats gerealiseerd. Uitvoering najaar 2009/voorjaar 2010.

**Motie M2010-28: (Voorjaarsnota 2010) Sociaal economische vitalisering van het platteland.**
Met de behandeling van de beleidsvisie krimp in januari 2011door PS zal eveneens een dekkingsvoorstel voor een meerjaren uitvoeringsprogramma worden voorgelegd.

## Wat doen we nog meer?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Verkeer en vervoer | **Studies**<br>Studies en plannen voor toekomstige projecten. | In 2011 worden een aantal studies afgerond dan wel uitgevoerd waaronder de vervolgstudie Dryports, de beleidsvisie Vaarwegen, een studie naar de verdubbeling van de N34 en een studie naar de aansluiting bij Fluitenberg. Verder wordt door de drie noordelijke provincies een plan voor een kwaliteitsnetwerk voor het landbouwverkeer uitgewerkt. |
| | **Luchtvaart**<br>Een Luchthaven Besluit met een gewijzigde geluidszone. | Voor Luchttransportcentrum Hoogeveen zal de provincie als (nieuw) bevoegd gezag in 2011 een Luchthaven Besluit maken waarvan een gewijzigde geluidszone een belangrijk onderdeel zal zijn. |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| | **Openbaar vervoer**<br>Implementatie treinconcessie 2012-2027 van de Vechtdallijnen (Zwolle - Emmen en Almelo - Mariënberg).<br><br>Verkennende studies n.a.v. de Railvisie.<br><br>Beter toegankelijke bushaltes. | In 2010 is de aanbesteding van de treinconcessie 2012-2027 van de Vechtdallijnen (Zwolle - Emmen en Almelo - Mariënberg) afgerond. In 2011 en 2012 wordt deze concessie geïmplementeerd. We starten samen met de nieuwe vervoerder Arriva en de beheerder van het spoor ProRail een ontwikkeltraject.<br>Op basis van de in 2010 gepresenteerde Railvisie Drenthe 2040, starten een aantal verkennende studies. Het gaat hierbij om een onderzoek naar de (on)mogelijkheden van de introductie van personenvervoer op de Bentheimer Eisenbahn (Coevorden - Nordhorn - Bad Bentheim), de realisatie van een transferium bij De Punt en de Regiotram / Regiorail Groningen - De Punt - Assen.<br>In 2011 zullen de Drentse gemeenten en de provincie Drenthe verder gaan met het toegankelijk maken van bushaltes. |
| | **Mobiliteitsmanagement**<br>Een uitgewerkt convenant om autokilometers te reduceren. | Voor een goede en duurzame bereikbaarheid investeren we in infrastructuur, transferia en openbaar vervoer. Mobiliteitsmanagement richt zich op structurele gedragsveranderingen van de gebruiker. In het advies van de SER komt naar voren dat werkgevers en werknemers gezamenlijk veel meer kunnen doen aan de reductie van het aantal autokilometers en dus de bestrijding van files. In de regio Groningen-Assen is hiertoe een convenant met gesloten tussen overheid en bedrijfsleven. In 2011 geven we hier nadere uitwerking aan. |
| | **Dynamische informatievoorzieningen**<br><br>Een aansluiting bij de Nationale Databank Weggevens (NDW | In 2011 wordt aansluiting bij de Nationale Databank Weggevens (NDW) gezocht. Gegevens over wegwerkzaamheden worden doorgegeven naar het NDW waardoor zij realtime beschikbaar zijn voor navigatiesystemen. Daarnaast worden de mogelijkheden verkend van aansluiting van Sensor City aan het NDW. |
| Beheer en onderhoud wegen | Een provinciaal wegennet van acceptabele kwaliteit waarbij veiligheid een hoge eis is. | Naast het dagelijks beheer en onderhoud voeren we grotere deklaagprojecten e.d. uit om de kwaliteit van de wegen op het gewenste peil te krijgen/houden. |
| Beheer en onderhoud vaarwegen | Een provinciaal vaarwegennet dat aantrekkelijk en geschikt is voor zowel de recreatievaart als de beroepsvaart. | Naast het dagelijks beheer en onderhoud van de vaarwegen, exclusief het inmiddels geopende deel van Erica - Ter Apel, voeren we grotere oeverbeschermingsprojecten en kunstwerkenreconstructies/-renovaties uit om de kwaliteit van de vaarwegen op het gewenste peil te krijgen/houden. Hierbij worden nieuwe ontwikkelingen zoals afstandsbediening van de bruggen en sluizen en het aanbrengen van recreatievoorzieningen, steeds meer toegepast, o.a. de passantenhaven Dieverbrug.<br>Bij de bediening van bruggen en sluizen wordt meer gebruik gemaakt van gecombineerde bedieningsvormen<br>We blijven zorgen voor regie op de waterhuishouding. |
| Landschappelijke inpassing | Een waardevolle, karakteristieke, veilige en duurzame groenstructuur langs provinciale wegen en kanalen. | Binnen het kader van onze groenbeheervisie zijn we in 2009 gestart met het inpassen van de groenstructuur langs onze wegen en vaarwegen, waar dat mogelijk is. Hierbij spelen naast landschappelijke kwaliteiten ook verkeerskundige, ecologische, cultuurhistorische en ruimtelijke waarden een rol. We willen met deze visie een voorbeeld voor gemeenten en andere wegbeheerders zijn. |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Beeldende kunst | Aantrekkelijker maken van de Drentse wegen en vaarwegen door het plaatsen van beeldende kunst. | Na 2011 worden lopende afspraken afgerond mbt de financiering van kunst langs de weg. Er worden geen nieuwe verplichtingen meer aangegaan. |
| Vaarverbinding Erica-Ter Apel | Het vaartraject zal in 2013 geheel bevaarbaar zijn.<br>In 2011 realisatie van het vaartraject Veenpark - Bladderswijk. | In 2011 zal er op alle fronten gestart en/of gewerkt worden aan de realisatie van 4 kilometer nieuw kanaal tussen het Veenpark en de Bladderswijk waarbij ook het Scholtenskanaal wordt hersteld. Hierbij moeten 9 bruggen worden gebouwd en moeten een spaarsluis en een koppelsluis worden aangelegd.<br>De actuele stand van zaken is te volgen op http://www.erica-terapel.nl<br>In 2010 is het eerste deel van de vaarweg geopend. Dit betekent dat er dus vanaf 2011 beheer- en onderhoudskosten gemaakt zullen worden..<br>Voor de navolgende jaren zal over de kosten en de dekking daarvan met alle participanten afspraken moeten worden gemaakt.<br>In afwachting van voldoende budget zal de bediening incidenteel plaatsvinden. |
| Vervangen bruggen en sluizen | Reconstructie Ericasluis. | In 2010 is de reconstructie van de Ericasluis voorbereid en wordt in 2011/2012 uitgevoerd. Dit is één van de kunstwerken van de bestaande infrastructuur waarvan de vervangingskosten geactiveerd worden op de begroting. |
| WRO | Borgen van provinciaal belang in ruimtelijke plannen gemeenten. | Adviseren en beoordelen van gemeentelijke structuurvisies en bestemmingsplannen op basis van het provinciaal belang zoals gedefinieerd in de omgevingsvisie. |
| Gebiedsontwikkeling | Integrale gebiedsontwikkelings- en uitvoeringsplannen. | Vanuit regisseursrol PNS ervoor zorgen dat integrale gebiedsontwikkelings- en uitvoeringsplannen worden opgesteld. |
| Monitoring | Bevolingsprognoses en woningbehoefte<br>Woningbouw monitor<br>Woningmarktberichten | Data verzamelen, rapporteren en publiceren.<br>Organiseren jaarlijkse woonmiddag. |
| Statushouders | Huisvesting statushouders conform met het rijk gemaakte afspraken | Half jaarlijks verslaglegging aan inspectieVROM<br>Voeren van overleg met gemeenten, woningbouwcorporaties en COA. |
| Stedelijke ontwikkeling | Nieuwe afspraken met het rijk over woningbouw nationaal stedelijk netwerk Groningen - Assen en Stadsregio Emmen.<br>Start integrale gebiedsontwikkeling Leek - Roden. | Voeren van overleg met rijk, nationaal stedelijk netwerk Groningen - Assen en Stadsregio Emmen.<br>Voeren van overleg met betrokken gemeenten en provincie, mede gericht op provinciale bijdrage aan regionale infrastructuur. |

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer |
|---|---|
| PUP Verkeer en Vervoer 2011 | 1e kwartaal 2011 |
| Visie Binnenhavens en Vaarwegen | 1e kwartaal 2011 |

## Wat mag het kosten?

| | Product/prioriteiten | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 3.039.130 | 9.704.500 | 26.562.027 | 24.896.447 | 18.837.866 | 18.479.765 |
| | P-3.0 Verkeer | 22.651.344 | 25.052.681 | 27.829.343 | 37.043.773 | 19.847.603 | 20.003.653 |
| | P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | 10.893.372 | 12.047.049 | 9.420.454 | 9.627.240 | 10.376.176 | 10.376.176 |
| | P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | 10.090.109 | 7.242.319 | 10.353.763 | 12.419.656 | 9.851.805 | 4.984.092 |
| | P-3.3 Vervoer | 24.222.360 | 22.558.166 | 21.587.999 | 21.592.769 | 21.597.629 | 21.597.629 |
| | P-3.4 Ruimtelijke ordening en volks-huisvesting | 1.738.553 | 5.846.930 | 3.595.114 | 2.206.114 | 1.266.114 | 1.266.114 |
| | P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | 3.959.024 | 3.216.486 | 2.722.226 | 2.222.104 | 2.259.957 | 2.073.198 |
| | Totaal lasten | 76.593.892 | 85.668.131 | 102.070.926 | 110.008.103 | 84.037.150 | 78.780.627 |
| Baten | P-3.0 Verkeer | 6.110.789 | 14.326.961 | 11.424.165 | 16.709.762 | 16.514.957 | 17.683.788 |
| | P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | 289.394 | 49.660 | 49.660 | 49.660 | 49.660 | 49.660 |
| | P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | 8.695.394 | 6.582.367 | 10.542.770 | 9.240.045 | 6.000.729 | 4.675.895 |
| | P-3.3 Vervoer | 23.554.303 | 22.068.659 | 21.305.513 | 21.305.513 | 21.305.513 | 21.305.513 |
| | P-3.4 Ruimtelijke ordening en volks-huisvesting | 12.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | 3.466.734 | 2.905.536 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal baten | 42.128.615 | 45.933.183 | 43.322.108 | 47.304.980 | 43.870.859 | 43.714.856 |
| Bestemming resultaat | Subtotaal voor bestemming | 34.465.277 | 39.734.948 | 58.748.818 | 62.703.123 | 40.166.291 | 35.065.771 |
| | Reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt | -1.990.516 | -511.227 | -340.000 | -340.000 | -340.000 | -340.000 |
| | Reserve Investeringen verkeer en vervoer | -14.990.585 | -4.473.067 | -3.549.583 | -16.727.163 | -756.995 | -470.844 |
| | Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel | 378.497 | -41.667 | -76.667 | -3.340.000 | -4.739.578 | -1.200.000 |
| | Reserve verdubbeling N33 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | -6.623.744 | -1.212.000 | -6.000.000 | -1.140.698 | -1.163.500 | -1.774.801 |
| | Reserve Regio Specifiek Pakket | -2.034.848 | -3.665.000 | -22.831.508 | -15.730.720 | -9.866.944 | -8.340.012 |
| | Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | 0 | -3.200.000 | -3.550.000 | -2.750.000 | -1.400.000 | -1.000.000 |
| | Subtotaal na bestemming | 9.204.081 | 26.631.987 | 22.401.060 | 22.674.542 | 21.899.274 | 21.940.114 |

## Toelichting op verschillen tussen 2010 en 2011

| P-3.0 Verkeer | |
|---|---|
| Lagere kosten verkeerswaarnemingen en mobiliteit | -113.380 |
| Lagere rentetoevoeging middelen BDU | -191.854 |
| Projecten gedragsbeïnvloeding (eerdere BDU middelen) | -200.000 |
| Lagere kapitaallasten FVV MUP-projecten infrastructuur uitvoeren | -923.484 |
| Onderhoud en verbeteringswerken N34 | 4.788.000 |
| RSP | 19.166.508 |
| Aanleg Meppelerdiepschutsluis | 200.000 |
| Diversen | 165.695 |
| | 22.891.485 |
| P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | |
| Onderhoud wegen, fietspaden faunatunnels, inclusief bijbehorende projecten | -2.626.595 |
| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | |
| Onderhoud vaarwegen, inclusief bijbehorende projecten | 3.015.444 |
| Vaarwegverbinding Erica - Ter Apel | -3.940.000 |
| Diversen | 75.597 |
| | -848.959 |
| P-3.3 Vervoer | |
| Rente toevoeging Voorziening BDU openbaar vervoer en bijdrage apparaatskosten | -207.021 |
| P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | |
| Stimulering Drentse woningmarkt | -2.160.000 |
| Tegengaan (verdere) verrommeling landschap (5.4e) | -354.500 |
| Diversen | -91.816 |
| | -2.606.316 |
| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | |
| Stedelijke Ontwikkeling en vernieuwing, inkomsten en uitgaven grotendeels gestopt Alleen ISV III verhoogd gecontinueerd. | 2.411.276 |

# Programma 4. Kennis wérkt

## Missie

Niemand aan de kant! Zeker niet bij opleiding en werk. Alle talenten in Drenthe worden benut, zodat iedereen deelneemt aan onderwijs, arbeidsmarkt of samenleving. Daarbij ontwikkelt de Drentse economie zich tot een duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie. Met kansrijke sectoren die passen bij het profiel van Drenthe. Maar ook met aandacht voor de internationale context waarin Drenthe opereert. Voor welvaart en welzijn van alle inwoners van deze provincie!

## Doel (wat willen we bereiken?)

De centrale doelstelling, zoals verwoord in de Economische Beleidsagenda 2010-2015, is het scheppen en behouden van werkgelegenheid door de ontwikkeling van een duurzame en robuuste economische structuur. Hierbij ligt de focus op het ontwikkelen van kennis en innovatie. Voor het realiseren van onze ambities zijn rijks- en Europese middelen van belang. Door diverse ontwikkelingen staan deze middelen onder druk. Het komende jaar richten we ons proactief op het beïnvloeden van de inhoud van het nieuwe Europese en rijksbeleid en de daaruit voortvloeiende programma's. Hier komen we verder in dit programma op terug.

De vijf prioriteiten in de Drentse Economische Agenda zijn uitgewerkt in het Kader voor Economische Investeringen (KEI). Op basis van dit KEI worden jaarprogramma's gemaakt. De vijf prioriteiten zijn:

1. Versterken regionale innovatiekracht
2. Optimale aansluiting bedrijfsleven, arbeidsmarkt en onderwijs
3. Optimaliseren vestigingsklimaat
4. Beter benutten van het toeristisch-recreatieve mogelijkheden
5. Versterken van de agribusiness

In deze begroting komen de eerste drie prioriteiten aan de orde bij Economie, de vierde bij Toerisme en de vijfde bij Landbouw.

De provincie heeft binnen het economisch domein alleen een rol als aan alle volgende criteria is voldaan:

- Subsidiariteit
- Additionaliteit
- Vraaggerichtheid
- Kwaliteit boven kwantiteit (focus en scherpte in de inzet en naar de Drentse maat)
- Effectiviteit en efficiëntie: gerichtheid op stuwendheid, onderscheidendheid (piekenbenadering) en schaalvoordelen (stedelijke netwerken)

Uitgangspunt is dat de provincie niet treedt in de verantwoordelijkheid van andere overheden of van individuele marktpartijen of instellingen. Als regisseur van het ruimtelijk-economisch beleid wil de provincie komen tot een heldere taakverdeling met (intermediaire) organisaties en tussen deze organisaties onderling. Dit gebeurd in overleg met deze partijen. Centraal hierbij staat het organiseren van voldoende realisatiekracht, een goede coördinatie vanuit de provinciale organisatie en een optimale samenwerking binnen Noord-Nederland. Hierbij wordt, nog

meer dan voorheen, aansluiting gezocht bij de dynamiek en het organiserend vermogen van de Drentse economie en de partijen die in dit werkveld actief zijn.

De rol van de provincie kan hierbij variëren. In het ene dossier kan het wijs zijn vooral faciliterend, stimulerend en ondersteunend te zijn (bijvoorbeeld op het terrein van innovatie), soms is een meer sturende en leidende rol het meest effectief (bijvoorbeeld bij de ontwikkeling van bedrijvenlocaties).

De genoemde criteria zijn bepalend voor de inhoudelijke bandbreedte van onze ambitie. Onze rol in het realiseren van die ambitie is anders, gezien Provincie Nieuwe Stijl (PNS) en de financiële situatie. In voorgaande jaren hebben wij ons gericht op een veelvoud aan thema's, pieken en speerpunten vanuit een rol in de projectontwikkeling, uitvoering en als financier. In de komende jaren is onze inspanning gefocust op een beperkt aantal thema's en pieken vanuit een regierol gericht op het organiseren en laten uitvoeren van de projectontwikkeling en uitvoering. Vanuit onze rol betekent het dat wij het Innovatief Actieprogramma Drenthe (IAD) en andere subsidie-instrumenten niet meer zelf gaan uitvoeren en dat wij nadrukkelijker afspraken moeten maken met onze partners over wie wat doet.

De afgelopen tijd lag de focus al meer op specifieke thema's, pieken en speerpunten. Deze focus is door het minder beschikbaar komen van financiële middelen nog verder aangescherpt. Dit heeft als consequentie dat wij ons vooral richten op die pieken waarin wij (inter)nationaal onderscheidend (kunnen) zijn (sensorsysteemtechnologie en de agribusinessketen) en de stuwende vrijetijdseconomie en ons minder richten op terreinen, zoals recreatie en primaire landbouw.

**Economie**

De doelstellingen voor economie zijn gekoppeld aan de centrale doelstelling om werkgelegenheid te scheppen en te behouden door de ontwikkeling van een duurzame en robuuste economische structuur:

- Een duurzame economische ontwikkeling die zich manifesteert in een relatieve werkgelegenheidsontwikkeling die minimaal gelijk is aan de nationale ontwikkeling en een stijging van het opleidingsniveau.
- Een verbetering van het imago van Drenthe wat het vestigingsklimaat in Drenthe voor wonen, werken en recreatie en toerisme positief beïnvloed.

*Indicatoren*

- Aantal arbeidsplaatsen (streefwaarde: procentuele ontwikkeling in Drenthe gunstiger dan de nationale trend).
- Werkloosheidspercentage (Drentse werkloosheid ligt nu boven het landelijke niveau. Streefwaarde: verkleining van het verschil met het nationaal werkloosheidspercentage).
- Een stijging van het opleidingsniveau van de Drentse beroepsbevolking.
- Aantal vacatures die langer dan zes maanden open staan (streefwaarde: minder open staande vacatures ten opzichte van de landelijke cijfers).

Voor het meten van de verbetering van het imago van Drenthe wordt twee-jaarlijks een meting uitgevoerd (1-meting is uitgevoerd in 2010). In 2012 vindt weer een meting plaats. In 2011 wordt daarover verder niet gerapporteerd.

### Toerisme

De doelstelling voor toerisme is: Kwaliteitsverbetering en verbreding van het toeristische product Drenthe en bevordering van het gebruik daarvan. Dit om een verdere groei van de toeristische bestedingen en daarmee samenhangende werkgelegenheid in Drenthe te realiseren. Dit leidt tot een werkgelegenheid in de toeristische sector in Drenthe die zich gelijk aan of beter ontwikkelt dan de landelijk gemiddelde werkgelegenheid in de toeristische sector.

*Indicator*
De werkgelegenheid in de toeristische sector in Drenthe ontwikkelt zich beter of gelijk aan het landelijk gemiddelde.

### Landbouw

De provincie zet in op vernieuwing en versterking van een maatschappelijk verantwoord, markt en ketengericht agrocluster in Drenthe met behoud of toename van de werkgelegenheid.

De doelstelling voor landbouw is: Structuurversterking in de agribusiness door systeem-, product- en procesinnovaties zowel op primaire bedrijven als bij andere ketenpartners. Hierdoor wordt de concurrentiekracht en daarmee het economisch perspectief van de Drentse agrarische sector verbeterd en daarmee samenhangende werkgelegenheid in Drenthe gerealiseerd. Dit leidt tot een werkgelegenheid in de agribusiness in Drenthe die zich gelijk aan of beter ontwikkelt dan de landelijk gemiddelde werkgelegenheid in de toeristische sector. De ketenpartners kunnen verspreid zijn over de drie noordelijke provincies, of zelfs daarbuiten gevestigd zijn.

*Indicator*
De werkgelegenheid in de agribusiness in Drenthe ontwikkelt zich beter of gelijk aan het landelijk gemiddelde.

## Baten en lasten programma

| Programma 4 Kennis wérkt | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 17.638.221 | 11.402.725 | 12.547.420 | 6.625.315 | 6.727.601 | 4.027.601 |
| Totaal baten | 204.198.316 | 2.073.370 | 1.533.631 | 2.534.251 | 2.534.921 | 2.534.921 |
| Subtotaal voor bestemming | -186.560.095 | 9.329.355 | 11.013.789 | 4.091.064 | 4.192.680 | 1.492.680 |

## Ontwikkelingen

### Economie

Voor de lange termijn zien we de volgende economische trends die invloed hebben op de Drentse economie:

- Voorzichtig herstel van de economie.
- MKB is en blijft de motor van de Drentse economie.
- De beroepsbevolking zal minder groeien en uiteindelijk afnemen als gevolg van ontgroening en vergrijzing. Dit leidt op termijn mogelijk tot krapte op de arbeidsmarkt en binnen bepaalde sectoren.

Naast deze ontwikkelingen spelen ook enkele belangrijke zaken op de korte termijn. Allereerst zijn er de gevolgen van de economische crisis. Waar het CPB onlangs aangaf voor de productie lichte tekenen van herstel te zien, geldt dat niet voor de werkloosheid. Het landelijke werkloosheidspercentage lag in juli 2010 1,7% hoger dan 12 maanden eerder. Het beeld voor de arbeidsmarktregio Drenthe is negatiever, want het percentage is hier gestegen met 4,9%. Het NWW-percentage (de niet-werkende werkzoekenden uitgedrukt als percentage van de beroepsbevolking) kwam in de arbeidsmarktregio Drenthe eind juli uit op 7,6%. Landelijk lag het NWW-percentage eind juli op 6,4 %. De afstand tussen het landelijke en het Drentsche werkloosheidsniveau – de regionale component – bedraagt daarmee 1,2% (bron UWV)

Op dit moment is het ministerie van Economische Zaken (EZ) bezig met een herijking van het piekenbeleid. Met het piekenbeleid zet EZ in op innovatie in kansrijke economische gebieden. Dit moet leiden tot een ondernemende, concurrerende en innoverende economie. Het huidige piekenbeleid loopt eind 2010 af. Hoe het eventuele vervolg er uit komt te zien is nog onduidelijk, te meer omdat het landelijke overleg daarover tussen IPO en EZ is afgebroken.
In afstemming met Groningen en Friesland is onze inzet gericht op het tot stand komen van een nieuw noordelijk programma. De pieken fungeren daarbij als drager voor de kenniseconomie in Drenthe. Door middel hiervan wordt een extra impuls in de economische ontwikkeling van Drenthe gecreëerd waarvan vooral het Drentse midden- en kleinbedrijf zal profiteren. Een eventueel nieuw noordelijk programma, waar sensortechnologie deel van uitmaakt, behoeft opnieuw provinciale cofinanciering. Daarbij zal dan een beroep worden gedaan op de Dynamische Cofinancieringreserve.

De strategische agenda voor Noord Nederland krijgt uitvoering via de uitvoeringsprogramma's Koers Noord (2006-2010 en eventueel vervolg daarop), OP EFRO Noord-Nederland (2007-2013), de Interreg programma's en het provinciaal Meerjaren Programma voor het landelijk gebied (pMJP). Deze programma's vormen daarmee een belangrijk kader voor de realisering van de economische ambities van Drenthe.
In 2011 zal de aandacht uitgaan naar het beïnvloeden van de inhoud van het nieuwe Europese en Rijksbeleid en de daaruit voortvloeiende programma's t.b.v. de realisatie van de visie van het Samenwerkingsverband Noord Nederland (SNN). Dit kan leiden tot de opstelling en/of bijstelling van de Strategische Agenda van het SNN. Afhankelijk van de uitkomst van deze discussies wordt vanaf 2012 gewerkt aan nieuwe operationele programma's. Duidelijk is al wel dat SNN dit proces samen met haar partners, de clusters waarin een aantal organisaties samenwerken, kennisinstellingen, ondernemersorganisaties gaat vormgeven. In het licht van Europe 2020 (EU2020) kan het noodzakelijk zijn om tot een nieuwe Strategische Agenda te komen. Duidelijkheid over eventuele nieuwe Europese programma's voor onze regio is op zijn vroegst eind 2013 voorzien.

De financiële mogelijkheden om onze ambities te realiseren zijn in de komende jaren door diverse ontwikkelingen fors ingeperkt, zoals:
- Bezuinigingen provinciale begroting
- Naderende uitputting noordelijke ruimtelijk economische programma's EFRO Noord-Nederland en Koers Noord en het Interreg IV-A programma
- Naderende uitputting middelen voor Sociaal economische vitalisering binnen het Europese Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP).

De verminderde financiële mogelijkheden hebben uiteraard effect op de realisatiemogelijkheden van de provinciale ambitie. Dit zal zich naar verwachting onder andere vertalen in een verminderd aantal gestimuleerde projecten. Tegelijkertijd zullen we een grotere inzet plegen om middelen te genereren uit tot nu toe minder makkelijk toegankelijke bronnen. Dit geldt ook

voor toerisme en agribusiness. Voor de (co)financiering zal een beroep worden gedaan op de Dynamische Cofinancieringreserve.

**Toerisme en recreatie**
De hedendaagse toerist wordt steeds kritischer en zijn behoeften worden steeds specifieker. Het aanbod moet steeds meer toegesneden zijn op specifieke doelgroepen en voldoen aan de marktvraag. Een toeristisch recreatief totaalproduct bestaat uit onder andere accommodaties, voorzieningen, cultuur, natuur en landschap en goed gastheerschap. Om in de toekomst te kunnen voldoen aan de toenemende kwaliteitseisen van de toerist, moet de sector adequaat blijven inspelen op deze ontwikkelingen. Dit vraagt om focus op kennis en innovatie gericht op toegevoegde waarde, financiële ruimte, maar ook fysieke ruimte.

**Landbouw**
Wijziging van het Europees landbouwbeleid, wereldwijde voedselzekerheid en het gebruik van agrarische grond- en reststoffen als alternatief voor petrochemische grondstoffen en energie geven kansen om vernieuwingen in de agribusiness door te voeren en activiteiten te clusteren. Door de hervorming van het Europese landbouwbeleid (GLB) staan onze belangrijkste agroclusters (zuivel, suiker en zetmeel) onder druk. De resultaten van de Health Check van het Europees landbouwbeleid geven aan dat de agrarische productie moet voldoen aan tal van maatschappelijke eisen op het gebied van voedselveiligheid en -kwaliteit, dierenwelzijn en milieu.
De verwachting is dat ook het EU-beleid ten aanzien van natuur (Natura 2000), bodem en de uitwerking van de Kaderrichtlijn Water grote gevolgen zullen hebben voor de bedrijfsvoering op primaire bedrijven.
De landelijke inzet is nauw verbonden met het de uitkomst van de herziening van de Europese begroting in relatie tot de toekomst van het GLB. Onzeker is in hoeverre er vanuit het ministerie van LNV middelen bestemd blijven voor plattelandsbeleid.
Zowel de huidige gemiddelde bedrijfsomvang als de gang van zaken rond bedrijfsopvolging wijzen ondubbelzinnig in de richting van een verdere schaalvergroting. Het huidige aantal bedrijven zal daarbij in de komende decennia mogelijk worden gehalveerd. Schaalvergroting is vanuit ondernemersperspectief vooral een manier om de kostprijs te verlagen en daardoor de concurrentiepositie veilig te stellen. Een bijkomend effect is dat schaalvergroting heeft bijgedragen aan technologische vernieuwing. Dat heeft de Drentse landbouw t.o.v. het buitenland een technische voorsprong opgeleverd.
De geschetste ontwikkelingen maken dat het voor ondernemers complexer wordt. De kwaliteit van het ondernemerschap wordt daarom een steeds belangrijkere factor in de bedrijfsvoering.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

### Economie

**4.1 Omvorming economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie**
Vanaf 2000 is met behulp van Kompas voor het Noorden, Koers Noord en OP EFRO een flinke slag gemaakt om van de Drentse economie meer een kenniseconomie te maken. Dit heeft geleid tot o.a. een kenniscampus in Emmen, een sensorcluster in Assen en het Drentse MKB heeft met behulp van het Innovatief Actieprogramma (IAD), de Noordelijke Innovatie en Ondersteuningsfaciliteit (NIOF) en de HRM-plus regeling tientallen innovatieve projecten uitgevoerd. Hiermee is een stevige basis gelegd voor de Drentse kenniseconomie. Op deze basis moet nu verder worden gebouwd.

Wij gaan daarbij uit van een gelaagdheid in onze piekenbenadering:

- Wij focussen ons op de pieken van (inter)nationaal belang waarbinnen kennisinstellingen en bedrijfsleven uit Drenthe een cruciale rol spelen en een relatieve hoge concentratiegraad (relatieve massa) in Drenthe te vinden is. Het gaat hierbij om Sensor en Agribusiness (als onderdeel van de nationale piek met als concentratiepunt Wageningen). Wat betreft de overige noordelijke nationale pieken Energie, water en healthy ageing focussen wij op het stimuleren van de verbinding met de sensorpiek (toegepaste piek) en agribusiness.
- Wij houden oog voor de potentiële pieken van potentieel (inter)nationaal belang waarbinnen kennisinstellingen en bedrijfsleven uit Drenthe een cruciale rol spelen en een relatieve hoge concentratiegraad (relatieve massa) in Drenthe te vinden is, maar die zich nog moeten bewijzen. Het gaat hierbij onder meer om biopolymeren (API) en composieten (rond Fokker-Stork).

Samen met de intermediairs stimuleren wij initiatieven om kennisontwikkeling, innovatie en ondernemerschap te bevorderen. Ondernemerschap in het MKB wordt vooral gestimuleerd vanuit landelijke en noordelijke generieke regelingen en projecten. Via het IAD worden bedrijven uitgedaagd om met vernieuwende plannen te komen. Wij hebben een aanvraag voor een vervolg op het lopende IAD bij het SNN ingediend. Afhankelijk van de besluitvorming gaat dat programma in 2011 van start.

Bij de beleidsvorming rond bedrijventerreinen heeft de kwaliteit van bedrijventerreinen hoge prioriteit. Revitalisering staat de komende jaren centraal. Het Rijk, de provincies en gemeenten hebben een convenant bedrijventerreinen ondertekend. Gezamenlijk geven zij uitwerking aan het toekomstig beleid en de acties die daaruit voortvloeien. De Drentse Zuidas en Groningen-Assen zijn de gremia waarbinnen de komende tijd afspraken gemaakt worden over fasering, segmentatie en herstructurering. We geven middels uitvoering van het provinciaal herstructureringsprogramma verder vorm aan onze ambities.

Op het gebied van parkmanagement is al een grote slag gemaakt. De betrokken organisaties zijn geprofessionaliseerd en georganiseerd in het platform parkmanagement Drenthe. Hierdoor is een structurele bijdrage vanuit de provincie niet meer nodig. We blijven wel actief op dit gebied, zij het vanuit een andere rol. Het voortouw komt nu bij andere partijen te liggen. Naast de herstructurering is ook de imagocampagne van Marketing Drenthe van invloed op de vestigingsvoorwaarden van Drenthe.

Wij willen sterker dan in het verleden invulling geven aan ons economisch beleid middels een gebiedsgerichte aanpak. Zo zal de komende periode een belangrijk deel van onze inspanningen gewijd zijn aan projectontwikkeling in het kader van de Assense Florijnas en het Emmense Atalanta. In bredere zin is er focus op de stedelijke netwerken Groningen-Assen en de Drentse Zuidas.

In 2009 is vanuit de reserve Versterking Economische Structuur (VES) nog zo'n € 10 miljoen bijgedragen aan projecten in het kader van de noordelijke programma's. Vanaf 2011 is in de reserve VES jaarlijks nog ongeveer € 3,5 miljoen beschikbaar. De reserve VES is de voedingsbron voor de financiering van onze ambities op het terrein van de kenniseconomie en voor de verschillende ruimtelijk-economische regioprogramma's noodzakelijke cofinancieringsmiddelen. Binnen de Drentse piek Sensor Universe zijn de afgelopen jaren ontwikkelingen op gang gebracht die ook de komende jaren provinciale aandacht en stimulering nodig blijven houden. Het tot zelfstandige bloei laten komen van zo'n piek vergt een lange planhorizon. Daarbij is het goed voor ogen te houden dat het ondersteunen van de sensorpiek niet een zelfstandig doel is.

De piek fungeert als drager voor de kenniseconomie in Drenthe. Stimulering (ook financieel o.a. vanuit de dynamische cofinancieringreserve) blijft in de komende jaren ook nog hard nodig. De voortgang van de noordelijke en interregionale programma´s loopt zeer voorspoedig. De financiële ondersteuningsmogelijkheden vanuit die programma's voor projecten in Drenthe zijn inmiddels vrijwel uitgeput. Voor de financiering van projecten die bijdragen aan onze ambitie gericht op de verdere ontwikkeling naar een Drentse kenniseconomie zullen we naast het VES dan ook mede een beroep moeten doen op het REP. Het realiseren van onze ambitie is mede afhankelijk van de mogelijkheden om andere financieringsbronnen aan te boren.

## 4.2 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt

De met de economische structuurverandering gepaard gaande wijzigingen, zoals de toenemende globalisering, de versnelde technologische ontwikkelingen en de transitie naar de kenniseconomie, zorgen ervoor dat kennisontwikkeling en innovatiekracht van essentieel belang zijn voor het regionale bedrijfsleven om de concurrentiestrijd aan te kunnen. Vooral de mate waarin ondernemingen in staat zijn te innoveren en zichzelf te verbeteren, bepaalt meer en meer de identiteit van een regio. De basisvoorwaarde hiervoor is een goed werkende arbeidsmarkt met een goede kwantitatieve en kwalitatieve aansluiting tussen onderwijs en bedrijfsleven. Dit staat onder druk door demografische factoren (ontgroening, vergrijzing) en stijgende eisen van de kant van werkgevers. De ambitie van de provincie Drenthe is een arbeidsmarkt zonder grote structurele tekorten of overschotten, zowel in kwantitatieve als in kwalitatieve zin. Met andere woorden: werkgevers in Drenthe moeten kunnen beschikken over voldoende en goed gekwalificeerd personeel.

Voor onderstaande prioriteiten zijn structureel middelen opgenomen in de begroting.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 4.1 Omvorming Drentse economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie | ■ Versterkte kennispositie en innovatiekracht kansrijke sectoren<br>■ Innovatie, ondernemerschap en kennisniveau stuwend MKB is gestimuleerd<br>■ Versterkte transitie vanuit een internationaal perspectief<br>■ Verbeterd vestigingsklimaat stuwend MKB<br>■ Versterkt vestigingsklimaat stedelijke netwerken Groningen-Assen en Zuidas<br>■ Verbeterde kwaliteit bedrijventerreinen | De volgende activiteiten dragen bij aan het bereiken van de resultaten versterken innovatiekracht ter ondersteuning van de kenniseconomie en het MKB:<br>■ Stimuleren van nieuwe initiatieven en/of projectontwikkeling in het kader van de ruimtelijk-economische programma's (o.a. SNN, Interreg, REP/RSP). Belangrijk onderdeel daarvan vormen de projecten in het kader van Sensor Universe en agribusiness<br>■ Laten uitvoeren van het Innovatief actieprogramma Drenthe (IAD).<br>■ Intensivering samenwerking met externe partners zoals de NOM<br>■ Ontwikkelen van een gezamenlijke visie met partners voor de sensorpiek<br>■ Afstemming met de NOM over de acquisitieactiviteiten van de NOM in Drenthe, inclusief inzet van acquisitieondersteunende instrumenten<br>■ Lobby, veelal in SNN-verband o.a. gericht op SKA<br>■ Nadere afspraken met regio's inzake uitvoering provinciaal herstructureringsprogramma's |

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 4.2 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | ■ Evenwichtigere arbeidsmarkt (aansluiting tussen vraag en aanbod (kwalitatief en kwantitatief) en aangepakte kritische sectoren<br>■ Ontwikkeling kennisinfrastructuur en kenniscirculatie is gestimuleerd<br>■ Sociale innovatie en HRM in het MKB is gestimuleerd | ■ Laten uitvoeren van onderzoek naar de Noordelijke arbeidsmarkt en de effecten van krimp van de (beroeps) bevolking<br>■ Brancheoverleggen in sectoren waar grote tekorten aan arbeidskrachten dreigen<br>■ Faciliteren van de Drentse Regiegroep Kennis & Arbeidsmarkt<br>■ Stimuleren kennisnetwerken en kennisclusters op prioritaire thema's en sectoren<br>■ Bevorderen van uitwisseling tussen ondernemers en kennisinstellingen via het Innovatief Actieprogramma Drenthe (IAD)<br>■ Stimuleren van sociale innovatie, waaronder het bevorderen van uitvoering van de HRM-plus regeling ten behoeve van MKB-bedrijven<br>■ Initiëren en laten uitvoeren van projecten op het terrein van leren & werken |

## Toerisme en recreatie

### 4.3 Structuurversterking recreatie en toerisme

Recreatie en toerisme is een sector met economische betekenis voor Drenthe, ook draagt het in zeer belangrijke mate bij aan de leefbaarheid en structuur van het platteland. Door de (verblijfs) toeristische bestedingen kunnen winkels, horeca, zwembaden en andere voorzieningen in stand gehouden worden. Daarnaast draagt het bij aan versterking van natuur, cultuur en landschap, zowel in het landelijke gebied als ook in de steden. Een eerste contact met Drenthe is bovendien veelal van uit toeristische overweging. Daarmee is het toeristisch totaalproduct Drenthe van belang voor de economie van Drenthe en is het van invloed op de vestigingsvoorwaarden van Drenthe.

De ambitie is de concurrentiepositie en het economisch rendement van de sector te vergroten door kwaliteitsverbetering via de toepassing van nieuwe technologieën, ontwikkeling van nieuwe producten, marktconcepten en publieksattracties. Vanaf 2011 wordt er vooral gefocust op (product)innovatie, de kennisdeling, het versterken van ondernemerschap, het organiserend vermogen en de grensoverschrijdende netwerken in de sector. Door versterking van het ondernemerschap kan een beter en meer compleet vrijetijdsproduct Drenthe ontstaan wat optimaal aansluit bij de vraag van (toekomstige) bezoekers aan Drenthe. Daarmee wordt de concurrentiekracht versterkt en zal het economisch rendement voor de vrijetijdssector verbeteren en draagt het bij aan verbetering van de vestigingsvoorwaarden binnen Drenthe. Het versteken van het ondernemerschap in deze sector is meegenomen bij prioriteit 4.1 Omvorming Drentse economie tot duurzame dynamische en innovatieve kenniseconomie.

Om nieuwe toegevoegde waarde voor het Drentse vrijetijdsproduct te creëren zijn (ver) nieuwe(nde) producten en product-markt-partner combinaties nodig. Wij zullen de markt dan ook uitnodigen en faciliteren om de totstandkoming hiervan te realiseren. Ook de inspanningen van Marketing Drenthe ter verbetering van het imago van Drenthe en de uitvoering van de marketingcommunicatiestrategie dragen daar in sterke mate aan bij.

Hierbij wordt verder ingezet op de gebiedsgerichte aanpak binnen de projecten Hunzevallei, Zwerven door Noord-West Drenthe, Magisch Drenthe, Veencompagnie, Bestemming Zuid-West en het Levend bezoekersnetwerk Drentsche Aa, Holtingerveld, Veenhuizen en Geopark de Hondsrug.
Het spanningsveld tussen ondernemerschap en natuur en landschap in waardevolle gebieden krijgt ook blijvend aandacht. Binnen het project natuurlijke recreatie proberen wij stappen te maken om het spanningsveld om te bouwen tot win-winsituaties. Wij zullen in 2011 dit traject van de Recron en de Milieufederatie gezamenlijk blijven ondersteunen en het gedachtegoed verder doorontwikkelen. De nieuwe omgevingsvisie met daarin de inzet voor Vrijetijdslandschappen vormt het ruimtelijk- economisch speelveld. Ook is met het nieuwe OGB meer ruimte gecreëerd voor nieuwe vestiging van grootschalige verblijfsrecreatie.

Voor onderstaande prioriteiten zijn structureel middelen opgenomen in de begroting.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 4.3 Structuur-verster-king sector recreatie en toerisme. | ■ Innovatie toeristisch bedrijfsleven is gestimuleerd<br>■ Ruimtelijke ontwikkeling toeristisch bedrijfsleven is gestimuleerd<br>■ Bovenregionale vrijetijdseconomie is (verder) ontwikkeld | ■ Organiseren netwerkbijeenkomst in de vrijetijdssector<br>■ Stimuleren van nieuwe initiatieven en/of product/markt-combinaties in de vrijetijdssector<br>■ Verdere uitrol en operationalisering project Natuurlijke recreatie Drenthe.<br>■ Leveren toeristische inbreng in integrale gebiedsont-wikkelingsprojecten zoals Geopark Hondsrugspoor, Holtingerveld en Veenhuizen.<br>■ Leveren bijdrage aan instandhouding ontwikkelbureau Veenhuizen |

## Landbouw

### 4.4 Structuurversterking land- en tuinbouw

De land- en tuinbouw zijn voor Drenthe en voor het Drentse MKB belangrijke economische dragers. Met name het aanwezige cluster van aanverwante activiteiten rondom de primaire sector (verwerkende industrie, distributie, groothandel) biedt uit economische perspectief mogelijkheden. Tesamen vormen zij de piek agribusiness. Onze inzet is nieuwe, marktgerichte ketenactiviteiten te helpen ontwikkelen. Onze bijdragen zijn daarbij vooral een aanvulling op de nationale en Europese programma's voor regionale ontwikkeling en het landelijk gebied.

Het agrocluster in Drenthe en Noord-Nederland heeft de uitdaging om de omslag te maken naar een meer kennis- en marktgeoriënteerde sector opgepakt. Zoals ook de Europese Commissie en de Rijksoverheid aangeven: innovatie en duurzaamheid zijn hierin de leidende principes. Er is veel aandacht voor de biobased economy als antwoord op een tweetal belangrijk thema's binnen Europa: energie en biodiversiteit. Samen met de intermediairs stimuleren wij initiatieven om de kansen voor een biobased economie verder tot ontwikkeling te brengen.

Daarnaast speelt een afname van het aantal agrarische bedrijven door schaalvergroting. Dit komt doordat vooral kleinere bedrijven in de komende periode verdwijnen en de blijvers de grond nodig hebben om rendabel te kunnen produceren. Dat betekent niet dat er landbouw-grond vrij komt, wel gebouwen. De beste mogelijkheden tot schaalvergroting liggen in de Veenkoloniën. Wij blijven als provincie investeren in structuurversterkende maatregelen in de land- en tuinbouw, zoals kavelruil, landinrichting en bedrijfsverplaatsingen. Ook komen we met

actief flankerend beleid om de consequenties van Natura 2000 op de bedrijfsvoering van individuele landbouwbedrijven niet groter te laten worden. Het versteken van het ondernemerschap in deze sector is meegenomen bij prioriteit 4.1 Omvorming Drentse economie tot duurzame dynamische en innovatieve kenniseconomie.

Voor onderstaande prioriteiten zijn structureel middelen opgenomen in de begroting.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 4.4 Duurzame structuur - versterking land- en tuinbouw (volledige keten) | ■ Innovatie en ondernemerschap agribusiness is gestimuleerd<br>■ Biobased economy is verder ontwikkeld<br>■ Glastuinbouw is verder gerevitaliseerd en versterkt | ■ Doorontwikkelen platform waar ondernemers, onderwijs, onderzoek en overheid (zogenaamde 4 O's) elkaar ontmoeten en waaraan innovatieve ideeën en projecten hun basis aan ontlenen<br>■ Stimuleren van nieuwe initiatieven of projectontwikkeling op het gebied van de biobased economie<br>■ Stimulering omschakeling biologische landbouw<br>■ Uitwerken concept agropark/energietransitieparken<br>■ Lobby GLB<br>■ Lobby om positie als satellietgebied glastuinbouw binnen de greenports handhaven |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 4 Kennis wérkt | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| P4.02 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | 1.118.554 | 753.522 | 822.813 | 593.393 | 586.353 | 586.353 |
| P4.02 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | -100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P4.04 Structuurversterking recreatie en (zorg)toerisme | 128.856 | 1.000.000 | 500.000 | 390.000 | 490.000 | 490.000 |
| P4.06 Risicofinanciering MKB | 1.000.000 | 1.000.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal programma 4 Kennis wérkt | 2.147.410 | 2.753.522 | 1.322.813 | 983.393 | 1.076.353 | 1.076.353 |

## Wat doen we nog meer?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Deelnemingen | ■ de WMD blijft drinkwater leveren zonder onderbreking en tegen maatschappelijk aanvaardbare prijzen vervullen.<br>■ verbetering van het vestigingsklimaat. Het gaat om vestiging van nieuwe bedrijven en behoud van bestaande bedrijven, in samenwerking met provincie, gemeenten en NOM.<br>■ Groningen Airport Eelde (GAE) is een instrument van regionaal-economische ontwikkeling. | ■ Optreden als aandeelhouder van WMD, NOM en GAE. |
| Marketing en promotie | ■ Verbeterd vestigingsklimaat door een verbeterd algemeen imago van Drenthe<br>■ Uitgevoerd meerjaren marketingcommunicatiestrategie 2010-2014 door Marketing Drenthe<br>■ Continuering Marketing en Promotie van Drenthe | ■ Accounthouderschap Marketing Drenthe<br>■ Laten uitvoeren van een meerjarige marketingcommunicatiestrategie |

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer |
|---|---|
| Toerisme in Cijfers 2011 | 3e kwartaal |
| Jaarprogramma 2012 ter kennis name | 4e kwartaal |

## Wat mag het kosten?

| | Product/prioriteiten | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 2.247.410 | 2.753.522 | 1.322.813 | 983.393 | 1.076.353 | 1.076.353 |
| | P-4.0 Economie | 12.393.131 | 6.299.643 | 9.336.217 | 3.712.926 | 3.591.028 | 891.028 |
| | P-4.1 Toerisme en recreatie | 2.817.680 | 1.178.560 | 1.388.390 | 1.418.996 | 1.450.220 | 1.450.220 |
| | P-4.2 Landbouw | 180.000 | 1.171.000 | 500.000 | 510.000 | 610.000 | 610.000 |
| | Totaal lasten | 17.638.221 | 11.402.725 | 12.547.420 | 6.625.315 | 6.727.601 | 4.027.601 |
| Baten | Prioriteiten | 100.000 | | | | | |
| | P-4.0 Economie | 204.096.699 | 2.073.370 | 1.533.631 | 2.534.251 | 2.534.921 | 2.534.921 |
| | P-4.1 Toerisme en recreatie | 1.617 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal baten | 204.198.316 | 2.073.370 | 1.533.631 | 2.534.251 | 2.534.921 | 2.534.921 |
| Bestemming resultaat | Subtotaal voor bestemming | -186.560.095 | 9.329.355 | 11.013.789 | 4.091.064 | 4.192.680 | 1.492.680 |
| | Reserve versterking economische structuur | -4.205.877 | | -3.504.000 | | | |
| | Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | | -1.000.000 | | | | |
| | Reserve opbrengst aandelenverkoop Essent | 151.537.368 | | | | | |
| | Reserve opbrengst 2e tranche aandelenverkoop Essent | 41.059.000 | | | | | |
| | Subtotaal na bestemming | 1.830.396 | 8.329.355 | 7.509.789 | 4.091.064 | 4.192.680 | 1.492.680 |

## Toelichting op verschillen tussen 2010 en 2011

### Uitgaven

| P-4.0 Economie | |
|---|---|
| De bijdragen in projecten versterking economische structuur zijn hoger dan in 2010 | -3.094.000 |
| Voor incidentele uitgaven inzake Risicofinanciering Midden en Kleinbedrijf zijn in 2011 geen budgetten meer beschikbaar | 1.000.000 |
| Saldo overige verschillen | -11.865 |
| P-4.1 Toerisme en recreatie | |
| Minder beschikbaar voor structuurversterking recreatie en (zorg)toerisme | 500.000 |
| Meer beschikbaar voor de activiteiten van Marketing Drenthe | -211.200 |
| Saldo overige verschillen | 1.370 |
| P-4.2 Landbouw | |
| Een lager begroot bedrag voor landbouw structuur versterking | 500.000 |
| Voor de ondersteuning van jonge agrariërs is geen budget in 2011 meer beschikbaar | 171.000 |

## Inkomsten

| P-4.1 Toerisme en recreatie | |
|---|---|
| Een lager begroot dividend Publiek Electriciteitsproductie BV (PBE) | 249.200 |
| Lagere dividenden van Electriciteitsvoorziening dividenden en winst (Enexis) | -790.000 |
| Saldo overige verschillen | 1.061 |

# Programma 5. Leefomgeving

## Missie

Wij willen de positie van Drenthe als aantrekkelijke regio voor wonen, werken en recreëren in een mooie, schone en sociaal veilige leefomgeving verder versterken. Wij gaan de provincie nationaal, maar ook internationaal profileren door deze hoogwaardige Drentse kernkwaliteiten, zoals vastgelegd in het Omgevingsbeleid, nadrukkelijker te presenteren. Wij hebben de regie op de gebiedsontwikkeling en realiseren de ontwikkeling samen met onze partners. Bij het ontwikkelen van projecten staat voorop het beginsel van het vergroten van de synergie tussen de kernkwaliteiten en economische ontwikkeling. Wij willen een voortrekkersrol vervullen bij de ontwikkeling van kennis en innovatie rond klimaat en energie. Meer dan tot nu toe zullen wij duurzame ruimtelijke ontwikkeling hanteren als wegingsfactor in het provinciaal beleid.

## Doel (wat willen we bereiken?)

### Water

*Waterhuishouding*
Het provinciaal regionaal Waterplan maakt deel uit van de Omgevingsvisie Drenthe (juni 2010). In dit plan formuleren we onze strategische doelen voor het regionale waterbeleid. Ook bevat het de ruimtelijke vertaling van deze doelen. Het watersysteem wordt zo ingericht dat de kans op overstroming beperkt wordt tot een aanvaardbaar risico. Hiervoor zijn normen voor regionale wateroverlast opgesteld. De waterbergingsgebieden zorgen er voor dat de kans op overstroming vanuit het hoofdsysteem beperkt blijft tot gemiddeld een keer per honderd jaar. Het watersysteem wordt zo ingericht dat het zo veel mogelijk water kan vasthouden in tijden van droogte. De wateropgave wordt zoveel mogelijk in de beekdalen gerealiseerd. In 2015 willen we dat het watersysteem op orde is. Dat betekent dat het gehele watersysteem voldoet aan de normen voor regionale wateroverlast, de regionale keringen voldoen aan de daarvoor vastgestelde normen en alle aangewezen bergingsgebieden zijn gerealiseerd

Drenthe pakt de verdroging aan in acht gebieden. Dit zijn de zogenaamde TOP-gebieden , waarbij een goede afstemming plaatsvindt met de kernkwaliteiten natuur en landschap. Het gaat hierbij om de volgende gebieden: Drentsche Aa, Peizerdiep, Bargerveen, Elperstroom, Fochteloerveen, Dwingelderveld, Drents Friese Wold en Reest (zie hiervoor de in het pMJP geformuleerde doelstellingen).

*Waterkwaliteit*
In 2027 moeten de oppervlaktewaterlichamen in Drenthe voldoen aan de kwaliteitsdoelen die voortvloeien
uit de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW). Deze doelen zijn vastgelegd in bijlage 6 van de Omgevingsvisie Drenthe. De periode tot 2027 benutten we om de doelen uit de omgevingsvisie te realiseren. De waterschappen en gemeenten zijn verantwoordelijk voor de uitvoering. De provincie voert regie in gebiedsgerichte projecten, bewaakt de voortgang en verzorgt de landelijke rapportages.

*Grondwater*
Wij willen een zo groot mogelijke voorraad zoet grondwater van een goede kwaliteit beschikbaar hebben en houden voor mens en natuur. (De provincie wil een grondwaterbeheer voeren dat uitgaat van deze waarde en de kansen die dat biedt). De grondwaterlichamen moeten voldoen aan een goede chemische en goede kwantitatieve toestand. De toestand van het grondwaterlichaam mag de realisatie van oppervlaktewaterdoelen en grondwaterafhankelijke ecosystemen niet in de weg staan. Omdat uit de grondwaterlichamen op diverse locaties water wordt onttrokken voor menselijke consumptie, is een dusdanige bescherming noodzakelijk dat op termijn het niveau van zuivering voor de bereiding van drinkwater verlaagd kan worden. Beoordeling daarvan vindt plaats op de locaties waar daadwerkelijk water wordt onttrokken.

## Milieubeleid

*Milieuplanologie*
Bij ieder provinciaal besluit streven wij naar een optimale duurzame ontwikkeling van Drenthe. Dit betekent dat wij een goed evenwicht zoeken tussen ecologische, economische en sociale aspecten, waarbij eventuele nadelige effecten geaccepteerd, gemitigeerd of gecompenseerd worden.

*Externe veiligheid*
We staan voor een veilig(er) Drenthe. Concreet betekent dit ten aanzien van externe veiligheid dat we werken aan een samenleving waarin risico's voor burgers van zware ongevallen met gevaarlijke stoffen zoveel mogelijk zijn beperkt en maatschappelijk en bestuurlijk zijn geaccepteerd. Drenthe garandeert tenminste het wettelijk basisveiligheidsniveau.

*Klimaat en energie*
De 'Grounds for Change'sturingsfilosofie gaat uit van de Mitigatie, Adaptatie en Participatie benadering, ofwel de Drentse MAPproach. Deze zetten wij in bij het uitvoeren van het programma Klimaat en Energie. Dat bevat de volgende drie centrale doelen:

1. Minder uitstoot van broeikasgassen door een brongerichte aanpak (mitigatie)
   - Drenthe levert een evenredige bijdrage aan de $CO_2$-reductie-doelstelling conform het Energieakkoord Noord-Nederland (+ 25%)
   - Drenthe levert in het kader van duurzame energie een bijdrage van 5%
2. Beter aanpassen aan veranderingen in het klimaat door een gebiedsgerichte aanpak (adaptatie)
   - Het provinciaal omgevingsbeleid is klimaatbestendig
   - De EHS/Natura 2000, de landbouw en de toeristische sector is klimaatrobuust ingericht
   - Klimaatverandering en energiewinning maken integraal onderdeel uit van landschap en leefomgeving
   - In 2020 kan 40 miljoen m3 water worden vastgehouden en 22 miljoen m3 water worden geborgen
3. Meer gezamenlijke verantwoordelijkheid door een actorgerichte aanpak: (participatie)
   - 80% van de door Drenthe benaderde partijen doet actief mee.
   - Het beschikbare financiële en juridische/beleidsmatige instrumentarium wordt maximaal benut

## Bodem

*Bodemsanering*
In 2010 is het convenant Bodem vastgesteld. Hierin zijn de belangrijkste bodemsaneringsopgaven tot en met 2015 opgenomen.

Een gezonde (water)bodem vormt de basis van een gezonde leefomgeving. De vervuilde spoedlocaties moeten met voorrang worden aangepakt. Op 31 december 2015 mag de bodem geen gevaar meer opleveren voor de volksgezondheid en ecosystemen. Na 2015 staat beheer centraal. In 2010 zijn de spoedlocaties geïnventariseerd. Locaties waar sprake is van risico's voor de mens worden direct aangepakt.
De grootschalige grondwaterverontreinigingen zijn complex; het wettelijke en financiële kader voldoen niet. Maatwerk voor een gebiedseigen, regionale aanpak biedt de oplossing. De aanpak moet ertoe leiden dat ruimtelijke ontwikkelingen en de economische groei van bedrijven niet stagneren en geen onaanvaardbare risico's ontstaan voor het milieu en de volksgezondheid.

*Bodemgebruik en -beheer*
Het voorkomen van vermijdbare verontreiniging en aantasting van de bodem en waar mogelijk ook het herstel van de chemische, fysische en biologische kwaliteit van de bodem (inclusief grondwater). De bewustwording van het belang en de betekenis van de bodem is hierbij een belangrijke speerpunt.

*Aardkundige waarden*
Het duurzaam beschermen van aardkundige waarden en het Drentse bodemarchief door het voorkomen van de aantasting van de bodem; het faciliteren van maatschappelijk nuttige en gewenste ontwikkelingen en het veiligstellen van niet of nauwelijks te vervangen bodemgerelateerde waarden.

*Ondergrond*
Verantwoord en duurzaam gebruik is het uitgangspunt voor de toekomst van de bodem. Bij het individuele en het maatschappelijke gebruik van de ondergrond moet aantasting van de bodem zoveel mogelijk worden beperkt, opdat de bodem ook in de toekomst de gebruiksfuncties beschikbaar kan stellen. Ondergronds ruimtegebruik moet worden gestuurd. Bijvoorbeeld om kansen voor energiebeleid en ruimtelijke ontwikkeling ook voor de toekomst mogelijk te maken.
Er vindt geen opslag plaats van (gevaarlijk en radioactief) afval in de diepe ondergrond. Om dit te bereiken streven wij naar de uitbreiding van onze wet- en regelgevende bevoegdheden, zodat we kunnen beschikken over een effectief instrumentarium. De structuurvisie Ondergrond bevat de nadere onderbouwing van ons beleid.

**Vergunningverlening**
Drenthe wil de economische bedrijvigheid zodanig sturen dat de risico's voor bodem, (grond) water en lucht tot een minimum worden beperkt. Dat realiseren wij niet alleen door het geven van bindende milieuadviezen aan gemeenten en het opstellen van omgevingsvergunningen, maar ook door actief te participeren in gebiedsgerichte projecten.

**Handhaving**
Het doel van handhaving is dat burgers, bedrijven en overheden wetten, besluiten en regels goed naleven. Daardoor neemt de milieubelasting af en verbetert de kwaliteit van de leefomgeving. Nieuwe besluiten en regels moeten goed uitvoerbaar en handhaafbaar zijn. Om de kwaliteit van beschikkingen, vergunningen en ontheffingen te verbeteren voert de provincie voor elk ontwerpbesluit een onafhankelijke handhaafbaarheidtoets uit. Daarbij maken we onder meer gebruik van de ervaring van de handhavers.

### Natuur en landschap

Een belangrijk deel van onze opgave voor natuur en landschap is opgenomen in het pMJP. In dit kader proberen wij de EHS versneld te realiseren. Dit is inclusief de Natura 2000-gebieden en de robuuste verbindingen met bijbehorende voorzieningen, zoals ecoducten.
Ook voeren we actief regie om inhoud te geven aan de inspanningsverplichting voor meer particulier natuurbeheer. Dit komt echter slechts langzaam van de grond. Om te voorkomen dat het (mede) daardoor lastiger wordt de EHS te realiseren overleggen we met onze partners en LNV om creatieve oplossingen tot stand te brengen.
Drenthe werkt aan het behouden en ontwikkelen van de drie nationale parken en het nationaal landschap, het behoud en de versterking van natuur en landschappelijke kwaliteit buiten de EHS en de ontwikkeling van nieuwe bossen en landgoederen op locaties die zich daarvoor goed lenen.
Ook vinden we het belangrijk bossen, natuurgebieden, planten en dieren adequaat te beschermen door de Flora- en Fauna Wet, de Natuurbeschermingswet 1998 en de Boswet goed uit te voeren. Daarnaast sturen wij actief op herstel en de ontwikkeling van landschap in het kader van het tegengaan van verrommeling (zie ook programma 3).

### pMJP

Wij voeren de jaarplanning uit van het pMJP Landelijk Gebied. Het pMJP 2007-2013 bevat een integraal uitvoeringskader voor zowel onze als de rijksdoelen in het landelijk gebied. Deze zijn te vinden in de paragraaf 'Wat doen we nog meer', Ons doel is het pMJP slagvaardig uit te voeren volgens de ILG-methodiek. Dat betekent ontschotte en ontpotte budgetten, een gebiedsgerichte aanpak en vereenvoudigde uitvoering.

## Ontwikkelingen

### Waterhuishouding

Naar verwachting krijgen we vaker te maken met perioden van droogte door klimaatverandering. Dit heeft ook gevolgen voor de zoetwaterwatervoorziening vanuit het IJsselmeer. De aanvoer vanuit het IJsselmeer is echter van groot belang voor de Drentse landbouw. Om de afhankelijkheid daarvan te verminderen zullen wij de mogelijkheden van water vasthouden binnen Drenthe benutten om deze perioden van droogte zoveel mogelijk te overbruggen.
Het Deltaprogramma bevat ook een deelprogramma zoetwatervoorziening. In 2010 heeft de organisatie van de uitvoering van dit programma vorm gekregen. Drenthe is bestuurlijk IPO vertegenwoordiger geworden in het zoetwaterprogramma. Dit biedt ons onder meer de kans onze visie op het grondwaterbeheer te koppelen aan het vraagstuk van de watervoorziening.

In Programma 1 gaan we nader in op de ontwikkeling van een regionale uitvoeringsorganisatie (RUD). De Noordelijke samenwerking in het waterbeheer nemen we daarin ook op. Dit zou kunnen leiden tot een uitgewerkt plan om te komen tot een Waterdienst Noord-Nederland. Belangrijke elementen daarin zijn: de noodzaak van een eenvoudige financieringsstructuur waarbij lage perceptiekosten vooropstaan en de vraag of het vaarwegbeheer onderdeel uit moet maken van een dergelijke Waterdienst.

De muskus- en beverrattenbestrijding is nu nog een provinciale taak die we hebben gedelegeerd aan de waterschappen. Het rijk wil deze taak rechtstreeks opdragen aan de waterschappen. Zo mogelijk per 1 januari 2011. Deze taak staat op de agenda van de bezuinigingsoperatie van het rijk en maakt deel uit van de plannen tot wijziging van de Waterwet. Het is daarom niet zinvol

het tot 1 januari 2011 nog van kracht zijnde provinciale delegatiebesluit nu te herzien. Mocht de rechtstreekse opdracht van het rijk aan de waterschappen niet voor 1 januari 2011 zijn geregeld dan stellen we alsnog een nieuw delegatiebesluit vast. Nadere besluitvorming hierover hebben we in goed overleg met de betrokkenen opgeschort tot 1 april 2011.

**Milieubeleid**

Het rijk heeft besloten dat de status koplopergebied voor het Energie Akkoord Noord Nederland (EANN)-gebied niet per Algemene maatregel van Bestuur (AmwB) zal worden geregeld. In deze AmvB zou voor het EANN-gebied voor nieuwbouwwoningen een Energieprestatiecoefficient (EPC) gaan gelden van 0,5 in plaats van de landelijk geldende EPC van 0,6. Hierdoor verschuift voor de uitvoering van het 100.000 woningenplan de focus meer van 'nieuwbouw' naar 'bestaande bouw'. In opdracht van provinciale staten werken we aan de oprichting van een Drentse Energie Organisatie (DEO). Deze zal zich gaan bezighouden met kapitaalverschaffing en 'ontzorgen'. Voor 2010 en 2011 is met de gemeenten in Drenthe een gezamenlijke opgave voor de uitvoering op Klimaat en Energiegebied geformuleerd, Deze opgave is per gemeente vastgelegd in een klimaatcontract.

**Bodem**

*Bodemsanering*

Voor de aanpak van de spoedlocaties is een plan van aanpak opgesteld. Het plan kent een programmatische aanpak en bevat de categorieën bedrijven, gemeenten en particulieren. Daarnaast bevat het programma de zogenaamde vangnetgevallen. Voor deze categorie is de provincie verantwoordelijk. Het plan moet in 2014 zijn gerealiseerd. Gelet op de beschikbare financiën en de bereidheid bij het bedrijfsleven om hun aandeel in de opgave op te pakken is het de vraag of dit uitvoerbaar is.

*Bodemgebruik en -beheer*

Naar verwachting stelt de Europese Unie in 2011 op zijn vroegst de Kaderrichtlijn Bodem vast. Eén van de hoofdbestanddelen daarvan is de integratie van het bodembeleid in andere beleidsvelden. Naar aanleiding van de IPO-studie 'Maatregelen en andere instrumenten voor de bodem in prioritaire gebieden (verschijnt naar verwachting eind 2010)' zal de provincie bezien hoe de integratie, vooral in de uitvoeringspraktijk, (nog) beter vorm kan krijgen.

*Ondergrond*

De discussie over kernenergie op Europees en nationaal niveau heeft ook gevolgen voor Drenthe. Daarmee is de opslag van kernafval in de Nederlandse ondergrond ook weer aan de orde is. In dat verband zal het rijk wellicht ook weer het oog laten vallen op de zoutkoepels van Drenthe. Het zal de nodige energie kosten in deze discussie ons beleid te verdedigen dat opslag van kernafval in de Drentse ondergrond niet is toegestaan.

*Grondwaterkwaliteit*

Drenthe richt zich bij het bevorderen van een goede grondwaterkwaliteit behalve op de sector landbouw nadrukkelijk op het stimuleren van duurzaam terreinbeheer door de overheden. Onder meer door te bevorderen dat gemeenten met gronden in de grondwaterbeschermingsgebieden zich laten certificeren. Daarbij gebruiken we de 'Barometer Duurzaam Terreinbeheer'. Drenthe zal zichzelf ook laten certificeren als duurzaam terreinbeheerder. Dit voornemen hebben wij vastgelegd in onze beleidsnotitie Gewasbeschermingsmiddelen. Wij zien dit als belangrijke maatregelen ter bevordering van een goede grondwaterkwaliteit.

**Vergunningverlening**
Naar verwachting treedt op 1 januari 2011 de tweede fase van de tweede tranche van het Activiteitenbesluit in werking. Hierdoor komt een aantal inrichtingen met afval gerelateerde activiteiten onder algemene regels te vallen. Voor een deel van deze activiteiten blijft echter wel een reguliere omgevingsvergunning nodig. Daarmee verschuift het accent van relatief eenvoudige dossiers waarin de algemene regels centraal staan naar complexe dossiers. Het aantal omgevingsvergunningen – waarvoor wij bevoegd gezag zijn – zal daardoor toenemen evenals het aantal verplichte milieuadviezen aan gemeenten. De coördinatielast neemt daarmee ook toe. De inwerkingtreding van de Wabo leidt tot een intensieve samenwerking met gemeenten en waterschappen, strakke procedures en meer fatale termijnen. Naast algemene milieuaspecten heeft de omgevingsvergunning ook betrekking op zaken als bouwwerken, uitritten en groene wet- en regelgeving. Een uitvoeringsorganisatie kan de samenwerking fysiek vorm geven en de uitvoering van de Wabo optimaal ondersteunen. Het proces om te komen tot een uitvoeringsorganisatie krijgt in 2011 verder vorm (zie verder Programma 1).

**Handhaving**
Via het landelijke project Vernieuwing toezicht worden nieuwe methodes ontwikkeld om de kwaliteit van toezicht te verbeteren. Dit draagt ook bij aan de uniforme uitvoering van het toezicht in Drenthe.
Tegelijk geldt ook ten aanzien van handhaving dat het proces om te komen tot een uitvoeringsorganisatie verder vorm krijgt in 2011 (zie verder Programma 1).

**Natuur en landschap**
Uit de Mid Term Review (MTR) pMJP blijkt dat de rijksbudgetten voor grondverwerving ontoereikend zijn (zie P-5.6). De verwachting is dat dit financieringsvraagstuk niet op korte termijn wordt opgelost. Binnen het pMJP zal sterk geprioriteerd moeten worden als het gaat om verwerving EHS, inrichting EHS en verdrogingsbestrijding. De ambitie om te komen tot een versnelde realisatie van de EHS van de opgave tot 2018 wordt niet gehaald.

**Plattelandsontwikkeling (pMJP)**
Het pMJP bevat rijksdoelen en provinciale doelen. De realisatie van de rijksdoelen met de bijbehorende rijks- en provinciale budgetten is vastgelegd in een bestuursovereenkomst. In dat kader hebben de betrokkenen in 2010 een Mid Term Review (MTR) uitgevoerd. Drenthe heeft daarbij ook de provinciale doelen betrokken.
Uit de provinciale rapportage MTR blijkt dat Drenthe het uitstekend doet. Zowel de rijks- als provinciale doelen worden gerealiseerd. Voorzover de rijksbudgetten toereikend zijn hebben we alle prestatieafspraken met het rijk gerealiseerd. De rijksbudgetten voor grondverwerving zijn echter ontoereikend. In strijd met de gemaakte afspraken heeft het rijk de gestegen grondprijzen niet gecompenseerd. Dit geldt ook voor de andere provincies.
Naar verwachting wordt dit financieringsvraagstuk op korte termijn niet opgelost. Op dit moment zijn al diverse projecten in uitvoering, dan wel verplicht. Dat betekent dat de ruimte om nieuwe verplichtingen aan te gaan nagenoeg ontbreekt. Ook voor het realiseren van onze 'eigen' provinciale doelen is de ruimte in 2011 zeer beperkt. Deze doelen worden vooral gerealiseerd met Europese subsidies. Ook deze budgetten zijn voor de periode tot en met 2013 grotendeels verplicht. Het gebrek aan budgetten zal leiden tot een aanzienlijke stagnatie in gebiedsprocessen.

## Baten en lasten programma

| Programma 5. Leefomgeving | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 53.550.195 | 97.466.034 | 72.746.901 | 67.760.293 | 78.504.887 | 67.183.691 |
| Totaal baten | 32.712.055 | 70.650.417 | 51.144.691 | 50.260.691 | 50.075.591 | 49.604.591 |
| Subtotaal voor bestemming | 20.838.140 | 26.815.617 | 21.602.210 | 17.499.602 | 28.429.296 | 17.579.100 |

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen?

### Water

**5.1 Realisatie wateropgave**

Ondanks bijgestelde ambities willen we de wateropgave realiseren Voor het product Waterhuishouding, waaronder de kosten voor onderzoeken waterhuishouding en voor het geautomatiseerde draaiboek hoogwater, zullen we de onderzoeksbudgetten bundelen. We zetten ons onverminderd in voor het realiseren van de wateropgave door het vasthouden van water op de hoge gronden en waterberging aan de randen. De provinciale regie is in de komende jaren vooral nodig voor de beekdalen. Onderzoek zal moeten uitwijzen wat de gevolgen zijn van klimaatverandering. Het water verzamelt zich immers in de beekdalen. Daarbij zijn deze gebieden belangrijk voor het vasthouden van water. Overeenkomstig de realisatiestrategie van de Omgevingsvisie Drenthe richten we ons met onze partners op de wateropgave in het gebied Ruinen-Uffelte, het Loodiep bij Coevorden en de Hunze. Verder werken we door aan het realiseren van de pMJP doelen. Een grote opgave is de aanpak van de verdroging . In 2011 worden de TOP-gebieden het Fochteloërveen. Het Dwingelderveld en het Peizerdiep aangepakt. In de Drentsche Aa, het Bargerveen, de Reest en het Drentse Friese Wold is de projectontwikkeling in volle gang.

**5.3 Vergroten waterbewustzijn**

Waterbewustzijn is het besef van kansen of bedreigingen die hebben te maken met water. Ook in Drenthe is dit bewustzijn beperkt. Ons oppervlakte- en grondwater, de kwaliteit ervan en het ontbreken van watertekort of overlast worden beschouwd als een vanzelfsprekendheid. We blijven ons dan ook inzetten voor het vergroten van het waterbewustzijn. Via wateredu-catieprojecten voor het basis- en voortgezet onderwijs en communicatieprojecten, zoals Beeldschoon water.nl en Nederland leeft met water. We werken zoveel mogelijk samen met de waterschappen, de gemeenten en de aangrenzende provincies.

**5.4 Uitvoering innovatieve grondwatervisie**

Met onze innovatieve grondwatervisie staat het belang van het 'blauwe goud' driedimensionaal op de kaart in ons omgevingsbeleid. De grondwatervisie geeft samen met het beleidsplan voor diepe ondergrond invulling aan de 3D benadering in het omgevingsbeleid. De voorliggende grondwatervisie is, al is het maar vanwege haar innovatieve karakter, bepaald nog geen eindpro-duct. Al werkende zullen we deze visie verder concretiseren en verbijzonderen en – op basis van praktijkervaringen en nieuwe ontwikkelingen – verbeteren. Ook dat gaan we samen doen met alle belanghebbende partijen die willen bijdragen aan het versterken van de Drentse kernkwali-teiten en het realiseren van de provinciale ambities.

## 5.5 Faciliteren en stimuleren van samenwerking in de waterketen

De provincie stimuleert en faciliteert ook in 2011 de samenwerking in de waterketen. Drenthe acht zich gebonden aan het nationaal bestuursakkoord waterketensamenwerking. Doel van de samenwerking is het realiseren van een efficiency verbetering. Dat betekent het voortzetten en waar nodig intensiveren van de lopende projecten op het gebied van het uniform meten van het afvalwaterstelsel, benchmarking en innovaties op het gebied van onder meer afvalwaterbehandeling en urinescheiding

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 5.1 Realisatie wateropgave | - Een robuust watersysteem, dat zodanig is ingericht dat de risico's op wateroverlast en watertekort tot een maatschappelijk aanvaardbaar niveau beperkt blijven, met bijzondere aandacht voor onder meer de beekdalen en de zoetwatervoorziening<br>- Een goede kwaliteit van het oppervlaktewater, gebaseerd op de normen van de Kaderrichtlijn water (KRW). | ■ Uitvoeren convenant Meppelerdiep<br>■ Regie op de aanleg van waterbergingsgebieden<br>■ Onderzoek naar de wateropgave beekdalen en de daarbij gewenste/noodzakelijke inrichting van die delen van de beekdalen.<br>■ Gebiedsopgave Uffelte-Ruinen uitwerken/trekken<br>■ Onderzoek naar vormen van klimaatadaptatie en anticiperen op toename neerslag;<br>■ Regie en ondersteuning GGOR (waaronder grondwatermodel MIPWA)<br>■ Ontwikkelen strategie veenoxidatie (Zie ook actie actualisering bodemkaart, Bodem 5.7 )<br>■ Afronden van het project Watersense en Aquarius.<br>■ Vaststellen begrenzing beekdal voor de Hunze ten behoeve van waterhuishouding..<br>■ Onderzoek klimaat en watertekort in Noord Nederland (uitvoeren deltaprogramma onderdeel zoetwatervoorziening) |
| 5.3 Vergroten waterbewustzijn | Grotere belevingswaarde van water als basis voor het omgevingsbeleid. | ■ Met de waterschappen en gemeenten twee regionale communicatieprojecten uitvoeren die passen binnen de doelstellingen van de landelijke campagne 'Nederland leeft met water'.<br>■ Met de andere deelnemers het projectplan 2011 van Beeldschoonwater.nl uitvoeren.<br>■ Een inhoudelijke bijdrage verlenen aan programma 'Scholen voor duurzaamheid' en dan met name aan het project 'Jongleren met water' |
| 5.4 Opstellen Innovatieve visie grondwater | Een zo groot mogelijke voorraad zoet grondwater van een goede kwaliteit, beschikbaar voor mens en natuur; | ■ Nader kwantificeren hoeveel extra water beschikbaar komt door de inrichting van inzijggebieden en waar dit water gewonnen kan worden.<br>■ Uitwerken wateropgave Hunzedal<br>■ Het ontwikkelen van pilot waterbeheer in stedelijk gebied gericht op versterking van de economische ontwikkeling.<br>■ De mogelijkheden onderzoeken van het instellen van kenniscentrum grondwater en uitwerken sturingsprincipe/provinciale rol |

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 5.5 Versterken proces samenwerking alle partijen binnen waterketen | De waterketenpartners realiseren ieder jaar twee procent efficiencywinst. | ■ Stimuleren dat vijf gemeenten in 2011 starten met het daadwerkelijk meten en monitoren van ieder tien overstorten. Drenthe verzorgt het projectmanagement.<br>■ Samen met de waterschappen bevorderen van brongescheiden sanitatie.<br>■ Bevorderen van kennisuitwisseling tussen de Drentse gemeenten via het VDG deskundigenoverleg riolerings-beheer.<br>■ Het bestuursakkoord waterketensamenwerking eindigt in 2011. In overleg met de andere betrokkenen nagaan welke rol de provincie daarna kan/wil spelen. |

## Bodem

### 5.6 Uitwerking omgevingsbeleid (opstellen integraal beleidsplan ondergrond)

Het beleidskader voor het gebruik van de ondergrond is in het ontwerp van de Structuurvisie Ondergrond aangegeven. Provinciale staten stellen de structuurvisie naar verwachting in december 2010 vast. De visie bevat de beleidskeuzes voor de periode 2010-2020 en is de uitwerking van de Omgevingsvisie. De nadruk ligt op nieuwe toepassingsmogelijkheden in de diepe ondergrond, zoals geothermie, opslag van $CO_2$ en gasbuffering. De visie bevat een driedimensionaal ruimtelijk plan voor de ondergrondse activiteiten. Dit biedt duidelijkheid voor de bovengrondse ruimtelijke ontwikkeling.

De ondergrond heeft een belangrijke functie bij het behalen van de programmadoelen voor klimaat en energie. Ook in 2011 gaan we daarom vol vaart verder met het stimuleren van projecten voor bodemenergie. Een belangrijke ontwikkeling is dat het rijk in het noorden een demonstratieproject voor opslag van $CO_2$ wil realiseren, waarbij ook Drentse aardgasvelden in beeld zijn. Het Rijk is het bevoegde gezag voor de opslag van $CO_2$. Ook belangrijk is dat de Europese Unie op dit moment beleid ontwikkelt voor de opslag van kernafval door middel van 'geologische eindberging'. Dat kan betekenen dat het rijk zal nagaan welke mogelijkhden er zijn voor opslag van kernafval in de Drentse zoutkoepels. Overigens geldt al sinds jaar en dag dat opslag van kernafval in de Drentse ondergrond niet is toegestaan. Dit hebben we weer bevestigd in de structuurvisie. Daarnaast werken wij verder aan de nadere onderbouwing van ons standpunt dat opslag van kernafval in onze zoutkoepels zeer ongewenst.

Het beleid voor de aardkundige waarden is vastgesteld. We gaan het nu integreren in de bodemvisie. Belangrijke elementen in ons beleid zijn draagvlak creëren, behoud en bescherming van aardkundige waarden.
Voor de actualisatie van de kennis over aardkundige waarden en selectie van aardkundig waardevolle gebieden hebben we in 2010 de geomorfologische kaart van Drenthe geactualiseerd. In 2011 starten we een voorlichtingstraject voor gebruikers van deze kaart. Daarnaast werken we aan kennisoverdracht van aardkundige waarden bij gemeenten, waterschappen en terreinbeherende organisaties. Dat doen we door het aanbieden van workshops en andere bijeenkomsten. Ook in 2011 zullen we weer een aardkundig monument onthullen. De financiering en organisatie van het 'Geopark de Hondsrug' is rond. Het managementplan is klaar. De betrokkenen voeren op dit moment het communicatieproces met de streek uit. Verder is de procedure van UNESCO-erkenning gestart.

## 5.7 Actualisering bodemkaart

De beschikbare informatie over de bodemopbouw van Drenthe varieert in ouderdom. De oudste gegevens van de Bodemkaart van Nederland dateren van voor 1972 en de meest recente gegevens zijn van 1988. In 2008 en 2009 is de bodemkaart geactualiseerd voor de veengronden. Deze actualisatie is gedeeltelijk gefinancierd door derden.
Dankzij de actualisering hebben we meer inzicht verkregen in de resterende veendikte, de hoeveelheid door veenoxidatie verdwenen $CO_2$ en de hoeveelheden die mogelijk nog zullen verdwijnen. We zullen de actualisering per beleidsonderwerp invullen. Fosfaatverzadiging van de bodem is het eerstvolgende thema. .
Daarnaast worden de komende jaren de landelijke bodemkaarten geactualiseerd.

Doorwerking nieuwe bodemkaart (EHS):
Op basis van de geactualiseerde bodemkaart voor de veenoxidatie en fosfaatverzadiging kunnen wij nu meer gericht bepalen welke kansen er liggen voor functies landbouw (verplaatsing, uitbreiding en verbreding) en natuur (ontwikkeling EHS en typen natuurdoelen). Vanaf 2010 moet rekening worden gehouden met eventueel aanvullend budget voor extra beheersmaatregelen. Gelet op het feit dat het hier gaat om een bovenprovinciaal belang, zal hierom ook met het rijk overleg gestart worden.

## 5.8 Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige omgeving

Herontwikkeling in binnenstedelijke gebieden wordt regelmatig geblokkeerd door de aanwezigheid van bodemvervuiling. In het kader van het convenant Bodem worden afspraken gemaakt om stagnatie in de toekomst te voorkomen.
Door het vroegtijdig inventariseren van mogelijke verontreinigingen (spoedlocaties) binnen herontwikkelings-gebieden en het maken van afspraken met gemeenten in het kader van ISV3 wordt inzicht in de problematiek verkregen en kan stagnatie worden voorkomen. Daarnaast is het faciliteren van de aanpak (financieel en personeel) door de provincie noodzakelijk om de gewenste voortgang te kunnen boeken.

## 5.10 Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater

In aanvulling op het nationale beleid gaan wij door met het stimuleringsproject ‘Duurzaam boer blijven in Drenthe’.
Ook ondersteunen we gebiedsgerichte pilots om diffuse belasting van zowel grond- als oppervlaktewater terug te dringen

## 5.11 Gebiedsgerichte grondwaterbescherming

In 2010 hebben wij gebiedsdosssiers opgesteld voor de grondwaterwinningen voor de drinkwatervoorziening In de gebiedsdossiers is de risicogerichte benadering het uitgangspunt. De kwetsbaarheid van het gebied en de aard en omvang van de activiteiten en functies zijn bepalend bij het invullen van het beschermingsniveau. Dit leidt tot maatwerk per gebied. Daarbij zetten wij in op het nemen van maatschappelijke verantwoordelijkheid en de financiële deelname van alle in Drenthe actieve waterbedrijven aan de risicoreducerende maatregelen in grondwaterbeschermingsgebieden. Wij werken de gebiedsdossiers in 2011 uit in uitvoeringsprogramma’s. Deze koppelen de maatregelen aan verantwoordelijkheden en financiering.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 5.6. Uitwerking omgevingsbeleid | Stimuleren verantwoord gebruik ondergrond | ■ Projecten bodemenergie (geothermie, WKO)<br>■ Beleidsbeïnvloeding en (mede)uitvoeren van wettelijke taken op het gebied van opslag CO2. |
| 5.7. Actualiseren bodemkaart | Bodemkaart thema fosfaatverzadiging | Actualisering bodemkaart |
| 5.8. Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving | uitwerking bodemconvenant | ■ Inventarisatie en aanpak spoedlocaties<br>■ Gebiedsgerichte aanpak grondwaterverontreiniging op basis gebiedsdossiers |
| 5.10 Terugdringen milieudruk bestrijdings-middelen in grondwater | KRW doelen terugdringen milieudruk | ■ Certificering gemeente voor het duurzaam omgaan met het gebruik van bestrijdingsmiddelen<br>■ Gebiedsgerichte pilots diffuse belasting<br>■ Project Duurzaam boer blijven in Drenthe<br>■ Verbeteren waterkwaliteit Drentsche Aa door faciliteren projecten |
| 5.11 Gebiedsgerichte grondwaterbescherming | KRW doelen m.b.t. de bescherming van drinkwaterwinning | ■ Opstellen uitvoeringsprogramma's bij de gebiedsdossiers en stimuleren van de uitvoering van maatregelen |

## Milieubeleid

### 5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving

Bij het nemen van besluiten streeft de provincie naar een (optimale) duurzame ontwikkeling van Drenthe. Uitgangspunt is een goed evenwicht tussen ecologische, economische en sociale aspecten. Door milieu-effect- en duurzaamheidsrapportages uit te voeren brengen wij bij de grote(re) vooral ruimtelijke ontwikkelingen de ecologische, economische of sociaal-culturele effecten in kaart. De uitkomsten daarvan betrekken wij bij onze besluitvorming.

### 5.13 Uitwerking klimaat- en energiebeleid

Het klimaat- en energievraagstuk heeft een uitermate strategisch, multidisciplinair en complex karakter. Wij werken met een stevige programmastructuur om de doelen van het programma Klimaat en Energie te realiseren. We voeren het programma uit via vijf deelprogramma's. In de jaarlijkse actieplannen komen deze deelprogramma's terug. Cruciaal voor succes is een goede samenwerking met gemeenten, corporaties, bedrijfsleven en kennisinstellingen. Strategische allianties, mede als onderdeel van Energy Valley en een gebiedsgerichte aanpak hebben de voorkeur.

*Creëren van partnerschap*

In de eerste helft van het programma staat centraal de 'integrale kaderstelling en visie-ontwikkeling' van het programma Klimaat en Energie. Nu de kaders en instrumenten vaststaan richten we ons in 2011 vooral op enerzijds 'programmeren en contracteren' en anderzijds op het 'regisseren van de uitvoering'. Daartoe hebben we meerjarige afspraken gemaakt met de twaalf Drentse gemeenten. Voor het welslagen van het programma is samenwerking en sterk partnerschap met de gemeenten absoluut noodzakelijk. Zij hebben het Energieakkoord Noord-Nederland ook ondertekend. Daarmee hebben de provincie en de gemeenten zichzelf een harde gemeenschappelijke taakstelling van $CO_2$-emissiereductie en duurzame energie-productie opgelegd. In de vorm van 'Klimaatcontracten' zijn de concrete afspraken maken met

de gemeenten vastgelegd. Via dit partnerschap met gemeenten en partijen als 'Energy Valley', zal de effectiviteit van de te nemen maatregelen toenemen.
Ook streven wij ernaar de slagkracht van het programma te vergroten door meer richting aan te brengen in concrete projecten en door partijen te binden rond deze projecten. Zo vullen wij onze rol in als regisseur van de uitvoering en intermediair tussen de verschillende partijen. Een concreet voorbeeld hiervan is de opgave rond Groen Gas. Enerzijds werken wij met 'Energy Valley' en private partijen aan het ontwikkelen van Groen Gas Hubs. Anderzijds, nemen we samen met gemeenten het initiatief om het aantal vulpunten van groen gas te vergroten.

De doelstellingen in het programma Klimaat en Energie kennen een planhorizon die loopt tot 2020. Dat is ook logisch, omdat deze samenhangen met de Europese-, nationale- en noordelijke doelstellingen. Het proces om deze doelen te realiseren is gaande. Om de gewenste ontwikkeling tot 2020 daadwerkelijk te kunnen verwezenlijken is het belangrijk dat wij als overheid geloofwaardig en betrouwbaar zijn. Teneinde continuïteit van beleid te kunnen garanderen is het langjarig zekerstellen van de bijbehorende financiële middelen kortom van essentieel belang.

*Drentse Energie Organisatie (DEO)*
Provinciale staten hebben met het aannemen van het amendement 2010-24: herbestemming Enexis-gelden besloten van het jaarlijkse dividend van netwerkbeheerder Enexis en de jaarlijkse rente op de bruglening van Enexis een bedrag van € 1,5 miljoen per jaar in te zetten voor de cofinanciering van duurzame energieprojecten in Drenthe. Dit bedrag zal worden besteed binnen het programma Klimaat en Energie of door de eind 2010 op te richten Drentse Energie Organisatie. Er wordt uitvoering gegeven aan dit besluit door in 2011 DEO op te richten. Hiertoe hebben wij in 2010 een variantenonderzoek uitgevoerd en een businessplan opgesteld.

## 5.14 Uitvoeringsprogramma Luchtkwaliteit en geluidhinder

Het Provinciaal Actieplan Luchtkwaliteit Drenthe 2009-2012 hebben we opgesteld in nauwe samenwerking met veel externe partijen Het programma loopt tot en met 2012. Eind 2010 hebben we het programma geëvalueerd. Dit hebben we mede gedaan op basis van een onderzoek naar de kwaliteit van de lucht in Drenthe en de invulling van de geformuleerde acties. Wij bepalen onze prioriteiten voor 2011 en 2012 aan de hand van deze evaluatie.

Voor een deel van het provinciale wegennet hebben we in het kader van het reguliere onderhoud geluidswerend asfalt toegepast. In 2011 analyseren we mede aan de hand van een geactualiseerde verkeersprognose, ook voor de andere provinciale wegen welke maatregelen mogelijk zijn in het kader van het reguliere onderhoud. Zo kunnen we eventueel een deel van de taakstelling voor 2012 realiseren.

## 5.15 Uitvoeringsprogramma externe veiligheid

Ook in 2011 wordt de rijksbijdrage via het provinciefonds uitgekeerd. Wij maken prestatieafspraken met de gemeenten over de professionalisering en de versterking van de externe veiligheidstaken en het oppakken van nieuwe taken zoals is vastgelegd in de relevante externe veiligheidsbesluiten. Conform het akkoord stellen de provincies capaciteit en/of middelen beschikbaar aan gemeenten. Drenthe overlegt met de gemeenten en de veiligheidsregio Drenthe hoe de samenwerking in 2011 wordt ingevuld. Belangrijk element hierbij is de ontwikkeling naar een uitvoeringsorganisatie (zie programma 1).

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 5.12. Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving. | In alle Sterkere inbreng vanuit duurzaamheid in pprovinciale besluiten en programma'svorming.U (RSP en Regiovisie Groningen--Assen) wordt nadrukkelijk rekening gehouden met duurzame ontwikkeling.<br>Meer koplopers en bredere toepassing van hun gedachtegoed.sterker georiënteerd op duurzaamheid | ■ Inzet instrumenten milieu effect rapportage (mer) en duurzaamheids effect rapportage (der).<br>■ Organiseren kennisoverdracht, workshops en pilots over duurzame ontwikkeling voor Inbreng duurzame ontwikkeling in RSP, en in Regiovisie Groningen-Assen. In beeld (laten) brengen koplopers, verbindingen leggen en opschalen. |
| 5.13. Uitwerking klimaat en energiebeleid | Realiseren van de collegedoelstellingen en de afspraken die in noordelijk en IPO verband zijn gemaakt over klimaat en energie.<br>De resultaten worden gegroepeerd rond de volgende thema's.<br><br>1. Diep onder Drenthe<br>Duidelijk en zichtbaar beleid in uitvoering voor benutting ondergrond in duurzame energie in huishouding<br><br>2. Bouwen<br>Aantoonbare CO2-reductie in gebouwde omgeving (incl. openbare verlichting)<br><br>3. Kenniseconomie<br>Economische ontwikkeling aantoonbaar gekoppeld aan klimaat en energiebeleid.<br><br>Programma 2011-2014 | Centraal staat de uitvoering van het Programma Klimaat en Energie, aan de hand van jaarlijkse actieplannen en de afgesloten klimaatcontracten met gemeenten. De activiteiten zijn divers en betreffen beleidsontwikkeling, regelgeving, financiële stimulering, kennisoverdracht en projectontwikkeling. Voor de onderscheiden thema's ligt deF nadruk in 2011 op:<br>■ Voorbereiding en uitvoering geothermie<br>■ Procesvoering CCS<br>■ Stimuleren Seizoensgebonden WKO<br><br>Focus op:<br>■ Beperkt uitvoeren Actieplan gebouwde omgeving (AGO)<br>■ Verduurzamen Openbare verlichting<br><br>Focus op:<br>■ Energieproductie (o.a. DEO)<br>■ Uitvoering project Groen Gas<br>■ Ontwikkeling Energietransitieparken flankeren<br><br>Voorbereiden programma 2011-2014 |
| 5.14. Uitvoeringsprogramma Luchtkwaliteit en geluidhinder | Relatief goede luchtkwaliteit in Drenthe. Evaluatie Provinciaal Actieplan Luchtkwaliteit 2009-2012.<br>Een lagere geluidbelasting langs provinciale wegen waar Uitvoeren geluidmaatregelen in combinatie met werk en/of onderhoud aan provinciale wegen is uitgevoerd. | ■ Resultaten evaluatie Provinciaal Actieplan Luchtkwaliteit Drenthe 2009-2012 gebruiken om de acties voor 2011 en 2012 te prioriteren.<br>■ Uitvoeren Actieplan geluid op basis van de EU-geluidbelastingkaart, primair in combinatie met werken/onderhoud aan provinciale wegen. .<br>■ Voorbereiden tweede tranche EU-geluidsbelastingkaart (8.000 motorvoertuigen per etmaal op provinciale wegen) en opstellen van het bijbehorende actieplan (inclusief plandrempel). |
| 5.15. Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid | Uitvoering samenwerkingsovereenkomst E.Ve.v. 2011-2014.<br>Een provincie met aanvaardbare veiligheidsrisico's. | Uitvoering afspraken en acties zoals vastgelegd in provinciaal uitvoerings-programma Externe Veiligheid 2011-2014 onder regie Steunpunt Externe Veiligheid Drenthe voor gemeenten, provincie en Hulpverleningsdienst Drenthe:<br>■ adviseren bij bestemmingplannen<br>■ uitvoeren risicoanalyses<br>■ aanvragen risicoberekeningen buisleidingen<br>■ deelname aan vooroverleg nieuwe ontwikkelingen<br>■ leiden van regiobrede projecten |

## Vergunningverlening

### 5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving

*Verminderen belasting kwaliteit leefomgeving*
Het collegeprogramma kent als sleutelbegrip een goede kwaliteit van de leefomgeving. Om dit doel te realiseren is een minimale belasting door de bedrijven van de omgeving nodig. Daarom gaan we in 2011 de omgevingsvergunning van zoveel mogelijk IPPC-inrichtingen actualiseren. De huidige Europese en nationale wet- en regelgeving biedt mogelijkheden om de belasting door bedrijven verder te verminderen. Bij het actualiseren zullen wij aandacht besteden aan:

- energie-efficiency uit het oogpunt van $CO_2$-doelstellingen;
- emissies uit het oogpunt van luchtkwaliteit en nationale emissieplafonds (NEC-doelstellingen EU);
- verruimde reikwijdte Wet milieubeheer (afvalpreventie, vervoersmanagement) uit het oogpunt van duurzaamheid.

*Project TT-circuit*
Het TT-circuit is een gebied met veel potentie. Het is uit economisch en recreatief oogpunt van groot belang voor Assen en Drenthe. De uitdaging is dit terrein verder te ontwikkelen in overeenstemming met de omliggende natuurwaarden en met inachtneming van de vereisten voortvloeiend uit onze milieuwetgeving (met name op het gebied van de geluidhinder) worden gesteld.
In de in voorbereiding zijnde visie zullen wij de ontwikkeling voor de komende tien tot vijftien jaar vastleggen. Om dit beleid te verankeren zetten wij de visie vervolgens om in uitvoeringsprogramma's.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 5.16. Inpassen veranderende EU- en nationale wetgeving | Implementatie wettelijk kader voor vergunningverlening om de belasting van de kwaliteit van de leefomgeving te verminderen.<br>Terugdringing emissies CO2, SO2, Nox, fijn stof en vluchtige stoffen. | ■ Opstellen en uitvoeren uitvoeringprogramma's op basis van de Visie TT-circuit en omgeving.<br>■ Opstellen besluiten luchtvaart, opstellen besluiten, beleidsregels en adviezen in kader Wabo. |

## Handhaving

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 5.17. Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen | ■ Actuele naleving regelgeving en vergunningen in kader Wabo /Activiteitenbesluit<br>■ Toetsen kwaliteit handhaving gemeenten, waterschappen en provincie aan wettelijke kwaliteitscriteria<br>■ Bijdrage aan en voorbereiding op vorming gezamenlijke uitvoeringsdienst | ■ Uitvoeren van toezicht en bevorderen van de naleving van provinciale regels en vergunningen.<br>■ Inventarisatie van relevante ketens, daarin actief zijnde actoren, van toepassing zijnde wet- en regelgeving en verdeling bevoegdheden (ketentoezicht).<br>■ Doorwerking landelijk project Vernieuwing toezicht<br>■ Handhavingacties<br>■ Bewustwordingscampagne nakomen milieuregels richting burgers en bedrijven<br>■ Versterken provinciale interbestuurlijke toezichtstaak handhaving |

## Natuur en landschap

**5.18.A Uitwerken aanbevelingen symposium Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe**

Medio 2010 is het boek 'Natuur in Drenthe, zicht op biodiversiteit' gereed gekomen. Hiermee is prioriteit 5.18.A afgerond. Het boek bevat veel informatie en kennis over de flora en fauna in Drenthe en geeft zicht op de resultaten van natuurbeleid. Algemene conclusie is dat biodiversiteit in Drenthe in natuur- en bosgebieden redelijk stabiel is, maar daarbuiten nog steeds wordt bedreigd. De resultaten van het onderzoek zullen wij betrekken bij de regievoering en kwaliteitsborging in het kader van de Provincie Nieuwe Stijl

**5.18 B Kennisuitwisseling BoerenNatuur:**

Zie onderdeel 'Wat doen we nog meer'.

**5.18.C Voorfinanciering Beheerplannen Natura 2000-gebieden**

De concept beheerplannen voor de acht Natura 2000-gebieden waarvoor de provincie Drenthe trekker is, zijn gereed. In 2010 is gewerkt aan het opstellen van de ontwerp beheerplannen. Nadat de minister de ontwerp aanwijzingsbesluiten voor de gebieden definitief heeft gemaakt, worden de beheerplannen als ontwerp in procedure gebracht. Voorwaarde is wel dat de minister van LNV de programmatische aanpak stikstof (PAS) tijdig vaststelt. Volgens de (krappe) planning van LNV zal dit begin 2011 zijn. Onze verwachting is echter dat dit later in 2011 zal zijn. Onder meer de financiering van de stikstofmaatregelen is nog onduidelijk. Hierover moeten nog afspraken met het rijk worden gemaakt.
De planning van de ontwerp aanwijzingsbesluiten is nog niet definitief vastgesteld door de minister van LNV. Vooralsnog gaan wij er van uit dat, na het gereedkomen van het PAS, begin 2011 de plannen Drouwenerzand, Mantingerzand, Mantingerbos en Norgerholt in procedure zullen komen. De overige plannen komen dan het 2e kwartaal van 2011 in procedure.

**5.22 Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen**

In het bezuinigingsvoorstel 2010-2013 is de verschuiving van deze prioriteit naar programma 3 meegenomen. Het regiopark maakt daarmee integraal onderdeel uit van de Regiovisie Groningen-Assen.

De regio Groningen-Assen maakt onderdeel uit van het nationaal stedelijk netwerk. Doel van de regio is het tot stand brengen van een diversiteit aan aantrekkelijke woon- en werkmilieus, een brede voorzieningenstructuur, een bereikbare regio via de weg en het openbaar vervoer en een aantrekkelijk landschap dat ook voorziet in de behoefte aan recreatieve uitloop. Deze gebiedsopgave maakt eveneens onderdeel uit van de Omgevingsvisie Drenthe.
De bijdragen aan het Regiofonds en het Regiopark lopen in tijd niet gelijk op. Omdat ook in de toekomst middelen uit nationale en Europese programma's nodig zijn om de Drentse ambities te realiseren is het noodzakelijk te kunnen blijven beschikken over voldoende cofinancieringsmiddelen, bijvoorbeeld om vanaf 2013 aan het Regiopark te kunnen blijven bijdragen. Hiervoor wordt de Dynamische Cofinancieringsreserve ingezet..

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 5.18.A Uitwerken aanbevelingen symposium Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe (2007). | Nauwere samenwerking op gebied van natuur. Behoud en vergroting biodiversiteit en meer zicht op effectiviteit van specifiek natuurbeleid in Drenthe. Drenthe profileren door unieke natuurkwaliteit te realiseren in gebieden waar natuurlijke processen leidend zijn. | Medio 2010 is het boek'Natuur in Drenthe, zicht op biodiversiteit' gereed gekomen. Hiermee is deze prioriteit afgerond. In 2011 worden de resultaten van het onderzoek betrokken bij de regievoering en kwaliteitsborging in het kader van de Provincie Nieuwe Stijl. |

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 5.18.C Voorfinanciering beheerplannen Natura 2000. | Doorlopen van een goede procedure voor de inspraak op de 8 ontwerp beheerplannen voor de Natura 2000-gebieden waarvoor de provincie verantwoordelijk is | Publiceren van de 4 resterende ontwerp beheerplannen voor de Natura 2000-gebieden waarvoor de provincie verantwoordelijk is. De andere 4 ontwerp beheerplannen zijn al in 2010 in procedure gebracht.<br>Opstellen van een nota van antwoord op de ingediende zienswijzen. |

## Plattelandsontwikkeling (pMJP)

### 5.2 Bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit

Uit de inventarisatie van de interne taskforce verdroging is gebleken dat de voorbereiding in alle acht gebieden loopt. In 2011 is 45% van de prestatie in uitvoering. De taskforce heeft een aantal aanbevelingen gedaan om ervoor te zorgen dat de rest van de prestaties wordt gerealiseerd. In 2011 wordt de verwerving en inrichting EHS verder afgestemd op de aanpak van de verdroging. In 2011 wordt duidelijk of een tekort aan middelen voor de verwerving van grond leidt tot het bijstellen van de ambities voor de verdrogingsbestrijding.

### 5.19 Versnelde aankoop en inrichting van EHS

Uit de Mid Term Review (MTR) pMJP blijkt dat de rijksbudgetten voor grondverwerving ontoereikend zijn (zie P-5.6). De verwachting is dat dit financieringsvraagstuk niet op korte termijn wordt opgelost. Binnen het pMJP zal sterk geprioriteerd moeten worden als het gaat om verwerving EHS, inrichting EHS en verdrogingsbestrijding. Met de Regio Noord van het ministerie van LNV is afgesproken dat rijksmiddelen van andere prestaties beschikbaar zijn voor grondverwerving. In de MTR-rapportage die we in juli j.l. aangeboden hebben aan de minister van LNV, hebben we melding gemaakt van deze afspraak. Het valt niet uit te sluiten, dat de minister van LNV op de gemaakte afspraken terug wil komen. De ambitie om te komen tot een versnelde realisatie van de EHS van de opgave tot 2018 wordt niet gehaald

### 5.20 Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid

Bosuitbreiding draagt bij aan een duurzame ontwikkeling en sterkere kernwaarden van Drenthe. Het leidt tot versterking van de EHS, het landschap, recreatieve structuren, een aantrekkelijke woon- en werkomgeving en verbetering van het klimaat door vastlegging van $CO_2$. In het Omgevingsbeleid is als ambitie geformuleerd dat in de periode 2004-2014 in milieubeschermingsgebieden en grenzend aan bestaande bos-, natuur- en recreatiegebieden en woonkernen 1.500 ha bosuitbreiding wordt gerealiseerd.

### 5.24 Uitvoering Gebiedsprogramma Agenda voor de Veenkoloniën

Het huidige Gebiedsprogramma loopt van 2008 tot 2012. Publieke samenwerking is uitgangspunt van dit programma met als doel een structurele verbetering van het toekomstperspectief van het gebied. Belangrijke ontwikkelopgaven zijn: het creëren van aantrekkelijke woonmilieus (bijvoorbeeld in samenhang met vaarverbindingen), agribusiness (diversificatie, kennis, biomassa), informatie- en communicatietechnologie (ICT/LOFAR), toerisme (onder andere ontwikkeling spin-off van vaarverbindingen), het wegwerken van de achterstand in onderwijs en werkgelegenheid, innovatie en infrastructuur. Voor de bemensing van het projectbureau en bijbehorende proceskosten stellen de partners jaarlijks een bedrag beschikbaar.

**5.25 Versnellingsagenda: realisatie project Tusschenwater (EHS)**

Tusschenwater is van oorsprong het deltagebied van de Hunze voor het Zuidlaardermeer. De Hunze is gekanaliseerd, het gebied is sterk ontwaterd en het Waterbedrijf Groningen haalt er ongeveer 10 miljoen kubieke meter water uit de grond. Uit onderzoek blijkt dat het 500 hectare grote gebied goed kan worden ingericht om de functies natuurontwikkeling, waterberging en drinkwaterwinning samen te laten gaan. Voor realisatie is een MER-procedure noodzakelijk. Daarna kan worden gestart met de uitvoering van de eerste fase, zijnde 180 hectare, waarvan de kosten op 11,4 miljoen euro geschat worden.

**5.26 Ontsnippering**

Om de EHS te realiseren moet een aantal knelpunten bij kruising van infrastructuur worden opgelost. De ambitie is dat in 2018 de EHS is gerealiseerd en dan dus ook de belangrijkste knelpunten zijn opgelost. De prioriteit ontsnippering bestaat uit drie onderdelen:
(1) Gebiedsgerichte Aanpak Ecoduct A28
Het ecoduct Dwingelderveld vormt straks een essentiële schakel tussen de Sallandse Heuvelrug, het Dwingelderveld en natuurterreinen op het Drents Plateau.
(2) en (3) Knelpunten EHS bij provinciale en gemeentelijk wegen
EHS-knelpunten bij provinciale en gemeentelijke infrastructuur worden opgelost door dit mee te nemen bij regulier wegonderhoud. Dit vraagt om voorlichting richting gemeenten en aanvullende financiering voor de extra te treffen voorzieningen.

**5.27 Realisatie Integraal Plan Natuurgebied Havelte-Oost**

Het plan Holtingerveld omvat in de eerste fase twee projecten: een dagrecreatieproject op de Havelterberg en de nieuwbouw van een educatieruimte/schaapskooi. Beide projecten passen binnen de visie die in 2008 voor het gebied is opgesteld door gemeente en provincie in samenwerking met belanghebbenden en omwonenden. De totale kosten van de twee projecten (€3,1 miljoen) worden gedeeld tussen gemeente Westerveld en de provincie (via het pMJP).

**5.28 Uitvoeringsprogramma Runde**

Met de in het 'Uitvoeringsprogramma Runde' opgenomen maatregelen wordt gekomen tot een samenhangend stelsel van voorzieningen rondom de Runde. Er zijn verschillende doelen in het plan opgenomen, namelijk natuur, landschap, cultuurhistorie, recreatie, water, en sociaal economische vitalisering. De provincies Drenthe en Groningen zijn gezamenlijk opdrachtgever van het project; de uitvoering wordt in Drenthe gecoördineerd door de gemeente Emmen.

**5.29 Buffering Bargerveen**

Het Bargerveen is een hooggelegen restant van het voormalige Bourtangerveen. Het gebied wordt beschermd en er wordt hoogveen ontwikkeld. Het is een Natura 2000-gebied met een 'sense of urgency' en het staat op de TOP-lijst verdroogde gebieden. Het proces van GGOR is gebruikt om samen met de partners te zoeken naar de oplossingen voor de beleidsdoelen vanuit Natura 2000, KRW, POP-II Drenthe, Waterbeheerplan Velt en Vecht en het inrichtingsplan Schoonebeek (herverkaveling). De uitvoering van de ontwikkelde plannen kost circa € 21 miljoen en is naar verwachting gereed in 2013.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 5.2. Bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | De verdroging aanpakken binnen acht TOP-gebieden. De hiervoor in het pMJP geformuleerde doelstellingen uiterlijk in 2013 realiseren. | ■ Uitvoeren maatregelen in de TOP-gebieden Peizerdiep, Fochteloërveen, Dwingelderveld en delen van de Drentsche Aa .<br>■ Projectvoorbereiding in de TOP-gebieden Reest, Bargerveen, delen van de Drentsche Aa en Drents Friese Wold<br>■ Bewaken voortgang synergieprojecten<br>■ Monitoring aanpak verdroging in de acht TOP-gebieden |
| 5.9 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | Verlaging van de ammoniakuitstoot in Drenthe. | Voortgezette uitvoering van het meerjarenproject 'Duurzaam boer blijven in Drenthe'. Ruim honderd rundveehouderijen passen hun bedrijfsvoering aan en richten deze in naar de kringloopgedachte. Het project voorziet verder in excursies, open dagen, lezingen etc. |
| 5.19. Versnelde aankoop en inrichting van EHS | Realiseren EHS Drenthe in 2015 en realiseren instandhoudingsdoelstellingen Natura 2000. | Geen versnelde aankoop |
| 5.20. Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | Realisatie van 1.500 hectare bosuitbreiding in 2014. | Aanleg 75 hectare bos |
| 5.24 Gebiedsprogramma Agenda voor de Veenkoloniën. | Structurele verbetering ruimtelijke en sociaal-economische structuur door verbindings- en innovatieprojecten. Centraal staan de thema's agribusiness, landschap, infrastructuur, toerisme, wonen, sociaal-economische vernieuwing en verbinden regio's verbinden. | Uitvoeren Gebiedsprogramma 2008-2012.<br>Faciliteren projectbureau en stuurgroep. |
| 5.25 Realisatie Tusschenwater | Duurzaam samengaan functies natuurontwikkeling, waterberging en drinkwaterwinning, bieden van kansen voor recreatie en verbeteren waterkwaliteit Zuidlaardermeer. | Realiseren eerste fase project (180 hectare). |
| 5.26 Ontsnippering | (1) Samenhangende inrichting EHS en knelpunten bij A28, spoor en overige wegen en maximale benutting beschikbare rijksgelden uit het Meerjarenprogramma Ontsnippering (MJPO).<br>(2) Jaarlijks oplossen van 5 -10 knelpunten EHS bij provinciale wegen, met zicht op grotendeels opgeloste knelpunten EHS in 2018.<br>(3) Oplossen knelpunten EHS bij gemeentelijke wegen, met zicht op grotendeels opgeloste knelpunten EHS in 2018. | (1) Samen met alle betrokkenen opstellen van een realisatieplan voor de gebiedsgerichte ontwikkeling rond het knelpunt EHS A28.<br>(2) Oplossen van 5 à10 EHS knelpunten bij provinciale wegen, in samenhang met wegwerkzaamheden (PUP)<br>(3) Gemeenten voorlichten over bestaande knelpunten en mogelijke oplossingen (in het kader van bestaande overleggen rond PUP 2010 en de convenanten/ samenwerkingsovereenkomsten verkeer en vervoer) en financiële bijdrage leveren voor extra kosten van ontsnipperingsmaatregelen. |
| 5.27 Holteringerveld (voorheen Havelte-Oost) | Realisatie van de eerste fase van het Integraal Plan Natuurgebied Havelte-Oost. | Realiseren van een dagrecreatievoorziening op de Havelterberg en een educatiecentrum/ schaapskooi. |
| 5.28 Runde | Realisatie van de eerste fase van het Uitvoeringsprogramma Runde | Realiseren van de kruising Runde met Emmer-Compascuum en de ecologische verbindingszone. |
| 5.29 Bargerveen | Realisatie van de eerste fase van de buffering Bargerveen. | Realiseren van grondaankopen en -ruil en boerderijverplaatsingen.<br>Planvorming voor de tweede fase. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 5. Leefomgeving | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| P5.01 Opgaven voor wateroverlast en watertekort, realisatie waterwinbergingsgebieden en combineren ‘ | 48.322 | 750.000 | 1.000.000 | 0 | 0 | 0 |
| P5.02 Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | 300.000 | 465.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.07 Actualisering bodemkaart | 132.470 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.09 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | 0 | 69.000 | 69.000 | 0 | 0 | 0 |
| P5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving | 182.361 | 355.000 | 355.000 | 0 | 0 | 0 |
| P5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | 6.900.014 | 5.950.731 | 6.822.160 | 6.797.443 | 6.802.905 | 6.802.905 |
| P5.14 Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit | 34.082 | 75.000 | 75.000 | 0 | 0 | 0 |
| P5.15 Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid | 157.501 | 150.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving | 152.569 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.17 Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen | 151.596 | 170.000 | 104.500 | 27.312 | 27.930 | 27.930 |
| P5.18 Uitwerken aanbevelingen symposium ‘Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe’ | 182.046 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.19 Versnelde aankoop en inrichting van Ecologi-sche Hoofdstructuur | 2.112.500 | 112.500 | 112.500 | 0 | 0 | 0 |
| P5.20 Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | 350.000 | 350.000 | 350.000 | 0 | 0 | 0 |
| P5.22 Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen | 600.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.23 Vitaal Platteland | 631.251 | 250.000 | 250.000 | 0 | 0 | 0 |
| P5.24 Herijking ontwikkelingsperspectief Veenkoloniën | 200.990 | 200.000 | 200.000 | 0 | 0 | 0 |
| P5.25 Realisatie Tussenwater | 0 | 1.000.000 | 1.000.000 | 0 | 0 | 0 |
| P5.26 Ontsnippering | 0 | 270.000 | 210.000 | 210.000 | 210.000 | 210.000 |
| P5.27 Havelte Oost | 0 | 700.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.28 Runde | 0 | 275.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.29 Bargerveen | 0 | 1.150.000 | 500.000 | 225.000 | 0 | 0 |
| Totaal programma 5. Leefomgeving | 12.135.702 | 12.292.231 | 11.048.160 | 7.259.755 | 7.040.835 | 7.040.835 |

## Moties

**Motie 2010-15: verlenging ontgrondingsvergunningen**
Motie betreft het verlengen van de werkingsduur van bestaande ontgrondingsvergunningen vanwege de recessie en de daaruit voortvloeiende stagnatie van de afzet van zandwinbedrijven. Op 1-1-2011 loopt de vergunning van 1 zandwinbedrijf (dieptewinning) af. Verder zijn er 3 vergunningen voor oppervlakkige winningen die aflopen op 1-4-2011. Dit betreft landbouw-kundige verbeteringen en 1 vervening. De verwachting is dat deze 3 laatste zijn afgerond voor 1-4-2011. Verlenging is dan niet aan de orde. Voor wat betreft de (beoogde) verlenging van de dieptewinning geldt dat deze door de vergunninghouder moet worden aangevraagd. Vervolgens wordt dan, na vooroverleg, de wettelijke procedure doorlopen.

**Motie 2010-18: Motie Landschap**
In de uitvoeringsagenda van de realiseringsstrategie wordt nadrukkelijk aandacht besteed aan de kwaliteit en diversiteit van het Drentse landschap. Daarbij zal het landschap, als onderdeel van

het totaal aan kernkwaliteiten, worden geoperationaliseerd op dezelfde wijze als bij het cultuur historisch kompas (CHW).

**Amendement 2010-14: Herbestemming Enexis-gelden**
Provinciale staten hebben met het aannemen van het amendement 2010-24: herbestemming Enexis-gelden besloten van het jaarlijkse dividend van netwerkbeheerder Enexis en de jaarlijkse rente op de bruglening van Enexis een bedrag van € 1,5 miljoen per jaar in te zetten voor de cofinanciering van duurzame energieprojecten in Drenthe. Dit bedrag zal worden besteed binnen het programma Klimaat en Energie of door de eind 2010 op te richten Drentse Energie Organisatie. Er wordt uitvoering gegeven aan dit besluit door in 2011 DEO op te richten. Hiertoe hebben wij in 2010 een variantenonderzoek uitgevoerd en een businessplan opgesteld.

**Motie 2010-28: Sociaal economische vitalisering van het platteland. Versterking landelijk gebied**
Voor specifieke aanvragen in het kader van de sociaal economische vitalisering en de versterking van de structuur van het landelijk gebied wordt vanuit de reserve Dynamische Cofinanciering € 25 miljoen ter beschikking gesteld.

## Wat doen we nog meer?

| Deelproduct | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Natuur en landschap | | |
| Landschap | Een geoperationaliseerde nota landschap | Bij de behandeling in provinciale staten van de nieuwe omgevingsvisie is een motie aangenomen waarin wordt verzocht om samen met de gemeenten een nieuwe nota landschap op te stellen. Hieraan wordt in 2011 daaraan inhoud gegeven. |
| Ontgrondingen | Een goede grondstoffenvoorziening in Drenthe en op een verantwoorde wijze voldoen aan de behoefte aan oppervlaktedelfstoffen | Alle voorkomende werkzaamheden waarvoor provincie Drenthe bevoegd gezag is in kader van uitvoering Ontgrondingenwet, o.a. in- en extern advies, vergunningverlening, bezwaar en beroep. |
| Informatiesysteem landelijk gebied | Een operationeel actueel databestand met alle natuurgegevens in Drenthe.<br>Inzicht in de biodiversiteit en ontwikkelingen daarin ten behoeve van beleidsvoorbereiding, gebiedsgerichte uitwerking en uitvoering Programma Beheer/SNL | Monitoren ontwikkelingen bestaande en nieuw natuur (o.a. verplicht voor Programma Beheer)<br>Periodiek actualiseren gegevens in het natuurinformatiesysteem door opzetten van een karteringsprogramma en uitwisseling van gegevens met andere overheden en terreinbeherende instanties, instellingen en werkgroepen.<br>Beter toegankelijk maken van het natuurinformatiesysteem. |
| Groene wetgeving | Bescherming van bossen, natuurgebieden, planten en dieren door het adequaat uitvoeren van wettelijke taken (Flora- en Faunawet, Natuurbeschermingswet 1998 en Boswet). | Alle voorkomende werkzaamheden waarvoor provincie Drenthe bevoegd gezag is in kader van uitvoering Flora- en Faunawet, Natuurbeschermingswet 1998 en de Boswet, o.a. in- en extern advies, vergunningverlening, bezwaar en beroep. |

| Deelproduct | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Groene instellingen | Invulling geven aan onze natuur- en landschapsdoelstellingen door de inzet van preferente instellingen en vrijwilligersorganisaties op het gebied van natuurbeheer en natuur- en milieueducatie | Alle voorkomende werkzaamheden in het kader van het subsidiëren van de preferente instellingen (Landschapsbeheer Drenthe, IVN, Het Drents Landschap, BoerenNatuur) en ondersteunen van vrijwilligersorganisaties met een waarderingssubsidie.<br>Prioriteit 5.18 B BoerenNatuur is hierin opgenomen |
| Europese subsidies | Uitvoering van Europees en provinciaal beleid – waaronder natuur en landschapsbeleid – door een gecoördineerde inzet voor het verkrijgen van Europese subsidies | Inzet voor het verkrijgen en benutten van Europese subsidies op het gebied van klimaat en duurzame ontwikkeling, zoals (*) INTERREG IV-B project North Sea - Sustainable energy planning Vries-Tynaarloo;<br>(*) INTERREG IV A: projecten zeehavenontwikkeling Meppel, logistiek ondernemerschap Drenthe- Groningen, duurzame vliegvelden (Groningen airport Eelde).<br>Ondersteuning bieden aan onder andere gemeenten en waterschappen bij het verkrijgen van Europese subsidies voor het realiseren van provinciaal beleid. |

| Deelproduct | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Natuur, bos en landschap | Op diverse manieren werken wij aan herstel en ontwikkeling van landschap en het tegengaan van verrommeling. Jaarlijks actualiseren wij het natuurbeheerplan, op basis waarvan natuur- en landschapsbeheer subsidieren.<br>Naast de realisatie van bos (zie prioriteit 5.20) wordt gewerkt aan de ontwikkeling van 1- 2 nieuwe landgoederen per jaar.<br>(zie verder pMJP)_ | Wij starten met de uitvoering van een aantal landschaps en natuurontwikkelingsprojecten in het Reestdal, omgeving Hoogeveen en Meppel. Deze worden gefinancierd met geld dat door Tennet beschikbaar is gesteld als compensatie voor het handhaven van de hoogspanningsleiding door het Reestdal. Er wordt daarnaast actief gestuurd op de realisatie van tenminste tien locaties waar verrommeling in het landschap wordt opgeheven. Binnen de lopende landinrichtingsprojecten en gebiedsgerichte projecten wordt actief gestuurd op de versnelde natuurinrichting, landschapbehoud, herstel en ontwikkeling. Met de gemeenten worden in het kader van het omgevingsbeleid strakkere afspraken gemaakt over de verantwoordelijkheidsverdeling voor natuur en landschap in het landelijk gebied. Naast de Jaarlijkse actualisatie van het natuurbeheerplan en de subsidiering van natuur- en landschapsbeheer zijn er in 2010 diverse werkzaamheden voor de uitvoering en implementatie van het nieuwe Subsidiestelsel voor Natuur en Landschapsbeheer, zoals aansturing van DLG en Dienst Regelingen.<br>De realisatie van bos gaat gedeeltelijk in samenhang met de ontwikkeling van twee nieuwe landgoederen,. (zie verder pMJP) |

| Deelproduct | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| pMJP | Het resultaat is beschreven in onderstaande tabel.<br>NB. De prioriteiten 'Kunstobjecten bij pMJP-projecten in het landelijk gebied' en 'Vitaal Platteland' zijn opgenomen in het pMJP. | De programmering pMJP voor 2011 is beschreven in onderstaande tabel. Het landelijk gebied vormt een van de pijlers van het Programma klimaat en energie. De desbetreffende doelen, middelen en instrumenten worden verbonden met het pMJP. Voorts wordt bezien of de gebiedsorganisatie van het pMJP, de eigen pMJP organisatie en DLG kan worden benut voor de klimaat- en energiedoelen. Met de terreinbeherende instanties worden concrete afspraken gemaakt over een actieve inrichting van nieuwe natuur op gronden die zijn doorgeleverd.<br>Belangrijkste activiteiten 2011 per gebied:<br>- Noordwest: VIEP en Leekstermeer<br>- Drentsche Aa: toegangspoort Dijkveld en gebiedsfonds<br>- Hunze: Tusschenwater, Torenveen en Bonnerklap<br>- Zuidoost: Bargerveen, Runde en Veenpoort Zuid<br>- Zuidwest: Dwingelderveld en Holtingerveld |
| Waterhuishouding | Beleidskader waterhuishouding | ■ Aanpassen regelgeving waterbeheer.<br>■ Beoordelen en goedkeuren plannen met aanzienlijke gevolgen voor de waterhuishouding.<br>■ Beoordelen voortgangsrapportages waterschappen en bestuurlijk overleg met de waterschappen<br>■ Regie op waterinbreng in de beheerplannen N2000 gebieden |
| | Klimaatbestendig waterbeheer | ■ Samen met onze partners een onderzoeksagenda opstellen gericht op strategie-ontwikkeling. Bevorderen van samenwerking leidt tot een efficiënte aanpak en eenduidige en gedragen adviezen. |
| | Beperken wateroverlast tot een maatschappelijk aanvaardbaar niveau. | ■ Uitwerking Richtlijn overstromingsrisico –> beleidsplan opstellen (onderzoek / berekenen).<br>■ Voorbereiden opstellen overstromingsrisicobeheerplannen (EU richtlijn overstromingsrisico's). |
| | Goed voorgelichte burgers over zwemwater in Drenthe<br><br>Veilig zwemwater | ■ Zwemwaterlocaties vaststellen voor 1 mei<br>■ Plaatsen voorlichtingsborden volgens de nieuwe Europese<br>■ Zwemwaterrichtlijn<br>■ Zorgen voor een actuele zwemwaterwebsite<br>■ Verlenen ontheffingen |
| | Minimale schade door muskusratten | Uitvoering geven aan de overeenkomst met het waterschap, waarin de afspraken zijn gemaakt omtrent de muskusrattenbestrijding. Het huidige contract loopt tot 1 januari 2012. Indien door wetgeving de muskusrattenbestrijding niet overgedragen zal worden aan de waterschappen, zal een nieuwe overeenkomst nodig zijn. |
| Grondwaterbeheer | Kwaliteit van het grondwater voldoet aan de normen | ■ Beoordelen plannen (zoals bestemmingsplannen)<br>■ Beoordeling (gesloten) systemen Koude Warmte Opslag |
| | Een goede verdeling van de beschikbare hoeveelheid grondwater | ■ Vergunningen verlenen krachtens de Grondwaterwet,<br>■ Bijhouden openbaar register grondwateronttrekkingen<br>■ Vastgesteld jaarprogramma besteding grondwaterfonds. |

| Deelproduct | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| | Kennis ontwikkelen en beheren van het grondwatersysteem | ■ Uitvoeren meetprogramma grondwaterkwantiteit en -kwaliteit<br>■ Onderhoud meetnetten<br>■ Beoordelen en begeleiden van hydrologisch onderzoek.<br>■ Gegevensbeheer . |
| | Behoud grondwatervoorraad | ■ Stimuleringsbijdragen toekennen aan bedrijven en<br>■ mede-overheden die maatregelen nemen gericht op het<br>■ verminderen van laagwaardig grondwatergebruik met<br>■ 300.000 m3 kubieke meter. |
| | Goed voorgelichte burgers over zwemwater in Drenthe<br><br>Veilig zwemwater | ■ Zwemwaterlocaties vaststellen voor 1 mei<br>■ Plaatsen voorlichtingsborden volgens de nieuwe Europese<br>■ Zwemwaterrichtlijn<br>■ Zorgen voor een actuele zwemwaterwebsite<br>■ Verlenen ontheffingen |
| Vergunningverlening | Eenduidig zonebeheer | ■ Coördinatie zonebewaking industrieterreinen namens alle Drentse gemeenten. |
| | Optimalisering vergunning-verleningproces (onder andere ISO 9001:2000). | ■ Actualiseren kwaliteitshandboek<br>■ uitvoeren audits<br>■ klanttevredenheidsonderzoek |
| | Realisatie milieuprestaties van bedrijven. | ■ Beoordelen van de bedrijfsenergie- en/of milieuplannen van industrie. |
| | Veilig gebruik van professioneel vuurwerk | ■ Verlenen ontbrandingstoestemmingen |
| | Een integrale visie op complexe dossiers (bijvoorbeeld MERA-terrein) | ■ Samenwerken met in- en externe partners (gemeenten, waterschappen, bedrijven etc), met als resultaat dat 1 + 1 = 3 (aanleg warmtenet, gemeenschappelijke waterzuivering, vestiging nieuwe bedrijven) |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Milieubeleid: Klimaat en energie | Overzicht en inzicht CO2-uitstoot | ■ Monitoringsprogramma CO2-uitstoot |
| Milieubeleid | Programma Leren voor Duurzame Ontwikkeling | ■ Verlenen opdrachten aan partijen |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Bodemsanering | Veilig en schoon leefklimaat | ■ Opstellen overzicht bodemverontreiniginglocaties met gezondheidsrisico's inclusief genomen en voorgenomen maatregelen.<br>■ Uitvoeren onderzoeken om in 2011 de spoedlocaties in beeld te hebben.<br>■ Uitvoeren programmatische aanpak gasfabrieksterreinen<br>■ Toetsen en beoordelen (water)bodemonderzoeken, (deel) saneringsplannen, BUS, wijzigingen op saneringsplannen, evaluatieverslagen en nazorg-plannen van derden, beschikkingen opstellen, kadastrale registratie, ontheffing verlenen, afhandeling/advisering ongewone voorvallen.<br>■ Voorbereiden en uitvoeren overheidssaneringen (Evenblij, Van Wijk en Boerma, Holwert, Cluster Fabrieksweg e.o)<br>■ Subsidieverlening bedrijvenregeling<br>■ Uitvoeren onderzoeken bij kans op verspreiding binnen waterwin- en grondwaterbeschermingsgebieden<br>■ Informeren en stimuleren van gemeenten, bedrijven en particulieren om over te gaan tot sanering<br>■ Uitvoeren van saneringen waar geen derden aansprakelijk voor te stellen zijn. |
| Aardkundige Waarden | Beleid | ■ Door middel van netwerken/relatiebeheer inzetten op bewustwording en kennisvermeerdering bij gemeenten als het gaat om het borgen van aardkundige waarden in bestemmingsplannen<br>■ Instellen projectbureau+ opstarten communicatie om European Geopark in Drenthe verder handen en voeten te geven met als uiteindelijk resultaat: 1/ een UNESCO-erkenning als wereld cultureel erfgoed en 2/ een duurzame gebiedsontwikkeling op basis van de geologie van de Hondsrug. |
| Bodemgebruik en -beheer | Veilig en schoon leefklimaat | ■ Monitoren en evalueren bodemkwaliteit; meetnet verzuring.<br>■ Volgen van landelijke en Europese onderzoeken en beleidsontwikkelingen op gebied van bodem. Op basis daarvan bepalen beleidsinzet. |
| Ondergrond | Ontwikkelen en uitvoeren projecten Diep onder Drenthe en verdere beleidsontwikkeling gebruik van de ondergrond | ■ Coördinatie van de uitvoering van het deelprogramma Diep onder Drenthe.<br>■ Geothermie: in overleg met gemeenten en marktpartijen geothermische projecten ontwikkelen.<br>■ Warmte- en koude opslag: regisseren van de versnelling van de realisatie van WKO-systemen<br>■ Zoutkoepels: strategiebepaling –> beleidsbeïnvloeding op nationaal en Europees niveau m.b.t. opslag van radioactief afval in de ondergrond. |
| Grondwaterbescherming | Schone bodem en grondwatersituatie | ■ Opstellen provinciaal beleidskader voor een gebiedsgerichte aanpak van bodemverontreiniging met grootschalige grondwaterverontreiniging.<br>■ Monitoren en evalueren grondwaterkwaliteit |

**pMJP**

De pMJP-doelen en prestatie-indicatoren 2007-2013 zijn in navolgende tabel aangegeven. Daarnaast is aangegeven wat in 2007, 2008. Daarnaast is de planning voor 2010-2013 en de jaarplanning voor 2011 opgenomen.

| Doel | 2007-2013 | 2007 t/m 2009 | 2011 |
|---|---|---|---|
| Natuur | | | |
| Realisatie natuur in EHS | | | |
| - Nieuwe EHS, verwerven | 1.638 ha | 1.018 ha | 0 |
| - Inrichting EHS | 2.948 ha | 331+pm | 500 ha |
| - Opheffen aantal knelpunten rijksinfrastructuur | 3 | 0 | 1 |
| Leefgebiedenbenadering | | | |
| Uitvoering diverse projectplannen | 7 | 5 | 2 |
| Behoud en beheer Nationale Parken | 21 | 9 | 15 |
| Milieukwaliteit EHS/Natura 2000 | | | |
| - Vermindering verdroging | 10.168 ha | 22 | 1.000 |
| - Maatregelen tegen verzuring en vermesting | 3.130 ha | 8 | 800 |
| Beheersovereenkomsten (Programma Beheer, PB) | | | |
| - pSN | 12.822 ha | 17.840 ha | 18.000 ha |
| - pSN-f | 3.564 ha | 330 ha | 300 ha |
| - pSAN | 4.680 ha | 2.174 ha | 2.000 ha |
| Natuurbeheer buiten de EHS | | | |
| - Natuurlijk Platteland Nederland | 1 | 1 | 1 |
| - Besluit Natuurbeheer schaapskuddes ** | 8 | 8 | 8 |
| Landbouw | | | |
| Grondgebonden landbouw | | | |
| - Inrichting ruimtelijke structuur (taskforce) | 1 | 1 | 1 |
| - Landinrichtingsafspraken met minister LNV | 13.004 ha | 6.628 ha | 2.000 ha |
| Duurzaam ondernemen | | | |
| - Aantal projecten agrobiodiversiteit | 1 | 0 | 2 |
| - Aantal kennis en samenwerkingsprojecten innovatie agrocluster | 5 | 1 | 1 |
| Recreatie en toerisme | | | |
| - Oplossen knelpunten landelijke wandelroutes | 1 | 0 | 0 |
| - Oplossen knelpunten landelijke fietsroutes | 5 | 0 | 0 |
| - Vaarroutes knelpuntvrij (Erica-Ter Apel 23 km + Assen 2 km) | 292 km | 0 | . |
| - Aantal toeristische voorzieningen, aanleg ontbrekende schakels in (provinciale) routes, bewegwijzering en productontwikkeling | 10 | Pm | 1 |
| Landschap | | | |
| - Ondersteuning Stichting Landschapsbeheer Drenthe | 1 | 1 | 1 |
| Nationaal landschap | | | |
| - Realiseren van uitvoeringsprogramma Drentsche Aa | 1 | 1 | 1 |
| Aantal Belvedèreprojecten | 5 | | 1 |
| Aantal SOL-beschikkingen (onderhoud landschap) | 484 | 100 | . |
| Bosaanleg en landgoederen | 5 | 5+1 | 1 |
| Bodem | | | |
| Duurzaam gebruik bodem | | | |
| - Opstellen bodemvisie | 1 | 0 | . |
| - Aantal projecten duurzaam bodemgebruik | 4 | 0 | . |

| Doel | 2007-2013 | 2007 t/m 2009 | 2011 |
|---|---|---|---|
| Sociaaleconomische vitalisering | | | |
| Stimulering en verbreding van de plattelandseconomie | 25 | 35 | 0 |
| Verbetering van de leefbaarheid in plattelandsgebieden | | 29 | 0 |
| Impuls sociaaleconomische vitalisering | 50 | 75 | 0 |

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer |
|---|---|
| Tweede tranche EU-geluidsbelastingkaart | Tweede kwartaal 2011 |
| Uitvoeringsprogramma TT en omgeving | Tweede kwartaal 2011 |
| Opstellen besluiten luchtvaart | Derde kwartaal 2011 |
| Actuele POV | Derde kwartaal 2011 |
| Uitwerking innovatieva grondwatervisie | Tweede kwartaal 2011 |
| Muskusrattenbesluit/eventuele overdracht VWS | Tweede kwartaal 2011 |
| Tussenrapportage KRW | Derde kwartaal 2011 |
| Aanwijzen zwemplassen | Tweede kwartaal 2011 |
| Nota Landschap (geactualiseerd) - uitwerking motie 2010-18 | Eerste kwartaal 2011 |
| Nota Vitaal platteland - uitwerking motie 2010-28 | Eerste kwartaal 2011 |
| PEIL-rapportage 2010 | Tweede kwartaal 2011 |

## Wat mag het kosten?

| | Product/prioriteiten | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 12.135.702 | 12.292.231 | 11.048.160 | 7.259.755 | 7.040.835 | 7.040.835 |
| | P-5.0 Waterhuishouding | 1.916.739 | 2.271.794 | 993.693 | 991.972 | 905.251 | 903.530 |
| | P-5.1 Milieubeleid | 623.917 | 518.941 | 487.843 | 385.614 | 395.640 | 405.136 |
| | P-5.2 Bodem | 6.238.689 | 6.495.396 | 4.938.891 | 4.062.746 | 3.796.601 | 3.325.601 |
| | P-5.3 Vergunningverlening | 550.674 | 874.956 | 553.290 | 554.487 | 555.665 | 555.665 |
| | P-5.4 Handhaving | 119.976 | 373.508 | 357.010 | 362.140 | 365.920 | 369.788 |
| | P-5.5 Natuur en Landschap | 3.515.240 | 3.307.692 | 3.191.139 | 2.938.349 | 3.205.939 | 3.339.632 |
| | P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | 28.449.258 | 71.331.516 | 51.176.875 | 51.205.230 | 62.239.036 | 51.243.504 |
| | Totaal lasten | 53.550.195 | 97.466.034 | 72.746.901 | 67.760.293 | 78.504.887 | 67.183.691 |
| Baten | P-5.0 Waterhuishouding | 741.313 | 760.000 | 710.000 | 710.000 | 710.000 | 710.000 |
| | P-5.1 Milieubeleid | 550.199 | 112.000 | 112.000 | 0 | 0 | 0 |
| | P-5.2 Bodem | 5.107.101 | 4.614.790 | 3.242.414 | 2.365.414 | 2.098.414 | 1.627.414 |
| | P-5.3 Vergunningverlening | 495.297 | 313.000 | 175.000 | 175.000 | 175.000 | 175.000 |
| | P-5.4 Handhaving | 62.594 | 15.416 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-5.5 Natuur en Landschap | 418.339 | 167.976 | 175.345 | 80.345 | 80.345 | 80.345 |
| | P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | 25.337.212 | 64.667.235 | 46.729.932 | 46.929.932 | 47.011.832 | 47.011.832 |
| | Totaal baten | 32.712.055 | 70.650.417 | 51.144.691 | 50.260.691 | 50.075.591 | 49.604.591 |

| | Product/prioriteiten | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Bestemming resultaat | Subtotaal voor bestemming | 20.838.140 | 26.815.617 | 21.602.210 | 17.499.602 | 28.429.296 | 17.579.100 |
| | Reserve monitoring voormalige stortplaatsen | | | | | | |
| | Reserve grondwaterheffing | -177.862 | -300.000 | -85.000 | -85.000 | | |
| | Reserve provinciaal aandeel ILG | 3.312.328 | | | | -10.995.532 | |
| | Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | | -1.000.000 | -1.000.000 | | | |
| | Subtotaal na bestemming | 23.972.606 | 25.515.617 | 20.517.210 | 17.414.602 | 17.433.764 | 17.579.100 |

## Toelichting op verschillen tussen 2010 en 2011

| | |
|---|---|
| P-5.0 Waterhuishouding | |
| Kaderrichtlijn water | 250.000,00 |
| Bestrijden van de muskusrat | -1.011.380,00 |
| Uitvoering Grondwaterwet | -195.000,00 |
| diversen | -21.721,00 |
| | -978.101,00 |
| P-5.1 Milieubeleid | |
| Programma klimaat en energie | 871.329,00 |
| Overig | -31.098,00 |
| | 840.231,00 |
| P-5.2 Bodem | |
| Kosten uitvoering bodemsaneringsprogramma (6.2) | -153.923,00 |
| Overig | -30.206,00 |
| | -184.129,00 |
| P-5.3 Vergunningverlening | |
| Uitvoeringsprogramma externe veiligheid | 163.000,00 |
| Formuleren provinciaal beleid ten aanzien van bedrijfsgebonden milieutaken | -494.526,00 |
| Overig | -2.140,00 |
| | -333.666,00 |
| P-5.4 Handhaving | |
| Overig | -66.582,00 |
| P-5.5 Natuur en Landschap | |
| Overig | -123.922,00 |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | |
| Bezuiniging Co financiering ILG | -1.200.000,00 |
| Bezuiniging op provinciale doelen PMJP ca. | -367.338,00 |
| Ontsnippering EHS | -60000 |
| Uitvoeringsprogramma Runde | -275000 |
| Integraal Plan Natuurgebied Havelte-Oost | -700.000,00 |
| Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | -465.000,00 |
| Provinciale routenetwerken (4.2) | -163.353,00 |
| Buffering Bargerveen | -650.000,00 |
| Water vasthouden en bergen (7.1) | -700000 |
| St landschapsbeheer | -48.795,00 |
| Landbouw | -80.820,00 |
| Overig | 342.968,00 |
| | -4.367.338,00 |

# Programma 6. Middelen

## Missie

De provincie Drenthe is een solide partner en zal dat in de toekomst blijven. De organisatie is 'in control'. De provincie is een aantrekkelijke werkgever waar mensen in een prettige en gezonde werkomgeving op een interactieve, doelgerichte en toekomstgerichte wijze samenwerken. De organisatie voorziet op een professionele wijze in de behoeften van bestuur, management en medewerkers aan advies en ondersteuning op het gebied van personeel, informatietechnologie, financiën en overige voorzieningen.

## Doel (wat willen we bereiken?)

**Planning en control**
Een financieel gezonde organisatie, blijkend uit toepassing van repressief toezicht door de toezichthouder en een goedkeurende verklaring van de accountant, ook op het gebied van de rechtmatigheid.

**Personeel en organisatie**
Een lerende organisatie met een attractief HRM-beleid en arbeidsvoorwaardenpakket met een strategische personeelsbezetting waarbij:
- een slagvaardige, compacte en flexibele organisatie(structuur) gericht is op de primaire taakstelling van de provincie Drente;
- tijdig jonge medewerkers instromen, de flexibele inzet wordt vergroot en de door- en uitstroom in meerjarenperspectief in evenwicht is: 'De juiste medewerker op de juiste plek op het juiste moment';
- maximaal 35% van de totale formatie overhead is.

**Facilitaire voorzieningen**
Voor alle facilitaire voorzieningen, waaronder huishoudelijke diensten, gebouwbeheer, telefonie, bewaking, documentaire informatievoorzieningen, postverzorging, reproductievoorzieningen en opmaak, informatie en automatisering, secretariële ondersteuning en bestuursservice geldt:
- Het organiseren van ontwikkel- en innovatiekracht binnen de afdeling en een oriëntatie op een regiegestuurde ondersteunende afdeling. Hierdoor wordt een meer strategische dimensie toegevoegd aan het facilitair beleid en is het beter voorbereid op toekomstige ontwikkelingen
- Een goede beheersomgeving wordt bereikt door op een constructieve manier kennis en deskundigheid in te brengen in het programma Provinciehuis van Morgen, zodat na het revitaliseringsproces een adequaat en kostentechnisch verantwoord te beheren gebouw ontstaan is. Dit geldt voor alle facetten van huisvestingsmanagement, zoals stoffering en inrichting, technische installaties, ICT, telefonie, logistiek, veiligheid en digitalisering.
- De facilitaire organisatie zal invulling geven aan het begrip klantgerichtheid, door zich te ontwikkelen vanuit haar deskundigheid, tot een vraaggericht, klantvriendelijke en pro-actieve organsiatie
- Een gezonde verzakelijkingslag doorvoeren binnen de bedrijfsvoering. De verzakelijking mag niet leiden tot inflexibiliteit en interne bureaucratie, maar open en eerlijk omgaan

met grenzen en kaders van de dienstverlening; het efficiënt en effectief organiseren van de bedrijfsprocessen.
- Het optimaal aansluiten op het organisatiebrede HR-beleid en vanuit eigen perspectief als dienstverlenende organisatie daaraan een bijdrage leveren.

Daarnaast zal fors worden ingezet op de uitvoering van het informatiebeleidsplan d.m.v. het uitvoeringsprogramma. Door hierbij de systematiek van de zogenaamde plateauplanning te hanteren ontstaat er een verantwoord proces van ontwikkeling en implementatie waarmee een stabiele en toekomstgerichte ICT-omgeving gecreëerd wordt.

## Baten en lasten programma

| Programma 6. Middelen | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 55.105.025 | 55.284.147 | 55.602.880 | 54.799.369 | 55.765.526 | 54.806.907 |
| Totaal baten | 131.217.851 | 138.076.760 | 137.529.636 | 139.383.358 | 141.290.729 | 141.929.770 |
| Subtotaal voor bestemming | -76.112.827 | -82.792.613 | -81.926.756 | -84.583.989 | -85.525.203 | -87.122.863 |

## Ontwikkelingen

**Provinciefonds**

In 2008, 2009 en 2010 is er in IPO-verband veel discussie geweest over een nieuw verdeelmodel voor de algemene uitkering uit het provinciefonds, om te komen tot een eerlijker verdeling van de algemene uitkering. Immers de ene provincie heeft veel meer inkomsten verworven dan de andere (vanwege het aandelenbezit in de energiebedrijven), terwijl het verdeelmodel op dit punt van de vermogensmaatstaf niet was geactualiseerd. Het verdeelmodel was ook verouderd op het punt van de inkomsten uit de opcenten motorrijtuigenbelasting (niet actueel rekentarief).
Het IPO is er uiteindelijk, ondanks vele adviezen, niet in geslaagd met een nieuw verdeelmodel te komen. Wel heeft het IPO-bestuur een akkoord bereikt voor de jaren 2011 en 2012 voor de uitname van € 300 miljoen door het Rijk uit het provinciefonds. Dit voorstel is door het ministerie van BZK overgenomen in de Meicirculaire 2010. Het voorstel behelst een uitname van € 290 miljoen in 2011 en een uitname van € 310 miljoen in 2012 te realiseren door elke provincie een vooraf bepaald bedrag te laten betalen in de uitname. Aan het voorstel ligt geen enkel model ten grondslag. Noch de vermogensmaatstaf noch het rekentarief opcenten motorrijtuigbelasting is geactualiseerd. Drenthe betaalt € 5 miljoen als onderdeel van de € 290 miljoen in 2011.
Voor 2012 is het een lastige aangelegenheid de algemene uitkering in te schatten. Een aantal factoren speelt een grote rol, waaronder het nieuwe verdeelmodel dat volgens planning zou moeten ingaan per 1 januari 2012. Het is nog niet bekend hoe het nieuwe verdeelmodel er uit zal gaan zien. Naast de onzekerheid die de gang van zaken rond het verdeelmodel kenmerkt, is er ook nog onzekerheid over de te verwachten 'tegenvallers' met een andere herkomst. Van belang is hier onder meer de eventuele herstart van de normeringssystematiek. Daarvoor moet nog een keuze gemaakt worden, of deze herstart wel of niet zal plaatsvinden en welke methodiek dan toegepast zal worden.
Maar de wellicht grootste 'tegenvallers' zouden het gevolg kunnen zijn van aanvullende rijksbezuinigingen op de algemene uitkering en de doeluitkeringen op het gebied van verkeer en vervoer, jeugdzorg en landelijk gebied. Op dit moment wordt nog uitgegaan van een korting van € 300 miljoen op de algemene uitkering voor alle provincies, maar er is geen enkele zekerheid, dat het daarbij blijft. Zo beveelt de brede heroverwegingswerkgroep Kalden een aanvul-

lende korting van € 280 miljoen aan. De doeluitkeringen worden mogelijk met 20% gekort. De combinatie van al deze samenvallende ontwikkelingen en daarmee verbonden onzekerheden, maakt dat het meerjarig ramen van de hoogte van de algemene uitkering en de doeluitkering momenteel zeer veel lijkt op het voorspellen van de uitkomst van een tombola. Daarbij bestaat feitelijk maar één betrekkelijke zekerheid: de uitkomst die voor het jaar 2012 uit de circulaire volgt, zal zich hoogstwaarschijnlijk in de praktijk niet voordoen. Voor de korte termijn is dan nog de veiligste aanname, dat de algemene uitkering en de doeluitkeringen in 2012 wel ongeveer dezelfde orde van grootte zullen kennen als die van 2011.

**Motorrijtuigenbelasting**
Onlangs is duidelijk geworden dat het niet waarschijnlijk is dat het rekeningrijden op korte termijn zal worden ingevoerd. Daarmee is ook de invoering van een nieuw provinciaal belastinggebied naar een moment verder in de toekomst verplaatst. Drenthe zet verder in op het actualiseren van de doorwerking van de opbrengst van de motorrijtuigenbelasting in het (nieuwe) verdeelmodel voor de verdeling van de algemene uitkering uit het provinciefonds.

**Opbrengst verkoop Essent-aandelen**
In de Begroting 2010 zijn wij bij de raming van de opbrengst van de verkoop van de Essent-aandelen uitgegaan van een conservatieve inschatting van de verwachte opbrengst. Inmiddels is over de opbrengst van de zogenoemde 'tweede tranche' meer duidelijkheid verkregen. In de Nota reserves en voorzieningen 2010 wordt voorgesteld, het saldo van € 41.059.000 van de Reserve opbrengst 2e tranche aandelenverkoop Essent aan de Dynamische cofinancieringsreserve toe te voegen. Dit gezien de mogelijke toekomstige cofinancieringsverplichtingen van de provincie Drenthe. De Reserve opbrengst 2e tranche aandelenverkoop Essent heeft dan geen saldo meer en kan om die reden per 31 december 2010 worden opgeheven.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

### 6.1 Organisatieontwikkeling

**Algemeen**
Voor de organisatieontwikkeling is de centrale vraag, welke organisatie nodig is om uitvoering te geven aan de Provincie Nieuwe Stijl. Wij zien de organisatie van morgen als een organisatie die zich richt op haar kerntaken en die slagvaardig en flexibel is. Een organisatie die goed is in verbinden, organiseren en contracteren. Het voeren van gebiedsregie staat daarbij centraal. De vaardigheden van medewerkers zijn hierop afgestemd. Integraal werken is kenmerkend voor de organisatie.

**Gewenste formatieomvang van de provinciale organisatie**
Het zich concentreren op de kerntaken en de behoefte aan flexibele inzet hebben aanzienlijke gevolgen voor de formatie op het Provinciehuis. We gaan toe naar een fors kleiner personeelsbestand. We gaan veel meer flexibiliteit creëren. Met zo'n beleid spelen we meteen ook in op de krappe arbeidsmarkt die over enige tijd zal ontstaan. Gedwongen ontslagen willen we voorkomen. We proberen een kleiner personeelsbestand te bereiken via natuurlijk verloop. Dit is zowel financieel als uit HRM-oogpunt verstandig. Dit laat onverlet dat het hier gaat om een grote HRM-opgave. In sommige afdelingen/teams is het natuurlijke verloop veel hoger dan in andere. In die afdelingen/teams kan het zo zijn dat bepaalde vacatures toch weer ingevuld moeten worden. De gemaakte keuzes inzake de kerntaken van de provincie zijn ook van belang voor de beantwoording van de vraag of een bepaalde vacature al dan niet weer (intern) ingevuld moet gaan worden. Uitgaande van een (selectieve) vacaturestop betekent voorgaande dat de

interne mobiliteit enorm gestimuleerd zal moeten worden. Dat vergt een stevig mobiliteitsplan met alle kosten van dien (zie tekst frictiekosten verderop).

De afgelopen jaren is de formatie al teruggegaan naar 530 fte. Wij denken dat we door bijstelling van (beleidsinhoudelijke) ambities en door een forse efficiencyslag jaarlijks verdere besparingen kunnen realiseren. Deze zullen oplopen naar 60 fte, ofwel € 4,2 miljoen in 2014. We willen in 2018 een provinciale organisatie bereikt hebben met een formatieomvang tussen 420 en 470 fte. Hiervan is maximaal 370 fte in vaste dienst voor de kerntaken. In deze opstelling is nog geen rekening is gehouden met eventuele uitplaatsingen naar de Regionale Uitvoeringsdienst en verder doorgevoerde samenwerking richting Shared Service Centra.

Binnen de geplande formatieomvang beweegt een 'flexibele schil' van tussen de 50 en 100 fte mee met de ambities en financiële mogelijkheden van het bestuur. Het is belangrijk om de expertise van uitstromers en flexwerkers voor de organisatie te behouden. Daarvoor zullen HR-instrumenten en ICT/kennismanagement worden ingezet.

Kortom, de ontwikkeling van de organisatie van de provincie Drenthe zal de komende jaren aanzienlijke inspanningen vergen.

**Frictiekosten**
Om de personele bezuinigingen te kunnen realiseren moet er met frictiekosten rekening worden gehouden. Inzet op het natuurlijk verloop in de periode 2011-2014 brengt kosten met zich mee. We gaan ervan uit dat bij de taakstelling van 60 fte cumulatief tot 2014 ongeveer € 5,9 miljoen nodig zal zijn voor zogeheten afvlakkingskosten. Omdat de uitstroom ook een grote interne vervangingsvraag veroorzaakt, zijn extra middelen gereserveerd voor zaken als loopbaanbeleid, scholing en mobiliteit (LSM) van het zittende personeel. Tussen het jaar 2010 (voorbereiding) tot en met 2014 (uitvoering en nazorg) denken wij gemiddeld € 500.000 extra per jaar nodig te hebben, ofwel € 2,5 miljoen over de hele periode.

**S3**
Voor de uitwerking en uitvoering van de formatieve doelstellingen per afdeling en eenheid, het nieuwe HR-beleid en de personele gevolgen van PNS en de Directiebrief, is het project Slim, Slank en Soepel opgestart (S3). In dit project worden ook meegenomen de mobiliteitsopgave, de gewenste competentieontwikkeling en het vormgeven van een flexibele schil. Zie verder paragraaf 2.5 Bedrijfsvoering, ontwikkellijn III Provincie Nieuwe Stijl, de HR-opgave.

**Regionale Uitvoeringsdienst en andere vormen van samenwerking**
De plannen voor de eigen organisatie worden nog beïnvloed door eventuele uitplaatsing van personeel ten gevolge van de Regionale Uitvoeringsdienst ende mogelijke oprichting van Shared Service Centra. Bij de vorming van de Regionale Uitvoeringsdienst gaat het vooral om het buiten de provinciale organisatie bundelen van uitvoerende taken op bijvoorbeeld het gebied van vergunningverlening en handhaving van verschillende overheidsorganisaties. De stand van zaken rond Shared Service Centra is dat Drenthe begin 2010 samen met Groningen en Friesland een verkenning is gestart naar de mogelijkheden van samenwerking op het gebied van bedrijfsvoeringsfuncties. Het gaat vooralsnog om Geo/Gis-diensten, inkoop, ingenieurs-diensten, salarisadministratie, repro, financiële en personeelsadministratie en gespecialiseerde kennis op het terrein van arbeidsvoorwaarden, rechtspositie en fiscaliteit. De resultaten van deze eerste verkenning zijn positief. Eind 2010/begin 2011 zal na een meer gedetailleerd onderzoek besloten worden of er concrete vervolgstappen worden genomen en zo ja welke. De uitwerking van de plannen zal dan vanaf 2011 plaatsvinden.

## 6.2 Digitalisering

Zie begrotingsprogramma 1 en paragraaf 2.5 Bedrijfsvoering.

## 6.3 Stimuleringsfonds Drentse projecten

Het Stimuleringsfonds Drentse projecten is bij het vaststellen van de Voorjaarsnota 2007 PLUS door uw Staten ingesteld. Uw Staten hebben ermee ingestemd, het Stimuleringsfonds in stand te houden totdat de reeds door uw Staten geautoriseerde projecten financieel zijn afgerond. Besloten is tevens het Stimuleringsfonds in de tussentijd niet meer te voeden en na afloop het Stimuleringsfonds Drentse projecten op te heffen.

## 6.4 Dynamische cofinancieringsreserve

Omdat ook in de toekomst middelen uit nationale en Europese programma's nodig zijn om de Drentse ambities te realiseren is het noodzakelijk te kunnen blijven beschikken over voldoende cofinancieringsmiddelen, bijvoorbeeld om vanaf 2013 aan het Regiopark te kunnen blijven bijdragen. Daarom wordt de € 87 miljoen van de Essent-reserve die nog overblijft na de onttrekking van € 64 miljoen voor de RSP-reserve, benut voor de voeding van een reserve voor toekomstige cofinancieringsverplichtingen in het kader van een Dynamische Cofinancieringsagenda. De Dynamische Cofinancieringsreserve is exclusief bedoeld voor projecten en programma's die in het kader van een programmatische aanpak zijn gedefinieerd in de Dynamische Cofinancieringsagenda. Daarbij gaat het om projecten en programma's projecten van de provincie zelf en van derden op het gebied van de ruimtelijk-economische ontwikkeling, waarbij cofinanciering door de provincie noodzakelijk is. Binnen de Dynamische Cofinancieringsreserve wordt een bedrag van € 25 miljoen geoormerkt voor projecten ter stimulering van de plattelandsontwikkeling, die binnen de doelstelling van de reserve vallen.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 6.1 Organisatieontwikkeling | ■ Een slagvaardige, compacte en flexibele organisatie, gericht op de primaire taakstelling van de provincie.<br>■ Focus op de primaire processen. | ■ Uitrol programma PNS.<br>■ Uitrol project S3.<br>■ Terugbrengen formatie ondersteunende eenheden tot 35% van totale formatie.<br>■ Investeren in en versnellen van strategische personeelsplanning; mobiliteitsplan. |
| 6.2 Digitalisering | | Zie paragraaf 2.5 Bedrijfsvoering. |
| 6.3 Stimuleringsfonds Drentse projecten | Vanuit een gebiedsgerichte aanpak worden meer omvangrijke en grootschalige projecten van de grond getrokken. | Afronden van nog lopende projecten in het kader van het Stimuleringsfonds Drentse projecten. |
| 6.4 Dynamische cofinancieringsreserve | Opvang van de financiële gevolgen van teruglopende Europese en rijksmiddelen en beschikbaarheid van voldoende cofinancieringsmiddelen voor nieuwe programma's. | Ontwikkelen en financieren van projecten partners volgens de voor de reserve ontwikkelde spelregels. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 6. Middelen | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| P6.01 Organisatieontwikkeling | 1.431.971 | 429.750 | 424.342 | 0 | 0 | 0 |
| P6.02 Digitalisering | 601.543 | 902.800 | 629.150 | 137.250 | 135.000 | 135.000 |
| P6.04 Proceskosten | 544.139 | 406.361 | 159.000 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal programma 6. Middelen | 2.577.653 | 1.738.911 | 1.212.492 | 137.250 | 135.000 | 135.000 |

## Moties en amendementen

Bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2010 hebben Provinciale Staten enige amendementen en moties aangenomen, die ook financiële consequenties hebben. Zo zijn enige voorstellen voor bezuinigingen niet overgenomen. De staten hebben tot een vrij generiek dekkingsplan besloten via extra kortingen op externe inhuur en inkoop van goederen en diensten. Een nadere uitwerking vindt u in de Nota van aanbieding bij deze begroting 2011.

## Wat doen we nog meer?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Planning en control (zie ook de ontwikkellijnen Slimmere productie en Zaken op orde van de paragraaf Bedrijfsvoering (paragraaf 2.5)) | De provincie valt financieel gezien onder repressief toezicht.<br><br>Voor haar bedrijfsvoering ontvangt de provincie van de controlerend accountant een goedkeurende verklaring.<br><br>De provincie kent een duurzaam begrotingsevenwicht. | ■ Uitvoering geven aan P&C-cyclus (Voorjaarsnota, begroting, rapportages, jaarverslag).<br>■ Verbetering P&C-cyclus: tegengaan onderbesteding, SMART maken doelen, ontwikkelen indicatoren.<br>■ Doorontwikkelen P&C-portal.<br>■ Het actueel houden van de financiële administratie.<br>■ Applicatiebeheer van het bedrijfsvoeringsysteem.<br>■ Verstrekken financiële adviezen aan directie en management.<br>■ Kaderstelling bedrijfsvoering. |
| Treasury | De provincie beschikt over een moderne en goed uitgebalanceerde beleggingsportefeuille waarbij met minimaal risico maximum rendement wordt behaald. | ■ Verder uitbouwen treasuryfunctie (waaronder liquiditeitenbegroting).<br>■ Uitzetten en aantrekken van geldmiddelen.<br>■ Opzetten van een uitgebalanceerde beleggingsportefeuille. |
| Financieel beheer en advisering | 90% van de facturen worden binnen 20 dagen betaald<br><br>Kwaliteit administratie binnen normen goedkeurende accountantsverklaring jaarrekening<br><br>Up-to-date informatie-voorziening | ■ Wekelijks medewerkers herinneren bij niet afgehandelde facturen.<br>■ Digitalisering inkoopproces.<br>■ Maandelijkse rapportage betaalgedrag t.b.v. afdelingen om te sturen.<br>■ Periodiek uitvoeren van interne controles.<br>■ Periodiek uitvoeren van interne controles en informatie digitaal beschikbaar stellen via P&C Portal. |
| Rechtmatigheidsaudits | De financiële handelingen van de provincie zijn rechtmatig. | ■ Controle SISA-regelingen.<br>■ Uitvoeren Controleplan.<br>■ Adviezen rondom rechtmatigheidsvraagstukken. |
| Inkoop | De provincie koopt professioneel tegen gunstige voorwaarden in. | ■ Implementeren inkoopbeleid.<br>■ Professionaliseren inkoopfunctie. |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Integraal gezondheids-management | De provincie zorgt voor veilige en gezonde arbeidsomstan-digheden. | ■ Uitvoeren van RI&E.<br>■ Verlaging ziekteverzuim.<br>■ Geven van voorlichting.<br>■ Aanbesteden van arbodienstverlening. |
| Interne milieubeleid | Verduurzamen van de bedrijfsvoering | ■ Gescheiden afvalinzameling.<br>■ Duurzaam inkopen. |
| Personeel en organisatie | De provincie beschikt over een modern HRM-beleid. | ■ Uitvoering geven aan HRM-cyclus (planning, voortgang, beoordeling).<br>■ Verstrekken HRM-adviezen aan directie en management.<br>■ Applicatiebeheer van het bedrijfsvoeringsysteem.<br>■ Kaderstelling bedrijfsvoering.<br>■ Implementeren van het herijkte strategische HRM-beleid.<br>■ Versterken van resultaat- en prestatiegericht werken en daaraan gerelateerde personeelsbeoordeling.<br>■ Digitalisering PRO-processen.<br>■ Implementatie nieuwe CAO. |
| Informatievoorziening en automatisering | De provincie beschikt over een ICT-infrastructuur die up to date is en geen belemmering vormt voor een gezonde bedrijfsvoering. | ■ Binnen dit programma worden ook activiteiten ontwik-keld in het kader van de verbetering<br>■ van de informatiebeveiliging (op basis van de landelijke Code voor Informatiebeveiliging),<br>■ opleidingen en financiering van de deelname in het programma e-provincies (IPO). Verder<br>■ lopen er diverse migratieprojecten.<br>■ Uitrol van 500 nieuwe werkplekken.<br>■ Aanbesteding en vervanging van netwerkbekabeling (in relatie met renovatie).<br>■ Realisatie van een externe computerlocatie voor opslag, remote back-up en uitwijk.<br>■ Vervanging van centrale server systemen, inclusief sanering van besturingssystemen. |
| Digitalisering van de bedrijfsvoering | Als onderdeel van het Uitvoeringsprogramma Welkom in digitaal Drenthe 2007-2008 wordt erop ingezet dat www. drenthe.nl qua dienstverlening voldoet aan de normen van advies. overheid.nl (staat op minimaal de vierde plaats in de provinciemonitor). | ■ Ingevoerd een documentsysteem en een beschikbaar dynamische digitaal archief.<br>■ Digitalisering van personeelsdossiers.<br>■ Invoeren van een kennissysteem op Huisnet.<br>■ Bouw van basisregistraties om aan te sluiten op lande-lijke voorzieningen (als DigiD). |
| Communicatie | | ■ Communicatieadvisering in alle fasen van het beleids-proces.<br>■ Communicatieadvisering GS.<br>■ Interne communicatie: advisering directie en afdelings-hoofden; daarnaast uitvoeringsactiviteiten: onder andere berichtgeving Huisnet en samenstelling/eindredactie personeelsblad.<br>■ Nieuwe media: verantwoordelijk voor actualisatie en eindredactie website.<br>■ Relatiemanagement: activiteiten representatie en evenementen. |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Facilitaire voorzieningen<br>■ gebouwen<br>■ secretariaten<br>■ bestuursservice<br>■ documenten | De provincie is in staat zich te houden aan het eigen kwaliteitshandvest. | De afdeling Facilitaire Ondersteuning verzorgt producten en diensten op het gebied van huishoudelijke diensten, gebouwbeheer, energie/- en miliuemanagement, telefonie, bewaking, receptie, documentaire informatievoorziening, inkomende interne en uitgaande post, goederenontvangst, GIS/cartografie, chauffeurs, secretariële ondersteuning, opmaak, print en afwerkfaciliteiten c/q/ regie op uitbesteding daarvan. |

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer |
|---|---|
| Jaarstukken 2009 | Juni 2011 |
| Voorjaarsnota 2010 | Juli 2011 |
| Eerste Bestuursrapportage 2010 | Juli 2011 |
| Tweede Bestuursrapportage 2010 | November 2011 |
| Begroting 2011 | November 2011 |

## Wat mag het kosten?

| | Product/prioriteiten | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 2.577.653 | 1.738.911 | 1.212.492 | 137.250 | 135.000 | 135.000 |
| | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 52.527.371 | 53.545.236 | 54.390.388 | 54.662.119 | 55.630.526 | 54.671.907 |
| | Totaal lasten | 55.105.025 | 55.284.147 | 55.602.880 | 54.799.369 | 55.765.526 | 54.806.907 |
| Baten | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 131.217.851 | 138.076.760 | 137.529.636 | 139.383.358 | 141.290.729 | 141.929.770 |
| | Totaal baten | 131.217.851 | 138.076.760 | 137.529.636 | 139.383.358 | 141.290.729 | 141.929.770 |
| Bestemming resultaat | Subtotaal voor bestemming | -76.112.827 | -82.792.613 | -81.926.756 | -84.583.989 | -85.525.203 | -87.122.863 |
| | Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | | -2.712.464 | | | | |
| | Reserve voor algemene doeleinden | 2.617.417 | -16.741.754 | -2.149.767 | 7.629.782 | 11.824.170 | 15.836.860 |
| | Saldireserve | -10.487.817 | -972.674 | -606.000 | | | |
| | Reserve ontgrondingenheffing | -663.784 | | | | | |
| | Voorziening Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Appa), (voorheen Reserve t.b.v de in te stellen voorziening pensioenen ) | 6.001.721 | | | | | |
| | Voorziening spaarverlof | 200.000 | | | | | |
| | Reserve opbrengst aandelenverkoop Essent | | -64.000.000 | | | | |
| | Reserve opbrengst 2e tranche aandelenverkoop Essent | | | | | | |
| | Reserve Regio Specifiek Pakket | 29.623.241 | 69.340.000 | 423.485 | 311.445 | 234.348 | 186.185 |
| | Reserve verdubbeling N33 | 235.000 | | | | | |
| | Dynamische cofinancieringsreserve | | | 642.982 | 646.197 | 649.428 | 652.675 |
| | Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | -26.311.825 | | | | | |
| | Resultaat | 1.334.413 | | | | | |
| | Subtotaal na bestemming | -73.564.461 | -97.879.505 | -83.616.056 | -75.996.565 | -72.817.257 | -70.447.143 |

# Toelichting op verschillen tussen 2010 en 2011

## Uitgaven

| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | |
|---|---|
| De kosten ten behoeve van het digitaliseren van processen zijn in 2011 lager begroot dan in 2010. Dit is conform de fasering van de realitie van het programma Provinciehuis van Morgen | 262.400 |
| De toegerekende kosten van uit de interne producten (apparaatskosten) zijn in 2011 hoger. Dit wordt vooral door de toename van de kapitaallasten wegens de revitalisering van het provinciehuis en aanschaf nieuwe apparatuur of nieuwe versies van programmatuur veroorzaakt. | -834.762 |
| Saldo overige verschillen | 253.629 |

## Inkomsten

| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | |
|---|---|
| De rente van belegd kasgeld en dividend belegingsfondsen is lager dan in 2010 | -303.622 |
| Hogere opbrengsten opcenten op motorrijtuigenbelasting | 1.203.000 |
| In 2011 is voor het eerst het dividend van Attero opgenomen | 171.000 |
| saldo provinciefonds en decentralisatie uitkeringen | -3.359.145 |
| Voordeel op de het saldo kostenplaats rente. Dit komt door het toerekenen van rente wegens investeringen. Ten opzicht van 2011 onder andere door de projecten provinciehuis, depot Drents Museum en het Drents Museum | 1.741.643 |

# I Beleidsbegroting

# I.2 Paragrafen

# Paragraaf 2.1 Lokale heffingen

## 1 Grondwaterheffing

Op grond van het bepaalde in artikel 7.7 van de Waterwet hebben provinciale staten bij wijze van belasting een heffing ingesteld op het onttrekken van grondwater. De regels die de provincie hanteert bij de grondwaterheffing zijn neergelegd in de grondwaterheffingsverordening.

Op grond van het bepaalde in artikel 6.4 van de Waterwet is het verboden om zonder vergunning van gedeputeerde staten grondwater te onttrekken of water te infiltreren:
a. ten behoeve van industriële toepassingen, indien de te onttrekken hoeveelheid meer dan 150.000 m3 per jaar bedraagt;
b. ten behoeve van de openbare drinkwatervoorziening of een bodemenergiesysteem.

De regels die de provincie hanteert voor bovengenoemde onttrekkingen zijn vastgelegd in de Provinciale omgevingsverordening (POV) Drenthe.
De bestedingsmogelijkheden voor de provincie van de grondwaterheffing zijn limitatief in de Waterwet opgenomen.

**Kosten die op grond van de waterwet onder de heffing kunnen worden gebracht zijn:**
a. maatregelen, direct verband houdende met het voorkomen en tegengaan van de nadelige gevolgen van het onttrekken van grondwater en het infiltreren van water;
b. voor het grondwaterbeleid noodzakelijke onderzoekingen;
c. het houden van een register voor het onttrekken van grondwater en het infiltreren van water;
d. vergoeding ingevolge artikel 7.14, eerste lid, van schade, voortvloeiend uit de uitvoering van artikel 6.4;
e. in verband met de uitvoering van artikel 7.19

**Inkomsten**
De belasting wordt geheven naar de onttrokken hoeveelheid grondwater gemeten in kubieke meters.
Indien op grond van de vergunningvoorschriften water wordt geïnfiltreerd, wordt op aanvraag van belastingplichtige het aantal kubieke meters geïnfiltreerd water in mindering gebracht op de voor de belasting te hanteren onttrokken hoeveelheid grondwater.
De hoogte van de heffing is vastgesteld door provinciale staten. Jaarlijks wordt het tarief verhoogd met de gemiddelde prijsindex voor gezinsconsumptie. Voor 2010 geldt een tarief van € 1,062 per 100 m3 onttrokken hoeveelheid grondwater. De te betalen heffing mag naar beneden afgerond worden op hele euro's.
De belasting wordt verschuldigd op het moment waarop het grondwater wordt onttrokken en moet op aangifte worden voldaan.
De geraamde inkomsten voor 2011 zijn € 700.000,--.

**Kwijtscheldingsbeleid**
Bij invordering van de grondwaterbelasting wordt geen kwijtschelding verleend.

## 2 Heffing ontgrondingen

Op grond van artikel 21f Ontgrondingenwet hebben provinciale staten bij wijze van belasting een heffing ingesteld op het ontgronden van stoffen. De regels die de provincie hanteert bij de ontgrondingenheffing zijn vastgelegd in de Heffingverordening ontgrondingen Drenthe 2000. De regels die de provincie hanteert bij een ontgronding staan vermeld in de Ontgrondingenwet en in hoofdstuk 8 van de Provinciale omgevingsverordening (POV).
De bestedingsmogelijkheden voor de provincie van de ontgrondingenheffing zijn limitatief in de Ontgrondingenwet opgenomen.

**Kosten die onder de heffing zijn gebracht.**
Na de laatste wijziging van de Ontgrondingenwet (in werking getreden per 1 februari 2008) wordt op grond van de Heffingverordening Drenthe 2000 alleen nog een heffing in rekening gebracht voor kosten met betrekking tot schadevergoedingen ingevolge artikel 26, Ontgrondingenwet. Het provinciale tarief daarvoor bedraagt € 0,45 per 100 m3 hoeveelheid stoffen.
Daarnaast biedt de wet nu een nieuwe mogelijkheid voor heffing ter dekking van kosten met betrekking tot het onderzoek naar het verband tussen een ontgronding en schade aan onroerende zaken en de bepaling van de omvang van de schade.

**Inkomsten**
De heffingsplicht rust op alle houders van vergunningen en machtigingen, behalve als het vergunningen en machtigingen betreft die gelden voor minder dan 10.000 m3 vaste stoffen.
De heffing heeft betrekking op de hoeveelheden bodemmateriaal gemeten in profiel van ontgraving (zgn. vaste kubieke meters). Het gaat daarbij om de bruto hoeveelheden, los van de vraag of het al dan niet verhandelbare specie betreft.
De belastingschuld ontstaat op het tijdstip dat de vergunning of machtiging is verleend en wordt door middel van aanslag opgelegd.
De geraamde inkomsten voor 2011 zijn € 10.000,--.

**Teruggaaf**
Indien een vergunning of machtiging wordt vernietigd of ingetrokken dan wel wordt gewijzigd, vindt teruggaaf van de heffing plaats.
Geen teruggaaf vindt plaats over de hoeveelheid stoffen die reeds is gewonnen. Teruggaaf blijft ook achterwege indien het bedrag dat moet worden teruggegeven minder bedraagt dan het in artikel 21f Ontgrondingenwet genoemde bedrag ad € 227,--.

**Kwijtscheldingsbeleid**
Bij de invordering van de ontgrondingenheffing wordt geen kwijtschelding verleend

**Toekomstige ontwikkelingen**
Besluitvorming over het al dan niet invoeren van eerdergenoemde nieuwe heffingsmogelijkheid.

## 3 Leges

Onder de naam leges worden rechten geheven ter zake van het genot van de door of vanwege het provinciaal bestuur verstrekte diensten. De leges worden geheven van de aanvrager van de dienst dan wel degene ten behoeve van wie de dienst is verleend. De tarieventabel voor 2011 zal in het najaar van 2010 ter beschikking komen.

Met de definitieve invoering van de wet WABO per 1 oktober 2010 is de bestaande legesverordening hierop aangepast waarbij zoveel mogelijk is aangesloten bij het concept IPO-legesmodel.

**Inkomsten**
De geraamde inkomsten voor 2011 zijn € 238.500,--.

| Prestatie | Budgetomschrijving | Rubrieknummer | Begroting 2010 | Begroting 2011 |
|---|---|---|---|---|
| | | legesverordening | | |
| 3550301 | Leges e.a. rechten WABO | 3. Omgevingsvergunning | 0 | 175.000 |
| 3560105 | Leges e.a. rechten Ontgrondingen | 4. Ontgrondingen | 30.000 | 30.000 |
| 3440104 | Leges e.a. rechten Waterwet | 5.1 Waterwet-Grondwater | 10.000 | 10.000 |
| 3300215 | Leges e.a. rechten VR/RVV | 6.1.3 Verkeer en vervoer | 17.500 | 17.500 |
| 3310404 | Leges e.a. rechten POV | 6.1.4 Verkeer en vervoer | 5.000 | 5.000 |
| 3330504 | Leges e.a. rechten Zuidoost-Drentse Vaarwegen | 6.1.5 Verkeer en Vervoer | 500 | 500 |
| 3330404 | Leges e.a. rechten Meppel-de Punt | 6.1.6 Verkeer en vervoer | 500 | 500 |
| | | | 63.500 | 238.500 |

**Kwijtscheldingsbeleid**
Bij de invordering van leges wordt geen kwijtschelding verleend.

## 4 Nazorgheffing stortplaatsen

Op grond van de Wet milieubeheer hebben PS een heffing ingesteld op het drijven van stortplaatsen, met uitzondering stortplaatsen waar baggerspecie is gestort en die (mede) worden gedreven door de minister van verkeer en waterstaat.

Kosten die onder de heffing kunnen worden gebracht zijn:
a. kosten in verband met de zorg voor de in de provincie gelegen stortplaatsen
   - maatregelen strekkende tot het in stand houden, alsmede het herstellen, verbeteren of vervangen van voorzieningen ter bescherming van de bodem
   - het regelmatig inspecteren van voorzieningen ter bescherming van de bodem
   - het regelmatig onderzoeken van de bodem onder de stortplaatsen
b. de afdracht van gelden aan het fonds als bedoeld in artikel 15.48 van de Wet milieubeheer (claims van derden)
c. de door de provincie Drenthe uitgevoerde inventarisatie van plaatsen waar in de provincie Drenthe afvalstoffen zijn gestort en waar dat storten vóór 1 september 1996 is beëindigd en het onderzoek naar en systematische controle van de aanwezigheid, de aard en de omvang van eventuele verontreiniging aldaar

De kosten voortvloeiende uit b zijn vooralsnog niet meegenomen in de berekening van de nazorgheffing. Voor risico's is een opslag van 5% in de berekening van de nazorgheffing verdisconteerd.
In 2004 heeft GS zowel de Checklist nazorgplannen als de Checklist nazorg baggerdepots voor het beoordelen van nazorgplannen vastgesteld. Op basis hiervan zijn de door de exploitanten geactualiseerde nazorgplannen in 2006 door het college van gedeputeerde staten goedgekeurd. In 2010 moet door de stortplaats Meisner te Ubbena, onderdeel van Sita, een nieuw nazorgplan ter vaststelling worden aangeboden. Dit in verband met de voorgenomen sluiting in 2010.

**Beleid**
Het provinciale beleid is erop gericht de heffing toereikend te laten zijn om de eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen te bekostigen. Het tarief voor 2011 kan uiterlijk in december 2010 worden vastgesteld.

**Inkomsten**
De nazorgheffing wordt geheven per stortplaats. De hoogte van de jaarlijkse heffing is afgeleid van het doelvermogen per stortplaats. In 2010 is de stortplaats Meisner gesloten waardoor de eeuwigdurende nazorg aan de provincie is overgedragen. Voor Attero te Wijster is het tarief teruggebracht naar € 0. Voor de provinciale exploitatiebegroting is een eventuele tariefswijziging neutraal, omdat de totale nazorgheffing in het Nazorgfonds wordt gestort.

**Kwijtscheldingsbeleid**
Bij de invordering van de heffing wordt geen kwijtschelding verleend.

## 5 Opcenten motorrijtuigenbelasting

Op grond van artikel 222 van de Provinciewet worden provinciale opcenten geheven. De opcenten zijn een opslag op een andere belasting, namelijk de motorrijtuigenbelasting (MRB). Deze belasting wordt geïnd door de Rijksbelastingdienst. De opbrengst opcenten MRB is qua opbrengst de belangrijkste provinciale heffing.

**Beleid**
Het tarief voor de opcenten van de MRB wordt jaarlijks geïndexeerd. Voor Drenthe vindt deze indexering plaats op basis van het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie.

De tariefsontwikkeling geeft het volgende beeld:

| 2011 | 2012 | 2013 | 2013 |
|---|---|---|---|
| 83,6 | 84,9 | 86,2 | 87,2 |

**De inkomsten**
Op basis van de huidige gegevens en aannames is een raming gemaakt van de verwachte ontwikkeling van de opbrengst opcenten MRB.

In navolgende tabel is de raming voor 2011 en volgende jaren weergegeven.

| 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|
| 47.648 | 48.883 | 50.149 | 51.448 |

Bedragen x € 1.000,--

**Kwijtscheldingsbeleid**
Voor bezwaar, beroep en eventuele vrijstellingen of heffingen is de Rijksbelastingdienst verantwoordelijk.

# Paragraaf 2.2 Weerstandsvermogen

## Inleiding

In deze paragraaf wordt het weerstandvermogen van de provincie Drenthe weergegeven. Het weerstandsvermogen is de relatie tussen de weerstandscapaciteit en de risico's. De weerstandscapaciteit omvat de middelen en mogelijkheden waarover de provincie kan beschikken om niet begrote kosten te dekken. Voor het kunnen beoordelen van het weerstandsvermogen is het noodzakelijk de aanwezige weerstandscapaciteit te analyseren in samenhang met de omvang en de achtergronden van de risico's. In deze paragraaf komen aan bod:

- Provinciaal beleid;
- Weerstandscapaciteit:
  - Incidentele weerstandscapaciteit;
  - Structurele weerstandscapaciteit;
- Inventarisatie van de aanwezige risico's.

## Provinciaal beleid

Om de vele ambities van de provincie Drenthe te realiseren is het van belang dat de provinciale middelen zo scherp mogelijk ingezet worden. Hier past een wat minder behoudende financiële koers bij. Het is niet de bedoeling dat er geld blijft liggen. Deze koers houdt ook in dat er meer dan voorheen risico's genomen worden. Deze risicovollere koers kan gevolgd worden indien er sprake is van voldoende weerstandscapaciteit, zodat de eventuele financiële tegenvallers opgevangen kunnen worden.
Hierna wordt het beleid met betrekking tot weerstandscapaciteit en de risico's behandeld. Op basis van de conclusie uit het rapport over weerstandsvermogen van onze huisaccountant uit 2005 werd een noodzakelijke weerstandscapaciteit geacht ongeveer € 25 miljoen te zijn. De weerstandscapaciteit als percentage van de totale lasten (10%) is eveneens een goed meetpunt. Immers, naarmate de lasten toenemen zijn de risico's vaak ook groter. De totale begrote lasten 2011 bedragen € 312,7 miljoen, 10% hiervan is € 31,3 miljoen.

## Weerstandscapaciteit

Onder weerstandscapaciteit verstaat het BBV de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt om niet begrote kosten te dekken. Hierbij kan een onderscheid worden gemaakt tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit.

Niet alle vrije reserves worden gerekend tot de weerstandscapaciteit. Immers, de intentie is uitgesproken concrete en uitgewerkte plannen aan de staten voor te leggen ten laste van reserves. Dit uit zich met name in de (vrij aanwendbare) reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten. Binnen de definitie van de BBV valt een dergelijke reserve te rekenen tot de weerstandscapaciteit. Omdat de komende collegeperiode een aantal projecten uit deze reserve gefinancierd gaan worden is het niet reëel om deze reserve mee te tellen voor de weerstandscapaciteit. Dit geldt gedeeltelijk ook voor de reserve voor algemene doeleinden. Om scherper het onderscheid te krijgen tussen een reserve die nodig is om te voldoen aan de weerstandscapaciteit en de vrij aanwendbare reserves is een risicoreserve ingesteld.

Deze risicoreserve wordt gevormd ten laste van de reserve voor algemene doeleinden. Daarmee vormt de reserve voor algemene doeleinden de incidenteel vrij besteedbare ruimte.

## 1 Incidentele weerstandscapaciteit

De incidentele weerstandscapaciteit is het vermogen dat ingezet kan worden om eenmalige tegenvallers op te vangen. Hiervoor wordt een risicoreserve gebruikt met de grootte van € 19 miljoen.
De daarmee ingestelde reserves hebben de volgende functie.

**Risicoreserve**
Deze reserve wordt ingesteld om incidentele tegenvallers op te vangen, welke niet door een specifieke voorziening worden afgedekt. Voorgesteld wordt deze reserve de komende jaren € 19 miljoen groot te laten zijn. Jaarlijks zal aan de hand van een risico inventarisatie worden bekeken in hoeverre het weerstandsvermogen in de toekomst dient te worden bijgesteld.

De samenstelling en ontwikkeling van de algemene reserves ziet er als volgt uit.

| Bedragen x € 1.000,- per 31 december | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| Reserve voor algemene doeleinden | 23.680 | 31.310 | 43.134 | 58.971 |
| Risicoreserve | 19.000 | 19.000 | 19.000 | 19.000 |
| Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | 5.390 | 2.400 | 1.000 | 0 |
| Totaal algemene reserves | 48.070 | 52.710 | 63.134 | 77.971 |

**Bestemmingsreserves**
Alle bestemmingsreserves zijn door PS bestemd voor een bepaald doel. Alleen voor het afgesproken doel mogen bestedingen plaatsvinden. Alle uitgaven en inkomsten van de bestemmingsreserves lopen via de exploitatierekening. Bij de begroting worden toevoegingen aan en bijdragen van reserves opgenomen. Dit kunnen afgesproken algemene mutaties zijn, maar ook kunnen dit bijdragen van reserves zijn die dienen voor het opvoeren van jaarbudgetten in de begroting. Dit is een verwachte besteding van de reserve in het boekjaar. Wanneer er meer of minder wordt besteed dan is begroot, moeten PS toestemming geven voor een extra toevoeging of onttrekking aan de reserve. Volgens de BBV-voorschriften worden alle mutaties op de reserves vermeld bij het programma 6 Middelen. Dit maken wij expliciet zichtbaar door een resultaat voor bestemming en een resultaat na bestemming van reserves te presenteren. Vanwege het feit dat bestemmingsreserves bedoeld zijn voor een specifiek doel, worden deze niet meegenomen bij de bepaling van de (incidentele) weerstandscapaciteit.

| Bedragen x € 1.000,- per 31 december | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| Reserve monitoring voormalige stortplaatsen | 1.296 | 1.296 | 1.296 | 1.296 |
| Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt | 3.397 | 3.056 | 2.717 | 2.377 |
| Reserve grondwaterheffing | 239 | 154 | 154 | 154 |
| Reserve Investeringen verkeer en vervoer | 18.797 | 2.070 | 1.314 | 843 |
| Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel | 9.280 | 5.940 | 1.200 | 0 |
| Reserve verdubbeling N33 | 11.965 | 11.965 | 11.965 | 11.965 |
| Reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | 4.079 | 2.938 | 1.774 | 0 |
| Reserve provinciaal aandeel ILG | 10.996 | 10.996 | 0 | 0 |
| Reserve Regionaal Specifiek Pakket | 62.289 | 46.870 | 37.237 | 29.083 |
| Reserve dynamische cofinanciering | 129.239 | 129.886 | 130.535 | 131.188 |
| Totaal bestemmingsreserves | 251.577 | 215.171 | 188.192 | 176.906 |

De samenstelling en ontwikkeling van de bestemmingsreserves ziet er als volgt uit.

### Stille reserves

De stille reserves zijn de reserves die niet op de balans staan. Stille reserves ontstaan wanneer bezittingen niet worden geactiveerd of wanneer de reële waarde afwijkt van de waarde die in de boeken staat. Een provincie kan echter verborgen vermogen niet zo maar te gelde maken.
Bij de toelichting op de balans is dit jaar wel de geschatte stille reserves van de deelnemingen aangegeven. Ook is het voor stille reserves die zijn 'opgesloten' in andere activa niet zinvol om deze mee te nemen in de weerstandscapaciteit. De meerwaarde van deze activa kan immers alleen dan verzilverd worden als er geen vervanging voor terug hoeft te komen. De activa die bij de provincie Drenthe op de balans staan worden voornamelijk gebruikt voor de normale bedrijfsvoering. De verkoop van de aandelen Essent heeft voor een sterke daling van de stille reserve gezorgd. Deze reserve is omgezet in de bestemmingsreserve 'opbrengst aandelenverkoop Essent'. De eerste tranche die uit de verkoopopbrengst ontvangen wordt is redelijk zeker, maar de tweede tranche is nog onzeker wat betreft omvang en tijdstip van uitbetaling.

## 2 Structurele weerstandscapaciteit

Met de structurele weerstandscapaciteit worden de middelen bedoeld die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van bestaande taken. Dit betreft in de beginsel de optelsom van de ruimte op de begroting en de onbenutte belastingcapaciteit.

### Ruimte op de begroting

De post Onvoorziene uitgaven binnen het begrotingsprogramma Financiering en algemene dekkingsmiddelen, ten bedrage van structureel € 50.000,--, kan worden aangemerkt als onderdeel
van de structurele weerstandscapaciteit. In de Voorjaarsnota 2010 is voorgesteld om deze post voor onvoorziene omstandigheden te blijven gebruiken. Hieronder worden kosten verstaan die gemaakt worden om een project(investering) uit te werken tot een concreet statenvoorstel. Indien de staten besluiten tot een dergelijke investering of project zullen deze kosten worden toegevoegd aan de investering/project. Als het project niet doorgaat, zullen de voorbereidingskosten ten laste van de post Onvoorzien worden gebracht.

**Onbenutte belastingcapaciteit**

De onbenutte belastingcapaciteit van de provincie van de provincie Drenthe bestaat uit het verschil tussen de opbrengst bij het maximaal aantal te heffen opcenten MRB en de opbrengst bij het werkelijke tarief. De raming in de begroting 2011 is uitgegaan van een tarief per 1 april 2011 van 83,6. Het maximumtarief dat door het ministerie van Financiën is vastgesteld voor de periode 1 april 2011 tot en met 31 maart 2012 bedraagt 119,4. Gebaseerd op deze uitgangspunten is de onbenutte belastingcapaciteit als volgt.

| Bedragen x € 1.000,- | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| Voorgesteld tarief | 46.648 | 48.883 | 50.149 | 51.448 |
| Maximaal tarief | 62.183 | 69.839 | 71.647 | 73.505 |
| Onbenutte belastingcapaciteit | 15.535 | 20.956 | 21.500 | 22.057 |

Onbenutte belastingcapaciteit 14.682 15.398 15.905 16.428

**De weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe**

Uit de hiervoor genoemde gegevens blijkt dat de weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe als volgt meerjarig kan worden weergegeven (afgerond, x € 1.000,--).

| Bedragen x € 1.000,- | 2011 | | 2012 | | 2013 | | 2014 | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. |
| Risicoreserve | 19.000 | | 19.000 | | 19.000 | | 19.000 | |
| Ruimte binnen begroting | | 450 | | 450 | | 450 | | 450 |
| Onbenutte belastingcapaciteit | | 15.535 | | 20.956 | | 21.500 | | 22.057 |
| Totaal (inc. + struct.) | | 34.985 | | 40.406 | | 40.950 | | 41.507 |

Vanzelfsprekend geldt dat de componenten van de weerstandscapaciteit verschillen in hun mate van inzetbaarheid. Zo is de risicoreserve direct aanwendbaar tot het maximum. Het verhogen van het opcententarief in het kader van het opvangen van risico's zal daarentegen niet lichtvaardig worden besloten.

**Inventarisatie van de aanwezige risico's**

Van de risico's die de provincie loopt, is een aantal afgedekt door de gebruikelijke verzekeringen of door het instellen van voorzieningen. In deze paragraaf gaat het om risico's die niet zijn afgedekt of niet kunnen worden afgedekt. Provincies hebben te maken met een diversiteit aan lastig in te schatten risico's die bovendien soms onderling afhankelijk zijn. De provincie onderkent de volgende risico's.

## Inventarisatie risico's paragraaf weerstandsvermogen Begroting 2011

| Aanduiding | Omschrijving | Impact | Beheersmaatregelen |
|---|---|---|---|
| Renterisico vreemd vermogen | Het vreemd vermogen bedraagt 26,6 % van het totale vermogen. | De risico's bij de rente-ontwikkeling van het vreemd vermogen zijn beperkt, omdat het hier vooral om overlopende passiva gaat dus kortlopende schulden met een renteloopt ijd korter dan 1 jaar met een vast laag rentepercentage | Spreiding in looptijd op basis van een rentevisie. |
| Renterisico ILG | De uitvoering van het ILG wordt voor een belangrijk deel gefinancierd met rijksbudgetten. In dit kader stort het Rijk in gelijke delen over de periode 2007-2013 elk kwartaal middelen bij het Groenfonds die de provincie vervolgens kan gebruiken voor de uitvoering.<br>De uitvoering van het ILG heeft een aanloopperiode gekend. In de eerste jaren waren de uitgaven voor de uitvoering van het ILG lager dan de gestorte rijksbijdragen. Bij het Groenfonds is nu nog sprake van een batig saldo. Op deze manier geniet de provincie een rentevoordeel. Er is echter sprake van een omslagpunt. De uitvoering krijgt steeds meer vorm. Het valt niet uit te sluiten, dat volgend jaar het saldo bij het Groenfonds ontoereikend zal zijn om alle betalingen te kunnen verrichten. Dat betekent, dat de provincie dan gebruik zal moeten maken van de leenfaciliteit bij het Groenfonds met de bijbehorende kosten. | De hoogte van het risico is afhankelijk van de snelheid in de uitvoering van het pMJP Drenthe en van de ontwikkelingen op de kapitaalmarkt. Het risico valt op dit moment nog niet nauwkeurig te kwantificeren. Gezien de huidige rentestand en gelet op de te verwachten ontwikkelingen, wordt dit risico qua omvang niet al te hoog geschat. | De meest effectieve beheersmaatregel is temporisering van de uitvoering. En dat ligt niet voor de hand. Een adequate beheers-maatregel is om de in het verleden ontstane rentebaten waar nodig te gebruiken voor eventuele rentekosten. |
| Financiële risico's projecten pMJP / ILG. | Het ILG wordt voor een belangrijk deel uitgevoerd door majeure, integrale en complexe projecten. Deze projecten hebben aanzienlijke projectbudgetten variërend van enkele miljoenen tot zelfs enkele tientallen miljoenen.<br>Complexe projecten als hier bedoeld, kunnen te maken krijgen met mee- en tegenvallers. | Het financiële risico valt op dit moment nog lastig te kwantificeren. | Versterken van de sturing op deze majeure projecten;<br><br>Tijdig onderkennen wanneer er mee- en tegenvallers zijn. Meevallers inzetten voor projecten waar tegenvallers zijn. |
| Overige risico's ILG | Met ingang van 2007 voert de provincie de regie betreffende het ILG. In dit kader is tussen de provincie Drenthe en het Rijk een Bestuursovereenkomst afgesloten voor de periode 2007-2013. Onzeker is nu, of deze Bestuursovereenkomst met de bijbehorende rijksbudgetten zal worden verlengd.<br>In de Bestuursovereenkomst is bepaald, dat de afgesproken prestaties uiterlijk eind 2013 volledig moeten zijn gerealiseerd. De administratieve en financiële afwikkeling kan dan in 2014 plaatsvinden.<br>ILG-projecten hebben vaak een langjarig karakter.<br>Mochten lopende ILG-projecten eind 2013 niet volledig zijn afgerond, dan loopt de provincie Drenthe het risico, dat de afgesproken rijksbijdragen niet volledig aan de provincie Drenthe worden uitgekeerd. | Het financiële risico valt op dit moment nog lastig te kwantificeren. | Versterken van de sturing op deze projecten;<br><br>Scherp bewaken van het tempo in uitvoering;<br><br>Lopende projecten regelmatig monitoren op de vraag, of ze eind 2013 zijn afgerond en daarover rapporteren. |

| Aanduiding | Omschrijving | Impact | Beheersmaatregelen |
|---|---|---|---|
| Kredietri-<br>sico | Over de verstrekte leningen loopt de provincie een kredietrisico. Voor het merendeel van de verstrekte geldleningen is echter sprake van hypothecaire zekerheidstelling. Er is een lening verstrekt aan RTV Drenthe (per 31 december 2009 nog een uitstaande schuld € 3,7 miljoen).<br>Daarnaast is er aan het Drentse Participatie Maatschappij voorlopig een lening verstrekt van € 1 miljoen, die kan worden uitgebreid tot een maximum van € 4 miljoen<br>Verder heeft de provincie aan het Nationaal Restauratiefonds een lening verstrekt van € 2,9 miljoen. Dit is een zogenaamd revolving fund, waarbij laagrentende hypotheken worden verstrekt aan beschermde provinciale monumenten en de aflossingen weer terugvloeien in het Drentse Monumentenfonds. Een soortgelijke constructie is toegepast bij het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse Gemeenten, waarbij een bijdrage is verstrekt van € 0,7 miljoen. Verder is er in het verleden nog een oneindig lopende lening aan Enexis/Essent verstrekt van 4, 2 miljoen met een hoge rentevergoeding. Over al deze leningen loopt de provincie een kredietrisico.<br>Ten slotte heeft de provincie een grote hypotheken portefeuille open staan van leningen die in het verleden zijn verstrekt aan werknemer. Ook hierover loopt de provincie risico door vertraging of geen aflossing | Bij liquiditeitsproblemen van de instellingen of ambtenaren waaraan de leningen zijn verstrekt, kan de aflossing van de totale openstaande lening in gevaar komen of vertraagd worden. Voor de revolving funds geldt dat de provincie risicodragend is als de hypotheeknemers niet aan hun aflossing kunnen voldoen. Omdat meerdere hypotheken worden verstrekt is het risico groter, alleen de impact is alleen kleiner omdat het om een deel van de totale verstrekte lening gaat. | Voor de leningen aan RTV Drenthe en Essent geldt een hypothecaire zekerheidstelling;<br><br>De provincie Drenthe geeft toekenningbeschikkingen af voor het vertrekken van hypotheken uit het Nationaal Restauratie Fonds. Hieraan zijn voorwaarden verbonden. Ook voert het Nationaal Restauratie Fonds een kredietbeoordeling uit;<br><br>Hypotheken verstrekt aan ambtenaren hebben ook een onderpand. Provincie Drenthe is altijd 1e schuldeiser. |
| Begrotingsrisico's | Aan veel ramingen in de Begroting zijn onzekerheden verbonden. Bovendien zijn de te realiseren<br>baten en lasten soms niet goed te beïnvloeden. | | |
| Risico's op gegarandeerde geldleningen | De gewaarborgde geldleningen betreffen geldleningen verstrekt ten behoeve van instellingen in voornamelijk de gezondheidszorg. Het totaal van de gegarandeerde geldleningen bedraagt per 31 december 2010 € 5,7 miljoen (2009: € 6,3 miljoen). | Indien een instelling in gebreke blijft bij het aflossen van de lening, dan staat de provincie borg voor aflossing aan de bank voor de omvang van het bedrag waar zij garant voor staat. | In deze sector worden geen nieuwe garanties afgegeven. |

| Aanduiding | Omschrijving | Impact | Beheersmaatregelen |
|---|---|---|---|
| Kosten bestuurs-dwang | Bij de geïntensiveerde handhavingactiviteiten kan het noodzakelijk zijn dat de provincie bestuursdwang moet toepassen. Het is niet altijd zeker dat verhaal van de kosten hiervan mogelijk is. | De financiële impact kan erg fluctueren, denk hierbij aan bedragen van € 10,000 tot > € 500.000 voor individuele gevallen. | Extra inzet op adequaat toezicht en handhaving zal de risico's op het opleggen van bestuurs-dwang beperken. Waar mogelijk of wenselijk zal in plaats van bestuursdwang worden gekozen voor het opleggen van een last onder dwangsom. Deze financiële middelen kunnen vervolgens gehanteerd worden ter beheersing van de kosten bestuursdwang via risicoreserve. |
| Claims van derden | Hierbij gaat het om de aansprakelijkheid van de provincie bij (vermeend) onrechtmatig handelen. In de afgelopen jaren is 'de lagere overheid' regelmatig geconfronteerd met gebeurtenissen die haar imago geen goed hebben gedaan. Deze gebeurtenissen hebben geleid tot een kritischer houding van burgers en bedrijven ten opzichte van de lagere overheid. Deze kritische houding leidt ertoe dat de lagere overheid vaker wordt aangesproken op de kwaliteit van de door haar geleverde prestaties. De nasleep van de recente gebeurtenissen bij de lagere overheid,<br>waaronder de gebrekkige handhaving van veiligheidsvoorschriften, bevestigen dit. Hoewel zich in de afgelopen jaren bij de provincie Drenthe geen claims van belang hebben voorgedaan die het noodzakelijk maakten de hiertoe aangehouden buffer in het weerstandsvermogen aan te spreken, achten wij het, gezien de maatschappelijke ontwikkelingen ter zake, toch blijvend nodig hiervoor een risicoreserve binnen het eigen vermogen aan te houden. De accountant heeft daarom aanbevolen een risicobandbreedte aan te houden van minimaal € 1,5 miljoen tot maximaal € 2,5 miljoen. Deze inschatting is gemaakt door uit te gaan van vijf tot tien gebeurtenissen, waarbij claimrisico's zouden kunnen ontstaan en een maximaal risico per gebeurtenis van circa € 250.000,--. Wij zien geen reden om deze bandbreedte uit te breiden. | De claims vallen onder de dekking van de aansprakelijkheidsverzekering. Per gebeurtenis geldt hier een eigen risico van € 12.500,- . | Zorgdragen voor adequate handhaving die door hun werkzaamheden onterechte claims zoveel mogelijk kunnen voorkomen.<br><br>Afdekken door middel van aansprakelijkheids-verzekering en aanvullend de risicoreserve |

| Aanduiding | Omschrijving | Impact | Beheersmaatregelen |
|---|---|---|---|
| Decentralisatie van rijkstaken | Naast de overdracht van bevoegdheden en middelen vindt ook overdracht van risico's plaats waarbij geen compensatie in geld plaatsvindt. Ook herverdeeleffecten dragen in geval van overdracht van rijkstaken naar de lagere overheden bij tot een verhoging van de risico's. De verwachting is dat het risico toeneemt door de verdergaande bezuinigingen en ombuigingen van het Rijk.<br>De vraag is, wat een nieuw bestuursakkoord (met decentralisatieafspraken) kan betekenen in termen van zekerheid. | Omdat decentralisatie-afspraken worden gekoppeld aan financiële afspraken vallen de financiële risico's mee. Risico's in termen van een uitgekleed middenbestuur (omdat nieuwe decentralisatie-afspraken niet worden nagekomen) zijn echter reëel. Er is in dit verband dus ook sprake van een meer bestuurlijk risico dan een financieel risico. | Omdat reëel is dat nieuwe afspraken in IPO-verband worden gemaakt moet in IPO-verband tijdig het gesprek worden gestart hoe dit risico zoveel mogelijk kan worden beperkt. |
| Voorfinanciering Meerjarenuitvoeringsprogramma Bodemsanering 2010-2014 | Uit Meerjarenuitvoeringsprogramma bodemsanering 2010-2014 blijkt dat de uitvoeringskosten zijn geraamd op € 12,22 miljoen. Binnen het Provinciefonds is een decentralisatieuitkering Bodem voor de periode 2010-2014 opgenomen, ter hoogte van € 6,38 miljoen. Dit leidt tot een tekort van € 5,84 miljoen over de gehele programmaperiode. Daarnaast is sprake van verschil in kasritme tussen geraamde uitgaven en de ontvangsten (DU bodem en ISV3 bodem). Om uitvoering te geven aan het meerjarenprogramma wordt dit bedrag door de provincie voorgefinancierd. We schatten in dat deze middelen op termijn worden terug ontvangen via een aanvulling van het budget met knelpuntmiddelen (VROM) en ISV3 bodemgelden. | Voor 2011 is het voor te financieren bedrag begroot op € 2 miljoen. | Strakke controle op de verplichtingen/uitgaven, tegenvallers worden gecompenseerd, meevallers worden gebruikt om het tekort te dekken.<br><br>In 2011/2012 wordt (landelijk) een de tussenstand bepaald; dan wordt besloten over het vervolg traject. |
| Bodemsanering en -bescherming, locatie-specifiek | Provincie heeft jarenlang veel onderzoek gedaan naar de verontreinigingsituatie op en nabij de locatie Van Wijk en Boerma te Tynaarloo. Tevens wordt nu gewerkt, samen met andere partijen waar onder de gemeente, NS vastgoed etc. om een bestemming voor deze locatie te ontwikkelen. De kosten voor deze sanering, geschat op een bedrag van € 10 miljoen, zijn dermate hoog dat het beschikbaar gestelde budget van VROM lang niet toereikend is om de saneringkosten te kunnen financieren. | De steeds verder gaande verspreiding van verontreinigd grondwater kan op termijn een risico gaan vormen voor het gebied van de Drentse Aa, waar ook drinkwater wordt gewonnen door de Waterleidingmaatschappij Groningen. | Inzetten op bemiddeling gemeente-NS, zodat er scenario tot stand kan komen waarbinnen extra inkomsten kunnen worden gegenereerd. Verder beoordelen in hoeverre binnen meerjarenprogramma ruimte kan worden gevonden. |

| Aanduiding | Omschrijving | Impact | Beheersmaatregelen |
|---|---|---|---|
| Boringen naar aardwarmte | Er zijn risico's verbonden bij de boringen naar aardwarmte. Het mogelijke risico kan zijn dat bijvoorbeeld de geologie ter plaatse toch anders is dan op basis van bestaande boorgegevens en seismisch onderzoek is bepaald. Ook kan blijken dat door verschillen in de ondergrond de doorlatendheid in de praktijk geringer is dan verwacht. Technisch risico is dat geen of water met een te geringe toestroom aangeboord wordt. Het risico ligt voor de boringen in Zuidoost-Drenthe beneden de 10%.<br>In Zuidoost-Drenthe worden naar verwachting in het najaar van 2010 de opsporingsvergunningen verstrekt en vindt de voorbereiding plaats voor het zetten van tenminste één boring. | Het betreft een statistisch risico voor het technische aspect van de boring en risico dat na boring alsnog besloten wordt geen geothermie toe te passen. Het betreft resterend risico waarin niet wordt voorzien in de dekking middels de landelijke regeling. | Indien de boringen leiden tot financiële tegenvallers zal een beroep worden gedaan op de provinciale risicoreserve (max. € 1 miljoen).<br>Er wordt provinciale regeling opgesteld, aanvullend op de landelijke regeling. De gewijzigde landelijke regeling zal naar verwachting van kracht worden per 1 oktober 2010. Zodra de definitieve regeling bekend is, kan de aanvullende provinciale regeling worden opgesteld. |
| Onderhoud wegen en kanalen, algemeen | De provincie loopt het risico dat door derden veroorzaakte schades niet of niet geheel verhaald kunnen worden. Vooral schade aan wegen, anders dan door een ongeval veroorzaakt, zijn veelal niet op de veroorzaker te verhalen.<br>De provincie wordt verder met enige regelmaat aansprakelijk gesteld voor ongevallen die (vaar)weggebruikers overkomen. Dit zal toenemen bij een lager onderhoudsniveau.<br><br>Daarnaast kunnen ook natuurlijke calamiteiten als extreme regen- of sneeuwval of aardschokken aanzienlijke schades tot gevolg hebben. De risico's blijven structureel aanwezig. | Ondanks dat de provincie hiervoor verzekerd is vraagt de afhandeling schades en claims vaak veel inzet en komen niet gedekte kosten ten laste van de reguliere onderhoudsbudgetten. Daarnaast bestaat het risico op negatieve beeldvorming in de media. | De provincie is verzekerd voor gevallen waarin de provincie aansprakelijk gesteld wordt voor ongevallen die (vaar)weggebruikers overkomen.<br><br>Regelmatig inspecteren de kantonniers onze wegen op onrechtmatigheden. |
| Onderhoud wegen en kanalen, Marktsituatie bij aanbestedingen | De (aanbestedings)marktsituatie kenmerkt zicht door verlaagde aanneemsommen, mede door de lagere omzetvolumina bij opdrachtgevers. Deze gunstige marktsituatie heeft geleid tot kortingen in de aanneemsommen. Door de huidige kredietcrisis en het gebrek aan werk blijven de aanneemsommen laag. Bij het aantrekken van de economie kan dit veranderen.<br>Er is een ontwikkeling dat aannemers bij aanbestedingsprocedures op vermeende onduidelijkheden juridische middelen hanteren.<br><br>Sinds 2010 is een trend waarneembaar dat meer aannemers failliet gaan als gevolg van de economische crisis. | Door de verlaagde aanneemsommen is er soms meer toezicht van de opdrachtgever nodig.<br><br>Naast vertraging van de gunning van de werken ontstaan veel procedures en daaraan verbonden kosten voor juridische bijstand etc.<br><br>Dit kan gevolgen hebben voor zowel de voortgang van de realisatie van een project als de garantstelling voor de kwaliteit van een project tijdens de onderhoudsperiode. | Eisen en voorwaarden in de bestekken zo nauwkeurig mogelijk en volgens de nieuwste richtlijnen opnemen. |

| Aanduiding | Omschrijving | Impact | Beheersmaatregelen |
|---|---|---|---|
| Financiële risico's ten aanzien van Landinrichting op Drentse maat (LODM), Hunzemaat, Verplaatsingsregeling Drentse bedrijven (VDB) en Verplaatsingsregeling agrarische bedrijven (VAB) | De provincie heeft een viertal fondsen opgericht bij het Nationaal Groenfonds ten behoeve van de vier vorengenoemde regelingen. Daarnaast wordt geld geleend bij het Nationaal Groenfonds ten behoeve van de aankoop dan grond door DLG ter realisatie van de doelen waarvoor deze fondsen zijn opgericht. Wanneer de doelen bereikt zijn, worden deze gronden weer vervreemd. Vanuit de fondsen worden de kosten die het Nationaal Groenfonds hiervoor maakt betaald en komen de pachtinkomsten binnen. Aangezien een deel van de gronden meerjarig in eigendom is van DLG, hebben fluctuaties in de prijsontwikkeling van gronden invloed hebben op de het vermogen in de fondsen. | De langjarige ontwikkeling is dat de grondprijzen stijgen. De korte-termijnhandel laat wel eens fluctuaties zien, waardoor de laatste jaren zowel gronden met winst als met verlies verhandeld zijn. | De fondsen worden zodanig beheerd dat er een ruime buffer is om dergelijke fluctuaties op te vangen. |
| EU-programma doelstelling 2 1997-1999 | In 2004 en 2005 is het EU-programma doelstelling 2 1997-1999 (samen met de provincie Groningen) door de Europese Commissie gecontroleerd.. In oktober 2007 heeft hierover een hoorzitting plaatsgevonden in Brussel. In de hoorzitting heeft de beheersautoriteit meer dan de helft van deze terugvordering bestreden. De commissie zal nu een definitief standpunt opstellen. Dit standpunt zal zeer waarschijnlijk in het eerste kwartaal van 2008 worden ingenomen. De beheersautoriteit kan dit standpunt vervolgens accepteren of in beroep gaan bij het Europese Hof. | De controle heeft geleid tot een voorlopige terugvordering van € 4,4 miljoen. | Het risico is voor het grootste deel afgedekt door rentebaten op het programma (ruim € 3,5 miljoen). |
| Risico's in het kader van de ruimtelijk-economische SNN programma's en Interreg | De provincie Drenthe is bij de Gemeenschappelijke regeling SNN mede risicodragend voor de risico's bij de uitvoering van het de ruimtelijk-economische programma's, zoals onrechtmatigheden bij de uitvoering van projecten, interpretatieverschillen en verandering van regelgeving. Voor oude en huidige programma's en regelingen is geraamd hoe groot de risico's zijn. De risico's zijn vervolgens afgezet tegen de beschikbare reserves.<br>Naast de in het SNN uitgevoerde Europese programma's is de provincie Drenthe betrokken bij de projecten Hanze Passage, Innovatieve Actieprogramma, Sensor City, Farmers for Nature, Waterline Economy, Watercost en Sparc. Ook bij deze projecten is sprake van risico's ten aanzien van de eindafrekening. | | Voor de oude programma's en regelingen is er binnen SNN ruim voldoende weerstandsvermogen om de resterende risico's op te vangen. De omvang van de reserves bij de huidige programma's en regelingen is voldoende om inhoudelijke en budgettaire risico's op te vangen. |
| Dividend Enexis, Attero en Publiek Belang | De dividendopbrengsten van deelnemingen zijn per definitie onzeker. Door Enexis wordt de komende jaren een positieve ontwikkeling van het bedrijfsresutaat verwacht en groeiende mogelijkheden voor een dividenduitkering. Door Attero wordt op de korte termijn uitgegaan van een garantiebedrag van € 7,5 miljoen voor dividenduitkeringen aan alle aandeelhouders. Bij Publiek Belang is de ontwikkeling van het bedrijfsresultaat onzeker. | Het risico kan zowel positief als negatief zijn. | Dividenden worden voorzichtig geraamd op basis van informatie van de betreffende bedrijven |

| Aanduiding | Omschrijving | Impact | Beheersmaatregelen |
|---|---|---|---|
| Nazorg stortplaatsen | Op grond van de wettelijke nazorgregeling in de Wet milieubeheer wordt de provincie, na overdracht van de nu operationele stortplaatsen, verantwoordelijk voor de bestuurlijke, organisatorische en financiële aspecten van de nazorg van deze stortplaatsen. De benodigde voorzieningen hiervoor worden opgebouwd in het Nazorgfonds (algemeen bestuur is GS). Er worden in dit kader risico's gelopen, vooral als het doelvermogen niet wordt bereikt als gevolg van tegenvallende rendementen, een faillissement, een snellere sluiting van de stortplaats dan voorzien of door wanbetaling, evenals door niet-voorziene omstandigheden nadat overdracht van de stortplaatsen aan de provincie heeft plaatsgevonden. | Nadat de stortplaatsen zijn gesloten of bij een faillissement, kan geen verrekening met de exploitant meer plaatsvinden waardoor mogelijk onvoldoende middelen in het nazorgfonds.aanwezig zijn voor de eeuwigdurende nazorg. | Tegenvallende rendementen en vroegtijdige sluiting kunnen worden gecompenseerd door het verhogen van de heffing of een eenmalige eindheffing.<br>Met behulp van een protocol sluitingsverklaring en een risicomodel wordt<br>het risico beperkt. |
| Uitvoering PUP verkeer en vervoer, planschade. | Met name bij de grotere nieuwbouwprojecten (zoals de aanleg van rondwegen) kan het risico van planschade ex artikel 6.4 van de Wro niet geheel worden uitgesloten. | vertraging planprocedures als gevolg van de advies- en beroepsprocedures bij het voldoen aan planologische regelingen en/of diverse vergunningen | Van belang is dat dit risico al tijdens de bestemmingsplanprocedure wordt geïnventariseerd; |
| Uitvoering PUP verkeer en vervoer, draagvlak planontwikkeling. | Kenmerk voor het huidige provinciale beleid is het streven naar een verkeers- en vervoersvisie per corridor of gebied en een daarop gericht integraal maatregelenpakket. Met name het draagvlak voor de conclusies en aanbevelingen van de verschillende corridorstudies bepaalt de haalbaarheid van meerjarenuitvoeringsconvenanten. In financiële zin kunnen deze risico's positief en negatief zijn | | |
| Uitvoering PUP verkeer en vervoer, onteigening | Veelal worden de gronden langs minnelijke weg verworven. In een aantal situaties is echter een onteigeningsprocedure nodig. Deze procedures zijn tijdrovend, dus vertragend en kostenverhogend; | | |
| Uitvoering PUP verkeer en vervoer, bodemsaneringen. | In incidentele gevallen zal tijdens de uitvoering van het werk verontreiniging van het grondwater of van de bodem worden aangetroffen. Bij wegconstructies moet rekening worden gehouden met de mogelijkheid van het moeten afvoeren en verwerken van teerhoudend asfalt. | Bodemsaneringen kunnen aanzienlijk kostenverhogend werken en zullen vaak tot grote vertragingen van het project leiden. | |
| Uitvoering PUP verkeer en vervoer, geluidhinder | Sinds een aantal jaren moet bij reconstructies een akoestisch geluidsonderzoek worden uitgevoerd naar de effecten van de maatregelen op de omgeving (bijvoorbeeld de woningen langs een weg). Voor het geval de berekende geluidbelasting 1,5 dB hoger is dan de waarde in de oude situatie, moet de overheid maatregelen treffen. Daarbij kan gedacht worden aan maatregelen aan de bron (bijvoorbeeld geluidsreducerend asfalt) dan wel aan maatregelen op de plaats waar het effect optreedt (bijvoorbeeld maatregelen aan de woningen). | Indien er maatregelen moeten worden getroffen, zijn deze van invloed op de kosten van het project. | |
| Uitvoering PUP verkeer en vervoer, kabels en leidingen. | Het moeten verleggen van kabels en leidingen kan in sommige gevallen aanzienlijk kostenverhogend werken en in de tijd gezien vertragingen opleveren. | | |

| Aanduiding | Omschrijving | Impact | Beheersmaatregelen |
|---|---|---|---|
| Uitvoering PUP verkeer en vervoer, aanbestedingen | De op het moment van aanbesteden heersende marktsituatie kan een risico vormen. Een mee- of tegenvallende aanbesteding kan wel 30% verschil maken. | | |
| Uitvoering PUP verkeer en vervoer, water-, archeologie-, flora- en faunatoets. | Voordat een bestemmingsplan gewijzigd kan worden moet de water-, archeologie-, flora en faunatoets met een positief resultaat worden doorlopen. | Bij negatief resultaat kan het leiden tot een wijziging dan wel vertraging van het project | |
| Uitvoering PUP verkeer en vervoer, financiële dekkingsplannen. | De uitwerking van het provinciale beleid wordt in nauwe samenwerking met derden (onder andere Rijk en gemeenten) in een Meerjarig regionaal investeringsprogramma opgenomen. Per project wordt aangegeven welke overheden en instanties als financieel medeverantwoordelijke partner worden gezien. De afspraken daarover worden sinds 2005 jaarlijks in het PUP vastgelegd. Het dekkingsplan moet als een risico worden gezien in geval over de financieringsopzet nog geen overeenstemming is bereikt. In die gevallen waar een project in eerste aanleg een provinciale verantwoordelijkheid betreft, zal de provincie zelf moeten zorg dragen voor een financieel vangnet voor het eventueel (gedeeltelijk) mislukken van de nagestreefde financieringsopzet. Dat vangnet zal in beginsel worden gevonden binnen de provinciale budgetten. | | |

| Aanduiding | Omschrijving | Impact | Beheersmaatregelen |
|---|---|---|---|
| Doeluitkering Jeugdzorg | - Bezuinigingen Rijk. In verband met de bezuinigingsdruk bij het rijk, lopen we het risico dat we een korting op de doeluitkering zullen krijgen<br>- Bij een voortdurende stijging van de justitiemaatregelen bestaat het risico dat het BJZ bij onvoldoende financiering niet meer kan voldoen aan de verplichtingen. In dat geval is de provincie wettelijk verplicht bij te springen. Omdat er geen restant van de doeluitkering als buffer aanwezig meer is op de balans, lopen we hier een financieel risico.<br>- Bij Bureau Jeugdzorg wordt de verwachte groei van de justitietaken door de provincie voorgefinancierd. Als de werkelijke groei achterblijft, dan krijgt de provincie minder financiering achteraf van het rijk. Doordat bureau Jeugdzorg wel hun vaste kosten hebben gemaakt op basis van de verwachte groei, is dan onzeker of ze de te veel ontvangen gelden kunnen terugbetalen.<br>- Het komt gemiddeld één keer per jaar voor dat iemand met spoed opvang nodig heeft buiten de provincie, omdat de zorgaanbieders in Drenthe dit niet kunnen bieden. Dat is niet te voorkomen. Ook zijn er soms wettelijke uitspraken, waarbij de opvang buiten onze gefinancierde zorginstellingen moet plaatsvinden. Meestal zijn dit schrijnende gevallen, waarbij de rechter het persoonlijke en maatschappelijk belang groter weegt dan het financieringsprobleem. We zijn dan genoodzaakt deze kosten te vergoeden.<br>- Het rijk geeft jaarlijks een vergoeding voor loonstijgingen (OVA). Het component prijsstijging is al jaren niet meer uitgekeerd, zodat de instellingen jaalijks efficiënter moeten gaan werken. In verband met de rijksbezuinigingen komt de OVA vergoeding steeds meer onder druk te staan. | - Bij kortingsmaatregelen van het Rijk, zal de provincie uit de eigen krappe middelen moeten bijspringen of zullen de afgesproken prestaties niet meer geleverd kunnen worden. Dit kan leiden tot wachtlijsten.<br>- De financiële positie van Bureau Jeugdzorg gaat drastisch achteruit of ze zijn niet in staat terug te betalen. | Het Rijk heeft een hardheidsclausule, waaruit de groei van groter dan 7% gefinancierd kan worden. Het is echter niet zeker dat deze hardheidsclausule in stand blijft.<br><br>De financiële positie en de liquiditeitspositie van Bureau Jeugdzorg goed blijven volgen. Ook de kwartaalcijfers van de groei geven een indicatie hoe de groei op het einde van het jaar zal uittomen.<br><br>Om het financiële risico hiervoor te beperken wordt een bepaald bedrag voor onvoorziene uitgaven Jeugdzorg in het budget aangehouden. |

| Aanduiding | Omschrijving | Impact | Beheersmaatregelen |
|---|---|---|---|
| Financieel en beleidsmatig risico bij verstrekken subsidies | Bij het verstrekken van subsidies lopen we het risico dat prestaties niet of niet volgens de beschikking worden uitgevoerd. Naast het risico dat dan de doelen niet gehaald worden, loopt de provincie ook een financieel risico, omdat we meestal voorschotten verstrekken bij subsidies. Terugvordering kan dan lastig zijn.<br>Voor een aantal subsidieregelingen (bijvoorbeeld POP en STINAD) geldt, dat bij de aanvragen tot op zekere hoogte overcommittering plaatsvindt. Dat betekent dat vooraf rekening gehouden wordt met te verwachten voordelen bij de eindafrekening en met het eventueel geen doorgang vinden van enkele projecten. Ervaring leert dat overcommittering een weliswaar reëel, maar ook aanvaardbaar risico inhoudt. Per subsidieregeling zal in de toekomst worden bekeken in hoeverre overcommittering bij schaarser wordende middelen nog aanvaardbaar is. | Afgezien van het niet realiseren van provinciale doelstellingen kan een financieel risico worden gelopen ter hoogte van de reeds verstrekte voorschotten | Bij incidentele prestatiesubsidies wordt in principe maximaal 80% aan voorschotten verstrekt. Bij grote subsidies worden betalingen vaak in meerdere voorschotten verdeeld (naar mate van voortgang van afgesproken prestaties). Bij prestatiesubsidies per boekjaar wordt de subsidie betaald in maandelijkse termijnen.<br><br>Bij grote subsidies worden ook tussentijdse voortgangsrapportages verlangd en bij de afrekening een accountantsverklaring.<br><br>Terugvorderingen bij minder presteren worden in de administratie vastgelegd en hiervoor wordt de invorderingsprocedure van de provincie toegepast.<br><br>Zoveel mogelijk smart geformuleerd prestaties vastleggen bij het verlenen van de subsidie. |
| Bezwaarschriften | Bij de uitvoering van het beleid en het verstrekken van subsidies kunnen derden bezwaarschriften indienen. | In periode van subsidievermindering cq -beëindiging (ihkv bezuinigingen, Provincie Nieuwe Stijl) is dit vermoedelijk vaker aan de orde. | Tijdige (voor)aankondiging en juridisch goed voorbereiden van de beslissing kan risico op gegrond verklaarde bezwaarschriften verkleinen. |

| Aanduiding | Omschrijving | Impact | Beheersmaatregelen |
|---|---|---|---|
| Beleidsrisico bij uitvoering sociale en culturele allianties | In het sociale en culturele domein zijn er samenwerkingsovereenkomsten afgesloten met gemeenten om samen doelen te realiseren, waarbij de gemeenten vaak de penvoerder zijn. Samenwerking gebeurt op vertrouwensbasis, daarom is het controle instrumentarium beperkt. De sociale allianties zijn ook bedoeld om via een zogenaamde 'zachte landing' taken onder te brengen bij gemeenten, waarbij de gesubsidieerde instellingen van de provincie kunnen pofiteren. | Er is sprake van een gelijkwaardigheid tussen de beide alliantiepartners. Verantwoording is dus lichter dan het bij subsidierelatie zou zijn. Onbekend is od dit impact heeft op minder resultaat of doelbereik. | Door het opstellen van een uitvoeringsprogramma, tussentijdse rapportage en overleg en de jaarlijkse verantwoording en evaluatie van het uitvoeringsjaar, worden doelen en ambities bijgestuurd. Ook de geldstroom wordt hierop afgestemd. Verstrekte gelden zijn gemarkeerd en blijven beschikbaar voor de allianties. |
| Incidentele kosten oprichting uitvoeringsorganisatie | Berenschot heeft een berekening gemaakt van de incidentele kosten en terugverdientijd van Regionale uitvoeringsdiensten in Nederland. De incidentele kosten bestaan uit frictiekosten, sociaal plankosten, desintegratiekosten en projectkosten, en hebben betrekking op de provinciale organisatie. Het gaat in totaal om € 110.000.000 voor alle 26 RUD's in NL. Het instellen van RUD's levert een structurele besparing op van € 12.000.000 per jaar. De terugverdientijd komt hiermee op 9 jaar. Overigens wordt in IPO-verband nog gewerkt aan een claim richting VROM voor de dekking van de invoeringskosten. Gelet op bezuinigingen op rijksniveau is dit een traject met een onzekere uitkomst. | Uit de berekeningen komt naar voren dat de investeringen in een Drentse RUD pas na 9 jaar zijn terug verdiend. Dit betekent een forse voorinvestering vanuit de provincie Drenthe. De hoogte van de voorinvestering is op dit moment niet goed aan te geven. Enerzijds omdat de totale incidentele kosten niet zomaar door 26 RUD's gedeeld kunnen worden, en anderzijds nog niet duidelijk is welke vorm een uitvoeringsorganisatie vanuit de provincie Drenthe gaat krijgen. | Kosten deels dekken uit – nieuw te creëren – reserve ter dekking van de incidentele kosten. De reserve bestaat uit de eenmalige rijksbijdrage Wabo (€ 750.000,--/ meicirculaire 2010), aan te vullen met mogelijke toekomstige bijdrage VROM voor invoeringskosten RUD's. |
| Motorrijtuigenbelasting | Het Centraal Bureau Motorrijtuigenbelasting (CBM) int de provinciale opcenten en draagt deze aan de provincies af. De provincies hebben geen controlemogelijkheden op deze afdrachten en zijn daarmee informatieafhankelijk van het CBM. Er blijft onzekerheid bestaan over de juistheid en de volledigheid van de ontvangen opcenten. | | Overigens is inmiddels door het IPO het initiatief genomen om een convenant met de Belastingdienst op te stellen waarin de controle- en informatiemogelijkheden afdoende worden geregeld. |

| Aanduiding | Omschrijving | Impact | Beheersmaatregelen |
|---|---|---|---|
| Overige risico's, Computeruitval | Voorkomen moet worden dat ingeval van ingrijpende storingen of calamiteiten bedrijfsactiviteiten voor langere tijd onderbroken zijn en dat kritische (geautomatiseerde) bedrijfsprocessen tegen deze effecten worden beschermd. Contracten met leveranciers, voorraden en de beheersorganisatie zijn afgestemd op een 99 % beschikbaarheid van de voorzieningen. Bij grote (langdurige) calamiteiten en beveiligingsincidenten (als gevolg van bijvoorbeeld natuurrampen, ongevallen, brand en opzettelijke handelingen) zou een beheersproces van bedrijfscontinuïteit moeten worden geïmplementeerd om verstoring tot een aanvaardbaar niveau te beperken, door een combinatie van preventieve maatregelen en herstelmaatregelen. | | Beheersmaatregelen te zijner tijd (2010-2011) vatten in een concernbreed continuïteitsplan.<br><br>Dataverlies voorkomen door middel van investering nieuw SAN in 2010 (Europese aanbesteding).<br><br>Computerruimte v.w.b. gegevensopslag spreiden over 2 locaties (2010-2011). |
| Overige risico's, oninbare debiteuren | Zowel in de reguliere bedrijfsvoering als bij de grotere investeringen en projecten is er sprake van oninbaarheid op debiteuren. Het debiteurensaldo van de provincie bedroeg per 31 december 2009 € 8.569 miljoen. | | Op deze vorderingen is in de jaarrekening een voorziening voor mogelijke oninbaarheid in mindering gebracht van € 1,4 miljoen. Jaarlijks wordt in de jaarrekening de hoogte van de voorziening beoordeeld. |
| Overige risico's, Specifieke uitkeringen | De provincie ontvangt uit vele subsidieregelingen gelden van het Rijk. Over de besteding ervan moet in veel gevallen verantwoording worden afgelegd. Hierbij dient meestal een accountantsverklaring te worden afgegeven. Met ingang van 2006 worden in de jaarrekening (SISA-bijlage) een aantal specifieke uitkeringen opgenomen, waardoor een specifieke accountantsverklaring niet meer vereist is. De verwachting is dat dit voor steeds meer specifieke uitkeringen zal gaangelden. Indien de subsidie-voorwaarden niet adequaat worden nageleefd, bestaat het risico dat gelden dienen te worden terug betaald aan het Rijk, terwijl de kosten wel zijn gemaakt of bedragen wel zijn doorgegeven naar andere instellingen. Het genoemde risico leidt daarom niet tot een kwantificering van een aanwezig financieel effect. | | |
| Overige risico's, ontoereikende verzekeringen | Een groot deel van de risico's is te verzekeren. De provincie heeft de normaal gebruikelijke risico's behorende bij hun taken dan ook verzekerd. Daarnaast zijn aansprakelijkheidsverzekeringen afgesloten. | | Onverzekerbare risico's worden afgedekt door de risicoreserve. |

| Aanduiding | Omschrijving | Impact | Beheersmaatregelen |
|---|---|---|---|
| Overige risico's, beleidsrisico's | De provincie loopt ook ten aanzien van wijziging beleid en/of (financiële) herprioritering risico's. Met name bij langjarige projecten is dit risico reëel, omdat het Rijk hier een grote invloed op heeft. Verder loopt de provincie risico ten aanzien van draagvlak bij externe partijen. Veel provinciale ambities zijn qua haalbaarheid afhankelijk van de medewerking van derden: bestuurlijk-politiek, beleidsmatig, financieel, prioriteit en procedureel. | | |
| Verbonden partijen en overige samenwerkingsverbanden | Onder een verbonden partij wordt verstaan: een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft. Vooral het financiële belang impliceert een risico voor de provincie. Immers, de middelen die door de provincie ter beschikking zijn gesteld, kunnen een verlies zijn in geval van faillissement. Verder heeft de provincie een financieel belang indien financiele problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de provincie. In de begroting wordt in een afzonderlijke paragraaf besteed aan verbonden partijen (paragraaf I.2.6). De risico's van de samenwerkingsverbanden worden niet in alle gevallen gekwantificeerd. De accountant geeft in zijn rapport aan dat hij inschat dat de provincie hierbij specifiek risico loopt bij het SNN en GAE. | Het gaat globaal geschat om een risico van vijfmaal de jaarlijkse bijdrage; dit levert een bedrag op van ongeveer € 4,5 miljoen. | |

**Conclusie financieel effect van de risico's**

Uit het vorenstaande blijkt dat de risico's als volgt gekwantificeerd kunnen worden weergegeven (afgerond x € 1.000,--).

| | Financieel effect | |
|---|---|---|
| | Minimum | Maximum |
| Risico's vermeld in deze paragraaf - claims van derden | 1.500 | 2.500 |
| Inschatting p.m.-posten risico's en aan te houden buffer voor algemene bedrijfsvoeringsrisico's | 15.509 | 24.814 |
| Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen (inschatting) | 5.000 | 5.000 |
| Verbonden partijen | 4.100 | 4.100 |
| Totaal financieel effect van de risico's | 26.109 | 36.414 |

De financiële effecten van de aangegeven risico's worden gezien de kwantificatie ingeschat tussen de € 26 en € 37 miljoen.

**Omvang van het weerstandsvermogen**

Op basis van diverse kengetallen wordt getracht een oordeel te geven over het weerstandsvermogen. De volgende kengetallen zijn hiertoe aangegeven (afgerond, x € 1.000,--).

| Weerstandsvermogen | Totaal |
|---|---|
| Omvang risico's | 26.109 – 36.414 |
| Weerstandscapaciteit (alleen bij te vormen risicoreserve) | 34.985 |
| Totaal begrote lasten 2011 | 312.724 |
| 10% van de totale lasten | 31.272 |
| Aanbevolen weerstandscapaciteit accountant | 25.000 |

Door de huisaccountant wordt een omvang van de weerstandscapaciteit aanbevolen van € 25 miljoen. Uit het de inventarisatie van de aanwezige risico's blijkt dat het risicoprofiel niet substantieel is veranderd ten opzichte van 2010. De norm voor 2011 is derhalve acceptabel. De totale weerstandscapaciteit bedraagt naar verwachting voor 2011 € 34,9 miljoen. Daarnaast is er een aantal vrije reserves, zoals in deze paragraaf is aangegeven. Zolang die reserves niet worden aangewend door PS kunnen die ook tot de weerstandscapaciteit worden gerekend. De omvang van het weerstandsvermogen van de provincie is naar verwachting dan ook ruim voldoende om de aanwezige risico's op te vangen.

# Paragraaf 2.3 Onderhoud kapitaal-goederen

Op grond van artikel 9 van het BBV is bepaald dat in de Begroting de beleidslijnen moeten worden vastgelegd met betrekking tot relevante beheersmatige aspecten, waaronder het onderhoud van kapitaalgoederen. De commissie BBV (artikel 12) stelt dat in de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen het beleidskader voor het onderhoud van de kapitaalgoederen gegeven moet worden. In deze paragraaf wordt aangegeven om welke kapitaalgoederen het gaat, wat het ambitieniveau daarbij is en hoe het beheer, zowel operationeel als financieel, moet worden uitgevoerd.
De gewenste kwaliteit van de kapitaalgoederen is bepalend voor de lasten. De lasten kunnen op diverse programma's voorkomen. Met onderhoud van kapitaalgoederen is een substantieel deel van de Begroting gemoeid.

## Beleid

De afdeling Wegen en Kanalen draagt zorg voor het beheer en onderhoud van het provinciale wegen- en vaarwegennet. Deze wettelijke verantwoordelijkheid is beleidsmatig vertaald in het PVVP.
Het beleid voor het onderhouden van de kapitaalgoederen is opgenomen in:

- Beleidsvisie beheer en onderhoud wegen en kanalen (inclusief Groenbeheervisie Plan) .
- PVVP 2007-2012 .
- POP II .
- Beleidsplan verlichting .

Aan de hand van de beleidsvisie beheer en onderhoud wegen en kanalen, met daaraan gekoppeld de meerjaarlijkse onderhoudsprogramma's, worden jaarlijks de uitvoeringsprogramma's opgesteld. Deze uitvoeringsprogramma's zijn de inhoudelijke verbijzondering van de geplande werkzaamheden in het desbetreffende jaar. Hoofdzakelijk zijn dit projectmatige werkzaamheden, die op basis van aanbestedingen worden uitgevoerd, naast de dagelijkse beheer- en onderhoudswerkzaamheden.

Wegen
De provincie Drenthe beschikt over ongeveer 467 km wegen, 13 km parallelwegen, 256 km fietspaden, 26 km op- en afritten, 9 km dubbele rijbanen en 3 km voetpaden. Hierin bevinden zich 330 kruispunten/T-aansluitingen, 73 rotondes, 6 verkeersregelinstallaties en een groot aantal (± 80) bushokjes.
Aan de hand van een jaarlijkse inspectie van de infrastructuur, wordt het jaarlijkse onderhoudsprogramma vastgesteld, een afgeleide van het meerjarenonderhoudsprogramma.
Het kwaliteitsniveau wordt aan de hand van een landelijke systematiek vastgesteld.
Uit het rapport van het wegenbouwkundig bureau KOAC-NPC van 2009 is ons wegenbestand te kwalificeren als ruim voldoende. Het streven is om deze kwalificatie te handhaven, zodat de kans op risico's voor verkeersonveiligheid beperkt blijven.
Groot onderhoud van het asfalt vindt in een cyclus van gemiddeld 15-20 jaar plaats, afhankelijk van het wegtype en de mate van verkeersbelasting. Er wordt altijd gekeken naar win-win-situaties bij onderhoud kapitaalgoederen door onder andere onderhoud aan een weg te combineren met onderhoud aan groen en andere elementen langs de desbetreffende weg.

Voor het onderhoud van de wegen zijn in de Begroting 2011 en volgende jaren de volgende bedragen opgenomen:

| | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| Programma beheer en onderhoud | Lasten: 10.847.049<br>Baten: -49.660 | Lasten: 10.967.871<br>Baten: -49.660 | Lasten: 11.141.874<br>Baten: -49.660 | Lasten: 11.227.456<br>Baten: -49.660 |

## Vaarwegen

De provincie beheert ca. 154 kilometer vaarwegen, met daarnaast 21.200 are bermen en taluds en 24.900 meter watergangen. Het water in de vaarwegen wordt op peil gehouden door middel van 17 sluizen en 13 gemalen. Het betreft de trajecten Meppel - De Punt, bestaande uit de Drentsche Hoofdvaart, het Noord-Willemskanaal en het Meppelerdiep en de Zuidoost-Drentse Vaarwegen, bestaande uit de Hoogeveensche Vaart, de Verlengde Hoogeveensche Vaart, het Stieltjeskanaal, het Coevorden-Vechtkanaal en het Afwateringskanaal.
In de zomer betekent dit wateraanvoeren om verdroging tegen te gaan (waterleidingfunctie) en in de herfst en winter het afvoeren van het overtollige water (rioolfunctie).
Vanaf 2012 komt hier ook de vaarweg Erica - Ter Apel bij. Met de andere partners (waterschap en gemeenten) moet bepaald worden wie voor welk deel van het onderhoud hiervoor verantwoordelijk wordt.
Het beheer en onderhoud van de provinciale vaarwegen is eveneens opgenomen in jaarlijkse uitvoeringsprogramma's. In tegenstelling tot de wegen is er geen landelijke uniforme systematiek om het onderhoudsniveau van vaarwegen te kwalificeren. De vaarwegen worden geinspecteerd op oeverbeschoeiingen en vaarwegdieptes. Op grond van inspecties is het huidige onderhoudsniveau als 'voldoende' te typeren. Voor al onze vaarwegen  is de marge tussen vaarwegdiepte en diepgangen van de toegelaten 'maatgevende' scheepstypes in Drenthe minimaal.

### Vaarweg Meppel - De Punt

De vaarweg Meppel - De Punt is in 1994 overgenomen van het rijk, in het kader van de toenmalige 'natte sanering', een decentralisatie impuls onder het regime van 'Brokx-Nat'. Bij die overname verplichtte het rijk zich contractueel tot 2024 de volledige kosten van sober beheer aan de provincie te vergoeden. Met ingang van 2024 vervalt een bedrag van ca. € 1,5 miljoen structureel voor het groot onderhoud  De herinvesteringskosten (groot onderhoud) komen na 2023 voor rekening van de Provincie. Het beschikbare budget voor onderhoud bestaat voornamelijk uit bijdragen van Het Rijk.
Voor het onderhoud van de vaarweg Meppel - De Punt zijn in de Begroting 2011 en volgende jaren de volgende bedragen opgenomen.

| | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| Programma beheer en onderhoud | Lasten: 2.819.218<br>Baten: -3.680.679 | Lasten: 2.579.382<br>Baten -3.679.232 | Lasten: 2.630.715<br>Baten: -3.717.560 | Lasten: 2.683.015<br>Baten: -3.790.730 |

Het saldo voor de Reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt bedraagt per 1 januari 2011 € 6.094.372.

### Zuidoost-Drentse vaarwegen

De Zuidoost-Drentse vaarwegen zijn al in provinciaal beheer sinds de jaren zestig van de twintigste eeuw. In tegenstelling tot jaren geleden is het onderhoudsniveau van deze vaarwegen thans op peil. Wel zijn in sommige kanalen ten opzichte van de vaarwegklasse diepgang-

beperkingen afgekondigd ten opzichte van de Europese CEMT-normen (Commission Européenne des Ministres de Transport). Echter, deze afwijking zorgt niet voor beperkingen in het gebruik van de vaarweg. Voor het onderhoud van de Zuidoost-Drentse vaarwegen zijn in de Begroting 2011 en volgende jaren de volgende bedragen opgenomen. Hierbij is niet voorzien in beheer en onderhoud van de vaarweg Erica - Ter Apel.

| | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| Programma beheer en onderhoud | Lasten: 2.298101<br>Baten: -1.158.355 | Lasten: 2.560.062<br>Baten: -1.180.205 | Lasten 2.603.897<br>Baten: -1.202.485 | Lasten: 2.623.867<br>Baten: -1.225.165 |

## Kunstwerken (civiel)

De provincie beheert een groot aantal kunstwerken: 450 duikers, 50 vaste bruggen, 11 houten bruggen, 46 beweegbare bruggen, 35 viaducten, 30 onderdoorgangen, 17 sluizen en 13 gemalen. Voorheen werden kunstwerken beoordeeld op hun kwaliteit als er onderhoud aan de desbetreffende weg of vaarweg plaatsvond. Echter, in 2009 is gestart met het inrichten van het onderhoudsprogramma KIOS, waarin de onderhoudsniveaus van alle provinciale kunstwerken worden vastgelegd ten behoeve onderhoudsprogrammering. Kunstwerken van beton vergen normaliter nauwelijks onderhoud Vervangingen of reconstructies worden geactiveerd in de begroting. In 2011 wordt de Ericasluis gereconstrueerd. De kosten van exploitatie en klein onderhoud van de kunstwerken zijn in de Begroting verdisconteerd in het Programma beheer en onderhoud (zowel voor de wegen als de vaarwegen).

## Groen

Drenthe beheert 66.200 are bermen met 32.222 bomen. De ruimtelijke kwaliteit in het landelijk gebied is randvoorwaarde voor de ontwikkeling van de infrastructuur. Groenstructuurvisie is gericht op het bereiken van een waardevolle, karakteristieke, veilige en duurzame groenstructuur langs provinciale wegen en vaarwegen/kanalen in de provincie Drenthe. Hieronder vallen ook faunavoorzieningen. Sinds enige tijd hebben we een groenbeheervisieplan voor de landschappelijke inpassing van de provinciale wegen en vaarwegen. Hiermee hopen we ook een voorbeeldfunctie voor gemeenten en andere overheden te kunnen uitoefenen. De kosten van onderhoud van groen zijn in de Begroting verdisconteerd in het Programma beheer en onderhoud (zowel voor de wegen als de vaarwegen).

## Verlichting (openbare verlichting)

De provincie beheert ca. 2.300 lichtmasten. De exploitatie en het onderhoud van de openbare verlichting zijn grotendeels uitbesteed aan Essent. De masten vergen weinig tot geen onderhoud. In het Beleidsplan verlichting is opgenomen de openbare verlichting tot een minimum te beperken. Hiermee wordt tegemoetgekomen aan de wens om energie te besparen en de lichtoverlast terug te dringen zonder dat de verkeersveiligheid in het gedrang komt. Het opruimen van lichtmasten verloopt voorspoedig. Daar waar de sociale veiligheid een rol speelt wordt middels extra communicatie informatie gegeven aan de belanghebbenden. Verder hebben we pilots lopen met duurzame (LED)verlichting. De kosten van de exploitatie en het onderhoud van de verlichting zijn in de Begroting verdisconteerd in het Programma beheer en onderhoud (zowel voor de wegen als de vaarwegen).

## Gebouwen

Naast de steunpunten en dienstwoningen op het werkterrein van wegen en kanalen kent de provincie Drenthe nog een tweetal gebouwen waarvan zij het onderhoud heeft. Dit betreft:

- het provinciehuis .
- het Drents Museum .

## Provinciehuis

Om op een zo planmatige wijze het onderhoud aan het provinciehuis uit te voeren en de financiële middelen daarvoor beschikbaar te hebben is door een gespecialiseerd bureau in 2000 een onderhoudsplan opgesteld. Daarbij is gebruikgemaakt van standaard geaccepteerde prijs- en kwaliteitsnormen die gelden in de bouw. Het plan geeft inzicht in de staat van onderhoud, de te verwachten toekomstige onderhoudsbehoefte voor een termijn van 10 jaar en de daarvoor benodigde financiële middelen. Er is daarbij rekening gehouden met onder meer het feit dat het provinciehuis geen onderhoudsvriendelijk gebouw is, omdat er veel hout- en ijzerconstructies zijn toegepast. Verder is in het meerjarenonderhoudsplan rekening gehouden met het onderhoud aan het buitenterrein.
Omdat het huidige onderhoudsplan is opgesteld voor de periode 2000-2010 en het provinciehuis de komende tijd gerevitaliseerd gaat worden, zal het onderhoudsplan tijdens de revitalisering geactualiseerd worden. Tijdens de revitalisering zal duidelijk worden wat na afronding voor dagelijks en planmatig onderhoud jaarlijks nodig is.
Voor de uitvoering van het onderhoudsplan is in de Meerjarenbegroting 2008 en volgende jaren rekening gehouden met een uitgaaf van € 987.000,- in 2010. Van dit bedrag wordt jaarlijks € 351.930,-- gestort in de Voorziening groot onderhoud provinciehuis. 2009 2010 2011

| | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| Provinciehuis | 987.000 | 493.500 | 351.930 | 351.930 |

Het saldo van de Voorziening groot onderhoud provinciehuis bedraagt per 1 januari 2011 naar verwachting € 1.988.908,-.

### Drents Museum

In 2001 heeft een daartoe gespecialiseerd bureau een rapport uitgebracht over het onderhoud van het Drents Museum. Op grond van de uitkomsten van het daarbij behorende 10-jarig onderhoudsplan, alsmede een uitgewerkte heldere taakafbakening van verantwoordelijkheden tussen huurder en verhuurder is het budget vastgesteld dat nodig is om de kwaliteit van het onderhoud van de gebouwen op een goed niveau te houden.
Omdat het huidige onderhoudsplan in 2001 is opgesteld en het Drents Museum in de komende periode uitgebreid gaat worden, zal het onderhoudsplan tijdens de verbouwing geactualiseerd worden. Dit ook weer voor een periode van 10 jaar. Na de afronding van de verbouwing en nieuwbouw zal dan duidelijk worden wat na afronding voor onderhoud jaarlijks nodig is.
Daarom is de afgelopen periode gereserveerd omgegaan met uitvoering van planmatig onderhoud.
Het uitgestelde onderhoud zal tijdens de verbouwing plaatsvinden.
Voor de uitvoering van het onderhoudsplan is in de Meerjarenbegroting 2010 rekening gehouden met een uitgaaf van € 230.000,-. Van dit bedrag wordt jaarlijks € 121.899,-- gestort in de Voorziening groot onderhoud Drents Museum.

Voor het dagelijks onderhoud is jaarlijks een exploitatiebudget in de Begroting opgenomen ter hoogte van het verschil tussen de structurele uitgaaf en de storting in de voorziening.

| | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| Drents Museum | 230.000 | 121.899 | 121.899 | 121.899 |

Het saldo van de Voorziening groot onderhoud Drents Museum bedraagt per 1 januari 2011 naar verwachting € 525.632.

# Paragraaf 2.4 Financiering

## Inleiding

Op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording (2004) dient in de provinciale begroting een financieringsparagraaf te worden opgenomen. Hierin wordt informatie over de financiële positie van de provincie gegeven. Deze financieringsparagraaf is in samenhang met het Treasurystatuut en de Financiële Verordening een belangrijk instrument voor het transparant maken en daarmee voor het sturen, beheersen en controleren van de treasuryfunctie. In de financieringsparagraaf komen aan de orde:

- Interne ontwikkelingen;
- Ontwikkeling rentetarieven;
- Risicobeheer;
- Leningenportefeuille;
- Meerjarige financieringspositie.

## Interne ontwikkelingen

De treasurycommissie komt regelmatig bijeen om verantwoording af te leggen over het gevoerde beleid en om sturing te geven aan de beleggingsportefeuille van de tijdelijk overtollige liquide middelen. Mede naar aanleiding van de verkoop van de aandelen Essent is een beleggingsstrategie geformuleerd. Uitgangspunt van de strategie is een betere spreiding in looptijd en producten. Afhankelijk van ontwikkelingen op de markt wordt de portefeuille stapsgewijs ingericht. De liquiditeitsprognose vanuit afdelingen en eenheden is mede bepalend voor de beleggingshorizon. Een grote onzekerheid in de liquiditeitsprognose is de planning van uitgaven uit de reserve 'dynamische cofinanciering'. Vooralsnog is onbekend wanneer deze uitgaven plaatsvinden.

## Ontwikkeling rentetarieven

De economie is in het eerste kwartaal van 2010 met 0,1 procent gegroeid ten opzichte van hetzelfde kwartaal een jaar eerder. Dit is het derde kwartaal op rij met een positieve kwartaal-op-kwartaal groei. Herstel van de economie gaat langzaam. Daarnaast is sprake van aanhoudende onrust op de financiële markten naar aanleiding van financiële problemen in een aantal Zuid-Europese landen. Dit heeft gezorgd voor een vlucht naar staatspapier van landen die door de markt als relatief veilig worden gezien. Hierdoor is de rente op Nederlands staatspapier in 2010 fors gedaald. Landen die als risicovol werden beoordeeld door de markt hebben echter te maken gehad met een explosieve rentestijging op staatspapier doordat weinig beleggers bereid waren geld aan hen uit te lenen. De ECB (Europese Centrale Bank) heeft begin mei 2010 ingegrepen door onverhandelbare obligaties op te kopen om de liquiditeit in de markt op peil te houden. De verwachting is dat deze monetaire actie vroeg of laat tot inflatie leidt.
Momenteel zijn de geld- en kapitaalmarkttarieven historisch laag. Op de geldmarkt (looptijd tot 1 jaar) is het driemaands Euribortarief slechts 0,91 procent tegenover 2,72 procent* voor een 10-jaars Nederlandse staatsobligatie op de kapitaalmarkt (looptijd langer dan 1 jaar).

* Peildatum is begin augustus 2010.

Op de kapitaalmarkt ligt de verwachting voor 2011 op een rentevergoeding van 3,5 procent voor een looptijd van tien jaar. De ontwikkelingen op de kapitaalmarkt zijn sterk afhankelijk van macro economische ontwikkelingen. Daarentegen worden de ontwikkelingen op de geldmarkt gestuurd door het rentebeleid dat de ECB voert. Vanwege de huidige onrust op de financiële markt is de verwachting dat de ECB pas halverwege 2011 de rente gaat verhogen. Op de geldmarkt ligt de verwachting voor 2011 op een rentevergoeding van 1,6 procent. In de volgende grafiek is de ontwikkeling van de geld- en kapitaalmarktrente weergegeven. Een stijgende lijn is al zichtbaar.

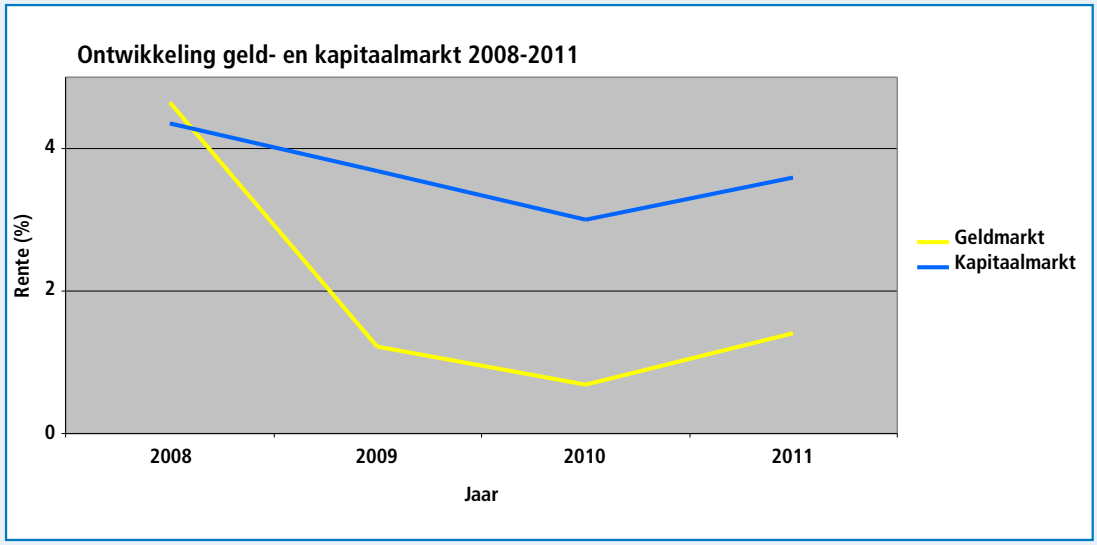


## Risicobeheer

In het Treasurystatuut zijn de risico's opgenomen die intern beheerst moeten worden. In deze paragraaf wordt een analyse gemaakt van de kasgeldlimiet, de renterisiconorm en het krediet- koers- en valutarisico op de tijdelijk uitgezette liquide middelen. Een belangrijk uitgangspunt in de Wet Fido is het vermijden van grote fluctuaties in de rentelasten. Er is een toets gemaakt in de Wet Fido voor risico's op kortlopende schulden (kasgeldlimiet) en langlopende schulden (renterisiconorm).

### Kasgeldlimiet

De Wet Fido geeft aan dat de netto vlottende schuld niet hoger mag zijn dan de kasgeldlimiet. Dit is bedoeld om de hoeveelheid kort aangetrokken leningen te begrenzen. Vooral bij korte financieringen kan het renterisico aanzienlijk zijn. De toegestane kasgeldlimiet bedraagt vooralsnog 7%. Dit betekent een kasgeldlimiet van € 21,7 miljoen en naar verwachting een ruimte van € 179,8 miljoen (wordt nog aangepast aan definitieve cijfers begroting). In 2011 staan geen financieringen gepland.

### Renterisiconorm

Het doel van de renterisiconorm is, net als bij de kasgeldlimiet, het inkaderen van grote fluctuaties in de rentelasten. Als grondslag wordt aangehouden dat de provincie niet meer dan 20% van haar begrotingstotaal in aanmerking mag laten komen voor herfinanciering. De provincie Drenthe heeft geen langlopende leningen te herfinancieren. De renterisiconorm is daarom ook niet van toepassing.

### Kredietrisico

Het kredietrisico geeft de mate aan waarin de provincie een risico loopt over haar uitgezette gelden bij de diverse financiële ondernemingen. De diverse tegenpartijen zijn onderverdeeld in risicogroepen naar financiële zekerheid en variëren van extreem kredietwaardig tot twijfelachtig. Het treasurybeleid is gericht op het minimaliseren van financiële risico's en binnen de geldende kaders een zo optimaal mogelijk rendement behalen. De kredietwaardigheid van financiële ondernemingen wordt nauwgezet gevolgd. In de beleggingsstrategie is in aanvulling op het treasurystatuut vastgelegd dat beleggingen langer dan vijf jaar een AAA rating moeten hebben.

### Koersrisico

Koersrisico wordt gelopen bij uitzettingen in de vorm van vastrentende waarden zoals bij obligaties en onderhandse leningen, waarbij voor het einde van de looptijd tot verkoop wordt overgegaan. Dit risico is aan de orde bij een drietal obligatiefondsen waarin wordt deelgenomen: APG rentefonds 1-3, APG rentefonds 4-7 en BNG Fido Geldmarktselectfonds. Deze fondsen worden beheerd door APG en BNG vermogensbeheer. Doel van deze fondsen is om met een aantal investeerders tot een collectieve belegging van vermogen te komen. De waarde van de fondsen kan fluctueren waardoor sprake is van een koersrisico. Afhankelijk van de marktwaarde wordt een koerswinst of -verlies gerealiseerd. De onrustige markt zorgt voor een negatief effect op de koersen. Vanuit liquiditeitspositie is verkoop voorlopig niet aan de orde.

### Valutarisico

De provincie kent geen valutarisio, omdat het sluiten van transacties en het verlenen van garanties uitsluitend in euro's plaatsvindt.

## Leningenportefeuille

### Verstrekte langlopende geldleningen

Het verwachte verloop van de langlopende geldleningen is als volgt in 2011:

| Verstrekte langlopende geldleningen | 1 januari 2011 | Aflossing | 31 december 2011 |
|---|---|---|---|
| Achtergestelde lening Essent à 9% | 4.247.837 | | 4.247.837 |
| RTV Drenthe | 3.508.111 | 177.079 | 3.331.032 |
| Hypotheken | 25.811.622 | 137.541 | 25.674.082 |
| Bruglening Enexis tranche A | 10.264.750 | | 10.264.750 |
| Bruglening Enexis tranche B | 11.405.278 | | 11.405.278 |
| Bruglening Enexis tranche C | 11.405.278 | | 11.405.278 |
| Bruglening Enexis tranche D | 7.983.694 | | 7.983.694 |
| Totaal | 74.626.570 | 314.620 | 74.311.950 |

De geldleningen aan Essent, RTV Drenthe en Enexis zijn verstrekt in het kader van de publieke taak. Sinds 2007 worden geen nieuwe hypotheken meer aan personeel verstrekt. De bruglening aan Enexis is opgedeeld in een viertal tranches met verschillende looptijden (variërend van 3 tot 10 jaar) en rentepercentages. De lening wordt aan het einde van de looptijd afgelost.

### Opgenomen langlopende geldleningen

In 2011 zijn bij het groenfonds nog drie langlopende geldleningen. De leningen bij het groenfonds dienen de kavelruil van boeren te financieren. Aan het einde van de looptijd wordt afgelost. Eén van de leningen loopt tot 2013 en de laatste twee lopen tot 2017.

| Opgenomen geldleningen | 1 januari 2011 | Aflossing | 31 januari 2011 |
|---|---|---|---|
| Nationaal Groenfonds à 3,5% | 735.744 | | 735.744 |
| Nationaal Groenfonds à 4,3% | 100.000 | | 100.000 |
| Nationaal Groenfonds à 4,3% | 153.258 | | 153.258 |
| Totaal | 989.002 | - | 989.002 |

## Gewaarborgde geldleningen

De gewaarborgde geldleningen betreffen geldleningen verstrekt ten behoeve van instellingen in de gezondheidszorg. In deze sector worden geen nieuwe garanties afgegeven. Het totaal van de gegarandeerde geldleningen zal in de toekomst verder afnemen.

| Bedrag gewaarborgde leningen | |
|---|---|
| Saldo per 1 januari 2011 | Saldo per 31 december 2011 |
| 5.696.854 | 5.124.807 |

## Meerjarige financieringspositie

Om een beeld te krijgen van de meerjarige financieringspositie is een meerjarige financierings- en investeringsstaat opgesteld. De meerjarige financierings- en investeringsstaat is in het navolgende per aanvang van het jaar opgesteld.

| | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| Investeringen | | | | |
| A1. Materiële activa (maatschappelijk nut) | 72.845.560 | 77.508.973 | 82.698.023 | 89.101.922 |
| A2. Materiële activa (economisch nut) | 46.106.528 | 43.555.569 | 39.955.511 | 36.963.923 |
| B. Financiële activa | | | | |
| 1. deelnemingen (economisch nut) | 854.607 | 854.607 | 854.607 | 854.607 |
| 2. Bijdrage aan activa in eigendom derden (maatschappelijk nut) | 17.614.928 | 2.205.371 | 2.777.134 | 3.267.216 |
| 3. Verstrekte langlopende geldleningen | 74.626.570 | 74.311.950 | 73.993.720 | 63.400.905 |
| Totaal investeringen | 212.048.193 | 198.436.470 | 200.278.995 | 193.588.573 |
| Financieringsmiddelen | | | | |
| A. reserves/voorzieningen | | | | |
| 1. Algemene reserves | 45.435.632 | 42.679.865 | 50.309.647 | 62.133.817 |
| 2. Bestemmingsreserves | 297.755.135 | 256.966.844 | 217.570.905 | 189.192.132 |
| 3. Voorzieningen (middelen derden) | 2.044.653 | 2.144.653 | 2.244.653 | 2.344.653 |
| 4. Voorzieningen | 27.302.220 | 26.516.378 | 26.156.378 | 25.796.378 |
| B. Opgenomen langlopende geldleningen | 989.002 | 989.002 | 253.258 | 253.258 |
| C. Incidentele financieringsmiddelen | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 |
| Totaal financieringsmiddelen | 383.526.642 | 339.296.742 | 306.534.841 | 289.720.238 |
| Saldo financieringsmiddelen (overschot) | 171.478.449 | 140.860.272 | 106.255.846 | 96.131.665 |

## Het EMU-saldo

In het navolgende overzicht wordt het verwachte EMU-saldo voor de jaren 2010 tot en met 2012 weergegeven.

| | | 2010 | 2011 | 2012 |
|---|---|---|---|---|
| | Omschrijving | x € 1000,- | x € 1000,- | x € 1000,- |
| | | Volgens realisatie tot en met sept. 2010, aangevuld met raming resterende periode | Volgens begroting 2011 | Volgens meerjaren-raming in begroting 2011 |
| 1 | Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c) | -34.245.808 | -37.754.085 | -53.885.208 |
| 2 | Afschrijvingen ten laste van de exploitatie | 8.165.027 | 10.799.164 | 20.720.503 |
| 3 | Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie | 473.829 | 473.829 | 400.000 |
| 4 | Investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd | 32.228.573 | 26.923.281 | 12.089.250 |
| 5 | Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4 | | | |
| 6 | Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa:<br>Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voorzover niet op exploitie verantwoord | | | |
| 7 | Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan) | | | |
| 8 | Baten bouwgrondexploitatie:<br>Baten voorzover transacties niet op exploitatie verantwoord | | | |
| | | | | |
| 9 | Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen | | | |
| 10 | Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten | | | |
| 11 | Verkoop van effecten: | | | |
| a | Gaat u effecten verkopen? (ja/nee) | nee | nee | nee |
| b | Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie? | | | |
| Berekend EMU-saldo | | -57.835.525 | -53.404.373 | -44.853.955 |

# Paragraaf 2.5 Bedrijfsvoering

## Missie

De provincie Drenthe is een solide partner en zal dat in de toekomst blijven. De organisatie is 'in control'. De provincie is een aantrekkelijke werkgever waar mensen in een prettige en gezonde werkomgeving op een interactieve, doelgerichte en toekomstgerichte wijze samenwerken. De organisatie voorziet op een professionele wijze in de behoeften van bestuur, management en medewerkers aan advies en ondersteuning op het gebied van personeel, informatietechnologie, financiën en overige voorzieningen.

## Ontwikkellijnen

### Inleiding

De economische crisis, gevolgd door de overheidsbezuinigingen, de verkiezingen, een veranderend bestuurlijk landschap. Het zijn ontwikkelingen die van invloed zijn op ons beleid en op de ambtelijke organisatie. En daarmee op onze bedrijfsvoering. Bedrijfsvoering zien wij als de sturing en beheersing van bedrijfsprocessen binnen onze organisatie om de gestelde beleidsdoelstellingen te kunnen realiseren. Het gaat om de sturing en beheersing van zowel de primaire processen als van de processen die hiervoor faciliterend zijn. Het Concernplan 2008-2011, Sámen Sterker in de Slimme provincie, geeft inzicht in wat onze organisatie wil bereiken op het gebied van bedrijfsvoering.

### Nieuwe uitdagingen

Gezien de bovengeschetste ontwikkelingen staat onze organisatie voor nieuwe uitdagingen. Daarom is er in Voorjaarsnota 2010 specifiek ingegaan op de visie op de organisatie en de financiële taakstelling die wij voor de organisatie hebben geformuleerd. Als toelichting en uitwerking hebben wij een Directiebrief ter informatie meegezonden. Deze ambtelijke brief met de titel 'Slimmer en slanker; op weg naar de organisatie van 2018' beschrijft het streven en de wijze waarop te komen tot een kleinere en meer effectieve organisatie. Met een kern van vaste medewerkers die de kerntaken uitvoert en een adaptieve schil van tijdelijke medewerkers die eenmalige en/of specifiek uit te besteden taken uitvoert. Bij dit streven is het gedachtegoed van de Provincie Nieuwe Stijl (PNS) randvoorwaarde. Het Concernplan bestaat uit verschillende fasen. Na de structuuraanpassingen uit 2007/2008 stond in 2009 de daarbij passende cultuurverandering centraal. Ook is in 2009 gestart met de renovatie van ons provinciehuis. In 2010 staat de fase van 'innoveren' centraal. Steeds meer medewerkers komen fasegewijs in onze nieuwe werkomgeving en werken met nieuwe (digitale) werkprocessen.

### Prioriteiten

De prioriteiten in 2011 zijn: een goede afronding van de renovatie en digitalisering, opdat het 'nieuwe werken' benut kan worden voor kwaliteitsverbetering en ook voor de realisatie van de financiële en personele taakstelling zelf, het verbeteren van de (integrale) resultaatgerichtheid en focus op een intensieve aanpak van de interne mobiliteit.
In het Concernplan zijn doelen, inspanningen en acties om dit alles te bereiken geordend in een aantal ontwikkellijnen. Deze ontwikkellijnen (deels aanpast aan de nieuwe realiteit) vormen de kapstok van deze paragraaf.

De ontwikkellijnen zijn de volgende.
I Slimmere productie, verbeteren van primaire processen en programmering;
II Drenthe doet er toe!: Provincie Nieuwe Stijl;
III Provincie Nieuwe Stijl, HR opgave (voorheen genoemd Samen Sterker in Actie!);
IV Programma Provinciehuis van Morgen (renovatie en digitalisering);
V Zaken op orde, verbetering van de bedrijfsvoering.

Alleen de onderdelen die betrekking hebben op aspecten van bedrijfsvoering zijn in deze paragraaf opgenomen. Daarbij ligt de nadruk op de bedrijfsvoeringzaken die in 2011 spelen.

## I Slimmere productie

### Planning en Control: Wisseling Staten- en Collegeperiode

In 2011 zal aanvullend op het Jaarverslag een beknopte terugblik op het huidige collegeprogramma worden gepubliceerd waarin de geleverde prestaties, bereikte resultaten en waar mogelijk effecten worden getoetst aan de eerder geformuleerde ambities. Tevens zal een overdrachtsdocument worden samengesteld, waarin de feitelijk actuele stand van zaken van de diverse programma's en dossiers wordt weergegeven, inclusief een doorkijk naar de (nabije) toekomst.
In 2011 treedt na de verkiezingen een nieuw college van gedeputeerde staten aan, dat gaat werken vanuit een nieuw Collegeprogramma. Dit Collegeprogramma 2011-2015 moet worden vertaald naar een meerjarige uitvoeringsstrategie en -programmering voor de collegeperiode. Naar verwachting zal in het nieuwe collegeprogramma een centrale plaats ingeruimd zijn voor de realisatie van het provinciale omgevingsbeleid. Het ligt voor de hand om naast een (beleidsarme) Voorjaarsnota 2011 van het huidige college een Voorjaarsnota Plus te publiceren waarin de effecten van het nieuwe collegeprogramma voor 2011 en op de begroting van 2012 en verder worden vertaald in mogelijke beleidsaanpassingen en de financiële vertaling daarvan. Deze Plusnota is een eerste versie van een meerjarig (dynamisch) Uitvoeringsprogramma.

### Begrotingsopzet

In het verlengde van het nieuwe Collegeprogramma wordt ook de opzet van de provinciale begroting geactualiseerd en in overeenstemming gebracht met de wensen van de nieuwe Staten en het nieuwe College. Daarbij is ook van belang dat slim aansluiting wordt gezocht bij de interne managementcyclus ter voorkoming van onnodige bureaucratie. Hiervoor wordt een traject doorlopen in samenspraak met de Werkgroep Programmabegroting uit Provinciale Staten. Als onderdeel van de provinciale begroting zal de komende jaren versterkt aandacht zijn voor de realisatie van de noodzakelijke bezuinigingen en de gevolgen die deze hebben voor het bereiken van de provinciale beleidsdoelstellingen binnen de kaders van de PNS.

### Programma's

Het programmatisch werken in onze organisatie wordt in 2011 verder geïmplementeerd. Dit gebeurt op een uniforme wijze die per programmalijn wordt toegesneden op de eisen en wensen vanuit het desbetreffende programma. Het voorgaande wordt vastgelegd in een programmacontract. De verantwoording vindt plaats via de reguliere P&C instrumenten (managementrapportages en bestuursrapportages) en waar nodig wordt extra informatie verstrekt.

### Risicomanagement

Voor goed bestuur is een instrument noodzakelijk dat inzicht biedt in enerzijds de realisatie van de beleidsdoelstellingen van het provinciebestuur en anderzijds de waarborging van een

goede financiële positie van de provincie. De organisatie wordt daartoe systematisch doorgelicht op risico's, met als doel de gevolgen ervan te voorkomen of te vermijden en de kans erop te verkleinen. Hierbij speelt ook het beleid inzake de informatiebeveiliging een belangrijke rol. Door de gevolgen van risico's en de kans op het optreden daarvan zo veel mogelijk te kwantificeren en financieel te vertalen wordt een bijdrage geleverd aan de waarborging van een goede financiële positie van de provincie. Informatie die in het kader van het risicomanagement beschikbaar komt, wordt opgenomen in de paragraaf weerstandsvermogen in de provinciale begroting; op deze wijze wordt voldaan aan de wettelijke verplichting, risico's in de begroting aan Provinciale Staten voor te leggen. De paragraaf Weerstandsvermogen in deze begroting 2011 is verder verbeterd. Voor het overige wordt het risicomanagement in 2011 volledig geïntegreerd in de reguliere planning en controlcyclus van de provincie op basis van het in 2010 vastgestelde beleidskader Risicomanagement.

**Evaluatie organisatieontwikkeling**

In 2009 werd de reorganisatie van 2008 geëvalueerd. Hiervoor is gebruik gemaakt van een diagnosemeting. De bevindingen op basis van de evaluatie vormen de basis voor de verdere doorontwikkeling van onze provinciale organisatie. De evaluatie heeft aangetoond dat de organisatie is verbeterd en dat er veel potentieel in management en medewerkers zit. Het beter benutten van dat potentieel ligt vooral in het versterken van het sturen op resultaat (planning en control), op het sturen op overleg en integraliteit (als programmatisch en gebiedsgericht werken) en het blijvend investeren in de gewenste competenties van het personeel. Ook kan de organisatie verbeteren door processen verder te stroomlijnen. Deze aanbevelingen bevestigen naar onze mening de aanpak via de huidige ontwikkellijnen. Eind 2011 zullen wij een nieuwe diagnosemeting uitvoeren.

| Ontwikkellijn I | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| I. Slimmere productie | ■ Afronding Collegeprogramma<br>■ Uitgewerkt College Uitvoeringsprogramma 2011-2015 | ■ Vertalen Collegeprogramma 2011-2015 naar concreet (dynamisch) uitvoeringsprogramma<br>■ Aanvullend op de reguliere begrotingscyclus:<br>- Terugblik huidig collegeprogramma<br>- Overdrachtsdossier<br>- Voorjaarsnota Plus<br>- Aanpassing programmaindeling begroting (optie) |
| | ■ Verbeterde beleidsinhoudelijke informatievoorziening door middel van de beleids- en P&C-cyclus (zie ook ontwikkellijn V) | ■ Formuleren aanbevelingen aanpassing van de begrotingscyclus (afronding project Kwaliteit van beleid). |
| | ■ Beoordeling organisatie | ■ Uitvoeren organisatieontwikkeling.<br>■ Eind 2011 een herhalingsmeting. |
| | ■ Programma's worden systematisch aangepakt. | ■ Systematisch programmatisch werken |
| | ■ Risico's worden adequaat beheerst | ■ Volledig opnemen risicomanagement in de P&C cyclus. |

## II Drenthe dóet er toe!: Provincie Nieuwe Stijl

### Focus op PNS: Provincie Nieuwe Stijl

Het begrotingsprogramma Drenthe dóet er toe! heeft als doelen: de uitwerking van de Provincie Nieuwe Stijl (PNS), een betere kwaliteit van beleid(sprocessen), betere bestuurlijke samenwerking, interactievere informatieverstrekking en beleidsvorming, betere profilering en een betere (e-) dienstverlening. Vanaf 2009 richten wij ons op de verdere vormgeving van PNS en de samenwerking met en dienstverlening aan onze doelgroepen, te weten burgers, bedrijven en organisaties.

### Uitwerking Provincie Nieuwe Stijl

In opdracht van provinciale staten zijn wij in 2009 gestart met de uitwerking van het Bestuursakkoord 2008-2011 tussen rijk en provincies en het rapport Amen is geen Amsterdam (kerntakendiscussie). De provincie vervult in 2011 nog nadrukkelijker haar rol als de (gebieds) regisseur zijn op het ruimtelijk-economisch domein en de culturele infrastructuur. In het visiedocument Provincie Drenthe Nieuwe Stijl (september 2009) hebben we uitgewerkt hoe het toekomstbeeld van de PNS zich verhoudt tot onze huidige taken en rolinvulling. Voor de taken die wij als provincie op ons nemen, moet aantoonbaar zijn dat de provinciale inzet een duidelijk provinciaal belang dient en toegevoegde waarde heeft. Waar dit niet zo is, beëindigen we taken of beleggen we deze elders. In 2011 geven wij hier verder invulling aan.

### Omgevingsgericht werken en kennismanagement

In het licht van de PNS krijgen beleidsontwikkeling en -uitvoering vorm vanuit onze provinciale regierol. Dat betekent dat onze provinciale organisatie daarvoor toegerust en ingericht moet zijn. De juiste netwerken, de juiste samenwerkingspartners om tafel, de juiste ontwikkelingen aanjagen en vraagstukken integraal benaderen. Het omgevingsbeleid (OGB) vormt de inhoudelijke basis van het gebiedsgericht werken dat we in 2010 en 2011 concreet vormgeven. De vertaling van OGB-visie en -beleid naar concrete inspanningen voor realisatie zal ons veel leren over de invulling van gebiedsgericht werken.
Het beschikbaar hebben van de juiste kennis over ons grondgebied is essentieel voor gerichte beleidsontwikkeling die aansluit bij belangrijke trends in Drenthe. Daarom ontwikkelen wij een visie op kennismanagement en de beschikbaarheid van beleidsinformatie. Aandachtspunt daarin is welke kennis nodig is om onze provinciale regierol te kunnen vervullen, of deze kennis binnen de organisatie zelf verzameld en geborgd moet zijn of dat wij gebruik maken van kennisnetwerken waarin dit beschikbaar is. Verder werken wij uit hoe wij de beleidsmonitoring vanuit ons omgevingsbeleid vormgeven en hoe wij kennis in onze organisatie beleggen, delen en borgen.

### Pilot Integrale aanpak Zuidoost Drenthe

Wij maken een pilotproject rond het integraal programmeren en realiseren van onze doelstellingen in het gebied Zuidoost Drenthe. Om handen en voeten te geven aan onze provinciale rol als gebiedsregisseur en gericht te kunnen inzetten op ontwikkeling van competenties en vaardigheden voor het invullen van onze regierol. De leerervaringen die in het pilotproject worden opgedaan, rollen we later uit in de hele organisatie. Op die manier wordt de werkwijze gemeengoed. We gebruiken voor deze pilot ook de aanbevelingen uit de audits naar integraal werken (ondermeer in het landelijk gebied) die in 2010 zijn geformuleerd.

### Europa

Evenals in voorgaande jaren organiseren wij in 2011 een cursus ‘Europa en Europees recht’ voor betrokken medewerkers, (eventueel) in samenwerking met de provincies Groningen en Fryslân.

Daarnaast bieden wij onze eigen medewerkers een verdiepingscursus 'staatssteun' aan. Met dit jaarlijks terugkerend opleidingsaanbod borgen wij het bewustzijn voor Europese aspecten. Europese middelen worden binnengehaald om provinciale doelen te realiseren. In 2010 is reeds een Europaparagraaf in de PS-stukken opgenomen.

**Burgerparticipatie, profilering en dienstverlening**

Tussen het rijk, het Interprovinciaal Overleg (IPO), de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en de Unie van Waterschappen (UvW) zijn afspraken gemaakt over de totstandkoming van het nationaal uitvoeringsprogramma (NUP) e-overheid. Om de kwaliteit van onze dienstverlening te verbeteren en te waarborgen hanteren wij als norm de landelijke BurgerServiceCode. Daarop hebben wij een eigen dienstverleningsconcept (DVC) gebaseerd en uitgewerkt in een kwaliteitshandvest. Het handvest geeft een beschrijving van onze dienstverlening waaraan onze doelgroepen ons mogen houden. In 2011 geven we projectmatig vorm aan de verdere implementatie van ons kwaliteitshandvest. We zetten onder meer de monitoring van de naleving van onze dienstverleningsnormen voort en verbeteren deze.
Rondom grote evenementen continueren wij in 2011 de ingezette lijn om deze meer te koppelen aan lobbytrajecten en dossiers door uitnodigingen- en evenementenbeleid als onderdeel van corporate communicatie verder uit te werken. Corporate communicatie moet met de komst van een nieuw college in 2011 verder vorm krijgen via advertentiebeleid, arbeidsmarktcommunicatie en interne communicatie in de vorm van een corporate communicatieplan. Rond het personeelsblad Drents Plateau hebben we een aantal veranderingen doorgevoerd om kosten te beperken. In 2011 koppelen wij het personeelsblad nadrukkelijker aan ons intranetsysteem.

| Ontwikkellijn II | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| II. Drenthe dóet ertoe! | ■ Organisatie die 'PNS-proof' is.<br>■ Verrijkte beleidsprocessen door een toegeruste organisatie.<br>■ Meer omgevingsgerichte samenwerking en strategievorming.<br>■ Meedoen in Europa; borging kennis van Europees recht.<br>■ Burgerparticipatie, profilering en dienstverlening.<br>■ Verbeterde en gewaarborgde kwaliteit dienstverlening. | ■ Provinciale regisseursrol vormgeven en uitwerken.<br>■ Kerntakendiscussie afronden en gevolgen daarvan in cultuur, structuur en capaciteit uitwerken. Starten met doorvoering hiervan.<br>■ Pilot Integrale aanpak Zuidoost-Drenthe starten.<br>■ Visie ontwikkelen op kennismanagement en verzamelen, borgen en gebruiken van beleidsinformatie.<br>■ Opleidingen 'Europa en Europees recht' voor betrokken medewerkers organiseren.<br>■ Verdiepingscursus 'staatsteun' voor eigen medewerkers aanbieden.<br>■ Corporate communicatie verder vormgeven.<br>■ Verder implementeren van kwaliteitshandvest.<br>■ Monitoren van de naleving van onze dienstverleningsnormen.<br>■ Project programma van Dienstverlening uitvoeren . |

## III Provincie Nieuwe stijl, de HR opgave

### Naar een kleiner vast personeelsbestand en meer flexibiliteit

Regie en vooral gebiedsregie staan centraal in het nieuwe omgevingsbeleid en in PNS. Dit stelt speciale eisen aan deskundigheid, houding en gedrag van medewerkers. De provincie wil een slagvaardige en flexibele organisatie zijn die goed is in regie, verbinden, organiseren en contracteren.
De provincie krijgt andere rollen en taken. PNS, de concentratie op kerntaken en de bezuinigingen hebben gevolgen voor de omvang en gewenste kwaliteit van het personeelsbestand. We willen ook blijvend investeren in de kwaliteit van de managers en medewerkers. We moeten ons instellen op een kleiner vast personeelsbestand en meer flexibiliteit creëren. Hiertoe ontwikkelen wij een nieuw strategisch HR beleid dat vanaf 2011 wordt geïmplementeerd.

### Project Slim, Slank en Soepel (S3)

Voor de uitwerking en uitvoering van de formatieve doelstellingen per afdeling en eenheid, het nieuwe HR beleid en de personele gevolgen van PNS en de Directiebrief is het project Slim, Slank en Soepel opgestart, ook wel 'S3' genoemd. In dit project worden ook meegenomen de daaraan gekoppelde nodige beweging van medewerkers binnen de organisatie (mobiliteit), de ontwikkeling van de juiste competenties voor PNS en het toewerken naar een flexibele schil. Zo worden managers en hoofden ondersteund in hun veranderopgave. De personele bezuinigingen brengen een grote HRM-opgave met zich mee. Gedwongen ontslagen worden voorkomen door aan te sluiten bij het natuurlijke verloop. Echter, de natuurlijke uitstroom zal niet altijd op de gewenste posities plaatsvinden. Hierbij speelt ook de focus van de provincie op haar kerntaken een belangrijke rol. Er zal dan ook een stevig mobiliteitsplan moeten worden opgesteld met alle (frictie)kosten van dien.

### Competentiemanagement

We gaan niet alleen met minder medewerkers werken. Het onderdeel 'slimmer' leidt ook tot een andere inzet van een groot deel van de medewerkers. Dit betekent onder andere dat gezorgd moet worden voor de juiste kennis of toegang tot die kennis. Daarnaast zijn bepaalde vaardigheden en competenties nodig om vorm te geven aan PNS: medewerkers als regisseur in plaats van uitvoerder, als procesbegeleider in plaats van inhoudelijk expert. Deze omslag in rollen is niet voor alle medewerkers een automatische ontwikkeling. Daarom wordt vanaf 2010 flink ingezet op het ontwikkelen van de juiste competenties en het sturen daarop door het management. Door middel van diverse opleidingstrajecten in een opleidingenplan kunnen medewerkers groeien in hun (nieuwe) rol.

### Experimenteren met nieuwe werkvormen in Xplorelab Drenthe

Voor het verder toerusten van het ambtelijke apparaat voor de nieuwe regierol volgens PNS en de daarbij behorende flexibiliteit is het zogenoemde Xplorelab Drenthe opgezet. Xplorelab Drenthe is een pool van goed opgeleide medewerkers, uitgerust met een toolbox van nieuwe werkvormen die flexibel kunnen worden ingezet voor kortlopende opdrachten. Dit lab biedt een inspirerende werkomgeving. Een omgeving waarin we op een snelle, slimme en creatieve manier het talent van mensen binnen en buiten de organisatie optimaal kunnen benutten.

### Ontwikkeling van het management (MD)

Om alle ontwikkelingen en veranderingen goed te sturen en begeleiden, is ons management goed in positie. Het is noodzakelijk om de ingezette ontwikkeltrajecten voor managers door te zetten. Om te zorgen voor een goede sturing op alle veranderingen, het balanceren tussen het oppakken van de verschillende prioriteiten met minder medewerkers en een goede begeleiding

van de medewerkers in de veranderende organisatie. Dit betekent dat het leidinggevend personeel zeswekelijks bijeenkomt in een platformbijeenkomst rondom thema's die actueel zijn, intervisie voert en regelmatig trainingen volgt. Het lopende MD traject wordt voortgezet.

**Terugdringen ziekteverzuim**

In 2011 zetten wij onze acties voor het terugdringen van het ziekteverzuim door. Naar aanleiding van de cijfers van 2010 wordt een verzuimpercentage afgesproken dat realistisch lager ligt dan het cijfer in 2010. Vooral het kortdurend verzuim staat onder nadrukkelijke aandacht. Bij kortdurend verzuim is niet alleen de houding van de medewerker belangrijk, maar vooral ook de wijze waarop de leidinggevende aandacht heeft voor het verzuim. Voor leidinggevenden zetten we in 2011 de investeringen op het gebied van gesprekstechnieken en concrete feedback ten aanzien van diverse actuele situaties voort. Daarnaast zal bij de aanbesteding van de arbodiensten worden gezocht naar een partij die vanuit haar expertise een goede begeleiding kan geven op terugdringen van het verzuim.

| Ontwikkellijn III | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| III. PNS, de HR opgave | ■ Een organisatie in 2018 die is toegesneden op het waarmaken van de ambities van het provinciebestuur, zo goed en zo goedkoop mogelijk. De provincie is voor medewerkers een uitdagende en plezierige organisatie om te werken.<br>■ Juiste kennis of toegang tot kennis, vaardigheden en competenties voor PNS.<br>■ Toerusten ambtelijk apparaat voor regierol en flexibiliteit.<br>■ Management is in positie en stuurt op veranderingen, begeleidt medewerkers in veranderende organisatie.<br>■ Ziekteverzuim realistisch verlagen a.d.h.v. streefpercentages | ■ Implementatie van nieuw strategisch HR beleid<br>■ Uitvoeren project Slim, Slank en Soepel (S3), i.c. regie op taakstellende formatieplannen, mobiliteitsplannen, veranderplannen (ook als mogelijke voorbereiding op uitbesteding en shared services).<br>■ Opleidingenplan, uitvoeren van trainingen en coaching rond competentiemanagement en ondersteuning van het management (ook in kader terugdringing ziekteverzuim); overige opleidingstrajecten.<br>■ Verder uitvoeren Xplorelab; pool met flexibele inzet medewerkers.<br>■ Doorzetten ingezet MD traject, zeswekelijks bijeenkomsten, intervisies en trainingen. |

## IV Programma Provinciehuis van Morgen

Met het programma Provinciehuis van Morgen zetten wij ons in voor een meer toekomstgericht, duurzamer en milieuvriendelijker provinciehuis, waarbij efficiënter gebruik wordt gemaakt van de ruimte en een betere (interne) digitale informatievoorziening. De werkomgeving zal flexibel zijn, passend bij de nieuwe organisatiecultuur. De nieuwe fysieke en digitale werkomgeving draagt zo bij aan de gewenste nieuwe manier van werken. Het programma omvat drie projecten om deze doelen te bereiken: Revitalisering, Digitalisering en Tijdelijke huisvesting. In 2009 is daarnaast het project Nieuwe Digitale Werkplek aangehaakt. Ook werken wij, vooruitlopend op het duurzame Provinciehuis van Morgen, aan een energie- en milieumanagementsysteem (EMMS). In 2011 wordt het programma afgerond. Na afloop zullen we een programma-evaluatie uitvoeren. Met als doel om vanuit de ervaringen het programmatisch en projectmatig werken op een hoger plan te brengen.

**Revitalisering**

Het project Revitalisering houdt de verbouwing van het provinciehuis in. Binnen de contouren van het huidige gebouw ontwikkelen wij een nieuwe werkomgeving: een flexibele, activiteits-

gerelateerde werkomgeving. Dit betekent dat een goede balans wordt aangeboden tussen plekken om te concentreren en te communiceren. De nieuwe werkomgeving is prettig om in te werken en nodigt uit tot ontmoeten en samenwerken. In april 2010 hebben de eerste medewerkers hun intrek genomen in de vernieuwde vleugel. In maart 2011 worden de laatste twee van de zes bouwdelen van het provinciehuis opgeleverd. Het project voorziet in een zeer energiezuinig provinciehuis met een hoge mate van $CO_2$-beperking. Waarbij optimaal gebruik wordt gemaakt van innovatieve toepassingen op het gebied van klimaat en energie. Naast de energiebesparing wordt door middel van gescheiden afvalinzameling het (rest)afval bespaard. Hiermee geven we vanuit onze maatschappelijke verantwoordelijkheid het goede voorbeeld. Naast een forse energiebesparing hebben de energiemaatregelen positieve effecten op licht, lucht en akoestiek binnen het gebouw en daardoor op de gezondheid en productiviteit van de medewerkers.

### Digitalisering

Randvoorwaarde voor de flexibele, activiteitsgerelateerde werkomgeving is een goede digitale ondersteuning: informatie moet altijd en overal voor de organisatie beschikbaar zijn. Het project Digitalisering (Drenthe Digitaal) voorziet in het volledig digitaliseren van de documentaire informatievoorziening van bestuur, management en medewerkers: van de inkomende post, de tussenliggende primaire en ondersteunende werkprocessen tot en met de archivering. Voordat de 13 onderscheiden werkprocessen worden gedigitaliseerd, worden deze kritisch bekeken en 'slanker en slimmer' gemaakt. Voor drie processen is vastgesteld dat deze op een generieke wijze te digitaliseren zijn. Hierdoor bedraagt het aantal te digitaliseren werkprocessen 10. Twee ervan zijn inmiddels geïmplementeerd en een drietal staat gereed voor productie. De overige 5 processen zijn gestart of starten nog in 2010. Medio 2011 zijn alle werkprocessen gedigitaliseerd. In de toekomst worden de processen verder aangesloten op een landelijk afgesproken uitwisselingsmethode (zaaksgericht werken), dit maakt thans geen onderdeel uit het project.

### Tijdelijke huisvesting

230 medewerkers zijn voor de duur van de verbouwing gehuisvest in het gebouw Lauwers 1 te Assen. Zij verhuizen in maart 2011 terug naar het gerevitaliseerde provinciehuis. In maart vinden ook de laatste interne verhuisbewegingen plaats van medewerkers die in het provinciehuis zijn gebleven.

### Project Nieuwe Digitale Werkplek

Het project Nieuwe Digitale Werkplek voorziet in de nieuwe, innovatieve Informatie- en Communicatie Technologie (ICT)-omgeving. Passend bij het programma Provinciehuis van Morgen. Met inzetting van nieuwe, innovatieve ICT-apparatuur en toepassing daarvan.

| Ontwikkellijn IV | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| IV. Programma Provinciehuis van morgen | ■ Meer toekomstgericht, duurzamer en milieuvriendelijker provinciehuis.<br>■ Efficiënter gebruik van de ruimte.<br>■ Betere (interne) digitale documentaire informatievoorziening.<br>■ Bijdrage aan gewenste nieuwe manier van werken. | ■ Uitvoeren en afronden project Revitalisering.<br>■ Uitvoeren en afronden project Digitalisering.<br>■ Uitvoeren en afronden project Tijdelijke huisvesting.<br>■ Uitvoeren programma evaluatie |

| Ontwikkellijn IV | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Project Revitalisering | ■ Een nieuwe werkomgeving: flexibel, activiteit gerelateerd.<br>■ Voorbeeldfunctie:energiezuinig, met CO2-beperking, met innovatieve toepassingen op gebied van klimaat en energie.<br>■ Positieve effecten op binnenklimaat en daardoor op gezondheid en productiviteit van de medewerkers. | ■ Verbouwen en inrichten van het provinciehuis.<br>■ Opleveren van de laatste twee van de zes bouwdelen van het provinciehuis. |
| Project Digitalisering | ■ Informatie altijd en overal voor de organisatie beschikbaar: volledig digitale informatievoorziening van bestuur, management en medewerkers. | ■ Resterende werkprocessen kritisch bekijken en 'slanker en slimmer' aken en beschrijven.<br>■ Resterende werkprocessen digitaliseren. |
| Project Tijdelijke Huisvesting | ■ Tijdelijke opvang medewerkers tijdens verbouwing om verbouwing mogelijk te maken.<br>■ Interne verhuisbewegingen om verbouwing mogelijk te maken. | ■ Terugverhuizen van medewerkers uit het pand Lauwers 1 naar het provinciehuis.<br>■ Coördineren van de laatste interne verhuizing in het provinciehuis. |
| Project Nieuwe Digitale Werkplek | ■ Nieuwe, innovatieve ICT- omgeving. | ■ Volledige invoering van innovatieve ICT en telecom apparatuur op alle werkplekken en op andere locaties (any time, any place) |

## V Zaken op orde

### Inleiding

Wij willen een organisatie zijn die in beweging is en flexibel is. Maar wij willen ook onze zaken goed voor elkaar hebben. Betrouwbaar, integer, transparant, ofwel 'in control'. Niet alleen financieel, maar ook als het gaat om het bereiken van doelen van het provinciaal beleid. De ontwikkellijn Zaken op orde richt zich hiertoe op een betere bedrijfsvoering. Onze doelen met deze ontwikkellijn zijn: betere sturing, minder bureaucratie, een slanke staf en betere en uniforme werkprocessen.

### Organisatie

Er zijn veel ontwikkelingen die op de organisatie af komen, vooralsnog is het de intentie om geen ingrijpende reorganisatie door te voeren maar binnen het Organisatiebesluit ontwikkelingen flexibel op te vangen. Om te voorkomen dat er energie weglekt naar reorganisatieprocessen. De overhead is in 2011 teruggebracht van 40% (begin 2009) naar 35% van de totale formatie. In de periode tot 2014 zal de formatieomvang teruggaan met 60 fte. In 2011 geldt een taakstelling gebaseerd op minimaal 11 fte. De overhead blijft daarbij constant of neemt verder af. Via het project S3 (zie ontwikkellijn III) wordt de formatieontwikkeling gevolgd en bijgestuurd. Wij gebruiken hierbij het reeds beschikbare systeem voor strategische personeelsplanning, dat wij nog verder aanpassen en verbeteren, gelet op het accent op interne mobiliteit en uitstroom. We kunnen hierdoor beter sturen op de 'match' tussen talent van medewerkers en gevraagde competenties in (nieuwe) functies.
Gelet op de taakstelling en de gewenste kwaliteitsimpuls is onderzoek gestart naar mogelijkheden tot beheerste uitbesteding aan private partners (regiemodel) en vormen van samenwerking met publieke partners als de Noordelijke provincies (shared services en uitvoeringsdiensten). De resultaten van deze onderzoeken zullen in de loop van 2010 bekend zijn en zullen leiden tot voorstellen. Het gaat vooralsnog om Geo/Gis diensten, inkoop, ingenieursdiensten, salarisadministratie, repro, financiële en personeelsadministratie en gespecialiseerde kennis op het terrein van arbeidsvoorwaarden, rechtspositie en fiscaliteit.

In 2011 wordt na een eerste projectmatige fase van de in 2009 gestarte interne Servicedesk een volledig functionerende eenheid operationeel. Zowel als fysieke desk en als service op het interne netwerk ('zelfbediening').

**Planning en Control (interne managementcyclus)**

Op basis van het in 2007 vastgestelde besturing- en managementconcept Meer Samen, nóg sterker! is een algehele vernieuwing van het instrumentarium voor onze bedrijfsvoering tot stand gebracht. Hierdoor is de interne sturing via on line informatie en managementrapportages verbeterd. In 2011 zal vooral worden geïnvesteerd in een verdere verbetering en verbreding van de on line informatie om sneller te kunnen bijsturen op meerdere (deels nieuw te benoemen) prestatie-indicatoren. Dit gebaseerd op de vernieuwingen in de bestuurscyclus (Ontwikkellijn I).

**ICT**

In 2010 is een nieuw informatieplan 2010-2013 'Digitaal Nieuwe Stijl' (DNS) tot stand gekomen. In een Uitvoeringsprogramma is aangegeven dat via vier lijnen wordt gewerkt aan een verdere verbetering van de inzet van ICT (op basis ook van landelijke afspraken in het kader van het NUP: Nationaal Uitvoeringsprogramma ICT) en de informatiebeveiliging. In 2011 zijn de volgende speerpunten geformuleerd. Al genoemd is de verdere verbetering van on line managementinformatie. Hier ligt ook een relatie met de verbetering van de programmabegroting en de informatie aan het bestuur. Een tweede speerpunt is de afronding van de digitalisering van werkprocessen (onderdeel van Provinciehuis van Morgen). Na deze afronding zal een start worden gemaakt met het onderbrengen van die werkprocessen in zogenaamde 'zaken'. Hierbij worden digitale dossiers gevormd op een wijze die landelijk is gestandaardiseerd om te komen tot uitwisseling van gegevens met andere publieke partners. Zoals in het kader van de Wabo. Een ander speerpunt is het koppelen aan landelijke basisregistraties. Medio 2011 staat de aansluiting op de landelijke Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) gepland.
In 2011 worden nieuwe e-formulieren aan het e-loket toegevoegd en gekoppeld aan de digitale processen. Speerpunt is ook het opzetten van een nieuw systeem voor relatiebeheer (zicht op de contacten en contracten met burgers en overheden). Het vierde speerpunt is het ondersteunen van allerlei vormen van kennisdeling in het kader van het slimmer werken. Gedacht moet worden aan digitale projectwerkplaatsen (ook met gebiedspartners) en interne systemen voor kennisdeling (vb. Wiki's).
In 2011 worden de nieuw gevormde staten voorzien van werkplekvoorziening ter ondersteuning van hun werkzaamheden en voor toegang tot de voor hen relevante informatiesystemen.
In 2010 is de informatiebeveiliging projectmatig op het gewenste peil gebracht (conform de eisen van het beleidskader en de Code voor Informatiebeveiliging). Echter informatiebeveiliging blijft een continu aandachtspunt. In 2011 zullen we de stand van zaken middels een audit toetsen.

| Ontwikkellijn V | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| V. Zaken op orde | ■ Een betrouwbare, integere, transparante, goed werkende interne organisatie die 'in control' is.<br>■ Control op de taakstelling voor de organisatie (tot 2018)<br>■ Met een betere bedrijfsvoering: meer sturing, minder bureaucratie, een slanke staf en goed lopende en uniforme werkprocessen. | ■ Interne Servicedesk volledig operationeel.<br>■ Vervolgonderzoek en besluitvorming naar uitbesteding en vorming van shared services en uitvoeringsdiensten.<br>■ Realiseren formatiereductie van minimaal 11 fte.<br>■ Overhead is maximaal 35% van totale formatie.<br>■ Update van informatiesysteem voor Strategische Personeelsplanning, aangepast aan HR opgave.<br>■ Update systeem voor managementinformatie.<br>■ Afronding digitalisering documentaire processen.<br>■ Introductie zaaksgericht werken.<br>■ Operationeel informatiesysteem voor relatiebeheer.<br>■ Koppeling aan landelijke basisregistraties (BAG, WABO).<br>■ Operationele projectwerkplaatsen (virtueel).<br>■ Operationele kennisplatformen (vb Wiki's).<br>■ Uitlevering van ICT hulpmiddelen PS leden.<br>■ Audit op informatiebeveiliging. |

# Paragraaf 2.6 Verbonden partijen

## Algemeen

Deze paragraaf schenkt aandacht aan de verbonden partijen van de provincie Drenthe, conform het BBV. In het BBV wordt onder 'verbonden partijen' verstaan: een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft. Voor wat betreft het financieel belang wordt verwezen naar de paragraaf Weerstandsvermogen.

Een bestuurlijk belang betekent dat de provincie op enigerlei wijze zeggenschap heeft, hetzij omdat de provincie een zetel in het bestuur heeft, hetzij omdat ze mee kan stemmen. Een financieel belang houdt in dat de provincie middelen ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in geval van faillissement. Voorts heeft de provincie een financieel belang indien financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de provincie.

De verbonden partijen voeren beleid uit dat de provincie ook (gedeeltelijk) zelf had kunnen uitvoeren. Daarom blijft de provincie verantwoordelijkheid dragen voor het bereiken van de doelstellingen die door de verbonden partijen worden beoogd en die veelal onderdeel vormen van de elders in deze Begroting gepresenteerde programma's. Deze verantwoordelijkheid uit zich zowel op het beleidsmatige als het budgettaire vlak en is de ratio achter het voortaan opnemen van deze paragraaf in Begroting en Jaarverslag.

Om PS in staat te stellen hun kaderstellende en controlerende taken uit te voeren, wordt hierna aangegeven in welke verbonden partijen de provincie bestuurlijk en financieel participeert en van welke vorm van verbondenheid er sprake is (rechtspersoon, gemeenschappelijke regeling en dergelijke). Per verbonden partij is voorts vermeld onder welk programma de beleidsmatige doelstellingen vallen die door de deelname in deze partij worden nagestreefd.
Indien ervoor is gekozen om samen te werken in een privaat- in plaats van een publiekrechtelijke vorm, liggen hieraan in de regel redenen van risicomijding ten grondslag. In geval van privaatrechtelijk samenwerkingsverband is het financiele risico dat de provincie loopt namelijk beperkt tot de geldelijke inbreng.

Het begrip 'verbonden partijen' houdt in dat participaties in NV's, BV's, v.o.f.'s, commanditaire vennootschappen en gemeenschappelijke regelingen hieronder vallen. Ook stichtingen en verenigingen kunnen onder de verbonden partijen vallen, indien de provincie een zetel in het bestuur heeft en financiele risico's loopt. Een stichting of vereniging die jaarlijks subsidie krijgt, maar waaraan geen andere financiele verplichtingen zitten met een juridische afdwingbaarheid door derden, is geen verbonden partij. Een eventuele morele verplichting tot betaling in geval van problemen kan het wel verstandig maken de stichting of vereniging in de paragraaf Weerstandsvermogen op te nemen. Indien de provincie een aanzienlijk bestuurlijk, maar geen financieel belang heeft, kan dit belang in het desbetreffende programma genoemd worden. Naast de hiervoor genoemde participaties maken ook deelnemingen, waarbij de provincie aandelen heeft in een NV of BV, deel uit van de verbonden partijen.

In het BBV wordt over de verbonden partijen voorgeschreven dat in de Begroting in een aparte paragraaf ten minste aandacht moet worden geschonken aan:

- de visie op verbonden partijen in relatie tot de realisatie van de doelstellingen van de programma's die zijn opgenomen in de Begroting;
- de beleidsvoornemens omtrent de verbonden partijen.

Met andere woorden: Wat willen wij met deze partijen? Hoe past de uitvoering van de taken binnen onze provinciale programma's ? Hoe dragen zij bij aan het uitvoeren van het door de provincie gewenste beleid?

## Nota bestuursfuncties

In oktober 2001 is de Nota bestuursfuncties uit 1992 herijkt. In de nota wordt vooral ingegaan op de bestuurlijke functies die door GS of leden van PS (of in hun opdracht door provinciale ambtenaren of op hun verzoek of aanbeveling door derden) kunnen worden vervuld bij de verschillende rechtsvormen, zoals vennootschappen, gemeenschappelijke regelingen en stichtingen. Voor wat de vervulling van deze bestuursfuncties in navolgende organisaties betreft wordt verwezen naar deze nota.

## Verbonden partijen

### I Opsomming van de verbonden partijen in onze provincie ingedeeld naar rechtsvorm

**Deelnemingen**

- N.V. NOM, Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland (NOM)
- N.V. Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD)
- Groningen Airport Eelde N.V. (GAE)
- Enexis N.V.
- Attero N.V.
- PBE (Publiek Belang Electriciteitsproductie).
- Verkoop Vennootschap
- CBL (Cross Border Leases) Vennootschap
- Vordering op Enexis Vennootschap
- Claim Staat VennootschapEnexis N.V.

**Gemeenschappelijke regelingen**

- Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN)
- Bestuursacademie Noord-Nederland (BANN)
- Openbaar Vervoerbureau Groningen-Drenthe (OV-bureau)
- De Noordelijke Rekenkamer

**Stichtingen/privaatrechtelijke rechtspersonen**

- Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO)
- Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie
- Stichting Drentse Bedrijvenlocaties (DBL)
- Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA)
- Stichting Drents Plateau
- Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging (SLB) en Stichting Bodembeheer Schoonebeek

**Bestuursrechtelijke rechtspersonen**

- Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe

# II Verbonden partijen ingedeeld op basis van het collegeprogramma en rechtsvorm

## a Programma 1. De provincie dóet ertoe

### Privaatrechtelijke rechtspersoon

*Vereniging IPO*
De twaalf provincies werken samen in het IPO. Die samenwerking beoogt de condities waaronder de provincies werken te optimaliseren. Het IPO is actief op dezelfde terreinen als de provincies. Het IPO is in 2003 omgezet van een gemeenschappelijke regeling naar een vereniging.
Het IPO heeft als doelen:
1. het behartigen van de belangen van provincies
2. het bieden van een platform voor uitwisseling van kennis en ervaring
3. het stimuleren en entameren van vernieuwingsprocessen binnen de provincies

Iedere provincie heeft het recht voor een zetel in het bestuur een bindende voordracht te doen. De voordracht wordt gemaakt door het college van GS. Daarnaast zijn twee Drentse statenleden lid van de algemene vergadering.

Naast het bestuur en de algemene vergadering zijn er 10 adviescommissies en het Bestuurlijk Platform Europa. De adviescommissies en het Bestuurlijk Platform Europa bestaan in beginsel uit twaalf leden. Ieder college van GS benoemt uit zijn midden een lid.
De provincie Drenthe bevordert de goede positionering van de provincie via deze interprovinciale samenwerking. Slagvaardigheid wordt bewerkstelligd door het actief volgen van ontwikkelingen en tijdig inspelen hierop.

### Gemeenschappelijke regelingen

*1. SNN*
De provincies Groningen, Fryslan en Drenthe hebben hun bestuurlijke krachten sinds 1992 gebundeld in het SNN. In SNN-verband ontwikkelt het Noorden gezamenlijk beleid en onderhandelt met het Kabinet over zaken die het hele Noorden aangaan. Kerntaak is het versterken van de ruimtelijk-economische structuur van Noord-Nederland.

De gezamenlijke visie op de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Noord-Nederland is omschreven in ‘Strategische Agenda voor Noord-Nederland 2007-2013’. Deze visie met als motto ‘Noord-Nederland zet in op een dynamische kenniseconomie, sterke steden en een vitaal platteland’ ligt ten grondslag gelegen aan een tweetal uitvoeringsprogramma’s, te weten ‘Koers Noord: op weg naar de pieken’ (een programma van het Ministerie van Economische Zaken en het SNN gezamenlijk voor de periode 2007-2010) en het Operationeel Programma EFRO (een programma van het SNN voor de periode 2007-2013).
De hoofddoelstelling van het samenwerkingsverband is de samenwerking en het overleg tussen de deelnemende provinciale besturen te verbreden en te intensiveren. Verdere doelstellingen zijn coordinatie van beleid en het opstellen van gezamenlijke standpunten in de richting van rijksoverheid en Europese Unie en het gemeenschappelijk optreden daarbij.

Ingaande juli 2007 zijn aan het DB-SNN de vier noordelijke grote gemeenten (NG4) als adviseur toegevoegd. Voor de provincie Drenthe betekent dat de deelname van de gemeenten Emmen en Assen. Aan de SNN-bestuurscommissies Economische Zaken (Bcie EZ) en Stedelijke Ontwikkeling en Mobiliteit (Bcie SOM)) nemen vanaf het genoemde tijdstip ook

vertegenwoordigers van de NG4 deel. Per juli 2009 is er een derde bestuurscommissie in het leven geroepen, te weten de Bestuurscommissie Europese aangelegenheden (Bcie Europa). Deze bestuurscommissie heeft tot taak invloed uit te oefenen op beleid dat wordt gemaakt in Brussel en Den Haag, het bevorderen van de interregionale samenwerking en het bevorderen van de samenwerking met en export naar landen, die deel uitmaken van de Noordelijke Ontwikkelingsas (NOA). Ook aan deze bestuurscommissie nemen de NG4 deel.

De deelname van de NG4 betekent ook dat zij bijdragen aan de kosten van het SNN. Vergeleken met de bijdrage van de provincies is die van de NG4 beperkt. De risico's worden door de deelnemende provincies (in gelijke delen) gedragen.

Op 22 april 2009 hebben de drie Provinciale Staten ingestemd met voorstellen inzake de rol van Statenleden in het Algemeen Bestuur van het SNN (AB-SNN). Voortaan zullen provincies worden vertegenwoordigd door drie Statenleden. Dit betekent, dat de Gemeenschappelijke Regeling dient te worden aangepast.

*2. BANN*
De gemeenschappelijke regeling had, voordat deze is aangepast, tot doel de behartiging van het bestuursdienstonderwijs in Noord-Nederland. Het bestuursonderwijs is geprivatiseerd. De gemeenschappelijke regeling is in stand gebleven om de eventuele verplichtingen ten opzichte van voormalig personeel na te kunnen komen.

*3. De Noordelijke Rekenkamer*
De Provinciewet verplicht elke provincie tot het instellen van een Rekenkamer of het organiseren van een rekenkamerfunctie. Ook bestaat de mogelijkheid tot een gemeenschappelijke Rekenkamer, waar alle provincies, met uitzondering van Zeeland, voor gekozen hebben. Drenthe, Fryslan en Groningen hebben de de Gemeenschappelijke regeling Noordelijke Rekenkamer ingesteld. In de Gemeenschappelijke regeling is de concrete feitelijke situatie geregeld Tevens is daarin ook een aantal voorzieningen getroffen waardoor de Rekenkamer haar taken in een onafhankelijke positie kan uitoefenen.

Het doel van de Rekenkamer is om vanuit een onafhankelijke positie PS te ondersteunen in de kaderstellende en controlerende rol. Dit gebeurt door onderzoek te doen naar het gevoerde bestuur waarbij de vraag naar doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid centraal staat.

b **Programma 2. Samenleving met samenhang**

**Privaatrechtelijke rechtspersoon**

*Stichting Drents Plateau*
De Stichting Drents Plateau (voorheen Erfgoedhuis van Drenthe) is in 2001 opgericht om (deels wettelijke) taken en doelstellingen op het terrein van het Drents cultureel erfgoed uit te voeren voor provincie en gemeenten. Deze taken en doelstellingen zijn gericht op behoud en ontwikkeling van cultuurhistorische waarden, landschaps-, dorps- en stadsschoon, monumenten, archeologie, musea, regionale geschiedenis, erfgoededucatie, cultuurtoerisme en (moderne) architectuur. De provincie Drenthe is naast de Vereniging van Drentse Gemeenten en de Stichting Het Drentse Welstandstoezicht medeoprichter van de stichting.
De organen van de stichting zijn de Raad van Bestuur (de directie), de RvT en de Raad van Advies. De directie (statutair bestaande uit een of meerdere personen) bestuurt de stichting.

Drents Plateau heeft de B3-status, dat wil zeggen dat de stichting de rechtspositie van de provincie volgt.
De RvT heeft als taak het toezicht op het beleid van de directie en op de algemene gang van zaken. Alle leden van de RvT worden benoemd en ontslagen door GS. Drents Plateau wordt door de provincie ingeschakeld voor het uitvoeren van erfgoedbeleid (steunfunctietaken) en om te adviseren over de cultuurhistorische, archeologische en architectonische waarden in het ruimtelijke ordeningsbeleid en het ruimtelijke kwaliteitsbeleid. Dit gebeurt in het kader van advisering en vooroverleg over ruimtelijke plannen (nWro), het benoemen van het provinciaal belang op het gebied van cultuurhistorie en archeologie en het ontwikkelen van nieuw provinciaal omgevingsbeleid. Drents Plateau voert de provinciale wettelijke taken uit op het gebied van archeologie (voorheen Malta-taken) zoals die sinds 2008 vastliggen in de Gewijzigde Monumentenwet 1988.
In de ontwikkeling van de cultuurhistorische waardenkaart, bouwsteen voor omgevingsbeleid, levert Drents Plateau een belangrijk aandeel aan zowel de hoofdstructuurkaart, de beleidsvisie als de achterliggende databank.
Een andere taak is de ontwikkeling van de provinciale monumentenlijst en het verzorgen van hieraan verbonden uitvoeringszaken. Daarnaast vraagt de provincie op grond van de Monumentenwet Drents Plateau om adviezen.
Correspondentie met het Rijk gebeurt rechtstreeks door de provincie.
Drents Plateau is als organisatie blijvend in ontwikkeling.
De afspraken tussen provincie en Drents Plateau worden jaarlijks vastgelegd.

*SLB en Stichting Bodembeheer Schoonebeek*
De stichtingen hebben als doel het versterken van de milieuhygienische kwaliteit in relatie met landinrichting met het doel grondruil mogelijk te maken. De stichting stemmen de uitvoering van de uitvoerende maatregelen af met de uitvoering van het landinrichtingsplannen.
De stichtingen wordt bestuurd door een directeur onder toezicht van een Raad van Toezicht (RvT). In de RvT hebben onder meer leden zitting die zijn benoemd door GS, het bestuur van het waterschap Velt en Vecht en burgemeester en wethouders van Emmen.

c **Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid**

**Gemeenschappelijke regeling**

*OV-bureau Groningen-Drenthe*
Het OV-bureau verricht de overheidstaken voor het openbaar vervoer (OV) die de drie bestuursorganen (provincies Groningen en Drenthe en gemeente Groningen) voorheen elk afzonderlijk verrichten. Het OV-bureau is als volgt georganiseerd: het bestaat uit een algemeen bestuur (AB), een dagelijks bestuur (DB) en een uitvoerende organisatie. De deelnemende bestuursorganen wijzen vanuit hun midden de leden aan van het AB en DB OV-bureau Groningen-Drenthe. Het AB bestaat uit de portefeuillehouders verkeer en vervoer, ruimtelijke ordening en financien. Het DB wordt gevormd door de portefeuillehouders verkeer en vervoer en de directeur van het OV-bureau.

Het OV-bureau heeft de volgende verantwoordelijkheden:
1. zorgen voor en bevorderen van openbaar vervoer per auto en per bus en andere vormen van vervoer ter uitvoering van artikel 20 van de Wet personenvervoer;
2. zorgen voor een juiste naleving en uitvoering van de concessievoorschriften;
3. zorgen voor de voorbereiding en totstandkoming van nieuwe concessies.

Dit openbaar vervoer betreft alle streek- en stadsvervoer per bus, het collectief vraagafhankelijk vervoer (CVV) en de treintaxi. In principe behoort het regionale spoorvervoer onder de gemeenschappelijke regeling, met dien verstande dat de deelnemende bestuursorganen een definitief besluit hierover nemen nadat de financiele en personele consequenties in kaart zijn gebracht.

De algemene taken die het Openbaar Lichaam OV-bureau heeft uit te voeren zijn:
1. het beheer van het openbaar vervoer (concessieverlening en aanbesteding) en ontwikkeling van openbaar vervoer (planvorming en coordinatie van de OV-aspecten);
2. de bundeling van de OV-taken en -verantwoordelijkheden van de drie overheden;
3. de advisering van de provincies en gemeenten in het OV-beleid in relatie tot het algemene beleidsproces van ruimtelijke ordening en verkeer en vervoer.

De werkzaamheden zoals die door het OV-bureau uitgeoefend worden, liggen op het terrein van de uitvoering van de Wet personenvervoer 2000 en behoren daarmee tot de competentie van de colleges van gedeputeerde staten. Provinciale staten van Drenthe en Groningen stellen in het kader van de totale provinciale en gemeentelijke begroting het budget voor het openbaar vervoer vast. Daarnaast hebben provinciale staten hun kaderstellende en controlerende bevoegdheid.

De verdeling van de kosten van het Openbaar Lichaam OV-bureau vindt plaats op basis van een verdeelsleutel die is gebaseerd op het totale stad- en streekvervoerbudget (omzet).
De verdeelsleutel van de inzet per overheid is analoog aan de hoogte van de exploitatiesubsidie: 44% voor de provincie Groningen, 35% voor de provincie Drenthe en 21% voor de gemeente Groningen.

Wanneer het takenpakket van het Openbaar Lichaam OV-bureau wordt uitgebreid met andere vormen van openbaar vervoer dan die hiervoor genoemd, dient de verhouding te worden herberekend naar rato van het dan ingebrachte OV-budget. Dit zal in elk geval geschieden wanneer definitief wordt besloten het regionale spoorvervoer onder het OV-bureau te brengen.
Uiteraard zal de verdeelsleutel ook worden gewijzigd indien er sprake is van een uitbreiding van de deelnemende bestuursorganen aan deze gemeenschappelijke regeling.
De dekking van de kosten voor het Openbaar Lichaam OV-bureau wordt bereikt door de inzet van de Drentse exploitatiesubsidie en personele gelden naar rato van deze exploitatiesubsidie.

## d Programma 4. Kennis wérkt

### Privaatrechtelijke rechtspersonen

*1. NOM*
De vennootschap heeft tot doel een bijdrage te leveren aan de verbetering van de sociaaleconomische structuur en de werkgelegenheid in de provincies Groningen, Fryslan en Drenthe.
Dit wordt gestalte gegeven door acquisitie, financiering van bedrijven door middel van het verwerven van aandelen en het verstrekken van achtergestelde leningen. Dit gebeurt bij zowel nieuwe bedrijven als bestaande bedrijven. De provincie Drenthe is, evenals de provincies Groningen en Fryslan, voor 0,01% aandeelhouder van de NV NOM. Voor de overige 99,97% is de Staat aandeelhouder.
Elk van de colleges van GS van de provincies Groningen, Fryslan en Drenthe heeft het recht tot het doen van een aanbeveling van een lid van de Raad van Commissarissen (RvC). De commissarissen worden benoemd door de algemene vergadering van aandeelhouders (AvA).
In verband met de corporate governance code (code Tabaksblat), die in de nieuwe beleidslijn Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen 2006-2009 gehanteerd wordt door de staatssecre-

taris van EZ, zijn de aandeelhouders verzocht om in de nabije toekomst geen bestuurders of ambtenaren meer voor te dragen. Er is een profielschets voor de RvC vastgesteld, die het onder andere mogelijk maakt dat oud-bestuurders voorgedragen kunnen worden. Met betrekking tot de onafhankelijkheid van de commissarissen geldt dat de overheidscommissaris niet langer past binnen de gewenste code. Inmiddels is het Rijk dan ook niet langer vertegenwoordigd in de RvC. Het terugtrekken van deze commissarissen komt de transparantie van de besluitvorming binnen de organisatiestructuren ten goede en gaat de perceptie van eventuele belangenverstrengeling tegen.

*2. Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie*
Een van de doelen van de Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie is het vergroten van de aandacht voor de economische problematiek van Noord-Nederland. Door het verrichten van voor Noord-Nederland belangrijke onderzoeken, de organisatie van symposia en de samenwerking met provinciale Afdelingen Economie geeft zij invulling hieraan.
Centraal in de Drentse ambitie staat een werkgelegenheidsontwikkeling en werkloosheidspercentage te realiseren die gunstig afsteekt ten opzichte van het nationale beeld. De activiteiten van de Stichting Regionale Leerstoel sluiten hierbij nauw aan.

*3. DBL*
De stichting heeft tot doel het stimuleren van de economische activiteiten, werkgelegenheid en bedrijvigheid in de provincie Drenthe. De stichting is opgericht ter uitvoering van een besluit van PS. De stichting is dus opgericht ter behartiging van een openbaar belang. Op grond van de statuten heeft de provincie het recht een bestuurslid te benoemen. Het bestuurslidmaatschap eindigt onder meer door verlies van de kwaliteit of de hoedanigheid waarop het werd benoemd. Het lid van het college is uit hoofde van zijn ambt voorzitter van de stichting. Aangezien hij als bestuurslid een openbaar belang behartigt, bestaat er een verantwoordingsplicht aan PS voor het door hem gevoerde bestuur binnen de stichting. Behalve het feit dat de provincie bijdraagt in de kosten van de stichting is er verder geen belangenverstrengeling.

*4. Enexis N.V.*
Enexis is een netwerkbedrijf dat ingevolge de Wet Onafhankelijk Netbeheer (WON), ook wel splitsingswet genoemd, alle netwerkactiviteiten van het voormalige Essent bezit en beheert. Wel zijn de 150 kV-netten inmiddels verkocht aan TenneT. De Provincie bezit 2,28 % van de aandelen in Enexis. Gezien de wettelijke basis/status zijn de risico's voor de Provincie uitermate gering.

*5. Attero N.V.*
De voorgenomen verkoop van Essent Milieu, waarvan Essent NV de enige aandeelhouder was, heeft geen doorgang gevonden. Omdat evenwel Essent Milieu buiten de verkoop van Essent aan RWE is gebleven zijn de oorspronkelijke aandeelhouders van Essent nu aandeelhouder geworden van het milieubedrijf en dat betekent voor de provincie een aandeel van 2,28 %. Een groot belang van de provincie is gelegen in de aanwezigheid van de vuilverbrander en de stortplaats bij Wijster. Financiële risico's zitten in slecht management en een instortende afvalmarkt. De beoogde sluiting van de stortplaats is voorzien in 2075.

*6. Overige deelnemingen in de 'nalatenschap' van Essent N.V.*
Uit de verkoop van de het provinciale belang in Essent N.V. is naast Enexis N.V. en Attero N.V. een aantal andere rechtspersonen overgebleven, waarin de provincie een aandeel van 2.28% houdt;

- PBE (Publiek Belang Elektriciteitsproductie)
  Vanwege de voorlopige uitkomst van een juridische procedure terzake, is in september 2009 tenslotte besloten tot een afsplitsing van het 50%-belang van Essent in het Zeeuwse elektriciteitsproductiebedrijf EPZ. Na onderbrenging van dat belang in de daartoe opgerichte, afzonderlijke houdstermaatschappij EPZ, is deze eveneens overgedragen aan de voormalige aandeelhouders van Essent.
- Verkoop Vennootschap
  De Special Purpose Vehicle (SPV) Verkoop Vennootschap is o.a. belast met het beheer van en de afwikkeling van mogelijke claims op het gevormde risicofonds van € 800 mln, dat vanuit de betreffende verkoopopbrengst is gevormd ter dekking van eventuele aansprakelijkheden van de verkopende aandeelhouders in verband met de vervreemding van het productie- en leveringsbedrijf van Essent.
- CBL (Cross Border Leases) Vennootschap
  De SPV CBL Vennootschap is belast met het beheer van en de afwikkeling van mogelijke claims op het gevormde escrowfonds, dat is gevormd ter dekking van eventuele aansprakelijkheden van de verkopende aandeelhouders in verband met de eerder door Essent afgesloten cross border leases op centrales en netten en de kosten van een mogelijke vrijwillige beëindiging van de thans nog resterende leases.
- Vordering op Enexis
  De SPV Vordering op Enexis is belast met de uitvoering van alle taken die verband houden met het beheer van de aan de aandeelhouders overgedragen bruglening, die eerder door de holding Essent was verstrekt aan haar voormalige netwerkbedrijf.
- Claim Staat
  De SPV Claim Staat is verantwoordelijk voor het vervolg van de lopende juridische procedure tegen de Staat, die eerder door Essent was opgestart in verband met de van rijkswege opgelegde verplichting tot afsplitsing van haar netwerkbedrijf en de daardoor door Essent geleden schade.

*7. WMD*

Het betreft hier een vennootschap die tot doel heeft de zorg voor en de instandhouding van de (drink)watervoorziening in haar verzorgingsgebied. Alleen de provincie Drenthe en de gemeenten in deze provincie kunnen aandeelhouder zijn. Statutair hebben de gezamenlijke Gemeenten en de Provincie elk 50 % van de aandelen. Het aantal aandelen is afhankelijk van het aantal aansluitingen in de gemeente en eens per drie jaar wordt het aantal uitstaande aandelen bijgesteld.

De WMD is een structuurvennootschap waarbij een commissaris wordt benoemd door GS; drie door de gemeenten en de overige door de RvC. Er zijn dus vier commissarissen van overheidswege. Schorsing en ontslag geschieden volgens de wet door degene die met de benoeming is belast. De commissaris van overheidswege die door GS is benoemd, wordt dus ook door GS geschorst en ontslagen. De door GS benoemde commissaris is statutair tevens voorzitter van de Raad van Commissarissen.

De WMD is een vennootschap die vooral een publiek belang moet dienen. Evenals met andere nutsbedrijven het geval is geweest, ontwikkelt ook de WMD zich meer in de richting van een bedrijf dat, ook marktgerichte dochterondernemingen heeft. Over deze ontwikkeling is al enige tijd een discussie aan de gang die mogelijk in 2010 en anders in 2011 moet leiden tot een ontvlechting van de productie en levering van drinkwateractiviteiten en de overige al dan niet commerciële activiteiten.

*8. GAE*
Het doel van de vennootschap is de uitoefening van het luchthavenbedrijf, waaronder met name de aanleg, het onderhoud, de ontwikkeling en de exploitatie van het luchthaventerrein. Op dit moment zijn er geen private aandeelhouders. De statuten sluiten de mogelijkheid daartoe echter niet uit.
Bij GAE is minder sprake van een openbaar taakkarakter. Het in stand houden van de luchthaven is van grote betekenis voor de infrastructuur. Uit het doel van de vennootschap, zoals in de statuten omschreven, komt dit aspect niet of nauwelijks naar voren.
De provincie heeft een aanmerkelijk financieel belang in GAE. De uitoefening van de rechten als aandeelhouder en verstrekker van financiele middelen kan voldoende mogelijkheden bieden voor beinvloeding en toezicht. Het commissariaat wordt vervuld door een derde.

Tot 2002 droegen de regionale aandeelhouders bij in het exploitatietekort voor in totaal 60%. Met ingang van 2003 tot en met 2012 verstrekken de regionale aandeelhouders jaarlijks een vaste kapitaalbijdrage van totaal € 1.021.005,--. Deze kapitaalstortingen worden jaarlijks toegevoegd aan de agioreserve van GAE.

| Aandelenverdeling | |
|---|---|
| Provincie Drenthe | 30% |
| Provincie Groningen | 30% |
| Gemeente Groningen | 26% |
| Gemeente Assen | 10% |
| Gemeente Tynaarlo | 4% |

e

## Programma 5. Leefomgeving

### Privaatrechtelijke rechtspersoon

*LMA*
Het doel van de Stichting LMA is om alle relevante meldingen te registreren van binnenlandse transporten van gevaarlijk afval, bedrijfsafval en scheepsafval. De Stichting LMA stelt deze gegevens beschikbaar aan de overheid ten behoeve van de handhaving, beleid en vergunningverlening.
Deze taken worden ten behoeve van de provincies en het Rijk (Ministerie van VROM) uitgevoerd. Een deel van deze taken geschiedt op grond van het bepaalde in de WM. Het doel en de taken van de stichting betreffen een stuk verlengd rijks- en provinciaal bestuur.

### Bestuursrechtelijke rechtspersoon

*Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe*
Het fonds heeft tot doel de werkzaamheden en taken te vervullen die de WM in artikel 15.47 voorschrijft of mogelijk maakt. Het fonds beheert de uit de opbrengsten van de nazorgheffing verkregen middelen, dat nodig is om de eeuwigdurende nazorg van de onder de wet vallende gesloten stortplaatsen te waarborgen.

# Paragraaf 2.7 Grondbeleid

Op grond van artikel 9 van het BBV dient de Begroting een uiteenzetting te bevatten over het grondbeleid. De provincie Drenthe ziet vooralsnog geen noodzaak voor het voeren van een substantieel (actief) grondbeleid.

Op kleinere schaal worden naar behoefte, in verband met de realisatie van de infrastructurele werken, soms stukjes grond aangekocht.

De grondaankopen ten behoeve van de EHS worden vanaf 1 januari 2007 gefinancierd uit het ILG. Vanaf die datum is de aansturing van grondaankopen door de DLG en BBL verschoven van het Rijk naar provincie. De provincie is hoofdopdrachtgever voor de grondverwerving door BBL en heeft de beschikking over de budgetten voor grondverwerving (EHS) via het ILG. Hiervoor hebben wij een handelingskader grondverwerving vastgesteld. Hierin is onder andere opgenomen het grondprijsbeleid en de spelregels daarvan, afspraken over aan- en verkopen, inzet van instrumentarium. Het handelingskader is een uitwerking van het aansturingsprotocol DLG/BBL. Dit regelt de aansturing van DLG/BBL. De provincie heeft vanaf nu meer vrijheid voor handelen met grond. Wij krijgen de lusten, maar ook de lasten. Daarnaast bestaat de mogelijkheid te schuiven met budgetten binnen de ILG-doelen, zodat de realisatie van de EHS goed voortgang blijft houden.

Voorts merken wij op dat de financiële verplichtingen die voortvloeien uit het eerder afgesloten convenant IPO-LNV voor de realisering van de EHS voortduren. Het betreft financieringsafspraken met het Groenfonds; de benodigde middelen maken, gelabeld, onderdeel uit van het Provinciefonds.

Op basis van de nieuwe rol van de provincie wordt onderzocht in hoeverre, aanvullend op het bestaande instrumentarium, zoals de nWRO, de WILG etc, of actief grondbeleid noodzakelijk is.

Enkele jaren geleden is de provincie voor het realiseren van de beleidsdoelen natuur (EHS), milieu en het verbeteren van de agrarische structuur gestart met beperkt grondbeleid. De provincie verkent de noodzaak van een actief provinciaal grondbeleid, maar vooralsnog lijkt het huidige instrumentarium voldoende zijn. De bevindingen van de verkenning naar de optie van een actief provinciaal grondbeleid worden in 2010 aan de staten voorgelegd.

# II Financiële begroting

# II.1 Overzicht van lasten en baten, tevens Meerjarenraming 2011-2014

| Programma 1. De provincie doét er toe! | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 4.278.716 | 5.116.482 | 3.141.617 | 2.502.604 | 2.500.680 | 2.467.905 |
| Totaal baten | 30.138 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Subtotaal voor bestemming | 4.248.579 | 5.104.482 | 3.129.617 | 2.490.604 | 2.488.680 | 2.455.905 |

| Programma 2. Samenleving met samenhang | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 69.999.559 | 70.646.531 | 66.614.552 | 65.117.822 | 62.369.088 | 62.559.610 |
| Totaal baten | 35.690.761 | 36.280.467 | 35.638.172 | 35.552.069 | 35.566.228 | 35.580.266 |
| Subtotaal voor bestemming | 34.308.798 | 34.366.064 | 30.976.380 | 29.565.753 | 26.802.860 | 26.979.344 |

| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 76.593.892 | 85.668.131 | 102.070.926 | 110.008.103 | 84.037.150 | 78.780.627 |
| Totaal baten | 42.128.615 | 45.933.183 | 43.322.108 | 47.304.980 | 43.870.859 | 43.714.856 |
| Subtotaal voor bestemming | 34.465.277 | 39.734.948 | 58.748.818 | 62.703.123 | 40.166.291 | 35.065.771 |

| Programma 4 Kennis wérkt | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 17.638.221 | 11.402.725 | 12.547.420 | 6.625.315 | 6.727.601 | 4.027.601 |
| Totaal baten | 204.198.316 | 2.073.370 | 1.533.631 | 2.534.251 | 2.534.921 | 2.534.921 |
| Subtotaal voor bestemming | -186.560.095 | 9.329.355 | 11.013.789 | 4.091.064 | 4.192.680 | 1.492.680 |

| Programma 5. Leefomgeving | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 53.550.195 | 97.466.034 | 72.746.901 | 67.760.293 | 78.504.887 | 67.183.691 |
| Totaal baten | 32.712.055 | 70.650.417 | 51.144.691 | 50.260.691 | 50.075.591 | 49.604.591 |
| Subtotaal voor bestemming | 20.838.140 | 26.815.617 | 21.602.210 | 17.499.602 | 28.429.296 | 17.579.100 |

| Programma 6. Middelen | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 55.105.025 | 55.284.147 | 55.602.880 | 54.799.369 | 55.765.526 | 54.806.907 |
| Totaal baten | 131.217.851 | 138.076.760 | 137.529.636 | 139.383.358 | 141.290.729 | 141.929.770 |
| Subtotaal voor bestemming | -76.112.827 | -82.792.613 | -81.926.756 | -84.583.989 | -85.525.203 | -87.122.863 |

| Saldi programma's | Rekening 2009 | Begroting 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De provincie doét er toe! | 4.248.579 | 5.104.482 | 3.129.617 | 2.490.604 | 2.488.680 | 2.455.905 |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | 34.308.798 | 34.366.064 | 30.976.380 | 29.565.753 | 26.802.860 | 26.979.344 |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 34.465.277 | 39.734.948 | 58.748.818 | 62.703.123 | 40.166.291 | 35.065.771 |
| Programma 4 Kennis wérkt | -186.560.095 | 9.329.355 | 11.013.789 | 4.091.064 | 4.192.680 | 1.492.680 |
| Programma 5. Leefomgeving | 20.838.140 | 26.815.617 | 21.602.210 | 17.499.602 | 28.429.296 | 17.579.100 |
| Programma 6. Middelen | -76.112.827 | -82.792.613 | -81.926.756 | -84.583.989 | -85.525.203 | -87.122.863 |
| Saldo voor bestemming | -168.812.127 | 32.557.853 | 43.544.058 | 31.766.157 | 16.554.604 | -3.550.063 |
| Bijdragen aan reserves | 240.744.813 | -11.007.184 | 1.066.467 | 8.587.424 | 12.707.946 | 16.675.720 |
| Bijdragen van reserves | -73.267.099 | -21.550.669 | -44.610.525 | -40.353.581 | -29.262.550 | -13.125.657 |
| Saldo onttrekkingen reserves | 167.477.714 | -32.557.853 | -43.544.058 | -31.766.157 | -16.554.604 | 3.550.063 |
| Resultaat | -1.334.413 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |

# II.2 Verklaring aanmerkelijke verschillen

De bedragen opgenomen in het overzicht van baten en lasten, tevens meerjarenraming 2011-2014, geven in sommige gevallen aanmerkelijke verschillen te zien. Hiervoor is een aantal oorzaken aan te wijzen, waarvan we hier de voornaamste noemen.

- Bepaalde begrotingsjaren bevatten incidentele uitgaven.
- Met name in de sfeer van de specifieke uitkeringen komt het voor, dat programma's aflopen; in de regel levert dat zowel aan de kant van de lasten als aan de kant van de baten verschillen tussen jaren op.
- Elk jaar worden de boekwaarden van de financieel nog niet afgesloten investeringen geactualiseerd. Samen met de in de Voorjaarsnota vastgestelde en ten opzichte van de vorige meerjarenraming gewijzigde uitgangspunten, in casu de te hanteren rentepercentages, leidt dit tot geactualiseerde kapitaallasten van deze investeringen.
- In de Meerjarenraming 2011-2014 zijn de besluiten verwerkt die zijn genomen naar aanleiding van de Voorjaarsnota 2010. In de praktijk komt dit neer op de verwerking van de aanvullende bezuinigingen die noodzakelijk zijn geworden als gevolg van de aangenomen amendementen op en moties over de Voorjaarsnota 2010. De aanvullende bezuinigingen worden toegelicht in de Nota van aanbieding bij de Begroting 2011.

Een toelichting op de verschillen tussen de dienstjaren 2010 en 2011 is gegeven in het programmaplan, bij de betreffende programma's. Waar de financiële totaaloverzichten voor de programma's substantiële verschillen tussen de jaren 2010 en 2011 laten zien, wordt hiervoor een toelichting gegeven. Wij verwijzen naar de toelichting per programma.

# II.3 Incidentele lasten en baten

In de Meerjarenraming 2010-2014 zijn incidentele lasten en baten opgenomen. Onder incidentele lasten en baten worden in elk geval verstaan de in de jaren 2011, 2012 en 2013 geraamde lasten en baten. Hieronder zijn ook begrepen de eenmalige lasten die worden gedekt door bijdragen van derden (veelal de rijksoverheid) en de lasten die worden gedekt door een bijdrage van reserves. Onder de eenmalige lasten zijn deels ook de uitgaven voor de prioriteiten begrepen, tegen de achtergrond van de aanname, dat in 2011 een nieuw College ook nieuwe prioriteiten zal willen stellen. De overzichten van de eenmalige lasten en baten zien er als volgt uit.

| Overzicht incidentele laten Begroting 2011 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De provincie doét er toe! | | | | |
| De provincie doet ertoe; Interactiever informeren en profileren | 150.000 | 0 | 0 | 0 |
| De provincie doet ertoe; Uitvoering bestuursakkoord | 304.810 | 0 | 0 | 0 |
| De provincie doet ertoe; Digitale informatie en (E)dienstverlening | 170.000 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal Programma 1 | 624.810 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | | | | |
| Samenlevinng met samenhang; Flexmiddelen ; Sociale agenda | 142.159 | 246.872 | 284.477 | 280.575 |
| Samenleving met samenhang; Bijdragen aan instellingen sociaal-cultureel werk in wachtgeldverplichtingen | 113.445 | 113.445 | 0 | 0 |
| Samenleving met samenhang; Stichting Staat voor Mens en Maatschappij | 1.991.890 | 1.757.799 | 1.517.621 | 1.554.044 |
| Samenleving met samenhang; Sociale en culturele ontwikkeling | 202.000 | 0 | 0 | 0 |
| Samenleving met samenhang; Onderwijskansenplan | 600.000 | 500.000 | 0 | 0 |
| Samenleving met samenhang; Kansen voor Sport Drenthe profilering als sportprovincie | 418.500 | 0 | 0 | 0 |
| Samenleving met samenhang; Kansen voor "7 tot 7"diensten- en voorzieningen programma in Drentste gemeenten | 465.000 | 400.000 | 0 | 0 |
| Samenleving met samenhang; Sociale en culturele ontwikkeling | 408.489 | 235.319 | 108.815 | 108.815 |
| Samenleving met samenhang; Kansen voor jeugd en gezing | 1.300.000 | 600.000 | 0 | 0 |
| Samenleving met samenhang; Sociale en culturele ontwikkeling | 319.500 | 0 | 0 | 0 |
| Samenleving met samenhang; Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte | 93.000 | 93.000 | 0 | 0 |
| Samenleving met samenhang; Versterken culturele infrastructuur Drenthe | 214.000 | 214.000 | 0 | 0 |
| Samenleving met samenhang; Museum de Buitenplaats | 225.000 | 225.000 | 0 | 0 |
| Samenleving met samenhang; Behoud en ontwikkelen van cultureel erfgoed | 100.000 | 100.000 | 0 | 0 |
| Samenleving met samenhang, Intensivering monumentenzorg | 418.000 | 240.000 | 0 | 0 |
| Samenleving met samenhang; Vergroten cultuurparticipatie | 883.500 | 883.500 | 0 | 0 |
| Samenleving met samenhang; Versterken culturele infrastructuur Drenthe | 244.000 | 244.000 | 0 | 0 |
| Samenleving met samenhang; Flexmiddelen; Culturele en Museale agenda | 50.000 | 50.000 | 0 | 0 |
| Samenleving met samenhang; Sociale en culturele ontwikkeling | 248.363 | 320.881 | 1.632.758 | 1.632.758 |
| Samenleving met samenhang; Behoud en ontwikkelen van cultureel erfgoed | 100.000 | 100.000 | 0 | 0 |
| Totaal programma 2 | 8.536.846 | 6.323.816 | 3.543.671 | 3.576.192 |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | | | | |
| Ruimte en berekbaarheid; Overige goederen en diensten | 6.000.000 | 1.140.698 | 1.163.500 | 1.774.801 |
| Ruimte en berekbaarheid; Regionaal Specifiek Pakket Zuider Zee Lijn (RSP) | 24.312.027 | 24.896.447 | 18.837.866 | 18.479.765 |
| Ruimte en bereikbaarheid; Overige goederen en diensten | 200.000 | 1.400.000 | 1.400.000 | 1.000.000 |
| Ruimte en bereikbaarheid; Stimulering Drentse woningmarkt | 1.295.000 | 0 | 0 | 0 |

| Overzicht incidentele laten Begroting 2011 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|
| Ruimte en bereikbaarheid; Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | 250.000 | 0 | 0 | 0 |
| Ruimte en bereikbaarheid; Attractieve steden | 2.000.000 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal programma 3 | 34.057.027 | 27.437.145 | 21.401.366 | 21.254.566 |
| Programma 4 Kennis wérkt | | | | |
| Kennis werkt; NV Groningen Airport Eelde | 308.062 | 308.062 | 0 | 0 |
| Totaal programma 4 | 308.062 | 308.062 | 0 | 0 |
| Programma 5. Leefomgeving | | | | |
| Ruimte en bereikbaarheid; Opgaven voor wateroverlast en watertekort, realisatie water-winbergingsgebieden en combineren "blauwe en groene diensten" | 1.000.000 | 0 | 0 | 0 |
| Leefomgeving; Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving | 355.000 | 0 | 0 | 0 |
| Leefomgeving; Leren voor duurzaamheid | 112.000 | 0 | 0 | 0 |
| Leefomgeving; Kosten uitvoering bodemsaneringsprogramma | 4.066.300 | 3.189.300 | 2.922.300 | 2.451.300 |
| Leefomgeving; Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit | 75.000 | 0 | 0 | 0 |
| Leefomgeving; Opstellen beheersplannen Natura 2000 | 95.000 | 0 | 0 | 0 |
| Leefomgeving; Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | 350.000 | 0 | 0 | 0 |
| Leefomgeving; Bijdrage project Tusschenwater. | 1.000.000 | 0 | 0 | 0 |
| Leefomgeving; Terugdringen uitstoot ammoniak | 69.000 | 0 | 0 | 0 |
| Leefomgeving; Aankoop en inrichting van Ecologische Hoofdstructuur | 112.500 | 0 | 0 | 0 |
| Leefomgeving; Herijking ontwikkelingsperspectief Veenkoloniën | 200.000 | 0 | 0 | 0 |
| Leefomgeving; Buffering Bargerveen | 500.000 | 225.000 | 0 | 0 |
| Leefomgeving; Vitaal Platteland | 250.000 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal programma 5 | 8.184.800 | 3.414.300 | 2.922.300 | 2.451.300 |
| Programma 6. Middelen | | | | |
| Financieel akkoord 2008 Rijk/IPO | 5.000.000 | 0 | 0 | 0 |
| Kosten ICT-projecten | 490.400 | 0 | 0 | 0 |
| Organisatieontwikkeling | 424.342 | 0 | 0 | 0 |
| Proceskosten | 159.000 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal programma 6 | 6.073.742 | 0 | 0 | 0 |
| | | | | |
| Overzicht incidentele baten Begroting 2011 | | | | |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | | | | |
| Samenleving met samenhang; Bijdrage van OC&W voor aanpak (zeer) zwakke scholen | -100.000 | 0 | 0 | 0 |
| Samenleving met samenhang; Later te besteden Rijksmiddelen Jeugdzorg | -1.200.000 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal programma 2 | -1.300.000 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | | | | |
| Ruimte en bereikbaarheid; Eerder ontvangen Rijksmiddelen BDU overig | -2.199.611 | 0 | 0 | 0 |
| Ruimte en bereikbaarheid; Eerder ontvangen Rijksmiddelen BDU overig | -200.000 | 0 | 0 | 0 |
| Ruimte en bereikbaarheid; Overige opbrengsten | -1.480.519 | -9.165.727 | -8.970.922 | -10.139.753 |
| Ruimte en bereikbaarheid; Overige opbrengsten | -6.023.333 | -4.660.000 | -1.324.834 | 0 |
| Totaal programma 3 | -9.903.463 | -13.825.727 | -10.295.756 | -10.139.753 |
| Programma 5. Leefomgeving | | | | |
| Leefomgeving; Bijdragen Rijk in kosten bodemsaneringen | -1.550.537 | -673.537 | -456.537 | -361.537 |
| Leefomgeving; Bijdrage van Min. van LNV | -112.000 | 0 | 0 | 0 |
| Leefomgeving; Bijdrage Rijk voor Natura 2000 | -95.000 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal programma 5 | -1.757.537 | -673.537 | -456.537 | -361.537 |
| Programma 6. Middelen | | | | |
| Decentralisatie-uitkering integratieuitkering Cultuurparticipatie | -298.118 | -298.118 | 0 | 0 |

| Overzicht incidentele laten Begroting 2011 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|
| Decentralisatie-uitkering stimulering van Lokale Klimaatinitiatieven (SLOK) | -78.094 | 0 | 0 | 0 |
| Decentralisatie-uitkering uitname muskus- en beverrattenbestrijding | -50.668 | 0 | 0 | 0 |
| Decentralisatie-uitkering externe veiligheid | -498.000 | 0 | 0 | 0 |
| Decentralisatie-uitkering RSP (extrapolatie) | -863.713 | -2.591.139 | -2.591.139 | -2.591.139 |
| Bijdrage van reserve versterking economische structuur | -3.504.000 | 0 | 0 | 0 |
| Bijdrage van de saldireserve | -606.000 | 0 | 0 | 0 |
| Bijdrage van Reserve RSP | -22.831.508 | -15.730.720 | -9.866.944 | -8.340.012 |
| Bijdrage van reserve grondwaterheffing | -85.000 | -85.000 | 0 | 0 |
| Bijdrage van reserve Investeringen verkeer en vervoer | -3.549.583 | -16.727.163 | -756.995 | -470.844 |
| Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | -6.000.000 | -1.140.698 | -1.163.500 | -1.774.801 |
| Bijdrage van Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | -76.667 | -3.340.000 | -4.739.579 | -1.200.000 |
| Bijdrage van Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | -5.468.000 | -2.990.000 | -1.400.000 | -1.000.000 |
| Totaal programma 6 | -43.909.351 | -42.902.838 | -20.518.157 | -15.376.796 |

# II.4 Financiële positie en toelichting

## 4.1 Investeringen naar nut

Artikel 20 van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) bepaalt dat bij de raming voor het begrotingsjaar van de financiële gevolgen van het bestaande en nieuwe beleid afzonderlijk aandacht moet worden besteed aan de investeringen. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt in vervangings- en uitbreidingsinvesteringen met een economisch nut en met een maatschappelijk nut. Investeringen hebben een economisch nut indien ze verhandelbaar zijn en/of indien ze kunnen bijdragen aan het genereren van middelen.

De investeringen zien er de komende jaren op begrotingsbasis als volgt uit.

| | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| 1. Vervangingsinvesteringen met een economisch nut: | | | | |
| Hard- en software automatisering | 1.279.538 | 911.000 | 65.000 | 330.000 |
| Huisvestingsbeleidsplan/revitalisering provinciehuis | 5.272.548 | - | - | - |
| | 6.552.086 | 911.000 | 65.000 | 330.000 |
| 2. Uitbreidingsinvesteringen met een economisch nut | | | | |
| Huisvestingsbeleidsplan/Drents Museum | 1.466.000 | - | - | - |
| | 1.466.000 | - | - | - |
| 3. Uitbreidingsinvesteringen met een maatschappelijk nut: | | | | |
| Investeringen verkeer en vervoer | 24.945.445 | - | - | - |
| Investeringen verkeer en vervoer prioriteit 3.11 | 4.321.750 | 11.178.250 | 11.000.000 | 12.000.000 |
| Relatienotagebieden | 816.804 | 816.804 | 816.804 | 816.804 |
| | 30.083.999 | 11.995.054 | 11.816.804 | 12.816.804 |
| Totaal | 38.102.085 | 12.906.054 | 11.881.804 | 13.146.804 |

De kapitaallasten van de investeringen verkeer en vervoer (Pup) worden via de begroting verrekend met de Reserve Investeringen verkeer en vervoer. De kapitaallasten van Investeringen verkeer en vervoer prioriteit 3.11 komen rechtstreeks ten laste van programma 3 Ruimte en bereikbaarheid, zonder verrekening met reserves.

| Progr. | Thema/product | Prestatie | Omschrijving | T.l.v. product |
|---|---|---|---|---|
| 2 | Culturele en Museal agenda | 6830701 | Depot Drents Museum overige | 3830702 |
| 2 | Culturele en Museal agenda | 6830702 | Depot Drents Museum installaties | 3830702 |
| 2 | Culturele en Museal agenda | 6830703 | Depot Drents Museum gebouw | 3830702 |
| 2 | Culturele en Museal agenda | 6830704 | Uitbreiding Drents Museum | 3830702 |
| Totaal product Culturele en Museal agenda | | | | |
| Totaal Programma 2. Samenleving met samenhang | | | | |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300515 | N372 Transferium/aansl/A7 FVV | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300520 | Bijdrage prov. Bereikbaarheid Meppel FVV Fietsroute Koedijkslanden | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300602 | N34 Fietstunnel Gieten | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300604 | UCA6 Opwaardering fietsroute Assen-Vries en aanpassing OV-voorzieningen | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300705 | N371 Aansluiting N371/N373 / Optimalisering aansluiting N371/N373 (Norgerbrug) | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300711 | A28/N386 Versnelling Q-liner Assen-Groningen+ verbetering halte A28/N386 | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300713 | Q-liner Zuidlaren-Groningen | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300714 | N386 Toegankelijkheid NP Drentse Aa | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300716 | OV-vriendelijke ontsluiting | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300718 | Knooppunt Hoogeveen-oost (carpoolplaats + Haltevoorziening) | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300723 | Ontsluiting woonwijken Nw. Amsterdamsestraat | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300724 | Verdubbeling Nw. Amsterdamsestraat + Rotonde | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300732 | Gieten Multimodaal knooppunt | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300733 | N374 Busstation Borger | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300740 | Toegankelijkheid Dwingelderveld | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300809 | Fietsenstalling Coevorden | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300810 | Maatregelen Nw. Amsterdamsestraat | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300811 | Schutstraat Hoogeveen | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300812 | Fietsbrug Hoogeveenschevaart | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300814 | Vormgeving Verbindingsweg | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300818 | N372/N386Vervanging VRI | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300819 | N372 Busbaan Peizermade-Peize | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300904 | N34 aansluiting Eext op verkeersplein Gieten (6e poot) | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300906 | N34: Bewegwijzering Plopsaland | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6300909 | N48: Bijdrage nieuwe ontsluitingsweg Zuidwolde | 3300313 |
| 3 | Thema bereikbaarheid | 6301014 | Fietstellers Mon./An.; fietstell./telpunten | 3300313 |
| Totaal thema bereikbaarheid pup 2010 en eerder | | | | |
| 3 | Thema Innovatie | 6300727 | Dynamisch informatiesysteem Gemeente Emmen | 3300313 |
| 3 | Thema Innovatie | 6300734 | N374 Dynamisch informatiesysteem Borger | 3300313 |
| 3 | Thema Innovatie | 6300815 | Parkeerverwijssysteem | 3300313 |
| 3 | Thema Innovatie | 6300820 | N919 DRIS Veenhuizen | 3300313 |
| 3 | Thema Innovatie | 6300823 | N386 DRIS Vries-Zuidlaren | 3300313 |
| 3 | Thema Innovatie | 6300824 | N386 DRIS Tynaarlo | 3300313 |
| 3 | Thema Innovatie | 6301007 | Aanleg 50 haltevoorzieningen langs prov. Wegen (Kolibri) | 3300313 |
| Totaal thema Innovatie pup 2010 en eerder | | | | |
| 3 | Thema Leefomgeving | 6300919 | Bijdrage kunstprojecten langs provinciale wegen | 3300313 |
| 3 | Thema Leefomgeving | 6300921 | A28: aanleg bewaakt parkeren voor vrachtauto's in Rogat | 3300313 |
| 3 | Thema Leefomgeving | 6300922 | Aanleg 50 haltevoorzieningen langs prov. Wegen (onderdeel Kolibri) | 3300313 |
| 3 | Thema Leefomgeving | 6300923 | Monitoring verkeersintensiteiten (uitbr. GSM-uitlezen + optimalis.verw. Data) | 3300312 |
| 3 | Thema Leefomgeving | 6301003 | Kunstprojecten langs provinciale wegen | 3300313 |
| Totaal thema Leefomgeving pup 2010 en eerder | | | | |

| Totale krediet* | Boekwaarde 1 jan. 2010 | Vermeerde-ring 2010 | Verminde-ring 2010 | Vermeerde-ring 2011 | Verminde-ring 2011 | Vermeerde-ring 2012 | Verminde-ring 2012 | Vermeerde-ring 2013 | Verminde-ring 2013 | Vermeerde-ring 2014 | Verminde-ring 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 183.810 | 0 | 183.810 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 2.327.865 | 0 | 2.327.865 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 3.299.094 | 3.059.961 | 239.133 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 14.461.000 | 3.825.147 | 13.169.853 | 4.000.000 | 3.016.000 | 1.550.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 20.271.769 | 6.885.108 | 15.920.661 | 4.000.000 | 3.016.000 | 1.550.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 20.271.769 | 6.885.108 | 15.920.661 | 4.000.000 | 3.016.000 | 1.550.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.274.690 | 507.687 | 767.003 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 500.000 | 0 | 500.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 150.000 | 672.036 | 0 | 522.036 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.078.534 | 623.192 | 1.954.187 | 1.498.845 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 4.500.000 | 63.855 | 100.000 | 0 | 4.336.145 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 0 | 200.000 | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 200.000 | 0 | 200.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 250.000 | 767.619 | 0 | 517.619 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 250.000 | 0 | 250.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 125.000 | 0 | 125.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 328.000 | 0 | 218.000 | 0 | 110.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 300.000 | 0 | 200.000 | 0 | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.000.000 | 152.920 | 847.080 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 800.000 | 0 | 800.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 250.000 | 0 | 0 | 0 | 250.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 125.000 | 0 | 0 | 0 | 125.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 3.800.000 | 0 | 2.533.000 | 0 | 1.267.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 810.000 | 0 | 0 | 0 | 810.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.000.000 | 0 | | 0 | 1.000.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 250.000 | 0 | 0 | 0 | 250.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.000.000 | 0 | | | 1.133.000 | 133.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 800.000 | -7.338 | 1.407.338 | 600.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 250.000 | 0 | | | 500.000 | 250.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 50.000 | 12.930 | 37.070 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 750.000 | 0 | | 0 | 750.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 125.000 | 0 | 125.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 20.066.224 | 2.792.901 | 10.263.678 | 3.238.500 | 10.631.145 | 383.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 0 | | 0 | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 27.023 | 122.977 | 50.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 200.000 | 0 | | | 200.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 0 | | | 150.000 | 50.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 225.000 | 0 | | | 225.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 0 | | | 150.000 | 50.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 250.000 | 0 | 0 | 0 | 250.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.075.000 | 27.023 | 122.977 | 50.000 | 1.075.000 | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 50.000 | 8.640 | 41.360 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 75.000 | 60.000 | | | 590.000 | 575.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 250.000 | 0 | 0 | 0 | 250.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 190.000 | 100.469 | 89.531 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 50.000 | 0 | 75.000 | 50.000 | 25.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 615.000 | 169.109 | 205.891 | 50.000 | 865.000 | 575.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |

| Progr. | Thema/product | Prestatie | Omschrijving | T.l.v. product |
|---|---|---|---|---|
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6300405 | N853 ontsluiting Vierslagen FVV | 3300313 |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6300517 | Bijdrage prov. Bereikbaarheid Assen FVV Stationsomgeving/Peelo | 3300313 |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6300519 | Bijdrage prov. Bereikbaarheid Hoogeveen FVV Revitalisering De Wieken | 3300313 |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6300607 | UCSC6 Herinrichting stationsomgeving Coevorden | 3300313 |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6300725 | 2e fase ontsluiting Delftlanden | 3300313 |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6300907 | Bijdrage aan Station Emmen-Zuid | 3300313 |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6301006 | Reservering provinciale bijdrage aan Assen | 3300313 |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6301009 | Diverse studies OV en Spoor in Drenthe | 3300313 |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6319956 | Emmen-Ter Apel N391 INFRA | 3300312 |
| 3 | Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling | 6330006 | Reconstructie Ericasluis | 3330501 |
| Totaal thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling pup 2010 en eerder | | | | |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300502 | N371 aanpassingen herinrichting FVV | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300613 | TRO6 N375 Aanleg rotonde westelijke aansluiting A28 | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300708 | N372 Roden-Peizermade richtlijn EHK | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300709 | N386 aansluiting Peize-Zuid | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300729 | N379 Bargercompascuum microrotonde | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300736 | N371 Wegvak Norgerbrug-Wittelerbrug (hm 5.1-27.5) richtlijn EHK. | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300807 | N374/N857 Reconstructie aansluiting | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300813 | N375/A32 Rotondes aansluiting | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300821 | N919 Traverse Veenhuizen: aansluiting Bankenbosch | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300822 | N919 Herinrichting wegvakken hm. 3.0-6.9 en Norgerhaven-Laan Weldadigheid | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300910 | N386: Planuitwerking 'Mooi zo, veilig zo' De Groeve | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300911 | N374: Herinr. Wegvak hm. 16.9-23.0 (Borger-Schoonlo) afslag Westdorp/ fietspad | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300912 | N371: Herinr. Wegvak Norgerbrug-Hoogersmilde (incl. Bovensmilde en Smilde) | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300914 | N353: Wegvak Darp-Wapserveen inrichten tot GOW B (markering) | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300915 | N371: aanp. Wegvak Willelte-Havelte als GOW | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6300917 | N855: herinr. Bebouwde kom Wapse | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6301010 | N919: Bijdrage voor maatregelen Poorten Veenhuizen | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6301011 | N379 Aanpassen wegvak hm. 0.3-4.3 aan richtlijn EHK | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6301012 | N386:Mooi zo, Veilig zo De Groeve | 3300313 |
| 3 | Thema Veiligheid | 6301013 | N386: Rotonde kruispunt N386/N858 | 3300313 |
| Totaal thema Veiligheid pup 2010 en eerder | | | | |
| 3 | Verkeer Investeringsnota prioriteit 3.11 | 6311001 | Investeringsnota voorjaarsnota 2007 plus prioriteit 3.11 | 3300315 |
| 3 | Verkeer Investeringsnota prioriteit 3.11 | 6311002 | Nieuwe hoofdontsluiting langs Vliegveld Hoogeveen (bijdrage in kader convenant) | 3300315 |
| 3 | Verkeer Investeringsnota prioriteit 3.11 | 6311003 | N386: Maatregelen fietsroute+ Vries-Zuidlaren (1e fase) | 3300315 |
| 3 | Verkeer Investeringsnota prioriteit 3.11 | 6311004 | Vervolgstudie Transferium De Punt | 3300315 |
| 3 | Verkeer Investeringsnota prioriteit 3.11 | 6311005 | Monitoring: Beleidsmonitoring: onderhoud tellers; licentie- en abonnementskosten | 3300315 |
| 3 | Verkeer Investeringsnota prioriteit 3.11 | 6311006 | Onderzoek: Beleidsonderzoek en metingen Regionale bereikbaarheid | 3300315 |
| 3 | Verkeer Investeringsnota prioriteit 3.11 | 6311007 | PR en Communicatie | 3300315 |
| 3 | Verkeer Investeringsnota prioriteit 3.11 | 6311008 | N372: herinrichting bebouwde kom Peizermade | 3300315 |
| 3 | Verkeer Investeringsnota prioriteit 3.11 | 6311009 | N353: Herinrichting Wilhelminaoord | 3300315 |
| 3 | Verkeer Investeringsnota prioriteit 3.11 | 6311010 | Kunstprojecten langs provinciale wegen | 3300315 |
| 3 | Verkeer Investeringsnota prioriteit 3.11 | 6311011 | Projecten Mobiliteitsmanagement t.b.v. fiets en carpoolen | 3300315 |
| 3 | Verkeer Investeringsnota prioriteit 3.11 | 6311012 | N381: Maatregelen knooppunt N381/A28 bij Beilen | 3300315 |
| 3 | Verkeer Investeringsnota prioriteit 3.11 | 6311013 | Studies Spoor, OV, Regiotram en Luchtvaart | 3300315 |
| 3 | Verkeer Investeringsnota prioriteit 3.11 | 6311014 | N386: aanvullende maatregelen i.r.m. aanleg Rotonde kruispunt N386/N858 | 3300315 |
| 3 | Verkeer Investeringsnota prioriteit 3.11 | 6311015 | N375: realiseren volledige aansluiting Koekangerveld | 3300315 |
| 3 | Verkeer Investeringsnota prioriteit 3.11 | 6311016 | Studies Veiligheid en Bereikbaarheid | 3300315 |
| Totaal investeringsnota prioriteit 3.11 | | | | |
| Totaal Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | | | | |

| Totale krediet* | Boekwaarde 1 jan. 2010 | Vermeerde-ring 2010 | Verminde-ring 2010 | Vermeerde-ring 2011 | Verminde-ring 2011 | Vermeerde-ring 2012 | Verminde-ring 2012 | Vermeerde-ring 2013 | Verminde-ring 2013 | Vermeerde-ring 2014 | Verminde-ring 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 7.950.001 | 9.243.752 | 2.717.888 | 4.011.639 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 2.000.000 | 0 | 0 | 0 | 2.000.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 900.000 | 310.500 | 589.500 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 500.000 | 0 | 0 | 0 | 500.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 450.000 | 450.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 5.500.000 | 0 | 2.750.000 | 0 | 2.750.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.827.300 | 0 | 0 | 0 | 1.827.300 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 250.000 | 0 | 250.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 3.935.096 | 3.130.071 | 10.582.384 | 9.777.359 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 2.200.000 | 0 | 0 | 0 | 2.200.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 25.512.397 | 13.134.323 | 16.889.772 | 13.788.998 | 9.277.300 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.161.935 | 19.611 | 1.252.324 | 110.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 400.000 | 78.115 | 346.885 | 25.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 700.000 | 59.009 | 565.991 | 250.000 | 550.000 | 225.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 375.000 | 788.864 | 0 | 413.864 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 250.000 | 0 | 250.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 160.000 | 1.164 | 358.836 | 200.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 700.000 | 0 | 0 | 0 | 700.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 333.000 | 482.653 | 59.296 | 208.949 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 400.000 | 0 | 0 | 0 | 400.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.222.475 | 9.010 | 1.699.465 | 486.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 5.900 | 94.100 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.111.482 | 439.340 | 1.390.660 | 718.518 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.284.000 | 1.261.044 | 1.122.950 | 1.099.994 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 78.240 | 0 | 78.240 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 149.960 | 35.673 | 114.287 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 350.000 | 0 | 0 | 0 | 460.600 | 110.600 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 430.000 | 0 |  | 0 | 430.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 240.000 | 0 | 240.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 425.000 | 0 | 0 | 0 | 850.000 | 425.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 525.000 | 0 | 0 | 0 | 650.000 | 125.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 10.396.092 | 3.180.383 | 7.573.034 | 3.512.325 | 4.040.600 | 885.600 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 34.178.250 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 11.178.250 | 0 | 11.000.000 | 0 | 12.000.000 | 0 |
| 1.000.000 | 0 | 0 | 0 | 1.000.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 250.000 | 0 | 0 | 0 | 500.000 | 250.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 0 | 0 | 0 | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 71.750 | 0 | 0 | 0 | 71.750 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 105.000 | 0 | 0 | 0 | 105.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 0 | 0 | 0 | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.500.000 | 0 | 0 | 0 | 1.500.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 440.000 | 0 | 0 | 0 | 880.000 | 440.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 0 | 0 | 0 | 200.000 | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 0 | 0 | 0 | 100.000 |  | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 600.000 | 0 | 0 | 0 | 1.200.000 | 600.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 280.000 | 0 | 0 | 0 | 280.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 0 | 0 | 0 | 200.000 | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 500.000 | 0 | 0 | 0 | 500.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 75.000 | 0 | 0 | 0 | 75.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 39.500.000 | 0 | 0 | 0 | 6.811.750 | 1.490.000 | 11.178.250 | 0 | 11.000.000 | 0 | 12.000.000 | 0 |
| 97.164.713 | 19.303.739 | 35.055.352 | 20.639.823 | 32.700.795 | 3.433.600 | 11.178.250 | 0 | 11.000.000 | 0 | 12.000.000 | 0 |

| Progr. | Thema/product | Prestatie | Omschrijving | T.l.v. product |
|---|---|---|---|---|
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6628480 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2005 en eerder | 3600518 |
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6620680 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2006 | 3600518 |
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6620780 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2007 | 3600518 |
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6620880 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2008 | 3600518 |
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6620980 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2009 | 3600518 |
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6621080 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2010 | 3600518 |
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6621180 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2011 | 3600518 |
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6621280 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2012 | 3600518 |
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6621380 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2013 | 3600518 |
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6621480 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2014 | 3600518 |
| 5 | Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | 6621580 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2015 | 3600518 |
| Totaal Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | | | | |
| Totaal Programma 5. Leefomgeving | | | | |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270610 | Proces vergunning verlenen en handhaven (voorheen Omgevingsvergunning 2006) | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270702 | Vervangen werkplekken 2007 | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270705 | Migratie Office XP 2007 | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270802 | Info- en comm. Basisvoorzieningen 2008 | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270803 | Processen digitaliseren mbt e-goverment (voorheen Probisdoc (e-government) 2008) | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270804 | Hardware ERP 2008 | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270805 | Processen digitaliseren mbt verstr. subsidies voorheen (Subsidievolgsysteem 2008 | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270806 | Bekabeling netwerk 2008 | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270807 | Verbetering IT-huishouding/processen (voorjaarsnota 2007, prioriteit P6.02) | 2270107 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270808 | Herst. IT-huishouding oa. Digid (Prio 1.5 voorjaarsnota 2007) | 2270107 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5270901 | Info- en comm. Basisvoorzieningen 2009 | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2009 en eerder | 5280608 | Vervanging niet-basis ICT | 2281004 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2010 | 5271001 | Vervanging lokaal netwerk 2010 | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2010 | 5271002 | Vervanging randapparatuur 2010 | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2010 | 5271003 | E-architectuur 2010 | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2012 | 5271201 | Verbetering informatie bedrijfsvoering 2012 (verv. Invest. vanuit 2006) | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2012 | 5271202 | ICT basisvoorzieningen 2012 (verv.invest. 2007) | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2012 | 5271203 | Stateninfosysteem (verv. invest. vanuit 2007) | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2013 | 5271301 | Basisvoorzieningen statenleden (verv. invest. vanuit 2008) | 2270207 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2014 | 5271401 | Vervanging telefooncentrale (verv. invest. vanuit 2006) | 2280301 |
| 6 | Bedrijfsvoering automatisering informatieplan 2014 | 5271402 | Modernisering GIS (verv. invest. vanuit 2010) | 2270207 |
| Totaal Bedrijfsvoering automatisering informatieplannen | | | | |
| 6 | Bedrijfsvoering, Facilitaire zaken revitalisering provinciehuis | 5280701 | Revitalisering provinciehuis BWK | 2280101 |
| 6 | Bedrijfsvoering, Facilitaire zaken revitalisering provinciehuis | 5280702 | Revitalisering provinciehuis installaties | 2280101 |
| 6 | Bedrijfsvoering, Facilitaire zaken revitalisering provinciehuis | 5280703 | Huisvestingsbeleidsplan (bouwkundig en installaties) (nu ingezet voor o.a. meubilair) | 2280101 |
| 6 | Bedrijfsvoering, Facilitaire zaken revitalisering provinciehuis | 5280704 | Revitalisering provinciehuis bestuursruimte BWK | 2280101 |
| 6 | Bedrijfsvoering, Facilitaire zaken revitalisering provinciehuis | 5280705 | Revitalisering provinciehuis Warmte-koude opslag | 2280101 |
| 6 | Bedrijfsvoering, Facilitaire zaken revitalisering provinciehuis | 5280706 | Revitalisering provinciehuis isolatieglas | 2280101 |
| 6 | Bedrijfsvoering, Facilitaire zaken revitalisering provinciehuis | 5280801 | Huisvestingsbeleidsplan (ICT-voorzieningen) | 2280101 |
| Totaa lBedrijfsvoering, Facilitaire zaken revitalisering provinciehuis | | | | |
| Totaal Programma 6. Middelen | | | | |
| Totaal generaal | | | | |

* De kolom totale krediet betreffen de saldi van uitgaven (vermeerderingen) en inkomsten (verminderingen) voor de periode t/m 2014.

| Totale krediet* | Boekwaarde 1 jan. 2010 | Vermeerde-ring 2010 | Verminde-ring 2010 | Vermeerde-ring 2011 | Verminde-ring 2011 | Vermeerde-ring 2012 | Verminde-ring 2012 | Vermeerde-ring 2013 | Verminde-ring 2013 | Vermeerde-ring 2014 | Verminde-ring 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 1.602.473 | 1.413.870 | 188.603 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 816.804 | 0 | 816.804 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 816.804 | 0 | 0 | 0 | 816.804 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 816.804 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 816.804 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 816.804 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 816.804 | 0 | 0 | 0 |
| 816.804 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 816.804 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 5.686.493 | 1.413.870 | 1.005.407 | 0 | 816.804 | 0 | 816.804 | 0 | 816.804 | 0 | 816.804 | 0 |
| 5.686.493 | 1.413.870 | 1.005.407 | 0 | 816.804 | 0 | 816.804 | 0 | 816.804 | 0 | 816.804 | 0 |
| 300.000 | 0 | 80.000 | 0 | 220.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.090.000 | 295.621 | 594.379 | 0 | 200.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 186.800 | 0 | 186.800 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 81.000 | 16.391 | 64.609 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 492.000 | 319 | 180.000 | 0 | 311.681 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 277.000 | 40.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 237.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 96.000 | 20.853 | 5.147 | 0 | 70.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 265.500 | 0 | 200.000 | 0 | 65.500 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 525.000 | 72.154 | 252.846 | 0 | 200.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 175.000 | 19.643 | 100.000 | 0 | 55.357 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 335.000 | 196.686 | 138.314 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 29.500 | 18.512 | 10.988 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 157.000 | 0 | 0 | 0 | 157.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 44.000 | 0 | 44.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 20.000 | 0 | 20.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 480.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 480.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 59.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 59.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 135.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 135.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 65.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 65.000 | 0 | 0 | 0 |
| 280.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 280.000 | 0 |
| 50.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 50.000 | 0 |
| 5.142.800 | 680.179 | 1.877.083 | 0 | 1.279.538 | 0 | 911.000 | 0 | 65.000 | 0 | 330.000 | 0 |
| 6.425.817 | 1.899.803 | 3.700.000 | 0 | 826.014 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 8.948.702 | 600.000 | 5.000.000 | 0 | 3.348.702 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.604.036 | 0 | 1.300.000 | 0 | 304.036 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 708.000 | 28.786 | 600.000 | 0 | 79.214 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 375.000 | 9.200 | 215.800 | 0 | 150.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 832.082 | 0 | 540.000 | 0 | 292.082 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 412.500 | 15.000 | 125.000 | 0 | 272.500 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 19.306.137 | 2.552.789 | 11.480.800 | 0 | 5.272.548 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 24.448.937 | 3.232.968 | 13.357.883 | 0 | 6.552.086 | 0 | 911.000 | 0 | 65.000 | 0 | 330.000 | 0 |
| 147.571.912 | 30.835.685 | 65.339.303 | 24.639.823 | 43.085.685 | 4.983.600 | 12.906.054 | 0 | 11.881.804 | 0 | 13.146.804 | 0 |

## 4.2 Meerjarige financieringspositie

Om een beeld te krijgen van de ontwikkelingen van de meerjarige financieringspositie hebben wij een meerjarige investerings- en financieringsstaat opgesteld. De meerjarige investerings- en financieringsstaat is in het navolgende per aanvang van het jaar opgesteld.

| | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| Investeringen | | | | |
| A1. Materiële activa (maatschappelijk nut) | 72.845.560 | 77.508.973 | 82.698.023 | 89.101.922 |
| A2. Materiële activa (economisch nut) | 46.106.528 | 43.555.569 | 39.955.511 | 36.963.923 |
| B. Financiële activa | | | | |
| 1. deelnemingen (economisch nut) | 854.607 | 854.607 | 854.607 | 854.607 |
| 2. Bijdrage aan activa in eigendom derden (maatschappelijk nut) | 17.614.928 | 2.205.371 | 2.777.134 | 3.267.216 |
| 3. Verstrekte langlopende geldleningen | 74.626.570 | 74.311.950 | 73.993.720 | 63.400.905 |
| Totaal investeringen | 212.048.193 | 198.436.470 | 200.278.995 | 193.588.573 |
| Financieringsmiddelen | | | | |
| A. reserves/voorzieningen | | | | |
| 1. Algemene reserves | 45.435.632 | 42.679.865 | 50.309.647 | 62.133.817 |
| 2. Bestemmingsreserves | 297.755.135 | 256.966.844 | 217.570.905 | 189.192.132 |
| 3. Voorzieningen (middelen derden) | 2.044.653 | 2.144.653 | 2.244.653 | 2.344.653 |
| 4. Voorzieningen | 27.302.220 | 26.516.378 | 26.156.378 | 25.796.378 |
| B. Opgenomen langlopende geldleningen | 989.002 | 989.002 | 253.258 | 253.258 |
| C. Incidentele financieringsmiddelen | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 |
| Totaal financieringsmiddelen | 383.526.642 | 339.296.742 | 306.534.841 | 289.720.238 |
| Saldo financieringsmiddelen (overschot) | 171.478.449 | 140.860.272 | 106.255.846 | 96.131.665 |

## 4.3 Stand en verloop van reserves en voorzieningen

| | | Saldo 31-dec-2009 | 2010 | 2010 | 2010 | Saldo 31-dec-2010 | 2011 | 2011 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | Na bestemming resultaat reserves | Begrote rente | Begrote vermeerde-ringen | Begrote verminderin-gen | | Begrote rente | Begrote vermeer-deringen | Begrote verminde-ringen |
| Algemene Reserves | | | | | | | | | |
| 050001 | Reserve voor algemene doeleinden | 36.846.334 | - | | 11.016.702 | 25.829.632 | - | | 2.149.767 |
| 050002 | Saldireserve | 1.578.726 | | | 972.726 | 606.000 | | | 606.000 |
| 050005 | Risicoreserve | 19.000.000 | | | | 19.000.000 | | | |
| | | 57.425.060 | - | - | 11.989.428 | 45.435.632 | - | - | 2.755.767 |
| Bestemmingsreserves | | | | | | | | | |
| 060111 | Reserve monitoring voormalige stortplaatsen | 1.319.219 | | | 23.190 | 1.296.029 | | | |
| 060124 | Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt | 4.587.812 | | | 851.227 | 3.736.585 | | | 340.000 |
| 060150 | Reserve versterking economische structuur | 6.504.000 | | | 3.000.000 | 3.504.000 | | | 3.504.000 |
| 060161 | Reserve grondwaterheffing | 624.172 | | | 300.000 | 324.172 | | | 85.000 |
| 060199 | Reserve Investeringen verkeer en vervoer | 24.088.952 | | | 1.741.679 | 22.347.273 | | | 3.549.583 |
| 060211 | Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel | 9.397.912 | | | 41.667 | 9.356.245 | | | 76.667 |
| 060212 | Reserve verdubbeling N33 | 11.965.000 | - | | | 11.965.000 | - | | |
| 060214 | Reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | 11.290.999 | | | 1.212.000 | 10.078.999 | | | 6.000.000 |
| 060215 | Reserve provinciaal aandeel ILG | 10.995.532 | | | - | 10.995.532 | | | |
| 060218 | Reserve Regio Specifiek Pakket | 27.588.393 | 206.913 | 64.000.000 | 7.098.374 | 84.696.932 | 423.485 | - | 22.831.508 |
| 060219 | Reserve opbrengst aandelenverkoop Essent | 151.537.368 | | | 151.537.368 | - | | | |
| 060220 | Reserve opbrengst 2e tranche aandelenverkoop Essent | 41.059.000 | | | 41.059.000 | - | | | |
| 060221 | Dynamische cofinancieringsreserve | - | | 128.596.368 | | 128.596.368 | 642.982 | | |
| 050006 | Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | 20.838.464 | | 394.570 | 10.375.034 | 10.858.000 | | - | 5.468.000 |
| | | 321.796.823 | 206.913 | 192.990.938 | 217.239.539 | 297.755.135 | 1.066.467 | - | 41.854.758 |
| Totalen algemene reserves en bestemmingreserves | | 379.221.883 | 206.913 | 192.990.938 | 229.228.967 | 343.190.767 | 1.066.467 | - | 44.610.525 |

| | | Saldo 31-dec-2009 | 2010 | 2010 | 2010 | Saldo 31-dec-2010 | 2011 | 2011 | 2011 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | Begrote premie-inleg | Begrote vermeerde-ringen | Begrote verminderin-gen | | Begrote premie-inleg | Begrote vermeer-deringen | Begrote verminde-ringen |
| Voorzieningen middelen derden | | | | | | | | | |
| 072110 | Voorziening spaarhypotheken | 1.944.653 | 100.000 | | | 2.044.653 | 100.000 | - | |
| | | 1.944.653 | 100.000 | - | - | 2.044.653 | 100.000 | - | - |
| Voorzieningen | | | | | | | | | |
| 083173 | Voorziening groot onderhoud provinciehuis | 2.146.491 | | 351.930 | 1.151.500 | 1.346.921 | | 351.930 | 441.570 |
| 083177 | Voorziening groot onderhoud museum | 675.632 | | 121.899 | 121.899 | 675.632 | | 121.899 | 358.101 |
| 083179 | Voorziening spaarverlof | 200.000 | | | 100.000 | 100.000 | | | 100.000 |
| 083180 | Voorziening op vordering op verkoop Vennootschap B.V. | 18.248.444 | | | | 18.248.444 | | | |
| 060216 | Voorziening Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Appa), (voorheen Reserve t.b.v de in te stellen voorziening pensioenen ) | 7.291.222 | | 140.000 | 500.000 | 6.931.222 | | 140.000 | 500.000 |
| Totalen voorzieningen | | 28.561.790 | - | 613.829 | 1.873.399 | 27.302.220 | - | 613.829 | 1.399.671 |
| Saldo reserves en voorzieningen (incl bestemming resultaat 2009) | | 409.728.326 | 306.913 | 193.604.767 | 231.102.366 | 372.537.640 | 1.166.467 | 613.829 | 46.010.196 |

| | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Bespaarde rente obv 3% over de reserves | 2.010 | | | 2011 | | |
| (aanvang van het jaar) | 11.377.000 | | | 10.296.000 | | |

| | Saldo 31-dec-2011 | 2012 Begrote rente | 2012 Begrote vermeerde-ringen | 2012 Begrote verminde-ringen | Saldo 31-dec-2012 | 2013 Begrote rente | 2013 Begrote vermeerde-ringen | 2013 Begrote verminde-ringen | Saldo 31-dec-2013 | 2014 Begrote rente | 2014 Begrote vermeerde-ringen | 2014 Begrote verminde-ringen | Saldo 31-dec-2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | | | | | | | | | |
| | 23.679.865 | - | 7.629.782 | | 31.309.647 | - | 11.124.170 | | 42.433.817 | | 15.136.860 | | 57.570.677 |
| | - | | | | - | | | | - | | | | - |
| | 19.000.000 | | | | 19.000.000 | | | | 19.000.000 | | | | 19.000.000 |
| | 42.679.865 | - | 7.629.782 | - | 50.309.647 | - | 11.124.170 | - | 61.433.817 | - | 15.136.860 | - | 76.570.677 |
| | | | | | | | | | | | | | |
| | 1.296.029 | | | | 1.296.029 | | | | 1.296.029 | | | | 1.296.029 |
| | 3.396.585 | | | 340.000 | 3.056.585 | | | 340.000 | 2.716.585 | | | 340.000 | 2.376.585 |
| | - | | | | - | | | | - | | | | - |
| | 239.172 | | | 85.000 | 154.172 | | | | 154.172 | | | | 154.172 |
| | 18.797.690 | | | 16.727.163 | 2.070.527 | | | 756.995 | 1.313.532 | | | 470.844 | 842.688 |
| | 9.279.578 | | | 3.340.000 | 5.939.578 | | | 4.739.578 | 1.200.000 | | | 1.200.000 | - |
| | 11.965.000 | - | | | 11.965.000 | - | | | 11.965.000 | | | | 11.965.000 |
| | 4.078.999 | | | 1.140.698 | 2.938.301 | | | 1.163.500 | 1.774.801 | | | 1.774.801 | - |
| | 10.995.532 | | | | 10.995.532 | | | 10.995.532 | - | | | | - |
| | 62.288.909 | 311.445 | - | 15.730.720 | 46.869.634 | 234.348 | - | 9.866.944 | 37.237.038 | 186.185 | | 8.340.012 | 29.083.211 |
| | - | | | | - | | | | - | | | | - |
| | - | | | | - | | | | - | | | | - |
| | 129.239.350 | 646.197 | | | 129.885.547 | 649.428 | | | 130.534.975 | 652.675 | | | 131.187.650 |
| | 5.390.000 | | - | 2.990.000 | 2.400.000 | | | 1.400.000 | 1.000.000 | | | 1.000.000 | - |
| | 256.966.844 | 957.642 | - | 40.353.581 | 217.570.905 | 883.776 | - | 29.262.549 | 189.192.132 | 838.860 | - | 13.125.657 | 176.905.335 |
| | 299.646.709 | 957.642 | 7.629.782 | 40.353.581 | 267.880.552 | 883.776 | 11.124.170 | 29.262.549 | 250.625.949 | 838.860 | 15.136.860 | 13.125.657 | 253.476.012 |

| | Saldo 31-dec-2011 | 2012 Begrote premie-inleg | 2012 Begrote vermeerde-ringen | 2012 Begrote verminde-ringen | Saldo 31-dec-2012 | 2013 Begrote premie-inleg | 2013 Begrote vermeerde-ringen | 2013 Begrote verminde-ringen | Saldo 31-dec-2013 | 2014 Begrote premie-inleg | 2014 Begrote vermeerde-ringen | 2014 Begrote verminde-ringen | Saldo 31-dec-2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | | | | | | | | | |
| | 2.144.653 | 100.000 | - | | 2.244.653 | 100.000 | | | 2.344.653 | 100.000 | | | 2.444.653 |
| | 2.144.653 | 100.000 | - | - | 2.244.653 | 100.000 | - | - | 2.344.653 | 100.000 | 0 | 0 | 2.444.653 |
| | | | | | | | | | | | | | |
| | 1.257.281 | | 300.000 | 300.000 | 1.257.281 | | 300.000 | 300.000 | 1.257.281 | | 300.000 | 300.000 | 1.257.281 |
| | 439.430 | | 100.000 | 100.000 | 439.430 | | 100.000 | 100.000 | 439.430 | | 100.000 | 100.000 | 439.430 |
| | - | | | | - | | | | - | | | | - |
| | 18.248.444 | | | | 18.248.444 | | | | 18.248.444 | | | | 18.248.444 |
| | 6.571.222 | | 140.000 | 500.000 | 6.211.222 | | 140.000 | 500.000 | 5.851.222 | | 140.000 | 500.000 | 5.491.222 |
| | 26.516.378 | - | 540.000 | 900.000 | 26.156.378 | - | 540.000 | 900.000 | 25.796.378 | - | 540.000 | 900.000 | 25.436.378 |
| | 328.307.740 | 1.057.642 | 8.169.782 | 41.253.581 | 296.281.583 | 983.776 | 11.664.170 | 30.162.549 | 278.766.980 | 938.860 | 15.676.860 | 14.025.657 | 281.357.043 |

| 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|
| 8.989.000 | 5.358.000 | 7.519.000 | 7.604.000 |

In overgaande overzicht wordt per reserve een toelichting gegeven op de vermeerderingen en verminderingen. Hierbij is aangesloten bij de bedragen zoals die in de exploitatie zijn vermeld en genoemd zijn in de in 2010 gepubliceerde Nota Reserves en Voorzieningen. Bij de opstelling van de Begroting wordt door uw staten vastgesteld welk bedrag u jaarlijks beschikbaar stelt voor het behalen van de doelstellingen. In sommige gevallen bestaan de vermeerderingen uit inkomsten ten gevolge van een heffing zoals bij de grondwaterheffing. De saldi aanvang jaar 2010 zijn dezelfde als de eindsaldi in de Jaarrekening 2009 (na bestemming).
In navolgend toelichtingen worden de stand en het verloop van de reserves en voorzieningen weergegeven, waarbij onderscheid is gemaakt in:

1. algemene reserves
2. bestemmingsreserves
3. voorzieningen middelen derden
4. voorzieningen

**050001 Reserve voor algemene doeleinden**

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 33.834.030 | 36.846.334 | 25.829.632 | 23.679.865 | 31.309.647 | 42.433.817 |
| Begrote onttrekking | 9.230.647 | 11.016.702 | 2.149.767 | 0 | 0 | 0 |
| Begrote toevoeging | 12.242.951 | 0 | 0 | 7.629.782 | 11.124.170 | 15.136.860 |
| Saldo einde jaar | 36.846.334 | 25.829.632 | 23.679.865 | 31.309.647 | 42.433.817 | 57.570.677 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Dit is een vrij besteedbare reserve voor algemene doeleinden. De reserve is onderdeel van het weerstandsvermogen van de provincie en wordt gebruikt voor het sluitend maken van de meerjarenbegrotingen conform de voorjaarsnota 2010. | | | | | |
| Portefeuillehouder | J.G. Vlietstra | | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | | |
| Programma | 6. Middelen | | | | | |
| Product | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | | |
| Toelichting | Er wordt geen rente aan de reserve toegevoegd. In dit overzicht zijn de mutaties cijfermatig verwerkt t/m de 4e PS wijziging (1e bestuursrapportage en voorjaarnota 2010 en moties daarop en gevolgen naar aanleiding van de Nota reserves en voorzieningen 2010). De geraamde onttrekkingen in de jaren 2010 tot en met 2014 zijn bedoeld om de begroting sluitend te maken. | | | | | |

**050002 Saldireserve**

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 11.127.017 | 1.578.726 | 606.000 | - | - | - |
| Begrote onttrekking | 10.487.817 | 972.726 | 606.000 | - | - | - |
| Begrote toevoeging | 939.526 | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 1.578.726 | 606.000 | - | - | - | - |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Bedragen die worden overgeheveld naar volgende boekjaren worden via deze reserve van het ene naar volgende boekjaren overgeheveld. Overheveling vindt slechts plaats met instemming van PS. | | | | | |
| Portefeuillehouder | J.G. Vlietstra | | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | | |
| Programma | 6. Middelen | | | | | |
| Product | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | | |
| Toelichting | Overhevelingen zoals opgenomen in de afgelopen jaarrekeningen, waartoe u inmiddels heeft besloten, zijn in dit overzicht verwerkt. | | | | | |

### 050005 Risicoreserve

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 |
| Begrote onttrekking | - | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging | - | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De reserve is bedoeld om incidentele tegenvallers op te kunnen vangen die niet door een specifieke voorziening of de algemene reserve worden gedekt. Deze reserve is onderdeel van de totale weerstandscapaciteit en wordt betrokken bij de paragraaf weerstandsvermogen. | | | | | |
| Portefeuillehouder | J.G. Vlietstra | | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | | |
| Programma | 6. Middelen | | | | | |
| Product | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | | |
| Toelichting | De omvang van deze reserve achten wij de minimum omvang van de totale algemene reserves. Deze reserve is bij het vaststellen van de Begroting 2008 ingesteld. | | | | | |

### 060111 Reserve monitoring voormalige stortplaatsen

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 1.319.219 | 1.319.219 | 1.296.029 | 1.296.029 | 1.296.029 | 1.296.029 |
| Begrote onttrekking | - | 23.190 | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging | - | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 1.319.219 | 1.296.029 | 1.296.029 | 1.296.029 | 1.296.029 | 1.296.029 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De reserve is ingesteld om onderzoeken, monitoring en beheer van voormalige stortplaatsen te waarborgen. Deze reserve is gevoed uit een extra opslag op de nazorgheffing en is in de Leemtewet gekoppeld aan voormalige stortplaatsen. Momenteel vindt geen heffing meer plaats. | | | | | |
| Portefeuillehouder | T. Klip-Martin | | | | | |
| Teamleider | G. Gjaltema | | | | | |
| Programma | 5. Leefomgeving | | | | | |
| Product | P-5.2 Bodem | | | | | |
| Toelichting | Deze reserve is gevoed middels de leemtewetheffing. De leemtewetheffing is in artikel 15.44 lid 1c van de Wet milieubeheer opgenomen. Wettelijk is bepaald dat deze heffing uitsluitend bedoeld is voor inventarisatie van voormalige stortplaatsen en monitoring van oude stortplaatsen. Dit zal ook in de periode 2010-2014 plaatsvinden voor de (potentiële) spoedlocaties en eventueel herontwikkelingslocaties. Een deel van de voormalige stortplaatsen heeft in deze periode geen prioriteit (geen actuele risico's voor mens en milieu) en zal na 2015 aangepakt worden. In 2010 wordt voor de stortplaats Bolmert € 23.190,- aan kosten gemaakt, dit wordt in deze reserve verrekend. VROM onderzoekt momenteel de mogelijkheid de aanpak (sanering) van voormalige stortplaatsen via Leemtewetheffing mogelijk te maken. Indien op basis van dit onderzoek besloten wordt de Leemtewetheffing ook in te zetten voor de aanpak van voormalige stortplaatsen, wordt dit in de toekomst ten laste van deze reserve gebracht. | | | | | |

### 060124 Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 6.578.328 | 4.587.812 | 3.736.585 | 3.396.585 | 3.056.585 | 2.716.585 |
| Begrote onttrekking | 1.990.516 | 851.227 | 340.000 | 340.000 | 340.000 | 340.000 |
| Begrote toevoeging | - | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 4.587.812 | 3.736.585 | 3.396.585 | 3.056.585 | 2.716.585 | 2.376.585 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het onderhouden van de vaarverbinding Meppel-De Punt. | | | | | |
| Portefeuillehouder | J.H.Bats | | | | | |
| Teamleider | G.Jansen | | | | | |
| Programma | 3. Ruimte en bereikbaarheid | | | | | |
| Product | P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | | | | | |
| Toelichting | De reserve is ingesteld om met een vast geïndexeerd budget het beheer en onderhoud van de vaarweg Meppel-De Punt te waarborgen. Door het instellen van de reserve worden er geen extra claims op de provinciale middelen gelegd. Met behulp van de Brokx-Nat-systematiek wordt jaarlijks het Meerjaren(groot)onderhoudsplan bijgesteld, waarin de verwachte uitgaven vastgesteld worden voor het onderhoud aan de vaarweg. Deze verwachte uitgaven vormen de verminderingen die aan programmaonderdeel 33304 worden toegevoegd. Het saldo van de reserve moet tot 2024 toereikend zijn om het totale onderhoud uit te kunnen voeren. Na deze periode stopt de bijdrage voor groot onderhoud van het rijk en zal de grondslag van de reserve heroverwogen moeten worden. In het kader van de bezuinigingen zijn de begrote onderhoudslasten met € 250.000 gereduceerd. Als gevolg van de lagere rijksinkomsten (BTW derving ad € 340.000) loopt het saldo van de reserve bij deze begrote onderhoudslasten per jaar met € 340.000 terug. | | | | | |

### 060150 Reserve versterking economische structuur

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 10.709.877 | 6.504.000 | 3.504.000 | 0 | 0 | 0 |
| Begrote onttrekking | 4.205.877 | 3.000.000 | 3.504.000 | - | - | - |
| Begrote toevoeging | - | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 6.504.000 | 3.504.000 | - | - | - | - |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het versterken van de sociaaleconomische structuur in Drenthe in brede zin, gericht op de verwezelijking van een duurzame economische ontwikkeling. Naast de inzet op de nieuwe nationale en Europese economische programma's werken wij aan projecten en initiatieven die bijdragen aan de versterking van de economische structuur en/of de transitie naar de kenniseconomie, maar die buiten de reikwijdte van de nieuwe SNN-programma's vallen. | | | | | |
| Portefeuillehouder | J.G. Vlietstra | | | | | |
| Teamleider | J. Geveke | | | | | |
| Programma | 4. Kennis werkt | | | | | |
| Product | P-4.0 Economie | | | | | |
| Toelichting | In 2009 is vanuit de reserve Versterking Economische Structuur en de daaraan gekoppelde programma budgetten ruim € 11 miljoen bijgedragen aan projecten in het kader van de Noordelijke programma's. Vanaf 2011 is daarvoor in de reserve VES nog ongeveer € 3,5 miljoen beschikbaar. De reserve VES behelst de voor de invulling van de verschillende ruimtelijk-economische regioprogramma's in SNN- en Interregverband noodzakelijke cofinancieringsmiddelen. De voortgang van de huidige programma´s loopt voorspoedig. De pijplijn aan projecten is omvangrijk. Naar onze inschatting is het naar voren schuiven van budgetten uit latere jaren noodzakelijk om ons in SNN-verband afgesproken evenredige aandeel uit de programma´s te kunnen realiseren. Overigens is er in de begroting in Programma 4 een structureel bedrag van € 394.212 opgenomen voor bijdragen in projecten ter versterking van de economische structuur | | | | | |

### 060161 Reserve grondwaterheffing

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 802.034 | 624.172 | 324.172 | 239.172 | 154.172 | 154.172 |
| Begrote onttrekking | 177.862 | 300.000 | 85.000 | 85.000 | - | - |
| Begrote toevoeging | - | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 624.172 | 324.172 | 239.172 | 154.172 | 154.172 | 154.172 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het financieren van de wettelijke taak van de provincie op het gebied van grondwaterbeheer (waarnemen grondwaterstanden, beheer meetnet, uitvoeren onderzoek etc.). Daarnaast worden de middelen ingezet voor het stimuleren van projecten door derden, gericht op duurzaam grondwaterbeheer. | | | | | |
| Portefeuillehouder | T. Klip-Martin | | | | | |
| Teamleider | C. Hussels | | | | | |
| Programma | 5 Leefomgeving | | | | | |
| Product | P-5.0 Waterhuishouding | | | | | |
| Toelichting | De reserve wordt gevoed met de opbrengst van de grondwaterheffing. De Waterwet schrijft limitatief voor waaraan de opbrengst van de grondwaterheffing mag worden besteed. De grondwaterbrief die u jaarlijks ontvangt geeft naast een indicatie van het tarief voor het aanstaande jaar een verantwoording van de projecten die het afgelopen jaar zijn uitgevoerd. Er is bij de voorjaarsnota 2009 gekeken of deze reserve opgeheven kan worden, maar dat is in strijd met wettelijke voorschriften. Naast de inzet van de begrote opbrengst grondwaterheffing zal voor de jaren 2011 en 2012 jaarlijks een bedrag van € 85.000 extra worden ingezet. Wij streven naar een bufferomvang van € 150.000. | | | | | |

### 060199 Reserve Investeringen verkeer en vervoer

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 39.079.537 | 24.088.952 | 22.347.273 | 18.797.690 | 2.070.527 | 1.313.532 |
| Begrote onttrekking | 17.427.825 | 1.741.679 | 3.549.583 | 16.727.163 | 756.995 | 470.844 |
| Begrote toevoeging | 2.437.240 | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 24.088.952 | 22.347.273 | 18.797.690 | 2.070.527 | 1.313.532 | 842.688 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Egaliseren van de kapitaallasten van infrastructurele investeringen. | | | | | |
| Portefeuillehouder | J.H. Bats | | | | | |
| Teamleider | S.A.B. de Vries | | | | | |
| Programma | 3. Ruimte en bereikbaarheid | | | | | |
| Product | P-3.0 Verkeer | | | | | |
| Toelichting | De infrastructurele investeringen zijn gericht op veilige bereikbaarheid in Drenthe. In deze collegeperiode wordt extra ingezet op de stedelijke bereikbaarheid. Samen met het OV-bureau Groningen-Drenthe wordt ingezet op verdere productinnovatie binnen het openbaar vervoer. Waar mogelijk en wenselijk worden in de verkeers- en vervoerssector innovatieve en energiebesparende maatregelen toegepast. De afgelopen jaren zijn investeringsprojecten later uitgevoerd dan gepland of nog in uitvoering. Met name de voorbereiding, uitvoering én de declaratie van de maatregelen in kader Stedelijke bereikbaarheid in de convenanten met gemeenten zijn hiervan een voorbeeld. Op basis van de 2e bestuursrapportage 2009 zijn de berekeningen van kapitaallasten t/m 2030 berekend en is al het "dode" geld uit de reserve onttrokken. | | | | | |
| | Op basis van cijfers van de jaarrekening 2009 zullen opnieuw de toekomstige kapitaallasten worden berekend en zal bekeken worden welke verrekeningen met deze reserve noodzakelijk zijn. Het huidige structurele normbedrag van € 5.983.640 voor kapitaallasten is in de begroting opgenomen. Op dit moment zijn de begrote kapitaallasten echter hoger en wordt het verschil met de reserve verrekend. Op langere termijn vanaf 2017, wanneer de kapitaallasten lager zullen worden, kan het normbedrag aangepast worden, omdat anders het saldo in de reserve weer gaat oplopen. | | | | | |

### 060211 Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 9.019.415 | 9.397.912 | 9.356.245 | 9.279.578 | 5.939.578 | 1.200.000 |
| Begrote onttrekking | - | 41.667 | 76.667 | 3.340.000 | 4.739.578 | 1.200.000 |
| Begrote toevoeging | 378.497 | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 9.397.912 | 9.356.245 | 9.279.578 | 5.939.578 | 1.200.000 | 0 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Herstel van de vaarverbing Erica-Ter Apel. | | | | | |
| Portefeuillehouder | J.H.Bats | | | | | |
| Teamleider | R.Leemreise | | | | | |
| Programma | 3. Ruimte en bereikbaarheid | | | | | |
| Product | P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen. | | | | | |
| Toelichting | Bij besluit van 31 januari 2007 is door uw staten de Bestemmingsreserve Erica-Ter Apel ingesteld. Deze reserve is ingesteld vanuit de afkoopsom van de overdracht van de N34 en er is een storting gedaan van € 10 miljoen als aandeel van de provincie Drenthe in het totale investeringsvolume. Bij de 1e bestuurrapportage 2010 is voor de jaren 2013 en 2014 voorgesteld om vanuit deze reserve € 700.000 euro per jaar beschikbaar te stellen t.b.v. het onderhoud aan de N34 die van het rijk is overgenomen, maar waarvoor nog geen dekking is voor de extra onderhoudskosten. Na de realisatie van de vaarverbinding zal deze reserve worden opgeheven. | | | | | |

### 060212 Reserve verdubbeling N33

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 11.730.000 | 11.965.000 | 11.965.000 | 11.965.000 | 11.965.000 | 11.965.000 |
| Inflatiecorrectie/rente | 235.000 | - | - | - | - | - |
| Begrote onttrekking | - | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging | - | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 11.965.000 | 11.965.000 | 11.965.000 | 11.965.000 | 11.965.000 | 11.965.000 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Realisatie van de verdubbeling N33. | | | | | |
| Portefeuillehouder | J.H. Bats | | | | | |
| Teamleider | S.A.B. de Vries | | | | | |
| Programma | 3. Ruimte en bereikbaarheid | | | | | |
| Product | P-3.0 Verkeer | | | | | |
| Toelichting | Bij besluit van 31 januari 2007 (2007-272) is door uw staten de Reserve verdubbeling N33 ingesteld en is daarin een storting gedaan van € 11,5 miljoen. Aan het saldo van deze reserve werd t/m 2009 een inflatiecorrectie-percentage van 2% toegerekend. Met ingang van 2010 is in het kader van de bezuingingen afgezien van een inflatiecorrectie. De reserve is bedoeld als aandeel van de provincie Drenthe in de regionale bijdrage voor de verdubbeling van de N33 van maximaal € 50 miljoen (prijspeil 2005). Hiervan neemt de provincie Groningen een bedrag van € 30 miljoen voor haar rekening en provincie Drenthe en Drentse gemeenten staan voor € 20 miljoen garant. Op dit moment is nog niet zeker welke uitputting t.l.v. de reserve de komende jaren wordt verwacht. Met V&W zijn afspraken gemaakt over het in één keer betalen van het aandeel van de provincie Drenthe. In eerste instantie was dat gedacht bij oplevering van het project. Nu is in het convenant vastgelegd dat dat bij de gunning van het werk is. Dat zou al in 2011 kunnen zijn als de procedures goed verlopen en uiterlijk in 2012. | | | | | |

### 060214 Reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 17.914.743 | 11.290.999 | 10.078.999 | 4.078.999 | 2.938.301 | 1.774.801 |
| Begrote onttrekking | 6.623.744 | 1.212.000 | 6.000.000 | 1.140.698 | 1.163.500 | 1.774.801 |
| Begrote toevoeging | - | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 11.290.999 | 10.078.999 | 4.078.999 | 2.938.301 | 1.774.801 | 0- |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het wegwerken van achterstallig onderhoud en het treffen van verbeteringswerkzaamheden aan de N34. | | | | | |
| Portefeuillehouder | J.H. Bats | | | | | |
| Teamleider | S.A.B. de Vries | | | | | |
| Programma | 3. Ruimte en bereikbaarheid | | | | | |
| Product | P-3.0 Verkeer | | | | | |
| Toelichting | Per 1 januari 2007 is het beheer en onderhoud van de weg N34 overgedragen van het Rijk aan de provincie. In de hiervoor ontvangen afkoopsom is een bedrag van € 36.454.893,-- begrepen voor het wegwerken van achterstallig onderhoud en het treffen van verbeteringswerkzaamheden. Bij statenbesluit van 20 december 2006 is hiervoor een Reserve achterstallig onderhoud en verbeteringswerken N34 ingesteld. In de komende jaren zal het bedrag aan de geplande werkzaamheden worden besteed en in de meerjarenbegroting opgenomen worden. Na de realisatie van onderhoud en verbeteringswerken zal de reserve worden opgeheven. | | | | | |

### 060215 Reserve provinciaal aandeel ILG

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 7.683.204 | 10.995.532 | 10.995.532 | 10.995.532 | 10.995.532 | - |
| Begrote onttrekking | - | - | - | - | 10.995.532 | - |
| Begrote toevoeging | 3.312.328 | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 10.995.532 | 10.995.532 | 10.995.532 | 10.995.532 | - | - |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Uitvoering geven aan de afspraken in de bestuurovereenkomst met het Rijk over de realisatie van prestaties in het landelijk gebied. | | | | | |
| Portefeuillehouder | R.Munniksma | | | | | |
| Programma manager | R.Klopstra | | | | | |
| Programma | 5. Leefomgeving | | | | | |
| Product | P-5.6 Plattelandsontwikkeling (PMJP) | | | | | |
| Toelichting | Met het Rijk zijn meerjarige afspraken gemaakt over te realiseren prestatie in het Landelijk gebied. Hiervoor staan zowel het Rijk als de provincie garant voor een financieringsbedrag. Deze reserve is ingesteld omdat het programma ILG een tijdsperiode kent van 7 jaren. Om de meerjarige afspraken met LNV te kunnen blijven uitvoeren is deze reserve ingevoerd met ingang van 2007. Jaarlijks wordt het provinciale aandeel in de kosten berekend. Indien het berekende provinciale aandeel afwijkt van het begrote bedrag, wordt dit verrekend met deze reserve. Op dit moment is nog niet duidelijk hoe hoog de jaarlijkse onttrekkingen moeten zijn. Wij zullen u daarvoor concrete voorstellen doen bij de 2e Bestuursrapportage 2010 op basis van de Midterm Review en de herprogrammering voor de periode t/m 2013. Aan het einde van de looptijd van de bestuursovereenkomst, zal de reserve naar de huidige inzichten nihil zijn. | | | | | |

### 060218 Reserve Regio Specifiek Pakket

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | - | 27.588.393 | 84.696.932 | 62.288.909 | 46.869.634 | 37.237.038 |
| Inflatiecorrectie/rente | - | 206.913 | 423.485 | 311.445 | 234.348 | 186.185 |
| Begrote onttrekking | 2.034.848 | 7.098.374 | 22.831.508 | 15.730.720 | 9.866.944 | 8.340.012 |
| Begrote toevoeging | 29.623.241 | 64.000.000 | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 27.588.393 | 84.696.932 | 62.288.909 | 46.869.634 | 37.237.038 | 29.083.211 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het RegioSpecifieke Pakket (RSP) is de katalysator voor brede, integrale stedelijke gebiedsontwikkelingen. Het inhoudelijke en financiële raamwerk is door uw staten in de Kadernota uitvoering RSP/RSP-plus Drenthe 2009 goedgekeurd. Met uitzondering van de spoorlijn Zwolle-Emmen worden de projecten in een langjarig partnerschap met de steden uitgevoerd. De steden Assen, Emmen en Coevorden hebben hier de 'lead'. Provincie en gemeenten hebben de afgelopen periode nauw samengewerkt bij het formuleren van de ambities, de visie en de strategie. | | | | | |
| Portefeuillehouder | J.H. Bats | | | | | |
| Programma manager | E.A. Martens | | | | | |
| Programma | 3. Ruimte en bereikbaarheid | | | | | |
| Product | P-3.0 Verkeer | | | | | |
| Toelichting | Deze reserve is ingesteld omdat het programma Regio Specifiek pakket een tijdsperiode van 2009 tot 2020 kent. Om de meerjarige afspraken met de verschillende partijen te kunnen blijven uitvoeren is met ingang van 2009 deze reserve ingesteld. Eenmalig is besloten om 64 miljoen euro uit het bronvermorgen, verkoop aandelen Essent aan deze reserve toe te voegen. Daarnaast wordt aan de reserve jaarlijks rente toegevoegd ter hoogte van de Index bruto overheidsinvesteringen (IBOI) om de projecten waardevast te houden. Volgens de meest recente ramingen van CBS is dit percentage voor 2010 0,75% en voor 2011 0,5%. Dit laatste percentage gebruiken we ook voor de komende jaren. De IBOI van een boekjaar wordt in het daaropvolgend voorjaar vastgesteld, waardoor jaarlijks een correctie gemaakt moet worden. | | | | | |

### 060219 Reserve opbrengst aandelenverkoop Essent

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | - | 151.537.368 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Begrote onttrekking | - | 151.537.368 | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging | 151.537.368 | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 151.537.368 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De nettoverkoopopbrengst van de aandelen Essent ad € 151.537.368,-- is in deze reserve gestort. De renteopbrengst van dit bedrag wordt gebruikt voor de voeding van de Reserve RSP. | | | | | |
| Portefeuillehouder | J.G. Vlietstra | | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | | |
| Programma | 6. Middelen | | | | | |
| Product | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | | |
| Toelichting | Deze reserve is in 2009 ingesteld bij de vaststelling van de Voorjaarsnota 2009 (blz 13): De netto verkoop opbrengst van de aandelen Essent is verantwoord als incidentele bate en direct doorgesluisd naar deze reserve. De rente opbrengst van de bedrag wordt gebruikt voor de voeding van de Reserve Regio Specifiek pakket. Bij de Voorjaarsnota 2010 is voorgesteld het saldo van de reserve over te hevelen naar respectievelijk de RSP-reserve en de Dynamische Cofinancieringsreserve, waarna deze reserve geen saldo meer heeft. De Reserve opbrengst aandelenverkoop Essent wordt per 31 december 2010 opgeheven. | | | | | |

### 060220 Reserve opbrengst 2e tranche aandelenverkoop Essent

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | - | 41.059.000 | - | - | - | - |
| Begrote onttrekking | - | 41.059.000 | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging | 41.059.000 | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 41.059.000 | - | - | - | - | - |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Geen specifieke doelstelling; het gaat hier om een algemene reserve. | | | | | |
| Portefeuillehouder | J.G. Vlietstra | | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | | |
| Programma | 6. Middelen | | | | | |
| Product | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | | |
| Toelichting | Deze reserve is bij het vaststellen van de Jaarrekening 2009 door uw staten ingesteld. Het betreft de 2e tranche van de netto verkoop opbrengst van de aandelen Essent. Dit is verantwoord als incidentele bate en direct doorgesluisd naar deze reserve. Het betreft een vordering die nog niet daadwerkelijk is ontvangen, omdat het geld nog uitstaat als bruglening aan Enexis Holding NV. De aflossing van deze lening vindt de komende jaren gefaseerd plaats. Bij de vaststelling van de Nota reserves en voorzieningen 2010 is besloten het saldo van deze reserve toe te voegen aan de bestemmingsreserve Dynamische cofinancieringsreserve. De reserve zal 31 december 2010 worden opgeheven. | | | | | |

### 060221 Dynamische cofinancieringsreserve

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | - | - | 128.596.368 | 129.239.350 | 129.885.547 | 130.534.975 |
| Inflatiecorrectie/rente | | - | 642.982 | 646.197 | 649.428 | 652.675 |
| Begrote onttrekking | - | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging | - | 128.596.368 | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | - | 128.596.368 | 129.239.350 | 129.885.547 | 130.534.975 | 131.187.650 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Beschikbaar stellen van middelen voor cofinanciering van programma's en projecten op het ruimtelijk-economische gebied, om de doelstellingen die de provincie hanteert voor het omgevingsbeleid en het beleid inzake de regionale economie te realiseren. | | | | | |
| Portefeuillehouder | J.G. Vlietstra | | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | | |
| Programma | 6. Middelen | | | | | |
| Product | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | | |
| Toelichting | De eerste voeding ad € 87.537.368 in 2010 betrof het resterende saldo van de Reserve opbrengst aandelenverkoop Essent na onttrekking van de benodigde middelen voor de financiering van de RSP-verplichtingen. De tweede voeding betrof het saldo van de Reserve opbrengst 2e tranche aandelenverkoop Essent ad € 41.059.000. Daarnaast wordt aan deze reserve rente toegevoegd vanwege het behoud van de waardevastheid. Het percentage is net als bij de RSP reserve de Index bruto overheidsinvesteringen (IBOI). Volgens de meest recente ramingen van CBS is dit percentage voor 2011 0,5%. Dit percentage gebruiken we ook voor de jaren daarna. De IBOI van een boekjaar wordt in het daaropvolgend voorjaar vastgesteld, waardoor jaarlijks een correctie gemaakt moet worden. Voor de financiële dekking van projecten en programma's die vanuit deze reserve worden gedekt zijn spelregels opgesteld. Deze zijn in de voorjaarsnota 2010 opgenomen. De projecten worden geselecteerd op basis van een programmatische aanpak. Op dit moment is nog niet bekend, wat de onttrekkingen in de komende jaren zullen zijn. Via motie 2010-27 bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2010 is door PS aangegeven dat € 25 miljoen binnen deze reserve ingezet dient te worden voor de beleidsdoelen sociaal economische vitalisering van het platteland en de versterking van de structuur van het landelijk gebied. | | | | | |

### 050006 Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 47.150.289 | 20.838.464 | 10.858.000 | 5.390.000 | 2.400.000 | 1.000.000 |
| Begrote onttrekking | 33.430.241 | 10.375.034 | 5.468.000 | 2.990.000 | 1.400.000 | 1.000.000 |
| Begrote toevoeging | 7.118.416 | 394.570 | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 20.838.464 | 10.858.000 | 5.390.000 | 2.400.000 | 1.000.000 | -0 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Deze reserve is bij de Voorjaarsnota PLUS 2007 ingesteld om gebiedsgerichte cofinanciering van relatief grote projecten mogelijk te maken, waarbij het met name gaat om cofinanciering voor Europese programma's of bijdragen aan relatief grootschalige projecten om zodoende financiering mogelijk te maken. RSP-projecten worden niet meer uit deze reserve gedekt. Hiervoor is een aparte reserve ingesteld. | | | | | |
| Portefeuillehouder | J.G. Vlietstra | | | | | |
| Teamleider | E. Bos, Mo | | | | | |
| Programma | 6. Middelen | | | | | |
| Product | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | | |
| Toelichting | Het saldo van deze bestemmingsreserve is gebaseerd op de besluiten in de Voorjaarsnota 2009 die door u op 2 juli 2009 is vastgesteld. Daarnaast is de begroting 2010 de onttrekking in verband met de ontwikkeling van het regiopark Groningen-Assen verwerkt (zie aanbiedingsbrief begroting 2010). Inmiddels is in 2010 een bedrag van € 1.106.000,-- afgeroomd ten gunste van de Algemene reserve, omdat deze gelden binnen deze reserve niet meer nodig zijn.Tenslotte hebben wij in de Voorjaarsnota 2010 voorgesteld de reservering van € 2.000.000 voor Motie 19 VJN 2007 Plus gelijke kansen onderwijsbeleid (OV-Kaart) te laten vervallen. Dit bedrag was nog niet in de (exploitatie)begroting is opgenomen en samen met een kleine afronding hebben we in de Voorjaarsnota 2010 € 2.001.034 overgeheveld naar de algemene reserve. | | | | | |

### 072110 Voorziening spaarhypotheken

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 1.935.257 | 1.944.653 | 2.044.653 | 2.144.653 | 2.244.653 | 2.344.653 |
| Begrote premie-inleg | 9.396 | 100.000 | 100.000 | 100.000 | 100.000 | 100.000 |
| Begrote onttrekking | - | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging | - | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 1.944.653 | 2.044.653 | 2.144.653 | 2.244.653 | 2.344.653 | 2.444.653 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het veiligstellen van de door de provinciale medewerkers gespaarde bedragen ten behoeve van aflossing van hypothecaire geldleningen. | | | | | |
| Portefeuillehouder | T. Klip | | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | | |
| Programma | N.v.t. | | | | | |
| Product | N.v.t. | | | | | |
| Toelichting | De voorziening is in het leven geroepen om de gespaarde middelen van medewerkers met een spaarhypotheek te beheren. Per 1 januari 2007 is de hypotheekregeling opgeheven. Daardoor zal het aantal spaarhypotheken afnemen en op lange termijn ook de hoogte van de voorzieng dalen. Voorlopig wordt ervan uitgegaan dat door premie-inleg het saldo de komende jaren nog zal toenemen. Door aflossing in verband met verkoop van woningen kan de voorziening in omvang afnemen, maar daar is geen rekening meegehouden omdat het effect hiervan niet in te schatten is. De stijging van het spaarsaldo heeft overigens voor de provincie geen gevolgen, omdat de voorziening gelijk is aan de schuldpositie. In 2009 is relatief veel vervroegd afgelost, waardoor het spaarsaldo maar licht is gestegen. Maar in 2010 is tot en met mei weer een stijging te zien van € 65.000 van het spaarsaldo. Meerjarig houden we daarom voorlopig rekening met een jaarlijkse stijging van het spaarsaldo van € 100.000. | | | | | |

**083173 Voorziening groot onderhoud provinciehuis**

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 1.801.478 | 2.146.491 | 1.346.921 | 1.257.281 | 1.257.281 | 1.257.281 |
| Begrote onttrekking | - | 1.151.500 | 441.570 | 300.000 | 300.000 | 300.000 |
| Begrote toevoeging | 345.013 | 351.930 | 351.930 | 300.000 | 300.000 | 300.000 |
| Saldo einde jaar | 2.146.491 | 1.346.921 | 1.257.281 | 1.257.281 | 1.257.281 | 1.257.281 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Voor nu en in de toekomst op een planmatige wijze werken aan een verantwoorde staat van bouwkundig en technisch onderhoud van het provinciehuis (alsook de bestrating en omheining) en daartoe de financiële middelen beschikbaar hebben. | | | | | |
| Portefeuillehouder | H. Baas | | | | | |
| Teamleider | G. van der Ploeg | | | | | |
| Programma | 66 Facilitaire ondersteuning | | | | | |
| Product | 66 Facilitaire ondersteuning | | | | | |
| Toelichting | De vermeerderingen aan deze voorzieninge zijn vastgesteld op basis van een meerjarig onderhoudsplan voor de periode 2001-2010. Destijds heeft een extern bureau alle verwachte onderhoudskosten in kaart gebracht. Momenteel worden er verschillende onderhoudswerkzaamheden met het oog op het huisvestingsplan uitgesteld. In de praktijk houdt dit in dat er soms van de planning afgeweken moet worden. Een reden kan zijn dat bepaald onderhoud, ondanks de planning, nog niet nodig is, of is omschreven bij de revitalisering en wordt opgenomen in een groter of ander plan. Dit onderhoud wordt in dit soort situaties met bijbehorende kosten vooruit geschoven. De meerjarenonderhoudsplanning dient geactualiseerd te worden op basis van het revitaliseerde provinciehuis en in welke staat het provinciehuis zich bevindt op 1 juli 2011. De nieuwe onderhoudsplanning op basis van het vernieuwde gebouwcomplex wordt dan gemaakt voor de jaren 2012-2022. In het kader van de bezuinigingen is de het reguliere bedrag voor toevoeging aan de voorzieningen van € 351.930 bijgesteld en op € 300.000 vastgesteld. | | | | | |

### 083177 Voorziening groot onderhoud museum

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 553.733 | 675.632 | 675.632 | 439.430 | 439.430 | 439.430 |
| Begrote onttrekking | - | 121.899 | 358.101 | 100.000 | 100.000 | 100.000 |
| Begrote toevoeging | 121.899 | 121.899 | 121.899 | 100.000 | 100.000 | 100.000 |
| Saldo einde jaar | 675.632 | 675.632 | 439.430 | 439.430 | 439.430 | 439.430 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Voor nu en in de toekomst op een planmatige wijze werken aan een verantwoorde staat van bouwkundig en technisch onderhoud van het Drents Museum en daartoe de financiële middelen beschikbaar hebben. | | | | | |
| Portefeuillehouder | H. Baas | | | | | |
| Teamleider | G. van der Ploeg | | | | | |
| Programma | 66 Facilitaire ondersteuning | | | | | |
| Product | 66 Facilitaire ondersteuning | | | | | |
| Toelichting | Evenals het provinciehuis wordt bij het Drents Museum sinds 2002 gewerkt met een meerjaren onderhoudsplan voor de gebouwen van het Drents Museum. De planning beslaat een periode van 10 jaar. Gelet op de uitbreiding het Drents Museum alsmede de herinrichting/verbouw van de oudbouw is een nieuwe meerjarenonderhoudsplanning nodig. Momenteel worden alleen noodzakelijke dagelijkse onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd. Voor zolang nog geen nieuwe planning voorhanden is wordt uitgegaan van een jaarlijkse toevoeging en onttrekking van € 121.899,--, na 2012 is dit bedrag in het kader van de bezuinigingen op € 100.000 vastgesteld. De voorziening is ingesteld om fluctuatie in de jaarlijkse (groot) onderhoudskosten te voorkomen. Dit jaar zal tevens het nieuwe Museale depot aan de schepersmaat in Assen worden geopend. Ook voor dit pand zal een meerjarenonderhoudsplanning moeten worden opgesteld. De verwachting is dat door de toevoeging van de nieuwbouw en het depot de onderhoudskosten hoger zullen worden dan 100.000,-- per jaar. Uit de planning zal moeten blijken wanneer en voor hoeveel er aan onderhoud de komende jaren benodigd is. Voor het gereed komen van de nieuwbouw zal ook het grootonderhoud aan de oudbouw worden uitgevoerd. Verwacht wordt dat dit in 2011 zal worden uitgevoerd. De geprognotiseerde onttrekking is daarom doorgeschoven van 2010 naar 2011. De meerjarenonderhoudsplanning dient geactualiseerd te worden op het moment dat binnen de uit te voeren uitbreiding van het Museum duidelijkheid is in welke staat het Drents Museum zich bevindt en welke veranderingen er zijn gerealiseerd op 1 januari 2012. De nieuwe onderhoudsplanning op basis van het vernieuwde gebouwcomplex wordt gemaakt voor de jaren 2012-2022. | | | | | |

### 083179 Voorziening spaarverlof

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | - | 200.000 | 100.000 | - | - | - |
| Begrote onttrekking | - | 100.000 | 100.000 | - | - | - |
| Begrote toevoeging | 200.000 | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 200.000 | 100.000 | - | - | - | - |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Werknemers hebben de mogelijkheid afspraken te maken om verlof te sparen, met het doel tussentijds of aan het eind van hun loopbaan de gespaarde uren op te nemen. | | | | | |
| Portefeuillehouder | T. Klip | | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | | |
| Programma | 6. Middelen | | | | | |
| Product | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | | |
| Toelichting | Bij de 2e bestuursrapportage 2009 ingesteld. Deze voorziening kan aangesproken worden voor het opvangen van kosten van medewerkers die het gespaarde verlof opnemen. | | | | | |

### 060216 Voorziening Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Appa) (voorheen Reserve t.b.v de in te stellen voorziening pensioenen)

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 1.289.501 | 7.291.222 | 6.931.222 | 6.571.222 | 6.211.222 | 5.851.222 |
| Begrote onttrekking | - | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 |
| Begrote toevoeging | 6.001.721 | 140.000 | 140.000 | 140.000 | 140.000 | 140.000 |
| Saldo einde jaar | 7.291.222 | 6.931.222 | 6.571.222 | 6.211.222 | 5.851.222 | 5.491.222 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De provincie is voor pensioenen van (ex) gedeputeerden eigen risicodrager. Deze pensioenen zijn niet ondergebracht bij het ABP of een pensioenverzekeringsmaatschappij. De voorzieingen is ingesteld om er voor te zorgen dat de opgebouwde pensioenrechten van (ex) gedeputeerden ook daadwerkelijk kunnen worden betaald door de provincie. | | | | | |
| Portefeuillehouder | T. Klip-Martin | | | | | |
| Teamleider | E.Bos | | | | | |
| Programma | Overige | | | | | |
| Product | Overige personeel | | | | | |
| Toelichting | De ingehouden pensioenpremies van de huidige gedeputeerden alsmede het werkgeversdeel pensioenpremie voor huidige gedeputeerden worden gestort in de voorziening. Aan de voorziening worden de daadwerkelijk betaalde pensioenen onttrokken. In 2009 is de voorziening op peil gebracht. Het werkgeversdeel in de pensioenpremie wordt begroot op de kostenplaats Oud GS en de totale pensioenpremies van gedeputeerden worden begroot als storting in de voorziening. Betaalde pensioenen worden rechtstreeks ten laste van de voorziening gebracht. Deze bedragen moeten na de collegevorming in 2011 worden berekend en in een begrotingswijziging worden verwerkt. | | | | | |

### 083180 Voorziening op vordering op verkoop Vennootschap B.V.

| Verloop | rek 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | - | 18.248.444 | 18.248.444 | 18.248.444 | 18.248.444 | 18.248.444 |
| Begrote onttrekking | - | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging | 18.248.444 | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 18.248.444 | 18.248.444 | 18.248.444 | 18.248.444 | 18.248.444 | 18.248.444 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Afdekking risico van nog af te wikkelen verplichtingen die voor rekening komen van de "vendors" van de aandelen Essent Holding N.V. aan RWE AG. | | | | | |
| Portefeuillehouder | J.G. Vlietstra | | | | | |
| Teamleider | E. Bos, MO | | | | | |
| Programma | 6. Middelen | | | | | |
| Product | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | | |
| Toelichting | Deze voorziening is ingesteld na verkoop van Essent. Met RWE is overeengekomen dat de aandeelhouders een voorziening treffen ten laste van de opbrengst verkoopopbrengst Essent. Vrijval is mogelijk na 1, 5 en 6 jaar. Het is mogelijk dat dan een gedeelte alsnog wordt uitgekeerd aan de aandeelhouders, afhankelijk van het beroep dat op de voorziening moet worden gedaan vanwege nog af te wikkelen zaken. Indien als nog tot uitkering wordt overgegaan, dan zal op dat moment de opbrengst in de begroting worden opgenomen. Vooralsnog is nog geen sprake op vrijval. | | | | | |

# II.5 Toelichting op belangrijke ontwikkelingen

**De algemene uitkering uit het Provinciefonds**

In onze brief d.d. 30 juni 2010 hebben wij u reeds ingelicht over de financiële consequenties van de Meicirculaire 2010. Die consequenties waren dusdanig, dat wij daarmee niet wilden wachten tot de behandeling van de Begroting 2011. Voor 2011 hebben wij reeds gemeld, dat er sprake is van een negatief effect van de circulaire van circa € 7,8 miljoen. In verband daarmee hebben wij een aangepast financieel meerjarenperspectief gepresenteerd, waarbij de gevolgen van de Meicirculaire 2010 in beeld zijn gebracht. Op basis van de Meicirculaire 2010 ziet de ontwikkeling van de algemene uitkering uit het Provinciefonds er voor Drenthe voor de komende jaren als volgt uit:

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Algemene uitkering Meicirculaire 2010 | 76.281.426 | 68.894.703 | 68.894.703 | 68.894.703 |
| Algemene uitkering in begroting na VJN en 1e BR | 76.781.276 | 76.694.478 | 78.000.011 | 70.346.343 |
| Verschil | -499.850 | -7.799.775 | -9.105.308 | -1.451.640 |

Voor 2012 is het een lastige aangelegenheid de algemene uitkering te ramen. Een aantal factoren speelt een grote rol. De grootste is het nieuwe verdeelmodel dat volgens planning zou moeten ingaan per 1 januari 2012. Het is nog niet bekend hoe het nieuwe verdeelmodel er uit zal gaan zien. Het IPO is er uiteindelijk, ondanks vele adviezen, niet in geslaagd zelf met een nieuw verdeelmodel te komen. Wel heeft het IPO-bestuur een akkoord bereikt voor de jaren 2011 en 2012 voor de uitname van € 300 miljoen door het Rijk uit het provinciefonds. Dit voorstel is door het ministerie van BZK overgenomen in de Meicirculaire 2010. Het voorstel behelst een uitname van € 290 miljoen in 2011 en een uitname van € 310 miljoen in 2012 te realiseren door elke provincie een vooraf bepaald bedrag te laten betalen in de uitname. Aan het voorstel ligt geen enkel model ten grondslag. Noch de vermogensmaatstaf noch het rekentarief opcenten motorrijtuigbelasting is geactualiseerd. Drenthe betaalt € 5 miljoen als onderdeel van de € 290 miljoen in 2011.

Naast de onzekerheid die de gang van zaken rond het verdeelmodel kenmerkt, is er ook nog onzekerheid over de te verwachten 'tegenvallers' met een andere herkomst. Van belang is hier onder meer de eventuele herstart van de normeringssystematiek. Daarvoor moet nog een keuze gemaakt worden, of deze herstart wel of niet zal plaatsvinden en welke methodiek dan toegepast zal worden.

Maar de wellicht grootste 'tegenvallers' zouden het gevolg kunnen zijn van aanvullende bezuinigingen op de algemene uitkering door het rijk. Op dit moment wordt nog uitgegaan van een korting van € 300 miljoen op de algemene uitkering voor alle provincies, maar er is geen enkele zekerheid, dat het daarbij blijft. Zo beveelt de brede heroverwegingswerkgroep Kalden een aanvullende korting van € 280 miljoen aan. De combinatie van al deze samenvallende ontwikkelingen en daarmee verbonden onzekerheden, maakt dat het meerjarig ramen van de hoogte van de algemene uitkering momenteel zeer veel lijkt op het voorspellen van de uitkomst van een tombola. Daarbij bestaat feitelijk maar één betrekkelijke zekerheid: de uitkomst die voor het jaar 2012 uit de circulaire volgt, zal zich hoogstwaarschijnlijk in de praktijk niet voordoen. Voor de korte termijn is dan nog de veiligste aanname, dat de algemene uitkering in 2012 wel ongeveer dezelfde orde van grootte zal kennen als die van 2011.

**De opcenten op de motorrijtuigenbelasting**
In de 1e Bestuursrapportage 2010 is ingegaan op de ontwikkelingen in 2010 en volgende jaren met betrekking tot de opcenten op de motorrijtuigenbelasting. Daarbij is uitgegaan van de omvang en samenstelling van het wagenpark per 31 december 2009 en van een volumegroei in 2010 van 0,5 % als gevolg van groei van wagenpark en verschuiving naar zwaardere gewichtsklassen. Voor de jaren 2011 en volgende jaren wordt uitgegaan van een groei van 1,0%. Deze uitgangspunten zijn bij de opstelling van de Begroting 2011 ongewijzigd.
Het tarief voor de opcenten op de motorrijtuigenbelasting worden jaarlijks geïndexeerd. Voor Drenthe vindt deze indexering plaats op basis van het vierjarige gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie.

Deze cijfers luiden als volgt:

| | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | gemiddeld |
|---|---|---|---|---|---|
| Stijgingspercentage | 1,6 | 2,5 | 1,2 | 1,0 | 1,58 |

Dit stijgingspercentage wordt toegepast op het meerjarenperspectief en leidt tot de volgende ontwikkeling van het opcententarieven per 1 april:

| 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|
| 83.6 | 84.9 | 86.2 | 87.6 |

Wij stellen u voor het tarief voor de opcenten op de motorrijtuigenbelasting voor het tijdvak 1 april 2011 tot en met 31 maart 2012 vast te stellen op: 83.6.

Op grond van de huidige gegevens, het voorgestelde tarief en de genoemde aannames is een raming gemaakt van de verwachte ontwikkeling van de opbrengst opcenten op de motorrijtuigenbelasting.
In de onderstaande tabellen is de raming voor 2011 en komende jaren uitgaande van de hierboven genoemde uitgangspunten weergegeven.

| 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|
| 47.648 | 48.883 | 50.149 | 51.448 |

Bedragen x € 1.000

**Uitgangspunten indexering van budgetten voor subsidiëring van instellingen**
Meerjarig was een index van 2,8% begroot voor de indexering budgetten instellingen die we subsidiëren. Voor 2011 is de werkelijke index uitgekomen op 2,62% volgens de CPB gegevens maart 2010 die opgenomen is in de Meicirculaire. Bij de indexering wordt een gemiddelde berekend over de laatste 5 jaren voor bepaling van de index van 2011. Dit is destijds besloten om schommelingen in de indexering zoveel mogelijk tegen te gaan, waardoor nacalculatie kon worden afgeschaft. Dat betekent wel dat de verwachte daling van de looncomponent in 2010 en 2011, pas vanaf 2014 effect gaat hebben in de daling van de index.

Meerjarig is voor 2012 en 2013 een indexpercentage van 2,6% geraamd en in 2014 een index percentage van 2,4%. Voor RTV Drenthe geldt een ander percentage. Hierover worden jaarlijks afspraken gemaakt tussen het IPO en ROOS. Voor 2011 is dit vastgesteld op 1,61%. Voor de komende jaren wordt dit eerder lager dan hoger. Meerjarig was een percentage van 2,42% begroot.

**Uitgangspunten voor de Begroting 2011**

Vertrekpunt voor de opstelling van de Begroting 2011 is de Begroting 2010 na wijziging. Bij de opstelling van de Begroting worden de volgende algemene uitgangspunten c.q. aannames gehanteerd.

| | 2011 | 2012 | 2012 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| Ontwikkeling prijzen | | | | |
| Index budgetten subsidies per boekjaar | 2,62% | 2,6% | 2,6% | 2,4% |
| Motorrijtuigenbelasting | | | | |
| Opcenten tarief | 83.6 | 84.9 | 86.2 | 87.6 |
| Provinciefonds: | | | | |
| Reëel accres | 0% | 0% | pm | pm |
| Renten | | | | |
| Toegerekende rente | 4,5% | 4,5% | 4,5% | 4,5% |
| Lange rente financiering | @% | @% | @% | @% |
| Korte rente financiering | @% | @% | @% | @% |

# Bijlagen

# 1 Controleprotocol

## Controleprotocol voor de accountantscontrole van de Jaarrekening 2010 van de provincie Drenthe

### 1 Inleiding

Provinciale Staten (PS) hebben aan PriceWaterhouseCoopers Accountants opdracht verstrekt de accountantscontrole, als bedoeld in artikel 217 van de Provinciewet, voor de provincie Drenthe uit te voeren. Ter voorbereiding en ondersteuning van de uitvoering van deze accountantscontrole moeten PS echter nog een aantal zaken nader regelen, die op hoofdlijnen in dit Controleprotocol staan.

Object van controle is de Jaarrekening 2010 en daarmede tevens het financieel beheer over het jaar 2010, zoals uitgeoefend door of namens het College van Gedeputeerde Staten (GS) van Drenthe.

### 1.1 Doelstelling

Dit Controleprotocol heeft als doel nadere aanwijzingen te geven aan de accountant over de reikwijdte van de accountantscontrole, de daarvoor geldende normstellingen en de daarbij verder te hanteren goedkeuring- en rapporteringtoleranties voor de controle van de Jaarrekening 2010 van de provincie Drenthe.

### 1.2 Wettelijk kader

De Provinciewet, artikel 217, schrijft voor dat PS een of meer accountants aanwijzen als bedoeld in artikel 393, eerste lid, Boek 2, van het Burgerlijk Wetboek voor de controle van de in artikel 201 van de Provinciewet bedoelde Jaarrekening en het daarbij verstrekken van een accountantsverklaring en het uitbrengen van een verslag van bevindingen.

In het kader van deze opdrachtverstrekking aan de accountant kunnen PS nadere aanwijzingen geven voor te hanteren goedkeuring- en rapporteringtoleranties. Tevens zal in de opdrachtverstrekking duidelijk aangegeven moeten worden welke wet- en regelgeving in het kader van het financieel beheer onderwerp van rechtmatigheidcontrole zal zijn.

PS hebben op 17 maart 2004 de Verordening ex artikel 217 van de Provinciewet voor de controle op het financieel beheer en op de inrichting van de financiële organisatie van de provincie Drenthe vastgesteld.

Dit Controleprotocol en het door de accountant te hanteren Normenkader van wet- en regelgeving zullen in hun vergadering van 10 november 2010 ter goedkeuring/ vaststelling aan PS worden voorgelegd. Met dit Controleprotocol (waarin onder andere opgenomen de goedkeuring- en rapporteringtolerantie) stellen PS nadere aanwijzingen vast die specifiek van toepassing zijn voor het controlejaar 2010.

### 2 Algemene uitgangspunten voor de controle (getrouwheid én rechtmatigheid)

Zoals in artikel 217 van de Provinciewet is voorgeschreven, zal de controle van de in artikel 201 van de Provinciewet bedoelde Jaarrekening uitgevoerd door de door PS benoemde accountant gericht zijn op het afgeven van een oordeel over:

- de getrouwe weergave van de in de Jaarrekening gepresenteerde baten en lasten en de activa en passiva;
- het rechtmatig totstandkomen van de baten en lasten en balansmutaties in overeenstemming met de Begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen, waaronder de provinciale verordeningen;
- de inrichting van het financieel beheer en de financiële organisatie gericht op de vraag of deze een getrouwe en rechtmatige verantwoording mogelijk maken;
- het in overeenstemming zijn van de door het college van GS opgestelde Jaarrekening met de bij of krachtens Algemene maatregel van bestuur te stellen regels bedoeld in artikel 186 van de Provinciewet (BBV);
- de verenigbaarheid van het Jaarverslag met de Jaarrekening.

Bij de controle zullen de nadere regels die bij of krachtens Algemene maatregel van bestuur worden gesteld op grond van artikel 217, zesde lid, van de Provinciewet (Besluit accountantscontrole provincies en gemeenten (BAPG)), en de Richtlijnen voor de Accountantscontrole (NIVRA) bepalend zijn voor de uit te voeren werkzaamheden.
Onder rechtmatigheid wordt begrepen de definitie volgens het BAPG dat de in de rekening verantwoorde lasten, baten en balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen, dat wil zeggen 'in overeenstemming zijn met de begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen, waaronder provinciale verordeningen'.

## 3. Te hanteren goedkeuring- en rapporteringtoleranties

De accountant accepteert bij de controle bepaalde toleranties en richt de controle daarop in. De accountant controleert niet ieder document of iedere financiële handeling, maar richt de controle zodanig in dat voldoende zekerheid wordt verkregen over het getrouwe beeld van de Jaarrekening en de rechtmatigheid van de verantwoorde baten en lasten en balansmutaties en financiële beheershandelingen met een belang groter dan de vastgestelde goedkeuringstolerantie**. De accountant richt de controle in op het ontdekken van belangrijke fouten en baseert zich daarbij op risicoanalyse, vastgestelde toleranties en statische deelwaarnemingen en extrapolaties.

In het BAPG zijn minimumeisen voor de in de controle te hanteren goedkeuringstoleranties voorgeschreven. PS mogen de goedkeuringstoleranties scherper vaststellen dan deze minimumeisen. Dit moet dan wel worden toegelicht in de accountantsverklaring.

De minimumeisen zijn de volgende:

| Goedkeuringstolerantie | Strekking accountantsverklaring: | | | |
|---|---|---|---|---|
| | Goedkeurend | Beperking | Oordeelonthouding | Afkeurend |
| Fouten in de jaarrekening (% lasten) | ≤ 1% | >1%<3% | - | ≥ 3% |
| Onzekerheden in de controle (% lasten) | ≤ 3% | >3%<10% | ≥ 10% | - |

Naast deze kwantitatieve benadering zal de accountant ook een kwalitatieve beoordeling hanteren (professional judgement). De weging van fouten en onzekerheden vindt ook plaats op basis van professional judgement.

** Door de toepassing van een risicoanalyse kan het zo zijn dat niet alle transacties die groter zijn dan de vastgestelde goedkeuringstolerantie individueel worden gecontroleerd. Ook kunnen andere gegevensgerichte werkzaamheden dan deelwaarnemingen worden toegepast. Vooral door toepassing van cijferanalyse (verbandcontroles) kan het aantal deelwaarnemingen worden beperkt.

De definitie van de goedkeuringstolerantie is als volgt. Het bedrag dat de som van fouten in de Jaarrekening of onzekerheden in de controle aangeeft, die in een Jaarrekening maximaal mogen voorkomen, zonder dat de bruikbaarheid van de Jaarrekening voor de oordeelsvorming door de gebruikers kan worden beïnvloed.

De goedkeuringstolerantie is bepalend voor de oordeelsvorming, de strekking van de af te geven accountantsverklaring.

Naast de goedkeuringstoleranties wordt onderkend de rapporteringtolerantie. Deze kan als volgt worden gedefinieerd. Een bedrag dat gelijk is aan of lager is dan de bedragen voortvloeiend uit de goedkeuringstolerantie. Bij overschrijding van dit bedrag vindt rapportering plaats in het verslag van bevindingen. Een lagere rapporteringtolerantie leidt in beginsel niet tot aanvullende controlewerkzaamheden, maar wel tot een uitgebreidere rapportage van bevindingen. De rapporteringtolerantie kan worden vastgesteld op een percentage, bijvoorbeeld 10%, van de goedkeuringstolerantie of op een maatschappelijk relevant geacht absoluut bedrag zoals € 150.000.

De rapporteringtolerantie wordt door PS vastgesteld, met inachtneming van vorengenoemde minimumeisen. De accountant richt de controle in, rekening houdend met de rapporteringtolerantie om te kunnen waarborgen dat alle gesignaleerde onrechtmatigheden die dit bedrag overschrijden ook daadwerkelijk in het verslag van bevindingen worden opgenomen.

In het hierna opgenomen schema zijn de goedkeuringstolerantie en de rapporteringtolerantie(s) opgenomen zoals door PS vastgesteld voor het controlejaar 2010.

| Goedkeuringstolerantie | Goedkeurend | Beperking | Oordeelonthouding | Afkeurend |
|---|---|---|---|---|
| Fouten in de jaarrekening (% lasten) | ≤ 1% | >1%<3% | - | ≥ 3% |
| Onzekerheden in de controle (% lasten) | ≤ 3% | >3%<10% | ≥ 10% | - |

Fouten spreken voor zich. Onzekerheden zijn minder hard kwantificeerbaar. Voor zover het totaal van de individuele fouten kleiner dan of gelijk is aan ca. € 2,8 miljoen en de onzekerheden kleiner of gelijk zijn aan ca. € 8,3 miljoen, wordt de Jaarrekening goedgekeurd. Als het totaal van de fouten tussen ca. € 2,8 miljoen en maximaal ca. € 8,3 miljoen blijven, komt een verklaring met beperking bij de Jaarrekening. Als het totaal van de fouten groter of gelijk is dan ca. € 8,3 miljoen, komt een afkeurende verklaring bij de Jaarrekening.

Hetzelfde geldt voor de onzekerheden:
- totaal van geconstateerde onzekerheden tussen ca. € 8,3 miljoen en maximaal ca. € 27,7 miljoen: verklaring met beperking;
- onzekerheden groter dan of gelijk aan ca. € 27,7 miljoen: verklaring van oordeelonthouding.

Een verklaring met beperking is een goedkeurende verklaring, waarvan een deel van de baten en lasten wordt uitgezonderd op grond van geconstateerde fouten of onzekerheden.

De gehanteerde tolerantiegrenzen zijn gebaseerd op de Jaarrekening 2009. Op basis van de Jaarrekening 2010 zal de definitieve goedkeuringstolerantie (voor 2010) worden bepaald.

Voor de rapporteringtolerantie stellen PS als maatstaf dat de accountant op het niveau van programma's/ producten in de Begroting elke fout of onzekerheid groter dan of gelijk aan € 275.000 rapporteert.

## 4 Reikwijdte accountantscontrole rechtmatigheidtoetsing

De accountantscontrole op rechtmatigheid voor het kalenderjaar 2010 is limitatief gericht op het volgende.

- De naleving van wettelijke kaders, zoals opgenomen in het Normenkader in het kader van de rechtmatigheidcontrole bij de provincie. Dit uitsluitend voor zover deze directe financiële beheershandelingen betreffen of kan betreffen.
- Indien en voor zover bij de accountantscontrole materiële financiële onrechtmatige handelingen worden geconstateerd, worden deze in de rapportage en oordeelsweging uitsluitend betrokken indien en voor zover het door de staten of hogere overheden vastgestelde regels betreft.

Met andere woorden: interne regels van college naar ambtelijke organisatie, GS-besluiten, vallen daar buiten. Wel worden in de accountantscontrole betrokken GS-besluiten voor zover zij een nadere uitwerking zijn van hogere wet- en regelgeving en betrekking hebben op financiële rechtmatigheid (kaderstellende besluiten).
Een afwijking van deze lagere regelgeving kan passend zijn binnen de uitvoering van 'hogere' besluiten. Het is (over het algemeen) aan GS om een oordeel te vellen over de geconstateerde afwijkingen van lagere interne regels.

## 5 Rapportering accountant

Tijdens en na afronding van de controlewerkzaamheden rapporteert de accountant hierna in het kort weergegeven als volgt.

*Interim-controles*
In de tweede helft van het jaar wordt door de accountant een zogenaamde interim-controle uitgevoerd. Over de uitkomsten van die tussentijdse controle wordt een verslag uitgebracht. Bestuurlijk relevante zaken worden – op grond van de overeengekomen rapportagewensen – ook aan PS gerapporteerd.

*Verslag van bevindingen*
In overeenstemming met de Provinciewet wordt over de controle een Verslag van bevindingen uitgebracht aan PS en in afschrift aan GS.
In het Verslag van bevindingen wordt gerapporteerd over de opzet en uitvoering van het financiële beheer en of de beheersorganisatie een getrouw en rechtmatig financieel beheer en een rechtmatige verantwoording daarover waarborgen.

*Uitgangspunten voor de rapportagevorm*
Gesignaleerde onrechtmatigheden worden toegelicht gespecificeerd naar de aard van het criterium (begrotingscriterium, voorwaardencriterium, etc.).
Fouten of onzekerheden die de rapporteringtolerantie als bedoeld in hoofdstuk 3 van dit Controleprotocol overschrijden, worden weergegeven in een apart overzicht bij het Verslag van bevindingen. De accountant rapporteert ook over eventuele bevindingen met betrekking tot de betrouwbaarheid en de continuïteit van de door de provincie Drenthe gehanteerde geautomatiseerde informatieverzorging.

*Accountantsverklaring*
In de accountantsverklaring wordt op een gestandaardiseerde wijze, zoals wettelijk voorgeschreven, de uitkomst van de accountantscontrole weergegeven, zowel ten aanzien van de getrouwheid als de rechtmatigheid. Deze accountantsverklaring is bestemd voor PS, zodat deze de door het college van GS opgestelde Jaarrekening kan vaststellen.

# 2 Normenkader

## Kader interne regelgeving met financiële beheershandelingen 2010 d.d. 01/06/2010

### 1 ALGEMEEN BESTUUR

#### 1.1 Het organisme

| | | |
|---|---|---|
| 1.0 | 1.1.4. | Regeling vergoedingen Statenfracties (17/05/05) |
| 1.1 | 1.1.12 | Verordening rechtspositie gedeputeerden, staten- en commissieleden (23/11/07) (tw kracht tot 15/03/07, art.13 werkt terug tot 01/01/06; laatste wijziging GS-besluit 28-4-10, prov.blad nr. 17 van 2010) |

#### 1.2 Organisatie

| | | |
|---|---|---|
| | 1.2.0 | Organisatiebesluit provincie Drenthe 2008 (22/02/08) |
| | 1.2.6 | Financiële verordening Drenthe |
| | 1.2.6.1 | Controleverordening provincie Drenthe<br>Treasurystatuut provincie Drenthe 2009 (07/10/09) |
| | 1.2.8 | Belegging van gelden |
| | 1.2.10 | Besluit mandaat, volmacht en machtiging gedeputeerde staten van Drenthe 2007, muv artikelen 2, 2a, 2b en 3 (ingetrokken 19/02/08) (nog geldig voor externe mandaten) |
| | 1.2.10.3 | Mandaatbesluit LNV Dienst Landelijk Gebied provincie Drenthe 2007 (ingetrokken 19/02/08)<br>Op grond van 1.2.10 zijn bepaalde bevoegdheden in het kader van de ILG gemandateerd aan DR/DLG. In dit kader is in het Bestuurlijk Overleg Landelijk Gebied in het najaar van 2007 besloten om één landelijk 'Normen- en toetsingskader accountantsonderzoeken DR en DLG/BBL 2007 ' toe te passen. Hierdoor is het van toepassing zijnde normenkader 2007 van de provincie Drenthe aangepast. Het van toepassing zijnde Normenkader accountantsonderzoeken DR en DLG 2007 is als bijlage opgenomen (bijlage 1a en 1b)<br>Besluit ondermandaat beleidsregel financiering provinciale monumenten (26/03/2009)<br>Besluit ondermandaat landinrichtingsprocedures (03/03/2009) |

### 2 BELASTINGEN, RETRIBUTIES EN HEFFINGEN

| | | |
|---|---|---|
| Alg. | 2.1 | Legesverordening provincie Drenthe 1998 (gewijzigd 22/12/09) |
| 4.0 | 2.2 | Verordening op de heffing en de invordering van grondwaterbelasting 1994 (vervallen 22/12/09); vervangen door Grondwaterheffingsverordening provincie Drenthe |
| 6.0 | 2.3 | Heffingverordening ontgrondingen Drenthe 2000 (11/12/02) |
| 5.1 | 2.4 | Verordening nazorgheffing stortplaatsen provincie Drenthe (17/10/01) |
| Alg. | 2.5 | Verordening op de heffing op de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting Drenthe (gewijzigd 01/04/10)<br>Grondwaterheffingsverordening provincie Drenthe (22/12/09) |

## 3 SUBSIDIEREGELINGEN

### 3.1 Algemeen

| | | |
|---|---|---|
| Alg. | 3.1.1 | Algemene subsidieverordening Drenthe 2007 |
| | | Beleidsregel beloningsbeleid gesubsidieerde instellingen en organisaties (06/11/09) |

### 3.2 Water, (water)wegen, verkeer en vervoer

### 3.3 Natuur en milieu

| | | |
|---|---|---|
| 6.1 | 3.3.0 | Subsidieregeling inrichting landelijk gebied (gew. 01/10/07) |
| 6.1 | 3.3.1 | Subsidieregeling natuur en milieueducatie Drenthe (17/10/01) |
| 5.2 | 3.3.8 | Beleidslijn inzake bijdragen uitvoeringskosten sanering industrielawaai provincie Drenthe (22/07/98) |
| 6.1 | 3.3.10 | Subsidieregeling Leren voor Duurzame ontwikkeling (ingetrokken 01/01/10) |
| 6.1 | 3.3.13 | Subsidieregeling energieprojecten (01/01/06) |
| | | Beleidsregel klimaatuitvoeringssubsidies, KUS-regeling (12/05/09) |
| | | Beleidsregel water vasthouden en bergen (01/10/09) |
| | | Subsidieregeling Energiebesparing Bestaande Bouw particulieren 2009 (16/11/09) |
| | | Subsidieverordening Natuur- en Landschapsbeheer |
| | | Beleidsregel voor Duurzame Ontwikkeling Drenthe 2008-2011 (04/03/10) |
| | | Mandaat en machtigingenbesluit Programma Beheer, Subsidieverlening natuur en landschapsbeheer en subsidieregeling kwaliteitsimpuls natuur en landschap (26/03/10) |

### 3.4 Volkshuisvesting en ruimtelijke ordening

Onderstaande regelingen zijn alleen nog van belang voor afrekening van lopende projecten.

| | | |
|---|---|---|
| 9.1 | 3.4.1 | Verdelingsverordening provinciaal Stads- en dorpsvernieuwingfonds 1994 (17/10/01) |
| | 3.4.4 | Subsidieverordening stedelijke ontwikkeling Drenthe |
| | | Beleidsregel collectief particulier opdrachtgeverschap (01/01/09) |

### 3.5 Economie, recreatie/toerisme en landbouw

| | | |
|---|---|---|
| | 3.5.1 | Subsidieregeling Investeringspremieregeling Noord-Nederland 2008 (NIOF) |
| | 3.5.2 | Subsidieregeling Economisch structuurfonds (21/11/97) |
| | 3.5.3 | Subsidieregeling Human Resource Management Plus 2009 |
| | 3.5.7 | Subsidieregeling kwaliteitsinvesteringen in de toeristische sector 2000 |
| | 3.5.8 | Subsidieregeling Ontwikkeling recreatie en toerisme (17/10/01) moet worden ingetrokken |
| | 3.5.9 | Beleidsregel innovatie van plattelandsondernemingen in Drenthe, STIPO Drenthe |
| | 3.5.12 | Subsidieregeling Noordelijke Innovatie Ondersteuningsfaciliteit 2008 (per 22/11/09 versie 2010) |
| | 3.5.14 | Kaderwet subsidies Samenwerkingsverband Noord-Nederland 2000 |
| | 3.5.15 | Verordening plattelandsontwikkeling Samenwerkingsverband Noord-Nederland |
| | 3.5.19 | Vaststelling beleidsregels bij het uitvoeringskader Toeristisch-recreatieve projectontwikkeling Drenthe 2004-2007 (24/02/05) moeten worden ingetrokken |
| | 3.5.20 | Vaststelling Beleidsregels bij de Provinciale agenda onderwijs en kennisinfrastructuur (24/02/05) moet worden ingetrokken |
| | 3.5.22 | Innovatief actieprogramma Drenthe 2008-2010 (01/04/08) |
| | 3.5.23 | Subsidieregeling toerisme natuurlijk Drenthe 2008-2010 (11/10/08, gewijzigd 04/12/09) |
| | 3.5.24 | Omnibus Decentraal-regeling Drenthe (01/01/09) |

| | | |
|---|---|---|
| | 3.5.25 | Omnibus Decentraal-regeling Noord-Nederland<br>Collegeprogramma 2007-2011 (Beleidskaders)<br>Uitwerking van de hoofdlijn werk, onderwijs en kennisinfrastructuur van het collegeprogramma.<br>Drents uitvoeringskader SNN-programma's 2007-2013<br>Human resource management plus 2010 (01/03/10) |

Onderstaande regelingen zijn alleen nog van belang voor afrekening van lopende projecten.

| | | |
|---|---|---|
| | 3.5.3. | Subsidieregeling reserve stimulering vitaal platteland Drenthe (01/07/05) |
| | 3.5.10 | Subsidieregeling duurzame landbouw (17/10/01) |
| | 3.5.17 | Tijdelijke subsidieregeling Plattelandsstructuurfonds (15/01/03) |
| | 3.5.18 | Subsidieregeling tender ICT en zorg, onderwijs, cultuur, toerisme, arbeidsmarkt, sport, welzijn, landbouw en verkeer en vervoer 2004-2005 (23/06/04) |
| | 3.5.22 | Subsidieregeling tender Innovatief ondernemerschap Drenthe 2006 -2007(15/11/06) |
| **3.6** | **Cultuur en welzijn** | |
| | 3.6.5 | Subsidieverordening jeugdzorg Drenthe |
| | 3.6.8 | Beleidsregel wonen, zorg en welzijn |
| | 3.6.8 | Beleidsregel subsidieverlening Culturele en Museale Agenda 2009-2012 (gewijzigd 01/02/10) |
| | 3.6.9 | Beleidsregel bijzondere evenementen |
| **4** | **WATER, (WATER)WEGEN, VERKEER EN VERVOER** | |
| 3.0 | 4.22 | Verordening Provinciale Commissie Verkeer- en Vervoerberaad Drenthe (06/06/01)<br>Financieel Protocol Convenanten Duurzame stedelijke bereikbaarheid 2006-2008 (09/09/08)<br>Wijziging financiering muskusrattenbestrijding (01/01/08)<br>Besluit tot delegatie muskusrattenbestrijding<br>Meerpartijenovereenkomst muskusrattenbestrijding (12/06/02) |
| | 4.25 | Vaststelling delegatie operationele grondwatertaken (01/01/07)<br>Aanbestedingsbeleid voor werken 2010 (08/01/10)<br>Aanbestedingsbeleid voor diensten en leveringen (01/01/10) |
| **5** | **NATUUR EN MILIEU** | |
| | 5.1 | Bodemnota 1 en 2 Werk maken van eigen bodem (oktober 2008) |
| 5.2 | 5.3 | Reglement Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe (02/02/99) |
| | 5.3.1 | Beleggingsstatuut Fonds nazorg gesloten stortplaatsen (01/12/06) |
| 5.2 | 5.4.(a) | Beleidsregel voor nazorgplannen ex artikel 8.49 Wet milieubeheer (22/06/04), inclusief rekenmodule. |
| **8** | **Cultuur en Welzijn** | |
| 8.0 | 8.8 | Provinciale monumentenverordening 2007 (24/03/'07) |
| | 8.9 | Beleidsregel financiering instandhouding provinciale monumenten in Drenthe |
| | 8.9.1 | Uitvoeringsvoorschriften instandhouding provinciale monumenten in Drenthe, Leidraad te financieren instandhoudingkosten laagrentende leningen |
| | 8.9.2 | Uitvoeringsvoorschriften instandhouding provinciale monumenten in Drenthe, Leidraad laagrentende lening |
| **9** | **OMGEVING** | |
| 6.0 | 9.1 | Provinciale omgevingsverordening (gewijzigd 22/12/09) |

**Bijlage 1a bij het kader interne regelgeving met financiële beheershandelingen 2010 d.d. 01/06/10**

| Normenkader Externe regelgeving |
|---|
| Het gaat om de volgende regelgeving:<br>■ Algemene wet bestuursrecht<br>■ Europese aanbestedingsrichtlijnen<br>■ EG-verordening- staatssteun (art. 87 en 88 EG verdrag)<br>■ Relevante Vo van de EU, inclusief alle richtsnoeren (inclusief kader richtlijn water)<br>■ Wet op het BTW compensatiefonds (BCF)/ Wet Omzetbelasting<br>■ Algemene wet inzake Rijksbelastingen<br>■ EU kaderverordening Plattelandsontwikkeling Leader + Verordening Europese Structuurfondsen (inclusief POP, EPD)<br>■ WILG<br>■ Reconstructiewet<br>■ Landinrichtingswet<br>■ Nationaal bestuursakkoord water<br>■ Invorderingswet<br>■ Besluit rivierdijkversterking<br>■ Subsidieregeling (PSAN, PSN) |

**Bijlage 1b bij het kader interne regelgeving met financiële beheershandelingen 2010 d.d. 01/06/10**

| Normenkader Interne regelgeving voor DLG/DR |
|---|
| Het gaat om de volgende LNV regelgeving:<br>■ 1.2.10. Besluit mandaat, volmacht en machtiging gedeputeerde staten 2004<br>■ 3.3.2 Subsidieregeling natuurbeheer Drenthe (25/07/07 tw kracht tot 01/01/07)<br>■ 3.3.3. Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer (tw kracht tot 01/01/07) |

## Kader externe regelgeving met financiële beheershandelingen 2010 d.d. 01/06/2010

### 0.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

- Wet Fido (gewijzigd 01/01/09)
- Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden (Ruddo) (gewijzigd 03/04/09)
- Financiële verhoudingswet (provinciefonds)
- Provinciewet
- Invorderingswet
- Besluit Begroting en Verantwoording
- Regeling van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties van 7 juli 2006, houdende regels met betrekking tot de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen in de jaarrekening van provincies en gemeenten (Regeling verantwoordingsinformatie specifieke uitkeringen)
- Informatie voor derden (IV3)
- Wet op het BTW compensatiefonds
- Wet omzetbelasting
- Algemene Wet inzake rijksbelastingen

### 1.1 Bestuurlijke aangelegenheden

- Burgerlijk Wetboek
- Wet gemeenschappelijke regelingen
- Staatssteunregeling art. 87 en 88 EG-verdrag
- Algemene wet bestuursrecht
- Wet dwangsom en beroep bij niet tijdig beslissen (01/10/09)

## 3.1 Beheer en onderhoud

- Aanbestedingsreglement Werken 2005 (vanaf 21/03/06)
- Europese aanbestedingsrichtlijnen voor werken, diensten en leveringen
- Besluit aanbestedingsregels voor overheidsopdrachten (01/12/05)
- Wegenwet
- Waterstaatswet

## 3.2 Verkeer

- BDU
- Besluit BDU verkeer en vervoer
- Uitvoeringsregeling en beleidsregel BDU verkeer en vervoer

### Vervoer

- Wet personenvervoer
- Besluit infrastructuurfonds

## 4.0 Waterhuishouding

- Wet voorziening voor inzet en bekostiging muskusrattenvangers
- Waterschapswet (gewijzigd 22/12/09)
- Waterwet (22/12/09)
- Invoeringswet Waterwet (22/12/09)

## 5.0 Milieu Algemeen

- Wet milieubeheer
- Subsidieregeling BANS klimaatconvenant
- Wet sanering industrielawaai
- Subsidieregeling programmafinanciering Externe Veiligheid

## 5.1 Bodem

- Wet bodembescherming (wijziging 22/12/09 (waterbodemsanering); vervallen 22/12/09)
- Wet stedelijke vernieuwing
- Regeling financiële bepalingen bodemsanering
- Besluit uniforme saneringen
- Regeling uniforme saneringen
- Besluit bodemkwaliteit
- Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen

## 5.2 Vergunningverlening en handhaving milieubeheer

- Ontgrondingenwet

## 6.1 Natuur

- Kaderwet LNV subsidies
- Subsidieregeling natuurbeheer
- Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer (ingetrokken per 01/01/10)
- Flora- en Faunawet
- Boswet: schadevergoeding
- Natuurbeschermingswet 1998 (gewijzigd 31/03/10)

## 6.2 Plattelandsbeleid

- Landinrichtingswet
- Wet inrichting Landelijk gebied

## 7.0 Economie

- EG verdrag 70/2001
- EG verdrag, artikelen 87, 88; minimissteun
- Kaderwet EZ-subsidies
- Wet toezicht Europese subsidies
- Beschikkingen EZ-Kompas/ D2 en Leader
- Beschikking Operationeel Programma voor Noord Nederland (OP-EFRO)
- Plattelandsontwikkelingsprogramma Nederland
- Europees programma Innovatieve Acties CCI 2005 NL 16 0 PP 002
- Gebiedsopgave Zuidoost-Drenthe 2007-2013

Onderstaande regelgeving is van belang voor zover de provincie Drenthe cofinanciering verstrekt aan projecten die tevens financiering uithoofde van deze regelingen ontvangen, omdat dan de ASV niet van toepassing is.

- Standaardvoorwaarden voor projecten uitgevoerd in het kader van het Kompasprogramma, voor EFRO en EZ/KOMPAS
- Standaardvoorwaarden voor projecten uitgevoerd in het kader van het LEADER+-programma voor Noord-Nederland 2000-2006, bestemd voor EOGFL
- Standaardvoorwaarden voor projecten uitgevoerd in het kader van Pieken in de Delta Noord Nederland, het Operationeel programma Noord Nederland 2007-2013

## 7.1 Toerisme en recreatie

- EG verdrag 70/2001

## 7.2 Landbouw

- EG verdrag, artikelen 87, 88; minimissteun

## 8.0 Welzijn

- Wet maatschappelijke ondersteuning

## 8.2 Cultuur

- Wet op specifiek cultuurbeleid
- Bekostigingsbesluit cultuuruitingen
- Regeling subsidie en uitkeringen cultuuruitingen
- Monumentenwet
- Mediawet
- Regeling uitkeringen cultuurbereik 2005-2008 (vervalt per 01/01/11)

### Jeugdzorg

- Wet op de jeugdzorg
- Uitvoeringsbesluit Wet op de jeugdzorg
- Regeling bekostiging jeugdzorg

## 9.0 Ruimtelijke ordening

- Wet op de ruimtelijke ordening

## 9.1 Volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing

- Wet op de ruimtelijke ordening
- Nieuwe Wet ruimtelijke ordening (per 01/07/08 in werking)
- Invoeringswet Wet ruimtelijke ordening en uitvoeringsbesluiten (per 01/07/08 in werking)
- Wet Stedelijke vernieuwing (gewijzigd 24-04-08, staatsblad 2008 nr. 167 ivm Sisa)
- Invoeringswet stedelijke vernieuwing

### Inkopen

- Europese aanbestedingsrichtlijnen levering
- Europese aanbestedingsrichtlijnen werken
- Europese aanbestedingsrichtlijnen diensten
- Besluit aanbestedingsregels voor overheidsopdrachten (01/12/05)

### Personeel

- Ambtenarenwet
- Fiscale wetgeving
- Sociale verzekeringswetten
- Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers
- Rechtspositiebesluit Commissarissen van de Koningin
- Rechtspositiebesluit Gedeputeerden

# 3 Afkortingenwijzer

| | |
|---|---|
| AB | algemeen bestuur |
| ASV | Algemene subsidieverordening |
| AvA | algemene vergadering van aandeelhouders |
| Awb | Algemene wet bestuursrecht |
| BANN | Bestuursacademie Noord-Nederland |
| BBV | Besluit begroting en verantwoording |
| BDU | brede doeluitkering |
| BIELLS | bodeminformatie essentieel voor landelijke en lokale sturing |
| BKV | beeldende kunst en vormgeving |
| BNG | Bank Nederlandse Gemeenten |
| BOAG | brede overleg- en adviesgroep |
| BOS | buurt, onderwijs en sport |
| BRTN | Beleidsvisie recreatietoervaart Nederland |
| BTO | bedrijfstakgericht opleiden |
| BZK | Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Ministerie van |
| CBK | Centrum Beeldende Kunst |
| CBM | Centraal Bureau Motorrijtuigenbelasting |
| CBS | Centraal Bureau voor de Statistiek |
| CHW | cultuurhistorische waardenkaart |
| CKA | Cultureel Kwartier Assen |
| CROW | Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw en de verkeerstechniek |
| CvdK | Commissaris van de Koningin |
| CBB | collectief vraagafhankelijk vervoer |
| CPO | collectief particulier opdrachtgeverschap |
| CWZ | cultuur, welzijn en zorg |
| DB | dagelijks bestuur |
| DBL | Drentse Bedrijfslokaties, Stichting |
| DLG | Dienst Landelijk Gebied |
| DURP | digitale uitwisseling ruimtelijke plannen |
| ECB | Europese Centrale Bank |
| EHK | essentiële herkenbaarheidskenmerken |
| EHS | ecologische hoofdstructuur |
| EMMS | energie- en milieumanagementsysteem |
| EZ | Economische Zaken, Ministerie van |
| FBE | faunabeheereenheid |
| FFW | Flora- en Faunawet |
| GAE | Groningen Airport Eelde |
| GBT | Gemeentelijk Beleidsteam |
| GGOR | gewenst grond- en oppervlaktewaterregiem |
| GS | gedeputeerde staten |
| GWW | Grondwaterwet |
| HR | human resource |
| IAD | Innovatief Actieprogramma Drenthe 2008-2010 |
| IGGD | Integraal groen gebiedsplan Drenthe |
| ILG | Investeringsbudget landelijk gebied |

| | |
|---|---|
| IPPC | Integrated Pollution Prevention and Control |
| IPO | Interprovinciaal Overleg |
| ISP | Integraal structuurplan |
| ISV | Investeringsbudget stedelijke vernieuwing |
| iWSR | instrumentarium Watersysteemrapportage |
| IWV | Interprovinciaal Werkgeversverband |
| IZR | Interprovinciale ziektekostenregeling |
| KIK | Kunstenaarsinitiatief in Kolderveen |
| KO | Koninklijke onderscheidingen |
| KRW | Kaderrichtlijn Water |
| LGR | landelijk grondwaterregister |
| LMA | Landelijk Meldpunt Afvalstoffen |
| LNV | Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Ministerie van |
| MEP | Meerjarenexploitatieprogramma |
| m.e.r. | milieu-effectrapportage |
| MFD | Milieufederatie Drenthe |
| MFD | multifunctioneel dienstencentrum |
| MIRT | Meerjarenprogramma infrastructuur ruimte en transport |
| MOD | Multidisciplinaire Oefenstaf Drenthe |
| MOP | Meerjarenontwikkelingsprogramma |
| MOP | meerjarenonderhoudsplan |
| MRB | motorrijtuigenbelasting |
| MUP-VV | Meerjarenuitvoeringsprogramma verkeer en vervoer |
| NaVoS | nazorg voormalige stortplaatsen |
| NBW | Nationaal Bestuursakkoord Water |
| NBW | Natuurbeschermingswet |
| NME | natuur- en milieueducatie |
| NMP | Nationaal Milieubeleidsplan |
| NNBT | Noord-Nederlands Bureau voor Toerisme |
| NNGB | Nederlandse norm gezond bewegen |
| NOA | Noordelijke ontwikkelingsas |
| NOM | Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij |
| NRK | Noordelijke Rekenkamer |
| NSW | Natuurschoonwet |
| NUP | Nationaal uitvoeringsprogramma |
| NVD | netwerk veilig Drenthe |
| NWW | niet-werkende werkzoekenden |
| OCW | Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Ministerie van |
| OKI | onderwijs en kennisinfrastructuur |
| OOV | openbare orde en veiligheid |
| ov | openbaar vervoer |
| OZB | onroerendezaakbelasting |
| PCC | Provinciaal Coördinatiecentrum |
| pMJP | provinciaal Meerjarenprogramma |
| POP | Provinciaal omgevingsplan |
| POV | Provinciale omgevingsverordening |
| PPM | Programma- en Projectmanagement |
| PS | provinciale staten |
| PUP | Provinciaal uitvoeringsprogramma |
| PUVV | Provinciaal uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer |

| | |
|---|---|
| PvA | plan van aanpak |
| PvE | programma van eisen |
| PVVP | Provinciaal verkeers- en vervoersplan |
| RAO | regionaal ambtelijk overleg |
| RBO | regionaal bestuurlijk overleg |
| Regis | regionaal geohydrologisch informatiesysteem |
| ROT | Regionaal Operationeel Team |
| RPC | Rijksplanologische Commissie |
| RPCP | Regionaal Patiënten Consumenten Platform |
| RSP | Regiospecifiek Pakket |
| Ruddo | Regeling uitzettingen en deriviaten decentrale overheden |
| RvC | Raad van Commissarissen |
| RVT | Raad van Toezicht |
| SAN | Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer |
| SHN | Samenwerking Handhaving Drenthe |
| SIA | Sámen Sterker in Actie! |
| Sisa | Single information single audit |
| SLB | Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging |
| smb | strategische milieubeoordeling |
| SN | Subsidieregeling natuurbeheer |
| SNN | Samenwerkingsverband Noord-Nederland |
| SOL | Subsidieverordening onderhoud landschapselementen |
| SOM | stedelijke ontwikkeling en mobiliteit |
| STADO | stads- en dorpsvernieuwing, Wet op de |
| SZW | Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Ministerie van |
| TJS | Tienjarenscenario |
| UILN-N | Uitvoeringsprogramma Innovatieve Landbouw Noord-Nederland |
| UvW | Unie van Waterschappen |
| VDG | Vereniging Drentse Gemeenten |
| VES | versterking economische structuur |
| VHR | Vogel- en Habitatrichtlijn |
| Vigeb | verbindingsoefening gemeenten en provincies |
| VINEX | Vierde nota op de ruimtelijke ordening extra |
| VRD | Veiligheidsregio Drenthe |
| VROM | Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, Ministerie van |
| VSV | voortijdig schoolverlaten |
| VTB | vliegende teambrigade |
| VVBD | Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe |
| VW | Verkeer en Waterstaat, Ministerie van |
| VWS | Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Ministerie van |
| WABO | Wet algemene bepalingen omgevingsrecht |
| Wav | Wet ammoniak en veehouderij |
| WBB | Wet bodembescherming |
| Wet fido | Wet financiering decentrale overheden |
| WGR | Wet gemeenschappelijke regelingen |
| WiDD | Welkom in Digitaal Drenthe |
| WILG | Wet inrichting landelijk gebied |
| WKO | warmte-/koudeopslag |
| Wm | Wet milieubeheer |
| WMD | Waterleidingmaatschappij Drenthe |

| | |
|---|---|
| WMO | Wet maatschappelijke ondersteuning |
| WOK | werk, onderwijs en kennisinfrastructuur |
| WOPT | Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens |
| Wro | Wet op de ruimtelijke ordening |
| WVO | Wet verontreiniging oppervlaktewateren |
| WWI | Wet werk en inkomen |
| WWZ | wonen, welzijn en zorg |
| ZVW | Ziekte Verzekering Wet |
| ZZL | Zuiderzeelijn |

provincie Drenthe

# Verslag

**van de vergadering van**
**provinciale staten van Drenthe**

gehouden op 15 december 2010

**INHOUD**


| | |
|---|---|
| Opening | 4 |
| Mededelingen | 4 |
| Vaststelling van de agenda | 6 |
| Vaststelling besluitenlijst | 6 |
| Ingekomen stukken | 6 |
| Mondelinge vragen | 6 |
| Statenstuk 2010-459, Protocol provinciale humanitaire hulpverlening | 8 |
| Statenstuk 2010-454, Structuurvisie ondergrond | 9 |
| Statenstuk 2010-455, Vierde wijzigingstranche Provinciale omgevingsverordening Drenthe OGB | 27 |
| Statenstuk 2010-452, Wijziging Tarieventabel in de Verordening nazorgheffing stortplaatsen provincie Drenthe | 28 |
| Statenstuk 2010-460, Vaststelling fractievergoedingen 2009 | 28 |
| Statenstuk 2010-461, Herbenoeming bestuursleden Noordelijke rekenkamer | 28 |
| Statenstuk 2010-453, Wijziging Subsidieverordening jeugdzorg Drenthe | 28 |
| Motie M 2010-41 | 28 |
| Sluiting | 32 |
| Toezeggingen | 33 |

**PROVINCIALE STATEN VAN DRENTHE**

Verslag van de vergadering van provinciale staten van Drenthe, gehouden op 15 december 2010 in museum De Buitenplaats te Eelde.

**Tegenwoordig zijn:**

J. Tichelaar, Commissaris van de Koningin, voorzitter

de leden (40 in getal):

A. van der Tuuk (plv. voorzitter)
J.J. Baltes (VVD)
H. Beerda (PvdA)
M.A.M. Berends (PvdA)
W. Boer (PvdA)
H.H. van de Boer (VVD)
L. Bomhof (VVD)
mevrouw K.J. Datema-Klöpping (SP)
D.B. Dijkstra (CDA)
K.R. Dijkstra (PvdA)
R.D. Esseveld (SP)
R. Fokkens (PvdA)
mevrouw W.G. Goudriaan-Visser (PvdA)
E. Hemsteede (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
A. Huizing (PvdA)
S. de Jong (CDA)
mevrouw M.J. Kaal (CDA)
A. Kerstholt (VVD)
H. Klaver (CDA)
J. Langenkamp (GroenLinks)
mevrouw W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen (CDA)
T.S. Medemblik (ChristenUnie)
mevrouw J.H. Mustamu (PvdA)
P.H. Oosterlaak (SP)
mevrouw J.M. Pannekoek-van Toor (VVD)
A.G.H. Peters (CDA)
A. Schiphuis (CDA)
H.J. van der Scheer (CDA)
mevrouw G. Seinen (CDA)
J. Slagter (PvdA)
mevrouw G.H. Smith (GroenLinks)
mevrouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
A. Timmerman (VVD)
G.J. Udding (VVD)
E.R. Veenstra (PvdA)
J. Vester (SP)
R. Westerhof (SP)
Th.J. Wijbenga (CDA)
B.J. Ziengs (VVD)

mevrouw S. Buissink, griffier der staten van Drenthe

Verder aanwezig:
H. Baas (gedeputeerde)
mevrouw A. Haarsma (gedeputeerde)
mevrouw T. Klip-Martin (gedeputeerde)
R.W. Munniksma (gedeputeerde)
S.B. Swierstra (gedeputeerde)
mevrouw J. Vlietstra (gedeputeerde)

Met kennisgeving afwezig:
A. Wendt (ChristenUnie)

De VOORZITTER: Ik heet de statenleden welkom in het prachtige museum de Buitenplaats in Eelde. Oumou heeft mij deze week verzocht het woord tot de Staten te mogen richten om de Staten te bedanken. Oumou is 16 jaar oud en naar Nederland gekomen en hier opgevangen als slachtoffer van mensenhandel. Haar voertaal is Frans, maar zij gaat de Staten toch toespreken in het Nederlands.

OUMOU JANOU: Ik ben 16 jaar oud en afkomstig uit Guinee Conakry.
Mijn thema is “Leven in vrede in de gehele wereld”. In de wereld zijn er vlammen in de harten van de onschuldigen door oorlogen, hongersnood en mishandelingen. Waarom elkaar doden, elkaar mishandelen? Waar is de menselijkheid? Laten wij zingen voor de vrede, de vrijheid en de verdraagzaamheid, laten wij samen laten klinken wat ons sterk en krachtig maakt. Mensen van de wereld; wit, geel of zwart, bij iedereen stroomt het bloed door de aderen, door het hart, wij zijn gemaakt door God de Schepper, die de hele wereld schiep. Laten wij zingen voor de vrede, de vrede van ons allemaal. Mensen van de wereld, wees verstandig, weet, wie zachtjes gaat zal zeker zijn doel bereiken. Vergeet de pijn, laten wij menselijk en verbonden zijn, weten van de tijd van geboorte, leven en sterven. Mensen van de wereld, laten wij zingen voor de vrede. Het is de saamhorigheid die ons sterk maakt en waarheid overwint. Deze wereld, wanneer de tijden van onze voorouders zouden herleven, waar zijn ze gebleven? Onze ouders, hun ervaringen, waar zijn ze gebleven? Mensen reageren niet! Mensen van de wereld, blijf optimistisch, tolerant en oprecht! Vergeet de tirannie, de haat, die leiden tot niets! Wees voorzichtig met de levens van onschuldige kinderen, vrouwen en mannen, dus: stop het uiteenvallen van families door raciale en internationale conflicten. Mensen van de wereld, dit universum dat God creëerde voor ons allemaal is geen verbond van vrede en geluk, maar een verbond van moord en doodslag! Daarom wagen wij ons te voorspellen: een mooie wereld en de natuur zal glimlachen. Dit voorspellen wij voor alle tijden, laten wij samen besluiten ons te geven voor de vrede. Mensen van de wereld, verenig u voor de vrede! Leve de vrede in de gehele wereld.

De VOORZITTER: Ik wijs erop dat Oumou dit gedicht zelf heeft geschreven en zij dankt een ieder dat zij in Nederland kan worden opgevangen als slachtoffer van mensenhandel. Ik overhandig haar hierbij een cadeautje, namens Provinciale Staten.

## A. OPENING

De VOORZITTER: Ik open de vergadering.

## B. MEDEDELINGEN

De VOORZITTER: Er bestaat een mogelijkheid dat er stemmingen gaan plaatsvinden. De heer Wendt is afwezig in verband met ziekte en familie-omstandigheden en bij stemmingen kunnen de Staten in een situatie geraken waarbij de stemmen staken. In dat geval zouden agendapunten verschoven moeten worden naar de volgende Statenvergadering. Daarom heeft de fractievoorzitter van de PvdA gemeend dat deze situatie niet zou moeten ontstaan.

De heer VEENSTRA: Ik merk op dat er straks twee moties voor zullen liggen over CO2. Normaal gesproken haalt één motie, ondersteund door VVD, CDA en de ChristenUnie het. Nu is door trieste familieomstandigheden de heer Wendt niet in staat om aanwezig te zijn, dus zouden de stemmen staken. Het is niet terecht dat om die reden de stemmen staken, dus om die reden zal één van de fractieleden van de PvdA, te weten de heer Slagter, de vergadering verlaten, althans niet deelnemen aan de stemming.

De VOORZITTER: Ik stem hiermee in. Bij reglement van orde dient ook iedereen hoofdelijk mee te stemmen. Op het moment dat er in dit geval om stemming wordt gevraagd zal de heer Slagter de zaal verlaten. Ik waardeer het ten zeerste dat de Statenleden op deze wijze met elkaar omgaan, zodat niet onnodig agendapunten doorgeschoven moeten worden. Vanmorgen is in de commissie BFE bij het onderwerp over de overschrijdingen in de ICT gevraagd of er inzicht kon worden gegeven in de verbouwingskosten en het binnen het budget blijven of over het budget heen gaan. Door gedeputeerde Baas is toegezegd dat hij de Staten in december 2010 gegevens zou verstrekken, met mogelijk een uitloop tot in januari 2011. Nadat de commissie BFE was afgelopen hebben de Staten zich gerealiseerd dat bij het verstrekken van gegevens er ook vertrouwelijke gegevens over het voetlicht zouden komen terwijl er een proces van aanbesteding gaande is. Dat is niet verantwoord. Daarom besluit ik dat de door de heer Baas toegezegde informatie in de richting van de fractievoorzitters zal worden gezonden en zij zullen op basis van vertrouwelijkheid inzicht krijgen in de stukken. Dan zal de situatie zich in ieder geval niet voordoen dat op basis van de beschikbare cijfers een aanbesteding vele malen hoger uitvalt dan eerder gedacht. De fractievoorzitters stemden met deze afspraak over de toezegging van de heer Baas in en nu worden de Staten daar ook van in kennis gesteld.

Ik kijk naar de gedeputeerde en de fractievoorzitters of ik op een correcte wijze heb weergegeven wat er met u is afgesproken? Dat is het geval? Dan zullen wij op die wijze de toezegging zo spoedig mogelijk nakomen, in ieder geval in mijn aanwezigheid en in die van gedeputeerde Baas zullen wij dat dan bij de fractievoorzitters neerleggen.

Mevrouw SMITH: Ik heb daar nog even een vraag over, want er is natuurlijk ook nog een klankbordgroep provinciehuis. Hoe verhoudt zich dat tot de fractievoorzitters?

De VOORZITTER: Ik zou gewoon de toezegging zoals ik die net heb gedaan invulling willen geven en dan is het aan de fractievoorzitters om op basis van de aan hun verstrekte informatie te kijken wat dit betekent voor de klankbordgroep, maar ook voor de Statenleden in algemene zin. Het staat hen ook vrij om op basis van die vertrouwelijke informatie het gesprek met hun fractieleden aan te gaan. Het kan dus niet zo zijn dat zij op basis van die informatie niets meer mogen zeggen.

Aldus wordt besloten.

De VOORZITTER: Dan wil ik kort ingaan op de zedenzaak in Drenthe. Wij zijn gehouden om invulling te geven aan de actieve informatieplicht aan de Staten. Ik heb vanuit mijn functie als Commissaris der Koningin overleg gehad met de burgemeester van De Wolden, waar dit plaatsvindt. Het betreft een ernstige situatie. De verdachte is eerder al in hechtenis genomen en heeft een eerste termijn van voorlopige hechtenis van drie maanden achter zich en er is nu een vervolg voor een tweede periode uitgeschreven. Betrokkene blijft dus in voorlopige hechtenis en wij hebben gekeken of dit het lokale niveau overstijgt in de vorm van netwerken of iets dergelijks. Dat is niet het geval. Het betreft dus een zedenzaak die qua omvang en aard de burgemeester van De Wolden en Justitie regardeert. Dat blijft ook zo en ik zal u op de hoogte houden hoe een en ander verder verloopt. Alle persvragen worden dan ook beantwoord via de burgemeester van De Wolden en het ministerie van Justitie, maar ik heb als Commissaris der Koningin contacten met de burgemeester en daarover zult u, als dat nodig is, worden geïnformeerd. Dat gezegd hebbende over de zedenzaak zoals die zich nu ook in Drenthe voordoet en waarvoor giste-

ren handelingen bij de rechtbank zijn verricht ter vaststelling van een zorgvuldige procesgang. Dat zijn de mededelingen tot nu toe. Er is bericht van verhindering van Arend Wendt en ik wens hem nogmaals sterkte vanaf deze plek. Ik heb begrepen dat gedeputeerde Munniksma om 15:00 uur weg zou zijn, maar hij is er nu al niet. Hij komt om 15:00 uur binnen? Bij mij staat dat hij om 15:00 uur de vergadering zal verlaten voor een overleg met staatssecretaris Bleker. Wij wachten het maar af, maar in ieder geval zal hij niet de gehele vergadering aanwezig zijn. Dat waren de mededelingen van mijn kant. Zijn er nog dringende mededelingen van uw kant? Dat is niet het geval.

## C. VASTSTELLING AGENDA

De heer KLAVER: Mijnheer de voorzitter, wij willen graag naar aanleiding van de commissie BFE van hedenochtend een motie vreemd aan de orde van de dag indienen en toelichten.

De VOORZITTER: Dankuwel, wij zullen deze motie als agendapunt G9 behandelen, als laatste agendapunt vóór de sluiting van deze vergadering. Ik stel voor om statenstuk 457 met betrekking tot de algemene subsidieverordening Drenthe 2012 af te voeren van de agenda, want dit is teruggetrokken door gedeputeerde Baas in de Statencommissievergadering van 8 december 2010. Bestaat daar bezwaar tegen?

Daartoe wordt besloten.

De VOORZITTER: Dan ga ik naar statenstuk 458 betreffende het Reglement van orde voor de vergadering en andere werkzaamheden van Provinciale Staten. Dat is door ondergetekende teruggenomen in dezelfde vergadering van BFE op 8 december 2010 omdat er een aantal wijzigingen plaats moest vinden die van dusdanige aard waren dat daarover opnieuw overleg in het presidium noodzakelijk was. Dat overleg heeft plaatsgevonden en op enig moment zal dat Reglement van orde weer worden geagendeerd. Ik stel nu voor om het van de agenda af te voeren. Dan lag er nog een B-stuk, namelijk statenstuk 2010-453 betreffende de wijziging van de Subsidieverordening jeugdzorg Drenthe. Dat is een A-stuk geworden en dat wordt geagendeerd onder nummer G8. Hiermee vervalt agendapunt G2. Verder zijn er geen andere voorstellen tot wijziging van de agenda bekend. De vraag over de motie vreemd aan de orde van de dag is beantwoord via de fractievoorzitter van het CDA en dan lijkt het mij dat wij verder kunnen gaan met het volgende agendapunt.

## D. VASTSTELLING BESLUITENLIJST

De VOORZITTER: Er zijn bij ons geen opmerkingen binnengekomen. Ik stel u voor de besluitenlijst vast te stellen conform concept.

Daartoe wordt besloten.

## E. INGEKOMEN STUKKEN

De VOORZITTER: Aan u is toegezonden A1 tot en met A6 en B1 en B2. Het voorstel is om deze af te doen zoals in de lijst van ingekomen stukken is aangegeven.

Daartoe wordt besloten.

## F. MONDELINGE VRAGEN

De VOORZITTER: Binnen de termijn van 24 uur is er één schriftelijke vraag aan ons gesteld door de fractie van GroenLinks. Ik nodig de heer Langenkamp uit om de vraag met betrekking tot de Drentse Energieorganisatie (DEO) te stellen.

De heer LANGENKAMP: Voorzitter, GroenLinks is enigszins bezorgd over de voortgang van DEO. Het is vandaag precies twee jaar geleden dat wij hierover begonnen en wij willen graag nog in deze periode het voortraject afronden zodat in de nieuwe statenperiode direct kan worden begonnen met dit prachtige idee. Mijn eerste vraag is dan ook wat de stand van zaken is. Komt er een statenstuk in de volgende commissievergadering? Afhankelijk van het antwoord hierop komt er nog een aanvullende vraag.

De heer MEDEMBLIK: Voorzitter, nog niet zo heel lang geleden heeft een aantal leden van deze Staten bij elkaar gezeten over het onderwerp DEO en er zijn toen heel duidelijke afspraken gemaakt over de termijnen en hoe dat loopt. Is het wel de plek om hier vragen te stellen die niet politiek relevant zijn? Deze vraag had de heer Langenkamp ook neer kunnen leggen bij de ambtelijke organisatie of hij had een gedeputeerde kunnen bellen, want u weet net als ik heel goed wat de stand van zaken van de DEO is. Het instrument van de mondelinge vraag vind ik een beetje misbruikt op deze manier.

De VOORZITTER: U kijkt in de richting van de heer Langenkamp, maar ik vind niet dat de heer Langenkamp daar antwoord op hoeft te geven. Het is een procedure van een mondelinge vraag, maar het is mij, mede gelet op mijn ervaringen in Den Haag, uit het hart gegrepen dat mondelinge vragen overal voor worden gebruikt. Wij kennen nog steeds het vastgestelde Reglement van orde waarin staat dat het tot de mogelijkheden behoort, 24 uur van tevoren over actuele onderwerpen naar de mening van de politicus. Dit moet op tijd worden aangemeld en in dat geval is de griffie ook altijd dienstbaar. De griffie meldt dat er een mondelinge vraag is binnengekomen en het is aan het college om daar antwoord op te geven. Dat gezegd hebbende, zijn mijn gevoelens geheel bij u, mijnheer Medemblik, maar helaas is het zoals het is. Indien u een keer wilt praten over het instrument van de mondelinge vraag, dan is dat uw goed recht, maar ik vind dat de heer Langenkamp, mede gelet op de tijd van het jaar het recht heeft deze vraag te stellen, of sterker nog, hij heeft de vraag al gesteld. Als u voor een nieuwe periode zegt dat er nog eens naar gekeken moet worden, dan zitten hier nu genoeg mensen van het presidium die toch bezig zijn met het Reglement van orde en misschien dat hierin deze discussie kan worden meegenomen als dat draagvlak heeft, maar die moet u sonderen bij de overige Statenfracties. Dat gezegd hebbende geef ik graag het woord aan gedeputeerde Klip.

Mevrouw KLIP: Voorzitter, ik houd het kort. Eerst maar even in de richting van de heer Medemblik. Mijnheer Langenkamp heeft mij deze vraag al twee keer gesteld en ik heb hem ook al twee keer antwoord gegeven. De heer Langenkamp kent het antwoord al, maar misschien een aantal anderen van uw Staten nog niet. Het antwoord is ja, het ligt volledig op schema, dus er is een statenstuk in de maak wat u uiterlijk vrijdag zal bereiken, dus dat kan worden geagendeerd in de commissie OGB van 12 januari 2011 en daarna mogelijk in de laatste Statenvergadering van deze statenperiode in februari 2011. U had ons een jaar geleden huiswerk gegeven om uit te werken hoe een Drents energiebedrijf zou kunnen worden opgezet. Dat heeft een aantal stadia gekend en is ook een keer terug geweest bij het college, want toen draaide het om de vraag of ook daadwerkelijk een bureau opdracht zou worden gegeven om een business case uit te werken. Al die stadia zijn met een selectie uit uw Staten doorlopen dat hele jaar lang. Er ligt nu een business case voor en u hebt daar een aantal weken geleden nog op- en aanmerkingen over gemaakt. De heer Medemblik refereerde daar ook aan en die business case is voorgelegd aan het college en op basis van kritische vragen van het college heb ik daar in het collegestuk een aantal varianten aan toegevoegd, want het gaat natuurlijk niet om het middel maar om het doel. Het doel van DEO was namelijk versnelling aanbrengen, ontzorgen en mogelijk kapitaal verschaffen aan kansrijke, iets forsere en duurzame energieprojecten. Het besluit dat het college gisteren in de vorm van een advies heeft genomen om aan u voor te leggen, wordt nu in een statenstuk verwerkt, u krijgt de business case toegestuurd en het college zal u adviseren weliswaar te streven naar het behalen van de doelstellingen die met DEO worden beoogd, maar dat niet te doen via een aparte stichting maar dat vorm te geven via een project ressorterend onder het programma Klimaat en energie. Daartoe zal het college voorstellen om de € 1,5 miljoen Enexisgelden, waartoe uw Staten hebben besloten, en de € 1,5

miljoen uit het bestaande budget Klimaat en energie te koppelen en aan dat project toe te kennen. Korter kan ik het niet maken, voorzitter.

De heer LANGENKAMP: Ja, voorzitter, mijn vraag is of deze vier nieuwe varianten naast het verhaal dat de werkgroep heeft gemaakt, niet leiden tot verder uitstel.

Mevrouw KLIP: Ik denk dat u dat grotendeels zelf in de hand hebt, want het is conform afspraak geagendeerd voor de eerste commissievergadering. Ik zou mij kunnen voorstellen dat je die variant zoals ik die nu heb geformuleerd en zoals die als advies van het college naar u toegaat, misschien nog wel wat verder uitwerkt. Ik denk niet dat dit tot grote vertraging hoeft te leiden.

De VOORZITTER: Dan kijk ik of er nog behoefte is bij andere fracties om te reageren. Neen, dan sluit ik hierbij dit agendapunt af.

**G1. Statenstuk 2010-459 Voorstel van Gedeputeerde Staten van Drenthe van 16 november 2010, kenmerk 44/5.8/2010012203, Protocol provinciale humanitaire hulpverlening**

De VOORZITTER: Ik draag het voorzitterschap over aan de vicevoorzitter van de Staten, de heer Van der Tuuk.

(Voorzitter: de heer Van der Tuuk)

De VOORZITTER: Dank u wel voorzitter, Ik stel voor dat wij vooraf u de gelegenheid geven om het stuk te bespreken en daarna de fracties te vragen of er behoefte is aan behandeling van het statenstuk in eerste termijn. De sprekerslijst geeft mij daar niet helemaal duidelijkheid over. Aan u allereerst het woord.

De heer TICHELAAR: Ja, wat er gedaan is, is dat op basis van de discussie in de commissie BFE er behoefte bestond om de kanbepaling in het protocol onder nummer 6 nader toe te lichten. Dat heb ik getracht te verwoorden en ik ben benieuwd wat dit betekent voor de stellingname van de verschillende fracties.

De heer VEENSTRA: Vanaf deze plek even heel kort voorzitter. Wij hebben al aangegeven dat wij in bijzondere situaties vinden dat de provincie een rol kan hebben bij het geven van geld in noodsituaties. Het ging in het protocol om het artikel 2.6 en daar is nu een zin aan toegevoegd en hij leest die zin als volgt dat ook bij een bedrag van € 50.000,00 en minder wordt gekeken of er draagvlak voor is alvorens er tot een besluit wordt gekomen.

De heer KLAVER: Het is een prima voorstel, maar wij hadden alleen in de commissie gevraagd naar een evaluatiemoment en dat had ik graag opgenomen gezien in het besluit. Om nu een amendement in te dienen, vind ik ook wel wat zwaar, dus als dit nu met elkaar wordt besproken dan maakt het onderdeel uit van de beraadslagingen en komt het in het verslag en dan is een amendement niet meer nodig. Een evaluatie dient plaats te vinden op het moment dat er een actie is geweest en daarom hoop ik dat er geen evaluatie komt.

De heer VAN DE BOER: Ik houdt het bij een stemverklaring. Inhoudelijk is dit onderwerp in de commissie BFE aan de orde geweest.

De heer MEDEMBLIK: Wij zetten een dikke streep onder dit stuk. U weet onze houding ten aanzien van de inhoudelijke kant van de zaak, maar daar gaan wij het niet over hebben. Het protocol geeft de mogelijkheid om hier snel op te reageren en te anticiperen. Wij stemmen hier volledig mee in.

De heer LANGENKAMP: Dank u wel, voorzitter. Ook GroenLinks is positief over hoe het nu is geregeld. Het is zorgvuldig, maar ook wel degelijk zo dat er snel kan worden gehandeld als ergens de nood hoog is. Het moet natuurlijk na een paar maanden ook te verantwoorden zijn. Soms zet je iets in gang met één telefoontje, maar het moet daarna ook goed blijven voelen. Punt 6 heeft het college veranderd in de kanbepaling en daarmee heeft hij alle vertrouwen dat de provincie solidair kan zijn met de getroffenen in een rampgebied.

De heer TICHELAAR: Ja, voorzitter, heel kort. De interpretatie van de heer Veenstra met betrekking tot de kanbepaling richt zich op een bedrag onder de € 50.000,00 en daarvan hadden wij in de commissie afgesproken dat ook dan het college kan handelen. Andere fracties merkten op dat er ook wel even getoetst moest worden of daar draagvlak voor bestond en dat hebben wij getracht in dit artikel weer te geven. Daar hebt u ook in die zin om gevraagd, dus ik ben het ook met u eens en ik denk dat de heer Klaver volstrekt terecht wijst op de evaluatie. Is dat een evaluatie waar het draait om de vraag of het geld goed terecht komt of een evaluatie met betrekking tot het protocol? Het is het laatste en niet het eerste. Het is goed dat wij dat hier in het verslag zetten, dat wij daar ook naar handelen en het lijkt mij goed dat dit op jaarlijkse wijze gebeurt. Ik sluit mij bij uw woorden aan, namelijk dat ik hoop dat er nooit een evaluatie zal plaatsvinden.

De VOORZITTER: Dan wil ik de beraadslagingen sluiten en gaan wij over tot stemming. Alvorens dat te doen wil ik u de gelegenheid geven om een stemverklaring af te leggen.

De heer VAN DE BOER: Voorzitter, dank u. Zoals eerder aangegeven is de VVD principieel tegen de rol die de provincie speelt in humanitaire hulpverlening door het verstrekken van geld en zeker ook tegen stapeling van publieke gelden op elkaar. Wij hebben het protocol gelezen tegen de achtergrond dat er gesondeerd wordt bij de fractievoorzitters en dat lijkt hem van belang om een legitimatie te vinden voor het te nemen besluit en het besluit maakt die besluitvorming dan ook transparanter. Met inachtneming van het recht dat wij ons voorbehouden om ieder verzoek te beoordelen – en u weet ons principiële vertrekpunt – zullen wij ter wille van die transparantie en de legitimatie voor dit protocol stemmen.

De VOORZITTER: Dank u wel, heer Van de Boer. Ik geef u gelegenheid om naar uw zitplaats te gaan, want dan wil ik overgaan tot het in stemming brengen van dit stuk, namelijk statenstuk 2010-459, het protocol provinciale humanitaire hulpverlening. Wie is tegen dit statenstuk? Niemand?

Vervolgens besluiten de Staten zonder hoofdelijke stemming overeenkomstig het voorstel van het college.

(Voorzitter: de heer Tichelaar).

**G3. Statenstuk 2010-454, Voorstel van Gedeputeerde Staten van Drenthe van 20 oktober 2010, kenmerk van 42/5.1/2010011712, Structuurvisie ondergrond**

De VOORZITTER: Ik wijs er nog maar even op dat onder A5 op de lijst van ingekomen stukken een brief van het college van 2 december 2010 is opgenomen over een tekstuele aanpassing van de Structuurvisie ondergrond. Ik heb in ieder geval – en ik loop ze maar even langs want dan weet ik of het klopt – spreekmeldingen van de heer Fokkens, Bomhof, mevrouw Datema, de heer Medemblik en de heer Langenkamp. Dat is het geval en dan geef ik in eerste termijn van de Staten het woord aan de heer Fokkens van de PvdA-fractie.

De heer FOKKENS: Dank u wel, voorzitter. In 1999 heb ik bij een leergang voor nieuwe Statenleden geleerd dat als er op de Statenvergadering een B-agendastuk staat, het niet de bedoeling is dat je gaat herhalen wat er in de commissie is verteld. Toch heb ik reden om op een paar punten in herhaling te vervallen. Ik complimenteer allereerst gedeputeerde Klip dat zij er als eerste van de twaalf provincies in

is geslaagd om met een Structuurvisie ondergrond te komen waarin op driedimensionale manier het verband wordt aangegeven tussen wat je als overheid van plan bent om te gaan doen in de ondergrond, dat dit gevolgen heeft voor de bovengrond en ook omgekeerd. Dat is dus eigenlijk een vierdimensionale structuurvisie omdat het ook belangrijk is om de volgorde in de tijd in acht te nemen. Je gaat eerst gas naar boven halen voordat je een leeg gasveld hebt. Het tweede punt dat hij in de commissie heeft aangegeven is dat op pagina 29 wordt aangegeven dat de Structuurvisie bestaand beleid in de vorm van het nieuwe omgevingsbeleid als uitgangspunt neemt en daar heeft spreker aangegeven het logisch te vinden dat op die pagina ook wordt verwezen naar een belangrijk document als Programma en klimaat waarbij vooral de duurzaamheidsuitgangspunten worden verwoord. Ik meende dat de gedeputeerde had geantwoord dat zij dacht daar geen bezwaar in te zien. Nu heb ik dat gemist in de brief die mij is toegezonden over tekstaanwijzingen dus op dat punt wil ik in herhaling vallen met de vraag of ik dat goed heb begrepen en wordt dat ook opgenomen in het nieuwe document? Het derde punt dat ik in de commissie naar voren bracht was dat ik bezorgd was over het feit dat het weliswaar over een visie gaat en niet over een uitvoeringsplan maar dat in de huidige tijd, waarin de CO2-opslag nogal in discussie is en dit niet via een goed geleide maatschappelijke dialoog, maar door allerlei erupties van ministers plaatsvindt, een dergelijke structuurvisie wel eens verkeerd uitgelegd zou kunnen worden en dat daarmee de provincie Drenthe vooral op een dienblaadje aan het Rijk aanbiedt om maar op te komen met de CO2 hier in de Drentse ondergrond. Ik heb toen aangegeven dat natuurkundig gezien uit onderzoek blijkt dat het mogelijk is om CO2 op te slaan maar dat is nog niet hetzelfde als dat wat kan, je dat ook zou willen. Ik heb toen aangegeven dat ik gelet op de opstelling van minister Verhagen, die op een bepaalde manier heeft gehandeld, vindt dat hij zijn geloofwaardigheid als gesprekspartner tussen Rijk en provincie heeft verloren. Dat was voor mij reden om nog eens heel duidelijk aan te geven dat wij de structuurvisie los willen koppelen van de vraag of je dat wat technisch kan ook zou moeten willen. Ik heb toen ook in de commissie uitgesproken dat wij van de PvdA tegen CO2-opslag zijn. Dat heeft te maken met de opstelling van minister Verhagen, want hij houdt zich niet aan zijn eigen regeerakkoord. Ik heb op 29 september 2010 in de Staten gevraagd of het geen zaak is om de brede maatschappelijke dialoog uit te stellen tot na het moment dat over drie jaar de bevindingen van Barendrecht bekend zouden zijn zodat dit betrokken kan worden bij de brede maatschappelijke dialoog. Een dag later kwam het regeerakkoord uit en daarin stond onder andere dat CO2-opslag pas aan de orde is wanneer er een vergunning is afgegeven voor een nieuwe kerncentrale. Ik dacht toen dat wij over drie jaar wel weer verder zouden praten en dan de brede maatschappelijke discussie zouden kunnen voeren. Wat schetst onze verbazing dat vlak daarna minister Verhagen zijn eigen regeerakkoord niet meer uitvoert, want hij zei dat CO2-opslag in Barendrecht niet doorgaat wegens gebrek aan draagvlak, maar vervolgens doet hij alsof dat punt van het lokaal draagvlak niet zou gelden voor het noorden van het land. Het tweede punt is pas aan de orde na afgifte van een vergunning voor een nieuwe kerncentrale en dat zou pas over drie jaar zijn. Dat schuift hij ook terzijde, dus door de opstelling van de minister ben ik het vertrouwen kwijtgeraakt. Dat punt wil ik nu herhalen en verwoorden in een motie en die zal ik zo voorlezen.

De heer KLAVER: Ik kan de heer Fokkens het vertrouwen in de heer Verhagen niet teruggeven. Ik heb hem afgelopen vrijdagavond uitgebreid gesproken over CO2 en toen hebben wij het ook over de koppeling vanuit het reageerakkoord met kernenergie gehad. Het kabinet is voornemens om voor 2015 een vergunning voor kerncentralebouw af te geven en tot die tijd is er geen sprake van CO2-opslag in welke ondergrond dan ook.

De heer FOKKENS: Ik vind het ontzettend jammer, want u weet van mij dat ik tot voor de zomer bereid was om de uitkomsten van een proef in Barendrecht af te wachten en de bevindingen serieus te wegen bij de afweging om ja of neen te zeggen. Ik vind het heel erg jammer dat de huidige regering de brede maatschappelijke dialoog die net in gang gezet zou worden vertroebeld met de vermenging met de discussie over de problemen van kernafval. Dat blijft voor mij hetzelfde en het is niet mijn bedoeling om in vijf minuten tijd een brede maatschappelijke dialoog uit te voeren. Dat is een heel ander traject.

De heer KLAVER: Dat snap ik en dat u het vervelend vindt en het oneens bent met de minister, snap ik ook. Ik snap alleen niet dat u kunt zeggen dat de minister zijn eigen regeerakkoord niet uitvoert, want dat doet hij namelijk wel. Daarin staat namelijk dat het niet in Barendrecht komt omdat het een dichtbevolkt gebied is en daarin staat een andere tekst gekoppeld aan de bouw van een nieuwe kerncentrale en daar houdt dit kabinet zich gewoon aan. U mag alles op de wagen zetten om uw ongenoegen te uiten en het vertrouwen in de minister opzeggen, want dat gun ik u graag, maar niet dat de minister zijn regeerakkoord niet uitvoert.

De heer FOKKENS: Hij heeft in een brief aan de Tweede Kamer nog eens uitgelegd wat zijn opstelling betekende en in die brief lees ik zelf een inconsequentie ten opzichte van zijn eigen regeerakkoord. Dus dat geldt niet op het punt van kernafval zoals de heer Klaver dat zojuist zei, maar ik vindt het wel jammer dat de minister daarmee de maatschappelijke dialoog vertroebelt. Eigenlijk hoort bij een brede maatschappelijke dialoog als je die op gang zet ook het uitgangspunt dat de rijksoverheid bereid moet zijn om dat met een open instelling aan te gaan. Die bereidheid heb ik niet geproefd toen hij naar voren bracht dat draagvlak voor het noorden van het land niet van belang is. Voor de PvdA telt iedereen mee, dus niet alleen de inwoners van Barendrecht, maar ook die van Eleveld. Daarom herhaal ik wat ik in de commissie heb gesteld, namelijk dat ik weinig vertrouwen heb in deze minister als serieuze gesprekspartner van deze provincie op dit punt.

De heer BOMHOF: Voorzitter, het verhaal van de heer Fokkens zo horende komt het gevoel bij mij op dat de heer Fokkens vanuit frustratie, teleurstelling en verbittering reageert naar het optreden van de heer Verhagen. Daarmee gooit hij de deur dicht voor elke onderhandeling, wetende dat het Rijk het voor het zeggen heeft en niet de provincie. Door die deur dicht te gooien legt u een groot probleem op tafel, namelijk het volgende. Als in 2015 de CO2-opslag ondergronds niet plaats zal vinden, dan gaat de CO2 van de kolengascentrale uit de Eemshaven rechtstreeks de lucht in. Dan hebt u geweldig veel extra CO2-emissie. In het coalitieprogramma heeft de PvdA, net als de VVD, bij het programma Klimaat en milieu afgesproken dat het uiterste wordt gedaan om de CO2-emissie te reduceren. U hebt ook gezien dat uw collega's in de Staten van Groningen die opening wel hebben geboden, misschien ook met dezelfde frustraties die u heeft, maar die willen wel betrokken raken en meedoen bij het geven en nemen over de plaatsen en de voorwaarden van CO2-opslag. Als laatste heeft uw eigen voorman in de Tweede Kamer, Diederik Samson, een opening geboden om te onderhandelen in een neen-tenzij-situatie. De voorwaarden die hij stelt zijn heel redelijk en die zullen ook terugkomen in een motie van VVD en CDA, zo goed vinden wij die voorwaarden zelfs. Desondanks vindt u dat er neen moet worden gezocht en dan vraag ik u, bent u nog waarachtig bezig met het milieubeleid in Drenthe en verloochent u niet al datgene waarvoor u eerder hebt getekend en zich eerder hebt ingezet?

De heer FOKKENS: De heer Bomhof verleidt mij toch om in een paar minuten de brede maatschappelijke dialoog over nut en noodzaak in te gaan. Dat wil ik niet helemaal uit de weg gaan, want daar is meer tijd voor nodig. Het hoofdpunt van de brede maatschappelijke dialoog over CO2-opslag is een verkeerde discussie. Het is een discussie over het verplaatsen van de ligstoelen op een zonnedek van de Titanic. Je begint gewoon bij het verkeerde eind. Wij zijn het eens dat CO2-uitstoot verminderd moet worden en dat staat ook in het coalitieakkoord. Alleen, voor welke oplossing van welk probleem wordt gekozen? Wij waren bereid om als Barendrecht bepaalde bevindingen liet zien over veiligheid, om die uitkomsten te betrekken bij de brede maatschappelijke dialoog over nut en noodzaak en dan hadden wij kunnen afwegen wat het zou kosten en wat het op zou kunnen brengen. Als je dan kijkt wat het kost om het onder de grond te stoppen dan zijn wij als PvdA van mening dat wij liever dat geld inzetten aan de voorkant, namelijk bij CO2-reductie, dan aan opslag aan de achterkant. Ik heb ook de Gasunie gevraagd voor ons uit te rekenen wat het kost om alle kolencentrales om te bouwen naar multifuelcentrales vergeleken met ondergrondse opslag. Als je die kolencentrales minder laat uitstoten, dan hoeft het niet te worden afgevangen en onder de grond te worden gestopt.

De heer BOMHOF: Voorzitter, wij spreken nu over een demonstratieproject 2015. In 2025 gaat gebeuren wat u nu zegt over de wat grootschaliger opslag op andere plekken. De noodzaak om in 2015 CO2 op te slaan in de ondergrond is ingegeven door de kolencentrale in Eemshaven. U weet wel wie die vergunning heeft verleend voor de kolencentrale in Eemshaven, want dat was een kabinet waarin uw partij zat en waarin uw minister Cramer ook verantwoordelijk was voor de vergunningverlening. Dat was de oorzaak van het probleem, want als die kolencentrale in Eemshaven er niet was dan was er nu geen discussie over het demonstratieproject.

De heer FOKKENS: U legt het verband met het stemgedrag van de PvdA in de Tweede Kamer over de PVV-motie. Ik moet zeggen dat wij grotendeels de visie van Diederik Samson als woordvoerder delen, maar het gaat alleen over twee zaken, namelijk over nut en noodzaak van CO2-opslag met als hogere doel vermindering van uitstoot van CO2 in de lucht, wat mede reden kan zijn van klimaatverandering, wat wij allemaal niet willen en het proces. Ik reageer meer op het proces en dan interpreteer ik het zo dat door de wijze van handelen van minister Verhagen ik het vertrouwen ben kwijtgeraakt in zijn geloofwaardigheid als gesprekspartner. Diederik Samson zit in de Tweede Kamer met een andere taxatie en inschatting, dat geef ik u toe. Ik geef ook toe dat toen wij in het kabinet zaten minister Cramer inderdaad mede verantwoordelijk is voor het afgeven van de vergunning en ook partijgenoten in Groningen zijn daar verantwoordelijk voor, maar met de kennis van nu vraag ik mij af of dat had gemoeten, ook gelet op het pamflet van zeventien hoogleraren waarin wordt gevraagd of wij nu eigenlijk wel verstandig bezig zijn. In Amerika, dat het Kyoto-verdrag niet eens heeft ondertekend, besluiten grote energiebedrijven kolencentrales te sluiten.

De heer BOMHOF: U gaat niet goed op mijn interruptie in. U zegt namelijk dat de maatschappelijke discussie niet goed kan worden gevoerd vanwege de houding van minister Verhagen die zich zo opstelt. Dan is het wel goed dat u zich zorgen maakt over deze minister en ook over andere ministers - en ik kom daar straks nog over te spreken bij de behandeling van mijn eigen motie - maar dat neemt niet weg dat je in de politiek ook met mensen die je misschien niet helemaal vertrouwt, zaken moet blijven doen om ervoor te zorgen dat je bij de les blijft, dat je kunt meebeslissen over wat er in het noorden gebeurt. Nu u de deur voor het Rijk dichtgooit is dat niet meer mogelijk en nu het Rijk de zeggenschap heeft en niet hoeft te komen bedelen om medewerking bij de provincie, vind ik dat een heel onverstandig standpunt.

De heer FOKKENS: U kunt vinden dat ik niet in ga op uw interruptie, maar ik meen van wel. Misschien is het inhoudelijk niet de reactie die u graag ziet. Ik dacht dat liberalen het juist hoog achten dat je je eigen mening naar voren brengt, dus dat probeer ik te doen.

De heer VESTER: Mijnheer Bomhof, u had het erover dat er iets moet gebeuren met de CO2-uitstoot van de kolencentrale in Delfzijl, maar ik vind dat u op de zaken vooruitloopt, want deze centrale is in aanbouw met een soort van gedoogvergunning en er komt nog een uitspraak van de Raad van State of de centrale wel verder afgebouwd kan worden. Bent u het met mij eens dat u eigenlijk een verkeerd beeld schept?

De heer BOMHOF: Neen, volstrekt niet. Dat antwoord had u verwacht en ik zal u zeggen waarom. Als je een vergunning hebt verleend die in beroep wordt aangevochten, dan kun je om een voorlopige voorziening vragen en als die wordt afgewezen dan mag je gewoon beginnen en doorgaan met de bouw. In dit geval gaat RWE gewoon door met de bouw en dat gebeurt legaal. Verder is er geen discussie over de kolencentrale zelf, maar over wat opslagunits in de Waddenzee. De planning voor de kolencentrale van RWE in de Eemshaven is dat deze in 2015 stroom zal gaan produceren. Dan komt er een enorme hoeveelheid CO2 in de lucht en wil je dat verantwoord doen om redenen van milieu dan zal die uitstoot moeten worden afgevangen. Dat kan in Groningen of in Drenthe, maar daar zullen dan wel opslaglocaties voor beschikbaar moeten worden gesteld. Als dat niet wordt gedaan, dan ben je dus op een heel slechte manier bezig met milieubeleid en ondergraaf je de eerdere afspraken - en dat verwijt ik de PvdA - die hier in Drenthe zijn gemaakt over CO2-reductie, want daar komt dan geen klap van terecht.

De heer LANGENKAMP: Mijn vraag aan de heer Bomhof is of hij nu achteraf tegen de kolencentrales in de Eemshaven is.

De heer BOMHOF: Daar hoef ik geen antwoord op te geven. Ik ga namelijk van de realiteit uit en niet van als-dan-vragen. Die kolencentrales zijn er en dat is niet gedaan door de huidige regering die zoveel kritiek krijgt, maar door het vorige kabinet. Met dit feit hebben wij te leven en de nadelige gevolgen die eruit voortkomen zullen zo goed mogelijk moeten worden ondervangen.

Mevrouw SEINEN: Het energieakkoord dat er ligt is medeondertekend door minister Cramer en dan komt het wel wat vreemd over wanneer de PvdA dan een geheel andere koers vaart. Dat is wat mij betreft niet echt consequent gedrag. Ten tweede vraag ik mij af of u beseft wat u met de houding van neen teweeg brengt. U zet uzelf namelijk buitenspel aangezien de zeggenschap over de ondergrond bij het Rijk ligt. Door nu hard neen te zeggen brengt u een oplossing niet dichterbij. Wij maken ons net zo goed als u zorgen over CO2-uitstoot en CO2-opslag, maar door deze opstelling snoert u zichzelf de mond en zet u zichzelf buitenspel. Realiseert u zich dat?

De heer FOKKENS: Voorzitter, mevrouw Seinen weet toch ook dat alle seinen op rood staan? Er moet wat gebeuren. De heer Bomhof zei dat ik de deur dichtgooide, maar wie is er nu begonnen? Wie heeft de geest uit de fles laten ontsnappen? Dat is minister Verhagen.

Mevrouw SEINEN: Neen, minister Cramer.

De heer FOKKENS: En als wij het hebben over consequent gedrag dan weet u allen dat actie reactie tot gevolg heeft. U kent mijn opstelling zoals ik die in het voorjaar heb gevoerd en zoals ik die op 29 september 2010 heb verwoord. Wij kunnen niet doen alsof er daarna niets is gebeurd, want er is een nieuwe regering aangetreden en die houdt van actie. Dan is te verwachten dat er ook een reactie komt.

De VOORZITTER: Ik nodig de heer Fokkens uit zijn motie voor te lezen.

De heer FOKKENS: Ik ben overigens niet gefrustreerd zoals de heer Bomhof aangeeft, maar ik houd er wel van om de degens in een debat te kruisen. Ik lees de motie “Geen ondergrondse CO2-opslag in Drenthe” voor die wordt ingediend door PvdA, GroenLinks en SP en die luidt als volgt:

***Motie M 2010-39 Geen ondergrondse CO2-opslag in Drenthe***

*“Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 15 december 2010, gehoord de beraadslaging met betrekking tot het voorstel Statenstuk 2010-454 Structuurvisie ondergrond,*

*Overwegende dat:*

- *uit onderzoek blijkt – in het kader van het opstellen van de structuurvisie van de ondergrond – dat er mogelijk, natuurkundig gezien, geschikte locaties zijn voor CO2-opslag in Drenthe;*
- *Provinciale Staten van Drenthe op 21 april 2010 een motie hebben aanvaard dat vooralsnog niet zal worden meegewerkt aan de opslag van CO2 in de Drentse bodem en dat een maatschappelijk debat in gang zal worden gezet op grond van de ervaringen in Barendrecht;*
- *de vorige regering – bij monde van minister Van der Hoeven – te kennen heeft gegeven dat ondergrondse opslag van CO2 aan de bevolking van Noord Nederland niet valt uit te leggen als de proef in Barendrecht niet zou doorgaan;*
- *kort na het aantreden van het kabinet Rutte-Verhagen is besloten het proefproject in Barendrecht niet door te zetten vanwege het gemis aan lokaal draagvlak;*
- *ondanks eerdere uitspraken van de oud-minister Van der Hoeven het plan wordt doorgezet om CO2 ondergronds op te slaan in Noord Nederland;*

- *het afwijkende standpunt over de ondergrondse CO2-opslag in Drenthe van het kabinet Rutte-Verhagen – ten opzichte van eerdere uitspraken door het kabinet Balkenende IV en ten opzichte van het eigen regeerakkoord dat stelt dat CO2-opslag pas aan de orde is na het verlenen van een vergunning voor de bouw van een nieuwe kerncentrale – heeft geleid tot aanzienlijke onrust bij de Drentse bevolking;*

*Van mening zijnde dat:*
- *de argumentatie die heeft geleid tot het afzien van CO2-opslag in Barendrecht evenzeer voor Drenthe geldt;*

*Spreken uit:*
- *geen medewerking te verlenen aan een (mogelijk grootschalig) demonstratieproject van afvang, transport en ondergrondse CO2-opslag in Drenthe*

*En gaat over tot de orde van de dag"*

De VOORZITTER: De motie heeft voldoende draagvlak dus maakt daarmee deel uit van de beraadslagingen. Ik geef het woord aan de heer Bomhof.

De heer BOMHOF: Ik wil eerst iets zeggen over de Structuurvisie ondergrond in Drenthe. Deze is inmiddels twee keer aan de orde geweest in de commissie, zowel toen het structuurschema werd gemaakt alswel bij de reacties op het structuurschema van de Structuurvisie. Ik wil niet weer in herhaling vallen maar een aantal hoofdzaken benoemen en dat is vooral de waardering voor dit document, dat de VVD-fractie uniek vindt, want dit bestaat in nog geen enkele andere provincie. Het geeft de Drentse beleidsvisie weer en het gebruik van de Drentse ondergrond voor verschillende functies als geothermie, winning van gas, olie en zout en opslag van aardgas, biogas, perslucht en CO2. De potentiële locaties die worden genoemd in de Structuurvisie zijn onderzocht op hun technische geschiktheid en dan wordt uiteindelijk een afweging gemaakt waar, wat zou kunnen, bijvoorbeeld CO2-opslag voor een demonstratieproject in de buurt van Roden, Vries of Eleveld, maar ook over wat niet kan zoals de velden die te goed zijn voor CO2-opslag en die beter kunnen worden gebruikt voor de opslag van aardgas of biogas. In de Structuurvisie wordt nergens aangegeven waar iets moet omdat een bepaalde functie prioriteit heeft. Dat is nog eens benadrukt in de brief van het college van 2 december 2010 en daarom is het ook niet nodig – en dat was ook even de vraag bij de heer Fokkens – om de Structuurvisie ondergrond nu al in te zetten in dienst van een duurzame ontwikkeling in Drenthe. Immers, er worden nog geen keuzes gemaakt en het is een theoretische en technische studie. De Structuurvisie is ook geen uitnodiging voor de regering om haar gang te gaan, maar is een stevig uitgangspunt voor dit college voor de komende gesprekken over de initiatieven van het Rijk. Als het aan de PvdA ligt dan hoeven die gesprekken niet meer, maar als het aan de VVD en CDA ligt moeten die gesprekken er zeker komen en dan is het zeer belangrijk dat het Rijk een document van voldoende waarde en kwaliteit heeft om volwaardig te kunnen meepraten over de zeggenschap over de ondergrond in Drenthe. Dit zijn voor de VVD de uitgangspunten om in te stemmen met de Structuurvisie.

De heer LANGENKAMP: Ik hoorde de heer Bomhof zeggen dat dit een technische aangelegenheid is, terwijl het hier om een visie draait. Vindt u dat hier geen visie uit spreekt?

De heer BOMHOF: Mijnheer Langenkamp, ik heb eerder gezegd dat dit een beleidsvisie is, maar die beleidsvisie is onderbouwd met een technische geschiktheid van de locaties. Je kunt wel een visie hebben op waar je wat laat, maar dan kom je uiteindelijk op locaties of velden uit en als je dat doet zul je ook moeten aangeven of de kwaliteit van die velden in de ondergrond zodanig is dat het ook technisch kan zonder schade aan te richten aan bijvoorbeeld grondwater of andere stoffen die zich in de bodem bevinden. Dan kom ik bij de discussie over de CO2-opslag. De VVD heeft daarbij de volgende insteek gekozen. Wij zijn niet vervuld van wantrouwen ten aanzien van deze regering, hoewel daar best redenen voor zijn die ik straks nog kom te noemen in de motie. De VVD-fractie wil een zakelijk-politieke op-

stelling en dat betekent ook dat wij erkennen dat ondergrondse CO2-opslag als demonstratieproject een realiteit is en moet gebeuren vanwege het bestaan van de kolencentrale in Eemshaven die in 2015 een behoorlijke hoeveelheid CO2 gaat produceren. Een absolute afwijzing van CO2-opslag vinden wij heel onverstandig want het schaadt de Drentse onderhandelingspositie. Wij geven onze invloed dan volledig prijs en kunnen dan niet meer meedenken en meepraten over hoe het Rijk de veiligheid van CO2-opslag moet aantonen en hoe het voldoende lokale draagvlak wordt geregeld. Daar staan wij dan volledig buiten. Dat is heel erg jammer en dat willen wij dan ook niet. Als je neen zegt tegen deze regering en ondergrondse opslag van CO2 is het merkwaardig dat een collegepartij als de PvdA dat logisch vindt op basis van de houding van deze regering. De argumenten aanhorende zou je ook een andere weg kunnen kiezen en dat heeft bijvoorbeeld de PvdA-fractie in de Groningse Staten gedaan die wel een opening onder strenge voorwaarden heeft geboden om toch met het Rijk in gesprek te kunnen blijven. Zoals eerder al gezegd in discussie met de heer Fokkens worden de vier voorwaarden van de woordvoerder van de PvdA in de Tweede Kamer, de heer Diederik Samson, toegevoegd aan de motie van VVD en CDA. Wij hebben ook goed gekeken naar het noordelijke energieakkoord van 2007. Daarin staat dat het noorden des lands zich verplicht in te zetten voor het maken van afspraken ter reductie van CO2-uitstoot en dat er eventueel wordt overgegaan tot ondergrondse opslag van CO2. Dat is allemaal te lezen. Wij hebben in het Drentse milieubeleid bij het coalitieprogramma in 2007 gezegd dat een reductie is gewenst van CO2-uitstoot van 30 procent in plaats van de landelijk voorgeschreven twintig procent. Daar zijn wij allemaal mee akkoord gegaan. Toch laten wij dan in 2015 als wij de motie van PvdA, GroenLinks en SP volgen een heleboel CO2 de lucht inblazen zonder daar iets aan te doen, want wij kunnen dat op dat moment niet afvangen of opslaan. Dat moeten wij niet willen. Voorzitter, dit gezegd hebbende kom ik toe aan de motie “Ondergrondse CO2-opslag in Drenthe” van VVD en CDA en die luidt als volgt:

***Motie M 2010-40 Ondergrondse CO2-opslag in Drenthe***

*“Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 15 december 2010,*

*Overwegende dat:*

- *de regering voornemens is CO2 op te slaan in daarvoor geschikte en veilige locaties in de ondergrond van Drenthe;*
- *de eerste fase van dit voornemen bestaat uit een grootschalig demonstratieproject, waarin naar verwachting vanaf 2015 CO2 wordt opgeslagen die afkomstig is van de kolencentrale(s) aan de Eemshaven;*
- *de drie noordelijke provincies in het Energieakkoord Noord-Nederland weliswaar positief staan ten opzichte van ondergrondse CO2-opslag (nut en noodzaak), maar dat over de locatiekeuze, de veiligheid en het draagvlak nog onzekerheden bestaan;*
- *Provinciale Staten van Drenthe op 21 april 2010 een motie hebben aanvaard dat voorlopig niet zal worden meegewerkt aan de opslag van CO2 in de Drentse bodem en dat een maatschappelijk debat in gang zal worden gezet op grond van de ervaringen in Barendrecht;*
- *de vorige regering – bij monde van de ministers Van der Hoeven en Huizinga – te kennen heeft gegeven, dat ondergrondse opslag van CO2 aan de bevolking van Noord-Nederland niet valt uit te leggen als de proef in Barendrecht door gemis aan lokaal draagvlak niet zou doorgaan;*
- *in het regeerakkoord van het kabinet Rutte de ondergrondse opslag is gekoppeld aan het verlenen van een vergunning voor een nieuwe kerncentrale, wat geleid heeft tot het stopzetten van de voorbereidingen van het maatschappelijk debat in Noord-Nederland;*
- *kort na het aantreden van het kabinet Rutte is besloten het proefproject in Barendrecht niet door te zetten vanwege het gemis aan lokaal draagvlak en de beschikbaarheid van een alternatieve locatie op zee;*
- *ondanks eerdere uitspraken van de oud-ministers Van der Hoeven en Huizinga het plan wordt doorgezet om CO2 ondergronds op te slaan in Noord-Nederland;*

- *het afwijkende standpunt over de ondergrondse CO2-opslag in Drenthe van het kabinet Rutte - ten opzichte van eerdere uitspraken van twee ministers uit het kabinet Balkenende IV – heeft geleid tot aanzienlijke onrust bij de Drentse bevolking;*
- *dat er op dit moment nog steeds veel vragen niet zijn beantwoord over verschillende aspecten van de ondergrondse opslag van CO2 (locatiekeuze, technische geschiktheid, veiligheid);*

*Van mening zijnde dat:*
- *het aan de regering is om aan de Drentse staten en - door optimale communicatie - aan de Drentse bevolking uit te leggen waarom de ondergrondse opslag van CO2 in Drenthe dient plaats te vinden en in welke locaties dat veilig kan gebeuren, waarbij zowel de kwaliteit van de ondergrond als het leefmilieu boven de locatie niet wordt geschaad;*

*Spreken uit dat:*
- *geen medewerking wordt verleend aan een grootschalig demonstratieproject in Drenthe zolang niet duidelijk is of zowel het transport en/of opslag van CO2, alswel het opgeslagen houden van CO2 in de ondergrond veilig kan plaatsvinden;*
- *naast borging van veiligheid ook overtuigend nut en noodzaak van transport en ondergrondse opslag worden aangetoond;*
- *de medewerking aan de grootschalige ondergrondse opslag van CO2 afhankelijk zal zijn van de uitkomsten van het demonstratieproject en de inhoud van het nieuwe Energieakkoord voor het Noorden ("Green Deal");*
- *de regering prioriteit dient te geven aan het bijstoken van biomassa in kolencentrales en aan het bijmengen van groen gas (afkomstig van vergisting van mest/plantaardige massa) in het aardgasnet;*
- *de regering het leveren van groene stroom door stroomleveranciers aan consumenten dient te optimaliseren;*
- *de besluitvorming over het transport en de ondergrondse opslag van CO2 onverlet laat het provinciaal standpunt dat geen medewerking wordt verleend aan de ondergrondse opslag van kernenergieafval (bestaand beleid van de Provinciale Staten van Drenthe)."*

De VOORZITTER: Volgens mij is er voldoende draagvlak voor de motie en maakt deze onderdeel uit van de beraadslagingen. Ik dank de heer Bomhof voor zijn bijdrage in eerste termijn. Het lijkt mij verstandig om in de volgende statenperiode na de verkiezingen eens te gaan praten in het presidium over de moties, die meer op beleidsdocumenten lijken dan moties, maar daar moeten wij het dan maar eens over hebben. Ik neem hier nu kennis van de moties en het is straks aan u te bepalen welke moties u ondersteunt.

Mevrouw DATEMA: Mijnheer de voorzitter, de Structuurvisie ondergrond. De ondergrond in Drenthe bestaat uit veel verschillende soorten, zoals klei, zand, turf, gas, olievelden, zout en zoet water, zoutlagen. Dat al die verschillende bodemsoorten verschillende gebruiksmogelijkheden hebben is niet meer dan logisch en tot zover kan de SP zich in deze visie vinden. Deze Structuurvisie ondergrond maakt opslag van CO2 in de diepe ondergrond mogelijk. Ik worstel ermee hoe ik moet uitleggen dat er een plan ligt om CO2 in de Drentse bodem te stoppen, want dat is immers een deel van mijn taak als volksvertegenwoordiger, namelijk aan de burgers uit te leggen wat hier besloten is. Wij hebben al de afvalverwerking in Wijster en wij hechten aan rust en ruimte. Dat zijn kernkwaliteiten van Drenthe en wij willen dat toeristen naar Drenthe komen. Hier is het goed toeven. Totdat de CO2 de grond in gaat? Dat het gaat gebeuren is wel duidelijk en het enige verweer van dit college is dat het Rijk daarover gaat en dat wij daar niets over hebben te zeggen. Is het daarom dat de gedeputeerde voorlopig kiest voor opslag in twee velden in Noord-Drenthe, zodat de andere velden uit beeld blijven? Is hier sprake van ruilhandel? Doe maar twee demonstratieprojecten, mijnheer de minister. En wat krijgen wij dan terug? Neen, wij moeten voldoen aan de klimaatdoelstellingen van 2020 dus enige haast is geboden. De windmolens schieten niet op, zonnepanelen willen ook al niet en toen er inwoners aan het elektriciteitsnet wilden leveren was er ook al een motie van de SP nodig om dit mogelijk te maken terwijl inzetten op schone en

alternatieve energie de enige en duurzame oplossing is voor het CO2-spook. Kolencentrales zijn verantwoordelijk voor 60 % van de wereldwijde uitstoot van CO2. Het meest logische is dat wij geen extra kolencentrales bouwen en vervolgens de troep onder het tapijt vegen. Met de miljardeninvesteringen kunnen wij met gemak heel Nederland volgooien met zonnepanelen en windmolens op zee, geothermie, warmte- en koudeopslag en energiebesparende investeringen. Maar wat gebeurt er? Wij gaan er een kolencentrale bijbouwen en verminderen de groene investeringen. Terug naar de Structuurvisie ondergrond, puntsgewijs en technisch. De tijdsplanning gaat van 2011 tot 2020 en het gaat om uitvoering van door Provinciale Staten vastgesteld beleid. Deze visie gaat dus van 2010 tot 2020 en daar moeten wij ons toe beperken. Daarna mag CO2 worden opgeslagen in Zuidoost-Drenthe, zoals de kaart op bladzijde 100 in de bijlage laat zien. Tegelijk mag er dan CO2 worden opgeslagen in de zogenaamde aquifers. CO2-opslag in aquifers wordt in Drenthe voor tenminste de planperiode van deze Structuurvisie niet toegestaan. Dus daarna wel? Op dezelfde bladzijde staat dat maximaal twee lege gasvelden in Noord-Drenthe beschikbaar zijn en overige gasvelden in Drenthe blijven als reservoir beschikbaar voor toekomstige doeleinden en dan staat er op pagina 9 dat ontwikkelingen in de ondergrond een grote impact op de regionale economie en werkgelegenheid kunnen hebben. Dat geeft geen zekerheid over opslag in de toekomst, niet over werkgelegenheid en niet eens over de capaciteit van een leeg gasveld maar alleen over groter of kleiner, zoals vermeld op pagina 18. Op pagina 37 staat nog eens vermeld dat de opslag van CO2 in aquifers in de Drentse ondergrond niet is toegestaan. Tegenover het genoemde op pagina 7 is dat niet logisch. Bovendien wordt hier vermeld dat opslag in aquifers op termijn nog niet veilig is en dat is het met alle respect ook niet in een bodem zoals wij die hier in Drenthe hebben. Denk aan gaswinning met een dalende bodem en kleine aardbevingen. Ik zou het risico niet klein durven noemen. Maar er is al ervaring opgedaan met opslag in de bodem zult u dan zeggen. Ja, kijk dan naar Noorwegen en Amerika, waar de bodem bestaat uit steenbodem en rotsen. Daar kunnen ook huizen op worden gebouwd zonder fundering. Dat hoef je hier ook niet te proberen, tenzij je graag een scheef huis wilt met scheve, gescheurde muren. Dan wordt het geheel gefinancierd door het Rijk. Dat is een leuke opzet voor commerciële bedrijven: wel de lusten en niet de lasten voor als de commerciële fase in 2030 ingaat. De Milieueffectcommissie stelt in haar zienswijze voor om CO2 uit Duitsland op te slaan. Hebben wij dan het nakijken? Dan zit er volgens de planning al CO2 in de bodem, liggen de leidingen er al, is de planperiode afgelopen en de Structuurvisie ondergrond niet langer geldig danwel leidend. Er wordt al gesproken over vervoer per schip in bijlage 3 van de factsheets. Kan er per schip worden aangevoerd vanuit het buitenland naar de Eemshaven in de leidingen die er al liggen, door richting Drenthe? Ik hecht eraan om in de eerste alinea van het stuk van de Stichting CO2 is neen! uit Barendrecht voor te lezen. De laatste bijdrage op hun website nadat zij daar hadden gehoord dat de minister de handdoek in de ring gooide. Ik citeer: “Taak volbracht. Sterker dan Den Haag. Er waren mensen die zeiden dat het gekkenwerk was om de strijd om opslag in Barendrecht te verijdelen. Het machtsspel in Den Haag en het grote geld, daar viel niet tegenop te boksen. Inderdaad er is heel wat bekonkeld en bekokstoofd om over Barendrecht en zijn bewoners heen te walsen. De politieke trukendoos op de ministeries bleek vele geheime vakjes te bevatten om dit riskante experiment aan de Barendrechters te verkopen of desnoods op te dringen. Nu het gevaar is afgewend zit ons werk erop en kunnen wij onszelf met een gerust hart opheffen. Wij zullen onze kennis en ervaring overdragen op andere lotgenoten in het land met name in het Noorden, dat volgens het kabinet nu aan de beurt is voor experimenten met CO2-opslag”. Einde citaat. Voorzitter, zal Drenthe ook sterker zijn dan Den Haag? Worden de Drentse burgers de lotgenoten van Barendrecht en moeten zij ook jarenlang strijd voeren tegen de besluiten en de koehandel in Den Haag? Mijnheer de voorzitter, ik wil graag afsluiten met de dankbaarheid dat de Staten tot inzicht zijn gekomen dat nu wel wordt gesproken over het veiligheidsaspect. Toen dit voor het eerst ter sprake kwam, werd dit nog een beetje weggehoond. Safety first, in goed Drents!

De heer MEDEMBLIK: Ik was in de veronderstelling dat beide moties zouden worden losgekoppeld van de Structuurvisie ondergrond, dus over de Structuurvisie wil ik zeggen dat wij heel blij zijn met dit stuk. Het is een gedegen stuk en in de commissie OGB hebben wij daar de vorige keer wat vragen over gesteld. Al die vragen zijn beantwoord en daar kunnen wij goed mee uit de voeten. Dat is wat ik wilde zeggen over de Structuurvisie en dan nu de CO2-opslag. Wij staan daar toch wat anders in en een tweetal

punten wil ik noemen. Het eerste is dat ik het gevoel deel dat andere fracties ook verwoorden, namelijk dat de wijze waarop het nu naar het noorden rolt een wat wrang gevoel kan geven. Dat deel ik. Aanvankelijk zag het er anders uit, uitspraken en toezeggingen die gedaan worden, zaken die zijn opgeschreven in akkoorden en die anders worden geïnterpreteerd. Ik heb er verder geen waardeoordeel over want politiek is weerbarstig en verandert bij de dag, maar ik kan mij het gevoel dat uitgesproken is door anderen voorstellen en dat deel ik ook. Maar daar wil ik iets anders tegenover stellen, want als het gaat om CO2-opslag in het noorden van Nederland, dan is een aantal dingen van belang. In het noorden van Nederland bestaat de mogelijkheid om CO2 op te slaan. Wij hebben de techniek in huis en ervaring met het ontsluiten van gas uit de bodem, maar ook om CO2 in de bodem in te brengen. Wij hebben de ervaring en de technische kennis en die dingen maken dat Noord-Nederland ook een verantwoordelijkheid heeft. Daar wil ik niet voor weglopen want dat vind ik belangrijk. Wij hebben hier een veiligheidssysteem in Noord-Nederland waarmee wij CO2 op een hoogwaardige manier kunnen opslaan in de bodem. Dat is belangrijk, zeker ook als dat wordt afgezet tegenover andere regio's in Europa waarin die veiligheidsgarantie veel minder is. Die verantwoordelijkheid willen wij nemen en daarom zullen wij niet meegaan met een neen-motie die er ligt en eigenlijk ook niet met die andere motie. De motie van PvdA, GroenLinks en SP gaat de ChristenUnie te ver en daar kunnen wij niet in mee gaan. Bij de andere motie van VVD en CDA wil hij het volgende voorstellen, want het ziet ernaar uit dat die andere motie het niet gaat halen. Het is belangrijk dat wij richting Den Haag een duidelijk en sterk standpunt innemen met een breed gedragen motie. Ik stel voor dat ik meega met die tweede motie als daar een zo breed mogelijk draagvlak in deze Staten voor is. Dat voorstel wil ik doen.

De VOORZITTER: Iedereen mag zich in raadselen hullen, maar u doet nu maar even of de statenleden er niet bij zijn en legt het aan mij uit. Het is helder dat de ChristenUnie de motie van PvdA, GroenLinks en SP niet steunt. Verder suggereert u dat de motie van VVD en CDA zo breed mogelijk gedragen moet worden om de steun van de ChristenUnie te kunnen krijgen. Betekent dat dat uw fractie die motie zal ondersteunen? U zei namelijk ook dat u het met beide moties niet helemaal eens was.

De heer MEDEMBLIK: Indien PvdA, GroenLinks en SP ook meegaan met de motie van VVD en CDA, dan kan deze motie ook rekenen op de steun van de ChristenUnie.

De VOORZITTER: Dat is dus een ontbindende voorwaarde. Het feit dat de moties zo qua karakter verschillen, betekent dat deze niet bij elkaar zijn te brengen. Ik heb ook nog een verantwoordelijkheid naar een van de statenleden die hier straks bij de stemming wel of niet moet blijven. Indien de motie van PvdA, GroenLinks en SP in stemming wordt gebracht en daarna de motie van VVD en CDA dan zal de ChristenUnie, indien de ontbindende voorwaarde zoals die zojuist werd genoemd niet wordt geactiveerd, niet meestemmen met de eerste motie van PvdA, GroenLinks en SP, maar ook niet met die van VVD en CDA. Betekent dat dan dat u met beide moties niet meestemt? Is dat het standpunt van de ChristenUnie?

De heer MEDEMBLIK: Gekoppeld aan het voorstel dat ik doe, want wij hebben ook nog een tweede termijn, hoor ik graag hoe andere partijen die de eerste motie hebben ingediend erover denken.

De VOORZITTER: Neen, die anderen zijn er niet en u spreekt met mij. Ik ga over de orde van de vergadering en wil weten wat uw standpunt is. Natuurlijk kan er in tweede termijn worden aangegeven wat de fracties vinden van uw insteek, gehoord de bijdrage in eerste termijn van de ChristenUnie. Ik concludeer nu dat de twee moties qua inhoud zover uit elkaar liggen dat uw ontbindende voorwaarde een soort utopie is als het gaat om de verwachting dat daar invulling aan kan worden gegeven. Wat doet de ChristenUnie als de ontbindende voorwaarde niet wordt ingevuld? Hebt u daar schorsing voor nodig of wilt u dat nu nog niet tegen mij zeggen?

De heer MEDEMBLIK: Nou, dat laatste. Daar hebben wij schorsing voor nodig, want in mijn beleving liggen neen en neen-mits niet zover uit elkaar. Wij zijn er in Drenthe bij gebaat om het college op pad te

sturen met een heel goede Structuurvisie ondergrond en als wij dan het neen-mits verhaal met zijn allen ondersteunen dan staan wij als provincie Drenthe heel sterk. Daar gaat het mij om en ik leg het maar gewoon zo neer.

De heer VAN DE BOER: Voorzitter, de heer Medemblik opende met dat hij er anders in staat. Dat heb ik nu ook begrepen en dankzij de interventie van de voorzitter komt er iets meer helderheid. Volgens mij zijn er nu twee moties ingediend waarover gestemd zal worden en dan stem je voor of tegen, je onthoudt je van stemming of de heer Medemblik toont politiek lef en komt zelf met een motie die partijen verbindt en waarin de heer Medemblik alle voorwaarden in de ontbindende sfeer ophangt die hij noodzakelijk acht. Zoals hij het nu doet, schept hij niet de door de VVD gewenste helderheid. Ik vind dat je bij CO2-opslag helderheid naar de burger moet scheppen over hoe je erin staat en daarbij geef je een signaal af naar Den Haag, omdat wij maar tot op zekere hoogte over deze materie gaan. Om die helderheid te krijgen moet je voor een andere politieke opstelling kiezen dan voor de mist die nu door de ChristenUnie wordt opgetrokken.

De heer MEDEMBLIK: Dat ben ik volstrekt niet met u eens. Zoals ik het verwoord heb, zo staan wij erin. Zoals nu de Structuurvisie er ligt en zoals het daarin is verwoord voor wat betreft onze onderhandelingspositie naar Den Haag, daar staan wij volledig achter. Wij zijn ook onderdeel van deze Staten en een groot deel zegt neen, terwijl een ander deel neen-mits zegt. Daar wil ik best in mee gaan en een afweging maken, maar onze lijn zit heel duidelijk op de Structuurvisie zonder amendement en moties, want de Structuurvisie is goed genoeg om richting Den Haag goed invulling te geven aan de onderhandelingspositie die wij hebben. Dat is helemaal geen politieke mist. Het zou namelijk jammer zijn als beide moties het niet halen, want dan wordt niet tegemoet gekomen aan het neen dat kennelijk leeft in deze Staten. Ik zal een beweging moeten maken naar neen-mits, maar dan vraag ik ook aan de neenstemmers om daar ook een beweging in te maken, zodat wij een zo breed mogelijk gedragen motie hebben richting Den Haag.

De heer LANGENKAMP: Ik had een vraag aan de heer Medemblik. U hebt al een motie in het voorjaar ondertekend waarin staat “vooralsnog niet”. Wat is uw idee van die motie in verhouding tot de motie zoals die nu door VVD en CDA wordt ingediend? Vindt u dat verregaander of minder vergaand?

De heer MEDEMBLIK: Iets minder vergaand. Deze motie is iets scherper dan de “vooralsnog niet”-motie.

De heer LANGENKAMP: Laat u dan het woordje “vooralsnog” weg, dan bent u heel snel klaar!

De heer MEDEMBLIK: Dat geldt dan ook voor u natuurlijk, want u hebt er ook voor gestemd.

Mevrouw SEINEN: U probeert te schipperen tussen verschillende partijen. Ik heb nog weinig gehoord van uw eigen standpunt, want als ik u goed beluister bent u volledig overtuigd van de veiligheid en nut en noodzaak van demonstratieprojecten in het noorden van Nederland, terwijl een groot deel van de Staten daar twijfels bij hebben. Dat deel wil niet de deur dichtgooien, maar wel een constructief neentenzij afgeven om die maatschappelijke discussie te voeren. Ik hoor in uw betoog van “ja, kom maar” en in onze visie gaat dat veel te snel. Wij komen op voor het Drents belang, willen graag die discussie gaan voeren. Ik kan mij dan voorstellen dat u meegaat met de neen-tenzij-motie van VVD en CDA omdat dan in ieder geval die discussie wordt gevoerd.

De heer MEDEMBLIK: Wij vinden inderdaad geen reden om CO2-opslag zo hard tegen te houden. De heer Fokkens sprak er ook over dat de Drentse samenleving er erg tegen is. Nu, onze eigen achterban is er helemaal niet zo op tegen, want die zijn er veel genuanceerder over.

De heer FOKKENS: De gemeenteraden van Assen en het college van Aa en Hunze hebben zich hiertegen uitgesproken.

De heer MEDEMBLIK: De ChristenUnie in Assen stelt zich niet hard op tegen CO2-opslag in de bodem, maar de punten die u noemt over veiligheid en draagvlak zitten al in het onderhandelingstraject dat loopt tussen het college van Gedeputeerde Staten, Noord-Nederland in het algemeen en Den Haag. Dat zit al in de gesprekken ingebakken en daar ben ik helemaal niet bang voor. De moties die er nu liggen, komen voort uit politiek ongenoegen over hoe het proces vanuit Den Haag is ingestoken. Daar kan ik mij ook alles bij voorstellen, maar dat is geen reden om dat nu te koppelen aan de opstelling dat als de moties niet worden gesteund, de veiligheid en het draagvlak niet terzake doen, want dat zit er al in. Het zou hetzelfde zijn als dat wordt gezegd dat als de moties niet worden aangenomen, de veiligheid en het draagvlak te grabbel worden gegooid door ons college, en dat gaat mij veel te ver.

De heer VEENSTRA: Ik heb veel respect voor de ChristenUnie, maar vind dit helemaal niets. Nu is het moment om met een duidelijke keuze te komen. Ik kan u een eind op weg helpen. Volgens mij is er wel twee of drie weken gesproken om te komen tot één Drentse motie. Dat is niet gelukt, want je kunt verschillen van mening. Nu liggen er twee moties voor en nu is het moment om één van die twee moties te steunen. U vraagt aan ons dan toch mee te gaan met de neen-tenzij-motie. Dat zullen wij niet doen, dus concludeer ik namens u dat dan de neen-motie van PvdA, GroenLinks en SP het vanmiddag zal halen.

De heer MEDEMBLIK: U vindt het helemaal niets, maar ik ben heel consistent in onze lijn. Wij zijn nooit op die manier tegen CO2-opslag geweest en dat geldt overigens voor alle partijen in deze Staten. Wij hebben allemaal de mond vol gehad over duurzaamheid en dat CO2 moet worden afgevangen en in de bodem moet worden gestopt. Nu komt puntje bij paaltje en zie je een terugtrekkende beweging bij bepaalde partijen. Wij zitten op de lijn van dat wij beide moties niet steunen omdat wat in de Structuurvisie ondergrond staat voldoende is en ik voldoende vertrouwen heb in de gesprekken met Den Haag. Het enige wat ik doe is een geste maken richting de Staten omdat de ChristenUnie daar onderdeel vanuit maakt. Ik proef een neen of een neen-tenzij en de ChristenUnie wil een zo breed mogelijk gedragen signaal afgeven via ons college in de richting van Den Haag.

De heer VEENSTRA: Wij hebben een paar weken gehad om tot één motie te komen, dat is niet gelukt en dat kan een keer gebeuren. In uw optiek haalt de motie van VVD en CDA het niet en die andere motie heeft dan voldoende draagvlak. Dat is mijn conclusie.

De heer MEDEMBLIK: Neen, dat is volgens mij ook een 20-20-verhouding.

De VOORZITTER: Neen, ho, ho. Daarom begon ik te vragen met wat u nu eigenlijk bedoelde. Ik concludeer het volgende. U doet in eerste termijn een oproep aan de Staten om zich te verbinden aan een zo breed mogelijk gedragen motie die u dan ook zult steunen. Mijn conclusie was voor de discussie al dat dit een utopie zal blijken gelet op de tegenstelling die in beide moties is verwoord. U hebt de mogelijkheid om een eigen motie in te dienen en vervolgens gaat u bij een schorsing bepalen of u steun verleend aan de motie van PvdA- GroenLinks en SP of aan de motie van VVD en CDA. Ook kunt u zich van stemming onthouden, want ook dat kan nog.Doe ik zo recht aan uw inbreng?

De heer MEDEMBLIK: Ja, maar ik vind het wel jammer dat de PvdA in eerste termijn al aangeeft niets te zien in mijn opstelling.

De VOORZITTER: U gaat niet over de PvdA. De PvdA heeft een stelling neergelegd dat zij wat u van hen verlangde niet kunnen invullen. Niet meer en niet minder.

De heer MEDEMBLIK: Misschien dat daar in de schorsing of het fractieoverleg nog enige beweging in komt?

De heer WESTERHOF: De heer Medemblik zegt met de grootste stelligheid dat CO2-opslag kan en dat het veilig is. Waar haalt u de wijsheid vandaan dat het veilig is?

De heer MEDEMBLIK: Dat heb ik niet gezegd. U interpreteert mij verkeerd. Ik heb gezegd dat wij onze verantwoordelijkheid nemen. Kijkend naar de opslagmogelijkheden in Drenthe, de ervaring, kennis en techniek die wij in huis hebben en het veiligheidssysteem dat kan worden gegarandeerd in wet- en regelgeving, dan heb ik het liever hier dan in een andere regio in Europa waar dat minder gegarandeerd is. In die zin moeten wij onze verantwoordelijkheid nemen.

Mevrouw SEINEN: Ik wil nog één vraag aan de heer Medemblik stellen. Snapt u dat wanneer u zich van stemmen onthoudt, juist datgene krijgt wat u niet wilt? In dat geval wordt namelijk de motie van PvdA, GroenLinks en SP aangenomen. Dat betekent dan uiteindelijk een neen.

De VOORZITTER: Ho,ho, ho. Ik acht ieder statenlid volledig toerekeningsvatbaar en als de Christen-Unie een stelling neerlegt dan acht ik hen daar volledig verantwoordelijk voor en hebben zij ook nagedacht over de consequenties. Interrupties moeten niet het niveau hebben dat wordt getwijfeld aan het vermogen van partijen om de consequenties van hun politieke opstelling te voorzien.

De heer LANGENKAMP: Om maar gelijk duidelijkheid te verschaffen: wij zullen de motie van CDA en VVD niet steunen en het breed gezochte draagvlak van de ChristenUnie zal er niet zijn. Dan even terug naar de Structuurvisie ondergrond, voorzitter. In de commissie hebben wij nog een aantal verbeterpunten aangegeven, zoals het bovengeschikt zijn en het wat meer duurzame karakter van het verhaal, maar dat sneeuwt vandaag helemaal onder. Ik ben wel blij dat het college het standpunt over de opslag van kernafval heeft aangescherpt. Dat verdient de complimenten. Wij hebben er niets over te zeggen, zo is steeds het bekende woord, maar onze bodem is veel te belangrijk om daar kernafval in op te slaan. Wij kunnen het Drentse goud maar één keer gebruiken. Over de opslag van dat andere afval, CO2, is het college tot op zekere hoogte ook duidelijk, want in de beleidsbrief staat heel duidelijk dat dit is opgeschreven om fundamenteel uit te kunnen leggen waar CO2 niet in gasvelden kan. Wij willen dus geen CO2-opslag, zoals wij opslag van kernafval ook niet willen in bepaalde velden. Maar vervolgens hebt u aangegeven dat voor de demonstratiefase maximaal twee lege gasvelden in Noord-Drenthe beschikbaar zijn. Gelukkig hebt u na de commissievergadering ingezien dat die zinnen in Den Haag wel anders kunnen worden uitgelegd, of zoals de minister zei dat hij het Drentse aanbod ging ophalen. U hebt dat gelukkig anders geformuleerd en nu staat er een soort zin als: “Indien het Rijk voor CO2-opslag in de demonstratiefase een beroep op lege gasvelden doet, dan is de provincie van mening dat … enzovoort”. Een aantal zinnen hebt u daar helemaal weggehaald. Daar zijn wij ook blij mee en wij zien dus uw worsteling en waarderen dat. Het is knap dat u durft te zoeken naar oplossingen, maar het gaat ons niet ver genoeg. U zegt nog steeds dat in niet meer dan twee gasvelden opslag moet worden gerealiseerd. Dat woord “moeten”, hoe legt u dat uit? U laat een paar regels verder ook staan dat bij een eventuele opslag op langere termijn de voorkeurslocaties liggen in Zuidoost-Drenthe. Op pagina 7 staat ook dat opslag van CO2 in Noord-Nederland bij voorkeur plaatsvindt in twee velden in Drenthe. Daarmee zegt u nogal wat, want u zegt dat het bij voorkeur in Drenthe beter is dan locaties in Groningen en Friesland. Misschien bedoelt u het niet zo, maar zo staat het er wel, namelijk als je het doet in het noorden, doe het dan in Drenthe. Dat is toch een bijzondere zin, vooral omdat ik ook het idee heb dat u zegt dat het in een aantal gasvelden helemaal niet kan. Wij komen er vandaag vast niet uit, de standpunten zijn nogal verdeeld en ik ben van mening dat de miscommunicatie, misverstanden en het mis interpreteren van woorden kan worden weggenomen door samen met PvdA en SP een motie in te dienen. Daar staan wij helemaal achter en als u deze motie omarmt, kunt u bij welke discussie met de minister dan ook aangeven dat er niet wordt meegewerkt aan opslag van welk materiaal in de ondergrond dan ook.

Mevrouw KLIP: Voorzitter, dank u wel. Ik kan denk ik kort zijn, want de overgrote meerderheid van de Staten spreekt de complimenten uit voor de Structuurvisie ondergrond. Dat was ook al zo in de commis-

sie en ook toen heb ik u dank gezegd voor die steun. Uw complimenten gelden natuurlijk voor ook de ambtelijke opstellers van de Structuurvisie. Mijnheer Fokkens geeft aan dat het Programma klimaat en energie als uitgangspunt genomen zou moeten worden. Daarin hebt u groot gelijk, dat heb ik ook toegezegd, maar dat zijn wij gewoon vergeten. Die tekst wordt dus aangepast, maar het is wel opvallend dat u dat noemt in relatie tot uw motie, want dan kom je precies bij alle argumenten die de heer Bomhof heeft genoemd. U begrijpt het dus dat wij dit heel graag willen toevoegen. Ik kan het niet laten om tegen de heer Fokkens te zeggen dat hij zijn hele betoog tegen CO2-opslag opbouwt rondom de procesgang en niet op basis van de inhoud en daar zou het toch eigenlijk om moeten gaan. Namens het college ontraad ik dan ook de motie van PvdA, GroenLinks en SP. De motie van de VVD en CDA ontraadt het college niet. De heer Bomhof geeft aan dat zijn visie ertoe dient om onderhandelingsruimte en politieke manoeuvreerruimte te houden in Den Haag. Drenthe pleit al heel lang voor meer zeggenschap over de ondergrond en er komt mondjesmaat beweging in Den Haag. Dan moet je het Rijk rationeel tegemoet treden en niet alleen emotioneel, want als je niet rationeel met het Rijk in discussie gaat over wat er allemaal de ondergrond in gaat, dan komen wij nooit verder om meer zeggenschap te krijgen. Mevrouw Datema, wij hebben in de commissie uitvoerig van gedachten gewisseld met elkaar. Wij worden het niet eens. Het is niet zo dat de Structuurvisie ondergrond gezien moet worden als een plan om CO2-opslag in Drenthe te realiseren, want het is een strategische visie als uitgangspunt voor onderhandelingen met het Rijk en er komen geen twee demonstratieprojecten, want er is één demonstratieproject. De Structuurvisie loopt ook na 2020 door. Het is dus niet zo dat als wij niets doen met die aquifers de Structuurvisie stopt als het 2020 is. Er is voldoende gezegd over de bijdrage in eerste termijn van de heer Medemblik. Inhoudelijk hoef ik daar niet op te reageren. Ook de heer Langenkamp en wij worden het denk ik niet eens. Wij hebben ons best gedaan om alle zinnen in de Structuurvisie die mogelijk multi-interpretabel zijn te veranderen omdat het gewoon om een stategisch beleidsdocument gaat. Dat er opslagplaatsen voor CO2 in Drenthe moeten worden gerealiseerd is iets wat ik eerlijk gezegd in de stukken niet zo snel kan vinden. Dit moet alleen wel in de context van de opbouw van de motie worden gezien en wij noemen inderdaad Drenthe, want wij gaan alleen maar over Drenthe en het heeft dus niets te maken met een vergelijking van of opslag beter of minder goed zou zijn in Groningen of Friesland.

De heer HORNSTRA: U hebt een aantal aspecten genoemd en een voorkeur voor één van beide moties uitgesproken. Een van de facetten die voor de PvdA heel wezenlijk is, is het draagvlak bij de bevolking. Dat ontbreekt in de motie. Wanneer nu blijkt uit allerlei onderzoek bij mensen in de verschillende gemeenten dat dit draagvlak er niet is, hoe kijkt het college daar dan tegenaan? Die vraag richt ik niet alleen aan het college, maar ook aan de VVD en het CDA, dat in eerste termijn niet eens het woord heeft gevoerd over dit majeure onderwerp.

Mevrouw KLIP: Ik denk dat het college in het merendeel van de gevallen de woordvoerder is van de mening van de Staten. De Staten vertegenwoordigen de Drentse burgers, dus ik denk dat de burgers als eerste bij de statenleden terecht komen en de Staten komen vervolgens bij het college terecht.

De heer HORNSTRA: U hebt net aangegeven dat u de ene motie wel steunt en de andere niet. Als ik aangeef dat draagvlak onder de burgers een belangrijk onderdeel is van de problematiek, dan mag ik u vragen wat het standpunt van het college daarover is.

Mevrouw KLIP: Ook het college vindt draagvlak belangrijk, maar de discussie in deze Staten gaat niet over voor of tegen CO2-opslag. Wij hebben als college de Structuurvisie ondergrond voorgelegd en u voert op dit moment geen discussie met het college voor of tegen CO2-opslag.

De heer HORNSTRA: Dat is grappig dat u dat zegt, want ik probeer dat juist wel te doen. Daar ging de discussie nu juist over. Daarom wil ik een antwoord van u.

Mevrouw KLIP: Ik heb u een antwoord op die vraag gegeven.

De heer BOMHOF: Er werd door de PvdA een vraag aan de VVD gesteld over het lokale draagvlak. Dat zou niet in de motie staan, maar ik kan u uit de droom helpen. In het regeerakkoord, dat in de motie wordt genoemd, is één van de voorwaarden het lokale draagvlak. In de motie staat dat de regering door optimale communicatie moet uitleggen, waarom die opslag moet plaatsvinden en dat dit veilig genoeg is. Daarmee voldoe je als regering aan het verkrijgen van draagvlak in Drenthe. Als die communicatie voldoende wordt gedaan, zou er voldoende draagvlak moeten zijn onder de Drentse bevolking.
De heer HORNSTRA: Ik vind dit een bijzondere redenering. Als ik u iets vertel over wat wij vinden en ik blijf maar zeggen wat ik vind, dan is het nog niet waar voor u, want dan hebt u nog steeds een andere mening. U kunt een discussie met bevolking en gemeenteraden voeren en vervolgens toch doen wat u zelf vindt. Hoe cruciaal is het begrip draagvlak nu voor u als VVD?

De heer BOMHOF: Het is natuurlijk niet zo dat minister Verhagen op zijn woorden hoeft te worden geloofd. Hij neemt uiteraard een aantal onderzoekers mee en hij gaat de onderbouwing leveren voor de veiligheidsgaranties van de CO2-opslag. Richting de bevolking zal goed moeten worden gecommuniceerd wat nut en noodzaak van de opslag precies is.

Mevrouw SEINEN: In de commissie heeft het CDA uitvoerig gesproken over de Structuurvisie en daar hebben wij het college complimenten voor gegeven. De Structuurvisie staat vandaag geagendeerd, dus daar spreken wij over. Het CDA had niet de behoefte om in de statenvergadering nog eens uitgebreid over te spreken over CO2-opslag. Ik snap best dat u daarover voortdurend de discussie wilt voeren, maar dat staat niet geagendeerd. Bovendien gaan de Staten niet over CO2-opslag in de ondergrond. Het enige wat het CDA voor ogen heeft is het Drents belang en dat Drenthe kan meepraten en daarom kiezen wij voor een constructief neen-tenzij zodat wij onszelf niet buitenspelzetten. Dat is het enige dat op dit moment voor ons van belang is.

De heer HORNSTRA: Ik begrijp dit antwoord ook niet. Hoe kun je nu een motie ondertekenen en vervolgens zeggen dat de discussie er niet over mag gaan? Die discussie vindt nu plaats. Misschien is die discussie niet gepland, maar die is er nu wel. Ik vraag u hoe u hier tegenover staat, maar ik krijg vage antwoorden. Ik stel vast dat VVD en CDA geen antwoorden geven en stel ik vast dat het niet duidelijk is welke waardering die partijen hechten aan de opvatting van de Drentse burgers over CO2-opslag.

De VOORZITTER: Ik dank gedeputeerde Klip voor haar beantwoording in eerste termijn. Het moment is nu daar om te gaan schorsen en na die schorsing wil ik in tweede termijn dat de Staten conclusies trekken op basis van het debat in eerste termijn. Er ligt een motie van PvdA, GroenLinks en SP en er ligt een motie van VVD en CDA en op basis van de discussie is volstrekt helder dat die moties niet in elkaar zijn te schuiven tot één motie, want partijen zijn daartoe niet bereid. Dat is volstrekt helder. Beide moties blijven dus gewoon bestaan. Wel kan de ChristenUnie in de schorsing bedenken of er nog een motie wordt ingediend met een andere opzet. Daarna zal tot stemming en besluitvorming worden overgegaan. Ik zie niet meer wegen die tot consensus leiden, maar u misschien in de schorsing wel. Daar laat ik mij dan graag door verrassen.

De heer KLAVER: Er is niemand die om een schorsing vraagt, dus ik stel voor om door te vergaderen.

De VOORZITTER: Ja, maar ik bewaak de vergaderorde en luister goed naar u en naar wat de heer Medemblik heeft gezegd. Er is één partij die wil kijken of er tot een breder draagvlak kan worden gekomen, ook voor hun eigen standpuntbepaling en uit respect daarvoor schors ik nu de vergadering om die fractie de ruimte te geven om te kijken of er een oplossing kan worden gevonden die die fractie voor ogen staat. Ik schors de vergadering voor een kwartier.
(Schorsing)

TWEEDE TERMIJN

De VOORZITTER: Ik heb u een aantal vragen gesteld en daar wil ik als voorzitter een antwoord op hebben. Het gaat er nu niet om te herhalen wat u in tweede termijn hebt gezegd, want dat was mij volstrekt duidelijk. Ik wil nu dat u antwoord geeft, conclusies trekt en uw standpunt duidelijk maakt over de ingediende moties. Mocht u zelf nog een motie indienen, dan dient u dat zo snel mogelijk aan te geven.

De heer FOKKENS: Heel kort, wij zijn in de schorsing ingegaan op wat de heer Medemblik vroeg. Ik was alleen verbaasd dat hij in een dergelijk laat stadium nog een statenbrede motie wilde inbrengen omdat de heer Bomhof al een paar weken heeft geprobeerd dat voor elkaar te krijgen, zonder dat de heer Medemblik daar overigens bij betrokken was. Dat proces heeft er bij de PvdA toe geleid dat is gekozen voor de opstelling zoals ik die heb verwoord in eerste termijn. Wij zien dan ook als PvdA geen ruimte om de ene of andere kant op te bewegen.

De heer VAN DE BOER: De VVD heeft beraadslaagd en in eerste termijn geen nieuwe en andere zienswijzen gehoord, dus de samen met het CDA ingediende motie wordt gehandhaafd. De VVD zal tegen de motie van PvdA, GroenLinks en SP stemmen.
Mevrouw DATEMA: Het roept bij ons een paar vragen op. Volgens de brief van 2 december 2010 die betrokken wordt bij het agendapunt, wordt de tekst aangepast. Betekent dit dat de visie opnieuw herschreven gaat worden en komt deze dan terug? U zegt dat het een strategische visie is, maar hoe kunnen er nu beleidskeuzes worden gemaakt in een strategische visie terwijl ondertussen wordt geroepen dat de provincie geen zeggenschap heeft omdat het Rijk over de ondergrond gaat? Dat wringt met elkaar. Ik heb een vraag aan CDA en VVD. De onderhandelingspositie naar Den Haag toe, wat beogen CDA en VVD daarmee? Wat is de inzet van de onderhandelingen met het Rijk? Daar ben ik heel nieuwsgierig naar. Ik ondersteun de motie van PvdA, GroenLinks en SP en ben niet gerustgesteld over de beantwoording dat hier in Drenthe geen CO2 wordt opgeslagen, dus ik wil graag twee amendementen indienen, mijnheer de voorzitter. De amendementen luiden als volgt:

***Amendement A 2010-35***

*"Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op woensdag 16 december 2010, gehoord de beraadslaging met betrekking tot Statenstuk 2010-454 Structuurvisie ondergrond;*

*Besluiten:*
*Hoofdstuk VI: Beleidskeuzes per gebruiksfunctie onder punt 6.2.10 CO2-opslag*

*Oude tekst:*
*De opslag van CO2 in een aantal lege gasvelden in Drenthe wordt onder voorwaarden toegestaan. De opslag van CO2 in aquifers wordt ten minste voor de planperiode van deze Structuurvisie ondergrond niet toegestaan.*

*Te wijzigen in:*
*De opslag van CO2 in een aantal lege gasvelden in Drenthe wordt niet toegestaan. De opslag van CO2 in aquifers wordt niet toegestaan."*

*Toelichting:*
*De Staten zijn van mening dat na de grootschalige demonstratiefase er overgegaan zal worden tot grootschalige opslag onder heel Drenthe, ook uit het buitenland (zie punt 4, bladzijde 43). De motivering dat CO2-opslag het middel is om CO2 te verminderen gedurende de periode dat wij nog grotendeels afhankelijk zijn van conventionele, fossiele energiebronnen gaat mank als er extra kolencentrales worden bijgebouwd en de investeringen in groene, hernieuwbare bronnen worden verminderd. Het is mogelijk om in 2050 volledig duurzaam energie op te wekken. Het toestaan van CO2-opslag zal deze ontwikkeling richting duurzame energie vertragen en zeker niet bespoedigen.*

De VOORZITTER: Wij zullen dit amendement vermenigvuldigen en dan maakt het onderdeel uit van de beraadslagingen.
Mevrouw DATEMA: Dan heb ik nog een amendement, voorzitter. Het volgende amendement luidt als volgt:

***Amendement A 2010-36***

*"Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op woensdag 15 december 2010, gehoord de beraadslaging met netrekking tot statenstuk 2010-454 Structuurvisie ondergrond;*

*Besluiten:*
*Hoofdstuk VI: Beleidskeuzes per gebruiksfunctie onder punt 6.2.3 Gebruik aquifers voor opslag van CO2*

*Oude tekst:*
*In aquifers die zich in de ondergrond van Drenthe bevinden is opslag van CO2 niet toegestaan. Dat beleid geldt in ieder geval voor de termijn van de planperiode van deze Structuurvisie ondergrond.*

*Te wijzigen in:*
*In aquifers die zich in de ondergrond van Drenthe bevinden is opslag van CO2 niet toegestaan."*
*Mevrouw DATEMA: Als toelichting bij dit amendement merk ik op dat de motivering op pagina 37 op zich voldoende is om in het geheel af te zien van opslag in aquifers. Daarnaast is de extra opslagcapaciteit niet nodig voor de binnenlandse CO2-uitstoot. Na 2020 (einde planperiode) staat gepland dat de commerciële bedrijven het transport en de opslag van CO2 overnemen. Het zal met opslag in de aquifers commercieel aantrekkelijk worden om ook CO2 uit het buitenland op te slaan.*

De VOORZITTER: Dank u wel, dan maakt dit amendement ook onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer MEDEMBLIK: Voorzitter, dank u wel. Mijn inbreng in eerste termijn was er puur op gericht een zo breed mogelijk draagvlak te krijgen. Misschien had ik beter moeten luisteren naar de inschatting van de voorzitter. Tekstueel is het verschil tussen neen en neen-tenzij niet zo groot, maar semantisch is het verschil kennelijk levensgroot. Ik was alleen eigenwijs en dacht ik zet door. Ik heb inmiddels begrepen van de indieners van de eerste motie dat daar geen beweging in zit. Dan kom ik bij ons stemgedrag bij beide moties. De motie van PvdA, GroenLinks en SP zullen wij niet steunen, de tweede motie van CDA en VVD zullen wij wel steunen.

De VOORZITTER: Ik begin bij gedeputeerde Klip met de vraag of zij behoefte heeft om kort op de inbreng van mevrouw Datema te reageren, onder anderen over het herschrijven van de Structuurvisie.

Mevrouw KLIP: Neen, de Structuurvisie wordt niet herschreven en komt niet terug. Het college ontraadt de amendementen van de SP en ja, het is inderdaad een strategische visie.

De heer BOMHOF: Wat moet er dan van de Drentse onderhandelingspositie terechtkomen, was de vraag van mevrouw Datema. Het is op zich goed dat als de minister van Economische Zaken naar het noorden komt en bezig gaat - zoals ook in het regeerakkoordstaat - met het verder onderbouwen van de veiligheid van de ondergrondse CO2-opslag en zal moeten zorgen voor voldoende draagvlak, de Staten daarbij betrokken zijn en als volwaardig gesprekspartner aan tafel zitten. Dat heeft ook iets te maken met de locatie waar wij het over hebben, want mevrouw Datema heeft in de Structuurvisie wel gezien dat er diverse velden worden aangegeven en daar zou CO2 kunnen worden opgeslagen, maar dat doen wij dus niet omdat zij beter geschikt zijn voor aardgas. Dan is dat een belangrijke inbreng en is het dus

één van de voorbeelden die in deze discussie met de minister aan de orde zal komen en dat kun je alleen maar doen wanneer je de lijnen open houdt, zoals in de motie van CDA en VVD wordt beoogd.

Mevrouw SEINEN: Mijn reactie op mevrouw Datema kan kort. Het Rijk heeft de zeggenschap en dat is al meerdere keren aan de orde geweest. Het Rijk kan het noorden dus overrulen en dat is iets wat wij niet willen. Het noorden moet zijn geluid kunnen laten horen en wij willen een Drents geluid laten horen. Vandaar onze houding van neen-tenzij. Het tenzij gaat erom dat er een discussie over nut en noodzaak wordt gevoerd, temeer daar het in Barendrecht niet is doorgegaan. Waarom zou het dan in het noorden wel moeten? Op die vraag en andere wil ik graag antwoord. Ten tweede moet de veiligheid nu en in de toekomst worden gewaarborgd zijn. Vandaar dat wij kiezen voor een neen-tenzij en dat is dus gelijk aan een constructief neen.

Mevrouw KLIP: Ik onderstreep wat mevrouw Seinen en de heer Bomhof zeggen, namelijk dat minister Verhagen al heeft aangegeven dat de Structuurvisie ondergrond zal worden meegenomen in zijn besluitvorming, dus de eerste stap is al gezet zonder dat de visie is aangenomen door de Staten.

De VOORZITTER: Ik schors dan nu de vergadering voor enkele minuten, zodat u de amendementen van de SP kunt bekijken. Als u deze amendementen heeft bekeken, gaan wij over tot stemming.

(Schorsing)

De VOORZITTER: Dan gaan wij nu even langslopen waarover wij gaan stemmen, dan kan daar ook geen onduidelijkheid over bestaan. Wij beginnen straks met de amendementen van de SP-fractie onder de nummers A 2010-35 en A 2010-36. Daarna zal worden gestemd over de Structuurvisie ondergrond en daarna wordt gestemd over de moties met de nummers M 2010-39 en M 2010-40 en dat doen wij bij handopsteken, waarbij in ieder geval bij monde van de fractievoorzitter van de PvdA is aangegeven dat de heer Slagter zich van stemming onthoudt. Ik breng nu in stemming amendement A 2010-35, ingebracht door de SP.

Met vijf stemmen van de leden van de SP-fractie voor het amendement en de stemmen van de overige statenleden tegen het amendement, wordt amendement A 2010-35 verworpen.

De VOORZITTER: Dan gaan wij naar amendement A 2010-36 van de SP-fractie.

Met vijf stemmen van de leden van de SP-fractie voor het amendement en de stemmen van de overige statenleden tegen het amendement, wordt amendement A 2010-36 verworpen.

De VOORZITTER: Dan breng ik nu het statenstuk 2010-454 met betrekking tot de Structuurvisie ondergrond in stemming.

Met de stemmen van de leden van de fracties van PvdA, CDA, VVD en ChristenUnie voor dit voorstel en de stemmen van de leden van de fracties van SP en GroenLinks tegen dit voorstel, wordt dit statenstuk aangenomen.

De VOORZITTER: Dan gaan wij naar de ingediende moties ingediend onder nummer M 2010-39 door de fracties van PvdA, GroenLinks en SP en nummer M 2010-40, ingediend door de fracties van CDA en VVD. De motie M 2010-39 ingediend door PvdA, GroenLinks en SP is het meest verstrekkend, dus deze breng ik het eerst in stemming. De heer Slagter onthoudt zich hierbij van stemming, zoals bij aanvang van deze vergadering is gemeld door de fractievoorzitter van de PvdA.

Met de stemmen van de leden van de fracties van PVDA (met uitzondering van de heer Slagter, die zich van stemming onthoudt), GroenLinks en SP vóór deze motie en de stemmen van de leden van de overige fracties tegen deze motie, wordt motie M 2010-39 verworpen.

De VOORZITTER: Dan gaan wij over tot stemming over motie M 2010-40 van CDA en VVD. Ook hierbij onthoudt de heer Slagter zich van stemming.

Met de stemmen van de leden van de fracties van PVDA (met uitzondering van de heer Slagter, die zich van stemming onthoudt), GroenLinks en SP tegen deze motie en de stemmen van de leden van de overige fracties vóór deze motie, wordt motie M 2010-40 aangenomen.

**G4. Statenstuk 2010-455, Voorstel van Gedeputeerde Staten van Drenthe van 20 oktober 2010, kenmerk van 42/5.3/2010010451, Vierde wijzigingstranche Provinciale omgevingsverordening Drenthe OGB**

De VOORZITTER: Ik heb slechts één melding om te spreken en dat is een melding van de heer Langenkamp van de GroenLinks-fractie.

De heer LANGENKAMP: Voorzitter, ik wil u niet vermoeien met technische aspecten, want die zijn in de commissie voldoende uitgewisseld, maar mijn vraag is waarom dit een provinciaal belang is. Waarom gaat de provincie dit doen en niet de gemeenten? Een aantal gemeenten vraagt dit ook, er komt over twee jaar een algemene maatregel van bestuur en daarin staat dat gemeenten degenen zijn die het moeten gaan uitvoeren. Gemeenten moeten nu al een masterplan hebben om dit te gaan doen en de criteria daarvoor worden over een jaar bekend. Mijn vraag is waarom de provincie doorgaat met dit verhaal. Ik heb het ook in de commissie gevraagd en het antwoord was dat de provincie de kennis en kunde heeft die de gemeenten nog niet hebben. Dat vond ik een buitengewoon vreemde gedachtegang en dat geldt zeker voor hoe het is gegaan in het sociale domein en over rollen en taken. Als het zo is dat als wij de kennis en kunde hebben, wij het ook gaan doen, dan vraag ik mij af welke discussie wij een paar maanden geleden hebben gevoerd over de stichting Doven en dergelijke.

Mevrouw KLIP: De heer Langenkamp vraagt waarom wij hiermee doorgaan. Ik dacht even dat hij de provinciale omgevingsverordening bedoelde, maar u doelt neem ik aan op de regelgeving die wij daarin hebben opgenomen over warmte- en koudeopslag. Ik heb u daar een antwoord op gegeven en u bent het niet eens met het antwoord. Ik ga u echter hetzelfde antwoord geven, want het gaat over naar de gemeenten. Op dit moment zijn wij nog verantwoordelijk en bovendien zijn wij in intensief contact met de gemeenten om de kennis die wij hebben zo snel en volledig mogelijk over te dragen naar gemeenten. Gelukkig is het zo dat in het verlengde van onze structuurvisie dat provincie en gemeenten gezamenlijk in dit soort ruimtelijke aspecten optrekken omdat wij gezamenlijk zuinig zijn op onze Drentse ruimte, ook die in de ondergrond.

De heer LANGENKAMP: De gedeputeerde doet net alsof alles in goed overleg is gegaan, maar de gemeenten vragen zelf waarom de provincie hiermee aan de slag gaat en de gemeenten dit niet doen. Dat is een zienswijze van gemeenten, dus ik vind niet dat er sprake is van een gezamenlijk besluit van gemeenten en provincie.

Mevrouw KLIP: U hebt ons antwoord gelezen op die zienswijze en daar heb ik niets aan toe te voegen.

De VOORZITTER: Dan ga ik nu over tot stemming over statenstuk 2010-455, de vierde wijzigingstranche Provinciale omgevingsverordening Drenthe OGB.

Met de stemmen van de leden van de GroenLinks-fractie tegen dit voorstel en de stemmen van de leden van de overige fracties voor dit voorstel, wordt dit statenstuk aangenomen.

**G5. Statenstuk 2010-452 Voorstel van Gedeputeerde Staten van Drenthe van 19 oktober 2010, kenmerk cab 41/5.10/2010011471, Wijziging Tarieventabel in de Verordening nazorgheffing stortplaatsen provincie Drenthe**

**G6. Statenstuk 2010-460 Voorstel van het Presidium van Provinciale Staten van Drenthe van 8 november 2010, kenmerk 41/SG/2010013116, Vaststelling fractievergoedingen 2009**

**G7. Statenstuk 2010-461 Voorstel van het Presidium van Provinciale Staten van Drenthe van 25 november 2010, kenmerk van 41/SG/2010013117, Herbenoeming bestuursleden Noordelijke rekenkamer**

**G8. Statenstuk 2010-453 Voorstel van Gedeputeerde Staten van Drenthe van 20 oktober 2010, kenmerk van 42/5.5/20100011715, Wijziging Subsidieverordening jeugdzorg Drenthe**

Zonder beraadslaging en met algemene stemmen wordt telkens overeenkomstig het voorstel besloten.

**H1. Motie M 2010-41 betreffende RSP-risico's**

De VOORZITTER: Dit is een motie vreemd aan de orde van de dag en deze gaat over de gelden ten behoeve van het Regiospecifiek pakket (RSP). Ik geef het woord aan de indiener van de motie, de fractievoorzitter van het CDA, de heer Klaver.

De heer KLAVER: Vanochtend is in de commissie BFE uitgebreid gediscussieerd. Daar was niet iedereen bij aanwezig. Het ging over het convenant dat het college heeft afgesproken met het college van burgemeester en wethouders van Assen. Het viel op dat in dat convenant een aantal teksten is opgenomen waarin de risico's die kunnen ontstaan gedeeld moeten worden, waarbij ook gezamenlijk moet worden gezocht naar oplossingen. De discussie leidde ertoe dat vanuit de Statencommissie de wens bestaat om te komen tot een snelle risicoanalyse. Daarin bewoog het college niet en dat heeft ertoe geleid dat PvdA, CDA, SP en GroenLinks een motie hebben gemaakt en hij leest de motie voor:

***Motie M 2010-41 met betrekking tot RSP-risico's***

*"Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 15 december 2010, vreemd aan de orde van de dag,*

*Overwegende dat:*

- *de besteding van de RSP-middelen in Drenthe zeer zinvol is;*
- *Provinciale Staten een controlerende rol hebben onder naderen inzake de financiële middelen;*
- *er nu drie convenanten zijn gesloten met de gemeentebesturen van Emmen, Coevorden en Assen;*

*Constaterende dat:*

- *Gedeputeerde Staten van Drenthe op 13 oktober 2010 een bestuursakkoord hebben gesloten met B&W van Assen inzake "nadere afspraken RSP Florijnas";*
- *de Staten inzage hebben gevraagd in de drie bestuursakkoorden;*
- *in de commissie BFE van 15 december 2010 (naar aanleiding van de brief van Gedeputeerde Staten van 24 november 2010) de mogelijkheid bestond om Gedeputeerde Staten vragen te stellen over de provinciale risico's naar aanleiding van het bestuursakkoord "Assen";*
- *dat Provinciale Staten van Drenthe eerder kaders hebben aangegeven voor de uitwerking van de besteding van de RSP-gelden;*
- *dat Gedeputeerde Staten binnen de kaders moeten blijven en zonder nader akkoord van Provinciale Staten er geen onomkeerbare beslissingen genomen worden;*
- *dat bij vaststelling van het RSP-kader afgesproken is dat Provinciale Staten periodiek (vijf keer per jaar) specifiek een overzicht krijgt van de stand van zaken (zogenaamde "Kanarie-functie");*

*Van mening zijnde dat:*

- *de antwoorden van Gedeputeerde Staten in de commissie van BFE op 15 december 2010 niet geruststellend zijn;*
- *Provinciale Staten meer inzicht willen hebben in de financiële risico's per december 2010, die de provincie Drenthe loopt op basis van de gesloten bestuursakkoorden;*

*Spreekt uit dat:*

- *er ter bespreking in de commissie BFE van 16 februari 2011 en voor 9 februari 2011 een nadere opsomming en onderbouwing moet liggen van alle risico's die de provincie Drenthe loopt in het kader van de RSP-bestuursakkoorden;*

*Dragen het college van Gedeputeerde Staten op om voor 9 februari 2011 de gevraagde informatie aan te leveren ter bespreking in de commissievergadering van 16 februari 2011."*

De VOORZITTER: De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen en zal worden vermenigvuldigd.

De heer VEENSTRA: Wij ondersteunen deze motie. Vanmorgen is in de commissie uitgebreid gesproken over het convenant dat in het kader van het RSP is gesloten met Assen. Die discussie is wat ons betreft niet goed afgerond in de zin dat wij geen beeld hebben van wat nu precies de risico's van de provincie zijn. Ik wil van het college een nadere risicoanalyse voor de RSP-akkoorden. Daarmee zeg ik nog niets over deze bestuursakkoorden, maar dit zegt puur iets over het inzicht dat wij in de risico's willen hebben.

De heer LANGENKAMP: De motie was mede ingediend door GroenLinks maar ik zie dat één argument van ons is verdwenen. Dat verbaast mij enigszins, dus ik vraag één minuut schorsing.

De VOORZITTER: U gaat toch niet beweren dat de mede-indieners van de motie niet weten wat er in de motie staat?

De heer LANGENKAMP: Blijkbaar wel dus.

De VOORZITTER: Mooi, dan heeft gedeputeerde Swierstra ook nog even gelegenheid na te denken over zijn antwoord. Ik schors de vergadering voor twee minuten om zo de indieners op één lijn te krijgen over de tekst van de motie.

(Schorsing)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Ik verwacht het verlossende woord van GroenLinks over de vraag of de tekst van de motie zo kan blijven als de indiener hem heeft ingediend.

De heer LANGENKAMP: Het antwoord is ja, omdat ik begrijp dat wat hier staat moet gebeuren voor 19 januari 2011. Het inschakelen van het externe bureau kan dan daarna gebeuren. Ik steun de motie zoals deze is ingediend.

De heer SWIERSTRA: Wij hebben vanmorgen uitvoerig over het convenant met Assen gesproken en de vertakking daarvan met een aantal andere RSP-aangelegenheden. Kennelijk ben ik er niet in geslaagd om op dit moment al voldoende vertrouwen bij u waar te maken dat de risico's door ons goed worden beheerst. Het college tilt hier behoorlijk zwaar aan, want zoals wij al jaren hebben gewerkt met programma's in SNN-verband, wat hier het geval is bij het RSP, is de risicobeheersing juist altijd een heel zwaar punt geweest. Dat zit bij het college dan ook volledig in de genen om dat op een goede manier te doen. Uw Staten hebben meermalen bij verschillende gelegenheden en met verschillende instrumenten toegezegd gekregen op welke wijze dat allemaal wordt afgedekt. Iedere keer wordt die informatie weer

in stapjes gegeven en het beeld dat zou kunnen ontstaan, alsof wij daar lichtvaardig mee omgaan of dat niet alle informatie die relevant is terstond aan u wordt verstrekt werp ik verre van mij. Immers, één van de toezeggingen is dat zodra er relevante nieuwe ontwikkelingen zijn - zoals het convenant met Assen - u ook tussentijds wordt geïnformeerd. Ook bij de vaststelling van de planning- en controlcyclus is een aparte paragraaf voor de RSP-projecten en dergelijke opgenomen. Dat hebt u zeer recent dan ook met elkaar afgesproken en in die zin is er op dit moment niets nieuws onder de zon dan een nadere invulling ten aanzien van Assen op een paar specifieke punten. Daar is vanmorgen over gesproken en daar ga ik nu niet verder meer op in. Hoe krijgen de Staten dit nu eigenlijk in de vingers? De heer Veenstra heeft aangegeven zicht te willen hebben op de risico's en dat wilt u adequaat. Dat vraagt u voor 19 januari 2011, maar wanneer wij u voor 19 januari 2011 die informatie moeten verschaffen, dan krijgt u niets anders dan wat u nu al is verstrekt, want er is gewoon niet meer. Dat is de essentie van het punt en het probleem dat zouden wij risico’s lopen op programmaniveau, deze volledig zijn afgedekt binnen de RSP-reserve en de risicoreserve. De risico’s die veel interessanter zijn, namelijk de risico’s op projectniveau en die ons buitengewoon triggeren, komen pas op tafel nadat de projecten verder zijn uitgewerkt en doorgelicht en er tot nadere afspraken over die projecten wordt gekomen. Daarvan hebben wij er op dit moment nog niet één, dus dat kunnen wij u op dit moment niet laten zien, want wij hebben het zelf ook nog niet maar zitten er wel bovenop. De eerste die zou kunnen komen is bijvoorbeeld Emmen en zodra daar nadere discussies over kunnen komen, dan wordt aan de Staten gecommuniceerd indien het college daar nadere stappen in neemt. Juist in samenhang met de Staten en met de partners moeten wij de komende jaren met elkaar verder. Ik heb mij gerealiseerd ten aanzien van de stappen die met u zijn afgesproken en de momenten waarop hier bij u zal worden terugkomen, namelijk bij de voorjaarsnota, de jaarrekening en de bestuursrapportage, dat de eerstvolgende stap misschien wat ver weg in de tijd ligt. Het zal waarschijnlijk ergens in mei of juni 2011 zijn voordat dit ter tafel komt. In die zin kan ik mij goed voorstellen dat u toch nog graag een nadere actualisering wilt en die wil ik u graag toezeggen. Zo kan ik u toezenden de rapportage zoals wij die in noordelijk verband zeer recent hebben overgelegd aan het Rijk in het kader van het bestuurlijk overleg MIRT. Daar zit de hele lijst met projecten en de voortgang daarvan in en dus ook de communicatie met het Rijk over de voortgang en of daar problemen in zitten. Dat kunnen wij u toesturen met daarbij een verbijzondering van de specifiek Drentse punten en daarbij kunnen wij, conform de toezeggingen zoals die vanmorgen door het college zijn gedaan bij monde van mevrouw Vlietstra, specifieke aandacht besteden aan de risico’s op programmaniveau enerzijds en op projectniveau anderzijds. Een dergelijk samenstel van informatie wil ik u graag toezeggen, maar om dat al voor 19 januari 2011 te doen is een buitengewoon lastige, want dan krijgt u geen nieuwe informatie en is er ook nog geen voortgang in die zaken. Ik zou dus willen afspreken dat wij dit voor de verkiezingen van 2 maart 2011 aan u aanleveren. Dan hebt u op dat moment de actuele stand van zaken en er zijn op dit moment geen andere verplichtingen en risico’s aangegaan dan u al bekend zijn. Dat is mijn reactie op deze motie.

De VOORZITTER: Geeft u nu eens kort en bondig weer wat u van deze motie vindt. Voert u deze uit of niet op basis van de tekst van de motie die voorligt?

De heer SWIERSTRA: Voorzitter, ik heb aangegeven wat het college ervan vindt en ik heb aangegeven welke informatie ik kan verstrekken. Dat is onze interpretatie van de motie en wij leggen deze voor aan de Staten.

De VOORZITTER: Ik heb kennis genomen van de motie waarin aan het einde het college de opdracht wordt gegeven om voor 19 januari 2011 de gevraagde informatie aan te leveren. Is uw antwoord nu dat u dit kunt nakomen of niet?

De heer SWIERSTRA: Mijn antwoord is dat wij dit niet na kunnen komen op de wijze waar de Staten iets mee kunnen.

De heer KLAVER: Voorzitter, ik wil een schorsing.

De VOORZITTER: Dan schors ik de vergadering voor tien minuten.

(Schorsing)

De heer KLAVER: Voorzitter, de schorsing heeft tijd opgeleverd. Ik heb gesproken met de collega's Veenstra, Oosterlaak, Langenkamp en er hebben andere interacties op andere niveaus plaatsgevonden. Daar waar in de motie de datum van 26 januari 2011 staat, dient 16 februari 2011 te worden gelezen en daar waar staat 19 januari 2011 dient 9 februari 2011 te worden gelezen. Dat is de maximale beweegvariant van de indieners van de motie.

De VOORZITTER: Dan stel ik vast dat aan het eind van de motie M 2010-41 de tekst luidt "dragen het college van Gedeputeerde Staten op om voor 9 februari 2011 de gevraagde informatie aan te leveren ter bespreking in de commissie van 16 februari 2011".

De heer VAN DE BOER: Wij hebben vanochtend in de commissie BFE uitgebreid gesproken en laat ontzettend duidelijk zijn dat het inschatten van de risico's voor ons allen een belangrijk punt is. De vraag is even wanneer wat te leveren is en daar is gedeputeerde Swierstra duidelijk over geweest. Vanochtend is met de gedeputeerde gewisseld dat er periodiek behoefte bestaat aan informatie om de ontwikkeling en de uitrol van de RSP-projecten te kunnen volgen. Daar kan een soort format voor worden ontwikkeld per onderdeel van het project. Wat is daarvan het risico, welk geld is daarvoor veilig gesteld, welk geld moet er nog worden verworven en wie zijn de dragers van het risico enzovoort. Dat format is zo ontwikkeld en als wij dat periodiek krijgen, kunnen wij in de commissie BFE de ontwikkeling van de projecten en RSP-activiteiten volgen, maar ook kunnen wij daar tijdig op ingrijpen. Op informatie van mevrouw Vlietstra hebben wij daaraan toegevoegd dat dit periodiek, passend in de planning- en controlcyclus moet gebeuren, tenzij zich tussentijds onverwachte en belangrijke ontwikkelingen voordoen. Dat is voor iedereen klip en klaar en daar verschillen wij niet over van mening. Er moet ook niet de verkeerde suggestie worden gewekt dat een en ander niet geruststellend was. Natuurlijk zijn wij buitengewoon alert en volgen wij deze grote projecten met argusogen, juist vanwege die risico's en ik ga met iedereen mee die deze risico's tijdig in beeld wil hebben, want niemand zit te wachten op een zeperd en vult u zelf uw eigen voorbeelden maar in. Ik maak ook nog even een onderscheid tussen RSP-Assen en de koppeling gaandeweg het overleg met Atalanta Emmen. Uiteraard zit dat onder het RSP, maar het zijn twee totaal verschillende projecten en door die aan elkaar te koppelen kun je een verkeerde suggestie wekken en dat wil de VVD niet. Met de verruiming zoals die nu is toegezegd door de gedeputeerde en de wijziging van de data in de tekst van de motie en met het beschikbare materiaal dat er al is en dat er dan nog komt in een in te passen planning- en controlcyclus met een voorjaarsnota en bestuursrapportage, kan de VVD-fractie uit de voeten. Op 16 februari 2011 spreken de Staten er weer over en zullen wij kijken wat er dan ligt. Het indienen van de motie neem ik buitengewoon serieus, want het gaat erom om te kunnen volgen van de projecten op risico en daarin hebben de Staten een controlerende taak. Het college zit alleen op de bok qua uitvoering en informeert de Staten daarbij actief. Wij hebben alle vertrouwen in de aanpak van de gedeputeerde en zien de noodzaak om blijvend aandacht te schenken aan de ontwikkelingen en in te schatten wat de risico's zijn. Daar kunnen wij heel alert op zijn en wat dat betreft zal het RSP de komende jaren een voortdurend onderwerp van de agenda zijn. De bedoeling van de motie is ons duidelijk, maar omdat in deze toonsoort op papier te zetten gaat ons op dit moment een stap te ver omdat wij in de uitleg en de toezegging van de gedeputeerde op dit moment een voldoende garantie vinden.

De heer SWIERSTRA: Dank voor het meedenken over hoe wij het kunnen doen vanuit de optiek dat er geen groot wantrouwen van de Staten tegen dit college op dit punt bestaat. Wij zullen ons uiterste best doen om een adequaat stuk aan te leveren en dat zal in ieder geval zijn voor de opgeschoven data in de motie. Hopelijk kunnen wij daarmee echt aangeven waar u behoefte aan hebt.

De VOORZITTER: Dan breng ik nu motie M 2010-41 zoals die is ingediend door CDA, PvdA, GroenLinks en SP in stemming, aangezien de VVD-fractie heeft aangegeven voor de inhoud van de motie geen verantwoordelijkheid te willen dragen. In de motie wordt gevraagd aan het college voor 9 februari 2011 de gevraagde informatie aan te leveren ter bespreking in de commissievergadering van 16 februari 2011.

Met de stemmen van de leden van de fracties van de VVD en de ChristenUnie tegen de motie, en de stemmen van de leden van de overige fracties vóór deze motie, wordt deze motie aangenomen.

**I. Sluiting**

De VOORZITTER: Ik concludeer dat er geen agendapunten meer zijn en wil overgaan tot sluiting van de vergadering. Ik dank u voor uw inbreng vandaag. Onder deze museale temperaturen viel het niet altijd mee, dus ik was blij dat er een debat over CO2-opslag plaatsvond. Ik wens jullie allen heel prettige feestdagen, enige rust en bezinning en een goede vakantie aan diegenen die op vakantie gaan en de beste wensen voor 2011. Tot slot geef ik het woord aan rayonhoofd Swierstra, die nog enkele mededelingen heeft.

De heer SWIERSTRA: IJsberichten. Het is goed om even mee te delen dat wij een persbericht hebben uit laten gaan over weersomstandigheden en de hoeveelheid zout. Royaal voor Sinterklaas werden wij al bij voortduring geconfronteerd met sneeuw en ijs. Dat is niet alleen hier zo, maar in heel Nederland en heel Europa. Hierdoor is het risico aanwezig dat zoutvoorraden in Europa stevig onder druk komen te staan en ook in Nederland. Wij hebben daarvoor contracten en er zijn ook net nieuwe afgesloten. Er is veel meer zout ingekocht dan eerder, maar dat heeft Rijkswaterstaat in nog grotere hoeveelheden gedaan. Wat voor contracten je verder ook hebt, op het moment dat er niet kan worden geleverd houdt het voor iedereen op. Op dit moment is er gewoon nog zout, maar vanwege de ietwat onzekere situatie op de wat langere termijn is het risico aanwezig dat er toch op enig moment schaarste ontstaat. Dat is niet alleen hier het geval, maar ook elders. Om die reden anticiperen wij daarop en hebben de strooiroutes hier en daar aangepast. Hoofdroutes en doorgaande fietspaden worden dus gewoon gestrooid, maar op enkele andere trajecten wordt ietwat voorzichtiger gestrooid en ook met zand. Bij wat zwaardere sneeuwval wordt daar ook eerst volstaan met het schuiven van sneeuw en dergelijke, maar dat is uitsluitend om het probleem aan de voorkant zoveel mogelijk te beheersen en te zorgen dat als deze winterse omstandigheden aanhouden, wij de boel een beetje bereikbaar houden. Tot slot wordt u ook gewoon gemaand voorzichtig te doen als u achter uw stuur stapt, want weersomstandigheden zijn er nu eenmaal en overheden kunnen dit niet voor honderd procent in de hand houden en op deze manier gaan wij daarop inspelen. Er komt een advertentie in de krant over de aangepaste strooiroutes en ook op de website, maar het leek mij goed om dit ook bij deze gelegenheid aan uw Staten te melden.

De VOORZITTER: Een heel veilige thuisreis toegewenst. Ik sluit de vergadering.

Vastgesteld in de vergadering van provinciale staten van 2 februari 2011.

, voorzitter

, griffier

**TOEZEGGINGEN,** gedaan in de vergadering van provinciale staten, gehouden op 15 december 2010 in museum De Buitenplaats te Eelde

Geen.

provincie Drenthe

# *Staten*stuk 2011-470

## Jaarstukken 2010

Voorgestelde behandeling:
- Statencommissie Omgevingsbeleid op 27 april 2011
- Statencommissie Cultuur en Economie op 11 mei 2011
- Statencommissie Bestuur en Financiën op 18 mei 2011

- provinciale staten op 23 mei 2011
- fatale beslisdatum: 23 mei 2011

Behandeld door de heer G.C. van Geffen, telefoonnummer (0592) 36 55 80, e-mail g.geffen@drenthe.nl
Portefeuillehouder: mevrouw J.G. Vlietstra

## Inleiding

Hierbij bieden wij u de jaarstukken over het dienstjaar 2010 aan. Deze jaarstukken hebben vrijwel dezelfde opzet als vorig jaar. De programma's zijn volgens ons collegeprogramma en de Begroting 2010 samengesteld. De opzet is conform de voorschriften van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV). De jaarstukken zijn onderverdeeld in het jaarverslag en de jaarrekening. Het jaarverslag bestaat uit de programmaverantwoording als tegenhanger van de beleidsbegroting en de in het BBV voorgeschreven paragrafen. De jaarrekening bestaat uit de programmarekening en een korte toelichting daarop en de balans met toelichting. Ook de goedkeurende controleverklaring van de accountant is opgenomen.

De productenrealisatie, die deel uitmaakt van de planning- en controlcyclus van gedeputeerde staten, waarbij de afdelingen en teams verantwoording afleggen aan gedeputeerde staten, wordt niet ter informatie bij de jaarstukken aan uw staten meegezonden.

Het BBV schrijft voor dat alleen begrote mutaties met reserves direct verwerkt worden in het rekeningresultaat. Afwijkingen met betrekking tot reserves ten opzichte van de begroting dienen door uw staten expliciet te worden goedgekeurd bij de vaststelling van de bestemming van het rekeningsaldo. Daarom is net als vorig jaar in de programmaverantwoording per programma opgenomen van welke bedragen wordt voorgesteld deze vanuit het rekeningresultaat aan de achterliggende reserves toe te voegen. Hierdoor is beter inzichtelijk gemaakt welke gelden binnen de programma's met reserves worden verrekend en welke bedragen tot de voor- en nadelen van het rekeningsaldo behoren.

Het vrij besteedbare resultaat 2010 bedraagt € 887.000,--. Dit is het resultaat na verwerking van mutaties aan reserves. Voorgesteld wordt dit bedrag toe te voegen aan de Reserve voor algemene doeleinden. Een nadere detailspecificatie van de verschillen tussen begrote en gerealiseerde saldi groter dan € 50.000,-- is te vinden in paragraaf II.2.

De begroting 2010 is sluitend gemaakt met een onttrekking aan de algemene reserve voor een bedrag van € 12.614.000,--. Door de toevoeging van het rekeningresultaat van € 887.000,-- wordt er in 2010 per saldo € 11.727.000,-- aan de algemene reserve onttrokken.
In de tweede bestuursrapportage 2009 is vanuit de onderuitputting € 11.848.000,-- toegevoegd aan de algemene reserve om het tekort in de begroting 2010 te kunnen opvangen. Daarnaast is in het voorjaar van 2010 besloten voor 2010 een bezuiniging door te voeren van € 7.770.000,--.
Omdat in 2009 is geanticipeerd op het verwachte tekort in 2010 hoeft nu geen extra beroep gedaan te worden op de algemene reserve.

Het rekeningsresultaat van de provincie is het verschil tussen de bedragen in de begroting (na wijziging) en de realisatie. Het rekeningsaldo 2010, (vóór verwerking van niet-begrote mutaties in reserves) is uitgekomen op € 12.801.000,--. De verklaring van dit bedrag is te vinden in de meerjarige investeringsprogramma's als het Regio Specifiek Pakket (RSP), provinciaal Meerjaren Programma Landelijk Gebied (pMJP), belevingskanaal Erica – Ter Apel en het programma Kennis Werkt. Er wordt in deze programma's gestuurd op meerjarige doelen. Vooral de toevoeging van € 9.682.000,-- aan het investeringsbudget landelijk gebied (pMJP) zou tot verkeerde conclusies kunnen leiden. Als gevolg van het regeerakkoord staan alle seinen op rood en is eind 2010 stevig op de rem getrapt, met als gevolg dat niet alle begrote middelen zijn besteed. Omdat deze middelen wél zijn verplicht wordt € 9.682.000,-- aan de Reserve provinciaal aandeel ILG toegevoegd.
Dit geldt ook voor de overige dotaties aan reserves. De stand van zaken wordt in de desbetreffende programmaonderdelen toegelicht.

Het totale bedrag van niet-begrote mutaties met reserves bedraagt € 9.445.000,--. Dit bedrag kan als volgt worden gespecificeerd.

| mutaties reserves | | |
|---|---|---|
| Bijdrage aan reserve vaarweg Meppel de Punt | N | -545.990 |
| Bijdrage aan RSP reserve | V | 840.779 |
| | | 0 |
| Bijdrage van reserve versterking economisch structuur | N | -1.850.836 |
| Bijdrage van reserve provinciaal aandeel ILG | N | -9.682.291 |
| Bijdrage van Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | V | 527.369 |
| Bijdrage van reserve grondwaterheffing | V | 139.467 |
| Bijdrage van reserve monitoring voormalige stortplaatsen | V | 335 |
| Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | V | 1.125.846 |
| | | -9.445.321 |

Wij stellen u voor bovenstaande niet-begrote mutaties op reserves te effectueren. Na verrekening van de niet-begrote mutaties met reserves bedraagt het rekeningsresultaat € 3.356.000,--.

Wij willen voor de uitvoering van projecten een bedrag van € 1.393.587,-- overhevelen van 2010 naar 2011. Dit bedrag kan als volgt worden gespecificeerd.

| Omschrijving | |
|---|---|
| Cofinanciering Pieken in de Delta projecten 'Smart Dairy Farming (SDF)' | 298.427 |
| Voortzetting Ontwikkelingsbureau Veenhuizen | 75.000 |
| Stimuleringsmaatregelen Drentse woningmarkt | 1.020.160 |
| Totaal | **1.393.587** |

De overhevelingsvoorstellen worden toegelicht in het jaarverslag in de desbetreffende programma's.

Daarnaast stellen we voor van het rekeningsaldo een bedrag € 1.075.000,-- te bestemmen voor de volgende twee zaken: de uitvoering van Motie 2010-28 (Sociale economische vitalisering van het platteland en Versterking Landelijk Gebied) en ontvangen rijksmiddelen voor regionale uitvoeringsorganisatie (RUD).

- Conform uitvoering Motie 2010-28 Sociale economische vitalisering van het platteland en Versterking Landelijk Gebied, stellen wij voor de bezuinigingen op de middelen voor sociaal-economische vitalisering en recreatie van het pMJP en impulsgelden Vitaal Platteland voor in totaal € 325.000,-- terug te draaien en dit te dekken door dit bedrag toe te voegen aan de Reserve provinciaal aandeel ILG.
- Zoals aangegeven in de 2e bestuursrapportage is door het rijk een bedrag van € 750.000,-- aan het provinciefonds toegevoegd als compensatie voor de uitvoeringskosten van de Wabo. Deze gelden zijn nodig in 2011 (€ 200.000,--) en 2012 (€ 550.000,--) voor het kunnen oprichten van een regionale uitvoeringsorganisatie (RUD). Wij stellen voor deze bedragen beschikbaar te stellen voor de desbetreffende jaren.

Het vrij besteedbare resultaat 2010 bedraagt na bovenstaande voorstellen € 887.000,--. Dit voordeel is het resultaat van vele verschillende voor- en nadelen. Net als vorig jaar is getracht eenvoudig en duidelijk aan te geven wat de oorzaken van de grotere onder- en overschrijdingen zijn. Dit alles conform motie 14 in de vergadering van provinciale staten van 25/26 juni 2008 en de uitwerking daarvan. Deze motie gaat in op de vraag hoe de verantwoording van onderbesteding (het verschil in begroot resultaat en werkelijk resultaat vóór mutaties in de reserves) en de verantwoording van de doelrealisatie toegelicht moet worden. Beschreven moet worden waardoor de onderbesteding is veroorzaakt, in welke mate de provincie onderbesteding heeft kunnen beïnvloeden en in welke mate de doelen ge-

haald zijn. Getracht is duidelijk aan te geven wat de oorzaak van onder- en overschrijding is, of dit een interne of externe oorzaak heeft en of het beïnvloedbaar was. Daarnaast is aangegeven of, ondanks de eventuele financiële afwijking, de doelen zijn behaald. Deze zaken zijn tekstueel opgenomen bij de financiële analyses bij de onderdelen financiële analyses prioriteiten en aan het eind van elke programma bij het onderdeel “Wat heeft het gekost?”. In een totaaltabel, die in de Jaarstukken 2010 op bladzijde 7 is opgenomen is dit weergeven. Een nadere financiële specificatie van de verschillen is te vinden in paragraaf II.2. Toelichting op de programmarekening.

Wij stellen u voor het restant ad € 887.000,-- toe te voegen aan de Reserve voor algemene doeleinden. Dit vrij besteedbaar bedrag zal verwerkt worden in de voorjaarsnota.

De jaarrekening is voorzien van een controleverklaring van PricewaterhouseCoopers Accountants met daarin een goedkeurend oordeel over de getrouwheid en een goedkeurend oordeel over de rechtmatigheid. Het accountantsverslag over 2010 is u rechtstreeks door de accountant toegezonden. Wij ontvingen hiervan een afschrift. In dit statenstuk geven wij een korte toelichting op het verslag van bevindingen.

## Advies

1. De jaarstukken 2010 vaststellen en hiermee de aangegeven overschrijdingen van de begroting te autoriseren.
2. Kennisnemen van het resultaat van € 12.801.077,-- over 2010 (voor verwerking van niet-begrote mutaties in reserves).
3. Instemmen met de afzonderlijke toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves die afwijken van de begroting voor een totaal bedrag van € 9.445.321,--.
4. Een bedrag van € 1.393.587,-- storten in de saldireserve ten behoeve van de overheveling budgetten van 2010 naar 2011.
5. Instemmen met de bestemming van het rekeningresultaat voor een bedrag van € 1.075.000,-- ten behoeve van de uitvoering van Motie 2010-28 Sociale economische vitalisering van het platteland en Versterking Landelijk Gebied en de ontvangen rijksmiddelen voor regionale uitvoeringsorganisatie.
6. Een bedrag van € 887.169,-- toevoegen aan de Reserve voor algemene doeleinden. Dit vrij besteedbaar bedrag verwerken in de Voorjaarsnota.
7. Kennisnemen van de reactie op het accountantsverslag van de accountant.

## Beoogd effect

*Verantwoording van ons college aan uw staten zoals voorgeschreven in de Provinciewet en uitgewerkt in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV).*

## Argumenten

*Het vaststellen van de jaarstukken is een vast onderdeel van de jaarcyclus en is voorgeschreven in de Provinciewet. De jaarstukken voldoen aan de voorschriften voor de opzet en de inrichting van de jaarstukken voor gemeenten en provincies. Deze voorschriften zijn opgenomen in het BBV.*

## Uitvoering

**Tijdsplanning**
Inzending door ons college van de jaarstukken aan het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties moet binnen de uiterlijke de wettelijke termijn van 15 juli 2011.

**Financiën**

| | | |
|---|---|---|
| Totale kosten | € | 10.000,-- |
| Bijdragen van derden | € | -,-- |
| Lasten voor de provincie | € | 10.000,-- |

**Europese context**
Niet van toepassing.

**Monitoring en evaluatie**
Niet van toepassing.

**Extern betrokkenen**
PricewaterhouseCoopers Accountants NV en het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

**Communicatie**
Niet van toepassing.

**Bijlagen**
1. Jaarstukken 2010

**Ter inzage in de leeskamer**
1. Productenrealisatie 2010

Assen, 6 april 2011
Kenmerk: 14/5.1/2011002931

Gedeputeerde staten van Drenthe,

J. Tichelaar, voorzitter
mevrouw drs. J.M. Imhof, secretaris

jk/coll.

**Reactie op het accountantsverslag**

De accountant PricewaterhouseCoopers Accountants heeft op 22 maart 2011 een accountantsverslag voor de provinciale staten van de provincie Drenthe 2010 uitgebracht over de uitkomsten van de controle op de jaarrekening 2010. De accountant heeft controles uitgevoerd om zowel de getrouwheid alsook de rechtmatigheid te kunnen beoordelen conform artikel 217 van de provinciewet.

Bij de jaarrekening 2010 is goedkeurende controle verklaring door de accountant afgegeven met daarin een goedkeurend oordeel over de getrouwheid en een goedkeurend oordeel over de rechtmatigheid. De accountant maakt in het verslag een beperkt aantal opmerkingen die uw staten kunnen helpen hun controlerende taak uit te voeren. Wij willen kort op met name de negen belangrijkste boodschappen van de accountant, vooruitlopend op de bespreking met u, een reactie geven.

In paragraaf 1 geeft de accountant de 9 belangrijkste boodschappen aan.

Bij punt 1 geeft de accountant aan dat zij een goedkeurende controleverklaring bij de jaarrekening 2010 hebben afgegeven. De inrichting van de jaarrekening is zodanig opgesteld dat er een getrouw beeld te geven is en dat organisatie breed rechtmatigheid wordt gewerkt. Wij zijn verheugd dat er wederom een goedkeurende verklaring is afgegeven. Mede hierdoor blijft de provincie Drenthe onder repressief toezicht.

Bij punt 2 kwalificeert de accountant de interne beheersing als goed (in 2009 gaf de accountant de kwalificatie voldoende) en dat hierdoor een betrouwbare jaarrekening kon worden opgesteld. Wij schenken continue aandacht aan de interne beheersing van de organisatie om te zorgen dat betrouwbaarheid gewaarborgd blijft en passen dan ook indien nodig processen en procedures aan om de interne beheersing up-to-date te houden en verder te verbeteren. De door de accountant geconstateerde aandachtspunten nemen wij ter harte en wij passen onze werkwijze hierop aan.

Bij punt 3 geeft de accountant aan dat de structurele borging van rechtmatigheid in de werkprocessen deels in ingevoerd binnen onder andere het subsidieproces. Uiteraard breiden we dit uit, onder andere door het digitaliseren van processen. Hierdoor verlopen de werkprocessen steeds beter en worden aspecten met betrekking tot rechtmatigheid automatisch in de processen opgenomen. Op deze manier zullen in de toekomst interne controles achteraf minder nodig zijn, kan de interne controle nog efficiënter gedaan worden en kan de aandacht meer gefocust worden op de doelmatigheid.

Bij punt 4 geeft de accountant aan dat sprake is van een geringe rechtmatigheidstekortkoming van € 0,3 miljoen.
Het betreft hier een contract inzake het verzamelen van bermmaaisel en het composteren daarvan. Onze eigen interne auditors hebben deze tekortkoming geconstateerd, die helaas niet meer in 2010 gecorrigeerd kon worden. Het betreft hier een incident. Wij schenken continu aandacht aan de interne beheersing van de organisatie om te zorgen dat betrouwbaarheid gewaarborgd blijft en passen indien nodig processen en procedures aan om de interne beheersing up-to-date te houden en verder te verbeteren.

Bij punt 5 geeft de accountant aan dat de afwijkingen tussen de jaarrekening, begroting en 2$^{e}$ bestuursrapportage groter zijn, afgezien van de niet begrote verkoopopbrengst Essent 2$^{e}$ tranche. Wij zijn van mening dat de afwijkingen beperkt zijn, en zich beperken tot twee onderbestedingen binnen de Versterking Economische Structuur (VES) en Investeringsbudget landelijke Gebied (ILG), Op deze middelen kunnen wij als provincie veel minder sturen dan op de andere budgetten. Wij blijven uiteraard voortdurend een zo goed mogelijke inschatting maken van benodigde budgetten Vandaar

dat we in 2011 een extra bestuursrapportage hebben ingevoerd.

Bij punt 6 geeft de accountant, evenals in voorgaande jaren, aan dat de sturing, verantwoording en beheersing van de ILG budgetten een belangrijk aandachtspunt blijft. Wij onderschrijven deze bevinding en blijven onverminderd aandacht besteden aan dit item. Als provincie hebben wij weinig invloed op de methodiek zoals die door de Dienst landelijk Gebied (DLG) wordt gehanteerd. Voor afstemming over de budgetten is er zeer regelmatig contact met DLG. Onze aandacht blijft uitgaan naar risico's rond de waardering van de gronden die mogelijk nog niet zijn doorgeleverd op het eind van de convenantperiode 2013.

Bij punt 7 geeft de accountant dat geen tekortkomingen zijn geconstateerd. Bij het insturen van de Single information Single audit (SiSa) verantwoording aan het Ministerie van Binnenlandse Zaken verwachten wij dan ook geen problemen.

Bij punt 8 geeft de accountant aan dat uit de controle geen tekortkomingen blijken, maar er wel enige aandachtpunten zijn onder andere met betrekking tot de omvang van verplichtingen en ouderdom hiervan. Het saldo van verplichtingen is toegenomen tot € 66 miljoen. De accountant stelt voor om verplichtingen ouder dan 3 jaar af te boeken. Ook wij constateren deze toename Wij kunnen het ons als betrouwbare overheid echter niet veroorloven eerdere toezeggingen (verplichtingen) af te boeken als er 3 jaren voorbij zijn. Wij boeken verplichtingen alleen af als de overeengekomen prestaties/projecten zijn afgerond en er geld overblijft, , Meestal gaat het om toezeggingen (verplichtingen) die door lange procedures pas na enkele jaren kunnen worden afgewikkeld. We kunnen dan ook niet tot afboeken overgaan, voordat definitieve afrekeningen hebben plaats gevonden. Uiteraard controleren wij wel regelmatig of de opgenomen verplichtingen "hard'' zijn. Er wordt elk jaar van elke afzonderlijke verplichting geïnventariseerd of het juist is dat deze nog openstaat. De accountant heeft bij haar controle geen verplichtingen gevonden die onterecht door ons zijn opgenomen. In de komende periode gaan we hier nog scherper op sturen. Het digitale subsidiesysteem moet dit verder ondersteunen, zodat na het verstrijken van de subsidietermijn de instellingen meteen een herinnering ontvangen. Er kan indien nodig uitstel worden verleend en vastgelegd. Daarna moeten ze meteen worden afgerekend. Als instellingen dit niet tijdig doen dan kunnen direct de juridisch vereiste procedures worden gevolgd voor herinneren, aankondiging ambtshalve vaststelling en definitieve vaststelling. Subsidieverplichtingen zouden dan sneller kunnen worden afgewikkeld.

Wat betreft de lening die aan RTV Drenthe is verstrekt in verband met de huisvesting, is aan te geven dat geheel volgens het aflossingschema de schulden worden afgelost Wij zien dan ook geen aanleiding om de waardering van de lening naar beneden bij te stellen. Als subsidieverstrekker blijven wij de financiële positie van RTV Drenthe nauwlettend volgen.
Zodra over de afwikkeling van de voorziening inzake de deelneming Verkoop Vennootschap nieuws te melden is, zullen wij dat opnemen in de reguliere planning & control cyclus documenten. Overigens zal de afwikkeling neutraal of positief uitvallen, omdat de gehele opbrengst destijds is voorzien en dus niet verder tegen kan vallen.

Bij punt 9 geeft de accountant dat wij adequaat anticiperen op de ontwikkelingen rond de economische crisis en bezuinigingen. Aandachtpunt is informatievoorziening hieromtrent. Wij informeren provinciale staten hierover middels de reguliere planning & control cyclus. Deze cyclus is met ingang van 2011 uitgebreid met een 3$^{e}$ bestuursrapportage.

# *Ontwerp*besluit

2011-470-1

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 6 april 2011, kenmerk 14/5.1/2011002931;

BESLUITEN:

I. de jaarstukken 2010 vast te stellen en hiermee de aangegeven overschrijdingen van de begroting te autoriseren;

II. kennis te nemen van het resultaat van € 12.801.077,-- over 2010 (voor verwerking van niet-begrote mutaties in reserves);

III. in te stemmen met de afzonderlijke toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves die afwijken van de begroting voor een totaal bedrag van € 9.445.321,--;

IV. een bedrag van € 1.393.587,-- te storten in de saldireserve ten behoeve van de overheveling budgetten van 2010 naar 2011;

V. in te stemmen met de bestemming van het rekeningresultaat voor een bedrag van € 1.075.000,--. ten behoeve van de uitvoering van Motie 2010-28 Sociale economische vitalisering van het platteland en Versterking Landelijk Gebied en de ontvangen rijksmiddelen voor regionale uitvoeringsorganisatie;

VI. een bedrag van € 887.169,-- toe te voegen aan de Reserve voor algemene doeleinden. Dit vrij besteedbaar bedrag verwerken in de Voorjaarsnota;

VII. kennis te nemen van de reactie op het accountantsverslag van de accountant.

Assen, 23 mei 2011

Provinciale staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

jk/coll.

provincie Drenthe

# Jaarstukken
# 2010

## Kiezen voor de kracht van Drenthe

# Jaarstukken
## 2010

*Gedeputeerde staten van Drenthe*
*April 2011*

**Colofon**
Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

M011021605

# Inhoud


| | | |
|---|---|---|
| | Voorwoord | 5 |
| | Inleiding | 6 |
| | Kerngegevens | 10 |
| | Rapportage Drentse versnellingsagenda | 11 |
| **I** | **Jaarverslag** | |
| | Programma 1 De provincie doét er toe! | 17 |
| | Programma 2 Samenleving met samenhang | 35 |
| | Programma 3 Ruimte en bereikbaarheid | 62 |
| | Programma 4 Kennis wérkt | 94 |
| | Programma 5 Leefomgeving | 112 |
| | Programma 6 Middelen | 160 |
| **I.2** | **Paragrafen** | |
| I.2.1 | Lokale heffingen | 175 |
| 1.2.2 | Weerstandsvermogen | 178 |
| I.2.3 | Onderhoud kapitaalgoederen | 196 |
| I.2.4 | Financiering | 201 |
| I.2.5 | Bedrijfsvoering | 206 |
| I.2.6 | Verbonden partijen | 217 |
| I.2.7 | Grondbeleid | 227 |
| **II** | **Jaarrekening** | |
| II.1 | Programmarekening 2010 | 231 |
| II.2 | Toelichting op de saldi van de Programmarekening 2010 | 232 |
| II.3 | Balans per 31 december 2010 | 239 |
| II.4 | Waarderings- en resultaatbepalingsgrondslagen | 240 |
| II.5 | Toelichting op de balans per 31 december 2010 | 242 |
| II.6 | Incidentele baten en lasten | 250 |
| **III** | **Overige gegevens** | |
| III.1 | Investeringen | 257 |
| III.2 | Stand en verloop van reserve en voorzieningen | 267 |
| III.3 | Overzicht personeelssterkte (fte) | 296 |
| III.4 | Arbeidskostengerelateerde verplichtingen | 297 |
| III.5 | Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancieerde topinkomens | 298 |
| III.6 | Rapportage Verordening Dwangsom | 299 |
| III.7 | Rapportage single information single audit (Sisa) | 303 |
| III.8 | Portefeuilleverdeling GS-leden | 305 |
| III.9 | Zetelverdeling | 306 |
| III.10 | Afkortingenwijzer | 307 |
| III.11 | Controleverklaring accountant | 312 |
| III.12 | Bestemming van het resultaat | 314 |

# Voorwoord

Voor u liggen de Jaarstukken 2010. In deze jaarstukken treft u een verslag aan van de realisatie van ons collegeprogramma "Kiezen voor de kracht van Drenthe" over het jaar 2010. Wij doen met name verslag van de aanpak van onze ambities in de zin van plannen, programmeren en "in de markt zetten" van Drentse initiatieven, in nauwe samenwerking met onze maatschappelijke partners. De bestuursperiode 2007-2011 loopt ten einde. De afgelopen vier jaar hebben we samen hard gewerkt aan de toekomst van Drenthe en na bijna vier jaar dat dit collegeprogramma is ingezet doen wij in deze Jaarstukken verslag van de resultaten over 2010. In deze Jaarstukken geven wij aan van de belangrijkste resultaten voor dit jaar zijn geweest en laten we zien dat er een gezonde basis is gelegd voor de komende bestuursperiode.

De Jaarstukken 2010 sluiten aan bij de opzet van de Begroting 2010. U vindt dan ook in de Jaarstukken 2010 de programma's terug die wij hebben gekozen op basis van ons collegeprogramma "Kiezen voor de kracht van Drenthe". Net als in de begroting en voorjaarsnota's wordt ook in de Jaarstukken 2010 een onderscheid gemaakt tussen onze prioriteiten en de "lopende zaken".

De Jaarstukken 2010 laten na bestemming van het resultaat een positief rekeningresultaat zien ten opzichte van de begrote baten en lasten en reservemutaties. Bij de begroting werd nog uitgegaan van de nadeel van € 12.614.000,-- door de Reserve voor algemene doeleinden hiervoor aan te spreken. Uiteindelijk kan bij het bestemmen van het resultaat 2010 dit nadeel bijgesteld worden op € 11.727.000,--.
De financiële verantwoording vindt u in de programmaverantwoording per prioriteit en product en tevens in de jaarrekening, het tweede onderdeel van de jaarstukken. Bij het onderdeel bestemming van het resultaat vindt u een beknopt overzicht van de financiële afwijkingen die hebben geresulteerd in het rekeningssaldo. Wij gaan ook kort in op de vraag, of de hieraan gerelateerde doelen wel of niet zijn behaald.

Wij vertrouwen erop dat wij u met de Jaarstukken 2010 op een goede wijze inzicht hebben geboden in de resultaten van onze inzet voor de kracht van Drenthe.

Assen, 5 april 2011

*College van gedeputeerde staten van Drenthe*

# Inleiding

De Jaarstukken 2010 bestaan uit het jaarverslag (programmaverantwoording en paragrafen) en de (jaarrekening (programmarekening en balans). Voor de indeling is de opzet van de Begroting 2010 gevolgd.

Het vrij besteedbare resultaat 2010 bedraagt € 887.000,--. Dit is het resultaat na verwerking van mutaties aan reserves. Voorgesteld wordt dit bedrag toe te voegen aan de Reserve voor algemene doeleinden. Een nadere specificatie van de verschillen tussen begrote en gerealiseerde saldi groter dan € 50.000,-- is te vinden in paragraaf II.2.
Om de begroting 2010 sluitend te maken was een onttrekking uit de reserve voor algemene doeleinden geraamd van € 12.614.000,--. Door de toevoeging van het rekeningresultaat van € 887.000,-- wordt er per saldo € 11.727.000,-- aan de algemene reserve onttrokken.
In de tweede bestuursrapportage 2009 is, vooruit lopend op het verwachte tekort in 2010, al € 1.848.000,-- toegevoegd aan de algemene reserve Daarnaast is in het voorjaar van 2010 besloten voor 2010 een bezuiniging door te voeren van € 7.770.000,--
Door deze maatregelen hoeft nu geen extra beroep gedaan te worden op de algemene reserve.

Het rekeningsaldo 2010, vóór verwerking van niet-begrote mutaties in reserves, bedraagt € 12.801.000,-- positief. In de volgende tabel wordt dit bedrag per programma uitgesplitst.
De verklaring van dit bedrag is met name te vinden in de meerjarige investeringsprogramma's als het Regio Specifiek Pakket (RSP), provinciaal Meerjaren Programma Landelijk Gebied (pMJP), belevingskanaal Eric-Ter Apel en Kennis Werkt.
Er wordt in deze programma's gestuurd op meerjarige doelen. Vooral de toevoeging van € 9.682.000,-- voor het investeringsbudget landelijk gebied (pMJP) zou tot verkeerde conclusies kunnen leiden. Als gevolg van het Regeerakkoord staan alle seinen op rood. Er is eind 2010 stevig op de rem getrapt, met als gevolg dat niet alle begrote middelen zijn besteed. Omdat deze middelen wél zijn verplicht wordt € 9.682.000,-- aan de Reserve provinciaal aandeel ILG toegevoegd.
Dit geldt ook voor de overige dotaties aan reserves (zie bladzijde 317 voor de specificatie). De stand van zaken wordt in de desbetreffende programma's toegelicht.

In de programmaverantwoording is per programma opgenomen welke bedragen worden toegevoegd aan de achterliggende reserves. Hierdoor is beter inzichtelijk gemaakt welke bedragen binnen de programma's met reserves worden verrekend en welke bedragen tot de voor- en nadelen van het rekeningsaldo behoren.

De jaarstukken zijn onderverdeeld in het jaarverslag en de jaarrekening. Beide documenten geven provinciale staten de mogelijkheden om invulling te geven aan hun controlerende rol. Gedeputeerde staten leggen door middel van de Jaarstukken 2010 verantwoording af over de Begroting 2010.

Het jaarverslag bestaat uit:
- de programmaverantwoording
- de paragrafen zoals voorgeschreven volgens het Besluit begroting en verantwoording

De jaarrekening bestaat uit:
- de programmarekening en de toelichting
- de balans en de toelichting

Verder worden nog de 'overige gegevens' verstrekt, waaronder de goedkeurende controleverklaring van de accountant.

Hierna beschrijven wij kort de onderdelen van de Jaarstukken 2010.

**De programmaverantwoording**

De programmaverantwoording is opgebouwd uit de programma's en de programma's zijn onderverdeeld in producten. In de programmaverantwoording wordt per programma/product ingegaan op de realisatie van doelen die in de Begroting van 2010 zijn opgenomen. In het blauw zijn de zaken vanuit de begroting opgenomen, dit onder het kopje: Wat waren onze doelen en wat hebben wij gerealiseerd? Daarnaast wordt, indien van toepassing, ingegaan op ontwikkelingen en prioriteiten met betrekking tot de producten. Onder het kopje: Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij eraan doen? is de tekst overgenomen van de Begroting 2010 en vervolgens is aangegeven hoe er is gewerkt aan de prioriteiten van 2010 en wat de status van de betreffende prioriteit is. Tevens is een apart financieel overzicht van de prioriteiten opgenomen en zijn afwijkingen groter dan € 50.000,-- per prioriteit toegelicht.
Ten slotte wordt aan het eind van elk programma aangegeven wat het gekost heeft en wordt op grotere verschillen een toelichting gegeven. Dit alles conform motie 14 in de vergadering van provinciale staten van 25/26 juni 2008 en de uitwerking daarvan. Deze motie gaat in op de vraag hoe de verantwoording van onderbesteding (het verschil in begroot resultaat en werkelijk resultaat vóór mutaties in de reserves) en de verantwoording van de doelrealisatie toegelicht moet worden. Beschreven moet worden waardoor de onderbesteding is veroorzaakt, in welke mate de provincie onderbesteding heeft kunnen beïnvloeden en in welke mate doelen gehaald zijn. Het gaat dus niet alleen om de omvang van de onderbesteding. Voor de volledigheid geven we niet alleen bij onderbestedingen een toelichting, maar ook bij overschrijdingen.
Getracht is duidelijk aan te geven wat de oorzaak van onder- en overschrijding is, of dit een interne of externe oorzaak heeft en of het beïnvloedbaar was. Daarnaast is aangegeven of, ondanks de eventuele financiële afwijking, de doelen zijn behaald. Hierna staan de afwijkingen conform motie 14 in tabelvorm, waarbij aangegeven is waar de tekstuele toelichting opgenomen is.

**Resultaat toelicht volgens motie 14**

| Omschrijving | Saldo programma | toelichting nodig? | Bedrag | voordeel / nadeel | Resultaat behaald (ja/nee) | Oorzaak overwegend (intern/extern | hoogte bedrag beinvloedbaar (ja/nee) | tekstuele toelichting bij: |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De provincie doét er toe! | **254.702** | nee | | | | | | |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 254.702 | V | | | | |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | **773.445** | ja | | | | | | |
| P2.05 Kansen voor "7 tot 7" diensten- en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten | | | 77.376 | V | ja | extern | ja | prioriteit blz. 55 |
| Kapitaallasten m.b.t. Drents Museum | | | 484.744 | V | ja | intern | ja | programma blz. 60 |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 211.325 | V | | | | |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | **-222.790** | nee | | | | | | |
| P3.14 Regio Specifiek Pakket (RSP) | | | -3.496.401 | N | ja | intern | nee | prioriteit blz. 84 |
| Bijdrage inzake RSP projecten | | | 2.655.622 | V | ja | intern | nee | programma blz. 92 |
| Onderhoud en verbeteringswerken N34 | | | -1.125.846 | N | ja | extern | ja | programma blz. 89 |
| Onderhoud 406 km weg (totaal) beheren, plus 16 km parallelweg, 261 km fietspad en 28 fauna | | | -1.186.504 | N | ja | extern | nee | programma blz. 90 |
| Kosten vaarwegverbinding Erica - Ter Apel | | | -527.369 | N | ja | extern | nee | programma blz. 91 |
| Vaarweg Meppel-De Punt | | | 545.991 | V | ja | extern | nee | programma blz. 90 |
| Bijdrage van waterschappen in voedingsgemalen | | | 307.865 | V | ja | extern | nee | programma blz. 93 |
| Stimulering Drentse woningmarkt | | | 1.020.160 | V | nee | extern | ja | programma blz. 91 |
| Kosten actualisatie regiovisie Groningen-Assen | | | 950.000 | V | nee | intern | ja | programma blz. 91 |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 633.692 | V | | | | |
| Programma 4 Kennis wérkt | **2.560.322** | ja | | | | | | |
| Bijdragen in projecten versterking economische structuur | | | 1.850.836 | V | nee | extern | nee | programma blz.110 |
| Dividend CBL Vennootschap b.v. | | | 399.795 | V | ja | extern | nee | programma blz.110 |
| P4.04 Structuurversterking recreatie en (zorg)toerisme | | | 63.787 | V | ja | extern | ja | prioriteit blz.107 |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 245.904 | V | | | | |
| Programma 5. Leefomgeving | **9.689.440** | ja | | | | | | |
| P5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | | | -185.712 | N | ja | intern | nee | prioriteit blz. 144 |
| P5.02 Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | | | 338.550 | V | nee | extern | nee | prioriteit blz. 144 |
| P5.23 Vitaal Platteland | | | -154.373 | N | ja | intern | ja | prioriteit blz. 144 |
| P5.27 Havelte Oost | | | -199.986 | N | ja | intern | nee | prioriteit blz. 144 |
| P5.28 Runde | | | 275.000 | V | nee | extern | nee | prioriteit blz. 145 |
| Uitvoeringskosten pMJP | | | 319.877 | V | ja | intern | ja | programma blz. 155 |
| Kapitaallasten m.b.t. relatienotagebieden | | | 225.352 | V | ja | intern | ja | programma blz. 155 |
| pMJP exclusief prioriteitsgelden | | | 8.473.099 | V | ja | extern | nee | programma blz. 155 |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 597.631 | V | | | | |
| Programma 6. Middelen | **-254.042** | nee | | | | | | |
| Rente van belegd kasgeld | | | -452.811 | N | ja | extern | nee | programma blz. 173 |
| Toegerekende apparaatskosten | | | 1.005.564 | V | ja | intern | nee | programma blz. 172 |
| Bijdrage van de kostenplaats kapitaallasten | | | -814.801 | N | ja | intern | nee | programma blz. 173 |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 8.006 | V | | | | |
| Totaal rekeningsaldo voor verrekeningen met reserves | | | 12.801.078 | | | | | |

## De paragrafen

In de paragrafen die zijn voorgeschreven worden onderwerpen behandeld die van belang zijn voor het inzicht in de financiële positie van de provincie. De paragrafen bevatten een verslag van de realisatie van beleidsuitgangspunten van beheersmatige activiteiten en lokale heffingen.

## De programmarekening

Via vaststelling van de begroting autoriseren de staten het college tot het doen van uitgaven. Over de realisatie daarvan wordt in het overzicht van baten en lasten in de programmarekening per programma verslag gedaan. Gezien het belang van een goed inzicht in de baten en lasten, worden de baten en lasten per programma weergegeven in een afzonderlijk overzicht. Dit overzicht is integraal; dat wil zeggen dat het alle baten en lasten bevat, zoals opgenomen in het programmaplan bij de Begroting 2010. Daarnaast wordt een overzicht verstrekt van de saldi per programma. In een beknopt overzicht is per programma een specificatie opgesteld.

## De balans met toelichting en de overige gegevens

Inzicht in de financiële positie is van belang, mede met het oog op de continuïteit van de provincie. Daarom besteden wij afzonderlijk aandacht aan de financiële positie, zoals deze te bepalen is op basis van de balans. Speciale aandacht geven wij aan de investeringen, reserves en voorzieningen personeelssterkte, de Verordening dwangsom en de voorgeschreven verantwoording Single information en single audit (Sisa).

Vanuit het Besluit begroting en verantwoording zijn dit jaar geen nieuwe eisen naar voren gekomen die van invloed zijn op de indeling van jaarstukken.

# Kerngegevens

## A Sociale structuur

| | |
|---|---|
| Aantal inwoners (per 1 januari 2011) | 491.342 |
| Aantal huishoudens (per 1 januari 2010) | 209.754 |

## B Economische structuur

| | |
|---|---|
| Netto arbeidsparticipatie (2010) | 64,8% |
| Beroepsbevolking (2010; x 1.000) | 217 |
| Werkzaam (2010; x 1.000) | 204 |
| Werkloos (2010; x 1.000) | 13 (6,1%) |

**Bedrijvigheid (in aantallen per 1 april 2010)**

| | |
|---|---|
| Landbouw | 3.916 |
| Industrie | 1.745 |
| Bouw | 3.494 |
| Handel | 7.576 |
| Vervoer en opslag | 791 |
| Horeca | 1.468 |
| Zakelijke diensten | 8.501 |
| Overige diensten | 7.652 |

## C Fysieke structuur

| | |
|---|---|
| Oppervlakte (2010; in km2) | 2.680 |
| Oppervlakte cultuurgrond (2010; in ha) | 150.245 |
| Woningvoorraad (aantal per 1 januari 2010) | 207.986 |

**Wegenbeheer**

| | |
|---|---|
| Wegen (in km) | 467 |
| Parallelwegen (in km) | 13 |
| Fietspaden (in km) | 257 |
| Vaarwegen (in km) | 169 |

Bronnen

- Centraal Bureau voor de Statistiek
- Provinciaal werkgelegenheidsregister

# Rapportage Drentse versnellings-agenda

**Reconstructie N374 – traject Borger - Schoonloo**
Het wegvak Borger-Schoonloo is aangepast aan de essentiële herkenbaarheidkenmerken (EHK), inclusief de aansluiting op de N587. Het project is opgeleverd en daarmee afgerond. De totale kosten van het project € 1.820.000,--

**Herinrichting N371 Smilde**
De N371 binnen de bebouwde kommen van Smilde tot en met Hijkersmilde en de situaties bij de bruggen is aangepast aan de eisen van de EHK. Het project is opgeleverd en daarmee afgerond. De totale kosten van het project € 3.600.000,--

**Onderzoek naar incidentmanagement (IM)**
Op dit moment is er de intentie om incidentmanagement toe te passen op de drie (voor IM-begrippen) belangrijkste wegen, N34, N381 en de N372. Eind 2010 is er contact geweest tussen de drie noordelijke provincies Groningen, Friesland en Drenthe. Besloten is om het thema incidentmanagement gezamenlijk op te pakken. Er is dan ook een eerste concept-projectplan opgesteld, waarin het doel en de te nemen stappen worden omschreven.

**Onderzoek naar afstandsbediening provinciale vaarwegen**
Om het serviceniveau op de beroeps- en recreatievaart te verbeteren zal de bediening (op afstand) van bruggen en sluizen verder worden geautomatiseerd. De Nota "Bediening op Afstand" is gereed. In de nota is een inventarisatie gemaakt van welke mogelijkheden en kansen er zijn. Op dit moment vindt er een nadere afstemming plaats met andere beleidsvelden. De definitieve nota zal in het eerste kwartaal van 2011 ter besluitvorming worden voorgelegd.

**Innovatieve verlichting**
Een groot deel van de saneringsoperatie is in 2010 afgerond. Het resterende deel van de te verwijderen lichtmasten wordt in het voorjaar van 2011 gesaneerd.

- Aanbrengen actieve Led-markering rotonde Bunne (N386)
  Het verlichtingsplan voor het realiseren van Led-markering ter plaatse van de rotonde nabij Bunne is eind 2010 in uitvoering gebracht. Het gehele project zal in februari 2011 gereed zijn.
- Aanbrengen Dynamische openbare verlichting Zuidlaren-De Groeve
  Het verlichtingsplan voor het aanbrengen van een dynamisch verlichtingssysteem op het traject Zuidlaren-De Groeve is eind 2010 in uitvoering gebracht. Het gehele project zal in het voorjaar van 2011 gereed zijn.

**Energiezuinig steunpunt**
De provincie wil duurzame energieopwekking in de vorm van kleine windturbines en zonnepanelen, toepassen bij provinciale (onderhouds)steunpunten. De eerste inventarisatie van de toepassingsmogelijkheden van windturbines is uitgevoerd. Een extern bureau heeft een rapport opgesteld waarin diverse besparingsscenario's zijn weergegeven met bijbehorend energiebesparingspotentieel. Getracht wordt om het energiebesparingspotentieel zo breed mogelijk toe te passen. De aandacht gaat daarbij uit naar isolatie, zonnepanelen en warmte-koude opslag en toepassing van hoog rendement verwarmingstechnieken. Verdere uitrol zal in 2011 zijn beslag krijgen.

**100.000 voertuigenplan**
In het najaar van 2009 is er door GS het besluit genomen om deel te nemen aan de subsidieregeling van het ministerie van V&W, de zogenoemde Tankstations Alternatieve Brandstoffen 2 (TABII). De verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de subsidieregeling ligt bij het Agentschap NL. Half maart 2010 is het subsidieprogramma gesloten. Drie subsidieaanvragen voor aardgas/groen gas-vulpunten zijn in juni 2010 toegekend. Dit zijn Peize, Hoogeveen en Geesbrug. Deze vulpunten worden in 2011 gerealiseerd. Uit een eerdere subsidieregeling (Tankstation Alternatieve Brandstoffen 1) wordt nog een vulpunt gerealiseerd bij Meppel via de TABI-regeling. Dit vulpunt is in januari 2011 klaar. Ook in Sleen en Pesse worden nog vulpunten gerealiseerd.,deze vallen echter niet onder de subsidieregeling. Na realisatie van bovengenoemde vulpunten heeft Drenthe een belangrijke bijdrage geleverd in de tot standkoming van een dekkend netwerk van vulpunten in Nederland.

**Stagnerende woningbouw**
In 2009 is een inventarisatie uitgevoerd bij gemeenten naar woningbouwprojecten die als gevolg van de recessie stagneerden. Met de instelling van de Stimuleringsmaatregel Drentse woningbouw wil de provincie die woningbouwprojecten een beslissende zet geven, zodat besloten wordt tot realisatie. Gebleken is dat diverse projecten in de vrije sectorbouw zijn doorgegaan met alleen een bijdrage op basis van de rijksstimuleringsregeling. Bij de provincie zijn diverse projecten ingediend waaraan in 2010 in totaal € 2,9 mln is toegekend, in enkele gevallen in samenloop met een rijkssubsidie. De toekenning betreft elf woningbouwprojecten waarvan er vier in uitleglocaties liggen en zeven in herontwikkelingslocaties. In totaal worden hierdoor 443 woningen gerealiseerd. Met de toekenning is bijna 90% gemoeid van het budget dat voor 2010 beschikbaar is voor directe projectondersteuning. Voor de projecten in de uitleggebieden wordt de provinciale bijdrage primair ingezet voor een extra duurzaamheidsimpuls. De projecten in de herontwikkelingsgebieden zijn vooral van grote betekenis als impuls voor het betreffende deelgebied (wijk, stadscentrum of dorp).
Zo worden projecten die op diverse aspecten van het provinciaal beleid positief scoren en waar partijen het belang ook onderkennen met een eigen extra bijdrage, met de versnellingsagenda ondersteund en gerealiseerd. Ook kunnen projecten,die niet in aanmerking komen voor de rijksregeling met de provinciale maatregel worden ondersteund. In het geval dat sociale huurwoningen (die het Rijk niet in aanmerking laten komen voor subsidie) onderdeel zijn van een project dat voor een gebied een vliegwieleffect heeft, kent de provincie wel subsidie toe. Bijvoorbeeld in de situatie dat door uitval van de marktvraag besloten wordt tot herprogrammering van middeldure koop naar sociale huur. In die zin werkt de provinciale maatregel aanvullend op de generieke werking van de rijksregeling.

Op het beschikbare budget voor consumentenvoorlichting en vraagstimulering is geen beroep gedaan. Daarvoor is het voorstel om dat ook te kunnen inzetten voor directe projectondersteuning. Begin 2011 is de eerste tender opengesteld voor de investeringsimpuls stedelijke vernieuwing. Nadrukkelijk wordt gekeken in hoeverre daar synergie is te bereiken met de stimuleringsmaatregel

**100.000 woningenplan**
Het projectvoorstel om 4% van het EFRO-budget in te zetten ten behoeve van energie-efficiënte maatregelen is uiteindelijk op 5 november 2010 door de Bestuurscommissie van SNN goedgekeurd. Door dit besluit hebben we tot 2013 in het noordelijke Energiebesparingfonds beschikking over € 20,25 mln. Hiermee wordt een extra impuls gegeven aan de werkgelegenheid in de bouw- en installatiesector en wordt bijgedragen aan de energie- en klimaatdoelstellingen. In 2010 is via een regeling (de SEBB) noordelijk ruim € 2,5 mln. (via SNN) uitgekeerd

aan bijna duizend particuliere woningbezitters, waarvan circa 275 in Drenthe. De regeling voor woningcorporaties is in november 2010 van start gegaan. Corporaties hebben in een maand tijd reeds voor € 2,6 mln. aan aanvragen bij SNN ingediend, goed voor de energierenovatie van circa 600 woningen in de sociale sector. Uiteindelijk moeten de diverse regelingen en revolverende fondsen leiden tot ten minste 81 miljoen aan investeringen in energiebesparingsmaatregelen in de bestaande bouw, resulterende in tussen de circa 850 fte in de bouw- en installatiesector in de periode tot 2013.

**Stadsvernieuwing Hoogeveen**

In 2009 is een bijdrage van € 4,0 mln uit het Stimuleringsfonds Drentse projecten toegekend aan de herontwikkeling van het stadscentrum van Hoogeveen. De eerste contouren van vernieuwing zijn in 2010 zichtbaar geworden. Aan de noordzijde heeft de Hoofdstraat-Noord een facelift gekregen waardoor er een aantrekkelijke entree is ontstaan met een hoge ruimtelijke kwaliteit. Aan de zuidzijde is het eerste deel van de Schutstraat heringericht met een provinciale bijdrage uit de BDU. Onderdeel van de herontwikkeling is ook de entrees van de achterzijde naar de Hoofdstraat te verbeteren. Zo zijn het Dekkerplein en de Dekkerpassage opgewaardeerd, onder andere door verwerving en sloop van een pand. De voorbereidingen om te kunnen beginnen op het Kaapplein zijn zover gevorderd dat gestart kan worden met de bouw van een parkeergarage samen met nieuwbouw. Ook wordt een deel omgevormd naar een vergroting van het Park Dwingeland. Als gevolg van de recessie is enige vertraging opgelopen ten opzichte van de planning, maar de uitvoering is in 2010 goed op gang gekomen.

**Tusschenwater**

De contracten voor de grondverwerving zijn in december getekend en de kavelruil (landbouwstructuur verbetering) is in gang gezet. De gelden vanuit de versnellingsagenda zijn volledig benut. De MER-rapportage heeft door noodzakelijk aanvullend onderzoek vier maanden vertraging opgelopen. De eindrapportage wordt nu verwacht in februari 2011.

**Versnelde inrichting EHS**

Door ingenieursbureau Arcadis zijn inrichtingsplannen opgesteld voor het beekherstel van het Peizerdiep. Deze plannen zullen in de vergadering van maart 2011 aan de landinrichtingscommissie Roden Norg worden gepresenteerd. Daarna kunnen de plannen in procedure worden gebracht. Volgens planning kan de aanbesteding komend najaar plaatsvinden waarna de uitvoering van start gaat. Een complicerende factor kan nog het nieuwe kabinet Rutte worden die niet meer garant staat voor alle investeringen waarmee ILG geld is gemoeid. Daarom hebben we bepaald dat we, voordat de aanbesteding plaatsvindt, eerst groen licht moeten geven.

**Revitalisering bedrijventerrein De Wieken**

De eerder toegezegde Rijkscofinanciering (EZ) ten bedrage van € 1,8 miljoen is uitgebleven. De financiering van het project herstructurering bedrijventerrein De Wieken moest daarom via de reguliere lijn worden opgepakt. Eind 2010 is overeenstemming bereikt tussen gemeente en provincie over financiering van het ontstane gat van € 1,8 miljoen. Nu de financiering van het project rond is, zal de uitvoering in 2011 spoedig starten.

**Ondersteuning MKB**

In 2010 heeft de provincie de tweede en laatste tranche (à € 1 miljoen) beschikbaar gesteld aan het MKB-fonds dat wij samen met NV NOM hebben ingesteld. Onderdeel van dit fonds is de TAFF-regeling waarvoor de provincie op verzoek van de NOM in 2010 twee tranches (à €500.000) beschikbaar heeft gesteld. Uit het fonds is nu (ultimo 2010) in totaal € 3 miljoen beschikbaar gesteld aan tien Drentse MKB-ondernemingen. Het fonds wordt zeer gewaar-

deerd door de markt en voorziet duidelijk in een behoefte. Eind december 2010 hebben wij van NV NOM het verzoek ontvangen voor betaling van de derde tranche in het kader van de TAFF-regeling.

**Scholing en arbeidsmarkt**

Samen met gemeenten, UWV Werkbedrijf, ondernemers en onderwijs heeft de provincie Drenthe gewerkt aan het inperken van de gevolgen van de economische crisis voor de arbeidsmarkt. Dat is gebeurd via het stimuleren van de bovenregionale van-baan-naar-baan-mobiliteit (Arbeidsmobiliteit Drenthe), deelname aan Convenant Jeugdwerkloosheid en het op peil houden van het aantal leerlingbouwplaatsen in Drenthe.
Concrete voorbeelden van activiteiten in 2010 zijn:

- Steun aan het project Ellert en Brammert van stichting de Zeven Marken (opleidingstrajecten voor jongeren in de bouw);
- Steun aan het opleidingscentrum voor de bouw (OCB) in samenwerking met gemeenten en woningbouwcorporaties;
- Verbetering van de informatieontsluiting scholingsmiddelen en –regelingen, o.a. via de website 123subsidies.nl van SNN;
- Realisatie van een provinciale dekking van leerwerkloketten.

Deze inzet is gefinancierd vanuit het budget Versterking kenniseconomie en aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt.

**Marketing en promotie**

Alle intensiveringsmiddelen zijn in 2009 verplicht en ingezet.

**Monumentenzorg**

In het kader van het project Leegstand en Herbestemming (Versnellingsagenda) zijn inmiddels een 12-tal Rijks- of provinciale monumenten herbestemd en gerestaureerd. Drie kerken, zeven objecten in de categorie agrarisch erfgoed, en twee in de categorie industrieel erfgoed. In het oog springen bijvoorbeeld: Meidoornlaan 43/45 en 47/49 in Veenhuizen, en de herbestemde Scheepstraschool in Roden. Vanuit Leegstand en Herbestemming hebben wij ook een bijdrage gedaan in het wind- en waterdicht maken van de voormalige kampcommandantswoning Kamp Westerbork.

**Crisis- en herstelwet**

Het Regiospecifiek Pakket (RSP) omvat een viertal deelprogramma's. De deelprogramma's Assen-FlorijnAs en Emmen-Centrum/Atalanta zijn in 2010 beide toegevoegd aan de lijst van projecten behorende tot de Crisis- en Herstelwet. Dit betekent dat de uitvoering van delen ervan sneller kan beginnen. Voor Emmen wordt aangekoerst op de start van de werkzaamheden in 2011 (namelijk voor de Tunnel Hondsrugweg), voor Assen begin 2012 (namelijk voor het onderdeel Blauwe As/Het Kanaal, het herstel van de (recreatie-) vaarverbinding door de stad Assen heen).
Voor zowel Assen als Emmen geldt dat in 2010 tussen onze provincie en de betreffende gemeente 'convenanten' zijn gesloten, over doelen, financiering, taakverdeling, etc. Ook daar zijn er geen 'hobbels' meer die uitvoering in de weg staan.

# I

# Jaarverslag

# Programma 1
# De provincie doét er toe!

## Missie

Onze ambitie is de provincie te laten léven door actief te zijn als stimulator, aanjager en gebiedsregisseur. We geven invulling aan onze rol als gebiedsregisseur, hebben daarvoor de juiste kennis in huis en weten waar kennis beschikbaar is om regie te kunnen voeren. Vanuit die positie zorgen we met onze partners voor een gedragen beleidsagenda en zien we toe op de uitvoering daarvan. Door het versterken van de bestuurskracht van provincie en gemeenten, zijn we beter in staat om te sturen en te monitoren op beleidsrealisatie. We werken daarom aan toename van onze eigen bestuurskracht en faciliteren ook gemeenten daarin. We positioneren Drenthe sterk op (inter)nationaal niveau door actieve lobby richting Den Haag en Brussel. Hierin fungeren we als intermediair voor de medeoverheden in Drenthe.
In onze communicatie staan kwaliteitsverbetering, transparantie en verantwoording centraal. We zorgen dat de kwaliteit van digitale informatieverstrekking en dienstverlening op een hoog niveau is en we blijven die voortdurend verbeteren.

## Belangrijkste resultaten 2010

- Eind mei hebben we het subsidieloket officieel geopend. Een eerste verschijning van het elektronisch loket van de Provincie Drenthe. Om geauthenticeerd toegang tot dit loket te krijgen wordt gebruikgemaakt van DigiD.
- Op het vlak van communicatie brachten wij ons evenementen- en uitnodigingenbeleid in kaart.. Dit leidde ertoe dat grote evenementen op het TT-circuit dit jaar voor het eerst zijn gekoppeld aan inhoudelijke dossiers, zodat optimaal van netwerken gebruik kon worden gemaakt.
- Op het gebied van nieuwe media verscheen de eerste digitale nieuwsbrief rond de versnellingsagenda. Ook zetten wij standaard Twitter in als middel om te communiceren over nieuws- en persberichten vanuit de provincie.
- Voor arbeidsmarktcommunicatie is een plan opgesteld, dat de profilering van Drenthe ondersteunt.
- De provincie Drenthe is WABO-proof op het vlak van digitale voorzieningen, structuur, kennisniveau van het personeel, wet- en regelgeving, de samenwerking met partners en op het vlak van communicatie en informatievoorziening.
- Wij hebben het rapporteurschap op het thema ‘Opvangen van de gevolgen van de vergrijzing in Europa’ in het Comité van de Regio’s afgerond. Als vervolg hierop bracht een delegatie van het Comité van de Regio’s een werkbezoek aan Noord-Nederland. Hierdoor hebben we het Noordelijke cluster ‘Healthy Ageing’ Europees kunnen positioneren.
- We hebben een Dienstverleningsconcept Drenthe opgesteld, inclusief een visie op dienstverlening.
- We hebben de telefonische bereikbaarheid van de provinciale organisatie laten meten en een klanttevredenheidsonderzoek laten uitvoeren.
- We hebben drie zelfonderzoeken uitgevoerd. Een onderzoek naar de wijze waarop wij de realisatie van het ILG/PMJP extern hebben georganiseerd, een onderzoek naar het beheer op verbonden partijen en zelfonderzoek over de voortgang in de verzakelijking in het subsidieproces, De onderzoeken laten grosso modo een positief beeld zien. Aanbevelingen tot verdere verbetering zijn in 2010 omgezet in acties.

## Doel (wat hebben we gerealiseerd?)

### P-1.0 Provinciale staten

| Doelen vanuit de begroting 2010 (per product/deelproduct). |
| --- |
| Provinciale Staten willen beter zichtbaar zijn voor de inwoners van Drenthe. Indicatoren: 15 werkbezoeken en discussiebijeenkomsten op locatie in de provincie door leden van de staten en statencommissies; gemiddeld 300 bezoekers per vergadering aan de live-uitzending van vergaderingen van de staten en statencommissies op internet. |

Provinciale Staten willen meer herkenbaar en zichtbaar zijn in de Drentse samenleving en de toegankelijkheid van de informatie naar burgers vergroten. Activiteiten die daartoe zijn ondernomen, zijn:

- Het verder ontwikkelen van de website als belangrijk informatiekanaal. Naast het raadplegen van actuele informatie over vergaderingen en besluitvorming kunnen burgers via de website van Provinciale Staten live de vergaderingen van de staten en de statencommissies volgen. Per vergadering maken gemiddeld 300 bezoekers gebruik van deze nieuwe faciliteit. Inmiddels bezoeken jaarlijks 20.000 mensen de website van Provinciale Staten, waarvan 14.000 unieke bezoekers.
- Het geven van rondleidingen en groepsbezoeken. In 2010 vonden slechts enkele groepsbezoeken plaats. Door grootschalige verbouwing en renovatie was een groot deel van het provinciehuis niet toegankelijk voor rondleidingen.
- Het plaatsen van maandelijkse ‘statendag’advertenties. Hierin worden vergaderingen van de Staten en statencommissies aangekondigd..
- Het uitgeven van persberichten belangrijke nieuwsfeiten. In 2010 betrof dit gemiddeld één persbericht per maand.

Het onderhouden van contacten met gemeenteraadsleden, instellingen, belangenorganisaties en samenwerkingspartners is een belangrijk instrument in de meningsvorming van Provinciale Statenleden. Via participatie krijgen statenleden kennis en inzicht in de praktijk van Drenthe en de mogelijke impact van beleidsvoorstellen voor de inwoners. Participatie is dan ook planmatig ingezet in 2010 via werkbezoeken of presentaties en discussiebijeenkomsten. Een goed voorbeeld van participatie is de totstandkoming van het nieuwe omgevingsbeleid (OGB). Gedurende het beleidsvormingsproces heeft de statenwerkgroep OGB verschillende bijeenkomsten en werkbezoeken georganiseerd. Ook is twee keer een team van externe deskundigen, allen experts op hun eigen terrein wat betreft het OGB, uitgenodigd en gevraagd naar hun inzichten en ervaringen.
De Statenwerkgroep Dreun heeft in dit kader in mei 2010 opnieuw een Europacongres gehouden, met als thema ‘Kansen van Europa voor lokaal en provinciaal bestuur’. Vanuit de tweejaarlijkse bijeenkomstenreeks ‘1 voor 12 en 12 voor 1’ is in september 2010 een zeer geslaagde relatiedag met gemeenteraadsleden georganiseerd met als thema bestuurskracht. In 2010 zijn tien werkbezoeken afgelegd en zesentwintig (discussie)bijeenkomsten gehouden.

### P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden

| Doelen vanuit de begroting 2010 (per product/deelproduct). |
| --- |
| **Bestuurlijke aangelegenheden (rechtsbescherming)** |
| Een goede en adequate rechtsbescherming bieden aan belanghebbenden die betrokken zijn bij provinciale besluitvorming. |

| Indicatoren | Nulmeting | Streefwaarde/realisatie | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | 2008 | 2009 | 2010 | Later |
| 1. Kwantitatief: aantallen beroeps-procedures inzake beslissingen op het bezwaarschrift. | Van de 42 zaken in 2006 is in drie gevallen (7%) beroep ingesteld tegen de beslissing op het bezwaarschrift bij de Rechtbank of de Raad van State. | 15% | 15% realisatie: 6% | 15% realisatie: 13,5% | 15% |
| 2. Kwalitatief: oordeel rechter, tevredenheids-onderzoek belanghebbenden (in- en extern). | Van de acht uit 2005 en 2006 lopende beroepszaken in 2006 zijn twee beroepen alsnog ingetrokken.<br>Uitspraken (zes x):<br>- twee gegrond (33%)<br>- nul gedeeltelijk gegrond (0%)<br>- nul niet-ontvankelijk (0%)<br>- vier ongegrond (66%) | 10% uitspraken gegrond | 10% realisatie: 66% | 10% realisatie: 0% | 10% |
| 3. Tijdigheid van de afdoening van bezwaren en klachten. | Van de 42 zaken in 2006 is nul keer (0%) buiten de termijn beslist. | 30% | 25% realisatie: 62% (zie toelichting) | 25% realisatie: 41% (zie toelichting | 25% |

Toelichting bij 3: er zijn relatief veel bezwaarschriften buiten de wettelijke termijn afgedaan. Dat komt door het grote aantal ingediende bezwaarschriften (110) die met een lagere personeelsbezetting moesten worden afgedaan.

Provinciehuis voor dat werd begonnen
met de revitalisering

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 1.<br>De provincie doét er toe! | 4.865.129<br> 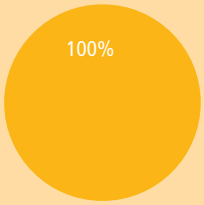 <br> | 9.649<br> 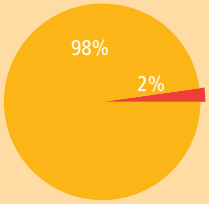 <br> |
| Overige programma's | 296.008.551 | 280.900.616 |

| | 1 | 2 | 3 | 4 | (3-4) |
|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1.<br>De provincie doét er toe! | Realisatie 2009 | Primitieve begroting 2010 | Begroting 2010 na wijziging | Realisatie 2010 | Verschil |
| Totaal lasten | 4.278.716 | 5.062.595 | 5.122.182 | 4.865.129 | 257.053 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten | 30.138 | 12.000 | 12.000 | 9.649 | 2.351 |
| Saldo | 4.248.579 | 5.050.595 | 5.110.182 | 4.855.480 | 254.702 |

## Ontwikkelingen

### P-1.0 Provinciale staten

*Ontwikkelingen jaarstukken*
Zijn er ontwikkelingen (vooral externe) die genoemd zijn in de begroting en/of bestuurs-rapportages, waarover toelichting is vereist. Indien er nieuwe ontwikkelingen zijn dan deze ook hier melden.

### P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden

*Onderdeel Uitvoeringsorganisatie*
Onder de realisatie van Provincie Nieuwe Stijl (PNS) is ook een deel van het budget voor de WABO opgenomen. Het budget voor de realisatie van de Regionale Uitvoeringsorganisatie (RUD) wordt hier ondergebracht. Drenthe heeft in 2010 een eenmalig bedrag van € 750.000,-- uit het provinciefonds ontvangen als compensatie voor de (uitvoerings)kosten WABO. Wij stellen voor om deze rijksbijdrage alsnog, ten laste van het rekeningsresultaat, te storten in de saldireserve voor de dekking van eenmalige kosten, die gemoeid zijn met de oprichting van een RUD. Voor 2011 benutten wij daarvan € 200.000,-- en in 2012 € 550.000,--.

### P-1.2 Interprovinciale samenwerking

*Ontwikkelingen jaarstukken.*
Zijn er ontwikkelingen (vooral externe) die genoemd zijn in de begroting en/of bestuurs-rapportages, waarover toelichting is vereist. Indien er nieuwe ontwikkelingen zijn dan deze ook hier melden.

## P-1.3 Openbare orde en veiligheid

*Ontwikkelingen jaarstukken.*
Zijn er ontwikkelingen (vooral externe) die genoemd zijn in de begroting en/of bestuurs-rapportages, waarover toelichting is vereist. Indien er nieuwe ontwikkelingen zijn dan deze ook hier melden.

# Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

## P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden

Prioriteiten uit de begroting 2010

**1.1 Uitvoering bestuursakkoord**

Wij geven prioriteit aan de uitvoering van het Bestuursakkoord en aan onze reactie op het rapport 'Amen is geen Amsterdam'. Bij de behandeling van de begroting 2010 hebben wij een document beschikbaar met een visie op de PNS en de uitwerking van onze kerntaken en rolopvatting daarin.
In dit document geven wij als college aan hoe we als provincie in 2011 onze kerntaken willen uitvoeren en welke veranderingen daarvoor nodig zijn in de huidige collegeprogramma's. Zo kunnen we in 2010 al vast voorsorteren op de positie die we in 2011 bereikt willen hebben.
Voor de uitvoering van Amen is geen Amsterdam is een exterrne programmamanager aangetrokken. Vanwege de inhoudelijke samenhang hebben wij dit gekoppeld aan de uitvoering van het Bestuursakkoord en een verkenning van samenwerkingsverbanden in de regio, gericht op het vormen van een Drentse uitvoeringsorganisatie. Sinds het voorjaar van 2009 is de programmamanager aan het werk.
Voor het programma Uitvoering Bestuursakkoord hebben wij € 400.000,-- op jaarbasis begroot. Dit bedrag is onder andere bedoeld voor het inzetten van personeel voor de uitvoering van het programma. Een deel van de benodigde middelen dekken we door verschuivingen binnen de bestaande formatie en door inzet van bestaande budgetten vanuit Programma 1. Dit betekent dat uiteindelijk een intensivering nodig is van € 250.000,-- op jaarbasis tot 2013.
Aansluitend op de kerntakendiscussie werken wij in 2010 en 2011 verder aan de thema's zoals die genoemd zijn in de brief aan de Staten: samenwerking met andere partners in uitvoeringsdienst(en), ontwikkelen en meten van bestuurs-kracht, verbeteren kwaliteit dienstverlening, herijking van het interbestuurlijk toezicht, verbetering infrastructuur belangenbehartiging IPO-SNN en gemeentelijke overleggen.

Prioriteiten uit de begroting 2010

**Vergunningverlening Wet Milieubeheer en Wabo**

Op basis van het Bestuursakkoord en het rapport Amen is geen Amsterdam is gekozen voor een beleid met de nadruk op regievoering in plaats van uitvoering. We gaan onderzoeken hoe de uitvoering van de vergunningverlening en de handhaving een plek kan krijgen in een nieuwe uitvoeringsorganisatie. In de overgangsperiode tot 1 januari 2012 willen wij kwalitatief en kwantitatief minimaal op het huidige (ISO-gecertificeerde) niveau uitvoering blijven geven aan de vergunningverlening. Tegelijkertijd werken wij in deze periode hard aan de oprichting van een uitvoeringsorganisatie. De benodigde tijdelijke externe inhuur voorafgaand aan de start van een nieuwe uitvoeringsorganisatie schatten wij voor 2009 en 2010 in op € 165.000,-- per jaar. Voor 2010 hebben uw staten hiervoor bij de Voorjaarsnota 2009 de door ons gevraagde € 165.000,-- aan extra financiële middelen beschikbaar gesteld. Voor 2009 hebben wij hetzelfde bedrag uit bestaande middelen kunnen dekken. Op dit moment is nog niet duidelijk wat de uitkomsten zijn van de bestuurlastendiscussie tussen Rijk en IPO.

**1.2. Betere bestuurlijke samenwerking**

In 2009 hebben wij de contacten met gemeenten, waterschappen en de Vereniging van Drentse Gemeenten (VDG) verder uitgebouwd. Met de bestuurders van gemeenten in Drenthe, verenigd in de Vereniging Drentse Gemeenten (VDG), hebben we op 24 februari 2009 een eerste principebesluit genomen over de gezamenlijke Strategische Agenda voor de toekomst. Eind 2009 willen wij met de andere bestuurders overeenstemming bereiken over de ambities en beoogde resultaten van deze agenda. In 2010 en de jaren daarna geven wij uitvoering aan de gemaakte afspraken, die een periode van drie of vijf jaar belopen. Voor de uitvoering ervan sluiten we vanaf eind 2009 ontwikkelings- en resultaatgerichte allianties tussen gemeenten en provincie en gemeenten onderling. Hiermee geven alle overheden in Drenthe uitvoering aan de verschillende Bestuursakkoorden met het Rijk.

Wij streven naar (bestuurs)krachtige Drentse overheden, die sturen op beleidsrealisatie. In dit verband zal in 2010 in IPO-verband een nadere uitwerking van bestuurskracht worden gegeven. Dit willen wij in overleg met de Drentse gemeenten vorm geven.

Daarnaast zullen wij werken aan meer samenhang en afstemming in het beleid van de Drentse gemeenten en de provincie Drenthe. Zeker op het gebied van beleidsonderwerpen die voor alle inwoners en daarmee ook voor de Drentse gemeenten en de provincie van belang zijn, is hiervan meer efficiency en effectiviteit te verwachten: demografische ontwikkelingen, gebiedsinrichting, natuur en landschap en regionale economie. Uitgangspunten voor de gezamenlijke strategie zijn zowel de inzet en vergroting van gebundelde bestuurskracht als het respect voor het eigen domein van elk van de overheden.

Verdere kennisontwikkeling ten aanzien van Europese zaken is van belang voor de provincie zelf én voor partijen in de regio. In overeenstemming met de conclusies uit het verkennend onderzoek naar de inrichting van een Europaloket richten we ons in 2010 op de kennisuitwisseling tussen partijen en uitbreiding van het netwerk rond de Europese onderwerpen. In 2009 hebben we daartoe al stappen gezet. Onze medewerkers zullen we activiteiten aanbieden, die zijn gericht op kennisontwikkeling. Voor Drentse partijen zullen we in samenwerking met gemeenten en andere organisaties activiteiten ontwikkelen die bijdragen aan kennisontwikkeling over Europa. De provinciale rol richt zich daarbij op een inhoudelijk ondersteunende rol voor EU-aangelegenheden.

Als eerste voorbeeld daarvan willen we het EuropaServicePunt (ESP) in samenwerking met de Drentse gemeenten, in het bijzonder de gemeente Emmen, verder ontwikkelen. Het ESP gaat in 2010 de Drentse overheden en partners wegwijs maken met Europese subsidies, kennis en netwerken.

In de jaren 2010 en 2011 is Drenthe voorzitter van de SNN-bestuurscommissie Europa, overeenkomstig ons voornemen in de Voorjaarsnota 2009 om Drenthe (in Noord-Nederlands verband) meer te profileren in Europa.

In 2010 ronden wij het rapporteurschap op het thema 'demografische trends in Europa' in het EU-Comité van de Regio's af. Dit rapporteurschap behelst het voorzitterschap van een onderzoek naar de gevolgen van demografische ontwikkelingen in de Europese regio's en het verzamelen van aanbevelingen voor het daarvoor te ontwikkelen Europese beleid. Na vaststelling van dit beleid door de EU is het weer aan de nationale, regionale en lokale overheden om hieraan uitvoering te geven. Hiermee kunnen wij Drenthe in SNN-verband, dus mede namens Fryslân en Groningen, sterker profileren in Europa. Tevens verschaft dit ons een goede uitgangspositie in latere discussies over belangrijke Europese dossiers.

Tot slot gaan we medio 2010 de Nota Europastrategie evalueren en (indien nodig) herijken.

Prioriteiten uit de begroting 2010

**1.3. Beter(e) beleid(sprocessen**

Het interactieve samenspel met partners aan de voorkant van visie- en beleidsontwikkeling is een belangrijke invulling van de regierol. Al verschillende grote beleidsprocessen zijn op deze manier ingezet. Voorbeelden hiervan zijn het Omgevingsbeleid en de Sociale en Culturele Agenda. Door het beschikbaar stellen van de kennis en ervaring uit deze processen rusten we de organisatie en de medewerkers verder toe om de regierol op een passende manier invulling te geven. Met de uitgangspunten van PNS als basis, ontwikkelen we methoden voor kennisuitwisseling en -ontwikkeling, onder meer door het organiseren van een leergang en themasessies. We beschrijven in een organisatiebrede visie hoe de provincie Drenthe via interactief werken haar regierol pakt. De uitgangspunten hiervan zijn gereed in oktober 2009, maar door het constant inbrengen van nieuwe kennis en ervaring is de ontwikkeling van de visie een groeiproces.

**1.4. (Inter)actiever informeren en profileren**

De provincie als bestuurslaag is relatief onbekend. Daarom brengen wij het functioneren van de provincie onder de aandacht brengen bij personen en organisaties die voor het functioneren van de provincie van belang zijn.
Dat betekent dat wij ons actief bewegen en profileren in Den Haag en Brussel en ten opzichte van gemeenten en maatschappelijk organisaties. Tevens vragen wij hiervoor aandacht van de media en benutten we onze eigen communicatiemiddelen.
Bijkomend effect is dat wij de inwoners van onze provincie zo inzicht bieden in het doen en laten van de provincie als democratisch bestuursorgaan. Ook in onze (voor een groot deel wettelijk verplichte) advertenties en onze arbeidsmarktcommunicatie zullen wij zorgen voor zichtbaarheid en herkenbaarheid voor burgers. Niet door inzet van meer geld en middelen, maar door bestaande middelen slim in te zetten en door de kwaliteit van redactie en vormgeving te verbeteren.
Mede naar aanleiding van de aanbevelingen van de commissie-Bomhof (EuroChamp) ondernemen we acties om de contacten met de media verder te structureren. In de wekelijkse vergaderingen van GS zijn externe contacten van collegeleden sinds augustus 2009 een vast agendapunt. Alle vragen van de media worden geregistreerd in een database. Sinds maart 2009 zijn wij zeven dagen per week, 24 uur per dag bereikbaar voor de journalisten, en kunnen wij bij de afhandeling van persvragen gebruik maken van deze database.
Daarnaast richten wij ons op verdere ontwikkeling van ons internetportaal en het intensiveren van de communicatie rondom programma's en projecten.
Samen met Marketing Drenthe bouwen we het nieuwe Drentheportaal verder uit. In 2009 hebben we een begin gemaakt met e-dienstverlening. Hieraan geven wij in 2010 een vervolg. Zie hiervoor verder prioriteit 1.5.
Kwaliteit van dienstverlening.
In 2008 en 2009 hebben wij gewerkt aan een kwaliteitshandvest voor onze dienstverlening. Hieraan geven wij in 2010 verder uitvoering. In dit verband hebben wij in IPO-verband een aantal activiteiten opgepakt. Er worden provinciebrede gemeenschappelijke dienstverleningsnormen opgesteld en er komt een plan van aanpak voor een gezamenlijk klanttevredenheidsonderzoek, dat we medio 2010 in Drenthe willen uitvoeren.

| Prioriteiten uit de begroting 2010 |
|---|
| **1.5. Digitale informatie en (e-)dienstverlening**<br>Wij geven de komende planperiode uitvoering aan de in 2009 geactualiseerde nota 'Welkom in digitaal Drenthe' (WiDD). Daarin zijn de ICT-beleidvoornemens vastgelegd met een horizon van 4 jaar. Deze nota houdt rekening met de uitgangspunten van het programma e-overheid en de normen vanuit de BurgerServiceCode. De nota is bovendien geactualiseerd op basis van de gevolgen van het Bestuursakkoord en aanbevelingen van de door PriceWaterhouse-Coopers in 2009 uitgevoerde audit op de nota.<br>Om de doelstellingen van prioriteit 1.5 te halen moeten we intensiveren. Ten eerste streven we er naar de per 1 december 2008 in het kader van het NUP en Gideon afgesproken versnellingen, inclusief harde deadlines te halen; wij hebben ons via het IPO geconformeerd aan deze afspraken en zijn daarmee gehouden aan de bijbehorende wettelijke termijnen. Ten tweede is in afwachting van de revitalisering van het provinciehuis een achterstand ontstaan in de vervanging van de huidige ICT-infrastructuur. Voorzieningen voor de ondersteuning, het beheer en het realiseren van een totaal vernieuwde ICT omgeving zijn onontkoombaar. ICT is een randvoorwaarde voor het nieuwe werken en de invloed daarvan op de werkplekfaciliteiten. Om dit te kunnen blijven doen is een nieuwe ICT infrastructuur noodzakelijk, inclusief management- en beheergereedschappen. Beheer dient centraal, op afstand, in hoge mate geautomatiseerd en via self-support aangeboden te worden. De uitgestelde vervanging maakt dat alles tegelijkertijd moet worden uitgevoerd. Naast de complexiteit van de operatie dient tijdelijk ook een hoeveelheid extra werk gelijktijdig te worden verricht. Projecten als de vernieuwing van het subsidieproces en de Wabo zijn direct afhankelijk van de vernieuwde ICT-infrastructuur.<br>Voor het informatiebeheer (archiefzorg) geldt eveneens, naast een wettelijke verplichting om over een Documentair Structuur Plan te beschikken, dat de overgang van papier naar digitaal werken tijdelijk om extra inspanningen vraagt. We voeren nieuwe processen in en zetten een goed digitaal informatiebeheer op. Voor de uitvoering van de nieuwe taken is tijdelijk, tot eind 2013, extra capaciteit noodzakelijk. Kortom, de intensiveringen op grond van strategische keuzes, versnellingen ten gevolge van NUP en Gideon, uitstel van noodzakelijke vernieuwingen in het verleden plus de overgang naar digitaal werken maken dat we een aantal extra investeringen in het kader van deze prioriteit opvoeren. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 1.1 Uitvoering bestuursakkoord | Provincie Drenthe is gebiedsregisseur in het fysiek economisch domein en op het gebied van cultuur.<br>Concentratie op kerntaken en regievoering in plaats van uitvoering.<br>Provincie Drenthe voert haar wettelijke toezichtstaken uit en ziet toe op de kwaliteit van het lokaal bestuur.<br>Kwaliteit van bestuur en dienstverlening van de provincie is aantoonbaar verbeterd.<br>De provincie werkt samen met locale overheden en andere partners in robuuste uitvoeringsorganisatie(s)<br><br>Handhaving uitvoering vergunningverlening op huidige (ISO-gecertificeerde) niveau, zowel kwantitatief als kwalitatief | Uitvoeringsprogramma Bestuursakkoord, inclusief kwaliteitsverbetering door samenwerking<br>Vergunningverlening en Wabo: externe inhuur |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 1.2 Betere bestuurlijke samenwerking | Strategische agenda voor de toekomst. (Bestuurs)krachtige Drentse overheden die sturen op beleidsrealisatie. | Uitvoering geven aan de voornemens (de beleidsvisies) uit de gemeenschappelijke gebiedsgerichte strategische agendapunten.<br>In 2010 zal in IPO-verband een nadere uitwerking van bestuurskracht worden gegeven dat wij in goed overleg met de Drentse gemeenten zullen uitwerken. |
| | Voorzitterschap nieuwe SNN bestuurscommissie Europa.<br>Rapporteurschap over demografische ontwikkelingen binnen het Comité van de Regio's.<br>Verdere kennisontwikkeling rondom Europa bij gemeenten.<br>De Drentse overheden en partners zijn (beter) wegwijs met Europese subsidies, kennis en netwerken. | Uitvoeren nota Europastrategie Drenthe, onder meer in de vorm van het organiseren van een periodiek overleg met leden van het Europees Parlement en van een Drents Bestuurlijk overleg Europa, 2 keer per jaar.<br>Uitwerken en opzetten Europaservicepunt, aangehaakt bij initiatief van de gemeente Emmen. (deels e-dienstverlening, prioriteit 1.5).<br>Discussiestuk voor het Comité van de Regio's rondom het thema 'Ageing' en de rapportage daarvan.<br>Cursus Europa algemeen en cursus Europees recht. |
| 1.3 Beter(e) beleid(sprocessen) | Toerusting organisatie op interactieve en integrale beleids- / regievoering die past binnen de werkwijze van PNS. | Organisatie en afronding van themasessies en een mini-leergang rondom gebiedsgericht werken. Dit leidt tot verdere uitwerking en operationalisering van gebiedsregie en het biedt een platform voor uitwisseling van kennis en ervaring hierover.<br>In samenwerking met de beleidsafdelingen ontwikkelen en opleveren van een instrumentenbox rondom interactief werken en gebiedsregie. Dit leidt tot concrete (proces) handleidingen om interactief te werken vanuit de regierol van de provincie.<br>Ontwikkelen en opleveren van een organisatiebrede visie op interactief werken, uitgaand van de kaders van PNS.<br>Uitvoeren en afronden van procesondersteuning bij drie complexe, interactieve en integrale dossiers. Deze dienen als pilotprojecten, op aanvraag wordt ondersteuning uitgebreid naar andere dossiers. |
| 1.4 (Inter)actiever informeren en beter profileren | Actief werken aan beeldvorming, positie en status PS en GS en werkzaamheden provincie.<br>Drenthe vermarkten als unieke en veilige omgeving voor wonen, werken en recreëren.<br>Een duidelijk gezicht van de provincie Drenthe met een goede beeldvorming over de taken.<br>Aandacht voor provinciaal beleid in de media. | Verdere uitbouw Drentheportaal.<br>Provinciaal beleid in media.<br>Arbeidsmarktcommunicatie: opzetten van een eenduidig (personeels)advertentiebeleid<br>Bundeling en optimaal vormgeven bekendmakingen. |
| Kwaliteitshandvest / kwaliteit van dienstverlening | Transparante (lees: zichtbare, te volgen diensten) en klantgerichte dienstverlening. | Uitvoeren algemeen klanttevredenheidsonderzoek, aan de hand van provinciebreed opgesteld (IPO) plan van aanpak. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 1.5 Digitale informatie en (e-) dienstverlening | Voldoen aan afspraken tussen IPO, rijk, UvW en VNG over totstandkoming programma e-overheid normen BurgerServiceCode.<br>Actuele beleid- en productinhoud digitaal beschikbaar<br>Realiseren van centrale opslag fysieke documenten en (op verzoek) digitaal aanbieden.<br>Migreren documentaire informatie verzorging van uitvoering naar ondersteuning. | Uitvoeren geactualiseerd WiDD, via uitvoeringsprogramma.<br>Realisatie NUP en Gideon (INSPIRE).<br>Daadwerkelijke uitrol nieuwe werkplekken en nieuw beheerconcept.<br>Inrichting / onderhoud digitale infrastructuur.<br><br>Papier uit de organisatie halen, op verzoek digitaliseren en toevoegen aan het document managementsysteem.<br><br>Kwanti- en kwalitatieve bezetting van de Documentair Informatie Verzorgers t.b.v. borging nieuwe documentaire ontwikkelingen en processen. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 1.1. Uitvoering bestuursakkoord | Status: oranje<br>- Programmaplan realisatie PNS opgeleverd en uitvoering gestart.<br><br>- Besluit om Algemene SubsidieVerordening (ASV) Drenthe aan te sluiten bij het Rijksbrede subsidiekader. | - We zijn gestart met de uitwerking van gebiedsgericht werken, inclusief de invulling van gebiedsregie. Oplevering is gepland in het eerste kwartaal 2011.<br>- Door input/begeleiding bij teamontwikkelactiviteiten, MD-sessies en bij formuleren HR-opgave om tot slanke en flexibele organisatie te komen hebben we de organisatieontwikkeling PNS-proof gemaakt<br>- We hebben een evaluatie uitgevoerd over het eerste jaar van het programma PNS; voor het jaar 2011 hebben we een korte termijn agenda opgesteld.<br>- We hebben opdracht gegeven voor onderzoek naar administratieve lasten verbonden aan diverse provinciale producten van 2010 vergeleken met die van 2005. Hiermee is een aanzet gegeven voor vermindering van lasten als gevolg van provinciale regels. En tegelijkertijd aan vermindering van uitvoeringslasten bij de provincie zelf.<br>- We zijn gestart met een ambtelijke overleggroep toezichts-domeinen IBT;<br>Daarin hebben we een bijdrage aan de IPO-inzet geleverd met betrekking tot het:<br>- wetsvoorstel Revitalisering Generiek Toezicht (RGT)<br>- beleidskader schorsing en vernietiging<br>- beleidskader indeplaatsstelling bij taakverwaarlozing. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| | - Inbreng vanuit provincie Drenthe in herijking Interbestuurlijk Toezicht (IBT) geborgd. | - We zijn gestart met de vorming van een intensieve interne samenwerking als opmaat naar een nog te vormen Regionale Uitvoeringsdienst. Voorlopig is gekozen voor een interne samenwerkingsvariant en wordt in 2011 bekeken of een volgende stap naar een werkmaatschappij gemaakt kan worden. Er is dan meer duidelijkheid over de resultaten van het proces met de gemeenten. |
| | - Provincie Drenthe WABO-proof. | - We hebben processen en systemen aangepast op WABO-proof werken.<br>- We hebben een front- en backoffice ingericht.<br>- We hebben samenwerkingsafspraken gemaakt rondom WABO met gemeenten en waterschappen.<br>- We hebben brochures en ander informatiemateriaal voor klanten gemaakt en beschikbaar gesteld.<br>- We hebben provinciale verordeningen aangepast. |
| 1.2. Betere bestuurlijke samenwerking | Status: oranje (de strategische GS-VDG agenda). | - We hebben de strategische agenda van GS en VDG verder 'in de lijn' uitgewerkt op het gebied van sociaal en cultureel beleid en op het gebied van demografische ontwikkeling. |
| | - Voorzitterschap nieuwe SNN-bestuurscommissie Europa.<br>- Verdere kennisontwikkeling rondom Europa bij gemeenten.<br>- De Drentse overheden en partners zijn (beter) wegwijs met Europese subsidies, kennis en netwerken. | - Er is twee keer een Drents Bestuurlijk Overleg Europa gehouden, in mei en oktober 2010.<br>- Via onze lobbyisten is er periodiek overleg met de leden van het Europees Parlement gevoerd.<br>- We hebben een Europaservicepunt opgezet en uitgewerkt. Hierbij hebben we aangehaakt bij het initiatief van de gemeente Emmen.<br>- Er is een cursus Europees Recht georganiseerd. |
| | - Rapporteurschap over demografische ontwikkelingen binnen het Comité van de Regio's. | - Er is een discussiestuk rondom het thema 'Ageing' en de rapportage daarvan voor het Comité van de Regio's opgeleverd.<br>- Als vervolg op het discussiestuk rondom 'Ageing' heeft in oktober een delegatie van het Comité van de Regio's Noord-Nederland bezocht. |
| 1.3. Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid. | Status: groen<br>- Projecten afgerond en verdere uitwerking waar nodig elders belegd | - Voor 2010 is het budget voor deze prioriteit afgeraamd en zijn de laatste activiteiten afgerond, namelijk:<br>  - Organisatie en evaluatie van de themasessies rondom netwerken, partnerschap, alliantiemanagement en mediation;<br>- We hebben een verkennende inventarisatie gedaan naar inhoud en kenmerken van (digitale) beleidsinstrumentenbox. De invulling van de instrumentenbox is belegd bij beleidsinhoudelijke afdelingen in verband met sterke inhoudelijke component van de beleidsinstrumenten. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 1.4 (Inter)actiever informeren en beter profileren | Status: groen<br>Vernieuwd Portaal Drenthe.<br><br>- Transparante (lees: zichtbare, te volgen diensten) en klantgerichte dienstverlening. | - In 2010 is het portaal Drenthe, dat functioneel wordt beheerd door Marketing Drenthe vernieuwd. Het portaal vormt de toegang tot de provinciale website.<br>- Met de belangrijkste media in Drenthe hebben we nieuwe afspraken gemaakt over de wijze en het moment van informeren rond de wekelijkse persbriefing van GS. Daarnaast wordt Twitter gebruikt als medium om de dienstverlening naar de media te vergroten.<br>- Voor arbeidsmarktcommunicatie is een beleidsplan opgesteld, waaraan in 2011 uitvoering wordt gegeven.<br>- Rond de bundeling van bekendmakingen zijn we in 2010 gestart met het inzichtelijk maken en communicatief verbeteren van het advertentiebeleid.<br>- Begin 2010 is een onderzoek naar de telefonische bereikbaarheid van de provinciale organisatie uitgevoerd.<br>- Eind 2010 is een organisatiebreed Klanttevredenheidsonderzoek uitgevoerd. Vervolgens is in januari 2011 een benchmark met zes andere provincies uit gevoerd.<br>- Er is een 'Dienstverleningsconcept Drenthe' opgesteld. |
| 1.5 Digitale informatie en (e-)dienstverlening | Status: oranje<br>- Nationaal Uitvoeringsplan (NUP) en Gideon (Basisvoorziening geo-informatie Nederland) zijn gevorderd tot 48%.<br><br>- De Provinciale Producten/Diensten Catalogus PPC is digitaal beschikbaar.<br>- De eerste twee bouwdelen inclusief de nieuwe werkplekken zijn uitgeleverd. | - Nationaal Uitvoeringsplan (NUP) en Gideon (Basisvoorziening geo-informatie Nederland) zijn landelijk minder ver gevorderd dan gepland. We zitten met 48% in de middenmoot ten opzichte van het landelijk gemiddelde van 52% doelrealisatie.<br>- Van het nieuwe Informatieplan Drenthe Nieuwe Stijl (DNS) en het Uitvoeringsplan zijn de eerste vier prioriteitprojecten in uitvoering. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| | 1 | 2 | 3 | 4 | (3-4) |
|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De provincie doét er toe! | Realisatie 2009 | Primitieve begroting 2010 | Begroting 2010 na wijziging | Realisatie 2010 | Verschil |
| P1.01 Uitvoering bestuursakkoord | 107.648 | 664.000 | 425.000 | 378.965 | 46.035 |
| P1.02 Betere bestuurlijke samenwerking | 100.296 | 0 | 100.000 | 66.086 | 33.914 |
| P1.03 Betere(e) beleid(sprocessen) | 50.088 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P1.04 (Inter)actiever informeren en beter profileren | 23.762 | 175.000 | 74.000 | 53.436 | 20.564 |
| P1.05 Digitale informatie en (e-)dienst-verlening | 1.312.385 | 1.416.000 | 1.445.000 | 1.442.490 | 2.510 |
| Totaal prioriteiten | 1.594.178 | 2.255.000 | 2.044.000 | 1.940.976 | 103.024 |

## Financiële toelichting op prioriteiten

### Toelichting afwijking jaarstukken

**P1.01 Uitvoering bestuursakkoord**

De onderschrijding van € 46.035,-- in het programma PNS is veroorzaakt doordat het totale budget een inschatting van personele kosten betreft. Het budget onder prioriteit 1.1 wordt, zoals in de Voorjaarsnota 2009 toegelicht, gebruikt voor dekking van personeelskosten voor de programmamanager PNS en een aantal ondersteunende functionarissen. Het budget is een fractie ruimer begroot dan de daadwerkelijke personeelskosten betreffen omdat tijdens de aanvraag nog niet bekend was wie voor de functie aangetrokken zou worden. Voor 2011 is deze onderschrijding via een bezuiniging ondervangen.

Diverse ruimten in het deels gerevitaliseerde provinciehuis.

## Wat doen we nog meer?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 1.1. Bestuurlijke aangelegenheden | - Handhaving/verbetering kwaliteit en integraliteit van bestuur (rijkstaken Commissaris van de Koningin).<br>- Door middel van onderzoek is een bijdrage geleverd aan de ontwikkeling, uitvoering en evaluatie van beleid op het terrein van cultuur, welzijn en zorg (waaronder de sociale en culturele agenda)<br>- Onderzoeksprogramma 2010-2011.<br>- Eén a twee onderzoeken uitgevoerd.<br>- Geen van de Drentse gemeenten hoeft als gevolg van een financieel uitzichtloze situatie een beroep op de collectieve middelen te doen (artikel 12 gemeenten).<br>- PS, minister van BZK, Drentse gemeenten en provincies zijn geïnformeerd over de financiële positie van de Drentse gemeenten in 2010. | - Bestuurlijke overleggen met gemeenten, provincies en Vereniging van Drentse Gemeenten (VDG).<br>- Inspelen op actualiteiten binnen het vakgebied en continue positiebepaling van de provincie.<br>- Nagaan of wij mogelijk via een interprovinciale benchmark onze regeldruk voor gemeenten, waterschappen, maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en burgers verder kunnen beperken.<br>- Werkbezoeken uitvoeren in het kader van zorg voor kwaliteit van bestuur.<br>- Vinger aan de pols houden over bestuurlijke integriteit, functioneren politieke overheidsdienaren.<br>- Uitbrengen digitaal Burgerjaarverslag.<br>- Zorg voor burgemeesters.<br>- Adviseren ministeries over diverse zaken (onder andere Koninklijke onderscheidingen).<br>- Voorzitterschap en secretariaat/uitvoering van het Prins Bernhard Cultuurfonds (jaarbudget ca. € 220.000,--).<br>- Uitvoeren van onderzoeken naar het beleid op het terrein van cultuur, welzijn en zorg.<br>- Op grond van de Verordening (217a) doelmatigheid en doeltreffendheid provincie Drenthe stellen wij een onderzoeksprogramma op voor de komende twee jaar. Hierin beschrijven wij enkele uit te voeren onderzoeken.<br>- Monitoren van de financiële positie van gemeenten en gemeenschappelijke regelingen.<br>- Opstellen rapport Financiële verkenningen 2010. |
| 1.2. Interprovinciale samenwerking | Bevorderen van een goede positionering van de provincie.<br>In stand houden goede bestuurlijke en ambtelijke verhoudingen met andere provincies. | interprovinciale samenwerking zoals in IPO- en SNN-verband.<br>Continuering van de samenwerking met andere provincies.<br>Actieve deelname aan bestuursvergaderingen, bestuurlijke adviescommissies en ambtelijke overleggen in IPO- en SNN-verband. |
| 1.3. Openbare orde en veiligheid | - Goed functionerende en actuele risicokaart.<br>- In stand gehouden netwerk veiligheid.<br>- Ingevulde liaisonfunctie provincie bij crisisorganisatie. | - Beheer en actualisering van risicokaart Drenthe, inclusief auditing.<br>- Deelname en ontwikkelen van oefeningen crisisbeheersing.<br>- Toezicht op politieorganisatie/veilgheidsregio en instandhouding netwerken. |

## Wat hebben we nog meer gedaan en wat is er bereikt?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 1.1. Bestuurlijke aangelegenheden | - Vriendschapverdrag provincie Shaanxi | - Een Drentse delegatie heeft een bezoek gebracht aan Chinese provincie Shaanxi.<br>- Er hebben twee themabijeenkomsten met de Drentse burgemeesters plaatsgevonden.<br>- Er is samen met de Noordelijke commissarissen overleg geweest met de Rijksheren.<br>- Er is afgesproken dat het Burgerjaarverslag en Jaarverslag van de commissaris 2009 samen met de verslagen over 2010 in het voorjaar van 2011 worden uitgebracht.<br>- Met de gemeenten Assen, Emmen en Groningen en het Drent Museum zijn afspraken gemaakt om plannen te ontwikkelen voor een Shaanxiweek ronde de (her) opening van het museum en de tentoonstelling over de Tang-dynastie.<br>- In april hebben we bestuurlijk overleg gehad met de VDG, onder meer over de Voorjaarsnota 2010 en de aangekondigde bezuinigingen.<br>- Als vervolg op dit overleg is er in september een bijeenkomst geweest voor provinciale staten en de raden van de Drentse gemeenten. Het onderwerp van het overleg was het belang van strategische samenwerking. |
| | - Geen van de Drentse gemeenten heeft als gevolg van een financieel uitzichtloze situatie een beroep op de collectieve middelen hoeven doen (artikel 12 gemeenten). | - De financiële positie van gemeenten en gemeenschappelijke regelingen is gevolgd en beoordeeld. |
| | - PS, de minister van BZK, de Drentse gemeenten en de provincies zijn geïnformeerd over de financiële positie van de Drentse gemeenten in 2010. | - Het rapport Financiële verkenningen 2010 is opgesteld. |
| | - Onderzoeksprogramma 2010-2011. Drie onderzoeken uitgevoerd. | - Als aanvulling op de begroting 2010 hebben wij in de eerste bestuursrapportage een nadere invulling gegeven van het Onderzoeksprogramma 2010 op grond van de Verordening doelmatigheid en doeltreffendheid provincie Drenthe. In 2010 voerden wij drie zelfonderzoeken uit.<br>- Als eerste een zelfonderzoek naar de werking van ILG/PMJP in Drenthe. En dan afgebakend naar de wijze waarop wij de zaken aan de buitenkant hebben georganiseerd (met bijvoorbeeld gebiedscommissies). Via een aparte statenbrief met de rapportage van een onafhankelijk commissie (Commissie van Dijk) hebben wij u hierover geïnformeerd. |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| | | - Het tweede is een onderzoek naar de wijze waarop wij ons, om doelen te bereiken, verbinden aan derde partijen, qua bestuurlijke participatie en qua financieringssystematiek. Op basis van feitenonderzoek door Deloitte naar bestaande constructies en op basis van een normenkader (best practises) is vastgesteld dat de provincie de constructies bij verbonden partijen adequaat heeft vormgegeven. Wel zullen we in 2011 de verbintenissen eenmalig tegen het licht te houden. Zijn die inhoudelijk nog zinvol, gelet op de ontwikkeling naar een Provincie Nieuwe Stijl. Daarna gaan wij invoeren dit periodiek te toetsen. Als spin off van dit onderzoek doen wij een inventarisatie naar het relatiemanagement op alle verbintenissen. Dit onderzoek (samen met de gemeente Coevorden) loopt nog door in 2011.<br>- Het derde zelfonderzoek betrof een vervolgonderzoek naar de stand van zaken van de verzakelijking van subsidierelaties (op basis van motie 16/2008). U bent via een statenbrief en een onderzoeksrapport, hierover geïnformeerd. |
| 1.2. Interprovinciale samenwerking | | Mede in IPO-verband hebben we gewerkt aan de uitvoering van het bestuursakkoord (IBT en dienstverlening). We hebben meegewerkt aan een evaluatie van het IPO. |
| 1.3. Openbare orde en veiligheid (OO&V) | - Overdracht taken CvdK op het gebied van OO&V per 1 oktober 2010 aan Veiligheidsregio Drenthe;<br>- In november is de GS-nota vastgesteld over de veranderende rol van de CvdK/provincie | - Het jaarlijks kwaliteitsonderzoek Risicokaart is in 2010 overgedragen aan de landelijke beheerorganisatie.<br>- De jaarlijkse informatiemiddag voor gebruikers van de Risicokaart is gewijd aan het gebruik van de Risicokaart bij het (ruimtelijk) beleid.<br>- Op 21 oktober heeft een conferentie Netwerk Veilig Drenthe over bestuurlijke- en ambtelijke integriteit plaatsgevonden. |

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer | Gerealiseerd |
|---|---|---|
| Geactualiseerde versie van het informatieplan 'Welkom in Digitaal Drenthe', inclusief het bijbehorende uitvoeringsprogramma | 1e kwartaal 2010 | Informatieplan Drenthe Nieuwe Stijl (DNS) is opgeleverd en ambtelijk vastgesteld in mei 2010. |
| Uitwerking Europaservicepunt | Begin 2010 | Begin 2010 |
| Jaarverslag Commissie Rechtsbescherming | April 2010 | April 2010 |
| Evaluatie en herijking Nota Europastrategie Drenthe | Halverwege 2010 | 3e kwartaal 2010 |
| Auditrapport naar stand van zaken verzakelijking subsidies | December 2010 | December 2010 |
| Auditadvies naar sturing op verbonden partijen | December 2010 | December 2010 |
| Auditrapport werking ILG/pMJP (commissie van Dijk) | Oktober 2010 | November 2010 |

## Wat heeft het gekost?

| | Product/prioriteit | 1 Realisatie 2009 | 2 Primitieve begroting 2010 | 3 Begroting 2010 na wijziging | 4 Realisatie 2010 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 1.594.178 | 2.255.000 | 2.044.000 | 1.940.976 | 103.024 |
| | P-1.0 Provinciale staten | 875.387 | 860.380 | 691.541 | 728.949 | -37.408 |
| | P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | 427.991 | 471.960 | 972.746 | 865.946 | 106.800 |
| | P-1.2 Interprovinciale samenwerking | 1.326.301 | 1.372.400 | 1.372.400 | 1.315.440 | 56.960 |
| | P-1.3 Openbare orde en veiligheid | 54.860 | 102.855 | 41.495 | 13.817 | 27.678 |
| | Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | 4.278.716 | 5.062.595 | 5.122.182 | 4.865.129 | 257.053 |
| Baten | Prioriteiten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-1.0 Provinciale staten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | 30.138 | 12.000 | 12.000 | 9.649 | 2.351 |
| | P-1.2 Interprovinciale samenwerking | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-1.3 Openbare orde en veiligheid | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | 30.138 | 12.000 | 12.000 | 9.649 | 2.351 |
| Saldo | | 4.248.579 | 5.050.595 | 5.110.182 | 4.855.480 | 254.702 |

**Toelichting**

| | |
|---|---|
| Saldo Programma | 254.702 |
| Bestemming resultaat reserves bij programma | |
| Totaal verrekend met reserves | 0 |
| Resultaat programma na bestemming reserves | 254.702 |

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

### Lasten

### P-1.0 Provinciale staten

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

### P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden

Het voordeel van ruim € 106.000,-- op dit product wordt voornamelijk veroorzaakt doordat wij aanzienlijk minder hebben besteed aan representatie en bedrijfsvoering.

### P-1.2 Interprovinciale samenwerking

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

## P-1.3 Openbare orde en veiligheid

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

### Baten

## P-1.0 Provinciale staten

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

## P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

## P-1.2 Interprovinciale samenwerking

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

## P-1.3 Openbare orde en veiligheid

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

De voormalige commandantswoning op het terrein van kamp Westerbork aangekocht om te worden gerenoveerd. Na renovatie zullen in de villa culturele activiteiten plaatsvinden

# Programma 2
# Samenleving met samenhang

## Missie

In de Drentse samenleving is plaats voor iedereen, van jong tot oud. Met alle mogelijkheden en voorzieningen om te (leren) genieten van cultuur, om te kunnen bewegen en om (verzorgd) oud te worden. Een samenleving gericht op het beginsel van het Drentse naoberschap, met waar nodig de helpende hand voor de zwakkere en extra aandacht voor zorg aan jongeren. Een samenleving waarin welzijn hoog in het vaandel staat en waarbij niemand aan de kant staat. Een samenleving waarin cultuur een (ver)bindende factor is en bijdraagt aan educatie, sociale cohesie en de Drentse identiteit. Waarin de rijkgeschakeerde culturele voorzieningen en de uitgebreide culturele infrastructuur worden ingezet als magneet voor de economie. Om een samenleving met samenhang te realiseren zetten wij de komende periode in op de sociale en culturele impuls. De impuls beslaat het hele werkveld Welzijn en Cultuur. Op een aantal terreinen hebben wij wettelijke taken. Deze worden optimaal uitgevoerd. Daarnaast vervullen wij een actieve rol op het sociale en culturele terrein. De voorgestelde intensiveringen worden gezien als een totaalpakket. Over de concrete invulling worden met gemeenten en maatschappelijke organisaties afspraken gemaakt.

## Belangrijkste resultaten 2010

### Sociale ontwikkeling

- In 2010 waren er nagenoeg geen wachtlijsten bij de Drentse jeugdzorg-uitvoerder. De cliënten in Drenthe die jeugdzorg nodig hadden, zijn allemaal geholpen.
- Het Kwaliteitsakkoord Basisonderwijs Drenthe is gesloten. Met het akkoord willen we de kwaliteit van de zwakke en zeer zwakke scholen verbeteren.
- Alle provinciale flexmiddelen op het gebied van Mijn Beweging zijn ingezet op het Drents Olympisch Plan 2028. Daarnaast sluiten de sportambities in de gesloten sociale allianties met de 12 Drentse gemeenten aan op het Drents Olympisch Plan.
- Het Uitvoeringsprogramma 2010 van Drenthe 2028 is uitgevoerd. Belangrijke evenementen waren:
  - de start van het talentontwikkelingsprogramma Play it forward (talentontwikkeling);
  - de oprichting van een wielerplatform;
  - de oprichting van de Council Drenthe 2028 ( een brede Olympische alliantie, waarin onderwijs, zorg, sport, bedrijfsleven en overheid zich inzetten voor de Olympische ambities).

### Cultuur

- Biblionet Groningen en Drenthe ondertekenden een intentieovereenkomst voor meer samenwerking. Het resulteerde in besparingen op organisatorische terreinen, zoals HRM.
- We dienden de aanvraag Nedersaksisch deel III in bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Dit deden we samen met de provincies Groningen, Overijssel en Gelderland en de gemeenten Ooststellingwerf en Weststellingwerf.
- In juni 2010 is het nieuwe depot voor het Drents Museum officieel geopend en overgedragen aan het Drents Museum.

- Driekwart van de gemeenten maakt gebruik van het projectgewijs ondersteunen van gemeentelijke archeologietaken met kwaliteitsimpuls. De gemeente Westerveld heeft als eerste een archeologische beleidskaart gemaakt.
- Het project Geopark de Hondsrug ging van start in 2010 met als belangrijke doelen het verbeteren van de economische ontwikkeling en leefbaarheid op de Hondsrug.
- De provinciale steunfunctie musea is succesvol aanbesteed.
- We voorkwamen verder verval van de voormalige commandantwoning op het terrein van het Herinneringscentrum Kamp Westerbork door middel van spoedonderhoud aan dit monument.
- We wezen 224 provinciale monumenten definitief aan in de categorie 'gebouwde monumenten tot 1940'. Daarnaast zijn uit de 'wederopbouwperiode' definitief aangewezen als provinciaal monument de voormalige rijksluchtvaartschool in Eelde en twaalf ensembles (meerdere woningen tezamen).,.
- In november 2010 droeg de commissie Leemhuis – na onze voordracht – de Drentse koloniën van Weldadigheid (Veenhuizen en Frederiksoord) voor als een van de negen potentiële Unesco-werelderfgoederen in Nederland.
- In het kader van het project Leegstand en Herbestemming (Versnellingsagenda) zijn twaalf Rijks- of provinciale monumenten herbestemd en gerestaureerd: drie kerken, zeven objecten in de categorie agrarisch erfgoed en twee in de categorie industrieel erfgoed.
- Op 5 november 2010 was er een succesvolle conferentie over 'Modernisering Monumentenzorg' in de leegstaande Rijksluchtvaartschool in Eelde.
- De inzet van de middelen voor RTV Drenthe voor Crossmedia activiteiten was zeer succesvol. Het leidde tot een verdubbeling van het gebruik van de website van RTV Drenthe.
- De Stichting Drentse Muziek Maatschappij ging op in het Huus van de Taol. Het Huus heeft hierdoor nu ook een taak op het gebied van het stimuleren van streektaalmuziek.
- In november is de Grote Culturele Prijs van Drenthe 2010 uitgereikt aan grafisch vormgever Albert Rademaker uit Annen. De laatste uitreiking was in 2007 aan Sjoerd Wagenaar.
- In 2010 maakte de gemeente Aa en Hunze een projectplan voor het culturele jaar 2011. Aa en Hunze is aangewezen als Culturele Gemeente van Drenthe 2011.

## Doel (wat hebben we gerealiseerd?)

### P-2.0 Ontwikkeling beleid

| Doelen vanuit de begroting 2010 (per product/deelproduct) |
|---|
| **Ontwikkeling sociaal, cultureel en museaal beleid** |
| Vorenstaande missie is uitgewerkt in een strategisch beleidskader voor het provinciale sociale en culturele beleid voor de jaren 2009-2012. Provinciale staten hebben eind 2008 de Sociaal doe je niet alleen, Sociale agenda 2009-2012 en Cultuur als magneet, Culturele en museale agenda 2009-2012 vastgesteld. |
| **Korte schets Sociale agenda 2009-2012** |
| De provincie heeft ambitie op het sociale terrein. Tegelijkertijd realiseren we ons dat de provinciale rol op het sociale terrein bescheiden is. Niet de provincie, maar de gemeente is immers voor vrijwel al deze onderwerpen de spelbepalende speler. Een belangrijke uitzondering hierop vormt de provinciale rol in de jeugdzorg.<br>We kiezen in de komende jaren voor vier speerpunten:<br>- Mijn jeugd<br>- Mijn ontwikkeling<br>- Mijn dag<br>- Mijn beweging |

Doelen vanuit de begroting 2010 (per product/deelproduct)

**Korte schets Culturele & museale agenda 2009-2012**

In de nota Cultuur als Magneet hebben wij nieuwe ambities geformuleerd die aansluiten bij de Provincie Nieuwe Stijl (verder: PNS) en bij het hoofddoel om van Drenthe 'een aantrekkelijke en aantrekkende provincie' te maken. Deze ambities liggen op de snijvlakken van ruimtelijke ontwikkeling, sociaaleconomische ontwikkeling, cultuur en erfgoed. Met deze ambities willen we mede richting geven aan het nieuwe Omgevingsbeleid, het Provinciaal meerjarenprogramma, de nieuwe Wet Ruimtelijke Ordening en Mooi Drenthe.

De provincie heeft ten aanzien van haar cultuurbeleid de volgende hoofdambitie:

een kwalitatief hoogwaardig cultureel klimaat, en een zo groot mogelijke deelname (actief en passief) van de inwoners van Drenthe aan cultuur. Deze ambitie geven wij in afstemming op en in samenwerking met rijk en gemeenten vorm, en is gevat in de volgende hoofddoelen:

- Vergroten van cultuurparticipatie door Drentse burgers.
- Stimuleren van sprankelende en spraakmakende kunst door het realiseren van een kwaliteitsimpuls en vernieuwing in de culturele sector.
- Versterken/verbeteren van de culturele infrastructuur.
- Stimuleren van een aantrekkelijk vestigingklimaat voor bewoners en bedrijven
- Stimuleren van cultuurtoerisme.

Deze doelen voeren wij binnen de volgende taakgebieden:

**1. Wettelijke en rijksgedelegeerde taken**

Het betreft hier onze Drentse culturele infrastructuur: regionale omroep, steunpunt monumentenzorg en archeologie, archeologisch depot, provinciale serviceorganisatie bibliotheken, cultuurparticipatie- en educatie, en archiefinspectie. Naar verwachting voegt het rijk hier per 01-01-2011 het regionaal historisch centrum (Drents Archief) aan toe. Voor al deze taken hebben wij een hoofdverantwoordelijkheid.

**2. Cultuurhistorische identiteit van de provincie Drenthe**

Een (gedeelde) zorg voor materieel en immaterieel erfgoed, zoals monumenten, cultuurlandschap, Drentse streektaal, Drents audio-visueel archief, de kleinere musea en erfgoedhuizen. Samen met de gemeenten ontwikkelt en investeert de provincie in het 'Verhaal van Drenthe'.

**3. Vormgeving openbare ruimte**

Kunst en cultuur in de openbare ruimte strekt verder dan een mooi beeld langs een weg of fraaie brug over een kanaal. In plannen voor ruimtelijke ontwikkeling betrekken wij behalve cultuurhistorische waarden (Cultuurhistorisch Kompas) ook moderne en kunstzinnige opvattingen voor vormgeving van de openbare ruimte. Het tegengaan van verrommeling en het versterken van het 'beeld' van Drenthe is daarbij onze doelstelling. Deze ambitie krijgt mede vorm in het Omgevingsbeleid, en in programma's als het PmJP en RSP, Mooi Drenthe etc.

**4. Spraakmakende cultuur**

Dit betreft cultuur met regionaal of (inter-)nationaal bereik, m.a.w. de grotere musea, professionele podiumkunsten, presentatie-instellingen, festivals en evenementen van hoog niveau. Steun voor deze instellingen en activiteiten draagt bij aan een aantrekkelijke en aantrekkende provincie voor bezoekers van binnen en buiten de provincie, en aan een beter vestigingsklimaat voor bewoners en bedrijven.

Een belangrijk deel van het provinciale beleid (zoals cultuurhistorie & erfgoed, amateur-kunsten & cultuureducatie, bibliotheekvernieuwing, streektaal) wordt uitgevoerd door provinciale instellingen: K&C, Drents Plateau, Biblionet Drenthe, RTV Drenthe, Drents Museum, Huus van de Toal en Monumentenwacht. Deze instellingen richten zich voornamelijk op onze wettelijke, gedelegeerde taken en autonome kerntaken. In Cultuur als Magneet zetten wij daarbij een aantal veranderingsprocessen in gang:

1. Flexibilisering van de middelen: twee grote steuninstellingen (K&C en Drents Plateau) zullen in 2011 en 2012 respectievelijk 10% en 20% op hun vaste subsidiestroom moeten inleveren. De middelen die hiermee worden vrijgespeeld kunnen nog steeds worden ingezet op deze taken, door deze aan te besteden.

2. Herpositionering lokaal niveau: een aantal ondersteuningstaken die vooral op lokaal niveau spelen komen (gedeeltelijk) voor decentralisering in aanmerking:

a. Beeldende kunst: vanwege de verschuiving van de rijksmiddelen naar de grotere gemeenten (Assen en Emmen) zijn wij met de gemeenten overeengekomen dat zij een groot deel van deze taken (zoals advies beeldende kunst en kunstuitleen) overnemen, en dat de structurele provinciale steun van het CBK-Drenthe wordt afgebouwd.

| Doelen vanuit de begroting 2010 (per product/deelproduct) |
| --- |
| b. Bibliotheekvernieuwing: Eind 2009 moet er meer duidelijkheid komen over de provinciale rol, in overleg tussen rijk, provincies en gemeenten. De bestemming van onze subsidie richting Biblionet kan dan opnieuw worden beoordeeld. Deze zouden wij bijvoorbeeld meer kunnen gaan richten op bibliotheekvernieuwing. Het servicedeel zou dan meer voor rekening komen van de gemeenten.<br>c. Amateurkunst en Cultuureducatie: ondersteuning van de amateurkunsten binnen gemeenten en cultuureducatie voor de scholen heeft een belangrijke plek gekregen in ons Drents Programma voor Cultuurparticipatie. Hiermee wordt de opdrachtgevende rol deels verschoven naar het lokale niveau. |

## Welke doelen zijn er in 2010 al gerealiseerd?

### P-2.0 Ontwikkeling beleid

In 2010 is verder gewerkt aan de uitvoering van de sociale, culturele en museale agenda's. Een Tussenbalans van de agenda's is geschreven en door ons aan Provinciale Staten aangeboden eind 2010.
De met de 12 gemeenten gesloten sociale en culturele allianties zijn in 2010 verder uitgevoerd.

### P-2.1 Sociale agenda

De taken van de provincie in het sociale domein zijn beschreven in het door provinciale staten aangenomen amendement A20 10-2 van 17 februari 2010: een beleidsmatige rol in het signaleren, monitoren en vraaggericht stimuleren op verschillende onderdelen van het sociale domein. Kern van het amendement is dat de taakinvulling in het sociale domein betekent dat de provincie haar beleidsmatige rol handhaaft bij bovenlokale/bovenprovinciale vraagstukken op de terreinen:

- Onderwijskansenbeleid
- Aansluiting jeugdzorg op preventieve programma's
- Sociaal-economische ontwikkeling platteland
- Zorgebelang op noordelijke schaal
- Drents Olympisch Plan

Hierna komt de verdere uitvoering van de vier speerpunten van de Sociale Agenda aan de orde:

- Mijn Jeugd
- Mijn Ontwikkeling
- Mijn Dag
- Mijn Beweging

*Mijn Jeugd*
De financiële situatie binnen dit thema is nijpend en de ambities staan onder druk. In Drenthe zijn nagenoeg geen wachtlijsten voor de jeugdzorg. De instroom vermindert echter niet. We hebben daarom ook in 2010 ingezet op een preventief jeugdbeleid, met als doel de toestroom zoveel mogelijk te verminderen. Onze inspanningen leidde tot een gefaseerde invoering van Positief Pedagogische Opvoedprogramma's (Triple P) in alle Drentse gemeenten. Deze programma's zijn ondergebracht in de Centra voor Jeugd en Gezin (CJG) en in het (basis) onderwijs. In alle Drentse gemeenten zijn CJG's en Zorg en Advies Teams (ZAT) gerealiseerd. De gemeenten zorgen voor de uitvoering van de methodiek Regionaal Actieprogramma Aanpak

Kindermishandeling (RAAK). Wij ondersteunen dit door het laten verzorgen van trainingen voor medewerkers in de CJG's en ZAT's.
De uitvoering van het Onderwijskansenplan is in volle gang. In de regio's Zuidoost Drenthe/ Veenkoloniën en Zuidwest Drenthe worden diverse projecten ondersteund in samenspraak met gemeenten en schoolbesturen. Er is veel aandacht voor kennis, uitwisseling en professionalisering tussen deze regio's. Gemeenten en het onderwijsveld zijn positief over onze rol en de bijdrage die we leveren aan onderwijsvernieuwing in Drenthe.
Er is een kwaliteitsakkoord gesloten tussen rijk, provincie, gemeenten en schoolbesturen. Het doel is het in het algemeen verminderen van het aantal (zeer) zwakke basisscholen in Drenthe en het verhogen van de kwaliteit van het Drentse basisonderwijs. Met hulp van de Onderwijsmonitor volgen we de leerprestaties en sporen we goed presterende basisscholen op. Voortijdig schoolverlaten pakken we aan door nauw samen te werken met de gemeenten en de drie Regionaal Meld- en Coördinatiepunten (RMC). Er zijn afspraken voor meer maatwerk in het voorkomen van schooluitval.

*Mijn Ontwikkeling*
2010 was het laatste jaar voor financiële ondersteuning op basis van de nota 'Een half miljoen mensen'(aanpak wonen, zorg en welzijn). Om in 2010 meer ruimte te hebben voor vragen van gemeenten op het terrein van zorg en welzijn hebben wij ervoor gekozen om de middelen voor het stimuleringsbudget Wonen, Zorg en Welzijn (WZW) in te zetten in de Sociale Allianties. We ondersteunen drie regioplatforms WZW. Het regioplatform Zuidoost-Drenthe koos er voor zichzelf op te heffen. De betrokken partijen sluiten aan bij lokale overlegvormen, zoals het structurele overleg over woonvisies tussen woningcorporaties en gemeenten.
Begin 2010 gaven gemeenten en instellingen aan dat er behoefte was aan een ondersteuningsstructuur mantelzorg en vrijwillige inzet. Wij verkenden de mogelijkheden. Halverwege 2010 bleek dat de genoemde partijen toch de voorkeur gaven om dit op lokaal niveau vorm te geven door inzet van hun eigen welzijnsinstellingen. Via de Sociale Allianties hebben wij de kennis en expertise van onze instellingen op dit terrein ingezet.

*Mijn Dag*
Door middel van de Sociale Allianties is ingezet op Brede School ontwikkeling, dagarrangementen en diensten- en voorzieningen. Alle gemeenten, uitgezonderd Midden-Drenthe, stellen een plan op voor de aanpak combinatiefuncties en het aanstellen van combinatiefunctionarissen.
Eind 2010 startte het project 'Drenthe expertiseregio Werk & Mantelzorg'. Hiermee geven we invulling aan de provinciale ambitie om mantelzorg en betaalde arbeid op de agenda te zetten bij werkgevers, werknemers, Drentse gemeenten en werkende mantelzorgers en hun organisaties.
In december 2010 droegen we het koploperschap Tijdbeleid over aan de vier koplopergemeenten: Emmen, De Wolden, Tynaarlo en Borger-Odoorn.
Vanuit Tijdbeleid maakten wij de koppeling met economische beleidsdoelen, vooral via sociale innovatie. Meer mensen kunnen aan het werk blijven waar zorg en arbeid gecombineerd worden. Door slimmer te werken kan zowel de arbeidsparticipatie als de winstgevendheid van bedrijven stijgen.

*Mijn Beweging*
Het integraal sportbeleid 'Drenthe 2028' is in uitvoering. Er is ingezet op ruim 40 ambities en projecten. Deze staan in het uitvoeringsprogramma 2010. Daarnaast willen we de ambities intern laten doorwerken door Drenthe 2028 leidend te laten zijn voor toeristische en economische ontwikkelingen (vrijetijdseconomie). Ook is het integraal sportbeleid een belangrijke bouwsteen voor het omgevingsbeleid. Binnen de TT visie is bijvoorbeeld een koppeling gemaakt met Drenthe 2028. Door middel van de Sociale Allianties is ingezet op:

- Combinatiefunctionarissen (gedeelde ambitie met Mijn Dag);
- Beweegbuurten in combinatie met het bevorderen van een gezonde leefstijl.

Extra inzet is gepleegd op evenementen zoals de Ronde van Drenthe, het Wereldkampioenschap driebanden Hoogeveen en Open Nederlands Kampioenschap atletiek gehandicapten in Emmen.

## P-2.5 Culturele en Museale agenda

Onze inspanningen leiden tot goed resultaat. In Drenthe is een steeds betere culturele infrastructuur ontstaan, Ook in 2010 gaven we hieraan ondersteuning door middel van het verstrekken van subsidies aan musea, culturele activiteiten en podiumkunstgezelschappen. Hiermee is de culturele infrastructuur van Drenthe versterkt.
Het Drents Programma voor Cultuurparticipatie 2009-2012 'Samen Delen' is ontwikkeld samen met de 12 Drentse gemeenten. Dit programma is gehonoreerd door het Landelijke Fonds Cultuurparticipatie met een bijdrage van € 300.000,-- per jaar. De provincie en de Drentse gemeenten zorgen voor cofinanciering met hetzelfde bedrag.
Een extra stimulans kregen de amateurkunsten in gemeenten en de cultuureducatie in scholen. Hiervoor zijn meerjarenplannen ontwikkeld samen met, en met begeleiding van, de Stichting Kunst & Cultuur Drenthe, Ongeveer 12 gezelschappen en productiehuizen uit Drenthe en andere noordelijke provincies zijn meerjarig ondersteund. Door middel van subsidies en advisering stimuleren we een bloeiend en veelzijdig festivalklimaat. De Peergroup ontving onlangs een extra landelijke subsidie van € 156.000,-- van het Fonds Cultuurparticipatie. Ze kregen die voor het ontwikkelen van participatieprojecten en voor hun afdeling Peerjong (talentontwikkeling).

We hebben een regierol op het gebied van monumentenzorg en cultuurhistorie. In dat kader zijn we verantwoordelijk voor de gebiedsgerichte monumentenzorg op provinciaal niveau, de provinciale monumenten en de provinciale steunfunctie monumentenzorg en archeologie. Het Cultuurhistorisch Kompas is vastgesteld, als inspiratiebron en richtinggevend instrument voor het ontwikkelen van ruimtelijk beleid. We stelden de provinciale monumentenlijstvast. Daarop staan 224 objecten in de categorie 'gebouwde monumenten tot 1940' en voorlopig 58 objecten in de categorie 'gebouwde monumenten na 1940, minstens 40 jaar oud'. Voor behoud en herbestemming van de commandantwoning van Kamp Westerbork startte in 2010 het project Leegstand en Herbestemming in het kader van de Versnellingsagenda. Uitvoering van de statenmotie 2008-05 over Zingeving van de historische plek kamp Westerbork zal meer tijd kosten. Het Herinneringscentrum maakt een visie voor een vernieuwende invulling van het historische landschap (het voormalige kamp Westerbork). Bij het ruimtelijke aspect zijn wij betrokken en er wordt rekening gehouden met de aanbevelingen van de provinciale adviescommissie cultuur.

Wij ondersteunen alle Drentse gemeenten bij de ontwikkeling van archeologiebeleid. Wij hebben ook in 2010 ingezet op het verbeteren van de beeldkwaliteit van de openbare ruimte door dit aspect aan het begin van de ruimtelijke plannen positief te beïnvloeden. Kunst, vormgeving en architectuur worden ingebracht in ruimtelijke plannen. Deze ambitie krijgt vorm via het werk van Centrum Beeldende Kunst (CBK) met 20 lopende projecten, Atelier Mooi Drenthe, de Omgevingsvisie en programma's als het Provinciaal Meerjaren Programma en Kunst langs Wegen en Kanalen. De subsidie aan CBK Drenthe is verder afgebouwd. Wel verlenen wij opdrachten aan CBK Drenthe als er sprake is van bovenlokaal belang.
De extra middelen voor crossmedia bij RTV Drenthe zijn ingezet om de website uit te breiden en aan te passen. De jaarlijkse klanttevredenheidsonderzoeken geven een constant beeld van positieve waardering. De aandacht van de regionale omroep voor kunst en cultuur is toegenomen, en het aantal bezoekers van de website van RTV Drenthe is verdubbeld.

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 2. Samenleving met samenhang | 70.371.459 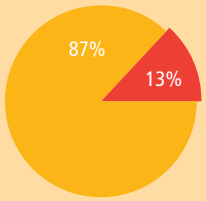  | 36.471.098 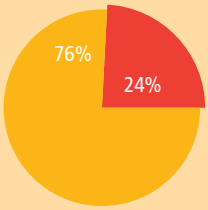  |
| Overige programma's | 296.008.551 | 280.900.616 |

| Programma 2. Samenleving met samenhang | 1 Realisatie 2009 | 2 Primitieve begroting 2010 | 3 Begroting 2010 na wijziging | 4 Realisatie 2010 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 69.999.559 | 65.675.429 | 71.279.057 | 70.371.459 | 907.598 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten | 35.690.761 | 31.399.945 | 36.605.252 | 36.471.098 | 134.154 |
| Saldo | 34.308.798 | 34.275.484 | 34.673.805 | 33.900.360 | 773.445 |

## Ontwikkelingen

### P-2.0 Ontwikkeling beleid

*Ontwikkelingen jaarstukken.*
In 2010 startte een inhoudelijke verkenning tussen de gemeenten en de provincie over gedeelde thema's op het sociale en culturele domein. Dit in verband met de discussie rondom Provincie Nieuwe Stijl (PNS). Een heldere profilering en een duidelijke taakverdeling tussen de overheden is nodig. Voor de gewenste rol- en taakverdeling is een gezamenlijke visie op de toekomst van het sociale en culturele domein noodzakelijk. We maakten met de gemeenten de afspraak deze gezamenlijke visie af te ronden voor de Voorjaarsnota in 2011. Dit is bestuurlijk bekrachtigd in het overleg van de Vereniging Drentse Gemeenten (VDG) voor Onderwijs, Cultuur en Sport van 2 september 2010.

### P-2.1 Sociale agenda

*Ontwikkelingen jaarstukken.*
Minister Rouvoet heeft als demissionair minister voor Jeugd en Gezin een voorzet gegeven voor een nieuw stelsel in de jeugdzorg. Ook de vaste Tweede Kamercommissie publiceerde in mei een rapport over hoe het jeugdzorgstelsel zou moeten gaan uitzien. In beide visies staat beschreven dat er meer eenduidigheid moet komen in de financiering van de verschillende vormen van de jeugdzorg. Ook dat gemeenten het initiatief moeten krijgen inzake de regie in de jeugdzorg. Ook wordt gepleit voor het afschaffen of versimpelen van het indicatietraject van de Bureaus Jeugdzorg. We spelen op deze ontwikkelingen in bij het opstellen van de Drentse pilot: 'Op weg naar een effectieve ketensamenwerking in de jeugdzorg, meetbaar beter!'. Samen met de Drentse gemeenten spraken we ons uit voor een gezamenlijke verantwoordelijkheid in de jeugdzorg.

Drenthe 2028 en de discussie over PNS droegen bij aan het inzicht van alle betrokken partijen dat rollen en taken logisch verdeeld moeten worden. Zo zullen zorginstellingen, gemeenten en gezondheidsdiensten zich bezighouden met de gezondheidsambitie. Gemeenten en welzijnsorganisaties met sociaal beleid en bijvoorbeeld onderwijs. Sportbonden met talentontwikkeling. Wij richten ons vooral op onze kerntaken op economische en ruimtelijke gebied. Daar hebben we wel andere partijen bij nodig. Het bedrijfsleven zal zich richten op gezondheid (denk aan bedrijfsfitness) maar ook op de economische ambitie. De sportorganisaties zelf (verenigingen, koepels, andere sportaanbieders) zullen vooral de uitvoering voor hun rekening nemen.

## P-2.5 Culturele en Museale agenda

*Ontwikkelingen jaarstukken.*
In 2010 is door het Interprovinciaal Overleg (IPO) met het rijk gesproken over de condities waaronder wij de verantwoordelijkheid voor het Drents Archief overnemen. Onderdeel van het nieuwe bestuursakkoord is de decentralisatie van de Regionale Historische Centra (RHC) en de in het regeerakkoord aangekondigde rijkskorting van 25% op deze instellingen. In 2011 komt hier meer duidelijkheid over.
Het Drents archief is gestart met het ontwikkelen van het publieksconcept Drents Archief 3.0. Het moet in 2012 gereed zijn. Het Drents Archief ontving hiervoor een financiële bijdrage uit het Europees Fonds Regionale Ontwikkeling. Het project is in samenwerking met gemeenten uitgebreid met een digitaal loket Drentse bewoningsgeschiedenis, dat een belangrijk deel van de collectie Drenthe zichtbaar maakt voor een breed publiek.
De provinciale archiefinspectie bepaalde haar inzet voor opbouw van generiek toezicht in Drenthe volgens het nieuwe wettelijke kader (Wet revitalisering generiek toezicht).

Het rijk wees in het kader van de Modernisering Monumentenzorg (MOMO) drie speerpunten aan:
- Verankering van cultuurhistorie in de ruimtelijke ordening
- Vermindering regeldruk
- Herbestemming van monumenten

De verwachting is dat de regering op grond hiervan de Monumentenwet gaat aanpassen. Voor provincies liggen hierin nieuwe kansen.

# Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

## P-2.1 Sociale agenda

| Prioriteiten uit Begroting 2010 |
|---|
| **2.1. Kansen voor jeugd en gezin** |
| Door structureel te investeren in het eerder signaleren van problemen, verwachten wij wachtlijsten te kunnen voorkomen en vaker te kunnen volstaan met het aanbieden van lichtere zorgprogramma's. Ingezet wordt op een toereikend en flexibel jeugdzorgaanbod.<br>In elke gemeente wordt aansluiting op maat gerealiseerd door middel van het inrichten van zogenoemde Centra voor Jeugd en Gezin. Belangrijk is dat actief wordt gesignaleerd welke jongeren en gezinnen problemen hebben. Uitgangspunt is dat kinderen veilig en zonder al te veel zorgen kunnen opgroeien. De provinciale jeugdzorg moet een heldere aansluiting hebben met elk(e) Centrum voor Jeugd en Gezin, onderwijsinstelling of bovenschools samenwerkingsverband (ZAT). De doeluitkering Jeugdzorg is beschikbaar voor kerntaken van het Bureau Jeugdzorg en het Zorgaanbod. De autonome middelen zetten wij in om onze extra ambities te realiseren. |

Prioriteiten uit Begroting 2010

**Intensivering prioriteit 2.1, Kansen voor jeugd en gezin:**

- Ontwikkelen programma Triple-P

De provincie wil jeugdigen en hun opvoeders in Drenthe ondersteunen bij beginnende en meer ernstige problematiek op het gebied van opvoeding en opgroeien. Er moet een nauwe samenwerking zijn tussen het gemeentelijk jeugdbeleid en de provinciale, intersectorale jeugdzorg met 1 gezamenlijke aanpak. Wij gaan het Programma Positief Opvoeden Drenthe-breed ontwikkelen en implementeren. In 2009 is er in nauwe samenwerking met alle 12 Drentse gemeenten een implementatieprogramma opgesteld waarin POD geleidelijk binnen 4 jaren in Drenthe wordt uitgerold. In 2010 wordt er in 6 gemeenten POD ingevoerd, daarna volgen de overige gemeenten.

- Investeren in veiligheid met Signs of Safety

Om in risicogezinnen onveiligheid doeltreffend om te buigen naar nieuwe veiligheid, zetten wij in op de bewezen effectieve methodiek van Signs of Safety. In 2010 begint het stadium van verdieping, verbreding en verankering van Signs of Safety in de uitvoeringspraktijk. We sluiten hiermee aan bij de gemeentelijke ambitie bij de Regionale aanpak van Kindermishandeling (RAAK). In de sociale allianties is afgesproken om hierbij nauw samen te werken.

**2.2. Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe.**

**Onderwijskansenplan Drenthe 2008-2011 (Stimuleringsfonds Drentse projecten).**

De kwaliteitsslag onderwijs is onderdeel van de Sociale agenda (Mijn Ontwikkeling) en is nader uitgewerkt in het Onderwijskansenplan Drenthe 2008-2011. Ons onderwijsbeleid wil maximale kansen voor alle kinderen in Drenthe. Gezien de onderwijsachterstanden in Drenthe zullen wij langdurig en fors in het onderwijs moeten investeren. Het Onderwijskansenplan Drenthe 2008-2011 moet voor heel Drenthe resultaten opleveren. De focus en middelen zullen in eerste instantie gericht zijn op de regio's Zuidoost-Drenthe/Veenkoloniën en Zuidwest-Drenthe. De ervaringen daar kunnen in een later stadium naar de andere regio's worden overgebracht.

De projecten van het Onderwijskansenplan Drenthe 2008-2011 worden mede gefinancierd door het Rijk, de betrokken gemeenten en schoolbesturen. In 2010 wordt dit gecontinueerd.

**2.3. Kansen voor onderwijs: Aanpak Voortijdig Schoolverlaten (VSV).**

Kansen voor onderwijs is een integraal onderdeel van het thema Mijn ontwikkeling in de Sociale agenda. Ons uitgangspunt is dat in Drenthe elke jeugdige de kans heeft op een optimale schoolloopbaan. Deze schoolloopbaan eindigt met een kwalificatie die past bij de kwaliteiten en talenten van de jeugdige en sluit aan bij de vraag van de arbeidsmarkt. Bestaande en nieuwe projecten worden uitgevoerd samen met gemeenten (in het kader van de sociale allianties), het voortgezet onderwijs, het beroepsonderwijs en het bedrijfsleven, met als doel onder andere om jongeren een beter beroepsbeeld te geven. De verschillende projecten moeten niet als losstaand worden beschouwd, maar als aanvullend op elkaar, met diverse raakvlakken op provinciale en eventueel ook noordelijke schaal.

**2.4 Kansen voor welzijn zorg: sociale samenhang en participatie.**

Vanuit de nota 1/2 miljoen mensen, dé Drentse aanpak voor welzijn, zorg en wonen, zorgen wij ervoor dat de welzijns- en zorgdiensten (onder andere ouderenzorg) op het niveau komen van de woonkwaliteit. Er wordt samenwerking gezocht met gemeenten en wooncorporaties. We spelen in op demografische ontwikkelingen. Uit onderzoeken (onder andere Regiovisie Groningen-Assen en de analyse Woonplan) blijkt dat er behoefte is aan versterking van de welzijnsdiensten binnen WZW. Wij nemen het voortouw in deze ontwikkeling (mede in het kader van de Sociale Allianties). Er wordt een provinciedekkende ondersteuningsstructuur gecreëerd voor mantelzorg en vrijwilligerswerk (Wat doet u voor Drenthe? Vrijwillige inzet en mantelzorg).

**2.5. Kansen voor '7-tot-7': diensten- en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten.**

Inzet is de status van Drenthe als unieke woonprovincie te versterken met uitgekiend tijdenbeleid. Het combineren van zorg- en arbeidstaken moet eenvoudiger worden gemaakt. Het gaat om een aansluitend aanbod van jeugdvoorzieningen, maar ook om flexibele werktijden, slimme openingstijden en plaatsonafhankelijke dienstverlening. Wij nemen het voortouw, maar deze ambitie kan alleen worden gerealiseerd in samenwerking met gemeenten, instellingen en bedrijfsleven. Voortgang van de Regelingen MFD, dagarrangementen en brede schoolontwikkeling passen binnen het nieuwe 7 tot 7-beleid. Het beleid leidt ook tot versterking van het lokale voorzieningenniveau. Het aansluitend aanbod jeugdvoorzieningen heeft direct gevolg voor de onderwijskansen. Het rijk heeft gezien dat Drenthe voorop loopt in het tijdenbeleid en heeft Drenthe benoemd tot koploper.

| Prioriteiten uit Begroting 2010 |
|---|
| **2.6. Kansen voor Sport: Drenthe profileren als sportprovincie** |
| Drenthe kan nog beter op de kaart worden gezet als sportprovincie. Dit kan niet zonder belangrijke partners zoals bijvoorbeeld de gemeenten, verenigingen, bonden en sportorganisaties. De sociaal bindende factor van sport in Drenthe is erg groot. Topsport en breedtesport zijn communicerende vaten. Topsportevenementen zijn een spin-off voor sportstimulering, geven stimulans om te gaan sporten en meer te bewegen en hebben een voorbeeldfunctie. Zij zorgen voor een stevige impuls voor de sportdeelname en het vrijwilligerswerk in de provincie.<br>Belangrijk zijn ook het economische effect en de promotionele waarde voor Drenthe. Door het versterken van verenigingen op het gebied van faciliteiten, talentontwikkeling en een sterke competitie creëren wij een vruchtbare bodem voor toppers. Breedtesport is de basis voor topsport en breedtesport gedijt niet zonder topsport. Sport alleen is niet genoeg voor een 'gezonder leven' en is niet bij iedereen even vanzelfsprekend. Actief zijn zal voor iedereen toegankelijk moeten zijn. Daarvoor zijn activiteiten en een sterke verenigingsstructuur van essentieel belang. De komende periode willen wij benutten om verenigingen te versterken met combinatiefunctionarissen. Deze functionarissen zijn verantwoordelijk voor een breder aanbod, waaronder meer samenwerking in de wijk en sportbuurtwerk, het onderwijs en buitenschoolse opvang. Wij maken dit mogelijk door cofinanciering beschikbaar te stellen.<br>Vanaf 2010 is het provinciaal sportbeleid onderdeel van Drenthe 2028; het Drents Olympisch Plan. Uitgangspunt is dat sport de kracht heeft om processen op gang te brengen op sociaal-maatschappelijk, economisch, ruimtelijk en welzijnsgebied. De missie van Drenthe 2028 is met sport in de volle breedte héél Drenthe in 2016 naar Olympisch niveau te brengen. Hier hebben we allemaal profijt van, nu en in de toekomst, op sociaal-maatschappelijk, economisch, ruimtelijk en welzijnsgebied. Het Drents Olympisch plan wordt naar verwachting eind 2009 in Provinciale Staten besproken.<br>Drenthe gaat zich onderscheiden van andere provincies door specifiek in te zetten op:<br>- De ontwikkeling van een totaal Sportlandschap rondom 5 Beweegparken, waar alle sporters (breedte, talent, top, toerist) elkaar ontmoeten.<br>- De ontwikkeling van Beweegbuurten; dorpen en wijken waarin al het sportieve, educatie, recreatieve, cultuur, musisch en natuuraanbod gebundeld wordt. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 2.1. Kansen voor jeugd en gezin | - Terugbrengen instroom en geen wachttijden bij Bureau Jeugdzorg en in de geïndiceerde jeugdzorg.<br>In elke gemeente aansluiting lokaal jeugdbeleid en jeugdzorg. Aanwezigheid jeugdzorg binnen scholen. Functies Bureau Jeugdzorg zijn goed bereikbaar binnen Centra voor Jeugd en Gezin en onderwijs. | - Zorgen voor een meer globale indicatiestelling bij BJZ en het werken met bewezen effectieve programma's bij zorgaanbieders.<br>Ontwikkeling gezamenlijke backoffice met taken BJZ in zowel de Centra voor Jeugd en Gezin en de ZAT's.<br>Aansluiting zorgprogramma's met het lokaal jeugdbeleid en onderwijs.<br>- Opzetten kennisnetwerk Centra voor Jeugd en Gezin en onderwijsnetwerken.<br>Uitvoering netwerken tot en met 2011. |
| | - Het vroegtijdig voorkomen van psychosociale problematiek bij kinderen, jeugdigen en hun opvoeders in Drenthe zijn ondersteund bij beginnende en meer ernstige problematiek op het gebied van opvoeding en opgroeien. | Het inzetten van het programma Positief Opvoeden in Drenthe in 6 Drentse gemeenten. |
| | - In risicogezinnen is de onveiligheid van kinderen doeltreffend aangepakt. | - Verdiepen, verbreden en verankeren van Signs of Safety in de uitvoeringspraktijk. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 2.2. Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe | - Kinderen van laagopgeleide ouders nemen deel aan de programma's voor de voor- en vroegschoolse educatie.<br>- De betrokkenheid van de ouders bij de ontwikkeling van hun kind is toegenomen.<br>- participatiegraad in voortgezet onderwijs is gelijk aan landelijk gemiddelde<br>- aantal zwak presterende scholen is gelijk aan landelijk gemiddelde.<br>- Een goede doorstroming van het primair onderwijs naar het voortgezet onderwijs, passend bij de talenten van het kind.<br>- Pedagogisch en didactisch vakbekwaam personeel in de voorschoolse voorzieningen (kinderopvang en speelzalen) en primair en voortgezet onderwijs.<br>- Het onderwijsniveau in Drenthe is over 10 jaar minstens op het landelijk niveau.<br>- Hogere taal- en rekenopbrengsten die ook leiden tot verbetering van het totale leervermogen van jeugdigen. | - Uitvoering geven aan het 10-jarig Plan onderwijskansen in Drenthe<br>- In samenspraak met gemeenten en schoolbesturen uitvoeren van regioplannen primair onderwijs voor Veenkoloniën, Zuidwest- en Zuidoost-Drenthe (o.a. de pilot 'Vanzelfsprekend in Zuidoost Drenthe en 'Duurzaam leren in de Veenkoloniën' in de drentse Veenkoloniën)<br>- Bij de start van de onderwijskansenplannen worden zoveel mogelijk beschikbare gegevens als uitgangspunt genomen, om vervolgens door monitoring te kunnen meten of de taal- en rekenprestaties en doorstroom havo/vwo ook daadwerkelijk verbeteren. Deze gegevens worden met landelijke cijfers vergeleken. |
| 2.3. Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten (VSV) | - Het aantal voortijdig schoolverlaters is overeenkomstig de landelijke cijfers.<br>- Jongeren tot 23 jaar scholen tot minimaal op niveau startkwalificatie.<br>- Volledig sluitende aanpak in 2012 voor terugleiding jongeren zonder startkwalificatie tot 23 jaar naar een leerwerk- of onderwijstraject, met als doel het behalen van een startkwalificatie.<br>- Elke Drentse jeugdige is voldoende gekwalificeerd om een goede start op de arbeidsmarkt te kunnen maken. | - Ontwikkelen van een meerjarig programma (2009-2012) met als doel een aansluitend onderwijsaanbod te realiseren, passend bij de mogelijkheden en talenten van elke jeugdige en de regionale arbeidsmarkt. Dit programma wordt in samenspraak met gemeenten en schoolbesturen ontwikkeld en uitgevoerd.<br>- In samenwerking met de RMC regio's werken aan een sluitende ketenaanpak. Vanuit de allianties werken aan een passende en brede trajectbegeleiding;<br>- Investeren in een goede beroepsoriëntatie, waarbij het onderwijscurriculum beter aansluit op de beroepspraktijk.<br>- In samenwerking met gemeenten (RMC), jeugdzorg en MBO scholen nader onderzoek voor die jongeren die vooral zorg en maatwerk nodig hebben: behoefte en vorm aan een MBO+ (snijvlak onderwijs/zorg) in Drenthe. |
| 2.4. Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie | - Effectieve samenwerking inwoners, gemeenten, wooncorporaties, welzijns- en zorginstellingen.<br>- Mensen wonen zo lang mogelijk zelfstandig thuis. | - Uitvoering beleidsnotitie 1/2 miljoen mensen, dé Drentse aanpak welzijn, zorg en wonen.<br>- Uitvoering regionale uitvoeringsprogramma's, projecten versterking welzijn binnen WZW, stimuleringsbudget WZW, invoering ondersteuningsstructuur mantelzorg en vrijwilligerswerk, allianties. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 2.5. Kansen voor '7-tot-7': diensten- en voorzieningen-programma in Drentse gemeenten | - Er worden lokaal mogelijkheden ontwikkeld om mantelzorg en arbeid te combineren<br>- Er zijn vernieuwende projecten op het terrein van zorg-en dienstverlening<br>- Er worden transities gemaakt van bestaande of in ontwikkeling zijnde diensten en voorzieningen tot een doorlopend aanbod van onderwijs opvang en vrije tijd.<br>- Inzetten op Impuls brede scholen, sport en cultuur, combinatiefuncties in Drenthe<br>- Bewustwording bij bedrijven op het gebied van tijdenbeleid | - Uitvoeren van allianties met gemeenten op:<br>- Combinatiefunctie<br>- Diensten & voorzieningen<br>- Mantelzorg en betaalde arbeid<br>- Kernteam 7-7<br>- KIN<br>- Nora<br>- Doorlopend Drenthe |
| Kansen voor Sport: Drenthe profi-leren als sportpro-vincie | - sportstimuleringsmiddelen zijn weggezet in sociale allianties met gemeenten<br><br>- Beleidsontwikkeling Drenthe 2028, visie over integraal sportbeleid.<br><br>- Deelresultaten:<br>- Periodiek topsportevenementen in Drenthe: in 2010 80 jaar TT en open NK Atletiek voor gehandicapten<br>- 90% procent van de jongeren tussen 6 en 19 jaar moet aan sportbeoefening doen (SCP 2003). | - Profilering sportprovincie Drenthe.<br>- Meewerken aan voorbereiding Open NK Atletiek gehan-dicapten, 80 jaar TT, WK CP 2011<br>- Jaarlijkse Monitor sportparticipatie. Evaluatie sportmo-nitor 2008, 0-meting.<br>- Investeren in professionalisering van sportverenigingen door combinatie-functionarissen.<br>- Onderzoeken hoe vervolg te geven aan provinciebreed sportstimuleringsproject in samenspraak met Drentse partners.<br>- De Drents Olympisch Alliantie wordt getekend met betrokken partners.<br>- Het Olympisch Plan wordt onderbouwd met inhoudelijke analyses en cijfermatig onderzoek.<br>- Er worden afspraken gemaakt met de sportbonden en er vindt afstemming plaats tussen de provincies Groningen en Friesland.<br>- Er wordt in 2010 een prijsvraag gehouden onder scholen en onder buurten waarbij deelnemers hun beweegbuurt presenteren. Uitvoeren van beste voorstellen.<br>- Onderzoek naar hoe Drenthe 2028 het meest effectief kan bijdragen aan een Drenthe op Olympisch niveau. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 2.1. Kansen voor jeugd en gezin | Status: groen<br>- Instroom is teruggebracht en er zijn geen wachttijden bij Bureau Jeugdzorg en in de geïndiceerde jeugdzorg.<br>- In elke gemeente aansluiting tussen lokaal jeugdbeleid en jeugdzorg. Jeugdzorg is aanwezig binnen de scholen.<br><br>- Functies van Bureau Jeugdzorg zijn goed bereikbaar binnen de Centra voor Jeugd en Gezin en Onderwijs<br>- Jeugdigen worden sneller toegeleid naar passende zorg.<br>- Psychosociale problematiek bij kinderen wordt zoveel mogelijk vroegtijdig voorkomen,<br><br>In risicogezinnen is de onveiligheid van kinderen doeltreffend aangepakt | Wij hebben gezorgd voor een meer globale indicatie-stelling bij Bureau Jeugdzorg en daar is gewerkt met bewezen effectieve programma's bij zorgaanbieders.<br>De gezamenlijke back-office is ontwikkeld met taken Bureau Jeugdzorg in zowel de Centra voor Jeugd en Gezin. Het lokaal jeugdbeleid en het onderwijs zijn zo goed mogelijk afgestemd op de zorgprogramma's.<br>Een kennisnetwerk is opgezet voor Centra Jeugd en gezin en Onderwijs.<br><br>In 6 Drentse gemeenten is het programma Positief Opvoeden in Drenthe ingezet: ouders en opvoeders worden ondersteund bij beginnende en meer ernstige problematiek op het gebied van opvoeden en opgroeien.<br>De erkende aanpak Signs of Safety is verbreed en verankerd in de uitvoeringspraktijk. |
| 2.2. Kansen voor onderwijs: kwaliteitsslag onderwijs Drenthe. | Status: groen<br>- Kinderen van laagopgeleide ouders nemen deel aan de programma's voor de voor- en vroegschoolse educatie.<br>- De betrokkenheid van de ouders bij de ontwikkeling van hun kind is toegenomen.<br>- participatiegraad in voortgezet onderwijs is gelijk aan landelijk gemiddelde<br>- aantal zwak presterende scholen is gelijk aan het landelijk gemiddelde.<br>- Een goede doorstroming van het primair onderwijs naar het voortgezet onderwijs, passend bij de talenten van het kind.<br>- Pedagogisch en didactisch vakbekwaam personeel in de voorschoolse voorzieningen (kinderopvang en speelzalen) en primair en voortgezet onderwijs.<br>- Het onderwijsniveau in Drenthe is over 10 jaar minstens op het landelijk niveau.<br>- Hogere taal- en rekenopbrengsten die ook leiden tot verbetering van het totale leervermogen van jeugdigen. | - Om deze resultaten op langere termijn te bereiken hebben wij het 10-jarig plan Onderwijskansen in Drenthe uitgevoerd. In samenspraak met Rijk, gemeenten en schoolbesturen voeren wij regioprojecten in het primair onderwijs uit in de Veenkoloniën, Zuidwest Drenthe en Zuidoost Drenthe.<br>- Samen met de Drentse gemeenten ondersteunen wij de Drentse onderwijsmonitor.<br>- Wij hebben opgedane methodieken en good practices gedeeld met partners in Drenthe.<br>- Het instrument Positief Opvoeden Drenthe is ingezet. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 2.3. Kansen voor onderwijs: aanpak voortijdig schoolverlaten | Status: groen<br>Het aantal voortijdig schoolverlaters komt overeen met de landelijke cijfers.<br>Jongeren tot 23 jaar worden geschoold tot minimaal het niveau startkwalificatie. Volledig sluitende aanpak in 2012 voor terugleiding van jongeren zonder startkwalificatie tot 23 jaar naar een leerwerk- of onderwijstraject, met als doel het behalen van een startkwalificatie. | Wij hebben het Programma voor Voortijdig Schoolverlaten (VSV) is in samenspraak met gemeenten, bedrijven en scholen ontwikkeld en uitgevoerd.<br>Vanuit de allianties geven wij het verband van het Regionaal Meld- en Coördinatiepunt (RMC) invulling aan onderzoek en trajectbegeleiding op maat. |
| 2.4. Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie. | Status: groen<br>- Effectieve samenwerking inwoners, gemeenten, wooncorporaties, welzijns- en zorginstellingen.<br>- Mensen wonen zo lang mogelijk zelfstandig thuis. | Wij hebben middelen voor het stimuleringsbudget WZW ingezet in de Sociale Allianties in 2010. Dit was het laatste jaar. Betrokken partijen sluiten aan bij lokale overlegvormen. |
| 2.5. Kansen voor 7 tot 7: diensten- en voorzieningen-programma in Drentse gemeenten. | Status: groen<br>Er worden lokaal mogelijkheden ontwikkeld om mantelzorg en arbeid te combineren<br><br>Er zijn vernieuwende projecten op het terrein van zorg-en dienstverlening<br><br>Er worden transities gemaakt van bestaande of in ontwikkeling zijnde diensten en voorzieningen tot een doorlopend aanbod van onderwijs opvang en vrije tijd.<br>Inzetten op Impuls brede scholen, sport en cultuur, combinatiefuncties in Drenthe<br><br>Bewustwording bij bedrijven op het gebied van tijdenbeleid | Gemeenten en instellingen hebben medio 2010 aangegeven op lokaal niveau invulling te willen geven aan ondersteuningsstructuur mantelzorg en vrijwillige inzet. Via de Sociale Allianties is kennis en expertise van de instellingen ingezet.;<br>Projecten NORA (New Opportunities for Rural Areas) en Doorlopend Drenthe zijn vanwege gebrek aan draagvlak en cofinanciering niet van start gegaan.<br>Via de sociale allianties hebben wij samen met gemeenten projecten uitgevoerd op het gebied van tijdenbeleid als brede schoolontwikkeling, dagarrangementen en diensten en voorzieningen.<br>Elf van de twaalf gemeenten stellen een plan van aanpak combinatiefuncties op en stellen combinatiefunctionarissen aan.<br>Wij realiseren deze ambitie In overleg met gemeenten, instellingen en bedrijfsleven. |
| 2.6. Kansen voor sport: Drenthe profileren als sportprovincie. | Status: groen<br>- Stimulering van sport vindt plaats via sociale allianties met gemeenten<br>Beleidsontwikkeling Drenthe 2028, visie over integraal sportbeleid.<br><br>Deelresultaten:<br>- Periodiek topsportevenementen in Drenthe: in 2010 80 jaar TT en open NK Atletiek voor gehandicapten<br>- 90% procent van de jongeren tussen 6 en 19 jaar moet aan sportbeoefening doen (SCP 2003). | Wij hebben de middelen voor sportstimulering ingezet via sociale allianties.<br>Deze integrale visie is in uitvoering, wij hebben ingezet op ruim 40 ambities en projecten. Dit is vastgelegd in het uitvoeringsprogramma 2010.<br><br>11 van de 12 gemeenten voeren combinatiefunctionarissen in, dit draagt bij aan sportaanbod op maat voor kinderen.<br><br>Drents wielerplatform is opgezet. |

## P-2.5 Culturele en Museale agenda

| Prioriteiten uit Begroting 2010 |
|---|
| **2.7. Versterken culturele infrastructuur Drenthe** |
| De provincie wil het economisch effect en de promotionele waarde van de Drentse musea vergroten met een ontwikkelingsregeling, gezamenlijke projecten en bundeling van expertise. We stimuleren deskundigheid en samenwerking binnen en buiten de sector op het gebied van (innovatieve) marketing en promotie, sponsoring en bedrijfsvoering. De musea die wij van bovenlokale betekenis vinden (Drents Museum, De Buitenplaats in Eelde, herinneringscentrum Kamp Westerbork, Gevangenismuseum en het Hunebedcentrum Borger) steunen wij waar nodig in hun verdere ontwikkeling en professionalisering. |
| Met ingang van 2009 is beeldende kunst door het rijk naar grote gemeenten gedecentraliseerd, in Drenthe naar Assen en Emmen. Door deze decentralisatie ligt de primaire verantwoordelijkheid voor het beeldende kunstbeleid in Drenthe niet meer bij de provincie. De veranderde taakverdeling tussen de overheden leidt tot herpositionering van het CBK en de kunstuitleenvoorziening. De provincie voelt zich medeverantwoordelijk voor het proces om het CBK Drenthe te herpositioneren. Samen met de gemeenten zullen wij hier op inzetten. Voor beeldende kunstinitiatieven van bovenlokaal belang blijven wij onze verantwoordelijkheid nemen. Wij willen ons in de toekomst specifieker richten op aantrekkelijke en vernieuwende beeldende kunst en omgevingsinitiatieven van bovenlokaal hoog artistiek niveau. Een door Stichting Boei, gemeente en provincie gepleegde investering stelt KiK in staat haar activiteiten voort te zetten en uit te bouwen tot een cultureel ondernemende organisatie. |
| De PeerGroup en DJT De Reus zijn de twee professionele Drentse theatergroepen. Zij hebben een plek in de Noordelijke basisinfrastructuur op toneelgebied. Het Nederlands Fonds voor Podiumkunsten heeft aan De Peergroup wel extra (rijks)subsidiemiddelen toegekend, maar niet aan DJT De Reus. Voor 2010 willen wij onze subsidie (in lijn met het recente advies van de provinciale adviescommissie Cultuur) voor beide groepen handhaven op het niveau van 2009. |
| **Intensivering prioriteit 2.7, Versterken culturele infrastructuur Drenthe** |
| **Cultuur en economie** |
| Een goede wisselwerking tussen cultuur en economie draagt bij aan een succesvolle kenniseconomie en een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor (artistiek) talent, particulieren en bedrijven. De sector cultuur kan een bijdrage leveren aan de bedrijvigheid, werkgelegenheid, toerisme en het vestigingsklimaat in Drenthe. Voorstellen uit het Innovatief Actieprogramma Drenthe worden ook op culturele en creatieve criteria beoordeeld. |
| Verder gaan wij uitdrukkelijk het toeristische belang van festivals en fysiek cultureel erfgoed benadrukken door dit specifiek onder de aandacht te brengen van de Drentse burgers en de toeristen. |
| **2.8. Vergroten cultuurparticipatie** |
| Het Drents programma voor het Programmafonds cultuurparticipatie (Samen Delen) is gericht op amateurkunst, cultuureducatie en volkscultuur en is de opvolger van het landelijk Actieplan cultuurbereik. Wij voeren dit programma uit in samenwerking met gemeenten. |
| Wij blijven ons inzetten voor een bloeiend en veelzijdig festivalklimaat door middel van subsidies en advisering. Wij vinden het belangrijk dat cultuureducatie steviger wordt verankerd binnen het onderwijs en dat scholen hun eigen cultuureducatiebeleid formuleren. Wij sluiten hiermee aan bij de inzet die ook het rijk op dit terrein pleegt. Wij willen ervoor zorgen dat scholen kennis hebben van de (directe) culturele omgeving. Wij voelen ons verantwoordelijk voor ondersteuning van gemeenten om netwerken op te zetten en voor inzet van inhoudelijke deskundigheid en ondersteuning op het gebied van cultuureducatie binnen deze netwerken. Naast kunst en mediaeducatie vinden wij dat erfgoededucatie voldoende aan bod moet komen. |
| **2.9 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed** |
| Wij willen het voor Nederland unieke Drentse cultuurhistorische landschap versterken en voor het voetlicht brengen. Ook willen wij erfgoed in de ruimtelijke ordening goed tot zijn recht laten komen. |
| Daartoe zetten wij de volgende instrumenten in. |
| - CultuurhistorischKompas (voorheen de Cultuurhistorische Waardenkaart) |
| - Provinciale monumentenlijst |
| - Ontwikkelingsprogramma cultuurhistorie en archeologie |

| Prioriteiten uit Begroting 2010 |
| --- |
| - Kwaliteitsimpuls voor gemeentelijke archeologie |
| - Immaterieel erfgoed: 'het verhaal van Drenthe' |
| - Erfgoededucatie |
| Het Huis voor de Drentse Taol vervult een belangrijke rol in de stimulering en begeleiding van initiatieven op het terrein van taalvaardigheid. |

**2.10. Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte**

Drenthe verdient een eigentijdser beeld voor zowel de eigen inwoners als de toeristen. De beeldkwaliteit van de openbare ruimte willen wij verbeteren door dit aspect aan het begin van ruimtelijke plannen (zoals bij wegen en kanalen) positief te beïnvloeden. Wij stimuleren particulieren en medeoverheden om de kennis en kunde van eigentijdse ontwerpers te gebruiken bij het vormgeven van objecten en locaties in de openbare ruimte.

**2.11. Versnellingsagenda Monumentenzorg**

Bij motie (Motie 17, Voorjaarsnota 2008 inzake Oude Drentse kerken) hebben de staten gevraagd om een plan voor herbestemming van leegstaande kerken in Drenthe. Deze wens heeft (mede) geleid tot een plan voor cofinanciering van een versneld rijksprogramma voor het wegwerken van restauratie-achterstand. Dit betekent een incidentele provinciale bijdrage van 2,8 miljoen euro in de jaren 2010-2011. Dit sluit aan bij onze aanpak van de economische crisis en de intenties om investeringen naar voren te halen in antwoord op de vraag van het rijk en van het IPO. Naast bovengenoemde reactie op motie 17 hebben wij reeds besloten om voor 2009, 2010, en 2011 subsidie beschikbaar te stellen aan de Stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen Groningen en Drenthe (SBKGD).

**2.12. RTV-Drenthe**

Een substantieel deel van het provinciale cultuurbudget gaat naar RTV-Drenthe. De omroep voldoet aan het niveau van de Mediawet, maar heeft te weinig middelen voor ontwikkeling en exploitatie van nieuwe media c.q. crossmediale berichtgeving en hoogwaardige programmering. Om hiervoor een inhaalslag te maken heeft de omroep extra middelen gevraagd. Sinds wij verantwoordelijk zijn voor RTV Drenthe hebben wij geen autonome middelen voor RTV-Drenthe beschikbaar gesteld, behalve een tijdelijke subsidie voor ondertiteling. In de Voorjaarnota 2009 hebben wij voorgesteld deze subsidie van € 70.000,-- per jaar t.b.v. de ondertiteling structureel te maken. Daarnaast hebben we voorgesteld om de regionale omroep met een structurele bijdrage van € 500.000,-- in staat te stellen om veel meer in te spelen op de nieuwe media en crossmediale berichtgeving. Totaal is dus van 2010 tot en met 2012 een intensivering van € 570.000,-- per jaar nodig. Na 2012 willen wij de benodigde middelen hiervoor vinden binnen Programma 2. Bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2009 hebben Provinciale Staten gezegd hier positief tegenover te staan, maar bij de behandeling van de begroting 2010 een uitspraak te willen doen over de hoogte van het bedrag.

Maatschappij van Weldadigheid op weg naar Werelderfgoed Unesco

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 2.7. Versterken culturele infrastructuur Drenthe | - Projecten in gang gezet als Hondsrug-N34 | - * Bijdragen aan bovenlokale projecten beeldende kunst en vormgeving, bijvoorbeeld projecten die zich manifesteren op het snijvlak van beeldende kunst, natuur, erfgoed en recreatie. |
| | - Verbeterde profilering en (inter)-nationale status musea van provinciale betekenis. | - Investeren in professionalisering en profilering musea van provinciale betekenis. |
| | - Een samenhangend museumbestel van kwalitatief goede musea en museale voorzieningen met een heldere profilering en goed publieksbereik | - Musea stimuleren onderlinge allianties aan te gaan bij versterken deskundigheid en uitvoeringscapaciteit.<br>- stimuleren cultureel ondernemerschap musea: marketing, promotie, deskundigheidsbevordering, en samenwerkingsprojecten (o.a. overbrengen van 'Het verhaal van Drenthe'.) |
| | - Voldoende en goed gespreid aanbod in Drenthe van professionele podiumkunsten, | - Subsidiëren professionele podiumkunsten op provinciale en noordelijke schaal |
| | - start concrete projecten op snijvlak cultuur en economie. | - Uitvoering geven aan Investeringsprogramma voor initiatieven op snijvlak cultuur en economie |
| | - Vordering nieuwbouw Drents Museum Depot volgens planning | - Nieuwbouw Drents Museum en voltooiing Depot |
| | - Aangepast plan nieuwbouw Drents Archief met financiering, mogelijke start bouw | - Lobby voor nieuwbouw Drents Archief aansluitend op Drents Museum |
| | - Biblionet vervult een aanjaagfunctie in de vernieuwing van het bibliotheekwerk. | - Afstemming rijksbeleid t.a.v. bibliotheekvernieuwing op nieuwe gemeentelijke en provinciale rollen, |
| 2.8. Vergroten cultuurparticipatie | - Vergroten deelname aan cultuur door<br>- inwoners van Drenthe, zowel geografisch<br>- als wat betreft diversiteit van doelgroepen. | - Drents programma 2009-2012 voor Programmafonds cultuurparticipatie; uitvoering provinciaal deel en gemeentelijke delen |
| | - * Bereik cultuureducatie minimaal op huidige hoge niveau | - Ondersteuning onderwijs bij vraag-aanbod cultuureducatie in open menukaart |
| | - Cultuureducatie verankerd in de curricula van scholen | - Financiering ICC-cursus (cultuureducatie verankeren in scholen). |
| | - Uitvoering van tenminste 2 nieuwe cultuureducatieve (samenwerkings-) projecten voor het onderwijs met ondersteuning van provinciale instellingen | - Ondersteuning gemeenten in opzetten lokale netwerken cultuureducatie en amateurkunst/ start enkele lokale netwerken.<br>- Uitvoering consulentfunctie binnen lokale netwerken erfgoededucatie. |
| | - enkele lokale netwerken cultuureducatie en amateurkunst gestart<br>- erfgoededucatie als onderdeel van het Cultuurmenu in meerdere gemeenten<br>- meer gebruik van en koppeling met lokale activiteiten. | |
| | Divers en veelzijdig aanbod van festivals met voldoende deelname<br>- Professionele toneelvoorstellingen voor alle leeftijdscategorieën met voldoende deelname | In lijn met de adviezen van de provinciale adviescommissie Cultuur subsidies verstrekken voor festivals en podiumkunstvoorstellingen. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 2.9. Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | - Cultuurhistorisch Kompas in gebruik als onderdeel van het Omgevingsbeleid ,<br>- Erfgoed wordt meegenomen vooraan in ruimtelijke planprocessen.<br>- Provinciale Monumentenlijst benoemt en beschermt monumenten op provinciale schaal; integraal, gebiedsgericht en in samenwerking met gemeenten.<br>- Ontwikkelingsprogramma cultuurhistorie en archeologie in uitvoering<br>- Overdracht gemeentelijke archeologietaken. in uitvoering<br>- Toegenomen participatie vrijwilligers<br>- voor immaterieel erfgoed. | - Het Cultuurhistorisch Kompas: formele inspraakproces rond het CHK vindt in 2009 plaats in het kader van het OGB. In 2010 wordt begonnen met de uitvoering van het nieuwe OGB..<br>- Drents Plateau ontwikkelt in project 'De voorkant' nieuwe aanpak erfgoed in ruimtelijke plannen.<br>- Aanwijzen van 175 monumenten in nog 4 categorieën. Eerste categorie monumenten voor de Provinciale Monumentenlijst is in 2009 vastgesteld.<br>- Verstrekken laagrentende leningen voor onderhoud en restauratie van monumenten naar behoefte.<br>- Fysiek erfgoed projectgewijs zichtbaar maken, via het ontwikkelingsprogramma cultuurhistorie met aansluiting op het provinciaal Meerjarenprogramma landelijk gebied.<br>- Gemeenten projectgewijs ondersteunen bij kwaliteitsimpuls gemeentelijke archeologie.<br>- Versterken actieve inzet erfgoed-vrijwilligers via project 'Tafelzilver van Drenthe' (2010 tot en met 2012). |
| 2.10. Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte | - Uitvoering meerdere projecten vormgeving beeldkwaliteit openbare ruimte<br>- Het leefklimaat in stedenbouwkundig en landschappelijke zin versterkt door culturele inbreng (kunsten / cultuurhistorie).in ruimtelijke planvorming | - Inzet cultuurhistorische kompas bij ruimtelijke planvorming.<br>- Subsidiëring projecten Vormgeving openbare ruimte met toegepaste kunst. Opstellen subsidieregeling in kader herziening Cultuurnota 2009-2012.<br>- Cultureel opdrachtgeverschap, bijvoorbeeld in het kader van reconstructie N34/N33. |
| 2.11. Versnellingsagenda monumentenzorg | Restauratie en herbestemming van:<br>oude kerken (ook als gevolg van motie PS)<br>agrarisch en industrieel erfgoed<br>vitalisering Veenhuizen | Uitvoering van deze plannen door Drents Plateau (onder regie van provincie) |
| 2.12. RTV-Drenthe | - beter gebruik maken van nieuwe media<br>- betere crossmediale berichtgeving<br>- structureel geborgde ondertiteling<br>- tevredenheid luisteraars en kijkers | Subsidiering en uitvoering plannen RTV Drenthe op terrein nieuwe media, crossmediale berichtgeving en ondertiteling |

Bij Emmen de Smithson Broken Circle

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 2.7. Versterken culturele infrastructuur Drenthe | Status: groen<br>- Profilering en (inter)-nationale status musea van provinciale betekenis is verbeterd.<br>Het provinciale museumbestel is meer samenhangend en levert kwalitatief betere musea op met een heldere profilering en beter publieksbereik.<br><br>Projecten in gang gezet als Hondrug, N34.<br><br>Voldoende en goed gespreid aanbod in Drenthe van professionele podiumkunsten.<br>Start concrete projecten op snjivlak cultuur en economie.<br>Vordering nieuwbouw depot Drents Museum volgens planning.<br>Aangepast plan nieuwbouw Drents Archief met financiering, mogelijke start bouw.<br>Biblionet vervult een aanjaagfunctie in de vernieuwing van het bibliotheekwerk. | - Internationalisering van het Hunebedcentrum leidde tot deelname aan twee Europese projecten.<br>- Om het bereik van gezinnen met jonge kinderen aan het Gevangenismuseum te bevorderen is de interactieve kinderlijn De Vloek van Veenhuizen in de vaste presentatie van het museum ondersteund.<br>- In een convenant legde de gemeente Tynaarlo meerjarige ondersteuning aan Museum de Buitenplaats vast.<br>- Voor en met de 25 musea die eind 2009 een alliantie zijn aangegaan voor het versterken van deskundigheid en uitvoeringscapaciteit heeft het Platform Drentse musea een projectplan gemaakt. Een groot aantal van deze projecten start in 2011. Een externe coördinator en aanjager van deze projectactiviteiten is succesvol aanbesteed. Deze functie omvat ook de meer algemene museale adviesrol.<br>Opdrachtverlening via van CBK (20 lopende projecten), Atelier Mooi Drenthe, de nieuwe provinciale omgevingsvisie en programma's als het Provinciaal Meerjaren Programma en Kunst langs Wegen en Kanalen.<br>Subsidie aan PeerGroup en DJT De Reus, deze instellingen zijn belangrijke schakel in noorderlijke basisinfrastructuur.<br>Voorstellen uit het Innovatief Actieprogramma Drenthe woren op culturele en creatieve criteria beoordeeld.<br>Depot is in juni 2010 geopend en overgedragen aan het museum.<br>Plan is gereed gekomen in 2009 en in 2010 is aanbesteding uitgevoerd. Start werkzaamheden in 2011.<br>Biblionet Drenthe loopt voorop in het landelijk proces van de Digitale Bibliotheek. |
| 2.8. Vergroten cultuurparticipatie | Status: oranje<br>- Deelname aan cultuur door inwoners van Drenthe is vergroot zowel geografisch als wat betreft diversiteit aan doelgroepen.<br>- Bereik cultuureducatie is minimaal op huidige hoge niveau<br>- Cultuureducatie is verankerd in de curricula van scholen<br><br>- Erfgoededucatie is onderdeel van het Cultuurmenu in meerdere gemeenten.<br>- Een divers en veelzijdig aanbod van festivals met voldoende deelname. | - Het Drents programma 2009-2012 voor Programmafonds cultuurparticpatie is verder uitgevoerd door provincie en Drentse gemeenten samen.<br>- Cultuureducatie heeft een groot bereik en is verankerd in de curricula van scholen. De afnemers van kunst- en cultuurmenu's van K&C Drenthe zijn tevreden, dit blijkt uit het onderzoek Binnenschoolse Cultuureducatie gaat lokaal).<br>- Erfgoededucatie is nog geen vast onderdeel in het cultuurmenu, hier wordt in 2011 steviger op ingezet.<br>- In lijn met de adviezen van de Adviescommissie cultuur zijn subsidies verleend voor diverse festivals. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 2.9. Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | Status: groen<br>Cultuurhistorisch Kompas in gebruik als onderdeel van het Omgevingsbeleid, erfgoed wordt meegenomen vooraan in ruimtelijke planprocessen. | Cultuurhistorisch Kompas is vastgesteld en dient als inspiratiebron voor ruimtelijke processen. |
| | - Provinciale Monumentenlijst benoemt en beschermt monumenten op provinciale schaal; integraal, gebiedsgericht en in samenwerking met gemeenten. | 224 Provinciale monumenten zijn aangewezen in de categorie 'gebouwde monumenten tot 1940'. In de categorie 'wederopbouw' de voormalige rijksluchtvaartschool Eelde en 12 ensembles definitief aangewezen als provinciaal monument. |
| | - Ontwikkelingsprogramma cultuurhistorie en archeologie in uitvoering | Alle 12 gemeenten zijn via de Culturele Allianties ondersteund bij de ontwikkeling van gemeentelijk archeologiebeleid.<br>Het Archeologisch Depot te Nuis is uitgebreid met een derde loods. |
| | - Overdracht gemeentelijke archeologietaken in uitvoering | 11 gemeenten nemen deel aan het collectieve project Studio 13 project Kwaliteitsimpuls Archeologie. |
| | - Toegenomen participatie vrijwilligers<br>- voor immaterieel erfgoed. | - Het project Tafelzilver (actieve inzet door vrijwilligers) wordt uitgevoerd. |
| 2.10. Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte | Status: groen<br>- Uitvoering meerdere projecten vormgeving beeldkwaliteit openbare ruimte | Het provinciale cultuurhistorische kompas dient als inspiratiebron voor ruimtelijke ontwikkelingsprocessen (ruimtelijke kwaliteit wordt gekoppeld aan cultuurhistorische waarden). |
| | - Het leefklimaat in stedenbouwkundig en landschappelijke zin versterkt door culturele inbreng (kunsten / cultuurhistorie).in ruimtelijke planvorming | Meerdere projecten vormgeving beeldkwaliteit openbare ruimte zijn uitgevoerd. Opdracht is uitgevoerd door CBK Drenthe (beeldende kunst initiatieven). |
| 2.11. Versnellings agenda monumentenzorg | Status: groen<br>- Restauratie en herbestemming van oude kerken, agrarisch en industrieel erfgoed en vitalisering Veenhuizen | - Drie kerken, zeven objecten in categorie agrarisch erfgoed en twee in de categorie industrieel erfgoed zijn gerestaureerd. Veenhuizen is, samen met Frederiksoord, voorgedragen als een van de negen potentiële Unesco-werelderfgoederen in Nederland. |
| 2.12. RTV-Drenthe | Status: groen<br>- Crossmediale berichtgeving is verbeterd.<br>- Beter gebruik maken van nieuwe media<br>- Structureel geborgde ondertiteling<br>- Tevredenheid luisteraars en kijkers. | - De middelen voor Crossmedia worden succesvol ingezet en hebben geleid tot een grote toename van het gebruik van de internetsite van RTV Drenthe.<br>- Website is uitgebreid en aangepast..<br>- Aandacht van de regionale omroep voor kusnt en cultuur is toegenomen, dit blijkt uit Bartissimo en reportages van Drentse culturele uitdag en het Drentse cultuurgala.<br>- Jaarlijkse klanttevredenheidsonderzoeken geven een constant beeld van positieve waardering. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 2. Samenleving met samenhang | 1 Realisatie 2009 | 2 Primitieve begroting 2010 | 3 Begroting 2010 na wijziging | 4 Realisatie 2010 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| P2.01 Kansen voor jeugd en gezin | 1.619.311 | 1.300.000 | 1.300.000 | 1.300.221 | -221 |
| P2.02 Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basis-onderwijs Drenthe | 496.093 | 500.000 | 500.000 | 510.204 | -10.204 |
| P2.03 Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten | 372.485 | 232.500 | 232.500 | 232.500 | 0 |
| P2.04 Kansen voor welzijn en zorg: sociale samen-hang en participatie | 155.271 | 415.000 | 220.000 | 176.284 | 43.716 |
| P2.05 Kansen voor '7 tot 7'diensten- en voorzie-ningen- programma in Drentse gemeenten | 473.529 | 465.000 | 465.000 | 393.000 | 72.000 |
| P2.06 Kansen voor Sport: Drenthe profilering als sportprovincie | 401.790 | 418.500 | 418.500 | 386.948 | 31.552 |
| P2.07 Versterken culturele infrastructuur Drenthe | 702.768 | 573.000 | 407.000 | 412.767 | -5.767 |
| P2.08 Vergroten cultuurparticipatie | 804.172 | 883.500 | 883.500 | 916.766 | -33.266 |
| P2.09 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | 372.780 | 200.000 | 200.000 | 148.014 | 51.986 |
| P2.10 Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte | 46.000 | 93.000 | 93.000 | 100.000 | -7.000 |
| Totaal prioriteiten | 5.444.199 | 5.080.500 | 4.719.500 | 4.576.703 | 142.797 |

## Financiële toelichting op prioriteiten

### Toelichting afwijkende jaarstukken

**P2.05 Kansen voor '7 tot 7'diensten en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten**
In het kader van de Sociale Allianties hadden wij per gemeente een bedrag van € 35.000,-- gereserveerd. De gemeente Hoogeveen heeft hier geen plan voor ingediend. Daarnaast hadden wij geld gereserveerd voor extra projecten vanuit het veld. Ondanks een actieve inzet van de provincie zijn hiervoor geen projecten ingediend. De oorzaak van de onderschrijding heeft daarom een externe oorzaak. Het resultaat is grotendeels gehaald, doordat 11 van de 12 gemeenten wel hebben deelgenomen.

**P2.09 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed**
Hoewel het programma Tafelzilver is uitgevoerd als gepland, is een bedrag van € 52.000,-- niet besteed. De reden hiervan is, dat eind 2010 uiteindelijk een project minder beschikbaar was dan voorzien.

## Wat doen we nog meer?

**Sociale ontwikkeling**

Algemeen, Kennis Innovatie Netwerk (KIN):
De provincie gaat met instellingen en de gemeenten kennis, innovatie en netwerken op het sociale domein in Drenthe verder ontwikkelen. Daarin speelt de Provincie tot 2012 (eind sociale agenda) een faciliterende rol. Middels KIN gaan we de bestaande kennis op het sociale domein, op de terreinen van de Sociale Agenda beter toegankelijk maken voor beleidsmakers en professionals. Dit door de kennis te delen, verder te ontwikkelen en in te zetten in nieuwe projecten. We willen de 'kenniscyclus' op het domein in zijn geheel ontwikkelen.

### Sociale ontwikkeling

Op grond van het ontwikkelingsproces Kennis Delen Drenthe (voormalig KIN) kwamen we eind 2010 in een nieuwe fase. De experimenteerfase bracht veel positiefs zoals de samenwerking bij het thema bevolkingskrimp tussen het kenniscentrum en adviesbureau voor de sociale sector (STAMM) en de Brede Overleggroep Kleine Dorpen in Drenthe (BOKD). Die verplichte samenwerking was te hoog gegrepen en die is eind 2010 gestopt. Op terreinen waar het in het verleden wel lukte, pakken zij de samenwerking weer op. Het gaat om kennis delen op activiteiten en slim en flexibel samenwerken op de inhoud. We houden dus bij Kennis Delen Drenthe de ingezette lijn vast, maar dan op een effectievere manier. Instellingen nemen zelf verantwoordelijkheid, ruimte en vrijheid om zich als maatschappelijke onderneming voor te bereiden op de toekomst. De provincie doet daarbij een stap terug.

**Mijn jeugd**

Binnen jeugdzorg worden de kerntaken jeugdzorg uitgevoerd die worden gefinancierd uit de doeluitkering jeugdzorg. Kernpunten zijn:
De indicatietaak van Bureau Jeugdzorg Drenthe zal verder moeten worden versoepeld en zal deels of geheel worden ondergebracht binnen de Centra voor Jeugd en Gezin en de Zorg Advies Teams. Bovendien worden de verbetertrajecten Beter Beschermd in de jeugdbescherming verder geïmplementeerd.
We maken verder voortgang met het efficiënter en doelmatiger maken van de jeugdzorgprogramma's voor jeugdigen met opvoed- en opgroeiproblemen. We willen dat minimaal 70% van de jeugdzorgprogramma's bewezen effectief is. We willen vanuit onze rol, als ketenregisseur voor de geïndiceerde jeugdzorg, elan geven aan een effectieve ketensamenwerking tussen de jeugd-GGZ de jeugd-LVG de jeugdzorg en Jeugdzorg plus.

### Mijn jeugd

Binnen jeugdzorg voerden we de kerntaken uit, die worden gefinancierd uit de doeluitkering jeugdzorg.
Belangrijke zaken voor 2010 waren:

- De indicatietaak van Bureau Jeugdzorg Drenthe is verder versoepeld en is deels ondergebracht binnen de Centra voor Jeugd en Gezin en de Zorg Advies Teams. De verbetertrajecten Beter Beschermd in de jeugdbescherming zijn verder geïmplementeerd.
- De jeugdzorgprogramma's voor jeugdigen met opvoed- en opgroeiproblemen zijn nog doelmatiger gemaakt.
- Vanuit onze rol als ketenregisseur voor de geïndiceerde jeugdzorg gaven we elan aan een effectieve ketensamenwerking. Dat betreft Geestelijke GezondheidsZorg (jeugd-GGZ), Landelijke Vereniging Georganiseerde eerste lijn (jeugd-LVG), de jeugdzorg en Jeugdzorg plus.

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Ontwikkeling en stimulering van sociaal, cultureel en museaal beleid | Zeer veel sociale, culturele en museale gebeurtenissen en bijeenkomsten vinden in de provincie plaats. Vaak mede dankzij provinciaal geld, dat wordt toegekend aan grote en kleine instellingen en verenigingen, die deze activiteiten organiseren.<br>Op cultureel gebied gaat het o.a. om: tentoonstellingen, festivals, podiumkunstvoorstellingen (zowel door professionals als door amateurs). Belangrijke cultuurhistorische en cultuureducatieve activiteiten maken hier ook een groot deel van uit. De provincie zorgt voor belangrijke ondersteuning van het bibliotheekwerk in Drenthe en stimuleert activiiteiten in de streektaal. | - Het uitvoeren van de voor 2010 geplande activiteiten uit de Sociale agenda 2009-2012 en de Culturele en Museale agenda 2009-2012,<br>- Het voeren van periodiek overleg over de voortgang van het beleid en de uitvoering met onder andere gemeenten (vooral in VDG-verband) en grotere gesubsidieerde instellingen.<br>- Het subsidiëren en aansturen van instellingen. |
| Mijn jeugd | Uitvoeren van wettelijke taken op het beleidsterrein jeugdzorg. | - De uitvoering van kerntaken in het kader van de Wet op de Jeugdzorg zijn: het Bureau Jeugdzorg beoordeelt van ca. 3.500 jeugdigen op jaarbasis of zij al dan niet gebruik kunnen, dan wel moeten maken van een jeugdzorgaanbod op indicatie. Het Bureau Jeugdzorg indiceert jeugdigen voor de jeugd-GGZ, jeugd met opgroei- en opvoedproblemen en jeugdigen die besloten moeten worden opgevangen.<br>- Zorgaanbieder Jeugdzorg Drenthe verzorgt voor ca. 1.250 jeugdigen en hun ouders (met opgroei- en opvoedproblematiek) een zorgaanbod op maat. Dit doet zij door jeugdzorgprogramma's die flexibel zijn, bewezen effectief en die gevolgd worden door resultaatgericht meten. Hiierbij wordt ook de cliënttevredenheid getoetst; de uitvoering van een cliëntenbeleid dat minimaal aan de normen van de Wet op de jeugdzorg voldoet op de terreinen:<br>Klachtrecht, Cliëntvertrouwenspersonen en Medezeggenschap cliënten. |
| Mijn dag/ Mijn Omgeving | Wij willen de sociale component binnen fysieke programma's als het pMJP en het Omgevingsbeleid versterken. | Deelname vanuit team sociaal aan de projectgroep Omgevingsbeleid<br>- Alliantiemanagers zijn actief in de gebiedsprojectgroepen (Zuid-Oost, Zuid-West, Noord-West, Hunze en Drentsche Aa) van het pMJP.<br>- Deelname vanuit sociaal aan onder andere convenanten zoals deze gesloten worden met Meppel en Hoogeveen. |

## Wat hebben we nog meer gedaan en wat is er bereikt?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Ontwikkeling en stimulering van sociaal, cultureel en museaal beleid | Diverse sociale, culturele en museale gebeurtenissen en bijeenkomsten vinden in de provincie plaats. Vaak mede dankzij provinciaal geld, dat wordt toegekend aan grote en kleine instellingen en verenigingen, die deze activiteiten organiseren.<br>Op cultureel gebied gaat het o.a. om: tentoonstellingen, festivals, podiumkunstvoorstellingen (zowel door professionals als door amateurs).<br>Belangrijke cultuurhistorische en cultuureducatieve activiteiten maken hier ook een groot deel van uit. De provincie zorgt voor belangrijke ondersteuning van het bibliotheekwerk in Drenthe en stimuleert activiteiten in de streektaal. | Wij hebben de voor 2010 geplande activiteiten uit de Sociale Agenda 2009-2012 en de Culturele en Museale Agenda's 2009-2102 uitgevoerd.<br><br>Wij hebben periodiek overleg gevoerd over de voortgang van het beleid en de uitvoering met onder meer de Drentse gemeenten (vooral in VDG verband) en de grote gesubsidieerde instellingen.<br><br>Wij hebben incidentele en structurele subsidies verleend met als criterium dat ze een bijdrage leverden aan het realiseren van het provinciale beleid. Deze subsidies zijn verleend op het gebied van podiumkunst, musea, amateurkunst, cultuurhistorie en erfgoed, bibliotheekwerk, streektaal en informatiekanalen. |
| Mijn jeugd | Bureau Jeugdzorg heeft van circa 3500 jeugdigen op jaarbasis vastgesteld of zij al dan niet gebruik kunnen of moeten maken van een jeugdzorgaanbod op indicatie.<br>Zorgaanbieder Jeugdzorg Drenthe heeft een zorgaanbod op maat verzorgd: flexibele jeugdprogramma's met bewezen effectiviteit en getoetst door resultaatgerichte metingen. Er wordt hierbij een actief cliëntenbeleid gevoerd. | Wij hebben onze wettelijke taken op het beleidsterrein jeugdzorg uitgevoerd. |

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer | Gerealiseerd |
|---|---|---|
| Mid term review Sociale Agenda | opzet - november 2010;<br>(definitief - februari 2011) | Vierde kwartaal behandeld in PS. |
| Strategische onderwijs notitie | april 2010 | Zie 1e bestuursrapportage 2010. Er is geen afzonderlijke notitie geweest. |
| Uitvoeringsprogramma Jeugdzorg 2011 | concept - september 2010;<br>(definitief - december 2010) | Vierde kwartaal behandeld in PS. |
| Olympisch Plan 2028 | contourennota - december 2009;<br>·financiële onderbouwing - voorjaar 2010;<br>Uitvoeringsprogramma - 2011 | Uitvoeringsprogramma in juni 2010 verzonden aan PS. |

## Wat heeft het gekost?

| | Product/prioriteit | 1 Realisatie 2009 | 2 Primitieve begroting 2010 | 3 Begroting 2010 na wijziging | 4 Realisatie 2010 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 5.444.199 | 5.080.500 | 4.719.500 | 4.576.703 | 142.797 |
| | P-2.0 Ontwikkeling beleid | 95.812 | 129.445 | 94.445 | 17.069 | 77.376 |
| | P-2.1 Sociale agenda | 43.339.011 | 36.464.158 | 42.234.249 | 42.196.564 | 37.685 |
| | P-2.5 Culturele en Museale agenda | 21.120.536 | 24.001.326 | 24.230.863 | 23.581.122 | 649.741 |
| | Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | 69.999.559 | 65.675.429 | 71.279.057 | 70.371.459 | 907.598 |
| Baten | Prioriteiten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-2.0 Ontwikkeling beleid | 5.162 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-2.1 Sociale agenda | 34.363.297 | 30.622.915 | 35.691.463 | 35.557.440 | 134.023 |
| | P-2.5 Culturele en Museale agenda | 1.322.302 | 777.030 | 913.789 | 913.658 | 131 |
| | Totaal | 35.690.761 | 31.399.945 | 36.605.252 | 36.471.098 | 134.154 |
| Saldo | | 34.308.798 | 34.275.484 | 34.673.805 | 33.900.360 | 773.445 |

**Toelichting**

| | |
|---|---|
| Saldo Programma | 773.445 |
| Bestemming resultaat reserves bij programma | |
| Totaal verrekend met reserves | 0 |
| Resultaat programma na bestemming reserves | 773.445 |

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

### Lasten

### P-2.0 Ontwikkeling beleid

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

### P-2.1 Sociale agenda

De uitgaven sociale ontwikkeling waren per saldo € 38.000,-- lager dan geraamd. Daarbij vermelden we dat binnen het product sociale agenda ook dekking is gevonden voor de terugbetaling van € 412.000,-- van het project 'Doen wat werkt'. Daarvan is € 158.000,-- gedekt door lagere besteding van een verplichting op dit project. Per saldo betekent dit een last van € 254.000,-- voor de terugbetaling. Dit project is apart beschikt door het rijk ten behoeve van intensieve ambulante behandelmodules Multi Systeem Therapie (MST) en Functionele Familie Therapie (FFT) voor de jeugdzorg. We hebben bij de afrekening in 2008 een bedrag teruggevorderd van één van de instellingen die voor dit project zijn gesubsidieerd. Dit geld had voor de overige dekking moeten zorgen, maar het is destijds niet gemarkeerd voor terugbetaling aan het rijk. Het is samen met de doeluitkering gebruikt voor de financiering van de jeugdzorg. We hebben dit knelpunt opgelost door het te dekken uit programma 2.

We kunnen verder over Jeugdzorg 2010 melden dat bij de jaarafsluiting geen beroep nodig was op de provinciale middelen, naast de middelen die we bij de 2e bestuursrapportage toegekend zijn voor de nijpende financiële situatie,. Ook de risico's die we toen noemden zijn gelukkig meegevallen:

- Er hoefde geen gebruik worden gemaakt van de garantstelling die we aan Bureau Jeugdzorg hadden gegeven voor de geraamde groei van de vrijwillige jeugdzorg (VWS/AMK taken). Het aantal indicatiebesluiten is in 2010 niet boven de groei van vorig jaar uitgekomen.
- Het was tot eind december onzeker of en hoeveel we vergoed zouden krijgen van het rijk. Het rijk heeft via de hardheidsclausule de forse groei van de verplichte jeugdbeschermingstaken en de looncompensatie uitgekeerd. Wel zijn die uitkeringen iets lager vastgesteld dan we hadden aangevraagd en verwacht.

De financiële situatie voor de jeugdzorg blijft echter ook het komende jaar krap. We moeten de extra middelen van € 1.200.000,--, die we ontvangen door de herverdeling van de doeluitkering over de provincies, gebruiken om de reserve jeugdzorg aan te vullen, die op dit moment sterk negatief staat (€ 1.077.000,--). Zoals we eerder hebben gemeld, zijn een deel van de kosten jeugdzorg 2009 en 2010 voorgefinancierd op de nog te ontvangen rijksmiddelen 2011. We hebben daarmee de periode tot aan de herverdeling van de doeluitkering kunnen overbruggen. Pas vanaf 2012 verwachten we een stabielere financiële situatie. Maar we hebben, dankzij het gebruik van de voorfinanciering en de extra provinciale middelen van de laatste twee jaren, het bestuurlijk afsprakenkader kunnen uitvoeren en wachtlijsten nagenoeg kunnen voorkomen.

## P-2.5 Culturele en Museale agenda

Het resultaat van dit product bedraagt € 650.000,--. Dit is voornamelijk het gevolg van de te ruim begrote kapitaallasten van € 488.000,-- voor het Drents Museum. Door het tragere bestedingsritme waren de kapitaallasten lager. Het is gebruikelijk om ten tijde van de tweede bestuursrapportage de begroting bij te stellen. In 2010 hebben wij de wijziging van de begroting op dit punt per abuis achterwege gelaten.
Daarnaast boekten wij een voordeel van € 85.000,-- op het budget voor de Wetenschappelijke steunfunctie bibliotheken (WSF taken) en bibliotheken. In 2010 was € 110.000,-- beschikbaar voor deze WSF taken. In 2010 droegen wij € 25.000,-- bij aan de herinrichting van de bibliotheek Coevorden. Biblionet stelde het voor 2010 geplande onderzoek naar marktgericht werken uit tot 2011. Het beschikbare budget hebben wij daarom niet besteed. Dit doen wij nu vanuit de WSF gelden voor 2011.
Tenslotte stelden wij eind 2010 ambtshalve enkele subsidies vast, omdat de subsidieontvangers niet zorgden voor een definitieve afrekening. Het resultaat is een voordeel van € 82.000,--.

### Baten

## P-2.0 Ontwikkeling beleid

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

## P-2.1 Sociale agenda

De baten bij het product sociale agenda vielen € 134.000,-- lager uit dan geraamd. € 48.000,-- daarvan is te verklaren uit nog niet bestede rijksgelden voor de aanpak van zwakke en zeer

zwakke scholen (Kwaliteitsakkoord Basisonderwijs Drenthe). Het rijk heeft dit geld beschikbaar gesteld voor twee jaar Wij gaan deze middelen besteden samen met de rijksbijdrage 2011. Daarnaast kende het rijk ons iets minder geld toe voor de compensatie loonkosten (OVA) jeugdzorg. Hetzelfde geldt voor het beroep op de hardheidsclausule voor de groei van justitiële taken bij de uitvoering van de jeugdzorg. Het rijk lichtte ons hierover pas eind december in, zodat de begroting op dat vlak niet meer bijgesteld kon worden.

## P-2.5 Culturele en Museale agenda

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing. Wel is ten aanzien van het depot Drents Museum op te merken dat in juni 2010 is het nieuwe depot voor het Drents Museum officieel geopend en overgedragen aan het Drents Museum. Door voordelen op de aanbesteding en niet hoeven aanspreken van de posten voor onvoorzien en nadere planuitwerking is een voordeel gerealiseerd van € 910.000,-- bij de 2e bestuursrapportage werd nog uitgaan van een voordeel van € 800.000,--. Door deze extra meevaller zullen de toekomstige kapitaallasten nog iets lager uitvallen en terug vloeien naar algemene middelen.

Brochure Chris Booth

# Programma 3
# Ruimte en bereikbaarheid

## Missie

Wijzigingen in de wetgeving op het gebied van de ruimtelijke ordening leiden tot nieuwe bestuurlijke verhoudingen. Wij zullen deze de komende jaren in overleg met de medeoverheden vormgeven in het proces van de provinciale structuurvisie. Deze visie met de planhorizon 2020 biedt de gelegenheid het provinciaal beleid op een aantal belangrijke thema's te actualiseren. Het wonen, werken en recreëren in een cultuurhistorisch en landschappelijk unieke omgeving is een belangrijke kernwaarde van Drenthe. Bescherming en verdere ontwikkeling er van vereisen een samenhangende scherpere ruimtelijke en economische profilering van het Drents plateau, de steden en de 'schil' van Drenthe. Verdere 'verrommeling' van het landschap wordt met kracht tegengegaan. Klimaatontwikkeling en ruimtegebruik worden beter op elkaar afgestemd. Duurzaam wonen en het toepassen van energiebesparing en nieuwe energiealternatieven worden gestimuleerd. De steden worden ontwikkeld vanuit hun specifieke kwaliteiten voor wonen en vestiging en hun verbinding met de omliggende groene ruimte. Specifiek wordt ingezet op versterking van de (inter)nationale posities van het Nationaal stedelijk netwerk Groningen- Assen en de regio Emmen/Zuidoost-Drenthe. Het Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan wordt geactualiseerd, mede als belangrijke bouwsteen voor de nieuwe structuurvisie.

## Belangrijkste resultaten 2010

- Samen met de provincie Groningen, de gemeenten Groningen en Assen, de Regio Groningen-Assen en de werkgevers in deze regio ondertekenden wij het 'Convenant Mobiliteitsmanagement', daarin ligt vast dat om samen uitvoering te geven aan mobiliteitsmanagement.
- In het kader van de 'Versnellingsagenda woningmarkt' kenden wij een subsidie toe aan elf stagnerende woningbouwprojecten. Daarmee is 90% van de beschikbare middelen voor de versnellingsagenda besteed
- Wij stelden de Omgevingsvisie Drenthe vast. Deze vormt de grondslag voor onze betrokkenheid bij alle ruimtelijke ontwikkelingen binnen Drenthe. De Drentse samenleving heeft actief deelgenomen aan het ontwikkelen van de visie.
- Het onderzoek naar de demografische ontwikkeling van Drenthe en de gevolgen voor de bevolkingsomvang is klaar. Wij hebben het onderzoek gebruikt als bouwsteen voor het beleidsadvies 'Van groei naar bloei'.
- Ter uitvoering van het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV) stelden wij het beleidskader ISVIII, 2010- 2014 vast evenals de bijbehorende tenderregeling.
- Ter uitvoering van het 'Regiospecifiek Pakket' (RSP) stelden wij de RSP kadernota vast. Daarin actualiseerden wij de voortgangsrapportage. Sloten wij samenwerkingsovereenkomsten met de gemeenten Emmen, Assen en Coevorden.
- In het kader van de RSP-overeenkomst met gemeente Assen zijn wij verantwoordelijk voor de voorbereiding en het beheer van twee RSP-deelprojecten: de hoogwaardige infra-as Assen Zuid-TT en de TT-toeristische recreatieve Zone-Balkenweg/N371.
- Voor de gebiedsontwikkeling Atalanta Emmen ontvingen de gemeente Emmen, als resultaat van de gezamelijke lobby, beschikking van € 8.500.000,-- rijkssubsidie uit de Nota Ruimtegelden.

- Wij dragen € 6.800.000,-- bij aan het project 'De Economie van de Verbinding', als onderdeel van de Atalanta Emmen. Het Operationeel Programma Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (OP EFRO) stelt in totaal € 13.600.000,-- beschikbaar aan de gemeente Emmen. Dit om het bestaande centrum van Emmen te verbinden met het nieuwe Centrum-West, waar het nieuwe dierenpark en theater komen.
- Wijn hebben via de kadernota RSP 2010 dekking gevonden voor de € 40.000.000,-- provinciale bijdrage in de IGO Atalanta Emmen.
- Wij hebben met het rijk afspraken gemaakt over de rijksgeldstromen voor de concrete projecten en voor het Regionaal Economisch Pakket (REP).
- Met Emmen bereiden wij een oplossing voor het dekkingsprobleem in de integrale gebiedsontwikkeling Atalanta. Het besluitvorming daarover volgt in 2011.
- In 2010 besteedden wij onder meer de concessie aan voor de spoorlijn Emmen Zwolle.Wij gunden deze aan Arriva B.V. Wij openden het overleg met Arriva over de uitwerking van het RSP-project 'Verbetering spoorlijn Zwolle-Emmen'.
- Wij stelden het Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer 2020 vast
- Wij ontwikkelden het Strategisch Plan Verkeersveiligheid Drenthe 2011-2020. Daarbij betrokken wij de partners van het Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe.
- Met de minister van Verkeer en Waterstaat ondertekenden wij de overeenkomst voor de financiering en de inrichting van de N33. Wij hebben het ontwerp Tracébesluit/Milieu Effect Rapportage (OTB/MER) aangeboden aan de minister van I&M.
- Wij brachten de belijning van N34 volledig in overeenstemming met de stroomwegfunctie.
- Wij stelden de Beleidsnota luchtvaart vast evenals de Luchtvaart Verordening Drenthe.
- Wij stelden de Railvisie Drenthe 2040 vast.
- Wij droegen bij aan de Duitse planstudie voor de verdubbeling van de E233
- Wij richtten de bebouwde kommen in van de Smildes
- De eerste fase van de verbinding van de Vaarweg Erica Ter Apel is klaar. In juni 2010 openden wij 14,5 kilometer historisch kanaal voor de recreatievaart.
- Fase twee van de Vaarweg Erica Ter Apel is in uitvoering. Wij hebben vier deelprojecten aanbesteed: waaronder de bouw van de spaarsluis en plaatsing van een replica van de oude tramburg.
- Wij hebben 9,4 kilometer van de N34 opnieuwe geasfalteerd.
- De aanleg van het verkeersplein Gieten ligt op schema. Wij zijn opdrachtgever en voeren de directie. Rijkswaterstaat mandateerde deze taken aan de provincie.
- Rijkswaterstaat legt vier landbouwtunnels aan in Drenthe. Daartoe ondertekenen de volgende partijen in 2011 een overeenkomst: het Ministerie van Infrastructuur en Milieu, de gemeenten Hoogeveen, de Wolden, Hardenberg, Ommen en de provincies Overijssel en Drenthe. De totale investering is ongeveer € 8.000.000,--.
- Ter uitvoering van de 'Groenvisie voor wegen en vaarwegen' plantten wij in 2010 400 bomen langs vier kilometer weg
- Wij vervingen 28 kilometer deklaag van het provinciale wegennet: reconstructie Drouwenermond, de Smildes tweede fase en de N34 tussen Emmen en Coevorden.
- Wij voerden groot onderhoud uit aan 11 kilometer fietspad. Voor het fietspad N/F863 kozen we vanwege de ondergrond (veen en boomwortels) voor een innovatieve aanpak door geotextiel onder het fietspad te leggen.
- In 2010 vervingen wij 4,7 kilometer damwand.

## Doel (wat hebben we gerealiseerd?)

### P-3.0 Verkeer

| Doelen vanuit de begroting 2010 (per product/deelproduct). |
|---|
| **Verkeer en vervoer** |
| In juli 2007 is het Provinciaal verkeers- en vervoersplan Drenthe vastgesteld. De centrale doelstelling van het PVVP is de bereikbaarheid goed te organiseren. Zodat de verschillende modaliteiten in combinatie gebruikt worden en elkaar maximaal versterken. Voor sociale ontplooiing moeten mensen zich veilig en tegen acceptabele reistijden kunnen verplaatsen tussen wonen en werken. Hierbij hebben we binnen de deur-tot-deurbenadering extra aandacht voor het gebruik van het openbaar vervoer en de fiets. |
| De doelen tot 2020 zijn aan de hand van 6 thema's beschreven: |
| **1. Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling** |
| Het versterken van de ruimtelijk-economische ontwikkeling van de stedelijke netwerken Groningen-Assen en Zuid Drenthe door de optimalisatie van de (inter)nationale bereikbaarheid en het creëren van voorwaarden voor duurzame mobiliteitsontwikkeling. |
| **2. Thema Bereikbaarheid** |
| De realisatie van duurzame bereikbaarheid op maat, waarbij de kracht van de verschillende modaliteiten wordt benut. |
| **3. Thema Veiligheid** |
| Het waarborgen van de verkeersveiligheid, de externe veiligheid en de sociale veiligheid in het openbaar vervoer. |
| **4. Thema Leefomgeving** |
| Het beperken van de negatieve invloed van verkeer en vervoer op de omgeving met betrekking tot milieu, natuur en leefbaarheid. |
| **5. Thema Innovatie** |
| Stimuleren van ontwikkeling en toepassing van innovatieve maatregelen ten behoeve van de realisatie van de mobiliteitsdoelstellingen. |
| **6. Thema Samenwerking** |
| De organisatie van (gebiedsgerichte) samenwerking tussen overheden, overheidssectoren, marktpartijen en belangengroepen ten behoeve van de realisatie van de mobiliteitsdoelstellingen. |
| P-3.0 Verkeer en vervoer |

**Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling**
Drenthe onderschrijft het belang van het opwaarderen van de E233 (Meppen-Cloppenburg) in Duitsland tot een 2 * 2 strooks autosnelweg. Wij zijn dan ook nauw betrokken bij de lobby tot het opwaarderen van deze weg. en een mogelijke financiële bijdrage van het rijk voor de planfase van de E233. Dat heeft in 2010 geleid tot een toezegging voor een financiële bijdrage door het Ministerie van Infrastructuur en Milieu en door de provincie Drenthe.

In 2010 zijn vanuit het Interregprogramma additionele middelen toegekend die wij inzetten voor de verdere realisatie van het Dryport Emmen-Coevorden. Wij bevorderen promotionele activiteiten en het versterken van de relaties met partijen binnen de wereld van goederenvervoer (Amsterdam en Rotterdam) .

**Thema Bereikbaarheid**
Samen met de provincie Overijssel en Regio Twente hebben wij in januari 2010 de Europese aanbesteding van de exploitatie van de spoorlijnen Zwolle-Emmen en Almelo-Mariënberg gestart. De concessie is voor 15 jaar verleend.

De provincies Drenthe en Groningen hebben namens de regio een akkoord hebben bereikt met de minister van Verkeer en Waterstaat over de financiering en de inrichting van de gewenste

verdubbelde N33 tussen Assen en Zuidbroek. Daarbij hebben wij afspraken gemaakt over de versobering van het project en de dekking van het financiële tekort.
De reconstructie van het verkeersplein Gieten is aanbesteed. Het betreft een project van Rijkswaterstaat, De uitvoering van de werkzaamheden wordt begeleid door de provincie Drenthe
In 2010 is een ontwerp Tracébesluit/Milieu Effect Rapportage (OTB/MER) opgesteld voor de N33. Het inspraaktraject volgt in 2011.

De belijning op de N34 is nu volledig aangepast volgens de richtlijnen voor essentiële herkenbaarheidkenmerken (EHK) voor een stroomweg. Dit betekent ondermeer dat over het hele traject een groene middenstreep is aangebracht.
In overleg met de bewoners van Ees hebben wij een definitieve oplossing gevonden voor het verloop van de N34 bij Ees in de vorm van een nieuwe variant. Er is een bewonerswerkgroep opgericht t.b.v. de aansluiting bij Exloo. Voor de aansluitingen bij Odoorn/Klijndijk en Emmen Noord wordt in 2011 gestart met bewonersparticipatie.
Na het ongegrond verklaren van de bezwaren tegen het nieuwe busstation bij Gieten door de Raad van State is de aanleg van het busstation bij Gieten voortvarend verlopen. De opening van het busstation vindt plaats begin 2011.

Om de N48 veilig te maken moeten alle wegbeheerders in Drenthe en Overijssel tot een integrale aanpak komen. Voor de N48 zijn al diverse aanpassingen voorbereid. Dit betreft aanpassing van op- en afritten, ecoducten, verbreding en realiseren van de EHK-markering.
De gemeenten Hoogeveen, Ommen, Hardenberg en de Wolden, de Provincies Drenthe en Overijssel en Rijkswaterstaat Noord en Oost onderzoeken daarnaast de mogelijkheid om de overblijvende gelijkvloerse oversteken in de N48 te saneren. De voorkeurslocaties van 4 tunnels zijn bepaald.

**Thema Veiligheid**
Het Strategisch Plan Verkeersveiligheid Drenthe 2011-2020 (SPVVD) geeft de hoofdlijnen van het beleid weer voor de komende jaren.

**Thema Leefomgeving**
In 2010 hebben wij twee pilotprojecten opgestart t.a.v. duurzame verlichting. Bij de rotonde Bunne wordt actieve ledverlichting toegepast in plaats van de standaard openbare verlichting. Het fietspad tussen de Groeve en Zuidlaren wordt voorzien van vraagafhankelijke verlichting waarbij op aanvraag (bijvoorbeeld met een drukknop) de verlichting in werking wordt gesteld.

In de pilot 'Transportnavigatie Drenthe' wordt door de samenwerkende partijen onderzocht, hoe dit probleem van het rijden van vrachtverkeer via ongewenste routes via aanpassingen aan het navigatiesysteem in vrachtauto's kan worden opgelost of verminderd. Wij brengen de resultaten van het in 2010 afgeronde onderzoek bij het Ministerie van Infrastructuur en Milieu onder de aandacht.

**Thema Innovatie**
In het kader van de landelijk taskforce mobiliteitsmanagement hebben wij op 24 juni samen met de provincie Groningen, de gemeenten Groningen en Assen, de Regio Groningen-Assen en de werkgevers in deze regio het convenant mobiliteitsmanagement ondertekend. Door ondertekening van het convenant mobiliteitsmanagement hebben private en publieke partijen de krachten gebundeld om samen uitvoering te geven aan mobiliteitsmanagement. In eerste instantie in de regio Groningen, in 2011 volgen bedrijven in de regio Assen.

**Thema Samenwerking**
In 2009 is gestart met een nieuwe website Wegwerkzaamheden in Drenthe; hierbij werken wij samen met alle Drentse gemeenten.
In 2010 hebben wij besloten nog twee jaar door te gaan met het gebruik van Local Traffic Control (LTC) en de Drentse gegevens ook beschikbaar te stellen aan de Nationale Databank Wegverkeergegevens (NDW). Via deze databank kan ook voor Drenthe relevante informatie worden beschikbaar komen.

Wij hebben met de gemeente Meppel financieel bijgedragen aan de aanleg door particulier initiatief van een bewaakte parkeerplaats langs de A28 bij Rogat. Doel ervan is dat vrachtwagenchauffeurs onderweg zonder zorgen kunnen overnachten

## P-3.1 Beheer en onderhoud wegen

Doelen vanuit de begroting 2010 (per product/deelproduct).

| Beheer en onderhoud wegen |
| --- |
| Het beheer en onderhoud van de wegen is er op gericht dat de provinciale wegen met de daarbij behorende bermen en voorzieningen van dermate kwaliteit zijn dat de veiligheid van de weggebruiker gewaarborgd is en ongevallen als gevolg van o.a. spoorvorming, slijtage (gladheid, stroefheid) of onduidelijke (weg)markering voorkomen worden. Daarnaast is de organisatie zo ingericht dat in geval van calamiteiten (incidenten, ongevallen, gladheid of ander onheil) de beschikbaarheid van het wegenareaal zo optimaal mogelijk blijft voor de regionale bereikbaarheid. |

## P-3.1 Beheer en onderhoud wegen

De kwaliteit van de provinciale wegen met de daarbij behorende voorzieningen is op een zodanige kwaliteit gebleven dat de veiligheid van de weggebruiker steeds gewaarborgd is geweest. Een aantal projecten waarbij groot onderhoud moest worden uitgevoerd is eerder uitgevoerd dan gepland. We konden daardoor de reparatie van vorstschades en te plegen onderhoud tegelijkertijd op een meer doelmatige wijze uitvoeren.
We hebben circa 28 km weg overlaagd (N34 9,4 km, waarvan 3 km weg verbreed.

Ook hebben we circa 11 km fietspad gereconstrueerd.
Een belangrijk aspect vormt de inpassing van de weg in een groene landelijke omgeving. Daarom hebben we bij een aantal werken, waaronder de rotonde Eursinge en Herinrichting Smildes, nieuwe beplanting aangebracht en is onderhoud uitgevoerd door de snoei van circa 2.000 bomen.

## P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen

Doelen vanuit de begroting 2010 (per product/deelproduct).

| Beheer en onderhoud vaarwegen |
| --- |
| Het beheer en onderhoud van de vaarwegen is gericht op veilig en doelmatig gebruik {o.a. door veilige (oever) constructies} en een adequaat peilbeheer waardoor wateroverlast en watergebrek voorkomen worden. Daarnaast is de toegankelijkheid van de vaarwegen voor de beroeps- en recreatievaart door ruime openingstijden van bruggen en sluizen gewaarborgd. |
| Bij de uitvoering van het onderhoud wordt rekening gehouden met duurzame toepassingen, o.a. bij de keuze van energievoorzieningen, bouwmaterialen en innovatieve uitvoeringsmethoden. |

## P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen

De vaarwegen zijn in 2010 op een degelijke manier beheerd en onderhouden, dat een veilig en doelmatig gebruik gewaarborgd is. Ook hebben wij het peilbeheer op een degelijke wijze uitgevoerd en waterproblemen hebben zich dan ook niet voor gedaan in het afgelopen jaar. Waar nodig is het onderhoud uitgevoerd op een duurzaam verantwoorde wijze. De bedieningstijden van bruggen en sluizen zijn in stand gebleven.

Voor de Vaarweg Erica Ter Apel zijn in 2010 de laatste werkzaamheden aan bruggen, de oeverconstructies en het baggeren tussen Ter Apel en het Veenpark (fase 1) afgerond. In juni 2010 is 14,5 km historisch kanaal weer opengesteld voor het recreatief vaarverkeer.
Fase 2 omvat de aanleg van totaal 6 km kanaal met ca 4,2 nieuw te graven kanaal. Hiervan zijn in 2010 vier kleinere deelprojecten aanbesteed en in uitvoering gekomen, waaronder de spaarsluis, een replica van de oude tramburg en klein deel van het nieuw te graven tracé. De twee grotere deelprojecten (Klazienaveen-Noord en het hondsrugtraject) zijn vertraagd door moeizaam verlopende onderhandelingen met betrekking tot de grondverwerving van 2 particulieren. De aanbestedingsprocedure met betrekking tot de aanleg van circa 3 km kanaal over de Hondsruguitloper start in 2011. Het laatste deelproject Klazienaveen-Noord wordt naar verwachting medio 2011 aanbesteed. In het voorjaar van 2013 kan het kanaal in zijn volledigheid worden geopend.

## P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

Doelen vanuit de begroting 2010 (per product/deelproduct).

| Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting en Stedelijke ontwikkeling |
| --- |
| Begin 2010 zal het nieuwe provinciale Omgevingsbeleid worden vastgesteld. In dit beleid geven wij aan hoe Drenthe zich op ruimtelijk-economische vlak tot omstreeks 2020 bij voorkeur ontwikkelt. Deze ontwikkeling wordt vormgegeven binnen de Drentse kernwaarden: rust, ruimte, bijzonder landschap, bijzondere dorpen en steden met een hoog voorzieningenniveau. Deze gelden dus als randvoorwaarden. Samen met de gemeenten geven wij vorm aan de ruimtelijk-economische ontwikkeling van de provincie. Om de provinciale belangen die hierbij aan de orde zijn te borgen maken wij met de gemeenten hierover concrete afspraken. Waar het gaat om ontwikkelingen op het grondgebied van meerdere gemeenten, geven wij in voorkomende gevallen invulling aan onze nieuwe rol als gebiedsregisseur. |

Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting en Stedelijke ontwikkeling

Tot nu toe hebben wij beleid kunnen maken tegen de achtergrond van doorlopende groei. De komende tijd moeten wij beleid ontwikkelen waarbij wordt ingespeeld op deze bevolkingsdaling. Deze daling (krimp) manifesteert zich in het oosten en zuidoosten van Drenthe. De verwachting is dat deze ontwikkeling zich de komende jaren doorzet en gaat verspreiden over meerdere delen van de provincie. De gevolgen van de krimp op aspecten als wonen, arbeidsmarkt, mobiliteit en voorzieningen, zullen wij samen met de gemeenten die het nu betreft in beeld brengen, en de kansen die hierbij optreden, zullen we pakken.

## P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

### Omgevingsvisie Drenthe

Provinciale staten van Drenthe hebben op 2 juni 2010 de Omgevingsvisie Drenthe vastgesteld. De Omgevingsvisie is hét strategische kader voor de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Drenthe voor de periode tot 2020. De visie formuleert de belangen, ambities, rollen, verantwoordelijkheden en sturing van de provincie in het ruimtelijke domein. De Omgevingsvisie Drenthe vervangt het tweede Provinciale Omgevingsplan (POPII) en is een integratie van vier wettelijk voorgeschreven planvormen; de provinciale Ruimtelijke Structuurvisie, het provinciale Milieubeleidsplan, het regionale Waterplan en het provinciale Verkeers- en Vervoersplan. De Omgevingsvisie is via een interactief proces tot stand gekomen. Zowel bij de voorbereiding als bij het opstellen van de Omgevingsvisie zijn onze partners, maatschappelijke organisaties en de inwoners van Drenthe nauw betrokken.

### Provinciale ruimtelijke verordening

Op 9 november 2010 is door ons het concept 'hoofdstuk 3 Ruimtelijk Omgevingsbeleid' - van de Provinciale Omgevingsverordening Drenthe (POV) vastgesteld en aansluitend in procedure gebracht. De verordening stelt randvoorwaarden waaraan gemeenten bij ruimtelijke planontwikkeling gehouden zullen zijn. Bij het opstellen van de verordening is gebruik gemaakt van de evaluatie naar de werkzaamheid van de instrumenten voor de uitvoering van het Provinciaal Omgevingsplan (POPII).

### Startnotitie realisatie omgevingsvisie

Op 14 december 2010 is de Startnotitie realisatie omgevingsbeleid vastgesteld. In de notitie wordt de provinciale inzet ten behoeve van consultatie van partners aangegeven. Bij het opstellen zijn de in de Omgevingsvisie aangegeven sturingsprincipes gehanteerd.

### Beleidsadvies Krimp

Op 14 december 2010 is het beleidsadvies Krimp vastgesteld. Voor dit document zijn de uitkomsten van gesprekken met partners benut, evenals de oogst van de brede werksessie met het maatschappelijk middenveld op 10 november 2010. Vanuit Provinciale Staten is een werkgroep samengesteld die nauw betrokken is geweest bij het proces voor de totstandkoming van dit beleidsadvies. Het beleidsadvies geeft een analyse van de verwachte ontwikkelingen en de gevolgen daarvan. Daarnaast wordt richting gegeven aan de wijze hoe om te gaan met de demografische ontwikkelingen.

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 3.<br>Ruimte en bereikbaarheid | 80.097.499<br> 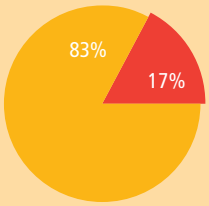 | 47.273.448<br> 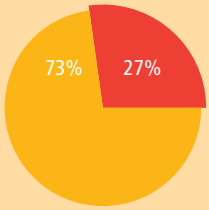 |
| Overige programma's | 296.008.551 | 280.900.616 |

| Programma 3.<br>Ruimte en bereikbaarheid | 1<br>Realisatie<br>2009 | 2<br>Primitieve<br>begroting<br>2010 | 3<br>Begroting<br>2010 na<br>wijziging | 4<br>Realisatie<br>2010 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 76.593.892 | 79.796.333 | 80.807.011 | 80.097.499 | 709.512 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten | 42.128.615 | 45.767.874 | 48.205.749 | 47.273.448 | 932.301 |
| Saldo | 34.465.277 | 34.028.459 | 32.601.262 | 32.824.052 | -222.790 |

## Ontwikkelingen

### P-3.0 Verkeer

Ontwikkelingen jaarstukken.
In 2010 hebben wij diverse studies en onderzoeken uitgevoerd, onder naar de herinrichting Peizermade en een eventueel mobiliteitsknooppunt bij de Punt. En er is een visie neergelegd op een Fietsrouteplus Vries-Zuidlaren en er zijn wegbeeldvisie opgesteld voor de N373 en N858. en er is samen met de gemeente verder onderzoek gedaan naar de ontsluiting van Nieuwveense Landen. Vanaf 2010 worden alle continue meetpunten van de provincie Drenthe op afstand uitgelezen met behulp van GPS. Dit betekent dat ze niet meer periodiek bezocht hoeven te worden. In samenwerking met de gemeenten Noordenveld en Assen zijn op een aantal locaties nieuwe fietstelpunten aangelegd.

Wij hebben het Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer 2020 in eerste instantie tot 2015 vastgesteld. Wij hebben prioriteit gegeven aan projecten die vooral van provinciaal belang zijn en die een bijdrage kunnen leveren aan het RSP en het Omgevingsbeleid.

### P-3.1 Beheer en onderhoud wegen

Ontwikkelingen jaarstukken.

**Drempels**
Omdat bij de verkeersgebruiker is een zekere weerstand tegen verkeersdrempels is ontstaan, hebben wij een aantal drempels verwijderd en zijn er alternatieve snelheidsremmers geplaatst (aanpassing kleuren en structuren van het wegdek). Bij toekomstige projecten zetten wij dit beleid voort.

**Incidentmanagement**
Het onderzoek naar incident management is uitgebreid naar de 3 noordelijke provincies Groningen, Friesland en Drenthe, de uitwerking staat gepland voor 2011. Incidentmanagement is erop gericht om de weg zo snel mogelijk vrij te maken na een incident.

**Gladheidbestrijding**
Net zo als vorig jaar is de winter al vroeg ingetreden met veel sneeuwval. In het eerste kwartaal zijn 73 strooibeurten en in november en december zijn 60 strooibeurten uitgevoerd. Inmiddels hebben wij de snel geslonken zoutvoorraad weer aangevuld. Er wordt een evaluatie gemaakt van de gladheidbestrijding, met als mogelijke consequentie de bouw, samen met Rijkswaterstaat, van een nieuwe zoutloods, met een capaciteit tot 3000 ton.

**Overeenkomst met Rijkswaterstaat N34**
De provincie voert voor Rijkswaterstaat de contractbeheersing van de reconstructie van het Verkeersplein Gieten uit. Dit is een groot project waarbij de moderne UAV-GC-conctractvorm is toegepast. UAV-GC staat voor Uniforme Administratieve Voorwaarden voor geïntegreerde contractvormen.

**Wet Informatie-Uitwisseling Ondergrondse Netten (WION)**
In het kader van de Wet Informatie-Uitwisseling Ondergrondse Netten (WION) was per 1 mei de informatie over provinciale kabels en leidingen volledig digitaal opvraagbaar. Tot 1 mei 2010 zijn er handmatig 330 aanvragen om kabel- en leidinginformatie verwerkt. In de periode mei tot en met december zijn er 799 aanvragen binnen gekomen, deze zijn volledig digitaal afgedaan. De provincie zelf heeft 28 aanvragen voor informatie gedaan.

## P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen

Ontwikkelingen jaarstukken.

**Peilbeheer**
Het peilbeheer wordt uitgevoerd door de provincie Drenthe. In het kader van de decentralisatie van taken zijn er gesprekken gaande om het peilbeheer neer te leggen bij de Waterschappen. In 2011 wordt hieromtrent een beslissing verwacht.

**Onderhoudskosten vaarweg Erica-Ter Apel**
De waterwet verplicht de provincie Drenthe en de gemeenten het beheer en onderhoud van de vaarwegen te bekostigen. Mede door de discussie over de plaats van uitvoering van het peilbeheer is er nog niet in kaart gebracht hoeveel de jaarlijkse onderhoudskosten van de Vaarweg Erica -Ter Apel zullen gaan bedragen.

## P-3.3 Vervoer

Ontwikkelingen jaarstukken.

Met de Beleidsnota Luchtvaart hebben wij invulling gegeven aan de decentralisatie van luchtvaarttaken naar de provincie. Gelijktijdig is door de staten de LuchtvaartVerordening Drenthe vastgesteld. Tevens is voor een nieuwe Commissie Regionaal Overleg voor het Luchtsportcentrum Hoogeveen een Verordening vastgesteld.

De Railvisie Drenthe 2040 is de basis is voor de ontwikkeling van het Openbaar Vervoer in de regio.
De vervoerstudie/investeringsprogramma spoorverbinding Zwolle-Emmen is wat betreft inhoud en tijdstip van uitvoering van het project aangepast. Dit vanwege het feit dat ten aanzien van ontwikkelingen de exploitatie en de infrastructuur niet los van elkaar bekeken kunnen worden. Daarom is besloten de Vechtdallijnen eerst aan te besteden op basis van de huidige dienstregeling en de huidige mogelijkheden van de spoorinfrastructuur.

Omdat de implementatie van het Dynamisch ReisInformatie Systeem (DRIS) de nodige kosten met zich meebrengt hebben het Openbaar Vervoer-bureau Groningen Drenthe en provincie Drenthe samen met gemeenten in 2010 geïnventariseerd, welke knooppunten en haltes moeten worden voorzien van DRIS. De uitkomsten hiervan en de financiële gevolgen worden begin 2011 in het Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe (VVBD) besproken.

Wij hebben het Beleidsplan Binnenhavens en Vaarwegen inmiddels 2010 afgerond en verwachten dat dit in het 1e kwartaal van 2011 kan worden vastgesteld.

## P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

Ontwikkelingen jaarstukken.

De rijksbezuiniging, het bestuursakkoord met actualisatie en decentralisatie afspraken zullen van invloed zijn op de ruimtelijke ontwikkeling en taakintensiviteit.

# Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

## P-3.0 Verkeer

| Prioriteit uit Begroting 2009 |
|---|
| **3.11. Investeringsnota verkeer en vervoer** |
| Provinciale staten hebben in 2007 het nieuwe Provinciale Verkeers- en Vervoersplan vastgesteld, In dit PVVP zijn de beleidsambities tot 2020 vastgelegd. De prioriteit van het verkeers- en vervoersbeleid ligt in de veilige bereikbaarheid van Drenthe. Onze kerntaak is gedefinieerd als 'het waarborgen van regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer'. Onze wettelijke taak is het bevorderen van verkeersveiligheid en sociale veiligheid in het openbaar vervoer. |
| Bij een geactualiseerd verkeers- en vervoersbeleid hoort ook een nieuw investeringsprogramma. |
| Beleidsprioriteit heeft het opstellen van de Investeringsnota Verkeer en Vervoer tot 2020. Deze wordt opgesteld binnen de kaders van het PVVP, het nieuwe omgevingsbeleid, het collegeprogramma en het bestuursakkoord. Waar nodig/mogelijk wordt afstemming gezocht met regionale programma's zoals het pMJP en het RSP. In de investeringsnota wordt het beleid geoperationaliseerd in, samen met de overige VV-partijen te realiseren, maatregelen en projecten. Gedeputeerde staten krijgen in 2009 een geactualiseerde investeringsnota voorgelegd, voor de periode 2011 tot en met 2020. In de nota zijn de investeringen voor de periode tot 2015 concreet ingevuld, voor de periode 2015 -2020 wordt een doorkijk gegeven. |
| De investeringsnota is het vertrekpunt voor afspraken met derden over de investeringen op het gebied van verkeer en vervoer. Wij zetten ons in om afspraken met het rijk (gebiedsagenda, MIRT, RSP) bij te laten dragen aan de stedelijke ontwikkeling in de regio's Groningen-Assen en Emmen/Zuid-Drenthe. Afspraken met gemeenten over investeringen op het gebied van verkeer en vervoer (in samenhang met stedelijke ontwikkeling) zijn weer vast te leggen in convenanten. |

## P-3.0 Verkeer

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 3.11. Investeringsnota Verkeer en Vervoer | Kader voor investeringen vv 2010-2020. Afgestemd met majeure provinciale kaders en programma's. | Vaststelling nieuwe Investeringsnota verkeer en vervoer. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 3.11. Investeringsnota Verkeer en Vervoer | Status: groen<br>Provinciale Staten hebben het Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer (IVV) in juli vastgesteld | In het IVV hebben wij prioriteit gegeven aan projecten die het provinciaal belang dienen en die een bijdrage leveren aan de uitvoering van de Omgevingsvisie en het RSP |

## P-3.1 Beheer en onderhoud wegen

| Prioriteit uit Begroting 2010 |
|---|
| **3.13. Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen** |
| De resultaten en activiteiten behorend bij deze prioriteit, het bestrijden van gevaarlijke plantensoorten en landschappelijke inpassing provinciale wegen en kanalen, zijn onderdeel van het reguliere beleid geworden. Deze zijn ondergebracht bij het onderdeel 'Wat doen we nog meer'. |

## P-3.1 Beheer en onderhoud wegen

N.v.t.

## P-3.3 Vervoer

| Prioriteit uit Begroting 2010 |
|---|
| **3.12. Stimuleren goederenvervoer over water** |
| In 2010 wordt de visie binnenhavens en vaarwegen afgerond. In de visie worden de ontwikkelkansen voor de beroepsvaart in Drenthe onder de loep genomen en worden gewenste maatregelen benoemd. Voor de tweede tranche Quickwins Vaarwegen is de ontwikkeling van havengebied Meppel ingediend. Het Meerjarenprogramma infrastructuur, ruimte en transport (MIRT) voorziet in 2012 in de realisatie van een de schutsluis in het Meppelerdiep bij Zwartsluis. We werken hierin samen met Rijkswaterstaat en betrokken overheden in Overijssel en Drenthe. |

## P-3.3 Vervoer

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 3.12. Stimuleren goederenvervoer over water | Ontwikkeling goederenvervoer over water. | - Visie binnenhavens en vaarwegen<br>- Mogelijke realisering van Quick Wins |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 3.12. Stimuleren goederenvervoer over water | Status: groen<br>Visie Ontwikkeling goederenvervoer over water in concept gereed. | De visie is medio 2010 in concept afgerond. De bestuurlijke vaststelling is gepland voor het 1e kwartaal 2011. |

## P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

| Prioriteiten uit Begroting 2010 |
|---|
| **3.1. Regie ruimtelijke opgaven en verkenning actief provinciaal grondbeleid** |
| In het voorjaar van 2010 zullen wij PS de nieuwe provinciale structuurvisie ter vaststelling voorleggen. Daarmee wordt het interactieve proces afgerond, dat wij in fasen gevolgd hebben om tot de opstelling van deze nieuwe structuurvisie (het nieuwe Omgevingsbeleid) te komen. Fase 1, waarbij in kaart gebracht is wat door de Drenten in zijn algemeenheid belangrijk werd gevonden, werd met de vaststelling van de notitie 'Invulling gezicht van Drenthe'in juni 2008 afgesloten. Fase 2, met als inhoud de richtinggevende beleidskeuzes, werd met de vaststelling van de notitie 'Drenthe kiest' in december 2008 afgesloten. Bij het aanbieden aan PS van de nieuwe provinciale structuurvisie zullen wij ook aangeven welk instrumentarium wij willen inzetten om de doelstellingen die in deze visie zijn opgenomen te realiseren, c.q. ongewenste ontwikkelingen tegen te gaan. Hierbij zal vanzelfsprekend ook rekening gehouden worden met de inhoud van de AmvB Ruimte. Ook wordt hierbij het relatiebeheer betrokken. Begin 2009 zijn wij hiermee gestart met het doel in een zo vroegtijdig mogelijk stadium van gemeenten te vernemen welke ruimtelijk-fysieke ontwikkelingen zij nastreven. Zodat op grond daarvan snel kan worden nagegaan of, en zo ja in hoeverre, daarbij sprake is van provinciaal belang. Op basis van de in 2009 opgedane ervaringen kan worden beoordeeld of dit instrument werkt, of dat bijstemming nodig is. Een ander instrument dat tegen het licht wordt gehouden, is het voeren door ons van een actief grondbeleid. Tot op heden hebben wij hiervoor niet gekozen en zijn onze bijdragen beperkt gebleven tot het verstrekken van subsidies in gebiedsontwikkelingen, bijvoorbeeld op het gebied van infrastructuur. |
| In 2009 hebben wij het proces van de Gebiedsvisie Klaverblad Hoogeveen-Overijsselse grens getrokken, als ware dit gebiedsregie in het kader van Provincie Nieuwe Stijl (uitwerking bestuursakkoord) 'avant la lettre'. Hoewel wij pas in 2011 een Provincie Nieuwe Stijl willen zijn, voorzien wij dat wij in 2010 bij meerdere gebiedsontwikkelingen deze regisseursrol op ons zullen nemen. Een voorbeeld hiervan kan zijn de corridorstudie A37. In 2009 is besloten deze studie te verbreden tot 'de zuidas' van Drenthe. Hierbij wordt tevens uitwerking gegeven aan de motie met betrekking tot de economische positie van Zuidwest-Drenthe (inclusief de regio Zwolle, Kampen en Meppel). |
| **3.2. Tegengaan (verdere) verrommeling landschap** |
| Om de ruimtelijke kwaliteit van Drenthe te verbeteren, zetten wij in op een tweetal punten. Het eerste punt behelst het vergroten van de beleidsmatige aandacht voor ruimtelijke kwaliteit en het tegengaan van verrommeling. Om hieraan een impuls te geven is in het najaar van 2009 een Adviseur Mooi Drenthe bij het Drents Plateau aangesteld. De Adviseur wordt ondersteund door een Werkteam met daarin vertegenwoordigers van diverse partners. De Adviseur Mooi Drenthe is verantwoordelijk voor de invulling, de inhoud en de koers die bij de uitwerking van de opgaven wordt gevolgd. |
| Ruimtelijke kwaliteit speelt ook een belangrijke rol in de ruimtelijke plannen die gemeenten ontwikkelen of gaan ontwikkelen. Hierover treden wij met gemeenten in voorkomende gevallen in overleg. Een voorbeeld is het overleg dat wij met de gemeente Midden-Drenthe in 2009 hebben gevoerd over de ontwikkeling van Beilen als 'hart' van het Drents Plateau en uitvalsbasis voor het recreatieve midden van Drenthe aan de hand van een extern opgestelde visie. De visie geeft aanknopingspunten voor maatregelen die de gemeente kan treffen om Beilen verder te ontwikkelen tot substreekcentrum met behoud van het eigen karakter, eerbiediging van de historische structuren en behoud van ruimtelijke en landschappelijke kwaliteit. |

| Prioriteiten uit Begroting 2010 |
| --- |
| Het tweede punt behelst het samen met gemeenten concreet tegengaan van verrommelde situaties. Sinds het najaar van 2008 dagen wij de gemeenten uit projectvoorstellen bij ons in te dienen die leiden tot het opruimen van een verrommelde situatie. Per gemeente hebben wij hiervoor 50 % van het daarmee gemoeide bedrag tot een maximum van € 60.000,-- beschikbaar gesteld. Hoewel meerdere gemeenten van deze subsidiemogelijkheid al gebruik gemaakt hebben, is het geraamde budget nog niet helemaal opgesoupeerd. Op basis van de ingediende plannen zullen wij een bijeenkomst met een tentoonstelling organiseren om het nadenken over (het tegengaan van) verrommeling een verdere impuls te geven. |
| **3.3.Verbeteren kwaliteit woningvoorraad. Bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven** |
| In 2009 hebben wij de gemeenten Tynaarlo en Midden-Drenthe subsidie toegekend in de proceskosten om te komen tot goede ontwerpen voor een extreem duurzame wijken. De gemeente Tynaarlo is inmiddels gestart met het ontwerp van deze wijk, 'Nieuwe Stukken'. |
| **3.4. Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt** |
| Vanwege de kredietcrisis is onlangs besloten geld ter beschikking te stellen om in Drenthe stagnerende woningbouwprojecten los te trekken. Behalve het werkgelegenheidseffect dat wij hiermee proberen te genereren, willen we tevens de doorstroming op de woningmarkt stimuleren en het aanbod van woningen beter af te stemmen op de huidige vraag. Het concrete effect van de maatregelen zal in 2010 duidelijk worden. Een ander instrument dat wij inzetten om meer balans tussen vraag en aanbod op de woningmarkt tot stand te brengen is het maken van woningbouwafspraken met gemeenten op basis van de prestatieafspraken die gemeenten met corporaties maken. Wij benutten de regionale platforms wonen, welzijn en zorg om te bewerkstelligen dat mensen in heel Drenthe, ook mensen met een beperking, langer zelfstandig kunnen blijven wonen en actief aan de samenleving kunnen deelnemen. Samen met de gemeenten Tynaarlo, Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Emmen, Coevorden en Westerveld verrichten wij onderzoek naar de gevolgen van de bevolkingsdaling die zich in deze gemeenten voordoet op thema's als arbeidsmarkt, mobiliteit, voorzieningen en wonen. In dit kader wordt ook ingezoomd op aspecten van vraag en aanbod. |
| **3.5. Impuls wijk- en buurtvernieuwing** |
| In 2010 lopen de pilots af, die in 2008 zijn gestart in de wijken Nieuw-Buinen (Borger-Odoorn), Binnenvree (Coevorden) en Oranjebuurt (Hoogeveen) met het doel een impuls te geven aan de wijk- en buurtvernieuwing. In de pilotprojecten stellen gemeenten samen met bewoners een plan van aanpak op. De aanpak is er op gericht om bewoners direct bij wijk- en buurtvernieuwing te betrekken. De opgedane ervaringen worden in een praktische handreiking gebundeld en ter beschikking van de gemeenten en de corporaties gesteld. Daarmee komt een einde aan de impuls die wij hieraan gegeven hebben. |
| **3.6. Experimentele architectuur en wonen op en aan water** |
| In 2010 werken wij de locaties Politiegat Meppel en Holtien Westerveld samen met de betrokken partijen verder uit. Ze zijn onderdeel van de pilot 'wonen op of aan het water'. De ervaringen die wij hiermee hebben opgedaan, en nog steeds opdoen, kunnen betrokken worden bij het stellen van randvoorwaarden aan andere locaties. We starten geen nieuwe pilots meer. |
| **3.7. Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid** |
| De ontwikkeling van Assen-Zuid is opgegaan in het RSP-project Florijn-as Assen en opgenomen in prioriteit 3.9. |
| **3.8. Uitbouw positie Beilen als substreekcentrum** |
| Samen met de gemeente Midden-Drenthe is in 2009 een visie opgesteld voor de ontwikkeling van Beilen als 'hart' van het Drents Plateau en uitvalsbasis voor het recreatieve midden van Drenthe. De visie geeft aanknopingspunten voor de maatregelen die de gemeente kan treffen om Beilen verder te ontwikkelen tot substreekcentrum met behoud van het eigen karakter en met eerbiediging van de historische structuren. De visie wordt door de gemeente gebruikt bij het opstellen van de eigen structuurvisie. |
| **3.15. Kanaliseren gevolgen bevolkingsdaling** |

| Prioriteiten uit Begroting 2010 |
|---|
| Met name gemeenten in het oosten en zuidoosten van de provincie hebben te kampen met een afnemend bevolkingsaantal. Vooral jongeren uit deze gemeenten trekken weg. Prognoses wijzen uit dat deze ontwikkeling de komende jaren doorzet en na verloop van tijd ook gaat uitstrekken tot andere delen van de provincie. Om meer zicht te krijgen op de aard en omvang van de bevolkingsdaling en om inzicht te krijgen in de gevolgen hiervan op thema's als wonen, leefbaarheid (inclusief voorzieningen), bereikbaarheid en arbeidsmarkt, is besloten om samen met de gemeenten die het betreft hiernaar onderzoek te verrichten. Specifiek onderdeel van dit onderzoek is dat bevolkingsdaling in beeld wordt gebracht op het niveau van de kernen in de gemeenten . Ook wordt gekeken naar de ontwikkelingen aan de randen van het onderzoeksgebied. Zo worden ontwikkelingen in de grote kernen die eromheen liggen, te weten Emmen, Coevorden, stedelijk netwerk Groningen-Assen, Veendam en Stadskanaal, in het onderzoek meegenomen. De verwachting is dat de eerste onderzoeksresultaten tegen het eind van 2009 bekend zijn, zodat op basis hiervan in 2010 beleid kan worden ontwikkeld. |
| Overigens wordt opgemerkt dat de belangstelling voor het thema bevolkingsdaling in het voorjaar van 2009 in een stroomversnelling is gekomen. Ook op rijks- en Europees niveau krijgt dit onderwerp inmiddels aandacht. In het verband van Noord-Nederland spreken wij met de ministers van VROM, WWI en BZK over te treffen maatregelen. Insteek hierbij is niet alleen de problemen die ontstaan door bevolkingsdaling het hoofd te bieden, maar ook de kansen die ontstaan te grijpen. |
| **5.22 Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen** |
| Het project Regiopark heeft de ambitie om binnen het Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen het mooiste woon- en werklandschap van Nederland te realiseren. De totale investeringsbehoefte in de periode 2008-2015 is ongeveer € 60 miljoen, waarvan maximaal 45% wordt gefinancierd uit het Regiofonds. Conform afspraken is binnen het Regiofonds ongeveer € 10 miljoen beschikbaar voor het Regiopark. Een extra Drentse bijdrage is noodzakelijk als medefinanciering van het tekort van € 17 miljoen. |
| In de voorjaarsnota 2007 Plus is expliciet vermeld dat er middelen uit het Stimuleringsfonds Drentse Projecten gereserveerd moeten worden voor de medefinanciering van de investeringsbehoefte van het Regiopark. In de Voorjaarsnota 2009 is echter voorgesteld het Stimuleringsfonds Drentse Projecten niet meer te voeden en na afloop van de reeds geautoriseerde projecten op te heffen. Hiermee is de financiële basis voor het Regiopark weggevallen en komt de financiering van de voor 2010 geprogrammeerde projecten in gevaar. Het gaat hierbij concreet in ieder geval om de volgende projecten en extra benodigde cofinanciering: Leekstermeer € 150.000,-- Peizermade € 300.000,-- toegangspoort Dijkveld € 250.000,-- en Beekdal Messchen € 500.000,--. Vanuit de bestaande programma's kunnen deze projecten niet aanvullend worden gefinancierd. Deze € 1,2 mln is als extra intensivering opgenomen in deze begroting. |

## P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 3.1. Regie ruimtelijke opgaven en verkenning actief provinciaal grondbeleid | - Vastgesteld nieuw Omgevingsbeleid / Provinciale Structuurvisie, inclusief bijbehorend instrumentarium<br>- Provinciale regie op ruimtelijke processen en gebiedsgerichte ontwik-kelingsprojecten<br>- Integrale gebiedsvisies<br>- Vastgesteld provinciaal grondbeleid | - Afronding fase 2 en uitvoering fase 3 van het<br>- omgevingsbeleid.<br>- Afstemming intensivering regiefunctie met andere overheden en maatschappelijke partners.<br>- pstellen van visies (o.a.) met betrekking tot het gebied langs de N34, N48, A37 (zuidas) en vaarverbinding Erica-Ter Apel.<br>- Verkenning mogelijkheden actief provinciaal grondbeleid. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 3.2 Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | - Meer op kwaliteit gerichte ruimtelijke en landschappelijke planvorming<br>- Opruimen concrete verrommelingssituaties | - Aanstellen Adviseur Mooi Drenthe bij Drents Plateau<br>- Overleg met gemeenten over verbeteren ruimtelijke kwaliteit in ruimtelijke plannen<br>- Beoordeling subsidieaanvragen gemeenten om verrommelingssituaties op te ruimen |
| 3.3. Verbeteren kwaliteit woningvoorraad.<br><br>Bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven. | Ontwikkeling van duurzame wijk, die vanuit duurzaam bouwen, woonkwaliteit, stedenbouwkundige opzet, water-huishouding, mobiliteit, gezonde leefom-geving en milieutechniek het meest vergaand is in Nederland. | Planvorming voor de locaties Vries-Oost en Beilen-Oost in samenwerking met gemeente en/of woningbouwcorporatie en ontwikkelaar. |
| 3.4. Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt | - Stagnerende woningbouwprojecten los trekken<br>- Meer balans tussen vraag en aanbod op de woningmarkt in aantal en in kwaliteit (bouwen voor doelgroepen)<br>- Afstemming op regionaal niveau | - Overleg met initiatiefnemers van stagnerende woningbouwprojecten (versnellingstafels)<br>- Maken van regionale woningbouwafspraken<br>- De samenwerking in de regionale platforms wonen, welzijn en zorg ondersteunen. |
| 3.5. Impuls wijk- en buurtvernieuwing N.B. Raakvlak met prioriteit 3.10 | - Ontwikkeling van herstructurerings- en woningbouwplannen die voldoen aan uitgangspunten van duurzaam bouwen, energiebesparing en nieuwe energie-alternatieven<br>- Ontwikkeling van duurzame wijken die vanuit duurzaam bouwen, woonkwaliteit, stedenbouwkundige opzet, waterhuishouding, mobiliteit, gezonde leefomgeving en milieutechniek het meest vergaand is in Nederland | Overleg voeren met corporaties, gemeenten en marktpartijen. |
| 3.6. Experimentele architectuur en wonen op en aan water | Introductie van aantal aansprekende vormen van woningbouw in/op/aan water, met aandacht voor architectuur, duurzaamheid en inpassing in landschap. Inclusief onderzoek naar vormen van compensatie (natuur, landschap, sociaal-economisch, recreatief en waterhuishoudkundig) als maatschappelijke tegenprestatie. | - Actieve overlegpartner zijn bij de lopende initiatieven, waarbij gehele spectrum van architectuur, inpassing en compensatie aan orde komt. |
| 3.7. Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid (RSP+project) | Als prioriteit vervallen.<br>Opgegaan in prioriteit 3.9 | |
| 3.8. Uitbouw positie Beilen als substreekcentrum | Versterkte positie van Beilen als substreekcentrum met behoud van eigenheid en historische structuren | Opstellen lange termijn visie en maatregelenprogramma, inclusief woonopgave. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 3.15. Kanaliseren gevolgen bevolkingsdaling (NIEUW) | - Zicht op aard en omvang bevolkingsdaling in oost- en zuidoost Drenthe en gevolgen daarvan op wonen, arbeidsmarkt, mobiliteit en voorzieningen<br>- Beleidsmaatregelen hoe om te gaan met negatieve effecten bevolkingsdaling en kansen die zich hierdoor voordoen | - Verrichten van onderzoek, samen met de gemeenten Tynaarlo, Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Emmen, Coevorden en Westerveld.<br>- Ontwikkelen beleidsstrategie.<br>- Volgen van en bijdragen aan beleidsontwikkelingen m.b.t. bevolkingsdaling op nationaal en Europees niveau. |
| 5.22 Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen | Binnen Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen realiseren van het mooiste woon- en werklandschap van Nederland door:<br>- versterken landschaps-ecologische samenhang;<br>- vergroten belevingswaarde en recreatieve toegankelijkheid;<br>- creëren van goede balans 'rood-groen' voor stedelijke ontwerpopgaven;<br>- ontsluiten en aansluiten landelijk gebied (stedelijke uitloop) in stadsranden en beïnvloedingsfeer stedelijke kernen;<br>- goede zonering recreatie en natuur in 4 'parels'. | Uitwerken concrete projecten.<br>Realisatie projecten Leekstermeer, Peizermade, toegangspoort Dijkveld en beekdal Messchen.<br>Verkennen mogelijkheden samenwerking derden voor verdere financiering 'blauwe en groene opgave', gerelateerd aan de pMJP-gebieden Noordwest-Drenthe en Drentsche Aa. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 3.1. Regie ruimtelijke opgaven | Status: groen<br>De Omgevingsvisie Drenthe is vastgesteld en is hét strategische kader voor de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Drenthe. De visie formuleert voor de periode tot 2020 de belangen, ambities, rollen, verantwoordelijkheden en sturing van de provincie in het ruimtelijk-economische domein. | In de realisatiestrategie voor de Omgevingsvisie willen we aangegeven welke gebiedsopgaven wij centraal stellen, hoe wij om willen gaan met het instrumentarium en de inzet van financiële middelen<br>Het operationaliseren van de Omgevingsvisie naar een realisatiestrategie met gebiedsopgaven betekent dat wij in samenspraak met onze partners komen tot een gedragen gebiedsagenda en gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor de uitvoering daarvan. |
| en verkenning actief provinciaal grondbeleid | Status: oranje<br>Concept beleidskader provinciaal grondbeleid is opgesteld. | Wij hebben een verkenning naar een actief provinciaal grondbeleid uitgevoerd. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 3.2. Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | Status: groen | Met de inzet van Atelier Mooi Drenthe vergroten wij de beleidsmatige aandacht voor ruimtelijke kwaliteit en het tegengaan van verrommeling. We hebben 5 projecten gesubsidieerd. Wij hebben bijdrage geleverd aan de landelijke campagne die voortkomt uit de Agenda Landschap van VROM/LNV. Met 'Verhalen in het landschap' vergroten we de betrokkenheid van burgers bij het landschap. Wij hebben ingezet op het binnenhalen van de Eo-Wijersprijsvraag met als doel een integraal ruimtelijk vraagstuk als ontwerpvraag aan ontwerpend Nederland voor te leggen. |
| 3.3. Verbeteren kwaliteit woningvoorraad. Bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven. | Status: groen | De gemeenten Tynaarlo en Midden Drenthe hebben het initiatief genomen een project duurzaam wonen te ontwikkelen. |
| 3.4. Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt | Status: groen | Regionale woonvisies<br>Met de gemeenten is het overleg over de regionale woonvisies opgestart. In de Omgevingsvisie Drenthe heeft de provincie aangegeven welke onderwerpen in de regionale visie terugkomen waarover gemeenten onderling afstemmen en met de provincie afspraken over maken. Voorjaar 2011 worden afspraken gemaakt over het proces om per woonregio tot een regionale visie te komen zodat eind 2011 afspraken zijn te maken tussen provincie en gemeenten/woonregio's. over de regionale afstemming en programmering. |
| 3.5. Impuls wijk- en buurtvernieuwing<br><br>N.B. Raakvlak met prioriteit 3.10: Programma Stad. | Status: groen | De in 2008 gestarte pilots Nieuw-Buinen (Borger-Odoorn), Binnenvree (Coevorden) en Oranjebuurt (Hoogeveen) zijn in 2010 afgerond. In 2011 volgt hierover een rapportage van STAMM. |
| 3.6. Ruimte voor experimentele architectuur en wonen op en aan water | Status: groen | De lopende pilot wordt afgerond en wij starten geen nieuwe meer op |
| 3.8. Uitbouw positie Beilen als substreek-centrum | | Prioriteit is vervallen en opgenomen binnen prioriteit 3.9 |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 3.15. Kanaliseren gevolgen bevolkingsdaling | Status: groen | Het onderzoek naar demografische ontwikkeling en de gevolgen voor bevolkingsdaling is vertaald naar een beleidsadvies 'Van groei naar bloei'. In 2011 wordt hiervoor een uitvoeringsprogramma opgesteld. |
| 5.22. Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen | - Status: rood. | - Wij hebben een advies opgesteld voor een Gebiedsfonds Drentsche Aa .<br>- De eerste fase van beekdal Messchen is opgeleverd.<br>- Er is verder gewerkt aan de projecten Leekstermeer, Stadsrandzone groen blauwe buffer Peizermade en toegangspoort Dijkveld. De projecten Toegangspoort Dijkveld en Peizermade (onderdelen van het regiopark) zijn niet gerealiseerd. Deze projecten worden in 2011 alsnog verplicht. |

## P-3.5 Stedelijke ontwikkeling

| Prioriteiten uit Begroting 2010 |
|---|
| **3.9. Attractieve steden / RSP+ (samengevoegd met prioriteit 3.14 RSP)** |
| **Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn** |
| Bij het Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP) gaat het om een aantal grote en complexe projecten en programma's met een 'uitvoeringshorizon' in het jaar 2020. De projecten zullen veel middelen vergen en alle provinciale beleidsthema's bevatten. Leidende thema's zijn daarbij een duurzame ruimtelijke en economische structuurversterking en het verbeteren van de voorwaardenscheppende bereikbaarheid. Het RSP bestaat uit het Ruimtelijk Economisch Programma (REP) en het Bereikbaarheidsprogramma. Het RSP is katalysator voor brede, integrale stedelijke gebiedsontwikkelingen die bekend staan als RSP-plus projecten. Provincie en partners streven naar een synergie tussen doelstellingen, prioriteiten en middelen van het RSP en die van andere programma's, ook van andere partijen. |
| Het inhoudelijke en financiële raamwerk voor RSP en RSP-plus is door de staten via de Kadernota uitvoering RSP/RSP-plus Drenthe goedgekeurd. Met uitzondering van de spoorlijn Zwolle-Emmen worden de projecten in een langjarig partnerschap met de grote steden uitgevoerd. De steden hebben hier de 'lead'. |
| Provincie en gemeenten hebben de afgelopen periode nauw samengewerkt bij het formuleren van de ambities, de visie en de strategie. Het is nu zaak een solide basis te leggen voor het vervolg van deze samenwerking. Bij de steden gaat het in de eerste plaats om Assen, Emmen en Coevorden. |
| **Meppel** |
| Voor Meppel zijn vanuit het convenant met het rijk geen middelen beschikbaar. Voor deze stad wordt echter eveneens gestreefd naar samenhangende programma's voor integrale gebiedsontwikkeling. |
| **Herontwikkeling centrum Hoogeveen** |
| Ook voor Hoogeveen zijn vanuit het convenant met het rijk geen middelen beschikbaar. Voor Hoogeveen ligt er het besluit om € 4 miljoen uit het Stimuleringsfonds Drentse Projecten te investeren in de herontwikkeling van het centrum. |
| **Florijn-as** |
| Dit project behelst het voltooien van de vaarverbinding tussen de Vaart en het Havenkanaal, de infrastructuur rond de transformatie van het Stadsbedrijvenpark, het stationsgebied, ontsluiting van een nieuw hightech-bedrijventerrein Assen-Zuid, een nieuw station Assen-Zuid en de aansluiting van de N33 op de A28. Er wordt gewerkt aan de concrete uitwerking voor de 'Plus'-aanpak in Assen. Een eerste verkenning verdeelt de projecten in vier thema's: duurzaamheid, ruimte, bereikbaarheid en economie. |
| **Spoorlijn Zwolle-Emmen** |

| Prioriteiten uit Begroting 2010 |
| --- |
| Binnen dit project is sprake van twee deelprogramma's: de Integrale Gebiedsontwikkeling Coevorden-Stationsomgeving en Spoorlijn Zwolle-Coevorden/Emmen. |
| **Integrale Gebiedsontwikkeling Coevorden-Stationsomgeving** |
| Het RSP-Bereikbaarheid wil het bestaande rangeerterrein uit het centrum van Coevorden verplaatsen. Het project kan dienen als katalysator voor de gebiedsontwikkeling in de omgeving van het station. Onderdeel is het aanpassen van de verkeersinfrastructuur. Inzet is de positionering van Coevorden als nationale en internationale logistieke 'draaischijf' in Zuidoost-Drenthe. Een onderzoek is gestart naar verdere 'Plus'-onderdelen. Centraal daarin staan de verdere ontwikkeling van de bedrijventerreinen Coevorden-Zuid en de Euroterminal. In beginsel moeten provinciale bijdragen vanuit de lopende programma's beschikbaar worden gesteld. |
| **Spoorlijn Zwolle-Coevorden/Emmen** |
| De spoorlijn wordt opgewaardeerd. Het spoor bij Ommen en tussen Nieuw Amsterdam en Emmen-Zuid zal worden verdubbeld. Ook is een nieuw station/transferium in Emmen-Zuid gepland. |
| **Personele Inzet Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP)** |
| Het succesvol uitvoeren van het met het Rijk overeengekomen RSP-programma kan alleen als er sprake is van een doeltreffende personele inzet door de gemeenten en de provincie in zowel kwantitatieve als kwalitatieve zin. |
| De provincie bevindt zich (deels) in de overgang van een toetsende, subsidiërende organisatie naar een projectontwikkelende. Helder is, dat wanneer geen extra projectontwikkelkracht wordt ingezet en aan het RSP-programma wel prioriteit wordt gegeven, de uitvoering van de andere genoemde programma's ernstig in het gedrang komt. |
| Om op de geschetste ontwikkelingen te anticiperen en de geformuleerde ambities te kunnen realiseren, wordt voorgesteld gedurende 4 jaar 7 fte (maximaal) aan te trekken. De hieruit voortvloeiende kosten zullen voor € 0,4 miljoen per jaar als VAT-kosten rechtstreeks worden gedekt vanuit de projecten/deelprogramma's. (VAT staat voor: voorbereiding, administratie en toezicht). De eventuele resterende kosten (maximaal € 0,15 miljoen per jaar) komen ten laste van de RSP-cofinancieringsmiddelen, gedekt uit de RSP-reserve. |
| **3.10. Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres** |
| Belangrijke onderdelen van het Emmer project zijn de aanleg van een Centrumplein, de ondertunneling van de Hondsrugweg en de reconstructie van wegaansluitingen. De Plus-aanpak omvat het realiseren van nationaal gezien belangrijke ruimtelijk-economische ontwikkelingen in de stedelijke kern van Emmen door de verplaatsing van Dierenpark Emmen en theater De Muzeval en de herontwikkeling van de oude locaties. De provincie is bereid € 40 miljoen bij te dragen. Hiervan komt de helft uit de RSP-reserve. Uitgaande van het doorlopen van programma's, zal op basis van concrete projecten € 10 miljoen gefinancierd moeten worden uit lopende programma's als Klimaat- en energiebeleid en Kennis wérkt. De resterende € 10 miljoen voor vooral de thema's ruimtelijke kwaliteit en cultuur, moet voorzien worden via nieuwe vergelijkbare programma's. |

## P-3.5 Stedelijke ontwikkeling

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 3.9. Attractieve Steden/Verbreed RSP | - Algemene ontwikkelagenda:<br>- beter profileren Drenthe en Drentse steden;<br>- groene ruimte beter gebruiken bij stedelijke ontwikkeling: toegankelijkheid en woonkwaliteit;<br>- investeren in kwaliteit woonmilieus;<br>- wijkontwikkeling vanuit Drentse waarden;<br>- revitaliseren en ontwikkelen bedrijventerreinen;<br>- stedelijke ontwikkeling afstemmen op beleid klimaat en energie;<br>- stedelijke voorzieningen meer benutten.<br>- Specifiek:<br>Per stad samenwerken bij planvorming en realisatie speerpunten ontwikkeling.<br>Verbeteren bereikbaarheid Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen. Verbetering kernnet spoor Zwolle-Assen/Groningen (o.a. capaciteitsverruiming traject Herfte, boogverruiming Hoogeveen, aanleg wachtspoor goederentreinen Beilen, verbetering overwegveiligheid, reistijdversnelling en frequentieverhoging) en realisatie fase 1 Kolibri OV-netwerk Groningen-Assen.<br>**Spoorlijn Zwolle-Emmen**<br>Verbeteren railbereikbaarheid Zuidoost-Drenthe Mee robuuste treinverbindingen Zwolle-Coevorden/ Emmen (mede in samenhang met realisatie Hanzelijn en uitbouw capaciteit traject Herfte), verbeterde bereikbaarheid goederenvervoer Coevorden-Europark, integrale (her)ontwikkeling omgeving Coevordenstation (in verband met opheffen NS-rangeerterrein), aanleg NS-station Emmen-Zuid en verbetering railgoederenvervoer Emmen-Zuid (Emmtec-boog). | Uitvoeren algemene ontwikkelagenda.<br><br>Uitvoeren agenda per stad / sluiten convenanten<br><br>Start uitwerking planvorming RSP-deelprojecten spoor en Kolibri, verkenning optie gebiedsontwikkeling bij boogverruiming Hoogeveen, afstemming planvorming Assen-FlorijnAs en Kolibri Groningen-Assen (onder andere NS-station Assen-Zuid) en verkenning opties Regiotram Groningen-Assen.<br><br>Opstellen integrale visie en investeringsplanning spoorlijn Zwolle-Coevorden/Emmen, planvorming gebiedsontwikkeling Coevorden-Station, verbetering railbereikbaarheid Emmen en start ontwikkeling (deel)projecten. |
| 3.10. Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres | Verplaatsing dierenpark naar Noordbargeres, in samenhang met bouw nieuw theater en realisatie van centrumplein als ruimtelijke schakel tussen dierenpark/theater en stadscentrum, (her)inrichting (verkeers)ruimte tussen es en stadscentrum en herontwikkeling vrijgekomen locaties Noorderdierenpark en Muzeval. | |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 3.9. Attractieve Steden | Status: groen<br>Algemene ontwikkelagenda:<br>- Beter profileren Drenthe en Drentse steden.<br>- Groene ruimte beter gebruiken bij stedelijke ontwikkeling: toegankelijkheid en woonkwaliteit.<br>- Revitaliseren en ontwikkelen bedrijventerrein.<br>- Stedelijke ontwikkeling afstemmen op beleid klimaat en energie.<br>- Stedelijke voorzieningen meer benutten.<br>Specifiek:<br>- Per stad samenwerken bij planvorming en realisatie speerpunten ontwikkeling.<br>- Verbeteren bereikbaarheid nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen. Verbetering kernnet spoor Zwolle-Assen/Groningen (o.a. capaciteitsverruiming traject Herfte, boogverruiming Hoogeveen, aanleg wachtspoor goederentreinen bij Meppel (oorspronkelijk gedacht bij Beilen), reistijdversnelling en frequentieverhoging) .<br>Spoorlijn Zwolle-Emmen:<br>- Verbeteren railbereikbaarheid Zuidoost-Drenthe.<br>- Meer robuuste treinverbindingen Zwolle-Coevorden/Emmen (mede in samenhang met realisatie Hanzelijn en uitbouw capaciteit traject Zwolle-Herfte), verbeterde bereikbaarheid goederenvervoer Coevorden-Europark, integrale (her) ontwikkeling omgeving Coevorden-station (in verband met het 'uitplaatsen' van het NS-rangeerterrein), aanleg NS-station Emmen-Zuid en verbetering railgoederenvervoer Emmen-Zuid ('Emmtec-boog').<br>- In Hoogeveen en Meppel zijn (behoudens de boogverruiming bij Hoogeveen) geen RSP-projecten voorzien, maar zijn wel projecten in stedelijke ontwikkeling uitgevoerd of gepland. | Wij hebben met Coevorden, Emmen en Assen afspraken gemaakt via overeenkomsten tot samenwerking in stedelijke ontwikkelprogramma's in het kader van het RSP. Hierin krijgt de samenwerking op bestuurlijk en ambtelijk niveau vorm en inhoud (à la de Provincie Nieuwe Stijl).<br>- De Masterstudie Assen-Florijn As is,als basis voor uitwerkingen van de andere (niet-infrastructurele) onderdelen van de integrale gebiedsontwikkeling Florijn As, door ons en door B&W gezonden naar de ministers van VenW en VROM.<br>In de stuurgroep Florijn As is bestuurlijk overeenstemming bereikt over het infradeel. Daarbij hebben wij afgesproken dat de provincie twee (weg)infraprojecten van de Florijn As uitvoert. Daarnaast nemen wij ambtelijk deel in projectgroepen van de gebiedsontwikkelingen, o.a. revitalisering stadsbedrijvenpark<br>- De gebiedsontwikkeling (nieuwe) 'Norgerbrug' c.a. is via de overeenkomst provincie-Assen opgenomen als Verbreed RSP-pakket in Assen. Van de Norgerbrug hebben wij met Assen de bestuurlijke voorkeursvariant vastgesteld.<br>- De Florijn As is via gezamenlijk lobby (gemeente Assen en de provincie) onderdeel geworden van de (bijlage bij de) Crisis & Herstelwet.<br><br>- Wij hebben samen met provincie Overijssel het Verbeterplan Zwolle-Emmen met concrete maatregelen opgedragen aan Prorail (geplande oplevering juni/juli 2011), hierbij worden ook de ramingen geactualiseerd.<br>- In voorbereiding is de besluitvorming over de Bestuurlijke Voorkeursvariant voor de 'Zuidboog' tussen de spoorlijn vanuit Overijssel en het Europark (besluit eind 2011 of begin 2012). Wij leggen hierbij een verbinding met de in ontwikkeling zijnde Dryport.<br><br>- Station Emmen-Zuid en het daarbij gelegen transferium zijn in 2010 aanbesteed.<br><br>- Voor projecten in Meppel is door de provincie € 6.000.000,-- beschikt, in Hoogeveen € 5.000.000,--. De eraan verbonden projecten zijn al deels in uitvoering (door onze partners). |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 3.10. Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres | Status; groen<br>Verplaatsing dierenpark naar Noord-Bargeres, in samenhang met bouw nieuw theater en realisatie van centrumplein als ruimtelijke schakel tussen dierenpark/theater en stadscentrum, (her)inrichting (verkeers) ruimte tussen es en stadscentrum en herontwikkeling vrijgekomen locaties Noorderdierenpark en Muzeval. Deze gebiedsontwikkeling is Atalanta genoemd (v/h Centrumontwikkeling Emmen). Het Bereikbaarheidspakket van het RSP is onderdeel van Atalanta (o.a. ondertunneling Hondsrugweg, aanpak (centrum)'ringweg') incl. de knooppunten N381/N34 en N34/N391.<br><br>- Met ingang van 2011 is RSP een apart majeur programma. De splitsing tussen 3.9 en 3.10 komt dan te vervallen. | - (Samenwerkings)Overeenkomst provincie-Emmen tot verplaatsing van het Dierenpark Emmen (DPE) naar Noordbargeres, om op de Oude Locatie een leisure park met monumentale gebouwen en woningen te kunnen stichten. In de bestuursovereenkomst van 2010 hebben wij onze bijdragen herbevestigd: € 30 miljoen. voor bereikbaarheid plus € 40 miljoen. voor de overige onderdelen van de IGO.<br>- De ondertunneling van de Hondsrugweg is in voorbereiding. Aanbesteding tunnel gepland juni 2011 (door de gem. Emmen). De gemeente heeft in 2010 geen voorbereidingskosten bij de provincie gedeclareerd.<br>- Boven deze tunnel wordt 'Het Verbindingsplein' aangelegd (verbreding richting klimaatmaatregelen en innovaties). Hiervoor is € 13,6 miljoen OP-EFRO-bijdrage verworven, waarbij de provincie € 6,8 miljone cofianciert vanuit de programma's Kennis wérkt, Klimaat & Energie en RSP (als onderdeel van de eerder genoemde € 40 miljoen), een subsidiebedrag dat ten laste van het provinciaal rekeningresultaat 2010 komt. .<br>- De Integrale Gebiedsontwikkeling Emmen-Centrum/ Atalanta is via (gezamenlijke) lobby onderdeel geworden van de (bijlage van de) Crisis & Herstelwet. Bovendien is € 8,5 miljoen aan rijksmiddelen (Nota Ruimtegelden) verworven voor Atalanta door het rijk beschikt.<br>- Het onderdeel 'Verplaatsing Dierenpark Emmen' heet inmiddels project 'DPE-Next'. De financiering hiervan is nog niet rond. Gemeente Emmen heeft onze provincie om extra financiële steun gevraagd, maar de behandeling van deze subsidieaanvraag gebeurt in 2011, door de nieuwe staten. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 1<br>Realisatie 2009 | 2<br>Primitieve begroting 2010 | 3<br>Begroting 2010 na wijziging | 4<br>Realisatie 2010 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| P3.02 Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | 1.004.282 | 604.500 | 604.500 | 600.261 | 4.239 |
| P3.09 Attractieve steden | 0 | 2.000.000 | 2.000.000 | 2.000.000 | 0 |
| P3.14 Regio Specifiek Pakket (RSP). | 2.034.848 | 0 | 5.640.725 | 9.137.126 | -3.496.401 |
| Totaal prioriteiten | 3.039.130 | 2.604.500 | 8.245.225 | 11.737.387 | -3.492.162 |

## Financiële toelichting op prioriteiten

### Toelichting afwijking jaarstukken

### P 3.14 Regio Specifiek Pakket (RSP)

Binnen het RSP programma hebben wij in oktober 2010 de provinciale subsidiebeschikking afgegeven voor het Verbindingsplein in Emmen (ook wel 'Economie van de Verbinding' genoemd) tussen het huidige centrum en het nieuwe Centrum West (de locatie van het nieuwe dierenpark en theater) dat geeft een last van € 5.005.000,--. De dekking van deze last zal komen uit de Reserve RSP. De realisatie van het plein en daarmee de daadwerkelijke kasstromen gaan plaatsvinden in de periode 2011-(eind) 2014. De overschrijding van € 3.496.000,-- wordt veroorzaakt doordat er in de 2e Bestuursrapportage nog rekening werd gehouden met kasstromen en niet met het ten laste van 2010 brengen van de gehele verplichting.

## Wat doen we nog meer?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Verkeer en vervoer | Duurzaam veilige bereikbaarheid | Op basis van de beschikbare middelen binnen de Reserve investeringen verkeer en vervoer en de brede doeluitkering wordt een Provinciaal Uitvoeringsprogramma opgesteld. Beschreven zijn maatregelen en activiteiten van provincie en partners gericht op beleid, infrastructuur, verkeersgedrag, verkeershandhaving en openbaar- en goederenvervoer.<br>In onderdeel II.4.3 is een overzicht opgenomen. |
| Beheer en onderhoud wegen | Provinciaal wegennet van goede kwaliteit waarbij veiligheid een hoge eis is. | Naast het dagelijks beheer en onderhoud voeren we grotere deklaagprojecten e.d. uit om de kwaliteit van de wegen op het gewenste peil te krijgen/houden. In 2010 wordt de asfaltdeklaag over ca. 20 km hoofdweg en ca. 9 km fietspad vervangen. Hierbij worden de wegbreedtes zonodig aangepast en de markeringen aangebracht volgens de nieuwste richtlijnen, waarbij duurzame ontwikkelingen hoog in het vaandel staan. Middels een nieuw maairegiem zorgen we er voor dat gevaarlijke plantensoorten als Jacobskruiskruid geen kans krijgen zich te ontwikkelen.. |
| Beheer en onderhoud vaarwegen | Provinciaal vaarwegennet dat aantrekkelijk en geschikt is voor zowel de recreatievaart als de beroepsvaart | Naast het dagelijks beheer en onderhoud voeren we grotere oeverbeschermingsprojecten en kunstwerkenreconstructies/ renovaties uit om de kwaliteit van de vaarwegen op het gewenste peil te krijgen/houden Hierbij worden nieuwe ontwikkelingen zoals afstandsbediening van de bruggen en sluizen en het aanbrengen van recreatievoorzieningen, steeds meer toegepast, o.a. de passantenhaven Dieverbrug.<br>Daarnaast zorgen we voor een goede waterhuishouding op de Drentse kanalen en zorgen we dat de ontwikkeling van invasieve exoten vroegtijdig wordt aangepakt.<br>In 2010 wordt ca. 3,4 km beschoeiing vervangen, vindt aan 2 bruggen groot onderhoud plaats. Ook worden bij bruggen de slagbomen vervangen door meer gangbare, met minder kans op beknellingen. |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Opruimen openbare verlichting | Een donkerder Drenthe, waarbij de verkeersonveilige punten bij nacht nadrukkelijker in beeld komen. | In het kader van duurzaamheid ruimen we openbare verlichting die geen functie heeft voor de verkeersveiligheid op. Dit betreft ongeveer 1000 lichtmasten op een areaal van 3000. In 2010 verwachten we de laatste 'overbodige' lichtmasten op te ruimen en gaan we verder met toepassing van duurzame verlichting, waarvoor we thans een aantal pilots hebben om de bruikbaarheid te toetsen. |
| Landschappelijke inpassing | Een waardevolle, karakteristieke, veilige en duurzame groenstructuur langs provinciale wegen en kanalen. | Binnen het kader van onze groenbeheervisie passen we de groenstructuur langs onze wegen en vaarwegen aan, waar dat mogelijk is. Hierbij spelen naast landschappelijke kwaliteiten ook verkeerskundige, ecologische, cultuurhistorische en ruimtelijke waarden een rol. In 2010 gaan we 6,5 km weg landschappelijk inpassen. We willen met deze visie een voorbeeld voor gemeenten en andere wegbeheerders zijn. |
| Beeldende kunst | Aantrekkelijker maken van de Drentse wegen en vaarwegen door het plaatsen van beeldende kunst. | In 2010 wordt er een kunstobject geplaatst bij de Toegangspoort Noord van het Drentse Aa-gebied en zal er een advies worden uitgebracht door de commissie die de provincie adviseert over artistieke kunst langs de N34. |
| Vaarverbinding Erica-Ter Apel | Het vaartraject moet in 2012 geheel bevaarbaar zijn.<br>In 2010 realisatie van het vaartraject Veenpark-Bladderswijk. | Voor het traject Veenpark-Bladderswijk wordt er 4 kilometer nieuw kanaal gegraven en wordt het Scholtenskanaal hersteld. Hierbij moeten 9 bruggen worden gebouwd en moeten een spaarsluis en een koppelsluis worden aangelegd. De actuele stand van zaken is te volgen op http://www.erica-terapel.nl |
| Vervangen bruggen en sluizen | Reconstructie Ericasluis | In 2010 zal reconstructie van de Ericasluis worden voorbereid, waarna de reconstructie in 2011 wordt uitgevoerd. Dit is één van de kunstwerken van de bestaande infrastructuur waarvan de vervangingskosten tot 2090 geschat worden op € 517 miljoen. (zie tekst VJN) |
| Nieuwe WRO | Borgen van provinciaal belang in ruimtelijke plannen gemeen-ten | Becommentariering en beoordeling van gemeentelijke structuurvisies en bestemmingsplannen op basis van het provinciaal belang zoals gedefinieerd in het nieuwe Omgevingsbeleid |
| Gebiedsontwikkeling | Integrale gebiedsontwikkelings- en uitvoeringsplannen | Vanuit regisseursrol PNS ervoor zorgen dat integrale gebiedsontwikkelings- en uitvoeringsplannen worden opgesteld |
| Woonplannen | Afstemming tussen vraag en aanbod op de woningmarkt, zowel kwantitatief als kwalitatief<br><br>Huisvesting statushouders conform met het rijk gemaakte afspraken | Opstellen regionale woonplannen<br>Impuls geven aan stagnerende woningbouwprojecten (versnellingsagenda krdietcrisis)<br>Uitvoering geven aan aanbevelingen onderzoek bevolkingsdaling in gemeenten in Oost-/Zuid-oost Drenthe en Westerveld<br><br>Monitoren inspanningen gemeenten en rapporteren daarover aan Inspectie VROM |
| Stedelijke ontwikkeling | Nieuwe afspraken met het rijk over woningbouw nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen en Stadsregio Emmen<br><br>Start integrale gebiedsontwikkeling Leek-Roden | Voeren van overleg met rijk, nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen en Stadsregio Emmen<br><br>Voeren van overleg met betrokken gemeenten en provincie, mede gericht op provinciale bijdrage aan regionale infrastructuur |

| Wat hebben we nog meer gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| Verkeer en vervoer | Duurzaam veilige bereikbaarheid | Wij hebben uitvoering gegeven aan het PUP 2010 en in overleg met partners is het PUP 2011 opgesteld. In het voorjaar van 2011 volgt het afzonderlijke Jaarverslag waarin de activiteiten van de provincie én de partners beschreven zijn. |
| Beheer en onderhoud wegen | Instandhouding Provinciaal wegennet van goede kwaliteit waarbij veiligheid een hoge eis is. | In 2010 hebben we 28 km deklaag van de provinciale wegen vervangen en/of verbreed in het kader van Groot Onderhoud en het Provinciaal Uitvoeringsprogramma Verkeer en Vervoer. Ook hebben we circa 11 km fietspad gereconstrueerd.<br>De groot onderhoudsplanning is vrijwel conform planning uitgevoerd. De opgetreden winterschade is meegenomen in werken na de bouwvak. |
| Beheer en onderhoud vaarwegen | Instandhouding Provinciaal vaarwegennet dat aantrekkelijk en geschikt is voor zowel de recreatievaart als de beroepsvaart | Naast het dagelijks beheer en onderhoud zijn de afsluitbomen van de Norgerbrug en Kerkbrug vervangen. Op een tracject van 4,7 km is oeverbescherming (Drentsche Hoofdvaart en diverse trajecten van de Zuid-Drentse vaarwegen waaronder Bladderswijk, Stieltjeskanaal, Verlengde Hoogeveensche Vaart) gerealiseerd. Ook hebben wij groot onderhoud schilderwerk dienstwoningen inclusief gemalen Uffeltersluis en Haveltersluis laten uitvoeren.<br>De werkzaamheden voor de passantenhaven Dieverbrug zijn doorgeschoven naar 2011. |
| Opruimen openbare verlichting | Een donkerder Drenthe, waarbij de verkeersonveilige punten bij nacht nadrukkelijker in beeld komen. | In 2010 zijn ruim 400 lichtmasten verwijderd<br>Bij de rotonde Pesse is in het kader van duurzame verlichting Led-verlichting geplaatst en voor de rotonde Bunnen en het Verkeersplein Gieten zijn innovatieve pilots ontwikkeld die in 2011 worden uitgevoerd. |
| Landschappelijke inpassing | Een waardevolle, karakteristieke, veilige en duurzame groenstructuur langs provinciale wegen en kanalen | Als landschappelijke inpassing van de weg hebben we in 2010 langs 4 km weg 400 bomen geplant. |
| Beeldende kunst | Aantrekkelijker maken van de Drentse wegen en vaarwegen door het plaatsen van beeldende kunst. | Het kunstwerk voor Toegangspoort Noord is gereed en wordt begin 2011 geplaatst. Voor de N34 is een eerste kunstopdracht gegeven aan de kunstenaar Ronald van der Meijs voor kunst langs de N34 nabij Dalen. |
| Vaarverbinding Erica-Ter Apel | Het vaartraject moet in 2013 geheel bevaarbaar zijn.<br>In 2010 realisatie van het vaartraject Veenpark-Bladderswijk. | In 2010 zijn de fase1 werken waaronder de laatste werkzaamheden aan de bruggen , de oeverconstructies en het baggeren afgerond en is fase 1 opengesteld.<br>In 2010 zijn de bestekken 1469 Vervangen van een oeverconstructie en baggeren in de vaarverbinding, 1470 aanleggen van een nieuw kanaal en kunstwerk met bijbehorende werkzaamheden, 1472 Nieuw te maken bruggen (1 ophaal/trambrug en 1 vaste fietsbrug)en 1475 Spaarsluis aanbesteed. De bestekken 1471 Klazienaveen-Noord en 1473 het hondsrugtraject zijn in voorbereiding. De grondaankoop vormt een probleem, naast de onteigeningsprocedure blijven onderhandelingen gaande om dit via minnelijke weg te regelen. Het project loopt hierdoor enige vertraging op. |

| Wat hebben we nog meer gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| Vervangen bruggen en sluizen | Reconstructie Ericasluis wordt doorgeschoven naar 2011 en 2012. | In 2010 is de reconstructie van de Ericasluis voorbereid, de werkelijke reconstructie zal plaatsvinden in 2011 en 2012. |
| Nieuwe WRO | Borgen van provinciaal belang in ruimtelijke plannen gemeenten<br>Met de nieuwe Wro en de in 2010 door Provinciale Staten vastgestelde Omgevingsvisie Drenthe is het aan de voorkant in gesprek gaan meer dan ooit een belangrijk beleidsuitgangspunt.<br>In de dagelijkse praktijk blijkt dat dit zijn vruchten afwerpt. In het verleden was het niet ongebruikelijk dat uitgebreide formele reacties noodzakelijk bleken in het kader van het wettelijk vooroverleg. Ook kwam het veelvuldig voor dat aan belangrijke onderdelen van het bestemmingsplan door Gedeputeerde Staten goedkeuring moest worden onthouden met als vervolg-traject nog beroep bij de Raad van State. Dit behoort nu tot het verleden. | Wij hebben bij regelmaat overleg gevoerd met alle 12 gemeenten als het gaat om ruimtelijke projecten en bestemmingsplannen voor het buitengebied en kleinere bestemmingsplannen waarbij provinciale belangen in het geding zijn. Daarnaast zijn we actief betrokken bij een aantal grotere projecten in Assen en Emmen.<br>Wat betreft de plannen buitengebied zijn de gemeenten Midden-Drenthe, Westerveld en Emmen in een gevorderd stadium. Volgens planning kunnen deze plannen in 2011 worden vastgesteld.<br><br>In 2010 hebben wij nog enkele bestemmingsplannen op basis van de oude WRO behandeld. Hiertoe behoorde ook het plan Buitengebied van de gemeente Meppel. |
| Gebiedsontwikkeling | Integrale gebiedsontwikkelings- en uitvoeringsplannen | Vanuit onze regisseursrol als onderdeel van de Provincie Nieuwe Stijl (PNS) zijn we betrokken bij integrale gebiedsontwikkelings- en uitvoeringsplannen. |
| Woonplannen | Afstemming tussen vraag en aanbod op de woningmarkt, zowel kwantitatief als kwalitatief<br><br>Huisvesting statushouders conform met het rijk gemaakte afspraken | Zie prioriteit 3.4<br><br>Gezien de achterstand op de taakstelling hebben we eind 2010 een extra impuls gegeven aan het monitoren van inspanningen gemeenten en het rapporteren daarover aan Inspectie VROM. |
| Stedelijke ontwikkeling | Met het rijk zijn geen nieuwe 'financiële' woningbouwafspraken gemaakt als vervolg op de afspraken die gemaakt zijn voor de periode 2005-2010. Reden is dat het Rijk besloot de financiële middelen in te gaan zetten voor maatregelen om de economische crisis te bestrijden, bijvoorbeeld voor de stimuleringsregeling woningbouw.<br><br>Ook heeft de economische recessie gevolgen voor de uitvoering van de Intgegrale gebiedsontwikkeling Leek-Roden. Door de malaise op de woningmarkt en de bezuinigingen die op de overheden afkomen, wordt de planontwikkeling sterk gefaseerd/getemporiseerd. | |

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer | Gerealiseerd |
|---|---|---|
| Investeringsnota Verkeer en Vervoer 2020 | Voorjaar 2010 | Juli 2010 |
| Beleidsvisie Luchtvaart | Voorjaar 2010 | September 2010 |
| Verkenning Regiotram | Najaar 2010 | Wordt najaar 2011 |

Project Regiopark Groningen-Assen
herstel beekdal Messchenveld

## Wat heeft het gekost?

| | Product/prioriteit | 1 Realisatie 2009 | 2 Primitieve begroting 2010 | 3 Begroting 2010 na wijziging | 4 Realisatie 2010 | (3-4)Verschil |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 3.039.130 | 2.604.500 | 8.245.225 | 11.737.387 | -3.492.162 |
| | P-3.0 Verkeer | 22.651.344 | 21.596.908 | 22.519.761 | 21.503.655 | 1.016.106 |
| | P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | 10.893.372 | 10.847.049 | 12.024.844 | 13.099.315 | -1.074.471 |
| | P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | 10.090.109 | 13.517.319 | 6.336.846 | 5.571.984 | 764.862 |
| | P-3.3 Vervoer | 24.222.360 | 23.709.457 | 22.676.919 | 23.872.336 | -1.195.417 |
| | P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuis-vesting | 1.738.553 | 3.834.470 | 5.936.930 | 3.929.380 | 2.007.550 |
| | P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | 3.959.024 | 3.686.630 | 3.066.486 | 383.442 | 2.683.044 |
| | Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | 76.593.892 | 79.796.333 | 80.807.011 | 80.097.499 | 709.512 |
| Baten | Prioriteiten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-3.0 Verkeer | 6.110.789 | 7.604.500 | 16.485.434 | 17.126.500 | -641.066 |
| | P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | 289.394 | 49.660 | 195.000 | 279.271 | -84.271 |
| | P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | 8.695.394 | 11.039.034 | 6.582.367 | 6.401.734 | 180.633 |
| | P-3.3 Vervoer | 23.554.303 | 23.402.000 | 22.187.412 | 23.382.629 | -1.195.217 |
| | P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuis-vesting | 12.000 | 0 | 0 | -1.200 | 1.200 |
| | P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | 3.466.734 | 3.672.680 | 2.755.536 | 84.513 | 2.671.023 |
| | Totaal | 42.128.615 | 45.767.874 | 48.205.749 | 47.273.448 | 932.301 |
| Saldo | | 34.465.277 | 34.028.459 | 32.601.262 | 32.824.052 | -222.790 |

**Toelichting**

| | |
|---|---|
| Saldo Programma | -222.790 |
| Bestemming resultaat reserves bij programma | |
| Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | 1.125.846 |
| Bijdrage van Reserve RSP | 840.779 |
| Bijdrage van Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel | 527.369 |
| Bijdrage aan de reserve provinciaal aandeel ILG | -950.000 |
| Bijdrage aan reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt | -545.990 |
| Totaal verrekend met reserves | 998.004 |
| Resultaat programma na bestemming reserves | 775.214 |

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

### Lasten

### P-3.0 Verkeer

Totale afwijking betreft een voordeel van € 1.016.000,--. De voornaamste afwijking betreffen:

**Onderhoud en verbeteringswerken N34**
Het budget voor onderhoud en verbeteringswerken van de N34 is met ruim € 1.100.000,-- overschreden. Dit heeft te maken met de versnelde aankoop van woningen ter hoogte van de

voor 2011 geplande reconstructies en een nabetaling aan de aannemer die ten tijde van de 2e bestuursrapportage niet voorzien was. De overschrijding wordt gedekt uit de Reserve achterstallig onderhoud en verbeteringswerken N34 en zal in mindering gebracht worden op geplande uitgaven in komende jaren.

**Bevordering Mobiliteit**
Op dit product is het budget Kosten bevordering Mobiliteit onderschreden met € 95.000,--. Onder deze post zijn een aantal studies en kleine projecten samengevoegd. Het jaarlijks opstellen van het Provinciaal Uitvoeringsprogramma PUP is hiervan onderdeel. Het PUP 2010 is gerealiseerd. Evenals de bijdrage aan het carpoolproject Carpooldate. Nieuwe thema's op het gebied van verkeersveiligheid zijn opgenomen in het concept Strategisch Plan verkeersveiligheid en hebben daarmee een andere financieringsbron gekregen. Naast deze externe oorzaak is de onderbesteding het gevolg van het feit dat vanwege prioritering in werkzaamheden de studies naar Duurzaamheid en Mobiliteit en de verdere aanpak van de Mobiliteitsmanagement doorgeschoven zijn naar 2011.

**Brede doeluitkering Openbaar Vervoer (BDU-OV)**
In de begroting is bij de Brede Doeluitkering Openbaar Vervoer het bedrag opgenomen dat de provincie naar verwachting krijgt voor dat begrotingsjaar. De beschikking van het rijk, inclusief een index tot nu toe, wordt in december ontvangen. In de bestuurrapportages worden daarom de geraamde inkomstbudgetten aangepast.
Uitvoering en afrekening van die projecten is, behalve de exploitatie van het OV, over het algemeen niet in het lopende begrotingsjaar. Onder het kopje realisatie is zichtbaar wat er aan projecten is afgerekend. Veelal zijn dat projecten uit voorgaande jaren. En het komt voor dat subsidieaanvragers melden dat projecten niet doorgaan, doorschuiven naar het volgende jaar of goedkoper zijn uitgevallen. In totaal gaat het voor 2010 op deze post om ca € 1.900.000,-- miljoen. Dit bedrag vloeit terug in de voorziening BDU. En wordt het komend jaar besteed. Met de BDU wordt dus het beoogde resultaat bereikt. Door externe oorzaken en/of een andere financiering kan dus enige verschuiving optreden.

## P-3.1 Beheer en onderhoud wegen

Deze post wordt overschreden met ruim € 1.074.000,-- dit wordt voornamelijk veroorzaakt door de extra kosten die zijn gemaakt ten behoeve van de gladheidsbestrijding (ruim € 1.3 miljoen). Net zo als vorig jaar is de winter al vroeg ingetreden met veel sneeuwval. Dit leidde eind december al tot een zoutkrapte. Om de wegen begaanbaar te houden is veel menskracht en materieel – om sneeuw te ruimen voordat overgegaan kon worden tot zoutstrooien – ingezet. In het eerste kwartaal zijn 73 strooibeurten en in november en december zijn 60 strooibeurten uitgevoerd. Inmiddels is de zoutvoorraad weer aangevuld. Er wordt een evaluatie gemaakt van de gladheidbestrijding, met als mogelijke consequentie de bouw, samen met Rijkswaterstaat, van een nieuwe zoutloods, met een capaciteit tot 3000 ton. Door de vroege inval van de winter is van het budget beplantingen € 100.000,-- niet besteed.

## P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen

In 2010 is op Beheer en onderhoud vaarwegen is € 765.000,--minder uitgegeven dan is begroot. Bij de uitvoering van beheer en onderhoud speelt de vroege inval van de winter een rol. Onderhoudswerkzaamheden aan de bruggen en oevers dienen zoveel mogelijk plaats te vinden

buiten het vaarseizoen en lopen over de jaarschijf heen. Omdat de winter al vroeg is ingevallen konden niet alle voorgenomen werkzaamheden worden uitgevoerd en is er € 249.000,-- minder uitgegeven door begroot.
Het project Vaarverbinding Erica ter Apel heeft enige vertraging in de uitvoering opgelopen door vertraging in de grondaankoop, vroeg invallende winter en werkplanning van de aannemers. Hierdoor wordt een onderschrijding van € 455.000,-- in 2010 verklaard. Voor de vaarverbinding Erica Ter Apel is een reserve ingesteld om schommelingen tussen de jaren op te kunnen vangen en vooruitontvangen bijdragen en subsidies te kunnen verrekenen. Totaal worden de uitgaven voor de aanleg van de vaarverbinding Erica Ter Apel geraamd op een bedrag van € 34,8 over een periode van circa 6 jaar. Voorgesteld wordt het saldo te verrekenen met de Reserve Erica -Ter Apel.

## P-3.3 Vervoer

Totale afwijking betreft een nadeel van € 1.195.000,--. De voornaamste afwijking betreft:

**Toegankelijkheid haltes**
Het budget voor Toegankelijkheid haltes is met ruim € 1,3 miljoen overschreden als voornaamste oorzaak van de overschrijding op dit product. Dit betreft een rijksproject dat uitgevoerd wordt door de provincie en gemeenten. Het heeft een looptijd van meerdere jaren en projecten kunnen tot en met 2014 worden uitgevoerd. De bijdrage van totaal 4,3 miljoen komt van het rijk binnen via de BDU en wordt volgens een vast bedrag per halte toegekend aan het uitvoeringsprogramma van gemeenten. Gemeenten kunnen op voorschot declareren of rekenen af na realisatie. In 2010 hebben een aantal gemeenten, onverwacht, van het voorschot gebruik gemaakt. De overschrijding van de raming in de begroting wordt aangevuld uit de Voorziening BDU en wordt verrekend met de middelen die terugvloeien in de Voorziening BDU.

## P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

Totale afwijking betreft een voordeel van € 2.008.000,--. De voornaamste afwijking betreffen:

**Stimulering Drentse woningmarkt**
Van het totaal beschikbare budget voor 2010 van € 3.455.000,-- mln hebben wij € 2,9 miljoen toegekend aan 11 woningbouwprojecten. In totaal worden hierdoor 443 woningen gerealiseerd. De toekenning betreft bijna 90% van het beschikbare budget voor directe projectsteun van € 3.250.000,--. Van dat deelbudget is dus € 360.160,-- onbenut gebleven. Daarnaast is op het deelbudget voor consumentenvoorlichting en vraagstimulering, waarvoor van € 205.000,-- beschikbaar was, geen beroep gedaan. Het voorstel is om de onbenutte middelen over te hevelen naar 2011. Het over te hevelen budget bedraagt € 1.020.160,-- en dit is inclusief de toekenning van € 455.000,-- aan projecten waarvoor de beschikking niet in 2010 kon worden afgegeven. Ook is het voorstel om de middelen voor flankerende maatregelen voor projectondersteuning te kunnen inzetten zodat in 2011 totaal € 2.315.160,-- beschikbaar is om de woningbouw te stimuleren.

**Regiovisie Groningen-Assen**
Van het totaal beschikbare budget is € 950.000,-- niet besteed ten behoeve van de projecten Toegangspoort Dijkveld en Peizermade (onderdelen van het regiopark). Deze onderbesteding is het gevolg van het afremmen van de projectontwikkeling. Doordat in 2010 de projectuitvoering van provinciale projecten met financiering uit het POP is geremd en doordat het aangaan van nieuwe verplichtingen in het kader van het ILG is aangehouden, blijft er nu een onbesteed

saldo. In 2010 is er een onderbesteding op de provinciale budgetten voor de realisatie van de doelen uit het PMJP. Wij stellen voor om bij de jaarstukken deze restant middelen toe te voegen aan de reserve provinciale cofinanciering ILG. Indien het onbesteed saldo wordt toegevoegd aan de reserve provinciale cofinanciering ILG kan deze worden aangewend als risicodekking. Dit geldt eveneens voor de restant budgetten van de nog niet ten uitvoer gebrachte projecten Toegangspoort Dijkveld en Peizermade (onderdelen van het regiopark) ad € 950.000,--.

## P-3.5 Stedelijke ontwikkeling

Totale afwijking betreft een voordeel van € 2.683.000,--. De voornaamste afwijking betreft het:

**Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV)**
Het ISV beleidskader 2010-2014 is in juli door ons vastgesteld en in oktober is de daarbij horende tenderregeling opgesteld. De uitvoering en toekenning van subsidiebijdragen starten in 2011. De begroting is daarop niet meer aangepast. Hierdoor zijn er in 2010 € 2.249.000,-- minder lasten dan begroot in 2011 ingezet (zie ook de toelichting bij de baten).

**Besluit locatiegebonden subsidies (Bls)**
De Bls-bijdrage aan Emmen voor toevoeging van woningen aan de woningvoorraad en als premie voor eigenbouw over 2009 is niet in 2010 toegekend maar wordt in 2011 toegewezen. In 2010 zijn dan ook geen lasten verantwoord, hierdoor zijn de lasten minder dan begroot. Voordeel € 374.000,--. De Bls 2005 die gold voor de periode 2005 t/m 2009 wordt hiermee afgesloten. Omdat het totaal aantal in deze periode toegevoegde woningen door het CBS is gecorrigeerd, wordt de Bls bijdrage beperkt verhoogd en wordt ook rente aan Emmen verstrekt ingevolge de bepaling in de Beleidsregel Bls 2005. Dat de afhandeling van de Bls Emmen niet in 2010 heeft plaatsgevonden, is veroorzaakt doordat: de definitieve vaststelling van het Bls-subsidie pas op 31 augustus 2010 is binnengekomen, andere werkzaamheden (met name windenergie) prioriteit hebben gekregen, vanwege de complexe materie een zorgvuldige behandeling en afstemming nodig was. De rijksbijdrage die hier tegenover staan zullen ook in 2011 verantwoord worden (zie ook de toelichting bij de baten).

# Baten

## P-3.0 Verkeer

Totale afwijking betreft een voordeel van € 641.000,--. De voornaamste afwijking betreffen:

**Brede doeluitkering Openbaar Vervoer (BDU-OV).**
In totaal is € 1,9 miljoen meer aan inkomsten verantwoord dan begroot. Zie de toelichting bij het onderdeel lasten Verkeer hiervoor.

**Regionaal Specifiek Pakket (RSP)**
Ten behoeve van RSP is € 2.700.000,-- meer ontvangen dan begroot. Bij de 2e bestuursrapportage was er tussen de provinciale en gemeentelijke administratie nog geen overeenstemming over de wijze waarop de verrekening onderling zou verlopen. In december is overeenstemming bereikt over de wijze en de bedragen die jaarlijks worden verrekend. Dit levert een extra ontvangst in 2010 op van € 2.700.000.-- welke wordt verrekend met de prioriteitsgelden en de achterliggende reserve.

## P-3.1 Beheer en onderhoud wegen

Totale afwijking betreft een voordeel van € 84.000,--.
Schades aan provinciale eigendommen worden op de veroorzaker verhaald. Het aantal schades en het hiermee gemoeid gaande bedrag is moeilijk in te schatten. In het afgelopen jaar zijn meer schades verhaald dan was voorzien.

## P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen

Totale afwijking betreft een nadeel van € 181.000,--.
Bij de waterschappen zijn meer kosten in rekening gebracht dan vooraf is begroot. Door de droge zomer diende er meer water opgepompt te worden dan was voorzien. Dit gaf een voordeel te zien van € 335.000,--. Van het rijk is € 317.000,-- meer ontvangen dan begroot.
De inkomsten op het project Vaarweg Erica Ter Apel lopen achter op de verwachte inkomsten. Eind 2010 is een voorschot op de EFRO-subsidie (circa € 2.000.000,--) aangevraagd, deze is nog in behandeling. Van een gemeente is in 2010 € 1.000.000,-- ontvangen, welk bedrag niet in de begroting 2010 was geraamd, maar in latere jaren.

## P-3.3 Vervoer

Brede doeluitkering Openbaar Vervoer (BDU-OV)
In totaal is € 1.195.000,-- meer aan inkomsten verantwoord dan begroot. Zie de toelichting bij het onderdeel lasten Vervoer hiervoor.

## P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

## P-3.5 Stedelijke ontwikkeling

Totale afwijking betreft een nadeel van € 2.671.000,--. De voornaamste afwijking betreffen:

**Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing**
Het ISV beleidskader 2010-2014 is in juli door ons vastgesteld en in oktober is de daarbij horende tenderregeling opgesteld. De daadwerkelijke uitvoering en toekenning van subsidiebijdragen start derhalve in 2011. De begroting is daarop niet meer aangepast. Het Rijk is reeds in 2010 gestart met het periodiek over maken van het ISV III budget. Deze specifieke inkomsten worden in 2011 ingezet, hierdoor zijn er in 2010 minder € 2.249.000,-- inkomsten gerealiseerd dan begroot.

**Besluit locatiegebonden subsidies (Bls)**
Doordat de Bls bijdrage aan Emmen voor toevoeging van woningen aan de woningvoorraad en als premie voor eigenbouw over 2009 is niet in 2010 toegekend, maar wordt in 2011 toegewezen. Is ook de begrote rijksbijdrage niet verantwoord. Nadeel € 374.000,--. Wanneer de lasten in 2011 worden verantwoord zal ook de rijksbijdrage verantwoord worden.

# Programma 4
# Kennis wérkt

## Missie

Niemand aan de kant! Zeker niet bij opleiding en werk. Alle talenten in Drenthe worden benut, zodat iedereen deelneemt aan onderwijs, arbeidsmarkt of samenleving. Daarbij ontwikkelt de Drentse economie zich tot een duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie. Met kansrijke sectoren die passen bij het profiel van Drenthe. Maar ook met aandacht voor de internationale context waarin Drenthe opereert. Voor welvaart én welzijn van alle inwoners van deze provincie!

## Belangrijkste resultaten 2010

- De Economische Beleidsagenda Drenthe, die we in februari van dit jaar hebben vastgesteld, werken we uit in een Kader voor Economische Investeringen (KEI), en vervolgens in een jaarprogramma 2011. De uitwerking van dit KEI ligt op schema.
- De beleidsdoelen voor Arbeidsmarkt en Onderwijs, Recreatie en Toerisme en Agribusiness hebben we vastgelegd in de deelnotities: Aan het werk met kennis, Drentse Agenda Recreatie & Toerisme en Uitvoeringsstrategie Agribusiness. Deze beleidsdoelen hebben we in het eerste kwartaal verder uitgewerkt in jaarprogramma's voor 2010. Vervolgens hebben we hieraan uitvoering gegeven. De notities hebben we opgenomen in het KEI.
- In september heeft het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) overeenstemming bereikt met het Ministerie van Economische Zaken (EZ) over de afrekening van een aantal oude programma´s en regelingen. Hierdoor komt er circa € 22.000.000,-- beschikbaar. Dit bedrag kunnen we in de jaren 2011 tot en met 2013 inzetten voor het onderdeel Transitie van Koers Noord. De SNN bestuurscommissie EZ komt met een voorstel voor de wijze waarop we deze middelen kunnen inzetten.
- Tot slot hebben we veel projecten gestimuleerd. Een groot aantal van deze projecten is te vinden in het overzicht 'Drentse projecten Europees Fonds voor Ruimtelijke Ontwikkeling (EFRO)-Pieken in de Delta (PiD)-INTERREG', onder ontwikkelingen Economie.
- Onze inzet voor wat betreft het verwerven van Interreg-subsidies heeft tot positief resultaat geleid. Zo hebben we subsidies verworven voor de INTERREG IV A-projecten zeehaven-ontwikkeling Meppel, logistiek ondernemerschap Drenthe-Groningen, duurzame vlieg-velden (Groningen Airport Eelde) en wonenprojecten en projecten in Nachhaltige Energie Nederland Duitsland (NEND). Onder de afkorting NEND participeert een groot aantal organisaties in Noord-Nederland en het aangrenzende Duitsland in een internationaal energieproject.

## Doel (wat hebben we gerealiseerd?)

### P-4.0 Economie

| Doelen vanuit de begroting 2010 (per product/deelproduct). |
|---|
| **Economie** |
| Een duurzame economische ontwikkeling die zich manifesteert in een relatieve werkgelegenheids- en welvaartsontwikkeling die minimaal gelijk is aan de nationale ontwikkeling. |
| **Indicatoren** |
| Aantal arbeidsplaatsen (streefwaarde: procentuele ontwikkeling in Drenthe gunstiger dan de nationale trend). |
| Werkloosheidspercentage (Drentse werkloosheid ligt nu boven het landelijke niveau. Streefwaarde: verkleining van het verschil met het nationaal werkloosheidspercentage). |

De economische crisis heeft de laatste jaren diepe sporen achtergelaten. Hoewel de economie weer lijkt aan te trekken, komt dit nog niet tot uiting in de werkgelegenheidsontwikkeling. In 2010 daalde de werkgelegenheid in Drenthe licht, met 0,6%. Het specifieke cijfer voor Nederland is nog niet bekend, wel is al duidelijk dat de krimp van het aantal banen in Nederland nog sterker is.

Het aantrekken van de economie komt wel tot uiting in de ontwikkeling van de werkloosheid. Na een sterke stijging in voorgaande jaren, nam de werkloosheid in 2010 weer af. In Drenthe bedroeg de daling 9%; landelijk was de daling met 3% duidelijk bescheidener.

Voor beide indicatoren geldt dus, dat de Drentse ontwikkeling in 2010 gunstiger is dan het landelijke beeld.

### P-4.1 Toerisme en recreatie

| Doelen vanuit de begroting 2010 (per product/deelproduct). |
|---|
| **Toerisme** |
| Kwaliteitsverbetering en verbreding van het toeristische product Drenthe en bevordering van het gebruik daarvan. Dit om een verdere groei van de toeristische bestedingen en daarmee samenhangende werkgelegenheid in Drenthe te realiseren. |
| **Indicator** |
| De werkgelegenheid in de toeristische sector in Drenthe ontwikkelt zich in de komende 4 jaar gelijk aan of beter dan de landelijk gemiddelde werkgelegenheid in de toeristische sector. |

Uit de cijfers van Toerisme in Cijfers 2010 is een positieve ontwikkeling te herleiden, zowel ten aanzien van de werkgelegenheid als de toeristische bestedingen is gestegen. Op basis van de Ecorys methodiek (rapport 2010) blijkt het aandeel van Drenthe in de totale directe toeristische bestedingen in Nederland, ten opzichte van 2007, met 0,3 % is gestegen tot 3,1%. De meest duidelijk aanwijsbare impuls aan kwaliteitsverbetering en versterking van de sector is gegeven door de zeer succesvol gebleken subsidieregeling Toerisme Natuurlijk! Drenthe 2008-2010 (STINAT) en de succesvolle promotiecampagne van Marketing Drenthe.

## P-4.2 Landbouw

| Doelen vanuit de begroting 2010 (per product/deelproduct). |
|---|
| **Landbouw** |
| De provincie wenst vernieuwing en versterking van een maatschappelijk verantwoord, markt- en ketengericht agrocluster in Drenthe met behoud of toename van de werkgelegenheid. Doel is structuurversterking in de agrisector door systeem-, product- en procesinnovaties zowel op primaire bedrijven als bij andere ketenpartners. Hierdoor wordt de concurrentiekracht en daarmee het economisch perspectief van de Drentse agrarische sector verbeterd. De keten-partners kunnen verspreid zijn over de drie noordelijke provincies, of zelfs daarbuiten gevestigd zijn. |
| **Indicator** |
| De werkgelegenheid in de Drentse agrocluster (landbouw, verwerkende industrie, distributie, ov. diensten) ontwikkelt zich in de komende 4 jaar gelijk aan of beter dan de landelijke trend. |

## Wat is de voortgang in de doelrealisatie?

## P-4.2 Landbouw

Over de jaren 2009-2010 vertoont de werkgelegenheid in de Drentse landbouwsector een daling van 346 banen (1,8%), van 18.749 naar 18.403. Op het moment van aanlevering van deze gegevens zijn de landelijke cijfers nog niet bekend.

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 4 Kennis wérkt | 12.418.064 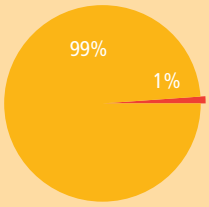  | 2.649.031 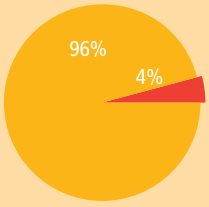  |
| Overige programma's | 296.008.551 | 280.900.616 |

| Programma 4 Kennis wérkt | 1 Realisatie 2009 | 2 Primitieve begroting 2010 | 3 Begroting 2010 na wijziging | 4 Realisatie 2010 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 17.638.221 | 11.410.273 | 14.425.225 | 12.418.064 | 2.007.161 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten | 204.198.316 | 632.570 | 2.095.870 | 2.649.031 | -553.161 |
| Saldo | -186.560.095 | 10.777.703 | 12.329.355 | 9.769.033 | 2.560.322 |

## Ontwikkelingen

## P-4.0 Economie

Ontwikkelingen jaarstukken

**Regionaal economisch beleid.**
Het nieuwe kabinet heeft in het regeerakkoord aangegeven het regionaal-economisch beleid te willen schrappen en te decentraliseren. Dit betekent dat het rijk zich terugtrekt uit het Piekenbeleid en uit de aansturing van regionale ontwikkelingsmaatschappijen. De rol en taken van intermediare organisaties als Kamer van Koophandel en Syntens bekijkt het rijk nog, maar worden waarschijnlijk ook beperkt. Het rijk richt zich nog op zogenaamde topgebieden of internationaal toonaangevende clusters. Ook hiervoor kijkt het rijk naar andere instrumenten dan subsidies. In interprovinciaal en SNN-verband kijken we hoe we met het rijk afspraken kunnen maken over een heldere rolverdeling en afbouw van het huidige beleid, zodat de provincies ook hun kerntaak voor het regionaal economisch beleid kunnen vervullen. Vanuit Noord-Nederland zetten we nog steeds in op ondersteuning van de belangrijkste speerpuntsectoren: energie, water- en sensortechnologie, agribusiness en healthy ageing.

**Arbeidsmarkt**
In het licht van de economische situatie hebben we in 2010 intensief overleg gevoerd met partijen die actief zijn op het arbeidsmarktterrein, met als doel te komen tot afspraken en ontwikkelingen die leiden tot een effectiever en efficiënter functionerende arbeidsmarkt. Daarbij zijn we uiteraard sterk afhankelijk van het draagvlak bij en de bereidheid van die andere partijen. Uitgaande van de algemene verwachting dat de krapte op de arbeidsmarkt na een economisch herstel zal terugkeren, hebben wij naast korte termijn maatregelen (Versnellingsagenda) ingezet op een middellange termijnaanpak. Aanleiding hiervoor vormen de ontgroenings- en vergrijzingstrend, personeelstekorten, voortgaande technologische ontwikkeling en de verdere uitbouw van onze kenniseconomie.

**Drentse projecten EFRO-PID-INTERREG**
Door GS en/of SNN/Interreg beschikte projecten (*1000)

| | Project | | Indiener | Totale subsidiabele projectkosten | EFRO/PID | Drenthe | Waarvan (Versterking Economische Structuur (VES) | Overig |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| OP EFRO/ PID | Atalanta, de economie van de verbinding | | Gemeente Emmen | 32.353 | 13.657 | 6.828 | 1.823 | 5.005 |
| | API: 4 deelprojecten: 1. Coloured Safety Belt | | St. API | 1.071 | 354 | 33 | 33 | |
| | 2. Mooring Ropes | | St. API | 729 | 246 | 22 | 22 | |
| | 3. Rayon Like Pet | | St. API | 1.198 | 388 | 36 | 36 | |
| | 4. Kunstgras | | St. API | 739 | 244 | 23 | 23 | |
| | Intensivering Promotie Drenthe | | St.Marketing Drenthe | 7.299 | 3.383 | 235 | | 235 |
| | Revitalisering Bahco fase 3 | | Gemeente Emmen | 11.454 | 4.000 | 1.400 | 850 | 550 |
| | Revitalisering De Wieken fase 2b | * | Gemeente Hoogeveen | 7.100 | 1.800 | 1.400 | 400 | 1.000 |
| | Realisatie TT Institute Assen | | Drenthe college | 1.972 | 790 | 100 | | 100 |
| | Geopark de Hondsrug | | Drents Plateau | 2.277 | 970 | 426 | 163 | 263 |
| | SKA Noord Nederland | | Astron | 9.321 | 3.183 | 1.164 | 1.164 | |
| | Sawa | | Waterlab. Noord | 8.091 | 2.825 | 404 | | |
| | Healthy Ageing Network Noord Nederland (HANNN) | | St. HANNN | 2.955 | 1.200 | 285 | 285 | |
| | Wateralliantie | | St. Wateralliance | 4.841 | 2.574 | 330 | | 330 |

| | Project | | Indiener | Totale subsidi-abele project-kosten | EFRO/PID | Drenthe | Waarvan (Versterking Economi-sche Struc-tuur (VES) | Overig |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Sensor City | | Prov. Drenthe | 18.726 | 10.491 | 1.600 | 1.500 | 100 |
| | European Toerism Institute | | Stenden Hogeschool | 3.135 | 634 | 300 | | 300 |
| | Drents Museum | | Drents Museum | 6.169 | 2.466 | 0 | | |
| | Gezonde vezels, de volgende stap | * | Friesland Campina Domo BV | 1.765 | 353 | 152 | | 152 |
| | Kennisknooppunt duurzame kunststoffen | * | Stenden Hogeschool | 2.133 | 849 | 250 | 250 | |
| | Ontwikkeling Groen Gas in N-Nederland | | St. Energy Valley | 7.005 | 1.578 | 127 | | 127 |
| PID | Rubberafdichtingen t.b.v.geothermie | | Ruma Rubber BV | 2.283 | 513 | 513 | 513 | |
| | Wenckebach II | | Lavoisier | 2.729 | 588 | 200 | 200 | |
| | Carbohydrate Competence Center (CCC) | | Rijks Universiteit Groningen | 9.530 | 2.017 | 250 | 80 | 170 |
| | Spiervermoeidheid (muscle fatique) | | Inbiolab BV | 681 | 262 | 0 | | |
| | Smart Dairy Farming (SDF) | | Friesland Campina | 3.644 | 745 | 248 | 50 | 198 |
| | InForCare | * | Repoint BV | 2.089 | 513 | 138 | 138 | |
| | Carbon Capture and Storage | | St. CCC | 8.010 | 2.353 | 200 | | 200 |
| INTERREG | Food Future | | Interreg | 10.974 | 4.938 | 46 | 46 | |
| | Green Sustainable Airports | | Interreg IVB North Sea | 4.000 | 2.000 | 31 | 31 | |
| | Hansa Energy Corridor | | Interreg | 1.200 | 540 | 30 | | 30 |
| | Planstudie E233 | | Interreg | 5.998 | 2.999 | 150 | | 150 |
| | Fit for Business | | Interreg | 899 | 450 | 135 | | 135 |
| | Nachhaltige Energie Ned. Duits-land (NEND) | | Interreg | 7.500 | 3.540 | 650 | | 650 |

* SNN heeft de beschikking afgegeven. De provincie nog niet.

## P-4.2 Landbouw

Ontwikkelingen jaarstukken.

Nationaal worden food, bloemen en energie als zogenaamde topgebieden onderscheiden. Vooral in Zuidoost Drenthe liggen kansen om hierbij aansluiting te vinden. De transformatie naar een Biobased Economie is een waarneembare trend. In de Biobased Economy gebruiken we biomassa als grondstof voor de productie van elektriciteit, warmte, transportbrandstoffen en chemicaliën.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

### P-4.0 Economie

| Prioriteiten uit Begroting 2010 |
|---|
| **4.1 Omvorming economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie** |
| De Drentse economie kent kansrijke sectoren als sensortechnologie, energie, toerisme en agribusiness. Zij vormen de kern van onze economische inzet richting de kenniseconomie. |
| Bij de sensortechnologie staan wij voor de grote uitdaging om de economische potenties van de kennis die is opgebouwd vanuit het instituut Astron, verder te ontwikkelen en uit te bouwen in marktpotenties. In Assen is inmiddels een start gemaakt met het Hanze Institute of Technology (HIT), dat internationaal HBO-onderwijs verzorgt op het gebied van sensortechnologie. Het kennescluster wordt aangevuld met INCAS3, een instituut, dat verbindingen legt tussen wetenschap en het bedrijfsleven. Via pilotprojecten willen we meer MKB-bedrijven betrekken bij innovaties rond sensorsysteemtechnologie. Ook bij duurzame energie-initiatieven willen we het Drentse bedrijfsleven betrekken. |
| Samen met het bedrijfsleven en intermediairs stimuleren wij initiatieven om het ondernemerschap te bevorderen. Belangrijke opgaven hier zijn kennisontwikkeling, innovatie en internationale oriëntatie. Ondernemerschap in het MKB wordt vooral gestimuleerd vanuit generieke noordelijke regelingen en projecten. |
| Via het Innovatief Actieprogramma Drenthe (IAD) worden bedrijven uitgedaagd om met vernieuwende plannen te komen. We overwegen een vervolg op het Innovatief Actieprogramma. |
| Bij de beleidsvorming rond bedrijventerreinen heeft de kwaliteit van bedrijventerreinen hoge prioriteit. Revitalisering staat de komende jaren centraal. Op het gebied van parkmanagement is al een grote slag gemaakt. Dit blijft een punt van aandacht. |
| Het Rijk, de provincies en gemeenten ondertekenen een convenant bedrijventerreinen waarin zij gezamenlijk uitwerking geven aan het toekomstig beleid en de acties die daaruit voortvloeien. De herstructureringsopgave en de organisatie van regionale samenwerking zijn prominente onderdelen van dit convenant. Tevens gaat het convenant nader in op de rollen- en takendiscussie. Ook de financiële overdracht van rijksgelden voor bedrijventerreinen (TOPPER) richting provincies maakt deel uit van het convenant. De partijen onderhandelen nu nog over de condities waaronder dit plaats moet vinden – inclusief de gewenste cofinanciering vanuit de provincies. Naast de ambities uit het collegeprogramma willen wij invulling geven aan aanvullende ambities. Voorbeelden zijn: |
| De verbreding van het economisch beleidsveld naar het sociale en culturele beleidsveld. Maatschappelijke diensten vormen een kansrijke economische groeisector. We denken dan bijvoorbeeld aan zorgeconomie. Culturele voorzieningen bieden niet alleen kansen voor verdere ontwikkeling van de werkgelegenheid, maar dragen ook bij aan een goed vestigingsklimaat voor bedrijven. |
| Via het MKB wordt de regionale innovatiekracht versterkt en het ondernemerschap verder gestimuleerd. Het MKB wordt immers ook omschreven als de 'motor van de Drentse economie'. |
| Momenteel zijn er diverse initiatieven in Drenthe en diverse programma's die stimulering van de economie tot doel hebben, maar een integraal economisch beleidskader ontbreekt. Tegelijkertijd vraagt de huidige economische recessie om adequate maatregelen. In een economische agenda zullen duidelijke keuzes gemaakt moeten worden, die leiden tot aantoonbare versterking van de Drentse economie. Zowel voor de korte als lange termijn. Het gaat dus om het kiezen van focus. |
| Tegen deze achtergrond stellen wij een strategische economische agenda op, samen met partners buiten het provinciehuis. Vanuit deze gezamenlijke visie willen wij met de partners komen tot afstemming en een heldere taakverdeling met betrekking tot de uitvoering. Vaststelling van de economische agenda is voorzien begin 2010. Daarna zal een meerjarenprogramma worden opgesteld met een concrete uitwerking voor 2010. |

| Prioriteiten uit Begroting 2010 |
| --- |
| Gelet op onze doelstellingen en ambities houden wij rekening met een langjarige en substantiële financiële bijdragen uit de programma's Koers Noord, OP EFRO 2007-2013 en INTERREG IV-a. In 2008 is hiervoor al € 9,5 miljoen aan cofinanciering beschikbaar gesteld. Dit bedrag is geheel gecommitteerd aan projecten. In 2009 hebben we o.a. enkele grote sensorprojecten gecofinancierd, zoals INCAS3 en Sensor City. In 2010 gaan we verder met de projectontwikkeling voor die programma's. De middelen voor de noordelijke programma's raken eerder uitgeput dan verwacht. Dat geldt zeker voor het OP EFRO, dat formeel een looptijd tot en met 2013 (afgeven beschikkingen) heeft. Deze uitputting zal gevolgen hebben voor onze mogelijkheden om initiatieven te ondersteunen. |
| **4.2 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt** |
| De met de economische structuurverandering gepaard gaande wijzigingen, zoals de toenemende globalisering, de versnelde technologische ontwikkelingen en de transitie naar de kenniseconomie, zorgen ervoor dat kennisontwikkeling en innovatiekracht van essentieel belang zijn voor het regionale bedrijfsleven om de concurrentiestrijd aan te kunnen. Vooral de mate waarin ondernemingen in staat zijn om te innoveren en zichzelf te verbeteren, bepaalt meer en meer de identiteit van een regio. De basisvoorwaarde hiervoor is een goed werkende arbeidsmarkt met een goede kwantitatieve en kwalitatieve aansluiting tussen onderwijs en bedrijfsleven. |
| Vertrekpunt voor onze inzet blijft daarbij de vraagzijde: de economische kant van de arbeidsmarkt en onderwijsproblematiek. Centraal staan de door ondernemers ondervonden arbeidsmarktknelpunten. Naar verwachting zullen deze knelpunten de komende jaren alleen maar verder toenemen. Dat heeft te maken met demografische factoren (ontgroening, vergrijzing) en met een groeiende mismatch tussen vraag en aanbod op de Drentse arbeidsmarkt zowel kwantitatief als kwalitatief. Ofschoon wij als provinciale overheid geen wettelijke taak hebben op de arbeidsmarkt, zien we er voor onszelf een rol weggelegd. Deze wordt voor de korte termijn uitgewerkt in een actieprogramma. Hierin willen wij ons richten op het bundelen van de krachten en het stimuleren van een effectieve inzet van middelen om de volgende doelstellingen te realiseren: |
| - Verhogen kwalificatieniveau werkenden / employability (werknemers inzetbaar houden voor de arbeidsmarkt) |
| - Verbetering samenwerking onderwijs en bedrijfsleven |
| - Versterking innovatiekracht van het MKB door het delen van kennis (tussen onderwijs en bedrijfsleven maar ook tussen het bedrijfsleven onderling) |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 4.1. Omvorming Drentse economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kennis-economie | - Impuls transitie Drentse economie naar 'kennis-economie', met internationale component.<br>- Versterkte innovatiekracht en ondernemers-schap Drenthe, waarbij excelleren mogelijk is<br>- Investeringsimpuls kansrijke economische sectoren en speerpunten provinciaal beleid.<br>- Gerevitaliseerde bedrijventerreinen met parkmanagement.<br>- Een regionaal evenwichtige duurzame economi-sche groei en versterking van de concurrentie-kracht van het MKB.<br>- Een proportioneel Drents aandeel uit de middelen voor Koers Noord en het OP EFRO 2007-2013.<br>- Verhoging van de innovatiegraad en export van Drentse MKB-bedrijven.<br>- Voor 2015 een fysieke concentratie van activi-teiten rond sensorsysteemtechnologie in Assen (Hanze Institute of Technology, bedrijvenpark, kenniscampus).<br>- Het versterken van de innovatiekracht van het Drentse bedrijfsleven ter ondersteuning van de Drentse kenniseconomie. Het IAD richt zich daartoe breed op het potentieel stuwende MKB.<br>- Waar mogelijk versterkte inzet op Lissabonstra-tegie (EU maken tot de meest concurrende en innovatieve kenniseconomie in de wereld) en uitbreiding van de projectontwikkeling.<br>- Actualisatie van het ruimtelijk economisch beleid en versterkte verbinding met ruimtelijke, sociale en duurzame ontwikkeling. | - Projectontwikkeling in het kader van de SNN-program-ma's. Belangrijk onderdeel daarvan vormen de projecten in het kader van Sensor Universe, maar ook toerisme, agribusiness en energie, zorg en healthy ageing.<br>- Uitvoering van het Innovatief actieprogramma Drenthe.<br>- Projecten en initiatieven die bijdragen aan de verster-king van de economische structuur en/of de transitie naar de kenniseconomie, maar die buiten de reikwijdte van de nieuwe SNN-programma's vallen.<br>- Intensivering samenwerking met externe partners zoals de NOM.<br>- Versterking inhoudelijke focus van de inzet bij project-ontwikkeling. Leidende criteria zijn vraaggericht, Drentse maat, toegevoegde waarde en additionaliteit. Prioriteit heeft: 1. Versterken regionale innovatiekracht; 2. Stimuleren ondernemerschap; 3) Optimaliseren vesti-gingsklimaat; 4) Maatschappelijke diensten als kansrijke groeisector ; 5) Beter benutten van R&T mogelijkheden; 6) Versterken van agribussiness.<br>- Versnelling revitalisering bedrijventerreinen.<br>- Oprichten en laten uitvoeren kansenfonds voor het MKB.<br>- Vaststellen en uitwerken van een strategische ruimtelijk-economische agenda in samenspraak externe partijen. |
| 4.2 Kennisont-wikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | - Verhoging kwalificatieniveau werkenden / employability (werknemers inzetbaar houden voor de arbeidsmarkt)<br>- Verbetering samenwerking onderwijs en bedrijfsleven<br>- Versterking innovatiekracht en concurrentie-positie bedrijfsleven | - Uitvoeren Actieprogramma: 'Aan het werk met Kennis'<br>- Stimuleren sociale innovatie, waaronder het bevor-deren van de uitvoering HRM-plus regeling ten behoeve van MKB bedrijven<br>- Opzetten regionaal kennis en arbeidsmarkt platform: Drie-O-Drenthe<br>- Stimuleren projectontwikkeling<br>- Stimuleren kennisnetwerken en kennisclusters op prioritaire thema's en sectoren<br>- Verbeteren van kennisuitwisseling en vergroten van aanwezige kennis bij bedrijven en kennisinstellingen<br>- Stimuleren van innovaties van producten, processen, diensten en markten bij bedrijven<br>- Versterking van de kennisinfrastructuur<br>- Geven van impulsen aan ondernemerschap<br>- In SNN-verband uitvoeren van een Noordelijke Arbeidsmarktverkenning |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 4.1. Omvorming Drentse economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie. | Status: groen<br>- De transitie van de Drentse economie naar een 'kenniseconomie', met internationale component heeft een impuls gekregen.<br>- De innovatiekracht en het ondernemerschap in Drenthe is versterkt<br>- Kansrijke economische sectoren en speerpunten van provinciaal beleid hebben een investeringsimpuls gekregen<br>- Bedrijventerreinen zijn gerevitaliseerd.<br>- Er is sprake van een regionaal evenwichtige duurzame economische groei * Drenthe heeft een proportioneel aandeel uit de middelen voor Koers Noord en het OP EFRO 2007-2013 verkregen.<br>- De innovatiegraad van Drentse MKB-bedrijven is vergroot.<br>- Het sensorcluster in Assen is versterkt<br>- Een actueel ruimtelijk economisch beleid. | - Er zijn projecten ontwikkeld in het kader van de SNN-programma's. Belangrijk onderdeel daarvan vormen de projecten in het kader van sensortechnologie, maar ook toerisme, agribusiness en energie, zorg en healthy ageing zoals Sensor City, SKA fase 1, InForCare , Smart Dairy Farming, De Verbinding (Atalanta), Promotie Drenthe, Energiebesparing Bestaande Bouw, enz.<br>- Het Innovatief actieprogramma Drenthe is uitgevoerd<br>- Er zijn projecten en initiatieven gestimuleerd die bijdragen aan de versterking van de economische structuur en/of de transitie naar de kenniseconomie, maar die buiten de reikwijdte van de nieuwe SNN-programma's vallen zoals Internationalisering Catawiki, en Natuurlijke bestrijding van bloemmijten bij pluimvee Aan een mogelijk vervolg wordt gewerkt.<br>- De samenwerking met de NOM en KvK is geïntensiveerd.<br>- Het langer openstellen van de NIOF-regeling<br>- Het provinciaal herstructureringsprogramma bedrijventerreinen is vastgesteld.<br>- De subsidieaanvragen voor de revitaliseringsprojecten Bahco3 in Emmen en De Wieken fase 2b in Hoogeveen zijn afgehandeld door het SNN<br>- Faciliteren netwerk- en clustervorming: met het verkrijgen van subsidies voor het project Sensor City wordt in Assen een belangrijke nieuwe faciliteit mogelijk gemaakt. Er zal een uitgebreid sensormeetnetwerk worden uitgerold, dat door bedrijven en onderzoeksinstellingen als een soort openlucht-laboratorium kan worden gebruikt voor de ontwikkeling van nieuwe producten en diensten. .<br>- Oprichten en laten uitvoeren kansenfonds voor het MKB.<br>- Vaststellen en uitwerken van een strategische ruimtelijk-economische agenda in samenspraak externe partijen<br>- coördinatie samenwerking gemeenten en bedrijfsleven in de Drentse Zuidas.<br>- Het provinciale werkgelegenheidsonderzoek ik uitgevoerd<br>- Ingezette lobbytrajecten, onder andere voor het behoud van werkgelegenheid in het gevangeniswezen P.I. Veenhuizen en bij de rijksdiensten, het project Square Kilometer Array (SKA) en de inzet van rijksmiddelen Fonds Economische Structuur (FES) voor noordelijke projecten. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 4.2. Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt. | Status: groen<br>- De matching tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt is verbeterd.<br><br>- Het arbeidspotentieel in relatie tot de transitie naar een kenniseconomie is verbeterd.<br><br>- De structurele samenwerkingsverbanden tussen bedrijven en onderwijs zijn versterkt | - De Regiegroep Kennis en Arbeidsmarkt is doorontwikkeld<br>- Een provinciebrede infrastructuur van leerwerkloketten is gerealiseerd<br>- De Werkconferentie Arbeidsmarkt Drenthe is georganiseerd<br>- De Drentse HBO Kennisinfrastructuur is versterkt door middel van de werkgroep Stenden<br>- De realisatie van een kenniscentrum polymeren in Emmen is gestimuleerd<br>- De Noordelijke Arbeidsmarktverkenning (NAV) is opgesteld.<br>- De uitvoering van de HRM-plus regeling ten behoeve van MKB bedrijven is bevorderd<br>- De ontwikkeling van het TT-institute Assen is gestimuleerd.<br>- Facilitering van de projecten Leren & Werken Drenthe 2010<br>- Het project 'mobiliteitsnewerk' is geïnitieerd en gestimuleerd<br>- De provincie is partner in het convenant Jeugdwerkloosheid<br>- In SNN-verband is de Noordelijke Arbeidsmarktverkenning uitgevoerd<br>- Inzet voor het behouden van het opleidingscentrum in de bouw (OCB) |

## P-4.1 Toerisme en recreatie

| Prioriteit uit Begroting 2010 |
|---|
| **4.3 Structuurversterking recreatie en toerisme** |
| Eind 2009 is naar verwachting de Drentse Agenda Recreatie en Toerisme vastgesteld. In deze agenda is de additionele inzet gedefinieerd in de periode 2009-2013 die nodig is voor de vervolmaking en de optimalisering van het toeristisch product Drenthe. Enerzijds wordt de provinciale inzet op het gebied van toerisme en recreatie voor de periode tot 2013 bepaald. Anderzijds wordt inzichtelijk gemaakt op welke wijze de stakeholders op het gebied van recreatie en toerisme een bijdrage leveren aan het bereiken van de doelstelling. Jaarlijks wordt er een actieprogramma opgesteld. |
| Om serieus mee te spelen op de (binnenlandse) toeristische markt moet Drenthe zich verder ontwikkelen. Het is van belang dat Drenthe in haar diversiteit een compleet totaalproduct van een onderscheidend en hoogwaardige niveau aanbiedt. Een totaalproduct met veel variëteit, aansluitend op de behoeften van de hedendaagse toerist. In dat toeristische totaalproduct Drenthe moet geïnvesteerd worden. Het nog bestaande aanbod van verblijf- en dagrecreatie en de huidige toeristisch-recreatieve infrastructuur moet kwalitatief verbeterd en vernieuwd worden. Er moet een focus komen op de diversiteit en kwaliteit van het toeristische product en vooral niet teveel meer van het zelfde. Er moet een (nieuwe) toegevoegde waarde gecreëerd worden op het bestaande toeristische product. |
| Projectontwikkeling vindt plaats door ondernemers, betrokkenen uit onderwijs, onderzoek en overheid (4 O's). Ook moet de sector gefaciliteerd worden om steeds meer gebruik te maken van nieuwe, innovatieve technieken. Op die manier kan de sector beter inspelen op de toenemende complexiteit van wet- en regelgeving op het gebied milieu, natuur en landschap. |
| Er zal blijvende, brede inzet zijn rond de uitvoering van het project Natuurlijke Recreatie Drenthe. |
| Ingezet wordt op het oplossen van toeristische knelpunten in waardevolle gebieden (onder andere door Natura 2000). De provincie kan daarin een stimulerende en faciliterende rol spelen. Onze bijdrage aan de uitvoering van maatregelen en projecten is aanvullend op de projectontwikkeling die reeds in het kader van de uitvoering van SNN-programma's en het provinciaal meerjarenprogramma (pMJP) plaatsvindt. Tenslotte is de vermarkting van het toeristisch product Drenthe essentieel. Recreatie en Toerisme blijft een belangrijk onderdeel in de imagocampagne en daarbij horende inspanningen van Marketing Drenthe. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 4.3. Structuur-versterking sector recreatie en toerisme. | - Kwaliteits- en vernieuwingsslag toeristische sector en toeristisch product..<br>- Realisatie van nieuwe publieksattracties.<br>- Verbetering vaarproduct Drenthe; o.a. , creëren van nieuwe opstapplaatsen, verbeteren van walvoorzieningen. | - Uitvoeren van de Drentse Agenda Recreatie & Toerisme 2009-2013 samen met stakeholders.<br>- Operationalisering project Natuurlijke recreatie Drenthe.<br>- Ontwikkelen van clusterprojecten Toeristische ontwikkelingen/ infrastructuur. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 4.3. Structuurversterking sector recreatie en toerisme. | Status: groen<br>Kwaliteits- en vernieuwingsslag toeristische sector en het toeristisch product. | - Toeristische productontwikkeling heeft geleid tot diverse projecten, zoals: Toekomstgericht Toeristisch Ondernemerschap en Green Key (duurzaamheid).<br>- De 'Outdoor Industry' aanpak van de NOM mede ontwikkeld en gefaciliteerd via vier pilots: Toegangspoort Oerlandschap Havelterberg, Hippisch Drenthe (De Wolden/Westerveld) en Outdoor Performance Improvement (Borger-Odoorn/Aa en Hunze) en Veenhuizen.<br>- Project Ambassadeurs opgestart voor de verdere uitvoering van de Leekstermeervisie.<br>- Doorontwikkeling van het Internetplatform Drenthe.nl gefaciliteerd.<br>- Vernieuwing van de informatievoorziening van en over Hunebedden gefaciliteerd.<br>- Toeristische productontwikkeling in de Provinciaal meerjarenprogramma (pMJP)-gebieden gefaciliteerd.<br>- Project Geopark de Hondsrug gefaciliteerd met OP-EFRO, Pieken in de Delta en provinciale middelen.<br>- Meegedacht over en facilitatie van het project Natuurlijke Recreatie met de Recron en de Milieufederatie.<br>- Aanvullend op het meer traditionele kwantitatieve onderzoek hebben we onderzoek gedaan naar de motieven en het gedrag van consumenten.<br>- Het European Tourism Institute gefaciliteerd.<br>- STINAT uitgevoerd. |

## P-4.2 Landbouw

| Prioriteit uit Begroting 2010 |
|---|
| **4.4 Structuurversterking land- en tuinbouw** |
| De land- en tuinbouw zijn voor Drenthe en voor het Drentse MKB belangrijke economische dragers. Maar het gaat verder dan dat. Rondom de primaire sector is een nauwe cluster aanwezig van aanverwante activiteiten (verwerkende industrie, distributie, groothandel); gezamenlijk vormen zij het speerpunt agribusiness. Onze inzet is nieuwe, marktgerichte ketenactiviteiten te helpen ontwikkelen. Onze bijdragen zijn daarbij vooral een aanvulling op de nationale en Europese programma's voor regionale ontwikkeling en het landelijk gebied. Wij richten ons op de volgende thema's: |

| Prioriteit uit Begroting 2010 |
|---|
| Kennisinfrastructurele voorzieningen worden ontwikkeld of verbeterd. Verder willen wij innovaties stimuleren, onder andere in de agrologistiek, ICT, agrificatie, bioraffinage en de zogeheten groene life sciences (biobased economy). De verwachting is dat door inzet op kennis en innovatie de agribusiness voldoende toekomstperspectief heeft om te kunnen concurreren op de wereldmarkt. |
| De provincie wil helpen om de concurrentiekracht van de traditionele productieketens in de landbouw te versterken via het verbeteren van productkwaliteit, productiewijze, productieomgeving en voedselveiligheid. |
| Ondernemerschap, ook maatschappelijk verantwoord ondernemerschap, wordt versterkt met behulp van voorbeeldprojecten, voorlichting en toekomststudies. Wij stimuleren ondernemers om mogelijkheden toe te passen om de landbouw verder te verduurzamen. |
| Wij blijven als provincie investeren in structuurversterkende maatregelen in de land- en tuinbouw, zoals kavelruil, landinrichting en bedrijfsverplaatsingen. Dit laatste aspect krijgt in de komende periode meer aandacht. Ook zullen we met een actief flankerend beleid komen om de 'bedreigingen' van N2000 voor deze sector niet groter te laten worden. Jaarlijks wordt er een actieprogramma agribusiness overlegd |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 4.4 Duurzame structuurversterking land- en tuinbouw (volledige keten) | - Impuls samenwerking in primaire bedrijven en keten.<br>- verbeterde systeem-, product- en proces-innovaties.<br>- Versterking concurrentiekracht, vergroting toegevoegde waarde agrocluster en verbetering financiële positie landbouwbedrijfsleven.<br>- Verduurzaming landbouw<br>- Versterking glastuinbouw | - Projectontwikkeling op basis van vraaggerichte benadering.<br>- Doorontwikkelen platform waar ondernemers, onderwijs, onderzoek en overheid (zogenaamde 4 O's) elkaar ontmoeten en waaraan innovatieve ideeën en projecten hun basis aan ontlenen.<br>- Projectmatige aanpak structuurversterking en extra aandacht voor bedrijfsverplaatsingen in landbouwontwikkelingsgebieden.<br>- bevordering van herstructurering glastuinbouw. Verdere ontwikkeling van de glastuinbouw rond Emmen vindt plaats binnen de kaders van het Masterplan glastuinbouw Emmen* Uitwerken concept agropark.<br>- Gerichte haalbaarheidsstudies naar kansen voor vernieuwing in de agribusiness. |

Advertentie Marketing Drenthe Plopsaland

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 4.4. Duurzame structuurversterking land- en tuinbouw (volledige keten). | Status: Groen<br>- De samenwerking van primaire bedrijven met de keten heeft een impuls gekregen.<br>- Verbeterde systeem-, product- en proces-innovaties.<br>- Vergrote toegevoegde waarde in het agrocluster.<br>- Verduurzaming landbouw.<br>- Versterkte glastuinbouw. | - Projectontwikkeling gericht op innovatie en versterking van de keten.<br>- Het Drents agrocluster, een platform waar ondernemers, onderwijs, onderzoek en overheid (zogenaamde 4 O's) elkaar ontmoeten en waaraan innovatieve ideeën en projecten hun basis ontlenen, is doorontwikkeld.<br>- Project uitplaatsing melkveehouderijen voortgezet.<br>- Haalbaarheidsstudie naar het ruimtelijk clusteren van agro- en niet-agro-activiteiten op agroparken uitgevoerd.<br>- Project stimulering omschakeling biologische landbouw uitgerold.<br>- We hebben Emmen gefaciliteerd bij het instellen van een regeling ter bevordering van de herstructurering glastuinbouw, en verdere ontwikkeling rond Emmen (uitvoering Masterplan glastuinbouw Emmen), en participatie aan de visie Greenport 2040.<br>- We hebben een succesvolle lobby verricht voor het behoud van Emmen als satelliet binnen Greenport 2040.<br>- Landbouw- en glastuinbouwgebieden opgenomen in de Omgevingsvisie, daar waar ruimte is voor produceren voor de wereldmarkt.<br>- Economisch actieplan voor vrijkomende agrarische bebouwing ontwikkeld. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 4 Kennis wérkt | 1<br>Realisatie 2009 | 2<br>Primitieve begroting 2010 | 3<br>Begroting 2010 na wijziging | 4<br>Realisatie 2010 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| P4.02 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | -100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P4.02 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | 1.118.554 | 5.710.000 | 753.522 | 755.865 | -2.343 |
| P4.04 Structuurversterking recreatie en (zorg) toerisme | 128.856 | 1.000.000 | 1.000.000 | 937.726 | 62.274 |
| P4.06 Risicofinanciering MKB | 1.000.000 | 0 | 1.000.000 | 1.000.000 | 0 |
| Totaal prioriteiten | 2.147.410 | 6.710.000 | 2.753.522 | 2.693.591 | 59.931 |

## Financiële toelichting op prioriteiten

### Toelichting afwijking jaarstukken

### P4.04 Structuurversterking recreatie en (zorg)toerisme

De onderschrijding van € 62.000,-- op deze prioriteit wordt grotendeels veroorzaakt doordat deze middelen pas in 2011 kunnen worden toegekend en niet meer ten laste van de begroting 2010 kunnen worden gebracht. In 2010 hebben wij besloten € 75.000,-- beschikbaar te stellen voor de continuering van de samenwerking tussen rijk, gemeente Noordenveld en provincie voor de integrale ruimtelijk economische ontwikkeling van Veenhuizen. Omdat het project van start gaat in 2011 zal de toekenning ook in 2011 worden vastgelegd. Wij vragen daarom om overheveling van € 75.000,-- ter dekking van deze toezegging.

## Wat doen we nog meer?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Deelnemingen nutsfuncties | de WMD blijft drinkwater leveren zonder onderbreking en tegen maatschappelijk aanvaardbare prijzen vervullen. | Als aandeelhouder toezien op de WMD |
| Overige deelnemingen | verbetering van de sociaaleconomische structuur en de werkgelegenheid in Noord-Nederland en specifiek Drenthe. Het gaat om vestiging van nieuwe bedrijven en behoud van bestaande bedrijven, in samenwerking met provincie, gemeenten en NOM<br>GAE is een instrument van regionaal-economische ontwikkeling | De provincie is aandeelhouder van de NOM.<br>De provincie is een van de 5 aandeelhouders en in die rol zal zij erop toezien dat het bedrijf binnen de maatschappelijke randvoorwaarden blijft opereren. |
| Marketing en promotie | verbetering van het algemene imago van Drenthe | Continuering Marketing en Promotie van Drenthe<br>**Toelichting:**<br>In 2007 is Marketing Drenthe opgericht met als primaire doelstelling de verbetering van het algemene imago van Drenthe. Dit vindt plaats op basis van de meerjarige marketingcommunicatiestrategie die de periode 2007-2010 beslaat. Marketing Drenthe groeit in haar rol als de Marketingorganisatie van Drenthe. Er is een kleine 5 miljoen euro geïnvesteerd door de provincie in de marketing en promotie van Drenthe. Om deze investering niet verloren te laten gaan is een besluit over de continuering van de Marketing en Promotie van Drenthe van groot belang. Begin 2010 wordt een Statenvoorstel in behandeling genomen over de periode 2011-2014. |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Economische ontwikkeling Veenhuizen | Rijk, provincie en gemeente hebben als eindbeeld voor de ontwikkeling van Veenhuizen de volgende ambitie uitgesproken:<br>de structuur en het authentieke karakter van het dorp zijn bewaard gebleven;<br>alle gebouwen die een historische betekenis hebben zijn gerenoveerd en ingevuld met passende functies;<br>er zijn nieuwe locaties ontwikkeld;<br>er is bedrijvigheid aangetrokken die past bij het karakter van Veenhuizen;<br>er is een zelfstandige, dragende organisatie voor het beheer van overheidsbezittingen in Veenhuizen; en daarbij hoort een plaats op de Werelderfgoedlijst van de Unesco. | Door de betrokken overheden wordt een Ontwikkelingsbureau Veenhuizen opgericht. De nieuwe zelfstandig dragende organisatie moet in januari 2011 operationeel zijn.<br><br>In 2010 wordt een Transitieplan Veenhuizen vastgesteld. |
| Subsidieregeling investeringssteun jonge agrariërs (2008-2011) | bevordering duurzaamheid en innovatie landbouw | In aanvulling op het landelijke programma van LNV worden middelen beschikbaar gesteld om jonge agrariërs te stimuleren om maatregelen te nemen die duurzaamheid en innovatie bevorderen. |

## Wat hebben we nog meer gedaan en wat is er bereikt?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Deelnemingen nutsfuncties. | De WMD blijft drinkwater leveren zonder onderbreking en tegen maatschappelijk aanvaardbare prijzen. | Als aandeelhouder toegezien op de Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD). |
| Overige deelnemingen. | Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij (NOM) Verbeterde sociaal-economische structuur en werkgelegenheid in Noord-Nederland, en specifiek Drenthe. Het gaat om vestiging van nieuwe bedrijven en behoud van bestaande bedrijven, in samenwerking met gemeenten en NOM.<br><br>Groningen Airport Eelde (GAE). GAE is een instrument van regionaal-economische ontwikkeling. | Wij zijn één van de 5 aandeelhouders. In die rol hebben wij er op toegezien dat het bedrijf binnen de maatschappelijke randvoorwaarden blijft opereren. |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Marketing en promotie. | Verbeterd algemeen imago van Drenthe. | Marketing en Promotie van Drenthe gecontinueerd.<br>**Toelichting:**<br>In 2007 hebben we Marketing Drenthe opgericht met als primaire doelstelling de verbetering van het algemene imago van Drenthe. Dit vindt plaats via de meerjarige marketingcommunicatiestrategie die de periode 2011-2014 beslaat. Marketing Drenthe groeit in haar rol als de Marketingorganisatie van Drenthe. Wij hebben bijna € 7.000.000,-- geïnvesteerd in de marketing en promotie van Drenthe. Diverse imago- en effectmetingen laten zien dat de ingezette strategie positieve effecten heeft. Voor de zomer van 2010 hebben we besloten om langjarig te blijven investeren in de marketing en promotie van Drenthe. We ondersteunen Marketing Drenthe in ieder geval voor een periode van 4 jaar met provinciale middelen. Aanvullend is een groot project 'Intensivering marketing en promotie' in het kader van OP-EFRO en Pieken in de Delta gehonoreerd en in uitvoering. |
| Economische ontwikkeling Veenhuizen. | Rijk, provincie en gemeente hebben als eindbeeld voor de ontwikkeling van Veenhuizen de volgende ambitie uitgesproken:<br>- De structuur en het authentieke karakter van het dorp zijn bewaard gebleven;<br>- Alle gebouwen die een historische betekenis hebben zijn gerenoveerd en ingevuld met passende functies;<br>- Er zijn nieuwe locaties ontwikkeld;<br>- Er is bedrijvigheid aangetrokken die past bij het karakter van Veenhuizen;<br>- De werkgelegenheid bij Justitie is behouden gebleven;<br>- er is een zelfstandige, dragende organisatie voor het beheer van overheidsbezittingen in Veenhuizen;<br>- En daarbij hoort een plaats op de Werelderfgoedlijst van de Unesco. | - Met gemeente en rijk hebben we afgesproken het Ontwikkelingsbureau Veenhuizen voort te zetten tot en met december 2012. Het Ontwikkelingsbureau Veenhuizen heeft tot eind 2011 de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de werkzaamheden in Veenhuizen. De nieuwe zelfstandig dragende organisatie moet in januari 2013 operationeel zijn.<br><br>- De toekomstvisie Veenhuizen 'Werken aan Veenhuizen' hebben we in voorbereiding. Op basis van dit document zullen we marktpartijen benaderen om te gaan investeren in Veenhuizen. Daarbij zien wij de volgende sectoren als kansrijk:<br>- zorg<br>- productie<br>- justitie<br>(en dan veelal in combinatie met elkaar).<br><br>- Veenhuizen is geplaatst op de voordrachtslijst voor de status van Unesco werelderfgoed. |
| Subsidieregeling investeringssteun jonge agrariërs (2008-2011). | Bevordering duurzaamheid en innovatie landbouw. | We hebben een bijdrage verleend aan het landelijk Investeringsprogramma jonge agrariërs, met als doel versterking concurrentiekracht en behoud werkgelegenheid. |

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer | Gerealiseerd |
|---|---|---|
| Statenstuk Marketing en Promotie, evaluatie en hoe nu verder? | begin 2010 | Vastgesteld door GS<br>26 mei Cie BFE<br>2 juni PS |
| Uitvoeringsprogramma's (Een en ander gebaseerd op de Economische Agenda) | begin 2010 | Verwacht 3e /begin 4e kwartaal |
| Herstructureringsprogramma bedrijventerreinen (PHP) | medio 2010 | Vastgesteld (mei 2010). Ondertussen heeft het rijk ook ingestemd met het PHP. Hierover hebben we PS in mei geïnformeerd |
| Evaluatie STINAT | 2e of 3e kwartaal 2010 | 22 september behandeld in commissie BFE |

## Wat heeft het gekost?

| | Product/prioriteit | 1<br>Realisatie<br>2009 | 2<br>Primitieve<br>begroting<br>2010 | 3<br>Begroting<br>2010 na<br>wijziging | 4<br>Realisatie<br>2010 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 2.247.410 | 6.710.000 | 2.753.522 | 2.693.591 | 59.931 |
| | P-4.0 Economie | 12.393.131 | 2.301.013 | 9.322.143 | 7.479.172 | 1.842.971 |
| | P-4.1 Toerisme en recreatie | 2.817.680 | 1.219.260 | 1.178.560 | 1.178.560 | 0 |
| | P-4.2 Landbouw | 180.000 | 1.180.000 | 1.171.000 | 1.066.741 | 104.259 |
| | Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | 17.638.221 | 11.410.273 | 14.425.225 | 12.418.064 | 2.007.161 |
| Baten | Prioriteiten | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-4.0 Economie | 204.096.699 | 632.570 | 2.095.870 | 2.649.031 | -553.161 |
| | P-4.1 Toerisme en recreatie | 1.617 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-4.2 Landbouw | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | 204.198.316 | 632.570 | 2.095.870 | 2.649.031 | -553.161 |
| Saldo | | -186.560.095 | 10.777.703 | 12.329.355 | 9.769.033 | 2.560.322 |

**Toelichting**

| | |
|---|---|
| Saldo Programma | 2.560.322 |
| Bestemming resultaat reserves bij programma | |
| Bijdrage aan reserve versterking economisch structuur | -1.850.836 |
| Totaal verrekend met reserves | -1.850.836 |
| Resultaat programma na bestemming reserves | 709.486 |

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

### Lasten

### P-4.0 Economie

Bijdragen in projecten versterking economische structuur.
De lagere lasten worden voor € 1.825.000,-- veroorzaakt door twee voornamelijk externe factoren. De eerste factor betreft het feit dat de Stichting Sensor City nog niet is opgericht.

Voor Sensor City hebben wij € 1.500.000,-- beschikbaar gesteld. Het project is wel gestart, maar pas als de stichting is opgericht kunnen we deze € 1.500.000,-- als verplichting opvoeren. Geen inhoudelijke vertraging dus, maar een boekhoudkundige. De tweede factor betreft de afrekening van het project Waterpoort Meppel. Door lagere uitgaven binnen dit project is onze bijdrage uiteindelijk vastgesteld op € 1.900.000,-- in plaats van € 2.300.000,--. Beide voordelen verrekenen we met de Reserve Versterking Economische Structuur.

In 2010 hebben we rekening gehouden met het verstrekken van voorschotten aan SNN voor de betaling van subsidies voor de STINAT. SNN heeft meerdere subsidiebeschikkingen voor de STINAT afgegeven. Op verzoek van de aanvragers verstrekt het SNN voorschotten van 50% of 80%. Het aantal verzoeken om voorschotten is tot op nu toe echter zeer gering. Aangezien wij onze bevoorschotting aan het SNN afstemmen op de door SNN verstrekte voorschotten is hier sprake van een onderbesteding.

## P-4.1 Toerisme en recreatie

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

## P-4.2 Landbouw

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

## Baten

## P-4.0 Economie

De totale baten zijn € 553.000,-- hoger dan begroot. De voornaamste afwijking betreft Enexis. In de Algemene Vergadering van Aandeelhouders op 20 mei 2010 is besloten tot een hogere uitkering van dividend. De opbrengst wijkt daardoor in totaal € 123.805,-- van de oorspronkelijke raming af.
Daarnaast is in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders op 20 mei 2010 besloten tot een uitkering uit het ASA Risicofonds aan CBL Vennootschap en vervolgens aan de verkopende aandeelhouders. Dit geeft een voordeel van € 399.795,--. De vennootschap is opgericht in het kader van de afhandeling van de verkoop van Essent NV aan RWE AG en behartigt de belangen van de publieke verkopende aandeelhouders. Deze opbrengst was niet voorzien.

## P-4.1 Toerisme en recreatie

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

## P-4.2 Landbouw

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

# Programma 5
# Leefomgeving

## Missie

Wij willen de positie van Drenthe als aantrekkelijke regio voor wonen, werken en recreëren in een mooie, schone en sociaal veilige leefomgeving verder versterken. Wij gaan de provincie nationaal, maar ook internationaal profileren door deze hoogwaardige kwaliteiten nadrukkelijker te presenteren. Bij het ontwikkelen van projecten staat voorop het beginsel van het vergroten van de synergie tussen de in het collegeprogramma genoemde kernwaarden. Een voorbeeld daarvan is de samenhangende benadering voor zogeheten groen-blauwe diensten. Wij willen een voortrekkersrol vervullen bij de ontwikkeling van kennis en innovatie rond klimaat en energie. Wij nemen het voortouw bij de afstemming van ruimtelijke vraagstukken rond klimaat en energie. Meer dan tot nu toe zullen wij milieugezondheid en duurzaamheid hanteren als wegingsfactoren in het provinciaal beleid. Ter bescherming en ontwikkeling van de Drentse bodem stellen wij een integraal beleidsplan op voor de ondergrond, evenals een innovatieve visie op het grondwaterbeheer.

## Belangrijkste resultaten 2010

- Het Regionaal Waterplan is vastgesteld als onderdeel van de Omgevingsvisie van de provincie Drenthe.
- In 2010 is een start gemaakt met de Bestuursrapportages van de waterschappen op basis van de nieuwe Waterwet.
- Het innovatieproject SAWA (Sensors and Water) heeft een flinke financiële impuls gekregen. Hiermee wordt de marktpositie van vijftien deelnemende partijen versterkt. Dit is bevorderlijk voor de kwaliteit en efficiëntie van de drinkwatervoorziening, kennisontwikkeling en de Noord-Nederlandse (kennis)economie.
- Voor de grondwaterbeschermingsgebieden zijn gebiedsdossiers opgesteld met als uitgangspunt een risicogerichte benadering. Op basis hiervan wordt in 2011 uitvoeringsprogramma's gemaakt.
- In samenwerking met de Stichting Urgenda is medio april een duurzaamheidstour door Drenthe georganiseerd.
- Eind april is in Rolde de vierdaagse conferentie Grounds for Change gehouden (Klimaat en energie).
- Er is een Drentse visie op groengas opgesteld.
- Met de twaalf Drentse gemeenten zijn klimaatcontracten overeengekomen.
- De provincie is voorzitter van het internationale ENCORE, een europees netwerk van regionale milieubestuurders.
- Begin 2010 is het verslag van de Charette ETP Midden Drenthe ondertekend door bestuurlijke vertegenwoordigers van Attero, het waterschap Reest en Wieden, de gemeente midden Drenthe, de stichting Energy Valley en de provincie Drenthe. Hiermee wordt het MERA-terrein gezamenlijk verder ontwikkeld tot een energietransitiepark waar energie-, afvalwater en reststromen met elkaar worden verbonden.
- Er is op het vlak van externe Veiligheid extra inzet gepleegd op risicocommunicatie en groepsrisicobeleid. Met onze partners (gemeenten en Hulpverleningsdienst) is gewerkt aan

een nieuw provinciaal uitvoeringsprogramma externe veiligheid 2011-2014. Hiervoor hebben alle partijen medio december 2010 opnieuw een samenwerkingsovereenkomst ondertekend.

- Subsidies zijn verworven voor de INTERREG IV A-projecten, zoals: zeehavenontwikkeling Meppel, logistiek ondernemerschap Drenthe-Groningen, duurzame vliegvelden (Groningen Airport Eelde), wonenprojecten en projecten in Nieuwe Energie Nederland en Duitsland (NEND) en voor de Hotspot Oude Vaart en Reest (Programma Klimaat voor Ruimte.
- Subsidies zijn verworven voor de INTERREG IV B-projecten met partners uit de Eems-Dollard Regio voor het NEND-project, zoals 'Binnenklimaat en Energiebesparing scholen' (WP1), 'Particuliere woningvoorraad' (WP2) en 'Biomassa' (WP3). De provincie Groningen is leadpartner voor WP1 en WP2, Drenthe voor WP3. Binnen de 3 WP's werken overheden,bedrijven en kennisinstellingen grensoverschrijdend samen en wordt actief aan kennisdeling gedaan
- Subsidies vanuit het Rijk en Europa (OP-EFRO) zijn verworven voor het opzetten en operationaliseren van financiële instrumenten gericht op de versnelde energetische verbetering van de bestaande woningvoorraad in Noord-Nederland. In november 2010 is een subsidieregeling geopend – de SIEBB 2010-2013 – voor woningcorporaties.
- Er is een toezegging van het Rijk ontvangen voor financiële bijdrage aan aanwijzing (in 2011) van maximaal 9 Koplopergebieden Duurzame Nieuwbouw in Noord-Nederland. Lead ligt bij provincie Groningen voor wat betreft ontwikkelen en uitvoering tenderregeling
- De ontwerpstructuurvisie ondergrond is vastgesteld door provinciale staten
- Het meerjarenprogramma bodemsanering 2010-2014 is vastgesteld. Het programma kende een tekort van 5,85 miljoen. Voor de aanpak van de locaties CPC Coevorden en van Wijk en Boerma Tynaarlo is door het Rijk 3,1 miljoen extra middelen beschikbaar gesteld.
- De beleidsnotitie Waardevol Drenthe is vastgesteld door GS (Aardkundige waarden).
- Voor Geopark de Hondsrug zijn externe fondsen geworven waardoor plannen verder ontwikkeld kunnen worden.
- Met de ondertekening van het convenant bodemontwikkelingsbeleid en aanpak spoedlocaties richt de bodemsaneringsoperatie zich exclusief op de aanpak van de 235 spoedlocaties.
- Provinciale Staten hebben de Provinciale kaart Wet ammoniak en veehouderij definitief vastgesteld.
- In mei is het symposium over biodiversiteit gehouden waarbij het boek 'Natuur in Drenthe, zicht op biodiversiteit' is gepresenteerd.
- Over de aanleg van een ecoduct over de A28 bij Spier is een bestuursovereenkomst gesloten met Rijkswaterstaat.
- In het kader van het pMJP is de Mid Term Review opgesteld en aan het rijk aangeboden. Uit deze rapportage blijkt dat Drenthe tegen relatief lage maatschappelijke kosten via integrale projecten met veel co-financiering van externe partijen de doelen en prestaties te realiseren. Drenthe had zonder meer de overeengekomen prestaties kunnen realiseren wanneer het nieuwe kabinet niet tussentijds in de bestuursovereenkomst 2007-2013 had ingegrepen.
- Er zijn 140 projecten beschikt die bijdragen aan de provinciale doelen in het pMJP.
- Het integrale project Dwingelderveld is aanbesteed en wordt uitgevoerd. Ten behoeve van RSP Emmen 'ATALANTA' is i.s.m. de gemeente een Programma van Eisen document 'Programma van Eisen Duurzaam Bouwen' opgesteld.
- Naast dat Drenthe het bij de Rijksdoelen voor het ILG goed doet zijn er ook voor provinciale doelen tegen de 140 projecten beschikt.
- Provinciale kaart Wet ammoniak en veehouderij is door Provinciale Staten definitief vastgesteld
- Onze teams Handhaving dragen zorg dat de beleidsdoelen, vertaald in vergunningsvoorschriften, ook daadwerkelijk worden nageleefd door onze burgers en bedrijven.

## Doel (wat hebben we gerealiseerd?)

### P-5.0 Waterhuishouding

| Doelen vanuit de begroting 2010 (per product/deelproduct). |
|---|
| **Water** |
| **Waterhuishouding** |
| Het watersysteem wordt zo ingericht dat de kans op inundatie beperkt wordt tot een aanvaardbaar risico. Hiervoor zijn normen voor regionale wateroverlast opgesteld. De waterbergingsgebieden zorgen er voor dat de kans op overstroming vanuit het hoofdsysteem beperkt blijft tot gemiddeld één keer per honderd jaar. |
| Het watersysteem wordt ook ingericht op het zo veel mogelijk conserveren en vasthouden van water in tijden van droogte. |
| In alle beekdalen wordt ingezet op wateropvang in combinatie met beekherstel. De wateropgave wordt zoveel mogelijk in de beekdalen gerealiseerd. |
| De verdroging wordt in acht gebieden in Drenthe (de zogenaamde TOP-gebieden) aangepakt, waarbij een goede afstemming plaatsvindt met natuur en landschap. Het gaat hierbij om de volgende gebieden: Drentsche Aa, Peizerdiep, Bargerveen, Elperstroom, Fochteloërveen, Dwingelderveld, Drents Friese Wold en Reest (zie hiervoor de in het pMJP geformuleerde doelstellingen). |
| **Waterkwaliteit** |
| Realisatie ecologische en chemische doelen zoals uitgewerkt in de Europese Kaderrichtlijn Water. De uitvoering hiervan gebeurt in samenwerking met het rijk, de waterschappen en de gemeenten. |
| Realisatie duurzaam waterbeheer in de stedelijke omgeving door onder andere stimulering, bijdrage in innovatieve projecten ten aanzien van afkoppelen regenwater van riool, sanitatieprojecten en bewustwordingsprojecten. |
| **Grondwater** |
| Een zo groot mogelijke voorraad zoet grondwater van een goede kwaliteit beschikbaar hebben en houden voor mens en natuur. De provincie wil een grondwaterbeheer voeren dat uitgaat van deze waarde en de kansen die dat biedt. |
| De grondwaterlichamen moeten voldoen aan een goede chemische en de goede kwantitatieve toestand. De toestand van het grondwaterlichaam mag de realisatie van oppervlaktewaterdoelen en grondwaterafhankelijke ecosystemen niet in de weg staan. Omdat uit de grondwaterlichamen op diverse locaties water wordt onttrokken voor menselijke consumptie, is een dusdanige bescherming noodzakelijk dat op termijn het niveau van zuivering voor de bereiding van drinkwater verlaagd kan worden. Beoordeling daarvan vindt plaats op de locaties waar daadwerkelijk water wordt onttrokken. |

### P-5.0 Waterhuishouding

Het Regionaal Waterplan is vastgesteld als onderdeel van de Omgevingsvisie van de provincie Drenthe. In het Regionaal waterplan zijn de doelen opgenomen voor de waterhuishouding en vindt de integratie met het ruimtelijk beleid plaats. Ook is de innovatieve grondwatervisie opgenomen in het Regionaal Waterplan. Na de zomer is gestart met de uitwerking van deze visie.

In 2010 is gestart met de bestuursrapportages van de waterschappen op basis van de nieuwe Waterwet. Hiermee geven we in invulling aan een andere rol van de provincies als het gaat om het toezicht op de waterschappen. Nog meer dan in het verleden wordt een proactieve opstelling gevraagd die is gericht op de operationalisering van het nationale en regionale waterbeleid. Het toezicht op de waterschappen richt zich meer op bestuurlijke verantwoordelijkheden en spitst zich toe op de verbindende rol die de provincie heeft tussen sectoraal waterbeleid en integrale gebiedsontwikkeling. In 2010 is een pilot rapportage opgesteld in samenwerking met de provincies Overijssel en Groningen.

In het innovatieproject SAWA (Sensors and Water wordt vanuit het Ministerie van Economische Zaken (Pieken in de Delta), het Europees Fonds Regionale Ontwikkeling en de provincies Groningen, Drenthe en Fryslân in totaal meer dan 4 miljoen euro geïnvesteerd. SAWA kan een flinke impuls geven aan de kwaliteit en efficiëntie van de drinkwatervoorziening, aan kennisontwikkeling en aan de Noord-Nederlandse (kennis)economie. De marktpositie van vijftien deelnemende partijen wordt ermee versterkt en dat is bevorderlijk voor de economische bedrijvigheid en de uitbreiding van huidige en nieuwe werkgelegenheid. Het project behelst een investering van 8 miljoen euro, waarvan de initiatiefnemers zelf de helft bijeen brengen.

Voor de grondwaterbeschermingsgebieden in Drenthe worden gebiedsdossiers opgesteld. In de gebiedsdossiers gaat de provincie meer uit van een risicogerichte benadering. Dit betekent dat de kwetsbaarheid van het gebied en de aard en omvang van de activiteiten en functies bepalend zijn bij het invullen van het beschermingsniveau. Dit leidt tot maatwerk per gebied, waarbij wordt ingezet op het nemen van maatschappelijke verantwoordelijkheid en financiële deelname van alle waterbedrijven in Drenthe in risicoreducerende maatregelen in grondwaterbeschermingsgebieden.

Op basis van het advies van de landelijke Taskforce verdroging moet de verdroging in zogeheten TOP-gebieden in 2015 zijn opgelost. In Drenthe liggen acht TOP-gebieden en daarin is ruim 10.000 ha verdroogd. De verdroging hebben we hier met voorrang aangepakt. In totaal is op dit moment een prestatie verplicht van 4936 ha, dat is 45% van de totale opgave voor 2015.

In 2010 is ons grondwatermeetnet geautomatiseerd. Wij beheren grondwatermeetnetten die informatie geven over de stand, de stroming en de kwaliteit van het grondwater. Deze gegevens worden opgeslagen in een landelijke database. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen het primaire meetnet voor heel Drenthe en secundaire projectmeetnetten. In 2009 is het primaire meetnet aangepast conform het definitieve draaiboek monitoring Kaderrichtlijn Water. In 2009 en 2010 is een start gemaakt met het uitbreiden van het primaire meetnet met meetpunten om verdrogingsbestrijding te kunnen monitoren. In 2011 en 2012 worden deze meetnetten verdrogingbestrijding compleet gemaakt. Het meetnet verdroging in de Natura 2000-gebieden is afgestemd op het volgen van veranderingen van de vegetatie. Voor de meetnetten verdrogingsbestrijding wordt daarom naast grondwatermeetpunten ook gebruik gemaakt van meetpunten bodemkwaliteit en vegetatie. In 2010 zijn er voor het eerst metingen verricht bij deze meetpunten bodemkwaliteit en vegetatie. Zowel bij het opzetten van het meetnet verdrogingsbestrijding, als in de evaluatie en analyse van meetgegevens wordt nauw samengewerkt met de oppervlaktewaterbeheerders en terreinbeheerders.

## P-5.1 Milieubeleid

| Doelen vanuit de begroting 2010 (per product/deelproduct). |
|---|
| **Milieubeleid** |
| **Milieuplanologie** |
| Bij ieder provinciaal besluit streven wij naar een optimale duurzame ontwikkeling van Drenthe. Dit betekent dat wij zoeken naar een situatie waarin een goed evenwicht bestaat tussen ecologische, economische en sociale aspecten, waarbij eventuele nadelige effecten geaccepteerd, gemitigeerd of gecompenseerd worden. |
| **Klimaat en energie** |
| Met de Grounds for Change als sturingsfilosofie is de Mitigatie, Adaptatie en Participatie benadering, ofwel de Drentse MAPproach gepresenteerd. Vanuit het programma Klimaat en Energie zijn er drie centrale doelen, te weten: |

| Doelen vanuit de begroting 2010 (per product/deelproduct). |
|---|
| - Minder uitstoot van broeikasgassen door een brongerichte aanpak (mitigatie) |
| - Drenthe levert een evenredige bijdrage aan de CO2-reductie-doelstelling conform het Energieakkoord Noord-Nederland (+ 25%) |
| - Drenthe levert in het kader van duurzame energie een bijdrage van 5% |
| - Beter aanpassen op veranderingen in het klimaat door een gebiedsgerichte aanpak (adaptatie) |
| - Het provinciaal omgevingsbeleid in de POP-structuurvisie is klimaatbestendig |
| - De EHS/Natura 2000, de landbouw en de toeristische sector is klimaatrobuust ingericht |
| - Klimaatverandering en energiewinning maken integraal onderdeel uit van landschap en leefomgeving |
| - In 2020 kan 40 miljoen m3 water worden vastgehouden en 22 miljoen m3 water worden geborgen |
| - Meer gezamenlijke verantwoordelijkheid door een actorgerichte aanpak: (participatie) |
| - 80% van de door Drenthe benaderde partijen doet actief mee. |
| - Het beschikbare financiële en juridische/beleidsmatige instrumentarium wordt maximaal benut |
| **Externe veiligheid** |
| We staan voor een veilig(er) Drenthe. Concreet betekent dit ten aanzien van externe veiligheid dat we werken aan een samenleving waarin risico's voor burgers van zware ongevallen met gevaarlijke stoffen zoveel mogelijk zijn beperkt en maatschappelijk en bestuurlijk zijn geaccepteerd. Er wordt minimaal een basisveiligheidsniveau, zoals wettelijk is vastgesteld, wordt gegarandeerd. |

Door middel van de driedaagse duurzaamheidstour zijn koplopers op het gebied van duurzaamheid in het zonnetje gezet. Hierdoor wordt de kennis van de koplopers verbreed tot andere geïnteresseerden en worden anderen gestimuleerd tot koplopergedrag.

In 2010 is geïnvesteerd in het versterken van de samenwerking met gemeenten. Als medeondertekenaars van het Energieakkoord Noord-Nederland vormen zij de natuurlijke partners in Drenthe waarmee wij samen de doelen van het energieakkoord kunnen realiseren. Met de twaalf Drentse gemeenten zijn meerjarige afspraken met projecten gericht op onder andere woningbouw, stedelijke vernieuwing, mobiliteit, energiebesparing en -opwekking, landbouw en natuur. Met kennis en cofinanciering worden deze afspraken door de provincie ondersteund. Met betrekking tot de projecten die vanuit het provinciale actieplan Klimaat en Energie worden uitgevoerd is in 2010 meer focus aangebracht. Deze focus komt enerzijds voort uit de bezuiniging die het programma heeft moeten doorvoeren, anderzijds is ook met het oog op doelrealisatie van het programma ingezet op meer uitvoeringsgerichtheid van de projecten. Over het algemeen kan worden gesteld dat het overgrote deel van de in het actieplan 2010 gestelde doelen zijn gerealiseerd.

De uitvoering van het uitvoeringsprogramma externe veiligheid 2006-2010 heeft in belangrijke mate bijgedragen aan een verbetering van de externe veiligheid en rekening houden met externe veiligheid. Daarbij heeft het Steunpunt Externe Veiligheid Drenthe in genoemde periode haar bestaansrecht meer dan eens heeft bewezen. Het steunpunt biedt ondersteuning bij de advisering van groepsrisicoberekeningen, advisering over externe veiligheid bij ruimtelijke ontwikkelingen en het vervullen van een signaalfunctie voor nieuwe ontwikkelingen. Als uitvloeisel hiervan is een vervolg van de samenwerking tussen provincie, twaalf gemeenten en Hulpverleningsdienst Drenthe voor 2011-2014 zonder veel moeilijkheden tot stand gebracht in 2010.

## P-5.2 Bodem

| Doelen vanuit de begroting 2010 (per product/deelproduct). |
|---|
| **Bodem** |
| **Bodemsanering** |
| **Van saneren naar beheren – versnelde aanpak spoedlocaties** |
| Een gezonde (water)bodem vormt de basis van een gezonde leefomgeving. De vervuilde spoedlocaties moeten met voorrang worden aangepakt. Op 31 december 2015 mag de bodem geen gevaar meer opleveren voor de volksgezondheid en ecosystemen. Na 2015 staat beheer centraal. |
| In 2010 worden de spoedlocaties geïnventariseerd. Locaties waar sprake is van risico's voor de mens worden direct aangepakt. |
| **Van ondoorgrondelijk naar transparant – reguleringskader ondergrond** |
| Verantwoord en duurzaam gebruik is het uitgangspunt voor de toekomst van de bodem.<br>Ondergronds ruimtegebruik moet worden gestuurd om verrommeling tegen te gaan en kansen voor energiebeleid en ruimtelijke ontwikkeling mogelijk te maken |
| **Van gevalsaanpak naar maatwerk – gebiedsgerichte aanpak grootschalige** |
| **Grondwaterverontreinigingen** |
| De grootschalige grondwaterverontreinigingen zijn complex; het wettelijke en financiële kader voldoen niet. Maatwerk voor een gebiedseigen, regionale aanpak biedt de oplossing. |
| De aanpak moet ertoe leiden dat er geen stagnatie in de ruimtelijke ontwikkelingen en de economische groei van bedrijven optreedt en er geen onaanvaardbare risico's voor het milieu en de volksgezondheid ontstaan als gevolg van bodemverontreiniging. |
| **Bodembescherming** |
| - Het voorkomen van vermijdbare verontreiniging en aantasting van de bodem en waar mogelijk en gewenst ook herstel van de chemische, fysische en biologische kwaliteit van de bodem (inclusief grondwater). |
| - Het duurzaam beschermen van aardkundige waarden en het Drentse bodemarchief door het voorkomen van vermijdbare verontreiniging, alsmede de fysische en biologische aantasting van de bodem; het faciliteren van maatschappelijk nuttige en gewenste ontwikkelingen en het veilig stellen van niet of nauwelijks te vervangen bodemgerelateerde waarden. |
| - Bij maatschappelijk gebruik van de (diepe) ondergrond moeten aantasting van de bodem zoveel mogelijk worden beperkt. |
| - Geen opslag van (gevaarlijk en radioactief) afval in de diepe ondergrond. Om dit te bereiken dient de provincie te beschikken over het wettelijk instrumentarium (3D-omgevingsvergunning). |

### Bodemsanering

Versnelde aanpak spoedlocaties: Met de ondertekening van het convenant bodemontwikkelingsbeleid en aanpak spoedlocaties richt de bodemsaneringsoperatie zich exclusief op de aanpak van de spoedlocaties. Met een programmatische benadering via de segmenten bedrijven, gemeenten, particulieren en de zogeheten vangnetgevallen wordt inventarisatie en aanpak van de spoedlocaties georganiseerd. Het plan voorziet een realisering van de doelstelling in 2014.

### Bodembescherming

*Duurzame bollenteelt in Drenthe*

De leliebollensector heeft in Drenthe een duurzame omslag gemaakt in het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. De jaarlijkse 'monitoring milieuprestaties' is afgerond. De milieuprestatie is ten opzichte van 2002 met gemiddeld 85% verbeterd. Alle Drentse telers zitten op het niveau van 75% verbetering of hoger. Verdere monitoring vanuit/via de provincie wordt niet nodig geacht. De sector blijkt de resultaten van het stimuleringsprogramma goed vast te houden.

*Aardkundige waarden*
Het beschermingsbeleid voor Aardkundige waarden heeft een plek gekregen in het Omgevingsbeleid. De provinciale beleidsnotitie Waardevol Drenthe is vastgesteld, waarmee gemeenten en terreinbeheerders over heldere richtlijnen met betrekking tot het gewenste beleid beschikken. De Geomorfologische kaart is geactualiseerd. In het kader van kennisoverdracht en netwerkontwikkelingen zijn voorlichtingsbijeenkomsten voor gemeenten gehouden. De voorbereiding voor de onthulling van het 2e Aardkundige Monument vindt plaats in samenwerking met de betrokken terreinbeheerder en is in gang gezet.

*Diverse projecten zijn in 2010 afgerond:*
- De bezem door de middelenkast (opruimactie oude gewasbeschermingsmiddelen)
- Onderzoek naar trends organisch stof Drenthe;
- Quick scan Basismateriaal voor eventuele prioritaire gebieden;
- Project Maatregelen en instrumenten voor de bodem in prioritaire gebieden (leiding IPO-project);
- Bodemkwaliteit Drenthe.

*Ondergrond*
- De structuurvisie ondergrond is vastgesteld door provinciale staten
- De doorwerking daarvan in wijziging van de Provinciale OmgevingsVerordening is gerealiseerd
- De doorwerking in de Verordening Ruimtelijke Omgevingsbeleid is voorbereid
- Ons beleid voor radioactief afval is toegelicht in een bijlage bij de vastgestelde structuurvisie

## P-5.3 Vergunningverlening

| Doelen vanuit de begroting 2010 (per product/deelproduct). |
|---|
| **Vergunningverlening** |
| Het sturen van bedrijven in de richting van duurzame milieuprestaties. Niet alleen door middel van het verlenen van milieuvergunningen, maar ook door actief mee te participeren in gebiedsgerichte projecten (bijvoorbeeld Project TT-circuit). |

In 2010 is een meer dan gemiddeld aantal vergunningprocedures doorlopen. In de afgegeven vergunningen is de meest recente wet- en regelgeving verwerkt. De vergunningen werken hierdoor mee aan meer duurzame bedrijfsvoering bij de bedrijven waarvoor de provincie het bevoegd gezag is.

Er is actief geparticipeerd en coördinerend gewerkt aan gebiedsgerichte projecten (TT-circuit en Energie Transitiepark Midden Drenthe).

## P-5.4 Handhaving

| Doelen vanuit de begroting 2010 (per product/deelproduct). |
|---|
| **Handhaving** |
| Het doel van handhaving is dat wetten, besluiten en regels, door burgers, bedrijven en overheden, goed worden nageleefd. Nieuwe besluiten en regels moeten goed uitvoerbaar en handhaafbaar zijn. Goed nalevingsgedrag leidt tot minder milieubelasting en dus tot een betere kwaliteit van de leefomgeving. |
| Om de kwaliteit van het provinciale product te verbeteren (beschikkingen, vergunningen en ontheffingen) wordt voor elk ontwerp een onafhankelijke handhaafbaarheidtoets uitgevoerd. Dit geldt voor alle wetten en regelgeving waarvoor de afdeling SEO / Handhaving verantwoordelijk is. Door deze handhaafbaarheidtoets worden de ervaringen van de handhavers en het draagvlak van de maatschappij mede benut bij de uiteindelijke tekst van het provinciale product. |

De toestemmingen die de provincie heeft verleend aan burgers en bedrijven zijn adequaat gecontroleerd. De samenwerking met collega handhavingsinstanties is verder geprofessionaliseerd. Wij hebben geconstateerd dat het kwaliteitsniveau bij een aantal gemeenten in Drenthe achterblijft waardoor illegale situaties kunnen ontstaan. In samenwerking met de VROM-Inspectie en het Openbaar Ministerie trachten wij deze misstanden te corrigeren/voorkomen.

## P-5.5 Natuur en Landschap

| Doelen vanuit de begroting 2010 (per product/deelproduct). |
|---|
| **Natuur en landschap** |
| Een belangrijk deel van onze opgave voor natuur en landschap is opgenomen in het pMJP. In dit kader werken wij aan een versnelde realisatie van een robuuste EHS. Dit is inclusief de Natura 2000-gebieden en de robuuste verbindingen met bijbehorende voorzieningen als ecoducten,. We voeren ook actief regie om inhoud te geven aan de inspanningsverplichting voor meer particulier natuurbeheer. Het particulier natuurbeheer komt slechts langzaam van de grond. Om te voorkomen dat dit de realisatie van de EHS onder druk zet, voeren we actief overleg met onze partners en LNV op zoek naar creatieve oplossingen. |
| We werken aan behoud en ontwikkeling van de drie nationale parken en het nationaal landschap, behoud en versterking van natuur en landschappelijke kwaliteit buiten de EHS en ontwikkeling van nieuwe bossen en landgoederen op daarvoor geëigende locaties. Ook van belang is de bescherming van bossen, natuurgebieden, planten en dieren door het adequaat uitvoeren van wettelijke taken (de Flora en Fauna Wet, de Natuurbeschermingswet 1998 en de Boswet). Daarnaast sturen wij actief op herstel en ontwikkeling van landschap in het kader van het tegengaan van verrommeling (zie ook programma 3). |

In 2010 is totaal ruim 1200 ha landbouwgrond verworven voor de realisatie van nieuwe natuur (ehs). Daarnaast is er regie gezet op de inrichting van nieuwe natuur voor een oppervlakte van ruim 3.000 ha. Bij de reconstructie van de N48 zijn ook 2 ecoducten aanbesteed. Over de aanleg van een ecoduct over de A28 bij Spier is een bestuursovereenkomst gesloten met Rijkswaterstaat. De regie voor de realisatie van dit ecoduct ligt bij de provincie. De landschapsprojecten die worden gerealiseerd met de 6 miljoen die Tennet beschikbaar heeft gesteld ligt op schema. Eind 2011 wordt dit project afgerond.

In het kader van de uitvoering van de taken Natuurbeschermingswet 1998 participeren wij in het overleg dat het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I) heeft ingesteld voor de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS). Het doel van de PAS is het bieden van het kader met maatregelenprogramma voor de reductie van de depositie van stikstof op de EHS, waaronder de Natura 2000-gebieden in Drenthe. Het programma bestaat uit een generiek (landelijk) deel en een provinciaal deel. De planning was dat in juni 2010 het voorlopig

programma PAS gereed zou zijn. Deze planning is niet gehaald. In december 2010 heeft de staatssecretaris van het EL&I het voorlopige programma aan de Tweede Kamer aangeboden. In het 2e kwartaal van 2011 zal provincie Drenthe zijn inbreng in het maatregelenprogramma hebben. De planning is dat het definitieve PAS in november 2011 gereed zal zijn.

## P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP)

| Doelen vanuit de begroting 2010 (per product/deelproduct). |
|---|
| We geven uitvoering aan de jaarplanning van het pMJP Landelijk Gebied. Het pMJP 2007-2013 is een programma dat een integraal uitvoeringskader biedt voor de doelen in het landelijk gebied. Het gaat om de realisatie van rijksdoelen én eigen provinciale doelen. Deze zijn in tabelvorm weergegeven in de paragraaf 'Wat doen we nog meer', Wij stellen ons ten doel het pMJP-programma slagvaardig tot uitvoer te brengen conform de ILG-methodiek: ontschotte en ontpotte budgetten, gebiedsgerichte aanpak en vereenvoudigde uitvoering. |

In de uitvoering is een verdere versnelling aangebracht. De instelling van een drietal Taskforces op het gebied van grondverwerving, inrichting en verdroging heeft daaraan bijgedragen. Eind 2010 is van de 1638 ha die voor de periode 2007-2013 zijn overeengekomen, al meer dan 1200 ha verworven, Dwingelderveld is als groot, integraal project tot uitvoering gebracht, bij inrichting en bij milieukwaliteit is veel verplicht. Landbouwstructuurversterking ligt op tempo, de POP-middelen (en dan zeker de assen 3 en 4) zijn grotendeels verplicht, de Impulsgelden zijn nagenoeg besteed ook al was het subsidieplafond voor deze gelden met het oog op mogelijke bezuinigingen tijdelijk verlaagd tot 0.
Het pMJP is, zowel ten aanzien van de ILG-doelen als ten aanzien van de provinciale doelen voor de periode tot en met 2013, nagenoeg geheel verplicht. Eindigheid van de budgetten in samenhang met het nieuwe regeringsbeleid hebben in de tweede helft van 2010 geleid tot een temporisering van de uitvoering.

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 5. Leefomgeving | 73.964.247 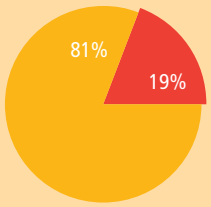  | 54.686.829 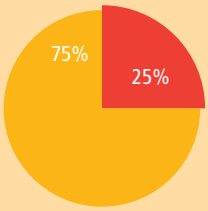  |
| Overige programma's | 296.008.551 | 280.900.616 |

| Programma 5. Leefomgeving | 1 Realisatie 2009 | 2 Primitieve begroting 2010 | 3 Begroting 2010 na wijziging | 4 Realisatie 2010 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 53.550.195 | 102.661.605 | 104.167.677 | 73.964.247 | 30.203.430 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten | 32.712.055 | 69.680.007 | 75.200.818 | 54.686.829 | 20.513.989 |
| Saldo | 20.838.140 | 32.981.598 | 28.966.859 | 19.277.419 | 9.689.440 |

## Ontwikkelingen

### P-5.0 Waterhuishouding

**Ontwikkelingen jaarstukken.**
Met de start van het nieuwe kabinet is de discussie over doelmatig waterbeheer in een stroomversnelling gekomen. In deze discussie gaat het over de verdeling van rollen en taken tussen verschillende overheidslagen. Voor de provincie is een kaderstellende rol in het waterbeheer belangrijk, omdat robuuste watersystemen integraal onderdeel uitmaken van ons omgevingsbeleid.

De bezuinigen op het ILG hebben mogelijk grote gevolgen voor de realisatie van de wateropgave. Daar waar mogelijk hebben wij de wateropgave gekoppeld aan de realisatie van EHS, zodat efficiënt met middelen wordt omgegaan. Bij het wegvallen van middelen voor de EHS heeft dat automatisch tot gevaolg dat andere doelen ook in gevaar komen.

In het stroomgebied Rijn-Oost hebben drie waterschappen, waaronder het waterschap velt en Vecht, aangegeven een fusie te verkennen. De provincie heeft de bevoegdheid tot opheffen, instellen en reglementeren van waterschappen. Vanuit deze bevoegd zijn we verkennende gesprekken gaan voeren over de organisatie van alle 5 waterschappen in het stroomgebied Rijn-Oost. Daarnaast zullen we ook in het noorden in overleg treden met onze buurprovincies en de waterschappen.

Drenthe en Overijssel hebben de muskusrattenbestrijding met de betrokken waterschappen vastgelegd in een overeenkomst. Deze is van kracht tot 1 januari 2012. BZK geeft in de ‘ meicirculaire’ aan dat Drenthe voor de muskusrattenbestrijding in 2011 wordt gekort met 1,4 miljoen euro. Daarnaast is van belang dat de wet wordt gewijzigd, waardoor de muskusrattenbestrijding wordt opgedragen aan de waterschappen. Het is op dit moment onduidelijk of deze wet op 1 januari 2011 daadwerkelijk in werking treedt. BZK geeft ambtelijk aan dat de voorgenomen korting van 1,4 miljoen wordt gekoppeld aan de inwerkingtreding van deze nieuwe wettelijke regeling. Wordt dit ambtelijke standpunt echter niet overgenomen dan zal Drenthe voor het jaar 2011 1 miljoen euro uit de eigen middelen moeten vrijmaken om de in de bovengenoemde overeenkomst neergelegde verplichting jegens de waterschappen na te komen. In de loop van 2011 zal, indien er geen uitzicht is op wettelijke overdracht, opnieuw een overeenkomst moeten worden gesloten tussen de provincies Overijssel, Drenthe en de betrokken waterschappen.

In de loop van 2010 heeft de organisatie van de uitvoering het Deltaprogramma verder vorm gekregen. De provincie Drenthe is bestuurlijk vertegenwoordiger van het IPO in het zoetwaterprogramma. De zoetwaterwatervoorziening uit het IJsselmeer is van groot belang voor onze landbouw. Bovendien ligt er een kans om onze visie met betrekking tot het grondwaterbeheer te koppelen aan het vraagstuk van de watervoorziening. Naar verwachting krijgen we vaker te maken met perioden met droogte door klimaatverandering. Naast behoud van de wateraanvoer kunnen we de mogelijkheden van water vasthouden benutten om deze perioden te overbruggen.

## P-5.1 Milieubeleid

Ontwikkelingen jaarstukken.

Voor het terrein van de samenwerking op het gebied van externe veiligheid met de gemeenten en de Hulpverleningsdienst Drenthe is in 2010 toegewerkt naar een hernieuwde samenwerkings-overeenkomst voor de periode 2011-2014 waarin onder andere over de inhoudelijke beleids-doelen en de financiële verdeling overeenstemming is bereikt voortkomend uit de decentralisatie uitkering externe veiligheid.

In 2010 is besloten dat de provincie Drenthe lead partner wordt in een mogelijk toekomstig Majeure Interreg IV A project Groen Gas. Binnen het project Groen Gas zullen bedrijven, kennisinstellingen en overheden grensoverschrijdend samenwerken met als doel de groen gas waardeketen verder te optimaliseren. In juni 2011 zal er een besluit worden genomen door het Comite van Toezicht van het EDR (Eems Dollard Regio) of dit project wel of niet door zal gaan.

In 2010 is op verzoek van provinciale staten een businesscase opgesteld voor de oprichting van een Drentse Energie Organisatie. Eind 2010 heeft het college van GS besloten dat de oprichting van een dergelijke faciliteit als project onder het programma Klimaat en Energie moet worden uitgevoerd. Op 2 februari 2011 wordt door provinciale staten een amendement ingediend waarin wordt voorgesteld de Drentse Energie Organisatie, overeenkomstig het opgestelde businessplan als aparte stichting op te richten.

In 2010 heeft de midtermreview van het Energie Akkoord Noord Nederland plaatsgevonden. Uit deze review is naar voren gekomen dat het samenwerkingsverband binnen de Energy Valley regio haar meerwaarde bewijst. Ook is naar voren gekomen dat de de wederkerigheid vanuit het Rijk, als medeondertekenaar van dit akkoord, te wensen over heeft gelaten. In 2010 zijn ook de voorbereidingen gestart voor een nieuw akkoord waarbij ingezet wordt op vaststelling medio 2011. Het ligt in de verwachting dat bij de onderhandelingen rond dit akkoord met het rijk door het Rijk wordt aangestuurd op een Green Deal. Bovendien zal door het Rijk mogelijk een koppeling worden voorgesteld met het CCS dossier.

## P-5.2 Bodem

Ontwikkelingen jaarstukken.

**Bodemsanering**
Met de gemeenten is een richtlijn overeen gekomen over de financiering van ‘vangnetgevallen’.

Ontwikkelingen ondergrond:
Voor de door het rijk aangewezen voorkeurslocaties voor opslag van $CO_2$ wordt een plan-MER opgesteld door het rijk, waaronder het gasveld Eleveld ten zuiden van Assen. Deze locatie spoort met het beleid in de ontwerp structuurvisie ondergrond. Het in noordelijk verband opgestarte communicatietraject met burgers over opslag van $CO_2$ is gestopt. Het rijk zorgt voor de dialoog.

Mogelijk komt er een Europese verplichting voor 'geologische eindberging' van nationaal radioactief afval. Beleidsbeïnvloeding zal de nodige aandacht vragen. We zijn in dit dossier leidend in IPO-verband. Opslag is strijdig met het beleid in de ontwerp structuurvisie ondergrond.

## P-5.4 Handhaving

Ontwikkelingen jaarstukken.

De provincie Drenthe heeft een kortingspercentage van 10% op alle verbonden en niet verbonden partijen opgelegd. Deze korting is ook opgelegd aan de verbonden partij Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA). Dit LMA voorziet in een essentiële informatie behoefte bij de provinciale handhavers. Dit laat onverlet dat ook bij deze partij kritisch gekeken kan worden naar de besteding van de financiële middelen. Inmiddels is de Drentse vraag overgenomen door de andere provincies en zal het LMA een concreet bezuinigingsvoorstel voorleggen aan de Raad van Toezicht.

## P-5.5 Natuur en Landschap

Ontwikkelingen jaarstukken.

In het Regeerakkoord is opgenomen dat het kabinet minder geld beschikbaar stelt voor de EHS. Staatssecretaris Bleker heeft de provincies in december 2010 gevraagd om de EHS te herijken. Wij zijn dit proces gestart met als uitgangspunt onze ambitie uit het OGB.

## P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP)

Ontwikkelingen jaarstukken.

De bestuursovereenkomst met het rijk eindigt 31 december 2013. Door het nieuwe kabinet komt het afsluiten van een nieuwe bestuursovereenkomst voor de periode 2014-2018 in een ander daglicht te staan.
Al bij het verschijnen van het regeerakkoord bleek dat op Vitaal platteland en natuur bezuinigd zou worden.
Alle provincies hebben op 20 oktober 2010 een brief ontvangen van de staatssecretaris van het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I).
Uit de brief blijkt dat alle nieuwe verplichtingen die we willen aangaan, of het nu gaat om grondverwerving, inrichting, verdroging, vermesting en verzuring, landbouwstructuurversterking, water, landschap, recreatie en toerisme, synergieprojecten, sociaal-economische vitalisering en bodem, vanaf 20 oktober 2010 financieel gezien voor eigen risico komen.
Het nieuwe regeerakkoord en de brief van de staatssecretaris van EL&I waren voor ons aanleiding de uitvoering van het pMJP te gaan temporiseren. Naar aanleiding van de brief van de staatssecretaris hebben wij een scan laten uitvoeren. Alle projecten zijn doorgelopen op de stand van zaken van de verplichtingen. Vervolgens hebben we op basis van deze scan als GS een besluit genomen. We hebben daarbij een onderscheid gemaakt tussen projecten die zonder meer tot uitvoering komen (de zgn. categorie 1 projecten), projecten waarbij we doorgaan met de planvoorbereiding maar waarbij het daadwerkelijk moment van uitvoering (het go - no go moment) pas medio 2011 aan de orde is (de zgn. categorie 2 projecten) en projecten waarbij we

ook de planvoorbereiding hebben getemporiseerd (de zgn. categorie 3 projecten). De risico's zijn transparant gemaakt. Voor opvang van de risico's is gezorgd. Provinciale Staten zijn eerst per brief en later via een presentatie voor de Statencommissie Omgevingsbeleid hierover geïnformeerd.

In het kader van het bestuursakkoord en van het deelakkoord ILG zijn inmiddels onderhandelingen gestart met het Rijk over een nieuw perspectief tot en met 2018. In dit kader vindt ook een herijking van de Ecologische Hoofdstructuur plaats. Vast staat dat het lange termijn perspectief financieel gezien somber is.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

### P-5.0 Waterhuishouding

| Prioriteiten uit Begroting 2010 |
|---|
| **5.1 Realisatie wateropgave** |
| Klimaatsverandering zal resulteren in een lagere waterbeschikbaarheid in de zomer en grotere kansen op incidentele wateroverlast. Het provinciaal beleid is gericht op de realisatie van robuuste watersystemen die in staat zijn om de effecten van klimaatverandering te ondervangen. De wateropgave bestaat uit een kwalitatief (KRW) en een kwantitatief (WB21) deel. De wateropgave ligt op hoofdlijnen vast in de KRW gebiedsdossiers en het (ontwerp) provinciaal omgevingsplan. De opgave vraagt nu om een gebiedsgerichte uitwerking in concrete maatregelen/projecten. |
| De wateropgave wordt gerealiseerd door het vasthouden van water op de hogere gronden, ruimte voor water in de beekdalen en waterbergingsgebieden aan de rand van het Drents plateau. In de beekdalen wordt de wateropgave gecombineerd met de huidige functie in het gebied zoals natuur en landbouw. |
| De provincie wil met een stimuleringsbudget de gemeenten, waterschappen en andere belanghebbenden, stimuleren tot het ontwikkelen en uitvoeren van projecten gericht op de wateropgave in zowel stedelijk als landelijk gebied. We sluiten aan bij de in het programma Klimaat en Energie ontwikkelde Klimaat Uitvoerings Subsidie (KUS2-klimaatadaptatie). Ter voorkoming van versnippering zetten we zowel de middelen in vanuit het programma Klimaat en Energie als de middelen die beschikbaar zijn om de wateropgave te realiseren. |
| De groen-blauwe diensten uit het collegeprogramma zijn ondergebracht in bovenstaande aanpak. |
| **5.3 Vergroten waterbewustzijn** |
| Waterbewustzijn is het besef van kansen of bedreigingen die hebben te maken met water. Evenals elders in Nederland is dit bewustzijn ook in Drenthe beperkt. Ons oppervlaktewater, de kwaliteit ervan en het ontbreken van wateretekort of overlast worden beschouwd als een vanzelfsprekendheid. |
| Drenthe beschikt, behalve over een grote voorraad kwalitatief hoogwaardig grondwater, ook over een wijd vertakt oppervlaktewatersysteem dat onder meer wordt gevormd door een zeer waardevol bekenstelsel. De gemeenten, waterschappen, waterbedrijven en de provincie maken hoge kosten om dit hoogwaardige systeem in stand te houden en te verbeteren. |
| Drenthe gaat in 2010 door met activiteiten gericht op het vergroten van het waterbewustzijn. Onder meer via de regionale invulling van de landelijke campagne 'Nederland leeft met water', het Drentse project Beeldschoonwater.nl en het stimuleren van het programma 'Scholen voor duurzaamheid' dat onder meer is gericht op watereducatie in het middelbaar onderwijs. |
| Het doel van de activiteiten is het vergroten van de kennis over de activiteiten van de waterbeheerders, het vergroten van de belevingswaarde van water en het beter onderkennen van de beperkingen van de onderlegger water. |
| **5.4 Uitvoering innovatieve grondwatervisie** |
| In 2009 hebben we een innovatieve grondwatervisie opgesteld. De grondwatervisie geeft samen met het beleidsplan voor diepe ondergrond invulling aan de 3d benadering in het omgevingsbeleid. |

| Prioriteiten uit Begroting 2010 |
|---|
| De voorliggende grondwatervisie is, al is het maar vanwege haar innovatieve karakter, bepaald nog geen eindproduct. Al werkende zullen we deze visie nog verder moeten concretiseren en verbijzonderen en – op basis van praktijkervaringen en nieuwe ontwikkelingen – verbeteren. Ook dat willen we doen samen met alle partijen die belang hebben bij een duurzaam grondwatersysteem, en die een bijdrage willen leveren aan het versterken van Drenthe's kernkwaliteiten en het realiseren van de provinciale ambities. |
| **5.5 Faciliteren en stimuleren van samenwerking in de waterketen** |
| De provincie stimuleert en faciliteert ook in 2010 de samenwerking in de waterketen. Drenthe acht zich gebonden aan het nationaal bestuursakkoord waterketensamenwerking. Daarbij is Drenthe betrokken bij het gemeentelijk rioleringsbeheer, heeft het toezicht op de waterschappen en is aandeelhouder van de WMD. |
| De in 2008 in werking getreden Wet gemeentelijke watertaken regelt onder meer de gemeentelijke zorgplichten voor het grond- en afvalwater, maar onderstreept ook de provinciale positie jegens de gemeenten nog eens. De nieuwe Waterwet bevat een aantal instrumenten die de doorzettingsmacht binnen het waterbeleid zullen versterken. Ook het waterakkoord nieuwe stijl zal daarbij een nuttige functie vervullen, omdat het waterschap, de gemeente en de provincie daarin bestuurlijke afspraken kunnen maken over het oplossen van waterproblemen in zowel keten als systeem. |
| De samenwerking binnen de Drentse waterketen verloopt volgens plan. Zeven gemeenten voeren in 2010 fase II uit van het project Meetplan Drenthe. Vijf gemeenten in het beheersgebied van waterschap Reest en Wieden gingen hen voor. De deelnemers gaan verder met het toepassen van brongescheiden sanitatie. Daarbij ligt in 2010 de nadruk op het bevorderen van brongescheiden sanitatie in de zorgsector en het vergroten van de verwerkings- en zuiveringscapaciteit voor urine. De waterschappen hebben het voortouw. |
| De betrokkenen voeren de aanbevelingen uit het koepelrapport benchmark rioleringszorg uit via de nieuw ingestelde VDG werkgroep riolering. |
| Ook werken de deelnemers verder aan verschillende projecten gericht op het vergroten van het waterbewustzijn. Daarbij sluit Drenthe aan bij de landelijke campagne 'Nederland leeft met water'. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 5.1. Realisatie wateropgave | Implementatie Nationaal Bestuursakkoord Water | - Uitvoeren convenant Meppelerdiep en Tusschenwater<br>- Deelname aan project Watersense gericht op inzet sensortechnologie.<br>- Opzetten en uitvoeren project Aquarius gericht op analyse en treffen van klimaatbestendige beheersmaatregelen (samenwerking met HOTSPOT Klimaat en Landbouw).<br>- Stimuleren klimaatbestendig stedelijk waterbeheer.<br>- Ontwikkelen lange termijn visie beekdalen.<br>- Ontwikkelen en stimuleren inzet blauwe diensten. |
| 5.3 Vergroten waterbewustzijn | Grotere belevingswaarde van water als basis voor het omgevingsbeleid. | - De regionale invulling van de landelijke campagne 'Nederland leeft met water'<br>- Uitvoering van het Drentse project Beeldschoonwater.nl en het stimuleren van het programma 'Scholen voor duurzaamheid' dat onder meer is gericht op wateredu-catie in het middelbaar onderwijs. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 5.4. Opstellen Innovatieve visie grondwater | Bestaande grondwatervoorraad zeker stellen | - Nader kwantificeren hoeveel extra water beschikbaar komt door de inrichting van inzijggebieden en waar dit water gewonnen kan worden.<br>- Het ontwikkelen van pilot waterbeheer in stedelijk gebied gericht op versterking van de economische ontwikkeling<br>- De mogelijkheden onderzoeken van het instellen van kenniscentrum grondwater |
| 5.5. Versterken proces samenwerking alle partijen binnen waterketen | De waterketenpartners realiseren ieder jaar twee procent efficiencywinst. | - Zeven gemeenten voeren in 2010 fase II uit van het project Meetplan Drenthe.<br>- Bevorderen van brongescheiden sanitatie in de zorgsector en het vergroten van de verwerkings- en zuiveringscapaciteit voor urine.<br>- Uitvoering aanbevelingen uit het koepelrapport benchmark rioleringszorg uit via de nieuw ingestelde VDG werkgroep riolering. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 5.1. Realisatie wateropgave | Status: groen<br>De provincie ligt op schema bij de uitvoering van de afspraken uit het bestuursakkoord water. De provincie heeft de normen voor de regionale wateroverlast vastgelegd in de POV, waterbergingsgebieden aangewezen en kaders opgesteld voor de GGOR in het Omgevingsplan. | De activiteiten in 2010 hebben zich gericht op het faciliteren van de uitvoering van het bestuursakkoord water vanuit onze regierol<br>De beleidsopgave is vastgelegd in het regionaal waterplan als onderdeel van de Omgevingsvisie. Uitwerking op onderdelen is inmiddels gestart zoals de hotspot Oude Vaart Reestdal dat meer inzicht moet geven in de gebruiksmogelijkheden van de beekdalen bij wijziging van het klimaat.<br>In het kader van de uitvoering van het convenant Meppelerdiep en de nieuwe Omgevingsvisie is gestart met een verkenning van de mogelijkheden voor een gebiedsontwikkeling Ruinen-Uffelte. Alle betrokken partijen doen hier aan mee.<br>De Europese projecten Watersense en Aquarius zijn gericht op inzet sensortechnologie. Hiermee wordt een beslisssingsondersteunend model gerealiseerd voor waterbeheer op bedrijfs- en regionaal niveau met gebruik van sensortechnologie.<br>Voor groen-blauwe diensten wordt geen aparte regeling gemaakt, maar combineren wij de middelen met het SNL akkervogelbeheer. Hiermee worden in de bestaande maatregelpakketten meerdere doelstellingen, biodiversiteit en waterkwaliteit gerealiseerd. De begrenzingen van de akkervogelkerngebieden worden dusdanig gekozen (richting de beekdalen) dat met de pakketten aan de biodiversiteits- en waterkwaliteitsdoelstellingen kan worden voldaan. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 5.3. Vergroten waterbewustzijn. | Status: groen<br>Het effect van de campagne 'Nederland leeft met water' laat zich moeilijk meten maar water staat in Drenthe goed op de kaart. Dit blijkt uit de toenemende aandacht voor water als drager voor ruimtelijk econonomische ontwikkeling. | De campagne 'Nederland leeft met water' heeft ook in Drenthe in 2010 een vervolg gekregen. De Milieufederatie Drenthe onderhoudt een website www.beeldschoonwater.nl Verder heeft de provincie bijgedragen aan enorme afbeeldingen van het Drentse onderwaterleven onder vier Drentse ophaalbruggen. Deze afbeeldingen geven een fascinerende kijk onder de Drentse waterspiegel. Zo vragen we, samen met onze partners, meer aandacht voor het belang van een goede waterkwaliteit. |
| 5.4. Opstellen Innovatieve visie grondwater | Status: groen<br>De visie is opgenomen in de Omgevingsvisie van de provincie | In de tweede helft van 2010 is een start gemaakt met de uitwerking. De basis van de verdere uitwerking van de grondwatervisie is gelegen in een goede actuele kwantificering van het grondwatersysteem in de vorm van een waterbalans. Met de waterbalans kunnen wij nut en noodzaak van de uitwerking verder onderbouwen. Bovendien dient de waterbalans informatie aan te reiken om te kunnen beoordelen of verdere uitwerking van de eerder genoemde thema's zinvol is. |
| 5.5. Versterken proces samenwerking alle partijen binnen waterketen | Status: groen<br>Op basis van de uitgevoerde projecten in met name de rioleringzorg gaan we er vanuit dat de efficiencywinst van 2% wordt gehaald. | De samenwerking leidt tot grotere doelmatigheid en transparantie in de waterketen tussen waterbedrijf, waterschap en gemeente en een verantwoorde kostenbeheersing voor de burger. De beoogde samenwerking verloopt goed. De verschillende partijen hebben in september 2008 vier projecten geformuleerd. Daarvan zijn inmiddels de Benchmark Rioleringszorg en het onderzoek naar het toepassen van zogeheten brongescheiden sanitatie in de zorgsector uitgevoerd. Zeven gemeenten voerden in 2010 fase 2 uit van het project Meetplan Drenthe. De waterketenpartners realiseren elk jaar twee procent efficiëntiewinst. We stimuleerden gemeenten de klimaatadaptatiescan uit te voeren. |

## P-5.1 Milieubeleid

| Prioriteiten uit Begroting 2010 |
|---|
| **5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving** |
| Bij provinciale besluitvorming wordt gestreefd naar een (optimale) duurzame ontwikkeling van Drenthe. Dit betekent dat wordt gezocht naar een situatie waarin een goed evenwicht bestaat tussen ecologische, economische en sociale aspecten. Door methodieken zoals milieu-effectrapportages en duurzaamheidseffectrapportages in te zetten worden bij majeure (met name ruimtelijke) ontwikkelingen de effecten (ecologisch, economisch of sociaal-cultureel) in kaart gebracht. De uitkomsten worden meegewogen in de besluitvorming. Dit leidt tot besluiten die bijdragen aan een duurzame ontwikkeling en daarmee aan een duurzame kwaliteit van de leefomgeving. Daarnaast wordt een duurzame ontwikkeling ingebracht in majeure ontwikkelingen als het RSP en de convenanten met Hoogeveen en Meppel. |

Prioriteiten uit Begroting 2010

**5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid**

Het klimaat- en energievraagstuk heeft een uitermate strategisch, multidisciplinair encomplex karakter. Wij richten een stevige programmastructuur in om de doelen in het kader van Klimaat en Energie te realiseren. Met behulp van vijf deelprogramma's wordt focus aangebracht in de uitvoering van dit programma. In de jaarlijkse actieplannen komen de deelprogramma's terug. Cruciaal voor succes is een goede samenwerking met gemeenten, corporaties, bedrijfsleven en kennisinstellingen. Strategische allianties, mede als onderdeel van Energy Valley, en gebiedsgerichte aanpak hebben de voorkeur.

Wij zien grote kansen voor een integrale aanpak van de sociaal-economische crisis en de klimaatcrisis. Dat wil zeggen dat passend bij de couleur locale van de regionale opgaven in Drenthe investeringen worden gekoppeld aan bijvoorbeeld de stedelijke ontwikkeling van Emmen/Coevorden. Met Emmen/Coevorden worden afspraken gemaakt over te behalen prestaties die bijdragen leveren aan de beleidsdoelstellingen van het programma Klimaat en Energie. Dergelijke afspraken over prestaties worden gemaakt met Assen, Hoogeveen en Meppel.

**Intensiveren (Voorjaarsnota 2009)**

In het Actieplan 2009 van het programma Klimaat- en energie zitten beleidsonderdelen waarmee een verbinding kan worden gelegd met het ruimtelijk economisch domein. Het gaat hierbij om:

- Gebouwde omgeving (100.000 woningenplan)
- Kennis economie (Energie Transitie Parken, Groen Gas)
- Ondergrond (geothermie, WKO, CCS/ZO Drenthe)
- Klimaatlandschappen (adaptatiestrategieën)

Om deze activiteiten ook daadwerkelijk te realiseren moet er worden geïnvesteerd in de ontwikkelkracht van de organisatie. De dekking vindt plaats binnen de bestaande budgetten.

De doelstellingen zoals die zijn geformuleerd in het programma Klimaat en Energie kennen een planhorizon die loopt tot 2020. Dat is ook logisch omdat deze aanhaken bij de Europese-, nationale- en noordelijke doelstellingen. Het proces om deze doelen te realiseren is reeds in uitvoering, maar om de gewenste langjarige ontwikkeling te kunnen verwezenlijken is ook een geloofwaardige en betrouwbare overheid gewenst. Teneinde continuïteit van beleid te kunnen garanderen is het langjarig zekerstellen van de bijbehorende financiën van essentieel belang. Dit houdt in dat ook na 2011 een bedrag van € 7 miljoen per jaar nodig is om uitvoering te geven aan het klimaat en energiebeleid.

**5.14 Uitvoeringsprogramma Luchtkwaliteit en geluidhinder**

Het Provinciaal Actieplan Luchtkwaliteit Drenthe 2009-2012 is in nauwe samenwerking met veel externe partijen tot stand gekomen. De uitvoering van het programma is voorzien tot en met 2010. Eind 2010 vindt een evaluatie plaats met het oog op een eventueel vervolg na 2010.

Halverwege 2007 hebben wij de EU-geluidbelastingkaart voor wegen met meer dan 16.000 motorvoertuigen per dag vastgesteld. Dit was vervolgens de basis voor een actieplan met maatregelen om de ergste problemen op het gebied van geluidhinder langs deze wegen op te lossen. De te kiezen maatregelen zijn mede afhankelijk van het te kiezen ambitieniveau. Om dit goed te kunnen vaststellen is, vooruitlopend op de EU-verplichting om ook de wegen met meer dan 8.000 motorvoertuigen per dag in kaart te brengen, onderzoek gedaan naar alle provinciale wegen in Drenthe. De acties zoals geformuleerd in het actieplan voor wegen met meer dan 16.000 motorvoertuigen per dag zullen in 2010 worden uitgevoerd.

Het onderzoek naar alle provinciale wegen in Drenthe maakt het mogelijk te anticiperen op de volgende tranche (2012), waarbij de EU verlangt om ook de wegen met meer dan 8.000 motorvoertuigen per dag in beeld te brengen en te voorzien van een actieplan. In 2010 (Versnellingsagenda) zal daarom bij onderhoud aan de in aanmerking komende wegen rekening worden gehouden met te verwachten actie op basis van 2012-tranche. Het zal hier voornamelijk gaan om het toepassen van geluidsreducerend asfalt.

| Prioriteiten uit Begroting 2010 |
|---|
| **5.15 Uitvoeringsprogramma externe veiligheid** |
| Het komende jaar is het laatste jaar voor het provinciaal uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid. Een belangrijke opgave voor 2010 is de vormgeving van de samenwerking vanaf 2011. Nu al is duidelijk dat de rijksmiddelen ook na 2010 via het provinciefonds worden uitgekeerd. De provincie maakt prestatieafspraken met gemeenten over de professionalisering en de versterking van de externe veiligheidstaken en het oppakken van nieuwe taken zoals is vastgelegd in relevante externe veiligheidsbesluiten. Conform het akkoord stellen de provincies capaciteit en/ of middelen beschikbaar aan gemeenten. Rekening houdend met het Bestuursakkoord IPO-rijk (Lodders) en rijk-gemeenten (de Hond) wordt gezamenlijk met gemeenten en de veiligheidsregio Drenthe onderzocht op welke wijze de samenwerking na 2010 ingevuld kan worden. Belangrijk daarbij is de ontwikkeling naar een regionale uitvoerings-organisatie. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 5.12. Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving. | Sterkere inbreng vanuit duurzaamheid in pProvinciale besluiten en een vorming.<br>Uuitvoering van RSP, convenanten en Regiovisie Groningen-Assen, waarin nadrukkelijk rekening is gehouden met een duurzame ontwikke-lingsterker georiënteerd op duurzaamheid | Inzet instrumenten milieu effect rapportage (mer) en duurzaamheids effect rapportage (der).<br>Organiseren kennisoverdracht, workshops en pilots over duurzame ontwikkeling voor Inbreng duurzame ontwik-keling in RSP, convenanten Meppel en Hoogeveen en in Regiovisie Groningen-Assen, alsmede en instrumentont-wikkeling. |
| 5.13. Uitwerking klimaat en energie-beleid | Verdergaande stappen naar de realisatie van de collegedoelstellingen en de afspraken die in Noordelijk en IPO verband zijn gemaakt over klimaat en energie.<br>De resultaten worden gegroepeerd rond de volgende thema's.<br><br>1. Diep onder Drenthe<br>Duidelijk en zichtbaar beleid in uitvoering voor benutting ondergrond in duurzame energie in huishouding<br>2. Klimaatlandschappen<br>Ruimtelijke planontwikkeling is klimaatbe-stendig<br><br>3. Water<br>Kennis over klimaatbestendige waterhuishou-ding. Uitvoeren concrete maatregelen gericht op bergen en vasthouden van water. | Centraal staat de uitvoering van het Programma Klimaat en Energie, aan de hand van jaarlijkse actieplannen. De activiteiten zijn divers en betreffen beleidsontwikkeling, regelgeving, financiële stimulering, kennisoverdracht en projectontwikkeling. Voor de onderscheiden thema's ligt deF focus op:<br><br>Geothermie<br>CCS<br>Seizoensgebonden WKO<br><br>Focus op:Natuur<br>Landbouw<br>Recreatie&Toerisme<br>Klimaat en energie in landschap<br>Focus op:<br>Klimaatbestendig waterbeheer<br>Vasthouden, bergen en schoonhouden van water |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| | 4. Bouwen<br>Aantoonbare CO2-reductie in gebouwde omgeving (incl. openbare verlichting)<br><br>5. Kenniseconomie<br>Economische ontwikkeling aantoonbaar gekoppeld aan klimaat en energiebeleid.<br><br>Actieplan 2011 | Focus op:<br>Actieplan gebouwde omgeving (AGO)<br>Openbare verlichting<br>Uitvoering klimaat en energie in stedelijk gebied<br>Focus op:Energieproductie<br>Groen Gas<br>Mobiliteit<br>Bedrijventerreinen en Energietransitieparken<br>Opstellen Actieplan 2011 |
| 5.14. Uitvoerings-programma Luchtkwaliteit en geluidhinder | Relatief goede luchtkwaliteit in Drenthe. Evaluatieverslag Provinciaal Actieplan Luchtkwaliteit 2009-2012.<br>Een lagere geluidbelasting langs provinciale wegen waar Uitvoeren geluidmaatregelen in combinatie met werk enof /onder- houd aan provinciale wegen is uitgevoerd.. | Uitvoeren en evalueren Provinciaal Actieplan Luchtkwaliteit Drenthe 2009-2012.<br>Uitvoeren Actieplan geluid op basis EU-geluidbelastingkaart, primair in combinatie met werken/onderhoud aan provinciale wegen.. |
| 5.15. Uitvoerings-programma Externe Veiligheid | Convenant samenwerking E.Ve.v. na 2011.<br>Een provincie met aanvaardbare veiligheids-risico's. | Afronding provinciaal uitvoerings-programma Externe Veiligheid 2006-2010<br>Voorbereiden nieuwe invulling 2011-2014 |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 5.12. Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving. | Status: groen Duurzame ontwikkeling is in 2010 steeds meer een geïntegreerd onderdeel van provinciale besluiten, bijvoorbeeld rond RSP en de Regiovisie Assen-Groningen | Driedaagse Duurzaamheidstour door Drenthe |
| 5.13. Uitwerking klimaat en energiebeleid | Status: groen Collegedoelstellingen rond klimaat en energie zijn in het een na laatste jaar van het huidige programma duidelijk dichter bij de gewenste realisatie gekomen. | Ontwikkeling CODE concept RSP Emmen: PvE Duurzaam Bouwen, LOI (Letter of Intent) Warmtenet Coevorden<br>Voorbereiding Interreg-aanvraag Agrobiopolymeren (biobased economy) , start Energiebureau Zuidoost Drenthe, Klimaatcontracten Drentse gemeenten, Ontwikkeling Drentse Energie Onderneming (DEO.) |
| 5.14. Uitvoerings-programma luchtkwaliteit | Status: groen De provinciale inzet op een goede luchtkwaliteit in Drenthe kwam naar voren in het evaluatieverslag Luchtkwaliteit 2009-2012.<br>Het actieplan geluid is uitgewerkt in diverse acties | Het uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit is uitgewerkt in een actieplan waarmee eventuele knelpunten in de toekomst worden voorkomen. De acties zijn conform het programma uitgevoerd en een provinciaal netwerk rond luchtkwaliteit wordt opgezet.<br>Speciale aandacht was er voor de geluidsbelasting op de Drentse wegen, dit in samenwerking met de afdeling Wegen en Kanalen. |
| 5.15. Uitvoerings-programma Externe Veiligheid | Status: groen: Afronding programma 2006-2010 en vervolg met 2011-2014. Nieuw meerjaren uitvoeringsprogramma 2011-2014 opgesteld evenals nieuwe samenwerkingsovereenkomst met gemeenten en Hulpverleningsdienst Drenthe | Speciale acties zijn geweest rond de opslag van gevaarlijke stoffen (PGS 15), de correcte vermelding van propaantanks groter dan 3 m3 op de risicokaart van Drenthe en het up to date houden van deze kaart in samenwerking met de Drentse gemeenten. |

## P-5.2 Bodem

| Prioriteiten uit Begroting 2010. |
|---|
| **5.6 Opstellen integraal beleidsplan ondergrond** |
| VROM heeft een landelijke verkenning uitgevoerd voor de ondergrond en gaat op basis van het bodemconvenant een rijksvisie opstellen. Een plan van aanpak wordt in overleg met de provincies opgesteld om de conclusies van de beleidsverkenning uit te werken. De provincies willen bevoegd gezag worden voor omgevingsvergunningen en mijnbouwwerken, gezien hun rol en het regionale strategisch belang bij de ondergrond. |
| Drenthe heeft VROM voorgesteld om als pilot-provincie deel te nemen aan de beleidsuitwerking. |
| Er wordt op interactieve wijze een integraal beleidskader (en uitvoeringsprogramma) voor de Drentse ondergrond ontwikkeld. Op basis van een provinciale beleidsverkenning en nader onderzoek is een beleidsnotitie voor de ondergrond opgesteld. Die resultaten worden integraal meegenomen in het nieuwe omgevingsbeleid. Tegelijk stellen we een Structuurvisie voor de ondergrond op als detaillering daarvan. Zo ontstaat een driedimensionale visie op de ondergrondse activiteiten. en de gevolgen hiervan voor de bovengrondse ruimtelijke ontwikkeling. De Structuurvisie gaat over diverse functies van de ondergrond voor klimaat en energie, zoals opslag van CO2 en het winnen van aardwarmte. Voor de beleidskeuzes in de Structuurvisie voor de ondergrond volgen we een aparte plan-m.e.r. procedure. Het uitvoeringsprogramma voor de ondergrond maakt deel uit van het programma Klimaat en energie. |
| **Aardkundige waarden** |
| Voor de actualisatie van de kennis over aardkundige waarden en selectie van aardkundig waardevolle gebieden is het nodig de geomorfologische kaart van Drenthe te actualiseren. Verder zetten we concreet in op een voorlichtingstraject naar terreinbeherende organisaties en inrichters en willen we in 2010 het tweede aardkundige monument van Drenthe onthullen. |
| Voor het ontwikkelen van een European Geopark in Drenthe is een haalbaarheidsstudie gestart en worden contacten gelegd en onderhouden voor de ontwikkeling van grensoverschrijdend geotoerisme. |
| Er wordt flink ingezet op: draagvlak creëren, behoud en bescherming Aardkundige waarden. Dit gaan wij bereiken door vaststelling van beleid met betrekking tot de aardkundig waardevolle gebieden, onder meer ten behoeve van het nieuwe omgevingsbeleid. Hiervoor wordt een beleidsnotitie vastgesteld. |
| **5.7 Actualisering bodemkaart** |
| De beschikbare informatie over de bodemopbouw van onze provincie varieert in ouderdom. De oudste gegevens van de Bodemkaart van Nederland dateren van voor 1972 en de meest recente gegevens zijn van 1988. In 2008 en 2009 is de bodemkaart deels geactualiseerd m.b.t. de veengronden, voor een deel gefinancierd door derden. Hierdoor is meer inzicht verkregen over de resterende veendikte en hoeveel CO2 er door veenoxidatie is verdwenen en er in de toekomst mogelijk nog in de atmosfeer terechtkomt. De actualisatie wordt verder per beleidsonderwerp ingevuld. Naast actualisatie van de veenbodems zijn ook andere thema's ingepland, zoals bijv. fosfaatverzadiging van de bodem. In 2009 is hiervoor de prioriteit bepaald en in 2010 zal het betreffende bodemonderzoek worden uitgevoerd. |
| **Doorwerking nieuwe bodemkaart (EHS):** |
| Op basis van de geactualiseerde bodemkaart m.b.t. de veenoxidatie en fosfaatverzadiging kan vanaf 2010 meer gericht worden gekeken waar de kansen liggen voor de diverse functies, zoals landbouw (verplaatsing, uitbreiding en verbreding) en natuur (ontwikkeling EHS en typen natuurdoelen). Vanaf 2010 moet rekening worden gehouden met eventueel aanvullend budget voor extra beheersmaatregelen. Gelet op het feit dat het hier gaat om een bovenprovinciaal belang, zal hierom ook met het rijk overleg gestart worden. |
| **5.8 Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige omgeving** |
| Herontwikkeling in binnenstedelijke gebieden wordt regelmatig geblokkeerd door de aanwezigheid van bodemvervuiling. In het kader van het convenant Bodem worden afspraken gemaakt om stagnatie in de toekomst te voorkomen. |
| Door het vroegtijdig inventariseren van mogelijke verontreinigingen (spoedlocaties) binnen herontwikkelingsgebieden en het maken van afspraken met gemeenten in het kader van ISV3 wordt inzicht in de problematiek verkregen en kan stagnatie worden voorkomen. Daarnaast is het faciliteren van de aanpak (financieel en personeel) door de provincie noodzakelijk om de gewenste voortgang te kunnen boeken. |

| Prioriteiten uit Begroting 2010. |
|---|
| **5.10 Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater** |
| De provincie zet het al in gang gezette stimuleringsbeleid voort en ondersteunt gebiedsgerichte pilots gericht op aanvullende maatregelen en het reduceren van diffuse belasting in zowel grond- als oppervlaktewater. Dit doet zij in aanvulling op het nationale beleid. |
| **5.11 Gebiedsgerichte grondwaterbescherming** (gewijzigde prioriteit: in Voorjaarsnota 2009 is aangegeven dat taakstelling waterbedrijven niet meer van toepassing is) |
| Bij het beschermen van de drinkwaterwinningen gaat de provincie meer uit van een risicogerichte benadering. Dit betekent dat de kwetsbaarheid van het gebied en de aard en omvang van de activiteiten en functies bepalend zijn bij het invullen van het beschermingsniveau. Uit een risicoinventarisatie in de Drentse grondwaterbeschermingsgebieden is gebleken dat het goed mogelijk is om per gebied een inschatting te maken van de feitelijke risico's. Deze risico-analyse kan vervolgens als basis dienen om per gebied de risico's te verminderen. Dit leidt tot maatwerk per gebied, waarbij wordt ingezet op het nemen van maatschappelijke verantwoordelijkheid en financiële deelname van alle waterbedrijven in Drenthe in risicoreducerende maatregelen in grondwaterbeschermingsgebieden. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 5.6. Opstellen integraal beleidsplan ondergrond | Structuurvisie ondergrond | Opstellen Plan-MER enopstellen structuurvisie |
| 5.7. Actualiseren bodemkaart | Bodemkaart m.b.t. fosfaat | Actualisatie bodemkaart |
| 5.8. Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving | Uitwerking bodemconvenant | -inventarisatie en paanpak spoedlocaties<br>-gebiedsgerichte aanpak grondwaterverontreiniging |
| 5.10 Terugdringen milieudruk bestrij-dingsmiddelen in grondwater | KRW doelen terugdringen milieudruk | Certificering gemeente voor het duurzaam omgaan met het gebruik van bestrijdingsmiddelen<br>Stimuleren gebiedsgerichte innovatieve pilots vermin-deren diffuse belasting<br>Opstellen rapportage kwaliteit grondwater |
| 5.11 Gebiedsgerichte grondwater-bescherming | KRW doelen m.b.t. de bescherming van drink-waterwinning | Stimuleren uitvoeren van maatregelen op basis van de gebiedsdossiers. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 5.6. Opstellen integraal beleidsplan ondergrond | Status: groen<br>Plan-MER<br>Ontwerp structuurvisie | Plan-MER gereed, ontwerp structuurvisie vastgesteld en ter inzage gelegd, definitief plan vastgesteld |
| 5.7. Actualiseren bodemkaart | Status: groen<br>Geactualiseerde bodemkaart | Bodemkaart is geactualiseerd naar aanleiding van onderzoeksgegevens uit diverse deelonderzoeken. Met geactualiseerde kaart inzetten op beleidsbeïnvloeding. |
| 5.8. Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving | Status: groen<br>MJP 2010-2014<br>Plan van aanpak spoedlocaties in uitvoering.<br>Overzicht locaties met risico's voor de mens. | - het MJP 2010-2014 is vastgesteld<br>- plan van aanpak spoedlocaties in uitvoering gebracht<br>- opstellen en vaststellen overzicht locaties met risico's voor de mens; |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 5.10. Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater | Status: groen<br>Monitoring bestrijdingsmiddelen.<br>Voorlichting over bestrijdingsmiddelen.<br>Stimuleringsbeleid en gebiedsgerichte projecten om de mileudruk terug te dringen. | De Kaderrichtlijn Water verplicht ons te rapporteren over de kwaliteit van het grondwater, en over de maatregelen om risico's weg te nemen en het kwaliteitsdoel te bereiken. We verrichten onderzoek, monitoren op de indicator bestrijdingsmiddelen en zorgen voor voorlichting. We hebben het stimuleringsbeleid voortgezet en ondersteunden gebiedsgerichte proefprojecten om de diffuse milieubelasting van grondwater en oppervlaktewater terug te dringen.<br>Verder zijn alle Drentse gemeenten, waterschappen en waterbedrijven benaderd voor een verduurzaming van het terreinbeheer en de certificatie daarvan. Het biedt veel voordelen om als Drentse overheden gezamenlijk op te trekken. Inmiddels hebben 9 organisaties aangegeven dat ze mee willen doen aan het certificeren van het terreinbeheer; 4 hebben aangegeven misschien te willen meedoen. De provincie Drenthe gaat voor het certificaat 'goud' in 2011. |
| 5.11. Gebiedsgerichte grondwaterbescherming | Status: groen Gebiedsdossiers voor de grondwaterbeschermingsgebieden. | Voor de grondwaterbeschermingsgebieden in Drenthe zijn gebiedsdossiers opgesteld. In de gebiedsdossiers gaat de provincie meer uit van een risicogerichte benadering. Dit betekent dat de kwetsbaarheid van het gebied en de aard en omvang van de activiteiten en functies bepalend zijn bij het invullen van het beschermingsniveau. Dit leidt tot maatwerk per gebied, waarbij wordt ingezet op het nemen van maatschappelijke verantwoordelijkheid en financiële deelname van alle waterbedrijven in Drenthe in risicoreducerende maatregelen in grondwaterbeschermingsgebieden. |

## P-5.3 Vergunningverlening

| Prioriteit uit Begroting 2010 |
|---|
| **5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving** |
| **Verminderen belasting kwaliteit leefomgeving** |
| Het Collegeprogramma kent als sleutelbegrip een goede kwaliteit van de leefomgeving. Om dit doel te realiseren is een minimale belasting door de bedrijven van de omgeving nodig. Inzet is intensiveren van de actualisering van de milieuvergunningen van met name de zogenaamde IPPC-inrichtingen. De ontwikkelingen op het gebied van de Europese en nationale wet- en regelgeving bieden mogelijkheden de belasting door bedrijven verder te verminderen. Bij de actualisering van milieuvergunningen wordt aandacht besteed aan: |
| - energie-efficiency uit oogpunt van CO2-doelstellingen; |
| - emissies uit oogpunt van luchtkwaliteit en nationale emissieplafonds (NEC-doelstellingen EU); |
| - verruimde reikwijdte Wet milieubeheer (afvalpreventie, vervoersmanagement) uit oogpunt van duurzaamheid. |
| **Wijziging Wet luchtvaart** |

| Prioriteit uit Begroting 2010 |
|---|
| Na inwerkingtreding van het wetsvoorstel 'Regelgeving burgerluchthavens en militaire luchthavens' betreffen de provinciale bevoegdheden in hoofdzaak de vaststelling van de milieuruimte voor luchthavens (onder andere groeitaakstelling), de vaststelling van het fysieke ruimtegebruik rond luchthavens (ruimtelijk beleid), de handhaving van de vastgestelde kaders en het instellen van Commissies Regionaal Overleg voor de Luchthavens Groningen Airport Eelde en Hoogeveen. De decentralisatie van de luchtvaarttaken leidt tot een jaarlijkse – zij het beperkte – structurele ophoging van het Provinciefonds. |
| **Intensiveren (Voorjaarsnota 2009)** |
| Vergunningverlening en handhaving zijn instrumenten die aan de achterkant van het beleidsproces worden ingezet. Het oplossen van knelpunten kan met deze instrumenten slechts beperkt plaatsvinden. Vaak heeft het langdurige juridische procedures tot gevolg. Bij complexe dossiers is het dan ook van belang om vanuit de rol van gebiedsregisseur aan de voorkant van het beleidsproces te sturen. Met sturen wordt bedoeld: samen met andere betrokken overheden een ruimtelijk perspectief ontwikkelen. Om die reden is onlangs het gebiedsgerichte Project TT-circuit opgestart. Het project is op te vatten als een verdieping binnen het RSP-project FlorijnAs. |
| **Project TT-circuit** |
| Het TT-circuit is een gebied met veel potentie. Het is uit economisch en recreatief oogpunt van groot belang voor Assen en voor Drenthe. De uitdaging is dit terrein verder te ontwikkelen in overeenstemming met de omliggende natuurwaarden en met inachtneming van de wettelijke vereisten die vooral uit de milieuwetgeving (met name op het gebied van de geluidhinder) worden gesteld. |
| Het TT-circuit kan met een 'smalle' of een 'brede' benadering bekeken worden. De 'smalle' benadering houdt in dat het gebruik via een juridisch instrumentarium gereguleerd wordt. De 'brede' benadering wil de ontwikkeling voor de komende tien tot vijftien jaar in een beleidsdocument vastleggen. Om dit beleid te verankeren moet de visie vervolgens in uitvoeringsprogramma's omgezet worden. |
| We hebben onlangs voor de 'brede' benadering gekozen. Voor de ontwikkeling van de visie zal nauwe aansluiting worden gezocht bij de ontwikkelingen rondom de FlorijnAs. De kosten hiervan bedragen € 350.000,-- in 2010. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 5.16. Inpassen veranderende EU- en nationale wetgeving | Implementatie wettelijk kader voor vergunningverlening om de belasting van het kwaliteit van de eefomgeving te verminderen.<br>Terugdringing emissies CO2, SO2, Nox, fijn stof en vluchtige stoffen. | Opstellen visie voor het TT circuit voor de komende 10 tot 15 jaar met bijbehorende uitvoerings-programma's.<br>Opstellen van uitvoeringsprogramma's en het tot uitvoer brengen van deze programma's.<br>Verlenen ontheffingen, opstellen besluiten, vaststellen beleidsregels en verordening |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 5.16. Inpassen veranderende EU- en nationale wetgeving | Status: Groen<br>Wettelijk kader voor implementatie wettelijk kader voor vergunningverlening om de belasting van de kwaliteit van de leefomgeving te verminderen.<br><br>Emissies CO2, SO2, NOX, fijn stof en vluchtige stoffen zijn teruggedrongen | Concept toekomstvisie is in 2010 dermate vergevorderd en met de visiepartners besproken dat deze begin 2011 kan worden vastgesteld. Daarnaast is een convenant opgesteld met betrekking tot de uitgangspunten voor de vergunningverlening en een uitvoeringsprogramma voor geluidsreducerende maatregelen in de omgeving. Het streven is er opgericht dat de betrokken partijen het convenant begin 2011 ondertekenen.<br>In 2010 zijn er relatief veel wettelijke procedures doorlopen. De afwikkeling heeft conform wet- en regelgeving plaatsgevonden<br>Milieubelastende emissies zijn met behulp van het europees en nationaal wettelijk instrumentarium voorkomen dan wel zo veel als mogelijk beperkt. |

## P-5.4 Handhaving

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 5.17. Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen | - Actuele naleving regelgeving en vergunningen.<br>- Uitvoering Wabo<br>- Toetsen kwaliteit handhaving gemeenten, waterschappen en provincie aan wettelijke kwaliteitscriteria<br>- Bijdrage aan en voorbereiding op vorming Regionale Uitvoeringsdienst (RUD) | 1. Uitvoeren van toezicht en bevorderen van de naleving van provinciale regels en vergunningen.<br>2. Inventarisatie van relevante ketens, daarin actief zijnde actoren, van toepassing zijnde wet- en regelgeving en verdeling bevoegdheden (ketentoezicht).<br>3. Vaststelling uitvoeringsstrategie.<br>4. Gerichte handhavingacties.<br>5. Bewustwordingscampagne nakomen milieuregels richting burgers en bedrijven.<br>6. vorming Regionale Uitvoeringsdienst (RUD)<br>7. versterken provinciale interbestuurlijke toezichtstaak handhaving: |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 5.17. Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen | Status: Groen<br>Regelgeving en vergunningen zijn nageleefd.<br><br>WABO is uitgevoerd<br><br>Kwaliteit handhaving gemeenten, waterschappen en provincie is aan wettelijke kwaliteitscriteria getoetst.<br><br>Bijdrage geleverd aan en voorbereid op de vorming van een (RUD). | 1. Gerealiseerd conform planning<br>2. Gerealiseerd, gericht op de ketens grondstromen en asbest.<br>3. Vaststellen uitvoeringstrategie is in uitvoering (lees: handhavingstategie een en ander naar aanleiding van introductie WABO. Oplevering medio 2011).<br>4. Gerichte handhavingsacties op off the road overlast.<br>5. Bewustwordingscampagne gericht op nakomen milieuregels is gericht op vervolgactie naar aanleiding van Klant Tevredenheids Actie 2010 ( gericht op bedrijven wet Milieubeheer, zwembaden, grondwater en bodemsanering)<br>6. Vorming (RUD) wordt sterk belemmerd door externe partijen, onvoldoende voortgang. Landelijke voortgang is overeenkomstig.<br>7. In 2010 is de samenwerking op het gebied van IBT in de drie noordelijke provincies verder vorm gegeven. |

## P-5.5 Natuur en Landschap

| Prioriteiten uit Begroting 2010 |
|---|
| **5.18.A Uitwerken aanbevelingen symposium Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe** |
| De afgelopen twee jaar is gewerkt aan de uitwerking van de aanbevelingen van het symposium dat in 2007 plaatsvond. Dit stond in het kader van biodiversiteit en wordt in 2010 afgerond met een presentatie van de noodzakelijke actuele natuurinformatie 'Natuur in Drenthe 2' op de website van de provincie en in een samenvattende rapportage in boekvorm. De nieuwe inzichten over natuurbeheer worden opgenomen in het nieuwe omgevingsbeleid en vormen de basis voor het uitvoeren van gebiedsgerichte projecten en voor integrale planning. Ook wordt gestart om – in het kader van de nieuwe WRO – samen met gemeenten kaarten op te stellen, waarbij het belang van landschappelijke kwaliteiten voor biodiversiteit in beeld wordt gebracht. |
| **5.18 B Kennisuitwisseling BoerenNatuur: ondergebracht bij 'wat doen we nog meer'.** |
| **5.18.C Voorfinanciering Beheerplannen Natura 2000-gebieden** |
| De concept beheerplannen voor de acht Natura 2000-gebieden waarvoor de provincie Drenthe trekker is, zijn vóór 1 september 2009 gereed gekomen. Nadat de minister de ontwerpaanwijzingsbesluiten voor de acht Drentse gebieden in 2010 definitief heeft gemaakt, worden de beheerplannen als ontwerp in procedure gebracht. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 5.18.A Uitwerken aanbevelingen symposium Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe (2007). | Nauwere samenwerking op gebied van natuur.<br>Behoud en vergroting biodiversiteit en meer zicht op effectiviteit van specifiek natuurbeleid in Drenthe.<br>Drenthe profileren door unieke natuurkwaliteit te realiseren in gebieden waar natuurlijke processen leidend zijn. | Publiceren actueel overzicht van informatie over natuur in Drenthe.<br>Operationaliseren natuurinformatiesysteem.<br>Met gemeenten uitwerken kaarten natuurwaarden buiten de EHS.<br>In het kader van het nieuwe omgevingsbeleid verder uitwerken van gebieden waar natuurlijk processen leidend zijn, |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 5.18.C Voorfinancie-ring beheerplannen Natura 2000. | Doorlopen van een goede procedure voor de inspraak op de 8 ontwerpbeheerplannen voor de Natura 2000-gebieden waarvoor de provincie verantwoordelijk is | Publiceren van de 8 ontwerpbeheerplannen voor de Natura 2000-gebieden waarvoor de provincie verant-woordelijk is.<br>Opstellen van een nota van antwoord op de ingediende zienswijzen. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 5.18A.Uitwerken aanbevelingen symposium 'Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe' | - Status: groen<br>- Aanbevelingen symposium zijn nader uitge-werkt. | - In het kader van de uitwerking symposium 'samen werken aan natuur en landschap in Drenthe', is het boek Natuur in Drenthe, zicht op biodiversiteit uitgebracht. Hieruit blijkt welke unieke natuur kwaliteit de provincie herbergt. |
| 5.18C.Voor-financiering beheerplannen Natura 2000-gebieden | Status: oranje<br>Voor 4 gebieden opgestelde achtergronddocu-menten waterhuishouding en opgenomen in concept ontwerpbeheerplannen. | In 2010 zijn in opdracht van de waterschappen voor de gebieden Norgerholt, Drouwenerzand, Mantingerbos en Mantingerzand de achtergronddocumenten waterhuis-houding opgesteld, waarvan de conclusies in de concept ontwerpbeheerplannen zijn opgenomen. De plannen zijn nog niet gepubliceerd, omdat de stikstofparagraaf nog niet kan worden opgesteld. Hiervoor zijn wij afhankelijk van voortgang in de (landelijke) Programmatische Aanpak Stikstof (PAS). De definitieve PAS zal volgens planning van min. EL&I in november 2011 gereed zijn.<br>Van de 8 Natura 2000 gebieden waarvoor de provincie verantwoordelijk is voor het opstellen van beheerplannen, heeft de minister inmiddels 2 gebieden definitief aange-wezen. Bij de andere gebieden speelt de ammoniakdepo-sitie een belangrijke rol en hierover moet eerst landelijk meer duidelijkheid over komen. |

## P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP)

| Prioriteiten uit Begroting 2010 |
|---|
| **5.2 Bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit** |
| Aan de hand van de in 2008 ontwikkelde plannen van aanpak voor de meest verdroogde |
| gebieden, de zogenaamde TOP-gebieden (8), zijn de projecten in voorbereiding en uitvoering. De provincie stelt extra middelen beschikbaar om de bestrijding van de verdroging te stimuleren. Deze middelen worden toegevoegd aan de ILG middelen. |
| **5.9 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS** |
| Onderzoek van Alterra (2007 en 2009) heeft aangetoond dat in Drenthe 27% van de totale belasting afkomstig is vanuit de Drentse landbouw. Binnen deze sector levert de melkveehouderij de grootste bijdrage. De overige 73% is afkomstig van landbouwbronnen buiten Drenthe en niet-landbouwbronnen binnen en buiten Drenthe. |
| Alterra heeft eveneens in kaart gebracht waar de effectiviteit en het rendement van Drents beleid en projecten het grootst is. |

Prioriteiten uit Begroting 2010

Eind 2008 is gestart met het 4-jarige project Duurzaam Boer Blijven In Drenthe, dat is gebaseerd op de kringloopgedachte en zich richt op het sluiten van met name de stikstofkringloop. In eerdere projecten (Bedreven Bedrijven Drenthe) is aangetoond dat de werkwijze op zeer positieve wijze bijdraagt aan afname van de ammoniak- en stikstofproblematiek. Binnen het project zullen 100 boeren in studieclubverband met elkaar de kringloopgedachte binnen hun bedrijven in praktijk brengen. Ook worden voor alle andere geïnteresseerden studiebijeenkomsten, demodagen en cursussen georganiseerd. Ook wordt geprobeerd te komen tot een certificering van de werkwijze, zodat meer voordeel kan worden behaald voor deelnemers aan het project. Verdere opschaling van het project, specifiek gericht op bedrijven binnen de invloedsfeer van N2000-gebieden behoort tot de opties. Deze aanpak kan generiek in Drenthe worden ingezet, en heeft het hoogste rendement.

Verplaatsing van piekbelasters, dan wel het plaatsen van luchtwassers (bij intensieve veehouderijen) en het aanpassen dan wel vervangen van verouderde en vervuilende dierenverblijven zal ook punt van aandacht blijven vormen. Deze mogelijkheden zullen bij voorkeur meer locatiespecifiek ingezet worden.

**5.19 Versnelde aankoop en inrichting van EHS**

De aankoopmogelijkheden van gronden voor de realisatie van de EHS zijn in Drenthe groter dan het door het Ministerie van LNV gefaseerd beschikbaar gestelde budget. Voor het op tempo houden van de realisatie van de EHS is € 112.500,-- per jaar opgenomen voor voorfinanciering van aankopen. Daarnaast proberen wij voor 2010 andere budgetten te benutten. Bij de realisatie van de EHS streven wij naar het robuuster maken van grote natuurgebieden en het opheffen van verspreid liggende relatief kleine taakstellingen. Hierbij vindt goede afstemming plaats met de provinciale klimaat- en waterdoelen. Provinciebreed draagt dit bij aan minder externe werking (hinder) voor agrarische bedrijven.

**5.20 Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid**

Bosuitbreiding draagt bij aan een duurzame ontwikkeling en sterkere kernwaarden van Drenthe. Het leidt tot versterking van de EHS, het landschap, recreatieve structuren, een aantrekkelijke woon- en werkomgeving en verbetering van het klimaat door vastlegging van CO2. In het POP-2 is als ambitie geformuleerd dat in de periode 2004-2014 in milieubeschermingsgebieden en grenzend aan bestaande bos-, natuur- en recreatiegebieden en woonkernen 1.500 ha bosuitbreiding wordt gerealiseerd. Hiervan is ca. 1.000 ha gerealiseerd of in voorbereiding. Onze jaarlijkse bijdrage is bedoeld voor medefinanciering van 50% van de waardevermindering van de resterende ha's. De overige 50% komt ten laste van het EU-budget. Het pMJP voorziet in een bijdrage in de aanlegkosten van bos en de inkomstenderving. Vanuit het programma Klimaat en Energie is er een extra financiële stimulans voor het beheer.

**5.24 Uitvoering Gebiedsprogramma Agenda voor de Veenkoloniën**

Het huidige Gebiedsprogramma loopt van 2008 tot 2012. Publieke samenwerking is uitgangspunt van dit programma met als doel een structurele verbetering van het toekomstperspectief van het gebied. Belangrijke ontwikkelopgaven zijn: het creëren van aantrekkelijke woonmilieus (bijvoorbeeld in samenhang met vaarverbindingen), agribusiness (diversificatie, kennis, biomassa), informatie- en communicatietechnologie (ICT/LOFAR), toerisme (onder andere ontwikkeling spin-off van vaarverbindingen), het wegwerken van de achterstand in onderwijs en werkgelegenheid, innovatie en infrastructuur. Voor de bemensing van het projectbureau en bijbehorende proceskosten stellen de partners jaarlijks een bedrag beschikbaar.

Intensiveren (Voorjaarsnota 2009)

**5.25 Versnellingsagenda: realisatie project Tusschenwater (EHS)**

Tusschenwater is van oorsprong het deltagebied van de Hunze voor het Zuidlaardermeer. De Hunze is gekanaliseerd, het gebied is sterk ontwaterd en het Waterbedrijf Groningen haalt er ongeveer 10 miljoen kubieke meter water uit de grond. Uit onderzoek blijkt dat het 500 hectare grote gebied goed kan worden ingericht om de functies natuurontwikkeling, waterberging en drinkwaterwinning samen te laten gaan. Voor realisatie is een MER-procedure noodzakelijk. Daarna kan worden gestart met de uitvoering van de eerste fase, zijnde 180 hectare, waarvan de kosten op 11,4 miljoen euro geschat worden.

| Prioriteiten uit Begroting 2010 |
|---|
| **5.26 Ontsnippering** |
| Om de EHS te realiseren moet een aantal knelpunten bij kruising van infrastructuur worden opgelost. De ambitie is dat in 2018 de EHS is gerealiseerd en dan dus ook de belangrijkste knelpunten zijn opgelost. De prioriteit ontsnippering bestaat uit drie onderdelen: |
| **(1) Gebiedsgerichte Aanpak Ecoduct A28** |
| Het ecoduct Dwingelderveld vormt straks een essentiële schakel tussen de Sallandse Heuvelrug, het Dwingelderveld en natuurterreinen op het Drents Plateau. |
| **(2) en (3) Knelpunten EHS bij provinciale en gemeentelijk wegen** |
| EHS-knelpunten bij provinciale en gemeentelijke infrastructuur worden opgelost door dit mee te nemen bij regulier wegonderhoud. Dit vraagt om voorlichting richting gemeenten en aanvullende financiering voor de extra te treffen voorzieningen. |
| **5.27 Realisatie Integraal Plan Natuurgebied Havelte-Oost** |
| Het plan omvat in de eerste fase twee projecten: een dagrecreatieproject op de Havelterberg en de nieuwbouw van een educatieruimte/schaapskooi. Beide projecten passen binnen de visie die in 2008 voor het gebied is opgesteld door gemeente en provincie in samenwerking met belanghebbenden en omwonenden. De totale kosten van de twee projecten (€ 3,1 miljoen) worden gedeeld tussen gemeente Westerveld en de provincie (via het Provinciaal Meerjarenprogramma). |
| **5.28 Uitvoeringsprogramma Runde** |
| Met de in het Uitvoeringsprogramma Runde opgenomen maatregelen wordt gekomen tot een samenhangend stelsel van voorzieningen rondom de Runde. Er zijn verschillende doelen in het plan opgenomen, namelijk natuur, landschap, cultuurhistorie, recreatie, water, en sociaal economische vitalisering. De provincies Drenthe en Groningen zijn gezamenlijk opdrachtgever van het project; de uitvoering wordt voornamelijk gecoördineerd door de Dienst Landelijk Gebied (DLG). |
| **5.29 Buffering Bargerveen** |
| Het Bargerveen is een hooggelegen restant van het voormalige Bourtangerveen. Het gebied wordt beschermd en er wordt hoogveen ontwikkeld. Het is een Natura 2000-gebied met een 'sense of urgency' en het staat op de TOP-lijst verdroogde gebieden. Het proces van GGOR is gebruikt om samen met de partners te zoeken naar de oplossingen voor de beleidsdoelen vanuit Natura 2000, KRW, POP-II Drenthe, Waterbeheerplan Velt en Vecht en het inrichtingsplan Schoonebeek (herverkaveling). De totale uitvoering kost circa € 21 miljoen en is gereed in 2013. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er voor doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 5.2. Bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | De verdroging aanpakken binnen 8 TOP-gebieden. De hiervoor in het pMJP geformuleerde doelstellingen uiterlijk in 2013 realiseren. | - Realiseren via EHS, stimuleren van projectontwikkeling door het inzetten van grotere provinciale bijdragen.<br>- Monitoring aanpak verdroging in de 8 top-gebieden<br>- Opstellen rapportage voor mid-term-review |
| 5.9 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | Verlaging van de ammoniakuitstoot in Drenthe. | Honderd rundveehouderijen worden gestimuleerd hun bedrijfsvoering aan te passen. |
| 5.19. Versnelde aankoop en inrichting van EHS | Realisatie EHS Drenthe in 2015 en realisatie instandhoudings-doelstellingen Natura 2000. | EHS-gronden aankopen, inrichten en bufferen. |
| 5.20. Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | Realisatie van 1500 ha bosuitbreiding in 2014. | Overeenkomst sluiten met Groenfonds voor stimuleringsregeling voor beheer klimaatsbossen.<br>Aanleg 75 ha bos |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er voor doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 5.24 Gebiedsprogramma Agenda voor de Veenkoloniën. | Structurele verbetering ruimtelijke en sociaal-economische structuur door verbindings- en innovatieprojecten, die zich op 7 thema's richten: agribusiness, landschap, infrastructuur, toerisme, wonen, sociaaleconomische vernieuwing en regio's verbinden. | Uitvoeren Gebiedsprogramma 2008-2012.<br>Faciliteren projectbureau en stuurgroep. |
| 5.25 Realisatie Tusschenwater | Duurzaam samengaan functies natuurontwikkeling, waterberging en drinkwaterwinning, bieden van kansen voor recreatie en verbeteren waterkwaliteit Zuidlaardermeer. | Starten en afronden MER-procedure. Afronden onderzoek andere (Europese) financieringsmogelijkheden.<br>Realisatie eerste fase project (180 ha). |
| 5.26 Ontsnippering | (1) Samenhangende inrichting EHS en knelpunten bij A28, spoor en overige wegen en maximale benutting beschikbare rijksgelden uit het Meerjarenprogramma Ontsnippering (MJPO).<br>(2) Jaarlijks oplossen van 5 -10 knelpunten EHS bij provinciale wegen, met zicht op grotendeels opgeloste knelpunten EHS in 2018.<br>(3) Oplossen knelpunten EHS bij gemeentelijke wegen, met zicht op grotendeels opgeloste knelpunten EHS in 2018. | (1) Samen met alle betrokkenen opstellen van een realisatieplan voor gebiedsgerichte ontwikkeling rond knelpunt EHS A28.<br>(2) Oplossen van 5 -10 knelpunten EHS bij provinciale wegen, in samenhang met wegwerkzaamheden (PUP)<br>(3) Gemeenten voorlichten over bestaande knelpunten en mogelijke oplossingen (in kader van bestaande overleggen rond PUP 2010 en de convenanten/ samenwerkings-overeenkomsten verkeer en vervoer) en financiële bijdrage leveren voor extra kosten van ontsnipperingsmaatregelen. |
| 5.27 Havelte-Oost | Realisatie van de eerste fase van het Integraal Plan Natuurgebied Havelte-Oost. | Realiseren van een dagrecreatievoorziening op de Havelterberg en een educatiecentrum/ schaapskooi. |
| 5.28 Runde | Realisatie van de eerste fase van het Uitvoeringsprogramma Runde | Realiseren van het fietspad langs de Runde (afronding), de kruising Runde met Emmer-Compascuum, de ecologische verbindingszone en de brug in de N379. |
| 5.29 Bargerveen | Realisatie van de eerste fase van de buffering Bargerveen. | Realiseren van grondaankopen en -ruilingen en boerderijverplaatsingen.<br>Planvorming voor de tweede fase. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 5.2. Bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | Status: groen<br>De verdroging is met voorrang aangepakt in de TOP gebieden.<br>In totaal is op dit moment een prestatie verplicht van 4936 ha, dat is 45% van de totale opgave voor 2015. | Op basis van het advies van de landelijke Taskforce verdroging moet de verdroging in zogeheten TOP-gebieden in 2015 zijn opgelost. In Drenthe liggen er acht en daarin is ruim 10.000 ha verdroogd.<br>Voor de Natura 2000 gebieden hebben we de waterschappen aangespoord om de waterinbreng in de vorm van een 'achtergronddocument water' op te pakken. Dit heeft geresulteerd in een eerste document voor het Mantingerzand. Deze aanpak is gepresenteerd in een symposium en scoorde veel waardering. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 5.9 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | Status: groen<br>Deelnemende veehouders aan het project Duurzaam boer stoten gemiddeld zo'n 20% minder ammoniak uit door een aangepaste, op de nutriëntenkringloop gerichte aanpak. Ook is aangetoond dat het gehalte aan nitraat in het grondwater op graslanden significant lager is bij deelnemers aan het project dan bij niet deelnemers. Deelnemers aan het project weten de norm (50 mg/l) uit de Kaderrichtlijn Water te behalen. | In 2010 is het project Duurzaam boer blijven in Drenthe verder uitgerold. Het project werkt met groepen boeren in studieclubs, waardoor ze veel van elkaar kunnen leren. Via publicaties, opendagen e.d. wordt de verkregen kennis verspreid onder de andere veehouders in Drenthe, in de hoop dat zij het ook zullen toepassen.<br>Er is een prijs voor de meest duurzame Drentse veehouder is uitgereikt en zijn er diverse bijeenkomsten geweest. Inmiddels doen ruim 120 deelnemers aan het project mee. Ook is een onderzoeksrapport opgeleverd naar de mogelijkheden tot certificering van de werkwijze in het project: dat lijkt goed haalbaar. |
| 5.19. Versnelde aankoop en inrichting van EHS | Status: groen<br>In 2010 is sprake van een omvangrijke verwerving van EHS en zijn inrichtingsplannen voorbereid. | Het bedrag is gevoegd bij het instrument Drentse Maat. Met dit instrument wordt de EHS mede gerealiseerd. |
| 5.20. Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | Status: oranje<br>De bosuitbreiding blijft achter bij onze ambities. | Er is voor 100 ha. Subsidie aangevraagd en ongeveer 20 ha. is aangelegd. |
| 5.24 Gebieds-programma Agenda voor de Veenkoloniën. | Status: groen<br>Project loopt volgens planning. Inmiddels is gestart met een tussentijdse evaluatie met de bedoeling focus aan te brengen op de thema's. | In 2010 is gewerkt aan een aantal projecten, waarvoor door de provincie Drenthe de nodige menskracht en middelen zijn geleverd. |
| 5.25 Realisatie Tusschenwater | Status: groen<br>Het project is in voorbereiding. Inmiddels zijn een aantal gronden aangekocht. | Gewerkt aan de MER-rapportage en de aankoop van de nog ontbrekende gronden in het gebied. Dit heeft geresulteerd in het verwerven van het ontbrekende deel (35 ha), een bedrijfsverplaatsing en een kavelruil van totaal 116 ha. De beschikbare middelen van de Versnellingsagenda zijn hiermee besteed. Het MER-rapport wordt in februari 2011 afgerond. |
| 5.26 Ontsnippering | Status: groen<br>Met het oplossen van het knelpunt over de A28 is een aanvang gemaakt door het starten van de aanbestedingsprocedure.<br><br>Voorts zijn er beschikkingen afgegeven voor faunavoorzieningen bij gemeentelijke wegen. | Provinciale Staten hebben in de Voorjaarsnota 2009 geld vastgelegd voor 'ontsnippering': het oplossen van knelpunten voor de ecologische Hoofdstructuur (EHS) bij wegen (aanleg faunapassages). Er zijn beschikkingen afgegeven voor 3 aanvragen voor de aanleg van 6 fauna-voorzieningen, voor een totaal bedrag van € 190.000,--. (waarvan 5 in de Gemeente Westerveld, omgeving Diever en 1 Omgelegde Eelderdiep, gemeente Tynaarlo).<br>Daarnaast was in 2010 een bedrag van € 80.000,-- beschikbaar voor een gebiedsgerichte aanpak van het ecoduct Dwingelderveld.<br>Op 16 december 2010 hebben wij een overeenkomst ondertekend met Rijkswaterstaat voor de bouw van een ecoduct over de A28 tussen het NP Dwingelderveld en het Terhorster Zand. De benodigde financiële middelen voor de bouw (€ 6,5 mln) stelt het Rijk beschikbaar. De uitvoering is in handen van de provincie en zal in 2011 starten. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 5.27 Havelte-Oost | Status: groen<br>Definitieve gunning voor poort en kooi is 27 december 2010 verstrekt; realisatie in 2011. | Opstellen beide subsidieaanvragen gecoördineerd en zorggedragen voor definitieve subsidie-verstrekking door Dienst landelijk Gebied (DLG). |
| 5.28 Runde | Status: groen<br>Er is gewerkt aan het realiseren van het fietspad langs De Runde en besteksgereed maken van de uitvoering 1e deel van het landschapselement nabij Emmer Compascuum en aan grondverwerving 2e deel. Daarnaast is getracht grond te verwerven voor cluster 6 (evz). | Het fietspad is op enkele onderdelen na gereed en deze onderdelen worden in 2011 en 2012 opgenomen in uitvoering landschapselementen. Het eerste deel wordt aanbesteed op 22 maart 2011. In 2010 is het voorbereid en is de beschikking afgegeven. Grondverwerving deel 2, lijkt in gang te komen. Cluster 6 blijft moeilijk omdat eigenaar alleen wil verkopen met de nodige extra's. |
| 5.29 Bargerveen | Status: groen<br>De eerste fase van de buffering Bargerveen loopt. | DLG heeft ons ondersteund om het project zodanig vorm te geven dat er sprake kan zijn van invulling met particulier beheer. Dit project is uitgevoerd.<br>De grondverwerving is niet afgerond, er is 1 bedrijf gekocht en bij 2 bedrijven is een bod gedaan. Wachten is nu op uitspraken Raad van State en Rechtbank.<br>Opstellen inrichtingsplan vordert. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 5. Leefomgeving | 1<br>Realisatie 2009 | 2<br>Primitieve begroting 2010 | 3<br>Begroting 2010 na wijziging | 4<br>Realisatie 2010 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| P2.05 Kansen voor '7 tot 7'diensten- en voorzieningen- programma in Drentse gemeenten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P3.02 Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.01 Opgaven voor wateroverlast en watertekort, realisatie waterwinbergingsgebieden en combineren ' | 48.322 | 750.000 | 10.500 | 15.500 | -5.000 |
| P5.02 Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | 300.000 | 465.000 | 465.000 | 126.450 | 338.550 |
| P5.07 Actualisering bodemkaart | 132.470 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.09 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | 0 | 69.000 | 69.000 | 55.859 | 13.141 |
| P5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving | 182.361 | 430.000 | 355.000 | 357.559 | -2.559 |
| P5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | 6.900.014 | 13.850.000 | 5.700.731 | 5.886.443 | -185.712 |
| P5.14 Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit | 34.082 | 75.000 | 75.000 | 55.571 | 19.430 |
| P5.15 Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid | 157.501 | 150.000 | 150.000 | 118.826 | 31.174 |
| P5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving | 152.569 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.17 Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen | 151.596 | 238.750 | 170.000 | 132.003 | 37.997 |
| P5.18 Uitwerken aanbevelingen symposium 'Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe' | 182.046 | 0 | 0 | 16.050 | -16.050 |
| P5.19 Versnelde aankoop en inrichting van Ecologische Hoofdstructuur | 2.112.500 | 112.500 | 112.500 | 112.500 | 0 |
| P5.20 Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | 350.000 | 350.000 | 350.000 | 350.000 | 0 |

| Programma 5. Leefomgeving | 1<br>Realisatie<br>2009 | 2<br>Primitieve<br>begroting<br>2010 | 3<br>Begroting<br>2010 na<br>wijziging | 4<br>Realisatie<br>2010 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| P5.22 Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen | 600.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.23 Vitaal Platteland | 631.251 | 1.025.000 | 250.000 | 404.373 | -154.373 |
| P5.24 Herijking ontwikkelingsperspectief Veenkoloniën | 200.990 | 200.000 | 200.000 | 175.000 | 25.000 |
| P5.25 Realisatie Tussenwater | 0 | 1.000.000 | 1.000.000 | 1.000.000 | 0 |
| P5.26 Ontsnippering | 0 | 270.000 | 270.000 | 293.726 | -23.726 |
| P5.27 Havelte Oost | 0 | 700.000 | 700.000 | 899.986 | -199.986 |
| P5.28 Runde | 0 | 275.000 | 275.000 | 0 | 275.000 |
| P5.29 Bargerveen | 0 | 1.150.000 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal prioriteiten | 12.135.702 | 21.110.250 | 10.152.731 | 9.999.843 | 152.888 |

## Financiële toelichting op prioriteiten

### Toelichting afwijking jaarstukken

**P5.02 Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit**
In het kader van het nieuwe rijksbeleid is van totale budget van € 465.000,-- een bedrag van € 339.000,-- aangehouden voor verdrogingsprojecten. Deze projecten zijn voorlopig op de wachtlijst geplaatst. De oorzaak was extern. Voordeel € 339.000,--

**P5.13 uitwerking Klimaat en Energiebeleid**
De beschikbare middelen voor de prioriteit Uitwerking klimaat en energie zijn met € 185.000,-- overschreden; De belangrijkste oorzaak is dat de uitgaven voor Grounds voor Change netto zijn geraamd, dat wil zeggen dat de omvang van de uitgaven op voorhand is verrekend met te ontvangen bijdragen van derden. In de jaarrekening is echter bruto verantwoord, dat wil zeggen dat de inkomsten ten behoeve van Grounds voor Change apart zijn verantwoord. Zie hiervoor de niet geraamde inkomst van € 165.000,--.

De overschrijding wordt verder veroorzaakt door het saldo van een aantal geringe over- en onderschrijdingen van de overige projecten.

**P5.23 Vitaal Platteland**
De uitputting van de middelen voor de impuls vitaal platteland bedroeg € 404.000,--. Het budget na bezuiniging bedroeg 250.000,--, dit resulteert in een onderbesteding van € 154.000,--. In onze brief met betrekking tot de uitvoering motie M2010-28 Sociaal economische vitalisering van het platteland en Versterking Landelijk Gebied stelden we u voor de bezuinigingen van € 250.000,-- en € 75.000,-- terug te draaien en te verrekenen via de bestemming van het rekeningsresultaat en de Reserve provinciaal aandeel ILG. Rekening houdende met deze budgetaanvulling en het oorspronkelijke budget van € 575.000,--. bedraagt de onderbesteding dan € 175.000,--.

**P5.27 Havelte Oost**
De overschrijding op Havelte Oost wordt veroorzaakt door een grondverwerving die in 2011 nog moet worden vereffend met het ILG budget. Nadeel € 200.000,--.

**P5.28 Runde**
Een aantal werken in de Runde is in 2010 niet gerealiseerd vanwege diverse externe oorzaken, waaronder vertraging in de afgifte van subsidies voor synergie en waddenfondsmiddelen.
De uitvoering vindt nu in 2011 plaats en de aanbesteding is 22 maart 2011 gepland. Voordeel € 275.000,--.
In alle gevallen (uitgezonderd P5.13) gaat het afwijkingen door een externe oorzaak (behalve de provinciale bezuiniging die volgden op de crisis en landelijke bezuinigingen). Voor de desbetreffende afwijkingen gaat het om projecten die tot en met 2013 kunnen worden uitgevoerd, vandaar dat de status in de eerdere tabellen op groen is gezet.

## Wat doen we nog meer?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Waterhuishouding | Beleidskader waterhuishouding | - Vaststelling regionaal waterplan (onderdeel omgevingsplan)<br>- Aanpassen regelgeving waterbeheer |
| | Klimaatbestendig waterbeheer | Uitvoeren Waterschapswet en ontwikkelen sturingsfilosofie<br>- Beoordelen en goedkeuren beheersplannen waterschappen en beoordelen plannen met aanzienlijke gevolgen voor de waterhuishouding<br>- Ontwikkelen sturingsfilosofie waterschappen<br>- Vaststellen grenzen waterschappen, grenswijzigingen door middel van aanpassen reglementen |
| | Beperken wateroverlast tot een maatschappelijk aanvaardbaar niveau. | - Uitvoering waterberging Zuid-Drenthe (regie op ruimtelijke inbedding)<br>- Uitwerking Richtlijn overstromingsrisico à beleidsplan opstellen (onderzoek / berekenen)<br>- Voorbereiden opstellen overstromingsrisicobeheerplannen (EU richtlijn overtromingsrisico's) |
| Grondwaterbeheer | Kwaliteit van het grondwater voldoet aan de normen | Uitvoeren huidige grondwaterbeschermingsbeleid:<br>- beoordelen plannen (zoals bestemmingsplannen)<br>- beoordeling (gesloten) systemen Koude Warmte Opslag<br>- uitvoeren onderzoek naar kwaliteit rioleringen |
| | Een goede verdeling van de beschikbare hoeveelheid grondwater | - Vergunningen verlenen krachtens de Grondwaterwet,<br>- Vastgesteld openbaar register<br>- Vastgesteld jaarprogramma besteding grondwaterfonds<br>- Beheer grondwaterkwantiteitsnet |
| | Kennis ontwikkelen en beheren van het grondwatersysteem | - Optimalisatie primair meetnet<br>- Uitvoeren meetprogramma<br>- Onderhoud van het primair grondwatermeetnet.<br>- Meten grondwaterkwaliteit<br>- Beheer en onderhoud grondwaterkwaliteitmeetnet<br>- Opzetten en uitvoeren van een experiment met nieuwe meetmethoden voor grondwaterkwaliteit<br>- Beoordelen en begeleiden van hydrologisch onderzoek<br>- Gegevensbeheer |
| | Behoud grondwatervoorraad | - Stimuleringsbijdragen toekennen aan bedrijven en mede-overheden die maatregelen nemen gericht op het verminderen van laagwaardig grondwatergebruik met 300.000 m3 kubieke meter |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Bodemsanering | Veilig en schoon leefklimaat | Opstellen overzicht bodemverontreiniginglocaties met gezondheids-risico's inclusief genomen en voorgenomen maatregelen<br><br>Uitvoeren onderzoeken om in 2010 de spoedlocaties in beeld te hebben.<br><br>Uitvoeren programmatische aanpak gasfabrieksterreinen<br><br>Toetsen en beoordelen (water)bodemonderzoeken, (deel)sanerings-plannen, BUS, wijzigingen op saneringsplannen, evaluatieverslagen en nazorg-plannen van derden, beschikkingen opstellen, kadastrale registratie, ontheffing verlenen, afhandeling/advisering ongewone voorvallen.<br>Voorbereiden en uitvoeren overheidssaneringen (Evenblij, Van Wijk en Boerma, Holwert, Cluster Fabrieksweg e.o)<br>Subsidieverlening bedrijvenregeling<br><br>Uitvoeren onderzoeken bij kans op verspreiding binnen waterwin- en grondwaterbeschermingsgebieden<br><br>Informeren en stimuleren van gemeenten, bedrijven en particulieren om over te gaan tot sanering<br><br>Uitvoeren van saneringen waar geen derden aansprakelijk voor te stellen zijn. |
| Bodembescherming | Veilig en schoon leefklimaat | Monitoren en evalueren bodemkwaliteit; meetnet verzuring. |
| Grondwaterbescher-ming | Schone bodem en grondwatersituatie | Opstellen provinciaal beleidskader voor een gebiedsgerichte aanpak van bodemverontreiniging met grootschalige grondwater-verontreiniging.<br><br>Monitoren en evalueren grondwaterkwaliteit |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Milieubeleid | Overzicht en inzicht CO2-uitstoot | Monitoren CO2-uitstoot |
| | Programma Leren voor Duurzame Ontwikkeling | Opzet nieuw programma Leren voor Duurzame Ontwikkeling |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Vergunningverlening | Eenduidig zonebeheer | Coördinatie zonebewaking industrieterreinen. |
| | Optimalisering vergunning-verlening-proces (onder andere ISO 9001:2000). | Actualiseren kwaliteitshandboek |
| | Realisatie milieuprestaties van bedrijven. | Beoordelen van de bedrijfsenergie- en/of milieuplannen industrie. |
| | Een integrale visie op complexe dossiers (MERA-terrein, EMMTEC, Europark) | Samenwerken met in- en externe partners (gemeenten, water-schappen, bedrijven etc) |

| Deelproduct | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Natuur en landschap | | |
| Ontgrondingen | Een goede grondstoffenvoorziening in Drenthe en op een verantwoorde wijze voldoen aan de behoefte aan oppervlaktedelfstoffen | Alle voorkomende werkzaamheden waarvoor provincie Drenthe bevoegd gezag is in kader van uitvoering Ontgrondingenwet, o.a. in- en extern advies, vergunningverlening, bezwaar en beroep. |
| Informatiesysteem landelijk gebied | Een operationeel actueel databestand met alle natuurgegevens in Drenthe. Inzicht in de biodiversiteit en ontwikkelingen daarin ten behoeve van beleidsvoorbereiding, gebiedsgerichte uitwerking en uitvoering Programma Beheer/SNL | Monitoren ontwikkelingen bestaande en nieuw natuur (o.a. verplicht voor Programma Beheer)<br>Periodiek actualiseren gegevens in het natuurinformatiesysteem door opzetten van een karteringsprogramma en uitwisseling van gegevens met andere overheden en terreinbeherende instanties, instellingen en werkgroepen.<br>Beter toegankelijk maken van het natuurinformatiesysteem. |
| Groene wetgeving | Bescherming van bossen, natuurgebieden, planten en dieren door het adequaat uitvoeren van wettelijke taken (Flora- en Faunawer, Natuurbeschermingswet 1998 en Boswet). | Alle voorkomende werkzaamheden waarvoor provincie Drenthe bevoegd gezag is in kader van uitvoering Flora- en Faunawet, Natuurbeschermingswet 1998 en de Boswet, o.a. in- en extern advies, vergunningverlening, bezwaar en beroep. |
| Groene instellingen | Invulling geven aan onze natuur- en landschapsdoelstellingen door de inzet van preferente instellingen en vrijwilligersorganisaties op het gebied van natuurbeheer en natuur- en milieueducatie | Alle voorkomende werkzaamheden in het kader van het subsidieren van de preferente instellingen (Landschapsbeheer Drenthe, IVN, Het Drents Landschap, BoerenNatuur) en ondersteunen van vrijwilligersorganisaties met een waarderingssubsidie.<br>Prioriteit 5.18 B BoerenNatuur is hierin opgenomen |
| Europese subsidies | Uitvoering van europees en provinciaal beleid – waaronder natuur en landschapsbeleid – door een gecoördineerde inzet voor het verkrijgen van Europese subsidies | Inzet voor het verkrijgen en benutten vanEuropese subsidies op het gebied van klimaat en duurzame ontwikkeling, zoals (*) INTERREG IV-B project North Sea-Sustainable energy planning Vries-Tynaarloo;<br>(*) INTERREG IV A: projecten zeehavenontwikkeling Meppel, logistiek ondernemerschap Drenthe- Groningen, duurzame vliegvelden (Groningen airport Eelde).<br><br>Ondersteuning bieden aan onder andere gemeenten en waterschappen bij het verkrijgen van Europese subsidies voor het realiseren van provinciaal beleid |
| Natuur, bos en landschap | Op diverse manieren werken wij aan herstel en ontwikkeling van landschap en het tegengaan van verrommeling.<br><br>Jaarlijks actualiseren wij het natuurbeheerplan, op basis waarvan natuur- en landschapsbeheer subsidiëren. | Wij starten met de uitvoering van een aantal landschaps- en natuurontwikkelingsprojecten in het Reestdal, omgeving Hoogeveen en Meppel. Deze worden gefinancierd met geld dat door Tennet beschikbaar is gesteld als compensatie voor het handhaven van de hoogspanningsleiding door het Reestdal.<br>Er wordt daarnaast actief gestuurd op de realisatie van tenminste tien locaties waar verrommeling in het landschap wordt opgeheven |

| Deelproduct | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| | Naast de realisatie van bos (zie prioriteit 5.20) wordt gewerkt aan de ontwikkeling van 1- 2 nieuwe landgoederen per jaar.<br><br>(zie verder pMJP)_ | Binnen de lopende landinrichtingsprojecten en gebiedsgerichte projecten wordt actief gestuurd op de versnelde natuurinrichting, landschapbehoud, herstel en ontwikkeling.<br>Met de gemeenten worden in het kader van het omgevingsbeleid strakkere afspraken gemaakt over de verantwoordelijkheidsverdeling voor natuur en landschap in het landelijk gebied.<br><br>Naast de Jaarlijkse actualisatie van het natuurbeheerplan en de subsidiëring van natuur- en landschapsbeheer zijn er in 2010 diverse werkzaamheden voor de uitvoering en implementatie van het nieuwe Subsidiestelsel voor Natuur- en Landschapsbeheer, zoals aansturing van DLG en Dienst Regelingen.<br><br>De realisatie van bos gaat gedeeltelijk in samenhang met de ontwikkeling van twee nieuwe landgoederen,.<br>(zie verder pMJP) |
| pMJP | Het resultaat is beschreven in onderstaande tabel.<br><br>NB. De prioriteiten 'Kunstobjecten bij pMJP-projecten in het landelijk gebied' en 'Vitaal Platteland' zijn opgenomen in het pMJP. | De programmering pMJP voor 2010 is beschreven in onderstaande tabel.<br>Het landelijk gebied vormt een van de pijlers van het Programma klimaat en energie. De desbetreffende doelen, middelen en instrumenten worden verbonden met het pMJP. Voorts wordt bezien of de gebiedsorganisatie van het pMJP, de eigen pMJP organisatie en DLG kan worden benut voor de klimaat- en energiedoelen.<br>Met de terreinbeherende instanties worden concrete afspraken gemaakt over een actieve inrichting van nieuwe natuur op gronden die zijn doorgeleverd |

## pMJP

De pMJP-doelen en prestatie-indicatoren 2007-2013 zijn in navolgende tabel aangegeven. Daarnaast is aangegeven wat in 2007, 2008. Daarnaast is de planning voor 2010-2013 en de jaarplanning voor 2010 opgenomen.

| Doel | 2007-2013 | 2007 t/m 2008 | 2010 |
|---|---|---|---|
| NATUUR | | | |
| Realisatie natuur in EHS | | | |
| - Nieuwe EHS, verwerven | 1.638 ha | 515 ha | 200 ha |
| - Inrichting EHS | 2.948 ha | 300 ha | 70 ha |
| - Opheffen aantal knelpunten rijksinfrastructuur | 3 | | 2 |
| Soortenbeleid | | | |
| Uitvoeren aantal jaarplannen soortenbescherming* | 7 | 5 | 5 |
| Behoud en beheer Nationale Parken | 3 | 3 | 3 |
| Milieukwaliteit EHS/Natura 2000 | | | |
| - Vermindering verdroging | 10.168 ha | | . |
| - Maatregelen tegen verzuring en vermesting | 3.130 ha | | . |
| Beheersovereenkomsten (Programma Beheer, PB) | | | |
| - pSN | 12.822 ha | 20.314 ha | 20.314 ha |
| - pSN-f | 3.564 ha | 1.156 ha | 1.156 ha |
| - pSAN | 4.680 ha | 3.465 ha | 3.465 ha |

| Doel | 2007-2013 | 2007 t/m 2008 | 2010 |
|---|---|---|---|
| Natuurbeheer buiten de EHS | | | |
| - Natuurlijk Platteland Nederland | 1 | 1 | 1 |
| - Besluit Natuurbeheer schaapskuddes ** | 6 | 7 | 7 |
| LANDBOUW | | | |
| Grondgebonden landbouw | | | |
| - Inrichting ruimtelijke structuur (taskforce) | 1 | 1 | 1 |
| - Landinrichtingsafspraken met minister LNV | 13.004 ha | 842 ha | 370 ha |
| Duurzaam ondernemen | | | |
| - Aantal projecten agrobiodiversiteit | 1 | 1 | 2 |
| - Aantal kennis en samenwerkingsprojecten innovatie agrocluster | 5 | . | 2 |
| RECREATIE EN TOERISME | | | |
| - Oplossen knelpunten landelijke wandelroutes | 1 | . | . |
| - Oplossen knelpunten landelijke fietsroutes | 5 | . | . |
| - Vaarroutes knelpuntvrij (Erica-Ter Apel 23 km + | 292 km | . | . |
| Assen 2 km) | 10 | . | 2 |
| - Aantal toeristische voorzieningen, aanleg ontbrekende schakels in (provinciale) routes, bewegwijzering en productontwikkeling | | | |
| LANDSCHAP | | | |
| - Ondersteuning Stichting Landschapsbeheer Drenthe | 1 | 1 | 1 |
| Nationaal landschap | | | |
| - Realiseren van uitvoeringsprogramma Drentsche Aa | 1 | 1 | 1 |
| Aantal Belvedèreprojecten | 5 | 0 | 2 |
| Aantal SOL-beschikkingen (onderhoud landschap) | 484 | . | 400 |
| Bosaanleg en landgoederen | 5 | 1 | 1 |
| BODEM | | | |
| Duurzaam gebruik bodem | | | |
| - Opstellen bodemvisie | 1 | 1 | 1 |
| - Aantal projecten duurzaam bodemgebruik | 4 | . | 2 |
| SOCIAALECONOMISCHE VITALISERING | | | |
| Stimulering en verbreding van de plattelandseconomie | 25 | . | 5 |
| Verbetering van de leefbaarheid in plattelandsgebieden | | | |
| Impuls sociaaleconomische vitalisering | 50 | . | 15 |

## Wat hebben we nog meer gedaan en wat is er bereikt?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Waterhuishouding | Vastgesteld beleidskader waterhuishouding<br>Relatiebeheer waterschappen ontwikkeld<br>Wateroverlast tot maatschappelijk aanvaardbaar niveau beperkt | - Nieuwe POV afgestemd op Regionaal waterplan<br>- Goedkeuring 4 Waterbeheerplannen van de waterschappen<br>- Opzet gerealiseerd voor de bestuursrapportage waterschappen.<br>- Deelgenomen aan de pilot financieel toezicht waterschappen van de provincie Overijssel<br>- De uitvoering van het waterbergingsgebied Peize (DE Onlanden) loopt voorspoedig. Voor het waterbergingsgebied Tusschenwater is een MER opgesteld.<br>De waterschappen zijn gestart met de voorbereiding van de inrichting van waterbergingsgebieden in Zuid-Drenthe. Tot op heden loopt dit proces met name in het gebied van het waterschap Velt en Vecht zeer stroef. Van het aanbod van de provincie om een stuk regie te voeren is vooralsnog geen gebruik gemaakt. |
| Grondwaterbeheer | Kennis van het gorndwatersysteem ontwikkeld en het systeem beheerd | - In 2010 is ons grondwatermeetnet geautomatiseerd<br>- In 2009 en 2010 een start gemaakt met het uitbreiden van het primaire meetnet met meetpunten om verdrogingsbestrijding te kunnen monitoren. In 2011 en 2012 worden deze meetnetten verdrogingbestrijding compleet gemaakt.<br>- Het meetnet verdroging in de Natura 2000-gebieden is afgestemd op het volgen van veranderingen van de vegetatie. In 2010 zijn er voor het eerst metingen verricht bij deze meetpunten bodemkwaliteit en vegetatie. Zowel bij het opzetten van het meetnet verdrogingsbestrijding, als in de evaluatie en analyse van meetgegevens wordt nauw samengewerkt met de oppervlaktewaterbeheerders en terreinbeheerders. |
| Bodemsanering | | |
| Bodembescherming | - Door PS vastgestelde kaart Wav<br>- Duurzaam boer blijven in Drenthe gestimuleerd | - Nieuwe kaart Wet ammoniak en veehouderij (Wav) is door PS vastgesteld en zal begin 2011 van kracht worden na publicatie.<br>- Binnen het melkveehouderproject Duurzaam boer blijven in Drenthe hebben veel activiteiten plaatsgevonden. De meest in het oog springende activiteit was de uitverkiezing van de meest duurzame melkveehouder in Drenthe. Dit wordt een jaarlijks terugkerend element. |
| Grondwaterbescherming | | |
| Milieubeleid | Overzicht en inzicht CO2-uitstoot | - CO2-emissiereductie van energieprojecten ten behoeve van het Energieakkoord Noord-Nederland gemonitord.<br>- Samengewerkt met Drentse gemeenten en een workshop georganiseerd om monitoringsgegevens inzichtelijk te maken.<br>- Een database (CO2-monitor) voor een provinciaal totaaloverzicht van energieprojecten gevuld. |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| | Programma Leren voor Duurzame Ontwikkeling | - Twee uitvoeringsprogramma's opgesteld met projecten die in noordelijk verband worden uitgevoerd.<br>- Opdracht geïnitieerd en verleend voor specifiek Drentse projecten met het accent op klimaat en energie. |
| | Klimaat Uitvoeringssubsidie (KUS-regeling) | Begeleiding energieprojecten die een klimaatuitvoerings-subsidie hebben ontvangen. |
| | Windenergie | Sinds de vaststelling van de omgevingsvisie door provinciale Staten wordt gewerkt aan de realisatie van windenergie in Drenthe . Op 8 december 2010 is daarvoor de stuurgroep windenergie opgericht. |
| Vergunningverlening | | |
| Toezicht en Handhaving | Zorgdragen voor naleving beleidsdoelen die vertaald zijn in vergunningsvoorschriften, door burgers en bedrijven. | Adequaat toezicht en (indien noodzakelijk) adequaat handhavend optreden om doelstelling te bereiken. |
| Natuur en landschap | | |
| Ontgrondingen | Afgegeven vergunningen.<br>Interne adviezen Ontgrondingenwet, o.a. OGB. | Beoordelen en afhandelen vergunningaanvragen.<br>Intern adviseren i.k.v. Ontgrondingenwet. |
| Informatiesysteem landelijk gebied | Beschikking over een actueel databestand waarvan het systeem centraal wordt beheerd door de Gegevens Autoriteit Natuur. | Eind 2010 heeft de provincie een 3 jarig abonnement afgesloten bij de Gegevens autoriteit Natuur. Een belang-rijk deel van de natuurdata wordt aangeleverd door de provincie. |
| Groene wetgeving | Eindconcept beleidskader ammoniak (niet bestuurlijk vastgesteld vanwege de (landelijke) Programmatische Aanpak Stikstof (PAS)).<br>Beroepsprocedure ontheffingen Flora- en faunawet.<br>Adviezen Nb-wet en Flora- en faunawet. | - Opgesteld eindconcept beleidskader ammoniak Drenthe<br>- Deelname werkgroepen PAS (min. EL&I).<br>- Bijgedragen aan Wabo Nb-wet.<br>- Opgestelde pleitnota's i.k.v. ontheffingen Flora- en faunawet.<br>- Beoordeelde en afgehandelde aanvragen vergunningen Nb-wet.<br>- In- en extern geadviseerd i.k.v. Nb-wet en Flora- en faunawet. |
| Groene instellingen | Concept evaluatierapport beleid groene instel-lingen | Inhoudelijke beleidsevaluatie groene instellingen. Collec-tieve beheer weidevogels en akkerranden. |
| Europese subsidies | Verworven EU-subsidie voor de volgende INTERREG IV A- projecten: zeehaven-ontwikkeling Meppel, logistiek ondernemer-schap Drenthe- Groningen, duurzame vlieg-velden (Groningen airport Eelde). | Opgestelde en ingediende 3 INTERREG IV A- project-voorstellen (zie hiernaast), samen met binnen- en buiten-landse partners. In 3e kwartaal start van de uitvoering van deze projecten.<br>Deelnemen in uitvoering van o.m. INTERREG IV-B North Sea project Sustainable energy planning Vries-Tynaarloo. |
| Natuur, bos en landschap | Breed gedragen beleidskader EPR. | Samen met andere overheden en terreinbeheerders opgesteld beleidskader Eikenprocessierups (EPR),.<br>In het kader van het tegengaan van verrommeling zijn in 20009 een groot aantal projecten geëntameerd waarvan een deel gerealiseerd is in 2010. |
| pMJP | Zie hierna in de tabel. | |

**pMJP**

De pMJP-doelen en prestatie-indicatoren 2007-2013 en 2010 zijn in navolgende tabel aangegeven. Daarnaast is aangegeven wat in 2010 en cumulatief tot en met 2010 is gerealiseerd.. Tenslotte is de onderhandenwerk positie per 31-12-2010 aangegeven.

| Doel | 2007-2013 Planning | 2007-2010 Realisatie | 2010 Planning | 2010 Realisatie | 31-12-10 Onderhanden |
|---|---|---|---|---|---|
| NATUUR | | | | | |
| Realisatie natuur in EHS | | | | | |
| - Nieuwe EHS, verwerven | 1.638 ha | 1.292 ha | 200 ha | 272 | 27 |
| - Inrichting EHS | 2.948 ha | 272 ha | 70 ha | 220 | 2.554 |
| - Opheffen aantal knelpunten rijksinfrastructuur | 3 | | 2 | 0 | 1 |
| Soortenbeleid | | | | | |
| Uitvoeren aantal jaarplannen soortenbescherming* | 7 | 13 | 5 | 4 | 7 |
| Behoud en beheer Nationale Parken | 3 | 3 | 3 | 3 | |
| Milieukwaliteit EHS/Natura 2000 | | | | | |
| - Vermindering verdroging | 10.168 ha | 8 | 0 | 0 | 4.706 |
| - Maatregelen tegen verzuring en vermesting | 3.130 ha | 0 | 0 | 0 | 1.183 |
| Beheersovereenkomsten (Programma Beheer, PB) | | | | | |
| - pSN | 12.822 ha | Pm. | 20.314 ha | 19.500 | |
| - pSN-f | 3.564 ha | Pm. | 1.156 ha | 1.264 | |
| - pSAN | 4.680 ha | Pm. | 3.465 ha | - | |
| Natuurbeheer buiten de EHS | | | | | |
| - Natuurlijk Platteland Nederland | 1 | 1 | 1 | 1 | |
| - Besluit Natuurbeheer schaapskuddes ** | 6 | 8 | 7 | 8 | |
| LANDBOUW | | | | | |
| Grondgebonden landbouw | | | | | |
| - Inrichting ruimtelijke structuur (taskforce) | 1 | 1 | 1 | 1 | |
| - Landinrichtingsafspraken met minister LNV | 13.004 ha | 8.295 ha | 370 ha | 1.469 | 6.025 |
| Duurzaam ondernemen | | | | | |
| - Aantal projecten agrobiodiversiteit | 1 | 2 | 2 | 2 | 12 |
| - Aantal kennis en samenwerkingsprojecten innovatie agrocluster | 5 | . | 2 | | |
| RECREATIE EN TOERISME | | | | | |
| - Oplossen knelpunten landelijke wandelroutes | 1 | 0 | 0 | 0 | |
| - Oplossen knelpunten landelijke fietsroutes | 5 | 0 | 0 | 0 | |
| - Vaarroutes knelpuntvrij (Erica-Ter Apel 23 km + Assen | 292 km | 0 | 0 | 0 | 6 |
| 2 km) | 10 | 2 | 2 | 2 | 25 |
| - Aantal toeristische voorzieningen, aanleg ontbrekende schakels in (provinciale) routes, bewegwijzering en product-ontwikkeling | | | | | |
| LANDSCHAP | | | | | |
| - Ondersteuning Stichting Landschapsbeheer Drenthe | 1 | 1 | 1 | 1 | |
| Nationaal landschap | | | | | |
| - Realiseren van uitvoeringsprogramma Drentsche Aa | 1 | 1 | 1 | 1 | |
| Aantal Belvedèreprojecten | 5 | 5 | 2 | 4 | |
| Aantal SOL-beschikkingen (onderhoud landschap) | 484 | 316 | 400 | 216 | |
| Bosaanleg en landgoederen | 5 | 6 | 1 | 1 | |

| Doel | 2007-2013 Planning | 2007-2010 Realisatie | 2010 Planning | 2010 Realisatie | 31-12-10 Onderhanden |
|---|---|---|---|---|---|
| BODEM | | | | | |
| Duurzaam gebruik bodem | | | | | |
| - Opstellen bodemvisie | 1 | 0 | 1 | 0 | |
| - Aantal projecten duurzaam bodemgebruik | 4 | 1 | 2 | 1 | |
| SOCIAALECONOMISCHE VITALISERING | | | | | |
| Stimulering en verbreding van de plattelandseconomie alsmede verbetering van de leefbaarheid op het platteland | 25 | 93 | 5 | 29 | 49 |
| Impuls sociaal economische vitalisering | 50 | 125 | 15 | 35 | |

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer | Gerealiseerd |
|---|---|---|
| Resultaten Mid Term review pMJP, landelijk en provinciaal | September 2010 | |
| Jaarverslag regietaak | September 2010 | |
| Gebiedsdossiers | December 2010 | |
| Structuurvisie ondergrond | December 2010 | |

## Wat heeft het gekost?

| | Product/prioriteit | 1 Realisatie 2009 | 2 Primitieve begroting 2010 | 3 Begroting 2010 na wijziging | 4 Realisatie 2010 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 12.135.702 | 21.110.250 | 10.152.731 | 9.999.843 | 152.888 |
| | P-5.0 Waterhuishouding | 1.916.739 | 1.720.094 | 2.271.794 | 2.448.481 | -176.687 |
| | P-5.1 Milieubeleid | 623.917 | 1.049.941 | 699.167 | 588.293 | 110.874 |
| | P-5.2 Bodem | 6.238.689 | 4.666.673 | 5.745.286 | 5.027.135 | 718.151 |
| | P-5.3 Vergunningverlening | 550.674 | 380.540 | 785.678 | 770.392 | 15.286 |
| | P-5.4 Handhaving | 119.976 | 184.380 | 258.508 | 261.846 | -3.338 |
| | P-5.5 Natuur en Landschap | 3.515.240 | 2.958.911 | 3.307.692 | 2.777.007 | 530.685 |
| | P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | 28.449.258 | 70.590.816 | 80.946.821 | 52.091.251 | 28.855.570 |
| | Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | 53.550.195 | 102.661.605 | 104.167.677 | 73.964.247 | 30.203.430 |
| Baten | Prioriteiten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-5.0 Waterhuishouding | 741.313 | 730.000 | 755.000 | 775.279 | -20.279 |
| | P-5.1 Milieubeleid | 550.199 | 0 | 292.226 | 493.366 | -201.140 |
| | P-5.2 Bodem | 5.107.101 | 3.723.177 | 3.817.657 | 3.230.773 | 586.884 |
| | P-5.3 Vergunningverlening | 495.297 | 313.000 | 373.722 | 517.952 | -144.230 |
| | P-5.4 Handhaving | 62.594 | 0 | 15.416 | 26.935 | -11.519 |
| | P-5.5 Natuur en Landschap | 418.339 | 246.595 | 127.976 | 220.590 | -92.614 |
| | P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | 25.337.212 | 64.667.235 | 69.818.821 | 49.421.935 | 20.396.886 |
| | Totaal | 32.712.055 | 69.680.007 | 75.200.818 | 54.686.829 | 20.513.989 |
| Saldo | | 20.838.140 | 32.981.598 | 28.966.859 | 19.277.419 | 9.689.440 |

**Toelichting**

| | |
|---|---|
| Saldo Programma | 9.689.440 |
| Bestemming resultaat reserves bij programma | |
| Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG | -8.732.291 |
| Bijdrage van reserve monitoring voormalige stortplaatsen | 335 |
| Bijdrage van reserve grondwaterheffing | 139.467 |
| Totaal verrekend met reserves | -8.592.489 |
| Resultaat programma na bestemming reserves | 1.096.951 |

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

### LASTEN

### P-5.0 Waterhuishouding

Dit product kent een overschrijding van € 177.000,--. Dat wordt vooral veroorzaakt door hogere kosten voor uitvoering van de grondwaterwet. Daarvoor is € 164.000,-- meer uitgegeven dan geraamd. Substantieel onderdeel van de gerealiseerde uitgaven is een bijdrage van € 403.785,-- aan het project SAWA sensors en water. De overige uitgaven zijn besteed aan reguliere werkzaamheden. De overschrijding wordt gedekt door een bijdrage uit het de Reserve Grondwaterheffing, die daarmee de nagestreefde bufferomvang van € 150.000,-- nadert.

### P-5.1 Milieubeleid

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

### P-5.2 Bodem

Op dit product is een onderschrijding van € 718.000,--.
Een tweetal oorzaken is daarvoor aan te wijzen.

1. De kosten van uitvoering van bodemsaneringprojecten zijn met ruim € 456.000,-- onderschreden. Dat wordt veroorzaakt door vertraging in de uitvoering van onder andere de volgende projecten: De Wijken In Nieuw Buinen, Evenblij in Hoogeveen, Fabrieksweg in Hoogeveen en van Wijk en Boerma in Tynaarloo;
2. Er zijn geen subsidies verstrekt op basis van de Bedrijvenregeling, waardoor een voordeel ontstaat van € 200.000,--.

### P-5.3 Vergunningverlening

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

### P-5.4 Handhaving

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

## P-5.5 Natuur en Landschap

Op dit product is een onderschrijding van ruim € 530.000,--. Dit wordt vooral veroorzaakt door het voordeel op de uitvoeringskosten van het pMJP, Dit als gevolg van een in het najaar uitgevoerde opschoningsactie in de lopende verplichtingen. Gebleken is dat voor ruim 20 lopende verplichtingen de restant saldi konden vervallen.

## P-5.6 pMJP

Op dit product is een onderschrijding op de lasten van ruim € 28,8 miljoen en zijn de baten € 20,4 miljoen lager dan begroot. Per saldo een verschil van ruim € 8,4 miljoen voordeel. Baten en lasten hangen direct met elkaar samen. Een deel van het saldo is al toegelicht onder de prioriteiten. Andere oorzaken worden hier toegelicht. Allereerst de afwijkingen op de provinciale doelen binnen het PMJP. Het saldo voordeel hierop is € 925.000,-- voordelig. We stellen voor, gelet op de risico's bij het ILG deze middelen te reserveren in de ILG reserve.

**Provinciale doelen**
Voor Tennet was het volledige restant budget geraamd op € 5,5 miljoen in 2010.
In 2010 is voor € 0,7 miljoen betaald en gedekt uit Tennet middelen. Inhoudelijk is afgesproken dat eind 2011 alle Tennet projecten uitgevoerd moeten zijn. De eindafrekening mag nog in het eerste kwartaal van 2012 plaatsvinden. De restant uitgaven (en restant inkomsten) moeten worden gedaan in 2011.

Op de diverse regelingen voor landschap en bebossing landbouwgeronden zijn weinig aanvragen binnengekomen en beschikt waardoor zich per saldo een voordeel voordoet van € 0,8 miljoen. Met betrekking tot de SOL zijn er veel nagekomen betalingen over voorgaande jaren geweest (Nadeel: € 170.000,--).

Op de subsidieregelingen toeristische voorzieningen heeft  een overschrijding plaatsgevonden van per saldo € 0,2 miljoen. Voorbeelden van in 2010 gestarte projecten onder deze noemer zijn Toegangspoort De Pampert (€ 181.000,--) en Toeristisch Knooppunt Dieverbrug (€ 700.000,--). Voor andere projecten zijn al wel uitgaven gedaan maar nog geen inkomsten ontvangen zoals Herinrichting gebied tussen Huttenheugte/Dalen, Dorpsgezichten, Ontwikkeling Centrum Jans Brands en Vitaal Veenhuizen.

Op basis van de regeling sociaal economische vitalisering, stimulering plattelandseconomie en leefbaarheid (hoofdstuk 8 pMJP) is in totaal € 1,3 miljoen minder toegezegd en € 2 miljoen minder binnen gekomen. Dit houdt enerzijds verband met de situatie rondom de POP gelden in 2010. Vanaf april hebben we namelijk een subsidiestop gehad op aanvragen voor as-3 van het POP. Dit heeft rechtstreeks invloed gehad op de projecten vallend onder dit onderdeel doordat hier ook geen provinciale middelen voor beschikt zijn. Anderzijds hebben de aanvragen vallend onder de provinciale doelen Landbouw, Recreatie en Toerisme, Landschap en Sociaal Economische Vitalisering een duidelijke overlap omdat het vaak integrale projecten betreft. Het is vaak arbitrair onder welk doel het uiteindelijk komt te vallen. Dit past in de filosofie van het pMJP: het is niet direct interessant onder welk onderdeel van het provinciale beleid een aanvraag valt, als het maar past binnen het integrale provinciale beleid.

Vanuit klimaat en energie is € 700.000,-- budget ingebracht in het pMJP onderdeel regionale waterberging. Daarmee is de verdrogingaanpak Dwingelderveld voor € 540.000,-- verplicht.

Daarnaast is nog een aanvullende verplichting met betrekking tot de gestuurde waterberging ZW Drenthe Traandijk (oshaar) ad € 300.000,-- vastgelegd, waardoor nu sprake is van een overschrijding van € 140.000,--.

Een aantal werken in het uitvoeringsprogramma Runde zijn in 2010 niet gerealiseerd vanwege diverse oorzaken, waaronder de vertraging in afgifte van subsidies. Dit geldt hier voor synergie en Waddenfondsmiddelen. De uitvoering vindt in 2011 plaats, aanbesteding is 22 maart 2011 gepland.

**Rijksmiddelen**

Het voordelig saldo met betrekking tot de uitvoering van de rijksdoelen uit het pMJP zoals overeengekomen in de bestuursovereenkomst bedroeg € 7,8 miljoen. Ook dit saldo wordt verrekend met de reserve ILG. Deze reserve dient om nog niet doorbetaalde middelen van derden en provinciale middelen te reserveren in verband met inmiddels aangegane verplichtingen. De realisatie van de rijksdoelen gebeurd via de Dienst Landelijk Gebied (DLG) en de Dienst Regelingen (DR). Op basis van de systematiek van de provinciale begroting ramen wij de geldstromen van en naar deze rijksdiensten. Deze ramingen worden bij de bestuursrapportages geactualiseerd. Het kassaldo 2010 geeft echter geen goed inzicht in de stand van zaken van het ILG. Immers het ILG is een meerjarenprogramma, waarin afspraken zijn gemaakt over de rijks en provinciale inzet over de periode 2007 tot en met 2013. Het is dan ook beter om te kijken naar de stand van de inmiddels aangegane verplichtingen ten opzichte van de overeengekomen programmabudgetten. Een dergelijk overzicht voegen wij dit jaar toe als verbeterde toelichting op de stand van zaken van de uitvoering ILG.

De grootste (kas) verschillen doen zich voor bij:
- Rente groenfonds € 0,2 miljoen (rente was niet begroot)
- Synergie projecten € 1,9 miljoen voordelig (vooruit ontvangen rijksbijdrage)
- Milieukwaliteit € 4,5 miljoen nadelig (betreft oa. Modules peize waarvan rijksdekking bij Realisatie EHS)
- Nationale Parken € 0,4 miljoen (Voordeel)
- Realisatie EHS € 8,3 miljoen (oa transitorische boekingen 4,3 miljoen)
- Landbouw € 1,5 miljoen (Voordeel).

Ter realisatie van rijksdoelen heeft de provincie Drenthe met het rijk een Bestuursovereenkomst afgesloten voor de periode 2007-2013. Deze bestuursovereenkomst bevat prestaties ten aanzien van de realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS), milieukwaliteit (verdroging en verzuring en vermesting), nationale parken, soortenbescherming, natuur buiten EHS, landbouw, recreatie, landschap, bodem, water en sociaal-economische vitaliteit. Financieel gezien zijn de realisatie van de EHS en milieukwaliteit de majeure onderwerpen uit de Bestuursovereenkomt. Bij de realisatie van de EHS gaat het om grondverwerving, inrichting en beheer.

Om tot inrichting en beheer en tot verbetering van de milieukwaliteit over te kunnen gaan, is het veelal nodig, dat eerst de noodzakelijke gronden zijn verworven. Vandaar dat de afgelopen jaren stevig is ingezet op grondverwerving. Uitgangspunt daarbij is geweest de met het rijk overeengekomen prestatieafspraak. Deze afspraak houdt in, dat de provincie Drenthe over de periode 2007-2013 1638 ha aan nieuwe EHS gaat verwerven. Hiervoor stelt het rijk een budget ter beschikking op basis van normkosten per hectare. Afgesproken was ook, dat het rijk de normkosten en daarmee het budget jaarlijks zou bijstellen op basis van de grondprijsmonitor. Ten tijde van de Mid Term Review in 2010 bleek, dat het rijk deze afspraak niet wilde nakomen. Ook in Drenthe zijn de grondprijzen de laatste jaren aanzienlijk gestegen. Het budget dat het rijk ter beschikking heeft gesteld, werd daarmee ontoereikend om de afgesproken prestatie van 1638 ha te halen.

| **PMJP 2007 t/m 2010 (excl. Beheer EHS)** Bestedingen t/m 2010 | | |
|---|---|---|
| Info Dienst Regelingen nog niet verstrekt. | | |
| PMJP-thema | PMJP-OD | PMJP-prestatie |
| PMJP-Natuur | Milieukwaliteit EHS/VHR/ | Vermindering verdroging (2.4c) |
| | NB-gebieden | Milieukwaliteit verzuring en vermesting (2.4b) |
| | Totaal Milieukwaliteit EHS/VHR/NB-gebieden | |
| | Nationale Parken | |
| | Beheer nieuwe en bestaande EHS | Beheer binnen EHS (DR) Incl. beheer buiten |
| | Totaal Beheer nieuwe en bestaande EHS | |
| | Realisatie natuur binnen de EHS | Verwerving EHS (2.1a) |
| | | Inrichten EHS (2.1d) |
| | | Knelpunten robuuste verbindingen (2.1f) |
| | Totaal Realisatie natuur binnen de EHS | |
| | Soortenbescherming | |
| | Overige natuur | |
| Totaal PMJP-Natuur | | |
| PMJP-Landbouw | Duurzaam ondernemen | |
| | Grondgebonden landbouw | |
| | Grondvoorraad | |
| Totaal PMJP-Landbouw | | |
| PMJP-Landschap | | |
| PMJP-Recreatie en Toerisme | | |
| PMJP-Bodem | | |
| PMJP-Water | | |
| PMJP-Sociaal-econ-omische vitalisering | | |
| Reconstructie zandgebieden | | |
| Provinciale bezuinigingstaakstelling | | |
| Eindtotaal | | |

Toen dat duidelijk werd, is niet meer gestuurd om de afgesproken hectares te halen, maar is gestuurd vanuit het beschikbare budget. Omdat al fors was ingezet op grondverwerving en het budget al was overschreden, zijn vanaf dat moment geen nieuwe verplichtingen meer aangegaan. Verder heeft het rijk op ons verzoek de aankoopplicht opgeschort.
Als Drenthe weten we zeker op terreinen als inrichting en verbetering van de milieukwaliteit behoorlijk binnen de budgetten te blijven die het rijk voor deze onderdelen ter beschikking stelt. Dat komt vooral, omdat Drenthe door stapeling van prestaties en budgetten waaronder budgetten van derden, in staat is aanzienlijke synergievoordelen te bereiken. De idee was, dat we conform de ILG filosofie op deze wijze gelden zouden vrijspelen die we zouden aanwenden voor het wegwerken van het tekort op het grondverwervingsbudget.
Op 20 oktober 2010 liet de staatssecretaris van Economie, Landbouw & Innovatie ons per brief echter weten, dat het rijk de financiering van nieuwe verplichtingen vanaf 20 oktober 2010 niet langer garandeert. Een in IPO-verband uitgevoerde juridische analyse laat zien, dat deze brief in strijd is met de gemaakte afspraken zoals vastgelegd in de Bestuursovereenkomsten en waarschijnlijk juridisch niet houdbaar is. Teneinde de risico's beperkt te houden, hebben we als Drenthe – evenals de meeste andere provincies – desondanks besloten fors te gaan remmen en in de uitvoering te gaan temporiseren. Alleen die zaken die op 20 oktober 2010 juridisch afdwing-

| Rijk | | Provincie | | | Derden | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Gegevens | | | | | | |
| Budget PMJP-rijk | Verplicht aandeel Rijk t/m peildatum | Budget PMJP-provincie | Verplicht aandeel Provincie t/m peildatum | Verplicht aandeel Provincie Autonoom t/m peildatum | Budget PMJP-derden (incl EU) | Verplicht Derden en EU t/m peildatum |
| 19.190.000 | 4.378.005 | 5.330.000 | 772.914 | 0 | 13.860.000 | 6.441.705 |
| 11.780.000 | 1.883.326 | 2.520.000 | 154.991 | 300.871 | 9.260.000 | 497.527 |
| 30.970.000 | 6.261.331 | 7.850.000 | 927.905 | 300.871 | 23.120.000 | 6.939.232 |
| 5.158.000 | 3.603.319 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | | 0 | | | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 31.044.000 | 43.468.983 | 3.260.000 | 924.554 | 961.264 | 0 | 573.741 |
| 31.610.000 | 28.769.020 | 0 | 0 | 286.408 | 0 | 19.082.581 |
| 9.070.000 | 5.619.187 | 0 | 0 | 0 | 0 | 1.053.847 |
| 71.724.000 | 77.857.190 | 3.260.000 | 924.554 | 1.247.671 | 0 | 20.710.169 |
| 1.389.000 | 238.184 | 670.000 | 238.184 | 9.500 | 0 | 661.027 |
| 800.000 | 624.000 | 0 | 324.117 | 0 | 0 | 1.191.020 |
| 110.041.000 | 88.584.024 | 11.780.000 | 2.414.760 | 1.558.042 | 23.120.000 | 29.501.447 |
| 830.000 | 805.641 | 330.000 | 103.088 | 0 | 500.000 | 1.519.458 |
| 3.630.000 | 4.152.733 | 3.630.000 | 3.165.305 | 283.234 | 8.870.000 | 5.602.987 |
| 6.170.000 | 6.177.946 | 0 | | | 0 | 0 |
| 10.630.000 | 11.136.321 | 3.960.000 | 3.268.393 | 283.234 | 9.370.000 | 7.122.446 |
| 4.796.000 | 4.921.103 | 3.823.000 | 360.081 | 636.783 | 800.000 | 2.600.207 |
| 5.340.000 | 5.284.781 | 5.220.000 | 404.193 | 10.496.250 | 39.510.000 | 5.573.000 |
| 450.000 | 95.046 | 950.000 | 0 | 63.364 | 0 | 0 |
| 11.095.000 | 3.220.359 | 0 | 118.680 | 0 | 12.014.000 | 3.820.986 |
| 830.000 | | 0 | | | 0 | 0 |
| | 50.000 | | 0 | 0 | | 0 |
| | | -4.000.000 | | | | |
| 143.182.000 | 113.291.634 | 21.733.000 | 6.566.108 | 13.037.673 | 84.814.000 | 48.618.085 |

baar dan wel juridisch hard waren, worden gewoon uitgevoerd. Overige projecten hebben we getemporiseerd.
Dit heeft voorlopig wel tot gevolg dat we minder gelden kunnen vrijspelen om het tekort op het grondverwervingsbudget weg te werken.

Het tekort op het grondverwervingsbudget bedraagt momenteel maximaal ruim € 9,6 miljoen. Voor dit bedrag lopen we een zeker risico. Dit risico vangen we in eerste instantie op binnen de bestaande pMJP-budgetten, vervolgens binnen de pMJP/ILG reserve en uiteindelijk als die twee mogelijkheden onvoldoende soelaas bieden uit de Risicoreserve (€ 19.000.000,--).

Het tekort op het grondverwervingsbudget kan als volgt worden toegelicht.
Het totale budget voor grondverwerving bedraagt € 39,9 miljoen. Dit bestaat voor € 34,3 miljoen uit de bestuursovereenkomst onderdeel verwerven EHS (rijk en provincie deel), voor € 3,6 miljoen uit verwervingen Bargerveen (onderdeel van de prestatie vermindering verdroging) en voor € 2 miljoen uit de provinciale begroting voor het project Tusschenwater. Inmiddels is per saldo (aan en verkopen) voor € 45,3 miljoen aangekocht. Dit overschrijdt het afgesproken budget met € 5,4 miljoen. De lopende biedingen uit ingezette biedprocessen (aan

en verkopen) bedragen per saldo maximaal nog € 9,9 miljoen. Daarbij wordt van het scenario uitgegaan, dat alle uitstaande biedingen worden gehonoreerd. Aan uitgaven wordt verder nog een bedrag verwacht ad € 8,3 miljoen aan overdrachten uit de PNB-regeling en aan toedeling op basis van de Landinrichting. Aan opbrengsten wordt vanaf 2012 door verkoop van bezit een bedrag verwacht ad € 14 miljoen. Dit brengt het tekort op het hierboven genoemde bedrag van € 9,6 miljoen.

De brief van de staatssecretaris van E, l & I van 20 oktober 2010 heeft geleid tot een forse temporisering in de uitvoering. Alleen die projecten die wij juridisch hard / juridisch afdwingbaar achten, zijn tot uitvoering gebracht. Hoe klein ook, de kans is aanwezig, dat het rijk een andere interpretatie is toegedaan. Over de risico's daarvan hebben we de Commissie Omgevingsbeleid op 12 januari 2011 door middel van een presentatie geïnformeerd.

Als gezegd hebben we naar aanleiding van de brief van de staatssecretaris van 20m oktober j.l. getemporiseerd in de uitvoering, Om die reden laten de thema's milieukwaliteit en inrichten EHS een aanzienlijk positief verschil zien tussen het beschikbare budget en de realisatie.

In het verstrekte overzicht wordt uitgegaan van de cijfers van de bestuursovereenkomst 2007-2013. Deels met ingang van 2011 en vooral met ingang van 2012 wil het rijk bezuinigingen doorvoeren op de middelen voor het landelijk gebied. Onderhandelingen over een nieuw kader zijn nu aan de gang. Op dit moment valt nog niet goed te voorspellen hoe de nieuwe afspraken er uit gaan zien, Het financieel perspectief is somber. Door te temporiseren in de uitvoering hebben we de risico;s zoveel mogelijk willen beperken.

## BATEN

### P-5.0 Waterhuishouding

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

### P-5.1 Milieubeleid

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

### P-5.2 Bodem

De gerealiseerde baten ten behoeve van dit product blijven € 587.000 ,-- achter bij de raming. Dat wordt veroorzaakt door lagere bijdragen van derden in de kosten van bodemsanerings-projecten ad € 385.000,--. Het resterende verschil in gerealiseerde baten heeft te maken met de hiervoor bij de lasten genoemde redenen. Omdat er geen gebruik is gemaakt van de Bedrijvenregeling blijft de ook de geraamde bijdrage van € 200.000,-- achterwege.

### P-5.3 Vergunningverlening

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

## P-5.4 Handhaving

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

## P-5.5 Natuur en Landschap

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

## P-5.6 pMJP

Zie de toelichting bij de lasten.

# Programma 6
# Middelen

## Missie

De provincie Drenthe is een solide partner en zal dat in de toekomst blijven. De organisatie is 'in control'. De provincie is een aantrekkelijke werkgever waar mensen in een prettige en gezonde werkomgeving op een interactieve, doelgerichte en toekomstgerichte wijze samenwerken. De organisatie voorziet op een professionele wijze in de behoeften van bestuur, management en medewerkers aan advies en ondersteuning op het gebied van personeel, informatietechnologie, financiën en overige voorzieningen.

## Belangrijkste resultaten 2010

- Oplevering Nieuwe Digitale Werkplek, inclusief achterliggende infrastructuur, voorwaardelijk voor revitalisering en invoering Digitalisering voor fase 1 en 2. Doorontwikkeling en uitlevering ten behoeve van fase 3 hebben we gepland voor mei 2011.
- Volgens planning is op 9 april de eerste van drie bouwfasen van de revitalisering van het provinciehuis opgeleverd. De revitalisering maakt deel uit van het programma Provinciehuis van Morgen. Zo'n 250 medewerkers hebben de weken daarop hun intrek genomen in het vernieuwde gebouwdeel, waarin zij volgens het nieuwe flexibele, activiteitsgerelateerde kantoorconcept werken. De tweede fase is opgeleverd in oktober 2010 en in mei 2011 vindt de eindoplevering plaats.
- In de directiebrief Slim, slank en soepel zijn de plannen geschetst rondom de organisatie en de bijbehorende omvang van de organisatie van de toekomst. Slim, slank en soepel is het motto voor de eerstkomende tijd. De geschetste plannen zijn uitgewerkt in beleid op het gebied van versterking van mobiliteit en competentiemanagement.
- De formatie van de ondersteunende eenheden is teruggebracht naar 37%; de beoogde 35% wordt in 2011 behaald.
- Het ingezette beleid rondom hoogte van de formatie heeft in 2010 geleid tot een lagere bezetting met daardoor lagere personeelskosten.
- Alle complexe personeelsdossiers zijn nagenoeg opgelost.
- IGM beleid is ingevoerd, na aanvankelijk een oplopend ziekteverzuim is het verzuim in 2010 gedaald.
- Samen met de provincies Groningen en Friesland hebben wij in het kader van mogelijke Shared Services voor zes onderwerpen een globale business case ontwikkeld. Tevens heeft in noordelijk verband een functionele audit plaatsgevonden naar de financiële- en personeelsadministratie. De uitkomsten laten zien dat er mogelijkheden zijn om samen te werken. Een vervolg project wordt gestart waarin gedetailleerde business cases worden opgesteld.
- In 2010 hebben wij aan provinciale staten een actualisatie van de kaderstelling van de reserves en voorzieningen gepresenteerd.
- Door de verkoop van Essent kreeg de provincie fors meer liquide middelen. Op basis van het integrale beeld van de overtollige middelen is door ons in 2010 een streefportefeuille uitzettingen en beleggingen samengesteld.
- Het nieuwe cateringcontract is via de aanbestedingsprocedure gegund aan het cateringbedrijf Albron. Medio oktober is het nieuwe cateringcontract ondertekend.

## Doel (wat hebben we gerealiseerd?)

## P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

| Doelen vanuit de begroting 2010 (per product/deelproduct). |
|---|
| **Planning en control** |
| Een financieel gezonde organisatie, blijkend uit toepassing van repressief toezicht door de toezichthouder en een goedkeurende verklaring van de accountant, ook op het gebied van de rechtmatigheid. |
| **Personeel en organisatie** |
| Een lerende organisatie met een attractief HRM-beleid en arbeidsvoorwaardenpakket met een strategische personeelsbezetting waarbij: |
| - een slagvaardige, compacte en flexibele organisatie(structuur) gericht is op de primaire taakstelling van de provincie Drenthe; |
| - tijdig jonge medewerkers instromen, de flexibele inzet wordt vergroot en de door- en uitstroom in meerjarenperspectief in evenwicht is: 'De juiste medewerker op de juiste plek op het juiste moment'; |
| - maximaal 35% van de totale formatie overhead is. |
| **Facilitaire voorzieningen** |
| Voor alle facilitaire voorzieningen, waaronder huishoudelijke diensten, gebouwbeheer, telefonie, bewaking, documentaire informatievoorziening, inkomende en uitgaande post, opmaak, print, secretariële ondersteuning, en bestuurs-service, geldt: |
| - Het organiseren van ontwikkel- en innovatiekracht binnen de afdeling. Hierdoor wordt een meer strategische dimensie toegevoegd aan het facilitair beleid en is het beter voorbereid op toekomstige ontwikkelingen |
| - Een goede beheersomgeving wordt bereikt door op een constructieve manier kennis en deskundigheid in te brengen in het programma Provinciehuis van Morgen, zodat na het revitaliseringsproces een adequaat en kostentechnisch verantwoord te beheren gebouw ontstaan is. Dit geldt voor alle facetten van huisvestingsmanagement, zoals stoffering en inrichitng, technische installaties, ICT, telefonie, logistiek, veiligheid en digitalisering. |
| - De facilitaire organisatie zal invulling geven aan het begrip klantgerichtheid, door zich te ontwikkelen vanuit haar deskundigheid, tot een vraaggericht, klantvriendelijke en pro-actieve organsiatie |
| - Een gezonde verzakelijkingslag doorvoeren binnen de bedrijfsvoering. De verzakelijking mag niet leiden tot inflexibiliteit en interne bureaucratie, maar open en eerlijk omgaan met grenzen en kaders van de dienstverlening; het efficiënt en effectief organiseren van de bedrijfsprocessen. |
| - Het optimaal aansluiten op het organisatiebrede HR-beleid en vanuit eigen perspectief als dienstverlenende organisatie daaraan een bijdrage leveren. |

### Planning en Control

Bij de Voorjaarsnota 2010 hebben wij besloten tot een bezuiniging van structureel circa € 25.000.000,-- vanaf 2012. Hiermee is de provincie weer structureel duurzaam in evenwicht. Het resultaat van de bezuinigingen is zodanig positief dat er met ingang van 2012 geld toegevoegd kan worden aan de Reserve voor algemene doeleinden. In 2010 is een bezuiniging van € 7.700.000,-- gerealiseerd.

### Personeel en Organisatie

De provincie Drenthe heeft op HRM-gebied een grote opgave. Met de ontwikkelingen naar Provincie Nieuwe Stijl (PNS) is de behoefte aan een ander soort organisatie (meer flexibiliteit) en is er een sterkere behoefte aan medewerkers met bepaalde competenties. Tegelijkertijd heeft de provincie de komende jaren een grote uitstroom waarbij voorkomen moet worden dat kostbare kennis en kunde verloren gaat. In de directiebrief Slimmer en Slanker zijn de plannen geschetst rondom de organisatie en de bijbehorende omvang van de organisatie. Het ingezette beleid rondom de hoogte van de formatie heeft in 2010 geleid tot een lagere bezetting. Er is begonnen met de realisatie van de plannen uit de Directiebrief in combinatie met Provincie

Nieuwe Stijl door beleid voor te bereiden en deels uit te voeren op het gebied van mobiliteit, flexibiliteit en competentiemanagement. Daarnaast is beleid geïmplementeerd dat ontwikkeld is in 2009. Onder andere het integraal gezondheidsmanagement (IGM) beleid is ingevoerd. Dit heeft geresulteerd in een lager ziekteverzuim. Ook is er veel aandacht geweest voor Management Development en is de overhead teruggebracht naar 37%. Verder is eind 2010 een nieuw traject voor Drentalenten gestart. Vijf talentvolle pas afgestudeerden gaan tijdelijk aan de slag. Drentalent is voor de provincie Drenthe een beproefde formule voor het binnenhalen van vers bloed.

Niet van toepassing.

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 6. Middelen | 54.292.153 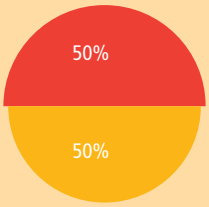  | 139.810.561 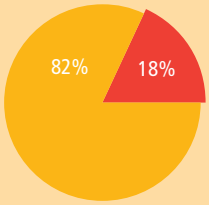  |
| Overige programma's | 296.008.551 | 280.900.616 |

(exclusief reserve verrekeningen)

| Programma 6. Middelen | 1 Realisatie 2009 | 2 Primitieve begroting 2010 | 3 Begroting 2010 na wijziging | 4 Realisatie 2010 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 248.504.663 | 14.229.909 | 194.190.444 | 193.760.725 | 429.719 |
| Apparaatskosten | 47.345.175 | 50.414.592 | 48.603.799 | 47.598.235 | 1.005.564 |
| Totaal baten | 204.484.950 | 181.758.340 | 356.475.706 | 345.341.060 | 11.134.646 |
| Saldo | 91.364.888 | -117.113.839 | -113.681.463 | -103.982.100 | -9.699.363 |

## Ontwikkelingen

### P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

Ontwikkelingen jaarstukken.

**Financiële ontwikkelingen**
De financiële ontwikkelingen zijn de afgelopen collegeperiode uiteindelijk in het teken komen te staan van enerzijds de noodzaak tot bezuinigen en anderzijds de noodzaak tot het borgen van gewenste en noodzakelijke investeringen in de Drentse samenleving.
Het kabinetsbesluit om de Algemene uitkering uit het Provinciefonds vanaf 2011 structureel te korten met € 300 miljoen per jaar is een gegeven. In 2011 gaat het om € 290 miljoen, in 2012 om € 310 miljoen. In het kader van de uitvoering van het Bestuursakkoord met het vorige kabinet heeft Drenthe in het kader van het inlopen van vermogensoverschotten van de provincies gedurende de jaren 2008-2011 jaarlijks een bijdrage van € 5 miljoen geleverd.

De financiële ontwikkelingen hebben ons genoodzaakt, een omvangrijke bezuinigingsoperatie door te voeren ter grootte van een totaalbedrag van € 26,5 miljoen structureel. Daarvoor zijn in 2010 een aantal maatregelen genomen, die in 2011 en latere jaren zullen leiden tot een hernieuwd duurzaam financieel evenwicht voor de provincie.
Ontwikkelingen waarover de afgelopen collegeperiode nader duidelijkheid is verkregen zijn het nieuwe verdeelmodel voor de algemene uitkering van het provinciefonds en de invoering van het rekeningrijden. Dat laatste wordt voorlopig niet ingevoerd. Naar een nieuw verdeelmodel voor de algemene uitkering uit het provinciefonds zijn diverse onderzoeken verricht door onder meer de Raad voor de financiële verhoudingen, de Commissie Boorsma en de Commissie Stuiveling, maar een definitieve keuze is nog niet gemaakt. Nu de provincies onderling niet tot een eensluidend advies konden komen, ligt het initiatief bij de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksaangelegenheden.

**Personeelslasten**
In 2010 is het beleid voortgezet om te sturen op budgetten per afdeling Het management heeft daarmee maximale flexibiliteit om adequaat in te kunnen spelen op de vele ontwikkelingen die momenteel gaande zijn. Het plan vanuit de Voorjaarsnota 2009 om € 1,6 miljoen per jaar beschikbaar te stellen voor een kwaliteitsimpuls is gezien de budgettaire en formatieve ontwikkelingen van de baan. Met creatieve oplossingen wordt getracht niet aan kwaliteit in te boeten.

**Motorrijtuigenbelasting**
In het verleden zijn soms fouten gemaakt door de belastingdienst bij de afdracht van de opbrengsten uit de motorrijtuigenbelasting aan de provincies. Ondanks correcties bleven vragen bestaan over de juistheid van de gegevens motorrijtuigenbelasting en de berekeningsmethodiek van de belastingdienst. Dat heeft geleid tot een meer gestructureerde werkrelatie en het vastleggen van basisafspraken in een convenant. In de periode 2006-2008 zijn besprekingen gevoerd over de opstelling van het convenant, met als hoofdbestanddelen de berekeningsmethodiek, de informatievoorziening, de accountantscontrole en de overlegstructuur tussen belastingdienst en provincies. Dat heeft geleid tot een door alle betrokken partijen gedragen convenant 'Motorrijtuigenbelasting'. De afwikkeling van het convenant heeft stil gelegen als gevolg van de discussie over de kilometerheffing. Nu die heffing van de baan is, is er aanleiding om het convenant alsnog in 2011 af te sluiten.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

# P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

| Prioriteiten uit Begroting 2010 |
|---|
| **6.01 Organisatieontwikkeling** |
| **Algemeen** |
| Ingezet wordt op een adequate invulling van de nieuwe organisatiestructuur, op een zoveel mogelijk budgettair neutrale wijze. Daarbij willen wij bereiken dat de organisatie zich vooral op de primaire processen – wat bereiken we in de Drentse samenleving – richt. Intern is daarbij de inzet, de overhead te beperken tot een aanvaardbare maximale omvang van 35% van de totale formatie. Voor 2009 zetten wij in op het terugbrengen van de overhead naar 35%. |
| **Samen Sterker in Actie!** |
| Om de ambities van het college waar te maken hebben we een organisatie nodig die daarbij past. In de organisatieontwikkeling speelt het programma Samen Sterker in Actie! een belangrijke rol. Het programma richt zich op een stimulerender werkklimaat in de organisatie. Het heeft als doelen een effectievere samenwerking in teams, meer inspirerend en teamgericht leiderschap, grotere externe gerichtheid en professionaliteit van de medewerkers. We willen methodischer werken in programma's en projecten en voeren een strategisch personeelsbeleid, met meer de juiste medewerker op de juiste plek, verbeterde arbeidsmarktcommunicatie en een vitale organisatie met vitale medewerkers. Vernieuwingen in de organisatie om ons aan de veranderende eisen van de maatschappij te kunnen laten voldoen, zitten in houding en gedrag van de leiders en de medewerkers, in professionaliteit en vertrouwen, competenties, contacten, omgangsvormen, samenwerkingsverbanden en werkwijzen. En bovenal in het lerend vermogen van de organisatie. Wij willen dat wij ons ontwikkelen tot een organisatie die de ambities van het bestuur steeds slimmer, integraler en professioneler waarmaakt. Het programma Samen Sterker in Actie! richt en faciliteert hiertoe tot het voorjaar van 2011 de ontwikkeling van de cultuuraspecten van onze organisatie. Voor meer informatie over het programma Samen Sterker in Actie! verwijzen wij naar de paragraaf Bedrijfsvoering (paragraaf 2.5). |
| **Strategische Personeelsplanning als kwaliteitsimpuls organisatie** |
| De provincie ontwikkelt zich van een regulerend bestuursorgaan naar een strategievormende, regisserende organisatie. Tegelijkertijd vergroot de provincie haar realisatiekracht: van denken naar doen. Dit stelt hoge, deels ook nieuwe eisen aan de medewerkers. Het vraagt om extra inzet op het gebied van ontwikkeling, scholing en opleiding. Om zicht te krijgen op aanwezige en gewenste competenties en kwaliteiten wordt de komende jaren fors ingezet op de organisatiebrede Strategische Personeelsplanning. Hieruit destilleren we niet slechts de gewenste en beschikbare fte's, maar vooral ook inhoudelijk de noodzakelijke ontwikkeling die we van onze medewerkers verwachten. Daar komt bij dat bij de provincie de komende jaren een groot aantal zeer ervaren medewerkers zal uitstromen. Ruim 10% van de medewerkers bij de provincie is 60 jaar of ouder. Over drie jaar is dit het geval voor bijna 20% van de medewerkers. Minstens zo interessant als de vraag wanneer medewerkers uit dienst gaan, is de vraag hoe de medewerkers de verschillende fasen van hun loopbaan vormgeven. Het gaat om met respect toewerken naar een goede overdracht van kennis en ervaring en boeien en binden van de jongere generatie. Het gaat hierbij om het waarborgen van de continuïteit van het collectief geheugen. We gaan deze opgaven realiseren door fors in te zetten op competentiemanagement en generatiemanagement. Om de grote uitstroom van zeer ervaren medewerkers goed en tijdig op te kunnen vangen gaan we werken onder andere met zogeheten meester-gezelconstructies (ervaren medewerkers dragen kennis en kunde over op minder ervaren collega's). Op die manier blijft kostbare kennis en ervaring voor de organisatie behouden. Zoals we al aangegeven hebben in de Voorjaarsnota 2009, stellen wij voor om op een aantal gebieden de formatie met in totaal 16 fte's uit te breiden. De voorinvestering in personeel die wij nu voorstellen, zullen we de komende jaren compenseren met het niet meer aanvullen van een deel van de uitstroom. Het betreft hier in totaal 31 fte's. |
| Het betreft hier een voorinvestering die noodzakelijk is omdat: |

| Prioriteiten uit Begroting 2010 |
|---|
| - De provincie anders onvoldoende invulling kan geven aan de rol van de provincie Drenthe als PNS: een strategievormende, regisserende organisatie met de noodzakelijke realisatiekracht. Dit vergt een ander type medewerkers. Deels kunnen zittende medewerkers door middel van ontwikkeling, scholing en opleiding invulling geven aan de nieuwe rol van de provincie, deels is echter ook een kwaliteitsimpuls noodzakelijk. |
| - De provincie voor het realiseren van de grote ambities die het heeft op het gebied van economie, ruimtelijke ontwikkeling en duurzaamheid ook nu een kwaliteitsimpuls nodig heeft. |
| - De provincie de komende jaren een grote uitstroom zal hebben als gevolg van de vergrijzing (fpu, pensioen). Door deze grote uitstroom dreigt veel kennis en ervaring verloren te gaan. Daarom is het van groot belang dat in dit kader met zogenaamde meester-gezelconstructies zal worden gewerkt. |
| De formatie zal structureel met 16 fte's worden uitgebreid per 2010 (kosten: € 1,6 miljoen per jaar). Deze uitbreiding zal worden ingezet op het gebied van economie (projectverwervers), ruimtelijke ontwikkeling (projectleiders en projectontwikkelaars) en duurzaamheid (milieuplanologen en energieconsulenten). De formatie zal structureel met 31 fte's worden ingekrompen vanaf 2010 (uiteindelijke opbrengsten per jaar vanaf 2013: € 2,5 miljoen). |
| **6.02 Digitalisering** |
| Zie prioriteit 1.5. |
| **6.03 Stimuleringsfonds Drentse projecten** |
| Het Stimuleringsfonds Drentse projecten is bij het vaststellen van de Voorjaarsnota 2007 PLUS |
| door uw Staten ingesteld. Het Stimuleringsfonds is ingesteld als dekking voor gebiedsgerichte |
| cofinanciering voor relatief grote projecten. Gezien het huidige financiële beeld is de verwachting dat toekomstige rekeningresultaten en incidentele meevallers, zich niet of slechts in beperkte mate zullen voordoen. De verwachting is dat als gevolg hiervan het Stimuleringsfonds dan niet meer gevoed zal worden. Uw Staten hebben ermee ingestemd, het Stimuleringsfonds in stand te houden totdat de reeds door uw Staten geautoriseerde projecten financieel zijn afgerond. Dit geldt eveneens voor de projecten in het kader van de versnellingsagenda en het project aangaande de uitvoering van de motie omtrent het onderwijskansenbeleid en de OV-kaart voor MBO-scholieren. Voorgesteld wordt het Stimuleringsfonds in de tussentijd niet meer te voeden en na afloop het Stimuleringsfonds Drentse projecten op te heffen. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 6.01 Organisatieontwikkeling | - Een slagvaardige, compacte en flexibele organisatie, gericht op de primaire taakstelling van de provincie.<br>- Op termijn inverdien-effecten vanwege minder managementfuncties.<br>- Focus op de primaire processen. | - Uitrol programma Samen Sterker in Actie!.<br>- Verder implementeren reorganisatie.<br>- Terugbrengen formatie ondersteunende eenheden tot 35% van totale formatie.<br>- Investeren in en versnellen van strategische personeelsplanning.<br>- Instroom-, doorstroom- en uitstroomactiviteiten ten behoeve van personeelsplanning.<br>- Uitvoeren van operatie '16 voor 31'. |
| 6.02 Digitalisering | | Zie prioriteit 1.5. |
| 6.03 Stimuleringsfonds Drentse projecten | Vanuit een gebiedsgerichte aanpak worden meer omvangrijke en grootschalige projecten van de grond getrokken. | Afronden van nog lopende projecten in het kader van het Stimuleringsfonds Drentse projecten. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 6.01 Organisatie-ontwikkeling | Status: groen<br>Overheadpercentage is terug gebracht tot 37%<br>Een slagvaardige, compacte en flexibele organisatie, gericht op de primaire taakstelling van de provincie. | Lange termijn visie op de organisatie is gevormd (Voorjaarsnota 2010 en Directiebrief)<br>Herijking strategisch HRM beleid<br>De formatie ten behoeve van ondersteuning is verder ingekrompen.<br>Alle complexe personeelsdossiers zijn nagenoeg opgelost<br>Traject Drentalenten gestart<br>Beleid voorbereid voor mobiliteit, flexibiliteit en competentiemanagement<br>Campagne rondom kernwaarden, in samenhang met integriteit is gestart<br>Onderzoek naar shared services noordelijke provincies middels globale businesscases is uitgevoerd<br>Het instrument strategische personeelsplanning is ingezet.<br>Het management development traject is verder uitgevoerd. |
| 6.02 Digitalisering | Status: groen | Zie programma 1; prioriteit 1.5. |
| 6.03 Stimuleringsfonds Drentse projecten | Status: groen<br>De omvang van de reserve is gehalveerd in 2010. | Een bedrag van ruim € 10 miljoen is besteed aan projecten,<br>De reserve wordt in stand gehouden totdat de door provinciale staten geautoriseerde projecten financieel zijn afgerond. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 6. Middelen | 1<br>Realisatie 2009 | 2<br>Primitieve begroting 2010 | 3<br>Begroting 2010 na wijziging | 4<br>Realisatie 2010 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| P6.01 Organisatieontwikkeling | 1.431.971 | 569.750 | 429.750 | 461.986 | -32.236 |
| P6.02 Digitalisering | 601.543 | 902.800 | 902.800 | 887.394 | 15.406 |
| P6.04 Proceskosten | 544.139 | 315.000 | 346.361 | 336.595 | 9.766 |
| Totaal prioriteiten | 2.577.653 | 1.787.550 | 1.678.911 | 1.685.975 | -7.064 |

## Financiële toelichting op prioriteiten

### Toelichting afwijking jaarstukken

Er zijn geen verschillen groter dan € 50.000,-- opgetreden. Daarmee is een toelichting niet van toepassing.

## Wat doen we nog meer?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Planning en control (zie ook de ontwikkellijnen Slimmere productie en Zaken op orde van de paragraaf Bedrijfsvoering (paragraaf 2.5)) | De provincie valt financieel gezien onder repressief toezicht.<br><br>Voor haar bedrijfsvoering ontvangt de provincie van de controlerend accountant een goedkeurende verklaring.<br><br>De provincie kent een duurzaam begrotingsevenwicht | - Uitvoering geven aan P&C-cyclus (Voorjaarsnota, begroting, rapportages, jaarverslag).<br>- Verbetering P&C-cyclus: tegengaan onderbesteding, SMART maken doelen, ontwikkelen indicatoren.<br>- Doorontwikkelen P&C-portal.<br>- Verder uitbouwen treasuryfunctie (waaronder liquiditeitenbegroting), aanpassing financieringsstatuut).<br>- Uitvoeren verdere SISA-regelingen.<br>- Uitvoeren Controleplan.<br>- Het actueel houden van de financiële administratie.<br>- Applicatiebeheer van het bedrijfsvoeringsysteem.<br>- Verstrekken financiële adviezen aan directie en management.<br>- Uitzetten en aantrekken van geldmiddelen.<br>- Kaderstelling bedrijfsvoering. |
| Personeel en organisatie | De provincie beschikt over een modern HRM-beleid. | - Uitvoering geven aan HRM-cyclus (planning, voortgang, beoordeling).<br>- Verstrekken HRM-adviezen aan directie en management.<br>- Applicatiebeheer van het bedrijfsvoeringsysteem.<br>- Kaderstelling bedrijfsvoering.<br>- Implementeren van het herijkte strategische HRM-beleid.<br>- Versterken van resultaat- en prestatiegericht werken en daaraan gerelateerde personeelsbeoordeling. |
| Informatievoorziening en automatisering | De provincie beschikt over een ICT-infrastructuur die up to date is en geen belemmering vormt voor een gezonde bedrijfsvoering. | - Binnen dit programma worden ook activiteiten ontwikkeld in het kader van de verbetering van de informatiebeveiliging (op basis van de landelijke Code voor Informatiebeveiliging), opleidingen en financiering van de deelname in het programma e-provincies (IPO). Verder lopen er diverse migratieprojecten.<br>- Uitrol van 500 nieuwe werkplekken.<br>- Aanbesteding en vervanging van netwerkbekabeling (in relatie met renovatie).<br>- Realisatie van een externe computerlocatie voor opslag, remote back-up en uitwijk.<br>- Vervanging van centrale server systemen, inclusief sanering van besturingssystemen. |
| Digitalisering van de bedrijfsvoering | Als onderdeel van het Uitvoeringsprogramma Welkom in digitaal Drenthe 2007-2008 wordt erop ingezet dat www.drenthe.nl qua dienstverlening voldoet aan de normen van advies.overheid.nl (staat op minimaal de vierde plaats in de provinciemonitor). | - Ingevoerd een documentsysteem en een beschikbaar dynamische digitaal archief.<br><br>- Digitalisering van personeelsdossiers.<br>- Invoeren van een kennissysteem op Huisnet.<br>- Bouw van basisregistraties om aan te sluiten op landelijke voorzieningen (als DigiD). |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Communicatie | | Communicatieadvisering in alle fasen van het beleidsproces.<br>Communicatieadvisering GS.<br>Interne communicatie: advisering directie en afdelingshoofden; daarnaast uitvoeringsactiviteiten: onder andere berichtgeving Huisnet en samenstelling/eindredactie personeelsblad.<br>Nieuwe media: verantwoordelijk voor actualisatie en eindredactie website.<br>Relatiemanagement: activiteiten representatie en evenementen. |
| Facilitaire voorzieningen gebouwen secretariaten bestuursservice documenten | De provincie is in staat zich te houden aan het eigen kwaliteitshandvest. | De afdeling Facilitaire Ondersteuning verzorgt producten en diensten op het gebied van huishoudelijke diensten, gebouwbeheer, energie/- en miliuemanagement, telefonie, bewaking, receptie, documentaire informatievoorziening, inkomende interne en uitgaande post, goederenontvangst, GIS/cartografie, chauffeurs, secretariële ondersteuning, opmaak, print en afwerkfacilitteiten c/q/ regie op uitbesteding daarvan. |

## Wat hebben we nog meer gedaan en wat is er bereikt?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Planning & Control | De provincie valt onder repressief toezicht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.<br><br>De in 2009 ingezette ombuigingsoperatie is afgerond.<br><br>We hebben een goedkeurende verklaring van de accountant over de jaarrekening 2009.<br><br>De begroting is op termijn weer in duurzaam evenwicht. | - Uitvoering gegeven aan Planning & Control-cyclus (voorjaarsnota, begroting, rapportages, jaarstukken).<br>- Verbetering Planning & Control-cyclus: tegengaan onderbesteding, het specifiek, meetbaat, acceptabel, realistisch en tijdgebonden maken van doelen en het ontwikkelen van indicatoren.<br>- Het afronden van de ombuigingsoperatie.<br>- Verder uitbouwen treasuryfunctie (waaronder liquiditeitenbegroting), aanpassing financieringsstatuut).<br>- Uitvoeren verdere Single Information and Single Auditregelingen.<br>- Uitvoeren Controleplan.<br>- Het actueel houden van de financiële administratie.<br>- Applicatiebeheer van het bedrijfsvoeringsysteem.<br>- Verstrekken financiële adviezen aan directie en management.<br>- Uitzetten en aantrekken van geldmiddelen.<br>- Kaderstelling bedrijfsvoering. |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Personeel en organisatie | De provincie beschikt over een modern Human Resources Management-beleid. | Uitvoering gegeven aan HRM-cyclus (planning, voortgang, beoordeling).<br>- Verstrekken HRM-adviezen aan directie en management.<br>- Applicatiebeheer van het bedrijfsvoeringsysteem.<br>- Kaderstelling bedrijfsvoering.<br>- Implementeren van het herijkte strategische HRM-beleid.<br>- Versterken van resultaat- en prestatiegericht werken en daaraan gerelateerde personeelsbeoordeling.<br>- Doorontwikkeling van de concernopleidingen<br>- Uitvoering van verschillend HR-beleid, waaronder arbeidsmarktcommunicatie, stage- en BBL-beleid en beoordelen en belonen<br>- Inzet op externe netwerken<br>- Start digitalisering personeelsdossiers en HR-processen |
| Informatievoorziening en automatisering | De interprovinciale basislijn voor de informatiebeveiliging is opgeleverd.<br><br>In 2011 beschikt de provincie over een complete ICT-infrastructuur die up to date is en geen belemmering vormt voor een gezonde bedrijfsvoering. | In IPO-verband hebbben we in het kader van de verbetering van de informatiebeveiliging overleg gehad over het invoeren van een landelijke code.<br>Uitrol van 500 nieuwe werkplekken, aanbesteding en vervanging van de netwerkbekabeling en vervanging van centrale server systemen, inclusief sanering van besturingssystemen vindt gefaseerd plaats en wordt afgerond in mei 2011.<br>Er heeft een aanbesteding plaats gevonden voor het realiseren van een externe computerlocatie voor opslag, remote back-up en uitwijk. |
| Digitalisering van de bedrijfsvoering | Vier digitale processen zijn door de proceseigenaren geaccepteerd en in productie genomen.<br>Het beheer van de digitale processen is overgedragen aan de lijn. | Voor het beheer van de digitale processen wordt gewerkt aan de opbouw van een beheerorganisatie.<br>Er is gestart met het schonen en vervolgens digitaliseren en ontsluiten van alle lopende personeelsdossiers.<br>Er is gestart met het invoeren van een documentsysteem en een beschikbaar dynamisch digitaal archief.<br>In 2011 starten we met het invoeren van een kennissysteem op intranet (Huisnet)<br>Wij zijn gestart met de bouw van basisregistraties om aan te sluiten op landelijke voorzieningen (als DigiD).<br>Voor de e-dienstverlening zijn de technische voorzieningen gerealiseerd. Zowel de technische aansluiting op de Gemeenschappelijke Basis Registratie Personen en DigiD. |
| Communicatie | De interne communicatie is verbeterd. | Er is gewerkt aan verbetering van de interne communicatie: advisering directie en afdelingshoofden en communicatie richting medewerkers via intranet. |
| Facilitaire voorzieningen<br>- gebouwen<br>- secretariaten<br>- bestuursservice<br>- documenten | Het kwaliteitshandvest is nog steeds de norm. Door de vele ontwikkelingen op het gebied van digitalisering en de verbouwing van het provinciehuis is de norm niet altijd haalbaar gebleken. | - De afdeling Facilitaire Ondersteuning verzorgt producten en diensten op het gebied van<br>- huishoudelijke diensten, gebouwbeheer, energie/- en milieumanagement, telefonie, bewaking, receptie, documentaire informatievoorziening, inkomende, interne en uitgaande post, goederenontvangst, GIS/cartografie, chauffeurs, secretariële ondersteuning, opmaak, print en afwerkfaciliteiten en regie op uitbesteding daarvan. |

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer | Gerealiseerd |
|---|---|---|
| Jaarstukken 2009 | Juni 2010 | Juni 2010 |
| Voorjaarsnota 2010 | Juli 2010 | Juli 2010 |
| 1e Bestuursrapportage 2010 | Juli 2010 | Juli 2010 |
| 2e Bestuursrapportage 2010 | November 2010 | November 2010 |
| Begroting 2011 | November 2010 | November 2010 |

## Wat heeft het gekost?

| | Product/prioriteit | 1 Realisatie 2009 | 2 Primitieve begroting 2010 | 3 Begroting 2010 na wijziging | 4 Realisatie 2010 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 2.577.653 | 1.787.550 | 1.678.911 | 1.685.975 | -7.064 |
| | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 5.182.196 | 5.567.936 | 5.149.936 | 5.007.943 | 141.993 |
| | P-6.1 Reserve mutaties | 240.744.813 | 6.874.423 | 187.361.597 | 187.066.808 | 294.789 |
| | Apparaatskosten | 47.345.175 | 50.414.592 | 48.603.799 | 47.598.235 | 1.005.564 |
| | Totaal | 295.849.838 | 64.644.501 | 242.794.243 | 241.358.960 | 1.435.283 |
| Baten | Prioriteiten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 131.217.851 | 135.189.832 | 141.205.096 | 139.810.561 | 1.394.535 |
| | P-6.1 Reserve mutaties | 73.267.099 | 46.568.508 | 215.270.610 | 205.530.500 | 9.740.110 |
| | Totaal | 204.484.950 | 181.758.340 | 356.475.706 | 345.341.060 | 11.134.646 |
| Saldo | | 91.364.888 | -117.113.839 | -113.681.463 | -103.982.100 | -9.699.363 |

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

### Lasten

### P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

Op de toegerekende apparaatskosten is een voordeel gerealiseerd van € 1.005.564,--.
De belangrijkste oorzaken zijn:

**Personele budgetten**
Als gevolg van de selectieve vacaturestop en het niet verlengen van tijdelijke contracten is in 2010 op het loonkostenbudget van 37,5 miljoen een bedrag van € 430.000,-- overgebleven. Het budget voor inhuur personeel van 5,7 miljoen is met € 329.000,-- overschreden. Daarentegen zijn de inkomsten op personeel veel hoger uitgevallen dan begroot. Op de inkomsten is een positief saldo van € 507.000,-- ontstaan. De extra inkomsten betreffen voornamelijk doorboekingen naar projectbudgetten en daarnaast inkomsten van het UWV voor zwangerschapsverlof.

De niet begrote uitgaven voor WW-uitkeringen van ex-werknemers komen in 2010 uit op € 135.000,--. Verrekend met de afvlakkingskosten van € 300.000,-- komt het saldo over 2010 op alle personele budgetten tezamen (zowel uitgaven als inkomsten) uit op € 173.000,--.

**Overige goederen en diensten**
De budgetten voor overige goederen en diensten van alle afdelingen tesamen leveren een voordeel op van ruim € 111.000,--.

**Afwikkeling voorgaand boekjaar**
De vrijval van verplichtingen uit voorgaande boekjaren levert een voordeel van ruim € 100.000,-- op.

**Huisvesting**
Het gehele jaar 2010 is door de verbouwing steeds een derde deel van het provinciehuis gesloten geweest. Mede hierdoor zijn de uitgaven voor energie lager uitgevallen. Voordeel € 63.000,--.

**Arbeidsvoorwaarden**
Op het budget voor arbeidsvoorwaarden is een bedrag van € 83.000,-- overgebleven. Dat wordt met name veroorzaakt doordat er minder beroep is gedaan op de bestaande regelingen.

**ICT-beheer en Informatiebeleid**
Op de budgetten voor ICT- beheer en informatiebeleid is ruim € 120.000,-- overgebleven.

**Overig**
Het resterende voordeel is het saldo van een aantal onder- en overschrijdingen van geringere omvang.

## P-6.1 Reserve mutaties

Het betreft in totaal een overschrijding van € 294.798,-- door toevoegingen aan de onderstaande reserves. Zie voor toelichtingen de afzonderlijke programma's dan wel bij de toelichtingen op de stand en verloop van reserves bij het onderdeel III.1 Overige gegevens.

| mutaties reserves | Begrote toevoeging | Werkelijk toevoeging | Voordeel/ Nadeel | Verschil | |
|---|---|---|---|---|---|
| Bijdrage aan reserve vaarweg Meppel de Punt | 988.603 | 1.534.593 | N | -545.990 | t.g.v. lagere kosten binnen programma 3 |
| Bijdrage aan RSP reserve | 66.322.701 | 65.481.922 | V | 840.779 | t.g.v. per saldo hogere lasten binnen programma 3 |
| totaal | 67.311.304 | 67.016.515 | | 294.789 | |

## Baten

## P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

De totale afwijking betreft een nadeel van € 1.395.000,--. De voornaamste afwijkingen betreffen:

**Motorrijtuigenbelasting**
In 2010 is € 166.000,-- minder aan opcenten motorrijtuigenbelasting ontvangen dan was geraamd. Dit wordt onder meer veroorzaakt door een lager tarief of vrijstelling voor minder milieubelastende auto's.

**Rente gelduitzettingen:**
In 2010 is € 453.000,-- minder aan rente gerealiseerd dan begroot. De rente op de spaarrekeningen is in het laatste kwartaal tegen verwachting in naar beneden bijgesteld. Daarnaast is een aantal vrijgevallen deposito's tegen minder gunstige tarieven opnieuw uitgezet. Dit heeft geleid tot een lager gerealiseerd dan begroot rendement.

**Kostenplaats Kapitaallasten**
Administratieve doorbelasting naar programma's wegens kapitaallasten rente geven een negatief saldo van € 815.000,--.

## P-6.1 Reserve mutaties

Het betreft in totaal een onderschrijding van € 9.740.110,-- door onttrekkingen aan de onderstaande reserves. De grootste afwijking betreft de Reserve provinciaal aandeel ILG, waarbij een bijdrage van de reserve werd begroot, maar uiteindelijk ruim € 6 miljoen aan de reserve is toegevoegd. Zie voor toelichtingen de afzonderlijke programma's dan wel bij de toelichtingen op de stand en verloop van reserves bij het onderdeel III.1 Overige gegevens.

| mutaties reserves | Begrote toevoeging | Werkelijk toevoeging | Voordeel/ Nadeel | Verschil | |
|---|---|---|---|---|---|
| Bijdrage van reserve versterking economisch structuur | 3.000.000 | 1.149.164 | N | -1.850.836 | t.g.v. onderbesteding programma 4 |
| Bijdrage van reserve provinciaal aandeel ILG | 3.313.719 | -6.368.572 | N | -9.682.291 | t.g.v. onderbesteding programma 5 |
| Bijdrage van Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel | 41.667 | 569.036 | V | 527.369 | t.g.v. overbesteding programma 3 |
| Bijdrage van reserve grondwaterheffing | 300.000 | 439.467 | V | 139.467 | t.g.v. overbesteding programma 3 |
| Bijdrage van reserve monitoring voormalige stortplaatsen | 66.190 | 66.525 | V | 335 | t.g.v. overbesteding programma 5 |
| Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | 2.012.000 | 3.137.846 | V | 1.125.846 | t.g.v. overbesteding programma 3 |
| totaal | 8.733.576 | -1.006.534 | | -9.740.110 | |

# I.2
# Paragrafen

# I.2.1
# Lokale heffingen

In deze paragraaf gaan wij in op de heffingen van de provincie Drenthe. Wij geven per heffing weer wat de gerealiseerde opbrengsten zijn in relatie tot het geformuleerde beleid.

## 1 Grondwaterheffing

Voor de aan het grondwaterbeheer verbonden kosten is een grondwaterheffing ingesteld. De heffing wordt opgebracht door de houders van vergunningplichtige pompinrichtingen, zoals waterbedrijven, zuivelbedrijven, zwembaden en dergelijke. De heffing mag alleen worden ingezet voor in de wate rwet nader omschreven werkzaamheden, gericht op het beheer van het grondwater.

Vanaf 2009 is de registratie van meldingen van grondwateronttrekkingen en de behandeling van vergunningaanvragen voor industriële onttrekkingen tot 150.000 m3 de taak van de waterschappen.

Elk kwartaal worden aan vergunningplichtige pomphouders aangiftebiljetten grondwaterbelasting uitgereikt. In 2010 waren 24 houders van pompinrichtingen vergunningspichtig. Een voorlopige schatting is dat er rond de 70 miljoen m3 grondwater is onttrokken is en circa 1 miljoen m3 grondwater werd geïnfiltreerd.

**Geraamde en gerealiseerde inkomsten**
Het tarief per 100 m3 ontrokken grondwater bedroeg in 2010 € 1,062. Begroot was een bedrag van € 720.000,--. De opbrengst van de aangifte grondwaterheffing is € 744.901,--.

## 2 Heffing ontgronding

Op grond van artikel 21f van de Ontgrondingenwet hebben Provinciale Staten een provinciale belasting ingesteld ter bestrijding van kosten met betrekking tot schadevergoedingen ingevolge artikel 26 van de Ontgrondingenwet. Deze belasting is opgenomen in de Heffingenverordening ontgrondingen 2000. De heffing is verschuldigd vanaf een totale – in de vergunning opgenomen – te winnen hoeveelheid bodemmateriaal van 10.000m3. De hoogte van de heffing bedraagt € 0,45 per 100 m3 bodemmateriaal

Het ontgrondingenbeleid is vastgelegd in Omgevingsvisie Drenthe. Bij het indienen van de vergunningsaanvraag zijn leges verschuldigd. De heffing is gekoppeld aan het tijdstip waarop de vergunning of machtiging is verleend.

In 2010 is via de ontgrondingsheffing in totaal € 4.808,17 aan inkomsten gerealiseerd.

## 3 Leges

Onder de naam leges worden rechten geheven terzake van het genot van de door of vanwege het provinciaal bestuur verstrekte diensten. De aanvrager van de dienst dan wel degene ten behoeve van wie de dienst is verleend is het legestarief verschuldigd.

In de provinciale Legesverordening zijn de tarieven opgenomen die verschuldigd zijn voor het in behandeling nemen van een te verstrekken dienst.

**Geraamde en gerealiseerde inkomsten**
Voor 2010 waren de leges begroot op € 63.500,-- en is € 35.164,-- gerealiseerd.
De gemiddelde legesopbrengsten over de laatste 4 jaar waren € 97.581,--.

De begrote leges vormen slechts een indicatie. De realisatie is afhankelijk van de werkelijke aanvragen. De afwijking wordt voornamelijk veroorzaakt door de bij product 5.3 begrote opbrengst van € 30.000,--. Dit bedrag is bij de 2e bestuursrapportage geraamd, in verband met verwachte aanvragen na invoering van de wet WABO, maar op deze post is in 2010 geen ontvangst gerealiseerd. Het resultaat van product 4.0 is fors lager dan in 2009 door de gedeeltelijke creditering van een in dat jaar verzonden legesfactuur.

| Product | Hoofdfunctie/doelstelling | Begroot 2010 | Resultaat 2010 | Resultaat 2009 | Resultaat 2008 | Resultaat 2007 | Gemiddelde laatste 4 jaar |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 2.1 | Sociale agenda (Mijn omgeving) | 0 | 65 | 0 | 0 | 0 | 16 |
| 3.0 | Verkeer en vervoer (verkeer) | 17.500 | 23.260 | 20.232 | 17.095 | 12.925 | 18.378 |
| 3.1 | Verkeer en vervoer (wegenbeheer) | 5.000 | 5.368 | 8.731 | 5.105 | 5.867 | 6.268 |
| 3.1 | Verkeer en vervoer (Vaarweg Meppel-De Punt) | 500 | 150 | 933 | 425 | 485 | 498 |
| 3.1 | Verkeer en vervoer (Zuidoost-Drentse vaarwegen) | 500 | 161 | 290 | 1.137 | 442 | 508 |
| 4.0 | Waterhuishouding (Grondwaterwet) | 5.000 | 377 | 9.976 | 2.440 | 5.742 | 4.634 |
| 5.3 | Leefomgeving (Vergunningverlening Wet Milieubeheer) | 30.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6.0 | Landelijk Gebied (ontgrondingen) | 5.000 | 5.783 | 56.896 | 89.857 | 116.582 | 67.280 |
| | | 63.500 | 35.164 | 97.058 | 116.059 | 142.043 | 97.581 |

De Wet WABO is op 1 oktober 2010 van kracht geworden.

## 4 Nazorgheffing stortplaatsen

Wettelijk is de provincie verantwoordelijk voor de eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen. De Provincie Drenthe draagt deze verantwoordelijkheid voor twee stortplaatsen. Dit zijn de Stortplaats Meisner te Ubbena en Attero te Wijster. De nazorgheffing, die de provincie op grond van artikel 15.44 van de Wet milieubeheer heeft ingesteld, is ter bestrijding van de in de wet limitatief opgenomen kosten om deze taak uit te voeren.
Het Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe stelt een eigen begroting en jaarverslag op, die ter informatie aan de leden van PS worden gestuurd. In het jaarverslag wordt onder meer verantwoording afgelegd over het gerealiseerde rendement op het belegde vermogen en over de gemaakte kosten.

**Geraamde en gerealiseerde inkomsten**
De nazorgheffing wordt geheven per stortplaats. De hoogte van de jaarlijkse heffing is afgeleid van het doelvermogen per stortplaats. In 2010 is aan Meisner te Ubbena een heffing begroot en gerealiseerd van € 201.577,--. De heffing aan Attero te Wijster is nog steeds opgeschort.

## 5 Opcenten motorrijtuigenbelasting

Op grond van artikel 222 van de Provinciewet worden provinciale opcenten geheven. De opcenten zijn een opslag op een andere belasting, namelijk de motorrijtuigenbelasting (mrb). Deze belasting wordt geïnd door de Rijksbelastingdienst.

**Geraamde en gerealiseerde inkomsten**
De opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting is qua opbrengst de belangrijkste provinciale heffing. Deze belasting is voor de provincies een algemeen dekkingsmiddel. Het tarief wordt gebaseerd op het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie en gaat steeds in op 1 april van ieder jaar. PS stellen het opcententarief jaarlijks vast en hebben het per 1 april 2010 vastgesteld op 82,3.

In 2010 is er ten opzichte van de raming € 165.787,-- minder aan opbrengst van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting gerealiseerd dan geraamd. In het navolgende zijn raming en realisatie tegenover elkaar gezet.

| | |
|---|---|
| Raming 2010 | 46.445.000 |
| Realisatie 2010 | 46.279.213 |
| Verschil | 165.787 |

Het totaal van het wagenpark dat deel uitmaakt van de grondslag voor de berekening van de opbrengst van de motorrijtuigenbelasting(mrb) bedroeg op 31 december 2009 224.131. Voor de berekening van de opbrengst voor 2010 is uitgegaan van een groei van 0,5 % als gevolg van de groei van het wagenpark en een verschuiving naar zwaardere gewichtsklassen. Met name een sterkere groei van de milieuvriendelijke auto's waarvoor geen of minder mrb verschuldigd is, heeft echter geleid tot de lagere opbrengst in 2010.

# 1.2.2 Weerstandsvermogen

## Inleiding

In deze paragraaf wordt het weerstandvermogen van de provincie Drenthe weergegeven. Het weerstandsvermogen is de relatie tussen de weerstandscapaciteit en de risico's. De weerstandscapaciteit omvat de middelen en mogelijkheden waarover de provincie kan beschikken om niet begrote kosten te dekken. Voor het kunnen beoordelen van het weerstandsvermogen is het noodzakelijk de aanwezige weerstandscapaciteit te analyseren in samenhang met de omvang en de achtergronden van de risico's. In deze paragraaf komen aan bod:

- Provinciaal beleid;
- Weerstandscapaciteit:
  - Incidentele weerstandscapaciteit;
  - Structurele weerstandscapaciteit;
- Inventarisatie van de aanwezige risico's.

## Provinciaal beleid

Om de vele ambities van de provincie Drenthe te realiseren is het van belang dat de provinciale middelen zo scherp mogelijk ingezet worden. Hier past een wat minder behoudende financiële koers bij. Het is niet de bedoeling dat er geld blijft liggen. Deze koers houdt ook in dat er meer dan voorheen risico's genomen worden. Deze risicovollere koers kan gevolgd worden indien er sprake is van voldoende weerstandscapaciteit, zodat de eventuele financiële tegenvallers opgevangen kunnen worden.

Hieronder gaan wij in op het beleid met betrekking tot weerstandscapaciteit en de risico's. Op basis van de conclusie uit het rapport over weerstandsvermogen van onze huisaccountant uit 2005 werd een noodzakelijke weerstandscapaciteit geacht ongeveer € 25 miljoen te zijn.

De weerstandscapaciteit als percentage van de totale lasten (10%) is eveneens een goed meetpunt. Immers, naarmate de lasten toenemen, zijn de risico's vaak ook groter. De totale werkelijk lasten 2010 bedragen € 296 miljoen, 10% hiervan is € 29,6 miljoen.

## Weerstandscapaciteit

Onder weerstandscapaciteit verstaat het BBV de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt om niet begrote kosten te dekken. Hierbij kan een onderscheid worden gemaakt tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit.
Vanwege de nieuwe koers die het college voorstaat en die door middel van de Voorjaarsnota 2007 PLUS door de staten is bekrachtigd, wordt er ten aanzien van de incidentele en structurele weerstandscapaciteit een ander uitgangspunt gehanteerd. Niet alle vrije reserves worden gerekend tot de weerstandscapaciteit. Immers, de intentie is uitgesproken concrete en uitgewerkte plannen aan de staten voor te leggen ten laste van reserves. Dit uit zich met name in de (vrij aanwendbare) reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten. Binnen de definitie van de BBV valt een dergelijke reserve te rekenen tot de weerstandscapaciteit. Omdat de komende collegeperiode een aantal projecten uit deze reserve gefinancierd gaan worden is het niet reëel

om deze reserve mee te tellen voor de weerstandscapaciteit. Dit geldt gedeeltelijk ook voor de reserve voor algemene doeleinden.
Om scherper het onderscheid te krijgen tussen een reserve die nodig is om te voldoen aan de weerstandscapaciteit en de vrij aanwendbare reserves is een risicoreserve ingesteld.

Deze risicoreserve wordt gevormd ten laste van de reserve voor algemene doeleinden en de saldireserve. Na deze mutatie in 2008 is er, naast een vrij besteedbare reserve voor algemene doeleinden, een risicoreserve als buffer ten behoeve van de weerstandscapaciteit. De saldireserve wordt niet in zijn geheel naar de reserve voor algemene doeleinden gebracht vanwege uitgaven die nog gemaakt worden voor zaken uit het collegeprogramma 2003-2007. Uiteindelijk zal de saldireserve in 2014 op € 0 uitkomen. Daarmee vormt de reserve voor algemene doeleinden de incidenteel vrij besteedbare ruimte.

**Incidentele weerstandscapaciteit**
De incidentele weerstandscapaciteit is het vermogen dat ingezet kan worden om eenmalige tegenvallers op te vangen. Hiervoor wordt een risicoreserve gebruikt ter grootte van € 19 miljoen.

De daarmee ingestelde reserves hebben de volgende functie

*Risicoreserve*
Deze reserve wordt ingesteld om incidentele tegenvallers op te vangen, die niet door een specifieke voorziening worden afgedekt. Voorgesteld wordt deze reserve de komende jaren € 19 miljoen groot te laten zijn. Jaarlijks zal aan de hand van een risico-inventarisatie worden bekeken in hoeverre het weerstandsvermogen in de toekomst dient te worden bijgesteld.

*Saldireserve*
Deze reserve wordt gebruikt als algemeen dekkingsmiddel voor overlopende budgetten naar volgende jaren. Met het overhevelen van een groot gedeelte van het saldo komt de reserve naar verwachting in 2014 op € 0 uit.

De samenstelling en ontwikkeling van de algemene reserves ziet er als volgt uit:

| (bedragen x € 1.000) per 31 december | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|
| Reserve voor Algemene doeleinden | 42.725 | 33.834 | 36.846 | 24.232 |
| Saldireserve | 16.293 | 6.231 | 1.579 | 4.073 |
| Reserve voor Flexibel beleid | 160 | 0 | 0 | 0 |
| Reserve Uitvoering Collegeprogramma 2003-2007 | 1.575 | 0 | 0 | 0 |
| Risicoreserve | 0 | 19.000 | 19.000 | 19.000 |
| Totaal Algemene reserves *) | 60.753 | 59.065 | 57.425 | 47.305 |

* Stelselwijziging 2010: Reserve Stimuleringsfonds Drentse Projecten van Algemene naar Bestemmingsreserves omgezet en de Reserve t.b.v. in te stellen voorziening pensioenen is omgezet naar Voorziening algemene pensioenwet politieke ambtsdragers.

De algemene reserves zijn met € 10,1 miljoen afgenomen. Deze afname wordt voornamelijk veroorzaakt door de forse onttrekking aan de Reserve voor Algemene doeleinden.

*Resultaat boekjaar 2010*
Het rekeningsaldo over het boekjaar 2010 bedraagt € 12,8 miljoen voor bestemming van de reserves. Het saldo is per 31 december 2010 in afwachting van de definitieve bestemming onder de algemene reserves geplaatst. Als bestemming voor verrekening met reserves wordt een bedrag van € 9,4 miljoen voorgesteld. Van het resultaat van € 3,4 miljoen dat dan overblijft,

is een aantal projecten nog niet (volledig) gerealiseerd in 2010, waardoor gelden zijn overgehouden in 2010. Bij de vaststelling van de jaarstukken stellen we een bedrag van € 2,5 miljoen voor. Het restant van € 0,9 miljoen heeft nog geen bestemmingsvoorstel gekregen en kan daarom (voorlopig) tot de weerstandscapaciteit worden gerekend.

*Conclusie algemene reserves:*
Het resultaat boekjaar 2010 dat nog geen bestemming heeft gekregen (€ 0,9 miljoen) kan (voorlopig) gerekend worden tot de incidentele weerstandscapaciteit. Dit verandert pas als PS tot een definitieve bestemming heeft besloten die niet de algemene reserves betreffen.

*Bestemmingsreserves*
Alle bestemmingsreserves zijn door PS bestemd voor een bepaald doel. Alleen voor het afgesproken doel mogen bestedingen plaatsvinden. Alle uitgaven en inkomsten van de bestemmingsreserves lopen via de exploitatierekening. Bij de begroting worden toevoegingen aan en bijdragen van reserves opgenomen. Dit kunnen afgesproken algemene mutaties zijn, maar ook bijdragen van reserves die dienen voor het opvoeren van jaarbudgetten in de begroting. Dit is een verwachte besteding van de reserve in het boekjaar. Wanneer er meer of minder wordt besteed dan is begroot, moet PS toestemming geven voor een extra toevoeging of onttrekking aan de reserve. Volgens de BBV-voorschriften worden alle mutaties op de reserves vermeld bij het programma 6 Middelen. Dit maken wij expliciet zichtbaar door een resultaat voor bestemming en een resultaat na bestemming van reserves te presenteren. Het resultaat in de exploitatie van de bestemmingsreserves bedraagt € 9,4 miljoen.
Vanwege het feit dat bestemmingsreserves zijn bedoeld voor een specifiek doel, worden deze niet meegenomen bij de bepaling van de incidentele weerstandscapaciteit.

De samenstelling en ontwikkeling van de bestemmingsreserves (voor bestemming resultaat reserves 2010) ziet er als volgt uit:

| (bedragen x € 1.000) per 31 december | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|
| Bestemmingsreserves *) | 105.357 | 102.715 | 321.796 | 304.008 |

* Stelselwijziging 2010: Reserve Stimuleringsfonds Drentse Projecten van Algemene naar Bestemmingsreserves omgezet en de Reserve t.b.v. in te stellen voorziening pensioenen is omgezet naar Voorziening algemene pensioenwet politieke ambtsdragers.

Het totale saldo van de bestemmingsreserves is, op basis van de goedgekeurde begrotingsbedragen, in 2010 gedaald met € 17,8 miljoen. Als de voorgestelde bestemming van reserves van € 9,4 miljoen ook goedgekeurd wordt, is het saldo van de bestemmingsreserves in 2010 gedaald met € 8,3 miljoen. De mutaties in de bestemmingsreserves zijn de volgende:

**Grafiek** **Mutaties in de bestemmingsreserves**

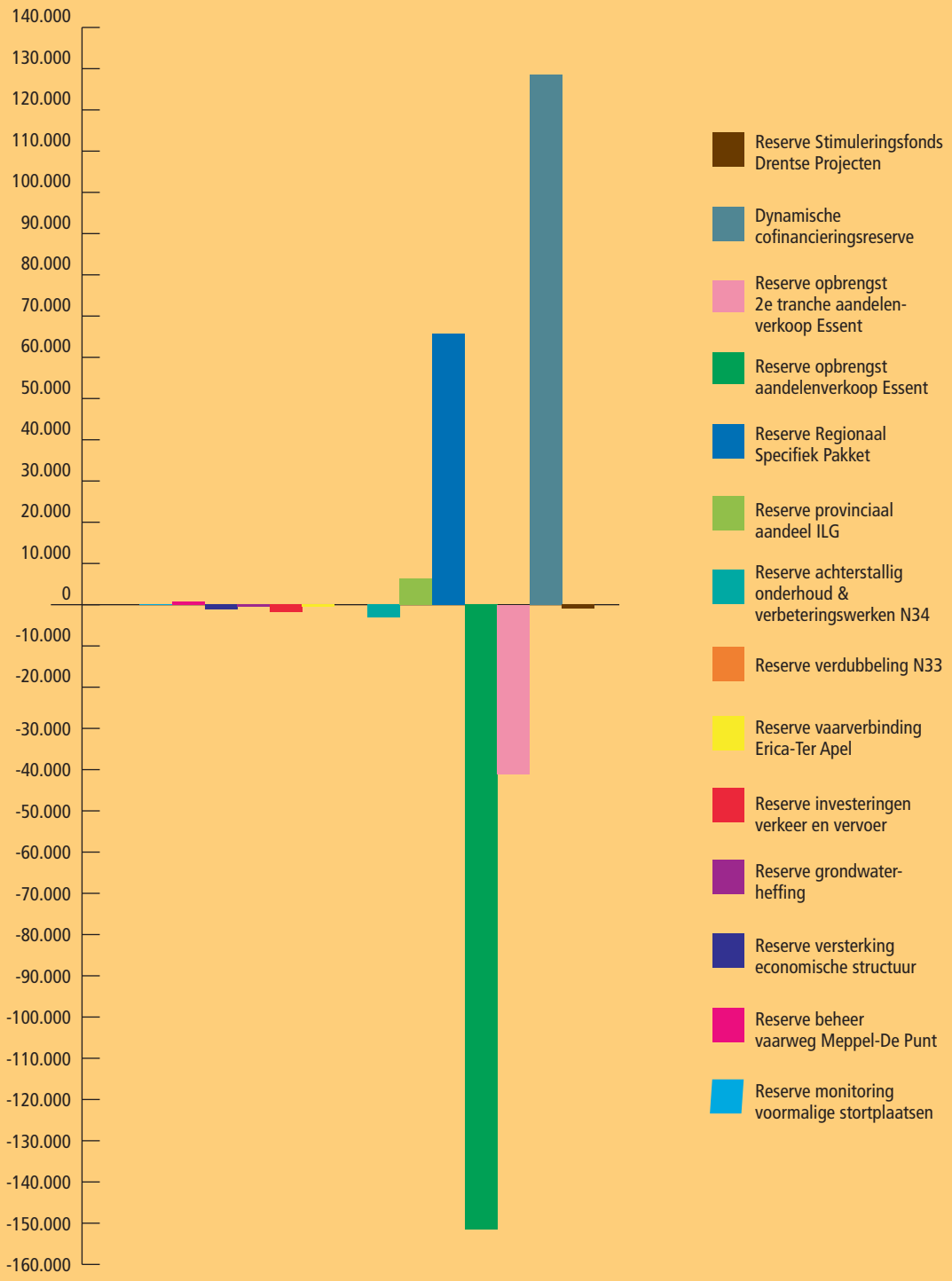


De mutaties zijn toegelicht bij de overige gegevens, in hoofdstuk III.1.2 van de Jaarrekening.

*Conclusie bestemmingsreserves:*
In de nota Reserves en Voorzieningen 2010 zijn alle reserves en voorzieningen gescreend en zijn voor de komende periode voorstellen gedaan hoe met reserves wordt omgegaan. Uitgangspunt hierbij is het verbeteren van de transparantie en het jaarlijks integraal afwegen van middelen.

*Stille reserves*
De stille reserves zijn de reserves die niet op de balans zijn opgenomen. Stille reserves ontstaan wanneer bezittingen niet worden geactiveerd of wanneer de reële waarde afwijkt van de waarde die in de boeken staat. Een provincie kan echter dit verborgen vermogen niet zo maar te gelde maken. Bij de toelichting op de balans is dit jaar wel de geschatte stille reserves van de deelnemingen aangegeven. Dit is in totaal € 120,1 miljoen. Ook is het voor stille reserves die zijn 'opgesloten' in andere activa niet zinvol om deze mee te nemen in de weerstandscapaciteit. De meerwaarde van deze activa kan immers alleen dan verzilverd worden als er geen vervanging voor terug hoeft te komen. De activa die bij de provincie Drenthe op de balans staan worden voornamelijk gebruikt voor de normale bedrijfsvoering.

**Structurele weerstandscapaciteit**
Met de structurele weerstandscapaciteit worden de middelen bedoeld die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van bestaande taken. Dit betreft in beginsel de optelsom van de ruimte op de begroting en de onbenutte belastingcapaciteit.

*Ruimte op de begroting*
De post Onvoorziene uitgaven binnen het begrotingsprogramma Financiering en algemene dekkingsmiddelen, ten bedrage van structureel € 50.000,--, kan worden aangemerkt als onderdeel van de structurele weerstandscapaciteit. De post was tot vorig jaar vastgesteld op € 450.000,--, maar is in het kader van de bezuinigingen met € 400.000,-- teruggebracht.

*Onbenutte belastingcapaciteit*
De onbenutte belastingcapaciteit van de provincie Drenthe bestaat uit het verschil tussen de opbrengst bij het maximaal aantal te heffen opcenten motorrijtuigenbelasting en de opbrengst bij het werkelijk tarief. Het tarief dat is voorgesteld aan PS bij de begroting 2010 bedraagt 82,3. Het maximum tarief dat door het Ministerie van Financiën is vastgesteld bedraagt per 1 april 2010 116,7 en per 1 april 2011 119,4. Op grond van deze uitgangspunten is de onbenutte belastingcapaciteit als volgt (x € 1.000,--):

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Opbrengst | 46.279 | 46.848 | 48.883 | 50.149 |
| Maximaal tarief | 59.285 | 62.183 | 69.839 | 71.649 |
| Onbenutte belastingcapaciteit | 13.006 | 15.335 | 20.956 | 21.500 |

**De weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe**
Uit het vorenstaande blijkt dat de weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe als volgt meerjarig kan worden weergegeven (afgerond, x € 1.000,--).

| Omschrijving | 2010 | | 2011 | | 2012 | | 2013 | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. |
| Risicoreserve | 19.000 | | 19.000 | | 19.000 | | 19.000 | |
| Ruimte binnen begroting | | 50 | | 50 | | 50 | | 50 |
| Onbenutte belastingcapaciteit | | 13.006 | | 15.335 | | 20.956 | | 21.500 |
| Totaal (inc. + struct) | | 32.056 | | 34.385 | | 40.006 | | 40.550 |

De algemene reserves en het nog niet bestemde rekeningresultaat 2010 zijn niet meer meegeteld in deze optelling, omdat met de nieuwe systematiek alleen de risicoreserve tot de weerstandscapaciteit wordt gerekend. Deze risicoreserve is niet vrij aanwendbaar voor PS, omdat anders de

mogelijke tegenvallers niet meer opgevangen kunnen worden. De rest van de algemene reserves zijn wel vrij aanwendbaar. Zolang PS deze reserves niet inzet voor specifieke doelen, kunnen deze reserves volgens het BBV feitelijk ook nog tot de weerstandscapaciteit gerekend worden. Voor 2010 is dit de algemene reserve van € 24,2 miljoen en het niet bestemde rekeningresultaat 2010 van € 12,8 miljoen (overigens stellen we voor van dit bedrag 9,4 miljoen aan bestemmingsreserves toe te voegen en is daarmee dus eigenlijk niet meer vrij besteedbaar).

De weerstandscapaciteit ziet er dan feitelijk als volgt uit:

| Omschrijving | 2010 | |
|---|---|---|
| | Inc. | Struct. |
| Risicoreserve | 19.000 | |
| Reserve voor algemene doeleinden | 24.232 | |
| Rekeningresultaat 2010 (nog niet bestemd) | 12.801 | |
| Onbenutte belastingcapaciteit | | 13.006 |
| Totaal (inc. + struct.) | | 69.039 |

De ruimte binnen de begroting wordt in de opstelling van 2010 weggelaten, omdat dit bedrag is afgeraamd bij de 2e bestuursrapportage 2010.
Vanzelfsprekend geldt dat de componenten van de weerstandscapaciteit verschillen in hun mate van inzetbaarheid. Zo is de risicoreserve direct aanwendbaar tot het maximum. Het verhogen van het opcententarief in het kader van het opvangen van risico's zal daarentegen niet lichtvaardig worden besloten.

## Inventarisatie van de aanwezige risico's

| Aanduiding | Omschrijving |
|---|---|
| Renterisico vreemd vermogen | Het vreemd vermogen bedraagt 26,6 % van het totale vermogen. |
| Renterisico ILG | De uitvoering van het ILG wordt voor een belangrijk deel gefinancierd met rijksbudgetten. In dit kader stort het Rijk in gelijke delen over de periode 2007-2013 elk kwartaal middelen bij het Groenfonds die de provincie vervolgens kan gebruiken voor de uitvoering. De uitvoering van het ILG heeft een aanloopperiode gekend. In de eerste jaren waren de uitgaven voor de uitvoering van het ILG lager dan de gestorte rijksbijdragen. Bij het Groenfonds is nu nog sprake van een batig saldo. Op deze manier geniet de provincie een rentevoordeel. Er is echter sprake van een omslagpunt. De uitvoering krijgt steeds meer vorm. Het valt niet uit te sluiten, dat volgend jaar het saldo bij het Groenfonds ontoereikend zal zijn om alle betalingen te kunnen verrichten. Dat betekent, dat de provincie dan gebruik zal moeten maken van de leenfaciliteit bij het Groenfonds met de bijbehorende kosten. |
| Financiële risico's projecten pMJP/ILG | Het ILG wordt voor een belangrijk deel uitgevoerd door majeure, integrale en complexe projecten. Deze projecten hebben aanzienlijke projectbudgetten variërend van enkele miljoenen tot zelfs enkele tientallen miljoenen. Complexe projecten als hier bedoeld, kunnen te maken krijgen met mee- en tegenvallers. |
| Overige risico's ILG | Met ingang van 2007 voert de provincie de regie betreffende het ILG. In dit kader is tussen de provincie Drenthe en het Rijk een Bestuursovereenkomst afgesloten voor de periode 2007-2013. Onzeker is nu, of deze Bestuursovereenkomst met de bijbehorende rijksbudgetten zal worden verlengd. In de Bestuursovereenkomst is bepaald, dat de afgesproken prestaties uiterlijk eind 2013 volledig moeten zijn gerealiseerd. De administratieve en financiële afwikkeling kan dan in 2014 plaatsvinden.<br>ILG-projecten hebben vaak een langjarig karakter.Mochten lopende ILG-projecten eind 2013 niet volledig zijn afgerond, dan loopt de provincie Drenthe het risico, dat de afgesproken rijksbijdragen niet volledig aan de provincie Drenthe worden uitgekeerd. |
| Grondverwerving ILG | De bestuursovereenkomst ILG wordt als gevolg van de kabinetsbezuinigingen waarschijnlijk opengebroken. Het totale budget voor grondverwerving is op dit moment overschreden. Dit zou moeten worden gecompenseerd door efficiënter te werken op andere doelstellingen. Of dit gelet op de brief 'Bleker' nog mogelijk is mag sterk worden betwijfeld. |
| Rijkskortingen ILG met in achtneming van de verplichtingen. | De brief van de staatssecretaris van E, I & I van 20 oktober 2010 heeft geleid tot een forse temporisering in de uitvoering. Alleen die projecten die wij juridisch hard / juridisch afdwingbaar achten, zijn tot uitvoering gebracht. Hoe klein ook, de kans is aanwezig, dat het rijk een andere interpretatie is toegedaan. Over de risico's daarvan hebben we de Commissie Omgevingsbeleid op 12 januari 2011 door middel van een presentatie geïnformeerd. |

| Impact | Toegepaste beheersmaatregelen | Opgetreden schade |
|---|---|---|
| De risico's bij de rente-ontwikkeling van het vreemd vermogen zijn beperkt, omdat het hier vooral om overlopende passiva gaat dus kortlopende schulden met een renteloopijd korter dan 1 jaar met een vast laag rente-percentage | Spreiding in looptijd op basis van een rente-visie. | n.v.t. |
| De hoogte van het risico is afhankelijk van de snelheid in de uitvoering van het pMJP Drenthe en van de ontwikkelingen op de kapitaal-markt. Het risico valt op dit moment nog niet nauwkeurig te kwantificeren. Gezien de huidige rentestand en gelet op de te verwachten ontwik-kelingen, wordt dit risico qua omvang niet al te hoog geschat. | De meest effectieve beheersmaatregel is temporisering van de uitvoering. En dat ligt niet voor de hand. Een adequate beheers-maatregel is om de in het verleden ontstane rentebaten waar nodig te gebruiken voor eventuele rentekosten. | n.v.t. |
| Het financiële risico valt op dit moment nog lastig te kwantificeren. | Versterken van de sturing op deze majeure projecten.<br>Tijdig onderkennen wanneer er mee- en tegenvallers zijn.<br>Meevallers inzetten voor projecten waar tegenvallers zijn. | n.v.t. |
| Het financiële risico valt op dit moment nog lastig te kwantificeren. | Versterken van de sturing op deze projecten.<br><br>Scherp bewaken van het tempo in uitvoering.<br><br>Lopende projecten regelmatig monitoren op de vraag, of ze eind 2013 zijn afgerond en daarover rapporteren. | n.v.t. |
| Het risico is gelijk aan het maximale tekort op grondverwerving. | Er is een stop op nieuwe biedingen/aankoop-processen afgekondigd. | n.v.t. |
| De kans van optreden achten wij echter erg klein omdat het gaat om bestaande verplichtingen met een hard karakter. | Er is een uitgebreide beoordeling uitgevoerd naar de stand van zaken per project en de mate van juridische hardheid. | n.v.t. |

| Aanduiding | Omschrijving |
|---|---|
| Kredietrisico | Over de verstrekte leningen loopt de provincie een kredietrisico. Voor het merendeel van de verstrekte geldleningen is echter sprake van hypothecaire zekerheidstelling. Er is een lening verstrekt aan RTV Drenthe (per 31 december 2009 nog eenuitstaande schuld € 3,7 miljoen).<br>Daarnaast is er aan het Drentse Participatie Maatschappij voorlopig een lening verstrekt van € 1 miljoen, die kan worden uitgebreid tot een maximum van € 4 miljoen<br>Verder heeft de provincie aan het Nationaal Restauratiefonds een lening verstrekt van € 2,9 miljoen. Dit is een zogenaamd revolving fund, waarbij laagrentende hypotheken worden verstrekt aan beschermde provinciale monumenten en de aflossingen weer terugvloeien in het Drentse Monumentenfonds.<br>Een soortgelijke constructie is toegepast bij het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse Gemeenten, waarbij een bijdrage is verstrekt van € 0,7 miljoen. Verder is er in het verleden nog een oneindig lopende lening aan Enexis/Essent verstrekt van 4, 2 miljoen met een hoge rentevergoeding. Over al deze leningen loopt de provincie een kredietrisico.<br>Ten slotte heeft de provincie een grote hypotheken portefeuille open staan van leningen die in het verleden zijn verstrekt aan werknemer. Ook hierover loopt de provincie risico door vertraging of geen aflossing |
| Begrotingsrisico's | Aan veel ramingen in de Begroting zijn onzekerheden verbonden. Bovendien zijn de te realiseren baten en lasten soms niet goed te beïnvloeden. |
| Risico's op gegarandeerde geldleningen | De gewaarborgde geldleningen betreffen geldleningen verstrekt ten behoeve van instellingen in voornamelijk de gezondheidszorg. Het totaal van de gegarandeerde geldleningen bedraagt per 31 december 2010 € 5,6 miljoen (2009: € 6,3 miljoen). |
| Kosten bestuursdwang | Bij de geïntensiveerde handhavingactiviteiten kan het noodzakelijk zijn dat de provincie bestuursdwang moet toepassen. Het is niet altijd zeker dat verhaal van de kosten hiervan mogelijk is. |
| Claims van derden | Hierbij gaat het om de aansprakelijkheid van de provincie bij (vermeend) onrechtmatig handelen. In de afgelopen jaren is 'de lagere overheid' met enige regelmaat geconfronteerd met gebeurtenissen die haar imago geen goed hebben gedaan. Deze gebeurtenissen hebben geleid tot een kritischer houding van burgers en bedrijven ten opzichte van de lagere overheid. Deze kritische houding leidt ertoe dat de lagere overheid vaker wordt angesproken op de kwaliteit van de door haar geleverde prestaties. Hoewel zich in de afgelopen jaren bij de provincie Drenthe geen claims van belang hebben voorgedaan die het noodzakelijk maakten de hiertoe aangehouden buffer in het weerstandsvermogen aan te spreken, achten wij het, gezien de maatschappelijke ontwikkelingen ter zake, toch blijvend nodig hiervoor een risicoreserve binnen het eigen vermogen aan te houden. De accountant heeft daarom aanbevolen een risicobandbreedte aan te houden van minimaal € 1,5 miljoen tot maximaal € 2,5 miljoen. Deze inschatting is gemaakt door uit te gaan van vijf tot tien gebeurtenissen, waarbij claimrisico's zouden kunnen ontstaan en een maximaal risico per gebeurtenis van circa € 250.000,--. Wij zien geen reden om deze bandbreedte uit te breiden. |
| Decentralisatie van rijkstaken | Naast de overdracht van bevoegdheden en middelen vindt ook overdracht van risico's plaats waarbij geen compensatie in geld plaatsvindt. Ook herverdeeleffecten dragen in geval van overdracht van rijkstaken naar de lagere overheden bij tot een verhoging van de risico's. De verwachting is dat het risico toeneemt door de verdergaande bezuinigingen en ombuigingen van het Rijk. De vraag is, wat een nieuw bestuursakkoord (met decentralisatieafspraken) kan betekenen in termen van zekerheid. |

| Impact | Toegepaste beheersmaatregelen | Opgetreden schade |
|---|---|---|
| Bij liquiditeitsproblemen van de instellingen of ambtenaren waaraan de leningen zijn verstrekt, kan de aflossing van de totale openstaande lening in gevaar komen of vertraagd worden. Voor de revolving funds geldt dat de provincie risicodragend is als de hypotheeknemers niet aan hun aflossing kunnen voldoen. Omdat meerdere hypotheken worden verstrekt is het risico groter, de impact is alleen kleiner omdat het om een deel van de totale verstrekte lening gaat. | Voor de leningen aan RTV Drenthe en Essent geldt een hypothecaire zekerheidstelling. De provincie Drenthe geeft toekennings-beschikkingen af voor het vertrekken van hypotheken uit het Nationaal Restauratie Fonds. Hieraan zijn voorwaarden verbonden. Ook voert het Nationaal Restauratie Fonds een kredietbeoordeling uit. Hypotheken verstrekt aan ambtenaren hebben ook een onderpand. Provincie Drenthe is altijd 1e schuldeiser. | n.v.t. |
| | | n.v.t. |
| Indien een instelling in gebreke blijft bij het aflossen van de lening, dan staat de provincie borg voor aflossing aan de bank voor de omvang van het bedrag waar zij garant voor staat. | In deze sector worden geen nieuwe garanties afgegeven. | n.v.t. |
| De financiële impact kan erg fluctueren, denk hierbij aan bedragen van € 10.000,-- tot > € 500.000,-- voor individuele gevallen.<br><br>Als de procedure op juiste wijze wordt gevolgd valt dit wel onder de dekking van de WA-verzekering, echter met een eigen risico van € 12.500,-- per schadegeval. | Extra inzet op adequaat toezicht en handhaving zal de risico's op het opleggen van bestuursdwang beperken. Waar mogelijk of wenselijk zal in plaats van bestuursdwang worden gekozen voor het opleggen van een last onder dwangsom. Deze financiële middelen kunnen vervolgens gehanteerd worden ter beheersing van de kosten bestuursdwang via risicoreserve. | n.v.t. |
| De claims vallen (deels) onder de dekking van de aansprakelijk-heids-verzekering. Per gebeurtenis geldt hier een eigen risico van € 12.500,--. | Zorgdragen voor adequate en zorgvuldige procedures /handhaving waardoor onterechte claims zoveel mogelijk kunnen worden voorkomen. Afdekken door middel van aansprakelijkheids-verzekering en aanvullend de risicoreserve. | Er loopt een aansprakelijk-stelling van een ongeval uit 2000 bij de Hoge Raad (N391). |
| Omdat decentralisatie-afspraken worden gekop-peld aan financiële afspraken vallen de financiële risico's mee. Risico's in termen van een uitge-kleed middenbestuur (omdat nieuwe decen-tralisatieafspraken niet worden nagekomen) zijn echter reëel. Er is in dit verband dus ook sprake van een meer bestuurlijk risico dan een financieel risico. | Omdat reëel is dat nieuwe afspraken in IPO-verband worden gemaakt moet in IPO-verband tijdig het gesprek worden gestart hoe dit risico zoveel mogelijk kan worden beperkt. | n.v.t. |

| Aanduiding | Omschrijving |
|---|---|
| Voorfinanciering Meerjaren-uitvoeringsprogramma Bodemsanering 2010-2014 | Uit Meerjarenuitvoeringsprogramma bodemsanering 2010-2014 blijkt dat de uitvoeringskosten zijn geraamd op € 12,22 miljoen. Binnen het Provinciefonds is een decentralisatieuitkering Bodem voor de periode 2010-2014 opgenomen, ter hoogte van € 6,38 miljoen. Dit leidt tot een tekort van € 5,84 miljoen over de gehele programmaperiode. Daarnaast is sprake van verschil in kasritme tussen geraamde uitgaven en de ontvangsten (DU bodem en ISV3 bodem). Om uitvoering te geven aan het meerjarenprogramma wordt dit bedrag door de provincie voorgefinancierd. We schatten in dat deze middelen op termijn worden terug ontvangen via een aanvulling van het budget met knelpuntmiddelen (VROM) en ISV3 bodemgelden. |
| Bodemsanering en -bescherming, locatie-specifiek | Provincie heeft jarenlang veel onderzoek gedaan naar de verontreinigingsituatie op en nabij de locatie Van Wijk en Boerma te Tynaarloo. Tevens wordt nu gewerkt, samen met andere partijen waar onder de gemeente, NS vastgoed etc. om een bestemming voor deze locatie te ontwikkelen. De kosten voor deze sanering, geschat op een bedrag van € 10 miljoen, zijn dermate hoog dat het beschikbaar gestelde budget van VROM lang niet toereikend is om de saneringkosten te kunnen financieren. |
| Boringen naar aardwarmte | Er zijn risico's verbonden bij de boringen naar aardwarmte. Het mogelijke risico kan zijn dat bijvoorbeeld de geologie ter plaatse toch anders is dan op basis van bestaande boorgegevens en seismisch onderzoek is bepaald. Ook kan blijken dat door verschillen in de ondergrond de doorlatendheid in de praktijk geringer is dan verwacht. Technisch risico is dat geen of water met een te geringe toestroom aangeboord wordt. Het risico ligt voor de boringen in Zuidoost-Drenthe beneden de 10%.<br>In Zuidoost-Drenthe worden naar verwachting in het najaar van 2010 de opsporingsvergunningen verstrekt en vindt de voorbereiding plaats voor het zetten van tenminste één boring. |
| Onderhoud wegen en kanalen, algemeen | De provincie loopt het risico dat door derden veroorzaakte schades niet of niet geheel verhaald kunnen worden. Vooral schade aan wegen, anders dan door een ongeval veroorzaakt, zijn veelal niet op de veroorzaker te verhalen. De provincie wordt verder met enige regelmaat aansprakelijk gesteld voor ongevallen die (vaar) weggebruikers overkomen. Dit zal toenemen bij een lager onderhoudsniveau. Daarnaast kunnen ook natuurlijke calamiteiten als extreme regen- of sneeuwval of aardschokken aanzienlijke schades tot gevolg hebben. De risico's blijven structureel aanwezig. |
| Onderhoud wegen en kanalen, Marktsituatie bij aanbestedingen | De (aanbestedings)marktsituatie kenmerkt zicht door verlaagde aanneemsommen, mede door de lagere omzetvolumina bij opdrachtgevers. Deze gunstige marktsituatie heeft geleid tot kortingen in de aanneemsommen. Door de huidige kredietcrisis en het gebrek aan werk blijven de aanneemsommen laag. Bij het aantrekken van de economie kan dit veranderen. Er is een ontwikkeling dat aannemers bij aanbestedingsprocedures op vermeende onduidelijkheden juridische middelen hanteren.<br>Sinds 2010 is een trend waarneembaar dat meer aannemers failliet gaan als gevolg van de economische crisis. |
| Financiële risico's ten aanzien van Landinrichting op Drentse maat (LODM), Hunzemaat, Verplaatsingsregeling Drentse bedrijven (VDB) en Verplaatsingsregeling agrarische bedrijven (VAB) | De provincie heeft een viertal fondsen opgericht bij het Nationaal Groenfonds ten behoeve van de vier vorengenoemde regelingen. Daarnaast wordt geld geleend bij het Nationaal Groenfonds ten behoeve van de aankoop dan grond door DLG ter realisatie van de doelen waarvoor deze fondsen zijn opgericht. Wanneer de doelen bereikt zijn, worden deze gronden weer vervreemd. Vanuit de fondsen worden de kosten die het Nationaal Groenfonds hiervoor maakt betaald en komen de pachtinkomsten binnen. Aangezien een deel van de gronden meerjarig in eigendom is van DLG, hebben fluctuaties in de prijsontwikkeling van gronden invloed hebben op de het vermogen in de fondsen. |

| Impact | Toegepaste beheersmaatregelen | Opgetreden schade |
|---|---|---|
| Voor 2011 is het voor te financieren bedrag begroot op € 2 miljoen. | Strakke controle op de verplichtingen/ uitgaven, tegenvallers worden gecompenseerd, meevallers worden gebruikt om het tekort te dekken.<br>In 2011/2012 wordt (landelijk) een de tussenstand bepaald; dan wordt besloten over het vervolg traject. | n.v.t. |
| De steeds verder gaande verspreiding van verontreinigd grondwater kan op termijn een risico gaan vormen voor het gebied van de Drentse Aa, waar ook drinkwater wordt gewonnen door de Waterleidingmaatschappij Groningen. | Inzetten op bemiddeling gemeente-NS, zodat er scenario tot stand kan komen waarbinnen extra inkomsten kunnen worden gegenereerd. Verder beoordelen in hoeverre binnen meerjarenprogramma ruimte kan worden gevonden. | n.v.t. |
| Het betreft een statistisch risico voor het technische aspect van de boring en risico dat na boring alsnog besloten wordt geen geothermie toe te passen. Het betreft resterend risico waarin niet wordt voorzien in de dekking middels de landelijke regeling. | Indien de boringen leiden tot financiële tegenvallers zal een beroep worden gedaan op de provinciale risicoreserve (max. € 1 miljoen).<br>Er wordt provinciale regeling opgesteld, aanvullend op de landelijke regeling. De gewijzigde landelijke regeling zal naar verwachting van kracht worden per 1 oktober 2010. Zodra de definitieve regeling bekend is, kan de aanvullende provinciale regeling worden opgesteld. | n.v.t. |
| Ondanks dat de provincie hiervoor verzekerd is vraagt de afhandeling schades en claims vaak veel inzet en komen niet gedekte kosten ten laste van de reguliere onderhoudsbudgetten. Daarnaast bestaat het risico op negatieve beeldvorming in de media. | De provincie is verzekerd voor gevallen waarin de provincie aansprakelijk gesteld wordt voor ongevallen die (vaar)weggebruikers overkomen.<br>Regelmatig inspecteren de kantonniers onze wegen op onrechtmatigheden. | n.v.t. |
| Door de verlaagde aanneemsommen is er soms meer toezicht van de opdrachtgever nodig. Naast vertraging van de gunning van de werken ontstaan veel procedures en daaraan verbonden kosten voor juridische bijstand etc. Dit kan gevolgen hebben voor zowel de voortgang van de realisatie van een project als de garantstelling voor de kwaliteit van een project tijdens de onderhoudsperiode. | Eisen en voorwaarden in de bestekken zo nauwkeurig mogelijk en volgens de nieuwste richtlijnen opnemen. | Er loopt een schadeclaim over kosten werkzaamheden N34. Deze wordt ter arbitrage voorgelegd aan RvA.<br><br>Als gevolg van het digitaal aanbesteden vindt over de wijze van inschrijving een kort geding plaats.<br><br>Er loopt een bodemprocedure tegen de gunning van een aanbesteding binnen het project Erica Ter Apel. |
| De langjarige ontwikkeling is dat de grondprijzen stijgen. De kortetermijnhandel laat wel eens fluctuaties zien, waardoor de laatste jaren zowel gronden met winst als met verlies verhandeld zijn. | De fondsen worden zodanig beheerd dat er een ruime buffer is om dergelijke fluctuaties op te vangen. | n.v.t. |

| Aanduiding | Omschrijving |
|---|---|
| EU-programma doelstelling 2 1997-1999 | In 2004 en 2005 is het EU-programma doelstelling 2 1997-1999 (samen met de provincie Groningen) door de Europese Commissie gecontroleerd. In oktober 2007 heeft hierover een hoorzitting plaatsgevonden in Brussel. In de hoorzitting heeft de beheersautoriteit meer dan de helft van deze terugvordering bestreden. De commissie zal nu een definitief standpunt opstellen. Dit standpunt zal zeer waarschijnlijk in het eerste kwartaal van 2008 worden ingenomen. De beheersautoriteit kan dit standpunt vervolgens accepteren of in beroep gaan bij het Europese Hof. |
| Risico's in het kader van de ruimtelijk-economische SNN programma's en Interreg | De provincie Drenthe is bij de Gemeenschappelijke regeling SNN mede risicodragend voor de risico's bij de uitvoering van het de ruimtelijk-economische programma's, zoals onrechtmatigheden bij de uitvoering van projecten, interpretatieverschillen en verandering van regelgeving. Voor oude en huidige programma's en regelingen is geraamd hoe groot de risico's zijn. De risico's zijn vervolgens afgezet tegen de beschikbare reserves. Naast de in het SNN uitgevoerde Europese programma's is de provincie Drenthe betrokken bij de projecten Hanze Passage, Innovatieve Actieprogramma, Sensor City, Farmers for Nature, Waterline Economy, Watercost en Sparc. Ook bij deze projecten is sprake van risico's ten aanzien van de eindafrekening. |
| Dividend Enexis, Attero en Publiek Belang | De dividendopbrengsten van deelnemingen zijn per definitie onzeker. Door Enexis wordt de komende jaren een positieve ontwikkeling van het bedrijfsresutaat verwacht en groeiende mogelijkheden voor een dividenduitkering. Door Attero wordt op de korte termijn uitgegaan van een garantiebedrag van € 7,5 miljoen voor dividenduitkeringen aan alle aandeelhouders. Bij Publiek Belang is de ontwikkeling van het bedrijfsresultaat onzeker. |
| Nazorg stortplaatsen | Op grond van de wettelijke nazorgregeling in de Wet milieubeheer wordt de provincie, na overdracht van de nu operationele stortplaatsen, verantwoordelijk voor de bestuurlijke, organisatorische en financiële aspecten van de nazorg van deze stortplaatsen. De benodigde voorzieningen hiervoor worden opgebouwd in het Nazorgfonds (algemeen bestuur is GS). Er worden in dit kader risico's gelopen, vooral als het doelvermogen niet wordt bereikt als gevolg van tegenvallende rendementen, een faillissement, een snellere sluiting van de stortplaats dan voorzien of door wanbetaling, evenals door niet-voorziene omstandigheden nadat overdracht van de stortplaatsen aan de provincie heeft plaatsgevonden. |
| Uitvoering PUP verkeer en vervoer, planschade | Met name bij de grotere nieuwbouwprojecten (zoals de aanleg van rondwegen) kan het risico van planschade ex artikel 6.4 van de Wro niet geheel worden uitgesloten. |
| Uitvoering PUP verkeer en vervoer, draagvlak planontwikkeling | Kenmerk voor het huidige provinciale beleid is het streven naar een verkeers- en vervoersvisie per corridor of gebied en een daarop gericht integraal maatregelenpakket. Met name het draagvlak voor de conclusies en aanbevelingen van de verschillende corridorstudies bepaalt de haalbaarheid van meerjarenuitvoeringsconvenanten. In financiële zin kunnen deze risico's positief en negatief zijn. |
| Uitvoering PUP verkeer en vervoer, onteigening | Veelal worden de gronden langs minnelijke weg verworven. In een aantal situaties is echter een onteigeningsprocedure nodig. Deze procedures zijn tijdrovend, dus vertragend en kostenverhogend. |
| Uitvoering PUP verkeer en vervoer, bodemsaneringen | In incidentele gevallen zal tijdens de uitvoering van het werk verontreiniging van het grondwater of van de bodem worden aangetroffen. Bij wegconstructies moet rekening worden gehouden met de mogelijkheid van het moeten afvoeren en verwerken van teerhoudend asfalt. |
| Uitvoering PUP verkeer en vervoer, geluidhinder | Sinds een aantal jaren moet bij reconstructies een akoestisch geluidsonderzoek worden uitgevoerd naar de effecten van de maatregelen op de omgeving (bijvoorbeeld de woningen langs een weg). Voor het geval de berekende geluidbelasting 1,5 dB hoger is dan de waarde in de oude situatie, moet de overheid maatregelen treffen. Daarbij kan gedacht worden aan maatregelen aan de bron (bijvoorbeeld geluidsreducerend asfalt) dan wel aan maatregelen op de plaats waar het effect optreedt (bijvoorbeeld maatregelen aan de woningen). |
| Uitvoering PUP verkeer en vervoer, kabels en leidingen | Het moeten verleggen van kabels en leidingen kan in sommige gevallen aanzienlijk kostenverhogend werken en in de tijd gezien vertragingen opleveren. |
| Uitvoering PUP verkeer en vervoer, aanbestedingen | De op het moment van aanbesteden heersende marktsituatie kan een risico vormen. Een mee- of tegenvallende aanbesteding kan wel 30% verschil maken. |
| Uitvoering PUP verkeer en vervoer, water-, archeologie-, flora- en faunatoets | Voordat een bestemmingsplan gewijzigd kan worden moet de water-, archeologie-, flora en faunatoets met een positief resultaat worden doorlopen. |

| Impact | Toegepaste beheersmaatregelen | Opgetreden schade |
|---|---|---|
| De controle heeft geleid tot een voorlopige terugvordering van € 4,4 miljoen. | Het risico is voor het grootste deel afgedekt door rentebaten op het programma (ruim € 3,5 miljoen). | n.v.t. |
| | Voor de oude programma's en regelingen is er binnen SNN ruim voldoende weerstandsvermogen om de resterende risico's op te vangen. De omvang van de reserves bij de huidige programma's en regelingen is voldoende om inhoudelijke en budgettaire risico's op te vangen. | n.v.t. |
| Het risico kan zowel positief als negatief zijn. | Dividenden worden voorzichtig geraamd op basis van informatie van de betreffende bedrijven. | n.v.t. |
| Nadat de stortplaatsen zijn gesloten of bij een faillissement, kan geen verrekening met de exploitant meer plaatsvinden waardoor mogelijk onvoldoende middelen in het nazorgfonds aanwezig zijn voor de eeuwigdurende nazorg. | Tegenvallende rendementen en vroegtijdige sluiting kunnen worden gecompenseerd door het verhogen van de heffing of een eenmalige eindheffing.<br>Met behulp van een protocol sluitingsverklaring en een risicomodel wordt het risico beperkt. | n.v.t. |
| Vertraging plan-procedures als gevolg van de advies- en beroepsprocedures bij het voldoen aan planologische regelingen en/of diverse vergunningen. | Van belang is dat dit risico al tijdens de bestemmingsplan-procedure wordt geïnventariseerd. | Er loopt een schadeclaim over kosten werkzaamheden N34. Deze wordt ter arbitrage voorgelegd aan RvA. |
| | | Geen kosten. Wel is de planvorming van de Norgerbrug eo zodanig complex dat uitvoering niet eerder dan 2012 zal zijn. |
| | | Geen |
| Bodemsaneringen kunnen aanzienlijk kostenverhogend werken en zullen vaak tot grote vertragingen van het project leiden. | | Geen |
| Indien er maatregelen moeten worden getroffen, zijn deze van invloed op de kosten van het project. | | Geen |
| | | Geen |
| | | Geen |
| Bij negatief resultaat kan het leiden tot een wijziging dan wel vertraging van het project. | | Geen |

| Aanduiding | Omschrijving |
|---|---|
| Uitvoering PUP verkeer en vervoer, financiële dekkings-plannen | De uitwerking van het provinciale beleid wordt in nauwe samenwerking met derden (onder andere Rijk en gemeenten) in een Meerjarig regionaal investeringsprogramma opgenomen. Per project wordt aangegeven welke overheden en instanties als financieel medeverantwoordelijke partner worden gezien. De afspraken daarover worden sinds 2005 jaarlijks in het PUP vastgelegd. Het dekkingsplan moet als een risico worden gezien in geval over de financieringsopzet nog geen overeenstemming is bereikt. In die gevallen waar een project in eerste aanleg een provinciale verantwoordelijkheid betreft, zal de provincie zelf moeten zorg dragen voor een financieel vangnet voor het eventueel (gedeeltelijk) mislukken van de nagestreefde financieringsopzet. Dat vangnet zal in beginsel worden gevonden binnen de provinciale budgetten. |
| Computeruitval | |
| Risico's RSP: (Alg.1.) Bijdragen van andere overheden | (Algemene) Begrotingen staan onder druk. (NB: het Regeerakkoord legt het RSP geen korting op). |
| Risico's RSP: (Alg.2.) Werkelijke prijsstijgingen groter dan de toegewezen Index bruto Overheids-investeringen (IBOI) (RSP-specifiek) | Rijk wijst index toe. Werkelijke inflatie kan hoger zijn dan de door Rijk toegewezen IBOI. Index. |
| Risico's RSP: (Alg.3.) Aanbestedingsresultaten | Piekaanbod vanuit het grote RSP-programma, m.n. richting GWW-markt (Grond-, Weg- en Waterbouw) kan leiden tot tegenvallende aanbestedingen. Het RSP is omvangrijk t.o.v. de reguliere Noordelijke aanbestedingsmarkt. |
| Risico's RSP: (Alg.4.) Kostenraming nieuwe spoorweginfrastructuur | Mogelijk te krap op- of bijgestelde ramingen. Ramingen voor spoorinfra kennen grotere onzekerheidsmarges dan wegen. Spoorinfra is voor de provincie en gemeenten geen regulier werk, daardoor moeilijker voor ons in te schatten. |
| Risico's RSP: (Coev.1.) Bodemvervuiling Rangeer-terrein Coevorden | Eventuele bodemvervuiling, m.n. door vroegere stoomlocs of bedrijven. |
| Risico's RSP: (Emmen-1.) Kostenraming Atalanta | De integrale gebiedsontwikkeling Atalanta is nog in ontwikkeling (verkeert nog in de voorbereidingsfase), en is deels nog niet gedekt. Bodemsanering kan ook oorzaak van overschrijding zijn. |

| | Impact | Toegepaste beheersmaatregelen | Opgetreden schade |
|---|---|---|---|
| | | | Geen |
| | Naarmate het project Digitalisering vordert groeit de afhankelijkheid van ICT in de primaire werkprocessen en daarmee neemt de impact toe. | | In 2010 is door Europese aanbesteding een nieuw gegevensopslagsysteem (SAN) aangeschaft dat in de loop van 2011 op 2 afzonderlijke en fysiek gescheiden locaties wordt geïmplementeerd. |
| | Drentse RSP-budget kan onder druk komen. Dit kan gevolgen hebben voor onze ambities. | Overleg met de betreffende overheden (o.a. via Bestuurlijk Overleg MIRT met de minister van I&M, of via de stuurgroepen). Plus zonodig versoberen of herprioriteren. | n.v.t. |
| | Drentse RSP-budget kan onder druk komen. Dit kan gevolgen hebben voor onze ambities. | Via Bestuurlijk Overleg MIRT met de minister van I&M in gesprek blijven. Plus zonodig versoberen of herprioriteren. | n.v.t. |
| | Drentse RSP-budget kan onder druk komen. Kan gevolgen hebben voor onze ambities. (NB: de meeste aanbestedingen van wegenprojecten vallen de laatste jaren mee). | Via het doseren van aanbestedingen via NPT, eventueel versoberen of herprioriteren via de RSP-stuurgroepen. Programma's van eisen kritisch opstellen. Eventueel niet gunnen = 'no go'. | n.v.t. |
| | Drentse RSP-budget kan onder druk komen. Deels zijn de gemeenten risicodrager. Dit kan leiden tot versoberingen in de onderdelen 'aan 't eind van 't proces', of gevolgen hebben voor onze ambities. | Via Bestuurlijk Overleg MIRT met de minister in gesprek blijven (die verantwoordelijk is voor Prorail), en met de andere betrokken overheden. Ramingen bevatten risicotoeslag. Eventueel versoberen in spoorpakket of herprioriteren in RSP-Drenthe. | n.v.t. |
| | Saneringskosten. (NB: Er is een Stichting Bodemsanering NS (SBNS) die budget heeft voor sanering van NS-terreinen). (Is geen risico voor de provincie). | Onderzoek bodem tijdens planvorming op vervuiling. Functioneel bodemsaneringsplan opstellen. Dan kan evt. aanpassing plaatsvinden in de toekomstige functie (iteratie), versoberen, etc. Bij de grondverwerving afspraken maken over verantwoordelijkheid en kosten van bodemsanering. | n.v.t. |
| | Atalanta is 'één geheel', dat geheel komt in gevaar. De gemeente is risicodrager. Gevolg kan zijn een verzoek om extra bijdrage. Of ambities bijstellen. | Plafondbedragen overeengekomen. Overleg in Stuurgr Atalanta: scherp zijn op de budgetmarges, aanpassing ambities, mogelijke alternatieven en alternatieve geldbronnen. | n.v.t. |

| Aanduiding | Omschrijving |
|---|---|
| Risico's RSP: (Assen-1.) (Deels) Niet realiseren taakstellende bezuiniging RSP-FlorijnAs (de € 20 miljoen, 'het inverdienen'; RSP-specifiek) | Diverse, zie risico's 1 t/m 4.<br>NB: In het rijksconvenant is een 'garantieartikel' opgenomen: een voorziening als de bezuiniging niet gehaald wordt, als verplichting van de regio. Provincie medeverant-woordelijk o.g.v. art. 6 v/d overeenkomst van 2010. |
| Risico's RSP: (Assen-3) Projectinherente risico's in de 2 door de provincie in uitvoering over te nemen FlorijnAs-projecten | Diverse, zie risicoparagraaf van het Proviniaal Uitvoeringsprogramma-VV (PUP).<br>Provincie draagt dit risico o.g.v. de overeenkomst (2010). Dit soort risico's is voor ons 'business as usual'. |
| Risico's RSP: (Assen-4.) Extra Spoorinfrastructuur bij station Assen-Zuid (RSP-specifiek) | Op dit moment planvorming nog niet voldoende vergevorderd. Prorail maakt plan o.g.v. analyse. Zit niet in de FlorijnAs c.q. het -budget. In art. 13 van de overeenkomst van 2010 staat dat Assen & de provincie zich inspannen voor realisatie v/h station en zoeken naar dekking. |
| Risico's RSP: (REP-1) Niet (volledig) realiseren bijdrage marktpartijen & kennisinstellingen in het REP (RSP-specifiek) | Te weinig (belangstelling bij) marktpartijen en kennisinstellingen, o.a. vanwege de Economische Crisis. |
| Risico's RSP: (Alg.5) Realisatietermijn van nieuwe infrastructuur | Het RSP heeft een contractuele deadline: realisatie moet vóór eind 2020 gestart zijn. In planologische procedures en grondaankoop treden soms forse vertragingen op. |
| Risico's RSP: (Emmen.2.) Uitstel DPE-Next (Verplaatste Dierenpark Emmen) (RSP-specifiek) | Nu nog geen definitieve besluitvorming over DPE-Next/verplaatsing van 't dierenpark Emmen. Gemeente besluit sept. 2011 of aan haar voorwaarden is voldaan en al dan niet uitvoering wordt gegeven aan het raadsbesluit van dec. 2010. |
| Risico's RSP: (Emmen.3) Niet (volledig) realiseren provinciale doelen in Atalanta, op projectniveau | Atalanta koerst primair aan op realisatie van de onderdelen (de gebiedsontwikkelingen) en de provinciale doelen zijn op hoog aggregatieniveau en nog globaal beschreven (bijv. CO2-reductie). Provinciale cofinanciering is deels gekoppeld aan budget van andere programma's. Dat is inherent aan gebiedsontwikkelingen. |

| | Impact | Toegepaste beheersmaatregelen | Opgetreden schade |
|---|---|---|---|
| | FlorijnAs(budget) kan onder druk komen. Provincie heeft via berekeningen voor fase 2 v/d Blauwe As plausibel gemaakt dat de inverdien-opgave reëel is. | Art. 6 noemt: gezamenlijk zoeken naar oplossingen: overleg in Stuurgr FlorijnAs: eventueel versoberen, alternatieve geldbronnen en BTW-compensatie als risicovoorziening. | n.v.t. |
| | Provinciaal deelbudget voor deze twee deelprojecten kan onder druk komen. | Een goed programma van eisen overeenkomen. Goed projectmanagement. BTW-compensatie als risicovoorziening. | n.v.t. |
| | Dekkingsprobleem gemeente Assen en provincie. | Overleg in Stuurgr FlorijnAs of RGA of NPT/DBSNN: versoberen, herallocatie van middelen, alternatieve geldbronnen/dekking vinden. | n.v.t. |
| | Minder budget voor REP (minder rijksbijdrage); ook risico in doelrealisatie. | Overleg met marktpartijen en kennisinstellingen; op SNN schaal is verevening mogelijk. | n.v.t. |
| | Infrastructurele RSP-onderdelen kunnen te laat in de realisatiefase komen. Kan gevolgen hebben voor de rijksbijdrage, of voor onze ambities. | Goed procesmanagement, overleg BO-MIRT en in stuurgroepen, alternatieven zoeken. | n.v.t. |
| | Kern van Atalanta valt wellicht weg, is provinciaal beleidsdoel. Mogelijk ander perspectief voor de gebiedsontwikkeling | Overleg in Stuurgroep Atalanta: scherp zijn op aanpassen ambities, versoberen, mogelijke alternatieven, alternatieve geldbronnen. | n.v.t. |
| | Provincie koppelt haar bijdragen aan doelrealisatie van programma's (als Klimaat & Energie), kan bij niet-realiseren niet uitbetalen. Gemeente Emmen onderkent dit risico. | Sturing via Stuurgroep Atalanta en werkgroepen in de projectontwikkeling. Aanwezige kennis benutten. Eventueel 'no go' voor bepaalde projecten. | n.v.t. |

# I.2.3
# Onderhoud kapitaalgoederen

Met het onderhoud van kapitaalgoederen is een substantieel deel van de exploitatie gemoeid. In de paragraaf die hieraan wordt gewijd, worden de beleidslijnen met betrekking tot beheersmatige aspecten daarvan weergegeven. In deze verantwoording doen wij verslag over de uitvoering van het onderhoud aan de kapitaalgoederen. Onder kapitaalgoederen verstaan we alle in eigendom van de provincie zijnde goederen met een meerjarig nut. Deze kapitaalgoederen hebben wij als volgt gerubriceerd:

- Wegen
- Vaarwegen
- Kunstwerken (viaducten, bruggen en dergelijke)
- Groen
- Verlichting
- Gebouwen

Met betrekking tot achterstallig onderhoud kan gemeld worden, dat er op dit moment van achterstallig onderhoud geen sprake kan zijn bij alle kapitaalgoederen, omdat juist op dit moment in de betreffende kapitaalgoederen vernieuwingsinvesteringen worden gepleegd. Wij wijzen wij erop dat er bij het onderhoud van onze (vaar)wegen momenteel geen sprake is van achterstallig onderhoud. Bij de overdracht van de N34 aan de provincie is de afkoopsom in een reserve gestort. De stand van de reserve is voldoende voor het uitvoeren van het achterstallig onderhoud aan deze weg. Dit onderhoud wordt bovendien gecombineerd met investeringswerken. Zowel in het provinciehuis als in het Drents Museum vinden ingrijpende verbouwingen plaats, waarbij ook de in die gebouwen aanwezige technische installaties worden vernieuwd en aangepast. Dat er geen aandacht wordt besteed aan eventueel achterstallig onderhoud komt dus voort uit het feit, dat er geen achterstallig onderhoud is.

## Wegen

### Kengetallen

De provincie Drenthe beschikt over ongeveer 467 km wegen, 13 km parallelwegen, 256 km fiets-paden, 26 km op- en afritten, 9 km dubbele rijbanen en 3 km voetpaden. Hierin bevinden zich 330 kruispunten/T-aansluitingen, 73 rotondes, 6 verkeersregelinstallaties en een groot aantal (circa 80) bushokjes.

### Budget voor onderhoud

Het beschikbare budget voor onderhoud in de provinciale begroting wordt berekend op basis van een normbedrag.
De kosten van onderhoud van de wegen, zoals opgenomen in de begroting 2010, en de werkelijke kosten zijn als volgt:

**Verantwoording 2010**

| Lasten | Begroot 2010 | Realisatie 2010 |
|---|---|---|
| Programma Beheer en onderhoud | 12.024.844 | 13.079.700 |

Wij zijn gestart met het maken van een beleidsplan beheer en onderhoud. Hiermee wordt beleid voor de langere termijn opgesteld, waarmee ook inzicht komt in de kosten, en daarmee

de benodigde middelen, voor het beheer en onderhoud. De hoofdlijnen uit het beleidsplan zijn onderdeel van de totale provinciale meerjarenplanning en kaderstellend voor het uitvoeringsprogramma voor het daaropvolgende jaar.

Het cyclische beheer en onderhoud is in 2010 volgens planning verlopen.Net als in 2009 is de winter al vroeg ingetreden met veel sneeuwval. Dit leidde eind december 2010 al tot een zoutkrapte. Om de wegen begaanbaar te houden is veel menskracht en materieel – om sneeuw te ruimen voordat overgegaan kon worden tot zoutstrooien – ingezet. In het eerste kwartaal zijn 73 strooibeurten en in november en december zijn 60 strooibeurten uitgevoerd. Ter dekking van de extra kosten die gemaakt zijn voor de gladheidbestrijding in het eerste gedeelte van het jaar hebt u € 1,2 miljoen extra toegezegd. De kosten voor de maanden november en december laten een budgetoverschrijding zien van circa 1.3 miljoen.
Inmiddels is de zoutvoorraad weer aangevuld. Er wordt een evaluatie gemaakt van de gladheidbestrijding, met als mogelijke consequentie de bouw, samen met Rijkswaterstaat, van een nieuwe zoutloods, met een capaciteit tot 3000 ton. Een uitgebreide evaluatie zal in het eerste kwartaal aan uw staten worden aangeboden.

In de provincie zijn de provinciale wegen getoetst aan de Europese Richtlijn Omgevingslawaai. Twee wegen, de N372 en de N851, vallen binnen de categorie waarvoor nader onderzoek wordt uitgevoerd naar mogelijke maatregelen. Voor de overige wegen moeten grenswaarden worden vastgesteld. Bij overschrijding hiervan moeten er actieplannen worden opgesteld om omgevingslawaai te voorkomen of te reduceren. Bij reconstructies en onderhoudswerkzaamheden moet in de toekomst rekening worden gehouden met de eisen genoemd in de Wet Geluidhinder.

## Vaarwegen

### Kengetallen

De provincie beheert circa 154 km vaarwegen, met daarnaast 21.200 are bermen en taluds en 24.900 meter watergangen. Het water in de vaarwegen wordt op peil gehouden door middel van 17 sluizen en 13 gemalen.Vaarweg Meppel-De Punt

*Kengetallen*
Totale lengte is 64 km vaarweg: het Noord-Willemskanaal, de Drentsche Hoofdvaart en het Meppelerdiep. Over de vaarweg liggen 26 bruggen en het water wordt op peil gehouden door middel van 9 sluizen en 6 pompgemalen/aflaten.

*Budget voor onderhoud*
Het beschikbare budget voor onderhoud bestaat, naast een jaarlijks geïndexeerd normbedrag, voornamelijk uit bijdragen van derden (rijk en waterschappen). Opmerking hierbij is dat de vergoeding van het Rijk voor groot onderhoud met ingang van 2024 komt te vervallen.

**Verantwoording 2010**

| Lasten | Begroot 2010 | Realisatie 2010 |
|---|---|---|
| Programma Beheer en onderhoud | 1.830.615 | 1.673.303 |
| | Stand per 1 januari 2010 | Stand 31 december 2010 |
| Saldo reserve Beheer vaarweg MDP | 4.587.812 (begrote onttrekking 1.795.955) | 5.271.178 |

De geplande projecten zijn gerealiseerd, met uitzondering van de aanleg van de passantenhaven Dieverbrug. Deze is niet gerealiseerd in verband met bezwaren op de bestemmingsplanwijziging.

## Zuidoost-Drentse vaarwegen

*Kengetallen*
De totale lengte is 91 km, waarin zijn opgenomen alle vaarwegen die in het beheer en onderhoud zijn van de provincie Drenthe en die niet vallen onder de vaarweg Meppel-De Punt. Over deze vaarwegen liggen 20 bruggen en wordt het water op peil gehouden door middel van 8 sluizen en 5 gemalen met aflaatwerken.

*Budget voor onderhoud*
Het voor het onderhoud beschikbare budget bestaat naast een jaarlijks geïndexeerd normbedrag uit bijdragen die van derden (met name waterschappen) worden ontvangen.

**Verantwoording 2010**

| Lasten | Begroot 2010 | Realisatie 2010 |
|---|---|---|
| Programma Beheer en onderhoud | 3.125.034 | 3.171.531 |

Het dagelijks beheer en onderhoud van de vaarwegen is volgens de planning uitgevoerd.

*Vaarverbinding Erica-Ter Apel*
In 2010 zijn de fase1 werken waaronder de laatste werkzaamheden aan de bruggen , de oeverconstructies en  het baggeren afgerond en is fase 1 opengesteld.
In 2010 zijn de bestekken 1469 Vervangen van een oeverconstructie en baggeren in de vaarverbinding, 1470 aanleggen van een nieuw kanaal en kunstwerk met bijbehorende werkzaamheden, 1472 Nieuw te maken bruggen (1 ophaal/trambrug en 1 vaste fietsbrug)en 1475 Spaarsluis aanbesteed. De bestekken 1471 Klazinaveen-Noord en 1473 het hondsrugtraject zijn in voorbereiding. De grondaankoop vormt een probleem, naast de onteigeningsprocedure blijven onderhandelingen gaande om dit via minnelijke weg te regelen. Het project loopt hierdoor enige vertraging op.

## Kunstwerken (viaducten, bruggen en dergelijke)

*Kengetallen*
De provincie beheert een groot aantal kunstwerken: 450 duikers, 50 vaste bruggen, 11 houten bruggen, 46 beweegbare bruggen, 35 viaducten, 30 onderdoorgangen, 17 sluizen en 13 gemalen.

De kosten van exploitatie en onderhoud van de kunstwerken zijn in de Begroting verdisconteerd in het Programma beheer en onderhoud (zowel voor de wegen als de vaarwegen)

## Groen

*Kengetallen*
Drenthe beheert 66.200 are bermen met 32.222 bomen. De ruimtelijke kwaliteit in het landelijk gebied is een randvoorwaarde voor de ontwikkeling van de infrastructuur.

In 2010 hebben wij ongeveer 4 km wegareaal landschappelijk ingepast. Ook wordt in de onderhoudsprojecten van vaarwegen de inpassing in het landschap meegenomen.
De kosten van onderhoud van groen zijn in de Begroting verdisconteerd in het Programma beheer en onderhoud (zowel voor de wegen als vaarwegen).

## Verlichting (openbare verlichting)

*Kengetallen*
De provincie beheert circa 3.000 lichtmasten. De exploitatie en het onderhoud van de openbare verlichting zijn grotendeels uitbesteed aan Essent.

In het Beleidsplan verlichting is opgenomen de openbare verlichting tot een minimum te beperken. Hiermee wordt tegemoetgekomen aan de wens om energie te besparen en de lichtoverlast terug te dringen zonder dat de verkeersveiligheid in het gedrang komt. In 2009 en 2010 zijn er saneringswerkzaamheden uitgevoerd. Deels binnen de reguliere wegenprojecten en deels in specifieke saneringsprojecten. Hierbij zijn van de circa 3.000 lichtmasten, het oorspronkelijke aantal, circa 600 lichtmasten verwijderd. De afrondende werkzaamheden zullen uitgevoerd in 2011, met de bedoeling dat er uiteindelijk nog circa 1.500 lichtmasten over/werkzaam zijn.
Het verlichtingsplan voor het aanbrengen van een dynamisch verlichtingssysteem op het traject Zuidlaren- De Groeve is eind 2010 in uitvoering gebracht. Het gehele project zal in het voorjaar van 2011 gereed zijn.
Het verlichtingsplan voor het toepassen van LED markering ter plaatse van de rotonde nabij Bunne is in uitvoering en gereed in februari 2011.

## Gebouwen
Naast de steunpunten en dienstwoningen op het werkterrein van wegen en kanalen kent de provincie Drenthe nog een tweetal gebouwen waarvan zij het onderhoud heeft. Dit betreft:
- het provinciehuis
- het Drents Museum

*Het provinciehuis*
Om op een zo planmatige wijze het onderhoud aan het provinciehuis uit te voeren en de financiële middelen daarvoor beschikbaar te hebben, is door een gespecialiseerd bureau in 2000 een onderhoudsplan opgesteld voor de periode 2000-2010. Daarbij is gebruikgemaakt van standaard geaccepteerde prijs- en kwaliteitsnormen die gelden in de bouw. De meerjarenonderhoudsplanning dient nu geactualiseerd te worden op basis van het gerevitaliseerde provinciehuis en in welke staat het provinciehuis zich bevindt op 1 juli 2011. De nieuwe onderhoudsplanning op basis van het vernieuwde gebouwcomplex wordt dan gemaakt voor de jaren 2012-2022.
Vanwege de revitalisering van het provinciehuis is in 2010 alleen noodzakelijk onderhoud uitgevoerd en het planmatige onderhoud dat is opgenomen binnen het Programma Provinciehuis van Morgen. In 2011 zal een groot deel planmatig onderhoud worden uitgevoerd welke de afgelopen jaren is uitgesteld en zal ook het planmatige onderhoud dat binnen het programma Provinciehuis van Morgen is opgenomen uitgevoerd zijn. Doel is de (achterstallige) werkzaamheden opgeleverd te hebben gelijktijdig met de huidige verbouwingswerkzaamhedenVoor de uitvoering van het onderhoudsplan is in de Meerjarenbegroting 2011 en volgende jaren rekening gehouden met een uitgaaf van € 1.706.671,-- in 2011. Van dit bedrag wordt jaarlijks € 351.930,-- gestort in de Voorziening groot onderhoud provinciehuis.
2009 2010 2011

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Provinciehuis | 987.000 | 493.500 | 300.000 | 300.000 |

Het saldo van de Voorziening groot onderhoud provinciehuis bedraagt per 31 december 2010 € 1.346.921,--.

*Drents Museum*
In 2001 heeft een daartoe gespecialiseerd bureau een rapport uitgebracht over het onderhoud van het Drents Museum. Evenals bij het provinciehuis wordt bij het Drents Museum sinds 2002 gewerkt met een meerjaren-onderhoudsplan voor de gebouwen van het Drents Museum. De planning beslaat een periode van 10 jaar. Gelet op de uitbreiding het Drents Museum alsmede de herinrichting/verbouw van de oudbouw is een nieuwe meerjarenonderhoudsplanning nodig. Momenteel worden alleen noodzakelijke dagelijkse onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd. Voor zolang nog geen nieuwe planning voorhanden is wordt uitgegaan van een jaarlijkse toevoeging en onttrekking van € 121.899,--, na 2012 is dit bedrag in het kader van de bezuinigingen op € 100.000,-- vastgesteld. De voorziening is ingesteld om fluctuatie in de jaarlijkse (groot) onderhoudskosten te voorkomen.
Uit de planning zal moeten blijken wanneer en voor hoeveel er aan onderhoud de komende jaren benodigd is. Voor het gereed komen van de nieuwbouw zal ook het grootonderhoud aan de oudbouw worden uitgevoerd. Verwacht wordt dat dit in 2011 zal worden uitgevoerd. De geprognotiseerde onttrekking is daarom doorgeschoven van 2010 naar 2011. De meerjarenonderhoudsplanning dient geactualiseerd te worden op het moment dat binnen de uit te voeren uitbreiding van het Museum duidelijkheid is in welke staat het Drents Museum zich bevindt en welke veranderingen er zijn gerealiseerd op 1 januari 2012. De nieuwe onderhoudsplanning op basis van het vernieuwde gebouwcomplex wordt gemaakt voor de jaren 2012-2022.

Op grond van de uitkomsten van het daarbij behorende tienjarig onderhoudsplan en een uitgewerkte heldere taakafbakening van verantwoordelijkheden tussen huurder en verhuurder is het budget vastgesteld dat nodig is om de kwaliteit van het onderhoud van de gebouwen op een goed niveau te houden.
Omdat het huidige onderhoudsplan in 2001 is opgesteld en het Drents Museum uitgebreid word, wordt het onderhoudsplan geactualiseerd. Dit ook weer voor een periode van tien jaar. Na de afronding van de verbouwing en nieuwbouw zal dan duidelijk worden wat voor onderhoud jaarlijks nodig is. Daarom is de afgelopen periode gereserveerd omgegaan met uitvoering van planmatig onderhoud. Het uitgestelde onderhoud vindt tijdens de verbouwing plaats. Voor de uitvoering van het onderhoudsplan is in de Meerjarenbegroting 2010 rekening gehouden met een uitgaaf van € 230.000,--. Van dit bedrag wordt jaarlijks € 121.899,-- gestort in de Voorziening groot onderhoud Drents Museum.
Voor het dagelijks onderhoud is jaarlijks een exploitatiebudget in de Begroting opgenomen ter hoogte van het verschil tussen de structurele uitgaaf en de storting in de voorziening.

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Drents Museum | 121.899 | 758.101 | 100.000 | 100.000 |

Het saldo van de Voorziening groot onderhoud Drents Museum bedraagt per 31 december 2010 € 675.632,--.

# I.2.4 Financiering

In deze paragraaf is informatie over de financiële positie van de provincie opgenomen, conform het Besluit Begroting en Verantwoording (2004). Met deze paragraaf én het treasurystatuut wordt vorm gegeven aan het open en transparant maken van de treasuryfunctie. In deze paragraaf komen aan de orde: financieringspositie, interne ontwikkelingen, ontwikkeling rentetarieven, risicobeheer, uitzettingen en de leningenportefeuille.

## Financieringspositie

Hierna staat een overzicht van de investeringen en de financiering, evenals het financieringssaldo per ultimo boekjaar.

| (x € 1.000,--) | 31-12-2009 | 31-12-2010 |
|---|---|---|
| Vaste activa | | |
| Materiële vaste activa | 71.649 | 91.180 |
| Financiële vaste activa | 78.706 | 78.601 |
| Subtotaal | 150.354 | 169.781 |
| Financiering | | |
| Eigen vermogen | 386.513 | 364.114 |
| Voorzieningen | 23.215 | 29.845 |
| Opgenomen geldleningen | 989 | 840 |
| Subtotaal | 410.717 | 394.799 |
| Financieringssaldo | 260.363 | 225.018 |

In 2010 is het financieringsoverschot afgenomen tot € 225 miljoen.

## Interne ontwikkelingen

In 2010 is regelmatig verantwoording afgelegd in de treasurycommissie over het uitgevoerde treasury-beleid. In april 2010 is de streefportefeuille van de tijdelijk overtollige liquide middelen vastgesteld. Afhankelijk van ontwikkelingen op de markt wordt de portefeuille stapsgewijs ingericht. Verder is een eerste stap gezet in het professionaliseren van de liquiditeitsprognose. Een grote onzekerheid in de prognose is de planning van uitgaven uit de reserve 'dynamische cofinanciering'. Momenteel vindt een inventarisatie naar projecten plaats die mogelijk uit deze reserve gefinancierd gaan worden. Dit leidt tot een betere liquiditeitsprognose.

## Ontwikkeling rentetarieven

De Europese schuldencrisis speelde het afgelopen jaar een grote rol op de financiële markten. Net zoals in 2009 stelde de Europese Centrale Bank (ECB) de banken in staat om onbeperkt bij hun te kunnen lenen. De zogenaamde refi-rente[1] is in 2010 op 1% blijven staan. Halverwege het

1 Rente die banken aan de ECB betalen om geld te lenen.

jaar leidde wantrouwen ertoe dat Europees staatspapier niet of nauwelijks verhandelbaar was. In mei 2010 is de ECB daarom begonnen met het opkopen van Europees staatspapier. De actie was noodzakelijk om te zorgen dat landen hun tekorten konden blijven dekken, waardoor liquiditeitsproblemen voorkomen werden. In de loop van het jaar herstelde de markt zich redelijk. Inmiddels heeft de ECB het opkopen van staatsobligaties verminderd, maar nog niet beëindigd. Daarnaast lieten de marktindicatoren eind 2010 een verbetering van de wereldeconomie zien. De angst voor een zogenaamde 'double dip', waarbij de groei na een kort herstel weer daalt, nam af. De inflatie is in december opgelopen met als gevolg een opwaarts effect op de rente.

**Geldmarkt (kortetermijnrente)**

De geldmarkttarieven, goed zichtbaar in de 3-maands Euribor (zie grafiek), hebben in het derde kwartaal een licht stijgende lijn ingezet. Sinds begin november is de vaart uit de stijging van de 3-maands Euribor geraakt vanwege het aanhouden van financiële problemen van enkele EU lidstaten. Dit zorgt namelijk voor wantrouwen, waardoor banken minder geneigd zijn elkaar geld te lenen. In 2010 bood de Europese Centrale Bank dan ook onverminderd haar leenfaciliteit aan. De geldmarktrente[2] had in januari een waarde van 0,7%. In de daaropvolgende maanden is de Euribor verder gestegen om in december te eindigen op 1%. De gemiddelde geldmarktrente was 0,81% in 2010.

**Kapitaalmarkt (langetermijnrente)**

De kapitaalmarktrente had begin 2010 een waarde van circa 3,4%[3]. Vervolgens is de rente gaan schommelen om uiteindelijk uit te komen op een waarde van circa 2,85% eind 2010. De gemiddelde kapitaalmarktrente was 2,99% in 2010. De kapitaalmarktrente wordt sterk gestuurd door macro economische ontwikkelingen. Zodra de inflatie stijgt dan stijgt de kapitaalmarktrente in de regel mee. In 2010 bedroeg de inflatie 1,3%[4] in Nederland. In onderstaande grafiek zijn de renteontwikkelingen over de afgelopen jaren weergegeven.

**Grafiek** **Ontwikkeling geld- en kapitaalmarkt**

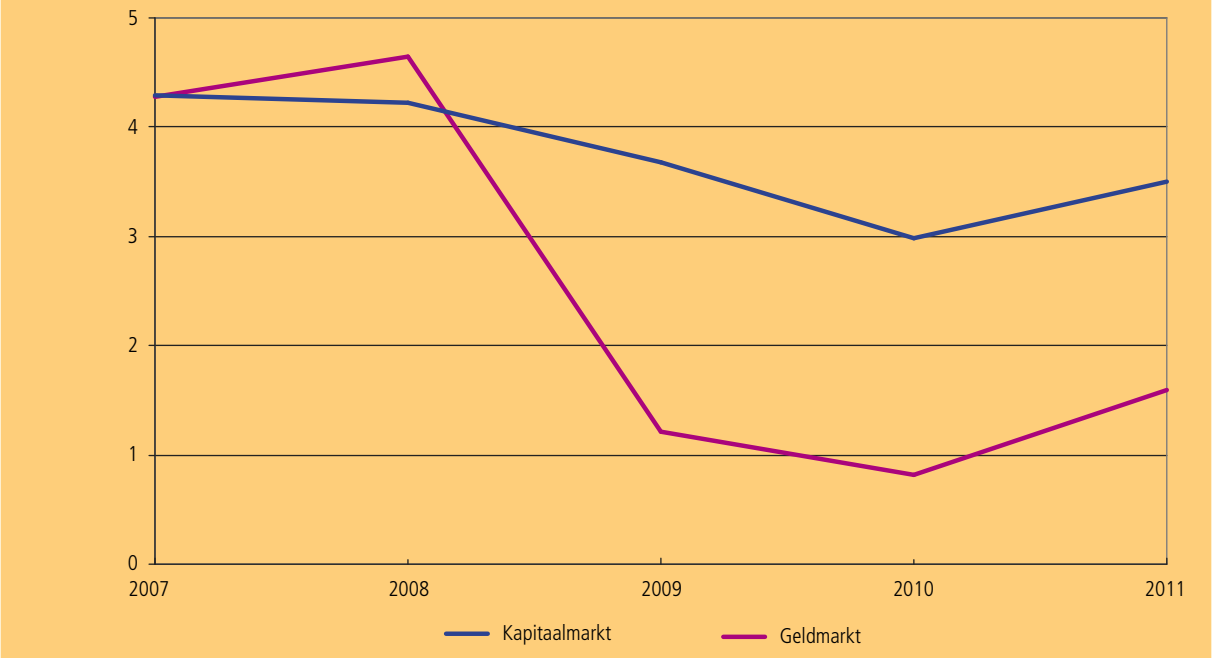


2 3 maands Euribor

3 10 jaars-Nederlandse staatslening

4 CBS

## Risicobeheer

In het treasurystatuut zijn de risico's opgenomen die intern beheerst moeten worden. In deze paragraaf wordt een analyse gemaakt van de kasgeldlimiet, de renterisiconorm en het krediet-, koers-, en valutarisico op de tijdelijk uitgezette liquide middelen.

### Kasgeldlimiet

De Wet financiering decentrale overheden (Fido) geeft aan dat de netto vlottende schuld niet hoger mag zijn dan de kasgeldlimiet. Dit is bedoeld om de hoeveelheid kort aangetrokken leningen te begrenzen. Vooral bij korte financieringen kan het renterisico aanzienlijk zijn. In 2010 was de kasgeldlimiet ruim € 22 miljoen, terwijl slechts € 840.000,-- aan kort opgenomen geldleningen uitstond. Hiermee is in 2010 voldaan aan de toegestane limiet van 7%.

### Rente-risiconorm

Het doel van de rente risiconorm is, net als bij de kasgeldlimiet, het inkaderen van grote fluctuaties in de rentelasten. Als grondslag wordt aangehouden dat de provincie niet meer dan 20% van haar begrotingstotaal in aanmerking mag laten komen voor herfinanciering. In 2010 zijn geen langlopende leningen geherfinancierd. Derhalve was de rente risiconorm niet van toepassing.

### Kredietrisico

Het kredietrisico geeft de mate aan waarin de provincie een risico loopt over haar uitgezette gelden bij de diverse financiële ondernemingen. De diverse tegenpartijen zijn onderverdeeld in risicogroepen naar financiële zekerheid en variëren van extreem kredietwaardig tot twijfelachtig. In 2010 is bij kredietwaardige financiële ondernemingen geld uitgezet om zo te streven naar minimale blootstelling aan risico's. In 2010 hebben zich geen risico's voorgedaan.

### Koersrisico

Koersrisico wordt gelopen bij uitzettingen in de vorm van vastrentende waarden zoals bij obligaties en onderhandse leningen, waarbij voor het einde van de looptijd tot verkoop wordt overgegaan. Dit risico is aan de orde bij een drietal obligatiefondsen waarin wordt deelgenomen: APG rentefonds 1-3, APG rentefonds 4-7 en BNG Fido Geldmarktselectfonds. Deze fondsen worden beheerd door APG en BNG vermogensbeheer. Doel van deze fondsen is om met een aantal investeerders tot een collectieve belegging van vermogen te komen. De waarde van de fondsen kan fluctueren waardoor sprake is van een koersrisico. De onrust op de financiële markten heeft in 2010 negatief op de marktwaarde van de fondsen gedrukt. In 2010 is de belegging in de APG 1-3 en 4-7 fondsen met 4% (ruim € 600.000,--) afgewaardeerd tot de marktwaarde. Bij een eventuele toekomstige stijging wordt de boekwaarde van de APG beleggingsfondsen weer naar boven bijgesteld.

### Valutarisico

De provincie kende in 2010 geen valutarisico, omdat het sluiten van transacties en het verlenen van garanties conform wet- en regelgeving uitsluitend in euro's plaatsvindt.

## Uitzettingen

De tijdelijk overtollige liquide middelen zijn kort uitgezet op deposito's, spaarrekeningen en in obligatiefondsen bij financiële ondernemingen in Nederland. Alle in 2010 uitgezette gelden voldeden op het moment van uitzetting aan de wet- en regelgeving. De beleggingshorizon van

de uitzettingen is gebaseerd op de meerjarige liquiditeitsprognose en de rentevisie van analisten. Op de korte gelduitzettingen was in de primaire begroting 2010 rekening gehouden met 1,5% rendement. Op de lange gelduitzettingen was rekening gehouden met 4% rendement. Vanwege de ongunstige marktsituatie zijn geen lange uitzettingen geplaatst. Hierdoor bleven de uitzettingen tegen de verwachting in kort uitgezet. In 2010 is gemiddeld 1,45% (bijna € 3.300.000,--) aan rente gerealiseerd over de tijdelijke uitzettingen. De benchmark (3-maands Euribor) van kort uitgezet geld had in 2010 een gemiddelde waarde van 0,81%.
Hierna een overzicht van de uitgezette gelden per 31 december 2010 te zien.

| (x 1000) | Einddatum | Rente (%) | Looptijd (dagen) | Uitgezet bedrag |
|---|---|---|---|---|
| **Deposito's** | | | | |
| ING | 10-2-2011 | 2,5 | 553 | 2.300 |
| ING | 17-2-2011 | 2,5 | 553 | 1.700 |
| Rabobank | 3-2-2011 | 0,895 | 188 | 17.100 |
| Rabobank | 28-4-2011 | 1,015 | 182 | 4.400 |
| Rabobank | 30-6-2011 | 1,056 | 364 | 10.000 |
| Rabobank | 4-8-2011 | 1,169 | 370 | 7.115 |
| Rabobank | 18-8-2011 | 1,171 | 364 | 1.300 |
| Rabobank | 27-9-2012 | 1,367 | 727 | 20.000 |
| | | | | 63.915 |
| | | | | |
| **Obligatiefondsen** | | | | |
| APG Europa 4-7 | | | | 10.027 |
| APG Europa 1-3 | | | | 5.813 |
| BNG Fido Geldmarkt 12-mnd | 31-5-2011 | 1,958 | 365 | 5.368 |
| BNG Fido Geldmarkt 14-mnd | 6-1-2011 | 1,757 | 462 | 10.000 |
| | | | | 31.209 |
| | | | | |
| **Spaarrekeningen** | | | | |
| ABN AMRO Top Deposito | | | | 5.000 |
| ABN AMRO Ondernemers Top Deposito Plus | | | | 10.000 |
| ABN AMRO Ondernemers Loyaal Deposito | | | | 10.360 |
| ABN AMRO Ondernemers Deposito | | | | 5.000 |
| ABN AMRO Ondernemers Top Deposito | | | | 5.000 |
| ABN AMRO Ondernemers Deposito | | | | 5.000 |
| ABN AMRO Parkeerrekening | | | | 41.000 |
| ING In bedrijf spaarrekening | | | | 10.000 |
| ING Extra Bonus Zakenrekening | | | | 10.000 |
| ING Extra Bonus Zakenrekening | | | | 10.000 |
| ING Liquidity Management Account | | | | 20.000 |
| ING Liquidity Management Account | | | | 20.000 |
| Rabobank bedrijfstelerekening | | | | 2.500 |
| Rabobank bedrijfsdeposito | | | | 2.500 |
| Rabobank bonusspaarrekening | | | | 5.000 |
| Rabobank bedrijfsplusrekening | | | | 1.500 |
| | | | | 162.860 |
| Totaal | | | | 257.984 |

## Leningenportefeuille

De leningenportefeuille bestaat in 2010 uit verstrekte langlopende geldleningen, opgenomen langlopende geldleningen en gewaarborgde geldleningen.

### Verstrekte langlopende geldleningen

De leningportefeuille heeft per 31 december 2010 een omvang van € 74.500.000,-- aan verstrekte leningen (2009: € 74.900.00,--). Dit bestaat voor ongeveer 33% uit verstrekte hypotheken aan het personeel. Sinds 2007 worden geen nieuwe hypotheken meer aan personeel verstrekt. De overige 66% zijn geldleningen die vanuit de publieke taak verstrekt zijn. In 2010 is een nieuwe lening verstrekt aan de Drentse Participatie Maatschappij om investerende bedrijven te helpen die thans onvoldoende kredietfaciliteiten krijgen bij reguliere banken. De looptijd van de lening is vijf jaar tegen een rentepercentage van 4%. De bruglening aan Enexis is opgedeeld in een viertal tranches met verschillende looptijden (variërend van 3 tot 10 jaar) en rentepercentages. De lening wordt aan het einde van de looptijd afgelost.

| (x 1.000,-.) | Stand 1-jan-10 | Verstrekte leningen | Aflossing | Stand 31-dec-10 |
|---|---|---|---|---|
| NV Edon (achtergesteld) | 4.248 | | | 4.248 |
| RTV Drenthe | 3.679 | 11 | 182 | 3.508 |
| Hypotheken | 25.945 | | 1.219 | 24.726 |
| Drentse Participatie Maatschappij | 0 | 1.000 | | 1.000 |
| Deelneming Enexis | 41.059 | | | 41.059 |
| | 74.931 | 1.011 | 1.401 | 74.541 |

### Opgenomen langlopende geldleningen

In 2010 lopen bij het groenfonds nog drie langlopende geldleningen. De leningen bij het groenfonds dienen de kavelruil van boeren te financieren. Aan het einde van de looptijd wordt afgelost. Eén van de leningen loopt tot 2013 en de laatste twee lopen tot 2017.

| Opgenomen geldleningen | 1-jan-10 | Aflossingen | 31-dec-10 |
|---|---|---|---|
| Nationaal Groenfonds à 3,5% | 735.744 | 149.124 | 586.620 |
| Nationaal Groenfonds à 4,3% | 100.000 | | 100.000 |
| Nationaal Groenfonds à 4,3% | 153.258 | | 153.258 |
| Totaal | 989.002 | 149.124 | 839.878 |

### Gewaarborgde geldleningen

De gewaarborgde geldleningen betreffen geldleningen verstrekt ten behoeve van instellingen in de gezondheidszorg. In deze sector worden geen nieuwe garanties afgegeven. Het totaal van de gewaarborgde geldleningen zal in de toekomst verder afnemen.

| | Saldo per 1-jan-10 | Saldo per 31-dec-10 |
|---|---|---|
| Bedrag gewaarborgde leningen (x 1.000,-) | 6.168 | 5.582 |

# I.2.5
# Bedrijfsvoering

## Missie

De provincie Drenthe is een solide partner en zal dat in de toekomst blijven. De organisatie is 'in control'. De provincie is een aantrekkelijke werkgever waar mensen in een prettige en gezonde werkomgeving op een interactieve, doelgerichte en toekomstgerichte wijze samenwerken. De organisatie voorziet op een professionele wijze in de behoeften van bestuur, management en medewerkers aan advies en ondersteuning op het gebied van personeel, informatietechnologie, financiën en overige voorzieningen.

## Vijf ontwikkellijnen

De economische crisis en de kredietcrisis, gevolgd door overheidsbezuinigingen, de landelijke verkiezingen, een veranderend bestuurlijk landschap. Allemaal ontwikkelingen die in 2010 van invloed zijn geweest – en ook de komende jaren nog zullen doorwerken – op ons beleid en op de ambtelijke organisatie. En daarmee ook op onze bedrijfsvoering. De visie op bedrijfsvoering is binnen de door ons gestelde kaders ambtelijk vormgeven door de directie. In de bedrijfsvoeringparagraaf wordt ingegaan op de planning en realisatie in het betreffende begrotingsjaar.

**Eerste Directiebrief: Concernplan 2008-2011**
Het Concernplan 2008-2011, 'Sámen Sterker in de Slimme provincie', geeft inzicht in wat onze organisatie wil bereiken op het gebied van bedrijfsvoering. Wij verstaan hieronder de sturing en beheersing van de bedrijfsprocessen die nodig zijn om de provinciale beleidsdoelstellingen te kunnen realiseren. Het gaat om sturing en beheersing van zowel de primaire processen als van de processen die hiervoor faciliterend zijn. Het Concernplan bestaat uit verschillende fasen. Na de structuuraanpassingen uit 2007/2008 en de cultuurveranderingen en start van de renovatie van ons provinciehuis in 2009 stond in 2010 de fase van 'innoveren' centraal. In het afgelopen jaar zijn al steeds meer medewerkers in de nieuwe werkomgeving gekomen en gestart met het werken via nieuwe (digitale) werkprocessen. Hiermee hebben wij verder gebouwd aan een slimme organisatie met een uitdagend arbeidsklimaat. Een organisatie die de ambities van bestuurlijk Drenthe waarmaakt en maximaal presteert tegen minimale kosten.

**Tweede Directiebrief: visie op organisatie en realisatie van de financiële en personele taakstelling**
Gezien alle ontwikkelingen zijn wij in de Voorjaarsnota 2010 specifiek ingegaan op onze visie op de organisatie en de financiële taakstelling voor de organisatie. Als toelichting hierop en uitwerking hiervan hebben wij daarbij toen een Directiebrief meegezonden. In deze ambtelijke brief, met als titel 'Slimmer en Slanker; op weg naar de organisatie van 2018', is het streven beschreven om te komen tot een kleinere, flexibele en meer effectieve organisatie en de wijze waarop dat streven kan worden gerealiseerd. Bij dit streven geldt het gedachtegoed van de Provincie Nieuwe Stijl (PNS) als randvoorwaarde.

**Indeling paragraaf Bedrijfsvoering**
In het Concernplan zijn ondermeer de doelen rond bedrijfsvoering, de inspanningen en resultaten geordend in een vijftal ontwikkellijnen. Deze ontwikkellijnen vormen de kapstok van deze paragraaf.

De vijf ontwikkellijnen uit het Concernplan 2008-2011 zijn de volgende.
I. Slimmere productie: verbeteren van primaire processen en programmering
II. Programma Drenthe dóet ertoe!: Provincie Nieuwe Stijl
III. Provincie Nieuwe Stijl, de Human Resources-opgave (voorheen genoemd Samen Sterker in Actie!)
IV. Programma Provinciehuis van Morgen: renoveren en digitaliseren
V. Zaken op orde: verbeteren van de bedrijfsvoering

## I Slimmere productie

Met de ontwikkellijn Slimmere productie richten wij ons op het slimmer realiseren van het programmaplan, de uitvoering van het Collegeprogramma en het oppakken van 'oud voor nieuw'-beleid. Ofwel het vrijmaken van middelen voor prioriteiten uit het Collegeprogramma en alle activiteiten en projecten binnen de lijn, zoals het inpassen van nieuwe ontwikkelingen en wet- en regelgeving in onze werkprocessen. De ontwikkellijn is gesplitst in strategische projecten/programma's en in procesverbetering. Voor het jaar 2010 stond de ontwikkellijn Slimmere productie in het teken van het uitvoeren van de ingezette koers onder het motto 'van denken naar doen'.

**Bestuurlijke strategievorming en ombuigingen**
Wij hebben verder gewerkt aan de realisatie van de Provincie Nieuwe Stijl (PNS) door de visie hierop te implementeren en vervlechten in de werkprocessen, het organisatie en HR-beleid en in de competentieontwikkeling van de medewerkers. In 2010 is ook een bezuinigingsoperatie voorbereid via een drietal lijnen (scherper begroten, versobering taken, efficiëntere organisatie) waarbij voor 2011 bezuinigingen ter hoogte van € 20.000.000,-- zijn vastgesteld. Deze bezuinigingen zullen de komende jaren structureel verder oplopen. Op basis van weloverwogen beleidskeuzes is een duurzaam financieel evenwicht voor de komende periode bereikt. Bij wijze van eindverslag over de afgelopen collegeperiode hebben wij de 'End Term Review 2007-2011' en de daarbij horende 'Terugblik 2007-2011' gepubliceerd.

**Kwaliteitsimpuls organisatie**
De provincie Drenthe ontwikkelt zich van een regulerend bestuursorgaan naar een strategievormende, regisserende organisatie. Tegelijkertijd vergroten wij onze realisatiekracht. Dit stelt hoge, deels ook nieuwe eisen aan de medewerkers. Het vraagt om extra inzet op het gebied van ontwikkeling, scholing en opleiding. In 2010 is het opleidingsplan dat door het concern wordt aangeboden doorontwikkeld evenals de Strategische Personeelsplanning. Het project '16 voor 31' is niet doorgegaan in verband met de noodzakelijke bezuinigingen. Het ging hierbij om een voorgenomen project om de organisatie een kwaliteitsimpuls te geven. Door op een aantal specifieke gebieden de formatie met 16 full time eenheden (fte) uit te breiden als voorinvestering op de later verder niet meer op te vullen uitstroom (31 fte) van ervaren medewerkers. In plaats daarvan wordt meer ingezet op interne mobiliteit en fexibilisering. In 2010 is dat verder uitgewerkt in de Directiebrief 'Slimmer en Slanker'.

**Slimmere processen: introductie van de businesscase**
Het instrument 'businesscase' is opgenomen in onze standaard voor projectmatig werken, de WerkWIJzer. Het doel hiervan is meer weloverwogen afwegingen te maken bij het al dan niet starten van voorgenomen programma's en projecten. Het opleidingsprogramma rondom het gebruik van de businesscase is van start gegaan en loopt.

**Geïntegreerde informatievoorziening**
In 2010 hebben wij met het project 'Kwaliteit van beleid' sterk ingezet op een versterkte koppeling tussen bestuurlijke ambities, beleidscycli, interne managementcycli, administraties en gegevensverzamelingen. Er is een tweetal pilots rondom informatievoorziening opgestart. Deze pilots worden begin 2011 afgerond en geëvalueerd. We hebben in sterke mate ingezet op verbetering van de resultaatgerichtheid door de introductie van een concernbreed Uitvoeringsprogramma (gebaseerd op de begroting 2010) dat per kwartaal wordt geactualiseerd en besproken in de managementcyclus. Hierdoor is de sturing op output en opleverdata in de organisatie merkbaar versterkt.

De uitkomsten van het project 'Kwaliteit van beleid' worden onder meer meegenomen in de voorgenomen vernieuwde begrotingsopzet en een vergaande integratie van de diverse cycli. Voor de professionalisering van beleidsevaluaties en de ontwikkeling van minder versnipperde monitoring naar een 'Staat van Drenthe') is een plan van aanpak gemaakt. In 2011 wordt dit plan in uitvoering genomen

| Ontwikkellijn | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| I. Slimmere productie | Een uitgewerkte provinciale strategie.<br><br>Weloverwogen afweging start programma's en projecten.<br><br>Eenduidige en concernbrede set van doelstellingen en indicatoren. | - 'End Term Review' en 'Terugblik 2007-2011' gepubliceerd.<br>- Bezuinigingsoperatie is voorbereid en uitgevoerd.<br>- Implementatie visie Provincie Nieuwe Stijl is concreet vertaald in acties.<br>- Opleidingsplan is uitgevoerd, nieuw plan is doorontwikkeld (PNS).<br>- Strategische Personeelsplanning is doorontwikkeld.<br>- Visie op de organisatie voor de langere termijn is gepresenteerd in de vorm van een 2e Directiebrief.<br>- Businesscase is als instrument verplicht bij opstarten projecten geïntroduceerd en geïmplementeerd.<br>- Pilots zijn opgestart in het kader van het project 'Kwaliteit van beleid', monitoring en evaluatie van beleid.<br>- Output gericht Uitvoeringsprogramma ingevoerd als sturingsinstrument |

## II Programma Drenthe dóet ertoe!: Provincie Nieuwe Stijl

Het programma 'Drenthe dóet ertoe!' bestaat uit vijf nauw met elkaar verbonden pijlers. Daarnaast liggen er belangrijke verbindingen met de andere ontwikkellijnen en programma's. Het programma richt zich in de eerste plaats op de uitvoering van het Bestuursakkoord, en daarmee op het uitwerken van de visie op de Provincie Nieuwe Stijl (PNS). Dit vormt het uitgangspunt voor de andere pijlers:
- Bestuurlijk samenwerken en het via bestuurskrachtmetingen komen tot krachtige Drentse overheden die elkaar aanvullen;
- Verrijken van beleid en beleidsprocessen door interactief werken;
- Communiceren, gericht op transparantie en verantwoording;
- Verbeteren van de kwaliteit van onze dienstverlening.

**Uitwerking Provincie Nieuwe Stijl (PNS)**
In februari 2010 hebben provinciale staten de visie op PNS vastgesteld met als aanvulling het continueren van de provinciale rol in het sociale domein. Op basis van deze visie hebben we in 2010 een programmaplan opgesteld met concrete doelstellingen en interventies om die doelstellingen te bereiken. De doelstellingen richten zich op de transitie van de provinciale organisatie naar een meer gebiedsgerichte benadering van opgaven, de ontwikkeling en versterking van de provincie als netwerkorganisatie en de focus op de kerntaken van de provincie, onder andere door het meer op afstand plaatsen van uitvoerende taken.

In 2010 is de Omgevingsvisie vastgesteld. De realisatiestrategie van het omgevingsbeleid is uitgangspunt voor de invulling van het gebiedsgericht werken. In 2010 zijn we gestart met de uitwerking van het gebiedsgericht werken en het in beeld brengen van de betekenis hiervan voor de aansturing, rol en werkwijze van de organisatie. In het eerste kwartaal 2011 is deze opzet gereed. De verdere doorvertaling van deze opzet heeft consequenties voor de werkwijze van medewerkers, voor het ontwikkelen en gebruiken van ons netwerk, het managen van kennis en de invulling van het leiderschap in de organisatie. De ontwikkelslag richting PNS betreft daarom voor een aanzienlijk deel een meerjarige Human Resources (HR)-opgave. De organisatieontwikkeling en de realisatie van PNS zijn nauw met elkaar verbonden.

Aan het op afstand plaatsen van uitvoerende taken wordt op dit moment gestalte gegeven door de interne samenwerking van taken rondom handhaving en vergunningverlening te versterken. Deze samenwerking is in 2010 gestart. Op deze manier wordt inhoudelijk voorgesorteerd zonder dat hiermee al vroegtijdig een structuurwijziging nodig is. Het is ons voornemen genoemde taken op termijn over te laten gaan naar een nog te vormen Regionale Uitvoeringsdienst (RUD) Daarnaast voert de provincie Drenthe momenteel verkennende gesprekken met de provincies Fryslân en Groningen over het gezamenlijk en efficiënter uitvoeren van meer algemene bedrijfsvoeringstaken. In 2010 is onderzoek gedaan naar kansrijke taken, Deze worden in 2011 uitgewerkt in businesscases. Daarna volgt een voorstel.

**Beter(e) beleid(sprocessen)**
Het ontwikkelen en realiseren van beleid samen met onze partners is bij uitstek de invulling van onze provinciale rol als gebiedsregisseur. In 2010 hebben we een aantal facetten van deze rol nader belicht door themasessies te organiseren over partnerschap, mediation, netwerken en alliantiemanagement. Het verder integreren van deze onderwerpen in onze manier van werken en acteren in en met de buitenwereld is onderdeel van de realisatie van PNS.

**Communicatie gericht op transparantie en verantwoording**
In de transitie naar de Provincie Nieuwe Stijl is het nog belangrijker om duidelijk te maken waar de provincie voor staat. Welke taken en verantwoordelijkheden horen bij de provincie en welke rol spelen gemeenten en rijk ten opzichte van de provincie? Vanuit de uitgangspunten van PNS hebben wij in 2010 ingezet op extern gericht werken, belangenbehartiging en het beter afleggen van verantwoording over de dingen die we doen, waarbij zichtbaarheid, transparantie en verantwoording sleutelbegrippen zijn. We hebben ons sterker dan voorheen gericht op belangenbehartiging van Drenthe richting Europa en het Interprovinciaal Overleg (IPO). Daarnaast zijn we ook in 2010 blijven werken aan het helder en transparant maken van de rol van de provincie richting gemeenten, organisaties en Drentse inwoners. Daarvoor hebben we meer gebruik gemaakt van zogenoemde ‘social media’, naast de bestaande instrumenten als het persloket, inclusief database voor registratie van alle mediacontacten, het Drentheportaal, ons relatiemanagement en het advertentiebeleid.

**Verbeteren kwaliteit van dienstverlening**

Het werken volgens ons Kwaliteitshandvest dienstverlening en de verbeterslagen die we maken in (e-) dienstverlening vormen belangrijke onderdelen van de kwaliteit van onze dienstverlening. In het Kwaliteitshandvest staan de servicenormen voor onze dienstverlening. Bijvoorbeeld normen voor de afhandeling van aanvragen via mail, telefoon of brief. In 2010 hebben wij een visie ontwikkeld over de dienstverlening en de wijze waarop we het handvest borgen. Dit dienstverleningsconcept Drenthe willen we realiseren door een deelprogramma Dienstverlening uit te voeren. In 2011 geven we hieraan een vervolg. Het leggen van dwarsverbanden en het uitwerken daarvan in op elkaar afgestemde ontwikkelprocessen zijn de belangrijkste opgaven om uiteindelijk tot het gewenste dienstverleningsniveau te komen.Om dit te regisseren en af ook te stemmen op de ontwikkeling van de organisatie, is het deelprogramma dienstverlening opgenomen in het programma PNS.
We hebben een organisatiebreed klanttevredenheidsonderzoek (KTO) laten uitvoeren. Dit onderzoek was gebaseerd op een in interprovinciaal verband gemaakte opzet, inclusief benchmark tussen zeven provincies. Ook hebben we een onderzoek naar onze telefonische bereikbaarheid laten verrichten. We willen onze dienstverlening periodiek blijven meten, zowel kwalitatief als kwantitatief. Ook willen we de organisatie (nog) meer bewust maken van het belang van een kwalitatief goede dienstverlening.

ICT vormt een randvoorwaarde voor het 'Nieuwe Werken' en de bijbehorende werkplekken. Om hieraan te voldoen, is een nieuwe ICT infrastructuurstructuur ontworpen en deels ingevoerd. De verdere ontwikkeling realiseren we door uitvoering te geven aan het in 2010 vastgestelde vierjaren informatieplan (ICT Nieuwe Stijl).Hiermee zorgen we voor een moderne ondersteuning van onze processen en diensten, zodat we de door ons gewenste snelheid en kwaliteit van dienstverlening kunnen leveren. We sluiten daarbij aan bij het Nationaal Uitvoerings Programma (NUP).

| Ontwikkellijn | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| II. Drenthe dóet ertoe!: Provincie Nieuwe Stijl | - Organisatie die 'PNS-proof' is. | - Visie op de Provincie Nieuwe Stijl (PNS; op basis van uitkomsten kerntakendiscussie) verder geïmplementeerd.<br>- Consequenties op het gebied van financiën, fte's en structuur uitgewerkt.<br>- Interne samenwerkingsvariant in provinciale organisatie gestart, als voorloper van de Regionale Uitvoeringsdienst (RUD). |
| | - Beter organiserend vermogen.<br>- Verrijkte beleidsprocessen door een toegeruste organisatie. | - Leergang en themasessies rondom werkwijze van PNS georganiseerd en afgerond.<br>- Verkenning uitgevoerd naar kansrijke samenwerkingsverbanden met de noordelijke provincies qua bedrijfsvoering<br>- Start van busienesscases |
| | - Communicatie gericht op extern gericht werken, belangenbehartiging en afleggen van verantwoording. | - Communicatieactiviteiten herijkt en ingericht op juiste boodschap en doelgroepen. |
| | - Regie op ontwikkelingen binnen ICT (digitalisering, e-dienstverlening, Nationaal Uitvoerings Programma (NUP) | - Nieuw informatieplan vastgesteld<br>- Nieuwe infrastructuur ingericht. |

| Ontwikkellijn | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| | - Beeld klanttevredenheid provinciebrede dienstverlening.<br>- Besturingsfilosofie en uitwerking in verbeterstappen kwaliteit van dienstverlening. | - Dienstverleningsconcept opgesteld, inclusief Programma van Dienstverlening.<br>- Organisatiebreed klanttevredenheidsonderzoek is uitgevoerd, inclusief benchmark tussen zeven provincies.<br>- Onderzoek telefonische bereikbaarheid is uitgevoerd. |

## III Provincie Nieuwe Stijl, de HR-opgave (voorheen Samen Sterker in Actie!)

Begin 2010 is het programma Samen Sterker in Actie! (SIA) voor een deel overgedragen aan de lijnorganisatie en voor een deel aan het programma Provincie Nieuwe Stijl (PNS). De doelstellingen die in het programma SIA nagestreefd werden, sluiten nog steeds volledig aan op de ambities en de organisatieontwikkeling richting PNS. We gaan toe naar een stimulerender werkklimaat in de organisatie. Dat uit zich in een effectievere samenwerking in teams, meer inspirerend en teamgericht leiderschap, grotere externe gerichtheid en professionaliteit van de medewerkers, methodischer werken in programma's en projecten en strategisch personeelsbeleid: de juiste medewerker op de juiste plek, verbeterde arbeidsmarktcommunicatie en een vitale organisatie met vitale medewerkers. Het waarmaken van de veranderende eisen van de maatschappij stelt niet alleen forse nieuwe eisen aan onze bestuurlijke strategie, maar ook aan houding en gedrag van leidinggevenden en medewerkers in onze ambtelijke organisatie. Daarbij gaat het om professionaliteit en vertrouwen, competenties, contacten, omgangsvormen, samenwerkingsverbanden en werkwijzen. En bovenal om het lerend vermogen van de organisatie. Wij willen dat onze organisatie zich zodanig ontwikkelt dat de ambities van ons provinciaal bestuur steeds slimmer, integraler en professioneler worden waargemaakt.

### Cultuurontwikkeling

Door inhoudelijk de richting te bepalen en duidelijke keuzes te maken voor de ontwikkelrichting van de organisatie, zoals dat in PNS gebeurt, komen organisatie en de medewerkers in beweging. En wordt gaandeweg een nieuwe, gewenste cultuur gecreëerd. Het blijvend agenderen en aanjagen van de gewenste cultuurontwikkeling was in 2010 een belangrijk onderwerp binnen PNS. Dit zal ook in de toekomst zo blijven. Belangrijke drager van de cultuurontwikkeling is het verder uitrollen van programmatisch en projectmatig werken binnen de organisatie, het uitwerken van kennismanagement en het inzetten van innovatieve en in 2010 succesvolle werkwijzen zoals de Vliegende Team Brigade (VTB) en Xplorelab.

*Vliegende Team Brigade*

In 2009 is de Vliegende Team Brigade ingesteld. Vanuit de VTB begeleiden enkele specifiek daarvoor opgeleide medewerkers (project)teams bij het opstarten, goed definiëren en professioneel aanpakken van opdrachten. In 2010 zijn circa 50 trajecten begeleid. Dit heeft een positieve invloed gehad op de teamprestaties. Projecten zijn methodischer aangepakt en teams zijn breder en bewuster samengesteld. Er is ca. € 50.000,-- bespaard op de inhuur van externe procesbegeleiders. De VTB sleepte in 2010 een nominatie voor de prestigieuze Noorderlink Award binnen en kreeg een eervolle vermelding in de Grote HRM prijs in IPO-verband. Na een evaluatie is in 2010 besloten de inzet van de VTB voort te zetten.

*Xplorelab*

Xplorelab is een pool van goedopgeleide medewerkers, uitgerust met een 'toolbox' van nieuwe werkvormen. De betrokken medewerkers kunnen flexibel worden ingezet voor kortlopende opdrachten. Xplorelab is ingezet voor het innovatief, breed en met externe kennisdragers

opstarten van diverse projecten in de organisatie Ook in 2010 is hier weer, ook in samenwerking met VTB, gebruik van gemaakt.

*Leiderschap*
In 2010 zijn zes sessies met het totale management georganiseerd. Daarbij zijn diverse thema's behandeld die passen bij de sturing en coaching van teams en medewerkers richting de PNS uitgangspunten.

| Ontwikkellijn | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| III. Provincie Nieuwe Stijl, de HR-opgave (voorheen Samen Sterker in Actie!) | - Flexibele, professionele, adaptieve organisatie.<br>- Stimulerender werkklimaat.<br>- Effectievere samenwerking in teams.<br>- Inspirerender en teamgerichter leiderschap.<br>- Meer externe gerichtheid en professionaliteit van de medewerkers. | - Invulling en concretisering van PNS in teams en afdelingen en eenheden ondersteund.<br>- Resultaten Vliegende Team Brigade geëvalueerd; besloten tot voortzetting concept.<br>- Nominatie Noordelink award VTB<br>- Xplorelab ingezet voor het innovatief, breed en met externe kennisdragers opstarten van projecten.<br>- Management Development (MD)-traject gericht op leiderschap, passend bij PNS, ingevuld. |

## IV Programma Provinciehuis van Morgen

Met het programma Provinciehuis van Morgen zetten wij ons in voor een meer toekomstgericht, duurzamer en milieuvriendelijker provinciehuis, waarbij efficiënter gebruik wordt gemaakt van de ruimte en een betere (interne) digitale informatievoorziening. De werkomgeving zal flexibel zijn, passend bij de nieuwe organisatiecultuur. De nieuwe fysieke en digitale werkomgeving draagt zo bij aan de gewenste nieuwe manier van werken. Het programma omvat drie projecten om deze doelen te bereiken: Revitalisering, Drenthe Digitaal en Tijdelijke huisvesting. Daarnaast hebben wij, vooruitlopend op het duurzame Provinciehuis van Morgen, aandacht voor energie- en milieumanagement.

### Revitalisering

Het project Revitalisering houdt de verbouwing van het provinciehuis in. Binnen de contouren van het huidige gebouw ontwikkelen wij een nieuwe werkomgeving: een flexibele, activiteitsgerelateerde werkomgeving. Dit betekent dat een goede balans wordt aangeboden tussen plekken om te concentreren en te communiceren. De nieuwe werkomgeving is prettig om in te werken en nodigt uit tot ontmoeten en samenwerken.

De verbouwing van het provinciehuis is in 2010 grotendeels volgens planning gelopen. In mei 2010 hebben de eerste medewerkers hun intrek genomen in de vernieuwde vleugel. In oktober 2010 zijn de volgende twee bouwdelen opgeleverd en in gebruik genomen. De eindoplevering van de laatste twee van de zes bouwdelen is gepland in mei 2011. Een tegenvaller was de vondst van (meer onvoorzien) asbest in de staten- en ontvangstzaal in de zomer van 2010. Dit heeft geleid tot extra kosten en vertraging in de verbouw van deze ruimten. Er is geen gevaar geweest voor de gezondheid. De asbestsanering is in december 2010 afgerond. Hierna is gestart met de opbouw van de staten- en ontvangstzaal. Voor de statenzaal is door de architect een geheel nieuw ontwerp gemaakt. De aanvullende wensen vanuit de staten met betrekking tot akoestiek, geluid en licht zijn hierin meegenomen. De oplevering van de statenzaal is voorzien eind mei 2011. De meerkosten van de asbestsanering en het opnieuw inrichten van de statenzaal konden worden bekostigd uit het beschikbare budget. De gunstige aanbesteding van bouwkundige

werken en installaties en scherpe onderhandeling over meer- en minderwerk hebben geleid tot een voordeel. Uit dit restantbudget zijn tevens de optielijst en aanvullende wensen uit statenstuk 2009-370 grotendeels gerealiseerd.

In december 2010 is de intentieverklaring tussen de provincie en het waterschap Hunze en Aa's over brongescheiden sanitatie ondertekend. Het gescheiden sanitatiesysteem in ons gerevitaliseerde provinciehuis is één van de maatregelen om een duurzaam gebouw te realiseren. De urine wordt apart opgevangen met speciale scheidingstoiletten en opgeslagen in aparte opslagtanks. Urinescheiding biedt de kans om ons afvalwater duurzamer en efficiënter te zuiveren. Het waterschap leegt de tanks geregeld en verwerkt vervolgens de urine effectief.

Bij statenstuk 2009-370 is in het kader van klimaat- en energiemaatregelen geld vrijgemaakt voor de aanschaf van kleine windmolens op het dak van het provinciehuis. Gelet op rendement, terugverdientijd, ruimtelijke uitstraling en architectonische waarde bleek één type windmolen passend. Recentelijk is echter de prijs van dit type windmolen gestegen en daardoor lijkt het rendement minder goed te zijn dan uit eerder onderzoek is gebleken. De terugverdientijd is daarmee uitgekomen op een periode van 20 tot 25 jaar, terwijl de levensduur van de windmolen 15 tot 20 jaar is. Het belang van de voorbeeldfunctie is hiermee beperkt geworden. Uit onderzoek is naar voren gekomen dat er op dit moment geen kleine windmolens zijn die in onze situatie als alternatief kunnen dienen. Gelet hierop hebben wij besloten voor dit moment af te zien van de plaatsing van kleine windmolens op het dak van het provinciehuis.

Op de Westerbrink zal een kunstwerk worden gerealiseerd. Het gaat hierbij om een eigentijdse vorm van landschapskunst en sensortechnologie. Een kunstcommissie bestaande uit een vertegenwoordiging van de provincie, het Drents Museum en het Centrum voor Beeldende Kunst Drenthe begeleidt de kunstopdracht. In december 2010 heeft de kunstcommissie uit een brede selectie van kunstenaars één kunstenaar geselecteerd aan wie de kunstopdracht is gegund. In april 2011 zal het ontwerp voor het kunstwerk worden beoordeeld. De productietijd van het kunstwerk is ongeveer één jaar.

**Drenthe Digitaal**

Randvoorwaarde voor de flexibele, activiteitsgerelateerde werkomgeving is een goede digitale ondersteuning: informatie moet altijd en overal voor de organisatie beschikbaar zijn. Het project Digitalisering voorziet in het volledig digitaliseren van de informatievoorziening van bestuur, management en medewerkers: van de inkomende post, de tussenliggende primaire en ondersteunende werkprocessen tot en met de archivering. Voordat de werkprocessen worden gedigitaliseerd, worden deze kritisch bekeken en 'slanker en slimmer' gemaakt.

In 2010 zijn de werkprocessen heringedeeld tot tien in plaats van de eerder geïdentificeerde 23 werkprocessen. In 2010 zijn vier processen geïmplementeerd en twee voor productie gereedgekomen. Voorafgaand aan de ingebruikname van een proces zijn de medewerkers die hiermee werken opgeleid. De laatste drie processen zijn in het najaar van 2010 gestart en deze komen in de eerste helft van 2011 gereed. Het proces Vergunningverlening en handhaving is later, namelijk in november 2010, opgepakt in verband met de invoering van de Wet algemene bepaling omgevingsrecht (Wabo) en de ontwikkeling rondom de Regionale Uitvoeringsdienst (RUD). De afronding van de digitalisering van dit proces wordt meegenomen in een afrondingsproject digitalisering dat aansluitend op het einde van het programma in mei 2011 start. Deze vertraging heeft geen gevolgen voor het 'cleandesk'-concept. In mei 2011 kan circa 90% van het werk digitaal gedaan worden.

**Tijdelijke huisvesting**
230 medewerkers zijn voor de duur van de verbouwing gehuisvest in het gebouw Lauwers 1 in Assen. De overige medewerkers zijn in het provinciehuis gebleven. In 2010 hebben in het provinciehuis twee keer interne verhuisbewegingen plaatsgevonden om gebouwdelen vrij te maken voor verbouwing. Als gevolg van de vertraging in de verbouw van de staten- en ontvangstzaal is vervangende vergaderruimte geregeld. De staten hebben in de tweede helft van 2010 op verschillende locaties in de provincie vergaderd.

**Energie- en milieumanagement**
Het budget voor een energie- en milieumanagementsysteem en voor een aantal van de daarbij behorende taken is in de begrotingswijziging van 2010 geschrapt. Het resterende deel van de al eerder geplande taken op dit gebied is regulier ondergebracht in de lijnorganisatie.

| Ontwikkellijn | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| IV. Programma Provinciehuis van morgen | - Meer toekomstgericht, duurzamer en milieu-vriendelijker provinciehuis.<br>- Efficiënter gebruik van de ruimte.<br>- Betere (interne) digitale informatievoorziening.<br>- Bijdrage aan gewenste nieuwe manier van werken. | - Onderdelen projecten Revitalisering, Drenthe Digitaal en Tijdelijke huisvesting, zoals gepland voor 2010, uitgevoerd. |
| Project Revitalisering | - Een nieuwe werkomgeving: flexibel, activiteitsgerelateerd.<br>- Voorbeeldfunctie: energiezuinig, met CO2-beperking, met innovatieve toepassingen op gebied van klimaat en energie.<br>- Positieve effecten op binnenklimaat en daardoor op gezondheid en productiviteit van de medewerkers. | - Onderdelen verbouwing en inrichting van het provinciehuis, zoals gepland voor 2010, uitgevoerd.<br>- Vier van de zes bouwdelen van het provinciehuis opgeleverd.<br>- Sloopwerkzaamheden bouwfase 3 verricht.<br>- Asbestsanering staten- en ontvangstzaal opgepakt.<br>- Tankpark voor gescheiden sanitatie geïnstalleerd.<br>- Kunstenaar geselecteerd voor 'Landart'- project op de Westerbrink en opdracht gegund. |
| Project Drenthe Digitaal | - Informatie altijd en overal voor de organisatie beschikbaar: volledig digitale informatie-voorziening van bestuur, management en medewerkers. | - Opleidingen digitalisering gegeven.<br>- Vier processen geïmplementeerd.<br>- Twee processen voor productie gereedgemaakt.<br>- Met het stroomlijnen en digitaliseren van de<br>- resterende vier van de tien werkprocessen gestart. |
| Project Tijdelijke Huisvesting | - Tijdelijke huisvesting medewerkers tijdens verbouwing om verbouwing mogelijk te maken.<br>- Interne verhuisbewegingen om verbouwing mogelijk te maken. | - Pand Lauwers 1 in Assen, waar 230 medewerkers tijdelijk gehuisvest zijn, in gebruik gehouden.<br>- Vleugel van het provinciehuis vrijgespeeld voor revitalisering.<br>- Interne verhuizingen van medewerkers gerealiseerd.<br>- Alternatieve vergaderlocaties voor staten(commissie) vergaderingen geregeld. |

| Ontwikkellijn | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Energie- en milieumanagement | - Verbetering energie- en milieuaspecten van eigen handelen. | - Resterende deel eerder geplande taken energie- en milieumanagement regulier in de lijnorganisatie ondergebracht. Voor beheersen, besturen en verbeteren van energie- en milieuaspecten binnen werkprocessen provincie en opstellen procedures en werkinstructies hiertoe.<br>- Projecten uitgevoerd op het gebied van duurzaam inkopen en maatregelen uitgevoerd voor duurzame revitalisering provinciehuis. |

## V Zaken op orde

Wij willen een organisatie zijn die in beweging is en flexibel is. Maar wij willen ook onze zaken goed voor elkaar hebben. Betrouwbaar, integer, transparant, ofwel 'in control'. Niet alleen financieel, maar ook als het gaat om het bereiken van doelen van het provinciaal beleid. De ontwikkellijn Zaken op orde richt zich hiertoe op een betere bedrijfsvoering. Onze doelen met deze ontwikkellijn zijn daarbij: betere sturing, minder bureaucratie, een slanke staf en betere en uniforme werkprocessen.

**Organisatie**
Er zijn in 2010 veel, in de tijd nog doorlopende, ontwikkelingen op de organisatie afgekomen. Daarom is in juni 2010 de ambtelijke Directiebrief 'Slimmer en Slanker; Op weg naar de organisatie van 2018' uitgebracht. Ten opzichte van 2010 zal in de periode tot 2014 de formatieomvang teruggaan met 60 fte, op basis van natuurlijk verloop.Vooralsnog is de intentie om geen ingrijpende reorganisatie door te voeren, maar binnen het Organisatiebesluit de ontwikkelingen flexibel op te vangen. Ook om te voorkomen dat er energie weglekt naar reorganisatieprocessen. De Directiebrief beschrijft het streven en de wijze waarop te komen tot een kleinere en meer effectieve organisatie. Met een kern van vaste medewerkers die de kerntaken uitvoert en een adaptieve schil van tijdelijke medewerkers die eenmalige en/of specifiek uit te besteden taken uitvoert.. Om de organisatie en de medewerkers toe te rusten voor deze vernieuwde rol, spelen opleiding en (gestuurde) mobiliteit de komende jaren een belangrijke rol. Wij gebruiken intensief het al beschikbare systeem voor Strategische Personeelsplanning, dat wij nog verder aanpassen en verbeteren, gelet op de voorziene uitstroom. Eind 2010 hebben we de personele taakstelling en de taakstelling op externe inhuur op afdelingsniveau uitgewerkt.

De overhead was begin 2009 41%. Voor 2010 was als streefcijfer voor het terugdringen van de overhead ingezet op 35%. Einde 2010 is uiteindelijk een percentage van 37% gehaald; in de formatie van 2011 gaat dit naar 35%. Uit een benchmark, in opdracht van het Interprovinciaal Overleg (IPO), blijkt dat Drenthe vergeleken met andere provincies lage overheadkosten heeft, namelijk 5% onder het gemiddelde. Vooral de ondersteunende afdelingen en eenheden zijn ingekrompen, maar ook de span of control voor het management is opgetrokken.
In 2010 is er één interne Servicedesk gekomen. Deze is zowel beschikbaar als fysieke desk en als intern netwerk ('zelfbediening'). De verhouding management:medewerkers is teruggebracht van 1:16 in 2009 naar 1: 18 in 2010.

In 2010 is ook onderzoek gedaan naar mogelijkheden tot beheerste uitbesteding aan private partners (regiemodel) en vormen van samenwerking met publieke partners als de Noordelijke

provincies (shared services en uitvoeringsdiensten), zoals ook al aangeduid bij de ontwikkellijnen hiervoor. De resultaten hiervan zullen nog leiden tot voorstellen.

**Planning en Control**

Op basis van het in 2007 vastgestelde Besturings- en managementconcept 'Meer Samen, nóg sterker!' (een overkoepelende visie op de werkwijze in onze bestuurlijke organisatie) en het in 2008 vastgestelde Organisatiebesluit is het instrumentarium voor onze bedrijfsvoering aangepast. Nieuwe instrumenten voor de managementcyclus (als een resultaatgericht Uitvoeringsprogramma) zijn geïmplementeerd, waardoor een betere sturing door directie en management mogelijk is gemaakt. Nu wordt gewerkt aan een integratie van de informatievoorziening tussen de begrotingscyclus en de managementcyclus, ter verlichting van de verantwoordingsdruk. In dat verband is ook vermeldenswaard dat in een onderzoek naar de ondersteuning van het management gebleken is dat versterking van de controlrol op afdelingsniveau sterk zal bijdragen aan de beheersing van output en planning. Ook is onderzoek gedaan naar de professionalisering van de beleidsevaluaties en monitoring. Door deze taken minder te versnipperenen is het mogelijk de control op beleidsrealisatie te versterken. Het ontwikkelen van de 'Staat van Drenthe' als monitoringconcept staat op de agenda van 2011.

**ICT en informatiebeveiliging**

Volgend aan het Programma Provinciehuis van Morgen, ontwikkellijn IV, zijn sinds 2010 de eerste nieuwe ICT-werkplekken met gemoderniseerd netwerk operationeel. Ook zijn in 2010 meerdere werkprocessen geoptimaliseerd, gedigitaliseerd en ingevoerd. In 2010 hebben wij de maatregelen rondom de uitvoering van het nieuwe beleidskader Informatiebeveiliging uit 2009 voor een groot deel afgerond. Wat betreft ICT is 85% van de risicobeheersmaatregelen in het kader van informatiebeveiliging genomen. Daarmee voldoen wij op het merendeel van de punten al aan de basisnormen en de Code voor Informatiebeveiliging. Punt van zorg blijft de realsatie van een bedrijfseconomisch realistische uitwijkvoorziening bij calamiteiten.

| Ontwikkellijn | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| V. Zaken op orde | - Een betrouwbare, integere, transparante, goed werkende interne organisatie die 'in control' is.<br>- Met een betere bedrijfsvoering: meer sturing, minder bureaucratie, een slanke staf en goed lopende en uniforme werkprocessen. | - Interne Servicedesk operationeel gemaakt.<br>- Formatieplannen 2011 uitgewerkt tot op afdelingsniveau (incl. taakstelling)<br>- Formatie overhead teruggebracht tot 37% van totale formatie.<br>- Verhouding management:medewerkers naar 1:18 teruggebracht.<br>- Werkwijze kwartaalverantwoording directie en management geëvalueerd (van voldoende naar goed).<br>- Informatievoorziening van bestaande personele en (financiële) bedrijfsvoeringssystemen geoptimaliseerd.<br>- Verbeterplannen opgeleverd voor ondersteuning managers en control op beleidsprestaties en -evaluaties inclusief monitoring<br>- Nieuw werkplekconcept gerealiseerd in nieuwe bouwdelen<br>- 85% van de risicobeheersmaatregelen in het kader van informatiebeveiliging operationeel. |

# I.2.6
# Verbonden partijen

## Algemeen

Deze paragraaf schenkt aandacht aan de verbonden partijen van de provincie Drenthe, conform het BBV. In het BBV wordt onder 'verbonden partijen' verstaan: een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft. Voor wat betreft het financieel belang wordt verwezen naar de paragraaf Weerstandsvermogen.
Een bestuurlijk belang betekent dat de provincie op enigerlei wijze zeggenschap heeft, hetzij omdat de provincie een zetel in het bestuur heeft, hetzij omdat ze mee kan stemmen. Een financieel belang houdt in dat de provincie middelen ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in geval van faillissement. Voorts heeft de provincie een financieel belang indien financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de provincie.
Het begrip 'verbonden partijen' houdt in dat participaties in NV's, BV's, v.o.f.'s, commanditaire vennootschappen en gemeenschappelijke regelingen hieronder vallen. Ook stichtingen en verenigingen kunnen onder de verbonden partijen vallen, indien de provincie een zetel in het bestuur heeft en financiele risico's loopt. Een stichting of vereniging die jaarlijks subsidie krijgt, maar waaraan geen andere financiele verplichtingen zitten met een juridische afdwingbaarheid door derden, is geen verbonden partij. Een eventuele morele verplichting tot betaling in geval van problemen kan het wel verstandig maken de stichting of vereniging in de paragraaf Weerstandsvermogen op te nemen. Indien de provincie een aanzienlijk bestuurlijk, maar geen financieel belang heeft, kan dit belang in het desbetreffende programma genoemd worden.
Naast de hiervoor genoemde participaties maken ook deelnemingen, waarbij de provincie aandelen heeft in een NV of BV, deel uit van de verbonden partijen.
In het BBV wordt over de verbonden partijen voorgeschreven dat in de Begroting in een aparte paragraaf tenminste aandacht moet worden geschonken aan:

- de visie op verbonden partijen in relatie tot de realisatie van de doelstellingen van de programma's die zijn opgenomen in de Begroting;
- de beleidsvoornemens omtrent de verbonden partijen.

Met andere woorden: Wat willen wij met deze partijen? Hoe past de uitvoering van de taken binnen onze provinciale programma's? Hoe dragen zij bij aan het uitvoeren van het door de provincie gewenste beleid?

## Nota bestuursfuncties

In oktober 2001 is de Nota bestuursfuncties uit 1992 herijkt. In de nota wordt vooral ingegaan op de bestuurlijke functies die door GS of leden van PS (of in hun opdracht door provinciale ambtenaren of op hun verzoek of aanbeveling door derden) kunnen worden vervuld bij de verschillende rechtsvormen, zoals vennootschappen, gemeenschappelijke regelingen en stichtingen. Voor wat de vervulling van deze bestuursfuncties in navolgende organisaties betreft wordt verwezen naar deze nota.

## Verbonden partijen

### I Opsomming van de verbonden partijen in onze provincie ingedeeld naar rechtsvorm

Deelnemingen
- N.V. NOM, Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland (NOM)
- N.V. Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD)
- Groningen Airport Eelde N.V. (GAE)
- Enexis N.V.
- Attero N.V.
- PBE (Publiek Belang Electriciteitsproductie).
- Verkoop Vennootschap
- CBL (Cross Border Leases) Vennootschap
- Vordering op Enexis Vennootschap
- Claim Staat VennootschapEnexis N.V.

Gemeenschappelijke regelingen
- Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN)
- Bestuursacademie Noord-Nederland (BANN)
- Openbaar Vervoerbureau Groningen-Drenthe (OV-bureau)
- De Noordelijke Rekenkamer

Stichtingen/privaatrechtelijke rechtspersonen
- Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO)
- Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie
- Stichting Drentse Bedrijvenlocaties (DBL)
- Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA)
- Stichting Drents Plateau
- Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging (SLB) en Stichting Bodembeheer Schoonebeek

Bestuursrechtelijke rechtspersonen
- Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe

### II Verbonden partijen ingedeeld op basis van het collegeprogramma en rechtsvorm

### a Programma 1. De provincie dóet ertoe

#### Privaatrechtelijke rechtspersoon

*Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO)*
De twaalf provincies werken samen in het IPO. Die samenwerking beoogt de condities waaronder de provincies werken te optimaliseren. Het IPO is actief op dezelfde terreinen als de provincies. Het IPO is in 2003 omgezet van een gemeenschappelijke regeling naar een vereniging.

Het IPO heeft als doelen:
- het behartigen van de belangen van provincies
- het bieden van een platform voor uitwisseling van kennis en ervaring
- het stimuleren en entameren van vernieuwingsprocessen binnen de provincies

Iedere provincie heeft het recht voor een zetel in het bestuur een bindende voordracht te doen. De voordracht wordt gemaakt door het college van GS. Daarnaast zijn twee Drentse statenleden lid van de algemene vergadering. Naast het bestuur en de algemene vergadering zijn er 10 adviescommissies en het Bestuurlijk Platform Europa. De adviescommissies en het Bestuurlijk Platform Europa bestaan in beginsel uit twaalf leden. Ieder college van GS benoemt uit zijn midden een lid.
De provincie Drenthe bevordert de goede positionering van de provincie via deze interprovinciale samenwerking. Slagvaardigheid wordt bewerkstelligd door het actief volgen van ontwikkelingen en tijdig inspelen hierop.
Vanwege het IPO is de uitvoering van het bestuursakkoord rijk-provincies (extern) geëvalueerd. De provincies zijn in IPO-verband niet tot een gezamenlijk voorstel gekomen voor een nieuw verdeelmodel voor het provinciefonds. Voor 2011 hebben de provincies ingestemd met een tijdelijke verdeling van € 290 miljoen korting op het provinciefonds en een incidentele verhoging van de taakstelling in 2012 met € 10 miljoen.
Op grond van een evaluatie van het IPO heeft het IPO-bestuur besloten tot de instelling van een commissie 'Transitie IPO' die op grond van de uitkomsten van de evaluatie van het IPO vorm moet geven aan het IPO Nieuwe Stijl. Inzet daarbij is onder meer om de kerntaken van het IPO sterker te definieren en de contacten tussen het IPO en de provincies te intensiveren, zowel op bestuurlijk als ambtelijk niveau.
De provinciale bijdrage aan het IPO bedroeg in 2010 € 733.107,--

## Gemeenschappelijke regelingen

### Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN)

De provincies Groningen, Fryslân en Drenthe hebben hun bestuurlijke krachten sinds 1992 gebundeld in het SNN. In SNN-verband ontwikkelt het Noorden gezamenlijk beleid en onderhandelt met het Kabinet over zaken die het hele Noorden aangaan. Kerntaak is het versterken van de ruimtelijk-economische structuur van Noord-Nederland. De hoofddoelstelling van het samenwerkingsverband is de samenwerking en het overleg tussen de deelnemende provinciale besturen te verbreden en te intensiveren. Verdere doelstellingen zijn coördinatie van beleid en het opstellen van gezamenlijke standpunten in de richting van rijksoverheid en Europese Unie en het gemeenschappelijk optreden daarbij.
De gezamenlijke visie op de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Noord-Nederland is omschreven in 'Strategische Agenda voor Noord-Nederland 2007-2013'. Deze visie met als motto 'Noord-Nederland zet in op een dynamische kenniseconomie, sterke steden en een vitaal platteland' ligt ten grondslag gelegen aan een tweetal uitvoeringsprogramma's, te weten 'Koers Noord: op weg naar de pieken' (een programma van het Ministerie van Economische Zaken en het SNN gezamenlijk voor de periode 2007-2010) en het Operationeel Programma EFRO (een programma van het SNN voor de periode 2007-2013).
De bestuurlijke organisatie is opgebouwd uit een algemeen bestuur (AB-SNN), een dagelijks bestuur (DB-SNN) en bestuurscommissies.
Het AB-SNN bestaat uit de drie commissarissen en twee gedeputeerden per deelnemende provincie, alsmede drie statenleden per deelnemende provincie.
Naast de Commissaris van de Koningin J. Tichelaar maken de gedeputeerden S.B. Swierstra en mevrouw J.G. Vlietstra deel uit van het DB-SNN namens de provincie Drenthe.

Ingaande juli 2007 zijn aan het DB-SNN de vier noordelijke grote gemeenten (NG4) als adviseur toegevoegd. Voor de provincie Drenthe betekent dat de deelname van de gemeenten Emmen en Assen.
Met ingang van 1 juli 2009 functioneren er drie bestuurscommissies, te weten Economische Zaken (Bcie EZ), Stedelijke Ontwikkeling en Mobiliteit (Bcie SOM) en Europa (Bcie Europa). De NG4 nemen deel aan alle bestuurscommissies. De provincie Drenthe is voorzitter van de Bcie Europa (gedeputeerde S.B. Swierstra).
De provincie Groningen is vanaf 1 juli 2009 voorzitter van het SNN. Op 1 juli 2011 zal de provincie Drenthe dit overnemen.
De provinciale bijdrage in de uitvoeringskosten aan het SNN bedroeg in 2010 € 582.333,--

**Bestuursacademie Noord-Nederland (BANN)**
De gemeenschappelijke regeling had, voordat deze is aangepast, tot doel de behartiging van het bestuursdienstonderwijs in Noord-Nederland. Het bestuursonderwijs is geprivatiseerd. De gemeenschappelijke regeling is in stand gebleven om de eventuele verplichtingen ten opzichte van voormalig personeel na te kunnen komen. Drenthe is niet vertegenwoordigd in het dagelijks bestuur van de BANN.
In 2010 is aan de BANN geen financiële bijdrage meer verstrekt.

**De Noordelijke Rekenkamer**
De Provinciewet verplicht elke provincie tot het instellen van een Rekenkamer of het organiseren van een rekenkamerfunctie. Ook bestaat de mogelijkheid tot een gemeenschappelijke Rekenkamer, waar alle provincies, met uitzondering van Zeeland, voor gekozen hebben. Drenthe, Fryslan en Groningen hebben de Gemeenschappelijke regeling Noordelijke Rekenkamer ingesteld. In de Gemeenschappelijke regeling is de concrete feitelijke situatie geregeld Tevens is daarin ook een aantal voorzieningen getroffen waardoor de Rekenkamer haar taken in een onafhankelijke positie kan uitoefenen.
Het doel van de Rekenkamer is om vanuit een onafhankelijke positie PS te ondersteunen in de kaderstellende en controlerende rol. Dit gebeurt door onderzoek te doen naar het gevoerde bestuur waarbij de vraag naar doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid centraal staat.
De provinciale bijdrage aan de Noordelijke Rekenkamer bedroeg in 2010 € 265.333,33.

## b Programma 2. Samenleving met samenhang

## Privaatrechtelijke rechtspersoon

**Stichting Drents Plateau**
De Stichting Drents Plateau (voorheen Erfgoedhuis van Drenthe) is in 2001 opgericht om (deels wettelijke) taken en doelstellingen op het terrein van het Drents cultureel erfgoed uit te voeren voor provincie en gemeenten. Deze taken en doelstellingen zijn gericht op behoud en ontwikkeling van cultuurhistorische waarden, landschaps-, dorps- en stadsschoon, monumenten, archeologie, musea, regionale geschiedenis, erfgoededucatie, cultuurtoerisme en (moderne) architectuur. De provincie Drenthe is naast de Vereniging van Drentse Gemeenten en de Stichting Het Drentse Welstandstoezicht medeoprichter van de stichting.
De organen van de stichting zijn de Raad van Bestuur (de directie), de RvT en de Raad van Advies. De directie (statutair bestaande uit een of meerdere personen) bestuurt de stichting. Drents Plateau heeft de B3-status, dat wil zeggen dat de stichting de rechtspositie van de provincie volgt.

De RvT heeft als taak het toezicht op het beleid van de directie en op de algemene gang van zaken. Alle leden van de RvT worden benoemd en ontslagen door GS. Drents Plateau wordt door de provincie ingeschakeld voor het uitvoeren van erfgoedbeleid (steunfunctietaken) en om te adviseren over de cultuurhistorische, archeologische en architectonische waarden in het ruimtelijke ordeningsbeleid en het ruimtelijke kwaliteitsbeleid. Dit gebeurt in het kader van advisering en vooroverleg over ruimtelijke plannen (nWro), het benoemen van het provinciaal belang op het gebied van cultuurhistorie en archeologie en het ontwikkelen van nieuw provinciaal omgevingsbeleid. Drents Plateau voert de provinciale wettelijke taken uit op het gebied van archeologie (voorheen Malta-taken) zoals die sinds 2008 vastliggen in de Gewijzigde Monumentenwet 1988.
In de ontwikkeling van de cultuurhistorische waardenkaart, bouwsteen voor omgevingsbeleid, levert Drents Plateau een belangrijk aandeel aan zowel de hoofdstructuurkaart, de beleidsvisie als de achterliggende databank.
Een andere taak is de ontwikkeling van de provinciale monumentenlijst en het verzorgen van hieraan verbonden uitvoeringszaken. Daarnaast vraagt de provincie op grond van de Monumentenwet Drents Plateau om adviezen. Correspondentie met het Rijk gebeurt rechtstreeks door de provincie.
De afspraken tussen provincie en Drents Plateau worden jaarlijks vastgelegd.
Het subsidie aan de Stichting Drents Plateau bedroeg in 2010 € 816.199,--.

SLB en Stichting Bodembeheer Schoonebeek
De stichtingen hebben als doel het versterken van de milieuhygienische kwaliteit in relatie met landinrichting met het doel grondruil mogelijk te maken. De stichting stemmen de uitvoering van de uitvoerende maatregelen af met de uitvoering van het landinrichtingsplannen. De stichtingen wordt bestuurd door een directeur onder toezicht van een Raad van Toezicht (RvT). In de RvT hebben onder meer leden zitting die zijn benoemd door GS, het bestuur van het waterschap Velt en Vecht en burgemeester en wethouders van Emmen. GS hebben mevrouw T. Klip-Martin benoemd in de RvT van de stichtingen.

## c Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid

Gemeenschappelijke regeling

**OV-bureau Groningen-Drenthe**
Het OV-bureau verricht de overheidstaken voor het openbaar vervoer (OV) die de drie bestuursorganen (provincies Groningen en Drenthe en gemeente Groningen) voorheen elk afzonderlijk verrichten. Het OV-bureau is als volgt georganiseerd: het bestaat uit een algemeen bestuur (AB), een dagelijks bestuur (DB) en een uitvoerende organisatie. De deelnemende bestuursorganen wijzen vanuit hun midden de leden aan van het AB en DB OV-bureau Groningen-Drenthe. Het AB bestaat uit de portefeuillehouders verkeer en vervoer, ruimtelijke ordening en financien. Het DB wordt gevormd door de portefeuillehouders verkeer en vervoer en de directeur van het OV-bureau.
Het OV-bureau heeft de volgende verantwoordelijkheden:
1. zorgen voor en bevorderen van openbaar vervoer per auto en per bus en andere vormen van vervoer ter uitvoering van artikel 20 van de Wet personenvervoer;
2. zorgen voor een juiste naleving en uitvoering van de concessievoorschriften;
3. zorgen voor de voorbereiding en totstandkoming van nieuwe concessies.

Dit openbaar vervoer betreft alle streek- en stadsvervoer per bus, het collectief vraagafhankelijk vervoer (CVV) en de treintaxi. In principe behoort het regionale spoorvervoer onder

de gemeenschappelijke regeling, met dien verstande dat de deelnemende bestuursorganen een definitief besluit hierover nemen nadat de financiele en personele consequenties in kaart zijn gebracht.
De algemene taken die het Openbaar Lichaam OV-bureau heeft uit te voeren zijn:

1. het beheer van het openbaar vervoer (concessieverlening en aanbesteding) en ontwikkeling van openbaar vervoer (planvorming en coordinatie van de OV-aspecten);
2. de bundeling van de OV-taken en -verantwoordelijkheden van de drie overheden;
3. de advisering van de provincies en gemeenten in het OV-beleid in relatie tot het algemene beleidsproces van ruimtelijke ordening en verkeer en vervoer.

De werkzaamheden zoals die door het OV-bureau uitgeoefend worden, liggen op het terrein van de uitvoering van de Wet personenvervoer 2000 en behoren daarmee tot de competentie van de colleges van gedeputeerde staten. Provinciale staten van Drenthe en Groningen stellen in het kader van de totale provinciale en gemeentelijke begroting het budget voor het openbaar vervoer vast. Daarnaast hebben provinciale staten hun kaderstellende en controlerende bevoegdheid.
De verdeling van de kosten van het Openbaar Lichaam OV-bureau vindt plaats op basis van een verdeelsleutel die is gebaseerd op het totale stad- en streekvervoerbudget (omzet).
De verdeelsleutel van de inzet per overheid is analoog aan de hoogte van de exploitatiesubsidie: 44% voor de provincie Groningen, 35% voor de provincie Drenthe en 21% voor de gemeente Groningen.
Wanneer het takenpakket van het Openbaar Lichaam OV-bureau wordt uitgebreid met andere vormen van openbaar vervoer dan die hiervoor genoemd, dient de verhouding te worden herberekend naar rato van het dan ingebrachte OV-budget. Dit zal in elk geval geschieden wanneer definitief wordt besloten het regionale spoorvervoer onder het OV-bureau te brengen.
Uiteraard zal de verdeelsleutel ook worden gewijzigd indien er sprake is van een uitbreiding van de deelnemende bestuursorganen aan deze gemeenschappelijke regeling.
De dekking van de kosten voor het Openbaar Lichaam OV-bureau wordt bereikt door de inzet van de Drentse exploitatiesubsidie en personele gelden naar rato van deze exploitatiesubsidie.
De bijdrage over 2010 van de provincie Drenthe aan het OV-bureau bedroeg € 259.000,-- voor een bijdrage in de apparaatskosten van het OV-bureau en € 20.012.558,-- voor het openbaar vervoer zelf.

## d Programma 4. Kennis werkt

### Privaatrechtelijke rechtspersonen

#### NOM

De vennootschap heeft tot doel een bijdrage te leveren aan de verbetering van de sociaaleconomische structuur en de werkgelegenheid in de provincies Groningen, Fryslan en Drenthe. Dit wordt gestalte gegeven door acquisitie, financiering van bedrijven door middel van het verwerven van aandelen en het verstrekken van achtergestelde leningen. Dit gebeurt bij zowel nieuwe bedrijven als bestaande bedrijven. De provincie Drenthe is, evenals de provincies Groningen en Fryslan, voor 0,01% aandeelhouder van de NV NOM. Voor de overige 99,97% is de Staat aandeelhouder.
Elk van de colleges van GS van de provincies Groningen, Fryslan en Drenthe heeft het recht tot het doen van een aanbeveling van een lid van de Raad van Commissarissen (RvC). De commissarissen worden benoemd door de algemene vergadering van aandeelhouders (AvA). Oud-gedeputeerde H. Weggemans is lid van de RvC.
De bijdrage aan de NOM is geïndexeerd. In 2010 bedroeg deze € 167.000,--.

**Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie**
Een van de doelen van de Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie is het vergroten van de aandacht voor de economische problematiek van Noord-Nederland. Door het verrichten van voor Noord-Nederland belangrijke onderzoeken, de organisatie van symposia en de samenwerking met provinciale Afdelingen Economie geeft zij invulling hieraan. Er is sprake van de behartiging van een publiek belang. In de statuten is aangegeven dat het bestuur van de stichting bestaat uit ten minste vier leden. De benoeming van de bestuursleden geschiedt als volgt. Drie bestuursleden worden benoemd door de colleges van GS van Drenthe, Fryslân en Groningen, te weten door iedere provincie een bestuurslid. Een bestuurslid wordt benoemd door het bestuur van de Faculteit der Economische Wetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen. In 2010 was gedeputeerde J.G Vlietstra voorzitter van de stichting.

**DBL**
De stichting heeft tot doel het stimuleren van de economische activiteiten, werkgelegenheid en bedrijvigheid in de provincie Drenthe. De stichting is opgericht ter uitvoering van een besluit van PS. De stichting is dus opgericht ter behartiging van een openbaar belang. Op grond van de statuten heeft de provincie het recht een bestuurslid te benoemen. Het bestuurslidmaatschap eindigt onder meer door verlies van de kwaliteit of de hoedanigheid waarop het werd benoemd. Het lid van het college is uit hoofde van het ambt voorzitter van de stichting. In 2010 was gedeputeerde J.G. Vlietstra voorzitter van de Stichting DBL. Daarnaast draagt de provincie bij in de kosten van de stichting. In 2010 ging het daarbij om een bedrag van € 60.769,91.

**Enexis N.V.**
Enexis is een netwerkbedrijf dat ingevolge de Wet Onafhankelijk Netbeheer (WON), ook wel splitsingswet genoemd, alle netwerkactiviteiten van het voormalige Essent bezit en beheert. Wel zijn de 150 kV-netten inmiddels verkocht aan TenneT. De Provincie bezit 2,28 % van de aandelen in Enexis. Gezien de wettelijke basis/status zijn de risico's voor de Provincie uitermate gering. In de vergadering van aandeelhouders is Drenthe in 2010 vertegenwoordigd door gedeputeerde Vlietstra.

**Attero N.V.**
De provincie Drenthe heeft een aandeel van 2,28 % in Attero N.V., het voormalige Essent Milieu. Een groot belang van de provincie is gelegen in de aanwezigheid van de vuilverbrander en de stortplaats bij Wijster. Financiële risico's zitten in mogelijk slecht presteren van het bedrijf en een instortende afvalmarkt. De beoogde sluiting van de stortplaats is voorzien in het jaar 2075. In de vergadering van aandeelhouders is Drenthe in 2010 vertegenwoordigd door gedeputeerde Vlietstra.

**Overige deelnemingen in de 'nalatenschap' van Essent N.V.**
Uit de verkoop van de het provinciale belang in Essent N.V. is naast Enexis N.V. en Attero N.V. een aantal andere rechtspersonen overgebleven, waarin de provincie een aandeel van 2.28% houdt; in geen van de rechtspersonen heeft de provincie een bestuursfunctie.

*PBE (Publiek Belang Elektriciteitsproductie)*
Vanwege de voorlopige uitkomst van een juridische procedure terzake, is in september 2009 besloten tot een afsplitsing van het 50%-belang van Essent in het Zeeuwse elektriciteitsproductiebedrijf EPZ. Na onderbrenging van dat belang in de daartoe opgerichte, afzonderlijke houdstermaatschappij EPZ, is deze eveneens overgedragen aan de voormalige aandeelhouders van Essent.

*Verkoop Vennootschap*
De Special Purpose Vehicle (SPV) Verkoop Vennootschap is o.a. belast met het beheer van en de afwikkeling van mogelijke claims op het gevormde risicofonds van € 800 miljoen, dat vanuit de betreffende verkoopopbrengst is gevormd ter dekking van eventuele aansprakelijkheden van de verkopende aandeelhouders in verband met de vervreemding van het productie- en leveringsbedrijf van Essent.

*CBL (Cross Border Leases) Vennootschap*
De SPV CBL Vennootschap is belast met het beheer van en de afwikkeling van mogelijke claims op het gevormde escrowfonds, dat is gevormd ter dekking van eventuele aansprakelijkheden van de verkopende aandeelhouders in verband met de eerder door Essent afgesloten cross border leases op centrales en netten en de kosten van een mogelijke vrijwillige beëindiging van de thans nog resterende leases.

*Vordering op Enexis*
De SPV Vordering op Enexis is belast met de uitvoering van alle taken die verband houden met het beheer van de aan de aandeelhouders overgedragen bruglening, die eerder door de holding Essent was verstrekt aan haar voormalige netwerkbedrijf.

*Claim Staat*
De SPV Claim Staat is verantwoordelijk voor het vervolg van de lopende juridische procedure tegen de Staat, die eerder door Essent was opgestart in verband met de van rijkswege opgelegde verplichting tot afsplitsing van haar netwerkbedrijf en de daardoor door Essent geleden schade.

*Stichting Duurzaamheid*
Op 30 november 2010 heeft het College van GS besloten deel te nemen in de Stichting Essent Sustainability Development, ook wel aangeduid als Stichting Duurzaamheid. Deze stichting houdt toezicht op de nakoming van de afspraken die in het kader van de duurzaamheidsovereenkomst zijn gemaakt met RWE. In dit verband zal voor de provincie Drenthe de portefeuillehouder voor duurzaamheid deelnemen aan de vergaderingen van de Vendors Council (Verkopersraad) van de Stichting Duurzaamheid.

**WMD**
Het betreft hier een vennootschap die tot doel heeft de zorg voor en de instandhouding van de (drink)watervoorziening in haar verzorgingsgebied. Alleen de provincie Drenthe en de gemeenten in deze provincie kunnen aandeelhouder zijn. Statutair hebben de gezamenlijke Gemeenten en de Provincie elk 50 % van de aandelen. Het aantal aandelen is afhankelijk van het aantal aansluitingen in de gemeente en eens per drie jaar wordt het aantal uitstaande aandelen bijgesteld.
De WMD is een structuurvennootschap waarbij een commissaris wordt benoemd door GS; drie door de gemeenten en de overige door de RvC. Er zijn dus vier commissarissen van overheidswege. Schorsing en ontslag geschieden volgens de wet door degene die met de benoeming is belast. De commissaris van overheidswege die door GS is benoemd, wordt dus ook door GS geschorst en ontslagen. De door GS benoemde commissaris is statutair tevens voorzitter van de Raad van Commissarissen; momenteel is dat gedeputeerde mevrouw T. Klip-Martin.
De WMD is een vennootschap die vooral een publiek belang moet dienen. Evenals met andere nutsbedrijven het geval is geweest, ontwikkelt ook de WMD zich meer in de richting van een bedrijf dat, ook marktgerichte dochterondernemingen heeft. Over deze ontwikkeling is al enige tijd een discussie aan de gang die mogelijk in 2010 en anders in 2011 moet leiden tot een ontvlechting van de productie en levering van drinkwateractiviteiten en de overige al dan niet commerciële activiteiten.

**GAE**
Het doel van de vennootschap is de uitoefening van het luchthavenbedrijf, waaronder met name de aanleg, het onderhoud, de ontwikkeling en de exploitatie van het luchthaventerrein. Op dit moment zijn er geen private aandeelhouders. De statuten sluiten de mogelijkheid daartoe echter niet uit.
Bij GAE is minder sprake van een openbaar taakkarakter. Het in stand houden van de luchthaven is van grote betekenis voor de infrastructuur. Uit het doel van de vennootschap, zoals in de statuten omschreven, komt dit aspect niet of nauwelijks naar voren.
De provincie heeft een aanmerkelijk financieel belang in GAE. De uitoefening van de rechten als aandeelhouder en verstrekker van financiële middelen kan voldoende mogelijkheden bieden voor beïnvloeding en toezicht. Het commissariaat wordt vervuld door een derde.
Tot 2002 droegen de regionale aandeelhouders bij in het exploitatietekort voor in totaal 60%. Met ingang van 2003 tot en met 2012 verstrekken de regionale aandeelhouders jaarlijks een vaste kapitaalbijdrage van totaal € 1.021.005,--. Deze kapitaalstortingen worden jaarlijks toegevoegd aan de agioreserve van GAE.

**Aandelenverdeling**

| | |
|---|---|
| Provincie Drenthe | 30% |
| Provincie Groningen | 30% |
| Gemeente Groningen | 26% |
| Gemeente Assen | 10% |
| Gemeente Tynaarlo | 4% |

e

## Programma 5. Leefomgeving

## Privaatrechtelijke rechtspersoon

**LMA**
Het doel van de Stichting LMA is om alle relevante meldingen te registreren van binnenlandse transporten van gevaarlijk afval, bedrijfsafval en scheepsafval. De Stichting LMA stelt deze gegevens beschikbaar aan de overheid ten behoeve van de handhaving, beleid en vergunningverlening. Deze taken worden ten behoeve van de provincies en het Rijk (Ministerie van VROM) uitgevoerd. Een deel van deze taken geschiedt op grond van het bepaalde in de WM. Het doel en de taken van de stichting betreffen een stuk verlengd rijks- en provinciaal bestuur.
De heer H. Baas zit als gedeputeerde van Drenthe in de RvT.

**Vereniging Internationaler Naturpark Bourtanger Moor-Bargerveen**
Op 1 juni 2006 werd de Vereniging 'Internationaler Naturpark Bourtanger Moor-Bargerveen' opgericht. In deze vereniging werken de provincie Drenthe en de gemeente Emmen met de Landkreis Emsland, de Landkreis Grafschaft Bentheim en een aantal Duitse gemeenten, samen om in het Duits-Nederlandse grensgebied natuur en landschap van het Bourtanger Moor met zijn karakteristieke kenmerken te behouden, te ontwikkelen en te beheren en om de samenwerking tussen Duitsland en Nederland te versterken. De provincie Drenthe en de gemeente Emmen hebben de deelname aan de Vereniging
Internationaler Naturpark Bourtanger Moor-Bargerveen geëvalueerd. De provincie en de gemeente achten het van openbaar belang om voor natuur- en landschapsontwikkeling en bevordering van recreatie en toerisme in het grensgebied van Zuidoost Drenthe nauw samen te werken met bestuurlijke partners in Duitsland.

De conclusie na evaluatie is dat de vereniging een duidelijke meerwaarde heeft voor de ontwikkeling van het grensgebied en dat de voortzetting van het lidmaatschap zinvol is.
De heer Munniksma maakt als gedeputeerde deel uit van het bestuur van de vereniging.

## Bestuursrechtelijke rechtspersoon

### Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe

Het fonds heeft tot doel de werkzaamheden en taken te vervullen die de WM in artikel 15.47 voorschrijft of mogelijk maakt. Het fonds beheert de uit de opbrengsten van de nazorgheffing verkregen middelen, dat nodig is om de eeuwigdurende nazorg van de onder de wet vallende gesloten stortplaatsen te waarborgen.

# I.2.7
# Grondbeleid

Op grond van artikel 9 van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) dient de begroting een uiteenzetting te bevatten over het grondbeleid. De provincie Drenthe ziet vooralsnog geen noodzaak voor het voeren van een substantieel (actief) grondbeleid.

Op kleinere schaal worden naar behoefte, in verband met de realisatie van de infrastructurele werken, soms stukjes grond aangekocht.

De grondaankopen ten behoeve van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) worden vanaf 1 januari 2007 gefinancierd uit het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG). Vanaf die datum is de aansturing van grondaankopen door de Dienst Landelijk Gebied (DLG) en Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL) verschoven van het Rijk naar provincie. De provincie is hoofdopdrachtgever voor de grondverwerving door BBL en heeft de beschikking over de budgetten voor grondverwerving (EHS) via het ILG. Hiervoor hebben wij een handelingskader grondverwerving vastgesteld. Hierin is onder andere opgenomen het grondprijsbeleid en de spelregels daarvan, afspraken over aan- en verkopen, inzet van instrumentarium. Het handelingskader is een uitwerking van het aansturingsprotocol DLG/BBL. Dit regelt de aansturing van DLG/BBL. Staatssecretaris Bleeker geeft in zijn brief van 20 oktober 2010 aan dat alle verplichtingen na 20 oktober 2010 niet automatisch voor rekening van de rijksoverheid komen. In deze brief kondigt hij een verplichtingenstop af tot nader order.

Voorts merken wij op dat de financiële verplichtingen die voortvloeien uit het eerder afgesloten convenant IPO-LNV voor de realisering van de EHS van voor de brief van staatssecretaris Bleeker (20 oktober 2010), voortduren. Het betreft financieringsafspraken met het Groenfonds; de benodigde middelen maken, gelabeld, onderdeel uit van het Provinciefonds.

Op basis van de nieuwe rol van de provincie is onderzocht in hoeverre aanvullend op het bestaande instrumentarium, zoals de nieuwe wet ruimtelijke ordening (nWRO), de Wet investeringsbudget landelijk gebied (WILG) etcetera, actief grondbeleid noodzakelijk is. Wij nemen hierover begin 2011 een besluit en zullen u een beleidskader voorleggen.

# II

# Jaarrekening

# II.1 Programmarekening 2010

**Lasten (* 1.000,--)**

| Programma | Realisatie 2009 | Primitieve begroting 2010 | Begroting 2010 na wijziging | Realisatie 2010 | Verschil | Voordeel/ nadeel |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De provincie doét er toe! | 4.279 | 5.063 | 5.122 | 4.865 | 257 | V |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | 70.000 | 65.675 | 71.279 | 70.371 | 908 | V |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 76.594 | 79.796 | 80.807 | 80.097 | 710 | V |
| Programma 4 Kennis wérkt | 17.638 | 11.410 | 14.425 | 12.418 | 2.007 | V |
| Programma 5. Leefomgeving | 53.550 | 102.662 | 104.168 | 73.964 | 30.203 | V |
| Programma 6. Middelen | 55.105 | 57.770 | 55.433 | 54.292 | 1.140 | V |
| Totaal lasten | 277.166 | 322.376 | 331.234 | 296.009 | 35.225 | V |

**Baten (*1.000,--)**

| Programma | Realisatie 2009 | Primitieve begroting 2010 | Begroting 2010 na wijziging | Realisatie 2010 | Verschil | Voordeel/ nadeel |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De provincie doét er toe! | 30 | 12 | 12 | 10 | 2 | N |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | 35.691 | 31.400 | 36.605 | 36.471 | 134 | N |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 42.129 | 45.768 | 48.206 | 47.273 | 932 | N |
| Programma 4 Kennis wérkt | 204.198 | 633 | 2.096 | 2.649 | -553 | V |
| Programma 5. Leefomgeving | 32.712 | 69.680 | 75.201 | 54.687 | 20.514 | N |
| Programma 6. Middelen | 131.218 | 135.190 | 141.205 | 139.811 | 1.395 | N |
| Totaal baten | 445.978 | 282.682 | 303.325 | 280.901 | 22.424 | N |

**Recapitulatie (* 1.000,--)**

| | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten (1) | 277.166 | 322.376 | 331.234 | 296.009 | 35.225 | V |
| Totaal baten (2) | 445.978 | 282.682 | 303.325 | 280.901 | 22.424 | N |
| Resultaat voor mutaties in reserves (3=1-2) | -168.812 | 39.694 | 27.909 | 15.108 | 12.801 | V |
| | | | | | | |
| Begrote stortingen in reserves (4) | 194.641 | 6.874 | 187.362 | 187.362 | 0 | - |
| Begrote onttrekkingen aan reserves (5) | 70.435 | 46.570 | 215.271 | 215.271 | 0 | - |
| Per saldo mutaties bestemmingsreserves begroot (6=4-5) | 124.206 | -39.696 | -27.909 | -27.909 | 0 | - |
| | | | | | | |
| Resultaat na begrote mutaties in reserves (7=3+6) | 44.606 | -2 | 0 | -12.801 | 12.801 | V |
| | | | | | | |
| Stortingen in reserves niet begroot (8) | 45.610 | 0 | 0 | -295 | 295 | V |
| Onttrekkingen aan reserves niet begroot (9) | 2.338 | 0 | 0 | -9.740 | 9.740 | V |
| Per saldo mutaties bestemmingsreserves niet begroot (10=8-9) | 43.272 | 0 | 0 | 9.445 | -9.445 | N |
| | | | | | | |
| Per saldo mutaties bestemmingsreserves (11=6+10) | 167.478 | -39.694 | -27.909 | -18.464 | -9.445 | N |
| Resultaat na verrekening met reserves (12=3+11) | 1.334 | 0 | 0 | -3.356 | 3.356 | V |

# II.2 Toelichting op de saldi van de Programmarekening 2010

| Programma Saldi (* 1.000,--) | Realisatie 2009 | Primitieve begroting 2010 | Begroting 2010 na wijziging | Realisatie 2010 | Verschil | Voordeel/ Nadeel |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De provincie doét er toe! | 4.249 | 5.051 | 5.110 | 4.855 | 255 | V |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | 34.309 | 34.275 | 34.674 | 33.900 | 773 | V |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 34.465 | 34.028 | 32.601 | 32.824 | -223 | N |
| Programma 4 Kennis wérkt | -186.560 | 10.778 | 12.329 | 9.769 | 2.560 | V |
| Programma 5. Leefomgeving | 20.838 | 32.982 | 28.967 | 19.277 | 9.689 | V |
| Programma 6. Middelen | -76.113 | -77.420 | -85.772 | -85.518 | -254 | N |
| Totaal saldi | -168.812 | 39.694 | 27.909 | 15.108 | 12.801 | V |

Het rekeningsaldo over het boekjaar 2010 bedraagt € 12.801.000,--. Dit rekeningsaldo is samengesteld de voorschriften van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). Hierin is bepaald dat het saldo van baten en lasten, ten opzichte van de begroting, na verrekening met begrote mutaties met bestemmingsreserves gepresenteerd dient te worden. Het betreft dan het saldo waarin de begroting inclusief begrotingswijzigingen heeft voorzien. Vorig jaar bedroeg het rekeningsaldo op dezelfde wijze berekend € 44.606.000,-- (voor groot deel toen veroorzaakt door niet begrote opbrengst 2e tranche aandelenverkoop Essent € 41.896.000,--).

Het saldo van verrekeningen van budgetten die relaties hebben met bestemmingsreserves bedraagt vanuit 2010 € 9.445.000,-- (in 2009 was dit € 43.272.000,--). Het rekeningsaldo na verrekening met bestemmingsreserves bedraagt dan per saldo € 3.356.000,-- tegen een bedrag van € 1.334.000,-- in 2009, € 7.627.000,-- in 2008, € 16.364.000,-- in 2007 en € 17.383.000,-- in 2006.

De totale lasten waren € 35.225.000,-- lager dan begroot en de baten waren € 22.424.000,-- lager dan begroot. Het resultaat voor verrekening met reserves bedroeg daardoor per saldo € 12.801.000,--.

De begrote stortingen in reserves bedragen € 187.362.000,-- en de begrote onttrekkingen zijn € 215.271.000,--. De beoogde stortingen zijn € 295.000,-- lager dan begroot en de onttrekkingen zijn € 9.740.000,-- hoger dan begroot. Samen een bedrag van € 9.445.000,--. Dit bedrag kan als volgt worden gespecificeerd:

| Mutaties reserves | Begroting | Realisatie | Voordeel/ Nadeel | Verschil |
|---|---|---|---|---|
| Bijdrage aan reserve vaarweg Meppel de Punt | 989.000 | 1.535.000 | N | -546.000 |
| Bijdrage aan RSP reserve | 66.323.000 | 65.482.000 | V | 841.000 |
| Bijdrage van reserve versterking economisch structuur | 3.000.000 | 1.149.000 | N | -1.851.000 |
| Bijdrage van reserve provinciaal aandeel ILG | 3.314.000 | -6.368.000 | N | -9.682.000 |
| Bijdrage van Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | 42.000 | 569.000 | V | 527.000 |
| Bijdrage van reserve grondwaterheffing | 300.000 | 440.000 | V | 140.000 |
| Bijdrage van reserve monitoring voormalige stortplaatsen | 66.000 | 66.000 | V | 0 |
| Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | 2.012.000 | 3.138.000 | V | 1.126.000 |
| | | | | -9.445.000 |

Het resultaat na verrekening met de reserves bedraagt € 3.356.000,--. Van dit bedrag is € 1.393.587,-- gereserveerd voor budgetoverheveling naar 2011. Dit bedrag kan als volgt worden gespecificeerd:

| Omschrijving | |
|---|---|
| Cofinanciering Pieken in de Delta projecten 'Smart Dairy Farming (SDF)' | 298.427 |
| Voortzetting Ontwikkelingsbureau Veenhuizen | 75.000 |
| Stimuleringsmaatregelen Drentse woningmarkt | 1.020.160 |
| Totaal | 1.393.587 |

Daarnaast willen we vanuit het rekeningsaldo voor twee zaken gelden bestemmen. Het betreft de uitvoering van Motie 2010-28 Sociale economische vitalisering van het platteland en Versterking Landelijk Gebied en ontvangen rijksmiddelen voor regionale uitvoeringsorganisatie.
Conform uitvoering Motie 2010-28 Sociale economische vitalisering van het platteland en Versterking Landelijk Gebied, willen we de bezuinigingen op de middelen voor socialeconomische vitalisering en recreatie van het pMJP en impulsgelden Vitaal Platteland voor in totaal € 325.000,-- terugdraaien en dit te dekken door dit bedrag van het rekeningssaldo aan de Reserve provinciaal aandeel ILG toe te voegen.
Zoals aangegeven in de 2e bestuurrapportage is door het rijk een bedrag van € 750.000,-- aan het provinciefonds toegevoegd wegens de compensatie van uitvoeringskosten die gemoeid zijn met de Wabo. Deze gelden zijn nodig in 2011 (€ 200.000,--) en 2012 (€ 550.000,--) voor het kunnen oprichten van een regionale uitvoeringsorganisatie (RUD). Wij willen dan ook voorstellen om vanuit het rekeningsaldo deze bedragen beschikbaar te stellen voor de betreffende jaren.

Het voordelig resultaat dat dan nog resteert ad € 887.000,-- is nog vrij te bestemmen. Voorgesteld zal worden dit toe te voegen aan de Reserve voor algemene doeleinden. Om de begroting 2010 sluitend te maken was begroot om de Reserve voor algemene doeleinden aan te spreken voor de bedrag van € 12.614.000,--. In feite werd dan ook uitgaan van een begroot nadeel over 2010. Bij het opstellen van de Jaarrekening blijkt dat dit nadeel van € 12.614.000,-- bijgesteld kan worden op een nadeel van € 11.727.000,--.

In de recapitulatie die u hierna aantreft worden per programma verschillen gespecificeerd. Het betreft verschillen groter dan € 50.000,-- tussen de begrote saldi (na verwerking begrotingswijzigingen) versus de gerealiseerde saldi van diverse kostensoort binnen de programma's en producten. Verschillende saldi worden verrekend met reserves. In de meest rechtse kolom treft u de saldi aan per programma na de voorgestelde verrekening met reserves. Conform motie 14 in de vergadering van provinciale Staten van 25/26 juni 2008 en de uitwerking daarvan worden afwijkingen ten opzichte van de begroting nog beperkt toegelicht. Alleen afwijkingen groter dan € 50.000, -- wat betreft de prioriteiten en € 500.000,-- wat betreft saldi op productniveau worden nog toegelicht bij de onderdelen "Prioriteiten" en "Wat heeft het gekost?" in de programma verantwoording.

**Specificatie van verschillen (groter dan € 50.000,--) tussen begrote (na wijziging) en gerealiseerde saldi per programma en product**

| | | Saldi programma's | Verrekening specifieke reserves | Saldi programma's na verrekening |
|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De provincie doét er toe! | | | | |
| P-1.0 Provinciale staten | | | | |
| Overige | N | -37.408 | | |
| Totaal P-1.0 Provinciale staten | N | -37.408 | | |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | | | | |
| Kosten Gedeputeerde Staten | V | 52.478 | | |
| Overige | V | 154.995 | | |
| Totaal P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | V | 207.472 | | |
| P-1.2 Interprovinciale samenwerking | | | | |
| Overige | V | 56.960 | | |
| Totaal P-1.2 Interprovinciale samenwerking | V | 56.960 | | |
| P-1.3 Openbare orde en veiligheid | | | | |
| Overige | V | 27.678 | | |
| Totaal P-1.3 Openbare orde en veiligheid | V | 27.678 | | |
| Totaal Programma 1. De provincie doét er toe! | V | 254.702 | | |
| Verrekeningen reserves | | | 0 | |
| **Saldo programma na verrekening met reserves** | | | **V** | **254.702** |
| | | | | |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | | | | |
| P-2.0 Ontwikkeling beleid | | | | |
| Overige | V | 77.376 | | |
| Totaal P-2.0 Ontwikkeling beleid | V | 77.376 | | |
| P-2.1 Sociale agenda | | | | |
| P2.05 Kansen voor "7 tot 7" diensten- en voorzieningen- programma in Drentse gemeenten | V | 72.000 | | |
| Flexgelden | V | 122.648 | | |
| Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | N | -253.767 | | |
| Uitkering Wet op de Jeugdzorg | N | -112.536 | | |
| Overige | V | 212.161 | | |
| Totaal P-2.1 Sociale agenda | V | 40.506 | | |
| Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | V | 51.986 | | |
| Kapitaallasten m.b.t. Drents Museum | V | 484.744 | | |
| Professionele Podiumkunsten | V | 75.389 | | |
| Bibliotheekvernieuwing; vernieuwingsimpuls | V | 85.500 | | |
| Overige | N | -42.056 | | |
| Totaal P-2.5 Culturele en Museale agenda | V | 655.563 | | |
| Totaal Programma 2. Samenleving met samenhang | V | 773.445 | | |
| Verrekeningen reserves | | | 0 | |
| **Saldo programma na verrekening met reserves** | | | **V** | **773.445** |

| | | Saldi programma's | Verrekening specifieke reserves | Saldi programma's na verrekening |
|---|---|---|---|---|
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | | | | |
| P-3.0 Verkeer | | | | |
| Bijdrage inzake RSP projecten | V | 2.655.622 | | |
| Kosten bevordering mobiliteit | V | 94.551 | | |
| Onderhoud en verbeteringswerken N34 | N | -1.125.846 | | |
| Overige | V | 32.845 | | |
| Totaal P-3.0 Verkeer | N | -1.839.229 | | |
| P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | | | | |
| Onderhoud 406 km weg (totaal) beheren, plus 16 km parallelweg, 261 km fietspad en 28 fauna | N | -1.186.504 | | |
| Overige | V | 196.304 | | |
| Totaal P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | N | -990.199 | | |
| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | | | | |
| Vaarweg Meppel-De Punt | V | 545.991 | | |
| Onderhoud 91 km vaarweg (totaal) beheren, inclusief bijbehorende projecten | V | 149.363 | | |
| Bijdrage van waterschappen in voedingsgemalen | V | 307.865 | | |
| Kosten vaarwegverbinding Erica - Ter Apel | N | **-527.369** | | |
| Overige | V | 108.378 | | |
| Totaal P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | V | 584.229 | | |
| P-3.3 Vervoer | V | | | |
| Overige | N | -200 | | |
| Totaal P-3.3 Vervoer | N | -200 | | |
| P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | | | | |
| Stimulering Drentse woningmarkt | V | 1.020.160 | | |
| Kosten actualisatie regiovisie Groningen-Assen | V | 950.000 | | |
| Overige | V | 40.429 | | |
| Totaal P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | V | 2.010.589 | | |
| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | | | | |
| Overige | V | 12.021 | | |
| Totaal P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | V | 12.021 | | |
| Totaal Programma 3. Ruimte en berekbaarheid | N | -222.790 | | |
| Verrekeningen reserves | | | | |
| Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | | | 1.125.846 | |
| Bijdrage van Reserve RSP | | | 840.779 | |
| Bijdrage van Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | | | 527.369 | |
| Bijdrage aan de reserve provinciaal aandeel ILG | | | -950.000 | |
| Bijdrage aan reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt | | | -545.990 | |
| Totaal | | | 998.004 | |
| **Saldo programma na verrekening met reserves** | | | **V** | **775.214** |

| | | Saldi programma's | Verrekening specifieke reserves | Saldi programma's na verrekening |
|---|---|---|---|---|
| Programma 4 Kennis wérkt | | | | |
| P-4.0 Economie | | | | |
| Bijdragen in projecten versterking economische structuur | V | 1.850.836 | | |
| Electriciteitsvoorziening dividenden en winst (Enexis) | V | 123.805 | | |
| Dividend CBL Vennootschap b.v. | V | 399.795 | | |
| Overige | V | 19.353 | | |
| Totaal P-4.0 Economie | V | 2.393.789 | | |
| P-4.1 Toerisme en recreatie | | | | |
| P4.04 Structuurversterking recreatie en (zorg)toerisme | V | 63.787 | | |
| Overige | N | -1.513 | | |
| Totaal P-4.1 Toerisme en recreatie | V | 62.274 | | |
| P-4.2 Landbouw | | | | |
| Landbouw structuur versterking | V | 104.259 | | |
| Overige | V | 0 | | |
| Totaal P-4.2 Landbouw | V | 104.259 | | |
| Totaal Programma 4 Kennis wérkt | V | 2.560.322 | | |
| Verrekeningen reserves | | | | |
| Bijdrage aan reserve versterking economisch structuur | | | -1.850.836 | |
| Totaal | | | -1.850.836 | |
| **Saldo programma na verrekening met reserves** | | | **V** | **709.486** |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Programma 5. Leefomgeving | | | | |
| P-5.0 Waterhuishouding | | | | |
| Kosten uitvoering Grondwaterwet | N | -139.467 | | |
| Overige | N | -21.942 | | |
| Totaal P-5.0 Waterhuishouding | N | -161.408 | | |
| P-5.1 Milieubeleid | | | | |
| P5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | N | -185.712 | | |
| Afwikkeling diverse verplichtingen Klimaat en Energie | V | 147.176 | | |
| Niet begrote bijdragen voor project Ground for change | V | 165.326 | | |
| Overige | V | 144.128 | | |
| Totaal P-5.1 Milieubeleid | V | 123.743 | | |
| P-5.2 Bodem | | | | |
| Kosten vrijwillige bodemsaneringen | | 54.556 | | |
| Overige | V | 76.711 | | |
| Totaal P-5.2 Bodem | V | 131.267 | | |
| P-5.3 Vergunningverlening | | | | |
| Uitvoeringsprogramma externe veiligheid | | 121.032 | | |
| Overige | V | 89.088 | | |
| Totaal P-5.3 Vergunningverlening | V | 210.120 | | |
| P-5.4 Handhaving | | | | |
| Overige | V | 46.179 | | |
| Totaal P-5.4 Handhaving | V | 46.179 | | |

| | | Saldi programma's | Verrekening specifieke reserves | Saldi programma's na verrekening |
|---|---|---|---|---|
| P-5.5 Natuur en Landschap | | | | |
| Uitvoeringskosten pMJP | V | 319.877 | | |
| Kapitaallasten m.b.t. relatienotagebieden | V | 225.352 | | |
| Overige | V | 62.019 | | |
| Totaal P-5.5 Natuur en Landschap | V | 607.248 | | |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | | | | |
| P5.02 Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | V | 338.550 | | |
| P5.23 Vitaal Platteland | N | -154.373 | | |
| P5.27 Havelte Oost | N | -199.986 | | |
| P5.28 Runde | V | 275.000 | | |
| Rente-0- PMJP overig | V | 153.183 | | |
| PMJP-2- Natuur | V | 4.240.285 | | |
| PMJP-3- Landbouw | V | 2.314.494 | | |
| PMJP-4- Recreatie en Toerisme | N | -377.900 | | |
| PMJP-5- Landschap | V | 1.593.944 | | |
| PMJP-6- Bodem | V | 213.753 | | |
| PMJP-7- Water | V | 1.727.809 | | |
| PMJP-8- Sociaal-economische vitalisering | N | -552.358 | | |
| Overige | N | -840.112 | | |
| Totaal P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | V | 8.732.291 | | |
| Totaal Programma 5. Leefomgeving | V | 9.689.440 | | |
| Verrekeningen reserves | | | | |
| Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG | | | -8.732.291 | |
| Bijdrage van reserve monitoring voormalige stortplaatsen | | | 335 | |
| Bijdrage van reserve grondwaterheffing | | | 139.467 | |
| | | | -8.592.489 | |
| **Saldo programma na verrekening met reserves** | | | **V** | **1.096.951** |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Programma 6. Middelen | | | | |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | |
| Rente van belegd kasgeld | N | -452.811 | | |
| Opbrengst opcenten op hoofdsom motorrijtuigenbelasting | N | -165.787 | | |
| Verrekening niet gecompenseerde BTW | V | 83.237 | | |
| Toegerekende apparaatskosten | V | 1.005.564 | | |
| Bijdrage van de kostenplaats kapitaallasten | N | -814.801 | | |
| Overige | V | 173.793 | | |
| Totaal P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | N | -254.042 | | |
| Totaal saldo jaarrekening voor bestemming reserves | V | 12.801.078 | | |

| | | Saldi programma's | Verrekening specifieke reserves | Saldi programma's na verrekening |
|---|---|---|---|---|
| P-6.1 Reserve mutaties | | | | |
| Bijdrage aan reserve vaarweg Meppel de Punt | N | -545.990 | | |
| Bijdrage aan reserve versterking economisch structuur | N | -1.850.836 | | |
| Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG | N | -9.682.291 | | |
| Bijdrage van RSP reserve | V | 840.779 | | |
| Bijdrage van Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | V | 527.369 | | |
| Bijdrage van reserve grondwaterheffing | V | 139.467 | | |
| Bijdrage van reserve monitoring voormalige stortplaatsen | V | 335 | | |
| Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | V | 1.125.846 | | |
| Totaal P-6.1 Reserve mutaties | N | -9.445.321 | | |
| Totaal Programma 6. Middelen | N | -9.699.363 | | |
| Totale Verrekeningen reserves | | N | -9.445.321 | |
| Totaal saldo jaarrekening na bestemming reserves | | | | 3.355.757 |

# II.3 Balans per 31 december 2010

(x € 1.000,--)

| | 31 december 2009 | | 31 december 2010 | |
|---|---|---|---|---|
| | | | | |
| ACTIVA | | | | |
| Vaste activa | | | | |
| Materiële vaste activa: | | | | |
| - investeringen in economisch nut | 15.117 | | 33.797 | |
| - investeringen in maatschappelijk nut | 55.731 | | 57.383 | |
| Financiële vaste activa: | | | | |
| - kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen | 855 | | 855 | |
| - overige verstrekte langlopende leningen | 78.651 | | 77.747 | |
| | | 150.354 | | 169.781 |
| Vlottende activa | | | | |
| Uitzettingen met een rentetypische looptijd <1 jaar: | | | | |
| - vorderingen op openbare lichamen | 5.336 | | 3.960 | |
| - verstrekte kasgeldleningen | 133.777 | | 95.124 | |
| - overige vorderingen | 20.201 | | 23.375 | |
| Liguide middelen | 176.146 | | 198.670 | |
| Overlopende activa | 40.775 | | 41.851 | |
| | | 376.236 | | 362.979 |
| Totaal activa | | 526.590 | | 532.760 |
| | | | | |
| PASSIVA | | | | |
| Eigen vermogen | | | | |
| Algemene reserves | 76.929 | * | 47.305 | |
| Bestemmingsreserves | 257.686 | * | 304.008 | |
| Resultaat | 44.606 | | 12.801 | |
| | | 379.222 | | 364.114 |
| Voorzieningen | | | | |
| Voorzieningen t.b.v. derden | 1.945 | | 2.101 | |
| Voorzieningen | 28.562 | * | 27.743 | |
| | | 30.506 | | 29.845 |
| Vaste schulden met een rentetypische looptijd van 1 jaar of langer | | 989 | | 840 |
| Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar | | | | |
| Overige schulden | 14.378 | | 19.874 | |
| Overlopende passiva | 101.495 | | 118.088 | |
| | | 115.873 | | 137.962 |
| Totaal passiva | | 526.590 | | 532.760 |
| De som van de gewaarborgde geldleningen bedraagt: | | 6.306 | | 5.582 |

* Stelselwijziging: Reserve Stimuleringsfonds Drentse Projecten van Algemene naar Bestemmingsreserves omgezet en de Reserve t.b.v. in te stellen voorziening pensioenen is omgezet naar Voorziening algemene pensioenwet politieke ambtsdragers.

# II.4 Waarderings- en resultaatbepalings-grondslagen

## Algemeen

De programmaverantwoording is opgesteld met inachtneming van de waarderingsgrondslagen voor de balans en de resultaatbepaling zoals vastgelegd in het Besluit begroting en verantwoording (BBV). Door invoering van het BTW-compensatiefonds zijn alle lasten netto, dus exclusief het betaalde BTW-deel, verantwoord.

## Balans

### Algemeen

De activa en passiva worden, tenzij anders vermeld, gewaardeerd tegen nominale waarde.

De jaarlijkse afschrijvingen worden bepaald volgens de lineaire methode of volgens het annuïteitenprincipe.

| Investering | Afschrijvingstermijn (in jaren) |
|---|---:|
| Sluizen | 100 |
| Bruggen en viaducten | 90 |
| Provinciale gebouwen | 50 |
| Meubilair | 10 |
| (Voorzieningen bij) waterwegen | 30 |
| (Aanleg van) wegen | 20 |
| Rotondes en verkeersdrempels ed | 10 |
| Immateriële activa | maximaal 5 |
| Transportmiddelen ed | 5 |
| Hardware (automatisering) | 4 |
| Software (automatisering) | 4 |
| Bijdrage aan activa in eigendom van derden | 15* |

* Bijdragen aan activa in eigendom van derden m.b.t. investeringen Verkeer- en Vervoer worden vanaf 2009 in 1 jaar afgeschreven. Voor bijdragen aan activa in eigendom van derden m.b.t. Relatienotagebieden geldt een afschrijvingstermijn van 10 jaar.

### Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd op historische kosten onder aftrek van cumulatieve afschrijvingen, gebaseerd op de verwachte economische levensduur.

### Financiële vaste activa

De deelnemingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde of lagere verkrijgingsprijs. Aandelen waarvan de intrinsieke waarde lager is dan de nominale waarde of verkrijgingsprijs, worden tegen lagere marktwaarde opgenomen. De in het volgende dienstjaar te ontvangen aflossingsbedragen op de verstrekte langlopende leningen worden niet naar de vlottende activa overgebracht. Onder de Financiële vaste activa worden ook opgenomen alle bijdragen in investeringen van derden. De onder deze noemer geactiveerde uitgaven worden gewaardeerd op historische kosten onder aftrek van cumulatieve afschrijvingen.
De jaarlijkse afschrijvingen worden bepaald volgens de lineaire methode of volgens het annuïteitenprincipe.

**Vorderingen**
Vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde onder aftrek van een voorziening voor mogelijke oninbaarheid.

**Opgenomen geldleningen**
De in het volgende dienstjaar te betalen aflossingsbedragen worden niet naar de vlottende passiva overgebracht.

**Gewaarborgde geldleningen**
De gewaarborgde geldleningen zijn 'binnenlijns' vermeld in de balans, tegen het nominale bedrag van de resterende borgstelling.

# II.5 Toelichting op de balans per 31 december 2010

## Inleiding

Het verloop van enkele posten gedurende het jaar is weergegeven in een mutatieoverzicht. De bedragen in de overzichten zijn in duizenden euro's. De balans is conform de voorgeschreven wijze van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) opgesteld.

**Materiele vaste activa (€ 91.180,--)**

| (x € 1.000,--) | Boekwaarde 1 januari 2010 | Investeringen | Afschrijving | Bijdragen derden | Boekwaarde 31 december 2010 |
|---|---|---|---|---|---|
| Bedrijfsgebouwen | 12.513 | 12.469 | 588 | 4 | 24.390 |
| Grond-, weg- en waterbouwkundige werken | 55.631 | 4.946 | 3.242 | 28 | 57.308 |
| Vervoermiddelen | 2 | | 2 | | - |
| Machines, apparaten en installaties | 2.703 | 7.268 | 487 | 2 | 9.482 |
| Totaal | 70.849 | 24.683 | 4.318 | 33 | 91.180 |

De boekwaarde van de materiële vaste activa is ten opzichte van 31 december 2009 toegenomen met € 20.331.000,-- Dat de materiële vaste activa dit jaar sterk zijn toegenomen, heeft voornamelijk te maken met investeringen t.b.v. de uitbreiding van het Drents Museum, investeringen in verkeer en vervoer projecten en investeringen m.b.t. de revitalisering van het provinciehuis. De investeringen met betrekking tot grond-, weg- en waterbouwkundige werken hebben betrekking op investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut. De investeringen die betrekking hebben op de bedrijfsgebouwen, vervoersmiddelen en machines, apparaten en installaties hebben grotendeels betrekking op investeringen met een economisch nut. De kapitaallasten van investeringen die worden gefinancierd uit het krediet Investeringen verkeer en vervoer worden gedekt door de bestemmingsreserve Investeringen verkeer en vervoer.

**Financiele vaste activa (€ 78.601,--)**

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2010 | 31 december 2010 |
|---|---|---|
| Deelnemingen | 855 | 855 |
| Hypotheek ambtenaren | 25.945 | 24.726 |
| Overige uitgegeven langlopende leningen | 48.986 | 50.172 |
| Bijdragen in activa in eigendom van derden | 3.721 | 2.848 |
| Totaal | 79.506 | 78.601 |

## Deelnemingen

De provincie Drenthe bezit belangen in diverse instellingen. Deze effecten zijn bestemd om duurzaam ten dienste van de eigen bedrijfsuitoefening te staan.
De volgende belangen zijn per 31 december 2010 in het bezit van de provincie Drenthe.

| (x 1.000) | Aandelen | Intrinsieke waarde | Boekwaarde per 31-12-10 | Stille reserve | Nominale waarde |
|---|---|---|---|---|---|
| NV Bank Nederlandse Gemeenten | 87.750 | 3.473 | 199 | 3.274 | 219 |
| Groningen Airport Eelde | 3.600 | 4.014 | p.m. | 4.014 | 1.252 |
| Nederlandse Waterschapsbank | 40 | 706 | 4 | 702 | 5 |
| Enexis Holding NV | 3.414.335 | 64.975 | 392 | 64.582 | 3.414 |
| Vordering op Enexis BV | 45.621 | 2 | | 2 | |
| Verkoop Vennootschap BV | 45.621 | 18.259 | | 18.259 | |
| Attero Holding NV (v.h. Essent Milieu Holding NV) | 3.414.335 | 5.497 | 76 | 5.421 | 34 |
| Publiek Belang Electriciteitsproductie BV | 3.414.335 | 3.824 | 165 | 3.659 | 34 |
| CBL Vennootschap BV | 45.621 | 384 | | 384 | |
| Claim Staat Vennootschap BV | 45.621 | 2 | | 2 | |
| Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij | 11 | 7 | p.m. | 7 | 5 |
| Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD) | 907 | 19.820 | 18 | 19.801 | 45 |
| Totaal | | 120.963 | 855 | 120.109 | 5.009 |

De dividendopbrengsten moeten worden verantwoord in het jaar waarin het recht op het ontvangen van dividend ontstaat. Omdat de algemene vergadering van aandeelhouders pas in het jaar t+1 beslist over het dividend, moet het dividend worden verantwoord in de jaarrekening van het jaar t+1. Op basis hiervan is de dividend opgenomen, die in 2010 is ontvangen.
De aandelen zijn op de balans opgenomen tegen de nominale waarde. Om inzicht te geven in een meer reëlere waarde is tevens de stille reserve die in de waarde van de aandelen verscholen zit aangegeven. Deze waarde is berekend door rekening te houden met de intrinsieke waarde van de deelnemingen en de verhouding van het aandelenbezit van de provincie t.o.v. van de andere aandeelhouders. De aandelen van de NOM en Groningen Airport Eelde NV zijn p.m. gepresenteerd, aangezien de waarde van deze aandelen lager is dan de nominale waarde.

## Hypotheken ambtenaren

De door de provincie in het verleden verstrekte geldleningen inzake hypotheken ambtenaren zijn als volgt te specificeren.

| (x € 1.000) | Boekwaarde 1 januari 2010 | Verstrekte leningen | Aflossing | Boekwaarde 31 december 2010 | Rente |
|---|---|---|---|---|---|
| | 25.945 | | 1.218 | 24.726 | 959 |

**Overige uitgegeven langlopende geldleningen**
De door de provincie verstrekte langlopende geldleningen zijn als volgt te specificeren.

| (x € 1.000,--) | Stand 1 januari 2010 | Verstrekte leningen | Aflossing | Stand 31 december 2010 | Rente |
|---|---|---|---|---|---|
| NV Edon(achtergesteld) | 4.248 | | | 4.248 | 382 |
| RTV Drenthe | 3.679 | 11 | 182 | 3.508 | 130 |
| Drentse Participatie Maatschappij | | 1.000 | | 1.000 | 20 |
| Leningen via Nationaal Restauratiefonds | | 367 | 10 | 357 | |
| Deelneming Enexis | 41.059 | | | 41.059 | 1.908 |
| | 48.986 | 1.378 | 192 | 50.172 | 2.440 |

## Bijdragen aan activa in eigendom van derden

De bijdragen aan activa in eigendom van derden zijn als volgt te specificeren.

| (x € 1.000,--) | Boekwaarde 1 januari 2010 | Investeringen | Afschrijving | Bijdragen derden | Boekwaarde 31 december 2010 |
|---|---|---|---|---|---|
| | 3.721 | 2.538 | 3.410 | | 2.848 |

## Uitzettingen met een rentetypische looptijd <1 jaar (€ 122.458,--)

**Vorderingen**

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2010 | 31 december 2010 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Debiteuren | 7.136 | 4.722 | 2.414- |
| Deposito's u/g | 133.777 | 95.124 | 38.654- |
| Overige vorderingen | 18.401 | 22.613 | 4.211 |
| Totaal | 159.315 | 122.458 | 36.857- |

Van het bedrag dat opgenomen is onder debiteuren heeft een bedrag van € 3.960.000,-- betrekking op vorderingen op openbare lichamen en de rest heeft betrekking op overige vorderingen. Op de vorderingen op debiteuren is een voorziening voor mogelijke oninbaarheid in mindering gebracht van € 749.000,--. Van het saldo van de vorderingen op 31 december 2010 resteert per 4 februari 2011 2.833.000,-- Hiervan hadden 1,0 miljoen een vervaldatum van na 4 februari 2011.

**Liguide middelen (€ 198.670,--)**

Onder de liquide middelen zijn alle tegoeden opgenomen die per direct ter vrije beschikking van de provincie Drenthe staan.

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2010 | 31 december 2010 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Bank Nederlandse Gemeenten | | | |
| ABN AMRO Bank | 17.418 | 3.704 | 13.714- |
| ING (Postbank) | 10.004 | 10.020 | 16 |
| ABN AMRO Parkeerrekening | | 41.000 | 41.000 |
| Groenfonds | 20.108 | 24.356 | 4.248 |
| Groenfonds op Drentse Maat | 1.728 | 644 | 1.084- |
| Groenfonds Eerste bebossing landbouwgrond | 696 | 1.045 | 349 |
| ABN-AMRO Ondernemers Top Deposito | 15.000 | 5.000 | 10.000- |
| ABN-AMRO Top Deposito | 15.000 | 10.000 | 5.000- |
| ABN-AMRO Loyaal Deposito | 59.400 | 10.360 | 49.040- |
| ING Bonus Zakenrekening | 10.000 | 10.000 | |
| ING Bonus Zakenrekening | 10.000 | 10.000 | |
| RABO Bedrijfsdeposito | 2.500 | 2.500 | |
| ABN-AMRO Spaardeposito | 1.900 | | 1.900- |
| RABO Bedrijfsdeposito | 2.510 | 2.500 | 10- |
| Groenfonds Klimaatbos Drenthe | 750 | 727 | 23- |
| Gronfonds Garantielening Grondaankoop EHS Drenthe | 846 | 1.138 | 291 |
| Nationaal Restauratiefonds Hypotheken | 2.942 | 2.585 | 357- |
| RABO Bedrijfsbonusrekening | 5.000 | 5.000 | |
| Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse Gemeenten | | 724 | 724 |
| Nationaal Restauratiefonds Subsidies | 325 | 860 | 535 |
| ING LMA | | 20.000 | 20.000 |
| RABO Bedrijfsplusrekening | | 1.500 | 1.500 |
| ABN-AMRO Ondernemers | | 5.000 | 5.000 |
| ING Zakelijke Rekening | 2 | 1 | 1 |
| ABN-AMRO Ondernemers Top Deposito | | 5.000 | 5.000 |
| ING LMA Spaarrekening | | 20.000 | 20.000 |
| ABN-AMRO Ondernemers Deposito | | 5.000 | 5.000 |
| RABO | | 1 | 1 |
| Kas | 18 | 5 | 13- |
| Totaal | 176.146 | 198.670 | 22.524 |

De ontwikkeling van het saldo van de Groenfondsrekening kan als volgt worden gespecificeerd.

| | 2010 | | Cumulatief t/m 2010 | |
|---|---|---|---|---|
| Saldo begin | 20.108 | | 0 | |
| Ontvangen van het Ministerie van LNV (ILG) | 28.379 | | 116.148 | |
| Onttrokken ten behoeve van ILG | -24.284 | 24.284 | -94.236 | 94.236 |
| Ontvangen rente | 165 | | 2.493 | |
| Kostenvergoeding | -12 | | -48 | |
| Saldo eind | 24.356 | | 24.356 | |
| Besteding ILG | | | | |
| Besteding DR | 5.800 | | 24.825 | |
| Besteding DLG | 35.195 | | 87.349 | |
| Mutatie PNB uitgevoerd door DLG in 2010 | -853 | | -3.580 | |
| Overig (provincie) | 484 | | 2.030 | |
| Correctie in verband met grondvoorraad | -8.402 | | -17.839 | |
| Totaal | 32.224 | 40.625 | 110.624 | 109.770 |
| Financiering groenfonds van rijksaandeel ILG | | -16.341 | | -16.388 |
| Meegeteld grondverwerving | | | | |

**Overlopende activa (€ 41.851,--)**

| x € 1.000,--) | 1 januari 2010 | 31 december 2010 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Nog te ontvangen inkomsten | 12.190 | 17.187 | 4.997 |
| Nog te declareren bedragen | 36 | 2.029 | 1.993 |
| Gedeclareerde bedragen BCF | 11.309 | 11.178 | 132- |
| Vooruitbetaalde kosten | 16.250 | 10.618 | 5.633- |
| Overige overlopende activa | 989 | 840 | 149- |
| Totaal | 40.775 | 41.851 | 1.077 |

## Nog te ontvangen inkomsten

Dit betreft de raming van een aantal nog te ontvangen bedragen, die ten tijde van het opstellen van de jaarrekening nog niet waren afgewikkeld.,-- De grootste bedragen hebben betrekking op BDU OV 2008 ad. 2.720.000,--, het OV-bureau ad 1.889.000,--, opcenten motorrijtuigenbelasting december 2010 ad. 3.835.000,-- , de nog te declareren bijdrage bodemsaneringen 2010 ad. 1.455.000,--, de bijdrage o.g.v. bedrijvenregeling ad. 1.385.000,-- en de nog te ontvangen renteopbrengsten.

## Nog te declareren bedragen

Dit betreft de nog in rekening te brengen bedragen bij derden, waarbij de afrekening in 2011 wordt gemaakt.

## Vooruitbetaalde kosten

Deze post heeft voornamelijk betrekking op ILG-grondaankopen, vooruitbetaalde subsidies/bijdragen, verzekeringspremies/abonnementsgelden 2011 en uitbetaalde factievergoedingen 1e kwartaal 2011.

## Overige overlopende activa

Dit betreft de terug te ontvangen middelen van derden in het kader van de Regeling verplaatsing agrarische bedrijven.

### Eigen vermogen (€ 364.114,--)

Alle aangegane verplichtingen met betrekking tot de reserves zijn inde balans verwerkt.

| (x € 1.000) | 1 januari 2010 | Storting | Uitname | 31 december 2010 |
|---|---|---|---|---|
| Algemene reserve | 57.425 | 3.467 | 13.587 | 47.305 |
| Bestemmingsreserve | 321.797 | 196.509 | 214.298 | 304.008 |
| Resultaat | | | | 12.801 |
| | 379.222 | 199.976 | 227.885 | 364.114 |

Een gedetailleerd overzicht van alle reserves is opgenomen in de bijlage Staat van reserves en voorzieningen.

### Voorzieningen (€ 29.845,--)

Alle aangegane verplichtingen met betrekking tot de voorzieningen zijn in de balans verwerkt. De mutaties in voorzieningen kunnen als volgt worden weergegeven.

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2010 | Storting | Uitname | 31 december 2010 |
|---|---|---|---|---|
| Voorzieningen tbv derden | 1.945 | 157 | | 2.101 |
| Voorzieningen | 8.562 | 587 | 1.405 | 27.743 |
| | 30.506 | 743 | 1.405 | 29.845 |

Een gedetailleerd overzicht van alle voorzieningen is opgenomen in de bijlage Staat van reserves en voorzieningen.

### Vaste schulden met een rentetypische looptijd >1 jaar (€ 840,--)

De langlopende schulden kunnen als volgt worden gespecificeerd.

**Opgenomen leningen**

| (x 1000,--) | 1 januari 2010 | Opgenomen | Aflossing | 31 december 2010 | Rente % |
|---|---|---|---|---|---|
| Stichting Nationaal Groenfonds | 736 | | 149 | 587 | 3,50 |
| Stichting Nationaal Groenfonds | 100 | | | 100 | 4,30 |
| Stichting Nationaal Groenfonds | 153 | | | 153 | 4,30 |
| | 989 | | 149 | 840 | |

## Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd <1 jaar (€ 137.962,--)

### Overige schulden (€ 19.874)

De vlottende passiva kunnen als volgt worden gespecificeerd.

| | 1 januari 2010 | 31 december 2010 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Overige schulden | 11.751 | 15.417 | 3.666 |
| Rekening-courantsaldi | 2.627 | 4.457 | 1.830 |
| Totaal | 14.378 | 19.874 | 5.496 |

Het openstaande bedrag aan crediteuren, dat onder overige schulden is gerangschikt, is per 31 december 2010 € 15.461.000,--. Van het saldo overige schulden heeft € 4.641.000,-- betrekking op schulden aan openbare lichamen en de rest heeft betrekking op overige crediteuren. Van het saldo crediteuren op 31 december 2010 resteert per 4 februari 2011 nog € 208.000,--.

De saldi van diverse rekening-courantrekeningen hebben voornamelijk betrekking op Europese of regionale projecten, waarvoor de provincie de administratie voert.

### Overlopende passiva (€ 118.088,--)

De overlopende passiva kunnen als volgt worden gespecificeerd.

| | 1 januari 2010 | 31 december 2010 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Nog te betalen posten | 53.325 | 65.994 | 12.669 |
| Verstrekte voorschotten | 1 | | |
| Diverse overlopende posten | 262 | 501- | 763- |
| Vooruitontvangen bedragen specifieke uitkeringen | 48.295 | 51.030 | 2.735 |
| Diverse kruisposten | 3 | | 3- |
| Nog af te dragen sociale premies en loonheffing | 99- | 1.869 | 1.968 |
| Te verrekenen BTW | 292- | 304- | 12- |
| Totaal | 101.495 | 118.088 | 16.593 |

*Nog te betalen posten*

Onder de Nog te betalen posten is het totaal van de aangegane verplichtingen per 31 december 2010 verantwoord.

*Diverse overlopende posten*

Onder deze post zijn overige vooruit ontvangen inkomsten verantwoord en uitgaven die gemaakt zijn t.b.v. het Nationaal Park Dwingelderveld.

*Vooruit ontvangen bedragen specifieke uitkeringen*

Onder deze post zijn middelen verantwoord die van derden (overheidslichamen) zijn ontvangen met een specifiek bestedingsdoel.

De vooruit ontvangen bedragen specifieke uitkeringen kunnen als volgt worden gespecificeerd.

| | 1 januari 2010 | 31 december 2010 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| BDU overig | 5.140 | 6.499 | 1.359 |
| BDU openbaar vervoer | 13.465 | 13.814 | 349 |
| Bodemsaneringen | 154- | 2.767 | 2.921 |
| Saneringsmaatregelen industrielawaai | 1.028 | 1.010 | 18- |
| Besluit locatiegebonden subsidies | 355 | 472 | 118 |
| Stedelijke vernieuwing | 3 | 2.336 | 2.333 |
| Jeugdzorg | 385- | 1.077- | 692- |
| Investeringsbudget Landelijk Gebied | 27.808 | 23.964 | 3.844- |
| BTW ILG-DLG | 877 | 877 | |
| Externe veiligheid | 126- | | 126 |
| Leren voor duurzaamheid | 180 | 118 | 63- |
| Geluidskaarten | 105 | | 105- |
| Overloop ontvangen gelden CPO | | 250 | 250 |
| | 48.295 | 51.030 | 2.735 |

*Nog af te dragen sociale premies en loonheffing*
De inhoudingen die nog moeten worden verrekend betreffen voornamelijk loonheffing.

*Te verrekenen BTW*
Het betreft hier nog te verrekenen BTW over de maand december 2010 en overlopende BTW.

**Niet in de balans opgenomen belangrijke financiële langlopende verplichtingen**
Conform artikel 53 Besluit begroting en verantwoording worden hieronder de volgende contracten vermeld met een langdurig karakter.

| | |
|---|---|
| Catering | 240 |
| Beveiliging | 220 |
| Drukwerkmachines | 360 |
| Schoonmaak | 200 |
| Autohuur | 60 |
| Verzekeringen | 212 |
| Accountantskosten | 70 |
| Gas- en elektriciteit | 350 |
| Autolease | 117 |
| Onderhoud hard- en software | 993 |
| Telefonie | 150 |
| | 2.971 |

# II.6 Incidentele baten en lasten

In de Begroting 2010 zijn (inclusief de begrotingswijzigingen) incidentele baten en lasten opgenomen.
De baten en lasten zijn incidenteel als ze zich maximaal gedurende drie jaar voordoen (begroot budget in 2010, 2011 en 2012).
In de navolgende overzichten zijn de incidentele baten en lasten opgenomen boven een begrotingsbedrag van € 30.000,--. Hierbij dient te worden opgemerkt dat gelijksoortige posten bij elkaar zijn geteld, om de lijst met verschillen zo beperkt mogelijk te houden.
In tegenstelling tot voorgaande jaren zijn alle reserve mutaties meegenomen. Ook de onttrekking aan de Reserve Investeringen verkeer en vervoer welke dient ter dekking van kapitaalslasten is meegenomen in het overzicht. Daarnaast zijn ook zijn de overhevelingen van de Reserve opbrengst aandelenverkoop Essent en de reserve opbrengst 2e tranche aandelen verkoop Essent naar de RSP reserve en Dynamische cofinancieringreserve in het overzicht opgenomen. Dit leidt tot een enorme omvang van de incidentele baten en lasten.
Voorts zijn de gedecentraliseerde uitkeringen provinciefonds als incidentele bate beschouwd onvermijdelijk hierdoor zijn de lasten behorende bij deze uitkering ook opgenomen.
Voor het overige moet worden opgemerkt dat in het overzicht niet alle prioriteiten zijn opgenomen. Hoewel het uitgangspunt bij het honoreren van de prioriteiten is geweest dat elk jaar opnieuw een integrale afweging plaatsvindt zijn toch budgetten hiervoor meerjarig opgenomen en daarom niet altijd in de overzichten meegenomen.

| Programma/product | Budgetomschrijving | Begroting 2010 | Rekening 2010 | Afwijking |
|---|---|---|---|---|
| **Incidentele lasten** | | | | |
| Programma 1. De provincie doét er toe | | | | |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | Onderzoeksbureau Cultuur, Welzijn en Zorg | 154.008 | 146.765 | 7.243 |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | Gedeputeerde staten (GS) | 545.000 | 545.000 | 0 |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | P1.04 (inter)actiever informeren en beter profileren | 74.000 | 53.436 | 20.564 |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | P1.05 Digitale informatie en dienstverlening | 1.110.000 | 1.098.220 | 11.780 |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | P1.02 Betere bestuurlijke samenwerking | 525.000 | 442.051 | 82.949 |
| | | 2.408.008 | 2.285.471 | 122.537 |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | | | | |
| P-2.0 Ontwikkeling beleid | Ontwikkeling beleid | 93.445 | 60.443 | 33.002 |
| P-2.1 Sociale agenda | Mijn Ontwikkeling | 1.037.500 | 983.181 | 54.319 |
| P-2.1 Sociale agenda | Mijn beweging | 418.500 | 386.948 | 31.552 |
| P-2.1 Sociale agenda | Mijn omgeving | 402.644 | 360.736 | 41.908 |
| P-2.1 Sociale agenda | Mijn dag | 465.000 | 393.000 | 72.000 |
| P-2.1 Sociale agenda | Mijn jeugd | 2.655.560 | 2.863.319 | -207.759 |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | Flexmiddelen Culturele en Museale agenda | 504.026 | 560.687 | -56.661 |
| | | 5.576.675 | 5.608.314 | -31.639 |
| Programma 3. Ruimte en Bereikbaarheid | | | | |
| P-3.0 Verkeer | Onderhoud en verbeteringswerken N34 | 2.012.000 | 3.137.846 | -1.125.846 |
| P-3.0 Verkeer | Kapitaalslasten van Investeringen Verkeers- en vervoersprojecten | 1.741.679 | 1.741.679 | 0 |
| P-3.0 Verkeer | Regionaal Specifiek Pakket (RSP) | 5.640.725 | 9.137.126 | -3.496.401 |
| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | Vaarwegverbinding Erica - Ter Apel | 2.125.000 | 1.716.495 | 408.505 |

| Programma/product | Budgetomschrijving | Begroting 2010 | Rekening 2010 | Afwijking |
|---|---|---|---|---|
| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | 64 km vaarweg (totaal) beheren, inclusief bijbehorende projecten | 1.708.574 | 1.817.000 | -108.426 |
| P-3.4 Ruimtelijke ordening en volks-huisvesting | Kosten ruimtelijke ontwikkeling | 185.000 | 169.323 | 15.677 |
| P-3.4 Ruimtelijke ordening en volks-huisvesting | Ruimtelijke kwaliteit (project Ruimtelijke kwaliteit en project Town-Net) | 604.500 | 600.261 | 4.239 |
| P-3.4 Ruimtelijke ordening en volks-huisvesting | Stimulering Drentse woningmarkt | 3.455.000 | 2.434.840 | 1.020.160 |
| P-3.4 Ruimtelijke ordening en volks-huisvesting | Kosten actualisatie regiovisie Groningen-Assen | 950.000 | 0 | 950.000 |
| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | Stedelijke Ontwikkeling en vernieuwing | 5.055.536 | 2.384.513 | 2.671.023 |
| | | 23.478.014 | 23.139.084 | 338.931 |
| Programma 4. Kennis werkt | | | | |
| P-4.0 Economie | NV Groningen Airport Eelde | 308.062 | 308.062 | 0 |
| P-4.0 Economie | Prikkels functioneren arbeidsmarkt | 1.000.000 | 1.000.000 | 0 |
| P-4.0 Economie | Bijdragen in projecten versterking economi-sche structuur | 5.464.212 | 3.638.376 | 1.825.836 |
| P-4.2 Landbouw | Prikkels versterkte agrarische sector | 171.000 | 171.000 | 0 |
| | | 6.943.274 | 5.117.438 | 1.825.836 |
| Programma 5. Leefomgeving | | | | |
| P-5.1 Milieubeleid | Projecten Klimaat en Energie Duurzaamheid | 647.226 | 697.940 | -50.714 |
| P-5.3 Vergunningverlening | Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit | 75.000 | 55.571 | 19.430 |
| P-5.3 Vergunningverlening | Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid | 150.000 | 118.826 | 31.174 |
| P-5.3 Vergunningverlening | Formuleren provinciaal beleid ten aanzien van bedrijfsgebonden milieutaken | 344.526 | 319.442 | 25.084 |
| P-5.4 Handhaving | Bijdrage aan Landelijk Meldpunt Afvalstoffen | 191.918 | 174.966 | 16.952 |
| P-5.5 Natuur en Landschap | Uitvoering Natuurbeschermingswet (NBW) | 87.631 | 66.747 | 20.884 |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | PMJP | 84.638.321 | 54.211.095 | 30.427.226 |
| | | 86.134.622 | 55.644.587 | 30.490.035 |
| Programma 6. Middelen | | | | |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | Digitalisering | 752.800 | 743.065 | 9.735 |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | Proceskosten | 346.361 | 337.466 | 8.895 |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | Organisatieontwikkeling | 456.750 | 471.199 | -14.449 |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | Financieel akkoord 2008 Rijk/IPO | 5.000.000 | 5.000.000 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Inflatiecorrectie RSP (IBOI) | 206.913 | 206.913 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage aan Reserve stimuleringsfonds Dr.proj. | 394.570 | 394.570 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage aan reserve vaarweg Meppel de Punt | 988.603 | 1.534.593 | -545.990 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage aan saldireserve | 3.466.762 | 3.466.762 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage aan RSP reserve | 66.322.701 | 65.481.922 | 840.779 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage aan Dynamische cofinancierings-reserve | 128.596.368 | 128.596.368 | 0 |
| | | 206.531.828 | 206.232.858 | 298.970 |
| | | 331.072.421 | 298.027.752 | 33.044.669 |

| Programma/product | Budgetomschrijving | Begroting 2010 | Rekening 2010 | Afwijking |
|---|---|---|---|---|
| **Incidentele baten** | | | | |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | | | | |
| P-2.1 Sociale agenda | Mijn omgeving | 182.644 | 182.644 | 0 |
| P-2.1 Sociale agenda | Mijn Ontwikkeling | 100.000 | 52.060 | -47.940 |
| P-2.1 Sociale agenda | Mijn jeugd | 663.953 | 692.141 | 28.188 |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | Informatiekanalen en bibliotheken | 110.500 | 110.500 | 0 |
| | | 1.057.097 | 1.037.345 | -19.752 |
| Programma 3. Ruimte en Bereikbaarheid | | | | |
| P-3.0 Verkeer | Regionaal Specifiek Pakket (RSP) | 5.986.000 | 8.641.622 | 2.655.622 |
| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | Vaarwegverbinding Erica - Ter Apel | 2.083.333 | 1.101.000 | -982.333 |
| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | 64 km vaarweg (totaal) beheren, inclusief bijbehorende projecten | 3.327.249 | 3.707.240 | 379.991 |
| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | Stedelijke Ontwikkeling en vernieuwing | 2.905.536 | 179.418 | -2.726.118 |
| | | 14.302.118 | 13.629.280 | -672.838 |
| Programma 4. Kennis werkt | | | | |
| P-4.0 Economie | Voorzieningen openbaar belang nutsfuncties | 2.040.800 | 2.164.721 | 123.921 |
| | | 2.040.800 | 2.164.721 | 123.921 |
| Programma 5. Leefomgeving | | | | |
| P-5.0 Waterhuishouding | Algemeen uitvoering en overleg | 30.000 | 30.000 | 0 |
| P-5.1 Milieubeleid | Leren voor duurzaamheid | 292.226 | 328.039 | 35.813 |
| P-5.2 Bodem | Bodemsanering | 143.785 | 82.498 | -61.287 |
| P-5.3 Vergunningverlening | Vergunningverlening inrichtingen Wet milieu-beheer (Wm) | 30.000 | 0 | -30.000 |
| P-5.3 Vergunningverlening | Uitvoeringsprogramma externe veiligheid | 343.722 | 500.272 | 156.550 |
| P-5.5 Natuur en Landschap | Uitvoering Natuurbeschermingswet (NBW) | 87.631 | 78.222 | -9.409 |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | PmJP | 69.818.821 | 40.154.233 | -29.664.588 |
| | | 70.746.185 | 41.173.264 | -29.572.921 |
| Programma 6. Middelen | | | | |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | Geldleningen en uitzettingen korter dan 1 jaar | 3.702.011 | 3.249.201 | -452.810 |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | Dividend Attero | 228.105 | 228.105 | 0 |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | Uitkering Provinciefonds | 6.054.517 | 6.093.380 | 38.863 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van de reserve voor algemene doeleinden | 12.614.320 | 12.614.320 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van reserve versterking economisch structuur | 3.000.000 | 1.149.164 | -1.850.836 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van de saldireserve | 972.726 | 972.726 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van reserve grondwaterheffing | 300.000 | 439.467 | 139.467 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt | 851.227 | 851.227 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van reserve Investeringen verkeer en vervoer | 1.741.679 | 1.741.679 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van reserve monitoring voormalige stortplaatsen | 66.190 | 66.525 | 335 |

| Programma/product | Budgetomschrijving | Begroting 2010 | Rekening 2010 | Afwijking |
|---|---|---|---|---|
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van de reserve 2e trance aandelen verkoop Essent | 41.059.000 | 41.059.000 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | 2.012.000 | 3.137.846 | 1.125.846 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | 41.667 | 569.036 | 527.369 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | 10.375.034 | 10.375.034 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van reserve provinciaal aandeel ILG | 3.313.719 | -6.368.572 | -9.682.291 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van Reserve opbrengsten aandelen verkoop | 151.537.368 | 151.537.368 | 0 |
| | | 237.869.563 | 227.715.506 | -10.154.057 |
| Totaal | | 326.015.763 | 285.720.116 | -40.295.647 |

III

# Overige gegevens

# III.1 Investeringen

## Investeringsprojecten

In 2010 waren in totaal 98 lopende investeringsprojecten. Het merendeel van de projecten (69) wordt uitgevoerd volgens het Provinciaal uitvoeringsprogramma verkeer en vervoer (PUP). De overige projecten hebben betrekking op bijdragen in de aankoop van relatienotagebieden, bedrijfsgebouwen, facilitaire zaken en automatiseringsvoorzieningen.
De totale netto-investering op de provinciale investeringsprojecten in 2010 bedraagt € 27.187.000,- tegen € 14.689.000,- in 2009.

Van de 98 lopende projecten, zijn er 12 in financieel en technisch opzicht geheel afgerond (waarvan 6 PUP-projecten). De begrote totale netto-investering van deze af te sluiten projecten is € 9.740.000,-. Dit bedrag is onderschreden met € 496.000,-. Hierbij laten de afgesloten PUP-projecten een nadeel zien van € 430.000,-, de investeringen in Depot Drents Museum een voordeel van € 909.000,- en de overige investeringen een voordeel van € 17.000,-.
Het voordeel op de investeringskredieten vertaalt zich vanaf 2010 in lagere kapitaallasten, waarbij het nadeel van de hogere kapitaallasten op de afgesloten PUP-projecten ten laste komt van de reserve investeringen verkeer en vervoer.

Investeringen kunnen als volgt worden gerecapituleerd.

| (x 1.000,--) | Verstrekte kredieten | Realisatie | Kredietruimte |
|---|---|---|---|
| 86 lopende investeringsprojecten | | | |
| Uitgaven 1 januari 2010 | | 47.069 | |
| Investeringen 2010 | | 23.848 | |
| Totale uitgaven | 136.838 | 70.917 | 65.921 |
| Bijdragen derden en reserves 1 januari 2010 | | 17.045 | |
| Ontvangen bijdragen 2010 | | 32 | |
| Totale bijdragen 2010 | 35.185 | 17.077 | 18.108 |
| Totaal netto | 101.653 | 53.840 | 47.813 |
| De dit jaar afgesloten 12 projecten | | | |
| Uitgaven 1 januari 2010 | | 7.594 | |
| Investeringen 2010 | | 3.373 | |
| Totale uitgaven | 11.719 | 10.967 | 752 |
| Bijdragen derden en reserves 1 januari 2010 | | 1.721 | |
| Ontvangen bijdragen 2010 | | 2 | |
| Totale bijdragen 2010 | 1.979 | 1.723 | 256 |
| Totaal netto | 9.740 | 9.244 | 496 |
| Totaal generaal | 111.393 | 63.084 | 48.309 |

## Kapitaallasten

De totale kapitaallasten van alle geactiveerde projecten zijn op de volgende wijze te onderscheiden naar nut van de investeringen.

| | Budget | Realisatie | Verschil | V/N |
|---|---|---|---|---|
| Investeringen met een economisch nut | 2.280.518 | 1.757.507 | 523.011 | V |
| Investeringen met een maatschappelijk nut | 10.202.050 | 9.976.699 | 225.351 | V |
| Totaal | 12.482.568 | 11.734.206 | 748.362 | V |

De kapitaallasten zijn op de navolgende wijze aan programma's doorberekend.

| Programma | Budget | Realisatie | Verschil | V/N |
|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De provincie doét er toe! | 8.365 | 8.365 | 0 | - |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | 1.016.842 | 532.098 | 484.744 | V |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 9.702.705 | 9.702.706 | -1 | N |
| Programma 4 Kennis wérkt | 29.309 | 29.309 | 0 | - |
| Programma 5. Leefomgeving | 460.888 | 235.536 | 225.352 | V |
| Programma 6. Middelen | 9.148 | 9.148 | 0 | V |
| Totaal programma's | 11.227.257 | 10.517.162 | 710.095 | V |
| Apparaatskosten | 1.255.311 | 1.217.044 | 38.267 | V |
| Totaal | 12.482.568 | 11.734.206 | 748.362 | V |

De kapitaallasten die worden toegerekend aan het programma Ruimte en bereikbaarheid komen voor een groot deel ten laste van de reserve investeringen en vervoer.

## Overzicht restant kredieten van lopende investeringsprojecten

| Nummer | Omschrijving | Krediet | Kosten | Opbrengsten |
|---|---|---|---|---|
| Programma 2. Samenleving met samenhang | | | | |
| Thema Culturele en Museale agenda | | | | |
| 6830701 | Depot Drents Mueseum overige | 183.810,00 | 91.058,00 | 0 |
| 6830702 | Depot Drents Museum installatie | 2.327.865,00 | 2.151.442,00 | 0 |
| 6830703 | Depot Drents Museum | 3.299.094,00 | 2.658.513,97 | 0 |
| 6830704 | Uitbreiding Drents Museum | 14.461.000,00 | 11.774.981,56 | -1.000.000,00 |
| Totaal Programma 2 | | 20.271.769,00 | 16.675.995,53 | -1.000.000,00 |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | | | | |
| Thema Bereikbaarheid | | | | |
| 6300515 | Transferium: incl. omleiding N372 en aansluiting A7 bij Peizermade | 1.274.690,00 | 1.169.587,17 | 0 |
| 6300520 | Meppel verbetering fietsroute Koedijkslanden | 500.000,00 | 0 | 0 |
| 6300602 | N34 Fietstunnel Gieten | 150.000,00 | 1.957.031,32 | -1.284.995,00 |
| 6300705 | N371 Aansl.N371/N373 | 6.327.300,00 | 108.453,33 | 0,00 |
| 6300711 | A28/N386 Versnell.Q-liner Assen | 100.000,00 | 0 | 0 |

| | Restant/tekort | Af te sluiten | Opmerkingen |
|---|---|---|---|
| | | | |
| | | | |
| | 92.752,00 | Ja | Project is definitief afgerond met een positief resultaat van per saldo ruim € 900.000,--. Het Depot is per 1 oktober 2010 officieel overgedragen aan het Drents Museum. Het voordeel is in de 2e bestuurs-rapportage 2010 reeds verwerkt. |
| | 176.423,00 | Ja | idem |
| | 640.580,03 | Ja | idem |
| | 3.686.018,44 | Nee | Het project verloopt volgens planning en binnen budget. De nieuwbouw wordt in de zomer van 2011 opgeleverd. De administratieve afwikkeling en verantwoording van het project is aan het einde van het jaar 2011 afgerond. |
| | 4.595.773,47 | | |
| | | | |
| | | | |
| | 105.102,83 | Nee | Project is technisch gereed, maar moet financieel nog worden afgewikkeld. |
| | 500.000,00 | Nee | Project in kader van convenant is afgerond, maar moet nog worden afgerekend. |
| | -522.036,32 | Nee | Is in kader van BDU afgerekend. Als ook met andere cofinanciers is afgerekend kan het project worden afgesloten. |
| | 6.218.846,67 | Nee | Verkeert nog in stadium van voorbereiding; start uitvoering hopelijk 2012. Beschikbare bedrag is meerjarige reservering. |
| | 100.000,00 | Nee | Nog in uitvoering. |

## Overzicht restant kredieten van lopende investeringsprojecten (vervolg)

| Nummer | Omschrijving | Krediet | Kosten | Opbrengsten |
|---|---|---|---|---|
| 6300713 | Q-liner Zuidlaren-Groningen | 200.000,00 | 57.787,64 | 0 |
| 6300714 | N386 Toegank.NP Drenthe | 250.000,00 | 1.246.955,83 | -449.776,00 |
| 6300716 | OV-vriendelijke ontsluiting | 250.000,00 | 120.000,00 | 0 |
| 6300718 | Knoopp.Hoogeveen-Oost | 125.000,00 | 0 | 0 |
| 6300723 | Ontsl. woonwijken Nw.Amsterdam | 328.000,00 | 0 | 0 |
| 6300724 | Verdub.Nw.Amsterdamsestr. | 300.000,00 | 0 | 0 |
| 6300732 | Gieten Multimodaal knooppunt | 1.000.000,00 | 1.306.283,88 | -11.533,91,00 |
| 6300733 | N374 Busstation Borger | 800.000,00 | 0 | 0 |
| 6300740 | Toegankelijkheid Dwingelderveld | 250.000,00 | 0 | 0 |
| 6300809 | Fietsenstalling Coevorden | 125.000,00 | 0 | 0 |
| 6300810 | Maatregelen Nieuwe Amsterdamsestraat | 3.800.000,00 | 0 | 0 |
| 6300811 | Schutstraat Hoogeveen | 810.000,00 | 0 | 0 |
| 6300812 | Fietsbrug Hoogeveenschevaart | 1.000.000,00 | 0 | 0 |
| 6300814 | Vormgeving Verbindingsweg | 250.000,00 | 0 | 0 |
| 6300818 | VV Takenstructuur 2008 | 1.000.000,00 | 81,60 | 0 |
| 6300819 | VV Takenstructuur 2008 | 800.000,00 | 2.802.602,66 | -2.600.000,00 |
| 6300904 | N34 aansl. Eext op verkeersplein Gieten, 6e poot | 250.000,00 | 0 | 0 |
| 6300906 | N34 bewegwijzering Plopsaland | 50.000,00 | 45.282,35 | 0 |
| 6300909 | N48 bijdrage nieuwe ontsluitingsweg Zuidwolde | 750.000,00 | 72.515,98 | 0 |
| | | 20.689.990,00 | 8.886.581,76 | -4.346.304,91 |
| Thema Innovatie | | | | |
| 6300727 | Dynamisch informatiesysteem Gemeente Emmen | 100.000,00 | 0 | 0 |
| 6300734 | N374 Dynamisch informatiesyst. | 100.000,00 | 27022,95 | 0 |
| 6300815 | Parkeerverwijssysteem | 200.000,00 | 0 | 0 |
| 6300820 | N919 DRIS Veenhuizen | 100.000,00 | 0 | 0 |
| 6300823 | DRIS Vries-Zuidlaren | 225.000,00 | 0 | 0 |
| 6300824 | N386 DRIS Tynaarlo | 100.000,00 | 0 | 0 |
| | | 825.000,00 | 27.022,95 | 0 |
| Thema Leefomgeving | | | | |
| 6300919 | Bijdrage kunstprojecten langs prov. wegen | 50.000,00 | 100.639,24 | -50.000,00 |
| 6300921 | A28; aanleg bewaakte parkeerplaats voor vrachtauto's in Rogat | 75.000,00 | 60.000,00 | 0 |
| 6300922 | Aanleg 50 haltevoorzieningen langs prov. wegen (onderdeel Kolibri) | 250.000,00 | 29.577,05 | 0 |
| 6300923 | Monitoring verkeersintensiteiten (uitbr. GSM-uitlezen c.a.) | 190.000,00 | 206.182,20 | -12.600,00 |
| | | 565.000,00 | 396.398,49 | -62.600,00 |
| Thema Ruimtelijke-economische ontwikkeling | | | | |
| 6300405 | N853; ontsluiting Vierslagen | 7.950.000,00 | 9.534.155,02 | -146.814,72 |
| 6300517 | Assen aanpass. Stationsgebied | 5.000.000,00 | 3.000.000,00 | 0 |
| 6300519 | Hoogeveen revitalisering wijk de wieken | 900.000,00 | 900.000,00 | 0 |
| 6300607 | UCSC6 Herinri stationsomg Coevorden | 500.000,00 | 0 | 0 |
| 6300725 | 2e fase ontsl. Delftlanden | 450.000,00 | 450.000,00 | 0 |
| 6300907 | Bijdrage station Emmen-Zuid | 5.500.000,00 | 0 | 0 |

| Restant/tekort | Af te sluiten | Opmerkingen |
|---|---|---|
| 142.212,36 | Nee | Nog in uitvoering. |
| -547.179,83 | Nee | Project moet nog tussen partners worden afgerekend. |
| 130.000,00 | Nee | Convenantproject is vervallen en bijdrage is beschikbaar gesteld voor twee andere projecten, te weten: Uitbreiding P&R-terrein; kosten 260.000; bijdrage 130.000 en Fietsbrug Berggierslanden; kosten 600.000; bijdrage 120.000. Projecten zijn uitgevoerd, maar Meppel moet nog verantwoorden en afrekenen. |
| 125.000,00 | Nee | Project is gereed maar Hoogeveen moet nog verantwoorden en afrekenen. |
| 328.000,00 | Nee | Convenantproject is maart 2011 gereed. |
| 300.000,00 | Nee | Convenantproject is maart 2011 gereed. |
| -294.749,97 | Nee | Project wordt begin januari 2011 afgerond en financieel afgewikkeld. |
| 800.000,00 | Nee | Technisch gereed. Zit in totale investeringen N34 die in totaliteit nog afgerekend moet worden. |
| 250.000,00 | Nee | Convenant project van Westerveld; technische en financiële afwikkeling moet nog gedaan worden. |
| 125.000,00 | Nee | Convenantproject moet nog worden uitgevoerd; relatie RSP. |
| 3.800.000,00 | Nee | Convenantproject is maart 2011 gereed. |
| 810.000,00 | Nee | Is deels uitgevoerd en wordt voor de rest gefaseerd uitgevoerd (t/m 2012) |
| 1.000.000,00 | Nee | Convenantproject is vervallen en budget wordt nu besteed voor uitvoering 2 fietspaden, die nagenoeg gereed zijn. Hoogeveen rekent vervolgens af. |
| 250.000,00 | Nee | Convenantproject is in uitvoering. |
| 999.918,40 | Nee | Wordt in 2011 uitgevoerd. |
| 597.397,34 | Nee | Infrastructuur is gereed; VRI's worden begin 2011 geplaatst. |
| 250.000,00 | Nee | Uitvoering waarschijnlijk in 2011 als afsluiting project knooppunt N33/N34 Gieten |
| 4.717,65 | Ja | Uitgevoerd in 2010. Kosten zijn verwerkt. |
| 677.484,02 | Nee | In 2e helft 2010 gestart met uitvoering. |
| 16.149.713,15 | | |
| | | |
| 100.000,00 | Nee | Project gaat waarschijnlijk in 2011 van start. |
| 72.977,05 | Nee | Deels gereed (busstation Borger); voor overige deel uitvoering in 2011. |
| 200.000,00 | Nee | Uitgeklede project is in uitvoering; kosten vallen veel lager uit of zijn nihil. |
| 100.000,00 | Nee | waarschijnlijk uitvoering in 2011 |
| 225.000,00 | Nee | Uitvoering waarschijnlijk in 2011 |
| 100.000,00 | Nee | Uitvoering waarschijnlijk in 2011 |
| 797.977,05 | | |
| | | |
| -639,24 | Nee | Is meerjarig project in samenhang met 6301003. Er komen ook nog bijdragen binnen in 2011. |
| 15.000,00 | Nee | Begin januari 2011 zal het project financieel worden afgerekend. |
| 220.422,95 | Nee | Project in samenhang met 6301007. Wordt gefaseerde uitgevoerd in meerder jaren om zoveel mogelijk te combineren met het onderhoud. |
| -3.582,20 | Nee | Meerjarig project in samenhang met 6301014. |
| 231.201,51 | | |
| | | |
| -1.437.340,30 | Nee | 'Het project moet nog verantwoord worden in het kader van de BDU (max. 1.500.000 bijdrage). Daarna zal het afgesloten worden in 2011.' |
| 2.000.000,00 | Nee | Betreft reservering, dat inmiddels ook onderdeel is van RSP afspraken. |
| 0 | Ja | Bedrag is in kader convenant overgemaakt. |
| 500.000,00 | Nee | Bijdrage uit convenant is nu onderdeel financiering RSP Coevorden en daarom vertraagd. |
| 0 | Ja | Convenantproject is afgerekend met gemeente. |
| 5.500.000,00 | Nee | Wordt nu uitgevoerd; gereed maart 2011. |

## Overzicht restant kredieten van lopende investeringsprojecten (vervolg)

| Nummer | Omschrijving | Krediet | Kosten | Opbrengsten |
|---|---|---|---|---|
| 6319956 | N391 Best 1029 Emmen Ter Apel | 3.935.096,00 | 13.198.104,17 | -9777359,3 |
| | | 24.235.096,00 | 27.082.259,19 | -9.924.174,02 |
| Thema Veiligheid | | | | |
| 6300502 | N371/aanpassingen herinricht. | 1.161.935,00 | 1.274.245,56 | -20.000,00 |
| 6300604 | UCSA6 Opw fietsrAss-Vries+aanpOVvz | 1.140.000,00 | 1.785.813,11 | -1.101.155,00 |
| 6300613 | TRO6 N375 aansl A28aanl. rotond. | 400.000,00 | 160.648,30 | -75.000,00 |
| 6300708 | N372 Roden-Peizermade | 700.000,00 | 53.850,04 | -16.000,00 |
| 6300709 | N386 aansl. Peize-Zuid | 375.000,00 | 857.646,81 | -52.500,00 |
| 6300729 | N379 Bargercompascuum micro. | 250.000,00 | 250.000,00 | 0 |
| 6300736 | N371 Weg Norgerbrug-Wityte | 160.000,00 | 1.164,45 | 0 |
| 6300807 | N374/N857 Reconstructie aansluiting | 700.000,00 | 0 | 0 |
| 6300813 | N375/A32 Rotondes aansluiting | 333.000,00 | 940.703,98 | -458.051,20 |
| 6300821 | N919 Trav. Veenhzn: aansl. Bankenbosch | 400.000,00 | 112.763,91 | 0 |
| 6300822 | N919 Herinr. wegvak hm 3.0-6.9 Norgerhaven | 1.222.475,00 | 235.567,28 | 0 |
| 6300908 | N375; rotonde oostelijke afrit A28/N375 | 500.000,00 | 593.855,77 | 0 |
| 6300910 | N386 planuitwerking "Mooi zo, veilig zo" De Groeve | 100.000,00 | 5.899,68 | 0 |
| 6300911 | N374; herinr. wegvak Borger-Schoonloo, afslag Westdorp | 1.111.482,00 | 441.140,27 | 0 |
| 6300912 | N371; herinr. wegvak Norgerbrug-Hoogersmilde (incl. Bovensmilde) | 1.284.000,00 | 1.415.922,92 | 0 |
| 6300914 | N353; wegvak Darp-Wapserveen inr. tot GOW B (markering) | 78.240,00 | 0 | 0 |
| 6300915 | N371; aanp. wegvak Wittelte-Havelte als GOW | 149.960,00 | 35.672,89 | 0 |
| 6300917 | N855; herinr. bebouwde kom Wapse | 350.000,00 | 0 | 0 |
| 6300918 | Gebruik je hoofd, niet je airbag | 90.000,00 | 83.053,44 | 0 |
| | | 10.506.092,00 | 8.247.948,41 | -1.722.706,20 |
| Totaal Verkeer Pup 2009 en eerder | | 56.821.178,00 | 44.640.210,80 | -16.055.785,13 |
| Thema Innovatie | | | | |
| 6301007 | 50 haltevoorz. Kolibri, 2010 | 250.000,00 | 0 | 0 |
| | | 250.000,00 | 0 | 0 |
| Thema Leefomgeving | | | | |
| 6301003 | Kunst langs prov. wegen, 2010 | 50.000,00 | 4.500,00 | 0 |
| 6301014 | Mon./An.; fietstell./telpunten | 125.000,00 | 0 | 0 |
| | | 175.000,00 | 4.500,00 | 0 |
| Thema Ruimtelijke-economische ontwikkeling | | | | |
| 6330006 | Reconstructie Ericasluis | 2.200.000,00 | 0 | 0 |
| 6301009 | Studie Luchtvaartbeleid | 30.000,00 | 2601,11 | 0 |
| 6301009 | Vervolgstudie Dryport c.a. | 20.000,00 | 30.000,00 | 0 |
| 6301009 | Studie OV + spoor in Drenthe | 150.000,00 | 45513,45 | 0 |
| 6301009 | Studie Luchtvaartbeleid | 50.000,00 | 40317,51 | 0 |
| | | 2.450.000,00 | 118.432,07 | 0 |

| | Restant/tekort | Af te sluiten | Opmerkingen |
|---|---|---|---|
| | 514351,13 | Nee | Project is gereed en wordt in 2011 financieel afgewikkeld. |
| | 7.077.010,83 | | |
| | | | |
| | -92.310,56 | Nee | Project heeft samenhang met nummer 6300736 en 6300912 Projecten zijn uitgevoerd in 2009 en 2010. Moet nog financieel worden afgewikkeld |
| | 455.341,89 | Nee | Assen-Vries is klaar en is goedkoper uitgevallen. Moet wel financieel nog worden afgerekend met andere cofinanciers. |
| | 314.351,70 | Nee | Betreft westelijke rotonde die gereed is gekomen. Moet nog financieel worden afgewikkeld. |
| | 662.149,96 | Nee | Is deels in 2009 uitgevoerd i.s.m. Busbaan. Kosten zijn nog lang niet allemaal opgenomen. |
| | -430.146,81 | Nee | Is in kader van BDU afgerekend. Kan nog niet worden afgesloten, omdat afrekening bijdragen derden nog gedaan moet worden |
| | 0 | Nee | Project is maart 2011 gereed; Emmen moet afrekenen. |
| | 158.835,55 | Nee | Project heeft samenhang met nummer 6300502 en 6300912 Projecten zijn uitgevoerd in 2009 en 2010. Moet nog financieel worden afgewikkeld |
| | 700.000,00 | Nee | Nog in uitvoering. |
| | -149.652,78 | Nee | Afrekening BDU vindt begin 2011 plaats. |
| | 287.236,09 | Nee | Uitvoering in 2011. |
| | 986.907,72 | Nee | Uitgevoerd in 2009.Kostenplaatje tot dusver laag, maar er moet nog veel afgerekend worden. |
| | -93.855,77 | Ja | Technisch en financieel afgerond. |
| | 94.100,32 | Nee | In 2010 afgerond. Moet nog financieel worden afgewikkeld. |
| | 670.341,73 | Nee | Deels uitgevoerd in 2010, maar rest volgt nog. |
| | -131.922,92 | Nee | Project heeft samenhang met nummer 6300502 en 6300736 Projecten zijn uitgevoerd in 2009 en 2010. Moet nog financieel worden afgewikkeld |
| | 78.240,00 | Nee | Deels uitgevoerd in 2010; overige volgt in 2011. |
| | 114.287,11 | Nee | In 2010 uitgevoerd. Moet financieel nog worden afgewikkeld. |
| | 350.000,00 | Nee | Uitvoering in 2011 en daarna overdracht weg naar gemeente Westerveld. |
| | 6.946,56 | Ja | Technisch en financieel afgerond. |
| | 3.980.849,79 | | |
| | 28.236.752,33 | | |
| | | | |
| | 250.000,00 | Nee | Project in samenhang met 6300922. Wordt gefaseerde uitgevoerd in meerder jaren om zoveel mogelijk te combineren met het onderhoud. |
| | 250.000,00 | | |
| | | | |
| | 45.500,00 | Nee | Is meerjarig project in samenhang met 6300919. |
| | 125.000,00 | Nee | Meerjarig project in samenhang met 6300923 |
| | 170.500,00 | | |
| | | | |
| | 2.200.000,00 | Nee | De voorbereiding van de Reconstructie van de Ericasluis is in gang gezet. Het project zal uitgevoerd worden in 2011/2012 |
| | 27.398,89 | Nee | Project gestart in 2010; nog in uitvoering. |
| | -10.000,00 | Nee | Project gestart in 2010; nog in uitvoering. |
| | 104.486,55 | Nee | Project gestart in 2010; nog in uitvoering. |
| | 9.682,49 | Nee | Project gestart in 2010; nog in uitvoering. |
| | 2.331.567,93 | | |

## Overzicht restant kredieten van lopende investeringsprojecten (vervolg)

| Nummer | Omschrijving | Krediet | Kosten | Opbrengsten |
|---|---|---|---|---|
| Thema Veiligheid | | | | |
| 6301010 | N919; Poorten Veenhuizen | 430.000,00 | 1.810,31 | 0 |
| 6301011 | N379; aanp. wv. 0.3-4.3 EHK | 240.000,00 | 246.885,00 | 0 |
| 6301012 | N386; Mooi Zo Veilig Zo, De Groeve | 425.000,00 | 5.129,48 | 0 |
| 6301013 | N386/N858; rotonde Donderen | 525.000,00 | 2.063,90 | 0 |
| 6310150 | N386 Aansl N34Zuidl div. Maatr | 738.769,00 | 2.808.083,14 | -1.721.102,75 |
| | | 2.358.769,00 | 3.063.971,83 | -1.721.102,75 |
| Totaal Verkeer Pup 2010 | | 5.233.769,00 | 3.186.903,90 | -1.721.102,75 |
| Totaal Programma 3 | | 62.054.947,00 | 47.827.114,70 | -17.776.887,88 |
| Programma 5. Leefomgeving | | | | |
| Thema Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | | | | |
| 6628480 | Aankoop relatie nota gebieden | 5.686.493,57 | 3.201.115,06 | -16.990,00 |
| Toaal Programma 5 | | 5.686.493,57 | 3.201.115,06 | -16.990,00 |
| Programma 6. Middelen | | | | |
| Thema Bedrijfsvoering Automatisering informatieplan 2009 en eerder | | | | |
| 5270702 | Vervanging werkplekken 2007 | 1.090.000,00 | 1.098.007,31 | -1.630,00 |
| 5270705 | Migratie Office XP 2007 | 186.800,00 | 0 | 0 |
| 5270802 | Info en Communicatie Basisvoorziening 2008 | 81.000,00 | 62.806,29 | 0 |
| 5270804 | Hardware ERP 2008 | 277.000,00 | 45.000,00 | 0 |
| 5270807 | Div investeringen vanuit prioriteit 6.2 | 525.000,00 | 87.778,73 | 0 |
| 5270808 | Herstructurering IT huishouding prio 1.5 | 175.000,00 | 91.321,84 | 0 |
| 5270901 | Info- en comm. basisvoorzieningen 2009 | 335.000,00 | 262.087,76 | 0 |
| 5270610 | Omgevingsvergunning 2006 | 225.000,00 | 50.000,00 | 0 |
| 5270805 | Processen digitaliseren mbt.verstrekken subsidies | 96.000,00 | 24033,29 | 0 |
| 5270806 | Bekabeling netwerk 2008 | 265.500,00 | 86,40 | 0 |
| 5280608 | Vervanging niet-basis ICT | 29.500,00 | 24.431,78 | 0 |
| | | 3.285.800,00 | 1.745.553,40 | -1.630,00 |
| Thema Bedrijfsvoering Automatisering informatieplan 2010 | | | | |
| 5270611 | Omgevingsvergunning 2006 | 75.000,00 | 21.250,00 | 0 |
| 5271001 | Vervanging lokaal Net werk 2010 | 157.000,00 | 0 | 0 |
| 5271002 | Vervanging randapparatuur 2010 | 44.000,00 | 0 | 0 |
| 5271003 | E-architectuur 2010 | 20.000,00 | 0 | 0 |
| | | 296.000,00 | 21.250,00 | 0 |
| Thema Bedrijfsvoering Facilitaire zaken revitalisering provinciehuis | | | | |
| 5270803 | Processen digitaliseren mbt.e-goverment | 492.000,00 | 180.318,60 | 0 |
| 5280701 | Revitalisering provinciehuis BWK | 6.425.816,82 | 5.578.040,14 | -4.098,00 |
| 5280702 | Revitalisering Sticht.Instal. | 8.948.702,02 | 5.038.529,01 | 0 |
| 5280703 | Revitalisering Meubilair +Bestuursruimte | 1.604.036,00 | 1.450.222,56 | 0 |
| 5280704 | Revitalisering Bestuursruimte BWK | 708.000,00 | 28.785,79 | 0 |
| 5280705 | Revitalisering prov.huis warmte+koude opslag | 375.000,00 | 9.200,00 | 0 |
| 5280706 | Revitalisering warmte+koude opslag | 832.082,00 | 0 | 0 |
| 5280801 | Huisvestingsbeleidsplan (ICT-voorz.) | 412.500,00 | 127.099,31 | 0 |
| | | 19.798.136,84 | 12.412.195,41 | -4.098,00 |
| Totaal Programma 6 | | 23.379.936,84 | 14.178.998,81 | -5.728,00 |
| TOTAAL | | 111.393.146,41 | 81.883.224,10 | -18.799.605,88 |

| | Restant/tekort | Af te sluiten | Opmerkingen |
|---|---|---|---|
| | | | |
| | 428.189,69 | Nee | Uitvoering in 2011. |
| | -6.885,00 | Nee | Uitgevoerd in 2010. Moet financieel nog worden afgewikkeld. |
| | 419.870,52 | Nee | Voorbereidingen gestart eind 2010; uitvoering in 2011. |
| | 522936,10 | Nee | Uitvoering in 2011. |
| | -348.211,39 | Ja | Technisch en financieel afgerond. |
| | 1.015.899,92 | | |
| | 3.767.967,85 | | |
| | 32.004.720,18 | | |
| | | | |
| | | | |
| | 2.502.368,51 | Nee | Dit krediet loopt door tot realisatie EHS is afgerond (2015). Afhankelijk van marktaanbod kunnen er aankopen worden gedaan onder deze titel |
| | 2.502.368,51 | | |
| | | | |
| | | | |
| | -6.377,31 | Ja | Afgerond |
| | 186.800,00 | Nee | Fase3 NieuweDigitaleWerkplek gepland in 2011 |
| | 18.193,71 | Ja | Afgerond |
| | 232.000,00 | Nee | Gepland in blauwdruk vervanging SAN (opslagsystemen) 2011 |
| | 437.221,27 | Nee | Fase3 NieuweDigitaleWerkplek gepland in 2011 |
| | 83.678,16 | Nee | Gepland in blauwdruk vervanging SAN (opslagsystemen) 2011 |
| | 72.912,24 | Nee | Gepland in blauwdruk vervanging SAN (opslagsystemen) 2011 |
| | 175.000,00 | Nee | Uitvoering 2011/2012; zie voor voortgang paragraaf Bedrijfsvoering |
| | 71.966,71 | Nee | Uitvoering 2011/2012; zie voor voortgang paragraaf Bedrijfsvoering |
| | 265.413,60 | Nee | Uitvoering 2011 |
| | 5.068,22 | Ja | In 2010 geinvesteerd in een arbo gecertificeerde oplossing voor transport van post en pakketten. |
| | 1.541.876,60 | | |
| | | | |
| | 53.750,00 | Nee | project gestart in 2010 |
| | 157.000,00 | Nee | project gestart in 2010 |
| | 44.000,00 | Nee | project gestart in 2010 |
| | 20.000,00 | Nee | project gestart in 2010 |
| | 274.750,00 | | |
| | | | |
| | 311.681,40 | Nee | Uitvoering 2011/2012; zie voor voortgang paragraaf Bedrijfsvoering |
| | 851.874,68 | Nee | Uitvoering 2011 |
| | 3.910.173,01 | Nee | Uitvoering 2011 |
| | 153.813,44 | Nee | Uitvoering 2011 |
| | 679.214,21 | Nee | Uitvoering 2011 |
| | 365.800,00 | Nee | Uitvoering 2011 |
| | 832.082,00 | Nee | Uitvoering 2011 |
| | 285.400,69 | Nee | Uitvoering 2011 |
| | 7.390.039,43 | | |
| | 9.206.666,03 | | |
| | 48.309.528,19 | | |

# III.2 Stand en verloop van reserve en voorzieningen

| Nummer | | Saldo 31-12-2009 na bestemming resultaat reserves | 2010 begrote rente | 2010 begrote vermeerde-ringen | 2010 begrote verminde-ringen | Saldo 31-12-2010 voor bestemming resultaat reserves | Resultaat op reserves | Saldo 31-12-2010 na bestemming resultaat reserves | Mutaties 2010 na bestemming resultaat reserves | 2011 begrote rente |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Algemene Reserves | | | | | | | | | | |
| 050001 | Reserve voor algemene doeleinden | 36.846.334 | - | | 12.614.320 | 24.232.014 | | 24.232.014 | 12.614.320- | - |
| 050002 | Saldireserve | 1.578.726 | | 3.466.762 | 972.726 | 4.072.762 | | 4.072.762 | 2.494.036 | |
| 050005 | Risicoreserve | 19.000.000 | | | | 19.000.000 | | 19.000.000 | - | |
| | | 57.425.060 | - | 3.466.762 | 13.587.046 | 47.304.776 | - | 47.304.776 | 10.120.284- | - |
| Bestemmingsreserves | | | | | | | | | | |
| 060111 | Reserve monitoring voormalige stortplaatsen | 1.319.219 | | | 66.190 | 1.253.029 | 335- | 1.252.694 | 66.525- | |
| 060124 | Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt | 4.587.812 | | 988.603 | 851.227 | 4.725.188 | 545.990 | 5.271.178 | 683.366 | |
| 060150 | Reserve versterking economische structuur | 6.504.000 | | | 3.000.000 | 3.504.000 | 1.850.836 | 5.354.836 | 1.149.164- | |
| 060161 | Reserve grondwaterheffing | 624.172 | | | 300.000 | 324.172 | 139.467- | 184.705 | 439.467- | |
| 060199 | Reserve Investeringen verkeer en vervoer | 24.088.952 | | | 1.741.679 | 22.347.273 | - | 22.347.273 | 1.741.679- | |
| 060211 | Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel | 9.397.912 | | | 41.667 | 9.356.245 | 527.369- | 8.828.876 | 569.036- | |
| 060212 | Reserve verdubbeling N33 | 11.965.000 | - | | | 11.965.000 | | 11.965.000 | - | - |
| 060214 | Reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | 11.290.999 | | | 2.012.000 | 9.278.999 | 1.125.846- | 8.153.153 | 3.137.846- | |
| 060215 | Reserve provinciaal aandeel ILG | 10.995.532 | | | 3.313.719 | 7.681.813 | 9.682.291 | 17.364.104 | 6.368.572 | |
| 060218 | Reserve Regio Specifiek Pakket | 27.588.393 | 206.913 | 66.322.701 | - | 94.118.007 | 840.779- | 93.277.228 | 65.688.835 | 466.386 |
| 060219 | Reserve opbrengst aandelenverkoop Essent | 151.537.368 | | | 151.537.368 | - | | - | 151.537.368- | |
| 060220 | Reserve opbrengst 2e tranche aandelenverkoop Essent | 41.059.000 | | | 41.059.000 | - | | - | 41.059.000- | |
| 060221 | Dynamische cofinancieringsreserve | - | | 128.596.368 | | 128.596.368 | | 128.596.368 | 128.596.368 | 642.982 |
| 050006 | Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | 20.838.464 | | 394.570 | 10.375.034 | 10.858.000 | | 10.858.000 | 9.980.464- | |
| | | 321.796.823 | 206.913 | 196.302.242 | 214.297.884 | 304.008.094 | 9.445.321 | 313.453.416 | 8.343.408- | 1.109.368 |
| Totalen algemene reserves en bestemmingreserves | | 379.221.883 | 206.913 | 199.769.004 | 227.884.930 | 351.312.870 | 9.445.321 | 360.758.192 | 18.463.692- | 1.109.368 |

| Nummer | | Saldo 31-12-2009 | 2010 begrote premie-inleg | 2010 vermeerde-ringen | 2010 verminde-ringen | Saldo 31-12-2010 | | | | 2011 begrote premie-inleg |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Voorzieningen middelen derden | | | | | | | | | | |
| 072110 | Voorziening spaarhypotheken | 1.944.653 | 156.785 | | | 2.101.438 | | 2.101.438 | - | 100.000 |
| | | 1.944.653 | 156.785 | - | - | 2.101.438 | | 2.101.438 | - | 100.000 |
| Voorzieningen | | | | | | | | | | |
| 083173 | Voorziening groot onderhoud provinciehuis | 2.146.491 | | 351.930 | 792.866 | 1.705.555 | | | 440.936- | |
| 083177 | Voorziening groot onderhoud museum | 675.632 | | 121.899 | - | 797.531 | | | 121.899 | |
| 083179 | Voorziening spaarverlof | 200.000 | | - | 58.640 | 141.360 | | | 58.640- | |
| 083180 | Voorziening op vordering op verkoop Vennootschap BV | 18.248.444 | | - | - | 18.248.444 | | | - | |
| 083181 | Voorziening Algemene pensioenwet politieke ambts-dragers (Appa), (voorheen Reserve t.b.v de in te stellen voorziening pensioenen) | 7.291.222 | | 112.825 | 553.588 | 6.850.459 | | | 440.763- | |
| 083182 | Voorziening groot onderhoud Depot Drents Museum | - | | - | - | - | | | - | |
| Totalen voorzieningen | | 28.561.790 | - | 586.654 | 1.405.094 | 27.743.350 | | 27.743.350 | 818.440- | - |
| Saldo reserves en voorzieningen | | 409.728.326* | 363.698 | 200.355.658 | 229.290.024 | 381.157.658 | | 390.602.979 | 19.282.132 | 1.209.368 |
| | | 2.010 | | | | 2011 | | | | |
| Bespaarde rente obv 3% over de reserve's (aanvang van het jaar) | | 11.377.000 | | | | 10.539.000 | | | | |

* Incl. bestemming resultaat 2009.

| 2011 begrote vermeerde-ringen | 2011 begrote verminde-ringen | Saldo 31-12-2011 | 2012 begrote rente | 2012 begrote vermeerde-ringen | 2012 begrote verminde-ringen | Saldo 31-12-2012 | 2013 begrote rente | 2013 begrote vermeerde-ringen | 2013 begrote verminde-ringen | Saldo 31-12-2013 | 2014 begrote rente | 2014 begrote vermeerde-ringen | 2014 begrote verminde-ringen | Saldo 31-12-2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | | | | | | | | | | |
| | 3.768.755 | 20.463.259 | - | 8.131.949 | | 28.595.208 | - | 12.666.337 | | 41.261.545 | | 13.932.027 | | 55.193.572 |
| | 3.797.762 | 275.000 | | | 125.000 | 150.000 | | | 75.000 | 75.000 | | | 75.000 | - |
| | | 19.000.000 | | | | 19.000.000 | | | | 19.000.000 | | | | 19.000.000 |
| - | 7.566.517 | 39.738.259 | - | 8.131.949 | 125.000 | 47.745.208 | - | 12.666.337 | 75.000 | 60.336.545 | - | 13.932.027 | 75.000 | 74.193.572 |
| | | | | | | | | | | | | | | |
| | | 1.252.694 | | | | 1.252.694 | | | | 1.252.694 | | | | 1.252.694 |
| | 340.000 | 4.931.178 | | | 340.000 | 4.591.178 | | | 340.000 | 4.251.178 | | | 340.000 | 3.911.178 |
| | 3.504.000 | 1.850.836 | | | | 1.850.836 | | | | 1.850.836 | | | | 1.850.836 |
| | | 184.705 | | | | 184.705 | | | | 184.705 | | | | 184.705 |
| | 3.549.583 | 18.797.690 | | | 16.727.163 | 2.070.527 | | | 756.995 | 1.313.532 | | | 470.844 | 842.688 |
| | 76.667 | 8.752.209 | | | 3.340.000 | 5.412.209 | | | 4.212.209 | 1.200.000 | | | 1.200.000 | - |
| | | 11.965.000 | - | | | 11.965.000 | - | | | 11.965.000 | | | | 11.965.000 |
| | 6.000.000 | 2.153.153 | | | 1.140.698 | 1.012.455 | | | 1.012.455 | - | | | - | - |
| | | 17.364.104 | | | | 17.364.104 | | | 10.995.532 | 6.368.572 | | | | 6.368.572 |
| - | 22.331.508 | 71.412.106 | 357.061 | - | 15.730.720 | 56.038.447 | 280.192 | - | 9.866.944 | 46.451.695 | 232.258 | | 8.340.012 | 38.343.941 |
| | | - | | | | - | | | | - | | | | - |
| | | - | | | | - | | | | - | | | | - |
| | | 129.239.350 | 646.197 | | | 129.885.547 | 649.428 | | | 130.534.975 | 652.675 | | | 131.187.650 |
| - | 5.468.000 | 5.390.000 | | - | 2.990.000 | 2.400.000 | | | 1.400.000 | 1.000.000 | | | 1.000.000 | - |
| - | 41.269.758 | 273.293.026 | 1.003.258 | - | 40.268.581 | 234.027.702 | 929.620 | - | 28.584.135 | 206.373.188 | 884.933 | - | 11.350.856 | 195.907.265 |
| - | 48.836.275 | 313.031.285 | 1.003.258 | 8.131.949 | 40.393.581 | 281.772.910 | 929.620 | 12.666.337 | 28.659.135 | 266.709.733 | 884.933 | 13.932.027 | 11.425.856 | 270.100.837 |

| 2011 vermeerde-ringen | 2011 verminde-ringen | Saldo 31-12-2011 | 2012 begrote premie-inleg | 2012 vermeerde-ringen | 2012 verminde-ringen | Saldo 31-12-2012 | 2013 begrote premie-inleg | 2013 vermeerde-ringen | 2013 verminde-ringen | Saldo 31-12-2013 | 2014 begrote premie-inleg | 2014 vermeerde-ringen | 2014 verminde-ringen | Saldo 31-12-2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | | | | | | | | | | |
| - | | 2.201.438 | 100.000 | - | | 2.301.438 | 100.000 | | | 2.401.438 | 100.000 | | | 2.501.438 |
| - | - | 2.201.438 | 100.000 | - | - | 2.301.438 | 100.000 | - | - | 2.401.438 | 100.000 | - | - | 2.501.438 |
| | | | | | | | | | | | | | | |
| 351.930 | 441.570 | 1.615.915 | | 300.000 | 300.000 | 1.615.915 | | 300.000 | 300.000 | 1.615.915 | | 300.000 | 300.000 | 1.615.915 |
| 121.899 | 358.101 | 561.329 | | 100.000 | 100.000 | 561.329 | | 100.000 | 100.000 | 561.329 | | 100.000 | 100.000 | 561.329 |
| | 141.360 | - | | | | - | | | | - | | | | - |
| | | 18.248.444 | | | | 18.248.444 | | | | 18.248.444 | | | | 18.248.444 |
| 140.000 | 500.000 | 6.490.459 | | 140.000 | 500.000 | 6.130.459 | | 140.000 | 500.000 | 5.770.459 | | 140.000 | 500.000 | 5.410.459 |
| - | - | - | | - | - | - | | - | - | - | | - | - | - |
| 613.829 | 1.441.031 | 26.916.148 | - | 540.000 | 900.000 | 26.556.148 | - | 540.000 | 900.000 | 26.196.148 | - | 540.000 | 900.000 | 25.836.148 |
| 613.829 | 50.277.306 | 342.148.870 | 1.103.258 | 8.671.949 | 41.293.581 | 310.630.496 | 1.029.620 | 13.206.337 | 29.559.135 | 295.307.318 | 984.933 | 14.472.027 | 12.325.856 | 298.438.423 |
| | | 2012 | | | | 2013 | | | | 2014 | | | | 2015 |
| | | 9.391.000 | | | | 5.635.000 | | | | 8.001.000 | | | | 8.103.000 |

| 050001 | Reserve voor algemene doeleinden | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar | 36.846.334 | 24.232.014 | 20.463.259 | 28.595.208 | 41.261.545 |
| Begrote onttrekking | 12.614.320 | 3.768.755 | 0 | 0 | 0 |
| Begrote toevoeging | 0 | 0 | 8.131.949 | 12.666.337 | 13.932.027 |
| Saldo einde jaar | 24.232.014 | 20.463.259 | 28.595.208 | 41.261.545 | 55.193.572 |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Dit is een vrij besteedbare reserve voor algemene doeleinden. De reserve is onderdeel van het weerstandsvermogen van de provincie en wordt gebruikt voor het sluitend maken van de meerjarenbegrotingen conform de voorjaarsnota 2010. |
| Portefeuillehouder | J.G. Vlietstra |
| Teamleider | E. Bos |
| Programma | 6. Middelen |
| Product | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen |
| Toelichting | Er wordt geen rente aan de reserve toegevoegd. De geraamde onttrekkingen in 2011 zijn bedoeld om de begroting sluitend te maken. De toevoegingen in 2010 t/m 2014 zijn het resultaat van de geraamde overschotten in die begrotingen. |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? |
| | In 2010 is een onttrekking geraamd van € 12.614.320,- Dit bedrag is het saldo van de onttrekking ten behoeve van het sluitend maken van de begroting en het resultaat van de 1e en 2e Bestuursrapportage 2010. |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? |
| | De begrote onttrekkingen. De bestemming van het resultaat kan verwerkt worden na vaststelling Jaarstukken 2010. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| 050002 | Saldireserve | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar | 1.578.726 | 4.072.762 | 275.000 | 150.000 | 75.000 |
| Begrote onttrekking | 972.726 | 3.797.762 | 125.000 | 75.000 | 75.000 |
| Begrote toevoeging | 3.466.762 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo einde jaar | 4.072.762 | 275.000 | 150.000 | 75.000 | 0 |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Bedragen die worden overgeheveld naar volgende boekjaren worden via deze reserve van het ene naar volgende boekjaren overgeheveld. Overheveling vindt slechts plaats met instemming van PS. |
| Portefeuillehouder | J.G. Vlietstra |
| Teamleider | E. Bos |
| Programma | 6. Middelen |
| Product | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen |
| Toelichting | Overhevelingen zoals opgenomen in de afgelopen jaarrekeningen, waartoe u inmiddels heeft besloten, zijn in dit overzicht verwerkt. |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? |
| | Gepland was in 2010 toe te voegen de overhevelingen van 2010 naar 2011 zoals aangegeven in de 2e Bestuursrapportage 2010. De begrote onttrekking is de toevoeging aan de exploitatie van de overhevelingen van 2009 naar 2010. |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? |
| | De begrote onttrekkingen en toevoegingen. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| 050005 | Risicoreserve | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 |
| Begrote onttrekking | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De reserve is bedoeld om incidentele tegenvallers op te kunnen vangen die niet door een specifieke voorziening of de algemene reserve worden gedekt. Deze reserve is onderdeel van de totale weerstandscapaciteit en wordt betrokken bij de paragraaf weerstandsvermogen. |
| Portefeuillehouder | J.G. Vlietstra |
| Teamleider | E. Bos |
| Programma | 6. Middelen |
| Product | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen |
| Toelichting | De omvang van deze reserve achten wij de minimumomvang van de totale algemene reserves. Deze reserve is bij het vaststellen van de Begroting 2008 ingesteld. |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? |
| | N.v.t. |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? |
| | N.v.t. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| 060111 | Reserve monitoring voormalige stortplaatsen | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 1.319.219 | 1.252.694 | 1.252.694 | 1.252.694 | 1.252.694 |
| Begrote onttrekking (2) | 66.190 | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De reserve is ingesteld om onderzoeken, monitoring en beheer van voormalige stortplaatsen te waarborgen. Deze reserve is gevoed uit een extra opslag op de nazorgheffing en is in de Leemtewet gekoppeld aan voormalige stortplaatsen. Momenteel vindt geen heffing meer plaats. | | | | |
| Portefeuillehouder | T. Klip - Martin | | | | |
| Teamleider | G. Gjaltema | | | | |
| Programma | 5. Leefomgeving | | | | |
| Product | P-5.2 Bodem | | | | |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? | | | | |
| | Deze reserve is gevoed middels de leemtewetheffing. De leemtewetheffing is in artikel 15.44 lid 1c van de Wet milieubeheer opgenomen. Wettelijk is bepaald dat deze heffing uitsluitend bedoeld is voor inventarisatie van voormalige stortplaatsen en monitoring van oude stortplaatsen. Dit zal ook in de periode 2010-2014 plaatsvinden voor de (potentiële) spoedlocaties en eventuele herontwikkelingslocaties. Een deel van de voormalige stortplaatsen heeft in deze periode geen prioriteit (geen actuele risico's voor mens en milieu) en zal na 2015 aangepakt worden. In 2010 zijn kosten geraamd voor de stortplaats Bolmert, stortplaats Leemskoel en voor aanvullend onderzoek van elf andere voormalige stortplaatsen. In totaal is hiervoor € 66.190,- geraamd; dit wordt in deze reserve verrekend. VROM onderzoekt momenteel de mogelijkheid de aanpak (sanering) van voormalige stortplaatsen via Leemtewetheffing mogelijk te maken. Indien op basis van dit onderzoek besloten wordt de Leemtewetheffing ook in te zetten voor de aanpak van voormalige stortplaatsen, wordt dit in de toekomst ten laste van deze reserve gebracht. | | | | |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? | | | | |
| | De geplande projecten zijn uitgevoerd. De overschrijding van € 335,- is verwaarloosbaar. | | | | |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | N.v.t. | | | | |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | N.v.t. | | | | |
| Begrote lasten programma (5) | 66.190 | | | | |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (6) | 66.525 | | | | |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Werkelijke/beoogde baten programma (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=1-2+3+5-6-7+8) | 1.252.694 | | | | |

| 060124 | Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 4.587.812 | 5.271.178 | 4.931.178 | 4.591.178 | 4.251.178 |
| Begrote onttrekking (2) | 851.227 | 340.000 | 340.000 | 340.000 | 340.000 |
| Begrote toevoeging (3) | 988.603 | - | - | - | - |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het onderhouden van de vaarverbinding Meppel-De Punt. |
| Portefeuillehouder | S.B. Swierstra |
| Teamleider | G.Jansen |
| Programma | 3. Ruimte en bereikbaarheid |
| Product | P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? |
| | De reserve is ingesteld om met een vast geïndexeerd budget het beheer en onderhoud van de vaarweg Meppel-De Punt te waarborgen. Door het instellen van de reserve worden er geen extra claims op de provinciale middelen gelegd. Met behulp van de Brokx-Nat-systematiek wordt jaarlijks het Meerjaren(groot) onderhoudsplan bijgesteld, waarin de verwachte uitgaven voor het onderhoud aan de vaarweg worden vastgesteld. Deze verwachte uitgaven vormen de verminderingen die aan programmaonderdeel 33304 worden toegevoegd. Het saldo van de reserve moet tot 2024 toereikend zijn om het totale onderhoud uit te kunnen voeren. Na deze periode stopt de bijdrage voor groot onderhoud van het rijk en zal de grondslag van de reserve heroverwogen moeten worden. In het kader van de bezuinigingen zijn de begrote onderhoudslasten met € 250.000 gereduceerd. Als gevolg van de lagere rijksinkomsten (btw-derving ad € 340.000) loopt het saldo van de reserve bij deze begrote onderhoudslasten per jaar met € 340.000 terug. |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? |
| | In het najaar 2010 is gewerkt aan onderhoud van de Norgerbrug, Brug De Punt en het Oeverbestek MdP 2010. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | "In 2010 stond de aanleg van de passantenhaven Dieverbrug op de planning. De aanleg van de passantenhaven is vertraagd wegens problemen bij de gemeentelijke bestemmingsplanprocedure. Bij de de 2e bestuursrapportage is het geld reeds verrekend met de reserve.<br>Deze onderhoudswerkzaamheden aan bruggen en oevers dienen zoveel mogelijk plaats te vinden buiten het vaarseizoen en lopen over de jaarschijf heen. Omdat de winter al vroeg is ingevallen konden alle voorgenomen werkzaamheden niet worden uitgevoerd en is er € 142.000 minder uitgegeven dan begroot. De baten zijn fors hoger (€ 404.000) omdat er door de droge zomer meer water opgepompt diende te worden en hiervoor een vergoeding wordt ontvangen. Voorgesteld wordt de bijhorende resterende middelen ad € 546.000 toe te voegen aan de reserve Beheer vaarweg Meppel-De Punt. " |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | geen |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Begrote lasten programma (5) | 1.830.615 | 2.190.436 | 2.238.689 | 2.287.851 | 2.287.851 |
| Te verrekenen apparaatskosten (5a) | 1.372.688 | 1.099.850 | 1.086.845 | 1.090.000 | 1.090.000 |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (6) | 1.688.957 | 2.190.436 | 2.238.689 | 2.287.851 | 2.287.851 |
| Werkelijke/beoogde apparaats-kosten (6a) | 1.372.688 | 1.099.850 | 1.086.845 | 1.090.000 | 1.090.000 |
| Begrote baten programma (7) | 3.340.679 | 3.048.920 | 3.082.800 | 3.151.300 | 3.151.300 |
| Werkelijke/beoogde baten programma (8) | 3.745.011 | 3.048.920 | 3.082.800 | 3.151.300 | 3.151.300 |
| Saldo einde jaar (9=1-2+3+5+5a-6-6a-7+8) | 5.271.178 | 4.931.178 | 4.591.178 | 4.251.178 | 3.911.178 |

| 060150 | Reserve versterking economische structuur | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 6.504.000 | 5.354.836 | 1.850.836 | 1.850.836 | 1.850.836 |
| Begrote onttrekking (2) | 3.000.000 | 3.504.000 | 0 | 0 | 0 |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| | | | | | |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het versterken van de sociaaleconomische structuur in Drenthe in brede zin, gericht op de verwezelijking van een duurzame economische ontwikkeling. Naast de inzet op de nieuwe nationale en Europese economische programma's werken wij aan projecten en initiatieven die bijdragen aan de versterking van de economische structuur en/of de transitie naar de kenniseconomie, maar die buiten de reikwijdte van de nieuwe SNN-programma's vallen. | | | | |
| Portefeuillehouder | J.G. Vlietstra | | | | |
| Teamleider | J. Geveke | | | | |
| Programma | 4. Kennis werkt | | | | |
| Product | P-4.0 Economie | | | | |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? | | | | |
| | In 2010 was een cofinancieringsbijdrage aan projecten geraamd van € 8,5 miljoen. | | | | |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? | | | | |
| | Vanuit Versterking Economische Structuur is hiervan uiteindelijk € 6,6 miljoen gerealiseerd. | | | | |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | De afwijking van € 1,9 miljoen wordt in hoofdzaak veroorzaakt door twee factoren. Ten eerste is de Stichting Sensor City nog niet opgericht. Voor Sensor City hebben GS € 1,5 miljoen beschikbaar gesteld. Het project is wel gestart, maar pas als de stichting is opgericht kan deze € 1,5 miljoen als verplichting worden opgevoerd. Er is dus geen inhoudelijke vertraging, maar wel een boekhoudkundige. De tweede factor betreft de afrekening van het project Waterpoort Meppel. Door lagere uitgaven binnen dat project is de provinciale bijdrage uiteindelijk vastgesteld op € 1,9 miljoen i.p.v. € 2,3 miljoen. Het voordeel van de lagere bijdrage vanuit VES middelen is met deze reserve verrekend. | | | | |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | De bijdrage voor Sensor City zal in 2011 als verplichting worden geboekt. | | | | |
| Begrote lasten programma (5) | 8.464.212 | 8.519.485 | 2.877.756 | 3.041.977 | 3.041.977 |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (6) | 6.638.376 | 8.519.485 | 2.877.756 | 3.041.977 | 3.041.977 |
| Begrote baten programma (7) | - | | | | |
| Werkelijke/beoogde baten programma (8) | 25.000 | | | | |
| Saldo einde jaar (9=1-2+3+5-6-7+8) | 5.354.836 | 1.850.836 | 1.850.836 | 1.850.836 | 1.850.836 |

| 060161 | Reserve grondwaterheffing | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 624.172 | 184.705 | 184.705 | 184.705 | 184.705 |
| Begrote onttrekking (2) | 300.000 | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het financieren van de wettelijke taak van de provincie op het gebied van grondwaterbeheer (waarnemen grondwaterstanden, beheer meetnet, uitvoeren onderzoek etc.). Daarnaast worden de middelen ingezet voor het stimuleren van projecten door derden, gericht op duurzaam grondwaterbeheer. | | | | |
| Portefeuillehouder | T. Klip - Martin | | | | |
| Teamleider | C. Hussels | | | | |
| Programma | 5 Leefomgeving | | | | |
| Product | P-5.0 Waterhuishouding | | | | |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? | | | | |
| | In 2010 zijn uitgaven gepland tot een bedrag van € 1.020.000,-- voor bijdragen aan projecten van derden gericht op actief grondwaterbeheer, kosten voor onderzoek, kosten voor aanpassing grondwatermeetnet en apparaatskosten ten behoeve van het grondwaterbeheer. | | | | |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? | | | | |
| | Gerealiseerd zijn uitgaven tot een bedrag van € 1.181.368,-- Substantieel onderdeel daarvan is een bedrag van € 403.785,-- voor het project SAWA Sensors en water. De overige onderzoeken en reguliere werkzaamheden zijn conform de planning uitgevoerd. | | | | |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | De begrote lasten zijn met € 164.000,-- overschreden en er is € 25.000,-- meer belasting ontvangen dan geraamd. Per saldo een nadeel van ruim € 139.000,--. Dit nadeel komt ten laste van de reserve. | | | | |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | We streven ernaar een buffer in deze reserve aan te houden van circa € 150.000,--. Dat niveau is nu nagenoeg bereikt. | | | | |
| Begrote lasten programma (5) | 1.020.000 | 785.000 | 785.000 | 700.000 | 700.000 |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (6) | 1.184.368 | 785.000 | 785.000 | 700.000 | 700.000 |
| Begrote baten programma (7) | 720.000 | 700.000 | 700.000 | 700.000 | 700.000 |
| Werkelijke/beoogde baten programma (8) | 744.901 | 700.000 | 700.000 | 700.000 | 700.000 |
| Saldo einde jaar (9=1-2+3+5-6-7+8) | 184.705 | 184.705 | 184.705 | 184.705 | 184.705 |

| 060199 | Reserve Investeringen verkeer en vervoer | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 24.088.952 | 22.347.273 | 18.797.690 | 2.070.527 | 1.313.532 |
| Begrote onttrekking (2) | 1.741.679 | 3.549.583 | 16.727.163 | 756.995 | 470.844 |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Egaliseren van de kapitaallasten van infrastructurele investeringen. | | | | |
| Portefeuillehouder | S.B. Swierstra | | | | |
| Teamleider | S.A.B. de Vries | | | | |
| Programma | 3. Ruimte en bereikbaarheid | | | | |
| Product | P-3.0 Verkeer | | | | |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? | | | | |
| | Onttrekkingen ter dekking van de kapitaallasten met betrekking tot investeringen verkeer en vervoer. | | | | |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? | | | | |
| | De geraamde onttrekkingen zijn conform begroting gerealiseerd. Er is nu weer enige reserve opgebouwd omdat o.a. een groot project, Norgerbrug, nog in de planvorming zit. | | | | |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | N.v.t. | | | | |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | N.v.t. | | | | |
| Begrote lasten programma (5) | 7.725.319 | 9.533.223 | 22.710.803 | 6.454.484 | 6.940.472 |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (6) | 7.725.319 | 9.533.223 | 22.710.803 | 6.454.484 | 6.940.472 |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Werkelijke/beoogde baten programma (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=1-2+3+5-6-7+8) | 22.347.273 | 18.797.690 | 2.070.527 | 1.313.532 | 842.688 |

| 060211 | Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 9.397.912 | 8.828.876 | 8.752.209 | 5.412.209 | 1.200.000 |
| Begrote onttrekking (2) | 41.667 | 76.667 | 3.340.000 | 4.212.209 | 1.200.000 |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Herstel van de vaarverbinding Erica - Ter Apel. |
| Portefeuillehouder | S.B. Swierstra |
| Teamleider | R.B. Leemrijse |
| Programma | 3. Ruimte en bereikbaarheid |
| Product | P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? |
| | Bij besluit van 31 januari 2007 is door uw staten de Bestemmingsreserve Erica-Ter Apel ingesteld. Deze reserve is ingesteld vanuit de afkoopsom van de overdracht van de N34 en er is een storting gedaan van € 10 miljoen als aandeel van de provincie Drenthe in het totale investeringsvolume. Bij de 1e bestuursrapportage 2010 is voor de jaren 2013 en 2014 voorgesteld om vanuit deze reserve € 700.000 euro per jaar beschikbaar te stellen t.b.v. het onderhoud aan de N34 die van het rijk is overgenomen, maar waarvoor nog geen dekking is voor de extra onderhoudskosten. Na de realisatie van de vaarverbinding zal deze reserve worden opgeheven. |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? |
| | In 2010 zijn de fase 1-werken, waaronder de laatste werkzaamheden aan de bruggen, de oeverconstructies en het baggeren, afgerond en is fase 1 opengesteld. |
| | In 2010 zijn de bestekken 1469 Vervangen van een oeverconstructie en baggeren in de vaarverbinding, 1470 Aanleggen van een nieuw kanaal en kunstwerk met bijbehorende werkzaamheden, 1472 Nieuw te maken bruggen (1 ophaal/trambrug en 1 vaste fietsbrug) en 1475 Spaarsluis aanbesteed. De bestekken 1471 Klazienaveen-Noord en 1473 Hondsrugtraject zijn in voorbereiding. De grondaankoop vormt een probleem, naast de onteigeningsprocedure blijven onderhandelingen gaande om dit via minnelijke weg te regelen. Het project loopt hierdoor enige vertraging op. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Op het totale project worden geen afwijkingen verwacht. De aanbestedingen vallen tot op heden nog mee, daarentegen vallen de grondaankopen iets hoger uit dan gepland. De aanbesteding van het omvangrijke Hondsrugtraject in 2011 zal echter vooral inzicht geven in de uitgaven van het totale project. De werkelijke lasten en baten lopen iets achter op schema, wat wordt veroorzaakt door de vertraagde grondaankoop. De werkelijke inkomsten lopen achter bij de verwachte inkomsten. Eind 2010 is een voorschot aangevraagd op de EFRO-subsidie (circa 2 miljoen euro), maar deze is nog in behandeling. Van de gemeente Emmen is in 2010 1 miljoen euro ontvangen, welk bedrag wij niet in de begroting 2010 hadden geraamd, maar in latere jaren. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | Wat in 2010 meer is uitgegeven wordt later minder uitgegeven. Het project dient in verband met subsidievoorwaarden afgerond te worden in 2013. Deze datum komt hierdoor niet in gevaar. |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Begrote lasten programma (5) | 2.125.000 | 6.100.000 | 8.000.000 | 5.364.413 | 500.000 |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (6) | 1.670.036 | 6.100.000 | 8.000.000 | 5.364.413 | 500.000 |
| Begrote baten programma (7) | 2.083.333 | 6.023.333 | 4.660.000 | 1.324.834 | - |
| Werkelijke/beoogde baten programma (8) | 1.101.000 | 6.023.333 | 4.660.000 | 1.324.834 | - |
| Saldo einde jaar (9=1-2+3+5-6-7+8) | 8.828.876 | 8.752.209 | 5.412.209 | 1.200.000 | - |

| 060212 | Reserve verdubbeling N33 | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar | 11.965.000 | 11.965.000 | 11.965.000 | 11.965.000 | 11.965.000 |
| Begrote onttrekking | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 11.965.000 | 11.965.000 | 11.965.000 | 11.965.000 | 11.965.000 |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Realisatie van de verdubbeling N33. |
| Portefeuillehouder | S.B. Swierstra |
| Teamleider | S.A.B. de Vries |
| Programma | 3. Ruimte en bereikbaarheid |
| Product | P-3.0 Verkeer |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? |
| | De afronding van de OTB/MER |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? |
| | OTB/MER is in het najaar ter ondertekening aangeboden aan de minster van I&M. Minister Schultz heeft deze op 4 januari 2011 ondertekend. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| 060214 | Reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 11.290.999 | 8.153.153 | 2.153.153 | 1.012.455 | - |
| Begrote onttrekking (2) | 2.012.000 | 6.000.000 | 1.140.698 | 1.012.455 | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het wegwerken van achterstallig onderhoud en het treffen van verbeteringswerkzaamheden aan de N34. |
| Portefeuillehouder | S.B. Swierstra |
| Teamleider | S.A.B. de Vries |
| Programma | 3. Ruimte en bereikbaarheid |
| Product | P-3.0 Verkeer |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? |
| | Afronding werken Gieten - Ees<br>Voorbereiding tunnel Ees<br>Voorbereiding aansluiting Exloo" |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? |
| | De bovenstaande projecten zijn gestart / afgerond. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Er zijn twee woningen gekocht voor de aanleg van de aansluiting Exloo. Deze panden kwamen in de openbare verkoop, in overleg met de verantwoordelijk gedeputeerde is gekozen voor een anticiperende aankoop. Deze aankoop was niet gepland in 2010. |
| | wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | De bestedingen en onttrekkingen binnen de begroting 2013 en 2014 dienen te worden aangepast, omdat binnen de beschikbare ruimte van deze reserve gewerkt moet worden en in 2010 meer is uitgegeven. Wat in 2010 meer is uitgegeven wordt later minder uitgegeven. |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Begrote lasten programma (5) | 2.012.000 | 6.000.000 | 1.140.698 | 1.016.307 | - |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (6) | 3.137.846 | 6.000.000 | 1.140.698 | 1.016.307 | - |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Werkelijke/beoogde baten programma (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=1-2+3+5-6-7+8) | 8.153.153 | 2.153.153 | 1.012.455 | - | - |

| 060215 | Reserve provinciaal aandeel ILG | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 10.995.532 | 17.364.104 | 17.364.104 | 17.364.104 | 6.368.572 |
| Begrote onttrekking (2) | 3.313.719 | - | - | 10.995.532 | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Uitvoering geven aan de afspraken in de bestuurovereenkomst met het Rijk over de realisatie van prestaties in het landelijk gebied. |
| Portefeuillehouder | R.Munniksma |
| Programma manager | R.Klopstra |
| Programma | 5. Leefomgeving |
| Product | P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? |
| | Voor 2010 was een onttrekking voorzien van 3,3 miljoen. |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? |
| | Het voordelig saldo met betrekking tot de uitvoering van de rijksdoelen uit het pmjp zoals overeengekomen in de bestuursovereenkomst bedroeg € 7,8 miljoen. Daarnaast wordt voorgesteld om het voordeel op de provinciale doelen ad € 924.000,-- eveneens te reserveren. Totaal € 8.732.000,--. Tenslotte wordt voorgesteld om het voordeel van € 950.000,-- op Kosten actualisatie regio-visie Groningen-Assen te reserveren in de ILG reserve. Voor een uitgebreidere toelichting op de realisatie en verschillen van product 5.6 verwijzen wij u naar de desbetreffende paragraaf in de jaarstukken. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Zie toelichting bij programma 5 Leefomgeving op product P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | Gelet op de voorgenomen rijksbezuinigingen is de ontwikkeling van de reserve onzeker. |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Begrote lasten programma (5) | 85.588.321 | 75.501.620 | 71.523.385 | 71.797.713 | 53.162.968 |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (6) | 55.509.144 | 75.501.620 | 71.523.385 | 71.797.713 | 53.162.968 |
| Begrote baten programma (7) | 69.818.821 | 64.538.867 | 62.954.066 | 62.954.064 | 47.011.832 |
| Werkelijke/beoogde baten programma (8) | 49.421.935 | 64.538.867 | 62.954.066 | 62.954.064 | 47.011.832 |
| Saldo einde jaar (9=1-2+3+5-6-7+8) | 17.364.104 | 17.364.104 | 17.364.104 | 6.368.572 | 6.368.572 |

| 060218 | Reserve Regio Specifiek Pakket | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 27.588.393 | 93.277.228 | 71.412.106 | 56.038.447 | 46.451.695 |
| Inflatiecorrectie/rente (2) | 206.913 | 466.386 | 357.061 | 280.192 | 232.258 |
| Begrote onttrekking (3) | - | 22.331.508 | 15.730.720 | 9.866.944 | 8.340.012 |
| Begrote toevoeging (4) | 66.322.701 | - | - | - | - |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het RegioSpecifieke Pakket (RSP) is de katalysator voor brede, integrale stedelijke gebiedsontwikkelingen. Het inhoudelijke en financiële raamwerk is door uw staten in de Kadernota's uitvoering RSP/RSP-plus Drenthe 2009 en 2010 goedgekeurd. Met uitzondering van de spoorlijn Zwolle-Emmen worden de projecten in een langjarig partnerschap met de steden uitgevoerd. De steden Assen, Emmen en Coevorden hebben hier de 'lead'. Provincie en gemeenten hebben de afgelopen periode nauw samengewerkt bij het formuleren van de ambities, de visie en de strategie. |
| Portefeuillehouder | S.B. Swierstra |
| Programma manager | E.A. Martens |
| Programma | 3. Ruimte en bereikbaarheid |
| Product | P-3.0 Verkeer |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? |
| | Om de Drentse cofinanciering op gelijk peil te houden met het rijksgeld vindt een IBOI-indexering plaats ten bedrage van € 206.913,--. In 2010 wordt vanuit de reserve Opbrengst aandelenverkoop Essent een bedrag van € 64 miljoen toegevoegd aan de reserve RSP. Daarnaast een toevoeging van een bedrag van € 2.322.701,-- vanuit het Provinciefonds, Regionale REP-gelden die zijn ontvangen van het Rijk. Er zal een dotatie plaatsvinden aan het SNN van 2.353.000,-- om de toevoeging van het rijksgeld te bewerkstellligen in het kader van het RMF. Aan de gemeenten Coevorden en Emmen zullen voorschotten/ beschikkingen worden verleend voor een bedrag van € 3,1 miljoen. Het bedrag dat van het SNN zal worden ontvangen, inclusief rijksgeld € 5.986.000,--, zal worden toegevoegd aan de reserve. |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? |
| | De dotaties hebben plaatsgevonden. Daarnaast heeft er nog een extra dotatie aan SNN plaatsgevonden om de rijks-IBOI zo ook te kunnen onttrekken. Er is aan Emmen een beschikking afgegeven voor De verbinding, met daarbij de verplichting van € 5.005.355,--. De in de beschikking genoemde bijdrage van Klimaat en Energie van € 500.000,-- is in de reserve RSP gestort. Aan Coevorden is een voorschot verleend van € 592.709,--. De verplichting voor de verrekening met Assen is opgenomen voor een bedrag van € 859.825,-- als last en van € 2.748.622,-- als ontvangst. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Ten tijde van de 2e bestuursrapportage was er tussen de provinciale en gemeentelijke administratie nog geen overeenstemming over de wijze waarop de verrekening met Assen onderling zou verlopen. Dit levert in 2010 een extra ontvangst op van € 2,7 miljoen en een extra last van 8,6 ton. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | De kasstromen zullen meerjarig iets verschuiven zonder financiële gevolgen voor de liquiditeit van de reserve. |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Begrote lasten programma (5) | 5.640.725 | 24.312.027 | 24.896.447 | 18.837.866 | 18.479.765 |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (6) | 9.137.126 | 24.312.027 | 24.896.447 | 18.837.866 | 18.479.765 |
| Begrote baten programma (7) | 5.986.000 | 1.480.519 | 9.165.727 | 8.970.922 | 10.139.753 |
| Werkelijke/beoogde baten programma (8) | 8.641.622 | 1.480.519 | 9.165.727 | 8.970.922 | 10.139.753 |
| Saldo einde jaar (9=1+2-3+4+5-6-7+8) | 93.277.228 | 71.412.106 | 56.038.447 | 46.451.695 | 38.343.941 |

| 060219 | Reserve opbrengst aandelenverkoop Essent | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar | 151.537.368 | - | - | - | - |
| Begrote onttrekking | 151.537.368 | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | - | - | - | - | - |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De netto verkoopopbrengst van de aandelen Essent ad € 151.537.368,-- is in deze reserve gestort. De renteopbrengst van dit bedrag wordt gebruikt voor de voeding van de Reserve RSP. |
| Portefeuillehouder | J.G. Vlietstra |
| Teamleider | E. Bos |
| Programma | 6. Middelen |
| Product | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? |
| | Deze reserve is in 2009 ingesteld bij de vaststelling van de Voorjaarsnota 2009 (blz.13): De netto verkoopopbrengst van de aandelen Essent is verantwoord als incidentele bate en direct doorgesluisd naar deze reserve. De renteopbrengst van dit bedrag wordt gebruikt voor de voeding van de Reserve Regio Specifiek Pakket. Bij de Voorjaarsnota 2010 is voorgesteld het saldo van de reserve over te hevelen naar respectievelijk de RSP-reserve en de Dynamische Cofinancieringsreserve, waarna deze reserve geen saldo meer heeft. De Reserve opbrengst aandelenverkoop Essent wordt per 31 december 2010 opgeheven. |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? |
| | De begrote onttrekkingen, zijnde de stortingen in de RSP-reserve en de Dynamische Cofinancieringsreserve, zijn gerealiseerd. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| 060220 | Reserve opbrengst 2e tranche aandelenverkoop Essent | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar | 41.059.000 | - | - | - | - |
| Begrote onttrekking | 41.059.000 | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | - | - | - | - | - |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Geen specifieke doelstelling; het gaat hier om een algemene reserve. |
| Portefeuillehouder | J.G. Vlietstra |
| Teamleider | E. Bos |
| Programma | 6. Middelen |
| Product | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? |
| | Deze reserve is bij het vaststellen van de Jaarrekening 2009 door uw staten ingesteld. Het betreft de 2e tranche van de netto verkoopopbrengst van de aandelen Essent. Dit is verantwoord als incidentele bate en direct doorgesluisd naar deze reserve. Het betreft een vordering die nog niet daadwerkelijk is ontvangen, omdat het geld nog uitstaat als bruglening aan Enexis Holding NV. De aflossing van deze lening vindt de komende jaren gefaseerd plaats. Bij de vaststelling van de Nota reserves en voorzieningen 2010 is besloten het saldo van deze reserve toe te voegen aan de bestemmingsreserve Dynamische cofinancieringsreserve. De reserve zal per 31 december 2010 worden opgeheven. |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? |
| | De begrote onttrekking aan deze reserve, zijnde de storting in de Dynamische cofinancieringsreserve ad € 41.059.000,--, is gerealiseerd. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| 060221 | Dynamische cofinancieringsreserve | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar | - | 128.596.368 | 129.239.350 | 129.885.547 | 130.534.975 |
| Inflatiecorrectie/rente | - | 642.982 | 646.197 | 649.428 | 652.675 |
| Begrote onttrekking | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging | 128.596.368 | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 128.596.368 | 129.239.350 | 129.885.547 | 130.534.975 | 131.187.650 |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Beschikbaar stellen van middelen voor cofinanciering van programma's en projecten op het ruimtelijk-economische gebied, om de doelstellingen die de provincie hanteert voor het omgevingsbeleid en het beleid inzake de regionale economie te realiseren. |
| Portefeuillehouder | J.G. Vlietstra |
| Teamleider | E. Bos |
| Programma | 6. Middelen |
| Product | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? |
| | De eerste voeding ad € 87.537.368,-- in 2010 betrof het resterende saldo van de Reserve opbrengst aandelenverkoop Essent na onttrekking van de benodigde middelen voor de financiering van de RSP-verplichtingen. De tweede voeding betrof het saldo van de Reserve opbrengst 2e tranche aandelenverkoop Essent ad € 41.059.000,--. Daarnaast wordt aan deze reserve rente toegevoegd vanwege het behoud van de waardevastheid. Het percentage is net als bij de RSP-reserve de Index bruto overheidsinvesteringen (IBOI). Volgens de meest recente ramingen van CBS is dit percentage voor 2011 0,5%. Dit percentage gebruiken we ook voor de jaren daarna. De IBOI van een boekjaar wordt in het daaropvolgend voorjaar vastgesteld, waardoor jaarlijks een correctie gemaakt moet worden.Voor de financiële dekking van projecten en programma's die vanuit deze reserve worden gedekt zijn spelregels opgesteld. Deze zijn in de voorjaarsnota 2010 opgenomen. De projecten worden geselecteerd op basis van een programmatische aanpak. |
| | Op dit moment is nog niet bekend, wat de onttrekkingen in de komende jaren zullen zijn. Via motie 2010-27 bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2010 is door PS aangegeven dat € 25 miljoen binnen deze reserve ingezet dient te worden voor de beleidsdoelen sociaal economische vitalisering van het platteland en de versterking van de structuur van het landelijk gebied. |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? |
| | De begrote toevoegingen zijn gerealiseerd. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| 050006 | Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 20.838.464 | 10.858.000 | 5.390.000 | 2.400.000 | 1.000.000 |
| Begrote onttrekking (2) | 10.375.034 | 5.468.000 | 2.990.000 | 1.400.000 | 1.000.000 |
| Begrote toevoeging (3) | 394.570 | - | - | - | - |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Deze reserve is bij de Voorjaarsnota PLUS 2007 ingesteld om gebiedsgerichte cofinanciering van relatief grote projecten mogelijk te maken, waarbij het met name gaat om cofinanciering voor Europese programma's of bijdragen aan relatief grootschalige projecten om zodoende financiering mogelijk te maken. RSP-projecten worden niet meer uit deze reserve gedekt. Hiervoor is een aparte reserve ingesteld. |
| Portefeuillehouder | J.G. Vlietstra |
| Teamleider | E. Bos |
| Programma | 6. Middelen |
| Product | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? |
| | Het saldo van deze bestemmingsreserve is gebaseerd op de besluiten in de Voorjaarsnota 2009 die door u op 2 juli 2009 is vastgesteld. Daarnaast is in de begroting 2010 de onttrekking in verband met de ontwikkeling van het regiopark Groningen-Assen verwerkt (zie aanbiedingsbrief begroting 2010). Inmiddels is in 2010 een bedrag van € 1.106.000,-- afgeroomd ten gunste van de Algemene reserve, omdat deze gelden binnen deze reserve niet meer nodig zijn.Ten slotte hebben wij in de Voorjaarsnota 2010 voorgesteld de reservering van € 2.000.000 voor Motie 19 VJN 2007 Plus gelijke kansen onderwijsbeleid (OV-Kaart) te laten vervallen. Dit bedrag was nog niet in de (exploitatie)begroting opgenomen en samen met een kleine afronding hebben we in de Voorjaarsnota 2010 € 2.001.034 overgeheveld naar de algemene reserve. |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? |
| | Alle geplande onttrekkingen zijn gerealiseerd. Ook de geplande toevoeging is gerealiseerd. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Begrote lasten programma (5) | 10.375.034 | 5.468.000 | 2.990.000 | 1.400.000 | 1.000.000 |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (6) | 10.375.034 | 5.468.000 | 2.990.000 | 1.400.000 | 1.000.000 |
| Begrote baten programma (7) | 394.570 | - | - | - | - |
| Werkelijke/beoogde baten programma (8) | 394.570 | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (9=1-2+3+5-6-7+8) | 10.858.000 | 5.390.000 | 2.400.000 | 1.000.000 | - |

| 072110 | Voorziening spaarhypotheken | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar | 1.944.653 | 2.101.438 | 2.201.438 | 2.301.438 | 2.401.438 |
| Begrote premie-inleg | 156.785 | 100.000 | 100.000 | 100.000 | 100.000 |
| Begrote onttrekking | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 2.101.438 | 2.201.438 | 2.301.438 | 2.401.438 | 2.501.438 |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het veiligstellen van de door de provinciale medewerkers gespaarde bedragen ten behoeve van aflossing van hypothecaire geldleningen. |
| Portefeuillehouder | T. Klip |
| Teamleider | E. Bos |
| Programma | N.v.t. |
| Product | N.v.t. |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? |
| | De voorziening is in het leven geroepen om de gespaarde middelen van medewerkers met een spaarhypotheek te beheren. Per 1 januari 2007 is de hypotheekregeling opgeheven. Daardoor zal het aantal spaarhypotheken afnemen en op lange termijn ook de hoogte van de voorziening dalen. Voorlopig wordt ervan uitgegaan dat door premie-inleg het saldo de komende jaren nog zal toenemen. Door aflossing in verband met verkoop van woningen kan de voorziening in omvang afnemen, maar daarmee is geen rekening gehouden omdat het effect hiervan niet in te schatten is. De stijging van het spaarsaldo heeft overigens voor de provincie geen gevolgen, omdat de voorziening gelijk is aan de schuldpositie. Meerjarig houden we rekening met een jaarlijkse stijging van het spaarsaldo van € 100.000,--. |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? |
| | Een toevoeging van € 156.785,-- |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| 083173 | Voorziening groot onderhoud provinciehuis | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 2.146.491 | 1.705.555 | 1.615.915 | 1.615.915 | 1.615.915 |
| Begrote onttrekking (2) | 1.151.500 | 441.570 | 300.000 | 300.000 | 300.000 |
| Begrote toevoeging (3) | 351.930 | 351.930 | 300.000 | 300.000 | 300.000 |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Voor nu en in de toekomst op een planmatige wijze werken aan een verantwoorde staat van bouwkundig en technisch onderhoud van het provinciehuis (alsook de bestrating en omheining) en daartoe de financiële middelen beschikbaar hebben. |
| Portefeuillehouder | H. Baas |
| Teamleider | G. van der Ploeg |
| Programma | 66 Facilitaire ondersteuning |
| Product | 66 Facilitaire ondersteuning |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? |
| | De toevoegingen aan deze voorziening zijn vastgesteld op basis van een meerjarig onderhoudsplan voor de periode 2001-2010. Destijds heeft een extern bureau alle verwachte onderhoudskosten in kaart gebracht. Momenteel worden er verschillende onderhoudswerkzaamheden met het oog op het huisvestingsplan uitgesteld. In de praktijk houdt dit in dat er soms van de planning afgeweken moet worden. Een reden kan zijn dat bepaald onderhoud, ondanks de planning, nog niet nodig is, of is omschreven bij de revitalisering en wordt opgenomen in een groter of ander plan. Dit onderhoud wordt in dit soort situaties met bijbehorende kosten vooruit geschoven. De meerjarenonderhoudsplanning dient geactualiseerd te worden op basis van het gerevitaliseerde provinciehuis en in welke staat het provinciehuis zich bevindt op 1 juli 2011. De nieuwe onderhoudsplanning op basis van het vernieuwde gebouwcomplex wordt dan gemaakt voor de jaren 2012-2022. In het kader van de bezuinigingen is de het reguliere bedrag voor toevoeging aan de voorzieningen van € 351.930 bijgesteld en op € 300.000 vastgesteld. |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? |
| | Vanwege de revitalisering van het provinciehuis is in 2010 alleen noodzakelijk onderhoud uitgevoerd en het planmatige onderhoud dat is opgenomen binnen het Programma Provinciehuis van Morgen. In 2011 zal een groot deel planmatig onderhoud worden uitgevoerd welke de afgelopen jaren is uitgesteld en zal ook het planmatige onderhoud dat binnen het programma Provinciehuis van Morgen is opgenomen uitgevoerd zijn. Doel is de (achterstallige) werkzaamheden opgeleverd te hebben gelijktijdig met de huidige verbouwingswerkzaamheden. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | De huidige revitalisering. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | Beschikbare onderhoudsgelden welke de afgelopen jaren zijn gereserveerd zullen (bijna) volledig in 2011 worden besteed. |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Begrote lasten voorziening (5) | 1.151.500 | 956.671 | 300.000 | 300.000 | 300.000 |
| Werkelijke/beoogde lasten voorziening (6) | 792.866 | 956.671 | 300.000 | 300.000 | 300.000 |
| Begrote baten voorziening (7) | 351.930 | 351.930 | | | |
| Werkelijke/beoogde baten voorziening (8) | 351.930 | 351.930 | | | |
| Saldo einde jaar (9=1-2+3+5-6-7+8) | 1.705.555 | 1.615.915 | 1.615.915 | 1.615.915 | 1.615.915 |

| 083177 | Voorziening groot onderhoud museum | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar | 675.632 | 797.531 | 561.329 | 561.329 | 561.329 |
| Begrote onttrekking | 121.899 | 358.101 | 100.000 | 100.000 | 100.000 |
| Begrote toevoeging | 121.899 | 121.899 | 100.000 | 100.000 | 100.000 |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Voor nu en in de toekomst op een planmatige wijze werken aan een verantwoorde staat van bouwkundig en technisch onderhoud van het Drents Museum en daartoe de financiële middelen beschikbaar hebben. |
| Portefeuillehouder | H. Baas |
| Teamleider | G. van der Ploeg |
| Programma | 66 Facilitaire ondersteuning |
| Product | 66 Facilitaire ondersteuning |
| Inhoudelijke en financiële toelichting<br>" | Wat was in 2010 gepland? |
| | Evenals bij het provinciehuis wordt bij het Drents Museum sinds 2002 gewerkt met een meerjaren-onderhoudsplan voor de gebouwen van het Drents Museum. De planning beslaat een periode van 10 jaar. Gelet op de uitbreiding het Drents Museum alsmede de herinrichting/verbouw van de oudbouw is een nieuwe meerjarenonderhoudsplanning nodig. Momenteel worden alleen noodzakelijke dagelijkse onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd. Voor zolang nog geen nieuwe planning voorhanden is wordt uitgegaan van een jaarlijkse toevoeging en onttrekking van € 121.899,--, na 2012 is dit bedrag in het kader van de bezuinigingen op € 100.000,-- vastgesteld. De voorziening is ingesteld om fluctuatie in de jaarlijkse (groot) onderhoudskosten te voorkomen. |
| | |
| | Uit de planning zal moeten blijken wanneer en voor hoeveel er aan onderhoud de komende jaren benodigd is. Voor het gereed komen van de nieuwbouw zal ook het grootonderhoud aan de oudbouw worden uitgevoerd. Verwacht wordt dat dit in 2011 zal worden uitgevoerd. De geprognotiseerde onttrekking is daarom doorgeschoven van 2010 naar 2011. De meerjarenonderhoudsplanning dient geactualiseerd te worden op het moment dat binnen de uit te voeren uitbreiding van het Museum duidelijkheid is in welke staat het Drents Museum zich bevindt en welke veranderingen er zijn gerealiseerd op 1 januari 2012. De nieuwe onderhoudsplanning op basis van het vernieuwde gebouwcomplex wordt gemaakt voor de jaren 2012-2022. |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? |
| | Vanwege de uitbreiding en verbouwing van het drents Museum is in 2010 alleen noodzakelijk onderhoud uitgevoerd. In 2011 zal een groot deel planmatig onderhoud worden uitgevoerd welke de afgelopen jaren is uitgesteld. Doel is de (achterstallige) werkzaamheden opgeleverd te hebben gelijktijdig met de huidige verbouwingswerkzaamheden. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Huidige verbouwing en uitbreiding |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | Beschikbare onderhoudsgelden welke de afgelopen jaren zijn gereserveerd zullen (bijna) volledig in 2011 worden besteed. |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Begrote lasten voorziening (5) | 121.899 | 758.101 | 100.000 | 100.000 | 100.000 |
| Werkelijke/beoogde lasten voorziening (6) | - | 758.101 | 100.000 | 100.000 | 100.000 |
| Begrote baten voorziening (7) | 121.899 | | | | |
| Werkelijke/beoogde baten voorziening (8) | 121.899 | | | | |
| Saldo einde jaar (9=1-2+3+5-6-7+8) | 797.531 | 561.329 | 561.329 | 561.329 | 561.329 |

| 083179 | Voorziening spaarverlof | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 200.000 | 141.360 | - | - | - |
| Begrote onttrekking (2) | 100.000 | 141.360 | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Werknemers hebben de mogelijkheid afspraken te maken om verlof te sparen, met het doel tussentijds of aan het eind van hun loopbaan de gespaarde uren op te nemen. |
| Portefeuillehouder | T. Klip |
| Teamleider | E. Bos |
| Programma | 6. Middelen |
| Product | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen |
| | Wat was in 2010 gepland? |
| | Bij de 2e bestuursrapportage 2009 ingesteld. Deze voorziening kan aangesproken worden voor het opvangen van kosten van medewerkers die het gespaarde verlof opnemen. Voorgesteld is de voorziening in 2010 en 2011 aan te spreken voor het opvangen van de gesignaliseerde knelpunten, voor € 100.000,-- per jaar. |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? |
| | Voor het opvangen van langdurig verlof van een tweetal medewerkers is € 58.640,-- aan deze voorziening onttrokken. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Begrote lasten voorziening (5) | 100.000 | 100.000 | - | - | - |
| Werkelijke/beoogde lasten voorziening (6) | 58.640 | 100.000 | - | - | - |
| Begrote baten voorziening (7) | | | | | |
| Werkelijke/beoogde baten voorziening (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=1-2+3+5-6-7+8) | 141.360 | - | - | - | - |

| 083180 | Voorziening op vordering op verkoop Vennootschap B.V. | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar | 18.248.444 | 18.248.444 | 18.248.444 | 18.248.444 | 18.248.444 |
| Begrote onttrekking | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging | - | - | - | - | - |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Afdekking risico van nog af te wikkelen verplichtingen die voor rekening komen van de "vendors" van de aandelen Essent Holding N.V. aan RWE AG. |
| Portefeuillehouder | J.G. Vlietstra |
| Teamleider | E. Bos |
| Programma | 6. Middelen |
| Product | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? |
| | Deze voorziening is ingesteld na verkoop van Essent. Met RWE is overeengekomen dat de aandeelhouders een voorziening treffen ten laste van de opbrengst verkoopopbrengst Essent. Vrijval is mogelijk na 1, 5 en 6 jaar. Het is mogelijk dat dan een gedeelte alsnog wordt uitgekeerd aan de aandeelhouders, afhankelijk van het beroep dat op de voorziening moet worden gedaan vanwege nog af te wikkelen zaken. Indien als nog tot uitkering wordt overgegaan, dan zal op dat moment de opbrengst in de begroting worden opgenomen. Vooralsnog is er geen sprake van vrijval. |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? |
| | Nog niets |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Begrote lasten voorziening (5) | - | - | - | - | - |
| Beoogde/werkelijke lasten voorziening (6) | - | - | - | - | - |
| Begrote baten voorziening (7) | | | | | |
| Beoogde/werkelijke baten voorziening (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=1-2+3+5-6-7+8) | 18.248.444 | 18.248.444 | 18.248.444 | 18.248.444 | 18.248.444 |

| 083181 | Voorziening Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Appa), (voorheen Reserve t.b.v de in te stellen voorziening pensioenen) | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 7.291.222 | 6.850.459 | 6.490.459 | 6.130.459 | 5.770.459 |
| Begrote onttrekking (2) | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 |
| Begrote toevoeging (3) | 140.000 | 140.000 | 140.000 | 140.000 | 140.000 |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De provincie is voor pensioenen van (ex-)gedeputeerden eigen risicodrager. Deze pensioenen zijn niet ondergebracht bij het ABP of een pensioenverzekeringsmaatschappij. De voorziening is ingesteld om ervoor te zorgen dat de opgebouwde pensioenrechten van (ex-)gedeputeerden ook daadwerkelijk kunnen worden betaald door de provincie. |
| Portefeuillehouder | T. Klip - Martin |
| Teamleider | E.Bos |
| Programma | Overige |
| Product | Overige personeel |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? |
| | De ingehouden pensioenpremies van de huidige gedeputeerden alsmede het werkgeversdeel pensioenpremie voor huidige gedeputeerden worden gestort in de voorziening. Aan de voorziening worden de daadwerkelijk betaalde pensioenen onttrokken. In 2009 is de voorziening op peil gebracht. Het werkgeversdeel in de pensioenpremie wordt begroot op de kostenplaats Oud GS en de totale pensioenpremies van gedeputeerden worden begroot als storting in de voorziening. Betaalde pensioenen worden rechtstreeks ten laste van de voorziening gebracht. Deze bedragen moeten na de collegevorming in 2011 worden berekend en in een begrotingswijziging worden verwerkt. |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? |
| | De lasten vielen iets hoger uit dan geraamd, de baten iets lager. Desondanks is de voorziening voldoende op peil. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Begrote lasten voorziening (5) | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 |
| Werkelijke/beoogde lasten voorziening (6) | 553.588 | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 |
| Begrote baten voorziening (7) | 140.000 | 140.000 | 140.000 | 140.000 | 140.000 |
| Werkelijke/beoogde baten voorziening (8) | 112.825 | 140.000 | 140.000 | 140.000 | 140.000 |
| Saldo einde jaar (9=1-2+3+5-6-7+8) | 6.850.459 | 6.490.459 | 6.130.459 | 5.770.459 | 5.410.459 |

| 083182 | Voorziening groot onderhoud Depot Drents Museum | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar (1) | - | - | - | - | - |
| Begrote onttrekking (2) | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Voor nu en in de toekomst op een planmatige wijze werken aan een verantwoorde staat van bouwkundig en technisch onderhoud van het Depot Drents Museum en daartoe de financiële middelen beschikbaar hebben. |
| Portefeuillehouder | H. Baas |
| Teamleider | G. van der Ploeg |
| Programma | 66 Facilitaire ondersteuning |
| Product | 66 Facilitaire ondersteuning |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? |
| | De nieuwbouw van het depot Drents Museum Schepersmaat 5 te Assen is in 2010 opgeleverd. Begin 2011 wordt een (meerjaren planmatige) onderhoudsbegroting (MOP) opgesteld voor de periode 2011-2021. Op basis van deze begroting worden de jaarlijkse onderhoudsbehoeften vastgesteld voor zowel huurder als verhuurder van dit pand. |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? |
| | N.v.t. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Begrote lasten programma (5) | | | | | |
| Beoogde/werkelijke lasten programma (6) | | | | | |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Beoogde/werkelijke baten programma (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=1-2+3+5-6-7+8) | - | - | - | - | - |
| | | | | | |

# III.3 Overzicht personeelssterkte (fte)

| Organisatie-eenheid/afdeling (zoals opgenomen in de kostenverdeelstaat) | Sterkte ultimo 2009 (werkelijk) | Sterkte ultimo 2010 (werkelijk) |
|---|---|---|
| Hulpkostenplaatsen | | |
| Directie | 2,00 | 2,00 |
| Bestuur en Communicatie | 33,62 | 31,82 |
| Concernstaf | 4,45 | 3,65 |
| Facilitaire Ondersteuning | 111,81 | 109,45 |
| Management Ondersteuning | 54,06 | 49,25 |
| Statengriffie | 5,23 | 6,23 |
| Totaal hulpkostenplaatsen | 211,17 | 202,40 |
| Hoofdkostenplaatsen | | |
| Duurzame Ontwikkeling | 76,59 | 72,09 |
| Programma- en Projectmanagement | 10,22 | 10,02 |
| Ruimtelijk Ontwikkeling | 74,14 | 73,73 |
| Sociaal-Economische Ontwikkeling | 78,02 | 75,53 |
| Wegen en Kanalen | 90,02 | 85,52 |
| Totaal hoofdkostenplaatsen | 328,99 | 316,89 |
| Totaal organisatieschema | 540,16 | 519,29 |
| Overig personeel | | |
| Provinciale staten | 41,00 | 41,00 |
| Gedeputeerde staten | 6,20 | 5,40 |
| Oud-leden gedeputeerde staten/provinciale staten | 18,00 | 20,80 |
| Commissaris van de Koningin | 1,00 | 1,00 |
| Herplaatsen/Regelingen | - 10,64 | - 5,44 |
| Totaal overig | 76,84 | 73,64 |
| Totaal Generaal | 617,00 | 592,93 |
| Noordelijke Rekenkamer | - 5,70 | - 5,70 |
| BBL-ers | - 5,60 | - 3,20 |

# III.4 Arbeidskostengerelateerde verplichtingen

In het Besluit begroting en verantwoording is bepaald dat de arbeidskostengerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume een onderdeel van de uiteenzetting over de financiële positie in de jaarrekening zijn. Wij beschrijven het verloop van deze verplichtingen ten opzichte van de begroting.

## Premie Interprovinciale ziektekostenregeling (IZR)

Met ingang van 1 januari 2006 is het werkgeversaandeel in de premie IZR vervallen. Daarvoor in de plaats is gekomen vergoeding Ziekte Verzekering Wet (ZVW). De werkelijke lasten in 2010 zijn hiervan € 1.377.948,-- geweest. Deze vergoeding geldt totdat werknemers uit dienst treden.

## Vakantiegeld

In de maand mei wordt het vakantiegeld over de afgelopen 12 maanden betaald. Aan het eind van het jaar ontstaat er daardoor een verplichting van 7 maanden vakantiegeld. Het bedrag van de verplichting per 31 december 2010 bedraagt € 1.986.550,--.

## Pensioenen/wachtgelden

Er zijn per eind december nog 22 pensioenontvangende ex-leden van gedeputeerde staten. Daarnaast is er een aantal ex-gedeputeerden en ook voormalige leden van provinciale staten die wachtgeld ontvangen of wachtgeld mochten ontvangen, maar in 2010 een (tijdelijk) inkomen hadden. In 2010 zijn de lasten voor pensioenen en wachtgelden voor deze mensen € 578.107,-- geweest.

# III.5 Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancieerde topinkomens

Met ingang van 1 maart 2006 is de WOPT (Staatsblad 2006, 95) van kracht. Deze wet regelt dat elke instelling die overwegend uit publieke middelen is gefinancierd jaarlijks het belastbaar jaarloon per individuele functionaris met wie zij een arbeidsrelatie heeft op functienaam zal publiceren, indien dit belastbaar jaarloon uitgaat boven dat van de minister (€ 193.000,-- in het jaar 2010). Het voorschrift in de WOPT houdt voor provincies en gemeenten in dat de informatie over topinkomens moet worden opgenomen in de Jaarrekening als bedoeld in artikel 201 van de Provinciewet en artikel 197 van de Gemeentewet. De wijziging in artikel I, onderdeel D, strekt ertoe dat deze informatie wordt opgenomen in de toelichting op de Programmarekening, die daarvoor een logische plaats is.
Voor de provincie Drenthe geld dat geen functionaris op de loonlijst staat die vermeld moeten worden op basis van de definitie van de WOPT.

# III.6 Rapportage Verordening Dwangsom

**Rapportage i.v.m. de wet dwangsom bij niet tijdig beslissen door de provincie Drenthe over de periode 01/01/2010 t/m 31/12/2010**

| Productgroep / Stafgroep | Totaal aantal geregistreerde ingekomen stukken (incl. stukken met risico van dwangsom) | Aantal geregistreerde ingekomen stukken met risico van dwangsom | Aantal geregistreerde afgedane ingekomen stukken met risico van dwangsom | Aantal geregistreerde nog openstaande ingekomen stukken met risico van dwangsom | Aantal stukken met risico van dwangsom dat tijdig is afgehandeld | Aantal stukken met risico van dwangsom dat te laat is afgehandeld | % stukken met risico van dwangsom dat tijdig is afgehandeld** | % stukken met risico van dwangsom dat te laat is afgehandeld** | Gemiddelde afdoeningstermijn in dagen van afgedane stukken met risico van dwangsom | Overzicht lengte termijnoverschrijding afgedane stukken (in aantallen) | | | | | Overzicht redenen termijnoverschrijding afgedane stukken (in aantallen) | | | | | | | Aantal ingebrekestellingen*** | Aantal betaalde dwangsommen | Hoogte betaalde dwangsommen in euro's |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | | | | | | 0 < 2 weken | 2 < 4 weken | 4 < 6 weken | 6 < 8 weken | > 8 weken | Complexiteit van de aanvraag | Inschakeling externe adviescommissie/org | Piekbelasting | Prioriteitstelling | Veel overleg nodig | Vrije toelichting | Geen reden opgegeven | | | |
| BC | 584 | 43 | 18 | 22 | 13 | 5 | 72 | 28 | 48 | | 1 | 1 | 1 | 2 | 1 | | | | 3 | | 1 | 1 | | |
| CS | 10 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| DIR | 10 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| DO | 1233 | 216 | 142 | 76 | 121 | 10 | 85 | 24 | 55 | 13 | 9 | 4 | 3 | 5 | 3 | 2 | | | | 5 | | 1 | | |
| FO | 188 | 14 | 14 | 0 | 7 | 7 | 50 | 50 | 102 | 2 | 1 | | 1 | 3 | | | | | | | | | | |
| MO | 201 | 15 | 11 | 4 | 9 | 2 | 82 | 18 | 27 | 1 | 1 | | | | 1 | 1 | 1 | | | | | 1 | 1 | € 1.260 |
| PPM | 127 | 1 | 1 | 0 | 0 | 1 | 0 | 100 | 120 | | | | | 1 | | | | | 1 | | | | | |
| RO | 1926 | 443 | 286 | 160 | 221 | 54 | 77 | 19 | 85 | 15 | 9 | 7 | 5 | 18 | | | | | | | | 1 | 1 | € 1.000 |
| SEO | 1964 | 627 | 403 | 229 | 162 | 251 | 40 | 62 | 77 | 43 | 32 | 34 | 32 | 106 | 18 | 34 | | 5 | 12 | 21 | | 5 | 1 | € 1.260 |
| SG | 43 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| WK | 881 | 101 | 84 | 17 | 78 | 6 | 93 | 7 | 28 | 2 | | 1 | | 3 | | | | | | | | 3 | | |
| Totaal | 7167 | 1460 | 959 | 508 | 611 | 336 | 63,7% | 36% | 60 | 76 | 53 | 47 | 42 | 138 | 23 | 37 | 1 | 5 | 16 | 26 | 1 | 12 | | € 3.520 |

* Voor de hele rapportage geldt: de getallen kunnen ook stukken betreffen die weliswaar in de rapportageperiode zijn afgedaan of nog openstaan, maar die voorafgaand aan de rapportageperiode zijn ingekomen.

** Het betreft hier het % stukken dat tijdig c.q. te laat na de in wet- of regelgeving gestelde termijn is afgehandeld. Het % betreft het gedeelte van het aantal geregistreerde afgedane ingekomen stukken met risico van dwangsom (zie 4e kolom).

*** Een aanvrager van een beschikking kan binnen 6 weken nadat de termijn voor het geven van de beschikking is verstreken en er geen beschikking is gegeven, een schriftelijke ingebrekestelling sturen. De provincie heeft dan nog 2 weken de tijd alsnog een beschikking te geven. Gebeurt dit niet, dan is dwangsom verschuldigd.

## Achtergrond

Per 1 oktober 2009 is de Wet dwangsom en beroep bij niet-tijdig beslissen in werking getreden en vervangt de provinciale Verordening dwangsom. De wijzigingen zijn onder andere:

- uitbreiding van de gronden voor het opschorten van de beslistermijn
- schriftelijke bevestiging aan de aanvrager in geval van beëindiging opschortingsperiode
- de bedragen en looptijd zijn gewijzigd
- de dwangsom mag niet verrekend worden met eventuele openstaande rekeningen van de aanvrager bij de provincie

Hier treft u de rapportage aan. Bijgevoegde tabel geeft een overzicht over de provincie als totaal. Hieruit en uit een daartoe in de ambtelijke organisatie gemaakte analyse komt het volgende beeld naar voren.

## Hoeveelheid geregistreerde ingekomen stukken met risico van dwangsom

Van de in de periode 1 januari tot en met 31 december 2010 totaal geregistreerde ingekomen stukken had 20,4% het risico van dwangsom in zich. Dat is 9% meer dan in de rapportage van 2009. In absolute aantallen zijn er in 2010( 1.460) ook meer ingekomen stukken met risico van dwangsom dan in 2009 (623). Bij stukken met risico van dwangsom valt bijvoorbeeld te denken aan een aanvraag voor een subsidie of vergunning, een gedoogbesluit, een verzoek tot handhaving, een bezwaarschrift etc.
Het merendeel van het aantal stukken met risico van dwangsom kwam binnen bij het team Cultuur van de afdeling Sociaal-Economische Ontwikkeling, namelijk 42,9%. Ook wat betreft de beleidsterreinen op het gebied van duurzame en ruimtelijke ontwikkeling kwamen relatief veel stukken binnen met het risico van dwangsom, namelijk 14,8% respectievelijk 30,3% . Op het gebied van wegen en kanalen was dit percentage 6,9%. Tenslotte kwamen op de werkvelden van bestuur en communicatie, managementondersteuning en facilitaire ondersteuning enkele stukken met risico van Dwangsom binnen (in totaal circa 5%).

## Afhandeling stukken met risico van dwangsom

In totaal is het grootste deel 64% (ofwel in aantal 611) van de afgedane ingekomen stukken met risico van dwangsom tijdig afgehandeld; 36% (ofwel in aantal 360) van de stukken is te laat afgehandeld. Het percentage tijdig afgehandelde stukken is ten opzichte van 2009 gelijk gebleven(in 2009 64%). Voor de organisatie als totaal hadden van de te laat afgedane stukken de meeste (38,3%) een termijnoverschrijding van meer dan 8 weken. Dit is een verslechtering ten opzichte van 2009: toen lag het zwaartepunt van termijnoverschrijdingen ook bij meer > dan 8 weken nl 10%. De afdeling Sociaal Economische Ontwikkeling heeft hierin het grootste aandeel nl 29,4%. Voor de overige afdelingen is het per saldo procentueel gezien een lichte verbetering echter de absolute cijfers spreken dit tegen.

## Toelichting op termijnoverschrijdingen

De meeste termijnoverschrijdingen hebben plaatsgevonden op het gebied van sociaal-economische ontwikkeling. Namelijk 25,8% (in aantal 247) van alle stukken die te laat zijn afgehandeld. Een belangrijke verklaring hiervoor is dat op het beleidsterrein sociaal-economische

ontwikkeling verreweg de meeste stukken met risico van dwangsom zijn binnengekomen.
Op het beleidsterrein cultuur komen veel incidentele subsidieaanvragen binnen die door de Adviescommissie Cultuur worden behandeld. In dat geval geldt een behandeltermijn van 12 weken. Bij de afdeling waar de registratie van binnengekomen stukken plaats vindt, weet men niet of een subsidie wel of niet door de Adviescommissie Cultuur wordt behandeld. Het komt dan ook vaak voor dat de verkeerde behandeltermijn aan een aanvraag wordt gekoppeld. In veel gevallen is meer tijd nodig voor overleg met de aanvrager(s) van subsidie, dit wordt uiteraard gecommuniceerd met de aanvrager. In een groot aantal gevallen was de aanvraag niet compleet waardoor extra informatie moest worden aangevraagd. Ook hierover wordt gecommuniceerd met de aanvrager. De verwachte verbetering ten gevolge van de digitalisering heeft echter nog niet voldoende effect gesorteerd. Voor 2011 zal hier een verbeteringstraject ingezet worden.

## Ingebrekestellingen en dwangsommen

In 2010 zijn 12 ingebrekestellingen ontvangen (in 2009 waren dat er 51). De termijnoverschrijdingen op het gebied van sociaaleconomische ontwikkeling hebben geleid tot 5 ingebrekestellingen.
Overige termijnoverschrijdingen speelden verder vooral op de beleidsterreinen wegen en kanalen duurzame en ruimtelijke ontwikkeling en 1 bij management ondersteuning. Het ging bij deze beleidsterreinen om 7 stukken ofwel bijna 2% van alle stukken die te laat zijn afgedaan.
Naar aanleiding van deze 12 ingebrekestellingen zijn er 3 dwangsommen uitbetaald met een totaal bedrag van € 3.520. De oorzaken van deze dwangsommen liggen vooral op de volgende terreinen: complexiteit van de casussen, niet tijdig kunnen afhandelen door een commissie van bezwaar. i.v.m. vergunningverlening was er veel overleg nodig tussen ambtenaren onderling en externe partijen. Daarnaast was er in een geval sprake van onzorgvuldigheid bij de ambtelijke afhandeling.

## Toelichting uitbetaalde dwangsommen

### Casus 1
Bij deze casus is het de commissie van bezwaar wegens grote complexiteit niet gelukt binnen de wettelijke termijn een uitspraak te doen, inmiddels is de casus afgehandeld.

### Casus 2
Bij deze casus was er sprake van een aantal factoren. Er was sprake van een groot aantal brieven waar op gereageerd moest worden. Niet alles is tijdig gelukt. Bij behandeling van de casus bleek dat de afhandeling van een vraag t.g.v. miscommunicatie met de klager niet had plaats gevonden. Dit heeft uiteindelijk geleid tot een ingebrekestelling en dwangsom.

### Casus 3
De derde casus betreft een vergunningverlening waarbij er veel overleg nodig is geweest. Daarnaast is er door de provincie onzorgvuldig gehandeld waardoor de aanvraag langer is blijven liggen dan nodig was geweest.

# III.7 Rapportage single information single audit

| Departement | Nr. | Specifieke uitkering | Juridische grondslag | Ontvanger | I N D I C A T O R E N | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| BZK | C7 | Investering stedelijke vernieuweing (ISV) | Wet stedelijke vernieuwing | Provincies (rechtstreekse ontvanger) | Eindsaldo ISV (na afloop periode II) = totaal ontvangen ISV-bedrag minus totaal vastgestelde ISV-bijdrage na afloop 2e periode.<br>Aard controle R | Toelichting afwijking<br>Aard controle n.v.t. | | | | |
| | | | | | € 103.213 | Willen we graag inzetten t.b.v. ISVIII | | | | |
| I&M | E1 | Industrielawaai | Wet geluidhinder Besluit bijdrage sanering industrielawaai | Provincies | Besteding 2010 t.l.v. rijksmiddelen<br>Aard controle R | Overige bestedingen 2010<br>Aard controle R | Aantal afgeronde projecten waarbij een verklaring is dat de subsidievoorwaarden zijn nagekomen en de prestatie is geleverd<br>Aard controle R | Bestedingen van vóór 2010, waarvan de uitgave in of na 2010 plaatsvindt<br>Zie Nota baten-lastenstelsel<br>Aard controle R | | Uitgaven van vóór 20 waarvan besteding in plaatsvindt<br>Zie Nota baten-laster<br>Aard controle R |
| | | | | | € 18.530 | € 0 | 0 | € 0 | | € 0 |
| I&M | E5 | Verzameluitkering VROM | Regeling verzameluitkering | Provincies, gemeenten | Besteding t/m 2010<br>Aard controle R | | | | | |
| | | | | | € 174.438 | | | | | |
| I&M | E6 | Bodemsanering (excl. Bedrijvenregeling) | Wet bodembescherming (Wbb), Besluit financiële bepalingen bodemsanering en Regeling financiële bepalingen bodemsanering; | Provincies en gemeenten | Besteding 2010 uit Wbb<br>Aard controle R | Besteding 2010 uit FES<br>Aard controle R | Bestedingen (Wbb) van vóór 2010, waarvan de uitgave in of na 2010 plaatsvindt<br>Zie Nota baten-lastenstelsel<br>Aard controle R | Uitgaven (Wbb) van vóór 2010, waarvan besteding in 2010 plaatsvindt<br>Zie Nota baten-lastenstelsel<br>Aard controle R | | Bestedingen (FES) va 2010, waarvan de uit of na 2010 plaatsvind<br>Zie Nota baten-laster<br>Aard controle R |
| | | | | | € 332.846 | € 0 | € 0 | € 0 | | € 0 |
| | | | | | Aantal saneringen (in te vullen zodra de prestaties behaald zijn)<br>Aard controle D1 | Aantal bodemonderzoeken (in te vullen zodra de prestaties behaald zijn)<br>Aard controle D1 | Aantal m2 gesaneerd oppervlakte (inclusief SEB) (in te vullen zodra de prestaties behaald zijn)<br>Aard controle D1 | Aantal m3 gesaneerde grond (inclusief SEB) (in te vullen zodra de prestaties behaald zijn)<br>Aard controle D1 | | Aantal m3 gesaneerd reinigd grondwater (i SEB) (in te vullen zod prestaties behaald zij<br>Aard controle D1 |
| | | | | | | | | | | |
| I&M | E9 | Programma Externe Veiligheid (EV) | Subsidieregeling programmafinancieringen Externe Veiligheid (EV)-beleid voor andere overheden 2006-2010 | Provincies | Besteding 2010<br>Aard controle R | Percentage van de verstrekte bijdrage 2010 dat is gebruikt voor het in dienst nemen van vast personeel EV<br>Aard controle D2 | Eindverantwoording ja/nee<br>Aard controle n.v.t. | Bestedingen van vóór 2010, waarvan de uitgave in of na 2010 plaatsvindt<br>Zie Nota baten-lastenstelsel<br>Aard controle R | | Uitgaven van vóór 20 waarvan besteding in plaatsvindt<br>Zie Nota baten-laster<br>Aard controle R |
| | | | | | € 386.420 | 100,00% | Nee | € 0 | | € 0 |
| I&M | E27 | Brede doeluitkering verkeer en vervoer | Wet BDU Verkeer en Vervoer (art. 10) | Provincies en stadsregio's (Wgr+) | Eindsaldo/-reservering 2009<br>Aard controle R | Rentebaten 2010<br>Aard controle R | Ontvangen BDU-bijdrage V&W<br>Aard controle R | Terugbetaling door derden vanuit BDU-bijdrage verstrekte middelen<br>Aard controle R | | Besteding 2010<br>Aard controle R |
| | | | | | € 45.032.461 | € 450.358 | € 33.098.000 | € 2.405 | | € 32.222.356 |
| | | | | | Individuele bestedingen 2010 die meer dan 20% van de totaal ontvangen BDU bedragen<br>Omschrijving<br>Aard controle n.v.t. | Individuele bestedingen 2010 die meer dan 20% van de totaal ontvangen BDU bedragen<br>Bedrag<br>Aard controle R | | | | |
| | | | | | Concessie Groningen Drenthe | € 20.012.558 | | | | |
| I&M | E28B | Regionale mobiliteitsfondsen (Zuiderzeelijn) | Beschikking of overeenkomst van Samenwerkingsverband Noord Nederland met provincies obv convenant tussen Rijk en Samenwerkingsverband Noord Nederland voor Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn | Provincies Friesland, Groningen en Drenthe (SiSa tussen medeoverheden+) | Hieronder per regel één beschikkingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie<br>Aard controle n.v.t. | Gerealiseerd wel/niet<br>Aard controle R | Besteding 2010 ten laste van SNN<br>Aard controle R | Overige bestedingen 2010<br>Aard controle R | | Te verrekenen met SN<br>Aard controle R |
| | | | | | UP-10-03055 | Niet | € 592.709 | € 0 | | € 214.833 |
| | | | | | Bestedingen van vóór 2010, waarvan de uitgave in of na 2010 plaatsvindt<br>Zie Nota baten-lastenstelsel<br>Aard controle R | Uitgaven van vóór 2010, waarvan besteding in 2010 plaatsvindt<br>Zie Nota baten-lastenstelsel<br>Aard controle R | | | | |
| | | | | | € 0 | € 0 | | | | |
| EL&I | F15 | Leren voor duurzame ontwikkeling (LvDO) | Beschikking o.b.v. Programma Leren voor duurzame ontwikkeling 2008-2011 | Provincies | Totale besteding 2010<br>Aard controle R | Cofinanciering eigen middelen 2010<br>Aard controle R | Cofinanciering door derden 2010<br>Aard controle R | Bestedingen van vóór 2010, waarvan de uitgave in of na 2010 plaatsvindt<br>Zie Nota baten-lastenstelsel<br>Aard controle R | | Uitgaven van vóór 20 waarvan besteding in plaatsvindt<br>Zie Nota baten-laster<br>Aard controle R |
| | | | | | € 519.384 | € 38.500 | € 100.000 | € 21.334 | | € 0 |
| VWS | H8 | Doeluitkering jeugdzorg (Bureau Jeugdzorg + Zorgkosten Jeugdzorg) | Wet op de jeugdzorg (art. 37) en Regeling bekostiging jeugdzorg 2009 | Provincies en stadsregio's (Wgr+) | Aantal Onder toezichtstelling (OTS), tot 1 jaar op peildatum 2009<br>Betreft het aantal cliënten op peildatum die minder dan of gelijk aan 1 jaar (voorlopig) onder toezicht staan.<br>Aard controle D1 | Aantal OTS langer dan een jaar op peildatum 2009<br>Betreft het aantal cliënten dat op peildatum langer dan 1 jaar onder toezicht staan.<br>Aard controle D1 | Aantal voorlopige voogdij 2009<br>Aard controle D1 | Aantal voogdij 2009<br>Aard controle D1 | | Aantal jeugdreclasser 2009<br>Aard controle D1 |
| | | | | | 183 | 252 | 3 | 87 | | 200 |
| | | | | | Besteding 2010 aan stichting die een bureau jeugdzorg in stand houdt -deel justitietaken<br>Aard controle R | Besteding 2010 aan stichting, die een bureau jeugdzorg in stand houdt - deel taken bureau jeugdzorg en subsidie bureau jeugdzorg<br>Aard controle R | Besteding 2010 aan zorgaanbod<br>Aard controle R | Aantal aanmeldingen 2010 aan het LBIO door bureau jeugdzorg<br>Aard controle D2 | | Aantal afmeldingen 2 aan het LBIO door bu jeugdzorg<br>Aard controle D2 |
| | | | | | € 5.357.137 | € 6.444.781 | € 23.445.709 | 145 | | 41 |

# (Sisa)

| | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | | |
| | | | | | | |
| 10, 2010<br><br>stelsel | Eindverantwoording ja/nee<br><br>Aard controle n.v.t. | | | | | |
| | Nee | | | | | |
| | | | | | | |
| | | | | | | |
| n vóór gave in lt stelsel | Uitgaven (FES) van vóór 2010, waarvan besteding in 2010 plaatsvindt<br>Zie Nota baten-lastenstelsel<br>Aard controle R | Eindverantwoording ja/nee<br><br>Aard controle n.v.t. | | | | |
| | € 0 | Nee | | | | |
| l veront- nclusief ra de n) | | | | | | |
| | | | | | | |
| 10, 2010<br><br>stelsel | | | | | | |
| | | | | | | |
| | Correctie over besteding 2009<br><br>Aard controle R | Eindsaldo/-reservering 2010<br><br>Aard controle R | Bestedingen van vóór 2010, waarvan de uitgave in of na 2010 plaatsvindt<br>Zie Nota baten-lastenstelsel<br><br>Aard controle R | Uitgaven van vóór 2010, waarvan besteding in 2010 plaatsvindt<br>Zie Nota baten-lastenstelsel<br><br>Aard controle R | | |
| | € 0 | € 23.710.185 | € 22.650.682 | € 0 | | |
| | | | | | | |
| | | | | | | |
| N | Toelichting<br><br>Aard controle n.v.t. | Eindverantwoording ja/nee<br><br>Aard controle n.v.t. | | | | |
| | | Nee | | | | |
| | | | | | | |
| | | | | | | |
| 10, 2010<br><br>stelsel | | | | | | |
| | | | | | | |
| ring | Aantal samenloop 2009<br><br>Aard controle D1 | Aantal Individuele Traject Begeleiding 2009 (ITB), harde kern<br><br>Aard controle D1 | Aantal ITB 2009, Criem<br><br>Aard controle D1 | Aantal scholing- en trainingspro-gramma's (STP) 2009<br><br>Aard controle D1 | | |
| | 14 | 36 | 27 | 0 | | |
| 010 reau | Omvang egalisatiereserve jeugdzorg per 31 december 2010<br><br>Aard controle R | Eindverantwoording ja/nee<br><br>Aard controle n.v.t. | Bestedingen van vóór 2010, waarvan de uitgave in of na 2010 plaatsvindt aan stichting die een bureau jeugdzorg in stand houdt -deel justitietaken<br><br>Zie Nota baten-lastenstelsel<br><br>Aard controle R | Uitgaven van vóór 2010, waarvan besteding in of na 2010 plaatsvindt aan stichting die een bureau jeugd-zorg in stand houdt -deel justitietaken<br><br>Zie Nota baten-lastenstelsel<br><br>Aard controle R | Bestedingen van vóór 2010, waarvan de uitgave in of na 2010 plaatsvindt aan stichting, die een bureau jeugdzorg in stand houdt - deel taken bureau jeugdzorg en subsidie bureau jeugdzorg<br>Zie Nota baten-lastenstelsel<br>Aard controle R | Uitgaven van vóór 2010, waarvan besteding in 2010 plaatsvindt aan stich-ting, die een bureau jeugdzorg in stand houdt - deel taken bureau jeugdzorg en subsidie bureau jeugdzorg<br>Zie Nota baten-lastenstelsel<br><br>Aard controle R |
| | -€ 1.077.251 | Ja | € 0 | € 0 | € 149.125 | € 0 |

In de Algemene maatregel van bestuur Single information single audit (Sisa) geeft het rijk aan dat van een aantal regelingen, waarvoor gemeenten en provincies van het rijk gelden ontvangen, verantwoording moet worden afgelegd in de jaarstukken. Eerdere jaren werden voor deze regelingen afzonderlijke verantwoordingen opgesteld met daarbij ook een afzonderlijke accountantsverklaring. Vanaf 2006 is dit teruggebracht tot één verantwoording in de jaarrekening en is er één controlemoment. Over 2010 worden 9 regelingen verantwoord via deze rapportage tegen 14 regelingen in 2009. Het aantal is afgenomen doordat verschillende regelingen zijn qua termijn zijn afgelopen, dan wel zijn opgenomen in de decentralisatie uitkering binnen het provinciefonds en daarmee geen specifieke uitkeringen meer zijn, waarover naar het rijk verantwoording afgelegd dient te worden. Het rijk beoogt hiermee de administratieve lasten te verlagen.

Het opgenomen overzicht is het door het rijk voorgeschreven. De verantwoorde bedragen zijn dit jaar gebaseerd op het stelsel van baten en lasten en niet meer, zoals voorheen was voorgeschreven op basis van het kasstelsel. Voordeel hiervan is dat cijfers beter aansluiten op de provinciale administratie, waardoor eveneens de administratieve lasten verder worden beperkt.

In IPO-verband is afgesproken dat ook gemeenten via de Sisa methodiek kunnen verantwoorden over diverse regelingen, waarover de provincies weer naar het rijk moeten verantwoorden. Over 2010 dienen diverse Drentse gemeenten zich aan de provincie voor 5 regelingen te verantwoorden.

# III.8 Portefeuilleverdeling GS-leden

Commissaris van de Koningin

- Algemene coördinatie en externe betrekkingen
- Communicatie
- Burgemeestersaangelegenheden
- Algemeen toezicht gemeenten
- Openbare orde en veiligheid
- Algemene aangelegenheden Provinciewet en Gemeentewet
- Algemene juridische aangelegenheden
- Kieswet
- Ombudsfunctie

J.M. Imhof
Directeur-secretaris

A. Haarsma
(PvdA)

- Waarnemend Commissaris van de Koningin
- Ruimtelijke ontwikkeling
- Wonen en wijkontwikkeling
- Zorg (jeugd), welzijn, onderwijs en sport

*Integraal*
- Regio Groningen - Assen

*Regionaal*
- Drenthe Noordwest

T. Klip-Martin
(VVD)

- Bodem, lucht en milieu
- Klimaat en energie
- Water en waterschappen
- Cultuur (bibliotheek, archief en musea)
- Personeel & Organisatie
- DB-IPO

*Integraal*
- Duurzaam Drenthe

*Regionaal*
- Drenthe Zuidwest (incl. afstemming Overijssel)

J.G. Vlietstra (PvdA)

- EZ / arbeidsmarkt
- Financiën
- Mediabeleid
- DB-SNN

H. Baas
(ChristenUnie)

- Informatisering en automatisering
- Facilitaire zaken
- Verbouwing / revitalisering provinciehuis
- Handhaving

*Integraal*
- Project burger en provincie (incl. relaties "Regionaal")
- Bestuurlijke verhoudingen

R.W. Munniksma
(PvdA)

- Vitaal platteland, landbouw en landinrichting
- Natuur en landschap
- Recreatie en toerisme
- Cultuur (m.u.v. bibliotheek, archief en musea)

*Integraal*
- Veenkoloniën en Drents Plateau

*Regionaal*
- Drenthe Zuidoost (incl. afstemming Overijssel)

S.B. Swierstra
(VVD)

- Verkeer en Vervoer
- Openbaar vervoer
- Wegen en Kanalen
- DB-SNN

*Integraal*
- Europa, NOA en internationale betrekkingen

# III.9 Zetelverdeling

| Zetelverdeling provinciale staten Drenthe | oude periode | nieuwe periode |
|---|---|---|
| PvdA | 13 | 12 |
| VVD | 8 | 9 |
| CDA | 10 | 6 |
| SP | 5 | 4 |
| PVV | 0 | 4 |
| ChristenUnie | 3 | 2 |
| GroenLinks | 2 | 2 |
| D66 | 0 | 2 |
| | 41 | 41 |

| Zetelverdeling college van gedeputeerde staten | |
|---|---|
| PvdA | 3 |
| VVD | 2 |
| ChristenUnie | 1 |

# III.10 Afkortingenwijzer

| | |
|---|---|
| AB | algemeen bestuur |
| AGO | Actieplan gebouwde omgeving |
| ASV | Algemene subsidieverordening |
| AvA | algemene vergadering van aandeelhouders |
| Awb | Algemene wet bestuursrecht |
| BANN | Bestuursacademie Noord-Nederland |
| BBL | Bureau Beheer Landbouwgronden |
| BBV | Besluit begroting en verantwoording |
| BDU | brede doeluitkering |
| Bls | Besluit locatiegebonden subsidies |
| BIELLS | bodeminformatie essentieel voor landelijke en lokale sturing |
| BKV | beeldende kunst en vormgeving |
| BNG | Bank Nederlandse Gemeenten |
| BOAG | brede overleg- en adviesgroep |
| BOKD | Brede Overleggroep Kleine Dorpen |
| BOS | buurt, onderwijs en sport |
| BRTN | Beleidsvisie recreatietoervaart Nederland |
| BTO | bedrijfstakgericht opleiden |
| BUS | Besluit uniforme sanering |
| BZK | Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Ministerie van |
| CBK | Centrum Beeldende Kunst |
| CBM | Centraal Bureau Motorrijtuigenbelasting |
| CBS | Centraal Bureau voor de Statistiek |
| CHW | cultuurhistorische waardenkaart |
| CJK | Centra voor Jeugd en Gezin |
| CKA | Cultureel Kwartier Assen |
| CROW | Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw en de verkeerstechniek |
| CvdK | Commissaris van de Koningin |
| CBB | collectief vraagafhankelijk vervoer |
| CCC | Carbohydrate Competence Center |
| CCS | Carbon Capture and Storage |
| CPO | collectief particulier opdrachtgeverschap |
| CWZ | cultuur, welzijn en zorg |
| DB | dagelijks bestuur |
| DBL | Drentse Bedrijfslokaties, Stichting |
| DigiD | Digitale Identiteit |
| DLG | Dienst Landelijk Gebied |
| DNS | Drenthe Nieuwe Stijl |
| DPE | Dierenpark Emmen |
| DRIS | Dynamisch ReisInformatie Systeem |
| DURP | digitale uitwisseling ruimtelijke plannen |
| ECB | Europese Centrale Bank |
| EDR | Eems Dollard Regio |
| EHK | essentiële herkenbaarheidskenmerken |
| EHS | ecologische hoofdstructuur |

| | |
|---|---|
| EL&I | Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, Ministerie van |
| EMMS | energie- en milieumanagementsysteem |
| ESP | Europa Service Punt |
| EU | Europese Unie |
| EZ | Economische Zaken, Ministerie van |
| FBE | faunabeheereenheid |
| FES | Fonds Economische Structuur |
| FFT | Functionele Familie Therapie |
| FFW | Flora- en Faunawet |
| GAE | Groningen Airport Eelde |
| GBT | Gemeentelijk Beleidsteam |
| GGOR | gewenst grond- en oppervlaktewaterregiem |
| GS | gedeputeerde staten |
| GWW | Grondwaterwet |
| HANN | Healthy Ageing Network Noord Nederland |
| HIT | Hanze Institute of Technology |
| HPO | High Performance Organization |
| HR | human resource |
| IAD | Innovatief Actieprogramma Drenthe 2008-2010 |
| IBT | Interbestuurlijk Toezicht |
| ICT | Informatie- en Communicatietechnologie |
| IGGD | Integraal groen gebiedsplan Drenthe |
| ILG | Investeringsbudget landelijk gebied |
| IM | Incidentmanagement |
| IPPC | Integrated Pollution Prevention and Control |
| IPO | Interprovinciaal Overleg |
| ISO | International Organization for Standardization |
| ISP | Integraal structuurplan |
| ISV | Investeringsbudget stedelijke vernieuwing |
| iWSR | instrumentarium Watersysteemrapportage |
| IVV | Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer |
| IWV | Interprovinciaal Werkgeversverband |
| IZR | Interprovinciale ziektekostenregeling |
| KEI | Kader voor Economische Investeringen |
| KIK | Kunstenaarsinitiatief in Kolderveen |
| KIN | Kennis Innovatie Netwerk |
| KO | Koninklijke onderscheidingen |
| KTO | klanttevredenheidsonderzoek |
| KRW | Kaderrichtlijn Water |
| KUS2 | Klimaat Uitvoeringssubsidie II |
| LGR | landelijk grondwaterregister |
| LMA | Landelijk Meldpunt Afvalstoffen |
| LNV | Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Ministerie van |
| LOFAR | LOw Frequency ARray |
| LOI | Letter of Intent |
| LTC | Local Traffic Control |
| MBO | Middelbaar Beroepsonderwijs |
| MD | Management Development |
| MEP | Meerjarenexploitatieprogramma |
| m.e.r. | milieu-effectrapportage |

| | |
|---|---|
| MFD | Milieufederatie Drenthe |
| MFD | multifunctioneel dienstencentrum |
| MIRT | Meerjarenprogramma infrastructuur ruimte en transport |
| MKB | midden- en kleinbedrijf |
| MOD | Multidisciplinaire Oefenstaf Drenthe |
| MOMO | Modernisering Monumentenzorg |
| MOP | Meerjarenontwikkelingsprogramma |
| MOP | meerjarenonderhoudsplan |
| MRB | motorrijtuigenbelasting |
| MST | Multi Systeem Therapie |
| MUP-VV | Meerjarenuitvoeringsprogramma verkeer en vervoer |
| NAV | Noordelijke Arbeidsmarktverkenning |
| NaVoS | nazorg voormalige stortplaatsen |
| NBW | Nationaal Bestuursakkoord Water |
| NBW | Natuurbeschermingswet |
| NDW | Nationale Databank Wegverkeergegevens |
| NEND | Nachhaltige Energie Nederland Duitsland |
| NME | natuur- en milieueducatie |
| NMP | Nationaal Milieubeleidsplan |
| NNBT | Noord-Nederlands Bureau voor Toerisme |
| NNGB | Nederlandse norm gezond bewegen |
| NOA | Noordelijke ontwikkelingsas |
| NORA | New Opportunities for Rural Areas |
| NOM | Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij |
| NRK | Noordelijke Rekenkamer |
| NSW | Natuurschoonwet |
| NUP | Nationaal uitvoeringsprogramma |
| NV NOM | Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland |
| NVD | netwerk veilig Drenthe |
| nWRO | nieuwe wet ruimtelijke ordening |
| NWW | niet-werkende werkzoekenden |
| OCB | opleidingscentrum in de bouw |
| OCW | Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Ministerie van |
| OGB | nieuwe omgevingsbeleid |
| OKI | onderwijs en kennisinfrastructuur |
| OOV | openbare orde en veiligheid |
| OP EFRO | Operationeel Programma Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling |
| ov | openbaar vervoer |
| OVA | Overheidsbijdrage Arbeidskostenontwikkeling |
| OZB | onroerendezaakbelasting |
| PAS | Programmatische Aanpak Stikstof |
| PB | programma beheer |
| PCC | Provinciaal Coördinatiecentrum |
| PGS | Publicatiereeks Gevaarlijke stoffen |
| PHP | Provinciaal herstructureringsprogramma |
| Pid | Pieken in de Delta |
| pMJP | provinciaal Meerjarenprogramma |
| PNS | Provincie Nieuwe Stijl |
| POP | Provinciaal omgevingsplan |
| POV | Provinciale omgevingsverordening |

| | |
|---|---|
| PPM | Programma- en Projectmanagement |
| PS | provinciale staten |
| PUP | Provinciaal uitvoeringsprogramma |
| PUVV | Provinciaal uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer |
| PvA | plan van aanpak |
| PvE | programma van eisen |
| PVVP | Provinciaal verkeers- en vervoersplan |
| RAAK | Regionaal Actieprogramma Aanpak Kindermishandeling |
| RAO | regionaal ambtelijk overleg |
| RBO | regionaal bestuurlijk overleg |
| Regis | regionaal geohydrologisch informatiesysteem |
| REP | Ruimtelijk Economisch Programma |
| RGT | Revitalisering Generiek Toezicht |
| RHC | Regionale Historische Centra |
| RMC | Regionaal Meld- en Coördinatiepunten |
| ROT | Regionaal Operationeel Team |
| RPC | Rijksplanologische Commissie |
| RPCP | Regionaal Patiënten Consumenten Platform |
| RSP | Regiospecifiek Pakket |
| RUD | Regionale Uitvoeringsorganisatie |
| Ruddo | Regeling uitzettingen en deriviaten decentrale overheden |
| RvC | Raad van Commissarissen |
| RVT | Raad van Toezicht |
| SAN | Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer |
| SAWA | Sensors and Water |
| SBKGD | Stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen Groningen en Drenthe |
| SCP | Sociaal en Cultureel Planbureau |
| SDF | Smart Dairy Farming |
| SHN | Samenwerking Handhaving Drenthe |
| SIA | Sámen Sterker in Actie! |
| Sisa | Single information single audit |
| SKA | Square Kilometer Array |
| SLB | Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging |
| smb | strategische milieubeoordeling |
| SN | Subsidieregeling natuurbeheer |
| SNL | Subsidiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer |
| SNN | Samenwerkingsverband Noord-Nederland |
| SOL | Subsidieverordening onderhoud landschapselementen |
| SOM | stedelijke ontwikkeling en mobiliteit |
| SPVVD | Strategisch Plan Verkeersveiligheid Drenthe |
| STADO | stads- en dorpsvernieuwing, Wet op de |
| STINAT | Subsidieregeling Toerisme Natuurlijk! |
| SZW | Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Ministerie van |
| TJS | Tienjarenscenario |
| TABII | Tankstations Alternatieve Brandstoffen 2 |
| TAFF | Tijdelijke Additionele Financiering Faciliteit |
| UILN-N | Uitvoeringsprogramma Innovatieve Landbouw Noord-Nederland |
| UvW | Unie van Waterschappen |
| UWV | Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen |
| VAT | voorbereiding, administratie en toezicht |

| | |
|---|---|
| VDG | Vereniging Drentse Gemeenten |
| VES | versterking economische structuur |
| VHR | Vogel- en Habitatrichtlijn |
| Vigeb | verbindingsoefening gemeenten en provincies |
| VINEX | Vierde nota op de ruimtelijke ordening extra |
| VRAL | Vermindering Regeldruk en Administratieve Lasten |
| VRD | Veiligheidsregio Drenthe |
| VROM | Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, Ministerie van |
| VSV | voortijdig schoolverlaten |
| VTB | vliegende teambrigade |
| VV | verkeer en vervoer |
| VVBD | Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe |
| VW | Verkeer en Waterstaat, Ministerie van |
| VWS | Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Ministerie van |
| WABO | Wet algemene bepalingen omgevingsrecht |
| Wav | Wet ammoniak en veehouderij |
| WBB | Wet bodembescherming |
| Wet fido | Wet financiering decentrale overheden |
| WGR | Wet gemeenschappelijke regelingen |
| WiDD | Welkom in Digitaal Drenthe |
| WILG | Wet inrichting /investering landelijk gebied |
| WKO | warmte-/koudeopslag |
| Wm | Wet milieubeheer |
| WMD | Waterleidingmaatschappij Drenthe |
| WMO | Wet maatschappelijke ondersteuning |
| WION | Wet Informatie-Uitwisseling Ondergrondse Netten |
| WOK | werk, onderwijs en kennisinfrastructuur |
| WOPT | Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens |
| Wro | Wet op de ruimtelijke ordening |
| WVO | Wet verontreiniging oppervlaktewateren |
| WWI | Wet werk en inkomen |
| WWZ | wonen, welzijn en zorg |
| ZAT | Zorg en Advies Teams |
| ZVW | Ziekte Verzekering Wet |
| ZZL | Zuiderzeelijn |

# III.11 Controleverklaring accountant

## *Controleverklaring van de onafhankelijke accountant*

Aan: Provinciale Staten van provincie Drenthe

### *Verklaring betreffende de jaarrekening*

Wij hebben de jaarrekening 2010 van de provincie Drenthe gecontroleerd. Deze jaarrekening bestaat uit de balans per 31 december 2010 en de programmarekening over 2010 met de toelichtingen, waarin zijn opgenomen een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

### *Verantwoordelijkheid van het College van Gedeputeerde Staten*

Het College van Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten. Deze verantwoordelijkheid houdt onder meer in dat de jaarrekening zowel de baten en lasten als de activa en passiva getrouw dient weer te geven en dat de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen. Rechtmatige totstandkoming betekent in overeenstemming met de begroting en met de relevante wet- en regelgeving waaronder gemeentelijke verordeningen. Het College van Gedeputeerde Staten is tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten en voor de naleving van de relevante wet- en regelgeving.

### *Verantwoordelijkheid van de accountant*

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle, als bedoeld in artikel 217, lid 2 van de Provinciewet. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse controlestandaarden en het Besluit accountantscontrole provincies en gemeenten en het door Provinciale Staten vastgestelde controleprotocol. Dit vereist dat wij voldoen aan de voor ons geldende ethische voorschriften en dat wij onze controle zodanig plannen en uitvoeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de door de accountant toegepaste oordeelsvorming, met inbegrip van het inschatten van de risico's dat de jaarrekening een afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten.

Bij het maken van deze risico-inschattingen neemt de accountant de interne beheersing in aanmerking die relevant is voor het opmaken van de jaarrekening en voor het getrouwe beeld daarvan, alsmede voor de naleving van de relevante wet- en regelgeving, gericht op het opzetten van controlewerkzaamheden die passend zijn in de omstandigheden. Deze risico-inschattingen hebben echter niet tot doel een oordeel tot uitdrukking te brengen over de effectiviteit van de interne beheersing van de provincie. Een controle omvat tevens het evalueren van de geschiktheid van de

*PricewaterhouseCoopers Accountants N.V., Zuiderzeelaan 53, 8017 JV Zwolle, Postbus 513, 8000 AM Zwolle*
*T: 088 792 00 38, F: 088 792 94 61, www.pwc.nl*

'PwC' is het merk waaronder PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. (KvK 34180285), PricewaterhouseCoopers Belastingadviseurs N.V. (KvK 34180284), PricewaterhouseCoopers Advisory N.V. (KvK 34180287), PricewaterhouseCoopers Professional Services B.V. (KvK 51414406), PricewaterhouseCoopers B.V. (KvK 34180289) en andere vennootschappen handelen en diensten verlenen. Op deze diensten zijn algemene voorwaarden van toepassing, waarin onder meer aansprakelijkheidsvoorwaarden zijn opgenomen. Op leveringen aan deze vennootschappen zijn algemene inkoopvoorwaarden van toepassing. Op www.pwc.nl treft u meer informatie over deze vennootschappen, waaronder deze algemene (inkoop)voorwaarden die ook zijn gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel te Amsterdam.

gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en de financiële rechtmatigheidscriteria en van de redelijkheid van de door het College van Gedeputeerde Staten van de provincie gemaakte schattingen, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

De bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten. Deze goedkeuringstolerantie is door de Provinciale Staten in het controleprotocol en normenkader d.d. 10 november 2010 vastgesteld.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is om een onderbouwing voor ons oordeel te bieden.

### *Oordeel betreffende de jaarrekening*

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening van provincie Drenthe een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2010 als van de activa en passiva per 31 december 2010 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten.

Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle materiële aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen in overeenstemming met de begroting en met de relevante wet- en regelgeving waaronder gemeentelijke verordeningen.

## ***Verklaring betreffende overige bij of krachtens de wet gestelde eisen***

Ingevolge artikel 217 lid 3 onder d Provinciewet vermelden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening.

Zwolle, 5 april 2011
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door H. Boshove RA

Pagina 2 van 2

# III.12 Bestemming van het resultaat

Het resultaat over 2010, na verwerking van de begrote mutaties met reserves, bedraagt € 12.801.000,--.

Hieronder staan de grotere afwijkingen vermeld. Een detailoverzicht van afwijkingen groter dan € 50.000,-- is binnen paragraaf II.2 Toelichting op saldi van de programmarekening 2010 opgenomen. De verschillen hieronder zijn conform motie 14 in de vergadering van provinciale staten van 25/26 juni 2008 opgesteld. Aangegeven is of de doelen die zijn gerelateerd aan de budgetten wel of niet zijn gerealiseerd, of de voornaamste oorzaak van de afwijking van interne of externe aard was en of het bedrag door ons beïnvloedbaar was. Tevens is aangegeven waar de tekstuele toelichting is opgenomen. Deze toelichting kan bij Financiële analyse prioriteiten staan als het prioriteiten betreft of bij de financiële toelichting aan het eind van elke programma bij Wat heeft het gekost? Als het afwijkingen binnen de "going concern" budgetten betreft.

| Omschrijving | Saldo programma | toelichting nodig? | Bedrag | voordeel / nadeel | Resultaat behaald (ja/nee) | Oorzaak overwegend (intern/extern | hoogte bedrag beinvloedbaar (ja/nee) | tekstuele toelichting bij: |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De provincie doét er toe! | **254.702** | nee | | | | | | |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 254.702 | V | | | | |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | **773.445** | ja | | | | | | |
| P2.05 Kansen voor "7 tot 7"diensten- en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten | | | 77.376 | V | ja | extern | ja | prioriteit blz. 55 |
| Kapitaallasten m.b.t. Drents Museum | | | 484.744 | V | ja | intern | ja | programma blz. 60 |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 211.325 | V | | | | |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | **-222.790** | nee | | | | | | |
| P3.14 Regio Specifiek Pakket (RSP) | | | -3.496.401 | N | ja | intern | nee | prioriteit blz. 84 |
| Bijdrage inzake RSP projecten | | | 2.655.622 | V | ja | intern | nee | programma blz. 92 |
| Onderhoud en verbeteringswerken N34 | | | -1.125.846 | N | ja | extern | ja | programma blz. 89 |
| Onderhoud 406 km weg (totaal) beheren, plus 16 km parallelweg, 261 km fietspad en 28 fauna | | | -1.186.504 | N | ja | extern | nee | programma blz. 90 |
| Kosten vaarwegverbinding Erica - Ter Apel | | | -527.369 | N | ja | extern | nee | programma blz. 91 |
| Vaarweg Meppel-De Punt | | | 545.991 | V | ja | extern | nee | programma blz. 90 |
| Bijdrage van waterschappen in voedingsgemalen | | | 307.865 | V | ja | extern | nee | programma blz. 93 |
| Stimulering Drentse woningmarkt | | | 1.020.160 | V | nee | extern | ja | programma blz. 91 |
| Kosten actualisatie regiovisie Groningen-Assen | | | 950.000 | V | nee | intern | ja | programma blz. 91 |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 633.692 | V | | | | |
| Programma 4 Kennis wérkt | **2.560.322** | ja | | | | | | |
| Bijdragen in projecten versterking economische structuur | | | 1.850.836 | V | nee | extern | nee | programma blz.110 |
| Dividend CBL Vennootschap b.v. | | | 399.795 | V | ja | extern | nee | programma blz.110 |
| P4.04 Structuurversterking recreatie en (zorg)toerisme | | | 63.787 | V | ja | extern | ja | prioriteit blz.107 |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 245.904 | V | | | | |

| Omschrijving | Saldo programma | toelichting nodig? | Bedrag | voordeel / nadeel | Resultaat behaald (ja/nee) | Oorzaak overwegend (intern/extern | hoogte bedrag beinvloedbaar (ja/nee) | tekstuele toelichting bij: |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 5. Leefomgeving | **9.689.440** | ja | | | | | | |
| P5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | | | -185.712 | N | ja | intern | nee | prioriteit blz. 144 |
| P5.02 Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | | | 338.550 | V | nee | extern | nee | prioriteit blz. 144 |
| P5.23 Vitaal Platteland | | | -154.373 | N | ja | intern | ja | prioriteit blz. 144 |
| P5.27 Havelte Oost | | | -199.986 | N | ja | intern | nee | prioriteit blz. 144 |
| P5.28 Runde | | | 275.000 | V | nee | extern | nee | prioriteit blz. 145 |
| Uitvoeringskosten pMJP | | | 319.877 | V | ja | intern | ja | programma blz. 155 |
| Kapitaallasten m.b.t. relatienotagebieden | | | 225.352 | V | ja | intern | ja | programma blz. 155 |
| pMJP exclusief prioriteitsgelden | | | 8.473.099 | V | ja | extern | nee | programma blz. 155 |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 597.631 | V | | | | |
| Programma 6. Middelen | **-254.042** | nee | | | | | | |
| Rente van belegd kasgeld | | | -452.811 | N | ja | extern | nee | programma blz. 173 |
| Toegerekende apparaatskosten | | | 1.005.564 | V | ja | intern | nee | programma blz. 172 |
| Bijdrage van de kostenplaats kapitaallasten | | | -814.801 | N | ja | intern | nee | programma blz. 173 |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 8.006 | V | | | | |
| Totaal rekeningsaldo voor verrekeningen met reserves | | | 12.801.078 | | | | | |

Van het resultaat stellen wij u voor aan de reserves toe te voegen een bedrag van € 9.445.000,--. Het betreft hier een saldo van toevoegingen en onttrekkingen die afwijken van de begrote toevoegingen en onttrekkingen van reserves. Deze afwijkingen worden veroorzaakt door lagere kosten en of hogere opbrengsten van budgetten die aan deze reserves zijn gekoppeld. Het totaal bedrag dat voorgesteld wordt aan de reserves toe te voegen kan als volgt worden gespecificeerd:

| Mutaties reserves | Begrote toevoeging | Werkelijk toevoeging | Voordeel/ nadeel | Verschil |
|---|---|---|---|---|
| Bijdrage aan reserve vaarweg Meppel de Punt | 988.603 | 1.534.593 | N | -545.990 |
| Bijdrage aan RSP reserve | 66.322.701 | 65.481.922 | V | 840.779 |
| Bijdrage van reserve versterking economische structuur | 3.000.000 | 1.149.164 | N | -1.850.836 |
| Bijdrage van reserve provinciaal aandeel ILG | 3.313.719 | -6.368.572 | N | -9.682.291 |
| Bijdrage van Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | 41.667 | 569.036 | V | 527.369 |
| Bijdrage van reserve grondwaterheffing | 300.000 | 439.467 | V | 139.467 |
| Bijdrage van reserve monitoring voormalige stortplaatsen | 66.190 | 66.525 | V | 335 |
| Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | 2.012.000 | 3.137.846 | V | 1.125.846 |
| | | | | -9.445.321 |

Na verwerking van de voorgestelde mutaties die niet begroot zijn resteert een voordeel van € 3.356.000,--. Van dit resultaat stellen wij u voor een bedrag van € 1.393.587,-- in te zetten voor de hieronder genoemde zaken voor uitvoering in 2011.

| Omschrijving | |
|---|---|
| Cofinanciering Pieken in de Delta projecten 'Smart Dairy Farming (SDF)' | 298.427 |
| Voortzetting Ontwikkelingsbureau Veenhuizen | 75.000 |
| Stimuleringsmaatregelen Drentse woningmarkt | 1.020.160 |
| Totaal | 1.393.587 |

Daarnaast willen we vanuit het rekeningsaldo een bedrag € 1.075.000,-- bestemmen voor de volgende twee zaken: de uitvoering van Motie 2010-28 Sociale economische vitalisering van het platteland en Versterking Landelijk Gebied en ontvangen rijksmiddelen voor regionale uitvoeringsorganisatie.

- Conform uitvoering Motie 2010-28 Sociale economische vitalisering van het platteland en Versterking Landelijk Gebied, willen we de bezuinigingen op de middelen voor socialeconomische vitalisering en recreatie van het pMJP en impulsgelden Vitaal Platteland voor in totaal € 325.000,-- terugdraaien en dit te dekken door dit bedrag van het rekeningssaldo aan de Reserve provinciaal aandeel ILG toe te voegen.
- Zoals aangegeven in de 2e bestuurrapportage is door het rijk een bedrag van € 750.000,-- aan het provinciefonds toegevoegd wegens de compensatie van uitvoeringskosten die gemoeid zijn met de Wabo. Deze gelden zijn nodig in 2011 (€ 200.000,--) en 2012 (€ 550.000,--) voor het kunnen oprichten van een regionale uitvoeringsorganisatie (RUD). Wij willen dan ook voorstellen om vanuit het rekeningsaldo deze bedragen beschikbaar te stellen voor de betreffende jaren.

Van het geheel vrij besteedbaar resultaat van € 887.169,-- dat nu nog resteert, stellen wij voor dit toe te voegen aan de Reserve voor algemene doeleinden.

Resumerend stellen wij u voor:

- een bedrag van € 9.445.321,-- per saldo toe te voegen aan diverse reserves;
- een bedrag van € 325.000,-- aan bezuinigingen terug te draaien en dit bedrag extra toe te voegen aan de Reserve provinciaal aandeel ILG;
- een bedrag van in totaal € 750.000,-- ten behoeve van het oprichten van een regionale uitvoeringsorganisatie beschikbaar te stellen;
- een bedrag van € 1.393.587,-- te bestemmen voor overheveling van budgetten;
- een bedrag van € 887.169,-- toe te voegen aan de Reserve voor algemene doeleinden.

provincie Drenthe

# Verslag

**van de vergadering van**
**provinciale staten van Drenthe**

gehouden op 9 maart 2011

**INHOUD**


Opening 4

Mededeling 4

Vaststelling van de agenda 4

Vaststelling besluitenlijst 5

Ingekomen stukken 5

Mondelinge vragen 5

Statenstuk 2011-464, Vijfde wijzigingstranche Provinciale omgevingsverordening Drenthe (invoegen Hoofdstuk 3 Ruimtelijk Omgevingsbeleid) HERZIEN 5

Statenstuk 2011-465, Onderzoeksgroep Staten Drenthe HERZIEN 16

Statenstuk 2011-467, Benoeming nieuwe accountant provincie Drenthe HERZIEN 18

Statenstuk 2011-463, Beleidsadvies Bevolkingsdaling Drenthe HERZIEN 18

Statenstuk 2011-466, Aanbeveling planning en control documenten in 2011-2015 18

Onderzoek geloofsbrieven en toelating nieuwe statenleden 19

Afscheid vertrekkende statenleden 20

Sluiting 28

**PROVINCIALE STATEN VAN DRENTHE**

Verslag van de vergadering van provinciale staten van Drenthe, gehouden op 9 maart 2011 in het Gevangenismuseum in Veenhuizen

**Tegenwoordig zijn:**

J. Tichelaar, Commissaris van de Koningin, voorzitter

De leden (40 in getal):

A. van der Tuuk (vicevoorzitter, PvdA)
J.J. Baltes (VVD)
M.A.M. Berends (PvdA)
H. Beerda (PvdA) ('s ochtends afwezig)
W. Boer (PvdA)
H.H. van de Boer (VVD)
L. Bomhof (VVD)
mevrouw K.J. Datema-Klöpping (SP)
D.B. Dijkstra (CDA)
K.R. Dijkstra (PvdA)
R.D. Esseveld (SP)
R. Fokkens (PvdA)
mevrouw W.G. Goudriaan-Visser (PvdA)
E. Hemsteede (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
A. Huizing (PvdA)
S. de Jong (CDA)
mevrouw M.J. Kaal (CDA)
A. Kerstholt (VVD)
H. Klaver (CDA)
J. Langenkamp (GroenLinks)
mevrouw W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen (CDA)
T.S. Medemblik (ChristenUnie)
P.H. Oosterlaak (SP)
mevrouw J.M. Pannekoek-van Toor (VVD)
A.G.H. Peters (CDA)
A. Schiphuis (CDA)
H.J. van der Scheer (CDA)
mevrouw G. Seinen (CDA)
J. Slagter (PvdA)
mevrouw G.H. Smith (GroenLinks)
mevrouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
A. Timmerman (VVD)
G.J. Udding (VVD)
E.R. Veenstra (PvdA)
J. Vester (SP)
A. Wendt (ChristenUnie)
R. Westerhof (SP)
Th.J. Wijbenga (CDA)
B.J. Ziengs (VVD)

mevrouw S. Buissink (statengriffier)

**Voorts aanwezig de leden van GS:**
mevrouw A. Haarsma (gedeputeerde)
mevrouw T. Klip-Martin (gedeputeerde)
R.W. Munniksma (gedeputeerde)
H. Baas (gedeputeerde) ('s ochtends afwezig)
S.B. Swierstra (gedeputeerde) ('s ochtends afwezig)
mevrouw J. Vlietstra (gedeputeerde) ('s ochtends afwezig)

**Voorts aanwezig de commissieleden, niet zijnde statenleden:**
J.A. van Berkum (ChristenUnie)
K. Kuipers (GroenLinks)
mevrouw A. Dekker-van het Hof (SP)

**Met kennisgeving afwezig:**
mevrouw J.H. Mustamu (PvdA)

## A. OPENING

De VOORZITTER: Van harte welkom allemaal op deze laatste provinciale statenvergadering in de huidige samenstelling. Morgen zal die samenstelling ingrijpend worden gewijzigd, maar daarom hebben wij het vandaag nog heel gezellig met elkaar. Vanmiddag gaan wij hier uitgebreid bij stilstaan, maar alleen gaan wij vanmorgen nog werken.

## B. MEDEDELINGEN

De VOORZITTER: Ik heb voor het ochtenddeel van de vergadering bericht van verhindering gekregen van de gedeputeerden Vlietstra, Swierstra en Baas en van mevrouw Mustamu en de heer Beerda. Het is niet geheel duidelijk of mevrouw Mustamu vanmiddag aanwezig zal zijn. De heer Beerda heeft migraine, maar hij probeert er in ieder geval vanmiddag bij te zijn. Wij zijn vanmiddag op een prachtige locatie en u wordt vanmiddag met een boevenbus vervoerd. Dat is soms een juiste typering, maar dat gaat allemaal goed komen. Ik heb een vraag, namelijk of wij de amendementen die zijn aangekondigd kunnen krijgen, want daarna gaat Ard van der Tuuk op de fiets om ze te laten kopiëren. Wij hebben de amendementen gekregen en deze zullen elders buiten dit gebouw worden vermenigvuldigd, zodat u ze kunt gaan lezen en erop kunt reageren. De fractievoorzitters c.q. lijsttrekkers hebben besloten dat er vandaag geen moties vreemd aan de orde van de dag zullen worden ingediend. Er worden ook geen mondelinge vragen gesteld omdat de keuze is bepaald dat er geen nieuwe politieke onderwerpen opgevoerd worden. Dat is een zwarte dag voor de heer Langenkamp, maar ook dat moet hij overleven. Je kunt zo alvast wennen aan de gedachte wat het leven is zonder moties en mondelinge vragen.

## C. VASTSTELLING AGENDA

De VOORZITTER: Kunnen wij de agenda zoals deze voorligt vaststellen op de wijze zoals is voorgesteld? Wij hebben de benoeming van de commissie van onderzoek naar de geloofsbrieven naar voren gehaald, zodat dit voor de pauze kan worden afgerond en dit nog in deze vergadering kan worden afgerond. Zodoende beginnen wij het middaggedeelte van de vergadering niet eerst met een schorsing van twintig minuten, want dat leek ons niet zo zinvol. Kunnen wij dat zo doen?

De agenda wordt vastgesteld conform ontwerp.

## D. VASTSTELLING BESLUITENLIJST VAN DE VERGADERING VAN 2 FEBRUARI 2011 EN HET SCHRIFTELIJK VERSLAG VAN 2 FEBRUARI 2011

De VOORZITTER: Ik stel voor de besluitenlijst en het schriftelijk verslag van de vergadering van 2 februari 2011 vast te stellen zoals deze nu voorliggen.
Daartoe wordt besloten.

## E. INGEKOMEN STUKKEN

De VOORZITTER: Voorstel van onze kant ten aanzien van B1 is om dit bij mandaat af te handelen en bij B4 een brief uit te laten gaan naar de raad van bestuur van het Universitair Medisch Centrum Groningen (UMCG), waaruit blijkt dat provinciale staten de bedankbrief op prijs stellen. Voorstel is voorts om de overige ingekomen stukken af te doen zoals in de lijst van ingekomen stukken is aangegeven.

Daartoe wordt besloten.

## F. MONDELINGE VRAGEN

De VOORZITTER: Er worden geen mondelinge vragen gesteld.

## G1. Statenstuk 2011-464, Voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 20 januari 2011, kenmerk 3/5.6/2011000453, Vijfde wijzigingstranche Provinciale omgevingsverordening Drenthe (invoegen Hoofdstuk 3 Ruimtelijk Omgevingsbeleid) HERZIEN

De VOORZITTER: Er zijn twee amendementen aangekondigd en ik heb net gevraagd of het daarbij blijft, en dat is ook zo. Het is een herzien stuk, want op 4 maart is de zending daarvan verzorgd en verzonden. Op de sprekerslijst staan de heren Slagter, Wijbenga, Bomhof, Langenkamp, Medemblik en Westerhof.

De heer BOMHOF: Dit voorstel is het sluitstuk van een heel lang proces. Toen wij vorig jaar de omgevingsvisie hebben vastgesteld had ik ook niet het idee dat wij al klaar waren met het ruimtelijkeordeningsbeleid van de provincie Drenthe en dat er nog wel een staart achteraan zou komen. Dat is het ook geworden, en dat is hoofdstuk 3 over ruimtelijk omgevingsbeleid. Als ik de omgevingsvisie en de voorbereiding daarop meeneem, zijn de staten wel twee jaar bezig geweest met dit hele proces en daarbij is de inbreng van provinciale staten heel groot geweest. Dat heeft betrekking gehad op onderwerpen als landbouw, natuur, recreatie, windturbines en de noodzaak van een verordening. Al met al staat er op het gebied van ruimtelijke ordening een degelijk bouwwerk en dat betekent een omgevingsvisie voor ruimtelijk beleid en een provinciale omgevingsverordening die een beleidsneutrale uitwerking inhoudt en dat is gebeurd in verbindende regelgeving. Het is belangrijk dat er een nieuwe verordening is, want daar hebben wij in het verleden behoorlijk over gediscussieerd. Dat betekent ook dat besluiten die het college in de toekomst gaat nemen van een stevig juridisch fundament zijn voorzien en het is goed om dat gedaan te hebben. De provinciale omgevingsverordening heeft veel zienswijzen opgeleverd die wij als VVD bekeken hebben, maar ook in de statenwerkgroep integraal omgevingsbeleid. Veel zienswijzen stellen meer ter discussie wat al geregeld is in de omgevingsvisie of men zoekt een startpunt voor een nieuw stuk beleid. Beiden kunnen niet en daarom zijn veel zienswijzen niet gehonoreerd en die konden ook niet worden gehonoreerd, omdat hier wordt uitgegaan van een beleidsneutrale vertaling van de omgevingsvisie. Je zou veel kunnen zeggen over de provinciale omgevingsverordening, maar dat wil ik niet doen. Na mij komen nog andere sprekers die zeker ook nog andere aspecten zullen belichten, waarvan ik alvast kan zeggen dat het amendement van het CDA over de Drentsche Aa en de beperking die is weggenomen voor de woningbouw, volledig wordt ondersteund door de VVD-fractie. Op twee punten ga ik nader in en dat is LOFAR en de Ruimte-voor-Ruimte-regeling. LOFAR is een punt dat de actualiteit behoorlijk heeft gehaald en levert beperkingen op voor agrarische bedrijven en de bouw van windmo-

lenparken. Wij hebben daar nog eens goed naar gekeken en als je dan ziet hoe dat in de omgevingsverordening is geregeld, dan ben je wel een beetje verbaasd over de voordelen die LOFAR heeft gekregen. Hoe zit dat dan precies? In de artikelen 11a, de leden 1 en 2, gaat het over vrij strikte verbodsbepalingen. Voor nieuwe activiteiten betekent dit dat deze niet mogen worden uitgevoerd als zij storingen veroorzaken voor de telescoop en andere apparatuur van LOFAR. Kijk je vervolgens in de toelichting - en ook in de commissie is de vraag gesteld of dit de goede insteek is – dan zie je ineens een onderscheid en zie je dat zone 1 over de storingsvrije activiteiten gaat en zone 2 is opeens een overlegzone geworden. Daar wordt ook een adviesverplichting voor gemeenten genoemd voor elk bestemmings- of ruimtelijk plan dat men gaat indienen. Deze dienen te worden voorzien van een advies van LOFAR. Daar kun je van zeggen wat je wilt, maar als je het over een beleidsneutrale vertaling hebt, dan geeft dat toch wel enige spanning, want de VVD-fractie vindt dat de toelichting nou niet helemaal spoort met wat in de tekst in de artikelen van de verordening zelf staat. Wat zou dan wel de insteek moeten zijn? Die is als volgt. Als je spreekt over een overlegzone dan is dat prima, maar dat betekent ook dat er overlegd wordt en dat betekent dat de activiteiten van zowel LOFAR als de nieuwe activiteiten in zone 2 ook worden bekeken op de mogelijkheden om storingen te kunnen veroorzaken c.q. te kunnen tegengaan. Daarvoor hebben wij nu in het milieubeleid een prachtig uitgangspunt, namelijk de best beschikbare technieken. Dat betekent dat zowel LOFAR als de nieuwe activiteiten zich tot het uiterste moeten inspannen om ervoor te zorgen dat het conflict dat eventueel gaat ontstaan, niet optreedt. Lukt dat niet met die best beschikbare technieken en treedt er toch storing op bij de LOFAR-activiteiten, dan kiest mijn fractie voor LOFAR vanwege het grote nationale en internationale belang van dit project voor de sensortechnologie. Dat wat betreft LOFAR. Mijn laatste punt is de Ruimte-voor-Ruimte-regeling. Daarover is al heel lang in de staten gesproken. Aan het begin van deze periode was er een eerste versie van de regeling, gevolgd door een tweede versie aan het begin van dit jaar. Die tweede versie vond de VVD in de commissie Omgevingsbeleid niet goed. Het was veel te omslachtig, er waren te veel details en er was te veel bemoeienis van de provincie en unaniem vonden wij dat er een eenvoudigere regeling moest komen met meer ruimte voor de gemeenten. Die ruimte zou vooral betrekking moeten hebben op de landschappelijke inpassing en de waarborgen voor ruimtelijke kwaliteit van de compensatiewoning. Dat zijn dingen waar de provincie zich niet mee hoeft te bemoeien, zo vonden wij eensgezind in de commissie. Waarom niet? Omdat ook de omgevingsvisie en de nieuwe Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO) ervan uitgaat dat de provincie de taken op een lager niveau neerlegt als dat kan en zich daar niet mee bemoeit. In zoverre was de insteek die de commissie heeft gekozen voor de Ruimte-voor-Ruimte-regeling conform de nieuwe WRO. Wat is er gebeurd? Er is een tekst gemaakt in de vorm van een ambtelijk voorstel, waaraan vervolgens ambtelijk het een en ander gesleuteld is. Het ambtelijk voorstel heeft uiteindelijk geleid tot de versie die nu bij u voorligt, althans straks voor zal liggen. Het amendement krijgt u zo dadelijk te zien. Ik lees het amendement omwille van de tijd niet uitgebreid voor. Het amendement dat mede wordt ingediend namens de fracties van PvdA, CDA, ChristenUnie, GroenLinks en SP, luidt als volgt:

***Amendement 2011-1 POV inzake Ruimte-voor-Ruimte-regeling***

*A. Nieuwe tekst Ruimte-voor-Ruimte-regeling (art.1 dd van begripsomschrijving):*
*Regeling ter verbetering van de ruimtelijke kwaliteit in het landelijk gebied door het verwijderen van landschapsontsierende agrarische bedrijfsgebouwen, die geen agrarische functie meer hebben en waarvoor ter compensatie van de sloop een woning mag worden gebouwd.*

*B. Toevoegen, een artikel 3.7.7:*
*3.7.7. Een ruimtelijk plan voor een gebied, niet gelegen binnen het Bestaand Stedelijk Gebied, voorziet in een Ruimte-voor-Ruimte-regeling als in dat gebied voormalige agrarische bedrijfsbebouwing aanwezig is.*
*3.7.8. De Ruimte-voor-Ruimte-regeling wordt vormgegeven met inachtneming van het volgende:*
*a. toepassing van de regeling is alleen mogelijk voor agrarische bedrijfsbebouwing die op 2 juni 2010 al aanwezig was;*

*b. de randvoorwaarde dat de sloopnorm voor een compensatiewoning 750 vierkante meter aan agrarische bedrijfsbebouwing bedraagt; met een afwijkingsmarge van maximaal 5%;*
*c. de mogelijkheid tot het samenvoegen van agrarische bebouwing op meerdere percelen (saldering) om te kunnen komen tot de sloopnorm van 750 vierkante meter;*
*d. de randvoorwaarde dat saldering slechts recht geeft op de bouw van één compensatiewoning;*
*e. de randvoorwaarden voor inpassing, omvang, inhoud, uiterlijk van de compensatiewoning;*
*f. de randvoorwaarde dat bouw van een compensatiewoning niet plaatsvindt in gebieden die op de bij de Omgevingsvisie behorende visiekaart (kaart 1, visie 2020) met de functie 'Natuur' en 'Beekdalen' zijn aangeduid, tenzij zich een situatie zoals verwoord in de bepalingen 3.13 lid 3 of art. 3.14 lid 2, sub c voordoet.*

*C. Toevoegen, achteraan bij de toelichting (achtergrond) op artikel 3.7.7.*
*De Ruimte-voor-Ruimte-regeling maakt het onder voorwaarden mogelijk dat een compensatiewoning mag worden gebouwd als landschap verstorende agrarische bedrijfsbebouwing wordt verwijderd in het landelijk gebied (inclusief kernen, lintbebouwing, etc.). Het gaat om de bebouwing die voor de vaststelling van de provinciale omgevingsvisie (2 juni 2010) bestond. De sloopnorm is 750 vierkante meter, maar om maatwerk mogelijk te maken, is een afwijking van 5% toegestaan. Als bedrijfsgebouwen van meerdere agrarische percelen worden gebruikt voor het bereiken van de sloopnorm (saldering), dan geeft dat geen recht op meer woningen. Het blijft dus altijd bij één compensatiewoning per agrarisch bouwperceel.*

*Voorts zijn er voorwaarden voor compensatiewoningen (lid e), waarvoor de verantwoordelijkheid primair ligt bij de gemeenten die ze gebiedsgericht moeten invullen. Het betreft de inpassing, omvang, inhoud en vormgeving van de compensatiewoning. Om tot een goede beoordeling te kunnen komen, zijn minimaal een landschappelijk inpassingsplan en een welstandsbeoordeling nodig. Voor het bepalen van de omvang en de inhoud van de woning is ook van belang de omvang van de verwijderde opstallen. Hoe meer gesloopt wordt, hoe meer aanspraak een aanvrager in principe kan maken op een grotere compensatiewoning. Indien de landschappelijke inpassing op de voormalige bedrijfslocatie niet in voldoende mate mogelijk is, mag de woning elders worden gebouwd (bijvoorbeeld op een ander agrarisch perceel, een bouwlocatie in een lint of in een kleine kern). Het is aan de gemeente om te bepalen hoe ze deze voorwaarden verder zal vormgeven. De bouw van een compensatiewoning is in beginsel uitgesloten in natuurgebieden en beekdalen (kaart 1 Omgevingsvisie), tenzij wezenlijke kenmerken of waarden niet significant worden aangetast (art. 3.13.3), respectievelijk de beekdalfunctie in de toekomst niet wordt belemmerd (art. 3.14.2.c). Dat kan soms het geval zijn, zoals in de landbouwgebieden met een natuurdoelstelling (beheersgebieden). Bij deze beoordeling moet worden meegewogen of de bedrijfswoning blijft bestaan, want daarvoor geldt de Ruimte-voor-Ruimte-regeling niet.*

*Bij de toepassing van deze regeling moet worden rekening gehouden met de kernkwaliteiten, want art. 3.2.1. is onverkort van toepassing. Of dat is gebeurd, zal blijken uit het desbetreffende ruimtelijk plan zoals dat primair aan de orde zal komen in het relatiebeheer tussen gemeente en provincie."*

De heer BOMHOF: In dit amendement is nauwkeurig gekeken of het juridisch haalbaar is en wij zijn ook te rade gegaan bij het ambtelijk apparaat, dat heeft aangegeven dat het amendement er goed uitziet. Vervolgens is goed gekeken of het amendement beleidsneutraal is, want dat is een belangrijk gegeven en een uitgangspunt dat ook voor andere activiteiten en voor andere artikelen in de verordening is gehanteerd. Naar onze mening is het amendement volledig beleidsneutraal. In de Ruimte-voor-Ruimte-regeling stond al in de begripsbepalingen de definitie van wat de Ruimte-voor-Ruimte-regeling is. De regeling zelf is in de inspraak geweest en er zijn diverse reacties gekomen waarover is gesproken in de commissie Omgevingsbeleid en in de statenwerkgroep. In een van die zienswijzen werd gevraagd de provinciale regeling onder te brengen in een verordening. Dat vonden wij een goed idee en dat is als zodanig overgenomen. In de commissie hebben wij ook gezegd dat er een eenvoudige regeling moest komen met meer beleidsvrijheid, wat de essentie is van het amendement. Dat zijn allemaal zaken die

eerder zijn besproken en die terug zijn gekomen in dit amendement. Zij houden dus geen nieuws in en gelukkig is mijn fractie, maar ook de andere fracties, van mening dat dit amendement er prima uitziet en zou moeten leiden tot een opneming in de provinciale omgevingsverordening.

De heer SLAGTER: Vorig jaar hebben wij de omgevingsvisie vastgesteld. Deze verordening is daar een vertaling van. Er worden geen nieuwe beleidskeuzen gemaakt, maar de regeling wordt omgezet naar een verordening. Onze mening hebben wij de afgelopen periode kunnen geven, evenals op- en aanmerkingen. In de werkgroep Omgevingsbeleid hebben wij heel veel aan begrijpend lezen gedaan om de teksten bij te stellen, waarvoor hij de commissieleden dankt, vooral Leo Bomhof. Wij hebben her en der ook nog een inspraakonderwerp meegenomen, dus wij zijn tevreden met het eindproduct. Dat is wel voorlopig, want je weet niet wat het Rijk nog voor AMvB's te berde gaat brengen. Van een aantal punten wil ik nog iets zeggen. Allereerst over het gebiedsbeslag tussen LOFAR en de windmolens. Er is een interessante discussie ontstaan over de indeling van de ruimte. Vooraf moet je stellen dat de provincie beide van belang acht en ook beide moet koesteren. Het is een kwestie van overleg en er is een onderzoek gaande waarbij wordt gekeken hoe het zit met LOFAR en de storingsvrije zone. Het tussengebied is aangegeven als een overlegzone en niet als een verbodsgebied. Ik wil de provincie en partijen oproepen om hier op een zinvolle manier uit te komen. De Ruimte-voor-Ruimte-regeling kent een hele historie die zojuist is genoemd. Het is goed om hier nu een definitieve vorm aan te koppelen via de verordening. Het is nu transparant, bondig en er zijn voldoende waarborgen voor een zorgvuldige invulling van de Ruimte-voor-Ruimte-regeling. Het is ook een regeling die voldoende ruimte aan de gemeenten geeft. Wel is het van belang om deze regeling en dit beleid te evalueren en te kijken of het echt werkt, maar dat staat los van de verordening. Ik ben blij met het amendement over de Drentsche Aa en de ruimte die de dorpsontwikkeling krijgt in die krimpregio, dus vooraf zeg ik daaraan onze steun alvast toe.

De heer WIJBENGA: In de werkgroep en in de commissie hebben wij uitgebreid gesproken over de toonzetting van de beleidsbrief en die toonzetting doet in deze vorm aanzienlijk meer recht aan de verhouding provincie-gemeenten dan in zijn vorige vorm. Daarmee is wat ons betreft de brug naar de gemeenten, onze partners, geslagen. Een tweede punt is de Ruimte-voor-Ruimte-regeling. Hiermee komt een einde aan een heel lang hoofdstuk, met allemaal sub paragrafen, maar uiteindelijk denkt ook het CDA dat wij nu in balans zijn nu er een voorbeeldregeling voor gemeenten is gemaakt waar men op gemeentelijk niveau mee uit de voeten kan. Zo kan ieder de ruimte gebruiken die hij nodig heeft. Het heet tenslotte niet voor niets de Ruimte-voor-Ruimte-regeling. Het derde punt is een praktisch punt, namelijk de begrenzing van het landschap de Drentsche Aa en daarin liepen wij toch wel tegen een beperking aan doordat de nationale landschappen de beperking kennen dat er een salderingsregeling is voor het aantal inwoners voor een bepaald gebied. Als wij het zo zouden laten gaan dan zou het betekenen dat dit gebied op slot zou komen te zitten en gelet op alle discussies die wij hebben over krimp, woningbouw en dergelijke, past het niet om dit ongewild gevolg in de omgevingsverordening op te nemen. Wij hebben in overleg en gesteund door de andere partijen een amendement ontworpen met als strekking dat de artikelen waarin dit vastligt, namelijk 3.12.4 en 3.12.5, worden weggehaald. Het amendement, dat mede is ingediend door de fracties van de VVD, PvdA, ChristenUnie, GroenLinks en SP, luidt als volgt:

***Amendement 2011-2 Omgevingsverordening***

*Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 9 maart 2011, ter behandeling van Statenstuk 2011-464, betreffende de Vijfde wijzigingstranche Provinciale omgevingsverordening Drenthe (invoegen Hoofdstuk 3 Ruimtelijk Omgevingsbeleid);*

*Besluiten:*
- *de artikelen 3.12.4 en 3.12.5 weg te halen.*

*Toelichting:*

*Voor het Nationaal Landschap de Drentsche Aa is in de verordening de regeling neergelegd zoals die via de ontwerp AMvB Ruimte door het Rijk is voorgeschreven. Als provincie nemen wij deze bepalingen uit de AMvB Ruimte over, maar dit ontheft ons niet van de plicht tot nadenken over de gebiedsgerichte uitwerking die de AMvB kan hebben. Voor wat betreft de regeling voor het Nationaal Landschap de Drentsche Aa wringt de voorgeschreven regeling uit de AMvB Ruimte. Die regeling is onvoldoende berekend op de situatie waarin dorpen een integraal onderdeel van een Nationaal Landschap vormen. Deze, voor zover ons bekend, landelijk bijzondere situatie, doet zich bij het Nationaal Landschap de Drentsche Aa nu juist voor.*
*Voor het Nationaal Landschap de Drentsche Aa geldt als basisfilosofie dat het behoud van het gebied gebaat is bij een verdere ontwikkeling in plaats van conservering. Het bestaande landschap is in deze filosofie het vertrekpunt voor het nieuwe. Ontwikkelingen zijn toegestaan en zelfs gewenst, maar moeten in het verlengde liggen van de ontstaansgeschiedenis en de onderliggende structuren. Wij ondersteunen dit. De genoemde artikelen werken met betrekking tot de woningbouwmogelijkheden echter te conserverend. Ze hinderen realisering van de basisfilosofie omdat ze aan doorontwikkeling van met name de grotere kernen als Gieten, binnen de basisfilosofie voor het Nationaal Landschap de Drentsche Aa in de weg staan. Door de artikelen 3.12.4 en 3.12.5 te schrappen, wordt deze omissie weggenomen.*

De heer WIJBENGA: Met dit amendement ontstaat de situatie dat de dorpen, zo zij dat willen, kunnen groeien en niet langer op slot zitten. Een definitieve discussie over de begrenzing van het Nationaal Landschap zien wij met belangstelling tegemoet. Daarover hebben wij al eens met de gedeputeerde van gedachten gewisseld en er zitten wat dingen in waarvan wij vragen of het wel zo omvangrijk moet zijn als het nu is. Daar zijn allemaal argumenten voor, dus ik roep het college op om daar nog eens met ons over van gedachten te wisselen. Over het LOFAR-gebied is het nodige gezegd. Daar spelen allerlei belangen en de heer Bomhof heeft daar ook al iets van gezegd. Ook de VVD kiest er nu voor om daar in de verordening in ieder geval niets over op te nemen, want wij kunnen het allemaal weer dichttimmeren met regels en op iedere regel ontstaat weer een uitzondering. Dat willen wij niet en dat doen wij niet. Wij hebben gezegd dat de belangen in de verordening voldoende zijn geborgd. Dat is ons in de werkgroep wel uitgelegd. Zowel de miljoenenbelangen van LOFAR met zijn sensortechnologie als ook de belangen van de agrarische bedrijven in dat gebied zijn gewaarborgd en ons idee is om het nu eerst maar eens te laten werken. Laten wij maar eens aan het werk gaan met de verordening en mochten er problemen komen dan hoef ik alleen maar POP 2 in herinnering te roepen, waarbij ook in de praktijk tegen een bessenkwekerij werd aangelopen en dat hebben wij ook naderhand keurig kunnen oplossen, dus ook hier hebben wij nog wel mogelijkheden, mochten er grote problemen ontstaan. Tenslotte gebruikte de heer Slagter de term begrijpend lezen en ook ik heb de samenwerking in de werkgroep als bijzonder waardevol ervaren. De ambtelijke ondersteuning was onevenredig groot, want je begeeft je toch op een terrein waarin je in een aantal jaren moet groeien. Ik dank vanaf deze plaats dan ook voor de ambtelijke ondersteuning.

De VOORZITTER: Dank u wel, dan maakt ook dit amendement deel uit van de beraadslagingen en zal het worden vermenigvuldigd, zodat u het ook bij de beraadslagingen kunt betrekken. Dank voor uw inbreng. Ik geef het woord aan de heer Westerhof.

De heer WESTERHOF: De verordening is bijna gereed, maar er zijn nog enkele kanttekeningen te maken. Ik sluit mij aan bij de opmerkingen van de heer Wijbenga, die zijn waardering voor het ambtelijk apparaat heeft uitgesproken. De weidewinkels, zoals genoemd in 3.9.9. horen natuurlijk niet in de verordening thuis. Gewoon je mooie spulletjes aanbieden en daardoor blijft het illegaal en onverteerbaar. Het is toch veel mooier als je je spulletjes op straat of in huis te koop kunt aanbieden? Het geeft een mooi gezicht als je honing of wijn kunt aanbieden op de straathoek. Het is vaak niet zo dat er vanuit die hobby een nieuw bedrijf wordt gesticht. Ik wil de voorbeelden van de praktijk van de weidewinkels niet noemen, dus eigenlijk vind ik artikel 3.9.9. niet thuis horen in de verordening. Dan over het amendement van het CDA over het schrappen van artikel 3.12.4 en 3.12.5 omwille van de uitbreidingsmogelijkheden in het Nationaal Park in Gieten en het Nationaal Drents Landschap. Het blijft oppassen met de uitbreiding in

dat gebied, maar dat gebied gaat niet op slot wat ons betreft. Wat dat betreft is onze steun op dit punt duidelijk. Dat geldt ook voor de Ruimte-voor-Ruimte-regeling die is opgenomen in het amendement dat de heer Bomhof heeft ingebracht. Het is de wens van de SP om dit amendement te steunen want het opent voor gemeenten de mogelijkheid om oude gebouwen te slopen en toch woonmogelijkheden te creëren en het biedt boeren de mogelijkheid om iets te maken van het landschap en de inrichting ervan. Dan zouden wij nog de motie van GroenLinks over megastallen bespreken, maar die motie wordt niet geaccepteerd. Ik heb daar de nodige problemen mee, want deze motie gaat over een belangrijk onderwerp. Intensieve veehouderij staat in de verordening en al vier jaar is het een punt van discussie. De boeren willen de megastallen niet en wij zijn van mening dat de megastallen uit die motie moeten verdwijnen.

De heer MEDEMBLIK: De verordening is een sluitstuk van heel veel werk dat wij de afgelopen jaren niet alleen in de staten hebben verzet, maar ook in de samenleving. Wij hebben heel veel bezoeken afgelegd aan diegenen die hier in Drenthe wonen en die hier iets over te zeggen hebben. De ChristenUnie heeft veel contact gehad met de eigen achterban hierover. Als ik dat hele proces als een film aan mij voorbij laat trekken, dan mogen wij trots zijn op wat hier allemaal ligt. Er is een mooie klus geklaard en ik spreek mijn dank uit voor de ambtelijke ondersteuning. Ik ben nu vier jaar statenlid en je kunt nog steeds heel veel leren, maar als je ziet wat wij de afgelopen vier jaren over ons heen hebben gekregen aan regelingen en afspraken die er liggen en om daarin je weg te vinden, is niet meegevallen. Als je dan kijkt hoe wij binnen de werkgroep een stuk kwaliteit hebben kunnen leveren onder de bezielende juridische leiding van de heer Bomhof, die op het laatst met hele andere zinsneden kwam omdat het juridisch helemaal niet klopte, dan mogen wij daar trots op zijn. Ik heb dit als heel bijzonder ervaren en heb dan ook geen kritiek op de heer Bomhof, maar alleen maar lof daarover. Ik heb vertrouwen in de wijze waarop dit nu is verwoord in de Omgevingsvisie en vertrouw erop dat wij samen met de gemeenten en partners zullen kijken wat het beste is voor de omgeving in Drenthe. Het komt neer op relatiebeheer en niet alles dichttimmeren zoals andere provincies dat wel hebben gedaan. Het is moedig om op deze wijze invulling te geven aan de Omgevingsvisie. Wij zijn mede-indiener van beide amendementen en ik sluit mij aan bij wat daarover inmiddels is gezegd. Ten aanzien van LOFAR vinden wij het belangrijk dat wanneer zich initiatieven in dat gebied ontplooien, daarover in gezamenlijkheid wordt gesproken en men niet van tevoren alles probeert te regelen in de omgevingsverordening. Zoals het er nu in staat, zien wij die ruimte ook en willen wij op die manier met elkaar in gesprek gaan.

De heer LANGENKAMP: Het is goed dat de afspraken die gemaakt zijn in de omgevingsvisie nu ook worden vastgelegd in een verordening. Een aantal zaken is in de werkgroep uitgebreid besproken en ik heb er zojuist nog even aan gerefereerd. De afspraken die er nu liggen worden allemaal breed gedragen. Ook GroenLinks is indiener van de amendementen, dus daarover verder geen nadere tekst. Nog wel een aantal opmerkingen die om aandacht vragen. Dit is een beleidsneutraal stuk, maar de wereld om ons heen staat niet stil. Ik doel dan op moties die zijn aangenomen in de Tweede Kamer over megastallen, waarbij tot een moratorium is besloten. Het kabinet wil eerst een breed maatschappelijk debat. Betekent dit ook voor Drenthe een pas op de plaats? Het tweede punt is door een aantal mensen ook aangevoerd als punt van zorg of probleempunt en dat gaat over LOFAR en het windmolenpark. Alle fracties hebben daar een brief over gekregen en het lijkt mij goed dat hier nog even bij wordt stilgestaan, want de agrariërs in het mondengebied zijn bang dat er eenzijdige beperkingen worden voorgesteld en dat de belangen voor de bewoners ondergeschikt zijn aan het belang van LOFAR. Zowel de heer Wijbenga als Bomhof zeiden dat het nu op een bepaalde manier in de verordening staat en dat kan worden afgewacht hoe het gaat. Ik denk dat het goed is dat ook door het college wordt gestreefd naar een winwinsituatie en dat niet het een belangrijker is dan het andere. Dat is ook zo in de commissie gezegd, maar alleen de brieven die wij krijgen laten zien dat de mensen daar heel erg bezorgd over zijn. De houding van LOFAR, namelijk dat zij de enige zijn die verstand van zaken heeft, draagt daar niet aan bij. Het is en blijft zo dat de provincie een besluit neemt, LOFAR mag een advies geven, maar de provincie moet zodanige kennis in huis hebben dat er ook een onafhankelijk oordeel gevormd kan worden en dat in het mondengebied niet op voorhand LOFAR op voorsprong staat. Kan de gedeputeerde dit nog eens

goed uitleggen aan de bewoners, zodat hun zorg wordt weggenomen en duidelijk wordt dat dit allemaal evenwaardig is?

Gedeputeerde HAARSMA: Er is al door menig spreker gezegd dat dit een sluitstuk is van een boeiend proces. Als college zijn wij trots op datgene wat u en wij tot stand hebben gebracht. Er ligt een prachtige omgevingsvisie en een prachtige verordening waar iedereen in Drenthe op een heel goede manier mee uit de voeten kan. Waar ik ook heel blij mee ben, zijn de complimenten aan het ambtelijk apparaat. Ik ben met u van mening dat hier keihard aan getrokken is en u weet ook dat u bijna op ieder gewenst moment een beroep kon doen op onze ambtenaren en ik ben hier buitengewoon blij mee. Wat is er nu nog blijven liggen? Eigenlijk is er niets blijven liggen maar wel zijn LOFAR en de Ruimte-voor-Ruimte-regeling genoemd. Wij hebben het over de begrenzing van het nationaal landschap met betrekking tot het migratiesaldo nul en de heer Langenkamp heeft het zojuist gehad over de megastallen. Als het om LOFAR gaat, is die discussie uitvoerig gevoerd. Wij hebben ook gezegd dat daar waar het gaat om de belangen van de agrariërs in dat gebied, deze niet moeten worden onderschat. Het blijft echter een belangrijk punt dat LOFAR van internationaal belang is en kijkend naar de afgelopen periode heb ik er vertrouwen in dat dit ook in de toekomst met een nieuw college, daar waar innovaties en nieuwe ontwikkelingen nodig zijn, op een goede manier tot stand kan worden gebracht. Daarnaast denk ik dat wij ook hier heel goed kunnen polderen, dus ik voorzie daar geen problemen. Als het gaat om het verhaal van het migratiesaldo nul en de woningbouw, dan denk ik dat wij daar als college mee in kunnen stemmen. Dat laat natuurlijk onverlet dat wij ook in onze verordening maatregelen hebben getroffen met betrekking tot de woningbouw en de regelgeving als het gaat om de regionale opgave en dat blijft gewoon overeind. Met betrekking tot de Ruimte-voor-Ruimte-regeling zult u begrijpen dat ik niet tegen windmolens ga vechten. Een ding moet mij wel van het hart. Wij hebben hier met elkaar afgesproken dat de verordening beleidsneutraal moet zijn. Wij hebben net de complimenten aan het ambtelijk apparaat uitgedeeld en de complimenten zijn ook uitgedeeld aan de heer Bomhof. De heer Bomhof heeft met veel overtuigingskracht en inzet prachtige dingen tot stand gebracht, maar één ding moet ik corrigeren. Als het gaat om de beleidsneutraliteit met betrekking tot de Ruimte-voor-Ruimte-regeling is er ook overleg geweest met het ambtelijk apparaat. Het ambtelijk apparaat heeft aangegeven dat dit amendement niet beleidsneutraal is. Daarna is er geen ambtelijk overleg meer geweest. Ik hecht er toch aan om dat nog even te melden.

De heer BOMHOF: Het ambtelijk apparaat heeft inderdaad getwijfeld over beleidsneutraliteit. In mijn bijdrage heb ik een aantal argumenten genoemd waarom het wel beleidsneutraal is en dat vinden andere fracties ook. De argumenten daarvoor heb ik uitgebreid verwoord, maar daar gaat de gedeputeerde niet op in. Zij herhaalt slechts wat ambtenaren haar hebben ingefluisterd, maar dat wist ik ook wel. Ik hoor graag van mevrouw Haarsma wat zij vindt van de argumenten die ik daarnet heb aangevoerd dat het wel beleidsneutraal is.

Gedeputeerde HAARSMA: Ik had mijn verhaal nog niet afgerond, dus wil u daar zeker antwoord op geven. Ik wil een voorbeeld noemen, maar kan er ook meerdere noemen. Als u in deze verordening een beleidsregel terugtrekt die als zodanig wel in onze omgevingsvisie is verwoord en u giet hem in een verordening, dan is in mijn optiek deze regeling veel minder flexibel, want wilt u gemotiveerd afwijken van een beleidsregel, dan is dat mogelijk. Wilt u gemotiveerd afwijken van de verordening, dan zult u een hele procedure in gang moeten zetten, dus hoezo flexibeler? Wat mij betreft wordt het dus veel strakker in het pak genaaid. Als u het hebt over de woning en het verhaal van de 2000 vierkante meter en van twee woningen terug naar één woning, dan is dat een verandering ten opzichte van de beleidsregel. Als u het hebt over mogelijke woningbouw in natuurgebieden of beekdalen, dan laat de regeling dat niet toe. Als u zegt dat het beleidsneutraal is, dan weet ik niet waar die beleidsneutraliteit is verwoord. Natuurlijk kunt u het uitleggen zoals u het uitlegt. Ik ben geen jurist en ga met u die strijd ook niet aan, maar ik ben niet van mening dat dit beleidsneutraal is. Dat wil ik van de zijde van het college nog wel even melden. Met betrekking tot de megastallen heeft het college dit heel goed neergelegd in de verordening. Ik heb net van de heer Munniksma gehoord dat de heer Langenkamp een moratorium wil,

maar in feite zijn zij al bewusteloos. Het gaat erom dat het in de verordening niet mogelijk is om nieuwe intensieve veehouderij te realiseren. Daar waar bestaande bedrijven nog willen uitbreiden, is het tot een maximum van anderhalve hectare en wij denken dat wij hier de regelgeving al heel goed hebben dichtgetimmerd. Wat let de nieuwe staten om hier alsnog een motie over in te dienen? Hier zou ik het bij willen laten. Ik zou ook aan u staten een compliment willen uitdelen over de samenwerking die wij als college hebben gehad, ook met betrekking tot dit onderwerp. Wij mogen en moeten met elkaar discussieren. Je moet elkaars nieren proeven en je mag ieder moment terugkomen op bepaalde standpunten, maar ik vind dat wij dat op een waardige manier met elkaar hebben gedaan en ook daarvoor wil ik u ook namens het college bedanken. Ik durf ook te zeggen dat het nieuwe college en de nieuwe staten heel goed uit de voeten moeten kunnen met deze omgevingsvisie. Het komt nu aan op de uitwerking en daar wens ik een ieder heel veel succes mee.

De VOORZITTER: Er liggen twee amendementen en ik vraag het college aan te geven welke preadviezen er naar aanleiding van die amendementen worden gegeven. Raad het college de amendementen aan of af? De tweede termijn kan dan worden gebruikt om de staten de gelegenheid te geven om hun positie daarover te bepalen.

Gedeputeerde HAARSMA: Als het gaat om de amendementen, dan gaan wij daar als college mee akkoord. Wij gaan niet tegen windmolens vechten, dat hebben wij al gedaan en ik zeg niet dat wij de strijd hebben verloren, want de wereld is ook veranderd. Wij gaan hiermee akkoord.

De VOORZITTER: Dan ligt er dus bij beide amendementen een positief preadvies vanuit het college en dan kunt u daar, als u daar althans gebruik van wilt maken in tweede termijn, op reageren. Is er behoefte aan een tweede termijn. Dat is het geval.

TWEEDE TERMIJN

De heer SLAGTER: Reagerend op het verhaal van de heer Langenkamp over megastallen, hebben wij afgesproken dat nieuw beleid naar de nieuwe periode zou worden doorgeschoven. Dat was de heer Langenkamp bekend, dus ik kreeg een beetje het gevoel van een molshoop; je drukt hem hier in en je krijgt hem daar weer terug. Kennelijk wil men dit onderwerp toch weer aan de orde zien te krijgen, maar ik denk dat wij het toch moeten doorschuiven naar de nieuwe periode. Ik denk dat in onze omgevingsvisie al heel veel is vastgelegd wat in andere provincies nog niet vastligt, dus ik weet niet of je het zomaar één op één kunt doorvertalen. Dan een antwoord op mevrouw Haarsma op de dingen die zij naar voren brengt over de Ruimte-voor-Ruimte-regeling, de beleidsneutraliteit en over natuur- en beekdalen. Met die interpretatie ben ik het niet eens. Beleidsneutraliteit is voldoende gewaarborgd in de regelgeving van de omgevingsvisie en in de verordening staan voldoende waarborgen die bescherming bieden aan de omgeving. Dat geldt ook voor natuur- en beekdalen; in de verordening en omgevingsvisie staat voldoende neergelegd wat daar wel en niet mag. Het gaat om uitzonderingen en ik kan mij in beekdalen best uitzonderingen bedenken waar verkrotting optreedt en waar je iets terug kunt zetten in dat gebied zonder dat het kwaad kan in dat gebied. Ik denk dat je met elkaar dat gesprek open moet houden.

De heer WIJBENGA: In reactie op wat de heer Langenkamp heeft gezegd, is het CDA van mening dat de zaak prima is geregeld in de verordening en de omgevingsvisie. Wij hebben op dit moment geen behoefte van nadere aanscherping.

De heer MEDEMBLIK: Zoals het nu staat verwoord in de omgevingsvisie is het volgens mij heel helder en op dit moment hebben wij geen behoefte om daar iets anders over te gaan schrijven.

De heer LANGENKAMP: Ik weet wel wat er in de verordening en de omgevingsvisie staat, maar ik heb gevraagd of er naar aanleiding van de moties die in de Tweede Kamper zijn aangenomen en waar is afgesproken dat er een moratorium komt, het stilleggen van de uitbreiding van nieuwbouw van mega-

stallen betekent dat men zich in Drenthe ook daaraan houdt. Er is in de Tweede Kamer gezegd dat er een half jaar discussie over plaatsvindt en spreker vraagt of Drenthe daaraan meedoet, zodat daarna pas wordt gekeken wat dit betekent voor Drenthe. Ik hoef niet nog eens de reacties van de andere fracties te horen. Ik begrijp dat het zo goed is in Drenthe en dat wij er in de nieuwe staten vast nog met een motie over zullen komen. Dat is gelukkig niet meer aan mij. Met betrekking tot LOFAR begon de gedeputeerde haar verhaal met de zin dat belangen niet moeten worden onderschat. Daaraan voegde zij toe dat LOFAR nationaal en internationaal heel belangrijk is. Als je een dergelijke zin uitspreekt, dan betekent dat eigenlijk dat de belangen van de agrariërs in dat gebied dus niet evenwaardig worden behandeld. Dat was mijn vraag en dat was ook de intentie die het CDA uitsprak, namelijk om het wel evenwaardig te zien en een win-winsituatie te zoeken. Als ik hoor dat de gedeputeerde zegt dat de belangen niet moeten worden onderschat, dan vind ik dat een verkeerde houding en daar zou ik toch graag iets over horen.

De heer BOMHOF: Een tijdje geleden hebben wij een soort van motie gehad van de kant van de heer Langenkamp. Dat was voor de verkiezingen en daar heeft u ook de pers mee gehaald. Dat komt ook vast vandaag wel aan de orde, maar ik heb dus niets gemerkt van het indienen van die motie. U hebt wel mondeling om de mening van de fracties gevraagd. Het is moeilijk reageren daarop, maar de discussie is gevoerd bij de omgevingsvisie en als je naar een verordening wilt, dan betekent het dat je geen nieuw beleid gaat maken en geen zaken opnieuw weer ter discussie stelt, ook al doet de Tweede Kamer dat wel. Simpelweg wil ik dan ook de discussie over de megastallen op dit moment niet met u aangaan. De heer Munniksma vindt kennelijk dat er wel kleine openingen zijn om ook in Drenthe voor de bestaande intensieve veehouderij vrij grote stallen te kunnen bouwen. Dat hebben wij ook gewild.

De heer LANGENKAMP: Ik denk dat u enig overleg met uw fractievoorzitter hebt gemist. Als u zich afvraagt waarom ik geen motie indien, dan is dat omdat dat is afgesproken. Ik had hem anders graag ingediend en verdedigd. Het was geen verkiezingsretoriek of wat dan ook, maar er is gewoon gezegd dat dit beleidsneutraal is, dus heb ik de eer aan mijzelf gehouden door geen motie in te dienen.

De heer BOMHOF: Ik begrijp dat de VVD op dit punt iets zorgvuldiger moet communiceren, maar vind het niet helemaal reëel wat u zegt.

De heer LANGENKAMP: Wat zei u nou zonet?

De heer BOMHOF: Dat ging niet over u, maar ging erover dat wij op dit punt in het algemeen even wat zorgvuldiger hadden moeten communiceren, en dan gaat het over de communicatie tussen mij en de heer Van de Boer. Ik wil gerust het boetekleed aantrekken, maar die megastallen had u prima kunnen koppelen aan de verordening ruimte omdat het ook een thema is wat samenhangt met de bouwblokken. Dan was dit geen motie vreemd aan de orde van de dag geweest, maar gewoon heel actueel.

De heer LANGENKAMP: Ik ben blij dat de heer Van de Boer ingrijpt, want het was geen motie vreemd aan de orde van de dag, maar het was een motie in het kader van dit agendapunt. Ik kan u die motie ook nog voorlezen, want ik heb hem bij mij.

De heer Van DE BOER: De heer Langenkamp heeft gelijk als hij stelt dat wij vorige week als fractievoorzitters hebben afgesproken vandaag geen moties vreemd aan de orde van de dag te zullen indienen. Dat is ook gecommuniceerd en de opmerking dat hij de eer aan zichzelf heeft willen houden, onderschrijven wij volledig, zeker ook op deze bijzondere dag die de heer Langenkamp vandaag meemaakt.

De heer BOMHOF: Ik ga onverdroten voort en kom uit bij LOFAR. Daar is het nodige over opgemerkt, ook van de kant van het college. De aanpak en insteek van de VVD is dat wij willen aanzien hoe het gaat tussen de eventueel conflicterende belangen in de praktijk. Als het niet goed loopt met het over-

legmodel of de adviezen die van LOFAR komen en daar komen geen andere adviezen als second opinion op terug en er zou onvrede zijn over de manier van benaderen in de praktijk, dan zou het te zijner tijd nodig kunnen zijn om nog eens goed de tekst van dit onderdeel van de omgevingsverordening verder aan te scherpen. Dat laat onverlet het grote belang dat wij toekennen aan LOFAR. Daar is verder niets mis mee, maar er hoort wel een goede belangenafweging plaats te vinden en een goede inspanning te worden gepleegd, zowel door LOFAR als door de andere initiatieven, om te kijken hoever je in technisch opzicht kunt komen om de storingsoorzaken terug te brengen. Mevrouw Haarsma, dank voor uw instemming met het amendement over de Ruimte-voor-Ruimte-regeling. U had een aantal opmerkingen en misschien komt er nog enige twijfel bij het college over het amendement, maar gelukkig is dat niet zo. Toch wil ik iets zeggen over uw opmerking “strakker in het pak genaaid”, want op dat punt heb ik wel wat vragen. Dat is namelijk niet het geval, want als u het pak goed bekijkt dan is dat helemaal niet zo strak genaaid, want het is vrij soepeltjes omdat er een marge van vijf procent wordt gegeven om af te wijken van de sloopnorm. De gemeente heeft heel veel vrijheid, ruimte en invulling gekregen voor de compensatiewoning, de locatie, de inpassing, de omvang en de inhoud en het uiterlijk en er is een ruimte afweging gekomen om eventueel een woning te bouwen in natuur- en beekdalen in bijzondere gevallen. Dan vind ik dat het pak best lekker zit en goed staat, maar daar zullen wij het wel niet over eens worden. De gemeenten kunnen met dit amendement ook prima aan de gang. U noemde ook dat er eerst twee woningen mochten worden gebouwd op basis van onze regeling en nu maar één. Wij hebben in de commissie Omgevingsbeleid uitgebreid met de heer Munniksma gesproken en aangegeven dat dit een rare regeling is. Je gaat namelijk bedrijven op vrijwillige basis weghalen bij natuurgebieden of eventueel beekdalen, terwijl bedrijven niet weg hoeven maar zichzelf daartoe aanbieden. Zij krijgen een nieuwe locatie en worden daar ook volledig voor betaald in de vorm van een schadevergoeding en dan krijgen die bedrijven twee compensatiewoningen, terwijl je weet dat de bedrijfswoning in een natuurgebied in het beekdal gewoon blijft bestaan, want die valt buiten de Ruimte-voor-Ruimte-regeling. Dan mogen zij op diezelfde locatie twee compensatiewoningen bouwen. Dat vonden wij van de gekke en wij hebben de natuur en het beekdal willen beschermen door maximaal één woning toe te staan.

Gedeputeerde MUNNIKSMA: Er was zonet enige discussie over de vraag of u een beleidsneutrale verordening indiende of niet. Zoals u het nu toelicht, kom ik tot de conclusie dat u op dit punt niet beleidsneutraal bent. Dat laat onverlet wat namens het college in eerste instantie is gezegd, want u zegt dat u van twee één maakt. Met dat laatste is het niet meer beleidsneutraal en daarmee zou het in de systematiek moeten worden doorgeschoven naar een volgende vergadering waarbij het wel beleidsrijk kan zijn.

De heer BOMHOF: Bij beleidsneutraliteit gaat het om beleidsneutraal overzetten van een onderwerp uit de omgevingsvisie naar een onderwerp uit de provinciale verordening. De Ruimte-voor-Ruimte-regeling zit niet in de omgevingsvisie, want die heeft een apart inspraaktraject doorlopen. Daar zijn reacties op gekomen, die hebben wij beoordeeld en wij hebben onder meer gezegd dat een aantal van die zienswijzen wordt gehonoreerd. Een daarvan was om die regeling om te zetten in een verordening en dat hebben wij ook overgenomen. Daarmee hebben wij een regeling die niet in de omgevingsvisie zat, overgebracht naar de omgevingsverordening.

Gedeputeerde MUNNIKSMA: U constateert ook dat er een beleidsregel was die aangaf dat het twee woningen werden. Die beleidsregel is vastgesteld en u maakt er nu één woning van. Daarmee is in feite wel de discussie netjes afgerond dat u vandaag op dit belangrijke moment er toch een verandering van twee naar één van maakt en dat is een vermindering met 50 procent. Dat lijkt mij beleidsrijk.

De heer WIJBENGA: De heer Munniksma zegt dat wij die beleidsregel met elkaar hebben vastgesteld. Ik denk dat het college die beleidsregel heeft vastgesteld, maar dat er vanuit de staten enige oppositie tegen is gekomen. Dat hebben wij nu vandaag statenbreed verwoord en volgens mij was op het moment dat wij daar in de commissie over spraken en onze gevoelens over uitten, het beleid geformuleerd.

De heer BOMHOF: Voorzitter, na deze wijze woorden van de heer Wijbenga, sluit ik mijn betoog af.

De VOORZITTER: Ik hoop dat als wij hier straks over gaan stemmen het duidelijk is of het nu beleidsrijk is of beleidsarm, zodat als wij straks de nieuwe statenleden hebben geïnstalleerd, wij hen in ieder geval op dit dossier kunnen laten weten hoe de vlag ervoor hangt.

Gedeputeerde HAARSMA: Ik ga niet steggelen over welles of nietes, maar ik heb net ook aangegeven dat als het gaat over beleidsarm en je gaat toch een beleidsregel wijzigen van twee naar één woning, dan is dat volgens mij niet beleidsarm, want je wijzigt substantieel iets. Als ik de heer Slagter hoor zeggen dat hij de beleidsneutraliteit wel enigszins gewaarborgd acht, dan denk ik dat het zo niet gaat. Het gaat om de principekwestie. Nu zeggen wij dat het beleidsneutraal is als het ons past en als het niet beleidsneutraal is, dan gaan wij er een andere oplossing voor bedenken. Dat is wat ik heb geprobeerd uit te leggen. In onze optiek is dit niet beleidsneutraal of beleidsarm en ik hoef daar niet meer voorbeelden van te geven. Als het gaat om de beleidsregel waar de heer Wijbenga het over heeft, is er tijdens de hele discussie over de Ruimte-voor-Ruimte-regeling geen enkel statenlid geweest die een kritische opmerking heeft gemaakt over de twee woningen die je mag realiseren bij meer dan 2000 vierkante meter sloop. Ik steek mijn hand ervoor in het vuur dat daar niemand een opmerking over heeft gemaakt. Als het erom gaat of het pak lekker zit, dan houd ik van maatwerk en een maatpak en dat is nu niet aan de orde. Als het gaat om LOFAR herhaal ik dat wij gelijkwaardigheid wensen, maar dat laat onverlet dat LOFAR nationaal en internationaal van groot belang is. Er is een miljoeneninvestering gedaan en het kan niet zo zijn dat wij dat, als wij bezig zijn om zaken naar Nederland te halen die gaan om die hele ontwikkeling, niet door zouden laten gaan. Dat is de reden dat die overlegzone er moet zijn en uiteraard moet dat op een professionele manier en mag het niet zo zijn dat omdat LOFAR daar haar gebied heeft er helemaal niets meer kan. Dat moet inderdaad ordentelijk en professioneel worden bekeken. Bij de totstandkoming van LOFAR is daar altijd heel veel aandacht voor geweest en zorgvuldigheid. Zo gaat men ook met elkaar om op dat gebied en zo is er ook ooit gecommuniceerd met de agrariërs, dus ik ga ervan uit dat wij dat ook op deze manier gaan voortzetten.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat er een positief preadvies van het college bij beide amendementen ligt en dat er verschil van mening tussen college en staten blijft bestaan of dit beleidsrijk of beleidsarm is. Als straks de amendementen worden aangenomen, dan betekent dit dat deze de invulling krijgen zoals de statenleden die daaraan hebben gegeven en dat zij blijven bij hun opvatting dat het geen beleidsrijke wijziging is. Dat is volgens mij de besluitvorming, zodat wij dit op een ordentelijke wijze kunnen meegeven aan de volgende staten. Is dat correct?

Gedeputeerde HAARSMA: Ja, met dien verstande dat het nieuwe college in de omgevingsverordening op bladzijde 45, waar verwezen wordt naar de beleidsregeling van de Ruimte-voor-Ruimte-regeling, deze eruit zal moeten halen. Deze staat immers keurig in de omgevingsvisie genoemd, dus dat betekent dat daar nog wel iets moet gebeuren.

De VOORZITTER: Goed, dan is dat de opdracht aan het nieuwe college, maar dan zijn wij het op dit punt met elkaar eens.

De heer BOMHOF: Wij hebben in het amendement ook een verzoek opgenomen dat de bestaande beleidsregel van januari van dit jaar dient te worden ingetrokken als dit amendement wordt aangenomen. Dat is een logisch vervolg en daarmee sluit de situatie volledig.

Gedeputeerde HAARSMA: Ja, maar dan zult u alsnog in die omgevingsvisie daar iets aan moeten doen, want die is vastgesteld op 2 juli 2011 en daar wordt aan gerefereerd. Ik wens u echter veel succes met het beantwoorden van de vraag of dit wel of niet aangepast moet worden.

De VOORZITTER: Het lijkt mij verstandig over te gaan tot stemming. Het nieuwe college zal in ieder geval naar deze besluitvorming moeten kijken en in de nieuwe staten moet verantwoording worden afgelegd over wat de betekenis is van de aanname van beide amendementen. Dat laat ik gaarne aan het

nieuwe college over. Ik breng in stemming de twee amendementen die zijn genummerd A 2011-1 en A 2011-2. Ik begin met het in stemming brengen van amendement A 2011-1 over de Ruimte-voor-Ruimte-regeling. Wie is voor aanvaarding van dit amendement?
Met algemene stemmen wordt het amendement aangenomen.

De VOORZITTER: Dan breng ik het amendement A 2011-2 in stemming. Wie is voor aanvaarding van dat amendement?
Met algemene stemmen wordt het amendement aangenomen.

De VOORZITTER: Dan breng ik het geamendeerde voorstel 2011-464 in stemming. Wie is voor aanvaarding van het geamendeerde statenstuk 2011-464?
Met algemene stemmen wordt het geamendeerde statenstuk aangenomen.

**G2. Statenstuk 2011-465 Voorstel van het presidium van Provinciale Staten van Drenthe van 31 januari 2011, kenmerk 5/SG/2011001012, Onderzoeksgroep Staten Drenthe HERZIEN**

De VOORZITTER: Dit is een herziene versie die eerder is behandeld in de commissie BFE. Er zijn meldingen van sprekers van de heren Van der Scheer (CDA), Van de Boer (VVD), Vester (SP), Langenkamp (GL) en Wendt (CU).

De heer VAN DER SCHEER: Wij hebben in de commissievergadering al duidelijk aangegeven dat wij het uitgangspunt onderschrijven dat provinciale staten zich steeds meer zullen moeten gaan bezighouden met politieke controle en algemeen bestuur. Een eigen onderzoeksbureau van provinciale staten zal volgens ons per definitie op afstand van het college geplaatst moeten zijn. Alleen zo is normering van het bestuur en controle achteraf door provinciale staten optimaal mogelijk. Het proces van dualisering van het bestuur kijgt door de instelling van de onderzoeksgroep uit de staten een kwaliteitsimpuls en wij beschouwen het onderzoeksbureaus dan ook als een mooi cadeau van de oude staten aan de nieuwe staten. Het CDA stemt in met het voorliggende statenstuk Onderzoeksgroep staten Drenthe.

De heer VAN DE BOER: Dit statenstuk staat na een intensieve bespreking in de Statencommissie BFE van 16 februari 2011 op de rol voor deze statenvergadering en wij hebben in die BFE-vergadering inhoudelijk behoorlijk diep gegraven op de bedoeling van de onderzoeksgroep. Voor de VVD is het duidelijk dat een onderzoeksbureau volstrekt iets anders is dan wat nu wordt voorgesteld als zijnde de onderzoeksgroep van de staten van Drenthe. Dat geldt zowel voor de opdracht die de onderzoeksgroep moet krijgen, maar ook voor de gewenste nieuwe functieprofielen op grond van wat je de onderzoeksgroep zou willen laten doen. Wat de VVD buitengewoon tegenstaat in het voorliggende stuk, is dat er een schijnbare belangenstrijd is tussen gedeputeerde staten en provinciale staten. Wij vinden dat ten principale onjuist. Ieder vanuit zijn eigen verantwoordelijkheid, het college dat bestuurt en de staten die controleren in het duale stelsel, maakt zijn afwegingen op grond van argumenten. Zo komt men tot een besluit en dat besluit gaat zowel voor het college als de staten over hetzelfde, want je neemt besluiten ten behoeve van het bestuur van Drenthe en de burgers in deze provincie. Voor de VVD is het fundamenteel dat het college de staten tijdig en volledig informeert, want anders zou die controlerende taak niet kunnen worden uitgevoerd en zou dat niet gebeuren dan ontstaat er een vertrouwenskwestie met politieke consequenties daaraan verbonden. Maar daar hebben wij geen onderzoeksgroep voor nodig, want dat is hoe het college met de staten verkeert. Bovendien, de informatie die door het ambtelijk apparaat ten behoeve van de besluitvorming om tot een oordeel daaraan voorafgaand te kunnen komen, mag dan primair voor het college gelden, maar wij krijgen ook de statenstukken voor de staten en waarom nu in tijden dat het ambtelijk apparaat moet afslanken, het werk dubbel gaan doen? Wij kunnen gebruik maken van die mogelijkheid en ook vandaag zijn er complimenten geuit naar de ondersteuning door het ambtelijk apparaat. Dat hebben wij vaker gedaan de afgelopen vier jaar en zo hoort het ook. Die informatie moeten wij gewoon benutten en daarbij is voor de staten dubbel werk niet nodig. De fracties hebben hun eigen fractiebudget voor ondersteuning. Dat kunnen zij benutten om aanvullend die

informatie die zij specifiek voor hun eigen oordeelvorming willen hebben, te kunnen laten uitvoeren. De VVD zal tegen dit statenvoorstel stemmen.

De heer BERENDS: In het verkiezingsprogramma van de VVD lees ik een passage over een kleine compacte overheid. Heeft het ermee te maken dat u bang bent voor een uitdijende hoeveelheid ambtenaren?

De heer VAN DE BOER: Primair gaat het om de inhoud. U hebt mij ook horen vragen, waarom dubbel werk doen als je vanuit je eigen verantwoordelijkheid die informatie ook kunt wegen? Daar speelt mee dat je mogelijkheden hebt om hierop te reduceren.

De heer VESTER: De SP is verheugd over dit statenstuk. Het is een grote bijdrage voor het nog beter functioneren van de staten en het dualisme krijgt hierdoor een nieuwe impuls. Ik spreek mijn dank uit voor allen die zich de afgelopen maanden hebben ingezet voor dit statenstuk. Het is te betreuren dat de VVD dit statenstuk niet ondersteunt en wij wensen de onderzoeksgroep veel succes bij hun nieuwe opzet.

De heer WENDT: Het herziene statenstuk ziet er nog beter uit dan het oorspronkelijke. Wij zijn daarover verheugd en omdat de monitoring naar medio 2013 is getrokken, kunnen wij over twee jaar zien of het onderzoeksbureau voldoet aan de hooggespannen verwachtingen van het merendeel van de staten. Wij zijn akkoord.

De heer LANGENKAMP: Wij zijn heel blij met dit stuk en dat de monitoring iets naar voren is gehaald is een prima idee. Wij zien dit als een cadeau van de oude staten aan de nieuwe staten en ik zou willen dat dit twaalf jaar geleden was ingevoerd. Dat had mij een hoop zoekwerk bespaard, dus ik zie dit zeker niet als dubbel werk maar als een prima aanvulling om korte en bondige opleggers met een leuke analyse van een probleem en dan kun je je beperken tot de politieke hoofdzaken. Ik wil ook degene die hier hard aan heeft gewerkt bedanken voor al hun inzet en vooral de ondersteuning vanuit de griffie.

De VOORZITTER: Ik kijk naar de voorzitter van de klankbordgroep, mevrouw Smith, voor een reactie op het verhaal van de fracties in eerste termijn.

Mevrouw SMITH: Het CDA ziet dit als een kwaliteitsimpuls en daar is de werkgroep het volledig mee eens. Het is een cadeau van de oude aan de nieuwe staten. De VVD zegt dat de onderzoeksgroep iets heel anders is geworden dan het oude onderzoeksbureau. Er is wel een soort van taakverruiming en een soort van borg en daar is de klankbordgroep heel erg blij mee. Er is geen strijd tussen college en staten zoals de heer Van de Boer dat noemt, maar er komt zo wel meer ondersteuning voor de staten. Ook het dualisme heeft daarmee te maken en er kan meer eigen initiatief vanuit de staten komen. Er wordt geen dubbel werk gedaan door ambtenaren en mensen van de onderzoeksgroep, er komt een oplegvel met de analyse van de inhoud en er worden suggesties gedaan naar de staten toe. Het is politiek neutraal en een fractiebudget betekent dat de fracties zelf hun eigen politieke ondersteuning kunnen vragen, maar de onderzoeksgroep is politiek neutraal. Het heeft ook met de grootte van de fractie te maken hoeveel geld er beschikbaar is voor eigen onderzoeken. Wij zijn blij dat wij een gedegen stuk hebben kunnen afleveren en hopen dat wij per september kunnen beginnen met de nieuwe onderzoeksgroep.

De VOORZITTER: Is er bij sprekers uit de eerste termijn behoefte aan een tweede termijn? Dat is niet het geval. Dan dank ik de voorzitter en de leden van de klankbordgroep voor het vele verrichte werk. Dan breng ik dit statenstuk 2011-465 over de onderzoeksgroep van de staten van Drenthe in stemming

Met de stemmen van de leden van de VVD-fractie tegen het voorstel en de stemmen van de overige statenleden voor het voorstel, wordt het voorstel aangenomen.

**G3. Statenstuk 2011-467, Voorstel van het Presidium van Provinciale Staten van Drenthe van 7 maart 2011, kenmerk 8/SG/2011001685, Benoeming nieuwe accountant provincie Drenthe HERZIEN**

De VOORZITTER: Ik verzoek de heer Peters, voorzitter van de begeleidingscommissie accountant (BCA), een toelichting te geven met betrekking tot de aanbesteding die heeft plaatsgevonden.

De heer PETERS: U hebt een herzien statenstuk gekregen en dat is voor mij aanleiding om een toelichting te geven. De bezwaartermijn is verlengd en enige toelichting is op zijn plaats. Wat is de situatie? In juni vorig jaar hebt u besloten dat de BCA zich bezig zou houden met de selectie van een nieuwe accountant. Dat is ook gebeurd en er is een heel voortraject in gang gezet door de ambtenaren en op 16 februari 2011 hebben gesprekken plaatsgevonden tussen de BCA, ambtenaren, de statengriffier en drie partijen. Na die gesprekken is er een selectie gemaakt en diezelfde dag zijn de brieven de deur uitgegaan om te melden aan de twee verliezers dat zij het niet zijn geworden en aan degene die het gewonnen heeft, dat hij gewonnen heeft. Kort daarna kwam er een verzoek van een van de verliezende partijen om een toelichting te krijgen op de scores zoals die waren gegeven. Dat gesprek heeft plaatsgevonden tussen mij, die partij, de statengriffier en een ambtenaar. Dat gesprek is in goede harmonie verlopen en die partij heeft aangegeven geen bezwaar te zullen aantekenen. Die middag werd duidelijk dat de andere verliezende partij de brief met de afwijzing niet had gekregen, althans aangaf die brief niet te hebben ontvangen. Diezelfde middag is een e-mail naar hen verstuurd met opnieuw een brief, waardoor de volgende dag de termijn van 15 dagen ging lopen en de procedure is verlengd. Die verliezende partij heeft aangegeven ook een gesprek te willen en dat gesprek heeft afgelopen maandagmiddag plaatsgevonden met dezelfde samenstelling, namelijk de ambtenaar, de statengriffier en mij. Dat gesprek is ook in goede harmonie verlopen en de verliezers herkennen punten die wij hebben genoemd. Ook deze partij heeft aangegeven geen bezwaar te zullen aantekenen. Weliswaar loopt die termijn en moeten wij ons daaraan houden. Volgende week is die termijn afgelopen. Het traject is zorgvuldig verlopen, er is een uitstekende voorbereiding geweest door de ambtenaren en een meer dan voortreffelijke ondersteuning is er geweest door ambtenaren en statengriffie. Het leermoment is dat belangrijke brieven in een aanbestedingsprocedure waarin toewijzing of afwijzing wordt gemeld, aangetekend verstuurd dienen te worden. Dat is niet gebeurd, dus dat is het leermoment voor de volgende keer. Al met al stel ik u voor om in overeenstemming met het voorstel te besluiten met inachtneming van de voorwaarde dat de bezwaartermijn moet worden afgewacht.

De VOORZITTER: Ik dank u voor de vele werkzaamheden die u met betrekking tot de aanbesteding hebt verricht en dank daarvoor ook de ambtelijke ondersteuning. Ik ga over tot stemming over statenstuk 2011-467, benoeming nieuwe accountant provincie Drenthe. Wie is voor aanvaarding van die notitie?

Met algemene stemmen wordt dit statenstuk aangenomen.

**G4. Statenstuk 2011-463, Voorstel van Gedeputeerde Staten van Drenthe van 5 januari 2011, kenmerk 1/5.1/2010013749, Beleidsadvies Bevolkingsdaling Drenthe HERZIEN**

Met algemene stemmen wordt dit statenstuk aangenomen.

**G5. Statenstuk 2011-466, Voorstel van het Presidium van Provinciale Staten van Drenthe van 31 januari 2011, kenmerk 5/SG/2011001126, Aanbeveling planning en control documenten in 2011-2015**

Met algemene stemmen wordt dit statenstuk aangenomen.

## H. Onderzoek geloofsbrieven en toelating nieuwe statenleden

De VOORZITTER: Dit agendapunt hadden wij eerst in de middag, maar ik wilde graag de commissie die deze geloofsbrieven gaat onderzoeken aan u voorstellen, zodat zij de werkzaamheden ter hand kunnen nemen en dat wij na de schorsing, dus na 14:00 uur, van hen horen hoe dat onderzoek is afgelopen. Ik stel voor de commissie van onderzoek van de geloofsbrieven te benoemen en wel de heren Dijkstra, Fokkens en Timmerman. Ik vraag de heer Dijkstra op te willen treden als rapporteur namens de commissie. Stemt u daarmee in?

Het voorstel wordt aanvaard.

De VOORZITTER: Ik verzoek de commissie om na heropening van de vergadering de heer Dijkstra de gelegenheid te geven ons kennis te laten nemen van de bevindingen van de commissie van onderzoek. Ik schors de vergadering tot 14:00 uur.

*Schorsing van 10:33 uur tot 14:00 uur*

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering en deel mee dat gedeputeerde Vlietstra onderweg is en dat mevrouw Mustamu verhinderd is. Ik zie haar vanmiddag niet. Ik ben blij dat ik in ieder geval wel Herman Beerda in ons midden zie. Wij hebben voor de schorsing besloten dat de commissie die de geloofsbrieven zou onderzoeken dat voor de pauze zou doen en volgens mij is het nu aan mij om in ieder geval in uw richting voor te lezen wat de voorzitter van het centraal stembureau voor de verkiezingen van de leden van provinciale staten van Drenthe het besluit heeft genomen om op 4 maart 2011 de leden van provinciale staten benoemd te verklaren. Het gaat om de dames Aarsbergen (VVD) en Bakker (PvdA), de heren Baltes (VVD), Beerda (PvdA), Beimers (PVV), Van Berkel (PVV), Van de Boer (VVD), Van Dalen (D66) en Dijkstra (CDA), mevrouw Van Dinteren (GroenLinks), de heren Van Eekelen (SP) en Fokkens (PvdA), de dames Gerrits (PVV) en Goettsch (PvdA), de heren Hornstra (PvdA) en Huizing (PvdA), de dames Hummel (PvdA) en Kaal (CDA), de heer Klaver (CDA), de dames Mastwijk (CDA) en Meeuwissen (VVD), de heren Munniksma (PvdA) en Oosterlaak (SP), de dames Pannekoek (VVD) en Pauwels (VVD), de heer Slager (PvdA), de dames Smith (GroenLinks) en Smits (SP), de heren Stel (VVD) en Stelpstra (ChristenUnie), mevrouw Stijkel (ChristenUnie), de heer Timmerman (VVD), mevrouw Van der Tol (D66), de heren Van der Tuuk (PvdA), Uppelschoten (PVV), Veenstra (PvdA), Van der Ven (CDA), Vester (SP), Wijbenga (CDA), Ziengs (VVD) en Zwiers (PvdA).
De genoemde personen hebben meegedeeld de benoeming tot lid van provinciale staten te aanvaarden. Er rest mij nog één ding en dat is de rapporteur van de commissie voor de geloofsbrieven, de heer Dijkstra, uit te nodigen om verslag uit te brengen van zijn bevindingen. Het woord is aan de heer Dijkstra.

De heer DIJKSTRA: De commissie heeft kennis genomen van het proces verbaal van de zitting van het centraal stembureau tot vaststelling van de verkiezingsuitslag, waarin wordt vastgesteld dat er geen bezwaren zijn ingebracht. De commissie heeft kennis genomen van het proces verbaal met betrekking tot het totaal uitgebrachte aantal stemmen per deelnemende politieke partij en de wijze van verdeling van de restzetels. De commissie heeft tevens de 41 geloofsbrieven en de daarbij overgelegde stukken van de benoemd verklaarde leden onderzocht en in orde bevonden. De commissie adviseert de staten daarom om de benoemde leden toe te laten als lid van provinciale staten van Drenthe.

De VOORZITTER: Ik stel voor om conform dit advies te besluiten. Ik zeg de leden van de commissie dank voor de verrichte werkzaamheden. De toegelaten statenleden zullen morgen, 10 maart 2011, worden geïnstalleerd. Ik draag het voorzitterschap over aan de vicevoorzitter, de heer Van der Tuuk.

De VICEVOORZITTER: Dank u wel. Ik geef het woord aan de Commissaris van de Koningin, de heer Tichelaar.

## I. Afscheid vertrekkende statenleden

De heer TICHELAAR: Dank u wel, voorzitter. Steeds weer aan het einde van een periode van vier jaar nemen provinciale staten afscheid van een groep volksvertegenwoordigers. Het is het gevolg van ons democratisch stelsel, waarbij de Nederlandse bevolking regelmatig de gang naar de stembus mag maken. De ene keer is het voor de Tweede Kamer, de volgende keer voor nieuwe gemeenteraden en dan weer, zoals nu het geval is, voor provinciale staten. Dat is een groot goed. Naar aanleiding van de provinciale statenverkiezingen werd in dagblad Trouw nog gerefereerd aan de vorig jaar overleden Trouw-journalist Willem Breedveld, die bij de verkiezingen altijd taart in huis haalde. Hij deed dat bij alle verkiezingen om het feest van de democratie te vieren. Volgens mij is dat volkomen terecht. Het is toch heel bijzonder dat inwoners en burgers jou kiezen om hun land, provincie of gemeente te vertegenwoordigen. Het zijn mensen die erop rekenen dat je voor hen opkomt in de kamer, staten of raad. Daar mag je trots op zijn, want het is een groot voorrecht. Het betekent dat je je nek durft uit te steken en de ene keer wordt je daar voor geprezen, maar het kan ook heel anders uitpakken, namelijk dat je genadeloos wordt neergesabeld. Ik spreek uit ervaring. Als politicus heb je een prachtig vak, maar het kan ook ongelofelijk hard zijn. Ook de afgelopen vier jaar zijn er mooie, maar ook moeilijke momenten geweest en niet alleen op politiek terrein. Het overlijden van Relus ter Beek heeft velen van u diep geraakt. De provincie Drenthe verloor een markante man, provinciale staten een goede vriend en een bekwaam voorzitter. Op politiek terrein was de Eurochamp-affaire een zaak die veel beroering in de staten heeft veroorzaakt. Aan een periode van vier jaar is nu een einde gekomen. Er zijn er onder u die al langer als Drents volksvertegenwoordiger actief zijn en anderen hebben aan het begin van de afgelopen periode zitting genomen in de staten. U hebt daar heel veel tijd in gestoken en misschien werd dat thuis niet altijd als even plezierig ervaren, maar het hoort er nu eenmaal bij. Wat er ook bij hoort, is dat er onvrijwillig een einde kan komen aan uw leven als volksvertegenwoordiger, bijvoorbeeld als de verkiezingsuitslag voor uw partij tegengevallen is, waardoor een nieuwe termijn voor u er niet meer inzit. Dat is spijtig, maar het hoort er allemaal bij. Verlies, winst, emoties, interne strijd, peilingen, landelijk, provinciaal, voorkeursstemmen, elke partij komt een keer aan de beurt. Of je nu coalitiepartij wordt, of oppositiepartij, neem van mij maar aan dat u er sterker uit komt. Anderen houden het vrijwillig voor gezien. Vijf van u die daarvoor hebben gekozen worden vandaag geportretteerd in het Dagblad van het Noorden onder de kop “Zestig jaar ervaring als statenlid: ze gaan het missen” . Zij vertellen hoe zij hun lange periode als statenlid hebben ervaren. Hun bevindingen bevestigen wat ik zojuist heb verteld, want het is een voorrecht om volksvertegenwoordiger te mogen zijn. Wij nemen nu direct afscheid van 20 statenleden en staan daar vandaag bij stil. Ook het politieke leven draait door en morgen komen de staten van Drenthe al weer voor de eerste keer in nieuwe samenstelling bijeen. Ik dank u allen en ben trots op u. U toonde betrokkenheid, idealen, inzet van tijd, u hebt ervan geleerd, u hebt er niets van geleerd, u hebt vreugde en verdriet meegemaakt en ik dank alle statenleden daarvoor zonder uitzondering. Voor allen die doorgaan, veel sterkte in de volgende periode en voor allen die weggaan heb ik een heel kort woord, niet alleen voor de statenleden, maar ook voor de bijzondere commissieleden. Ik begin met Jan Arie van Berkum.

Als man van het water, werkzaam bij het waterschap Velt en Vecht, voelde je je zeer op je plek bij de Statencommissie Omgevingsbeleid. Ook kon je het niet laten om duidelijk te maken dat de ChristenUnie best wel eens een eigen geluid heeft, en dat is ook alleen maar goed. Soms keek je daar wel eens bij van toe, reageer daar nu eens op, maar ja of de commissieleden dit doen, dat is politiek. Dat gebeurt niet altijd en volgens mij heb je daarvan wel het een en ander geleerd in de afgelopen jaren. Ik hoop dat je ervan hebt geleerd dat politiek wispelturig is en dat je wel kunt uitnodigen, maar dat de ontvanger bepaalt of daar wel of niet op wordt gereageerd.

Alie Dekker, noem het woord RSP en Alie gaat helemaal los. Was het nu RSP-plus en wat bedoelt de gedeputeerde daarmee of was het toch weer anders? En vasthoudend, dat was je en dat prijs ik. Laat die gedeputeerden maar zweten! Dat is ook een les voor de volgende statenperiode. Je discussieerde altijd op een zeer constructieve wijze en je begon je betoog voorzichtig, soms aarzelend maar altijd zeer ‘to the point’ en de vinger op de zere plek leggen, dat kon je zeker bij dit dossier!

Tot slot bij de bijzondere commissieleden, Klaas Kuipers. Als commissielid van GroenLinks mocht je overal vol aan de bak, en dat deed je dan ook. In alle commissies heb je meer dan je woordje gedaan. Breed georiënteerd dus. Maar over dat woordje doen, wil ik nog wel even een woord met je wisselen. Want hoe enthousiast je ook begon met je betoog in de commissies, het kostte je vooral heel veel moeite om de slotzin te vinden! Maar bovenal had je belangstelling voor alle onderwerpen en dat is heel fijn. Ook was je deelnemer in de statenwerkgroep Omgevingsbeleid en van daaruit heb je je ook altijd ingezet voor de vele avonden en excursies die werden georganiseerd. Nogmaals, heel veel dank daarvoor. Ik zeg alle bijzondere commissieleden heel veel dank voor de verrichte werkzaamheden. Dan ga ik nu naar de statenleden.
Michel Berends. Na zijn wethouderschap was het wel even afzien in de staten; geen bestuurder meer, niet meer meedraaien aan het wiel maar zo nu en dan een stok tussen de spaken steken. Dat is je aardig gelukt, vooral de PvdA-gedeputeerden kunnen hierover meepraten. Hoezo voorzichtiger met ze omgaan? Juist niet of zoals je zelf zei: “Juist de dochter van de schoolmeester moet meer haar best doen om een goed cijfer te halen bij haar vader”. Dank daarvoor.
Wim Boer. Wim is de Heintje Davids van de staten. Hij ging in 2007, maar kwam terug in juni 2008. Hij dreigde weer te gaan in 2010 met de gemeenteraadsverkiezingen, maar bleef toch maar. Nogmaals terugkeren wil Wim niet, neen zijn hart ligt eigenlijk meer bij de gemeenteraad dan bij de staten, maar ja je weet hoe dat gaat met mensen met een rood hart, ze blijven soms hardnekkig. Tegen Wim zeggen we dus gewoon: tot ziens! Nog een klein puntje. Wat heb je toch een prachtige zware stem bij het ochtendprogramma van Radio Drenthe op zaterdag. Er is een geweldige toekomst voor je weggelegd.
Leo Bomhof. Even heb ik overwogen om mijn afscheidsspeech voor jou net zo lang te maken als je bijdragen in de commissies. Tsjonge, jonge wat kon jij het lang volhouden, en altijd - en tot vanmorgen vroeg - tot in detail willen weten of het juridisch wel goed zat. Je snapt, daar is ook misbruik van gemaakt; als Leo zegt dat het juridisch wel goed zit hoeven wij er niet meer naar te kijken, aldus jouw collega’s. Van de computer wilde je even niet alles weten. Dat hoefde ook niet, want de griffie kreeg je ze altijd wel zover om iets voor je te doen!Leo heeft in de afgelopen jaren ook een hele bijzondere en verantwoordelijke klus gedaan. Uiteraard deed je jouw werk als statenlid altijd vol overgave maar wat eruit sprong was toch wel het voorzitterschap van de laatste enquêtecommissie, over Eurochamp. Een zware klus die je naar eer en geweten hebt vervuld. We zullen het er niet meer over hebben, maar ik weet hoe zwaar je dat hebt ervaren. Trouwens, daarin was je niet de enige in dit gezelschap. We zijn je veel dank verschuldigd voor het vele werk dat je hebt gedaan.
Krista Datema. Dé lady van de SP, en dat wilde ze weten ook. Telkens weer werden we verrast door een nieuw uiterlijk van Krista met een doorloopsnelheid van zes weken bij de kapper. Vol trots liet je zien dat je er mocht zijn. Je gezondheid heeft niet altijd meegezeten in de afgelopen vier jaar, maar je hebt je teruggevochten en ons laten weten dat je een groot hart hebt voor het openbaar vervoer. Gedeputeerde Bats kon het nog zo mooi vertellen maar jij als ervaringsdeskundige in ‘zijn’ bussen wist wel beter. Krista, bedankt dat je er bij was!
Koen Dijkstra. O, wat was je trots toen je na de vorming van het college alsnog in de staten kwam in 2007 en nu heb je toch besloten om ons weer te verlaten. Ja, tegen de liefde kan zelfs een prachtige baan als dat van statenlid niet op. Als de jongste van de club werd je door de fractiegenoten onder de arm mee genomen. Je belangstelling voor het openbaar vervoer was in de commissie zichtbaar, maar met een oude rot als Jan Slagter natuurlijk niet gemakkelijk om naar voren te brengen. Wat ze je alleen zijn vergeten te vertellen, is dat als je statenlid bent, je ook een maidenspeech moet houden…….. maar het is je vergeven. Het ga je goed. Misschien ga je met je geliefde naar Spanje en daarbij wens ik je alle goeds toe.
Ron Essenveld. Volgens mij schrok Ron zich een hoedje toen hij op 4 juni 2008 van commissielid promoveerde tot statenlid. Een prater ben je niet geworden, al draaide je je rondje mee in de commissie Cultuur en Welzijn. Ik roep je hierbij uit tot de stille kracht achter de SP. Krachten waar politieke partijen, en helemaal je voorman Philip, niet zonder kunnen. Ik hoop dat je die krachten ook ten dienste stelt en blijft stellen van je partij. Dank daarvoor.
Wies Goudriaan. Het kan verkeren Wies. Toen ik maandag sprak met de fractievoorzitters en de lijsttrekkers en wij kwamen bij de voorbereiding van deze statenvergadering, meldde ik namens de griffie:

“En tot u wil het woord richten, Wies Goudriaan”. In wijsheid hebben de lijsttrekkers en de fractievoorzitters besloten de nestor van de staten de gelegenheid te geven namens alle statenleden afscheid te nemen. Maar ik ken Wies wel, die dacht: “ik zet straks gewoon op de website wat ik had gezegd willen hebben en ik informeer de voorzitter ook even over wat ik over hem had willen zeggen”. Nu zal ik je niet het woord geven, maar ik kan hier wel even reproduceren wat daarin staat. Wat ik bijzonder om te lezen vond, was dat je dit een buitengewoon emotionele dag vindt en dat je jouw college Albert Huizing wilt bedanken voor de prettige reisuren die jullie hebben gemaakt. Op jou is van toepassing dat je heel gewoon bent en daarmee heel bijzonder, want dat ben je ook voor ons geweest in de afgelopen jaren. Wij hebben het kunnen lezen in het Dagblad van het Noorden. Wat je raakt, zijn je medemensen die het moeilijk hebben en het verdwijnen van het sociaal betrokken zijn van de provincie bij die mensen. Helaas, dat heeft te maken met het feit dat taken en verantwoordelijkheden van provincies wijzigen, hoe erg wij dat ook vinden. In de statenzaal stond je ergens voor, namelijk voor het welzijn van alle Drenten. Je stond ook voor het welzijn van jezelf. Legendarisch zijn je woorden: ”Voorzitter niet om het een of ander, maar moet het hier nu zo verschrikkelijk koud zijn, niet normaal! “ Je hebt zelfs de krant gehaald met een misschien niet helemaal doordachte maar wel oprechte reactie: “Wat zei u voorzitter, sorry maar ik kon mijn aandacht er niet bij houden, ik dutte even in”. Wies, je gaat afscheid nemen van de politiek na meer dan 40 jaar. Tot je spreekt – en je kunt dat straks lezen op de website – de man die op zondag het vlees aansnijdt. Ik vind het zo jammer dat je mij niet beter hebt leren kennen! Je hebt een suggestie voor de nieuwe statenperiode, namelijk dat ik bij alle fracties langs ga voor enige verdiepte kennismaking. Ik zeg je dat bij dezen toe, Wies! Volgens mij zei Wies in het Dagblad van het Noorden: “Nu gaan ze straks vergaderen zonder mij! Wat zal ik daar dan wel niet van vinden?” Als daar maar niet het grote zware gat wacht! Volgens mij moet jij gaan leren genieten van het leven samen met Arjan, kinderen en kleinkinderen. Heel veel dank dat je bij ons was en wat je voor ons hebt gedaan.
Bert Hemsteede. Een kunstenaar met een politiek hart of een politicus met een kunstenaarshart? Voor jou, Bert, was de commissie Cultuur en Welzijn een plek waar je hoorde, maar zonder je daartoe te beperken want ook wat er over de grens gebeurt, heeft je belangstelling. De inmiddels opgeheven Neue Hanse Interregio (NHI) kon op je warme belangstelling rekenen en ook je inzet voor Europa via de werkgroep DrEun tekent jou als globalist. Razend enthousiast werd je tijdens het bezoek van de werkgroep DrEun aan een internationaal congres in Zweden, je was onder de indruk van de ideeën over duurzaamheid die je daar te horen kreeg en je hebt een keurige rapportage daarvan gegeven aan de staten, maar of dat nu echt landde is nog steeds de vraag. Het was echter dik in orde! Niet alleen de belangstelling voor andere landen als globalist is iets wat je karakteriseert, maar ook je oprechte belangstelling voor de medemens, ook degenen die bij de griffie werken. Dank daarvoor.
Sietze de Jong. Noem het woord kanariepiet en Sietze gaat spontaan fluiten. Volgens jou was dit vogeltje uitermate geschikt om de statenleden te waarschuwen als de financiën helemaal uit de hand dreigden te lopen bij grote projecten. Maar eigenlijk heb jij dit vogeltje helemaal niet nodig, want als er één vragen kan stellen en dit ook niet nalaat om te doen, dan ben jij het wel. Ja, ik noem dat zo want welk statenlid dat ernstig verwond is geraakt tijdens het belangrijke handwerk, het folderen in campagnetijd, en daardoor in het ziekenhuis belandde, gaat vanaf zijn ziekbed, voorzien van laptop, nu vragen stellen? Dachten ze op de griffie even dat ze van je vragen af waren, ho maar. Alle gekheid op een stokje, Sietze je was en bent altijd zeer betrokken bij het werk van de provincie. Het was goed dat je ook je ervaring en kennis als ondernemer in deze staten inbracht. Maar je hebt ook ervaren dat het werk van een statenlid niet altijd even leuk is. Wij hebben het er vaak over gehad dat de tijd in de enquêtecommissie niet je mooiste maanden waren. Bijzonder knap dat je na een kleine break toch weer het statenwerk hebt opgepakt. Bedankt voor al je inzet en toch ook bedankt voor al je vragen, want dat houdt ons allemaal scherp! Mochten wij straks nog iemand nodig hebben die de begeleiding van de introductie van de iPad2 voor zijn rekening kan nemen, dan doen wij graag een beroep op jou.
Albert Kerstholt. Het afscheid is misschien maar voor even. Jij staat in de startblokken voor een hernieuwde start. Ik moet je eigenlijk zeggen dat je er alles aan gedaan hebt om hoger op de lijst te komen. Ja, zelfs het inschakelen van het logo van een beroemde filmmaatschappij schuwde je niet, maar helaas. Met de kennis van het Amerikaanse bedrijfsleven weet Albert precies hoe het hier in Drenthe zou moeten. Kijk, het gaat om de horizontale dossiers en verticale onderwerpen in elkaar schuiven of zoiets.

Het klinkt voor je collega's in de staten zo ingewikkeld dat ze denken dat je wel gelijk zult hebben. Bovendien die bijzinnen die onder je snor vandaan komen zijn niet altijd even helder, behalve als je je echt opwindt. Europa ligt je zeer na aan het hart. Samen met Joma Kaal vochten jullie als leeuwen voor het behoud van de werkgroep DrEun, jullie zijn vast in staat om dit vuur ook over te brengen op de nieuwe statenleden. Ook jij heel veel dank!
Tjerk Medemblik. Eerst als commissielid, daarna statenlid, dankzij de deelname van de ChristenUnie in het college. Zeg maar gerust "the young coming angry man" van de ChristenUnie. In het begin was het even wennen zo met Henk Baas aan de andere kant van de tafel. Ook wilde je nog wel eens de kool en geit sparen en dat gaat moeilijk in de politiek. Wij hadden laatst nog die interessante bijdrage toen je die motie voorlas en stelde dat het zus kon, maar ook zo. Maar loyaal als je bent, heb je dit goed volbracht. Wat goed was waren de momenten vol met humor. Ik denk daarbij ook terug aan een moment in een commissie waarbij je openlijk aangaf een stuk niet te hebben gelezen en dit pareerde met de woorden gericht aan een collega statenlid: "En beviel het wat je hebt gelezen?" Dat was heel sterk. Of recentelijk toen een van de commissieleden wel erg opvallend in de vergadering meende een telefoontje te moeten aannemen: "Word je om negen uur thuis verwacht?" Wij gaan dat missen, humor gekoppeld aan politiek. Een ijzersterke eigenschap. Dank voor je inbreng en je eigen geluid!
Henk van der Scheer. Henk, op jouw leeftijd het jongste statenlid zijn, dat moet je toch heel goed doen. Als opvolger van Henk Lammers kwam je vorig jaar juni binnen. En ik moet je zeggen dat je vanaf de eerste dag zichtbaar was en dat je hiervan genoot. Ook de portefeuille van Henk nam je over en met verve verdedigde jij hier de Drentse natuur, het milieu en het water, met een dergelijke korte inwerkperiode groots, heel goed gedaan. In die korte tijd hebben we kunnen zien dat je op een rustige maar doortastende wijze je voor deze onderwerpen hebt ingezet waarbij ik goede herinneringen heb aan je bijdrage rond de Drentse Energie Organisatie (DEO). Dank daarvoor!
Alfons Schiphuis. Alfons heeft even mogen ruiken aan het zijn van statenlid. Niet in de laatste plaats voor het vak nieuwsgierig gemaakt door zijn moeder die haar sporen binnen het CDA heeft verdiend. Om eerlijk te zijn Alfons, echte wapenfeiten van jou schieten me niet zo snel te binnen, maar één ding wat mij als voorzitter wel is opgevallen, is dat het aanvangstijdstip van de vergadering en jouw horloge niet altijd synchroon liepen. Voordeel was wel dat de bodes, die langs komen voor de handtekening, al heel snel wisten wie die aardige mijnheer was. Alfons dank voor je inzet en succes met je verdere carrière.
Greet Seinen. Greet heeft zich in de afgelopen jaren voor het CDA zeer enthousiast ingezet in de staten. Met een portefeuille waarin onder anderen openbaar vervoer zat kon ze ook vol aan de bak. Stevige discussies met gedeputeerde Bats over spoorlijnen of over de afslag bij Ees op de N34. Discussies waarbij Greet liet zien achter de kiezers te staan maar ook begrip te hebben voor het standpunt van de gedeputeerde. Je hebt op de lijst gestaan voor het Europese Parlement en je hebt je wel eens laten ontvallen dat je een politieke carrière in Brussel zou verkiezen boven de Tweede Kamer. Greet, als ik dat zo hoor denk ik, je gaat ons nu verlaten – democratie is soms spijkerhard, maar het zijn wel de spelregels – maar met jouw enthousiasme voor het vak van politica zien we je vast in welk gremium dan ook weer terug. Ik wens je daar alle succes bij!
Gert Udding. Tja, Gert hoe moet dat nu verder zonder jou? Denk je dat er nog meer financiële breinen zitten in deze of toekomstige staten die het van je kunnen overnemen? Wat was je toch goed op de hoogte van financiën. Grondig de cijfers bestuderen en er dan rake vragen over stellen aan het college. Wie daar ook zat, dat maakte je niet zoveel uit, als het antwoord maar correct was. En dat alles met een totaal onbewogen gezicht, de collegeleden moeten wel eens hebben gedacht, meent hij het nu of niet, hoe weet hij dit allemaal? De lichaamstaal van de gedeputeerden lieten op zo'n moment een ander plaatje zien dan de antwoorden aangaven. Knap gedaan, anders kan ik niet zeggen. Daar zitten jullie voor als statenleden, maar het is mooi geweest. Tijd voor andere hobby's, vind je ook niet? Gert bedankt voor je financiële inbreng in de staten in de afgelopen jaren.
René Westerhof. "Last but not least". De actieman van de SP. René was altijd in voor het mobiliseren van burgers op de publieke tribune. Of het nu om de afslag ging aan de N34 of over megastallen in Westerveld, laat ze maar komen was het credo van René, maar ook, laat ze maar inspreken. Dat je in je enthousiasme wel eens vergat dat de provincie niet hetzelfde is als de gemeente, zullen we je vergeven.

Het bracht in ieder geval de provincie weer op de kaart. De Drentse omgeving gaat je aan het hart, maar nog meer de mensen, die mogen en moeten nooit de dupe worden van overheidsoptreden, onder geen beding. Helaas hebben we je een poos moeten missen door een ernstige ziekte. Ik zal de dag niet vergeten dat ik je opzocht in het ziekenhuis in Groningen. Je vrouw zat naast je en jij lag ziek in bed. Ik vroeg hoe het met je ging. Je antwoordde dat het wel redelijk ging en vroeg daarop meteen wanneer de volgende vergadering was. Ik keek naar je vrouw en toen sprak dat boekdelen. Haar hoofd ging heen en weer en ik vroeg mij af of het voor jou mogelijk was om terug te komen. Je bent weer teruggekomen, het is soms zwaar voor je, maar ik ben blij dat je dat gedaan hebt en niet alleen de SP, maar alle statenleden zijn daar trots op. Wij danken je voor je inbreng in de staten.
Jan Langenkamp. Kom maar even naar voren. Als er een cursus “Pensioen in zicht voor statenleden” zou bestaan, hadden we je daar naar toegestuurd. Want Jan dit gaat echt niet goed komen. Loslaten is een werkwoord en daar moet je dus wat voor doen, of in dit geval daar moet je dus iets voor laten. Tot en met de vergadering van vanmorgen – en wat had hij het moeilijk - had Jan moties ingediend, vragen gesteld, amendementen gemaakt, opmerkingen over de verslagen doorgegeven. Dan gaan zijn collega’s ook nog zeggen: ”Zullen wij het beleidsarm doen? “ Het sneed hem door zijn ziel. Hij had het zo graag nog eens over die beroemde en beruchte megastallen willen hebben. Kortom, niet te stuiten. We vrezen Jan, dat je regelrecht op een zwart gat aankoerst. Ik begrijp het wel, want de staten en ook het presidium waren je lust en je leven. Je was het duurzame geweten van de staten. Of het nu ging over windmolens, CO2-opslag, fietspaden, recreatiewoningen en de omgevingsvisie, altijd was je even gedreven en vasthoudend. Je hebt ook een heel goed luisterend oor en dat is niet elke politicus gegeven. Dat is niet gangbaar, maar daar kunnen wij wel heel veel van leren. Het zwarte gat heeft hij proberen recht te breien door één opmerking in het Dagblad van het Noorden, want hij gaat zich nu bezighouden met de voorlichting aan jongeren over drugs en alcohol. Ik weet niet of dat voldoende voor je is, want je hebt capaciteiten om nog heel veel werk daarnaast te doen. Voor je statenlid werd in 1999 was je enkele jaren raadslid van 1997 – 2000 in de gemeente Smilde, later Midden-Drenthe. In totaal heb je jouw veertien jaren als volksvertegenwoordiger ingezet voor de bevolking van Drenthe. Dit alles heeft er toe geleid dat het Hare Majesteit de Koningin heeft behaagd jou te benoemen tot lid in de Orde van Oranje Nassau en ik speld je graag die versierselen op.
Bert Peters. Met recht te noemen één van de steunpilaren van de staten. Al sinds april 1999 ben je statenlid voor het CDA. De laatste vier jaar kennen we je als dé voorzitter van de statencommissie BFE, streng maar rechtvaardig. Ongeacht de partij van de spreker, tijd was tijd. Ook voor gedeputeerden maakte je geen uitzondering. Wat je echter ook probeerde en hoe goed je ook vooraf alles had doorgenomen met de griffier, de vergaderingen liepen bijna altijd uit. Voorafgaand aan de vergadering sprak je altijd de woorden ”als het uitloopt, dames en heren is dat aan u, aan mij zal het niet liggen”. Gelukkig Bert ga je er niet onder gebukt. Wij moeten nu verder zonder jou, ook in het Presidium zullen we je geluid node missen zoals dat zo mooi heet, maar ik weet zeker dat jij ons ook zult missen. Nu je ook op je werk afscheid hebt genomen wordt het tijd voor een nieuwe invulling. Maar ik weet zeker dat je dit gaat lukken. Bert je werk als volksvertegenwoordiger vanaf april 1999 is niet onopgemerkt gebleven, daarom is het mij een eer en genoegen om je te mogen mededelen dat het Hare Majesteit de Koningin heeft behaagd om je te benoemen tot lid in de orde van Oranje Nassau.

Dan de nestor, Arend Wendt. Niet in jaren maar wel in anciënniteit, onze nestor van de staten. Arend, sinds 18 april 1995 ben je statenlid voor de ChristenUnie, vier periodes lang. Wat zie je er nog goed uit! De laatste tijd liet je het wel heel erg merken dat je de nestor was. Te pas en te onpas. Wie is ook al weer het langstzittende statenlid? Zo ken ik je eigenlijk helemaal niet, maar je hebt wel heel veel meegemaakt in de staten. Je hebt de herindeling van de Drentse gemeenten meegemaakt en ik heb mij ook laten vertellen dat je heel heftige periodes in de staten hebt meegemaakt als het ging over de dualisering en de enquêtecommissies die in de staten hebben gespeeld. Je hebt gedeputeerden zien komen en gaan. Over al die onderwerpen waar in de staten is gesproken, zou het een woud aan papier opleveren als we het allemaal bij elkaar zouden leggen. Je weet dan niet wat je ziet. Eerst was je ‘gewoon’ statenlid en later fractievoorzitter en je hebt meegemaakt dat de ChristenUnie in het college kwam, met als gevolg dat je je maatje in de staten, Henk Baas wel moest missen. Nooit vergat je de staten na de algemene beschouwingen Gods zegen over ons werk toe te wensen. Altijd weer herinnerde je ons en je

trouwe kiezers eraan met welke achtergrond wij hier in deze staten zitten. Vooral voor jou spijt het mij bijzonder dat wij dit afscheid niet kunnen vieren in onze eigen statenzaal, want je bent daar begonnen. Het is helaas niet anders. Jij weet als geen ander dat er niets zeker is in de politiek en zelfs dat niet. Arend, het is me een eer en genoegen je te mogen meedelen dat het Hare Majesteit de Koningin heeft behaagd jou te benoemen als lid in de orde van Oranje Nassau en ik wil je graag die versierselen opspelden.
Voorzitter, voordat ik alle vertrekkende statenleden naar voren ga roepen om ook nog een cadeau in ontvangst te nemen, zal Arend Wendt, de nestor van de staten, het woord tot de staten richten en daarna zal ik de mensen vragen om naar voren te komen en hun cadeau in ontvangst te nemen.

De heer WENDT: Voorzitter, dank u wel. Allereerst wilt u de hartelijke dank aan de koningin overbrengen voor het lintje dat ik zojuist mocht ontvangen? Voorzitter, collega-statenleden, dames en heren belangstellenden. Iemand die het woord krijgt in deze staten is niet snel geneigd het terug te geven. U allen blijft er dus nog maar even voor zitten. Dit is mijn laatste kans om nog iets te zeggen in deze politieke arena van Drenthe. Dat is lastig, want je spreekt namens velen vanuit verschillende politieke opvattingen. Er wordt om diverse redenen vanmiddag afscheid genomen. De één doet dat vrijwillig en de ander omdat de burger zijn of haar partij wat minder ziet zitten dan voorheen of nog weer andere redenen. Er zijn er ook onder ons die mogelijk volgende maand al weer terugkeren als de collegevorming rond is. Ik heb geen contact gezocht met de overige leden die afscheid nemen, dus zij zullen zich wel of niet in mijn woorden kunnen vinden, die over het algemeen niet te veel venijn zullen kennen. Wees gerust! Ik begin met dankwoorden in volstrekt willekeurige volgorde. Dank aan de mensen van de catering. Al die jaren stonden zij klaar en zorgden voor de koffie, thee, de koek en de broodjes. Meer dan eens te droog of te hard, maar ach dan hadden wij in de politiek ook nog eens wat te klagen. Soep, gehaktballen – die ook meer dan eens onderwerp van bespreking waren in de pauzes – de vergaderingen werden gerekt zo leek het af en toe, om informeel met elkaar te kunnen overleggen tijdens de pauze. Daar ligt nog een mogelijkheid voor het nieuwe college om een bezuiniging in te boeken: zorg voor minder versnaperingen rond 18:00 uur 's avonds en de staten zijn eerder uitvergaderd. Af en toe leek het ook wel of iedereen in dit land nog gereformeerd is, de lengte van de vergaderingen in ogenschouw nemend. Dank aan de ambtenaren die ons voortdurend van informatie voorzagen, dank voor hun geduld en hun in stilte zitten te verbijten na weer een domme of minder passende opmerking vanuit de staten. Dank voor hun niet afnemende inzet voor Drenthe. Dank ook aan de technici, de stenografen en alle andere ondersteuners die ons hielpen het werk verder dan de statenzaal te brengen. Tegenwoordig zijn wij vanuit de statenzaal te volgen vanaf het internet en dat schept verplichtingen om te voorkomen dat de kijker gaat zappen. Persoonlijk mis ik de uitgebreide verslaglegging op papier wel, maar dat zal wel met mijn voorliefde voor geschreven teksten hebben te maken. Thuis zijn zij reuze blij dat ik nu eindelijk uit de staten ga, want die stapel papieren waar de heer Tichelaar het zojuist over had, ligt in zijn geheel nog op mijn kamer vanaf 1995. Die stukken zijn in mijn ogen nog van groot belang en ik lees ze liever vanaf papier, dan dat ik ze opzoek op de computer. Het wordt na vandaag opruimen, dus weg met die rotzooi! Dank ook aan de betrokkenen in Tynaarlo, Assen en Emmen die ons plotsklaps in het laatste jaar in staat stelden op locatie te gaan vergaderen. Er was asbest gevonden in de statenzaal. Wat is er dan twaalf jaar geleden fout gegaan bij de schoonmaak van toen? Wie nu door het nieuwe provinciehuis loopt, is onder de indruk van de schoonheid van het gebouw van binnen. Het moet een feest zijn om daar te mogen werken en straks als de statenzaal gereed is daar te mogen vergaderen. In dat kader ook dank aan het gevangenismuseum waar de staten vandaag en morgen te gast zijn. Dit is een mooie locatie, waarmee wordt gesymboliseerd dat een aantal statenleden na vandaag vrij burger is en anderen nog een paar jaar moeten zitten. Dank aan de griffie onder leiding van Inge Rozema en later Simone Buissink. Wat een werk komt er steeds op jullie af en dat zal er de komende periode – met twee partijen extra – niet minder op worden. Dank ook voor de cursus "Recht en beleid" die de griffie heeft georganiseerd, samen met professor Herweijer uit Groningen. Een aanrader voor de nieuwe staten zou ik zeggen, maar dan wel graag in het eerste jaar beginnen, zodat je er ook het tweede, derde en vierde jaar nog iets aan hebt. Bij het niet goed functioneren van de griffie verloopt het politieke proces ongetwijfeld stroef. Succes en sterkte de komende tijd, ook wanneer de vandaag aangenomen visie rond een eigen

onderzoeksbureau voor de staten vorm moet krijgen. Dank aan de commissievoorzitters. Ieder keer weer proberen de grote lijnen vast te houden en de commissieleden vermanend toespreken om zich niet in details te storten, zich korter uit te spreken en niet in herhaling te vervallen. Dank voor jullie geduld Jan, Annemarie en Bert. In het verlengde daarvan dank aan het presidium. Telkens de agendering van de vergaderingen verzorgen, afwegingen maken wat wel en niet kan en wat moet wachten tot een volgende keer? Kan het college nu niet eens een keer op tijd zijn met de stukken? Waarom moet het allemaal zo lang duren? Dank aan het college dat veel beleidsvoornemens heeft doorgestuurd naar de staten en zaken heeft opgepakt om Drenthe te laten bloeien en groeien en veranderen ten goede. Niet altijd verliep dat naar ieders wens, maar begroting en de jaarstukken zijn toch vooral groen gekleurd. Voor de buitenstaanders, dat betekent dat het beleid is uitgevoerd en daar is bijna iedereen – ook de rooien in de provincie – blij mee. Dank aan de voorzitter die de vergaderingen toch meestal in goede banen wist te leiden. De staten moeten scherp blijven, want Jacques Tichelaar wil nog wel eens een politiek balletje opgooien. Dat houdt leven in de brouwerij, maar staten weest waakzaam. Ook mag niet onvermeld blijven dat de vicevoorzitter Van der Tuuk in een lastige, waardeloze periode, op een uitstekende wijze de statenvergaderingen heeft geleid. Ard, dank daarvoor. Dank aan de pers die met grote regelmaat verslag deed van onze vergaderingen. Meer dan eens hadden wij echter het gevoel: “Zijn wij daar bij geweest?”. Wij vinden het echter geen probleem om met kritiek om te gaan, integendeel, wij politici vinden het heerlijk om kritiek te leveren. Dank aan alle professionals en vrijwilligers rond de Vuelta in augustus 2009. Zij maakten het mogelijk dat Drenthe een waar sportfeest organiseerde en in wielerland een onvergetelijke indruk heeft achtergelaten. Sport verbroedert en het is wederom aangetoond in Drenthe. Het heeft de mensen massaal in beweging gebracht, ook na die drie dagen van sport in augustus. Dank aan de statenleden die extra druk zijn geweest, bijvoorbeeld vanuit DrEun. Europa moet Drenthe in, maar och wat ligt Brussel toch verschrikkelijk ver weg. De statenleden die druk zijn geweest rondom het rapport “Amen is geen Amsterdam” smaken het genoegen dat het een voorbeeldrapport bleek te zijn voor overige provincies rondom het proces voor de provincies nieuwe stijl. Dat wil zeggen een overheveling en herschikking van taken naar gemeenten, vooral het sociaal domein. Of die statenleden die rondom de enquêtecommissie Eurochamp druk zijn geweest of rondom het nieuwe omgevingsbeleid, of zij die inzake het nieuw vorm te geven onderzoeksbureau er de laatste maanden extra tijd in hebben moeten steken. Niet elk onderzoek kent de uitkomst die je misschien voor ogen hebt. Het is frustrerend als je het lek in je fietsband niet binnen een half uur kunt vinden, laat staan een vermeend lek na een paar maand nog niet kunnen opsporen. Wat dat betreft, is er niets nieuws onder de Drentse zon, maar het kan wel als bittere teleurstelling bij mensen blijven hangen. De staten zijn de afgelopen periode druk geweest, maar laten wij ons niet al te druk maken over onze reputatie. Dat is wat anderen van ons vinden en zoals wij allen weten hebben die het zelden bij het rechte eind. De afgelopen periode was er een college met drie partijen. Dat zorgde voor enige stabiliteit in bepaalde spannende periodes waarin één of meerdere collegeleden onder vuur kwamen te liggen. Het college hield echter stand en de coalitie bleek hecht. Ik ben benieuwd hoe de komende bestuursperiode gekleurd zal zijn. Het palet is er veelkleuriger op geworden, want er zijn acht in plaats van zes partijen. Het zijn acht fracties die zich allemaal vanuit hun overtuiging inzetten voor de leefomgeving, bestaande uit bomen en banen. Een nog eerlijker bestuur, recht uit het hart knokkend voor goed onderwijs of de Drentse economie. Nu protesterend tegen CO2-opslag en straks protesterend tegen de opslag van kernafval in de ondergrond. Kiezend voor vernieuwing in de provincie, daarbij laverend tussen zin in de toekomst en tijd voor vandaag. Wij zijn benieuwd of het allemaal wel zo anders zal worden. Wij willen als provincie in ieder geval klaar zijn voor morgen en het worden spannende tijden van samenwerking met partners binnen deze provincie. Het gaat om investeringen in miljoenenprojecten als Florijnassen, Atalantaprojecten en naast de dierentuindiscussie ook de upgrading van de binnenstad Emmen, het besteden van RSP-gelden, de Olympische plannen rond 2028 rond paarden, wagens en fietsen, TT en Vuelta-evenementen, natuurbeheer wel of niet met rijksgelden, plattelandsbeleid in de volle breedte, megastallen klein of groot, bereikbaarheid van steden, infrastructuur, water, wegen, fietspaden, luchthaven Eelde en het ICT-monster voorgoed weten te temmen. Genoeg stof tot discussie. Bezuinigingen maar ook investeringen met Essent- en Zuiderzeelijngelden. Het loopt alles naast elkaar. Laat het innen van de provinciale opcenten niet te veel verworden tot het zitten op de centen. Investeer in onze provincie. Strijd om werkgelegen-

heid in heel de provincie, in oude en nieuwe sectoren. Onderwijsvernieuwingen, strijd om windmolens rondom LOFAR in het oosten van de provincie dan wel het zoeken van andere duurzame oplossingen. Strijd om Europese middelen en om het Samenwerkingsverband Noord Nederland (SNN), de drie noordelijke provincies op de kaart te houden. Allereerst in het noorden zelf, maar ook in Den Haag en Brussel. Het SNN-voorzitterschap gaat de komende twee jaar veel energie kosten van ons nieuwe college en van de staten. De nieuwbouw van het Drents Museum ligt voor zover ik weet op schema. Dat is een prestatie in wereldformaat. In Amsterdam kunnen zij er heel veel van leren. In de loop van dit jaar kunnen wij een werkelijk heel mooi nieuw museum betreden. Daar ben ik van overtuigd. Een nieuw omgevingsbeleid heeft vorm gekregen en dat betekent meer verantwoordelijkheden voor gemeenten in samenspraak met de provincie. De staten gaan mogelijk een experiment aan, in de vorm van opiniërende en besluitvormende statenvergaderingen in een compleet anders ingedeelde statenzaal in Assen. Het doel is om meer debat te krijgen en een verlevendiging van de discussie. Zijn wij al interessanter geworden voor de burger? De provincie doet er immers toe? Dat blijkt uit de hogere opkomst bij de statenverkiezingen. Of ging de landelijke politiek er met de issues vandoor? Overal hetzelfde beeld bij de uitslag: een landelijke tendens en weinig provinciale thematiek. Waar voer je nog campagne voor? Wat vaker gebeurt bij afspraken in de staten is dat wij ze zelf maken, maar het gaat om een cultuuraanpassing. De statenleden moeten het doen en willen. Ik wens u daarbij alle goeds en vooral een lange adem toe. Vergeet daarbij niet de werkbezoeken en uitnodigingen. Het is een uitermate goed middel om met de betrokken instellingen en burgers de werkelijke problemen met eigen ogen te aanschouwen, maar te vaak zijn wij met te weinig mensen op stap geweest en daar ben ik zelf net zo goed schuldig aan. De laatste trip die wij maakten door Drenthe was als commissie BFE in het kader van het innovatief actieprogramma Drenthe. Wij hebben negen projecten bezocht en aangehoord. Er waren welgeteld drie statenleden en zij waren op reis met ambtenaren en ondernemers. Wij kregen daar onder anderen een button met daar op de tekst : “Ik ben leuk, wie ben jij?” Ondernemers zitten vol enthousiasme en goede ideeën. Laten wij onze betrokkenheid bij hen tonen. Wij geven er miljoenen aan uit, maar krijgen er ook iets bijzonders voor terug. Vergeet de werkbezoeken niet. Terugkijkend op de afgelopen vier jaar heeft het overlijden van onze voorzitter en commissaris van de koningin Relus ter Beek diepe indruk achtergelaten. Een aimabel mens, vol humor, gedreven voor de zaak, een voortreffelijk bestuurder, een voorvechter van Drenthe en een man die wist waar hij naar toe wilde met de Drenten en het noorden. Een vurig pleitbezorger van SNN en een slim politicus. Zijn heengaan sloeg een groot gat in het bestuur van Drenthe. Als Drenten mogen wij ons gelukkig prijzen met een zo’n gepassioneerd opvolger uit onze buurprovincie Friesland die ook oog heeft voor de burger. Langdurige ziekte was er bij leden van provinciale staten. Gelukkig zijn Teun Wijbenga, Krista Datema en René Westerhof weer zo hersteld dat zij de laatste jaren weer volop mee hebben kunnen doen in de politieke arena. Er vertrokken tussentijds een viertal leden. Drie om in de gemeentelijke politiek verder te gaan, namelijk Ton Dohle en Henk Lammers als wethouder en Agnes Mulder als fractievoorzitter en één vanwege drukke werkzaamheden. Voorzitter, alles gaat voorbij. Zo zong Daniel Lohues al. Zo ook deze toespraak en deze dag. Democratie is een prachtig systeem. Het enige zwakke punt vormen de verkiezingen, maar dat is een kleinigheid, zo twitterde de historicus Jan Dirk Snel vorige week. Dat zo zijnde, hebben wij vandaag afscheid te nemen van elkaar. Dat doet pijn. Ondanks verschil van mening hebben wij een zekere vriendschapsrelatie met elkaar opgebouwd die nu langzamerhand verbroken gaat worden. In het gebouw van de Tweede Kamer staan de woorden van Hugo de Groot uit 1625 te lezen: “Waar het oordelen ophoudt, begint de oorlog”. Ik zou eraan willen toevoegen: Beoordeel elkaar niet op voorhand of vanuit het vooroordeel. Luister naar elkaar en neem de ander serieus. Laat het, voor zover het van u afhangt, vrede zijn met elkaar, ook als wij elkaars politiek niet kunnen volgen. Het is vandaag in rooms katholieke kring Aswoensdag en in protestantse kring biddag. Een periode van veertig dagen voor Pasen breekt aan. Het is een tijd van bezinning en inkeer na – voor sommigen - dagen van dolle, carnavaleske vreugde. Dat de nieuwe staten, bij de start van een nieuwe bestuursperiode, ook helder voor ogen mogen hebben wat dienstbaar is aan de inwoners van Drenthe. Met de onlangs overleden dichter Willem Barnhard wens ik u toe om “als mens op deze aarde, in deze wereldtijd, de geest te gaan aanvaarden, die naar het leven leidt, de mensen niet verlaten, het juiste woord zijn toegedaan, dat is op deze aarde, het kwade te weerstaan”. Ik dank u allen voor uw aandacht en mocht ik mensen zijn vergeten te bedanken en thema’s zijn vergeten te be-

noemen, dan is daar straks tijdens het informele deel van de middag gelegenheid toe. Ik wens u namens de groep politiek vrijgestelden alle goeds toe.

De heer TICHELAAR: Dank je wel Arend, als politiek vrijgestelde. Ik wil nu eerst de drie bijzondere commissieleden naar voren hebben om hen een cadeau te overhandigen, namelijk de heren Van Berkel, Dekker en Kuipers. Uit de handen van de vicevoorzitter, de heer Van der Tuuk, ontvangen zij een aandenken. Dan vraag ik daarna alle vrijgestelde politici om naar voren te komen, zodat aan hen ook een cadeau kan worden overhandigd.
De cadeaus worden aan de bijzondere commissieleden en vertrekkende statenleden overhandigd. De heer Van der Tuuk draagt het voorzitterschap over aan de heer Tichelaar.

**J. Sluiting**

De VOORZITTER: Dan is nu het moment gekomen dat ik deze bijzondere statenvergadering waarin wij afscheid hebben genomen van zeer gewaardeerde collega's, ga afsluiten. Wij hebben gelegenheid tot een informeel samenzijn bij Bitter en Zoet, dat hier onder het poortje door is. Er komt geen gevangenisbus meer voorrijden, want dat moeten wij kunnen belopen. Wij zien uit naar het verslag van deze bijeenkomst in de media en hopen er een beeld van te kunnen herkennen. Ik dank een ieder voor zijn of haar aanwezigheid en in het bijzonder de mensen waar wij afscheid van nemen. Ik wens een ieder die betrokken raakt bij de informatieperiode heel veel sterkte de komende zaterdagen en ik hoop dat er binnen korte tijd zal worden gerapporteerd wat die informatieperiode heeft opgeleverd. Ik dank voor ieders aanwezigheid, laten wij nu naar Bitter en Zoet gaan, waar wij ook de gedecoreerden kunnen feliciteren. De vergadering is gesloten om 15:30 uur.

Vastgesteld in de vergadering van provinciale staten van 20 april 2011.

, voorzitter

, griffier

provincie Drenthe

# Statenstuk 2011-464 HERZIEN

## Vijfde wijzigingstranche Provinciale omgevingsverordening Drenthe (invoegen Hoofdstuk 3 Ruimtelijk Omgevingsbeleid).

Voorgestelde behandeling:
- provinciale staten op 9 en 10 maart 2011

Behandeld door G.H. Arkema, telefoonnummer (0592) 36 54 36 , e-mail g.arkema@drenthe.nl
Portefeuillehouder: mevrouw A. Haarsma

## Inleiding

Voor u ligt de tekst van de 'Vijfde wijzigingstranche Provinciale omgevingsverordening'. Met deze tranche wordt hoofdstuk 3 Ruimtelijk Omgevingsbeleid - gemakshalve hier: de verordening - als onderdeel aan de bestaande Provinciale omgevingsverordening Drenthe (POV) toegevoegd. De verordening legt randvoorwaarden vast waaraan gemeenten bij ruimtelijkeplanontwikkeling gehouden zullen zijn en vloeit voort uit de Omgevingsvisie en de daarin neergelegde sturingsfilosofie. In bredere context merken wij over de verhouding provinciaal versus gemeentelijk belang het volgende op.

Provinciaal belang
Basisdocument voor het werken aan provinciaal belang is inhoudelijk altijd de Omgevingsvisie, waarin wij onze ruimtelijke belangen en beleidsdoelen hebben uitgewerkt. Gemeenten zijn het primaire bestuursorgaan om aan ruimtelijk beleid, daaronder begrepen het provinciaal beleid, in concrete situaties via hun ruimtelijke plannen invulling te geven. Ruimtelijke kwaliteit en de kernwaarde bedrijvigheid vormen belangrijke peilers van de Omgevingsvisie. Deze twee elementen zijn nevengeschikt. Het is aan de gemeente om als eerste een ruimtelijke visie op een gebied te formuleren. Dat een gebied een 'witte vlek' is voor wat betreft aanwezigheid van kernkwaliteiten, maakt een locatie niet tot een gebied zonder ruimtelijke kwaliteit. Het is slechts de afwezigheid van kernkwaliteiten c.q. ruimtelijke kwaliteiten van provinciaal belang, die geconstateerd kan worden. Vanuit een monitorende rol, ziet de provincie erop toe dat gemeenten in de 'witte vlekken' in elk geval een bepaald basisniveau aan ruimtelijke kwaliteit bereiken. Daarnaast kunnen de andere onderdelen van ons begrip van ruimtelijke kwaliteit in titel 2 van de verordening, te weten: zorgvuldig ruimtegebruik en milieu- en leefomgevingskwaliteit leiden tot een provinciaal belang.
Voorts is sectoraal beleid, zoals verwoord onder titel 3 van de verordening, van toepassing en kan de uitwerking van een eventueel initiatief op zijn wijde omgeving – gevolgen voor nabijgelegen kernkwaliteiten – in voorkomende gevallen tot betrokkenheid van de provincie leiden.

Instrumentarium
Om aan genoemde belangen in een concrete situatie invulling te geven, zetten wij actief in op het Relatiebeheer. Dat houdt in dat gemeenten en provincie in een vroegtijdig stadium afspraken maken over majeure en minder voorname ruimtelijke planontwikkelingen. Dit past bij onze sturingsfilosofie, zoals in de Omgevingsvisie, hoofdstuk 7, uiteengezet. Voorts werken wij aan gebiedsuitwerkingen als uitvloeisel van de Omgevingsvisie. Ook daaraan zullen wij actief invulling geven.
Naast voornoemd instrumentarium staan ons bij voorliggende ruimtelijke initiatieven diverse andere juridische en niet juridische instrumenten ter beschikking voor het geval gemeenten en provincie het uiteindelijk niet eens worden over die ontwikkeling. Tot de niet juridische instrumenten behoren naast het Relatiebeheer onder andere voorlichting, het afsluiten van bestuurlijke overeenkomsten en subsidierelaties. Tot de juridische instrumenten hoort de voorliggende verordening. Waar aan een verordening als voorliggende vooral voorafgaand aan en tijdens het opstellen van ruimtelijke plannen een rol toekomt, liggen deze andere Wro-instrumenten meer in de corrigerende sfeer. Indien de voorliggende verordening en het Relatiebeheer niet de overeenstemming brengen die nodig is ter borging van provinciale belangen, kunnen wij de overige formele Wro-instrumenten eventueel inzetten. Te denken valt dan een het indienen van een zienswijze op een bestemmingsplan, het instellen van beroep op een plan of aan het geven van een reactieve aanwijzing. De hier verwoorde mogelijkheden tot formeel corrigerend optreden zullen in de Drentse praktijk naar verwachting niet of nauwelijks hoeven te worden ingezet. Wij vertrouwen op onze aanpak gericht op afstemming vóóraf via onder meer het Relatiebeheer.

Uitwerking Verordening
De medio 2010 vastgestelde Omgevingsvisie bevat in hoofdstuk 7 (Sturingsfilosofie) de randvoorwaarden waarbinnen de verordening tot stand dient te komen. Ook inhoudelijk moet de verordening zijn grondslag voornamelijk in die visie vinden. De verordening is slechts een vertaling van de vastgestelde Omgevingsvisie Drenthe; er worden geen nieuwe beleidskeuzen in gemaakt. U vindt in de verordening eveneens de Structuurvisie Ondergrond juridisch doorvertaald voor wat betreft de planologisch juridisch relevante aspecten. Tot slot wordt met het aanbieden van bijgaande verordening beoogd invulling te geven aan de in de Staten aangenomen motie 2010/16 (verordening als terugvaloptie bij realisatie van het provinciaal omgevingsbeleid).

De verordening is als volgt opgebouwd:
I. Voorschriften
- Titel 1: begripsbepalingen, bepalingen voor de AFLO ('Algemeen');
- Titel 2: bepalingen over ruimtelijke kwaliteit, uiteenvallend in bepalingen ten behoeve van behoud en versterking van kernkwaliteiten ('Ruimtelijke Kwaliteit');
- Titel 3: bepalingen over ruimtelijke ontwikkelingen, bijvoorbeeld wonen, bedrijvigheid, Ecologische Hoofdstructuur en Nationaal Landschap Drentsche Aa ('Bruisend Drenthe');
- Titel 4: bepalingen in het geval van verzoeken om tegemoetkoming in planschade (aan de orde wanneer de provincie zou besluiten zelf een inpassingsplan vast te stellen);
- Titel 5: afrondende bepalingen voor onder andere verzoeken om ontheffing van de verordening, overgangstermijn en inwerkingtreding.

II. Toelichting
Dit deel bevat een ruime toelichting op alle bepalingen. Het moet bijdragen aan het begrip van de bepalingen in de verordening en de werkbaarheid ervan.

III. Bijlagen
Tot de verordening behoort veel kaartmateriaal. Het gaat om kaarten van de Omgevingsvisie, maar ook om kaarten die nog niet eerder door de Staten werden vastgesteld. Tot deze laatste categorie behoren de kaarten Bestaand Stedelijk Gebied (opgesteld in samenspraak met gemeenten) en Concretisering EHS (opgesteld door vakdeskundigen).

Een nadere uitwerking van de thema's vindt u hierna onder 4.2. Uit voorgaande uiteenzetting kunt u opmaken dat voor het opstellen van de verordening gebruik is gemaakt van het kaartmateriaal zoals dat voor vaststelling van Omgevingsvisie is gehanteerd. Wij merken op dat waar provinciale staten dit kaartmateriaal heeft vastgesteld de verordening onder voorwaarden aan gedeputeerde staten in een aantal bepalingen de mogelijkheid biedt om het tot de verordening behorend kaartmateriaal (zoals bijvoorbeeld de Kaart Kernkwaliteiten, de kaart Ecologische Hoofdstructuur en de kaart Bestaand Stedelijk Gebied') te wijzigen. In dergelijke situaties zal het gaan om beleidsarme aanpassingen van kaartmateriaal. Wij zullen jaarlijks rapporteren over de wijze waarop gebruik is gemaakt van de wijzigingsbevoegdheden door een overzicht met gemaakte mutaties te verstrekken.

**Tervisielegging ontwerp**
De verordening heeft na publicatie formeel ter inzage gelegen tot en met 22 december 2010. Over het ontwerp zijn 40 zienswijzen ontvangen. In de bijgevoegde tabel 'Vraag en Antwoord ingediende zienswijzen verordening Ruimtelijk Omgevingsbeleid' vindt u de indieners van zienswijzen, hun zienswijzen en de voorgestelde reacties. Een aantal zienswijzen is buiten de termijn verzonden en zou daardoor formeel gezien als niet-ontvankelijk moeten worden aangemerkt. Wij zijn echter van mening dat een geringe termijnoverschrijding of een ander formeel gebrek in het voorliggende geval aan inhoudelijke behandeling niet in de weg staat. Alle ontvangen reacties zijn inhoudelijk beoordeeld.

## Advies

1. Kennisnemen van de ingediende zienswijzen naar aanleiding van de terinzagelegging van de 'Vijfde wijzigingstranche Provinciale omgevingsverordening Drenthe' (invoegen Hoofdstuk 3 Ruimtelijk Omgevingsbeleid).
2. Instemmen met beantwoording op de ingediende zienswijzen conform het bijgevoegde stuk 'Vraag & Antwoord Verordening Ruimtelijk Omgevingsbeleid'.
3. De tekst van en het kaartmateriaal behorende tot de vijfde wijzigingstranche Provinciale omgevingsverordening Drenthe conform het gestelde in de 'Wijzigingsnota' aanpassen.
4. De vijfde wijzigingstranche Provinciale omgevingsverordening vaststellen en publiceren.

## Beoogd effect

Vaststelling van een verordening voor het Ruimtelijk Omgevingsbeleid is één van de methoden om de provinciale Omgevingsvisie extern te laten doorwerken en past binnen de daarin uitgesproken sturingsfilosofie. Het brengt provinciale regelgeving daarnaast in lijn met nationale regelgeving.

## Argumenten

*1.1 Bloemlezing ingediende zienswijzen.*

De verordening is voorafgaand aan de Awb-procedure op ambtelijk niveau voorgelegd aan de Adviescommissie voor de Fysieke Leefomgeving, de Drentse gemeenten en Drents Plateau. Een aantal partners voelt zich overvallen door het tempo waarin de verordening nu tot stand komt en zou liever geen verordening voor het ruimtelijk omgevingsbeleid hebben gezien, maar geen enkele gemeente stelt op voorhand dat deze verordening een onwerkbare situatie oplevert. Andere gesprekspartners bezien de verordening in samenhang met overlegmechanismen zoals het Relatiebeheer en is doorgaans positief kritisch over de opbouw en over beleidsruimte die de verordening laat.

In de 40 formele zienswijzen wordt ingegaan op velerlei aspecten van de verordening. De hoofdthema's betreffen:
- Provinciale sturingsfilosofie
- Stelsel van de Wet ruimtelijke ordening
- Regeldruk
- Beleidsruimte die de verordening laat
- Begripsbepalingen en gekozen terminologie
- Adviescommissie Fysieke Leefomgeving
- Kernkwaliteiten en kernwaarde bedrijvigheid
- Rechtmatigheid regeling ondergrond
- Beleidsneutraliteit agrarische bedrijvigheid
- Nationaal Landschap Drentsche Aa en de Ecologische Hoofdstructuur
- Overgangsbepalingen
- Waarde bestuurlijke afspraken en toezeggingen
- Kwaliteit van het tot de verordening behorende kaartmateriaal

*2.1 Ingediende zienswijzen vormen geen reden om van vaststelling af te zien.*

Alle zienswijzen zijn uitvoerig behandeld in het stuk Vraag en Antwoord zienswijzen verordening Ruimtelijk Omgevingsbeleid zoals u die bijgevoegd vindt.

*Inhoudelijk*
Waar mogelijk zijn zienswijzen van reclamanten gebruikt om bepalingen te verhelderen en aan te scherpen. Dit heeft tot diverse aanpassingen in de tekst van de verordening geleid. Dit geldt voor meerdere bepalingen. Een tweetal zienswijzen om artikelen toe te voegen (Mobiliteit en ASTRON) is eveneens gehonoreerd. Veel zienswijzen stellen recentelijk gemaakte beleidskeuzen opnieuw ter discussie. Daarmee zou het uitgangspunt de verordening beleidsneutraal te maken op de helling komen te staan. Daar hebben wij niet voor gekozen.
Eén inhoudelijk relevante vraag is die van gemeenten naar uitstel van het moment waarop de bepalingen in werking treden die een verplichte regionale afstemming van woningbouwplannen en regionale werklocaties bewerkstelligen. In de verordening is de datum van inwerkingtreding voor de verplichte regionale afstemming uitgesteld tot 1 juli 2012. Wij hechten eraan te zeggen dat dit het streven naar deze regionale afstemming over de desbetreffende kwesties onverlet laat. Op grond van de vaststelling van de Omgevingsvisie betreft het immers reeds staand beleid. Eventueel kunnen tot de datum van inwerkingtreding van deze bepalingen andere sturingsinstrumenten worden ingezet.

Een andere relevante inhoudelijke vraag is die naar de verhouding tussen kernwaarde bedrijvigheid en de kernkwaliteiten. Wij menen dat wij in de voorliggende verordening recht hebben gedaan aan het daarover gestelde in de Omgevingsvisie zodat wij de desbetreffende zienswijzen niet hebben gehonoreerd.

*3.1 Ingediende zienswijzen vormen aanleiding om de verordening gewijzigd vast te stellen.*

Bij deze nota vindt u een ‘Wijzigingsnota’ gevoegd. Hierin kunt u nalezen welke wijzigingen op grond van de ingediende zienswijzen ten opzichte van het ontwerp van de verordening zijn aangebracht.

*4.1 Hanteren van een verordening voor het ruimtelijk omgevingsbeleid past bij de Sturingsfilosofie.*

In hoofdstuk 7 van onze Omgevingsvisie wordt de sturingsfilosofie van de provincie uiteengezet. In de vastgestelde Omgevingsvisie gaat de provinciale sturingsfilosofie uit van vertrouwen en gelijkwaardigheid tussen de bestuurlijke partners provincie en gemeente. Naast andere instrumenten past ook een ‘Verordening Ruimtelijk Omgevingsbeleid’ in de sturingsfilosofie. Dit voor onderwerpen die aan in het hoofdstuk omschreven criteria voldoen. Deze zien er kortweg op dat we een verordening hanteren voor die ruimtelijke thema’s waarvoor dat moet (ontwerp-AMVB Ruimte, zie 4.2) en waarvoor we dat willen: of omdat we duidelijkheid vooraf willen geven, of omdat we gemeentelijke planontwikkeling aan eigen randvoorwaarden willen binden. Genoemde criteria leggen geen verband met het gewicht van een provinciaal belang en het al dan niet voorkomen van een bepaald beleidsthema in de verordening is voor het gewicht ervan dus niet zelfs maar een vingerwijzing.

Met voornoemde opbouw van de verordening wordt aangesloten bij het advies dat de werkgroep Evaluatie Instrumentarium POP II in diens eindrapport over mogelijk en voorgesteld gebruik van het Wro-instrumentarium geeft. De verordening komt tegemoet aan gestelde randvoorwaarden, niet alleen thematisch maar ook inhoudelijk. Bepalingen zijn veelal als *verantwoordingsplicht* ingericht en kennen relatief *weinig absolute normstellingen*. Menig bepaling laat beleidsruimte aan gemeenten om op eigen wijze invulling aan het desbetreffende thema te geven. Een aantal zienswijzen is erop gericht om deze interpretatieruimte te verkleinen. Gezien onze sturingsfilosofie hebben wij die zienswijzen

niet gehonoreerd. De verordening kent weinig ontheffingsbepalingen. Al met al blijven gemeenten zelf primair aan zet en zij zullen in hun ruimtelijke plannen dus de concrete invulling moeten geven aan bijvoorbeeld kernkwaliteiten, kernwaarde bedrijvigheid en het beleid voor de robuuste systemen.

*4.2 Met het hanteren van een verordening gaat de provincie voldoen aan een 'wettelijke plicht'.*

Het Rijk heeft de AMVB Ruimte in voorbereiding. Deze is vertraagd als gevolg van de kabinetscrisis en een aantal door de Raad van State geconstateerde onvolkomenheden, maar zal in aangepaste vorm door het nieuwe kabinet nog worden vastgesteld. De ontwerp-AMVB omvat Rijksbelangen op ruimtelijk gebied waarvoor het Rijk de provincie verplicht een verordening te hanteren. Tot deze verplichte thema's behoren de Ecologische Hoofdstructuur, Nationaal Landschap de Drentsche Aa, zorgvuldig ruimtegebruik (SER-ladder), bepalingen voor permanente bewoning van recreatieterreinen en bepalingen voor detailhandel en bedrijvigheid. De voorliggende verordening geeft invulling aan de plicht voor deze thema's een verordening op te stellen. In de toelichting vindt u overigens steeds aangegeven wanneer een desbetreffende bepaling (mede) gestoeld is op een 'nationale plicht'.

**Thema's in de Verordening**

De verordening bevat de *thema's die het vanuit een wettelijke verplichting* (m.n. AMVB Ruimte, aangegeven met *) moet bevatten, *thema's waarop het Drents beleid 'hard' is* (aangegeven met **), *en thema's waarvoor we een belangenafweging langs bepaalde banen willen leiden* (aangegeven met ***). In bijgevoegd concept vindt u bepalingen voor de thema's:

| | | |
|---|---|---|
| * | → | Ruimtelijke Kwaliteit, te onderscheiden naar: |
| * en *** | | - Kernkwaliteiten; |
| * | | - Zorgvuldig ruimtegebruik (of SER-ladder); |
| * | | - Leefomgeving- en milieukwaliteit |
| *** | → | Kernwaarde bedrijvigheid |
| * | → | Aanwijzing bestaand stedelijk gebied |
| *** | → | Robuuste Systemen |
| *** | → | Multifunctionele Gebieden |
| ** | → | Begrenzing uitbreidingslocaties |
| ** en *** | → | Ondergrond |
| * en ** | → | Agrarische bedrijvigheid |
| *** | → | Woningbouw |
| *, ** en *** | → | Bedrijvigheid |
| * en ** | → | Verblijfsrecreatie / permanente bewoning recreatiewoningen |
| ** | → | Windenergie |
| * | → | Nationaal Landschap Drentsche Aa |
| * | → | Ecologische Hoofdstructuur |
| ** en *** | → | Water |
| * | → | Mobiliteitstoets |
| *en *** | → | ASTRON |

*4.3 Nu beslissen over de verordening past in de planning voor uitwerking van de Omgevingsvisie.*

De verordening vormt een beleidsneutrale doorvertaling van de Omgevingvisie. Gedeputeerde staten zien het als hun opdracht om de Omgevingsvisie en de uitwerkingen ervan binnen de collegeperiode aan de staten aan te bieden.

*4.4 Openstaan voor nieuwe inzichten c.q. een Verordening Ruimtelijk Omgevingsbeleid 2.0(11).*

Bij de totstandkoming van het voorliggende stuk is duidelijk geworden dat zich naast de thans in de verordening vertaalde thema's wellicht eveneens leent voor opname ervan in een verordening. Daarnaast zal een aantal bepalingen uit de verordening wellicht veranderd of uitgediept kunnen worden. Continue aandacht voor eventueel noodzakelijke bijstelling van de verordening omwille van voortschrijdende beleidsinzichten is eveneens vereist. Het beleidskader Co-Vergisting zal bijvoorbeeld moeten worden herzien en onduidelijk is of het nieuwe kabinet de AMVB Ruimte wijzigt.

## Uitvoering

**Tijdsplanning**
Publicatie medio april 2011

**Financiën**
N.v.t.

**Europese context**
N.v.t.

**Monitoring en evaluatie**
Monitoring van de functionaliteit van de verordening gebeurt bij de beoordeling van ruimtelijke initiatieven zoals gemeenten die ontplooien. Jaarlijks vindt daarnaast een actualisatie van de Provinciale omgevingsverordening plaats waarin ook voortschrijdend inzicht wordt betrokken.

**Extern betrokkenen**
De Drentse gemeenten, inwoners en maatschappelijke partners.

**Bijlagen**
1. Hoofdstuk 3 Ruimtelijk Omgevingsbeleid
2. Diverse kaarten

**Ter inzage in de leeskamer**
1. Alle veertig ingekomen zienswijzen
2. Advies Werkgroep Evaluatie Instrumentarium POP II
3. Wijzigingsnotitie
4. Wijzigingsnota, ontwerpverordening

Assen, 3 maart 2011
Kenmerk: 29/5.2/2011001757

Gedeputeerde staten van Drenthe,

J. Tichelaar, voorzitter
mevrouw drs. J.M. Imhof, secretaris

# *Ontwerp*besluit

2011-464-1

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 3 maart 2011, kenmerk 9/5.2/2011001757;

gelet op het belang dat wij hechten aan vaststelling van een verordening voor het Ruimtelijk Omgevingsbeleid als één van de methoden om de provinciale Omgevingsvisie extern te laten doorwerken, mits passend binnen de daarin uitgesproken sturingsfilosofie;

gelet op de noodzaak om provinciale regelgeving in lijn te brengen met nationale regelgeving AMVB Ruimte;

BESLUITEN:

I. kennis te nemen van de ingediende zienswijzen naar aanleiding van de terinzagelegging van de ‘Vijfde wijzigingstranche Provinciale omgevingsverordening Drenthe’ (invoegen Hoofdstuk 3 Ruimtelijk Omgevingsbeleid);

II. in te stemmen met beantwoording op de ingediende zienswijzen conform het bijgevoegde stuk ‘Vraag & Antwoord Verordening Ruimtelijk Omgevingsbeleid’;

III. de tekst van en het kaartmateriaal behorende tot de vijfde wijzigingstranche Provinciale omgevingsverordening Drenthe conform het gestelde in de ‘Wijzigingsnota’ aan te passen;

IV. de vijfde wijzigingstranche Provinciale omgevingsverordening met inachtneming van de Wijzigingsnota vast te stellen en te publiceren;

Assen, 9 en 10 maart 2011

Provinciale staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

# Focus en verbinding in Drenthe

## Collegeprogramma 2011-2015

***Provincie Drenthe***

## Inleiding

PvdA en VVD vormen het nieuwe college van gedeputeerde staten in Drenthe. Voor u ligt het collegeprogramma voor de periode 2011-2015. Het is een programma op hoofdlijnen, met onze belangrijkste uitgangspunten. Hiermee zetten we een koers uit en laten we volop ruimte aan (het politieke debat in) provinciale staten. Daarnaast geeft dit de mogelijkheid om in te spelen op tussentijdse ontwikkelingen die op de provincie afkomen.

We hebben veel ambities, maar de financiële positie van de provincie is onzeker. Het rijk bezuinigt en er is een nieuw verdeelmodel Provinciefonds met financiële consequenties voor Drenthe. De provinciale inkomsten zijn beperkter dan voorgaande bestuursperiodes. Daarom hebben we richtinggevende keuzes opgenomen in dit programma. Die raken zowel het bestuur, de ambtelijke organisatie als onze partners. Tijdens deze bestuursperiode wordt dit programma nader uitgewerkt. Een eerste uitwerking treft u aan in de Voorjaarsnota 2011, die in juli gepresenteerd wordt aan provinciale staten.

Dit collegeprogramma bindt ons als ondertekenaars. Wij realiseren ons dat de grote opgaven waar we voor staan en de beperkte financiële middelen veel inzet, vertrouwen, duidelijkheid en creativiteit van ons vragen. Daarbij staan wij open voor de ideeën van provinciale staten en onze partners.

*Rein Munniksma*
*Tanja Klip-Martin*
*Ard van der Tuuk*
*Henk Brink*

Assen, april 2011

## Onze visie

**Drenthe 2030**
In 2030 is Drenthe dé provincie om te wonen, werken en recreëren. De kernkwaliteiten natuur en landschap, rust, ruimte en cultuurhistorie zijn de drijfveren voor onze economie en ontwikkeling. Inwoners hebben perspectief en zijn trots op de provincie. Werkgelegenheid en voorzieningen zijn voor iedereen bereikbaar, ook in krimpgebieden. Drenthe heeft zich internationaal sterk gepositioneerd, bijvoorbeeld als logistieke schakel en op de energiemarkt. We zijn een voorbeeldprovincie op het gebied van duurzaamheid en innovatieve landbouw.

Om zo ver te komen, richten wij ons in deze bestuursperiode op economie, natuur en landbouw, demografische ontwikkelingen en klimaat en energie. Daarnaast ronden wij de implementatie van Provincie Nieuwe Stijl af.

**Focus en verbinding**
De provinciale kerntaken liggen op het ruimtelijk-economisch domein en de wisselwerking daartussen. Cultuur is ook een provinciale kerntaak, gekoppeld aan het ruimtelijk-economisch domein en de identiteit van Drenthe. Gemeenten zijn de eerste overheid voor inwoners. De kracht van de provincie zit in het verbinden van partners om de (gebieds)opgaven te realiseren. De provincie is vooral regisserend, stimulerend en ontwikkelingsgericht. Daar waar nodig of wettelijk vereist is ze ook ondersteunend en toetsend. Een zich op haar kerntaken terugtrekkende provincie heeft wel oog voor maatschappelijke ontwikkelingen, ook al zijn gemeenten als eerste verantwoordelijk voor het sociale domein. De kloof tussen mensen die goed mee kunnen komen en mensen die achterblijven in Drenthe, blijft ook voor de provincie een punt van aandacht.

Wij zien twee belangrijke lijnen voor dit collegeprogramma. De eerste lijn gaat over focus. Een focus op onze kerntaken en ambities, waarbij we rekening houden met de beperkte financiële ruimte. Deze focus maakt zichtbaar waar de provincie voor staat, maar ook waar de provincie geen rol meer heeft. De tweede lijn gaat over binden en verbinden. Het verbinden van onze taken met het ruimtelijk-economisch domein, het (ver)binden van partners en partijen én het verbinden van de belangrijkste thema’s ofwel hoofdlijnen in dit collegeprogramma.

**Bestuurlijke verhoudingen en samenwerking**
Samenwerking met onze partners is essentieel, we kunnen en willen het niet alleen. Door samen te werken, versterken we elkaar en elkaars positie. Goede samenwerking vraagt om een passende rol en houding van ons allen, van bestuurders, volksvertegenwoordigers, ambtenaren en onze partners.

In de noordelijke samenwerking zoeken we gezamenlijk naar nieuwe inspiratie. We intensiveren, verbreden en verstevigen de samenwerking in het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN). Onze samenwerking kan ook de provincie- en landsgrenzen overstijgen en met andere partners worden gezocht. Bijvoorbeeld met de provincie Overijssel, regio’s in Duitsland of Noordoost-Europa.

**Krachtige overheden**
Tussen provincies, gemeenten en rijk zijn afspraken gemaakt over de taken en rollen. Voor ons zijn deze afspraken het uitgangspunt waar we samen met de Drentse gemeenten verder invulling aan geven. In principe maximaal twee overheden voor een beleidsveld. Voor het sociaal-cultureel terrein hanteren we daarbij de afspraken die in de vorige bestuursperiode gemaakt zijn onder de noemer Provincie Nieuwe Stijl+. Juist in een provincie als Drenthe met platteland en grotere steden willen we maatwerk bieden.

Parallel aan de bredere en intensievere noordelijke provinciale samenwerking kunnen wij ons voorstellen dat gemeenten op een vergelijkbare manier hun samenwerking versterken. De focus op kerntaken en het beperken van het aantal overlegvormen, hebben in deze bestuursperiode ook een positief effect op het verminderen van de bestuurlijke drukte.

**Bestuursstijl**
De bestuursstijl en de verhoudingen tussen provinciale staten (PS) en gedeputeerde staten (GS) veranderen. Er is een duidelijke, gezamenlijke wens voor een scherper debat met PS op hoofdlijnen. PS stellen kaders en controleren en gaan over het 'wat'. GS gaan over het 'hoe'.

De regierol van de provincie betekent niet dat de provincie altijd de hoofdrol vervult. De provincie laat juist kracht zien door anderen de hoofdrol te laten spelen. In onze bestuursstijl willen wij die kracht tonen. Voor onze manier van werken betekent dit dat we instellingen, organisaties en bedrijfsleven nog meer aanspreken om met ideeën te komen. Met betrokken partijen bekijken wij wat gezamenlijke doelen zijn, welke rol partijen voor zichzelf zien en of er een rol voor de provincie is. Op die manier komen wij met onze partners, ieder vanuit eigen verantwoordelijkheid, tot een gezamenlijke visie. Het proces rondom de totstandkoming van het 'Groenmanifest' is een mooi voorbeeld van deze werkwijze.

De provincie kan op meerdere manieren ontwikkelingen binnen haar vier speerpunten stimuleren. In eerste instantie mag van ons verwacht worden dat wij ondernemingen, instellingen en ook burgers goed van dienst zijn door hen snel door wet- en regelgeving te leiden. Binnen ons netwerk brengen we partijen bij elkaar voor de realisatie van opgaven. Daar waar financiële ondersteuning aan de orde is, komen revolving funds als eerste in aanmerking. In gevallen waar we nog wel subsidies of cofinanciering verlenen, doen we dit vraag- en resultaatgericht. Met als randvoorwaarde dat partners zich duurzaam commiteren aan de gewenste ontwikkeling. We proberen onze regelgeving daarbij zoveel mogelijk te verminderen.

Bij onze werkwijze past een duidelijke en zakelijke houding. We kiezen daarbij voor heldere afspraken in de vorm van contracten met onze partners.

**PNS+**
In het eerste deel van deze bestuursperiode, ronden we de verdere implementatie van Provincie Nieuwe Stijl, inclusief het amendement van PS (PNS+), op een goede manier af. We gaan in gesprek met gemeenten en instellingen en verschaffen duidelijkheid, ook als het om een lastige boodschap gaat. Een zorgvuldige afronding van PNS+ betekent dat we een termijn stellen waarbinnen we als provincie taken afbouwen en/of overdragen. In lijn met het rapport ' Amen is geen Amsterdam' kan de provincie nog een rol vervullen binnen het sociale domein. Dit proces faciliteren en regelen we op basis van een gedeelde visie met de gemeenten.
De taken die we (blijven) vervullen, koppelen we aan ons beleid op het gebied van leefbaarheid (in brede zin, zie hoofdlijn 1, Vitaal Drenthe). Daaraan verbinden we budgetten. Dit jaar willen we over de afronding van PNS+ een Drents bestuurscontract sluiten met de gemeenten. In de Voorjaarsnota 2011 schetsen we de aanpak en het tijdpad.

## Onze speerpunten

**Financieel kader**
De financiële positie van de provincie is onzeker. Het rijk bezuinigt fors op het Provinciefonds en op voor Drenthe belangrijke beleidsterreinen. Bovendien leidt het nieuwe verdeelmodel Provinciefonds tot een korting voor Drenthe. De financiële uitwerking van het nieuwe bestuursakkoord met het rijk, inclusief de uitwerking van deelakkoorden, brengt financiële risico's met zich mee. De provinciale inkomsten lopen in ieder geval snel en fors terug. We hechten aan een duurzaam financieel evenwicht en een sluitende begroting in meerjarenperspectief. We zetten incidentele middelen niet in voor structurele activiteiten. Ook gaan we onze tekorten niet afwentelen op de Drentse inwoners. Soberheid is dan ook passend. We geven zelf het goede voorbeeld, in onze houding en bij in- en externe uitingen.

**Focus**
Het financiële kader heeft consequenties voor onze ambities en de manier waarop we onze taken vervullen. We hanteren geen kaasschaaf, maar leggen de focus op vier speerpunten waarvoor we geld beschikbaar stellen. Wij richten ons op de volgende speerpunten:

- Economie
- Natuur en landbouw
- Demografische ontwikkeling
- Energie

De financiële ruimte voor onze speerpunten zoeken we vooral in de huidige programma's 2, Samenleving met samenhang, en 3, Ruimte en bereikbaarheid, van de begroting. Overigens willen we de begrotingsopzet toekomstbestendig inrichten en laten aansluiten op onze kerntaken.
Ook creëren we meer financiële ruimte door onze andere manier van werken en financieren. Zo kijken we selectiever naar het sluiten en/of verlengen van contracten met partners. En we zetten onze subsidies doelgerichter en minder versnipperd in.

**Ambtelijke organisatie**
Ook voor de ambtelijke organisatie van de provincie Drenthe zijn er de afgelopen jaren stevige keuzes gemaakt. Wij zetten de ingezette lijn in organisatieontwikkeling door. We geven de organisatie een impuls door de flexibele schil versneld in te voeren. Hierdoor kunnen we gericht en voor beperkte tijd expertise inschakelen die nodig is voor het vervullen van onze opgaven. Onze focus op de vier speerpunten zet de ambtelijke organisatie gerichter aan het werk. Dit vraagt ook van de ambtelijke organisatie een gezamenlijke en gerichte focus op de toekomst van Drenthe. Wij blijven inzetten op een moderne organisatie waar slimme en creatieve medewerkers zich optimaal kunnen ontplooien. ICT-ondersteuning is van wezenlijk belang, ook voor de dienstverlening.

Op het gebied van bedrijfsvoering en beleidsvoorbereiding of onderdelen daarvan zien wij mogelijkheden om in samenwerkingsverbanden ('shared services') ambtelijke capaciteit te bundelen. Met als doel taken zo efficiënt en effectief mogelijk uit te voeren. Wij streven ernaar om in de op te richten Regionale Uitvoeringsdienst mogelijk ook andere uitvoerende taken onder te brengen dan tot nu toe voorzien.

**Samen kiezen**
Onze inschatting is dat wij het komende (half)jaar nog voor forse keuzes komen te staan. Als college van GS bereiden we deze keuzes voor, waarbij we consequent contact zoeken met de fracties in PS. Wij willen de nieuwe geplande vergaderwijze van PS benutten om deze onderwerpen goed te agenderen.

## Ons programma op hoofdlijnen

### 1 Vitaal Drenthe

**Leefbaarheid**
De komende periode concretiseren we samen met de gemeenten het abstracte en subjectieve begrip 'leefbaarheid' naar hanteerbare criteria en een onderlinge taakverdeling. Daarbij staat voor ons de mens centraal. In principe leveren wij onze bijdrage aan de leefbaarheid in Drenthe op bovenlokaal niveau, passend bij onze kerntaken.

In de krimpgebieden staat de leefbaarheid onder druk. Voor ons is de bereikbaarheid van werk in de aanpak van krimp essentieel. De gemeenten zijn de belangrijkste actoren om in te spelen op de demografische ontwikkeling. Wij ondersteunen initiatieven om te komen tot een bovenlokale netwerkstructuur voor wonen, werken, mobiliteit en voorzieningen. Knellende (financiële) wet- en regelgeving willen wij wegnemen. Wij onderzoeken de haalbaarheid om samen met gebiedspartners te komen tot een regionaal krimpfonds.

Er is € 25 miljoen bestemd via de Dynamische Cofinancieringreserve voor de sociaal-economische vitalisering van het platteland en de versterking van de structuur van het landelijke gebied. Dit koppelen wij aan een doelmatige en gerichte aanpak van een vitaal platteland, met een looptijd van 2012 tot 2015.

Om openbaar vervoer te behouden voor het landelijk gebied zetten wij in op creatieve vormen van kleinschalig openbaar vervoer.

**Cultuur en welzijn**
Het sociale beleid is het domein van gemeenten, maar de provincie wil de sociaal-culturele ruggengraat van Drenthe borgen. Cultuur is een kerntaak van de provincie, gekoppeld aan het ruimtelijk-economisch domein en de identiteit van Drenthe. Dit betekent dat organisaties en instellingen die opereren op het sociale domein zich primair wenden tot de gemeenten. De sociale en culturele ruggengraat van Drenthe, voor zover passend bij onze kerntaken op het ruimtelijk-economisch domein, blijven wij ondersteunen.

Samen met de twaalf Drentse gemeenten werken wij via de Vereniging van Drentse Gemeenten (VDG) toe naar een gemeenschappelijke visie op de sociale en culturele toekomst van Drenthe. Deze visie waarborgt de sociale en culturele structuur op een moderne manier. In deze visie houdt de provincie een rol, zeker wanneer die gekoppeld is aan ons beleid op het gebied van bijvoorbeeld leefbaarheid, krimp, economie, vitaal platteland en toerisme. Daarbij willen we dat instellingen en organisaties vanuit hun eigen kracht en verantwoordelijkheid werken. Met deze werkwijze bereiken we dat (intermediaire) instellingen meer excelleren en efficiënt werken. We koppelen onze budgetten aan onze kerntaken. Instellingen en organisaties kunnen hierop inschrijven. We maken met instellingen duidelijke afspraken over een doelmatige uitvoering van deze taken. Een beperkt aantal instellingen is zowel beleidsondersteuner als belangenbehartiger. Wij maken in de uitwerking onderscheid tussen deze twee functies. Met deze werkwijze wordt de taakverdeling tussen de twaalf gemeenten en de provincie in de eerste helft van deze bestuursperiode helder en goed vormgegeven.

**Jeugd**
Drenthe kent geen wachtlijsten in de jeugdzorg. Dit is iets waar wij trots op zijn en dit willen we in de toekomst graag zo houden. Uiterlijk 2016 zijn onze taken op het gebied van jeugdzorg overgedragen

aan de gemeenten. Samen met hen waken wij ervoor dat kinderen niet de dupe worden van deze overdracht. En dat de opgebouwde kwaliteit ook in de toekomst gewaarborgd wordt.

Onderwijs is het domein van gemeenten en schoolbesturen. De provincie heeft hierin geen kerntaak. Wel hebben we in de afgelopen jaren vastgesteld dat in Zuidoost-Drenthe en de omgeving van Hoogeveen een stevige onderwijsachterstand is. Voor dit gebied zetten we in deze bestuursperiode de impuls voort.

**Sport**
De provinciale ambitie en rol op het gebied van sport koppelen we aan ons ruimtelijk-economisch beleid. We zien met het prachtige Drentse landschap kansen voor een nieuwe vrijetijdseconomie, waarbij de beleidsvelden toerisme, recreatie, economie, cultuur en sport met elkaar verbonden worden. Het Olympisch Plan 2028 biedt in dit kader een mooi vooruitzicht waar wij graag uitvoering aan willen geven. Af en toe een groot topsportevenement in Drenthe past hierbij. Zeker als dit een goede impuls geeft op sociaal en/of economisch gebied. De Vuelta in 2009 was een groot succes dat naar meer smaakt. We verkennen of een tweede Vuelta in Drenthe mogelijk is. Onze ambities op sportgebied bekijken we ook tegen de achtergrond van de financiële ontwikkelingen.

**Ruimte**
Wij vinden dat de Omgevingsvisie Drenthe de essentie van ons omgevingsbeleid en sturingsfilosofie krachtig verwoordt. Wij zien het als een uitdagend ruimtelijk-economisch kader voor de komende periode. Met de bijbehorende Structuurvisie Ondergrond hebben we een aansprekend kader in de vorm van een driedimensionale structuurvisie.

De Drentse leefomgeving is van hoge kwaliteit. We blijven er op inzetten om deze te behouden. Maar wel met dynamiek, want we willen ontwikkelingen mogelijk maken. Ruimtelijke kwaliteit maakt voor ons integraal onderdeel uit van deze ontwikkelingen. Van Atelier Mooi Drenthe (of Noord-Nederland) verwachten we een kritisch inspirerende rol aan de voorkant, zodat het opgeheven vingertje aan het eind van het proces niet of minder noodzakelijk is.

De actualisatie van het rijksbeleid en de decentralisatie van rijkstaken bepalen mede onze realisatiestrategie in het omgevingsbeleid. Onze rol in het ruimtelijk domein spelen wij door de regionale opgaven voor Drenthe door te vertalen naar het bovenlokaal niveau. Wij verwachten van gemeenten dat zij de verantwoordelijkheid dragen voor het lokale niveau en met ons de verkenning aangaan van het bovenlokale. Wij beschouwen sterke steden en een aantrekkelijk landelijk gebied als complementair aan elkaar. Zeker in tijden van bevolkingsdaling is het van belang om een evenwichtige bevolkingsopbouw te houden. Niet alleen in de stad en op het platteland afzonderlijk, maar ook in verhouding tot elkaar.

Waar dat effectief en mogelijk is, pakken we de realisatie van de Omgevingsvisie gebiedsgericht op. Wij onderscheiden in de realisatiestrategie drie gebiedsagenda’s, elk met een verschillend accent in de centrale opgave.

- Voor Noord-Drenthe hebben het stedelijk netwerk Groningen-Assen en wonen en werken in een groene omgeving prioriteit. Daarbij zoeken we vooral aansluiting bij de Regiovisie Groningen-Assen. Wij dragen bij met investeringen in mobiliteit, natuur- en landschapsontwikkeling.
- Voor Zuidwest-Drenthe ligt de prioriteit bij de ontwikkeling van een sterk toeristisch-recreatief profiel. Investeringen in natuurontwikkeling, gekoppeld aan de wateropgave dragen daar aan bij. Meppel en Hoogeveen zijn de economische motor. De externe relaties van Meppel met Zwolle en van Hoogeveen met Emmen/Coevorden zijn van belang voor de ontwikkeling van het gebied.

- Voor Zuid- en Oost-Drenthe ligt de uitdaging in de sociaal-economische vitaliteit van het gebied. Ruimtelijk-economisch zijn er kansen voor energie, biobased economie, landbouw en water. De gevolgen van de demografische ontwikkeling vragen juist vanwege de sociaal economische infrastructuur in dit gebied extra aandacht. De ontwikkeling van Emmen/Coevorden als internationaal logistiek knooppunt is een belangrijke katalysator voor de ontwikkeling van het gebied.

De gebiedsagenda's vormen een belangrijke leidraad voor onze samenwerking met partners. De opgaven moeten bestaande en nieuwe partners uitdagen om de realisatie samen met ons op te pakken. Voor de financiering zoeken we actief naar alternatieve constructies, instrumenten en investeerders.

**Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn**
De afgelopen bestuursperiode zijn met het rijk afspraken gemaakt over het Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP). Wij staan achter deze gemaakte afspraken en willen deze zo snel mogelijk tot uitvoering brengen. Dit past ook in onze visie om in tijden van crisis geplande overheidsinvesteringen versneld uit te voeren. Zo worden provinciale doelen efficiënt gekoppeld aan de stimulering van werkgelegenheid.

**Mobiliteit**
De goede bereikbaarheid van Drenthe is een belangrijke concurrentiekracht. De infrastructuur voor de auto is grotendeels op orde. De uitdaging voor de komende periode ligt vooral in de verdere verbetering van het openbaar vervoer. Het hoofdnetwerk van het openbaar vervoer moet snel en doelmatig kunnen opereren. Het onderliggende openbaarvervoersnetwerk in het landelijk gebied heeft een belangrijke sociaal-maatschappelijke functie. Deze moet goed op de hoofdstructuur zijn aangetakt en op maat worden ingevuld. Exploitatie van en infrastructurele verbeteringen voor het openbaar vervoer hebben prioriteit in de verdeling van de Brede Doeluitkering (BDU). In de komende periode onderzoeken wij de verdere mogelijkheden voor nieuwe vormen van openbaar vervoer in Drenthe. Waar nodig nemen wij initiatief tot het creëren van planologische ruimte voor het openbaar vervoer, transferia en bijbehorende infrastructuur.

Wij geven voor de periode tot 2015 uitvoering aan de bestaande verkeers- en vervoersplannen, zoals vastgelegd in het Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer 2020. Nieuwe investeringsvragen die niet zijn opgenomen in dit financiële kader worden nadrukkelijk afgewogen tegen andere ruimtelijke investeringen. Daarbij is het bovenlokale ruimtelijk-economische belang doorslaggevend.

**Groningen Airport Eelde**
De luchthaven Groningen Airport Eelde (GAE) blijft van nationale betekenis. Het is van regionaal belang dat de luchthaven zich kan (blijven) ontwikkelen tot een economisch gezond bedrijf. De beoogde baanverlenging brengt dit dichterbij. Doel van onze (exploitatie-)bijdrage, in eerste instantie tot 2013, is de continuïteit van de luchthaven te waarborgen. Hoe beter de luchthaven op eigen benen kan staan, hoe minder wij in de toekomst hoeven bij te dragen. Deze bestuursperiode maken wij een keuze of en hoe wij vanaf 2013 aandeelhouder blijven. Wij onderschrijven de duurzaamheidsambities van GAE. Wij leveren conform de Omgevingsvisie een bijdrage aan de ontwikkeling van de luchthaven door te investeren in de bereikbaarheid en de ontwikkeling van het gebied rond de luchthaven.

## 2 Groen Drenthe

**Energie**
Het thema energie is voor ons van grote economische betekenis. Wij leveren een bijdrage om minder afhankelijk te zijn van fossiele brandstoffen, mede gelet op de huidige spanningen in de wereld. Bovendien willen we de wereld ook voor toekomstige generaties leefbaar houden. Daarnaast zijn uiteraard de ruimtelijke implicaties van belang; in de loop der tijd ontstaan zo nieuwe energielandschappen.

Wij gaan in noordelijk verband voor een Energieakkoord met het rijk en private partijen. De focus ligt daarbij op productie, distributie, kennis en innovatie. In het akkoord willen we de wederzijdse rol, bijdrage en verantwoordelijkheid van de betreffende partners goed geregeld zien. De Drentse Energie Organisatie is voor ons de uitvoeringsorganisatie van grotere projecten. Wij zien kansen om via een energie-academie (WO en HBO) en een energie-college (MBO) het onderwijsaanbod te vernieuwen.

Wij verbinden de robuuste onderdelen van het lopende programma Klimaat en Energie aan het Energieakkoord. Bestaande meerjarige afspraken, bijvoorbeeld de bijdrage aan RSP Emmen, worden gerespecteerd. Het afsluiten van nieuwe klimaatcontracten met gemeenten wordt heroverwogen.

Activiteiten zoals het 100.000 woningenplan of voertuigenplan zetten we in noordelijk verband en in hernieuwde vorm voort. Deze activiteiten bekijken we tegen de achtergrond van de financiële ontwikkelingen.

Het zoekgebied Windenergie zoals verwoord in de Omgevingsvisie is onze leidraad voor de realisatie van grootschalige windparken. De Structuurvisie Ondergrond is voor ons leidend in de nationale discussie over het gebruik van de ondergrond. De opslag van kernafval in de Drentse ondergrond sluiten wij uit, evenals de komst van een kerncentrale in Drenthe.

**Water**
De Kaderrichtlijn Water (KRW) en Waterbeheer 21$^{ste}$ eeuw (WB21) zijn bepalend voor ons waterbeleid. We richten ons op drinkwater, waterbuffering en beekdalen. We gaan het waterbeleid daar waar mogelijk in samenhang met natuurontwikkeling realiseren. We werken daarbij intensief samen met de waterschappen en gemeenten.

Schoon drinkwater wordt steeds schaarser en de kosten van zuivering worden steeds hoger. We willen in Drenthe meer water vasthouden en de oorsprong van de beken gebruiken als natuurlijke bron van drinkwater van hoge kwaliteit. Ons zuivere grondwater is ons blauwe goud.

**Natuur en landbouw**
Natuur en landschap zijn van essentieel belang voor wonen, werken en recreëren in Drenthe. De financiering van de natuurontwikkeling staat onder druk vanwege de terugtrekkende beweging van het rijk. Wij zijn van mening dat het rijk haar verantwoordelijkheid moet blijven nemen voor Europese verplichtingen zoals Natura 2000, de Kaderrichtlijn Water en het waarborgen van de biodiversiteit.

De rijksbezuinigingen dwingen ons tot een heroriëntatie op de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). De belangrijkste betrokkenen bij de natuurontwikkeling en landbouw hebben met het ‘Groenmanifest’ (zie ook onder Onze visie, Bestuursstijl) aangegeven op welke wijze de EHS in afgeslankte vorm te realiseren is. De realisatie van deze herijkte EHS nemen wij over als beleidsdoel. We temporiseren de realisatie van 2018 naar 2027, in aansluiting op de KRW. We richten ons op korte termijn op het

afmaken van onze aangegane verplichting. Daarna richten we ons op het afronden van lopende projecten en op Europese verplichtingen als KRW, Natura 2000 en WB21.
Het is van belang om het beheer van de bestaande natuur goed te borgen en te optimaliseren. Wij gaan hiervoor op zoek naar creatieve oplossingen. Wij denken hierbij aan de koppeling van ons provinciaal vitaal plattelandsprogramma met energiedoelstellingen (biomassa), waterschapstaken en blauwe en groene diensten (zo mogelijk gekoppeld aan EU-beleid).
Voor de realisatie van de natuurdoelen zoeken wij naar alternatieve en creatieve financieringsbronnen, bijvoorbeeld in de vorm van een fonds, aandelenuitgifte en particulier natuurbeheer.

**Zuidoost-Drenthe en Veenkoloniën**
De Veenkoloniën en Zuidoost-Drenthe zijn hét proefgebied voor de energietransitie en de innovatie in de landbouw. Ook speelt het gebied een belangrijke rol in de realisatie van de 'Waterfabriek' van Noord-Nederland. De logistieke en industriële kwaliteiten van het gebied maken het aantrekkelijk voor de economische groei richting agribusiness en biobased economie. De focus op de Veenkoloniën is voor ons noodzakelijk om perspectief te bieden bij de demografische ontwikkeling. We creëren ruimte door de regelgeving te beperken.

## 3 Innovatief Drenthe

**Economie**
Wij zetten in op het creëren en behouden van werkgelegenheid door een innovatieve en duurzame economische ontwikkeling tot stand te brengen. Daarnaast hebben we aandacht voor de groep die moeilijk aansluiting met de arbeidsmarkt kan vinden, in het bijzonder jongeren met een lagere opleiding. De vrijetijds- en zorgeconomie bieden hierin grote kansen. Onze rol op het vlak van onderwijs en arbeidsmarkt betreft agendering en signalering. We focussen ons qua stimulering primair op de verbinding van de kennisinfrastructuur met de genoemde noordelijke kansrijke sectoren.
Wij vinden het effectiever om een beperkt aantal onderwerpen gericht te stimuleren, dan binnen het economische domein breed te subsidiëren. Om die reden richten wij ons op de economisch sterke onderdelen van Drenthe die kansrijk en onderscheidend zijn. Hierbij gaat kwaliteit boven kwantiteit. Onze aanpak geven we vorm met ondernemers, onderzoeks- en onderwijsinstellingen en andere overheden.

Wij verbinden onze Drentse economische ambities, samen met Groningen en Fryslân, aan het nationale topsectorenbeleid en het nieuwe Europese beleid in een gezamenlijke ruimtelijk-economische agenda. Speerpunten daarin zijn energie, agribusiness/food, sensortechnologie, water (landbouw en natuur) en vrijetijdseconomie. Met Astron beschikt Drenthe over een kennisinstelling van wereldformaat.
Wij herijken ons Economisch Investeringskader en het Innovatief Actieprogramma op de genoemde speerpunten.

Een goede logistieke infrastructuur is belangrijk voor ons vestigingsklimaat. De A37 (de Drentse Zuidas) biedt uitstekende kansen voor de ontwikkeling van goederenoverslag in zowel Emmen en Coevorden als Hoogeveen en Meppel, mede gelet op de verbinding met de Randstad en het Duitse achterland.

Vrijetijdseconomie is belangrijk voor Drenthe, zeker in verbinding met natuur, landschap, cultuur en sport. Bovendien is het een belangrijke banenmotor in onze provincie. Het toeristisch recreatieve

bedrijfsleven moet de ruimte krijgen om de voor de toekomst noodzakelijke kwaliteitsslag te maken. Daarbij zetten we het beleid van natuurlijke recreatie voort.

Vanuit onze rol beperken wij ons tot het faciliteren en stimuleren van het Drentse bedrijfsleven en de kennisinstellingen. En tot het creëren van een optimaal vestigingsklimaat. Het innovatieve midden- en kleinbedrijf (MKB) is een belangrijke pijler van de Drentse economische structuur.

Met het rijk zijn we in gesprek over de toekomstige positionering en het eigendom van de Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland (NOM). Wij zien daarbij voor de NOM als uitvoeringsorganisatie een belangrijke rol weggelegd. Ook in de ondersteuning van het MKB, gericht op onze economische speerpunten.

Tot slot dienen we rekening te houden met toekomstige cofinancieringsverplichtingen die de inzet op Europese programma's en mogelijke aansluiting bij rijksinstrumenten (zoals topsectorenbeleid) met zich mee zullen brengen.

## 4 Aantrekkelijk Drenthe

Drenthe is een aantrekkelijke provincie om in te wonen, werken en recreëren. Hier zijn wij trots op! Drenthe heeft voor een ieder wat te bieden: een mooi (topsport)evenement, mooie musea, gezellige steden en terrasjes, prachtige natuur om in te wandelen, fietsen of te relaxen en aantrekkelijke attracties. Wij richten ons op de ontwikkelingen rond het TT-circuit en het Dierenpark Emmen. Vanuit cultuurtoerisme richten wij ons op (potentieel) Werelderfgoed Veenhuizen/Frederiksoord en het Geopark De Hondsrug.
Marketing Drenthe vervult een goede rol, onder andere in de promotie van Drenthe. We zien graag dat de focus van Marketing Drenthe komt te liggen bij de vrijetijdseconomie. We vinden dat het toeristisch bedrijfsleven in Drenthe, vanwege zijn belang bij Marketing Drenthe, een passende financiële bijdrage moet leveren. Het recreatieve fietsnetwerk behoort tot de verantwoordelijkheid van gemeenten en het Recreatieschap.

Wij ondersteunen het Atalanta-project in Emmen, bestaande uit de verplaatsing van de dierentuin, de realisatie van een hoogwaardig theater, de aanleg van een dynamisch verbindingsplein en de bereikbaarheid van het centrum van Emmen, met in totaal € 80 miljoen. Deze ontwikkeling herpositioneert de dierentuin in een nieuw concept waarin innovatie, duurzaamheid, cultuur en natuur samenkomen in een topattractie van Drenthe en Noord-Nederland. Op basis van een goed onderbouwde business case, waarin ook nadrukkelijk aanvullende financiering is opgenomen, zijn we bereid een aanvullend verzoek voor het dan nog resterende tekort op de door de gemeente Emmen extra gevraagde € 12 miljoen positief te benaderen.

## 5 Samenwerkend Drenthe

**Samenwerking met partners**
In noordelijk verband zijn wij de afgelopen periode erin geslaagd om het rijk en Europa beleidsmatig en financieel te binden aan onze ambities. We gaan nog steviger op de ingeslagen weg door. Daarbij kiezen wij voor het versterken en verbreden van de noordelijke samenwerking. Voor ons is het vormen van een noordelijk landsdeel op dit moment niet urgent. Wij geven de noordelijke samenwerking een nieuwe inspirerende impuls met één noordelijke agenda, 'Europa 2020', voor het ruimtelijk-economisch domein. Dit is een dynamische agenda die is uit te breiden met andere thema's. Om onze

belangen optimaal te behartigen, leggen we vroegtijdiger, voordat besluiten tot stand zijn gekomen, contacten met partners in Den Haag en Brussel. Daar waar de noordelijke samenwerking meerwaarde heeft, werken we samen. Onze samenwerking benutten we ook om de ambtelijke organisatie effectief en efficiënt in te richten.

Drenthe is van juli 2011 tot juli 2013 voorzitter van het SNN. Dit voorzitterschap willen wij benutten bij het scheppen van een scherper en inspirerender stramien voor het SNN, dat in onze ogen teveel een subsidieloket geworden is.
Naast de positie van het SNN, kijken we ook naar die van de NOM en naar de samenwerking met bedrijfsleven, onderwijs- en onderzoeksinstellingen, overige overheden en partners. De blik gaat hierbij over de (noordelijke) provincie- en landsgrenzen heen.
We blijven ons actief inzetten voor samenwerking met de twaalf Drentse gemeenten afzonderlijk en via de VDG. Samenwerking met de andere provincies in het Interprovinciaal Overleg (IPO) blijft eveneens belangrijk. Met partners willen we de bestuurlijke en ambtelijke overlegstructuren waarin we participeren efficiënter en effectiever inrichten.

**Tot slot**
Wij vinden dat we met dit collegeprogramma de scherpte en nuance aanbrengen die nodig is om, samen met de twaalf Drentse gemeenten, de uitdagingen voor Drenthe voortvarend op te pakken.

Wij willen in een beperkt aantal thema’s excelleren. De keuze voor de thema’s en de focus binnen de thema’s is ingegeven door onze visie op het profiel en de rol van ons als middenbestuur. Deze visie gaan wij, vooral voor het sociale, culturele en sportieve domein, op korte termijn verbinden aan die van onze partners.

Ook verleggen we een aantal grenzen in de samenwerking om slagvaardig en efficiënt onze doelen te realiseren. We verbinden middelen aan onze doelen en dagen belanghebbenden uit hetzelfde te doen. We verbinden organisaties en instellingen aan onze doelen en zijn daarbij kritisch op de benodigde expertise en schaalgrootte. We binden onze partners aan onze doelen met contracten.

Kortom: we pakken gefocust onze rol die past bij een modern middenbestuur, laten onderwerpen los, dragen onderwerpen over en geven anderen de ruimte om de hoofdrol te spelen.

**Bijlage: portefeuilleverdeling**

*Jacques Tichelaar, commissaris van de Koningin*

- Samenwerking in Noord-Nederland
- Coördinatie belangenbehartiging, lobby en externe betrekkingen
- Communicatie
- Openbare orde en veiligheid
- Kabinetszaken

*Rein Munniksma, PvdA-gedeputeerde*

- Ruimtelijke ontwikkeling
- Wonen, natuur en landschap
- Vitaal platteland, landbouw
- Cultuur (m.u.v. bibliotheken, archief, musea en mediabeleid)
- Waarnemend commissaris van de Koningin

*Tanja Klip-Martin, VVD-gedeputeerde*

- Bodem, lucht en milieu (inclusief ontgrondingen)
- Klimaat, energie, energielandschappen en energie-economie
- Water en waterschappen
- Cultuur (bibliotheken, archief, musea en mediabeleid)
- Tweede waarnemend commissaris van de Koningin
- IPO-bestuur en Stuurgroep Veenkoloniën

*Ard van der Tuuk, PvdA-gedeputeerde*

- Economische zaken en arbeidsmarkt
- Recreatie en toerisme
- Financiën
- Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport (coördinatie PNS+)
- Informatisering, automatisering en facilitaire zaken
- Uitvoering RSP (deels)
- Dagelijks bestuur SNN

*Henk Brink, VVD-gedeputeerde*

- Verkeer en vervoer
- Openbaar vervoer
- Wegen en Kanalen
- Uitvoering RSP (deels)
- Bestuurlijke verhoudingen en toezicht
- Personeel en organisatie
- Coördinatie Europa
- Handhaving
- Dagelijks bestuur SNN

provincie Drenthe

# Verslag

**van de vergadering van**
**provinciale staten van Drenthe**

gehouden op 20 april 2011

**INHOUD**


Opening/Mededelingen 5

Vaststelling van de agenda 5

Vaststelling van de besluitenlijsten 6

Ingekomen stukken 6

Mondelinge vragen 6

Statenstuk 2011-469: Voorstel van gedeputeerde staten van 6 april 2011, Verordening Transitie II en Pieken 7

Benoeming leden van de commissie van onderzoek naar de geloofsbrieven en leden van het stembureau 11

Presentatie Collegeprogramma 2011-2015 11

Benoeming en installatie van gedeputeerden 28

Onderzoek geloofsbrieven en installatie nieuwe leden van provinciale staten 34

Statenstuk 2011-478: Benoeming vicevoorzitter en tweede vicevoorzitter van provinciale staten 35

Statenstuk 2011-477: Benoeming commissieleden, niet zijnde statenleden 36

Statenstuk 2011-479: Benoeming voorzitters en leden statencommissies 36

Statenstuk 2011-480: Benoeming leden Begeleidingscommissie Accountant 37

Statenstuk 2011-481: Benoeming leden werkgroep Drents Europa Netwerk (DREUN) 37

Statenstuk 2011-474: Aanwijzing leden algemeen bestuur Samenwerkingsverband Noord-Nederland 37

Statenstuk 2011-471: Voorstel van het Presidium van 12 april 2011, kenmerk 14/SG/2011003121, het Reglement van orde voor de vergadering en andere werkzaamheden van provinciale staten en het Reglement van orde voor de vergaderingen van de statencommissies c.a. 38

Statenstuk 2011-475: Voorstel van het Presidium van 12 april 2011, kenmerk 14/SG/2011003819, Verordening vergoeding statenfracties 41

Statenstuk 2011-472: Voorstel van het Presidium van 12 april 2011, kenmerk 14/SG/2011003181, Aanwijzing en machtiging leden algemene vergadering Interprovinciaal Overleg (IPO) 41

Statenstuk 2011-473: Voorstel van het Presidium van 12 april 2011, kenmerk 14/SG/2011003182, Aanwijzing leden Programmaraad Noordelijke Rekenkamer 41

S. Sluiting 41

**PROVINCIALE STATEN VAN DRENTHE**

Verslag van de vergadering van provinciale staten van Drenthe, gehouden op 20 april 2011 in de Kloosterveste, Vesteplein 5 te Assen

**Aanwezig:**
De voorzitter:
J. Tichelaar

De leden:
A. Huizing (PvdA) (vicevoorzitter t/m agendapunt K)
mevrouw C. Aarsbergen (VVD)
mevrouw M. Bakker (PvdA)
J.J. Baltes (VVD)
H. Beerda (PvdA)
R. Beimers (PVV)
A.A.P.M. van Berkel (PVV)
H.H. van de Boer (VVD)
J.A. van Dalen (D66)
D.B. Dijkstra (CDA)
mevrouw G.M. van Dinteren (GroenLinks) (tot 17.45 uur)
H.N. van Eekelen (SP)
R. Fokkens (PvdA)
mevrouw S.P.M. Gerrits (PVV)
mevrouw R.S. Goettsch (PvdA)
E. Hemsteede (PvdA) (vanaf agendapunt K)
mevrouw R. Horasan (PvdA) (vanaf agendapunt K)
H.R. Hornstra (PvdA)
mevrouw T. Hummel (PvdA)
mevrouw M.J. Kaal (CDA)
H. Klaver (CDA)
mevrouw W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen (CDA)
mevrouw W.M. Meeuwissen-Dekker (VVD)
R.W. Munniksma (PvdA) (t/m agendapunt J)
P.H. Oosterlaak (SP)
mevrouw J.M. Pannekoek-van Toor (VVD)
mevrouw M.S. Pauwels-Paauw (VVD)
J. Slagter (PvdA) (vicevoorzitter vanaf agendapunt L)
mevrouw G.H. Smith-Bults (GroenLinks)
mevrouw L.A. Smits (SP)
J.L. Stel (VVD)
T. Stelpstra (ChristenUnie)
mevrouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
A.Timmerman (VVD)
mevrouw M.C.J. van der Tol (D66)
A. van der Tuuk (PvdA) (t/m agendapunt J)
N.A. Uppelschoten (PVV)
E.R. Veenstra (PvdA)
H.J. van der Ven (CDA)
J. Vester (SP)
Th.J. Wijbenga (CDA)

B.J. Ziengs (VVD)
P.A. Zwiers (PvdA)

mevrouw S. Buissink, griffier

**Voorts aanwezig de leden van het demissionaire college van GS (t/m agendapunt J):**
mevrouw A. Haarsma (PvdA)
mevrouw T. Klip-Martin (VVD)
R.W. Munniksma (PvdA)
H. Baas (ChristenUnie)
S.B. Swierstra (VVD)
mevrouw J.G. Vlietstra (PvdA)

**Voorts aanwezig de leden van het college van GS (vanaf agendapunt J):**
H. Brink (VVD)
mevrouw T. Klip-Martin (VVD)
R.W. Munniksma (PvdA)
A. van der Tuuk (PvdA)

## A./B. OPENING/MEDEDELINGEN

De VOORZITTER: Welkom allemaal in deze statenvergadering, waarin in ieder geval ruimte is voor het voeren van een debat over de inhoud van de formatiegesprekken, de daaraan te koppelen installatie van nieuwe gedeputeerden, het vertrek van oude gedeputeerden en de toelating van nieuwe statenleden. Als voorzitter wordt ik er vreselijk optimistisch van als ik kijk hoe vaak er gestemd en geteld moet worden en geschorst, maar dat gaan wij allemaal met elkaar meemaken. Daar heb ik ook iets op bedacht, maar dat zal ik u bij het agendapunt wel toelichten. Allemaal van harte welkom, ook mijn collega's die straks geen gedeputeerde meer zijn. Ik zal jullie missen en dat heb ik jullie gisteren bij de collegevergadering ook gezegd en donderdag zal ik dat bij de afscheidsreceptie nader gaan toelichten. Op de publieke tribune zit in ieder geval iemand die straks mogelijk zal worden geïnstalleerd als nieuwe gedeputeerde en ook zijn familie. Ik heet hen ook van harte welkom, want het is een bijzonder moment als dit vanmiddag gaat plaatsvinden. Voor ons staat een tafel met vier stoelen daarbij voor degenen die straks het stembureau gaan vormen. Ik heb geen berichten van verhindering ontvangen en ga naar de vaststelling van de agenda.

## C. VASTSTELLING VAN DE AGENDA

De VOORZITTER: Ik geef graag het woord aan de heer Vester van de SP-fractie.

De heer VESTER: Mijnheer de voorzitter. De SP stelt voor om het statenstuk 2011-471, oftewel het Reglement van orde, van de agenda te schrappen. De reden is dat afgelopen vrijdag de statenleden dit stuk voor het eerst onder ogen kregen. Het is een belangrijk statenstuk voor de toekomst en vereist een grondige en zorgvuldige bestudering om eventuele moties en/of amendementen voor te bereiden. De tijd die hiervoor beschikbaar was, is te kort geweest. De vraag rijst of de periode tussen toezending en behandeling wel voldoet aan het huidige reglement. Uit de punten 1 en 2 van artikel 9 kan men opmaken dat de stukken tien dagen voor de vergadering moeten worden verstuurd. De voorgestelde behandeling door het interim-Presidium is gedateerd op 12 april 2011. Conclusie is dat de stukken niet op tijd zijn verstuurd en vandaag dus niet kunnen worden behandeld en daarom stel ik voor dit voorstel van de agenda te schrappen.

De VOORZITTER: De SP stelt voor statenstuk 2011-471 van de agenda te schrappen. Wil iemand van een andere fractie daar iets over zeggen voordat ik daarover mijn opvatting kenbaar maak?

Mevrouw VAN DINTEREN: Wij zijn het deels eens met de SP voor wat betreft de vormgeving van de pilot. Voor wat betreft het reglement betreft het vooral technische veranderingen en daarom hebben wij een amendement gemaakt om het besluit over de pilot uit te stellen, maar het technische reglement wel vast te stellen. Dat lijkt mij een mooie tussenoplossing.

De heer STELPSTRA: Ik sluit mij aan bij de tussenoplossing van mevrouw Van Dinteren, want anders zouden wij ook een amendement indienen op dit voorstel.

De VOORZITTER: Inhoudelijk ben ik het niet met de heer Vester eens dat u dit voor het eerst onder ogen krijgt. Volgens mij heeft een vorig Presidium zich hierover uitgelaten en de vorige keer is er uitgebreid in de Statencommissie BFE over gediscussieerd. Wij staan voor een moment waarop het Presidium moet worden gewijzigd en wij staan voor een moment om de commissiestructuur (opnieuw) in te richten. Wij hebben al een evaluatie van de spreektijdenregeling gehad. Volgens mij is het dus niet zo nieuw als nu gepresenteerd wordt, maar ik ben als was in uw handen als u zegt dat u hier vanmiddag niet meer over wilt besluiten en dan gaan wij daarover stemmen. Ook kunnen wij de variant nemen om wel over de techniek van het Reglement van orde te praten, maar de pilot vergaderstructuur wordt er dan als het ware los van gekoppeld. Dat laatste is het tussenvoorstel van GroenLinks. Ik kijk naar de heer Vester of deze persisteert in zijn eerdere voorstel om het van de agenda af te voeren.

De heer VESTER: Wij kunnen met het tussenvoorstel van GroenLinks akkoord gaan, maar ik vraag mij wel af waarom het dan zo strak staat omschreven in het reglement. Wij treden dit met voeten indien wij daar niet naar handelen.

De VOORZITTER: U hebt volstrekt gelijk. Ik heb u eerder een aanbod, dat u hebt afgewezen, gedaan om geen Reglement van orde meer te maken en de gehele vergaderorde in handen te leggen van de voorzitter, want dan bent u echt beter af. U wilt dat niet? Dan gaat u iets anders vaststellen. Neen, serieus, er is in de Statencommissie BFE uitgebreid over gesproken, er liggen nu technische aanpassingen, dus het behoort tot de mogelijkheden om dit te behandelen. Ik ga ervan uit dat dit, met uitzondering van de herijking van de vergaderstructuur, in de besluitvorming wordt meegenomen. Dat is uw voorstel en dat betekent dat de overige fracties beseffen dat de pilot vooruitgeschoven wordt naar een ander moment. U kunt dan de discussie voeren wat de taakopdracht moet zijn van de statenwerkgroep, dus daar moeten wij op dat moment invulling aan geven.

Mevrouw VAN DINTEREN: Voorzitter, ik denk dat u wat te kort door de bocht gaat. Ons amendement is zo bedoeld dat de besluitvorming over de pilot pas in juli plaatsvindt, maar dat de voorbereiding daarvan wel doorgaat en dat dan ook duidelijk wordt hoe die pilot eruit komt te zien. De statenwerkgroep zal dus aan de slag gaan, maar de inhoudelijke afweging vindt dan pas in juli 2011 plaats.

De VOORZITTER: Dat snap ik ook wel, maar ik dacht even dat u dit er helemaal los van wilde zien en de rest wel wilde behandelen. Het blijft dan geagendeerd zoals het nu is en u gaat dan uw amendement in die discussie toelichten. Dat is dan de bedoeling, het agendapunt blijft staan en u komt dan in samenwerking met de ChristenUnie met uw amendement over de pilot vergaderstructuur. De overige statenfracties kunnen dan hun oordeel over uw amendement geven. Er zijn geen andere punten met betrekking tot de agenda. Wel heb ik nog een ordevoorstel en u hebt dat hopelijk al gezien in de gewijzigde agenda die voorligt. Wij hebben het agendapunt naar voren gehaald dat gaat over statenstuk 2011-469 betreffende de Verordening over Transitie II en Pieken. Dat stond eigenlijk eerst na de installatie van de nieuwe gedeputeerden, maar wij beseffen terdege dat het dagelijks bestuur van SNN voor deze procedure heeft gekozen, dus is het de verantwoordelijkheid van het college zoals het er nu zit om, indien er sprake is van aan- en opmerkingen, daarover te praten. Dat is de reden dat wij het naar voren hebben gehaald, zodat het oude college daar nog op kan antwoorden en ik kom straks terug op de benoeming van de leden van de commissie voor de geloofsbrieven en het stembureau, want dat wil ik graag vooraf doen, want dan is dat geregeld en kunnen wij aan het werk. Stemt u daarmee in? Dat is het geval, dus hebben wij dat hierbij gedaan.

## D. VASTSTELLING VAN DE BESLUITENLIJSTEN

De VOORZITTER: Er zijn geen opmerkingen gemaakt over de besluitenlijsten en de schriftelijke verslagen. De besluitenlijsten en verslagen van de vergaderingen van 9,10 en 29 maart 2011 worden conform concept vastgesteld.

## E. INGEKOMEN STUKKEN

De VOORZITTER: Ik wijs op B10, dat is een e-mail van de heer Beers en die e-mail wil ik graag in handen hebben als voorzitter. Ik hoop dat u het daarmee eens bent. Dan ligt er nog een e-mail B12 van de familie Brouwer en daarvan hebben de fractievoorzitters op 30 maart 2011 besloten deze in handen te stellen van de gemeente Emmen. Kunt u daar ook mee instemmen en het overige te doen zoals daarop is aangegeven? Kunnen wij daartoe besluiten? Ja, dan is dat hierbij gedaan.

## F. MONDELINGE VRAGEN

De VOORZITTER: Er zijn geen mondelinge vragen aangekondigd.

## G. STATENSTUK 2011-469: VOORSTEL VAN GEDEPUTEERDE STATEN VAN 6 APRIL 2011, VERORDENING TRANSITIE II EN PIEKEN

De VOORZITTER: Ik geef graag het woord aan de heer Stelpstra van de ChristenUnie.

De heer STELPSTRA: Mijnheer de voorzitter, de reden dat ik het woord voer over dit onderwerp is dat op hetzelfde punt in de provincie Groningen een motie is aangenomen en daar wil ik graag iets over zeggen. Ik zal een gelijkluidende motie indienen zoals die ook in Groningen is ingediend. Het gaat goed met het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) als het gaat om het wegzetten van subsidiegelden en naast het geld vanuit Europa wordt nu ook de subsidie van het Rijk beheerst in Koers Noord 2007-2010. Daar zit tot 2013 nog € 31,6 miljoen in. De voordracht zegt nu dat dit bedrag wordt getenderd. Dat gebeurt niet zoals het vroeger was, namelijk wie het eerst komt, die het eerst maalt, maar er wordt gekeken welke subsidieaanvraag het meest past bij de in dat programma gestelde doelen. Kwaliteit in plaats van snelheid vinden wij een goede ontwikkeling. De voordracht houdt in dat het college voorstelt het bestaande beleid één op één over te nemen en dat betekent dat het goed is om nog eens even naar de criteria te kijken. Als je daarnaar kijkt, ervan uitgaande dat dit het enige beschikbare subsidiegeld is, komt dit geld beschikbaar voor een te kleine en te selectieve groep. Het moet binnen een aantal programma's passen en dan moet je ook nog een bepaalde omzet draaien. Wij vinden dat dit anders kan en stellen voor om vanaf 1 januari 2012 de bedragen binnen de criteria te verlagen. Dat doen wij door middel van een motie omdat wij willen dat het beleid van 2011 in ieder geval doorgezet kan worden, want anders hadden wij een amendement moeten indienen. Wij verzoeken u als het ware ervoor te zorgen dat er voor 2012 een aangepaste regeling komt en is tegen die tijd het geld op, dan hoeft het niet meer en kunt u er zich alvast op voorbereiden. Dat is ook de reden dat wij de motie nu indienen zodat wij in ieder geval gelijk oplopen met de andere provincies. Het zal met alle drie provincies nog even moeten worden kortgesloten. Kortom, het komt erop neer dat wij voorstellen in de verordening het te subsidiëren bedrag te wijzigen van € 100.000,00 naar € 25.000,00 en het projectbedrag van € 300.000,00 naar € 75.000,00. De motie, die wordt ingediend door ChristenUnie en SP, luidt als volgt:

***Motie M 2011-2 Tenderverordening Transitie II en Pieken***

*"Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 20 april 2011 ter behandeling van de voordracht tot vaststelling van de Tenderverordening Transitie II en Pieken;*

*Kennis genomen hebben van:*
- *de voordracht van gedeputeerde staten aan provinciale staten van Drenthe tot vaststelling van de Tenderverordening Transitie II en Pieken;*

*Constaterende dat:*
- *voorgesteld wordt de criteria voor Koers Noord vanuit bestaand beleid een op een over te nemen;*

*Overwegende dat:*
- *hierdoor bestaand beleid verkeerd geïnterpreteerd dreigt te worden;*

*Van mening zijnde dat:*
- *het subsidiegeld voor een te selectieve groep beschikbaar komt en dat meer bedrijven de mogelijkheid moeten hebben mee te doen;*

*Verzoeken het college:*
- *het minimale projectbedrag ad € 300.000,00 en het minimale subsidiebedrag ad € 100.000,00 te wijzigen in respectievelijk € 75.000,00 en € 25.000,00 per 1 januari 2012*

*en gaan over tot de orde van de dag."*

De heer HUIZING: Ik ben benieuwd naar de waarde van de motie omdat in de begeleidende brief van het SNN al aangegeven wordt dat er eind 2011 een evaluatie plaatsvindt. De resultaten van die evaluatie komen hier weer aan de orde. Ziet u dit nu als een schot voor de boeg, of hoe moet ik dit duiden?

De heer STELPSTRA: Waar het om gaat is dat er binnen dit programma kansen moeten zijn om met lagere bedragen mee te kunnen doen. Praktisch gezien is dat heel lastig om dat voor 2011 nog te regelen, zeker als je dat nog met drie provincies moet doen. Dus hebben wij gezegd dat het bedrag, zeker als het om de tenderregeling gaat, zeker niet in één keer weggezet kan worden en daarom wordt er nu alvast op vooruitgelopen en wordt dit voor 2012 gedaan. Mocht uit de evaluatie blijken dat dit totaal anders is, dan horen wij dat wel van het college, maar dit is inderdaad een fors schot voor de boeg.

Mevrouw PANNEKOEK: Ik wil een voorstel van orde doen. Ik heb mij niet als woordvoerder gemeld omdat ik het met het stuk op zich helemaal eens ben. Nu hebben wij ineens de motie en ik heb niet de indruk dat iedereen die uitvoerig heeft kunnen bekijken. Ik zou er een korte schorsing voor willen hebben, maar stel u voor de motie in stemming te brengen na één van de andere schorsingen, want dan hoeven wij niet extra te schorsen en dan kunnen wij daarna zeggen wat wij van de motie vinden en daarover stemmen.

De VOORZITTER: Goed, dan stel ik voor de beraadslagingen wel plaats te laten vinden en de stemming op een moment plaats te laten vinden wanneer u het sein geeft dat de schorsingen zijn geweest en dat er over de motie kan worden gestemd. Mag ik uw opmerkingen zo interpreteren? Is een ieder het daarmee eens?

De heer KLAVER: Gaat het hier niet om amendementen in plaats van moties. Het gaat immers om tekstwijzigingen?

De VOORZITTER: Volgens mij gaat het hier om een motie. Dat is ook gecontroleerd door de griffier. Het gaat erom dat dit ingaat vanaf 1 januari 2012. Op het moment dat het om 2011 zou gaan, had er een amendement moeten worden ingediend. De beraadslagingen vinden nu plaats. Ik geef graag het woord aan mevrouw Smith van GroenLinks.

Mevrouw SMITH: Wij gaan in principe akkoord met statenstuk 2011-469 omdat het voortzetting van bestaand beleid betreft en dit in de oude Statencommissie BFE al is besproken. Wij wachten nu wel de motie af, maar bij de volgende tender willen wij wel pleiten om duurzaamheid als onderscheidend en volwaardig criterium mee te nemen. Nu is het wel heel erg veel hetzelfde.

De heer VAN DALEN: Dank u wel voorzitter. Ik doe het vanaf deze plek, dan kan het ook heel kort. Ik heb een amendement ingediend om juist ook de term "duurzaamheid" wat meer te benadrukken. Er staat in de stukken over Transitie II en Pieken ook regelmatig het woord energie, soms afgewisseld als fossiele of duurzame energie. Ik stel voor om met name in de bijlage, waarin het een en ander wordt uitgewerkt, het woord "duurzame energie" toe te voegen. Dat komt redelijk overeen met wat de vorige spreker wilde. Het amendement luidt als volgt:

***Amendement A 2011-4 betreffende statenstuk 2011-469***

*"Provinciale staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 20 april 2011 ter behandeling van de voordracht tot vaststelling van de Tenderverordening Transitie II en Pieken;*

*Overwegende dat:*
- *de Verordening Transitie II en Pieken een belangrijke bijdrage beoogt te leveren aan ontwikkelingen op het terrein van fossiele of duurzame energie;*
- *het statenstuk 2011-469 in de bijlage I een enkele keer duurzame energie noemt;*
- *wij het gebruik van duurzame energie extra willen benadrukken;*

*Amenderen het statenstuk als volgt:*

- *In bijlage I, bij actielijn 3b, wijzigen: "op het gebied van energie" in: "op het gebied van fossiele of duurzame energie";*
- *In bijlage I, bij actielijn 3d en 3e, beide aan het slot "van energie" wijzigen in: "van fossiele of duurzame energie";*

*en gaan over tot de orde van de dag."*

De VOORZITTER: Ik stel voor dit amendement te scharen onder het regime Pannekoek, dat wil zeggen dat wij hierover wel zullen beraadslagen, maar pas later de besluitvorming over dit amendement plaats zullen laten vinden. Ik wil de leden van de staten wel zo snel mogelijk in kennis stellen van het amendement. Is dat er? Wordt dat nu rondgedeeld? Goed, dan krijgt u daar direct kennis van.

Mevrouw PANNEKOEK: Voorzitter, ik vond het jammer dat wij pas op een dergelijk laat moment die motie kregen, want het was gisteravond na tienen. Wij waren juist enthousiast over het voorstel dat is gedaan omdat Koers Noord een programma is dat goed heeft gewerkt en daar is nu nog geld voor beschikbaar. Ik kan het verkeerd hebben maar de heer Stelpstra spreekt over € 31,6 miljoen, maar volgens mij gaat het over € 12,5 miljoen, namelijk twee keer € 5 miljoen voor de tenders en € 2,5 miljoen afgezonderd voor toerisme, in te zetten voor die punten waarmee wij ons in het Noorden willen profileren. Om vooruitlopend op een nieuw dagelijks bestuur en algemeen bestuur van SNN dit besluit te nemen, vinden wij erg jammer en wij zouden het graag aan die nieuwe club overlaten om eens te kijken hoe dat het beste kan worden weggezet. Ik ben het met u eens dat het om grote bedragen gaat, maar doel van Koers Noord is dat het projecten moesten zijn van nationaal belang en dat de projecten bijdragen aan de versterking van het Noorden en dat zijn dus forse projecten. Nu haal ik even in herinnering wat wij met onze eigen Subsidieregeling Toerisme Natuurlijk! Drenthe (STINAT) hebben gedaan, want die was ook zo'n groot succes. Daar hebben wij juist bij besloten om die bedragen op te hogen omdat dan veel beter wordt meegewerkt aan de structuurversterking zoals die bedoeld was, in plaats van bij de kleine bedragen die in een bedrijf neerdaalden. Bovendien is de bedoeling van de subsidieregeling zoals die in Koers Noord liep dat in een groot project kleintjes als onderaannemer mee konden doen en met name om de samenwerking tussen onderzoek, onderwijs, overheid en ondernemer tot stand te brengen. Ik moet dus nu nog even met mijn fractie overleggen als het gaat om de regeling na 2012. Ik weet dat er nog een heel stuwmeer ligt aan aanvragen, dus eerlijk gezegd denk ik dat er niet eens geld meer is, maar op zich hechten wij aan die lijn van de grote projecten. Ik wil dit nog even met mijn fractie bespreken en zal dit in een van de schorsingen doen.

De heer OOSTERLAAK: Ik hoorde dat wij de projectbedragen voor de STINAT-regeling zouden hebben verhoogd, maar ik herinner mij dat wij het totale volume hebben verhoogd en juist niet hebben gezegd dat kleinere bedrijven daar niet meer aan mee zouden kunnen doen.

Mevrouw PANNEKOEK: Dat klopt, maar wij hebben ook hogere bedragen ingesteld, dat wil zeggen dat wij de top hebben verhoogd omdat daarop juist heel goede projecten op binnenkwamen.

Mevrouw VLIETSTRA: Voorzitter, dank u wel. Misschien even vooraf, het budget van € 31,6 miljoen is opgebouwd uit gelden die beschikbaar komen via de packagedeal die is gesloten. Dat zijn de transitiegelden die primair zijn bedoeld voor de noordelijke speerpunten life sciences en toerisme en € 10 miljoen is nog eenmalig piekengeld voor 2011 en dat is bedoeld voor de voortzetting van het beleid ten aanzien van "Pieken in de Delta", dat is gericht op de vier pieken water, energie, sensortechnologie en agribusiness. Het dagelijks bestuur heeft gemeend die bedragen samen te moeten voegen en in te moeten zetten voor de optelsom van die vier plus twee onderdelen die ik zonet heb genoemd. Wij hebben ook besloten om te gaan werken met een tender omdat de beste projecten binnen de beperkte middelen die beschikbaar zijn naar boven moeten komen. Wij hebben nog geen ervaring met tenderen, maar andere landsdelen hebben die piekmiddelen altijd al getenderd. Wij hebben altijd gewerkt volgens het molenaarsprincipe, dus het is de eerste keer dat wij dit soort middelen gaan tenderen. Dat is waarom er nu aan u wordt voorgesteld dit voor 2011 te gaan doen zoals op papier staat en op basis van een evaluatie voor 2012 en 2013 te kijken hoe het tenderen is bevallen en of wij ermee doorgaan, dit op

dezelfde manier blijven doen of dat er reden is om de zaak aan te passen. Uiteraard wordt er voor 2012 weer een nieuwe verordening voorgelegd. In die zin zou ik willen adviseren niet nu dat schot voor de boeg van mijnheer Stelpstra al over te nemen, want u hebt alle gelegenheid om bij de vaststelling van de verordening voor 2012 dit schot voor de boeg weer mee te nemen, maar wellicht zijn er in de loop van het jaar nog veel meer ervaringen die wij daar ook bij willen betrekken. Ik vind het nogal voorbarig om op dit ene punt nu al een dergelijk schot voor de boeg te lossen en sluit mij voor dit jaar aan bij wat mevrouw Pannekoek zegt. Wij hebben bewust gekozen voor niet alleen de pieken en de speerpunten, maar ook voor het inzetten van redelijk forse bedragen omdat wij denken dat daarmee toch beter wordt aangesloten bij de doelstellingen dan wanneer je dat geld heel erg gaat versnipperen. Mevrouw Pannekoek heeft gelijk, want bij die grote projecten zijn ook altijd heel veel kleine partijen betrokken als onderaannemer of partner of in welke hoedanigheid dan ook, dus dat is een bewuste keuze, maar mochten wij op basis van 2011 concluderen dat volgend jaar die bedragen moeten worden aangepast dan is daar alle gelegenheid voor. U hebt gezien dat voor 2011 € 12,5 miljoen beschikbaar is in de vorm van twee keer € 5 miljoen en € 2,5 miljoen apart voor toerisme. Dat betekent dat nog bijna € 20 miljoen overblijft voor 2012 en 2013 en de bedoeling is om dat ook in twee porties in 2012 en 2013 weg te zetten, dus het is niet zo dat aan het eind van 2011 het geld op is. Ik raad de motie van de heer Stelpstra af en raad ook het amendement van de heer Van Dalen af. Wij sluiten aan bij de systematiek die wij de afgelopen jaren hebben gehanteerd. Energie is daar één van de speerpunten in en duurzame energie maakt daar nadrukkelijk deel van uit. Kijkt u maar waar de middelen de afgelopen jaren naartoe zijn gegaan, dus eerlijk gezegd lijkt mij dat amendement wat overbodig. Het allerbelangrijkste is dat wij nu heel snel van start kunnen met deze tender, want er is intussen een stuwmeer aan goede projecten die in de startblokken staan omdat de loketten al eerder waren gesloten en de middelen op leken, dus het is belangrijk om de middelen zo snel mogelijk op een goede manier te gaan besteden.

De VOORZITTER: Is er behoefte aan een tweede termijn of staken we de beraadslagingen, waarna wij na de schorsingen de motie van de ChristenUnie en de SP en het amendement van D66 zullen behandelen en in stemming zullen brengen?

TWEEDE TERMIJN

De heer STELPSTRA: Ik vind het jammer dat de gedeputeerde de motie afraadt. Juist door dit schot voor de boeg kun je straks meer bedrijven van deze regeling gebruik laten maken. Dat is de motivatie die erachter zit, dus ik pleit ervoor om de motie aan te laten nemen.

De heer VAN DALEN: Voorzitter, ik wil terugkomen op de reactie van mevrouw Vlietstra op het amendement. In de tekst van de bijlage staat een paar keer genoemd fossiele of duurzame energie en het enige wat ik heb gedaan is dit consequent doorvoeren in datzelfde artikel. Dat maakt het voor de lezer aantrekkelijker en interessanter.

Mevrouw VLIETSTRA: Zolang er geen verordening is voor 2012 kan ook niemand daarop vooruitlopen en daar gebruik van maken. De verordening 2012 komt hier weer aan de orde, dus de heer Stelpstra heeft alle gelegenheid om dan zijn punt opnieuw naar voren te brengen. Ik begrijp niet zo goed waarom wij vooruitlopend op 2011 besluiten moeten nemen over 2012, want dat lijkt mij redelijk voorbarig.

De heer STELPSTRA: Ik heb gezegd dat ik het liefst voor 2011 deze regeling zou willen hebben, maar dat dit om praktische redenen heel lastig is. Laten wij het daarom nu maar regelen voor 2012.

Mevrouw VLIETSTRA: Ik denk dat het voorbarig is, dat het niet nodig is en dat wij alle gelegenheid hebben om dat later alsnog te doen als wij dat willen.

De VOORZITTER: Kan de gedeputeerde ons ook nog inlichten over het amendement van de fractie van D66, los even of dat wordt aangenomen of niet? Wat is de betekenis als dit wordt aangenomen? Wij zijn immers niet de enige provincie die over deze verordening gaat?

Mevrouw VLIETSTRA: Bij een verordening is het zo dat alle drie staten een gelijkluidende tekst moeten aannemen. De staten van Groningen hebben dat vorige week woensdag gedaan en de staten van Friesland hebben dat vanmorgen gedaan en wij zijn de laatste in rij. Als het om hele essentiële wijzigingen zou gaan, zou het natuurlijk te gek zijn als je de laatste bent en je mag er niets meer van vinden. Als het dus echt om substantiële punten gaat, moet het ook weer langs die andere staten, maar mijn beoordeling van uw amendement is dat het in feite overbodig is, dus in die zin raad ik het af om dat amendement over te nemen.

De VOORZITTER: Volgens mij hebt u voldoende met elkaar van gedachten kunnen wisselen. Ik weet niet of u het met elkaar eens bent, maar dat zullen wij op een ander moment bij de besluitvorming gaan horen. Ik stel nu voor om de beraadslagingen op dit punt te gaan stoppen en de besluitvorming aan te houden tot u in staat bent om over de motie van ChristenUnie en SP met nummer M2011-2 en een amendement van de fractie van D66 met nummer A2011-4 te stemmen op een moment dat u mij aangeeft dat u daartoe in staat bent. Dan hebben wij hiermee voorlopig agendapunt G afgehandeld en ga ik nu graag over naar agendapunt H.

## H. BENOEMING LEDEN VAN DE COMMISSIE VAN ONDERZOEK NAAR DE GELOOFSBRIEVEN EN LEDEN VAN HET STEMBUREAU

De VOORZITTER: Ik ga over tot het instellen van een commissie van onderzoek naar de geloofsbrieven en leden van het stembureau. Ik stel voor om in de commissie van onderzoek naar de geloofsbrieven van toetredende statenleden dan wel toetredende gedeputeerden te benoemen de heer Van Dalen (D66), mevrouw Kaal (CDA) en de heer Vester (SP). De heer Vester is dan rapporteur. Kunt u daarmee instemmen?

Hiermee wordt ingestemd.

De VOORZITTER: Dan ga ik naar de leden van het stembureau en stel voor om daarin te benoemen mevrouw Aarsbergen (VVD), mevrouw Smith (GroenLinks), de heer Beerda (PvdA) en de heer Wijbenga (CDA). De heer Wijbenga wordt dan benoemd als rapporteur. Kunt u daarmee instemmen?

Hiermee wordt ingestemd.

## I. PRESENTATIE COLLEGEPROGRAMMA 2011-2015

De VOORZITTER: Ik denk dat het goed is om de formateur, zo hij daar behoefte toe voelt, een toelichting te laten geven op het Collegeprogramma dat na de formatiegesprekken tot stand is gekomen. Daarna geef ik de statenfracties naar rato van grootte de gelegenheid om daarop in eerste termijn te reageren. In tweede termijn kan de formateur dan reageren en als dat debat is afgerond, dan blijft dit programma toch een product van VVD en PvdA. Niet dat u zich dan ook verantwoordelijk gaat voelen om dit statenstuk in besluitvorming om te zetten en voor te leggen. Ik vraag de formateur om voor de aanstelling van nieuwe gedeputeerden de voordracht van een persoon te gaan doen en dan zal ik u een korte toelichting geven waarom zij voor dit prachtige programma gaan. Ik geef graag het woord aan de formateur.

De heer VEENSTRA: Geachte voorzitter, beste collega-statenleden, aanwezigen op de tribune. Op 29 maart 2011 hebt u mij benoemd tot formateur van een nieuw college van gedeputeerde staten van Drenthe en breed was u van mening dat een smal college van VVD en PvdA recht zou doen aan het voorafgaande informatieproces. Twee weken hebben VVD en PvdA intensief gesproken en onderhandeld over een nieuw akkoord voor Drenthe. Eind vorige week was het akkoord na consultatie door de twee fracties compleet en ik heb onze voorzitter regelmatig op de hoogte gehouden van de voortgang van de formatie en het resultaat. Afgelopen maandag is het akkoord naar de staten gestuurd en verder naar buiten gegaan. PvdA en VVD hebben een akkoord op hoofdlijnen geschreven en de eerste uitwerking volgt straks bij de Voorjaarsnota. Het is een akkoord op hoofdlijnen dat recht doet aan het debat op 29 maart 2011 en de gesprekken tijdens het informatieproces. Het is geen dichtgetimmerd verhaal,

maar een akkoord dat oproept tot verbinding en alleszins opening en ruimte biedt voor de staten. Een aantal knopen in het document is doorgehakt en een aantal volgt later in de staten. En dat is bewust, want dan kunnen wij inspelen op nieuwe feiten en ontwikkelingen. Een akkoord op hoofdlijnen is ons inziens dan ook geen doorschuiven, maar moderne politiek. Wij hebben veel ambities voor Drenthe de komende vier jaar, maar weten ook dat de financiële mogelijkheden van de provincie onder druk staan en de gevolgen van het stevige bezuinigingspakket van € 18 miljard worden ook stap voor stap duidelijker voor de provincies. "Focus en verbinding in Drenthe" is de titel van het Collegeprogramma. Focussen omdat wij als provincie niet meer alles kunnen en verbinden omdat in onze overtuiging dit tot de beste resultaten leidt. Drenthe ligt er goed bij en de afgelopen jaren is er op vele terreinen fors geïnvesteerd en is er veel bereikt. Hier gaan wij op verder. Een nieuw college is geen werkgelegenheidsproject en de afgelopen jaren zijn er omvangrijke besluiten genomen waar wij mee verder kunnen. Denk eens aan het omgevingsbeleid dat vorig jaar is vastgesteld, de resultaten op het gebied van energie, het Drents omgevingsplan en natuurontwikkeling. In een nieuw Collegeprogramma staat dan ook geen waslijst van nieuwe plannen en initiatieven, want dat past niet bij deze tijd. Het is niet reëel en haalbaar, dus laten wij afmaken wat goed is ingezet. Wij hebben een Drenthe voor ogen dat dé provincie is om te wonen, te werken en te recreëren. Werkgelegenheid en voorzieningen zijn voor iedereen bereikbaar. Uit het programma blijkt overigens ook dat wij ons zorgen maken over bepaalde maatschappelijke ontwikkelingen in Drenthe. Nog teveel jongeren met een lage opleiding staan langs de kant en hebben geen werk. Onderwijsachterstanden in Zuidoost-Drenthe en Hoogeveen blijven ook van de provincie aandacht vragen en hier willen wij iets aan doen. De visie van het college is dat wij achterstanden willen wegwerken, mogelijkheden willen scheppen voor iedereen en de handen uit de mouwen willen steken. De tijd dat overal automatisch geld voor was in Drenthe ligt definitief achter ons. Keuzes maken en focussen, niet gieten met een gieter, maar gericht water geven daar waar dit het meeste effect heeft en tot het meeste resultaat leidt. In het Collegeprogramma is een vijftal speerpunten benoemd, zoals economie, natuur en landbouw, demografische ontwikkelingen en klimaat en energie. Hiernaast wordt de implementatie van de Provincie Nieuwe Stijl plus (PNS+) afgerond. Wij denken met deze speerpunten ook recht te doen aan de input die wij van de overige statenfracties hebben ontvangen. Dank daarvoor. Zowel tijdens de formatie als tijdens het informatieproces. Hopelijk herkent u zich hierin en de meeste input is gegroepeerd rondom deze speerpunten. Zo wilde de ChristenUnie een hoofdstuk wijden aan aantrekkelijk Drenthe en dat is overgenomen. Er staat onder anderen een passage in over het dierenpark in Emmen. D66 heeft als voorbeeld het duurzaam ondernemen genomen, wil daar veel aandacht aan besteden en wil ook op een slimme manier omgaan met openbaar vervoer. De SP vond het belangrijk om de functies van gedeputeerde en provinciale staten streng te blijven scheiden. Ook daar hebben wij geprobeerd aan tegemoet te komen. De sociaal-culturele regierol kwam bij GroenLinks scherp naar voren, evenals natuurbeleid en het CDA heeft vijf thema´s naar voren gebracht en wij hebben deze omgezet naar Drenthe. De PVV benadrukte een brede benadering van werkgelegenheid en dat hebben wij geprobeerd naar voren te brengen. Op economisch terrein zetten wij ons in op het creëren en behouden van werkgelegenheid om een duurzame en effectieve economische ontwikkeling tot stand te brengen. Bijzondere aandacht gaat uit naar die groep die moeilijk aansluiting op de arbeidsmarkt kan vinden. Natuur en landschap zijn essentieel in Drenthe. Het Groen Manifest biedt een basis om de ecologische hoofdstructuur in afgeslankte vorm te kunnen realiseren. Het thema energie is van grote economische betekenis. Dit biedt volop mogelijkheden en denk daarbij eens aan de zogenaamde energielandschappen.
Demografische ontwikkelingen hebben een relatie met krimp en in krimpgebieden staat de leefbaarheid onder druk. Er is dan ook een fors bedrag van € 25 miljoen gereserveerd voor sociaaleconomische vitalisering van het platteland. De PNS+ moet nu zorgvuldig worden afgerond. Het sociale beleid is het domein van de gemeenten, maar ook de provincie wil de sociaal-culturele ruggengraat van Drenthe borgen. Ondersteuning in relatie tot onze kerntaken blijft er dan ook. De Vuelta is een groot succes geweest en wij vinden het reëel om te kijken of een tweede Vuelta in Drenthe georganiseerd kan worden. Het gaat dan niet om alle etappes. Het doorzetten van RSP-projecten is belangrijk, want het zijn grote projecten die veel werkgelegenheid bieden. Er wordt in een passage aandacht besteed aan Groningen Airport Eelde (GAE) in relatie tot het omgevingsbeleid dat is vastgesteld. Nog deze collegeperiode moeten wij een besluit nemen over hoe wij verder gaan met de aandelen van GAE. Bij het dierenpark in Emmen is een passage opgenomen over het Atalantaproject waarbij wij positief aankijken tegen het Atalantaproject en het aanvullende budget van de gemeente Emmen, uiteraard onder een aantal voor-

waarden. Voorzitter, het voert te ver om te veel voor te lezen uit het Collegeprogramma. U hebt er allemaal kennis van kunnen nemen en in het programma is een beperkte financiële paragraaf opgenomen. Wij gaan verder met de onlangs vastgestelde Meerjarenraming en bij de Voorjaarsnota in juli wordt deze geactualiseerd aan de hand van nieuwe financiële feiten uit Den Haag en het geactualiseerde Collegeprogramma. Ruimte voor nieuw beleid en de speerpunten denken wij vooral te kunnen vinden in de hoofdstukken 2 en 3 van de Begroting. In hoofdstuk 2 gezien onze kerntaken en in hoofdstuk 3 door bij verkeer en onderhoud andere normen te hanteren. Het nieuwe college staat een nieuwe manier van werken voor en de ChristenUnie heeft al aangegeven dat het voorliggende collegeakkoord een eerste basis is. De bestuursstijl en de verhoudingen tussen de staten en het college veranderen in onze optiek. PvdA en VVD onderschrijven het Bestuursprogramma "Focus en verbinding in Drenthe", niet alleen voor wat er op papier staat. Er is ook een gezamenlijke spirit om de komende jaren verder te werken aan Drenthe. Het is een duidelijke wens voor een scherper inhoudelijk debat in de staten, wisselende coalities op basis van inhoud en argumenten en luisteren, meer dan over en weer in voorafgaande jaren is gebeurd. Ook richting gemeenten en instellingen in Drenthe is er wat ons betreft ruimte voor nieuwe en creatieve coalities. Geen overlegvormen omdat wij die nu eenmaal al lang hebben, verantwoordelijkheid nemen en de provincie die zich op een aantal terreinen overbodig maakt. Hoe gaat het verder met het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN)? Samenwerking over de grenzen is van groot belang naast de andere belangrijke zaken die wij de komende periode moeten oppakken. In het akkoord is een passage opgenomen dat gedeputeerde staten een belangrijke voorbeeldfunctie hebben. Soberheid is passend en dat geldt voor zowel de houding als voor externe uitingen. Laten wij elkaar erop aanspreken. Het nieuwe college bestaat uit vier gedeputeerden en is hiermee naar alle waarschijnlijkheid het kleinste college van Nederland. Inmiddels heb ik begrepen dat er ook in Utrecht vier gedeputeerden zijn, maar elders zijn er steeds meer. Na "Amen is geen Amsterdam" loopt ook Drenthe hierbij voorop. Een smal en efficiënt college dat slim bestuurt past bij deze tijd en heeft een voorbeeldfunctie naar de ambtelijke organisatie. Samenvattend is er een groot vertrouwen tussen de PvdA en VVD om de komende jaren volop aan de bak te gaan. Wij vinden dat wij in het Collegeprogramma alle verbinding en ruimte geven voor de staten, dat wij een akkoord hebben geschreven op hoofdlijnen en met perspectief en wij denken dat het college klaar is voor haar taak. Vier gedeputeerden met vier mooie portefeuilles en de mensen die daarbij horen ga ik straks aan u voorstellen.

Mevrouw PANNEKOEK: Mijnheer de voorzitter, onder leiding van de PvdA en met uitstekende ambtelijke ondersteuning zijn wij erin geslaagd op de geplande datum het collegeakkoord 2011-2015 te presenteren. De onderhandelingen zijn in een prettige sfeer van samenwerking en discussie verlopen en de VVD is blij met het resultaat. Wie de introductielezing voor de nieuwe staten van professor Elzinga heeft gevolgd, zal in het coalitieakkoord een aantal van zijn aanbevelingen terugzien. Hij ging in op de positie en rol van het statenlid en hoe vorm te geven aan het politieke debat en de politieke profilering. Dat is nodig om onderscheid tussen partijen voor de burger, die over vier jaar weer naar de stembus gaat, duidelijk te maken. Een smal college, zoals daarover in Drenthe op dat moment werd onderhandeld, biedt mogelijkheden voor de oppositie om invloed uit te oefenen omdat de noodzaak om samen te werken over de coalitiegrenzen heen evident is. Om dat mogelijk te maken zou er volgens Elzinga geen dichtgetimmerd coalitieakkoord moeten liggen, maar een akkoord op hoofdlijnen waarin voor de uitwerking nog mogelijkheden opengelaten worden voor het maken van keuzes. Welnu, u wordt op uw wenken bediend. Het is een akkoord op hoofdlijnen en nog niet tot in detail uitgewerkte keuzes en dat betekent niet het vooruitschuiven van de problemen. Het is de houding die past bij onze visie. Waar namelijk keuzes al vastliggen, blijft er weinig ruimte over voor alternatieven en de inbreng van anderen. Wie dit akkoord leest kan teleurgesteld zijn omdat een aantal zaken niet uitgewerkt wordt. Als u zaken mist als bijvoorbeeld landbouw, grote stedenbeleid en bedrijfsterreinen, dan komt dat omdat recent de Structuurvisie is vastgesteld. Daarin wordt de ruimtelijke inrichting van onze provincie geregeld en daarvoor is via een uitgebreid traject met alle geledingen in de Drentse samenleving van gedachten gewisseld en zijn er ideeën opgehaald. De Structuurvisie biedt voldoende ruimte voor ontwikkeling. Dat is dan ook het leidend kader voor de komende vier jaar en daar hebben wij dus geen extra teksten meer aan gewijd. Waar wij in de tekst nog wel een extra accent leggen, bijvoorbeeld bij de Veenkoloniën en de biobased economy, betekent dat niet dat dergelijke ontwikkelingen ook in de rest van de provincie mogelijk zijn binnen de ruimte die de Structuurvisie daarvoor biedt, maar het biedt een extra focus voor een gebied dat wel een impuls kan gebruiken. Er zijn provincies die volstaan met een coalitieakkoord van

twee A4'tjes en die vervolgens het college met de opdracht wegsturen om met een Collegeprogramma te komen voor de uitwerking. Als het gaat om taken die op korte termijn om duidelijkheid vragen, dan doen wij dat bij de Voorjaarsnota. Een dergelijk onderwerp is bijvoorbeeld de afronding van de kerntakendiscussie en PNS+, die door alle fracties als wens is ingediend. Als het gaat om onderwerpen waarop op langere termijn duidelijkheid verschaft moet worden, zoals de positie van GAE, de Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij (NOM) en SNN past een termijn waarop wij hopen goed inzicht te krijgen in onze financiële mogelijkheden. De Meicirculaire is daar al de eerste aanwijzing voor en vervolgens volgt een uitgebreide gedachtenwisseling met uw staten zoals dat past bij een bestuur en zoals wij dat ons voorstellen. De VVD is blij met de vooraanstaande positie die de economie en werkgelegenheid in dit akkoord inneemt. Dat komt naar voren in de speerpunten die wij met elkaar gekozen hebben en vooral energie en duurzaamheid zijn economische dragers voor onze toekomst. Energie en duurzaamheid passen in een portefeuille die is gekoppeld aan de ondergrond en dat biedt gouden kansen waarmee onze provincie zich kan onderscheiden. Zoals ik al in een eerdere bijdrage heb gezegd staan voor de VVD een aantal uitgangspunten centraal en die zien wij vertaald in dit akkoord. Ten eerste, verschaf duidelijkheid over wat de provincie nog wel tot haar taken rekent en wat niet, ook als dat een lastige boodschap is. Overigens is dat ook een wens die vanuit verschillende gespreksverslagen met de andere fracties naar voren komt. Verder hebben wij een voorkeur voor een kleine efficiënte overheid die faciliteert en initiatieven vanuit de samenleving ruimte biedt. Met een college van vier gedeputeerden wordt ook deze wens vervuld. Tot slot, een klein college met een krappe meerderheid vraagt om een andere verhouding tussen coalitie en oppositie. Als het aan de VVD ligt zullen wij in een open dialoog de beste oplossing voor Drenthe zoeken. Dat is namelijk wat ons bindt. Voor ons als staten rest de uitdaging om, ook weer in de woorden van Elzinga, het accent te leggen op autonomie en politieke keuze en minder op beheer en uitvoerend bestuur en daarmee politiek profiel te maken op grote projecten. Immers, bestuur zonder politiek profiel scoort niet. Met de kandidaat-gedeputeerden die wij straks voorstellen zijn wij ervan overtuigd dat er een college zal zitten dat de nieuwe werkwijze met verve zal uitvoeren en voor haar taak is berekend.

De heer KLAVER: Vandaag precies zeven weken geleden gingen wij in Drenthe naar de stembus. Wij hebben de fasen van informatie en formatie beleefd en nu ligt er een Collegeprogramma met nieuwe bestuurders voor gedeputeerde staten. Het CDA spreekt haar waardering uit voor de inzet van de vertegenwoordigers van PvdA en VVD onder leiding van de heer Veenstra die de afgelopen weken een klus hebben geklaard. Wij danken de heer Veenstra persoonlijk voor de gelegenheid die hij ons als CDA-fractie in zijn hoedanigheid als informateur heeft geboden om een schriftelijke bijdrage te leveren aan het Collegeprogramma. Het nieuwe Collegeprogramma biedt zo op het eerste gezicht een goed vertrekpunt om aan de slag te gaan en ook om CDA-doelen te realiseren. Het is een globaal programma dat ruimte wil laten aan het politieke debat in provinciale staten en dat debat spreekt ons zeer aan. De statenfracties worden nadrukkelijk uitgenodigd in het besturen van Drenthe mee te doen, ofte wel: Vrienden gezocht! Wij melden ons graag en wij willen daar nu alvast acuut mee beginnen. Wij willen wel meewerken aan een bestuursstijl die rekening houdt met de inbreng van de fracties die niet in het college zijn vertegenwoordigd. Na een tweede, wat meer intensieve, bestudering van het Collegeprogramma hebben wij nog een aantal kanttekeningen. Het is allemaal heel globaal en politiek kleurloos. Niks sprankelends, niks spetterends, niks vernieuwends. Het geeft een gevoel van een handleiding bij een nieuw apparaat wat je hebt gekocht. Het zou werken, maar ik weet nog niet hoe. Een vage politieke koers zonder duidelijke horizon. Het is een zouteloos document geworden en er zit geen smaak of reuk aan. Mijnheer de voorzitter, dat willen Drenten niet! Wij missen duidelijke ambities als het gaat om waar je wilt uitkomen in 2015. Wat wil je in 2015 hebben bereikt en wat is er in 2015 in Drenthe verbeterd? Op pagina 3 begint het programma zelfs met een korte schets voor het jaar 2030. Dat is wel heel ver weg. Dat is te ver weg, want het is vijf collegeperioden verder en wij kunnen dat niet overzien. Wij willen de Drentse horizon dichterbij brengen en daarvoor tot maximaal het jaar 2020 invullen en dan kun je ook beter aangeven waar en hoever je bent met je speerpunten en met je programmapunten voor 2015. "Focus en verbinding in Drenthe" is het motto dat aan het programma is meegegeven maar het lijkt erop dat de focus ligt bij het wegcijferen en slopen van de provincie als middenbestuur. Illustratief schokkend hiervoor is de laatste zin van het programma, namelijk dat het moderne middenbestuur door het nieuwe college gekenschetst wordt door loslaten, overdragen en anderen de ruimte geven voor de hoofdrol. Mijnheer de voorzitter, dit college gaat in de coulissen staan of staat in het decor en is vooral op zoek

naar toneelspelers buiten de eigen tuin die de hoofdrollen gaan vervullen. Nieuwe partners, vrienden gezocht, maar dan wel graag met geld! Hoewel ik niet in de toekomst kan kijken, lijkt mij dat een bijna onmogelijke opgave. Immers, wie moet er niet inleveren en zit vandaag de dag nog wel goed bij kas? De opstelling van dit nieuwe college laat voor het middenbestuur slechts een bijrolletje over en ook daar zullen de inwoners van Drenthe weer niet blij van worden. Dit moet dan ook nog getuigen van krachtig bestuur? Is dat uw nieuwe bestuursstijl? Dat kan toch niet de bedoeling zijn? Er wordt stevig gepleit voor minder bestuurlijke drukte en het beperken van het aantal overlegvormen, maar wanneer je het programma goed leest staat het boordevol te sluiten bestuurscontracten. Het gaat om contracten met partners, het toewerken naar gemeenschappelijke visies met gemeenten. Gezocht, vrienden! Liefst met geld. Ik zie het voor mij; het college gaat aan de speeltafel zitten in het casino en alle gedeputeerden hebben een paar fiches voor zich op tafel liggen en verlangend kijken zij naar de andere spelers. Wie speelt er mee vanavond? Helaas, ook die anderen zijn door hun speelgeld heen. Door deze aanpak neemt de bestuurlijke drukte alleen maar toe. Samenwerken om het samenwerken is helemaal geen samenwerking. Alle partijen moeten er een voordeel bij zien en er sterker uit komen. Met het ontwikkelen van allerhande overleggen en samenwerkingsstructuren helpen wij de inwoners van Drenthe echt niet. Met rode, blauwe en paarse draden maken wij de Drentse inwoners blij. Welke rol speelt de provincie Drenthe daar nu precies in? Er wordt straks veel gepraat en weinig gedaan. Veel praten en geen handen uit de mouwen. Het programma gaat er voortdurend vanuit dat juist anderen initiatieven nemen en de hoofdrol gaan pakken, maar waar komen wij uit wanneer andere partijen dit niet gaan doen? Nog los van het feit dat wij met zijn allen niet eens weten waar wij heen willen. Nu ik het toch over de rol van de provincie heb, staat er op pagina 3 dat een zich op haar kerntaken terugtrekkende provincie wel oog heeft voor maatschappelijke ontwikkelingen, ook al zijn gemeenten als eerste verantwoordelijk voor het sociale domein. De kloof tussen mensen die goed mee kunnen komen en mensen die achterblijven in Drenthe blijft ook voor de provincie een punt van aandacht. Dat is prachtig, maar hoe dan? Wat doet die provincie nieuwe stijl dan nog wel in het sociale domein? Betrokken instellingen, organisaties en gemeenten weten echt niet wat dit is. Wat moeten zij ermee aan en wat kunnen zij van dit nieuwe college met dit nieuwe programma verwachten? Is dit nu uw invulling van de zachte landing of het PvdA-thema niemand tussen wal en schip? Hoe wordt uw beleid vertaald? Overigens vragen wij ons af of dit wel het juiste moment is om de PNS+ tot uitvoering te brengen in een tempo dat niet past bij de kwetsbare tijd met minder financiële armslag. De discussie over rollen en taken zullen wij zorgvuldig moeten voeren en afronden en dat kost mogelijk toch iets meer tijd. Mijnheer de voorzitter, ik kom bij de paragraaf cultuur en welzijn en citeer: "Een beperkt aantal instellingen is zowel beleidsondersteunend als belangenbehartiger en wij maken in de uitwerking onderscheid tussen deze twee functies". Het CDA is er een voorstander van dat belangenbehartiging zoveel mogelijk door de betrokken instellingen zelf wordt ingevuld en bekostigd. Is duidelijk waar bijvoorbeeld de Brede Overleggroep Kleine Dorpen in Drenthe (BOKD) nu op kan rekenen? Dit onderscheid wordt alleen genoemd bij cultuur en welzijn, maar waarom geldt dit niet ook voor de groene organisaties zoals de Natuur- en Milieufederatie? Over cultuur, een van de kerntaken van de provincie, vinden wij maar bitter weinig terug in het Collegeprogramma. Wat doen wij bijvoorbeeld met het verhaal van Drenthe? Hoe gaan wij om met cultuurhistorie, monumenten en onze streektaal en wat zijn de provinciale ambities voor de toekomst van onze musea, behalve dat wij ook dit weer met de gemeenten gaan overleggen? Het wordt erg druk in die twaalf gemeentehuizen in Drenthe. Een van de speerpunten is de demografische ontwikkeling en de krimp. Terecht wordt dit onderwerp opgepakt, want ook in Drenthe kan deze ontwikkeling een bedreiging vormen voor de leefbaarheid en het niveau van de voorzieningen. Het is dan ook opvallend dat dit speerpunt bij geen van de nieuwe gedeputeerden in de portefeuille zit, al was het maar coördinerend. Op pagina 7 van het programma wordt aangegeven dat onderwijs geen kerntaak van de provincie is, behalve bij het wegwerken van onderwijsachterstanden in het basisonderwijs. Twee pagina's verder komt men met plannen voor een nieuwe opleiding op het gebied van energie. Hebben hier soms twee penvoerders aan hetzelfde programma zitten schrijven? Het CDA vindt dat Drenthe moet blijven insteken op een jaarlijks sport- of museaal evenement. Dat levert sociaaleconomisch veel winst op, zoals de Vuelta of de tentoonstelling van het terracottaleger van Xi'an. Op het gebied van sport krijg ik de indruk dat de ambities van dit college niet bijzonder hoog zijn. Ook hier geldt echter dat er zonder geld niets tot stand kan worden gebracht. Weest op dit gebied niet al te behoedzaam, want wij willen immers werken aan een aantrekkelijk Drenthe? Ga daarentegen wel voorzichtig om met het toeristische bedrijfsleven wanneer dat gevraagd wordt om een passende cofinanciering. De toeristische sector geeft op zich vele malen het budget van

Marketing Drenthe uit op het gebied van de promotie van Drenthe. De focus zal daarom moeten liggen op het verbinden van de marketingkracht van de sector met en door Marketing Drenthe. Dan iets over het speerpunt natuur en landbouw. Tot onze tevredenheid omarmt het college het Groen Manifest, dat onder meer uitgaat van de realisatie van een kleinere ecologische hoofdstructuur (EHS) in mogelijk een iets langer tijdsgewricht. Kunnen wij dan nog wel vasthouden aan de oorspronkelijke doelen? Wat gaat er gebeuren met de realisatie van de natuurdoelen als de externe partners niet ingaan op het verzoek van de provincie om mee te betalen? Is de wens hier niet de vader van de gedachte? De landbouw is aangemerkt als speerpunt, maar komt in het hele programma nauwelijks aan bod. Alleen in de Veenkoloniën wordt ze in beeld gebracht als een experimenteerruimte. Dat vinden wij jammer, want in heel Drenthe zal de landbouw omringd worden door onder anderen Natura 2000-gebieden en zullen er nieuwe wegen moeten worden gevonden om een sector met perspectief te blijven. Tot slot nog een paar vragen. Waar vinden wij in dit programma iets terug van de verkiezingsinzet van de beide partijen, PvdA en VVD? Wat gaat er voor de PvdA eerlijker worden in Drenthe in vergelijking met de vorige periode? Ik ben benieuwd. U hebt een programma geschreven waarin de sociale component, die zo van belang is voor de Drentse samenleving, eigenlijk niet is terug te vinden en die zorg moeten wij hebben. Vanochtend is gebleken dat het aantal mensen in de bijstand in Zuidoost-Drenthe is gestegen tot 3.985, waarbij het gaat om bijna 4.000 gezinnen. En VVD, waar komen er minder bomen en waar komen extra banen? Juist nu wij te maken krijgen met personeelsvermindering bij bijvoorbeeld Defensie. Voorlopig lezen wij alleen nog maar dat het bedrijfsleven moet gaan meebetalen aan bomen in plaats van aan banen. Mijnheer de voorzitter, dit is een Collegeprogramma dat uitblinkt in globaalheid en kleurloosheid en dat veraf staat van de gewone Drent. Het is een Collegeprogramma waar eigenlijk niemand tegen kan zijn. Ook in Drenthe gaat morgen de zon weer op en morgenavond weer onder. Zeg maar, het Zwitserleven-gevoel, maar moeten wij juist niet Apeldoorn bellen? Wij wachten nu op de uitwerking van de plannen en zien dat dan in de Voorjaarsnota. Dan zullen wij ons opnieuw op deze plek melden om een bijdrage te leveren aan een vitale en solidaire Drentse samenleving die moet kunnen rekenen op een meer aanspreekbare en meer verantwoordelijke provinciale overheid dan nu op de menukaart staat. Wij zien uit naar dat debat in de nieuwe statenzaal.

De heer BEIMERS: Mijnheer de voorzitter, allereerst de felicitaties aan het adres van de PvdA en VVD die er samen in zijn geslaagd om te komen tot een nieuw Collegeprogramma dat zal worden uitgevoerd door vier gedeputeerden. Wij lezen hierin dat Drenthe in 2030 dé provincie is om te wonen, werken en recreëren. Dat zijn mooie woorden die een mooie visie vormen om mee te openen, maar dat is een zin die elke partij in elke collegesamenstelling voor zijn rekening zou kunnen nemen. Om daadwerkelijk inhoudelijk te kijken wat de plannen zijn, zien wij uit naar de Voorjaarsnota, waarin een verdere uitwerking van het Collegeprogramma aan de orde zal komen. Zoals op 10 maart 2011 is verwoord zal de PVV zich constructief opstellen. Tegelijkertijd zullen wij vanuit onze oppositierol kritisch het college volgen en controleren. De intensivering van de noordelijke samenwerking wordt door de PVV onderschreven. Een samenwerking die de landsgrenzen overstijgt kan tot nut zijn van alle partijen, maar laat die samenwerking er duidelijk op zijn gericht om organisaties in Drenthe in Noord-Nederland vooruit te helpen, zodat de investering die daar wordt gedaan ook haar revenuen heeft die weer ten goede komen aan de inwoners van Drenthe. Ook de genoemde focus op kerntaken en het beperken van de overlegvormen kunnen wij onderschrijven. Bij de speerpunten en het financiële kader lezen wij een aantal goede voornemens. Incidentele middelen zullen niet worden ingezet voor structurele activiteiten. Tekorten zullen niet worden afgewenteld op de Drentse inwoners. Soberheid is passend en het college geeft zelf het goede voorbeeld in hun houding en bij in- en externe uitingen. De heer Veenstra zei het juist al, laten wij elkaar hier op aanspreken. Daar komt hij dan ook direct, voorzitter. Betekent dat dan ook dat die dure dienstauto met chauffeur gaat verdwijnen? Wat betreft vitaal Drenthe en leefbaarheid lijkt de aanpak in het Collegeprogramma erop dat het college zich neerlegt bij de demografische ontwikkelingen en de al in gang gezette krimp. Door middels van een fonds van € 25 miljoen wordt ingespeeld op deze ontwikkeling door voor de overblijvers, of zo u wilt achterblijvers, de leefbaarheid zo aangenaam mogelijk te maken. Het teruglopende inwonertal maakt een goede infrastructuur steeds kostbaarder. Dat is heel sympathiek en goed, maar ik mis de ambitie om deze ontwikkeling te stoppen en te keren. Voorzitter, € 25 miljoen moet goed worden besteed. Enerzijds vindt de PVV dat wij in dit opzicht ook particuliere initiatieven moeten en mogen verwachten, zodat er ook van binnenuit iets wordt gedaan en oplossingen niet op voorhand worden aangedragen door de overheid. Tegelijkertijd wordt de leefbaarheid op

termijn verbeterd als wij het krimpproces weten te keren door jongeren en hoog opgeleiden te binden aan Drenthe. Er zal dan echt moeten worden ingestoken op een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor bedrijven en kennisinstellingen die zich richten op jonge en hoog opgeleide mensen. In het Collegeprogramma staat geschreven dat onderwijs het domein is van de gemeenten en schoolbesturen en dat de provincie daarin geen kerntaak heeft. Toch is goed onderwijs en het beperken van de uitval op scholen zo belangrijk voor de toekomst van Drenthe dat dit ook zeker aandacht vanuit de provincie behoeft. Er wordt in het Collegeprogramma gesproken over het voortzetten van een impuls tijdens deze bestuursperiode met betrekking tot het inhalen van een stevige onderwijsachterstand in bepaalde gebieden. Genoemd worden Zuidoost-Drenthe en Hoogeveen. Wat wordt hier bedoeld? Gaat het om het onderwijskansenbeleid? Ik wijs erop dat dit jaar conform statenstuk 2008-345 eerst zou worden vastgesteld welke speerpunten in het onderwijskansenbeleid nodig zijn om de lange termijndoelstellingen te halen? Is dit inmiddels gebeurd en speelt dit nog? Mobiliteit en GAE, voorzitter, de beoogde baanverlenging van GAE sleept zich al jaren voort. Ik mis op dit punt ambitie en daadkracht. De PVV daagt het college en de collegepartijen uit om in het programma te verwoorden dat in de komende bestuursperiode de baanverlenging daadwerkelijk zal worden gerealiseerd. De baanverlenging verruimt de mogelijkheden van de luchthaven en daarmee zal het extra economische activiteit aantrekken. Bedrijven zullen zich in de omgeving vestigen en daarmee zal werkgelegenheid ontstaan en zal Drenthe vitaler worden en de leefbaarheid nog verder toenemen. De noordelijke samenwerking, inclusief Duitsland, zal daarmee zeer zeker een positieve impuls krijgen. Wij ondersteunen de wens om minder afhankelijk te zijn van fossiele brandstoffen. De PVV pleit voor een open, op de inhoud gebaseerde energiediscussie, los van partijpolitieke en emotionele argumenten. Energie moet duurzaam én rendabel zijn. Met subsidie gebouwde windparken en gesubsidieerde elektriciteit zijn misschien wel duurzaam, maar zeker niet rendabel. De hoge prijs voor windenergie wordt weggepoetst met belastinggeld en daarmee wordt de consument een rad voor ogen gedraaid, want hij ziet de energieafrekening op basis van verbruik, maar buiten zijn beeld betaalt hij extra door middel van belastingen, die vervolgens weer als subsidie worden ingezet. Het college schrijft dat de komst van een kerncentrale in Drenthe wordt uitgesloten. Wij sluiten ons wat Drenthe betreft daarbij aan, want een kerncentrale zet je immers niet op de hei maar daar waar koeling voorhanden is aan het water. De komst van een kerncentrale in Noord-Nederland sluiten wij zeker niet uit en zijn daar zelfs voorstander van. Het noordelijk samenwerkingsverband kan hierin zeker nog een rol gaan spelen. Laten wij heel helder zijn, wij zijn een voorstander van de vierde generatie kerncentrales en niet de oudere generatie kerncentrales. In de discussie over beleid ten aanzien van energie dient kernenergie een onderwerp te zijn. Juist op dit gebied is dringend nader onderzoek gewenst in samenwerking met buitenlandse partners. De in het Collegeprogramma genoemde energieacademie op universitair en hbo-niveau zou zich daar uitstekend voor lenen en zet niet alleen Drenthe maar ook Nederland internationaal op de kaart. Het Collegeprogramma stelt dat ons zuivere grondwater ons blauwe goud is. Als dit echt zo is, zijn er dan initiatieven denkbaar om te komen tot een Drents bronwatermerk en de bijbehorende productie? Is dit al eerder onderzocht en is de provincie bereid daartoe de nodige winningsvergunningen te verstrekken en een dergelijk initiatief te ondersteunen? Betreffende natuur en landbouw wordt in het Collegeprogramma gesproken over herijking van de ecologische hoofdstructuur als gevolg van de rijksbezuinigingen. Voorzitter, voor de realisatie van de natuurdoelen zal worden gezocht naar alternatieven en creatieve financieringsbronnen, bijvoorbeeld in de vorm van een fonds, aandelenuitgiften en particulier natuurbeheer. Zou het college de optie aandelenuitgifte kunnen en willen toelichten? Mag ik mij daarbij een BV of een NV voorstellen die natuurbeheer als businesscase heeft en voor zichzelf en de aandeelhouders inkomsten genereert in de vorm van dividend en wellicht koersstijgingen? Hoe ziet het college dit voor zich? Voorzitter, is het ook een optie om gronden die inmiddels zijn aangekocht maar nog niet zijn ontwikkeld weer te verkopen of door te verkopen aan derden, waarbij het doel nog steeds natuurontwikkeling kan zijn? Voorzitter, het gebied Zuidoost Drenthe en de Veenkoloniën wordt genoemd als het proefgebied voor energietransitie. Mag ik dit opvatten als het gebied voor het realiseren van een grootschalig windmolenpark? Als dit inderdaad wordt bedoeld, mag ik u dan wijzen op de hoge transportkosten van energie? In theorie zou windenergie zo dicht mogelijk bij de gebruiker moeten staan, maar ja wie wil nu een dergelijk subsidieverslindend en foeilelijk lawaaiding, dat met 125 meter hoog het landschap vervuilt en vogels doodt, in zijn achtertuin hebben staan? Neen, niemand. De PVV roept het college en de staten op windenergie nog eens goed te heroverwegen en de eerdergenoemde duurzame en rendabele energiediscussie aan te gaan. Voorzitter, het college heeft aandacht voor laaggeschoolde jongeren die moeilijk aansluiting op de arbeids-

markt vinden. Dat is goed, maar laten wij daarmee niet de ambitie loslaten om ook een rol te vervullen binnen de kenniseconomie die Nederland wil zijn. De ambitie zou ook moeten zijn om hooggeschoolden naar Drenthe te krijgen die bijdragen aan de vitalisering van Drenthe en de krimp keren. Werkgelegenheid voor deze groep is daarbij een must. Ontwikkelingen op en rondom het TT-circuit moeten worden gestimuleerd. Het TT-circuit kan naast GAE een goede economische motor zijn. Ook het dierenpark Emmen heeft onze sympathie. Positionering van het dierenpark is belangrijk. Wij missen naast de genoemde innovatie, duurzaamheid, cultuur en natuur de educatieve waarde van een dierenpark. Echter, wij blijven onverminderd kritisch ten aanzien van de grote hoeveelheid belastinggeld die in het gehele Atalantaproject gepompt gaat worden. Wij zien de businesscase zoals genoemd in het Collegeprogramma met belangstelling tegemoet. Voorzitter, het Collegeprogramma geeft de hoofdlijnen aan. Hiermee wordt een koers uitgezet en wordt volop ruimte gegeven aan het politieke debat in de staten, zo is in het programma te lezen. Dat zijn mooie woorden, maar het zegt nog niets over de toezegging dat het geen dichtgetimmerd verhaal wordt. De PVV ziet daarom met belangstelling uit naar de wijze waarop verder invulling wordt gegeven aan het Collegeprogramma in de Voorjaarsnota.

De heer OOSTERLAAK: Begin deze week mochten wij een stuk ontvangen dat is getiteld "Focus en verbinding in Drenthe". Het is het akkoord van PvdA en VVD dat als basis moet dienen voor het nieuwe Drentse college. Uiteraard hebben wij daar met belangstelling kennis van genomen, maar misschien is het goed om daar meteen enkele opmerkingen bij te plaatsen. Ten slotte moeten de mensen in Drenthe het de komende tijd doen met dit college. Allereerst mogen wij vaststellen dat "Focus en verbinding in Drenthe" vooral een bestuurlijk stuk is. Niet alleen de titel van het stuk blijft steken in een bestuurlijk vage taal, maar ook inhoudelijk is het een stuk waarin het niet zozeer draait om de mensen in Drenthe. Het gaat niet om een bestuur dat naast de burgers wil staan of over een open en eerlijk bestuur. Ook gaat het niet over vergezichten, nieuwe uitdagingen of wat dan ook. Het is een beetje een product waarin de wensen van de deelnemende partijen zijn verwerkt en dat vrijwel naadloos aansluit bij het beleid van het vorige college. Ik heb een vraag aan de deelnemende partijen. Klopt de vaststelling dat er nergens in dit stuk een andere koers wordt ingezet? E is geen afronding van oud beleid en geen start van nieuw beleid en er zijn geen andere accenten. Of moeten wij daarvoor wachten op de Voorjaarsnota? Onder het kopje "Samen kiezen" op pagina 5 spreekt u uw bereidheid uit om samen met de overige partijen in de staten te onderzoeken welke keuzes gemaakt moeten worden. Dat is mooi. Jammer is dan echter weer dat u daarvoor de nieuwe geplande vergaderwijze van de staten wilt benutten. Die nieuwe vergaderwijze is namelijk niet door provinciale staten besloten. Ik kan u melden dat mijn fractie niet veel ziet in een dergelijke keuze. Het samen zoeken lijkt dus meteen al behoorlijk tegen te vallen. Het college heeft kennelijk de keuze al gemaakt, zonder dat blijkbaar boeit wat de staten daarvan vinden. In het stuk besteedt u onder het kopje "Financieel kader" enkele woorden aan uw streven naar soberheid en daar zijn wij het direct mee eens. U geeft aan dat u selectiever wilt omgaan met het sluiten of verlengen van contracten met uw partners. Kan het niet af en toe wat kalmer aan? In dit stuk maakt u meteen al belangrijke uitzonderingen. Het regiospecifiek pakket Zuiderzeelijn moet zo snel mogelijk worden uitgevoerd en nergens valt iets over een tandje minder te lezen. U bent ook al geen voorstander van het versoberen van het Atalantaproject en u staat zelfs positief tegenover een bedrag van € 12 miljoen meer en bij GAE houdt u vast aan de economisch wankele uitspraak dat baanverlenging een economisch gezond bedrijf gaat opleveren. Waarom kijkt u, als het om versobering gaat, ook niet naar dit soort projecten? De heer Veenstra zei zojuist dat er wel naar de inbreng van partijen was gekeken en ook naar de inbreng van de SP. Daarbij is opgemerkt dat het gaat om het scherp scheiden van functies tussen controle en bestuur. Dat zouden wij als SP hebben ingebracht. Dat klopt ook, maar daarbij denken wij meer aan de scheiding van controle en bestuurlijke aspecten bij gedeputeerde staten zelf. Bijvoorbeeld als er bestemmingsplannen planologisch getoetst moeten worden, dan zouden concrete bouwvoorstellen minstens bij een andere gedeputeerde moeten liggen. Wij hebben de aanbeveling gedaan om daar eens naar te kijken en dit beter te regelen samen met tien andere voorstellen die wij hebben samengevat onder de noemer "Stop het arrogant bestuur!". Ik weet niet of u kennis hebt genomen van het stuk, maar anders sturen wij u dat graag nogmaals toe. Bij "Focus en verbinding in Drenthe" wordt de krimp genoemd en de demografische ontwikkeling. Mogen wij daarvoor lezen dat u de vergrijzing van de bevolking een plek wilt geven in het beleid zodat Drenthe ook voor onze ouderen niet alleen een plek is die rust en ruimte biedt, maar ook voldoende voorzieningen om van een mooie oude dag te genieten? Verder missen wij een aantal zaken in dit stuk, namelijk dat er weinig staat vermeld over cultuur en de zach-

te landing van de PNS+ en CO2-opslag in de toekomst. Wij zijn bang dat het niet blijft bij die opslag in zee, maar dat wij ook in Drenthe weer worden geconfronteerd met voorstellen voor opslag in de bodem. Ik heb begrepen dat het college tegen opslag van kernafval is, maar wat betekent dat voor nieuwe kerncentrales in Borssele? Als die daar komen krijgen wij echt weer een probleem in Drenthe met de opslag. Dat kun je op je vingers natellen. Daar komen wij nog met elkaar over te spreken. Natuurlijk zijn er ook dingen die ons aanspreken en waar wij het mee eens zijn. Zo vinden wij het belangrijk te lezen over onderzoek naar nieuwe vormen van openbaar vervoer. Uw inzet om economische subsidies meer in de vorm van leningen te verstrekken en de invalshoek om noordelijke samenwerking vooral praktisch in te vullen, wordt ondersteund. Wij zijn ook te spreken over het feit dat het college van gedeputeerde staten nu gaat bestaan uit vier fte. Tot slot, voorzitter, is "focus" misschien een bestuurlijke term die bij dit stuk hoort. Voor ons is Focus een legendarische band met muzikanten als Jan Akkerman en Thijs van Leer, die eigenlijk totaal niet bij elkaar passen, maar die met elkaar prachtiger muziek hebben gemaakt, ook al duurde het kort. Laten wij vooral hopen dat deze statenperiode, ondanks alles, veel prachtigs zal opleveren voor de mensen in Drenthe.

Mevrouw VAN DER TOL: Voorzitter, geachte aanwezigen. "Focus en verbinding in Drenthe". Een krachtige naam voor een Collegeprogramma waarbij focus op de kerntaken en ambities en verbinding tussen de partijen, partners en de belangrijkste thema's centraal staan. In een tijd waarin er fors zal moeten worden gesneden in de financiële middelen, die niet meer toereikend zullen zijn om het iedereen naar de zin te maken, vergt het ook moed om deze uitdaging aan te gaan. D66 complimenteert hiermee het college. Voor provinciale staten breekt er een mooie tijd aan, want dit college geeft aan meer ideeën en betrokkenheid van de staten te verwachten en meer scherpte en debat te willen. Dat is een uitnodiging die D66 graag aanneemt. Het programma is een verhaal over een mooie provincie Drenthe waarin zowel trots alsook realiteitszin doorklinken. Dat is de realiteit zoals die ons te wachten staat, namelijk bezuinigen, bezuinigen en bezuinigen. In het programma is een provincie te herkennen die er zowel voor de burgers als voor de partners wil zijn. Een provincie die maatschappelijke organisaties wil stimuleren de eigen kracht aan te boren en verantwoordelijkheid te nemen. Dat is een heel mooi sociaalliberaal gedachtengoed dat uitstekend past bij D66. Ik stip even een aantal hoofdlijnen aan. Vitaal Drenthe en de leefbaarheid. D66 kan zich helemaal vinden in de aandacht voor bereikbaarheid en het belang voor de leefbaarheid. Het wegnemen van knellende wetgeving, zoals is beschreven, kunnen wij alleen maar toejuichen. Onderwijs is het domein van gemeenten en schoolbesturen. Dat is geen kerntaak van de provincie, zo staat in het programma te lezen. Vervolgens zegt u dat Zuidoost-Drenthe en de omgeving van Hoogeveen een stevige onderwijsachterstand hebben. In deze bestuursperiode zetten wij de impuls voort. D66 heeft hier wel een aantal vragen bij. Welke impuls bedoelt het college dan? Hoe verhoudt de bemoeienis met het niveau van het onderwijs zich met de kerntakendiscussie waarbij de provincie de rol heeft van netwerker en lobbyist en facilitator? Zou de provincie een rol kunnen nemen in de aanpak van onderwijsachterstanden op provinciale schaal? U hebt het over sport en toont ambitie door de wens uit te spreken om de Vuelta nogmaals naar Drenthe te halen. Nu is er niets mis met tradities en wellicht is de Tour de France in Drenthe een nog grotere ambitie? Over ruimte bevat het programma een kort en duidelijk verhaal waarbij de Omgevingsvisie met drie gebiedsagenda's als uitgangspunt wordt genomen. Het gaat hier over Noord-Drenthe, Zuidwest-Drenthe en Zuidoost-Drenthe. Waar in dit gedeelte voor Noord- en Zuidwest-Drenthe wordt gesproken over aansluiting zoeken en prioriteit leggen bij ontwikkeling van een sterk toeristisch-recreatief profiel en bijdragen met investeringen in mobiliteit, natuur en landschapsontwikkeling, zo wordt er over Zuidoost-Drenthe slechts gesproken over kansen en uitdagingen. Bleek uit het rapport van de Rekenkamer dat wij enige weken geleden allemaal hebben toegestuurd gekregen dat Zuidoost-Drenthe bij de verdeling van gelden ook niet echt vooraan heeft gestaan, in dit Collegeprogramma kan D66 geen concrete ambitie voor de Zuidoosthoek ontdekken op dit gebied. Verderop in dit programma wordt onder de subtitel "Groen" naar de mening van D66 eveneens in vage en niet concrete termen gesproken over de Zuidoosthoek en de Veenkoloniën. D66 zou ook graag duidelijk in het programma zien dat de kracht van de provincie in dit gedeelte duidelijk wordt, zodat de kracht en potentie van dit deel van de provincie goed naar voren komt. Dat betekent dat deze concreet benut en gefaciliteerd moet worden. Ten aanzien van GAE geeft het college aan te streven naar meer verzelfstandiging en eigen verantwoordelijkheid. Ook het aandeelhouderschap van de provincie is geen uitgemaakte zaak. D66 kan deze stellingname van het college zonder meer waarderen. Groen Drenthe, D66 en groen zijn altijd een goede combinatie. Bij het lezen van deze paragraaf overviel ons grote blijd-

schap. Er wordt gesproken om in noordelijk verband een energieakkoord vast te stellen. Eindelijk, wij gaan gezamenlijk aan de slag. Bijna nog blijer waren wij over een passage over kansen die het college ziet in een energiecollege op mbo-niveau en de Energieacademie op hbo- en wo-niveau. Werd er op 7 maart 2011, tijdens het Dingstededebat, nog smalend gereageerd door de meeste partijen op het idee van D66 voor wetenschappelijk onderwijs in Drenthe, nu is dit idee warm omarmd door dit college en staat de suggestie voor een academie zwart op wit te lezen op pagina 10 van het Collegeprogramma onder het kopje Energie. D66 zegt u hartelijk dank daarvoor. Wij waarderen de aandacht in het programma voor natuurontwikkeling. Het college geeft duidelijk aan het Rijk te willen houden aan haar verantwoordelijkheden aangaande Europese verplichtingen, zoals Natura 2000 en de Kaderrichtlijn Water (KRW). Ook de insteek om op creatieve wijze oplossingen te zoeken voor de ontstane problemen rondom de EHS spreken D66 bijzonder aan. Bij "Innovatief Drenthe" is de economie een van de belangrijkste thema's voor de komende vier jaar. In het programma wordt gesproken over innovatie en duurzaamheid als leidend principe voor de komende vier jaar. D66 ziet deze begrippen graag wat concreter gemaakt. Te denken valt bijvoorbeeld aan een werkgelegenheidstoets zoals die is gemeld in het arbeidsmarktonderzoek 2011-2014. Voorts wordt er gezegd dat "wij ons richten op het stimuleren van onderwerpen op economisch sterke onderdelen van Drenthe die kansrijk en onderscheidend zijn". D66 adviseert het college nieuwe startende initiatieven van ondernemers niet al te strak langs deze meetlat te leggen. De omvang en kracht van het MKB is groot en juist uit de groep starters en ZZP'ers komen vaak innovatieve initiatieven die tijd nodig hebben om te groeien en aan betekenis toe te nemen. Het college verbindt zich samen met Groningen en Friesland aan de economische ambities betreffende het nationale topsectorenbeleid. D66 vraagt het college de focus te leggen op energie en de rest van de onderwerpen daaraan te linken. D66 denkt dat het sterker is om te kiezen voor één topgebied, energie dus. Voorts wordt er in het programma gesproken over de Drentse Zuidas. Hierbij ligt de nadruk op vervoer en goederenoverslag, maar wij zien meer in de Drentse Zuidas dan alleen maar vervoer en overslag. Het gaat ook om diensten en industrie in samenhang met elkaar. Het is de bedrijvigheid van Zwolle-Meppel tot aan Emmen en over de Duitse grens. Hierbij mag het college wat D66 betreft meer ambitie tonen. Aantrekkelijk Drenthe. Wij zijn voorstander van ontwikkelingen als gepland voor het TT-circuit en het Atalantaproject in Emmen, met dien verstande dat er voor het laatste verdere facilitering van dit project, die € 12 miljoen extra waarover besloten moet worden, een duidelijk en controleerbaar businessplan moet komen waarbij door de staten en het college vooraf criteria zouden kunnen worden opgesteld. De zorgen rond ontwikkelingen in Emmen nemen toe. Daar mogen wij de ogen niet voor sluiten. D66 heeft geen enkele behoefte aan een Drentse Betuwelijn. Realiteitszin is dus zeker op zijn plaats. Samenwerking in Drenthe. Tot nu toe ben ik in deze toespraak behoorlijk terughoudend geweest met het L-woord, het landsdeel. Voor D66 is dit een van de belangrijkste punten uit het programma. Deze terughoudendheid is geïnspireerd door het collegeprogramma. Slechts één keer wordt het L-woord genoemd en enkel in verband met de opmerking dat de vorming van een noordelijk landsdeel op dit moment geen urgentie heeft voor dit college. In het hele programma op verschillende onderdelen wordt duidelijk gemaakt dat samenwerking loont en er wordt ook gezocht naar verbreding en verdieping betreffende het noordelijk bestuur. Hoezo niet urgent? Kan het college uitleggen waarom het hele programma is doordrenkt met voorstellen over verdere samenwerking met de noordelijke provincies, maar dat er geen urgentie wordt gezien in de vorming van een landsdeel? D66 daagt het college uit om hierin meer ambitie te tonen. Zorg dat wij de onontkoombare ontwikkelingen voor blijven en anticipeer op toekomstige besluiten, wees daadkrachtig en slagvaardig, zoals u zichzelf in dit programma graag presenteert. Voorzitter, ik kom tot een afronding. In tegenstelling tot een aantal van mijn voorgangers, die nogal zuur reageerden op dit programma, is D66 eigenlijk behoorlijk blij. Er is sprake van veel sociaalliberaal gedachtengoed, veel samenwerking en veel democratie en zo lijkt het ook realistisch op grote lijnen. Wel vraagt D66 de aandacht extra te vestigen op een drietal punten. Het noordelijk landsdeel is vanaf nu geen taboewoord meer. In de komende bestuursperiode zou er onderzoek plaats kunnen vinden naar de mogelijkheden tot totstandkoming van een landsdeel, de feiten en de cijfers, de voor- en nadelen. Dit onderzoek zou dan in samenwerking kunnen gaan met het college, de staten, het SNN en de andere provincies die het betreft. Een tweede aandachtspunt nog. Ambities en facilitering van Zuidoost-Drenthe en de aanpak van sociaaleconomische problemen in dit gebied is iets waar wij ons zorgen over maken. Dat zouden wij graag wat meer concreet willen zien. Het derde punt is de revitalisering van de Drentse Zuidas. D66 wenst ons allen veel succes bij de uitvoering van onze taken in de komende jaren.

De heer KLAVER: Kan mevrouw Van der Tol aangeven wat zij precies onder zuur verstaat?

Mevrouw VAN DER TOL: Dat is gewoon een typering en heeft verder geen inhoud.

De heer KLAVER: U kunt het niet onderbouwen, begrijp ik?

Mevrouw VAN DER TOL: Dat komt nog wel. U voelt zich wel aangesproken dus?

De heer STELPSTRA: Mijnheer de voorzitter, allereerst dank aan de formateur dat de formatie binnen de geplande tijd is afgerond. Het kon ook moeilijk anders en de samenwerking in de vorige periode is ook tijdens de verkiezingen volop geprezen en dan kan het niet tot echt grote problemen leiden als die samenwerking wat smaller wordt voortgezet, al blijft het een college op een wat smalle basis. Wij zullen dit college benaderen op de inhoud en daarbij vooral het voornemen van dit college om de samenwerking met de staten een nieuwe impuls te geven. Dat omarmen wij en willen wij ook van onze kant alle kansen geven. Tegelijkertijd zetten wij daar direct een waarschuwende kanttekening bij. Intenties zijn mooi, maar resultaten tellen en zo'n andere omgang met de staten vergt ook wel een beetje moed, want het zal een keer mis gaan en dan heb je de pest in dat het nu net eens een keer niet zo is gegaan als je het wilde. De kans is dan heel groot dat je toch weer in oud gedrag terugvalt. Dat vraagt moedige bestuurders en ik daag die nieuwe bestuurders straks uit om die moed direct maar handen en voeten te geven want, nieuw college, wat je geeft, krijg je ook terug. Op hoofdlijnen zal ik iets zeggen over het coalitieakkoord, want ik ga ervan uit dat wij straks bij de Voorjaarsnota meer in detail op zaken in kunnen gaan. Ik spreek mijn waardering uit voor het feit dat het u is gelukt een programma op hoofdlijnen te maken. Het was een voornemen maar daarmee is het altijd maar weer afwachten, want voordat je het weet zit je in een soort van schriftelijke parallel van de wet van klets, zoals Pieter Tops die ooit benoemde in zijn boek "Moderne regenten" en dan komt er geen eind aan een dergelijk akkoord. Wij kunnen ons ook wel vinden in de aanpak om "focus en verbinding" te zoeken. Procesmatig zijn wij het daarmee eens, maar als motto vind ik het niet echt inspirerend en dat heb ik ook terug gehoord van mensen in mijn omgeving die ik hiermee heb geconfronteerd. Het is nou niet bepaald een motto dat spettert. Het kijkt vooral naar onszelf en appelleert niet aan iets heel erg herkenbaars voor de burgers van Drenthe. Dan zeggen de thema's in het programma ons meer. Het nadeel van het programma op hoofdlijnen is ook dat het snel goed is en dat bedoel ik niet negatief. Het betekent vooral dat wij de komende periode samen dit geheel goed moeten invullen. Voor ons is dan ook een routekaart het aangeven van een hoofdlijn en daarmee blijft de vraag boven de markt hangen in hoeverre het echt open is, want straks zullen er bij de Voorjaarsnota behoorlijke maatregelen moeten worden genomen. Ik hoop dat er nu iets meer zicht is op het financiële pakket en anders zal het nog even duren. Het is toch de proof of de pudding in hoeverre het dan open ligt en voor de staten is het geweldig als het ook helemaal open ligt, want financiën vormen daarvoor wel een belangrijke randvoorwaarde. Tegelijk is het voor het bestuur van Drenthe ook belangrijk dat het ook weer niet allemaal open ligt voor de toekomst en dat er met betrekking tot de financiën ook een aantal stevige afspraken kan worden gemaakt. Dat hoeft wat ons betreft niet door een dichtgetimmerde coalitieafspraak, maar als het kan mag het wel door een zelfbindende afspraak binnen deze staten en ik daag het nieuwe college vooral uit om daarin qua proces het initiatief te nemen. Het programma straalt iets uit van nuchterheid en samen aan willen pakken. Dat spreekt ons aan en dat past ook bij een overheid die zich focust op een bepaald takenpakket. Dat vraagt ook om een organisatie die zich daarop concentreert. Dat is een kleine organisatie die zich voortdurend bezint op de toegevoegde waarde die het werk heeft voor de samenleving in Drenthe en ook hier telt dat zichtbare resultaten de toegevoegde waarde van de provincie moeten laten zien. Wij gaan voor die provincie zelf, maar willen dat ook in goede samenwerking met anderen doen, maar wel vanuit eigen kracht en wij stemmen dus zeker in met de keuze om niet voor dat ene landsdeel te gaan zoals wij het ook tijdens de verkiezingscampagne hebben uitgedragen. Wij zijn blij met de visie op krimp, bereikbaarheid van werk is essentieel. Het is voor ons belangrijk, en daar hebben wij ook tijdens de campagne op gehamerd, dat er wordt gezocht naar gewoon werk voor gewone Drenten. Waarom zeg ik dat? In het programma staat dat mensen die moeilijk mee kunnen komen aandacht moeten krijgen, maar het gaat al weer heel snel verder met termen als verbinding leggen met kennisinfrastructuur en netwerken en relaties leggen met het nationale topsectorenbeleid. Dat is allemaal ontzettend nuttig en er is ook niks mis mee, maar het is ook wel wat risicoloos en een gemakkelijk gezochte ambitie. Want wat zijn de resultaten? Als ik het

goed heb ging de PvdA de campagne in met het verhaal van 10.000 banen en dat was een mooie ambitie, maar ik zie er niet zoveel van terug in het programma. Juist op zoek gaan naar hoe wij er weer voor kunnen zorgen dat wij het gewone werk weer terug krijgen, dat is een uitdaging voor de komende periode. Ik weet wel dat je daar moeilijk op af te rekenen valt, maar hebben wij de durf om hiervoor te gaan? Wilde de VVD ook niet liever meer banen dan bomen? Wat mij betreft mag die ambitie de komende periode wel wat steviger naar voren komen, waarbij wij overigens van harte onderschrijven dat het goed is om dat samen met het bedrijfsleven te doen, want je mag verwachten dat daar veel kennis zit. Wij zijn ook blij met het thema "Aantrekkelijk Drenthe", want wij zien daarin een goede toevoeging om vooral Drenthe naar buiten Drenthe op de kaart te zetten. Het is een beetje jammer dat u uw ambitie als het gaat om fietspaden en Drenthe fietsprovincie voor ons gevoel wel erg snel wegzet bij de gemeente en het recreatieschap. Het is een sterk punt van ons en wij zouden dat de komende periode graag sterk terug zien komen. Het is ook een belangrijke economische factor in relatie tot recreatie en toerisme, dus de provincie moet daar meer betekenis aan geven. Het college zet een goede koers in met betrekking tot mobiliteit. Meer inzetten op openbaar vervoer en het verwijzen naar alternatieve vormen van vervoer is een goede zaak. Wij roepen u op dit te verbinden met kansen op het gebied van energiebesparing en allerlei innovaties op het gebied van energie. Er zijn mooie aansluitingen te realiseren met het in de vorige statenperiode in gang gezette programma Klimaat en energie, wat ook uitstekend past in de opvatting van de ChristenUnie dat je verantwoord moet omgaan met de schepping. Wij zouden graag zien dat u bij de nieuwe vorm van openbaar vervoer ook de innovatie daarin een grote kans gaat geven. Er is nog veel meer over het programma te zeggen, ik heb een aantal zaken aangestipt en verwacht dat wij de rest in de Voorjaarsnota en de komende periode met elkaar zullen delen. Wij zien in ieder geval uit naar de samenwerking, maar wij hopen vooral dat de nieuwe coalitie en het nieuwe college dat doen.

Mevrouw VAN DINTEREN: Mijnheer de voorzitter, het Collegeprogramma dat PvdA en VVD hebben gemaakt, focust en verbindt. GroenLinks is daar wel blij mee. Het gaat om duidelijke keuzes en samenwerken met gemeenten en partners. Uiteraard hebben wij ook wel onze vraagtekens, want papier is geduldig en hoe zullen de gedeputeerden dit echt handen en voeten gaan geven? Deels zetten wij ook vraagtekens bij de gemaakte keuzes. Onze vragen op een rij. Een aantal daarvan gaat in het algemeen over geld. Er wordt een flinke korting op het Provinciefonds voorzien, maar op allerlei beleidsvelden wordt aangegeven dat inzet ook afhankelijk is van de financiële situatie, maar nergens wordt duidelijk hoe de harde keuzes gaan uitvallen. Natuurlijk is dat nu nog niet met een schaartje te knippen maar op deze manier is de focus natuurlijk wel boterzacht. Graag zouden wij zien dat het college in de uitwerking van de hoofdlijnen prioriteiten of, met een mooi woord, focus aangeeft. Wat GroenLinks betreft zijn de prioriteiten duidelijk, want duurzaam gaat voor regulier, kernkwaliteiten gaan voor ontwikkelingen die daar afbreuk aan doen, onderwijs en arbeidsmarkt moeten consequent worden gekoppeld aan duurzame Drentse kansen. Dan het hoofdstukje " Mensen". U zet in op een ambtelijke organisatie die slanker en flexibeler is, waarbij niet alleen ondersteuning maar ook beleidsvoorbereiding deels via een Shared Service Center van de drie noordelijke provincies geregeld zou kunnen worden. GroenLinks hecht aan een stevige club in het provinciehuis die goede inhoudelijke beleidsvoorbereiding kan regelen. Wij hebben dan ook reserves bij deze plannen en vragen het college om niet alleen managementtechnisch, maar ook inhoudelijk en in goed overleg met de deskundige ambtenaren te kijken hoe het werk zo goed mogelijk ingevuld kan worden en hoe het werk met plezier gedaan kan blijven worden. Naar buiten toe streeft u naar een beperking van het aantal overlegvormen en tegelijkertijd naar verbinding. Dat vind ik dapper. Als u effectiever overlegt met minder overlegvormen dan vinden wij dat prima, maar verbinden mag tijd en moeite kosten. Het speerpunt natuur en landbouw vinden wij niet zo'n vanzelfsprekende combinatie. Vorm geven aan het platteland is mooi, maar aandacht aan de individuele kwaliteiten van deze beide beleidsvormen vinden wij wel belangrijk. Dan uw hoofdstuk "Vitaal Drenthe". U geeft aan € 25 miljoen in te zetten voor de leefbaarheid. Wilt u daarbij alstublieft het rapport van de Rekenkamer in het achterhoofd houden? Het viel mij op dat de PVV de krimp denkt te kunnen keren. Wellicht moet de PVV de rapporten over krimp in heel Nederland eens tot zich nemen. Dank aan de schrijvers van het Collegeprogramma voor de impliciete erkenning van goede ideeën van GroenLinks. Waar mevrouw Smith vorig jaar een krimpfonds introduceerde, is dat nu collegebeleid geworden. U spreekt over een sociaalculturele ruggengraat die op moderne manier geborgd gaat worden. Wij vinden dit een prachtige en vage zin. Nergens wordt duidelijk hoe het college dit denkt te gaan uitwerken en graag vernemen wij daar meer over. Bij de koppeling van het ruimtelijk domein aan de culturele kern-

taak van de provincie moet u ons even op weg helpen. Wat bedoelt u daar precies? Wanneer u over instellingen schrijft dat die kunnen excelleren door in te schrijven op kerntaken, dan hebt u zeker de brief van Staat voor Mens en Maatschappij (STAMM) gemist. Voor een gezonde provinciale ondersteunende organisatie die kerntaken van de provincie uitvoert, en dat geldt niet alleen voor STAMM, heb je zekerheid over een minimum van de exploitatie nodig en tijd om je budgetten op een andere wijze binnen te halen. Concreet zou ik over het sociale beleid nog het volgende willen opmerken. Met gemeenten wordt gewerkt aan een gedeelde visie op en uitvoering van sociaal beleid en daar zijn wij blij mee. Het over de schutting gooien van taken leidt tot irritatie en belangrijker, tot verlies voor de burger. Sociaal beleid is volgens GroenLinks onderdeel van ruimtelijk beleid en alleen al bij de krimp c.q. leefbaarheid op het platteland, kom je dat keer op keer tegen. De koppeling tussen ruimtelijk beleid en sociaal beleid wordt moeilijker wanneer organisaties als STAMM en de BOKD gekort worden op hun specifieke deskundigheden in dit raakvlak van sociaal en ruimtelijk beleid. Wij roepen het college op heel zorgvuldig na te denken en juist de deskundigheid bij organisaties te behouden die die leefbaarheid met de gemeenten kunnen en willen invullen. Daar wordt de meerwaarde van een provinciale organisatie zichtbaar die ervaringen uit allerlei hoeken kan inbrengen en voldoende body heeft om de deskundigheid ook daadwerkelijk te kunnen halen. De jeugdzorg wordt overgedragen naar gemeenten. Blijkens de inleiding die professor Elzinga vorige week in het provinciehuis gaf, kan in overleg met kleine of grote gemeenten ook worden besloten de taken en budgetten voor jeugdzorg bij de provincie of in samenwerkingsverband te laten. Vooral kleine gemeenten zullen hier een grote kluif aan krijgen en zijn niet toegesneden op deze taken. Ze zullen veel moeite en geld moeten investeren om jonge Drenten echt te kunnen helpen. GroenLinks wil dat de provincie in overleg met de gemeenten uitzoekt waar er problemen ontstaan, waar deze taken het beste uitgevoerd kunnen worden en of dat met budgetten en dergelijke te regelen valt. Wat ons betreft blijft de jeugdzorg daar waar de deskundigheid aanwezig is, namelijk bij de provincie. De inzet van de provincie op onderwijs vinden wij een belangrijk punt. Laten wij zorgen dat kinderen worden opgeleid met een reële kans op werk, dus in overleg met de Vereniging van Drentse Gemeenten (VDG), de werkgevers en de onderwijsinstellingen moet worden ingezet op koppelingen met de arbeidsmarkt. In het programma dat voorligt, missen wij node een positiebepaling over zorg. De leefbaarheid in Drenthe, zeker met de vergrijzing in het vooruitzicht, maakt de regie op goede zorgvoorzieningen en de bereikbaarheid daarvan noodzakelijk en maakt de ondersteuning van organisaties die belangen behartigen en ondersteunen in de zorg van groot belang. Bent u van plan hier een rol in te nemen? Er zijn twee punten waarop GroenLinks grote twijfels heeft, namelijk uw inzet op een logistiek knooppunt en het mogelijk subsidiëren van de exploitatie van GAE. De Drentse kwaliteiten zijn niet logistiek, maar juist rust en ruimte en natuur en landschap. Daarnaast is het exploiteren van een vliegveld – niet bepaald een OV-knooppunt – nou niet direct een taak van de provinciale overheid. Als een dergelijke voorziening zichzelf niet kan bedruipen is het wat ons betreft aan het einde van de periode einde oefening. Uw voorstellen voor het openbaar vervoer spreken ons dan meer aan. Verwonderd zijn wij over de inzet van de ChristenUnie om het motto van de VVD te ondersteunen dat er meer banen dan bomen moeten komen. Kan de heer Stelpstra dat uitleggen?

De heer STELPSTRA: Ik ondersteun dit niet zozeer, maar vroeg aan de VVD dat haar motto toch was dat er meer banen moesten komen. Daarover miste ik juist iets in het Collegeprogramma. Ik wil dit direct recht zetten voordat ik in de verkeerde hoek wordt gezet.

Mevrouw VAN DINTEREN: Dan is het goed. Ten aanzien van "Groen Drenthe" is GroenLinks blij met de insteek van dit college door het Groen Manifest van natuurbescherming en de Land- en Tuinbouworganisatie (LTO) als uitgangspunt van beleid te nemen. Het is uitstekend om te streven naar 95 procent van de oorspronkelijke EHS. Wat wij u nu willen vragen is dat de temporisering die nu wordt vastgelegd - in plaats van in 2018 willen wij in 2027 een realisatiedatum hebben – ook flexibel kan zijn. Kunt u niet zeggen dat 2027 de einddatum is, maar dat als gevolg van aanvullende financiering de EHS eerder af kan komen? Zou het dan werken? Uw standpuntbepaling ten aanzien van kernafval en kernenergie maakt ons wel heel erg blij. Ik heb vooral een compliment voor de VVD die duidelijk over zijn schaduw heen is gesprongen. Ook met de instelling van een energieacademie zijn wij tevreden. Chapeau! Wat betreft de energiedoelstellingen willen wij aandringen op het ontwikkelen van kennis en economie van duurzame energievormen en niet op de fossiele energiebronnen. Enerzijds omdat dit niet onderscheidend is, maar vooral ook omdat dit een doodlopende weg is. Drenthe wil op naar de toekomst. Wat ons verwonderd

heeft is het energiepleidooi van de PVV. Dat had ons niet hoeven verwonderen, want wij hebben het in de aanloop naar deze verkiezingen vaak genoeg gehoord. Waar subsidie op windmolens ter discussie wordt gesteld, zou ik willen dat de discussie op andere energievormen, vooral de gangbare centrales, ook even onder de loep wordt genomen door de PVV. Ten aanzien van "Innovatief Drenthe" steunt GroenLinks de lijn naar duurzame ontwikkeling van onze economie en de focus op vrijetijds- en zorg-economie omdat die passen binnen de Drentse schaal en kwaliteiten. Het geven van ruimte aan het bedrijfsleven is mooi, maar daar willen wij wel bij opmerken dat dit niet ten koste mag gaan van de kernkwaliteiten, bijvoorbeeld natuur. In goed overleg zijn vaak genoeg oplossingen te bedenken om zowel uitbreiding als natuurbescherming te realiseren, maar het mag geen adagium worden dat groei koste wat kost moet kunnen. Al met al zouden wij een duidelijkheid op duurzaamheid willen zien, zowel in SNN-verband als in de economische ontwikkeling en ook hier is het fijn dat de PVV weer munitie biedt. Voorzitter, provinciale staten is er voor de grote lijnen en het wat, het hoe is aan het college van gedeputeerde staten, zo heb ik mij laten vertellen. Het idee voor het Drentse watermerk is mooi, maar erg detaillistisch en het bestaat bovendien al. Anloo en"Aantrekkelijk Drenthe". GroenLinks pleit voor een nauwere samenwerking van de provincie met het recreatieschap. Het gezamenlijk oppakken van verantwoordelijkheden van provincie en gemeente voor onze recreatieve infrastructuur en de recreatieve kwaliteiten van Drenthe. Niet direct om daar geld aan uit te geven, maar wel om gezamenlijke visie en werkwijze te ontwikkelen. Dan het stuk over "Samenwerking in Drenthe". Nauwere samenwerking in SNN-verband vindt GroenLinks een goede optie, met de kanttekeningen ten aanzien van het Shared Service Center. Graag zien wij daarbij wel een blijvende en actieve betrokkenheid voor provinciale staten, zodat dergelijke samenwerkingsverbanden niet verworden tot ongeleide projectielen. Dan had mijnheer Klaver na de strooppot ook de azijnfles gevonden. Een ding zou ik graag als reactie willen opmerken. Het regisseren van een toneelstuk is een hoofdrol die wij als GroenLinks graag door de provincie zien spelen. De voornemens van gedeputeerde staten daartoe om partners echt te betrekken, steunen wij van harte. Ten slotte heeft GroenLinks hoge verwachtingen van de gedeputeerden die in de startblokken staan. Het zijn mensen met hart voor de kernkwaliteiten van Drenthe en die kunnen en willen samenwerken. Het zijn mensen die willen luisteren. Wij rekenen op dit college en zullen het nauwgezet volgen.

De heer VEENSTRA: Dank u wel, collega-statenleden. Ik proef toch een ruime meerderheid voor het akkoord dat voorligt en daar zijn wij blij om. Wij hebben geprobeerd een akkoord op hoofdlijnen te schrijven en uit de reacties van vanmiddag blijkt dat dit eigenlijk wel lastig is, want je hebt toch wel de neiging om in detail te treden of bepaalde punten eruit te lichten. De worsteling die wij vanmiddag zagen, hebben wij ook de afgelopen weken gehad. Ik probeer alle partijen langs te lopen, maar het voert te ver om ieder punt te behandelen. Over de VVD kan ik kort zijn. Ook wij vonden dat de gesprekken die de afgelopen weken zijn gevoerd, goed zijn verlopen. Ook ik heb kennis genomen van Elzinga en het feit dat je er geen dichtgetimmerd verhaal van moet maken. Het is belangrijk om een goed bestuur te hebben dat heldere politieke keuzes maakt. Ik dank het CDA voor de bereidheid om mee te werken aan een nieuwe bestuursstijl, dat u zich meldt als vriend en dat u meegaat in de ruimte voor het debat en waardering hebt voor de inzet die wij de afgelopen tijd hebben gehad. Dat biedt perspectief om mee verder te gaan. U zegt dat het akkoord kleurloos en vaag is en dat niet duidelijk is waar je wilt uitkomen. Volgens mij zit dat er wel voldoende in en zeker als je de speerpunten beschouwt, biedt dit enorm perspectief voor de burgers van Drenthe. Ten aanzien van de rol van de provincie is het juist heel goed om ook anderen een hoofdrol te gunnen en als je zelf niet de hoofdrol hoeft te spelen, kun je ook heel goed genoegen nemen met een bijrol want op heel veel fronten hebben wij goede gemeenten en instellingen die dit prima kunnen oppakken. Vervolgens schetst u heel veel zaken die in een nadere uitwerking van belang zijn, maar die wij bewust in dit stuk niet hebben willen schetsen omdat wij op hoofdlijnen de zaken hebben benoemd. Er zijn nadrukkelijk wel speerpunten benoemd die dit stuk een bepaalde kleur geven. Ook de PPV, bedankt voor de felicitaties. Het zijn mooie woorden voor 2030 en die moet je ook waarmaken.

De heer KLAVER: Bent u het niet met ons eens dat de horizon verleggen tot 2030 niet wat ver weg is? Moet dat niet wat dichterbij worden gehaald om wat concreter te kunnen zijn? Het is wat gemakkelijk om te zeggen dat dit allemaal nog wordt uitgewerkt en dat wij het dan nog wel zullen zien. Wij voeren vanmiddag een debat en het is de bedoeling om op het scherpst van de politieke snede dat debat te voe-

ren. Wij zitten hier niet om elkaar naar de mond te praten, dus ik wil weten wat u ervan vindt. U mag er anders over denken, maar het CDA vindt 2030 te ver weg. Zo heb ik nog zeven andere vragen gesteld en daar wil ik graag antwoord op, anders is de discussie niet erg zinvol.

De heer VEENSTRA: Ik wil overal op ingaan, dat is geen probleem. Wij hebben geprobeerd om met een vergezicht te beginnen. Het jaar 2030 lijkt wel heel erg ver weg, maar wij werken naar een provincie toe die dé provincie is van Nederland als het gaat om wonen, werken en recreëren. Daar zijn bepaalde kernkwaliteiten voor nodig en daarbij heb je een bepaald idee over hoe het met economie en werkgelegenheid moet gaan. Om zover te komen begin je nu alvast met het uitwerken van een aantal speerpunten van economie, natuur en landbouw, demografische ontwikkelingen en klimaat en energie die bijdragen aan Drenthe in 2030. Het is helemaal niet verkeerd om in een visie wat verder vooruit te kijken.

De heer KLAVER: Daar denkt het CDA dan kennelijk anders over dan de coalitiepartijen. Kunt u mij nu eens uitleggen wat er nu eerlijker moet in Drenthe in vergelijking met de vorige statenperiode? Dat was toch een nadrukkelijk PvdA-verhaal. Dat was uw keuze en u bent daarmee de boer op gegaan en hebt dat op allerlei momenten uitgedragen. Geeft u nu eens aan wat er eerlijker moet en wat u hebt bereikt in die campagne? Hoe moet het dan anders?

De heer VEENSTRA: Er staan veel voorbeelden in dit plan beschreven, namelijk de aandacht voor werkgelegenheid en de expliciete aandacht voor de wens om jonge mensen met een lage opleiding aan het werk te krijgen. Dat noem ik een voorbeeld van eerlijkheid. Wij gaan in het onderwijs ook in op achterstanden die er zijn en dat de provincie daarin wil investeren. Dat zijn allemaal voorbeelden dat het eerlijker kan.

De heer KLAVER: Dat deed u de vorige statenperiode toch ook al? Toen was u toch ook al bezig met onderwijs, werk voor jongeren, de versnellingsagenda en het creëren van banen? Dat hoeft dan toch niet nog eerlijker?

De heer VEENSTRA: Daarom zijn wij ook blij met het vorige college geweest en de resultaten die het vorige college heeft bereikt. Dat hebt u zelf ook onderschreven in de gesprekken die wij hebben gevoerd. Daar bouwen wij nu op verder en vervolgens leg je een aantal accenten en daarbij hebben wij in de campagne gezegd dat het eerlijker moet. Ik heb u een aantal voorbeelden genoemd waar dat uit blijkt.

De heer KLAVER: Is het niet gewoon veel eerlijker om te zeggen dat u tegen het Kabinet aan het strijden was in plaats van dat u uw eigen afgelopen statenperiode aan het verdedigen was?

De heer VEENSTRA: Wij hebben met elkaar vastgesteld in de campagne dat het een echte Drentse campagne was. Dat heb ik gezegd en dat hebt u zelf ook gezegd. Dat het eerlijker moet, slaat natuurlijk ook op het land, maar vooral ook op Drenthe. Wij hebben die passage bewust gebruikt.

De VOORZITTER: Vervolg uw betoog.

De heer VEENSTRA: De PVV spreekt over mooie woorden die het nieuwe college moet waarmaken en dat de inhoud daarvan terugkomt bij de Voorjaarsnota's. De PVV gaat kritisch volgen en dat lijkt mij terecht. U bent het ermee eens indien de provincie zich beperkt tot haar kerntaken en u hebt iets gezegd over de ambitie om krimp te keren. Misschien moeten wij het er eens over hebben hoe dat zou kunnen. Krimp is wel een gegeven en daar moeten wij zo goed mogelijk op reageren. Baanverlenging van GAE wil u in deze periode afmaken. Al twintig jaar zeggen wij dat in elke statenperiode de baanverlenging plaats moet vinden en nu moet het in ieder geval gaan gebeuren. Daar zijn wij het volledig over eens. Hoe zit het nu met aandelenuitgifte voor natuur? De kern is dat wij andere financiers willen zoeken voor natuurbeleid en dat is ons zoveel waard dat wij daarnaar op zoek gaan. Mijnheer Munniksma heeft er gisteren ook al wat over gezegd en hoe dat precies gaat moeten wij maar eens uitzoeken, maar er moeten creatieve coalities worden gevormd om dat mogelijk te maken. Misschien moeten daar bedrijven bij worden betrokken, maar wij kunnen niet meer varen op oude geldstromen terwijl je toch ambities

hebt en dan zul je dus andere wegen moeten zoeken. De SP vindt het een bestuurlijk stuk waarbij het niet om de burger zou gaan. Ik denk dat er heel veel punten zijn benoemd die echt over de burgers in Drenthe gaan. U zegt dat het om beleid gaat dat aansluit bij het oude college. Nou, gelukkig maar! Ook u hebt vastgesteld in de gesprekken die zijn gevoerd dat het oude college veel heeft bereikt en dat het college dit wil afmaken. U bent tegen de nieuwe vergaderwijze en zegt dat het college dat wel kan aangeven, maar dat de staten daarover gaan. Daar ben ik het helemaal mee eens, want provinciale staten gaan het hebben over de wijze van vergaderen en daar gaat het college niet over. Waarom nu het regiospecifiek pakket (RSP) uitoefenen? Ik denk dat met het RSP heel veel werkgelegenheid gemoeid is. Het is heel belangrijk dat zoveel mogelijk mensen aan het werk komen en vandaar ook dat de RSP-projecten worden uitgevoerd. U vraagt wat wij vinden van een kerncentrale in Borssele. Nou, wij zijn het eens geworden over geen kerncentrales in Drenthe en ik wil het verder niet over Borssele hebben. Laten wij ons beperken tot Drenthe. Daarnaast vindt u Focus een goede band die mooie muziek heeft gemaakt. Daar ben ik het mee eens en volgens mij was het mooiste nummer van Focus, Hocus Pocus. Ik bedank D66 voor de complimenten die zijn gemaakt. Qua realiteitszin biedt dit programma veel perspectief voor burgers en organisaties, maar volgens D66 mag de ambitie in Zuidoost-Drenthe wel wat hoger. Dat ben ik met u eens want in Zuidoost-Drenthe zijn er ook achterstanden en daar moeten wij de komende tijd dan ook aan werken. De Zuidas hebben wij wel genoemd en daar is de vorige periode veel over gezegd. Daarnaast zijn ook wat specifieke verbanden in het zuiden van Drenthe gelegd, maar de Zuidas is een belangrijk punt om de komende tijd met elkaar uit te werken. De verplaatsing van het dierenpark moet op basis van de realiteit gebeuren, dus dat zijn wij ook met u eens. Dat is dan ook een van de belangrijke RSP-punten waaraan gewerkt moet worden. Het noordelijk landsdeel en het SNN zijn onderdelen waarvan u vindt dat er wat meer ambitie vanuit kan gaan. Ik denk dat wij het SNN hier regelmatig terugkrijgen en onze voorzitter wordt ook voorzitter van het SNN. Hoe gaan wij verder in noordelijk verband? Dat is een prachtig thema om daar de komende tijd met elkaar over te debatteren. De ChristenUnie verwijst naar het vorige college en dat kon ook moeilijk anders. Het college op inhoud benaderen en niet teveel over structuur en vorm spreken, is iets waar ik het mee eens ben. Een nieuwe impuls voor de staten en bij de Voorjaarsnota meer in detail gaan, zijn ook zaken waar ik mee instem. Ten aanzien van het motto "Focus en verbinding in Drenthe" hebben wij ook "Grensverleggend Drenthe" gehad en het was daarom wel even zoeken naar een mooie titel. Ik ben blij dat u het met de inhoud meer eens bent dan met de titel, want het gaat vooral om die inhoud. Nuchterheid en zichtbare resultaten, daar gaat het om de komende periode. Die 10.000 banen hebben wij inderdaad in onze campagne genoemd en werkgelegenheid neemt een belangrijke plaats in in het Collegeprogramma. Bij het openbaar vervoer ligt er een uitdaging om tot slimmere vormen te komen. GroenLinks geeft aan dat er prima keuzes zijn gemaakt, maar ziet geld als knelpunt. Geld is een erg bepalende factor de komende periode en wij weten nog niet precies hoe het geld zich gaat manifesteren. De financiële factor gaat echter de komende periode een belangrijke rol spelen en dat is dan ook wezenlijk. Hoe kom je nu van speerpunten naar prioriteiten? De Voorjaarsnota is straks de eerste proeve van bekwaamheid. Sociaal beleid is een belangrijk onderdeel van het ruimtelijk beleid. Wij hebben ook gezegd dat je je terreinen in het sociaal beleid kunt voortzetten op het moment dat er een relatie is met de provinciale kerntaken, want die liggen in het ruimtelijk beleid. Het rapport van de Rekenkamer is van belang voor Vitaal Drenthe. Een leefbaarheidsfonds is ook belangrijk. Wat is de provinciale rol bij zorg? Het zorgbelang zal wat anders georganiseerd moeten worden en er zal niet teveel over de schutting moeten worden gegooid richting de gemeenten. Dat wil het college ook niet en zaken moeten dus zorgvuldig worden afgewikkeld. Over GAE heeft GroenLinks een wat andere mening dan andere partijen. De energieacademie vindt u een mooi punt evenals innovatief Drenthe en de relatie tussen ruimte en duurzaamheid. Ik denk dat ik in vogelvlucht de bijdragen van de verschillende partijen ben nagelopen en ik bedank de partijen voor hun inbreng. Ik denk dat wij met elkaar een prachtige basis hebben gelegd voor vier bijzondere jaren.

De VOORZITTER: Hebben partijen nog behoefte aan een tweede termijn?

Mevrouw VAN DINTEREN: Voorzitter, als ik nu nog een antwoord krijg op mijn vragen, dan heb ik geen behoefte aan een tweede termijn.

De VOORZITTER: Welke vragen heeft de formateur nog niet beantwoord?

Mevrouw VAN DINTEREN: De vraag aan het college om niet alleen managementtechnisch maar ook inhoudelijk te kijken hoe er wordt gereorganiseerd, de vraag naar de sociaalculturele ruggengraat, wat dat is en hoe dat werkt, de vraag naar de koppeling van ruimtelijk domein en culturele kerntaak, de vraag naar de jeugdzorg en of die taak bij de provincie of bij de gemeenten hoort, de vraag of de temporisering van de EHS vast ligt of dat die ook eerder kan als wij eerder geld vinden, de vraag naar duurzame energievormen en niet fossiele energievormen.

De heer VEENSTRA: Eerst maar over de ambtenaren. Het gaat niet over de managementstijl, maar dat je een ambtelijk apparaat hebt dat goed voor de dag komt en berekend is op haar taken en daar zijn in de vorige periode een aantal besluiten over genomen die grote gevolgen hebben voor het ambtenarenapparaat. Daar hebben wij ook niets bovenop willen leggen en het ambtelijk apparaat moet ook de kans krijgen om dat zorgvuldig uit te werken. Wij hebben alle vertrouwen in het ambtenarenapparaat op het provinciehuis om het collegeakkoord dat voorligt goed uit te werken en de staten goed van dienst te zijn. Het gaat dus niet om het technisch management, maar vooral om de kwaliteit en de power van ambtenaren. Ten aanzien van de sociaalculturele ruggengraat van Drenthe hebben wij ook iets gezegd over de identiteit van Drenthe. Drenthe is geen Noord- of Zuid-Holland en dat willen wij koesteren. Bij het uitwerken van PNS+ en het overdragen van sociaal beleid naar gemeenten willen wij als provincie zeker waken voor de Drentse ruggengraat. Hoe dat precies uitgewerkt moet worden, is iets waar de gedeputeerde volop mee aan de slag moet. De vraag naar temporisering van de EHS is een lastige vraag. Ik kan niet overal inhoudelijk een goed antwoord op geven, maar er zijn voldoende ambities op het gebied van natuur om de EHS uit te voeren, maar het lastige is dat wij niet zo snel over een temporisering moeten spreken. Laten wij eerst maar proberen om het zo snel mogelijk voor elkaar te krijgen en ik denk dat gedeputeerde Munniksma daar goed mee uit de voeten kan.

Mevrouw VAN DINTEREN: De temporisering staat in uw stuk. Die heb ik niet bedacht.

De heer VEENSTRA : Wellicht kan de heer Munniksma bijspringen?

De heer MUNNIKSMA: Ik denk dat het betoog van GroenLinks was dat wij aan de ene kant met veel minder middelen moeten proberen om een grotere creativiteit ten toon te spreiden en dan heb je een langere tijd nodig om de EHS te realiseren. Wij hebben een stip op de horizon gezet door deze pak hem beet tien jaar te verschuiven en daarbij de relatie te leggen met de KRW die ook 2027 als uitgangspunt heeft. Maar GroenLinks zegt ook dat wij de kans moeten pakken wanneer dat eventueel eerder kan en ik denk dat van een college met spirit verwacht mag worden dat die ook die kansen pakt. Als het eerder kan dan doen wij dat en als het langer moet, dan doen wij dat ook, zij het met frisse tegenzin.

De heer VEENSTRA: Ten aanzien van duurzame energievormen staat er in het akkoord dat wij ernaar moeten streven om minder afhankelijk te zijn van fossiele brandstoffen dus in die zin is het een belangrijk doel en moet je dat wel reëel doen.

De VOORZITTER: Dan ga ik ervan uit dat wij hiermee hebben voorkomen dat er een tweede termijn gaat plaatsvinden en ik concludeer dat na inbreng van de staten de VVD en PvdA zich verbonden hebben aan het collegeprogramma 2011-2015 en ik wens hun heel veel succes bij de uitvoering daarvan. Een uitvoering zonder mensen kan natuurlijk niet, dus moet er ook nog sprake zijn van kandidaat-gedeputeerden. Ik wil de formateur de gelegenheid geven om ons in kennis te stellen van die namen van de kandidaat-gedeputeerden.

## J. BENOEMING EN INSTALLATIE VAN GEDEPUTEERDEN

De heer VEENSTRA: Bij een programma op hoofdlijnen horen vier ambitieuze inspirerende mensen en die hebben wij gevonden. Het zijn twee gedeputeerden van de PvdA en twee gedeputeerden van de VVD. U hebt in het collegeakkoord kunnen lezen welke portefeuilles hen zijn toebedacht. Ik stel vier gedeputeerden voor, namelijk allereerst Rein Munniksma namens de PvdA, mevrouw Tanja Klip namens de VVD, mijnheer Ad van der Tuuk namens de PvdA en mijnheer Henk Brink namens de VVD.

De VOORZITTER: Bij het vaststellen van de vergaderorde hebben wij aangegeven dat er een heel korte voorstelronde komt per kandidaat-gedeputeerde. Ik geef in alfabetische volgorde nu de gelegenheid voor een korte motivatie en presentatie van de kandidaat-gedeputeerden. Het woord is aan de heer Brink.

De heer BRINK: Dank u wel voorzitter. Ik zal het kort houden. Voorzitter, statenleden en aanwezigen. Graag wil ik mijn motivatie om kandidaat te zijn voor de functie van gedeputeerde toelichten en eigenlijk was het ook de bedoeling om iets over mijzelf te zeggen, ware het niet dat mijn doopceel de afgelopen tijd voldoende is gelicht. Voor diegenen die dat hebben gemist: ik ben Henk Brink, 52 jaar, getrouwd en samen drie kinderen. Samen met een zoon heb ik een agrarisch bedrijf in Zwiggelte in een maatschap waar ook mijn vrouw in participeert. Mijn motivatie is denk ik voor u veel belangrijker. Als geboren en getogen Drent en als iemand die betrokken is bij de Drentse samenleving en al jaren in het bestuurlijke circuit rondloopt, is het duidelijk dat je graag je steentje wilt bijdragen aan deze prachtige provincie. Het is voor mij een eer en uitdaging om met die andere mensen van dit nieuwe college zoals zij zijn voorgesteld aan de slag te kunnen gaan. Wij gaan niet voor een bijrol, want ik doe dit uit volle overtuiging en vol vertrouwen. Het is een smal college met een niet dichtgetimmerd coalitieakkoord. Toch heb ik er vertrouwen in om met u de juiste besluiten te kunnen nemen voor de Drentse samenleving want ook hier geldt, net zoals wij in het coalitieakkoord hebben gezegd, dat het om focus gaat maar vooral ook om verbinden. Dat is vanmiddag al meer gezegd. Ik wil in ieder geval meewerken aan deze verbinding. Verbinding met de staten maar ook met de andere partners in onze provincie. Ik ga op zoek naar een goede relatie en dat op basis van vertrouwen. Ook in het debat wil ik daarnaar zoeken en hetzelfde geldt voor het feit dat ik het als een uitdaging zie om te gaan voor grotere meerderheden voor onze plannen, zodat wij onze ambitie voor een mooi Drenthe kunnen realiseren. Echter, het is al meer gezegd, het is voor mijn gevoel een kwestie van gunnen. Ik durf te stellen dat ik in mijn bestuursperiode in de gemeenteraad van Midden-Drenthe heb laten zien dat ik aandurf wat ik net heb beloofd. Ik wil graag de komende tijd met deze staten besluiten nemen en keuzes maken voor een mooie provincie en ik wil dit doen vanuit het collegeprogramma met mijn liberale gedachten en mijn persoonlijke instelling. Op portefeuilles wil ik inhoudelijk niet ingaan, maar een aantal kernwoorden wil ik u meegeven. Als het gaat om verkeer en vervoer en openbaar vervoer, staan woorden als veiligheid en bereikbaarheid voorop. Als het gaat om de bestuurlijke verhoudingen, personeel en organisatie en om handhaving, dan gaat het voor mij om betrouwbaarheid, degelijkheid en dienstbaarheid. Voor mij is er nu voldoende gezegd en gaan wij aan de slag. Het gaat er niet om wat wij zeggen, maar wat wij doen.

De VOORZITTER: Is er behoefte de heer Brink iets te vragen? Dat is niet het geval. Ik geef graag het woord aan mevrouw Klip.

Mevrouw KLIP: Mijnheer de voorzitter, dames en heren. "Geef mij een baan die bij mij past, en ik hoef nooit meer te werken". Met dit citaat van de zestiende eeuwse wijsgeer Confucius sloot ik zes jaar geleden op 9 februari 2005 mijn introductie bij de toenmalige staten af. Ik weet nog beter dan ik toen al wist dat je die uitspraak vooral heel overdrachtelijk moet interpreteren, want in hoogtijweken vraagt het gedeputeerde zijn toch wel 60 tot 70 uur per week. Bij de introductie in 2005 heb ik mijzelf ook een fervent pleitbezorger betoond van het dualisme en dat ben ik nog steeds. Het is goed dat oppositie- en coalitiefracties de verbale degens kruisen met hun bestuurders, met respect voor elkaars standpunten en argumenten, maar scherp op de politieke inhoud en context. Daar wordt het eindproduct ten behoeve van de Drentse burger alleen maar beter van. Daarbij komt dat de kracht van de oppositie de kwaliteit van een democratische besluitvorming bepaalt en in kwantitatieve zin hebben wij daar, met dit college dat steunt op de kleinst mogelijke meerderheid, het speelveld goed voor klaar gelegd. Dat geldt ook voor het kaderscheppende Collegeprogramma. Dit college, en ik als onderdeel daarvan, ambieer een constructief samenspel met provinciale staten. Ik moet u zeggen dat ik heel erg blij ben dat ik de komende vier jaar mijn energieke milieuhart kan blijven volgen met de relatie op economie. De enige toekomstbestendige economische ontwikkeling is groene groei en daarbij is energie, net als bij het Rijk, een van de economische speerpunten in ons programma. Zo is er een wereld te winnen op het gebied van biobased economy en biobased energy. De chemische sector staat ook in onze provincie aan de vooravond van een revolutie. Kansen te over die Noord-Nederland en ook Drenthe moet grijpen. Natuurlijk met in de voorhoede het bedrijfsleven, maar de provinciale overheid heeft een hoofdrol wanneer het

gaat om een snelle vergunningafhandeling, planologische mogelijkheden, lobby bij het Rijk en het bij elkaar brengen van de relevante partijen, zoals wij ook al ruim tien jaar in het verband van Energy Valley doen. Vanuit onze succesvolle Grounds for Change benadering zijn er ook logischerwijs de energielandschappen aan gekoppeld en dat is de ruimtelijke component van de oplossing van onze energievraagstukken. In de Veenkoloniën zal dit nadrukkelijk gaan spelen en ik neem daarom heel graag het stokje van de Veenkoloniën over van mijn collega Rein Munniksma die zich daar de afgelopen vier jaar vol voor heeft ingezet. U bent van dit college en van mij als portefeuillehouder tot nu toe gewend dat energielandschappen niet alleen bovengronds beschouwd moeten worden, maar ook een ondergrondse invalshoek hebben en ook daar zijn provinciale belangen aan de orde. Ik zal mij ook de komende periode weer sterk maken voor een volwaardige rol van de provincie in de besluitvorming over de energieplanologie van zowel bovengrondse als ondergrondse ontwikkelingen. Landelijk ben en blijf ik nauw betrokken bij de rijksstructuurvisie voor de ondergrond die voor Noord-Nederland, maar zeker ook voor Drenthe, van eminent belang is. Dan heb je het zowel over vele kansen als over bedreigingen. Wij hebben inmiddels als Drenthe essentiële kennis en een visie ontwikkeld en die voorsprong zullen wij moeten behouden. Alle kansen zijn daarvoor aanwezig en wij zullen ervoor moeten zorgen dat wij met onze bestuurlijke en politieke neuzen bovenop die ondergrond blijven zitten. Dat ga ik doen. Dan is er de O van onderwijs. Die kwam al een aantal keren voorbij, naast de O van overheid en ondernemers. Wij zullen ook de energiemaakindustrie een beter imago moeten geven en wij hebben behoefte aan handen aan de pijp. Zonder makers en zonder onderhouders komen wij niet verder. Drenthe heeft het voor Noord-Nederland op zich genomen de coördinatie van het energie-mbo op zich te nemen en dat is nou typisch een rol die de provincie zich kan aanmeten. Thematische aansluiting van onderwijs op de arbeidsmarkt geeft het Noorden een sterke economische positie als energieregio en het energycollege is daarbij een logische aansluiting op het wo en hbo van de energie-academy. Ad van der Tuuk en ik zullen daar graag gezamenlijk in optrekken. Ook de waterportefeuille is een goed voorbeeld van gezamenlijke verantwoordelijkheid binnen dit college. Een nadrukkelijke link met de natuurportefeuille en toeristisch-economische ontwikkeling. Wij verkennen de economische kansen van ons grondwater verder. Het blauwe goud stijgt door schaarste in waarde en vanuit de verdere ontwikkeling van onze eigen innovatieve grondwatervisie en vanuit onze betrokkenheid bij het deelprogramma zoet water van de deltaregisseur zullen wij ons blijven inzetten voor voldoende schoon grondwater en zoet water ten behoeve van alle belangrijke economische en agrarische ontwikkelingen in onze provincie. Dan kan ik het Drents Museum niet onbesproken laten. Ook daar is het fantastisch dat wij dit jaar de nieuwbouw succesvol gaan afronden. Dit wordt een prachtig jaar voor het Drents Museum! Het personeelsdossier kwam ook een paar keer aan de orde en dat draag ik met een gerust hart over aan Henk Brink. Samen met de organisatie en in nauw samenspel met onze directeur-secretaris Annette Imhof hebben wij de afgelopen jaren veel bereikt. Van de 42 moeilijke personeelsdossiers hebben wij er inmiddels 41,5 afgerond. De toekomstige invulling van onze organisatie staat in de steigers. Sterker nog, er is al mee begonnen. Een vaste kern met een flexibele schil. De manier om te kunnen inspelen op onze behoeften bij een toekomstig krappe arbeidsmarkt. De VVD heeft samen met de PvdA in grote harmonie dit college en ons Collegeprogramma samengesteld en ik hoop dat wij die goede onderlinge verstandhouding ook op de staten kunnen overbrengen. Met focus en heel veel werk aan de winkel en vooral ook moeilijke keuzes. Ik verheug mij zeer op de samenwerking in het college en evenzeer op een constructieve en inhoudelijke samenwerking met de staten. Mijnheer de voorzitter, ik eindig waar ik mee begon, namelijk met Confucius. "Geef mij de baan die bij mij past en ik hoef nooit meer te werken". Ik heb die baan gevonden en ik zeg u toe dat ik mij daarmee met net zoveel duurzame energie zal inzetten als ik de afgelopen zes jaar heb gedaan.

De VOORZITTER: Is er behoefte aan het stellen van vragen? Dat is niet het geval. Ik geef gaarne het woord aan de heer Munniksma.

De heer MUNNIKSMA: Dank u wel, mijnheer de voorzitter. Vier jaar geleden heb ik de overstap gemaakt van gemeentebestuurder naar provinciaal bestuurder. Vier jaar geleden had ik het zweet wel een beetje op mijn hoofd staan op het moment dat ik hier voor dit katheder stond. Ik heb het idee dat ik in die vier jaar mij al vrij snel als een vis in het water voelde in de vissenkom die toen de statenzaal was. Ik moest vandaag toch weer even wennen om in een andere zaal met weer diezelfde verantwoordelijkheid hier te staan. Vier jaar geleden heb ik de portefeuille cultuur op mijn schouders genomen en ik had op

dat moment het idee dat het echt belangrijk was. Het thema "Focus en verbinding in Drenthe" hadden wij toen nog niet voor ogen om vooral bij het sociale en culturele domein de doelstellingen van de provincie veel dichter te koppelen aan datgene wat in de Drentse samenleving in de Drentse gemeenten aan de orde is. Volgens mij hebben wij daar de afgelopen jaren goede stappen in gezet en daar ga ik graag mee door. Ten aanzien van cultuur heb ik het altijd belangrijk gevonden dat heel veel Drenten kunnen blijven genieten van datgene wat de cultuur in Drenthe ons biedt en als ik dan een concert zie van het Noord-Nederlands Orkest (NNO) en een opera met amateurs in Hoogeveen, dan geniet ik daarvan. Hetzelfde is als op dit moment het NNO met Mooi Wark uit Schoonoord een concert geef. Dan is dat leuk en dan weet je ook dat je nieuwe wegen inslaat om tegelijkertijd heel veel mensen te laten genieten. Vier jaar geleden had ik wel het probleem dat ik een gedeputeerde op het gebied van het landelijk gebied moest opvolgen die al een lange tijd een lange staat van dienst had. De lat lag hoog en ik had op dat moment ook net de emotie achter de rug van een groot debat over Natura 2000. Ik dacht, dat wordt wat en het wordt zeker wat met Henk Brink als gedeputeerde, samen met LTO en de recreatiesector in de komende jaren. Ik heb het steeds als een opdracht gezien om te proberen op het platteland de balans te vinden tussen natuur, landbouw en recreatie en als er dan aan het einde van deze bestuursperiode een Groen Manifest ligt dan denk ik dat ik heel veel zin heb om ook in de komende periode weer door te gaan met het landelijk gebied, niet alleen in Drenthe maar ook met de lobby die wij ten aanzien van dit onderdeel voeren in Den Haag en voor een deel ook in Europa. Dat ik op basis van de voorstellen van de formateur op een verbreed terrein met de ruimtelijke ontwikkelingen in Drenthe verder kan en deze mag oppakken, vind ik een uitdaging. Het is mooi dat wij daarbij de Omgevingsvisie, die wij een jaar geleden hebben vastgesteld, als uitgangspunt kunnen nemen voor die dingen die wij de komende vier jaar handen en voeten willen geven. Ik doe dat graag in goede combinatie en communicatie met de staten en met de Drentse bevolking. Daar willen wij een bepaalde uitstraling bij hebben, want als PvdA-man sta ik er al jaren voor dat wij meer mensen mondig willen maken. Je moet er dan ook van uitgaan dat men mondig is en dat je dat in het debat een goede plaats geeft. Wij hebben de afgelopen periode een leuke campagne gevoerd, wij hebben positieve coalitiegesprekken gevoerd en ik heb er zin in om de handen ook in het nieuwe college uit de mouwen te steken.

De VOORZITTER: Zijn er nog vragen aan de heer Munniksma? Dat is niet het geval. Tot slot geef ik graag het woord aan de heer Van der Tuuk.

De heer VAN DER TUUK: Dank u wel voorzitter, staten, college en aanwezigen in de zaal. Terwijl ik hier naartoe liep dacht ik, de laatste man. Dat sluit aan bij mijn voetbalcarrière waarbij ik ook altijd de laatste man was. Ik schets u dat omdat het een kwalificatie is van mij hoe ik in het veld sta en hoe ik speel. De meesten van u kennen mij al. Ik ben collega-statenlid geweest in de afgelopen vier jaar en vicevoorzitter van de staten. U hebt mij al voor een groot deel leren kennen qua hoe ik ben en wat ik kan betekenen. Op dit moment ben ik teamleider bij RBO in Groningen en een aantal van mijn collega’s zit op de tribune. Ik vind het mooi om dat te noemen omdat ik vanuit het bedrijfsleven de overstap maak naar het openbaar bestuur. In Nederland hebben wij het daar vaak over, maar die overstap wordt door mij nu gemaakt. Ik breng ervaring mee vanuit het waterschap Noorderzijlvest, vanuit ombudsfuncties, maar ook breng ik ervaring mee als voorzitter van de commissie rondom de provinciale taken, die het rapport "Amen is geen Amsterdam" heeft geschreven. Ik heb kennis van financiën, van recht en ik ben qua karakter niet alleen die laatste man, maar ook de verbinder in het spel en een sterke resultaatspeler. Dat zijn kwalificaties die maken dat ik de portefeuille die mij is toebedacht heel goed kan uitvoeren. Dat is de portefeuille financiën, economie en arbeidsmarkt, maar ook welzijn, onderwijs, jeugdzorg en sport. U ziet het, alle componenten komen een beetje samen in wat ik eerder noemde in dit verhaal. U hebt het vertrouwen gekregen van het Drentse volk om hen te vertegenwoordigen in deze statenzaal en ik hoop op mijn beurt dat vertrouwen van u te krijgen als gedeputeerde van het Drentse volk maar ook van u. Vanuit dat vertrouwen zal ik werkelijk alles, maar dan ook alles geven om er de komende vier jaar het beste voor Drenthe uit te halen.

De VOORZITTER: Zijn er nog vragen voor de heer Van der Tuuk? Dat is niet het geval. Wij gaan nu over tot de activiteiten van de commissie die zich bezig houdt met de controle van de geloofsbrieven onder de bezielende leiding van de heer Vester en ik schors de vergadering voor vijf minuten om uw werkzaamheden uit te voeren. Daarna zult u ons rapporteren wat uw bevindingen zijn.

*Schorsing*

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering en zie de voorzitter van de commissie met betrekking tot de controle van de geloofsbrieven binnenlopen. Ik geef het woord aan de heer Vester voor het uitbrengen van zijn verslag.

De heer VESTER: Mijnheer de voorzitter, de commissie heeft zich uiterst zorgvuldig van haar taken gekweten. Vandaar dat het ook iets langer heeft geduurd, want wij hebben een discussie gehad over een aantal functies die nog bij een aantal kandidaten aanwezig zijn. Tegelijkertijd achten wij de kandidaten integer genoeg om daar verantwoord mee om te gaan. Ten aanzien van de ombudsfuncties die de heer Van der Tuuk bij gemeenten heeft, is er volgens de wet geen belemmering om dat te doen, maar vooral ten aanzien van de gemeenten binnen de provincie Drenthe kan daar een knelpunt ontstaan. Wij achten hem echter integer genoeg om daarmee om te gaan. Bij mevrouw Klip gaat het om haar functie bij de Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD) en wij achten haar integer genoeg om daar zonder enige vorm van belangenverstrengeling mee om te gaan. Bij de heer Brink zou er een knelpunt in de vorm van een mogelijke belangenverstrengeling kunnen liggen bij zijn deelname in een maatschap in een landbouwbedrijf in Drenthe, maar ook hem achten wij integer genoeg om daar op een goede manier mee om te gaan. Dus, de commissie heeft de onderliggende documenten voor toetsing op de wettelijke wijze onderzocht en in orde bevonden. De commissie heeft tevens kennis genomen van de door de dienst JUSTIS afgeleverde verklaringen omtrent het gedrag (VOG) van de vier kandidaat-gedeputeerden. De commissie acht daarom de kandidaat-gedeputeerden, de heer Brink, mevrouw Klip, de heer Munniksma en de heer Van der Tuuk, benoembaar tot lid van het college van gedeputeerde staten van Drenthe.

De VOORZITTER: Dank u wel. Voordat ik de staten verzoek het verslag van de voorzitter over te nemen, wijs ik erop dat de commissie het werk integer en zorgvuldig heeft gedaan en dat behoort ook tot de introductie van de nieuwe gedeputeerden. Morgen is er het constituerend beraad. Daar worden de portefeuilles verdeeld en daar wordt een beeld gegeven van de functies die de gedeputeerden bekleden buiten dit ambt om. Op een transparante wijze wordt u dan in kennis gesteld van wat zij met deze functies gaan doen. U hebt ook altijd zicht op de bezoldigde en onbezoldigde functies van de gedeputeerden. Daar waar het gaat om de door u genoemde functies ga ik ervan uit dat er morgen een formeel besluit over genomen zal worden, of u ziet de functie terug op de website zijnde een bezoldigde of onbezoldigde functie. Ik ben nu in het bezit van de Drentse gedragscode ten aanzien van integriteit en die is door alle vier kandidaat-gedeputeerden ondertekend, dus dienen zij conform te handelen. Dat gezegd hebbende stel ik voor om het verslag dat net is uitgebracht door de voorzitter van de commissie over te nemen als staten. De kandidaat-gedeputeerden acht ik daarmee benoembaar. Kunnen wij dat besluit met elkaar nemen?

Daartoe wordt besloten.

De VOORZITTER: Wij kunnen nu overgaan tot de benoeming van de kandidaten. U krijgt straks een stembriefje en wij gaan niet meer uit deze zaal weg. Wij gaan nu stemmen en u wacht allen tot de uitslag bekend is. Wij beginnen met het stemmen over de heer Brink. Ik verzoek de bodes om snel de briefjes rond te delen en ik verzoek u daarbij één kruisje te zetten. U kunt namelijk kiezen uit voor, tegen en onthouding van stemmen. Een kruisje dus, want alle overige acties die u onderneemt maken uw stembriefje ongeldig. Ik verzoek nu de briefjes rond te delen, deze in te vullen en dan worden zij met dezelfde snelheid weer opgehaald. Ik verzoek de commissie in het midden te doen plaatsnemen onder de bezielende leiding van de heer Wijbenga.

*Schorsing*

De VOORZITTER: De vergadering is heropend en ik geef graag het woord aan de voorzitter van de commissie met betrekking tot het tellen van de uitgebrachte stemmen.

De heer WIJBENGA: Er zijn 41 stemmen uitgebracht, waarvan 38 vóór en 3 tegen.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de meerderheid van de statenleden voor de benoeming van kandidaat-gedeputeerde Brink heeft gestemd. Ik vraag de heer Brink of hij zijn benoeming aanvaardt.

De heer BRINK: Ja, dat doe ik.

De VOORZITTER: Dat betekent dat kandidaat-gedeputeerde Brink benoemd is tot gedeputeerde. Dan gaan wij over tot het ronddelen van de stembriefjes ten aanzien van kandidaat-gedeputeerde Klip.

*Schorsing*

De VOORZITTER: Ik geef het woord aan de voorzitter van het stembureau.

De heer WIJBENGA: Er zijn 41 stemmen uitgebracht, er was 1 stem ongeldig, er waren 8 stemmen tegen en 32 vóór.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de meerderheid van de statenleden voor de benoeming van kandidaat-gedeputeerde Klip heeft gestemd. Ik vraag mevrouw Klip of zij haar benoeming aanvaardt.

Mevrouw KLIP: Ja, dat doe ik heel graag.

De VOORZITTER: Dat betekent dat kandidaat-gedeputeerde Klip benoemd is tot gedeputeerde. Dan gaan wij over tot het ronddelen van de stembriefjes ten aanzien van kandidaat-gedeputeerde Munniksma.

*Schorsing*

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering en vraag een ieder zijn plaats weer in te nemen. Ik geef het woord aan de voorzitter van het stembureau.

De heer WIJBENGA: Er zijn 41 stemmen uitgebracht, 39 stemmen vóór en 2 tegen.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de meerderheid van de statenleden voor de benoeming van kandidaat-gedeputeerde Munniksma heeft gestemd. Ik vraag de heer Munniksma of hij zijn benoeming aanvaardt.

De heer MUNNIKSMA: Ja, dat doe ik graag.

De VOORZITTER: Dat betekent dat kandidaat-gedeputeerde Munniksma is benoemd tot gedeputeerde. Dan gaan wij over tot het ronddelen van de stembriefjes ten aanzien van kandidaat-gedeputeerde Van der Tuuk.

*Schorsing*

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering en geef het woord aan de voorzitter van het stembureau.

De heer WIJBENGA: Er zijn 41 stemmen uitgebracht, er waren er 2 tegen, er was 1 onthouding en er waren er 38 vóór.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de meerderheid van de statenleden voor kandidaat-gedeputeerde Van der Tuuk heeft gestemd. Ik vraag de heer Van der Tuuk of hij zijn benoeming aanvaardt.

De heer VAN DER TUUK: Ja, die wil ik aanvaarden.

De VOORZITTER: Dat betekent dat kandidaat-gedeputeerde Van der Tuuk benoemd is tot gedeputeerde. Ik dank het stembureau voor de inspannende werkzaamheden en de buitengewoon heldere verslaglegging van de voorzitter. Ik wil graag overgaan tot de installatie van de benoemde gedeputeerden. Ik heb begrepen dat in ieder geval de heer Brink de eed aflegt en dat de heren Munniksma, Van der Tuuk en mevrouw Klip de verklaring en belofte afleggen. Ik roep iedere te installeren kandidaat-gedeputeerde naar voren, de griffier leest de tekst voor en wij beginnen bij de heer Brink. Ik vraag de aanwezigen, voor zover dat voor hen mogelijk is, te gaan staan.

De GRIFFIER: Ik zweer dat ik, om tot gedeputeerde benoemd te worden, rechtstreeks noch middellijk, onder welke naam of voorwendsel ook, enige gift of gunst heb gegeven of beloofd. Ik zweer dat ik om iets uit dit ambt te doen of te laten, rechtstreeks noch middellijk, enig geschenk of enige belofte heb aangenomen of zal aannemen. Ik zweer dat ik getrouw zal zijn aan de Grondwet, dat ik de wetten zal nakomen en dat ik mijn plichten als gedeputeerde naar eer en geweten zal vervullen.

De heer BRINK: Zo waarlijk helpe mij God almachtig.

De VOORZITTER: Ik feliciteer u met uw installatie en verzoek u hier te gaan staan. Dan gaan wij nu over tot de installatie van mevrouw Klip.

De GRIFFIER: Ik verklaar dat ik, om tot gedeputeerde benoemd te worden, rechtstreeks noch middellijk, onder welke naam of voorwendsel ook, enige gift of gunst heb gegeven of beloofd. Ik verklaar en beloof dat ik om iets uit dit ambt te doen of te laten, rechtstreeks noch middellijk, enig geschenk of enige belofte heb aangenomen of zal aannemen. Ik beloof dat ik getrouw zal zijn aan de Grondwet, dat ik de wetten zal nakomen en dat ik mijn plichten als gedeputeerde naar eer en geweten zal vervullen.

Mevrouw KLIP: Dat verklaar en beloof ik.

De VOORZITTER: Ik feliciteer u met uw installatie en verzoek u hier te gaan staan. Dan gaan wij nu over tot de installatie van de heer Munniksma.

De GRIFFIER: Ik verklaar dat ik, om tot gedeputeerde benoemd te worden, rechtstreeks noch middellijk, onder welke naam of voorwendsel ook, enige gift of gunst heb gegeven of beloofd. Ik verklaar en beloof dat ik om iets uit dit ambt te doen of te laten, rechtstreeks noch middellijk, enig geschenk of enige belofte heb aangenomen of zal aannemen. Ik beloof dat ik getrouw zal zijn aan de Grondwet, dat ik de wetten zal nakomen en dat ik mijn plichten als gedeputeerde naar eer en geweten zal vervullen.

De heer MUNNIKSMA: Dat verklaar en beloof ik.

De VOORZITTER: Ik feliciteer u met uw installatie en verzoek u hier te gaan staan. Dan gaan wij nu over tot de installatie van de heer Van der Tuuk.

De GRIFFIER: Ik verklaar dat ik, om tot gedeputeerde benoemd te worden, rechtstreeks noch middellijk, onder welke naam of voorwendsel ook, enige gift of gunst heb gegeven of beloofd. Ik verklaar en beloof dat ik om iets uit dit ambt te doen of te laten, rechtstreeks noch middellijk, enig geschenk of enige belofte heb aangenomen of zal aannemen. Ik beloof dat ik getrouw zal zijn aan de Grondwet, dat ik de wetten zal nakomen en dat ik mijn plichten als gedeputeerde naar eer en geweten zal vervullen.

De heer VAN DER TUUK: Dat verklaar en beloof ik.

De VOORZITTER: Ik feliciteer u als eerste van harte. Er komt nu een bijzonder moment. De felicitaties gaan uit naar de nieuwe gedeputeerden en de aanwezigen kunnen de nieuwe gedeputeerden zo dadelijk feliciteren. Uit respect en waardering voor al het werk dat zij hebben gedaan, gaat er nu een bloemetje naar de zittende ploeg. Zij krijgen het straks moeilijk, want zij moeten de tafel waarachter zij gezeten waren, verlaten. Ik verzoek hen op de publieke tribune te gaan zitten en wat er dan in je hoofd omgaat dat weet ik niet. Dat zullen wij op enig moment nog wel horen. Ik overhandig hen nu een bloemetje en

zal daarna de nieuwe ploeg ook een bloemetje geven. Ik schors de vergadering voor tien minuten om hen te feliciteren.

*Schorsing*

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Ik wens de benoemde gedeputeerden veel geluk bij de uitoefening van hun ambt.

## K. ONDERZOEK GELOOFSBRIEVEN EN INSTALLATIE NIEUWE LEDEN VAN PROVINCIALE STATEN

De VOORZITTER: Met de benoeming van een tweetal gedeputeerden vanuit de PvdA-fractie, betekent dit ook dat er twee nieuwe statenleden benoemd moeten gaan worden. Ik wil daar nu toe overgaan. Dat betekent dat ik de commissie van onderzoek vraag wederom de taken op zich te nemen en de geloofsbrieven van de heer Hemstede en mevrouw Horasan te onderzoeken. Ik vraag aan de voorzitter of dat in maximaal tien minuten kan geschieden. Ik vraag de commissie voor onderzoek naar de geloofsbrieven haar werkzaamheden te hervatten.

*Schorsing*

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Ik geef het woord aan de voorzitter van de commissie voor onderzoek naar de geloofsbrieven.

De heer VESTER: Mijnheer de voorzitter. De commissie heeft kennis genomen van de twee geloofsbrieven en de daarbij overgelegde stukken van de te benoemen leden, de heer Hemstede en mevrouw Horasan, onderzocht en in orde bevonden. De commissie adviseert de staten daarom de genoemde personen toe te laten als lid van provinciale staten van Drenthe.

De VOORZITTER: Dank u wel, dan ga ik ervan uit dat met het overnemen van uw advies, deze beide leden benoembaar zijn tot statenlid. Bent u dat met mij eens?

Daartoe wordt besloten.

De VOORZITTER: Ik ga ervan uit dat beide leden de integriteitscode hebben gelezen en ondertekend. Dan volgt nu het moment waarop wij kunnen overgaan tot de installatie van deze twee nieuwe statenleden. Zij hebben verzocht de verklaring en belofte te kunnen doen. Ik verzoek de aanwezigen te gaan staan en roep de betrokkenen naar voren voor de installatie. Ik begin met de heer Hemstede.

De GRIFFIER: Ik verklaar dat ik, om tot lid van provinciale staten benoemd te worden, rechtstreeks noch middellijk, onder welke naam of welk voorwendsel ook, enige gift of gunst heb gegeven of beloofd. Ik verklaar en beloof dat ik om iets in dit ambt te doen of te laten, rechtstreeks noch middellijk, enig geschenk of enige belofte heb aangenomen of zal aannemen. Ik beloof dat ik getrouw zal zijn aan de Grondwet, dat ik de wetten zal nakomen en dat ik mijn plichten als lid van provinciale staten naar eer en geweten zal vervullen.

De heer HEMSTEDE: Dat verklaar en beloof ik.

De VOORZITTER: Dan wil ik u als eerste feliciteren met uw installatie als statenlid. Dan roep ik nu naar voren mevrouw Horasan.

De GRIFFIER: Ik verklaar dat ik, om tot lid van provinciale staten benoemd te worden, rechtstreeks noch middellijk, onder welke naam of welk voorwendsel ook, enige gift of gunst heb gegeven of beloofd. Ik verklaar en beloof dat ik om iets in dit ambt te doen of te laten, rechtstreeks noch middellijk, enig geschenk of enige belofte heb aangenomen of zal aannemen. Ik beloof dat ik getrouw zal zijn aan de

Grondwet, dat ik de wetten zal nakomen en dat ik mijn plichten als lid van provinciale staten naar eer en geweten zal vervullen.

Mevrouw HORASAN: Dat verklaar en beloof ik.

De VOORZITTER: Dan wil ik u als eerste feliciteren met uw installatie als statenlid. Namens de statenleden beiden van harte geluk gewenst. Veel succes bij de uitvoering van uw ambt als statenlid. Ik verzoek u nu de presentielijst te tekenen. Ik schors de vergadering om beide statenleden te kunnen feliciteren.

*Schorsing*

## L. STATENSTUK 2011-478: BENOEMING VICEVOORZITTER EN TWEEDE VICEVOORZITTER VAN PROVINCIALE STATEN

De VOORZITTER: Ik verzoek u om zitting te nemen achter uw naambordje. Ik heropen de vergadering door een drietal dingen met u door te nemen. Ik stel voor om de agendapunten L tot en met P, die gaan over enkelvoudige kandidaatstellingen, per acclamatie te behandelen. Daarmee wijken wij af van het Reglement van orde dat bepaalt dat dit schriftelijk dient te gebeuren. Kunnen de staten daarmee instemmen?

Daartoe wordt besloten.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat er op dit moment nog 40 stemgerechtigde statenleden aanwezig zijn, omdat mevrouw Van Dinteren de vergadering wat eerder moest verlaten. Dat is bij dezen gebeurd. Wij gaan nu eerst weer stemmen, maar dat hoeft u alleen bij hand opsteken te doen. Ik breng nu in stemming motie M2011-2 van de ChristenUnie en de SP bij agendapunt G, het statenstuk 2011-469 betreffende Transitie II en Pieken. Wie is voor aanvaarding van de motie van ChristenUnie en SP?

Met de stemmen van de leden van de fracties van de PvdA, SP, ChristenUnie, CDA en PVV voor deze motie en de stemmen van de fracties van D66, GroenLinks en de VVD tegen deze motie, wordt deze motie bij meerderheid van stemmen aangenomen.

De VOORZITTER: Dan ga ik over naar stemming over het amendement van D66 met nummer A2011-4 over statenstuk 2011-469, Transitie II en Pieken. Wie is voor aanvaarding van dat amendement?

Met de stemmen van de leden van de fracties van de PvdA, VVD, SP, D66, ChristenUnie en CDA voor dit amendement en de leden van de fracties van GroenLinks en PVV tegen dit amendement, wordt dit amendement bij meerderheid van stemmen aangenomen.

De VOORZITTER: Dan gaan wij nu over tot stemming over het door een amendement en een motie aangepaste voorstel tot aanvaarding van statenstuk 2011-469, Verordening Transitie II en Pieken. Wie is voor aanvaarding van het voorstel?

Met de stemmen van de leden van de fracties van de PvdA, VVD, SP, D66, ChristenUnie, GroenLinks en CDA voor dit voorstel en de stemmen van de leden van de PVV-fractie tegen dit voorstel, wordt dit voorstel aangenomen.

De VOORZITTER: Kom ik nu bij de benoeming van de vicevoorzitter en een tweede vicevoorzitter, statenstuk 2011-478. Ik stel voor de heer Slagter per acclamatie te benoemen tot vicevoorzitter.

Met algemene stemmen wordt dit voorstel aangenomen.

De VOORZITTER: Ik wens de heer Slagter veel geluk in zijn functie als vicevoorzitter van de staten, maar niet dan nadat ik de huidige vicevoorzitter van de staten, de heer Huizing, heb bedankt voor zijn

immense werkzaamheden gedurende een lange periode. Het was een verademing om met u het Presidium te vormen, want ik heb nog nooit zo snel besluiten genomen. Ik zal u missen en zal u mijn blijk van waardering geven in de vorm van een bos bloemen. Ik nodig de nieuwe vicevoorzitter uit om zijn plaats aan deze tafel in te nemen.

De VOORZITTER: Dan gaan wij over tot de benoeming van de tweede vicevoorzitter. Voorgedragen is mevrouw Van Dinteren van GroenLinks. Ik stel voor om bij acclamatie haar bij enkelvoudige kandidaatstelling te benoemen tot tweede vicevoorzitter.

Met algemene stemmen wordt dit voorstel aangenomen.

De VOORZITTER: Ik zou haar graag mijn felicitaties overbrengen, maar zij is er nu niet. In gedachten zijn wij bij haar en mevrouw Smith brengt die felicitaties wel over. De bos bloemen komt ongetwijfeld ook nog.

## M. STATENSTUK 2011-477: BENOEMING COMMISSIELEDEN, NIET ZIJNDE STATENLEDEN

De VOORZITTER: Ik ga over tot de benoeming van de commissieleden, niet zijnde statenleden. Dat zijn de volgende commissieleden. De heren Van Berkum (ChristenUnie), Dekker (SP), Van Heusden (ChristenUnie), Kuipers (GroenLinks), Van Lookeren Campagne (D66), Van Middelaar (SP) en Voorkamp (PVV). Ik stel voor deze bij acclamatie te benoemen.

Met algemene stemmen wordt dit voorstel aangenomen.

De VOORZITTER: Van harte gefeliciteerd met deze benoeming. Aan mevrouw Smith wil ik vragen om aan mevrouw Van Dinteren door te geven dat de heer H. Kuipers pas volgende maand benoemd kan worden omdat de benodigde stukken nog niet zijn uitgewisseld.

## N. STATENSTUK 2011-479: BENOEMING VOORZITTERS EN LEDEN STATENCOMMISSIES

De VOORZITTER: Dit is buitengewoon belangrijk. Per abuis staat onder punt 6 cultuur en economie genoemd, maar dat moet natuurlijk bestuur en financiën zijn. In statenstuk 2011-479 wordt de heer Huizing voorgedragen als voorzitter van de Commissie Omgevingsbeleid, mevrouw Smits voor de Commissie Cultuur en Economie en de heer Van de Boer voor de Commissie Bestuur en Financiën. Ik stel voor om deze personen als voorzitters van de genoemde commissie te benoemen.

Met algemene stemmen wordt dit voorstel aangenomen.

De VOORZITTER: Het is ook de bedoeling vast stellen welke leden deel uit gaan maken van de verschillende statencommissies. Kan het voorstel zoals dat op papier staat worden aanvaard?

Met algemene stemmen wordt dit voorstel aangenomen.

## O. STATENSTUK 2011-480: BENOEMING LEDEN BEGELEIDINGSCOMMISSIE ACCOUNTANT

De VOORZITTER: Ik stel voor om de heer Van de Boer te benoemen als voorzitter van de Begeleidingscommissie Accountant. Daarnaast zijn als leden voorgesteld de heer Huizing (PvdA), mevrouw Meeuwissen (VVD), de heer Van der Ven (CDA) en de heer Oosterlaak (SP). Ik stel u voor deze voordrachten te volgen.

Met algemene stemmen wordt dit voorstel aangenomen.

## P. STATENSTUK 2011-481: BENOEMING LEDEN WERKGROEP DRENTS EUROPA NETWERK (DREUN)

De VOORZITTER: Op voordracht van de PvdA wordt mevrouw Goettsch voorgesteld, op voordracht van de VVD de heer Baltes, op voordracht van de CDA-fractie mevrouw Kaal en op voordracht van de PVV de heer Van Berkel. Op voordracht van de SP wordt de heer Van Ekelen voorgesteld, op voordracht van D66 mevrouw Van der Tol, op voordracht van de ChristenUnie mevrouw Stijkel en op voordracht van de GroenLinks-fractie mevrouw Smith. Ik stel u voor deze voordrachten over te nemen en hen te benoemen.

Met algemene stemmen wordt dit voorstel aangenomen.

## Q. STATENSTUK 2011-474: AANWIJZING LEDEN ALGEMEEN BESTUUR SAMENWERKINGSVERBAND NOORD-NEDERLAND

De VOORZITTER: Voorgedragen tot leden van het algemeen bestuur van SNN zijn de heer Huizing (PvdA), de heer Ziengs (VVD), mevrouw Kaal (CDA), de heer Uppelschoten (PVV), de heer Oosterlaak (SP), mevrouw Van der Tol (D66). Hier staan zes kandidaten en één daarvan wil slechts worden opgevoerd als plaatsvervangend lid van het algemeen bestuur en dat is de heer Huizing. Ik vraag de staten om met deze kandidaatstelling akkoord te gaan.

Met algemene stemmen wordt dit voorstel aangenomen.

De VOORZITTER: Het gaat hier om drie zetels en er zijn vijf kandidaten. Dat betekent dat wij gaan stemmen, zodat drie kandidaten in het algemeen bestuur van SNN komen. Daarmee vallen twee anderen af en die zijn dan gelijk plaatsvervangend lid, zo zij dat dan nog wensen, van het algemeen bestuur van SNN. Is de procedure helder? Dan gaan wij nu over tot stemming. De statenleden krijgen stembriefjes en ik verzoek het stembureau daarna haar werkzaamheden te hervatten. U dient drie kruisjes te zetten op de stembiljetten, want er worden drie kandidaten in het algemeen bestuur benoemd.

*Schorsing*

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering en verzoek u uw plek wederom in te nemen. Het woord is aan de voorzitter van de stemcommissie.

De heer WIJBENGA: Er zijn 40 stemmen uitgebracht waarvan op mevrouw Kaal 26 stemmen, mevrouw Van der Tol 26 stemmen en de heer Ziengs 35 stemmen. Daarmee zijn zij de drie kandidaten met de meeste stemmen. Vervolgens zijn er 24 stemmen uitgebracht op de heer Oosterlaak en 6 stemmen op de heer Uppelschoten. Er was 1 onthouding.

De VOORZITTER: Ik vraag aan de heer Ziengs of hij de uitslag van deze stemming aanvaardt en zitting neemt in het algemeen bestuur.

De heer ZIENGS: Ja, dat wil ik.

De VOORZITTER: Dan vraag ik dat ook aan mevrouw Kaal.

Mevrouw KAAL: Ja, dat wil ik.

De VOORZITTER: Dan vraag ik dat tevens aan mevrouw Van der Tol.

Mevrouw VAN DER TOL: Ja, dat wil ik.

De VOORZITTER: Dan zijn de heer Ziengs en de dames Van der Tol en Kaal benoemd tot leden in het algemeen bestuur van het SNN. Ik vraag de heer Oosterlaak of hij plaatsvervangend lid wil worden in het algemeen bestuur van SNN.

De heer Oosterlaak: Ja, dat wil ik.

De VOORZITTER: Dan vraag ik hetzelfde aan de heer Uppelschoten.

De heer UPPELSCHOTEN: Ja, dat wil ik.

De VOORZITTER: Dan hebben wij hiermee de leden en de plaatsvervangende leden in het algemeen bestuur van het SNN benoemd. Ik dank de stemcommissie en haar voorzitter voor alle werkzaamheden die hedenmiddag zijn verricht. Ik draag gedeputeerden Brink en Van der Tuuk voor als leden van het algemeen bestuur van SNN en de gedeputeerden Klip en Munniksma als plaatsvervangend leden. In het constituerend beraad van morgen zal bepaald worden wie er vanuit het algemeen bestuur zullen toetreden tot lid van het dagelijks bestuur van het SNN. Daar gaan wij nog naar kijken en ook ikzelf zit in dat dagelijks bestuur. Kunnen wij dit met elkaar besluiten?

Met algemene stemmen wordt dit voorstel aangenomen.

**R1. STATENSTUK 2011-471: VOORSTEL VAN HET PRESIDIUM VAN 12 APRIL 2011, KENMERK 14/SG/2011003121, HET REGLEMENT VAN ORDE VOOR DE VERGADERING EN ANDERE WERKZAAMHEDEN VAN PROVINCIALE STATEN EN HET REGLEMENT VAN ORDE VOOR DE VERGADERINGEN VAN DE STATENCOMMISSIES C.A.**

De VOORZITTER: Ik draag het voorzitterschap over aan de vicevoorzitter van de staten, de heer Slagter.

De VICEVOORZITTER: Aan de orde is statenstuk 2011-471 betreffende het Reglement van orde voor de vergadering en andere werkzaamheden van provinciale staten en het Reglement van orde voor de vergaderingen van de statencommissies.

Mevrouw SMITH: Mijnheer de voorzitter, hierbij geldt het amendement dat is ingediend door ChristenUnie en GroenLinks.

De heer VESTER: Ik houd het wat korter dan gepland omdat het amendement er is en ik mij wil beperken tot een aantal zaken. Het gaat over het onderdeel videoverslaggeving. Daar staat letterlijk dat het verslag voor iedereen raadpleegbaar is. Wordt hiermee bedoeld voor alle computersystemen en browsers, want dat is nu niet het geval? Het is verstandig om duidelijk te formuleren of er uitzonderingen zijn of dat het algemeen is. Wij vragen ons ook af of deze vorm van verslaglegging wel voldoet aan de Wet Openbaarheid Bestuur (WOB) en verwijs daartoe door naar de door u ontvangen e-mails. Hopelijk kan iemand duidelijkheid verschaffen of dit wel of niet aan de WOB voldoet. Verder wijs ik erop dat het afschaffen van de samenvattingen van de beraadslagingen tot gevolg heeft dat iets niet meer door zoekopdrachten in google of binnen het systeem teruggevonden kan worden. Binnen alle gepubliceerde stukken kan nu immers nog op trefwoorden worden gezocht. Binnen de videoverslaglegging zit geen zoekfunctie, dus daar kun je niets in terugvinden. Dat is een omissie. Voor mij is het onduidelijk hoe de in artikel 9 en 18 genoemde termen "gezonden" of "toegezonden" gelezen moeten worden. Gaat het om digitale toezending of om digitale toezending en per post? Het hele stuk met betrekking tot besluitstuk 3 sla ik over in verband met het amendement en tot slot staan er op pagina 1 onderaan de vier doelen die men hoopt te bereiken door een andere vergaderstructuur. Voor de SP geldt dat deze doelen beter te bereiken zullen zijn bij een juiste instelling en discipline van de statenleden. Dat kan moeilijk door aanpassing van regelgeving worden afgedwongen. Het heeft te maken met attitudes van statenleden en die regelgeving kan hoogstens een richtlijn of kader zijn waarbinnen het statenlid kan opereren. Tot zover mijn eerste termijn.

De heer STELPSTRA: Het gaat nu om het amendement dat wij samen met GroenLinks gaan indienen. Dat amendement heeft betrekking op onderdeel 3 van het besluit, namelijk de herijking van de vergaderstructuur. Ons stond bij dat wij in het lijsttrekkersoverleg hadden afgesproken daar nog een inhoudelijke discussie over te zullen voeren. Ik wil voorkomen dat wij daar nu nog uitgebreid over gaan discussiëren. Het amendement komt erop neer dat wij vragen om zonder vertraging in de besluitvorming in

ieder geval niet inhoudelijk de vergaderstructuur te accorderen maar vooral de werkgroep de gelegenheid te geven de inhoudelijke discussie over de vraag of wij het wel willen nog eens over te doen. Dat zou beter zijn voor het draagvlak en past prima binnen de nieuwe werkwijze van dit college, dat over veel zaken met de staten in discussie wil. Ik ga ervan uit dat dit amendement bijna unaniem aanvaard wordt.

Mevrouw SMITH: Dank u wel, voorzitter. De reglementen zijn wat GroenLinks betreft prima in orde, in aanmerking nemende de opmerkingen van de heer Vester. Daar zijn wij het wel mee eens. In dit voorstel zit ook de opdracht voor de Werkgroep Pilot Commissiestructuur. In besluit 3 van het dictum wordt over de pilot besloten en de in te stellen statenwerkgroep kan als gevolg daarvan alleen de invulling van de pilot vorm geven. GroenLinks en de ChristenUnie zouden liever zien dat vóór wij een praktijkproef doen, er eerst naar de onderliggende argumenten en naar nut en noodzaak wordt gekeken. Deze opdracht zouden wij aan dezelfde werkgroep mee kunnen geven en vervolgens kunnen wij in juli besluiten over de vraag of er een pilot komt en zo ja, hoe die eruit gaat zien. Daarom hebben wij dit amendement gemaakt en daar gaat de strekking van het amendement ook over. Het dictum van het amendement luidt als volgt.

***Amendement A 2011-3 van de fracties GroenLinks en ChristenUnie betreffende Statenstuk 2011-471***

*Provinciale Staten, in vergadering bijeen op 20 april 2011,*
*overwegende:*

- *dat de huidige Staten besluiten over het al dan niet uitvoeren van een pilot voor een andere commissiestructuur, zoals afgesproken in de commissie BFE waarin tot uitwerking van dit voorstel werd besloten*
- *dat voorafgaand aan besluitvorming over een pilot (praktijkproef) een overzicht van voor- en nadelen van zowel bestaande structuur als beoogde / uit te proberen structuur wenselijk is (theorie, maar vanuit praktijkervaringen in andere provincies en gemeenten)*
- *dat het voorstel in Statenstuk 2011-471, 'Het Reglement van orde voor de vergadering en andere werkzaamheden van provinciale staten en het Reglement van orde voor de vergaderingen van de Statencommissies c.a.', de instelling van een statenwerkgroep regelt, die de inrichting van een pilot voor een andere vergaderstructuur moet voorstellen*
- *dat daarmee in feite het besluit tot het uitvoeren van een pilot nu reeds genomen wordt, zonder onderliggende argumentatie over nut en noodzaak van een dergelijke pilot cq. afweging van voor- en nadelen van beide opties (en dat daarmee in juli slechts besloten wordt over de vormgeving van de pilot)*
- *dat daarmee deze nieuwe Staten zonder onderliggende argumentatie een besluit nemen*
- *dat uitgestelde besluitvorming over een eventuele pilot (juli) èn een verbrede opdracht (zowel *voor en nadelen als *de inrichting van een mogelijke pilot in beeld) voor deze statenwerkgroep een zorgvuldige beslissing over de pilot mogelijk maakt*

*amenderen het genoemde Statenstuk alsvolgt:*

- *tweede alinea pagina 2 vervangen door: 'Voorgesteld wordt om een statenwerkgroep in te stellen met uit iedere fractie één lid, waarbij de vicevoorzitter van de staten optreedt als voorzitter. Met ondersteuning vanuit de Statengriffie bereidt de werkgroep een beslisdocument voor, waarin onderbouwd de voor- en nadelen van commissiestructuur cq. voorbereidende / opniniërende / extra statenvergaderingen op een rij gezet worden, evenals een uitwerking van de tweede mogelijkheid in een pilot die 1 september a.s. van start zou kunnen gaan. Deze werkgroep rapporteert in de vergadering van juli, waar door PS de finale besluitvorming over het al dan niet uitvoeren van een pilot genomen wordt. Wanneer de pilot uitgevoerd gaat worden vervallen vanaf september 2011 geplande commissievergaderingen. De Statengriffie zal waar nodig en gewenst tijdig de ambtelijke organisatie betrekken bij de advisering'.*
- *derde alinea pagina 2 toevoegen in opsommingslijst na tekst cursief gedrukte woorden: 'Het concrete voorstel kan voor advisering worden voorgelegd aan de Statencommissie Betuur en*

*Financiën van 6 juli a.s. en voor besluitvorming in de statenvergadering van 13 juli a.s. Het voorstel dient in ieder geval aandacht te besteden aan:*

- ✓ *voor en nadelen van de huidige commissiestructuur (o.a. betrokkenheid burgers, publiciteit, overzichtelijkheid besluitvormingstraject, voorkomen dubbelingen in discussies, personele inzet kleine fracties)*
- ✓ *voor en nadelen van een structuur met alleen statenvergaderingen (idem)*
- ✓ *concretisering… (verder ongewijzigd)*

- *Meetbaar / Beoogd beleidseffect, pagina 3 wijzigen: 'Formele inwerkingtreding van de gewenste wijzigingen in de Reglementen van orde per 1 mei 2011 en besluitvorming over een pilot voor de herijking van de vergaderstructuur in juli 2011 met het oog op start van de pilot per 1 september 2011.'*
- *Wijziging onderdeel III van het dictum van het ontwerpbesluit alsvolgt: 'In te stemmen met de instelling van de voorgestelde statenwerkgroep en besluitvorming over een pilot voor de herijking van de vergaderstructuur PS in juli 2011'.*

*en gaan over tot de orde van de dag.*

De VICEVOORZITTER: Dank u wel. Het amendement maakt deel uit van de beraadslagingen. Ik geef nu het woord aan de heer Tichelaar.

De heer TICHELAAR: Het videoverslag is voor zover ik dat kan overzien, compatible met van alles en nog wat. Als dat niet zo is, dan wordt het wel compatible gemaakt, want wij staan ook voor een proces van een uitrol van iPad2, waarover in eerdere instantie door de heer Oosterlaak vragen aan ons over zijn gesteld. Die vragen hebben wij geverifieerd bij een proefproject in de provincie Flevoland en wij zijn ons ervan aan het vergewissen dat dit videoverslag er ook op bekeken kan worden. Hetzelfde geldt voor het doorvoeren van de wijzigingen bij RTV Drenthe, want die zitten met een vergelijkbaar probleem. Die worden Apple-proof gemaakt en wij wachten dat maar af, maar wij zeggen bij dezen toe dat wij dat willen gaan doen en wij zullen voor de uitrol controleren of daar iets op gevonden kan worden. Daar waar het gaat om de WOB zijn wij verantwoordelijk voor transparantie bij het bestuurlijk handelen en naast het videoverslag houden wij ook een besluitenlijst bij. Dat betekent dat wij ons kunnen verantwoorden voor bestuurlijk handelen en dat wij dus voldoen aan de wetgeving. Daar komt nog bij dat daar waar u sprak over de zoekfunctie, deze niet op thema kan, maar wel op vergadering en onderdelen van die vergadering. Ten slotte gebeurt straks de verzending van de stukken digitaal en per post, maar om enigszins rekening te houden met de inverdieneffecten die je kunt bereiken door digitalisering van het proces. Op het moment dat wij in staat zijn om alles digitaal te doen zijn, gaan wij over tot het digitaal verzenden. In de laatste Presidiumvergadering is gesproken over de iPad2 en de bijbehorende accessoires en het was daarbij vooral gericht op die mensen die niet automatisch met een digitaal proces kunnen omgaan. Ondertussen hebben wij wel allemaal laptops thuis van de provincie staan en weet ik niet hoe zich dat hiermee verhoudt. Daar hebben wij allemaal mee ingestemd, maar wij hopen dat er een moment komt dat wij echt over gaan naar digitalisering van het proces, want wij kunnen daar in vier jaar tijd bedragen mee inverdienen die er niet om liegen. Het gaat daarbij al snel om € 400.000,00 tot € 500.000,00 aan post- en papierkosten, maar het moment is nog niet daar en daarom worden de dingen nu nog dubbel gedaan. Zo gauw we daar aan toe zijn, zal dat digitaal gebeuren. Ik koppel de inbreng van de heer Stelpstra en mevrouw Smith van GroenLinks samen. Volgens mij is er redelijk vaak gediscussieerd over de inrichting van de vergaderstructuur, maar ik begrijp dat u een taakuitbreiding wenst van de statenwerkgroep die zich daarmee bezig houdt. Ik zal mij daar niet tegen verzetten, maar ik laat het oordeel daarover over aan de staten, zodat u straks maar over het amendement moet gaan stemmen. Er zijn veel argumenten voor, maar ook veel tegen en op een gegeven moment moet je besluiten nemen. Ik heb altijd begrepen dat in het fractievoorzittersoverleg/lijsttrekkersoverleg geen onomkeerbare besluiten worden genomen, want zelfs zonder de verbreding met de statenwerkgroep ligt er het feit dat het aan de staten is om te besluiten om het advies van de werkgroep wel of niet over te nemen, maar als de verbrede taakopdracht komt wordt die uitgevoerd en ingevuld en dan zullen die besluiten worden genomen. Ik zal mij er niet tegen verzetten, maar laat het oordeel graag aan de staten over.

De VICEVOORZITTER: Er is geen behoefte aan een tweede termijn. Dan stel ik voor het amendement, ingediend door ChristenUnie en GroenLinks, in stemming te brengen. Of is de toezegging van de heer Tichelaar voldoende?

De heer TICHELAAR: Ik heb geen toezegging gedaan, maar laat het oordeel aan de staten.

De VICEVOORZITTER: Wij gaan het amendement van GroenLinks en ChristenUnie in stemming brengen, waarvan de kern is dat onderdeel 3 van de besluitvorming wordt gewijzigd in de zin dat wordt ingestemd met de instelling van een statenwerkgroep en besluitvorming over de pilot voor de herijking van de vergaderstructuur van provinciale staten in juli 2011. Wie is voor het amendement?

Met de stemmen van de twee leden van de fractie van D66 tegen het amendement en de stemmen van de overige statenleden voor het amendement, wordt het amendement bij meerderheid van de staten aangenomen.

De VICEVOORZITTER: Ik breng het geamendeerde statenstuk zelf in stemming. Het bestaat nu uit de delen 1, 2, 3 en 4. De delen 1 en 2 betreffen de instemming met de wijziging van het Reglement van orde van de vergaderingen en andere werkzaamheden van provinciale staten en het Reglement van orde voor de vergaderingen van de statencommissies conform bijgevoegd voorstel, bijlage I en bijlage II, deel 3 is geamendeerd zoals ik net heb verwoord en deel 4 bestaat uit het instellen van de statenwerkgroep. Wie is voor dit voorstel?

Met algemene stemmen wordt dit voorstel aangenomen.

De VICEVOORZITTER: Ik draag het voorzitterschap over op de heer Tichelaar.

## R2. STATENSTUK 2011-475: VOORSTEL VAN HET PRESIDIUM VAN 12 APRIL 2011, KENMERK 14/SG/2011003819, VERORDENING VERGOEDING STATENFRACTIES

De VOORZITTER: Ik dacht dat over dit statenstuk consensus is bereikt tussen de fractievoorzitters.

Mevrouw SMITH: GroenLinks gaat hier onder protest mee akkoord. Wij waarderen het zeer dat de grootste fractie niet het voor hen nog gunstiger alternatief van de VVD erdoor heeft gedrukt en dat wij als fractie bestaande uit twee personen extra geld krijgen. Laat ook duidelijk zijn dat de grotere fracties van dit verdeelmodel relatief veel meer profijt hebben dan de kleinere. Wij hadden een verdeling conform de oude verordening, dat wil zeggen één deel vast op zes delen variabel, eerlijker gevonden.

De VOORZITTER: Ik nodig de andere fractievoorzitters niet uit daar hun visie op te geven maar heb hier kennis van genomen. Kunt u instemmen met dit voorstel?

Met algemene stemmen wordt dit statenstuk aangenomen.

## R3. STATENSTUK 2011-472: VOORSTEL VAN HET PRESIDIUM VAN 12 APRIL 2011, KENMERK 14/SG/2011003181, AANWIJZING EN MACHTIGING LEDEN ALGEMENE VERGADERING INTERPROVINCIAAL OVERLEG (IPO)

De VOORZITTER: Voorgesteld wordt om mevrouw Bakker (PvdA) en de heer Timmerman (VVD) als leden aan te wijzen en de heer Stelpstra (ChristenUnie) als plaatsvervangend lid aan te wijzen. Kunt u dit onderschrijven?

Met algemene stemmen wordt dit voorstel aangenomen.

## R4. STATENSTUK 2011-473: VOORSTEL VAN HET PRESIDIUM VAN 12 APRIL 2011, KENMERK 14/SG/2011003182, AANWIJZING LEDEN PROGRAMMARAAD NOORDELIJKE REKENKAMER

De VOORZITTER: Voorgesteld wordt om mevrouw Meeuwissen (VVD), de heer Van der Ven (CDA) en de heer Vester (SP) te benoemen als leden van de Programmaraad.

Met algemene stemmen wordt dit voorstel aangenomen.

## S. SLUITING

De VOORZITTER: Ik dank allen voor de langdurige aanwezigheid in deze zaal evenals de gedeputeerden voor hun benoeming. Daarnaast dank ik de formateur voor zijn inbreng in het verhaal. Ik wens de nieuwe statenleden heel veel succes en uiteraard ook alle andere statenleden. Wij gaan nu naar de binnenplaats want dan wordt er een foto van u allen gemaakt. Ik sluit de vergadering en wens iedereen wel thuis.

Vastgesteld in de vergadering van provinciale staten van 23 mei 2011,

, voorzitter

, griffier

Aan: de leden van Provinciale Staten van de provincie Drenthe
Postbus 122
9400 AC ASSEN

Assen, 9 maart 2011
Ons kenmerk: 11.004/RL/HL
Behandeld door: drs. R. Louwsma (0592) 365382
Onderwerp: aanbieding onderzoeksrapport 'Bekend maakt bemind'

Geachte leden van Provinciale Staten,

Met genoegen bieden wij u het onderzoeksrapport 'Bekend maakt bemind' aan. Het rapport doet verslag van een opiniepeiling onder de inwoners van Drenthe naar de behoefte aan informatie over (duurzame) energievormen en CO2-opslag. Hiernaast wordt een antwoord gegeven op de vraag of informatie over (duurzame) energie en CO2-opslag invloed heeft op de houding van Drenten. Oftewel: maakt bekend ook bemind? Het onderzoek is uitgevoerd naar aanleiding van een vraag vanuit de klankbordgroep OCWZ van de Statencommissie CW.

We hopen dat de resultaten van dit onderzoek u kunnen ondersteunen bij uw werkzaamheden.

Hoogachtend,
Bestuurscommissie Onderzoek Cultuur, Welzijn en Zorg

de heer J.P. Sluiter

i.a.a. Gedeputeerde Staten

provincie Drenthe

# Bekend maakt bemind

## Een onderzoek naar de invloed van informatie over (duurzame) energievormen op de houding van Drenten

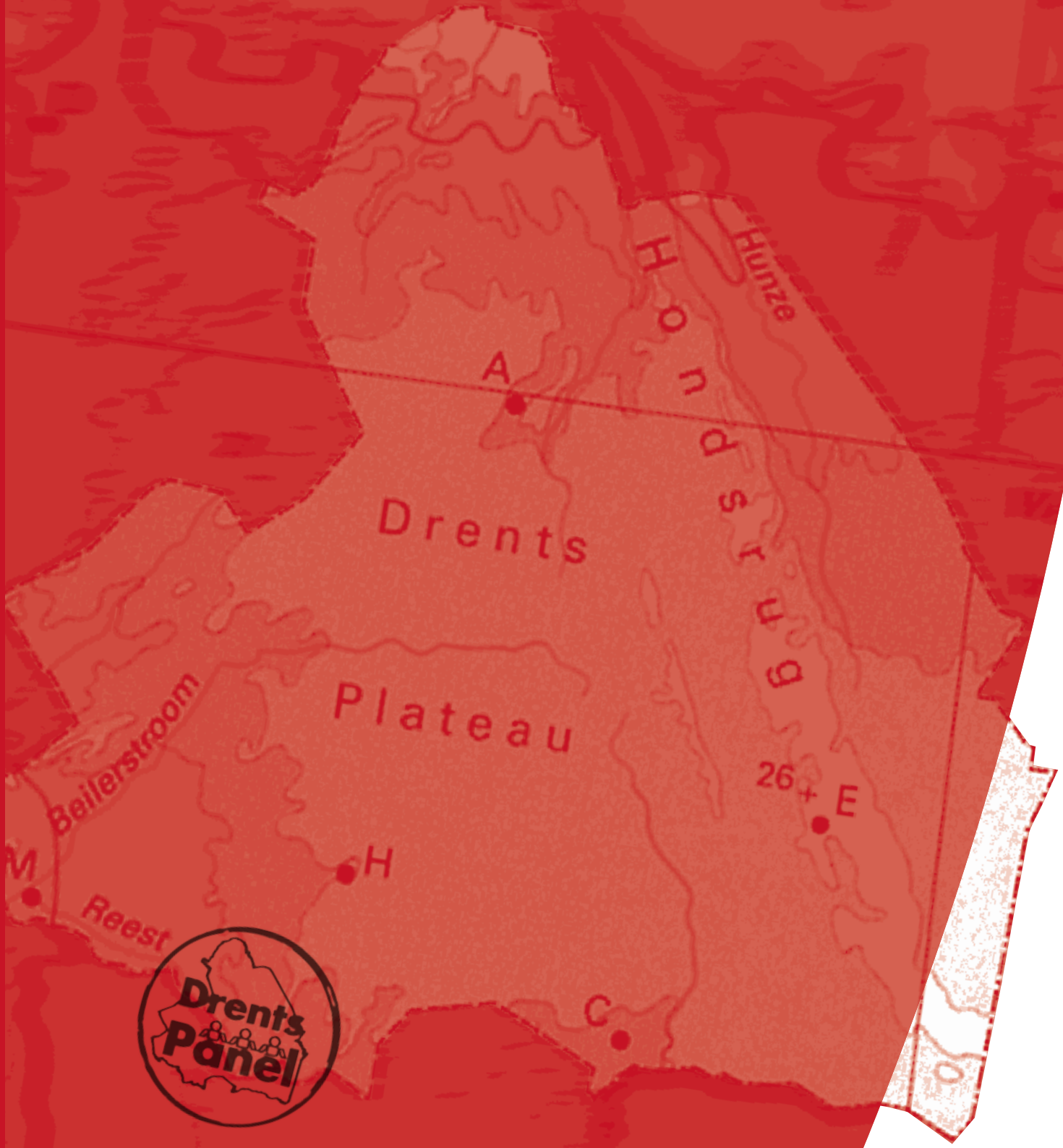


Drents Panel

Bestuurscommissie Onderzoek
Cultuur, Welzijn en Zorg

**Concept**

# Bekend maakt bemind

*Een onderzoek naar de invloed van informatie over (duurzame) energievormen op de houding van Drenten*

**Colofon:**

| | |
|---|---|
| Onderzoek en rapportage: | drs. E. Lange en drs. R. Louwsma |
| Met medewerking van: | H. Plat-Lieben |
| Uitgave: | Provincie Drenthe<br>Bestuurscommissie OCWZ<br>Postbus 122<br>9400 AC Assen |
| Kenmerk: | 11.002/EL/RL/HL |
| Datum: | februari 2011 |


Auteursrecht voorbehouden.
© Copyright 2011, Bestuurscommissie OCWZ

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij de Bestuurscommissie Onderzoek Cultuur, Welzijn en Zorg van de provincie Drenthe. Gehele of gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld. Vermenigvuldiging en/of publicatie in een andere vorm dan deze uitgave is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van de Bestuurscommissie OCWZ.

# Inhoud


| | | pagina |
|---|---|---|
| **Samenvatting en conclusies** | | **5** |
| **1.** | **Inleiding** | **7** |
| 1.1 | Achtergrond en aanleiding | 7 |
| 1.2 | Doel van het onderzoek | 7 |
| 1.3 | Drents Panel | 7 |
| 1.4 | Rapportagevorm en leeswijzer | 8 |
| **2.** | **Windmolens** | **9** |
| 2.1 | Plaatsen van windmolens | 9 |
| 2.2 | Belangstelling | 10 |
| 2.3 | Informatieverstrekking | 10 |
| **3.** | **CO2-opslag** | **13** |
| 3.1 | Belangstelling | 13 |
| 3.2 | Informatieverstrekking | 13 |
| **4.** | **Andere vormen van duurzame energie** | **15** |
| 4.1 | Informatieverstrekking | 15 |
| **5.** | **Kernenergie** | **17** |
| 5.1 | Kennis en houding | 17 |
| 5.2 | Informatieverstrekking | 18 |
| **Bijlagen** | | **21** |

Bijlage 1: Responsoverzicht
Bijlage 2: Overzicht van mogelijke locaties voor windturbineparken
Bijlage 3: CO2-opslag
Bijlage 4: Kernenergie

## Samenvatting en conclusies

December 2010 heeft weer een onderzoeksronde van het Drents Panel plaatsgevonden. Dit maal gingen de vragen over CO2-opslag, windmolens, andere vormen van duurzame energie (zoals zonne- en aardwarmte) en kernenergie. In totaal hebben 2017 inwoners van Drenthe de vragenlijst ingevuld. In deze rapportage wordt een representatief beeld gegeven van de informatiebehoefte van Drenten met betrekking tot bovengenoemde onderwerpen en de rol die de provincie hierin zou moeten spelen. Hiernaast wordt een antwoord gegeven op de vraag of informatie over (duurzame) energie en CO2-opslag invloed heeft op de houding van Drenten. Met andere woorden: maakt bekend ook bemind?

**Resultaten**

Een ruime meerderheid van de Drenten wil graag meer informatie over CO2-opslag, windmolens, andere vormen van duurzame energie (zoals zonne- en aardwarmte) en kernenergie dan dat zij nu krijgt. In tabel 1 is per onderwerp aangegeven hoe de inwoners van Drenthe denken over de huidige informatieverstrekking.

**Tabel 1. Informatieverstrekking windmolens, CO2-opslag, andere vormen van duurzame energie en kernenergie (Vindt u dat u voldoende geïnformeerd wordt?)**

| | Windmolens | CO2-opslag | Andere vormen van duurzame energie | Kernenergie |
|---|---|---|---|---|
| *Informatieverstrekking* | | | | |
| Voldoende | 18% | 16% | 19% | 24% |
| Het mag wat meer | 47% | 43% | 48% | 40% |
| Onvoldoende | 25% | 29% | 23% | 25% |
| Geen mening | 10% | 12% | 9% | 12% |
| totaal | 100% | 100% | 100% | 100% |

Uit de tabel is af te lezen dat slechts één op de vijf respondenten momenteel voldoende informatie krijgt over windmolens, andere vormen van duurzame energie, CO2-opslag en kernenergie. De percentages tussen de verschillende energievormen en CO2-opslag verschillen nauwelijks van elkaar.

Deze gedeelde mening is ook zichtbaar wanneer het gaat over de rol die de provincie zou moeten hebben in de informatievertrekking. Dit blijkt uit tabel 2.

**Tabel 2. Rol van de provincie bij informatieverstrekking windmolens, CO2-opslag, andere vormen van duurzame energie en kernenergie (Vindt u dat de provincie u moet informeren?)**

| | Windmolens | CO2-opslag | Andere vormen van duurzame energie | Kernenergie |
|---|---|---|---|---|
| *Informatievoorziening* | | | | |
| Taak provincie | 69% | 68% | 51% | 54% |
| Taak andere bedrijven | 12% | 12% | 26% | 25% |
| Zoekt het zelf op | 12% | 12% | 15% | 12% |
| Geen mening | 7% | 8% | 7% | 8% |
| *totaal* | *100%* | *100%* | *100%* | *100%* |

Meer dan de helft van alle respondenten vindt dat informatieverstrekking een taak is van de provincie. Dit is vooral zichtbaar bij de onderwerpen windmolens en CO2-opslag. Uit een analyse van de achtergrondkenmerken blijkt dat vooral ouderen (65+'ers) van mening zijn dat de provincie hen zou moeten informeren. Jongeren geven vaker aan de informatie zelf op te zoeken als zij dit nodig hebben.

Bekend maakt bemind, dat kan op basis van de resultaten met zekerheid gezegd worden. Wel geldt dit voor het ene onderwerp sterker dan voor het andere onderwerp. De mate waarin Drenten geïnformeerd zijn over windmolens, heeft een beperkte invloed op de houding: respondenten die aangeven voldoende informatie te krijgen, zijn iets vaker vóór het plaatsen van windmolens in Drenthe dan respondenten die zeggen onvoldoende informatie te ontvangen. Bij CO2-opslag is het verband sterker. Respondenten die voldoende zijn geïnformeerd, zijn vaker voor CO2-opslag zijn dan mensen die onvoldoende zijn geïnformeerd. Deze laatste groep heeft vaker geen mening. Ook bij kernenergie blijkt informatie invloed te hebben op de houding. De respondenten die aangeven voldoende informatie te krijgen, staan ten opzichte van degenen die onvoldoende informatie ontvangen, minder sceptisch tegenover kernenergie

# 1. Inleiding

## 1.1 Achtergrond en aanleiding

De provincie Drenthe zet in op een overgang naar een duurzame energiehuishouding. Dit is mede ingegeven door veranderingen in het klimaat en het schaarser worden van fossiele brandstoffen. De provincie wil een energiehuishouding die betrouwbaar is, een minimum aan broeikasgassen uitstoot en die betaalbaar is. In deze optiek handelt de provincie vanuit de 'Grounds for Change-filosofie'. In de 'Grounds for Change-filosofie' staat het besef centraal dat onze samenleving moet wennen aan moderne landschappen (die ontstaan door het toepassen van bijvoorbeeld windenergie) en aan een intensiever gebruik van de ondergrond. Dit gewenningsproces gaat gepaard met de nodige weerstand in de samenleving. De provincie kiest daarom voor zorgvuldige landschappelijke inpassing, heldere communicatie en informatieverstrekking en transparante besluitvorming (Provincie Drenthe, 2010[1])

In het kader van hun kaderstellende en volksvertegenwoordigende rol hebben Provinciale Staten via de Klankbordgroep OCWZ gevraagd om een representatieve opiniepeiling uit te voeren over de informatiebehoefte aan verschillende vormen van (duurzame) energie en CO2-opslag.

## 1.2 Doel van het onderzoek

Het doel van het onderzoek is inzicht krijgen in a. de informatiebehoefte, b. de bestaande kennis, en c. de mening van inwoners van Drenthe over verschillende vormen van (duurzame) energie en CO2-opslag.

## 1.3 Drents Panel

Het Drents Panel bestaat uit Drentse inwoners die een paar keer per jaar over verschillende onderwerpen worden bevraagd naar hun mening. Antwoorden op de vragen helpen het provinciaal bestuur bij het nemen van beslissingen en het maken van keuzes. In totaal hebben 2017 inwoners van Drenthe de vragenlijst over (duurzame) energievormen en CO2-opslag volledig ingevuld. De 2017 respondenten zijn een betrouwbare dwarsdoorsnede van

[1] Provincie Drenthe (2010). *Ontwerp-omgevingsvisie Drenthe*, Assen.

de Drentse bevolking. Zo deden er bijvoorbeeld vrijwel evenveel mannen als vrouwen mee aan het onderzoek, variëren de respondenten in leeftijd van 13 t/m 97 jaar en zijn de deelnemers verspreid over alle gemeenten binnen Drenthe. De cijfers geven daarmee een representatief beeld van de Drentse opinie en zijn een weerspiegeling van de opinie van Drentse inwoners van 13 jaar en ouder[2]. Door het grote aantal respondenten (n=2017) zijn de resultaten in hoge mate betrouwbaar en nauwkeurig.

## 1.4 Rapportagevorm en leeswijzer

In deze rapportage worden de resultaten gepresenteerd van de vragen die het Drents Panel heeft beantwoord in de informatiebehoefte over verschillende vormen van (duurzame) energie en CO2-opslag. Opvallende verschillen tussen bevolkingsgroepen worden genoemd. Bijlage 1 biedt een nadere toelichting op de respons.

[2] Waar in de rapportage wordt gesproken over de Drentse bevolking worden hier de Drentse inwoners van 13 jaar en ouder mee bedoeld. Zie ook bijlage 1 voor een toelichting op de respons.

# 2. Windmolens

De provincie Drenthe ziet windenergie als onderdeel van een duurzame energievoorziening (Provincie Drenthe, 2010). De discussies over het plaatsen van windmolens gaan niet zozeer over de vraag of er wel of geen windmolens in Drenthe moeten komen. Inwoners van Drenthe zijn over het algemeen van mening dat er in Drenthe ruimte is voor nieuwe windturbines. Dit blijkt uit het Drents Panel onderzoek waar 66% van de respondenten aangeeft voor plaatsing van windmolens in Drenthe te zijn. Hiernaast is 18% neutraal: deze groep is niet voor, maar ook niet tegen het plaatsen van windmolens in Drenthe. De vraag is meer waar de windmolens geplaatst moeten worden. Daarover lopen de meningen uiteen.

## 2.1 Plaatsen van windmolens

De provincie wil energieopwekking concentreren in windturbineparken (provincie Drenthe, 2010). Omdat de maat en de schaal van het landschap van een groot deel van de gemeenten Emmen en Coevorden en van het oostelijke veenkoloniale gebied zich het beste voor windenergie leent, wil de provincie in dit gebied zoeken naar geschikte locaties voor windturbineparken (provincie Drenthe, 2010). De respondenten is gevraagd of zij voor plaatsing van windmolens in groepen zijn of voor het verspreiden van windmolens.

**Tabel 2.1 Plaatsen van windmolens**

| | |
|---|---|
| Meerdere windmolens bij elkaar in windturbineparken | 58% |
| Windmolens her en der verspreid | 23% |
| Maakt mij niet uit | 13% |
| Geen mening | 6% |
| *Totaal* | 100% |

Het idee van de provincie om windmolens te clusteren in windturbineparken wordt gesteund door de inwoners van Drenthe. Een minderheid is voor het her en der verspreiden van windmolens.

Aan de Drenten die windturbineparken verkiezen boven windmolens her en der verspreid, is gevraagd welke locaties zij geschikt vinden voor een dergelijk park. In bijlage 2 vindt u de resultaten hiervan.

## 2.2 Belangstelling

Van de ruim 2000 respondenten die de vragenlijst over duurzame energie hebben ingevuld, volgt 82% de ontwikkelingen met betrekking tot windmolens. Veertien procent volgt de ontwikkelingen op de voet, de overige 68% volgt de ontwikkelingen een beetje. Verondersteld kan worden dat voornamelijk mensen uit Zuidoost Drenthe de ontwikkelingen op de voet volgen. Uit analyse blijkt echter dat inwoners uit Zuidoost Drenthe de ontwikkelingen niet meer of minder volgen dan de inwoners uit andere regio's.

Wel valt op dat de interesse in het onderwerp toeneemt naarmate men ouder is. De tabel hieronder laat dat zien.

**Tabel 2.2 Belangstelling per leeftijdscategorie**

| | Volgt de ontwikkelingen op de voet | Volgt de ontwikkelingen een beetje | Is niet geïnteresseerd | Geen mening | **Totaal**[3] |
|---|---|---|---|---|---|
| *Leeftijd* | | | | | |
| 12 t/m 29 jaar | 3% | 54% | 29% | 15% | 100% |
| 30 t/m 49 jaar | 9% | 74% | 10% | 7% | 100% |
| 50 t/m 64 jaar | 21% | 73% | 3% | 3% | 100% |
| 65 jaar en ouder | 25% | 70% | 2% | 3% | 100% |
| *Gemiddeld* | 14% | 68% | 11% | 7% | 100% |

Van de jongeren tot en met 29 jaar is een derde niet geïnteresseerd in het onderwerp 'windmolens' en heeft 15% geen mening. Deze percentages liggen bij de leeftijdscategorieën 50 t/m 64 jaar en 65 jaar en ouder aanzienlijk lager. Van de 65+-ers volgt maar liefst 95% de ontwikkelingen.

## 2.3 Informatieverstrekking

De volgende vraag die aan de respondenten is gesteld, luidt: "vindt u dat u voldoende wordt geïnformeerd over windmolens?" Figuur 2.1 geeft de verdeling van de antwoorden weer.

[3] Door afronding in de cellen kan het totaal afwijken van exact 100%.

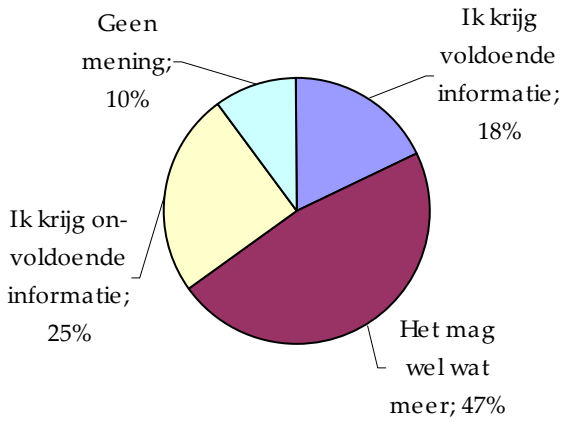


**Figuur 2.1 Informatieverstrekking windmolens**

Achttien procent van de respondenten zegt voldoende informatie te krijgen over windmolens. Dit betekent dat een ruime meerderheid graag meer informatie over windmolens wil ontvangen. Bij een nadere analyse van de achtergrondkenmerken geslacht, opleidingsklasse en regio komen geen verschillen aan het licht tussen deze categorieën inwoners. Bij analyse naar leeftijdsklasse is te zien dat jongeren ten opzichte van ouderen iets vaker aangeven onvoldoende informatie te ontvangen.

"Het is een taak van de provincie om de inwoners van Drenthe te informeren over windmolens", zo vindt 69% van de respondenten. Van de overige respondenten is 12% van mening dat andere instanties de informatieverstrekking moeten verzorgen, 12% zoekt – zo nodig - zelf informatie over windmolens op en 7% heeft geen mening over dit onderwerp.

Geldt 'onbekend maakt onbemind' ook voor het onderwerp windmolens? Tabel 2.3 geeft hier antwoord op.

**Tabel 2.3 Invloed van informatievoorziening over houding ten opzichte van windmolens**

| | Voor het plaatsen van windmolens | Neutraal | Tegen het plaatsen van windmolens | Geen mening | **Totaal**[4] |
|---|---|---|---|---|---|
| *Informatievoorziening* | | | | | |
| Voldoende | 72% | 12% | 14% | 1% | 100% |
| Het mag wat meer | 71% | 14% | 14% | 1% | 100% |
| Onvoldoende | 65% | 20% | 14% | 1% | 100% |

De mate waarin respondenten geïnformeerd zijn over windmolens in Drenthe, heeft een beperkte invloed op de houding over dit onderwerp. Respondenten die aangeven voldoende informatie te krijgen, zijn iets vaker voor het plaatsen van windmolens in Drenthe dan respondenten die zeggen onvoldoende informatie te ontvangen.

[4] Door afronding in de cellen kan het totaal afwijken van exact 100%.

# 3. CO2-opslag

CO2-opslag wordt volop besproken in de media. Het Drents Panel is een aantal vragen voorgelegd over de belangstelling, de informatieverstrekking en de houding met betrekking tot CO2-opslag in Drenthe.

## 3.1 Belangstelling

Dat de ontwikkelingen door de Drenten gevolgd worden, blijkt uit de resultaten van het Drents Panel-onderzoek[5]. Bijna 90% van de respondenten volgt de ontwikkelingen, waarvan één op de vijf respondenten de ontwikkelingen op de voet volgt. Deze laatste groep bestaat voornamelijk uit mannen en ouderen vanaf 50 jaar (zie bijlage 3 voor een overzicht van de percentages).

## 3.2 Informatieverstrekking

Net als bij windmolens is gevraagd of respondenten vinden dat ze genoeg worden geïnformeerd over CO2-opslag. Figuur 3.1 laat de resultaten zien.

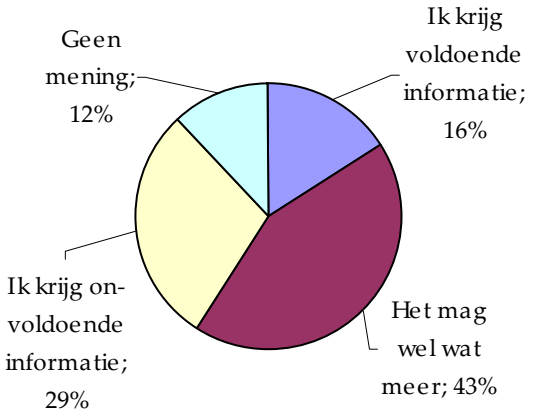


**Figuur 3.1 Informatieverstrekking CO2-opslag**

[5] Bij de interpretatie van de resultaten dient rekening te worden gehouden met het feit dat de peiling in december 2010 is gehouden. Op dit moment was nog niet bekend dat er (voorlopig) geen CO2 in de Drentse bodem wordt opgeslagen.

Eén op de zes respondenten geeft aan voldoende geïnformeerd te zijn over het onderwerp CO2-opslag. Dit betekent dat een ruime meerderheid van de Drenten graag meer informatie over CO2-opslag zou willen hebben dan dat zij nu krijgen. Aan de respondenten is vervolgens gevraagd of zij vinden dat de provincie een rol speelt in de informatieverstrekking. Tabel 3.1 geeft antwoord op deze vraag.

**Tabel 3.1 Rol van de provincie in informatieverstrekking, per leeftijdscategorie**

| | Taak van de provincie | Taak van andere bedrijven | Zoekt de informatie zelf op | Geen mening | **Totaal**[6] |
|---|---|---|---|---|---|
| *Leeftijd* | | | | | |
| 12 t/m 29 jaar | 51% | 17% | 21% | 11% | 100% |
| 30 t/m 49 jaar | 68% | 11% | 13% | 8% | 100% |
| 50 t/m 64 jaar | 75% | 11% | 8% | 6% | 100% |
| 65 jaar en ouder | 75% | 11% | 6% | 7% | 100% |
| *Gemiddeld* | 68% | 12% | 12% | 8% | 100% |

Tweederde deel van de inwoners van Drenthe (68%) vindt dat de provincie een belangrijke rol heeft in de informatieverstrekking met betrekking tot CO2-opslag. Deze mening wordt vooral gedeeld door ouderen (65+) en lager opgeleiden. Jongeren tot en met 29 jaar geven vaker aan de informatie – zo nodig - zelf op te zoeken.

In hoeverre leidt de mate waarin respondenten zijn geïnformeerd over CO2 tot een mening over dit onderwerp?

**Tabel 3.2 Invloed van informatie op houding**

| | Voor CO2-opslag | Twijfelt | Tegen CO2-opslag | Geen mening | **Totaal** |
|---|---|---|---|---|---|
| *Informatievoorziening* | | | | | |
| Voldoende | 20% | 33% | 41% | 6% | 100% |
| Het mag wat meer | 6% | 36% | 48% | 10% | 100% |
| Onvoldoende | 3% | 32% | 41% | 24% | 100% |

Uit de tabel hierboven blijkt dat respondenten die voldoende zijn geïnformeerd vaker voor CO2-opslag zijn dan mensen die onvoldoende zijn geïnformeerd. Deze laatste groep heeft vaker geen mening.

[6] Door afronding in de cellen kan het totaal afwijken van exact 100%.

# 4. Andere vormen van duurzame energie

Naast windenergie bestaan er nog andere duurzame energievormen, zoals zonnewarmte en aardwarmte. Aan de deelnemers van het Drents Panel is gevraagd of zij voldoende informatie krijgen over deze vormen van duurzame energie en of zij van mening zijn dat de provincie een rol moet spelen in de informatieverstrekking.

## 4.1 Informatieverstrekking

Net als bij het onderwerp windmolens en CO2-opslag is gevraagd of de respondenten vinden dat ze voldoende worden geïnformeerd over duurzame vormen van energie.

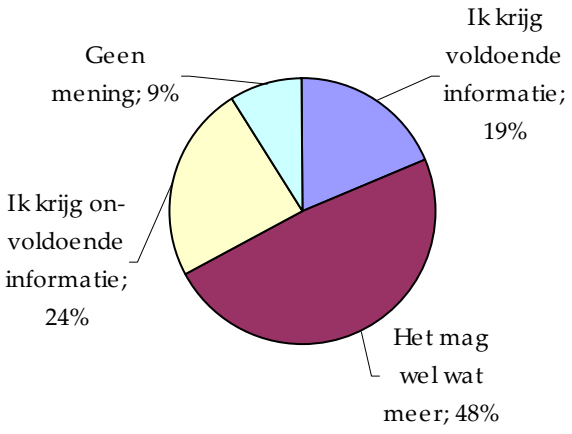


**Figuur 4.1. Informatieverstrekking andere vormen van duurzame energie**

De helft van de respondenten geeft aan dat de informatieverstrekking rondom duurzame energievormen, zoals zonne- en aardwarmte wel wat beter kan. Zij wil graag meer informatie dan dat zij nu krijgt. Een kwart ervaart momenteel zelfs onvoldoende informatie te krijgen. De cijfers zijn vrijwel gelijk aan die van windmolens en CO2.

**Tabel 4.1 Rol van provincie in informatieverstrekking, per leeftijdscategorie**

| | Taak van de provincie | Taak van andere bedrijven | Zoekt de informatie zelf op | Geen mening | **Totaal**[7] |
|---|---|---|---|---|---|
| *Leeftijd* | 37% | 30% | 22% | 10% | |
| 12 t/m 29 jaar | | | | | 100% |
| 30 t/m 49 jaar | 46% | 29% | 17% | 7% | 100% |
| 50 t/m 64 jaar | 58% | 26% | 11% | 5% | 100% |
| 65 jaar en ouder | 61% | 21% | 9% | 8% | 100% |
| *Gemiddeld* | 51% | 27% | 15% | 7% | 100% |

Net als bij vorige onderwerpen zijn het vooral de ouderen die van mening zijn dat de provincie een belangrijke rol moet spelen in de informatievoorziening (61% van de 65$^{+}$-ers versus 37% van de 12-29 jarigen). De jongeren zoeken liever zelf naar informatie over duurzame energievormen.

[7] Door afronding in de cellen kan het totaal afwijken van exact 100%.

# 5. Kernenergie

Naast de vragen over duurzame energievormen is aan het Drents Panel ook een aantal vragen voorgelegd over kernenergie.

## 5.1 Kennis en houding

Uit het Drents Panel-onderzoek blijkt dat kernenergie nog altijd met een beschadigd imago kampt. Zo kunnen de respondenten meer nadelen noemen dan voordelen (zie bijlage 4 voor een overzicht van de percentages). In onderstaande tabel is de antwoordcategorie geanalyseerd: "aan kernenergie zijn geen voordelen verbonden, alleen nadelen".

**Tabel 5.1 Houding ten opzichte van kernenergie, per leeftijdscategorie en opleidingsniveau**

| | Er zijn geen voordelen, alleen nadelen |
|---|---|
| *Leeftijd* | |
| 12 t/m 29 jaar | 8% |
| 30 t/m 49 jaar | 6% |
| 50 t/m 64 jaar | 11% |
| 65 jaar en ouder | 14% |
| | |
| *Opleidingsniveau* | |
| Lager | 15% |
| Gemiddeld | 8% |
| Hoger | 7% |
| | |
| *Gemiddeld* | 9% |

Ouderen boven de 65 jaar en lager opgeleiden staan iets negatiever tegenover kernenergie. Na een verdere analyse van de achtergrondkenmerken blijkt dat mannen aanzienlijk meer kennis (denken te) hebben over kernenergie dan vrouwen. Ruim een kwart van de mannen geeft aan alle voor- dan wel nadelen te kennen. Bij de vrouwen geeft slechts één op de tien dit aan. Hiernaast blijkt dat het opleidingsniveau een rol speelt bij de kennis over kernenergie: lager opgeleiden weten minder vaak alle voor- en nadelen van kernenergie te noemen dan gemiddeld en hoger opgeleiden.

## 5.2 Informatieverstrekking

Het merendeel van de Drenten wil graag meer informatie over kernenergie. Dit is af te lezen uit figuur 5.1.

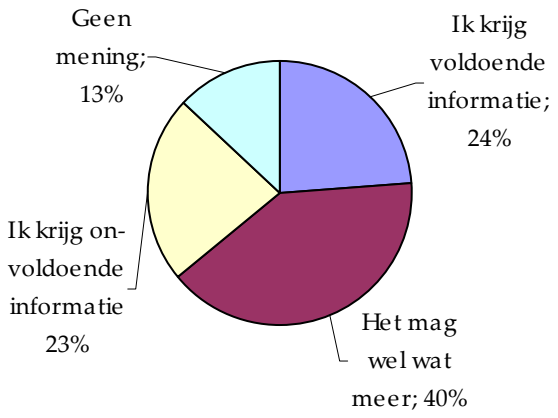


**Figuur 5.1. Informatieverstrekking kernenergie**

De percentages uit bovenstaande figuur wijken nauwelijks af van de percentages uit eerdere tabellen over informatievoorziening (zie figuur 2.1, 3.1 en 4.1).
Net als bij duurzame energievormen is ook bij kernenergie ruim de helft van de respondenten van mening dat de provincie een rol moet spelen bij de informatievoorziening (54%).

Leidt informatie over kernenergie tot meer kennis en een positieve(re) houding over kernenergie? Op basis van de volgende tabellen kan met zekerheid het antwoord "ja" worden gegeven.
Tabel 5.2 geeft weer in hoeverre respondenten voordelen van kernenergie kunnen noemen. Daarbij is onderscheid gemaakt in de mate waarin respondenten geïnformeerd zijn over het onderwerp.

**Tabel 5.2 Invloed van informatievoorziening over houding ten opzichte van kernenergie (voordelen)**

| | Kent alle voordelen | Weet 1 of 2 voordelen | Weet geen voordelen | Er zijn geen voordelen | Geen mening | **Totaal** |
|---|---|---|---|---|---|---|
| *Informatievoorziening* | | | | | | |
| Voldoende | 33% | 50% | 8% | 8% | 1% | 100% |
| Het mag wat meer | 13% | 54% | 23% | 8% | 2% | 100% |
| Onvoldoende | 8% | 31% | 43% | 14% | 4% | 100% |

Tabel 5.3 geeft dezelfde relatie weer, alleen nu is gekeken naar de mate waarin respondenten nadelen van kernenergie kunnen noemen.

**Tabel 5.3 Invloed van informatievoorziening over houding ten opzichte van kernenergie (nadelen)**

| | Kent alle nadelen | Weet 1 of 2 nadelen | Weet geen nadelen | Er zijn geen nadelen | Geen mening | **Totaal** |
|---|---|---|---|---|---|---|
| *Informatievoorziening* | | | | | | |
| Voldoende | 45% | 50% | 4% | 1% | 1% | 100% |
| Het mag wat meer | 21% | 64% | 13% | 0% | 2% | 100% |
| Onvoldoende | 19% | 47% | 30% | 0% | 4% | 100% |

De respondenten die aangeven voldoende informatie te krijgen, geven ten opzichte van degenen die onvoldoende informatie ontvangen, aanzienlijk vaker aan alle voor- en nadelen van kernenergie te kennen. Ook staat deze groep minder sceptisch tegenover kernenergie (antwoordcategorie: “aan kernenergie zijn geen voordelen verbonden, alleen nadelen”).

# Bijlagen

# Bijlage 1 Responsoverzicht

Uitsplitsingen responsoverzicht

| Achtergrondkenmerk | respons, absoluut | respons, procentueel |
|---|---|---|
| *leeftijd* | | |
| 12 t/m 29 jr. | 265 | 13,3% |
| 30 t/m 49 jr. | 484 | 24,2% |
| 50 t/m 64 jr. | 666 | 33,3% |
| 65+ | 583 | 29,2% |
| | | |
| *geslacht* | | |
| man | 1091 | 54,1% |
| vrouw | 923 | 45,8% |
| | | |
| *regio* | | |
| midden Drenthe | 563 | 27,9% |
| zuidoost Drenthe | 631 | 31,3% |
| zuidwest Drenthe | 533 | 26,4% |
| noord Drenthe | 289 | 14,3% |
| | | |
| **TOTAAL** | **2017** | **100%** |

In totaal hebben 2017 respondenten de vragenlijst volledig en correct ingevuld. De door ons a-select gekozen deelnemers konden op twee manieren meedoen. Schriftelijk via de post of via internet. Met behulp van 2017 respondenten kan een prima beeld worden geschetst van de mening van de 'gemiddelde Drent'. Dit geschetste beeld is echter niet genoeg om een representatief beeld te geven. Om deze reden wordt gebruik gemaakt van correctiefactoren. Deze correctie is toegepast op de drie meest belangrijke achtergrondkenmerken. Deze variabelen zijn de 'verhouding man/vrouw', 'leeftijd' en de 'woongemeente van de respondenten'. Op deze manier zijn de Drentse panelresultaten wel representatief voor een gemiddeld Drents cijfer.

# Bijlage 2 Overzicht van mogelijke locaties voor windturbineparken

In totaal hebben 996 respondenten aangegeven windmolens in windturbineparken te verkiezen boven windmolens her en der verspreid. Aan deze groep is gevraagd wat zij een geschikte locatie zouden vinden voor een dergelijk park. In de volgende tabellen zijn de meest voorkomende antwoorden op deze open vraag gecategoriseerd.

**Tabel 2.1 Geschikte locaties voor windturbineparken**

| Wel geschikte locaties | Aantal keren genoemd |
|---|---|
| Aan grens met Duitsland | 118 |
| Open vlakte / afgelegen plekken / buitengebied | 116 |
| Veenkoloniën | 91 |
| Industriegebieden / bedrijventerreinen | 75 |
| Waar meeste wind is | 33 |
| Dunbevolkte gebieden | 33 |
| Zuid Oost Drenthe | 30 |
| Langs snelwegen / spoorwegen | 26 |
| Agrarische gebieden | 24 |
| Aan randen van steden | 15 |
| Bij water | 10 |

**Tabel 2.2 Niet geschikte locaties voor windturbineparken**

| Niet geschikte locaties | Aantal keren genoemd |
|---|---|
| Bij woonwijken | 94 |
| Natuurgebieden | 76 |
| Op routes van (trek)vogels | 12 |
| Recreatiegebieden | 9 |

# Bijlage 3 CO2-opslag

**Belangstelling CO2-opslag per achtergrondkenmerk**

| | Volgt het op de voet | Volgt het een beetje | Is niet geïnteresseerd | Geen mening | Totaal |
|---|---|---|---|---|---|
| *leeftijd* | | | | | |
| 12 t/m 29 jr. | 5% | 56% | 33% | 6% | 100% |
| 30 t/m 49 jr. | 9% | 77% | 11% | 4% | 100% |
| 50 t/m 64 jr. | 26% | 69% | 5% | 1% | 100% |
| 65+ | 28% | 67% | 3% | 2% | 100% |
| | | | | | |
| *geslacht* | | | | | |
| man | 21% | 68% | 10% | 1% | 100% |
| vrouw | 13% | 69% | 14% | 4% | 100% |
| | | | | | |
| *regio* | | | | | |
| midden Drenthe | 19% | 68% | 11% | 2% | 100% |
| zuidoost Drenthe | 17% | 69% | 10% | 4% | 100% |
| zuidwest Drenthe | 13% | 69% | 15% | 3% | 100% |
| noord Drenthe | 20% | 66% | 12% | 2% | 100% |
| | | | | | |
| *Opleidingsniveau* | | | | | |
| lager | 13% | 72% | 12% | 3% | 100% |
| gemiddeld | 16% | 65% | 16% | 3% | 100% |
| hoger | 17% | 69% | 11% | 3% | 100% |

# Bijlage 4. Kernenergie

**Tabel 4.1 Kennis en houding ten opzichte van kernenergie (voordelen)**

| | |
|---|---|
| Ik ken alle voordelen | 15% |
| Ik weet één of twee voordelen | 44% |
| Ik weet niet wat de voordelen zijn | 26% |
| Er zijn geen voordelen, alleen nadelen | 9% |
| Geen mening | 6% |
| *Totaal* | 100% |

**Tabel 4.2 Kennis en houding ten opzichte van kernenergie (nadelen)**

| | |
|---|---|
| Ik ken alle nadelen | 25% |
| Ik weet één of twee nadelen | 53% |
| Ik weet niet wat de nadelen zijn | 16% |
| Er zijn geen nadelen, alleen voordelen | 0% |
| Geen mening | 6% |
| *Totaal* | 100% |

Agenda voor de Veenkoloniën

Adres Raadhuisplein 1
9501 SZ Stadskanaal
Postbus 140
9500 AC Stadskanaal
T (0599) 631 793
F (0599) 620 744

Provincie Drenthe
T.a.v. de leden van de Provinciale Staten

Datum 17 februari 2011

Onderwerp Brochure 'De Veenkoloniën als lerende regio'
PB/AvB/EM/2011-044

Geachte heer, mevrouw,

Eind 2008 zetten de partners in De Werkplaats[1] hun handtekening onder een regiocontract, die bepalend is geweest voor De Werkplaats Veenkoloniën zoals we deze vandaag de dag kennen. In de afgelopen drie jaar hebben we met gemotiveerde medewerkers en een actieve en constructieve bijdrage van alle partners, hard gewerkt aan het optuigen, aankleden en tot wasdom brengen van een uniek samenwerkingsconcept. Een concept waarin de vijf O's (Overheid, Ondernemers, Onderzoek Onderwijs en Omgeving) nog steeds aan het groeien zijn.
Kortom, hoogste tijd om de samenwerkingverbanden vast te leggen in structurele afspraken en te zorgen voor een duurzaam regionaal kennisarrangement.

Onlangs zijn de eerste exemplaren van de brochure aangeboden aan de leden van de projectgroep Agenda voor de Veenkoloniën.
Omdat u betrokken bent bij het werk van De Werkplaats Veenkoloniën, bieden wij u met veel genoegen een exemplaar aan van de brochure 'De Veenkoloniën als lerende regio'.

Wij wensen u veel leesplezier, en zien ook voor de komende jaren een actieve en constructieve samenwerking graag tegemoet!

Met vriendelijke groet,

Herman Kuipers,
Portefeuillehouder
De Werkplaats Veenkoloniën

Alje van Bolhuis,
Programmamanager a.i.
Agenda voor de Veenkoloniën

Willem Foorthuis,
Landelijk Programmaleider
Regionale Transitie GKC/EL&I

[1] de Agenda voor de Veenkoloniën, het ministerie van LNV (thans EL&I) en zes kennisinstellingen, te weten Hogeschool Van Hall Larenstein, Wageningen UR, Hanzehogeschool Groningen , AOC Terra, Stenden University en de Rijksuniversiteit Groningen.

**In de stuurgroep Agenda voor de Veenkoloniën zijn de volgende instanties vertegenwoordigd:**
**De gemeenten Aa en Hunze, Borger–Odoorn, Emmen, Hoogezand–Sappemeer, Menterwolde, Pekela, Stadskanaal, Veendam, Vlagtwedde, de Waterschappen Hunze en Aa's, Velt en Vecht en de provincies Drenthe en Groningen.**

# De Werkplaats Veenkoloniën

Wat is De Werkplaats?
De lerende regio
Agenda voor de Veenkoloniën:
platform voor regionale innovatie
Samenwerken in Samenleren
Regionale Werkplaats als
broedplaats voor vernieuwing
Stimuleren, faciliteren en mee
de tijd meegaan
De Werkplaats als passende werkvorm
De Werkplaats als meerwaarde
Studenten zien de wereld
vaak net even anders
Studie levert bijdrage aan positief
'groen' ondernemerschap
Goede waterhuishouding van
eminent belang
Belang voor toekomst van ondernemers
Door samenwerking krachtiger
Veenkoloniën
Wat is de waarde van het Werkplaatsconcept
voor het onderwijs?
Wat is eenWerkplaats?
Structuur van De Werkplaats
Transitiemodel voor innovatief leren en werken
Fundamentele lessen
Van multi-stakeholder naar multi-shareholder
Ondernemen in De Venen 2015
Ruimte voor water
Landschapsontwikkeling van
maatschappelijk belang
Waardering en beeldvorming Veenkoloniën
Inplaatsing melkveehouderij
Fact sheet 2010

# Fact sheet 2010 De Werkplaats Veenkoloniën

| | |
|---|---|
| **Eigendom** | regio Veenkoloniën (Groningen en Drenthe) |
| **Investering tot op heden** | 1.6 miljoen euro direct cash<br>aanvullend 600.000 materiaal en uren |
| **Betrokken kennisinstellingen** | 7 |
| **Aantal student-uren 2009-2010** | 66.000 |
| **Verbonden met kenniscentra** | 5 (Mansholt Leerstoel RU-Groningen, Kenniscentrum Noorderruimte van Hanzehogeschool Groningen, onderzoeksgroep B009 Wageningen Universiteit en Research, Kenniscentrum Regionale Transitie Hogeschool Van Hall Larenstein en Kenniscentrum Agro NoordOost-Nederland (KANON)) |
| **Aantal projecten** | 35 |
| **Betrokken ondernemers** | 63 |
| **Betrokken burgers** | 190 |
| **Symposia** | 3 |
| **Publicaties, waaronder internationaal** | 6 |
| **Delegaties uit binnenland** | 6 |
| **Delegaties uit buitenland** | 5 (Duitsland, Frankrijk, Rusland) |
| **Regio's die model Veenkoloniën implementeren** | 9 (Groene Hart, Noord Holland Noord, Zeeland, Twente, Almere, Gelderse Vallei, Noordoost-Friesland, Parkstad Limburg, Regio Arnhem-Nijmegen) |
| **Regio's die model zullen implementeren buitenland** | 5 (Regio Oldenburg, Regio Greifswald, Regio Leningrad Oblast, Regio Kunming China en Regio Paramaribo) |

9 7 66.000 6 3 1,6 miljoen 6 5 190 3 63

# De Werkplaats Veenkoloniën

## De Veenkoloniën als lerende regio

*Een duurzaam regionaal kennisarrangement*

# Inhoud


4 *Ten geleide*

**De ervaringen**

6 Willem Foorthuis en Gerrie Koopman: **Wat is De Werkplaats?**
14 Marc Jager en Rein Munniksma: **De lerende regio**
16 **Agenda voor de Veenkoloniën; platform voor regionale innovatie**
18 Ellen Marks: **Samenwerken in Samenleren**
19 Jaap Verhulst: **Regionale Werkplaats als broedplaats voor vernieuwing**
20 Baukje Galama: **Stimuleren, faciliteren en met de tijd meegaan**
21 Cees Kwakernaak: **De Werkplaats als passende werkvorm**
22 Dirk Strijker: **De Werkplaats als meerwaarde**
23 Herman Kuipers: **Studenten zien de wereld vaak net even anders**
24 Jacob Duinstra: **Studie levert bijdrage aan positief 'groen' ondernemerschap**
25 Harrie Prins: **Goede waterhuishouding van eminent belang**
26 Hans Drijfhout: **Belang voor toekomst van ondernemers**
27 Alje van Bolhuis: **Door samenwerking krachtiger Veenkoloniën**
28 *Quotes*
30 Gerrie Koopman en Ben Helming: **Wat is de waarde van het Werkplaatsconcept voor het onderwijs?**

**De praktijk**

33 Henriët Buikema: **Wat is een Werkplaats?**
35 **Structuur van De Werkplaats**
36 Petra Cremers: **Het transitiemodel voor innovatief leren en werken**
38 **Operationeel netwerk rond De Werkplaats Veenkoloniën**
40 **Projectoverzicht 2010 De Werkplaats Veenkoloniën**
45 Willem Foorthuis: **Fundamentele lessen**
48 **Van multi-stakeholder naar multi-shareholder**

**De projecten**

53 Bram Prins: **Ondernemen in De Venen 2015**
54 Gerrie Koopman: **Ruimte voor water**
56 *Quotes*
57 Nanne Sterenborg: **Landschapsontwikkeling van maatschappelijk belang**
58 Richard Rijnks: **Waardering en beeldvorming Veenkoloniën**
59 Anne Clasquin: **Inplaatsing melkveehouderij**

61 *Noten en verantwoording*

# Ten geleide

*De redactie*



**De Veenkoloniën zijn er weer eens in geslaagd een spraakmakend initiatief tot wasdom te brengen: het regionale kennisarrangement, De Werkplaats Veenkoloniën. In 2004 gestart vanuit de Agenda voor de Veenkoloniën en het lectoraat Regionale Transitie van Hogeschool Van Hall Larenstein. In 2006 bekroond met de HBO-innovatieprijs en in 2008 bestuurlijk bekrachtigd met een Regiocontract.[1] In 2009 versterkt met personen afkomstig uit het succesvolle onderwijsinnovatieproject 'Value in the Valley'.**

Al met al ontstond een interessant kennisarrangement waarmee het regionale overlegplatform Agenda voor de Veenkoloniën in staat is om de vragen vanuit de regio[2] direct in te brengen bij onderwijs en onderzoek. Het arrangement is onder de noemer De Werkplaats Veenkoloniën landelijk en internationaal bekend geworden.

Wat mensen nieuwsgierig maakt is niet zozeer dat onderwijs of onderzoek betrokken zijn bij regionale vraagstukken, dat gebeurt wel meer. Het unieke van dit samenwerkingsverband is de integraliteit, de continuïteit, de gezamenlijkheid (de 5 O's: ondernemers, overheid, onderwijs, onderzoek en omgeving) en het accent op het veranderingsproces; op de transitie. Dit arrangement wordt vanuit de regio aangestuurd. Het wil van MBO tot WO alle kennisinstellingen betrekken die regionaal in dit gebied opereren. En het wil niet meer zoals te doen gebruikelijk het accent leggen op het draaien van projecten in de praktijk met slechts geïsoleerde projectopbrengsten. Dit initiatief ambieert een werkwijze waarbij duurzame veranderingen voorop staan. Dit vraagt om een goed doordachte methodiek: hoe betrek je onderwijs en onderzoek bij je projecten, welke projecten bied je dan aan? Waar vind je de onderzoekers vanuit de universiteiten in den lande en hoe betrek je hen? Als zoveel instellingen mee doen, hoe organiseer je dat en hoe krijg je waarborgen voor de verwachte proces- en projectresultaten[3]. Deze brochure gaat op al deze aspecten in en wil zodoende een beeld geven van de stand van zaken rond het nationale pilotproject De Werkplaats Veenkoloniën.

Dat hier iets bijzonders aan het ontstaan is mag blijken uit de grote interesse uit binnen- en buitenland. De werkplaats mag zich sinds haar oprichting verheugen in een blijvende belangstelling. Inmiddels kent Nederland acht regionale Kenniswerkplaatsen opgezet naar het veenkoloniale model. Daarnaast is een identiek model ontwikkeld voor China (Kunming) en voor Paramaribo en wordt binnenkort in St. Petersburg begonnen met de inrichting van een De Werkplaats. Oud-minister Gerda Verburg was een warm pleitbezorger van de veenkoloniale aanpak.

Aanleiding voor deze brochure is de afronding van het RAAK-project Veenland; interactief vernieuwen. Een project dat door de werkplaatsmethodiek allerlei onverwachte wendingen heeft gekregen. In deze publicatie leest u als eerste een aantal stellingnamen van betrokken partijen uit het onderwijs, onderzoek, ondernemerschap en de politiek. Vervolgens stellen we het Werkplaats-concept aan u voor. Daarna nemen we de praktijk onder de loep. We analyseren ten slotte de ontwikkelingen van het RAAK-project dat in zijn mislukking een inspiratie voor vernieuwing werd; de leermomenten worden geformuleerd. Ten slotte beschrijven we hoe het proces aan de hand van deze lessen wordt voortgezet. De brochure is gelardeerd met statements en ervaringen van ervaringsdeskundigen; zowel bestuurders, als ondernemers, studenten en docenten, onderzoekers en stakeholders.

**'In de Veenkoloniën hebben de regio, instellingen en LNV een meerjarige afspraak gemaakt in de vorm van een regionaal kennisnetwerk. Ik zie deze regionale insteek als zeer kansrijk om samen met andere actoren scholing, educatie, kennisverspreiding en -benutting te bevorderen.'[4]**

*Gerda Verburg Oud-minister LNV*

# De ervaringen

# Wat is De Werkplaats?



*In dit artikel wordt geschetst wat De Werkplaats is, hoe in De Werkplaats wordt gewerkt, waarom deze innovatie nodig was en wie erbij gebaat zijn.*

*Lector **Willem Foorthuis** (l.) en docent **Gerrie Koopman;** lectoraat Regionale Transitie Hogeschool Van Hall Larenstein*

De Werkplaats is een leer-, onderzoek- en werkgemeenschap, gericht op het vernieuwen van de regionale leef-/werkomgeving. In De Werkplaats worden (gebieds)ontwikkelingsprojecten uitgevoerd.Studenten, docenten, onderzoekers, lectoren en professoren van de groene onderwijs- en onderzoeksinstellingen werken samen met niet-groene kennisinstellingen en betrokkenen zoals ondernemers, overheden, experts, gebruikers en burgers en vinden innovatieve oplossingen voor plattelands- en (sub)urbane vraagstukken.
De projecten zijn kennisintensief: het gaat om kennis ontsluiten, ontwikkelen, toepassen, evalueren en verspreiden.

### Duurzame arrangementen

Projecten die met het onderwijs verbonden zijn, zien we meer en meer, maar het betreft meestal tijdelijke samenwerkingsverbanden en minder complexe vraagstukken. En vooral: de studenten zijn daar de enigen die geacht worden iets te leren.
In De Werkplaats gaat het om iets anders. Ten eerste sluiten alle betrokken partijen een overeenkomst tot wederzijds leren, en ten tweede gaan zij een duurzame samenwerking, een alliantie met elkaar aan. Om tot zo'n meerjarig en duurzaam proces tussen overheden, onderwijs, onderzoek en ondernemers te komen, is het zaak de samenwerking te organiseren en te structureren. Alle partijen moeten elkaar leren kennen en er moeten fysieke en mentale voorwaarden voor dit proces komen. Studenten en docenten moeten met hun kennis en vragen het werkveld ontmoeten en andersom. En dat niet zo maar voor een losstaand project, maar in een doorlopend leerproces.
Zo redererend en handelend ontstond vanuit het lectoraat Regionale Transitie bij Hogeschool Van Hall Larenstein[5] de gedachte voor De Werkplaats. In eerste instantie als experiment, maar toen het overal in het land aansloeg, werd vanuit die gedachte samen met de GKC[6] het Programma Regionale Transitie opgesteld met daarin de zogenaamde Regionale Kennisarrangementen als structurerend onderdeel van de Werkplaatsen.
De winst is tweeledig, want op deze manier helpt het onderwijs niet alleen de regionale praktijk, maar helpt het ook zichzelf door het proces rond De Werkplaats te zien als onderwijsinnovatie-programma:

- Hoe vertalen we (beschikbare) kennis in inhoudelijke onderwijsvernieuwing?
- Hoe vertalen we vragen van studenten en beroepenveld in inhoudelijke onderwijsvernieuwing en onderwijs-leermethodevernieuwing?
- Hoe komen we tot inspirerend en eigentijds onderwijs op een aard en wijze dat de praktijk innovatieve impulsen krijgt?

De Werkplaatsaanpak zoekt daarop antwoorden.

### De methode

De aanpak is gebaseerd op **'leren in, met en van de praktijk'** waarbij nieuwe kennis gecreëerd en doorgegeven wordt. Deze methode kennen we uit het action learning en het action research. Het gaat erom van en met elkaar te leren en te ontwikkelen. Allen brengen daarbij hun specifieke wensen, kwaliteiten, kennis en creativiteit mee. Scholen en universiteiten verlaten hun gebouwen en gaan in de praktijk van de betreffende regio op locatie aan concrete integrale projecten samenwerken met de opdrachtgevers, belanghebbenden en sectoren. Het gaat om studenten, docenten en onderzoekers op alle niveaus en van diverse vakdisciplines. Plattelandsvernieuwers ontmoeten bijvoorbeeld landschapsarchitecten, land- en watermanagers, bos- en natuurbeheerders, milieukundigen, verkeerskundigen, ICT-specialisten en soms zelfs beeldende en podiumkunstenaars. In deze interactieve processen wordt geen 'strijd om de ruimte' geleverd, maar samengewerkt om tot gedragen en creatieve oplossingen te komen.

*De Werkplaats werkt*

De Werkplaats fungeert als kennisprojectbureau, ontmoetingsplaats, werkatelier, werkmethode en kennisnetwerk. Tussen zeer uiteenlopende partijen worden dialoog en kennisontmoeting tot stand gebracht. Er vindt een kruisbestuiving plaats tussen onderwijs, onderzoek, bedrijfsleven, burgers en overheid waardoor weer nieuwe kennis, vaardigheden en houding (competenties!), beleid en duurzame (gebieds)resultaten, ontstaan.



Studenten spelen een belangrijke rol in dit geheel. Zij hebben een frisse blik en belichten vraagstukken vaak vanuit een ander perspectief. Door de koppeling met onderwijs en onderzoek is het mogelijk om verdiepings- en kwaliteitsslagen te maken in complexe vernieuwingsprocessen.

Het speelveld is de regio, want ook als er uiteindelijk wordt gewerkt aan een lokaal project, is dat altijd tegen de achtergrond van de regio. De regio verbindt, benut de bestaande kennis uit de praktijk en de diverse instellingen en borgt haar behoefte aan innovatie en nieuwe kennis. De instellingen kunnen duurzaam werken aan het creëren van aantrekkelijke leeromgevingen, vernieuwing van opleidingen, kennisdomeinontwikkeling, en het opleiden van (beroeps)competente studenten.

De samenwerking tussen alle betrokkenen en uitvoering van 'leren-door-te-doen'-vernieuwingsprojecten in Werkplaatsen dragen bij aan de ontwikkeling van een vitale leef- en werkomgeving met behoud van identiteit, van sociale cohesie en een ondernemende en concurrerende economie. Door de intensieve samenwerking ontstaan ook nieuwe participatieve, flexibele en duurzame netwerken, werkallianties en communities of practice.[7]

## De maatschappelijke achtergronden van De Werkplaats

*Veranderingen als context van ons handelen*

Het platteland is vitaler dan ooit, maar het kent tegelijkertijd de meest ingrijpende transitie ooit. Dit geldt ook nadrukkelijk voor de Veenkoloniën.[8] Niet alleen verandert de sociaal-economische structuur ingrijpend en verandert het landschap, het zijn vooral ook de dragers van het platteland die sterk veranderen.

Het platteland wordt van een agrarisch werklandschap steeds meer een woon- en recreatielandschap, ook de Veenkoloniën. Dat heeft te maken met complexe veranderingsprocessen, zowel in de samenleving als in de fysieke ruimte van de Veenkoloniën. De oorzaken zijn vaak van bovenregionale aard: verschuivende markten, internationalisering, demografische ontwikkelingen, klimatologische veranderingen, nieuwe productie- en werktechnieken (ICT) en dergelijke. De fysieke ruimte, het landschap, volgt deze processen, traag maar onontkoombaar. De fysieke ruimte weerspiegelt nu eenmaal wat er gebeurt op economisch, cultureel en ecologisch gebied.

Hoe gaan wij met dit onvermijdelijke om? Bestrijden we deze ontwikkelingen? Zien we passief toe hoe ze zich autonoom opdringen aan ruimte en samenleving? Proberen we ze – tevergeefs – buiten de deur te houden? Brengen we ze ergens onder waar je er 'geen last van hebt' om er – wederom tevergeefs – buiten die plekken van verschoond te blijven? Of pakken we ze aan als kans om een nieuwe betekenis toe te voegen aan wat we hebben geërfd uit het verleden? Zien we ze als probleem of als kans? Het laatste kan alleen als we bereid zijn vanuit een nieuw paradigma te werken: intersectoraal, interdisciplinair, burgers empoweren en ondernemers meer verantwoordelijkheid laten nemen. Deze opdracht is te groot en te complex om als lokale overheid, als provincie, bedrijf of kennisinstelling aan te pakken. Hier ligt de basis voor het

regionale kennisarrangement zoals dat in de regio Veenkoloniën is vormgegeven onder de naam Werkplaats Veenkoloniën.

***Verbinding tussen sectoren***

Wat vast staat is dat processen zoals krimp, demografische verandering, vergrijzing, veranderende economische dragers of het uitblijven daarvan, klimatologische veranderingen (en onze pogingen die op te vangen en ons leven daaraan aan te passen), verstedelijking en leisure enorme effecten hebben op ons dagelijkse leven. Deze transitie is zelfs zo intensief en omvangrijk dat we er vanuit de huidige bestuurlijke en economische context geen raad mee weten. De tot nu toe gebruikelijke instrumenten zijn niet opgewassen tegen deze taakstelling. Die instrumenten, maar ook onze denkwijze en onze werkwijze zijn geënt op een sectorale indeling. Deze indeling in water, landbouw, economie, natuur, recreatie, verkeer, cultuur of recreatie met al hun structuren en organisaties lijkt nu niet meer te voldoen. De sectoren zijn over het algemeen uitstekend van binnenuit georganiseerd, maar ook sterk van elkaar gescheiden. Ze hebben een grote waarde en kwaliteit, laat daar geen misverstand over bestaan. Er is binnen de sectoren enorm veel vakkennis ontstaan, en die moeten we ook vooral koesteren en niet overboord gooien.

Maar daar waar de sectoren elkaar raken, juist daar waar de grote kennisvragen opdoemen, daar komt men maar moeilijk tot samenwerking. Ze spreken ieder hun eigen taal, ze hebben ieder hun eigen instrumenten en eigen financieringskanalen. Ruimte voor de ene functie gaat vaak ten koste van de andere, zowel fysiek, als qua financiering als in de hoofden van de mensen. Maar op een gegeven moment is de ruimte op; een situatie die wordt versterkt door processen als crisis of maatschappelijke transities zoals de maatschappelijke verschijning van krimp.[9]

Een probleem binnen één sector krijgen we over het algemeen prima opgelost. Maar het punt is dat de grote vragen van nu daar ontstaan waar de sectoren elkaar raken.

Hoe zorgen we ervoor dat ‘global warming’ ons bestaan niet onmogelijk maakt? Hoe krijgen we het voor elkaar dat steden en dorpen ook met een vergrijzende bevolking vitaal blijven?

En hoe betalen we dit allemaal in een tijd van financieel-economische crisis? Dit zijn de grote kennisvragen die niet vanuit een enkele sector beantwoord kunnen worden. We moeten ze dus gezamenlijk stellen! Alle partijen moeten vanuit hun verschillende probleemdefinities tot gezamenlijke vragen komen. Ze moeten zich bewust worden van de transitieopgave, samen tot nieuwe kennis willen komen en leren hoe dat moet. Dit is een kennisarrangement.

**Wie zijn die actoren? En wie is de regisseur?**

In het werkplaatsmodel zoals opgezet in de Veenkoloniën is de regio de trekkende en eindverantwoordelijke partij. De regio Veenkoloniën bestaande uit de negen lokale, de twee regionale overheden en de twee waterschappen. Gezamenlijk hebben deze overheden een regionaal programma uitgewerkt, dat wordt uitgevoerd door het programmabureau Agenda voor de Veenkoloniën.

Met deze dertien partijen zijn de kennisinstellingen een samenwerking aangegaan. Het is belangrijk dat zo’n kennisarrangement bestuurlijk wordt ingezet. Met programma’s als Leader[10] en Belvedere[11] hebben we de afgelopen twintig jaar veel geleerd over participatieprocessen en gezamenlijk plannen maken (place making). In de praktijk zien we echter dat het bij plannen blijft; de daadkracht en financiën ontbreken veelal om tot uitvoering te komen.

Daarom is de Werkplaatsaanpak gericht op de ontwikkeling van een meerjarig samenwerkingsprogramma tussen een regio en de kennisinstellingen en dan niet zozeer als gelegenheidspartnerschap, maar als een duurzame kenniscoöperatie. De lopende beleidspraktijk vormt de achtergrond, maar ook die kan immers worden gevoed met vernieuwende gedachten. De actoren vatten we niet op als stakeholders maar als shareholders.
Wat is het verschil hiertussen? Stakeholders hebben een belang en zij willen dit belang gerealiseerd zien. Shareholders willen dat ook, maar zij nemen tegelijk ook zelf verantwoordelijkheid om hun eigen belang én dat van hun mede-shareholders te realiseren. Iets brengen en iets halen is het motto! Medeverantwoordelijk willen zijn is de leus. Hiermee worden niet alleen theoretische en praktische kennis naar elkaar toegebracht, maar wordt ook het onverbindbare verbonden.
Denk hierbij bijvoorbeeld aan de onderwijsfondsen voor onderwijsinnovatie. Deze middelen kunnen meerjarig geschakeld worden met de regionale innovatiegelden van diverse ministeries, van Europa en de regionale en lokale overheden. Alleen zo kom je tot uitvoering en neem je minder flexibele partijen als het onderwijs mee. In een meerjarige samenwerking tussen de genoemde partijen kunnen met name de complexe gebiedsontwikkelingsprocessen worden ontrafeld en kan er in samenspraak met burgers en ondernemers naar passende maatregelen worden gezocht.

Maar... dit vraagt om andere attitudes, noties, methodieken en verwachtingen bij alle spelers in dit spel: een nieuw kennisdomein heeft zich aangemeld. Het wordt tijd dat we deze nieuwe situatie in beeld krijgen; vat krijgen op deze nieuwe context als basis voor innovatief handelen. Om deze reden is het lectoraat Regionale Transitie van de Hogeschool Van Hall Larenstein met het experiment van De Werkplaats begonnen.

## Het platteland anno nu

We geloven niet in de teloorgang van het platteland, in het kwijnen van sociale netwerken en het verdwijnen van diensten en boerderijen. In tegendeel, er ontwikkelen zich nieuwe netwerken en economieën op ons platteland en rond de steden, er komen dagelijks boeren bij, maar dan gaat het wel om een nieuw type boer in een nieuwe context. Een ‘echte’ boer, maar wel één die de kansen pakt die de nieuwe economische drager van ons platteland, het wonen, hem of haar biedt. Nieuwe ketens of coöperaties, nieuwe verbindingen met omliggende steden of andere sectoren, een mondiale oriëntatie combineren met een lokale – allemaal bewegingen die we kunnen waarnemen als we goed kijken. En wat kan dat wel niet allemaal opleveren voor een regio als de Veenkoloniën!

Een tweede economische drager van de rurale en suburbane ruimte zijn de burgers zelf, de mensen die er wonen. Zij willen de juiste balans tussen het werk- en het woonlandschap, tussen het productie- en het consumptielandschap. Dat biedt gelegenheid de nieuwe positie van het platteland te verzilveren door middel van nieuwe werkgelegenheid, nieuwe producten en nieuwe samenwerkingsverbanden.

### *En de burger dan?*

Mensen willen daar wonen waar ze zich prettig voelen. En hoe meer een gebied in de periferie ligt, hoe belangrijker unieke culturele en ruimtelijke kwaliteiten zijn voor het vestigen en blijven van mensen, die dan het gebied economisch en cultureel levendig en afwisselend maken. Maar wat ook waar is: hoe meer een gebied in de periferie ligt, hoe sterker het de nadelige gevolgen zal ondervinden van kwaliteitsverlies en van het vervangen van unieke kwaliteiten door generieke, zoals bijvoorbeeld ‘rust en ruimte’. We moeten dus als eerste drie dingen aan de weet komen:

1. Wat kunnen we wel beïnvloeden en wat niet?
2. En, als het gaat over wat we **wel** kunnen **beïnvloeden: wat willen we dan bereiken?**
3. Wat is daarvan realiseerbaar en hoe is dat realiseerbaar?

Dat gaat uiteindelijk over ons beeld van de samenleving waarin we willen leven en vervolgens over wat daarvoor nodig is qua ruimtelijke en sociale inrichting en qua procescondities voor de ruimtelijke en sociale plan- en beleidsvorming.
Dit zijn complexe processen. Processen waarin vooral outsiders of studenten een belangrijke rol kunnen spelen; zij komen met nieuwe visies, zij kunnen vanuit een ander paradigma naar ontwikkelingen kijken. We spreken bij dit soort van trajecten graag over 'slow advice'. Niet gaan voor het snelle succes, dat dan vaak ook maar heel kort duurt en door de volgende trend wordt vervangen. De Werkplaats is altijd op zoek naar juist de complexe en dus kennisintensieve projecten die niet worden aangestuurd door een strak en op de korte termijn gericht tijd- en geldschema. Wie een beetje meer tijd neemt, ontdekt namelijk kansen die er op het eerste gezicht niet leken te zijn. Dit is op zich al een nieuw paradigma voor overheden en ondernemers[12].

Maar terug naar de burger. Hij geeft het platteland (en daarmee bedoelen we ook de kleinere steden) een ongekende kracht door zijn pluriforme verschijning. Het platteland is met zijn grote verscheidenheid aan inwoners vandaag een haast stedelijke afspiegeling van de stedelijke burgerij. Wie goed kijkt ziet een heel scala aan competenties, opleidingen, beroepen en liefhebberijen. Dit pluriforme beeld moet in kaart gebracht worden met de bedoeling deze kracht ook daadwerkelijk in te zetten voor ontwikkeling.
Ongewild frustreren we dat in de huidige situatie meer dan dat we het benutten en stimuleren. Want wie de burger tegemoet treedt met regeltjes op de vierkante centimeter, die maakt van een medestander een tegenstander.
De nieuwe plattelandsburger zet dan namelijk al zijn competenties in om geplande ontwikkelingen die hem niet zinnen te frustreren in plaats van ze te versterken.
De burger wil een coöperatieve overheid, de politiek wil verantwoordelijke burgers – veel gehoorde begrippen, maar nog steeds zonder een duidelijk operationeel kader.

***Leesbaarheid versus leefbaarheid***

Hoe gaan bedrijfsleven en overheid hiermee om, welke instrumenten en methodieken worden gehanteerd en wat dragen nieuwe procesproducten als een dorpsomgevingsplan, mental maps en integrale ontwerpprocessen bij aan de versterking van die culturele context? De burger wil identiteit en integraliteit vinden in zijn leefomgeving. Hij wil een leesbare en toegankelijke openbare ruimte; een begrip dat nog niet goed gedefinieerd is: hoe passen verkeer, verblijven en recreëren in dezelfde ruimte? Hier is sprake van paradigmaverschuivingen. We krijgen te maken met vragen die misschien nog niet eens zo expliciet worden gesteld, maar die wel samen naar boven kunnen worden gebracht. Ook hier: slow advice. Wie iets meer tijd neemt, begrijpt namelijk wel de vraag achter de vraag. Dus niet snel oplossingen vinden, maar eerst maar eens de vraag vinden. Met het Belvedere-beleid zijn we in Nederland een voortrekker in Europa als het gaat om een sturende rol voor cultuurhistorie in de ruimtelijke ontwikkeling. Nagenoeg elke provincie kent inmiddels een eigen variant van het fenomeen dorpsomgevingsplan. Begrippen als dorpsagenda's, dorpsontwikkelingsplan, dorpsvisies en dorpsplannen, dorpsstructuurvisie of dorpskalender; allemaal antwoorden op dezelfde vraag. Maar wie legt deze producten tegen de lat, hoe brengen we ze met elkaar in samenhang en hoe communiceren we met de mondige burger? Hier ligt het eigenlijke doel voor bestuurlijke vernieuwing.

Deze kraamkamer van het nieuwe platteland moet in kaart gebracht worden. Wat doen de nieuwe ondernemers, wat beweegt de burgers, hoe kunnen we hun endogene potenties benutten voor een nieuwe economie, die feitelijk al bestaat? Hoe kunnen we ze ondersteunen en stimuleren?

***De hobbyende burgers als grootgrondbezitters***

Daarvoor moeten we de burgers toch echt eerst leren kennen. Want deze nieuwe groep presenteert zich individueel en kan daardoor geen beleidsmatige kracht ontwikkelen. Maar tegelijkertijd vertegenwoordigt deze groep de moderne grootgrondbezitter, althans binnen het gebied van de stedelijke netwerken. We blijven het maar beschouwen als hobbyisme, maar uit eerder onderzoek is iets anders gebleken. De 'hobbyboeren' in het Beekdallandschap Drentsche Aa bijvoorbeeld (stedelijk netwerk Groningen-Assen) of in het gebied rondom Deventer (stedelijk netwerk Deventer, Apeldoorn, Zutphen) – ieder voor zich stellen ze dan misschien niet zo heel veel voor, maar bij elkaar hebben zij tot soms 75% van de grond in hun bezit! Dit is een ongekende kracht, die echter ook contraproductief kan worden ingezet. Want juist deze betrokken burgers kunnen de dood in de pot zijn in de gebruikelijke inspraakronden. En juist door hun individuele karakter kunnen hun krachten met de gangbare instrumenten van overheid en beleid niet worden benut. Hier botsen twee werelden: die van de planner, ontwerper, ingenieur en bestuurder – top down, en die van niet geïnstitutionaliseerde burger/ondernemer – bottom up.

**De werkplaats – ontsluiting van een nieuw kennisdomein**

Uit deze confrontatie moet het nieuwe kennisdomein gevoed worden. Een nieuw kennisdomein? Ja zeker, want we zijn nog steeds gewend onze wereld te bekijken vanuit een sectoraal perspectief. Daarmee delen we de werkelijkheid in overzichtelijke stukken. Dat is begrijpelijk, want onze wereld moet wel bestuurbaar en dus behapbaar blijven. En de sectorale kennis moeten we ook vooral blijven ontwikkelen. Hij moet echter worden aangestuurd vanuit een overkoepelende visie, een visie die de mens en de mensruimte centraal stelt, een visie die gericht is op de levende cultuur.

Zo'n visie is qualitate qua trans-sectoraal, d.w.z., ze wordt gevoed uit de kennis uit de sectordomeinen, maar ze geeft hier een extra waarde aan, door zich in dienst te stellen van een pluralistische samenleving en deze in alle grote opgaven op het platteland te reflecteren: in de stedebouwkundige en architectonische planning van de woningbouw, in de waterproblematiek, de ontsluiting, de energietransitie, de natuurontwikkeling, de recreatie en in het ondernemerschap.

Deze complexe maatschappelijke context is een geweldige uitdaging; vooral voor het onderwijs en het onderzoek. Het onderwijs wil immers nieuwe kennis vertalen naar de opleidingen. Het wil in directe relatie staan met de toekomstige beroepspraktijk van de studenten en de vragen vanuit het beroepenveld en van de studenten vormgeven in inhoudelijke curricula en leermethodenvernieuwing. Zodoende zal het onderwijs ook weer de werkvloer van gemeentehuis, provinciehuis of waterschapshuis, maar ook de dagelijkse praktijk van ondernemers en bewoners kunnen beïnvloeden. En zo redenerend ontstaat er een leeromgeving die zich richt op de complexe regionale opgave; een leeromgeving die naar de stellige overtuiging van de initiatoren zal leiden tot verhoging en versterking van innovatiekracht van de betreffende regio, in dit geval de Veenkoloniën.

# 5 O's

ondernemers
onderwijs
overheid
onderzoek
omgeving

**De Werkplaats** is te omschrijven als een werkomgeving(in de betekenis van een fysieke locatie, maar ook in de betekenis van een gemeenschap) dat gericht is op het verhogen van het innovatievermogen van de *regio*. Zij doet dit in een inspirerende leer- werkomgeving, door het in samenhang uitvoeren van authentieke opdrachten/projecten. Betrokkenen van **De Werkplaats** komen vanuit de **5 O's**: ondernemers, onderwijs, overheid, onderzoek en omgeving. Het is de ambitie om een proces van transitie in en samen met de *regio* te realiseren.

**De Werkplaats** beoogt hiermee wezenlijk andere types resultaten dan men traditioneel gewend is bij het uitvoeren van opdrachten aangedragen door externe opdrachtgevers of bij het leren in een traditionele instituutsgebonden omgeving. Bij de deelnemers aan **De Werkplaats** staat niet alleen de opdracht centraal, maar ook de aard en de mate van persoonlijke en professionele ontwikkeling (competenties en HRM) en de inbedding en blijvende effecten van de resultaten in de *regio* en in kennisstructuren.

**Concreet betekent dit:**

1. Gestructureerde samenwerking tussen vele verschillende soorten shareholders (multi-actoren) vanuit een gemeenschappelijke visie op de regio en een ambitie om een proces van transitie in gang te zetten;
2. Een commitment om gemeenschappelijk te leren en te werken vanuit een focus op het bevorderen van innovatievermogen en transitie-potentie;
3. Realiseren van concreet toe te passen oplossingen (in samenhang, met effect op langere termijn);
4. Multidisciplinaire aanpak; gezien de complexiteit van het probleem (bij voorkeur multi-level en in een combinatie van kennis en ervaring op agrarisch, technisch, economisch en sociaal gebied, ook met het oog op verbreding van huidige praktijk en bekendheid);
5. Focus op verduurzaming; dit gebaseerd op een gedeelde visie en vormgegeven als integraal proces dat ondersteund wordt door beproefde methoden en instrumenten.

Als partner van **De Werkplaats** is het essentieel te (kunnen) investeren in (en ondersteunen van) de ontwikkeling van communities en de inrichting van een procesgerichte organisatie (flexibel). Leren, innoveren en transitie betekent 'samen op weg' en 'bereidheid te verrassen en te laten verrassen'.[13]

# De lerende regio

14 **Veel regio's willen graag meerjarig investeren in een regionaal kennisarrangement. Het is nu tijd om samenwerkingsverbanden vast te leggen in structurele afspraken. Met de Agenda voor de Veenkoloniën zijn we daar al heel ver mee. Wij denken dat andere regio's met onze ervaringen hun voordeel kunnen doen.**

***Marc Jager*** *, (l.)*
*Gedeputeerde provincie Groningen*

***Rein Munniksma***
*Gedeputeerde provincie Drenthe en voorzitter van de stuurgroep Agenda voor de Veenkoloniëen*

In december 2008 is het Regiocontract 'Werkplaats Veenkoloniën'[14] getekend tussen de leden van de Agenda voor de Veenkoloniën, het ministerie van LNV (thans EL&I) en vijf kennisinstellingen te weten Hogeschool Van Hall Larenstein (als penvoerder), Wageningen UR, Hanzehogeschool Groningen , AOC Terra, Stenden University en de RU-Groningen. Inmiddels is het Alfa-college bij de alliantie aangesloten. De hoofddoelstelling is om op zeven thema's een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van de regio Veenkoloniën. Het uitgangspunt daarbij is samenwerking tussen de zogeheten 5 O's: overheden, ondernemers, onderzoek, onderwijs en omgeving.

Zo nemen we samen de verantwoordelijkheid voor vernieuwing. Uiteraard vinden we elkaar in het uitvoeren van projecten. Deze projecten leveren nieuwe inzichten en nieuwe kennis, maar vooral ook begrip voor elkaar. Het is de intentie van De Werkplaats Veenkoloniën om een leeromgeving te bieden waarin niet alleen studenten en docenten hun kennis en houding aanscherpen, maar ook onze ambtenaren, bestuurders en onze ondernemers en burgers. De huidige tijd en de huidige opgave maken dat we meer en meer moeten samenwerken; het doel is de innovatiekracht van deze regio te vergroten en te versterken door nieuwe kennis, nieuwe samenwerking, maar ook door onderzoek en het versterken van de competenties bij alle betrokkenen, inclusief de ambtenaren en ondernemers. De Werkplaats biedt hiervoor een goede basis. Het ministerie van EL&I heeft om deze reden een bijzondere belangstelling voor de werkplaats Veenkoloniën. EL&I onderzoekt in hoeverre de middelen van kennisontwikkeling meer regionaal zijn in te zetten. De Werkplaats Veenkoloniën wordt daarbij als nationale pilot gezien.

Sinds 2009 werken we aan een goede 'infrastructuur' om de samenwerking tussen de kennisinstellingen en de regio vorm te geven.
De Kennisagenda[15] Veenkoloniën is daarbij een belangrijke bouwsteen.
Het koppelen van studenten, docenten en onderzoekers aan ambtenaren en ondernemers en burgers door projecten, het begeleiden van die projecten op vorm en inhoud, de terugkoppeling naar de scholen en naar de projectleiders, gemeenten en provincies, alles draait op volle toeren.
Nu die infrastructuur vorm krijgt, vinden wij dat we de processen rond de projecten en het proces binnen De Werkplaats goed moeten monitoren en analyseren. Dan kunnen we een methodiek uitwerken die we kunnen overdragen naar andere regio's.
Wij zijn op zoek naar een vervolgstap: we willen de regio-ontwikkeling en kennisverspreiding hand in hand laten gaan en publieke kennis zo verder ontwikkelen en ontsluiten dat die voor verschillende doelgroepen beschikbaar is. Ook kijken we met bijzondere interesse naar het AD-pilotproject[16] in De Werkplaats, waarbij er een specifiek op de wensen van de ondernemers in de Veenkoloniën toegesneden opleiding wordt ontwikkeld welke grotendeels in De Werkplaats wordt gegeven.
Zo redenerend is de kwaliteit van de Landbouw(avond)winterschool terug; MBO- en HBO-onderwijs om de hoek.
Met slimme combinaties kan de waarde van regulier onderwijs een geweldige impuls voor regionale ontwikkeling betekenen.
Onze aanpak staat inmiddels model voor transities in een tiental regio's in Nederland en zelfs daarbuiten.

# Agenda voor de Veenkoloniën, platform voor regionale innovatie



*Medewerkers Agenda voor de Veenkoloniën, van links naar rechts:*
*Ko Munneke*
*Patty Kooger*
*Eric Mulder*
*Henriët Buikema*
*Herman de Jong*
*Mirjam Steenbergen*

**Negen Drentse en Groningse gemeenten, twee waterschappen en twee provincies werken samen in het samenwerkingsverband Agenda voor de Veenkoloniën. Dit is het resultaat van de activiteiten van de Commissie Structuurversterking Veenkoloniën (Commissie-Hoekstra) die in 2001 de problemen in de Veenkoloniën in kaart bracht. Dat waren er drie: eenzijdigheid, afhankelijkheid en een negatief imago.**

Zowel de economie als het landschap zijn eenzijdig. De economie van de regio drijft grotendeels op de fabrieksaardappel en de suikerbiet en is daarmee erg afhankelijk van subsidies uit Brussel. De scholingsgraad is, zoals in zoveel regio's, te laag en er bestaat te veel gesubsidieerde arbeid. Als deze zaken worden aangepakt, zal ook het imago verbeteren en de economie versterken. Dit is een complexe opgave.

Het Programmabureau van de Agenda voor de Veenkoloniën coördineert een programma dat bestaat uit zeven thema's met daarin diverse projecten. Door samen te werken aan een gezamenlijk belang is er in de Veenkoloniën een cultuur ontstaan waarin nieuwe ontwikkelingen worden gezien en als uitdagingen en kansen worden opgepakt. Het samenwerkingsverband heeft voor het identificeren en uitwerken van deze kansen een programmabureau dat als makelaar (naast initiator,

facilitator, pr-bureau, fondsenwerver en belangenvertegenwoordiger voor de Veenkoloniën) opereert tussen overheden, bedrijfsleven, kennisinstellingen en de bewoners in het gebied zelf. Een ideale kraamkamer voor het concept van regionaliseren van kennis! Het is daarom ook niet verwonderlijk dat de regio Veenkoloniën hier landelijk mee voorop loopt. Door deze cultuur worden nieuwe structuren en netwerken ontwikkeld waarbij innovatie en vernieuwing in het gebied een kans kunnen krijgen.

De opgave voor de Agenda voor de Veenkoloniën is complex. In de Veenkoloniën zijn we daarom al een aantal jaren bezig om de samenwerking tussen regio, onderzoek en onderwijs vorm te geven. We zijn klein begonnen, met een pilot-Werkplaats in het NH-kerkje van Annerveenschekanaal. Daar hebben we geëxperimenteerd met het koppelen van studenten aan vragen uit de omgeving. De resultaten waren veelbelovend. Reden om de pilot uit te bouwen tot een regionaal kennisarrangement. In het nieuwe gebiedsprogramma van de Veenkoloniën, dat gestart is in 2008, is het opbouwen van een Werkplaats Veenkoloniën als doelstelling opgenomen.

Om tot een 'echt' regionaal kennisarrangement te komen is het belangrijk om zo'n samenwerking meer body en structuur te geven. Wij hebben daarom samen met alle betrokkenen een kennisagenda opgesteld. De kennisagenda beschrijft concreet aan welke projecten de kennisinstellingen kunnen bijdragen. Daarbij gaat het om onderzoekers, maar ook om docenten en studenten van onderwijsinstellingen van verschillend niveau en verschillend pluimage. Bovendien worden de projecten niet alleen inhoudelijk benoemd, maar ook in euro's en uren.

Om tot een kennisagenda te komen hebben we alle projecten uit het gebiedsprogramma getoetst op raakvlakken met onderwijs en onderzoek; er is een duidelijk verschil tussen uitvoeringsprojecten en kennisintensieve projecten. Eerst hebben we de projecten uit het gebiedsprogramma voorgelegd aan mensen uit onderwijs en onderzoek, met de vraag 'Hebben jullie hier iets mee? Zitten er elementen in die vanuit onderwijsinstellingen belangstelling hebben?' Dat bleken zeer inspirerende bijeenkomsten.
In deze discussies is hét eigenlijke kennisarrangement ontstaan. Die match heeft geleid tot het opstellen van een kennisagenda. De kennisagenda is de basis voor een goede samenwerking tussen de vijf O's: overheid, onderwijs, onderzoek, ondernemers en omgeving. De kennisagenda van De Werkplaats Veenkoloniën wordt steeds meer gevuld met projecten van ondernemers uit het gebied en dat is een goede ontwikkeling. Zodoende komt er steeds meer een wisselwerking tussen kennis en praktijk.
Inmiddels zijn we toe aan de volgende stap: naast het leveren van kennis voor agenda-projecten heeft de stuurgroep van de Agenda voor de Veenkoloniën ook aangegeven dat De Werkplaats Veenkoloniën een prima bijdrage kan leveren aan het stimuleren van ondernemerschap in de Veenkoloniën. Hiermee kunnen ondernemers op betrekkelijk eenvoudige wijze beschikken over innovaties en kennis die ontwikkeld zijn/worden bij de deelnemende kennisinstellingen. Daarnaast werkt de staf van De Werkplaats aan haar zogenaamde transitie-methodiek. Deze kennis kunnen we ontsluiten door het samengaan met het project Value in the Valley: hoe kunnen we deze leeromgeving gebruiken om meer samenwerking tussen de veenkoloniale actoren te krijgen; hoe kunnen we meer leren, ons andere rollen aanmeten; kortom hoe kunnen we de innovatiecapaciteit van de regio Veenkoloniën gezamenlijk verhogen en versterken?

# ‘Samenwerken in Samenleren’



**Projecten waarin studenten, docenten en soms ook onderzoekers werken voor opdrachtgevers uit de praktijk nemen in aantal toe. De hogescholen stimuleren deze trend vanuit onderwijsvernieuwing en het versterken van de leeromgeving voor de student.**

***Ellen Marks***
*Algemeen directeur Hogeschool Van Hall Larenstein*

*Lid Concernraad Wageningen UR*

Hogeschool Van Hall Larenstein heeft hierbij de insteek van onderwijsvernieuwing en doorontwikkeling van ons competentiegerichte onderwijs. In onze nieuwe strategie spreken wij van **community learning**, een concept dat naadloos aansluit bij de samenwerkingsvorm binnen het werkplaatsmodel.

Nieuw is de vraag vanuit de praktijk om een meer structurele samenwerking tussen overheden, bedrijfsleven, onderwijs en onderzoek. Bij voorkeur op een regionaal schaalniveau, waarmee de laatste jaren ervaring is opgedaan via kennisloketten, commercieel advies van de kennisinstellingen en studentprojecten. Wij hebben ingezien dat de huidige opgave – de zogenaamde transitie van de regio’s – vraagt om een steviger inzet.

In historische context denk ik dan al gauw aan het veel geprezen OVO-drieluik van het voormalige ministerie van LNV. Dit OVO-drieluik (structurele koppeling van onderwijs, voorlichting en onderzoek aan het lokale bedrijfsleven) ontstond aan het eind van de negentiende eeuw en werd doorontwikkeld tot in de jaren vijftig van de twintigste eeuw. In deze, ook internationaal geroemde aanpak zaten voorlichters, praktijkonderzoekers en consulenten samen met de boer aan de ‘keukentafel’, waardoor de ondernemer met praktische vragen in direct contact stond met docenten en studenten van de scholen of onderzoekers aan de universiteit. Meermalen heeft deze manier van werken geleid tot spraakmakende resultaten. Het systeem werd aan het eind van de twintigste eeuw afgebouwd, omdat het te duur en omvangrijk was voor een te kleine beroepsgroep. Toch was het een geweldig systeem dat vele doelen diende. De ervaringen van toen vormden voor het lectoraat Regionale Transitie (RT) van Hogeschool Van Hall Larenstein de basis voor de zoektocht naar een nieuw ondersteuningssysteem voor regionaal beleid en ondernemerschap in dit veld: het OVO-drieluik nieuwe stijl. Dit was de basis voor de ontwikkeling van ons werkplaatsconcept.

De opgave nu is anders dan toen. Kleurrijker, complexer en vooral interdisciplinair en intersectoraal. Het zogenaamde **‘groene onderwijs’** kan dit niet alleen oppakken. Dat verklaart de ontwikkeling van de kennisallianties vanuit het lectoraat RT; zowel van (v)MBO tot WO als van groen tot grijs onderwijs. Hier valt veel te leren. Ik realiseer me terdege dat het niet alleen om projecten gaat. Systeeminnovatie staat voorop. Met de ontwikkeling van de regionale kennisarrangementen in de Regionale Werkplaats is tevens een zoektocht naar herstructurering van het onderwijs begonnen. Het onderwijs is te intern gericht en we ambiëren een structurele samenwerking tussen onderwijs, onderzoek en praktijk. De kennisinstellingen moeten een eigen interne transitie ondergaan. Uit de werkplaatsprojecten blijkt bovendien dat de regionale en lokale overheden, de waterschappen en de stakeholders, dan wel het bedrijfsleven meer en meer moeten samenwerken om de regionale ontwikkeling vorm te geven. De transitie geldt ons allen en de samenwerking in De Werkplaats is voor niemand meer vrijblijvend!

# ‘Regionale Werkplaats als broedplaats voor vernieuwing’

**De Werkplaats als vorm en concept is in de Veenkoloniën ontstaan. Hoe is het zo gekomen? De wens om het beroepsonderwijs en de studenten meer aan te laten sluiten bij de ontwikkeling van de regio en bedrijven bestond al langer.**

***Jaap Verhulst,***
*Directeur Noord, Directie Regionale Zaken, ministerie van EL&I*



Een van de vragen was hoe praktijk en onderwijs elkaars sterke kanten beter konden benutten in het transitieproces voor regionale ontwikkeling. Ongeveer vijf jaar geleden is een begin gemaakt met De Werkplaats in de Veenkoloniën. Dat was een prachtig klein kerkje in Annerveenschekanaal. Dat leidde drie jaar later, in december 2008, tot de ondertekening van een contract. Vele partijen gingen samenwerken en kennis delen, het ministerie van EL&I was daar ook bij. Het is bijzonder omdat regionale partijen, overheden en kennisinstellingen (onderwijs èn onderzoek) met elkaar afspraken hebben gemaakt om gezamenlijk kennis in te zetten voor de ontwikkeling van de Veenkoloniën. De Werkplaats werd daarvoor als vorm gekozen.

Om het proces te versnellen zijn er in de periode oktober 2009 tot juli 2010 meerdere landelijke en regionale bijeenkomsten georganiseerd. Op 22 juni 2010 is een nationaal congres ‘Regio aan Zet’ georganiseerd en is de publicatie *De Lerende Regio* uitgebracht. Op dit congres in Velp waren een groot aantal regio’s, overheden, waterschapen, kennisinstellingen, bedrijven en stakeholders aanwezig met in totaal 755 deelnemers. De omvang van dit congres en de aard van de discussie maakten duidelijk dat het Werkplaatsmodel zoals ontwikkeld in de Veenkoloniën zich in een grote belangstelling mag verheugen.

Het kabinet heeft innovatie hoog in het vaandel staan. Innovatie stimuleren we als ministerie van EL&I door gezamenlijk door middel van de ‘gouden driehoek’ (kennis, bedrijfsleven en overheid) te werken aan vernieuwing. Het model van De Werkplaats stimuleert de innovatie in regio’s en gebieden gekoppeld aan de vraagstukken die in de regio spelen.
Ik onderschrijf van harte deze aanpak als broedplaats voor vernieuwing. Het model van De Werkplaats is niet gebonden aan gebouwen of instituties maar laat initiatiefnemers, mensen vanuit onderwijs, onderzoek en regionaal bestuur samen werken aan het oplossen van vragen en problemen. Doelgericht samenwerken en zo komen tot oplossingen en vernieuwingen in het landelijk gebied in diverse regio’s; dat is de kracht van dit concept en dat spreekt mij aan! Het ministerie van EL&I ondersteunt dit van harte.

# ‘Stimuleren, faciliteren en met de tijd meegaan’



**Baukje Galama**
*Burgemeester gemeente Stadskanaal*

*Vicevoorzitter Stuurgroep Agenda voor de Veenkoloniën*

**Baukje Galama is sinds september 2009 burgemeester van de gemeente Stadskanaal. Eind oktober 2010 werd zij vicevoorzitter van de Stuurgroep van de Agenda voor de Veenkoloniën en is nu bezig met kennismaken en inwerken. Wat Baukje Galama als nieuwkomer in het gebied opvalt, is de grote bereidheid om via de Agenda integraal te kijken naar wat voor het gebied noodzakelijk is.**

‘Er liggen heel veel kansen in en voor de Veenkoloniën. Het sterke arbeidsethos dat hier al generaties lang geldt, is opvallend. Men weet van aanpakken, grijpt kansen en als iets niet werkt, gaat men verder met de volgende kans. Men durft risico’s te nemen. Natuurlijk zijn er problemen en heb je te maken met beperkingen, maar daar hoef je je niet door te laten weerhouden. De rol van de overheid is veranderd. We gaan steeds vaker te rade bij de mensen in het gebied. Zij zijn immers de ervaringsdeskundigen, zien de problemen en kansen het best en stellen de kennisvragen. Het project Groene Blauwe Diensten van de Agrarische Natuurvereniging Oost Groningen (ANOG) is een mooi voorbeeld: het idee is gelanceerd en neergelegd bij De Werkplaats Veenkoloniën door de agrariërs zelf. Het is innovatief en leidt tot zuinig en slim grondgebruik.

Voor regionale nieuwe ontwikkelingen zoals klimaat en energie, moeten we met zijn allen de nodige inspanningen leveren. Als overheid moet je stimuleren en faciliteren en ‘met de tijd meegaan’. Voor alle partijen geldt dat je gewend bent om je ‘bedrijf’ op een bepaalde manier te runnen en als dat goed gaat, ben je misschien geneigd om het zo te laten. Maar de wereld om je heen verandert voortdurend. Je bent daarom zélf verantwoordelijk om je staande te houden. En dat betekent dat je zelf met ideeën moet komen en het ontwikkelingsproces op gang moet brengen.

De Agenda en De Werkplaats spelen een grote rol bij het zoeken naar vernieuwing. Het feit dat je vragen stelt en onderzoek doet, het bij elkaar brengen van theorie en praktijk, het ‘buiten hokjes’ durven denken, dragen bij aan de regionale ontwikkeling. Wat volgens mij een duidelijke meerwaarde is van De Werkplaats is de rol van aanjager. De kennisvragen brengen de behoeften van komende generaties in beeld en leiden tot oplossingen en nieuwe vragen. Dat vliegwieleffect is ontzettend belangrijk.
De wel eens gemaakte opmerking dat men in de Veenkoloniën niet wil leren, kan ik niet onderschrijven. Want als men niet wil leren, zijn er ook geen kennisvragen. Er is beslist wel een behoefte om te leren en ook een erkenning dat men moet leren om tot verdere ontwikkeling te komen. Samen met andere partijen in het gebied maar ook met andere regio’s. Ik ben een groot voorstander van regio-overstijgend werken. Wonen, werken en recreëren laten zich immers niet door de grenzen van een gebied dicteren. Door samenwerking breng je het gebied meer en haal je er ook meer uit. Dat is de basis van de Agenda voor de Veenkoloniën.’

# ‘De Werkplaats als passende werkvorm’

**Cees Kwakernaak**
*Onderzoeker bij het Centrum Water en Klimaat van Alterra*

*Projectleider ‘Waarheen met het veen’*

**De WUR laat als verplicht onderdeel interdisciplinaire groepen aan vraaggestuurde opdrachten werken. Onderzoekers krijgen ook steeds meer gebiedsgerichte kennisvragen. Voor de WUR is De Werkplaats een mooie formule die dicht bij de vragen en behoeften van de regio staat. De studenten zijn samen met experts erg geïnteresseerd in complexe projecten en kunnen er op deze manier ervaring mee opdoen.**

‘Je hebt natuurlijk wel te maken met een gebied en zijn imago. Studenten vinden ‘Australië’ oneindig veel interessanter dan de ‘Veenkoloniën’. Toch denk ik dat je juist in De Werkplaats Veenkoloniën die vragen vindt die goed bij onze opleidingen en expertisevelden passen. In de Veenkoloniën bestaan concrete veranderbehoeften en er is veel behoefte aan innovatieve kennis. Voor ons is De Werkplaats dan ook een heel passende werkvorm, omdat deze nauw aansluit op de vragen en behoeften van de regio én op de interesses van studenten en experts.

Wat je echt hiervoor nodig hebt is een regionale kennisagenda die de vertaalslag maakt van gebieds- en beleidsopgaven naar de kennis die je nodig hebt om die integraal op te lossen. Dat betekent dus een meerjarig onderzoeksprogramma voor de regio. Dat is dus veel meer dan een verzameling losse projecten. In De Werkplaats worden geen onderzoeken gedaan om het onderzoek.

Het mooie is dat de vragen passen bij de verschillende niveaus van opleidingen en studenten. Ik merk dat docenten, studenten en onderzoekers steeds enthousiaster worden over het werken in regio’s aan complexe opgaven. Daarbij is het wel goed om deelvragen te formuleren en daar het juiste onderwijsniveau bij te zoeken, omdat de vragen nu vaak wel behoorlijk complex zijn en zich niet altijd lenen voor aanpak door studenten.
Door aan de slag te gaan met kleinere en concrete vragen zien studenten duidelijker dat hun onderzoek past in een groter geheel.
Resultaten kunnen immers meegenomen worden naar volgende vragen. Hoe concreter de vraag, hoe beter. Het helpt bovendien om de verschillende opleidingsniveaus bij elkaar te krijgen en om de diepte in te gaan en vragen beantwoord te krijgen.

Ondanks dat je ‘vastzit’ aan een programma of agenda, moet je nieuwe kennisvraagstukken nooit uitsluiten. Want er komen voortdurend nieuwe kennisbehoeften vanuit de regio. Belangrijk is dat je op een gestructureerde manier in beeld moet hebben wat de regio wil: welke vragen en behoeften zijn er. Daarna kun je bezig gaan met hoe je dat dan kunt realiseren. Over de rol van onderzoek in Werkplaatsen zal binnenkort een brochure worden uitgebracht.’

# ‘De Werkplaats als meerwaarde’

22 ***Dirk Strijker***
*Hoogleraar Culturele Geografie/ bijzonder hoogleraar Plattelandsontwikkeling RuG Groningen*

**De Werkplaats is vanuit academisch oogpunt een interessant concept, vooral voor de individuele student als extra mogelijkheid wanneer hij of zij een maatschappelijk relevant onderwerp wil oppakken, zoals een regionale vraag. Maar ik zie het concept nog niet als dé toekomst voor alle onderzoek en onderwijs.**

‘Zeker heeft De Werkplaats meerwaarde. Als onderwijsinstelling heb je niet altijd een opdrachtgever voor handen en hier kun je dan toch studenten op boeiende kennisvragen zetten. Bovendien worden in De Werkplaats verschillende niveaus studenten aan het werk gezet, ook samen, aan heel specifieke vragen en worden verschillende partijen, zoals bestuurders en ondernemers, bijeengebracht.

Voor onze studenten is het echter lastig om via De Werkplaats projecten uit te voeren, omdat de opleiding heel strak in elkaar steekt qua tijd en meestal strookt dat slecht met de vragen uit de regio. Wij kunnen door ons systeem niet goed inhaken op de kennisagenda. Ondanks dat er interessante vragen bij zitten, zul je dus niet meteen de studenten erbij vinden. Aan de andere kant kun je je ook afvragen of de kennisagenda wel flexibel genoeg is om te kunnen omgaan met veranderingen, zowel aan de vraagkant als de kant van het studentenaanbod.
Je kunt bovendien de vraag stellen of het onderwijs wel goed aansluit bij het werkveld als er niet getraind wordt in ‘real life’ opdrachten. Dat geldt niet alleen voor de Agenda voor de Veenkoloniën of De Werkplaats, want we hebben bijvoorbeeld ook samenwerkingsverbanden met Oldenburg en Bremen. Opvallend daarin is dat de studenten helemaal niet geïnteresseerd zijn in presentaties van collegastudenten of onderzoekers. Er wordt heel diep ingegaan op een onderwerp, maar ze hebben te weinig oog voor de praktische toepassing.

De Werkplaats is vergelijkbaar met de Wetenschapswinkels van de RU Groningen. Hier worden complexe onderwerpen aangepakt, onder meer via deelprojecten. De resultaten worden meegenomen in vervolgprojecten. Maar in tegenstelling tot De Werkplaats heb je hier niet de structurering met de vraagsteller die ook het verloop van het onderzoek in de gaten houdt. De Werkplaats werkt met een kennisagenda en dat is een groot pluspunt. Bij ons gaat het puur om de inhoud. Er wordt nauwelijks gekeken naar de praktische toepasbaarheid. Op dit moment past de werkvorm daarom minder goed bij ons.

Ik denk dat de Agenda nu te eng is en vooral gericht op de fysieke, ruimtelijke en economische aspecten. Ik mis bijvoorbeeld aandacht voor de sociale achterstand en de beeldvorming. Je moet binnen De Werkplaats misschien toe naar een algemeen probleemveld vanuit de regio, waarin je op maat gemaakte onderwerpen voor de studenten kunt uithalen. Nu sluit je door de aard van de opleiding en de vorm van De Werkplaats een grote groep studenten uit. Daarin valt nog een hoop te verbeteren.’

# ‘Studenten zien de wereld vaak net even anders’

**Wethouder Herman Kuipers is vanuit de gemeente Vlagtwedde lid van de Stuurgroep Agenda voor de Veenkoloniën. Hij heeft sinds kort De Werkplaats in portefeuille. Hij is enthousiast over het concept! En dat is niet onlogisch. Kuipers heeft als bestuurder en leidinggevende een lange carrière in het LBO- en MBO-onderwijs en dat tot in ‘het ministerie in Zoetermeer’ aan toe.**

***Herman Kuipers***
*Wethouder van de gemeente Vlagtwedde*

*Lid Stuurgroep Agenda voor de Veenkoloniën*

De wethouder vertelt met passie over het Werkplaatsproject ‘Windmolens’, waarin hij samenwerkte met studenten van Hogeschool Van Hall Larenstein. ‘Deze studenten, dat waren eigenlijk al ondernemers, jonge melkveehouders; vooral gericht op economisch gewin. Ze waren vooral geïnteresseerd in de opbrengsten; wat levert het op? Ik moest flink met ze in gesprek over heel andere argumenten, zoals de kwaliteit van de ruimte, betere, alternatieve zoekplaatsen. Ze waren vooral gericht op de technische uitvoering van de opdracht. Ze vonden mij in het begin wat traditioneel in de ‘Ground for change’-filosofie. Zij waren moderner en gingen meer voor het financiële gewin. We hadden daarom eigenlijk hele leuke gesprekken waarin we naar argumenten voor ons gelijk zochten. Uiteindelijk vonden we een basis voor een onderzoek.
Hun opdracht was het om locaties te vinden. Ze hebben veel onderzoek gedaan en met mensen gesproken. Al met al kwamen ze erachter dat het nog een hele, vaak kwalitatieve, opgave is om draagvlak voor zulke ingrepen te krijgen. Ik heb gezien dat deze studenten juist door hun werk in de praktijk in korte tijd erg werden verrijkt op hun visie.

Mij leverden de discussies met hen een vrije denkruimte op; de discussies en het opgeleverde materiaal verrijkten ook mijn visie.
Dit was voor mij een enorme meerwaarde. Een wethouder zit over het algemeen in een strak keurslijf met de politieke structuren, de ambtelijke kijk op de zaak, de visie en houding van investeerders en de meningen van de burgerij. In dat proces is het erg interessant om zo’n vrije denkruimte te creëren en dat met studenten die toch vaak de wereld net even anders zien. Voor mij is De Werkplaats Veenkoloniën een welkome en basale aanvulling op het proces rond de verdere ontwikkeling van de Veenkoloniën.’

# ‘Studie levert bijdrage aan positief groen ondernemerschap’



**In het kader van de lerende regio bundelen we steeds meer krachten in een gebied om samen te leren en samen te werken aan een agrarische sector met goed geschoolde ondernemers.**
**Ook in de agrarische sector wordt voortdurend leren steeds belangrijker. Het maakt deel uit van de uitdaging om met plezier ondernemer in de sector te zijn.**

***Jacob Duinstra***
*Docent*
*Ondernemerschap*
*en Bedrijfskunde*

Daarbij is het niet meer voldoende om alleen een goed vakman te zijn: het ondernemerschap wordt steeds belangrijker. Ondernemers moeten vooruit kijken en leren om snel in te spelen op de veranderingen die op hun bedrijf afkomen. Ze moeten leren deze te vertalen naar nieuwe kansen voor hun eigen bedrijf.
We werken er steeds meer aan om een gewenst onderdeel van de samenleving te zijn en daarbij nieuwe verbindingen te leggen tussen platteland en burgers. Daarom ben ik als docent van Hogeschool Van Hall Larenstein blij, dat ook wij als grootste ‘groene’ Hogeschool van Nederland aandacht besteden aan dergelijke praktijkontwikkelingen. Ook de Rabobank, een belangrijke bank in de agrarische wereld heeft bovenstaande ontwikkeling in de praktijk opgemerkt. De economische en financiële vaardigheden blijken vaak onvoldoende aanwezig bij agrarische ondernemers.
Mede door diverse signalen uit de markt is Hogeschool Van Hall Larenstein op het idee gekomen voor de ontwikkeling en de uitvoering van de opleiding Associate Degree Ondernemerschap, ook wel ADO genoemd. Deze tweejarige studie kan bijdragen aan het ontwikkelen van positief ondernemerschap en daarmee aan een gezonde agrarische sector die haar plaats weet in te nemen in een steeds groter wordend Europa.
De ADO helpt agrarische ondernemers verder in de ontwikkeling om een betere ondernemer te worden. Een betere ondernemer voor het eigen bedrijf en een betere ondernemer in relatie tot de omgeving van het bedrijf. Een AD is bedoeld voor mensen die bovenop hun MBO-diploma nog wat extra’s willen leren maar geen volledige HBO-opleiding kunnen of willen volgen.
De opleiding is gericht op ondernemers met een agrarische bedrijf of agrarisch loonbedrijf. Een deel van de opleiding wordt gegeven met ondernemers uit andere regio’s. Dit geeft een wisselwerking van ervaringen uit verschillende gebieden die de opleiding extra interessant maakt. De deelnemers nemen hun eigen bedrijf mee in de opleiding. Onder begeleiding van docenten en externe coaches maken de deelnemers een ondernemingsplan voor het eigen bedrijf. Aan het einde van de opleiding heeft de deelnemer zijn netwerk uitgebreid met zakelijke relaties en veel kennis binnen zijn of haar vakgebied en de agrarische sector opgedaan. Tevens heeft hij/zij een goed onderbouwd ondernemingsplan voor het eigen bedrijf opgesteld en gepresenteerd. Door deze opgedane kennis en het in bezit hebben van een officieel erkend diploma is de cursist in staat zijn/haar kennis over te dragen en collega’s te enthousiasmeren zodat het bijdraagt aan de lerende regio.

# ‘Goede waterhuishouding van eminent belang’

**Het Waterschap Hunze en Aa’s is een van de twee waterschappen die participeren in de Agenda voor de Veenkoloniën. Het belang van het Waterschap is de waterhuishouding in het gebied. In de Agenda zijn interessante vragen opgenomen die, omdat in de Stuurgroep over het algemeen toch generalisten zitten, veel breder opgepakt worden.**

***Harrie Prins***
*Lid Dagelijks Bestuur Waterschap Hunze en Aa’s*

*Lid Stuurgroep Agenda voor de Veenkoloniën*

‘Als Waterschap hanteren we de richtlijnen ‘veiligheid’, ‘voldoende’ en ‘schoon’. Dat wil zeggen: inperken van overstromingsrisico’s door goed kade- en oeverbeheer, vergroten van de bergingscapaciteit, ervoor zorgen dat er voldoende water is en via de zuiveringsinrichtingen zorgen voor schoon water. In het project Ruimte voor Water, waarvan de Agenda opdrachtgever is, is een strategische visie gemaakt op het water voor het hele gebied. De klimaatverandering zal een steeds grotere invloed krijgen. Kijkend naar de toekomst is een goede waterhuishouding in de Veenkoloniën van eminent belang. Het is immers een waterrijk gebied.

Het Waterschap levert een bijdrage aan de regionale ontwikkeling van de Veenkoloniën door het gebied zodanig in te richten dat we de veiligheid kunnen waarborgen voor mens en dier. Dat houdt in dat we het overtollige water afvoeren en tijdens droogte via hetzelfde systeem van stuwen en gemalen water aanvoeren. Dat is vooral van belang voor de landbouw die nog steeds een niet weg te cijferen bedrijfscomponent vormt in dit gebied. De rol die wij spelen gaat uiteraard niet alleen naar deze sector, wij zijn er voor alle ingezetenen. We kijken ook nadrukkelijk mee met andere instanties, ook via de Agenda. We hebben heel veel partners en moeten overal rekening mee houden, omdat onze acties altijd gevolgen hebben voor één of meerdere partijen. Andersom kunnen acties van anderen grote gevolgen hebben voor de waterhuishouding. Je zult dus moeten samenwerken.

De projecten die in de Agenda zijn omschreven, worden uitgevoerd in De Werkplaats. Mijn beeld van De Werkplaats is dat zich hier heel sterk gemotiveerde mensen vastbijten in de projecten. De kennisinbreng gaat gepaard met een flinke dosis enthousiasme en De Werkplaats kan wezenlijke bijdragen leveren aan de regionale ontwikkeling. Maar als opdrachtgever moet je wel afwachten of de uitkomsten in de praktijk toepasbaar zijn. Het is gemakkelijk om ‘iets’ te verzinnen en uit te voeren, maar je moet ook realistisch zijn. Voor mij is het veel belangrijker dat men zich zo wil inzetten voor gebiedsontwikkeling. Ik zie dat men in de regio niet achterover leunt en afwacht tot er iets gaat gebeuren. We beschikken hier in de Veenkoloniën juist over de innovatieve kracht, de mentaliteit en het besef dat we zelf aan de slag moeten om een verbeteringsslag te maken. Het is dan wel noodzakelijk dat de bestuurders de goede voorwaarden scheppen zodat de kansen en mogelijkheden ten volle benut kunnen worden.’

# ‘Belang voor de toekomst van ondernemers’



**Ondernemers leven in een tijd van grote dynamiek. Veranderingen volgen elkaar in hoog tempo op en de problemen van alledag verschillen in soort, omvang en verschijningsvorm.**

***Hans Drijfhout***
*Stork Industry Services*

*Lid ondersteuningsgroep*
*De Werkplaats Veenkoloniën*
*en lid Regiegroep De Werkplaats*

Zo zijn problemen op grond van de recessie van relatief korte duur vergeleken bij vergrijzing, ontgroening en krimp. Maar welke ondernemer heeft de tijd hierover na te denken terwijl hij te kampen heeft met een kredietprobleem bij de bank?
Het regionale perspectief is hier zeer verhelderend. Op die schaal kan je over bestaande grenzen heenkijken en tegelijk nieuwe samenwerkingsverbanden creëren. Dat deze omgeving zich niet laat beperken door gemeente- of provinciegrens mag duidelijk zijn. Het zal in toenemende mate de regio zijn die hierin bepalend is. Waar voorheen bedrijven met hetzelfde productieproces elkaar opzochten zullen andere afhankelijkheden en synergieën een rol gaan spelen. Een tuinder werkt dan niet samen met een collega-tuinder, maar met een energieleverancier omdat op deze manier niet alleen de energie voorhanden is, maar ook de bijproducten als restwarmte en $CO_2$ efficiënt kunnen worden gebruikt in de kassen. Iets vergelijkbaars geldt ook voor een productiebedrijf naast een transportonderneming, waarbij het transportbedrijf dan zijn diensten ook nog kan aanbieden aan de eerder genoemde tuinder.
Het regionale perspectief werkt ook door bij het vinden van voldoende en goed geschoold personeel. Toekomstige werknemers stellen immers andere eisen aan de eigen woon- en werkomgeving dan voorheen. In de toekomst zal de doorslaggevende factor mogelijk vooral de omgeving zijn, waarin de ondernemer zich bevindt.

Maar minstens zo belangrijk is een intensieve samenwerking tussen ondernemingen, onderwijs en overheid. Men is natuurlijk inmiddels wel gewend om met elkaar te werken. Maar echte samenwerking met een gemeenschappelijk doel zoals bijvoorbeeld de ontwikkeling van de regio blijft vaak achter. Dat ligt daaraan dat de verschillende organisaties een eigen oriëntatie en doelstelling hebben en niet altijd voldoende inzien wat met echte samenwerking te bereiken is. Zolang bijvoorbeeld een onderwijsinstelling alleen wordt beoordeeld op het aantal afgeleverde diploma’s zonder zich te verantwoorden of de betreffende studenten ook daadwerkelijk iets aan de regio kunnen toevoegen, zolang is er geen sprake van echte samenwerking of regio-ontwikkeling. Alleen door echte samenwerking zullen synergievoordelen optimaal kunnen worden benut en daarmee de regio ten dienste staan. Dit kan men alleen bereiken als de hele regio in een gezamenlijk leerproces wordt ondergedompeld. Daarnaast is ook de constante update van kennis van onschatbare waarde, zowel individueel, maar ook in de organisatie en in de regio. Waar voor uw medewerker het levenlang-leren centraal staat, zal ook uw onderneming moeten leren anders met de nieuwe medewerkers om te gaan. Mensen zullen zich niet langer aan systemen aanpassen, maar systemen zullen moeten passen bij de mensen.

Wat leerrendement betreft is dit artikel overigens een slecht voorbeeld. Uw leerrendement na het lezen van deze tekst is slechts 10%, terwijl het echt ervaren van het beschrevene u al een leerrendement van meer dan 80% zou hebben opgeleverd. Dit nog afgezien van alle andere voordelen die uw bedrijf voor de toekomst zou hebben als het actief onderdeel uitmaakt van een lerende regio.

# ‘Door samenwerking krachtiger Veenkoloniën’

**Uitgangspunt van de Agenda voor de Veenkoloniën is het gebiedsprogramma 2008-2012. Het is richtinggevend voor initiatieven die het gebied kunnen steunen bij de regionale ontwikkeling. Op een breed vlak pakt de stuurgroep, ondersteund door een ambtelijke projectgroep, de verschillende thema’s op. Uiteraard is er veel aandacht voor de landbouw.**

***Alje van Bolhuis***
*Regiomanager*
*Oost-Groningen,*
*provincie Groningen*

*Lid projectgroep*
*Agenda voor de*
*Veenkoloniën*

‘Ik ben nu twee jaar intensief bij de Veenkoloniën betrokken, was tot 2008 regiomanager Noord-Groningen en nu sinds een jaar van Oost-Groningen. En wat mij opvalt is dat de Agenda heel nadrukkelijk ook sociale aspecten meeneemt. Van het ‘landschap’ alleen kun je immers niet leven. Je ziet niet zo vaak dat er in de breedte gezocht wordt naar ontwikkeling. Er gaan in deze ‘zuinige’ tijden wel stemmen op dat het gebiedsprogramma selectiever moet worden en onder andere krimp als thema moet opnemen. Daarmee zou het gebiedsprogramma best wel eens krachtiger kunnen worden.

De Veenkoloniën vormen in ruimtelijk en landschappelijk opzicht een fenomenaal gebied met gebiedseigen kwaliteiten. Vaak gaat het over het imago dat aan de naam kleeft, maar het gebied is wel een begrip. Het is goed dat er een samenwerkingsplatform is dat zich staande weet te houden in deze tijd van bezuinigingen. Dat platform is bijzonder te noemen, omdat het gebied geen ‘gebiedsbestuur’ heeft. Dat is best lastig want als je als één bestuur kunt optreden, sta je sterker en kun je eenduidiger zijn naar anderen. De bestuurlijke wil om de samenwerking structureel voort te zetten is zeker aanwezig. Ik zie dat de verschillende partijen – gemeenten, provincies en waterschappen, die toch elk hun eigen problemen hebben – nauw samenwerken om de Veenkoloniën krachtiger te maken. Wel zou de Agenda beter geprofileerd kunnen worden richting de rijksoverheid. We moeten onze positie verstevigen om geld binnen te halen.

Een gebied kan zelf niet praten, heeft ook nergens last van. Problemen en kansen liggen bij de mensen. Om de innovatieve kracht van het gebied te versterken, moet je zoeken naar de voortrekkers, bijvoorbeeld jonge agrariërs die initiatieven durven nemen en scholen die actief meewerken. Overheden kunnen dit stimuleren, ook financieel, maar het moet uit de mensen zelf komen. We hebben mensen als Willem Foorthuis nodig om te sleuren en te sjorren, maar tegelijkertijd ook mensen die met beide benen ‘in het veen’ staan en die visies concreet kunnen vertalen richting bestuurders en burgers. De Agenda speelt een grote rol, omdat deze bijdraagt aan het op gang brengen van het ontwikkelingsproces voor de regio.
Alles drijft op enthousiasme. Het is verheugend dat men samenwerkt en kansen pakt in het gebiedsprogramma en dat er via de Agenda in De Werkplaats Veenkoloniën uitvoering aan wordt gegeven. Hoewel ik aanvankelijk twijfelde over De Werkplaats, blijkt het een goede formule te zijn. Ik denk wel dat er nog veel meer uit te halen valt.’

# *Quotes*

**Jan van der Valk**
**Directeur unit landbouw en management**
**Hogeschool Van Hall Larenstein**

Vroeger had je als hogeschool een soort van standaardkennis. Deze kennis was het product van de hogeschool en de docenten konden jarenlang uit deze kennis putten. De huidige praktijk staat hier bijna haaks op. Als hogeschool moeten we direct en intensief aangesloten zijn op de dynamische buitenwereld. Docenten moeten de praktijk door en door kennen en daarbij verbonden worden met onderzoekers; alleen zo kunnen we adequate nieuwe generaties studenten afleveren voor de markt. Deze inzet is zo fundamenteel dat we de aansluiting niet kunnen creëren met tijdelijke projecten; dit is niet bestendig. We hebben een nieuwe structuur nodig en dit is nu juist het mooie van De Werkplaatsen. Hierbij is de meerjarenaanpak van het Regiocontract van belang zodat we ons kunnen organiseren, maar belangrijker nog is dat we dit systeem kunnen bouwen met externe partijen die er ook daadwerkelijk belang bij hebben dat dit systeem ontstaat en blijft bestaan!
Het proces moet immers niet uit het referentiekader van een school voortkomen, maar vanuit de daadwerkelijke eigenaren van de regionale problematiek. De school moet ook de agenda niet inhoudelijk willen bepalen (wat bij projecten vaak het geval is) maar ook dat moet van de regio zijn. Een regio moet zijn leervragen de school als het ware induwen in plaats van de normale situatie dat een school naar leervragen zoekt. Met het systeem van het regionale kennisarrangement hebben we een prachtige aanzet gevonden.

**Elvira M.Th. Ardon-Visser,**
**Dean Academie voor Architectuur,**
**Bouwkunde & civiele Techniek van de**
**Hanzehogeschool Groningen**

Het is mooi om te zien hoe de samenwerking van onze studenten, docenten en onderzoekers met hun collega's van de andere partners in het veenkoloniale kennisarrangement natuurlijk tot stand komt. Nog interessanter zijn de opbrengsten van deze samenwerking. De methodiek van de Werkplaats is een gemeenschappelijk product geworden. We beschouwen het als een gezamenlijke zoektocht om deze werkwijze verder vorm te geven en te koppelen aan ons onderwijs en praktijkgericht onderzoek, zoals dat bijvoorbeeld plaatsvindt in onze ateliers en het Kenniscentrum Gebiedsontwikkeling NoorderRuimte. Het versterkt de beweging die we maken van onderwijs- naar kennisinstelling. Naast het overdragen van kennis hebben we ook een taak gekregen in het bijeenbrengen en creëren van nieuwe kennis en het stimuleren van een onderzoekende houding bij studenten. Dit doen we door het doen van praktijkgericht onderzoek. Dat wil zeggen onderzoek dat een oorsprong heeft in een concrete vraag vanuit overheden, instellingen of bedrijven en waarvan het resultaat zal worden gebruikt in die praktijk. Dat gebeurt dus altijd in diverse allianties met externe partijen in en ten behoeve van de regio. Want daar gaat het uiteindelijk om; dat wij studenten afleveren die de vraagstukken van morgen kunnen beantwoorden en hun bijdrage kunnen leveren aan de noodzakelijke innovaties in denken en doen.



**Wout van den Bor**
**Lid van het College van Bestuur van**
**AOC Terra (Onderwijsgroep Noord)**

Deze manier van werken blijkt voor alle partijen alleen maar voordeel te hebben. We streven daarom steeds meer naar leerarrangementen in de praktijk. Niet alleen met individuele of groepen ondernemers, maar ook in grotere en multidisciplinaire verbanden. We zijn heel bewust partner in De Werkplaats Veenkoloniën, waarin studenten werken aan vragen in het kader van plattelandsontwikkeling en regionale transitie. Ik vind dit belangrijk, want we willen de intensieve praktijkverbinding bestuurlijk en onderwijskundig verankeren.

# Wat is de waarde van het Werkplaatsconcept voor het onderwijs?



**Vanuit de beslotenheid van een onderwijsgebouw zijn de veranderingen niet goed bij te benen, laat staan in de vingers te krijgen. Om studenten beter te laten begrijpen wat het rurale gebied is, wat een dorp is, waardoor het leeft en, vooral, hoe het leefbaar blijft, heeft het lectoraat Regionale Transitie van de Hogeschool Van Hall Larenstein het initiatief genomen voor het ontwikkelen van het *werkplaatsconcept.***

*Op deze vraag reageren de docenten **Gerrie Koopman** en **Ben Helming** (Hogeschool Van Hall Larenstein) in deze bijdrage.*

Wij wijzen onze studenten op het feit dat de huidige regionale transitie zich in snel tempo voltrekt. Agrariërs moeten investeren en uitbreiden om het hoofd boven water te houden, hobbyboeren zijn flink in opkomst en leveren het platteland de kleinschalige dimensie. Samen hebben deze 'omgevingsondernemers' meer dan 75% van de grond in bezit en in gebruik. Dorpen en hun omgeving transformeren van een landbouwgebonden economie naar vitale en pluriforme dorpsgemeenschappen. Van de plattelandsbevolking werkt 90% niet in de eigen plaats of streek, waarmee wonen ondertussen de belangrijkste economische, sociale en culturele factor is geworden in het landelijk gebied. Ook de mentaliteit op het platteland verandert. De moderne burger vraagt om meer recreatieruimte en wil betrokken worden bij de inrichting en vormgeving van de leefomgeving. En dan is er nog de waterproblematiek, die zowel nieuwe kansen als bedreigingen met zich meebrengt. Het platteland is bezig om een totaal nieuwe positie in onze samenleving te verwerven. Deze ontwikkelingen of beter deze transities maken dat ons onderwijs noodzakelijkerwijs direct verbonden moet zijn met de dagelijkse praktijk van stad en platteland.

Het hiervoor geschetste transformatieproces vraagt om een sterk ruraal management. De nieuwe generatie beleidsmakers (de huidige studenten), ontwerpers en beheerders moeten goed op de nieuwe, complexe opgave worden voorbereid. Dit is bij uitstek een taak voor het hoger beroepsonderwijs, maar ook het wetenschappelijk onderwijs & onderzoek en het middelbaar beroepsonderwijs spelen hierbij een cruciale rol. Wij leiden studenten immers op voor een nog niet gedefinieerd beroepenveld. Kort samengevat houdt het werkplaatsconcept voor ons in dat zowel studenten als docenten ondergedompeld worden in een praktijksituatie, waarin beide partijen lerende zijn. Docenten brengen hun kennis in, maar toetsen die voortdurend aan de dagelijkse praktijk. Samen met bewoners, experts en opdrachtgevers werken studenten en docenten in een omgeving die hen met beide voeten in het werkveld brengt. Hierbij is het streven om deze leeromgeving een plek te geven op de plaats waar 'het gebeurt': in een *werkplaats*.

## De ontwikkeling

Wij waren als docenten meteen enthousiast over het idee om een permanente verbinding met de praktijk te bouwen. De eerste 'fysieke' werkplaats werd gevestigd in Annerveenschekanaal waarbij het onderwijs direct werd gekoppeld aan een te bouwen participatief omgevingsplan voor Annerveenschekanaal en Eexterveenschekanaal. De gemeente Aa en Hunze was hier de opdrachtgever van het Belvedereproject *DAIP*. Het project beoogde in te spelen op het revitaliseringprogramma van *Van turfvaart naar toervaart* en daarnaast een ruimtelijke visie te ontwikkelen als basis voor een intergemeentelijk bestemmingsplan van de gemeenten Aa en Hunze en Veendam.
De Werkplaats werd gevestigd in een leegstaand gebouwencomplex van de Hervormde kerk in Annerveenschekanaal. Verschillende van onze studentengroepen en van diverse opleidingen op alle drie locaties van Hogeschool Van Hall Larenstein met hun docenten en experts, samen met bewoners en gemeente, raakten zo vertrouwd met het Belvedere gedachtegoed en vertaalden dat in een cultuurhistorische ontwikkelingskaart. Na de afronding van het project *DAIP* volgden nog vele andere projecten in deze regio zoals het maken van een dorpsvisie voor Gasselternijveen en een plat-

telandsvisie voor de gemeente Aa en Hunze. Daarna werkten verschillende elkaar opvolgende studentengroepen mee aan deelprojecten in het kader van de *Biografie van de Drentse Aa*. In dit project hebben wetenschappers van de RU-Groningen deelgenomen, wat uiteindelijk leidde tot het kortgeleden gepubliceerde artikel *Using the Rural Atelier as an Educational Method in Landscape Studies* van Erik Meijles en Bettina Van Hoven in het tijdschrift 'Journal of Geography in Higher Education' (Londen, october 2010).

Sinds het pionieren van diverse docenten en lectoren van onze Hogeschool in Annerveenschekanaal heeft het werkplaatsconcept zich stormachtig ontwikkeld. In december 2008 werd een contract getekend om dit onderwijsconcept nog breder neer te zetten, gekoppeld aan de Agenda voor de Veenkoloniën. De ondertekening vond plaats door twee universiteiten, drie hogescholen, een MBO-instelling, het ministerie van LNV en de Agenda voor de Veenkoloniën, waarin negen gemeentes, twee provincies en twee waterschappen participeren. Hierdoor ontstond de mogelijkheid om ook onderwijs te koppelen tussen MBO, HBO, WO en het wetenschappelijk onderzoek. Momenteel werken diverse studenten, meestal in groepen, aan verschillende onderdelen van projecten die vallen onder het regionale 'Gebiedsprogramma 2008-2012' van de Veenkoloniën. De fysieke werkplaats kreeg een nieuwe gestalte binnen het gebouw van Waterschap Hunze en Aa's in Veendam. Ook ontstonden er vanuit de Veenkoloniën nieuwe werkplaatsen in de regio's Zuidoost-Drenthe en Noordoost-Friesland. Gestoeld op deze ervaringen en gestimuleerd door de overheid ontstonden er, verspreid over heel Nederland, negen werkplaatsregio's.

Ook buiten Nederland, in bijvoorbeeld Noordoost-Duitsland en Suriname, tot in China aan toe, toont men interesse voor het werkplaatsconcept.

### Het belang voor het onderwijs

Voor studenten levert De Werkplaats een grote leerervaring op. Doordat ze al lerende in, voor en met de praktijk werken. Ze maken op een indringende manier kennis met de actuele problematiek van stad en streek. Complexe begrippen zoals 'leefomgeving' en 'leefbaarheid' krijgen zo een concrete inhoud en de student krijgt een scherper inzicht in de actuele veranderingsprocessen op lokaal en regionaal niveau. Studenten studeren, maar staan tegelijkertijd met de beide benen in het werkveld. Dit is voor de meeste studenten zeer motiverend. De Werkplaats biedt mogelijkheden om het onderwijs beter aan te laten sluiten bij de leerwensen van de studenten. Door De Werkplaats maken studenten kennis met hun eigen positie en rol in een dynamisch werkveld. Een leerschool voor interdisciplinaire samenwerking, een ervaring die goed van pas zal komen in de toekomstige werkpraktijk van de studenten.
Ook voor docenten biedt het werkplaatsconcept vele uitdagingen. Door de school in de regio en de regio in de school te brengen, kan het praktijkgerichte onderwijs wezenlijk vormgegeven worden. Groot voordeel is, dat geldt zowel voor docenten als studenten, dat over de schuttingen van de verschillende opleidingen en onderwijsinstellingen heen gekeken wordt en er samenwerkingsverbanden ontstaan die voorheen niet voor mogelijk gehouden werden. Het werkplaatsconcept vraagt wel om een flexibele organisatie, die inspeelt op actuele vragen vanuit het werkveld. Dat vraagt om een andere instelling van management en docenten.

Gebleken is dat het wel of niet kunnen koppelen van onderwijs aan werkplaatsprojecten sterk afhankelijk is van het enthousiasme en de flexibiliteit van de individuele docent. Docenten in het hoger onderwijs zijn veelal gewend om individueel te werken. Het werk-plaatsconcept vraagt om een andere houding. Docenten zouden op een creatieve manier het werkplaatsconcept in de opleidingen moeten implementeren en deze vervolgens vertalen in uitvoerbare onderwijselementen. Dit betekent dat ze hun geijkte paden moeten verlaten en in overleg moeten met de coördinatoren van de werkplaatsen, maar ook met collegae binnen het eigen vakgebied, van andere opleidingen, van andere locaties en zelfs met collegae van andere onderwijsinstellingen. Als deze flexibiliteit er is, ontstaat er een integrale leeromgeving voor onderwijs, onderzoek, ondernemers en overheden in een regio. Een 'community of learning' die zeer verrijkend kan zijn voor alle partijen! Dit is gemakkelijk gezegd en het staat ook overal te lezen, maar hoe breng je dat in de praktijk? Dit is al een transitie op zich en wij zijn er trots op dat wij in staat zijn gebleken op een punt te komen dat we ons de volgende vragen kunnen stellen: *Hoe* organiseer je zo'n proces? *Hoe* hou je alle kikkers in de kruiwagen? *Hoe* doe ik dat, samenwerken met voormalige concurrenten? *Hoe* monitor ik een leerproces? *Hoe* weet ik dat onze inzet, namelijk de innovatiecapaciteit van een regio moet toenemen, ook daadwerkelijk effect heeft? *Hoe* kom ik tot een echte community of innovative learners?

# De praktijk

# Wat is een Werkplaats?

**Henriët Buikema is sinds oktober 2009 werkplaatsmanager Veenkoloniën. Als zodanig is zij de spin in het web. Er zijn veel lijnen met De Werkplaats Veenkoloniën verbonden en Henriëts rol is vooral de talrijke verbindingen te organiseren en te stimuleren. Zij doet dit samen met de medewerkers van De Werkplaats Veenkoloniën, samen met de Agenda voor de Veenkoloniën en samen met de stuurgroep/regiegroep (Kennisarrangement), vanuit het inspirerende concept dat aan De Werkplaats ten grondslag ligt. Zo kan De Werkplaats zijn functie voor de kennistoepassing, de kenniscirculatie maar ook voor de kenniscreatie waarmaken.**

***Henriët Buikema***

**Welke activiteiten vloeien daaruit voort**

Mijn werkzaamheden hebben met De Werkplaats zelf te maken, maar ook met de vraag uit de regio de met de inbedding in staande organisaties.

1. Laat ik met De Werkplaats beginnen. Om De Werkplaatsgedachte beter te verankeren in de 5 O's, hebben we in het werkplaatsteam een taakverdeling gemaakt in verschillende taakclusters, namelijk Ondersteuning, Ontwikkeling & Uitvoering en Consolidatie & Inbedding.
   Deze clusters zijn onderling met elkaar verbonden en werken intensief samen. Zo heeft de cluster Ondersteuning modellen en instrumenten ontwikkeld, die vervolgens in de uitvoering van de kennisopdrachten worden deze toegepast en bijgesteld. Een voorbeeld hiervan is het transitiemodel, dat op pagina 34 wordt beschreven.
   Maar we organiseren ook van werkvormen voor kennisuitwisseling (zoals startbijeenkomsten, een ideeënforum, workshops, tussenpresentaties en eindpresentaties) en we hebben een instrumentarium en een handboek ontwikkeld om de voortgang van het hele werk- en leerproces te volgen. Daarnaast helpen we bij de acquisitie van geschikte opdrachten, expliciteren we de doelstellingen en ontwerpen we concepten voor de uitvoering van de projectopdrachten.
   Het staat hier nu als een droge opsomming, maar de praktijk is juist heel afwisselend. Door de toepassing van een doordacht concept zie je in De Werkplaats telkens weer verassende de resultaten: het bruist, het leeft, men werkt en leert samen en streeft naar expliciet geformuleerde ontwikkelprocessen.

2. Dan de vraag van de regio.
   De dynamiek in De Werkplaats valt of staat natuurlijk met de opdrachten vanuit de regio. Een wekelijks werkoverleg met het programmabureau van de Agenda voor de Veenkoloniën zorgt ervoor dat we elkaar goed op de hoogte houden van de ontwikkelingen in zowel De Werkplaats als in de regio. We kunnen zo direct inspelen op actuele zaken en projecten op tijd bijsturen. En bovendien zorgt dit werkoverleg voor een constante en vruchtbare uitwisseling van kennis.

3. En tenslotte de inbedding in de staande organisaties.
   Op bestuurlijk niveau heeft de Stuurgroep van het Regiocontract in januari 2010 een Regiegroep aangesteld, waarin directeuren van een aantal belangrijke partijen zitting hebben, namelijk uit het MBO en HBO, uit het bedrijfsleven

*Het team van De Werkplaats. Van links naar rechts: Evert Mulder Henriët Buikema Mirjam Steenbergen en Wik Blok*

en uit de Agenda voor de Veenkoloniën. Er is nu sprake van een frequente uitwisseling tussen deze partners: één keer in de twee maanden is er een overleg met de werkplaatsmanager en worden gemeenschappelijke knelpunten sneller binnen de eigen organisatie ingebracht en opgelost. Tenslotte krijgt ook hier de Werkplaatsgedachte daadwerkelijk zijn beslag. Het is een dynamisch leerproces, ook hier met het transitiemodel als leidraad.

**Hoe zijn jullie georganiseerd?**
Het ontwikkelen en toepassen van nieuwe werkwijzen, methoden en instrumenten is voor De Werkplaats essentieel. Om deze reden is aansluiting gezocht bij de ervaringen van het project Value in the Valley. Dit is een samenwerkingsverband tussen verschillende opleidingsinstituten en bedrijven in Noord Nederland. Het samenwerkingsverband ontwikkelde een leerarrangement waarin (V)MBO en HBO-studenten gezamenlijk innovatieopdrachten uitvoeren voor organisaties en bedrijven op het gebied van milieu, energie, landbouw en techniek. De studenten worden begeleid door docenten van de betrokken onderwijsinstellingen en door experts uit het bedrijfsleven. De daar ontwikkelde werkwijze en gehanteerde methodieken vormen een uitstekende basis om het Werkplaatsconcept te verdiepen en te versterken. Uiteindelijk heeft dit geleid tot de structuur die op pagina 33 wordt geschetst.[17]

**Wat is De Werkplaats niet?**
**De werkplaats is geen projectenfabriekje gericht op het regelen van projecten voor studenten. In De Werkplaats gaat het om iets anders. Ten eerste sluiten alle betrokken partijen een overeenkomst tot wederzijds leren en ten tweede gaan zij een duurzame samenwerking, een alliantie met elkaar aan. Om tot zo'n meerjarig en duurzaam proces tussen overheden, onderwijs, onderzoek en ondernemers te komen, is het zaak de samenwerking te organiseren en te structureren.**

# Structuur van De Werkplaats

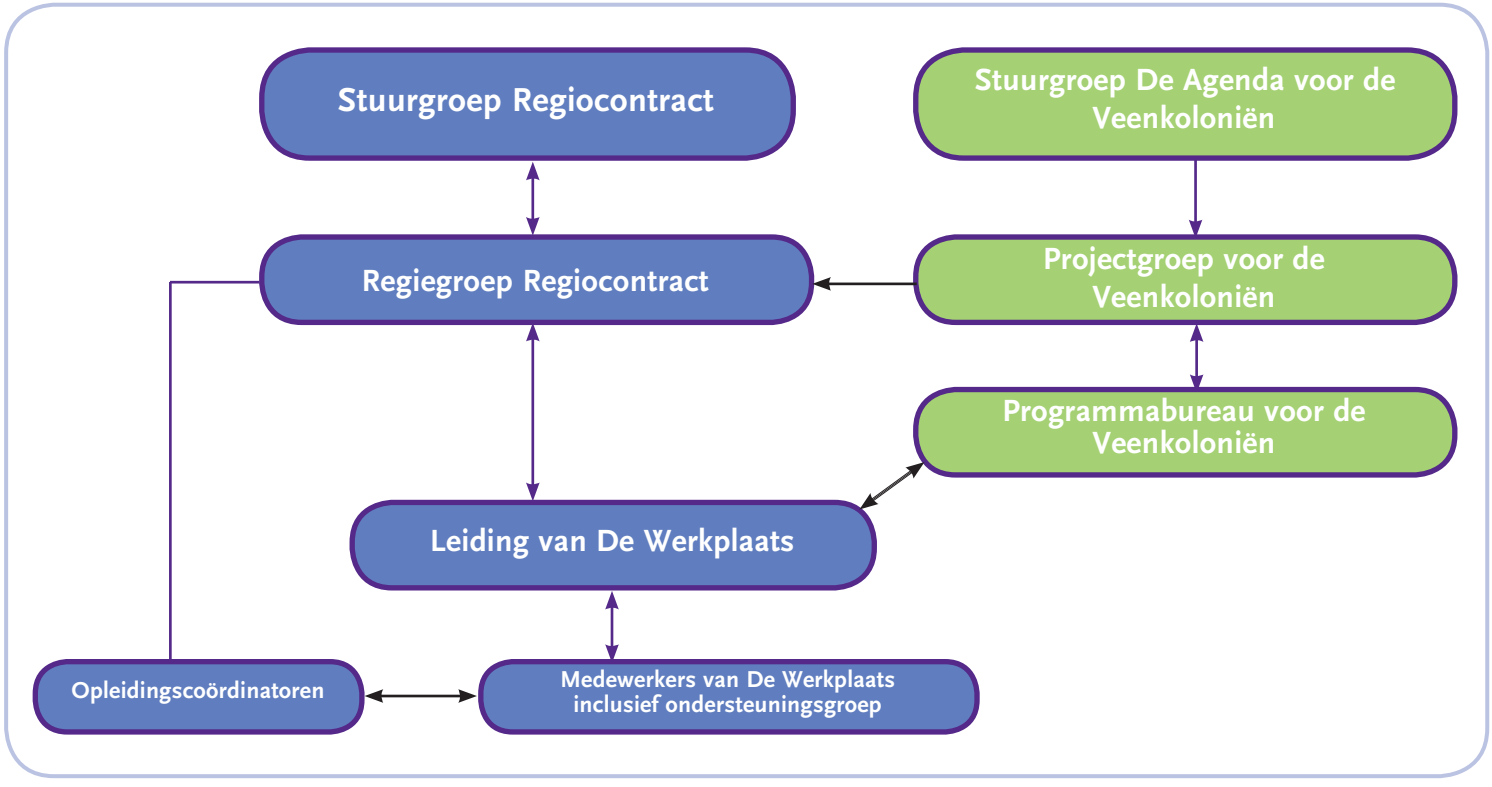




De Werkplaats is van de regio, in dit geval de regio Veenkoloniën. Daarom is de visie van de stuurgroep De Agenda voor de Veenkoloniën voor ons leidend. Vanuit de Stuurgroep krijgen wij projecten aangeleverd vanuit de Projectgroep voor de Veenkoloniën (ambtelijke vertegenwoordigers) en natuurlijk het Programmabureau voor de Veenkoloniën. Met de directeur en de medewerkers van het Programmabureau werken wij vanuit de De Werkplaats dagelijks samen.

Voor zover de aansturing vanuit de Regio. Daarnaast heeft De Werkplaats een duidelijke aansturing vanuit de Kennisinstellingen en het Ministerie van EL&I. Eén keer per jaar komen de bestuurders bijeen in de Stuurgroep Regio-arrangement Veenkoloniën. Hier wordt het zogenaamde Regiocontract bewaakt en de lijn voor het lopende jaar uitgezet. Die bewaking en uitvoering daarvan gaat via de Regiegroep. Deze vergadert één keer in de zes weken en bestaat uit directeuren van de scholen en de directie van de Regio. Hierbij schuiven ook de ondernemers aan. Deze regiegroep bepaalt de inhoudelijke en organisatorische verankering binnen de kennisinstellingen.

De derde laag wordt gevormd door de leiding van De Werkplaats en de coördinatoren waarvan er in elke betrokken kennisinstelling één is. Dit wordt ondersteund en gewaardeerddoor de zogenaamde ondersteuningsgroep.

# Het transitiemodel voor innovatief leren en werken

*Petra Cremers*



**Het transitiemodel is in De Werkplaats Veenkoloniën ontwikkeld. Het levert een kader voor de uitvoering en de evaluatie van het leer- en werkproces in De Werkplaats.**

*Ondersteuningsteam*
***Geert Bomhoff***
***Petra Cremers***
***Hans Drijfhout***
***Eddy Hekman***
***Ben Helming***
***Frans Hoetink***
***Evert Mulder***

De kenmerken van leren en werken in De Werkplaats zijn heel anders dan die van een gemiddelde opleiding, cursus of stage als leeromgeving: het is interdisciplinair, intersectoraal, multishareholder, en er zijn meerdere organisaties of systemen bij betrokken. Omdat er nog geen kant en klaar concept bestaat om zo'n leer-werkproces vorm te geven, is binnen De Werkplaats Veenkoloniën de 'ondersteuningsgroep' in het leven geroepen. Deze groep heeft als taak om concepten, instrumenten en werkwijzen te ontwikkelen om het leren en werken te ondersteunen, faciliteren, organiseren, evalueren en steeds weer te verbeteren. Rond het werken aan projecten in de regio vormen zich leerwerkgemeenschappen waarin alle betrokkenen lerend werken en werkend leren. Hierbij is het nodig om elkaars taal te verstaan, doelen en belangen te koppelen en om synergie te bewerkstelligen door optimaal gebruik maken te maken van de diversiteit.

## Werken, leren, consolideren

Om effectief met elkaar te kunnen samenwerken en 'samenleren' in projecten in de regio heeft de ondersteuningsgroep een model ontwikkeld, dat kan worden gebruikt als een gemeenschappelijk referentiekader voor alle betrokken partijen. Het werken aan projecten in de regio kun je vanuit drie verschillende invalshoeken bekijken. In het model worden drie dimensies onderscheiden. Eén dimensie is het werken aan de projecten: **(P)** elk project heeft een doel en het is zaak om dit doel op een goede manier te realiseren. Een andere invalshoek is die van het leren: **(O)** hoe ontwikkelen de deelnemers aan het project zich, wat leren de andere shareholders ervan en hoe ontwikkelt zich de werkwijze en organisatie al doende? Een derde invalshoek is de daadwerkelijke regiotransitie: **(V)** hoe kunnen de projectresultaten en wat hiervan geleerd is, duurzaam worden verankerd in de regio, worden geconsolideerd, zodat er een blijvend effect wordt bereikt met het project.

Het model kan op verschillende manieren worden gebruikt. Elk project dat wordt uitgevoerd in de regio kan worden gepositioneerd in het model. Bij elke dimensie kan worden aangegeven wat de ambitie is. Op die manier kunnen de verwachtingen van alle betrokkenen (de vijf 'O's) goed op elkaar worden afgestemd.

Daarnaast worden bij elke dimensie werkwijzen en instrumenten ontwikkeld en ingezet: bij de projectendimensie bijvoorbeeld methodes voor projectmatig werken, creativiteitstechnieken, technieken voor presentatie van de resultaten, richtlijnen voor communicatie met de opdrachtgever. Bij de dimensie 'ontwikkeling'

kunnen didactische werkvormen worden ingezet om het leren door de shareholders te faciliteren, zoals workshops, methoden van feedback en reflectie, gesprekstechnieken voor multi-stakeholderprocessen. Bij de dimensie 'verduurzaming' horen procedures en strategieën om in de regio alle voor het project relevante processen en partijen te vinden en erbij te betrekken, zodat een projectresultaat optimaal 'landt' in de regio.

Nog een andere functie van het model is de monitoring en evaluatie van de kwaliteit van processen en resultaten. Op elke dimensie zijn ambitieniveaus en bijbehorende kwaliteitscriteria te formulere. Laten we dit aan de hand van een voorbeeld illustreren: het weer begaanbaar maken van oude smokkelroutes.
Het resultaat van dit project zou kunnen zijn dat de routes er weer liggen en dat de studenten hun studiepunten krijgen.

Een enkelvoudig doel op de projectdimensie en een beoordeling voor de studenten op de ontwikkelingsdimensie.
Een veel hoger ambitieniveau op alle drie de dimensies zou er als volgt uit kunnen zien: de betrokkenen hebben er allemaal van geleerd en het hele ontwikkelproces is vastgelegd en wordt als voorbeeld bij andere projecten gebruikt. Er is een natuur-educatief programma bij de paden uitgewerkt en er is een vrijwilligersorganisatie opgestart die de paden onderhoudt. De middenstand in het gebied is betrokken bij het organiseren van toeristische themaweken over de routes en hun geschiedenis. In de themaweken zijn ook onderwerpen van andere projecten over de geschiedenis van de regio opgenomen.

Op deze manier kan het ondersteunen van het werk- en leerproces binnen de werkplaats steeds verder worden ontwikkeld, verfijnd of verbreed.

Voor De Werkplaats is leidend:
1. model kennistransitie
2. doelen en beoogde resultaten
3. beoogd proces
4. invulling van de drie taakclusters.

In een plaatje van dit 'transitiemodel' zien de drie dimensies er als volgt uit:

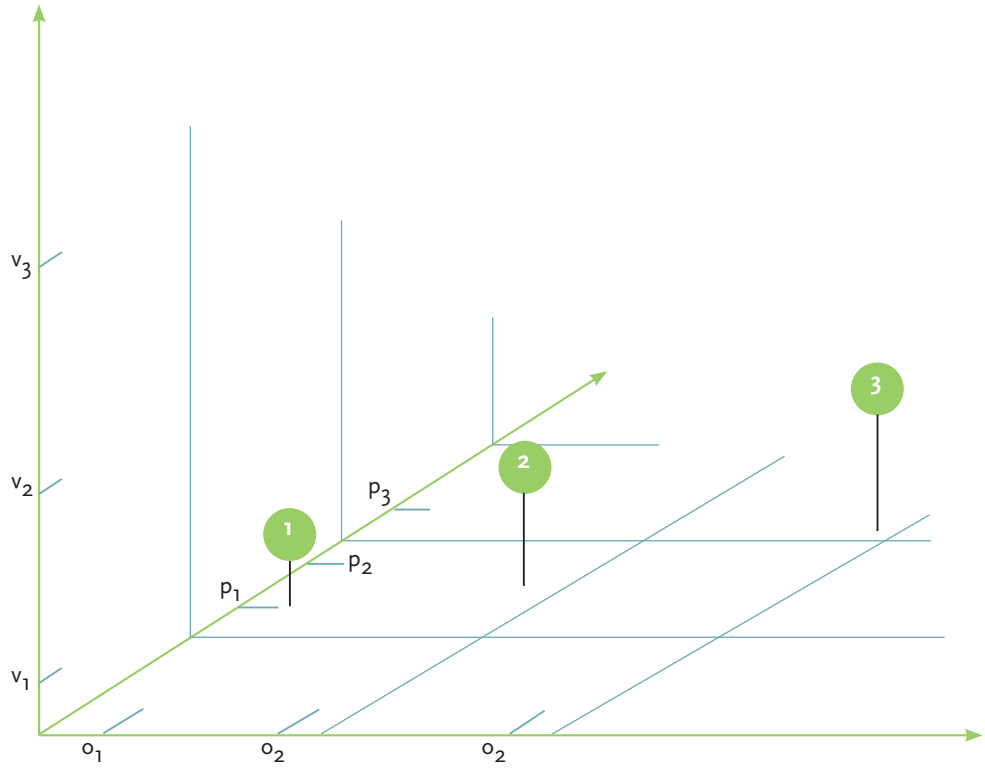

# Operationeel netwerk rond De Werkplaats Veenkoloniën



**Werkplaatsmanager**

| | |
|---|---|
| *Henriët Buikema* | Alfa-college |

**Projectmedewerkers Werkplaats**

| | |
|---|---|
| *Mirjam Steenbergen* | Hogeschool Van Hall Larenstein |
| *Evert Mulder* | AOC Terra |
| *Eddy Hekman* | Hanzehogeschool Groningen |
| *Geert Bomhoff* (adviseur) | 3-O Advies |
| *Petra Cremers* | Wageningen Universiteit/ Hanzehogeschool Groningen |
| *Frans Hoetink* (ontwikkelaar) | Hanzehogeschool Groningen |
| *Wik Blok* | Hogeschool Van Hall Larenstein |
| *Ben Helming* | Hogeschool Van Hall Larenstein |
| *Gerrie Koopman* | Hogeschool Van Hall Larenstein |
| *Hans Drijfhout* | Stork Industry Services |

**Coördinatoren onderwijsinstellingen**

| | |
|---|---|
| *Meike Sauter* | Wageningen Universiteit |
| *Cees Kwakernaak* | Wageningen Universiteit / Alterra |
| *Dirk Strijker* | Rijksuniversiteit Groningen |
| *Ben Helming* | Hogeschool Van Hall Larenstein |
| *Gerrie Koopman* | Hogeschool Van Hall Larenstein |
| *Liesbeth Jorritsma* | Hanzehogeschool Groningen |
| *Johan Kasper* | Stenden Hogeschool |
| *Evert Mulder* | AOC Terra |

**Regiegroep Werkplaats**

| | |
|---|---|
| *Jan van der Valk* | Hogeschool Van Hall Larenstein |
| *Herman de Jong* | Agenda voor de Veenkoloniën |
| *Wout van den Bor* | Onderwijsgroep Noord |
| *Elvira Ardon* | Hanzehogeschool Groningen |
| *Falko de Klerk Wolters* | Stenden University |
| *Willem Foorthuis* | Hogeschool Van Hall Larenstein |
| *Hans Drijfhout* | Stork Industry Services |
| *Henriët Buikema* | Alfa-college |

**Stuurgroep Werkplaats**

| | |
|---|---|
| *Rein Munniksma* | Gedeputeerde provincie Drenthe |
| *Gerda van Eck* | DRZ Noord; EL&I |
| *Ellen Marks* | Algemeen directeur Hogeschool Van Hall Larenstein |
| *Wout van den Bor* | Lid CvB Onderwijsgroep Noord |
| *Han de Ruiter* | Lid CvB Hanzehogeschool Groningen |

**Agenda voor de Veenkoloniën**

| | |
|---|---|
| *Herman de Jong* | Programmamanager Agenda voor Veenkoloniën |
| *Ko Munneke* | Programmasecretaris Agenda voor de Veenkoloniën |
| *Patty Kooger* | Managementassistent Agenda voor de Veenkoloniën |
| *Eric Mulder* | Communicatiemedewerker Agenda voor de Veenkoloniën |

**Programma Regionale Transitie van de Groene Kennis Coöperatie (GKC)**

| | |
|---|---|
| *Willem Foorthuis* | Nationaal Programmaleider Regionale Transitie |
| *Lineke Rippen* | Programmacoördinator Regionale Transitie |
| *Alex Hollemans* | Communicatiemanager Nationaal Netwerk Kenniswerkplaatsen |
| *Piet Kuiters* | Webmaster Nationaal Netwerk Kenniswerkplaatsen |
| *Hendrik Boekhoud* | Hogeschool Van Hall Larenstein |

**Ministerie EL&I, Directie Regionale Zaken**

| | |
|---|---|
| *Gerda van Eck* | Directie Regionale Zaken Noord; EL&I |
| *Bart Muntjewerf* | Directie Regionale Zaken Noord; EL&I |

**Werkgroep Regio aan Zet, Ministerie EL&I**

| | |
|---|---|
| *René van Schie* | Directie Kennis, EL&I, Den Haag |
| *Barto Piersma* | Directie NLP, EL&I, Den Haag |
| *Bram Streefland* | Directie Regionale Zaken Noord, EL&I |

**Groene Kennis Coöperatie**

| | |
|---|---|
| *Gerlinde van Vilsteren* | Groene Kennis Coöperatie, Ede |

**Websites**

| | |
|---|---|
| *Agenda voor de Veenkoloniën* | **www.veenkolonien.nl** |
| *Werkplaats Veenkoloniën* | **www.dewerkplaats.eu** |
| *Nationaal Programma Regionale Transitie* | **www.regionaletransitie.nl** |
| *Groene Kennis Coöperatie (GKC)* | **www.gkc.nl** |

# Projectoverzicht 2010 De Werkplaats Veenkoloniën

Stand per december 2010

| Project en opdrachtgever | Doelstelling | Deelnemende instelling | Inzet studenten totaal uren, duur, begeleiders | Inzet docenten totaal uren, duur, begeleiders | Status | Planning en resultaten |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **AGRO-BUSINESS** | | | | | | |
| **Grootschalige Melkveehouderij**<br><br>Provincie Drenthe, gem. Vlagtwedde en Emmen<br><br>Henk Holstein | Mogelijkheden voor een grootschalige melkveehouderij in de Veenkoloniën. Eerste verkenning is uitgevoerd en verdieping op een aantal deelvragen is gewenst. | Van Hall Larenstein | **800 uren**<br>20 weken<br>2 studenten<br>(Johannes en Freerk) | **40 uren**<br>20 weken<br>1 begeleider<br>(Nico Konijn) | Lopend project, waarbij een aantal deelopdrachten zijn afgerond. Deelopdracht van dit project is 'Dierenwelzijn' | Startbijeenkomst: 20-01-2010<br>Tussenpresentatie: 06 april 2010<br>Eindpresentatie: 26 aug. 2010<br>**Rapportage: gereed** |
| **Windpower in de Venen**<br><br>Gemeente Vlagtwedde<br><br>Herman Kuiper | De overheid vindt dat er in de Veenkoloniën 400 MW geplaatst moet worden.<br>De opdracht is om per projectgroep te verbeelden hoe een windmolenpark er uit zou kunnen gaan zien in een gebied in de Veenkoloniën. | AOC Terra | **256 uren**<br>8 studenten<br>2 weken | **12 uren**<br>1 docent<br>(Evert Mulder)<br>2 weken | Afgerond | Startbijeenkomst: 07 sept. 2010<br>Eindpresentatie: 16 sept. 2010<br>**Rapportage: gereed** |
| | | Van Hall Larenstein | **160 uren**<br>2 studenten<br>2 weken | **12 uren**<br>1 docent<br>(Sietze Bottema)<br>2 weken | | |
| **Energiescan**<br><br>DLV<br><br>Giske van Es | Doelstelling van dit project is het energieverbruik en daarmee de $CO_2$-uitstoot, op agrarische bedrijven, in de Veenkoloniën te reduceren. Hierdoor worden de kosten voor de ondernemers gereduceerd en wordt het agrarische bedrijf versterkt. De projectgroep ontwikkelt een internetmodule waarmee agrariërs meer inzicht krijgen van het energieverbruik op hun bedrijf. | AOC Terra | **1600 uren**<br>8 studenten<br>20 weken | **40 uren**<br>1 docent<br>20 weken<br>(Evert Mulder) | september 2010 tot februari 2011 | Startbijeenkomst: september 2010<br><br>Tussenpresentatie: 29 nov. 2010 |
| | | Van Hall Larenstein | **3200 uren**<br>4 studenten<br>20 weken | **40 uren**<br>1 docent<br>20 weken<br>(Sietze Bottema) | | |
| **Blauw-groene diensten**<br><br>Nanne Sterenborg | Perspectieven voor wateropgaven, natuurontwikkeling en energieproductie in de Veenkoloniën. | Wageningen Universiteit | **1200 uren**<br>6 studenten<br>5 weken,<br>40 uren per week | **40 uren**<br>1 docent<br>(Cees Kwakernaak)<br>5 weken | Afgerond | Startbijeenkomst: 28 sept. 2010<br>Eindpresentatie: 28 okt. 2010<br>**Rapportage: gereed** |

| Project en opdrachtgever | Doelstelling | Deelnemende instelling | Inzet studenten totaal uren, duur, begeleiders | Inzet docenten totaal uren, duur, begeleiders | Status | Planning en resultaten |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **AGRO-BUSINESS** | | | | | | |
| **Ondernemen in de Venen**<br><br>Bram Prins | Verbeteren van de concurrentie-kracht van agrarische onder nemingen door het verder ontwikkelen van ondernemers-competenties. | Van Hall Larenstein | Periode 1:<br>**1400 uren**<br>10 weken<br>28 studenten<br><br>Periode 2:<br>**1700 uren**<br>10 weken<br>7 studenten | Periode 1 en 2:<br>**545 uren**<br>20 weken<br>7 begeleiders | Afgerond en hier-van afgeleid volgt een nieuw verge-lijkbaar project vanaf november 2010 | Startbijeenkomst: 20 jan. 2010<br>Tussenpresentatie: n.v.t.<br>Eindpresentatie: n.v.t.<br>**Rapportage: gereed** |
| | | AOC Terra | | **120 uren**<br>30 weken<br>2 begeleiders (Evert Mulder en Tollie Middel) | | |
| **LANDSCHAP** | | | | | | |
| **Ruimte voor Water**<br><br>Waterschappen Hunze en Aa's en Velt en Vecht<br><br>Wilfried Heijnen en Arnold Lassche | Visie ontwikkelen voor het hele gebied Vk, waarin water de blauwe motor is voor innovatieve gebieds-ontwikkeling. Ruimtelijk beleid en waterbeleid zijn hierin verbonden. | Van Hall Larenstein | **4000 uren**<br>40 weken<br>5 studenten | **320 uren**<br>40 weken<br>4 begeleiders | Afgerond | Startbijeenkomst:<br>Tussenpresentatie: 20 mei 2010<br>Eindpresentatie: 18 juni 2010<br>**Rapportage: gereed** |
| | | Van Hall Larenstein | **960 uren**<br>(over 2010)<br>3 studenten (deeltijd)<br>40 weken | n.n.b. | september 2010 tot juli 2011 | Startbijeenkomst: september 2010 |
| | | | **3200 uren**<br>4 studenten (voltijd)<br>20 weken | n.n.b. | september 2010 tot januari 2011 | |
| | | AOC Terra | **1440 uren**<br>12 studenten<br>3 weken | **360 uren**<br>3 begeleiders<br>3 weken | Week in september, november en december | Startbijeenkomst: 31 aug. 2010 |

| Project en opdrachtgever | Doelstelling | Deelnemende instelling | Inzet studenten totaal uren, duur, begeleiders | Inzet docenten totaal uren, duur, begeleiders | Status | Planning en resultaten |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **LANDSCHAP** | | | | | | |
| | | CAH Dronten | **320 uren**<br>2 studenten<br>10 weken | **20 uren**<br>1 begeleider<br>10 weken | | |
| **TOERISME** | | | | | | |
| **Atalanta**<br>Gemeente Emmen | Verhuizing ZOO Emmen uit het centrum en gevolgen MKB en invulling van het gebied. | Stenden Hogeschool | Periode 1:<br>**1024 uren**<br>8 weken<br>4 studenten<br><br>Periode 2:<br>**960 uren**<br>8 weken<br>5 studenten | Periode 1:<br>**48 uren**<br>8 weken<br>1 begeleider<br>(Johan Kasper)<br>Periode 2:<br>**48 uren**<br>8 weken<br>1 begeleider<br>(Johan Kasper) | Deelopdrachten afgerond.<br>Vervolg mogelijk. | Startbijeenkomst:<br>n.v.t.<br>Tussenpresentatie:<br>n.v.t.<br><br>Eindpresentatie:<br>n.v.t.<br>**Rapportage: gereed** |
| | | Alfa-college | Periode 1:<br>**768 uren**<br>8 weken<br>6 studenten | Periode 1:<br>**48 uren**<br>8 weken<br>1 begeleider<br>(Cigdem) | | |
| **Varen in de Venen**<br><br>Gemeente Emmen<br><br>Johan Baltes | Een economische impuls geven aan de vaarrecreatie in de Veenkoloniën (Schets huidige situatie en de ideale situatie over 10 jaar). | Van Hall Larenstein | **800 uren**<br>20 weken<br>1 student<br>(Eloy Visker) | **60 uren**<br>20 weken<br>2 begeleiders<br>(Ben Helming en Gerrie Koopman) | Afgerond.<br>Inmddels is er een projectvoorstel gemaakt voor een vervolgproject van september t/m december 2010. | Startbijeenkomst:<br>02 februari 2010<br>Tussenpresentatie:<br>n.v.t.<br>Eindpresentatie:<br>mei 2010<br>**Rapportage: gereed** |
| **Veenbus**<br><br>**Veencompagnie**<br>Gemeente Emmen<br>OV Bureau | Studie naar de mogelijkheden van een ov-verbinding tussen de kleinschalige toeristische voorzieningen in het veengebied van Emmen. | Hanze-hogeschool | **640 uren**<br>16 weken<br>1 student | **30 uur**<br>1 begeleider<br>(Heinrich Naumann)<br>16 weken | Afgerond | |

| Project en opdrachtgever | Doelstelling | Deelnemende instelling | Inzet studenten totaal uren, duur, begeleiders | Inzet docenten totaal uren, duur, begeleiders | Status | Planning en resultaten |
|---|---|---|---|---|---|---|
| TOERISME | | | | | | |
| **Marketing**<br><br>**Veencompagnie**<br>Internationaler Naturpark Moor | Opstellen marketingplan voor het grensoverschrijdende Veenland. | Stenden | **720 uren**<br>18 weken<br>1 student | **30 uur**<br>1 begeleider (Horia Benmehdi) | Afgerond | |
| **Archeologie**<br><br>**Veencompagnie**<br>Gemeente Emmen | Ontsluiten archeologische kennis en objecten door visualiseren van objecten op locatie. | Hanze-hogeschool | **760 uren**<br>1 student | **30 uur**<br>1 begeleider (Wanda Zijlstra) | Pilot project met Tempeltje van Barger-Oosterveld afgerond. | |
| **Grensstenen**<br><br>**Veencompagnie**<br>Gemeente Emmen en Coevorden | Onderzoek naar de invloed van de rijksgrens op het landschap met als doel het landschap leesbaar te maken en de cultuurhistorie te kunnen inzetten voor de toeristische ontsluiting van het gebied. | Van Hall Larenstein | 40 weken<br>1 student (deeltijd)<br>**560 uren** (deelproject)<br>8 weken<br>4 studenten | 40 weken<br>2 begeleiders VHL (Ben Helming en Arie Baken)<br>**40 uren** (deel-project) 8 weken<br>2 begeleiders (Gerrie Koopman & Ben Helming) | Deelproject afgerond | |
| **Gastvrij Gees**<br><br>**Veencompagnie**<br>Dorpsbelangen Gees<br>BOKD | Opstellen levend document met de cultuurhistorische kenmerken van Gees met aanbevelingen voor toe-gankelijk maken van deze kenmerken voor bewoners en toeristen. | Van Hall Larenstein | **560 uren**<br>8 weken<br>4 studenten | **40 uren**<br>8 weken<br>2 begeleiders (Gerrie Koopman & Ben Helming) | Afgerond | |

| Project en opdrachtgever | Doelstelling | Deelnemende instelling | Inzet studenten totaal uren, duur, begeleiders | Inzet docenten totaal uren, duur, begeleiders | Status | Planning en resultaten |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **SOCIAAL- ECONOMISCHE VERNIEUWING** | | | | | | |
| **Waardering en Beeldvorming**<br><br>Agenda voor de Veenkoloniën<br><br>Herman de Jong | Onderzoek naar de beeld-vorming van de Veenkoloniën. Analyse, interpretatie en rapportage van gehouden enquêtes. Aanbevelingen n.a.v. de gebieds-ontwikkeling van de Veenkoloniën. | Rijksuniversiteit Groningen | | **1174 uren**<br>(over 2010)<br>40 weken<br>2 begeleiders<br>(Richard Rijnks en Dirk Strijker) | Lopend project tot maart 2011 | Startbijeenkomst:<br>02 februari 2010<br><br>Tussenpresentatie:<br>26 mei 2010<br>19 november 2010 |
| | | Hanze-hogeschool Groningen | **1512 uren**<br>9 weken<br>13 studenten | **174 uren**<br>10 weken<br>2 begeleiders<br>(Olga Buiter) | | |
| | | Van Hall Larenstein | **800 uren**<br>20 weken<br>1 student | **60 uren**<br>20 weken<br>2 begeleiders<br>(Ben Helming en Gerrie Koopman) | | |
| **OVERIG** | | | | | | |
| **De nieuwe Leer-Werkplaats**<br>De Werkplaats Veenkoloniën<br><br>Henriët Buikema | Dynamisch en flexibel samenwerken en samenleren waarbij kennis en kunde gaan leven binnen De Werkplaats Veenkoloniën. | Hanzehoge-school Groningen | **400 uren**<br>(over 2010)<br>20 weken<br>1 student<br>(Kees Ike) | **10 uren**<br>(over 2010)<br>20 weken<br>1 begeleider<br>(Eddy Hekman) | Lopend project vanaf oktober 2010 | |
| | | | | | | |
| | | | | | | |
| **Project** | | | **29.740 studentenuren** | **3.341 begeleidingsuren** | | |

**Opmerkingen**

- De vetgedrukte urenregistratie is definitief. De andere gegevens zijn nog niet beschikbaar.
- Rapportages (verslagen en presentaties) zijn te vinden op de website www.dewerkplaats.eu en op te vragen bij de begeleider en Mirjam Steenbergen.

# Fundamentele lessen

## Bouwstenen voor De Werkplaats

**Het RAAK-SIA project *Veenland – interactief vernieuwen* als belangrijk leerpunt voor de praktijk van De Werkplaats**

***Willem Foorthuis***

Een belangrijke bouwsteen bij de ontwikkeling van de werkplaatsmethodiek waren de ervaringen vanuit het RAAK-SIA project[18] **Veenland – Interactief vernieuwen.** Hoewel dit project helemaal aan de doelstellingen van RAAK-SIA voldeed en de resultaten zijn bereikt zoals aanvankelijk in de aanvraag zijn beschreven, was er geen sprake van tevredenheid bij de partners. Het project vertrok vanuit een nog niet gedefinieerde filosofie van De Werkplaatsmethodiek. Een filosofie die wil dat alle partijen lerend zijn; geen projecten over de schutting gooien en studenten laten werken, maar samen een leeromgeving creëren, de eigen kennisvragen articuleren en zoeken naar nieuwe verbindingen en naar nieuwe rollen. We willen immers de innovatiekracht van de regio vergroten en versterken door nieuwe kennis, nieuwe samenwerking, maar ook door onderzoek en het versterken van de competenties bij de burgers, bestuurders, docenten en studenten, ambtenaren, burgers en ondernemers.



Gemakkelijk bedacht en eenvoudig opgeschreven, maar hoe organiseer je dat? Het RAAK-project koos daarom de insteek van multistakeholdership; een geregisseerd proces waarin de verschillende stakeholders tot samenwerking komen. Achteraf was dit veel te simpel gedacht; iedereen bleef in zijn of haar klassieke rol waardoor van feitelijke synergie, van echte samenwerking en van wederzijdse medeverantwoordelijkheid geen sprake was. Een leeromgeving bouwen is toch echt iets anders dan simpelweg de wetten van een multistakeholdership-methodiek te volgen. In het onderstaande nemen wij u graag mee in het RAAK-project: de eerste fase die kortgeleden is afgerond en daarna de tweede fase die momenteel vanuit de eigen ervaringen wordt gebouwd. Met de ervaringen en de kennis uit de spanningen in dit project is de Werkplaatsmethodiek zoals in de voorgaande bijdragen zijn beschreven mede ontstaan. Hoe mislukking tot iets moois kan leiden.

### Situatie

Het Gronings-Drentse veengebied in het oerstroomdal van de Eems behoort in cultuurhistorisch perspectief tot een van de meest waardevolle landschappen van Europa. Dit geldt zowel voor de afzonderlijke deelgebieden als ook, en dit in bijzondere mate, voor de regio in haar geheel. De geschiedenis van zo'n 3000 jaar menselijke interventies en de vorming van het landschap naar de behoeften van de bewoners laten zich reconstrueren uit de restanten zoals die op een steenworp afstand van elkaar bewaard zijn gebleven. Dit blijkt uit bestaande studies, die een impressie geven van de historische en sociale diversiteit die een stempel hebben gedrukt op de landschappelijke gelaagdheid en verschijningsvorm.

### Het probleem

Het veengebied kent een rijke cultuurhistorische gelaagdheid, maar is slechts toegankelijk voor de geoefende landschapslezer. Juist nu deze

regio een sociaal-economische achterstand kent en zoekt naar nieuwe economische dragers is de waarde van het landschap en zijn culturele kwaliteiten van groot gewicht. Dit pleit voor een integrale aanpak; een benadering waarvoor de Agenda voor de Veenkoloniën een aanzet wil geven. Maar ondertussen lijdt het landschap en zijn kwaliteiten onder sectorale versnippering en beleidsmatige fragmentatie waardoor de perceptie als één geheel onmogelijk is. Het gebied wordt nog steeds als productielandschap gezien, terwijl ook hier het wonen de culturele drager is. Het is juist hier dé opgave om een goede balans te vinden tussen de monumentaliteit en grootschaligheid van deze regio en de gewenste geborgenheid en culturele identiteit. Als gevolg hiervan worden veel projecten uitgevoerd die elkaars kwaliteiten niet versterken maar eerder hard met elkaar concurreren en elkaar tegenspreken wat de kwaliteit van de woon- en leefomgeving van dit gebied niet ten goede komt. Grootschalige kassencomplexen direct naast natuurontwikkelingsgebieden, lawaaisport direct aanpalend aan het nog levend hoogveen; harde contrasten! De unieke waarden van deze regio dreigen steeds verder te vervagen.



### Het RAAK-project

Het RAAK-project *Veenland* nam dit spanningsveld als uitgangspunt. Door betrokken stakeholders bijeen te brengen en de projecten te bundelen en in een multi-stakeholdership uit te voeren en dat in samenspraak met onderwijs en onderzoek zou de integraliteit worden versterkt, zo verwachtte men. Het project baseerde zich op de uitkomsten van het Belvedere-project *Tussen Hondsrug en Hümmling* dat in het buitengebied van de gemeente Emmen en het aangrenzende Duitse Emsland een omvangrijke studie uitvoerde naar de kwaliteiten en ontwikkelingskansen van deze streek. Het gaat om het gebied van het voormalige Bourtangerveen, waar het hoogveen werd ingesloten door twee zandruggen. Het ligt dus 'tussen Hondsrug en Hümmling', wat dan ook de naam van dit visievormende project was. Daarin heeft een groot aantal partijen in nauwe samenwerking de kwaliteiten van het Veenland in kaart gebracht en verbeeld (productie van de *Veenatlas*)[19] en een visie voor het gebied ontwikkeld, waarbij de eigen identiteit centraal staat en als uitgangspunt en inspiratie dient voor verdere ontwikkeling. Het samenwerkingsverband bestond uit vertegenwoordigers van de provincie Drenthe, gemeente Emmen, Hogeschool Van Hall Larenstein, de Brede Overleggroep Kleine Dorpen in Drenthe, Staatsbosbeheer, Recreatieschap Drenthe, Drents Plateau, Stenden Hogeschool, AOC Terra en daarnaast een groot aantal experts, ontwerpers en gebiedskenners.

Het RAAK-project was om drie redenen van belang:

1. De aanvragende alliantie, onder leiding van Hogeschool Van Hall Larenstein, wilde experimenteren met een gecoördineerde regionale aanpak. Vanwege hernieuwde subsidiemogelijkheden voor dit gebeid was een groot aantal projecten gedefinieerd en met budget verbonden. Hierdoor ontstond urgentie in de uitvoering, maar men ambieerde een innovatie in de aanpak door de projecten niet afzonderlijk uit te voeren, maar geprogrammeerd. Hiertoe werd de zogenaamde Veencompagnie ingericht die de projecten coördineerde;
2. De alliantie zocht naar een methodiek, waarbij het bureau Veencompagnie niet alleen coördineerde, maar men ambieerde tevens synergie tussen de partners, door middel van een multi-stakebenadering om integraliteit te bereiken. Een flink aantal stakeholders in het gebied werden zodoende bijeen gebracht in een proces waarbij zij een ontwikkeling zouden doorlopen van eigen belang naar gezamenlijk belang. Hierdoor zou er een duurzaam leerarrangement kunnen ontstaan, in onze terminologie een Regionale Werkplaats;
3. De alliantie wilde een bijdrage leveren aan de verdere ontwikkeling van De Werkplaatsmethodiek in de regio Veenkoloniën. Daarom zag men het bureau Veencompagnie niet slechts als coördinatie- en organisatiepunt, maar ook als leeromgeving, iets wat De Werkplaats juist zo uniek maakt. Het project was daarom gericht op work based learning, onderwijs en onderzoek in nauwe samenwerking met de praktijk. De vraag was hoe Veencompagnie vorm zou geven aan een community of learners met de doelen: gezamenlijk leren, betekenisvol leren, reflectief leren en focus op overdraagbare leeropbrengsten.[20] Hiermee werd Veencompagnie een verlengstuk van De Werkplaats van de Agenda voor de Veenkoloniën.

Door de drie bovenstaande doelen zou Veencompagnie door middel van een proces van multi-stakeholdership komen tot een model waarin de belangen en de inbreng van de verschillende spelers bijeen werden gebracht en centraal werden geregisseerd vanuit één punt; de zogeheten Veencompagnie. De Veencompagnie zou als een Werkplaats gaan fungeren, een structuur waarin overheden, stakeholders, onderwijs en onderzoek gezamenlijk hetzelfde doel ambiëren, namelijk de culturele en sociaaleconomische kwaliteit van deze subregio te vergroten en te versterken. Met spelers als de provincie Drenthe, de gemeenten Emmen en Coevorden, het Recreatieschap Drenthe, het

Veenmuseum Bargercompas en de betroken kennisinstellingen zoals Stenden University, AOC Terra en Hogeschool Van Hall Larenstein is een jaar lang intensief gewerkt aan de programmering en de uitvoering van de deelprojecten. In de projectaanvraag werd dit als volgt verwoord:

*'Gebaseerd op de ervaringen van Emmen Revisited, en aansluitend op de samenwerking in Tussen Hondsrug en Hümmling hebben we een breed coöperatieverband gevormd. Hierin worden de sectorale belangen van economie (Stenden Hogeschool), plattelandsontwikkeling (Hogeschool Van Hall Larenstein), wonen (corporaties Wooncom en Domesta), landbouw (LTO Noord), welzijn (Sedna), toerisme (provincie Drenthe), ondernemerschap (Kamer van Koophandel) en bewonersparticipatie (BOKD) in een integrale aanpak met elkaar verbonden. De genoemde publieke instellingen zullen elk de voor de genoemde werkgebieden specifieke kennisinput leveren, maar bovendien door de bundeling van kennis een nieuw paradigma voor het rurale gebied uitwerken, dat ook op andere perifere gebieden in Nederland en Europa overgedragen kan worden. Ons consortium wordt aangevuld door een partij uit het bedrijfsleven die zorgt voor de koppeling met uitvoeringsplannen. Om de aansluiting met de Duitse grensstreek veilig te stellen, heeft zich ook het grensoverschrijdende EU-orgaan Eems-Dollard-Regio (EDR) bij onze samenwerking aangesloten'.*

## Het proces

### *Een valse start*

Al snel werd duidelijk dat het project een valse start had gemaakt, wat tot zeer interessante leeropbrengsten heeft geleid. Wat we bedoelen met 'valse start' is het volgende:

**Vooraf is er geen verkenning uitgevoerd bij de individuele spelers. Daardoor zat elke partner met een eigen project en een eigen doelstelling aan tafel. Een extra verstorend aspect was dat de spelers projecten inbrachten die feitelijk al op geld en tijd waren gezet waardoor de verwachting was gericht op uitvoering van de projecten.**

Dit leidde ertoe dat nagenoeg alle spelers een duidelijk en door eigen belang ingegeven projectresultaat voor ogen hadden. Er was wel sprake van een shared vision als het om de doelstelling voor de ontwikkeling van het gebied als geheel aankwam, maar niet op de samenwerking, het investeren in sociaal kapitaal, de te volgen methodiek mede gericht op duurzame verandering in de regio, het creëren van nieuwe kennis en houdingsverandering.

### *Geen vernieuwing, geen leeromgeving*

De Werkplaats hanteert graag het motto: 'Je hebt geen probleem, je bent het probleem', maar dan moeten de betrokken spelers heel anders in het proces stappen dan in dit proces het geval was. In het RAAK-project was er feitelijk sprake van een normale situatie.

***Veencompagnie* bewoog zich als een collection of individuals; elke speler heeft zijn eigen doel en men werkt samen vanuit pragmatische overweging, slechts gericht op het realiseren van het al vooraf geformuleerde projectdoel; er was feitelijk geen sprake van individuele en gezamenlijke leerbehoefte bij de deelnemers in het collectief.**

Dit is business as usual. Je treft dit eigenlijk in elk project aan. We durven zelfs de stelling aan dat in vrijwel alle gevallen van onderwijsprojecten in de praktijk sprake is van dit niveau. Maar dit is niet wat het RAAK-project wilde. Men had de ambitie om een leeromgeving te bouwen met de betrokken spelers in dit proces. Alle betrokkenen zouden actief deel moeten uitmaken van het leerarrangement. Studenten, docenten, begeleiders, ambtenaren, burgers en ondernemers, het management van De Werkplaats Veencompagnie – zij allen zouden onderdeel moeten zijn van een gemeenschap waar het collectief leren centraal staat en niet slechts de resultaten van de deelprojecten. Zo redenerend ambieerde het RAAK-project een *'community of learners'*.

**Maar voor een dergelijke ontwikkeling is het noodzakelijk dat alle betrokkenen met eenzelfde beeld van doel en samenhang gaan werken, zodat het concept bij zowel instellingen als personen op verschillende niveaus verankerd kan worden. Maar om stappen te zetten in zo'n transitieproces moet men wel willen leren. Met andere woorden; het proces van multistakeholderschap is van onvoldoende waarde om de doelstellingen van dit RAAK-project te bereiken.**

### *Het samenwerkingsverband*

De toevallige keuze van spelers om samen een project uit te voeren is onvoldoende. De leeropbrengsten zijn te klein. Ook past niet elk project in dit concept; we zoeken specifieke projecten met een hoge graad van complexiteit.

**Uitvoeringsprojecten zoals overwegend aangeboden in De Werkplaats Veencompagnie zijn ongeschikt omdat het accent op uitvoering te zwaar is.**

Men ziet in dit verband studenten dan graag als gemakkelijke en vooral goedkope werkkrachten. Vooral op werkgebieden, in kennisdomeinen en in regio's waar de graad van

versnippering hoog is en waar het juist de opgave is deze deelgebieden bijeen te brengen om nieuwe ervaringen en kennis te genereren passen uitvoeringsprojecten die op tijd en geld staan niet!

### Lessons learned

Uit de analyse hierboven laten zich de geleerde lessen uit het RAAK-project als volgt samenvatten:

- **Leerbehoefte** – De deelnemers moeten het belang inzien om regelmatig en gestructureerd kritisch te reflecteren op hun rol en bijdrage in het onderhavige proces van gebiedstransitie,
- **Leervraag** – De deelnemers moeten tijd en ruimte hebben om de eigen leervraag in een omgeving met anderen te willen articuleren en bereid te zijn te investeren in samen van en met elkaar te leren in een community of learners,
- **Leerbeweging** – De deelnemers moeten in staat zijn hun project bij te stellen en bij voorkeur te combineren met andere projecten, waarbij de ambitie is om duurzame veranderingen tot stand te brengen,
- **Kennisontwikkeling** – De deelnemers moeten behoefte hebben aan een gemeenschappelijke ontwikkeling van kennis in een lerend netwerk van individuen,
- **Transitieproces** – Het project moet een sterk transitief karakter hebben; een thema als krimp bijvoorbeeld waarvan iedereen weet dat de huidige rollen en de huidige aanpak niet voldoen.



# Van multi-stakeholder naar multi-shareholder

## Hoe nu verder, de weg naar een nieuw project

## Een kennisintensief onderwerp

De lessen uit het RAAK-project Veenland en de daarbij uitgewerkte Werkplaatsmethodiek hebben de basis gevormd voor de voorbereiding van een nieuw project. Geen uitvoeringsproject, maar een project met een kennisintensieve opgave. Wat al snel duidelijk werd was dat een thema als krimp een belangrijk Werkplaatsthema is. Krimp is immers een belangrijk aspect van regionale transitie en elke speler weet dat hij of zij hier alleen maar een rol kan spelen als je denkt vanuit een ander paradigma en dus ook een andere rol en andere verantwoordelijkheden vindt.

**We merken dat het eenvoudiger is om in complexe opgaven partners aan te zetten tot zelfreflectie, waarbij ook leervragen geformuleerd moeten worden. Zodoende komen alle spelers in een lerende houding en ontstaat er de zogenaamde community of innovative learners zoals het voor De Werkplaats essentieel is.**

Het thema krimp was zo'n complexe en kennisintensieve opgave:

- De Agenda voor de Veenkoloniën heeft sterk met dit proces te maken en een inspirerend experiment is welkom.
- Redenerend vanuit krimp konden ook de betrokken kennisinstellingen hun leervragen formuleren. Daarbij kwam naar voren dat men behoefte heeft te participeren in een proces van empowerment van gemeenschappen in krimpgebieden: kan een dorp zichzelf managen?
- Vanuit het onderwijs en het onderzoek wilde men graag een project gericht op het vergroten van de vitaliteit van het platteland door de kracht letterlijk bij het dorp terug te leggen. Ook dit is een essentieel aspect voor de omgang met krimp.

## Een nieuwe leerstap

Het gaat dus om het zoeken naar een nieuwe vorm, een nieuwe fase in het traject: van *burgerbetrokkenheid* naar *burgerparticipatie*, en van daar naar *medeverantwoordelijkheid* van de burger. Dit project zou kunnen zoeken naar een nieuw ingericht multi-stakeholderproces, gericht op het vormen van allianties tussen lokaal en regionaal opererende partijen die met minder geld meer kunnen doen, maar tevens verantwoordelijkheden van elkaar kunnen overnemen. Hierdoor ontstaat een betere integrale beleidsontwikkeling en -uitvoering, die daardoor gemakkelijker middelen, mogelijkheden en expertise benut om die burgerparticipatie om te vormen naar medeverantwoordelijkheid van burgers in gelijkwaardige partnerschappen.

## Van Place-Making naar Place-Keeping

Dit kader interesseert de gemeente Emmen. De gemeente ontwikkelt momenteel nieuw beleid voor haar buitengebied. Hierbij wil ze haar beleidsinstrument Emmen Revisited inzetten. Emmen Revisited is een duurzaam programma dat gerund wordt door een eigen programmabureau. Dit bureau heeft een landelijke reputatie waar het gaat om burgerbetrokkenheid bij processen in en rond de Emmense stadswijken.
Emmen Revisited heeft de ambitie om haar methodiek door te ontwikkelen. Men wil nieuwe competenties ontwikkelen voor de betrokken partijen, vooral gericht op het aspect Place Keeping: het vormen van een permanente gemeenschappelijke werk-, investeringsuitvoerings- en beheersalliantie. Als initiator van het project is voorafgaand aan de projectbouw de methodiek van Emmen Revisited geanalyseerd. Leervragen zijn geformuleerd; kracht en zwakte van de huidige methodiek vastgesteld; zodoende is de vraagarticulatie rond de opgave vanuit Emmen geformuleerd. Als locatie voor het project is gekozen voor de dorpen Bargercompascuüm en Nieuw-Dordrecht.

## Het samenwerkingsverband

Vervolgens is gezocht naar potentiële partners in het project. In de regio Zuidoost-Drenthe hebben zich rond deze kennisvraag zes partijen uitgekristalliseerd die Emmen Revisited bij dit proces willen ondersteunen en zelf nieuwe kennis rond dit proces willen verkrijgen.
De nieuwe coalitie van Emmen Revisited bestaat daarmee nu uit vier organisaties.

1. Emmen Revisited
2. De Werkplaats
3. Landschapsbeheer Drenthe (LBD)
4. Brede Overleggroep Kleine Dorpen in Drenthe (BOKD).

*Samen hebben deze partners gezocht naar hun afzonderlijke competenties en kwaliteiten en hebben zij ook van tevoren hun leervragen geformuleerd. Dit brengt ons bij het volgende overzicht:* ***'Partners Nieuw Dordrecht, hun competenties en hun leervragen'.***
Zij worden ondersteund door
- Shared Space Foundation (SSF)
- Vereniging Nederlandse Gemeenten.

## Speerpunten van het project

Op deze basis zijn gezamenlijk de pijlers van het project verder uitgewerkt. De focus ligt op de switch van Place-Making naar Place-Keeping. Inventarisatie en praktijkonderzoek zijn gericht op: wat is Place-Keeping, welke ervaringen zijn hiermee gemaakt, best practices, do's en don'ts.

## Emmen Revisited

### Competenties

- Werkt samen met partners op gelijkwaardige basis, zowel de bewoners als de organisaties.
- Is de officiële vertegenwoordiger van lokale overheden en woningcorporaties.
- Onafhankelijk programmabureau.
- Werkt vanaf het begin van het proces samen met dorps- en regionale netwerken.

### Leervragen

- Hoe kan praktijkonderzoek van de lokale endogene potenties de medeverantwoordelijkheid van de burger vergroten?
- Ontstaat hierdoor een betere integrale beleidsuitvoering, die daardoor gemakkelijker middelen, mogelijkheden en expertise benut en omvormt tot burger medeverantwoordelijkheid?
- *Emmen Revisited* ambieert hiertoe onderzoek te verrichten naar de geld- en dienstenbewegingen tussen centraal en lokaal teneinde de continuïteit te waarborgen; hoe organiseer je dat?

## De Werkplaats

### Competenties

- 'Samenleren' door samenwerken; De Werkplaats heeft een systeem opgezet voor duurzame samenwerking van kennisinstellingen met overheden/ stakeholders.
- Creëert een werk- en leeromgeving voor alle participanten.
- Vormt een gezamenlijke leeromgeving voor het ontwikkelen van competenties, in dit geval het dorp Nieuw-Dordrecht en omgeving.
- Creëert dwarsverbanden met analyse, onderzoek, kennisontwikkeling en kennisverspreiding
- Ontwikkelt nieuwe werkmethoden.

### Leervragen

- Zoeken naar de nieuwe invulling van de traditionele rollen in de processen tussen overheid en burger. Hiertoe wil zij ook een overdraagbare methodiek ontwikkelen.
- Voor het ontwikkelen van een dorpscoöperatie zijn het verkrijgen van nieuwe legale en juridische vormen alsmede het ontstaan van dorpscompetenties essentieel. Dit zal een sleutelopgave zijn voor het onderwijs.

## Landschapsbeheer Drenthe (LBD)

### Competenties

- Staat voor het behoud en de ontwikkeling van het typisch Drents, aantrekkelijk en cultureel landschap.
- Werkt samen met gemeenten, agrariërs en andere grondbezitters.
- Begeleidt honderden enthousiaste vrijwilligers en stimuleert burgers om betrokken te raken bij het beheer van hun omgeving.
- Heeft een adviserende rol bij de praktijk van onderhoud en ontwikkeling van het karakteristiek Drentse landschap.
- Planvorming- en uitvoering samen met gemeenten, agrarische ondernemers en particuliere grondbezitters: bedrijfsnatuurplannen en het mede realiseren van landschapsplannen voor gemeenten.

### Leervragen

- Ambieert een nieuwe rol in de uitvoeringsprocessen; hoe pak je dat op?
- LBD is een kennisintensieve uitvoeringsorganisatie en wordt zich meer bewust van de kennispotenties van de eigen organisatie. Hiermee wil LBD zich ontwikkelen van uitvoerder naar ondersteuner van partners in landschapsontwikkeling- en onderhoud:
  LBD als kenniscentrum; hoe schakel je kennis aan uitvoering en hoe ga je om met je partners, nieuwe partners en je vrijwilligers en doelgroepen?.

## Competenties

- Belangenbehartiger van dorpen en gemeenschappen in Drenthe.
- Erkende overlegpartner in vele regionale overlegorganen en thematische groepen.
- Biedt kostenloos een ondersteuningssysteem voor kleine dorpen, ook bij complexe vragen en opgaven.
- Heeft nationale faam als ontwikkelaar van innovatief rural beleid en projecten.
- Heeft veel kennis op het gebied van lokale gemeenschappen en cultuurhistorie.
- Heeft veel expertise in het organiseren van trainingen en thematische workshops.
- Ontwikkelt kaderprojecten als antwoord op actuele ontwikkelingen in dorpen.
- Geeft beleidsadviezen op het gebied van plattelandsontwikkeling.
- Werkt nauw samen met lokale overheden.

## Leervragen

- Hoe verhogen we medeverantwoordelijkheid van de burger?
- Hoe komen we tot een betere integrale beleidsvoering die daardoor gemakkelijker middelen, mogelijkheden en expertise benut om die burgerparticipatie intenser te begeleiden en om te vormen richting burger-medeverantwoordelijkheid

***Perspectief: het dorpslandschap***

Wat is de vraag uit het dorp? Die vraag moet worden ontwikkeld. Ze komt nooit uit het dorp zelf en is ook niet het wensbeeld van het dorp, maar een doorontwikkeld perspectief met medewerking van onderzoekers als input voor een kennisagenda voor het dorp en het landschap, het dorpslandschap.

## Innovatievragen

1. Hoe organiseren we een **meerjarige samenwerking** tussen de regio (inclusief kennisinstellingen) en de dorpspartijen waarbij het gezamenlijk uitvoeren van concrete projecten en het realiseren van innovatieve en praktische oplossingen uitgangspunten zijn? Studenten en docenten van verschillende kennisinstellingen en opleidingen werken samen met de stakeholders uit dorp en regio aan innovatieve projecten, vanuit een integrale benadering. Er wordt ingezoomd op een lokale opgave, waarin samen wordt gewerkt en elkaar competenties worden geleerd. Dat geldt ook voor de burgers, die in een soort van 'action research cursus' juist die competenties leren die hen tot betrouwbare partners maken. Samen werken, samen leren, samen nieuwe kennis ontwikkelen en toepassen met als resultaat een vitale leefomgeving.
2. **Interactieve Planvorming nieuwe stijl**
   Hoe doen we dit samen en hoe doen we het beter? In wisselwerking met zoveel mogelijk private en publieke gebieds- en dorpsbelanghebbenden worden ideeën verzameld en plannen opgesteld. Burgers en ondernemers spelen een steeds belangrijkere rol hierbij. Vele soms tegenstrijdige belangen moeten duurzaam worden overbrugd: landbouw, ruimtegebruik, recreatie, toerisme, water, cultuurhistorie, landschappelijke en ecologische kwaliteit, etc. De partijen willen nieuwe kennis en overdraagbare methodieken. Ook willen ze intervisie en kennis delen met soortgelijke initiatieven elders.
   En bij het zoeken naar nieuwe processen en methodieken komen nieuwe en aanvullende vragen boven.komen nieuwe en aanvullende vragen boven.
3. **Nieuw thema**
   Uit de dorpsprogramma's van Emmen Revisited komen nieuwe thema's aan de orde. Voor 2010-2012 hebben de partners gekozen voor de ontwikkeling van een majeur project passend in de huidige sociaal-economische situatie: hoe komen we tot dorpsontwikkeling onder het motto 'centraal wat moet, lokaal wat kan', en hoe kunnen we dit duurzaam verankeren in een dorpscoöperatie?

De bouw van dit nieuwe project vanuit de geleerde lessen in De Werkplaats heeft tijd gekost. Maar de voorbereidingen zijn net zo belangrijk als het project zelf. Ook de EU vindt dit belangrijk en heeft de gemeente uitgenodigd tot samenwerking in het Interreg 4B-project Making Places Profitable. In het verdere verloop zal het project in Nieuw Dordrecht in samenwerking met de Europese partners worden uitgevoerd en gemonitord. Naar de resultaten mag metspanning worden uitgekeken.

# De projecten

# ‘Ondernemen in De Venen 2015’

**‘Es gibt nicht *einen* Weg für alle, aber für *alle* einen’**

***Bram Prins*** *(r.), melkveehouder en consulent*

*Freelance werkzaam voor Hogeschool Van Hall Larenstein en het LEI*

De veenkoloniale land- en tuinbouw heeft ook te maken met een aantal belangrijke ontwikkelingen, zoals de afbouw van de Europese ondersteuning van productprijzen door exportrestituties, importheffingen en gesubsidieerde programma’s. Alle sectoren krijgen hierdoor in versterkte mate te maken met invloeden van de vrije markt. Daarnaast is er een versterkte aandacht van consumenten voor kwaliteit van product, productiewijze en het beheer van de natuurlijke omgeving. Een derde opgave is de toenemende druk op de hechte relatie tussen boeren en tuinders enerzijds en de (coöperatieve) afzetorganisaties anderzijds. Voor vraaggestuurd produceren ontbreekt vaak marktmacht, omdat er onvoldoende schaalgrootte georganiseerd kan worden.
Hiermee ontstaat grotere onzekerheid over te realiseren prijsniveaus in de markt. Tegelijk biedt dit kansen om voor specifieke markten en marktsegmenten te produceren. Goed inspelen op deze ketenomkering vraagt om hoogwaardig ondernemerschap van boeren en tuinders. Mooie ingrediënten voor een Werkplaatsproject. In De Werkplaats Veenkoloniën werd samen met ondernemers een project uitgewerkt waar ondernemers uit de regio, studenten en docenten gezamenlijk de opgave hebben aangepakt. Kern van de opdracht was het analyseren van de huidige en toekomstige marktomstandigheden voor het bedrijf, om vervolgens tot een nieuwe kijk op de bedrijfsvoering te komen door middel van training en leerarrangementen gericht op het bevorderen van ondernemerschap.
Onder leiding van Bram Prins worden de ondernemers aangezet om over hun eigen toekomst, de toekomst van hun bedrijf en de toekomst van het gebied/regio na te denken. Daarna wordt aan documenten gewerkt. Daarbij worden de ondernemers ondersteund door studenten die hen steeds de daarbij behorende vragen stellen. Ook leveren de studenten en docenten nieuwe ideeën en ontwikkelingen aan ter inspiratie. Gedurende het traject werden de resultaten kortgesloten met experts van Wageningen -UR om de resultaten aan te scherpen.

### Effecten en resultaten

Het project kende een deelnemersveld bestaande uit ruim 20 ondernemers en studenten.
De ondernemers hebben aangegeven door dit project een beter zicht te krijgen op hun persoonlijk ondernemerschap en de concurrentiekracht van hun onderneming. Voor de betrokken kennisinstellingen werd materiaal en kennis opgedaan waarmee nieuwe actuele leerarrangementen voor MBO- en HBO-onderwijs ontwikkeld kunnen worden. Voor de betrokken studenten was de nauwe samenwerking met de betrokken ondernemers een feest! Ze werden serieus genomen, ze hadden een duidelijke rol en ze kregen coaching op hun inbreng vanuit de praktijk.

# ‘Ruimte voor water’

**Het project Ruimte voor Water is een mooi voorbeeld van het samenleren in de Veenkoloniën. Doel van het project is om uiteindelijk te komen tot één strategisch plan voor de Veenkoloniën, dat als onderlegger gaat gelden voor alle provinciale, gemeentelijke en waterschapsplannen in dit gebied. De veenkoloniale landschappelijke kwaliteiten staan bij dit project centraal.**

***Gerrie Koopman***



Ruimte voor Water is opgedeeld in een drietal fasen: inventarisatie (I), analyse van kansen en knelpunten (II) en het formuleren van doelen en maatregelen (III).

In 2009 en 2010 hebben verschillende studentengroepen vanuit diverse onderwijsinstellingen een koppeling gemaakt met dit project. Tijdens het eerste jaar van uitvoering bleek het projectvoorstel te weinig concreet. Diverse handvatten uit het projectvoorstel werden door de onderwijsinstellingen aangepakt, van cultuurhistorie tot ecologische verbindingszones, waarbij fragmentarisch op alle drie fasen van het project werd ingestoken. De onderwijsprojecten bleken uiteindelijk niet genoeg aan te sluiten bij de behoefte van de projectleiding Ruimte voor Water om eerst een basis te leggen door middel van de inventarisatiefase. Dat neemt niet weg dat spontaan door studenten een inventarisatie-

en rekenmodel op poten werd gezet dat heel goed werkbaar bleek en dat aan de waterschappen concreet liet zien hoeveel vasthoud- en bergingscapaciteit voor water te bereiken valt als beter gebruik wordt gemaakt van het aanwezige cultuurhistorische landschappelijke patroon. Alleen al het opschonen van wijken en het terugbrengen in een oorspronkelijke maatvoering, bleek voor de Veenkoloniën zeer veel 'ruimte voor water' op te leveren. Studenten van de Wageningen Universiteit hebben een ontwerp voor waterbergingsbekkens gemaakt en hebben berekend hoe effectief die zijn om de behoefte aan wateraanvoer vanuit het IJsselmeer te verminderen. In een bijeenkomst met de dijkgraaf van waterschap Velt & Vecht moest deze toegeven dat de uitvoering van het project niet snel gaat, maar dat door het betrekken van het onderwijs er verrassende en waardevolle inzichten ontstaan.

Na de lessen vanuit het eerste samenwerkingsjaar heeft de projectleiding in maart 2010 het projectplan Ruimte voor Water bijgesteld en beter toegesneden op het onderwijs en is een betere structuur ontstaan voor het samenwerken en het samenleren. Het totale gebied van de Veenkoloniën is ingedeeld in 17 verschillende deelgebieden, elk geschikt om aangepakt te worden door een groep studenten. Hierbij wordt standaard de inventarisatiefase uitgevoerd met behulp van de methode die in 2009 is ontwikkeld. Hierdoor is ruimte ontstaan voor HBO-studenten om meer aandacht te wijden aan de analyse van resultaten en het koppelen van eigen leerdoelen aan hun project. Dit extra stukje diepgang levert de waterschappen weer extra impulsen en aanbevelingen op.

Een voorbeeld van hoe het door 'learning by doing' ontwikkelde samenwerkingsmodel tussen Agenda voor de Veenkoloniën en de onderwijsinstellingen met betrekking tot het project Ruimte voor Water werkt is het volgende. In september 2010 is een groep vierdejaars minorstudenten van de hogeschool Van Hall Larenstein in samenwerking met het waterschap Velt & Vecht gestart om een deelgebied bij de kop te pakken ten zuiden van Emmen. Samen met een groep studenten van AOC-Terra is binnen een paar dagen het gehele gebied volgens de ontwikkelde standaardmethode geïnventariseerd. Hierbij stuurden de HBO-studenten de MBO-studenten aan. Op basis van aanvullend onderzoek, zullen de HBO-studenten aanbevelingen genereren voor een facelift van het betreffende deelgebied. Zodanig dat zowel de landschappelijke kwaliteit, de ecologische kwaliteit als de aantrekkelijkheid van het gebied voor bewoners en recreanten zullen verbeteren.

# Quotes

**Wilfried Heijnen**
**Projectleider 'Ruimte voor water'**
**vanuit het Waterschap Hunze en Aa'**

Het resultaat van het samenwerken met studenten is dat hun rapportages een beter inzicht geven in de huidige staat van de kanalen en wijken. Opvallend is dat zij daarbij ook hebben laten zien welke mogelijkheden binnen het huidige watersysteem verborgen liggen!



Het opstarten en samenwerken met verschillende niveaus van opleidingen (MBO, HBO of Universiteiten) vraagt iedere keer weer van de opdrachtgever een omschakeling in het benaderen van de studenten en in de begeleiding.
Er zijn grote verschillen in de houding van de verschillende groepen maar ook binnen groepen bestaan veel verschillen. Niet altijd tonen studenten een professionele houding en focus op de opdracht. Dit geldt ook voor de begeleiders. Het werken met externe opdrachtgevers vraagt van de opleidingen een benadering en accepteren van de opdracht als waren zij een ingenieursbureau.
In de praktijk zie ik dat daarin door sommige opleidingen en begeleiders nog een inhaalslag te maken is. Het project Ruimte voor water is een zeer groot project dat het hele veenkoloniale gebied bestrijkt en waaraan meerdere groepen studenten werken. Als opdrachtgever ontvang je daardoor soms ook afwijkende resultaten. Afstemming van de inventarisatie en het uniform archiveren van de gegevens is hierdoor een uitdaging. Daartegenover staat dat de thematische verdieping die studenten zelf leggen, zoals cultuurhistorisch, natuur, recreatie, landschap, vaak een verrassende stempel legt op de individuele groepsresultaten en onverwachte resultaten geeft.

***Wilfried Heijnen*** *(2e van l.)*
*met studenten*

# ‘Landschaps-ontwikkeling van maatschappelijk belang’

**Het Europese landbouwbeleid verandert. In het verleden was de financiële ondersteuning aan de productie gekoppeld en nu wordt die steun per hectare uitgerekend. Dat zal leiden tot afroming van het inkomen die waarschijnlijk vooral door de fabrieksaardappeltelers gevoeld zal worden. Door het leveren van maatschappelijke diensten kan dit wellicht deels opgevangen worden.**

***Nanne Sterenborg***
*Agrariër*

*Bestuurslid van de Agrarische Natuurvereniging Oost Groningen (ANOG)*

*Projectleider Groen Blauwe Diensten*

De ANOG richt zich op het ondersteunen en ontwikkelen van agrarisch natuurbeheer in Oost-Groningen. We proberen zelf nieuwe projecten te maken die kansen vormen voor de landbouw, passen bij het gebied en aansluiten bij het Europese landbouwbeleid. Een voorbeeld is het project Groen Blauwe Diensten, dat zich onder meer richt op natuur-ontwikkeling.

Een van de uitgangspunten is dat je als gebied of bedrijf een deel van het areaal inricht voor die natuurontwikkeling, bijvoorbeeld de akker-randen. Op die manier lever je tegen betaling een prestatie van maat-schappelijk belang.



Wij wilden weten of Groen Blauwe Diensten de mogelijkheid bieden om het geld en dus de inkomenssteun in ‘de regio’ te houden om zo de afroming te compenseren. Maar we konden die vraag als ANOG niet alleen beantwoorden. Wij zijn in contact gekomen met Ko Munneke van De Werkplaats Veenkoloniën. De Werkplaats heeft vervolgens studen-ten van Wageningen ingezet. De studenten waren heel fanatiek, maar wij zagen al snel dat het onderzoek zich niet in de richting ontwikkelde die wij wilden. Gelukkig hebben we dit nog goed kunnen bijsturen. We hebben er van geleerd dat je een vraag haarscherp moet formuleren en dat je vooraf met de studenten de opdracht moet bespreken om ze met de juiste vragen op pad te kunnen sturen.

Het mooie is dat we met het rapport dat er nu ligt verder kunnen. We weten nu waar we naartoe willen. Maar ideeën, rapporten en voorstellen kunnen nog zo perfect zijn, er zal nog veel moeten gebeuren. Je moet de overheid meekrijgen en ook andere partijen aan je kant zien te krijgen. Lobbywerk is niet eenvoudig, maar wel van het allergrootste belang. De Werkplaats speelt een grote rol, want je zit veel sneller met provincie en waterschap om tafel. We werken aan een vervolg dat veel breder getrokken wordt. Er worden meer disciplines bij betrokken zodat er een heel ‘robuuste onderzoeksvraag’ komt te liggen.

Je moet als gebied en als organisatie af van het idee ‘het komt wel goed’. Je moet het heft in eigen handen nemen en keuzes maken. Zoek die oplossing, zorg dat je de mensen meekrijgt, leer van elkaar, werk samen. Dat hele proces op gang brengen is ontzettend belangrijk, in feite nog belangrijker dan het uitvoerende werk van een project.’

# ‘Waardering en beeldvorming Veenkoloniën’



**In februari 2010 is het project ‘Waardering en Beeldvorming Veenkoloniën’ van start gegaan. Het vertrekpunt was dat het gebied de Veenkoloniën een negatief beeld heeft in Nederland.**

Negatieve uitspraken komen terug in verschillende publicaties over de Veenkoloniën, maar van onderzoek specifiek gericht op dit negatieve imago is tot nu toe nog geen sprake geweest. In opdracht van de Agenda voor de Veenkoloniën zoekt de Rijksuniversiteit Groningen (RuG) in samenwerking met de Hanzehogeschool Groningen en de Hogeschool Van Hall Larenstein uit hoe het nu eigenlijk zit met het imago van de Veenkoloniën. Voor en na de zomer zijn studenten van de Hanzehogeschool het veld in geweest om te enquêteren. Hiervoor zijn zij de Veenkoloniën en de rest van Nederland doorgereisd.

### Uitwisseling met onderwijs

Naast het verkrijgen van harde gegevens is ook de ervaring die de studenten opdoen tijdens het veldwerk een belangrijk resultaat van de samenwerking. De studenten van de Hanzehogeschool namen deel aan dit project in het kader van een onderzoeksopdracht binnen hun opleiding. Omdat er gewerkt is volgens het Werkplaatsconcept is er sprake van onderlinge uitwisseling tussen studenten van de Hanzehogeschool, de RuG en Van Hall Larenstein. Tijdens een bijeenkomst hebben de studenten gezamenlijk gediscussieerd over verschillende manieren van onderzoek doen, de relevantie van het onderzoek, ervaringen en de algehele indruk van het gebied. Het veldwerk zelf leverde ook een variatie aan interessante ervaringen en ontmoetingen op. Terwijl in sommige plekken studenten binnen op de koffie mochten komen, hadden ze elders minder geluk en troffen ze op kilometerslange wegen slechts dichte deuren. Het enthousiasme mocht er echter niet onder lijden. Veel respondenten waren geraakt door de student-onderzoekers, wat ook blijkt uit een opmerking van een respondent op de enquête: ‘Ik weet niets van het gebied, ik vul deze enquête alleen maar in voor de onderzoekers die ik aan de deur had’.

### Beeldvorming van de Veenkoloniën

De twee datasets, verzameld door de groepen van de Hanzehogeschool Groningen, komen net aan de ondergrens voor de grootte van het databestand (1000 respondenten) die aan het begin van het onderzoek vastgesteld is. In de eindrapportage worden deze kwantitatieve resultaten en de onderzoeksresultaten van de gemigreerde/verplaatste melkveehouders meegenomen. Doordat in het rapport het imago van de Veenkoloniën verder uitgediept wordt, zal de Agenda voor de Veenkoloniën een beter beeld krijgen of, en welke, elementen uit het gebied moeten worden versterkt, toegevoegd of aangepast om het gewenste imago van het gebied te verkrijgen. De Rijksuniversiteit Groningen heeft de intentie om op basis van de verzamelde resultaten publicaties in wetenschappelijke tijdschriften te realiseren.

***Richard Rijnks***
*Onderzoeker bij de Rijksuniversiteit Groningen (RuG)*

# Inplaatsing melkveehouderij

**Een van de projecten van de Agenda voor de Veenkoloniën is 'inplaatsing melkveehouderij'. In dit project krijgen melkveehouders die elders moeite hebben met het voortzetten of uitbreiden van hun bedrijf de mogelijkheid om dit te doen in de Veenkoloniën.**

**Als onderdeel van het project van Richard Rijnks schreef Anne Clasquin voor Van Hall Larenstein een afstudeerscriptie over de inplaatsing van nieuwe ondernemers, in dit geval melkveehouders, in de Veenkoloniën.**

***Anne Clasquin***
*Opleiding Plattelandsvernieuwing, Van Hall Larenstein*

*Afstudeeronderzoek*
**'Melkveehouders naar het veen'**

Voor dit afstudeeronderzoek zijn 17 melkveehouders, zowel toekomstige als reeds verplaatste, geïnterviewd over de veranderende beeldvorming en de waardering van het gebied.

Het samenwerken met Richard Rijnks van de RuG in het kader van het werkplaatsconcept was voor mij zinvol, zowel voor de ondersteuning bij mijn literatuuronderzoek als het feit dat mijn data bijdragen aan een groter onderzoek. Dat werkte motiverend.

De belangrijkste conclusies uit het onderzoek:

- Beeldvorming speelt een beslissende rol bij het migratieproces van melkhouders en hun partner.
- Voor alle respondenten is de toekomst van het bedrijf de enige reden om te verhuizen.
- In eerste instantie was een groot deel van de respondenten weinig positief over de Veenkoloniën.
- Het beeld van het gebied verandert ten positieve naarmate de melkveehouders meer kennis en ervaring opdoen over het gebied.
- Nieuwkomers gaan de ruimte en weidsheid positief waarderen en ook het sociaal-maatschappelijk leven vinden zij prettiger dan verwacht.
- De Veenkoloniën zijn een zeer gunstig gebied voor melkveehouders die elders niet kunnen uitbreiden.

## Noten en verantwoording

1 Onderdeel en officieel startsein van de werkplaatsen. Met de ondertekening van het regiocontract verbinden (bestuurlijke) partijen zich meerjarig aan De Werkplaats en maken bindende afspraken om projecten uit de kennisagenda uit te voeren.

2 Officieel: Gebied, agglomeratie, streek of stad. Concreet: Gebied met gemeenschappelijke kenmerken. In deze publicatie: Gebied waar een vorm van bestuurlijke samenwerking bestaat, gebaseerd op gemeenschappelijke vraagstukken die voortkomen uit gemeenschappelijke oplossingen voor gemeenschappelijke kenmerken.

3 De ervaringen van het project Value in the Valley spelen een belangrijke rol bij de ontwikkeling van deze methodiek.

4 *De lerende regio, kennisarrangementen voor vitale regio's, voorwoord,* Wageningen 2010.

5 Het lectoraat Regionale Transitie bij Hogeschool Van Hall Larenstein is ingericht in 2004 en wordt geleid door lector Willem Foorthuis; zie ook Foorthuis, W. (2005) *De leefomgeving centraal: Action Learning in De Werkplaats Plattelandsvernieuwing, Focus op action research – de professional als handelingsonderzoeker,* in: B.W.M. Boog, M. Slagter, I. Jacobs-Moonen & F. Meijering (Eds) *Placing the Living Environment in the Centre: Action Learning in the Workplace Rural development,* pp. 142–153 (Assen, The Netherlands: Van Gorcum).

6 De Groene Kennis Coöperatie (GKC) is een samenwerkingsverband van alle groene kennisinstellingen, ondersteund door het ministerie van LNV (thans EL&I). De GKC wil met het Programma Regionale Transitie onder leiding van Willem Foorthuis, voorzien in de regionale leer- en kennisbehoefte van het kennissysteem.

7 Zie ook Kuijper, F. *De lerende regio, kennisarrangementen voor vitale regio's,* Wageningen juni 2010; www.regionaletransitie.nl.

8 Hoekstra, R.J. (2001) *De Veenkoloniën: Van Afhankelijkheid naar Kracht, The Veenkoloniën: From Dependancy to Power* (Den Haag, The Hague: Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality.

9 Krimp is een verschijningsvorm van de transitie van het landelijk gebied van een productielandschap naar een woonlandschap. Dit proces is al sinds 1960 aan de gang en momenteel kennen we de derde fase van krimp waarmee gezegd wil zijn dat krimp niet specifiek iets van deze tijd is, maar een verschijnsel door de tijd heen.

10 Europees programma voor plattelandsontwikkeling, waaruit lokale initiatieven en ideeën worden gefinancierd. De Leader-aanpak werkt met lokale actiegroepen die een eigen ontwikkelingsplan maken voor hun gebied.

11 Programma van vier ministeries voor behoud van cultureel erfgoed, met als doel om cultuurhistorie meer te betrekken bij ruimtelijke ontwikkeling. Het programma Belvedere liep van 1999 tot 2009.

12 Voor meer informatie over projecten en processen. zie **www.dewerkplaats.eu.**

13 Dit statement is het uitgangspunt van het zogenaamde *'ondersteuningsteam'* dat de opdracht heeft het werken in De Werkplaats uit te werken tot een overdraagbare methodiek. Het team bestaat uit specialisten die in het project Value in the Valley naam hebben gemaakt bij de uitwerking van een innovatief onderwijsmodel als brug tussen onderwijs en praktijk.

14 In deze brochure de naam voor een leer-/kennis- en projectuitvoeringsomgeving van een regionaal kennisarrangement (gebaseerd op een regionale kennisagenda en meerjarig regiocontract) zoals dat door het Programma Regionale Transitie van de Groene Kenniscoöperatie wordt bevorderd en ondersteund. Meer informatie: http://**www.regionaletransitie.nl** en http://**www.dewerkplaats.eu.**

15 Meerjarige lijst van projecten, gebaseerd op het regionale gebiedsplan en de regionale innovatie-agenda, waarin de bijdrage van kennisinstellingen is gespecificeerd. Komt tot stand in overleg tussen regionale projectleiders en kennisinstellingen. Het platform waar kennisinstellingen, regio en het ministerie van EL&I elkaar treffen en daarmee volgens velen de kern van een kennisarrangement.

16 AD staat voor associated degree; een tweejarige deeltijdvariant van het HBO-onderwijs.

17 Bronnen: *Value in the Valley: het leerarrangement in de praktijk.* 2010, Brochure Value in the Valley, mei 2008.

18 RAAK-projecten worden toegekend door Stichting Innovatie Alliantie (SIA). SIA opgericht om de kennis-circulatie tussen regionale partijen te bevorderen, in het bijzonder tussen kennisinstellingen als hogescholen, het mkb en publieke instellingen.

19 De Veenatlas is niet uitgegeven. Hij is het product van het Belvedere-project Van Hondsrug tot Hümmling. Een copy-print versie is verstrekt door de gemeente Emmen aan belangstellenden. De Atlas was een co-productie van Grontmij, Bureau Bosch & Slabbers en het Keuning Instituut.

20 A. Boersma, G. ten Dam, M. Volman & W. Wardekker (2005).

## Colofon

*Redactie* Willem Foorthuis en Gerrie Koopman
*Fotografie* Guy Ackermans, Wik Blok,
Gerrie Koopman, Toeska Smit, e.a.
*Tekstbijdragen* Henriët Buikema, Petra Cremers
Willem Foorthuis, Ben Helming
Herman de Jong, Gerrie Koopman

*Interviews* Marja Kiel, Chestnut Tekstverzorging, Stadskanaal
*Projectorganisatie* Wik Blok, Hendrik Boekhoud
*Vormgeving* Corrie van der Wees BNO, Schipborg
*Druk* Koninklijke Van Gorcum BV, Assen

*Websites:*
*Agenda voor de Veenkoloniën* **www.veenkolonien.nl**
*Werkplaats Veenkoloniën* **www.dewerkplaats.eu**
*Nationaal programma Regionale Transitie* **www.regionaletransitie.nl**
*Groene Kennis Coöperatie (GKC)* **www.gkc.nl**

*Besteladres* Programmabureau Agenda voor de Veenkoloniën
Postbus 140
9500 AC Stadskanaal
Raadhuisplein 1
Tel. 0599 631 793 (secretariaat)

*Met dank aan* Ed van den Akker, Geert Bomhoff, Wobbe Katoen,
Sabine Lutz, Lineke Rippen, Bram Streefland en
Eddy Hekman

Deze publicatie is tot stand gekomen als
onderdeel van het Raak-project Veenland
met bijdragen van het lectoraat Regionale
Transitie van Hogeschool Van Hall Larenstein.

Stadskanaal, januari 2011

ISBN 978 90 807640 6 4

# De Werkplaats

programma regionale transitie

Groene Kennis Coöperatie

Agenda voor de Veenkoloniën

Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

provincie groningen

provincie Drenthe

Waterschap Hunze en Aa's

gemeente Aa en Hunze

waterschap Velt en Vecht

Gemeente Borger-Odoorn

Gemeente Emmen

Gemeente Hoogezand-Sappemeer

Gemeente Menterwolde

Pekela

Gemeente Stadskanaal

gemeente veendam

gemeente Vlagtwedde

rijksuniversiteit groningen
faculteit ruimtelijke wetenschappen

WAGENINGEN UR
For quality of life

Lectoraat Plattelandsvernieuwing
Hogeschool VAN HALL LARENSTEIN
onderdeel van Wageningen UR

Hanzehogeschool Groningen
University of Applied Sciences

Stenden hogeschool

Alfa - college

AOC Terra

ISBN 978 90 807640 6 4

provincie Drenthe

# *Staten*stuk 2011-488

## 1e Bestuursrapportage 2011 en 3e en 4e wijziging Begroting 2011

Voorgestelde behandeling:
- Statencommissie Bestuur en Financiën op 6 juli 2011
- provinciale staten op 13 en 14 juli 2011

Behandeld door de heer T. Klomparends telefoonnummer (0592) 36 58 06 , e-mail t.klomparends@drenthe.nl
Portefeuillehouder: de heer A. van der Tuuk

## Inleiding

Hierbij bieden wij u de Eerste bestuursrapportage 2011 aan. We geven daarin een beeld van de voortgang van de beleidsuitvoering en de ontwikkelingen over de eerste drie maanden van 2011. We beperken ons tot de belangrijkste ontwikkelingen, afwijkingen en knelpunten ten opzichte van de Begroting 2011. Per programma vermelden we daarnaast de belangrijkste successen.

## Advies

1 Vast te stellen de 1e Bestuursrapportage 2011.
2 Vast te stellen de 3e wijziging van de Begroting 2011.
3 De vrijval Voorziening op vordering op verkoop Vennootschap BV ad € 8.166.159,-- toe te voegen aan de Dynamische Cofinancieringsreserve
4 Vast te stellen de 4e wijziging van de Begroting 2011

## Beoogd effect

Verantwoording van ons college aan uw staten.

## Argumenten

De Bestuursrapportage is vast onderdeel van de P&C-cyclus.

## Uitvoering

**Tijdsplanning**
Niet van toepassing.

**Financiën**
Niet van toepassing.

**Europese context**
Niet van toepassing.

**Monitoring en evaluatie**
Niet van toepassing.

**Extern betrokkenen**
Niet van toepassing.

**Communicatie**
Niet van toepassing.

**Bijlagen**
1. 1e Bestuursrapportage 2011

**Ter inzage in de leeskamer**
Niet van toepassing.

Assen, 8 juni 2011
Kenmerk: 22/3.1/2011004035

Gedeputeerde staten van Drenthe,

J. Tichelaar, voorzitter
mevrouw drs. J.M. Imhof, secretaris

jk/coll.

Dit is de 1e Bestuursrapportage in 2011. De doelstelling van deze rapportage is dat wij aangeven welke wijzigingen van beleid wij willen en van welke begrotingsposten wij verwachten dat de realisatie gaat afwijken van de begroting.
De stand van zaken in deze rapportage is gebaseerd op de eerste 3 maanden van dit jaar. We constateren dat de stand van zaken moet worden beoordeeld in het licht van toekomstige financiële ontwikkelingen.
Eén van de grote posten die nog niet is verwerkt in deze rapportage is de uitkomst van de discussie over de herverdeling van het Provinciefonds. Hier zijn we afhankelijk van de zogenaamde meicirculaire, die we dit jaar overigens pas in juni verwachten te ontvangen.
Ook de gevolgen van het Bestuursakkoord zijn nog niet verwerkt, vooral de uitkomsten van de onderhandelingen over het deelakkoord Natuur zullen van grote invloed zijn op onze begroting.

Zoveel als mogelijk willen we in de Voorjaarsnota 2012 het integrale financiële beeld schetsen. Dit beeld zal gebaseerd zijn op het Collegeprogramma en de invulling van de speerpunten op basis van politieke keuzes enerzijds en de onontkoombare kosten voor beleidsvelden en bedrijfsvoering anderzijds.

Zoals hiervoor is aangegeven proberen we in financiële zin op basis van de resultaten van de eerste drie maanden van het jaar zo goed mogelijk in te schatten wat de realisatie op jaarbasis zal worden. We zijn daarbij uitgegaan van de stand van zaken na de derde wijziging van de begroting.
Bij de vaststelling van de Begroting 2011 heeft u tevens de 1e en 2e wijziging van de Begroting 2011 vastgesteld. Bij deze rapportage zijn de 3e en de 4e wijziging van de begroting gevoegd. De 3e wijziging bevat vooral de meerjarige doorwerking van de PmjP budgetten. In de 4e wijziging zijn de mutaties van deze bestuursrapportage verwerkt.

De tekst per programma eindigt met een financiële tabel. Daarin wordt aangegeven welke wijzigingen worden verwerkt. De wijzigingen die van invloed zijn op het resultaat van deze rapportage worden toegelicht.

*Financieel Resultaat*
Deze rapportage sluit met nadelige saldi van:

| 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|
| € 2.378.028,-- | € 3.214.953,-- | € 3.576.953,-- | € 4.012.953,-- |

*Specificatie van het nadelige resultaat*:

| Programma | Omschrijving | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De provincie doét er toe! | Correctie bezuiniging Noordelijke rekenkamer 2011 | 27.300 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 1. De provincie doét er toe! | Uitvoering besluit PS korting werkbudget van het OCWZ met ingang van 2011 . | -32.674 | -32.674 | -32.674 | -32.674 |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | Opschorten bezuiniging Drents Plateau | 37.964 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | Wegvallen huurinkomsten Drents Museum | 10.000 | 20.000 | 20.000 | 20.000 |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | Haalbaarheidsonderzoek Vuelta 2015 | 25.000 | 30.000 | 0 | 0 |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | Tekort "Mijn beweging" | 200.000 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | Correctie REP Gelden | 866.129 | 2.591.139 | 2.591.139 | 2.591.139 |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | Beleidsadvies Bevolingsdaling in Drenthe | 300.000 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | Uitvoering motie M2010-28 | 75.000 | | | |
| Programma 4 Kennis wérkt | Project 'Gezonde vezels de volgende stap', | 152.122 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 4 Kennis wérkt | Vrijval verplichtingen | -200.522 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 4 Kennis wérkt | Hoger dividend Enexis | -324.680 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 4 Kennis wérkt | Lager dividend PBE | 158.000 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 5. Leefomgeving | Uitvoerings- en voorbereidingskosten ENCORE. | 25.000 | 25.000 | | |
| Programma 5. Leefomgeving | Bestrijding eikenprocessierups | 40.000 | 40.000 | 40.000 | 40.000 |
| Programma 5. Leefomgeving | Verhoging subsidie De Faunabeheereenheid (FBE) Drenthe | 40.000 | 20.000 | 20.000 | 20.000 |
| Programma 5. Leefomgeving | Uitvoering motie M2010-28 | 500.000 | | | |
| Programma 5. Leefomgeving | Uitvoering motie M2010-28 | 325.000 | | | |
| Programma 6. Middelen | Lagere opbrengst opcenten MRB | 0 | 410.000 | 827.000 | 1.263.000 |
| Programma 6. Middelen | Lager dividend Nederlandse Waterschapsbank | 12.046 | 12.046 | 12.046 | 12.046 |
| Programma 6. Middelen | Hogere rentetoevoeging door stijging IBOI | 42.901 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 6. Middelen | Verhoging onderhoudskosten Depot Drents Museum | 45.852 | 45.852 | 45.852 | 45.852 |
| Programma 6. Middelen | Nieuw in te stellen Voorziening meerjarenonderhoud depot Drents Museum | 53.590 | 53.590 | 53.590 | 53.590 |
| Resultaat | | 2.378.028 | 3.214.953 | 3.576.953 | 4.012.953 |

Het nadelige saldo in 2011 is gedeeltelijk het gevolg van de verwerking van besluiten van provinciale staten (motie 2010-28, Sociaal economische vitalisering van het platteland en Versterking Landelijk Gebied, en statenstuk 2011-463, Beleidsadvies Bevolkingsdaling Drenthe). De nadelige saldi in de volgende jaren zijn vooral het gevolg van de lager geraamde opbrengst van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting en de correctie REP-gelden. Deze zogenoemde REP-gelden waren in de begroting meegenomen als de te verwachten decentralisatie-uitkering In de decembercirculaire stonden ze echter nog steeds vermeld als p.m.-post. Vervolgens zijn ze ook ten laste van de RSP-reserve gebracht

De nadelige saldi stellen wij voor te verrekenen met de Algemene Reserve. Aangezien de primitieve begroting 2011 al sluitend is gemaakt met een onttrekking aan de Algemene Reserve wordt de onttrekking in 2011 verhoogd. De verwachte toevoegingen in de jaren daarna worden lager. In onderstaand overzicht is het verloop van de Algemene Reserve geactualiseerd.

Hierbij merken we op dat de begrote toevoegingen in feite exploitatieoverschotten zijn. Doorgaans zetten we deze middelen in als algemeen dekkingsmiddel. Bij die keuze blijft de stand van de Algemene Reserve op een niveau van € 14,9 miljoen. In de Voorjaarsnota 2011 doen we hierover nadere voorstellen.

| *Verloop* | *2010* | *2011* | *2012* | *2013* | *2014* |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 36.846.334 | 25.119.184 | 14.972.401 | 19.889.397 | 28.978.781 |
| Begrote onttrekking | 12.614.320 | 10.146.783 | 0 | 0 | 0 |
| Begrote toevoeging | 0 | 0 | 4.916.996 | 9.089.384 | 9.919.074 |
| Bestemming resultaat | 887.170 | | | | |
| Saldo einde jaar | 25.119.184 | 14.972.401 | 19.889.397 | 28.978.781 | 38.897.855 |

*Dynamische Cofinancieringreserve*

Bij wijze van interim-dividend is door de Verkoop Vennootschap BV een deel van de geblokkeerde gelden in het general escrow fonds vrijgegeven. Aan de aandeelhouders is voorgesteld een interim-dividend uit te keren van in totaal € 358 miljoen ten laste van de agio (dat zijn feitelijk de geblokkeerde gelden in het “general escrow fonds”). Voor Drenthe houdt dit in, dat van de Voorziening op vordering op verkoop Vennootschap BV een bedrag van € 8.166.159,-- kan vrijvallen. Conform de geldende beleidslijn worden deze middelen toegevoegd aan de Dynamische Cofinancieringreserve.

# *Ontwerp*besluit

2011-488-1

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 8 juni 2011, kenmerk 22/3.1/2011004035;

BESLUITEN:

I. de 1e Bestuursrapportage 2011 vast te stellen;

II. de 3e wijziging van de Begroting 2011 vast te stellen;

III. de vrijval Voorziening op vordering op verkoop Vennootschap BV ad € 8.166.159,-- toe te voegen aan de Dynamische Cofinancieringsreserve;

IV. de 4e wijziging van de Begroting 2011 vast te stellen.

Assen, 13 en 14 juli 2011

Provinciale staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

jk/coll.

provincie Drenthe

# 1e Bestuursrapportage 2011

# PROVINCIE DRENTHE

1e BESTUURSRAPPORTAGE 2011
Mei 2011

# Inhoudsopgave


| | | |
|---|---|---|
| Inleiding | | 3 |
| Majeur programma Versnellingsagenda | | 6 |
| Majeur programma RSP | | 8 |
| Programma 1 | De provincie doét er toe! | 10 |
| Programma 2 | Samenleving met samenhang | 13 |
| Programma 3 | Ruimte en bereikbaarheid | 18 |
| Programma 4 | Kennis wérkt! | 21 |
| Programma 5 | Leefomgeving | 25 |
| Programma 6 | Middelen | 32 |
| Bijlage 1 | Treasury rapportage | 38 |
| Bijlage 2 | Herziening Investeringskredieten | 41 |
| Bijlage 3 | Derde Begrotingswijziging | 44 |
| Bijlage 4 | Vierde Begrotingswijziging | 48 |

# Inleiding

Dit is de 1e Bestuursrapportage in 2011. De doelstelling van deze rapportage is dat wij aangeven welke wijzigingen van beleid wij willen en van welke begrotingsposten wij verwachten dat de realisatie gaat afwijken van de begroting.
De stand van zaken in deze rapportage is gebaseerd op de eerste 3 maanden van dit jaar. We constateren dat de stand van zaken moet worden beoordeeld in het licht van toekomstige financiële ontwikkelingen.
Eén van de grote posten die nog niet is verwerkt in deze rapportage is de uitkomst van de discussie over de herverdeling van het Provinciefonds. Hier zijn we afhankelijk van de zogenaamde meicirculaire, die we dit jaar overigens pas in juni verwachten te ontvangen.
Ook de gevolgen van het Bestuursakkoord zijn nog niet verwerkt, vooral de uitkomsten van de onderhandelingen over het deelakkoord Natuur zullen van grote invloed zijn op onze begroting.

Zoveel als mogelijk willen we in de Voorjaarsnota 2012 het integrale financiële beeld schetsen. Dit beeld zal gebaseerd zijn op het Collegeprogramma en de invulling van de speerpunten op basis van politieke keuzes enerzijds en de onontkoombare kosten voor beleidsvelden en bedrijfsvoering anderzijds.

Zoals hiervoor is aangegeven proberen we in financiële zin op basis van de resultaten van de eerste drie maanden van het jaar zo goed mogelijk in te schatten wat de realisatie op jaarbasis zal worden. We zijn daarbij uitgegaan van de stand van zaken na de derde wijziging van de begroting.
Bij de vaststelling van de Begroting 2011 heeft u tevens de 1e en 2e wijziging van de Begroting 2011 vastgesteld. Bij deze rapportage zijn de 3e en de 4e wijziging van de begroting gevoegd. De 3e wijziging bevat vooral de meerjarige doorwerking van de PmjP budgetten. In de 4e wijziging zijn de mutaties van deze bestuursrapportage verwerkt.

De tekst per programma eindigt met een financiële tabel. Daarin wordt aangegeven welke wijzigingen worden verwerkt. De wijzigingen die van invloed zijn op het resultaat van deze rapportage worden toegelicht.

*Financieel Resultaat*

Deze rapportage sluit met nadelige saldi van:

| 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|
| € 2.378.028,-- | € 3.214.953,-- | € 3.576.953,-- | € 4.012.953,-- |

*Specificatie van het nadelige resultaat*:

| Programma | Omschrijving | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De provincie doét er toe! | Correctie bezuiniging Noordelijke rekenkamer 2011 | 27.300 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 1. De provincie doét er toe! | Uitvoering besluit PS korting werkbudget van het OCWZ met ingang van 2011 . | -32.674 | -32.674 | -32.674 | -32.674 |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | Opschorten bezuiniging Drents Plateau | 37.964 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | Wegvallen huurinkomsten Drents Museum | 10.000 | 20.000 | 20.000 | 20.000 |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | Haalbaarheidsonderzoek Vuelta 2015 | 25.000 | 30.000 | 0 | 0 |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | Tekort "Mijn beweging" | 200.000 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | Correctie REP Gelden | 866.129 | 2.591.139 | 2.591.139 | 2.591.139 |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | Beleidsadvies Bevolingsdaling in Drenthe | 300.000 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | Uitvoering motie M2010-28 | 75.000 | | | |
| Programma 4 Kennis wérkt | Project 'Gezonde vezels de volgende stap', | 152.122 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 4 Kennis wérkt | Vrijval verplichtingen | -200.522 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 4 Kennis wérkt | Hoger dividend Enexis | -324.680 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 4 Kennis wérkt | Lager dividend PBE | 158.000 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 5. Leefomgeving | Uitvoerings- en voorbereidingskosten ENCORE. | 25.000 | 25.000 | | |
| Programma 5. Leefomgeving | Bestrijding eikenprocessierups | 40.000 | 40.000 | 40.000 | 40.000 |
| Programma 5. Leefomgeving | Verhoging subsidie De Faunabeheereenheid (FBE) Drenthe | 40.000 | 20.000 | 20.000 | 20.000 |
| Programma 5. Leefomgeving | Uitvoering motie M2010-28 | 500.000 | | | |
| Programma 5. Leefomgeving | Uitvoering motie M2010-28 | 325.000 | | | |
| Programma 6. Middelen | Lagere opbrengst opcenten MRB | 0 | 410.000 | 827.000 | 1.263.000 |
| Programma 6. Middelen | Lager dividend Nederlandse Waterschapsbank | 12.046 | 12.046 | 12.046 | 12.046 |
| Programma 6. Middelen | Hogere rentetoevoeging door stijging IBOI | 42.901 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 6. Middelen | Verhoging onderhoudskosten Depot Drents Museum | 45.852 | 45.852 | 45.852 | 45.852 |
| Programma 6. Middelen | Nieuw in te stellen Voorziening meerjarenonderhoud depot Drents Museum | 53.590 | 53.590 | 53.590 | 53.590 |
| Resultaat | | 2.378.028 | 3.214.953 | 3.576.953 | 4.012.953 |

Het nadelige saldo in 2011 is gedeeltelijk het gevolg van de verwerking van besluiten van provinciale staten (motie 2010-28, Sociaal economische vitalisering van het platteland en Versterking Landelijk Gebied, en statenstuk 2011-463, Beleidsadvies Bevolkingsdaling Drenthe). De nadelige saldi in de volgende jaren zijn vooral het gevolg van de lager geraamde opbrengst van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting en de correctie REP-gelden. Deze zogenoemde REP-gelden waren in de begroting meegenomen als de te verwachten decentralisatie-uitkering In de decembercirculaire stonden ze echter nog steeds vermeld als pm-post. Vervolgens zijn ze ook ten laste van de RSP-reserve gebracht

De nadelige saldi stellen wij voor te verrekenen met de Algemene Reserve. Aangezien de primitieve begroting 2011 al sluitend is gemaakt met een onttrekking aan de Algemene Reserve wordt de onttrekking in 2011 verhoogd. De verwachte toevoegingen in de jaren daarna worden lager. In onderstaand overzicht is het verloop van de Algemene Reserve geactualiseerd.

Hierbij merken we op dat de begrote toevoegingen in feite exploitatieoverschotten zijn. Doorgaans zetten we deze middelen in als algemeen dekkingsmiddel. Bij die keuze blijft de stand van de Algemene Reserve op een niveau van € 14,9 miljoen. In de Voorjaarsnota 2011 doen we hierover nadere voorstellen.

| *Verloop* | *2010* | *2011* | *2012* | *2013* | *2014* |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar | 36.846.334 | 25.119.184 | 14.972.401 | 19.889.397 | 28.978.781 |
| Begrote onttrekking | 12.614.320 | 10.146.783 | 0 | 0 | 0 |
| Begrote toevoeging | 0 | 0 | 4.916.996 | 9.089.384 | 9.919.074 |
| Bestemming resultaat | 887.170 | | | | |
| Saldo einde jaar | 25.119.184 | 14.972.401 | 19.889.397 | 28.978.781 | 38.897.855 |

*Dynamische Cofinancieringreserve*

Bij wijze van interim-dividend is door de Verkoop Vennootschap BV een deel van de geblokkeerde gelden in het general escrow fonds vrijgegeven. Aan de aandeelhouders is voorgesteld een interim-dividend uit te keren van in totaal € 358 miljoen ten laste van de agio (dat zijn feitelijk de geblokkeerde gelden in het “general escrow fonds”). Voor Drenthe houdt dit in, dat van de Voorziening op vordering op verkoop Vennootschap B.V. een bedrag van € 8.166.159, - kan vrijvallen. Conform de geldende beleidslijn worden deze middelen toegevoegd aan de Dynamische Cofinancieringreserve.

## Majeur programma 1. Versnellingsagenda begroting 2011

Hieronder is de voortgang van een aantal projecten aangegeven

# Verbetering bereikbaarheid en verkeersveiligheid

***Incidentmanagement provinciale wegen***
In december 2010 is het rapport "Verkennend onderzoek samenwerking beheer infrastructuur Noordelijke provincies" vastgesteld. Daarbij is afgesproken een projectopdracht te verstrekken ter uitvoering van het thema Ontwikkelen Incident Management op belangrijke doorgaande provinciale wegen in Noord-Nederland. Dit betekent dat we ons niet alleen concentreren op de invoering van IM op de Drentse provinciale wegen maar ook de samenwerking zoeken met Groningen en Fryslân. Gezamenlijk zullen we Incident Management verder gaan vormgeven.

# Klimaat & Energie

***Innovatieve verlichting***
Het overgrote deel van de saneringsoperatie is in 2009 en 2010 uitgevoerd. Een klein resterend deel van de te verwijderen lichtmasten wordt in het voorjaar van 2011 gesaneerd. Inmiddels is er een begin gemaakt met het verwijderen van de overige masten.

***LED-markering rotonde Bunne***
De actieve wegmarkering ter plaatse van de rotonde Bunne in de N386 is aangebracht, het systeem functioneert en zal in mei in gebruik worden genomen. Na de ingebruikname zal het systeem worden gemonitord en na een periode van één jaar vindt er een evaluatie plaats.

***Dynamische openbare verlichting Zuidlaren - De Groeve***
Het verlichtingsplan voor het traject (fietspad) tussen Zuidlaren-De Groeve (N386) is uitgevoerd. Op dit traject is een dynamisch verlichtingssysteem geïnstalleerd. Dit betekent dat de weggebruiker op dit traject de mogelijkheid heeft om zelf het verlichtingniveau te bepalen. Het systeem zal in mei in gebruik worden genomen.

# Herinrichting landschap

***Tusschenwater***
De Mer-rapportage is in februari 2011 afgerond en en de procedure wordt binnenkort gestart. De benodigde gronden voor de uitvoering van Tusschenwater 1$^{e}$ fase zijn verworven en er wordt een voorbereiding gemaakt met de definitieve inrichting van het gebied. Hierbij wordt ook de streek betrokken.

# Kennis werkt

***Ondersteuning MKB***
Begin 2011 is een derde tranche (ad €500.000) aan NV NOM beschikbaar gesteld t.b.v. het MKB Fonds. Via het MKB fonds is ultimo april 2011 totaal € 3,5 miljoen beschikbaar gesteld aan 15 Drentse MKB ondernemingen.

***Scholing***

De ontwikkeling van vraag en aanbod op de Drentse arbeidsmarkt, in kwantitatief en kwalitief opzicht, heeft en houdt de aandacht van de provincie Drenthe. Het Drents arbeidsmarktonderzoek, dat in maart 2011 is gepresenteerd, toont aan dat we van een relatief ruime arbeidsmarkt met een oplopende werkloosheid, de komende periode juist te kampen krijgen met tekorten aan goed geschoolde werknemers. De komende jaren zal de aandacht zich dan ook voor een belangrijk deel richten op het zoveel mogelijk voorkómen van die tekorten. Hiertoe werkt de provincie Drenthe samen met gemeenten, UWV, ondernemers en onderwijsinstellingen in de Regiegroep Kennis en Arbeidsmarkt.

Hierbij worden kwetsbare groepen, zoals werkloze jongeren, niet uit het oog verloren. De provincie blijft participeren in de Stuurgroep Jeugdwerkloosheid en de Stuurgroep Arbeidsmobiliteit.

***Monumentenzorg***

Het project 'Leegstand en Herbestemming monumenten' heeft in de periode 2009 – 2012 tot doel leegstand en verval van monumentale panden te bestrijden, werkgelegenheid te bevorderen in de (restauratie-)bouw, de instroom van leerlingen in restauratieopleidingen te vergroten en cultuurtoerisme te versterken.

Het project 'Leegstand en Herbestemming monumenten' is een succes gebleken. Inmiddels zijn voor vijftien panden subsidies voor de onrendabele top van de restauratie verleend. Hiermee is het doel voor de totale periode 2009 – 2012 in het eerste kwartaal van 2011 al bereikt. De ingezette maatregelen hebben geleid tot een bouwinvestering van bijna 10 miljoen euro, en vele restauratie-opleidingsprojecten in Drenthe.

In het eerste kwartaal van 2011 zijn drie subsidies verstrekt, één voor een agrarisch monument, één voor een religieus monument en één voor een industrieel monument. Het budget voor subsidies is nu vrijwel geheel uitgeput. Het meldpunt voor leegstand en de 'versnellingsmakelaar', die partijen bijeen brengt om tot een uitvoerbare herbestemming te komen, blijven dit jaar nog in werking. De animo voor herbestemming van monumenten (en financiële bijdragen hierin) is onverminderd groot.

## Majeur programma 2: Verbreed RSP

*Regiospecifiek Pakket*
Het Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP) is per convenant tussen rijk en regio overeengekomen op 23 juni 2008, een bindend akkoord op hoofdlijnen. Het gaat om een aantal grote en complexe projecten en programma's met een 'uitvoeringshorizon' tot in het jaar 2020. De projecten zullen veel middelen vergen en alle provinciale beleidsthema's bevatten. Leidende thema's zijn daarbij een duurzame ruimtelijke en economische structuurversterking en het verbeteren van de voorwaardenscheppende bereikbaarheid. Het RSP bestaat uit het Ruimtelijk Economisch Programma (REP) en het Bereikbaarheidsprogramma. Het RSP is katalysator voor brede, integrale stedelijke gebiedsontwikkelingen die bekend staan als RSP-plus projecten. Provincie en partners streven naar een synergie tussen doelstellingen, prioriteiten en middelen van het RSP en die van andere programma's, ook van andere partijen.
Het inhoudelijke en financiële raamwerk voor het RSP en het RSP-verbreed is door de staten via de Kadernota 2010 uitvoering RSP Drenthe goedgekeurd. Met uitzondering van de spoorlijn Zwolle-Emmen worden de projecten in een langjarig partnerschap met de grote steden uitgevoerd. De steden hebben hier de 'lead'.
Provincie en gemeenten hebben de afgelopen periode nauw samengewerkt bij het formuleren van de ambities, de visie en de strategie. Het is nu zaak een vervolg te geven aan deze samenwerking. Bij de steden gaat het in de eerste plaats om Assen, Emmen en Coevorden.

# Ontwikkelingen

**RSP-Programma-Algemeen:**
Het RSP-programma wordt gebruikt als instrument om het leerlingwezen toe te passen. Naast toepassing in onze eigen projecten bevorderen we dat de gemeenten Assen, Emmen en Coevorden dat ook doen. Zie ook de actuele stand van zaken van Emmen Atalanta .

Actuele stand van zaken **Assen: Bereikbaarheid Florijn-As:**
- Met de gemeente Assen is afgesproken dat de provincie twee Florijn-Asprojecten (TT-circuit station en TT-circuit aansluiting Balkenweg) overneemt en als provinciale projecten gaat uitvoeren. Op dit moment wordt overlegd over de uitwerking van de programma's van eisen. Bij het eerste van deze twee projecten wordt expliciet aandacht besteed aan het leerlingwezen (en na afloop geëvalueerd).
- Om het weer bevaarbaar maken van Het Kanaal te kunnen starten, wordt binnen het regime van de Crisis en herstelwet gewerkt aan een Structuurvisie-'plus' (gereed oktober 2011) .Eind 2011 kan zo het eerste project van deze 'Blauwe As' (door de gemeente Assen) worden aanbesteed.

Actuele stand van zaken **Verbetering Spoorlijn Zwolle-Emmen/Coevorden:**
- Wij koersen aan op een besluit over de bestuurlijke voorkeursvariant. Naar huidig inzicht wordt dat de kortsluitende 'Zuid(spoor)Boog vanuit De Haandrik naar de Euroterminal. Momenteel wordt gekeken naar de technische (on)mogelijkheden met begroting en financieringsplaatje.
- Afhankelijk van de uitkomst van deze studie wordt bekeken in hoeverre het rangeerterrein in Coevorden opgebroken kan worden.
- Na de verwijdering van (delen van) het rangeerterrein kan de herinrichting van de stations-omgeving in Coevorden worden uitgevoerd, volgens huidige planning het laatste onderdeel van de verbetering van de spoorlijn Zwolle-Emmen.

Actuele stand van zaken **Verbetering Spoorlijn Zwolle-Emmen/Overig** (buiten Coevorden):
- Het nieuwe station Emmen-Zuid is gereed en in gebruik genomen.

- Wij hebben in samenwerking met de provincie Overijssel Prorail opdracht gegeven te starten met de voorbereiding van de aanleg van dubbel spoor bij station Emmen-Zuid en verbetering van het seinstelsel bij station Ommen. Deze maatregelen zullen passen in de Integrale Visie die wij eind 2011 opleveren.

Actuele stand van zaken **RSP-Maatregelen op het Noordelijke kernnet Spoor (Reistijdversnelling Spoorlijn Zwolle-Assen-Groningen):**
- Overleg Rijk/Ministerie I&M-NS-provincie-gemeente Hoogeveen over de verruiming van de spoorboog bij Hoogeveen is gaande; dit heeft samenhang met het treinvervoersconcept op de spoorlijn Groningen-Assen-Zwolle;
- Wachtspoor Beilen (zoals opgenomen in het RSP-rijksconvenant): naar de huidige inzichten zal dit wachtspoor bij Meppel komen, een effectievere en efficiëntere plaats

Actuele stand van zaken **Centrumontwikkeling Emmen/Atalanta** *(RSP-verbreed; was afzonderlijke prioriteit 3.10):*
- In Emmen wordt hard gewerkt aan de nieuwe versie van de businesscase (7.0) voor DPE-Next (de verplaatsing van Dierenpark Emmen en theater De Muzenval naar de nieuwe locatie Centrum West (op de Noordbargeres), met een gemeenschappelijk toegangsgebouw ('Wereld van de Ontmoeting'), met hulp van de provincie. BC 7.0 moet juni 2011 gereed zijn, waarna de gemeente een go/no-gobesluit zal nemen. De gemeente Emmen heeft ons om een extra investeringsbijdrage in DPE-Next gevraagd. Dit verzoek is nog in behandeling.
- Onderdeel van Atalanta is de bouw van een nieuw Verbindend Centrumplein, zelf ook een attractie met hoge ruimtelijke kwaliteit en ruimte voor evenementen. Wij hebben de gemeente verzocht de daarvoor uit te schrijven prijsvraag aan ontwerpers al in 2011 te laten plaatshebben.

- De aanbesteding van de Hondsrug-wegtunnel (onder het nog te bouwen Verbindingsplein) krijgt een andere vorm (-niet-openbare aanbesteding met voorselectie-) dan gepland. Geëist wordt minimaal 5% inzet door werkzoekenden, leerlingen en/of stagiaires (-'RSP-school'-). De aanbesteding wordt verschoven naar het 1$^{e}$ kwartaal van 2012. Dat betekent start uitvoering in het 3$^{e}$ kwartaal van 2012.
- Om delen van Atalanta zo snel mogelijk te kunnen realiseren is Atalanta ondergebracht onder het regime van de Crisis en herstelwet (via het Kabinetsbesluit van 18/3/2011).

Actuele stand van zaken **Personele Inzet Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn***:*
Vooralsnog heeft geen interne instroom plaatsgehad. We voeren het RSP uit met bestaande menskracht.

**Ruimtelijk Economisch Programma (REP):**
Het RSP bestaat uit het Bereikbaarheidspakket (Assen: Florijn-As, Emmen: Atalanta, Coevorden en Spoorlijn Zwolle-Emmen) en het REP. Het REP bestaat uit:
- Het decentrale deel, waarover wij de regie voeren. Hiervan is de kaderstelling via het DB-SNN vastgesteld en de provinciale cofinanciering geregeld. De projectformulering in dit deel van het REP is gaande.
- Het centrale deel, onder regie van de minister van Economie, Landbouw en Innovatie (ELI). Hiervan is in principe op grond van de SNN-afspraak € 30 mln rijksbijdrage voor Drenthe beschikbaar, onder nog door ELI te formuleren randvoorwaarden. Het RSP-rijksconvenant vermeldt hiervoor geen regionale cofinanciering, maar inmiddels is gebleken dat daarvoor ca. € 10 mln provinciale cofinanciering nodig is. Onze RSP-reserve voorziet hier niet in. Wij zullen u via de Voorjaarsnota voorstellen die € 10 mln vanuit de Dynamische Cofinancieringsreserve toe te voegen aan de reserve RSP als cofinanciering voor projecten die een beroep doen op rijks REP-middelen.

# Programma 1. De provincie doét er toe!

## Behaalde successen:

- Eind 2010 en begin 2011 hebben we samen met zes andere provincies een Klanttevredenheidsonderzoek (KTO) en een bijbehorende benchmark laten uitvoeren. In de benchmark scoort Drenthe met een 7,35 het hoogst op klanttevredenheid. In 2011 gaan we met de aanbevelingen uit het rapport aan de slag. Het is de bedoeling om in interprovinciaal verband periodiek KTO's te laten uitvoeren.
- Met een opkomstpercentage van 58,8 % kunnen we tevreden terugkijken op de verkiezingen van Provinciale Staten.
- Kieskompas ging live op 3 februari. Tot aan de laatste dag werd Kieskompas veelvuldig geraadpleegd, in totaal 24.064 keer (vergelijk 2007: 21.000 keer). Kieskompas werd ondersteund met een radiospot die 78 keer is uitgezonden op radio Drenthe.
- De speciale verkiezingswebsite was een belangrijke informatiebron in het eerste kwartaal van 2011. Deze website is door 37.220 unieke bezoekers bezocht.

## Doel (wat willen we bereiken)?

Er worden geen afwijkingen op het realiseren van de doelen verwacht

## Ontwikkelingen

**P-1.0 Provinciale Staten**

Actuele ontwikkelingen

**Digitalisering PS-proces**

De digitalisering van het PS-proces vordert gestaag. De verwachting is dat nog voor de zomer of direct na de zomer de wekelijkse statenzending digitaal kan gaan plaatsvinden. Documenten zoals de begroting worden met het oog op leesbaarheid en overzicht voorlopig nog schriftelijk verspreid. De verwachting is dat door de digitalisering de komende jaren de met de verspreiding van statenstukken samenhangende kosten (sterk) worden gereduceerd

**Onderzoeksgroep**

Op 9 maart 2011 heeft PS besloten een onderzoeksgroep in te stellen, als onderdeel van de Statengriffie. Deze groep zal PS ondersteunen met bijvoorbeeld de inzet van het Drents panel, met als doel vergroting van het politieke profiel van de staten. Beoogde formele start is 1 september a.s. De benodigde voorbereidingen zijn gestart.

**Communicatiebeleid**

In het tweede kwartaal wordt aan de hand van de aanbevelingen van de evaluatie van het communicatiebeleid van Provinciale Staten een nieuw communicatiebeleid voor de periode 2011 – 2015 geformuleerd. Hierin wordt ook een aparte paragraaf meegenomen over het te ontwikkelen persbeleid. Verder wordt er aandacht besteed aan nieuwe faciliteiten zoals iPads, videowall statenzaal, dropbox en twitter

**P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden**

Actuele ontwikkelingen

**RUD**

Rondom de ontwikkeling richting de RUD is een aantal belangrijke stappen gemaakt. Om de aanvankelijke patstelling tussen gemeenten en provincie te doorbreken is de focus in de gesprekken

met de gemeenten komen te liggen op wat inhoudelijk nodig is voor onze burgers en bedrijven in plaats van een vormdiscussie te voeren.
In een brief van staatssecretaris Atsma heeft het Rijk een ultimatum gesteld voor consensus tussen provincie en gemeenten. Als eind mei 2011 uit de discussies nog geen conclusie gevormd is zal er vanuit het Rijk ingegrepen worden.

## Afwijkingen op de Prioriteiten

Er worden geen afwijkingen op het realiseren van de prioriteiten verwacht**.**

## Afwijkingen op "Wat doen we nog meer?"

| Product | Afwijkingen |
|---|---|
| 1.1. Bestuurlijke aangelegenheden | Een nieuw onderzoeksprogramma voor zelfonderzoek wordt in de tweede bestuursrapportage opgenomen. Onderdeel is een vervolgonderzoek naar de wenselijkheid van de huidige constructies met verbonden partijen. |

## Geactualiseerde agenda

| Onderwerp | Wanneer | Gerealiseerd? |
|---|---|---|
| Geactualiseerde versie van het informatieplan "Welkom in Digitaal Drenthe", inclusief het bijbehorende uitvoeringsprogramma | | |
| End term review | Eerste kwartaal 2011 | ja |
| Jaarverslag Commissie Rechtsbescherming | Tweede kwartaal 2011 | |
| Collegewerkprogramma | Derde kwartaal 2011 | |
| Rapport Financiële Verkenningen 2011 | Derde kwartaal 2011 | |
| Eventueel: Aan Rijksbreed subsidiekader aangepaste Algemene SubsidieVerordening | Tweede kwartaal 2011 | Eerste kwartaal 2011 |
| Aanpassing subsidieregeling aan ASV 2012 | Vierde kwartaal 2011 | |
| Aanpassing regelgeving op grond van Dienstenwet | Vierde kwartaal 2011 | |

# Wat heeft het gekost?

***Programma 1. De provincie doet er toe***

| | Prioriteiten | Producten | voor wijziging | na wijziging | Wijziging | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal wijziging lasten | 999.390 | 2.322.227 | 3.321.617 | 3.579.943 | 258.326 | hogere lasten |
| Totaal wijziging baten | 0 | -12.000 | -12.000 | -94.500 | -82.500 | hogere baten |
| | 999.390 | 2.334.227 | 3.333.617 | 3.674.443 | **175.826** | hogere lasten |

| Product | Omschrijving Product | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|
| P-1.0 | Provinciale Staten | 27.300 | 0 | 0 | 0 |
| P-1.1 | Bestuurlijke aangelegenheden | 148.526 | 498.526 | -51.474 | -51.474 |
| | | **175.826** | **498.526** | **-51.474** | **-51.474** |

| Product | Toelichting wijziging | | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| P-1.0 | Onderzoek, informatievergaring en communicatie door PS | Eenmalig terugdraaien korting Noordelijke Rekenkamer | *27.300* | *0* | *0* | *0* |
| | Onderzoek CWZ ex Verordening | | | | | |
| P-1.1 | Bestuurscommissie door Onderzoeksbureau | Structurele korting | -32.674 | -32.674 | -32.674 | -32.674 |
| P-1.1 | (Inter)actiever informeren en beter profileren | Verschuiving binnen programma | -50.000 | 0 | 0 | 0 |
| P-1.1 | (Inter)actiever informeren en beter profileren | Verschuiving binnen programma | -50.000 | 0 | 0 | 0 |
| P-1.1 | Digitale informatie en (e-)dienst-verlening | Budget verschoven naar interne prod. | -18.800 | -18.800 | -18.800 | -18.800 |
| P-1.1 | Uitvoering bestuursakkoord | Verschuiving binnen programma | -84.810 | 0 | 0 | 0 |
| P-1.1 | Uitvoering bestuursakkoord | Verschuiving binnen programma | -220.000 | 0 | 0 | 0 |
| P-1.1 | Uitvoering bestuursakkoord | Verschuiving binnen programma | 220.000 | 0 | 0 | 0 |
| P-1.1 | Betere bestuurlijke samenwerking | Verschuiving binnen programma | 50.000 | 0 | 0 | 0 |
| P-1.1 | Betere bestuurlijke samenwerking | Verschuiving binnen programma | 50.000 | 0 | 0 | 0 |
| P-1.1 | Betere bestuurlijke samenwerking | Verschuiving binnen programma | 84.810 | 0 | 0 | 0 |
| P-1.1 | Uitvoeringskosten Wabo (RUD en PUD) | Overheveling vanuit 2010 voor oprichting RUD | 200.000 | 550.000 | | |
| | | | *148.526* | *498.526* | *-51.474* | *-51.474* |
| P-1.2 | Interprovinciaal overleg (IPO) | Ontvangen IPO bijdrage 2010 | -82.500 | 0 | 0 | 0 |
| P-1.2 | Interprovinciaal overleg (IPO) | Verhoging lasten IPO | 82.500 | 0 | 0 | 0 |
| | | | *0* | *0* | *0* | *0* |
| Totaal | | | **175.826** | **498.526** | **-51.474** | **-51.474** |

| Verwijzing naar tekst | Product | Toelichting | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | **Posten van invloed op het resultaat** | | | | | |
| 1 | P-1.0 | Korting Noordelijke rekenkamer minder dan was begroot | 27.300 | 0 | 0 | 0 |
| 2 | P-1.1 | Korting OCWZ budget | -32.674 | -32.674 | -32.674 | -32.674 |
| | **Budgettair neutrale wijzigingen tussen programma's** | | | | | |
| | P-1.1 | Overheveling vanuit 2010 voor oprichting RUD | 200.000 | 550.000 | | |
| | P-1.1 | Budget wordt overgebracht naar interne producten | -18.800 | -18.800 | -18.800 | -18.800 |
| | | | **175.826** | **498.526** | **-51.474** | **-51.474** |

## Toelichting afwijking 1e bestuursrapportage

### 1. Noordelijke Rekenkamer

Samen met de drie noordelijk provincies zijn afspraken gemaakt met de Noordelijke rekenkamer om de jaarlijkse bijdrage in de kosten van de Noordelijke Rekenkamer vanaf 2012 te korten met 10%. In de eigen provinciale begroting was deze korting al eerder verwerkt. Wij zijn conform de noordelijke afspraken nu genoodzaakt de opgenomen bezuiniging voor 2011 terug te draaien en stellen voor het budget te verhogen met € 27.300,-- en dit incidentele nadeel ten laste van de algemene middelen te brengen.

### 2. Korting OCWZ budget

Op 9 maart 2011 hebben Provinciale Staten besloten het werkbudget van het OCWZ met ingang van 2011 structureel te korten met € 32.674,--

# Programma 2. Samenleving met samenhang

## Behaalde successen

- Het project ‘Leegstand en Herbestemming monumenten’ is een succes gebleken. Voor 15 panden zijn subsidies voor de onrendabele top van de restauratie verleend. Hiermee is het doel voor de totale periode 2009-2012 al in het eerste kwartaal van 2011 bereikt.
- De Koloniën van Weldadigheid in Veenhuizen en Frederiksoord komen op de voorlopige Nederlandse lijst UNESCO Werelderfgoed.

## Doel (wat willen we bereiken)?

Er worden geen afwijkingen op het realiseren van de doelen verwacht.

## Ontwikkelingen

### P-2.1 Sociale agenda

Actuele ontwikkelingen:

**Jeugdzorg**

In het voorjaar van 2011 wordt tussen Rijk, VNG en IPO onderhandeld over een breed bestuursakkoord, waarbij ook de transitie van de jeugdzorg is betrokken. Duidelijk is dat de provinciale regie overgedragen wordt aan gemeenten in de periode 2012 - 2016. Punt van onderhandeling is een extra korting van € 90 miljoen op het provinciefonds. Het gaat daarbij om autonome middelen die provincies hebben ingezet voor de jeugdzorg. Niet duidelijk is om wat voor bedrag het gaat bij individuele provincies. Ook wordt er nog gesproken over uitvoerings- en invoeringskosten voor gemeenten en provincies. Duidelijk is wel dat bij de transitie landelijk € 300 miljoen wordt bezuinigd op het gehele jeugdzorg budget

Door een al eerder afgesproken herverdeling van de landelijke jeugdzorg middelen, op basis van het model Sociaal Cultureel Planbureau, krijgt Drenthe er de komende jaren € 1 miljoen bij. Het rijk heeft besloten deze verdeling uit te smeren over 2 jaren (2012 en 2013). Drenthe krijgt door deze herverdeling in de jaren 2012 en 2013 € 500.000,-- extra geld, als er op het macro budget niet verder wordt gekort. Daar staat tegenover dat de provinciale autonome middelen voor jeugdzorg vanaf 2012 sterk afnemen, doordat de prioriteitsgelden van het vorige collegeprogramma wegvallen.
De afgelopen jaren hebben we bij jeugdzorg te maken gehad met hogere uitgaven dan we ontvingen van het rijk, waardoor we voorfinanciering hebben toegepast op de rijksmiddelen die waren toegezegd voor 2011. Dit egaliseren we in 2011 door de herverdeling van middelen.

### P-2.5 Culturele en museale agenda

Actuele ontwikkelingen:

**Drents Museum**

Eind 2010 prognosticeerde het Drents Museum een tijdelijk liquiditeittekort per juli 2011 van circa € 1 miljoen. Het museum zoekt daarvoor zelf een oplossing. Pas als blijkt dat het liquiditeitsprobleem door het museum niet zelf kan worden opgelost, kan het museum een formeel verzoek richten aan de provincie.

*Modernisering Monumentenwet (MOMO)*

Op grond van de beleidsbrief MOMO (Modernisering Monumentenzorg) waarmee IPO en VNG hebben ingestemd, is de Monumentenwet gewijzigd. Dit bestendigt de rol van de provincie, die verantwoordelijk is om het ‘provinciaal belang’ cultuurhistorie in te brengen in ruimtelijke afwegingen.

Dit is al verwoord in de Omgevingsvisie en uitgewerkt in het Cultuurhistorisch Kompas. Ook blijft de provincie een rol houden in gebiedsgerichte monumentenzorg. Voor gemeenten is nieuw dat de monumentenwet nu van hen vraagt cultuurhistorie een plek te geven in structuurvisies en bestemmingsplannen. Dit krijgt aandacht in het overleg binnen de Vereniging van ***Drentse*** Gemeenten (VDG) over culturele taken.

## Afwijkingen op de Prioriteiten

### P-2.1 Sociale agenda

| **Afwijkingen op prioriteiten van 2011.** | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 2.2. Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe | Op 1 maart 2011 zijn er op basis van de inspectiegegevens in Drenthe nog 3 zeer zwakke scholen en 11 zwakke scholen. Dit betekent dat door de sterke afname van het aantal zeer zwakke scholen en zwakke scholen de groep scholen die op de hiervoor beschikbare subsidie een beroep doen, veel kleiner is geworden. Ook preventie blijft een belangrijk aandachtspunt: dus voorkomen dat risicoscholen afglijden naar zwak of zeer zwak.<br>Kortom: enerzijds kunnen er minder scholen profiteren van de middelen voor zwak of zeer zwak, anderzijds blijft preventie nodig. Daarom is het uitvoeringsplan kwaliteitsakkoord basisonderwijs Drenthe, in overleg met schoolbesturen, gemeenten en Rijk, bijgesteld. |

## Afwijkingen op “Wat doen we nog meer?”

| **Product** | **Afwijkingen** |
|---|---|
| Wettelijke en rijksgedelegeerde taken belegd bij provincie m.b.t. Drentse culturele infrastructuur | Per 1 juli 2011 maakt het Drents Museum niet langer gebruik van het Noordelijk Archeologisch Depot (NAD) in Nuis voor museale opslag. |
| Cultuurhistorische identiteit van de provincie Drenthe bewaken door gedeelde zorg met gemeenten voor materieel en immaterieel erfgoed. | De offerte van Drents Plateau (jaarlijkse prestatiesubsidie) is op enkele onderdelen niet beschikt, omdat de offerte inhoudelijk onvoldoende is onderbouwd. Wij overwegen enkele producten elders in te kopen. De processen rondom de aansturing van producten verloopt stroef bij Drents Plateau. Hierdoor worden producten niet of te laat opgeleverd. Dit heeft eerder al consequenties gehad voor de vaststelling van de subsidie.<br><br>Subsidieaanvragen cultuur<br>Na besluitvorming over de subsidieaanvragen uit de eerste subsidieronde 2011 is het subsidieplafond voor 2011 bereikt. Dit betekent dat er geen aanvragen voor activiteiten in 2011 meer gehonoreerd kunnen worden. |

## Geactualiseerde agenda.

| Onderwerp | Wanneer | Gerealiseerd? |
|---|---|---|
| Uitvoeringsprogramma Jeugdzorg 2012 (ter informatie) | December 2011 | |
| Evaluatie CBK | Februari 2011 | Februari 2011 |
| Tussenrapportage onderwijskansenplan (ter informatie) | Derde kwartaal 2011 | |
| Actualisering monumentenverordening | Vierde kwartaal 2011 | |
| Decentralisatie Regionaal Historisch Centrum (RHC) | Derde kwartaal 2011 | |
| Tussenrapportage onderzoek Vuelta (ter informatie) | Vierde kwartaal 2011/eerste kwartaal 2012 | |

# Wat heeft het gekost?

***Programma 2. Samenleving met samenhang***

| | Prioriteiten | Producten | voor wijziging | na wijziging | Wijziging | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **Totaal wijziging lasten** | 4.781.000 | 61.991.552 | 66.772.552 | 67.581.238 | 808.686 | hogere lasten |
| **Totaal wijziging baten** | 0 | -35.062.928 | -35.062.928 | -35.603.650 | -540.722 | hogere baten |
| | 4.781.000 | 26.928.624 | 31.709.624 | 31.977.588 | **267.964** | hogere lasten |

| **Product** | | **2011** | **2012** | **2013** | **2014** |
|---|---|---|---|---|---|
| P-2.1 | Sociale agenda | 225.000 | 30.000 | 0 | 0 |
| P-2.5 | Culturele en Museale agenda | 42.964 | 15.000 | 15.000 | 15.000 |
| | | **267.964** | **45.000** | **15.000** | **15.000** |

| **Product** | | **Toelichting** | **2011** | **2012** | **2013** | **2014** |
|---|---|---|---|---|---|---|
| P-2.1 | Mijn Ontwikkeling (prioriteit) | Onderwijskansenplan | -100.000 | 0 | 0 | 0 |
| P-2.1 | Mijn beweging | Acquisitieopdracht Vuelta 2015 | 25.000 | 30.000 | 0 | 0 |
| P-2.1 | Mijn beweging | Verwacht tekort WK CP Voetbal in 2011. | 200.000 | 0 | 0 | 0 |
| P-2.1 | Mijn Ontwikkeling | Kwaliteitsakkoord aanpak (zeer) zwakke scholen | 147.940 | 0 | 0 | 0 |
| P-2.1 | Mijn jeugd | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 102.437 | 0 | 0 | 0 |
| P-2.1 | Mijn jeugd | Bureau Jeugdzorg Drenthe | -98.248 | 0 | 0 | 0 |
| P-2.1 | Mijn jeugd | Yorneo | -4.850 | 0 | 0 | 0 |
| P-2.1 | Mijn jeugd | Overige instellingen | 75.573 | 0 | 0 | 0 |
| | | | 347.852 | 30.000 | 0 | 0 |
| P-2.1 | Mijn jeugd | Uitkering Wet op de Jeugdzorg | -505 | 0 | 0 | 0 |
| P-2.1 | Mijn Ontwikkeling | Bijdrage van OC&W voor aanpak (zeer) zwakke scholen | -47.940 | 0 | 0 | 0 |
| P-2.1 | Mijn jeugd | Later te besteden Rijksmiddelen Jeugdzorg | -74.407 | 0 | 0 | 0 |
| | | | -122.852 | 0 | 0 | 0 |
| ***P-2.1*** | ***Saldo*** | | ***225.000*** | ***30.000*** | ***0*** | ***0*** |
| P-2.5 | Informatiekanalen en bibliotheken | Instandhouding kwaliteit archiefinspecties | 20.000 | 0 | 0 | 0 |
| P-2.5 | Flexmiddelen Culturele en Museale agenda | Instandhouding kwaliteit archiefinspecties (budgetverschuiving) | -20.000 | 0 | 0 | 0 |
| P-2.5 | Onvoltooid verleden tijd | Kosten geografische basisinformatie | -5.000 | -5.000 | -5.000 | -5.000 |
| P-2.5 | Onvoltooid verleden tijd | Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | 315.870 | 0 | 0 | 0 |
| P-2.5 | Onvoltooid verleden tijd | Stichting Drents Plateau | 37.964 | 0 | 0 | 0 |
| P-2.5 | Informatiekanalen en bibliotheken | Bibliotheekvernieuwing; vernieuwingsimpuls | 112.000 | 0 | 0 | 0 |
| | | | *460.834* | *-5.000* | *-5.000* | *-5.000* |
| P-2.5 | Onvoltooid verleden tijd | Bijdrage derden in kosten Noordelijke Archeologisch Depot Nuis | 10.000 | 20.000 | 20.000 | 20.000 |
| P-2.5 | Informatiekanalen en bibliotheken | Bijdrage provincie Groningen WSF-taken | -112.000 | 0 | 0 | 0 |
| P-2.5 | Onvoltooid verleden tijd | Afwikkeling voorgaand dienstjaar (ink.) | -315.870 | 0 | 0 | 0 |
| | | | *-417.870* | *20.000* | *20.000* | *20.000* |
| ***P-2.5*** | ***Saldo*** | | ***42.964*** | ***15.000*** | ***15.000*** | ***15.000*** |
| | Totaal | | **267.964** | **45.000** | **15.000** | **15.000** |

| **Verwijzing naar tekst** | **Product** | **Toelichting** | | **2011** | **2012** | **2013** | **2014** |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | **Posten van invloed op het resultaat** | | | | | | |
| 5 | P-2.1 | Acquisitieopdracht Vuelta 2015 | hogere lasten | 25.000 | 30.000 | 0 | 0 |
| 6 | P-2.1 | Verwacht tekort WK CP Voetbal in | hogere lasten | 200.000 | 0 | 0 | 0 |
| 3 | P-2.5 | Opschorting subsidie Stichting Drents Plateau | hogere lasten | 37.964 | 0 | 0 | 0 |
| 4 | P-2.5 | Lager Bijdrage in Kosten Noordelijke Archeologische Depot Nuis | lagere baten | 10.000 | 20.000 | 20.000 | 20.000 |
| | *Totaal aantal posten van invloed op het resultaat Programma 2* | | | *272.964* | *50.000* | *20.000* | *20.000* |
| | **Budgettair neutrale wijzigingen tussen programma's** | | | | | | |
| | P-2.5 | Kosten geografische basisinformatie | | -5.000 | -5.000 | -5.000 | -5.000 |
| | *Totaal aantal posten budgettair neutrale wijzigingen Programma 2* | | | *-5.000* | *-5.000* | *-5.000* | *-5.000* |
| | Totaal | | | **267.964** | **45.000** | **15.000** | **15.000** |

**Toelichting afwijking 1e bestuursrapportage**

**1. Acquisitieopdracht Vuelta 2015**

Er is een acquisitieopdracht gegeven waarbij de provincie in overleg gaat met Unipublic, (noordelijke) overheden, mogelijke sponsorpartners en het Korps landelijke politiediensten (KLPD) om tot een goed inzicht te komen of een dergelijk evenement ook haalbaar is en onder welke voorwaarden. Het gaat hierbij om draagvlak onder partners, financiële haalbaarheid en aansluiting bij Drenthe 2028. Uiterlijk 31 december 2012 zal een eindrapportage van het onderzoek worden opgeleverd. Dit eindrapport zal dan worden voorgelegd aan Provinciale Staten. De extra kosten van deze acquisitieopdracht bedragen € 25.000,-- in 2011 en € 30.000,-- in 2012. Hiervoor is geen dekking en wij stellen voor deze middelen beschikbaar te stellen vanuit de algemene middelen.

**2. Mijn Beweging**

Bij mijn beweging hebben we een verwacht tekort van € 200.000,--. Dit heeft te maken met de kosten voor de organisatie van het WK CP Voetbal in 2011. De totale bijdrage van de provincie hiervoor is € 250.000,--, waarvan € 50.000,-- al in 2010 is voldaan. De kosten van € 200.000,-- in 2011 zijn echter groter dan wij beschikbaar hebben binnen programma 2. Er zijn al reserveringen voor jaarlijks terugkerende evenementen als de Ronde van Drenthe, de superprestige en het WK Ultralopen 50 km opgenomen. Daarnaast hebben we reserveringen staan voor de uitvoering van beleid, zoals de sociale agenda en Drenthe 2028. Voor dit tekort is dan ook geen dekking en wij stellen voor deze middelen beschikbaar te stellen vanuit de algemene middelen

**3. Opschorting korting Drents Plateau conform andere instellingen**

Bij de besluitvorming over kortingen op subsidies is onderscheid gemaakt in zogenaamde gesubsidieerde instellingen en verbonden partijen. In 2010 is besloten de korting op gesubsidieerde instellingen per 1 juli 2011 in te voeren. Voor verbonden partijen, zoals bijvoorbeeld het IPO en het SNN, geldt dat de korting ingevoerd wordt op 1 januari 2011. In de begroting 2011 is dit besluit als zodanig verwerkt. Drents Plateau valt onder de categorie verbonden partij gelet op haar ontstaansgeschiedenis en de juridische relatie met de provincie. Echter de aard van de door Drents Plateau verrichte werkzaamheden komt meer overeen met de werkheden die vallen onder de categorie gesubsidieerde instellingen. Na vaststelling van de begroting is dan ook besloten om de korting op verbonden partij het Drents Plateau ook een half jaar op te schorten. Wij stellen voor dit nadeel van € 37.964,-- beschikbaar te stellen vanuit de algemene middelen.

**4. Noordelijk Archeologisch Depot**

Per 1 juli 2011 maakt het Drents Museum niet langer gebruik van het Noordelijke Archeologisch Depot (NAD) in Nuis voor museale opslag. Voor de begroting betekent dit dat, de jaarlijkse inkomsten van € 20.000,-- uit huurvergoeding van het Drents Museum structureel wegvallen ten laste van de algemene middelen. Voor 2011 geeft dit een nadeel van € 10.000,-- omdat over 2011 nog maar een halfjaar huurvergoeding wordt ontvangen. Conform eerdere besluitvorming over exploitatie van het nieuwe depot Drents Museum gebruikt het museum de huurbijdrage per 1 juli 2011 om de lasten voor het eigen depot te financieren.

# Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid

## Behaalde successen

- Het verkeersplein bij Gieten is eind maart in gebruik genomen, één maand eerder dan gepland
- We hebben de Eo Weijersprijsvraag gewonnen
- Het Strategisch Plan Verkeersveiligheid is door ons vastgesteld
- Transferium Peizermade is op 13 januari in gebruik genomen
- De Beleidsvisie Binnenhavens en Vaarwegen is door ons vastgesteld

## Doel (wat willen we bereiken)?

Er worden geen afwijkingen op het realiseren van de doelen verwacht.

## Ontwikkelingen

**P-3.1 Beheer en onderhoud wegen**

Actuele ontwikkelingen

Samen met het rijk en gemeenten bezien we de mogelijkheden voor de bouw van een gezamenlijk zoutopslag van rond 1000 ton. Binnen de organisatie vindt onderzoek plaats of het voorstel gedragen wordt en of er financiële middelen beschikbaar kunnen worden gesteld. Het voorstel wordt opgenomen in de Voorjaarsnota 2011.

**P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting**

Actuele ontwikkelingen

**Rijksstructuurvisie Infrastructuur en Milieu**

In de Beleidsbrief Infrastructuur en Milieu van 26 november 2010 kondigt minister Schultz een actualisatie van de Nota's Ruimte en Milieu aan. In februari 2011 meldt de minister dat deze actualisatie de vorm krijgt van een Rijksstructuurvisie Infrastructuur en Ruimte. Het kabinet wil de nieuwe structuurvisie nog voor de zomer behandelen in de Tweede Kamer op 29 juni 2011. Inmiddels wordt aan diverse tafels over het nieuwe beleid gesproken. Voor Noord-Nederland is het essentieel om hierbij een krachtige en eenduidige boodschap uit te dragen. De essentie van de beleidsbrief is dat het nieuwe en ruimtelijke beleid wordt gebaseerd op de economische positie van Nederland. Veel rijkstaken worden doorgeschoven naar de lagere overheden, onder het motto: "je gaat erover of niet". Dit leidt o.a. tot een focus op drie prioritaire gebieden Amsterdam, Rotterdam en Eindhoven. Zo dreigt Noord-Nederland een witte vlek te worden in de nieuwe structuurvisie. Het SNN pleit daarom voor blijvende rijksbetrokkenheid bij een aantal onderwerpen die voor (Noord-)Nederland van bijzonder belang zijn.

## Afwijkingen op de Prioriteiten

Er worden geen afwijkingen op het realiseren van de prioriteiten verwacht.

## Afwijkingen op "Wat doen we nog meer?"

| Product | Afwijkingen |
|---|---|
| Vaarverbinding Erica-Ter Apel | Met participanten moeten nog afspraken gemaakt worden over de verdeling van de kosten voor beheer en onderhoud .Dit wordt betrokken bij de discussie over openstelling vaarwegen en de mogelijke overdracht van het peilbeheer naar de waterschappen. |

| | |
|---|---|
| Vervangen bruggen en sluizen | In samenwerking met de provincie Groningen wordt gewerkt aan de voorbereiding van de reconstructie van de Ericasuis. Het project wordt verbreed met onderhoudswerkzaamheden aan de Oranjesluis. |

## Geactualiseerde agenda.

| Onderwerp | Wanneer | Gerealiseerd? |
|---|---|---|
| PUP Verkeer en Vervoer 2011 | 1e kwartaal 2011 | Wordt 2e kwartaal 2011 |
| Visie Binnenhavens en Vaarwegen | 1e kwartaal 2011 | Ja |

## Wat heeft het gekost?

***Programma 3. Ruimte en Bereikbaarheid***

| | Prioriteiten | Producten | voor wijziging | na wijziging | Wijziging | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **Totaal wijziging lasten** | 26.562.027 | 75.759.224 | 102.321.251 | 85.695.062 | 16.626.189 | lagere lasten |
| **Totaal wijziging baten** | 0 | -43.322.108 | -43.322.108 | -45.306.148 | 1.984.040 | hogere baten |
| | 26.562.027 | 32.437.116 | 58.999.143 | 40.388.914 | 18.610.229 | lagere lasten |

| Product | Toelichting | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|
| P-3.0 | Verkeer | -18.905.495 | 2.586.139 | 2.586.139 | 2.586.139 |
| P-3.1 | Beheer en onderhoud wegen | -20.833 | -20.833 | -20.833 | -20.833 |
| P-3.4 | Ruimtelijeke ordening en volkshuisvesting | 1.395.160 | 0 | 0 | 0 |
| P-3.5 | Stedelijke or Ruimtelijke Ordening | -1.079.061 | -879.361 | -899.983 | -825.410 |
| | | -18.610.229 | 1.685.945 | 1.665.323 | 1.739.896 |

| Product | Toelichting | | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| P-3.0 | Uitwerking pup | Kosten geografische basisinformatie | -5.000 | -5.000 | -5.000 | -5.000 |
| P-3.0 | Regionaal Specifiek Pakket (RSP) | Vertraging uitvoering RSP | -18.750.000 | 0 | 0 | 0 |
| | | | *-18.755.000* | *-5.000* | *-5.000* | *-5.000* |
| P-3.0 | Regionaal Specifiek Pakket (RSP) | Vertraging uitvoering RSP | -801.791 | 0 | 0 | 0 |
| P-3.0 | Regionaal Specifiek Pakket (RSP) | Decentralisatie-uitkering RSP-ZZL | 866.129 | 2.591.139 | 2.591.139 | 2.591.139 |
| P-3.0 | Regionaal Specifiek Pakket (RSP) | Bijdrage van regionaal Mobiliteitsfonds RSP | -214.833 | 0 | 0 | 0 |
| P-3.0 | Projecten gedragsbeïnvloeding | Eerder ontvangen Rijksmiddelen BDU overig | 200.000 | 0 | 0 | 0 |
| P-3.0 | Uitwerking pup | Eerder ontvangen Rijksmiddelen BDU overig | -200.000 | 0 | 0 | 0 |
| | | | *-150.495* | *2.591.139* | *2.591.139* | *2.591.139* |
| ***P-3.0*** | ***Saldo*** | | ***-18.905.495*** | ***2.586.139*** | ***2.586.139*** | ***2.586.139*** |
| P-3.1 | 406 km weg (totaal) beheren, plus 16 km paral | Bijdrage aan kosten geografische basisinformatie | *-20.833* | *-20.833* | *-20.833* | *-20.833* |
| P-3.3 | Exploitatie openbaar vervoer | Bijdragen aan de gemeenten voor optimaliseren toegankelijkheid haltes | *1.271.000* | *0* | *0* | *0* |
| P-3.3 | Exploitatie openbaar vervoer | Eerder ontvangen Rijksmiddelen BDU voor optimaliseren toegankelijkheid haltes | -1.271.000 | 0 | 0 | 0 |
| ***P-3.3*** | ***Saldo*** | | ***0*** | ***0*** | ***0*** | ***0*** |
| P-3.4 | Ruimtelijke Ordening | Afwikkeling verplichting ruimtelijke ordening | -9.507 | 0 | 0 | 0 |
| P-3.4 | Ruimtelijke Ordening | Beleidsadvies Bevolingsdaling in Drenthe | 300.000 | 0 | 0 | 0 |
| P-3.4 | Ruimtelijke Ordening | Nota Landschap | 75.000 | | | |
| P-3.4 | Ruimtelijke Ordening | Stimulering Drentse woningmarkt (overgeheveld) | 1.020.160 | 0 | 0 | 0 |
| P-3.4 | Ruimtelijke Ordening | Inzet vrijval afwikkeling verplichting ruimtelijke ordening | 9.507 | 0 | 0 | 0 |
| | | | *1.395.160* | *0* | *0* | *0* |
| P-3.5 | Stedelijke Ontwikkeling en vernieuwing | Bijdragen Collectief particulier ondernemerschap (CPO) | 250.000 | 0 | 0 | 0 |
| P-3.5 | Stedelijke Ontwikkeling en vernieuwing | Uitgaven ISV III | -1.079.061 | -879.361 | -899.983 | -825.410 |
| P-3.5 | Stedelijke Ontwikkeling en vernieuwing | Bijdragen Besluit locatie gebonden subsidies | 312.545 | 0 | 0 | 0 |
| | | | *-516.516* | *-879.361* | *-899.983* | *-825.410* |
| P-3.5 | Stedelijke Ontwikkeling en vernieuwing | Rijksbijdrage Collectief particulier ondernemerschap | -250.000 | 0 | 0 | 0 |
| P-3.5 | Stedelijke Ontwikkeling en vernieuwing | Eerder ontvangen Rijksmiddelen Besluit Locatiegebonden Subsidie (BLS) | -312.545 | 0 | 0 | 0 |
| | | | *-562.545* | *0* | *0* | *0* |
| ***P-3.5*** | ***Saldo*** | | ***-1.079.061*** | ***-879.361*** | ***-899.983*** | ***-825.410*** |
| | Totaal | | -18.610.229 | 1.685.945 | 1.665.323 | 1.739.896 |

| Verwijzing naar tekst | Product | Toelichting | | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | **Posten van invloed op het resultaat** | | | | | | |
| 7 | P-3.0 | Decentralisatie-uitkering RSP-ZZL | | 866.129 | 2.591.139 | 2.591.139 | 2.591.139 |
| 8 | P-3.4 | Beleidsadvies Bevolingsdaling in Drenthe | | 300.000 | 0 | 0 | 0 |
| 9 | P-3.4 | Nota Landschap | | 75.000 | | | |
| | *Totaal aantal posten van invloed op het resultaat Programma 3* | | | 1.241.129 | 2.591.139 | 2.591.139 | 2.591.139 |
| | **Budgettair neutrale wijzigingen tussen programma's** | | | | | | |
| | P-3.0 | Kosten geografische basisvorming | | -5.000 | -5.000 | -5.000 | -5.000 |
| | P-3.0 | Vertraging uitvoering RSP | | -19.766.624 | 0 | 0 | 0 |
| | P-3.1 | Bijdrage aan geografische basisvorming | | *-20.833* | *-20.833* | *-20.833* | *-20.833* |
| | P-3.4 | Stimulering Drentse woningmarkt (overgeheveld) | | 1.020.160 | 0 | 0 | 0 |
| | P-3.5 | Stedelijke Ontwikkeling en vernieuwing | Uitgaven ISV III | -1.079.061 | -879.361 | -899.983 | -825.410 |
| | *Totaal aantal posten budgettair neutrale wijzigingen Programma 3* | | | -19.851.358 | -905.194 | -925.816 | -851.243 |
| | **Totaal** | | | -18.610.229 | 1.685.945 | 1.665.323 | 1.739.896 |

**Toelichting afwijking 1e bestuursrapportage**

**1. RSP**

De uitvoering van de deelprogramma's in het RSP programma verloopt met name vanwege de verschuiving van de aanbesteding van de tunnel in Emmen in de tijd niet zo snel als opgenomen in de oorspronkelijke begroting. De uitvoering en daaraan gekoppelde grote uitgaven zullen niet meer plaatsvinden in dit jaar. Een verlaging van dit jaar van € 19 miljoen is daarvan het gevolg.

Deze zogenoemde REP- gelden waren in de begroting meegenomen als de te verwachten decentralisatie-uitkering. In de decembercirculaire stonden ze echter nog steeds vermeld als pm-post. Vervolgens zijn ze ook ten laste van de RSP- reserve gebracht.
Voor 2011 gaat het om € 866.129, -.

Voor inhuur voor het RSP programma binnen de provincie is € 200.000,- gereserveerd, de dekking komt uit de RSP reserve. Voor de uitvoering van het RSP programma in de provincie is een bedrag van € 50.000 nodig uit de reserve, ter dekking van proceskosten.
De baten met betrekking tot verrekening met de gemeente Assen van de rijksbijdrage voor de Florijn- As zijn nog niet geheel opgenomen en moet verhoogd worden met € 801.791 (waarmee de RSP-begroting dus per saldo verlaagd wordt).
Door de IBOI-indexering vanuit het Regionaal Mobiliteitsfonds is er een niet begrote inkomstenpost ter hoogte van € 214.833,- (zijnde de toegewezen indexering van de rijksbijdrage).

**2. Beleidsadvies Bevolkingsdaling in Drenthe**

Voor de uitvoering van het beleidsadvies Bevolkingsdaling in Drenthe willen wij een bedrag van € 300.000,-- opnemen, conform statenstuk 2011-463 Dit bedrag is bedoeld voor de uitwerking van de drie speerpunten van het beleidsadvies:

1. Stimuleren bewustwording € 100.000
2. Strategie voor krimp € 50.000
3. Ruimte voor experimenteren € 150.000

Wij stellen voor de benodigde middelen ad € 300.000,-- voor uitvoering van het beleidsadvies ten laste van de algemene middelen te brengen.

**3. Opstellen structuurvisie**

Voor de uitwerking van de motie landschap (kernkwaliteiten) M2010-18 zijn geen proceskosten binnen de bestaande budgetten beschikbaar. Wij stellen daarom voor om eenmalig € 75.000,-- beschikbaar te stellen.

# Programma 4 Kennis wérkt

## Behaalde successen

- Noord-Nederland heeft van het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I) € 10 miljoen gekregen om het Pieken in de Deltaprogramma af te bouwen.
- In SNN-verband hebben we 2 tenders voorbereid in het kader van Koers Noord/transitie.
- Het ministerie van EL&I heeft € 4,8 miljoen uit FES Sterke regio's beschikbaar gesteld voor de Groen Gas Hub Wijster.
- We hebben een haalbaarheidsonderzoek naar een kenniscluster op het gebied van (bio)polymeren in Drenthe afgerond.
- Het kennisknooppunt polymeren in Emmen is van start gegaan

## Doel (wat willen we bereiken)?

Er worden geen afwijkingen op het realiseren van de doelen verwacht.

## Ontwikkelingen

**P-4.0 Economie**

Actuele ontwikkelingen.

**Economisch beleid.**

Het nieuwe kabinet richt het economisch beleid anders in. Het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I) vindt dat provincies wat betreft het Regionaal Economisch Beleid zelf meer verantwoordelijkheid moeten nemen, qua regie, acties en financiering. Het rijk schaft het Regionaal Economisch Beleid af zonder middelen over te dragen aan de provincies. De Regionale OntwikkelingsMaatschappijen (ROM's) worden gecentraliseerd. Het rijk zelf richt zich op 9 Topsectoren. Het ruimtelijke zwaartepunt daarvan ligt naar verwachting op de brain-, green- en mainports. Met onze innovatieclusters als sensortechnologie en agribusiness moeten we aansluiten bij de agenda's van andere clusters. Momenteel werkt het rijk per topsector agenda's/businessplannen uit. De provincies hebben bij de uitwerking van het Top-gebiedenbeleid in beginsel geen formele positie gekregen, maar proberen zich samen met noordelijke piekenorganisaties wel een positie te verwerven in de verschillende strategische commissies.

**Arbeidsmarktbeleid.**

De meest recente cijfers over de Drentse arbeidsmarkt zijn te vinden in de 'Basisset regionale arbeidsmarktinformatie' van UWV WERKbedrijf van februari 2011. Hierin wordt onder meer gemeld:

- Het aantal bij UWV WERKbedrijf ingeschreven niet-werkende werkzoekenden (NWW-ers) in Drenthe is gedaald met 12,3% in vergelijking met februari 2010. Landelijk is sprake van een daling van 5,7%.
- Het NNW-percentage (de niet-werkende werkzoekenden uitgedrukt als percentage van de beroepsbevolking) kwam in de arbeidsmarktregio Drenthe eind februari uit op 7,6% (13.902 personen). Landelijk lag het NNW-percentage eind februari op 6,3%.
- In vergelijking met januari 2011 is de werkeloosheid in Drenthe met 0,5% gestegen (landelijk: 0,1%).
- Uit het Drents arbeidsmarktonderzoek is gebleken dat in de nabije toekomst tekorten ontstaan in het arbeidsaanbod, zowel in kwalitatief als in kwantitatief opzicht. Deze tekorten treden als eerste op in de sectoren zorg en techniek. Tijdens de Drentse arbeidsmarktconferentie hebben overheden, ondernemersorganisaties en onderwijsinstellingen ('de drie O's') afspraken gemaakt om gezamenlijk acties te ontwikkelen. Deze acties moeten er voor zorgen dat werkgevers in

Drenthe ook in de toekomst kunnen beschikken over voldoende en goed gekwalificeerd personeel.

## Afwijkingen op de Prioriteiten

| **Afwijkingen op prioriteiten van 2011.** | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| 4.2 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | We willen de begrote activiteit zoals die is omschreven in de Begroting 2011 aanpassen. *"Initiëren en laten uitvoeren van projecten op het terrein van leren & werk"* wordt *"Initiëren en laten uitvoeren van projecten op het terrein van sociale innovatie, de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt, de kennisuitwisseling en de aanpak van tekorten in kritische sectoren (Subsidieregeling Arbeidsmarkt, Kennis en Sociale Innovatie ('SAKS'))"* Dit sluit namelijk beter aan bij het KEI. |

## Afwijkingen op "Wat doen we nog meer?"

Er worden geen afwijkingen verwacht

## Geactualiseerde agenda

| **Onderwerp** | **Oorspronkelijk gepland** | **Gerealiseerd/Nieuw** |
|---|---|---|
| Strategisch Samenwerkingskader Drentse Zuidas (TV) | 2e kwartaal | |
| Toerisme in Cijfers 2011 | 3e kwartaal | |
| Jaarprogramma KEI 2012 | 4e kwartaal | |

# Wat heeft het gekost?

***Programma 4. Kennis werkt***

| | Prioriteiten | Producten | voor wijzigi | na wijziging | Wijziging | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **Totaal wijziging lasten** | 1.363.802 | 13.067.263 | 14.431.065 | 19.271.092 | 4.840.027 | hogere lasten |
| **Totaal wijziging baten** | 0 | -1.533.631 | -1.533.631 | -10.381.470 | -8.847.839 | hogere baten |
| | 1.363.802 | 11.533.632 | 12.897.434 | 8.889.622 | -4.007.812 | hogere baten |

| Product | Toelichting | 2.011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|
| P-4.0 | Economie | -5.282.775 | 0 | 0 | 0 |
| P-4.1 | Toerisme en recreatie | 1.075.000 | 0 | 0 | 0 |
| P-4.2 | Landbouw | 199.963 | | | |
| | | **-4.007.812** | 0 | 0 | 0 |

| Product | Toelichting | | 2.011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| P-4.0 | Bijdragen in projecten versterking economische structuur | Overheveling | 50.064 | 0 | 0 | 0 |
| P-4.0 | Bijdragen in projecten versterking economische structuur | Motie Stinat | 3.000.000 | 0 | 0 | 0 |
| P-4.0 | Bijdragen in projecten versterking economische structuur | Bijdrage Naturpark Boertangermoor- | 515.000 | 0 | 0 | 0 |
| | | | *3.565.064* | *0* | *0* | *0* |
| P-4.0 | Voorzieningen openbaar belang nutsfuncties | Dividend Publiek Electricitetisproductie | -324.680 | 0 | 0 | 0 |
| P-4.0 | Voorzieningen openbaar belang nutsfuncties | Vrijval ESCROW voorziening Essent | -8.166.159 | 0 | 0 | 0 |
| P-4.0 | Voorzieningen openbaar belang nutsfuncties | Dividend Publiek Electricitetisproductie | 158.000 | 0 | 0 | 0 |
| P-4.0 | Bijdragen in projecten versterking economische structuur | Bijdrage Naturpark Boertangermoor-Bargerveen | -515.000 | 0 | 0 | 0 |
| | | | *-8.847.839* | *0* | *0* | *0* |
| **P-4.0** | **Saldo** | | ***-5.282.775*** | ***0*** | ***0*** | ***0*** |
| P-4.1 | Voorzieningen toeristisch aanbod | Motie fietspaden | 1.000.000 | 0 | 0 | 0 |
| P-4.1 | Structuurversterking recreatie en (zorg)toerisme | Overheveling | 75.000 | 0 | 0 | 0 |
| | | | *1.075.000* | *0* | *0* | *0* |
| P-4.2 | Ondersteuning jonge agrariërs | Inzet middelen vorig boekjaar | 152.122 | 0 | 0 | 0 |
| P-4.2 | Ondersteuning jonge agrariërs | Overheveling | 248.363 | 0 | 0 | 0 |
| P-4.2 | Ondersteuning jonge agrariërs | Afwikkeling subsidie vorig boekjaar | -200.522 | 0 | 0 | 0 |
| | | | *199.963* | *0* | *0* | *0* |
| | **Totaal** | | ***-4.007.812*** | ***0*** | ***0*** | ***0*** |

| Verwijzing naar tekst | Product | Toelichting | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | **Posten van invloed op het resultaat** | | | | | |
| 1 | P-4.0 | Electriciteitsvoorziening dividenden en winst (Enexis) | -324.680 | 0 | 0 | 0 |
| 2 | P-4.0 | Dividend Publiek Electricitetisproductie BV (PBE) | 158.000 | 0 | 0 | 0 |
| 3 | P-4.1 | Ondersteuning jonge agrariërs | 152.122 | 0 | 0 | 0 |
| 4 | P-4.1 | Ondersteuning jonge agrariërs | -200.522 | 0 | 0 | 0 |
| | *Totaal aantal posten van invloed op het resultaat Programma 2* | | *-215.080* | *0* | *0* | *0* |
| | **Budgettair neutrale wijzigingen tussen programma's** | | | 0 | 0 | 0 |
| | P-4.0 | Bijdragen in projecten versterking economische structuur (overheveling) | 50.064 | 0 | 0 | 0 |
| | P-4.0 | Motie Stinat | 3.000.000 | 0 | 0 | 0 |
| | P-4.0 | Vrijval ESCROW voorziening Essent | -8.166.159 | 0 | 0 | 0 |
| | P-4.1 | Motie fietspaden | 1.000.000 | 0 | 0 | 0 |
| | P-4.1 | Structuurversterking recreatie en (zorg)toerisme (Overheveling) | 75.000 | 0 | 0 | 0 |
| | P-4.2 | Ondersteuning jonge agrariërs (overheveling) | 248.363 | 0 | 0 | 0 |
| | *Totaal aantal posten budgettair neutrale wijzigingen Programma 2* | | *-3.792.732* | *0* | *0* | *0* |
| | Totaal | | **-4.007.812** | | | |

## Toelichting afwijking 1e bestuursrapportage

### 1. Dividend Enexis

Door Enexis Holding NV wordt voorgesteld aan de aandeelhouders over 2010 € 58,1 miljoen dividend uit te keren. Dit betekent voor de provincie Drenthe in 2011 een bate van € 1.324.680,--. Dat is € 324.680,-- hoger dan het op basis van eerdere verwachtingen van Enexis Holding NV door Drenthe begrote bedrag.

### 2. Dividend PBE.

Door PBE is aan de aandeelhouders voorgesteld een dividend van € 15 miljoen betaalbaar te stellen uit de algemene reserves. Voor Drenthe betekent dat een inkomst uit dividend van € 342.000,--; dit is minder dan de € 500.000,-- die in de Begroting 2011 was begroot. Voor een deel ligt een verklaring in het relatieve lage niveau van de marktprijzen van elektriciteit van de laatste jaren in combinatie met een stabiel prijsniveau voor uranium en stijgende prijzen voor kolen (in Borssele wordt ook elektriciteit opgewekt in een kolencentrale).

**3 en 4. Regeling Jonge agrariërs 2007-2008**
Bij brief van 19 januari 2011 hebben wij PS geïnformeerd over het beschikbaar stellen van cofinancieringsmiddelen voor het projet “Gezonde vezels de volgende stap”. De hiervoor beschikbaar gestelde middelen zijn in 2010 vrijgevallen uit oude verplichtingen op grond van de regeling Jonge agrariërs 2007-2008. Het gaat hier om een bedrag van in totaal € 200.522,--. Van dit bedrag hebben wij € 152.122,-- beschikbaar gesteld voor het project ‘Gezonde vezels de volgende stap’, een project dat ten goede komt aan de agrarische sector. Het resterende bedrag van € 48.400,-- valt vrij ten gunste van de algemene middelen.

# Programma 5. Leefomgeving

## Behaalde successen

- Van de Staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie is een goedkeuringsbesluit ontvangen voor het besluit van PS over de nieuwe kaart Wet ammoniak en veehouderij. De kaart Wet ammoniak en veehouderij is inmiddels gepubliceerd en is daarmee definitief van kracht geworden.
- Het project Geopark de Hondsrug is van start gegaan (eerste geopark van Nederland). Een deel van Drenthe zou dan gaan behoren tot een wereldwijd netwerk van unieke gebieden met een gezamenlijk doel: een duurzame toekomst opbouwen op basis van het gebiedsverhaal.
- Er is een nieuw convenant Externe veiligheid met de Drentse gemeenten en Hulpverleningsdienst Drenthe en een nieuw uitvoeringsprogramma Externe veiligheid 2011-2014 vastgesteld.
- Een inventarisatie van propaantanks is succesvol afgesloten. De kwaliteit van de gegevens op de risicokaart blijkt in Drenthe goed te zijn.
- De provincie Drenthe krijgt de coördinatie van het E-College (onderdeel nieuw Energieakkoord NN). Het E-College verbindt ondernemers met de energiesector. Het onderwijsprogramma zal aansluiten op de E-cademy. De aansturing vindt plaats door de provincie.
- Op 16 februari 2011 hebben de provincie Drenthe, de gemeente Assen, TT Circuit Assen, natuurorganisaties, omwonenden, bedrijven en andere betrokkenen hun gezamenlijk opgestelde toekomstvisie en het bijbehorende convenant ondertekend.

## Doel (wat willen we bereiken)?

**P-5.1 Milieubeleid**

**Klimaat en energie**

Er is een goede start gemaakt met de concretisering van de opgave voor windenergie conform de provinciale omgevingsvisie. Uit een tussentijdse rapportage over de monitoring van de energieprojecten binnen het Energieakkoord Noord-Nederland kan worden opgemaakt dat de doelstellingen voor 2011 niet gehaald worden. Van de voorgenomen CO2-emissiereductie wordt 64% gehaald. Voor duurzame energie ligt dit percentage op 51%. Wanneer er naar de specifieke Drentse prestaties gekeken wordt, dan haalt Drenthe 36% van de beoogde doelstelling van 1,25 Mton CO2-emissiereductie in 2011. Voor duurzame energie geldt dat ongeveer 32% van de doelstelling van 12,5 PJ in 2011 wordt bereikt. Daarbij moet worden opgemerkt dat er de komende jaren een inhaalslag zal plaatsvinden omdat veel energieprojecten zich nog in de voorbereidende fase bevinden. Op dit moment draagt met name de Provincie Groningen in noordelijk verband relatief veel bij aan de opwekking van duurzame energie door toepassing van grootschalige windenergie.

**P-5.5 Natuur en Landschap**

**Natuur en Landschap**

In het kader van de versnelde realisatie van de EHS is een taskforce grond en inrichting gevormd. Hierdoor zijn we er in geslaagd om ca. **1.292 ha** nieuwe EHS te verwerven en wordt momenteel ca. 2.554 ha EHS ingericht. Daarmee hebben we een fors deel van onze ILG doelen gerealiseerd. Echter door de brief van de staatssecretaris van het Ministerie van Economische zaken, Landbouw en Innovatie van 20 oktober 2010, is een abrupt einde gekomen aan de versnelling. Door de regering zijn de robuuste verbindingen geschrapt en wil men ook fors saneren in de oppervlakte nieuwe natuur. Complicerende factor is dat er mogelijk onvoldoende middelen overblijven voor particulier

natuurbeheer. Op dit moment vinden besprekingen plaats met de staatssecretaris van EL&I over de herijking van de EHS en de mogelijke financiering daarvan. De vertraging in de versnelde realisatie van de EHS zet zich daarom nog enige tijd voort.

**P-5.6 Plattelandsontwikkeling**

**pMJP**
Met de brief van 20 oktober 2010, heeft de staatssecretaris van het ministerie van Economische zaken, Landbouw en Innovatie aangegeven de uitbetaling van nieuwe verplichtingen niet meer te garanderen. Gebiedsprocessen lopen hierdoor ernstige vertraging op. In het regeerakkoord is opgenomen dat de provincies de eerst verantwoordelijke worden voor de natuur. Door het IPO zijn in het kader van het bestuursakkoord met het Rijk procesafspraken gemaakt over een nieuw (financieel) kader. Hieronder valt ook de herijking van de EHS. De onderhandelingen lopen moeizaam. Het IPO en het Rijk streven er naar op 15 juni 2011 een nieuw deelakkoord natuur/landelijk gebied te sluiten.

## Ontwikkelingen

**P-5.0 Waterhuishouding**
Actuele ontwikkelingen

**Concept Bestuursakkoord Water**
In het eerste kwartaal is het concept bestuursakkoord water tot stand gekomen met daarin de volgende hoofdlijnen:

- Het rijk en de provincies stellen niet langer afzonderlijke waterplannen op. Vóór 1 november regelen de partijen hoe de plannen worden geïntegreerd;
- De provinciale bevoegdheid tot het goedkeuren van het beheersplan van het waterschap vervalt. De provincie kan nog wel bij verordening regels stellen gericht op een samenhangend en doelmatig waterbeheer. Ook kan de provincie aanwijzingen geven over de taakuitoefening door het waterschap. Hoewel zelden toegepast blijft de vernietigingsbevoegdheid voor waterschapsbesluiten bestaan.
- Uitgangspunt van het akkoord is dat de verantwoordelijkheid voor operationele taken op het gebied van het grondwaterbeheer, vaarwegbeheer, zwemwater en muskusrattenbestrijding wordt overgedragen naar een uitvoerende overheid zoals de waterschappen. Daartoe zal een onderzoek in gang worden gezet.

Het bestuursakkoord wordt ondertekend nadat het hoofdlijnenakkoord is ondertekend.

**Waterschapsorganisatie**

- In het stroomgebied Rijn-Oost hebben drie waterschappen, waaronder het waterschap Velt en Vecht, aangegeven een fusie te verkennen. De provincie heeft de bevoegdheid tot opheffen, instellen en reglementeren van waterschappen. Vanuit deze bevoegdheid zijn we verkennende gesprekken gaan voeren over de organisatie van alle 5 waterschappen in het stroomgebied Rijn-Oost. Dit heeft geresulteerd in een gezamenlijke aanpak van de drie provincies in samenwerking met de waterschappen in het deelstroomgebied Rijn-Oost. Verschillende alternatieven worden getoetst aan efficiëntie, effectiviteit en het voorkomen van ambtelijke en bestuurlijke drukte.

**P-5.1 Milieubeleid**
Actuele ontwikkelingen

**ENCORE**
ENCORE (Environmental Conference of the European Regions) is een platform voor regionale milieuministers uit de Europese Unie. ENCORE heeft onder meer ten doel de politieke samenwerking

tussen de regionale Milieuministers van de EU te bevorderen en bij te dragen aan effectievere implementatie en aan duurzaamheid in Europees verband. ENCORE organiseert eenmaal per twee jaar een conferentie.
Wij hebben in maart 2010 besloten om de provincie Drenthe kandidaat te stellen (mede namens IPO en SNN) voor het organiseren van de ENCORE conferentie in 2012. Daarna is in juni tijdens de 9e ENCORE conferentie in Olsztyn (Polen) besloten om de provincie Drenthe de 10e conferentie in 2012 te laten organiseren. De provincie is gedurende de periode tot en met de conferentie zowel bestuurlijk als ambtelijk voorzitter van het ENCORE netwerk. De provincie is verantwoordelijk voor de voorbereiding en organisatie van de conferentie. Bestuurlijk is ook afgesproken om het netwerk tussen de conferenties door te versterken. Daarvoor is bestuurlijk overleg met de UNFCCC en de EU commissaris milieu gepland.

**P-5.2 Bodem**
Actuele ontwikkelingen

**Bodemsanering**
In 2010 is het convenant Bodem vastgesteld. Hierin zijn de belangrijkste bodemsaneringopgaven tot en met 2015 opgenomen.
Provincies, gemeenten en waterschappen gaan de komende vijf jaar samen het bodemsanerings-beleid uitvoeren. In die periode moeten alle locaties met gevaar voor de volksgezondheid zijn gesaneerd. Daarnaast moeten alle overige locaties waar de verontreiniging risico's voor het milieu opleveren in kaart zijn gebracht en een aanpak zijn opgesteld voor het saneren van deze locaties. De locaties met risico's voor mens en milieu worden spoedlocaties genoemd. Als risico's worden vermoed maar nog niet zijn vastgesteld wordt gesproken van een potentiële spoedlocatie.

In het convenant zijn ook afspraken gemaakt om de bodem en ondergrond beter te benutten. We willen een optimale duurzame benutting van de ondergrond een kans geven zonder dat er concurrentie tussen functies ontstaat. Dit wordt bereikt door de beleidsdoelen energie, water, biodiversiteit en ruimtelijke ontwikkeling meer in samenhang te benaderen.

In juli 2010 waren ruim 200 locaties bekend, waarnaar aanvullend onderzoek is gedaan. Uiteindelijk is het aantal spoedlocaties hierdoor per 1 april 2011 teruggebracht naar 132.

Voor de uitvoering ontvangt provincie een decentrale uitkering van 6,4 miljoen voor de periode tot 2015. Voor twee majeure projecten hebben we een extra bijdrage van IM gekregen ter hoogte van 3,1 miljoen.

*Financiële risico's Bodem beperkt*
In de begroting 2011 werd uitgegaan van een tekort van € 5,84 miljoen voor de gehele uitvoeringsperiode van het Meerjarenuitvoeringsprogramma bodemsanering (2010-2014). Het voorziene tekort is belangrijk verminderd tot € 1,6 miljoen.
In de loop van de uitvoeringsperiode wordt verder gewerkt aan het oplossen van het tekort door:

1. aanvullende financiering vanuit het Rijk (Midterm review)
2. aanvulling vanuit de ISV3 bodemmiddelen
3. Voorfinanciering ten laste brengen van middelen uitvoeringsperiode 2015-2019.

*ISV3 bodem*
De provincie heeft de verantwoording voor de besteding van het deelbudget ISV3-bodem. Het budget bodem bedraagt € 4.293.606,- voor de periode 2010-2014.
Ook het ISV3 bodembudget wordt aangewend voor de aanpak van spoedlocaties.
Bij de gemeenten ligt de opgave de spoedlocaties in stedelijk gebied aan te pakken. Voor de uitvoering van onderzoek en sanering van spoedlocaties kunnen gemeenten een beroep doen op de

ISV3 bodemmiddelen. Dit voor zover deze locaties niet in een ander kader vallen, bijvoorbeeld de bedrijvenregeling

*Onderzoek Noordelijke rekenkamer Bodemsanering*
De Noordelijke rekenkamer zal een onderzoek uitvoeren naar aanpak bodemsanering (humane spoedlocaties). Het onderzoek wordt tegelijkertijd uitgevoerd in de drie noordelijke provincies. De resultaten van het onderzoek zullen in het najaar van 2011 beschikbaar komen.

**P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP)**
Actuele ontwikkelingen

**Bezuinigingen**
Ontoereikende rijksbudgetten, de brief van de staatsecretaris van 20 oktober 2010, waarin de financiering van nieuwe verplichtingen niet langer meer worden gegarandeerd en onzekerheden over een nieuw financieel kader voor natuur/landelijk gebied hebben tot een aanzienlijke stagnatie in de gebiedsprocessen geleid.

**Onderzoek Rekenkamer**
De Noordelijke Rekenkamer heeft een rapportage uitgebracht over de sociaal economische vitalisering van het Drentse platteland. De rapportage bevat de bestuurlijke reactie van GS op het conceptrapport met een nawoord van de Noordelijke Rekenkamer. In de bestuurlijke reactie stelt GS de hoofdconclusie van het rapport voor een belangrijk deel niet te delen. Wel worden de meeste aanbevelingen overgenomen. De implementatie van de aanbevelingen wordt voortvarend ter hand genomen (cie OGB 2011/224).

## Afwijkingen op de Prioriteiten

| **Afwijkingen op prioriteiten van 2011.** | |
|---|---|
| **Prioriteiten** | **Afwijkingen** |
| *5.18.C Voorfinanciering beheerplannen Natura 2000.* | Vertraging treedt op door het achterblijven van de vaststelling van regels m.b.t. de programmatische aanpak stikstof (PAS) door het Rijk. |
| 5.2. Bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | Vanwege de brief van EL&I ligt de projectontwikkeling deels stil. |
| 5.19. Versnelde aankoop en inrichting van EHS | Vanwege de brief van EL&I ligt de projectontwikkeling deels stil. |
| 5.20. Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | De aanleg van klimaatbossen loopt achter door de economische ontwikkelingen. |
| 5.25 Realisatie Tusschenwater | De verwervingsopdracht is gerealiseerd. Door ontbrekende budgetten stagneert de overdracht naar particulier natuurbeheer. |
| 5.27 Holtingerveld (voorheen Havelte-Oost) | Beroep bij de raad van State leidt tot vertraging van de realisatie |

## Afwijkingen op “Wat doen we nog meer?”
Er worden geen afwijkingen verwacht

## Geactualiseerde agenda.

| **Onderwerp** | **Wanneer** | **Gerealiseerd?** |
|---|---|---|
| Tweede tranche EU-geluidsbelastingkaart | Tweede kwartaal 2011 | |
| Uitvoeringsprogramma TT en omgeving | Tweede kwartaal 2011 | |
| Opstellen besluiten luchtvaart | Derde kwartaal 2011 | |
| Actuele POV | Derde kwartaal 2011 | |
| Uitwerking innovatieve grondwatervisie | Tweede kwartaal 2011 | Onderdelen van de |

| | | |
|---|---|---|
| | | grondwater visie worden in 2011 uitgewerkt. |
| Muskusrattenbesluit/eventuele overdracht VWS | Tweede kwartaal 2011 | |
| Tussenrapportage KRW | Derde kwartaal 2011 | |
| Aanwijzen zwemplassen | Tweede kwartaal 2011 | |
| Jaarverslag regietaak | Tweede kwartaal 2011 | |
| Nota Landschap (geactualiseerd) – uitwerking motie 2010-18 | Eerste kwartaal 2011 | Nee, dit wordt 4e kwartaal 2011 opgeleverd. |
| Nota Vitaal platteland – uitwerking motie 2010-28 | Eerste kwartaal 2011 | Nee, de uitwerking van de motie vitaal platteland wordt 3e kwartaal 2011. De uitvoeringsagenda voor vitaal platteland 2011 is al in GS vastgesteld en naar PS gezonden ter kennisgeving. |
| PEIL-rapportage 2010 | Tweede kwartaal 2011 | 15 juni gereed |

# Wat heeft het gekost?

***Programma 5. Leefomgeving***

| | Prioriteiten | Producten | voor wijzigin | na wijziging | Wijziging | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **Totaal wijziging lasten** | 11.089.194 | 83.059.183 | 94.148.377 | 93.816.082 | 332.295 | verlaging lasten |
| **Totaal wijziging baten** | 0 | -69.302.793 | -69.302.793 | -67.010.256 | -2.292.537 | verlaging baten |
| | | | | | -1.960.242 | |

| **Product** | | **2011** | **2012** | **2013** | **2014** |
|---|---|---|---|---|---|
| P-5.0 | Waterhuishouding | -8.833 | -8.833 | -8.833 | -8.833 |
| P-5.2 | Bodem | 1.011.976 | 842.186 | 836.491 | 830.667 |
| P-5.3 | Vergunningverlening | 62.932 | 50.175 | 51.492 | 46.729 |
| P-5.4 | Handhaving | -10.833 | -10.833 | -10.833 | -10.833 |
| P-5.5 | Nauur en landschap | 80.000 | 60.000 | 60.000 | 60.000 |
| P-5.6 | Plattelandsontwikkeling | 825.000 | 0 | 0 | 0 |
| | | 1.960.242 | 932.695 | 928.317 | 917.730 |

| **Product** | **Toelichting** | | **2011** | **2012** | **2013** | **2014** |
|---|---|---|---|---|---|---|
| P-5.0 | Beleidsontwikkeling Regionaal waterplan | Kosten geografische basisinformatie | -4.417 | -4.417 | -4.417 | -4.417 |
| P-5.0 | Robuust watersysteem (advisering) | Kosten geografische basisinformatie | -4.416 | -4.416 | -4.416 | -4.416 |
| | | | *-8.833* | *-8.833* | *-8.833* | *-8.833* |
| P-5.2 | Monitoring | ENCORE netwerk | 25.000 | 25.000 | | |
| P-5.2 | Voorbereiden en uitvoeren overheidssaneringen | Bodemsaneringsprogramma | -2.309.690 | -1.304.740 | 2.127.140 | -808.530 |
| P-5.2 | Toetsen bodemsaneringsprojecten van derden | Kosten geografische basisinformatie | -6.000 | -6.000 | -6.000 | -6.000 |
| P-5.2 | Voorbereiden en uitvoeren overheidssaneringen | Uitgaven ISV III | 1.010.129 | 823.186 | 842.491 | 772.681 |
| | | | -1.280.561 | -462.554 | 2.963.631 | -41.849 |
| P-5.2 | Voorbereiden en uitvoeren overheidssaneringen | Bodemsaneringsprogramma | 1.021.300 | 1.190.300 | -59.700 | 814.300 |
| P-5.2 | Voorbereiden en uitvoeren overheidssaneringen | Bodemsaneringsprogramma | 6.989 | -11.756 | -695.069 | 26.223 |
| P-5.2 | Voorbereiden en uitvoeren overheidssaneringen | Bodemsaneringsprogramma | 1.264.248 | 126.196 | -1.372.371 | 31.993 |
| | | | 2.292.537 | 1.304.740 | -2.127.140 | 872.516 |
| *P-5.2* | *Saldo* | | *1.011.976* | *842.186* | *836.491* | *830.667* |
| P-5.3 | Uitvoeringsprogramma externe veiligheid | Kosten geografische basisinformatie | -6.000 | -6.000 | -6.000 | -6.000 |
| P-5.3 | Formuleren Provinciaal geluidsbeleid | Uitgaven ISV III | 68.932 | 56.175 | 57.492 | 52.729 |
| | | | *62.932* | *50.175* | *51.492* | *46.729* |
| P-5.4 | Toezicht handhaving Omgeving | Kosten geografische basisinformatie | -10.833 | -10.833 | -10.833 | -10.833 |
| P-5.5 | Kartering | Monitoring en bestrijding eikenprocesseirups | 40.000 | 40.000 | 40.000 | 40.000 |
| P-5.5 | Faunabeheereenheid Drenthe | Bijdrage Faunabeheer Drente i.o. | 40.000 | 20.000 | 20.000 | 20.000 |
| | | | *80.000* | *60.000* | *60.000* | *60.000* |
| P-5.6 | Stichting landschapsbeheer Drenthe | Uitvoering motie | 500000 | 0 | 0 | 0 |
| P-5.6 | Vitaal platteland | Uitvoering motie | 325000 | 0 | 0 | 0 |
| | | | 825.000 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | | 1.960.242 | 932.695 | 928.317 | 917.730 |

| **Verwijzing naar tekst** | **Product** | **Toelichting** | | **2011** | **2012** | **2013** | **2014** |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | **Posten van invloed op het resultaat** | | | | | | |
| 1 | P-5.2 | Monitoring | ENCORE netwerk | 25.000 | 25.000 | | |
| 2 | P-5.5 | Kartering | Kosten milieukartering | 40.000 | 40.000 | 40.000 | 40.000 |
| 3 | P-5.5 | Faunabeheereenheid Drenthe | Bijdrage Faunabeheer Drente i.o. | 40.000 | 20.000 | 20.000 | 20.000 |
| 4 | P-5.6 | Stichting landschapsbeheer Drenthe | | 500000 | 0 | 0 | 0 |
| 5 | P-5.6 | Vitaal platteland | | 325000 | 0 | 0 | 0 |
| | *Totaal aantal posten van invloed op het resultaat Programma 5* | | | 930.000 | 85.000 | 60.000 | 60.000 |
| | **Budgettair neutrale wijzigingen tussen programma's** | | | | | | |
| | P-5.0 | Beleidsontwikkeling Regionaal waterplan | Kosten geografische basisinformatie | -4.417 | -4.417 | -4.417 | -4.417 |
| | P-5.0 | Robuust watersysteem (advisering) | Kosten geografische basisinformatie | -4.416 | -4.416 | -4.416 | -4.416 |
| | P-5.2 | Toetsen bodemsaneringsprojecten van derden | Kosten geografische basisinformatie | -6.000 | -6.000 | -6.000 | -6.000 |
| | P-5.2 | Voorbereiden en uitvoeren overheidssaneringen | Bodemsaneringsprogramma | -17.153 | | | 63.986 |
| | P-5.2 | Voorbereiden en uitvoeren overheidssaneringen | Uitgaven ISV III | 1.010.129 | 823.186 | 842.491 | 772.681 |
| | P-5.3 | Uitvoeringsprogramma externe veiligheid | Kosten geografische basisinformatie | -6.000 | -6.000 | -6.000 | -6.000 |
| | P-5.3 | Formuleren Provinciaal geluidsbeleid | Uitgaven ISV III | 68.932 | 56.175 | 57.492 | 52.729 |
| | P-5.4 | Toezicht handhaving Omgeving | Kosten geografische basisinformatie | -10.833 | -10.833 | -10.833 | -10.833 |
| | *Totaal aantal posten budgettair neutrale wijzigingen Programma 5* | | | 1.030.242 | 847.695 | 868.317 | 857.730 |
| | Totaal | | | 1.960.242 | 932.695 | 928.317 | 917.730 |

**Toelichting afwijking 1e bestuursrapportage**

**1. Kosten ENCORE**
Voor adequate uitvoering van de rol/taak van de provincie als voorzitter van het ENCORE netwerk wordt via deze bestuursrapportage voor 2011 en 2012 € 25.000,= aan middelen gevraagd (zie ook hoofdstuk Ontwikkelingen)

**2. Milieukartering**
Wij stellen voor om voor de bestrijding en monitoring van de eikenprocessierups structureel € 40.000,-- te begroten

**3. Faunabeheereenheid Drenthe**
3. De Faunabeheereenheid (FBE) Drenthe voert in onze opdracht taken uit. De omvang van het takenpakket is het afgelopen jaar toegenomen in verband met het grotere aantal afgegeven machtigingen ter voorkoming van wildschade, m.n. voor ganzen. Over 2010 had de FBE hierdoor een tekort van € 20.000,--. Ook dit jaar zal het aantal ontheffingen naar verwachting groter zijn dan voorheen. Wij stellen voor om de begroting van 2011 voor de FBE te verhogen met € 40.000,--.

**4 en 5. Economische vitalisering van het platteland**
Voor de uitvoering van de motie M2010-28, sociaal economische vitalisering van het platteland en versterking landelijk Gebied stellen we voor om de bezuiniging op de impuls gelden vitaal platteland 2011, alsmede de bezuiniging op de sociaal economische vitalisering en recreatie van het pMJP 2011 terug te draaien ten laste van de algemene middelen (totaal € 325.000,--). Voorts willen we een bedrag beschikbaar stellen voor landschapsherstel en onderhoudsprojecten van € 500.000,--. De uitvoering verloopt via de stichting Landschapsbeheer Drenthe.

# Programma 6. Middelen

## Behaalde successen:

- De taakstelling op het gebied van de formatie loopt volgens planning;
- De provincie Drenthe scoort als beste provincie in Intermediair's "Beste Werkgevers Onderzoek 2010";
- Per 1 februari 2011 zijn na een succesvolle wervings- en selectiecampagne weer vijf Drentalenten gestart;
- Het aanbestedingstraject voor een nieuwe accountant is afgerond;
- De accountant heeft een zeer positief rapport van bevindingen bij de Jaarstukken 2010 afgegeven;
- De provincie staat in 2011 weer onder repressief toezicht van de toezichthouder

## Doel (wat willen we bereiken)?

Er worden geen afwijkingen op het realiseren van de doelen verwacht.

## Ontwikkelingen

**P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen**

Actuele ontwikkelingen

**Provinciefonds**

Het provinciefonds is per 2011 door het Rijk structureel met € 300 miljoen verlaagd. Voor 2011 hebben de provincies zelf voor € 290 miljoen deze korting verdeeld met de afspraak in 2012 eenmalig € 310 miljoen uit te nemen.
Inmiddels is van de zijde van de minister van BZK bericht ontvangen over het nieuwe verdeelmodel dat met ingang van 2012 gehanteerd gaat worden. De uitkomsten van het model zijn voor Drenthe teleurstellend; uiteindelijk wordt volgens de nu bekend gemaakte informatie voor Drenthe een korting op de algemene uitkering van € 4 miljoen voorzien; dit is een veel negatiever beeld dan tot dusverre door de diverse geconsulteerde adviescommissies werd becijferd. Het valt te verwachten dat het nadeel voor Drenthe nog enkele miljoenen euro's hoger kan uitvallen, als het herstel van de normeringssystematiek ('trap op, trap af') vanaf 2012 zijn beslag zal krijgen. Op dit moment zijn van dat model alle details nog niet bekend gemaakt. Pas bij de meicirculaire 2011 provinciefonds zal definitief duidelijk worden wat het nieuwe verdeelmodel voor Drenthe betekent
Tot slot kan in dit verband nog worden opgemerkt, dat de invulling van het nieuwe Bestuursakkoord voor de provincies niet rooskleurig uitpakt. In het Bestuursakkoord worden kortingen op diverse doeluitkeringen voorzien, waaronder een voorgenomen korting op de doeluitkering voor jeugdzorg (met een mogelijk nadeel voor Drenthe in 2015 van € 1.700.000), bezuinigingen op het ILG van ca. 12 miljoen in de periode 2011-2013, met als doorwerking ook een korting voor Drenthe en een korting op de BDU die voor Drenthe kan neerkomen op € 450.000 in 2011, oplopend tot € 2.960.000 in 2015. Daarnaast is in het Bestuursakkoord afgesproken dat de provincies per 1 januari 2012 structureel € 5 miljoen per jaar gaan betalen voor beheer en toegankelijkheid van de eigen naar de Regionaal Historische Centra overgebrachte archieven. Die provinciale verantwoordelijkheid wordt in een gewijzigde Archiefwet vastgelegd. Voor Drenthe gaat dat om een bedrag van ca. € 330.000,--
Bij dit verslechterde financieel perspectief komt dan ook nog, dat in de toekomst minder middelen van het rijk en de Europese Unie beschikbaar zullen komen.

**Motorrijtuigenbelasting**

*Ontwikkelingen*

De belangrijkste ontwikkeling die momenteel van invloed is op de raming van de opbrengst is de ontwikkeling van het volume van het belastbaar wagenpark. Het Rijk stimuleert het bezit van zeer zuinige auto's door daarvoor vanaf 1 januari 2010 geen motorrijtuigenbelasting meer te heffen. Het aantal auto's dat in deze categorie valt stijgt explosief. In 2010 is in Drenthe het aantal auto's in deze categorie gestegen van ruim 4.000 tot ruim 8.000. Dat betekent dat de groei in de absolute omvang van het wagenpark volledig teniet wordt gedaan door de groei van de zeer zuinige auto's.

*Actuele uitgangspunten*

- De omvang van het belastbaar wagenpark is per 31-12-2010: 222.088;
- Groei in 2011 van 0,5% (is inclusief de verschuiving naar zwaardere gewichtsklassen) en voor de jaren daarna van 0%;
- De geactualiseerde index voor de periode 2012-2015 is 1,75%;
- Het opcententarief wordt voor de periode 1 april 2012 t/m 31 maart 2013: 85,1.

| 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|
| 85,1 | 86,6 | 88,1 | 89,6 |

*Actuele raming*

| Jaar | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|---|---|
| Huidige raming | 47.648 | 48.883 | 50.149 | 51.448 | |
| Geactualiseerde raming | 47.661 | 48.473 | 49.322 | 50.185 | 51.063 |
| Verschil | 13 | - 410 | - 827 | - 1.263 | |

**Opbrengst verkoop Essent-aandelen**
Bij wijze van interim-dividend is door de Verkoop Vennootschap BV een deel van de geblokkeerde gelden in het general escrow fonds vrijgegeven. Aan de aandeelhouders is voorgesteld een interim-dividend uit te keren van in totaal € 358 miljoen ten laste van de agio (dat zijn feitelijk de geblokkeerde gelden in het "general escrow fonds"). Voor Drenthe houdt dit in, dat van de Voorziening op vordering op verkoop Vennootschap B.V. een bedrag van € 8.166.159,-- kan vrijvallen. *Voorgesteld wordt, deze middelen conform de geldende beleidslijn toe te voegen aan de Dynamische Cofinancieringsreserve*.

**Loonkosten**
Nog niet verwerkt in het resultaat zijn de mogelijke gevolgen van diverse ontwikkelingen:

- Het eindigen van de lopende Cao-afspraken per 1 juni 2011;
- Een kostenstijging die het gevolg is van het verhogen van de werkgeversbijdrage in de levensloopregeling;
- Een kostenstijging die het gevolg is van het verhogen van de werkgeversbijdrage in de pensioenpremies, om de dekkingsgraad van de pensioenfondsen te waarborgen.
- Het verloop van de personele bezetting in 2011

Afhankelijk van de genoemde ontwikkelingen zal de loonsom in de 2e en 3e bestuursrapportage worden bijgesteld.

## Afwijkingen op de Prioriteiten

Er worden geen afwijkingen op het realiseren van de prioriteiten verwacht**.**

## Afwijkingen op "Wat doen we nog meer?"

| Product | Afwijkingen |
|---|---|
| Digitalisering van de bedrijfsvoering | De opleidingen en daarmee het in productie nemen van de (digitale)processen Inkoop, Kennisintensief en personeel en Organisatie worden na de zomer |

| | |
|---|---|
| | gerealiseerd. Deze drie processen worden dan in één keer in Q3 in productie gebracht. |

## Geactualiseerde agenda.

| Onderwerp | Oorspronkelijk gepland | Afwijking |
|---|---|---|
| Jaarstukken 2010 | Juni 2011 | Wordt mei 2011. |
| Voorjaarsnota 2011 | Juli 2011 | |
| Eerste Bestuursrapportage 2011 | Juli 2011 | |
| Tweede Bestuursrapportage 2011 | November 2011 | Wordt oktober 2011; het aantal bestuursrapportages wordt in 2011 met één uitgebreid. |
| Derde bestuursrapportage 2011 | | Nieuw. Wordt december 2011. |
| Begroting 2012 | November 2011 | |

## Wat heeft het gekost?

***Programma 6.Middelen***

| | Prioriteiten | Producten | voor wijziging | na wijziging | Wijziging | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **Totaal wijziging lasten** | 1.212.492 | 2.476.038 | 3.688.530 | 5.501.562 | -1.813.032 | hogere lasten |
| **Totaal wijziging baten** | 0 | -184.926.994 | -184.926.994 | -166.724.758 | -18.202.236 | lagere lasten |
| | | | | | -20.015.268 | lagere lasten |

| | | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|
| P-6.0 | Financierings en algemene dekkingsmiddelen | -2.005.347 | -2.449.425 | -2.394.425 | -2.394.425 |
| P-6.1 | Reserve mutaties | 22.382.097 | -550.000 | 0 | 0 |
| | | 20.376.750 | -2.999.425 | -2.394.425 | -2.394.425 |

| Verwijzing naar tekst | | | | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 1 | P-6.0 | Geldleningen en uitzettingen korter dan 1 jaar | Daling kortlopende rente van belegd kasgeld | 1.125.500 | 0 | 0 | 0 |
| 2 | P-6.0 | Uitkering Provinciefonds | Vermindering decentralisatie-uitkering bodemsanering | 17.153 | 0 | 0 | 0 |
| 3 | P-6.0 | Eigen middelen | Daling opbrengst opcenten op hoofdsom motorrijtuigenbelasting | 0 | 410.000 | 827.000 | 1.263.000 |
| 4 | P-6.0 | Overige financiële middelen | Dividend van de aandelen in de Nederlandse Waterschapsbank | 12.046 | 12.046 | 12.046 | 12.046 |
| | P-6.0 | Vrije bestedingsruimte | Resultaat marap 2011 | -2.396.028 | -3.232.953 | -3.594.953 | -4.030.953 |
| 5 | P-6.0 | Saldo kostenverdeelstaat | Kosten geografische basis info | 62.499 | 62.499 | 62.499 | 62.499 |
| 6 | P-6.0 | Saldo kostenverdeelstaat | Digitaal informatiesysteem | 18.800 | 18.800 | 18.800 | 18.800 |
| 7 | P-6.0 | Saldo kostenverdeelstaat | Onderhoudskosten Depot Drents Museum | 45.852 | 45.852 | 45.852 | 45.852 |
| 7 | P-6.0 | Saldo kostenverdeelstaat | Onderhoudsvoorziening Depot | 53.590 | 53.590 | 53.590 | 53.590 |
| | | Dekking overhead | | 180.741 | 180.741 | 180.741 | 180.741 |
| 1 | P-6.0 | Saldo kostenverdeelstaat | Rente uitzettingen langer dan 1 jaar | -1.125.500 | | | |
| | | | | -2.005.347 | -2.449.425 | -2.394.425 | -2.394.425 |
| 8 | P-6.1 | Bijdrage van reserve algemene doeleinden | Motie fietspaden | -1.000.000 | 0 | 0 | 0 |
| 9 | P-6.1 | Bijdrage van reserve algemene doeleinden | Motie Stinat | -3.000.000 | 0 | 0 | 0 |
| 10 | P-6.1 | Bijdr aan Dynamische cofinancieringsreserve | Vrijgevallen ESCROW voorziening Essent | 8.166.159 | 0 | 0 | 0 |
| 11 | P-6.1 | Inflatiecorrectie RSP (IBOI) | Inflatiecorrectie RSP (IBOI) | 42.901 | 0 | 0 | 0 |
| 12 | P-6.1 | Bijdrage van de saldireserve (Overheveling) | Stimulering woningmarkt | -1.020.160 | 0 | 0 | 0 |
| 12 | P-6.1 | Bijdrage van de saldireserve (Overheveling) | Pieken in de Delta (Smart Dairy Farming) | -298.427 | 0 | 0 | 0 |
| 12 | P-6.1 | Bijdrage van de saldireserve (Overheveling) | Structuur versterking toerisme | -75.000 | 0 | 0 | 0 |
| 12 | P-6.1 | Bijdrage van de saldireserve (Overheveling) | Oprichting RUD | -200.000 | -550.000 | 0 | 0 |
| 11 | P-6.1 | Bijdrage aan Reserve RSP | | 19.766.624 | 0 | 0 | 0 |
| | | | | 22.382.097 | -550.000 | 0 | 0 |
| | Totaal | | | 20.376.750 | -2.999.425 | -2.394.425 | -2.394.425 |

**Toelichting afwijking 1e bestuursrapportage**

**1. Rente kasgeld**
Conform verwachting trekt de financiële markt aan en is begonnen met het invullen van de streefportefeuille. Hierdoor vindt een verschuiving van kortlopende naar langlopende uitzettingen plaats. De rente op kortlopende uitzettingen daalt hierdoor met € 1.125.500,--. Daarentegen stijgt de rente op uitzettingen met een looptijd langer dan 4 jaar met € 1.125.500,--

**2. Uitkering provinciefonds**
De decentralisatie-uitkering bodemsanering moet met € 17.153,-- worden verlaagd

**3. MRB**
Als gevolg van de explosieve groei van zeer zuinige auto's waarvoor geen MRB behoeft te worden betaald, is de omvang van het belastbaar wagenpark naar beneden bijgesteld. Dat leidt tot een lagere opbrengst in 2012 van € 410.000,--; in 2013 van € 827.000,-- en in 2014 van € 1.263.000,--.

**4. Dividend Waterschapsbank**
De invoering van de Bazel III-kapitaalseisen bepaalt de komende jaren in belangrijke mate de ruimte voor dividenduitkeringen. Tegen deze achtergrond heeft de Nederlandse Waterschapsbank (NWB) besloten tot aanpassing van het reserveringsbeleid. Met ingang van 2011 zal de NWB overgaan tot het toevoegen van ten

minste 40% van de nettowinst aan de algemene reserve. In 2011 resulteert dit na goedkeuring van de aandeelhouders in een dividenduitkering van € 15.596,-. De prognose is voor 2011 en de daarop volgende jaren met € 12.046,- naar beneden bijgesteld. Toekomstige versoepeling van de kapitaaleisen kan leiden tot een heroverweging van het reserveringsbeleid.

**5. Kosten geografisch basisinformatie**
In het verleden werden de kosten voor aanschaf van ruimtelijke basisinformatie gedekt door bijdragen vanuit diverse programma's en afdelingen. Nu willen we dat binnen één afdeling en één programma onderbrengen. De geografische basisinformatie wordt verzorgd door afdeling Facilitaire ondersteuning en daar willen we dan ook de budgetverantwoordelijkheid onderbrengen. Hierdoor dienen diverse budgetten ad € 62.499,-- naar dit programma overgeheveld te worden

**6. Digitaal informatiesysteem**
Een bedrag van € 18.800,-- binnen het prioriteitsgeld binnen programma 1 wordt ingezet voor het onderhoud van het digitaal informatiesysteem (TopDesk) ten behoeve van de bedrijfsvoering (Servicedesk) en past gezien de aard van het budget beter binnen de interne budgetten van de afdeling Facilitaire Ondersteuning. Daarom stellen wij voor dit bedrag hier structureel onder te brengen in plaats van programma 1.

**7. Onderhoudskosten Depot Drents Museum**
Begin 2011 is het onderhoudsplan t.b.v. het onderhoud aan het depot Drents Museum opgesteld. Op basis van dit onderhoudsplan is door een extern bureau berekend dat voor de komende 25 jaar structureel voor dagelijks onderhoud voor het verhuurdersgedeelte (provincie Drenthe) een bedrag van € 45.852,-- nodig is. Voor ca. € 17.000,-- is dat op dit moment onderdeel van de begrote subsidie voor het Drents Museum. Daarnaast is voor planmatig grootonderhoud een bedrag nodig van € 53.590,--. Deze structurele bijdrage is nodig om de nieuw in te stellen Voorziening meerjarenonderhoud depot Drents Museum te voeden, zodat ook het groot onderhoud de komende 25 jaar is gewaarborgd. Het groot onderhoud van het nieuwe depot was nog niet geraamd. Op korte termijn zal ook een nieuw meerjaren onderhoudsplan voor het (uitgebreide) Drents Museum worden opgesteld.

**8. Reserve voor algemene doeleinden**
In de motie fietspaden heeft provinciale staten ons verzocht € 1 miljoen extra beschikbaar te stellen voor het verbeteren van de fietspaden in Drenthe. Dit wordt gedekt uit de Reserve voor algemene doeleinden en ingezet binnen het budget Structuurversterking recreatie en (zorg)toerisme.

**9. Reserve voor algemene doeleinden**
In de motie Stinat 2009 heeft Provinciale Staten ons verzocht om voor de aanvragen van de groep ondernemers in de recreatiesector € 3 miljoen vanuit de Reserve voor algemene doeleinden beschikbaar te stellen ten behoeve van versterking economische structuur middelen. Deze extra € 3 miljoen dekt de kosten van de aanvragen van deze ondernemers vanuit subsidie STINAT in het jaar 2009.

10. **Dynamische cofinancieringsreserve**
Door de Verkoop Vennootschap B.V. wordt aan de algemene vergadering van aandeelhouders voorgesteld een interim-dividend uit te keren van in totaal € 358 miljoen ten laste van de agio (dat zijn feitelijk de geblokkeerde gelden in het "general escrow fonds"). Voor Drenthe houdt dit in, dat van de Voorziening op vordering op verkoop Vennootschap B.V. een bedrag van € 8.166.159,- kan vrijvallen.
Wij stellen voor om deze vrijgevallen middelen toe te voegen aan de Dynamische Cofinancieringsreserve

**11. Reserve Regio Specifiek Pakket**
Aan deze reserve wordt een een IBOI-indexering toegevoegd om de reserve op gelijk peil te houden. In de Jaarrekening 2010 is de hoogte van de reserve hoger dan die bij het opstellen van de Begroting 2011 was. Daarom dient een bedrag van € 42.901,-- extra te worden opgenomen om de juist inflatie correctie te kunnen

toe rekenen.
De uitvoering van de deelprogramma's in het RSP programma gaan naar verwachting niet zo snel als gedacht bij het opstellen van de oorspronkelijke begroting. De uitvoering en daaraan gekoppelde grote uitgaven zullen niet meer plaatsvinden in 2011. Een verlaging van de last in de begroting met € 18.750.000,-- is daarvan het gevolg. Door extra inkomsten in verband met verrekeningen met gemeente Assen en het regionale mobiliteitsfonds is er een extra bate van € 1.016.624,-- te verwachten. Per saldo is daarom in 2011 een bedrag van € 19.766.624,-- minder uit de reserve nodig dan eerder begroot. Een nadere toelichting is opgenomen binnen programma 3

**12. Bijdragen van de saldireserve**
Bij de vaststelling van de jaarrekening worden de volgende overhevelingen van 2010 naar 2011 voorgesteld**:**

| | |
|---|---|
| Cofinanciering Pieken in de Delta projecten 'Smart Dairy Farming (SDF)' | € 298.427,-- |
| Voortzetting Ontwikkelingsbureau Veenhuizen | € 75.000,-- |
| Stimuleringsmaatregelen Drentse woningmarkt | € 1.020.160,-- |

In 2010 is door het Rijk in 2010 € 750.000,-- toegevoegd aan het provinciefonds voor compensatie van uitvoeringskosten die gemoeid zijn met de WABO. In de jaarrekening 2010 is u voorgesteld om deze middelen in 2011 ( € 200.000,--) en 2012 (€ 550.000,--) beschikbaar te stellen voor het kunnen oprichten van een regionale uitvoeringsorganisatie (RUD).

## Bijlage 1
## Treasury-rapportage t/m maart 2011

### Ontwikkeling rentetarieven

De keuzes voor het uitzetten van tijdelijk overtollige liquide middelen worden bepaald door de ontwikkeling van de geld- en kapitaalmarktrente en liquiditeitsprognose. De geldmarkt (kort, tot 1 jaar) wordt gereguleerd door De Europese Centrale Bank ECB, terwijl de kapitaalmarkt (langer dan 1 jaar) afhankelijk is van macro-economische ontwikkelingen. Zowel de geld- als kapitaalmarkt is opwaarts aan het bewegen.

### Uitzettingen

De tijdelijk overtollige liquide middelen staan per 31 maart 2011 grotendeels korter dan één jaar uit in deposito's, obligaties, obligatiefondsen en spaarrekeningen. Vanwege de aantrekkende financiële markt is begonnen met het invullen van de streefportefeuille. Hierdoor vindt een verschuiving van kortlopende naar langlopende uitzettingen plaats. De 10-jaars Nederlandse staatsrente (de benchmark voor langlopende uitzettingen) is eind maart gestegen tot 3,61%.

*Overzicht uitgezette gelden*
In de eerste drie maanden van 2011 stonden de tijdelijk overtollige liquide middelen bij de Rabobank, BNP Paribas, ING en ABN AMRO. Ook is gebruik gemaakt van het BNG Geldmarktselectfonds en het APG Rentefonds Europa 1-3 en 4-7. Beiden zijn obligatiefondsen.
Onderstaand overzicht geeft een weergave van de uitgezette gelden per 31 maart 2011.

**Overzicht 31 maart 2011**

| Naam instelling | Einddatum | Renteper-centage | Aantal dagen | | Uitgezet bedrag |
|---|---|---|---|---|---|
| **Deposito's** | | | | | |
| BNP Paribas | 14-4-2011 | 0,85 | 70 | € | 1.800.000 |
| ING | 28-4-2011 | 1,03 | 91 | € | 4.200.000 |
| Rabobank | 28-4-2011 | 1,015 | 182 | € | 4.400.000 |
| BNP Paribas | 12-5-2011 | 0,98 | 98 | € | 2.000.000 |
| BNP Paribas | 20-5-2011 | 0,99 | 106 | € | 2.700.000 |
| ING BANK | 26-5-2011 | 1,09 | 91 | € | 2.400.000 |
| BNP Paribas | 16-6-2011 | 1,12 | 133 | € | 2.500.000 |
| Rabobank | 30-6-2011 | 1,056 | 364 | € | 10.000.000 |
| BNP Paribas | 14-7-2011 | 1,19 | 161 | € | 3.000.000 |
| Rabobank | 4-8-2011 | 1,169 | 370 | € | 7.115.400 |
| Rabobank | 18-8-2011 | 1,171 | 364 | € | 1.300.000 |
| BNP Paribas | 29-9-2011 | 1,35 | 217 | € | 2.300.000 |
| BNP Paribas | 21-12-2011 | 1,54 | 321 | € | 2.700.000 |
| BNP Paribas | 22-12-2011 | 1,54 | 322 | € | 6.000.000 |
| Rabobank | 27-9-2012 | 1,367 | 727 | € | 20.000.000 |
| | | | | **€** | **72.415.400** |
| **Fondsen** | | | | | |
| APG | | | | € | 10.027.039 |
| APG | | | | € | 5.813.123 |
| BNG Fido Geldmarktselect 12-mnd | 31-5-2011 | 1,958 | 365 | € | 5.368.347 |
| | | | | **€** | **21.208.508** |
| **Spaarrekeningen** | | | | | |
| ABN AMRO Top Deposito | | | | € | 5.000.000 |
| ABN AMRO Ondernemers Top Deposito Plus | | | | € | 10.000.000 |
| ABN AMRO Ondernemers Loyaal Deposito | | | | € | 20.182.232 |
| ABN AMRO Ondernemers Deposito | | | | € | 5.000.000 |
| ABN AMRO Ondernemers Top Deposito | | | | € | 5.000.000 |
| ABN AMRO Ondernemers Deposito | | | | € | 5.000.000 |
| ING In bedrijf spaarrekening | | | | € | 10.000.000 |
| ING Extra Bonus Zakenrekening | | | | € | 10.000.000 |
| ING Extra Bonus Zakenrekening | | | | € | 10.000.000 |
| ING Liquidity Management Account (LMA) | | | | € | 20.000.000 |
| ING Liquidity Management Account (LMA) | | | | € | 20.000.000 |
| Rabobank bedrijfstelerekening | | | | € | 2.500.000 |
| Rabobank bedrijfsdeposito | | | | € | 2.500.000 |
| Rabobank bonusspaarrekening | | | | € | 5.000.000 |
| Rabobank bedrijfsplusrekening | | | | € | 1.500.000 |
| Rabobank streekrekening Drentsche Aa | | | | € | 5.000.000 |
| | | | | **€** | **136.682.232** |
| **Obligaties** | | | | | |
| Rabobank coupon 4,125% | 12-1-2021 | 4,200 | | € | 10.000.000 |
| BNP Paribas coupon 3,5% | 7-3-2016 | 3,607 | | € | 5.000.000 |
| | | | | **€** | **15.000.000** |
| | | | **Totaal** | **€** | **245.306.141** |

**Rente van belegd kasgeld**

In de begroting 2011 is aangenomen dat op uitzettingen een gemiddeld rendement van 2,5 procent behaald wordt. Vanwege de aantrekkende financiële markt leveren nieuw aan te kopen producten met een lange looptijd (vanaf vijf jaar) circa 4% aan rente op. Kortlopende uitzettingen (tot 1 jaar) leveren momenteel circa 2% op. De te verwachten renteopbrengst voor 2011 is op kortlopende uitzettingen € 3,2 miljoen, op langlopende uitzettingen € 1,1 miljoen. De te verwachten renteopbrengst in totaliteit is nog steeds circa € 4,3 mln.

## Bijlage 2 verantwoording investeringen

In bijgevoegde staat zijn alle lopende investeringskredieten opgenomen. In deze 1e bestuursrapportage worden zeer beperkt kredieten aangepast, omdat de kosten te hoog of te laag zijn begroot. In het kader van de rechtmatigheid moet hiervoor een kredietwijziging worden gemaakt. Om de gedane investeringen rechtmatig te doen zijn, is het noodzakelijk dat de beschikbaar gestelde kredieten worden aangepast en op het juiste niveau in de administratie worden gebracht. Wij willen u hierbij informeren over de aanpassingen en voortgang. De zeer beperkte financiële doorwerking (kapitaallasten)wordt meegenomen bij het opstellen van de Begroting 2012.

*1. Herziening is noodzakelijk om te voldoen aan de eisen van rechtmatigheid*
Aan de eisen van rechtmatigheid wordt voldaan als de investeringskredieten in overeenstemming zijn met de oorspronkelijke beschikbaar gestelde kredieten. Zijn de investeringskredieten door niet begrote tussentijdse opbrengsten of meer- of minder kosten gewijzigd dan voldoet het niet meer aan de rechtmatigheid. Een tussentijdse begrotingswijzing is hier dus noodzakelijk.

*2. Zonder herziening is het verkrijgen van een goedkeurende accountantsverklaring niet mogelijk*
De accountant kan de jaarrekening pas goedkeuren als aan de eisen van rechtmatigheid is voldaan. Beoordeling van de omvang van de investeringskredieten maakt deel uit van de rechtmatigheidstoets door de accountant. De investeringskredieten maken deel uit van de jaarrekening. De accountant heeft eerder aangegeven dat als er tussentijdse wijzigingen zijn aan de opbrengsten- dan wel kostenkant bij investeringskredieten, de investeringskredieten door middel van een begrotingswijziging aangepast moeten worden. Hierdoor wordt dan weer voldaan aan de rechtmatigheid.

*3. Herziening is noodzakelijk voor het kunnen voeren van een adequaat financieel management*
Door middel van deze herziening blijft de financiële administratie eenduidig en inzichtelijk.

| Prestatie | Project | Prestatieoms | Krediet | Kosten | Opbrengsten | restant/tekort | Toelichting |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| **Investeringen binnen programma 2. Samenleving met samenhang** | | | | | | | |
| 6830704 | 13000310 | Uitbreiding Drents Museum | 14.461.000 | 13.165.529 | -1.000.000 | 2.295.471 | Uitvoering in 2011 en blijft binnen totaal budget en wordt in 2011 financieel afgerond. |
| **Investeringen binnen programma 3. Ruimte en bereikbaarheid** | | | | | | | |
| 6300313 | 12001004 | Knooppunten stedelijk centra 2003 | 0 | 0 | 0 | 0 | |
| 6300405 | 12000812 | N853 ontsluiting Vierslagen | 7.950.000 | 9.535.760 | -146.815 | -1.438.945 | Niet duidelijk of het hier gaat om de totaalkosten. Het project moet nog verantwoord worden in het kader van de BDU (max. 1.500.000 bijdrage). Actie richting WK om af te rekenen en daarna af te sluiten. |
| 6300502 | 12000900 | N371 aanpassingen herinrichting | 1.161.935 | 1.274.246 | -20.000 | -92.311 | Project en financiering (zie PUP's) is gekoppeld aan: 6300736 N371: weg Norgerbrug- Wittelte, 6300912 N371: Herinrichting wegvak Norgerbrug-Hoogersmilde. Projecten zijn in 2009/2010 uitgevoerd. Groot deel van de kosten verwerkt. Navraag bij WK over svz kosten. |
| 6300515 | 12000913 | N372 Transferuim/aansl. A7 | 1.274.690 | 1.169.587 | 0 | 105.103 | Project is gereed; kosten nog niet compleet. |
| 6300517 | 12000950 | Bijdrage prov. Bereikbaarheid Assen FVV Stationsomgeving/Peelo | 5.000.000 | 3.000.000 | 0 | 2.000.000 | Betreft reservering, is inmiddels onderdeel RSP-afspraken |
| 6300520 | 12000953 | Bijdrage prov. Bereikbaarheid Meppel FVV Fietsroute Koedijkslanden | 500.000 | 0 | 0 | 500.000 | Project in kader van convenant is waarschijnlijk afgerond maar moet nog worden afgerekend. |
| 6300602 | 12001014 | N34 Fietstunnel Gieten | 150.000 | 1.957.031 | -1.584.995 | -222.036 | Is in kader van BDU afgerekend. Als ook met andere cofinanciers is afgerekend kan het project worden afgesloten. |
| 6300604 | 12001016 | UCSA6 Opw fietsrAss-Vri+aanpOVvz | 1.140.000 | 1.785.813 | -1.101.155 | 455.342 | Assen-Vries is allang klaar en is veel goedkoper uitgevallen. Daarom is ook voor gedeelte Eelde-Groningen naderhand bedrag van 140.000 beschikbaar gesteld uit onderbesteding. Is ten onrechte opgeteld bij het provinciale bedrag van 1.000.000. Het lijkt er op dat met de andere financiers is afgerekend, als dat zo is kan het project worden afgesloten. |
| 6300607 | 12001019 | UCSC6 Herinri stationsomg Coevorden | 500.000 | 0 | 0 | 500.000 | Bijdrage uit convenant is nu onderdeel financiering RSP Coevorden en daarom vertraagd. |
| 6300613 | 12001004 | TRO6 N375 Aanl rotonde west aansl A28 | 400.000 | 160.648 | -75.000 | 314.352 | Betreft westelijke rotonde die in najaar 2009 gereed is gekomen. Waarschijnlijk zijn nog lang niet alle kosten in overzicht opgenomen. |
| 6300705 | 12001028 | N371 Aansluiting N371/N373 / Optimalisering aansluiting N371/N373 (Norgerbrug) | 6.327.300 | 109.153 | 0 | 6.218.147 | Verkeert nog in stadium van voorbereiding; start uitvoering hopelijk 2012. Beschikbare bedrag is meerjarige reservering. |
| 6300708 | 12001031 | N372 Roden-Peizermade richtlijn EHK | 700.000 | 53.850 | -16.000 | 662.150 | Is deels in 2009 uitgevoerd i.s.m. busbaan. Kosten zijn nog niet compleet. |
| 6300709 | 12001032 | N386 aansluiting Peize-Zuid | 375.000 | 857.647 | -427.500 | -55.147 | Is in kader van BDU afgerekend, moet nog worden verwerkt in dit overzicht. Kan worden afgesloten. |
| 6300711 | 12001034 | A28/N386 Versnelling Q-liner Assen-Groningen+ verbetering halte A28/N386 | 100.000 | 0 | 0 | 100.000 | |
| 6300713 | 12001036 | Q-liner Zuidlaren-Groningen | 200.000 | 57.788 | 0 | 142.212 | |

| Prestatie | Project | Prestatieoms | Krediet | Kosten | Opbrengsten | restant/tekort | Toelichting |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 6300714 | 12001037 | N386 Toegankelijkheid NP Drentse Aa | 250.000 | 1.268.310 | -449.776 | -568.534 | Project moet nog tussen partners worden afgerekend |
| 6300716 | 12001039 | OV-vriendelijke ontsluiting | 250.000 | 120.000 | 0 | 130.000 | Convenantproject is vervallen en bijdrage is beschikbaar gesteld voor twee andere projecten, te weten: Uitbreiding P&R-terrein; kosten 260.000; bijdrage 130.000 en Fietsbrug Berggierslanden; kosten 600.000; bijdrage 120.000. Projecten zijn uitgevoerd, maar Meppel moet nog verantwoorden en afrekenen. |
| 6300718 | 12001041 | Knooppunt Hoogeveen-oost (carpoolplaats + Haltevoorziening) | 125.000 | 0 | 0 | 125.000 | Project is gereed maar Hoogeveen moet nog verantwoorden en afrekenen |
| 6300723 | 12001045 | Ontsluiting woonwijken Nw. Amsterdamsestraat | 328.000 | 0 | 0 | 328.000 | convenantproject is in maart 2011 gereed |
| 6300724 | 12001046 | Verdubbeling Nw. Amsterdamsestraat + Rotonde | 300.000 | 0 | 0 | 300.000 | convenantproject is in maart 2011 gereed |
| 6300727 | 12001049 | Gemeente Emmen Dynamisch informatiesysteem | 100.000 | 0 | 0 | 100.000 | project gaat waarschijnlijk in 2011 van start |
| 6300729 | 12001051 | N379 Bargercompascuum microrotonde | 250.000 | 250.000 | 0 | 0 | project is in maart 2011 gereed, Emmen moet nog afrekenen |
| 6300732 | 12001054 | Gieten Multimodaal knooppunt | 1.000.000 | 1.335.359 | -11.534 | -323.825 | Knppnt. is in bedrijf, jan.2011. nog niet geheel klaar; kosten nog niet compleet. |
| 6300733 | 12001055 | N374 Busstation Borger | 800.000 | 25.390 | 0 | 774.610 | Is in 2009 gereed gekomen, nog geen afrekenig gemaakt. |
| 6300734 | 12001056 | N374 Dynamisch informatiesysteem | 100.000 | 27.023 | 0 | 72.977 | Deels gereed (busstation Borger); voor overige deel uitvoering in 2011. |
| 6300736 | 12001058 | N371 Wegvak Norgerbrug-Witytelerbrug (hm 5.1-27.5) richtlijn EHK. | 160.000 | 1.164 | 0 | 158.836 | Project en financiering (zie PUP's) is gekoppeld aan:6300502 N371 aanpassingen herinrichting en 6300912 N371: Herinrichting wegvak Norgerbrug-Hoogersmilde. Projecten zijn in 2009/2010 uitgevoerd. Groot deel van de kosten verwerkt. Navraag bij WK over svz kosten. |
| 6300740 | 12001069 | Toegankelijkheid Dwingelderveld | 250.000 | 0 | 0 | 250.000 | Convenant project van Westerveld, svz onbekend. |
| 6300807 | 64025004 | N374/N857 Reconstructie aansluiting | 700.000 | 0 | 0 | 700.000 | is in uitvoering |
| 6300809 | 64025006 | Fietsenstalling Coevorden (035101 balansrekening) | 125.000 | 0 | 0 | 125.000 | convenantproject, moet nog worden uitgevoerd |
| 6300810 | 64025007 | Maatregelen Nw. Amsterdamsestraat | 3.800.000 | 0 | 0 | 3.800.000 | convenantproject, is in maart 2011 gereed |
| 6300811 | 64025008 | Schutstraat hoogeveen | 810.000 | 0 | 0 | 810.000 | is deels uitgevoerd, en wordt voor de rest gefaseerd uitgevoerd (t/m 2012) |
| 6300812 | 64025009 | Fietsbrug Hoogeveenschevaart | 1.000.000 | 0 | 0 | 1.000.000 | Convenantproject is vervallen en budget wordt nu besteed voor uitvoering 2 fietspaden, die nagenoeg gereed zijn. Hoogeveen rekent vervolgens af. |
| 6300813 | 64025010 | N375/A32 Rotondes aansluiting | 333.000 | 940.704 | -669.427 | 61.723 | Afrekening BDU vindt in jan. 2011 plaats, daarna afsluiten |
| 6300814 | 64025011 | Vormgeving Verbindingsweg | 250.000 | 0 | 0 | 250.000 | Convenant project is in uitvoering |
| 6300815 | 64025012 | Parkeerverwijssysteem (035101 balansrekening) | 200.000 | 0 | 0 | 200.000 | Uitgeklede project is in uitvoering, kosten vallen veel lager uit of zijn nihil. |
| 6300818 | 64025015 | N372/N386Vervanging VRI | 1.000.000 | 5.399 | 0 | 994.601 | Wordt in 2011 uitgevoerd |
| 6300819 | 64025016 | N372 Busbaan Peizermade-Peize | 800.000 | 2.876.395 | -2.600.000 | 523.605 | Infrastructuur is gereed. VRI's worden begin 2011 geplaatst, brengt waarschijnlijk nog geringe kosten met zich mee. |
| 6300820 | 64025017 | N919 DRIS Veenhuizen | 100.000 | 0 | 0 | 100.000 | Waarschijnlijk uitvoering in 2011. |
| 6300821 | 64025018 | N919 Traverse Veenhuizen: aansluiting Bankenbosch | 400.000 | 112.764 | 0 | 287.236 | Uitvoering in 2011 |
| 6300822 | 64025019 | N919 Herinrichting wegvakken hm. 3.0-6.9 en Norgerhaven-Laan Weldadigheid (hm. Ca. 7.7- 11.0) volgens de Richtlijn EHK | 1.222.475 | 235.567 | 0 | 986.908 | Uitvoering in 2009, kostenplaatje tot dusver laag, nog veel kosten te verwerken |
| 6300823 | 64025020 | N386 DRIS Vries-Zuidlaren | 225.000 | 0 | 0 | 225.000 | Uitvoering waarschijnlijk in 2011. |
| 6300824 | 64025021 | N386 DRIS Tynaarlo | 100.000 | 0 | 0 | 100.000 | Uitvoering waarschijnlijk in 2011. |
| 6300904 | 64025026 | N34 aansluiting Eext op verkeersplein Gieten (6e poot) | 250.000 | 0 | 0 | 250.000 | Uitvoering waarschijnlijk in 2011, als afsluiting project knooppunt N33/N34 Gieten. |
| 6300907 | 64025025 | Bijdrage aan Station Emmen-Zuid | 5.500.000 | 0 | 0 | 5.500.000 | Moet zijn: bijdrage station Emmen-Zuid, wordt nu uitgevoerd, gereed in maart 2011 |
| 6300909 | 64025028 | N48: Bijdrage nieuwe ontsluitingsweg Zuidwolde | 750.000 | 72.758 | 0 | 677.242 | In 2e helft 2010 gestart met uitvoering |
| 6300910 | 64025030 | N386: Planuitwerking 'Mooi zo, veilig zo' De Groeve | 100.000 | 5.900 | 0 | 94.100 | In 2010 afgerond, kosten nog lang niet verwerkt, restant wordt overgeboekt naar uitvoering |
| 6300911 | 64025031 | N374: Herinr. Wegvak hm. 16.9-23.0 (Borger-Schoonlo) afslag Westdorp/ fietspad | 1.111.482 | 441.140 | 0 | 670.342 | Deels uitgevoerd in 2010, volgt nog een deel. Kostenplaatje nog lang niet compleet |
| 6300912 | 64025032 | N371: Herinr. Wegvak Norgerbrug-Hoogersmilde (incl. Bovensmilde en Smilde) | 1.284.000 | 1.415.923 | 0 | -131.923 | Project en financiering (zie PUP's) is gekoppeld aan:6300502 N371 aanpassingen herinrichting en 6300736 N371 Wegvak Norgerbrug-Witytelerbrug (hm 5.1-27.5) richtlijn EHK. Projecten zijn in 2009/2010 uitgevoerd. Groot deel van de kosten verwerkt. |
| 6300914 | 64025034 | N353: Wegvak Darp-Wapserveen inrichten tot GOW B (markering) | 78.240 | 0 | 0 | 78.240 | Deels uitgevoerd in 2010, resterend deel in 2011 |
| 6300915 | 64025035 | N371: aanp. Wegvak Willelte-Havelte als GOW | 149.960 | 35.673 | 0 | 114.287 | In 2010 uitgevoerd, kostenplaatje nog niet compleet |
| 6300917 | 64025037 | N855: herinr. Bebouwde kom Wapse | 350.000 | 0 | 0 | 350.000 | Uitvoering in 2011, en daarna overdracht weg naar gemeente Westerveld (budget moet hoger zijn, nazien in pup's) |
| 6300919 | 64025039 | Bijdrage kunstprojecten langs provinciale wegen | 50.000 | 100.639 | -50.000 | -639 | Is meerjarig project, zie ook 6301003; ook in 2011 nog bijdrage van VV 100.000 en WK 100.000 |
| 6300921 | 64025041 | A28: aanleg bewaakt parkeren voor vrachtauto's in Rogat | 75.000 | 75.000 | 0 | 0 | Na betaling laatste deel (15.000) in jan 2011 kan project worden afgesloten |
| 6300922 | 64025042 | Aanleg 50 haltevoorzieningen langs prov. Wegen (onderdeel Kolibri) | 250.000 | 135.741 | 0 | 114.259 | Is tweejarig project, zie ook 6301007, gefaseerde uitvoering zoveel mogelijk i.c.m. onderhoud |
| 6300923 | 64025043 | Monitoring verkeersintensiteiten (uitbr. GSM-uitlezen + optimalis.verw. Data) | 190.000 | 205.835 | -12.600 | -3.235 | Meerjarig project, zie ook 6301014 |
| 6301003 | 64025119 | Kunstprojecten langs provinciale wegen | 50.000 | 4.500 | 0 | 45.500 | |
| 6301006 | 61002812 | Reservering provinciale bijdrage aan Assen | 120.000 | 0 | 0 | 120.000 | |
| 6301007 | 64025118 | Aanleg 50 haltevoorzieningen langs prov. Wegen (Kolibri) | 250.000 | 0 | 0 | 250.000 | Is tweejarig project, zie ook 6300922, gefaseerde uitvoering zoveel mogelijk i.c.m. onderhoud |

| Prestatie | Project | Prestatieoms | Krediet | Kosten | Opbrengsten | restant/tekort | Toelichting |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 6301009 | 64025104 | Diverse studies OV en Spoor in Drenthe | 20.000 | 30.000 | 0 | -10.000 | |
| | 64025103 | | 30.000 | 7.901 | 0 | 22.099 | |
| | 64025122 | | 50.000 | 50.000 | 0 | 0 | |
| | 64025113 | | 150.000 | 51.463 | 0 | 98.537 | |
| 6301010 | 64025114 | N919: Bijdrage voor maatregelen Poorten Veenhuizen | 430.000 | 8.810 | 0 | 421.190 | Uitvoering in 2011 |
| 6301011 | 64025117 | N379 Aanpassen wegvak hm. 0.3-4.3 aan richtlijn EHK | 240.000 | 247.362 | 0 | -7.362 | Uitgevoerd in 2010, kostenplaatje is nog niet compleet |
| 6301012 | 64025116 | N386:Mooi zo, Veilig zo De Groeve | 425.000 | 5.129 | 0 | 419.871 | Voorbereidingen gestart eind 2010, uitvoering in 2011 |
| 6301013 | 64025115 | N386: Rotonde kruispunt N386/N858 | 525.000 | 2.164 | 0 | 522.836 | Uitvoering in 2011 |
| 6301014 | 64025105 | (Fietstellers Mon./An.; fietstell./telpunten | 125.000 | 0 | 0 | 125.000 | Meerjarig project, zie ook 6300923 |
| 6311002 | 63071503 | Nieuwe hoofdontsluiting langs Vliegveld Hoogeveen (bijdrage in kader convenant) | 1.000.000 | 0 | 0 | 1.000.000 | start in 2011 |
| 6311003 | 63071504 | N386: Maatregelen fietsroute+ Vries-Zuidlaren (1e fase) | 250.000 | 0 | 0 | 250.000 | aanbesteding in 2011 |
| 6311004 | 63071505 | Vervolgstudie Transferium De Punt | 100.000 | 0 | 0 | 100.000 | start in 2011 |
| 6311005 | 63071506 | Monitoring: Beleidsmonitoring: onderhoud tellers; licentie- en abonnementskosten | 71.750 | 16.498 | 0 | 55.252 | |
| 6311006 | 63071507 | Onderzoek: Beleidsonderzoek en metingen Regionale bereikbaarheid | 105.000 | 17.427 | 0 | 87.573 | |
| 6311007 | 63071508 | PR en Communicatie | 100.000 | 0 | 0 | 100.000 | |
| 6311008 | 63071512 | N372: herinrichting bebouwde kom Peizermade | 1.500.000 | 0 | 0 | 1.500.000 | start in 2011 |
| 6311009 | 63071513 | N353: Herinrichting Wilhelminaoord | 440.000 | 0 | 0 | 440.000 | Budget is feitelijk 1,2m, 440 BDU, 440 WK en 400 gem; gem is nog in onderhandeling |
| 6311010 | 63071514 | Kunstprojecten langs provinciale wegen | 100.000 | 0 | 0 | 100.000 | |
| 6311011 | 63071515 | Projecten Mobiliteitsmanagement t.b.v. fiets en carpoolen | 100.000 | 0 | 0 | 100.000 | |
| 6311012 | 63071501 | N381: Maatregelen knooppunt N381/A28 bij Beilen | 600.000 | 0 | 0 | 600.000 | start in 2011 |
| 6311013 | 63071502 | Studies Spoor, OV, Regiotram en Luchtvaart | 280.000 | 4.800 | 0 | 275.200 | |
| 6311014 | 63071509 | N386: aanvullende maatregelen i.r.m. aanleg Rotonde kruispunt N386/N858 | 100.000 | 0 | 0 | 100.000 | Uitvoering in 2011 zie ook 6301013 |
| 6311015 | 63071510 | N375: realiseren volledige aansluiting Koekangerveld | 500.000 | 0 | 0 | 500.000 | start in 2011 |
| 6311016 | 63071511 | Studies Veiligheid en Bereikbaarheid | 75.000 | 2.668 | -8.900 | 81.232 | |
| 6319956 | 12000136 | Emmen-Ter Apel N391 9A256 | 3.935.096 | 13.198.104 | -9.777.359 | 514.351 | Betreft afschrijving uitgevoerd project |
| 6330006 | 61002615 | Reconstructie Ericasluis | 2.080.000 | 2.006 | 0 | 2.077.994 | Voorbereiding is in volle gang. De aanbesteding staat gepland voor 2011, waarna uitvoering volgt in 2011/2012. |
| **Investeringen binnen programma 5. Leefomgeving** | | | | | | | |
| 6628480 | 17000060 | Aankoop relatienotagebieden natu1 | 6.503.298 | 3.201.115 | -16.990 | 3.319.173 | Eerste fase relatienotagebieden maken vanaf 2007 onderdeel uit van de realisatie van de totale EHS, zoals afgesproken in de bestuursovereenkomst ILG. Wij stellen voor om het krediet breder in te zetten dan alleen voor eerste fase relatienotagebieden. Hier |
| **Investeringen binnen programma 6. Middelen** | | | | | | | |
| 5270610 | 27000403 | Omgevingsvergunning 2006 Aandeel PhvM | 225.000 | 50.000 | 0 | 175.000 | Uitvoering 2011/2012 |
| 5270803 | 73030020 | Probisdoc (e-government) 2008 | 492.000 | 180.319 | 0 | 311.681 | Uitvoering 2011/2012 |
| 5270805 | 73030021 | Subsidievolgsysteem 2008 | 96.000 | 24.033 | 0 | 71.967 | Uitvoering 2011/2013 |
| 5270806 | 73030209 | Bekabeling netwerk 2008 | 265.500 | 86 | 0 | 265.414 | Uitvoering in 2011 en blijft binnen totaal budget en wordt in 2011 financieel afgerond. |
| 5280701 | 73030201 | Revitalisering Prov. huis St.kstn BWK | 6.425.817 | 6.624.181 | -4.098 | -194.266 | Uitvoering in 2011 en blijft binnen totaal budget en wordt in 2011 financieel afgerond. |
| 5280702 | 73030204 | Revitalisering Prov.huis installaties | 8.948.702 | 6.340.458 | 0 | 2.608.244 | Uitvoering in 2011 en blijft binnen totaal budget en wordt in 2011 financieel afgerond. |
| 5280703 | 73030205 | Revitalisering meubiair + inr. bestuursruimte | 1.604.036 | 1.391.029 | 0 | 213.007 | Uitvoering in 2011 en blijft binnen totaal budget en wordt in 2011 financieel afgerond. |
| 5280704 | 73030202 | Revitalisering bestuursruimte BWK | 708.000 | 28.786 | 0 | 679.214 | Uitvoering in 2011 en blijft binnen totaal budget en wordt in 2011 financieel afgerond. |
| 5280705 | 73030206 | Revitalisering warme-koudeopslag | 375.000 | 9.200 | 0 | 365.800 | Uitvoering in 2011 en blijft binnen totaal budget en wordt in 2011 financieel afgerond. |
| 5280706 | 73030203 | Revitalisering isolatieglas | 832.082 | 0 | 0 | 832.082 | Uitvoering in 2011 en blijft binnen totaal budget en wordt in 2011 financieel afgerond. |
| 5280801 | 73030207 | Huisvestingsbeleidsplan (ICT-voorzieningen) | 412.500 | 153.636 | 0 | 258.864 | Uitvoering in 2011 en blijft binnen totaal budget en wordt in 2011 financieel afgerond. |
| 5900001 | 73030208 | Voorzieningen PPM | 1.645.000 | 693.104 | 0 | 951.896 | Uitvoering in 2011 en blijft binnen totaal budget en wordt in 2011 financieel afgerond. |
| 5270705 | 27000402 | Migratie Office XP 2007 | 186.800 | 0 | 0 | 186.800 | Migratie office 2010 gepland in 2012 |
| 5270804 | 66010104 | Hardware ERP 2008 | 277.000 | 45.375 | 0 | 231.625 | Blauwdruk gepland in 2011 |
| 5270807 | 66020108 | Verbetering IT-huishouding/processen (voorjaarsnota 2007) | 525.000 | 91.270 | 0 | 433.730 | Fase3 NDW en Blauwdruk gepland in 2011 |
| 5270808 | 66020109 | Herst. IT-huishouding oa. Digid (Prio 1.5 voorjaarsnota 2007) | 175.000 | 101.402 | 0 | 73.598 | Blauwdruk gepland in 2011 |
| 5270901 | 66020112 | Info- en comm. Basisvoorzieningen 2009 | 335.000 | 258.588 | 0 | 76.412 | Blauwdruk gepland in 2011 |
| 5271001 | 66020117 | Vervanging lokaal netwerk 2010 | 157.000 | 0 | 0 | 157.000 | Gepland in 2012 |
| 5271002 | 66020115 | Vervanging randapparatuur 2010 | 44.000 | 41.532 | 0 | 2.468 | Kan eind 2011 afgerond worden. |
| 5271003 | 66020116 | E-architectuur 2010 | 20.000 | 0 | 0 | 20.000 | Gepland in 2011 |
| 5271203 | 66010115 | Stateninfosysteem (verv. invest. vanuit 2007) | 0 | 1.350 | 0 | -1.350 | Investering gepland voor 2012 moet navorengeplaatst worden. Hiervoor krediet eerder beschikbaar stellen |
| nieuw | nieuw | Zoekfunctie Intranet 2011 | 60.000 | 0 | 0 | 0 | In de ICT-kredieten is niet voorzien in een krediet t.b.v. de integrale zoekfunctionaliteit op het intranet. Hiervoor is een bedrag nodig van € 60.000,--. |

RECAPITULATIE 3E WIJZIGING BEGROTING 2011

| Prioriteiten | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| P5.01 Opgaven voor wateroverlast en watertekort, realisatie waterwinbergingsgebieden en combineren " | | | | |
| P5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | | | | |
| P5.17 Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen | -104.500 | -27.312 | -27.930 | -27.930 |
| | ***-104.500*** | ***-27.312*** | ***-27.930*** | ***-27.930*** |

| Producten | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| P-3.0 Verkeer | | | | -800.000 |
| P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | | | | |
| P-5.0 Waterhuishouding | 120.099 | 120.954 | 121.809 | 121.809 |
| P-5.2 Bodem | -83.999 | -84.854 | -85.709 | -85.709 |
| P-5.4 Handhaving | 104.500 | 27.312 | 27.930 | 27.930 |
| P-5.5 Natuur en Landschap | -36.100 | -36.100 | -36.100 | -36.100 |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | | | | |
| P-6.1 Reserve mutaties | | | | 800.000 |
| | ***104.500*** | ***27.312*** | ***27.930*** | ***27.930*** |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 3. RUIMTE EN BEREIKBAARHEID |
|---|---|

| | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 26.562.027 | 24.896.447 | 18.837.866 | 18.479.765 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 26.562.027 | 24.896.447 | 18.837.866 | 18.479.765 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 26.562.027 | 24.896.447 | 18.837.866 | 18.479.765 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 26.562.027 | 24.896.447 | 18.837.866 | 18.479.765 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 75.759.224 | 85.111.656 | 64.859.284 | 60.007.862 |
| Baten voor wijziging | 43.322.108 | 47.304.980 | 43.870.859 | 43.714.856 |
| Saldo voor wijziging | 32.437.116 | 37.806.676 | 20.988.425 | 16.293.006 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-3.0 Verkeer | | | | -800.000 |
| P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 75.759.224 | 85.111.656 | 64.859.284 | 59.207.862 |
| Baten na wijziging | 43.322.108 | 47.304.980 | 43.870.859 | 43.714.856 |
| Saldo na wijziging | 32.437.116 | 37.806.676 | 20.988.425 | 15.493.006 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 102.321.251 | 110.008.103 | 83.697.150 | 77.687.627 |
| Baten na wijziging | 43.322.108 | 47.304.980 | 43.870.859 | 43.714.856 |
| Saldo na wijziging | 58.999.143 | 62.703.123 | 39.826.291 | 33.972.771 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 5. LEEFOMGEVING |
|---|---|

| | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 11.193.694 | 7.784.561 | 7.785.179 | 7.437.930 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 11.193.694 | 7.784.561 | 7.785.179 | 7.437.930 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P5.01 Opgaven voor wateroverlast en watertekort, realisatie waterwinbergingsgebieden en combineren " | | | | |
| P5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | | | | |
| P5.17 Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen | -104.500 | -27.312 | -27.930 | -27.930 |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 11.089.194 | 7.757.249 | 7.757.249 | 7.410.000 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 11.089.194 | 7.757.249 | 7.757.249 | 7.410.000 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 82.954.683 | 79.060.475 | 79.028.426 | 60.307.856 |
| Baten voor wijziging | 69.302.793 | 66.333.992 | 66.066.990 | 49.653.758 |
| Saldo voor wijziging | 13.651.890 | 12.726.483 | 12.961.436 | 10.654.098 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-5.0 Waterhuishouding | 120.099 | 120.954 | 121.809 | 121.809 |
| P-5.2 Bodem | -83.999 | -286.431 | -287.286 | -287.286 |
| P-5.4 Handhaving | 104.500 | 27.312 | 27.930 | 27.930 |
| P-5.5 Natuur en Landschap | -36.100 | -36.100 | -36.100 | -36.100 |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-5.0 Waterhuishouding | | | | |
| P-5.2 Bodem | | -201.577 | -201.577 | -201.577 |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 83.059.183 | 78.886.210 | 78.854.779 | 60.134.209 |
| Baten na wijziging | 69.302.793 | 66.132.415 | 65.865.413 | 49.452.181 |
| Saldo na wijziging | 13.756.390 | 12.753.795 | 12.989.366 | 10.682.028 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 94.148.377 | 86.643.459 | 86.612.028 | 67.544.209 |
| Baten na wijziging | 69.302.793 | 66.132.415 | 65.865.413 | 49.452.181 |
| Saldo na wijziging | 24.845.584 | 20.511.044 | 20.746.615 | 18.092.028 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 6. MIDDELEN |
|---|---|

| | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 1.212.492 | 137.250 | 135.000 | 135.000 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 1.212.492 | 137.250 | 135.000 | 135.000 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 1.212.492 | 137.250 | 135.000 | 135.000 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 1.212.492 | 137.250 | 135.000 | 135.000 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 2.476.038 | 13.682.069 | 19.421.404 | 20.642.178 |
| Baten voor wijziging | 184.926.994 | 183.954.567 | 164.058.914 | 156.166.175 |
| Saldo voor wijziging | -182.450.956 | -170.272.498 | -144.637.510 | -135.523.997 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-6.1 Reserve mutaties | | | | -800.000 |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 2.476.038 | 13.682.069 | 19.421.404 | 20.642.178 |
| Baten na wijziging | 184.926.994 | 183.954.567 | 164.058.914 | 155.366.175 |
| Saldo na wijziging | -182.450.956 | -170.272.498 | -144.637.510 | -134.723.997 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 3.688.530 | 13.819.319 | 19.556.404 | 20.777.178 |
| Baten na wijziging | 184.926.994 | 183.954.567 | 164.058.914 | 155.366.175 |
| Saldo na wijziging | -181.238.464 | -170.135.248 | -144.502.510 | -134.588.997 |

RECAPITULATIE 4E WIJZIGING BEGROTING 2011

| Prioriteiten | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| P1.01 Uitvoering bestuursakkoord | -84.810 | | | |
| P1.02 Betere bestuurlijke samenwerking | 184.810 | | | |
| P1.04 (Inter)actiever informeren en beter profileren | -100.000 | | | |
| P1.05 Digitale informatie en (e-)dienst-verlening | -18.800 | -18.800 | -18.800 | -18.800 |
| P2.02 Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe | -100.000 | | | |
| P3.14 Regio Specifiek Pakket (RSP). | -18.750.000 | | | |
| P4.04 Structuurversterking recreatie en (zorg)toerisme | 1.075.000 | | | |
| P5.23 Vitaal Platteland | 325.000 | | | |
| | ***-17.468.800*** | ***-18.800*** | ***-18.800*** | ***-18.800*** |

| Producten | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| P-1.0 Provinciale staten | 27.300 | | | |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | 167.326 | 517.326 | -32.674 | -32.674 |
| P-1.2 Interprovinciale samenwerking | | | | |
| P-2.1 Sociale agenda | 325.000 | 30.000 | | |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | 42.964 | 15.000 | 15.000 | 15.000 |
| P-3.0 Verkeer | -155.495 | 2.586.139 | 2.586.139 | 2.586.139 |
| P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | -20.833 | -20.833 | -20.833 | -20.833 |
| P-3.3 Vervoer | | | | |
| P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | 1.395.160 | | | |
| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | -1.079.061 | -879.361 | -899.983 | -825.410 |
| P-4.0 Economie | -5.282.775 | | | |
| P-4.2 Landbouw | 199.963 | | | |
| P-5.0 Waterhuishouding | -8.833 | -8.833 | -8.833 | -8.833 |
| P-5.2 Bodem | 1.011.976 | 842.186 | 836.491 | 766.681 |
| P-5.3 Vergunningverlening | 62.932 | 50.175 | 51.492 | 46.729 |
| P-5.4 Handhaving | -10.833 | -10.833 | -10.833 | -10.833 |
| P-5.5 Natuur en Landschap | 80.000 | 60.000 | 60.000 | 60.000 |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | 500.000 | | | |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | -2.168.088 | -2.612.166 | -2.557.166 | -2.557.166 |
| P-6.1 Reserve mutaties | 22.382.097 | -550.000 | | |
| | ***17.468.800*** | ***18.800*** | ***18.800*** | ***18.800*** |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 1. DE PROVINCIE DOÉT ER TOE! |
|---|---|

| | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 999.390 | 159.800 | 159.800 | 159.800 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 999.390 | 159.800 | 159.800 | 159.800 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P1.01 Uitvoering bestuursakkoord | -84.810 | | | |
| P1.02 Betere bestuurlijke samenwerking | 184.810 | | | |
| P1.04 (Inter)actiever informeren en beter profileren | -100.000 | | | |
| P1.05 Digitale informatie en (e-)dienst-verlening | -18.800 | -18.800 | -18.800 | -18.800 |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 980.590 | 141.000 | 141.000 | 141.000 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 980.590 | 141.000 | 141.000 | 141.000 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 2.322.227 | 2.342.804 | 2.340.880 | 2.308.105 |
| Baten voor wijziging | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Saldo voor wijziging | 2.310.227 | 2.330.804 | 2.328.880 | 2.296.105 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-1.0 Provinciale staten | 27.300 | | | |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | 167.326 | 517.326 | -32.674 | -32.674 |
| P-1.2 Interprovinciale samenwerking | 82.500 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-1.2 Interprovinciale samenwerking | 82.500 | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 2.599.353 | 2.860.130 | 2.308.206 | 2.275.431 |
| Baten na wijziging | 94.500 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Saldo na wijziging | 2.504.853 | 2.848.130 | 2.296.206 | 2.263.431 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 3.579.943 | 3.001.130 | 2.449.206 | 2.416.431 |
| Baten na wijziging | 94.500 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| Saldo na wijziging | 3.485.443 | 2.989.130 | 2.437.206 | 2.404.431 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 2. SAMENLEVING MET SAMENHANG |
|---|---|

| | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 4.781.000 | 3.184.500 | | |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 4.781.000 | 3.184.500 | | |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P2.02 Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe | -100.000 | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 4.681.000 | 3.184.500 | | |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 4.681.000 | 3.184.500 | | |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 61.991.552 | 62.489.736 | 62.875.502 | 63.066.024 |
| Baten voor wijziging | 35.062.928 | 36.128.483 | 36.142.642 | 36.156.680 |
| Saldo voor wijziging | 26.928.624 | 26.361.253 | 26.732.860 | 26.909.344 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-2.1 Sociale agenda | 447.852 | 30.000 | | |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | 460.834 | -5.000 | -5.000 | -5.000 |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-2.1 Sociale agenda | 122.852 | | | |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | 417.870 | -20.000 | -20.000 | -20.000 |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 62.900.238 | 62.514.736 | 62.870.502 | 63.061.024 |
| Baten na wijziging | 35.603.650 | 36.108.483 | 36.122.642 | 36.136.680 |
| Saldo na wijziging | 27.296.588 | 26.406.253 | 26.747.860 | 26.924.344 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 67.581.238 | 65.699.236 | 62.870.502 | 63.061.024 |
| Baten na wijziging | 35.603.650 | 36.108.483 | 36.122.642 | 36.136.680 |
| Saldo na wijziging | 31.977.588 | 29.590.753 | 26.747.860 | 26.924.344 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 3. RUIMTE EN BEREIKBAARHEID |
|---|---|

| | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 26.562.027 | 24.896.447 | 18.837.866 | 18.479.765 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 26.562.027 | 24.896.447 | 18.837.866 | 18.479.765 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P3.14 Regio Specifiek Pakket (RSP). | -18.750.000 | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 7.812.027 | 24.896.447 | 18.837.866 | 18.479.765 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 7.812.027 | 24.896.447 | 18.837.866 | 18.479.765 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 75.759.224 | 85.111.656 | 64.859.284 | 59.207.862 |
| Baten voor wijziging | 43.322.108 | 47.304.980 | 43.870.859 | 43.714.856 |
| Saldo voor wijziging | 32.437.116 | 37.806.676 | 20.988.425 | 15.493.006 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-3.0 Verkeer | -5.000 | -5.000 | -5.000 | -5.000 |
| P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | -20.833 | -20.833 | -20.833 | -20.833 |
| P-3.3 Vervoer | 1.271.000 | | | |
| P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | 1.395.160 | | | |
| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | -516.516 | -879.361 | -899.983 | -825.410 |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-3.0 Verkeer | 150.495 | -2.591.139 | -2.591.139 | -2.591.139 |
| P-3.3 Vervoer | 1.271.000 | | | |
| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | 562.545 | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 77.883.035 | 84.206.462 | 63.933.468 | 58.356.619 |
| Baten na wijziging | 45.306.148 | 44.713.841 | 41.279.720 | 41.123.717 |
| Saldo na wijziging | 32.576.887 | 39.492.621 | 22.653.748 | 17.232.902 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 85.695.062 | 109.102.909 | 82.771.334 | 76.836.384 |
| Baten na wijziging | 45.306.148 | 44.713.841 | 41.279.720 | 41.123.717 |
| Saldo na wijziging | 40.388.914 | 64.389.068 | 41.491.614 | 35.712.667 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 4 KENNIS WÉRKT |
|---|---|

| | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 1.363.802 | 1.032.563 | 1.131.639 | 1.131.639 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 1.363.802 | 1.032.563 | 1.131.639 | 1.131.639 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P4.04 Structuurversterking recreatie en (zorg)toerisme | 1.075.000 | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 2.438.802 | 1.032.563 | 1.131.639 | 1.131.639 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 2.438.802 | 1.032.563 | 1.131.639 | 1.131.639 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 13.067.263 | 6.694.328 | 6.724.206 | 6.133.710 |
| Baten voor wijziging | 1.533.631 | 2.534.251 | 2.534.921 | 2.534.921 |
| Saldo voor wijziging | 11.533.632 | 4.160.077 | 4.189.285 | 3.598.789 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-4.0 Economie | 3.565.064 | | | |
| P-4.2 Landbouw | 199.963 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-4.0 Economie | 8.847.839 | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 16.832.290 | 6.694.328 | 6.724.206 | 6.133.710 |
| Baten na wijziging | 10.381.470 | 2.534.251 | 2.534.921 | 2.534.921 |
| Saldo na wijziging | 6.450.820 | 4.160.077 | 4.189.285 | 3.598.789 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 19.271.092 | 7.726.891 | 7.855.845 | 7.265.349 |
| Baten na wijziging | 10.381.470 | 2.534.251 | 2.534.921 | 2.534.921 |
| Saldo na wijziging | 8.889.622 | 5.192.640 | 5.320.924 | 4.730.428 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 5. LEEFOMGEVING |
|---|---|

| | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 11.089.194 | 7.757.249 | 7.757.249 | 7.410.000 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 11.089.194 | 7.757.249 | 7.757.249 | 7.410.000 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| P5.23 Vitaal Platteland | 325.000 | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 11.414.194 | 7.757.249 | 7.757.249 | 7.410.000 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 11.414.194 | 7.757.249 | 7.757.249 | 7.410.000 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 83.059.183 | 78.886.210 | 78.854.779 | 60.134.209 |
| Baten voor wijziging | 69.302.793 | 66.132.415 | 65.865.413 | 49.452.181 |
| Saldo voor wijziging | 13.756.390 | 12.753.795 | 12.989.366 | 10.682.028 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-5.0 Waterhuishouding | -8.833 | -8.833 | -8.833 | -8.833 |
| P-5.2 Bodem | -1.280.561 | -462.554 | 2.963.631 | -41.849 |
| P-5.3 Vergunningverlening | 62.932 | 50.175 | 51.492 | 46.729 |
| P-5.4 Handhaving | -10.833 | -10.833 | -10.833 | -10.833 |
| P-5.5 Natuur en Landschap | 80.000 | 60.000 | 60.000 | 60.000 |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | 500.000 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-5.2 Bodem | -2.292.537 | -1.304.740 | 2.127.140 | -808.530 |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 82.401.888 | 78.514.165 | 81.910.236 | 60.179.423 |
| Baten na wijziging | 67.010.256 | 64.827.675 | 67.992.553 | 48.643.651 |
| Saldo na wijziging | 15.391.632 | 13.686.490 | 13.917.683 | 11.535.772 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 93.816.082 | 86.271.414 | 89.667.485 | 67.589.423 |
| Baten na wijziging | 67.010.256 | 64.827.675 | 67.992.553 | 48.643.651 |
| Saldo na wijziging | 26.805.826 | 21.443.739 | 21.674.932 | 18.945.772 |

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 6. MIDDELEN |
|---|---|

| | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 1.212.492 | 137.250 | 135.000 | 135.000 |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | 1.212.492 | 137.250 | 135.000 | 135.000 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 1.212.492 | 137.250 | 135.000 | 135.000 |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | 1.212.492 | 137.250 | 135.000 | 135.000 |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 2.476.038 | 13.682.069 | 19.421.404 | 20.642.178 |
| Baten voor wijziging | 184.926.994 | 183.954.567 | 164.058.914 | 155.366.175 |
| Saldo voor wijziging | -182.450.956 | -170.272.498 | -144.637.510 | -134.723.997 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | -2.378.028 | -3.214.953 | -3.576.953 | -4.012.953 |
| P-6.1 Reserve mutaties | 4.209.060 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | -29.199 | -422.046 | -839.046 | -1.275.046 |
| P-6.1 Reserve mutaties | -18.173.037 | 550.000 | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 4.307.070 | 10.467.116 | 15.844.451 | 16.629.225 |
| Baten na wijziging | 166.724.758 | 184.082.521 | 163.219.868 | 154.091.129 |
| Saldo na wijziging | -162.417.688 | -173.615.405 | -147.375.417 | -137.461.904 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 5.519.562 | 10.604.366 | 15.979.451 | 16.764.225 |
| Baten na wijziging | 166.724.758 | 184.082.521 | 163.219.868 | 154.091.129 |
| Saldo na wijziging | -161.205.196 | -173.478.155 | -147.240.417 | -137.326.904 |

| PROGRAMMA | VERDELING KAPITAALLASTEN |
|---|---|

| | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| **Financieel overzicht prioriteiten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | | | | |
| Baten voor wijziging | | | | |
| Saldo voor wijziging | | | | |
| | | | | |
| Lasten wijziging per prioriteit | | | | |
| Baten wijziging per prioriteit | | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | | | | |
| Baten na wijziging | | | | |
| Saldo na wijziging | | | | |
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 9.962.541 | 9.680.721 | 9.568.565 | 9.451.661 |
| Baten voor wijziging | 9.962.541 | 9.680.721 | 9.568.565 | 9.451.661 |
| Saldo voor wijziging | | | | |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| Verdeling kapitaallasten | 1.125.500 | | | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| Verdeling kapitaallasten | 1.125.500 | | | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 11.088.041 | 9.680.721 | 9.568.565 | 9.451.661 |
| Baten na wijziging | 11.088.041 | 9.680.721 | 9.568.565 | 9.451.661 |
| Saldo na wijziging | | | | |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 11.088.041 | 9.680.721 | 9.568.565 | 9.451.661 |
| Baten na wijziging | 11.088.041 | 9.680.721 | 9.568.565 | 9.451.661 |
| Saldo na wijziging | | | | |

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
13 en 14 juli 2011

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de statenadviseur mede te delen.*

## *Samenvatting*

# van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

gehouden op woensdag 22 juni 2011

WOENSDAG STATENDAG

# SAMENVATTING

**Vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid**

**Woensdag 22 juni 2011**

*U kunt de agendavoorstellen en de ingezonden brieven, evenals de samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

De lijst met toezeggingen tot en met de vergadering van woensdag 22 juni 2011 is als bijlage opgenomen bij deze samenvatting.

**Aanwezig:**
A. Huizing (voorzitter)
H. Beerda (PvdA)
A.A.P.M. van Berkel (PVV)
D.B. Dijkstra (CDA)
mevrouw G.M. van Dinteren (GroenLinks)
R. Fokkens (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
J.N. Kuipers (GroenLinks)
F.W. van Lookeren Campagne (D66)
J.M.L. van Middelaar (SP)
mevrouw L.A. Smits (SP)
J.L. Stel (VVD)
T. Stelpstra (ChristenUnie)
mevouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
A. Vorenkamp (PVV)
Th.J. Wijbenga (CDA)
B.J. Ziengs (VVD)

mevrouw J. Stapert, statenadviseur

**Voorts aanwezig de leden van GS:**
mevrouw T. Klip-Martin (VVD)
R.W. Munniksma (PvdA) tot 15:20 uur
A. van der Tuuk (PvdA) tot 15.20 uur
H. Brink (VVD)

**Afwezig:**
J.A. van Berkum (ChristenUnie)
Mevrouw M. Bakker (PvdA)
mevrouw M.S. Pauwels-Paauw (VVD)

**1. Opening en vaststelling van de agenda**
De voorzitter opent de vergadering en de agenda wordt vastgesteld.
Gedeputeerde Munniksma geeft een toelichting over het besluit van de Rijksoverheid betreffende de publicatie over de windaanvraag de Drentse Monden.
Samengevat zullen er twee sporen worden bewandeld; de Rijksoverheid start de inpassingsprocedure en de provincie komt met een visie op de windenergie voor de Veenkoloniën.

**2. Samenvatting vergadering 11 mei 2011 en de lijst van toezeggingen**
De aangepaste lijst van toezeggingen is aan deze samenvatting gehecht.
De samenvatting wordt vastgesteld.

**3. Ingekomen stukken**
De lijst met ingekomen stukken wordt conform vastgesteld.

**4. Rondvraag**
Er wordt geen gebruik gemaakt van de Rondvraag.

**5. Statenstukken/brieven**

**5a. Statenstuk 2011-488; 1e Bestuursrapportage 2011 (incl. 3e en 4e wijziging Begroting 2011)**

Samenvattende reactie van de fracties
De programma's 3 en 5 staan in deze commissie centraal. De fracties van PvdA, SP, CU GL en CDA stellen vragen over het programma Klimaat en Energie. De kern van de vragen is dat de fracties zich zorgen maken, wat gaat er niet goed? Zijn de doelen te hoog gesteld? Welk percentage wordt wel gehaald? De PvdA wil weten of het juist is dat €500.000 naar Landschapsbeheer Drenthe is gegaan. De VVD mist m.b.t. het ILG een overzicht waar de middelen naar toe gaan, op die manier is het moeilijk om bij de Voorjaarsnota (VJN) keuzes te maken, de SP en de CU sluiten zich hierbij aan. Vragen zijn er ook van de VVD over de fusie van waterschap en stroomgebieden. D66 informeert naar de spoorlijn Zwollen-Emmen-Coevorden maar ook naar de bedragen die voor de eikenprocessie rups worden uitgegeven. De SP steunt GS in haar onderhandeling over het deelakkoord Natuur, maar welke lijnen worden ingezet, bijvoorbeeld bij de EHS. GL sluit hierbij aan. De PVV wil graag dat het huidige niveau van de Natuur in stand blijft en dat er geen (extra) geld meer aan wordt uitgegeven. Tot slot informeert de PVV naar de maatregelen om de bevolkingsdaling tegen te gaan.
De CU vraagt naar de overname door de provincie van projecten bij het RSP project Florijnas.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
*Gedeputeerde Klip* deelt de teleurstelling over de resultaten tot nu toe van het programma Klimaat en Energie (K&E). Er is al wel veel in gang gezet maar het gaat te langzaam, de provincie is voor resultaten afhankelijk van derden. Er komt een nieuw programma K&E. Er zal een verschuiving plaats vinden naar grote projecten met meer economische gerichtheid. Criteria voor fusie van waterschappen krijgen langzaam vorm en mogelijke fusie in onderwerp van gesprek.
*Gedeputeerde Brink* vult aan met de opmerking dat bij de RSP de steden het voortouw nemen. Bij twee projecten in Assen-Zuid voert de provincie de regie voor de overige projecten is dat de gemeente Assen.
*Gedeputeerde Munniksma:* Er is € 500.000 vanuit de motie Vitaal Platteland beschikbaar gesteld voor Landschapsbeheer Drenthe. De eikenprocessie rups rukt op naar het noorden, erg vervelend. Geprobeerd wordt om de voortplanting te temperen.
Voor vragen over de bevolkingsdaling in Drenthe verwijst hij naar de statenstuk van maart 2011.

Er zijn nog geen concrete afspraken gemaakt over het pMJP/ILG. Hij hoopt dat men (landelijk) er op korte termijn uit is. Mogelijk ligt er een onderhandelingsakkoord op 5 juli. Tijdens de bespreking in de commissie B&F zal hij hier op terugkomen. Gelet op de impact van het deelakkoord Natuur, worden de staten hierover ook direct geïnformeerd. Bijna 100% zeker komt er geen geld voor landschapsbeheer. De te kiezen lijn bij de onderhandelingen is onderdeel van de onderhandelingen zelf.

Gedeputeerde staten zeggen het volgende toe:
Gedeputeerde Klip zegt toe voor, na te gaan, zover dit mogelijk is, in hoeverre operationele K&E projecten zullen worden gerealiseerd.

De voorzitter sluit de beraadslaging met de conclusie dat dit statenstuk terug zal komen in de andere commissies en in de vergadering van PS op 13 en 14 juli a.s.

Status: De B-status van het stuk blijft gehandhaafd.

**5b. Statenstuk 2011-486; Beoordeling milieueffectrapportage ten behoeve van Luchthavenbesluit Luchtsportcentrum Hoogeveen (m.e.r.beoordelingsbesluit)**

Samenvattende reactie van de fracties
De fracties stemmen in met dit voorstel. Waardering is er voor de zorgvuldigheid van de gemeente Hoogeveen. Er is nu sprake van een win-win akkoord.
De SP informeert naar de reden van de sterke verhoging van de helicopterbewegingen. Het gevoel ontstaat dat de gemeente kan schuiven met de waarden.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
Het betreft hier een regeling die sinds kort tot de bevoegdheid van de provincie behoort. Uit het stuk blijkt dat er geen m.e.r. plicht is. In het najaar zal het stuk inhoudelijk aan de commissie worden voorgelegd, inclusief een presentatie. Ook de technisch inhoudelijke vragen zullen dan worden meegenomen.

Ter aanvulling deelt de heer Brink mee dat de baanverlenging vliegveld Eelde wederom met een jaar uitgesteld, het geen hij zeer betreurt.

Gedeputeerde staten zeggen het volgende toe:
Gedeputeerde Brink zegt toe het aantal vliegbewegingen vanaf Luchtsportcentrum Hoogeveen toe te sturen naar de commissie.(SP)

De voorzitter sluit de beraadslaging met de conclusie dat de status van het stuk kan worden gewijzigd in de A-status.

**5c. Brief van Gedeputeerde Staten van 17 februari 2011 over Toekomstvisie TT-circuit en omgeving en bijbehorend convenant**

Samenvattende reactie van de fracties
De fracties, ook zij die de motorsport niet ruimhartig omarmen, kunnen zich vinden in het afsluiten van een convenant, maar vinden het jammer dat twee partijen niet hebben getekend, wie zijn die parijen?. De CU wil weten wanneer het soundscape onderzoek is afgerond. GL en de PvdA noemen het een erg boterzacht convenant. De PVV vindt het geluid van de TT-baan geen overlast in tegendeel. Bovendien is een eenvoudige manier, d m.v. een apparaatje, het geluid te minimaliseren. Wel is de vraag

wie alle maatregelen als geluidswallen gaat betalen. De SP verzoekt om realistisch te blijven en om te zorgen dat partijen bij elkaar blijven.
Kunnen de staten over het vervolg worden geïnformeerd? (CDA, VVD)

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
*Gedeputeerde Klip* memoreert het gevoerde (lange) traject. Kern is dat er wel sprake is van een relatie tussen de ontwikkelingen van en rondom de TT –baan maar het 'voor wat hoort wat' principe niet is toegepast. Er zijn afspraken gemaakt voor 10 jaar en daarin vertrouwt men elkaar, naast groei is ook sprake van afname van geluidsoverlast. Niet het convenant maar de visie is zacht te noemen, om die reden is er ook een convenant afgesloten. Defensie heeft niet getekend omdat zij met vergunningen een eigen traject willen doorlopen. De eigenaren van camping de Witterzomer (fam. Zingstra) hebben niet getekend omdat ze onvoldoende waarborgen in dit convenant zien. Wel zijn er procesafspraken gemaakt tussen TT en de familie Zingstra om te onderzoeken waar ze elkaars bedrijfsvoering kunnen versterken. Het soundscape onderzoek is in het najaar gereed.

Gedeputeerde staten zeggen het volgende toe:
Gedeputeerde Klip*:* zegt toe om de commissie regelmatig te informeren over de ontwikkelingen rondom de toekomstvisie van het TT circuit en het bijbehorende convenant (VVD, CDA)
Gedeputeerde Klip*:* zegt toe een presentatie te willen verzorgen zodra het soundscape onderzoek mbt. het TT circuit en omgeving, gereed is (CU).

De voorzitter sluit de beraadslaging met de conclusie dat de commissie een positieve grondhouding heeft afgegeven over de toekomstvisie van het TT circuit en het bijbehorende convenant.

**5d. Brief van Gedeputeerde Staten van 8 juni 2011 over de Ontwerpbegroting 2012 van het OV-bureau Groningen Drenthe**

Samenvattende reactie van de fracties
Hoewel de fracties in meerderheid vinden dat het stuk gedegen is worden ook een aantal zaken gemist. Er is nog geen sluitende begroting, die komt niet eerder dan eind 2011. In meerderheid vragen de fracties aandacht voor het buitengebied. Dorpen moeten met het openbaar vervoer bereikbaar zijn om leefbaar te blijven. Aandacht wordt ook gevraagd voor de Zuidas, inclusief Emmen(SP, D66). Hoe worden de bezuinigingen (CU, SP) en de verlaging van de BDU opgevangen? (PvdA). Hoe zit het met de aansluiting NS en OV in de nieuwe situatie? GL wil dat de commissie wordt geïnformeerd over het pakket van maatregelen i.k.v. de bezuinigingen, inclusief het opheffen van (grote)lijnen.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
Gedeputeerde Brink geeft aan dat ook het college gaat voor de bereikbaarheid van het buitengebied. Het nakomen van de verschillende doelstellingen als maximale bereikbaarheid, klanttevredenheid kortom een hoogwaardig OV-beleid. Dit vraagt om politieke keuzes. In de VJN zal worden ingegaan op de korting van de BDU. De verbinding van de Zuid-as is een van de slechts bezochte lijnen. De aansluiting op de dienstregeling van de NS, wat overigens pas in 2013 speelt, zal door het OV bureau worden opgepakt.

Gedeputeerde staten zeggen het volgende toe:
Gedeputeerde Brink zegt toe direct ná de zomer van 2011 aan de commissie voorstellen te presenteren over een sluitende OV begroting, indien noodzakelijk met vervoerskundige maatregelen.

De voorzitter sluit de beraadslaging met de conclusie dat op dit moment een positieve zienswijze kan worden verstrekt aan het OV-bureau. Het college zal met voorstellen komen voor een sluitende begroting en het onderwerp komt ook in de VJN aan de orde.

**6. Mededelingen**

De voorzitter laat weten dat werkbezoeken en presentaties ná het zomerreces zullen plaatsvinden; de commissie wordt hierover vóór de zomer geïnformeerd.

**7. Sluiting**

De vergadering wordt gesloten om 17:00 uur.
De volgende vergadering zal plaatsvinden op 21 september 2011.

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 21 september 2011,

, voorzitter

, statenadviseur

| Toezeggingenlijst Statencommissie Omgevingsbeleid stand van zaken 22 juni 2011 | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | | |
| **Naam** | **Omschrijving** | **Startdatum** | **Einddatum** | **Stand van Zaken** |
| | | | | |
| **Korte termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Inschakelen sociale werkvoorziening brugbediening | Gedeputeerde Bats zegt toe dat het college zal onderzoeken in hoeverre het juridisch en financieel mogelijk is mensen in te schakelen vanuit de sociale werkvoorziening voor de brugbediening. | 08-07-2010 | 07-10-2010 | OGB: 22.06.2011: Er wordt gebruik gemaakt van medewerkers van soc.werkvoorziening. |
| 2. Uitwerkingsstrategie EHS, inclusief prioriteringsoverzicht naar PS | De heer MUNNIKSMA zegt toe dat rond het zomerreces 2010 een uitwerkingsstrategie EHS, inclusief prioriteringsoverzicht naar PS zal worden gezonden. | 16-06-2010 | 13-10-2010 | OGB 11.05.2011: Tot het zomerreces weinig nieuwe informatie. Het min. van EL&I, IPO verrichten onderzoek. Het onderwerp is gerelateerd aan het Bestuursakkoord. Dit onderwerp komt vóór zomerreces aan de orde. |
| 3. Inbreng OV bureau in OV discussie | Gedeputeerde Swierstra: zegt toe de suggestie om het OV-bureau te vragen naar een eigen inbreng bij de inhoudelijke discussie met de commissie (n.a.v. de brochure van FNV Bondgenoten over aanbestedingen) voor te leggen aan het OV-bureau. | 24-11-2010 | 23-02-2011 | OGB 09.02.2011: Gedeputeerde Swierstra geeft aan dat er allerlei overleggen gaande zijn. |
| 4. Overleg met voorzitter AFLO | Gedeputeerde Munniksma zegt toe op korte termijn in overleg te zullen gaan met de voorzitter van de AFLO. | 09-02-2011 | 04-05-2011 | OGB 11.05.2011: Nog vóór de zomervakantie wordt een conferentie georganiseerd ism de AFLO over div. onderwerpen. |
| 5. Evt. bijstellen begrenzing Drentse Aa gebied | Gedeputeerde Munniksma zegt toe de begrenzing van het Drentse Aa gebied te willen bijstellen als dit de ontwikkeling van de in dit Nationaal Landschap liggende dorpen zou belemmeren. | 09-02-2011 | 04-05-2011 | OGB 11.05.2011: De toezegging hangt nauw samen met de AmvB van het Rijk (O.a.begrenz. Nat. Parken). Het is nog onduidelijk of die AmvB er gaat komen. Dit wordt voorlopig afgewacht.<br>OGB 22.06.2011: N.a.w. komt er geen AmvB. Def. antwoord kan pas worden gegeven ná Parlementaire behandeling ná het zomerreces. |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 6. Criteria regionale gebiedsagenda's | Gedeputeerde Munniksma zegt toe in het kader van de uitwerking van de omgevingsvisie met criteria te komen voor de regionale gebiedsagenda's. | 11-05-2011 | 11-08-2011 | |
| 7. Realisatie K&E projecten | Gedeputeerde Klip zegt toe, na te gaan, voor zover dit mogelijk is in hoeverre operationele K&E projecten zullen worden gerealiseerd. | 22-06-2011 | 22-09-2011 | |
| 8. Vliegbewegingen Luchtsportcentrum Hoogeveen | Gedeputeerde Brink zegt toe het aantal vliegbewegingen vanaf Luchtsportcentrum Hoogeveen toe te sturen naar de commissie. | 22-06-2011 | 22-09-2011 | |
| 9. Presentatie soundscape onderzoek TT circuit en omgeving | Gedeputeerde Klip zegt toe een presentatie te willen verzorgen zodra het soundscape onderzoek mbt. het TT circuit en omgeving, gereed is (CU). | 22-06-2011 | 22-09-2011 | |
| 10. Begroting OV-bureau | Gedeputeerde Brink zegt toe direct ná de zomer van 2011 aan de commissie voorstellen te presenteren over een sluitende OV begroting, indien noodzakelijk met vervoerskundige maatregelen. | 22-06-2011 | 22-09-2011 | |

| **Lange termijn Toezeggingen** | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 1. Bedrijventerreinen in de Regio Assen-Groningen | Gedeputeerde HAARSMA zegt toe Provinciale staten te betrekken bij de voortgang van de bedrijventerreinen in de Regio Assen-Groningen. | 25-11-2009 | | OGB 09.02.2011: Gedeputeerde Haarsma zegt toe dat de commissie hier z.s.m. een brief over ontvangt. |
| 2. Stagnatie E233 | Gedeputeerde Swierstra zegt toe navraag te zullen doen bij de NHI over mogelijke stagnatie van de E 233. | 12-01-2011 | 14-12-2011 | OGB 09.02.2011: Gedeputeerde Swierstra: eind 2011 volgen er nadere mededelingen. |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 3. Nadelige gevolgen aanbesteding OV | Gedeputeerde Swierstra: zegt toe samen met de partners van het OV Groningen-Assen de nadelige gevolgen van aanbesteding op- en aan te pakken en hiermee naar de commissie te komen, voor de volgende concessieverlening. | 12-01-2011 | 14-12-2011 | OGB 09.02.2011: Gedeputeerde Swierstra deelt mee dat eind 2011 hierover nadere mededelingen volgen. |
| 4. Informatie over projecten die onder de Tennet gelden (kunnen) vallen | Gedeputeerde MUNNIKSMA zegt toe de informatie over projecten die onder de Tennet gelden (kunnen) vallen aan de commissie beschikbaar te stellen ná het zomerreces 2009. | | 15-12-2011 | OGB 09.02.2011: De procedure loopt t/m 2011, het eindverhaal wordt dit jaar verwacht. |
| 5. Informatie verstrekking aan de commissie over TT circuit en bijbehorende convenant | Gedeputeerde Klip zegt toe om de commissie regelmatig te informeren over de ontwikkelingen rondom de toekomstvisie van het TT circuit en het bijbehorende convenant. | | | |

| **Moties** |
|---|

provincie Drenthe

# *Staten*stuk 2011-487

## Bestuursakkoord 2011-2015

Voorgestelde behandeling:
- Statencommissie Bestuur en Financiën op 6 juli 2011
- provinciale staten op 13 juli 2011
- fatale beslisdatum: voor het zomerreces

Behandeld door mevrouw M den Boer, telefoonnummer (0592) 36 53 57, e-mail m.denboer@drenthe.nl
Portefeuillehouder: mevrouw T. Klip-Martin

## Inleiding

Sinds 1999 heeft het Rijk driemaal een bestuursakkoord gesloten met medeoverheden waarin afspraken worden gemaakt over decentralisatie van taken en bijbehorende middelen. Het laatste bestuursakkoord Rijk-provincies dateert van 2008 en eindigt eind 2011. Bij brief van 30 maart 2011 (kenmerk 13/4.2/2011002879) bent u geïnformeerd over het proces om tot een nieuw bestuursakkoord (2011-2015) te komen.

Inmiddels is het bestuursakkoord op hoofdlijnen in de vorm van een onderhandelaarsakkoord (bijlage 1) ondertekend door het kabinet en de voorzitters van de koepelorganisaties (VNG, UvW en IPO).
In dit statenstuk informeren wij u over de totstandkoming van het onderhandelaarsakkoord, de belangrijkste consequenties ervan en formuleren wij een advies voor besluitvorming van uw staten over voorliggend akkoord.

***Proces***
Het Bestuursakkoord Rijk-provincies 2011-2015 komt voort uit het Regeerakkoord Rutte-Verhagen. Belangrijkste voornemen uit het Regeerakkoord is om afspraken te maken over vermindering van bestuurlijke drukte, het versnellen van besluitvorming en het vergroten van bestuurskracht. Daarnaast heeft het kabinet een forse financiële taakstelling geformuleerd. Om deze doelstellingen te realiseren worden in het bestuursakkoord afspraken opgenomen over decentralisaties op het terrein van natuur, ILG, ruimte, economie, infrastructuur, cultuur, water en jeugdzorg en over bijbehorende financiële kortingen. Deze ontwikkeling volgt op eerdere bezuinigingen: in 2010 heeft het Rijk met ingang van 2011 een structurele korting op de algemene uitkering van het provinciefonds opgelegd van € 300 miljoen. In 2011 heeft dit voor Drenthe een nadeel betekend van € 5 miljoen; met ingang van 2012 hangt de hoogte van de korting voor Drenthe mede af van het nieuwe verdeelmodel, waarbij inmiddels ontvangen berichten niet meevallen. Op basis van het Bestuursakkoord Rijk-provincies 2008-2011 hebben de provincies te kennen gegeven bereid te zijn € 800 miljoen in te zetten om voor dat bedrag een besparing op de rijksbegroting in de jaren 2009-2011 te realiseren; hieraan heeft Drenthe € 20 miljoen (van 2008 tot en met 2011 € 5 miljoen jaarlijks) bijgedragen.

De inhoudelijke en financiële voornemens uit het Regeerakkoord moeten doorvertaald worden naar onder meer de lagere overheden. Met het oog daarop heeft het IPO-bestuur in de vergadering van 9 december 2010 besloten een verkenning te starten naar de ontwikkeling van een nieuw Bestuursakkoord omdat daarmee gezamenlijk invulling gegeven kon worden aan de kabinetsplannen en daarmee voorkomen werd dat het Rijk eenzijdig zou gaan bepalen hoe de financiële en inhoudelijke consequenties eruit zouden komen te zien.

Voorwaarde die het IPO stelde was dat het zou gaan om een akkoord van beperkte omvang en gericht op ‘principes en proces’. Nog dezelfde maand heeft de Ministerraad besloten dat het streven zou worden om medio februari 2011 met medeoverheden een bestuursakkoord op hoofdlijnen te sluiten met daarin richtinggevende kaders voor decentralisatie van taken. In vervolg hierop heeft het IPO van de provincies het mandaat gekregen om met het Rijk te gaan onderhandelen. Als college van GS van Drenthe hebben wij hiermee ingestemd omdat wij ervan overtuigd waren dat het mede gelet op de positie van de provincies, verstandig was om als collectief in de onderhandelingen aan tafel te zitten en niet af te wachten hoe allerlei maatregelen via bijvoorbeeld wetgevingstrajecten en begrotingswijzigingen eenzijdig worden opgelegd.

In de periode van januari 2011 tot en met medio april 2011 is door de vertegenwoordigers van de koepels hard gewerkt aan de totstandkoming van het akkoord. Bij dit proces zijn we als provincie intensief betrokken geweest. Tijdens de IPO-bestuursvergadering van 21 april jl. hebben de provincies in meerderheid ingestemd met het onderhandelaarsakkoord. De provincies Noord-Holland, Flevoland en Fryslân hebben negatief geadviseerd omdat het bestuursakkoord volgens deze provincies onvoldoende duidelijkheid over financiële perspectieven biedt. Het onderhandelaarsakkoord is nog dezelfde dag door de koepelvertegenwoordigers en de minister-president ondertekend.

Tijdens de IPO-bestuursvergadering is ook afgesproken dat een aantal zorgpunten per brief van het IPO aan minister Donner zou worden toegezonden (zie bijlage 3 en laatste alinea essentie en samenvatting Bestuursakkoord) en zijn afspraken gemaakt over de accordering van het onderhandelaarsakkoord door de nieuwe provinciale staten van de individuele provincies. Zodra door u wordt ingestemd met het onderhandelaarsakkoord krijgt het de status van Bestuursakkoord.

***Essentie en samenvatting Bestuursakkoord***
Het bestuursakkoord bestaat uit een hoofdlijnenakkoord en twee deelakkoorden voor water en natuur. Het hoofdlijnenakkoord ligt nu ter besluitvorming aan u voor. Inmiddels is het deelakkoord water (bijlage 2) ook op 23 mei jl. ondertekend door de vertegenwoordigers van de koepels en het Rijk. Het deelakkoord natuur komt op zijn vroegst voor het zomerreces gereed.

Inzet van het bestuursakkoord is om gezamenlijk tot een krachtige, kleine en dienstverlenende overheid te komen. Het overdragen van taken en verantwoordelijkheden van de rijksoverheid aan decentrale overheden draagt hieraan bij. Met deze verdeling van taken (decentralisaties) is een bedrag gemoeid van in totaal ongeveer 8,5 miljard euro. Daarnaast wordt circa € 2 miljard aan bezuinigingen verdeeld over de overheden.

Bij deze decentralisaties gaat het voor provincies om taken op het terrein van economie (regionaal economisch beleid), natuur, ruimtelijke ordening en verkeer en vervoer (aanleg nieuwe infrastructuur en exploitatie openbaar vervoer). Voor gemeenten gaat het om de decentralisatie van de jeugdzorg, de extramurale begeleiding uit de AWBZ en de nieuwe regeling Werken naar vermogen (hervorming WWB/WIJ, WSW en Wajong). Voor de waterschappen gaat het om taken op het gebied van waterbeheer en -veiligheid.

Deze overdracht van taken versterkt voor provincies het ruimtelijke profiel, voor gemeenten het dienstverlenende profiel en voor waterschappen het functionele profiel. De gedachte hierbij is dat de overheden hierdoor krachtiger kunnen functioneren op hun kerntaken, er is minder bestuurlijke drukte doordat slechts twee overheden betrokken zijn per beleidsterrein en de rijksoverheid kan beduidend kleiner worden.

In het hoofdlijnenakkoord zijn naast afspraken over te decentraliseren taken (en bijbehorende middelen) tevens principeafspraken opgenomen over de wijze waarop de verschillende decentralisaties uitgewerkt worden. Ook volgt uit het akkoord dat kabinet, provincies, gemeenten en waterschappen voornemens zijn om de administratieve lasten verder terug te dringen. Daarnaast wordt onderzocht hoe de bedrijfsvoering efficiënter kan, bijvoorbeeld door interbestuurlijk toezicht te verminderen. De nog niet gerealiseerde afspraken uit het bestuursakkoord 2008-2011 blijven onverminderd van kracht.

De belangrijkste decentralisatieafspraken en financiële consequenties daarvan zijn de volgende.

1. De provincies worden verantwoordelijk voor de ontwikkeling van de regionale economie. Zo staat de provincie aan de lat voor het faciliteren van de kennisdriehoek in de regio. Verder wordt de provincie zelf financieel verantwoordelijk voor de herstructurering van bedrijventerreinen. Het Rijk gaat investeren in (regionale) economie via het topsectorenbeleid. Via de Nota Ruimte en Nota Mobiliteit wordt een deel van de afspraken uit het bestuursakkoord over het ruimtelijk-economisch domein nader geconcretiseerd. De komende periode wordt nog inzichtelijk gemaakt wat dit financieel voor de provincie betekent.
2. De taken op het gebied van jeugdzorg worden gedecentraliseerd naar gemeenten. Uiterlijk in 2016 moet dit gerealiseerd zijn. Aan deze decentralisatie is een uitname uit het provinciefonds gekoppeld van € 90 miljoen
3. Provincies worden verantwoordelijk voor de inrichting van het landelijk gebied en voor het regionale beleid voor natuur, recreatie en toerisme, landschap, structuurversterking van de landbouw en leefbaarheid.
4. In het akkoord en het deelakkoorrd wordt gestreefd naar doelmatiger waterbeheer met dezelfde of betere kwaliteit tegen lagere kosten: doelmatigheidswinst oplopend tot € 750 miljoen in 2020. De provincie stelt de kaders voor regionaal waterbeheer en houdt toezicht op de waterschappen. Voor de provincie heeft dit geen financiële gevolgen.

De voor de provincie belangrijkste bezuinigingen die voortvloeien uit het bestuursakkoord zijn de volgende.

1. De BDU Verkeer en Vervoer wordt conform afspraken in het Regeerakkoord van een specifieke uitkering overgeheveld naar de algemene uitkering in het Provinciefonds. Dit gaat gepaard met een structurele korting van ongeveer 5%. Voor Drenthe gaat het bij benadering om een vanaf 2011 cumulatief oplopend bedrag tot € 3 miljoen per jaar.
2. De overdracht van de jeugdzorg aan gemeenten wordt gekoppeld aan een structurele uitname van € 90 mliljoen uit het provinciefonds. Voor Drenthe gaat het bij benadering om een bedrag van € 1,7 miljoen structureel per jaar vanaf 2015.
3. Aan de decentralisatie van de Regionale Historische Centra naar provincies wordt een structurele korting van € 5 mln. gekoppeld. Voor Drenthe gaat het bij benadering om een bedrag van € 330.000 structureel per jaar vanaf 2012.
4. Het terugtrekken van het Rijk op regionaal-economische ontwikkeling en de focus op topgebieden (waarvan er geen in Drenthe/het Noorden ligt), zal forse financiële consequenties hebben voor Drenthe. De omvang van deze bezuiniging wordt pas in de loop van deze regeerperiode duidelijk.
5. Op het gebied van natuur dreigen forse bezuinigingen. In het Bestuursakkoord is opgenomen dat provincies zich niet committeren aan de voorgenomen decentralisatiekorting van € 600 miljoen. Desondanks moet rekening worden gehouden met omvangrijke financiële consequenties. In juni 2011 wordt de exacte hoogte van de bezuiniging duidelijk via het deelakkoord Natuur. Voor Drenthe lopen de inschattingen voor wat dit financieel gaat betekenen, momenteel nog sterk uiteen.

Uit de brief die door de IPO-voorzitter aan minister Donner is verzonden (bijlage 2), blijkt dat nog een aantal zorgpunten resteert. De financiële randvoorwaarden bij de decentralisatie van het natuurbeleid en de financiële afwikkeling van de overdracht van de jeugdzorg zijn bijvoorbeeld als zorgpunten genoemd. Ook wordt in de brief verwezen naar de, in het bestuursakkoord vastgelegde afspraak dat de provincies zich niet conformeren aan de bezuiniging van€ 600 miljoen op de lopende bestuursovereenkomsten ILG en aan de maatregelen die de provincies opgelegd worden in het kader van de beheersvergoeding. Ten slotte is aandacht gevraagd voor een evenwichtige regionaal-economische ontwikkeling in alle landsdelen.

In reactie op deze zorgpunten is door minister-president Rutte aangegeven dat het kabinet wil investeren in de onderlinge verhoudingen met de decentrale overheden en is opgenomen dat de zorgpunten de aandacht hebben bij de verdere uitwerking van het bestuursakkoord.

***Besluitvorming en advies GS***

Zoals eerder in dit stuk aangegeven heeft ons college positief besloten over het verlenen van het mandaat aan de IPO-voorzitter om het onderhandelaarsakkoord te ondertekenen omdat wij van mening zijn dat dit, gegeven de bestuurlijk-financiële situatie, een acceptabel en goed verdedigbaar akkoord is. Bij deze afweging speelt voor ons vooral ook mee dat er een voor de provincies gunstig deelakkoord water ligt en expliciet is vastgelegd dat de provincies zich niet committeren aan de € 600 miljoen korting op natuur. Daarnaast is via het deelakkoord natuur afgesproken verder te onderhandelen over de bezuiniging op de beheersvergoedingen. Het onderhandelaarsakkoord ondersteunt onze ambitie om te focussen op de provinciale domeinen en onze provinciale rol als regisseur en verbinder.

In dit verband is het goed om nogmaals te benadrukken dat het nu voorliggende akkoord het resultaat is van een intensief onderhandelingstraject waarbij niet alleen gekomen is tot een heldere taakverdeling tussen overheden, maar ook financiële lasten zijn verdeeld. Als college hebben wij tijdens het onderhandelingsproces onder meer via adviescommissies veelvuldig input kunnen leveren en daarmee het Drentse belang kunnen behartigen. Bij een dergelijk complex onderhandelingsproces hoort echter ook dat op sommige punten compromissen worden gesloten.

Het onderhandelaarsakkoord laat duidelijk zien dat wij in een andere werkelijkheid leven dan een aantal jaren geleden. Belangrijkste notie is dat de provincies er, in lijn met het regeerakkoord en de economische situatie in Nederland, financieel fors op achteruitgaan. Een deel van de bezuinigingen is inzichtelijk, maar een deel moet nog verder uitgewerkt worden en komt nog op ons af. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om de bezuiniging die met de overdracht van het natuurbeleid gepaard gaat en in het deelakkoord natuur wordt uitgewerkt. Deze ontwikkeling maakt dat er politiek-bestuurlijk scherpe inhoudelijke keuzes gemaakt moeten worden en moeten ambities waar nodig bijgesteld worden. Als college vinden wij het belangrijk om hierover de komende periode met uw staten in gesprek te gaan en te blijven.

Overeenkomstig de eerder gemaakte afspraken is het nu aan de staten van de individuele provincies om te besluiten over het voorliggende akkoord. Formeel juridisch gezien besluit u over dit onderwerp, zoals altijd, zonder last. Vanuit een politiek bestuurlijk oogpunt bekeken zijn wij echter van mening dat dit akkoord, gelet op het proces van totstandkoming, niet als geheel vrijblijvend beschouwd kan worden. De juridische consequenties van een eventuele verwerping van het akkoord zijn niet anders dan dat Drenthe dan geen bestuursakkoord heeft gesloten met het rijk. Eventuele bestuurlijke, politieke en financiële consequenties (van niet instemmen met het voorliggende akkoord) zijn dat wij als provincie aan de zijlijn kunnen komen te staan en het Rijk eenzijdig via bijvoorbeeld wetgevingstrajecten en begrotingswijzigingen invulling kan geven aan de uitwerking van het regeerakkoord.

De komende periode wordt in interprovinciaal verband besloten hoe uitvoering gegeven kan worden aan dit akkoord en hoe de in het akkoord gemaakte afspraken zo goed mogelijk geborgd kunnen worden.

***Provinciale rol en samenwerking partners***
De verschuiving van taken en verantwoordelijkheden en de afname van financiële middelen noodzaken ons om de komende periode in gesprek te gaan met de Drentse medeoverheden. Hierbij moet onder meer aandacht zijn voor het feit dat de provincie geen wettelijke taken meer heeft in het sociaal domein, dat de jeugdzorg wordt overgedragen naar de gemeenten, dat de provinciale rol verandert en dat onze financiële middelen sterk zullen afnemen waardoor in financieel opzicht de verhoudingen veranderen. De komende periode moeten we bekijken we wat dit betekent voor de verschillende samenwerkingsvormen en de eerder gemaakte afspraken met gemeenten. Ook gaan we samen met gemeenten verkennen of deze ontwikkelingen aanleiding geven tot nieuwe samenwerkingsvormen en/of intensief overleg.

## Advies

Instemmen met het onderhandelaarsakkoord Rijk-Provincies 2011-2015 en daarmee het verbinden van de provincie Drenthe aan de afspraken en financiële consequenties van het akkoord.

## Beoogd effect

1. Versterking van profielen van de provincie (en medeoverheden) door passende decentralisaties, overheveling van taken en terugtrekken op het taakveld van andere overheden.
2. Met het bestuursakkoord geven wij als provincies mede invulling aan de uitwerking van de voornemens uit het regeerakkoord.
3. Vermindering van bestuurlijke drukte door betrokkenheid van maximaal twee overheden per beleidsterrein en daarmee realiseren van een kleinere slagvaardigere overheid.
4. Heldere financiële en inhoudelijke afspraken tussen Rijk en provincie.
5. Heldere en gecommitteerde basis voor het gesprek met gemeenten en waterschappen over de samenwerking en overdracht van taken.

## Argumenten

*1. Versterking van profiel en takenpakket van provincies, verminderde bestuurlijke drukte*
Het bestuursakkoord draagt bij aan de aanscherping van de profielen van de overheden: provincies het ruimtelijk profiel, gemeenten het dienstverlenende profiel en voor waterschappen het functionele profiel. Daarmee samengaand geeft het ook invulling aan het verminderen van overmatige bestuurlijke bemoeienis op beleidsvelden (maximaal twee overheden per beleidsveld).

*2. Met het bestuursakkoord geven we als provincies mede invulling aan de uitwerking van de voornemens uit het regeerakkoord.*
Via het Bestuursakkoord hebben provincies, gemeenten en waterschappen inspraak gehad in de wijze waarop de voornemens uit het Regeerakkoord doorvertaald zijn. Daarin is ruimte geweest voor onderhandeling en compromissen. Wanneer de provincies zich niet committeren aan het bestuursakkoord is de kans reëel dat het Rijk zelf de regie neemt en naar eigen inzicht de inhoudelijke en financiële voornemens uit het Regeerakkoord doorvertaald naar de lagere overheden. De kans lijkt zeer klein dat dit gunstiger zal uitvallen dan de afspraken die in het voorliggende akkoord gemaakt zijn.

*3. Bestuursakkoord is gemeenschappelijk kader voor Rijk, gemeenten en waterschappen om over samenwerking en overdracht van taken in gesprek te gaan.*

De koepels hebben inzichtelijk wat het bestuursakkoord voor financiële en inhoudelijke consequenties heeft op de medeoverheden en ze hebben zich aan het akkoord gecommitteerd. Dit biedt opening en urgentie om als provincie transparant het gesprek aan te gaan met gemeenten en waterschappen over samenwerking, overdracht van taken en bestuurlijke verhoudingen.

*4. Proces tot onderhandelaarsakkoord vraagt om committment van individuele provincies voor bestuursakkoord*

Het IPO heeft namens het collectief van de provincies de onderhandelingen gevoerd met de betrokken koepels en het Rijk. De individuele provincies hebben tijdens dit onderhandelingstraject de ruimte gekregen om individuele belangen in te brengen en zorgpunten bespreekbaar te maken. Daarmee is het onderhandelaarsakkoord niet een product van het IPO als op zichzelf staande organisatie, maar van het collectief van provincies samen waaraan de individuele provincies zich door hun rol in het proces, bestuurlijk gezien, al voor een deel gecommitteerd hebben. Zoals eerder aangegeven spreekt het voor zich dat we het als college niet met alle afspraken en voorstellen uit het onderhandelaarsakkoord eens zijn.

## Uitvoering

**Tijdsplanning**

N.v.t.

**Financiën**

De komende periode worden de afspraken uit dit akkoord uitgewerkt en geïmplementeerd. De decentralisatie van taken zal veelal gepaard gaan met financiële kortingen vanuit het rijk. Op dit moment kan nog niet exact worden voorspeld wat de financiële consequenties zijn. Wel is nu al duidelijk dat rekening moet worden gehouden met fors afnemende inkomsten.

**Europese context**

N.v.t.

**Monitoring en evaluatie**

N.v.t.

**Extern betrokkenen**

N.v.t.

**Communicatie**

N.v.t.

**Bijlagen**

1. Bestuursakkoord Rijk-Provincies 2011-2015
2. Deelakkoord water
3. Brief van 27 april 2011 aan minister Donner over bestuursakkoord
4. Presentatie Bestuursakkoord

**Ter inzage in de leeskamer**
N.v.t.

Assen, 30 mei 2011
Kenmerk: 21/3.7/2011004573

Gedeputeerde staten van Drenthe,

J. Tichelaar, voorzitter
mevrouw drs. J.M. Imhof, secretaris

jk/coll.

# *Ontwerp*besluit

2011-487-1

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 30 mei 2011, kenmerk 21/3.7/2011004573

BESLUITEN:

in te stemmen met het onderhandelaarsakkoord Rijk, IPO, VNG en UvW 2011-2015.

Assen, 13 juli 2011

Provinciale staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

jk/coll.

# Bestuursakkoord 2011-2015

## Vereniging van Nederlandse Gemeenten,
## Interprovinciaal Overleg,
## Unie van Waterschappen
## en Rijk

# Bestuursakkoord 2011-2015

## 1. Preambule

Een krachtige, kleine en dienstverlenende overheid; een overheid die zich tot haar kerntaken beperkt en waarbij taken zo dicht mogelijk bij de burger worden belegd. Dat is waar Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen voor staan.

Nederland staat voor een grote uitdaging: het op orde brengen van de overheidsfinanciën gecombineerd met het versterken van de economie. Om dit mogelijk te maken is een compacte en slagvaardige overheid nodig die goed toegerust is op haar taak. Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen moeten in samenhang functioneren als herkenbare eenheid voor burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties. Dit kan alleen als taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden niet versnipperd zijn. In principe zijn zij over maximaal twee bestuurslagen verdeeld; je gaat erover of niet. Het bestuursakkoord biedt daar het kader voor.

Om tot een doelmatige taakverdeling en dus een compacte en slagvaardige overheid te komen, wordt een aantal taken gedecentraliseerd. Dit is een omvangrijke hervorming, die ook gepaard gaat met een grote overheveling van budgetten: circa € 8,5 miljard. Dit bestuursakkoord bevat richtinggevende proces- en principeafspraken voor deze decentralisaties. Daarnaast zijn er afspraken opgenomen over bestuur, financiën en het verminderen van regeldruk. Het is niet de bedoeling dat deze afspraken allesomvattend zijn; uitwerking van de decentralisaties zal vooral vorm krijgen nadat het akkoord is gesloten. De afspraken vormen samen een disciplinerend kader waarbinnen die uitwerking van de decentralisaties kan plaatsvinden. Eerder tussen Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen gemaakte afspraken worden in dit bestuursakkoord niet herhaald, maar blijven -tenzij anders vermeld- onverminderd van kracht.

Vrijheid en verantwoordelijkheid staan voor het Rijk centraal. Dat is ook bij de decentralisaties het uitgangspunt. Als een taak aan een bestuurslaag wordt toebedeeld, krijgt deze de grootst mogelijke vrijheid de taak naar eigen inzicht uit te voeren. Wet- en regelgeving moeten op de uitvoeringspraktijk aansluiten en de verantwoordingslast wordt zoveel mogelijk beperkt. Tegelijkertijd pakt de medeoverheid de taak daadkrachtig en resultaatgericht op. Er moet voldoende bestuurskracht zijn en nauw worden samengewerkt met burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties. Alleen als Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen hun verantwoordelijkheid nemen en de toebedeelde vrijheid doelmatig benutten kan de compacte en slagvaardige overheid ontstaan en kunnen de noodzakelijke resultaten worden geboekt.

# 2. Profiel Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen

## 2.1 Profielen overheden

Nederland is een gedecentraliseerde eenheidsstaat. Gedecentraliseerd omdat er drie zelfstandige bestuurslagen met een algemene verantwoordelijkheid zijn: Rijk, provincies en gemeenten. Zij hebben een open huishouding en een eigen belastinggebied. Daarnaast vormen de waterschappen een zelfstandige functionele bestuurslaag, die ook een eigen belastinggebied heeft. Er is sprake van een eenheidsstaat omdat de bestuurslagen samen onderdeel uitmaken van een groter geheel. De bestuurslagen staan niet hiërarchisch ten opzichte van elkaar. Er is wel een hiërarchie van regels. Om de eenheid te bewaren, worden door de vier bestuurslagen afspraken gemaakt. Onderdeel daarvan zijn de afspraken over de taakverdeling zoals die in dit bestuursakkoord zijn neergelegd. De decentralisaties waarover in dit bestuursakkoord afspraken worden gemaakt sluiten aan bij de profielen zoals die hieronder worden beschreven.

Uitgangspunt binnen het Nederlands bestuurlijk bestel is: decentraal wat kan, centraal wat moet. Dit houdt in dat taken bij voorkeur door gemeenten of door provincies worden uitgevoerd. Het Rijk beperkt zich zoveel mogelijk tot die taken waarvan wenselijk is dat die door het Rijk worden uitgevoerd, bijvoorbeeld uit het oogpunt van rechtsgelijkheid, effectiviteit of doelmatigheid.

## 2.2 Profiel gemeenten

Gemeenten zijn de eerste overheid; de bestuurslaag die meestal het dichtst bij de burger staat. De gemeente draagt zorg voor een veilige en leefbare woon- en werkomgeving en is het eerste loket als het gaat om voorzieningen voor de burger. Gemeenten hebben taken in het sociale, economische en ruimtelijke domein. Onder het sociale domein valt bijvoorbeeld de begeleiding van en naar werk, maatschappelijke ondersteuning, veiligheid en jeugdbeleid. In het economisch domein gaat het bijvoorbeeld om het stimuleren van de lokale economie, het verzorgen van kwalitatief en kwantitatief voldoende werklocaties, detailhandel, stimuleren van toerisme en recreatie en de aansluiting met de werkgelegenheid en scholing. In het ruimtelijk domein gaat het om de ruimtelijke ontwikkeling van stad en platteland in brede zin, waarbij onder meer de afweging tussen milieu, natuur, water, economie en wonen een rol speelt. Dit beleid wordt vastgelegd in structuurvisies en bestemmingsplannen.

Bovengenoemde taken van gemeenten hebben betrekking op onderwerpen die burgers en bedrijven rechtstreeks raken. Juist omdat gemeenten dichtbij de samenleving staan, passen deze taken bij hen. Door de kennis van de lokale samenleving weten zij wat er in hun gemeenschap speelt en aan welk overheidsingrijpen behoefte bestaat. Daardoor kunnen zij samenhang aanbrengen tussen de verschillende beleidsterreinen uitgaande van de burger in de lokale situatie.

## 2.3 Profiel provincies

Het eigentijdse bestuurlijke profiel van de provincie draait om ruimte, economie en de wisselwerking tussen beide. De provincie heeft een sterke positie op het domein van de ruimtelijke ontwikkeling en

de fysieke omgeving (‘omgevingsbeleid’). Daar liggen haar kerntaken en is ze wettelijk bevoegd. Cultuur hoort ook tot de kerntaken van de provincies waar dit de lokale belangen overstijgt.

De provincies spelen op het gebied van hun kerntaken, met inachtneming van de taken van (samenwerkende) gemeenten, op het (inter)regionale niveau een sectoroverstijgende en verbindende rol. De provincie fungeert als gebiedsregisseur door het ontwikkelen van integrale ontwikkelingsvisies, het uitruilen van belangen en het bewaken en bevorderen van complementariteit tussen steden en tussen regio’s binnen de provincie.

Ook het houden van toezicht op gemeenten is een provinciale taak, tenzij het een wet betreft die met de Wet Revitalisering generiek toezicht in de bijlage bij de Gemeentewet wordt gevoegd. De provincie heeft tevens een actieve rol bij de oplossing van bestuurlijke en financiële knelpunten van gemeenten.

Om de positie van de provincies in dit domein te versterken worden taken ten aanzien van ruimtelijke ordening, regionale economie, natuur en landschap en verkeer en vervoer (verder) gedecentraliseerd. Conform het rapport van de commissie Lodders vormen sociale taken geen kerntaak van de provincies.

### 2.4 Profiel waterschappen

De waterschappen hebben als functionele democratie een bijzondere plaats in het binnenlands bestuur. De taak van het waterschap is wettelijk beperkt tot de waterstaatszorg. De kerntaak van de waterschappen bestaat op grond van de Waterschapswet uit het (regionale) watersysteembeheer en de zuivering van het stedelijk afvalwater. De waterschappen beheren aldus het regionale watersysteem. Het watersysteem wordt daarbij in zijn totaliteit beschouwd inclusief de waterkeringen en het grondwater. Kort gezegd zorgen waterschappen voor de bescherming tegen overstromingen en voor schoon en voldoende water. Ze maken daartoe de noodzakelijke op beheer en uitvoering gerichte keuzes.

De waterschappen voeren hun taken uit binnen de kaders zoals die door de algemene democratie gesteld worden. Waterschappen beschikken over een eigen belastinggebied en over eigen bevoegdheden op het terrein van vergunningverlening en handhaving. De provincies oefenen het toezicht op de waterschappen uit.

### 2.5 Profiel Rijk

Het Rijk is in de eerste plaats verantwoordelijk voor onderwerpen die niet goed decentraal belegd kunnen worden. Voorbeelden hiervan zijn puur nationale onderwerpen, zoals defensie en het buitenlands beleid. Daarnaast is het Rijk systeemverantwoordelijk voor de wetten die in medebewind worden uitgevoerd. Het Rijk heeft echter ook een bredere stelselverantwoordelijkheid. Het Rijk draagt er zorg voor dat het bestuurlijk bestel naar behoren functioneert. In dat verband waarborgt het Rijk de

minimumnormen en -rechten en stelt het Rijk de medeoverheden in staat hun taken uit te voeren. Daarbij staat de vrijheid en zelfstandigheid van de bestuurslagen voorop.

Het Rijk schept de kaders, mede op basis van Europese regels, en zorgt dat de medeoverheden over afdoende middelen beschikken. De wijze waarop een medeoverheid invulling geeft aan een taak is aan het betreffende decentrale bestuur. Het decentrale bestuur moet daar ook decentraal verantwoording over afleggen. Interbestuurlijke lasten worden door het Rijk tot een minimum beperkt.

Het Rijk heeft een algemene verantwoordelijkheid voor de financiële positie en huishouding van de overheid en voor de ontwikkeling van lasten voor burgers en bedrijven.

# 3. Bestuurlijke verhouding, omgangsvormen en bestuurskracht

### 3.1 Omgangsvormen

In de Code interbestuurlijke verhoudingen uit 2004 is een aantal afspraken gemaakt over de omgangsvormen tussen Rijk, provincies en gemeenten. Deze afspraken blijven van onverminderd belang, maar sinds het sluiten van de Code is er vooruitgang geboekt, bijvoorbeeld op het terrein van beleidsvrijheid en sturing.

De omgangsvormen worden daarom hieronder geherformuleerd. Daarnaast gaan deze afspraken ook gelden voor de Unie van Waterschappen. De omgangsvormen en de overige afspraken in dit akkoord komen in de plaats van de Code interbestuurlijke verhoudingen, omdat de overige afspraken in de Code hiermee materieel zijn uitgewerkt.

***Afspraken***

Onder het motto “decentraal wat kan, centraal wat moet” spreken Rijk, het Interprovinciaal Overleg (IPO), de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en de Unie van Waterschappen (UvW) het volgende af:

1. De afgelopen jaren is de beleidsvrijheid van medeoverheden vergroot en de verticale sturing verminderd. Dit past bij het vertrouwensbeginsel dat tussen de overheden geldt. Deze ontwikkeling wordt voortgezet door in principe te kiezen voor een zo groot mogelijke beleidsvrijheid, financiering via de algemene uitkering, geen specifiek interbestuurlijk toezicht en alleen de noodzakelijke interbestuurlijke informatie en verantwoording.
2. Wanneer een taak centraal wordt belegd, wordt door het Rijk beargumenteerd waarom deze taak centraal moet.
3. De uitvoering van beleid staat voorop. Bij de vormgeving van bestuurlijke arrangementen wordt daarom getoetst of de regeling uitvoerbaar is. Omwille van een effectief beleid kan worden gekozen voor differentiatie in rijkssturing richting het decentrale niveau en maatwerk op decentraal niveau.
4. Overheden betrekken elkaar bij de ontwikkeling van nieuwe beleidsvoornemens en knelpunten die een andere overheidslaag raken op een dusdanig tijdstip dat de beleidsvoornemens nog kunnen worden aangepast, Na afronding van de voorstellen volgt een formele consultatietermijn van twee maanden. Dit is een maximumtermijn. Waar mogelijk reageren de medeoverheden al eerder. Ingeval de medeoverheden al betrokken waren in het beleidsproces maken Rijk en medeoverheden afspraken over een kortere termijn voor een bestuurlijke reactie.
5. Het Rijk geeft bij beleidsvoornemens die relevant zijn voor de provincies en gemeenten inzicht in de financiële consequenties (art. 2 Financiële-verhoudingswet) en in de bestuurlijke en praktische gevolgen (ontwikkelde kader van toezichtarrangementen, de te ontwikkelen spelregels voor interbestuurlijke informatie (zie hoofdstuk 4) en bestuurlijke uitvoeringstoets). Een overeenkomstige benadering geldt voor de waterschappen. De bestuurlijke en praktische gevolgen betekenen dat bij elk wetgevingsvoorstel dat de interbestuurlijke verhoudingen raakt, de

argumenten en motieven worden genoemd op basis waarvan de naleving van de uitgangspunten en beginselen van beleidsvrijheid, complementariteit en evenredigheid kunnen worden beoordeeld. In het oordeel is besloten of beleidsvoornemens in overeenstemming zijn met de afspraken over de interbestuurlijke verhoudingen zoals in dit akkoord vastgelegd.

6. Europa wordt steeds belangrijker, ook voor de interbestuurlijke verhoudingen. Rijk, VNG, IPO en UvW spreken daarom af binnen maximaal een jaar te komen met een verdere invulling en uitwerking van het actieplan Europa en binnenlands bestuur. Daarvan zal ook de eigen rol van medeoverheden in Europees verband onderdeel uitmaken. De afspraken over Europa in het bestuursakkoord alsmede voor de overheden belangrijke Europese dossiers worden periodiek geagendeerd in een bestuurlijk overleg tussen VNG, IPO en UvW met de minister van Buitenlandse Zaken en de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
7. Tijdens de kabinetsinformatie behoort de kabinets(in)formateur de provincies, gemeenten en waterschappen te consulteren wanneer tijdens de (in)formatie van een nieuw kabinet wordt gesproken over de bestuurlijke en financiële verhouding met medeoverheden. Het Rijk zal de (in)formateur verzoeken de voorzitters van IPO, VNG en UvW te consulteren wanneer dit aangewezen is.
8. Na totstandkoming van een nieuw kabinet vindt zo spoedig mogelijk een overhedenoverleg[1] plaats met IPO, VNG en UvW. Onderwerp van gesprek is de rol van de medeoverheden bij het realiseren van maatschappelijke opgaven zoals opgenomen in het regeerakkoord, met respect voor elkaars positie.
9. Partijen hechten aan naleving van de afspraken en komen daarom overeen gebruik te maken van de volgende mogelijkheden:
   a) In artikel 17, tweede lid, van de Wet op de Raad van State is bepaald dat de regering de Raad voorts hoort over alle zaken waaromtrent de regering dat nodig oordeelt. De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties zal van die mogelijkheid gebruik maken in de volgende gevallen:
      • om de Raad te vragen een periodieke beschouwing op te stellen (eens in de vier jaar, in principe halverwege de kabinetsperiode) over de interbestuurlijke verhoudingen in het licht van de regelgeving waarover de Raad in de daaraan voorafgaande periode heeft geadviseerd;
      • voor het vragen van advies over specifieke aangelegenheden.
   b) Dit laat onverlet dat de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in de aanbiedingsbrief aan de Raad van State bij een verplichte adviesaanvraag als bedoeld in artikel 17, eerste lid, van de Raad van State (wetsvoorstellen en algemene maatregelen van bestuur) gerichte vragen kan stellen.
   c) De periodieke beschouwing wordt besproken in het overhedenoverleg en kan tot herijking van de gemaakte interbestuurlijke afspraken leiden;
   d) Voor adviezen op een ander terrein dan de interbestuurlijke verhoudingen in het algemeen (bijv. financieel) ligt het meer voor de hand een (ad hoc) commissie van wijzen te raadplegen.

[1] Overleg tussen rijk en medeoverheden onder voorzitterschap van de minister-president. De overige vaste deelnemers vanuit het Rijk zijn: de vice-minister-president, de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de staatssecretaris van Financiën. Vanuit de VNG, het IPO en de UvW nemen de voorzitters deel aan dit overleg.

Over de samenstelling en de opdracht van deze commissie dient overeenstemming tussen partijen te bestaan.

e) De resultaten van de advisering worden direct bekend gemaakt aan IPO, VNG en UvW. De advisering en de daarop te nemen acties keren ter bespreking terug in het overhedenoverleg.

### 3.2 Intergemeentelijke samenwerking/centralisering uitvoering

*Intergemeentelijke samenwerking*

Intergemeentelijke samenwerking neemt in de praktijk van het openbaar bestuur een steeds belangrijker plaats in. Maatschappelijke opgaven spelen in toenemende mate op een bovenlokaal niveau. Gemeenten kiezen er dan ook vaker voor hun taken via intergemeentelijke samenwerking uit te voeren. Tegelijkertijd kan de effectiviteit, efficiëntie of legitimiteit van deze samenwerking in de praktijk wel worden versterkt. Via de volgende algemene maatregelen wordt hieraan tegemoet gekomen.

- De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties komt met een aantal maatregelen, waaronder een voorstel om de WGR te wijzigen, om de (werking van) publiekrechtelijke samenwerking te verbeteren. Gemeenten kiezen waar mogelijk voor publiekrechtelijke samenwerking boven privaatrechtelijke.
- VNG en het Rijk dragen voorts gezamenlijk bij aan kennisontwikkeling en -verspreiding rondom de praktijk van intergemeentelijke samenwerking.

*Uitgangspunten Bestuurlijke Uitvoering decentralisaties*

De overdracht van taken van het Rijk naar gemeenten gaat gepaard met autonomie in de uitvoering voor gemeenten om de resultaten zoals beoogd in het bestuursakkoord te kunnen realiseren. Op onderdelen van de verschillende decentralisaties is het echter nodig dat de uitvoering op bovengemeentelijk niveau wordt vormgegeven, waarbij de bestuurlijke en financiële verantwoordelijkheid bij de afzonderlijke gemeenten blijft liggen. De uitgangspunten van de decentralisaties, zoals onder meer afgesproken in hoofdstuk 6 van dit bestuursakkoord zijn leidend voor de bestuurlijke uitvoering van de taken.

***Afspraken:***

- Gemeenten dragen zorg voor het organiseren van voldoende uitvoeringskracht op de verschillende decentralisaties. Om de uitvoering voldoende te waarborgen is het op een beperkt aantal onderdelen van de decentralisaties Werken naar vermogen en Jeugdzorg nodig dat de uitvoering bovenlokaal wordt opgepakt.
- Het staat gemeenten vrij zelf te kiezen voor een uitvoeringsvorm: bijvoorbeeld een samenwerkingsverband op basis van de Wet gemeenschappelijke regelingen of een vrijwillige centrumgemeenteconstructie. De afweging kent een mix van algemene schaaloverwegingen en specifiek-inhoudelijke parameters die zowel betrekking hebben op gemeenten als op maatschappelijke instellingen. Deze afwegingen vloeien voort uit de wettelijke taak en de

belangen van de burger. Voor gemeenten is van belang dat zij hun individuele bestuurlijke en financiële verantwoordelijkheid nog waar kunnen maken.

- De perspectieven van de gebruikers/cliënten, gemeenten, Rijk en organisaties verschillen per beleidsdomein. Tegelijkertijd zijn er wel raakvlakken tussen de beleidsdomeinen en zijn deze veelal gericht op overlappende doelgroepen. Het borgen van samenhang tussen de verschillende terreinen is daarom van belang. Daarnaast verdient de relatie met de omgeving, zoals ketenpartners, aandacht.
- Op de deelterreinen Werken naar Vermogen en Jeugdzorg worden in overleg met het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, de vakministeries en VNG de randvoorwaarden die gemeenten meekrijgen voor het doen van voorstellen voor de bovenlokale uitvoering verder uitgewerkt na ondertekening van dit bestuursakkoord, voor zover in het bestuursakkoord de randvoorwaarden niet reeds gegeven zijn.
- Gemeenten komen binnen één jaar (of zoveel eerder als wordt afgesproken) nadat duidelijkheid is ontstaan over de betreffende taken en randvoorwaarden, met een voorstel voor een landsdekkende invulling van deze bovenlokale uitvoering, welke operationeel wordt met ingang van de decentralisatie. Daarbij wordt tevens aangegeven op welke wijze aan de randvoorwaarden wordt voldaan.
- Indien gemeenten binnen het jaar geen passende invulling aan de uitvoering hebben gegeven, bepaalt het Rijk hoe dat toch georganiseerd zal worden.
- Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en VNG werken samen aan de ondersteuning van het proces om te komen tot de hier beoogde gemeentelijke samenwerking.

*Efficiëntere bedrijfsvoering*

Een kleinere en compacte overheid wordt niet alleen bereikt door de verdeling van taken over de overheid te verbeteren, maar ook door de bedrijfsvoering en uitvoering van taken slimmer te organiseren. Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen hebben nu nog verschillende ICT-systemen en organisaties voor de bedrijfsvoering. Hoewel er nog geen eindbeeld is, weten we wel dat dit efficiënter kan. Overigens wordt hiermee geen afbreuk gedaan aan de afspraken die daarover in het deelakkoord Water zullen worden gemaakt. Daarom wordt het volgende afgesproken:

- Er komt een interbestuurlijk team dat voor het einde van dit jaar een inventarisatie heeft afgerond naar:
    - of en zo ja welke bedrijfsvoeringstaken goed in interbestuurlijke shared services uitgevoerd kunnen worden.
    - of en zo ja welke uitvoeringstaken geconcentreerd uitgevoerd kunnen worden. In eerste instantie wordt gekeken naar belastinginning en het betalen van uitkeringen.
    - de winst die met deze maatregelen behaald kan worden.

  De door het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en VNG ingestelde werkgroep die een technische verkenning doet van de mogelijkheden tot innovatie van de administratie loopt hierop vooruit en kan hierbij als good practice dienen.

- Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen spreken af op basis van deze verkenning in het voorjaar van 2012 te besluiten welke vervolgacties worden ondernomen.
- Standaarden die zijn vastgesteld door het College standaardisatie dienen door alle overheidsorganen te worden toegepast volgens het principe 'pas toe of leg uit waarom niet'. Het Rijk ontwikkelt generieke voorzieningen die door de andere overheden gebruikt kunnen worden, op in ieder geval de volgende terreinen: basisregistraties en een betrouwbare infrastructuur voor digitale identiteit burgers.

### 3.3 Werken bij de overheid

Rijk, IPO, VNG en UvW spannen zich in voor goed werkgeverschap en richten zich daarbij in het bijzonder op:

- De arbeidsmarkt voor overheidspersoneel.
- Een veilige publieke taak voor personeel en politieke ambtsdragers.
- Het vergroten van de efficiëntie door het verhogen van de arbeidsproductiviteit.
- De professionaliteit van het personeel en de integriteit van de ambtelijke medewerkers en de politieke ambtsdragers in het openbaar bestuur.

*Arbeidsmarktbeleid*

De arbeidsmarkt van het openbaar bestuur zal de komende jaren te maken krijgen met een groeiende mismatch tussen vraag en aanbod. Dit komt door een combinatie van bezuinigingen, vergrijzing en een aantrekkende arbeidsmarkt. Mobiliteit wordt daarom steeds belangrijker. Mobiliteit verbetert de aansluiting tussen vraag en aanbod, kan helpen overschotten en tekorten beter te verenigen, kan bijdragen aan vergroting van de bestuurskracht en geeft werknemers meer mogelijkheden tot professionele groei.

*Veilige Publiek Taak*

Een veilige werkomgeving is een basisvoorwaarde voor werknemers met een publieke taak. Ook bestuurders en volksvertegenwoordigers moeten hun taak veilig en vrij van intimidatie, bedreiging en andere vormen van agressie en geweld uit kunnen voeren. Partijen willen de bestaande samenwerking voortzetten en de aanpak intensiveren. De samenwerking en de voortgang van de activiteiten worden jaarlijks besproken. Uitgangspunt is dat er geen concurrentie mag plaatsvinden ten koste van het thema veiligheid.

***Afspraken:***

- Partijen maken een plan van aanpak om de arbeidsmobiliteit en uitwisseling tussen werkgevers en sectoren te bevorderen.
- Vooruitlopend op de wettelijke regierol van gemeenten voor de lokale veiligheid, zullen partijen bevorderen dat gemeenten vanaf zomer 2011 bij het uitbesteden van wettelijke taken zoals jongerenwerk en verslavingszorg, vragen dat de partijen aan wie wordt uitbesteed maatregelen nemen om agressie en geweld tegen hun werknemers tegen te gaan.

- Het Rijk en alle gemeenten, provincies en waterschappen zullen zich verder richten op (periodieke) monitoring van de integriteit(beleving) in de organisaties.

# 4. Vermindering regeldruk en controletoren

Het Rijk en de medeoverheden willen de regeldruk voor burgers, bedrijven, instellingen en medeoverheden verminderen. In dat kader worden de volgende ***afspraken*** gemaakt:

- Het Rijk en medeoverheden verminderen gezamenlijk de administratieve lasten voor burgers en bedrijven met minimaal 5% per jaar vanaf 2012. Als onderdeel van de administratieve lasten worden ook de toezichtslasten teruggedrongen. Daarnaast zullen de betrokken vakdepartementen samen met medeoverheden knelpunten oplossen van instellingen. Om aan deze afspraak vorm en inhoud te geven wordt in de zomer van 2011 een uitvoeringsagenda opgesteld. Ook wordt onderzocht of er gewerkt kan worden met regelvrije zones.
- De vermindering van regeldruk gaat samen met een verbetering van de dienstverlening. In bovengenoemde uitvoeringsagenda worden daar nadere afspraken over gemaakt. Afgesproken wordt in elk geval dat facturen door de overheid tijdig betaald worden.
- In 2011 wordt een interbestuurlijke denktank in het leven geroepen. De denktank komt met aanbevelingen om knelpunten bij uitvoering van bestaande wetgeving in de decentrale praktijk op te lossen en samenlopende regelingen te stroomlijnen. Dit doet zij in ieder geval voor de domeinen zorg, sociale zekerheid, omgevingsrecht (zie ook volgende afspraak), natuur en burgerzaken. Ook doet de denktank een voorstel om de uitvoeringstoets bij nieuwe regelgeving te versterken. Voor de denktank worden in elk geval de G4 en G32 gevraagd.
- Het Rijk streeft naar het creëren van een overzichtelijk, eenvoudig en samenhangend stelsel van het omgevingsrecht om te komen tot betere en snellere besluitvorming (minder, eenvoudiger en meer bestuurlijke afwegingsruimte), heldere verantwoordelijkheden (“Je gaat erover of niet”) tegen lagere kosten. Uitgangspunt is dat Rijk, IPO, VNG en UvW voor de zomer van 2011 een probleemanalyse uitvoeren, het eindperspectief van het vernieuwde omgevingsrecht opstellen en afspraken maken over uitwerking daarvan. Ook geeft het Rijk in overleg met de andere overheden uitvoering aan de adviezen van de Commissie Dekker (Fundamentele Verkenning Bouw).
- Er komen nieuwe spelregels om interbestuurlijke informatie te beperken tot hetgeen strikt noodzakelijk is voor ieders verantwoordelijkheid. Het gaat hierbij om alle typen informatie; in het kader van toezicht, financiën en beleid (monitors/statistieken). Uitgangspunt daarbij is dat zoveel mogelijk gebruik wordt gemaakt van de informatie die medeoverheden aan de gemeenteraad, provinciale staten verstrekken. De spelregels voor interbestuurlijke informatie worden in overleg met VNG en IPO uitgewerkt, krijgen een verplichtend karakter en worden daarnaast in 2011 opgenomen in het beoordelingskader interbestuurlijke verhoudingen en het integraal afwegingskader. Parallel aan dit traject gaan Rijk en UvW na of en, zo ja, welke vergelijkbare spelregels kunnen worden opgesteld voor de interbestuurlijke informatie tussen Rijk, provincies en waterschappen.
- De spelregels voor interbestuurlijke informatie behoren tot de omgangsvormen, als beschreven in hoofdstuk 3.1, het 5e punt.

# 5. Financiële verhouding

## 5.1 Inleiding

Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen zien zich de komende periode voor belangrijke maatschappelijke opgaven geplaatst, waaronder het op orde brengen van de overheidsfinanciën. Deze uitdagingen vergen een gezamenlijke aanpak van Rijk en medeoverheden. Daarbij is een passende financiële verhouding tussen de overheden essentieel. Voortbouwend op de gegroeide verhoudingen maken de overheden gezamenlijk afspraken over vernieuwingen op financieel terrein. Daarbij geldt het uitgangspunt dat financiën, ambities en beleid met elkaar in balans moeten zijn. Medeoverheden moeten de mogelijkheid krijgen om ingeboekte besparingen te realiseren en moeten over voldoende middelen beschikken om hun verantwoordelijkheden waar te maken. De financiële gevolgen van de Startnota ten aanzien van de financiële verhoudingen tussen Rijk en medeoverheden staan, tenzij in dit akkoord anders is afgesproken, niet ter discussie.

## 5.2 Gemeente- en provinciefonds

De normeringssystematiek ‘samen de trap op, samen de trap af’ wordt met ingang van 2012 weer in werking gesteld, waarbij 2011 als startpunt geldt. Via de normeringssystematiek werken de rijksbezuinigingen en -intensiveringen evenredig door naar gemeente- en provinciefonds. Gemeenten en provincies leveren op deze manier direct hun evenredige bijdrage aan het gezond maken van de overheidsfinanciën. De ontwikkelingen van de rente-uitgaven van het Rijk zijn niet langer relevant voor de ontwikkeling van het gemeente- en provinciefonds. Conform de huidige raming is er op basis van de normeringssystematiek sprake van een cumulatief nominaal accres in 2015 van circa € 650 miljoen.

Twee keer per jaar houden de fondsbeheerders, IPO en VNG bestuurlijk overleg over de financiële verhoudingen. De algemene uitkering van het gemeente- en provinciefonds muteert alleen door toepassing van de normeringssystematiek en door toevoegingen en onttrekkingen in verband met taakmutaties conform artikel 2 Financiële-verhoudingswet. De financiële gevolgen voor de gemeenten van het brede onderzoek naar omvang en verdeling van het gemeentefonds worden door het Rijk helder onderbouwd en tijdig openbaar gemaakt. Dit geldt ook voor de accressen en de onderbouwing van de netto gecorrigeerde rijksuitgaven.

Met het opnieuw in werking treden van de normeringsystematiek in 2012 voor de voeding van het gemeente- en provinciefonds wordt geen nieuwe behoedzaamheidreserve ingevoerd. Ervaringen uit het verleden leren dat gemeenten en provincies een deel van de behoedzaamheidsreserve al meenamen bij het opstellen van de begroting. De beoogde stabilisatiefunctie van de behoedzaamheidreserve kwam hierdoor niet tot haar recht.

De maartcirculaire wordt afgeschaft. De accresmededeling uit die circulaire komt in de meicirculaire. De septembercirculaire blijft behouden om gemeenten en provincies te informeren over de

tussentijdse bijstelling van de accresraming. In samenhang hiermee wordt de bevoorschotting op grond van de bijstelling van de accresraming in september bijgesteld.

Kader: Normeringssystematiek

Voor de jaren 2009, 2010 en 2011 is in de aanvullende afspraken tussen Rijk en medeoverheden de normeringssystematiek (trap op-trap af-systematiek) van het gemeente- en provinciefonds buiten werking gesteld. Vanaf 2012 treedt deze systematiek opnieuw in werking. Gedachte achter de normereringssystematiek is dat de medeoverheden evenredig meedelen in ontwikkelingen die zich voordoen op de Rijksbegroting.

De netto gecorrigeerde rijksuitgaven (NGRU) zijn bepalend voor de hoogte van de accressen. Conform het Regeerakkoord zijn de rente-uitgaven niet meer relevant voor de accresontwikkeling. Tevens is het FES leeg geboekt en overgeheveld naar de Rijksbegroting.

Bij Startnota zijn de accressen voor gemeenten en provincies geraamd op nominaal cumulatief 557 miljoen in 2015. Om te voorkomen dat medeoverheden in het accres benadeeld zouden worden als gevolg van de maatregelen uit het regeerakkoord in de sociale zekerheid heeft het Rijk besloten hiervoor eenmalig structureel te compenseren met een bedrag van 93 miljoen. Medeoverheden zouden, wanneer de normeringssystematiek strikt wordt gehanteerd, wel het negatieve effect (besparingen WSW, Wajong en re-integratie), maar niet het positieve effect op het accres krijgen (verschuiving naar hogere WWB-uitgaven). Het kabinet vindt dit niet evenredig en heeft besloten op dit punt af te wijken van de (letter van de) accressystematiek en een positieve correctie door te voeren. Hierdoor is de accresraming reeds nu opwaarts bijgesteld met een positief bedrag, oplopend tot structureel 93 miljoen in 2015 en latere jaren[2]. Opgeteld bij de accresraming leidt dit tot een totaal van 650 miljoen in 2015.

Deze raming en de NGRU kunnen de komende jaren om verschillende redenen veranderen. Een mogelijke oorzaak kunnen kasschuiven over de jaren zijn. Hierbij wordt een uitgave op de Rijksbegroting verschoven naar een ander jaar. Dit kan een effect hebben op de accrespercentages, met name wanneer een kasschuif plaatsvindt van 2011, het jaar waarin de normeringssystematiek nog buiten werking is gesteld, naar een later jaar. Stel bijvoorbeeld dat de NGRU voor 2011 0,5 miljard lager uitvallen als gevolg van een kasschuif naar 2012 door uitstel van (voormalige) FES-projecten. De NGRU voor 2012 zullen stijgen met een zelfde omvang. De procentuele groei van de NGRU van 2011 op 2012 zal daardoor toenemen. Een hoger accres is hierdoor denkbaar, aangezien dergelijke kasschuiven relatief vaak voorkomen bij (ruimtelijke) projecten.

Een kasschuif zoals in bovenstaand voorbeeld geschetst is geen garantie voor hogere accrespercentages. Er kunnen tegelijkertijd ontwikkelingen binnen de rijksbegroting plaatsvinden met negatieve gevolgen voor de accressen. In de circulaires worden gemeenten en provincies geïnformeerd over onder andere de stand van zaken omtrent de accresontwikkeling.

## 5.3 Lokale lasten

Eigen inkomsten leveren een substantiële dekking van de kosten van de medeoverheden. De medeoverheden zetten in op beperking van de kosten(stijging) en niet op verhoging van de opbrengsten uit lokale belastingen. Uitgangspunt is een gematigde ontwikkeling van de lokale lasten.

[2] De besparingen op de Wajong, Wsw en re-integratie leiden tot een lager accres, omdat deze posten relevant zijn voor de accresontwikkeling. Tegelijkertijd leiden deze ombuigingen tot een stijging van de WWB-uitgaven (weglekeffect). Omdat de WWB niet relevant is voor de accresontwikkeling, zou dit niet tot een hoger accres leiden. Medeoverheden zouden daardoor wel de min, maar niet de plus krijgen. Dit bedrag zal direct worden toegevoegd aan het GF en PF.

De macronorm onroerende-zaakbelasting, die gold voor de jaren 2008 tot en met 2010, is geëvalueerd. De Tweede Kamer is hierover feitelijk geïnformeerd in september 2010. Vastgesteld is dat de OZB-opbrengst, afgezien van een kleine overschrijding in 2008, binnen de marges van de macronorm is gebleven. De bestaande norm draagt bij aan het beheersen van de lokale lastendruk en wordt gecontinueerd. Wel wordt de grondslagberekening van de macronorm conform de aanbeveling in bovengenoemde evaluatie met ingang van 2012 vereenvoudigd.

De wettelijke normering van de provinciale opcenten MRB wordt aangescherpt. Dit gebeurt op een manier waarbij geen enkele provincie er ten opzichte van de huidige opbrengst op achteruit hoeft te gaan. Het belastingtarief wordt wettelijk gemaximeerd op 105. De jaarlijkse verhoging van dit maximumtarief wordt met ingang van 2013 beperkt tot de tabelcorrectiefactor[3]. Naast deze wettelijke maatregelen spreken Rijk en provincies af dat bij de jaarlijkse verhoging van de provinciale opcenten terughoudendheid wordt betracht. Indien de feitelijke stijging van de provinciale opcenten hoger is dan op basis van een terughoudend beleid mag worden verwacht, zal hierover bestuurlijk overleg plaatsvinden.

Het Rijk en de medeoverheden streven naar zo veel mogelijk transparantie over de ontwikkeling van de lokale lasten. Daarom hanteren Rijk, gemeenten, provincies en waterschappen gezamenlijk een uniforme monitor van een gezaghebbende instantie die als leidend wordt bestempeld. Partijen formuleren gezamenlijk de opdracht daartoe. De overheden onderschrijven naar buiten toe de uitkomsten van de monitor.

Het Rijk zal geen initiatief nemen om verdere veranderingen aan te brengen in het belastinggebied van provincies en gemeenten. Daarbij geldt een voorbehoud ten aanzien van het kabinetsstandpunt dat, na overleg met de VNG en de UvW, zal worden ingenomen over de Kamermotie die oproept tot afschaffing van de precariobelasting.

### 5.4 EMU-saldo

Beheersing van het EMU-saldo is een gemeenschappelijke opgave voor Rijk en de medeoverheden. Partijen herbevestigen de bestuurlijke afspraken zoals die zijn terug te vinden in de bijlage van de brief van 15 september 2009.[4]

Tussen het Rijk en de medeoverheden is bestuurlijk een percentage van 0,5% van het BBP overeengekomen als plafond voor het EMU-tekort voor medeoverheden. Het plafond voor het EMU tekort voor medeoverheden van 0,5% BBP is opgedeeld in een plafond voor het EMU-tekort van 0,38% BBP voor gemeenten, 0,07% BBP voor provincies en 0,05% BBP voor waterschappen. In

[3] Dit is het percentage waarmee de bedragen van de Rijksbelastingen (jaarlijks) worden geïndexeerd (artikel 10.2 van de Wet inkomstenbelasting 200)

[4] Zie http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2010/01/27/brief-inzake-voorgenomen-wet-tekortreductie-rijk-en-medeoverheden.html.

2011 wordt een breed onderzoek gedaan naar de actualisatie van deze percentages. Tot afronding van het onderzoek gelden de huidige percentages.

Het Rijk zal bij een dreigende overschrijding in bestuurlijk overleg treden met provincies, gemeenten en waterschappen om afspraken te maken over het gezamenlijk terugdringen van het EMU-tekort. Pas als de EU besluit Nederland een boete op te leggen wegens overschrijding van de EMU-norm èn de medeoverheden de 0,5%-norm overschrijden, zal de minister van Financiën -na regulier bestuurlijk overleg- vaststellen voor welk deel medeoverheden bijdragen in de boete. Of de sanctie voor provincies en gemeenten en waterschappen op collectief dan wel individueel niveau wordt bepaald zal onderwerp zijn van bestuurlijk overleg. Rijk en medeoverheden delen dan gezamenlijk in een Europese sanctie. Voor de gemeenten en de provincies gaat het om een korting op het gemeentefonds respectievelijk provinciefonds en voor waterschappen om een betaling op aanslag van het ministerie van Financiën. Het Rijk zal ook bij een dreigende sanctie altijd in bestuurlijk overleg treden met provincies, gemeenten en waterschappen om gezamenlijk afspraken te maken over het terugdringen van het EMU-tekort.

Gemeenten, provincies en waterschappen dragen ook samen met het Rijk een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de informatievoorziening over het EMU-tekort van Nederland. Medeoverheden verstrekken kwalitatief goede informatie op basis van de eisen van het CBS. Het Rijk informeert de gemeenten, provincies en waterschappen over de ontwikkeling van het EMU-tekort. Indien noodzakelijk is het EMU-saldo onderwerp van gesprek in het Bestuurlijk overleg financiële verhoudingen om tot een gezamenlijke beheersing van het EMU-saldo te komen. De volledige informatievoorziening EMU (IV3 en EMU- begrotingsenquête) zal vallen onder de bestaande sanctieregimes ten aanzien van financiële informatievoorziening door de medeoverheden aan het Rijk.

### 5.5 Wet FIDO/Ufdo

In de Uitvoeringsregeling Financiering medeoverheden (Ufdo, maakt onderdeel uit van de Wet Fido) zijn normen opgenomen waaraan de leningenstructuur (og) van medeoverheden moet voldoen. De kasgeldlimiet heeft betrekking op ‘kort geld’ (looptijd tot één jaar) en de renterisiconorm op ‘lang geld’ (looptijd één jaar en langer). Decentralisatie van taken heeft vaak tot gevolg dat de financiering en daarmee de leningenstructuur van medeoverheden veranderen. Voor verschillende individuele overheden zullen de normen van de Ufdo mogelijk niet langer toereikend zijn. Na het afsluiten van het bestuursakkoord start een onderzoek naar de vraag in hoeverre de kasgeldlimiet en de renterisiconorm toereikend zijn in het licht van de diverse decentralisaties.

### 5.6 Geldstromen Rijk - gemeenten/provincies/waterschappen

Voor de keuze van de geldstromen Rijk- gemeenten/provincies wordt aangesloten bij de huidige financieringsvolgorde: 1) algemene uitkering, 2) integratie-uitkering, 3) decentralisatie-uitkering en 4) specifieke uitkering.

De geldstromen uit hoofde van de decentralisaties worden ontdaan van compensabele BTW; deze compensabele BTW wordt toegevoegd aan het BTW-compensatiefonds. De herverdeeleffecten van de decentralisaties via de fondsen en van andere herverdelingen in de fondsen worden voor een gemeente waarvoor deze effecten nadelig zijn beperkt tot -opgeteld voor alle herverdelingen- € 15 nadeel per inwoner per jaar. Ook voor provincies en waterschappen zullen de herverdeeleffecten van decentralisaties zo nodig tijdelijk worden gemitigeerd.

Het Rijk stuurt actief op de mogelijkheid om bestaande decentralisatie-uitkeringen te beëindigen. Decentralisatie-uitkeringen, voor zover deze bij het instellen niet als tijdelijk zijn aangemerkt, worden zo veel als mogelijk naar integratie-uitkering of algemene uitkering overgeheveld. Achterliggende regelgeving wordt daarbij zoveel als mogelijk afgeschaft. Bij het beëindigen van een bijdrage die nu via een decentralisatie-uitkering loopt, trekt het Rijk ook de achterliggende regelgeving in. De totstandkoming van nieuwe decentralisatie-uitkeringen wordt zoveel mogelijk beperkt.

Ook voor specifieke uitkeringen geldt dat uitgangspunt is dat het aantal specifieke uitkeringen en de totstandkoming van nieuwe specifieke uitkeringen wordt beperkt. Onder andere de met de voormalige FES-projecten samenhangende specifieke uitkeringen worden indien mogelijk omgezet in decentralisatie-uitkeringen.

### 5.7 Terugdringen administratieve lasten en controlelasten financiële functie

Het Rijk en de medeoverheden willen komen tot een vermindering van de controlelasten financiële functie en de administratieve lasten. Om hiertoe te komen worden de volgende afspraken gemaakt:

- Evaluatie van Single Information Single Audit (SiSa), onder meer met de Algemene Rekenkamer, in 2011/2012. Onderzocht wordt onder meer of:
  - art. 5 4e lid Bapg (rapporteringstolerantie specifieke uitkeringen) kan worden afgezwakt.
  - art. 3a Bapg kan vervallen.
- Het Rijk beziet, samen met VNG, IPO en UvW en in verband met SiSa met de Algemene Rekenkamer, of bij gemeenten, provincies en waterschappen het accountantsoordeel over de rechtmatigheid kan worden vervangen door een accountantsoordeel over een door het dagelijks bestuur op te stellen rechtmatigheidverklaring in de jaarlijkse verantwoordingsstukken.
- De afspraken uit het bestuurlijk overleg van september 2010 over kwaliteitseisen en deelwaarneming voor Iv3-kwartaalleveringen worden herbevestigd (zie bijlage).
- Er wordt actief gezocht naar andere mogelijkheden om de administratieve lasten en controlelasten op het gebied van de financiële functie te verminderen.

### 5.8 RUD's

Rijk, provincies en gemeenten zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor de vorming van effectief opererende omgevings- of regionale uitvoeringsdiensten (RUD's). De RUD's gaan een takenpakket uitvoeren ten behoeve van de gemeenten en de provincies op het gebied van de milieuhandhaving, -

vergunningverlening en -toezicht. Het gaat hierbij om een complex proces van kwaliteitsborging, informatievoorziening, financiën en personeel en organisatie (doordat milieutaken bij deze diensten worden ondergebracht zullen mensen van werkplek of werkgever veranderen). Het Rijk heeft provincies en gemeenten de ruimte gegeven hiervoor met eigen voorstellen te komen. In een aantal regio's (waaronder Zuid-Holland) zijn ondertussen substantiële stappen gezet.

Beleidsmatig bestaat er een duidelijke relatie tussen het opzetten van de nieuwe omgevingsdiensten en de stroomlijning van het omgevingsrecht waartoe het Rijk besloten heeft, naast het permanent maken van de Crisis- en Herstelwet. Door meer focus op algemene uitgangspunten en meer samenhang in de vorm van één paraplu ("Raamwet omgevingsrecht") wordt de besluitvorming sneller, beter, goedkoper en transparanter. De verwachting is dat de stroomlijning van het omgevingsrecht een besparing kan opleveren op de plankosten die overheden, burgers en bedrijven moeten maken om ruimtelijke projecten te realiseren in de vorm van mindere bureaucratie en goedkopere contracten. Aan Rijkszijde is hiervoor een korting ingeboekt op het Infrastructuurfonds van € 50 mln. vanaf 2014. Ook bij medeoverheden zal een aanpassing van het omgevingsrecht tot kostenbesparingen kunnen leiden.

Het Rijk en de medeoverheden zijn overeengekomen de vorming en het functioneren van de RUD's niet te belasten met een extra doelmatigheidskorting zoals in de Startnota werd voorzien.

Om het optredende besparingsverlies op te vangen is het volgende afgesproken: uiterlijk in 2014 zal worden bepaald of de vereenvoudiging van het omgevingsrecht (zie hoofdstuk 4) tot een in te boeken besparing op de plankosten leidt, waarover alsdan in overeenstemming met art 2 Fvw overleg plaatsvindt in het Bofv. Uitgangspunt is dat de efficiencywinst daar wordt ingeboekt, waar die ontstaat.

### 5.9 Afvalfonds

De rijksbijdrage aan het Afvalfonds wordt met ingang van 2013 beëindigd. Teneinde ervoor te zorgen dat een inzamelingssysteem voor verpakkingsafval blijft draaien en gemeenten vergoed zullen blijven worden voor de taken of diensten die zij voor het bedrijfsleven uitvoeren in het kader van de producentenverantwoordelijkheid maken Rijk, VNG en bedrijfsleven nadere afspraken – onder coördinatie van de staatssecretaris van I&M. Het Rijk zal de producentenverantwoordelijkheid (zo nodig wettelijk) sluitend regelen. Het kabinet zet voorts in op afschaffing van de verpakkingenbelasting, waarmee voor het bedrijfsleven ruimte ontstaat om haar verplichtingen uit het Besluit Verpakkingen te financieren.

# 6. Decentralisaties

De overheid is er voor de burger. Uitvoering van overheidstaken dicht bij de burger verdient de voorkeur. Dit omdat de lokale of regionale overheid de burger goed kent en de toegang tot de medeoverheden laagdrempelig is. Op diverse beleidsterreinen zijn daarom decentralisaties voorgenomen. Deze decentralisaties versterken het profiel van de diverse bestuurslagen. Bovendien stellen decentralisaties de overheden beter in staat om integraal, samenhangend beleid te voeren. Als de decentralisaties goed worden uitgevoerd, wordt de overheid daar als geheel krachtiger en kleiner van.

Daarvoor is echter wel van belang dat de decentraliserende en ontvangende overheid er vertrouwen in hebben dat de uitvoering door de ontvangende overheid op een goede wijze kan plaatsvinden. Dit laatste vraagt om beleidsvrijheid, passende financiering, een terugtredende rijksoverheid, mogelijke fasering en voldoende uitvoeringskracht. Medeoverheden zijn dan in staat om in samenwerking met burgers en maatschappelijke organisaties op een goede wijze invulling te geven aan de nieuwe taken. De afspraken die hierna volgen per deelterrein zijn bedoeld om dit wederzijdse vertrouwen te bevestigen.

De decentralisaties vinden plaats op de beleidsterreinen:

1. Werken naar vermogen
2. Begeleiding AWBZ
3. Jeugdzorg
4. Ruimte, natuur en economie
5. Water

Voor de verdere uitwerking van deze decentralisaties worden in dit bestuursakkoord richtinggevende proces- en principeafspraken vastgelegd. Deze afspraken kunnen zo spoedig mogelijk na het sluiten van het bestuursakkoord verder uitgewerkt worden in deelakkoorden. Deze deelakkoorden worden gesloten tussen de betreffende minister en de betrokken medeoverheden, met betrokkenheid van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, het ministerie van Financiën en het ministerie van Algemene Zaken. Per deelakkoord wordt bekeken welke maatschappelijke organisaties op welke wijze bij het nieuwe arrangement betrokken moeten worden om de decentralisatie te laten slagen.

Voor de uitwerking van de decentralisaties zijn de volgende uitgangspunten overeengekomen:

- Decentraliseren betekent loslaten. Overeenkomstig het regeerakkoord zullen decentralisaties gepaard gaan met maximale beleidsvrijheid en een minimale verantwoordingsverplichting en het wegnemen van onnodige bureaucratie opdat de burger zijn eigen verantwoordelijkheid kan nemen
- De uitvoeringsruimte van medeoverheden wordt vergroot door af te zien van uitgebreide kwaliteitseisen en dichtgetimmerde regelingen. Gemeenten, provincies en waterschappen zijn zelf

verantwoordelijk voor de uitvoering en democratische controle. Er zijn in principe maximaal twee bestuurslagen verantwoordelijk voor een beleidsterrein.

- Pilots en experimenten hebben geen precedentwerking.
- Ten aanzien van de sturing en het toezicht:
    - wordt ingezet op financiering zo veel mogelijk via de algemene fondsen, met de daarbij behorende voorwaarden.
    - wordt geen specifiek interbestuurlijk toezicht ingesteld
    - wordt alleen strikt noodzakelijke interbestuurlijke informatie opgevraagd. De informatie die nodig is voor ieders verantwoordelijkheid.

## 6.1 Werken naar vermogen

### 6.1.1. Doel van de wet

Nederland kent diverse regelingen om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt aan de slag te helpen. Deze huidige regelingen slagen er (nog) onvoldoende in om mensen het beste uit zichzelf te laten halen. Hierdoor zijn er nog te veel mensen met een arbeidsbeperking die niet werken terwijl zij daartoe (deels) wel in staat zijn. Of in een beschutte omgeving werken, terwijl dat lang niet altijd nodig is.

De Wet werken naar vermogen (WWNV) wordt een brede voorziening met zoveel mogelijk gelijke rechten, plichten én arbeidsmarktkansen voor mensen met arbeidsvermogen die nu nog gebruikmaken van de verschillende regimes van de Wet sociale werkvoorziening (Wsw), Wet werk en arbeidsondersteuning jonggehandicapten (Wet Wajong), Wet werk en bijstand (WWB)/Wet investeren in jongeren (WIJ).

De uitkeringsvoorwaarden, financiering, ondersteuning en uitvoering van de huidige regelingen worden met de nieuwe wet zoveel mogelijk gelijk getrokken.

### 6.1.2. Tijdpad

De WWNV wordt ingevoerd per 1 januari 2013 om gemeenten in staat te stellen zich goed voor te bereiden op de bijbehorende wijzigingen. Deze invoeringsdatum is overeengekomen onder de randvoorwaarden zoals beschreven in paragraaf 6.1.3.

### 6.1.3. Financiële randvoorwaarden

Gemeenten krijgen de beschikking over een ontschot re-integratiebudget dat bestaat uit het WWB-re-integratiebudget, het Wsw-budget en een deel van het bestaande Wajong re-integratiebudget. Bij de uitwerking van de maatregelen zijn de ombuigingen en het *uitgestelde* tijdpad uit het regeer- en gedoogakkoord leidend, inclusief de polisvoorwaarden voor WWB/WIJ, Wajong, Wsw. De voorgenomen besparing, startend met 400 miljoen in 2012, op het re-integratiebudget wordt doorgevoerd. Ten aanzien van de re-integratiemiddelen Wajong wordt afgesproken dat structureel 122 miljoen wordt overgeheveld. De overheveling van middelen vindt op onderstaande wijze plaats:

| Inzet Rijk (in miljoenen euro) | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 | 2018 | 2019 | structureel |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Toevoeging aan ontschot re-integratiebudget ivm beperking Wajong | 15 | 46 | 61 | 76 | 91 | 106 | 122 | 122 |

De verdeling van de Wsw-populatie over gemeenten kent verschillen met de verdeling van de bijstandspopulatie. VNG en kabinet werken gezamenlijk een systematiek uit die voorkomt dat er na de totstandkoming van het ontschotte re-integratiebudget (onevenredig grote) herverdeeleffecten ontstaan. Deze nieuwe systematiek heeft betrekking op de verdeling van het ontschotte re-

integratiebudget in 2013 en zal uiterlijk in het voorjaar van 2012, ten behoeve van de mei-circulaire aan de gemeenten zijn uitgewerkt.

### 6.1.4. Sociale werkvoorziening

De regeling Werken naar vermogen doet een beroep op de veranderkracht en het innovatief vermogen van gemeenten en hun Sw-bedrijven. De omslag in denken en doen is al ingezet vanaf 1998 en heeft een extra stimulans gekregen met de ontwikkeling van vernieuwende aanpakken en methoden in de Sw-pilots 'werken naar vermogen' die vanaf eind 2009 lopen. Het Rijk wil gemeenten en hun bestuurders ondersteunen bij het redesign van de sociale werkvoorziening. Om de transitieperiode te overbruggen zal een herstructureringsfaciliteit Sw-sector worden gecreëerd. Het doel van de zogenoemde herstructureringsfaciliteit is om de transformatie te ondersteunen richting een efficiëntere bedrijfsvoering van de sector. De omvang en voeding van de faciliteit zijn gerelateerd aan onderstaande maatregelen en worden vastgesteld conform onderstaand ritme (zie onderstaande tabel). Met de invoering van de herstructureringsfaciliteit worden alle effecten gedekt die optreden als gevolg van herstructurering van de Wsw.

Voeding herstructureringsfaciliteit

| inzet Rijk (in miljoenen euro) | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 | 2018 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 1. Versnellen beperking Wsw (netto) | | 30 | 70 | 34 | 32 | 32 | 32 |
| 2. Stimuleringsuitkering Wsw | | | 18 | 18 | 18 | 18 | 18 |
| 3. Aanvullende bijdrage SZW | 10 | 30 | 32 | 8 | | | |
| Totaal | 10 | 60 | 120 | 60 | 50 | 50 | 50 |
| Totaal 2012-2018: 400 miljoen | | | | | | | |

Om de taakstelling Wsw te bewerkstelligen is een omvangrijke herstructurering van de Sw-sector noodzakelijk. De faciliteit wordt eenmalig vastgesteld op maximaal 400 miljoen (over de periode 2012 tot en met 2018). VNG en Rijk stellen gezamenlijk criteria vast op basis waarvan een onafhankelijke commissie de herstructureringsplannen gaat beoordelen. De gemeenten dienen uiterlijk 1 januari 2012 hun herstructureringsplannen en aanvragen voor een beroep op de herstructureringsfaciliteit in, zodat de herstructureringsoperatie vanaf 1 juli 2012 kan starten. Twee jaar na de start van de operatie zal door de commissie worden beoordeeld wat de stand van zaken is van de uitvoering van de plannen en de vordering van herstructurering inclusief de financiële aspecten daarvan. Rijk en VNG overleggen op basis daarvan of aanvullende maatregelen en/of extra middelen noodzakelijk zijn, waarbij actuele ontwikkelingen in de financiële verhouding zullen worden betrokken. Middelen kunnen uitsluitend worden aangewend voor de herstructurering van de Sw-sector (maatregelen gericht op kostenreductie en transformatie van productie- naar mensontwikkelbedrijven). Alleen met de transitie verbonden kosten kunnen uit de faciliteit kunnen worden gefinancierd. De faciliteit is nadrukkelijk niet bestemd om exploitatie-tekorten af te dekken. Het trekkingsrecht per Sw-bedrijf uit de faciliteit wordt gemaximeerd. De verdeling van de faciliteit vindt zoveel mogelijk plaats op basis van indicatoren die objectief meetbaar zijn.

### 6.1.5. Financieringssystematiek

*Macrobudget inkomensdeel WWB en WIJ*

Er wordt een objectieve toets uitgevoerd op de interpretatie van de overeengekomen tekst over het macrobudget 2011 in het bestuursakkoord 2007-2011; is er aanleiding om en zo ja, op welke onderdelen dient -na vastlegging van het macrobudget in september 2007- het macrobudget 2011 nog te worden aangepast?

Vanaf 2012 wordt het macrobudget weer vastgesteld conform de systematiek die vóór het bestuursakkoord 2008-2011 gold. De methodiek is beschreven in de Memorie van Toelichting van de WWB (Kamerstukken II 2002-2003, 28 870, nr. 3) en een brief aan de Tweede Kamer van 2 juli 2004 (Kamerstukken II, vergaderjaar 2003-2004, 28 870, nr. 117).
Uitgangspunt hierbij is dat voor alle gemeenten samen een toereikend macrobudget wordt vastgesteld. Het macrobudget wordt voorlopig vastgesteld in september voorafgaand aan het uitvoeringsjaar en definitief vastgesteld in september van het uitvoeringsjaar, zodat met de meest actuele inzichten in conjunctuur en kabinetsbeleid rekening kan worden gehouden.
Het macrobudget wordt met deze uitgangspunten bepaald door uit te gaan van de gerealiseerde prijs en het gerealiseerde volume in het voorgaande jaar, van een inschatting van de effecten van de conjunctuur en kabinetsbeleid in het begrotingsjaar zelf en van een indexering van de gemiddelde prijs. Voor de conjunctuurraming worden de actuele en onafhankelijke rekenregel en de autonome correctie van het Centraal Plan Bureau (CPB) gevolgd.

Risico's voor individuele gemeenten worden beperkt door de mogelijkheid een verzoek om een incidentele of meerjarige aanvullende uitkering in te dienen. Deze voorzieningen worden uit het als hiervoor beschreven toereikend vastgestelde macrobudget betaald. Voor de incidentele aanvullende uitkering over 2010 en 2011 die worden uitgekeerd in 2012 en 2013 blijft de afspraak uit het bestuursakkoord 2008-2011 van kracht dat de eerste € 9 miljoen uit rijksmiddelen worden gefinancierd.

*Macrobudget en verdeling inkomensdeel WWNV*

Voor de WWNV is bovenstaande macrofinancieringssystematiek het uitgangspunt. Bezien wordt of voor de langere termijn de rekenregels voor het vaststellen van het macrobudget aangepast kunnen worden in verband met de nieuwe doelgroep.

Aanvullende uitkeringen in verband met de nieuwe loondispensatie regeling worden betaald uit het macrobudget inkomensdeel. Het Rijk biedt transparantie over de wijze waarop de raming van het macrobudget tot stand is gekomen.

Omdat de verdeling van de nieuwe doelgroep naar verwachting afwijkt van de verdeling van de WWB, zal het in dit verband als kabinetsbeleid toegevoegde budget in de eerste jaren t/m 2013 separaat worden verdeeld op basis van de historische verdeling van Wajongers over gemeenten.

Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid formeert een projectgroep die in 2011 start met een brede verkenning van een integrale verdeling met prikkelwerking, die per 2014 ingaat. Daarbij kunnen over de volle breedte varianten worden verkend die zoveel mogelijk prikkelen op de beperking van de uitgaven regeling Werken naar vermogen. Van rijkszijde nemen naast het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid vertegenwoordigers van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, het ministerie van Financiën en de Raad voor de Financiële Verhoudingen zitting en van gemeentezijde een vertegenwoordiger van de VNG, een vertegenwoordiger van Divosa en vijf vertegenwoordigers uit verschillende individuele gemeenten. In dit verband zal tevens worden bezien hoe gezorgd kan worden dat risico's voor gemeenten niet groeien ten opzichte van de huidige risico's bij de WWB, gegeven het groter aandeel dat de WWB/WWNV op de gemeentelijke begroting zal innemen.

#### 6.1.6. Loondispensatie

Het Rijk stelt met ingang van 2013 aan gemeenten het instrument loondispensatie ter beschikking om toegang tot de arbeidsmarkt mogelijk te maken of te ondersteunen. Dit instrument kan worden ingezet voor alle personen in de WWNV die als gevolg van een verstandelijke, lichamelijke en/of psychische beperking, danwel om andere redenen, niet in staat zijn zelfstandig 100% van het wettelijk minimumloon te verdienen.

Net als in de tijdelijke wet loondispensatie is er sprake van een toegangstoets. Dit betekent dat de gemeente eerst via een toegangstoets -uitgevoerd door een onafhankelijke derde- laat vaststellen of betrokkene tot de doelgroep behoort. Vervolgens dient ter vaststelling van de specifieke loonwaarde een loonwaardemeting plaats te vinden. Dat gaat via een erkende methode die de arbeidsprestatie van een werknemer op de werkplek meet, net als in de tijdelijke wet loondispensatie. Aanvullende uitkeringen in verband met de nieuwe loondispensatie-regeling worden betaald uit het macrobudget Inkomensdeel.
De inzet van het instrument loondispensatie is in principe tijdelijk. Daarom vindt periodiek (in ieder geval na maximaal 2 a 3 jaar) een nieuwe loonwaardemeting en toegangstoets plaats. Alleen als hieruit blijkt dat de verdiencapaciteit van betrokkene nog onder het wettelijk minimumloon ligt, is het mogelijk om het instrument te blijven toepassen. Voor personen tot 27 jaar zullen gemeenten vaker een loonwaardemeting doen. Deze groep is immers nog volop in ontwikkeling.

Gemeenten krijgen met de WWNV de verantwoordelijkheid voor een duurzame re-integratie van degenen die met loondispensatie gaan werken. Hierbij krijgen gemeenten een eenduidig financieel belang en een heldere verantwoordelijkheid voor de werkhervatting van deze groep, zoals dat nu geregeld is in de werkregeling van de Wajong.

Na 3 jaar evalueren VNG en het Rijk de inzet van het instrument loondispensatie.

### 6.1.7. Verordening

De VNG en het Rijk komen overeen dat gemeenten hun beleid inzake werken naar vermogen vastleggen in een verordening. De gemeente dient er daarbij voor te zorgen dat de verschillende groepen in vergelijkbare mate aan bod komen, waarbij speciale aandacht zal worden besteed aan mensen met een arbeidshandicap conform het regeerakkoord. Daarnaast leggen gemeenten in de verordening het beleid ten aanzien van beschut werken specifiek vast.

De VNG en het Rijk spreken daarnaast af dat gemeenten gezamenlijk op termijn structureel 30.000 plekken voor beschut werk realiseren. Het doel van de macronorm is het waarborgen van de toegankelijkheid van het instrument beschut werken. Met ingang van 2014 bieden gemeenten jaarlijks een aantal plekken voor nieuwe instroom beschut werken aan dat in omvang gelijk is aan ongeveer een derde deel van de uitstroom uit de huidige Wsw.

De ontwikkeling van het aantal plekken voor beschut werk zal worden gevolgd en zonodig onderwerp zijn van bestuurlijk overleg. In dat overleg vindt een bestuurlijke weging plaats van de mogelijke oorzaken. In geval van onderschrijding van de macronorm kan het Rijk ingrijpen.

VNG en Rijk komen overeen dat in wetgeving wordt opgenomen dat de huidige systematiek van rechten en plichten in de Wsw niet verandert voor de groep mensen die op dit moment een Wsw-indicatie heeft, en op grond daarvan een dienstbetrekking heeft.

### 6.1.8. Informatiearrangement/verantwoording

- De wijze van verantwoording en informatievoorziening zal conform de WWB-systematiek plaatsvinden.
- Het systeem van horizontale verantwoording op lokaal niveau blijft van kracht.
- Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en VNG zullen de ontwikkelingen en resultaten voor de kwetsbare groepen als gevolg van de WWNV nauwgezet volgen. Gemeenten zullen daartoe informatie verstrekken aan het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.
- Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid is in overleg met VNG over de uitwerking en mogelijke verlichting van het informatie- en verantwoordingsarrangement rond werk en inkomen. De eerste quick wins zijn al afgesproken.

### 6.1.9. Uitvoeringsmodel

De tekst over de bestuurlijke vormgeving decentralisaties in hoofdstuk 3 van dit bestuursakkoord is van overeenkomstige toepassing op de decentralisatie van werken naar vermogen.

In de uitwerking van de uitvoeringsmodaliteit wordt bijzondere aandacht gevraagd voor de vormgeving van de werkgeversdienstverlening. Voor bovenlokale werkgeversdienstverlening zullen gemeenten tot

een bovenlokale uitvoeringsmodaliteit moeten komen. Hierbij worden uiteraard bestaande samenwerkingsverbanden betrokken.

### 6.1.10 Innovatie administratie

Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en VNG stellen een gezamenlijke werkgroep in die een technische verkenning doet van de mogelijkheden tot innovatie van de administratie met betrokkenheid van onder andere VNG, G4, Divosa, UWV en de Sociale Verzekeringsbank. Lopende initiatieven worden hierbij betrokken.

### 6.1.11. Uitvoerings- en transitiekosten

Voor de uitvoeringskosten WWNV voor gemeenten wordt afgesproken dat onderstaande bedragen (zie tabel) worden overgeheveld naar het gemeentefonds. Structureel (na 2015) loopt 27 miljoen mee voor de uitvoeringskosten WWNV in de accressystematiek. Daarnaast vindt er geen uitname plaats uit het Gemeentefonds als gevolg van het wetsvoorstel WWB-maatregelen, de afschaffing van de WWIK het wetsvoorstel afbouw dubbele heffingskorting in het referentieminimumloon (AHK).

| Uitvoeringskosten (in miljoenen euro) | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|
| Uitvoeringskosten WnV gemeenten | 4 | 18 | 27 |

Hiermee sluiten Rijk en VNG een totaalakkoord voor de uitvoering, implementatie en transitie van de WWNV (vanaf 2013), de uitvoering loondispensatie, het wetsvoorstel WWB-maatregelen, de afschaffing van de WWIK, het wetsvoorstel afbouw dubbele heffingskorting in het referentieminimumloon (AHK) en het redesign Werkbedrijf (alle vier vanaf 2012).

## 6.2 Schrappen AWBZ-functie begeleiding/ treffen Wmo-voorziening

Het is van groot belang dat meer mensen “mee kunnen doen” in de samenleving. Daarbij staat de eigen verantwoordelijkheid en de eigen kracht van de burger en zijn of haar omgeving voorop. Tegelijkertijd is het wenselijk dat de burger, daar waar dat noodzakelijk is, adequaat ondersteund wordt om zolang mogelijk zelfstandig te blijven participeren. De begeleiding moet daartoe dicht bij de burger, op het lokale niveau, door maatwerk georganiseerd worden. Op dat niveau kunnen gemeenten ook verschillende beleidsterreinen met elkaar verbinden. Zo wordt de begeleiding meer doelmatig en meer effectief georganiseerd. Om die redenen heeft het Rijk besloten de functie begeleiding uit de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) te schrappen en de met de extramurale AWBZ-begeleiding te bereiken resultaten onder de reikwijdte van de compensatieplicht van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) te brengen.

De activiteiten die onder de extramurale AWBZ-functie begeleiding vallen, worden onder de compensatieplicht van de Wmo gebracht. Dit is inclusief het vervoer dat aan de begeleidingsactiviteiten verbonden is. De extramurale begeleiding voor Jeugd wordt budgettair betrokken bij de (taakstelling samenhangend met) de thans aan de orde zijnde decentralisatie.
De VNG en het Rijk hebben een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de decentralisatie van de begeleiding. Bij de voorbereiding op de invoering van de nieuwe taken werken zij samen in een op te zetten transitiebureau.

*Wetswijziging*
Rijk en gemeenten komen overeen dat de met de begeleiding te bereiken resultaten onder de reikwijdte van de compensatieplicht worden gebracht. Bestaande rechten gaan dus niet over.
Als uit onderzoek blijkt dat de jurisprudentie rondom de compensatieplicht de beweging van een meer optimale inzet c.q. mix van individuele en collectieve arrangementen belemmert, zullen Rijk en VNG nader overleg voeren.

*Ontbindende voorwaarden*
In aanvulling op de algemene tekst in de slotparagraaf over de disclaimer, wordt voor de Wmo aanvullend afgesproken dat een vergelijkbare situatie ontstaat wanneer de Eerste Kamer instemt met de initiatiefvoorstellen Leijten.

*Persoonsgebonden budget (PGB)*
Rijk en VNG zullen onderzoeken of het PGB geen onredelijke beperking oplevert voor doelmatigheid en doeltreffendheid in de Wmo. Het ligt in ieder geval in de rede om de door het Rijk voorgenomen (beperkende) voorwaarden ten aanzien van het “solide PGB” uit hoofde van de AWBZ (wettelijk) door te vertalen naar de Wmo.

*Nalevingstoezicht*
Voor wat betreft het nalevingstoezicht op de kwaliteit van begeleiding spreken Rijk en gemeenten af dat artikel 3, lid 4 van de Wmo wordt aangescherpt, zodat gemeenten de opdracht krijgen om in hun beleidsplan in het bijzonder aandacht te besteden aan de kwaliteit van de overgehevelde begeleiding alsmede aan de wijze waarop het kwaliteitstoezicht daarop op lokaal niveau wordt vormgegeven. Gemeenten kunnen daarbij gebruik maken van de normen van de beroepsgroepen. Tevens worden gemeenten uit hoofde van de Wmo verplicht om periodiek op methodologisch verantwoorde wijze cliëntervaringsonderzoek te (laten) doen onder cliënten die begeleiding (en huishoudelijke hulp) ontvangen. Het toezicht van de inspectie voor de gezondheidszorg op de begeleiding en huishoudelijke hulp komt te vervallen.

*Administratieve lasten*
Rijk en gemeenten spannen zich in om de administratieve lasten voor cliënten, instellingen en gemeenten zo veel mogelijk te verlagen.

*Artikel 9*
Het Rijk heeft in de Wmo een systeemverantwoordelijkheid en ziet af van verticaal toezicht. Afgesproken wordt dat artikel 9 van de Wmo wordt verbeterd, zodat dit de werking van lokale checks en balances beter ondersteunt.

*Fasering*
In het regeerakkoord is afgesproken dat gemeenten vanaf 2013 verantwoordelijk zijn voor die mensen die voor het eerst of opnieuw een beroep doen op begeleiding en dat gemeenten vanaf 2014 verantwoordelijk zijn voor alle mensen die in aanmerking komen voor begeleiding.
Cliënten die al voor 1 januari 2013 een AWBZ-indicatie hebben, behouden hun recht totdat die indicatie afloopt, met dien verstande dat dit recht uiterlijk eindigt op 1 januari 2014.

Rijk en gemeenten gaan na of er redenen zijn om in dezen af te wijken van de afspraken die in het regeerakkoord zijn gemaakt ten aanzien van de bestuurlijke verantwoordelijkheid. Uitgangspunt is dat gemeenten minimaal een jaar voorbereidingstijd krijgen tussen de afronding van de wetgeving in Tweede en Eerste Kamer en de inwerkingtreding daarvan. Indien dit niet wordt gehaald, treden Rijk en VNG in overleg.

*Specifieke/bijzondere groepen*
Rijk en gemeenten spreken af om vóór de zomer van 2011 te onderzoeken voor welke specifieke groepen specifieke maatregelen moeten worden getroffen.
Rijk en gemeenten spreken verder af om te onderzoeken of en zo ja welk deel van de middelen voor de begeleiding van cliënten in de maatschappelijke opvang en vrouwenopvang en de inloopfunctie GGZ via de centrumgemeenten verdeeld dienen te worden.

*Gegevensoverdracht*
Het Rijk en de VNG zorgen samen voor een goede overdracht van cliëntgegevens naar gemeenten.

**Onder welke financiële voorwaarden vindt de decentralisatie plaats?**
De met begeleiding te bereiken resultaten worden onder het aan te passen compensatiebeginsel van de Wmo gebracht. De beleidsvrijheid die dit met zich meebrengt stelt gemeenten in staat besparingen te realiseren. Gemeenten zijn bovendien in staat om cliënten te bewegen meer gebruik te maken van -vaak doelmatigere- en meer passende informele en/of collectieve voorzieningen. Rijk en gemeenten zullen in het aanstaande wetstraject samen bezien of het huidige instrumentarium van gemeenten hiertoe aanpassing behoeft.

Het in 2013 (naar rato) en 2014 over te hevelen bedrag staat thans nog niet vast. Het bedrag wordt aan de hand van de volgende rekenregel bepaald: de basis voor het over te hevelen bedrag in 2013 (naar rato) en 2014 zijn de gerealiseerde uitgaven in 2010 voor dagbesteding, begeleiding en bijbehorend vervoer, inclusief de begeleiding voor jeugd[5] en exclusief begeleiding voor verblijfsgeïndiceerden. De kosten voor mensen op de wachtlijst PGB die alsnog een PGB toegewezen krijgen worden hierbij opgeteld. Dat geldt ook voor de middelen voor de inloopfunctie GGZ. Het over te hevelen bedrag wordt verlaagd voor de effecten van de IQ-maatregel, verhoogd met middelen uit de weglek IQ–maatregelen (voorzover die weglekmiddelen ten goede komen aan de gemeenten) en gecorrigeerd voor de effecten van maatregelen om de PGB's beheersbaar te maken. Het bedrag wordt eventueel gecorrigeerd voor bijzondere doelgroepen, kortdurend verblijf en hulpmiddelen waarover ultimo juni 2011 wordt besloten. De middelen die betrekking hebben op de decentralisatie van hulpmiddelen en de inloopfunctie GGZ worden niet gekort met 5%.

Naar huidig inzicht gaat het bij de decentralisatie van Begeleiding om een bedrag van tussen de € 2,1 en € 3,3 miljard in 2014. Hierbij is nog geen rekening gehouden met de gevolgen van de PGB-maatregelen. De effecten hiervan zijn op dit moment nog niet goed in te schatten.

Het over te hevelen bedrag ontwikkelt zich tot het moment van decentralisatie in 2013/2014 met de daarvoor geraamde groeivoet binnen het Budgettair Kader Zorg die van toepassing is (deze bedraagt gemiddeld 2,5% per jaar)[6] en een beschikbare nominale index volgens de thans gehanteerde systematiek binnen de AWBZ. Op het totale geïndexeerde budget dat wordt overgeheveld in 2013 en 2014 wordt een doelmatigheidskorting toegepast van 5%, waarmee beide partijen accepteren dat de korting lager of hoger kan uitvallen dan het vastgestelde bedrag van € 140 miljoen (vanaf 2014) uit het regeerakkoord.

[5] De decentralisatiekorting voor AWBZ-begeleiding en zorg voor jeugd bedraagt netto € 300 miljoen. + 5% van het over te hevelen bedrag inclusief begeleiding voor jeugd.
[6] Het Rijk is deze kabinetsperiode gehouden aan de eigen regels budgetdiscipline waarbij hogere groei binnen het Budgettair Kader Zorg moet worden geredresseerd met passende maatregelen. Het kabinet is voornemens maatregelen te nemen om de ontwikkeling van de PGB's beheersbaar te maken alvorens over te gaan tot wettelijke verankering.

Een onafhankelijke instantie wordt verzocht vóór de meicirculaire 2012 te toetsen of de relevante beschikbare budgetten conform de rekenregel aan de gemeenten worden overgedragen.

De middelen worden ingebracht in een nieuwe decentralisatie-uitkering Wmo begeleiding die tot en met 2015 wordt geïndexeerd met de daarvoor in 2011 geraamde reële groeiruimte voor de AWBZ van gemiddeld 2,5% per jaar en de jaarlijks beschikbare nominale index.

De bestaande integratie-uitkering voor huishoudelijke hulp wordt voortgezet tot en met 2015. De omvang wordt vastgesteld op het niveau 2011 zoals vermeld in de septembercirculaire 2010. De middelen voor huishoudelijke hulp binnen deze integratie-uitkering (€1.184 mln) worden vanaf 2012 tot en met 2015 geïndexeerd met 2,38%. Dit komt overeen met de percentuele groei van het aantal thuiswonende 75-plussers.

De integratie-uitkering wordt voor 2012 en verder nominaal geïndexeerd volgens de thans gehanteerde systematiek voor de integratie-uitkering huishoudelijke hulp. De huidige systematiek met een onafhankelijke derde, die jaarlijks op grond van de realisatiecijfers t-1 het budget vaststelt voor het jaar t+1, wordt per direct verlaten.

Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties ontwikkelen in overleg met VNG een verdeelmodel voor de decentralisatie-uitkering, dat recht doet aan objectieve verschillen tussen gemeenten en rekening houdt met optredende herverdeeleffecten. De omvang en verdeling van het budget voor begeleiding wordt in de eerste jaren na decentralisatie jaarlijks gemonitord. Vanwege de inbeddingstijd van nieuw beleid wordt niet eerder dan 2017 herzien.

De integratie-uitkering huishoudelijke hulp wordt in 2016 overgeheveld naar de algemene uitkering, tenzij uit de evaluatie normeringssystematiek blijkt dat dit nog niet mogelijk is. Voor de decentralisatie-uitkering Wmo-begeleiding zal op basis van de evaluatie normeringssystematiek en voornoemde monitoring van de verdeling in 2015 worden bezien wanneer overheveling naar de algemene uitkering mogelijk is.

Zolang de decentralisatie-uitkering niet overgaat naar de algemene uitkering ligt het in de rede dat na 2015 de indexering met de hiertoe beschikbare reële groeiruimte op basis van het CPB van toepassing is. Bij de evaluatie van de normeringssystematiek wordt naar de indexering van deze decentralisatie-uitkering gekeken.

Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en VNG ontwikkelen een voorstel voor de inzet van de beschikbare € 130 miljoen voor transitiekosten (regeerakkoord) ten behoeve van Voorjaarsnota 2011/Miljoenennota 2012 volgens de volgende voorlopige verdeling: € 80 miljoen voor

gemeenten en € 50 miljoen voor het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, zorgaanbieders en patiëntenorganisaties. De te realiseren besparing van € 20 miljoen in 2013 is randvoorwaardelijk voor deze afspraak.

*Uitvoeringskosten*
VWS laat onafhankelijk onderzoek uitvoeren naar de daadwerkelijk vrijvallende integrale uitvoeringskosten in de AWBZ in verband met het schrappen van de functie begeleiding. Deze vrijvallende uitvoeringsmiddelen worden overgeheveld naar gemeenten. De VNG wordt betrokken bij de opdrachtformulering en zal plaatsnemen in de begeleidingscommissie bij dit onderzoek.

Het kabinet stelt daarnaast in totaal 55 mln. structureel beschikbaar voor uitvoeringskosten van zorg voor jeugd en begeleiding samen. De € 55 miljoen is “for better and for worse”; er vindt geen monitoring plaats over de gemaakte uitvoeringskosten.

Bovenstaande middelen worden toegevoegd aan de algemene uitkering van het gemeentefonds. Indien gemeenten hogere kosten maken dan het Rijk voor het uitvoeren van de begeleiding, dan dienen deze kosten te worden gedekt uit het overgehevelde budget.

| In- en uitvoeringskosten Begeleiding (n € mln.) | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | struc. |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Vrijvallende uitvoeringskosten bij het Rijk | | | PM | PM | PM | PM |
| Uitvoeringskosten Jeugd en begeleiding | 0 | 0 | 0 | 35 | 45 | 55 |

## 6.3 Decentralisatie Jeugdzorg

Gemeenten worden verantwoordelijk voor de uitvoering van de gehele zorg voor kinderen, jongeren en hun opvoeders. Doordat de verschillende onderdelen van de jeugdzorg bij elkaar worden gebracht op en rond plaatsen waar jeugdigen en gezinnen vaak komen en onder verantwoordelijkheid van de gemeenten worden gebracht zal integrale ondersteuning en zorg dicht bij huis makkelijker tot stand komen.
Het gaat niet alleen om het verleggen van verantwoordelijkheid maar vooral ook om een nieuwe opbouw van een inhoudelijk fundament van de ondersteuning en zorg voor jeugdigen en/of hun opvoeders binnen hun sociale context met waar nodig een integrale aanpak van de problematiek. Het systeem kan veel simpeler en moet prikkels bevatten om de nadruk te leggen op (collectieve) preventie en ondersteuning in een vroegtijdig stadium. Het is een uitdaging aansluiting te zoeken bij de mogelijkheden en de kracht van jeugdigen en hun opvoeders en deze te helpen versterken. Dit betekent dus een andere werkwijze van alle betrokken partijen.

### 6.3.1. Samenhang andere decentralisatie operaties en passend onderwijs

Rijk en VNG houden in hun gezamenlijke voorbereiding rekening met het gegeven dat er drie omvangrijke decentralisatieoperaties gepland zijn (AWBZ, werken naar vermogen en jeugdzorg) en dat passend onderwijs wordt ingevoerd. VNG en Rijk spreken af dat de wettelijke kaders van passend onderwijs en zorg voor jeugd in samenhang worden uitgewerkt, waarbij uitgangspunten zijn dat de verantwoordelijkheden van onderwijs- en gemeentebestuurders helder zijn, de planvorming, de ondersteuning aan het kind, het gezin en de leerkracht en de besteding van geld over en weer transparant is en dat onderwijs- en gemeentebestuurders samenwerkingsafspraken maken.

### 6.3.2. Nieuw wettelijk kader voor zorg voor jeugd

De opdracht aan gemeenten wordt neergelegd in een nieuw wettelijk kader[7], dat enerzijds recht doet aan gemeentelijke beleidsvrijheid en anderzijds jeugdigen en hun opvoeders die ondersteuning garandeert die nodig is. De individuele aanspraken uit de huidige wet- en regelgeving zullen niet op gelijke wijze worden overgeheveld. Er vindt onderzoek plaats naar de positionering van de jeugdgezondheidszorg .

### 6.3.3. Nadere afspraken

*Specifieke groepen*

Rijk en gemeenten spreken af vóór de zomer in kaart te brengen voor welke specifieke groepen eventueel specifieke maatregelen moeten worden getroffen, waarna definitief vastgesteld wordt onder welke condities de overheveling plaatsvindt. Uitgangspunt blijft dat alle zorg voor jeugd wordt overgeheveld, tenzij er op basis van onderzoek heel dwingende en zwaarwegende redenen zijn om in bepaalde situaties (gelet op het specialistische karakter) de zorg niet te decentraliseren naar gemeenten, maar bij het Rijk te houden. Uitgangspunt is dat er geen verkokering in stand wordt gehouden.

---

[7] Het gaat om alle jeugdzorg die onder het Rijk, provincies/GSR's, Awbz en Zvw valt: provinciale jeugdzorg, jeugdbescherming en jeugdreclassering, jeugd-GGZ (inclusief begeleiding), zorg aan licht verstandelijk beperkte jeugdigen en de gesloten jeugdzorg.

*Jeugdbescherming en jeugdreclassering*

Het Rijk en de VNG erkennen beiden dat de decentralisatie van de jeugdbescherming en jeugdreclassering met specifieke randvoorwaarden omkleed dient te worden. Dit vanwege de aard van de taken (het via een gerechtelijke uitspraak ingrijpen in de rechten van gezinnen en kinderen) en de kwetsbaarheid van de doelgroep (de zwaardere zorg en jeugdbescherming vormen het laatste vangnet voor de veiligheid van een kind). Rijk en VNG nemen een jaar de tijd om gezamenlijk te bezien welke randvoorwaarden dit zijn en hoe deze randvoorwaarden vorm krijgen. In dit kader zullen de volgende thema's worden uitgewerkt: een leveringsplicht, kwaliteitseisen aan gemeenten en uitvoerende instellingen, regionale samenwerking, toezicht en verantwoording en passende financiële afspraken, binnen het algemene financiële arrangement.

### 6.3.4. Transitieperiode jeugdbescherming en jeugdreclassering

Het uitgangspunt is dat de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de jeugdbescherming en jeugdreclassering in uiterlijk 2016 wordt overgeheveld naar de gemeenten. Rijk en medeoverheden delen het standpunt dat het voor het slagen van de decentralisatie onontbeerlijk is dat bij deze overheveling in 2016 beide taken op basis van eenduidige normen en op een voldoende kwaliteitsniveau uitgevoerd worden. Dit is voor gemeenten ook van belang, dit om van te voren duidelijkheid te scheppen over hetgeen zij in 2016 ten aanzien van de jeugdbescherming en jeugdreclassering mogen verwachten. Concreet betekent dit dat een organisatie die in 2016 in opdracht van de gemeente de jeugdbescherming en jeugdreclassering uit wil voeren daartoe gecertificeerd moet zijn. Rijk en medeoverheden nemen een jaar de tijd om te bezien aan welke kwaliteitscriteria voldaan moet worden en om de vorm van certificering te bepalen en hoe de toets hierop plaats zal vinden. De kwaliteitscriteria zullen aansluiten bij de huidige kwaliteitseisen, algemeen geaccepteerde normen en best practices. Indien het voor de uitvoering van dit model noodzakelijk is wordt een tijdelijke transitiewet opgesteld.

*Uitvragen van informatie*

Het Rijk is terughoudend bij het uitvragen van informatie bij gemeenten. Alleen die informatie wordt opgevraagd die strikt noodzakelijk is om zijn systeemverantwoordelijkheid waar te maken. Het Rijk sluit hierbij zoveel mogelijk aan bij reeds bestaande informatiebronnen.

*Nalevingstoezicht*

Gelet op de doelgroep en aard van de zorg is het nodig dat er toezicht door het Rijk wordt gehouden op - in ieder geval- de gesloten jeugdzorg, de jeugdigen die onder de Wet bijzondere opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen (Wet Bopz) vallen, en op het van staatswege ingrijpen (verplichte maatregelen van jeugdbescherming en jeugdreclassering) en mogelijk op sommige vormen van gespecialiseerde zorg. De mate van toezicht is afhankelijk van de zorgzwaarte en/of mate van ingrijpen. Rijk en VNG werken dit nader uit.

*Bestuurlijke voorwaarden*
De afzonderlijke gemeenten worden direct financieel verantwoordelijk voor alle vormen van jeugdzorg. Op deeltaken is voldoende bestuurskracht nodig door samenwerking bij de uitvoering. Dit betreft gezamenlijke inkoop en samenwerking voor een aantal nog nader te benoemen specifieke doelgroepen/zorgvormen. De voorwaarden van bestuurlijke samenwerking zijn binnen een maand na afsluiting van het bestuursakkoord klaar. Voor bijzondere groepen, zoals jeugdbescherming en jeugdreclassering, kan hieraan nog nadere invulling worden gegeven. Deze invulling moet uiterlijk vóór de zomer van 2011 klaar zijn.

*Bedrijfsvoering*
Rijk en gemeenten spreken af om de administratieve lasten voor instellingen en bedrijven tot een minimum te beperken.

### 6.3.5. Transitie en tijdpad
De transformatie van het huidige stelsel is zowel inhoudelijk als financieel geen sinecure. Het Rijk, IPO en de VNG hebben een gezamenlijke verantwoordelijkheid om deze decentralisatieoperatie goed te laten verlopen. Hiervoor zijn goede afspraken tussen Rijk, provincies en gemeenten nodig.
De afspraken hebben tenminste betrekking op:

*Transitieplan*
Rijk, VNG en IPO stellen samen een transitieplan op dat naar de Tweede Kamer wordt gezonden. Gemeenten en provincies maken samen afspraken over hoe de transitie in hun regio plaatsvindt, met inachtneming van de landelijke afspraken over fasering en transitie. De transitie wordt gezamenlijk door Rijk, VNG en IPO aangestuurd, ieder vanuit de eigen verantwoordelijkheid. De wijze waarop de transitie wordt ondersteund, wordt nog nader afgesproken.

*Experimenten*
Om handen en voeten te geven aan vernieuwingen in de jeugdzorg kunnen gemeenten en provincies de maximale ruimte benutten die de huidige wetgeving biedt. Daarnaast wordt de mogelijkheid geboden om te experimenteren met nieuwe werkwijzen en ervaringen op te doen. Het wetsvoorstel voor de centra voor jeugd en gezin, dat op dit moment ter behandeling ligt in de Tweede Kamer, bevat een voorstel voor een experimenteerartikel. Dit artikel geeft de mogelijkheid om af te wijken van een groot aantal bepalingen uit de Wet op de jeugdzorg. Het experimenteerartikel ziet niet op het gedwongen kader. Voorafgaand aan de eerste overheveling van taken is er dus sprake van een periode waarin onder voorwaarden geëxperimenteerd kan worden.
Rijk, VNG en IPO stellen gezamenlijk een kader op waarbinnen deze experimenten kunnen plaatsvinden en maken afspraken hoe de resultaten gewogen, beoordeeld en geborgd kunnen worden. Bij experimenten moet volstrekt duidelijk zijn wie de formele verantwoordelijkheden, zoals vastgelegd in de Wet op de Jeugdzorg, draagt: de provincie of de gemeenten.

*Fasering*
Het is een omvangrijk takenpakket dat richting gemeenten komt. Een zekere fasering in de tijd is wenselijk. De precieze uitwerking van de fasering wordt, vanuit een inhoudelijke samenhang, geregeld in het transitieplan.
Uiterlijk in 2016 moet de decentralisatie van alle onderdelen van de jeugdzorg gerealiseerd zijn. Conform het regeerakkoord is 2013 een overgangsjaar voor de begeleiding uit de AWBZ. In de periode van 2014 tot en met 2016 zal fasegewijs de ambulante hulp overgaan, de dag- en residentiele hulp, de overige onderdelen van de provinciale jeugdzorg (kindertelefoon, diagnostiek, indicatiestelling, casemanagement, advies en meldpunt kindermishandeling), de jeugd-GGZ en jeugd-LVG en gesloten jeugdzorg. De jeugdreclassering en de jeugdbescherming zullen aan het einde van deze periode overgaan (zie hiervoor). Partijen zullen zich inspannen de decentralisatie zo spoedig mogelijk vorm te geven.

De door de gemeenten te realiseren besparing voor het jeugddomein kent een oplopende reeks in het regeerakkoord. Deze bedraagt netto € 80 miljoen in 2015, oplopend tot € 300 miljoen vanaf 2017.

### 6.3.6. Tijdelijke transitie-commissie
Gelet op het belang en de complexiteit van de transitie van het stelsel is het nodig dat er een goede monitoring plaatsvindt van de voortgang van het transitieproces. Daartoe stellen partijen gezamenlijk een tijdelijke commissie in. De commissie bestaat uit gezaghebbende personen die zicht houden op het proces dat vooral in de regio's zelf moet plaatsvinden en waar nodig, dit proces aanjagen en ondersteunen, én ontwikkelingen signaleren bij de voor de transitie verantwoordelijke partijen, waarbij in het bijzonder aandacht besteed wordt aan jeugdbescherming en -reclassering. Over opdracht, positionering en startmoment van de commissie maken partijen nadere afspraken in het transitieplan. Over de bevindingen van deze transitie-commissie zal op regelmatige basis bestuurlijk overleg plaatsvinden tussen Rijk, VNG en IPO.

### 6.3.7. Overig
Rijk, IPO en VNG kijken naar een overgangsregeling voor afbouw van de subsidierelatie van de provincies met hun instellingen en voor waarborgen van de hulp aan cliënten die op basis van de huidige wet recht hebben op (soms langdurige) jeugdzorg.

Uitgangspunt is dat gemeenten minimaal één jaar voorbereidingstijd krijgen tussen de afronding van de wetgeving en de inwerkingtreding daarvan. Indien dit niet wordt gehaald, treden Rijk, IPO en VNG in overleg.

### 6.3.8. Vaststellen van de te overhevelen bedragen
Voor de berekening van de over te hevelen bedragen wordt
* voor de *begrotingsgefinancierde jeugdzorg* uitgegaan van de bij begroting vastgestelde uitkering/subsidie in het jaar voor overheveling. Dat bedrag wordt in het jaar voorafgaand aan het jaar voorafgaand aan overheveling (t-2), puttend uit de vastgestelde begroting van het ministerie van

Volksgezondheid, Welzijn en Sport, vastgesteld. Aan de uit de begroting over te hevelen bedragen voor jeugd wordt de eventueel toegekende compensatie voor loon- en prijsbijstelling in het jaar voorafgaand aan het jaar van overheveling toegevoegd.

* voor de *overheveling van Jeugd-GGZ en Jeugd-LVG uitgegaan van* de gerealiseerde uitgaven in het kalenderjaar drie jaar eerder. Deze gerealiseerde uitgaven ontwikkelen zich tot het moment van overheveling met de geraamde groeivoeten uit het Budgettair Kader Zorg die van toepassing zijn.

De bedragen worden gecorrigeerd voor de effecten van de IQ-maatregel en de maatregel lage ziektelast uit het regeerakkoord en verlaagd met de ingeboekte besparingen zoals opgenomen in het regeerakkoord.

Een onafhankelijke instantie zal worden verzocht vóór de meicirculaire van het jaar voorafgaand aan het jaar van overheveling te toetsen of aan bovenstaande rekenmethodiek is voldaan.

Bij de overdracht van de jeugdzorg van de provincies naar de gemeenten wordt in 2016 bruto 90 miljoen euro structureel overgeboekt van het provinciefonds naar het gemeentefonds.

Het besparingseffect voor het jeugddomein kent een oplopende reeks in het regeerakkoord. Deze is € 80 miljoen netto in 2015, oplopend tot € 300 miljoen netto vanaf 2017. Om beter aan te sluiten bij de overheveling is een knip mogelijk van de € 80 miljoen per 2015 over jaren 2014 en 2015. Deze schuif is onder voorbehoud van de Voorjaarsbesluitvorming.

### 6.3.9. Financieel arrangement

Partijen onderschrijven de intentie om in het financieel arrangement voor de jeugd prikkels in te bouwen voor het doelmatig aanbieden van adequate voorzieningen en het voorkomen van zwaardere zorgvormen (preventie). Het aanbrengen van prikkels mag niet leiden tot het introduceren van onevenredig veel administratieve lasten, moet inpasbaar zijn in het verdeelmodel en mag niet leiden tot schotten. Gekozen zal worden voor het financieel best passende arrangement binnen het gemeentefonds. De voorkeur ligt bij een decentralisatie-uitkering jeugdzorg binnen het gemeentefonds.

Over de indexering wordt de volgende afspraak gemaakt:
De middelen begeleiding jeugd worden tot het moment van overheveling geïndexeerd met de daarvoor in 2011 geraamde groeiruimte voor de AWBZ van gemiddeld 2,5% per jaar en een jaarlijkse beschikbare nominale index. De partijen maken nog nadere afspraken over de indexering van deze middelen in de jaren 2014 en 2015. De over te hevelen bedragen Jeugd-GGZ en Jeugd-LVG zorg ontwikkelen zich tot het moment van overheveling met de geraamde groeivoeten uit het Budgettair Kader Zorg die voor deze sectoren van toepassing zijn.

Bij de evaluatie van de normeringssystematiek in 2015 worden afspraken gemaakt over de indexering van alle middelen voor jeugdzorg voor 2016 en verder.

In de provinciale jeugdzorg geldt op dit moment een eigen bijdrage bij uithuisplaatsing van de jeugdige. In het regeerakkoord is vastgelegd dat in 2015 een jeugdzorgbrede eigen bijdrage komt. Partijen onderkennen dat nadere afspraken nodig zijn over de uitvoering van deze jeugdzorgbrede eigen bijdrage door gemeenten. Bij de nadere afspraken worden de maatschappelijke effecten meegenomen.

*Uitvoeringskosten en invoeringskosten*

VWS laat onafhankelijk onderzoek uitvoeren naar de daadwerkelijk vrijvallende integrale uitvoeringskosten van rijkswege in verband met de overheveling van de begeleiding jeugd, de Jeugd-LVG zorg, de Jeugd-GGZ zorg in de AWBZ en de Jeugd-GGZ zorg in de Zorgverzekeringswet. De VNG wordt betrokken bij de opdrachtformulering en zal plaatsnemen in de begeleidingscommissie bij dit onderzoek. Vrijvallende middelen worden beschikbaar gesteld aan gemeenten. De uitvoeringskosten van de begrotingsgefinancierde provinciale jeugdzorg worden gedekt uit het over te hevelen budget.

Het kabinet stelt daarnaast in totaal 55 mln. structureel beschikbaar voor uitvoeringskosten van zorg voor jeugd en begeleiding samen. De € 55 miljoen is “for better and for worse”; er vindt geen monitoring plaats over de gemaakte uitvoeringskosten.
Bovenstaande middelen worden toegevoegd aan de algemene uitkering van het gemeentefonds. Indien gemeenten hogere kosten maken dan het Rijk voor het uitvoeren van de begeleiding, dan dienen deze kosten te worden gedekt uit het overgehevelde budget.

Voor de invoeringskosten bij Jeugd stelt het Rijk - aanvullend op de afspraken over invoeringskosten voor begeleiding in het concept hoofdlijnenakkoord - incidenteel € 64 miljoen beschikbaar. Rijk, IPO en VNG maken afspraken over de inzet van deze middelen.

| In- en uitvoeringskosten Jeugd (in € mln.) | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | struc. |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Vrijvallende uitvoeringskosten bij het Rijk | | | PM | PM | PM | PM |
| Uitvoeringskosten Jeugd en begeleiding | 0 | 0 | 0 | 35 | 45 | 55 |
| Invoeringskosten Stelsel Jeugd | 0 | 16 | 48 | 0 | 0 | 0 |

## 6.4 Ruimte, economie en natuur

In het ruimtelijk-economisch domein doen zich de komende decennia belangrijke opgaven voor. Deze opgaven betreffen het versterken van onze internationale concurrentiepositie, het voorbereiden van ons land op klimaatverandering en op de transitie naar duurzame energie, de biodiversiteit en het ontwikkelen en herstructureren van onze steden en dorpen. De opgaven lopen per regio uiteen en verschillen voor het stedelijk en het landelijk gebied. Dit leidt tot regionale agenda's met een eigen karakter.

Tegelijkertijd nemen de beschikbare budgetten sterk af. Daardoor zullen scherpe keuzes moeten worden gemaakt, op alle overheidsniveaus. Wat doen we wel, wat doen we niet? Dat is een verantwoordelijkheid voor iedere overheidslaag. De profielen die in hoofdstuk 2 van dit bestuursakkoord zijn genoemd geven richting aan de invulling van deze verantwoordelijkheid.

Het kabinet zet de beweging door met het loslaten van rijksbeleid en met de overdracht van taken aan provincies en gemeenten. Daardoor krijgen burgers en ondernemers meer ruimte en vermindert voor hen de regeldruk. Medeoverheden zetten zich eveneens in voor meer eenvoud en verdere integratie op het gebied van ruimtelijke regelgeving. Dit biedt kansen voor alle partijen om hun rol anders in te vullen en om de opgaven voortvarend aan te pakken.

Tegen deze achtergrond zetten de overheden zich gezamenlijk in voor een ruimtelijk beleid dat ons land:

- in staat stelt zich economisch verder te ontwikkelen, zodat het aantrekkelijk blijft voor (internationale) bedrijven om in Nederland te investeren;
- bereikbaar houdt zowel over land en water als door de lucht;
- qua energievoorziening op orde brengt en toekomstbestendig maakt;
- beschermt tegen overstromingen en wateroverlast en ook bij klimaatverandering veilig houdt;
- leefbaar, gezond en aantrekkelijk houdt om in te wonen, te werken, van de natuur en cultuur te genieten, te recreëren, met een goede balans tussen alle functies.

Het antwoord op elk van deze opgaven kan worden gevonden door op elk schaalniveau en voor iedere bestuurslaag samenhang aan te brengen in de ruimtelijke afwegingen ten aanzien van wonen, water, mobiliteit, bedrijvigheid, klimaat, energie, milieu en cultureel erfgoed. Het kabinet neemt zich voor om alle nationale ruimtelijke uitspraken vast te leggen in de structuurvisie Infrastructuur en Ruimte.

### 6.4.1. Uitgangspunten van de rijksoverheid voor de actualisatie van het ruimtelijk (rijks)beleid

De uitgangspunten voor de structuurvisie Infrastructuur en Ruimte hebben betrekking op de versterking van de ruimtelijk-economische structuur, op gezondheid, veiligheid en unieke waarden en op de (inter)nationale hoofdnetten.

*Voorwaarden voor versterking van de ruimtelijk-economische structuur*

Het nationaal ruimtelijk belang betreft het economische vestigingsklimaat in de stedelijke regio's met topsectoren, in ieder geval in de Noord- en Zuidvleugel van de Randstad en Eindhoven/Venlo. Een en ander loopt niet vooruit op toekomstige discussies over de Randstad en de structuurvisie.

*Voorwaarden met betrekking tot gezondheid, veiligheid en unieke waarden*

- Het Rijk is verantwoordelijk voor afwegingen over het gebruik van de diepe ondergrond, zoals voor delfstoffenwinning, geothermie, $CO_2$-opslag, aardgasopslag en de opslag van kernafval. Het Rijk betrekt bij zijn afwegingen over ondergronds gebruik de andere overheden gegeven hun verantwoordelijkheden inzake de (regionale) ruimtelijke inpassing. Uitspraken over de ondiepe ondergrond zullen worden beperkt tot waar het Rijk over gaat. De volledige verdeling van verantwoordelijkheden voor de ondergrond wordt opgenomen in de structuurvisie ondergrond.
- De verantwoordelijkheid van het Rijk voor normen ten aanzien van veiligheid en gezondheid, waterveiligheid (primaire keringen), waterkwaliteit (hoofdwatersysteem) en defensieterreinen verandert niet ten opzichte van het vigerend beleid, afgezien van de vereenvoudiging van het omgevingsrecht.
- Werelderfgoederen Stelling van Amsterdam, de Beemster en de Waddenzee en het erfgoed Nieuwe Hollandse Waterlinie van de Voorlopige Lijst Werelderfgoed Nederland krijgen vanwege internationale verplichtingen voor instandhouding een ruimtelijk regime dat de unieke kwaliteiten van elk gebied versterkt. De instandhouding van de overige erfgoederen op de Werelderfgoedlijst heeft of krijgt (Schokland) vorm via een regime van de Monumentenwet 1988. Dit geldt ook voor de gebieden op de Voorlopige Lijst. De wijze van instandhouding van de Limes wordt vastgesteld na nader overleg tussen de bestuurlijke partners.

*Voorwaarden voor (inter)nationale hoofdnetten*

- Het Rijk neemt de verantwoordelijkheid op zich voor het ruimtelijk mogelijk maken en voor het functioneren van de hoofdnetten van weg, water en spoor. Investeringen worden met name gericht op de drie prioritaire gebieden, de achterlandverbindingen en de gebieden uit het Deltaprogramma.
- De luchthavens Schiphol, Rotterdam, Lelystad, Eelde, Twente, Maastricht, de militaire luchthaven met burgermedegebruik Eindhoven en de havens van Rotterdam, Amsterdam, Terneuzen, Vlissingen, Delfzijl en Eemshaven zijn van nationaal belang.
- Het Rijk is verantwoordelijk voor het ruimtelijk aanwijzen van het hoofdbuisleidingennet.
- Het Rijk is verantwoordelijk voor het ruimtelijk mogelijk maken van het hoofdelektriciteitsnet. Hiertoe behoort ook het aanwijzen van locaties voor de opwekking van elektriciteit (bijv. van

kerncentrales, kolencentrales, windparken op land > 100 MW). Er is inmiddels een akkoord tussen provincies en Rijk over de windparken op land > 100 MW waarbij het Rijk een structuurvisie maakt en de inpassing aan medeoverheden overlaat. Bekeken zal worden of deze werkwijze navolging verdient bij andere grootschalige ruimtelijke ingrepen ten behoeve van de energievoorziening.

- De rol van het Rijk beperkt zich voor de natuurkwaliteit van gebieden tot het stellen van kaders op grond van internationale en Europese verplichtingen (doelen voor het natuurbeleid) en tot de strategische nationale ruimtelijke planning. In het deelakkoord Natuur/ ILG (investeringsbudget landelijk gebied) wordt vastgelegd hoe de herijking van EHS (ecologische hoofdstructuur)/Natura 2000-gebieden wordt uitgewerkt.

### 6.4.2. Voorstellen rijksoverheid voor de actualisatie van het ruimtelijk beleid

Het kabinet, IPO, VNG en UvW voeren met elkaar bestuurlijk overleg over de actualisatie van het ruimtelijk- en mobiliteitsbeleid. In dat overleg zal het Rijk onderstaande voorstellen inbrengen.

- In het Besluit Ruimtelijke Ordening wordt voor alle ruimtelijke plannen opgenomen om de SER-ladder toe te passen. Hiermee komt het beleid ten aanzien van bundeling en verdichting te vervallen.
- Het concept ‘stedelijke netwerken’ wordt geschrapt. Stedelijke netwerken liggen door het hele land. Bovendien zijn er in het vigerende beleid geen instrumenten voor opgenomen.
- Overdracht van bevoegdheden ten aanzien van de begrenzing, het bepalen van het regime en de uitvoering van de rijksbufferzones en nationale landschappen (exclusief de werelderfgoederen) aan de provincies, waarmee rijkssturing rond de steden komt te vervallen.
- Verkennen of -in aanloop naar de omzettingsbesluiten van luchthaven Eelde en Maastricht en het luchthavenbesluit Twente- het bevoegd gezag van het Rijk voor deze luchthavens alsook het stellen van ruimtelijke voorwaarden voor de internationale luchthavens Weeze, Geilenkirchen en andere kan worden gedecentraliseerd naar de provincies.
- Het Rijk richt zich in de Noord- en Zuidvleugel van de Randstad en Eindhoven/Venlo (waarbij niet vooruitgelopen wordt op toekomstige discussies over de Randstad en structuurvisie) op het investeren in de infrastructuur en op de voorwaarden van verstedelijking. Er worden geen extra ruimtelijke belangen aangewezen, maar het rijk stelt voor hier te werken met een interbestuurlijk programma. (NB. De provincies zijn hieraan nog niet gecommitteerd.) Bij de actualisatie van het ruimtelijk en mobiliteitsbeleid wordt verder nagegaan hoe de andere regio’s met topsectoren kunnen worden versterkt met het ruimtelijk- en mobiliteitsbeleid en welke rol de verschillende overheden spelen. Afspraken hierover worden in het desbetreffende MIRT overleg gemaakt.

### 6.4.3. Natuur & landelijk gebied

Provincies worden verantwoordelijk voor de inrichting van het landelijk gebied en voor het regionale beleid voor natuur, recreatie en toerisme, landschap, structuurversterking van de landbouw en leefbaarheid. Zij stemmen dat integraal af met de uitvoering van het provinciale en gemeentelijke ruimtelijk ordenings-, water- en milieubeleid. De provincies voeren de bovenlokale regie. De rol van

het Rijk beperkt zich voor de natuurkwaliteit van gebieden tot het stellen van kaders op grond van internationale en Europese verplichtingen (doelen voor het natuurbeleid) en tot de strategische nationale ruimtelijke planning.

In het perspectief van overeenstemming over de (herijkte) EHS, voldoende structurele middelen voor beheer van die EHS, afronding van Recreatie om de Stad (RodS), de zeggenschap over de grondvoorraad en de decentralisatie zijn de provincies in beginsel bereid binnen de lopende bestuursovereenkomsten ruimte te zoeken voor de bezuinigingen in het regeerakkoord van € 600 miljoen op het ILG tot 2014. De staatssecretaris van Economische zaken, Landbouw en Innovatie en het IPO hebben op 24 maart overeenstemming bereikt over een plan van aanpak waarin een samenhangend voorstel wordt voorbereid voor:

- een herijkte EHS met ambitie, waarvan het beheer structureel betaalbaar is;
- de afronding van het beleid inzake recreatiegebieden rond de stad (RodS);
- de decentralisatie van verantwoordelijkheden en middelen voor het natuurbeleid en het overig ILG (vitaal platteland);
- afspraken over de beschikking over de grondvoorraad BBL, waarbij de taakstelling uit het regeerakkoord voor verkoop van grond wordt betrokken; en
- een gezamenlijke lange termijnvisie over de realisatie van biodiversiteitsdoelen en de borging daarvan in het (gedecentraliseerde) gebiedsbeleid.

Het plan van aanpak voorziet erin dat uiterlijk op 15 juni 2011 overeenstemming wordt bereikt over een uitgewerkt deelakkoord natuur/ILG. In dit traject zullen de VNG, UvW en de Manifestpartners worden betrokken. Op dit punt is het commitment van de provincies aan de passage in paragraaf 5.1 over de Startnota pas van toepassing als er een afspraak in het deelakkoord tot stand komt. De staatssecretaris van Economische zaken, Landbouw en Innovatie zal in afwachting van het deelakkoord, waarover uiterlijk 15 juni 2011 overeenstemming is bereikt, de herziening van de Wet Inrichting Landelijk Gebied niet in procedure brengen. De provincies stemmen in met het aanhouden van de afhandeling van juridische procedures over de subsidiebeschikkingen ILG.

In het deelakkoord zal een afspraak worden vastgelegd over de wijze waarop het toekomstig perspectief van dienst landelijk gebied (DLG) wordt bepaald.

De verantwoordelijkheid voor de beheervergoedingen voor natuurbeheer van Staatsbosbeheer wordt in principe naar de provincies gedecentraliseerd. Ook voor de beheervergoedingen ten aanzien van recreatie worden nadere afspraken gemaakt. In het deelakkoord worden nadere afspraken uitgewerkt over het toekomstig eigenaars- en opdrachtgeverschap van Staatsbosbeheer.

De staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie is verantwoordelijk voor de vaststelling van het nationale Plattelandsontwikkelingprogramma 2014-2020 (POP3). De staatssecretaris is verantwoordelijk voor de nationale doelen en voert daar met betrokken partijen het overleg over. Gezien de decentralisatie van beleid krijgen de provincies een grote

verantwoordelijkheid bij de voorbereiding van het POP voor de regionale doelen. Zij dragen daartoe zorg voor de afstemming met gemeenten en waterschappen.

### 6.4.4. Woningbouw & krimp

Het Rijk benoemt in het rijkskader voor woningbouw de rijksdoelstellingen gericht op een goed werkende woningmarkt in Nederland: de zorg voor voldoende omvang, kwaliteit en differentiatie van de woningvoorraad. Voor wat betreft de programmering maken partijen hierover afspraken voor de gebieden Amsterdam c.a. en Rotterdam c.a. in het bestuurlijk overleg (BO) MIRT.

Provincies voeren -rekening houdend met de rijksdoelstellingen- de regie over de integratie en afweging van ruimtelijke opgaven van (boven)regionaal belang. (Samenwerkende) gemeenten zorgen voor de (boven)lokale afstemming van woningbouwprogrammering -binnen de provinciale kaders- en uitvoering van de woningbouwprogramma's. Waar samenwerking tussen gemeenten uitblijft, stimuleren provincies actief dat de samenwerking alsnog tot stand komt.

Aangezien de realisatie van de rijksdoelstellingen zowel in de regio's met een gespannen woningmarkt als in de regio's met een zeer ontspannen markt zeer complex is, ondersteunt het Rijk de betreffende gemeenten en provincies actief door middel van kennis, experimenten, aanpassen en wegnemen van hinderlijke regelgeving en uitwerken van nieuwe verdienmodellen. VNG, IPO en het kabinet zetten de interbestuurlijke samenwerking bij de aanpak van de gevolgen van bevolkingsdaling voort. Het kabinet zal, in die gevallen waarin de noodzaak is aangetoond, regelgeving 'krimpbestendig' maken. (Samenwerkende) gemeenten en provincies bevorderen het maken van afspraken over de spreiding van voorzieningen.

Met het oog op het opvangen van de (schoksgewijze) demografische veranderingen door groei, stagnatie of krimp nemen IPO en VNG het initiatief om samen met de grote steden en het Rijk een 'Agenda Stedelijke Vernieuwing' op te stellen. Dit mede met het oog op het vervallen van het investeringsbudget stedelijke vernieuwing (ISV) na 2014.

In het regeerakkoord zijn op het domein wonen en leefbaarheid diverse uitgangspunten en beleidsvoornemens geformuleerd. De VNG en het Rijk zullen ter uitwerking hiervan voor 1 juli 2011 een gezamenlijke agenda wonen en leefbaarheid opstellen. De G4 en G32 worden betrokken bij de formulering en uitwerking van deze agenda.

### 6.4.5. Regionaal economisch beleid

Het Rijk trekt zich terug uit het regionaal-economisch domein. Dit heeft gevolgen voor de instrumenten die de afgelopen periode zijn ingezet. Medeoverheden en Rijk zullen op basis van het topsectorenbeleid bezien op welke wijze de nationale topsectoren in de regio kunnen worden verankerd. Over de regionale ontwikkelingsmaatschappijen (ROM's) wordt in overleg met de aandeelhouders in 2011 een besluit genomen, waarbinnen de inzet van de ROM's voor de nationale topsectoren een rol zal spelen.

Deze veranderde inzet van het Rijk heeft ook gevolgen voor de afspraken en ambities die zijn opgenomen in het 'Convenant bedrijventerreinen 2010-2020' (IPO, VNG en Rijk). In het convenant 'herstructurering bedrijventerreinen' tussen dezelfde partijen (2009) zijn de rijksmiddelen tot en met 2013 reeds gedecentraliseerd naar provincies. Na 2013 zet het Rijk geen middelen meer in voor herstructurering van bedrijventerreinen, waarmee de nationale doelstellingen komen te vervallen.

Provincies zijn verantwoordelijk voor het faciliteren van de regionale kennisdriehoek, bedrijventerreinenbeleid, regionaal vestigingsklimaat en ruimtelijke inpassing van bedrijvigheid en kennisinstellingen. In het kader van het nieuwe bedrijfslevenbeleid is het Rijk verantwoordelijk voor de ontwikkeling van een samenhangende beleidsagenda voor negen topsectoren over de volle breedte van het overheidsbeleid. De topteams, die onder leiding staan van een boegbeeld uit het bedrijfsleven, hebben expliciet tot opdracht om draagvlak te verwerven voor de agenda, waaronder bij medeoverheden. Deze agenda is een advies aan het kabinet. Het ministerie van Economische zaken, Landbouw en Innovatie zal de komende maanden in gesprek gaan met de provincies over de relatie van de agenda's van de topsectoren met het regionaal-economisch beleid. Na de kabinetsreactie zullen sleutelspelers uit bedrijfsleven, kennisinstellingen en (decentrale) overheid, en mogelijk de ROM's en regionale samenwerkingsverbanden, de agenda tot uitvoering brengen en bewaken.

#### 6.4.6. BDU Verkeer en Vervoer en MIRT

Kabinet, provincies en gemeenten werken voor de zomer van 2011 gezamenlijk de afspraken hierover uit. Daarbij regelen partijen dat provincies of gemeenten verantwoordelijkheid kunnen nemen bij MIRT-verkenningen (of daarop volgende fases in het MIRT-proces) conform de spelregels van het MIRT. Bij een startbesluit van een MIRT-Verkenning wordt nadrukkelijk afgesproken wie welke rol vervult. Bij de programmering van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) zal naar analogie van het spelregelkader van het MIRT en het programma Sneller & Beter een Verkenningenfase worden ingebouwd.

De BDU Verkeer en Vervoer wordt in lijn met het regeerakkoord overgeheveld naar de algemene fondsen. Tot het moment van afschaffing van de WGR+ wordt de huidige BDU-systematiek gehandhaafd.

#### 6.4.7. Convenant Bodemsanering

In juli 2009 hebben IPO,VNG, UvW en het kabinet een convenant afgesloten, waarin afspraken zijn gemaakt voor 1) de besteding van rijksmiddelen in de periode 2010-2014 voor bodemsanering; 2) verdere decentralisatie van de uitvoering van het bodembeleid; 3) verbreding van het beleid naar een beleid met en voor de ondergrond; 4) de versnelde aanpak van spoedlocaties en 5) de introductie van gebiedsgericht beheer binnen duurzame gebiedsontwikkeling.

Voor de periode 2015-2019 zullen in 2013 afspraken worden gemaakt over de afronding van de bodemsaneringsoperatie, het beheer van het grondwater, het borgen van de nationale belangen in de ondergrond en de daarbij horende instrumenten. Hiervoor zijn in beginsel rijksmiddelen beschikbaar.

#### 6.4.8. Kennisinfrastructuur

De medeoverheden worden betrokken bij de kennisontwikkeling en -deling op het gebied van ruimtelijk en mobiliteitsbeleid, met het oog op het voorkomen van fragmentatie en duplicatie. Daarnaast is het Rijk verantwoordelijk voor expertise en scenario-ontwikkeling en voor het signaleren van trends en ontwikkelingen in het ruimtelijke en mobiliteitsdomein. Kabinet en medeoverheden verkennen hoe gezamenlijke kennisontwikkeling en -deling vorm te geven en maken op basis hiervan afspraken in het BO Ruimte en Mobiliteit najaar 2011.

#### 6.4.9. Waddenfonds

De in het regeerakkoord vastgelegde decentralisatie van het Waddenfonds krijgt per 2012 gestalte. Hierover worden door het kabinet met de betreffende provincies bestuurlijke afspraken gemaakt.

#### 6.4.10. Nationale gebiedsontwikkelingen

De lopende nationale gebiedsontwikkelingen, projecten in het kader van het subsidiebesluit Investering Ruimtelijke Kwaliteit (BIRK-projecten) en middelen voor het programma Mooi Nederland kunnen in aanmerking komen voor overdracht aan provincies en gemeenten. Per project wordt bepaald of het wenselijk is om het betreffende project en de bijbehorende middelen te decentraliseren. De eerste tranche van vijf nationale gebiedsontwikkelingsprojecten worden in de meicirculaire 2011 opgenomen. Het gaat om middelen voor Groningen Centrale Zone, Apeldoorn Kanaalzone, Den Bosch Spoorzone, Maastricht Belvedère en Noordelijke IJ-oevers.

## 6.5 Water

### 6.5.1 Grote wateropgaven, doelmatige uitvoering

Nederland is waterland. We leven met water en water is mooi. We houden ons land veilig tegen overstromingen. We zorgen ervoor dat er voldoende water is voor de vele gebruiksfuncties en dat wateroverlast zoveel mogelijk wordt voorkomen. Ook nemen we maatregelen voor een goede waterkwaliteit. Drinkwaterbedrijven bereiden gezond drinkwater uit oppervlaktewater en grondwater. Het gebruikte drinkwater zamelen gemeenten samen met regenwater in en voeren het via de riolering af. Waterschappen zuiveren dit afvalwater en brengen het schone water weer terug in het watersysteem.

Nederland heeft hiermee een unieke positie in de wereld. Kennis van water is al eeuwenlang een belangrijke sleutel voor onze delta-economie. Dit willen we verder versterken. Ook de innovatieve kracht van de watersector is groot. Door te investeren in kennis en innovatie willen we dat de watersector de komende jaren verder wordt versterkt in binnen- en buitenland. Dat is ook de reden dat het Rijk water als Topsector heeft aangemerkt. Hierdoor kunnen Nederlandse bedrijven en kennisinstellingen niet alleen excelleren, maar ook in economische zin groeien.
De agenda voor de Topsector water, dit bestuursakkoord en het deelakkoord water zullen een samenhangend geheel vormen om de doelmatigheid en het verdienpotentieel van de sector te verhogen.

De komende jaren komen er grote opgaven op ons af die we op een duurzame manier willen oplossen. We hebben in het Deltaprogramma afgesproken om de veiligheid en de zoetwatervoorziening op orde te hebben. Daar zijn grote investeringen voor nodig, zowel voor de korte als de lange termijn. Daarnaast zijn investeringen nodig ter voorkoming van wateroverlast, voor het stedelijke waterbeheer en de waterketen en voor het verbeteren van de waterkwaliteit conform de Europese Kaderrichtlijn water. Tegelijk zijn er minder middelen beschikbaar. Zowel Rijk als medeoverheden hebben taakstellingen om met minder middelen de taken uit te voeren. Dat vraagt om een doelmatiger waterbeheer, waar we een goede kwaliteit halen tegen lagere kosten.

De totale jaarlijkse kosten voor het beheer van het watersysteem en de waterketen zijn in 2010 ongeveer € 7 miljard. We verwachten dat dit bedrag zal oplopen tot € 8 à 9 miljard in 2020 indien we geen maatregelen nemen. Met het uitvoeren van de maatregelen in het deelakkoord water streven we naar een doelmatigheidswinst die geleidelijk oploopt tot jaarlijks € 750 miljoen in 2020.

Deze doelmatigheidswinst is opgebouwd uit € 450 miljoen in de waterketen, waarvan € 380 miljoen bij waterschappen en gemeenten en € 70 miljoen bij drinkwaterbedrijven en € 300 miljoen in het beheer van het watersysteem door Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten.
Van deze doelmatigheidswinst wordt € 200 miljoen gebruikt om de rijksuitgaven op het gebied van waterveiligheid te verminderen. Deze € 200 miljoen is als volgt opgebouwd (prijspeil 2010):

- De overdracht van de bestrijding van muskus- en beverratten van provincies naar waterschappen levert vanaf 2011 € 19 miljoen op.
- De gedeeltelijke decentralisatie van de aanleg en verbetering van de primaire waterkeringen van het Rijk naar de waterschappen levert in de periode 2011-2013 € 81 miljoen per jaar op, in 2014 € 131 miljoen en vanaf 2015 structureel € 181 miljoen.

De overige doelmatigheidswinst van € 550 miljoen structureel komt ten goede aan het watersysteem en de waterketen. Hierdoor beperken we de kostenstijging en zorgen we ervoor dat de lokale lasten van burgers en bedrijven gematigd stijgen conform het gestelde in het regeerakkoord.

### 6.5.2. Naar een deelakkoord water

Het deelakkoord water is één van de vijf onderdelen die vallen onder het Hoofdlijnenakkoord tussen Rijk en medeoverheden over decentralisatie.
Het deelakkoord water gaat uit van de algemene uitgangspunten van het Rijk: Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen beperken zich tot hun kerntaken; taken worden op een niveau zo dicht mogelijk bij de burger gelegd; per terrein zijn ten hoogste twee bestuurslagen betrokken bij hetzelfde onderwerp. Daarbij werken we effectief samen om de gemeenschappelijke doelen te realiseren.
Over de voortgang van de uitvoering van het deelakkoordwater en de lokale lastenontwikkeling wordt jaarlijks gerapporteerd. De benchmarks van de drinkwaterbedrijven, de gemeenten en de waterschappen worden gecontinueerd en worden driejaarlijks gehouden.

### 6.5.3. Heldere verantwoordelijkheden, minder bestuurlijke drukte

Waterbeheer is een gezamenlijk domein van Rijk, provincies en gemeenten en waterschappen. De Waterwet, die eind 2009 in werking is getreden, legt grotendeels vast hoe dit gebeurt voor het waterbeheer. Hoewel de Waterwet veel heeft verbeterd, is het mogelijk verantwoordelijkheden scherper toe te delen, beleid en uitvoering zo volledig mogelijk te scheiden volgens het tweelagenmodel, het aantal plannen te verminderen, het interbestuurlijk toezicht te vereenvoudigen en zo efficiënt mogelijk te voldoen aan Europese verplichtingen. Dit leidt tot minder bestuurlijke drukte en minder kosten.

Slechts één bestuurslaag uit de algemene democratie is verantwoordelijk voor het vaststellen van doelen en de daarbij behorende kaders, normen en beleid: de kadersteller. Voor het hoofdwatersysteem (inclusief de primaire waterkeringen en de rijkskanaaldijken) is de kadersteller het Rijk, voor het regionale watersysteem (inclusief de regionale waterkeringen) en voor het grondwater is dit de provincie. Uitvoerende overheden zijn Rijkswaterstaat voor de rijkswateren en de waterschappen voor de regionale wateren. Ze zijn verantwoordelijk voor het beheer van het gehele watersysteem, dus voor al het oppervlaktewater en grondwater inclusief de waterkeringen, en maken de keuzes die noodzakelijk zijn voor beheer en uitvoering. De kadersteller voor een bepaalde taak moet kunnen nagaan of de uitvoerende overheid de doelen ook daadwerkelijk haalt. Dit gebeurt via beleidsmonitoring en op doelmatige, transparante en sobere wijze. De uitvoerende overheid

rapporteert op afgesproken tijden (vaak eens per jaar) over de voortgang van het afgesproken maatregelenpakket. De kadersteller heeft bevoegdheden voor eventuele interventie.

Het beleid op het gebied van water, ruimte en milieu is nauw verweven. Rijk en provincies streven naar plannen waarin het beleid zoveel mogelijk is geïntegreerd. Het Rijk en de provincies stellen geen nieuwe afzonderlijke waterplannen meer op. We maken nadere afspraken hoe integratie van plannen vormgegeven kan worden. Uitgangspunt hierbij is dat de correcte implementatie van EU-regelgeving is geborgd. Afstemming vindt plaats met lopende trajecten op het gebied van integratie van milieu-, natuur- en klimaatbeleid en het omgevingsrecht zoals verwoord in het regeerakkoord.

Rijkswaterstaat en de waterschappen maken beheerprogramma's.
Over de voortgang van de beheerprogramma's van de waterschappen vindt jaarlijks overleg plaats tussen provincies en waterschappen. Dit biedt de mogelijkheid actuele inzichten te verwerken en tegelijkertijd provinciaal beleid en de uitvoering door de waterschappen goed op elkaar af te stemmen. De huidige goedkeuring van het waterbeheerplan van het waterschap door de provincie vervalt.

Het Rijk is verantwoordelijk voor het eens in de zes jaar opstellen/actualiseren van stroomgebiedbeheerplannen en overstromingsrisicobeheerplannen ten behoeve van de Europese kaderrichtlijn water en de richtlijn overstromingsrisico's. De beheerprogramma's van Rijkswaterstaat en de waterschappen vormen de basis hiervoor. Tevens is het Rijk verantwoordelijk om periodiek te rapporteren aan de Europese Commissie over de waterrichtlijnen. Het Rijk gebruikt hiervoor bestaande informatie. Het recent gestarte informatiehuis water levert de benodigde gegevens.

### 6.5.4. Overhevelen van verantwoordelijkheden

Op een aantal gebieden hebben de provincies de verantwoordelijkheid voor operationele taken. Het uitgangspunt is om deze verantwoordelijkheid over te dragen naar een uitvoerende overheid.
De provincies hebben de uitvoering van de bestrijding van muskus- en beverratten per 1 januari 2011 overgedragen aan de waterschappen. De waterschappen dragen hiervoor de kosten. Het provinciefonds wordt vanaf 2011 structureel met € 19 miljoen gekort.
Voor een aantal taken wordt nader onderzocht of het zinvol is deze taken over te dragen en zo ja, onder welke voorwaarden. Uitgangspunt hierbij is het vergroten van doelmatigheid.

### 6.5.6. Financiering van de primaire waterkeringen

Uitgangspunt bij de financiering van de primaire waterkeringen is dat rijkstaken waar mogelijk worden gedecentraliseerd. In het regeerakkoord is opgenomen dat het Rijk zijn taken op het gebied van aanleg en verbetering van primaire keringen die in beheer zijn bij de waterschappen, overdraagt aan de waterschappen. Hiermee wordt een perspectief neergezet waarin op den duur de aanleg, verbetering, beheer, onderhoud en financiering van de primaire waterkeringen die niet in beheer van het Rijk zijn, geheel voor rekening komen van de waterschappen. We zetten in dit bestuursakkoord en het deelakkoord water de stap naar een gemengde verantwoordelijkheid met een 50/50 financiering

door Rijk en waterschappen. Daarmee houden we rekening met de onzekerheden in de aard en omvang van het (toekomstige) HWBP, de actualisering van normering en de wens dat de lokale lasten zich gematigd ontwikkelen. De aanleg en verbetering van de primaire waterkeringen in beheer bij het Rijk blijven gefinancierd door het Rijk. Het Rijk blijft in alle gevallen verantwoordelijk voor de kaders (normen, toetsinstrumentarium en ontwerpleidraden) voor de primaire waterkeringen en het vaststellen van het HWBP. De waterschappen zijn verantwoordelijk voor verbetering, beheer en onderhoud en toetsing van de keringen. De waterschappen plannen de noodzakelijke maatregelen. Het Rijk draagt 50% bij aan de kosten van verbetermaatregelen van de bij de waterschappen in beheer zijnde primaire waterkeringen, met uitzondering van het reguliere beheer en onderhoud.

### 6.5.7. Doelmatigheidswinst in de waterketen

De waterketen bestaat uit de productie en levering van drinkwater door de drinkwaterbedrijven, het inzamelen en afvoeren van gebruikt drinkwater en overtollig regenwater en grondwater door de gemeenten en het transporteren en zuiveren van dit afvalwater door de waterschappen. Het beheer van de waterketen ligt kwalitatief op een hoog niveau. De doelmatigheid in de waterketen kunnen we nog aanzienlijk vergroten door het beheer verder te professionaliseren en kennis en capaciteit te bundelen. Een regionale aanpak, een sterkere focus op kennis en innovatie en verbetering van de feitelijke werkprocessen staan hierbij centraal. Kosteneffectievere investeringsbeslissingen en systematischer en efficiënter uitvoeren van operationele taken moeten hier tot resultaten leiden.
De gemeenten en de waterschappen zullen een besparing realiseren in de afvalwaterketen oplopend tot € 380 miljoen in 2020 op de jaarlijkse kosten. Partners in de afvalwaterketen maken regionaal afspraken met de drinkwaterbedrijven over gebruik en benutting van hun kennis en ervaring. De drinkwaterbedrijven zullen mede op basis van deze afspraken zelf € 70 miljoen besparen op jaarlijkse kosten in 2020. In 2011 vindt een verkenning plaats van mogelijkheden om de samenwerking verder te stimuleren en af te dwingen. Onderdeel hiervan is de voorbereiding van wetgeving, voor het geval de uitvoering van de afspraken in het bestuursakkoord en het deelakkoord water over de waterketen onvoldoende resultaat en voortgang heeft. Deze wetgeving wordt uiterlijk 1 januari 2013 in procedure gebracht, tenzij de resultaten wel tijdig worden bereikt. Dan kan inwerkingtreding van die wetgeving achterwege blijven.

### 6.5.8. Samenwerking binnen het waterbeheer

Door werkzaamheden van de verschillende overheidsdiensten slim te combineren kunnen we doelmatigheidswinst bereiken. Hierbij wordt uitgegaan van bestaande verantwoordelijkheden en bevoegdheden. Voor een aantal werkzaamheden worden afspraken gemaakt voor samenwerkings-verbanden. Het betreft het opzetten van een gezamenlijke uitvoeringsorganisatie voor het HWBP, een uniformering van de aanpak van de verbetering van regionale waterkeringen, het samenwerken op het gebied van crisisbeheersing, het efficiënt meten, verzamelen en ontsluiten van informatie, gezamenlijke inkoop, gezamenlijke programma’s voor kennis en onderzoek, versterkte samenwerking op het gebied van vergunningverlening en handhaving, het heffen en invorderen van belastingen en het investeren in menselijk kapitaal.

# 7. Capita selecta

## 7.1 Burgerparticipatie

Het Rijk wil maatschappelijke krachten en burgerinitiatieven beter benutten. De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties zal daarom met de gemeenten in overleg treden over een gemeenschappelijke agenda hedendaags burgerschap. De al lopende samenwerking tussen het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en VNG op het terrein van het Actieprogramma lokaal bestuur en In Actie met Burgers zal bij deze agenda worden betrokken. Deze programma's richten zich op de versterking van het lokaal bestuur en een grotere betrokkenheid van burgers daarbij.

## 7.2 Regionale Historische Centra

Rijk, IPO en VNG onderschrijven gezamenlijk het belang van de taken die de Regionale Historische Centra (RHC's) uitvoeren: namelijk het verwerven, beheren, ontsluiten en toegankelijk maken van archieven voor een breed publiek. Het heeft voor Rijk, IPO en VNG een belangrijke meerwaarde dat de archieven van verschillende overheidslagen in de RHC's goed toegankelijk zijn voor het publiek. De samenwerking van de afgelopen jaren heeft zijn vruchten af geworpen. Er worden verbindingen gelegd met collecties van andere culturele instellingen waardoor er een Rijk en gevarieerd aanbod op het gebied van (regionale en lokale) geschiedenis mogelijk is geworden. RHC's leveren daarmee een belangrijke bijdrage aan een voor een breed publiek toegankelijk cultureel-erfgoed aanbod in elke provincie.

*Nieuwe verantwoordelijkheid provincies en financiële consequenties*

De rijksbijdrage aan de 11 RHC's wordt conform het regeerakkoord met € 5 miljoen gekort. Het Rijk zal in de Archiefwet vastleggen dat provincies, net als andere overheden, verantwoordelijk zijn voor beheer en toegankelijkheid van de eigen overgedragen provinciale archieven. Zij gaan daartoe per 1 januari 2012 meebetalen aan de 11 RHC's en – in het geval de provincie Zuid-Holland – het Nationaal Archief. De 12 provincies gaan structureel € 5 miljoen per jaar bijdragen voor de eigen archieven. Nadere uitwerking volgt per RHC. Tevens zal nog gesproken worden over de investering en bijbehorende financiering in gemeenschappelijke e-depotvoorzieningen voor het Nationaal Archief en de RHC's. Er wordt aansluiting gezocht bij de ontwikkelingen op het gebied van e-overheid.

*Deelname aan de gemeenschappelijke regelingen*

- Het Rijk blijft deelnemen aan de bestaande gemeenschappelijke regelingen die de basis zijn van de RHC's.
- Provincies zijn vrij om toe te treden tot de bestaande gemeenschappelijke regelingen m.b.t. de RHC's, dan wel hun bijdrage te leveren in de vorm van een bekostigingsrelatie met het RHC. Provincies zetten de uitvoering van de archiefzorg voort bij de RHC's en -in het geval van de provincie Zuid-Holland- het Nationaal Archief. Na een periode van 4 jaar zullen de effecten van de samenwerking in de RHC door Rijk, IPO en VNG gezamenlijk en door samenwerkende

partijen per RHC worden geëvalueerd. Wanneer in de loop der tijd efficiencyvoordelen optreden op het archiefbeheer voor de provincies, wordt dit efficiencyvoordeel niet gekort door het Rijk.

- Een groot aantal gemeenten neemt nog geen deel aan de RHC's en/of heeft zelf geen archiefdienst. De VNG zal deze gemeenten attenderen op de mogelijkheden om toe te treden, en op de voordelen die door schaalvergroting zijn te behalen op het gebied van de kwaliteit van het archiefbeheer en de bedrijfsvoering.

*Verdere proces*

De bestaande VNG-IPO-Rijk stuurgroep RHC's bereidt vóór 1 juli 2011 besluitvorming voor over:

- de hoogte van de rijks- en provinciale bijdrage per RHC (voor de huisvesting in rijksgebouwen wordt een bijzonder regime -conform de huidige afspraken met de gemeenten- afgesproken);
- (terugdringen van de) huisvestingskosten RHC's;
- afspraken over publieksactiviteiten en digitalisering papieren archieven.

### 7.3 Friese taal en cultuur

In het bestuursakkoord Rijk-provincies 2008-2011 is afgesproken een stuurgroep in te stellen met de taak concrete voorstellen te doen om rijkstaken en -bevoegdheden op het terrein van de Friese taal zoveel mogelijk te decentraliseren naar de provincie Fryslân. Deze stuurgroep-Hoekstra heeft zich beperkt tot de positie van het Fries in het onderwijs en de mogelijkheden voor decentralisatie op dat terrein. Het rapport van de stuurgroep is op 3 maart 2011 aangeboden aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en het college van gedeputeerde staten van de provincie Fryslân.

In het kader van de in het bestuursakkoord Rijk-provincies 2008-2011 geformuleerde voornemens maken het Rijk en de provincie Fryslân uiterlijk 31 december 2011 afspraken over decentralisatie van Rijk naar provincie over de overige terreinen van de bestuursafspraak Friese taal en cultuur. Deze decentralisatie spoort met het kabinetsvoornemen om bestuurlijke drukte te vermijden. In elk geval worden afspraken gemaakt over het vastleggen van de regionale verantwoordelijkheid van de provincie Fryslân voor het in stand houden van een basisinfrastructuur voor de Friese taal en cultuur in Fryslân. Hierbij wordt de herziening van het culturele stelsel, zoals aangekondigd in de brief van de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap aan de Tweede Kamer op 6 december 2010, betrokken. De regionale omroep in de provincie Fryslân heeft een bijzondere positie als het gaat om het behoud, de ontwikkeling en de overdracht van de Friese taal en cultuur. Met dat gegeven moet in bovengenoemde bestuurlijke afspraken nadrukkelijk rekening gehouden worden.
In het regeerakkoord is afgesproken dat in een Taalwet de gelijke rechten van de Nederlandse en de Friese taal binnen de provincie Fryslân moeten worden gewaarborgd. Deze zullen met name van toepassing zijn op de positie van het Fries in het bestuurlijk verkeer en in het rechtsverkeer. Bezien wordt op welke terreinen er nog nadere afspraken gemaakt moeten worden tussen Rijk en provincie.

### 7.4 Economische verduurzaming, energie en klimaat

Het Rijk heeft doelstellingen geformuleerd voor economische innovatie inclusief verduurzamingen energie. Het Rijk zet ook in op het behalen van de EU-klimaatdoelstellingen. Provincies en gemeenten werken met eigen programma's aan dezelfde doelen. Waterschappen zetten zich ook in voor energie en klimaatdoelen.

IPO, VNG en UvW hebben alle afzonderlijk afspraken met het Rijk gemaakt over klimaat en energie waarvan de laatste op 31 december 2011 aflopen.

Overheden werken alle vanuit hun eigen ambities en mogelijkheden verder aan energiebesparing, en vergroting van (het aandeel) duurzame energieproductie. Provincies en gemeenten passen hiervoor de ruimtelijke voorwaarden aan en stimuleren de economische aanpassing en innovatie. Waterschappen gaan zelf meer duurzame energie opwekken.

In de tweede helft van 2011 zullen Rijk en koepels verkennen welke initiatieven zij nemen om elkaars ambities en inspanningen door afstemming en samenwerking te versterken. Zij werken daarbij samen om de aanzet van de Green Deal te versterken en stappen te zetten naar een systeemverandering gericht op duurzaamheid en economische groei bijvoorbeeld door aansluiting te zoeken bij de nieuwe SDE Plus regeling. Het Rijk spant zich in om beperkende regelgeving waar mogelijk weg te nemen.

### 7.5 Huisvesting Statushouders

In 2011 lopen de gemeenten de achterstanden voor het huisvesten van asielvergunninghouders (zogenaamde statushouders) in. Tegelijkertijd worden afspraken gemaakt over de wijze waarop de gemeenten de verantwoordelijkheid voor de huisvesting van deze statushouders, conform de Huisvestingswet, uiterlijk 3 maanden na vergunningverlening, in de praktijk gaan dragen. Deze afspraken worden in de eerste helft van 2011 tussen Rijk, VNG en IPO gemaakt.

### 7.6 Zorg

*Hulpmiddelen*

Het Rijk heeft, in overeenstemming met de VNG, besloten alle hulpmiddelen rondom het thema "zelfredzaamheid in en om de woning", in lijn met het CVZ-rapport "heroriëntatie hulpmiddelen" uit 2009, onder de werkingssfeer van de Wmo te brengen. Hulpmiddelen die zich richten op het compenseren van een specifieke aandoening behoren tot het domein van de Zorgverzekeringswet (Zvw). Over het moment waarop en de financiële voorwaarden waaronder dit overgaat, vindt zo spoedig mogelijk -doch vóór de zomer- overleg plaats.

*Preventie*

Rijk en VNG spreken af om te bevorderen dat onnodig gebruik van zwaardere zorg wordt tegengegaan. Onderzocht wordt hoe averechts werkende prikkels kunnen worden vervangen door stimulerende prikkels. In dat licht zal nader worden gekeken naar verbeteringen in de verbinding tussen de Wmo en de AWBZ en die tussen de Wmo en de Zvw c.q. de eerstelijnszorg.

*Aanbesteding Begeleiding*
Gemeenten dienen -als gevolg van Europese regelgeving- de begeleiding, indien ze besluiten deze door derden te laten uitvoeren, Europees aan te besteden (2B-dienst). De VNG is van mening dat verplicht Europees aanbesteden de effectieve uitvoering van de begeleiding aanmerkelijk zal bemoeilijken. Volgens het Rijk hoeft daar geen sprake van te zijn indien een en ander goed wordt uitgevoerd. Rijk en VNG zullen afspraken maken om gemeenten en aanbieders te informeren over een adequate wijze van aanbesteden.

*Vermogenstoets in de Wmo*
Rijk en VNG spreken af zo spoedig mogelijk te onderzoeken of in de Wmo een vermogenstoets kan worden ingevoerd en of de wettelijke bepaling die rolstoelen uitsluit van een eigen bijdrage kan worden geschrapt.

*Bescherming en ondersteuning van slachtoffers van geweld in afhankelijkheidsrelaties*
Rijk en VNG spreken af om in deze kabinetsperiode de positie van slachtoffers van geweld in afhankelijkheidsrelaties ongeacht leeftijd of sekse te verbeteren. Het gaat daarbij om het verbeteren van de bescherming en de ondersteuning binnen de Wmo. In dat kader zal er één totaalafspraak worden gemaakt voor het uitvoeren van maatregelen uit het regeerakkoord, adviezen van commissie “Stelsel vrouwenopvang”, het wettelijk regelen van meldpunt huiselijk geweld, de relatie met het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling en Wet tijdelijk huisverbod en de daartoe beschikbare extra middelen.

*Scheiden van wonen en zorg*
Rijk en VNG brengen de gevolgen van het rijksvoornemen om het scheiden van wonen en zorg verder door te zetten voor de Wmo in kaart en komen tot overeenstemming over de wijze waarop het scheiden van wonen en zorg concreet wordt aangepakt en over de compensatie van gemeenten voor eventuele (financiële) gevolgen.

### 7.7 Elektronische overheid
Rijk en mede-overheden willen de kwaliteit van dienstverlening aan burgers, bedrijven en instellingen handhaven en waar mogelijk verbeteren. Ook in deze tijd waar de overheidsfinanciën onder druk staan. Gebruik van de e-overheid is hiervoor randvoorwaardelijk. Dit leidt tot een compacte overheid: die efficiënt werkt, zo dicht mogelijk bij de burgers staat en die een bijdrage levert aan het goed uit kunnen voeren van de decentralisaties.
Overeengekomen is om in het verlengde van het Nationaal uitvoeringsprogramma (NUP) een ondersteuningsprogramma implementatie e-overheid voor gemeenten in te richten (2011 tm 2014). Gemeenten zijn zelf verantwoordelijk voor de implementatie en worden hierbij vanuit de eigen behoefte gefaciliteerd. Rijk en gemeenten zullen voor de zomer 2011 nadere afspraken maken over de inrichting en financiering van dit programma. Uitgangspunt bij de afspraken is dat de kosten door

het Rijk worden voorgefinancierd middels een kasschuif in het gemeentefonds. Deze kasschuif vindt plaats volgens onderstaand kasritme:

| | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|---|---|
| Nationaal Uitvoeringsprogramma (GF) | 27,5 | 31,5 | 31,5 | 31,5 | -122 |

Op deze manier komen de kosten pas ten laste van gemeenten op het moment dat de baten zich realiseren. Het ondersteuningsprogramma bevat een generieke deel (toepasbaar voor alle gemeenten). Deze wordt door gemeenten en Rijk bekostigd. De opzet van het ondersteuningsprogramma is niet vrijblijvend maar wordt gekoppeld aan resultaatverplichtingen. De monitoring van de voortgang zal binnen het programma zodanig ingericht worden dat dit zo min mogelijk administratieve lasten voor gemeenten oplevert en anderzijds voldoende zekerheid biedt in de voortgang en de risico's daarbij. Dit programma wordt na instemming door de Bestuurlijke Regiegroep dienstverlening en e-overheid ondergebracht binnen de bestaande en in 2010 herijkte governancestructuur op de e-overheid[8].

### 7.8 Leerlingenvervoer

Gemeenten hebben inzake het leerlingenvervoer nu alleen een uitvoerende taak en daarmee weinig invloed op de spreiding van vooral het speciaal onderwijs. Vanuit het streven van het Rijk naar heldere verantwoordelijkheidsverdeling zullen Rijk en gemeenten een onderzoek starten naar de gemeentelijke verantwoordelijkheid voor het leerlingenvervoer.

### 7.9 Onderwijshuisvesting

Het Rijk start een verkenning naar de wenselijkheid om de verantwoordelijkheid voor het buitenonderhoud voor scholen in het primair onderwijs over te hevelen van gemeenten naar schoolbesturen. Over de opzet en uitvoering van dit onderzoek maken Rijk en VNG nadere afspraken.

[8] Besluit tot de voorlopige instelling van een dagelijks bestuur van de Bestuurlijke Regiegroep Dienstverlening en e-Overheid, van de Programmaraad e-Overheid voor Burgers en de Programmaraad Stelsel van Basisregistraties (Instellingsbesluit Sturing e-Overheid).

# 8. Slotbepalingen

Een krachtige, kleine en dienstverlenende overheid; een overheid die zich tot haar kerntaken beperkt en waarbij taken zo dicht mogelijk bij de burger worden belegd. Dat is waar Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen voor staan. Met de afspraken in dit bestuursakkoord wordt in dat verband ook een belangrijke en betekenisvolle stap gezet. Een goede uitvoering en verdere invulling van deze afspraken brengen een compacte overheid dichterbij. Een overheid waar niet meer dan twee bestuurslagen bij een onderwerp betrokken zijn en die slagvaardig optreedt.

De afspraken in dit akkoord gelden tussen het Rijk, het IPO, de VNG en UvW, maar om het effect van de afspraken te vergroten, is het van belang de werking te verbreden. Afgesproken wordt dan ook dat het Rijk, waar nodig, het parlement vraagt met de afspraken uit het akkoord in te stemmen. De koepels streven naar een akkoord van de individuele gemeenten, provincies en waterschappen.

Het is cruciaal dat op een goede wijze invulling wordt gegeven aan de in dit akkoord gemaakte afspraken. Partijen spreken daarom af jaarlijks een gezamenlijke monitor op te leveren, zodat op de realisatie van de afspraken gestuurd kan worden. Hierover worden in het eerstvolgende overhedenoverleg afspraken gemaakt. In lijn met dit akkoord wordt de monitor zo beperkt mogelijk gehouden om de lastendruk niet onnodig te vergroten.

Wanneer de stand van zaken daartoe aanleiding geeft, wordt het overhedenoverleg gebruikt om de voortgang te bespreken. Het overhedenoverleg zal twee maal per jaar plaatsvinden, één keer in het voorjaar en één keer in het najaar. De minister-president zal het overleg voorzitten. De overige (vaste) deelnemers vanuit het Rijk zijn de vice-minister-president, de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de staatssecretaris van Financiën. Vanuit de VNG, IPO en UvW zullen de voorzitters aan het overleg deelnemen.

De afspraken in hoofdstuk 6 geven de hoofdlijnen voor de verdere uitwerking van de verschillende decentralisaties. Partijen achten zich aan de afspraken gebonden en zijn van oordeel dat de afspraken en bijbehorende verantwoordelijkheden uitvoerbaar zijn door Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen.

Indien er gedurende het wetstraject wijzigingen worden aangebracht die de doelen achter en/of de uitvoerbaarheid van de decentralisaties in gevaar brengen, volgt nader overleg over de decentralisatieafspraken tussen Rijk en de betrokken koepel(s). Voor de volledigheid wordt hier opgemerkt dat art. 2 Financiële verhoudingswet ook geldt voor amendementen.

Indien een onvoorziene cumulatie van maatregelen uit het bestuursakkoord een specifieke groep onbedoeld onevenredig treft treden betrokken overheden met elkaar in overleg.

De afspraken in dit akkoord gelden voor de periode tot en met 2015. Uitzondering hierop zijn de afspraken rond jeugdzorg, waarvan de laatste overhevelingen pas in 2016 zullen plaatsvinden.

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

J.P.H. Donner

De staatssecretaris van Financiën,

F.H.H. Weekers

De voorzitter van het Interprovinciaal Overleg,

J. Franssen

De voorzitter van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten

mevr. A. Jorritsma

De voorzitter van de Unie van Waterschappen,

P.C.G. Glas

De minister van Infrastructuur en Milieu,

mevr. M.H. Schultz van Haegen

De staatssecretaris van Sociale Zaken
en Werkgelegenheid,

P. de Krom

De staatssecretaris van Volksgezondheid
Welzijn en Sport,

mevr. M.L.L.E. Veldhuijzen van Zanten

De staatssecretaris van Economische Zaken,
Landbouw en Innovatie,

H. Bleker

De staatssecretaris van Infrastructuur
en Milieu,

J. J. Atsma

De staatssecretaris van Veiligheid en Justitie,

F. Teeven

**Bijlage bij paragraaf 5.7: afspraken Bofv 15 september 2010**

*Deelwaarneming Iv3-kwartaalrapportages gemeenten*

Informatie voor derden (Iv3) is de financiële informatie die provincies, gemeenten en waterschappen verstrekken aan het CBS en aan de financiële toezichthouder. Naast de begroting en definitieve jaarcijfers leveren provincies, gemeenten en waterschappen vier maal per jaar tussentijdse kwartaalcijfers aan. In het Bofv van 2009 is afgesproken onderzoek te doen of voor deze tussentijdse kwartaalcijfers kan worden overgestapt op een deelwaarneming bij gemeenten, zodat de administratieve interbestuurlijke lasten kunnen worden verminderd en de kwaliteit van de gegevens verbeterd kan worden. Uit onderzoek van het CBS is gebleken dat een deelwaarneming voor deze kwartaalrapportages onder bepaalde voorwaarden mogelijk is.

Partijen komen overeen om een deelwaarneming voor de Iv3 informatie in te voeren. Deze ziet er als volgt uit:

1. Indien gedurende twee achtereenvolgende kwartalen 95% van de gemeenten met meer dan 20.000 inwoners de Iv3-kwartaalrapportages tijdig en met voldoende kwaliteit aanleveren, kan overgegaan worden op de deelwaarneming. De kwaliteitseisen (zie punt 3) zijn strikter dan de huidige toetsen in verband met nieuwe Europese eisen (nieuwe wet per medio 2011). Het sanctiebeleid (tot en met opschorting van de bevoorschotting van de algemene uitkering) is tot het moment van invoering nog niet van kracht op de aanvullende kwaliteitseisen, maar wel op de huidige, reguliere toetsen. Het direct invoeren van de deelwaarneming is niet mogelijk, omdat de huidige kwaliteit niet voldoende is om te extrapoleren en daarmee komt onder andere een juiste bepaling van het EMU-saldo in gevaar. Vanaf het derde kwartaal 2010 zal begonnen worden met het bepalen van de tijdigheid en kwaliteit op basis van de nieuwe kwaliteitseisen.
2. De deelwaarneming betreft gemeenten met meer dan 20.000 inwoners. Gemeenten met minder dan 20.000 inwoners hoeven dan geen kwartaalrapportages aan te leveren; dit staat gelijk aan ongeveer 40% van alle gemeenten. Tot het moment van invoeren van de deelwaarneming geldt voor gemeenten tot 20.000 inwoners de aanlevering van de kwartaalrapportages met bijbehorende reguliere toetseneisen inclusief maatregelenbeleid. Voor alle gemeenten blijft het voorschrift van aanlevering van de jaarlijkse Iv3-rapportages (begroting en jaarrekening) staan.
3. Er worden vier nieuwe toetsen ingevoerd voor het bepalen van de kwaliteit van de Iv3 informatie. De kwaliteitseisen bestaan dan uit boekhoudkundige consistentie van de informatie en conformiteit aan de BBV voorschriften (zie bijlage 1 voor een overzicht). Vier nieuwe toetsen op het onderscheid tussen aan- en verkopen van investeringsgoederen en verbruiksgoederen komen te vervallen. Dit is een tegemoetkoming door het CBS aan gemeenten ten opzichte van het voorstel van het Bofv uit het voorjaar. De nieuwe toetsen op de volledigheid van de Iv3 informatie komen te vervallen indien herziene begrotingen aangeleverd worden (zie onderstaand punt 4).
4. Gemeenten die in de waarneming van het CBS zitten moeten elk kwartaal in aanvulling op de Iv3 informatie -indien van toepassing- de herziene begroting aanleveren. Het CBS ‘vertaalt’ deze gegevens naar de Europees te verstrekken informatie.
5. Indien de gemeenten met meer dan 20.000 inwoners als collectief in staat zijn om nog betere kwaliteit te leveren dan is er een mogelijkheid dat de deelwaarneming verder verkleind kan worden. Het CBS zal onderzoek doen naar de voorwaarden waaronder dit kan. Het CBS en het ministerie van financiën zien aldus op termijn mogelijkheden voor een kleinere deelwaarneming, maar op dit moment is dit niet haalbaar omdat bij een kleinere deelwaarneming de kwaliteit van de ramingen onvoldoende is om Europa te voorzien van kwalitatief voldoende informatie. Indien Europa kwalitatief onvoldoende informatie krijgt, dan kan Europa extra controles gaan uitvoeren.
6. De aangescherpte kwaliteitseisen (nieuwe toetsen en de levering van begrotingsgegevens) staan los van de deelwaarneming, maar komen voort uit de wetswijziging (zie punt 1) die per medio 2011 van kracht wordt. Indien de gemeenten op dat moment nog niet voldoen aan het eerste punt, dan gelden de extra eisen voor alle gemeenten. Vanaf dat moment maken deze eisen ook onderdeel uit van het maatregelenbeleid.

*Overzicht toetsen*

In onderstaande tabel staat het overzicht van de toetsen waarmee de kwaliteit van een Iv3-levering bepaald wordt. Deze toetsen gelden indien het CBS elk kwartaal eveneens de herziene begroting ontvangt van gemeenten.

| Toets | Soort toets | Korte beschrijving [1)] | Bestaand / nieuw [2)] |
|---|---|---|---|
| T11. EMU-saldi | Boekhoudkundige consistentie | Het EMU-saldo niet-financieel en financieel is gelijk. | Bestaand |
| T12. Balansmutaties | Boekhoudkundige consistentie | Balansmutaties komen overeen met de veranderingen van de balansstanden. | Bestaand |
| T13. Interne verrekeningen | Boekhoudkundige consistentie | De interne verrekeningen zijn sluitend. | Bestaand |
| T31. Begrotings-categorie | BBV voorschriften | Categorie 0.0 is niet gevuld. | Bestaand |
| T32. Balansmutaties op cat. 5 | BBV voorschriften | Financiële balansmutaties zijn alleen geboekt op categorie 5 en categorie 6.3. | Bestaand |
| T33. Geen cat. 5 op functies. | BBV voorschriften | Categorie 5.x (met uitzondering van categorie 5.7) mag niet voorkomen op de functies. | Nieuw |
| T34. Afvalstoffen | BBV voorschriften | De baten op functie 725 (reinigingsrecht en afvalstoffenheffing) zijn alleen geboekt op categorie 3.4. | Nieuw |
| T35. Rioolheffing | BBV voorschriften | De baten op rioolheffingsfuncties zijn alleen op de categorieën 4.0.1, 4.0.2 en 6.0 geboekt. | Nieuw |
| T36. OZB | BBV voorschriften | De baten op de OZB-functies zijn alleen geboekt op categorie 4.0.1. | Nieuw |

[1)] Een uitgebreide beschrijving van de afzonderlijke toetsen is te vinden op de website www.cbs.nl/kredo in het document: 20100223memokwaliteitstoetseniv32010.pdf

[2)] Bestaand betekent dat deze toets sinds het eerste kwartaal 2010 wordt toegepast in het maatregelenbeleid. Nieuw betekent dat deze toets vanaf de invoering van de deelwaarneming (of uiterlijk medio 2011) wordt toegevoegd aan de toetsen voor het maatregelenbeleid.

# BESTUURS AKKOORD WATER

april 2011

Wij, rijk, provincies, gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven, hebben besloten maatregelen voor een doelmatiger waterbeheer overeen te komen in dit Bestuursakkoord Water. We willen ons inzetten voor een mooi, veilig, schoon, gezond en duurzaam beheer van het watersysteem en de waterketen. Daarmee willen we de kwaliteit van het beheer vergroten tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten. De burger kan zien wat we bereiken en we zijn transparant over de kosten.

Dat doen we vanuit onze eigen verantwoordelijkheden waarbij we onze expertise en deskundigheid met elkaar delen.

# BESTUURS AKKOORD WATER

april 2011

# Inhoud


Grote wateropgaven, doelmatige uitvoering 4

Naar een Bestuursakkoord Water 8

Transparant over de voortgang 9

Heldere verantwoordelijkheden, minder bestuurlijke drukte 10

Beheersbaar programma voor de waterkeringen 18

Doelmatig beheer van de waterketen 27

Werkzaamheden slim combineren 33

Het waterschapsbestuur 37

De ondertekening 42

# Grote wateropgaven, doelmatige uitvoering

Nederland is waterland. We leven met water en water is mooi. We houden ons land veilig tegen overstromingen. We zorgen ervoor dat er voldoende water is voor de vele gebruiksfuncties en dat wateroverlast zoveel mogelijk wordt voorkomen. Ook nemen we maatregelen voor een goede waterkwaliteit. Drinkwaterbedrijven bereiden gezond drinkwater uit oppervlaktewater en grondwater. Het gebruikte drinkwater zamelen gemeenten samen met regenwater in en voeren het via de riolering af. Waterschappen zuiveren dit afvalwater en brengen het schone water weer terug in het watersysteem.

Nederland heeft hiermee een unieke positie in de wereld. Kennis van water is al eeuwenlang een belangrijke sleutel voor onze delta-economie. Dit willen we verder versterken. Ook de innovatieve kracht van de watersector is groot. Door te investeren in kennis en innovatie willen we dat de watersector de komende jaren verder wordt versterkt in binnen- en buitenland. Zo biedt een nieuwe opzet voor het waterveiligheidsprogramma uitstekende mogelijkheden om innovatieve ontwikkelingen daadwerkelijk in de praktijk toe te passen, zoals het concept van de Deltadijk of de IJkdijk. En zo zijn er in de waterketen vele innovatieve oplossingen beschikbaar waarmee op een duurzame en doelmatige wijze vernieuwingen in de drinkwaterbereiding, riolering en waterzuivering gerealiseerd kunnen worden. Door regionale samenwerking op het gebied van watertechnologie en innovatie kunnen kwaliteits- en efficiëntieverbeteringen worden gerealiseerd. Voorbeelden van innovaties zijn de energiewinning uit afvalwater, de mogelijkheden voor hergebruik van slib en gezuiverd afvalwater en nieuwe zuiveringstechnologieën. Dat is ook de reden dat het kabinet water als Topsector heeft aangemerkt. Wij willen samenwerken met kennisinstellingen en bedrijfsleven zodat in de regio innovatieve waterprojecten kunnen worden uitgevoerd. Hierdoor kunnen Nederlandse bedrijven en kennisinstellingen niet alleen excelleren, maar ook in economische zin groeien. De agenda voor de Topsector water en dit Bestuursakkoord Water zullen een samenhangend geheel vormen om de doelmatigheid en het verdienpotentieel van de sector te verhogen.

De komende jaren komen er grote opgaven op ons af die we op een duurzame manier willen oplossen. Daar zijn grote investeringen voor nodig, zowel voor de korte als de lange termijn. Het betreft investeringen op het gebied van veiligheid tegen overstromingen, voor een goede zoetwatervoorziening, ter voorkoming van wateroverlast, voor het stedelijke waterbeheer en de waterketen, en voor het verbeteren van de waterkwaliteit conform de Europese Kaderrichtlijn Water. Het Deltaprogramma is hierbij het nationale programma waarin het rijk, de provincies, de gemeenten en de waterschappen samenwerken voor de veiligheid tegen overstromingen en de zoetwatervoorziening. In de Deltawet waterveiligheid en zoetwatervoorziening, die momenteel aanhangig is bij de Tweede Kamer, zijn de bepalingen opgenomen over het Deltaprogramma, de rol van de Deltacommissaris en het Deltafonds. Vooruitlopend hierop is onder regie van de Deltacommissaris voortvarend begonnen met het Deltaprogramma.

Tegelijk zijn er minder middelen beschikbaar. Zowel rijk als decentrale overheden hebben taakstellingen om met minder middelen de taken uit te voeren. Dat vraagt om een doelmatiger waterbeheer, waar we een goede kwaliteit halen tegen lagere kosten.

De totale jaarlijkse kosten voor het beheer van het watersysteem en de waterketen zijn in 2010 ongeveer 7 miljard euro. We verwachten dat dit bedrag zal oplopen tot 8 à 9 miljard euro in 2020 indien we geen maatregelen nemen. Met het uitvoeren van de maatregelen in dit Bestuursakkoord Water streven we naar een doelmatigheidswinst die geleidelijk oploopt tot jaarlijks 750 miljoen euro in 2020.
Deze doelmatigheidswinst is opgebouwd uit 450 miljoen euro in de waterketen, waarvan 380 miljoen bij waterschappen en gemeenten en 70 miljoen bij drinkwaterbedrijven, en 300 miljoen euro in het beheer van het watersysteem door rijk, provincies, waterschappen en gemeenten.
Van deze doelmatigheidswinst wordt 200 miljoen euro gebruikt om de rijksuitgaven op het gebied van waterveiligheid te verminderen. Deze 200 miljoen euro is als volgt opgebouwd (prijspeil 2010):

- De overdracht van de bestrijding van muskus- en beverratten van provincies naar waterschappen levert vanaf 2011 19 miljoen euro op.
- De gedeeltelijke decentralisatie van de aanleg en verbetering van de primaire waterkeringen van het rijk naar de waterschappen levert in de periode 2011-2013 81 miljoen euro per jaar op, in 2014 131 miljoen euro en vanaf 2015 structureel 181 miljoen euro.

De overige doelmatigheidswinst van 550 miljoen euro structureel komt ten goede aan het watersysteem en de waterketen. Hierdoor beperken we de kostenstijging en zorgen we ervoor dat de lokale lasten van burgers en bedrijven gematigd stijgen conform het gestelde in het regeerakkoord.

## De aanleiding

In de voorjaarsnota van 2009 heeft het vorige kabinet aangekondigd besluitvorming voor te bereiden om te komen tot een doelmatiger organisatie, bestuur en uitvoering van het waterbeheer in Nederland. Onderdeel ervan was het vinden van een besparing op de rijksbegroting van 100 miljoen euro structureel vanaf 2011. De waterschappen hebben bij brief van 4 november 2009 een aantal maatregelen voorgesteld om invulling te kunnen geven aan deze besparing. Het toenmalige kabinet heeft op 11 december 2009 een standpunt ingenomen over doelmatig waterbeheer en dit gemeld aan de Tweede Kamer (TK 2009-2010, 27625, nr. 153). Omdat het kabinet kort daarop demissionair werd en het onderwerp doelmatig waterbeheer door de Tweede Kamer controversieel werd verklaard, is de brief van het vorige kabinet niet verder behandeld. Wel heeft het toenmalige kabinet in dit kader besloten om met ingang van 2011 de rijksbegroting met 100 miljoen euro te verlichten en hiervoor een wijziging van de Waterwet en Waterschapswet (de zgn. Spoedwet 100 miljoen) in procedure gebracht.

In het regeerakkoord van het huidige kabinet staat dat het rijk met de betrokken overheden wil komen tot een doelmatiger waterbeheer. Het regeerakkoord stelt verder dat de vergroting van de waterveiligheid van onze delta een kerntaak van de overheid blijft en nodig is om te kunnen blijven voldoen aan geldende normen. Het regeerakkoord geeft aan dat een deel van de rijkstaken op het terrein van water (aanleg en verbetering van primaire keringen in beheer bij de waterschappen) wordt overgedragen aan de waterschappen. Hiervoor is in aanvulling op de 100 miljoen euro een taakstelling opgenomen van 50 miljoen euro in 2014 oplopend tot 100 miljoen euro in 2015 en verder. Ook de verbetering van de kwaliteit van oppervlaktewater is opgenomen als prioriteit in het regeerakkoord, met name in stedelijke gebieden.

Om te komen tot een doelmatiger waterbeheer en zo in samenhangend verband invulling te geven aan de initiële 100 miljoen euro vanaf 2011 en 200 miljoen euro vanaf 2015, heeft de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu aangekondigd te willen komen tot een Bestuursakkoord Water. De Tweede Kamer heeft dit voornemen onderschreven met een aangenomen motie in het kader van de behandeling van de Spoedwet 100 miljoen. Provincies, gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven hebben aan de staatssecretaris aangegeven partij te willen zijn en hier een constructieve bijdrage aan te willen leveren.

# Naar een Bestuursakkoord Water

Het Bestuursakkoord Water is één van de vijf onderdelen die vallen onder het Hoofdlijnenakkoord tussen rijk en decentrale overheden over decentralisatie. Dit Hoofdlijnenakkoord bevat naast afspraken over bestuur, financiën en het verminderen van regeldruk, richtinggevende kaders voor vijf terreinen van decentralisatie, waaronder water. Het Bestuursakkoord Water gaat uit van de algemene uitgangspunten van het kabinet: rijk, provincies, gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven beperken zich tot hun kerntaken; taken worden op een niveau zo dicht mogelijk bij de burger gelegd; per terrein zijn ten hoogste twee bestuurslagen betrokken bij hetzelfde onderwerp.

Het Nationaal Bestuursakkoord Water, afgesloten in 2003, geactualiseerd in 2008 en met een looptijd tot 2015, en het Bestuursakkoord Waterketen dat in 2007 is afgesloten met een looptijd tot 2011, hebben de basis gelegd voor het Bestuursakkoord Water.

Doel van het Nationaal Bestuursakkoord Water is om het watersysteem 'op orde te krijgen'. De voortgangsrapportage van eind 2010 geeft het beeld dat de uitvoering goed op koers ligt. Een groot deel is geborgd in plannen en wetgeving. De evaluatie ervan, die in 2011 voorzien is, voeren we uit. De focus zal liggen op het doen van aanbevelingen voor de uitvoering van het nieuwe Bestuursakkoord Water. Ook gaan we na of er aanvullende afspraken gemaakt moeten worden en hoe we moeten omgaan met de nieuwe klimaatscenario's in 2012. De doelstellingen van het Nationaal Bestuursakkoord Water blijven onverkort leidend voor de komende jaren om het watersysteem op orde te krijgen en te houden. De rapportage over de voortgang van het Nationaal Bestuursakkoord Water zal onderdeel worden van de rapportage over dit nieuwe Bestuursakkoord Water.

In het regeerakkoord zijn afspraken gemaakt over bezuinigingen op de Kaderrichtlijn Water en het Investeringsbudget Landelijk Gebied. Wij zullen zo spoedig mogelijk, maar uiterlijk eind 2011 de gevolgen van deze afspraken in beeld brengen en op basis hiervan bekijken we of de afspraken in het Nationaal Waterplan/Stroomgebiedbeheerplannen van 2009 moeten worden herzien. Ook worden dan nadere procesafspraken gemaakt over de bezuinigingen (10 miljoen euro in 2013 en 20 miljoen euro structureel vanaf 2014) die bij de herijking van het natuurbeleid/ILG in de rijksbegroting worden toegerekend aan de waterschappen.

De speerpunten van het eind 2011 aflopende Bestuursakkoord Waterketen zijn samenwerking, benchmarking, inzicht in kosten, innovatie en betrokkenheid van de burger. Uit de tussentijdse evaluatie in 2010 bleek dat met het uitvoeren van het Bestuursakkoord Waterketen in de regio een goede basis is gelegd voor de veranderingen die de komende jaren in het kader van doelmatig beheer in de waterketen nodig zijn.

De maatregelen die we nemen in het Bestuursakkoord Water zijn gericht op:

- Heldere verantwoordelijkheden, minder bestuurlijke drukte;
- Beheersbaar programma voor de waterkeringen;
- Doelmatig beheer van de waterketen;
- Werkzaamheden slim combineren;
- Het waterschapsbestuur.

# Transparant over de voortgang

We vinden het van groot belang dat we transparant zijn over de voortgang van de uitvoering van het Bestuursakkoord Water en de bereikte doelmatigheidswinst. We monitoren de voortgang van de uitvoering van dit Bestuursakkoord Water en we rapporteren hierover jaarlijks in de voortgangsrapportage voor het waterbeheer. Hierbij maken we zoveel mogelijk gebruik van bestaande informatiestromen.
Tevens rapporteren we jaarlijks over de lokale lasten-ontwikkeling. De benchmarks van de drinkwaterbedrijven, de gemeenten en de waterschappen zullen worden gecontinueerd en driejaarlijks worden gehouden. De frequentie zal op elkaar worden afgestemd.

Voor 1 november 2011 werken we een voorstel uit om mede op basis van de drie benchmarks de ontwikkeling van de lokale lasten en de bereikte doelmatigheidswinst door de jaren heen, inclusief een nulmeting, in beeld te brengen. Bestaande monitoringssystematieken worden hierbij betrokken. Tevens geven we aan wat we verstaan onder een gematigde stijging van lokale lasten.

Eind 2013 evalueren we het Bestuursakkoord Water. We onderzoeken of deze evaluatie gecombineerd kan worden met de Waterbalans, de geplande evaluatie van het Nationaal Waterplan in 2013.

In onze communicatie willen we helder zijn. We richten onze gezamenlijke communicatieaanpak op maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven, kennisinstituten en de burger.

# Heldere verantwoordelijkheden, minder bestuurlijke drukte

Waterbeheer is een gezamenlijk domein van rijk, provincies, gemeenten en waterschappen. Zij verdelen deze taken onder het motto 'decentraal wat kan, centraal wat moet'. De Waterwet die eind 2009 in werking is getreden, legt grotendeels vast hoe dit gebeurt voor het waterbeheer. Hoewel de Waterwet veel heeft verbeterd, is het mogelijk verantwoordelijkheden scherper toe te delen, beleid en uitvoering zo volledig mogelijk te scheiden volgens het tweelagenmodel, het aantal plannen te verminderen, interbestuurlijk toezicht te vereenvoudigen en zo efficiënt mogelijk te voldoen aan Europese verplichtingen. Dit leidt tot minder bestuurlijke drukte en minder kosten.

## Profielen

Het rijk is verantwoordelijk voor onderwerpen van nationaal belang zoals de veiligheid tegen overstromingen. Daarnaast heeft het rijk ook een stelselverantwoordelijkheid. Het rijk draagt er zorg voor dat het bestuurlijk bestel naar behoren functioneert. Daarbij staat de vrijheid en zelfstandigheid van de bestuurslagen voorop.
Het rijk schept de kaders, mede op basis van Europese regels, en zorgt dat de decentrale overheden over afdoende middelen beschikken. Rijkswaterstaat als uitvoeringsorganisatie van het rijk beheert de rijkswateren.
De wijze waarop een decentrale overheid invulling geeft aan een taak is aan het betreffende decentrale bestuur. Het decentrale bestuur moet daar ook decentraal verantwoording over afleggen. Interbestuurlijke lasten worden door het rijk tot een minimum beperkt.

De provincie speelt op het regionale niveau een centrale rol in het ruimtelijk economische domein en de natuur. De rol van de provincie is die van gebiedsregisseur. Deze regie houdt in het ontwikkelen van integrale gebiedsvisies op de ruimte, die worden vastgelegd in structuurvisies en zo nodig in een provinciale verordening. Daarmee moeten de gemeenten bij het opstellen van hun beleid rekening houden. Indien de belangen van lokale overheden op het ruimtelijk terrein botsen, is het aan de provincie knopen door te hakken.

De provincie stelt de kaders voor het regionale waterbeheer en voor grondwater. De provincies hebben een (grond)wettelijke verantwoordelijkheid ten aanzien van de waterschappen en voeren op basis hiervan toezicht uit op de waterschappen. In het kader van algemeen interbestuurlijk toezicht houden de provincies toezicht op de uitvoering van de taken door de gemeenten.

De gemeenten zijn de eerste overheid, de bestuurslaag die het dichtst bij de burger staat.
De gemeente draagt zorg voor een veilige en prettige leefomgeving en is het eerste loket als het gaat om voorzieningen voor de burger. Gemeenten hebben taken in het ruimtelijke en sociale domein. In het ruimtelijke domein gaat het om de ruimtelijke ontwikkeling van stad en platteland in brede zin, waarbij onder meer de afweging tussen milieu, natuur, water, economie en huisvesting een rol speelt. Dit beleid wordt vastgelegd in structuurvisies en bestemmingsplannen.
Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het rioleringsbeheer en hebben de zorgplichten voor overtollig hemelwater, afvalwater en grondwater in de bebouwde omgeving. Ze formuleren het beleid voor deze zorgplichten en voeren de taken uit. Gemeenten kennen sinds 1993 een Gemeentelijk Rioleringsplan en daarmee een verplicht assetmanagement. Het inspecteren en onderhouden is een standaard beheeractiviteit.

De waterschappen zijn organisaties van functioneel bestuur. De waterschappen hebben de zorg voor het regionale waterbeheer en de zuivering van stedelijk afvalwater. Ze beheren een groot deel van de primaire waterkeringen. Waterschappen beschikken over een eigen belastinggebied om hun taken te bekostigen en over eigen bevoegdheden op het terrein van vergunningverlening en handhaving. Zij voeren hun taken uit binnen de kaders, zoals die door de algemene democratie worden opgesteld en vertalen deze in uitvoeringsgericht beleid en beheermaatregelen. Professionalisering, innovatie en samenwerking hebben ertoe geleid dat waterschappen grote opgaven in het waterbeheer hebben gerealiseerd.

Drinkwaterbedrijven zijn overheids-NV's. Zij voeren taken uit binnen door het rijk en de EU gestelde kaders, zoals vastgelegd in de Drinkwaterwet. Volksgezondheid is hierbij het kernbegrip. Het rijk houdt toezicht op de kwaliteit van het drinkwater. Vanuit hun rol als aandeelhouder zien de provincies en gemeenten toe op de continuïteit van de bedrijfsvoering van de drinkwaterbedrijven. De drinkwaterbedrijven hebben in de afgelopen 30 jaar veel kennis en ervaring opgebouwd om zo effectief en efficiënt mogelijk te opereren. Belangrijke elementen hierin zijn een sterke focus op de ontwikkeling van kennis en het gebruik van innovaties, schaalvergroting en de toepassing van de benchmark. Bundeling van kennis en laboratoria is van grote betekenis. De provincies hebben na 1975 verzelfstandiging en schaalvergroting gestimuleerd. Verzakelijking en assetmanagement door drinkwaterbedrijven hebben geleid tot kostenbesparingen en hogere kwaliteit.

# Kaderstelling en toezicht

Slechts één bestuurslaag uit de algemene democratie is verantwoordelijk voor het vaststellen van doelen voor het waterbeheer en de daarbij behorende kaders, normen en beleid: de kadersteller. Bij het hoofdwatersysteem (inclusief de primaire waterkeringen en de rijkskanaaldijken) is de kadersteller het rijk, bij het regionale watersysteem (inclusief de regionale waterkeringen) is dit de provincie.
Uitvoerende overheden zijn Rijkswaterstaat voor de rijkswateren en de waterschappen voor de regionale wateren. Zij zijn verantwoordelijk voor het beheer van het gehele watersysteem, dus voor al het oppervlaktewater en grondwater inclusief de waterkeringen, en maken de keuzes die noodzakelijk zijn voor beheer en uitvoering.

De kadersteller voor een bepaalde taak moet kunnen nagaan of de uitvoerende overheid de doelen ook daadwerkelijk haalt. Dit gebeurt via beleidsmonitoring en op doelmatige, transparante en sobere wijze. De uitvoerende overheid rapporteert op afgesproken tijden (vaak eens per jaar) over de voortgang van het afgesproken maatregelenpakket. De kadersteller heeft bevoegdheden voor eventuele interventie (zoals het geven van instructies en aanwijzingen).
Er is steeds sprake van slechts één kadersteller/toezichthouder en één uitvoerende overheid. Dit betekent dat wanneer de provincie kadersteller is en het waterschap het beheer en de uitvoering doet, het rijk niet ook nog eens toezicht uitoefent op de provincie.

Hierna bespreken we per onderdeel van het waterbeheer hoe taken en toezicht zo doelmatig mogelijk kunnen worden toebedeeld.

### Bescherming tegen overstromingen

Het rijk behoudt de taak om normen te stellen voor de primaire waterkeringen en te zorgen voor het toetsingsinstrumentarium. De waterschappen toetsen of de waterkeringen aan de normen voldoen en het rijk beoordeelt de resultaten van deze toetsing. De provinciale verantwoordelijkheid bij het toetsingsproces vervalt. Vanuit hun verantwoordelijkheid voor de ruimtelijke ordening en als gebiedsregisseur richten de provincies zich op de programmeringfase van het Hoogwaterbeschermingsprogramma. Dit is nader uitgewerkt in het hoofdstuk ‘Beheersbaar programma voor de waterkeringen’.

### Zoetwatervoorziening

Het rijk stelt de kaders voor de nationale zoetwatervoorziening. Deze is thans vastgelegd in de landelijke verdringingsreeks, die bij watertekorten de waterverdeling regelt. In het kader van het Deltaprogramma komt het rijk in 2015 met een strategie voor de zoetwatervoorziening inclusief een voorstel voor de verdeling van verantwoordelijkheden tussen de overheden.

## Voorkomen van regionale wateroverlast

De provincies stellen de kaders voor het voorkomen van regionale wateroverlast, inclusief de regionale waterkeringen. Dit heeft een belangrijke relatie met de rol van de provincies in de ruimtelijke ordening en als gebiedsregisseur. Voor de regionale waterkeringen is de provincie kadersteller. Voor de rijkskanaaldijken is dat het rijk. Voor de regionale waterkeringen die tevens rijkskanaaldijken zijn, stellen provincie en rijk de kaders in overleg vast vanuit verschillend perspectief (voorkomen wateroverlast respectievelijk vaarwegbeheer).
De waterschappen en Rijkswaterstaat voeren de maatregelen uit om aan de normen te voldoen.

## Normen voor chemische en ecologische waterkwaliteit

Het rijk is primair verantwoordelijk voor het stellen van normen voor de chemische en ecologische waterkwaliteit. De normen zijn overgenomen uit EU-richtlijnen zoals de Kaderrichtlijn Water, de richtlijn Prioritaire Stoffen, de Grondwaterrichtlijn, de Zwemwaterrichtlijn en de Drinkwaterrichtlijn. Binnen de kaders van de EU-richtlijnen kan van de normen worden afgeweken. Het rijk heeft deze bevoegdheid voor de rijkswateren en de provincies hebben deze voor de regionale wateren en het grondwater.
Rijkswaterstaat bepaalt de uitvoeringsmaatregelen die nodig zijn om in de rijkswateren de normen te bereiken en voert deze uit. De waterschappen doen dit voor de regionale wateren. Gemeenten en waterschappen bepalen samen de uitvoeringsmaatregelen voor het stedelijk gebied en maken afspraken over de uitvoering ervan.
Het rijk houdt toezicht op het behalen van de doelstellingen in de rijkswateren, de provincies doen dit voor de regionale wateren.

## Toekenning van functies

Het rijk is verantwoordelijk voor de toekenning van functies in de rijkswateren, de provincies voor die in de regionale wateren. De provincies kennen functies toe aan regionale wateren en grondwater. Rijkswaterstaat ziet toe op de maatregelen die in de rijkswateren nodig zijn om te voldoen aan de aangewezen functies en voert deze uit. De waterschappen doen dit voor de regionale wateren.

# Plannen

## Beleidsplannen

Het beleid op het gebied van water, ruimte en milieu is nauw verweven. Rijk en provincies streven naar plannen waarin het beleid zoveel mogelijk is geïntegreerd. Het rijk en de provincies stellen geen nieuwe afzonderlijke waterplannen meer op.
We spreken uiterlijk 1 november 2011 af hoe plannen kunnen worden geïntegreerd. Uitgangspunt hierbij is dat de correcte implementatie van EU-regelgeving is geborgd. Afstemming vindt plaats met lopende trajecten op het gebied van integratie van milieu-, natuur- en klimaatbeleid (motie Halsema) en het omgevingsrecht zoals verwoord in het regeerakkoord.

## Beheerprogramma's

Rijkswaterstaat en de waterschappen maken beheerprogramma's met een looptijd van zes jaar. Dit houdt verband met de verplichting iedere zes jaar te rapporteren aan de Europese Commissie over de uitvoering van de EU-waterwetgeving. De provincies en waterschappen maken op individueel niveau afspraken over de inhoud van en afstemming tussen de beleidsplannen en de beheerprogramma's. Over de voortgang van de uitvoering van de beheerprogramma's wordt jaarlijks gerapporteerd aan de kaderstellende overheid. Over de voortgang van de beheerprogramma's van de waterschappen vindt jaarlijks overleg plaats tussen provincies en waterschappen. Dit biedt de mogelijkheid actuele inzichten te verwerken en tegelijkertijd provinciaal beleid en de uitvoering door de waterschappen goed op elkaar af te stemmen. Het waterbeheerplan van het waterschap wordt nu nog goedgekeurd door de provincie. Dit komt te vervallen. Het waterschap kan zo zelfstandig invullen op welke wijze het beheer en de uitvoering gebeuren en het interbestuurlijke toezicht wordt eenvoudiger.
We maken uiterlijk 1 november 2011 afspraken over wat in de beheerprogramma's dient te worden opgenomen.

## Stroomgebiedbeheerplannen en overstromingsrisicobeheerplannen

Het rijk is verantwoordelijk voor het eens in de zes jaar actualiseren van stroomgebiedbeheerplannen en overstromingsrisicobeheerplannen ten behoeve van de Europese Kaderrichtlijn Water en de Richtlijn Overstromingsrisico's. De beheerprogramma's van Rijkswaterstaat en de waterschappen vormen de basis hiervoor. Een nadere uitwerking hiervan vindt plaats voor 1 november 2011.
Tevens is het rijk verantwoordelijk om periodiek te rapporteren aan de Europese Commissie over de waterrichtlijnen. Het rijk gebruikt hiervoor bestaande informatie. Het recent gestarte Informatiehuis Water levert de benodigde gegevens.

**Tabel: Overzicht van kaderstelling, toezicht en plannen: hoe is het nu en hoe wordt het straks**

| Nu | Straks |
|---|---|
| **Kaderstelling** | |
| Waterveiligheid: rijk<br>Wateroverlast: provincie<br>Waterkwaliteit: rijk en provincie | Uitgangspunt normstelling per onderdeel bij één algemene democratie: geen wijziging. |
| **Toezicht** | |
| Rijk houdt toezicht op provincie en provincie op waterschappen voor alle domeinen (3-lagen).<br>Rijk kan toezicht houden op waterschappen indien er sprake is van nationaal belang of internationale wetgeving (EU). | Normsteller houdt toezicht op uitvoerende overheid (2-lagen).<br>Dit wordt als volgt ingevuld:<br>- Waterveiligheid (primaire waterkeringen): rijk op Rijkswaterstaat en waterschap (rol van de provincie in toetsingsproces vervalt)<br>- Wateroverlast inclusief secundaire waterkeringen: provincie op waterschap<br>- Waterkwaliteit: rijk op Rijkswaterstaat en provincie op waterschap |
| **Plannen** | |
| Rijk en provincies maken waterplannen die tevens structuurvisie zijn voor de ruimtelijke aspecten. Uitgebreide set van planvereisten. | Rijk en provincies streven naar integrale plannen (water, milieu, ruimtelijke ordening en waar mogelijk andere onderdelen van de leefomgeving). Geen waterplannen meer. Minimale set van planvereisten (in ieder geval EU-proof). |
| Waterbeheerders maken beheerplannen. Waterbeheerplan van het waterschap wordt goedgekeurd door de provincie. | Waterbeheerders maken beheerprogramma's. Geen formele goedkeuring door provincie, maar jaarlijks voortgangsoverleg. |
| Stroomgebiedbeheerplannen, zowel met betrekking tot waterkwaliteit als overstromingsrisico's, worden opgesteld door het rijk op basis van informatie van alle overheden. | Geen wijziging. Nadere verkenning naar vereenvoudiging van de wijze waarop. |

## Watertoets

Het procesinstrument watertoets is alleen voor het bestemmingsplan en het inpassingsplan bij wet geregeld. We spreken af om de watertoets, conform de Bestuurlijke Notitie Watertoets, uit te voeren bij alle overige ruimtelijke plannen die van belang zijn voor het waterbeheer, waaronder structuurvisies. Deze afspraak wordt in dit Bestuursakkoord Water overgenomen om te voorkomen dat ze vervalt vanwege de beëindiging van het Nationaal Bestuursakkoord Water.

## Overhevelen van verantwoordelijkheden

Op een aantal gebieden hebben de provincies de verantwoordelijkheid voor operationele taken. Het uitgangspunt is om deze verantwoordelijkheid over te dragen naar een uitvoerende overheid. We spreken af welke taken kunnen worden overgedragen en van welke taken onderzocht moet worden of het zinvol is deze over te dragen en onder welke voorwaarden.

### Bestrijding muskus- en beverratten

De provincies hebben de uitvoering van de bestrijding van muskus- en beverratten per 1 januari 2011 aan de waterschappen overgedragen. De waterschappen dragen hiervoor de kosten. Het provinciefonds wordt vanaf 2011 structureel met 19 miljoen euro gekort.

### Grondwaterbeheer

De provincie heeft als taak de vergunning te verlenen voor de onttrekking van grondwater voor de grote industrie, drinkwater en warmte-koude opslag. De verantwoordelijkheidsverdeling maakt onderdeel uit van de evaluatie van de Waterwet in 2014.

### Zwemwaterbeheer

Zowel de provincies als Rijkswaterstaat en de waterschappen hebben diverse taken op het gebied van zwemwater. In het kader van de herziening van de regelgeving op het gebied van zwemwater, waarvan de inwerkingtreding is voorzien medio 2013, gaan we voor 1 november 2011 met alle betrokken partijen na of het doelmatig is taken te wijzigen. Hierbij wordt het volledige beleidsveld zwemmen in ogenschouw genomen.

### Vaarwegbeheer

In de Invoeringswet Waterwet is bepaald dat de provincies uiterlijk 2012 bezien of de toebedeling van het vaarwegbeheer moet veranderen. Vaarwegbeheer wordt nu nog vaak uitgevoerd door provincies en gemeenten. Eind 2012 volgt een besluit over het toebedelen van het vaarwegbeheer.

## Wegbeheer

Vijf waterschappen zijn belast met wegbeheer. Een eventuele overdracht hiervan aan gemeenten of provincies wordt meegenomen bij de evaluatie van de Wet Herverdeling wegenbeheer in 2013. Regionale differentiatie blijft mogelijk uit oogpunt van doelmatigheid.

# Beheersbaar programma voor de waterkeringen

Nederland is de best beveiligde delta ter wereld en dat willen we graag zo houden. De zorg voor onze primaire waterkeringen is van cruciaal belang. Naar aanleiding van het tekort op het tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (TK 27625, nr. 167) is een taskforce ingesteld onder leiding van professor Ernst ten Heuvelhof. De taskforce heeft voorstellen geformuleerd voor het aanpassen van het toetsen, programmeren en financieren van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (zie pagina 21). Dit advies is betrokken bij de afspraken over financiering en organisatie van het Hoogwaterbeschermingsprogramma in dit Bestuursakkoord Water.

In het kader van het Deltaprogramma wordt een integraal waterveiligheidsprogramma opgesteld waarmee de veiligheid van de gehele Nederlandse delta op peil wordt gehouden. Het Hoogwaterbeschermingsprogramma maakt hier onderdeel van uit en bevat voor de primaire waterkeringen verbetermaatregelen die voortkomen uit de reguliere toetsing. Tevens maken de lopende uitvoeringsprogramma's, zoals Ruimte voor de Rivier en de Maaswerken, hier onderdeel van uit. Deze worden onverkort uitgevoerd.

Wij streven een beheersbaar programma na met een doordacht systeem van toetsen/monitoren en verbeteren van waterkeringen. Centraal staat hierbij dat op doelmatige wijze aan de wettelijke veiligheidsnormen wordt voldaan.
Teneinde een doelmatiger en overzichtelijker waterbeheer te bereiken, maken we in dit bestuursakkoord nieuwe afspraken over de verdeling van verantwoordelijkheden en financiering ten aanzien van de primaire waterkeringen. Het aanbod van de waterschappen uit 2009 (Stormbrief), de in het regeerakkoord overeengekomen decentralisatie en het advies van de taskforce Ten Heuvelhof vormen daarvoor de basis.

Onderstaande afspraken beschrijven de gewenste aanpassingen in het proces van toetsen van de primaire waterkeringen en het programmeren, financieren en uitvoeren van verbeterwerken.

# Financiering

Uitgangspunt bij de financiering van de primaire waterkeringen is dat rijkstaken waar mogelijk worden gedecentraliseerd. In het regeerakkoord is expliciet vermeld dat het rijk zijn taken op het gebied van aanleg en verbetering van primaire keringen die in beheer zijn bij de waterschappen, overdraagt aan de waterschappen. Hiermee wordt een perspectief neergezet waarin op den duur de aanleg, verbetering, beheer, onderhoud en financiering van de primaire waterkeringen die niet in beheer van het rijk zijn, geheel voor rekening komen van de waterschappen. We zetten in dit Bestuursakkoord Water de stap naar een gemengde verantwoordelijkheid met een 50/50 financiering door rijk en waterschappen. Daarmee houden we rekening met de onzekerheden in de aard en omvang van het (toekomstige) Hoogwaterbeschermingsprogramma, de actualisering van normering en de wens dat de lokale lasten zich gematigd ontwikkelen. De aanleg en verbetering van de primaire waterkeringen in beheer bij het rijk blijven gefinancierd door het rijk.

Het rijk blijft in alle gevallen verantwoordelijk voor de kaders (normen, toetsinstrumentarium en ontwerpleidraden) voor de primaire waterkeringen en het vaststellen van het Hoogwaterbeschermingsprogramma. De waterschappen zijn verantwoordelijk voor verbetering, beheer en onderhoud en toetsing van de keringen. De waterschappen plannen de noodzakelijke maatregelen. Het rijk draagt 50% bij aan de kosten van verbetermaatregelen van de bij de waterschappen in beheer zijnde primaire waterkeringen, met uitzondering van het reguliere beheer en onderhoud.

### Periode 2011-2013

Conform de Spoedwet dragen de waterschappen in de periode 2011 t/m 2013 per jaar 81 miljoen euro bij aan de waterschapsprojecten van het tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma. In deze periode zal al zoveel mogelijk worden gewerkt in de geest van de afspraken die in dit Bestuursakkoord Water zijn gemaakt onder programmering, toetsen en normering.
De rijksmiddelen die, na verwerking van de taakstelling uit het regeerakkoord op de begroting, gereserveerd staan voor het tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma, blijven hiervoor beschikbaar.
Het tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma kent als regeling een generiek opslagpercentage van 15% voor de voorbereidingskosten. Uiterlijk met ingang van 1 januari 2012 wordt deze regeling vervangen door een vergoeding voor de werkelijk gemaakte kosten met een maximum van 15%. Waterschappen en rijk zullen bij nader te selecteren projecten afspraken maken om het financieel risico over te dragen na de aanbesteding.

ZJ-RX-88

## Aanbevelingen van de taskforce Ten Heuvelhof

De taskforce Ten Heuvelhof komt met de volgende analyse. De voornaamste oorzaak van het huidige budgettaire tekort is het feit dat de voorbereidingstijd van het tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma te kort was en daardoor de ramingen en de planningen te globaal waren. De taskforce stelt dat het lerende vermogen van het programma op orde is en dat het Hoogwaterbeschermingsprogramma een permanente, omvangrijke opgave zal blijven. Aanpassing van het huidige systeem is wenselijk. Er bestaat een risico op “majoreren” door een cumulatie van technische eisen en een te conservatieve toepassing van deze eisen. Daarnaast ontbreekt vanwege de 100% rijkssubsidie een prikkel om doelmatig te werken voor de waterschappen. De huidige toetsfrequentie zorgt voor een boeggolf aan nieuwe projecten. Tot slot verdient het borgen van kennis en kunde bij de beheerders aandacht.

De taskforce doet aanbevelingen op een drietal niveaus: structuur, processen en organisatie en governance. Wat betreft de structuur ziet de taskforce het Hoogwaterbeschermingsprogramma als een gezamenlijke verantwoordelijkheid van rijksoverheid en waterschappen. Deze gedeelde verantwoordelijkheid “dient tot uitdrukking te worden gebracht door beiden voor 50% bij te laten dragen aan de kosten van het Hoogwaterbeschermingsprogramma”, aldus de taskforce. Vanuit het oogpunt van doelmatigheid dient een substantieel deel van de bijdrage van de waterschappen een projectgebonden karakter te krijgen. Ook adviseert de taskforce het rijk de beoordeling van de toetsresultaten te laten doen in plaats van de provincies.

Op procesniveau adviseert de taskforce te werken met een systematiek die ontleend is aan de MIRT-werkwijze en in een verkenningenfase alternatieven te onderzoeken. Om een valse start te vermijden, moet hiervoor meer tijd worden genomen dan bij het tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma het geval was. Tevens is de taskforce van mening dat de periode tussen de landelijke toetsrondes kan worden verlengd van zes tot twaalf jaar, waarbij continue toetsing een mogelijkheid is.

Qua organisatie en governance beveelt de taskforce aan dat de beheerders meer zouden moeten investeren in kennis en kunde. Een gemeenschappelijke kennis- en uitvoeringsorganisatie van Rijkswaterstaat en waterschappen moet hiervoor uitkomst bieden. Tenslotte beveelt de taskforce aan de Spoedwet 100 Miljoen te vervangen door een bestuursakkoord en de afspraken daaruit juridisch te verankeren. Ook zouden afspraken met waterschappen gemaakt moeten worden om al bij het tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma volgens de nieuwe financieringsstructuur te werken.

### Periode vanaf 2014

Conform het regeerakkoord dragen de waterschappen in 2014 131 miljoen euro en vanaf 2015 181 miljoen euro per jaar bij aan de waterschapsprojecten van het Hoogwaterbeschermingsprogramma. Hiermee wordt als eerste het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma afgerond. Tevens kan worden gestart met de versterking van de primaire waterkeringen in beheer bij de waterschappen die in de derde toetsing zijn afgekeurd. Vanaf 2014 levert het rijk een gelijke bijdrage (50/50 cofinanciering).

Rijk en waterschappen werken voor de 50% waterschapsbijdrage een nadere verdeling uit tussen een solidariteitsdeel (via verevening) en een doelmatigheidsprikkel. Uitgangspunt hierbij is dat er geen onevenwichtige verschuiving van de lokale lasten optreedt, met name in gebieden met veel primaire waterkeringen en relatief weinig inwoners.

Het vereveningsdeel van de waterschappen zal worden gebaseerd op de in de Spoedwet genoemde criteria (aantal inwoners en de WOZ-waarde per waterschap), tenzij op basis van de evaluatie van de Waterschapswet voor wat betreft het belastingstelsel wordt besloten tot een andere verdeelsleutel.

Rijk en waterschappen gaan voor 1 november 2011 na hoe de doelmatigheidsprikkel met een projectbijdrage vorm krijgt. De financiering van de voorbereidingskosten zal hierbij betrokken worden. De doelmatigheidsprikkel zal worden getoetst op regionale lastenontwikkeling en wordt toegepast op nieuwe projecten die voortvloeien uit de derde toetsing.

Om de lastenstijging evenwichtig te verdelen over de belastingplichtigen als gevolg van deze waterschapsbijdrage aan het Hoogwaterbeschermingsprogramma, is een herziening van het belastingstelsel van de waterschappen nodig. De voorstellen die de waterschappen medio 2011 zullen doen vormen het vertrekpunt. De resultaten van de herziening zijn begin 2012 beschikbaar en worden vóór 2014 in wetgeving verankerd.

De bijdrage van de waterschappen aan het Hoogwaterbeschermingsprogramma geldt voor de verbetering van primaire keringen in het beheer bij de waterschappen. Voor andere onderdelen van het waterveiligheidsprogramma, bijvoorbeeld naar aanleiding van een beslissing over de normering, worden in het kader van het Deltaprogramma afspraken tussen betrokken overheden gemaakt over de aanpak, realisatie en financiering.

Bovengenoemde afspraken over de financiering worden in 2016 geëvalueerd. Hierbij zullen toekomstige ontwikkelingen worden betrokken.

## Programmering

Wij omarmen de aanbeveling van de taskforce Ten Heuvelhof om meer tijd te nemen voor het opstellen van het Hoogwaterbeschermingsprogramma. Dit biedt tevens ruimte voor vernieuwing en innovatieve oplossingen. Wij streven ernaar het Hoogwaterbeschermingsprogramma vorm te geven

als een ‘voortrollend’ programma dat jaarlijks wordt bijgesteld. Bij de programmering zal een verkenningenfase worden ingebouwd, naar analogie van het spelregelkader van het MIRT en Sneller & Beter. De programmering van het Hoogwaterbeschermingsprogramma zal onderdeel zijn van het jaarlijkse Deltaprogramma en besproken worden in het Bestuurlijk Overleg Deltaprogramma.
Op basis van de Landelijke Toetsrapportage werken de waterbeheerders verbetermaatregelen uit. Waterschappen, provincie en rijk wegen samen af hoe de norm bereikt kan worden: via verbetermaatregelen aan de waterkeringen (Hoogwaterbeschermingsprogramma), via rivierverruiming (Deltaprogramma Rivieren) of op een andere wijze. Het waterveiligheidsbeleid uit het Nationaal Waterplan vormt hierbij het uitgangspunt. De staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu geeft aan waar rivierverruimende maatregelen zullen worden getroffen om aan de norm te voldoen op basis van een zwaarwegend advies van de regio.
De provincies geven aan bij welke verbetermaatregelen nauwe betrokkenheid van de provincie aan de orde is vanwege de ruimtelijke relevantie en haar rol als gebiedsregisseur. De provincies doen dit in overleg met de gemeenten en de waterschappen. Het rijk en de waterschappen stellen vervolgens een lijst van verbetermaatregelen op die in aanmerking komen voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma. De staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu stelt deze lijst vast en zendt deze naar de Tweede Kamer. Op basis van de lijst werken de waterbeheerders in een verkenning de alternatieven op hoofdlijnen verder uit en geven aan welk alternatief hun voorkeur heeft. In geval van verbeteringen met een grote ruimtelijke impact kan het rijk, een provincie of een gemeente initiatiefnemer van de verkenning zijn. Na vaststelling van het voorkeursalternatief wordt de maatregel uitgewerkt in een planstudie. De waterschappen zijn, na vaststelling van het definitief ontwerp aan het eind van de planstudiefase, verantwoordelijk voor de uitvoering en voor de (financiële) uitvoeringsrisico’s van maatregelen. Op dat moment ligt de rijksbijdrage voor een project vast. De waterschappen zijn verantwoordelijk voor de uitvoering binnen de in het Hoogwaterbeschermingsprogramma vastgestelde kaders.

De staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu stelt jaarlijks het Hoogwaterbeschermingsprogramma vast, na bespreking in het Bestuurlijk Overleg Deltaprogramma en rapporteert dit jaarlijks aan de Tweede Kamer. Bij de programmering zal worden meegenomen hoe en wanneer nieuwe inzichten (bijvoorbeeld risicobenadering uit Veiligheid van Nederland in Kaart) worden betrokken bij het opstellen en uitwerken van het programma.

De provincies behouden de goedkeuringsbevoegdheid voor de versterkingsplannen met de focus op ruimtelijke consequenties en LNC-waarden (Landschappelijke, Natuur- en Culturele waarden). De bevoegdheden met betrekking tot de m.e.r.-procedure voor versterkingsplannen en ruimtelijke plannen blijven ongewijzigd.

Rijk en waterschappen werken voor 1 november 2011 in overleg met de provincies een plan van aanpak voor het derde Hoogwaterbeschermingsprogramma uit. Partijen onderschrijven het belang van een snelle en goede start met de voorbereiding van dit programma.

## Toetsen

We willen het toetsproces beter afstemmen op de uitvoeringspraktijk van verbeterwerken. Het streven is de frequentie van de toetsing terug te brengen naar eenmaal per 12 jaar en het toetsproces een continu karakter te geven. Iedere 6 jaar wordt een overzichtsrapportage opgeleverd, waarmee invulling wordt gegeven aan de verplichting van de richtlijn overstromingsrisico's. Het gegevensbeheer wordt op orde gebracht. Tevens willen we het toetsinstrumentarium in principe eens per 12 jaar aanpassen, tenzij er nieuwe inzichten zijn met een significant effect op de waterveiligheid. Rijk en waterschappen werken deze richting voor 1 november 2011 verder uit en besteden daarbij onder andere aandacht aan de wijze en frequentie van rapporteren, de vorm van continu toetsproces (bijvoorbeeld op dijkringniveau), de wijze van beoordeling van waterkeringen en de doorwerking van nieuwe inzichten, waaronder de risicobenadering van Veiligheid van Nederland in Kaart. Daarbij worden ook de resultaten van de evaluatie van de derde toetsing betrokken.
Waterschappen hebben een adviserende rol (uitvoerbaarheidstoets) bij het ontwikkelen en vaststellen van het Toets- en Ontwerpinstrumentarium door de bewindspersoon van Infrastructuur en Milieu.

De vierde toetsing wordt uitgesteld totdat er duidelijkheid bestaat over de actualisering van de normering en een bijbehorend Toets- en Ontwerpinstrumentarium. Wel wordt de derde toetsing verlengd voor die keringen waarover geen oordeel kan worden gegeven in de Landelijke Toetsrapportage. Uiterlijk in 2017 zal een nieuwe toetsingsronde starten op basis van het dan vastgestelde toetsinstrumentarium.
De toetsing wordt uitgevoerd door de waterschappen en beoordeeld door het rijk. De staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu informeert het parlement en de provincies over de resultaten van de toetsing.

## Normering

Het vastleggen van de wettelijke normen voor de primaire waterkeringen is en blijft een verantwoordelijkheid van het rijk. Het rijk doet dat in nauw overleg met de provincies en de gemeenten. De waterschappen hebben een adviserende rol (uitvoerbaarheidstoets) bij de actualisatie van de normering/deltabeslissing. Dit advies wordt expliciet meegewogen bij een kabinetsvoorstel voor actualisering van de normering en de financiering hiervan.

## Wettelijke verankering

De voorgestelde aanpassingen van het systeem en de uitwerking van de financiering worden opgenomen in een wetsvoorstel. Deze nieuwe wetgeving zal relevante onderdelen uit de Spoedwet 100 Miljoen vervangen. De in dit Bestuursakkoord Water opgenomen bijdrage van de waterschappen aan het Hoogwaterbeschermingsprogramma gaat in op het moment dat de wetswijziging van kracht wordt. Het streven is het wetsvoorstel 1 juli 2012 bij de Tweede Kamer in te dienen.

## Veiligheid van Nederland in Kaart

Veiligheid van Nederland in Kaart draagt bij aan het vergroten van het inzicht in de sterkte van de waterkeringen. De resultaten hiervan kunnen worden benut voor het prioriteren van maatregelen in het Hoogwaterbeschermingsprogramma, de ontwikkeling van een geactualiseerd Toets- en Ontwerp-instrumentarium en de actualisering van normering. Voor 1 november 2011 besluiten wij over het vervolg van Veiligheid van Nederland in Kaart.

## Overdracht van waterkeringen

Dijkringen, gebieden beschermd tegen buitenwater door een primaire waterkering, zijn voor het grootste gedeelte in beheer bij de waterschappen. Voorliggende primaire waterkeringen, zoals de stormvloedkeringen en de dammen zijn voor het grootste deel in beheer bij het rijk. We gaan toe naar een situatie waarbij alle dijkringen volledig in beheer zijn bij de waterschappen en alle voorliggende primaire waterkeringen in beheer zijn bij het rijk. In 2011 zullen de waterschappen en Rijkswaterstaat conform de onderling gemaakte afspraken uit januari 2011 komen tot overdracht van keringen en wateren[1].

[1] Rijkswaterstaat en de Unie van Waterschappen komen overeen dat voor wat betreft de kering Ramspol besprekingen noodzakelijk zijn tussen de betreffende waterschappen en Rijkswaterstaat. Hierbij heeft het waterschap Groot-Salland de toezegging gedaan het voorstel van Rijkswaterstaat om de kering Ramspol over te dragen aan Rijkswaterstaat op het moment dat blijkt dat grote vervangingsinvesteringen noodzakelijk zijn, in de Algemeen Besturen te bespreken.

# Doelmatig beheer van de waterketen

De waterketen bestaat uit de productie en levering van drinkwater door de drinkwaterbedrijven, het inzamelen en afvoeren van gebruikt drinkwater en overtollig regenwater en grondwater door de gemeenten, en het transporteren en zuiveren van dit afvalwater door de waterschappen. Het beheer van de waterketen ligt kwalitatief op een hoog niveau. Vanuit deze goede basis maken we afspraken over het verder vergroten van de doelmatigheid.

De waterketen staat niet op zichzelf, maar heeft een belangrijke relatie met het watersysteem en de leefomgeving. Zo kan tijdelijke berging van water in de openbare ruimte kostbare investeringen in de riolering en zuivering voorkomen. Een doelmatig beheer van de waterketen zorgt er niet alleen voor dat de taken worden uitgevoerd tegen de laagste maatschappelijk kosten, maar draagt tevens bij aan het verbeteren van de kwaliteit van oppervlaktewater, met name in stedelijke gebieden, wat als doelstelling is opgenomen in het regeerakkoord. Tevens geldt als kernwaarde de borging van de publieke belangen en de volksgezondheid.

Mede op basis van het Bestuursakkoord Waterketen (2007) zijn de afgelopen jaren al goede resultaten bereikt in de samenwerking tussen gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven. De doelmatigheid in de waterketen kunnen we nog aanzienlijk vergroten door het beheer verder te professionaliseren en kennis en capaciteit te bundelen. Een regionale aanpak, een sterkere focus op kennis en innovatie en verbetering van de feitelijke werkprocessen staan hierbij centraal. Kosteneffectievere investeringsbeslissingen en systematischer en efficiënter uitvoeren van operationele taken moeten hier tot resultaten leiden.

De regio's zijn nu aan zet om invulling te geven aan de afspraken in dit bestuursakkoord. Gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven concretiseren de verbetermogelijkheden. Op basis daarvan kunnen we verandertrajecten inzetten. De provincies kunnen de samenwerking binnen de waterketen stimuleren afhankelijk van de regionale wensen en situatie.

## Besparingen in de waterketen

Begin 2010 is het Feitenonderzoek Doelmatig Waterbeheer uitgevoerd en aangeboden aan de Tweede Kamer. Wij onderschrijven de conclusies uit het feitenonderzoek en bevestigen de afspraken van april 2010 om een besparing te realiseren in de afvalwaterketen (riolering en zuivering) oplopend tot 380 miljoen euro per jaar in 2020. Partners in de afvalwaterketen maken regionaal afspraken met de drinkwaterbedrijven over gebruik en benutting van hun ervaring en kennis. De drinkwaterbedrijven zullen mede op basis van deze afspraken zelf 70 miljoen euro besparen op de jaarlijkse kosten in 2020. De afvalwaterketen is het vertrekpunt, maar verdergaande samenwerking levert naar verwachting nog meer voordelen op. Van cruciaal belang is dat integratie binnen de waterketen niet leidt tot een vorm van suboptimalisatie en kostenverschuiving. Hierbij is met name de relatie tussen de waterketen en de inrichting van de openbare ruimte en het watersysteem van belang (regionaal maatwerk).

## Cultuurverandering

In de sector is sprake van een lopend traject van cultuurverandering. Het vertrekpunt was een cultuur van normatief gedreven investeringsbeslissingen onder gescheiden verantwoordelijkheden. Het wenkend perspectief is een cultuur van het oplossen van vraagstukken op korte en lange termijn onder gezamenlijke verantwoordelijkheid. De uitdagingen van het komende decennium vragen een aanpak waarbij innovatie, de kosteneffectiviteit van maatregelen en efficiëntie in de uitvoering voorop staan: ‘de goede dingen goed doen’. Dit vraagt om meer kennis in de regio over effectiviteit van maatregelen en een betere toepassing van kennis in de praktijk. In het perspectief van de lopende cultuurverandering hebben partijen binnen de waterketen de ruimte om op basis van nieuwe kennis en inzichten in de lokale situatie, bestaande afspraken over te nemen investeringen te heroverwegen.

## Capaciteit en kennis bundelen en operationele taken professionaliseren

De afspraken in de afvalwaterketen hebben als doel de doelmatigheid te verhogen, de kwaliteit van het beheer te verbeteren en de kwetsbaarheid te verminderen. Om dit te bereiken zullen gemeenten onderling en samen met de waterschappen kennis en capaciteit slim bundelen. De VNG en de Unie van Waterschappen stimuleren dat in de regio een vertaling plaatsvindt van de bevindingen uit het feitenonderzoek en de resultaten van de benchmarks van de drinkwaterbedrijven, de gemeenten en

de waterschappen. Hierbij worden de kennis en ervaring van de drinkwaterbedrijven op gebieden als assetmanagement, planvorming, klantcontacten en operationele taken zo goed mogelijk benut en wordt de investeringsprogrammering op elkaar afgestemd (werk-met-werk maken).

### Investeringsprogrammering

De doelmatigheid wordt verder vergroot door het bundelen van kennis van en capaciteit op het gebied van investeringsprogrammering. Dit betreft niet alleen de initiële kosten maar ook de beheerkosten om voorzieningen in stand te houden. Bij de investeringsprogrammering zullen we een goede balans moeten vinden tussen optimalisatie in de afvalwaterketen en optimalisatie van de inrichting van de openbare ruimte en de riolering. De kosteneffectiviteit van investeringsbeslissingen staat hierbij centraal.
De gezamenlijke investeringsprogrammering van gemeenten en waterschappen op de schaal van zuiveringskringen vormt de basis voor de eigen plannen van gemeenten en waterschappen.
Wij verkennen in 2011 nut en noodzaak van het aanpassen van de bestaande voorschriften voor het Gemeentelijk Rioleringsplan.

### Uitvoering operationele taken

Bij uitvoering van operationele taken professionaliseren we het beheer verder en benutten we schaalvoordelen. We stellen voor operationele taken in het afvalwaterketenbeheer op te schalen naar de gebiedsgrootte van het waterschap tenzij dat vanuit doelmatigheid ongewenst is. Hiermee worden efficiëntiewinst en kwaliteitsverbetering bereikt. Het betreft werkprocessen zoals inspectie en onderhoud van voorzieningen, het doen van metingen, gegevensbeheer, sturing/gemalenbeheer en storingsdienst.

### Mijlpalen

Per zuiveringskring hebben de deelnemende gemeenten en het waterschap in 2010 een duo van bestuurlijke of ambtelijke trekkers benoemd om het regionale uitwerkingsproces te starten en te leiden. Op 31 december 2011 zijn voor de kringen of werkeenheden bindende afspraken gemaakt over de juridische vormgeving van de samenwerking in de afvalwaterketen tussen gemeenten onderling en met waterschappen. Op 31 december 2012 wordt in meer dan 75% van de kringen of werkeenheden effectief en doelmatig samengewerkt.

## Kennis intensiveren

Om tot de juiste afwegingen te komen bij het nemen van concrete investerings- en beheerbeslissingen, moet beschikbare kennis lokaal toepasbaar worden gemaakt. Die beslissingen vragen een diepgaand inzicht in het functioneren van het systeem en betrokkenheid van topdeskundigen ('kenniscoaches') bij het lokaal afwegen van maatregelen en investeringen. Het rijk zal de inzet van deze kenniscoaches mede financieren.
Wij werken in 2011 samen met de kennisinstellingen Stichting Rioned, Stowa en KWR een kennisagenda uit. De kosten voor realisatie van de kennisagenda worden gedekt door bestaande budgetten. De kennisinstituten komen op basis hiervan tot een gezamenlijke kennisprogrammering voor de waterketen en het stedelijk waterbeheer, waar nodig met andere kennisinstituten. Dit is inclusief de benodigde regionale doorwerking van de kennis ten behoeve van gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven.
De benchmarks binnen de waterketen leveren ook een bron aan informatie voor de kennisagenda en worden actief betrokken.

## Innovatie in de waterketen

De langetermijnvisie ´Verbindend water', die is opgesteld in het kader van het Bestuursakkoord Waterketen, en de daaraan gekoppelde Routewijzer Innovatie schetsen een beeld hoe de waterketen duurzamer kan worden ingericht met terugwinning van energie en reststoffen. Hierbij is een aantal vragen gesteld die betrekking hebben op energiewinning uit afvalwater, de mogelijkheden voor hergebruik van slib en gezuiverd afvalwater, het sluiten van ketens waarbij reststoffen weer grondstoffen worden, het centraal of juist lokaal zuiveren van afvalwater, het minimaliseren van de blootstelling aan medicijnresten en hormoonverstorende stoffen en de bijdrage van tijdelijke waterberging aan de kwaliteit van de leefomgeving. Om deze vragen te beantwoorden, is zowel een integratie binnen de keten als een integratie met energie en de leefomgeving vereist. Het is de uitdaging om het verhogen van de duurzaamheid te koppelen aan het verhogen van de doelmatigheid. In de regio's agenderen we genoemde vragen en creëren ruimte voor de ontwikkeling en verkenning van innovatieve oplossingen. Waar mogelijk worden aan de hand van pilots nieuwe mogelijkheden onderzocht. Verder spreken we af dat voorafgaand aan investeringsbeslissingen op het gebied van energie een analyse wordt gemaakt van de gehele (afval)waterketen om de meest geschikte aanpak te bepalen.

## Regelgeving

De huidige, vernieuwde regelgeving stimuleert de samenwerking in de afvalwaterketen. Door adequate samenwerking kunnen gemeenten en waterschappen de wettelijk geboden beleidsvrijheid in de Waterwet optimaal benutten om het afvalwaterbeheer naar de eisen en wensen van burgers, bedrijven en de fysieke leefomgeving vorm te geven. Het uitgangspunt is samenwerken op basis van afspraken en gelijkwaardigheid in plaats van op basis van eenzijdige voorschriften en vergunningen. Een aantal bestaande instrumenten is hiermee overbodig. Hierover maken wij de volgende afspraken:

- De zorgplicht voor inzameling van stedelijk afvalwater wordt aangepast, zodat geen provinciale ontheffing nodig is wanneer de gemeente om doelmatigheidsoverwegingen besluit in een deel van het buitengebied geen afvalwater in te zamelen;
- Waterschappen passen de aansluitverordening niet meer toe. In aanvulling hierop richten gemeenten en waterschappen hun verordeningen zo in dat de wederzijdse taakuitoefening niet belemmerd wordt en doelmatig plaats kan vinden.
- Bij de Tweede kamer is een wetsvoorstel aanhangig om het specifieke toezicht door de provincies op het Gemeentelijk Rioleringsplan te laten vervallen.

In de regelgeving worden soms nog praktische belemmeringen gevonden voor een goede samenwerking in de waterketen of voor de benodigde innovaties. Voor 1 november 2011 maken we afspraken over het wegnemen van deze belemmeringen. Eventuele wetgeving om belemmeringen weg te nemen wordt voorbereid in 2012.

In 2011 vindt een verkenning plaats naar de mogelijkheden om de samenwerking verder te stimuleren en af te dwingen. Onderdeel hiervan is de voorbereiding van wetgeving, voor het geval de uitvoering van de afspraken in het Bestuursakkoord Water over de waterketen onvoldoende resultaat en voortgang heeft. Deze wetgeving wordt uiterlijk 1 januari 2013 in procedure gebracht. Als de resultaten wel tijdig worden bereikt, kan inwerkingtreding van die wetgeving achterwege blijven.

# Werkzaamheden slim combineren

Door werkzaamheden van de verschillende overheidsdiensten slim te combineren kunnen we doelmatigheidswinst bereiken. Dit kan vorm krijgen door werkzaamheden gezamenlijk uit te voeren of verregaand samen te werken in zowel de primaire als de ondersteunende processen. Hiertoe leggen we jaarlijks vroegtijdig de uitvoeringsprogramma's naast elkaar en stemmen we de werkzaamheden op elkaar af of spreken we af ze gezamenlijk uit te voeren. Dit doen we binnen bestaande verantwoordelijkheden en bevoegdheden. Voor een aantal werkzaamheden en processen zullen wij ons inzetten voor het uitbouwen of opzetten van ver(der)gaande samenwerkingsverbanden.
De voortgang zullen we jaarlijks in beeld brengen.

## Uitvoeringsorganisatie voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma

Rijkswaterstaat en de waterschappen zullen in 2011 een voorstel uitwerken voor een gezamenlijke uitvoeringsorganisatie voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma. Dit biedt de mogelijkheid de kennis met betrekking tot projectmanagement en inkoop met behulp van nieuwe contractvormen te delen, zodat de maatregelen doelmatig en efficiënt gerealiseerd kunnen worden. Bij de opzet van de organisatie zal worden voortgeborduurd op de ervaringen van het gezamenlijke projectbureau Zeeweringen in Zeeland en het programma Ruimte voor de rivier. De waterbeheerders zullen de precieze vormgeving gezamenlijk uitwerken.

## Regionale keringen

Provincies en waterschappen hebben de afgelopen vier jaar met de Stowa een ontwikkelingsprogramma regionale keringen opgesteld. Dit heeft geresulteerd in leidraden voor normeren, toetsen, ontwerpen en verbeteren van regionale waterkeringen. Beide partijen werken de komende periode aan verdere professionalisering van deze leidraden en vullen lacunes in. Dit zal resulteren in uniformering van de aanpak van de normering en de verbetering van de regionale waterkeringen.

## Organisatie crisisbeheersing

Rijkswaterstaat en de waterschappen komen overeen dat zij voor 1 november 2011 afspraken maken over risico- en crisisbeheersing. Onder andere door gebruik te maken van elkaars expertise en door gezamenlijk te oefenen, wordt zoveel mogelijk efficiëntie en optimalisatie gerealiseerd. Concrete afspraken worden vastgelegd conform het tussen het veiligheidsberaad, de waterschappen en Rijkswaterstaat vastgelegde modelconvenant.

## Verzamelen en ontsluiten van informatie

Op 1 januari 2011 is het Informatiehuis Water, een samenwerkingsverband van het Waterschapshuis, Rijkswaterstaat en het IPO, van start gegaan. Het werkgebied van het Informatiehuis Water heeft betrekking op het gehele domein van het waterbeheer, omdat op meerdere waterthema's sprake is van een overeenkomstige informatiebehoefte of een gemeenschappelijk in te vullen rapportageplicht. Het Informatiehuis Water gaat in eerste instantie zorgen voor een efficiënter gegevensverkeer voor de Kaderrichtlijn Water. Vanaf 2012 zullen de activiteiten van het Informatiehuis Water op basis van business cases stapsgewijs worden uitgebreid naar het gehele waterdomein. Zo brengen we het gegevensbeheer op orde en verlichten we de werkprocessen van de leveranciers en de gebruikers van de gegevens. Als een van de eerste onderwerpen wordt het gegevensbeheer ten behoeve van de bescherming tegen overstromingen, onder meer benodigd bij de implementatie van de Europese richtlijn overstromingsrisico's, bezien.
Er zijn meer mogelijkheden voor samenwerking op dit terrein. Partijen spreken af te onderzoeken of in de toekomst samenwerking mogelijk is op alle facetten van informatie- en communicatietechnologie (ICT), waaronder standaardisatie, databeheer, applicatiebeheer, digitale inspectiemethoden en gegevensbeheer. In het onderzoek zal de samenwerking in het primair proces centraal staan. Processen in het kader van waterkwantiteit, waterkwaliteit, veiligheid en waterkeringen zullen naast elkaar worden gelegd om vast te stellen waar optimalisatie van gezamenlijk ICT-management mogelijk is.

## Inkoop en aanbesteding

We gaan werken aan de gezamenlijke inkoop bij de aanlegprojecten in de GWW-sector, het beheer en onderhoud van waterkeringen, watergangen en kunstwerken, kennis en ingenieursdiensten en ICT. Een verkenning naar de gezamenlijke primaire processen zal daar in 2011 aan voorafgaan.

## Meetnet

In 2012 zullen Rijkswaterstaat en de waterschappen een business case opstellen voor een gezamenlijk fysisch, chemisch en biologisch meetnet en voor het gezamenlijk bemonsteren, analyseren en verwerken van laboratoriumgegevens. Hierbij zal samenwerking worden gezocht met de drinkwaterbedrijven.

## Kennisontwikkeling en onderzoek

Daar waar de afzonderlijke programma's voor kennis en onderzoek elkaar raken, komen we overeen gezamenlijke programma's op te stellen en uit te voeren waar dat doelmatig is. We doen hiervoor in 2011 een voorstel. We werken hierbij samen in het Kennisplatform Water, dat opgericht is in het kader van het Nationaal Bestuursakkoord Water.
Wij geven verdere invulling aan de inmiddels gestarte afstemming van lopende onderzoeks-programma's voor de bescherming tegen overstromingen, de Kaderrichtlijn Water en het Deltaprogramma.

## Vergunningverlening en handhaving

Rijkswaterstaat en de waterschappen verkennen gezamenlijk de mogelijkheden om samenwerking op het gebied van vergunningverlening en handhaving te versterken. Op basis van deze verkenning wordt een voorstel uitgewerkt op welke punten deze samenwerking kan worden versterkt. Het voorstel zal voor het eind van 2011 gereed zijn.

## Belastingheffing en invordering

De Unie van Waterschappen en de VNG zullen de samenwerking bevorderen tussen waterschappen en gemeenten bij het heffen en invorderen van belastingen. Doel is om de kwaliteit verder te verbeteren, de kwetsbaarheid van de organisatie te verkleinen en de perceptiekosten zoveel mogelijk te verlagen. In een aantal gevallen zullen we nadere afspraken maken om in de uitvoering samen-werkingsverbanden beter te faciliteren, waar nodig door aanpassing van regelgeving.  Het streven is dit voor 1 januari 2012 geëffectueerd te hebben.

## Investeringen in menselijk kapitaal

Vele werkzaamheden in het waterbeheer vragen om specifieke competenties en expertise. Soms is de expertise schaars of zijn er binnen de eigen organisatie (te) weinig ontplooiingsmogelijkheden. We zullen de mobiliteit tussen de organisaties actief bevorderen en gezamenlijk verkennen hoe we kunnen investeren in menselijk kapitaal. Een gezamenlijk mobiliteitsplan zal worden uitgewerkt en per 1 januari 2012 operationeel worden.
Ook versterken wij samen met het bedrijfsleven en de onderwijssector onze inspanningen om het bestaande onderwijs over water te structureren en te verbeteren. Het doel hiervan is om jongeren bekend te maken met de mogelijkheden van werk in de watersector en de instroom van jonge professionals op het benodigde peil te brengen. Deze versterking leidt tot een overeenkomst die vanaf 2012 wordt geïmplementeerd.

# Het waterschapsbestuur

Het kabinet heeft in het regeerakkoord besloten om de waterschappen indirect te laten kiezen door de leden van de gemeenteraden. De waterschappen hebben aangegeven de voorkeur te geven aan directe verkiezingen gelijktijdig met gemeenteraadsverkiezingen.[2] Gegeven het besluit van het kabinet komt het rijk met nadere voorstellen over de invulling van de indirecte verkiezingen.
Daarnaast maken wij afspraken over de evaluatie van het kiesstelsel en het belastingstelsel, het verminderen van waterschapsbestuurders en de opschaling van waterschappen.

## Indirecte verkiezingen

Het rijk brengt een wetsvoorstel in procedure dat indirecte verkiezingen van de vertegenwoordigers van de categorie ingezetenen van het waterschapsbestuur regelt. Analoog aan de verkiezingen van de leden van de Eerste Kamer door de leden van de Provinciale Staten, vinden de waterschapsverkiezingen kort na de gemeenteraadsverkiezingen plaats. Dit om zoveel mogelijk recht te doen aan de verkiezingsuitslag. De eerstvolgende gemeenteraadsverkiezingen zijn in 2014.

Wij constateren dat de huidige regeling in de Waterschapswet zou leiden tot verkiezingen van waterschapsbesturen eind 2012. Gelet op de ervaringen en evaluatie van de waterschapsverkiezingen in 2008 en het in het regeerakkoord vastgelegde nieuwe systeem, vinden wij het niet wenselijk dat de verkiezingen in 2012 plaatsvinden. Het op te stellen wetsvoorstel zal dus ook inhouden dat de verkiezingen van 2012 worden uitgesteld tot 2014 en dat de zittingsduur van de huidige besturen wordt verlengd. Hierover heeft de Kiesraad positief geadviseerd. Het is van belang dat het wetsvoorstel spoedig in procedure wordt gebracht. Het rijk bereidt in overleg met gemeenten en

[2] De Unie van Waterschappen is van mening dat directe verkiezingen de beste manier zijn om de bestuurders van de waterschappen te kiezen. Directe verkiezingen geven de beste garantie dat de belangen in het waterbeheer zijn gewaarborgd omdat daarmee inwoners van het waterschap een rechtstreekse invloed hebben op de samenstelling van het bestuur en het beleid van het waterschap.

waterschappen een wetsvoorstel voor, dat vóór 1 oktober 2011 aan de Tweede Kamer wordt aangeboden.

Het wetsvoorstel zal 'beleidsarm' worden vormgegeven. Dit betekent dat voor de eerstvolgende verkiezingen het systeem van geborgde zetels en het lijstenstelsel blijven bestaan, en dat het verkiezingsstelsel voor waterschapsbesturen vooralsnog geregeld blijft in de Waterschapswet. We evalueren gezamenlijk de eerste indirecte verkiezingen in 2014.

## Evaluatie Waterschapswet

Het voornemen bestond al de Waterschapswet te evalueren. We kiezen ervoor om na de verkiezingen in 2014 alle aspecten van het verkiezingsstelsel te evalueren. Hierbij worden de ervaringen met de verkiezingen in 2014 meegenomen. Tevens wordt een mogelijke integratie met de Kieswet onderzocht en zal de Kiesraad zal om advies gevraagd worden.
Om de inverdieneffecten van doelmatig waterbeheer als gevolg van de waterschapsbijdrage aan het Hoogwaterbeschermingsprogramma evenwichtig te verdelen en de lastenontwikkeling te matigen, is een herziening van het belastingstelsel van de waterschappen nodig. Er komt een evaluatie van dit belastingstelsel. De voorstellen die de waterschappen medio 2011 zullen doen vormen het vertrekpunt. De resultaten van de herziening van het belastingstelsel zijn begin 2012 beschikbaar en worden vóór 2014 in wetgeving verankerd.

## Vermindering aantal bestuurders

In het regeerakkoord is afgesproken dat het kabinet met voorstellen komt die leiden tot kleinere besturen van gemeenten, waterschappen en provincies. Wij achten het gewenst dat dit voor alle overheden in samenhang wordt voorbereid. De ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en van Infrastructuur en Milieu bereiden in overleg met met betrokken partijen voorstellen voor, vóór 2012. Vervolgens wordt bepaald via welk wettelijk kader dit voor waterschapsbesturen vorm krijgt. De inzet is om dit ruim voor de waterschapsverkiezingen van 2014 geëffectueerd te hebben.

## Fusies van waterschappen

De waterschappen zijn in achterliggende decennia voortdurend opgeschaald om berekend te blijven op hun taken. Dit proces van opschaling is naar verwachting niet ten einde. Opschaling is echter geen doel op zichzelf, doelmatigheidswinst staat voorop. Dit kan betekenen dat de forse opgaven op het terrein van het waterbeheer soms leiden tot intensivering van samenwerking zonder wijziging van structuur en soms tot samenvoeging van waterschappen. In dat licht geven waterschappen en provincies samen vorm aan initiatieven voor verdere opschaling.

## Kostentoedelingsverordening

In het kader van de terugdringing van de interbestuurlijke toezichtlasten wordt de provinciale goedkeuring van de kostentoedelingsverordening ten behoeve van de watersysteemheffing (artikel 120, vijfde lid, Waterschapswet) geschrapt.

Dit is een uitgave van

UNIE VAN WATERSCHAPPEN

ipo

Vewin

Ministerie van Infrastructuur en Milieu

VNG
Vereniging van
Nederlandse Gemeenten

Postbus 20901 | 2500 EX Den Haag
www.rijksoverheid.nl/ministeries/ienm

april 2011

**Colofon**

| | |
|---|---|
| **Redactie** | Jos Stumpe |
| **Vormgeving** | CO3, Toon van Lieshout |
| **Fotografie** | Nationale Beeldbank (Hetty van der Veen, Patrick van Gelder, Kees Looijensteijn) |
| | Luit-Jan Dijkhuis, BvBeeld/Stichting RIONED, Henry Cormont, Marsel Loermans |
| **Drukwerk** | KDR Marcom |

Muzenstraat 61
Postbus 16107
2500 BC Den Haag
telefoon (070) 888 12 12
fax (070) 888 12 80
www.ipo.nl

G.B.

Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Postbus 20011
2500 EA 's-GRAVENHAGE

Interprovinciaal Overleg

| uw brief van | uw kenmerk | ons kenmerk | datum |
|---|---|---|---|
| --- | --- | DIR 04606/2011 | 27 april 2011 |

onderwerp
Bestuursakkoord

Geachte heer Donner,

Donderdag 21 april is door ons, samen met de andere betrokken partijen, het bestuursakkoord getekend. Ondanks de instemming van het Interprovinciaal Overleg (IPO) aan het onderhandelaarsakkoord willen wij niet verhullen dat er bij ons meerdere punten van zorg blijven bestaan. Bij de ondertekening van het akkoord heb ik deze al gememoreerd. Graag breng ik de zorg ook nog eens op deze wijze onder uw aandacht.

Aan de ondertekening van het bestuursakkoord ging een moeilijke afweging vooraf. Enerzijds zijn de provincies ingenomen met de positieversterking die door decentralisatie en deregulering ontstaat. Anderzijds moeten wij de realiteit onder ogen zien dat de overheid als gevolg van de financieel-economische crisis flink bezuinigt en dat ook op de te decentraliseren taken flink wordt gekort. Hier komt bij dat op het provinciefonds meer dan evenredig wordt bezuinigd, mede door de eenmalige korting van 300 miljoen euro vanaf 2011 die al door het vorige kabinet is opgelegd.

Een belangrijk punt van zorg betreft (het financieel perspectief van) de decentralisatie van de taken voor natuur en landelijk gebied en, daaraan voorafgaand, de korting van bijna 600 miljoen euro op de lopende bestuursovereenkomsten ILG voor de periode tot en met 2013. In het bestuursakkoord zijn vooral procedurele afspraken gemaakt ter voorbereiding op een overeen te komen deelakkoord op dit terrein. Daarbij is uitdrukkelijk vastgelegd dat de provincies zich op dit punt vooruitlopend op het deelakkoord niet committeren aan de financiële uitgangspunten van het regeerakkoord c.q. de startnota en dat de provincies de mogelijkheden tot juridische procedures open houden als onverhoopt het deelakkoord niet tot stand kan komen. In het deelakkoord moeten grote financiële en beleidsmatige knelpunten worden opgelost. In het bijzonder vraag ik uw aandacht voor de afronding van het project Oostvaarderswold in de provincie Flevoland. De disproportionele risico's daarvan mogen niet op deze provincie worden afgewenteld en kunnen evenmin voor rekening komen van de andere provincies.

Inlichtingen bij : drs. G. Beukema
Doorkiesnummer : (070) 888 12 23
Bijlagen : geen

In het ruimtelijk-economische domein decentraliseert het kabinet het regionaal-economisch beleid en beperkt het de eigen inzet tot economische topsectoren. De uitwerking daarvan krijgt onder meer vorm op basis van adviezen van sectorcommissies. De provincies gaan er vanuit dat bij deze uitwerking een evenwichtige economische ontwikkeling over alle landsdelen mede leidend is.

Het hoofdstuk 'Water' is reeds uitgewerkt in een deelakkoord. Het IPO heeft separaat een brief gezonden aan staatssecretaris Atsma over de financiering van de duurzame bescherming van het Maasdal. Deze brief zien wij als sideletter bij het akkoord. Daarin spreken wij uit dat eerder gedane bestuurlijke toezeggingen over de aanleg van voorzieningen door het Rijk gestand moeten worden gedaan, voor de nieuwe, in het bestuursakkoord vastgelegde, financieringssystematiek hier van toepassing kan zijn. Ik dring er bij u op aan te bevorderen dat hierover op korte termijn sluitende afspraken met betrokken partijen worden gemaakt.

In het hoofdstuk "Decentralisatie Jeugdzorg' stelt het kabinet 64 miljoen euro beschikbaar voor transitiekosten. Op dit moment is niet vast te stellen welk bedrag precies benodigd is voor deze transitie. Ik ga er vanuit dat onverhoopt hogere kosten, die voortvloeien uit het nog overeen te komen transitieplan, voor rekening van de Rijksoverheid zullen komen.

Bij de ondertekening van het bestuursakkoord heb ik aangegeven dat de aarzelingen bij de provincies ook zijn ingegeven door minder goede ervaringen bij de uitvoering van het aflopende bestuursakkoord door het vorige kabinet. Het is bemoedigend dat de minister-president bij de ondertekening aangaf dat het kabinet wil investeren in goede verhoudingen met de decentrale overheden. Ik reken er daarom op dat kabinet slagvaardig zal werken aan de uitvoering van het akkoord, oplossingen zal zoeken voor knelpunten die zich bij de uitvoering voordoen en deze niet zal afwentelen op de decentrale overheden.

Met vriendelijke groet,
INTERPROVINCIAAL OVERLEG

J. Franssen,
voorzitter

# Bestuursakkoord 2011-2015

## Kabinet, IPO, VNG, UvW

# Bestuursakkoord 2011-2015

## Kabinet, IPO, VNG, UvW

# PM animatie

# Het akkoord

- Afspraken tussen kabinet, IPO, VNG en UvW
- Doel akkoord
- Vervolgtraject

# Profielen

- Gemeenten
- Provincies
- Waterschappen
- Rijk

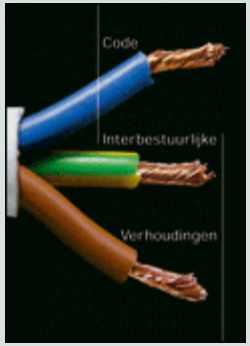


# Bestuurlijke verhouding, omgangsvormen en bestuurskracht

- Omgangsvormen tussen de overheden
- Intergemeentelijke samenwerking
- Efficiëntere bedrijfsvoering
- Werken bij de overheid
- Vermindering regeldruk en controletoren

# Financiële verhouding

- Gemeente- en provinciefonds
- Lokale lasten
- EMU-saldo
- Wet FIDO/Ufdo
- Geldstromen rijk-gemeenten/provincies
- Terugdringen administratieve lasten/controlelasten financiële functie
- RUD’s (regionale uitvoeringsdiensten)

# Decentralisaties

- Jeugdzorg
- Ruimte, economie en natuur
- Water

# Jeugdzorg

- Overdracht naar gemeenten per 2016
- Nieuw wettelijk kader
- Transitie
- Met ingang van 2016: 90 miljoen uit Provinciefonds naar Gemeentefonds
- Afspraken over invoeringskosten

# Ruimte, economie en natuur

- Het rijk laat enerzijds rijksbeleid los en decentraliseert anderzijds naar provincies en gemeenten
- De profielen zoals geformuleerd in akkoord zijn leidend voor taakverdeling

# Ruimte

Nationale ruimtelijke uitspraken in structuurvisie Infrastructuur en Ruimte:

- Versterking ruimtelijk-economische structuur
- Gezondheid, veiligheid en unieke waarden
- (inter)nationale hoofdnetten
- Luchthavens
- Hoofdelektriciteitsnet en hoofdbuisleidingennet

# Natuur en landelijk gebied

- Provincies worden verantwoordelijk voor natuur en landelijk gebied
- Plan van aanpak voor deelakkoord
- Voorwaarden
- Beheervergoedingen Staatsbosbeheer
- POP3

# Woningbouw en krimp

- Woningbouwprogrammering
- Aanpak bevolkingsdaling
- Agenda stedelijke vernieuwing

# Regionaal economisch beleid

- Het rijk trekt zich terug uit regionaal economisch domein
- Topsectoren
- Herstructurering bedrijventerreinen

## Andere onderwerpen:

- BDU verkeer en vervoer en MIRT
- Convenant bodemsanering
- Kennisinfrastructuur
- Waddenfonds
- Nationale gebiedsontwikkelingen

# Water

- Uitgewerkt in deelakkoord ‘Bestuursakkoord water’
- Minder kosten en minder bestuurlijke drukte
- Water wordt onderdeel provinciaal integraal ruimtelijk plan

# Capita selecta

Voor provincies:

- Regionaal historische centra
- Friese taal en cultuur
- Economische verduurzaming, energie en klimaat

# Slotbepalingen

- Instemming parlement, provincies, gemeenten en waterschappen
- Jaarlijkse monitor
- Disclaimer

# Meer informatie?

www.IPO.nl

@IPO_Provincies

(070) 888 12 58 (Yolanthe Sinnige)/ (070)8881223 (Olger van Dijk)

ysinnige@ipo.nl / ovdijk@ipo.nl

Provinciale Staten Drenthe

# *Besluitenlijst*

**van de vergadering van**
**Provinciale Staten van Drenthe**

gehouden op woensdag 13 juli 2011

# BESLUITENLIJST

## Vergadering van Provinciale Staten van Drenthe
## Woensdag 13 juli 2011

*U kunt de statenvoorstellen en de ingezonden brieven, alsmede de besluitenlijsten en samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

De aangenomen moties en de algemene beschouwingen zijn aan deze besluitenlijst toegevoegd.

**Aanwezig:**
J. Slagter (PvdA) (vicevoorzitter)
mevrouw C. Aarsbergen (VVD)
mevrouw M. Bakker (PvdA)
J.J. Baltes (VVD)
H. Beerda (PvdA)
R. Beimers (PVV)
A.A.P.M. van Berkel (PVV)
H.H. van de Boer (VVD)
J.A. van Dalen (D66)
D.B. Dijkstra (CDA)
mevrouw G.M. van Dinteren (GroenLinks/ 2e vicevoorzitter)
H.N. van Eekelen (SP)
R. Fokkens (PvdA)
mevrouw S.P.M. Gerrits (PVV)
mevrouw R.S. Goettsch (PvdA)
E. Hemsteede (PvdA)
mevrouw R. Horasan (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
A. Huizing (PvdA)
mevrouw T. Hummel (PvdA)
mevrouw M.J. Kaal (CDA) tot 16.15
H. Klaver (CDA)
mevrouw W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen (CDA)
mevrouw W.M. Meeuwissen-Dekker (VVD)
P.H. Oosterlaak (SP)
mevrouw J.M. Pannekoek-van Toor (VVD)
mevrouw M.S. Pauwels-Paauw (VVD)
mevrouw G.H. Smith-Bults (GroenLinks)
mevrouw L.A. Smits (SP)
J.L. Stel (VVD)
T. Stelpstra (ChristenUnie)
mevrouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
A. Timmerman (VVD)
mevrouw M.C.J. van der Tol (D66)
N.A. Uppelschoten (PVV)
E.R. Veenstra (PvdA)
H.J. van der Ven (CDA)
J. Vester (SP)
Th.J. Wijbenga (CDA)
B.J. Ziengs (VVD)
P.A. Zwiers (PvdA)

mevrouw S. Buissink, griffier

**Voorts aanwezig de leden van het college van GS:**
mevrouw T. Klip-Martin (VVD)
R.W. Munniksma (PvdA)
A. van der Tuuk (PvdA)

**Afwezig met kennisgeving:**
H. Brink (GS/VVD)
J. Tichelaar (Commissaris van de Koningin)

**A/B. Opening en mededelingen**
De vicevoorzitter opent de vergadering om 9.00 uur en deelt mee dat de voorzitter van Provinciale Staten, de heer J. Tichelaar zich wegens ziekte heeft afgemeld voor de vergadering.

**C. Vaststelling van de agenda**
Aan de agenda wordt als agendapunt I toegevoegd de motie vreemd aan de orde van de dag, M 2011-13 betreffende de nieuwe dienstregeling NS 2013, en als agendapunt J, de motie vreemd aan de orde van de dag M 2011-14 betreffende het politiek besluitvormingsproces Intercitystop Hoogeveen. De sluiting wordt derhalve agendapunt K. De agenda wordt verder conform voorstel vastgesteld.

**D. Vaststelling van de besluitenlijst**
De besluitenlijst van de statenvergadering van 23 mei 2011 wordt ongewijzigd vastgesteld.

**E. Ingekomen stukken**
De lijst met ingekomen stukken wordt conform voorstel vastgesteld.

**F. Mondelinge vragen**
Er zijn geen mondelinge vragen.

**G. Voorstellen**

**B-stukken**

**G1. Statenstuk 2011-487: Bestuursakkoord 2011-2015**
*Samenvattende reactie van de fracties:*
De SP geeft aan niet in te zullen stemmen met het bestuursakkoord. Op het gebied van natuur en het landelijk gebied zijn de besprekingen nog gaande en de fractie zou deze graag af willen wachten. Daarnaast ziet de fractie de inhoud van het voorliggend akkoord niet zitten. GroenLinks sluit zich hierbij aan. D66 vindt het streven in het bestuursakkoord om een heldere taakverdeling tussen de overheden te verkrijgen positief. De fractie heeft echter wel gemengde gevoelens over de uitkomsten van het akkoord. De fractie zal daarom met tegenzin instemmen. Op deze wijze blijft de provincie een gesprekspartner van het Rijk.

*Samenvattende reactie van het college van GS:*
Gedeputeerde Klip geeft aan dat ook GS het belangrijk vinden om gesprekspartner te blijven van het Rijk. Tot slot geeft zij aan dat het deelakkoord natuur en landelijk gebied uit het bestuursakkoord zijn gehaald. Indien de staten instemmen met het voorliggende bestuursakkoord, betekent dit niet dat zij automatisch hebben ingestemd met dit deelakkoord.

*Besluit m.b.t. Statenstuk 2011-487: Bestuursakkoord 2011-2015*
Na beraadslaging wordt het voorstel aanvaard. De fracties van de SP en GroenLinks hebben tegen het voorstel gestemd.

**G2. Statenstuk 2011-492: Pilot Herijking Vergaderstructuur PS c.a.**
*Samenvattende reactie van de fracties:*
De PVV dient op het voorliggende voorstel amendement A 2011-5 in. De fractie is het eens met de intentie van het voorstel, maar niet met de te verwachten toename van de vergaderdruk. Deze toename zal volgens de fractie een negatief effect op de kwaliteit van het debat hebben. In het amendement stelt de fractie derhalve voor om de commissie Bestuur en Financiën en Cultuur en Economie samen te voegen. De overige fracties geven aan niet met het amendement in te zullen stemmen. De SP geeft

aan dat de eventuele toename van de vergaderdruk en de gevolgen daarvan, meegenomen kunnen worden in de tussentijdse evaluatie van februari 2012.

*Samenvattende reactie van de voorzitter van de statenwerkgroep Herijking Vergaderstructuur:*
De heer Slagter adviseert de vorm en inhoud van het advies in het voorliggend statenstuk te handhaven.

**Amendement:**

| Nr: | Ingediend door: | Onderwerp: | Betrekking op: | Aangenomen/ Verworpen: |
|---|---|---|---|---|
| A 2011-5 | PVV | Samenvoeging commissies B&F en C&E | Statenstuk 2011-492: Pilot Herijking Vergaderstructuur | Verworpen,<br>Voor: PVV<br>Tegen: PvdA, VVD, CDA, SP, D66, CU en GL |

*Besluit m.b.t. Statenstuk 2011-492: Pilot Herijking Vergaderstructuur PS c.a.*
Na beraadslaging wordt het voorstel aanvaard. De PVV heeft tegen het voorstel gestemd.

**A-stukken**

**G3. Statenstuk 2011-486: Beoordeling milieueffectrapportageplicht ten behoeve van Luchthavenbesluit Luchtsportcentrum Hoogeveen (m.e.r.-beoordelingsbesluit)**
*Besluit:*
Het voorstel is met algemene stemmen aanvaard.

**G4. Statenstuk 2011-489: Bezwaarschrift van de heer C. Beers**
*Besluit:*
Het voorstel is met algemene stemmen aanvaard.

**H. Algemene Beschouwingen**
Hierbij zijn de volgende statenstukken betrokken:
- Statenstuk 2011-488: 1e Bestuursrapportage en 3e en 4e wijziging Begroting 2011
- Statenstuk 2011-491: Voorjaarsnota 2011

*Samenvattende reactie van de fracties:*
De PvdA vindt dat het college met het de voorliggende Voorjaarsnota er prima in is geslaagd om een balans te vinden tussen de nieuwe financiële werkelijkheid, het collegeprogramma en investeren in Drenthe. De PvdA is positief over het ingezette traject van het Drents bestuursakkoord en wil als PS daar nadrukkelijk bij betrokken worden. Het CDA sluit zich hierbij aan en wil weten hoe GS PS tijdig bij dit traject gaan inzetten. Voor wat betreft de voorgestelde gebiedsgerichte aanpak waakt de PvdA voor het creëren van nog een bestuurslaag. De ChristenUnie sluit zich hierbij aan. De PvdA heeft moeite met het stopzetten van middelen voor de arbeidsmarkt en het onderwijs en wil van het college weten hoe zij dit voor zich zien. De fractie wil de gedeputeerde echter de kans geven om de plannen op dit gebied ook waar te maken zonder budget. De PvdA wil begin 2012 graag wel gerapporteerd worden of dit ook succesvol is verlopen. De VVD sluit zich hierbij aan. Tot slot dient de PvdA motie M 2011-5 in. In deze motie worden GS en de voorzitter van SNN verzocht om voor het einde van 2011 een vernieuwde Noordelijke agenda inclusief een ruwe schets van de organisatiewijze, voor te leggen aan de Staten.

Het CDA vindt dat er in de Voorjaarsnota duidelijkheid ontstaat omtrent de focus van de provincie, maar mist nog wel de voorgenomen verbinding. Het CDA mist tevens de bij het collegeprogramma

aankondigde nieuwe bestuursstijl bij het besluitvormingsproces rondom het dossier intercitystop Hoogeveen en wil van het college weten of zij dat ook als zodanig ervaren. Het CDA dient de motie M 2011-8 in, waarin wordt uitgesproken om als PS samen met GS de discussie te starten over de nut en noodzaak van de voortzetting van het Drents lidmaatschap van het IPO. Het CDA informeert naar de visie van GS op de noordelijke samenwerking. Welke kansen zien zij en wat is de agenda van GS? Het CDA verzoekt GS middels motie M 2011-10 om naast de focus op topsectoren ook nadrukkelijk een visie en een stimulerend actieprogramma te ontwikkelen om de kracht van de bestaande MKB-structuren te optimaliseren en dit in de herijking van het Kader voor Economische Investeringen (KEI) mee te nemen. Het CDA vraagt GS verder hoe het staat met de ontwikkelingen van de aanleg van het glasvezelnet op de bedrijventerreinen in Drenthe. De fractie vindt de RSP-projecten goed voor de economische ontwikkeling van Drenthe, maar plaatst daarbij wel de opmerking dat er scherp gekoerst moet worden op risicobeheersing. Tevens hamert de fractie op het belang van de private investeringen bij deze projecten. De PvdA sluit zich hierbij aan. Tot slot komt het CDA met de motie M2011-9. Hierin verzoekt de fractie het college om af te zien van de voorgenomen efficiencykorting voor Biblionet Drenthe in de jaren 2012 en 2013 om daarmee de beoogde samenwerking met Biblionet Groningen te vergemakkelijken.

De VVD vindt dat er in de Voorjaarsnota een goede mix is gevonden van het bestuursakkoord, Amen is geen Amsterdam en het collegeakkoord. De VVD staat achter de totstandkoming van een Drents bestuursakkoord met de gemeenten, waarin vast moet komen te liggen wie waar (financieel) voor verantwoordelijk is en wat de provincie niet meer doet. Bij het voornemen om te komen tot gebiedsagenda's waarschuwt de fractie voor een toename van de bestuurlijke drukte. Tevens vraagt de fractie hoe de democratische controle ervan wordt geborgd. De VVD benoemt de in de Voorjaarsnota genoemde "ontschotting van budgetten over programma's heen" en geeft daarbij aan dat de staten het budgetrecht hebben. Voorstellen, waarbij er tussen budgetten geschoven wordt, ziet de fractie dan ook graag voorgelegd worden aan de staten. De VVD ziet graag de statenontmoetingen de komende tijd gebruikt worden voor de te houden discussie over de toekomstige opzet van SNN en de Noordelijke samenwerking.

De PVV dient ten aanzien van de 1e bestuursrapportage amendement A-2011-6 in. De fractie is het oneens met de uitgaven voor de bewustwording van de bevolkingsdaling in Drenthe. De PVV stellen middels het amendement voor om de uitgaven voor deze bewustwording van €300.000, of het binnen deze post nog resterend bedrag, te annuleren. Voor wat betreft de Voorjaarsnota maakt de fractie zich zorgen over de financiële risico's die de provincie zal lopen bij het voortzetten van de uitvoering van de EHS-plannen. De PVV vindt dat er in deze moeilijke financiële tijden de pas op de plaats gemaakt moet worden als het gaat om grote uitgaven voor natuur en cultuur. De PVV kijkt kritisch naar het programma Klimaat en Energie. Zo ziet de fractie niets in windmolens in Drenthe en vindt het deze te duur en onrendabel. De PVV steunt het voornemen van GS om de middelen voor onderwijs en arbeidsmarkt stop te zetten, daar de fractie dit niet als een kerntaak van de provincie ziet.

De SP geeft aan dat de Voorjaarsnota vooral voorstellen bevat die nog uitgewerkt moeten worden, voordat deze beoordeeld kunnen worden. De SP is geen tegenstander van het verschuiven van taken van de provincie naar de gemeente. De fractie pleit daarbij echter wel voor een zachte landing. Verder spreekt de fractie haar zorgen uit over het idee dat meer marktwerking per definitie en in alle gevallen goed is. De SP pleit voor een openbaar vervoer (OV) jaarkaart voor MBO-ers. Verder is de SP van mening dat sommige zaken soberder moeten. Zo kan er bezuinigd worden op het management en adviseurs en op de franje van grote projecten (bijvoorbeeld RSP-Atalanta). De SP geeft verder aan dat de provincie alert moet blijven op het behoud van goede voorzieningen en zorg voor de ouderen. Wellicht kunnen hiervoor de middelen van de post Vitaal Platteland aangewend worden.

D66 kan zich op grote lijnen vinden in de voorliggende Voorjaarsnota. De fractie mist echter voldoende aandacht voor de Drentse Zuidas. D66 heeft haar twijfels over de uitvoering van het onderzoek naar de (on)geschiktheid van zoutkoepels voor kernafvalopslag. Allereerst is de fractie tegen kernafvalopslag in Drenthe en ten tweede vindt zij het zeer merkwaardig voor dit onderzoek te gaan betalen. Hierover dient D66 dan ook motie M 2011-6 in. De fractie trekt deze motie later in, wat niet weg neemt dat zij achter de inhoud van de motie staat. D66 steunt de motie 2011-5, maar zou graag zien dat er ook een bijeenkomst georganiseerd wordt, waarbij PS samen met de statenleden van Friesland en Groningen van gedachten kunnen wisselen over de Noordelijke samenwerking. De PvdA sluit zich hierbij aan. D66 maakt zich zorgen over het overdragen van de provinciale monumenten naar de gemeenten. Wat als de gemeenten vervolgens, vanwege economische belangen, op grote schaal besluiten om de monumentenstatus van monumenten los te laten? Hoe denken GS dit te kunnen voorkomen? Verder vindt D66 dat de culturele instellingen voldoende tijd moeten krijgen om de opgelegde bezuinigingen te verwerken. Tot slot verzoekt D66 het college om de ontwikkelingen rondom RSP-Atalanta nauwlettend in de gaten te houden en daar PS uitvoerig over te informeren.

De ChristenUnie vindt de toonzetting van de Voorjaarsnota behoorlijk zakelijk, waarbij het belang van de economie voorop lijkt te staan. Voor de fractie is de balans tussen het ondersteunen van de sociaal culturele ruggengraat van Drenthe en de teruggebrachte inspanning op het sociale domein nog niet helder. De ChristenUnie verzoekt het college daarom inzicht te geven in de effecten van de voorgenomen aanpak in de samenleving. De fractie vindt verder de voorgenomen bezuinigingen op onderwijs in relatie tot de arbeidsmarkt onverstandig. Middels motie M 2011-7 stelt de fractie derhalve voor de beschikbare middelen voor dit terrein niet af te bouwen en verzoekt het GS in de begroting voor 2012 met concrete maatregelen te komen voor het verder terugdringen van de onderwijsachterstand en stimulering van werkgelegenheid buiten de topsectoren. Tevens roept de ChristenUnie middels deze motie op om de indexatie van de provinciale inkoopbudgetten niet te herstellen van €500.000 in 2012 tot €1.150.000 in 2014 en 2015. De fractie wil tevens weten in hoeverre er binnen GS en PS draagvlak is voor de ondersteuning van OV voor MBO-ers. Verder pleit de ChristenUnie voor een bezuiniging van 10% op de post beheer en onderhoud van wegen. Tot slot zou de fractie graag binnen de staten discussiëren over de balans tussen middel en doel voor wat betreft het IPO en SNN.

GroenLinks vindt de boodschap van de Voorjaarsnota erg hard. Daarnaast plaatst de fracties haar vraagtekens bij meerdere voorstellen. GroenLinks vraagt het college om de druk op de ketel te houden als het gaat om de onderhandelingen omtrent het deelakkoord natuur en landelijk gebied. De fractie hecht veel waarde aan het behoud van dit groen goud. De fractie maakt zich grote zorgen om de sociale en culturele ruggengraat van Drenthe. Hiervoor dient zij motie M 2011-11 in. Middels deze motie draagt de fractie GS op om andere financiering van minimaal €16,5 mln. te vinden ter aanvulling van de financieringsreserve (bijvoorbeeld door de extra gereserveerde budgetten voor DPE-next en de Vuelta niet in te zetten). Door de ophoging van de financieringsreserve en de daaruit voortvloeiende jaarlijkse rente te gebruiken voor een vermindering van de aanslag op de sociaal economische en groene instellingen van Drenthe kan de reeds genoemde ruggengraat beter gewaarborgd blijven. Tevens dient de fractie de motie M 2011-12. Hierin wil GroenLinks GS de opdracht geven om een onderzoek te doen naar de mogelijkheden om zorgopleidingen en –instellingen beter te laten samenwerken en daarbij een oprichting van een zorgacademie, zoals in Limburg, als voornaam uitgangspunt te gebruiken. Nadat de gedeputeerde de toezegging heeft gedaan dit idee binnen de regiegroep Kennis & Arbeidsmarkt en zorginstellingen te agenderen, trekt GroenLinks deze motie in.

*Samenvattende reactie van het college van GS:*
*Gedeputeerde Klip* geeft aan het Drents lidmaatschap van het IPO als een meerwaarde te zien. Als voorbeeld van de meerwaarde gebruikt de gedeputeerde de totstandkoming van het deelakkoord water. Daarnaast geeft zij aan dat het IPO momenteel zoekt naar een smallere en een betekenisvollere

agenda. Dit moet een kans worden gegeven. Gedeputeerde Klip legt uit dat het onderzoek naar de (on)mogelijkheid van kernafvalopslag in zoutkoepels als doel heeft om daarmee gewapend met kennis bij het Rijk aan te kunnen geven waar kernafvalopslag niet mogelijk is. De gedeputeerde ontraadt derhalve motie M 2011-5. Tot slot voegt zij daaraan toe, dat het feit dat de provincie geen kernafvalopslag wil bekend is.
*Gedeputeerde Munniksma* antwoordt het CDA dat het besluitvormingsdossier omtrent het dossier intercitystop Hoogeveen achteraf inderdaad anders had gemoeten. Door misverstanden tussen verschillende partijen vond de politieke discussie achteraf plaats. De gedeputeerde is verder positief over het initiatief van de staten om te komen tot een Noordelijke agenda. Volgens de gedeputeerde is het goed om hierbij ook Friesland en Groningen te betrekken. Ten aanzien van Krimp/Vitaal Platteland geeft de gedeputeerde aan dat de middelen niet enkel bestemd moeten en zullen worden voor processen en procedures, maar juist met name voor de uitvoering van projecten. De gedeputeerde vindt de bedragen m.b.t. de bewustwording van bevolkingsdaling wel gerechtvaardigd. Hoewel de krimp in absolute zin in Drenthe wellicht mee kan vallen, is reeds wel zichtbaar dat het aantal kinderen in vele kleine dorpen daalt. De bewustwording van de gevolgen hiervan is nog niet daar waar het zou moeten zijn. Gedeputeerde Munniksma legt verder uit dat de gebiedsagenda's geen nieuwe bestuurslaag zullen vormen. Er zijn echter binnen de provincie wel diverse regio's met verschillende thema's te identificeren. Dit wil niet zeggen dat het voornemen daar is om het provinciaal beleid enkel op gebiedsniveau uit te voeren. De gedeputeerde geeft aan dat de borging van de Provinciale Monumentenlijst onderdeel is van het traject om tot twee monumentenlijsten te komen. Nadat de decentralisatie ervan afgerond is, zijn de gemeentes de overheid die over het beheer van de monumentenlijsten gaan. Dit neemt niet weg dat het goed is om de discussie binnen de staten aan te gaan over hoe de invulling van de borging van de Provinciale Monumentenlijst er uit kan komen te zien.
*Gedeputeerde Van der Tuuk* geeft aan dat het budgetrecht uiteraard bij de staten ligt. Bij de genoemde ontschotting gaat het niet om het overhevelen van budgetten van het ene programma naar het andere. De gedeputeerde geeft verder aan dat juist op dit moment en met de voorliggende Voorjaarsnota het risicomanagement in beeld is. GS zijn hier absoluut alert op. Gedeputeerde Van der Tuuk geeft aan dat hij bijeenkomsten als het 1 voor 12, 12 voor 1 ook voor zich ziet in het kader van het Drents Bestuursakkoord. Sessies waarbij ook de Drentse gemeentes betrokken zijn. De gedeputeerde legt verder uit dat het tot nu toe nog niet heel gemakkelijk is om de gemeentes aan dit traject te binden. De gedeputeerde heeft er echter wel vertrouwen in dat dit zal komen, omdat het besef bij hen wel aanwezig is dat er iets moet gebeuren. Gedeputeerde Van der Tuuk benadrukt dat GS niet voorstellen om de middelen op het gebied van de aansluiting van onderwijs en arbeidsmarkt in één keer stop te zetten. Tevens benadrukt de gedeputeerde dat hij de voorzitter van de regiegroep Kennis & Arbeidsmarkt zal blijven. De regie op deze beleidsterreinen blijft daarmee bij de provincie. Tevens denkt de gedeputeerde de doelen op deze gebieden te halen, zonder daarbij middelen in te zetten. Gedeputeerde Van der Tuuk ontraadt het idee om nog verder op het wegenonderhoud te bezuinigen. Eén a twee jaar geleden is er op dit gebied al een bezuiniging doorgevoerd en nu ligt er ook een voorstel voor een bezuiniging van een half miljoen. De gedeputeerde vreest een behoorlijk effect op de kwaliteit van de wegen bij verdere bezuinigingen. Ten aanzien van de invoering van een OV-jaarkaart voor MBO-ers geeft de gedeputeerde aan dat dit om hele grote bedragen gaat en dat het in deze tijd van bezuinigingen enorm lastig is daar financiële ruimte voor te vinden. Gedeputeerde Van der Tuuk geeft ten aanzien van het glasvezelnet aan dat GS de basisinfrastructuur hebben aangelegd. De gedeputeerde zal zich er voor inzetten dat externe partijen de laatste stappen zullen zetten in het afronden van dit net. De gedeputeerde vertelt verder dat focus op topsectoren niet gelijk staat aan focus op topbedrijven en hoogopgeleiden. De gedeputeerde merkt dat bedrijven binnen onder meer het MKB aan kunnen haken op deze focus op topsectoren. Gedeputeerde Van der Tuuk geeft m.b.t. de besluitvorming over RSP-Atalanta aan dat GS bezig zijn met het opzetten van een zorgvuldig proces waarbij de staten op basis van de feiten tot een beslissing kunnen komen.

*Gedeputeerde Staten zeggen het volgende toe:*
Gedeputeerde Klip zegt toe om de onderzoeksopdracht over de (on)geschiktheid van kernafvalopslag in zoutkoepels ter bespreking aan de statenleden toe te zenden voordat de opdracht definitief naar de uitvoerder van het onderzoek wordt gezonden. (commissie Omgevingsbeleid)
Gedeputeerde Van der Tuuk zegt toe om het idee van een Drentse zorgacademie te zullen agenderen binnen de regiegroep Kennis & Arbeidsmarkt en bij de zorginstellingen (GL). (commissie Cultuur en Economie)

**Amendementen**

| **Nr:** | **Ingediend door:** | **Onderwerp:** | **Betrekking op:** | **Aangenomen/ Verworpen:** |
|---|---|---|---|---|
| A-2011-6 | PVV | Beleidsadvies bewustwording bevolkingsdaling | Statenstuk 2011-488; 1e Bestuursrapportage | Verworpen,<br>Voor: PVV<br>Tegen: PvdA, VVD, CDA, SP, D66, CU en GL |

**Moties:**

| **Nr:** | **Ingediend door:** | **Onderwerp:** | **Betrekking op:** | **Aangenomen/ Verworpen:** |
|---|---|---|---|---|
| M-2011-5 | PvdA, VVD, CDA, D66 en CU | Noordelijke samenwerking | Voorjaarsnota | Aangenomen,<br>Voor: PvdA, VVD, CDA, SP, D66, CU en GL<br>Tegen: PVV |
| M-2011-6 | D66 | Opslag kernafval in zoutkoe-pels | Voorjaarsnota | INGETROKKEN |
| M-2011-7 | CU en SP | Stimulering onderwijs- en arbeidsmarkt | Voorjaarsnota | Verworpen,<br>Voor: SP, D66, CU en GL<br>Tegen: PvdA, VVD, CDA en PVV |
| M-2011-8 | CDA | IPO-lidmaatschap | Voorjaarsnota | Aangenomen,<br>Voor: CU, SP, D66, GL<br>Tegen: PVV |
| M-2011-9 | CDA en SP | Biblionet Drenthe | Voorjaarsnota | Verworpen,<br>Voor: CDA, SP, D66, CU en GL<br>Tegen: PvdA, VVD en PVV |
| M-2011-10 | CDA | Economie (focus op Topsec-tor en MKB) | Voorjaarsnota | Aangenomen,<br>Voor: VVD, CDA, SP, D66 en CU<br>Tegen: PvdA, PVV en GL |
| M-2011-11 | GL en SP | Ruggengraat Drenthe | Voorjaarsnota | Verworpen,<br>Voor: GL en SP<br>Tegen: PvdA, VVD, CDA, PVV, D66 en CU |
| M-2011-12 | GL, SP en CU | Zorgacademie | Voorjaarsnota | INGETROKKEN |

*Besluit m.b.t. Statenstuk 2011-488: 1e Bestuursrapportage en 3e en 4e wijziging Begroting 2011*
Na beraadslaging wordt het voorstel aanvaard. De PVV en SP hebben tegen het voorstel gestemd.

*Besluit m.b.t. Statenstuk 2011-491: Voorjaarsnota 2011*
Na beraadslaging wordt het voorstel aanvaard. De PVV heeft tegen het voorstel gestemd.

**I. Motie 2011-13 betreffende de nieuwe dienstregeling NS 2013**

De PvdA dient motie M 2011-13 in. De fractie wil GS oproepen om met de Nederlandse Spoorwegen (NS) in gesprek te gaan over haar nieuwe dienstregeling 2013 en daarbij te pleiten voor een doorkoppeling van de stoptreinen in Zwolle als intercity's over de Veluweroute. Tevens wordt GS opgeroepen om daarbij te gaan spreken over een snelheidsverhoging van de intercity's op het traject Zwolle-Groningen en hierover aan de Staten te rapporteren. Ter vergadering wordt aan de motie toegevoegd dat wanneer uit onderzoek blijkt dat de twee intercitytreinen een extra stop kunnen maken, deze dit afwisselend doen bij station Meppel en station Hoogeveen.

*Samenvattende reactie van het college van GS:*
Gedeputeerde Munniksma omarmt de motie en gaat graag in gesprek met de NS. De gedeputeerde herinnert de staten eraan dat er z.s.m. na het zomerreces een voorlichtingsbijeenkomst zal plaastvinden, waarbij zaken als doorkoppelen vs. cross-overs en snelheidsverhoging op trajecten ter sprake zullen komen.

**Motie:**

| Nr: | Ingediend door: | Onderwerp: | Betrekking op: | Aangenomen/ Verworpen: |
|---|---|---|---|---|
| M 2011-13 | PvdA | Nieuwe dienstregeling NS 2013 | - | Unaniem aanvaard |

**J. Motie 2011-14 betreffende het politiek besluitvormingsproces Intercitystop Hoogeveen**
D66 dient motie M 2011-14 in. De fractie verzoekt het college om bij besluiten, die maatschappelijk een grote impact hebben, PS tijdig te informeren over de gekozen koerswijziging. D66 is van mening dat GS binnen het dossier Intercitystop Hoogeveen dit onvoldoende hebben gedaan. Middels de motie wil de fractie het signaal afgeven dat GS in dergelijke gevallen zorgvuldiger moeten handelen richting de staten. De overige fracties zijn van mening dat de motie te ver gaat. Zij vinden de opmerkingen van gedeputeerde Munniksma dat GS inderdaad zorgvuldiger hadden kunnen handelen voldoende. GroenLinks geeft in reactie op GS aan dat er binnen het Presidium geen weet was van het feit dat de brief van GS met daarin in het besluit op dit dossier op 23 juni jl. zou worden verstuurd.

*Samenvattende reactie van het college van GS:*
Gedeputeerde Munniksma geeft aan dat er niet enkel sprake was van misverstanden aan de kant van GS. De gedeputeerde is van mening dat het Presidium ook minder strak aan de tien dagen regeling (voor wat betreft de verzending van agendastukken) vast had kunnen houden. Zodoende had de discussie in de commissie Omgevingsbeleid van 22 juni jl. kunnen plaatsvinden.

**Motie:**

| Nr: | Ingediend door: | Onderwerp: | Betrekking op: | Aangenomen/ Verworpen: |
|---|---|---|---|---|
| M 2011-14 | D66 | Politiek besluitvormings-proces Intercitystop Hoogeveen | - | Verworpen,<br>Voor: D66<br>Tegen: PvdA, VVD, CDA, PVV, SP, CU en GL |

## K. Sluiting

De vicevoorzitter sluit de vergadering om 19.00 uur.
De volgende vergadering zal plaatsvinden op 12 oktober 2011.

Vastgesteld in de vergadering van provinciale staten van 12 oktober 2011,

, voorzitter

, griffier

PvdA STATENFRACTIE DRENTHE

# MOTIE NOORDELIJKE SAMENWERKING

Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op woensdag 13 juli 2011,

Constaterende dat:

- er in de afgelopen periode(s) goed is samengewerkt tussen de drie noordelijke provincies, met name binnen de SNN-organisatie;
- de lobby activiteiten van deze samenwerking goed te noemen zijn, waarmee SNN zelfs in Den Haag en in Brussel een soort van merknaam is geworden;
- de samenwerkingsagenda (Koers Noord) succesvol is geweest.

Tevens constaterende dat:

- er diverse overlegstructuren zijn om deze samenwerking te begeleiden;
- er met enige regelmaat een discussie in de provincies wordt gevoerd over de manier waarop de samenwerking is georganiseerd;
- het zich laat aanzien dat de huidige SNN-organisatie verder zal worden afgebouwd als gevolg van aflopende subsidieregelingen.

Van mening zijnde dat:

- de samenwerking van de drie provincies moet worden voortgezet, maar wel met een hernieuwde (samenwerkings)agenda;
- deze agenda inhoudelijke beleidsmatige componenten moet bevatten zoals: duurzaamheid, energie, cultuur, werkgelegenheid, economie, infrastructuur, innovatie, demografische ontwikkelingen, decentralisatie van taken, interregionale samenwerking, positionering van rijksdiensten en lobby activiteiten;
- daarbij een wijze van samenwerking wordt voorgestaan die in alle opzichten het best is toegesneden om aan deze 'hernieuwde' samenwerking vorm en inhoud te geven.

Verzoeken
het college van GS en de voorzitter van de SNN om voor het einde van het jaar 2011 een vernieuwde Noordelijke agenda inclusief een ruwe schets van de organisatiewijze voor te leggen aan de Staten.

En gaan over tot de orde van de dag.

PvdA, E. Veenstra

VVD, mw. A. Pannekoek

CDA, mw. J. Kaal

D66

D66

Aangenomen

M 2011-8

CDA
Statenfractie
Drenthe

# Motie IPO-lidmaatschap

Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 13 juli 2011,

Overwegende dat:
- Het resultaat van de herverdeling van de uitkering uit het provinciefonds voor Drenthe zeer teleurstellend is
- De uitkering uit het provinciefonds voor Drenthe onevenredig laag is

Van mening zijnde dat:
- Het IPO bij de herverdeling van het provinciefonds voor Drenthe een slecht onderhandelingsresultaat heeft bereikt
- Het IPO onvoldoende slagvaardig opereert
- Het IPO in bestuurlijk Nederland onvoldoende gezag heeft
- Er een kloof bestaat tussen het IPO en de statenleden
- Voor de provincie Drenthe de kosten en de baten van de samenwerking binnen de IPO-vereniging niet meer in balans zijn

Spreken uit
Om samen met het College van Gedeputeerde Staten een discussie te starten over nut en noodzaak van een voortgezet Drents lidmaatschap van de IPO-vereniging

en gaan over tot de orde van de dag.

Henk Klaver (CDA)

Aanvaard

CDA
Statenfractie
Drenthe

M 2011-10

# Motie Economie (focus op Topsector en MKB)

Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 13 juli 2011

Constaterende dat:

- GS de focus primair richt op de economisch sterke onderdelen die kansrijk en onderscheidend zijn zoals sensortechnologie, agribusiness/food, energie, vrijetijdseconomie en water.
- GS de inhoud en het ambitieniveau van onder andere het Kader voor Economische Investeringen (KEI) wil herijken.
- De Drentse economie met name drijft op de kracht van de MKB-bedrijvigheid.

Overwegende dat;

- De economische kracht van de Drentse economie vooral ligt bij de MKB-bedrijvigheid
- De structurele werkgelegenheid van Drenthe met name ligt bij de MKB-bedrijven
- Topsectoren zich alleen kunnen ontwikkelen als de aanpalende bedrijvigheid mee kan groeien
- Gelet op de toekomstige demografische ontwikkelingen sectoren als zorg, recreatie en toerisme, cultuur en sport krachtig moeten zijn.
- De Rijksoverheid en SNN de Topsectoren ook reeds ondersteunen

Van mening zijnde dat;

- De focus van GS zich niet dient te beperken tot de Topsectoren
- Drenthe gebruik moet maken van de Drentse economische kracht.

Verzoeken het college:

Om naast de focus op de topsectoren ook nadrukkelijk een visie en een stimulerend actieprogramma te ontwikkelen om de kracht van de bestaande mkb-structuren te optimaliseren en dit in de herijking van het KEI mee te nemen.

En gaan over tot de orde van de dag.

CDA, mw. J. Kaal

CDA, H. Klaver

Aanvaard

M 2011-13

PvDA

**Motie nieuwe dienstregeling NS 2013**

Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 13 juli 2011,

Constaterende dat;
- de Nederlandse Spoorwegen zijn begonnen met de ontwikkeling voor een nieuwe dienstregeling 2013 voor onder andere het in gebruik stellen van de Hanzelijn;
- deze nieuwe dienstregeling uitgaat van 4 treinen per uur tussen Groningen en Zwolle, waarvan 2 intercity's en 2 stoptreinen en hiermee invulling geeft aan de motie Koopmans.
- dat de Intercitystop in Hoogeveen daarmee komt te vervallen;

Overwegende dat;
- GS op 23 juni 2011de minister een brief hebben gezonden waarin zij dit ontwerp met 4 treinen per uur ondersteunen, inclusief het gegeven dat de IC dan niet meer stopt in Hoogeveen;
- Provinciale Staten van Drenthe unaniem de motie Seinen hebben aangenomen waarin wordt gepleit voor een IC-stop in Hoogeveen en
- de Tweede Kamer de motie van Gent/Mastwijk heeft aangenomen waarin de stop ook wordt bepleit;
- het merendeel van de reizen vanuit het noorden gericht is op de centrale randstad (Utrecht/Amersfoort)
- dat het qua vervoers- en aansluitschema's goed mogelijk lijkt dat de stoptreinen uit Groningen in Zwolle worden doorgekoppeld aan de intercitytreinen over de Veluweroute;

Van mening zijnde dat:
- Noord-Nederland gebaat is bij een schema van 4 treinen per uur op dit traject omdat hierdoor uitstekende OV-knooppunten kunnen ontstaan
- het van belang is dat de regio rondom Hoogeveen rechtstreeks aangesloten blijft op het intercitynetwerk en/of een doorgaande verbinding behoudt met het Westen van het land,
- onderzocht moet worden of en tegen welke kosten de snelheid op het traject Zwolle-Groningen zodanig verhoogd kan worden dat (op termijn) een IC-stop in Hoogeveen qua rijtijd mogelijk is;
- het in elk geval winst zou zijn voor Groningen en Drenthe indien de stoptreinen in Zwolle doorgaan als Intercity's en daarmee 2 x per uur een doorgaande verbinding ontstaat van alle stations tussen Groningen en Zwolle met de centrale randstad;
- NS daarvoor het juiste type materieel in zou moeten zetten, inclusief b.v. toiletten;

Aanvaard

Dragen het College van Gedeputeerde Staten op:

- om met de Nederlandse Spoorwegen in gesprek te gaan over de uitwerking van de nieuwe dienstregeling 2013,
- en daarbij te pleiten voor een doorkoppeling van de stoptreinen in Zwolle als intercity's over de Veluweroute
- en te gaan spreken over een snelheidsverhoging van de intercity's op het traject Zwolle-Groningen
- en hierover aan de Staten te rapporteren;

en gaan over tot de orde van de dag.

Herman Beerda

Eddy Veenstra

PvdA STATENFRACTIE DRENTHE

Algemene Beschouwingen PvdA Drenthe 13 juli 2011
(De uitgesproken versie geldt).

# Een nieuwe werkelijkheid in Drenthe

Voorzitter,
De werkelijkheid verandert voortdurend, en in een heel rap tempo. Ook in dat gedeelte van de wereld waar wij hiervoor bij elkaar zijn: Drenthe.

Nederland doet op veel fronten financieel forse stappen terug, bijvoorbeeld in de zorg, cultuur, het onderwijs. Wij discussiëren er graag over of en waarom de mensen in villawijken buiten schot blijven, maar dat is nu niet aan de orde. Maar eerlijker en rechtvaardiger kan het volgens de PvdA allemaal wel!

De meeste Drenten maken zich oprecht zorgen over hun toekomst en die van onze economie. Wat gebeurt er met de huurtoeslag? Wat gebeurt er met de pensioenen? Wat gebeurt er met de waardeontwikkeling van de huizen? Vragen die ook de inwoners van Drenthe niet onberoerd laten. De PvdA vindt dat bezuinigingen niet alleen ten laste kunnen komen van de Drentse inwoners.
Als overal een stap terug moet worden gezet, dan moet de overheid het goede voorbeeld geven. Wij vinden het volstrekt terecht dat als gevolg van de ontwikkelingen de provincie ook een stapje terug moet doen. Soberheid en zorgvuldig beheer van overheidsfinanciën passen bij deze tijd. Vertrouwen uitstralen en het lef hebben om te blijven investeren passen óók bij deze tijd, én bij de PvdA. Aan de inkomens van de Drenten kan de provincie nauwelijks iets doen. Aan het scheppen van goede randvoorwaarden voor de verdere ontwikkeling van Drenthe wel, en daar gaat de PvdA dan ook op inzetten.

Maar…, voorzitter, de provincie moet financieel geen stápje terug doen, de provincie moet fórs terug, en dan drukken we het nog voorzichtig uit. Daarbij is het wrang om te zien dat sommige andere provincies in Nederland nog kunnen strooien met geld. De solidariteit tussen provincies is de afgelopen periode ver te zoeken geweest. Het CDA heeft onlangs dan ook gesteld dat we het lidmaatschap van het IPO wel kunnen opzeggen. Wij vinden ook dat op korte termijn de meerwaarde van het IPO lidmaatschap moet worden aangetoond.

GS noemt de financiële situatie van de provincie zorgelijk. Terecht, volgens de PvdA. We moeten keuzes maken: wat gaan we doen, en wat niet. De discussie over

het bestaansrecht van provincies voeren we al een poosje, en die zullen we ook in de nabije toekomst blijven voeren. Gerichte aandacht op een beperkt aantal terreinen is wat ons betreft beter dan veel zaken half doen. GS kiest voor een meerjarenraming die langjarig in evenwicht is. Geen zaken vooruit schuiven, maar direct orde op zaken stellen. De PvdA is het hier roerend mee eens. Daarom kiezen we voor de provincie een rol waarbij we de samenleving optimaal kunnen ondersteunen met onze beperkte middelen, samen met de gemeenten.

De PvdA vindt dat GS er in de voorliggende Voorjaarsnota prima in geslaagd is om een balans te vinden tussen de nieuwe financiële werkelijkheid, het collegeprogramma (waar de inkt nog nat van is) en investeren in Drenthe. De lijn die in 'Amen is geen Amsterdam' is ingezet, wordt voortgezet in deze Voorjaarsnota. Een goed verhaal, waar de PvdA mee instemt. Wij vinden dat de toon die gezet is in het collegeprogramma een goede financiële vertaling heeft gekregen.
Keuzes zijn op hoofdlijnen gemaakt. Dit moet natuurlijk nog nader worden uitgewerkt, maar de kaders voor de begroting 2012 liggen vast. De provincie richt zich op een beperkt aantal terreinen. Van generalist naar specialist. De uitwerking zal ongetwijfeld de komende maanden gebeuren. De PvdA vindt dat Provinciale Staten hier nauw bij betrokken moet zijn. Daarom dragen we nu al enkele specifieke aandachtspunten aan, zoals de overgang van reservering van gelden naar daadwerkelijke investering van gelden in projecten.
De PvdA vindt dat het nodig is dat we er hard en met behoud van ieders verantwoordelijkheid aan trekken om de RSP- projecten binnen afzienbare tijd vlot te kunnen trekken. Dat is goed voor de directe werkgelegenheid en voor de economische en toeristische ontwikkeling in de toekomst. Juist bij deze grote projecten kunnen we ook meters maken op het terrein van duurzaamheid, zoals alternatieve energietoepassingen en innovatieve oplossingen.

Sociale onderwerpen moeten zoveel mogelijk door de gemeenten, dicht bij de burgers, worden uitgevoerd. De PvdA vindt dat de sociaal-culturele ruggengraat van Drenthe nadrukkelijk ook een verantwoordelijk blijft van de provincie: 12 + 1 is meer dan 13. Dit is een grote uitdaging de komende periode. De sociaal-culturele infrastructuur moeten we op een vernieuwende manier vormgeven, samen met gemeentes en op maat. Wat speelt er, en wat is er nodig, niet alleen fysiek maar bijvoorbeeld ook op gebied van leefbaarheid. Het visiedocument met de VDG is een eerste aanzet, maar we moeten met elkaar vaststellen welk onderhoudsniveau we willen voor de sociale infrastructuur. In een gezamenlijk traject van GS en PS willen we hier het komende half jaar over in gesprek zodat we keuzes kunnen maken die voor langere tijd de richting bepalen. Dan komt er rust in het werkveld, en kunnen ambtenaren en instellingen zich op de uitvoering richten. In de Voorjaarsnota wordt gesproken over een bestuursakkoord met gemeenten. Hoe ziet het college de financiële en inhoudelijke invulling van dit akkoord? Komt er een akkoord als er geen financiële ruimte is om taken met geld over te doen naar gemeenten? Voor alle door de provincie gesubsidieerde instellingen heeft de

voorjaarsnota consequenties. Het is echt afgelopen met structurele geldstromen, zonder dat meetbare doelstellingen en afrekeningen zijn gesteld. Als we een taak of onderwerp belangrijk vinden, stellen we hier geld voor beschikbaar en is het aan organisaties en instellingen om de beste plannen te maken. We mogen van organisaties verwachten dat ze hier op zijn voorbereid. Vaste geldstromen zien we nog slechts als er sprake is van aantoonbare belangenbehartiging. Dit is een beperkt gedeelte van de subsidiestromen naar onder andere de voormalig preferente instellingen.

Wat de PvdA betreft ligt juist hier een nauwe relatie met de 25 miljoen voor Vitaal Platteland. Niet alleen fysieke maatregelen, maar gerichte sociaal, economische en culturele maatregelen die de samenhang en het leven op het platteland van Drenthe versterken. We zien op korte termijn graag een discussie in de commissie en/of Staten tegemoet hoe we dit fonds gaan aanwenden. De PvdA wil hier nauw bij betrokken zijn.

In de voorjaarsnota wordt volop gesproken over de gebiedsgerichte aanpak in Drenthe. De PvdA waakt ervoor dat er geen nieuwe bestuurslaag gaat ontstaan en dat de doelstellingen concreet worden geformuleerd. Dus sturen op meetbare resultaten en de democratische legitimiteit goed regelen. Bovendien: gebieden kunnen anders van samenstelling zijn bij verschillende onderwerpen. Samenwerken is alleen zinvol waar het wat oplevert en waar draagvlak is.

De discussie over natuur en landschap is nog niet afgerond. Dit is de grote onbekende in de voorjaarsnota. Als er duidelijkheid is, kan dit nog miljoenen positief of negatief betekenen in de voorjaarsnota en straks in de begroting. Natuur en landschap zijn het Drentse goud. Daar moeten we goed op passen. Dat is prettig voor onze inwoners, maar ook een vereiste om de toeristen, die het verzorgde landschap waarderen, voor Drenthe te laten kiezen. De PvdA ziet in Staten graag kort na de zomer een gerichte discussie hoever onze verantwoordelijkheid kan gaan en welke taken we overnemen van het Rijk. Het probleem zit in het regeerakkoord, over de waarde van het Drentse goud zijn we het wel eens.

De PvdA heeft moeite met het stopzetten van middelen voor de arbeidsmarkt en het onderwijs. De gedeputeerde heeft eerder in de Commissie al aangegeven dat de inzet niet altijd geld hoeft te zijn, dit staat ook in het Collegeprogramma. We horen graag hoe GS dat gaat waarmaken, en willen graag over een half jaar horen hoe het hier mee staat in een gerichte rapportage.

Voor veel onderwerpen in de voorjaarsnota is alvast een bedrag opgenomen, maar afzonderlijke besluitvorming moet nog aan de Staten worden voorgelegd. Zo lezen we bijvoorbeeld over de 600.000 euro voor opnieuw de start van de Vuelta in Drenthe. Als er een goed gefundeerd plan komt, dan is dit het bedrag dat we kwijt zijn. Nog geen besluit, maar goed om alvast rekening mee te houden. Dan het Drents museum. We hebben het nog even nagezocht. In 2006 is afgesproken dat het

ging om een taakstellend budget voor het museum. De provincie geeft geen goed signaal af, als we toch overschrijdingen accepteren en extra geld beschikbaar stellen. Graag horen we de reactie van het college. Wij zien hiervoor graag na de zomer een apart voorstel. Ook een groot bedrag voor het kunstwerk van Chris Booth vinden we op dit moment niet zo maar passen. We vragen het College dan ook hiervan goed onderbouwd de meerwaarde aan te tonen.

Een paar weken geleden hebben we de noodklok geluid over al die woningbouwplannen in Drenthe en de risico's die met name gemeenten lopen. Wellicht is er een parallel te trekken met gronden en risico's voor bedrijventerreinen. We hebben gericht vragen gesteld aan het college over de woningbouw en risico's in Drenthe. De antwoorden zijn er inmiddels. Hoewel uitgebreid en technisch correct, spreken we onze zorg uit over de grondpositie van de gemeenten. We blijven dit de komende tijd scherp volgen.

We vinden dat de Voorjaarsnota goed in elkaar zit en een goed fundament geeft voor de komende vier jaar. Financieel de boel op orde, keuzes maken (wat ons betreft de juiste keuzen voor de gemiddelde Drent), nu uitwerken en toch blijven investeren in Drenthe.

Op 1 juli is onze Commissaris van de Koningin voorzitter geworden van SNN. Een belangrijke taak op dit moment. De PvdA vindt dat de noordelijke samenwerking wel weer energie en vertrouwen kan gebruiken. We hebben last gehad van de remmende voorsprong. Het is de laatste tijd veel te veel gegaan over structuren en over elkaar vliegen afvangen. We moeten een nieuwe noordelijke agenda voor de komende jaren opstellen. Hoe versterken we de contacten met Brussel, Den Haag en het Noorden van Duitsland? Wat hebben wij de Duitse buren te bieden en zij ons? Hoe geven we, nu Den Haag de focus meer op het westen van het land heeft gelegd, aan welke kansen er in het Noorden liggen en wat wij zelf al doen? Eerst de inhoud, dan de structuur en de organisatie.
Voorzitter, ik rond af. De titel van mijn betoog is Een nieuwe werkelijkheid voor Drenthe. Dat is wat de PvdA betreft wel een werkelijkheid waarin plaats en ruimte is voor iedereen.

Eddy Veenstra, 13 juli 2011

CDA
Statenfractie
Drenthe

# Algemene Beschouwingen van de CDA-statenfractie op 13 juli 2011

Meneer de voorzitter (MdV),

**Vooraf**

Ik wil beginnen met een opmerking vooraf. Vandaag is het 13 juli. We zitten al in de tweede week van de tweede helft van 2011. Toch spreken wij nog steeds over de zogeheten Voorjaarsnota. Kunnen we niet beter spreken van **Kadernota** of **Kaderbrief?** De Voorjaarsnota is kaderstellend voor de begroting, kaderstellend voor de beleidskeuzes in samenhang met financiële kaders. Daarom spreken wij hier liever over **Kadernota of Kaderbrief**. ***De CDA-fractie wil deze suggestie graag aan u allen ter overweging meegeven.***

MdV,

**Bestuursstijl**

Deze **Kadernota** is een eerste uitwerking van het collegeprogramma met een viertal speerpunten en een zestal kerntaken. Ze geeft richting aan de koers van het provinciale beleid in de komende jaren. Eerder dit jaar zijn wij als Staten nadrukkelijk uitgenodigd door GS om in het beleidsproces mee te sturen. Het CDA wil graag meewerken aan een bestuursstijl die rekening houdt met de inbreng van fracties die **niet** in het college van GS zijn vertegenwoordigd. Maar dan moet het wel anders gaan dan wat we vorige week beleefden met het dossier Intercity Station Hoogeveen. Dat was een staaltje van "oude politiek". In 2009 nemen we Statenbreed een CDA-motie aan, horen we als Staten over de voortgang ruim twee jaar bijna niks, houden we vervolgens een inhoudelijke politieke discussie, burgers en bestuurders spreken in en weten we in meerderheid waar we uit willen komen. En dat alles terwijl er al een volstrekt ander standpunt in een GS-brief **zonder ons** medeweten de deur is uitgegaan.

MdV,

mevrouw Klaartje Peters kan nog wel 20 boeken schrijven over de groeiende kloof tussen het bestuur en de burgers. Wanneer we zelf niet echt een andere bestuurlijke houding aannemen, verandert er niks en blijven we op verkeerd spoor, op politieke doodspoor zitten. "Focus en verbinding " is uw motto. In dit geval was het: "verkeerd verbonden". Hier moet u politiek/bestuurlijk anders rangeren, zou ik zeggen. ***Deelt u met ons de mening dat dit dossier bij uitstek een proces weergeeft van hoe het niet moet? Ik hoor graag uw mening.***

**Drents bestuursakkoord**

Over politiek/bestuurlijk rangeren gesproken: wij rekenen erop dat u ons als PS daadwerkelijk meeneemt in het proces om te komen tot een Drents Bestuursakkoord met de gemeenten en waterschappen. Want wij hechten aan een zorgvuldige afronding van de uitvoering van het rapport Amen is geen Amsterdam. ***Hoe gaat u ons tijdig bij dit proces betrekken?***

MdV,

**Focus en verbinding**

Het in april gepresenteerde collegeprogramma hebben wij als *globaal, kleurloos en zouteloos* omschreven. Wij misten een duidelijk omschreven ambitie: *waar wil je uitkomen in 2015*, *wat wil je in 2015 hebben bereikt en wat is er in 2015 verbeterd*?

In de Kadernota is het collegeprogramma verder uitgewerkt en worden contouren van het voorgenomen beleid meer zichtbaar. De gewenste inhoudelijke focus krijgt duidelijk meer kleur. Maar hoe gaat u vorm geven aan de voorgenomen verbinding? Want die krijgt nog weinig smaak. U wilt kiezen voor zowel effectieve als vraag- en resultaatgerichte samenwerkingsvormen met overheden, marktpartijen en instellingen. Vanuit het perspectief van de Drentse burger is het echter nog volstrekt onduidelijk of de resultaten van deze samenwerking zullen leiden tot een smaakvol gerecht. Instellingen als Sport Drenthe, het Drents Plateau, STAMM, Zorgbelang, de BOKD, Biblionet, onze Regionale Omroep tasten nog volop in het duister over welke rol en functie zij straks samen met het provinciaal bestuur voor de Drentse burger mogen of kunnen vervullen. Het voorgenomen Drents Bestuursakkoord kan hen daarin de weg wijzen. ***Kunt u nu al aangeven wat er op de provinciale richtingwijzers komt te staan voor deze instellingen?*** De CDA-fractie wil in ieder geval voorkomen dat er een versnippering van kennis en ervaring bij deze instellingen plaatsvindt. Wanneer gemeenten in het sociale domein een centrale rol gaan vervullen zal het welzijn van de Drentse burger leidend moeten zijn. Daar waar nodig zullen de gemeenten moeten kunnen rekenen op een adequate provinciale ondersteuning. ***Deelt u onze mening?***

MdV,

**Bestuurlijk landschap**

We zien een veranderend bestuurlijk landschap. De Rijksoverheid gooit de ene taak na de andere overboord in wat ik maar noem kleinere schepen. Wij doen overigens niet anders. Taken niet meer of anders doen. Nieuwe bestuurlijke samenwerkingen gaan de komende jaren het decor bepalen. Er ontstaan nieuwe vriendenkringen nu de provincie van XXL naar een maatje S gaat. ***Wat gaat dat betekenen voor de ambtelijke organisatie? Betekent verantwoordelijk zijn voor minder provinciale taken ook dat de flexibele schil van medewerkers minder snel hoeft te worden ingevoerd? Uw visie graag!***

MdV

Het veranderende bestuurlijke landschap brengt mij bij het IPO. De CDA-fractie begrijpt dat er als gevolg van de financieel-economische crisis door het Kabinet zwaar moet worden bezuinigd. Ze begrijpt ook dat medeoverheden in die bezuinigingen moeten delen. De gevolgen voor onze provincie ervaart de CDA-fractie echter als zeer onrechtvaardig. De herverdeling van de uitkering uit het provinciefonds valt voor Drenthe onevenredig laag uit. Wij vinden dat het IPO op dit dossier slecht heeft onderhandeld.

In februari 2003 (acht en een half jaar geleden) werd in deze Statenzaal gediscussieerd over het functioneren van het IPO. Er moesten vernieuwingsprocessen op gang worden gebracht. Het ging over de overgang van een gemeenschappelijke regeling naar een vereniging.

Ik citeer uit onze eigen stukken:

- IPO moet slagvaardiger
- IPO moet gezag krijgen
- De kloof tussen IPO en de Statenleden moet kleiner worden
- CdK's moeten meer betrokken worden

Dit alles overziende roept de indringende vraag op of kosten en baten van de samenwerking binnen deze IPO-vereniging nog wel in balans zijn. Onze conclusie (en daar hoef je niet voor gestudeerd te hebben) is dat het IPO er de laatste acht jaar niet in is geslaagd de eerder geciteerde doelen te bereiken. We zijn dan niet ver meer af van de conclusie om het lidmaatschap maar op te zeggen. ***Deelt u die mening? Wij vernemen graag uw visie en die van de Statenfracties.***

MdV,

**Het "Verhaal van Drenthe"**

Het doet ons goed te constateren dat het Drents Archief het CDA-initiatief heeft opgepakt om inhoud te geven aan het Verhaal van Drenthe. Hiervoor hebben we vorig jaar gepleit. Meer mensen kunnen daarmee in contact worden gebracht met de Drentse geschiedenis. Via smartphones en op internet worden we uitgenodigd om op een aansprekende wijze op ontdekkingstocht te gaan door de Drentse geschiedenis.

MdV,

**Sport en bewegen**

Sport en sportverenigingen zijn belangrijk voor de samenleving. Sport draagt bij aan de gezondheid, het tegengaan van overgewicht en de aanpak van probleemjongeren. Het is ook waardevol voor sociale verbanden. Wij ondersteunen het collegevoorstel om het Drents Olympisch plan 2028 tot uitvoering te brengen en het periodiek organiseren van topsportevenementen. Let wel: zoiets kun je alleen maar uitvoeren in samenwerking met partners uit de Drentse samenleving. Daarvoor hebben we een eigen provinciaal kenniscentrum en steunpunt, nl. Sport Drenthe. Het bevreemdt ons daarom dat recentelijk iemand van buiten is aangesteld als programmamanager, die ook nog eens wordt ondergebracht bij Marketing Drenthe. ***Wat zijn hierbij de doorslaggevende overwegingen geweest om voorbij te gaan aan een instelling als Sport Drenthe?***

MdV,

**Samenwerkingsverband Noord Nederland**

U mag de komende twee jaar leiding geven aan het Noordelijke Samenwerkingsverband (SNN). Het programma Koers Noord loopt af, het Rijk hevelt het regionaal-economisch beleid over naar de provincies en in Europa staan we aan de vooravond van een wijziging van de structuurfondsen. Wij zijn benieuwd met welke ambitie en met welk werkprogramma het SNN de komende bestuursperiode ingaat. In de Kadernota zijn over de regionale samenwerking behartigenswaardige woorden opgeschreven. Maar het blijft nog vaag welke mogelijkheden en kansen via de noordelijke samenwerking in nationaal en internationaal verband kunnen worden benut.

De CDA-fractie is van mening dat we snel moeten werken aan de samenwerking met onze partners in Noord-Duitsland. In internationaal verband moeten we werken aan samenwerkingsprojecten die kansrijk zijn voor de Drentse en daarmee de Noordelijke samenleving. ***Onze vraag aan u is: hoe stevig is de noordelijke samenwerking, wat is Uw agenda, kortom welke kansen ziet u voor Noord Nederland/Drenthe?***

MdV,

**Economie**

Economie is een speerpunt in het collegeprogramma. Aansluiting wordt gezocht bij topsectoren en bijbehorende infrastructuur. Het gaat dan om sensortechnologie, agribusiness, energie, vrijetijdseconomie en water. Wij vinden dat ook belangrijk. Maar de CDA-fractie wil er op wijzen dat niet alleen in de topsectoren werkgelegenheid en inkomen is te verdienen. Ook de zorgeconomie, de recreatiesector en het midden- en kleinbedrijf zijn voor Drenthe belangrijke bronnen voor werkgelegenheid en inkomensvorming. Met name de recreatiesector is sterk onderbelicht in de Kadernota. Met een voorbeeld willen wij een specifiek probleem op tafel leggen: de glasvezel en het bedrijvenpark Coevorden. Uit gesprekken met betrokkenen is ons gebleken dat bedrijven worstelen met de digitale bereikbaarheid. De ADSL-verbindingen zijn vol en de glasvezel ontbreekt.
***Hoe staat het met de ontwikkelingen van aanleg van het glasvezelnet op de bedrijventerreinen in onze provincie? Bent u bereid om daar waar knelpunten bestaan of ontstaan uw invloed aan te wenden om deze problemen met anderen op te lossen?***

Ook de RSP-projecten zijn belangrijk voor de economische ontwikkeling van Drenthe. Wel past hierbij de kanttekening dat scherp gekoerst moet worden op risicobeheersing. Het vogeltje van Sietze moet op uw schouder zitten. De gevraagde extra provinciale financiering voor het Atalantaproject in Emmen (12 miljoen) kan wat de CDA-fractie betreft alleen maar doorgaan wanneer tegelijkertijd private investeringen een evenredige omvang vertegenwoordigen. ***Graag horen wij van u en van de andere fracties hoe u de verhouding publiek/privaat ziet bij het Atalanta-project.***

MdV

**Krimp**

Alle partijen in deze staten zijn inmiddels op één of andere manier bezig met de demografische ontwikkelingen, of anders gezegd “de krimp”. Krimp is Hot. Ook in het collegeprogramma krijgt dit thema ruime aandacht. We hebben voor dit doel al een belangrijke som geld opzij gezet t.w. 200.000 Euro. Wat schetst echter onze verbazing? Bij monde van een vertegenwoordiger van de landelijke overheid hebben we kunnen vernemen dat Drenthe een bedrag van jaarlijks 8 miljoen Euro via het provinciefonds beschikbaar heeft! ***Is het college bekend met dit bedrag en waarom zijn de staten hierover tot nu toe niet geïnformeerd? Wilt u dit alsnog doen en uw uiteenzetting dan ook tegelijkertijd maar vergezellen van voorstellen over de besteding van dit bedrag? Wat ons betreft wordt het gebruikt om op kleine schaal experimenten uit te voeren.***

MdV,

**Cultuurhistorisch erfgoed**

Aan alles komt een eind. Ook aan het niet meer uitvoeren van taken. Er komen grenzen in beeld. Zo vinden wij dat de provincie (met inzet van het Drents Plateau) voortdurend zorg dient te dragen voor de borging van onze cultuurhistorische en archeologische Drentse kernkwaliteiten. De provinciale monumenten wilt u doorschuiven naar de gemeentelijke monumentenlijst. Op zichzelf kunnen we dit voornemen volgen en ondersteunen. Maar dat mag niet het begin zijn van een terugtrekkende provinciale beweging op het gebied van cultuurhistorisch erfgoed. ***Waar ligt voor u de grens?***

MdV,
Ik kom tot de afronding van mijn verhaal. We zitten als provincies midden in een bestuurlijke transitie die wordt versneld door de economische tegenwind. Misschien is dit een voordeel van het nadeel. Zouden we anders ook de stappen hebben gezet die we nu willen zetten? Daadkracht en standvastigheid zijn nu geboden. Het CDA wil daarbij haar verantwoordelijkheid nemen. Wij rekenen erop dat ons die positie wordt gegund.

Henk Klaver,
Voorzitter CDA-fractie

**VOLKSPARTIJ VOOR VRIJHEID EN DEMOCRATIE**
**STATENFRACTIE DRENTHE**

MdV de algemene beschouwingen namens de VVD bevat 3 delen: een algemeen deel, een bestuurlijk deel en tenslotte ga ik in op de sociaal culturele ruggengraat.

**Gezellig was het niet, nodig wel.**

MdV de NRC lezer zal dit citaat herkennen als de kop die boven het interview stond met de staatssecretaris van cultuur Halbe Zijlstra.
Daarin blikt hij terug op zijn eerste jaar in het ambt.
Ik kan me zo voorstellen dat wij in de provincie die verzuchting volgend jaar om deze tijd ook slaken, want er moet bezuinigd worden en wel flink, terwijl we tegelijkertijd in financieel zeer onzeker vaarwater zitten.
Het kabinet wil 18 mlrd bezuinigen en pakt door. Wat mij opviel bij al die discussies over de bezuinigingen is dat er over één ding bij vrijwel iedereen overeenstemming is: er moet bezuinigd worden.
We zijn in tijden van financiële welvaart wel erg doorgeschoten in ons subsidiestelsel.
De slag die nu gemaakt moet worden, zowel landelijk als ook provinciaal is dat we opnieuw kijken:

1. is de aanpak die we al jaren hanteren nog wel de goede.
2. kijk eens kritisch naar de overlap die is ontstaan.
3. waar kan op een efficiënte manier samengewerkt worden.

Het komt er op neer dat we de koers moeten verleggen en op een aantal punten herijken op nut en noodzaak. Daarvoor is de kaasschaaf onvoldoende, want daarmee houd je geen kwaliteit in stand. Daarvoor zijn duidelijke keuzes nodig.

Professionals oordelen vaak minder negatief over de bezuinigingen dan je zou verwachten. Onlangs woonde ik met collega Hemsteede een congres in Groningen bij over de overgang van de jeugdzorg van provincie naar gemeente.
Een onderwerp waarover verschillende fracties in deze staten hun zorg hebben uitgesproken.
Alle sprekers gaven aan dat ze vol enthousiasme bezig waren de organisatie van de jeugdzorg opnieuw vorm te geven. De korting was lastig, maar niet het grootste probleem.
En ook de inbreng van de insprekers van woensdag in de Cie was opvallend zelfbewust en optimistisch. Dit biedt perspectief voor nieuwe vormen van samenwerking en het voorkomen van overlap.

Maar die professionals vragen één ding: geef ons dan ook de ruimte om zelf met oplossingen te komen om de resultaten te halen die aan ons gevraagd worden en verlos ons van alle regelgeving die dat bemoeilijkt.
Uit het hart gegrepen van de VVD fractie.
Het college doet met deze voorjaarsnota een voorzet voor forse bezuinigingen en slaagt er desondanks in een sluitend meerjarenperspectief te presenteren.

**Gezellig wordt het niet, nodig wel.**

De VVD fractie steunt de lijn die GS hierin gekozen heeft; heldere keuzes en focus op speerpunten van beleid. Er is een goede mix gevonden van bestuursakkoord, Amen is geen Amsterdam en het collegeakkoord.
De rijksbezuinigingen, ook die op natuur, worden niet automatisch gecompenseerd. Nee, tenzij is het devies.
Voor de uitwerking wordt gezocht naar nieuwe vormen van samenwerking in bestuurlijk Drenthe.

4 jaar geleden zijn we begonnen met culturele en sociale allianties met de Drentse gemeenten.
Na 4 jaar is duidelijk dat het systeem niet perfect was. Stelpstra refereerde daar ook al aan toen hij waarschuwde voor het feit dat een afspraak met de VDG niet betekent dat op alle gemeentehuizen duidelijk is wat er is afgesproken.
Daarbij lag de financiële verantwoordelijkheid in deze constructie nog sterk bij de provincie.
Het college kiest nu voor het instrument bestuursakkoord.
In onze ogen zal dat dus een zakelijker contract moeten zijn, waarin vastligt wie waar voor verantwoordelijk is (financieel) en wat de provincie niet meer doet.
Het college legt daarmee de bal meer bij de gemeenten en die lijn wordt gesteund door mijn fractie

Een tweede bestuurlijk instrument zijn de gebiedsagenda's als kaderstellende samenwerkingsafspraken met een onderscheidend profiel voor de 3 Drentse regio's.
Wij waarschuwen voor 3 dingen:

1. hoe houden de staten democratische controle
2. In de Voorjaarsnota wordt gesproken van "flexibele inzet van middelen en ontschotting van budgetten over programma's heen". En hoewel de VVD voorstander is van een praktische zakelijke houding, ligt het budgetrecht bij de staten . Koppeling van budgetten lijkt ons prima, maar als er tussen budgetten geschoven wordt, dan besluiten we daar graag zelf over. Voorstellen daarover moeten de goedkeuring van ons als Staten krijgen
3. Ook willen we waarschuwen voor bestuurlijke drukte. Het zou goed zijn als bij ieder nieuw samenwerkingsverband dat ontstaat er tenminste één of 2 afgeschaft zouden worden.

Naast de interne Drentse bestuurlijke verhoudingen zullen wij ons binnenkort ook moeten buigen over de toekomstige opzet van het SNN, de noordelijke samenwerking, ook in het licht van de veranderende subsidiestromen van uit Brussel en het IPO. Het lijkt ons goed om daar in de komende periode de statenontmoetingen voor te gebruiken.

Voorzitter ik kom aan mijn laatste punt: de ruggengraat en de 25 mln.
Die 25 mln wordt op verschillende plaatsen in de VJN genoemd. Mijn fractie wil graag een voorzet doen waar dat geld in onze ogen voor is bedoeld. Ook om te voorkomen, dat er gebeurt, wat er ook met de dynamische cofinanciering dreigde te gebeuren: nl het wordt een grabbelton voor mooie projecten en voor je het weet is het geld op.
In dat kader heb ik ook de heer Veenstra al horen zeggen: het moet niet alleen opgaan aan procesgelden.
De motie vitaal platteland is indertijd door mijn fractie ingediend, omdat wij voorzagen dat bij de verwachte demografische ontwikkelingen het voor de betrekkelijk kleinschalige gemeenten op het platteland moeilijk zou worden de dorpen aantrekkelijk te houden.
Voor mijn fractie is dan ook de eerste prioriteit: de fysieke infrastructuur.

En wat verstaan we nu onder de sociaal-culturele ruggengraat en onze provinciale rol daarin?
De VVD vindt het belangrijk dat, ondanks de bezuinigingen Drenthe haar unieke karakter behoudt. Waar zaken nog in onderlinge saamhorigheid worden opgepakt, zonder dat de overheid zich daarmee hoeft te bemoeien. Waar het dorp het beste weet wat goed is voor het dorp en het dorpshuis blijft als het dorp het wil.
De sociaal-culturele ruggengraat dat zijn de inwoners zelf.

Uit onderzoek in krimpgebieden is gebleken dat de leefbaarheid van een klein dorp niet zozeer wordt bepaald door het hebben van een school, winkel of andere voorzieningen. Bewoners (oude en nieuwe) kiezen voor het wonen op een dorp, omdat ze nog de ruimte hebben, omdat hun kinderen veilig naar school kunnen, omdat de huizen nog betaalbaar zijn.
Die vitaliteit van een dorp blijft behouden: als er goede busverbindingen zijn, als voorzieningen goed bereikbaar zijn. Als er geen verpauperde wijken staan die de leefbaarheid onder druk zetten. Als er ruimte geboden wordt voor kleinschalig ondernemen het liefst voorzien van goede internetverbindingen.
En…. als goede oplossingen niet gefrustreerd worden door knellende regelgeving.

Via de bestuursakkoorden met de gemeenten kunnen we samen met die gemeenten zicht krijgen op knelpunten in de fysieke infrastructuur en contracten afsluiten voor het provinciale deel van de oplossing. Het is daarna aan de gemeente om het plan uit te voeren, zij kiezen ook wie ze daarbij in willen schakelen en het is aan het bedrijfsleven en organisaties om hun aanbod daarop in te richten.

Concluderend,
In de Cie vergadering B&F hebben wij al aangegeven dat wij met de VJN instemmen en de lijn die het college kiest voor de verdere uitwerking ondersteunen. Wij hebben voldoende antwoorden gekregen op de vragen die we gesteld hebben en wensen het college en onszelf een goede besluitvorming toe in de loop van dit proces.

**Al is het niet altijd gezellig, nodig is het wel.**

Annemarie Pannekoek
VVD fractie
Juli 2011

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID

Nee, tenzij

Dat is de boodschap, voorzitter, die het college hanteert bij het al dan niet compenseren van kortingen door het Rijk.
Nee, tenzij, daar is de Partij Voor de Vrijheid in Drenthe het mee eens. Zeker, nu Nederland voor de enorme opgave staat om 18 miljard op landelijk niveau te bezuinigen, wat natuurlijk ook zijn weerslag heeft op Drenthe. Het is ook nodig om nu pas op de plaats te maken. De door Drenthe reeds aangegane verplichtingen hangen als donkere wolken boven de financiële horizon van de provincie.

Nieuw realisme is noodzakelijk. Het zijn geen vrolijke tijden, maar wel uitdagende. Hoe eerder we ons realiseren dat de bomen niet meer tot in de hemel groeien, des te eerder en beter kunnen we het huishoudboekje van Drenthe op orde krijgen. Er geldt, dat er even geen ruimte is voor extra's, maar dat er evenwicht moet zijn tussen economie, wonen en natuur. En, voorzitter, economie zou daarbij, als bron en motor voor de rest, op de eerste plaats moeten komen.

Voorzitter,
Het college heeft een poging gedaan om zaken aan te passen aan de veranderde omstandigheden. Daar hebben wij waardering voor, al zien we wel dat het college worstelt met dit veranderde tijdsgewricht.

De Worsteling
Het moeilijkste punt in de veranderde omstandigheden is de natuur. De onzekerheid over deze veranderingen creëren de grootste financiële risico's.
Afgezien van het feit dat we kunnen discussiëren over de vraag wat we nu precies verstaan onder "natuur", kunnen we in ieder geval vaststellen dat we spreken over "gemaakte of ingerichte natuur". Het Drentse landschap is voor het overgrote deel ontwikkeld door de economische behoefte van de mens. Door toegenomen welvaart en rijkdom is deze ontwikkeling omgedraaid en lijkt het de laatste decennia of we weer terug moeten naar zoals het vroeger was.

Doorgeslagen
Als we ons deze ontwikkeling realiseren, dan zien we ook, dat we daarin doorslaan.
Niet alleen door grote grondaankopen, ingegeven door o.a. het Europese Natura 2000 project, maar ook door de herinrichting en het beheer van deze gronden komen we nu, door reeds aangegane verplichtingen, mogelijk in financiële problemen. Immers, de risicoreserves die in ILG en EHS verband zijn aangelegd liegen er niet om. Inmiddels hebben Brussel en de natuur, zo lijkt het, gedeputeerde Munniksma in de financiële houdgreep.
De PVV vindt het niet verstandig om koste wat kost, de EHS plannen uit te voeren, en daar de reserves van de Drentse burger op de provinciale bankrekeningen "uitbundig" voor aan te spreken.

Dan kom ik op het volgende punt, de financiën;
Ondanks begrip voor de moeilijke taak voor het college zien we voorlopig vooral een enorme toename in financieringsreserves, die tegenvallers moeten opvangen. In het slechtste geval zullen ze in record tijd leeg lopen en wij maken ons daarover grote zorgen voor de nabije toekomst. Maar, tegelijkertijd zit ook een positieve kant aan voorzitter, want andersom geredeneerd; in het geval er geen aanspraak komt op de financieringsreserves, verwachten wij dat het college ook meevallers gaat rapporteren en deze meevallers toevoegt aan de algemene reserve.

Voorzitter,
Er wordt te snel met termen geschermd als kapitaalvernietiging. Ook worden door sommige partijen verkeerde conclusies getrokken als andere partijen keuzes maken op basis van gezond verstand en realisme. Je hoeft namelijk niet tegen natuur of cultuur te zijn als je tot het besef komt dat daar even geen geld meer voor is. Dat er even een pas op de plaats gemaakt moet worden. Door meer flexibiliteit en minder automatisme bij subsidies kan veel geld bespaard worden. Net zo goed dat er op reeds gemaakte keuzes of zelfs reeds gemaakte afspraken in goed overleg terug gekomen kan worden als het speelveld is veranderd.

Bestaansrecht
Voorzitter, als er vanuit de Provincie minder subsidiegeld te verstrekken is, zullen ontvangende organisaties zelf moeten gaan nadenken hoe met lagere budgetten om te gaan. Meer zelfredzaamheid is het devies. Zorg als organisatie dat je zelf je bestaansrecht aantoont door marktgericht te handelen.
Stem prijs af op vraag en aanbod en voorzie in een behoefte. Slaag je daar niet in, dan houdt je organisatie op te bestaan, jammer, maar er is kennelijk geen of onvoldoende vraag.

Realisme
Tegelijkertijd, voorzitter, kunnen we ook de hand in eigen boezem steken en ook voor de eigen organisatie zorgvuldig met middelen omgaan. Hoe zou de revitalisering van het provinciehuis eruit gezien hebben in het licht van de huidige financiële omstandigheden? Zouden we dan nog wel 21 miljoen hebben uitgegeven aan de revitalisering? De PVV kijkt ook kritisch naar de extra reservering van 12 miljoen voor het Atlanta project in Emmen. We komen daar in dit huis vast nader over te spreken. Maar ook hier moet de ambitie mogelijk worden bijgesteld aan de veranderde omstandigheden. Of, gaan we in Drenthe een eigen “Blauwe Stad ” project creëren?

Voorzitter, in veranderende tijden past ook dat we anders naar energie gaan kijken.
In de allereerste plaats zullen we minder moeten gaan verbruiken, maar daarnaast moeten de woorden “duurzaam” en “rendabel“ kernwoorden zijn. Prikkel en motiveer leveranciers van alternatieve energie bronnen tot grotere efficiency van hun producten door de subsidie voor de verbruikers eraf te halen.
De producten moeten naast duurzaam ook rendabel worden. Een stimuleringslening voor onderzoek en ontwikkeling zou beter op zijn plaats zijn. En alleen echt duurzame en echt rendabele alternatieve energievoorziening moet een kans krijgen in Drenthe. Te denken valt aan bijvoorbeeld zonnepanelen en aardwarmte.
Gesubsidieerde energie is niets anders dan bedrog. De belastingbetaler wordt een rad voor ogen gedraaid. Hoe dan ook, de consument betaalt dubbel voor de gesubsidieerde

energievoorziening, één keer op zijn eindafrekening en nog een keer via de inkomstenbelasting, zelfs als je er geen gebruik van maakt.
De PVV zegt dan ook absoluut NEE tegen windmolens in Drenthe en daarbij: wie van de Drenten wil zo'n horizonvervuilende, vogels uit de lucht meppende, lawaai makende, 120 meter hoge windturbine in zijn achtertuin hebben?
Er zijn maar heel weinig gegadigden. En als dan ook nog blijkt dat ze duur en onrendabel zijn, moet je toch wel medelijden hebben met de inwoners van Odoorn die daar mee opgescheept dreigen te worden.

Wij zullen dan ook het hele programma Klimaat en Energie goed in de gaten houden. Voorlopig worden er nieuwe namen als DEO (Drentse Energie Organisatie) en EANN (Energie Akkoord Noord Nederland), toegevoegd aan Energy Valley. We zijn benieuwd naar de uitkomst van deze ambitieuze plannen. Het is natuurlijk prima dat we blijven zoeken naar alternatieven op het gebied van energievoorziening. Dat is niet alleen nodig maar schept ook mogelijkheden en kansen en dat is natuurlijk een goede zaak. Mede daarom blijven wij pleiten voor verder onderzoek, ook op het gebied van kernenergie, met name de vierde generatie kerncentrales, één van de schoonste en meest rendabele vormen van energie!

Kerntaken

De PVV is blij dat het college durft te kiezen voor de kerntaken van de provincie. Onderwijs en Arbeidsmarkt zijn voor de PVV belangrijk, toch ziet de PVV ze niet als kerntaken van de provincie. De provincie kan op deze onderwerpen niet sturen en kan ook niets met het onlangs verrichte arbeidsmarkt onderzoek. De conclusies zijn dat er gebrek is aan medewerkers in de zorg en in de techniek. Dit zijn open deuren die bij de direct betrokkenen al lang bekend waren.

Voorzitter, er is nog genoeg te zeggen over de regiovisie, het TT circuit, de verlenging van de startbaan Groningen Airport Eelde, het Openbaar Vervoer, het beheer en onderhoud van wegen en waterwegen, water en waterschappen en dat doen we graag een volgende keer. In ieder geval zal de Partij Voor de Vrijheid er naar streven om zo duidelijk mogelijk te zijn en niet alleen de belangen van onze kiezers maar de belangen van alle Drenten te behartigen.

Voorzitter, ik rond af.
Wij zien dat het college een serieuze poging doet in het vinden van een modus, om met het veranderende financiële klimaat om te kunnen gaan. De PVV zal een constructieve bijdrage blijven leveren. Hoewel wij om reden van de te grote financiële risico's tegen deze voorjaarsnota stemmen, zeg ik u nogmaals toe dit college de kans te geven die zij verdient.

En dan voorzitter, als u mij toe staat, nog één goede raad. Op blz. 13 van de voorjaarsnota staat geschreven, dat het principe "medewerker volgt beleid" wordt gehanteerd. Analoog daaraan raad ik u aan; "Provincie volgt Den Haag".

Dank u wel.

Algemene Beschouwingen SP

Roerige tijden, beroerde tijden.
Tijden voor ‘oproer’.

MdV, beste mensen,

Tijd om 007 in te vliegen? Licensed to kill. Z’n drankje ‘shaken, not stirred’. Een paar achtervolgingen. Een stel mooie meiden. Een reeks explosies. En aan het eind van het verhaal zijn de boeven een kopje kleiner en ziet de wereld er weer een stuk beter uit.

Roerige tijden. Behoorlijk shaken en stirred. Zekerheden voor gewone mensen van een baan een inkomen een huis, gezondheidszorg onderwijs, het wordt allemaal niet meer geleverd. De bodem onder de economie en de welvaart kan er zomaar onderuit getrokken worden, blijkt. Nog maar net zijn de banken, die geld met geld maakten, gered of het experiment met de ene Euro voor heel Europa blijkt in een Griekse tragedie uit te monden. En uiteraard wast de elite die het zover heeft laten komen de handen in onschuld. Nee, zoveel mogelijk vrijheid aan de markten! De panacee voor alle problemen.

Beroerde tijden voor veel mensen. De regering bezuinigt op de mensen die het het minst kunnen missen en die ook het minst verantwoordelijk zijn voor het ontstaan van de crisis. Mensen die aangewezen zijn op zorg, mensen zonder werk, en gehandicapten leveren in. Maar ook gezinnen op zoek naar een woning met een inkomen tussen 33.000 Euro en 38.000 Euro zijn de klos, zij kunnen én geen huis meer huren én geen huis kopen.
En ondertussen bij alle bezuinigingen blijven de rijkste Nederlanders buiten beeld. Stevig bijdragen om de problemen op te lossen is voor hen niet aan de orde.

En ondertussen blijven ook de beelden vanuit het botte koopmanschap het goed doen in allerlei politieke kringen. Een beeld dat ‘wie niet werkt ook niet zal eten’ een beeld dat ‘vooral ‘de besten’ rechten moeten krijgen’, een beeld dat het recht van de sterkste moet gelden, een beeld van ‘winst voor alles’ , dat het goed is om te maaien waar men niet gezaaid heeft. Een beeld waar solidariteit, gelijkwaardigheid en menselijke waardigheid steeds meer uit beeld dreigt te raken.

‘oproer’; tegengas.
Als SP zijn wij blij dat mensen allerlei achteruitgang niet over zich heen laten komen. Het maatschappelijk verzet neemt toe.
We zijn ook blij als de provincie niet achteroverleunt, maar op z’n minst aangeeft waar de problemen zitten. Een bestuursakkoord dat niet deugt, het bezuinigen op de natuur waar veel rijkdom verloren dreigt te gaan, het korten door het rijk op cultuur in het noorden waar de verdeling toch al scheef is, de rijksdiensten die uit Drenthe verdwijnen terwijl het rijk weet dat de werkgelegenheid in het noorden geen jojo mag zijn.

Enkele voorbeelden waar de gemeente ook hard mee aan de slag moet:

Opslag van kernafval.

Natuurlijk is het geen goede zaak dat hier in Drenthe of waar dan ook op te slaan. We moeten voorkomen dat het geproduceerd wordt. Geen extra kerncentrale dus en Borssele moet dicht. Net als in Duitsland en Zwitserland. Dat betekent investeren in andere vormen van energie, kleinschaliger en duurzamer. De verkoop van Borssele aan RWE maakt dat niet makkelijker. Want dan draait een concern aan de knoppen van de kerncentrale die vooral een belang heeft bij doorproduceren. Door nu in te stemmen met die verkoop in ruil voor een eenmalig fors bedrag maken we ons het leven moeilijker om invloed te houden op de ontwikkelingen.

Greep houden op windmolenparken
Als SP vinden we het prima dat de mogelijkheden van windmolenparken onderzocht worden. Maar niet in het wilde weg. We zijn met het college van mening dat de provincie hier op korte termijn een visie voor op moet stellen.
De voorzieningen voor ouderen.
Het verhaal is bekend. We worden met z'n allen ouder en als het even kan moet dat in goede gezondheid en met voldoende voorzieningen en zorg. Dat moet echter wel allemaal georganiseerd worden Een taak van gemeentes, maar ook een punt om als provincie alert op te zijn. Mogelijk biedt de pot van 25 miljoen voor de ontwikkeling van het platteland hier kansen. Bijvoorbeeld voor het in stand houden van medische posten, herinvoering van de

Banen
In de zorg en in de techniek zijn kansen op werk. Waar mogelijk moet de provincie daar op blijven inzetten. Wat ons betreft geen bezuinigingen op dat vlak.

En verder weet u van ons dat wij vinden asbest verwijdering een plaats moet krijgen in het provinciaal beleid. Dat bodem sanering bijvoorbeeld voor de locatie Wijk en Boerma in Tynaarlo prioriteit moet krijgen. En dat wij een OV-kaart voor MBO-ers blijven bepleiten.

MdV. Het is een flinke brei aan info, de voorjaarsnota. Met vooral voorstellen die nog verder uitgewerkt moeten worden voordat het mogelijk is ze goed te kunnen beoordelen. Enkele opmerkingen.
Naar onze mening is het prima dat taken verschuiven van de provincie naar gemeentes. Maar wel met een zachte landing. En als die zachte landing ontbreekt dan is ons alternatief niet dat de zaak dan maar moet crashen.
We zijn ook bezorgd over het idee dat meer marktwerking per definitie en in alle gevallen goed is. Publieke diensten, provinciale instellingen en organisaties verdienen in veel gevallen de voorkeur. De experimenten met privatiseringen, verzelfstandigingen, meer marktwerking, moeten gewoon kritisch bekeken worden en waar het niet werkt teruggedraaid worden.

We zijn blij met initiatieven die het unieke van Drenthe op historisch vlak beschermen, behouden en onder de aandacht brengen. Ook als SP hebben we daar de afgelopen jaren veelvuldig op gewezen. Van de erfenis van Tjerk Vermaning en alle prehistorische vondsten tot de celticfields en van Frederiksoord tot de bescherming van de hunebedden. Hier ligt duidelijk een taak voor de provincie.

Als SP vinden wij dat het soberder moet. Om te beginnen door te bezuinigen op management en adviseurs. Beperk bureaucratie, bijvoorbeeld rondom aanbesteden. Bezuinig ook op de franje van grote projecten. Kijk daar nou ook eens naar. Daar is het nog steeds meer, meer, meer. Terwijl de provincie nog niks gezien heeft over de financiële haalbaarheid van de nieuwe dierentuin in Emmen, reserveert het college net zo makkelijk 12 miljoen na een briefje uit Emmen. Wat dat betreft is het de wereld op zijn kop.

Voorzitter. De komende roerige en beroerde tijden blijft de SP de provincie kritisch volgen en we blijven ideeën aandragen voor een beter Drenthe. Dat is niet altijd zwartwit, de politiek is geen plek waar een 007 aanpak thuishoort. Maar we mikken wel, en zo snel mogelijk, op een betere wereld en een beter Drenthe.

D66

Voorzitter, geachte aanwezigen.

Op deze herfstige zomerdag de Algemene beschouwingen over de Voorjaarsnota. Een dun boekwerkje met grote gevolgen en met een even simpele als heldere boodschap: we hebben minder te besteden.

In ruim 18 duizend woorden wordt er een nieuwe werkelijkheid geschetst; de jaren van overvloed zijn voorgoed voorbij. Uitgaande van de financiële situatie zoals die nu is, worden we geconfronteerd met het gegeven dat fundamentele keuzes moeten worden gemaakt, keuzes die iedereen zullen treffen.

Deze Voorjaarsnota laat een beeld zien waarin scherpe keuzes worden gemaakt die moeten leiden naar een gezonde, duurzame provincie, financieel in balans en met een sluitende begroting. Een provincie die ook in de komende jaren de financiële tegenvallers die op ons afkomen, zal kunnen opvangen en pareren. En dat met een liefst open huishouding.
We worden gedwongen de werkelijkheid onder ogen te zien en daar zit een grote uitdaging in waarbij een beroep wordt gedaan op ons allemaal om te zoeken naar creatieve en duurzame oplossingen voor wat op ons afkomt.

D66 kan zich op grote lijnen vinden in deze nota; er zit zowel een liberaal als een sociaal tintje aan, de provincie legt zich toe op haar kerntaken en er wordt gewerkt aan een kleinere, maar daadkrachtiger bestuurslaag. Er worden duidelijke keuzes gemaakt. Ook zien wij de gerichtheid op onze oosterburen en Europa terug, want ook daar liggen grote kansen.

Toch nog een aantal aandachtspunten:

**1. Gebiedsregio's en de sociaal-culturele ruggengraat:**

Het is goed om te denken vanuit de drie gebiedsregio's; dit kan duidelijk en overzichtelijk zijn. Wat we missen in dit verhaal is de verbinding, zo nadrukkelijk door GS in het collegeprogram benoemd. De verbinding die ervoor moet zorgen dat gebieden elkaar versterken en de eigen kracht inzetten. Als regisseur van dit blijspel dient GS ervoor te waken dat er straks drie kleine provincies in de provincie ontstaan.
Het is al eerder genoemd: vraaggestuurd werken. Kijkend naar de problematiek en de uitdagingen van de drie gebieden, is het van belang te sturen op die uitdagingen. De focus in Drenthe zou niet enkel moeten liggen bij de topsectoren, maar ook op Drentse speerpunten, de sociaal-economische vitalisering in een krimpende samenleving en het ontstaan van een nieuwe groep kanslozen, zoals gemeld in het Arbeidsmarktonderzoek. D66 ziet hier voor de provincie een duidelijker rol als regisseur: meer sturing en regie. Meer meetbare aandacht en investeringen in de Drentse Zuid-Oosthoek.

In dit 48 pagina's tellende boekwerk, staat het begrip 'Drentse Zuidas' slechts 1x genoemd. Zegt dit iets over de prioritering van deze ontwikkeling?
In de verdere uitwerking van dit project zal meer tijd en energie gestoken moeten worden. Daar liggen veel kansen en mogelijkheden, zowel op nationaal als internationaal gebied.

**2.Opslag kernafval in zoutkoepels:**

De ondergrondse opslag van CO2 in de bodem, een item wat enige tijd geleden hét onderwerp van gesprek was. Na eerst wat heen en weer gedraai van partijen met verschillende stellingnames, werd het eind 2010 duidelijk en stonden (bijna) alle neuzen dezelfde kant op: Drenthe wil géén opslag van CO2. Het devies was tot die tijd geweest: Meewerken met de overheid, uitleggen, onderzoeken, dit alles vanuit de gedachte "If you can't beat them, join them" Hoe heeft deze strategie nu eigenlijk uitgewerkt? Het kabinet was daar duidelijk in: in Barendrecht willen ze het niet, nou dan kan het mooi in Drenthe. Ondanks alle medewerking en persoonlijke inspanning van GS stond dit kabinet in de startblokken om de overtollige CO2-voorraden in de Drentse ondergrond te spuiten. Dat dit feestje niet is doorgegaan is te danken aan het volledige gebrek aan draagvlak onder de Drentse bevolking én de verkiezingen die eraan kwamen.
Nu komt het volgende op ons af: de opslag van kernafval in zoutkoepels. En ook hier lijkt hetzelfde principe gehanteerd te gaan worden; verleen medewerking.
In de Voorjaarsnota staat dat er onderzoek verricht gaat worden naar de (on-)geschiktheid van zoutkoepels voor opslag. Wie gaat dat onderzoek betalen? Gaan wij als noordelijke provincies niet alleen meéwerken aan de niet gewenste opslag, maar gaan we ook nog meebetalen door voor de onderzoekskosten op te draaien?
Op de opmerking van D66, ".. stel dat de bodem uitermate geschikt is" antwoordde GS:"..dan gaan we opnieuw in discussie." Discussie waarover? Drenthe is toch tegen? Onze boodschap kan heel duidelijk zijn: Ook al hebben we er niets over te zeggen: Drenthe zegt NEE.
Wij vragen GS dan ook duidelijker en krachtiger stelling te nemen tegen deze ontwikkelingen en onze gezamenlijke zorgen kenbaar te maken bij de minister. Daarnaast willen wij dat GS goed luistert naar de samenleving en de zorgen van gemeenten, bewoners, milieugroeperingen en anderen, serieus neemt en eventuele acties ondersteunt. Hiermee laat u zien dicht bij de burgers te staan.

**3. Noordelijke samenwerking;**

Ons enthousiasme kent bijna geen grenzen: de PvdA komt met een motie over de Noordelijke samenwerking. Wij waarderen deze gedachte zeer en zien deze motie als een goede startpositie voor een verdere uitbouw van deze, in onze ogen, hoogstnoodzakelijke ontwikkeling. De ambitie van D66 is groter, maar wij zien het als een goede aanzet en zijn verheugd met de duidelijk toegenomen belangstelling voor dit onderwerp.
Zijn er, ambtelijk gezien, al de nodige stappen gezet op dit onderwerp, in politiek opzicht moet er nog het nodige gebeuren.
Wij zouden daarom bij zowel GS als PS willen pleiten voor een bijeenkomst liefst voor het einde van 2011, waarbij Statenleden uit Fryslân, Groningen en Drenthe gezamenlijk over het onderwerp Noordelijke samenwerking met elkaar van gedachten kunnen wisselen.

Een ander zorgpunt:

**4. Monumenten;**

Het overdragen van monumenten naar gemeenten zou als ongewenst effect kunnen hebben dat gemeenten besluiten om de monumentenstatus los te laten. Dat baart ons zorgen: een monument heeft niet voor niets die status gekregen; blijkbaar waren er zwaarwegende argumenten om dit etiket opgeplakt te krijgen. Een monument is van ons allen en behoort tot het cultureel erfgoed van onze mooie provincie. We moeten ervoor waken dat reeds benoemde monumenten onder de sloophamer ten onder gaan, enkel en alleen omdat belangen van bijvoorbeeld ontwikkelaars zwaarder gaan wegen dan de status van een gebouw. Heeft het college zich dit wel voldoende gerealiseerd? En zo ja, hoe denkt u dit te kunnen borgen?
De waarde van een monument is namelijk niet in geld uit te drukken.

**5. Cultuur**

Voor D66 een belangrijk onderwerp. De bijdrage die culturele instellingen leveren aan het gevoel van welbevinden is groot. Cultuurparticipatie is activerend, effectief en levert als maatschappelijke en economische multiplier een duurzame investering in de toekomst.
Op cultuur gaat bezuinigd worden en daar wordt het mes in gezet. Dat hoeft niet per definitie verkeerd te zijn; het prikkelt de creatieve culturele sector om zelf met oplossingen te komen om hun kwaliteit te borgen. Maar soms kan een mes net iets te diep snijden waardoor het moeilijker wordt het bloeden te stoppen en de wond te dichten. Tijd heelt alle wonden en dat is precies wat bijvoorbeeld Biblionet vroeg: geef- ons –meer- tijd. D66 ziet de toegevoegde waarde van een dergelijke instelling; zij zijn goed op weg, het is een uniek concept dat niet mag verdwijnen.

**6. Atalanta Emmen;**

Ambitie is mooi, blinde ambitie is gevaarlijk. Het Atalanta-project zal een verrijking zijn voor Emmen, voor Drenthe, voor het hele noorden. Maar er is ook veel weerstand en onduidelijkheid over dit plan. Er gaat veel geld in om en ook de provincie zal een belangrijke bijdrage leveren. In deze tijden van bezuiniging zullen we als volksvertegenwoordigers extra goed moeten uitleggen hoe wij tot onze keuzes gekomen zijn. De gereserveerde € 12 miljoen zal, onder voorwaarde van een degelijk businessplan, positief door dit college worden benaderd.
En juist over die voorwaarden hebben wij enige zorg. De Businesscase 7.0 staat bol van enthousiaste plannen en aannames. D66 wil graag geloven in de cijfers die genoemd worden; vanaf 2015 zullen er 1,3 miljoen bezoekers per jaar zijn die allen met enthousiasme € 30,- neerleggen om tussen de olifanten een boterhammetje te eten, zich met graagte laten onderdompelen in ‘De wereld van vochtige warmte’ en na afloop van deze spannende avonturen en ontmoetingen, uitbuikend onderuitzakken in de ongetwijfeld riante stoelen van het theater om te gaan genieten van een optreden van de als pinguïn verklede Jannes.
Voorzitter, ik chargeer wat. Maar enig realisme lijkt ons wel op z’n plaats.
D66 wil het college dan ook nadrukkelijk verzoeken de door de provincie gestelde voorwaarden voor de toekenning van de € 12 miljoen, samen met de opbrengsten van het onderzoek dat Twijnstra Gudde verricht, nauwlettend in het oog te houden en zodra er ontwikkelingen zijn dit met PS te delen.
Ook D66 wil graag geloven in de haalbaarheid van dit prachtige, creatieve en ook duurzame plan. Stel ons gerust en wij gaan ervoor.

Voorzitter, ik kom tot een afronding.
Deze Voorjaarsnota biedt kansen voor iedereen.
D66 kan zich in grote lijnen vinden in deze nota. Wel blijven er een aantal belangrijke aandachtspunten:
-De sociaaleconomische vitalisering en de aandacht voor de problemen in de Zuid- en Oosthoek van Drenthe;
-De opslag van kernafval in zoutkoepels;
-Ons cultureel erfgoed; de monumenten;
-Het tijdspad dat culturele instellingen is gegeven om tot de hen opgelegde bezuinigingen te komen;
-De ontwikkelingen betreffende Atalanta.

Enthousiast zijn wij over de initiatieven voor frequenter noordelijke samenwerken en de schijnbaar duidelijke keuzes die worden gemaakt.
De provincie als regisseur die, zoals een goed regisseur betaamt, zijn spelers stimuleert en enthousiasmeert en het beste bij hen naar boven brengt.
Wij danken u voor de aandacht.

ChristenUnie

**Algemene beschouwingen ChristenUnie 2011**

MdeV

Uit overtuiging! Daarmee is de ChristenUnie de verkiezingen ingegaan. Het zegt iets over onszelf, over hoe wij in de samenleving staan. Wij zijn er namelijk van overtuigd dat je een bijdrage aan de samenleving hebt te leveren, ook in het politieke en bestuurlijke.
Maar onder die wat oppervlakkiger menselijke drijfveer zit natuurlijk de diep gewortelde overtuiging dat de boodschap van de Bijbel goed is voor de wereld. Ik noem dat vandaag omdat ik het van belang vind dat in onze eerste algemene beschouwingen in deze bestuursperiode (en de mijne in deze staten) nog eens duidelijk naar voren komt vanuit welke overtuiging wij hier ons werk willen doen. Er is ook aanleiding toe wanneer je kijkt met welke insteek het collegeprogramma zijn vertaling vindt in de voorjaarsnota.

Vanuit die overtuiging wil de fractie van de ChristenUnie de focus leggen op het thema recht en gerechtigheid en op het thema duurzaamheid/rentmeesterschap. Die keuze heeft alles te maken met de opdracht waar wij hier voor zitten: een goede overheid zijn voor Drenthe en zijn inwoners. Dat is een rechtvaardige overheid met oog voor de samenleving. Dat is ook een overheid die verantwoord met de schepping omgaat.

Onze economie staat net als in ons land, in Europa, en zeg maar rustig wereldwijd, fors onder druk. En dat is niet mis. Toch moeten we ons daarbij ook realiseren dat we het wel over het verdelen van de welvaart hebben. Wanneer wij het hebben over recht en onrecht, praten we in een totaal andere context dan de mondiale, waar het onrecht echt oneerlijk is verdeeld.
Ik maak deze relativering omdat het ons op een bepaalde manier bescheiden moet maken in het duiden van dat waar wij mee bezig zijn. Tegelijk weet ik ook dat je daarmee onze verantwoordelijkheid hier in Drenthe niet af kunt doen.

Focus en verbinding, dat is de paraplu die het college boven de plannen voor de komende jaren heeft uitgevouwen.
Het zijn mooie begrippen, dat focus en verbinding. Wanneer we daarbij vanuit het perspectief van de ChristenUnie kijken, gaat het er om in hoeverre er in de Drentse samenleving recht gedaan wordt aan de mensen. Dat betekent dat er ruimte is en kansen zijn voor onze inwoners om zich te ontplooien, om toegevoegde waarde te hebben. Het betekent dat er balans is tussen stad en platteland, waarbij de één niet van grotere waarde is dan de ander. Het betekent dat we voortdurend in het oog houden dat sociale cohesie van belang is en dat we die niet uit moeten spelen tegen economische of financiële belangen. Het betekent dat je recht doet aan innovatie, aan economische groei, aan financiële degelijkheid en tegelijk aan wat we aan natuur, groen of water hebben gekregen. Dat betekent dus geen eenzijdige focus, maar wel verbinding zoeken, en wel in die diepere dimensie dat het er om gaat recht te doen aan mensen en omgeving.

Wanneer we dan kijken naar de Voorjaarsnota moet ons van het hart dat we weinig van zo'n betekenis zien. We zien een toonzetting die de kleur heeft van zakelijkheid en waarin de economie voorop staat. Daarmee geeft het college een kleur aan zijn boodschap voor Drenthe. Het college noemt het zelf sociaal-liberaal. Onze indruk is dat in de balans tussen liberaal en sociaal het laatste er wel schraler afkomt. Maar mogelijk kan het college uitleggen wat ze bedoelen met een sociaal-liberale en duurzame benadering.

ChristenUnie

Want, op dat sociale aanhakend, wat opvalt, is dat de inspanning op het sociale domein nog verder worden teruggebracht. Tegelijk zegt het college te staan voor de sociaal culturele ruggengraat van Drenthe. Voor ons is daarin de balans nog niet helder. In deze staten hebben we met PNS+ een koers uitgezet. Kan het college aangeven of het met deze voornemens, zoals het afbouwen van de flexgelden, nog steeds op die koers zit? Of stelt u bij?
Wij snappen dat een betere verdeling in takenpakketten tussen overheden nodig is. En, ook al is dat met pijn in het hart, we kunnen ons er ook nog iets bij voorstellen als het gaat om de taken in het sociale domein: natuurlijk is dat bij gemeenten vaak beter op z'n plek. Tegelijk leven we ook op de schaal van Drenthe. En die schaal kan betekenen dat je juist als provincie een verantwoordelijkheid hebt. Dat gevoel missen we. Ook wij zijn bereid de keuze te maken voor een heldere taakverdeling en accepteren de consequenties daarvan. We zijn in dit stadium echter wel beducht voor de consequenties van het afbouwen van de flexgelden. Dit moet behoedzaam gebeuren. Graag willen we daarom van het college inzicht krijgen in de effecten, met name effecten in de samenleving, van de voorgestelde aanpak.

Het toverwoord van deze voorjaarnota lijkt wel te zijn `zakelijk`. Alles voor de economie. En, ok, ook ruimte mag nog een plek hebben. Zelfs wanneer je even heel strikt naar de kerntaken van de provincie kijkt, baart deze benadering ons zorgen: als het niet meewerkt aan de economie dan is het al niet meer zo interessant. Het is een beetje de toon alsof elke boom in Drenthe moet gaan renderen. En, nogmaals, niets mis met een gezonde economie en het daaraan werken, maar of je daarmee recht doet aan alle Drenten en of een duurzame samenleving alleen daarvan af moet hangen? Het komt bij ons eenzijdig over.
We maken deze opmerkingen ook tegen de achtergrond dat het college eerder denkt in revolverende fondsen dan in subsidies. Mooi gevonden, en ook nodig dat we bezuinigen, maar tegelijk moeten we niet de kant op alsof we een soort BV Drenthe zijn.

Recht doen aan de Drenten betekent recht doen aan alle facetten in de samenleving. En wanneer je dan een verbindende rol wilt vervullen, betekent dat, dat er oog is voor iedere Drent.
Drenthe is een provincie waar nogal wat onderwijsachterstand is. Juist in Drenthe is volgens ons veel behoefte aan "gewoon" werk. En wanneer je dat ook in de topsectoren kunt vinden, prima. Maar is het niet wat eenzijdig? Zeker als het gevolg daarvan is dat we de gelden voor het stimuleren van de onderwijs- en arbeidsmarkt gaan afbouwen. Daar snappen we niks van. Een omgekeerde beweging had ons logischer gelegen. Is het niet zaak er alles aan te doen dat we in de basis de versterking zoeken?
Zo sterk het accent leggen op de topsectoren neigt naar teveel van het goede. Drenthe is ook, in de goede zin, gewoon Drenthe. Wij pleiten voor meer inzet op dat gewone werk voor gewone Drenten. Dat zal moeilijk zijn, maar het voorziet wel in wat er nodig is. De PvdA pleitte voor de verkiezingen hartstochtelijk voor 10.000 banen in de economisch zwakkere gebieden. Die ambitie zien we in de plannen van het college niet terug, maar we kunnen ons niet voorstellen dat die er niet meer is. Wij steunen dat graag!
Wat ons betreft is bezuinigen op de stimulering van onderwijs- en arbeidsmarkt niet verstandig. We wijzen in dat verband ook graag op de recente rapporten over sociaal vitaliseren van het plattenland en het recente arbeidsmarktonderzoek. Deze rapporten bevestigen de stelling dat onderwijs in relatie tot de arbeidsmarkt een investering is voor de toekomst. Dat we de middelen anders inzetten kan onderwerp van discussie zijn, geen middelen beschikbaar stellen in onze ogen niet.

Graag hoor ik van het college en de andere fracties of u bereid bent deze bezuiniging niet door te voeren. Wat de financiering daarvan betreft kan de oplossing worden gevonden door de indexatie van inkoopbudgetten op een lager niveau te zetten. gaan voor een compactere

overheid. Dan kunnen de uitgaven ook compacter. In die zin zou ik er in het algemeen wel voor willen pleiten gedurende deze bestuursperiode op dit soort budgetten de nullijn hanteren. Het voert de druk op, maar onder druk wordt ook veel vloeibaar.
.
Wij hebben twijfels bij een Drents bestuursakkoord en de gebiedsgericht aanpak.
Wij zijn niet zo enthousiast over dit fenomeen, weer een nieuwe structuur. En daar is de provincie al zo goed in. We zijn met elkaar in gesprek hoe we het nu beter kunnen gaan doen en wat is de oplossing? Weer een structuur. Ik pleit voor een inhoudelijke benadering en dan daaromheen zoeken naar oplossingen, kortom een vraagstukgestuurde werkwijze in plaats van een gebiedsgestuurde. Daarbij geef ik het college ernstig in overweging vooral veel oog te hebben voor de schoonheid van de eenvoud. Een Drents bestuursakkoord is daarvan voor ons niet een voorbeeld.

Natuur is één van de grote trekkers van Drenthe (en dus ook van groot belang voor de economie). Wij vinden niet dat we alle kortingen van het rijk moeten compenseren, maar dit is wel een thema wat vraagt om zeer strategische inzet van middelen. Je moet immers goed op je “goud” passen. Dat vraagt om een visie die zich richt op een duurzaam behoud en een duurzame inrichting van natuurgebieden. We realiseren ons dat dit geld kost. En ook dat het er op kan lijken dat dit niet direct economisch rendeert. Maar daar kan zorgvuldig omgaan met wat we gekregen hebben bovenuit stijgen. Wij zijn bereid daarvoor middelen in te zetten. We moeten voor het verdere gesprek daarover eerst de onderhandelingen over het deelakkoord afwachten.

Terecht wijst u op demografische ontwikkelingen en de gevolgen daarvan. Toch zijn er nog steeds grootste plannen voor woningbouw. Zo lijkt het dat de noordelijke expansiedrift, ook in en aan de as Assen-Groningen, nog steeds bestaat. Is dit nog allemaal realistisch en gaat het college daarin heldere keuzes maken? En hoe zit dat met die 8 miljoen euro voor Drenthe voor de aanpak van de krimp waar in de meest recente masterclass Krimp over gesproken is? Rondom de overige RSP-projecten en met name Atalanta wachten we de nadere informatie af die nodig is om tot een verantwoord besluit te komen over wel of niet met 12 miljoen ondersteunen.

Inzetten op schone en duurzame energie blijft voor ons een belangrijk speerpunt. Een bezuiniging op het programma Klimaat en energie gaat ons aan het hart. We hopen dat creativiteit en innovatie dit goed kan maken.

Wij steunen uw voornemen om prioriteit te geven aan het Openbaar vervoer! We zien ook daar graag innovatie en waar het kan versterking van de sociaal maatschappelijke functie, bijvoorbeeld door, wat vergelijkbaar in andere provincies gebeurt, ondersteuning van OV voor MBO-ers. Ook daarin kan de overheid van betekenis zijn waar het gaat om recht te doen en kansen bieden. Ik leg aan u en de staten graag de vraag voor in hoeverre er draagvlak is om met voorstellen voor ondersteuning van OV voor MBO-ers te komen.
Wat ons betreft is een iets steviger versobering op de post beheer en onderhoud van wegen niet uitgesloten. We vinden het in ieder geval de moeite waard om eens een perspectief te schetsen in hoeverre we met een steviger bezuiniging en inzet van de reserve over de eerste 10 jaar uitkomen. In onze ogen is een bezuiniging van 10% dan niet onrealistisch en onverantwoord. Bent u bereid om dat perspectief te schetsen?

Wij zijn bereid om samen met u na te denken over de invulling van kortingen in het culturele domein. Uw voorstel is wat dat betreft nu uitsluitend financieel taakstellend. Dat is te mager.

ChristenUnie

Een blanco cheque mag u van ons dan ook niet verwachten. Alleen onder dat voorbehoud accorderen we de voorjaarsnota op dit punt.

We hebben nog wel eens twijfels als het gaat om IPO en SNN. We laten ons soms vangen in structuren zonder er nog eens bij stil te staan of middel en doel nog in evenwicht zijn. Wij pleiten er voor in het begin van deze bestuursperiode daarover met de staten nog eens uitdrukkelijk te spreken. Onze statenontmoeting kan daar mogelijk voor worden gebruikt.

MdV, er is veel te zeggen en dus ook veel te zwijgen. We moeten keuzes maken in wat we naar voren willen brengen. Het verhaal is nooit af. Veel van uw voorstellen kunnen op ons begrip rekenen. Wel zijn we kritisch over de toon die er onder lijkt te liggen. Voor ons is niet alles zakelijkheid. Juist wanneer dat de boventoon gaat voeren dreigt verbinding onder die (zakelijkheids)focus onder te sneeuwen. Dat is niet wat Drenthe verdient, dat is niet wat onze inwoners verdienen. We zullen vanuit verschillende focus en motieven onze politieke inbreng leveren. Wij gaan graag samen op zoek waar we de verbinding kunnen maken in het belang van deze mooie provincie, ook als het moeilijk is. Want ook dan mogen we positief blijven. Ik kom terug op waar ik mee begon: het gaat nog steeds om de verdeling van welvaart. Mijn fractie hoopt dat we samen recht kunnen doen aan deze Drentse samenleving. In onze ogen staan we daarin samen nooit alleen. Er is een God aan wie we mogen vragen ons werk te zegenen.

2011

# Bart houdt zijn rug recht!

GroenLinks Statenfractie Drenthe

13-7-2011

**opening**:

- dit is Bart –
- hij is nogal afgevallen in de laatste maanden
- doordat zijn broers en zusjes weigerden om de welvaart te delen
- maar hij heeft pas echt veel gewicht verloren op het moment dat zijn ouders hem zijn eigen inkomsten deels afnamen èn hem ook nauwelijks meer te eten gaven
- in magere tijden in het verleden bad hij tòch niet voor brune boon'n en nu doet hij dat nog steeds niet, hoewel hij meer vlees op de botten zou kunnen gebruiken –
- Bart maakt zijn eigen keuzes!
- anatomie: Barts *hoofd* bepaalt wat zijn lijf doet - zo'n beetje de provinciale staten van Bart,
- wat duidelijk is: zijn hoofd staat nog op zijn lijf – blijkbaar zijn wij als staten in staat om contact te houden met de rest van de Drentse samenleving
- dat contact loopt via de ruggengraat,
- Barts *ruggengraat* vertaalt wat zijn hoofd bedenkt naar de *rest* van zijn lijf – zo'n beetje de maatschappelijke instellingen die sociaal cultureel en groen provinciaal beleid vertalen naar de Bartse samenleving (gemeenten, dorpen, bibliotheken, waterschappen, platteland, kunst, scholen, landschap, krimp, natuur, plattelandseconomie, milieu enzovoort)
- zoals u weet, is de ruggengraat *onmisbaar*
- zowel voor de signalen vanuit de ledematen van onze samenleving naar ons toe,
- àls voor onze signalen en beleid naar de samenleving toe –
- als wij Drenthe gezond willen houden, en niet verlamd willen raken, als we weer vlees op de botten willen, zullen we iets moeten dòen om die belangrijke ruggengraat te laten bestaan…

## *algemene beschouwingen van GroenLinks bij de voorjaarsnota 2011 Drenthe*

- **minder geld**: verdeelmodel, bestuursakkoord – het ene absurd, het andere wellicht iets begrijpelijker, maar snoeihard
- **open bestuurscultuur (coalitieakkoord)**: we gaan kort door de bocht met voorjaarsnota en bestuursakkoord, maar ook bv met aankondiging dat de uitwerking van de bezuinigingen aan de instellingen voor 1/1/2012 'wordt meegedeeld' – geen goed voorbeeld, wel goede voorbeelden: met PS samen uitwerken culturele allianties, Drents bestuursakkoord en gebiedsgericht werken – daar houden we GS aan
- **keuzes maken**: meer tijd was mooi geweest, het is niet anders – we moeten kiezen: groots en meeslepend of Bart overeind houden – de keuzes van GroenLinks:
- 1 **- landelijk gebied en groen**: ons groene goud – hieraan vast hangt de economische ontwikkeling van het platteland (recreatie, zorg, wonen), maar ook belangrijke functies als waterberging, landbouw enz.- blij met reserveringen voor opvang van vermageringsproblemen landelijk gebied, pm daarbij in meerjaaroverzicht begrijpelijk ivm onderhandelingen – om ons groene goud niet te verkwanselen is een actieve rol nodig, niet alleen voor geld groen deelakkoord, maar ook in lobby m.b.t. terreinen SBB, m.b.t. verbindingszones / voorkomen van weggegooid geld, m.b.t. zoeken naar alternatieve financieringsbronnen – we vertrouwen dat Munniksma toe, houd de druk op de ketel, zorg dat je als provincies samenblijft en haal het onderste uit de kan - andere keuze die GS maakt is 3 ton *bezuinigen* op groene organisaties (grofweg 1/8$^{e}$): dat gaat af van landschapsonderhoud en instandhouding cultuurhistorie, educatie aan tigduizend kids in scholennetwerken (200 vd 300 Dr basisscholen doen mee) per jaar, faunabeheer, natuurbescherming en beheer, mede door boeren – dat kan, maar: netwerken, landschap, cultuurhistorie en gebiedsprocessen breng je niet zomaar weer terug als ze weg zijn – je infrastructuur raakt kapot – de rug zwaar beschadigd
- 2 – **sociaal en cultureel**: samenwerking met gemeenten model van de 13 is uitstekend idee, net als betrokkenheid ps en instellingen in vroeg stadium; **sociaal** in PNS+ (amendement 2010-2) termen: 'een beleidsmatige rol (signaleren, monitoren en vraaggericht stimuleren) voor *onderwijskansenbeleid, *aansluiten jeugdzorg op preventieve programma's, ***sociaal economische ontwikkeling van het platteland en gekoppelde elementen** van wonen en zorg, *zorgbelang op noordelijke schaal èn: ***steunfunctietaken**,( voor zover sprake is van provinciale of regionale problematiek in overleg met VDG)' - Zonder sociale samenhang raakt Drenthe ontwricht – hier woon je nog in dorpen en steden waar mensen elkaar groeten, waar samen activiteiten worden opgezet en waar ook samen naar oplossingen wordt gezocht voor concrete problemen van dorpsbus tot zonnepanelen – veel kunnen mensen en gemeenten zelf, maar kennis en ondersteuning blijft nodig. Ook hier breng je de ruggengraat van ondersteuning, kennis en netwerken die organisaties als BOKD en STAMM hebben niet 123 terug als ze verloren zijn en raakt de rug zwaar beschadigd. **Cultureel**: Drents museum, bibliothekenwerk, CBK en andere voorzieningen maken dat ook minder rijke mensen laagdrempelig kunnen kennismaken met cultuur – al is het maar dat kinderen gaan lezen en daardoor een extra wereldvenster openen!

- 3 – **krimp** – in licht voorgaande: krimp *ontgroent en vergrijst* – hiervoor hebben we veel (ver)zorgers nodig – een ambitie zou moeten zijn om een zorgacademie zoals in Limburg hier op te richten; krimp *ontvolkt* ook gewoon – daarvoor is het nodig om in dorpen oplossingen te zoeken voor lege huizen en minder voorzieningen, daarvoor hebben we bewustwording en ondersteuning op provinciaal niveau nodig (als het je overkomt te laat en veel duurder) – 1 vraag: de coördinerend rijksam.b.t.enaar voor krimp èn de onderzoeker van het PBL voor krimp vertelden ons bij de masterclass krimp dat er krimpgelden à 8 mj naar Drenthe gekomen zouden zijn – zitten die ergens in de Voorjaarsnota, of is dat nog een meevaller?
- 4 - **economie en milieu** – Drenthe is een plattelandsprovincie, een provincie waar *mkb*, *zorg en recreatie de belangrijkste werkgevers* zijn, waar mensen komen wonen voor de rust, ruimte en natuur – onze ambitie zou moeten zijn die plattelandseconomie structureel te ondersteunen en duurzaam te ontwikkelen! Dus geen extra miljoenen in groots en meeslepend, maar juist waardevolle zorg en recreatie, waar mensen graag voor komen! Ook op milieugebied: graag vroeg betrokken in uitwerking energieakkoord (NB nadruk op duurzaamheid) > daar zien wij graag een verhoogde inzet via DEO op gebied van ondersteuning en kennisdelen vanuit de provincie!– graag daar ook de inzet en gelden naar toe, niet naar grote energiebedrijven die zelf ook heel goed geld kunnen inbrengen – onderzoek in zoutkoepels wat ons betreft overbodig – maar wellicht goed om zelf criteria vast te kunnen stellen m.b.t. risico's en veiligheid en geschiktheid…
- **ambities, niet alles is voor geld te koop!** – nu het geld op raakt, wordt weer meer gevraagd van ons als provincie: *pure inzet, betrokkenheid*, *ambities*!! Statenleden, gedeputeerden en ambtenaren weer zonder zak geld de boer op met de zorgacademie, met de energieambities, met de natuurambities – potten geld zoeken voor benodigde smeerolie is één ding, daarnaast moeten we gewoon ook mensen overtuigen, de handen uit de mouwen!
- **geld: een sluitend voorstel** –
- OV-bureau heeft forse reserve van € 4,5 mj voor noodgevallen erger dan verkeerd aanbesteden, SNN en energiebedrijven ontvangen van de provincie ook ondersteuning – met de motie van de PvdA kunnen de SNN kosten wellicht ook fors omlaag
- DPE extra 12 miljoen – in huidige tijdsgewricht en overziend wat we allemaal moeten inleveren èn gezien bereidheid volgens Kessler bij banken ea investeerders: niet nu, door provincie
- Vuelta is eenmalig – was goede zet om dat 1x te doen, naamsbekendheid Drenthe vergroot, maar nu andere tijd – andere keuzes: 6 ton bezuinigen mogelijk
- TT-circuit e.a. graag inzet met ontwikkeling groen en duurzaam – en ook hier: in deze tijd graag temporiseren, waardoor jaarlijks naar schatting ton te bezuinigen
- wellicht nog 8 mj voor krimp? (masterclass krimp)
- samen: minimaal ruim € 16,5 miljoen bezuiniging mogelijk plus de komende drie jaar elk minimaal drie ton – daarmee kiezen voor aanvulling financieringsreserve; structureel geld wordt dan (volgens uw eigen berekeningen met 3 % rente) € 495.000-en-wellicht-meer euro jaarlijks plus komende drie jaar € 300.000 jaarlijks, die de reserve nog verder als rentepot kunnen doen toenemen of kunnen dienen om taken zorgvuldiger over te dragen
- Concreet zien wij die bezuinigingen en de nieuwe financiën als volgt verdeeld: € 165.000 minder bezuinigen op ruggengraat groene organisaties; € 330.000 minder bezuinigen op sociaal culturele ruggengraat; daarmee stellen we een duurzame financiering van deze ruggengraten vast.

- **Graag horen we GS, evt komen we met motie** -
- **Tenslotte terug** – een paar bewùst te maken principiële keuzes voor provincie m.b.t. die ***ruggengraat***:

✓ Allereerst: hechten we waarde aan onze verbindingslijn, onze ondersteuning van de Drentse samenleving?

✓ Zijn we *opdrachtgever* (die producten op kwaliteit beoordeelt en afneemt van concurrerende organisaties), of geven we *subsidie* (die een backoffice-functie mogelijk maken, waarvan de inzet wordt beoordeeld en samenwerking onderling wordt gestimuleerd)?

✓ Geven we organisaties voldoende tijd om *zorgvuldig* taken af te bouwen of niet?

✓ Voeren we *regie op ambities of op geld*?

✓ En tenslotte: zijn organisaties *betrokken* bij de invulling van bezuinigingen of niet?

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
de voorzitter en leden van
provinciale staten van Drenthe

Assen, 7 juli 2011
Ons kenmerk 25/3.3/2011004993
Behandeld door de heer J. van der Heide (0592) 36 53 72
Onderwerp: Actieplan 2011 Klimaat en Energie

Geachte voorzitter/leden,

Ten behoeve van de uitvoering van het programma Klimaat en Energie 2007-2011 wordt ieder jaar een actieplan opgesteld. In de actieplannen geven wij aan welke inspanningen jaarlijks worden verricht om de programmadoelstellingen te realiseren. Wij hebben het Actieplan 2011, de laatste in deze programmaperiode, op 21 juni 2011 goedgekeurd. Het actieplan bieden wij u hierbij ter kennisneming aan.

Het voorliggende actieplan schetst de inspanningen die voor 2011 worden voorzien. Het voorziet in een besteding van in totaal € 6.728.094,-- op het gebied van Bouwen, Diep onder Drenthe (ondergrond), Water, (Kennis)economie en Klimaatlandschappen. Tevens bevat het een terugblik op de inspanningen in 2010 en de daarmee behaalde resultaten.

Wij verwachten u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

Bijlage(n):
ga.coll.

# Programma Klimaat & Energie

## Actieplan 2011

**Colofon**
Dit is een uitgave van de provincie Drenthe.
Assen, juni 2011

Bestuurlijk opdrachtgever: mw. T. Klip-Martin, Gedeputeerde staten van Drenthe
Ambtelijk opdrachtgever: mw. S. Weistra, directie provincie Drenthe
Opdrachtnemer: dhr. G. Hoek, programmamanager Klimaat en Energie

INHOUDSOPGAVE


| | | |
|---|---|---|
| 1. | Inleiding | 3 |
| 2. | Uitvoeringsstrategie | 4 |
| 3. | Actieplan 2011 per deelprogramma | 5 |
| 4. | Terugblik 2010 | 12 |

Bijlage: Kader en doelstellingen programma klimaat en Energie 2007-2011

# 1. INLEIDING

Ten behoeve van de uitvoering van het programma Klimaat en Energie 2008-2011 wordt ieder jaar een actieplan opgesteld. In bijlage 1 van dit actieplan staan de doelen en aanpak van het programma nogmaals kort op een rij. In de actieplannen geven we aan welke inspanningen jaarlijks worden verricht om de programmadoelstellingen te realiseren. Met het voorliggende actieplan 2011 wordt invulling gegeven aan het laatste uitvoeringsjaar van het programma. De nadruk zal, net zoals in 2010, vooral worden gelegd op het realiseren van concrete resultaten.

Om de klimaat- en energiedoelstellingen te realiseren is samenwerking met andere partijen cruciaal. De provincie heeft daarom gedurende de looptijd van het huidige programma flink geïnvesteerd in het verstevigen van de relaties met het rijk, gemeenten, waterschappen, marktpartijen en natuurlijk burgers. Een voorbeeld hiervan is het vaststellen van klimaatcontracten met de Drentse gemeenten.

Daarnaast was in het Energieakkoord Noord-Nederland (EANN) uit 2007 de samenwerking tussen de vier noordelijke provincies en het Rijk vastgelegd. Medeondertekenaars zijn o.a. de ministeries van EZ en VROM, provincies Friesland, Groningen en Noord-Holland en alle 12 gemeenten van Drenthe.
Met de aantreding van het nieuwe kabinet is het EANN afgelopen. Dit jaar zal naast de uitvoering van het programma in het teken staan van de voorbereidingen van en onderhandelingen over een nieuw energieakkoord met het Rijk. In het verlengde daarvan zal ook een nieuw programma Klimaat en Energie ontwikkeld worden voor de periode vanaf 2012.

Hoofdstuk 2 beschrijft de strategie voor de afronding van dit programma en de voortzetting van het beleid in de periode na 2011.

In hoofdstuk 3 zijn de geplande acties voor 2011 per deelprogramma beschreven met de instrumenten die daarvoor beschikbaar zijn.

Het actieplan sluit in hoofdstuk 4 af met terugblik op de inspanningen in 2010 en de daarmee behaalde resultaten.

## 2. UITVOERINGSSTRATEGIE

In 2011 loopt het huidige programma Klimaat en Energie af. Het nieuwe college van GS houdt de ambities voor een stevig klimaat- en energiebeleid onverminderd in stand. Dat dwingt ons, naast het uitvoeren van de projecten uit dit actieplan, dit jaar ook na te denken over de toekomst van het thema Klimaat en Energie in de provincie Drenthe. Dit komt op een goed moment. Volgend op het SER-Noord advies 'Energie Akkoord Noord-Nederland II' wordt in 2011 namelijk ook gewerkt aan de totstandkoming van een nieuw Energie Akkoord Noord Nederland. Binnen dit akkoord wordt ingezet op vijf thema's:

1. Power production and balancing
2. Biobased Energy
3. Vergroenen van de aardgasrotonde
4. Smart energy systems en decentralisatie energieopwekking
5. Kennis en Onderwijs

Het nieuwe akkoord gaat uit van de eigen kracht van het Noorden. Het zet in op het versterken van de noordelijke samenwerking en heeft een duidelijke focus. Binnen het akkoord wordt bovendien ingezet op wederkerigheid met het Rijk en duidelijke verantwoordelijkheden en taken van alle ondertekenaars. De totstandkoming van het nieuwe akkoord wordt in nauwe samenwerking binnen de triple helix (bedrijfsleven, onderwijs en onderzoek, en publiek) voorbereid. Nog nadrukkelijker leggen we de verbinding tussen energie en economische ontwikkeling. De inspanningen zijn er op gericht om de economische potentie van de energieregio Noord-Nederland en daarbinnen Drenthe te benutten. De inzet op economische ontwikkeling is al een belangrijk speerpunt van het lopende programma. In 2010 worden voorbereidingen getroffen voor het nieuwe programma waarbinnen de focus op economische ontwikkeling en de thema's uit het nieuwe Energie Akkoord stevig wordt neergezet. Het nieuwe programma zal vooral uitgaan van Groene Groei en meetbare doelstellingen.

Binnen de uitvoering van Klimaat- en Energieprojecten wordt verdergaande internationalisering steeds belangrijker. Enerzijds omdat het klimaat- en energievraagstuk zich niet alleen laat oplossen binnen de grenzen van Nederland, laat staan binnen de grenzen van Drenthe. Anderzijds omdat voor de financiering van deze projecten Europese fondsen steeds belangrijker worden. Europa zet binnen deze fondsen sterk in op internationale samenwerking. In 2010 is daarom strategisch ingezet op deelname aan een aantal Interregprojecten. Binnen deze projecten werkt Drenthe niet alleen aan het realiseren van de programmadoelen, maar ook aan het opbouwen een relevant Europees netwerk en het opbouwen van ervaring in deze samenwerking. In zowel de totstandkoming van het nieuwe Energieakkoord als binnen de uitvoering van het Drentse programma klimaat en Energie zal verdergaande internationale samenwerking daarom in 2011 een belangrijk thema zijn.

In het licht van voornoemde focus en beschikbare middelen voor het nieuwe programma wordt de samenwerking met gemeenten op een andere wijze ingestoken. De samenwerking zal per project, mits passend binnen de focus van het programma, worden vormgegeven en niet meer per gemeente met een generiek klimaatcontract.

## 3. ACTIEPLAN 2011 PER DEELPROGRAMMA

In dit hoofdstuk beschrijven we de vijf deelprogramma's. Per deelprogramma wordt de algemene ambitie van het deelprogramma gepresenteerd. Daarna beschrijven we de activiteiten per onderwerp van het deelprogramma. Onderstaande tabel geeft het totaaloverzicht van reserveringen voor 2011.

| **Reserveringen Actieplan Klimaat en Energie 2011** | |
|---|---|
| Deelprogramma Diep onder Drenthe | € 220.000,- |
| Deelprogramma Klimaatlandschappen | € 192.500,- |
| Deelprogramma Water | € 100.000,- |
| Deelprogramma Bouwen | € 506.987,- |
| Deelprogramma Kenniseconomie | € 685.000,- |
| | |
| Instrumenten | € 386.000,- |
| | |
| Afgesloten Klimaatcontracten[1] met gemeenten | € 3.129.826,- |
| | |
| Drentse Energie Organisatie | € 1.500.000,- |
| | |
| Subtotaal | € 6.720.313,- |
| Programmamiddelen onvoorzien | € 7.781,- |
| Totaal | € 6.728.094,- |

In de klimaatcontracten zijn met alle twaalf gemeenten afspraken gemaakt over te behalen doelen en resultaten van de gemeentelijke Klimaat en Energieprojecten voor de periode 2010 en 2011. Met middelen en inzet vanuit de provincie worden deze projecten versneld tot uitvoer gebracht, of wordt het effect vergroot.

[1] Waarbinnen ook de bijdrage aan ATALANTA EMMEN 2011

| **Deelprogramma Diep onder Drenthe** |
|---|
| Algemene ambitie<br>De Drentse ondergrond biedt beloftevolle kansen om bij te dragen aan het verduurzamen van de energievoorziening. Het deelprogramma Diep onder Drenthe kent de volgende ambitie:<br>• Het stimuleren van geothermieprojecten voor onderzoek, planvorming, vergunningaanvraag en aanleg van installaties.<br>• Het stimuleren van grootschalige toepassing van Warmte Koude Opslag (WKO, open en gesloten systemen).<br>• Onderzoek en besluitvorming over opslag van gassen en energie in lege gasvelden, zoutkoepels en aquifers.<br>• Uitdrukkelijk blijven wij opslag van kernafval in de ondergrond uitsluiten. |
| Activiteiten Geothermie<br>• Aanvullende risicoregeling van de provincie Drenthe voor boringen.<br>• Adviezen bij ontwikkelen van geothermie projecten van derden.<br>• Projectmatige aanpak voor realisatie geothermie in Drenthe.<br>• Locatiespecifiek onderzoek geothermie op kansrijke locaties zoals in Hoogeveen.<br>• Voorbereiding Interreg project European Geothermal Urban Regions.<br>• Ondertekening convenant voor realisatie geothermie voor tuinbouw ZO-Drenthe |
| Activiteiten $CO_2$ afvang, transport en opslag (CCS)<br>• Inbreng bij mogelijke rijksplannen voor opslag van $CO_2$.<br>• Uitvoering CCS-beleid conform motie van provinciale staten van Drenthe van 15 december 2010. |
| Activiteiten Warmte Koude Opslag (WKO)<br>• De WKO-tool wordt onderdeel van de WKO-website.<br>• Implementatie nieuw systeem voor monitoring en registratie op basis van ‘Groen licht voor bodemenergie’.<br>• Onderzoek naar het functioneren van gesloten systemen.<br>• Oplevering WKO handhavingsprogrogramma met een overzicht van te nemen maatregelen bij welke activiteiten en de benodigde inzet voor handhaving.<br>• Opleveren nieuwe meldingsformulieren ten behoeve van de monitoring en handhaving.<br>• Aanstellen WKO-makelaar om het ontwikkelen van WKO-projecten te stimuleren.<br>• Communicatiemateriaal ontwikkelen, presentaties/workshops.<br>• Actieve samenwerking met gemeenten en diverse bijeenkomsten bij gemeenten voor het uitdragen beleid en regelgeving met nadruk op communicatie en stimulatie.<br>• Advisering en begeleiding van het opstellen van masterplannen WKO in de gemeenten Emmen, Hoogeveen en Assen. |
| Activiteiten afweging gebruiksfuncties ondergrond<br>• Digitale publicatie van de vastgestelde structuurvisie ondergrond.<br>• Verdere uitwerking van de structuurvisie diepe ondergrond<br>• Doorwerking van het beleid in de Verordening Ruimtelijk Omgevingsbeleid.<br>• Kennisconferentie rijk en provincies over afweging gebruiksfuncties ondergrond.<br>• Structuurvisie ondergrond verankeren in de structuurvisie voor ondergrond van het rijk.<br>• Onderzoek naar de mogelijkheden van opslag perslucht in de zoutkoepel te Hooghalen. (Compressed Air Energy Storage). |
| Beschikbaar budget is € 220.000,- |

| Deelprogramma Klimaatlandschappen |
|---|
| Algemene Ambitie<br>De verduurzaming van onze energiehuishouding en de aanpassing aan klimaatverandering zijn van invloed op de ruimtelijke inrichting. Andersom zijn de keuzes die we maken in de ruimtelijke ordening, van invloed op het klimaat- en energiebeleid. Deze wisselwerking staat bekend als de filosofie van Grounds for Change en is de rode draad in dit deelprogramma.<br>Hiermee hangen de volgende ambities samen.<br>• Het beperken van de uitstoot van broeikasgassen uit de bodem en daarmee samenhangende activiteiten op het gebied van natuur en landschap, landbouw en recreatie en toerisme.<br>• Een robuuste natuur, landbouw en toeristische sector die in staat zijn zich aan te passen aan klimaatveranderingen.<br>• Het vergroten van de bijdrage van biomassa uit landbouw, natuur en landschap aan een duurzame energieproductie.<br>• Het inrichten van gebieden als klimaat- en energielandschap<br>• Het verbinden van deze ambities met de uitvoering van het PMJP. |
| Activiteiten Natuur<br>• Aanleggen 150 ha bos (via het Groenfonds) ten behoeve van vastleggen $CO_2$.<br>• Het versterken van de schakels in de keten van energiewinning uit biomassa uit natuur en landschap (via het Interreg NEND-project[2]) |
| Activiteiten Landbouw<br>• Afronden Hotspot Landbouw en Klimaat Noord Nederland.<br>• Afronden Hotspot Oude Vaart en Reest.<br>• Verkennen mogelijkheden gebruik biomassa (uit landschap, natuur en landbouw) voor duurzame energievoorziening gebouwen Veenhuizen.<br>• Voortzetting project ‘Duurzaam boer blijven in Drenthe’. |
| Activiteiten Recreatie en Toerisme<br>• Vergroten aantal bedrijven in deze sector met het keurmerk Green Key. |
| Activiteiten Klimaat en Energie in het landschap<br>• Afronden Adaptatiescan in negen Drentse gemeenten, toepassen scan op provinciaal schaalniveau en verkennen mogelijkheden vervolgacties.<br>• Haalbaarheidsonderzoek naar realisatie integraal klimaat- en energielandschap in het Achterste Diep nabij Exloo.<br>• Methode toepassen voor bepalen omvang uitstoot broeikasgassen uit de bodem op gebiedsniveau.<br>• Afronden Hotspot Veenkoloniën (onderzoek naar toepassen nieuwste klimaatkennis). |
| Beschikbaar budget is € 192.500,-- |

[2] NEND = Nieuwe Energie uit Natuur en Landschap

| Deelprogramma Water |
| --- |
| Algemene Ambitie<br>Klimaatverandering betekent voor Drenthe een toename van droogte in de zomer en een toename van de neerslag gepaard gaande met heftige buien. Dat biedt zowel kansen (langer groeiseizoen) als ook bedreigingen zoals wateroverlast. De provincie heeft zich met het convenant Meppelerdiep en het convenant Zuidwest gecommitteerd aan waterbergingsopgaven. Door te participeren in dit convenantl, worden ook doelen gerealiseerd op het vlak van Natura 2000 en de grondwatervoorraad. De uitvoering vindt plaats in nauwe samenhang met de gebiedsgerichte aanpak vanuit het PMJP.<br>Het deelprogramma kent de volgende ambitie:<br>• Versnelling realiseren in de opgave om water te bergen en vast te houden (o.a. convenant Meppelerdiep,)<br>• Totale opgave tot 2015: 10,65 miljoen m3 water bergen en 7,6 miljoen m3 water vasthouden.<br>• Strategieontwikkeling gericht op het benutten van kansen en inspelen op effecten van klimaatsverandering<br>• Kennis ontwikkelen en delen met partners (o.a. project 'Landbouw op Peil')<br>• Bewustwording |
| Activiteiten projectontwikkeling water bergen en vasthouden<br>• Voorbereiden maatregelen passend binnen convenant Zuidwest, leidende tot 3 – 5 miljoen m3 water bergen/vasthouden. |
| Activiteiten Kennisontwikkeling en strategieontwikkeling<br>• Opstellen onderzoeksagenda gericht op strategieontwikkeling beekdalen (o.a. innovatieve grondwatervisie) en veenoxydatie in samenwerking met waterschappen.<br>• Kennisontwikkeling sensortechnologie in relatie tot klimaatsverandering en waterbeheer (Voortzetten projecten watersense, aquarius en SAWA)<br>• 2e fase droogteonderzoek (in samenwerking met Groningen en Friesland) |
| Beschikbaar budget is € 100.000,- |

| **Deelprogramma Bouwen** |
|---|
| Algemene ambitie<br>In het Noordelijk Energieakkoord zijn afspraken gemaakt over het versneld verbeteren van de energetische kwaliteit van zowel bestaande bouw als nieuwbouw. Deze ambities zijn vervolgens uitgewerkt in een actieplan, het zogenaamde '100.000 woningenplan'. Op het niveau van Noord-Nederland wordt gestreefd om de energieprestaties van 65.000 woningen in de bestaande bouw en 35.000 woningen in de nieuwbouw, te verbeteren. Behalve aan woningen, denken we ook aan verbetering van scholen en utiliteitsbouw.<br>Het deelprogramma Bouwen kent de volgende ambities:<br>• Door programmatische aanpak de energiebesparing in de bestaande bouw, de $CO_2$-uitstoot verminderen.<br>• Door een versnelde aanscherping de EPC-norm in Noord-Nederland (medio 2010) de energieprestaties van nieuwbouwwoningen verbeteren *(Deze ambitie is inmiddels niet haalbaar gebleken. Zie hoofdstuk 5 Terugblik 2010).*<br>• Het stimuleren van integraal klimaatbestendig ruimtelijk ontwerpen bij nieuwbouwprojecten.<br>• Het structureel en integraal verbeteren van energieprestaties en binnenmilieu van scholen.<br>• Het geven van het goede voorbeeld door het zichtbaar meenemen van energiebesparingopties in het 'Provinciehuis van Morgen'.<br>• Drenthe wil minimaal 40% reductie in het energiegebruik voor openbare verlichting. |
| Activiteiten bestaande bouw/100.000 woningenplan<br>• Uitvoeren financiële instrumenten noordelijk Energiebesparingfonds (uitgevoerd door SNN, SVn en loket MMM) SEBB en SIEBB en enkele pilots m.b.t. duurzaamheidleningen (Assen, Meppel, Hoogeveen en Emmen).<br>• Gemeenten verlenen informatie aan particuliere woningbezitters over mogelijkheden van energiebesparing en 2-4 gemeenten zetten een "Energieke WIJ(k)aanpak" op i.s.m. NMFD.<br>• Via Klimaatcontracten gemeenten financieel en inhoudelijk ondersteunen bij hun projecten gerelateerd aan ambities 100.000 woningenplan.<br>• De in 2007-2008 met de woningcorporaties afgesloten Prestatieovereenkomsten Energie worden in 2011 aan gemeenten overgedragen.<br>• Uitvoering Interreg NEND-project "Binnenklimaat en energiebesparing scholen" in gemeenten Borger-Odoorn en Emmen (91 basisscholen).<br>• Uitvoering Interreg NEND-project "particuliere woningvoorraad gericht op vorming consortia en (door hun) ontwikkelen innovatieve concepten (aanpak) om bestaande woningen energetisch te verbeteren<br>• Seminar "Energiebesparing in vastgoedmanagement", inventariseren van energieprestaties en verduurzaming van overheidsgebouwen en de bekostiging daarvan. |
| Activiteiten nieuwbouw/100.000 woningenplan<br>• Aanwijzen van Koplopergebieden Duurzame Nieuwbouw in Drenthe (9 in NN) en bieden financiële ondersteuning vanuit tenderregeling.<br>• Het stimuleren van energiezuinige en zo mogelijk klimaatneutrale woningen als opmaat naar een klimaatneutrale wijk of dorp. |
| Activiteiten openbare verlichting/ 100.000 lichtmastenplan<br>• Opruimen van enkele honderden lichtmasten (als vervolg op 1.500 verwijderde masten in 2009-2010). Verder terugdringen energiegebruik straatverlichting bij provincie en gemeenten.<br>• Realiseren proefprojecten innovatieve verlichting bij rotondes N-wegen en fietspaden<br>• Terugdringen energiegebruik provinciale steunpunten Wegen en Kanalen. |
| Beschikbaar budget is € 506.987 |

| **Deelprogramma Kenniseconomie** |
|---|
| Algemene ambitie<br>Drenthe biedt een goed ontwikkelklimaat voor duurzame, innovatieve en kennisintensieve energieopties en wil economische kansen voor het bedrijfsleven paren aan het versnellen van de innovatieketen van energietransities. Drenthe zet in op de sleutelgebieden energie, sensortechnologie en Agribusiness (Koers Noord en Kader voor Economische Investeringen(KEI)).<br>Het deelprogramma Kenniseconomie kent de volgende ambitie:<br>• Het stimuleren van alternatieve duurzame brandstoffen, zoals Groen Gas en de verdere ontwikkeling van tweede generatie biobrandstoffen.<br>• Het stimuleren van de ontwikkeling van minimaal 1 energie transitie park dat als voorbeeld en proeftuin dient voor innovaties.<br>• Het onderzoeken en stimuleren van de mogelijkheden van de biobased economy. Stimuleren projectontwikkeling rond bovenstaande thema's.<br>• Verkennen financieringsmogelijkheden en bevorderen financiële participatie door derden. |
| Activiteiten Energieproductie<br>• De realisatiestrategie voor windenergie wordt afgerond.. Tevens wordt een pilot opgestart voor de oprichting van een windcorporatie.<br>• Ontwikkelen warmtekansenkaart.<br>• Uitvoeren Interregproject Hansa Energy Corridor<br>• Opzetten Drentse Energie Organisatie en lopende projectenportefeuille oppakken |
| Activiteiten Groen Gas<br>• Uitvoeren Noordelijke Taskforce m.b.t. de ontwikkeling van Groen Gas (kennis/infra/markt/financiën/lobby).<br>• Faciliteren ontwikkeling Groen Gas hubs (samen met Energy Valley).<br>• Uitvoeren leadpartnership Interreg Groen Gas<br>• Via klimaatcontracten (en/of Innovatief Actieplan Drenthe Klimaat en Energie) financieel ondersteunen realisatie groengas initiatieven. |
| Activiteiten Mobiliteit/100.000 voertuigenplan<br>• Aanjagen, verspreiden van kennis en verbinden van initiatieven m.b.t. duurzame brandstoffen.<br>• Stimuleren vraagkant Groen Gas door stimulering vulpunten Groen Gas/aardgas i.s.m. gemeenten.<br>• Verduurzamen eigen wagenpark. |
| Activiteiten Energie Transitie Parken<br>• Doorontwikkelen visie ETP Midden Drenthe samen met relevante partijen en afsluiten gebiedsontwikkelcontract.<br>• Binnenhalen FES-middelen voor de infrastructuur van de Groen Gas Hub Wijster<br>• Ondersteunen/faciliteren realisatie eerste Groen Gas Hub op ETP Midden Drenthe.<br>• Via klimaatcontracten (en/of Innovatief Actieplan Drenthe Klimaat en Energie) financieel ondersteunen realisatie generieke voorzieningen op Energie Transitie Parken |
| Activiteiten Energiebureau ZO-Drenthe<br>• Coördinatie van activiteiten m.b.t. energie, geothermie en warmtenet.<br>• Uitvoeren onderzoek naar energienet ZO-Drenthe.<br>• "Routekaart Warmte" opgesteld voor ZO Drenthe; kansrijke projecten en knelpunten in kaart.<br>• Opstellen projectplannen restwarmte en geothermie voor ZO Drenthe. |
| Beschikbaar budget is € 685.000,- |

| Instrumenten |
| --- |
| Activiteiten instrumenten<br>De volgende instrumenten worden ingezet of worden verder doorontwikkeld:<br>• Klimaatcontracten met gemeenten (gereserveerd budget: zie overzicht reserveringen hoofdstuk 3).<br>• Binnen het Innovatief Actieplan Drenthe is voor de periode 2009-2012 in totaal 1,1 miljoen euro beschikbaar gesteld voor Energieprojecten. Hiervan is € 530.000,- in de tender van 2009 besteed. Voor de periode 2011-2012 is binnen het IAD € 570.000,- voor Energieprojecten beschikbaar. Deze middelen zijn in 2009-2010 vanuit het programma Klimaat en Energie aan de reserve IAD toegevoegd en worden derhalve niet in onderstaand budget getoond..<br>• Stimuleringsregelingen voor de bestaande bouw in het kader van het 100.000 woningenplan (uitvoering via SNN).<br>• Gebruik maken van bestaande programma's zoals Interreg, OP Noord (EFRO) en Koers Noord (op weg naar pieken). |
| Activiteiten monitoring<br>• $CO_2$-monitor up to date houden met provinciale en gemeentelijke projecten |
| Activiteiten Communicatie<br>• Communicatie gericht op partners via www.groundsforchange.nl en Linkedin<br>• Communicatie gericht op particulieren, bedrijven en scholen via www.drenthebespaart.nl<br>• Conferentie Duurzame gebiedsontwikkeling 2011: DNA van Drenthe<br>• Leren voor Duurzame Ontwikkeling |
| Beschikbaar budget is € 386.000,- |

## 4. TERUGBLIK 2010

Met de goedkeuring van Actieplan 2010 door Gedeputeerde Staten is het derde uitvoeringsjaar van het programma ingezet. In dit uitvoeringsjaar zijn binnen de vijf deelprogramma's veel inspanningen verricht en zijn diverse initiatieven gefinancierd.
Met alle 12 gemeenten zijn klimaatcontracten afgesloten waarbinnen concrete afspraken zijn vastgelegd over de uitvoering van Klimaat- en Energieprojecten. Door het versterken van het partnerschap is de slagkracht van het programma enorm vergroot en is meer focus op robuuste ontwikkelingen en concrete projecten gelegd waarbij partijen rond deze projecten zijn gebonden.
Het afgelopen jaar is ook een duidelijke omslag gemaakt van projectvoorbereiding naar projectrealisatie. Met de realisatie van projecten is de focus waarbinnen het programma Klimaat en Energie successen boekt steeds scherper in beeld gekomen.

In een tussentijdse rapportage met betrekking tot de monitoring van de energieprojecten binnen het Energieakkoord Noord-Nederland wordt duidelijk dat de doelstellingen voor 2011 niet gehaald worden. Van de voorgenomen CO2-emissiereductie wordt in het Noorden 64% gehaald. Voor duurzame energie ligt dit percentage op 51%. Op dit moment draagt de Provincie Groningen in noordelijk verband veel bij aan de opwekking van duurzame energie door toepassing van grootschalige windenergie. Wanneer er naar de specifieke Drentse prestaties gekeken wordt, dan haalt Drenthe 36% van het beoogde Drentse aandeel (36% van 1,25 Mton CO2-emissiereductie in 2011) binnen de Noordelijke doelstellingen. Voor duurzame energie in Drenthe geldt dat er ongeveer 32% van het beoogde Drentse aandeel (32% van 12,5 PJ in 2011) binnen de Noordelijke doelstellingen.wordt bereikt. Daarbij moet wel opgemerkt worden dat er de komende jaren een inhaalslag zal plaatsvinden omdat veel energieprojecten zich nog in de voorbereidende fase bevinden. Voorbeelden hiervan zijn: de ontwikkeling van van grootschalige windenergie in de Drentse Veenkolonien, toepassing van geothermie in de glas- en tuinbouw in ZO-Drenthe en overige gebieden in Drenthe en uitvoering van WKO-projecten. Deze 3 voorbeelden op zich zullen naar schatting 0,34 Mton bijdragen aan de toekomstige Drentse CO2-emissiereductie.

In vergelijking met de landelijke cijfers doet Noord-Nederland het relatief goed en loopt als geheel voor op de landelijke trend.

**Belangrijkste inhoudelijke voortgang 2010**

**Algemeen**

- 12 klimaatcontracten met gemeenten waarbinnen afspraken zijn gemaakt over de uitvoering van concrete projecten die bijdragen aan de Klimaat- en Energiedoelstellingen.
- Medio april heeft de succesvolle Grounds for Change conferentie plaatsgevonden.
- In het kader van het Innovatief actieplan Drenthe zijn de diverse energieprojecten gehonoreerd.
- Drenthe is voorzitter geworden van Europese Encore-netwerk en is gekozen om in september 2012 samen met de provincie Groningen en Fryslân het internationale Encore-congres te organiseren.

**Diep onder Drenthe:**

*Geothermie*

- Twee opsporingsvergunningen geothermie in ZO-Drenthe zijn door het rijk verleend.
- Uitgevoerd haalbaarheidsonderzoek geothermie in de gemeente Hoogeveen.
- Aanvragen voor opsporingsvergunningen voor Emmen en Hoogeveen zijn nog in procedure; de aanvraag voor Assen is in voorbereiding.
- De businesscase voor geothermie tuinbouw ZO-Drenthe is voorbereid en het convenant is getekend.
- Onderzoek inventarisatie $CO_2$-levering aan de tuinbouw is afgerond.
- Onderzoek naar mogelijk hergebruik oude boorput voor geothermie in Emmen is afgerond.
- Convenant voor realisatie warmtenet Europark in Coevorden is getekend.

*CCS*

- Uitvoering communicatie over CCS zoals informatiebijeenkomsten voorkeurslocaties.
- Bijdrage aan de stichting Borg voor de voorbereiding van een demonstratieproject.
- Bestuurlijk overleg na publicatie regeerakkoord en stopzetting noordelijke dialoog.

*WKO*

- Het WKO-beleid is vastgelegd in de structuurvisie voor de ondergrond en de bijbehorende regelgeving is in de Provinciale omgevingsverordening opgenomen. Bovendien is er een WKO-tool gemaakt waarmee toekomstige gebruikers een quickscan kunnen uitvoeren.
- Klankbordgroep WKO functioneert als platform naar tevredenheid van partijen.
- Provinciale website in concept gereed.
- Er is een aangepaste provinciale verordening op basis van de structuurvisie ondergrond.
- Diverse WKO-projecten zijn opgenomen in klimaatcontracten en deels in uitvoering.
- Er is een cursus beheer en onderhoud voor bestaande WKO-beheerders in Groningen en Drenthe gegeven, in samenwerking met het Van Hall instituut en de provincie Groningen
- Er is een Quickscan uitgevoerd naar de mogelijkheid om koude en/of warmte uit de Brunstingerplas te Beilen te winnen.
- Na inventarisatie is er akkoord bereikt over een nieuw systeem voor monitoring en registratie.
- Een nieuw WKO-handhavingsprogramma is opgestart.
- Landelijke inbreng via projectteam WKO (rijk en provincies) over onder andere regelgeving.

*Afweging gebruiksfuncties ondergrond*

- De plan-MER voor de structuurvisie ondergrond is afgerond.
- De plan-MER is voor advies gezonden aan de commissie voor de milieueffectrapportage.

- De m.e.r.- commissie gaf een positief advies.
- Het ontwerp van de structuurvisie is opgesteld en ter inzage gelegd met de plan-MER.
- De nota van beantwoording van de ingediende zienswijzen is opgesteld.
- Het definitieve ontwerp is opgesteld en ter vaststelling gezonden aan provinciale staten.
- De structuurvisie is vastgesteld door provinciale staten.

**Klimaatlandschappen**

*Natuur*

- Stage-onderzoek afgerond naar vergroting mogelijkheden gebruik biomassa uit natuur en landschap voor energieopwekking.
- Interreg NEND-project (Nachhaltige Energie Niederlande-Deutschland) gestart met netwerkopbouw en kennisontwikkeling ter voorbereiding subsidietrajecten.

*Landbouw*

- Tweehonderd boeren zijn aangesloten bij het project 'Duurzaam boer blijven in Drenthe', met aandacht voor klimaatverandering.
- Serie artikelen geplaatst in landbouwblad over boeren in Drenthe en klimaatverandering.
- Hotspot Oude Vaart en Reest is gestart met eerste klimaatatelier.
- Haalbaarheidsstudie benutting biomassa uit natuur, landschap en landbouw voor duurzame energievoorziening Veenhuizen is gestart

*Recreatie en Toerisme*

- Energiemaatregelen uitgevoerd aan recreatiebedrijven RON[3], met behulp van provinciale ondersteuning, als opmaat voor een regionale voorbeeldfunctie.

*Klimaat en Energie in het landschap*

- Uitvoering Hotspot Veenkoloniën gestart.

**Water**

- Samen met de waterschappen is een onderzoeksagenda opgesteld. In samenhang met de Deltacommissie wordt onderzoek uitgevoerd naar droogte en waterbeschikbaarheid. Daarnaast wordt ingezet op het ontwikkelen van sensortechnologie in relatie tot waterbeheer en klimaatsverandering (Watersense en Aquarius)
- Met provinciale subsidie vanuit het programma klimaat en Energie zijn maatregelen passend binnen het convenant Meppelerdiep (water vasthouden in het Dwingelderveld) in uitvoering gebracht.

**Bouwen**

- Voor gemeenten is vanuit het 100.000 woningenplan door de NMFD de "Energieke WIJ(k)aanpak" ontwikkeld en in de markt gezet. Via de Klimaatcontracten hebben in eerste instantie Midden-Drenthe en Assen toegezegd van start te gaan met de WIJ(k)aanpak.
- Bij projecten die vanuit de Drentse Versnellingsagenda (nota 'Stimuleringsmaatregelen Drentse Woningmarkt', juli 2009) door de provincie financieel worden ondersteund, worden voorwaarden gesteld voor wat betreft het duurzaamheidaspect (ten minste 20% lagere EPC).

[3] RON = Recreatie Ondernemers Noordenveld

- Profilering noordelijke ambities 100.000 woningenplan door het geven van een presentatie op het landelijke congres Duurzaam vastgoed d.d. 30 juni 2010.
- Via de Klimaatcontracten zijn met gemeenten financiële en organisatorische afspraken gemaakt om invulling te geven aan het 100.000 woningenplan voor de periode 2010-2011.
- Kort voor de zomer is door het Rijk (demissionair minister Van Middelkoop) besloten Noord-Nederland niet bij AMvB aan te wijzen als Koplopergebied Duurzame Nieuwbouw (EPC 0,5). Het Rijk heeft de drie noordelijke provincies Drenthe, Fryslân en Groningen in totaal maximaal € 900.000 ter beschikking gesteld om zeer energiezuinige nieuwbouw projecten te faciliteren. De financiële bijdrage is bedoeld voor ambitieuze gemeenten die behoefte hebben aan (extra) procesondersteuning, monitoring en kennisdeling. AgentschapNL is hierbij actief betrokken. De provincies hebben hiervoor gezamenlijk een tenderregeling uitgewerkt. Het college van GS heeft dit voorjaar 5 Drentse koplopergebieden benoemd die samen ruim 450.000 euro subsidie krijgen.
- Het projectvoorstel om 4% van het EFRO-budget in te zetten ten behoeve van energie-efficiënte maatregelen (Herstelwet EU) is op 5 november 2010 door de Bestuurscommissie van SNN goedgekeurd. Noordelijk hebben we tot 2013 in het Energiebesparingfonds beschikking over € 20,25 mln (6,75 mln EFRO, 6,75 mln Rijk, 6,75 mln noordelijke provincies). Hiermee wordt een extra impuls gegeven aan de werkgelegenheid in de bouw- en installatiesector (Drentse Versnellingsagenda) en wordt bijgedragen aan de energie- en klimaatdoelstellingen (100.000 woningenplan). Vanuit het Energiebesparingfonds zijn een drietal financiële instrumenten in de markt gezet, waarvan twee gericht op particuliere woningeigenaren (SEBB en revolverende fondsen) en één op woningcorporaties (SIEBB).
- Via de Subsidieregeling Energiebesparing Bestaande Bouw, afgekort SEBB, is noordelijk ruim € 2,5 mln. (via SNN) uitgekeerd aan bijna duizend particuliere woningbezitters, waarvan circa 275 in Drenthe.
- De regeling voor woningcorporaties, de SIEBB 2010-2013, is in november 2010 van start gegaan.
- Uit monitoring van de in 2007 en 2008 met 8 corporaties gesloten Prestatieovereenkomsten Energie is gebleken, dat nog circa 9% van de totale woningvoorraad label F- en G-woningen betreft (2008 nog 23%). Het percentage label A-, B- en C-woningen is bij de 8 corporaties in 3 jaar al flink gestegen: van 29% tot 50%.
- Bijna 750 lichtmasten langs provinciale wegen zijn verwijderd. Het in 2009 gestarte project loopt door tot 2011 en mogelijk langer.
- Voor steunpunt Rogat (Meppel) van Wegen en Kanalen is in beeld gebracht welke maatregelen getroffen kunnen worden om het energieverbruik terug te dringen en duurzame energie op te wekken. Voorbereidingen zijn getroffen om in 2011 tot uitvoering over te gaan.

**Kenniseconomie**

*Energieproductie*

- Er is een haalbaarheidsonderzoek energieweb Coevorden uitgevoerd
- Proces windpark Coevorden loopt, is in afwachting van toekenning SDE
- Voor windenergie is Oost-Drenthe als zoekgebied aangewezen en een stuurgroep van de betreffende gemeenten, onder regie van provincie Drenthe zorgt voor uitvoering van het plan van aanpak. Inzet is gericht op het vinden van geschikte locaties met voldoende draagvlak bij bevolking en initiatiefnemers.
- Beoogde initiatiefnemer bio-ethanolproductielocatie (ETP Midden Drenthe) heeft initiatief gereed voor aanvraag vergunningen maar zoekt nog financiële garantstelling

- Businesscase Drentse Energie Organisatie is afgerond. Provinciale staten hebben met een amendement sturing gegeven aan de oprichting van de DEO.
- Toepassing zonne-energie in de Veenkoloniën: één ondernemer heeft overeenkomstig de insteek van 'zon voor asbest' panelen geplaatst en zijn bebouwing aangepast. In 2011 volgen nog 5 ondernemers op vergelijkbare wijze.
- De projectontwikkeling voor Biobased Economy, de vergroening van de chemische industrie door toepassing van reststoffen uit de agroketen, is gestart. Begin 2011 zal er een projectvoorstel bij Interreg worden ingediend.

*Groen Gas*

- In Witteveen is een grote vergistingsinstallatie(1.6 Mm3) met hergebruik van restwarmte gevestigd. Eind 2010 is gestart met de proefproductie.
- SDE Groen Gas Hub en vergister Wijster is mede dankzij inspanningen van de taskforce groen gas gehonoreerd.
- 4,8 mln FES-middelen voor Groen Gas HUB infrastructuur Wijster aangevraagd, deze middelen zijn inmiddels onder voorbehoud van positieve staatssteuntoets toegekend.
- Koers Noord aanvraag voor Groen Gas Hubs is aangevraagd en toegekend.
- CODE-concept (digestaatbehandeling) is afgerond.
- De eerste stappen gezet ten behoeve van een gebiedsontwikkelingscontract waarmee de verdere ontwikkeling van het ETP en de omgeving daarvan in een duidelijke structuur wordt neergezet.

*Mobiliteit/100.000 voertuigenplan*

- Convenant met bedrijfsleven afgesloten waarin partijen zich verbinden aan de uitvoering van het 100.000 voertuigenplan.
- Groen Gas vulpunt Beilen geopend.

*Energietransitieparken (ETP)*

- Charette ETP Wijster is afgerond en heeft geleid tot de intentie om een gebiedsontwikkelingscontract af te sluiten met de betrokken partijen in Wijster.
- Communicatieplan ETP Midden Drenthe gereed voor uitvoering.
- Eén partij heeft grond in Wijster gekocht (inzet hoogwaardige warmte); vier partijen voeren gesprekken met Essent Milieu Wijster
- Convenant warmtenet ETP Coevorden is getekend.

**Instrumenten**

- Met 12 gemeenten zijn klimaatcontracten afgesloten.
- De Grounds for Change conferentie is met succes afgerond.
- Via de Subsidieregeling Energiebesparing Bestaande Bouw is noordelijk ruim € 2,5 mln. (via SNN) uitgekeerd aan bijna duizend particuliere woningbezitters, waarvan circa 275 in Drenthe. Op 15 december 2010 is de gemeente De Wolden gestart met een eigen (identieke) subsidieregeling voor energiebesparing (uitvoering door SNN).
- De regeling voor woningcorporaties, de SIEBB 2010-2013, is in november 2010 van start gegaan. Corporaties hebben in een maand tijd reeds voor € 2,6 mln. aan aanvragen bij SNN ingediend, goed voor de energierenovatie van circa 600 woningen in de sociale sector.
- Subsidies zijn verworven voor de INTERREG IVa-projecten met partners uit de Eems-Dollard Regio voor het NEND-project, waaronder de projecten "Binnenklimaat en Energiebesparing scholen" en "Particuliere woningvoorraad" (consortiavorming).

**Financieel**
Voor de uitvoering van het programma was in 2010 € 6.970.731,- beschikbaar. Hiervan is € 1.270.000,- voor klimaat- en energiedoeleinden overgeheveld naar het pmjp en het IAD. Tezamen met een niet begrote, inkomstenpost van € 165.326,- was in 2010 voor de uitvoering binnen het programma € 5.866.057,- beschikbaar. De werkelijke realisatie in 2010 bedroeg € 5.886.443,- waarmee per saldo een overschrijding van € 20.386,- is opgetreden.

Voor het gehele programma wordt een cofinancieringfactor van 1:4 nagestreefd. Met de beschikbare middelen in 2010 zijn projecten uitgevoerd waarvan het totale investeringsvolume ruim 20 miljoen betreft. Daarmee kan worden gesteld dat over de bestede middelen in 2010 een gemiddelde cofinanciering van 1:4 gehaald is. Daarnaast zijn projecten opgestart waarvan het uiteindelijke investeringsvolume 100 tot 150 miljoen euro zal bedragen.

**Bijlage 1** KADER en DOELSTELLING van het programma Klimaat en Energie 2007-2011

De programmatische aanpak van het programma Klimaat en Energie houdt in het kort in:

1. een beperkte looptijd van 4 jaar (2008 t/m 2011)
2. een korte termijndoelstelling ($CO_2$ emissieplafond van 4.1 Mt eind 2011) en lange termijndoelstellingen gericht op zeven verandergebieden
3. een heldere sturingsfilosofie en aanpak (Grounds for Change en MAPproach)
4. vijf deelprogramma's met activiteiten voor de periode 2008 t/m 2011 (deelprogramma's zijn: Diep onder Drenthe, Klimaatlandschappen, Water, Bouwen en Kenniseconomie)
5. een meerjarig budget (2008-2011).

Het Energieakkoord Noord-Nederland (EANN) uit 2007 kende een ambitie van 40-50 PJ duurzame energie en 4-5 Mt $CO_2$-emissiereductie in 2011 ($CO_2$-emissiereductie t.o.v. 2007). De volgende vijf strategische thema's werden benoemd:

1. Energiebesparing in de gebouwde omgeving, glastuinbouw en industrie
2. Duurzame energie
3. Bio-transportbrandstoffen en duurzame mobiliteit
4. Schoonfossiele energie: het voorbereiden voor en eventuele realisatie van $CO_2$-opslag
5. Kennis en innovatie

Op basis van deze ambities en de ambities uit het collegeprogramma 2007-2011 is het programma Klimaat en Energie 2008-2011 tot stand gekomen.

*Doelstelling programma Klimaat en Energie 2008-2011*

Het programma is beleidsmatig stevig verankerd binnen het provinciaal beleid. Het Collegeprogramma 2007-2011 kent een ambitie van 30% reductie van de $CO_2$-uitstoot in 2020, ten opzichte van 1990. In de verklaring "Noord-Nederland op weg naar een klimaatbestendige regio" (2008) hebben Provinciale Staten aangegeven zich te willen inzetten voor:

1. versterken van de uitvoering van de eigen beleidsopgaven, daarbij betrekkend de beleidsgebieden natuur, ruimte en economie
2. naast mitigatiebeleid een effectief adaptatiebeleid ontwikkelen
3. het aanjagen van initiatieven, het samenbrengen van partijen en het beleidsmatig ondersteunen van klimaat- en energie-initiatieven.

*Lange termijn doelstellingen*

Het programma kent ook een zevental verandergebieden. Per verandergebied is een algemeen richtdoel voor 2020 geformuleerd. Deze lange termijn doelen geven richting aan de uitvoering en zijn bovendien indicatief voor de gewenste snelheid waarmee moet worden gehandeld.

De doelen voor 2020 per verandergebied zijn:

1. *Stedelijk gebied:* alle stedelijke ontwikkeling in Drenthe is klimaatbestendig. Maatregelen in de bestaande gebouwde omgeving hebben de voorkeur.
2. *Landelijk gebied:* Alle ontwikkelingen in het landelijk gebied van Drenthe is klimaatbestendig. Landbouw en Natuur leveren met klimaatdiensten een bijdrage aan een integrale, gebiedsgerichte invulling.
3. *Mobiliteit:* Drenthe stimuleert trendbreuken in de mobiliteit. Dit draagt bij aan een aanzienlijke afname van de uitstoot van $CO_2$. De uitstoot van $CO_2$ ten gevolge van mobiliteit ligt in 2020 onder het niveau van 1990.
4. *Water:* Het robuust inrichten van alle Drentse watersystemen om daarmee de te verwachten effecten van klimaatsverandering te ondervangen. In 2020 zijn we aanzienlijk verder, maar

nog niet klaar. Systeemherstel, innovatief en integraal waterbeheer zijn belangrijke instrumenten. Drenthe zal daardoor minder afhankelijk zijn van wateraanvoer en wateroverlast zal in toenemende mate worden beperkt tot een maatschappelijk aanvaardbaar risico.

5. *Productieprocessen:* Er is zichtbaar een begin gemaakt met het concreet uitwerken van de 'Biobased Economy', door het stimuleren van keteninitiatieven in industriële clusters, de productie en het gebruik van groene grondstoffen en afvalstoffen in met name de agroindustrie, en de ontwikkeling van een Energie Transitie Park. Noordelijke samenwerking hierin heeft geleid tot economisch sterke, duurzame (agro) industriële clusters.
6. *Energieopwekking:* Van de totale energievraag in Drenthe wordt 20% (15-20 PJ) duurzaam opgewekt. Een zo groot mogelijk deel van deze duurzame energieproductie vindt plaats in Drenthe. De ruimtelijke inpassing van de verschillende opties sluit aan bij de ruimtelijke kwaliteiten en mogelijkheden op lokaal en regionaal niveau.
7. *Keuze burgers:* Burgers zijn zich bewust van het klimaatvraagstuk en nemen in hun keuzes als consument klimaat en energieaspecten mee. Dit uit zich door actieve burgerparticipatie.

*Vijf deelprogramma's*

In het Actieplan 2009 is binnen het programma focus aangebracht door vijf deelprogramma's te benoemen. In hoofdstuk 4 van dit actieplan wordt per deelprogramma benoemd welke activiteiten in 2011 worden uitgevoerd. De deelprogramma's zijn:

1. Diep onder Drenthe
2. Klimaatlandschappen
3. Water
4. Bouwen
5. Kenniseconomie

*MAPproach en verandergebieden*

In het Programma Klimaat en Energie wordt gewerkt met Grounds for Change als sturingsfilosofie. Deze filosofie is vertaald naar de MAPproach (Mitigatie, Adaptatie en Participatie). Dit betekent:

1. Mitigatie: minder uitstoot broeikasgassen door brongerichte aanpak en besparing
2. Adaptatie: beter aanpassen aan veranderingen door een gebiedsgerichte aanpak

Participatie: meer gezamenlijke verantwoordelijkheid door een actorgerichte aanpak

*Rollen provincie*

Binnen het programma Klimaat en Energie vervult de provincie de volgende rollen:

1. *Integrale kaderstelling:* de provincie is verantwoordelijk voor (gedragen) visieontwikkeling, het aangeven van heldere kaders en het bewaken daarvan.
2. *Programmeren en contracteren:* de provincie zorgt voor een goed uitvoeringsprogramma en stimuleert/coördineert de vorming van bovenlokale consortia en het maken van afspraken over de uitvoering.
3. *Regisseren in de uitvoering:* de provincie zorgt voor handhaving van de kaders, hakt daar waar nodig knopen door, levert de benodigde instrumenten en zorgt voor coördinatie in de uitvoering.
4. *Financieren:* de provincie draagt met financiële middelen bij aan de uitvoering van het programma. Dit op basis van een vraaggerichte aanpak die past binnen de provinciale doelen.
5. *Rol als intermediair:* de provincie zorgt voor synergie tussen Brussel, Den Haag, Noordelijk en lokaal beleid en is belangenbehartiger en acquisiteur van regionale en lokale belangen bij het Rijk of Brussel.

*Criteria voor provinciale inspanning*

Om te toetsen of initiatieven passen binnen de geformuleerde uitgangspunten en kaders is voor de projecten die wij als provincie ondersteunen een aantal criteria geformuleerd:

1. *Rendement:* Levert de inspanning een voldoende aantrekkelijke bijdrage aan de klimaat en energiedoelen zoals opgenomen in het PKE en het Energieakkoord Noord Nederland. Hierbij geldt niet alleen de kosteneffectiviteit (effect/euro), maar ook het langere termijn toekomstperspectief. Levert de inspanning zo mogelijk ook een bijdrage aan gelieerde doelen, zoals het bevorderen van kennis en innovatie.
2. *Doet de provincie ertoe:* sluit de inspanning voldoende aan bij de kaders van het PKE, andere relevante provinciale focuspunten en ander provinciaal beleid, op grond van de rol die we kunnen en willen spelen.
3. *Drenthe eigen:* sluit de inspanning voldoende aan bij de kernkwaliteiten en de 'colour locale' van Drenthe en biedt het (op termijn) kansen voor de Drentse economie.
4. *Beschikbaarheid cofinanciering:* is er voldoende draagvlak voor de inspanning. Dit dient te blijken uit financiële bijdragen van derden.
5. *Het goede voorbeeld:* levert de inspanning een inspirerende bijdrage als voorbeeldproject.

Platform Storm

Stichting Platform Storm
Zuiderdiep 189
9521 AE Nieuw Buinen
Telefoon secretariaat: 0599-211949
e-mail:platformstormborgerodoorn@gmail.com

KvK: 52992098 Bankrekening: 1356.49.498

PROV. BESTUUR VAN DRENTHE
No.: 2011 00 6488
Ingek.: 26 JUL 2011
AFDELING [redacted]
TE BEH. DOOR:
DWS: G.AFD.
Statengriffie
C. Kiffers/J.St.

Griffie Provincie Drenthe
Postbus 122
9400 AC Assen

Betreft:
Klacht geschillencommissie MOA Opinie onderzoek windmolenpark De Drentse Monden

Nieuw Buinen, 25 juli 2011

Geachte griffier,

Bij deze verzoek ik u bijgaande stukken te verspreiden onder de statenleden en de gedeputeerden van de Provincie Drenthe.

Namens Stichting Platform Storm,

Mirjam Goudriaan
secretaris

# Platform Storm

Stichting Platform Storm
Zuiderdiep 189
9521 AE Nieuw Buinen
Telefoon secretariaat: 0599-211949
e-mail:platformstormborgerodoorn@gmail.com

KvK: 52992098 Bankrekening: 1356.49.498

Statenleden en Gedeputeerden
Provincie Drenthe
Postbus 122
9400 AC Assen

Geachte statenleden en gedeputeerden, Nieuw Buinen, 25 juli 2011

In de startnotitie Reikwijdte en Detail ter voorbereiding van een MER rapportage wordt gerefereerd aan een opinieonderzoek uit 2008 uitgevoerd door Newcom Research in opdracht van Raedthuys, een van de initiatiefnemers van het windmolenpark De Monden. Omdat dit onderzoek is gebruikt als lobbyinstrument om de veenkoloniën aangewezen te krijgen als zoekgebied voor grootschalige windenergieprojecten willen wij u bij deze graag in kennis stellen van de klacht die wij hebben ingebracht bij de geschillencommissie MOA, de overkoepelende organisatie van onderzoeksbureaus dat toeziet op de kwaliteit van onderzoeksbureaus en de door deze bureaus geproduceerde onderzoeksrapporten. Uit de klacht kunt u opmaken dat het opinieonderzoek niet deugt.

Verder maken wij u erop attent dat het uitbreiden van het zoekgebied naar de hele veenkoloniën in de Provinciale Omgevingsvisie op een manier is gegaan die wij laakbaar achten en die op gespannen voet staat met verkrijgen van voldoende maatschappelijk draagvlak waarvan de initiatiefnemers in de startnotitie zeggen dat ze daaraan hechten. Juist omdat Raedthuys als een van de initiatiefnemers in de inspraak op de Provinciale Omgevingsvisie naar het bovengenoemde opinieonderzoek heeft verwezen als een draagvlakonderzoek kunnen wij niet anders concluderen dan dat maatschappelijk draagvlak haar totaal niet interesseert.

Namens Stichting Platform Storm,

Mirjam Goudriaan
Secretaris

# Platform Storm

Aan:
Geschillencommissie MOA
p/a B. ten Doesschate

Afzender:
Stichting Platform Storm
p/a Zuiderdiep 189
9521 AE Nieuw-Buinen
e-mail: platformstormborgerodoorn@gmail.com

Nieuw-Buinen, 15 juli 2011

Betreft: klacht over "Opinie onderzoek windenergie" van juli 2008 uitgevoerd door Newcom Research & Consultancy in opdracht van Raedthuys.

In onze optiek zijn de conclusies uit het rapport niet in overeenstemming met de onderzoeksgegevens. Daardoor is het onderzoeksrapport geen feitelijke en eerlijke weergave van de onderzoeksgegevens en heeft daarmee niet de kwaliteit die je van een onafhankelijk onderzoeksrapport mag verwachten.

Uit de onderzoeksgegevens blijkt immers duidelijk dat een meerderheid van de Drenten (52%) de plaatsing van windmolens in open veengebieden niet passend vindt (tabel 28 op bladzijde 27). In de samenvatting valt echter te lezen dat driekwart van de Drenten open veengebieden een passende locatie vindt voor het plaatsen van windmolens (bladzijde 4). (De betreffende vraag 9 en de resulterende tabel 28 zijn hieronder in de tekst weergegeven.)

Omdat de opdrachtgever van het onderzoek als initiatiefnemer van het windmolenpark de Monden, gelegen in het open veengebied van de Drentse veenkoloniën, nu juist windmolens in open veengebieden wil plaatsen kunnen wij niet anders concluderen dan dat het onderzoeksbureau in opdracht van de opdrachtgever of om de opdrachtgever te plezieren de conclusies in overeenstemming heeft gebracht met de wensen van de opdrachtgever. Deze handelswijze past niet bij een onderzoeksbureau dat de uitkomsten van haar onderzoek serieus neemt. Het doet immers afbreuk aan de kwaliteit van het onderzoeksrapport wat een getrouwe weergave van de onderzoeksresultaten behoort te zijn.

Als we vraag 9 verder onder de loep nemen dat is behalve op de presentatie van de resultaten ook op de vraagstelling het een en ander aan te merken.

**9. Waar vindt u dat windmolens eventueel passen in het landschap van de provincie Drenthe?**

| | Ja | Nee | Weet niet |
|---|---|---|---|
| Langs de grens met Duitsland | ○ | ○ | ○ |
| Open veengebieden | ○ | ○ | ○ |
| Weilanden | ○ | ○ | ○ |
| Zandgebieden (Hondsrug) | ○ | ○ | ○ |
| Open agrarische gebieden | ○ | ○ | ○ |
| Langs Snelwegen | ○ | ○ | ○ |
| Eigen gemeente | ○ | ○ | ○ |

**Tabel 28 – Wenselijke locatie van windmolens in het landschap; provincie (%)**

| Passende locaties (provincie) | Ja | Nee | Weet niet |
|---|---|---|---|
| Langs de grens | 78 | 13 | 9 |
| Langs snelwegen | 71 | 24 | 5 |
| Open agrarische gebieden | 58 | 33 | 9 |
| Eigen gemeente | 53 | 34 | 13 |
| Weilanden | 52 | 41 | 7 |
| Open veengebieden | 39 | 52 | 9 |
| Zandgebieden (Hondsrug) | 26 | 63 | 11 |

Allereerst is het woord "eventueel" in de vraagstelling overbodig. Het zorgt er slechts voor dat twijfelaars eerder voor ja dan voor nee zullen kiezen omdat "eventueel" tenminste de suggestie wekt dat een ja niet direct van invloed is op het definitief aanwijzen van een dergelijk gebied. Dit is een impliciete manier van sturen van de ondervraagde.

Verder is de vertaling van een "eventueel passende locatie in het landschap" in de vraagstelling naar een "wenselijke locatie" in de tabel er een die wij niet graag voor onze rekening zouden nemen.

Wanneer het de bedoeling is verschillende items uit de antwoordlijst op te tellen, zoals in het rapport is gebeurd, dient men ervoor te zorgen dat items uit de lijst elkaar uitsluiten. De itemlijst had dus bijvoorbeeld beter kunnen bestaan uit:

Langs de grens met Duitsland
Langs snelwegen
Op industrieterreinen
In natuurgebieden
In agrarische gebieden
In woongebieden (dorpen/steden)

In het rapport zijn open veengebieden, open agrarische gebieden en weilanden op een of andere manier bij elkaar opgeteld om tot 74% te komen. Hoe dat is gebeurd wordt

nergens in het rapport uit de doeken gedaan. Het optellen is in dit geval ook niet geoorloofd omdat de opgetelde items elkaar niet uitsluiten, sterker nog het zijn deelverzamelingen van elkaar. Het ontbreekt er dus nog maar aan dat het item "akkers" in de lijst is opgenomen want dan had men, volgens hetzelfde stramien, tot een nog hoger percentage kunnen komen.

Als optellen al is toegestaan dan is het uiterst ongebruikelijk (not done) om items waar een meerderheid voor is op te tellen bij items waar een meerderheid tegen is. De enige reden die wij daarvoor kunnen bedenken is dat "open veengebieden" perse in verband moest worden gebracht met een ruime meerderheid aan voorstanders.

In de samenvatting is men nog een stap verder gegaan door de "open veengebieden" als eerste te noemen terwijl de gebruikelijke manier van presenteren is in de volgorde van hoog percentage voorstanders naar laag percentage voorstanders. In de tabellen heeft men zich overigens wel netjes geconformeerd aan deze conventie. De enige reden die wij kunnen verzinnen waarom men daar in de samenvatting van afgeweken is, is alweer de behoefte van de opdrachtgever om "open veengebieden" prominent te koppelen aan een hoog percentage voorstanders. De opdrachtgever weet als geen ander dat bestuurders en beleidsmakers niet verder komen dan het lezen van de samenvatting. Op die manier wordt een "zogenaamd" onafhankelijk rapport gebruikt als lobbyinstrument om de veenkoloniën aangewezen te krijgen als zoekgebied voor het plaatsen van windmolens. Het zal u niet verbazen dat dit dan ook is gebeurd.

Er zijn nog veel meer op- en aanmerkingen te maken over de opzet, de vraagstelling, de conclusies en de samenvatting van het rapport. Als je de bedoeling hebt om in een gemeente 70 windturbines te plaatsen dan is vragen naar de mening over de plaatsing van 4 of 8 windmolens niet de manier om een goed beeld te krijgen van de opinie van betrokken bewoners, dat is zelfs ronduit misleidend. Een exponentieel toenemend aantal in de vraagstelling kan dan wel duidelijk maken wat het aantal windmolens voor effect heeft op de mening van de ondervraagden, dus in zo'n situatie vraag je om de attitude ten aanzien van de plaatsing van respectievelijk 4, 20 en 100 windmolens. Zo kunnen we nog even doorgaan met het geven van voorbeelden. Als u daar behoefte aan heeft kunnen wij u die aandragen. Vooralsnog gaan wij er echter van uit dat een gedegen onderzoek naar de kwaliteit van dit onderzoeksrapport op basis van de bij u aanwezige expertise op dit gebied die tekortkomingen zonder mankeren boven water brengt. Wij hebben ons daarom in deze klacht beperkt tot de belangrijkste en meest in het oog springende fouten in het rapport.

Wij zijn ervan overtuigd dat zonder dit rapport, waarnaar in het besluitvormingsproces door de initiatiefnemers als draagvlakonderzoek is verwezen, de veenkoloniën nooit als zoekgebied voor windmolens waren aangewezen, een aanwijzing die verstrekkende gevolgen kan hebben voor een grote groep bewoners van het open veengebied (de veenkoloniën) en de bewoners van dorpen en steden die op dit open veengebied uitkijken. Wij komen met deze klacht op voor het belang van deze bewoners.

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
12 oktober 2011

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de statenadviseur mede te delen.*

## *Samenvatting*

# van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

gehouden op woensdag 21 september 2011

WOENSDAG STATENDAG

# SAMENVATTING

**Vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid**

**Woensdag 21 september 2011**

*U kunt de agendavoorstellen en de ingezonden brieven, evenals de samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

De lijst met toezeggingen tot en met de vergadering van 21 september 2011 is als bijlage opgenomen bij deze samenvatting.

**Aanwezig:**
A. Huizing (voorzitter)
A.A.P.M. van Berkel (PVV)
J.A. van Berkum (ChristenUnie)
D.B. Dijkstra (CDA)
mevrouw G.M. van Dinteren (GroenLinks)
H.R. Hornstra (PvdA)
J.N. Kuipers (GroenLinks)
F.W. van Lookeren Campagne (D66)
J.M.L. van Middelaar (SP)
mevrouw M.S. Pauwels-Paauw (VVD)
mevrouw L.A. Smits (SP)
J.L. Stel (VVD)
mevrouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
mevrouw M.C.J. van der Tol (D66)
A. Vorenkamp (PVV)
Th.J. Wijbenga (CDA)

mevrouw J. Stapert, statenadviseur

**Voorts aanwezig de leden van GS:**
mevrouw T. Klip-Martin (VVD)
R.W. Munniksma (PvdA)
H. Brink (VVD)

**Afwezig:**
H. Beerda (PvdA)
R. Fokkens (PvdA)

**1. Opening en vaststelling van de agenda**
De voorzitter opent de vergadering en de agenda wordt ongewijzigd vastgesteld.

## 1a. Mededeling
Gedeputeerde Munniksma doet verslag van het bereikte bestuursakkoord tussen Rijk en provincies over natuurbeleid. Kern van akkoord is dat overdracht zal plaatsvinden van verantwoordelijkheden en uitvoering op het gebied van Natuurbeleid naar de provincies, met een korting op de financiële middelen met name voor het beheer van natuurgronden. Het beheer moet gericht zijn op internationale verplichtingen zoals KRW en Natura 2000.
Ook zal de EHS later worden voltooid en kleiner van omvang worden. De provincies zijn vanaf 2014 financieel verantwoordelijk voor deze herijkte EHS. Een belangrijke deel van de financiering zal met het zgn. 'grond voor grond ' principe gaan. Desgevraagd geeft de gedeputeerde aan dat het eerder afgesloten Groen Manifest in Drenthe niet kan worden uitgevoerd. Wat de Drentse consequenties zijn zal met de staten worden besproken. Pas als alle provinciebesturen en de Tweede Kamer met het akkoord hebben ingestemd is sprake van een definitief akkoord. De provincies moeten voor 24 december een reactie geven.

Gedeputeerde staten zeggen het volgende toe:
*Gedeputeerde Munniksma* zegt toe het onderhandelingsakkoord en het persbericht op 21 september naar de commissie toe te zenden.

**2. Samenvatting vergadering 22 juni 2011 en de lijst van toezeggingen**
De lijst van toezeggingen wordt aangepast en aan deze samenvatting gehecht.

Bij de samenvatting wordt bij de aanwezigen mevrouw Van der Tol (D66) toegevoegd.
Voor het overige wordt de samenvatting ongewijzigd vastgesteld.

**3. Ingekomen stukken**
De fractie van het CDA verzoekt om de brief van GS zijnde het afschrift van de brief aan de minister van EL&I van 15 juli 2011 over MER windpark De Drentse Monden (A6) gekoppeld aan de brieven van Geopark de Hondrug (B6) en Stichting Platform Storm (B7) beiden over het windpark De Drentse Monden, in handen te stellen van GS.
De fracties van het CDA en de SP benadrukken dat, naar aanleiding van de brief van Plaatselijk Belang Barger-Compascuum (B 2) de communicatie aan bewoners van groot belang is.
*Gedeputeerde Brink* geeft als reactie dat het provinciaal beleid over het reduceren van verlichting niet ter discussie staat. Hierbij is sprake van een goede communicatie (communicatieparagraaf) met de omwonenden. Sociale veiligheid – waar wel verschillend over wordt gedacht – speelt hierbij ook een rol.

Voor het overige wordt de lijst met ingekomen stukken wordt conform vastgesteld.

De fractie van D66 heeft gevraagd om agendering van de brief van GS van 6 juli 2011 over het Jaarverslag 2010 inzake muskus- en beverrattenbestrijding in Drenthe en Overijssel (A2). Agendering zal plaatsvinden in de Statencommissie OGB van 26 oktober 2011.
De fractie van de PVV heeft gevraagd om agendering van de brief van GS zijnde een afschrift van de brief aan de minister van EL&I van 15 juli 2011 over MER windpark De Drentse Monden (A6)
Agendering zal plaatsvinden in de Statencommissie OGB van 26 oktober 2011.
De fractie van de PVV heeft gevraagd om agendering van de mailberichten van de heer P. Muijzert over de N33 (B5).
Agendering zal plaatsvinden in de Statencommissie OGB van 26 oktober 2011.

## 4. Rondvraag

*Schaliegas*
De fractie van de VVD stelt vragen over de aanwezigheid van schaliegas (in Drenthe).

*Gedeputeerde Klip* antwoordt dat schaliegas behoort tot de 3 onconventionele gassen naast aardgas. In Drenthe komt schaliegas niet voor. De andere onconventionele gassen zullen wel worden meegenomen in de herziening van de structuurvisie voor de ondergrond. Het is nu nog te vroeg om aan te geven of deze gassen hier wel aanwezig zijn en gebruikt kunnen worden.

*Onderzoek kernafval in Drentse bodem*
De fractie van de PvdA stelt vragen over de toezegging van GS om in deze commissie terug te komen op het aangekondigde onderzoek naar de geschiktheid van de Drentse bodem voor de opslag van kernafval.

*Gedeputeerde Klip* antwoordt dat de opdracht voor dit onderzoek nog niet is versterkt. Het is de bedoeling dat de Vrije Universiteit in Berlijn dit onderzoek gaat verrichten. De vraag is of zoutkoepels geschikt zijn voor de opslag van kernafval. Volgens het Rijk is onderzoek naar de zoutkoepels niet meer nodig. GS denken daar anders over.
Desgevraagd geeft de gedeputeerde aan dat de staten hierbij worden betrokken zodra de opdrachtverlening een feit is. Het is aan de commissie of die opdrachtverlening wordt geagendeerd.

*Windmolenpark De Drentse Monden*
De fractie van de SP stelt vragen over het verschenen artikel in het DvhN over het Drentse windmolenbeleid: Of en met welke middelen is dit megalomane windmolenpark door de provincie tegen te houden?

*Gedeputeerde Munniksma* antwoordt dat er een gebiedsvisie windenergie komt om op een verantwoorde manier te komen met een totaal aan windenergie tussen de 200 en 280 megawatt in Drenthe. Dit is vastgelegd in de zogenaamde BLOW-afspraak. Het realiseren van windenergie in zuidoost Drenthe is een politiek besluit (door de vorige staten vastgelegd in de omgevingsvisie).
Het Rijk heeft aangegeven rekening te houden met de uitkomsten van deze gebiedsvisie. Op deze manier kan de provincie beperkte sturing geven aan dit beleid. De bevoegdheid ligt bij het Rijk als het gaat om meer dan 100 megawatt. Het is nadrukkelijk de bedoeling om op te trekken met de gemeenten.
Binnenkort volgt een presentatie aan de commissie over de gebiedsvisie windenergie.

## 5. Statenstukken/brieven

### 5a. Brief van Gedeputeerde Staten van 7 juli 2011 over Actieplan 2011 Klimaat en Energie

<u>Samenvattende reactie van de fracties</u>
In meerderheid geven de fracties aan dat het actieplan een ambitieus plan is en dat er veel is gedaan, maar dat dit zich niet terugvertaalt in resultaten. De vraag is dan ook of de staten niet zelf zijn tekortgeschoten in het SMART formuleren van de doelstellingen. Wanneer doelen niet worden gehaald dan zouden er prioriteiten moeten worden gesteld. Er is veel geïnvesteerd in de aanjaagfunctie van de provincie. Het zou goed zijn om een actieplan voor het betreffende jaar eerder dan in de herfst te presenteren. Vragen zijn er over de WKO makelaar. De hoogte van de kosten van de Drentse Energie Organisatie (DEO), de evaluatie van het actieplan, het versleutelen van geld voor Atalanta in dit plan en de vergistinginstallatie in Witteveen. Zorgen zijn er over de problemen die het Actieplan zou op-

werpen voor ondernemers. Bevestiging wordt gevraagd of de opslag van $CO_2$ definitief van de baan is.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
*Gedeputeerde Klip* geeft aan dat provinciale staten dit vrij gedetailleerde plan hebben geaccordeerd. De rol van de provincie op dit terrein is die van agendering, bewustwording en stimulering. De overheid is maar in staat om 4% energiebeperking te realiseren de rest is voor het bedrijfsleven en privépersonen.
Bij de aanbieding van het nieuwe programma wordt een evaluatie gevoegd van het huidige programma. De opslag van $CO_2$ is definitief van de baan. DEO staat in de steigers en wordt begin december opgericht. De staten zullen hierover worden geïnformeerd. Als voorbeeld waarom de resultaten niet beter zijn dan verwacht noemt de gedeputeerde het 100.000 woningenplan. Hier is ontzettend veel in geïnvesteerd, maar het gaat veel trager dan verwacht, dit heeft ook te maken met het stijgen van het energieverbruik. Het is absoluut niet de bedoeling dat ondernemers met dit plan worden belemmerd in hun ontwikkeling. Met de gemeente Emmen is een klimaatcontract gesloten. Hierin is bepaald dat 10 miljoen euro onderdeel is van de 40 miljoen euro die de provincie aan 'eigen' geld in het Atalanta project steekt.

Gedeputeerde staten zeggen het volgende toe:
*Gedeputeerde Klip*: zegt toe de commissie te informeren over de resultaten van de vergistinginstallatie in Witteveen. (PVV)
*Gedeputeerde Klip:* zegt toe om aan te geven waar de (WKO) kaart digitaal beschikbaar is. (SP)

De voorzitter sluit de beraadslaging met de conclusie dat het Actieplan Klimaat en Energie 2011 na de beraadslaging voor kennisgeving worden aangenomen.

**5b. Brief van Gedeputeerde Staten van 14 juli 2011 over de Regiovisie Groningen – Assen; Jaarstukken 2011**

Samenvattende reactie van de fracties
Alle fracties stellen vragen over de Regiotram; wat is de stand van zaken, wat zijn de risico's, wat als de rijksmiddelen hiervoor wegvallen? Het merendeel van de fracties informeert naar de woningbouw, in hoeverre wordt rekening gehouden met veranderende cijfers? Maar ook worden vragen gesteld over de afspraken die gemaakt zijn met de lokale overheden, de onderuitputting bij infrastructurele projecten, het onderscheid in de budgetten, de dynamische busbaan in Peize, het project in het Zuidlaardermeer en het hoge ambitieniveau.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
Gedeputeerde Munniksma geeft aan dat uit de rekening van 2010 blijkt dat de doestelling niet altijd wordt gehaald. De Regio Assen-Assen krimpt nog steeds niet en is de snelst groeiende regio in Nederland maar heeft ook te maken met een stagnerende markt door de economiecrisis. Hierover is overleg met de betreffende gemeenten, evenals over bedrijventerreinen. Geen eenvoudige zaak omdat door partijen en gemeenten wel voorinvesteringen zijn gedaan. Aan het einde van de vorige bestuursperiode is een evaluatie gehouden. Een kwaliteitsteam zal de vinger aan de pols houden. Bij het Zuidlaardermeer project speelt dat de individuele gemeente haar eigen verantwoordelijkheid houdt. Zolang daar de herijkingdiscussie speelt komen de investeringen niet van de grond.
*Gedeputeerde Brink* geeft aan dat de onderuitputting van infrastructurele projecten te maken heeft met lopende projecten die nog niet zijn afgerond. De dynamische busbaan in Peize gaat in oktober in gebruik genomen worden.

De ontwikkeling van de Regiotram wordt ook gevolgd door het OV-bureau. Fase 1 van dit project gaat over de lijn naar Kardinge (Groningen). Pas in fase 2 komt de lijn met de regio in beeld, het besluit over deze fase is voorzien ná 2015.

De voorzitter sluit de beraadslaging met de conclusie dat m.b.t. de Regiotram er een rol is voor het OV-bureau, en dat afstemming met gemeenten over woningbouw en bedrijventerreinen regelmatig plaats vindt.

**6. Mededelingen**

De vergadering stemt in met de toegezonden lijst van werkbezoeken en presentaties/activiteiten.

**7. Sluiting**

De vergadering wordt gesloten om 16:10 uur.
De volgende vergadering zal plaatsvinden op 26 oktober 2011.

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van woensdag 26 oktober 2011,

, voorzitter

, statenadviseur

| Toezeggingenlijst Statencommissie Omgevingsbeleid, stand van zaken 21 september 2011 | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | | |
| **Naam** | **Omschrijving** | **Startdatum** | **Einddatum** | **Stand van Zaken** |
| | | | | |
| **Korte termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Uitwerkingsstrategie EHS, inclusief prioriteringsoverzicht naar PS | Gedeputeerde Munniksma zegt toe dat rond het zomerreces 2010 een uitwerkingsstrategie EHS, inclusief prioriteringsoverzicht naar PS zal worden gezonden. | 16-06-2010 | 13-10-2010 | OGB 11.05.2011: Tot het zomerreces weinig nieuwe informatie. Het min. van EL&I, IPO verrichten onderzoek. Het onderwerp is gerelateerd aan het Bestuursakkoord. Dit onderwerp komt vóór zomerreces aan de orde.<br>OGB 21.09.2011: Bestuursakkoord, onderdeel Natuur cs zal voor 24.12.2011 worden geagendeerd bij de commissie. |
| 2. Inbreng OV bureau in OV discussie | Gedeputeerde Swierstra zegt toe de suggestie om het OV-bureau te vragen naar een eigen inbreng bij de inhoudelijke discussie met de commissie (n.a.v. de brochure van FNV Bondgenoten over aanbestedingen) voor te leggen aan het OV-bureau. | 24-11-2010 | 23-02-2011 | OGB 09.02.2011: Gedeputeerde Swierstra geeft aan dat er allerlei overleggen gaande zijn.<br>OGB 21.09.2011: zie ook toezegging Lange Termijn nr. 3 mbt aanbesteding OV. |
| 3. Overleg met voorzitter AFLO | Gedeputeerde Munniksma zegt toe op korte termijn in overleg te zullen gaan met de voorzitter van de AFLO. | 09-02-2011 | 04-05-2011 | OGB 11.05.2011: Nog vóór de zomervakantie wordt een conferentie georganiseerd ism de AFLO over div. onderwerpen.<br>OGB 21.09.2011: overleg met AFLO staat gepland voor 30.11.2011. |
| 4. Evt. bijstellen begrenzing Drentse Aa gebied | Gedeputeerde Munniksma zegt toe de begrenzing van het Drentse Aa gebied te willen bijstellen als dit de ontwikkeling van de in dit Nationaal Landschap liggende dorpen zou belemmeren. | 09-02-2011 | 04-05-2011 | OGB 11.05.2011: De toezegging hangt nauw samen met de AmvB van het Rijk (O.a.begrenz. Nat. Parken). Het is nog onduidelijk of die AmvB er gaat komen. Dit wordt voorlopig afgewacht.<br>OGB 22.06.2011: N.a.w. komt er geen AmvB. Def. antwoord kan pas worden gegeven ná Parlementaire behandeling ná het zomerreces. |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 5. Criteria regionale gebiedsagenda's | Gedeputeerde Munniksma zegt toe in het kader van de uitwerking van de omgevingsvisie met criteria te komen voor de regionale gebiedsagenda's. | 11-05-2011 | 11-08-2011 | |
| 6. Realisatie K&E projecten | Gedeputeerde Klip zegt toe, na te gaan, voor zover dit mogelijk is in hoeverre operationele K&E projecten zullen worden gerealiseerd. | 22-06-2011 | 22-09-2011 | OGB 21.09.2011: behandeld in cie. OGB (tezamen met agendapunt Actieplan 2011 K&E 2011 |
| 7. Vliegbewegingen Luchtsportcentrum Hoogeveen | Gedeputeerde Brink zegt toe het aantal vliegbewegingen vanaf Luchtsportcentrum Hoogeveen toe te sturen naar de commissie. | 22-06-2011 | 22-09-2011 | OGB 21.09.2011: behandeld in cie. OGB; aantal vliegbewegingen in Hoogeveen ligt beneden de norm genoemd in de vergunning, was 37.000 zal worden in de nw. vergunning 26.650 vliegbewegingen inclusief 2000 helikopterbewegingen per jaar. |
| 8. Presentatie soundscape onderzoek TT circuit en omgeving | Gedeputeerde Klip zegt toe een presentatie te willen verzorgen zodra het soundscape onderzoek mbt. het TT circuit en omgeving, gereed is (CU). | 22-06-2011 | 22-09-2011 | OGB 21.09.2011: Samenvoegen met LT toezegging nr. 5 |
| 9. Begroting OV-bureau | Gedeputeerde Brink zegt toe direct ná de zomer van 2011 aan de commissie voorstellen te presenteren over een sluitende OV begroting, indien noodzakelijk met vervoerskundige maatregelen. | 22-06-2011 | 22-09-2011 | |
| 10. Bijeenkomst over rapport Spoordriehoek Zwolle – Groningen/Leeuwarden<br><br>*De toezegging is afkomstig uit B&F 6 juli 2011* | Gedeputeerde Munniksma: zegt toe een bijeenkomst met de commissie Omgevingsbeleid (OGB) te willen organiseren om het rapport Spoordriehoek Zwolle-Groningen/Leeuwarden van november 2009, toe te lichten. De wethouders van Hoogeveen en Meppel kunnen daarbij aanwezig zijn. | 06-07-2011 | 06-10-2011 | Afgehandeld met presentatie op 21.09.2011. |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 11. Informeren over brief versnelling treinverbinding Zwolle-Groningen<br><br>*De toezegging is afkomstig uit B&F 6 juli 2011* | Gedeputeerde Munniksma zegt toe de staten te informeren over de datum waarop de brief over de versnelling van de treinverbinding Zwolle-Groningen/uitvoering Motie Koopmans is verstuurd. | 06-07-2011 | 06-10-2011 | Afgehandeld; brief is verstuurd op 23 juni 2011 |
| 12. Toezending onderzoeksopdracht kernafval in zoutkoepels<br><br>*De toezegging is afkomstig uit PS 13 juli 2011* | Gedeputeerde Klip zegt toe om de onderzoeksopdracht over de (on)geschiktheid van kernafvalopslag in zoutkoepels ter bespreking aan de statenleden toe te zenden voordat de opdracht definitief naar de uitvoerder van het onderzoek wordt gezonden. | 13-07-2011 | 13-10-2011 | OGB 21.09.2011: dit onderwerp is aan de orde geweest bij de Rondvraag. |
| 13. Toezending onderhandelings akkoord Bestuursakkoord onderdeel Natuur cs. | Gedeputeerde Munniksma zegt toe het onderhandelingsakkoord en het persbericht op 21 september mbt. Het deelakkoord Natuur cs. naar de commissie toe te zenden.<br>(PVV) | 21-09-2011 | 21-12-2011 | Afgehandeld: toegestuurd per mail d.d. 22 september 2011 |
| 14. Vergistingsinstallatie Witteveen | Gedeputeerde Klip zegt toe de commissie te informeren over de resultaten van de vergistingsinstallatie in Witteveen (uit Actieplan 2011 K&E ) (SP) | 21-09-2011 | 21-12-2011 | |
| 15. Beschikbaarheid WKO-kaart | Gedeputeerde Klip zegt toe de commissie te informeren over de digitale vindplaats van de WKO-kaart (uit Actieplan 2011 K&E ) | 21-09-2011 | 21-12-2011 | Afgehandeld: betreffende link is verzonden per mail d.d. 26.09.2011 |

| **Lange termijn Toezeggingen** | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 1. Bedrijventerreinen in de Regio Assen-Groningen | Gedeputeerde Haarsma zegt toe Provinciale staten te betrekken bij de voortgang van de bedrijventerreinen in de Regio Assen-Groningen.<br><br>(overgenomen door gedeputeerde Munniksma) | 25-11-2009 | Eind 2011 | OGB 09.02.2011: Gedeputeerde Haarsma zegt toe dat de commissie hier z.s.m. een brief over ontvangt.<br>OGB: 21.09 2011: het traject loopt binnen de Regiovisie. N.a.w. niet meer in 2011 afgerond. |
| 2. Stagnatie E233 | Gedeputeerde Swierstra zegt toe navraag te zullen doen bij de NHI over mogelijke stagnatie van de E 233.<br><br>(overgenomen door gedeputeerde Brink) | 12-01-2011 | 14-12-2011 | OGB 09.02.2011: Gedeputeerde Swierstra: eind 2011 volgen er nadere mededelingen.<br>Afgehandeld in die. OGB: 21.09.2011: Geld van Rijk en provincie is beschikbaar, |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | | de planstudie is opgepakt van vertraging is geen sprake.<br>Deze planstudie zal eind 2012 klaar zijn. |
| 3. Nadelige gevolgen aanbesteding OV | Gedeputeerde Swierstra: zegt toe samen met de partners van het OV Groningen-Assen de nadelige gevolgen van aanbesteding op- en aan te pakken en hiermee naar de commissie te komen, voor de volgende concessieverlening.<br><br>(overgenomen door gedeputeerde Brink) | 12-01-2011 | 14-12-2011 | OGB 09.02.2011: Gedeputeerde Swierstra deelt mee dat eind 2011 hierover nadere mededelingen volgen.<br>OGB 21.09.2011: In de provincie Groningen loopt eveneens een discussie over concessieverlening. Zodra die is afgerond kan dit onderwerp ook hier op de agenda worden geplaatst. |
| 4. Informatie over projecten die onder de Tennet gelden (kunnen) vallen | Gedeputeerde MUNNIKSMA zegt toe de informatie over projecten die onder de Tennet gelden (kunnen) vallen aan de commissie beschikbaar te stellen ná het zomerreces 2009. | | 15-12-2011 | OGB 09.02.2011: De procedure loopt t/m 2011, het eindverhaal wordt dit jaar verwacht. |
| 5. Informatie verstrekking aan de commissie over TT circuit en bijbehorende convenant | Gedeputeerde Klip zegt toe om de commissie regelmatig te informeren over de ontwikkelingen rondom de toekomstvisie van het TT circuit en het bijbehorende convenant. | 22-06-2011 | 15-12-2011 | OGB 21.09.2011: Voorstel om in november 2011 het meerjarenprogramma incl. het soundscape onderzoek (toezegging korte termijn nr.3) te presenteren aan de cie. OGB en de gemeenteraad van Assen. |

| **Moties** | | | | |
|---|---|---|---|---|
| M 2011-4: Motie aangaande het Bestuursakkoord 2011-2015 m.b.t. ILG<br><br>De motie is verschoven van de lijst van toezeggingen van de Statencommissie Bestuur en Financiën naar Omgevingsbeleid. | PS roepen het Rijk op om in de onderhandelingen over de uitwerking van de procesafspraak m.b.t. het Landelijk Gebied een beduidend minder forse bezuiniging op het genoemde budget te realiseren, waardoor plattelandsprovincies een leefbaar, groen en economisch gezond landelijk gebied kunnen blijven faciliteren.<br>En brengen deze motie ter kennis van Provinciale Staten in de andere provincies en van staatssecretaris Bleker en zijn onderhandelaars. | 23-05-2011 | 26-10-2011 | BF 06.07.2011: Staatsecretaris Bleker en de PS-en in andere provincies zijn in kennis gesteld van deze motie. |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| M 2011-13: Motie nieuwe dienstregeling NS 2013 | Dragen het college van GS op:<br>- om met de NS in gesprek te gaan over de uitwerking van de nieuwe dienstregeling 2013,<br>- en daarbij te pleiten voor een doorkoppeling van de stoptreinen in Zwolle a,s intercity's over de Veluwe;<br>- en te gaan spreken over een snelheidsverhoging van de intercity's op het traject Zwolle-Groningen<br>- en hierover aan de Staten te rapporteren. | 13.07.2011 | - | |

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID

**Onderbouwing agendapunt**

| | |
|---|---|
| **Betreft agendering van:** | Windpark De Drentse Monden mede naar aanleiding van o.a. brief aan minister van Economische zaken van 15 juli en brief van de Stichting Platform Storm van 25 juli. |
| **Geagendeerd door:** | PVV fractie |
| **Vergadering:** | Statencommissie OGB |
| **Datum vergadering:** | 26 oktober 2011 |
| **Motivatie voor agendering:** | Sinds in 2001 het programma BLOW van start ging is er veel veranderd. Het sympathieke idee om de wind te gebruiken bij onze energievoorziening heeft in snel tempo draagvlak verloren en de voorstellingen bleken veel te mooi te zijn en niet te kloppen met de werkelijkheid. Bovendien is er (nog) geen duidelijke beleidsvisie in Drenthe op het gebied van windturbines en/of windparken. Voordat er in de Drentse monden een windpark ontstaat dat zo'n 400 MW gaat leveren (ruim 100 MW méér dan het totaal wat de Provincie Drenthe via het IPO heeft voorgesteld) wil de PVV fractie méér duidelijkheid en overleg met de diverse fracties. |
| **Visie van de fractie:** | De PVV fractie is van mening dat Windturbines absoluut niet passen in het Drentse landschap. De nadelen (lawaai, slagschaduw, gevaar bij afbreken, verstoring fauna, verrommeling landschap, enz. in combinatie met cijfers en feiten die veel minder fraai blijken te zijn dan voordien werd beweerd, vragen om een herziening van plannen voor windenergie in het algemeen en dus ook in de Drentse Monden. |
| **Vragen aan de overige Fracties:** | Zijn de overige fracties ook van mening dat er op dit punt een herijking moet plaatsvinden. |
| **Vragen aan het college van GS:** | **1.** Wanneer kan de beleidsvisie op dit terrein verwacht worden?<br>**2.** Zijn in deze beleidsvisie de laatste gegevens verwerkt?<br>**3.** Is GS met ons van mening dat het windpark de Drentse Monden er niet moet komen?<br>**4.** Als GS een andere mening is toegedaan, kunt u dat toelichten? |

Namens PVV fractie Drenthe
Ad van Berkel

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
de minister van Economische zaken,
Landbouw, en Innovatie,
t.a.v. dhr. R.W.A. Roosdorp
Postbus 20101
2500 EC DEN HAAG

Assen, 15 juli 2011
Ons kenmerk 28/3.11/2011005451
Behandeld door de heer W. Huizing (0592) 36 58 07
Onderwerp: Windpark De Drentse Monden, notitie Reikwijdte en Detail

Geachte heer Roosdorp,

Bij brief van 28 juni 2011 zond u ons de Notitie Reikwijdte en Detail voor de MER. over het windpark voor De Drentse Monden. Bij dezen maken wij gebruik van de mogelijkheid om daarover een zienswijze in te dienen.

**Gebiedsvisie windenergie**
Samen met de vier gemeenten in het provinciaal zoekgebied voor windenergie, waaronder de gemeente Borger-Odoorn, stellen wij een Gebiedsvisie Windenergie op. Deze visie willen wij gebruiken als beoordelingkader voor het windpark De Drentse Monden en voor andere plannen voor windparken. Daarnaast gebruiken wij het in de communicatie met de bevolking en voor het versterken van de sociaaleconomische functie van windenergie. Daarmee wordt het opstellen van de Gebiedsvisie een apart spoor, naast het spoor voor het windpark De Drentse Monden.

Wij hebben met de betrokken ministeries EL&I en I&M de afspraak gemaakt dat de informatie die in beide sporen beschikbaar komt, onderling wordt uitgewisseld. Qua planning is daarbij het doel om de gebiedsvisie uiterlijk af te ronden op het moment dat het MER Drentse Monden gereed is.

**Landschap en openheid**
Het initiatief De Drentse Monden ligt in een sociaaleconomisch kwetsbaar gebied, waarin ook sprake is van bevolkingskrimp. Het plan omvat een gebied van ongeveer 60 km$^2$, waarin 50 tot 100 windturbines worden geplaatst. Dus: een omvangrijk windpark, zeker op de schaal van Drenthe en zelfs op de schaal van Nederland.

Voor een goede beoordeling ontbreekt op dit moment een toetsingskader. Immers de Structuurvisie windenergie op land van de rijksoverheid bevindt zich nog in de beginfase. Dit bemoeilijkt een goede beoordeling, met name voor die aspecten waarvoor nu nog geen normen of een kader zijn geformuleerd.

Wij doelen dan in het bijzonder op het aspect Landschap en de kwaliteit Openheid, in combinatie met het "draagvermogen" van het gebied, mede gelet op de acceptatie door de bewoners. In de notitie is vermeld dat er aan dit punt aandacht wordt besteed, maar een beoordelingskader wordt niet genoemd.

Wij adviseren u daarom in het kader van het opstellen van de MER een beoordelingskader te ontwikkelen voor dit onderdeel.

In dit verband wijzen wij u erop dat wij in het kader van het IPO-aanbod voor de realisatie van de rijksdoelstelling van 6000 MW windenergie op land, een aanbod hebben gedaan voor de realisatie van 200 tot 280 MW in het totale provinciaal zoekgebied. Wij constateren dat De Drentse Monden een omvang heeft van maar liefst 300 tot 450 MW en daarmee, mede gelet op ons aanbod, een dusdanig buitensporige omvang heeft dat dit hier volgens ons niet passend is. Wij adviseren u daarom in ieder geval een alternatief te ontwikkelen die qua omvang in lijn ligt met ons aanbod van 200 tot 280 MW.

**Sociaaleconomische situatie, krimp en vergroting acceptatie**
Wij observeren dat in de nabije omgeving van grootschalige windparken in het algemeen sprake is van grote ruimtelijke effecten en negatieve milieueffecten. Daarom is in dit soort situaties volgens ons behoefte aan nieuwe verdien- en compensatiemodellen, die kunnen bijdragen aan het vergroten van de acceptatie door de bevolking.

Daarvoor bestaan in Nederland constructies als het participeren door middel van obligaties of een jaarlijks bedrag in een gemeenschapsfonds. Er ontstaat volgens ons echter pas een duidelijke meerwaarde als sprake is van een directe financiële relatie tussen omwonenden en windpark. In de vorm van een aandeelhouderschap of het gebruik van ter plekke geproduceerde energie, tegen een lager tarief. Daarbij is van belang dat de koppeling zichtbaar is tussen de feitelijke productie van het windpark en het gebruik door de omgeving (geen wind: geen goedkope elektriciteit).

Qua oplossing denken wij bijvoorbeeld aan een afspraak om eventueel belemmerende regelgeving voor dit gebied, al dan niet tijdelijk, niet van toepassing te verklaren. De Crisis- en Herstelwet biedt op zich mogelijkheden voor het afwijken van regelgeving op het vlak van ruimte en milieu, wanneer sprake is van innovatieve oplossingen. Hier gaat het over een innovatief verdien- en compensatiemodel in een sociaaleconomisch kwetsbare regio dat de acceptatie van windenergie versterkt. Inspiratie op dit punt kan mogelijk worden verkregen uit de wijze waarop de nabijgelegen windparken op Duits grondgebied worden gerealiseerd.

Wij adviseren u de mogelijkheden op dit vlak nader te verkennen in het kader van de MER, ook al zou dit strikt genomen buiten de strekking van het MER vallen. Dit vanwege het achterliggend belang dat overigens verder strekt dan dit initiatief.

**Alternatief buiten het Aandachtsgebied LOFAR**
Wij constateren dat een belangrijk deel van het plangebied is gelegen in het zogenaamde Aandachtsgebied voor het radioastronomieproject LOFAR. Op dit moment is nog niet duidelijk of windturbines geplaatst kunnen worden in het Aandachtsgebied. Het is inmiddels wel duidelijk geworden dat de aanwezigheid van het Aandachtsgebied een belangrijke risicofactor is voor realiseren van het windpark in de geplande omvang.

Wij adviseren u daarom nu al een alternatief uit te werken dat alleen het gebied buiten het Aandachtsgebied van LOFAR omvat.

**De fase na gebruik**
In de notitie wordt geen aandacht besteed aan het verwijderen van de turbines en de consequenties daarvan voor het omringende gebied. Zijn bijvoorbeeld de veronderstelde positieve sociaaleconomische effecten dan nog geborgd? Het valt namelijk niet uit te sluiten dat windparken, een tijdelijk verschijnsel blijken te zijn. Daarom adviseren wij u, ook onderzoek te doen naar deze fase.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Drenthe,

secretaris

, voorzitter

ook ex. naar g.s. (W. Huizing-Do)

Ministerie van Economische Zaken,
Landbouw en Innovatie

> Retouradres Postbus 20101 2500 EC Den Haag

De provinciale staten van Drenthe
Postbus 122
9400 AC ASSEN

PROV. BESTUUR VAN DRENTHE
No.: 2011005424
Ingek.: 29 JUN 2011
AFDELING S G
TE BEH. DOOR:
DWS: G.AFD.:


**Directoraat-generaal voor Energie, Telecom en Markten**
Directie Energie en Duurzaamheid

**Bezoekadres**
Bezuidenhoutseweg 30
2594 AV Den Haag

**Postadres**
Postbus 20101
2500 EC Den Haag

**Factuuradres**
Postbus 16180
2500 BD Den Haag

**Overheidsidentificatienr**
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/eleni

**Behandeld door**
ing. A.M. Bruin

T 070 379 7226
F 070 379 7423


**Ons kenmerk**
ETM/ED / 11100515

**Bijlage(n)**
- kennisgeving
- startnotitie

Datum 28 JUNI 2011

Betreft Milieueffectrapportage windpark "De Drentse Monden"

Geachte provinciale statenleden,

De initiatiefnemers Stichting duurzame Energieproductie Exloërmond en Raedthuys Windenergie BV hebben het voornemen om een windpark te realiseren in de Drentse Veenkoloniën, rondom Eerste en Tweede Exloërmond, Nieuw Buinen en Drouwenermond kenbaar gemaakt.

Op grond van artikel 9b, eerste lid, onder a, van de Elektriciteitswet 1998 en artikel 3.35, eerste lid, aanhef en onderdeel c, van de Wet ruimtelijke ordening is voor dit project de rijkscoördinatieregeling van toepassing.

In dat kader wordt een inpassingsplan voorbereid en worden de procedures voor de benodigde vergunningen gecoördineerd door de minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I). Ten behoeve van het inpassingsplan en de Omgevingsvergunning wordt één (gezamenlijke) m.e.r.-procedure doorlopen. De bevoegde gezagen in deze procedure zijn:

- voor het inpassingsplan: de ministers van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie en van Infrastructuur en Milieu (I&M);
- voor de Omgevingsvergunning: het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Borger - Odoorn.

Overeenkomstig de artikelen 7.8 en 7.27, tweede lid, van de Wet milieubeheer (Wm) raadpleeg ik u hierbij graag, mede namens de overige bevoegde gezagen, over de reikwijdte en het detailniveau van de informatie die in het gecombineerde milieueffectrapport moet worden opgenomen. Daartoe zend ik u hierbij een concept notitie reikwijdte en detail (kortheidshalve aangeduid als 'startnotitie') met het verzoek daarop uw reactie te geven. Ik verzoek u uw schriftelijke reactie uiterlijk op 4 augustus 2011 te doen toekomen aan ing. A.M. Bruin (projectleider) op bovenstaand adres.

**Directoraat-generaal voor Energie, Telecom en Markten**
Directie Energie en Duurzaamheid

**Ons kenmerk**
ETM/ED / 11100515

Ik wijs u er voorts graag op dat, overeenkomstig de artikelen 7.9, eerste lid, en 7.27, derde lid, Wm, afgelopen week onder andere in de "week in week uit", de "schakel", de "Kanaalstreek", het "Dagblad van het Noorden" en de "Staatscourant" kennis is gegeven van het voornemen een m.e.r.-plichtig plan voor te bereiden. Zoals ook in de kennisgeving staat vermeld, is de startnotitie ter inzage gelegd, en wordt eenieder in de gelegenheid gesteld daarop uiterlijk op 4 augustus 2011 zijn zienswijze te geven. Deze kennisgeving treft u, ter informatie, aan als bijlage bij deze brief.

Voor eventuele vragen kunt u contact opnemen met ing. A.M. Bruin, e-mail a.m.bruin@minez.nl of telefoonnummer 070 379 72 26.

Hoogachtend,

de Minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie,
namens deze:

Drs. R.W.A. Roosdorp
Plv. directeur Energie en Duurzaamheid

Rijksoverheid

Borger-Odoorn

# Kennisgeving

## Inspraak voornemen windpark De Drentse Monden

**Met ingang van 24 juni tot en met 4 augustus 2011 ligt de 'concept-notitie reikwijdte en detail' (hierna aangeduid als 'startnotitie') ter inzage voor de milieu-effectrapportage voor windpark De Drentse Monden. Eenieder kan naar aanleiding van deze startnotitie een zienswijze inbrengen.**

### Het project

De initiatiefnemers Stichting Duurzame Energieproductie Exloërmond en Raedthuys Windenergie B.V. zijn voornemens om een windpark te realiseren in de Drentse Veenkoloniën, rondom Eerste en Tweede Exloërmond, Nieuw Buinen en Drouwenermond. Het windpark wordt verder aangeduid met de naam windpark De Drentse Monden. Het windpark zal een vermogen hebben tussen de 300 en 450 MW.

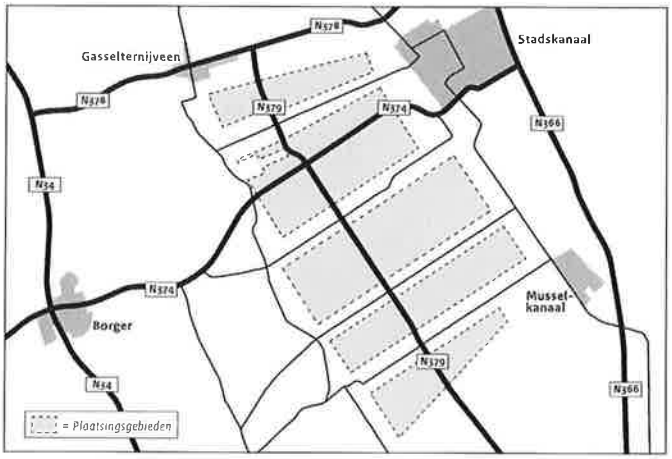


### Milieueffectrapportage en besluitvorming

Op de besluitvorming over dit project is de rijkscoördinatieregeling van toepassing. Dit houdt onder meer in dat de locatie van het windpark zal worden vastgelegd in een (rijks)inpassingsplan, dat wordt vastgesteld door de ministers van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I) en van Infrastructuur en Milieu (IenM). Het inpassingsplan zal worden voorbereid in één gecoördineerde procedure samen met een groot aantal andere besluiten die voor het project nodig zijn (vergunningen en ontheffingen). De minister van EL&I coördineert de procedure.

Ter voorbereiding van de keuze van de locatie moet een milieu-effectrapport (MER) worden opgesteld. Daarbij worden (mogelijke) milieu-effecten, bijvoorbeeld op leefomgevingskwaliteit (mens), gezondheid, landschap, natuur, bodem en water in beeld gebracht, zodat deze effecten een volwaardige rol kunnen spelen bij de besluitvorming. Het MER wordt een gecombineerd project-MER/plan-MER waarvoor de uitgebreide procedure wordt gevolgd.

Ten behoeve van het project wordt een passende beoordeling gemaakt, om te beoordelen welke gevolgen het project heeft voor Natura 2000-gebieden.

### Voornemen en startnotitie

Met deze kennisgeving informeren de bevoegde bestuursorganen u over het voornemen tot een m.e.r.-plichtig project. In de gepubliceerde startnotitie staat aangegeven op welke wijze het milieuonderzoek zal worden uitgevoerd. In deze notitie komen de volgende onderwerpen aan bod: achtergrond, doelstelling en randvoorwaarden, voorgenomen activiteit en alternatieven, mogelijke effecten en maatregelen en procedures en besluitvorming.

### Waar kunt u de startnotitie inzien?

De startnotitie kunt u met ingang van 24 juni tot en met 4 augustus 2011 tijdens reguliere openingstijden inzien op de volgende locaties:
– Ministerie van EL&I, Informatiecentrum, Bezuidenhoutseweg 30 te Den Haag;
- Gemeente Borger-Odoorn, Hoofdstraat 50 te Exloo.

De startnotitie is ook op internet beschikbaar: www.bureau-energieprojecten.nl.

### Informatiebijeenkomst

De ministers van EL&I en IenM organiseren in samenwerking met de initiatiefnemers een inloopavond. U bent van harte welkom om daar vragen te stellen en informatie te krijgen over het project en de procedure. Deze inloopavond wordt gehouden op 30 juni van 19.00 uur tot 21.00 uur in Horeca Centrum Spa, Zuiderdiep 209, 9571 BM Tweede Exloërmond.
U heeft dan de mogelijkheid om vragen te stellen aan de aanwezige medewerkers van de overheid en initiatiefnemers.

### Hoe kunt u uw zienswijze kenbaar maken?

Eenieder kan mondeling of schriftelijk reageren op de startnotitie. Tot en met 4 augustus 2011 kunt u gericht aangeven wat naar uw mening moet worden onderzocht en op welk detailniveau dat moet gebeuren om bij te dragen aan een goede besluitvorming. Uw schriftelijke zienswijze kunt u sturen aan:

**Bureau Energieprojecten**
**Inspraakpunt Windpark De Drentse Monden**
**Postbus 223**
**2250 AE Voorschoten**

Mondeling kunt u uw zienswijze inbrengen door te bellen met Bureau Energieprojecten, T 070 - 379 89 79.

### Wat gebeurt er met uw reactie?

De startnotitie wordt ook voorgelegd aan de betrokken overheden (gemeenten, provincies e.d.) en aan diverse adviseurs, waaronder de Commissie voor de milieu-effectrapportage. Alle zienswijzen, reacties en adviezen worden bekeken en verwerkt in een definitieve 'notitie reikwijdte en detail'. Daarin wordt vastgelegd welke informatie in het MER opgenomen dient te worden. Als het MER is afgerond, wordt mede op basis daarvan de locatiekeuze voorbereid en een ontwerp-inpassingsplan opgesteld. Dit ontwerp-inpassingsplan zal samen met het MER en ontwerpbesluiten ter inzage worden gelegd. Hierop kan eenieder zijn zienswijze geven.
Dit wordt te zijner tijd aangekondigd in onder andere huis-aan-huisbladen en op www.bureau-energieprojecten.nl.

### Nadere informatie

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met het Bureau Energieprojecten, T 070 - 379 89 79, www.bureau-energieprojecten.nl.

PONDERA consult

16 juni 2011

# Concept Notitie Reikwijdte en Detail

## Windpark De Drentse Monden

Duurzame oplossingen in
energie, klimaat en milieu

Postbus 579
7550 AN Hengelo
Telefoon (074) 248 99 40

| | |
|---|---|
| Documenttitel | Concept Notitie Reikwijdte en Detail<br>Windpark De Drentse Monden |
| Soort document | Definitief \| 16 juni 2011 |
| Projectnaam | Windpark De Drentse Monden |
| Projectnummer | 709022 |
| Auteurs | Pondera Consult |

# INHOUDSOPGAVE


1 INLEIDING EN ACHTERGROND 1
1.1 Inleiding 1
1.2 Aanleiding 1
Project-m.e.r. 2
Plan-m.e.r. 3
1.3 Doel concept notitie reikwijdte en detail 4
1.4 Initiatiefnemers en bevoegd gezag 4
1.5 Leeswijzer 7

2 DOELSTELLING EN RANDVOORWAARDEN 9
2.1 Windenergie en beleid 9
2.2 Beleidskader, randvoorwaarden en uitgangspunten 10

3 VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN 13
3.1 Voornemen 13
3.2 Locatiealternatieven en inrichtingsalternatieven 16

4 MOGELIJKE EFFECTEN EN MAATREGELEN 19
4.1 Mogelijke effecten 19
4.2 Effectbeoordeling 21
4.3 Mitigerende maatregelen 23
4.4 Leemten in kennis 23
4.5 Evaluatie 23

5 PROCEDURES EN BESLUITVORMING 25
5.1 M.e.r.-procedure 25
5.2 Reeds genomen besluiten 27
5.3 Nog te nemen besluiten 27
5.4 Informatie en inspraak 27

Bijlage 1 Gebruikte afkortingen en begrippen 29

# 1 INLEIDING EN ACHTERGROND

## 1.1 Inleiding

Nederland moet voor de voorziening van energie minder afhankelijk worden van andere landen, hoge prijzen en vervuilende brandstoffen. De energiezekerheid moet worden vergroot en er komt meer aandacht voor het verdienpotentieel op energiegebied. De Europese doelen voor een duurzame energievoorziening zijn leidend. Dit betekent 20% $CO_2$-reductie en 14% duurzame energie in 2020.[1]

De energiesector is in Nederland verantwoordelijk voor meer dan twintig procent van de uitstoot van broeikasgassen, zoals $CO_2$. De uitstoot van broeikasgassen als gevolg van de energiebehoefte moet zowel beperkt worden door energiebesparing als door de grootschalige inzet van duurzame energiebronnen. De investering in duurzame energie heeft naast het reduceren van broeikasgassen als doel de kwetsbaarheid van de Nederlandse energievoorziening te beperken door deze minder afhankelijk te maken van fossiele brandstoffen. Windenergie is een duurzame energiebron die, zeker in vergelijking met andere duurzame energiebronnen, substantieel kan bijdragen aan het bereiken van de doelstellingen.

## 1.2 Aanleiding

Een tweetal initiatiefnemers is voornemens een groot windpark in Drenthe te gaan ontwikkelen. Aanleiding om dit windpark in het veenkoloniale gebied nabij Eerste en Tweede Exloërmond, Nieuw Buinen en Drouwenermond te gaan ontwikkelen, is voor de initiatiefnemers in de eerste plaats de exploitatie van het windpark. Daarmee wordt tevens de economische structuur van het gebied versterkt. Daarnaast willen de initiatiefnemers bijdragen aan de doelstelling om het aandeel duurzame energie te verhogen. Achter de ontwikkeling van het windpark staan twee initiatiefnemers, namelijk een groep agrarische ondernemers, verenigd in Stichting Duurzame Energieproductie Exloërmond en Raedthuys Windenergie BV. In figuur 1.1 is globaal het gebied aangegeven waar het windpark wordt beoogd.

**Draagvlak**

De initiatiefnemers beseffen goed dat de vestiging van een windpark een aanzienlijke impact heeft op het aangezicht van het gebied. Draagvlak voor een dergelijke ontwikkeling wordt door hen dan ook belangrijk gevonden. Om na te gaan of draagvlak voor windenergie aanwezig is, is een enquête uitgevoerd in 2008 (Raedthuys, september 2008). Hieruit komt naar voren dat een ruime meerderheid van de Drentenaren niet afwijzend staat tegenover windenergie in hun provincie. Het toekomstige windpark in het Veenkoloniale gebied van Eerste en Tweede Exloërmond, Drouwenermond en Nieuw Buinen kan verder rekenen op de steun van vrijwel alle agrarische grondeigenaren in het gebied waar de windmolens geplaatst zouden kunnen worden. Het gaat daarbij om meer dan 60 agrarische ondernemingen en nog groter aantal grondeigenaren. Vrijwel het gehele gebied waar de windturbines geplaatst kunnen worden is daarmee betrokken en voorstander van het windpark. Bovendien willen de initiatiefnemers middels participatie de gebiedsbewoners de mogelijkheid bieden deel te nemen in het initiatief.

[1] Uit: Regeerakkoord, 30 september 2010, het regeerakkoord is de leidraad voor het beleid van het Kabinet Rutte-Verhagen.

Door de zichtbaarheid op grote afstand strekt de invloed van een windpark zich verder uit dan alleen de directe omgeving. Daarom is al in een vroeg stadium contact gezocht met gemeente, provincie en andere belanghebbenden, teneinde de plannen duidelijk te maken en in gesprek te geraken. In het bijzonder kunnen in dit kader gesprekken genoemd worden met de verschillende raadsfracties en wethouders, statenfracties en gedeputeerden en Astron. Ook is uitgebreid ingesproken op de begin 2010 vastgestelde Provinciale Omgevingsvisie; dit heeft mede bijgedragen aan het opnemen van een zoekgebied voor grootschalige windenergie waarbinnen het beoogde windpark valt. Aangedrongen is op verdere gesprekken met gemeente, provincie en belanghebbenden, hetgeen naar verwachting gestalte zal krijgen gedurende het vervolgtraject van dit initiatief.

**Twee initiatiefnemers, één ontwikkeling**

De beide initiatiefnemers hebben zich verenigd en ontwikkelen gezamenlijk een windpark dat uit twee deelparken bestaat, waarbij globaal genomen Raedthuys Windenergie BV het noordelijke deel van het windpark ontwikkelt, en Stichting Duurzame Energieproductie Exloërmond het zuidelijke deel. Omdat beide delen aansluiten en daarmee landschappelijk en milieutechnisch gezien één geheel vormen, is besloten in gezamenlijkheid de wettelijke ruimtelijke procedures te doorlopen die het windpark mogelijk moeten gaan maken. Daarom zal in deze notitie reikwijdte en detail gesproken worden over 'het windpark', dat beide deel-windparken omvat. Het windpark is de naam 'Windpark De Drentse Monden' gegeven. Beide initiatiefnemers zullen uiteindelijk wel zelfstandig hun deelpark exploiteren. Ook zullen voor beide delen separate vergunningen aangevraagd worden zodat ieder park zelfstandig gerealiseerd kan worden, echter wel binnen één ruimtelijk plan. Om separate vergunningen aan te kunnen vragen zal het MER zodanig opgesteld worden dat het een basis kan vormen voor twee afzonderlijke vergunningaanvragen.

**Inpassingsplan en milieueffectrapportage**

Voor de realisatie van dit windpark zijn een aantal vergunningen zoals een Omgevings-vergunning nodig. Ook dient het windpark ruimtelijk mogelijk gemaakt te worden in het kader van de Wet op de ruimtelijke ordening door het opstellen van een ruimtelijk plan, in dit geval een inpassingsplan.

Om milieueffecten in kaart te brengen wordt de procedure van een milieueffectrapportage (m.e.r.) doorlopen. Een m.e.r. heeft tot doel om het milieubelang een volwaardige plaats te geven in de besluitvorming over activiteiten met mogelijk belangrijke nadelige gevolgen voor het milieu. In het kader van de m.e.r.-procedure wordt een milieueffectrapport (MER) opgesteld. Het MER beschrijft zo objectief mogelijk welke milieueffecten te verwachten zijn wanneer een bepaalde activiteit in een bepaald gebied wordt ondernomen. De m.e.r. procedure is wettelijk geregeld in de Wet milieubeheer en diverse uitvoeringsbesluiten.

**Project-m.e.r.**

Een windpark met een potentieel aanzienlijk milieueffect (bijvoorbeeld meer dan circa 15 megawatt (MW) of meer dan circa 9 windturbines) is m.e.r.-beoordelingsplichtig, hetgeen inhoudt dat het bevoegd gezag na beoordeling van de mogelijke milieueffecten kan besluiten dat een project-MER opgesteld dient te worden. Zowel de initiatiefnemers als de betrokken overheden vinden het in dit geval wenselijk dat een MER wordt opgesteld. De nu voorliggende concept notitie reikwijdte en detail is de eerste stap in deze project-m.e.r.-procedure voor Windpark De Drentse Monden.

**Plan-m.e.r.**

In artikel 9b, eerste lid van de Elektriciteitswet 1998 is bepaald dat "de procedure, bedoeld in artikel 3.35, eerste lid, aanhef en onderdeel c, van de Wet ruimtelijke ordening" van toepassing is op windenergieprojecten met een vermogen van tenminste 100 MW. Hieruit volgt dat een (rijks)inpassingsplan wordt vastgesteld en dat de voorbereiding en bekendmaking daarvan wordt gecoördineerd met de voorbereiding en bekendmaking van op aanvraag of ambtshalve te nemen besluiten. De ministers van EL&I en I&M stellen daarbij het inpassingsplan op dat de plaatsing van windturbines en bijbehorende infrastructuur en netaansluiting mogelijk moet maken; dit plan wordt direct onderdeel van het bestemmingsplan van de gemeente.

Naast de m.e.r.-beoordelingsplicht voor wat betreft het project-m.e.r., bestaat er voor dit project een plicht om een plan-m.e.r. uit te voeren. Indien namelijk een ruimtelijk plan (in dit geval dus het rijksinpassingsplan, verder kortweg 'inpassingsplan' genoemd) wordt aangepast om een activiteit mogelijk te maken waarvoor een m.e.r.-plicht of m.e.r.-beoordelingsplicht geldt, is voor het inpassingplan het doorlopen van een plan-m.e.r. procedure vereist. Het plan-MER beschouwt de mogelijke milieueffecten van het inpassingsplan. Voor het beoogde Windpark De Drentse Monden schrijft de wet voor dat de procedures voor het project-m.e.r. en het plan-m.e.r. gecombineerd en gelijktijdig moeten worden doorlopen en ook dat in beginsel één gecombineerd MER wordt gemaakt[2]. Kortheidshalve wordt het bovenstaande hierna aangeduid met de term "combinatieprocedure". De onderhavige concept notitie reikwijdte en detail beschrijft de reikwijdte en het detailniveau van het op te stellen gecombineerde MER en is daarmee een belangrijke stap in de combinatieprocedure.

**Figuur 1.1 Locatie van Windpark De Drentse Monden**

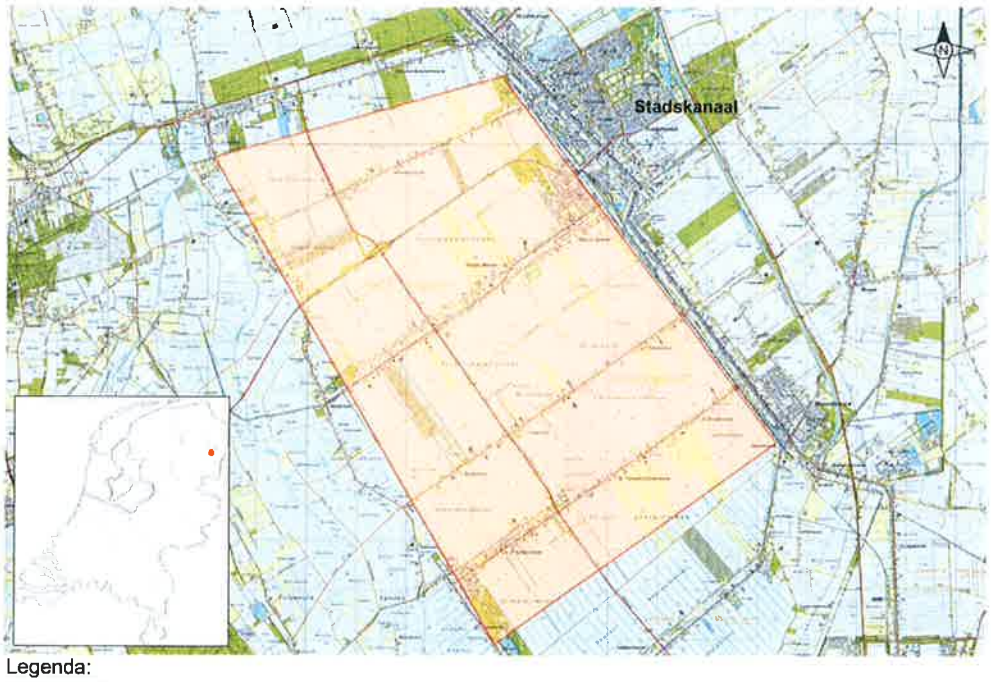


Legenda:

Windparklocatie (globaal aangeduid)

[2] zie artikel 3.35, zesde lid van de Wet ruimtelijke ordening en artikel 14.4b van de Wet milieubeheer

## 1.3 Doel concept notitie reikwijdte en detail

Belangrijkste doel van deze concept notitie reikwijdte en detail - 'concept' omdat definitief vaststellen door het bevoegd gezag pas gebeurt na de inspraakperiode - is het vaststellen van reikwijdte en detailniveau van het op te stellen gecombineerde MER. Daarnaast beoogt de concept notitie reikwijdte en detail tevens alle betrokkenen en geïnteresseerde partijen te informeren over de achtergrond en de aard van de voorgenomen activiteiten. Het gaat daarbij om de bestuursorganen, zoals de gemeente Borger-Odoorn, omliggende gemeenten en de provincie Drenthe, maar ook om burgers, milieuorganisaties en andere belanghebbenden. De concept notitie reikwijdte en detail zal ter inzage worden gelegd, waarbij een ieder in de gelegenheid wordt gesteld zienswijzen kenbaar te maken. De concept notitie reikwijdte en detail wordt ook voorgelegd aan alle adviseurs en bestuursorganen die op grond van de wet geraadpleegd moeten worden over reikwijdte en detailniveau van het MER. Het raadplegen van de Commissie m.e.r. is in deze fase niet verplicht, maar er wordt toch voor gekozen om de Commissie m.e.r. een advies te laten uitbrengen. Bij het opstellen van het MER zal zoveel mogelijk rekening gehouden worden met de ingediende zienswijzen, de reacties van betrokken bestuursorganen en het advies van de Commissie m.e.r.

## 1.4 Initiatiefnemers en bevoegd gezag

**Initiatiefnemers**

Zoals aangegeven bestaan de initiatiefnemers uit twee partijen:

- Stichting Duurzame Energieproductie Exloërmond (DEE);
- Raedthuys Windenergie BV.

Beide initiatiefnemers hebben zich verenigd om gezamenlijk de ontwikkeling van het Windpark De Drentse Monden op te pakken en de procedures voor het vaststellen van een ruimtelijk plan te doorlopen (zie ook paragraaf 1.2).

Stichting Duurzame Energieproductie Exloërmond (DEE) behartigt de belangen van 46 grondeigenaren (32 agrarische ondernemingen), 7 pachters en 11 medeondernemers en zal optreden als initiatiefnemer voor het zuidelijke deel-windpark van het Windpark De Drentse Monden.

Raedthuys Windenergie BV (Raedthuys) heeft als ontwikkelaar, financier, bouwer, exploitant, beheerder en verzekeraar van duurzame energieprojecten sinds 1995 windenergieprojecten in Nederland succesvol ontwikkeld en gerealiseerd. Meer informatie is te vinden op www.raedthuys.nl. In onderhavig project heeft Raedthuys contracten gesloten met lokale agrarische ondernemers om een windpark te realiseren op hun gronden. Hiermee vertegenwoordigen zij tevens de grondeigenaren. Raedthuys zal optreden als initiatiefnemer voor het noordelijke deel-windpark van het Windpark De Drentse Monden.

In onderstaande tabel zijn de gegevens van de contactpersonen van de initiatiefnemers opgenomen.

Tabel 1.1 Contactgegevens initiatiefnemers

| | | |
|---|---|---|
| **Initiatiefnemer** | Stichting Duurzame Energieproductie Exloërmond | Raedthuys Windenergie BV |
| **Contactpersoon** | Dhr. H.W. ten Have | Dhr. A.P. Vermeulen |
| **Adres** | 1e Exloërmond 122 | Postbus 3141 |
| **Postcode** | 9573 PG | 7500 DC |
| **Plaats** | Eerste Exloërmond | Enschede |
| **Telefoonnummer** | 06 49718612 | 053 434 12 00 |
| **Faxnummer** | 0578 614488 | 053 430 45 28 |
| **E-mailadres** | h.w.ten.have@gmail.com | a.vermeulen@raedthuys.nl |

Omdat voor het oprichten van het windpark een inpassingsplan dient te worden opgesteld om het windpark planologisch mogelijk te maken, zullen de ministers van EL&I en I&M als initiatiefnemer optreden voor het inpassingsplan.

**Participatie**
Beide initiatiefnemers zijn voornemens om participatie in het windpark door omwonenden en eventueel andere derden mogelijk te maken. De wijze waarop deze mogelijkheid geboden zal worden, wordt nog nader uitgewerkt.

**Bevoegd gezag en Wabo**
Bij de realisering van dit project is een drietal overheidslagen betrokken: gemeente, provincie en rijk. Recent (per 1 oktober 2010) is de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) in werking getreden. De Wabo regelt de omgevingsvergunning. De omgevingsvergunning is één geïntegreerde vergunning voor bouwen, wonen, monumenten, ruimte, natuur en milieu.

In artikel 2.4 van de Wabo staat welk bestuursorgaan bevoegd is om te beslissen op een aanvraag om een omgevingsvergunning, met andere woorden het 'bevoegd gezag' is. De integratie van toestemmingen in één omgevingsvergunning betekent dat één bestuursorgaan de bevoegdheid heeft deze vergunning te verlenen. In verreweg de meeste gevallen zijn burgemeester en wethouders (gemeente) aangewezen als bevoegd gezag. Op deze hoofdregel is in het Besluit Omgevingsrecht (Bor - voorheen het Inrichtingen- en vergunningenbesluit milieubeheer (Ivb)) een beperkt aantal uitzonderingen gemaakt, waarbij vanwege provinciale of nationale belangen gedeputeerde staten of een minister zijn aangewezen als bevoegd gezag. In dit geval is de omvang van het vermogen van het benodigde transformatorstation voor Windpark De Drentse Monden bepalend. Is dit beneden een bepaald vermogen (200 MVA) dan is burgemeester en wethouders (gemeente) bevoegd gezag, hierboven gedeputeerde staten (provincie Drenthe).

**Gemeente**
In eerste instantie zijn burgemeester en wethouders van de gemeente Borger-Odoorn (figuur 1.2) bevoegd gezag voor zowel de project-m.e.r., als het verlenen van een omgevingsvergunning voor het oprichten van een inrichting die nodig is voor de realisatie van het windpark. Echter, afhankelijk van het vermogen van het benodigde transformatorstation (zie hierboven) kan dit dus anders zijn, en zijn gedeputeerde staten van de provincie Drenthe bevoegd gezag. Zoals hierboven al gesteld, bepaalt de Wabo dat wanneer voor één aspect

**Figuur 1.2 Gemeente Borger-Odoorn in de Provincie Drenthe**

Bron: Indeling van Nederland in gemeenten: CBS, 2010

gemeente, provincie of rijk bevoegd gezag is, dit bestuursorgaan voor de gehele omgevingsvergunning bevoegd gezag is. Met andere woorden indien in verband met het vermogen van het transformatorstation de provincie bevoegd gezag is, zij dit ook voor de overige vergunningen zal zijn. Dit betekent dat de initiatiefnemers van het windpark op één plek één aanvraag kunnen doen voor een groot aantal vergunningen op het gebied van ruimte en milieu.

**Tabel 1.2 Contactgegevens Gemeente Borger-Odoorn**

| | |
|---|---|
| **Contactpersoon** | Dhr. H. Brink |
| **Adres** | Hoofdstraat 50 |
| **Postcode** | 7875 AD |
| **Plaats** | Exloo |
| **Telefoonnummer** | 0591 53 53 53 |
| **Faxnummer** | 059153 53 99 |

### Provincie

Afhankelijk van het vermogen van het benodigde transformatorstation (zie hierboven) zijn gedeputeerde staten van de provincie Drenthe bevoegd gezag. De provincie maakt tevens de ruimtelijke structuurvisie, Omgevingsvisie, die onder andere ingaat op mogelijkheden voor windenergie. Deze zal dan ook worden meegenomen als relevant beleidsstuk voor het MER.

**Tabel 1.3 Contactgegevens Provincie Drenthe**

| | |
|---|---|
| **Contactpersoon** | Dhr. W. Huizing |
| **Adres** | Postbus 122 |
| **Postcode** | 9400 AC |
| **Plaats** | Assen |
| **Telefoonnummer** | 0592 36 58 07 |
| **Faxnummer** | 0952 36 57 77 |
| **Email** | w.huizing@drenthe.nl |

**Rijk**

In artikel 9b, eerste lid van de Elektriciteitswet 1998 is bepaald dat "de procedure, bedoeld in artikel 3.35, eerste lid, aanhef en onderdeel c, van de Wet ruimtelijke ordening" van toepassing is op windenergieprojecten met een vermogen van tenminste 100 MW. Hieruit volgt dat een (rijks)inpassingsplan wordt vastgesteld en dat de voorbereiding en bekendmaking daarvan wordt gecoördineerd met de voorbereiding en bekendmaking van op aanvraag of ambtshalve te nemen besluiten. Gezien de omvang in geïnstalleerd vermogen van het voorgenomen windpark is het voorgaande van toepassing. Dit betekent dat het onderhavige windenergieproject een door het rijk gecoördineerde ruimtelijke procedure doorloopt. Hierbij stellen de ministers van EL&I en I&M het inpassingsplan op dat de plaatsing van windturbines en bijbehorende infrastructuur en netaansluiting mogelijk moet maken. Dit plan wordt direct onderdeel van het bestemmingsplan van de gemeente. Voor de onderbouwing van dit ruimtelijk besluit is altijd een milieueffectrapportage (m.e.r.) nodig. Dit betekent dat de minister van EL&I tevens bevoegd gezag wordt met betrekking tot de plan-m.e.r. Daarnaast worden alle vergunningprocedures gecoördineerd waardoor er een meer gestroomlijnde procedure kan worden gevolgd. Beroep en bezwaar is mogelijk op één moment bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.

De verantwoordelijkheden blijven bij rijkscoördinatie ongewijzigd. De uitvoeringsbesluiten (vergunningen en ontheffingen) blijven bij hetzelfde bevoegd gezag als wanneer het project niet door het Rijk gecoördineerd zou zijn.

**Tabel 1.4 Contactgegevens Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie**

| | |
|---|---|
| **Contactpersoon** | Dhr. A.M. Bruin |
| **Adres** | Postbus 20101 |
| **Postcode** | 2500 EC |
| **Plaats** | Den Haag |
| **Telefoonnummer** | 070 379 72 26 |

## 1.5 Leeswijzer

Na dit inleidende hoofdstuk worden in hoofdstuk 2 de doelstellingen voor windenergie toegelicht en wordt ingegaan op beleidskader, uitgangspunten en randvoorwaarden. Hoofdstuk 3 beschrijft de voorgenomen activiteit en de in het MER te beschouwen alternatieven. Hoofdstuk 4 presenteert de mogelijke effecten van het windpark die in het MER bestudeerd zullen worden en geeft het beoordelingskader waarmee voorgenomen activiteit en alternatieven worden beoordeeld. Hoofdstuk 5 geeft tot slot een overzicht van de procedures voor m.e.r., inpassingsplan en vergunningen.

# 2 DOELSTELLING EN RANDVOORWAARDEN

## 2.1 Windenergie en beleid

**EU- en rijksdoelstellingen**
De energiesector is in Nederland verantwoordelijk voor meer dan twintig procent van de uitstoot van broeikasgassen. De uitstoot van broeikasgassen als gevolg van de energiebehoefte kan worden beperkt door energiebesparing en door grootschalige inzet van duurzame energiebronnen. Een dergelijke omschakeling in de Nederlandse elektriciteits-voorziening betekent een forse inspanning. Het Kabinet Rutte-Verhagen heeft voor wat betreft de doelstelling op het gebied van duurzame energie aansluiting gezocht bij de taakstelling die in Europees verband is geformuleerd. Deze EU-taakstelling voor duurzame energie bedraagt voor Nederland 14% van het finale energiegebruik in 2020.

Windenergie op land speelt een belangrijke rol bij het behalen van de doelstellingen op korte termijn, omdat deze categorie vergeleken met andere duurzame opties relatief kosteneffectief is en ook significant kan bijdragen aan het realiseren van de duurzame energiedoelstelling.

De ambitie is om in 2020 voor 6000 MW vermogen aan windenergie op land gerealiseerd te hebben. Middels de Bestuursovereenkomst Landelijke Ontwikkeling Windenergie (BLOW) hebben alle provincies zich in 2001 gecommitteerd zich actief in te zetten om tenminste hun taakstelling in samenwerking met marktpartijen en gemeenten te doen realiseren. Aan deze taakstelling, het realiseren van 1500 MW windenergie in 2010, is op nationaal niveau reeds in 2007 voldaan. Anno 2010 is ongeveer 2.200 MW aan windenergie gerealiseerd[3]. Momenteel worden per provincie nieuwe ambities geformuleerd om uiteindelijk de nationale ambitie van 6.000 MW vermogen aan windenergie gerealiseerd te krijgen in 2020.

Daarnaast heeft het Ministerie van I&M een ambtelijke notitie opgesteld genaamd ´Concept Ruimtelijk Perspectief Wind op Land´[4]. Doorgroei van windenergie zal vooral plaats dienen te vinden in elf concentratiegebieden, die zeer geschikt zijn omdat het er hard waait en het grootschalige open landschappen zijn. Daarnaast betreft het productielandschappen (bedrijventerreinen, agrarische productielandschappen). Deze landschappen zijn geschikt voor grote windmolenparken. In deze gebieden is in principe voldoende ruimte om windparken van meer dan 100 MW per park te situeren. Dit is onder andere mogelijk in Noord Groningen, de Veenkoloniën en het Noordwesten van Friesland. Deze concentratiegebieden zijn nodig om de ambitie van 6000 MW in 2020 te realiseren.

Het Ruimtelijk Perspectief zal uiteindelijk moeten leiden tot een rijksstructuurvisie. Het vormt de basis voor planologische beleidsvorming en –uitwerking op het vlak van duurzame energie en ruimte. Over de uitvoerbaarheid worden verschillende voorstellen voor vervolgstappen gedaan. Voor wat betreft de concentratiegebieden is de afweging van maatschappelijke belangen en mogelijkheden in deze gebieden dermate complex dat wordt voorgesteld de uitwerking op te pakken in de vorm van een samenwerking tussen Rijk, decentrale overheden en andere belanghebbenden. In deze uitwerking worden de nationale ambities omgezet in een regionale

[3] www.windenergie-nieuws.nl
[4] Ministerie van I&M: Ruimtelijk Perspectief Windenergie op Land, Februari 2010

agenda van kansen en mogelijkheden voor één of meerdere windpark(en). De projectlocatie voor Windpark De Drentse Monden ligt binnen het concentratiegebied Veenkoloniën. Kansen in de Veenkoloniën worden gezien door windparken te ontwikkelen in nauwe samenwerking met de agrariërs: meekoppelen van belangen in de regio om te komen tot economische ontwikkeling.

**Doelstellingen Provincie Drenthe**
Op basis van het klimaatakkoord, gesloten in januari 2009, had de provincie Drenthe een doelstelling van 60 MW in de landelijke taakstelling voor windenergie op land in 2020. Op dit moment zijn er in Drenthe twee windturbines opgesteld, één met een vermogen van 800 kilowatt en één met een vermogen van 2 MW in Coevorden. Verder zijn op dit moment diverse initiatieven in verschillende fasen van ontwikkeling, onder andere nabij Emmen/Coevorden waar 60 á 70 MW voorzien is.

In juli 2010 heeft de provincie Drenthe de Provinciale Omgevingsvisie vastgesteld[5]. Dit document benoemt de randvoorwaarden voor ruimtelijke ontwikkelingen in de provincie voor de komende jaren. Windenergie in Drenthe is mogelijk op verschillende zoeklocaties (opgenomen in bijlage kaart 8a van de Omgevingsvisie). De onderhavige projectlocatie valt binnen het zoekgebied. In de Omgevingsvisie wordt geen maximum aantal megawatt aan windenergie in de provincie in 2020 benoemd. Het beleid in de omgevingsvisie is ook overgenomen in de omgevingsverordening die door de provincie in 2011 is vastgesteld[6].

Gezien de nieuwe taakstelling van januari 2009 en de nieuwe koers uit de Omgevingsvisie kan het onderhavige initiatief ruimschoots bijdragen aan de volledige realisatie van de gestelde doelen voor windenergie in de provincie Drenthe.

**Gemeente Borger-Odoorn: Toekomstvisie 2018**
In 2005 heeft de gemeente Borger-Odoorn in een raadsbesluit (Besluit nr: 4347, 15 februari 2005) vastgelegd geen windturbines toe te willen staan anders dan solitaire turbines met een maximale bouwhoogte van 20 meter.

In 2009 heeft de gemeente Borger-Odoorn een toekomstvisie opgesteld[7] en op 29 oktober 2009 is deze notitie door de gemeenteraad vastgesteld. In deze visie wordt onder andere aandacht besteed aan de verslechterde economische situatie in de veenkoloniale gebieden. Oplossingen worden onder andere gezocht in de richting van (bio-)energieontwikkeling, waarbij aandacht moet zijn voor inpassing in de rust en ruimte van het huidige landschap. Windenergie wordt niet expliciet als optie genoemd. Wel wordt in deze structuurvisie van de gemeente Borger-Odoorn gesteld "Aan bedrijven die hun bedrijfsvoering willen verbreden met het opwekken van duurzame energie wordt medewerking verleend".

## 2.2 Beleidskader, randvoorwaarden en uitgangspunten

Het voornemen kent een aantal uitgangspunten en randvoorwaarden die voornamelijk afkomstig zijn uit wet- en regelgeving en vastgesteld beleid. Aangezien de Minister van EL&I

[5] Omgevingsvisie Drenthe, vastgesteld op 8 juli 2010

[6] Provinciale Staten van Drenthe hebben op 9 maart 2011 de Verordening Ruimtelijk Omgevingsbeleid vastgesteld (besluit 2011-464-1). De verordening wordt als hoofdstuk 3 ingevoegd in de Provinciale Omgevingsverordening

[7] Toekomstvisie Borger-Odoorn: 'Hoe verder je kijkt, hoe meer je ziet', 2009.

en de Minister van I&M bevoegd gezag zijn voor het vaststellen van het ruimtelijke plan, zijn zij niet direct gebonden aan het beleid van gemeente en provincie. Echter, uitgangspunt zal zijn om zoveel mogelijk in onderling overleg en waar mogelijk rekeninghoudend met vastgesteld beleid, te komen tot een goede inpassing van het windpark.

**Algemene randvoorwaarden en uitgangspunten**
Dit windpark zal aan de algemene randvoorwaarden moeten voldoen die gelden voor alle windparken. Er is onderscheid te maken tussen harde normen waar te allen tijde aan voldaan dient te worden, zoals bijvoorbeeld voor slagschaduw, en richtlijnen waarvan eventueel afgeweken kan worden, zoals bij een aantal veiligheidsafstanden uit het handboek Risicozonering Windturbines het geval is.

Hier worden enkele algemene voorwaarden beschreven:

- Het handboek Risicozonering Windturbines (SenterNovem, 2005) geeft de (methode voor het berekenen van de) minimale afstanden tot (bedrijfs)woningen en gevoelige objecten. De windturbines zullen worden bekeken op afstanden die worden bepaald op basis van het handboek.
- De windparken zullen tevens moeten voldoen aan de (nieuwe) geluidsnorm, $L_{den}47$, opgenomen in Wijziging milieuregels windturbines (sinds 1 januari 2011 in werking).
- De beleidsregel voor het plaatsen van windturbines in, op of over Rijkswaterstaatswerken, van het ministerie van I&M bepaalt de minimale afstand tot wegen en vaarwegen.
- Voor plaatsing van windturbines in de nabijheid van een buisleiding dient toestemming verkregen te worden van de eigenaar. Door het plangebied van Windpark De Drentse Monden loopt een hogedruk aardgasleiding, eigendom van Gasunie. Hiervoor zal een risicoanalyse uitgevoerd worden.
- Door Defensie, Inspectie Verkeer en Waterstaat en Luchtverkeersleiding Nederland worden beperkingen gesteld aan de plaatsing van windturbines, vanwege de veiligheid van de luchtvaart. Het betreft "funnels" bij (militaire) luchtvaartterreinen, laagvliegroutes, laagvlieggebieden en luchtvaartbeveiligingszones (LVB-zones).
- Andere algemene voorwaarden voor windparken hebben betrekking op de afstand tot hoogspanningsleidingen en spoorwegen. In het MER zal aansluiting worden gezocht op het Handboek Risicozonering Windturbines (SenterNovem, 2005).

**Beleidskader Provincie Drenthe: Omgevingsvisie 2010**
*Omgevingsvisie en omgevingsverordening*
In de Omgevingsvisie (en deels ook in de Provinciale Omgevingsverordening) zijn enkele voorwaarden en criteria opgenomen voor windenergieprojecten, welke binnen de aangewezen zoeklocaties kunnen worden gerealiseerd. De belangrijkste worden hieronder weergegeven[8]:

- Het vermogen van een windmolen dient ten minste 3 MW te bedragen;
- Solitaire windmolens zijn niet toegestaan. Molens dienen ten minste in een cluster van 5 te worden gerealiseerd;
- Windmolens worden in LOFAR-zone 1 uitgesloten en mogen in LOFAR-zone 2 het LOFAR-project niet hinderen;
- Er dient rekening te worden gehouden met laagvliegroutes;

[8] Omgevingsvisie Drenthe, 8 juli 2010, pagina 53

- Er dient aan de natuur- en milieuwetgeving te worden voldaan (o.a. Natura 2000, rode lijstsoorten, geluid, veiligheid);
- De kernkwaliteiten dienen zoveel als mogelijk behouden te blijven.

De provincie stimuleert daarbij c.q. vraagt initiatiefnemers te werken met organisatievormen waarin ook bewoners (kunnen) participeren. Ook ziet de provincie de ontwikkeling van windenergieprojecten door de landbouwsector als een kansrijke tweede tak.

**Beleidskader gemeente Borger-Odoorn**

*Bestemmingplan Buitengebied Borger-Odoorn*

Het vigerend bestemmingsplan in het plangebied is het Bestemmingsplan buitengebied Borger-Odoorn en het Bestemmingsplan LOFAR Buitenste Ellips (12 mei 2004). In deze bestemmingsplannen is op dit moment geen ruimte voor windturbines. Een aanpassing van dit bestemmingsplan, in het onderhavige geval door middel van een inpassingsplan, zal dus nodig zijn om het Windpark De Drentse Monden ruimtelijk mogelijk te maken.

*Structuurvisie Borger-Odoorn*

Op 9 december 2010 heeft de gemeenteraad van Borger-Odoorn de Structuurvisie Borger-Odoorn, Verbinding geeft perspectief, vastgesteld. Hierin wordt ten aanzien van windenergie in het hoofdstuk betreffende een integrale gebiedsvisie aangegeven, dat weliswaar de provincie Drenthe in de Omgevingsvisie het veenkoloniale gebied in het zuidoosten van Drenthe als zoekgebied heeft aangewezen, maar dat de gemeente hiertegen bezwaren heeft vanwege de wens de kenmerkende grootschalige openheid te behouden[9].

[9] Structuurvisie Borger-Odoorn, 12 november 2010, pagina 29

# 3 VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

## 3.1 Voornemen

De voorgenomen activiteiten betreffen de bouw en aanleg van een windpark inclusief de daarbij behorende infrastructuur, en aansluitend de exploitatie hiervan. De tijdsduur van bouw en aanleg beslaat naar verwachting een periode van ongeveer twee jaar na aanvang van de werkzaamheden, onder andere afhankelijk van de uiteindelijk omvang van het windpark. De exploitatie heeft een permanent karakter (24-uurs bedrijfsvoering) en is bedoeld voor onbepaalde tijd.

Het beoogde windpark betreft een opstelling van verschillende lijnen met windturbines in het veenkoloniale gebied rondom Eerste en Tweede Exloërmond, Nieuw Buinen en Drouwenermond. In het MER wordt het beoogde windpark nader gedefinieerd en vastgelegd en worden ook varianten ontwikkeld die in het MER met elkaar vergeleken worden.

In figuur 3.1 is een kaart opgenomen met daarin globaal gearceerd aangegeven de vlakken waarbinnen de lijnopstellingen - de varianten in het MER - gepositioneerd zullen worden: de plaatsingsgebieden. Voortschrijdende inzichten kunnen nog leiden tot aanpassingen van deze plaatsingsgebieden. Gezien de huidige inrichting (bebouwingsstructuur en verkaveling) van het gebied ligt het voor de hand de lijnen van noordoost naar zuidwest te laten lopen. De exacte positionering van de lijnen is nog niet bekend, maar afhankelijk van nader te onderzoeken omgevingsaspecten zoals geluid, slagschaduw, landschap, beïnvloeding van Lofar[10] etc.

**Figuur 3.1 Plaatsingsgebieden windturbines**

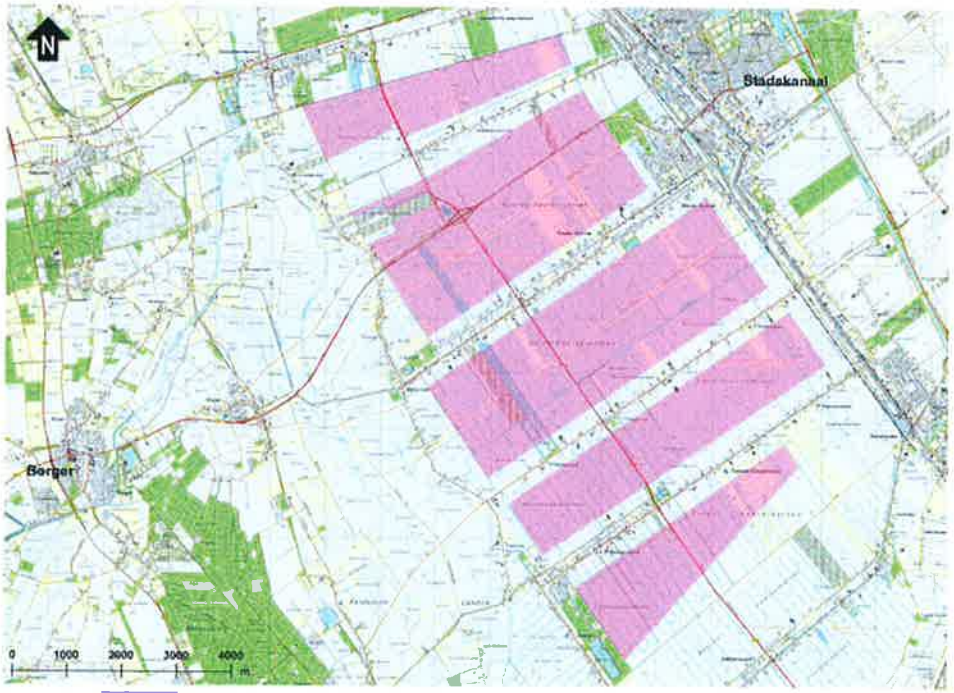


Legenda: Plaatsingsgebied windturbines

[10] Voor een beschrijving van het Lofar radiotelescoopproject zie paragraaf 4.1

**Aantal turbines en vermogen van het windpark**
Het totale elektrische opgestelde vermogen van het windpark is afhankelijk van het aantal windturbines en het vermogen per turbine. Uitgangspunten bij de invulling is een onderlinge afstand tussen de turbines van circa 5 keer de rotordiameter. In het geval van een 3 MW turbine kunnen naar verwachting 100 tot 110 turbines geplaatst worden op ongeveer 11 lijnen. Hiermee zou dit een opgesteld vermogen van 300 tot 330 MW bereikt worden.

Ook kunnen door grotere onderlinge afstanden tussen de lijnen aan te houden mogelijk zwaardere windturbines toegepast worden. Er passen dan minder lijnen in het gebied. Bij het toepassen van turbines met een vermogen van bijvoorbeeld 5 MW kunnen naar verwachting 55 tot 65 turbines geplaatst worden. Het opgestelde vermogen komt daarmee op 275 tot 350 MW. Bij het toepassen van turbines met nog meer vermogen, bijvoorbeeld 7,5 MW per turbine, op ongeveer dezelfde onderlinge afstand, komt het opgestelde vermogen van het windpark bij 50 turbines op 375 MW, bij 60 turbines op 450 MW.

In het MER zullen ook andere varianten benoemd worden met een afwijkend aantal lijnen, andere onderlinge afstanden en andere type turbines, waarmee aantal turbines en vermogen ook zal verschillen (zie ook paragraaf 3.2).

**Turbines en infrastructuur**
Tot het windpark en de infrastructuur van het park behoort onder andere (geen uitputtende opsomming):

- windturbines met fundering;
- toegangswegen tot de windturbines;
- opstelplaats voor een kraan per windturbine;
- transformatorstations;
- bekabeling (inclusief kunstwerken bij kruising van watergangen en wegen) van turbines naar transformatorstation(s) en van het windpark naar de hoogspanningsnetaansluiting (aldaar eveneens een transformator- en/of schakelstation).

De te plaatsen windturbines zullen gecertificeerd en van een commercieel beschikbaar type zijn. Het exacte turbinetype is nu nog niet bekend. Gezien de snelle ontwikkelingen die windturbines op dit moment ondergaan en de vaak lange doorlooptijd van procedures om een windpark te kunnen gaan bouwen, is het op dit moment niet mogelijk om reeds voor een specifiek type turbine te kiezen. Om een goede afweging te kunnen maken, zal het MER daarom uitgaan van turbineklassen, waarbinnen voorbeeldturbines als uitgangspunt kunnen worden genomen. In principe wordt uitgegaan van twee klassen: klasse 3 tot 5 MW en klasse 5 MW en meer (bijvoorbeeld begrensd door circa 7,5 tot 8 MW op basis van de huidige stand der techniek). Hieronder (tabel 3.1) worden de afmetingen van turbines uit de twee klassen weergegeven; dit betreft een voorbeeld, in het MER zullen de klassen definitief vastgesteld worden. In figuur 3.2 is een foto van een voorbeeldturbine uit beide klassen opgenomen. Naast dit voorbeeld kunnen natuurlijk ook andere fabrikanten/ types worden gekozen.

Tabel 3.1 Turbineklassen

| | Klasse 3 tot 5 MW | Klasse 5 MW en hoger |
|---|---|---|
| **Vermogen (MW)** | 3 tot 5 | 5 en hoger |
| **Ashoogte (meter)** | 80 -110 | 110 -135 |
| **Rotordiameter (meter)** | 80 -112 | 110 -130 |

Elke turbine heeft drie rotorbladen en is in de grond verankerd middels een fundament. Dit fundament bestaat uit heipalen en een betonnen fundering van circa 18 bij 18 meter (afhankelijk van het turbinetype).

**Figuur 3.2 Voorbeeldturbines voor de twee klassen**

**Klasse 3-5 MW**
**(afgebeeld type: Enercon E-82; 3 MW)**

**Klasse 5 MW en hoger**
**(afgebeeld type: Enercon E-126; 7,5 MW)**

De windturbines worden door middel van een ondergrondse kabel verbonden met een transformatorstation en vervolgens aangesloten op het elektriciteitsnetwerk. In de turbines zijn faciliteiten geplaatst voor de eerste transformatie (naar 10/33 kV), zodat geen apart transformatorhuisje gebouwd hoeft te worden voor iedere turbine. Tevens zullen één of twee transformatorstation(s) (naar verwachting bij één station circa 200-350 MVA; of bij twee stations 100-175 MVA) worden gebouwd bij het windpark, alsmede een aansluitfaciliteit bij het aansluitpunt op het landelijke hoogspanningsnetwerk van netbeheerder TenneT. De geproduceerde elektrische energie wordt via deze stations aan het net geleverd. De netaansluiting vormt een belangrijk punt in de voorbereiding van het windpark. Gezien de omvang van het aan het net te leveren vermogen, kan dit niet zonder meer worden aangesloten op ieder hoogspanningstation. Hierover zullen met TenneT afspraken worden gemaakt.

Tevens zijn wegen en kraanopstelplaatsen nodig voor de bouw en het onderhoud van de turbines. Voor periodiek onderhoud en storingen zullen service- en onderhoudsbusjes ingezet worden. Voor een goede bereikbaarheid worden (deels tijdelijke) bouw- en servicewegen aangelegd. Gedeeltelijk kan gebruik gemaakt worden van openbare en bestaande infrastructuur.

## 3.2 Locatiealternatieven en inrichtingsalternatieven

In het kader van het MER wordt een aantal alternatieven vergeleken met het voornemen. Onderscheid kan gemaakt worden tussen het nulalternatief, locatiealternatieven en inrichtingsalternatieven. Onderstaand wordt hierop ingegaan.

**Referentie of nul-alternatief**
Beschrijving van de huidige situatie inclusief autonome ontwikkelingen is wettelijk verplicht en houdt in dat een alternatief dient te worden onderzocht waarbij het windturbinepark niet wordt gerealiseerd. Het gebied zal zich dan ontwikkelen conform vastgesteld of voorgenomen beleid, maar zonder realisatie van het voorgenomen windpark. Deze situatie dient als referentiekader voor de effectbeschrijving.

**Locatiealternatieven en locatiekeuze**
Een belangrijk onderdeel van de plan-m.e.r. procedure is het onderbouwen van de locatiekeuze van het beoogde windpark. In het MER zal een aantal redelijkerwijs te beschouwen alternatieve locaties worden onderzocht en vergeleken met de locatie van het voornemen zoals beschreven in paragraaf 3.1. Deze alternatieven dienen realistisch te zijn, dat wil zeggen technisch en financieel uitvoerbaar.

Bij de te onderzoeken alternatieve locaties zal het MER zich vooral richten op mogelijke locaties in de omgeving van het beoogde windpark. Door te 'trechteren' van mogelijke locaties in (Noord) Nederland naar de directe omgeving (Drents Veenkoloniaal zoekgebied windenergie) van het beoogde windpark wordt onderzocht of het om een geschikte locatie gaat. Aangezien nog veel windparken nodig zijn om de landelijke en provinciale doelstellingen te behalen, geldt daarbij dat het niet gaat om de vraag of de Veenkoloniën de beste locatie is voor een grootschalig windpark, maar of het een geschikte locaties is. Immers naast de Veenkoloniën zijn ook op andere plaatsen grootschalige windparken gewenst vanuit optiek van het bereiken van de duurzame energiedoelstellingen. Bij dit locatieonderzoek worden alleen landlocaties in overweging genomen die een project van min of meer gelijke omvang (meer dan 275 MW) mogelijk maken. Alternatieve locaties worden op een aantal relevante aspecten vergeleken, namelijk hinder, ecologie en landschap. Bij deze locatiekeuze en het beschouwen van alternatieve locaties wordt niet gedifferentieerd naar verschillende opstellingsvarianten, maar wordt uitgegaan van een mogelijk op te stellen aantal megawatts uitgaande van een gemiddelde moderne turbine en de beschikbare ruimte.

Bij het locatieonderzoek kan worden aangesloten bij de onderbouwing van het voornemen van het rijk om de Veenkoloniën als concentratiegebied voor windenergie op te nemen in een Structuurvisie Windenergie. Tevens kan worden aangesloten bij de onderbouwing van de provincie Drenthe waarbij in de recent vastgestelde Omgevingsvisie (2010) en verordening (2011) het Drentse veenkoloniaal gebied is aangewezen als zoekgebied voor windenergie in Drenthe.

**Inrichtingsalternatieven**
Nadat de locatieafweging heeft plaatsgevonden zullen opstellingvarianten met verschillende turbines vergeleken worden in het MER die leiden tot inrichtingsalternatieven.

*Verschillende vermogens*
Er zijn verschillende windturbines op de markt met verschillende vermogens, rotordiameters en ashoogten. Het vermogen van de te selecteren turbine bepaalt mede de energieopbrengst van het windpark. Op dit moment wordt uitgegaan van de best beschikbare technologie om de elektriciteitsproductie te maximaliseren, uiteraard binnen de kaders van een economisch verantwoorde exploitatie. De milieueffecten worden onderzocht vanuit scenario's met verschillende vermogensklassen.

De turbinevarianten impliceren ook opstellingsalternatieven. Turbines met een kleinere rotor kunnen namelijk dichter bij elkaar worden geplaatst dan turbines met een grotere rotor. In het MER zullen verschillende opstellingsvarianten worden vergeleken en zal een energieopbrengst optimalisatie van het park plaatsvinden door de turbinelocaties aan te passen zodat de meest gunstige opbrengst wordt gerealiseerd binnen de beschikbare ruimte. Daarnaast wordt rekening gehouden met aspecten zoals: landschappelijke structuren waarop het windpark dient aan te sluiten, (minimaal) aan te houden afstanden tot bebouwing zoals woningen, effecten op de natuur en andere belangen die in het gebied aan de orde zijn zoals die van de landbouw en ander grondgebruik.

**Inrichting kabeltracé en netaansluiting**
Voor de elektriciteitskabels vanaf het windpark tot aan het aansluitingspunt op het elektriciteitsnet zijn meerdere kabeltracé's en meerdere aansluitpunten mogelijk. In het MER wordt een aantal potentiële kabeltracés en aansluitpunten bekeken en onderzocht op milieueffecten.

# 4 MOGELIJKE EFFECTEN EN MAATREGELEN

## 4.1 Mogelijke effecten

In het MER zullen milieueffecten in beeld worden gebracht, die het voornemen met zich meebrengt. 'Milieu' wordt hierbij in brede zin opgevat en heeft betrekking op alle omgevingsaspecten. Het zal gaan om de volgende milieuaspecten.

**Geluid**
Windturbines produceren geluid. Het geluid is afkomstig van de bewegende delen in de rotor en van de rotorbladen die door de wind worden rondgedraaid. In het MER zullen de geluidseffecten kwantitatief worden vastgesteld, door de geluidbelasting te bepalen op de gevel van geluidgevoelige bestemmingen (woningen van derden) die in de buurt zijn gelegen van het windpark. Tevens zal worden aangegeven of aan de wettelijke voorschriften voor geluid kan worden voldaan.

**Slagschaduw**
Windturbines hebben als gevolg van de draaiende rotor een bewegende schaduw, de zogenaamde slagschaduw. Op bepaalde plaatsen en onder bepaalde omstandigheden kan de slagschaduw op een raam van een vertrek vallen en in dat vertrek een hinderlijke wisseling van lichtsterkte veroorzaken. De mate van hinder wordt onder meer bepaald door de frequentie van passeren, door de blootstellingsduur en door de intensiteit van de wisselingen in lichtsterkte. Daarnaast is de mate waarin hinder optreedt ook afhankelijk van de opstelling, het type windturbine en de kans op hinder (kans op zon en kans dat de windturbine in bedrijf is). In het MER zal de slagschaduwhinder kwantitatief worden vastgesteld, door te bepalen waar de slagschaduwcontour ligt waarbinnen sprake kan zijn van slagschaduwhinder en te bekijken of daarbinnen woningen van derden zijn gelegen. Tevens zal worden aangegeven of voldaan kan worden aan de wettelijke normen voor slagschaduwhinder.

**Flora en fauna**
Bekeken zal worden wat de effecten van het windpark zijn op flora en fauna. Het zal hierbij voornamelijk gaan om de risico's voor vogels en vleermuizen op aanvaring, verstoring en barrièrewerking. Ook worden de effecten op beschermde natuurgebieden in de omgeving van het windpark beschreven, zoals Natura 2000-gebieden. Indien significante effecten op Natura 2000-gebieden op basis van een voortoets niet op voorhand uit te sluiten zijn, zal een zogenaamde passende beoordeling uitgevoerd worden om de effecten nader te onderzoeken. Daarnaast signaleert de provinciale Omgevingsvisie dat het plangebied van specifiek belang is voor ganzen, zwanen en steltlopers; de invloed op deze soorten zal dan ook met name nagegaan worden.

**Cultuurhistorie en archeologie**
In het MER wordt aangegeven of verwacht kan worden dat archeologische relicten in de bodem ter plaatse van de windturbines aanwezig zullen zijn, en welke maatregelen genomen kunnen worden om eventuele waarden te beschermen. Voor het aspect cultuurhistorie zijn de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) en de Nota 'Cultuurhistorisch Kompas',

zoals die door de provincie Drenthe is opgesteld, richtinggevend[11]. Daarnaast verwacht de gemeente Borger-Odoorn in 2011 een archeologisch beleid en een archeologische waardenkaart te hebben opgesteld. Deze zal betrokken worden in de bepaling van de mogelijke effecten op de archeologische waarden. Uiteindelijk dient bepaald te worden in hoeverre het windpark in conflict is met of aansluit bij het beleid en of archeologisch (voor)onderzoek nodig is.

**Landschap**
Het MER zal uitgebreid aandacht besteden aan de landschappelijke effecten van het windpark. Gezien het open en uitgestrekte karakter van het landschap zal de verandering die de plaatsing van windturbines met zich meebrengt, nauwkeurig in kaart moeten worden gebracht. Hiervoor zal aan de hand van onder meer fotovisualisaties vanuit verschillende posities en eventuele viewsheds[12] een indruk worden gegeven van de invloed op het landschap van het voornemen en de verschillende alternatieven. Om meer grip te krijgen op het veelomvattende aspect landschap wordt dit onderverdeeld in deelaspecten zoals invloed op landschappelijke structuur, invloed op de rust (dat wil zeggen hoe 'druk' oogt het windpark - geluid wordt separaat onderzocht), invloed op lokale openheid etc.

**Waterhuishouding**
Voor het windpark worden enkele verhardingen aangebracht die effect op de waterhuishouding kunnen hebben, te weten fundatieoppervlak, transformatorstation(s) en de infrastructurele ontsluiting van het windpark. De waterhuishouding zal in het MER beoordeeld worden op een aantal punten en worden verwoord in de watertoets. Deze punten zijn grondwater, oppervlaktewater, hemelwaterafvoer en afvalwater.

**Veiligheid**
Om de veiligheid van de omgeving van het windpark te kunnen garanderen zal worden onderzocht welke veiligheidseffecten het plaatsen en in werking hebben van windturbines heeft. Het MER zal beschrijven hoe de veiligheid van omwonenden, verkeersdeelnemers en van personen die in de onmiddellijke omgeving werken gewaarborgd is of kan worden. Onder andere aan de hand van het Handboek Risicozonering Windturbines zal worden gekeken welke veiligheidscontouren rondom de windturbines moeten worden aangehouden.
Onder dit aspect wordt ook naar de mogelijke beïnvloeding van straalpaden voor tele-communicatie gekeken, al is dit strikt genomen meer een hinder- dan een veiligheidsaspect.

**Duurzame energieopbrengst en vermeden emissies**
Eén van de belangrijkste redenen om windinitiatieven te realiseren is het opwekken van duurzame energie. Van de te onderscheiden alternatieven wordt daarom in het MER berekend hoeveel energie wordt opgewekt. Ook zal worden bepaald welke uitstoot van schadelijke stoffen door het windpark vermeden worden, in vergelijking met de situatie dat dezelfde hoeveelheid energie wordt opgewekt op conventionele wijze, zoals verbranding van steenkool en aardgas. Het gaat daarbij om de vermeden uitstoot van $CO_2$, $NO_X$ en $SO_2$.

---

[11] Cultuurhistorisch Kompas, vastgesteld juni 2009 door provinciale staten Drenthe (zie http://www.provincie.drenthe.nl/publish/pages/25914/seo0906100 2rapportculthistkompas.pdf)

[12] Een viewshed geeft grafisch (op kaart) weer vanaf welke locaties in de omgeving van een windpark de windturbines gedurende welke periode per jaar te zien zijn

**Sociaal-economische aspecten**
Doordat de agrariërs uit het gebied initiatiefnemer zijn, draagt het initiatief bij aan de economie van het gebied. Zowel inkomensverruiming als werkgelegenheid zullen in het MER worden beschreven.

**Licht en duisternisbeleving**
In het kader van luchtvaartveiligheid moeten windturbines vaak worden voorzien van verlichting. Deze heeft invloed op de duisternis en flora- fauna in het gebied. Het MER beschrijft de noodzakelijke verlichting en de effecten hiervan op de omgeving.

**Beïnvloeding van LOFAR**
In de gemeente Borger-Odoorn is ten westen van de windparklocatie het LOFAR radiotelescoopproject in uitvoering. Dit project bestaat uit een achttiental kleine antennevelden van elk circa 2 hectare, verspreid liggend in het kerngebied van LOFAR met een omvang van 400 hectare (zone 1), ten westen van de windparklocatie. Daaromheen bevindt zich een ruimere zone (zone 2) waarbinnen het gewenst is dat overleg over te ontplooien activiteiten plaatsvindt en waarvoor de provincie Drenthe in haar omgevingsvisie aangeeft dat windmolens het LOFAR-project niet mogen hinderen. In zone 2 en ver daarbuiten bevinden zich de antennevelden van de buitenstations. De buitenstations (ieder circa 2 á 3 hectare groot) zijn verspreid over met name de noordelijke provincies van Nederland. Ook daarbuiten bevinden zich antennevelden over een gebied met een diameter van 100 kilometer. De antennevelden zijn gekoppeld aan een supercomputer via een uitgestrekt glasvezelnetwerk; gezamenlijk vormen zij de radiotelescoop. Voor ieder van deze stations wordt een aparte planologische procedure gevolgd. Binnen zone 2 ligt een deel van het plangebied voor Windpark De Drentse Monden. Windturbines hebben mogelijk een negatieve invloed op de waarnemings-mogelijkheden van de radiotelescoop. Beoordeeld zal worden in welke mate beïnvloeding optreedt. Er zal worden bezien of en zo ja in hoeverre er mogelijkheden zijn om deze negatieve invloeden uit te filteren, te voorkomen of anderszins te mitigeren. Voor het onderzoek naar de beïnvloeding en mogelijke mitigatie ervan zal relevante onafhankelijke deskundigheid ingeschakeld worden.

## 4.2 Effectbeoordeling

De omvang van het studiegebied – het gebied waarbinnen zich mogelijke effecten kunnen voordoen – verschilt per milieuaspect. In het algemeen is het studiegebied (aanzienlijk) groter dan het plangebied: het gebied waarbinnen zich de voorgenomen activiteit afspeelt.

De verwachte effecten worden beschreven en beoordeeld. Het nulalternatief fungeert als referentie voor de beoordeling van de effecten. De effectbeschrijving zal waar mogelijk en zinvol met cijfers onderbouwd worden. Indien het niet mogelijk is om de effecten te kwantificeren, zal de beschrijving kwalitatief zijn.

Naast blijvende effecten wordt ook aandacht besteed aan tijdelijke en/of omkeerbare gevolgen. Ook wordt, waar zinvol, aangegeven of cumulatie met andere effecten en plannen kan optreden.

De effecten worden per milieuaspect beschreven aan de hand van beoordelingscriteria. Soms is dit een harde parameterwaarde die door de overheid is aangewezen als een norm (getal), bijvoorbeeld de grenswaarde voor geluidhinder. Echter, vaak zijn de geëigende parameters niet zo duidelijk omschreven. Deze moeten dan worden herleid uit het voorgenomen beleid inzake de verschillende milieuaspecten. In tabel 4.1 is per milieuaspect aangegeven welke criteria worden gebruikt en de wijze waarop de effecten worden beschreven en beoordeeld (kwantitatief en/of kwalitatief).

**Tabel 4.1 Beoordelingscriteria per milieuaspect**

| Aspecten | Beoordelingscriteria | Effectbeoordeling |
|---|---|---|
| Geluid | • Aantal geluidgevoelige objecten binnen de wettelijk toegestane geluidcontour | Kwantitatief |
| Slagschaduw | • Het aantal woningen binnen de wettelijk toegestane schaduwduurcontour | Kwantitatief |
| Flora en fauna | • Beschermde gebieden<br>• Beschermde soorten<br>• Aantasting ecologische relaties | Kwalitatief en kwantitatief (soorten) |
| Cultuurhistorie en archeologie | • Aantasting cultuurhistorische waarden<br>• Aantasting archeologische waarden | Kwalitatief |
| Landschap | • Invloed op landschappelijke structuur<br>• Herkenbaarheid opstellingen<br>• Invloed op de rust<br>• Invloed op lokale openheid<br>• Invloed op regionale openheid | Kwalitatief |
| Waterhuishouding | • Grondwater (kwaliteit)<br>• Oppervlaktewater (aanwezigheid, kwaliteit)<br>• Hemelwaterafvoer<br>• Afvalwater | Kwalitatief |
| Veiligheid | • Bebouwing<br>• Wegen<br>• Industrie<br>• Ondergrondse transportleidingen en kabels<br>• Bovengrondse leidingen<br>• Hoogspanningsleidingen<br>• Dijklichamen en waterkeringen<br>• Straalpaden t.b.v. telecommunicatie<br>• Vliegverkeer | Kwantitatief (aantal objecten binnen de veiligheidscontour) |
| Duurzame Energieopbrengst en vermeden emissies | • Opbrengst<br>• $CO_2$-emissiereductie<br>• Vermeden zuurequivalenten | Kwantitatief,resp. in MWh, Kton en Kton |
| Sociaal-economisch | • Gevolgen lokale inkomens<br>• Gevolgen werkgelegenheid | Kwantitatief en kwalitatief |
| Verlichting en duisternis | • Benodigde luchtvaartverlichting<br>• Effecten op duisternis en flora en fauna | Kwalitatief |
| Beïnvloeding van LOFAR | • Beïnvloeding van de waarnemingsmogelijkheden van de LOFAR radiotelescoop (mogelijk opgesplitst in criteria voor verschillende beïnvloedingsaspecten) | Kwalitatief (mogelijk ook deels kwantitatief) |

Om de effecten van de alternatieven per aspect te kunnen vergelijken, worden deze op basis van een + / - score beoordeeld. Hiervoor wordt de volgende beoordelingsschaal gehanteerd:

Tabel 4.2 Beoordelingsschaal

| Score | Oordeel ten opzicht van de referentiesituatie (nulalternatief) |
|---|---|
| -- | Het voornemen leidt tot een sterk merkbare negatieve verandering |
| - | Het voornemen leidt tot een merkbare negatieve verandering |
| 0 | Het voornemen onderscheidt zich niet van de referentiesituatie |
| + | Het voornemen leidt tot een merkbare positieve verandering |
| ++ | Het voornemen leidt tot een sterk merkbare verbetering van het milieu |

Indien de effecten marginaal zijn, wordt dit in de voorkomende gevallen aangeduid met 0/+ (marginaal positief) of 0/- (marginaal negatief).

## 4.3 Mitigerende maatregelen

De in het MER aan te geven milieueffecten kunnen door middel van het uitvoeren van mitigerende maatregelen verzacht worden of teniet worden gedaan. In het MER worden deze maatregelen genoemd en beschreven.

## 4.4 Leemten in kennis

In het MER zal worden aangegeven welke belangrijke informatie ontbreekt en welke gevolgen dit heeft voor de effectvoorspelling. Waar mogelijk zal worden aangegeven welke aanvullende onderzoeken deze leemten kunnen wegnemen.

## 4.5 Evaluatie

In het MER zal aangegeven worden welke milieuaspecten tijdens en na het realiseren van het voornemen gemonitoord en geëvalueerd dienen te worden, teneinde na te gaan wat de daadwerkelijk optredende milieueffecten zijn. Eventueel kunnen op basis daarvan maatregelen getroffen worden.

# 5 PROCEDURES EN BESLUITVORMING

## 5.1 M.e.r.-procedure

In hoofdstuk 1 is aangegeven dat de wet voorschrijft dat de procedures voor het project-m.e.r. en het plan-m.e.r. gecombineerd en gelijktijdig moeten worden doorlopen en ook dat in beginsel één gecombineerd MER wordt gemaakt[13]. In deze paragraaf wordt weergegeven welke stappen daarbij worden doorlopen.

**Mededeling van voornemen aan bevoegd gezag**
Omdat in de combinatieprocedure sprake is van een m.e.r.-plichtig besluit op aanvraag (i.c. de m.e.r.-plichtige vergunning), vereist artikel 7.27, eerste lid, Wm dat de initiatiefnemer mededeling doet aan het bevoegd gezag van het voornemen om een aanvraag te doen voor een m.e.r.-plichtig besluit. Het desbetreffende bevoegde gezag is het bevoegd gezag voor de vergunning.

**Openbare kennisgeving**
De bevoegde gezagen geven openbaar kennis van het voornemen om een m.e.r.-plichtig besluit voor te bereiden. Daarin staat dat stukken ter inzage worden gelegd, waar en wanneer dit gebeurt, dat er gelegenheid is zienswijzen in te dienen, aan wie, op welke wijze en binnen welke termijn en of de Commissie voor de milieueffectrapportage (Commissie m.e.r.) om advies zal worden gevraagd over de voorbereiding van het plan.

**Raadpleging adviseurs en betrokken bestuursorganen over reikwijdte en detailniveau**
Het bevoegd gezag raadpleegt de adviseurs en de overheidsorganen die bij de voorbereiding van het plan moeten worden betrokken over de reikwijdte en het detailniveau van het MER. Het raadplegen van de Commissie m.e.r. is niet verplicht, maar wordt vrijwillig gedaan om zodoende een onafhankelijk advies op de inhoud van het op te stellen MER te hebben. Raadpleging gebeurt door de nu voorliggende concept notitie reikwijdte en detail, waarin de reikwijdte en het detailniveau van het op te stellen MER wordt beschreven, naar de adviseurs, betrokken bestuursorganen en de Commissie m.e.r. te verzenden.

**Zienswijzen indienen**
De concept notitie reikwijdte en detail wordt in het kader van de bovengenoemde openbare kennisgeving ter inzage gelegd zodat door eenieder zienswijzen kunnen worden ingebracht.

**Vaststellen reikwijdte en detailniveau van het MER**
Alhoewel niet verplicht, ligt het voor de hand om de definitieve notitie reikwijdte en detailniveau, voor het op te stellen MER vast te stellen. Daarbij zullen de ingekomen zienswijzen, het advies van de betrokken overheidsorganen en het advies van de Commissie m.e.r. worden meegenomen. De initiatiefnemer is verantwoordelijk voor het project-m.e.r.-deel van de notitie en het Rijk voor het plan-m.e.r.-deel.

[13] zie artikel 3.35, zesde lid van de Wet ruimtelijke ordening en artikel 14.4b van de Wet milieubeheer

**Opstellen MER**
Het gaat hier dus om een gecombineerd plan- en project-MER. De eisen waaraan het MER moet voldoen zijn beschreven in artikel 7.7 en artikel 7.23, eerste lid, Wm (en uiteraard de definitieve notitie reikwijdte en detail). Samengevat moet het MER in elk geval bevatten/beschrijven:

- het doel van het project;
- een beschrijving van het project en de 'redelijkerwijs in beschouwing te nemen' alternatieven, zowel (bijvoorbeeld) qua ligging als qua uitvoeringswijze;
- welke plannen er eerder voor deze activiteit zijn vastgesteld en welke alternatieven daarin waren opgenomen;
- voor welk(e) besluit(en) het MER wordt gemaakt en welke besluiten met betrekking tot het project al aan het MER vooraf zijn gegaan;
- een beschrijving van de 'huidige situatie en de autonome ontwikkeling' in het plangebied;
- Welke gevolgen het project en de alternatieven hebben voor het milieu en een motivering van de manier waarop deze gevolgen zijn bepaald en beschreven en een vergelijking van die gevolgen met de 'autonome ontwikkeling';
- effectbeperkende c.q. mitigerende maatregelen;
- leemten in kennis;
- een publiekssamenvatting.

**Openbaar maken van het MER en raadpleging Commissie m.e.r.**
Het MER wordt ter inzage gelegd en voor advies verzonden aan de Commissie m.e.r.. De ter inzage legging gebeurt in principe gelijktijdig met de ter inzage legging van het ontwerp-inpassingsplan en de ontwerpvergunning.

**Zienswijzen indienen**
Iedereen kan zienswijzen indienen op het MER, ontwerp-inpassingsplan en de ontwerpvergunningen. De termijn daarvoor is 6 weken.

**Advies Commissie m.e.r.**
De Commissie m.e.r. geeft eveneens een advies op de inhoud van het MER (toetsingsadvies) waarbij zij de ingekomen zienswijzen betrekt. Eventueel geven de zienswijzen en het advies van de Commissie m.e.r. aanleiding tot het maken van een aanvulling op het MER, bijvoorbeeld om een aantal zaken wat verder uit te diepen of nadere accenten te leggen.

**Vaststellen plan inclusief motivering**
Het bevoegd gezag stelt het definitieve plan alsmede de vergunningen vast en geeft daarbij aan hoe rekening is gehouden met de in het MER beschreven milieugevolgen en wat de overwegingen zijn met betrekking tot de in het MER beschreven alternatieven, de zienswijzen en het advies van de Commissie m.e.r.

**Bekendmaken plan**
De definitieve plannen worden bekendgemaakt. Daarna start de fase van een mogelijk beroep bij de Afdeling bestuursrechtspraak Raad van State.

**Evaluatie**
Het bevoegd gezag evalueert de werkelijk optredende milieugevolgen en neemt zo nodig maatregelen om de gevolgen voor het milieu te beperken.

## 5.2 Reeds genomen besluiten

Op 2 juli 2010 hebben provinciale staten de nieuwe Omgevingsvisie Drenthe vastgesteld en op 9 maart 2011 de Verordening Ruimtelijk Omgevingsbeleid. Hierin is windenergie onder voorwaarden als mogelijke ruimtelijke ontwikkeling opgenomen voor het plangebied.

## 5.3 Nog te nemen besluiten

Voordat met de uitvoering van de voorgenomen activiteiten kan worden begonnen zijn er nog verschillende besluiten nodig.

Voor het planologisch mogelijk maken van het windpark, inclusief transformatorstations, is een nieuw ruimtelijk kader (het inpassingsplan) nodig in het kader van de Wro. Op grond van onder andere het MER zal hierover een besluit genomen worden.

Voor de aanleg van het windpark is een omgevingsvergunning nodig, waarin vergunningen voor diverse aspecten zijn opgenomen (bouw, milieu, etc.). Ruimtelijk plan en vergunningen zullen middels de rijkscoördinatieregeling gecoördineerd in procedure gaan.

## 5.4 Informatie en inspraak

Bij dit project zijn twee formele inspraakmomenten: tijdens de terinzagelegging van de concept notitie reikwijdte en detail en bij de terinzagelegging van het ontwerp-inpassingsplan en de ontwerp-besluiten. De plaatsen en tijden van deze terinzageleggingen zullen bekend gemaakt worden door middel van publicatie in één of meerdere dag-, nieuws- of huis-aan-huisbladen of op een andere geschikte wijze. Na verwerking van de zienswijzen zullen de definitieve besluiten worden vastgesteld. Tegen die besluiten kan beroep worden ingesteld bij de Raad van State.

Schriftelijke reacties kunnen gedurende de terinzagelegging onder vermelding van 'Concept notitie reikwijdte en detail, Windpark De Drentse Monden' worden gestuurd naar:

Inspraakpunt Windpark De Drentse Monden
Bureau Energieprojecten
Postbus 223
2250 AE VOORSCHOTEN

Meer informatie over het project is te vinden op de website www.windparkdedrentsemonden.nl of te verkrijgen bij:

Raedthuys Windenergie BV
T.a.v. Dhr. A.P. Vermeulen
Postbus 3141
7500 DC Enschede
Telefoon: 053 4341200
Email: info@raedthuys.nl

Stichting Duurzame Energieproductie Exloërmond
T.a.v. Dhr. H.W. ten Have
1e Exloërmond 122
9573 PG Eerste Exloërmond
Telefoon: 06 49718612
Email: h.w.ten.have@gmail.com

17-10-2011 / 10:22:22 / 1124 /00001

Ook ex binnengekomen op naam g.s. (ROM/N)

Ministerie van Economische Zaken,
Landbouw en Innovatie

> Retouradres Postbus 20101 2500 EC Den Haag

De provinciale staten van Drenthe
Postbus 122
9400 AC ASSEN

PROV. BESTUUR VAN DRENTHE
No.
Ingek.: 17 OKT 2011
AFDELING SG
TE BEH. DOOR:
DWS 1G AFD

**Directoraat-generaal voor Energie, Telecom en Mededinging**
Directie Energie en Duurzaamheid

**Bezoekadres**
Bezuidenhoutseweg 30
2594 AV Den Haag

**Postadres**
Postbus 20101
2500 EC Den Haag

**Factuuradres**
Postbus 16180
2500 BD Den Haag

**Overheidsidentificatienr**
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/eleni

**Behandeld door**
drs. M. Buys

T 070 379 6930
F 070 379 7423

**Ons kenmerk**
ETM/ED / 11149593

**Uw kenmerk**

**Bijlage(n)**
- kennisgeving
- startnotitie

Datum - 11 OKT. 2011 -

Betreft milieueffectrapportage windpark N33

Geachte provinciale statenleden,

De initiatiefnemers KDE Energy B.V. en Blaaswind B.V. hebben het voornemen om een windpark te realiseren langs de N33 in de gemeenten Veendam en Menterwolde kenbaar gemaakt.

Op grond van artikel 9b, eerste lid, onder a, van de Elektriciteitswet 1998 en artikel 3.35, eerste lid, aanhef en onderdeel c, van de Wet ruimtelijke ordening is voor dit project de rijkscoördinatieregeling van toepassing.

In dat kader wordt een inpassingsplan voorbereid en worden de procedures voor de benodigde vergunningen gecoördineerd door
de minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I).
Ten behoeve van het inpassingsplan en de Omgevingsvergunning wordt één (gezamenlijke) m.e.r.-procedure doorlopen. De bevoegde gezagen in deze procedure zijn:

- voor het inpassingsplan: de ministers van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie en van Infrastructuur en Milieu (I&M);
- voor de Omgevingsvergunning: de colleges van burgemeester en wethouders van de gemeenten Veendam en Menterwolde.

Overeenkomstig de artikelen 7.8 en 7.27, tweede lid, van de Wet milieubeheer (Wm) raadpleeg ik u hierbij graag, mede namens de overige bevoegde gezagen, over de reikwijdte en het detailniveau van de informatie die in het gecombineerde milieueffectrapport moet worden opgenomen. Daartoe zend ik u hierbij een concept notitie reikwijdte en detail (kortheidshalve aangeduid als 'startnotitie') met het verzoek daarop uw reactie te geven. Ik verzoek u uw schriftelijke reactie uiterlijk op
24 november 2011 te doen toekomen aan drs. M. Buys (projectleider)
op bovenstaand adres.

Ik wijs u er voorts graag op dat, overeenkomstig de artikelen 7.9, eerste lid, en 7.27, derde lid, Wm, afgelopen week onder andere in de "Veendammer", de "Tussenklappen", het "Dagblad van het Noorden" en de "Staatscourant" kennis is gegeven van het voornemen een m.e.r.-plichtig plan voor te bereiden. Zoals ook

17-10-2011 / 10:22:22 / 1124 /00002

**Directoraat-generaal voor Energie, Telecom en Mededinging**
Directie Energie en Duurzaamheid

**Ons kenmerk**
ETM/ED / 11149593

in de kennisgeving staat vermeld, is de startnotitie ter inzage gelegd, en wordt eenieder in
de gelegenheid gesteld daarop uiterlijk op 24 november 2011 zijn zienswijze te geven. Deze kennisgeving treft u, ter informatie, aan als bijlage bij deze brief.

Voor eventuele vragen kunt u contact opnemen met drs. M. Buys,
e-mail m.buys@minez.nl of telefoonnummer 070 379 69 30.

Hoogachtend,

de minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie,
namens deze:

drs. R.W.A. Roosdorp
Plv. directeur Energie en Duurzaamheid

17-10-2011 / 10:22:22 / 1124 /00003

PONDERA consult

September 2011

# Concept Notitie Reikwijdte en Detail (Startnotitie)

## Windpark N33

Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

Ministerie van Infrastructuur en Milieu

WINDPARK N33

PONDERA consult

Duurzame oplossingen in energie, klimaat en milieu

Postbus 579
7550 AN Hengelo
Telefoon (074) 248 99 40

| | |
|---|---|
| Documenttitel | Conceptnotitie Reikwijdte en Detail Windpark N33 |
| Soort document | Definitief, 21 september 2011 |
| Projectnaam | MER windpark N33 |
| Projectnummer | 709016 |
| Auteurs | Pondera Consult |

17-10-2011 / 10:22:22 / 1124 /00004



# INHOUDSOPGAVE

**1 Inleiding 3**

1.1 Inleiding 3
1.2 Project-m.e.r. en plan-m.e.r. 4
1.3 Doel van de conceptnotitie reikwijdte en detail en het MER 5
1.4 Initiatiefnemer, bevoegd gezag en andere overheden 6
1.5 Leeswijzer 7

**2 Doelstelling en randvoorwaarden 9**

2.1 Nut en noodzaak windenergie en doelstellingen 9
2.2 Uitgangspunten 112

**3 Voorgenomen activiteit en alternatieven 15**

3.1 Voornemen 15
3.2 Alternatieven 17

**4 Mogelijke effecten en maatregelen 19**

4.1 Mogelijke effecten 19
4.2 Effectbeoordeling 211
4.3 Mitigerende maatregelen 222
4.4 Leemten in kennis 222
4.5 Evaluatie 222

**5 Procedures en besluitvorming 233**

5.1 Rijkscoördinatieregeling en rijksinpassingplan 233
5.2 De m.e.r.-procedure 233
5.3 Nog te nemen besluiten 255
5.4 Informatie en inspraak 255

Bijlage 1: Literatuur 277
Bijlage 2: Gebruikte afkortingen en begrippen 299
Bijlage 3: Beleid ten aanzien van locatiekeuze 31
Bijlage 4: SMB POP2 en planMER POP3 Windpark N33 37

17-10-2011 / 10:22:22 / 1124 /00005



# 1 INLEIDING

## 1.1 Inleiding

Voor u ligt de 'Conceptnotitie Reikwijdte en Detail Windpark N33'. Deze conceptnotitie is de eerste stap in de milieueffectrapportage- procedure (de m.e.r.[1]). KDE Energy BV en Blaaswind BV, verenigd in het samenwerkingsverband 'Windpark N33', zijn voornemens om een windpark van 120 Megawatt (MW) of meer in de gemeenten Veendam en Menterwolde te realiseren langs de autoweg N33 (zie figuur 1.1). Het gaat hierbij, afhankelijk van het type windturbine, om circa 15 tot 40 windturbines.

**Figuur 3.1 Het plangebied voor Windpark N33 (Bron: Google earth)**

Het initiatief is ontstaan vanuit de wens van enkele lokale bewoners om gezamenlijk een windpark op de door de provincie Groningen in het Provinciaal Omgevingsplan (POP) aangewezen locatie te ontwikkelen. Een groot aantal grondeigenaren, waaronder 18 lokale agrarische bedrijven, hebben zich verenigd in Blaaswind BV. Al sinds de toewijzing van het gebied als windenergielocatie door de provincie Groningen in 2000 zet Blaaswind zich in om windenergie op deze locatie als lokaal initiatief te realiseren. De grondeigenaren hebben deskundige partners gezocht, zoals KDE Energy als medeontwikkelaar, om de ontwikkeling professioneel op te pakken. Door initiatiefnemer Blaaswind is in 2005 een startnotitie MER (opgesteld door Grontmij) ingediend bij de gemeenten Veendam en Menterwolde. De beide gemeenten hebben de startnotitie MER niet in behandeling genomen in 2005. Na het weigeren van het in behandeling nemen van de startnotitie is het project tot 2008 uitsluitend intern door initiatiefnemers verder ontwikkeld.

In 2009 heeft Provinciale Staten van Groningen wederom haar steun uitgesproken voor de ontwikkeling van dit windpark door middel van het vaststellen van POP 3. De initiatiefnemers

[1] Met het MER in hoofdletters wordt het rapport bedoeld (Milieu Effect Rapport), met de m.e.r. de procedure van de milieu-effectrapportage.

hebben vervolgens met nieuwe energie het initiatief een nieuwe start gegeven. Het initiatief is aangemeld in het kader van de zogenaamde RijksCoördinatierRegeling (RCR,; zie paragraaf 1.2). Met een brief van 8 november 2010 heeft de minister van EL&I bevestigd dat de RCR van toepassing is. In het kader van het RCR-proces hebben het Rijk en de initiatiefnemers voor het beoogde windenergiepark de onderhavige conceptnotitie reikwijdte en detail in het kader van de m.e.r.-procedure laten opstellen.

**Milieueffectrapport**
In het MER worden de milieueffecten van een plan of project beschreven. Het resultaat van de m.e.r.-procedure (m.e.r.) is het milieueffectrapport (MER). Op grond van de Wet milieubeheer is vereist dat voor bepaalde activiteiten een MER wordt opgesteld. Dit heeft tot doel om de milieueffecten van een activiteit een volwaardige plaats te geven in de besluitvorming over een plan of project (bijvoorbeeld in het kader van de vergunning of het bestemmingsplan). In de Wet milieubeheer is voorgeschreven hoe de procedure voor de m.e.r. dient te verlopen.

Het MER geeft inzicht in de effecten op het milieu en in dit geval zal het voornamelijk gaan over (effecten op) landschap, vogels, energieopbrengst, geluid en slagschaduw. In het MER wordt tevens aangegeven hoe eventueel optredende effecten verminderd of teniet gedaan kunnen worden door zogenaamde mitigerende maatregelen te benoemen.

In de volgende paragraaf is beschreven voor welke besluiten de m.e.r. wordt doorlopen en waarvoor deze conceptnotitie de start vormt. In paragraaf 1.3 is het doel van deze notitie en meer in detail de functie en inhoud van het MER toegelicht.

## 1.2 Project-m.e.r. en plan-m.e.r.

Voor de realisatie van dit windpark zijn een aantal vergunningen en een ruimtelijk plan nodig. Zo zijn een Omgevingsvergunning en een Watervergunning benodigd. Ook dient het windpark ruimtelijk mogelijk gemaakt te worden in het kader van de Wet op de ruimtelijke ordening (specifiek: het inpassingplan, waarover later meer). Voor het inpassingsplan en de omgevingsvergunning wordt een milieueffectrapportage (m.e.r.) opgesteld. Daarbij wordt onderscheid gemaakt naar plan-m.e.r. en project-m.e.r. Een plan-m.e.r. heeft betrekking op plannen waarin de locatie voor activiteiten met potentieel aanzienlijke effecten worden aangewezen (zoals een windpark) en een project-m.e.r. op besluiten die de realisatie van dergelijke activiteiten mogelijk maken.

**Plan-m.e.r.**
In artikel 9b, eerste lid van de Elektriciteitswet 1998, is bepaald dat "de procedure, bedoeld in artikel 3.35, eerste lid, aanhef en onderdeel c, van de Wet ruimtelijke ordening" van toepassing is op windenergieprojecten met een vermogen van tenminste 100 MW. Deze procedure wordt meestal kortweg aangeduid met de term RijksCoördinatieRegeling (RCR). Uit deze procedure volgt dat een (rijks)inpassingsplan wordt vastgesteld. En ook dat de voorbereiding en bekendmaking daarvan wordt gecoördineerd met de voorbereiding en bekendmaking van op aanvraag of ambtshalve te nemen besluiten. De ministers van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I) en Infrastructuur en Milieu (I&M) stellen daarbij het inpassingsplan op dat de plaatsing van windturbines en bijbehorende infrastructuur en netaansluiting mogelijk moet maken. Dit plan wordt direct onderdeel van het bestemmingsplan van de gemeente.

17-10-2011 / 10:22:22 / 1124 /00006



Indien een ruimtelijk plan (in dit geval dus het rijksinpassingsplan, verder kortweg 'inpassingsplan' genoemd) wordt aangepast om een activiteit mogelijk te maken waarvoor een m.e.r.-plicht of m.e.r.-beoordelingsplicht geldt, is voor het inpassingplan het doorlopen van een plan-m.e.r. procedure vereist. Het plan-MER beschouwt de mogelijke milieueffecten van het inpassingsplan. Voor het beoogde windpark schrijft de wet voor dat de procedures voor het project-m.e.r. en het plan-m.e.r. gecombineerd en gelijktijdig moeten worden doorlopen en ook dat in beginsel één gecombineerd MER wordt gemaakt. Het bovenstaande wordt hierna beknopt aangeduid met de term "combinatieprocedure". Deze conceptnotitie beschrijft de reikwijdte en het detailniveau van het op te stellen gecombineerde MER en is daarmee een belangrijke stap in de combinatieprocedure.

**Project-m.e.r.**
Een windpark met een potentieel aanzienlijk milieueffect (bijvoorbeeld meer dan circa 15 MW of meer dan circa 9 windturbines) is m.e.r.-beoordelingsplichtig. Dit houdt in dat het bevoegd gezag na beoordeling van de mogelijke milieueffecten kan besluiten dat een project-MER opgesteld dient te worden ten behoeve van de benodigde besluiten (de omgevingsvergunning). In het kader van deze beoordelingsplicht, is door KDE Energy en Blaaswind gekozen om de beoordeling over het al dan niet uitvoeren van een m.e.r. van het bevoegd gezag niet af te wachten, maar direct de procedure van een m.e.r. te doorlopen. Daardoor is een beoordeling over de toegevoegde waarde van een m.e.r. niet meer noodzakelijk. Deze conceptnotitie reikwijdte en detail is de eerste stap in de m.e.r.-procedure voor dit windpark.

## 1.3 Doel van de conceptnotitie reikwijdte en detail en het MER

Het belangrijkste doel van deze conceptnotitie is het vaststellen van de reikwijdte en het detailniveau van het op te stellen gecombineerde MER (vanaf heden: het MER). Met andere woorden: waar heeft het MER betrekking op en welke effecten worden in beeld gebracht. Daarnaast beoogt de conceptnotitie tevens om alle betrokkenen en geïnteresseerde partijen te informeren over de achtergrond en de aard van de voorgenomen activiteiten. Betrokkenen zijn enerzijds bestuursorganen, zoals de Provincie Groningen, maar ook burgers en andere belangstellenden.

De conceptnotitie reikwijdte en detail wordt ter inzage gelegd, waarbij eenieder in de gelegenheid wordt gesteld om zienswijzen ten aanzien van de in het MER te onderzoeken aspecten kenbaar te maken. De conceptnotitie wordt ook voorgelegd aan alle adviseurs en bestuursorganen die op grond van de wet geraadpleegd moeten worden over de reikwijdte en detailniveau van het MER. Het raadplegen van de Commissie m.e.r. is in deze fase niet verplicht, maar Rijk en initiatiefnemers kiezen er toch voor om de Commissie m.e.r. een advies te laten uitbrengen. Bij het opstellen van het MER zal, met inachtname van het doel van het MER[2], zoveel mogelijk rekening gehouden worden met de ingediende zienswijzen, de reacties van betrokken bestuursorganen en het advies van de Commissie m.e.r.

[2] Het doel van het MER is inzicht te verkrijgen ten aanzien van de milieueffecten van het een voorgenomen activiteit, in dit geval de realisatie van een grootschalig windenergiepark.

## 1.4 Initiatiefnemer, bevoegd gezag en andere overheden

**Initiatiefnemer project**
Initiatiefnemers van het windpark zijn Blaaswind en KDE Energy, binnen het samenwerkingsverband Windpark N33 met als aanspreekpunt KDE Energy:

KDE Energy BV
Postbus 4
9620 AA Slochteren
0598 - 425860
www.kde-energy.com

De initiatiefnemers hebben zich verenigd om gezamenlijk de ontwikkeling van het Windpark N33 op te pakken en de vereiste procedures te doorlopen (zie ook paragraaf 1.2). De initiatiefnemers zijn als zodanig verantwoordelijk voor het project-MER-deel van het gecombineerde MER.

**Rijk**
Als gevolg van artikel 9b, eerste lid, van de Elektriciteitswet 1998, zijn de ministers van EL&I en I&M het bevoegd gezag voor het vaststellen van het inpassingsplan dat het onderhavige initiatief mogelijk maakt. De voorbereiding en bekendmaking van het inpassingsplan wordt gecoördineerd met de voorbereiding en bekendmaking van op aanvraag of ambtshalve te nemen besluiten. Dit betekent dat het onderhavige windenergieproject een door het rijk gecoördineerde ruimtelijke procedure doorloopt. Hierbij stellen de ministers van EL&I en I&M het inpassingplan op dat de plaatsing van windturbines en bijbehorende infrastructuur en netaansluiting mogelijk moet maken. Het voorgaande betekent dat de ministers van EL&I en I&M tevens bevoegd gezag worden met betrekking tot de plan-MER-deel van het gecombineerde MER.

De verdeling van bevoegdheden blijft bij rijkscoördinatie ongewijzigd. De uitvoeringsbesluiten (vergunningen) blijven bij hetzelfde bevoegd gezag als wanneer het project niet door het Rijk gecoördineerd zou zijn.

**Tabel 1.3 Contactgegevens Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie**

| | |
|---|---|
| **Contactpersoon** | Dhr. M. Buys |
| **Adres** | Postbus 20101 |
| **Postcode** | 2500 EC |
| **Plaats** | Den Haag |
| **Telefoonnummer** | 070 - 3798911 |

**Gemeenten**
De Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) regelt de omgevingsvergunning. De omgevingsvergunning is één geïntegreerde vergunning voor bouwen, wonen, monumenten, ruimte, natuur en milieu.

In artikel 2.4 van de Wabo staat welk bestuursorgaan bevoegd is om te beslissen op een aanvraag om een omgevingsvergunning, met andere woorden wie het 'bevoegd gezag' is voor de omgevingsvergunning. De integratie van toestemmingen in één omgevingsvergunning betekent dat één bestuursorgaan de bevoegdheid heeft deze vergunning te verlenen.. Bevoegd gezag voor de omgevingsvergunning is in beginsel burgemeester en wethouders van de gemeente waarin het vergunningplichtige windpark in hoofdzaak zal worden uitgevoerd (artikel 2.4 Wabo). In overleg met de twee betrokken gemeenten zal worden bezien hoe de vergunningaanvraag van het windpark precies gestalte zal krijgen. Daarbij zal ook worden nagegaan of het juridisch en praktisch mogelijk is dat beide gemeenten

17-10-2011 / 10:22:22 / 1124 /00007



bevoegd gezag zijn voor dat deel van het project dat in de desbetreffende gemeente ligt. Onafhankelijk van de vraag welke gemeente(n) uiteindelijk in formele zin bevoegd gezag zal/zullen zijn, zullen de initiatiefnemers gedurende het gehele vergunningentraject in nauw overleg staan met zowel de gemeente Veendam als de gemeente Menterwolde, zodat beide gemeentes geïnformeerd en geraadpleegd worden

Waar het grootste deel van het windpark komt, is op dit moment nog niet duidelijk en daarom zijn zowel de gemeente Veendam als de gemeente Menterwolde bevoegd gezag voor de kennisgeving waarmee deze conceptnotitie Reikwijdte en Detail ter inzage wordt gelegd. Onafhankelijk van de vraag welke gemeente uiteindelijk in formele zin bevoegd gezag zal zijn, zullen de initiatiefnemers gedurende het gehele vergunningentraject in nauw overleg staan met zowel de gemeente Veendam als de gemeente Menterwolde, zodat beide gemeentes geïnformeerd en geraadpleegd worden.

**Tabel 1.1 Contactgegevens gemeente Menterwolde**

| | |
|---|---|
| **Contactpersoon** | Dhr. Vink |
| **Adres** | Postbus 2 |
| **Postcode** | 9649 ZG |
| **Plaats** | Muntendam |
| **Telefoonnummer** | 0598 - 658888 |

**Tabel 1.2 Contactgegevens gemeente Veendam**

| | |
|---|---|
| **Contactpersoon** | Mw. Burema |
| **Adres** | Postbus 20004 |
| **Postcode** | 9640 PA |
| **Plaats** | Veendam |
| **Telefoonnummer** | 0598 - 652222 |

## 1.5 Leeswijzer

Deze conceptnotitie reikwijdte en detail bestaat uit een vijftal hoofdstukken. In hoofdstuk 2 wordt het doel en de randvoorwaarden van het initiatief beschreven. Hoofdstuk 3 geeft inzicht in het initiatief en de te onderscheiden alternatieven. Hoofdstuk 4 behelst de mogelijke effecten die het initiatief teweeg brengt en geeft een eerste beoordelingskader weer waarop het initiatief wordt beoordeeld in het MER. Hoofdstuk 5 geeft tot slot een overzicht van de te doorlopen procedure weer die wordt gevolgd om tot realisatie van het windpark te komen.
In bijlage 2 treft u een leeswijzer ter verduidelijking van de gebruikte begrippen en afkortingen in deze notitie.

17-10-2011 / 10:22:22 / 1124 /00008



# 2 DOELSTELLING EN RANDVOORWAARDEN

Het nut en de noodzaak van windenergie zijn in dit hoofdstuk beschreven, waarbij de doelstellingen van rijk, provincie en gemeenten ten aanzien van duurzame energie en windenergie worden toegelicht. Vervolgens passeren de belangrijkste randvoorwaarden en uitgangspunten voor het windpark de revue.

## 2.1 Nut en noodzaak windenergie en doelstellingen

Eén van de doelstellingen van het nationale en internationale milieubeleid is het beperken van de uitstoot van broeikasgassen, zoals kooldioxide ($CO_2$). Dit om klimaatverandering te beperken als gevolg van de uitstoot van deze gassen.

**EU- en rijksdoelstellingen**
De energiesector is in Nederland verantwoordelijk voor meer dan twintig procent van de uitstoot van broeikasgassen. De uitstoot van broeikasgassen als gevolg van de energiebehoefte kan worden beperkt door energiebesparing en door grootschalige inzet van duurzame energiebronnen. Een dergelijke omschakeling in de Nederlandse energievoorziening betekent een forse inspanning. Het Kabinet Rutte heeft voor wat betreft de doelstelling op het gebied van duurzame energie aansluiting gezocht bij de taakstelling die in Europees verband is geformuleerd. Deze EU-taakstelling voor duurzame energie bedraagt voor Nederland 14% van het energiegebruik in 2020.

Windenergie op land speelt een belangrijke rol bij het behalen van de doelstellingen op korte termijn voor Nederland, omdat deze optie vergeleken met andere duurzame opties relatief kosteneffectief is en ook significant kan bijdragen aan het realiseren van de Europese taakstelling. Onder andere vanwege de goede windomstandigheden in Nederland en de beperkte mogelijkheden van andere bronnen van duurzame energie door de geologische en meteorologische condities in Nederland.

In diverse plannen van de rijksoverheid en de lagere overheden zijn doelstellingen voor windenergie vastgelegd. Het programma Landelijk Uitwerking Windenergie is een uitwerking van het werkprogramma 'Schoon en zuinig' (VROM, 2007) van het ministerie van I&M en EL&I. In deze Landelijke Uitwerking Windenergie worden vier doelen onderscheiden, waarmee 2.000 Megawatt (MW) extra windenergie op land zal worden gerealiseerd in de periode tot 2011[3]. De doelen omvatten:

- lopende projecten zo snel mogelijk realiseren; knelpunten wegnemen rond die projecten;
- het vormgeven van een windenergiebeleid voor de langere termijn, gericht op concentratie- en lege gebieden (vides);
- en versterking van het maatschappelijke draagvlak voor windenergie.

De ambitie[4] is om in 2020 voor 6.000 MW vermogen aan windenergie op land gerealiseerd te hebben. Anno 2011 is ongeveer 2.000 MW aan windenergie op land gerealiseerd[5]. Per provincie zijn ambities geformuleerd om uiteindelijk de nationale ambitie van 6.000 MW gerealiseerd te krijgen in 2020. Op 28 februari 2011 is een brief gestuurd door het Interprovinciaal Overleg (IPO) naar de verantwoordelijke ministers. Hierin wordt aangegeven welke ruimtelijke reserveringen de provincies hebben gemaakt voor het inrichten van windparken op land. De nu ruimtelijke reservering komt uit op 3.350 MW in 2020. De

[3] http://www.vrom.nl, www.ipo.nl en SEVIII
[4] Onder meer in het Energierapport 2011 (ministerie van EL&I, 2011)
[5] www.windenergie-nieuws.nl

Provincie Groningen heeft hierin een bijdrage van 750 MW in 2019, zoals ook vastgelegd is in het POP3. De locatie bij de N33 is opgenomen als onderdeel van de bijdrage van de Provincie Groningen. De ministers van EL&I en I&M hebben per brief van 17 mei 2011 (kenmerk LOK2011044666) een reactie op de brief van het IPO gegeven. Hierin wordt gesteld dat het Rijk met de provincies invulling wil geven aan de gezamenlijke ambitie om ruimte te maken voor de doorgroei naar minimaal 6.000 MW windenergie op land in 2020. De ruimtelijke reserveringen die de provincies hebben gemaakt, zoals aangegeven in de brief van het IPO, wil het Rijk benutten als basis voor het aanwijzen van concentratiegebieden voor grootschalige windenergie.

Structuurvisie Wind op land
Het ministerie van I&M is bezig met het maken van een Structuurvisie Windenergie op land (zie brief van 14 juli 2011 van de minister van Infrastructuur en Milieu aan de Tweede Kamer, IenM/BSK-2011/89644). Deze structuurvisie wordt het kaderstellende beleidsinstrument, als uitwerking van de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte. Het wordt een ruimtelijk referentiekader bij rijksinpassingsplannen. De Structuurvisie Windenergie op land zal een kaart bevatten met zo concreet mogelijk begrensde gebieden en specifieke locaties waar grootschalige windparken mogelijk zijn. Voor deze structuurvisie wordt een plan-mer gemaakt. De plan-mer procedure wordt eind 2011 opgestart naar verwachting.

**Doelstellingen Provincie Groningen**
De Provincie Groningen heeft als doelstelling om tot 2019 ten minste 750 MW aan windenergie op te wekken. Dit staat in het Provinciaal Omgevingsplan 3 2009-2013. In het coalitieakkoord van het nieuwe college van Gedeputeerde Staten, 'Energiek en scherp aan de wind', is aangegeven dat het nieuwe college vasthoudt aan het concentratiebeleid voor windenergie, maar de doelstelling van 750 MW versneld wil realiseren; zo mogelijk in 2015 al.

De gebieden voor grootschalige productie zijn vastgelegd in de provinciale omgevingsverordening 2009-2013. De locaties zijn gekoppeld aan grootschalige industrie en bevinden zich in de Eemshaven, Delfzijl en langs de N33 bij Veendam en Menterwolde, de locatie waarin dit initiatief is gelegen. In bijlage 3 komt naar voren dat de provincie sinds 2000 een consistent beleid voert ten aanzien van de locaties van windturbines. Ten behoeve van de besluitvorming door de provincie is al twee keer een plan-MER opgesteld. Een samenvatting van de effecten en een overzicht van de conclusies uit deze plan-MER zijn opgenomen in bijlage 4.

In 2007 heeft de provincie Groningen met het Rijk het Energieakkoord Noord Nederland ondertekent. In dit akkoord zijn afspraken gemaakt gericht op het leveren van een bijdrage van Noord-Nederland aan de Europese en nationale doelstellingen op het gebied van klimaat en energie (onder meer 20% hernieuwbare energie in 2020). Met betrekking tot windenergie is hierin afgesproken dat inzake de uitwerking van het strategische thema 'duurzame energie' Noord-Nederland bereid is een aanzienlijk deel van de ambities voor de uitbreiding van het windenergievermogen on-(op land) en offshore uit Schoon en Zuinig (2000 MW respectievelijk 450 MW) voor hun rekening te nemen, waarbij het accent ligt op de provincies Groningen en Noord-Holland. Voor wind op land bekijkt Noord-Nederland actief de mogelijkheden in de eigen regio, welke kunnen worden meegenomen in de Landelijk Uitwerking Windenergie (in de structuurvisie wind op land). De provincie Groningen heeft bij het opstellen van het derde provinciale omgevingsplan rekening gehouden met de afspraken uit het akkoord.

17-10-2011 / 10:22:22 / 1124 /00009



**Doelstellingen gemeente Menterwolde**
In het milieubeleidsplan 2010 -2014 is het volgende opgenomen:

*"Gemeente Menterwolde heeft tal van taken en voert tal van activiteiten uit binnen het omvangrijke milieuveld. De tijd en middelen zijn eindig en daarom zijn door gemeente Menterwolde een aantal speerpunten benoemd. Deze speerpunten zijn die milieuthema's, waar de gemeente de komende jaren extra aandacht aan geeft en extra aandacht voor vraagt."*

'Klimaat en energie' is een dergelijk speerpunt en de gemeente geeft aan meer energiebesparing, meer gebruik van duurzame energie en afname van $CO_2$-uitstoot na te streven. De gemeente heeft ook het Energieakkoord Noord-Nederland met de Rijksoverheid ondertekend. Zie hiervoor bij de doelstellingen van de provincie Groningen voor meer informatie inzake het Energieakkoord.

Daarbij wordt aangegeven dat de gemeente ernaar streeft in 2030 met duurzame energie (energie uit hernieuwbare bronnen) 100% van het energieverbruik in de gemeente te voorzien. De gemeente geeft aan dat initiatieven van derden voor de opwekking van duurzame energie vanuit een positieve grondhouding worden bezien.

Het huidige bestemmingsplan voor het plangebied van de gemeente Menterwolde staat windturbines niet toe en de gemeente Menterwolde heeft uitgesproken dat zij de locatie langs de N33 niet geschikt vindt voor een grootschalig windpark.

**Doelstellingen gemeente Veendam**
De gemeente Veendam heeft net als de gemeente Menterwolde het Energieakkoord Noord-Nederland ondertekend. Zie hiervoor bij de doelstellingen van de provincie Groningen voor meer informatie inzake het Energieakkoord.

In het samenwerkingsverband van de Streekraad Oost-Groningen[6] waarin de gemeente Veendam (en ook Menterwolde) deelneemt, is in 2009 de nota Energiek met Energie! vastgesteld door het dagelijks bestuur. Hierin is als doel opgenomen dat in 2020 binnen de grenzen van de streekraadgemeenten 30% van de gebruikte energie uit hernieuwbare bronnen afkomstig is en in 2030 een 100% duurzame energievoorziening. Specifiek voor windenergie is als doelstelling gesteld 135 MW met circa 30 windmolens te realiseren en 250 MW in 2030. Er is een eerste verkenning uitgevoerd naar locaties met een potentie van 30 MW.

De gemeente Veendam heeft geen separate doelstellingen voor de gemeente Veendam geformuleerd inzake duurzame energie. De huidige bestemmingsplannen voor het plangebied staan windturbines niet toe. De gemeente Veendam heeft uitgesproken dat zij de locatie langs de N33 niet geschikt vindt voor een grootschalig windpark, onder meer in een zienswijze bij het derde provinciale omgevingsplan van de provincie Groningen. In haar structuurschets (gemeente Veendam, 2007) staat:

*"In het oostelijk gelegen gebied buiten de linten van Meeden, Zuidwending, Ommelanderwijk en Bareveld zal worden ingezet op het openhouden van het grootschalig landschap in een patroon van open-lint-open. De open gebieden zijn voornamelijk voor de grootschalige landbouw of andere grootschalige functies op het gebied van bijvoorbeeld de (energie)winning (magnesium, gas of wind)."*

[6] Samenwerking tussen de gemeenten Bellingwedde, Menterwolde, Oldambt, Pekela en Veendam.

De gemeente ziet het open gebied direct langs het A.G. Wildervanckkanaal als mogelijkheid voor een grootschalig windpark. Dit is een lijn in het landschap waarbij een aantal grote windturbines van 5-8 MW op ruime afstand van elkaar geplaatst kunnen worden.

In haar toekomstvisie (Gemeente Veendam, 2009) geeft de gemeente alvast een doorkijk naar Veendam in 2020:

*"Veendam heeft in de afgelopen periode een belangrijke bijdrage geleverd aan het realiseren van het Energie Akkoord Noord-Nederland. Langs de N33 zijn geen windmolens verschenen, maar er is, in goed overleg met de buren, een alternatief programma uitgevoerd. Dit programma bestond uit een combinatie van windenergie langs het A.G. Wildervanckkanaal, energieopwekking uit biomassa en diverse andere alternatieve duurzame energie toepassingen."*

## 2.2 Uitgangspunten

Het plan kent een aantal uitgangspunten en randvoorwaarden die voornamelijk afkomstig zijn uit wet- en regelgeving en vastgesteld beleid. Aangezien de ministers van EL&I en I&M bevoegd gezag zijn voor het vaststellen van het ruimtelijke plan, zijn zij niet formeel gebonden aan het beleid van gemeenten en provincie. Het uitgangspunt is wel om zoveel mogelijk in onderling overleg en waar mogelijk rekeninghoudend met vastgesteld beleid, te komen tot een goede inpassing van het windpark.

**Algemene uitgangspunten**
Dit windpark zal aan de algemene randvoorwaarden moeten voldoen die gelden voor alle windparken. Er is onderscheid te maken tussen harde normen waar te allen tijde aan voldaan dient te worden, zoals voor geluid en slagschaduw, en richtlijnen zoals voor het bepalen van de afstand tot risicobronnen.

Hier worden enkele algemene voorwaarden beschreven:

- Het activiteitenbesluit (normgeving t.a.v. onder meer geluid, slagschaduw en veiligheid).
- Het handboek Risicozonering Windturbines (SenterNovem, 2005[7]) geeft de (methode voor het berekenen van de) minimale afstanden tot woningen en gevoelige objecten. De windturbines zullen worden bekeken op afstanden die worden bepaald op basis van het handboek.
- De beleidsregel voor het plaatsen van windturbines in, op of over Rijkswaterstaatswerken, van het ministerie van I&M bepaalt de minimale afstand tot rijkswegen en vaarwegen.
- Voor plaatsing van windturbines in de nabijheid van een buisleiding dient toestemming verkregen te worden van de eigenaar.
- Door Defensie, Inspectie Verkeer en Waterstaat en Luchtverkeersleiding Nederland worden beperkingen gesteld aan de plaatsing van windturbines, vanwege de veiligheid van de luchtvaart. Het betreft "funnels" bij (militaire) luchtvaartterreinen, laagvliegroutes, laagvlieggebieden en luchtvaartbeveiligingszones (LVB-zones).
- Andere algemene voorwaarden voor windparken hebben betrekking op de afstand tot hoogspanningsleidingen en spoorwegen. In het MER zal aansluiting worden gezocht op het Handboek Risicozonering Windturbines (SenterNovem, 2005).

[7] Het handboek wordt op dit moment geactualiseerd. In het MER wordt van de actuele versie uitgegaan.

17-10-2011 / 10:22:22 / 1124 /00010



**Criteria Provincie Groningen**
In de meest recente Provinciale Omgevingsverordening (2009) van de provincie Groningen zijn criteria voor de locatie en inrichting van windparken opgenomen. Deze criteria vormen het kader waarmee in het MER voor het Windpark N33 zoveel mogelijk rekening gehouden wordt. De onderstaande randvoorwaarden zijn een samenvatting van de Provinciale Omgevingsverordening (2009), meer specifiek artikel 4.13.

- De locatie van het windpark is door de provincie Groningen aangewezen als geschikte locatie voor een windturbinepark. De locatie dient echter nog wel planologisch ingepast te worden.[8]
- Bij de inrichting van het park moet in het algemeen rekening worden gehouden met de volgende door de Provincie Groningen bepaalde criteria:
    - optimale benutting van de plaatsingsmogelijkheden voor windturbines binnen de aangewezen parken, die geconcentreerd zijn bij industriegebieden;
    - schaalvergroting;
    - natuurbelangen, met name de invloed van en op het Waddengebied en de beschermde belangen op grond van de Vogelrichtlijn;
    - landschappelijke inpassing;
    - milieueffecten op de gebouwde omgeving, met name geluid;
    - landbouwbelangen;
    - aansluiting op het elektriciteitstransportnet.

Het plan-m.e.r. uitgevoerd in het kader van het Provinciaal Omgevingsplan 2009-2013 geeft aan dat windturbineparken een grote invloed op het landschap hebben. Daarom is het noodzakelijk voldoende zorg te besteden aan inpassing van de windturbines in de structuur van het landschap. De invulling van het windturbinepark langs de N33 vraagt tevens om aandacht voor de overlap met weidevogel- en akkervogelgebieden.

**Uitgangspunt gemeente Menterwolde**
Het gemeentelijk ruimtelijke beleid is onder andere gericht op de ontwikkeling van het bedrijventerrein Veenwolde, dat direct ten westen van de N33 is gelegen (zie verder het Beeldkwaliteitplan en –visie bedrijventerreinen A7/N33, gemeenten Menterwolde/Veendam, 2007). Een andere ontwikkeling is de recreatieve ontwikkeling bij Zuidbroek (zie de landschapsvisie Zuidbroek-Noord, gemeente Menterwolde, 2011). Zoals ook hiervoor aangegeven is, heeft de gemeente uitgesproken dat zij de locatie langs de N33 niet geschikt vindt voor een grootschalig windpark.

**Uitgangspunt gemeente Veendam**
De gemeente Veendam kiest voor een andere invulling van het gebied dat door de provincie voor windenergie is aangewezen. In haar structuurschets (gemeente Veendam, 2007) staat bijvoorbeeld:

*"In het oostelijk gelegen gebied buiten de linten van Meeden, Zuidwending, Ommelanderwijk en Bareveld zal worden ingezet op het openhouden van het grootschalig landschap in een patroon van open-lint-open. De open gebieden zijn voornamelijk voor de grootschalige landbouw of andere grootschalige functies op het gebied van bijvoorbeeld de (energie)winning (magnesium, gas of wind)."*

[8] Dit gebeurt in een rijksinpassingsplan.

De gemeente Veendam ziet een andere toekomstige bijdrage aan duurzame energie. In haar toekomstvisie (Gemeente Veendam, 2009) geeft de gemeente een doorkijk:

*"Veendam heeft in de afgelopen periode een belangrijke bijdrage geleverd aan het realiseren van het Energie Akkoord Noord-Nederland. Langs de N33 zijn geen windmolens verschenen, maar er is, in goed overleg met de buren, een alternatief programma uitgevoerd. Dit programma bestond uit een combinatie van windenergie langs het A.G. Wildervanckkanaal, energieopwekking uit biomassa en diverse andere alternatieve duurzame energie toepassingen."*

17-10-2011 / 10:22:22 / 1124 /00011



# 3 VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

## 3.1 Voornemen

De voorgenomen activiteit betreft de realisatie van een windpark in de gemeenten Veendam en Menterwolde, genaamd *Windpark N33*. Het plangebied betreft een gebied van ongeveer 1,25 bij 12,25 kilometer langs de autoweg N33 (zie figuur 3.1 voor het door de provincie aangewezen plangebied). Het totaal geïnstalleerde vermogen van het windpark is afhankelijk van het te kiezen windturbinetype en het aantal windturbines, maar als indicatie kan 120 megawatt aangehouden worden. In het MER worden verschillende windturbineklassen beschreven. De initiatiefnemer heeft als voornemen een windturbinetype uit de 5-8 MW-klasse te kiezen. Een alternatieve windturbineklasse wordt in de volgende paragraaf besproken. Van het type windturbine uit de 5-8 MW-klasse zullen ter indicatie dan circa 15-24 turbines gerealiseerd worden om tot een totaal van 120 MW of meer te komen.

De voorgenomen activiteiten betreffen de bouw en aanleg van het windpark inclusief de daarbij behorende infrastructuur (hoofdzakelijk de bouwwegen, opstelplaatsen, kabels en het transformatorstation) en aansluitend de verdere exploitatie hiervan. De tijdsduur van bouw en aanleg beslaat naar verwachting een periode van twee tot vier jaar na aanvang van de werkzaamheden, afhankelijk van levering van materialen en beschikbaarheid van materieel. De exploitatie heeft een permanent karakter (24-uurs bedrijfsvoering) en is bedoeld voor 20 tot 30 jaar.

**Windturbines**
De exacte positionering van de windturbines is nog niet bekend, vanwege het feit dat dit afhankelijk is van in het plangebied aanwezige bebouwing en belemmeringen vanuit milieuoogpunt. Deze belemmeringen worden in het MER onderzocht. Door middel van inrichtingsalternatieven wordt gezocht naar een meest milieuvriendelijk alternatief.
De commercieel beschikbare typen windturbines moeten voor plaatsing op land gecertificeerd zijn. Elke turbine heeft drie rotorbladen en is in de grond verankerd met een fundament.

**Elektrische werken**
De windturbines worden met een ondergrondse kabel verbonden met het aansluitpunt op het elektriciteitsnetwerk. In de turbines zijn faciliteiten geplaatst voor de eerste transformatie (naar 10/33 kV), zodat geen apart transformatorhuisje gebouwd hoeft te worden voor iedere turbine. Er zal naar verwachting één transformatorstation worden gebouwd, bij het windpark, voor de omzetting van de spanning naar een spanning die geschikt is voor het landelijke hoogspanningsnet, evenals een aansluitfaciliteit bij het aansluitpunt op het landelijke hoogspanningsnetwerk van netbeheerder TenneT. De geproduceerde energie wordt zo aan het net geleverd en getransporteerd naar de gebruikers.

**Civiele werken**
Ook zijn er wegen nodig voor de bouw en het onderhoud van de turbines. Voor periodiek onderhoud en storingen zullen service- en onderhoudsbusjes ingezet worden. Voor een goede bereikbaarheid zullen mogelijk (tijdelijke) werkwegen worden aangelegd. Gedeeltelijk kan gebruik gemaakt worden van openbare en bestaande infrastructuur. Per windturbine wordt een opstelplaats aangelegd, die dienst doet als ruimte voor een bouwkraan ten behoeve van aanleg en eventueel onderhoud van de windturbine.

Het windpark levert, afhankelijk van aantal en type windturbines, naar verwachting een hoeveelheid elektriciteit met een ordegrootte van 380 GWh per jaar. Dat komt overeen met

het elektrische energieverbruik van circa 100.000 huishoudens per jaar, uitgaande van een jaarverbruik van 3.600 kWh per huishouden.

**Figuur 3.1 Het plangebied voor Windpark N33 (Provinciale Omgevingsverordening, 2009)**

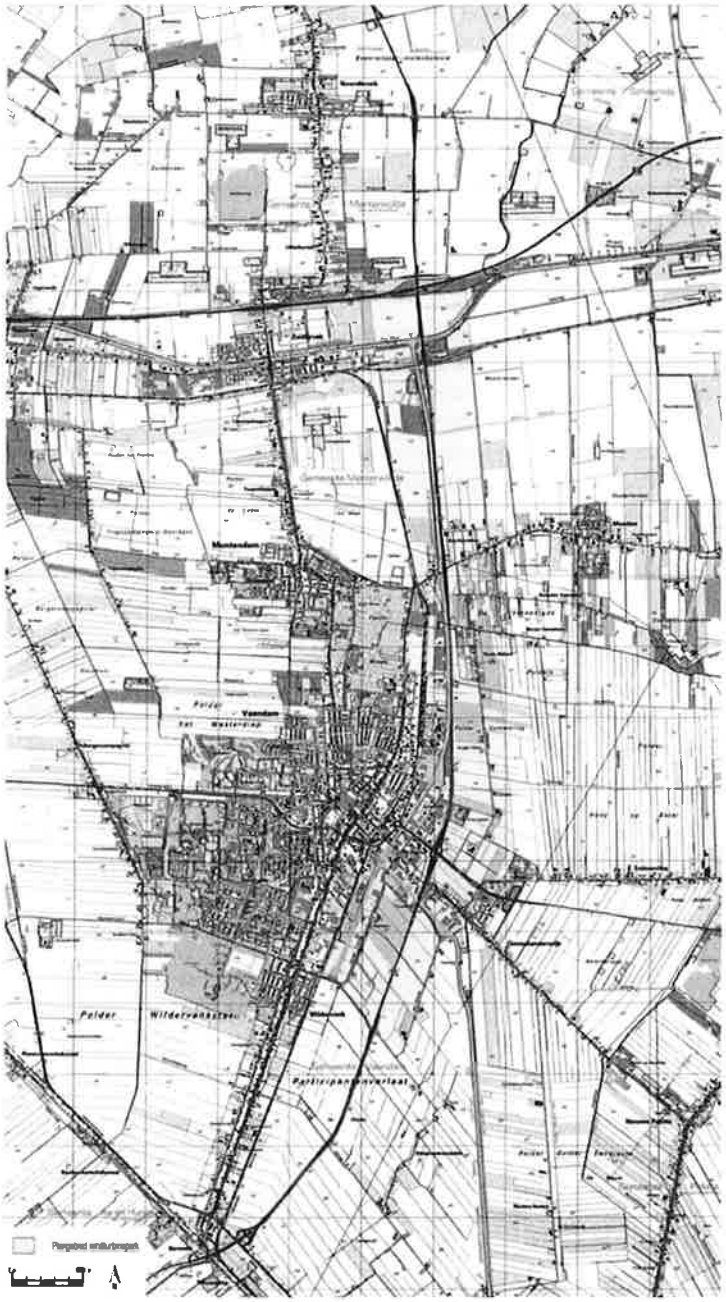

17-10-2011 / 10:22:22 / 1124 /00012



**Participatie**
Beide initiatiefnemers zijn voornemens om (financiële) participatie in het windpark door omwonenden en eventueel andere derden mogelijk te maken. De wijze waarop deze mogelijkheid geboden zal worden, wordt nog nader uitgewerkt.

## 3.2 Alternatieven

In het kader van het MER wordt een aantal alternatieven vergeleken met het voornemen. Enerzijds gaat het om alternatieven voor de locatie van het windpark, anderzijds gaat het om inrichtingsalternatieven op de locatie.

**Locatie-alternatieven**
Een belangrijk onderdeel van de plan-m.e.r. procedure is het onderbouwen van de locatiekeuze vanuit het oogpunt van milieueffecten. In het MER zal een aantal redelijkerwijs te beschouwen alternatieve locaties worden onderzocht en vergeleken met de locatie van het voornemen zoals beschreven in paragraaf 3.1. Deze alternatieven moeten realistisch zijn. Dat wil zeggen: technisch en financieel uitvoerbaar.

Bij de te onderzoeken alternatieve locaties richt het MER zich vooral op mogelijke locaties in de omgeving van het beoogde windpark. Door 'trechtering' van mogelijke locaties in (Noord) Nederland naar de directe omgeving van het beoogde windpark, wordt onderzocht of het om een geschikte locatie gaat. Aangezien nog veel windparken aangelegd moeten worden om de landelijke en provinciale doelstellingen te behalen, geldt daarbij dat het niet gaat om de vraag of de locatie langs de N33 in de gemeenten Veendam en Menterwolde de beste locatie is voor een grootschalig windpark, maar of het een geschikte locatie is. Immers naast de locatie langs de N33 zijn ook op andere plaatsen grootschalige windparken gewenst vanuit de optiek van het bereiken van de duurzame energiedoelstellingen.

Bij dit locatieonderzoek worden alleen landlocaties in overweging genomen die een project van min of meer gelijke omvang (120 MW of meer) mogelijk maken. Alternatieve locaties worden op een aantal relevante aspecten vergeleken, waarbij hinder, ecologie en landschap de belangrijkste zijn. Ook zal aansluiting worden gezocht in de criteria die worden genoemd in de brief van minister Verhagen en minister Schultz van Haegen (met kenmerk LOK2011044666), zoals aansluiting bij grootschalig agrarisch productielandschap, grote wateren en industrieterreinen en havencomplexen. Bestaande initiatieven van windparken worden niet beschouwd als alternatieven. Het gaat dan bijvoorbeeld om initiatieven welke een verzoek tot het opstellen van een ruimtelijk plan hebben ingediend bij het bevoegd gezag. Bij deze locatiekeuze en het beschouwen van alternatieve locaties wordt niet gedifferentieerd naar verschillende opstellingsvarianten, maar wordt uitgegaan van een mogelijk op te stellen aantal megawatts uitgaande van een gemiddelde moderne turbine en de beschikbare ruimte.

**Inrichtingsalternatieven**

*Nulalternatief*
Het nulalternatief is de huidige situatie met de autonome ontwikkeling. Het nulalternatief is het alternatief waarbij het windturbinepark niet wordt gerealiseerd. Het gebied zal zich dan ontwikkelen conform vastgesteld of voorgenomen beleid, maar zonder realisatie van het windpark. Deze situatie dient als referentiekader voor de effectbeschrijving.

*Verschillende vermogens / posities*
Er zijn verschillende windturbines op de markt met verschillende vermogens. De trend is dat windturbines steeds groter en efficiënter worden met een steeds groter wordend vermogen. Het vermogen van de te selecteren turbine bepaalt mede de energieopbrengst van het

windpark. De turbines met de grootste vermogens zijn tussen de 5 MW en 8 MW. Deze klasse komt overeen met het plan van de initiatiefnemers. Van een type windturbine uit de 5-8 MW-klasse zullen ter indicatie circa 15-24 turbines geplaatst moeten worden om tot een totaal van 120 MW of meer te komen.

Op dit moment is echter een turbine met een kleiner vermogen (van circa 3 tot 5 MW) het meest gangbaar. Deze turbineklasse wordt daarom als alternatief meegenomen in het MER. Afhankelijk van het type turbine zijn verschillende posities van windturbines mogelijk. Zo kunnen kleinere windturbines dichterbij elkaar worden geplaatst en moeten bij grotere windturbines grotere tussenafstanden gehanteerd worden. Daarnaast zullen over het algemeen grotere windturbines ook verder van woningen geplaatst dienen te komen dan kleinere, in verband met de kaders uit het Activiteitenbesluit.

Belangrijk om hier nog op te merken is dat ervoor wordt gekozen om in het MER te werken met turbineklasses in plaats van turbinetypes. Onafhankelijkheid ten opzichte van turbineleveranciers en keuzevrijheid in een later stadium vormen hiervoor de argumenten. Daarnaast komen er met enige regelmaat nieuwe windturbinetypes op de markt, die mogelijk interessant zijn voor toepassing. Werken met turbineklasses sluit nieuwe turbinetypes niet uit, mits ze binnen de reikwijdte van de effecten van de onderzochte turbineklasses vallen. Kortweg zien de alternatieven er dan als volgt uit:

| Turbineklasse | Ashoogte | Rotordiameter | Tiphoogte |
|---|---|---|---|
| 5-8 MW klasse | Circa 135 meter | Circa 122 meter | Circa 198 meter |
| 3-5 MW klasse | Circa 110 meter | Circa 100 meter | Circa 160 meter |

In een later stadium zal voor een klasse gekozen worden en tevens een concreet turbinetype, dat wat betreft ashoogte en rotordiameter en daarmee wat betreft milieueffect past binnen de te onderzoeken alternatieven in het MER.

*Inrichting kabeltracé en netaansluiting*
Voor de elektriciteitskabels vanaf het windpark tot aan het aansluitingspunt op het elektriciteitsnet zijn meerdere kabeltracé's en meerdere aansluitpunten mogelijk. In het MER wordt een beperkt aantal potentiële kabeltracés en aansluitpunten bekeken en onderzocht op milieueffecten.

17-10-2011 / 10:22:22 / 1124 /00013



# 4 MOGELIJKE EFFECTEN EN MAATREGELEN

## 4.1 Mogelijke effecten

In het MER zullen de milieueffecten die het voornemen met zich meebrengt, in beeld worden gebracht. Het gaat om de hierna te noemen milieuaspecten.

**Energieopbrengst**
De belangrijkste redenen om windinitiatieven te realiseren, is het opwekken van duurzame energie. Van de te onderscheiden alternatieven wordt daarom in het MER berekend hoeveel energie wordt opgewekt. Ook kan worden bepaald welke uitstoot van schadelijke stoffen het windpark vermijdt in vergelijking met de situatie dat dezelfde energie wordt opgewekt volgens conventionele wijze, zoals kolenverbranding. Een vergelijking wordt gemaakt met de emissies van de huidige brandstofmix die wordt gebruikt in Nederland voor opwekking van elektriciteit. In het MER wordt tevens aandacht besteed aan hoeveel energie het kost om turbines te produceren en te plaatsen.

**Leefomgeving**
Ter voorkoming van onaanvaardbare effecten op de leefomgeving van mensen zijn normen voor windturbines opgesteld voor het effect van het geluid dat door de turbines wordt geproduceerd en de slagschaduw die de bewegende rotoren kunnen veroorzaken. Elektromagnetische velden van enige omvang zijn niet aan de orde, gezien het voltageniveau van de elektriciteitskabels en de ligging ondergronds. Eventuele elektromagnetische straling van de windturbines zelf is verwaarloosbaar, zeker gezien het feit dat aan te houden afstanden tot woningen vanwege slagschaduw en geluid vele malen groter zijn en daarmee bepalend. In het MER wordt daarom alleen aandacht besteed aan geluid en slagschaduw.

*Geluid*
Windturbines produceren geluid. Het geluid is afkomstig van de bewegende delen in de rotor en van de rotorbladen die door de wind worden rondgedraaid. In het MER worden de geluidseffecten kwantitatief vastgesteld, door de geluidscontouren te berekenen van het windpark en het aantal geluidgevoelige bestemmingen (woningen van derden) binnen de contouren te bepalen. Als geluidcontouren kan worden uitgegaan van de geluidsnorm voor windturbines als middencontour (Lden 47) en twee aanvullende contouren met een afwijkende waarde. Tevens zal worden aangegeven of aan de wettelijke voorschriften voor geluid kan worden voldaan.

*Slagschaduw*
Windturbines hebben als gevolg van de draaiende rotor een bewegende schaduw, de zogenaamde slagschaduw. Op bepaalde plaatsen en onder bepaalde omstandigheden kan de slagschaduw op een raam van een vertrek vallen en in dat vertrek een hinderlijke wisseling van lichtsterkte veroorzaken. De mate van hinder wordt onder meer bepaald door de opstelling, door de blootstellingsduur en door de intensiteit van de wisselingen in lichtsterkte. In het MER wordt de slagschaduwhinder kwantitatief vastgesteld, door de slagschaduwcontouren te bepalen. Daarbij kan worden uitgegaan van de contour van de wettelijke norm voor slagschaduw, en twee andere klassen van slagschaduwduur, waarbinnen sprake kan zijn van slagschaduwhinder en vervolgens het aantal woningen van derden binnen de contouren te bepalen. Tevens wordt aangegeven of voldaan kan worden aan de wettelijke normen voor slagschaduwhinder.

**Flora en fauna**
Bekeken zal worden wat de effecten van het windpark zijn op flora en fauna. Het gaat hierbij voornamelijk om de risico's voor vogels en vleermuizen op aanvaring, verstoring en barrièrewerking. Speciale aandacht zal uitgaan naar het effect van het windpark op weidevogels en akkervogels, omdat de aanwezigheid hiervan als aandachtspunt is geïdentificeerd in het plan-MER voor het Provinciale Omgevingsplan 3 (zie bijlage 4).

**Cultuurhistorie en archeologie**
In het MER wordt aangegeven of verwacht kan worden of er archeologische waarden in de bodem ter plaatse van de windturbines aanwezig zijn en welke maatregelen genomen kunnen worden om eventuele waarden te beschermen. De beleidskaart archeologie en de nota archeologiebeleid van de gemeente Veendam uit 2008 verschaft hierbij belangrijke informatie. Voor het aspect cultuurhistorie is de cultuurhistorische waardenkaart zoals die door de Provincie Groningen is opgesteld, richtinggevend.

**Landschap**
Het MER besteedt aandacht aan de invloed van het windpark op het landschap. Aan de hand van visualisaties vanuit verschillende posities en eventuele *viewsheds*[9] zal op objectieve wijze een indruk worden gegeven wat de alternatieven betekenen voor het landschap op basis van een landschapsanalyse door een landschapsarchitect. Ook wordt bekeken in hoeverre het windpark aansluit bij aanwezige landschappelijke structuren. Afhankelijk van de grootte van de turbines zal vanwege de luchtvaartveiligheid verlichting op de gondel van de turbines worden aangebracht. Dit aspect wordt meegenomen in het MER als het effect op zichtbaarheid wordt behandeld. Tevens wordt aandacht besteed aan de windparkontwikkelingen in de nabijheid van het voornemen. Windmolens zijn van relatief grote afstand zichtbaar. Daarom zal het onderzoek ten aanzien van het aspect landschap zich niet beperken tot uitsluitend het grondgebied van de gemeenten Menterwolde en Veendam.

**Waterhuishouding**
Voor het windpark worden enkele verhardingen aangebracht die effect op de waterhuishouding kunnen hebben, te weten fundatieoppervlak, transformatorstation, het inkoopstation en de infrastructuur van het windpark. De waterhuishouding wordt in het MER beoordeeld op een aantal punten en verwoord in de watertoets. Deze punten zijn grondwater, oppervlaktewater, hemelwaterafvoer en afvalwater.

**Veiligheid**
Om de veiligheid van de omgeving van het windpark te kunnen garanderen, wordt onderzocht welke veiligheidseffecten het plaatsen van windturbines heeft. Speciale aandacht gaat uit naar de aanwezigheid van de spoorlijn, de autoweg N33, gasleidingen, de stikstofleiding, de aardgasfabriek, het zweefvliegveld, het bedrijventerrein en het A.G. Wildervanckkanaal nabij het windpark. Onder andere aan de hand van het Handboek Risicozonering Windturbines wordt gekeken welke veiligheidscontouren rondom de windturbines moeten worden aangehouden en hoe zich dit verhoudt met de aanwezige objecten en activiteiten in de omgeving.

[9] Een *viewshed* geeft grafisch (op kaart) weer vanaf welke locaties in de omgeving van een windpark de windturbines gedurende welke periode per jaar te zien zijn.

17-10-2011 / 10:22:22 / 1124 /00014



## 4.2 Effectbeoordeling

De omvang van het studiegebied[10] verschilt per milieuaspect. Meestal is het studiegebied (veel) groter dan het plangebied. De verwachte effecten worden beschreven en beoordeeld. Het nulalternatief fungeert als referentie voor de beoordeling van de effecten. De effectbeschrijving zal waar mogelijk en zinvol met cijfers onderbouwd worden. Indien het niet mogelijk is om de effecten te kwantificeren, zal de beschrijving kwalitatief zijn.

Naast blijvende effecten wordt ook aandacht besteed aan tijdelijke en/of omkeerbare gevolgen. Ook wordt, waar zinvol, aangegeven of cumulatie met andere projecten kan optreden, zoals de verbreding van de N33.

De effecten worden per milieuaspect beschreven aan de hand van beoordelingscriteria. Soms is dit een harde parameterwaarde die door de overheid is aangewezen als een norm (getal), bijvoorbeeld de grenswaarde voor geluidhinder. Waar effecten niet in cijfers kunnen worden getoetst, gebeurt dit kwalitatief door deskundigen op basis van het relevante wet- en beleidskader. In tabel 4.1 is per milieuaspect aangegeven welke criteria worden gebruikt en de wijze waarop de effecten worden beschreven en beoordeeld (kwantitatief en/of kwalitatief).

**Tabel 4.1 Beoordelingscriteria per milieuaspect**

| Aspecten | Beoordelingscriteria | Effectbeoordeling |
|---|---|---|
| Geluid | • Aantal geluidgevoelige objecten binnen 3 geluidsniveaucontouren | Kwantitatief |
| Slagschaduw | • Het aantal woningen binnen 3 slagschaduwduurcontouren | Kwantitatief |
| Flora en fauna | • Beschermde gebieden<br>• Beschermde soorten<br>• Aantasting ecologische relaties | Kwalitatief en kwantitatief (soorten) |
| Cultuurhistorie en archeologie | • Aantasting cultuurhistorische waarden<br>• Aantasting archeologische waarden | Kwalitatief |
| Landschap | • Invloed op landschappelijke structuur<br>• Herkenbaarheid opstellingen<br>• Invloed op de rust<br>• Invloed op lokale openheid<br>• Invloed op regionale openheid<br>• Zichtbaarheid | Kwalitatief (zichtbaarheid ook kwantitatief door middel van viewsheds) |
| Waterhuishouding | • Grondwater (kwaliteit)<br>• Oppervlaktewater (aanwezigheid, kwaliteit)<br>• Hemelwaterafvoer<br>• Afvalwater | Kwalitatief |
| Veiligheid | • Bebouwing<br>• Wegen (weg, water, rail)<br>• Industrie<br>• Ondergrondse transportleidingen en kabels<br>• Bovengrondse leidingen<br>• Hoogspanningsleidingen<br>• Dijklichamen en waterkeringen<br>• Straalpaden<br>• Radar<br>• Laagvliegroutes<br>• Zweefvliegveld | Kwantitatief, afstand tot object |
| Energieopbrenst | • Opbrengst<br>• $CO_2$-emissie reductie | Kwantitatief, in kWh<br>Kwantitatief, in ton/jaar |

[10] Studiegebied: het gebied waarbinnen zich mogelijke effecten kunnen voordoen. Plangebied: het gebied waarbinnen zich de voorgenomen activiteit afspeelt.

| Aspecten | Beoordelingscriteria | Effectbeoordeling |
|---|---|---|
| | • $NO_x$-emissie reductie<br>• $SO_2$-emissie reductie | Kwantitatief, in ton/jaar<br>Kwantitatief, in ton/jaar |

Om de effecten van de alternatieven per aspect te kunnen vergelijken, worden deze op basis van een + / - score beoordeeld. Hiervoor wordt de volgende beoordelingsschaal gehanteerd, zoals weergegeven in tabel 4.2.

**Tabel 4.2: scoringsmethodiek**

| Score | Oordeel ten opzicht van de referentiesituatie (nulalternatief) |
|---|---|
| -- | Het voornemen leidt tot een sterk merkbare negatieve verandering |
| - | Het voornemen leidt tot een merkbare negatieve verandering |
| 0 | Het voornemen onderscheidt zich niet van de referentiesituatie |
| + | Het voornemen leidt tot een merkbare positieve verandering |
| ++ | Het voornemen leidt tot een sterk merkbare verbetering van het milieu |

Indien de effecten marginaal zijn, wordt dit in de voorkomende gevallen aangeduid met 0/+ (marginaal positief) of 0/- (marginaal negatief).

## 4.3 Mitigerende maatregelen

De in het MER aan te geven negatieve *milieueffecten* kunnen door middel van het uitvoeren van mitigerende maatregelen, verzacht worden of teniet worden gedaan. In het MER worden deze maatregelen beschreven en aangegeven wordt welk effect de mitigerende maatregelen naar verwachting hebben.

## 4.4 Leemten in kennis

In het MER wordt aangegeven welke belangrijke informatie ontbreekt en welke gevolgen dit heeft voor de effectbepaling en -beoordeling. Waar mogelijk wordt aangegeven welke aanvullende onderzoeken deze leemten kunnen wegnemen.

## 4.5 Evaluatie

In het MER wordt aangegeven welke milieuaspecten tijdens en na het realiseren van het voornemen onderwerp van monitoring en evaluatie dienen te zijn, met als doel na te gaan wat de daadwerkelijk optredende milieueffecten zijn. Eventueel kunnen op basis daarvan maatregelen getroffen worden.

17-10-2011 / 10:22:22 / 1124 /00015



# 5 PROCEDURES EN BESLUITVORMING

## 5.1 Rijkscoördinatieregeling en rijksinpassingplan

Om de realisatie van het windpark mogelijk te maken, is de rijkscoördinatieregeling van toepassing en wordt een rijksinpassingplan opgesteld. Met behulp van de rijkscoördinatieregeling (Wet ruimtelijke ordening, § 3.6.3) kan de rijksoverheid bij projecten van nationaal belang de vergunningen en andere besluiten coördineren. Er is altijd een minister die als projectminister optreedt. Bij energieprojecten is dat de minister van EL&I.

In de rijkscoördinatieregeling worden de verschillende besluiten (vergunningen) die voor een project nodig zijn, tegelijkertijd en in onderling overleg genomen. Het gaat naast vergunningen ook om het rijksinpassingplan. Dit is een ruimtelijk besluit van het Rijk, dat vergelijkbaar is met een bestemmingsplan. Alle besluiten voor een project worden tegelijkertijd in ontwerp ter inzage gelegd. Op dat moment kan iedereen daarop een reactie geven, ook wel 'zienswijze' genoemd. De overheden nemen daarna de definitieve besluiten ook weer tegelijkertijd, rekening houdend met de ontvangen adviezen en zienswijzen. Als een burger of organisatie het niet eens is met een of meer van de besluiten, kan hij/zij in beroep gaan bij de Raad van State. De verantwoordelijkheden voor de verlening van de vergunningen (de bevoegdheid) blijven bij rijkscoördinatie ongewijzigd:

- De initiatiefnemers blijven verantwoordelijk voor een goede projectvoorbereiding en het aanvragen van alle benodigde vergunningen;
- De vergunningen, ook wel 'uitvoeringsbesluiten' genoemd, blijven de verantwoordelijkheid van dezelfde overheden als wanneer het project niet door het rijk gecoördineerd zou worden. De projectminister bepaalt echter in overleg met de betrokken overheden wanneer alle ontwerpbesluiten en definitieve besluiten genomen worden. Ook verzorgt de projectminister de terinzagelegging.

## 5.2 De m.e.r.-procedure

In hoofdstuk 1 is aangegeven dat de wet voorschrijft dat de procedures voor het project-m.e.r. en het plan-m.e.r. gecombineerd en gelijktijdig moeten worden doorlopen en ook dat in beginsel één gecombineerd MER wordt gemaakt[11]. In deze paragraaf wordt weergegeven welke stappen worden doorlopen voor de m.e.r.-procedure.

**Mededeling van voornemen aan bevoegd gezag**
Omdat in de combinatieprocedure sprake is van een m.e.r.-beoordelingsplichtig besluit op aanvraag (in dit geval de m.e.r.-plichtige vergunning), vereist artikel 7.27, eerste lid, Wet milieubeheer, dat de initiatiefnemer een mededeling doet aan het bevoegd gezag van het voornemen om een aanvraag te doen voor een m.e.r.-beoordelingsplichtig besluit. Het desbetreffende bevoegde gezag is het bevoegd gezag voor de vergunning.

**Openbare kennisgeving**
De bevoegde gezagen geven openbaar kennis van het voornemen om een m.e.r.-beoordelingsplichtig besluit voor te bereiden. Daarin staat:

- dat stukken ter inzage worden gelegd,
- waar en wanneer dit gebeurt,
- dat er gelegenheid is zienswijzen in te dienen,
- aan wie, op welke wijze en binnen welke termijn,

[11] zie artikel 3.35, zesde lid van de Wet ruimtelijke ordening en artikel 14.4b van de Wet milieubeheer

- en of de Commissie voor de milieueffectrapportage (Commissie m.e.r.) om advies zal worden gevraagd over de voorbereiding van het plan.

**Raadpleging adviseurs en betrokken bestuursorganen over reikwijdte en detailniveau**
Het bevoegd gezag raadpleegt de adviseurs en de overheidsorganen die bij de voorbereiding van het plan moeten worden betrokken over de reikwijdte en het detailniveau van het MER. Het raadplegen van de Commissie m.e.r. is niet verplicht, maar wordt vrijwillig gedaan om zodoende een onafhankelijk advies op de inhoud van het op te stellen MER te hebben. Raadpleging gebeurt door deze conceptnotitie reikwijdte en detail, waarin de reikwijdte en het detailniveau van het op te stellen MER wordt beschreven, naar de adviseurs, relevante overheden en de Commissie m.e.r. te verzenden.

**Zienswijzen indienen**
De conceptnotitie reikwijdte en detail vormt tevens het belangrijkste stuk dat in het kader van de bovengenoemde openbare kennisgeving ter inzage wordt gelegd, zodat iedere betrokkene zienswijzen in kan dienen op de reikwijdte en het detailniveau van het nog op te stellen MER.

**Vaststellen reikwijdte en detailniveau van het MER**
Hoewel niet verplicht, zal er een definitieve notitie reikwijdte en detailniveau voor het op te stellen MER worden vastgesteld. Daarbij zullen de ingekomen zienswijzen, het advies van de betrokken overheidsorganen en het advies van de Commissie m.e.r. worden meegenomen. De initiatiefnemer is verantwoordelijk voor het project-m.e.r.-deel van de notitie en het Rijk voor het plan-m.e.r.-deel.

**Opstellen MER**
De eisen waaraan het MER moet voldoen, zijn beschreven in artikel 7.7 en artikel 7.23, eerste lid van de Wet milieubeheer. Samengevat moet het MER in elk geval bevatten/beschrijven:

- Het doel van het project;
- Een beschrijving van het project en de 'redelijkerwijs in beschouwing te nemen' alternatieven, zowel (bijv.) qua ligging als qua uitvoeringswijze;
- Welke plannen er eerder voor deze activiteit zijn vastgesteld en welke alternatieven daarin waren opgenomen;
- Voor welk(e) besluit(en) het MER wordt gemaakt en welke besluiten met betrekking tot het project al aan het MER vooraf zijn gegaan;
- Een beschrijving van de 'huidige situatie en de autonome ontwikkeling' in het plangebied;
- Welke gevolgen het project en de alternatieven hebben voor het milieu en een motivering van de manier waarop deze gevolgen zijn bepaald en beschreven en een vergelijking van die gevolgen met de 'autonome ontwikkeling';
- Effectbeperkende c.q. mitigerende maatregelen;
- Leemten in kennis;
- Een publiekssamenvatting.

**Openbaar maken van het MER en raadpleging Commissie m.e.r.**
Het MER wordt ter inzage gelegd en voor advies verzonden aan de Commissie m.e.r. Het ter inzage leggen gebeurt in principe gelijktijdig met de ter inzage legging van het ontwerp-inpassingplan en de ontwerpvergunning (de zgn. ontwerpbesluiten), aangezien op basis van de Rijkscoördinatieregeling dit gelijk oploopt.

**Zienswijzen indienen**
Iedereen kan zienswijzen indienen op het MER, ontwerp-inpassingplan en de ontwerpvergunningen. De termijn is daarvoor zes weken vanaf het moment dat de stukken ter inzage worden gelegd.

17-10-2011 / 10:22:22 / 1124 /00016



**Advies Commissie m.e.r.**
De Commissie m.e.r. geeft eveneens een advies op de inhoud van het MER (toetsingsadvies) waarbij zij de ingekomen zienswijzen betrekt. Eventueel geven de zienswijzen en het advies van de Commissie m.e.r. aanleiding tot het maken van een aanvulling op het MER, bijvoorbeeld om een aantal zaken wat verder uit te diepen of nadere accenten te leggen.

**Vaststellen plan inclusief motivering**
Het bevoegd gezag stelt het definitieve plan en de vergunningen vast. Daarbij geeft het aan hoe rekening is gehouden met de in het MER beschreven milieugevolgen en wat de overwegingen zijn met betrekking tot de in het MER beschreven alternatieven, de zienswijzen en het advies van de Commissie m.e.r.

**Bekendmaken plan**
De definitieve plannen/besluiten worden bekendgemaakt. Hiertegen kan eenieder die een zienswijze heeft ingediend tegen de ontwerpbesluiten, beroep instellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak Raad van State.

**Evaluatie**
Het bevoegd gezag evalueert de werkelijk optredende milieugevolgen en neemt zo nodig maatregelen om de gevolgen voor het milieu te beperken.

## 5.3 Nog te nemen besluiten

Voordat met de uitvoering van de voorgenomen activiteiten kan worden begonnen, zijn er nog verschillende besluiten nodig.

- Voor het planologisch mogelijk maken van het windpark, inclusief transformatorstation, is een nieuw ruimtelijk kader (het rijksinpassingsplan) nodig in het kader van de wet ruimtelijke ordening (wro).
- Voor de aanleg van het windpark is een omgevingsvergunning nodig, waarin vergunningen voor diverse aspecten zijn opgenomen (bouw, milieu, etc.) en een waterwetvergunning.
- Ruimtelijk plan en vergunningen gaan met de rijkscoördinatieregeling gecoördineerd in procedure.

## 5.4 Informatie en inspraak

Bij dit project zijn twee formele inspraakmomenten: tijdens de terinzagelegging van deze conceptnotitie reikwijdte en detail en bij de terinzagelegging van het ontwerp-inpassingplan en de ontwerpbesluiten, inclusief MER. De plaatsen en tijden van deze beide periodes van inspraak worden bekend gemaakt door middel van publicatie in één of meerdere dag-, nieuws- of huis-aan-huisbladen of op een andere geschikte wijze. Na verwerking van de zienswijzen worden de definitieve besluiten vastgesteld. Tegen die besluiten kan beroep worden ingesteld bij de Raad van State.

Schriftelijke reacties kunnen gedurende de inspraaktermijn onder vermelding van 'Conceptnotitie reikwijdte en detail Windpark N33' worden gestuurd naar:

**Bureau Energieprojecten**
Inspraakpunt Windpark N33
Postbus 223
2250 AE Voorschoten

Meer informatie over het project is te vinden op de website **www.windpark-n33.nl** of te verkrijgen bij:

**KDE Energy**
Mevr. M. van der Puijl
Postbus 4
9620 Slochteren
Tel: 0598-425860
Email: m.vanderpuijl@kde-energy.com
www.kde-energy.com

17-10-2011 / 10:22:22 / 1124 /00017



## Bijlage 1: Literatuur


- Gemeente Menterwolde, Landschapsvisie Zuidbroek-Noord, concept, 2011
- Gemeente Veendam, Toekomstvisie Veendam 2020; Turfstad èn Durfstad, vaststelling Raad 26/01/2009
- Gemeente Veendam, Structuurschets, 2007
- Gemeenten Menterwolde en Veendam, Beeld kwaliteitsplan en –visie bedrijventerreinen A7 N33, 2007
- Grontmij, Startnotitie Windpark N33, 2005
- IPO. Brief aan de minister van EL&I inzake ruimtelijke reservering windenergie in de provincies. Kenmerk: MIL04459a/2011, 28 februari 2011
- Ministerie van I&M, ontwerp Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte, 2011
- Ministerie van EZ, Derde Energienota, 1995
- Ministerie van VROM e.a., Nota Ruimte, 2005
- Ministerie van VROM, Uitvoeringsnota Klimaatbeleid, 1999
- Ministerie van VROM, Werkprogramma 'Schoon en Zuinig: Nieuwe energie voor het klimaat', 2007
- Minister van I&M. Brief aan de Tweede Kamer inzake aanbieding Structuurvisie Infrastructuur & Ruimte met bijbehorende stukken. Kenmerk: IenM/BSK-2011/89644, 14 juli 2011
- Ministers van I&M en EL&I. Brief gericht aan het IPO betreffende Windenergie op land. Kenmerk: LOK2011044666, 17 mei 2011
- Ministerie van EL&I. Energierapport 2011, 2011
- Provincie Groningen, Coalitieakkoord 2011-2015 'Energiek en scherp aan de wind', 2011
- Provincie Groningen, Provinciale omgevingsverordening Groningen, 2009
- Provincie Groningen, Provinciaal Omgevingsplan Groningen 3, 2009-2013
- Provincie Groningen. Nota reacties en commentaar ontwerp-Provinciaal Omgevingsplan 2009-2013 Groningen en ontwerp-Provinciaal Omgevingsverordening 2009, vaststelling GS 21/04/2009
- Provincie Groningen, POP 2, 2006
- Provincie Groningen, Provinciaal Omgevingsplan 'Koersen op karakter', 2000
- Royal Haskoning, Milieurapport SMB POP2, 2005
- Royal Haskoning, PlanMER POP Groningen, 2008
- Rijksoverheid en provincies Groningen, Drenthe, Fryslân en Noord-Holland. Energieakkoord Noord-Nederland, 2007

17-10-2011 / 10:22:22 / 1124 /00018



# Bijlage 2: Gebruikte afkortingen en begrippen

**Alternatief**
Andere wijze dan de voorgenomen activiteit om (in aanvaardbare mate) tegemoet te komen aan de doelstelling(en). De Wet milieubeheer schrijft voor dat in een MER alleen alternatieven moeten worden beschouwd die redelijkerwijs in de besluitvorming een rol kunnen spelen. De notitie reikwijdte en detail geeft mede richting aan dat begrip 'redelijkerwijs'.

**Ashoogte**
De hoogte van de rotor-as, waaraan de bladen (wieken) van de windturbine zijn bevestigd, ten opzichte van het maaiveld.

**Autonome ontwikkeling**
Veranderingen die zich in het milieu zullen voltrekken als noch de voorgenomen activiteit, noch een van de alternatieven wordt gerealiseerd. Zie ook 'nulalternatief' en 'referentiesituatie'.

**Bevoegd gezag**
In het kader van de Wet Milieubeheer en de Wet op de ruimtelijke ordening: één of meer overheidsinstanties die bevoegd zijn om over de activiteit van de initiatiefnemer het besluit te nemen waarvoor het Milieueffectrapport wordt opgesteld.

**Commissie voor de m.e.r.**
Commissie van onafhankelijke deskundigen die het bevoegd gezag adviseert over de gewenste inhoud van het milieueffectrapport en in een latere fase over de kwaliteit van het milieueffectrapport.

**Initiatiefnemer**
Degene die een m.e.r.-plichtige activiteit wil ondernemen, in dit geval het samenwerkingsverband Windpark N33 bestaande uit KDE Energy en Blaaswind.

**Mitigatie**
Het verminderen van nadelige effecten (op het milieu) door het treffen van bepaalde maatregelen.

**M.e.r.**
De procedure van milieueffectrapportage; een hulpmiddel bij de besluitvorming, dat bestaat uit het maken, beoordelen en gebruiken van een milieueffectrapport en het evalueren achteraf van de gevolgen voor het milieu van de uitvoering van de activiteit waarvoor een milieueffectrapport is opgesteld.

**MER**
Milieueffectrapport. Een openbaar document waarin van een voorgenomen activiteit van redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven of varianten de te verwachten gevolgen voor het milieu in hun onderlinge samenhang op systematische en zo objectief mogelijke wijze worden beschreven.

**MW**
MegaWatt = 1.000 kiloWatt = 1.000 kW. kW is een eenheid van vermogen.

### Nulalternatief
Bij dit alternatief wordt uitgegaan van de bestaande situatie en de autonome ontwikkeling. Dit alternatief dient als referentiekader voor de effectbeschrijving van de andere alternatieven.

### Plangebied
Dat gebied, waarbinnen de voorgenomen activiteit of een der alternatieven kan worden gerealiseerd. Vergelijk: studiegebied.

### Referentiesituatie
Zie: 'Nulalternatief'.

### Notitie reikwijdte en detail
Document waarin wordt aangegeven wat er in het MER minimaal wordt onderzocht. In concept wordt dit document ter inzage gelegd en na het inwinnen van zienswijzen en adviezen wordt de notitie definitief gemaakt.

### Rotordiameter
De diameter van de denkbeeldige cirkel die door de rotorbladen (wieken) van de windturbine worden bestreken.

### Studiegebied
Het gebied waarbinnen de milieugevolgen dienen te worden beschouwd. De omvang van het studiegebied kan per milieuaspect verschillen. Vergelijk: plangebied.

### Varianten
Mogelijkheid om via (een) iets andere deelactiviteit(en) de doelstelling(en) in redelijke mate te realiseren. Dit wordt niet als complete activiteit beschreven in het MER (want dan zou er sprake zijn van een alternatief).

### Wettelijke adviseurs
Adviseurs die geraadpleegd worden door het bevoegd gezag teneinde een advies te krijgen over het plan en het MER. Veelal gaat het hierbij om de Regionale Inspectie van het Ministerie van I&M, de lokale afdeling van het Ministerie van EL&I, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, het waterschap en eventueel buurgemeenten en – provincies.

17-10-2011 / 10:22:22 / 1124 /00019



# Bijlage 3: Beleid ten aanzien van locatiekeuze

**Landelijk beleid – nota Ruimte**
In de Nota Ruimte (2005) is door het Rijk vastgelegd dat realisatie van windturbines geschiedt om dwingende redenen van groot openbaar belang. Het Rijk bepaalt de kaders op hoofdlijnen in de nota Ruimte terwijl de provincies de plaatsingsstrategie kiezen van grootschalige maar ook van kleinschalige bundeling van windturbines. Daarbij is als kader vastgelegd dat de mogelijke effecten op natuurlijke, cultuurhistorische en landschappelijke kwaliteiten door de provincies worden betrokken bij de strategie van de provincie. Op grond van de Nota Ruimte worden de provincie geacht aan te geven welke gebieden zij van landschappelijke en/of cultuurhistorische waarde beschouwen, mede vanuit wat in de Nota Ruimte is gesteld. Het Rijk werkt ook aan een strategie voor wind op land maar dit heeft tot op heden niet geleid tot aanpassingen in het beleid uit de Nota Ruimte.

De aanleiding voor het Rijk om deze kaders te geven lagen in de overeenkomst uit 2001 tussen het Rijk en de provincies om 1.500 MW op land aan windenergie te realiseren (BLOW-akkoord: Bestuursovereenkomst Landelijke Ontwikkeling van Windenergie) in 2010. Groningen had 165 MW als taakstelling.

**Provinciaal beleid - POP**
Door de provincie Groningen is al voorafgaand aan het BLOW en de Nota Ruimte voor de gehele provincie bepaald waar windenergie wordt toegestaan en waar niet. Dit is vastgelegd in het Provinciaal omgevingsplan 'Koersen op karakter' (2000). De provincie heeft hierin aangegeven dat zij vanuit het oogpunt van duurzaamheid, actief tegemoet wil komen aan de behoefte aan windenergie. Daarbij wil zij er echter zorg voor dragen dat dit niet teveel ten koste gaat van natuur en landschap. De provincie Groningen heeft vanuit haar visie op windenergie als industriële activiteit gekozen voor een verdere ontwikkeling van bestaande windparken bij Eemshaven en Delfzijl en, in het POP uit 2000 voor plaatsing op of aansluitend aan andere industrieterreinen in de provincie.

De uitbreidingen van windenergie op de plankaart van het provinciaal omgevingsplan betreffen gebieden in of aansluitend aan Eemshaven, Delfzijl en Veendam met daarnaast een kleine locatie bij Lauwersoog. In figuur 1 is de totale plankaart opgenomen (uit POP2, deze kaart is identiek aan de kaart uit het eerste POP).

**Figuur 1 Plankaart Provinciaal Omgevingsplan (2000) 'Koersen op karakter'**

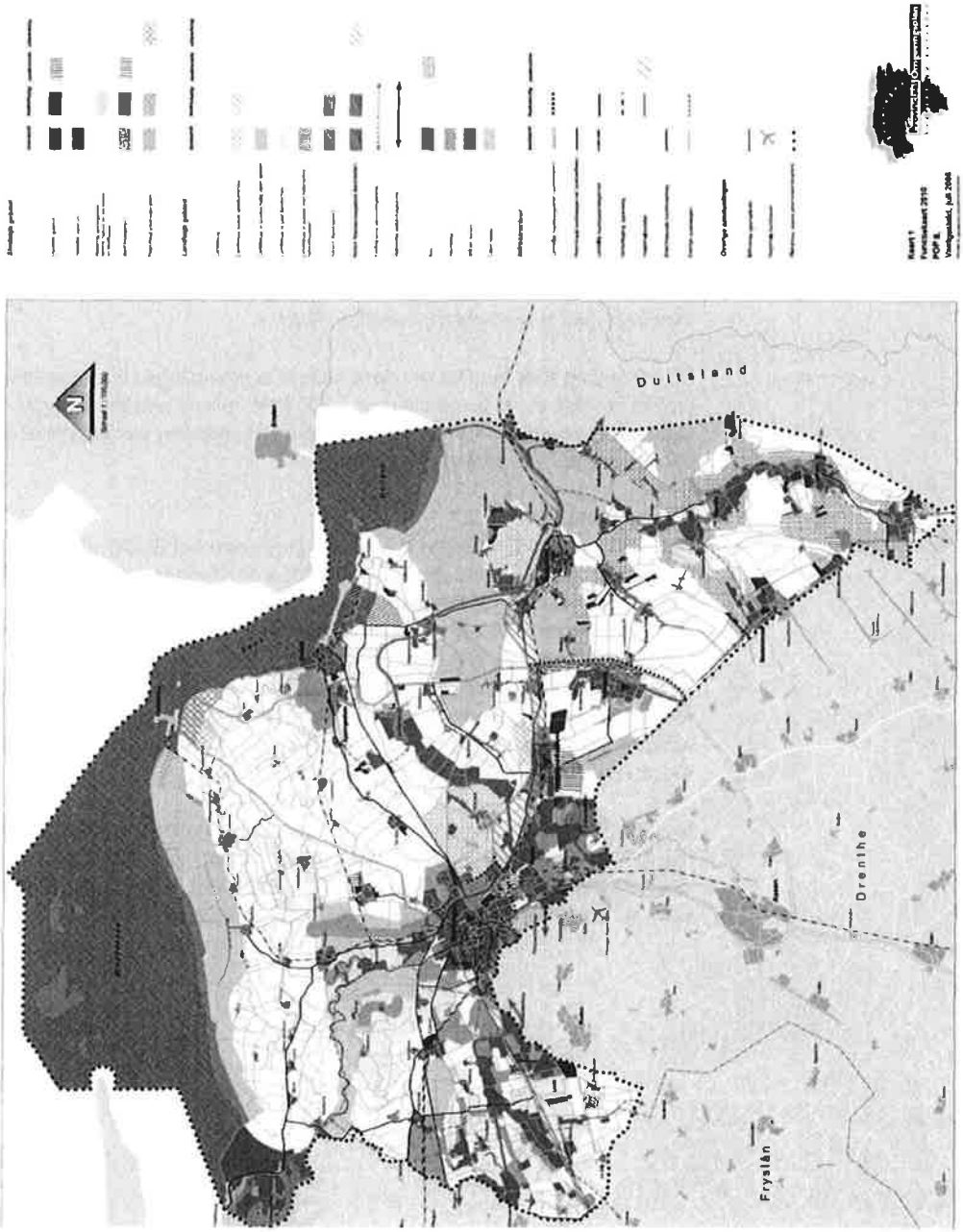

17-10-2011 / 10:22:22 / 1124 /00020



De locatie bij Veendam/Menterwolde betreft de locatie langs de autoweg N33, aansluitend aan de industriële activiteiten daar. In figuur 2 is uitwerkingslocatie bij de N33 aangegeven.

**Figuur 2 locatie Veendam in Provinciaal Omgevingsplan (2000) 'Koersen op karakter'**

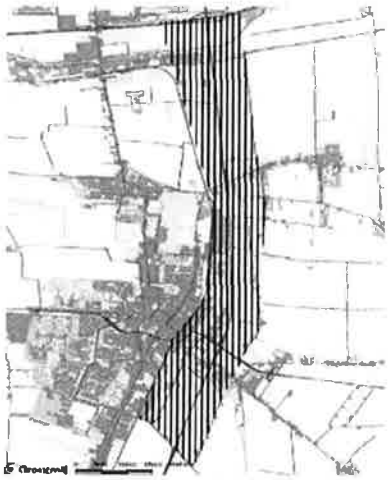

Het POP was het eerste integrale ruimtelijke plan van de provincie Groningen en integreert bestaande beleidsplannen voor de fysieke omgeving die met de vaststelling van het POP zijn komen te vervallen. Dit betrof ondermeer de partiële streekplanherziening Plaatsing windturbines uit 2000. In het POP heeft de provincie een afweging gemaakt op basis van haar ambitie om bij te dragen aan een duurzame ontwikkeling (onder meer ten aanzien van energie), maar ook karakteristieke landschappelijke en natuurlijke kwaliteiten van Groningen te behouden. Dit wil niet zeggen dat ruimtelijke ontwikkelingen niet mogelijk zijn, maar vanuit het streekeigen karakter (zoals grootschalige openheid) als vertrekpunt.

In het POP zijn kaarten opgenomen met de landschapswaarden van de verschillende gebieden in de provincie. Tevens is in het POP uitgewerkt welke natuurwaarden in de verschillende gebieden van de provincie zijn te vinden. Dit betreft onder meer EHS en Vogel- en Habitatrichtlijngebieden welke vooral de Waddenzee en de Dollard betreffen. De kernvisie achter de locaties welke in het POP zijn aangewezen voor windenergie betreft het uitgangspunt dat windenergie een industriële activiteit is. Om balans te vinden met landschappelijke- en natuurwaarden is beleidsmatig gekozen voor een koppeling aan bestaande en toekomstige bedrijventerreinen. Voor een deel betreft dit tegelijkertijd, voor Delfzijl en Eemshaven, koppeling/uitbreiding aan een bestaand windpark. In aanvulling daarop zijn zoals aangegeven locaties aangewezen bij Lauwersoog (als uitbreiding op een aantal bestaande turbines), bij de N33 en bij Oosterhorn (Delfzijl-Midden). Deze laatste twee sluiten aan op bestaande bedrijventerreinen en betreffen bedrijventerreinen of zoekgebieden voor bedrijventerreinen. Voor de locatie bij de N33 geldt dat de aangewezen locatie deels bestaande bedrijventerreinen betreft, gebieden voor nieuwe bedrijventerreinen en deels akkergebied. De uitbreidingen zijn vastgelegd in het POP. Tevens geldt voor deze locatie dat een reservering is gemaakt in het POP voor een verbreding van de N33. Solitaire windturbines zijn niet toegestaan vanwege landschappelijke en maatschappelijke bezwaren.

Voor de N33 is in 2005 het initiatief voor een windpark gestart door Blaaswind (nu met KDE) door het indienen van een startnotitie.

**Provinciaal beleid – POP2**
In het POP2 (2006) is het voorgaande nogmaals bevestigd door de provincie Groningen. De bij POP2 behorende plankaart is gelijk aan de kaart van het eerste POP (zie ook figuur 1). Met POP2 geeft de provincie ook invulling aan de opdracht en het kader vanuit de Nota Ruimte om een plaatsingsstrategie op te stellen rekening houdende met gebieden van landschappelijke en/of cultuurhistorische waarde. De provincie Groningen deed en doet dit via de binding met bedrijventerreinen. De locaties Eemshaven, Delfzijl en N33 heeft de provincie vervolgens ook vastgelegd in de provinciale milieuverordening.

Daarbij is ten behoeve van POP2 een plan-MER in de vorm van een Strategische milieubeoordeling (SMB) uitgevoerd. Een SMB is hetzelfde als een plan-MER. Voor de implementatie van de EU-richtlijn voor de strategische milieubeoordeling in nationale regelgeving werd altijd gesproken over een SMB (strategisch omdat het de milieueffecten van activiteiten in de planfase betreft). In de SMB zijn de milieueffecten van de vier locaties (Eemshaven, Delfzijl, N33 en Lauwersoog) onderzocht en beschreven. Hiermee kan de doelstelling van de provincie worden gerealiseerd, aangezien de locaties voldoende capaciteit bevatten de doelstelling van de provincie, 165 MW, te realiseren.

In de SMB is een nadere uitwerking ten opzichte van het POP opgenomen van de aspecten natuur en landschap. Met betrekking tot landschap komt naar voren dat het grootste deel van Groningen wordt gekenmerkt door grootschalige open gebieden, overigens met verschillende landschapstypen (nabij de N33 bijvoorbeeld 'wegdorpen op overgang zand/veen'). Er zijn een aantal relatief beperkte gebieden in het westen van Groningen waarbij perceelrandbeplanting belangrijke invloed heeft op het landschap. Aangezien de locaties voor windenergie grenzen aan open gebieden wordt de invloed op landschap voor alle locaties als negatief effect beoordeeld. Wat natuur betreft gaat het specifiek om de vogel- en habitatrichtlijngebieden (nu Natura 2000) Waddenzee en Dollard, naast kleinere gebieden bij het Lauwersmeer en het Zuidlaardermeer. Voor Eemshaven, Delfzijl en Lauwersmeer wordt de aanwezigheid nabij deze gebieden ook als aandachtspunt opgemerkt. EHS-gebieden en verbindingszones liggen verspreid over de provincie maar niet bij de windlocaties. Voor alle locaties zijn potentiële effecten op 'rode lijst soorten' geïdentificeerd die aandacht nodig hebben bij de uitwerking.

In de SMB zijn verder alle overige relevante aspecten eveneens betrokken, zoals hinder, cultuurhistorie en milieuwinst. Er zijn geen bijzondere negatieve effecten op verschillen die opvallen, anders dan dat als negatief wordt beoordeeld dat de aanwezigheid van windturbines de geluidsruimte van bedrijvigheid kan inperken. Aangezien op dit moment turbinegeluid is uitgezonderd van de geluidszone in de wet geluidhinder hoeft dit niet meer als negatief effect te worden beschouwd. Vanwege de gewenste koppeling aan bedrijventerreinen blijkt uit het MER dat externe veiligheid voor de locaties, met uitzondering van Lauwersoog, negatief scoort. Dit is een aandachtspunt ten gevolge van de keuze voor bundeling met industriële activiteiten maar geen onaanvaardbare belemmering voor de realisatie van windturbines maar behoeft wel aandacht bij de uitwerking. Hiervoor is een samenvatting gegeven van de belangrijkste hoofdpunten. In de bijlage is de volledige beoordeling van de N33 opgenomen.

**Provinciaal beleid – POP3**
In 2009 is er een nieuw provinciaal omgevingsplan opgesteld, het POP3 2009-2013. In dit plan heeft de provincie een nieuwe doelstelling voor windenergie neergelegd, te weten 750 MW in 2019. De doelstelling uit het BLOW uit 2010 voor geheel Nederland maar ook voor Groningen is gerealiseerd. De doelstelling is opgehoogd door het Rijk (onder het vorige kabinet) naar 6.000 MW op land en de provincie Groningen heeft dit vertaald naar een eigen provinciale doelstelling op basis van het Energieakkoord Noord-Nederland dat zij samen met de andere noordelijke provincies heeft afgesloten met het Rijk. De locaties waar de provincie dit wil realiseren zijn gelijk aan de locaties uit het eerste POP en POP2, met uitzondering van

17-10-2011 / 10:22:22 / 1124 /00021



de locatie bij Lauwersoog. Dat wil zeggen Eemshaven, Delfzijl en N33 in Veendam en Menterwolde. De provincie is van oordeel dat zij haar bijgestelde doelstelling in de aangewezen gebieden kan realiseren door het sterk toegenomen geïnstalleerde vermogen van een individuele turbine (nu 7,5-8 MW). Aangezien de provincie, al sinds het eerste POP, geen hoogtebeperking oplegt aan windturbines om maximale productie op de aangewezen locaties mogelijk te maken, is dit realistisch. De locatie bij Lauwersoog is niet meer meegenomen door de provincie omdat de bestaande turbines in 2008 verwijderd zijn als mitigatie voor de effecten op het natuurschoon van de Waddenzee ten gevolge van windturbines nabij de Eemshaven (Emmapolder).

Voor POP3 is eveneens een plan-MER opgesteld. Het opnieuw opnemen van deze activiteiten betekent immers een heroverweging aangezien mogelijk de omgeving van de voorziene activiteiten is veranderd. Voor de locaties van windenergie is in POP3 aansluiting gezocht bij de locaties van POP1 en POP2 die daar zijn aangewezen en gemotiveerd. Aangegeven is dat het 'strategisch alternatief' van spreiding versus opschaling (grotere turbines) niet voor de hand ligt omdat vanuit landschappelijke overwegingen en maatschappelijk draagvlak al in het eerste POP is gekozen om geen solitaire windturbines meer toe te staan. Met een doelstelling van 750 MW is een strategie van spreiding geen reële optie, wat ook voor opties geldt die niet op of aan toekomstige bedrijventerreinen liggen gezien het beleid van de provincie. Specifiek over de locatie N33 wordt in het plan-MER nog opgemerkt dat:

*"Bij de keuze voor de locatie N33 hebben in het verleden verschillende argumenten een rol gespeeld. Een belangrijk argument is de hoge windsnelheid in dit gebied waardoor het windpark een goed rendement kan halen. Daarnaast zijn verschillende activiteiten gebundeld, door de concentratie van de windparken, industrie en wegen. Hierdoor vinden ook effecten voor natuur, landschap en woon- en leefomgeving geconcentreerd plaats. Overige gebieden worden door de bundeling van activiteiten ontzien. Tevens is rekening gehouden met trek- en foerageerroutes van vogels."*

Uit de effectbeschrijving in het planMER komt geen ander beeld naar voren dan in de SMB die voor POP2 is opgegeven. Voor alle locaties geldt dat ze een grote zichtbaarheid hebben gezien de grootschalige openheid in grote delen van Groningen en het gegeven dat geen hoogtebeperking wordt gesteld. Tevens geldt dat externe veiligheid een aandachtspunt is bij de inrichting van de windparken. Voor de locaties wordt nog als aandachtspunt geïdentificeerd hinder voor mensen aangezien er verspreid liggende woningen in of nabij de zoekgebieden aanwezig zijn. Voor Eemshaven en Delfzijl geldt vooral als aandachtspunt de nabijheid van Natura 2000-gebied de Waddenzee. Dit geldt voor de locatie bij de N33 niet omdat deze op ruime afstand van Natura 2000-gebieden ligt (Zuidlaardermeergebied). Wel dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van weide- en akkervogels.

**Ruimtelijke ontwikkelingen**
Een aantal voorziene ontwikkelingen in de omgeving die relevant zijn voor de bundeling met industrie uit POP3 worden uitgewerkt. Het gebied ten westen van de N33 tussen Veendam en Menterwolde is aangewezen als zoekgebied bedrijventerrein en er is een reservering opgenomen voor de uitbreiding van de N33. Het gebied aan de zuidkant van de locatie voor het windpark is eveneens aangewezen als zoekgebied bedrijventerrein. Voor dit bedrijventerrein, oorspronkelijk Dallen II, is in het verleden een bestemmingsplan vastgesteld en is nu opgenomen in een ontwerp Bestemmingsplan Bedrijventerreinen van de gemeente Veendam. Voor de verdubbeling van de N33 heeft het ontwerptracébesluit ter inzage gelegen tot en met 22 maart 2011. Genoemde plannen vormen geen belemmering voor de realisatie van het windpark, al moet met de inrichting van het windpark hier wel rekening mee worden gehouden.

17-10-2011 / 10:22:22 / 1124 /00022



# Bijlage 4: SMB POP2 en planMER POP3 Windpark N33

In deze bijlage is de beoordeling van de locatie van windpark N33 uit de SMB voor het POP2 en de planMER voor het POP3 opgenomen.

**SMB POP2, 2006**
**Windpark Veendam – Menterwolde (N33)**
In de onderstaande tabel zijn de aspecten weergegeven waarop een effect verwacht wordt met bijbehorende de effectscore.

| Aspect | Criterium = mogelijke invloed op: | Score |
|---|---|---|
| Bodem en water | Waardevolle bodem | 0 |
| | Grondwaterbeschermingsgebieden | 0 |
| | Regionale zoekgebieden waterberging | - |
| Natuur | Vogel- en Habitatrichtlijngebieden | 0 |
| | EHS, Ecologische verbindingszones, robuuste verbindingszones | 0/- |
| | Weidevogelgebieden en Foerageergebieden | 0/- |
| | Beschermde en Rode Lijst soorten | - |
| Landschap, cultuurhistorie en archeologie | Archeologische waarden | 0/- |
| | Landschappelijke waarden/ waardevolle cultuurlandschappen (incl. Belvedèregebieden) | - |
| | Cultuurhistorische waarden | 0 |
| Mobiliteit | Belasting wegennet | 0/- |
| | Vervoersprestatie | 0/- |
| | Aansluiting op openbaar vervoer | nvt |
| Woon- en leefomgeving | Geluid | 0/- |
| | Licht | 0/- |
| | Luchtkwaliteit | 0 |
| | Externe veiligheid | - |
| | Klimaat | + |

**Toelichting per milieuaspect**

Bodem en Water

De locatie bevindt zich niet in een gebied met waardevolle bodem (geen gea-objecten). De locatie bevindt zich niet in een grondwaterbeschermingsgebied. Maar de locatie bevindt zich wel in een toekomstig (nood)waterbergingsgebied.

Natuur

De locatie bevindt zich niet in een speciale beschermingszone (sbz) van de Vogel- of Habitatrichtlijn. Op circa 10 km afstand ligt het Vogelrichtlijngebied Zuidlaardermeer. Op de aangewezen locatie zijn in de huidige situatie geen bijzondere beleidsmatig beschermde natuurgebieden en ecologische verbindingszones aanwezig. Het gebied is deels aangeduid als betekenisvol voor niet-broedvogels (ganzen, zwanen en steltlopers). Ten noorden van Veendam het natuurgebied Polder Wiede, met de aanduiding 'overig natuurgebied'. Op dit gebied is mogelijk een negatief effect. Effecten op beschermde of kwetsbare soorten kunnen optreden wanneer vogels en (in mindere mate) vleermuizen in aanvaring komen met de windturbines en hierdoor gedood worden. Daarnaast kan een rij windturbines een barrière vormen voor vogels; door de verstoring neemt het areaal foerageer-, rust- of broedgebied af.

Voor overige dieren is het effect verwaarloosbaar. Er is een negatieve score toegekend voor beschermde en Rode Lijst soorten (alle vogels en vleermuizen zijn beschermd). Er is geen effect op de sbz Zuidlaardermeer (zie hoofdstuk 4).

Landschap, cultuurhistorie en archeologie
Het gebied ligt in een gebied met een lage en middelhoge trefkans op de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW). Het ruimtebeslag op de bodem is zeer gering, slechts enkele vierkante meters per windturbine. Daarom is er slechts een gering potentieel negatief effect op de archeologie. Het potentiële windpark grenst aan de noordzijde aan de rand van het Oldambt, een
waardevol cultuurlandschap, de Oude Veenkoloniën liggen ten westen van Veendam en ten westen en zuidoosten is een gebied aangeduid met 'landschap met oorspronkelijk kenmerk'. Het landschapstype is dat van 'wegdorpen op overgang zand/veen' in het noorden en 'veenkoloniaal' in het zuiden. Vooral in het veenkoloniale gebied en het Oldambt wordt het open landschap door de windturbines verstoord. De verandering van het landschap wordt daarom als negatief gewaardeerd.

Mobiliteit
De aanleg van een windpark genereert extra verkeer. Dit effect is echter tijdelijk. Na ingebruikname van het park is het effect verwaarloosbaar. Het effect wordt als licht negatief beoordeeld.

Woon en leefomgeving
*Geluid*
Het windpark ligt aan de noordzijde van de bebouwde kom van Veendam binnen de geluidszone van bestaande industrieterreinen. Over de gehele lengte van het gebied ligt het binnen de geluidszone van A- en N- wegen. Hoewel er op dit moment nog weinig harde feiten op tafel liggen, worden de mogelijke effecten op het geluid vooralsnog geschat gering te zijn.

*Licht*
Er is sprake van slagschaduw maar dit wordt niet gezien als een grote belemmering voor de inrichting van het plangebied.

*Luchtkwaliteit*
Windenergie heeft geen invloed op de luchtkwaliteit,

*Externe veiligheid*
In de nabijheid van en binnen het plangebied bevindt zich een aantal woningen en agrarische bedrijven, al dan niet met bedrijfswoning. Ook liggen direct in de nabijheid hoogspanningsleidingen, een zogenaamde leidingenstrook voor aardgasleidingen, en een aantal infrastructurele werken, o.a. de N33 en de spoorlijn Hoogezand-Winschoten. Uit vervoersprognoses van Prorail ("Prognose van het vervoer van gevaarlijke stoffen per spoor", december 2003) blijkt dat over deze spoorlijn op de middellange termijn (2010-2020) geen vervoer van gevaarlijke stoffen wordt verwacht. Voor het overige zijn er momenteel onvoldoende gegevens om de effecten te boordelen. Vooralsnog worden deze als negatief geschat.

17-10-2011 / 10:22:22 / 1124 /00023



Binnen het invloedgebied van het beoogde windpark bevinden zich de volgende inrichtingen (bron: risicokaart provincie Groningen):

- KCA depot
- Op –en overslag gevaarlijke stoffen, railservicecentrum en gebr. Oldenburg
- Avebe, opslag gev. Stoffen
- Wildervankkanaal, vervoer brandbare vloelstof
- Aansluiting A7, knooppunt Bareveld-Veendam, vervoer propaan
- Mobacc, vullen van spuitbussen
- 2 tankstations (LPG)
- Sito Ecoservice, opslag gevaarlijke stoffen

*Klimaat*
De realisatie van windenergie draagt positief bij aan het klimaat omdat door de productie van elektriciteit op basis van wind in plaats van fossiele brandstoffen, de productie van CO2, wordt vermeden.

**Effecten op vogel- en habitatrichtlijngebieden**
*Windpark Veendam – Menterwolde (N33)*
Er zijn momenteel geen gegevens van een effectenstudie beschikbaar. Het MER is in voorbereiding. De effecten van dit windpark zijn vergelijkbaar met de windparken aan de kust. Er zal vooral een effect optreden op vogels, maar gezien de ligging op land betreft het andere soorten. Nabij het windpark Veendam- Menterwolde is geen speciale beschermingszone van de Vogel- of Habitatrichtlijn gelegen, het Zuidlaardermeer ligt op ruim 10 km afstand. Tussen de beoogde locatie voor het windpark en het Zuidlaardermeer bevindt zich de bebouwing van Veendam, Muntendam en (voor een deel) Hoogezand. Naar verwachting rusten of foerageren geen vogels of vleermuizen uit het Zuidlaardermeer in het gebied ten oosten van Veendam. Er is derhalve geen effect op kwalificerende soorten van het Zuidlaardermeer.

**Plan-MER POP3, 2009**

**Windenergie: Windpark N33**

**Samenvatting milieueffecten**
De milieueffecten voor het windpark N33 zijn bepaald aan de hand van het toetsingskader. De locatie is tevens onderdeel geweest van de SMB voor POP 2 (Royal Haskoning, 2006). Bij de beoordeling in onderstaande paragraaf is gebruik gemaakt van de beschikbare gegevens.
In de onderstaande tabel zijn de aspecten weergegeven waarop een effect verwacht wordt met bijbehorende de effectscore.

| Aspect | Criterium = mogelijke invloed op | Score |
|---|---|---|
| Bodem en water | Bodemkwaliteit | 0 |
| | Grondwaterbeschermingsgebieden | 0 |
| | Regionale zoekgebieden waterberging | 0 |
| | Watersysteem | 0 |
| Natuur | Natura 2000-gebieden | 0 |
| | Ecologische hoofdstructuur | 0 |
| | Weide- en akkervogelgebieden en ganzenfoerageergebieden | - - |
| | Beschermde en Rode Lijst soorten | - |
| Landschap, cultuurhistorie en archeologie | Landschappelijke waarden | - - |
| | Cultuurhistorische elementen | - |
| | Waardevolle bodem | 0 |
| | Archeologische waarden | - |
| Mobiliteit | Belasting wegennet | Nvt |
| | Vervoersprestatie | |
| | Verkeersveiligheid | |
| | Aansluiting op openbaar vervoer | |

| Aspect | Criterium = mogelijke invloed op | Score |
|---|---|---|
| Woon- en leefomgeving | Geluid | - - |
| | Licht | - |
| | Luchtkwaliteit | 0 |
| | Externe veiligheid | - |
| | Klimaat | ++ |

**Bodem en Water**

*Bodemkwaliteit*

De bodemkwaliteit wordt in belangrijke mate bepaald door de aanvoer van verontreinigingen. Dit komt in belangrijke mate voor rekening van het landgebruik. Het windpark N33 zal niet leiden tot een toename van de belasting van de bodem. Daarom is een neutrale beoordeling (0) toegekend.

*Grondwaterbeschermingsgebieden*

Het zoekgebied ligt niet in de buurt van grondwaterbeschermingsgebieden. Daarom is een neutrale beoordeling (0) toegekend.

*Waterberging*

Het gebied ligt niet in een (toekomstig) waterbergingsgebied. Daarom is een neutrale beoordeling (0) toegekend.

*Watersysteem*

Het windpark zal niet leiden tot een verandering van het watersysteem of de belasting ervan. Daarom is een neutrale beoordeling (0) toegekend.

**Natuur**

*Natura-2000 gebieden*

In de omgeving van het gebied voor windenergie langs de N33 bevinden zich geen Natura 2000-gebieden. Daarom is een neutrale beoordeling (0) toegekend.

17-10-2011 / 10:22:22 / 1124 /00024



*De Ecologische Hoofdstructuur*
De aangewezen locatie ligt niet binnen de EHS of binnen een ecologische verbindingszone. Omdat de EHS gebieden op redelijke grote afstand liggen worden er ook geen uitstralingseffecten verwacht. Het aspect EHS is daarom neutraal (0) beoordeeld.

Binnen het zoekgebied zijn twee kleine gebieden aangewezen als overig natuurgebied. Deze maken geen onderdeel uit van de EHS. Effecten op deze gebieden kunnen voorkomen worden door de windmolens buiten deze gebieden te plaatsen.

*Weide- en akkervogelgebieden en ganzenfoerageergebieden*
De locatie voor windenergie overlapt met zoekruimte voor weide- en akkernatuur. Uit de Nota Actieprogramma Weidevogels – Akkervogels Groningen (Provincie Groningen, 2008) blijkt dat het gebied hoge dichtheden Veldleeuweriken bevat. Het gaat om 5 tot 10 paar per 100 hectare en deels om meer dan 10 paar per hectare. Plaatsing van windmolens kan vooral in het noordelijk deel van het de locatie voor negatieve effecten zorgen. Hier doorsnijden de windmolens de vogelgebieden. Afhankelijk van de locatie kunnen vogels hinder ondervinden van de windturbines door aanvaringen met rotor of mast, barrièrewerking, verstoring door geluid, trillingen en bewegingen. Het gebied is niet aangewezen als Ganzenfoerageergebied. De effecten voor akkervogels, die worden vertegenwoordigd door de Veldleeuwerik, betreffen een groot deel van de locatie voor windenergie. Er is sprake van een wezenlijke toename van versnippering en de dichtheid van Veldleeuweriken is deels meer dan 10 paar per 100 hectare. Daarom wordt het effect als negatief (- -) beschouwd.

Het zoekgebied is niet aangewezen als en ligt niet in de buurt van een ganzenfoerageergebied.

*Beschermde soorten en Rode Lijstsoorten*
Uit de gegevens van het natuurloket blijkt dat het zoekgebied slecht is onderzocht. In de meeste kilometerhokken is wel goed onderzoek gedaan naar plantensoorten. Er zijn geen ontheffingsplichtige plantensoorten aangetroffen. Wel zijn er een aantal algemeen beschermde soorten en/of Rode Lijst soorten waargenomen. De watergang naast het zoekgebied kan mogelijk gebruikt worden als vliegroute voor bijvoorbeeld de Meervleermuis. Het voorkomen van vleermuizen in dit gebied moet beter onderzocht worden om de effecten in te kunnen schatten. Op andere dieren (met uitzondering van vogels, besproken onder het kopje weide- en akkervogelgebieden) is het effect waarschijnlijk niet groot. Gezien de habitat (akkerland met weinig houtsingels of andere kleinschalig elementen) worden er niet veel ontheffingsplichtige soorten
verwacht. Daarnaast zullen sommige soorten, zoals de mogelijk aanwezige Kleine modderkruiper, weinig hinder ondervinden van de windmolens. Er is voor alsnog een licht negatieve score (-) toegekend voor beschermde en Rode Lijst soorten. Indien blijkt dat het gebied belangrijk is als vliegroute voor één of meerdere vleermuissoorten, of dat het gebied een belangrijke functie voor andere beschermde soorten vervuld, kan dit veranderen in een negatief effect.

**Landschap, cultuurhistorie en archeologie**

*Kernkarakteristiek*

*De locatie voor het windpark N33 ligt op de rand van de industriële bebouwing van Veendam en veenkoloniaal landschap. Ten noorden van Veendam ligt het windpark N33 in een gebied dat is getypeerd als wegdorpenlandschap op overgang zand/veen/klei. De te beschermen kernkarakteristiek in dit deel van het veenkoloniale landschap is 'karakteristieke waterlopen (kanalen- en wijkenstructuur)'. Voor het deel van het wegdorpenlandschap zijn de te beschermen kernkarakteristieken 'grootschalige openheid' en 'groene dorpslinten'.*

*Landschappelijke waarden*

De aanleg van het windpark N33 zal effect hebben op de grootschalige openheid in het gebied. Dit geldt vooral voor het deel van het windpark ten noorden van Veendam. Het gedeelte van het windpark dat aan de oostrand van Veendam is geprojecteerd, zal vanuit het veenkoloniale landschap zichtbaar zijn. Van aantasting van de karakteristieke kanalen- en wijkenstructuur is naar verwachting geen sprake; het windpark kan in lijn met deze structuur worden opgezet. Ook het ruimtebeslag en de invloed op landbouwareaal is beperkt. De grote zichtbaarheid van het windpark in de wijde omgeving heeft gevolgen voor de identiteit, belevingswaarde en de ruimtelijke kwaliteit van de omgeving. Hoewel de beleving van windparken subjectief is, wordt gezien de grote invloed een negatieve beoordeling (- -) toegekend.

*Cultuurhistorie*

De beoogde locatie voor windenergie langs de N33 overlapt met een klein deel van een groen dorpslint, wat is aangemerkt als een te beschermen kernkarakteristiek. De invloed van het windpark op het dorpslint is beperkt. Daarom wordt het effect beoordeeld als licht negatief (-).

*Waardevolle bodem*

Er is geen sprake van aantasting van waardevolle bodem (geen gea-objecten). Daarom is een neutrale beoordeling (0) toegekend.

*Archeologie*

Het gebied ligt in een gebied met een lage en middelhoge trefkans op de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW). Het ruimtebeslag op de bodem is zeer gering, slechts enkele vierkante meters per windturbine. Daarom is er slechts een gering potentieel negatief effect (-) op de archeologie.

**Mobiliteit**

Afgezien van tijdelijke verkeersbewegingen tijdens de aanleg van het windpark, worden nauwelijks verkeersbewegingen gegenereerd. Effecten ten aanzien van mobiliteit zijn dan ook niet van toepassing.

**Woon en leefomgeving**

*Geluid*

De locatie voor het windpark N33 ligt binnen de bestaande geluidszone van de N33. Het geluid dat geproduceerd wordt door windturbines zal deels wegvallen tegen het weggeluid. In de omgeving van het plangebied bevinden zicht enkele dorpen (Menterwolde, Muntendam, Meeden, Korte Akker, Veendam, Wildervank, Ommelanderwijk) en komen verspreid

17-10-2011 / 10:22:22 / 1124 /00025



woningen en boerderijen voor. Met het oog op de het feit dat het geluid van windturbines door veel mensen als hinderlijk wordt ervaren, zelfs hinderlijker dan verkeersgeluid, is het gezien de ligging van het windpark aannemelijk dat bewoners hinder gaan ondervinden. Daarom wordt een negatief effect (- -) toegekend.

*Licht*
Er is sprake van slagschaduw, dat voor de in het plangebied en ten oosten en westen daarvan gelegen woonbebouwing nadelig is. Vanwege de geringe hoeveelheid bebouwing wordt een licht negatieve beoordeling (-) toegekend.

*Luchtkwaliteit*
Windenergie leidt niet tot verslechtering van de luchtkwaliteit. Daarom is een neutrale beoordeling (0) toegekend.

*Externe veiligheid*
In de nabijheid van en binnen het plangebied bevindt zich een aantal woningen en/of boerderijen en kwetsbare objecten. Daarnaast bevinden zich in het plangebied een aantal opslaglocaties voor gevaarlijke stoffen, op het bedrijventerrein aan de zuidoostkant van Veendam. Ook liggen direct in de nabijheid hoogspanningsleidingen, een zogenaamde leidingenstrook voor aardgasleidingen, en een aantal infrastructurele werken, o.a. de N33 en een spoorlijn. Bij de nadere uitwerking van het windpark dient rekening te worden gehouden met zowel de (beperkt) kwetsbare objecten als de opslaglocaties voor gevaarlijke stoffen en de leidingenstrook voor aardgasleidingen. Door de spreiding van deze objecten binnen het plangebied, hoeft de aanwezigheid van deze objecten niet problematisch te zijn. Daarom wordt een licht negatieve beoordeling (-) toegekend.

*Klimaat*
De realisatie van windenergie draagt positief (++) bij aan het klimaat omdat door de productie van elektriciteit op basis van wind in plaats van fossiele brandstoffen, de productie van CO2, wordt vermeden.

17-10-2011 / 10:22:22 / 1124 /00026

# _Kennisgeving

## Inspraak voornemen windpark N33

**Met ingang van 14 oktober tot en met 24 november 2011 ligt de 'concept notitie reikwijdte en detail' (hierna aangeduid als 'startnotitie') voor de milieueffectrapportage voor windpark N33 ter inzage. Iedereen kan naar aanleiding van deze startnotitie een zienswijze inbrengen.**

### Het project

De initiatiefnemers KDE Energy BV en Blaaswind BV zijn voornemens om een windpark te realiseren rondom de N33 in de provincie Groningen. Het beoogde windpark heeft een vermogen van 120 MW of meer.

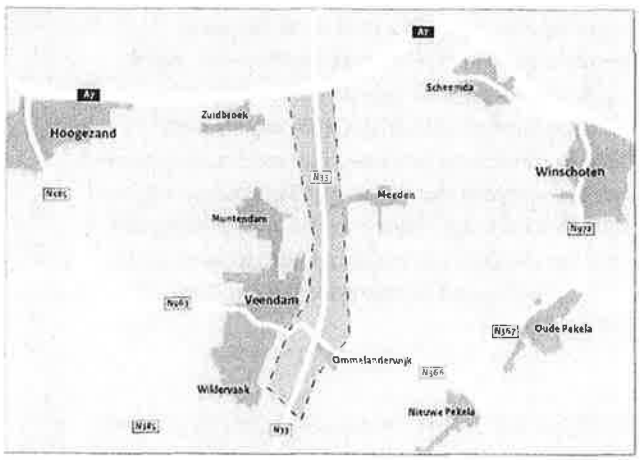


### Milieueffectrapportage en besluitvorming

Op de besluitvorming over dit project is de rijkscoordinatieregeling van toepassing. Dit houdt onder meer in dat de locatie van het windpark wordt vastgelegd in een (rijks)inpassingsplan, dat wordt vastgesteld door de ministers van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I) en van Infrastructuur en Milieu (I&M). Het inpassingsplan wordt voorbereid in één gecoördineerde procedure samen met (een aantal van) de andere besluiten die voor het project nodig zijn (vergunningen en ontheffingen). De minister van EL&I coordineert de procedure.

Ter voorbereiding van de keuze van de locatie moet een milieueffectrapport (MER) worden opgesteld. Daarbij worden (mogelijke) milieueffecten, bijvoorbeeld op landschap, natuur, bodem, water, slagschaduw en geluid in beeld gebracht, zodat deze effecten een volwaardige rol kunnen spelen bij de besluitvorming. Het MER wordt een gecombineerd project-MER/plan-MER waarvoor de uitgebreide procedure wordt gevolgd. Dit gecombineerde MER dient ter onderbouwing van het nog op te stellen inpassingsplan en de te nemen besluiten. Indien significante effecten op Natura 2000-gebieden op basis van een voortoets in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 niet op voorhand uit te sluiten zijn, zal een zogenaamde passende beoordeling moeten worden uitgevoerd die dan onderdeel zal uitmaken van het MER.

### Voornemen en startnotitie

Met deze kennisgeving informeren de bevoegde bestuursorganen u over het voornemen tot een m.e.r.-beoordelingsplichtig project (eerdergenoemd project). In de gepubliceerde startnotitie staat aangegeven op welke wijze het milieuonderzoek wordt uitgevoerd. In deze notitie komen de volgende onderwerpen aan bod: achtergrond en randvoorwaarden, voorgenomen activiteit en alternatieven, mogelijke effecten en maatregelen en procedures en besluitvorming.

### Waar kunt u de startnotitie inzien?

De startnotitie kunt u met ingang van 14 oktober tot en met 24 november 2011 tijdens reguliere openingstijden inzien op de volgende locaties:

- gemeente Veendam, Raadhuisplein 5 te Veendam;
- gemeente Menterwolde, Kerkstraat 2 te Muntendam;
- ministerie van EL&I, Informatiecentrum, Bezuidenhoutseweg 30 te Den Haag.

De startnotitie is ook op internet beschikbaar op www.bureau-energieprojecten.nl.

### Informatieavonden

De ministers van EL&I en I&M organiseren, in samenwerking met de initiatiefnemers KDE Energy BV en Blaaswind BV, twee informatieavonden op 25 en 26 oktober 2011. U bent van harte welkom om op (één van) deze avonden vragen te stellen en informatie te krijgen over het project en de procedure. De informatieavonden kennen geen plenair deel met presentaties of toelichtingen. U kunt vrij in- en uitlopen en op ieder moment tussen 19.00 uur en 21.00 uur de diverse medewerkers van de overheid en de initiatiefnemers spreken. De informatieavonden worden gehouden op:

- dinsdag 25 oktober van 19.00 uur tot 21.00 uur in de Menterne, Julianaplein 1 te Muntendam;
- woensdag 26 oktober van 19.00 uur tot 21.00 uur in Hotel Parkzicht, Museumplein 3 te Veendam.

### Hoe kunt u uw zienswijze kenbaar maken?

Iedereen kan mondeling of schriftelijk reageren op de startnotitie. Tot en met 24 november 2011 kunt u gericht aangeven wat naar uw mening moet worden onderzocht in het MER en op welk detailniveau dat moet gebeuren om bij te dragen aan een goede besluitvorming. Zienswijzen die alleen een bezwaar tegen het beoogde windpark kenbaar maken, kunnen in deze fase nog niet worden betrokken bij de besluitvorming. Deze vindt namelijk in een later stadium plaats. Allereerst worden de milieueffecten van het beoogde project en de alternatieven onderzocht. Uw schriftelijke zienswijze kunt u sturen aan:

**Bureau Energieprojecten**
**Inspraakpunt Windpark N33**
**Postbus 223**
**2250 AE Voorschoten**

Mondeling kunt u uw zienswijze inbrengen door te bellen met Bureau Energieprojecten, T (070) 379 89 79.

### Wat gebeurt er met uw reactie?

De startnotitie wordt ook voorgelegd aan de betrokken overheden (gemeenten, provincies, e.d.) en aan diverse adviseurs, waaronder de Commissie voor de milieueffectrapportage.
Alle zienswijzen, reacties en adviezen worden betrokken bij het opstellen van een definitieve 'notitie reikwijdte en detail'. Daarin wordt definitief vastgelegd welke informatie in het MER opgenomen dient te worden. In deze fase van het project wordt dus nog geen beslissing genomen over het op te stellen inpassingsplan. De startnotitie voor het MER is een eerste stap om te komen tot een goede onderbouwing van de nog te nemen besluiten.

Als het MER is afgerond, wordt mede op basis daarvan de locatiekeuze voorbereid en een ontwerp-inpassingsplan opgesteld. Dit ontwerp-inpassingsplan wordt samen met het MER en de overige benodigde ontwerpbesluiten ter inzage gelegd. Hierop kan eenieder dan zijn zienswijze geven. Ook van deze terinzagelegging wordt tezijnertijd kennisgegeven in de Staatscourant en diverse huis-aan-huisbladen en op www.bureau-energieprojecten.nl.

### Nadere informatie

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met het Bureau Energieprojecten, T (070) 379 89 79, www.bureau-energieprojecten.nl.

**Onderbouwing agendapunt**

| | |
|---|---|
| **Betreft agendering van:** | Brief van Gedeputeerde staten van 3 oktober 2011 over Green Deal Noord-Nederland ... |
| **Geagendeerd door:** | SP |
| **Vergadering:** | Statencommissie OGB |
| **Datum vergadering:** | 26 oktober 2011 |
| **Motivatie voor agendering:** | Green Deal Noord-Nederland is zonder tussenkomst van provinciale staten tot stand gekomen. De status lijkt nogal flexibel. Het is goed om dit akkoord alsnog te bespreken in en met provinciale staten. |
| **Visie van de fractie** | Helderheid over wat dit akkoord inhoudt is noodzakelijk. Ook is het van belang dat de Staten alsnog een visie kunnen geven. |
| **Vragen aan de overige fracties:** | 1. Was het niet beter geweest om PS in een eerder stadium te informeren over de Green Deal?<br>2. Wat is uw visie over het akkoord? |
| **Vragen aan het college van GS:** | 1. Welke procedure is bij de tot standkoming van de Green Deal gevolgd? En waarom?<br>2. Welke projecten worden hiervoor aangemerkt?<br>3. Is GS van plan om aanpassingen/afwijkingen aan te houden mbt de regelgeving in het kader van het Green Deal akkoord zoja, op welk terrein?<br>4. In hoeverre is de provincie gebonden aan dit akkoord?<br>5. Welk beslag zal in het kader van de Green Deal naar verwachting worden gelegd op provinciale middelen? |

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
de voorzitter en leden van
provinciale staten van Drenthe

Assen, 3 oktober 2011
Ons kenmerk 39/3.12/2011008219
Behandeld door de heer J. van der Heide (0592) 36 52 67
Onderwerp: Green Deal Noord-Nederland

Geachte voorzitter/leden,

Hierbij doen wij u ter informatie de Green Deal Noord-Nederland toekomen. De Green Deal Noord-Nederland is het resultaat van de noordelijke inzet op de wens van de regering om Green Deals met de maatschappij te sluiten. Deze Green Deal zullen wij vandaag ondertekenen met de Ministeries van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I) en Infrastructuur en Milieu (I&M), alsmede de provincies Groningen, Fryslân en Noord-Holland en de gemeenten Assen, Alkmaar, Den Helder, Emmen, Groningen en Leeuwarden, de SER Noord-Nederland en de stichting Energy Valley.

De regering heeft reeds in het regeerakkoord (30 september 2010) aangegeven Green Deals te willen sluiten en op 1 april 2011 is hiervoor het internetportaal open gegaan. Het doel van deze Green Deals is om belemmeringen weg te nemen voor groene groei. In eerste instantie richtte de Green Deal zich op individuele projecten gericht op energiebesparing en opwekking van (lokale) duurzame energie, maar later verbreedde het Rijk de scope van de Green Deal. Noord-Nederland is vervolgens door het Ministerie van EL&I verzocht om hierop in te schrijven, mede in het kader van de veelvuldig uitgesproken wens tot een vervolg op het eerste Energieakkoord. De afgelopen vier maanden is hier door ons in samenwerking met de noordelijke partners en het Rijk aan gewerkt. De Green Deal is opgebouwd uit drie lagen: (1) erkenning van status Energyport, (2) de concretisering hiervan aan de hand van zeven strategische thema's en (3) de onderbouwing en invulling hiervan door concrete projecten. Het resultaat is een Green Deal die wij beschouwen als een waardig opvolger van het Energieakkoord Noord-Nederland.

Hierna volgt een toelichting op het proces wat heeft geleid tot deze overeenkomst alsmede een korte samenvatting van de belangrijkste afspraken in deze Green Deal.

**Toelichting proces**
Het eerste Energieakkoord had een looptijd van 8 oktober 2007 tot en met het einde van de kabinetsperiode van Balkenende IV op 14 oktober 2010. Dit akkoord bestond uit wederzijdse brede ambities op het vlak van energiebesparing, de opwekking van duurzame energie en schoon fossiel.

Dit Energieakkoord heeft bijgedragen aan de positionering van het Noorden als Energy Valley regio, aan het zelforganiserend vermogen, de samenwerking en de verbetering van contacten tussen regio en Rijk. Mede door dit akkoord zijn er resultaten behaald. De belangrijkste zijn de projecten op het gebied van groen gas hubs, waar de noordelijke gezamenlijke inzet uiteindelijk heeft geleid tot aanpassing van susbsidieregeling (SDE) ten gunste van hubs, met als resultaat veel groen gasprojecten in Noord-Nederland. Ook is er op enkele andere onderwerpen, zoals de aanscherping van de EPC en CO2-opslag onder land, lange tijd nauw samengewerkt met het Rijk, maar uiteindelijk heeft dit -om verschillende redenen- niet geresulteerd in het vooraf beoogde resultaat.

Uit de procesevaluatie van het Energieakkoord kwam als belangrijkste leerpunt naar voren dat met name de wederzijdse verwachtingen en de wederkerigheid vooraf beter geconcretiseerd hadden kunnen worden. Dit is meegenomen als aandachtspunt in de opmaat naar de Green Deal.

Op 11 maart 2011 is door de SER Noord-Nederland een advies uitgebracht (Advies Energieakkoord Noord-Nederland-II) met daarin contouren voor een nieuw Energieakkoord. Het DB-SNN heeft dit advies vastgesteld en aangegeven dat dit advies goed aansluit bij de noordelijke aanpak om te komen tot een nieuw Energieakkoord. Mede op basis van dit advies hebben werkgroepen van bedrijven en overheden in samenwerking met Energy Valley de Noordelijke focus uitgewerkt. Dit is verwoord in het rapport "De kracht van Nederland" van Energy Valley. Dit rapport is eerder dit jaar aangeboden aan minister Verhagen. De uitkomsten van dit proces hebben als kompas voor de noordelijke inzet gefungeerd voor de uitwerking van het voorliggende concept Green Deal.

**Toelichting inhoud**
De huidige Green Deal is opgebouwd rondom vijf strategische thema's:
- Groene Gasrotonde
- Bio Based Economy
- Elektriciteitsproductie & -Balancering
- Slimme Decentrale Energiesystemen
- Energieonderzoek & -Onderwijs / Internationale Samenwerking

Op alle thema's zijn enkele algemene alsmede een groot aantal projectspecifieke afspraken gemaakt.
Enkele relevante afspraken zijn de volgende.

- Noord-Nederland wordt erkend als Energyport én belangrijke regio voor (duurzame) energie.
- Noord-Nederland wordt experimenteerregio om alternatieve financieringsmodellen van duurzame energieprojecten te ontwikkelen voor onder andere groengasinfrastructuur.
- Het Rijk zegt toe meer ruimte te bieden voor ontwikkeling van de offshore windenergie sector.
- Ten aanzien van een substantieel aantal projecten doet het rijk toezeggingen om deze verder te helpen.
- In het bijzonder noemen we de Energy Academy (inclusief E-college). Het Rijk draagt hieraan € 6 miljoen bij en geeft aan mee te werken aan inbedding in het Topsectorenbeleid.

Financiële bijdragen worden in de volgende projecten gedaan:

- € 6 miljoen Energy Academy/Energy College
- € 3 miljoen SuikerUnie Groen Gas (herbeschikking BSRI subsidie)
- € 3 miljoen Avebe Potato Power
- € 1,4 miljoen MCN Den Helder
- € 350.000 Energy Academy proces ondersteuning uitwerking business plan
- € 250.000 Handelsplatform groen gas (maximaal en bij regionale matching)
- € 100.000 Hansa Energy Corridor

Bovendien is zicht op een nauwe samenwerking met het Rijk, inclusief 1 fte van het Rijk (via Agentschap NL) specifiek in te zetten voor de realisatie van de projecten in de noordelijke Green Deal en een noordelijk aanspreekpunt bij het Ministerie van EL&I voor deze Green Deal. Daarbij is afgesproken deze Green Deal op korte termijn uit te werken in een gezamenlijk werkprogramma, waarbij vanuit de 'rolling agenda' nieuwe initiatieven kunnen worden toegevoegd.

Het resultaat is een Green Deal die wij beschouwen als een passende vervolgstap op het Energieakkoord Noord-Nederland. De financiële ondersteuning, de 'rolling agenda' en afspraken over experimenteerregio bieden ruimte om de positie van Noord-Nederland als Energyport te versterken en de economische spin-off optimaal te benutten. In de bijlage bij deze brief vindt u de volledige tekst van de Green Deal.

Wij hopen u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

secretaris , voorzitter

Bijlage(n):
jk/coll.

# GREEN DEAL NOORD-NEDERLAND

***Green Deal tussen de Energy Valley-regio Noord-Nederland en Rijksoverheid***

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

Ministerie van Infrastructuur en Milieu

provincie Drenthe

provinsje fryslân
provincie fryslân

provincie groningen

Provincie Noord-Holland

energy valley

gemeente ALKMAAR

Gemeente Assen

gemeente Den Helder

Gemeente Emmen

Gemeente Groningen

Gemeente Leeuwarden

SER Noord-Nederland

**Ondergetekenden:**

1. De Minister van Economische Zaken, Landbouw & Innovatie, mede namens de Minister van Binnenlandse Zaken & Koninkrijksrelaties en de Minister van Infrastructuur & Milieu, ieder handelend in haar of zijn hoedanigheid van bestuursorgaan, tezamen te noemen: Rijksoverheid;

2. De provincie Drenthe, ten dezen vertegenwoordigd door gedeputeerde mevrouw T. Klip-Martin, daartoe gevolmachtigd door de CvdK, handelende ter uitvoering van een besluit van GS en CvdK dd 6 september 2011, hierna te noemen Drenthe;
   de provincie Fryslân, ten dezen vertegenwoordigd door gedeputeerde de heer J.H.J. Konst, daartoe gevolmachtigd door de CvdK, handelende ter uitvoering van een besluit van GS en CvdK dd 6 september 2011, hierna te noemen Fryslân;
   de provincie Groningen ten dezen vertegenwoordigd door gedeputeerde mevrouw W.J. Mansveld, daartoe gevolmachtigd door de CvdK, handelende ter uitvoering van een besluit van GS en CvdK dd 6 september 2011, hierna te noemen Groningen;
   de provincie Noord-Holland, ten dezen vertegenwoordigd door gedeputeerde de heer J. Bond, daartoe gevolmachtigd door de CvdK, handelende ter uitvoering van een besluit van GS en CvdK dd 6 september 2011, hierna te noemen Noord-Holland;
   de gemeente Alkmaar, ten dezen vertegenwoordigd door de heer J.P. Nagengast, daartoe gevolmachtigd door de burgemeester, handelende ter uitvoering van een besluit van B&W en de burgemeester dd 13 september 2011, hierna te noemen Alkmaar;
   de gemeente Assen, ten dezen vertegenwoordigd door de heer A.L. Langius, daartoe gevolmachtigd door de burgemeester , handelende ter uitvoering van een besluit van B&W en de burgemeester dd 13 september 2011, hierna te noemen Assen;
   de gemeente Den Helder, ten dezen vertegenwoordigd door de heer K.F. Schuiling, handelende ter uitvoering van een besluit van B&W en de burgemeester dd 20 september 2011, hierna te noemen Den Helder;
   de gemeente Emmen, ten dezen vertegenwoordigd door mevrouw T. Houwing-Haisma, daartoe gevolmachtigd door de burgemeester, handelende ter uitvoering van een besluit van B&W en de burgemeester dd 20 september 2011, hierna te noemen Emmen;
   de gemeente Groningen, ten dezen vertegenwoordigd door mevrouw C.T. Dekker, daartoe gevolmachtigd door de burgemeester , handelende ter uitvoering van een besluit van B&W en de burgemeester dd 13 september 2011, hierna te noemen Groningen;
   de gemeente Leeuwarden, ten dezen vertegenwoordigd door mevrouw L.I. Diks, daartoe gevolmachtigd door de burgemeester , handelende ter uitvoering van een besluit van B&W en de burgemeester dd 20 september 2011, hierna te noemen Leeuwarden;

de stichting Energy Valley, ten dezen vertegenwoordigd door de voorzitter van de Raad van Toezicht de heer M.J. van den Berg, hierna te noemen Energy Valley;
de SER Noord-Nederland, ten dezen vertegenwoordigd door de voorzitter de heer G.J.E.M. Sanders , hierna te noemen SER Noord;
tezamen te noemen: Noord-Nederland;

Hierna tezamen ook genoemd: Partijen;

**Hebben gezamenlijk het volgende vastgesteld:**

Het kabinet beoogt een Green Deal met de samenleving, die bijdraagt aan verduurzaming van de maatschappij op korte en langere termijn en die lonend is voor overheid en maatschappij. Doel van de Green Deal is laten zien dat groen en groei hand in hand gaan.

1. Partijen zien publiekprivate samenwerking als de beste manier om verduurzaming van onze economie te versnellen en hier ook economisch van te profiteren. Deze unieke gezamenlijke aanpak is in Nederland op andere terreinen zeer succesvol en de Green Deal zal hierop voortbouwen. Creativiteit, ondernemerschap en innovatie zijn onmisbaar om deze verduurzaming mogelijk te maken.
2. Bij de Green Deal gaat het om concrete duurzame initiatieven, waarbij barrières verdwijnen, innovaties ontwikkeld, gefinancierd en toegepast worden en duurzame kansen worden benut. In de praktijk loopt de maatschappij tegen belemmeringen aan die in de weg staan aan initiatieven die leiden tot een verdere verduurzaming.
3. In de Green Deal willen partijen concrete afspraken maken die deze belemmeringen wegnemen, zodat de initiatieven die anders moeilijk van de grond komen ruim baan krijgen. Initiatieven kunnen betrekking hebben op (decentrale opwekking van) energie, energiebesparing, schaarse grondstoffen, water en mobiliteit. Deze initiatieven kunnen vervolgens ook als voorbeeldfunctie dienen voor andere partijen en daarmee de totale markt in beweging zetten.
4. De voor de Green Deal geïnventariseerde projecten van initiatiefnemers zijn door het wegnemen van de beschreven belemmeringen potentieel succesvol, kunnen op korte termijn resultaten opleveren en kunnen uitmonden in nieuwe economische activiteiten of kostenbesparingen op korte of langere termijn voor het bedrijfsleven. De resultaten van een Green Deal kunnen daarna toepasselijk zijn op andere, vergelijkbare projecten, waardoor de reikwijdte van de Green Deal kan worden vergroot zonder dat daar specifieke ondersteuning vanuit de rijksoverheid tegenover staat.

5. Drenthe, Fryslân, Groningen en Noord-Holland Noord hebben afgelopen jaren met Energy Valley bewezen op basis van nauwe publiekprivate samenwerking concreet werk te maken van duurzame energie, waarbij groen en groei hand in hand gaan. Dit wordt als zondanig erkend in het Regeerakkoord en blijkt ook uit de recente aanwijzing van Noord-Nederland als Energyport (SVIR). Deze krachtige nationale energiepositie wordt uitgebouwd door samenwerking met o.m. Noordwest-Duitsland met als doel uit te groeien tot 'European Region of Energy Excellence'.
6. Op basis van de huidige inzichten zal het bedrijfsleven in Noord-Nederland in de periode 2010 tot 2020 tussen de €20 en €30 miljard in energie investeren[1]. De provincies hebben in de nieuwe collegeperiode (2011 - 2015) circa €235 miljoen voor energie gereserveerd[2] en ook gemeenten dragen actief bij met middelen, beleid en organiserend vermogen. Energieonderzoek & -onderwijs wordt door de kennisinstellingen (MBO, HBO en WO) uitgebouwd via krachtenbundeling in de Energy Academy en Energy Colleges, om te voorzien in de groeiende vraag naar gespecialiseerde energiekennis en -personeel.
7. De noordelijke energiesterkten zijn van groot belang voor de ontwikkeling van groene energie en de concurrentiekracht van de nationale topsector energie. In deze Green Deal willen partijen concrete afspraken maken om de randvoorwaarden te optimaliseren voor uitbouw van noordelijke speerpunten:

- Groene Gasrotonde / Bio Based Economy
- Elektriciteitsproductie & -Balancering / Slimme Decentrale Energiesystemen
- Energiekennis / Internationale Samenwerking

8. Noord-Nederland zal als praktijkregio fungeren om technologische en beleidsmatige innovaties op de speerpunten versneld toe te passen, onderzoek naar te doen en een voorbeeldfunctie te vervullen voor mogelijke uitrol elders. Dit heeft o.m. betrekking op (projectmatig) wegnemen van remmende wet- en regelgeving, alsmede stroomlijning van (vergunning)procedures, beleid en middelen teneinde het ontwikkel- en investeringsklimaat voor bijhorende (technische) installaties[3] en infrastructuur[4] te optimaliseren.

---

[1] Het gaat hierbij om ruim €20 miljard aan al genomen investeringbeslissingen en circa €10 miljard te verwachten investeringen op de volgende onderwerpen: gasrotonde, groen gas/bio-energie, elektriciteitsproductie en balancering, (slimme) decentrale energiesystemen en onderwijs & onderzoek.

[2] Dit geld bestaat voor het grootste deel uit energiefondsen, co-financieringsmiddelen, subsidie- en procesgeld, dat in hoofdzaak wordt ingezet op de in deze Green Deal aangegeven speerpunten. Een klein deel is voor personeelskosten. Het is exclusief de aanspraak op of het te verwachten aandeel uit REP-middelen (Drenthe, Fryslân, Groningen) of Waddenfonds (Fryslân, Groningen, Noord-Holland) voor energie.

[3] Zoals groen gas hubs, mestvergisters, bio-raffinage, windparken, zonPV, WKK, geothermie.

[4] Zoals netten voor duurzaam gas, elektriciteit, warmte en faciliteiten voor op- en overslag, distributie, vulpunten.

9. De inrichting van de energieproeftuin Noord-Nederland en de uitbouw van het concept Energyport vergt een integrale en gecoördineerde aanpak. In deze Green Deal is een eerste set aan voorbeeldprojecten opgenomen om hier projectmatig mee aan de slag te gaan. Dit is niet-limitatief en kan worden aangevuld met additionele projecten (rolling agenda). Partijen onderkennen hierbij het belang van de volgende onderwerpen:
   - uitbouw en optimalisatie van de noodzakelijke (bovengrondse en ondergrondse) infrastructurele en ruimtelijke randvoorwaarden (Energyport);
   - structurele inbedding van energie in het ruimtelijk beleid en vergunningsprocedures, met transparante regionale en nationale taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden;
   - synchronisatie van Rijks- en regiomiddelen, incl. geïntegreerde inzet van (gedecentraliseerde) regiofondsen zoals Waddenfonds en REP, alsmede nationale onderzoek- en ontwikkelmiddelen;
   - een meer marktconform verdienmodel (met minder subsidieafhankelijkheid) voor decentrale duurzame energie door directe levering aan lokale afnemers en/of nieuw financieringsmodel via een betere benutting van het bestaande instrumentarium;
   - gerichte vraagstimulering vanuit overheid en (georganiseerd) bedrijfsleven, via bijv. inkoop, aanbesteding, ten behoeve van de toepassing en uitrol van duurzame energie(technologieën);
   - uitbouw en bundeling van (inter)nationale energieonderzoek en -onderwijs in de Energy Academy / College.
10. Goede communicatie met de omgeving is belangrijk. Daarbij nemen alle partijen hun eigen verantwoordelijkheid: initiatiefnemer, Rijksoverheid, lokale en regionale overheid. Overheden benadrukken de rol die zij hebben in het wettelijke traject van besluitvorming, met name bij de Rijkscoördinatieregeling. Partijen spannen zich in om de omgeving tijdig en zo volledig mogelijk te informeren over energietrajecten.

**De Green Deal tussen beschreven partijen bestaat uit de volgende afspraken:**

Partijen zullen samen belemmeringen wegnemen om de noordelijke energiesterkten, op basis waarvan het Noorden de status Energyport heeft gekregen, uit te bouwen, teneinde een maximale bijdrage te leveren aan de nationale duurzame energie-economie (groen en groei) en de concurrentiepositie van de nationale topsector energie. De afspraken zijn daarbij gerubriceerd langs de deelonderwerpen:

A- Groene Gasrotonde / Bio Based Economy;
B- Elektriciteitsproductie & -Balancering / Slimme Decentrale Energiesystemen;
C- Energieonderzoek & -Onderwijs / Internationale Samenwerking;
D- Organisatorische samenwerking.

De afspraken hebben enerzijds betrekking op structurele belemmeringen op systeem- en beleidsniveau, die in het kader van de energieproeftuin Noord-Nederland projectmatig worden weggenomen. Anderzijds betreft het afspraken over het (eenmalig) wegnemen van specifieke belemmeringen die de voortgang van een project in de weg staan.

De systeem- en beleidsinnovaties hebben met name betrekking op infrastructuurkosten en een ander financieringsmodel om de kostprijs en subsidieafhankelijk van decentrale energie te verlagen. Zo kan hier in een praktijkomgeving kennis en ervaring worden opgedaan met de implementatie en implicaties, teneinde te leren, optimaliseren en bepalen of een structurele aanpassing van het betreffende beleidskader mogelijk is (leer- en voorbeeldfunctie). Voor een deel gaat het hier om oplossingen die het Rijk oppakt met landelijke organisaties, en niet in deze Green Deal.

Op beide niveaus is sprake van een grote diversiteit aan investerende en ontwikkelende partijen die via de Green Deal op gecoördineerde en gestructureerde wijze verder worden geholpen om op korte termijn succes te boeken. De huidige benoemde projecten zijn daarbij niet-uitputtend, maar exemplarisch voor de actuele projecten op de deelonderwerpen. Indien nieuwe passende projecten zich aandienen kunnen deze in overleg tussen Partijen later worden toegevoegd ('rolling agenda', zie ook Bijlage 1).

**A- Groene Gasrotonde / Bio Based Energy**

Het Noorden van Nederland bevindt zich in het hart van de (Europese) gasrotonde en kent een sterke biomassaverwerkende industrie (waaronder de agribusiness en de afvalverwerkende industrie). Deze complementaire concentratie aan kennis, bedrijvigheid en faciliteiten draagt stevig bij aan de uitbouw van de Nederlandse duurzame energie-economie. Partijen zullen middels de Green Deal het ontwikkelklimaat hiervoor optimaliseren op basis van de volgende afspraken:

1. **500 tot 750 miljoen $m^3$ biogas/groen gas productie per jaar in 2020 (200 miljoen $m^3$ in 2015) in Noord-Nederland**

   Biogas/groen gas sluit aan bij de positie van Nederland gasland, kan kostenefficiënt en grootschalig worden geproduceerd en biedt nieuwe markt- en exportkansen voor producenten en aanleverende industrie. De productie van 500 tot 750 miljoen $m^3$ groen gas (jaarlijkse gebruik van circa 300.000 tot 450.000 huishoudens) is goed voor een reductie van circa 0,9 tot 1,35 Mton $CO_2$-uitstoot per jaar en een kapitaalinvestering van €500 tot €750 miljoen. Dit vergt een kostprijsverlaging door verhoging van het rendement (opschaling en technologische innovaties) en door belemmerende factoren[5] in de biogas/groen gas keten weg te nemen. Dit zal deels via de (beoogde) Green Deal Groen Gas van het Groen Gas Forum worden opgepakt. Noord-Nederland is hier (o.m. via Taskforce Groen Gas) nauw bij betrokken als kennisleverancier en om innovaties in de praktijk te toetsten en toe te passen.

   *Inzet Noord-Nederland*

   - opschaling vergisting via 5 tot 8 Groen Gas Hubs (w.o. Wijster, Groningen (2x), Oudehaske) en biogasnetten (infrastructuur)[6];
   - 2 tot 4 pilots voor vergassing[7];
   - bundeling van ketenpartijen en -kennis, o.m. via kennisprogramma's (w.o. Taskforce Groen Gas Koers Noord-project Groen Gas, Flexigas, EDGaR, Interreg-project Groen Gas, Groen Gas NL)[8];
   - beschikbaar stellen van regionale ontwikkel- en investeringsmiddelen (uit de €235 miljoen aan provinciale energiebudgetten);

[5] zoals: grondstoffen (verbreding input en toepassing output - digestaat als meststof), economies of scale, netwerk (kosten en ontsluiting), financiering (alternatief verdienmodel), gebruik (diversifiëren afzetmogelijkheden) en handel (certificaten)

[6] zie projectfiches Groen Gas Hub Wijster, Ringleiding Zuidwest Fryslân, Groen Gas overstort

[7] zie projectfiches MILENA-OLGA en Synthesegas productie Heveskes Energy

[8] zie ook de projectfiche Potato Power Avebe

- optimalisatie van regionale ruimtelijke en infrastructurele randvoorwaarden (via Noordelijke Gebiedsagenda, Provinciale Omgevingsplannen, Structuurvisies diepe ondergrond, e.d.);
- koppeling met lokale grondstofstromen[9] (via landschapsbeheer, LTO Noord) en afname (via groen inkoopbeleid);
- uitwerken van een concrete pilot voor een groen gas vereffeningfonds (een eventuele financiële vraag die hieruit voorkomt maakt deel uit van de Rolling agenda, zie bijlage 1);
- in samenwerking met de Nederlandse Emissie Autoriteit opzetten van een transparant en toegankelijk marktsysteem voor de handel in op groen gas / biogas gebaseerde certificaten[10]

*Tegenprestatie Rijksoverheid*

- Rijk zet zich actief in om bij het topsectorenbeleid vergisting en vergassing onder de aandacht te brengen;
- Mogelijk maken benutting van co- en restproducten, waaronder de inzet van digestaat (bijvoorbeeld struviet) als grondstof voor kunstmest, zoals ook beoogd in de Green Deal tussen Royal Cosun en de Rijksoverheid[11];
- Noord-Nederland wordt aangewezen als proefgebied voor toepassing van beleidsinnovaties voor:
  - verbreding inzetbare cosubstraat, zoals ook beoogd in de Green Deal Royal Cosun;
  - onderbrengen infrastructuurkosten aansluiting biogas/groen gas installaties bij netbeheerders[12];
  - financieringsmodel voor biogas/groen gas productie via combinatie van SDE+[13], fiscale aftrek, certificaten, biotickets, e.d.[14],
  - Binnen de relevante wettelijke kaders wordt een financiële bijdrage van maximaal € 250 000 beschikbaar gesteld (op basis van 50/50 Rijk / regiobijdrage) ten behoeve van het vormgeven van een handelsplatform groen gas, voorzover deze bijdrage strookt met de toepasselijke staatssteunregels. Daartoe zal Noord

[9] zie ook projectfiche Meer energie uit Drents-Friese Wold
[10] zie projectfiche Handelsplatform Groen Gas
[11] zie projectfiches Slib eindverwerking Noordelijke waterschappen en Biogasstraat Oost Groningen
[12] zie projectfiches Groen Gas Overstort en Biogasleiding Zuidwest Fryslân
[13] Het budget en de systematiek van de SDE+ blijven ongewijzigd. Green Deal projecten krijgen geen voorkeursbehandeling in de SDE+.
[14] zie projectfiche Groen Gas Vereffeningsfonds

Nederland een aanvraag indienen, vergezeld van een projectplan (inclusief begroting).

**2. Grootschalige afzet van groen gas in mobiliteit**

Mobiliteit vormt een goed afzetkanaal voor groen gas. Het is schoon, stil, betrouwbaar en lokaal te produceren (korte keten). Groen gas in mobiliteit draagt zo bij aan de verlaging van broeikasgasemissies, en is tevens een drager om (regionale) groen gas productie, met achterliggende investeringen, technologische vernieuwingen en economische spin-off, meer marktconform vorm te geven. Een nieuw onderdeel daarbij is de ontwikkeling van (bio-)LNG voor (zwaar) weg- en watertransport.

*Inzet Noord-Nederland*

- stimuleren van (programmatische) uitrol van vulpunten om tot een regionaal dekkend netwerk te komen (via 100.000 voertuigenplan: regionale subsidie vulpunten, e.d.);
- goede ruimtelijke inbedding van de faciliteiten en infrastructuur voor (bio-)LNG voor (zwaar) weg- en watertransport (via Noordelijke Gebiedsagenda, Provinciale Omgevingsplannen, e.d.);
- gebruik(ers) actief informeren en stimuleren, alsmede via eigen wagenpark en in OV concessies het gebruik van Groen Gas stimuleren (via 100.000 voertuigenplan: promotie, wagenparkscans).

*Tegenprestatie Rijksoverheid*

- Noord-Nederland wordt aangewezen als proefgebied voor (beleids)innovaties voor:
  - alternatief financieringsmodel door koppeling (lokaal) groen gas productie en gebruik in mobiliteit;
- lobby voor uniforme Europese kaders (bio-)LNG-mobiliteit[15].

**3. 400.000 ton bio-methanol productie per jaar in 2015**

Biomethanol kan worden ingezet als 2e generatie biobrandstof maar ook als basischemicaliën voor biomaterialen en -producten. Met het project Woodspirit van het industriële consortium rondom BioMCN kan het productievolume worden additioneel opgeschaald met 400.000 ton per jaar (wereldwijd grootste producent) goed voor circa 990 kton vermeden fossiele $CO_2$-uitstoot en een geraamde investering van circa €700

[15] zie projectfiche Small Scale LNG

miljoen. Een grote biomassavergassing zal worden gebouwd die getorrificeerd (geroosterd) hout omzet in biosyngas als grondstof voor biomethanol. Dit project is een flinke impuls voor de nationale productie van 2e generatie biobrandstof, en creëert een stevige basis voor de bio based economy, alsmede de doorontwikkeling van hoogwaardige torrefactie- en vergassingtechnologie (biosyngas) en daaraan gelieerde bedrijvigheid en kennis.

*Inzet Noord-Nederland:*

- beschikbaar stellen van onderzoeksbudget voor voorbereidende werkzaamheden (uit de €235 miljoen aan provinciale energiebudgetten);
- goede ruimtelijke inbedding van de benodigde faciliteiten en infrastructuur (via Noordelijke Gebiedsagenda, Provinciale Omgevingsplannen, e.d.).

*Tegenprestatie Rijksoverheid:*

- diplomatieke steun voor subsidiering uit de Europese NER 300[16];

**4. 100.000 ton biocoal productie per jaar in 2020**

Door biologische reststromen om te zetten in biocoal, via torrefactie of aanverwante technologieën, kan het eenvoudig worden ingezet als hernieuwbare grondstof voor (bestaande) energiecentrales en industriële processen. De inzet van 100.000 ton biocoal is goed een reductie van circa 230 kton $CO_2$-uitstoot per jaar. De geraamde kapitaalinvestering die gemoeid gaat met de productie van 100.000 ton biocoal bedraagt circa €25 miljoen, die grotendeels lokaal besteed wordt. Biocoal-productie draagt zo fors bij aan de nationale klimaatdoelen, en biedt een kans voor Nederland om voorop te lopen in de (door)ontwikkeling van deze innovatieve conversietechnologie.

*Inzet Noord-Nederland:*

- oprichting van de Dutch Torrefaction Association (DTA) voor onderlinge kennisuitwisseling en gebundelde belangenbehartiging;
- (projectmatige) koppeling van grondstofleveranciers, producenten en afnemers (zoals bij Qlyte Delfzijl, Subcoal Foxhol, e.a.);
- goede ruimtelijke inbedding van de productiefaciliteit en de benodigde biomassa-infrastructuur (via Noordelijke Gebiedsagenda, Provinciale Omgevingsplannen, e.d.);

[16] zie projectfiche Woodspirit

- beschikbaar stellen van ontwikkel- en investeringmiddelen voor procesoptimalisaties en uitbouw van het productievolume (uit de €235 miljoen aan provinciale energiebudgetten).

*Tegenprestatie Rijksoverheid*:
- ondersteuning in de oprichting van de DTA;
- Rijk zet zich actief in om bij het topsectorenbeleid productietechnologie voor biocoal onder de aandacht te brengen;
- actief meewerken aan het verbeteren van de positie van vaste[17] biomassa voor energietoepassingen door duurzaamheidcriteria te ontwikkelen.

| **SAMENVATTING AFSPRAKEN** | | | |
|---|---|---|---|
| ***Naam*** | ***Energie*** | ***Economie*** | ***Rijksbijdrage*** |
| ***Groen gas productie algemeen*** | 500 tot 750 $NMm^3$ Groen Gas en 0,9 tot 1,35 Mton $CO_2$-reductie p.j. in 2020 (200 $NMm^3$ in 2015) in Noord-Nederland | investering: €500 tot €750 miljoen vanuit bedrijfsleven en overheden, banen: 250 tot 375 | Rijk zet zich actief in om bij het topsectorenbeleid vergisting en vergassing onder de aandacht te brengen.<br>Noord-Nederland als proeftuin voor breder gebruik cosubstraat / coproducten, netregulering en alternatief financieringsmodel. |
| ***Groen gas mobiliteit algemeen*** | verlaging fijnstof emissies via groen gas mobiliteit | Groen gas mobiliteit als afzetmarkt voor uitbouw groen gas productie en kennischuster | Noord-Nederland als proeftuin voor alternatief financieringsmodel.<br>Lobby uniform EU-kader LNG-mobiliteit. |
| ***Biocoal algemeen*** | 100 kton biocoal en 230 kton $CO_2$- | investering: €25 miljoen | Ondersteuning DTA.<br>Rijk zet zich actief in om bij |

[17] en voor zover dat aan orde is ook voor gasvormige biomassa

| | | | |
|---|---|---|---|
| | reductie p.j. in 2020 | | het topsectorenbeleid productietechnologie voor biocoal onder de aandacht te brengen. Stimulering lokale biobrandstoffen. |
| ***Groen Gas Overstort Gasunie en Enexis*** | Een forse energie-besparing door het niet hoeven te comprimeren van Groen gas van 8 naar 40 bar | Dit project zorgt voor vermindering van de relatieve investeringsdruk op de groen gas producenten en derhalve is er ook een lager projectrisico | Rijk neemt onduidelijkheid weg over verantwoor-delijkheid voor investering en beheer bij infrastructuur groen gas. |
| ***Slibeindverwerking Noordelijke waterschappen*** | Groen Gas productie (12 miljoen $Nm^3$ per jaar) overeen-komend met 25 kton $CO_2$-reductie p.j. | investering: €51 miljoen | Rijk staat inzet struviet als meststof toe. |
| ***Biogasstraat Oost Groningen KNN*** | Groen Gas productie 20 miljoen $Nm^3$ per jaar | Installatie en bijbehorende infrastructuur €25 miljoen | Het Rijk zet zich er voor in het mogelijk te maken om (delen van) digestaat als volwaardig kunstmestvervanger toe te passen. |
| ***Meer energie in Drents – Friese Wold Prov. Drenthe*** | Groen gas productie 5,15 miljoen $Nm^3$ | Dit project kent een investeringsomvang van ongeveer €15 miljoen. | Rijk stelt (beperkte) capaciteit beschikbaar (0,1 fte) van waaruit wordt meegedacht binnen dit project, op welke wijze technische, organisa-torische en juridische barrières weggenomen kunnen worden.<br>Rijk geeft status van pilot |

| | | | |
|---|---|---|---|
| | | | binnen proeftuin Noord-Nederland voor energiewinning uit natuurgebied. |
| ***Potato Power Avebe*** | Met dit project wordt na fullscale realisatie minimaal 18 miljoen $Nm^3$ groen gas per jaar geproduceerd uit de reststromen van de aardappelverwerking. | Dit project kent een investeringsomvang van ongeveer € €33 miljoen. | € 3 miljoen Rijksbijdrage |
| ***SUGAR BV Suiker Unie*** | Met dit project wordt minimaal 30 miljoen $Nm^3$ groen gas per jaar geproduceerd. | Dit project kent een investeringsomvang van ongeveer € €30,7 miljoen. | € 3 miljoen Rijksbijdrage via projectwijziging van eerdere BSRI-beschikking. |
| ***MILENA OLGA*** | De Groen Gas productie van een 50 MW installatie over een bedrijfstijd van 15 jaar bedraagt circa 390 miljoen $Nm^3$, voor een 100 MW installatie is dit 780 miljoen $Nm^3$. | Verwacht investerings-volume is €98 miljoen voor een 50 MWth installatie en €146 miljoen voor een 100 MWth installatie. | Afspraken lopen via GD Groen Gas (€10 miljoen Rijksbijdrage). |
| ***Woodspirit BioMCN*** | 400 kton biomethanol en 990 kton $CO_2$-reductie p.j. in 2015 | Dit project kent een investeringsomvang van ongeveer € 700 miljoen<br>ca 300 banen | Rijk zorgt voor diplomatieke steun en zet zich in voor juiste implementatie RED (dubbeltelling). |
| ***Groen Gas Hub Wijster Attero*** | 37 miljoen $Nm^3$ groen gas per jaar geproduceerd. | Dit project kent een investeringsomvang van ongeveer € 15 miljoen. | Het Rijk biedt experimenteerruimte voor dit project.<br>Het Rijk draagt €4,8 |

| | | | |
|---|---|---|---|
| | | | miljoen reeds beschikte FES-middelen bij. |
| ***Small Scale LNG Noord-Nederland GTI Suez / LNG Europe*** | Door op LNG over te stappen wordt de emissie-uitstoot sterk gereduceerd. In de toekomst zou zelf LBG (Liquified Biogas) toegepast kunnen worden. | Dit project kent een investeringsomvang van ongeveer € 34 miljoen<br>banen: 10 fte direct / 30 fte indirect | Het Rijk zet zich in voor het aanpassen van CCR-regelgeving voor toepassing LNG/aardgasgedreven scheepvaart en mogelijk maken bunkering van aardgas/LNG voor binnenvaart in regelgeving. |

| | | | |
|---|---|---|---|
| ***Omrin*** | 5 miljoen $Nm^3$ groen gas per jaar geproduceerd, 10 kton vermeden $CO_2$ emissies. | Een directe investering van € 4 miljoen, inclusief de investering in een groen gas tankstation. | Rijk werkt actief mee aan het oplossen van het financieringsprobleem. |
| ***Biogasringleiding Zuidwest Fryslân Friesland Coberco, HoST, Enexis en Stokman*** | 100.000 $Nm^3$ tot 1 miljoen $Nm^3$ groen gas equivalent per jaar | Decentrale vergisters € 5 - 10 miljoen en voor de infrastructuur € 2 - 3 miljoen. | Het Rijk zet zich in om de financiering van ruw gas projecten vanuit de SDE+ mogelijk te maken[18]. Onderzoek doen naar mogelijkheid om voor dit soort projecten financiering m.b.v. $CO_2$-credithandel te realiseren. Ondersteuning bij de toepassing van wet- en regelgeving. |
| ***Groen Gas Veelerveen*** | Met dit project wordt 10,7 miljoen $Nm^3$ groen gas per jaar geproduceerd. | Een directe investering van € 8,5 miljoen. | Het Rijk werkt actief mee aan het vinden van een oplossing voor het dreigend onbenut blijven van een groot deel van de reeds beschikte SDE subsidie voor dit project.[19] |
| **Synthesegas productie Heveskes** | Bespaarde aardgas inzet is ca. 50 miljoen m3 per jaar in de eerste fase. | 28€ mjn , ca. 20 FTE, indirect ca. 20 FTE voor de eerste fase, hierna oplopend tot 70-80 FTE voor de 2e fase. | Het Rijk zet zich in om mogelijk te maken dat per 2012 syngas direct ingezet kan worden bij eindverbruikers, zodanig dat het subsidiabel gesteld kan worden. |

[18] NB. - Het budget en de systematiek van de SDE+ blijven ongewijzigd. Green Deal projecten krijgen geen voorkeursbehandeling in de SDE+.
[19] NB - Het budget en de systematiek van de SDE+ blijven ongewijzigd. Green Deal projecten krijgen geen voorkeursbehandeling in de SDE+.

| | | | |
|---|---|---|---|
| **Groen Gas Vereffeningsfonds**<br><br>**Taskforce Groen Gas** | Pilot met een vereffeningsfonds ten behoeve van het maximaal wegnemen van prijsvolatiliteit in de biotickethandel | Deze pilot levert ervaringsgegevens op van een financieringsconstructie waarmee groen gas businesscases verminderd afhankelijk van steunkader exploitabel gemaakt worden. | Rijk geeft Taskforce Groen Gas ruimte om dit instrument te ontwikkelen.<br><br>Financiële vraag (€500.000,-) maakt onderdeel uit van de rolling agenda. |
| **Groen Gas Handelsplatform**<br><br>**Taskforce Groen Gas** | Op/Inrichten handelsplatform voor groen gas certificaten | Deze pilot is voor transparantere en toegankelijkere handel in groen gas certificaten. | Rijk draagt maximaal €250.000 (op basis van 50/50 Rijk-Regio) bij aan de opzet van dit handelsplatform,rekening houdend met de wettelijke kaders en staatssteunaspecten. |

**B- Elektriciteitsproductie & -Balancering / Slimme Decentrale Energiesystemen**

Het Noorden van Nederland kent een sterk elektriciteitscluster, met grote centrales, (offshore) windenergie, (trans)nationale infrastructuur en decentrale energiesystemen in woon- en werkgebieden. Deze complementaire concentratie aan kennis, bedrijvigheid en faciliteiten draagt stevig bij aan de uitbouw van de Nederlandse duurzame energie-economie. Partijen zullen middels de Green Deal het ontwikkelklimaat hiervoor optimaliseren op basis van de volgende afspraken:

1. **Kostprijsverlaging Wind op Zee**

   Wind op zee kan een forse bijdrage leveren aan de nationale klimaatdoelen, en is kansrijke voor de Nederlandse industrie die internationaal vooroploopt in de bouw en onderhoud van offshore windparken, onder meer ook in buurlanden Engeland en Duitsland. Behoud en uitbouw van dit hoogwaardige bedrijfscluster vergt goede faciliteiten, technologische doorontwikkeling en een goede thuismarkt. Gezien de ligging (aan de Noordzee, nabij Duitse (en Britse) windparken en transnationale infrastructuur),

geschikte havens (,Den Helder, Eemshaven, Harlingen en IJmuiden), ontwikkelruimte, arbeidspotentieel en de positie als Energyport is Noord-Nederland de uitgelezen locatie voor verdere concentratie en uitbouw van de offshore windenergie-industrie. Behoud en uitbouw van dit cluster vereist een goede thuismarkt en een kostprijsverlaging (minder subsidieafhankelijkheid) via technologische innovaties, concentratie, collectieve infrastructuur (net op zee) en beleidsmatige innovaties (o.a. bouwgerede concessies). Aan de hand van de (beoogde) Green Deal Offshore Windenergie van NWEA wordt ingezet op een 40% lagere kostprijs per kWh. Noord-Nederland is hier nauw bij betrokken als kennisleverancier en inbreng van bedrijven die willen innoveren in de voorgestelde proeftuinen.

*Inzet Noord-Nederland:*

- ontwikkeling van benodigde havenfaciliteiten (in Den Helder en Eemshaven) voor offshore windenergie (o.m. via middelen (€35 miljoen) voor kadeverzwaring Eemshaven);
- Europese samenwerking om tot goede inbedding te komen van benodigde infrastructuur op zee, alsmede de invoeding van grootschalige offshore windenergie op het Europese elektriciteitsnet (o.m. via Studie E-hub en Interreg-projecten 4Power en Hansa Energy Corridor (zie C2);
- beschikbaar stellen van regionale middelen voor onderzoek & onderwijs voor technologische innovaties (proeftuin) en benodigde arbeidspotentieel (onderwijs) voor offshore windenergie (uit de €235 miljoen aan provinciale energiebudgetten);
- beschikbaar stellen van regionale middelen voor financiering van een collectief net op zee (achtergestelde lening);

*Tegenprestatie Rijksoverheid*

- ondersteuning wind op zee via Green Deal Offshore Windenergie NWEA;
- inzet op kostprijsverlaging wind op zee door:
  - voorbereiden nieuwe wetgeving om TenneT een rol te geven voor het net op zee;
  - inrichten van een offshore experimenteergebied boven de Waddeneilanden/in de noordelijke havens om technologische innovaties door te ontwikkelen;
  - concentratie van de zoekgebieden voor toekomstige offshore en near shore windparken;
- Binnen de relevante wettelijke kaders wordt, mits het bedrijfsleven ook meedoet, een financiële bijdrage van maximaal € 350 000 per jaar gedurende vier jaar beschikbaar gesteld voor vormgeven Kenniscentrum Offshore Windenergie van MCN

Den Helder en partners (zie ook hoofdstuk C), voor zover deze bijdrage strookt met de toepasselijke staatssteunregels. Daartoe zal Noord Nederland een aanvraag indienen, vergezeld van een projectplan (inclusief een begroting). ;
- ondersteunen van de uitbouw van de offshore windenergie-industrie in de Noordelijke havens, bijvoorbeeld door actief mee te werken aan verder onderzoek.

**2. Noord-Nederlandse inzet wind op land**

Wind op land kan als kostenefficiënte duurzame energievorm fors bijdragen aan de nationale klimaatdoelen. Wind op land dient daarbij ruimtelijk en maatschappelijk goed te worden ingebed, mede om ontwikkelprocedures en doorlooptijd te optimaliseren, en de kostprijs te verlagen.

*Inzet Noord-Nederland:*
- realisatie van de doelstellingen voor wind op land conform afspraken in IPO;
- een goede ruimtelijk en maatschappelijke inbedding van wind op land.

*Tegenprestatie Rijksoverheid:*
- procedures voor grootschalige on shore windenergieparken (vanaf 100MW) middels de Rijkscoördinatie regeling altijd na overleg met provincies en gemeenten;
- het rijk zal een beleidskader ontwikkelen om de toepassing van de Rijkscoördinatieregeling efficiënter te laten plaatsvinden.

**3. *Grootschalige decentrale energieopwekking op de Afsluitdijk***

De Afsluitdijk kan als internationaal icoon bij de voorgenomen herontwikkeling worden uitgebouwd met innovatieve vormen van decentrale energieopwekking. Dit levert niet alleen een forse bijdrage aan nationale klimaatdoelen, maar biedt eveneens een podium voor hoogwaardige Nederlandse technologieën om zich internationaal te profileren en de exportpositie te versterken.

*Inzet Noord-Nederland:*
- beschikbaar stellen van onderzoek- en ontwikkelbudget voor decentrale energie pilots op de Afsluitdijk met o.m. Blue Energy, getijstroom en grootschalige ZonPV (uit de €235 miljoen aan provinciale energiebudgetten);
- integrale planvorming om bij herontwikkeling van Afsluitdijk op voorhand rekening te houden met de toepassing van decentrale energie-installaties teneinde de kostprijs te verlagen;

- ondersteuning van een kennis- en informatiecentrum op de Afsluitdijk (World Sustainability Centre) om duurzame innovaties te promoten en het brede publiek hierbij te betrekken (uit de €235 miljoen aan provinciale energiebudgetten);

*Tegenprestatie Rijksoverheid:*

- het Rijk zet zich actief in om bij het topsectorenbeleid blue energy onder de aandacht te brengen;
- in de ontwerp Structuurvisie Toekomst Afsluitdijk is aangegeven dat ruimtelijk rekening gehouden wordt met decentrale energie opties.

**4. 15 PJ energiebesparing via slimme energie in de woon, werk en leefomgeving**

Decentrale energie in de woon- en werkomgeving is sterk in opkomst. Directe koppeling van lokale productie en vraag verhoogt daarbij het rendement, verkort de terugverdientijd en ondersteunt een meer marktconforme toepassing. Dit levert niet alleen forse milieuwinst, maar biedt ook een impuls voor nieuwe decentrale producten en diensten uit de maak- en installatie-industrie. De inzet is minimaal 5 slimme energiewijken, 2 slimme werklandschappen, 5 Energie Transitie Parken en 5 Lokale Duurzame Energie Bedrijven (al dan niet gecombineerd met voorgaande inzet) in Noord-Nederland te ontwikkelen. Dit is goed voor circa 15 PJ aan energiebesparing en circa 0,8 – 1 Mton aan $CO_2$-reductie, met een totale kapitaalinvestering van circa €500 miljoen die met name ten goede komt aan (lokale) installateurs, bouwbedrijven en leveranciers van installaties. Grootschalige toepassing van decentrale energie vraagt om doorontwikkeling van technologische innovaties en een passend marktmechanisme, om meer marktconforme (en subsidieluwe) business case mogelijk te maken voor de investerende en producerende partijen.

*Inzet Noord-Nederland:*

- ontwikkeling van praktijklocaties voor decentrale energie in woon- en werkgebieden met integratie van slimme apparatuur, elektrische mobiliteit (opslag) en sturingsystemen (smart grids) om afzetmarkt en ontwikkelruimte te creëren voor nieuwe producenten en diensten (o.m. via Power Matching City (II), Nieuwveense Landen, Veendam, Ameland, Heerhugowaard, Leeuwarden), en beschikbaar stellen van onderzoek- en ontwikkelbudget hiervoor (uit de €235 miljoen aan provinciale energiebudgetten) [20];
- benutting sensorcluster w.o. meet- en regelnetwerk van Sensor City Assen, om met marktpartijen, overheden en Hanze Institute of Technology smart grid technieken toe te passen;
- lokale koppeling van (rest)stromen (w.o. warmte, biomassa, water) op bedrijfsterreinen, o.m. via warmtenetten om (rest)warmte nuttig in te zetten in industrie, glastuinbouw en/of woongebieden, om de efficiency te verhogen, de $CO_2$-footprint te verlagen en het vestigingsklimaat te verstreken (w.o. ETP Midden-Drenthe, Warmtenet Coevorden en Sexbierum, Stoomleiding Oosterhorn, warmtenet Leeuwarden);
- ondersteuning van Lokale Duurzame Energie Bedrijven (Ldeb's) en vergelijkbare initiatieven om te komen tot het vergroenen van de energievoorziening (uit de €235 miljoen aan provinciale energiebudgetten).

*Tegenprestatie Rijksoverheid:*

- aanwijzen en actief ondersteunen van Noord-Nederland als proefregio voor slimme decentrale energiesystemen in de woon- en werkomgeving door:
  - uitproberen van nieuwe (publiekprivate) financieringsarrangementen bij een aantal concrete projecten[21];
  - mogelijkheid onderzoeken voor optimale benutting lokaal opgewekte duurzame energie binnen projectgebied bij een aantal concrete projecten [22];
  - infrastructuurkosten voor decentrale energie-infrastructuur te regelen via netregulering[23].

---

[20] zie bijvoorbeeld projectfiche Wij willen zon in Groningen

[21] zie projectfiches Energieneutraal Werklandschap, Consortia verduurzaming woningvoorraad, Duurzame Wadden, Lenen op basis van Woonlasten, WKO i.c.m. Bodemsanering, Energiepark Heerenveen, Geothermie Zuid-Oost Drenthe

[22] zie projectfiches Brandstofcellen Ameland, LDEB Nieuwveense Landen, Energieleverend Werklandschap Assen-Zuid, Energie in de Veenkoloniën, Power Matching City

[23] zie projectfiche Interregionaal (rest)warmtenet Coevorden

## 5. Elektrisch vervoer in Noord-Nederland

Met de provincie Fryslân wordt een Green Deal Elektrisch Vervoer gesloten waarvan de belangrijkste onderdelen zijn: Fryslân zet zich de komende periode samen met marktpartijen en medeoverheden in voor het elektrisch rijden en varen. De provincie heeft hierbij de volgende concrete doelen voor ogen; In 2015 varen er 3000 elektrische boten op de Friese wateren, en rijden er 2000 elektrische auto's, inclusief elektrische bussen en elektrische scooters op de Friese wegen. Daarbij wordt een adequaat netwerk van (snel)oplaadstructuur voor boten, auto's en tweewielers gerealiseerd. Partijen beogen om in Fryslân de ontwikkeltuin voor Elektrisch varen in NW Europa te realiseren, waardoor Nederland marktleider en kennisbolwerk wordt op dit thema. Er wordt nader onderzocht op welke manier samengewerkt kan worden met andere initiatieven in Noord-Nederland op het gebied van elektrisch vervoer.

*Inzet Noord-Nederland*

- Fryslân heeft het samenwerkingsverband Drive4Electric opgericht, waarin 8 publieke en private partijen samenwerken. Drive4Electric stimuleert elektrisch vervoer in Fryslân en bevordert werkgelegenheid en kennisuitwisseling op dit thema;
- Fryslân kent meerdere subsidieregelingen om elektrisch varen en rijden te stimuleren, waaronder de ombouw van de Friese verhuurvloot, realisatie van oplaadpunten voor elektrisch varen en een innovatiesubsidie voor het MKB;
- in samenwerking met marktpartijen en medeoverheden wordt gewerkt aan een adequaat netwerk van oplaadinfrastructuur voor elektrisch auto's, boten en tweewielers;
- organisatie beurspresentaties en opstapdagen om bedrijven en consumenten kennis te laten maken met elektrisch vervoer.

*Tegenprestatie Rijksoverheid*

- binnen de nationale aanpak van elektrisch rijden, zoals neergelegd in het plan van aanpak Elektrisch Rijden in de versnelling, krijgt de provincie Fryslân een duidelijke rol als Focusgebied, en wordt als zodanig ondersteund vanuit de Rijksoverheid;
- het Rijk faciliteert in het gebruik van het generieke instrumentarium op het gebied van ondernemen en innovatie;

- het Rijk zorgt ervoor dat experimenteerruimte zal worden gecreëerd voor experimenten binnen het focusgebied Fryslân met marktconcepten op het terrein van laadinfrastructuur, daar waar die zijn gekoppeld aan smart grid toepassingen.

| SAMENVATTING AFSPRAKEN | | | |
|---|---|---|---|
| **Onderwerp** | ***Energie*** | ***Economie*** | ***Rijksbijdrage*** |
| **Kostprijsverlaging Wind op Zee** | Windenergie op zee economisch interessanter maken brengt een grote duurzame energiemarkt op gang. Een zeer grote potentie voor duurzame energie. | 40% kostprijsverlaging per kWh<br>Vervijfvoudiging aantal hoogwaardige groene banen<br>Behoud en uitbouw toppositie in offshore sector op internationale markten | Ondersteuning wind op zee via Green Deal NWEA.<br>Het delen van kennis uit internationale samenwerking.<br>Diplomatieke steun.<br>Voorbereiden wetgeving voor TenneT net op zee.<br>Het Rijk wijst een of meer corridors aan in de Waddenzee.<br>Rijksoverheid stelt binnen de relevante wettelijke kaders € 350.000 per jaar gedurende vier jaar beschikbaar, mits het bedrijfsleven ook meedoet, voor Kenniscentrum Offshore Windenergie MCN, voorzover deze bijdrage strookt met de toepasselijke staatssteunregels.<br>Ondersteunen uitbouw offshore-windindustrie in de Noordelijke havens. |
| **Windenergie on shore** | Realisatie van de doelstellingen voor wind op land conform afspraken in IPO | Investering: €800 miljoen | Toepassing Rijkscoördinatie regeling alleen na overleg met provincies en gemeenten.<br>Het Rijk zal een beleidskader ontwikkelen om de toepassing van de Rijkscoördinatieregeling efficiënter te laten plaatsvinden. |
| **Afsluitdijk** | Minimaal 200 MW duurzame energie productie uit energie uit water en ZonPV op de Afsluitdijk in 2020 | Economische kansen bij de uitrol van beide technologieën | Het Rijk zet zich actief in om bij het topsectorenbeleid blue energy onder de aandacht te brengen.<br>In de ontwerp Structuurvisie Toekomst Afsluitdijk is aangegeven dat ruimtelijk |

| | | | |
|---|---|---|---|
| | | | rekening gehouden wordt met decentrale energie opties. |
| **Gebouwde omgeving** | 15 PJ energiebesparing en 0,8 – 1 Mton aan $CO_2$-reductie via slimme energie in woon- en werkgebieden | Investering: €500 miljoen | Noord-Nederland als proefregio voor alternatief financieringsmodel, zelflevering binnen projectgebied en netregulering.<br>Garantiefonds warmtenetten (conform projectenlijst). |
| **Consortia verduurzaming woningvoorraad Noord-Nederland** | €2,6 miljoen aan investeringen in energiebesparing en duurzame energie | Lokale werkgelegenheid in woningverbetering | Geen. |
| **Duurzame Waddeneilanden Waddeneilanden** | In 2015 kunnen de Waddeneilanden voor 19% zelfvoorzienend zijn in hun primaire energiebehoefte. | Investering in programma van € 10 miljoen, exclusief de investering in zonneakkers en kleinschalige windmolens. | Ondersteuning d.m.v. menskracht en expertise.<br>Erkenning van de voorbeeldfunctie van de Waddeneilanden. |
| **Energieneutraal werklandschap Prov. Fryslân, Oosterwolde en bedr. Leven** | Energieneutraal of energieleverend, toepassing nieuwe energietechnieken, gesloten kringlopen en smartgrids. | Vestiging 10 tot 15 duurzame bedrijven in een cluster rond bodem, agribusiness en food. | (Beperkte) capaciteit beschikbaar te stellen (0,1 fte) van waaruit wordt meegedacht binnen dit project.<br><br>Actief meewerken aan oplossen van technische, organisatorische en juridische problemen. |
| **Energiepark Heerenveen Prov. Fryslân en Heerenveen** | 50 MW. Mix van diverse vormen van duurzame energietoepassingen | Energiegerelateerde bedrijvigheid; 'groene banen' o.a. middels vestiging 10 tot 15 duurzame bedrijven. | (Beperkte) capaciteit beschikbaar te stellen (0,1 fte) van waaruit wordt meegedacht binnen dit project.<br><br>Actief meewerken aan oplossen van technische, organisatorische en juridische problemen. |
| **Windenergie** | Participatie van burgers | Dit project draagt bij | Het Rijk bevordert plan |

| | | | |
|---|---|---|---|
| | in windprojecten. | aan het verbeteren van het draagvlag voor windprojecten. | participatie in projecten boven de 100 MW. Het Rijk kan de kennis en informatie hierin opgedaan beschikbaar stellen voor andere projecten. |
| **Rundedal onshore wind** | Door het windpark vindt elektriciteitsproductie plaats. Het opgesteld vermogen zal 60 MW bedragen. Op basis van eerste schattingen zal het windpark circa 150.000 MWh per jaar leveren. | €90 miljoen aan project gerelateerde investeringen. | Het Rijk bevordert plan participatie in projecten boven de 100 MW. Het Rijk kan de kennis en informatie hierin opgedaan beschikbaar stellen voor andere projecten. |
| **WKO i.c.m. bodemsanering Gemeente Hoogezand-Sappemeer** | Installateurs voor aanleg van energiesysteem + sanering van bodem. | Installateurs voor aanleg van energiesysteem + sanering van bodem. | Geen. |
| **LDEB Nieuwveense Landen Meppel** | Totaal levering van duurzame energie deelplan 1 (de 1e 435 woningen) 13.425 GJ per jaar. Dit komt overeen met een besparing van conventionele energie (aardgas) 490.048 $Nm^3$ per jaar en een $CO_2$-uitstoot reductie van 881 ton per jaar. | Ruim €7 miljoen | Het project als demonstratieproject benoemen.<br><br>Het Rijk werkt actief en samen met de initiatiefnemers aan het wegnemen van de barrières. |
| **Interregionaal restwarmtenet Coevorden** | Energieproductie: 20 MWth. | Verwachte directe werkgelegenheid naar schatting 3-4 fte<br><br>Verwachte indirecte | In actieve samenwerking met betreffende organisaties een oplossing voor deze situatie op het gebied van regelgeving vinden. |

| | | | |
|---|---|---|---|
| | | werkgelegenheid naar schatting 10 fte | Het bieden van experimenteerruimte om de realisatie van dit project mogelijk te maken. |
| **Restwarmtenet Sexbierum** | Aardgasbesparing ca. 12 miljoen $Nm^3$ / jaar en ca. 24 kton $CO_2$-emissiereductie | Verwacht directe investeringsvolume €30 miljoen. | Het Rijk draagt €4,8 miljoen reeds beschikte FES-middelen bij. |
| **Restwarmtenet Emmen Emmtec** | Vervanging van minimaal 2 miljoen $Nm^3$ aardgas (exclusief geothermie). | Verwachte direct werkgelegenheid 4 fte. Verwachte indirecte werkgelegenheid 10 fte. Investering €10 miljoen (exclusief geothermie). | Onderzoeken of hergebruik van oude gasputten voor duurzame energie in de relevante onderzoeksagenda's opgenomen kan worden. |
| **Geothermie Zuidoost Drenthe** | Energieproductie 15 MWth | Verwachte directe werkgelegenheid 30 fte.<br><br>Verwachte indirecte werkgelegenheid 5 fte. | Het Rijk stelt vanaf 2012 de SDE+-regeling ook open voor warmte, inclusief geothermie. Het Rijk zal bezien of de rijksgarantieregeling aangepast kan worden voor dit soort projectactiviteiten. Landelijk onderzoek opstarten / financieren naar zoutproblematiek geothermie. |
| **Ultradiepe geothermie Hoogeveen** | Elektriciteit: 96.000 MWhe<br>Warmte: 180.000 MWhth | Verwachte directe werkgelegenheid 10 fte Verwachte indirecte werkgelegenheid 20 fte Verwachte directe | Mogelijkheden innovatiefonds onderzoeken (topsectoren) Resultaten onderzoek TNO op het gebied van ultradiep, resultaten zullen gedeeld worden met projectinitiatiefnemers. |
| **ETP Midden-Drenthe / Noblesse Attero / Noblesse** | 261.000 ton stoom x 67$m^3$ gas/ton = 17.487.000 $m^3$ aardgas per jaar wordt vermeden door het gebruik van de warmte van Attero. | €20 miljoen investering Direct: 15 fte<br><br>Indirect:25 fte | Het Rijk zet zich actief in om met betreffende organisaties een oplossing voor deze situatie op het gebied van regelgeving te vinden. |
| **Energieleverend** | Inzet van duurzame | Werkgelegenheid op het | (Beperkte) capaciteit |

| | | | |
|---|---|---|---|
| **werklandschap Assen-Zuid Gemeente Assen, Prov. Drenthe** | energie en efficiënte gebouwen; nader te specificeren | gebied van ruimtelijke inrichting en duurzame bouw. | beschikbaar te stellen (0,1 fte) van waaruit wordt meegedacht binnen dit project.<br>Rijksexpertise op het terrein van de sensortechnologie wordt ingebracht in het project.<br>Actief meewerken aan oplossen van technische, organisatorische en juridische problemen. |
| **Elektrisch Vervoer Provincie Fryslân** | Besparing van uitstoot 5000 ton $CO_2$ / jaar<br>Verbetering luchtkwaliteit<br>Reductie verontreiniging oppervlaktewater | - 40-60 bedrijven<br>- 5 kennisinstellingen in Noord-Nederland | Binnen de nationale aanpak van elektrisch rijden, zoals neergelegd in het plan van aanpak Elektrisch Rijden in de versnelling, krijgt de provincie Fryslân een duidelijke rol als Focusgebied, en wordt als zodanig ondersteund vanuit de Rijksoverheid.<br>Het Rijk helpt in het gebruik van het generieke instrumentarium op het gebied van ondernemen en innovatie.<br>Het Rijk zorgt ervoor dat ruimte zal worden gecreëerd voor experimenten op het gebied van elektrisch vervoer binnen het focusgebied Fryslân met marktconcepten op het terrein van laadinfrastructuur, daar waar die zijn gekoppeld aan smart grid-toepassingen. |
| **World Sustainability Centre - Afsluitdijk** | Het Centrum zal een belangrijke etalage zijn van duurzame energie, zoals Blue Energy, Getijdenstroom en Zonne-energie. | Platform om duurzame innovaties te promoten en het brede publiek hierbij te betrekken (energietransitie). | Het Rijk is bij de ontwikkeling van het World Sustainability Centre betrokken. |

| | | | |
|---|---|---|---|
| **Brandstofcellen Ameland** | In totaal wordt per brandstofcel ongeveer 8GJ energie per jaar bespaard. Daarnaast mogelijkheid voor lokale balancering irt wind en zon. | Investering pilot ca. € 1 miljoen.<br><br>Direct: 5 fte<br><br>Indirect: 10 fte | Actief meewerken aan oplossen van technische, organisatorische en juridische problemen, en het bevorderen van decentrale, lokale energieopwekking. |
| **Power Matching City** | Met een Smart Grid is naar verwachting 25% van het elektriciteitsverbruik en 15% van het gasverbruik te vermijden. Dit komt overeen met ongeveer 1000 kWh en 200 $m^3$ aardgas per jaar per deelnemer. | €8 miljoen<br><br>Direct: 10 fte<br><br>Indirect:70 fte | Het Rijk zorgt voor 1 aanspreekpunt voor het oppakken van belemmeringen in Smart Grid projecten. |
| **Energie in de Veenkoloniën** | Met een Smart Grid is naar verwachting 25% van het elektriciteitsverbruik en 15% van het gasverbruik te vermijden. Dit komt overeen met ongeveer 1000 kWh en 200 $m^3$ aardgas per jaar per deelnemer. | €4 miljoen<br><br>Direct: 8 fte<br><br>Indirect:60 fte | Actief meewerken aan oplossen van technische, organisatorische en juridische problemen, en het bevorderen van decentrale, lokale energieopwekking.<br><br>Project de status geven van proeftuin om in overleg te kijken hoe additionele of afwijkende regelgeving ingepast kan worden. |
| **Wij willen zon in Groningen** | 480 MWh (aanname 400 pakketten x 1200 kWh) | Ca. €1 miljoen<br><br>+ installatiebranche krijgt impuls | Geen. |
| **Grunneger Power** | 2,5 MWh aan zonne-energie. | ca. €7,5 miljoen<br>ca. 4 fte | Geen. |

**C- Energieonderzoek & -opleidingen / Internationale Samenwerking**

Het Noorden van Nederland kent een sterke concentratie van energiekenniscentra en -onderzoek. Dit is stevig gekoppeld aan concrete projecten en pilots om de energiekennis ook in de praktijk toe te passen. Daarbij wordt nauw samengewerkt met Noordwest-Duitsland om invulling te geven aan, en gebruik te maken van, Europese onderzoeksprogramma's. Deze complementaire concentratie van fundamentele en praktische kennis, alsmede transnationale samenwerking draagt stevig bij aan de uitbouw van de Nederlandse duurzame energie-economie. Partijen zullen middels de Green Deal het ontwikkelklimaat hiervoor optimaliseren op basis van de volgende afspraken:

1. **Uitbouw en bundeling van energieonderzoek en -opleidingen in Energy Academy / College**

   Teneinde de groene energie-economie in Nederland uit te bouwen is een verdere bundeling van (inter)nationale energiekennis in de Energy Academy / College noodzakelijk. Dit voorkomt versnippering en suboptimale afstemming, en zorgt voor een meer transparant kennisveld zodat bedrijfsleven en kenniswerkers beter hun weg weten te vinden. Specifieke aandachtspunt daarbij is een doorlopende leerlijn van MBO-HBO-WO, alsmede de verdere vertaalslag naar kennistoepassing met voldoende (maatschappelijke en economische) relevantie. Dit is noodzakelijk voor een betere verwaarding en toepassing van innovatieve energiekennis teneinde de verdere uitrol van duurzame energie en energiebesparing/energie-efficiëntie te versnellen en om te kunnen (blijven) voldoen aan de snel groeiende vraag naar goed geschoold personeel. Noord-Nederland kent een concentratie van energiekennis (w.o. RenQi, ECN, TNO Energie, EDGaR, Energie Kennis Centrum Hanzehogeschool, Energy Delta Institute, Hotspot Duurzame Energie Leeuwarden, Van Hall Larenstein Leeuwarden, CIV Energie Delfzijl Noorderpoort). Bundeling in de Energy Academy moet leiden tot meer (internationaal) toponderzoek en een toename van 300 naar 3.000 energiestudenten HBO/WO (2020), met parallel de ontwikkeling van een internationale (EUREC) Energy Masters (extra jaarlijkse instroom van 200 tot 300 internationale studenten). De investering hiervoor is geraamd op €100 miljoen door kennisinstellingen, bedrijfsleven en overheden. Teneinde de kennisvalorisatie, en daarmee doorontwikkeling van innovatieve duurzame energie, te bevorderen is het van belang toegepast energieonderzoek in de praktijkomgeving te stimuleren. Via gerichte werk-leertrajecten en onderzoeksfaciliteiten vanuit de Energy College kan de ontwikkeling en toepassing van nieuwe energiekennis worden ingebed in de marktomgeving, teneinde beter te voldoen aan de marktvraag en de doorvertaling naar de praktijk te optimaliseren.

*Inzet Noord-Nederland*

- bundeling van nationale energieonderwijs en -opleidingen in de Energy Academy met kennisinstellingen en bedrijfsleven, mede door beschikbaar maken van regionale middelen;
- oprichting van de Energy College om het regionale MBO te bundelen, te verbinden met het HBO en WO en de relatie met het bedrijfsleven te versterken;
- ontwikkeling Kenniscentrum Offshore Windenergie MCN Den Helder en aanverwante partners (zie ook hoofdstuk B);
- verdere uitbouw van het CIV Energie Noorderpoort in Delfzijl;
- Aanstelling van energie-lectoraten op het gebied van Biobased Economy, Wind en ZonPV;
- samenwerking met Noordwest-Duitsland en ander Europese lidstaten om internationaal (top)onderzoek te stimuleren en deel te nemen in Europese onderzoekprogramma's;
- uitbouw hoogwaardige onderzoeksfaciliteiten (bijv. voor LNG, gasnetbeheer, groen gas lab, e.d.);
- uitbouw noordelijke (triple helix) energiecluster via Stichting Energy Valley, met organisatie van vak- en consumentenbeurzen, het stimuleren van concrete voorbeeldprojecten (via praktische en strategische) projectondersteuning en (inter)nationale promotie van het Noorden als energieregio beschikbaar maken van regionale onderzoeksbudgetten (o.a. uit de €235 miljoen aan provinciale energiebudgetten) en goede ruimtelijke inbedding van vakcentra in de praktijkomgeving.

*Tegenprestatie Rijksoverheid*

- De rijksoverheid stelt binnen de relevante wettelijke kaders ter voorbereiding van een goede business case een financiële bijdrage van maximaal € 350 000 beschikbaar voorzover deze bijdrage strookt met de toepasselijke staatssteunregels. Daartoe zal Noord Nederland een aanvraag indienen, vergezeld van een projectplan (inclusief begroting).
- Onder de voorwaarde dat een goede business case kan worden overgelegd, wordt binnen dezelfde relevante wettelijke kaders cofinanciering voor de Energy Academy / College vanuit de Green Deal met maximaal €6 miljoen toegekend, voorzover deze

bijdrage strookt met de toepasselijke staatssteunregels. Daartoe zal Noord Nederland een aanvraag indienen, vergezeld van een projectplan (inclusief begroting)[24];

- inzetten voor inbedding van de Energy Academy / College in het topsectorenbeleid en ondersteunen bij de aanspraak op middelen van het topsectorenbeleid en de nationale onderwijs- en onderzoekbudgetten, incl. aanstelling van regievoerder voor betrekken nationale kennisinstituten;
- Binnen de relevante wettelijke kaders en onder de voorwaarde dat e.e.a. strookt met de toepasselijke staatssteunregels beschikbaar stellen van maximaal € 350.000 per jaar gedurende vier jaar voor het opzetten van een Kenniscentrum Offshore Windenergie MCN Den Helder (zie B1), mits het bedrijfsleven ook meedoet;
- randvoorwaarden creëren om de participatie vanuit het MKB in vakgericht energieonderzoek en -onderwijs te stimuleren. In overleg met het ministerie van Financiën moet worden bezien of fiscale randvoorwaarden kunnen worden geformuleerd.
- vormgeven van een revolving fund voor innovaties in het MKB, alsmede Centers of expertise (COE) en Centra voor innovatief vakmanschap (CIV) met ruimte voor speerpunt energie conform voorstel Platform Beta Techniek.

**2. Vormgeving "European Region of Excellence on Energy"**

Verduurzaming van de Nederlandse energiehuishouding vereist een versterkt kennisfundament en meer kennisvalorisatie. Zowel door betere bundeling en organisatie van nationale energiekennis (via Energy Academy / College), als internationale samenwerking om technologische doorbraken te versnellen en tot systeemoptimalisatie op Europese schaal te komen. Noord-Nederland is daarbij strategisch gesitueerd, in het hart van de Europese gasrotonde, op een kruispunt van transnationale elektriciteitsnetten (w.o. Cobra, NorNed) en aan de Noordzee nabij Duitse offshore windparken.

*Inzet Noord-Nederland*

- structurele publiekprivate samenwerking met Noordwest-Duitsland (onder meer via het Interreg-project Hansa Energy Corridor) om bedrijven en kennisinstellingen te bundelen, gezamenlijke onderzoeksvragen uit te werken en samenwerkingsprojecten voor EU onderzoeksprogramma's te ontwikkelen[25];

[24] zie projectfiche Energy Academy

[25] o.m. op het vlak van biogasproductie & -injectie, slimme decentrale energiesystemen, offshore windenergie & infrastructuur, Energie Transitie Parken, biomassaproductie & -conversie en legal issues.

- uitbouw samenwerking tot 'European Region of Energy Excellence' voor verdere concentratie van hoogwaardige groene energiekennis en versterking van de internationale concurrentiepositie.

*Tegenprestatie Rijksoverheid:*

- diplomatieke steun voor de Hansa Energy Corridor en realisatie van de 'European Region of Excellencen on Energy'[26].
- Binnen de relevante wettelijke kaders en onder de voorwaarde dat e.e.a. strookt met de toepasselijke staatssteunregels wordt maximaal € 100.000 beschikbaar gesteld voor het formaliseren (juridisch/organisatorisch) van de samenwerkingsstructuur HEC (projectontwikkeling, bemensing) na afloop van het lopende Interregproject (30 november 2012).
- Binnen de relevante wettelijke kaders en onder de voorwaarde dat e.e.a. strookt met de toepasselijke staatssteunregels wordt maximaal een bedrag van € 100.000 duizend beschikbaar gesteld ter cofinanciering voor Europese onderzoeksprojecten die voortkomen uit de samenwerking met o.m. Noordwest Duitsland (HEC);

[26] zie projectfiche Hansa Energy Corridor

| SAMENVATTING AFSPRAKEN | | | |
|---|---|---|---|
| | ***Energie*** | ***Economie*** | ***Rijksbijdrage*** |
| **Energy Academy en Energy College** | Energy Academy / College voor bundeling energiekennis over de gehele keten, voor nieuwe innovaties en personeel | Investering: €100 miljoen Groei van 300 naar 3.000 HBO/WO studenten en 200 tot 300 internationale HBO/WO studenten in 2020.<br>Minimaal 5 MBO vakcentra voor groene energie-innovaties | Maximaal €350.000 voor voorbereiding financiering Energy Academy/College.<br>Cofinanciering van de Energy Academy / College met maximaal € 6 miljoen, onder voorwaarde van een sluitende business case.<br>Deze bijdragen onder voorwaarde dat e.e.a. past binnen de wettelijke kaders en staatssteunregels.<br>Inzet voor inbedding in en ondersteuning aanspraak op middelen van het topsectorenbeleid.<br>Randvoorwaarden voor privaat gefinancierd onderzoek (via RDA): met Financiën verder bezien.<br>Participatie in vakgericht onderzoek en onderwijs.<br>Revolving fund voor vakcentra. |
| **Hansa Energy** | European Region of | Investering: €1,2 | Diplomatieke steun voor |

| | | | |
|---|---|---|---|
| **Corridor** | Excellence on Energy voor internatioinaal toponderzoek uit EU programma's | miljoen voor Hansa Energy Corridor met naar verwachting €50 miljoen vervolginvesteringen in energieonderzoek tot 2020 | Hansa Energy Corridor en 'European Region of Excellence on Energy'. Bijdrage aan inrichten samenwerkingsstructuur €100.000 (na 30-11-'12). Nationale cofinanciering voor Europese onderzoeksprojecten. |

**D. Gezamenlijke aanpak**

De uitwerking van deze Green Deal vereist nauwe publiekprivate samenwerking en afstemming. Hiervoor is het gewenst om op structurele wijze publieke en private experts (per praktijkcasus of deelonderwerp) samen te brengen om op gecoördineerd wijze de beleids- en praktijkomgeving maximaal op elkaar af te stemmen. Dit vraagt om een langdurige, gelijkwaardige en systematische samenwerking, inclusief een duidelijke taakverdeling en structuur met een goede bestuurlijke verantwoordelijkheid en betrokkenheid. Hierover maken Partijen de volgend afspraken:

1. uitgangspunt is samenwerking op basis van volledige transparantie om de gezamenlijke doelen te verwezenlijken;
2. instellen van een Coördinerend Overleg dat zich richt op de sporen proeftuinaanpak en projecten ('rolling agenda') die minimaal twee keer per jaar bijeen komt;
3. in het Coördinerend Overleg nemen in ieder geval zitting de 4 energiegedeputeerden en het Ministerie van EL&I;
4. dit Coördinerend Overleg kan tevens een rol vervullen ten behoeve van het regieteam dat is voorgesteld door het Topteam Energie;
5. dit Coördinerend Overleg is resultaatgedreven en richt zich primair op het tijdig doorlopen van processen om de afspraken tot resultaat te brengen.;
6. daarbij zal zowel de Rijksoverheid als Noord-Nederland een centraal ambtelijk aanspreekpunt aanwijzen;
7. Noord-Nederland treedt op als secretaris en bereidt de agenda voor in overleg met medewerkers van EL&I, EL&I treedt op als voorzitter.

**Slotbepalingen.**

Deze Green Deal treedt in werking met ingang van de dag na ondertekening en geldt voor de periode 2011 tot 2015. Alle in deze Green Deal genoemde afspraken worden zo snel mogelijk ter hand genomen.

Partijen komen overeen dat de Green Deal afspraken niet in rechte afdwingbaar zijn.

Deze Green Deal zal samen met andere afgesloten Green Deals openbaar worden gemaakt, waardoor andere partijen kennis kunnen nemen van de gesloten Green Deals zodat navolging van deze Deals kan worden bevorderd.

Getekend te 's-Gravenhage op <datum>

De Minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie
Drs. M.J.M. Verhagen

De staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu
J.J. Atsma

Provincie Drenthe
T. Klip-Martin
Gedeputeerde Klimaat en Energie

Provincie Groningen
W.J. Mansveld
Gedeputeerde Energie

Provincie Fryslân
Mr. Drs. J.H.J. Konst
Gedeputeerde Duurzame Energie

Provincie Noord-Holland
J. Bond
Gedeputeerde Duurzame Energie

Gemeente Alkmaar
J.P. Nagengast MBA
Wethouder Duurzaamheid en Energiebeleid

Gemeente Assen
A.L. Langius
Wethouder Milieubeleid en Duurzaamheid

Gemeente Den Helder
K.F. Schuiling
Burgemeester

Gemeente Emmen
T. Houwing-Haisma
Wethouder Milieu en Duurzaamheid

Gemeente Groningen
C.T. Dekker
Wethouder Duurzaamheid en Milieu

Gemeente Leeuwarden
L.I. Diks
Wethouder Duurzame Ontwikkeling

Energy Valley
Drs. M.J. van den Berg
Voorzitter van de Raad van Toezicht

SER Noord-Nederland
Prof. Dr. G.J.E.M. Sanders
Voorzitter

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
9 november 2011

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de statenadviseur mede te delen.*

## *Samenvatting*

# van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

gehouden op woensdag 26 oktober 2011

WOENSDAG STATENDAG

# SAMENVATTING

**Vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid**

**Woensdag 26 oktober 2011**

*U kunt de agendavoorstellen en de ingezonden brieven, evenals de samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

De lijst met toezeggingen tot en met de vergadering van 26 oktober 2011 is als bijlage opgenomen bij deze samenvatting.

**Aanwezig:**
A. Huizing (voorzitter)
H. Beerda (PvdA)
A.A.P.M. van Berkel (PVV)
J.A. van Berkum (ChristenUnie)
D.B. Dijkstra (CDA)
mevrouw G.M. van Dinteren (GroenLinks)
R. Fokkens (PvdA)
J.N. Kuipers (GroenLinks)
F.W. van Lookeren Campagne (D66)
J.M.L. van Middelaar (SP)
mevrouw M.S. Pauwels-Paauw (VVD)
mevrouw L.A. Smits (SP)
J.L. Stel (VVD)
mevrouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
mevrouw M.C.J. van der Tol (D66)
A. Vorenkamp (PVV)
Th.J. Wijbenga (CDA)
B.J. Ziengs (VVD)

mevrouw J. Stapert, statenadviseur

**Voorts aanwezig de leden van GS:**
mevrouw T. Klip-Martin (VVD)
R.W. Munniksma (PvdA)
H. Brink (VVD)

**Afwezig:**
H.R. Hornstra (PvdA)

**1. Opening en vaststelling van de agenda**
De voorzitter opent de vergadering en de gewijzigde agenda wordt vastgesteld.

**2. Samenvatting vergadering 21 september 2011 en de lijst van toezeggingen**
De aangepaste lijst van toezeggingen is aan deze samenvatting gehecht.

De samenvatting wordt ongewijzigd vastgesteld.

Naar aanleiding van de lijst van toezeggingen, onderdeel begroting OV-bureau, geeft gedeputeerde Brink een winstwaarschuwing over de te verwachten tekorten. Naar de laatste inzichten zullen de tekorten van het OV bureau meer zijn dan de oorspronkelijke gedachte 3 miljoen euro. Binnenkort komt het dagelijks bestuur van het OV-Bureau bijeen om maatregelen te bespreken over de tekorten over 2011 en besluiten te nemen over de begroting van 2012. Hij geeft een uitleg over de oorzaken van die tekorten.
*Gedeputeerde Brink* zegt toe de commissie zo spoedig mogelijk te informeren over de besluiten van het DB van het OV-bureau.

**3. Ingekomen stukken**
De lijst met ingekomen stukken wordt conform vastgesteld.

**4. Rondvraag**
De fractie van de PvdA stelt vragen over de woningmarkt in Drenthe.
De kern van de vragen is of het college bereid is om binnen 2 á 3 maanden met een notitie te komen over deze problematiek.
*Gedeputeerde Munniksma* schetst het beeld van een hardnekkige problematiek die de provincie niet zomaar kan oplossen. Het versoepelen van procedures zou mogelijk zijn, de geldbedragen die nodig zijn om de woningmarkt los te trekken gaan de draagkracht van de provincie te boven.

*Gedeputeerde Munniksma* zegt het volgende toe: de commissie te voorzien van informatie over de woningmarkt in Drenthe zoals die bij een bijeenkomst in Fluitenberg op 13 oktober jl aan de orde is geweest, aangevuld met een korte notitie waarin wordt aangegeven welke mogelijkheden de provincie heeft in dit kader.

**5. Statenstukken/brieven**

**5a. N33; brieven van de heer P. Muijzert *(geagendeerd op verzoek van de PVV)***
De heer Muijzert maakt gebruik van het spreekrecht.
De kern van zijn betoog is dat door de aanbesteding van de werkzaamheden op te knippen in delen, de kosten hiervan tientallen miljoenen lager uitvallen. Uit een geheim document zou blijken dat RWS niet juist handelt, bewust het proces vertraagt en niet onpartijdig is.
Door de fracties worden geen vragen gesteld aan de heer Muijzert

<u>Samenvattende reactie van de fracties</u>
De PVV geeft aan dat de aanbesteding in delen van de weg (N33) mogelijk en haalbaar is maar ook veel sneller werkt en 15 tot 25 miljoen euro goedkoper is. De wensen van de provincie zijn leidend, waarom voert de provincie zelf de verdubbeling niet uit? Desgevraagd geven de fracties aan niet mee te gaan in de door de PVV in haar onderbouwing gestelde vragen.
Een aantal fracties spreekt waardering uit voor de inzet van de heer Muijzert voor de N33.
VVD, SP, GL en CDA benadrukken dat de weg er snel moet komen. Met uitzondering van de PVV zijn de fracties van mening dat hetgeen door de heer Muijzert en de PVV naar voren wordt gebracht een

gepasseerd station is; mosterd na de maaltijd. Ook in eerdere discussies is het zogenaamd opknippen van de aanbesteding aan de orde geweest en niet haalbaar gebleken. De PvdA bestrijdt dat het opknippen in fasen per definitie goedkoper is, mede door schadeclaims die in de miljoenen gaan lopen. GL neemt afstand van hetgeen de heer Muijzert over RWS naar voren brengt. D66 twijfelt aan de stellingname dat RWS onjuist zou handelen, de CU sluit daar bij aan en informeert of de PVV hoor en wederhoor heeft toegepast. VVD, SP en GL pleiten voor het inschakelen van noordelijke (onder) aannemers bij het aanleggen van de weg. Het CDA vraagt de PVV om een inschatting te maken van de schadepost als de aanbestedingsprocedure opnieuw zou worden opgestart.
De PVV geeft desgevraagd aan geen contact te hebben gehad met RWS. Schadeclaims bij het opnieuw aanbesteden verwacht de fractie niet.
De PVV merkt tot slot op zwaar teleurgesteld te zijn in de reactie van de andere fracties.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
*Gedeputeerde Brink* zegt niet te gaan over RWS en om die reden ook geen antwoord te kunnen geven op vragen die in feite gericht zijn aan RWS. Hij is blij met de steun dat de weg zo snel mogelijk moet worden verdubbeld naar een autoweg. Dit is mogelijk gemaakt door de regio. De minister, eigenaar van de weg, heeft de uitvoering in handen gegeven van RWS. De Tweede Kamer (TK) heeft de minister inmiddels gewezen op de andere manier van aanbesteden, onderhoud vormt daarbij een cruciaal onderdeel. Om die reden is het opknippen van trajecten ook minder voor de hand liggend. Het is de intentie dat gewerkt wordt met één grote aannemer. In deze constructie is het aannemelijk dat regionale aannemers als onderaannemers betrokken worden bij de aanleg van de N33.De procedure stopzetten en opnieuw beginnen, wil het college niet, maar kan dit ook niet want de provincie gaat er ook niet over. Opnieuw aanbesteden zou zeker voor een enorme vertraging zorgen.

De voorzitter sluit de beraadslaging.

**5b. Statenstuk 2011-499; Zesde wijzigingstranche Provinciale Omgevingsverordening Drenthe**
Samenvattende reactie van de fracties
VVD, PvdA, D66 en CU hebben geen op- of aanmerkingen op de verordening. De SP informeert wat de gevolgen zijn van het verdwijnen van de geluidshinderdienst Drenthe. GL vraagt naar de ontheffingsmogelijkheid in de stiltegebieden en wanneer de evaluatie is te verwachten evenals de definitieve (IPO) nota. Het CDA memoreert hetgeen afgelopen zomer is geschiedt in en rondom het project ‘Oeral spoelt aan’ in Schipborg. Het lijkt alsof de afspraak uit de Omgevingsvisie dat cultuur en natuur elkaar kunnen ontmoeten, niet is nageleefd.
De PVV sluit hierbij aan en ziet in de regeling bovendien een belemmering voor evenementen die naast een stiltegebied gehouden worden.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
*Gedeputeerde Brink* geeft aan dat de voorgestelde wijziging is bedoeld om situaties zoals door het CDA geschetst in de toekomst te voorkomen. In de geschetste situatie is alleen gehandeld volgens de door PS afgesproken regels. Evenementen naast stiltegebieden vallen juist niet onder het regiem van de stiltegebieden maar dit betekent niet dat er geen vergunning nodig is. En er is sprake van belemmeringen in stiltegebieden en zo is dat ook bedoeld. Tot de nieuwe IPO notitie klaar is zal worden gemonitord en in die notitie zal ook de evaluatie van de huidige regeling worden opgenomen.
*Gedeputeerde Klip* vult aan dat de landelijke wettelijke regeling voor een geluidshinderdienst is komen te vervallen. Deze lacune wordt opgevangen in de nieuwe regelgeving.

De voorzitter sluit de beraadslaging.
Status: De B-status van het stuk wordt gewijzigd in A-status.

**5c. Brief van Gedeputeerde Staten van 3 oktober 2011 over Green Deal Noord-Nederland** ***(geagendeerd op verzoek van de SP)***

Samenvattende reactie van de fracties
De SP wil een nadere toelichting op dit akkoord. Is sprake van een passend vervolg op het aflopende akkoord? En waarom zijn de staten hierover niet eerder geïnformeerd?
De algemene reactie is, zo geven de fracties in de tweede termijn van de beraadslaging aan, dat het goed is dat het Green Deal akkoord is gesloten. Met belangstelling wordt uitgezien naar de evaluatie en het nieuwe programma K&E. Voor GL, D66, CDA blijft het allemaal niet erg vernieuwend. GL mist de visie en ambitie van het Rijk. De PvdA noemt het een stap in de goede richting, maar merkt ook op dat Duitsland veel verder is in dit proces. Voor de VVD ligt het anders deze fractie is juist positief over het afgesloten akkoord. Het actieplan K&E van de provincie sluit hier bij aan. De SP is van mening dat de staten wel eerder betrokken hadden kunnen worden bij dit akkoord en vraagt in hoeverre de provincie gehouden is aan dit akkoord. De PVV informeert naar de genoemde investering in windenergie. De CU ziet weinig terug van besparing van energie daarnaast wil deze fractie weten in hoeverre sprake is van een overlap met de Drentse energie organisatie (DEO).

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
*Gedeputeerde Klip* schetst de achtergrond van het gesloten akkoord. De staten zijn gelijk met de andere betrokken geïnformeerd. Ook de Tweede Kamer was niet eerder op de hoogte. Mevrouw Klip noemt voorbeelden die zonder deze Green Deal nooit tot stand waren gekomen, zoals de Energy Academy/Energy College en het project Avebe Potato Power. Zoals eerder is toegezegd zal eind 2011, begin 2012 het nieuwe programma K&E alsmede een evaluatie van het huidige programma aan de commissie worden aangeboden. In het programma wordt aangesloten op de 5 focuspunten in Noord-Nederland. Energiebesparing wordt meer en meer onderdeel van het reguliere beleid. Er was een mogelijkheid om het akkoord niet te tekenen, maar dat is niet overwogen. Dat zou ook niet verstandig zijn geweest omdat het Noorden zich wil laten zien als de Noorderlijke energy valley. Tot slot geeft zij aan dat deze Green Deal kan worden gezien als een aanvulling op de DEO. Deze laatste zal begin december formeel worden opgericht.

Gedeputeerde staten zeggen het volgende toe:
*Gedeputeerde Klip* zegt toe om nog voor 2012 in overleg te gaan met de woordvoerders K&E over het nieuwe K&E programma waarbij ook DEO aan de orde zal komen.

De voorzitter sluit de beraadslaging.

**5d. Brief van Gedeputeerde Staten zijnde een afschrift van de brief aan de minister van EL&I van 15 juli 2011 over MER windpark De Drentse Monden** ***(geagendeerd op verzoek van de PVV)***

Samenvattende reactie van de fracties
De PVV vindt dat windenergie sympathiek lijkt maar dat het inmiddels ‘big business’ is geworden. De nadelen zijn er vele o.a. slagschaduw en dode vogels. Maar ook om de terugloop van de bevolking in het Mondengebied tegen te gaan zijn de windmolens een slecht idee. Bovendien moet wanneer er geen windenergie is, teruggevallen worden op conventionele brandstoffen. Er zijn voldoende alternatieven. Daarnaast moet rekening gehouden worden met het ontbreken van draagkracht in de omgeving.
De overige fracties zijn van mening dat windenergie een belangrijk onderwerp is, maar niet nu besproken dient te worden maar op het moment de gebiedsvisie aan de staten wordt voorgelegd.
VVD, CU en het CDA geven aan dat in de vorig jaar vastgestelde Omgevingsvisie zoekgebieden voor windenergie zijn afgesproken, een weloverwogen besluit na een uitvoerige discussie. Het gaat niet op

om die gebieden nu weer ter discussie te stellen. De SP wijst er op dat ook in de vorige commissie-vergadering, bij de Rondvraag, dit onderwerp aan de orde is geweest. De conclusie was dat de mogelijkheden van de provincie om het windpark in de voorgestelde omvang tegen te houden, gering zijn. De bevoegdheid ligt bij het Rijk.
De CU merkt op dat het draagvlak in het betreffende gebied zeker aanwezig is en dat in het gebied aan wind geen gebrek is, het waait namelijk altijd in de Drentse Monden. De CU informeert naar de vergoeding die de ondernemers krijgen voor het plaatsen van de molens, die zou sterk verschillen.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
*Gedeputeerde Munniksma:* De gebiedsvisie zal in het voorjaar van 2012 verschijnen als ook de MER procedure en de weging in het kader van de inpassingprocedure bij het Rijk gereed zijn. Deze afspraak is met het Rijk gemaakt. De laatste gegevens zullen op hoofdlijnen, in de gebiedsvisie worden verwerkt. De gebiedsvisie zal over meer dan alleen windenergie gaan.
GS hebben bedenkingen ingediend bij het Rijk, omdat het plan in de Drentse Monden naar schaal en maat te groot is voor dat gebied.
GS kiezen voor windenergie niet alleen omdat het Rijk dit noemt, maar ook omdat Drenthe een bijdrage wil leveren aan het energieverbruik; groene energie moet in Drenthe een plaats krijgen. Aan draagvlak wordt gewerkt. Hij is een voorstander van het geconcentreerd plaatsen van windmolen zodat ook de openheid van het landschap – op andere plaatsen – in stand blijft. De vergoeding die maatschappijen aan eigenaren van grond betalen waar een molen staat, gaat buiten de provincie om.

De voorzitter sluit de beraadslaging met de conclusie dat dit onderwerp volop aan de orde zal komen met de bespreking van de gebiedsvisie in het voorjaar van 2012.

**6. Mededelingen**
Er zijn geen mededelingen

**7. Sluiting**
De vergadering wordt gesloten om 12:00 uur.
De volgende vergadering zal plaatsvinden op woensdag 30 november 2011.

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 30 november 2011,

, voorzitter

, statenadviseur

| Toezeggingenlijst Statencommissie Omgevingsbeleid, stand van zaken 26 oktober 2011 | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | | |
| **Naam** | **Omschrijving** | **Startdatum** | **Einddatum** | **Stand van Zaken** |
| | | | | |
| **Korte termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Uitwerkingsstrategie EHS, inclusief prioriteringsoverzicht naar PS | Gedeputeerde Munniksma zegt toe dat rond het zomerreces 2010 een uitwerkingsstrategie EHS, inclusief prioriteringsoverzicht naar PS zal worden gezonden. | 16-06-2010 | 13-10-2010 | OGB 11.05.2011: Tot het zomerreces weinig nieuwe informatie. Het min. van EL&I, IPO verrichten onderzoek. Het onderwerp is gerelateerd aan het Bestuursakkoord. Dit onderwerp komt vóór zomerreces aan de orde.<br>OGB 21.09.2011: Bestuursakkoord, onderdeel Natuur cs zal voor 24.12.2011 worden geagendeerd bij de commissie. |
| 2. Evt. bijstellen begrenzing Drentse Aa gebied | Gedeputeerde Munniksma zegt toe de begrenzing van het Drentse Aa gebied te willen bijstellen als dit de ontwikkeling van de in dit Nationaal Landschap liggende dorpen zou belemmeren. | 09-02-2011 | 04-05-2011 | OGB 11.05.2011: De toezegging hangt nauw samen met de AmvB van het Rijk (O.a.begrenz. Nat. Parken). Het is nog onduidelijk of die AmvB er gaat komen. Dit wordt voorlopig afgewacht.<br>OGB 22.06.2011: N.a.w. komt er geen AmvB. Def. antwoord kan pas worden gegeven ná Parlementaire behandeling ná het zomerreces. |
| 3. Criteria regionale gebiedsagenda's | Gedeputeerde Munniksma zegt toe in het kader van de uitwerking van de omgevingsvisie met criteria te komen voor de regionale gebiedsagenda's. | 11-05-2011 | 11-08-2011 | |
| 4. Presentatie soundscape onderzoek TT circuit en omgeving | Gedeputeerde Klip zegt toe een presentatie te willen verzorgen zodra het soundscape onderzoek mbt. het TT circuit en omgeving, gereed is (CU). | 22-06-2011 | 22-09-2011 | OGB 21.09.2011: Samenvoegen met LT toezegging nr. 5.<br>OGB: 26.10.2011: Presentatie zal i.s.m. de gemeente Assen plaatsvinden. |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 5. Begroting OV-bureau | Gedeputeerde Brink zegt toe direct ná de zomer van 2011 aan de commissie voorstellen te presenteren over een sluitende OV begroting, indien noodzakelijk met vervoerskundige maatregelen. | 22-06-2011 | 22-09-2011 | Afgehandeld met brief van 6 september 2011. |
| 6. Vergistingsinstallatie Witteveen | Gedeputeerde Klip zegt toe de commissie te informeren over de resultaten van de vergistingsinstallatie in Witteveen (uit Actieplan 2011 K&E ) (SP) | 21-09-2011 | 21-12-2011 | Afgehandeld bij e-mail van 21.11.2011 |
| 7.Financiële situatie OV-bureau | Gedeputeerde Brink zegt toe de commissie te informeren zodra vanuit het DB van het OV-bureau bekend is over de financiële situatie van het OV-bureau | 26.10.2011 | 26.01.2012 | |
| 8. Woningmarkt Drenthe | Gedeputeerde Munniksma zegt toe de commissie te voorzien van informatie over de woningmarkt die tijdens de bijeenkomsten in Fluitenberg d.d. 13 oktober 2011 is verspreid aangevuld met een notitie over de provinciale mogelijkheden i.h.k.v. woningmarktbeleid. | 26.10.2011 | 26.01.2012 | |
| 9.(nieuwe) Programma Klimaat en Energie | Gedeputeerde Klip zegt toe vóór 2012 in overleg te gaan met de woordvoeders K&E over het nieuwe programma K&E waarbij ook de Drentse Energie Organisatie (DEO) gespreksonderwerp zal zijn. | 26.10.2011 | 26.01.2012 | |

| **Lange termijn Toezeggingen** | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 1. Bedrijventerreinen in de Regio Assen-Groningen | Gedeputeerde Haarsma zegt toe Provinciale staten te betrekken bij de voortgang van de bedrijventerreinen in de Regio Assen-Groningen.<br><br>(overgenomen door gedeputeerde Munniksma) | 25-11-2009 | Eind 2011 | OGB 09.02.2011: Gedeputeerde Haarsma zegt toe dat de commissie hier z.s.m. een brief over ontvangt.<br>OGB: 21.09 2011: het traject loopt binnen de Regiovisie. N.a.w. niet meer in 2011 afgerond. |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 2. Nadelige gevolgen aanbesteding OV | Gedeputeerde Swierstra: zegt toe samen met de partners van het OV Groningen-Assen de nadelige gevolgen van aanbesteding op- en aan te pakken en hiermee naar de commissie te komen, voor de volgende concessieverlening.<br><br>(overgenomen door gedeputeerde Brink) | 12-01-2011 | 14-12-2011 | OGB 09.02.2011: Gedeputeerde Swierstra deelt mee dat eind 2011 hierover nadere mededelingen volgen.<br>OGB 21.09.2011: In de provincie Groningen loopt eveneens een discussie over concessieverlening. Zodra die is afgerond kan dit onderwerp ook hier op de agenda worden geplaatst. |
| 3. Informatie over projecten die onder de Tennet gelden (kunnen) vallen | Gedeputeerde MUNNIKSMA zegt toe de informatie over projecten die onder de Tennet gelden (kunnen) vallen aan de commissie beschikbaar te stellen ná het zomerreces 2009. | | 15-12-2011 | OGB 09.02.2011: De procedure loopt t/m 2011, het eindverhaal wordt dit jaar verwacht. |
| 4. Informatie verstrekking aan de commissie over TT circuit en bijbehorende convenant | Gedeputeerde Klip zegt toe om de commissie regelmatig te informeren over de ontwikkelingen rondom de toekomstvisie van het TT circuit en het bijbehorende convenant. | 22-06-2011 | 15-12-2011 | OGB 21.09.2011: Voorstel om in november 2011 het meerjarenprogramma incl. het soundscape onderzoek (toezegging korte termijn nr.3) te presenteren aan de cie. OGB en de gemeenteraad van Assen.<br><br>Zie korte termijn nr.4 |

| **Moties** |
|---|

provincie Drenthe

# Statenstuk 2011-499

## Zesde wijzigingstranche Provinciale Omgevingsverordening Drenthe

Voorgestelde behandeling:
- Statencommissie Omgevingsbeleid op 26 oktober 2011
- provinciale staten op 9 november 2011

Behandeld door de heer J. Venema, telefoonnummer (0592) 36 58 61, e-mail J.Venema@drenthe.nl
Portefeuillehouder: mevrouw T. Klip-Martin

## Inleiding

In het voorliggende ontwerpbesluit wordt voorgesteld de Provinciale Omgevingsverordening Drenthe (POV) aan te passen. De redenen hiervoor zijn de volgende.

1. Op 15 december 2010 hebben uw staten de vierde wijzigingstranche van de POV vastgesteld. Bij dit besluit is onder andere een groot gedeelte van hoofdstuk 7 (Gebieden) vernieuwd. Hierbij is abusievelijk het gedeelte van hoofdstuk 7 dat niet is gewijzigd (stiltegebieden) qua nummering niet aangepast. Als gevolg hiervan is de nummering van een aantal artikelen in dit hoofdstuk overlappend. Om het vorenstaande op te lossen, wordt voorgesteld de nummering van een gedeelte van hoofdstuk 7 van de POV aan te passen op de wijze zoals is aangegeven in het bijgevoegde ontwerpbesluit.

2. Op 9 maart 2011 hebben uw staten de vijfde wijzigingstranche van de POV vastgesteld. Deze wijzigingstranche had betrekking op het ruimtelijk omgevingsbeleid. Bij dit onderdeel is een aantal kaarten gevoegd. Als gevolg hiervan sluit de nummering van de kaarten niet goed op elkaar aan. Om het vorenstaande op te lossen, wordt voorgesteld de nummering van de bij de POV behorende kaarten aan te passen op de wijze zoals is aangegeven in het bijgevoegde ontwerpbesluit. Daarnaast is in een aantal gevallen een niet altijd even duidelijke verwijzing opgenomen naar kaarten die behoren bij de Omgevingsvisie Drenthe en de Structuurvisie Ondergrond. Deze verwijzingen zijn in het ontwerp ook verduidelijkt.

3. In het afgelopen jaar heeft zich een aantal incidenten voorgedaan met betrekking tot activiteiten die plaatsvonden binnen de in de POV aangewezen stiltegebieden. Naar aanleiding hiervan is besloten tot een evaluatie en actualisatie van het beleid met betrekking tot stilte. Uitgangspunt hiervoor is de IPO-notitie "Een luisterend oor voor de stilte". Deze notitie is op 13 juli 2011 aangeboden aan de provincies. Aanpassing van beleid en regeling in de POV zal enige maanden in beslag nemen. Wij achten het wenselijk in de tussenliggende periode de mogelijkheid te hebben om te kunnen anticiperen op dit nieuwe beleid in situaties waarin toepassing van de huidige regelgeving zou kunnen leiden tot maatschappelijk ongewenste situaties. Hiertoe wordt voorgesteld om een ontheffingsmogelijkheid in de regeling voor stiltegebieden op te nemen.

4. Omdat de wettelijke grondslag is komen te vervallen voor hoofdstuk 4 (Geluidshinderdienst Drenthe), wordt voorgesteld dit hoofdstuk te laten vervallen.

Deze wijziging is niet openbaar voorbereid met gebruikmaking van afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht (uniforme openbare voorbereidingsprocedure). De reden hiervoor is dat het hier een wijziging betreft waarbij slechts marginale aanpassingen aan de verordening worden aangebracht en, voor wat betreft de ontheffingsmogelijkheid binnen stiltegebieden, gaat om een tijdelijke aanpassing in afwachting van de evaluatie van dit beleidsonderwerp.

## Advies

Stel de bijgevoegde wijziging (zesde tranche) van de Provinciale Omgevingsverordening Drenthe vast.

## Beoogd effect

Met de inwerkingtreding van deze ambtelijke aanpassing wordt de Provinciale Omgevingsverordening Drenthe in overeenstemming gebracht met wettelijke voorschriften en beleidsmatige ontwikkelingen.

## Argumenten

1. *Voor handhaving is het van belang dat de nummering van de artikelen van hoofdstuk 7 wordt aangepast.*
   Alhoewel de artikelen in verschillende paragrafen zijn opgenomen en er daarom juridisch wel verschil is te maken tussen deze artikelen, is het ongewenst dat deze overlappende nummering blijft bestaan. Er kan in de praktijk verwarring ontstaan bij de handhaving van de betrokken artikelen.

2a. *Om de consistentie in de POV te bevorderen is het van belang om de nummering van de kaarten behorende bij de POV aan te passen.*
   Om innerlijke tegenstrijdigheid te voorkomen is het verstandig om de kaarten te hernummeren en per hoofdstuk te bundelen.

2b. *Het is van belang dat in een verordening bij het verwijzen naar documenten of kaarten het eenduidig is welk document of welke kaart wordt bedoeld.*
   Indien onduidelijkheid bestaat over de verwijzing naar documenten of kaarten kan dit uiteindelijk leiden tot onverbindendheid van de desbetreffende bepaling van de verordening. Daarnaast is het gewenst dat geen onduidelijkheid bestaat over de uitleg van de verordening bij externen. Voor hoofdstuk 3 is dat met name aan de orde bij gemeenten.

3. *Door het opnemen van een ontheffingsmogelijkheid voor activiteiten in stiltegebieden wordt het mogelijk te anticiperen op toekomstig beleid en regelgeving en worden maatschappelijk ongewenste situaties voorkomen.*
   Wij zijn voornemens het beleid en regelgeving met betrekking tot stiltegebieden te evalueren en te actualiseren. Dit zal nog enige maanden in beslag nemen. De ontheffingmogelijkheid is bedoeld om een vorm te geven aan een vorm van overgangsbeleid.

4. *De wettelijke grondslag voor hoofdstuk 4 (Geluidhinderdienst Drenthe) is komen te vervallen.*
   De regeling voor de Geluidhinderdienst zoals opgenomen in hoofdstuk 4 was gebaseerd op Hoofdstuk XIII, paragraaf 3, van de Wet geluidhinder. Met het vervallen van deze paragraaf van de Wet geluidhinder is ook de juridische basis voor de regeling in de POV komen te vervallen.

## Uitvoering

**Tijdsplanning**
Niet van toepassing.

**Financiën**
Niet van toepassing.

**Europese context**
Niet van toepassing.

**Monitoring en evaluatie**
Niet van toepassing.

**Extern betrokkenen**
Geen. Omdat het hier een ambtelijke aanpassing betreft waarbij er naar verwachting geen belangen van derden in het geding zijn, is deze wijziging niet openbaar voorbereid.

**Communicatie**
Niet van toepassing.

**Bijlagen**
Niet van toepassing.

Assen, 22 september 2011
Kenmerk: 38/3.6/2011007804

Gedeputeerde staten van Drenthe,

J. Tichelaar, voorzitter
mevrouw drs. J.M. Imhof, secretaris

coll.

Door deze ambtelijke wijziging wordt de Provinciale Omgevingsverordening (POV) op een aantal punten aangepast. De wijzigingen zijn echter niet ingrijpend en betreffen geen inhoudelijke onderwerpen. Ze hebben voornamelijk betrekking op de verwijzing naar de bij deze verordening behorende kaarten of kaarten die behoren bij de Omgevingsvisie Drenthe. Daarnaast wordt nog een aantal artikelen vernummerd en wordt een ontheffingsmogelijkheid opgenomen voor activiteiten in stiltegebieden. Voor de goede orde wordt hierna aangegeven waar alle wijzigingen betrekking op hebben. Deze opsomming is per hoofdstuk opgenomen.

Hoofdstuk 3, Ruimtelijk omgevingsbeleid
De voorgestelde wijzigingen hebben betrekking op de verwijzing naar een aantal kaarten behorende bij de Omgevingsvisie Drenthe. Deze verwijzing was niet voldoende duidelijk en zou daardoor mogelijk kunnen leiden tot een verschillende interpretatie van de desbetreffende artikelen. In deze wijziging is de benaming van de kaarten uit de Omgevingsvisie Drenthe overgenomen.

Daarnaast worden in de POV een drietal kaarten vastgesteld:
- kaart Bestaand stedelijk gebied
- kaart Begrenzing Nationaal Landschap Drentsche Aa
- kaart EHS concretisering 2010

Deze kaarten hebben met deze wijziging een duidelijke naam en nummering gekregen, waardoor ook hier eventuele misverstanden worden voorkomen.

Hoofdstuk 4, Geluidhinderdienst Drenthe
De regeling voor de Geluidhinderdienst zoals opgenomen in hoofdstuk 4 was gebaseerd op Hoofdstuk XIII, paragraaf 3, van de Wet geluidhinder. Met het vervallen van deze paragraaf van de Wet geluidhinder is ook de juridische basis voor de regeling in de POV komen te vervallen. In deze wijziging van de POV komt dit hoofdstuk te vervallen.

Hoofdstuk 5, Warmte- en koudeopslag
De verwijzing naar de bij de verordening behorende kaarten C1 en C2 met daarop de verbodsgebieden en restrictiegebieden is verduidelijkt.

Hoofdstuk 7, Gebieden
In de eerste plaats is in dit hoofdstuk de verwijzing naar "kaarten" gewijzigd in een verwijzing naar kaart A. Deze verwijzing is concreter. Ook zijn de artikelen van Titel 7, Stilte, vernummerd omdat de voorlaatste wijziging van de POV heeft geleid tot een overlapping van de nummers.

Daarnaast is een nieuw artikel ingevoegd (artikel 7.28) waarin een ontheffingsmogelijkheid is opgenomen voor activiteiten binnen de stiltegebieden. Deze mogelijkheid is in de POV opgenomen omdat momenteel een evaluatie en actualisatie van het beleid en de regelgeving voor de stiltegebieden in Drenthe wordt uitgevoerd. Hierbij wordt uitdrukkelijk rekening gehouden met de IPO-notitie "Een luisterend oor voor de stilte" (*Nieuw perspectief voor stiltegebieden: Van beschermen en behouden naar versterken en beleven*), juni 2011. Met deze ontheffingsmogelijkheid wordt een overgangssituatie gecreëerd naar het nieuwe beleid en regeling om te voorkomen dat er maatschappelijk ongewenste situaties ontstaan. De mogelijkheid tot ontheffing is beperkt tot de onderdelen a en c. Wij achten het niet wenselijk voor de onder b genoemde activiteiten (gebruik van modelvliegtuigen, modelboten of modelauto’s) een mogelijkheid tot ontheffing op te nemen. Daarnaast zal bij de ontheffingverlening op een andere wijze worden omgegaan met het begrip "grootschalig". In het verleden werd elke activiteit waarbij een van de in artikel 7.24 genoemde installaties, instrumenten en dergelijke werd gebruikt, aangemerkt als een grootschalige activiteit. Voor de nieuwe situatie hebben wij een koppeling gemaakt met de hiervoor genoemde IPO-notitie.

Wij beschouwen een activiteit als grootschalig als sprake is van:
- een activiteit die een meer dan geringe verkeersaantrekkende werking heeft;
- een activiteit met een geluidsbron of geluidsbronnen waarvan het geluidniveau op 50 m afstand meer bedraagt dan 50 dB(A);
- een toeristische attractie van regionale of bovenregionale betekenis.

Daarnaast zullen wij bij de beoordeling van een aanvraag om ontheffing uitdrukkelijk rekening houden met de locatie van de activiteit binnen het stiltegebied. Activiteiten die plaatsvinden aan de randen van de stiltegebieden zullen eerder voor een ontheffing in aanmerking kunnen komen dan activiteiten die plaatsvinden in de kern van de stiltegebieden. De gebieden die zijn gelegen in de kern zijn de meest waardevolle onderdelen van de stiltegebieden die vanuit een beperking van de aantasting van de omgevingsgeluiden ook de meeste bescherming behoeven. Op deze wijze wordt een beleid voorgestaan waarbij een mogelijke aantasting van de te beschermen waarden van het gebied op zo groot mogelijke afstand van deze kerngebieden wordt gehouden. In deze kerngebieden zullen in principe geen ontheffingen worden verleend.

Ook voor het overige zullen wij toetsen of een aanvraag om ontheffing overeenkomt met de uitgangspunten van de hiervoor genoemde IPO-notitie.

Deze regeling is conform hetgeen hierover is bepaald in artikel 1.2, zesde lid, van de Wet milieubeheer niet van toepassing op activiteiten die plaatsvinden binnen een inrichting.

Met deze wijzigingen wordt de POV in overeenstemming gebracht met van toepassing zijnde wettelijke bepalingen en beleidsmatige ontwikkelingen.

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 22 september 2011, kenmerk 38/3.4/2011007804;

BESLUITEN:

vast te stellen de navolgende wijzigingen van de Provinciale Omgevingsverordening Drenthe.

**ARTIKEL I**

1. In artikel 3.1, onderdeel b, wordt de zinsnede "aangegeven op kaart 12" vervangen door: zoals deze staan aangegeven op de bij de Omgevingsvisie Drenthe behorende kaart 12 (Overige aanduidingen).

2. In artikel 3.1, onderdeel q, wordt de zinsnede "kaart 2, Kernkwaliteiten van de Omgevingsvisie" vervangen door: de bij de Omgevingsvisie Drenthe behorende kaart 2 (Kernkwaliteitenkaart).

3. In artikel 3.1, onderdeel ee, wordt de zinsnede "kaart 1 (Visie 2020) behorende bij de Omgevingsvisie" vervangen door: de bij de Omgevingsvisie Drenthe behorende kaart 1 (Visiekaart 2020).

4. In artikel 3.9 wordt in de eerste volzin de zinsnede "Omgevingsvisie behorende Kaart 5, Landbouw" vervangen door: Omgevingsvisie Drenthe behorende kaart 5 (Landbouw).

5. In artikel 3.13 wordt in de eerste volzin de zinsnede "kaart 2, Kernkwaliteiten van de Omgevingsvisie" vervangen door: de bij de Omgevingsvisie Drenthe behorende kaart 2 (Kernkwaliteitenkaart).

6. In artikel 3.16 wordt de gehele tekst van het eerste lid vervangen door:
   Als bestaand stedelijk gebied wordt aangewezen het gebied dat als zodanig staat aangegeven op de bij deze verordening behorende kaart D1 (Bestaand stedelijk gebied).

7. In artikel 3.16 wordt in het tweede lid de zinsnede "de kaart Bestaand stedelijk gebied" vervangen door: de begrenzing zoals is aangegeven op de in het eerste lid bedoelde kaart.

8. In artikel 3.18 wordt de zinsnede "op kaart 1, Visie 2020" vervangen door: op de bij de Omgevingsvisie Drenthe behorende kaart 1 (Visiekaart 2020).

9. In artikel 3.19 wordt de zinsnede "op de visiekaart (kaart1, Visie 2020)" vervangen door: op de bij de Omgevingsvisie Drenthe behorende kaart 1 (Visiekaart 2020).

10. In artikel 3.20, vierde lid, wordt de zinsnede "de Voorkeurskaart toekomstig gebruik Drentse (diepe) ondergrond (Bijlage IV uit de Structuurvisie)" vervangen door: de bij de Structuurvisie

ondergrond (Provinciale staten van Drenthe, 15 december 2010) behorende kaart 3 (Voorkeurskaart toekomstig gebruik Drentse (diepe) ondergrond).

11. In artikel 3.21 wordt:
    a. in de eerste zin de zinsnede "de visiekaart (kaart1, Visie 2020)" vervangen door: de bij de Omgevingsvisie Drenthe behorende kaart 1 (Visiekaart 2020);
    b. in de tweede zin de zinsnede "kaart 9, Oppervlakte" vervangen door: de bij de Omgevingsvisie Drenthe behorende kaart 9 (Oppervlaktewater).

12. In artikel 3.22 wordt:
    a. in het eerste lid de zinsnede "de visiekaart (kaart1, Visie 2020)" vervangen door: de bij de Omgevingsvisie Drenthe behorende kaart 1 (Visiekaart 2020);
    b. in het eerste en tweede lid de term "bouwblok" vervangen door: bouwvlak.

13. In artikel 3.23 wordt in het tweede, derde en vierde lid, onder a en b, de term "bouwblok" vervangen door: bouwvlak.

14. In artikel 3.24 wordt in het tweede lid, onder f:
    a. de zinsnede "op de bij de Omgevingsvisie behorende visiekaart (kaart 1, visie 2020)" vervangen door: op de bij de Omgevingsvisie Drenthe behorende kaart 1 (Visiekaart 2020);
    b. het woord "geen" vervangen door: een.

15. In artikel 3.28, eerste lid, wordt:
    a. de zinsnede "begrenzing van de Kaart Concretisering Ecologische Hoofdstructuur" vervangen door: op de bij deze verordening behorende kaart "EHS Concretisering 2010" aangegeven begrenzingen;
    b. de zinsnede "de Omgevingsvisie behorende kaart 5, Landbouw" vervangen door: de Omgevingsvisie Drenthe behorende kaart 5 (Landbouw).

16. In artikel 3.30 wordt:
    a. in het eerste lid de zinsnede "Zoeklocatie grootschalige windenergie zijn aangeduid op kaart 8a behorende bij de Omgevingsvisie" vervangen door: ‘Windenergie (zoekgebied)’ zijn aangeduid op de bij de Omgevingsvisie Drenthe behorende kaart 8a (Zoekgebied grootschalige windenergie);
    b. in het tweede lid de zinsnede "op kaart 8a behorende bij de Omgevingsvisie aangeduide gebieden" vervangen door: zoekgebieden als bedoeld in het eerste lid.

17. In artikel 3.31 wordt:
    a. in het eerste lid de zinsnede "kaart 12, Overige Aanduidingen van de Omgevingsvisie" vervangen door: de bij de Omgevingsvisie Drenthe behorende kaart 12 (Overige aanduidingen);
    b. in het tweede lid de zinsnede "kaart 12, Overige Aanduidingen van de Omgevingsvisie" vervangen door: de bij de Omgevingsvisie Drenthe behorende kaart 12 (Overige aanduidingen).

18. In artikel 3.32 wordt de zinsnede "Het Nationaal Landschap Drentsche Aa betreft het gebied zoals begrensd op de kaart Nationaal Landschap Drentsche Aa" vervangen door: Als Nationaal Landschap Drentsche Aa wordt aangewezen het gebied dat valt binnen de begrenzing Nationaal Landschap Drentsche Aa zoals dat staat aangegeven op de bij deze verordening

behorende kaart D2 (kaart Begrenzing Nationaal Landschap Drentsche Aa).

19. In artikel 3.34 wordt de volledige tekst van het eerste lid vervangen door:
Als ecologische hoofdstructuur wordt aangewezen de gebieden die als "Provinciale EHS actualisatie 2010" staan aangegeven op de bij deze verordening behorende kaart D3 (EHS Concretisering 2010).

20. In artikel 3.36 wordt:
    a. in het eerste lid de zinsnede "kaart 9, Oppervlaktewater van de Omgevingsvisie als 'Beekdal' zijn aangeduid" vervangen door: de bij de Omgevingsvisie Drenthe behorende kaart 9 (Oppervlaktewater) zijn aangeduid als "Beekdal";
    b. in het derde lid de zinsnede "kaart 9, Oppervlaktewater van de Omgevingsvisie als 'Bergingsgebied' is aangeduid" vervangen door: de bij de Omgevingsvisie Drenthe behorende kaart 9 (Oppervlaktewater) is aangeduid als "Bergingsgebied".

21. Hoofdstuk 4 komt in zijn geheel te vervallen.

22. In artikel 5.1 wordt:
    a. onder f na het woord "toegestaan" ingevoegd de zinsnede: en als zodanig is aangegeven op de bij deze verordening behorende kaarten C1 (WKO restrictiegebieden zone 1) en C2 (WKO restrictiegebieden zone 2);
    b. onder g:
        1° tussen "verordening"en "is" ingevoegd: op de kaarten C1 (WKO restrictiegebieden zone 1) en C2 (WKO restrictiegebieden zone 2);
        2° het woord "zodanig" vervangen door: oranje gebied met de aanduiding "WKO slechts beperkt toegestaan".

23. In artikel 7.15, tweede lid, wordt tussen de woorden "kaart" en "aangegeven" ingevoegd: A.

24. In artikel 7.16, van paragraaf 7.3.5, Grondwaterbeschermingsgebied Drentsche Aa, wordt tussen de woorden "kaart"en "aangegeven" ingevoegd: A als grondwaterbeschermingsgebied Drentsche Aa.

25. In artikel 7.17, eerste lid, van paragraaf 7.3.5, Grondwaterbeschermingsgebied Drentsche Aa:
    a. komt de zinsnede "op kaart aangegeven" te vervallen;
    b. wordt na het woord "waterlopen" ingevoegd: als bedoeld in artikel 7.16.

26. In Titel 7.4, Stilte, wordt:
    a. in de aanduiding "Paragraaf 7.4.3, Vrijstellingen" na "Vrijstellingen" ingevoegd: en Ontheffingen;
    b. in artikel 7.21 in de eerste volzin de zinsnede "7.19 en 7.20" gewijzigd in: 7.25 en 7.26;
    c. de artikelnummering als volgt gewijzigd:
        - "artikel 7.17" wordt: artikel 7.23;
        - "artikel 7.18" wordt: artikel 7.24;
        - "artikel 7.19" wordt: artikel 7.25;
        - "artikel 7.20" wordt: artikel 7.26;
        - "artikel 7.21" wordt: artikel 7.27;
        - "artikel 7.22" wordt: artikel 7.29;
    d. na artikel 7.27 een nieuw artikel ingevoegd luidende:

Artikel 7.28
Gedeputeerde staten kunnen ontheffing verlenen van het in artikel 7.24, onder a en c, opgenomen verbod.

27. In artikel 9.1 wordt het woord "kaarten" vervangen door: kaart A.

28. In artikel 10.1 wordt het woord "kaarten" vervangen door: kaart A.

29. In artikel 10.2, eerste lid, wordt het woord "kaarten" vervangen door: kaart A.

30. In artikel12.2, tweede lid, wordt het woord "kaarten" vervangen door: kaart A.

**ARTIKEL II**

1. Voor de bekendmaking van deze verordening brengen gedeputeerde staten de in de Provinciale Omgevingsverordening voorkomende aanhalingen van delen, hoofdstukken, titels, paragrafen, artikelen en bijlagen in overeenstemming met de op grond van deze wijzigingsverordening geldende nieuwe nummering.

2. Gedeputeerde staten maken de tekst van de Provinciale Omgevingsverordening, zoals zij na de toepassing van het eerste lid luidt, in het Provinciaal blad bekend.

**ARTIKEL III**

Deze wijzigingsverordening treedt een dag na publicatie in het Provinciaal blad in werking.

Assen, 9 november 2011

Provinciale Staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

ga.coll.

provincie Drenthe

# Statenstuk 2011-500

## Begroting 2012
## *Nota van aanbieding*

Voorgestelde behandeling:
- Statencommissie Omgevingsbeleid op 26 oktober 2011
- Statencommissie Cultuur en Economie op 26 oktober 2011
- Statencommissie Bestuur en Financiën op 2 november 2011
- Provinciale Staten op 9 november 2011
- fatale beslisdatum: 9 november 2011

Behandeld door de heer L.C.M. Evers, telefoonnummer (0592) 36 55 59, e-mail l.evers@drenthe.nl
en de heer E. Bos, telefoonnummer (0592) 36 55 16, e-mail e.bos@drenthe.nl
Portefeuillehouder: de heer A. van der Tuuk

## Inleiding

Bij deze Nota van aanbieding treft u de Begroting 2012 aan. De stukken maken deel uit van de begrotings- en rekeningcyclus van de provincie Drenthe. In dit statenstuk wordt nader ingegaan op een aantal aspecten van de Begroting 2012. De Begroting 2012 bevat de uitwerking van de besluiten die uw Staten hebben genomen op basis van de Voorjaarsnota 2011, inclusief de amendementen en moties die uw staten tijdens de Algemene Beschouwingen hebben aangenomen. De aldus gestelde kaders zijn verwerkt in de Begroting 2012. Door vaststelling van de Begroting 2012 wordt een definitief besluit genomen over alle besluiten die bij de Voorjaarsnota 2011 als kaderstellend werden aangemerkt.
Het in deze Nota van aanbieding opgenomen financieel perspectief voor de jaren 2012 tot en met 2015 is ten opzichte van dat van de Voorjaarsnota 2011 aanzienlijk verslechterd. Het financieel perspectief waarmee de Tweede Bestuursrapportage 2011 sluit, is het startpunt voor de financiële invulling van de Begroting 2012. Vanaf dat startpunt zijn in deze Nota van aanbieding nog enige financieel negatieve ontwikkelingen meegenomen, zoals rente ontwikkelingen, algemene uitkering Provinciefonds en IBOI index in verband met RSP, die zich de afgelopen tijd hebben voorgedaan en die gevolgen hebben voor het financieel perspectief van de provincie.
Het financieel perspectief van de Begroting 2012 laat in eerste instantie grote tekorten zien tot en met 2015. Deze tekorten worden opgevangen door een beroep te doen op de Algemene Reserve (waardoor deze bijna uitgeput raakt) en door een fors deel in te zetten van de stelpost voor toekomstige ontwikkelingen en de eventuele compensatie van Rijksbezuinigingen. Hierdoor lukt het ons, voor de komende jaren een sluitende begroting voor te leggen. Dit betekent een allesbehalve optimistisch financieel perspectief, want er is met een aantal ontwikkelingen nog geen rekening gehouden.
Bij de Voorjaarsnota 2011 hebben we echter al een inschatting gemaakt van de mogelijke gevolgen van het onlangs door het Rijk en de provincies gesloten akkoord over natuur en het landelijk gebied. Dit akkoord pakt ongunstig uit, zeker ook voor Drenthe. De komende jaren wordt in lijn met het Regeerakkoord een forse bezuiniging doorgevoerd op het budget voor Vitaal Platteland, waardoor de afronding van de Ecologische Hoofdstructuur, het beheer van de bestaande natuurgebieden en het brede Vitaal Plattelandsbeleid financieel onder grote druk komen te staan.
De Europese schuldenproblematiek zorgt voor onrust op de financiële markten. Hierdoor werpt Drenthe voortdurend een kritische blik op haar totale financiële portefeuille. De onrust leidt tot een dalende kapitaal- en geldmarktrente met als gevolg een doorzettende daling van de renteopbrengsten.
Tot slot geven de nieuwe Rijksbegroting en het kabinetsbeleid ook geen reden tot optimisme. Om te beginnen geldt er in 2012 al een negatief accres voor het Provinciefonds. En verder is zeker niet uitgesloten dat ook de provincies opnieuw worden aangeslagen met aanvullende bezuinigingen, die direct en/of door de normeringssystematiek en/of door herverdeeleffecten in de algemene uitkering doorwerken in de financiële positie van de provincies.
Deze en andere ontwikkelingen zullen er naar verwachting toe leiden, dat er nog scherpere beleidsinhoudelijke keuzes zullen moeten worden gemaakt met het nieuwe omgevingsbeleid en PNS als richtinggevende kaders. Over de meest recente ontwikkelingen en de wijze waarop wij daarmee denken om te gaan zullen wij u voor de behandeling van de Begroting 2012 in Provinciale Staten door middel van een brief informeren.

### Advies

1. Kennisnemen van het financiële beeld als geschetst in de Begroting 2012 en de Begroting 2012 vaststellen.
2. Instemmen met het voorgestelde dekkingsplan en vaststellen van de eerste wijziging van de Begroting 2012.

3. De stelposten voor de bezuinigingen in de sociale, culturele en groene sector voor het jaar 2012 reeds invullen – voor zover reeds aan de orde – en vanaf 2013 nog een stelpost opnemen.
4. De lasten en baten in de Begroting 2012 autoriseren in totalen per programma.
5. Artikel 1 van de Verordening op de heffing van de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting (MRB) wijzigen in: “Op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting worden in de provincie Drenthe jaarlijks 85,1 opcenten geheven” en artikel 2 van dezelfde Verordening wijzigen in: “Deze wijziging treedt in werking met ingang van 1 januari 2012”
6. Het Normenkader 2011 vaststellen en Gedeputeerde Staten (evenals in 2010) de bevoegdheid geven om wijzigingen in het Normenkader goed te keuren indien deze na de datum van uw goedkeuringen vóór 31 december 2011 plaatsvinden.
7. Het Controleprotocol 2011 vaststellen.

## Beoogd effect

Provinciale Staten autoriseren Gedeputeerde Staten het beleid uit te voeren met de daaraan verbonden baten en lasten zoals opgenomen in de Begroting 2012.

## Argumenten

1. *Ten opzichte van de Voorjaarsnota 2011 is het financiële perspectief op onderdelen aangepast.*
   In de nu voorliggende Begroting 2012 zijn de besluiten die uw staten hebben genomen over de Voorjaarsnota 2011 verwerkt. Daarbij komen de cijfers zoals deze in de Begroting 2012 aan uw staten worden voorgelegd niet op alle onderdelen overeen met de stand zoals deze is gepresenteerd in de Voorjaarsnota 2011. Om te beginnen zijn in de Begroting 2012 de besluiten verwerkt die uw staten hebben genomen naar aanleiding van de Voorjaarsnota 2011. Verder is de doorwerking meegenomen van de tweede Bestuursrapportage over 2011. Deze is inmiddels aan Provinciale Staten verzonden en wij lopen vooruit op de besluitvorming die zal hebben plaatsgevonden voorafgaand aan de behandeling van de Begroting 2012 in Provinciale Staten. Daarom wordt de stand na de tweede Bestuursrapportage 2011 genomen als startpunt voor het financiële beeld van de Begroting 2012. In de tussentijd hebben zich nog de nodige ontwikkelingen voorgedaan die hun uitwerking hebben op het financiële beeld van de Begroting 2012 en de financiële gevolgen worden als onderdeel van de Begroting 2012 aan uw staten voorgelegd. De aanpassingen die na de Voorjaarsnota 2011 hebben plaatsgevonden en die in de Begroting 2012 zijn meegenomen, vindt u in onderstaand overzicht (V = voordeel; N = nadeel).

| | | V/N | 2012 | V/N | 2013 | V/N | 2014 | V/N | 2015 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 1 | **Saldo voorjaarsnota 2011** | **V** | **-187.496** | **V** | **-79.434** | **V** | **-52.083** | **V** | **-304.167** |
| 2 | Afrondingsverschillen t.o.v. Voorjaarsnota 2011 | N | 1.373 | V | -28.071 | N | 33.453 | | |
| 3 | 2e bestuursrapportage: Verschuiven van budget van 2012 naar 2011 Kansen voor Jeugd | V | -100.000 | | | | | | |
| 4 | Aangepast saldo na verwerking Voorjaarsnota | **V** | **-286.123** | **V** | **-107.505** | **V** | **-18.630** | | **-304.167** |
| 5 | Resultaat 2e bestuursrapportage 2011 | V | -550.000 | | | | | | |
| 6 | Indexering subsidies | N | 9.049 | N | 26.340 | N | 55.343 | N | 155.831 |

| | | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 7 | Aframen last voor cultuurparticipatie in verband met vervallen decentralisatie-uitkering met ingang van 2013 | | | V | -300.000 | V | -300.000 | | |
| 8 | Vervallen te ontvangen vergoeding Commissie Gebiedsaanwijzing | N | 1.800 | N | 1.800 | N | 1.800 | | |
| 9 | Culturele gemeente van Drenthe (niet geraamd, vindt in 2014 weer plaats) | | | | | N | 90.000 | | |
| 10 | Meerjarige hogere index RTV Drenthe (3,05 in plaats van 1,61%) | V | -3.566 | N | 108.780 | N | 227.252 | N | 501.871 |
| 11 | Korting als gevolg van decentralisatie Jeugdzorg gaat pas in per 2016, niet in 2015 | | | | | | | V | -1.700.000 |
| 12 | Verdeling extra rijkskorting RHC's | N | 39.000 | N | 39.000 | N | 39.000 | N | 39.000 |
| 13 | Stijging motorrijtuigenbelasting 2015 t.o.v. 2014. | | | | | | | V | -878.000 |
| 14 | Effecten septembercirculaire 2011 op algemene uitkering uit het Provinciefonds | N | 713.568 | N | 163.568 | N | 163.568 | N | 163.568 |
| 15 | Correctie: raming decentralisatie uitkering bodemsanering in 2014 | | | | | V | -1.256.296 | | |
| 16 | Onttrekking aan de reserve Meppel de Punt. | N | 52.026 | N | 72.899 | N | 72.899 | N | 72.899 |
| 17 | Aangepaste IBOI-index in verband met RSP. | N | 1.127.143 | N | 1.002.721 | N | 929.203 | N | 827.336 |
| 18 | Herberekening van kapitaallasten door actualisatie van investeringsoverzichten | V | -747.336 | V | -33.376 | N | 69.205 | V | -352.939 |
| 19 | Bijstelling rentebaten door wijziging kortlopende rente | N | 1.933.506 | N | 4.690.632 | N | 2.531.745 | N | 1.463.907 |
| 20 | Lagere dividendopbrengsten door verkoop van beleggingsfondsen. | N | 560.000 | N | 560.000 | N | 560.000 | N | 560.000 |
| 21 | Verzamelde technische mutaties om vanuit de cijfers van 2014 de juiste cijfers voor 2015 te krijgen | | | | | | | V | -535.621 |
| 22 | Wijziging decentralisatie uitkering herstructurering bedrijven | | | | | | | N | 6.000 |
| 23 | Onderhoudsbudget wegen 2015, herberekening budgetten voor gladheidsbestrijding. | | | | | | | N | 223.000 |

| | | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 24 | Structurele verhoging onderhoudsbudget i.v.m. uitbreiding areaal (N34), na aanloopperiode start het onderhoud weer | | | | | | | N | 700.000 |
| | **Saldo Begroting 2012** | **N** | **2.849.067** | **N** | **6.224.859** | **N** | **3.165.089** | **N** | **942.685** |

Enige ontwikkelingen uit bovenstaand overzicht lichten wij nader toe.

*6. Indexering subsidies*

Voor de indexering van de subsidiebudgetten voor de subsidies aan instellingen was meerjarig een index van 2,6% begroot. Voor 2011 is de werkelijke index uitgekomen op 2,68% volgens de CPB gegevens maart 2010 die opgenomen zijn in de meicirculaire. Bij de indexering wordt een gemiddelde berekend over de laatste 5 jaren voor bepaling van de index van 2011. Dit is destijds besloten om schommelingen in de indexering zoveel mogelijk tegen te gaan, waardoor nacalculatie kon worden afgeschaft. Meerjarig is voor 2012 en 2013 een index percentage van 2,7% geraamd en in 2014 en 2015 een index percentage van respectievelijk 2,6% en 2,4%. Dit is gebaseerd op de verwachte ontwikkeling van het CPB, maar loon- en prijsontwikkelingen – bepalend voor de indexering - blijven altijd erg onzeker.

*10. Indexering subsidie RTV-Drenthe*

In de Voorjaarsnota 2011 is als onderdeel van de onontkoombare kosten een verhoging meegenomen van de subsidie aan RTV Drenthe (€ 130.000,-- in 2012 en oplopend naar € 190.000,-- in 2015). Inmiddels is op basis van aanvullende informatie gebleken dat het effect van deze aangepaste indexering hoger uitvalt. Voor de komende jaren moet uitgegaan worden van een cumulatieve verhoging van de subsidie met 3,05%. Dit betekent een aanvullende last van € 108.780,-- in 2013, € 227.252,-- in 2014 en € 501.871,-- in 2015.
Of de index inderdaad meerjarig 3,05% blijft, is niet bekend. Hierover wordt nog nader gesproken in IPO-verband. Verder staat wat ons College betreft behalve de index nog de hoogte ter discussie van de basissubsidie waarover de index berekend wordt.

*12. Regionale Historische Centra*

Bij de verdeling aan de hand van de werkelijke kosten van de RHC's en het aandeel van de provincies daarin leidde tot een totaalbedrag van € 4,5 miljoen. Voor Drenthe was dit € 332.000,-- (geraamd in de Voorjaarsnota 2011 € 330.000,--) De korting is € 5 miljoen, dus moest er nog € 500.000,-- verdeeld worden over de provincies adv hun aandeel.
Het voorgestelde opschalen van de werkelijke kosten voor het provinciale archiefdeel naar de € 5 miljoen betekent hogere kosten voor provincies (wordt dan € 369.000,--). Voor Drenthe gaat het, ten opzichte van de VJN 2011, om extra kosten van € 39.000,-- per jaar.

*13. Opcenten op de Motorrijtuigenbelasting*

De raming van de opbrengst van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting is aangepast op basis van een actualisering van het wagenpark, de aanpassing van het opcententarief en een voorgenomen aanpassing van de Provinciewet voor de periode waarover de opcenten worden geheven. Het gaat hier om een financieel-technische bijstelling van de (nieuwe) raming voor 2015 ten opzichte van die voor 2014. Een nadere toelichting volgt bij de onderbouwing van beslispunt 4.

*14. Algemene uitkering uit het Provinciefonds*
In de Begroting 2012 is de raming voor de algemene uitkering uit het Provinciefonds gebaseerd op de meest actuele informatie uit de Septembercirculaire voor het Provinciefonds, die op Prinsjesdag 2011 is gepubliceerd. Daarbij behoefde de raming voor 2011 geen bijstelling, maar is de raming voor 2012 aanzienlijk bijgesteld op basis van de nieuwste informatie uit de circulaire. Gezien de grote onzekerheden die er bestaan over het verdere verloop van de accressen, de doorwerking van de normeringsystematiek bij aanvullende bezuinigingen en herverdeeleffecten van decentralisaties, gaan wij bij de raming van de algemene uitkering uit het Provinciefonds voor de jaren 2013 – 2015 veiligheidshalve uit van de nullijn.

*17. Aangepaste IBOI-index in verband met RSP.*
Met het Rijk en de gemeenten is de afspraak gemaakt dat de RSP gelden worden geïndexeerd met de IBOI index. Dit is een index die door het Rijk wordt vastgesteld. De provincie indexeert de RSP reserve omdat de provinciale cofinancieringsafspraken met de gemeente ook worden verhoogd met de IBOI index.

*19 en 20. Aanpassing rente*
In de begroting zijn de rente-inkomsten voor 2012 en later behoorlijk naar beneden bijgesteld. De rente trekt niet zoals verwacht aan, maar wordt naar beneden bijgesteld. Door de turbulentie op de financiële markten wordt het treasurybeleid ingegeven door het vermijden van risico's, hetgeen ten koste gaat van het rendement. Daarbij is in het recente verleden vanwege de lage rente gekozen voor kortlopende uitzettingen, waardoor er meer invloeden van de fluctuerende rente zijn.
Naast de lage rente wordt er in de meerjarenbegroting ook uitgegaan van veel bestedingen. Ter illustratie; de reservepositie van de provincie neemt in 2012 en 2013 met ongeveer € 50 miljoen af.
Voor 2013 geldt aanvullend nog, dat er een aanpassing noodzakelijk bleek van de inschatting voor de rente-ontwikkeling die wij de afgelopen jaren gehanteerd hebben.

*Septembercirculaire 2011 Provinciefonds: overige actuele ontwikkelingen*

*Groen Gas Hub (Wijster), decentralisatie-uitkering*
Het project Groen Gas Hub Wijster investeert met zowel publieke als private middelen in de collectieve energie-infrastructuur die nodig is om op grote schaal biogas te produceren, op te waarderen tot aardgaskwaliteit/("groen gas") en toe te voegen aan bestaande aardgasnetwerken. Door bundeling van het aanbod van biogas van verschillende producenten, centrale opwerking en invoeding ontstaan schaalvoordelen waardoor de kostprijs van groen gas productie wordt gereduceerd. Voor dit project ontvangt de provincie Drenthe van het Rijk dit jaar € 3.840.000,-- en in 2012 een bedrag van € 960.000,-- in de vorm van een decentralisatie-uitkering. Aangezien tegenover de bate uit de circulaire ook een last geraamd wordt, is de zaak budgettair neutraal en als zodanig niet cijfermatig in bovenstaand overzicht zichtbaar.

*Decentralisatie-uitkering luchthavens 2011-2014*
In de meicirculaire 2011 is aangekondigd, dat in de septembercirculaire de verdeling over de provincies van de decentralisatie-uitkering Luchthavens gegeven wordt. Drenthe ontvangt hiervan € 61.140,-- in 2011 en jaarlijks € 56.437,-- in 2012 tot en met 2014. Ook hier geldt: aangezien tegenover de bate uit de circulaire ook een last geraamd wordt, is de zaak budgettair neutraal en als zodanig niet cijfermatig in bovenstaand overzicht zichtbaar.

*Drents Museum*
Na de vaststelling van de Begroting 2012 zal (een deel van) de subsidie 2012 voor Drents Museum reeds in 2011 bij wijze van vooruitbetaling worden uitgekeerd, zoals reeds eerder gemeld is aan Provinciale Staten. Dit gebeurt met het oog op de actuele liquiditeitspositie van het Drents Museum. Wij beschouwen de kwestie als budgettair neutraal.

Bij het hiervoor geschetste financiële beeld hoort de volgende ontwikkeling van de Algemene Reserve:

| **50001** | **Reserve voor algemene doeleinden** | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| *Verloop* | *2011* | *2012* | *2013* | *2014* | *2015* |
| Saldo aanvang jaar (1) | 25.119.184 | 2.118.382 | -730.685 | -6.955.544 | -10.120.633 |
| Begrote onttrekking (2) | 23.000.802 | 2.849.067 | 6.224.859 | 3.165.089 | 942.685 |
| Begrote toevoeging (3) | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Bestemming resultaat (4) | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo einde jaar (1-2+3+4) | 2.118.382 | -730.685 | -6.955.544 | -10.120.633 | -11.063.318 |

2. *De hierboven geschetste ontwikkeling zou betekenen dat bij ongewijzigd beleid de Algemene Reserve reeds in 2012 een negatief saldo zou vertonen.*
Het niet toegestaan, dat de Algemene Reserve een negatief saldo vertoont. Daarom is er voor de komende tijd een aanvullend dekkingsplan opgesteld, waarbij de nadruk ligt op de inzet van de ruimte die in de Voorjaarsnota 2011 gereserveerd is binnen de stelpost voor toekomstige ontwikkelingen en de eventuele compensatie van Rijksbezuinigingen. Schematisch ziet het dekkingsplan er als volgt uit:

| **Dekkingsplan voor tekorten in Begroting 2012** | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | *2012* | *2013* | *2014* | *2015* |
| Berekend Saldo Begroting 2012 | 2.849.067 | 6.224.859 | 3.165.089 | 942.685 |
| Dekking door verlaging van stelpost voor compensatie rijksbezuinigingen en overige maatregelen | 2.450.000 | 5.000.000 | 5.000.000 | 0 |
| Dekking ten laste van Algemene Reserve | 399.067 | 1.224.859 | -1.834.911 | 942.685 |
| Aangepast saldo Begroting 2012 | 0 | 0 | 0 | 0 |

Dit dekkingsplan levert dan het volgende geraamde verloop van de Algemene Reserve op:

| **50001** | **Reserve voor algemene doeleinden** | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| *Verloop* | *2011* | *2012* | *2013* | *2014* | *2015* |
| Saldo aanvang jaar (1) | 25.119.184 | 2.118.382 | 1.719.315 | 494.456 | 2.329.367 |
| Begrote onttrekking (2) | 23.000.802 | 399.067 | 1.224.859 | 0 | 942.685 |
| Begrote toevoeging (3) | 0 | 0 | 0 | 1.834.911 | 0 |
| Bestemming resultaat (4) | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo einde jaar (1-2+3+4) | 2.118.382 | 1.719.315 | 494.456 | 2.329.367 | 1.386.682 |

*Financiële vertaling van stelposten van de Voorjaarsnota 2011*
De financiële vertaling van de Voorjaarsnota 2011 heeft plaatsgevonden door herijking van de provinciale budgetten op basis van de over de Voorjaarsnota 2011 en de eerste twee bestuursrapportages over 2011 door Provinciale Staten genomen besluiten. Daarbij is een belangrijk punt nog de verdere invulling van de stelposten die in de Voorjaarsnota 2011 zijn opgenomen. Daarbij gaat het om de volgende stelposten:

- stelpost € 300.000,-- inzake groene instellingen (vanaf 2013);
- stelpost € 600.000,-- inzake culturele instellingen (vanaf 2013);
- stelpost inzake sociale instellingen (afschaffen flexgelden, 2012: € 400.000,--, 2013: € 600.000,--, 2014 en 2015: € 1,6 miljoen);
- stelpost efficiencyvoordelen samenwerking RTV Drenthe en Biblionet (2012 € 150.000,--, 2013: € 175.000,--, 2014: € 200.000,-- en 2015: € 250.000,--).

Door het hierboven gepresenteerde dekkingsplan is al voor een deel invulling gegeven aan de stelpost effect Rijksbezuinigingen c.a. uit de Voorjaarsnota 2011 (2011: € 270.000,--, 2012: € 2.700.000,--, 2013: € 5.880.000,--, 2014: € 10.250.000,-- en 2015: € 6.950.000,--). Verdere invulling van deze stelpost zal mede afhankelijk zijn van de wijze waarop de provincie uitvoering geeft aan het Deelakkoord Natuur.

3. *Op dit moment zijn de stelposten nog niet definitief meerjarig uitgewerkt. Voor het jaar 2012 zijn de stelposten in de Begroting 2012 ingevuld.*
Bij de verdere uitwerking voor de jaren 2013 en daarna wordt ingezet op een efficiencyslag door samenwerking tussen de instellingen die door de provincie worden gesubsidieerd. Deze efficiencyslag krijgt vorm in goed overleg met en tussen de betreffende instellingen. De instellingen die het betreft worden tijdig door middel van een brief geïnformeerd over de korting op de subsidie die de provincie met ingang van 2013 doorvoert.

4. *Autorisatie van de budgetten voor lasten en baten in de Begroting 2012 in totalen per programma doet hert best recht aan de rol van Provinciale Staten en het principe "besturen op hoofdlijnen".*
In de afgelopen Collegeperiode bestond de informatie over de programma's in de begroting voornamelijk uit informatie over de zogenoemde prioriteiten. Feitelijk ging het hierbij maar om een klein deel van de totale omzet van de provincie. Met ingang van de Begroting 2012 wordt niet langer een strikte scheiding aangebracht tussen nieuw en bestaand beleid, maar wordt het beleid integraal gepresenteerd. Beleidswijzigingen worden waar nodig afzonderlijk toegelicht, maar wel als onderdeel van het totale beleid meegenomen.
In het verlengde van het nieuwe Collegeprogramma is door het College een nieuwe programma-indeling vastgesteld. Deze programma-indeling sluit aan bij het nieuwe Collegeprogramma, maar heeft ook een zekere "toekomstvastheid" door een betere aansluiting bij het BBV (de algemene rijksvoorschriften voor de provinciale financiën).
Aansluitend bij de voorstellen die door de Statenwerkgroep Programmabegroting zijn gedaan omtrent de informatie over specifieke projecten in de begroting, worden er met ingang van de Begroting 2012 geen afzonderlijke "majeure" programma's meer onderscheiden. In plaats daarvan zijn enkele extra reguliere programma's toegevoegd voor de onderwerpen RSP, Klimaat & Energie en Vitaal Platteland. Deze programma's zijn nu zowel inhoudelijk als financieel in de Begroting 2012 terug te vinden.
In totaal bestaat de Begroting 2012 nu uit 10 programma's, waarbinnen de beleidsinformatie wordt gepresenteerd aan de hand van een aantal binnen elk programma afgebakende producten. Wij denken op deze wijze vorm te geven aan de wens van de staten op een adequaat niveau – per programma – de budgetten te autoriseren op basis van "behapbare" en tevens integrale beleidsinformatie per product.

In alle programma's hebben de bezuinigingen uit de Voorjaarsnota 2011 vorm gekregen door de budgetten aan te passen zoals dat bij de Voorjaarsnota 2011 was voorgesteld, met in achtneming van de amendementen en moties die uw staten tijdens de Algemene Beschouwingen hebben aangenomen.

5. *Het besluit de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting (MRB) vast te stellen op 85,1 komt overeen met eerder door uw staten genomen besluiten over de indexering van de opcenten op de MRB.*
Het tarief voor de opcenten van de MRB wordt jaarlijks geïndexeerd. Voor Drenthe vindt deze indexering plaats op basis van het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie. Dit houdt in dat op de hoofdsom van de MRB in de provincie Drenthe met ingang 2012 85,1 opcenten worden geheven.
In de Begroting 2012 zijn wij uitgegaan van de voorgenomen wijziging van de Provinciewet , die inhoudt dat de datum waarop de opcenten kunnen worden gewijzigd, verlegd is van 1 april naar 1 januari van enig jaar. Daarom wordt in artikel 2 van de Verordening de ingangsdatum aangepast.
Voor het overige wordt verwezen naar de paragraaf Lokale heffingen in de Begroting 2012.

6 en 7. *Voor de vaststelling van het Normenkader 2011 en het Controleprotocol 2011 kan "meegelift" worden met de begrotingsbehandeling, door het Normenkader 2011 en het Controleprotocol 2011 vast te laten stellen als bijlagen bij en daarmee onderdeel van de Begroting 2011.* Door vaststelling van het Controleprotocol en het Normenkader wordt de reikwijdte van de accountantscontrole helder en eenduidig aangegeven. Tevens is in de Financiële verordening van de provincie Drenthe (artikel 5, vierde lid) bepaald dat gedeputeerde staten jaarlijks een overzicht van wet- en regelgeving ter goedkeuring aan uw staten voorleggen. Om praktische redenen wordt aan uw staten voorgesteld het Normenkader 2011 nu vast te stellen en Gedeputeerde Staten de bevoegdheid te geven om wijzigingen in het Normenkader goed te keuren indien na de datum van uw goedkeuring en vóór 31 december 2011 wijzigingen plaatsvinden. Het Controleprotocol 2011 wordt eveneens ter vaststelling aangeboden.

## Uitvoering

**Tijdsplanning**
Niet van toepassing.

**Financiën**
Niet van toepassing.

**Europese context**
Niet van toepassing.

**Monitoring en evaluatie**
Niet van toepassing.

**Extern betrokkenen**
Niet van toepassing.

**Communicatie**
Zie persbericht.

Het besluit over de opcenten op de motorrijtuigenbelasting moet worden gepubliceerd in het Provinciaal blad.

**Bijlagen**

1. Begroting 2012
2 Begroting in één oogopslag 2012

**Ter inzage in de leeskamer**
Niet van toepassing.

Assen, 6 oktober 2011
Kenmerk: 39/3.9/2011007935

Gedeputeerde staten van Drenthe,

J. Tichelaar, voorzitter
mevrouw drs. J.M. Imhof, secretaris

ab/coll.

**Opzet van de Begroting 2012**

De opzet van de Begroting 2012 is aangepast om meer en betere beleidsinformatie te verstrekken over het (uit) te voeren beleid en de daarvoor te autoriseren budgetten. Daartoe is voor de Begroting een aangepaste systematiek gehanteerd. Aan deze systematiek is de afgelopen tijd door diverse geledingen van de organisatie hard gewerkt, te beginnen bij de Statenwerkgroep Programmabegroting en het door het College geïnitieerde project "Kwaliteit van beleid", waarbij vorm is gegeven aan een nieuwe opzet van de provinciale begroting. Maar vervolgens is door de organisatie invulling gegeven aan een vrijwel totale herformulering van de provinciale beleidsopgaven en een uitwerking daarvan naar doelen, activiteiten en resultaten. Dit levert een Begroting 2012 op die vanuit het Collegeprogramma 2011-2015 een frisse start geeft voor de planning en control voor de nieuwe bestuursperiode.

Mede als uitwerking van de diverse aanbevelingen zijn in het programmaplan van de Begroting 2012 de volgende aanpassingen doorgevoerd:

- *Kwalitatief goede programmadoelstellingen (in termen van "SMART") bij wijze van uitwerking van het project*
  Door Provinciale Staten wordt al geruime tijd de nadruk gelegd op zo concreet mogelijke beschrijving van doelstellingen en resultaten in de documenten in de cyclus van planning en control, waartoe ook de begroting behoort. Dit is ook door de Werkgroep Programmabegroting benadrukt. In de Begroting 2012 is gezocht naar omschrijvingen van doelstellingen die zo *s*pecifiek, *m*eetbaar en *t*ijdgebonden mogelijk zijn, maar tegelijkertijd ook *a*cceptabel en *r*ealistisch.*Kwaliteit van beleid*
  In de Begroting 2011 hebt u in dit verband al het resultaat aangetroffen van een pilot waarbij met name de informatie in de toenmalige programma's Kennis Wérkt en Leefomgeving – onderdeel Water – verbeterd is. De verdere verbetering van de informatie in de Begroting 2012 is een voortzetting van dat ingezette traject.
- *Clustering van de beleidsinformatie per product door middel van "bouwstenen"*
  In de Begroting 2012 is de opzet van het programmaplan per programma opgebouwd uit de zogenoemde "bouwstenen" die binnen Kwaliteit van Beleid zijn onderscheiden. Binnen de programma's wordt die informatie dan gepresenteerd per product en niet meer gescheiden voor zogenoemde prioriteiten en "going concern". Door gebruik te maken van een nadere onderverdeling in producten en presentatie van de informatie door bouwstenen wordt de beleidsinformatie uiteindelijk in wat kleinere eenheden verstrekt, hetgeen naar verwachting zal leiden tot een meer toegankelijke en overzichtelijke Begroting 2012, die beter aansluit bij het door Provinciale Staten gewenste detailniveau.
  In de opzet van het programmaplan is de informatie over de uitvoeringsagenda komen te vervallen; deze wordt niet meer in de begroting opgenomen, maar hiervoor in de plaats komt een meer dynamisch instrument dat gestoeld is op de afdelingswerkplannen.
- *Presentatie van beleidsopgaven, doelstellingen en activiteiten/resultaten door gebruikmaking van het principe van een doelenboom.*
  Een belangrijk onderdeel van de nieuwe systematiek voor de Begroting 2012 behelst de integratie van beleidsinformatie over doelen, activiteiten en resultaten in een zogenoemde doelenboom. Door het beleid systematisch en consistent te beschrijven wordt de beleidsinformatie in de begroting sterk verbeterd.
  Op zich is deze beleidsinformatie niet nieuw; ook in de Begroting 2011 is informatie over doelstellingen, activiteiten en resultaten te vinden. In de Begroting 2012 wordt deze informatie in één overzicht in samenhang gepresenteerd.

- *De informatie over het weerstandsvermogen is in de Begroting 2012 verbeterd.*
  In de Begroting 2012 wordt in de *paragraaf weerstandsvermogen* een uitgebreide analyse van de provinciale risico's gepresenteerd als eerste bestuurlijke resultaat van het in de organisatie ingevoerde systematische risicomanagement. De uitgevoerde analyse heeft ook ten grondslag gelegen aan een (her)berekening van het benodigde provinciale weerstandsvermogen.

Met de nieuwe opzet voor de provinciale begroting is de doorontwikkeling van de provinciale planning en control niet afgerond. De komende tijd zal met kracht verder gewerkt worden aan de invulling van de aanbevelingen van de Statenwerkgroep Programmabegroting. Verder is de Begroting 2012 een startpunt voor een verdere aanscherping van de interne planning en control door middel van de afdelingswerkplannen en aanverwante instrumenten.

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 6 oktober 2011, kenmerk 39/3.9/2011007935;

BESLUITEN:

1. kennis te nemen van het financiële beeld als geschetst in de Begroting 2012 en de Begroting 2012 vast te stellen;

2. in te stemmen met het voorgestelde dekkingsplan en de eerste wijziging van de Begroting 2012 vast te stellen;

3. de stelposten voor de bezuinigingen in de sociale, culturele en groene sector voor het jaar 2012 reeds in te vullen – voor zover reeds aan de orde – zoals opgenomen in de Begroting 2012;

4. de lasten en baten in de Begroting 2012 te autoriseren in totalen per programma;

5. artikel 1 van de Verordening op de heffing van de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting (MRB) te wijzigen in: “Op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting worden in de provincie Drenthe jaarlijks 85,1 opcenten geheven” en artikel 2 van dezelfde verordening te wijzigen in: “Deze wijziging treedt in werking met ingang van 1 januari 2012”;

6. het Normenkader 2011 vast te stellen en Gedeputeerde Staten (evenals in 2010) de bevoegdheid te geven om wijzigingen in het Normenkader goed te keuren indien deze vóór 31 december 2011 plaatsvinden;

7. het Controleprotocol 2011 vast te stellen.

Assen, 9 november 2011

Provinciale staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

ab/coll.

## Eerste wijziging van de Begroting 2012

| PROGRAMMA | PROGRAMMA 10. MIDDELEN EN BEDRIJFSVOERING |
|---|---|

| | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|---|
| | | | | |
| **Financieel overzicht producten** | | | | |
| Lasten voor wijziging | 49.934.901 | 47.469.298 | 49.742.677 | 51.548.368 |
| Baten voor wijziging | 198.063.055 | 171.925.508 | 148.755.040 | 130.751.092 |
| Saldo voor wijziging | -148.128.154 | -124.456.210 | -99.012.363 | -79.202.724 |
| | | | | |
| Lasten wijziging per product | | | | |
| Product 10.1. Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 2.450.000 | 5.000.000 | 5.000.000 | |
| Baten wijziging per product | | | | |
| Product 10.1. Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 2.450.000 | 5.000.000 | 5.000.000 | |
| | | | | |
| Lasten na wijziging | 52.384.901 | 52.469.298 | 54.742.677 | 51.548.368 |
| Baten na wijziging | 200.513.055 | 176.925.508 | 153.755.040 | 130.751.092 |
| Saldo na wijziging | -148.128.154 | -124.456.210 | -99.012.363 | -79.202.724 |
| | | | | |
| **Totalen programma na wijziging** | | | | |
| Lasten na wijziging | 52.384.901 | 52.469.298 | 54.742.677 | 51.548.368 |
| Baten na wijziging | 200.513.055 | 176.925.508 | 153.755.040 | 130.751.092 |
| Saldo na wijziging | -148.128.154 | -124.456.210 | -99.012.363 | -79.202.724 |

## Toelichting op de wijziging

Bovenstaande cijferopstelling behelst de technische verwerking van het dekkingsplan dat opgenomen is in de Nota van aanbieding bij de Begroting 2012. Doordat een beroep wordt gedaan op de ruimte die in de Voorjaarsnota 2011 gereserveerd is binnen de stelpost voor toekomstige ontwikkelingen en de eventuele compensatie van Rijksbezuinigingen, wordt voorkomen dat de Algemene Reserve in de komende jaren een negatief saldo laat zien. Door middel van de eerste wijziging van de Begroting 2012 vindt zowel een beroep op de genoemde stelpost als een lagere onttrekking aan de Algemene Reserve plaats. Dit levert dan het volgende geraamde verloop van de Algemene Reserve op:

| **50001** | **Reserve voor algemene doeleinden** | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| *Verloop* | *2011* | *2012* | *2013* | *2014* | *2015* |
| Saldo aanvang jaar (1) | 25.119.184 | 2.118.382 | 1.719.315 | 494.456 | 2.329.367 |
| Begrote onttrekking (2) | 23.000.802 | 399.067 | 1.224.859 | 0 | 942.685 |
| Begrote toevoeging (3) | 0 | 0 | 0 | 1.834.911 | 0 |
| Bestemming resultaat (4) | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo einde jaar (1-2+3+4) | 2.118.382 | 1.719.315 | 494.456 | 2.329.367 | 1.386.682 |

provincie Drenthe

# Begroting 2012

# Begroting
# 2012

*Gedeputeerde staten van Drenthe*
*Oktober 2012*

**Colofon**
Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

MO11082603

# Inhoud


| | | |
|---|---|---|
| | Inleiding | 5 |
| | Leeswijzer | 6 |
| | Kerngegevens | 9 |
| **I** | **Beleidsbegroting** | 11 |
| **I.1** | **Programmaplan** | 11 |
| | Programma 1 Samenwerkend Drenthe: Bestuur | 13 |
| | Programma 2 Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 20 |
| | Programma 3 Vitaal Drenthe: Regiospecifiek Pakket (RSP) | 29 |
| | Programma 4 Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | 33 |
| | Programma 5 Vitaal Drenthe: Ruimtelijke Ontwikkeling | 47 |
| | Programma 6 Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | 53 |
| | Programma 7 Groen Drenthe: pMJP, natuur en landschap en landbouw | 68 |
| | Programma 8 Groen Drenthe: Klimaat en Energie | 75 |
| | Programma 9 Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | 79 |
| | Programma 10 Middelen en bedrijfsvoering | 91 |
| **I.2** | **Paragrafen** | 99 |
| | Paragraaf 2.1 Lokale heffingen | 101 |
| | Paragraaf 2.2 Weerstandsvermogen | 106 |
| | Paragraaf 2.3 Onderhoud kapitaalgoederen | 113 |
| | Paragraaf 2.4 Financiering | 118 |
| | Paragraaf 2.5 Bedrijfsvoering | 123 |
| | Paragraaf 2.6 Verbonden partijen | 126 |
| | Paragraaf 2.7 Grondbeleid | 135 |
| **II** | **Financiële begroting** | 137 |
| II.1 | Overzicht van lasten en baten, tevens Meerjarenraming 2012-2015 | 139 |
| II.2 | Verklaring aanmerkelijke verschillen | 141 |
| II.3 | Incidentele lasten en baten | 142 |
| II.4 | Financiële positie en toelichting | 145 |
| II.5 | Toelichting op belangrijke ontwikkelingen | 170 |
| | **Bijlagen** | 173 |
| 1 | Controleprotocol | 175 |
| 2 | Normenkader | 179 |
| 3 | Afkortingenwijzer | 186 |

# Inleiding

De moeilijke financieel-economische periode waarin Nederland zich bevindt heeft zijn weerslag op de provinciale begroting voor 2012. Sinds de verkiezingen van Provinciale Staten in maart van dit jaar en de daarop volgende vorming van een nieuw College van Gedeputeerde Staten, zijn we in Drenthe geconfronteerd met aanzienlijke bezuinigingen. Daarnaast zijn er nog veel onzekere factoren. Bij de voltooiing van de Begroting 2012 bestond nog onduidelijkheid over de gevolgen van verschillende decentralisaties, waaronder die over het natuurbeleid. Verder heeft het rijk bij de aanbieding van de Miljoenennota aanvullende bezuinigingen niet uitgesloten. Dat kan inhouden dat de provincies met extra bezuinigingen te maken krijgen. Van de andere kant moeten we waken voor te veel pessimisme. De regering benadrukt dat de uitgangspositie van Nederland relatief goed is en blijft en dat er dus reden is voor optimisme. Voor Drenthe is dat niet anders.

Het huidige college heeft er alles aan gedaan om van zijn eerste begroting een document te maken dat een beter inzicht geeft in het reilen en zeilen van de provincie. De nieuwe opzet van de begroting heeft mede vorm gekregen door de uitkomsten van het project 'Kwaliteit van beleid' en door de inbreng van de Statenwerkgroep Programmabegroting. In de eerste plaats is in het verlengde van het Collegeprogramma 2011 – 2015 'Focus en verbinding in Drenthe' een nieuwe programma-indeling gemaakt. De begroting bestaat nu uit tien programma's, waarbinnen de informatie wordt gepresenteerd aan de hand van een aantal afgebakende producten. Per beleidsopgave wordt gebruik gemaakt van een zogenoemde doelenboom, waarin op heldere wijze de doelen, activiteiten en resultaten worden beschreven. Het college verwacht dat de nieuwe opzet van de Begroting 2012 beter aansluit op de wensen van Provinciale Staten.

Door de huidige economische en financiële context is de ruimte voor onze ambities beperkter dan in voorgaande jaren. Aanvullende kortingen van het Rijk zullen er onvermijdelijk toe leiden, dat nog scherpere keuzes moeten worden gemaakt met het nieuwe omgevingsbeleid en Provincie Nieuwe Stijl (PNS) als richtinggevende kaders. Toch hebben we vertrouwen in de realisering van de speerpunten die we voor deze bestuursperiode hebben geformuleerd: economie, natuur en landbouw, demografische ontwikkeling en energie. Deze thema's zijn verwoord in programmalijnen.

Het staat vast dat we de komende jaren meer dan ooit met onze partners moeten samenwerken. We richten ons op het beïnvloeden van de inhoud van het nieuwe Europese en Rijksbeleid en de daaruit voortvloeiende programma's. Wij zoeken aansluiting bij de doelstellingen van het EU2020 en het nationale topsectorenbeleid. Drenthe richt zich vooral op de kansrijke en economisch sterke en onderscheidende onderdelen, zoals energie, sensortechnologie, agribusiness, vrijetijdseconomie en water. Daarbij wordt nadrukkelijk gekeken naar de kansen en mogelijkheden voor het MKB.

Volop ambities bij steeds schaarser wordende middelen! Het is geen eenvoudige opgave, waar we de komende jaren voor komen te staan. Er moeten keuzes worden gemaakt. Wij spreken als College de hoop en de verwachting uit dat de nu voorliggende Begroting 2012 daaraan een nuttige bijdrage levert.

Gedeputeerde Staten van Drenthe,
Assen, 7 oktober 2011

# Leeswijzer

Met de nu voorliggende Begroting 2012 wordt de koers voortgezet die wij zijn ingeslagen op het vlak van het omgaan met de begroting als instrument. Voorafgaand aan de productie van de Begroting 2012 heeft kaderstelling door Provinciale Staten plaatsgevonden op basis van de Voorjaarsnota 2011. Die kaderstelling is in haar geheel in de Begroting 2012 opgenomen.
De opzet van de Begroting 2012 is aangepast om meer en betere beleidsinformatie te verstrekken over het (uit) te voeren beleid en de daarvoor te autoriseren budgetten. Daartoe is voor de Begroting een aangepaste systematiek gehanteerd.
Wij hebben invulling gegeven aan een vrijwel totale herformulering van de provinciale beleidsopgaven en een uitwerking daarvan naar doelen, activiteiten en resultaten. Dit levert een Begroting 2012 op die vanuit het Collegeprogramma 2011-2015 een frisse start geeft voor de planning en control voor de nieuwe bestuursperiode.

Hierna beschrijven wij kort de vier onderdelen van de Begroting 2012.

**Het programmaplan (beleidsbegroting)**
In de afgelopen Collegeperiode bestond de informatie over de programma's in de begroting voornamelijk uit informatie over de zogenoemde prioriteiten. Feitelijk ging het hierbij maar om een klein deel van de totale omzet van de provincie. Met ingang van de Begroting 2012 wordt niet langer een strikte scheiding aangebracht tussen nieuw en bestaand beleid, maar wordt het beleid meer integraal gepresenteerd. Beleidswijzigingen worden waar nodig afzonderlijk toegelicht, maar wel als onderdeel van het totale beleid meegenomen.
In het verlengde van het nieuwe Collegeprogramma is door het College een nieuwe programma-indeling vastgesteld. Deze programma-indeling sluit aan bij het nieuwe Collegeprogramma, maar heeft ook een zekere 'toekomstvastheid' door een betere aansluiting bij het BBV (de algemene rijksvoorschriften voor de provinciale financiën).
In totaal bestaat het programmaplan van de Begroting 2012 nu uit 10 programma's, waarbinnen de beleidsinformatie wordt gepresenteerd aan de hand van een aantal binnen elk programma afgebakende producten. Wij denken op deze wijze vorm te geven aan de wens van de staten op een adequaat niveau – per programma – de budgetten te autoriseren op basis van 'behapbare' en tevens integrale beleidsinformatie per product.

**De paragrafen (beleidsbegroting)**
In de paragrafen behandelen wij onderwerpen die van belang zijn voor het inzicht in de financiële positie van de provincie. De paragrafen bevatten de beleidsuitgangspunten van beheersmatige activiteiten en lokale heffingen en vallen daarom onder de beleidsbegroting.
De paragrafen betreffen: onderhoud kapitaalgoederen, verbonden partijen, grondbeleid, financiering, bedrijfsvoering, weerstandsvermogen en lokale heffingen.

**Het overzicht van lasten en baten (financiële begroting)**
Door vaststelling van de Begroting autoriseren de staten het college tot het doen van uitgaven. Gezien het belang van een goed inzicht in de baten en lasten worden de baten en lasten per programma weergegeven in een afzonderlijk overzicht. Dit overzicht is integraal, dat wil zeggen dat het alle baten en lasten bevat, zoals opgenomen in het programmaplan.

**De uiteenzetting van de financiële positie (financiële begroting)**
Inzicht in de financiële positie is van belang, mede met het oog op de continuïteit van de provincie. Daarom besteden wij afzonderlijk aandacht aan de financiële positie. Dit gebeurt ook in een meerjarig perspectief. Speciale aandacht geven wij aan de investeringen, financiering, reserves en voorzieningen.

De verschillende – vaste – onderdelen van het programmaplan worden kort toegelicht.

*Missie*
Per programma wordt beschreven aan welke strategische doelen het programma een bijdrage levert. Er wordt een overzicht van strategische doelen gegeven. Strategische doelen zijn de veranderingen die de overheid in de samenleving of organisatie wil bereiken. Het geeft de koers op hoofdlijnen aan voor de langere termijn. De verbinding tussen begroting en Collegeprogramma wordt versterkt doordat de missie per programma wordt ontleend aan het Collegeprogramma 2011-2015. Op die manier wordt aangegeven hoe het Collegeprogramma verder wordt uitgewerkt naar concrete acties.

*Inleidende beleidstekst*
Per programma begint de beschrijving met een algemene beleidstekst die de kern van het programma weergeeft: waar gaat het hier in essentie over? Wat is hier de rol van de provincie? Welke taken heeft de provincie?

*Ontwikkelingen*
Per product wordt ingegaan op ontwikkelingen (buiten de provincie zelf) die in de komende tijd invloed hebben op het provinciale beleid. Voor zover die invloed reeds duidelijk is, wordt hierover (beleidsrelevante) informatie verstrekt.

*Beleidsinformatie per product*
Per product bestaat de kern van de beleidsinformatie in het programmaplan uit een beschrijving van de beleidsopgaven voor de provincie, de provinciale doelstellingen, de door de provincie ondernomen activiteiten en de resultaten waardoor een bijdrage aan het bereiken van de doelen geleverd wordt. Een belangrijk onderdeel van de nieuwe systematiek voor de Begroting 2012 behelst de integratie van deze beleidsinformatie in een zogenoemde doelenboom. Door het beleid systematisch en consistent te beschrijven wordt de beleidsinformatie in de begroting sterk verbeterd.

- Beleidsopgave
  Wat moet er – bij wijze van algemene doelstelling – veranderen? Of juist blijven zoals het is? Of wat moeten we verplicht doen? De beleidsopgaven worden gepresenteerd als uitvloeisel van een meer algemene visie, waarbij vooral wordt aangesloten bij beleidsnota's en -plannen. Elk product heeft minstens één beleidsopgave, maar het kunnen er ook meer zijn.
- Doelstelling per thema
  Wat willen we als provincie bereiken? Dat is de vraag die bepalend is voor de beschrijving van onze provinciale doelstellingen. Daarbij gaat het met name om de bijdrage die de provincie aan het effect heeft geleverd; het is dus handig om beleidsdoelen zo veel mogelijk te formuleren binnen de invloedssfeer van de provincie. Bij elke doelstelling behoort minstens één (beoogd) (effect-)indicator: waaruit blijkt dat het doel bereikt is. Deze indicator wordt niet afzonderlijk opgenomen, maar maakt deel uit van het 'SMART' formuleren van het resultaat.

- Activiteiten/prestaties
  Wat gaan we eraan doen? Hier gaat het om activiteiten die de provincie onderneemt. Het gaat daarbij om de activiteiten in 2012.
- Resultaten
  En wat dragen onze activiteiten bij? De activiteiten van de provincie hebben een beoogd resultaat. Dat is niet de beleidsdoelstelling, maar wel wat een specifieke activiteit daar – al even specifiek – aan bijdraagt. Bij een resultaat hoort een (prestatie-)indicator: waaruit blijkt die bijdrage? Deze indicator wordt niet afzonderlijk opgenomen, maar maakt deel uit van het 'SMART' formuleren van het resultaat.

*Toelichting*
Per product wordt waar dat noodzakelijk en/of wenselijk is, op de activiteiten nog een nadere toelichting gegeven.

*Wat mag het kosten?*
Per programma(onderdeel) wordt een totaaloverzicht gegeven van de lasten en baten. Niet alleen voor de komende jaren tot en met 2015, maar daaraan toegevoegd ook cijfers over 2010 en 2011. De apparaatskosten maken in hun geheel deel uit van de kosten van het programma Middelen en bedrijfsvoering.

*Toelichting op verschillen. Begroting 2011 versus Begroting 2012*
Per programma wordt een beknopte toelichting gegeven op substantiële financiële verschillen tussen de jaren 2011 en 2012. Het gaat hier om een toelichting op hoofdlijnen, waarbij het algemene beeld belangrijker is dan de verschuiving van elke afzonderlijke euro. De toelichting wordt per programma gegeven, indien de verklarende factoren specifiek zijn voor dat programma. Verklaringen van meer algemene aard worden gegeven als onderdeel van de financiële begroting.

# Kerngegevens

| | |
|---|---|
| **A. Sociale structuur** | |
| Aantal inwoners (per 1 januari 2011) | 491.342 |
| Aantal huishoudens (per 1 januari 2010) | 209.754 |
| | |
| **B. Economische structuur** | |
| Netto arbeidsparticipatie (2e kwartaal 2011) | 64,0% |
| Beroepsbevolking (2e kwartaal 2011; x 1.000) | 211 |
| Werkzaam (2e kwartaal 2011; x 1.000) | 200 |
| Werkloos (2e kwartaal 2011; x 1.000) | 11 (5,4%) |
| | |
| **Bedrijvigheid (in aantallen per 1 april 2010)** | |
| Landbouw | 3.916 |
| Industrie | 1.745 |
| Bouw | 3.494 |
| Handel | 7.576 |
| Vervoer en opslag | 791 |
| Horeca | 1.468 |
| Zakelijke diensten | 8.501 |
| Overige diensten | 7.652 |
| | |
| **C. Fysieke structuur** | |
| Oppervlakte (2010; in km$^2$) | 2.680 |
| Oppervlakte cultuurgrond (2010; in ha) | 150.245 |
| Woningvoorraad (aantal per 1 januari 2011) | 208.683 |
| | |
| *Wegenbeheer* | |
| Wegen (in km) | 490 |
| Fietspaden (in km) | 270 |
| Vaarwegen (in km) | 170 |
| | |
| **D. Financiële kerngegevens Begroting 2012 (in euro's)** | |
| Totale lasten voor bestemming resultaat | 346 471.031 |
| Totale baten voor bestemming resultaat | 287.112.893 |
| Onttrekking aan reserves (saldo) | 60.768.617 |
| Opbrengsten opcenten motorrijtuigenbelasting | 48.473.000 |
| Uitkering provinciefonds (inclusief decentralisatie-uitkeringen) | 75.103.804 |
| Omvang algemene reserves per 1 januari 2012 | 33.999.170 |
| Omvang bestemmingsreserves per 1 januari 2012 | 318.587.559 |
| Omvang eigen voorzieningen per 1 januari 2012 | 18.198.963 |

Bronnen

Centraal Bureau voor de Statistiek, Provinciaal werkgelegenheidsregister

# I Beleidsbegroting

## I.1 Programmaplan

# Programma 1
# Samenwerkend Drenthe: Bestuur

## Missie

Drenthe is een bestuurskrachtige, zichtbare provincie, met een integer bestuur, goede bestuurlijke verhoudingen en samenwerking tussen de verschillende overheden (en maatschappelijke partners), die staat voor haar inwoners en opkomt voor haar belangen in nationaal en internationaal verband.

## Inleiding

In april 2011 hebben wij een nieuw collegeprogramma vastgesteld. Dit programma bevat vier inhoudelijke speerpunten. Wij kunnen en willen onze provinciale ambities niet alleen realiseren. Daarom zetten we de komende jaren onder andere in op goede bestuurlijke verhoudingen en samenwerking in Drenthe.
Ook hebben rijk, provincie en gemeenten een bestuursakkoord gesloten. Daarin zijn afspraken gemaakt over de rollen en taken van de verschillende overheden.

Op grond hiervan hebben wij drie beleidsopgaven geformuleerd:
- Drenthe goed bestuurd: wij zorgen er voor dat de inwoners van Drenthe worden bestuurd door een kwalitatief goed functionerend, bestuurskrachtig en betrouwbaar openbaar bestuur, met integere bestuurders;
- Zichtbaar Drenthe: wij willen de zichtbaarheid van de provincie Drenthe als overheidslaag vergroten, met als uitgangspunt transparante en begrijpelijke informatie over te voeren of gevoerd beleid (verantwoordingsprincipe) en optimalisatie van de informatieuitwisseling tussen provincie en haar doelgroepen;
- Goede belangenbehartiging voor Drenthe: wij zorgen voor een goede belangenbehartiging van het openbaar bestuur van Drenthe en aansluiting op Rijks- en Europees beleid.

Al onze activiteiten voor 2012 (en verder) zijn er op gericht om deze drie beleidsopgaven te verwezenlijken.

## 1.1 Drenthe goed bestuurd

### Ontwikkelingen

**Beleidsopgave: Drenthe goed bestuurd.**
- In 2012 zullen de onderzoekers van de griffie de Staten ondersteunen bij hun kaderstellende en controlerende taak. Directe aanleiding voor dit traject was de afspraak in de vergadering van de Statencommissie CW van 10 maart 2010 om een opdracht te formuleren over de toekomst van het onderzoeksbureau Cultuur, Welzijn en Zorg. Hierbij speelde onder andere de nieuwe taakafbakening vanuit PNS een rol. Dit heeft geresulteerd in de oprichting van de Onderzoeksgroep Staten Drenthe, waarbij de focus op de verbetering van de informatie- en beoordelingspositie van de Staten ligt.

Daarnaast heeft de statenwerkgroep programmabegroting aanbevelingen gedaan voor planning- en controledocumenten over de periode 2011-2015. De aanbevelingen zijn door de Staten vastgesteld op 9 maart 2011 en zullen in 2012 hun impact moeten krijgen. (PS)

- Het Bestuursakkoord tussen rijk en medeoverheden heeft geleid tot andere rollen en (kern) taken voor overheden en concentratie voor de provincie op haar kerntaken. Ook zijn afspraken gemaakt om taken ten aanzien van ruimtelijke ordening, regionale economie, natuur en landschap en verkeer en vervoer vanuit het rijk (verder) te decentraliseren naar provincies. Met als doel om de positie van de provincie op deze terreinen te verstevigen. Deze decentralisatie van taken gaat veelal gepaard met financiële kortingen vanuit het rijk.
- Interbestuurlijk: vereenvoudiging wettelijk kader en vermindering aantal instrumenten. Alle benodigde informatie voor het uitvoeren van de toezichtstaak is beschikbaar vanuit de horizontale verantwoording. De start van het gerevitaliseerde toezichtstelsel is voorzien per 1 januari 2012.
- Financieel toezicht: het financieel toezicht op gemeenten wordt gemoderniseerd. Dit wordt uitgewerkt via wetgeving en het beleidskader.
- Economische situatie en rijksbezuinigingen: de noodzaak om als dertien overheden samen te werken, maakt investeren in en onderhouden van goede bestuurlijke verhoudingen en samenwerking tussen de Drentse overheden belangrijk.
- SNN-voorzitterschap: Drenthe heeft vanaf juli 2011 tot juli 2013 het SNN-voorzitterschap. Op 13 juli 2011 hebben PS een motie aangenomen op grond waarvan wij een hernieuwde Noordelijke samenwerkingsagenda uit gaan werken (Motie 2011-5).
- Bestuursstijl aangepast aan tijdbeeld, taken en rollen van PS en GS en kleiner college van GS.

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| **Drenthe goed bestuurd Zorgen dat inwoners van Drenthe bestuurd worden door een kwalitatief goed functionerend, bestuurskrachtig en betrouwbaar openbaar bestuur met integere bestuurders.** | **1. Het verbeteren van de informatie- en beoordelingspositie van Provinciale Staten (PS).**<br>**Indicatoren:**<br>■ Vaststelling van de begroting, bestuursrapportages, de jaarstukken en kaderstellende nota's (PS).<br>■ Aantal bezwarenprocedures (PS)<br>■ Aantal ingediende amendementen<br>■ om het beleid bij te stellen (PS).<br>■ Aantal initiatiefvoorstellen ingebracht door PS (PS). | ■ Onderzoek door de Onderzoeksgroep (schrijven van inhoudelijke analyses/oplegnotities en beleidsdoorlichtingen) met het oog op de bevordering van de kwaliteit van de besluitvorming binnen het Drentse provinciale bestuur (PS). | ■ Positieve evaluatie van PS van de inzet van de Onderzoeksgroep waaruit blijkt dat de informatie- en beoordelingspositie van PS is verbeterd (PS). |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| | **2. Een kwalitatief goed werkende provincie.**<br><br>**Indicatoren:**<br>■ Geen gemeenten met een artikel 12 status.<br>■ Positief oordeel van onze partners over de provinciale bestuurskracht.<br>■ Bestuurskrachtige overheden.<br>■ Geen meldingen met betrekking tot integriteit van bestuurders.<br>■ Een positief oordeel van onze partners over onze bestuursstijl. | ■ Uitoefenen financieel toezicht, interbestuurlijk Toezicht (IBT) en toetsen belangenverstrengeling.<br>■ Onderzoek naar bestuurskracht provincie (laten) uitvoeren.<br>■ Visie ontwikkelen op nieuwe bestuursstijl en deze waar nodig implementeren.<br>■ Opstellen en uitvoeren van het Drents manifest tussen Drentse overheden en eventueel uitwerken in deelakkoord.<br>■ Opstellen en uitvoeren<br>■ Onderzoeksplan audits artikel 217a Provinciewet en andere onderzoeken. | ■ Een goed functionerend openbaar bestuur.<br>■ Goed interbestuurlijk toezicht.<br>■ Borging bestuurlijke integriteit.<br><br>■ Inzicht in de bestuurskracht van de provincie.<br>■ Zakelijke en duidelijke bestuurs-stijl.<br>■ Drents manifest.<br>■ Waaronder uitgewerkte rollen en taken op het gebied van de sociale ruggengraat.<br>■ Getoetst effectief en efficiënt beleid en beheer. |
| | **3. Overheden in Drenthe die op hun taken zijn toegerust en deze naar behoren uitvoeren**<br><br>**Indicatoren:**<br>■ Gemeenten en veiligheidsregio voldoen aan de landelijke normen. | ■ Werkbezoeken CdK.<br>■ Toezien op en rapporteren over de bestuurlijke samenwerking binnen de veiligheidsregio. | ■ Op hun taken toegeruste overheden. |
| | **4. Een betrouwbare provincie (als partner)**<br><br>**Indicatoren:**<br>■ Onze klanten/partners vinden de provincie betrouwbaar.<br>■ 80% van de gestelde normen uit het kwaliteitshandvest worden nagekomen.<br>■ Het aantal toegewezen bezwaarschriften en klachten.<br>■ Een laag percentage (aantal en toegewezen) beroepsprocedures met betrekking tot beslissingen op bezwaarschriften. | ■ Normen uit het kwaliteits-handvest nakomen.<br>■ Afspraken nakomen. | ■ Goede, adequate en tijdige afhandeling van onze diensten.<br>■ Goede, adequate en tijdige afhandeling van klachten, beroep- en bezwaarschriften.<br>■ Tevreden relaties. |

## 1.2 Zichtbaar Drenthe

## Ontwikkelingen

**Beleidsopgave: Zichtbaar Drenthe**

- Naar aanleiding van de gang van zaken met betrekking tot de algemene beschouwingen 2010 zijn in dat najaar door het Presidium de vergaderreglementen van PS en de Statencommissies onder de loep genomen. Een werkgroep van PS is met voorstellen gekomen die hebben geresulteerd in de pilot 'Herijking vergaderstructuur Provinciale Staten Drenthe'. De nieuwe Staten hebben deze voorstellen overgenomen. De pilot zal in 2012 worden uitgevoerd. (PS)

- Verandering van het medialandschap heeft de komende jaren gevolgen voor de wijze waarop de provincie communiceert met haar omgeving. Meer (social) media, minder massa en meer maatwerk.
- Resultaten van een uitgevoerd klanttevredenheidsonderzoek (KTO), inclusief benchmark, een inventarisatie van onze contactstromen en (nationale) afspraken op het gebied van dienstverlening geven aanleiding om prioritering in de projecten op het gebied van dienstverlening aan te brengen.

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| **Zichtbaar Drenthe vergroten van de zichtbaarheid van de provincie Drenthe als overheidslaag met als uitgangspunt transparante en begrijpelijke informatie over te voeren of gevoerd beleid (verantwoordingsprincipe) en optimalisatie van de informatieuitwisseling tussen provincie en haar doelgroepen.** | **1. Een bredere bekendheid bij en meer betrokkenheid van de Drentse samenleving te ontwikkelen, ter bevordering van de democratische legitimatie van het 'parlement' (PS)**<br><br>**Indicatoren:**<br>■ Website Provinciale Staten wordt door een breed publiek bezocht (PS).<br>■ Publieke belangstelling tijdens vergaderingen (PS).<br>■ Er zijn regelmatig insprekers op relevante onderwerpen (PS).<br>■ Aanzienlijk aantal volgers via de sociale media (PS).<br>■ Interesse van de (schrijvende) pers (PS). | ■ Vaststellen van het communicatieplan van PS (PS).<br>■ Werkbezoeken en discussiebijeenkomsten organiseren op locatie in de provincie (PS).<br>■ Maken van vooraankondigingen en videoverslagen van de vergaderingen van PS en statencommissies (PS).<br>■ Inzetten van Drents Panel (PS). | ■ Bredere bekendheid bij en meer betrokkenheid van de Drentse samenleving (PS).<br>■ Videoverslagen worden gemiddeld 300 keer per vergadering geraadpleegd (PS).<br>■ Statenontmoetingen worden door maatschappelijke organisaties bijgewoond (PS).<br>■ Drents Panel wordt 4 keer per jaar geraadpleegd (PS). |
| | **2. Transparante en begrijpelijke informatie voor doelgroepen.**<br><br>**Indicatoren:**<br>■ Alle als zodanig aangemerkte (voorgenomen) besluiten zijn gepubliceerd.<br>■ Meer dan de helft van de doelgroep waardeert de advertentie positief op inhoud en stijl.<br>■ Media zijn tevreden over de wijze waarop zij worden gevoed met informatie vanuit de provincie. | ■ Goedkoper en meer in combinatie met de provinciale website adverteren.<br>■ Verbetering van de ontsluiting van informatie en officiële provinciale publicaties via de website.<br>■ Actieve persbegeleiding. | ■ Efficiënte en duidelijke (vindbare) provinciale publicaties volgens wettelijke vereisten.<br>■ Actief informeren en waar nodig raadplegen over (voorgenomen) beleid.<br>■ Drents beleid krijgt voldoende aandacht in de media. |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| | **3. Kwalitatief goede dienstverlening: klantgericht, snel, op maat, efficiënt.**<br><br>**Indicatoren:**<br>■ Bezoekers waarderen de website met een 7 of hoger.<br>■ Alle informatie is minder dan een half jaar geleden goedgekeurd door eigenaar.<br>■ Het aantal 'doorklikhandelingen' op onze website, maximaal 4 klikken, en het aantal telefonische doorverbindingen zijn beperkt tot een minimum.<br>■ Een hogere score in een volgend klant-tevredenheids-onderzoek (KTO). Score 2010: 7,35. | ■ Invoeren van een kanalen-strategie, als kader voor het aanbieden van onze diensten.<br>■ Opzetten en inrichten van een Klant Contact Centrum (KCC), in combinatie met een (virtuele) front office (website).<br>■ Waar nodig meten en verbete-ren van onze dienstverlening.<br>■ Uitvoeren van een nieuw KTO.<br>■ Implementatie aanbevelingen onderzoek naar lastenvermin-dering. | ■ Eenduidige informatieverstrek-king.<br>■ Relaties kunnen ons/onze diensten benaderen/vinden.<br>■ · Gebruiksvriendelijke website met actuele en juiste informatie.<br>■ Tevreden relaties.<br>■ Vermindering regeldruk en administratieve lasten. |

## 1.3 Goede belangenbehartiging

### Ontwikkelingen

**Beleidsopgave: Goede belangenbehartiging voor Drenthe**

- Naar aanleiding van de in 2008 ingezette discussie over de positionering, rollen en taken van de provincie, gevolgd door de nadere uitwerking hiervan in de visie Provincie Nieuwe Stijl (PNS), met een amendement van de Staten op het sociale domein (PNS+) en in samenhang met het landelijke bestuursakkoord tussen Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten, zal de provincie in 2012 in lijn met PNS+ haar rol en taken gaan vervullen.
- Nieuwe Europese begroting (2014-2020): de contouren worden steeds duidelijker, en daarmee ook in hoeverre in de toekomst Europese middelen naar Drenthe/Noord-Nederland zullen stromen (Gemeenschappelijk Landbouwbeleid en Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling). Om als intermediair richting Brussel te kunnen opereren, is het belangrijk dat de noordelijke overheden elkaar in een vroeg stadium betrekken bij hun beleidsontwikkeling en -uitvoering.
- Het belang van Brussel en Den Haag neemt toe als het gaat om de belangenbehartiging van de provincie. De provincie neemt meer en meer de rol van regisseur en verbinder aan. In dat kader neemt het belang van lobby en relatiebeleid toe, en daarmee de waarde van het evenementen- en uitnodigingenbeleid.

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| **Beleidsopgave Goede belangenbehartiging voor Drenthe zorgen voor goede belangenbehartiging van het openbaar bestuur van Drenthe en aansluiting op Rijks- en Europees beleid.** | **1. Provinciale Staten stellen de kaders conform PNS+ met speciale aandacht voor de beleidsterreinen Economie, Natuur & Landbouw, Demografische ontwikkeling en Klimaat en Energie. Besteden aandacht aan instellingen die de sociaal-culturele ruggengraat vormen (PS).**<br><br>**Indicatoren:**<br>■ De vastgestelde Begroting 2012 (PS). | ■ Strategische agenda PS invoeren als nieuw instrument voor Provinciale Staten (PS).<br>■ Organiseren van statenontmoetingen waarbij maatschappelijk middenveld wordt betrokken (PS).<br>■ Betrekken van insprekers bij relevante onderwerpen (PS). | ■ Betrokkenheid van insprekers en maatschappelijk middenveld (PS). |
| | **2. Optimale beïnvloeding, benutting en uitvoering van Europees(ese) beleid(sinstrumenten)**<br><br>**Indicatoren:**<br>■ Aansluiting tussen Europees beleid en Drents beleid.<br>■ Aantal succesvolle Drentse bids voor Europese sectorale programma's.<br>■ Mate waarin de laatste ontwikkelingen op het gebied van Europese regelgeving worden nageleefd in Drenthe. | ■ Kennisdeling, netwerken en beleidsprogrammering EU 2020 strategie in relatie tot Drentse doelen.<br>■ Activeren, informeren en ondersteunen van Drentse stakeholders, activiteiten Europaservicepunt.<br>■ Uitwerking aanbevelingen audit staatssteun. | ■ Optimale invloed op en kennis en benutting van Europese beleidsvorming, subsidies en (financiële) instrumenten.<br>■ Onze regelgeving is Europaproof. |
| | **3. Goede interbestuurlijke samenwerking, netwerkvorming en een actieve (gezamenlijke) lobby.**<br><br>**Indicatoren:**<br>■ Behaalde resultaten op speerpunten.<br>■ Investeringen via noordelijke programma's.<br>■ Aantallen ontmoetingen Drentse en Duitse overheden. | ■ Vaststellen en uitdragen van Drentse en noordelijke speerpunten, partnerschappen vormen.<br>■ Inbreng in het beheer en de uitvoering van noordelijke programma's.<br>■ Actief onderhouden en bevorderen van (bestuurlijk) contact met Duitsland.<br>■ Deelname aan Europese netwerken en contact met Europese instellingen.<br>■ Voorzitterschap SNN en vertegenwoordiging in bestuurlijke organen van SNN.<br>■ Deelname aan IPO, met focus op voor Drenthe belangrijke thema's. | ■ Herkenbaar, zichtbaar, goed georganiseerd Drents lobbyprofiel.<br>■ Effectieve behartiging Drentse belangen.<br><br>■ Slagvaardige samenwerking met interregionale partners.<br>■ Slagvaardig Drents optreden in SNN en IPO, richting rijk en Europa. |

## Toelichting

'Drenthe heeft vanaf juli 2011 tot juli 2013 het voorzitterschap van SNN. Mede naar aanleiding van een motie aangenomen in de vergadering van PS op 13 juli 2011 werkt GS een hernieuwde Noordelijke strategische samenwerkingsagenda tijdens deze periode verder uit. Tijdens deze

uitwerking wordt duidelijk op welke beleidsterreinen een Noordelijke samenwerking kansrijk is en wat dat betekent voor de organisatiestructuur van het SNN.'

## Wat mag het kosten?

| | | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Product | Realisatie 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 | Begroting 2015 |
| Lasten | | | | | | | |
| | Product 1.1. Drenthe goed bestuurd | 2.109.003 | 1.821.403 | 1.798.479 | 3.021.281 | 1.796.281 | 1.646.281 |
| | Product 1.2. Zichtbaar Drenthe | 435.442 | 413.695 | 408.765 | 410.488 | 410.488 | 410.488 |
| | Product 1.3. Goede belangen-behartiging voor Drenthe | 1.315.440 | 1.232.760 | 1.246.735 | 1.236.925 | 1.204.150 | 1.204.150 |
| | Totaal | 3.859.885 | 3.467.858 | 3.453.979 | 4.668.694 | 3.410.919 | 3.260.919 |
| Baten | | | | | | | |
| | Product 1.1. Drenthe goed bestuurd | 9.649 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 | 12.000 |
| | Product 1.2. Zichtbaar Drenthe | 3.146 | 7.640 | 7.640 | 7.640 | 7.640 | 7.640 |
| | Product 1.3. Goede belangen-behartiging voor Drenthe | 0 | 82.500 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | 12.794 | 102.140 | 19.640 | 19.640 | 19.640 | 19.640 |
| Bestemming | subtotaal voor bestemming | 3.847.091 | 3.365.718 | 3.434.339 | 4.649.054 | 3.391.279 | 3.241.279 |
| resultaat | Saldo verrekening met reserves | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal na bestemming | 3.847.091 | 3.365.718 | 3.434.339 | 4.649.054 | 3.391.279 | 3.241.279 |

## Verklaring van verschillen

| | |
|---|---|
| Product 1.1. Drenthe goed bestuurd | |
| Beperking kosten rechtsbeschermingsprocedures | -31.970 |
| Vervallen budget voor (Inter)actiever informeren en beter profileren | -50.000 |
| Vervallen budget voor Uitvoering bestuursakkoord | -220.000 |
| Uitvoeringskosten Wabo (RUD en PUD) | 350.000 |
| diversen | -70.954 |
| saldo product | -22.924 |
| Product 1.2. Zichtbaar Drenthe | |
| diversen | -4.930 |
| saldo product | -4.930 |
| Product 1.3. Goede belangenbehartiging voor Drenthe | |
| vervallen inkomsten m.b.t. Interprovinciaal overleg (IPO) | 82.500 |
| diversen | 13.975 |
| saldo product | 96.475 |

| | |
|---|---|
| saldo verschillen | |
| Programma 1. Samenwerkend Drenthe: Bestuur | 68.621 |

# Programma 2
# Vitaal Drenthe: Mobiliteit

## Missie

De goede bereikbaarheid van Drenthe is een belangrijke concurrentiekracht. De infrastructuur voor de auto is grotendeels op orde. De uitdaging voor de komende periode ligt vooral in de verdere verbetering van het openbaar vervoer. Het hoofdnetwerk van het openbaar vervoer moet snel en doelmatig kunnen opereren. Het onderliggende openbaarvervoersnetwerk in het landelijk gebied heeft een belangrijke sociaal-maatschappelijke functie. Deze moet goed op de hoofdstructuur zijn aangetakt en op maat worden ingevuld. Wij geven voor de periode tot 2015 uitvoering aan de investeringen, zoals vastgelegd in het Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer 2020.

## Inleiding

Regionale Bereikbaarheid en Regionaal Openbaar Vervoer is een provinciale kerntaak in de zin van het bestuursakkoord en de Planwet en Verkeer en Vervoer. De kern van het programma Mobiliteit is de realisatie van het Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan Drenthe (PVVP, 2007). In 2010 hebben Provinciale Staten een Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer (IVV) vastgesteld. Hierbij is besloten dat de ambities uit het PVVP worden getemporiseerd voor de periode 2011 tot 2015. Bij deze temporisering is rekening gehouden met die projecten die een direct provinciaal belang dienen en een relatie met het Regiospecieke Pakket RSP hebben. Investeringen in de optimalisatie van het hoofdnetwerk van weg, water en spoor en de kwaliteitsverbetering van het openbaar vervoer hebben prioriteit. Het IVV is de basis voor investeringsafspraken met andere beheerders van infrastructuur. De investeringsafspraken met gemeenten worden in principe vastgelegd in convenanten voor de periode 2012 tot 2015. De programmering binnen de overeenkomsten vindt plaats op basis van jaarschijven. Hierdoor kunnen we jaarlijks de voortgang van de investeringen beoordelen en waar nodig bijsturen.

Investeringen ten dienste van het openbaar vervoer hebben prioriteit. Dit zijn directe investeringen in de kwaliteit van het openbaar vervoer en indirecte investeringen in de infrastructuur ten dienste van het openbaar vervoer. Speciaal aandachtsgebied is het openbaar vervoer in het landelijk gebied. Als onderdeel van de uitwerking van het beleidsadvies Bevolkingsdaling wordt de strategie ter versterking van de sociaal maatschappelijke functie van het openbaar vervoer verder geconcretiseerd. De ruimte binnen de bestaande vervoersconcessies zijn daarbij leidend. In het algemeen staat de exploitatie van het openbaar vervoer onder druk vanwege de oplopende kosten en teruglopende middelen.

De Brede Doeluitkering (BDU) wordt besteed aan de exploitatie van het openbaar vervoer en aan de cofinanciering van infrastructurele investeringen en permanente verkeerseducatie. De provinciale commissie Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe geeft jaarlijks een bindend advies aan gedeputeerde staten over het bestedingsvoorstel van de BDU. De verdeling van de BDU wordt gekoppeld aan de hierboven genoemde overeenkomsten met gemeenten.

Met het rijk worden investeringsafspraken primair in het kader van het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) gemaakt. Wij vinden in ieder geval Rijksbetrokkenheid bij de exploitatie van het openbaar vervoer, kwaliteitsverbetering van het spoorvervoer en de achterlandverbinding met Noord Duitsland via de A37-E233 en de logistieke ontwikkeling van Coevorden en Meppel van belang en brengen deze standpunten via de (noordelijke) lobby onder de aandacht.

Wij concentreren onze betrokkenheid met Groningen Airport Eelde (GAE) op de bereikbaarheid van de luchthaven en de gebiedsontwikkeling van het omliggende gebied. In samenwerking met de luchthaven en andere belanghebbenden werken we aan een integrale en samenhangende ontwikkelingsvisie. We leggen hierbij een relatie met de ontwikkeling van de Regiotram, het transferium bij De Punt en de ambities in het kader van de Koningsas (Regiopark RGA).

Als beheerder van het provinciale wegen- en vaarwegennetwerk, zorgen wij voor voldoende kwaliteit en goede beschikbaarheid van de infrastructuur. Daarnaast nemen wij maatregelen om de beschikbaarheid en de veiligheid ook naar de toekomst toe te kunnen garanderen.

## 2.1 Bereikbaarheid inclusief openbaar vervoer

### Ontwikkelingen

Het rijk komt met een actualisatie van het nationale verkeers- en vervoersbeleid, als onderdeel van de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR). De SVIR schept duidelijkheid over nationale belangen en rijksbetrokkenheid bij investeringen in Drenthe. Ook wordt duidelijk welke doorwerking het rijk van het nationale verkeers- en vervoersbeleid in het PVVP voor ogen heeft.

Het samenwerkingsverband Regiovisie Groningen-Assen heeft in 2010 besloten tot de start van de eerste fase Regiotram in de Stad Groningen. Dit onder de voorwaarde dat er een doorkoppeling plaatsvindt van de tram de regio in, waar inmiddels een plan van aanpak voor is opgesteld. Conform het plan van aanpak, voeren wij een haalbaarheidsstudie uit voor de regiotram voor de corridors Groningen-GAE-De Punt en Groningen-Leek/Roden in relatie tot de opgave voor wonen, werken en de Koningsas.

De luchthaven Groningen Airport Eelde blijft op basis van het Rijksbeleid van nationale betekenis. Naar verwachting vindt de baanverlenging snel doorgang na een positieve uitspraak van de Raad van State en krijgt de luchthaven daarmee de kans haar economische en duurzaamheidambities waar te maken. De aanstaande baanverlenging plaatst ook de verdere gebiedsontwikkeling rond GAE in een kansrijker perspectief.

De hoogte van de BDU bijdrage is afhankelijk van de Rijksbegroting. In het regeerakkoord is vastgelegd dat de BDU in een oplopend kasritme tot 5% in 2016 wordt gekort. Ook bestaat de kans dat er verder wordt gekort op de BDU, als gevolg van de decentralisatie naar het Provinciefonds conform het Bestuursakkoord.

In de vergadering van Provinciale Staten van 13 juli 2011 is een motie aanvaard (M2011-13) waarin wordt gevraagd om bij NS te pleiten voor een doorkoppeling van de stoptreinen in Zwolle als intercity's over de Veluweroute in de uitwerking van de dienstregeling 2013.

Daarnaast wordt gevraagd met NS te spreken over de snelheidsverhoging van de intercity's op het traject Zwolle-Groningen.

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Ontwikkeling van een concurrerend vestigingsklimaat door optimalisatie van de regionale bereikbaarheid. | Optimale autobereikbaarheid<br>■ verbetering reistijd/doorstroming<br>■ intensiteit/capaciteit verhouding binnen norm<br><br>Stedelijke centra met auto binnen 20 minuten bereikbaar in een straal van circa 15 km en met de fiets binnen 30 minuten bereikbaar in een straal van 7,5 km. | Realisatie van het vastgestelde Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer IVV | Maatregelen op de oa N34, N375 en N386 voorbereid dan wel in uitvoering volgens planning in het PUP 2012 |
| Realisatie van duurzame mobiliteit op maat, waarbij de kracht van de verschillende modaliteiten wordt benut. | Inzetten van hoogwaardig openbaar vervoer, zowel per spoor als over de weg.<br>■ verbetering reistijd<br>■ verbetering bezettingsgraad OV<br><br>De belangrijke ruimtelijk-economische locaties zijn in de spits, met het openbaar vervoer, binnen 30 minuten bereikbaar in een straal van 15 kilometer. | Spoorverbinding Emmen-Zwolle verbeteren exploitatie m.b.t. dienstregeling en materieel<br><br>Haalbaarheidsstudie Regiotram Groningen-Assen.<br><br>Planstudie transferium De Punt<br><br>Studie naar verbetering reistijd en frequentie personenvervoer en exploitatie per spoor.<br><br>Kwaliteitsverbetering busvervoer (MEP OV Bureau Groningen Drenthe) | Ingang nieuwe concessie dec 2012<br><br>Rapport<br><br>Rapport<br><br>Rapport<br><br>Voorstel OVBureau |
| De optimalisatie van de bereikbaarheid van stedelijke gebieden met een integraal maatregelpakket voor de auto, het openbaar vervoer, de fiets en het goederenvervoer | Het gebruik van de fiets stimuleren door zowel binnen stedelijke gebieden als tussen stedelijke gebieden en omliggende kernen directe, veilige en comfortabele routes te realiseren.<br>- verbetering reistijd<br>- toename fietsintensiteit<br><br>De knelpunten voor het goederenvervoer worden in het kader van het verbeteren van de bereikbaarheid opgepakt.<br>■ verbetering reistijd goederenvervoer<br><br>Vaarverbindingen met economische kernzones optimaliseren. | Acties in het kader van het jaar van de fiets in Drenthe<br><br>Stimuleren ontwikkeling Dryport Emmen/Coevorden.<br><br>Optimaliseren vaarwegen (zie Beheer en Onderhoud | Afgestemd programma met oa Fietsersbond en Recreatieschap<br><br>.<br><br>Bidboek MIRT<br><br>Quick wins havenkade Coevorden |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Stimulering van ontwikkeling en toepassing innovatieve maatregelen | ■ positieve ontwikkeling goederenoverslag en -transport | Stimuleren ontwikkeling Blueport Meppel | Visieontwikkeling<br>Rapport |
| | Capaciteit van het spoor voor goederenvervoer is in 2020 verviervoudigd ten opzichte van 2002 | | |
| | Optimale benutting van het totale netwerk door sturing en geleiding<br>■ toename toepassing ICT | Opstellen uitvoeringsprogramma duurzame mobiliteit | Verbetering informatievoorziening OV aan reizigers door Dynamische Reizigers Informatiesystemen (DRIS) |

### Toelichting

In de kolom Doelstellingen zijn de beleidsindicatoren en -criteria uit het PVVP opgenomen. Voor de beleidsopgaven Bereikbaarheid en Verkeersveiligheid geldt dat Resultaten per jaar niet 1 op 1 zijn te koppelen aan de doelstellingen.. Het totaal aan activiteiten/resultaten draagt over meerdere jaren bij aan de doelstelling. In de beleidscyclus van het PVVP worden de beleidsdoelstellingen om de vier jaar geëvalueerd als basis voor een actualisatie van een meerjarig investeringsprogramma (IVV). De eerstvolgende evaluatie vindt plaats in 2014.

## 2.2 Verkeersveiligheid

### Ontwikkelingen

In 2011 is het Strategisch Plan Verkeersveiligheid Drenthe vastgesteld. Het plan beschrijft de regionale strategie om te komen tot 50% minder ernstige slachtoffers in 2020 dan in 2008. Deze ambitie is een aanscherping van de ambitie uit het PVVP, als gevolg van de uitwerking van de verkeersveiligheidparagraaf van de nationale Nota Mobiliteit.

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Waarborgen van de verkeersveiligheid | Verbeteren verkeersveiligheid<br>■ lager aantal verkeersslachtoffers<br>■ afname black spots<br><br>In 2020 is het aantal ernstige verkeers-slachtoffers met 50% gedaald ten opzichte van 2008.<br><br>Inrichten wegennet volgens de richtlijn Essentiële Herkenbaarheidskenmerken.EHK Het provinciale wegennet is in 2015 ingericht volgens de richtlijn | Aanpak black spots (wegbeheer-ders)<br><br>Uitvoering geven aan programma Permanente verkeerseducatie (Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe)<br><br>Handhaving (politie)<br><br>Herinrichten wegvakken (Zie Beheer en Onderhoud) | Naast aanpak infrastructuur volgens planning PUP 2012 bewustwording weggebruikers |
| Waarborgen van de sociale veiligheid in het openbaar vervoer. | Het veiligheidsniveau in het openbaar vervoer wordt door reizigers ruim voldoende gewaardeerd(rapportcijfer 8). | Onderzoek OV Bureau Groningen Drenthe | Reizigerenquête in het openbaar vervoer |
| De organisatie van samenwerking tussen overheden, overheidssec-toren, marktpartijen en belangengroepen | Het realiseren van gebiedsgerichte samen-werking tussen provincie, gemeenten en rijk<br>■ afgesloten investeringsafspraken met partners | Afstemming van beleid en investering via het Verkeers en Vervoersberaad Drenthe (VVBD). | Vastgesteld PUP 2013 |

## Toelichting

In de kolom Doelstellingen zijn de beleidsindicatoren en -criteria uit het PVVP opgenomen. Voor de beleidsopgaven Bereikbaarheid en Verkeersveiligheid geldt dat Resultaten per jaar niet 1 op 1 zijn te koppelen aan de doelstellingen. Het totaal aan activiteiten/resultaten draagt over meerdere jaren bij aan de doelstelling. In de beleidscyclus van het PVVP worden de beleids-doelstellingen om de vier jaar geëvalueerd als basis voor een actualisatie van een meerjarig investeringsprogramma (IVV). De eerstvolgende evaluatie vindt plaats in 2014.

# 2.3 Wegen

## Ontwikkelingen

**Rol van de wegbeheerder**
De provinciale rol van de wegbeheerder is beperkt tot het uitvoeren van programmabeheer, contractmanagement en projectmanagement. Waar mogelijk en nuttig zoeken we de samenwer-king in noordelijk verband, met Rijkswaterstaat of individuele gemeenten.

**Vergroten opslagcapaciteit strooizout**
Om de beschikbaarheid van het wegennet in Drenthe ook in winters zoals 2009 en 2010 te kunnen maximaliseren, investeren we samen met Rijkswaterstaat en de gemeente Assen, in een nieuwe zoutloods voor een grotere opslagcapaciteit.

**Toepassen geluidsreducerend asfalt.**
Vanaf 2012 gelden nieuwe Europese geluidsnormen voor intensief bereden wegen. Daar waar de Europese norm op het gebied van geluidsbelasting op het provinciaal wegennet overschreden wordt zal onderzoek plaatsvinden en een plan van aanpak worden opgesteld op welke wijze deze overschrijding teruggebracht kan worden.

**Incident management**
Om de beschikbaarheid van de weg ten tijde van calamiteiten te vergroten en de afwikkeling van ongevallen te versnellen, voeren we op drie belangrijke wegtrajecten Incident Management in., namelijk op de N34, N381 en N372. Daarnaast onderzoeken we of grensoverschrijdende samenwerking op dit onderwerp met Groningen en Fryslan leidt tot efficiencyeffecten.

**Het nieuwe werken en kostenbesparing**
We gaan door met het digitaal aanbesteden (BrigiD). Het aanbestedingsproces verloopt hierdoor eenvoudiger, sneller en leidt tot kostenbesparing bij aannemers.

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Garanderen van beschikbaarheid en veiligheid van het bestaande provinciaal wegennet. | De technische kwaliteit van het wegennet moet voldoende gegarandeerd zijn | Uitvoeren beheer en onderhoud wegen (gladheidbestrijding), Uitvoeren Reconstructies en grootonderhoud<br>projecten wegen<br>19,4 km2 herstel wegdek<br>6,3 km2 herstel fietspad<br>2 stuks herstel kunstwerken | Niet meer dan 15 terechte aansprakelijkheidsstellingen. |
| | De beschikbaarheid van de provinciale wegnet moet maximaal zijn | 10 maal uitvoeren Incident management<br>40 maal uitvoeren gladheidsbestrijding | Stremming wegvak agv calamiteit beperkt tot 1uur<br>Binnen 1 uur gladheidbestrijding operationeel |
| | | Beheren/onderhouden:<br>■ 490 km weg<br>■ 60 km oprit<br>■ 270 km fietspad<br>■ 200 st kunstwerken<br>■ 50 stuks faunavoorzieningen | Wekelijkse inspectie op kwaliteit en (technische)gebreken wegdek, (incl. belijning, bebording, bebakening, bewegwijzering, verlichting, etc), wegberm, waterafvoer (sloten, duikers, riolering) |
| | | Calamiteitenorganisatie operationeel | Binnen 1 uur na melding |

## Toelichting

De taken van de publieke wegbeheerder (rijk, provincie, gemeente of waterschap) omvatten het rentmeesterschap en gastheerschap. De provincie is als rentmeester verantwoordelijk voor het in stand houden van de infrastructuur. Daarnaast maakt de provincie als gastheer een vlot en veilig gebruik van de weg mogelijk.

Uitvoeren van beheer en onderhoud omvat het onderhouden en beheren van 490 km provinciale wegen, inclusief kunstwerken, bermen en het uitvoeren van het jaarlijks terugkerende onderhoud. De onderhoudswerkzaamheden bestaan ondermeer uit maaiwerk, de openbare verlichting op een aanvaardbaar niveau houden en uitvoeren van weginspecties.

Voor het uitvoeren van periodiek groot onderhoud (eens in de 5 jaar of nog een langer) worden systematisch gegevens verzameld, waarbij uiteindelijk inspectie ter plaatse de doorslag geeft tot het uitvoeren van groot onderhoud. De onderhoudswerkzaamheden moeten passen binnen het door College vastgestelde onderhoudsniveau.

## 2.4 Vaarwegen

### Ontwikkelingen

**Rol van de wegbeheerder**
De provinciale rol van vaarwegbeheerder is beperkt tot het uitvoeren van programmabeheer, contractmanagement en projectmanagement. Waar mogelijk en nuttig zoeken we de samenwerking in noordelijk verband, met waterschappen, met Rijkswaterstaat of individuele gemeenten.

**Groot onderhoud of vervanging kunstwerken**
De technische kwaliteit van kunstwerken (bruggen, sluizen en viaducten) wordt systematisch beoordeeld. Bij vijftien kunstwerken is groot onderhoud of vervanging aan de orde. Het betreft de vervanging van sluisdeuren, vallen (wegdekken) van beweegbare bruggen en complete vaste bruggen. Wij nemen deze investering op in de meerjarenbegroting.

**Vaarverbinding Erica-Ter Apel en bediening op afstand provinciale vaarwegen**
De beheerkosten voor de vaarweg Erica-Ter Apel nemen we structureel op in de begroting. Naar verwachting neemt het aantal vaarbewegingen in ZO-Drenthe toe. Deze toename brengt ook hogere bedieningskosten met zich mee. Vervolgens is onderzocht of voor dit gebied ook kansen voor afstandbediening zijn, waarbij het traject Verlengde Hoogeveensche Vaart en Stieltjeskanaal (en omgeving) als kansrijk is beoordeeld.
In 2005 is de provincie gestart met het op afstand bedienen van bruggen en sluizen in de provinciale vaarwegen van Drenthe. Afstandsbediening maakt het mogelijk flexibeler en tegen lagere kosten invulling te geven aan de gevraagde dienstverlening. De bruggen en sluizen op het vaartraject Meppelerdiep-Hoogeveensevaart worden tot in Hoogeveen op afstand bediend.

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Garanderen beschikbaarheid en veiligheid provinciale vaarwegen | Waarborgen van:<br>■ technische kwaliteit van de vaarweg als voldoende veilig;<br>■ technische kwaliteit van de objecten (sluizen, bruggen, ect) als voldoende veilig; | Beheren van 170 km vaarwegen door:<br>■ begeleiding en toezicht onderhoudscontracten;<br>■ het reconstrueren/vervangen van 700 m oevervoorziening;<br>■ het vervangen/reconstrueren van 2 bruggen (brugdekken) en 2 sluizen | Deze activiteiten waarborgen een veilig en doelmatig gebruik van de provinciale vaarwegen door beroeps en recreatievaart.<br>Aantal terechte aansprakelijkheidsstellingen zelfde als in 2010.<br>Uitvoeren vervanging en groot onderhoud conform programmering |
| | ■ openingstijden van de vaarwegen conform besluit GS | Inzet bedienend personeel op beweegbare objecten. | Klanttevredenheidsonderzoek voldoende |
| | ■ peilbeheer op de provinciale vaarwegen | Zorgdragen voor een veilige aan- en afvoer van water door:<br>■ onderhoud gemalen en pompen,<br>■ calamiteitenorganisatie operationeel | Geen hoger dan de toegestane afwijkingen van het waterpeil (maximale afwijking van het waterpeil mag 10 cm zijn op basis van het door het waterschap vastgestelde peil) |

## Toelichting

Uitvoeren van beheer en onderhoud vaarwegen omvat het onderhouden en beheren van 170 km provinciale vaarwegen alsmede het uitvoeren van het jaarlijks terugkerende onderhoud. De taken van de publieke vaarwegbeheerder (rijk, provincie, gemeente of waterschap) omvatten het rentmeesterschap en gastheerschap. De provincie is als rentmeester verantwoordelijk voor het in stand houden van de infrastructuur. Daarnaast maakt de provincie als gastheer een vlot en veilig gebruik van de vaarweg door beroeps- en recreatievaart mogelijk.

Voor het uitvoeren van periodiek groot onderhoud (eens in de 5 jaar of nog een langer) worden systematisch gegevens verzameld, waarbij uiteindelijk inspectie ter plaatse de doorslag geeft tot het uitvoeren van groot onderhoud. De onderhoudswerkzaamheden moeten passen binnen het door College vastgestelde onderhoudsprofiel.

## Wat mag het kosten?

**Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit**

| | | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Product | Realisatie 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 | Begroting 2015 |
| Lasten | | | | | | | |
| | Product 2.1. Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 44.366.321 | 47.977.251 | 56.463.716 | 53.519.917 | 44.337.506 | 42.000.231 |
| | Product 2.2. Verkeersveiligheid | 1.009.670 | 1.019.309 | 875.856 | 876.096 | 876.096 | 819.659 |
| | Product 2.3. Wegen | 13.099.315 | 9.728.166 | 9.388.882 | 9.920.258 | 9.979.588 | 10.310.333 |
| | Product 2.4. Vaarwegen | 5.571.984 | 10.254.763 | 12.918.249 | 10.038.225 | 5.863.767 | 5.448.255 |
| | Totaal | 64.047.290 | 68.979.489 | 79.646.703 | 74.354.496 | 61.056.957 | 58.578.478 |

| | | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Product | Realisatie 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 | Begroting 2015 |
| Baten | | | | | | | |
| | Product 2.1. Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 30.979.691 | 33.289.848 | 27.528.129 | 27.217.329 | 26.906.529 | 26.492.129 |
| | Product 2.2. Verkeersveiligheid | 887.816 | 899.819 | 699.819 | 699.819 | 699.819 | 699.819 |
| | Product 2.3. Wegen | 279.271 | 98.000 | 49.660 | 49.660 | 49.660 | 49.660 |
| | Product 2.4. Vaarwegen | 6.401.734 | 10.542.770 | 9.240.045 | 6.000.729 | 4.675.895 | 4.675.895 |
| | Totaal | 38.548.513 | 44.830.437 | 37.517.653 | 33.967.537 | 32.331.903 | 31.917.503 |
| Bestemming | subtotaal voor bestemming | 25.498.777 | 24.149.052 | 42.129.050 | 40.386.959 | 28.725.054 | 26.660.975 |
| resultaat | Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt | -545.990 | 340.000 | 340.000 | 340.000 | 340.000 | 340.000 |
| | Reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | 1.125.846 | 6.000.000 | 1.140.698 | 1.012.455 | | |
| | Reserve Investeringen verkeer en vervoer | 0 | 31.818 | 3.422.234 | 13.815.668 | 5.814.637 | 2.461.325 |
| | Reserve verdubbeling N33 | | | 11.965.000 | | | |
| | Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel | 527.369 | 76.667 | 3.340.000 | 4.212.209 | 1.200.000 | |
| | Saldo verrekening met reserves | 1.107.225 | 6.448.485 | 20.207.932 | 19.380.332 | 7.354.637 | 2.801.325 |
| Totaal na bestemming | | 24.391.552 | 17.700.567 | 21.921.118 | 21.006.627 | 21.370.417 | 23.859.650 |

## Verklaring van verschillen

| Product 2.1. Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | |
|---|---|
| Rente en afschrijving | 5.626.916 |
| Onderhoud en verbeteringswerken N34 | -4.859.302 |
| Verbreding N33 | 11.965.000 |
| Aanleg Meppelerdiepschutsluis | 1.200.000 |
| Exploitatie openbaar vervoer | 315.570 |
| saldo product | 14.248.184 |

| Product 2.2. Verkeersveiligheid | |
|---|---|
| Uitvoering luchtvaartbeleid | 56.437 |
| Diversen | 110 |
| saldo product | 56.547 |

| Product 2.3. Wegen | |
|---|---|
| 406 km weg (totaal) beheren, plus 16 km parallelweg, 261 km fiets-pad en 28 faunatunnels, inclusief bijbehorende projecten | -290.944 |
| saldo product | -290.944 |

| Product 2.4. Vaarwegen | |
|---|---|
| 64 km vaarweg (totaal) beheren, inclusief bijbehorende projecten | 61.951 |
| 91 km vaarweg (totaal) beheren , inclusief bijbehorende projecten | 640.927 |
| Vaarwegverbinding Erica-Ter Apel | 3.263.333 |
| saldo product | 3.966.211 |

| saldo verschillen | |
|---|---|
| Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 17.979.998 |

# Programma 3
# Vitaal Drenthe: Regiospecifiek Pakket (RSP)

## Missie

Het Regiospecifiek Pakket is een programma ter versterking van de economische structuur en verbetering van de bereikbaarheid van Drenthe, met looptijd tot in 2020. Met het Rijk zijn daarover in 2008 bindende afspraken op hoofdlijnen gemaakt in het convenant Regiospecifiek pakket Zuiderzeelijn (RSP).

## Inleiding

Het RSP bestaat uit vijf gebiedsopgaven en het REP, ook wel deelprogramma's genoemd (of thema in de terminologie van de concernbegroting). De doelen zijn in het rijksconvenant gedefinieerd op programmaniveau, dus voor het hele RSP. De doelen zijn samengevat:
- Versterking van de ruimtelijk-economische structuur;
- Verbetering van de (voorwaardenscheppende) bereikbaarheid;
- Duurzame verbetering van de ruimtelijke kwaliteit.

Deze doelen zijn te specificeren, bijvoorbeeld via in geld te vertalen rijtijdwinst, toename werkgelegenheid of afname werkloosheid. Maar de tussen de convenantspartners overeengekomen filosofie van het RSP-convenant is dat realisatie van de projectresultaten van de deelprogramma's leidt tot realisatie van de genoemde doelen. Het convenant specificeert projectresultaten.
Het zwaartepunt van het RSP in Drenthe ligt in de integrale gebiedsontwikkelingen (IGO's) Assen, Emmen en Coevorden, waarvoor het RSP katalysator is. We hebben die afspraken vastgelegd in samenwerkings-overeenkomsten met de gemeenten Assen, Coevorden en Emmen als trekkers van de RSP-deelprogramma's in die steden, die we zonodig nader zullen concretiseren. Hierbij worden onze ambities tot verdere gebiedsontwikkeling betrokken.
In Coevorden valt dit convenant samen met het RSP (zoals afgesproken via 't rijksconvenant van 2008), in Emmen neemt de provincie deel in de verbreding, de integrale gebiedsontwikkeling (IGO-)Atalanta. In Assen is een verbredingspakket (twee projecten) afgesproken.
Wij willen deze afspraken de komende jaren (t/m 2020) in samenwerking met onze partners zo snel mogelijk tot uitvoering brengen. Dat past in onze visie om in tijden van crisis geplande overheidsinvesteringen versneld uit te voeren, ter stimulering van werkgelegenheid. Onze rol in het RSP is naast die van contractpartner van het Rijk namens de regio (in SNN-verband) vooral regisserend, cofinancierend, voorwaarden scheppend en voor een beperkt deel uitvoerend.
Het Drentse RSP heeft een looptijd t/m 2020 en omvat:
1. De FlorijnAs in Assen als bereikbaarheidsconcept (NZ-stadsboulevard en OW-vaarweg). Deze stimuleert een grote integrale gebiedsontwikkeling (IGO).
2. Het Bereikbaarheidspakket in Emmen, die de integrale gebiedsontwikkeling Atalanta faciliteert. Deze IGO, een vorm van RSP-verbreding, is onderwerp van de samenwerkingsovereenkomst provincie-Emmen.
3. RSP-Coevorden (beschreven in de samenwerkingsovereenkomst). Er is de ambitie tot verbreding, maar daarover zijn nog geen afspraken gemaakt.
4. De verbetering van de spoorlijn Emmen-Zwolle (buiten Coevorden), een provinciaal project;

5. De verbetering van de spoorlijn Zwolle-Assen-Groningen, een rijksproject;
6. Het Ruimtelijk-Economisch programma (REP), bestaande uit een (centraal) deel met rijksregie en een decentraal deel onder provinciale regie.

Deze indeling is te vatten in de tweedeling van het RSP: het Bereikbaarheidspakket en het REP.

## 3.1 Integrale gebiedsontwikkeling (Assen, Coevorden, Emmen)

### Ontwikkelingen

Een belangrijk onderdeel van de Integrale Gebiedsontwikkeling-Atalanta is de verplaatsing van het Dierenpark Emmen en Theater de Muzenval naar de Noordbargeres, samen Dierenpark Emmen Next (DPE-Next) genoemd. Daarover worden medio 2011 go-/no go-besluiten genomen (ook budgettair), waarna in 2012 de uitvoering start.

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| **RSP-Gebiedsopgave 1 Bereikbaarheid- Assen-FlorijnAs** | ■ Versterking van de ruimtelijk-economische structuur;<br>■ Verbetering van de (voorwaardenschep-pende) bereikbaarheid;<br>■ Duurzame verbetering van de ruimtelijke kwaliteit | Realiseren van de 8 projecten (tot in 2020)<br>1. Aanleg Fly-over N33/A28<br>2. Aanleg Station Assen-Zuid<br>3. Aanleg Weg Assen-Z – TT<br>4. Aanleg Hoogwaardige Openbaar Vervoeras TT-N371<br>5. Opwaardering Stadsboulevard<br>6. Herinrichting Stationsplein<br>7. Weer bevaarbaar maken Blauwe As (fase 2)<br>8. (Verdubbeling Weg De Haar, reeds gereed) | Er komen in 2012 geen projecten gereed, wel halfproducten:<br>1. Tracébesluit N33 (Rijk/I&M)<br>2. Aanleg-besluit station Zuid (Rijk/I&M)<br>3. Programma v. eisen Weg naar TT<br>6. (Gem.)Besluit over de voorkeur-variant voor het Stationsplein<br>7. Overeenkomst(en) gemeente-aannemer voor de Blauwe As |
| **RSP-Gebiedsopgave 2A: Bereikbaarheid-Emmen-Centrum** | ■ Versterking van de ruimtelijk-economische structuur;<br>■ Verbetering van de (voorwaardenschep-pende) bereikbaarheid;<br>■ Duurzame verbetering van de ruimtelijke kwaliteit | Realiseren van 3 projecten<br>1. Bouw Tunnel Hondsrugweg<br>2. Capaciteitsvergroting N34-Zuidelijke Ringweg<br>3. Opwaardering Boermarkeweg | Er komen in 2012 geen projecten gereed wel 'halfproducten':<br>1. Contract bouw Hondrugweg-tunnel (gemeente-aannemer)<br>2. Contract N34-project (provincie-aannemer)<br>3. Besluiten provincie en gemeente over Bereikbaar-heidspakket (Boermarkeweg of een ander project) |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| **RSP-Gebiedsopgave 2B: Integrale gebied-ontwikkeling Atalanta (excl. Bereikbaarheid)** | ■ Versterking van de ruimtelijk-economische structuur;<br>■ Verbetering van de (voorwaardenschep-pende) bereikbaarheid;<br>■ Duurzame verbetering van de ruimtelijke kwaliteit | Realiseren van 3 projecten:<br>1. Aanleg Verbindingsplein<br>2. Bouw DPE-Next<br>3. Aanleg 'Mensenpark' (Hoofd-straatlokatie) | Er komen in 2012 geen projecten gereed, maar wel start, afhan-kelijk van de besluitvorming door gemeente Emmen en onze provincie, de realisatie van project nr. 2 (DPE-Next). |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| **RSP-Gebiedsopgave 3 RSP-Coevorden** | ■ Versterking van de ruimtelijk-economische structuur;<br>■ Verbetering van de (voorwaardenschep-pende) bereikbaarheid;<br>■ Duurzame verbetering van de ruimtelijke kwaliteit | Realiseren van 3 projecten:<br>1. Aanleg Spoorboog Coevorden-Zuid<br>2. Verwijderen rangeerterrein<br>3. Herinrichting Stationsomgeving | Er komen in 2012 geen projecten gereed, maar wel:<br>1. (Provinciaal en gemeentelijk) Besluit Zuidelijke Spoorboog<br>2. Gebiedsvisie Stationsomgeving<br>3. Masterplan Coevorden Centrum-west |
| **RSP-Gebiedsopgave 4 Verbetering spoorlijn Emmen-Zwolle (buiten Coevorden)** | ■ Versterking van de ruimtelijk-economische structuur;<br>■ Verbetering van de (voorwaardenschep-pende) bereikbaarheid | Realiseren van 4 projecten<br>1. Station Emmen-Zd (gereed 2011)<br>2. (Spoor)Verdubbeling bij Emmen-Zuid<br>3. Aanpassen seinstelsel Ommen<br>4. Overige verbeteringswerken | Er komt in 2012 een project gereed, plus een rapport voor project nr. 4:<br>2. De spoorverdubbeling bij Emmen Zuid<br>3. Aanpassing gereed (2011)<br>4. Het integrale verbeterplan. |
| **RSP-Gebiedsopgave 5 Verbetering Spoorlijn Zwolle-Assen-Groningen ( Kernnet Spoor, of 'Motie Koopmans')** | ■ Versterking van de ruimtelijk-economische structuur;<br>■ Verbetering van de (voorwaardenschep-pende) bereikbaarheid | Realiseren van 3 projecten<br>1. Maatregelen Zwolle-Nrd<br>2. Bouw IC-boog Hoogeveen<br>3. Aanleg (Goederentrein-) Wacht-spoor, waarschijnlijk bij Meppel | Er komen in 2012 geen projecten gereed, maar wel:<br>1. Maatregelen Zwolle Noord;<br>2. (Rijks)Besluit over de nieuwe dienstregeling plus over de Boog bij Hoogeveen;<br>3. (Rijks)Besluit wachtspoor (of een ander besluit) |

## Toelichting

**RSP-Bereikbaarheid FlorijnAs** bestaat uit een aantal (deel)projecten, onder eindregie van de gemeente Assen, met de Stuurgroep FlorijnAs als regie-instrument, waarin de provincie bestuurlijk vertegenwoordigd is. Dit bereikbaarheidspakket is een apart onderdeel van de integrale gebiedsontwikkeling Atalanta.

**RSP-Bereikbaarheid Emmen-Centrum** bestaat uit een aantal (deel)projecten, onder eindregie van de gemeente Emmen, met de Stuurgroep Atalanta als regie-instrument, waarin de provincie bestuurlijk vertegenwoordigd is.

**De IGO-Atalanta (-RSP-Verbreding-)** is een al in 2005 gestart gebiedsontwikkelingsplan, destijds "centrumplan Emmen' geheten, met als doel het centrum van Emmen een forse opwaardering te geven en de ruimtelijk-economische structuur en de bereikbaarheid en leefbaarheid te verbeteren. RSP-Bereikbaarheid Emmen-Centrum is een geïntegreerd onderdeel van Atalanta.

**RSP-Bereikbaarheid Coevorden** bestaat uit een aantal (deel)projecten met als doel een forse logistieke opwaardering te geven door de bereikbaarheid voorwaardenscheppend te verbeteren en de ruimtelijk-economische structuur te versterken, onder eindregie van de gemeente Coevorden, met de stuurgroep RSP-Coevorden als regie-instrument, waarin de provincie bestuurlijk vertegenwoordigd is.
Het streven is dat deze bereikbaarheidsprojecten gebiedsontwikkeling stimuleren (-te komen tot Verbreed RSP-). Dit is vastgelegd in de samenwerkingsovereenkomst.

Het **RSP-deelprogramma Verbetering spoorlijn Emmen-Zwolle** heeft als doel te komen tot een robuuste treinverbinding Zwolle-Emmen (minder kwetsbaar voor vertragingen, immers grote stukken van deze spoorlijn zijn nu enkelsporig). **De provincie trekt dit deelprogramma, in samenwerking met de provincie Overijssel, regio Twente, Arriva (concessiehouder vanaf eind 2012) en Prorail.** RSP-Bereikbaarheid Coevorden is een apart onderdeel van de Verbetering van de spoorlijn Emmen-Coevorden-Zwolle.

**Bij de verbetering van de spoorlijn Zwolle-Assen-Groningen ( Kernnet Spoor, of 'Motie Koopmans')** gaat het om rijksprojecten, via de Motie Koopmans toegevoegd aan het RSP. De provincie is betrokken bij en heeft grote belangen bij de besluitvorming. Inzet is te komen tot een vervoersconcept met twee zo snel mogelijke intercity's en twee stoptreinen/regiosprinters per uur in beide richtingen, in een vast patroon. Het beschikbare rijksbudget is toegewezen n.a.v. de Landelijke Markt- en CapaciteitsAnalyse Spoor van 2007, reden waarom dit RSP-deelprogramma ook wel als 'LMCA-Spoor' wordt aangeduid.

## 3.2 RSP/REP

### Ontwikkelingen

In 2012 (of eerder) vindt besluitvorming over het eerste centrale REP-project in Drenthe plaats.

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| **Beleidsopgave 6 Ruimtelijk Economisch Programma (REP)** | Verbetering van de ruimtelijk-economische structuur | Realiseren van 4 lprojectclusters:<br>1. Decentrale Projecten Assen<br>2. Decentrale Projecten Emmen<br>3. Overige decentrale projecten<br>4. Centrale Project(en) | Er komen in 2012 geen REP-projecten gereed, waarschijnlijk wel twee beschikkingen. |

### Toelichting

**Het REP is een regionaal investeringsprogramma** ter versterking van de ruimtelijk-economische structuur met looptijd t/m 2020, met projecten die deel kunnen uitmaken van RSP-verbreding. Het bestaat uit een centraal deel (onder regie van het ministerie van Economie, Landbouw en Innovatie; ELI) en een decentraal deel, onder provinciale regie. De provincie beschikt de decentrale REP-middelen van het Rijk (die via het provinciefonds komen) en de provincie zelf. De provincie initieert en begeleidt ook de verwerving van centrale projecten en de bijbehorende ELI-REP-subsidie.

# Programma 4
# Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur

## Missie

De provincie wil de sociaal-culturele ruggengraat van Drenthe borgen. Cultuur is een kerntaak van de provincie, gekoppeld aan het ruimtelijk-economisch domein en de identiteit van Drenthe. Dit betekent dat organisaties en instellingen die opereren op het sociale domein zich primair wenden tot de gemeenten. De sociale en culturele ruggengraat van Drenthe, voor zover passend bij onze kerntaken op het ruimtelijk-economisch domein, blijven wij ondersteunen.

## Inleiding

Het strategisch beleidskader voor het provinciale sociale en culturele beleid voor de jaren 2009-2012 is leidend. Provinciale staten hebben eind 2008 'Sociaal doe je niet alleen', Sociale Agenda 2009-2012 en 'Cultuur als magneet', Culturele en museale agenda 2009-2012 vastgesteld. Tevens zijn het meerjarenbeleidskader Jeugdzorg 2009-2012 en het Olympisch Plan Drenthe 2028 vastgesteld.

De rollen taken discussie heeft grote impact op met name het sociale en culturele domein. Gemeenten en provincie zijn daarom eind 2010 gestart met een gezamenlijk visietraject om te komen tot een zodanige samenwerking, functie- en taakafbakening dat die optimaal ten dienste staat van de inwoners van Drenthe. De door het rijk bepaalde provinciale rol, het maken van keuzes in plaats van generieke bezuinigingen (geen 'kaasschaaf') en de financiële context zijn onze uitgangspunten hierin. De inrichting van de sociaal-culturele ruggengraat van Drenthe, gekoppeld aan de provinciale kerntaken, wordt mede vormgegeven binnen dit visietraject. Onze budgetten koppelen we aan onze kerntaken. Vanaf 2013 zullen functies en taken die niet passen bij de provinciale rol niet meer gesubsidieerd worden. Voor 1 januari 2012 zullen wij de instellingen informeren over de gevolgen voor hun subsidie vanaf 2013.

Wij continueren de zakelijke insteek in ons opdrachtgeverschap. In bepaalde situaties gaan wij net als nu gebeurt over tot openbare aanbesteding of inschrijving. Van de subsidie-ontvangende instellingen vragen wij om in de komende jaren minder taken in opdracht van de provincie te vervullen. Voor ons staan activiteiten in het veld centraal en zijn de huidige instellingen die subsidie van ons ontvangen minder prioritair. Subsidieaanvragen die niet gericht zijn op taken of activiteiten met een provinciaal of bovenprovinciaal belang behoren tot de belangenafweging op gemeentelijk niveau. Het sociale domein kent (nagenoeg) geen (kleine) subsidies meer.

**Cultuur**
In het culturele domein heeft de provincie alleen taken op bovenlokaal niveau.

De hoofddoelstellingen voor provinciaal cultuurbeleid zoals vastgelegd in de lopende culturele agenda zijn:
1. het vergroten van cultuurparticipatie;
2. de realisatie van een aantrekkelijk en aantrekkend cultureel klimaat.

Wij willen de spreiding en toegankelijkheid van kunst en cultuur voor alle Drentse burgers bevorderen en hiermee een bijdrage leveren aan een samenleving waarin cultuur een bijdrage levert aan educatie, sociale samenhang en de Drentse identiteit. Naast de intrinsieke waarde van cultuur heeft cultuur ook een economische component. Een goed en gevarieerd cultureel aanbod trekt nieuw publiek van buiten Drenthe aan en draagt bij aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor particulieren en bedrijven.
Wij werken aan deze doelstellingen vanuit een drie tal thema's te weten kunsten, erfgoed en media. In 2012 stellen wij een culturele- en museale agenda op voor de periode 2013-2015.
In deze agenda zullen wij de rollen en taken van de provincie binnen het culturele domein herijken. Wij verwachten van het Rijk dat zij haar verantwoordelijkheid blijft nemen voor het in stand houden van een nationale culturele basis infrastructuur die ook het noordelijk landsdeel bestrijkt. Voor gemeenten zien wij een belangrijke rol weggelegd als het gaat om cultuurparticipatie en cultuureducatie. Ook verwachten wij van gemeenten dat zij cultuurhistorie verankeren in hun ruimtelijke plannen. Daar waar ruimtelijk- economische ontwikkelingen en cultuur elkaar raken heeft de provincie een belangrijke rol. Verhalen, taal, tradities en (moderne) kunst willen wij als inspiratiebron inzetten bij visieontwikkeling en planvorming in het ruimtelijke domein. Nu al is helder dat een aantal trajecten uit de lopende culturele en museale agenda niet zullen worden voortgezet. Het gaat hier om overdrachts- en kwaliteitstrajecten zoals bijvoorbeeld de kwaliteitsimpuls archeologie, de overdracht van verantwoordelijkheid voor CBK en culturele alliantieprojecten met betrekking tot digitalisering en musea.

In het gezamenlijk visietraject wordt onderzocht welke taken gemeenten en provincie bij instellingen blijven beleggen. Voorbereid wordt om de nu extern belegde provinciale wettelijke taken op het gebied van RO-advisering, cultuurhistorie en archeologie weer door de provincie te laten uitvoeren. In samenspraak met de subsidie-ontvangende instellingen onderzoeken wij wat een optimaal schaalniveau is voor de uitvoering van de daar belegde taken. Hierbij kijken wij ook naar de mogelijkheden om taken op het gebied van cultuurhistorie, landschap en educatie te clusteren om zo de vereiste robuustheid ook in de toekomst te kunnen garanderen.

RTV Drenthe zal in 2012 invulling geven aan samenwerking met andere media partners (regionale omroepen, lokale omroepen en regionale dagbladen). Bij Biblionet Drenthe wordt gefocused op een nieuwe balans tussen schaalvergroting enerzijds (samenwerking met Biblionet Groningen en de Stadsbibliotheek Groningen) en lokale bestendiging van het bibliotheekwerk anderzijds. Dit laatste laat zich vertalen in het positioneren van rollen en taken daar waar ze thuishoren. Dit wordt ingegeven door het aflopen van het Bibliotheekcharter en de hierop volgende nieuwe bibliotheekwetgeving van rijkswege. We gaan ervan uit dat samenwerking tussen partijen die complementair zijn aan elkaar leidt tot minder subsidie van onze kant. Dit moet leiden tot een bezuiniging van € 150.000,-- vanaf 2012.

**Sociaal domein**

Vanuit een scherpe focus op wat nog wel en niet meer (volledig) past bij de kerntaken van de provincie en met inachtneming van 'Amen is geen Amsterdam' bouwen wij het sociale domein op een zorgvuldige manier verder af. De provincie handhaaft in beperkte zin haar beleidsmatige rol, signaleert en ontwikkelt kennis bij bovenlokale/bovenprovinciale maatschappelijke vraagstukken

Het sociale beleid is primair de taak van gemeenten. In het kader van de veranderende rol heeft de provincie de afgelopen jaren ingezet op een om- en afbouw van de provinciale inzet op het sociale domein. In de sociale allianties zijn de gezamenlijke ambities tussen de provincie en gemeenten geformuleerd en kennen een looptijd tot en met 2012. Door middel van deze allianties dragen wij zorg voor een zorgvuldige overdracht van kennis op het sociale domein van provincie naar gemeenten. In de komende periode willen wij de sociale infrastructuur, passend bij de kerntaken op het ruimtelijk economisch domein blijven ondersteunen.
De huidige sociale agenda voeren wij uit conform de lopende afspraken. Wel zullen in lijn met de begroting 2011 de beleidsitems 'mijn dag' en 'mijn omgeving' ook in 2012 nauwelijks tot geen geld en inhoud krijgen. De krappe financiële situatie in combinatie met de kerntaken van de provincie en focuspunten van het collegeprogramma is er (vrijwel) geen vrij besteedbaar geld beschikbaar binnen het sociale domein in 2012. Dit betekent dat het aantal incidentele en projectsubsidies binnen het sociale domein in 2012 nog verder wordt teruggebracht.
In de aanbiedingsbrief bij de begroting 2011 is reeds aangegeven dat wij Mijn Dag minimaal zullen uitvoeren. Voor 2012 betekenen de bezuinigingen zoals verwoord in de Voorjaarsnota 2011 dat wij vanuit Mijn Dag vrijwel alleen nog inzet plegen in de Sociale Allianties (combinatiefuncties en diensten & voorzieningen).

Op het thema Mijn Omgeving hebben wij gekozen voor een terugtredende rol. Ook dit is in de aanbiedingsbrief bij de begroting 2011 reeds aangegeven. Dit heeft tot gevolg dat er geen vrije financiële ruimte meer is op dit thema. De beschikbare middelen voor 'Mijn Omgeving' worden in 2012 enkel nog besteed aan subsidies van een beperkt aantal (kleine) instellingen.

Voor de telefonische hulpdiensten, Sensoor Oost-Nederland (€ 51.925,--) en Sensoor Groningen/Drenthe (€ 93.200,--), hebben wij in de begroting 2011 aangegeven beëindiging van de subsidie met ingang van 1 januari 2013 te willen realiseren. Landelijke ontwikkelingen en goede afstemming met betrokken provincies vragen meer tijd om te komen tot een zorgvuldige afbouw van de subsidie. Wij voorzien dat wij niet voor 1 januari 2012 helderheid van het Ministerie van VWS zullen ontvangen omtrent onze rol en verantwoordelijkheid richting de telefonische hulpdiensten. Om zorgvuldigheid in acht te nemen willen wij de subsidie met 1 jaar verlengen.

## 4.1 Sociaal domein

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Verbeteren mogelijkheden voor combinatie arbeid en zorg voor alle inwoners van Drenthe | 1. Optimaliseren van Drents Tijdbeleid<br>2. Optimaliseren mogelijkheden taakcombineerders<br><br>**Indicatoren:**<br>1. Aantal sociale allianties met gemeenten waarin projecten rond tijdbeleid zijn opgenomen en gestart.<br>2. Het aantal fte aan combinatiefunctionarissen per gemeente | 1. Financiële bijdrage aan de Drentse gemeenten via de sociale allianties<br>2. Inzet kernteam 7-7 (middels jaarplan van de instellingen) | 1. Minimaal 4 gemeenten hebben projecten op Tijdbeleid gestart.<br>2. In minimaal 8 gemeenten zijn combinatiefunctionarissen aan het werk. |

## Toelichting

Voor de werkzaamheden in het sociale domein zijn het collegeprogramma 2011-2015, onderdeel Vitaal Drenthe, Provincie Nieuwe Stijl (inclusief amendement), de omgevingsvisie en onze wettelijke taken op het sociale domein (jeugdzorg en artikel 13 WMO) bepalend. Om inhoud en uitvoering te geven aan deze kaders en een goede sociale ruggengraat van Drenthe te borgen, leggen wij de focus op de volgende thema's/programma's: demografische ontwikkelingen, vitaal platteland, onderwijskansen, onderwijs/arbeidsmarkt, en de koppeling sport, ruimte en (vrijetijds)economie. Wij zitten middenin de visieontwikkeling op de taken in het sociale domein samen met de Drentse gemeenten (VDG-visietraject) en zijn provinciebreed gestart met het ontwikkelen van een visie op instellingen voor 2013 en verder.

# 4.2 Jeugd en onderwijs

## Ontwikkelingen

**Jeugd**
In 2011 heeft het rijk besloten dat de regie in de gehele jeugdzorg, inclusief de provinciale jeugdzorg, in fases wordt overgedragen aan gemeenten. In Drenthe is per 2011 een pilot gestart door de 12 Drentse gemeenten en de provincie die deze transitie op een zorgvuldige wijze wil effectueren. De ambitie is om de jeugdzorg met deze transitie nog efficiënter en doelmatiger te laten zijn en om daarbij de vraag van de jeugdige en zijn ouders nog meer centraal te stellen. Met deze transitie is overigens ook een korting op het macro budget aangekondigd. De transitie is vastgelegd in het bestuursakkoord dat het rijk met de VNG en het IPO heeft gesloten. Het provinciale beleid dat er al op was gericht het gemeentelijke jeugdbeleid te versterken om zo de instroom in de zwaardere vormen van jeugdzorg te voorkomen wordt hiermee verder versterkt.

**Onderwijs**
In het kader van provinciale bezuinigingen is er minder geld beschikbaar voor de uitvoering. Wij willen de resultaten van het kwaliteitsakkoord basisonderwijs Drenthe duurzaam borgen. Een goede zorgstructuur in en om de scholen maakt daar onderdeel van uit. De kleinschaligheid van scholen in Drenthe, toegankelijk en betaalbaar onderwijs in Drenthe raakt ook de discussie rond vitaal platteland. Een goede samenwerking en afstemming met het programma jeugd is van belang. Vandaar dat projecten op dit snijvlak prioriteit gaan krijgen.

Het college wil optimale kansen voor alle kinderen in Drenthe. Gezien de onderwijsachterstanden zullen wij langdurig en fors moeten investeren in het onderwijs. De focus en middelen vanuit het onderwijskansenplan zijn gericht op de regio's Zuidoost/Veenkoloniën en Zuidwest Drenthe. De projecten worden mede gefinancierd door het Rijk, de Drentse gemeenten en de Drentse schoolbesturen. In de desbetreffende gebiedsagenda's zullen wij dit onderdeel meenemen. Daarnaast is kwalitatief goed onderwijs van groot belang van de kenniseconomie in Drenthe.

## Jeugd

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Jeugdigen en gezinnen eerder helpen met lichtere zorg. | Afsprakenkader Rijk-IPO uitvoeren. | 13 concrete resultaatafspraken met gemeenten, Bureau Jeugdzorg en zorgaanbieder maken. | Situatie 2012 t.o.v. situatie 2010<br>■ de groeiende vraag naar tweedelijns jeugdzorg is afgeremd.<br>■ Meer provinciale ambulante jeugdzorg wordt zonder indicatie aangeboden.<br>■ De efficiency van de zorgaanbieder is verder verbeterd ten opzichte van de situatie op 1 januari 2010.<br>■ Het aanbod op het raakvlak van eerstelijnszorg en tweedelijnszorg is vergroot.<br>■ Dure residentiële hulp is teruggedrongen door meer capaciteit voor intensieve pleegzorg en gezinshuizen<br>■ Er zijn minder knelpunten bij de overgang van geïndiceerde jeugdzorg naar eerstelijns zorg. |
| De toestroom naar geïndiceerde jeugdzorg zoveel mogelijk verminderen. | Ondersteuning bij de ontwikkeling van Centra Jeugd en Gezin in 12 Drentse gemeenten en versterken van de Zorg Advies Teams in het onderwijs. | Via subsidie aan Bureau Jeugdzorg middelen doeluitkering jeugdzorg inzetten voor uitvoering Toegangstaak en via allianties Mijn Jeugd (Sociale Agenda 2009-2013) autonome middelen.<br><br>Yorneo subsidiëren met autonome middelen die in 2012 nog beschikbaar zijn voor het resultaatgericht meten van de instroom bij de gespecialiseerde vormen van jeugdzorg | In minimaal 8 Drentse gemeenten maken medewerkers Toegangstaken Bureau Jeugdzorg onderdeel uit van CJG/ZAT team. |
| Wet op de Jeugdzorg uitvoeren op een wijze die aansluit bij de Drentse aanpak. | Jeugdigen in Drenthe snel en goed helpen bij het Veilig Opgroeien. | Via subsidiering Bureau Jeugdzorg middelen doeluitkering inzetten voor uitvoering taken (Toegang, Advies- en meldpunt Kindermishandeling, Jeugdbescherming/ jeugdereclassering) | Jeugdigen die zich melden bij Bureau Jeugdzorg voelen zich veilig in de eigen sociale context. |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| In 2012 voldoen alle Drentse CJG's en ZAT's aan de dan geldende kwaliteitsnormen. | Uitvoeren Drentse pilot jeugd: Effectieve ketensamenwerking in de Drentse jeugdzorg, meetbaar beter! | Via subsidiering BJZ autonome middelen inzetten om de werkwijze van Signs of Safety breder in te zetten bij CJG/ZAT. | Medewerkers toegangstaken BJZ zijn ingezet op vraag van gemeenten in CJG en ZAT. |
| | | Bureau Jeugdzorg binnen de doeluitkering subsidiëren voor inzet medewerkers toegangstaken op vraag van gemeenten (CJG en ZAT) | Er is een ondersteuningspunt Positief Opgroeien in combinatie met de GGD |
| | | Yorneo binnen de doeluitkering subisidieren voor de inzet van duurzame ondersteuning richting- en op vraag van CJG en ZAT. | Er is een monitor door PIONN in het kader van de Drentse pilot. |
| | | Yorneo subsidiëren voor het resultaatgericht meten van de zorg en het verminderen van de instroom | |

## Onderwijs

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe | Hogere taal- en rekenprestaties van de Drentse kinderen in het basisonderwijs. | Uitvoeren van het Uitvoeringsplan Kwaliteitsakkoord basisonderwijs Drenthe waaronder financiële ondersteuning van alle Drentse schoolbesturen. | Het aantal zwakke en zeer zwakke scholen is gelijk aan het landelijk gemiddelde, dit blijkt uit de Onderwijsmonitor. |
| | Stimuleren van sterke en/of excellente basisscholen in Drenthe | Subsidiëren van een pilot voor scholen. | Minimaal 5 scholen doen mee aan de pilot. |
| | | Toepassen van een Drents kader voor excellente c.q. sterke scholen. | |
| Voor elke jeugdige een passend onderwijs- en zorgaanbod | Vergroten ouderbetrokkenheid. Verhogen taal- en rekenprestaties. Doorgaande leerlijn. | Samen met de Drentse gemeenten subsidiëren onderwijsmonitor. | Minimaal 4 scholen en/of gemeenten in met name zuidoost en zuidwest Drenthe voeren projecten uit op deze thema's. |
| | Deelname van Drentse kinderen aan (hogere vormen van) voortgezet onderwijs is gelijk aan het landelijk gemiddelde. | Uitvoering geven aan het onderwijskansenplan middels financiële bijdrage aan projecten (i.s.m. rijk, gemeenten, schoolbesturen) | Hogere cito-scores in de Drentse gemeenten. |
| | | Financiële bijdrage aan projecten op het snijvlak onderwijs jeugd. | |

## Toelichting

### Jeugd

Ons uitgangspunt geen wachtlijsten in de jeugdzorg staat onder druk omdat er kortingen op de doeluitkering jeugdzorg kunnen komen vanuit het rijk. Door gezamenlijke inzet van provincie en gemeenten op de Drentse pilot 'jeugd' zorgen wij voor een goede en zorgvuldige overdracht van de jeugdzorg naar de gemeenten. De pilot speelt in op de stelselwijziging in de jeugdzorg. Wij benutten deze stelselherziening om efficiënter en doelmatiger samen te werken.
De autonome middelen die de provincie beschikbaar had binnen de sociale agenda voor het thema mijn jeugd nemen in 2012 als laatste jaar van de Sociale Agenda flink af. We zullen de ambities dus vooral moeten realiseren middels de sturing van onze jeugdzorgaanbieders met middelen uit de doeluitkering van het rijk.

### Onderwijs

Het tegengaan van onderwijsachterstanden is geen kerntaak van de provincie. Wij maken uitzondering voor de regio Zuid-Oost Drenthe en het gebied rond Hoogeveen, vanwege de specifieke opgaven in die gebieden. Onze inzet koppelen wij aan de focus vanuit de omgevingsvisie op sociaaleconomische vitalisering in de regio Zuid-Oost Drenthe en het gebied rond Hoogeveen.

## 4.3 Sport

### Ontwikkelingen

De stuurgroep Drenthe 2028 is omgevormd naar de Council Drenthe 2028 waarin alliantiepartners vanuit het onderwijs, zorg, bedrijfsleven, sport en overheid vertegenwoordigd zijn. De transitie om te komen tot een externe organisatie waar de provincie één van de partners zal zijn, vraagt zorgvuldigheid en kost tijd. Dat betekent dat de provincie Drenthe tot 1 januari 2013 op verzoek van de diverse externe partners (de leden van de Council) de voorzittersrol Drenthe 2028 op zich neemt. Met als voorwaarde dat de financiering van de regiefunctie van Drenthe 2028 door de gezamenlijke overheden gedragen wordt.

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Iedereen in Drenthe kan op passende wijze sporten en bewegen. | Sportaanbod op maat bij verenigingen, op school en in de buurt. | Gemeenten stimuleren tot het aanstellen van combinatiefunctionarissen en het uitvoeren van sportstimuleringsprojecten. | Minimaal 75% van de Drentse gemeenten werkt met combinatiefunctionarissen. |
| | De economische kansen van Drenthe als sportprovincie beter benutten. | Verder uitbouwen van platforms rondom kernsporten Drenthe 2028.<br><br>Ondersteuning EK. | Er heeft tenminste 1 EK/WK in Drenthe plaatsgevonden |
| | Integraal sportbeleid: Drenthe 2028, het Drents Olympisch plan. | Driehoek sport, ruimte en economie verankeren in beweegbuurten en sportlandschap Drenthe.<br><br>Gemeenten stimuleren integraal sportbeleid te ontwikkelen.<br><br>Council voorzitter Drenthe 2028 | Uitvoeringsprogramma Drenthe 2028 2012: 75% van de projecten is gerealiseerd. |

## Toelichting

De provinciale ambitie en rol op het gebied van sport koppelen we aan ons ruimtelijk en economisch beleid. Het Drents Olympisch plan biedt in dit kader een mooi vooruitzicht dat we de komende jaren in samenwerking met vele partners uitvoeren. Onderdeel hiervan is het periodiek organiseren van een groot topsportevenement. Hierbij past een verkenning naar de haalbaarheid van het organiseren van de Vuelta in 2015 in Drenthe. Voorwaarde hiervoor is cofinanciering van de gemeenten en andere partners. Voor zowel het Drents Olympisch Plan als de mogelijke komst van de Vuelta in 2015 reserveren wij financiële middelen

## 4.4 Kunsten erfgoed en media

## Ontwikkelingen

**Kunsten**
De aangekondigde landelijke bezuinigingen op de culturele basisinfrastructuur en het Nederlands fonds podiumkunsten maken het noodzakelijk om samen met de provincies Groningen en Fryslân en de steden Groningen en Leeuwarden een visie op de noordelijke en Drentse infrastructuur voor de komende jaren te ontwikkelen. Deze visie is er op gericht de toch al ijle culturele infrastructuur in het noorden van het land zoveel mogelijk in stand te houden. Hiervoor stellen wij extra middelen beschikbaar. Bij de totstandkoming van de visie spelen het cultureel ondernemerschap, het verkrijgen van eigen inkomsten, het verzorgen van optredens in Drenthe en de ondersteuning van talentontwikkeling een belangrijke rol. Ook onze inzet om over te gaan tot het verlenen van (meerjarige) projectsubsidies in plaats van het verlenen van instandhoudingsubsidies wordt in deze visie meegenomen.

**Erfgoed**
In 2012 worden de Regionale Historische Centra' door het Rijk naar provincies gedecentraliseerd. Provincies worden hierdoor bestuurlijk en financieel verantwoordelijk voor het beheer en de toegankelijkheid van hun eigen overgedragen archieven. De Archiefwet wordt hierop aangepast.

De vijf Drentse musea van provinciaal belang worden op hun kwaliteit en resultaten beoordeeld. In de nieuwe culturele en museale agenda zullen besluiten worden genomen over de (wijze van) subsidiëring van de Drentse musea van provinciaal belang.

**Media, regionale omroep**
Op landelijk niveau vindt een discussie plaats omtrent de bestuurlijke positionering van regionale omroepen. Onderdeel van deze discussie is het al dan niet verhogen van het budget van de kleine regionale omroepen waar ook Drenthe onder valt.

**Media, bibliotheken**
De huidige bibliotheekwetgeving is sterk verouderd, reden tot herziening van rijkswege ingaande op 1 januari 2013. de voorbereiding hiervoor zijn in volle gang. Duidelijk is dat de rol van provincies hierbij zal worden geminimaliseerd en zich voornamelijk zal beperken tot het borgen van regionale en bovenlokale spreiding en het in stand houden van de netwerkfunctie.

## Kunsten

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Vergroten culturele participatie door optimale spreiding en een brede actieve deelname aan cultuur | Zoveel mogelijk leerlingen in primair onderwijs en voortgezet onderwijs komen in aanraking met verschillende culturele uitingen. | Financiële ondersteuning Kunst & Cultuur Drenthe om<br>- het huidige bereik van cultuureducatie te handhaven<br>- ondersteunen en ontwikkelen van lokale/regionale amateurkunsten netwerken<br>- instandhouding advies en kennisfunctie | 43.000 leerlingen primair onderwijs en 18.000 leerlingen voorgezet onderwijs komen in contact met culturele activiteiten binnen het onderwijs. |
| | | Faciliteren uitreiking Culturele Prijs Drenthe | Uitreiking Culturele Prijs Drenthe |
| | | Financiële ondersteuning van amateurgezelschappen van provinciaal belang. | 8 amateurgezelschappen van provinciaal belang zijn ondersteund |
| | Actieve deelname aan amateur kunstbeoefening. | Financiële ondersteuning van projecten van amateurgezelschappen van provinciaal belang | 10 projecten van provinciaal belang van amateurgezelschappen zijn ondersteund<br><br>3 projecten en initiatieven van provinciaal belang zijn ondersteund. |
| Ontwikkelen van een aantrekkend en aantrekkelijk cultureel klimaat | Verbetering beeldkwaliteit van de openbare ruimte.<br>In vroegtijdig stadium beeldende kunst en vormgeving inbrengen bij ruimtelijke planontwikkeling en nieuwe infrastructuur | Het faciliteren van ontwerpers en kunstenaars bij planontwikkeling.<br><br>Afronden project Kunst langs de N34<br><br>Financiële ondersteuning CBK Drenthe voor advisering en bemiddeling functie kunst in de openbare ruimte en stimulering (boven) provinciale BKV initiatieven | Realisatie van 2 grote en 8 kleine kunstobjecten langs de N34<br><br>Kennispunt Drentse Beeldende kunstenaars en vormgever door documentatie<br><br>5 culturele festivals van provinciaal of bovenprovinciaal belang. |
| | De economische kansen van cultuur beter benutten door een gespreid aanbod van festivals van provinciaal of bovenprovinciaal belang | Subsidiëren en cofinanciering van festivals met een provinciaal of bovenprovinciaal belang. | Aanbod van professionele podiumkunsten door 10 instellingen van provinciaal of bovenprovinciaal belang |
| | Voldoende en goed gespreid aanbod van professionele podiumkunsten voor alle doelgroepen. | Subsidiëren en cofinanciering van aanbod van professionele podiumkunsten met een provinciaal of bovenprovinciaal belang.<br><br>Mede opstellen van een visie op noordelijke en Drentse culturele basisinfrastructuur | Een visie op noordelijke en Drentse culturele basisinfrastructuur |

## Erfgoed

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Vergroten culturele participatie door optimale spreiding en een brede actieve deelname aan cultuur | Het bewaren en toegankelijk maken van materieel en immaterieel cultureel erfgoed door het ontsluiten van het 'Verhaal van Drenthe'. | Subsidiering Drents Plateau voor het uitvoeren van de provinciale monumentenlijst. | Actuele provinciale monumentenlijst<br><br>Leningen verstrekt in het kader van het Drents monumentenfonds |
| | | Eigenaren ondersteunen bij instandhouding van monumenten door subsidiëring Monumentenwacht | 700 abonnees monumentenwacht<br><br>350 uitgevoerde inspecties |
| | | Opstellen nominatiedossier Unesco voordracht Koloniën van Weldadigheid. | 1 nominatie dossier Unesco voordracht. |
| | | Musea van provinciale betekenis prestatiegericht ondersteunen. | 5 musea van provinciaal of bovenprovinciaal belang in Drenthe |
| | | Laten uitvoeren project versterking Museumbestel Drenthe. | Toename van het aantal bezoekers van Drentse musea ten opzichte van 2011 |
| | | Beschikbaar stellen van middelen voor instandhouding Archeologisch Depot Nuis | Archeologisch opgravingmateriaal is beschikbaar voor onderzoek en expositie. |
| | | Bestuurlijke en financiële verantwoordelijkheid dragen voor beheer van eigen archief na overdracht aan Regionaal Historisch Centrum Drents Archief. | Informatie uit het provinciaal archief is (digitaal) toegankelijk voor een ieder. |
| | | Mede uitvoeren project Digitaal loket Bewoningsgeschiedenis uitvoeren met 12 gemeenten. | Een digitaal loket bewoningsgeschiedenis voor elke Drentse gemeente dat burgers uiterlijk per april 2013 toegang geeft tot het leven van ruim 5 miljoen personen in 1,2 miljoen openbare Drentse akten (tot 1940) |
| | | Subsidiering K&C voor de uitvoering van erfgoededucatie | Erfgoededucatie wordt geïmplementeerd bij 50% van de basisscholen |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| | Behoud en ontwikkeling van streektaal als immaterieel erfgoed en identiteit van Drenthe | Subsidiering Huus van de Toal ten behoeve van informatie-verstrekking aan culturele organisaties en instellingen, particulieren en overheden en het verzorgen van streektaaleducatie | 1 kennis en adviescentrum streektaal<br><br>Versterkte streektaalinfrastructuur. |
| Ontwikkelen van een aantrekkend en aantrekkelijk cultureel klimaat | Cultuurhistorie en archeologie vroegtijdig inbrengen in ruimtelijke planvorming en gebiedsontwikkeling.<br><br>Aansluiting provinciale en gemeentelijke cultuurbeleid optimaliseren. | Afronden erkenning van het Nedersaksisch onder deel 3 van het Europees handvest voor regionale talen en talen van minderheden<br><br>Vergroten samenwerking in Nedersaksische taalgebied door organiseren van evenementen<br><br>Subsidiëring Drents Plateau voor de ontwikkeling van projecten gericht op de ontsluiting van het Verhaal van Drenthe<br><br>Ontsluiting kennis en projectontwikkeling erfgoed door subsidiering Drents Plateau<br><br>Uitvoeren programma Tafelzilver<br><br>Uitvoeringsprogramma Cultuurhistorisch Kompas.<br><br>Stimuleren gemeenten cultuurhistorie en archeologie mee te nemen in ruimtelijke plannen door uitwerken afspraken Studio 13. | 1 publieksproject gericht op het ontsluiten van het Verhaal van Drenthe<br><br>2 publicaties in relevante vakbladen om het Verhaal van Drenthe te ontsluiten<br><br>1 databank Cultuurhistorisch Kompas<br><br>1 steunpunt cultureel erfgoed<br><br>1 project ter bevordering van inzet en kwaliteit vrijwilligers<br><br>1 project gericht op behoud en ontwikkeling cultuurhistorisch waardevolle objecten of gebieden<br><br>Archeologische bodemschatten worden beschermd. |

## Media

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Vergroten culturele participatie | Bereik regionale tv, radio teletekst en crossmedia vergroten.<br><br>Borging rampenzender | Subsidie RTV Drenthe om tenminste televisieprogramma's -samen met TekstTV- 24 uur per dag te verzorgen en 6 dagen per week uit te zenden van 45 unieke minuten (= zelfgeproduceerd en inkoop excl. NOS (op zaterdag 20 minuten i.p.v. 45),<br><br>Subsidiëring van RTV Drenthe om tenminste te verzorgen radioprogramma's op maandag tot en met vrijdag van 7 uur tot 18:30 uur, zaterdag en zondag van 8:00 uur tot 19:00 uur, waarvan tenminste 2 maal per dag een regionaal nieuwsoverzicht, welke wordt herhaald. | Tenminste gemiddelde kijkdichtheid 1,6 (18.00 t/m 24.00u.) Minimum marktaandeel 4,5 (18.00 -24.00 u.) en dagbereik 32,1 (2.00 -24.00 u.)<br><br>Tenminste gemiddelde luisterdichtheid 4,8 (7.00- 19.00 u.) Uitzenduren/beschikbaarheid.<br><br>Tenminste handhaven niveau van activiteiten mbt de verzorging van radioprogramma's zoals in 2004 (Mediawet).<br><br>Bereik/beschikbaarheid: 24 uur per dag teletekst voorziening op het RTV Drenthe kanaal.<br><br>Crossmedia 24 uur per dag beschikbaar.<br><br>Tenminste 1.250.000 bezoekers (unique visitors) van de website van RTV Drenthe per jaar.<br>1 rampenzender |
| | Biblionet biedt facilitaire ondersteuning aan de aangesloten bibliotheken in Drenthe | Subsidiëring van Biblionet ten behioeve van innovatiecentrum specifiek gericht op digitale dienstverlening, collectiebeleid, marketing en HRM<br><br>Subsidiering van Biblionet ten behoeve van facilitaire ondersteuning Drentse bibliotheken incl. Bibliobussen.<br><br>Incidentele financiële ondersteuning om proces van samenwerking met Groningen en andere samenwerkingsverbanden | 12 gecertificeerde basisbibliotheken.<br><br>Bibliotheken sluiten dienstverleningsovereenkomsten met Biblionet. Dit blijkt uit jaarverslagen biblionet en lokale bibliotheken.<br><br>Onderzoeksrapport mogelijkheden kostenbesparing door samenwerking Biblionet met Groningen en/of andere samenwerkingsverbanden |

## Toelichting

### Erfgoed

De provinciale cofinancieringsmiddelen voor de restauratie van monumenten die in het kader van de versnellingsagenda beschikbaar zijn gesteld zijn uitgeput. Alleen voor de restauratie/herbestemming van de Radiotelescoop in Dwingeloo zullen wij deze middelen nog eenmaal aanvullen. Het rijk is voornemens om tijdens deze collegeperiode nogmaals extra middelen voor de restauratie van monumenten beschikbaar te stellen. Wij zullen dit co-financieren vanuit een nieuw programma voor de herbestemming en restauratie van monumentale en karakteristieke gebouwen, gekoppeld aan een bredere provinciale gebiedsontwikkeling waarbij de focus ligt op Frederiksoord/Veenhuizen. Het programma is gericht op versterking van ruimtelijke kwaliteit, instandhouding van cultureel erfgoed van provinciaal belang, behoud en ontwikkeling van werkgelegenheid en een bewuste omgang met demografische ontwikkeling (krimp).

De erkenning van het Nedersaksisch onder deel 3 van het Europees handvest voor regionale talen en talen van minderheden is nog in behandeling bij het Rijk. Het Rijk heeft toegezegd eind 2011 te komen met een afgewogen oordeel over het al dan niet erkennen van het Nedersaksisch waar ook het Drents onderdeel van uitmaakt.

### Media

De instellingen RTV Drenthe en Biblionet Drenthe onderzoeken beide of zij via vergaande samenwerking met de vergelijkbare instellingen in de provincie Groningen schaalvergroting en meer efficiency kunnen bereiken. Wij gaan er vanuit dat deze samenwerking kan leiden tot minder subsidie van onze kant, immers de samenwerkende organisaties werken complementair aan elkaar. Dit moet leiden tot een bezuiniging van € 150.000 vanaf 2012.

## Wat mag het kosten?

**Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur**

| | | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Product | Realisatie 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 | Begroting 2015 |
| Lasten | | | | | | | |
| | Product 4.1. Sociaal domein | 4.864.731 | 4.303.013 | 3.506.968 | 3.371.291 | 2.835.524 | 2.895.272 |
| | Product 4.2. Jeugd en onderwijs | 39.052.208 | 37.261.920 | 39.688.593 | 38.872.079 | 38.872.079 | 38.872.079 |
| | Product 4.3. Sport | 1.295.850 | 1.558.722 | 1.429.279 | 400.000 | 400.000 | 200.000 |
| | Product 4.4. Kunsten, erfgoed en media | 25.158.669 | 24.968.712 | 25.404.874 | 24.587.116 | 24.639.050 | 25.096.686 |
| | Totaal | 70.371.459 | 68.092.367 | 70.029.714 | 67.230.486 | 66.746.653 | 67.064.037 |
| Baten | | | | | | | |
| | Product 4.1. Sociaal domein | 182.709 | 1.800 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Product 4.2. Jeugd en onderwijs | 35.374.731 | 34.372.420 | 38.445.593 | 38.872.079 | 38.872.079 | 38.872.079 |
| | Product 4.3. Sport | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Product 4.4. Kunsten, erfgoed en media | 913.658 | 1.413.430 | 991.297 | 1.007.314 | 1.023.229 | 1.035.445 |
| | Totaal | 36.471.098 | 35.787.650 | 39.436.890 | 39.879.393 | 39.895.308 | 39.907.524 |
| Bestemming | subtotaal voor bestemming | 33.900.361 | 32.304.717 | 30.592.824 | 27.351.093 | 26.851.345 | 27.156.513 |
| resultaat | Saldo verrekening met reserves | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal na bestemming | | 33.900.361 | 32.304.717 | 30.592.824 | 27.351.093 | 26.851.345 | 27.156.513 |

## Verklaring van verschillen

| Product 4.1 Sociaal domein | |
|---|---|
| Evaluatie, communicatie en participatie CWZ-beleid (ivm opstellen nieuwe culturele nota) | 50.000 |
| Afname vast budget instellingen door flexibilisering en bezuinigingen | -446.528 |
| Kansen voor '7 tot 7'diensten- en voorzieningen | -105.000 |
| Flexgelden (ivm dekking wegvallende prioriteitsgelden en door bezuinigingen) | -294.517 |
| Diversen | 1.800 |
| Saldo product | -794.245 |

| Product 4.2. Jeugd en Onderwijs | |
|---|---|
| Kansen voor jeugd en gezin | -900.000 |
| Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten | -139.500 |
| Flexgelden (ivm dekking wegvallende prioriteitsgelden en door bezuinigingen) | -575.000 |
| Diversen | -32.000 |
| Saldo product | -1.646.500 |

| Product 4.3. Sport | |
|---|---|
| Kansen voor Sport: Drenthe profilering als sportprovincie | -418.500 |
| Flexgelden (ivm dekking wegvallende prioriteitsgelden en door bezuinigingen) | -195.000 |
| Verkenning Vuelta | 200.000 |
| Drenthe profilering als sportprovincie breedtesport | 120.000 |
| Olympisch Plan | 200.000 |
| Diversen | -35.943 |
| Saldo product | -129.443 |

| Product 4.4. Kunst, Erfgoed en Media | |
|---|---|
| Gebiedsontwikkeling (UNESCO) | 25.000 |
| Gebiedsontwikkeling (Veenhuizen/Frederiksoord) | 150.000 |
| Radiotelescoop | 75.000 |
| Versterken culturele infrastructuur Drenthe | -267.500 |
| Flexgelden | 52.007 |
| Regionaal historische centra (RHC) | 369.000 |
| Subsidies ten behoeve van Drentse basis infrastructuur | 150.000 |
| Afname vast budget instellingen door flexibilisering en bezuinigingen | -402.939 |
| Hogere index RTV Drenthe | 173.226 |
| Intensivering monumentenzorg | -178.000 |
| Kapitaallasten Drents Museum | 495.182 |
| bijdragen in culturele projecten | 245.082 |
| Diversen | -27.763 |
| Saldo product | 858.295 |

| saldo verschillen | |
|---|---|
| Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | -1.711.893 |

# Programma 5
# Vitaal Drenthe: Ruimtelijke Ontwikkeling

## Missie

Samen met onze partners realiseren we de Omgevingsvisie gebiedsgericht op basis van integrale agenda's met daarin de urgente gebiedsopgaven.

## Inleiding

De Omgevingsvisie is ons integrerend kader voor ruimtelijk economische ontwikkeling. In de realisatiestrategie maken we op basis van gebiedspecifieke kansen en uitdagingen onderscheid in drie gebieden: Noord-Drenthe, Zuid- en Oost-Drenthe en Zuidwest-Drenthe. Samen met onze gebiedspartners stellen we de definitieve integrale gebiedsagenda's voor de periode 2012-2015 vast.

Onder de huidige Wro is de kaderstellende en regisserende rol van de provincie versterkt. Eén van onze kerntaken is advisering op ruimtelijke ontwikkelingen in structuurvisies en bestemmingsplannen. De advisering willen wij enerzijds inzetten op het koesteren en behouden van de kernkwaliteiten. Anderzijds willen wij deze kerntaak aangrijpen om ontwikkeladviezen te geven voor een bruisend Drenthe. Het is onze ambitie om aan de voorkant van ruimtelijke processen onze ambities en doelen te verbinden met die van onze partners. Daarom willen wij in een zo vroeg mogelijk stadium betrokken zijn bij de ontwikkeling van gemeentelijke plannen. Wij zien (structuur)visies van gemeenten als een geschikt instrument om vroegtijdig onze ambities te verbinden. Onder ander via het relatiebeheer sturen wij hierop. Komende periode gaan wij het relatiebeheer doorontwikkelen om onze proactieve advisering beter vorm te geven.

Om in te spelen op actuele ontwikkelingen op de woningmarkt en de toekomstige demografische ontwikkeling, stellen wij samen met onze partners in drie woningmarktgebieden regionale woonvisies op. Deze regionale woonvisies zijn voor ons een afsprakenkader met gemeenten over verdeling van de woningbouwopgave en kwalitatieve afstemming van het woningaanbod. Hiermee geven wij uitvoering aan onze regisseursrol. Wij vinden het van provinciaal belang om te sturen op de beschikbare ruimte voor woningbouw. In de Provinciale Omgevingsverordening is de doelstelling opgenomen om de regionale woonvisies voor 1 juli 2012 te realiseren.

Wij hechten grote waarde aan de kwaliteit van de leefomgeving. Het motto uit Omgevingsvisie is het behoud van de kernkwaliteiten en ontwikkeling van een bruisend Drenthe. Wij geven invulling aan ruimtelijke kwaliteit met de verdere concretisering van de kernkwaliteiten (onder andere de uitwerking van de motie landschap), de doorwerking in de gebiedsontwikkeling, het atelier Mooi Drenthe, en de Eo Wijersprijsvraag in de Veenkoloniën. In 2012 wordt een handboek Kernkwaliteiten gemaakt.
We koppelen onze (financiële) inzet sterker aan het zorgvuldig omgaan met de beschikbare ruimte in onze provincie. De SER ladder heeft een structurerende werking voor onze financiële inzet en wordt doorvertaald in relevante beleidskaders. Wij zetten maximaal in op het stimuleren van ruimtelijke ontwikkeling die gericht zijn op inbreiding in bestaand bebouwd gebied. Onder andere met het beleidskader ISV en de tijdelijke stimuleringsmaatregeling woningmarkt kredietcrisis geven wij hier uitvoering aan.

## 5.1 Algemeen Ruimtelijke Ordening (incl. Regiovisie Groningen-Assen)

### Ontwikkelingen

De volgende relevante moties zijn aangenomen:
- Motie 2010-28 Vitaal platteland, zie 5.3;
- Motie 2010-18 Landschap.

De motie landschap vertalen we in het operationaliseren en uitwerken van de kernkwaliteiten landschap, natuur, cultuurhistorie, archeologie, aardkundige waarden, stilte en duisternis. Dit volgens de systematiek van het Cultuur Historisch Kompas, zowel voor de provinciale als de gemeentelijke planvorming.

Het regeringsbeleid/bestuursakkoord legt meer verantwoordelijkheid bij provincies en regio. In noordelijk verband willen we hieraan invulling geven door het opstellen van een Ruimtelijk Economische visie Noord Nederland. Richtinggevend voor ons zijn de vier speerpunten van het collegeprogramma: economie, natuur & landschap, demografische ontwikkelingen en energie. Ook in SNN verband zal gewerkt worden aan de 2de generatie gebiedsagenda's waarin we gewenste ruimtelijke ontwikkelingen financieel kunnen verankeren.

| Beleidsopgave | Doelstelling | Activiteiten/prestaties | Resultaten/indicator |
|---|---|---|---|
| Realisatie ambities en doelen Provinciale omgevingsvisie Drenthe | Drie integrale gebiedsagenda's voor de regio's Zuid- en Oost, Zuidwest en Noord-Drenthe waarin we afspraken maken over onze financiële inzet en samen met partners verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van de geformuleerde gebiedsopgaven | ■ Afstemmen met partners over rol en verantwoordelijkheid<br>■ Samenwerken met partners in het uitvoeren van opgaven | ■ Vastgestelde gebiedsagenda's<br>■ Realisatie gebiedsontwikkelingen, zoals Atalanta, Nationaal Landschap Drentsche Aa Uffelte/Ruinen, Belvedère Frederiksoord<br>■ Gebiedsvisie windenergie |
| | Borgen provinciale belangen in ruimtelijke plannen van gemeente en realiseren van provinciale ambities en doelen bij planvorming | ■ Voorafgaand aan de formele procedure door middel van relatiebeheer sturen op doorwerking van provinciale belangen, doelen en ambities bij ruimtelijke planvorming.<br>■ In het proces van formele planadvisering bij bestemmingsplannen en structuurvisies nagaan of provinciale belangen, ambities en doelen voldoende doorwerking krijgen | Adviezen ruimtelijke plannen en ontwikkelingen van gemeenten, conform de omgevingsvisie en provinciale verordening |
| Participatie in Regio Groningen-Assen | Tot stand brengen van een diversiteit aan aantrekkelijke woon- en werkmilieus, een brede voorzieningen structuur, een bereikbare regio via de weg van het openbaar vervoer en een aantrekkelijk landschap dat ook voorziet in de behoefte van recreatieve uitloop | Gezamenlijk vaststellen van een jaarprogramma met 4 pijlers:<br>1. Wonen<br>2. Economie<br>3. Bereikbaarheid<br>4. Regiopark | ■ Uitvoering van de 4 pijlers van het jaarprogramma<br>■ Vastgesteld jaarverslag |

| Beleidsopgave | Doelstelling | Activiteiten/prestaties | Resultaten/indicator |
|---|---|---|---|
| Stimuleren ruimtelijke kwaliteit | Samenwerken aan een mooi en aantrekkelijk Drenthe, koesteren van kernkwaliteiten, tegengaan van verrommeling en stimuleren van zuinig ruimtegebruik | ■ Onderzoeken ontwikkeling van een atelier Mooi Noord Nederland<br>■ 20 Xplorelab-ateliers organiseren<br>■ Uitvoeren Eo Wijersprijsvraag in de Veenkoloniën<br>■ Verdiepingsslag kernkwaliteiten maken volgens de systematiek van het Cultuur Historisch Kompas, ofwel uitvoering motie Landschap<br>■ Onderzoeken visie op TT-circuit | ■ Atelier Mooi Noord Nederland<br>■ Doorontwikkeld Xplorelab<br>■ Winnende concept Eo Wijersprijs is uitgevoerd<br>■ Instrument beschikbaar voor het beoordelen van de kernkwaliteiten in ruimtelijke plannen<br>■ Meerjaren Uitvoeringsprogramma TT-circuit in relatie tot de Florijnas |
| Een leefbaar en vitaal Drenthe, volgens het beleidsadvies bevolkingsdaling 'Van groei naar bloei' | ■ Inspelen op gevolgen bevolkingsdaling en regionaal afstemmen woningbouwopgave<br>■ Ontwikkelen lange termijn strategie waarbinnen verbindingen tussen inspanningen van partners een plek krijgen. Zie ook motie Vitaal platteland | ■ Stimuleren bewustwording en actieve houding partners<br>■ Vergroten kennis over de effecten van bevolkingsdaling en inzicht krijgen in de specifieke krimpopgaven<br>■ Stimuleren en faciliteren regionale samenwerkingsprocessen/-projecten<br>■ Gegevens verzamelen en monitoren inzake demografie en woningbouw<br>■ Sturen op het opstellen van regionale woonvisies | ■ Kengetallen bepalend voor de Krimp<br>■ Uitvoeringsprogramma motie Vitaal platteland, voor wat betreft het onderdeel krimp<br>■ Bevolkingsprognoses inzichtelijk<br>■ Diverse woningmarktberichten<br>■ 3 Regionale Woonvisies |

## 5.2 Stedelijke ontwikkeling (ISV)

### Ontwikkelingen

Wij onderzoeken de mogelijkheden om, passend bij onze sterkere focus, onder meer de resterende ISV-budgetten gerichter in te zetten op ons speerpunt demografische ontwikkeling. Hierbij is de statenmotie 2010-28 Vitaal platteland relevant.

| Beleidsopgave | Doelstelling | Activiteiten/prestaties | Resultaten/indicator |
|---|---|---|---|
| Bevorderen van fysieke kwaliteit van de leefomgeving | Bevorderen van kwaliteit en differentiatie van woningvoorraad door de inzet van ISV3 budgetten | Budgetten toekennen op basis van het beleidskader en de tenderregeling Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV3) en meer focus aanbrengen | Aantal gemeentelijke projecten waaraan een ISV budget is toegekend, afhankelijk van het aantal inschrijvingen en toekenningen op de tender |

### Toelichting

Door op een creatieve manier middelen in te zetten, willen we met minder, meer bereiken. Dit gaan we realiseren via de eerder genoemde gebiedsagenda's.

## 5.3 Vitaal Platteland (inclusief Zuid- en Oost-Drenthe en Stuurgroep Veenkoloniën)

### Ontwikkelingen

In het Bestuursakkoord is voorgesteld dat 'provincies verantwoordelijk worden voor de inrichting van het landelijk gebied en voor het regionale beleid voor natuur, recreatie en toerisme, landschap, structuurversterking van de landbouw en leefbaarheid. Zij stemmen dat integraal af met de uitvoering van het provinciale en gemeentelijke ruimtelijke ordenings-, water- en milieubeleid. De provincies voeren de bovenlokale regie.
De rol van het Rijk beperkt zich voor de natuurkwaliteit van gebieden tot het stellen van kaders op grond van internationale en Europese verplichtingen (doelen voor het natuurbeleid) en tot de strategische nationale ruimtelijke planning'.

In IPO-verband zijn de volgende voorwaarden gesteld om te komen tot een Deelakkoord Natuur: 'In het perspectief van overeenstemming over de (herijkte) EHS, voldoende structurele modellen voor beheer van die EHS, afronding van Recreatie om de Stad (RodS), de zeggenschap over de grondvoorraad en de decentralisatie zijn de provincies in beginsel bereid binnen de lopende bestuursovereenkomsten ruimte te zoeken voor de bezuinigingen in het regeerakkoord van € 600 miljoen op het ILG tot 2014. De uitkomsten van de onderhandelingen over het Deelakkoord Natuur zullen grote gevolgen hebben voor de uitvoering van de provinciale kerntaak natuur'.

| Beleidsopgave | Doelstelling | Activiteiten/prestaties | Resultaten/indicator |
|---|---|---|---|
| Behoud en ontwikkeling van de ruimtelijke en sociaal-economische structuur op het platteland | Beleidskader visie en strategie vitaal platteland, uitgewerkt naar de drie gebieden uit de realisatiestrategie van de omgevingsvisie | ■ Beleidskader Vitaal Platteland<br>■ Gebiedsagenda's landelijk gebied<br>■ Uitvoeringsprogramma Vitaal Platteland<br>■ Agenda voor de Veenkoloniën<br>■ Onderzoek naar de Blauw Groene Gordel<br>■ herijking en prioritering niet ILG doelen<br>■ Bevordering agrobiodiversiteit | ■ Programma Vitaal Platteland<br>■ Afgerond Gebiedsprogramma 2012<br>■ Afgeronde herijking ontwikkelingsperspectief<br>■ Afgerond MIRT-onderzoek Blauw Groene gordel |
| | Een combinatie van natuur en cultuurlandschappen vormt de basis voor een nieuwe economische motor, en genereert middelen voor afronding en beheer van de EHS en de versterking van de toeristisch-recreatieve structuur | Verkennen van en visie ontwikkelen op alternatieve financiering realisatie natuurdoelen en landschap in Verkenningsrapport en visiedocument (pilot Zuid-West: Drents Friese Wold, Dwingelderveld en Holtingerveld) | Verdienmodel plattelandsontwikkeling met werkzame alternatieve financieringen |

| Beleidsopgave | Doelstelling | Activiteiten/prestaties | Resultaten/indicator |
|---|---|---|---|
| | Continueren inzet conform de Beheer&Inrichtings Plannen (BIP) van de drie Nationale Parken Drents-Friese Wold, Drentsche Aa en Dwingelderveld. Vanuit plattelandsontwikkeling gericht op 2 (van de 4) doelen:<br>1. Natuurgerichte recreatie<br>2. Educatie en communicatie | Herijking Beheer- en Inrichtingsplannen in samenwerking met inwoners, omwonenden, gebruikers en (recreatie)ondernemers. | Realiseren geherijkte jaarlijkse bestedingenplannen |
| | Een vitaal Nationaal Landschap Drentsche Aa, waarvan het recreatief gebruik wordt gestimuleerd. | Realiseren Uitvoeringsprogramma 2007-2013, samen met onze partners, inwoners en ondernemers. | Ambitie van het Uitvoeringsprogramma is omgezet in concrete projecten |
| Landbouwstructuurversterking | Integrale realisatie EHS, structuurverbetering landbouw, waterberging, infrastructuur, etc. | Inrichten taskforce ruimtelijke structuur, kavelruilfaciliteiten<br>Herijking en prioritering diverse landinrichtingsafspraken | ■ Functionele Taskforce ruimtelijke structuur<br>■ Diverse landinrichtingsafspraken |
| Uitvoering Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB) | Optimale benutting van de mogelijkheden die het GLB voor Drenthe biedt | Visie opstellen op optimale benutting van de mogelijkheden die het GLB voor Drenthe biedt | 1. Drentse lobbypunten zijn in 2012: gedeeld met LTO, waterschappen, TBO's, agribusinessketen;<br>2. ingebracht in SNN verband;<br>3. (via SNN) ingebracht in IPO-verband;<br>4. (via SNN) kenbaar gemaakt aan het Rijk;<br>5. (via SNN) kenbaar gemaakt aan de Europese Commissie |

## Wat mag het kosten?

| | | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Product | Realisatie 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 | Begroting 2015 |
| Lasten | | | | | | | |
| | Product 5.1. Algemeen ruimtelijke ordening (incl Regiovisie Groningen-Assen) | 4.529.641 | 3.660.274 | 4.296.114 | 1.816.114 | 1.816.114 | 1.816.114 |
| | Product 5.2. Stedelijke ontwikkeling (ISV) | 2.383.442 | 3.749.922 | 1.798.531 | 1.359.974 | 1.247.788 | 6.070 |
| | Product 5.3. Vitaal platteland (inclusief Zuidoost Drenthe en Stuurgroep Veenkoloniën) | 4.138.209 | 4.557.853 | 3.795.315 | 4.049.748 | 6.759.158 | 6.862.892 |
| | Totaal | 11.051.292 | 11.968.049 | 9.889.960 | 7.225.836 | 9.823.060 | 8.685.076 |
| Baten | | | | | | | |
| | Product 5.1. Algemeen ruimtelijke ordening (incl Regiovisie Groningen-Assen) | -1.200 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Product 5.2. Stedelijke ontwikkeling (ISV) | 84.513 | 562.545 | 0 | 0 | 0 | 0 |

| | | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Product | Realisatie 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 | Begroting 2015 |
| | Product 5.3. Vitaal platteland (inclusief Zuidoost Drenthe en Stuurgroep Veenkoloniën) | 106.845 | 1.338.000 | 1.338.000 | 1.338.000 | 4.176.900 | 4.176.900 |
| | Totaal | 190.158 | 1.900.545 | 1.338.000 | 1.338.000 | 4.176.900 | 4.176.900 |
| Bestemming resultaat | subtotaal voor bestemming | 10.861.134 | 10.067.504 | 8.551.960 | 5.887.836 | 5.646.160 | 4.508.176 |
| | reserve provinciaal aandeel ILG | -950.000 | | | | | |
| | Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | | 5.468.000 | 2.990.000 | 1.400.000 | 1.000.000 | |
| | Saldo verrekening met reserves | -950.000 | 5.468.000 | 2.990.000 | 1.400.000 | 1.000.000 | 0 |
| Saldo | | 11.811.134 | 4.599.504 | 5.561.960 | 4.487.836 | 4.646.160 | 4.508.176 |

## Verklaring van verschillen

| Product 5.1. Algemeen ruimtelijke ordening (incl Regiovisie Groningen-Assen) | |
|---|---|
| Stimulering Drentse woningmarkt | 884.840 |
| Kosten actualisatie regiovisie Groningen-Assen | -94.000 |
| Vervallen budget Tegengaan (verdere) verrommeling landschap (5.4e) | -250.000 |
| Vervallen budget Bevolkingsdaling | -300.000 |
| Inzet op specifieke ontwikkelingen | 250.000 |
| Atelier Mooi Drenthe | 200.000 |
| Diversen | -55.000 |
| saldo product | 635.840 |

| Product 5.2. Stedelijke ontwikkeling (ISV) | |
|---|---|
| Vervallen budget Attractieve steden | -2.000.000 |
| Uitgaven ISV III | 611.154 |
| saldo product | -1.388.846 |

| Product 5.3. Vitaal platteland (inclusief Zuidoost Drenthe en Stuurgroep Veenkoloniën) | |
|---|---|
| Uitvoeringskosten pMJP | -76.623 |
| Vitaal Platteland (Impuls sev) | -575.000 |
| Stimulering en verbreding van de plattelandseconomie (8.1) | 1.051.567 |
| Verbeteren leefbaarheid (8.2) | -1.050.000 |
| Afschrijving en toegerekende rente | -112.482 |
| saldo product | -762.538 |

| saldo verschillen | |
|---|---|
| Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | -1.515.544 |

# Programma 6
# Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem

## Missie

Een hoogwaardige leefomgevingskwaliteit is één van de belangrijkste randvoorwaarden voor een duurzame ontwikkeling van onze provincie en waar we actief op inzetten. Op watergebied richten we ons op het vasthouden van water en het verbeteren van waterveiligheid en -kwaliteit.

## Inleiding

Belangrijke randvoorwaarde voor duurzame ontwikkeling is een hoge omgevingskwaliteit. Drenthe is relatief schoon en er is rust en stilte. Die kwaliteiten willen we behouden. De komende periode richten we ons op de uitvoering van onderzoeksverplichtingen voor kwaliteit van lucht en geluid.

De omgevingskwaliteit wordt bevorderd door Europese, nationale en provinciale wet- en regelgeving. Een adequaat niveau van vergunningverlening en handhaving is daarbij het belangrijkste instrument. Naast goede uitvoering van onze eigen wettelijke taken zetten wij ons daarom in voor de totstandkoming van een regionale uitvoeringsorganisatie om samen met de Drentse gemeenten de uitvoering breed te verbeteren. Door de taken voor vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) binnen de provinciale organisatie bij elkaar te brengen zetten we een eerste stap richting dit doel.

In de Omgevingsvisie hebben we een zoekgebied in Oost- en Zuidoost-Drenthe opgenomen voor grootschalige windenergie. We begeleiden de besluitvorming rond initiatieven voor de realisatie van windenergieparken in het zoekgebied. We beschouwen de productie van duurzame energie ook als verdienmodel voor de landbouw en voor natuur- en landschapsbeheer.

De Structuurvisie Ondergrond is een primeur in Nederland en onze leidraad voor het gebruik van de ondergrond. We verdiepen en actualiseren onze visie in samenwerking met onze partners en kennisinstellingen, zoals de RUG, om in te spelen op nieuwe kennis en ontwikkelingen en het innovatieve karakter verder te versterken.

Klimaatverandering vergroot de kans op droogte en wateroverlast. Daarom zetten we onze inspanningen voort, om samen met de waterschappen wateroverlast te voorkomen (WB21 doelen voor 2015) en de kwaliteitsdoelstellingen (Europese Kaderrichtlijn Water, KRW) te realiseren. Daarnaast focussen wij ons op het vasthouden van grond- en oppervlaktewater om perioden met droogte te overbruggen. In deze collegeperiode maken we duidelijk hoe we door het vasthouden van water minder afhankelijk zijn van IJsselmeerwater. Dit bepaalt tevens onze inzet in het zoetwaterprogramma van het Deltaplan. Met de focus op het vasthouden van water sluiten wij aan bij het beleid in onze Innovatieve grondwatervisie, waarin voor de lange termijn

de waarde van het grondwater wordt gekoesterd (het blauwe goud) en tegelijk wordt benut voor ruimtelijk-economische ontwikkeling.

## 6.1 Grondwater en waterhuishouding (incl. waterschappen en peilbeheer)

### Ontwikkelingen

De Rijksbezuiniging in het natuur dossier heeft ook haar weerslag op de realisatie van de doelen van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW), omdat hiervoor dezelfde middelen worden gebruikt (werk met werk). Dit betekent dat we samen met de waterschappen naar andere oplossingen zoeken om de wateropgave mede te financieren, zoals het toepassen van groen-blauwe diensten.

Vanuit onze kaderstellende rol richten wij ons deze bestuursperiode meer op het omgaan met perioden van droogte als gevolg van de verandering van het klimaat. Het behoud van de zoetwatervoorziening als onderdeel van het Deltaprogramma is voor de landbouw in Drenthe belangrijk en bij de uitwerking van de innovatieve grondwatervisie kijken we naar de mogelijkheden voor het benutten van grondwater. De uitwerking van de grondwatervisie maakt duidelijk hoeveel grondwater beschikbaar is en hoe dit grondwater benut wordt voor de landbouw, natuur, energie en drink- en industriewater. De beschikbaarheid van goed grondwater draagt hiermee bij aan ruimtelijke ontwikkelingen. In het MIRT traject Blauw Groene Gordel onderzoeken we in noordelijk verband de mogelijkheden van het Drentse grondwater.

In het Bestuursakkoord Water zijn voor alle taken in het waterbeheer afspraken gemaakt. Niet meer dan twee overheden zijn betrokken bij een taak. Voor het regionaal waterbeheer is afgesproken dat de provincie de kaders stelt (doelen) en toezicht houdt op de uitvoering door de waterschappen. Voor de provincie heeft dit geen financiële gevolgen. In samenhang hiermee is er een schaalvergroting van de waterschappen gaande. Naar verwachting worden in deze bestuursperiode besluiten genomen over de fusie van twee of meer waterschappen. In 2012 krijgt de voorbereiding hierop verder vorm.

| Beleidsopgave | Doelstelling | Activiteiten/prestaties | Resultaten/indicator |
|---|---|---|---|
| Een klimaatbestendig (grond)watersysteem voor de lange termijn | Koesteren en benutten Drents grondwater (Innovatieve grondwatervisie) | ■ Uitwerken provinciale rol/ realisatiestrategie<br>■ Haalbaarheidsanalyse van het concept 'wateroogsten' in landelijk gebied (bijv. Waterhouderij) | ■ Beschikbaarheid van grondwater voor verschillende functies in m3<br>■ Voortgangsrapportage uitwerking grondwatervisie |
| | Inzicht in consequenties van de klimaatverandering voor de wateropgave | ■ Gezamenlijke onderzoeksagenda met de waterschappen<br>■ Uitwerken gevolgen klimaatverandering in de beekdalen | ■ Visiedocument 2012; strategie beekdalen en behoud veengebieden |
| | Deltaprogramma:<br>behoud zoetwatervoorziening van Drenthe en bepalen toekomstige waterbehoefte | ■ Uitwerken klimaatscenario's (2e fase regionale droogteonderzoek) | ■ Inzicht in waterbehoefte in m3 en knelpunten |
| Realisatie van een robuust watersysteem in 2015/2027 | Realisatie doelen voor de KRW in 2015/2027 zoals opgenomen in de factsheets (vastgesteld PS 16 december 2009) | ■ Regie voeren op realisatie KRW doelen<br>■ Monitoring grondwater | ■ Mid-term review voor grond- en oppervlaktewaterlichamen<br>■ Voortgangsrapport KRW voor GS en ter info aan PS |

| Beleidsopgave | Doelstelling | Activiteiten/prestaties | Resultaten/indicator |
|---|---|---|---|
| | ■ Uitvoeren WB21 afspraken: het gehele watersysteem voldoet in 2015 aan de normen voor regionale wateroverlast;<br>■ de regionale keringen voldoen in 2015 aan de daarvoor vastgestelde normen;<br>■ alle aangewezen bergingsgebieden zijn in 2015 gerealiseerd | ■ Jaarlijkse rapportage aan GS van de uitvoering convenant Meppelerdiep.<br>■ Faciliteren aanleg waterbergingsgebieden (procedures)<br>■ Samen met de provincies Groningen en Overijssel en de waterschappen uitwerken Europese Richtlijn Overstromingsrisico's | ■ Ingerichte waterbergingsgebieden Z-Dr. in 2015<br>■ Waterakkoord Meppelerdiep en Overijsselsche Vecht + draaiboek<br>■ Overstromingsrisico- beheerplan in 2015 |
| | Grondwaterbescherming | ■ Aangaan convenanten op basis van uitvoeringsprogramma's -Regie uitvoering uitvoeringsprogramma's<br>■ Uitvoeren nota gewasbeschermingsmiddelen | ■ Grondstof voor de drinkwatervoorziening voldoet in 2015 aan KRW doel<br>■ Certificering Drentse overheidsorganisaties in 2015 |
| | Regionale invulling landelijke campagne 'Nederland leeft met water' | ■ Twee communicatieprojecten met de waterschappen en de gemeenten | ■ Project 'Beeldschoon water' is uigevoerd |
| | Water is mede ordenend bij ruimtelijke ontwikkelingen. | ■ Vaststellen provinciaal (water) belang bij ruimtelijke plannen<br>■ Beoordelen en begeleiden van hydrologisch onderzoek | ■ Robuust watersysteem (WB21 en KRW doelen, grondwaterbescherming) |
| Integrale gebiedsgerichte waterprojecten | Realisatie van de wateropgave (WB21 en KRW) in Drenthe | ■ Regie op de uitvoering van synergieprojecten<br>■ Uitwerken blauw-groene gordel Noord-Nederland<br>■ Inzetten van middelen voor 'blauwe en groene diensten'<br>■ Participeren in gebiedsontwikkeling Ruinen-Uffelte | ■ Vijf synergieprojecten in uitvoering of gereed en twee in voorbereiding<br>■ 2 of 3 projecten in beekdalen waarbij de wateropgave en landbouwdoelen worden gerealiseerd.<br>■ Inrichtingsplan voor Ruinen-Uffelte |
| | Aanpak verdroging in de 8 Top-gebieden conform plan van aanpak verdroging | ■ Regie op uitvoering verdrogingsbestrijding in de 8 TOP -gebieden<br>■ bijstellen ambitie op basis van uitkomst ILG bezuiniging<br>■ Monitoring verdroging | ■ Vier top-gebieden in uitvoering /uitgevoerd (Peizerdiep, Fochteloërveen, Dwingelderveld en Elperstroom) en vier top-gebieden in voorbereiding (Drents Friese Wold, Reest, Bargerveen en Drentse Aa) |
| Uitvoeren wettelijke taken op basis van de waterwet en andere wetten | Uitvoeren waterwet/waterschapswet | ■ Vaststellen interne werkwijze financieel toezicht waterschappen<br>■ Relatiebeheer voeren met waterschappen | ■ Verslag financieel toezicht<br>■ Vier bestuurrapportages van de waterschappen |
| | Schaal van waterschappen passend bij de (uitgebreide) taak van het waterschap en die bij draagt aan het voorkomen van ambtelijke en bestuurlijke drukte | ■ Voorbereiding fusie van twee of meer waterschappen | ■ PS-besluit fusie waterschappen in 2013 |

| Beleidsopgave | Doelstelling | Activiteiten/prestaties | Resultaten/indicator |
|---|---|---|---|
| | Uitvoeren zwemwaterrichtlijn voor schoon en veilig zwemwater | ■ Aanwijzen zwemwaterplassen in afstemming met burgers | ■ Formeel aangewezen zwemwaterplassen |
| Goed kwalitatief en kwantitatief beheer van de Drentse grondwatervoorraad | Kennis van de toestand van het grondwater | ■ Onderhoud grondwatermodel MIPWA<br>■ Faciliteren onderzoek | ■ Diverse projecten gericht op actief grondwaterbeheer (zuinig omgaan met grondwater)<br>■ Bijdrage aan de landelijke database met gegevens van het grondwater<br>■ Beleidevaluaties en voortgangsrapporten (zoals voor KRW)<br>■ Operationeel primair grondwatermeetnet<br>■ Meetnet verdroging<br>■ Meetnet grondwaterkwaliteit |

### Toelichting

**Water**
Voor grondwateronttrekkingen wordt een provinciale belasting per kubieke meter geheven. Deze opbrengst draagt bij aan de kosten van de uitvoering van de grondwaterwerkzaamheden door de provincie.

## 6.2 Ontgrondingen

### Ontwikkelingen

Het kabinet is voornemens om de Ontgrondingenwet in te trekken en de betreffende regelgeving onder te brengen in de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) en de Waterwet. De dieptewinningen zullen in ieder geval bij de provincie blijven.

| Beleidsopgave | Doelstelling | Activiteiten/prestaties | Resultaten/indicator |
|---|---|---|---|
| Een goede grondstoffenvoorziening in Drenthe | Op een verantwoorde wijze voldoen aan de behoefte aan oppervlaktedelfstoffen | In 2012 wordt een nieuwe Ontgrondingennota vastgesteld. | Een nieuwe Ontgrondingennota. |

### Toelichting

Zandwinning en behoefte aan zand heeft ook een relatie met de mate van hergebruik van grondstromen en bouwstoffen. Er wordt nader onderzoek naar de grondstromen en verantwoord hergebruik gedaan.

## 6.3 Milieubeleid en ondergrond

### Ontwikkelingen

In noordelijk verband wordt gewerkt aan een nieuw energieakkoord met het rijk. Door de stichting Borg wordt een nieuw projectplan opgesteld voor opslag van $CO_2$ onder zee. Er komt Europees en landelijk beleid voor ondergrondse berging van kernafval.
Het vergroenen en verduurzamen van het Gemeenschappelijk landbouwbeleid (Europees beleid) biedt kansen voor het bevorderen van duurzame kringlooplandbouw.
Zoals in de omgevingsvisie is aangekondigd geven we een uitwerking van onze ambities voor het bodembeleid in de nog vast te stellen bodemvisie. Dit betekent dat de doelstellingen voor bodembeleid nog aangepast kunnen worden.

| Beleidsopgave | Doelstelling | Activiteiten/prestaties | Resultaten/indicator |
|---|---|---|---|
| Duurzaam gebruik van de ondergrond voor alle gewenste functies | Diep onder Drenthe. Bijdragen aan de doelen voor klimaat en energie; 30% reductie CO2, 20% duurzame energie, 2% energiebesparing. Aandeel Bodemenergie: 55% van Drentse reductiedoelstelling | ■ Beleidsbeïnvloeding voor verantwoorde winning en opslag<br>■ Advisering over vergunningverlening door het rijk | Beleidsbeïnvloeding op nationaal en Europees niveau |
| | Stimuleren gebruik van geothermie in Drenthe | In het kader van het programma Klimaat en Energie stimuleren van het ontwikkelen van geothermieprojecten in Assen, Noordenveld en Hoogeveen; opstellen van een projectplan voor implementatie van geothermie in Drenthe. | Beoogd effect> 282 kton CO2-reductie in 2020 |
| | Stimuleren versnelde groei van de aanleg van systemen voor warmte- en koudeopslag | In het kader van het programma Klimaat en Energie stimuleren van de aanleg van WKO-systemen door gerichte bijdragen in klimaatcontracten met gemeenten, voorlichting en stimulering van direct belanghebbenden, goede voorlichting via de website met uitleg over de mogelijkheden en geldende voorwaarden in de provincie Drenthe. | Beoogd effect van 300 tot 400 kton CO2-reductie in 2020 |
| | Beïnvloeding van rijksbeleid voor opslag kernafval en perslucht | Technische studie naar (on) geschiktheid van opslag kernafval in zoutkoepels | Rapport over (on)geschiktheid van opslag kernafval in zoutkoepels |
| | | Technische studie naar geschiktheid van opslag perslucht | Rapport over geschiktheid van opslag perslucht |
| | Kunnen inspelen op nieuwe kennis en ontwikkelingen | Actualisatie van de Structuurvisie Ondergrond | Herziene Structuurvisie Ondergrond |
| Duurzaam gebruik en beheer van de bodem voor alle gewenste functies | De bodem in Drenthe wordt duurzaam gebruikt en beheerd | Opstellen van een integrale bodemvisie | Uitwerking Omgevingsbeleid en prioriteiten bodembeleid bepalen. |

| Beleidsopgave | Doelstelling | Activiteiten/prestaties | Resultaten/indicator |
|---|---|---|---|
| | | Verlagen van ammoniakemissie | Draagkracht van de natuur wordt in 50% van de gebieden niet meer overschreden. |
| | | Project: Duurzaam boer blijven voor melkveehouderij | 130 deelnemers en bewustwording bij 25 % van de melkveehouders |
| | | Project: Veldleeuwerik Drenthe, integrale verduurzaming akkerbouwsector | 100 deelnemers en bewustwording bij 25 % van de Drentse akkerbouwers |
| | Verlagen van de CO2-emissie in veengebieden. | Plan van aanpak opgesteld om de veenoxidatie tegen te gaan | Uitvoeringsprogramma is in werking |
| | Adviseren en begeleiden Plan m.e.r. | Toepassen van het instrument m.e.r. bij de besluitvorming van gemeenten en waterschappen en daarmee een meer duurzaam beleid | Toepassing van het instrument m.e.r. Voorbeeldfunctie provincie en advisering in procedures |
| Omgaan met de veranderingen in het klimaat | Kennisverbreding en projecten voorbereiden en uitvoeren | Uitvoeren van diverse projecten zoals Energy Landscapes in Transition in Europe (ELITE) en klimaatlandschap Achterste Diep | Gebiedsgerichte invulling aangepast aan klimaatverandering |
| | Huidige ruimtelijke kwaliteit van Drenthe behouden en waar mogelijk te verbeteren. | Uitvoering geven aan de samenhang in ruimtelijke kwaliteit (Mooi Drenthe), Gebiedsagenda Noord-Nederland en biomassa uit het landschap. | Realisatie van windenergie, duurzame energie afkomstig uit biomassa, water als blauwe ontwerpdraad en energie-infrastructuren |
| | | Onderzoek naar invulling licht- en duisternisbeleid | ■ Visie op licht- en duisternisbeleid<br>■ Aanpassing op beleid in de POV |
| | Organiseren Encore-conferentie t.b.v. Europees milieubeleid | Voorbereidende werkzaamheden | Conferentie in 2012 |
| Behalen doelen duurzaamheid en klimaat & energie | Stimuleren van duurzame ontwikkeling en projecten gericht op de reductie van CO2-emissie. | ■ Inzet beleidsinstrumenten<br>■ Evaluatie van LvDO 2008-2011<br>■ Verkenning op Rijksplannen LvDO 2012-2015 i.r.t. NME | Afronden van de LvDO-projecten in 2012 |
| Realisatie van energiebesparende activiteiten bij 100.000 woningen (nieuwbouw en bestaand) | Energiebesparing bij 100.000 woningen in Noord-Nederland | In Drenthe zijn 5 koploperprojecten energiezuinige nieuwbouw aangewezen. | Tot 2015 voldoen jaarlijks 3000-3500 bestaande woningen aan de ambities uit het 100.000 woningenplan in Drenthe |
| 'Een veilig Drenthe' | Het versterken en verbeteren van de kennis en de uitvoering van de externe veiligheidtaken bij de samenwerkingspartners | Nieuw convenant provincie-gemeenten-HVD voor de periode 2011-2014 | Afronding samenwerkingsovereenkomst 2011-2014 |
| | | Coördinatie programma en uitvoering | Jaarprogramma 2012 |

## 6.4 Luchtverontreiniging

### Ontwikkelingen

De acties uit het Provinciaal Actieplan Luchtkwaliteit Drenthe 2009-2012 zijn begin 2011 uitgevoerd als onderdeel van het actualisatie-onderzoek naar de luchtkwaliteit in Drenthe. Daaruit zijn diverse punten gekomen die tot vervolgacties voor 2012 leiden.

| Beleidsopgave | Doelstelling | Activiteiten/prestaties | Resultaten/indicator |
|---|---|---|---|
| Inzet op goede lucht-kwaliteit en acceptabele geluidsbelasting | Behoud en verbetering luchtkwaliteit | Monitoring wordt uitgevoerd in aansluiting bij het rijksprogramma NSL | Uitvoering van actieplan lucht-kwaliteit Drenthe 2009-2012 waarmee mogelijke knelpunten in de toekomst worden voorkomen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van geactualiseerde informatie over de luchtkwaliteit in Drenthe (onderzoeks-resultaat 2011) |
| | Acceptabel houden en verminderen geluids-belasting | Actieplan EU-geluidsbelastingkaart waarmee mogelijke knelpunten in de toekomst kunnen worden voorkomen.<br>Mede uitwerken van de kernkwali-teiten stilte en duisternis. | Oplevering van een actieplan (tweede tranche), 1 kaart met beleidskeuzes |
| | 100.000 voertuigen op alternatieve brand-stoffen in 2015 in Noord-Nederland | Versnelling toepassing groen gas, o.a. realisatie van 3 aardgasvul-punten in Drenthe<br>Ontwikkeling lobbystrategie gunstige financiële regeling | De TAB-2009 regeling gereed. Voorbeeldfunctie overheid: eerste auto's provincie op alternatieve brandstoffen en in Drenthe 100 auto's in 3 gemeenten op groen gas |
| | Bijdrage aan beleidsdoel CO2-emissie-reductie, opwekking van duurzame energie en economische beleidsdoelen | Uitbouw van organisatiestruc-tuur (o.a. stuurgroep), opstellen gebiedscontracten en intentiever-klaringen, benutting restwarmte en ontwikkeling energietechno-logie. | Dit leidt o.a. tot een groen gas hub, windturbinepark en energienetwerken in een ETP |

### Toelichting

In het kader van de EU-richtlijn Omgevingslawaai wordt op basis van de in 2011, door GS, vastgestelde geluidskaarten voor de tweede tranche (provinciale wegen met een meer dan 8.000 motorvoertuigen per etmaal) een actieplan opgesteld. Dit plan is een vervolg op het, in april 2010, vastgestelde actieplan voor de eerste tranche. Hiermee voldoet de provincie aan de verplichting invulling te geven aan de EU-richtlijn.

## 6.5 Vergunningverlening en handhaving/RUD

### Ontwikkelingen

Het rijksbeleid is er op gericht dat er in 2013 een Regionale Uitvoeringsdienst (RUD) is. De provincie heeft daarbij een aantal rollen. De provincie is regisseur van het proces om te komen tot één RUD in Drenthe, de provincie brengt taken in bij die RUD en de provincie wordt één van de opdrachtgevers van de RUD. Naast van de provincie zullen ook de 12 gemeenten taken inbrengen. Vooral taken op het gebied van vergunningen, toezicht en handhaving. De provincie toezichthoudende taken richting medebesturen (waterschappen, gemeenten) groeien steeds meer naar elkaar toe. Ook wordt juist op dit taakgebied steeds intensiever samengewerkt met Groningen en Fryslân omdat per taak veelal slechts één medewerker per provincie de benodigde kennis bezit.

**Wabo**
De werkwijze tussen de gemeenten, waterschappen en provincies is vastgelegd in een dienstverleningsovereenkomst. Door nieuwe wijzigingen is het nodig deze dienstverleningsovereenkomst te herzien.

**Groene wetgeving**
Het rijk is van plan de Natuurbeschermingswet 1998, de Flora- faunawet en de Boswet één natuurwet samen te brengen. De provincie Drenthe is betrokken bij het formuleren van het concept wetsvoorstel.

Drenthe werkt mee aan de landelijke ontwikkeling en invoering van de Programmatische aanpak stikstof om de impasse waarin de vergunningverlening voor de Nb-wet 1998 verkeerd vlot te trekken. In de tussentijd is met terreinbeherende organisaties, LTO Noord en de Milieufederatie Drenthe het Groenmanifest ontwikkeld. Dit moet bijdragen aan het vlottrekken van de impasse waarin de vergunningverlening thans verkeert.

De uitvoering van de Boswet ligt formeel bij ministerie van ELI via de Dienst Regelingen. Praktisch wordt ze uitgevoerd door de provincie. Het ligt in de bedoeling dit te veranderen, waarbij de provincie ook formeel verantwoordelijk wordt voor de uitvoering.

**Overige wetgeving**
Het rijk is voornemens om in 2012 de Drank- en horecawet aan te passen. GS wordt anders dan nu geen bevoegd gezag meer voor gemeentelijke inrichtingen. Het kabinet is voornemens om de Ontgrondingenwet onder te brengen in de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) en de Waterwet. Naar verwachting per 1 januari 2013. Voor een deel zal burgemeester en wethouders het bevoegd gezag worden. De grote en langdurige winningen zullen in ieder geval bij de provincie blijven. Momenteel werkt het ministerie van Infrastructuur en Milieu aan een voorontwerp. Mogelijk dat een en ander nog wordt vertraagd door de ontwikkelingen rondom een nieuwe Omgevingswet.

Het beleid over de stiltegebieden in de POV wordt aangepast. Daarbij ontstaat een ontheffingsmogelijkheid. De consequenties voor de handhaving zullen in 2012 duidelijk worden.

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Algemeen | Het realiseren van één RUD in Drenthe om daarmee de uitvoering van de vergunning-verlening en handhaving Drenthe-breed te verbeteren | Kwaliteitsverbetering op het gebied van toezicht, vergunnings-verlening en handhaving door samenwerking met de Drentse gemeenten in regionale uitvoe-ringsdienst (RUD) | Bij positieve besluitvorming met partners plan van aanpak invoe-ring RUD (Regionale Uitvoerings-diensten) uitvoeren (eventueel reorganisatie) |
| | Samenwerking met andere bevoegde gezagen door ketenhandhaving, Samenwer-kingHandhaving Drenthe (SHD), Noordelijke samenwerking en overleg met Buitengewoon Opsporing Ambtenaren (BOA's) | Door samenwerking met andere vergunningverlenende of handha-vingsinstanties zowel de kwaliteit, de effectiviteit als de efficiency verbeteren | ■ Op diverse gebieden samen met de partners projecten uitvoeren.<br>■ Samen met Groningen en Fryslân invulling geven aan taken.<br>■ Samen met de politie BOA's effectief benutten |
| | Uitvoeren IBT taken ten aanzien van de WABO en de archiefinspectie | Door interbestuurlijk toezicht onze bestuurlijke partners stimuleren hun taken op het gebied van de WABO en archieven goed uit te voeren | Één op één voorlichting, bezoeken met informerend en controle-rend karakter, rapportage aan de partners en, waar nodig, een verbetertraject |
| | 24 uurs bereikbaarheid voor burgers en bedrijven | Wij zijn 24 uur per dag bereikbaar om te reageren op overlast of incidenten buiten kantooruren. | ■ Klachten worden direct beoor-deeld.<br>■ Bij incidenten waar de provincie bevoegd is wordt direct gehandeld.. |
| WABO | Invullen wettelijke taken vanuit de de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (WABO) | Voorkomen en beperken milieube-lasting en hinder door bedrijven | ■ Afhandelen (vergunning) aanvragen, meldingen, verzoe-ken, VVGB's en adviesvragen ingevolge de Wabo<br>■ Toezicht op en indien nodig handhaven bij inrichtingen<br>■ Begeleiden en beoordelen van Milieueffectrapportages (MER).<br>■ Coördinatie Besluit Risico Zware Ongevallen (BRZO). |
| | Uitvoeren Wet Geluidhinder | Voorkomen of beperken geluid-hinder | ■ Verlenen ontheffingen<br>■ Coördineren zonebeheer<br>■ Uitvoeren en rapporteren geluidsmetingen bij inrichtingen |
| | Zorgen voor het effectief uitvoeren van de VTH taken | Beleidsontwikkeling vergunning-verlening, toezicht en handhaving gericht op borgen en verhogen effectiviteit van het instrumen-tarium | ■ Opstellen handhavings uitvoe-ringsprogramma (HUP)<br>■ Realiseren/implementeren van nieuwe en gewijzigde regelgeving<br>■ Accounthouderschap met betrekking TT-circuit en Attero BV.. |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| | Verhogen van de kwaliteit van het toezicht | Door gebruik van administratieve gegevens bij milieutoezicht de kwaliteit van het toezicht verhogen | Gebruiken gegevens van het Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA) bij de controles |
| Groene wetgeving | Een goede uitvoering van de Natuurbeschermingswet 1998 | Op basis van het PAS NB-wet evenwichtige vergunningen verlenen met het oog op de economische ontwikkelingen in Drenthe en het ecologisch herstel | ■ Landelijk invloed uitoefenen op de ontwikkeling van de PAS.<br>■ Controle van de ca 50 Nb-wet vergunningen en handhaving op het aantal dierplaatsen bij een bedrijf. |
| | Een goede uitvoering van de Flora- en faunawet | Hulp aan de burger indien deze schade en overlast ondervindt van een beschermde inheemse diersoort, waarbij de veroorzakende dieren zoveel mogelijk worden ontzien.<br>Dit door een uitvoerbare Wet Natuur en goede samenwerking met FBE Drenthe en gemeenten. | ■ gemeenten stellen een Steenmarterbeheerplan op<br>■ Gemeenten met plan krijgen voor 5 jaar een ontheffing van GS.<br>■ Afstemming met de FBE over een werkbare en juiste werkwijze mbt de wettelijk verplichte registratie ihkv ontheffingen en machtigingen Ffwet |
| | De dienst regelingen conform landelijke afspraken ondersteunen voor een goede uitvoering van de Boswet | Een uitvoerbare, transparante en consistente Wet Natuur.<br>Dit in goed overleg met de Dienst Regelingen. | Het adviseren over aanvragen aan de Dienst Regelingen en namens DR uitvoeren van controles en adviseren over handhaving. |
| | Uitvoering geven aan het convenant Naleefstrategie Natuurwetgeving | Uitvoering van het convenant van de provincies en E.L. en I. over de regierol voor een adequate naleving van de natuurwetgeving. | ■ uniformiteit provinciale regierol<br>■ met terreineigenaren de naleving van de natuurwetgeving meer prioriteit geven |
| Water | Uitvoeren WHVBZ | ■ Veilig en schoon zwemmen in de circulatiebaden.<br>■ Veilig zwemmen in oppervlakte water conform zwemwaterrichlijn<br>■ Aantal zwemplassen ingericht conform richtlijn | ■ Jaarlijks controle van de locatie.<br>■ Controle analyses waterkwaliteit<br>■ ca. 25 verleende ontheffingen<br>■ Jaarlijkse veiligheidscontroles<br>■ bewaken van de waterkwaliteit.<br>■ Plaatsen bebording zwemplassen |
| | Uitvoering waterwet/grondwaterbeheer | Vergunningen voldoen aan het POV, provinciaal beleid en registratieplicht grondwateronttrekkingen | behandelen aanvragen van burgers en bedrijven, o.a. voor Warmte Koude Opslag |
| | | Landelijk grondwaterregister | Beheer Landelijk grondwaterregister |
| | Uitvoering Drank- en horecawet | bijdragen aan de wetsdoelstelling | Jaarlijks controle van de inrichtingen. |
| Overige wetgeving | Uitvoeren Ontgrondingenwet | Op een verantwoorde wijze voldoen in de behoefte oppervlaktedelfstoffen | In- en extern advies, vergunningen, handhaving en bezwaar en beroep |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| | Uitvoeren POV | ■ Realiseren van het Ligplaatsen besluit<br>■ Vanuit handhaving bijdragen aan de bescherming van de gebieden<br>■ Uitritten laten voldoen aan provinciaal beleid | ■ Toezicht op het Ligplaatsen besluit.<br>■ Controle grondwaterbescher-mings-gebieden en Drentsche Aa gebied<br>■ Controle uitritten<br>■ Ondernemers attenderen op regels Stiltegebieden voor activiteiten |
| | Uitvoeren Vuurwerkbesluit | Zorgen voor veiligheid bij het afsteken van professioneel vuurwerk | Uitvoeren wettelijk taken ingevolge het vuurwerkbesluit |
| | Uitvoeren Wet Luchtvaart | Begrenzen milieuhinder door regionale burgerluchthavens | Uitvoeren provinciale wettelijk taken ingevolge de Wet luchtvaart |
| Externe veiligheid | Externe veiligheid (EV) | 'Een veilig Drenthe', versterken en verbeteren van de kennis en de uitvoering bij de partners door realisatie uitvoeringsprogramma | ■ Aanpassen ambities (nieuw programma, nieuwe Wro)<br>■ goede samenwerking met gemeen-ten en de Hulp Verle-ningsDiensten<br>■ ambities en doelen uit uitvoerings-programma EV 2011-2014 |

### Toelichting

**Externe veiligheid**
De RUD-vorming heeft mogelijk consequenties voor het uitvoeringsprogramma 2011-2014 Deze zullen meegenomen worden bij de vorming van de RUD.

## 6.6 Bodemsanering

### Ontwikkelingen

In het Convenant bodemontwikkelingsbeleid en aanpak spoedlocaties zijn afspraken tussen het Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen gemaakt over de aanpak van de spoed-locaties en verdere verbreding van het bodembeleid in 2015. Er is een geleidelijk proces gaande van overgang van sanering naar verbetering van bodemkwaliteit op gebiedsniveau. Aspecten daarvan zijn het voorkomen van bodemverontreiniging, hergebruik van grondstromen, het uitvoeren van het Besluit Bodemkwaliteit en meer integraal gebiedsgericht werken bij sanering (gebiedsgericht grondwaterbeheer).

Bij aanpassing van de Wet bodembescherming wordt een regeling opgenomen voor gebieds-gerichte aanpak van grootschalige verontreinigingen in het diepere grondwater. Ook hierin worden wij bevoegd gezag, maar we kunnen ook initiatiefnemer zijn tot een gebiedsgericht aanpak.

Bodembeleid gaat dus van sectoraal naar integraal, bodemsaneringbeleid wordt bodemontwikkelingsbeleid en saneren gaat naar beheren. Bodemkwaliteit wordt een centraal begrip op gebiedsniveau.

Ook bij het zoeken naar nieuwe bodemsaneringstechnieken wil de provincie voorop blijven lopen. De bij het project Evenblij te Hoogeveen ontwikkelde methode wordt nu op meerdere plaatsen in Nederland en daarbuiten toegepast. De verontreinigde grond wordt daarbij niet ontgraven maar er worden bacteriën met voedingsstoffen in de bodem geïnjecteerd tot ca. 10 meter diepte. De bacteriën breken de verontreinigden stoffen volledig af. Deze aanpak is door de provincie Drenthe samen met adviesbureaus en aannemers uit voornamelijk Noord-Nederland ontwikkeld. Bij de aanpak van de spoedlocaties voor 2015 zullen chemische wasserijen in Drenthe en elders in Nederland vaak op onder andere deze wijze worden gesaneerd.

Bij vorming van een RUD zal duidelijk zijn welke bodemtaken overgaan naar de RUD en welke taken (deels) bij de provinciale organisatie blijven.

| Beleidsopgave | Doelstelling | Activiteiten/prestaties | Resultaten/indicator |
|---|---|---|---|
| Bodemsanering | De bodem wordt geschikt gemaakt voor het gebruik dat maatschappelijk gewenst is | ■ · Voor 2015 zijn alle oude ernstige gevallen met onaanvaardbare risico's (spoed) gesaneerd of beheerst<br>■ · Tot 2030 wil Drenthe vooralsnog de ernstige gevallen in beeld brengen en met rijksgeld de maatschappelijke ontwikkelingen stimuleren.<br>■ · In 2030 is de totale verontreinigingsproblematiek beheerst. | uitvoeringsprogramma 2010-2014:<br>■ Vaststellen en aanpak spoedlocaties van derden<br>■ Voorbereiden en uitvoeren onderzoek/sanering door provincie (vangnetgevallen)<br>■ Uitvoeren wettelijke taken<br>■ Aanpak grootschalige verontreinigingen en ontwikkelen gebiedsgericht aanpak<br>■ Faciliteren aanpak stortplaatsen<br>■ Beleidsontwikkeling<br>■ Regierol (Bodemberaad; aanpak grootschalige grondwaterverontreiniging<br>■ Informatiebeheer |

## Toelichting

In juli 2009 hebben IPO,VNG, UvW en het kabinet een convenant gesloten over 1) besteding van rijksmiddelen voor bodemsanering 2010-2014; 2) verdere decentralisatie van het bodembeleid; 3) verbreding van het beleid met en voor de ondergrond; 4) versnelde aanpak van spoedlocaties en 5) introductie van gebiedsgericht beheer binnen duurzame gebiedsontwikkeling. Voor de periode 2015-2019 zullen in 2013 afspraken worden gemaakt over de afronding van de bodemsaneringsoperatie, het beheer van het grondwater, het borgen van de nationale belangen in de ondergrond en de daarbij horende instrumenten. Hiervoor zijn in beginsel rijksmiddelen beschikbaar.
In ons meerjarenuitvoeringsprogramma bodemsanering 2010 tot en met 2014 staat de werkwijze mbt de aanpak van bodemverontreiniging. Hierbij geldt ook de door GS vastgestelde bodemnota 'Werk maken van eigen bodem'. De bodemnota is in 2011 geëvalueerd en zal in 2012 worden herzien.

## 6.7 Aardkundige waarden, Bodembeheer en -gebruik

### Ontwikkelingen

De ambitie is om in 2012 opgenomen te worden in het European Geopark Network met het project Geopark de Hondsrug.

| Beleidsopgave | Doelstelling | Activiteiten/prestaties | Resultaten/indicator |
|---|---|---|---|
| Behoud en waar mogelijk herstel van aardkundige waarden als kernkwaliteit van Drenthe | Kennisoverdracht en bewustwording van aardkundige waarden bij doelgroepen. | Voorlichtingsbijeenkomsten, symposia, workshops voor gemeenten, waterschappen, terreinbeheerders, etc. | Bewustwording van het belang van aardkundige waarden bij externen en burgers Jaarlijks een onthulling aardkundig monument. |
| | Verbetering van de economische ontwikkeling en de leefbaarheid op de Hondsrug | Realisatie Geopark Hondsrug in 2013, door middel van toeristische productontwikkeling waarbij gebruik gemaakt wordt van de unieke geologie en cultuurhistorie van het gebied. | Het verkrijgen van UNESCO status |

## 6.8 Beheer afvalstoffen

### Ontwikkelingen

In het kader van de Bodemvisie geven we een andere invulling aan onze rol en ambitie bij het beheer van afvalstoffen.

| Beleidsopgave | Doelstelling | Activiteiten/prestaties | Resultaten/indicator |
|---|---|---|---|
| Verantwoord beheer van stortplaatsen in Drenthe | Nazorg stortplaatsen op orde | Sluiting stortplaats Meisner | Sluitingsverklaring in 2012 |
| | | Nieuw nazorgplan Attero | Beoordeeld nazorgplan |

### Wat mag het kosten?

| | | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Product | Realisatie 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 | Begroting 2015 |
| Lasten | | | | | | | |
| | Product 6.1. Grondwater en waterhuishouding (incl. waterschappen en peilbeheer) | 2.463.981 | 2.819.459 | 1.568.468 | 1.482.602 | 1.491.506 | 1.489.785 |
| | Product 6.2. Ontgrondingen | 1.000 | 5.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Product 6.3. Milieubeleid en ondergrond | 998.110 | 863.762 | 466.334 | 475.858 | 505.136 | 505.136 |
| | Product 6.4. Luchtverontreiniging | 55.532 | 75.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Product 6.5. Vergunningverlening en handhaving/RUD | 1.283.104 | 1.351.899 | 1.168.281 | 1.175.174 | 1.174.279 | 629.550 |
| | Product 6.6. Bodemsanering | 4.516.628 | 3.155.570 | 3.126.746 | 6.265.931 | 2.799.366 | 2.026.685 |
| | Product 6.7. Aardkundige waarden, Bodembeheer en -gebruik | 324.036 | 252.100 | 252.100 | 227.100 | 227.100 | 227.100 |
| | Product 6.8. Beheer afvalstoffen | 186.470 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |

| | | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Product | Realisatie 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 | Begroting 2015 |
| | Totaal | 9.828.862 | 8.522.790 | 6.581.929 | 9.626.665 | 6.197.387 | 4.878.256 |
| Baten | | | | | | | |
| | Product 6.1. Grondwater en waterhuishouding (incl. waterschappen en peilbeheer) | 775.279 | 710.000 | 710.000 | 710.000 | 710.000 | 710.000 |
| | Product 6.2. Ontgrondingen | 10.592 | 56.345 | 51.345 | 51.345 | 51.345 | 51.345 |
| | Product 6.3. Milieubeleid en ondergrond | 328.039 | 112.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Product 6.4. Luchtverontreiniging | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Product 6.5. Vergunningverlening en handhaving/RUD | 544.887 | 175.000 | 175.000 | 175.000 | 175.000 | 175.000 |
| | Product 6.6. Bodemsanering | 2.988.828 | 802.383 | 908.264 | 4.073.144 | 666.474 | 666.474 |
| | Product 6.7. Aardkundige waarden, Bodembeheer en -gebruik | 40.368 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Product 6.8. Beheer afvalstoffen | 201.577 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | 4.889.569 | 1.855.728 | 1.844.609 | 5.009.489 | 1.602.819 | 1.602.819 |
| Bestemming resultaat | subtotaal voor bestemming | 4.939.293 | 6.667.062 | 4.737.320 | 4.617.176 | 4.594.568 | 3.275.437 |
| | Reserve grondwaterheffing | 139.467 | 85.000 | 85.000 | | | |
| | Reserve monitoring voormalige stortplaatsen | 335 | | 45.000 | | | |
| | Saldo verrekening met reserves | 139.802 | 85.000 | 130.000 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | | 4.799.491 | 6.582.062 | 4.607.320 | 4.617.176 | 4.594.568 | 3.275.437 |

## Verklaring van verschillen

| Product 6.1. Grondwater en waterhuishouding (incl. waterschappen en peilbeheer) | |
|---|---|
| Vervallen budget Gebiedsontwikkeling water | -1.739.500 |
| Voortzetting Groen-blauwe diensten | 500.000 |
| Diversen | -11.491 |
| saldo product | -1.250.991 |

| Product 6.2. Ontgrondingen | |
|---|---|
| Diversen | 0 |
| saldo product | 0 |

| Product 6.3. Milieubeleid en ondergrond | |
|---|---|
| Uitvoering reguliere milieu taken | 100.000 |
| Projecten Milieu en Energie | -405.000 |
| Bezuiniging subsidie MDF | -30.428 |
| Diversen | 50.000 |
| saldo product | -285.428 |

| Product 6.4. Luchtverontreiniging | |
|---|---|
| Vervallen budget Uitvoering Besluit luchtkwaliteit | -75.000 |
| saldo product | -75.000 |

| Product 6.5. Vergunningverlening en handhaving/RUD | |
|---|---|

| | |
|---|---|
| Vervallen budget Formuleren provinciaal beleid ten aanzien van bedrijfsgebonden milieutaken | -150.000 |
| Diversen | -33.618 |
| saldo product | -183.618 |

| | |
|---|---|
| Product 6.6. Bodemsanering | |
| Diversen m.b.t. bodemsanering | -134.705 |
| saldo product | -134.705 |

| | |
|---|---|
| saldo verschillen | |
| Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | -1.929.742 |

# Programma 7
# Groen Drenthe: pMJP, natuur en landschap en landbouw

## Missie

Ontwikkelen van natuur, recreatiemogelijkheden en landbouw, om biodiversiteit en kernkwaliteiten te borgen en de landbouw in staat te stellen zich duurzaam, innovatief en economisch rendabel te ontwikkelen.

## Inleiding

**Collegeprogramma**
Dit programma raakt meerdere onderdelen van het Collegeprogramma 2011-2015. Uit dit collegeprogramma zijn vooral de hoofdstukken 'Vitaal Drenthe' en 'Groen Drenthe' van belang. In het hoofdstuk 'Vitaal Drenthe' staat aangegeven, dat het begrip 'Leefbaarheid' samen met gemeenten wordt geconcretiseerd naar hanteerbare criteria en een onderlinge taakverdeling. Verder wordt de €25 miljoen bestemd uit de voormalige de Dynamische co-financieringsreserve voor de sociaal-economische vitalisering van het platteland en de versterking van de structuur van het landelijk gebied, gekoppeld aan een doelmatige en gerichte aanpak van een vitaal platteland, met een looptijd van 2012 tot 2015. Tot slot is uit dit hoofdstuk van belang, dat de realisatiestrategie van het omgevingsbeleid gebiedsgericht vorm krijgt via drie gebiedsagenda's, elk met een verschillend accent. Uit het hoofdstuk 'Groen Drenthe' is de notie van belang, dat het waterbeleid daar waar mogelijk in samenhang met natuurontwikkeling wordt gerealiseerd. Verder gaat dit hoofdstuk uitvoerig in op het thema Natuur en landbouw. De financiering van de natuurontwikkeling staat onder druk, als beleidsdoel geldt de realisatie van de herijkte Ecologische Hoofdstructuur zoals geformuleerd in het 'Groenmanifest', op korte termijn richten we ons op het afmaken van aangegane verplichtingen, daarna richten we ons op het afronden van lopende projecten en op Europese verplichtingen, voor het beheer van bestaande natuur gaan we zoek naar creatieve oplossingen en voor de realisatie van de natuurdoelen gaan we op zoek naar alternatieve en creatieve financieringsbronnen.

**Kaderstelling en onzekerheden.**
Het pMJP kent twee hoofdbestanddelen. Het ene hoofdbestanddeel heeft betrekking op de realisatie van de rijksdoelen, het andere op de realisatie van de provinciale doelen. Voor de realisatie van de rijksdoelen zijn met het rijk afspraken gemaakt. Deze afspraken liggen vast in een Bestuursovereenkomst voor de periode 2007-2013 en hebben betrekking op de te realiseren prestaties met de bijbehorende budgetten. Ondanks deze afspraken liet de staatssecretaris van Economische zaken, Landbouw en Innovatie (E, L&I) bij brief van 20 oktober 2010 weten de financiering door het rijk van nieuwe verplichtingen niet langer meer te garanderen. Voor Drenthe was dit aanleiding alleen die zaken die op 20 oktober 2010 juridisch hard zijn nog in uitvoering te brengen.

Op dit moment wordt tussen het IPO en het rijk onderhandeld over een deelakkoord natuur en landelijk gebied. Het deelakkoord gaat naar verwachting gepaard met negatieve financiële gevolgen voor Drenthe. Een aantal zaken lijkt min of meer vast te staan. Over de periode tot en met 2013 wordt een forse bezuiniging doorgevoerd. Na het afsluiten van het deelakkoord gaan de niet Ecologische Hoofdstructuur (EHS)-taken tot de autonome bevoegdheid van de provincie behoren met als gevolg dat deze taken niet langer meer door het rijk worden gefinancierd; het gaat hier om de leefgebiedenbenadering, landbouwstructuurversterking, agrobiodiverstiteit, recreatie en toerisme (wandel- en fietspaden), Nationaal Landschap Drentsche Aa, bodem en sociaal-economische vitaliteit en om subsidies voor Landschapbeheer Drenthe, schaapskuddes en de 3 nationale parken.Tot slot wordt op beheer op grond van het regeerakkoord een decentralisatiekorting doorgevoerd. Het deelakkoord wordt aan Provinciale Staten voorgelegd wanneer deze is uitonderhandeld.
Vast staat, dat het rijk al voor het begrotingsjaar 2012 bezuinigingen gaat doorvoeren. Hoogstwaarschijnlijk wordt over de periode 2007-2013 het beschikbare rijksbudget voor Drenthe met minimaal €36 miljoen verlaagd. Over de begrotingsjaren 2012 en 2013 betekent dat jaarlijks een bedrag ad € 18 miljoen. Onderzoek van accountantsbureau PWC wijst uit, dat Drenthe al 91% van het oorspronkelijke budget aan rijksmiddelen heeft verplicht. Gevolg hiervan is, dat Drenthe een deel van de rijksbezuinigingen uit eigen provinciale middelen zal moeten financieren. Om die reden is in de Voorjaarsnota voorgesteld de risicovoorziening te verhogen.

Voor het overige is het nog onhelder, welke gevolgen het deelakkoord natuur en landelijk gebied gaat hebben voor de provinciale begroting 2012 en volgende jaren. Zeker de stelposten zoals die zijn opgenomen in de Voorjaarsnota vallen op dit moment nog niet nader te duiden. Uit een oogpunt van beperking van de financiële risico's is voor het jaar 2012 conservatief begroot. Voor de rijksdoelen geldt, dat we voorlopig alleen de categorie 1 gevallen, zijnde die gevallen die op 20 oktober 2010 juridisch hard/juridisch afdwingbaar waren, tot uitvoering brengen. Zodra het deelakkoord natuur en landelijk gebied bekend is, gaan we het deelakkoord nader uitwerken om de consequenites voor Drenthe helder te maken. Naar verwachting zullen deze fors zijn en leiden tot herprioriteren van de proviciale betrokkenheid. Wij zullen bij de deze herprioritering het Groenmanifest als startpunt gebruiken, en gelet op de waarschijnlijk noodzakelijke bijstelling willen wij deze prioritering na overleg met de onze partners met het onderhandelingsakkoord aan Provinciale Staten voorleggen.

Ook de Europese financiering vanuit het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid en de structuurfondsen zijn van invloed op de ruimte voor investeringen in het landelijk gebied. De huidige situatie is dat dit beleid wordt herzien.

## 7.1 Natuur en Landschap en diverse deelprojecten pMJP

### Ontwikkelingen

In het Bestuursakkoord is voorgesteld dat 'provincies verantwoordelijk worden voor de inrichting van het landelijk gebied en voor het regionale beleid voor natuur, recreatie en toerisme, landschap, structuurversterking van de landbouw en leefbaarheid. Zij stemmen dat integraal af met de uitvoering van het provinciale en gemeentelijke ruimtelijke ordenings-, water- en milieubeleid. De provincies voeren de bovenlokale regie. De rol van het Rijk beperkt zich

voor de natuurkwaliteit van gebieden tot het stellen van kaders op grond van internationale en Europese verplichtingen (doelen voor het natuurbeleid) en tot de strategische nationale ruimtelijke planning'. In lijn met deze rol beschouwen wij het Rijk daarmee ook verantwoordelijk voor het nakomen van internationale en Europese verplichtingen of eventuele boetes voor het niet nakomen daarvan.

In IPO-verband is een aantal voorwaarden gesteld om te komen tot een Deelakkoord natuur. Vanuit het perspectief van overeenstemming over de (herijkte) EHS, voldoende structurele modellen voor beheer van die EHS, afronding van Recreatie om de Stad (RodS) en de zeggenschap over de grondvoorraad en de decentralisatie, zijn de provincies in beginsel bereid binnen de lopende bestuursovereenkomsten ruimte te zoeken voor de bezuinigingen in het regeerakkoord van € 600 miljoen op het ILG tot 2014. De uitkomsten van de onderhandelingen over het Deelakkoord Natuur zullen grote gevolgen hebben voor de uitvoering van de provinciale kerntaak natuur.

Vanuit Drenthe wordt een ambtelijke bijdrage geleverd aan het ontwikkelen van beleid met betrekking tot economische ontwikkelingen en het instandhouden van ecologisch behoud en herstel van het Bargerveen en Bourtanger Moor gebied. Met een team van Duitse en Nederlandse wetenschappers en ambtenaren wordt hieraan gewerkt. Het ministerie van EL & I levert in de vorm van menskracht door inzet van DLG een bijdrage hieraan.

| Beleidsopgave | Doelstelling | Activiteiten/prestaties | Resultaten/indicator |
|---|---|---|---|
| Behoud, herstel en versterking Biodiversiteit | Realisatiestrategie natuurbeleid en verdeling van taken verantwoordelijkheden en middelen voor natuur over provincie, rijk en anderen | Beleidsnotitie biodiversiteit opstellen<br>Samenwerken partners | Beleidsnotitie met uitvoeringsprogramma is met belanghebbenden afgestemd en vastgesteld |
| | Ingericht en beheerd EHS | Uitvoeren natuurbeheerplan<br>Uitvoeren lopende verplichtingen ILG | EHS is vastgelegd in 12 gemeentelijke bestemmingsplannen buitengebied in 2018 |
| | Leefsituatie van bedreigde soorten verbeteren | Verzamelen, verwerken en analyseren van natuurgegevens en uitwisseling van gegevens met andere instanties | 1500 ha landbouwgrond functiewijziging naar natuur voor 2018, vastgelegd in natuurbeheerplan. |
| | Inzicht in toestand natuur (monitoring) | Leefgebiedplannen opstellen<br>Natuurinformatiesysteem monitoren<br>Beheerplannen Natura 2000 opstellen | Geactualiseerde vegetatiegegevens landelijk gebied van 20.000 ha. |
| | Uitgevoerd Natura 2000 | Beheer- en inrichtingsplannen opstellen<br>Beheer- en inrichtingsplan opstellen Nationaal landschap Drentsche Aa | Plots van weidevogels (22.000 ha.)<br>Meetnet flora; 385 meetpunten LMF en 108 meetpunten Drenthe<br>Herijkte beheerplannen Natura 2000 gepubliceerd |
| | Behoud, herstel en inrichting van Nationale Parken waaronder, Nationaal landschap Drentsche Aa | | Beheer- inrichtings- en bestedingsplannen vastgesteld<br>Actueel Beheer- en inrichtingsplan vastgesteld Nationaal landschap Drentsche Aa |
| Behoud, herstel en aanleg van Drentse landschapstypen | Uitwerking kernkwaliteiten Omgevingsvisie volgens Cultuurhistorisch kompas. | Onderzoek naar Atelier Mooi Drenthe of de opvolger daarvan | Atelier Mooi Drenthe in nieuwe vorm |
| | Inbreng van landschapskwaliteit in ruimtelijke processen, (structuur)visie en plannen van derden | Kernkwaliteiten uitwerken<br>Kernkwaliteitenteam ontwikkelen en daarmee van start gaan | Beleidsnotitie opgesteld<br>Kernkwaliteitenteam opgericht |
| | Tegengaan van verrommeling van het landschap | Opstellen en begeleiden van landschapsprogramma's en landschapsprojecten<br>Uitvoering motie landschap: kwaliteitsimpuls voor landschap | Landschapsprogramma's en -projecten opgesteld en begeleiding verzorgd<br>Uitgevoerde motie |

| Beleidsopgave | Doelstelling | Activiteiten/prestaties | Resultaten/indicator |
|---|---|---|---|
| Invullen natuur- en landschapsdoelstellingen voor natuurbeheer en natuur- en milieueducatie | Beleidsopgave realiseren door uitvoeren van alle voorkomende werkzaamheden in het kader van het subsidiëren van de groene instellingen | Inzet van groene instellingen op het gebied van natuurbeheer en natuur- en milieueducatie | Subsidiëren groene instellingen |
| | | Inzet van vrijwilligersorganisaties | |
| | Beleidsopgave realiseren door uitvoeren van alle voorkomende werkzaamheden in het kader van het subsidiëren van vrijwil-ligersorganisaties op het gebied van NME | | Subsidiëring activiteiten NME |
| Natuurbeschermingswet 1998 | In goed overleg en samenwerking met onze oosterburen komen tot een soortgelijke methodiek als het PAS voor het Bargerveen/ Bourtangermoor gebied. | In de werkgroep bijdrages leveren aan de ontwikkeling van de PAS en het Interreg project. | Bestuurlijke en ambtelijke afstemming over toepassing van Europese wetgeving in en rond het in het grensgebied liggende Bargerveen met de omringende bedrijfsterreinen. |
| Een duurzame verbetering van de omstandigheden voor de wilde flora en fauna en voor natuurlijke leefgemeenschappen en beheer van nieuwe, bestaande en niet EHS. | Uitgevoerd pMJP: Natuur | | |
| | Verbetering Milieukwaliteit EHS/ VHR/NB Gebieden. | Afronden lopende subsidies en inrichtings-projecten met gevolgen voor verdroging en milieukwaliteit (verzuring en vermesting) | 4.706 Ha verdroging en 1.183 Ha verzuring en vermesting (2012-2013) |
| | Nationale Parken | Subsidiering nationale Parken en afronding lopende projecten | Subsidiering parken |
| | Beheer nieuwe, bestaande en niet EHS. | Subsidiering regelingen beheer EHS en niet EHS waarbij de uitvoering ligt bij de rijksdienst Regelingen. | Gesubsidieerde EHS regelingen |
| | Realisatie natuur binnen de herijkte EHS | Ruilen BBL en verkopen grond en opstallen alsmede subsidiëren bedrijfsverplaatsingen ca. | Geruilde en aangekochte gronden en nieuwe aankopen nader bepalen |
| | Inrichten herijkte EHS | Afronden lopende inrichtingsprojecten, inrichting via de dienst regelingen en afronden subsidies inrichting | Nader te bepalen ha. ingericht natuurterrein |
| | Knelpunten robuuste verbindin-gen oplossen | Afronden projecten en subsidies | Opgeloste knelpunten en verbin-dingen |
| | Soortenbescherming | Afronden subsidies soortenbescherming en leefgebiedenbenadering | Benadering is afgerond |
| | Overig Natuur | Subsidiering schaapskudden | Diverse schaapskuddes |
| | Ontsnippering EHS | Afwikkelen lopende subsidietoezeggingen | |

| Beleidsopgave | Doelstelling | Activiteiten/prestaties | Resultaten/indicator |
|---|---|---|---|
| Een duurzame veilig en concurrerend producerende land en tuinbouw met een goed economisch perspectief | Uigevoerd pMJP: Landbouw<br><br>Duurzaam ondernemen<br><br>Grondgebonden landbouw structuurverbetering | Beoordelen subsidies<br>Pilots uitvoeren agrobiodiversiteit<br><br>Afronden lopende landinrichtingsprojecten en subsidietoezeggingen | Subsidies zijn afgewikkeld<br><br>6.025Ha. is grondgebonden en heeft een verbeterde structuur |
| Het landschap van Drenthe draagt in hoge mate bij aan een aantrekkelijk milieu om te wonen, te werken en te recreëren. Daarnaast is het van grote culturele betekenis. | Uigevoerd pMJP: Landschap Behoud en ontwikkeling binnen en buiten nationaal landschap in relatie tot uitwerking Vitaal Platteland | Herprioriteren van lopende subsidietoezeggingen<br><br>Uitfinanciering Pre Wilg<br><br>Subsidie Landschapsbeheer en uitvoeringsprogramma nationaal landschap | Uitvoeringsprogramma<br><br>Stichting opgericht<br><br>Subsidies verstrekt |
| Het kwalitatief en kwantitatief op peil houden – en waar mogelijk verbeteren – van de recreatiemogelijkheden en het versterken van de positie van Drenthe op de Nederlandse vakantiemarkt. | Uitgevoerd pMJP: Recreatie en Toerisme<br>Landelijke en provinciale routenetwerken, toegankelijkheid en toeristische voorzieningen<br><br>. | Beoordelen van de lopende subsidietoezeggingen | Uitvoering projecten |
| Aantasting voorkomen en behouden en waar mogelijk herstellen van de aardkundige en gebruikswaarde van de bodem. | Uitgevoerd pMJP: Bodem<br>Duurzaam bodemgebruik | Beoordelen lopende subsidietoezeggingen | Uitvoering projecten |
| Watersystemen moeten gezond en duurzaam zijn. | Uigevoerd pMJP: Water<br>Oppervlaktewater vormt geen bedreiging voor de volksgezondheid en draagt bij aan de kwaliteit van het natuurlijk leefmilieu. De wateroverlast wordt beperkt tot een maatschappelijk aanvaardbaar niveau. | Beoordelen projecten | Projecten nota ruimte, regionale waterberging uitvoeren |
| Het versterken van de sociaal economische vitalisering en de leefbaarheid van het platteland | Uitgevoerd pMJP: Sociaal economische vitalisering<br><br>Het stimuleren en verbreden van passende economische (MKB-) activiteiten en het verbeteren van voorzieningen in plattelandsgebieden | Uitvoeren subsidieregelingen | Gestimuleerde MKB activiteiten |

## Wat mag het kosten?

| | | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Product | Realisatie 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 | Begroting 2015 |
| Lasten | | | | | | | |
| | Product 7.1. Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP | 46.420.034 | 66.430.084 | 67.125.816 | 66.877.717 | 40.237.293 | 40.237.293 |
| | Totaal | 46.420.034 | 66.430.084 | 67.125.816 | 66.877.717 | 40.237.293 | 40.237.293 |
| Baten | | | | | | | |
| | Product 7.1. Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP | 41.129.636 | 57.836.368 | 56.078.068 | 56.078.067 | 36.500.893 | 36.500.893 |
| | Totaal | 41.129.636 | 57.836.368 | 56.078.068 | 56.078.067 | 36.500.893 | 36.500.893 |
| Bestemming | subtotaal voor bestemming | 5.290.398 | 8.593.716 | 11.047.748 | 10.799.650 | 3.736.400 | 3.736.400 |
| resultaat | reserve provinciaal aandeel ILG | -8.732.291 | 2.244.838 | 7.568.698 | 7.875.568 | | |
| | Saldo verrekening met reserves | -8.732.291 | 2.244.838 | 7.568.698 | 7.875.568 | 0 | 0 |
| Saldo | | 14.022.689 | 6.348.878 | 3.479.050 | 2.924.082 | 3.736.400 | 3.736.400 |

## Verklaring van verschillen

| Product 7.1. Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP | |
|---|---|
| Herijking ontwikkelingsperspectief Veenkoloniën | -200.000 |
| Ontsnippering EHS (2.1d) (ecoduct A28, faunapassages P&G wegen) | 234.749 |
| Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS (.) | -69.000 |
| Overige natuur, bijdragen derden | -911.642 |
| Realisatie EHS kasafwikkeling verplichtingen | 5.306.787 |
| Nationaal Landschap | -391.146 |
| Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | -350.000 |
| Faunabeheereenheid Drenthe & IVN-Consulentschap | -39.527 |
| Bijdrage project Tusschenwater. | -1.000.000 |
| Water vasthouden en bergen (7.1) | -100.000 |
| diversen | -26.189 |
| saldo product | 2.454.032 |

| saldo verschillen | |
|---|---|
| Programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw | 2.454.032 |

# Programma 8
# Groen Drenthe: Klimaat en Energie

## Missie Klimaat en Energie

Het thema energie is voor ons van grote economische betekenis. Wij leveren een bijdrage om minder afhankelijk te zijn van fossiele brandstoffen, mede gelet op de huidige spanningen in de wereld. Bovendien willen we de wereld ook voor toekomstige generaties leefbaar houden. Daarnaast zijn uiteraard de ruimtelijke implicaties van belang; in de loop der tijd ontstaan zo nieuwe energielandschappen. Wij gaan in noordelijk verband voor een Energieakkoord met het rijk en private partijen. De focus ligt daarbij op productie, distributie, kennis en innovatie. In het akkoord willen we de wederzijdse rol, bijdrage en verantwoordelijkheid van de betreffende partners goed geregeld zien. De Drentse Energie Organisatie is voor ons de uitvoeringsorganisatie van grotere projecten. Wij zien kansen om via een energie-academie (WO en HBO) en een energiecollege (MBO) het onderwijsaanbod te vernieuwen. Wij verbinden de robuuste onderdelen van het lopende programma Klimaat en Energie aan het Energieakkoord. Bestaande meerjarige afspraken, bijvoorbeeld de bijdrage aan RSP Emmen, worden gerespecteerd. Het afsluiten van nieuwe klimaatcontracten met gemeenten wordt heroverwogen. Activiteiten zoals het 100.000 woningenplan of voertuigenplan zetten we in noordelijk verband en in hernieuwde vorm voort. Deze activiteiten bekijken we tegen de achtergrond van de financiële ontwikkelingen. Het zoekgebied Windenergie zoals verwoord in de Omgevingsvisie is onze leidraad voor de realisatie van grootschalige windparken. De Structuurvisie Ondergrond is voor ons leidend in de nationale discussie over het gebruik van de ondergrond. De opslag van kernafval in de Drentse ondergrond sluiten wij uit, evenals de komst van een kerncentrale in Drenthe.

## Inleiding

Het onderdeel Klimaat en Energie wordt in de begroting onderverdeeld naar de producten Klimaat en Energie en Drentse Energie Organisatie (DEO). Binnen deze producten wordt aangesloten op het Energie Akkoord Noord Nederland (EANN) waarbij is gekozen voor focus op de volgende 5 onderwerpen, die nauwe onderlinge samenhang vertonen:

1. Groene gasrotonde;
2. Biobased energy;
3. Energieproductie en balanceren;
4. Slimme energiesystemen;
5. Onderzoek en onderwijs.

De inhoudelijke focus van het programma wordt gelegd bij robuuste projecten en op de keten (productie, distributie, kennis en innovatie) van groengas en Biobased Energy. Op deze wijze kunnen we een Drentse invulling geven aan de thema's 'Groene gasrotonde', 'Biobased energy' en 'Onderwijs en Onderzoek' uit het EANN. Lopende projecten uit het huidige programma, zoals Energietransitieparken, Duurzame Mobiliteit, Interreg Majeur groengas, Groengas en Klimaatlandschappen kunnen op deze wijze een plek krijgen binnen het nieuwe programma. Er wordt organisatorisch onderscheid gemaakt tussen beleidsuitvoering en beleidsontwikkeling. De beleidsuitvoering volgt de focus van het Energieakkoord. Binnen de focus van beleidsontwikkeling is ook ruimte voor visievorming op andere thema's, waaronder adaptatie.

De Drentse inzet op de thema's ' Energieproductie en Balanceren' en 'Slimme energiesystemen' vindt hoofdzakelijk plaats via de Drentse Energie Organisatie (zie product 8.2).

## 8.1 Klimaat en Energie

### Ontwikkelingen

In de Energy Valley regio wordt gewerkt aan de totstandkoming van de Green Deal Noord Nederland. Tezamen met de nadere invulling binnen het topsectorenbeleid kan deze deal worden beschouwd als het nieuwe Energie Akkoord Noord Nederland voor de periode 2012-2015. In overeenstemming met het Collegeprogramma 2012-2015 wordt een nieuw programma Klimaat & Energie voor de provincie Drenthe opgesteld. Dit nieuwe programma wordt gesynchroniseerd met de Green Deal Noord Nederland (incl. Topsectorenbeleid) en het daaruit volgende werkprogramma van Energy Valley 4. Er wordt voortgeborduurd op de opgedane kennis en ervaring uit het eerste programma Klimaat & Energie waarbij de nadruk blijft liggen op realisatie. Net als bij het vorige programma geldt ook voor het nieuwe programma dat het bedrijfsleven aan zet is. Zonder investeringsbereidheid geen project.

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Vergroten Groen Gas productie en gebruik.<br>Realiseren van Biobased Energy<br>Verder ontwikkelen ETP's<br>Kennisontwikkeling en innovatie | ■ Binnen de programmaperiode 20 % van de nationale doelstelling groen gas productie (300 MNm3) in Drenthe gerealiseerd<br>■ € 300 miljoen euro aan economische investeringen in Biobased Energy in Drenthe<br>■ Aantoonbaar verminderde afhankelijkheid van steunkaders bij groen gas productie.<br>■ Versterken Noord Nederland (NNL) als energieregio en borgen dat er voldoende goed geschoolde arbeidskrachten binnen de energiesector beschikbaar zijn. | 1. Verbinden van aan elkaar gerelateerde ontwikkelingen/ organisaties<br>2. Op basis van zakelijke overeenkomsten cofinancieren/faciliteren van projecten/ontwikkelingen die passen binnen de focus van het programma.<br>3. Vanuit de provincie beleidsintegraal optreden in de richting van projecten. | ■ Gerealiseerde productie Groen Gas<br>■ € 300 miljoen economische investeringen/ontwikkeling in Biobased Energy in Drenthe<br>■ Aantal nieuwe bedrijven en energiegerelateerde activiteiten op ETP's<br>■ Toename werkgelegenheid in de energiesector in Drenthe<br>■ Realisatie E-College |

### Toelichting

Voor het programma Klimaat en Energie is, binnen de provinciale begroting, tot en met 2020 jaarlijks € 7,2 miljoen gereserveerd Het betreft een budget dat meerjarig is vastgelegd en dat, met uitzondering van al aangegane verplichtingen, op programmatische wijze binnen de looptijd van het programma wordt ingezet.
Aangegane verplichtingen vanuit het programma Klimaat en Energie:
Jaarlijks € 3 miljoen gereserveerd voor de DEO. Voor Atalanta is tot en met 2014 jaarlijks € 1 miljoen, oplopend tot € 1,25 miljoen in 2015. Daarnaast moet rekening worden gehouden met een reservering van circa € 500.000 bedoeld voor cofinanciering van verschillende Interregprojecten en de bijdrage aan stichting Energy Valley. Dit heeft een relatie met het RSP.

In 2012 kunnen accentverschuivingen optreden in bovenstaande doelen en activiteiten omdat het nieuwe programma Klimaat en Energie nog vorm gegeven moet worden. Bovenstaande doelen en activiteiten beschouwen wij daarom als richtinggevend.

## 8.2 Drentse Energie Organisatie (DEO)

### Ontwikkelingen

Het streven is de formele oprichting van de stichting Drentse Energie Organisatie (DEO) eind 2011 plaats te laten vinden. Binnen DEO wordt ingezet op de versnelling van de transitie naar duurzame energie. DEO gaat voor de ontzorging van robuuste projecten. Met DEO wordt de Drentse invulling gegeven aan de thema's 'Energieproductie en balanceren' en 'Slimme energie-systemen' uit het EANN.

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Versnellen energietransitie naar duurzaam | Doelstellingen DEO worden na de zomer 2011 door het oprichtingsplan DEO ter besluitvorming voorgelegd. Doelstellingen worden uitgedrukt in hoeveelheid opgewekte/gebruikte duurzame energie en beoogde omvang economische investeringen worden. | Ontzorgen, inzet financiële instrumenten | ■ Oprichtingsplan DEO met daarop volgend de oprichting van DEO<br>■ Resultaten DEO worden uitgedrukt in het aandeel duurzaam opgewekte/gebruikte energie, het aantal succesvolle initiatieven en het aantal euro's uitgelokte investeringen. |

### Toelichting

De feitelijke vormgeving van DEO en de besluitvorming daarover is in 2011 gepland. Bovenstaande doelen en activiteiten moeten daarom als richtinggevend worden beschouwd. Het budget voor DEO wordt jaarlijks overgemaakt aan de stichting, waarbinnen het meerjarig op programmatische wijze wordt ingezet.

### Wat mag het kosten?

| | | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Product | Realisatie 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 | Begroting 2015 |
| Lasten | | | | | | | |
| | Product 8.1. Klimaat en Energie | 5.834.185 | 7.084.552 | 7.660.000 | 6.700.000 | 6.700.000 | 6.700.000 |
| | Product 8.2. Drentse Energie Organisatie | 0 | 0 | 10.000.000 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | 5.834.185 | 7.084.552 | 17.660.000 | 6.700.000 | 6.700.000 | 6.700.000 |
| Baten | | | | | | | |
| | Product 8.1. Klimaat en Energie | 165.326 | 456.358 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Product 8.2. Drentse Energie Organisatie | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | 165.326 | 456.358 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Bestemming resultaat | subtotaal voor bestemming | 5.668.859 | 6.628.194 | 17.660.000 | 6.700.000 | 6.700.000 | 6.700.000 |
| | Financieringsreserve | | | 10.000.000 | | | |
| | Saldo verrekening met reserves | 0 | 0 | 10.000.000 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | | 5.668.859 | 6.628.194 | 7.660.000 | 6.700.000 | 6.700.000 | 6.700.000 |

## Verklaring van verschillen

| | |
|---|---|
| Product 8.1. Klimaat en Energie | |
| Decentralisatieuitkering Groen Gas | 960.000 |
| Diversen | 71.806 |
| saldo product | 1.031.806 |

| | |
|---|---|
| Product 8.2. Drentse Energie Organisatie | |
| Subsidie voor oprichting en financiering Drentse Energie Organisatie | 10.000.000 |
| saldo product | 10.000.000 |

| | |
|---|---|
| saldo verschillen | |
| Programma 8. Groen Drenthe: Klimaat en Energie | 11.031.806 |

# Programma 9
# Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt

## Missie

Het verbinden van taken, partners en partijen om zo te werken aan een provincie met een duurzame robuuste economische structuur waarin het innovatieve MKB een belangrijke positie inneemt en waar het bedrijfsleven oog heeft voor energie, ecologie en maatschappelijk ondernemen. Waar de kansen van onze prachtige leef- en werkomgeving (goede bereikbaarheid, voldoende ruimte, duurzaamheid, cultuurhistorie, natuur en milieu) economische worden benut door in te zetten op het creëren van toegevoegde waarde. Wij verbinden onze Drentse economische ambities aan het nationale topsectorenbeleid en het nieuwe Europese beleid (EU2020). Speerpunten in ons economisch beleid zijn energie, sensortechnologie, agribusiness/food/biobased economie/chemie en vrijetijdseconomie en de onderlinge verbindingen.
Wij werken nauw samen met onze partners en zetten in op het organiseren van voldoende realisatiekracht, een goede coördinatie vanuit de provinciale organisatie en een optimale samenwerking binnen Noord-Nederland, met Overijssel, Noordwest Duitsland en binnen Drenthe.

## Inleiding

De centrale doelstelling, zoals verwoord in de Economische Beleidsagenda 2010-2015, is het scheppen en behouden van werkgelegenheid door het ontwikkelen van een duurzame en robuuste economische structuur. Hierbij ligt de nadruk op het ontwikkelen van kennis en innovatie.
De thema's in de Drentse Economische Agenda hebben wij uitgewerkt in het Kader voor Economische Investeringen (KEI). Op basis van dit KEI maken wij jaarprogramma's . De thema's zijn:
1. Versterken regionale innovatiekracht;
2. Optimale aansluiting bedrijfsleven, kennis, onderwijs en arbeidsmarkt;
3. Optimaliseren vestigingsklimaat;
4. Vergroten economische rendement in de vrijetijdseconomie;
5. Versterken van de agribusiness.

Voor al deze thema's is Drentse, noordelijke en internationale samenwerking, lobby en netwerken van belang. De thema's versterken elkaar ook onderling en dragen bij aan de doelstellingen en topsectoren van het Rijk en van Europa.
In dit programma komen vier thema's aan de orde. Het thema agribusiness is ook te vinden in en programma 1 (Noordelijke en internationale samenwerking).
Door de huidige economische en financiële context (Rijk en EU) is de financiële ruimte voor onze ambities beperkter dan in voorgaande jaren. Het komende jaar richten we ons op het beïnvloeden van de inhoud van het nieuwe Europese en Rijksbeleid en de daaruit voortvloeiende programma's. Dit houdt in dat wij aansluiting zoeken bij de doelstellingen van EU2020 en het daarvan afgeleide topsectorenbeleid van het Rijk. Europa zet voor de periode tot 2020 in op een integrale aanpak gericht op slimme groei (onderwijs, kennis en innovatie), duurzame groei (een groenere en meer concurrerende economie die efficiënt omgaat met grondstoffen) en inclusieve groei (veel werkgelegenheid en economische, sociale en territoriale cohesie).

Wij richten ons op inhoud, rol en ambitieniveau. Dat doen we onder andere door de herijking van het KEI. Hierbij komt de nadruk te liggen op de genoemde topsectoren, EU2020 doelen, stuwende gebiedsontwikkeling en de voorwaarde scheppende infrastructuur. Wij vertalen deze herijking in de jaarprogramma's vanaf 2012. Ook werken wij dan de motie uit over de 'Focus topsector en MKB en herijking Innovatief Actieprogramma Drenthe (IAD)'. Verder onderzoeken wij andere vormen van financiering, zoals revolving funds.
Een belangrijk deel van de Drentse economische ambitie krijgt zijn beslag vanuit de noordelijke en interregionale samenwerking en lobby. Veel van onze netwerken, programma's en instrumenten geven wij vorm op noordelijke schaal. Drenthe richt zich dan vooral op de kansrijke en economisch sterke en onderscheidende onderdelen, zoals energie, sensortechnologie, agribusiness/food/biobased economy/chemie, vrijetijdseconomie en water. Voor het topsectorenbeleid zoeken wij de verbinding met de provincies Groningen en Fryslân. De biobased economy krijgt daarbij een steeds zwaarder gewicht. Door de dwarsverbanden tussen chemie, landbouw, energie en logistiek is deze veel breder dan alleen agribusiness.
Samen met Groningen en Fryslân en de rijksoverheid als grootaandeelhouder rijk onderzoeken wij de toekomstige positie van de NOM. Daarbij gaat het om de rol van de NOM bij zowel aansluiting bij het topsectoren beleid als in de stimulering van het MKB. Ook zullen wij de eigendomsverhoudingen verkennen rond de NOM. Deze onderzoeken moeten leiden tot een besluit over de positie en eigendom van de NOM.
Voor de cofinanciering bij Europese subsidies en het Rijks-topsectorenbeleid houden wij middelen beschikbaar in de dynamische cofinancieringreserve. In noordelijk verband lobbyen wij om ook na de herijking van het Gemeenschappelijke Landbouw Beleid (GLB) middelen voor het noorden beschikbaar te houden voor de volle breedte van de agrarische component.
Bij onderwijs en arbeidsmarkt en zorgeconomie is onze rol agenderend en signalerend. We richten ons bij onderwijs en arbeidsmarkt op de verbinding van de kennisinfrastructuur met de sectoren die hiervoor als kansrijk en onderscheidend zijn. Dit binnen de veranderende demografische context. In het kader van zorgeconomie werken wij nauw samen met het Healthy Aging Netwerk Noord Nederland (HANNN).
Een goede ontsluiting en infrastructuur, zowel hard als zacht, is een belangrijk element van ons vestigingsklimaat. Wij hebben een coördinerende rol bij het uitvoeren van het provinciale herstructureringsprogramma bedrijventerreinen 2009-2013. Ook voor Drenthe geldt dar ons imago invloed heeft op het Drentse vestigingsklimaat. Een integrale imagocampagne met de nadruk op vrijetijdseconomie is hierbij belangrijk. De marketing en promotie van Drenthe, vooral op het terrein van vrijetijdseconomie, vinden wij dan ook belangrijk.
Voor het realiseren van onze doelen, is verbinding en samenwerking met alle belanghebbende partijen, waaronder marktpartijen en belangenorganisaties van groot belang. Ook de komende tijd werken wij actief met hen samen.

## 9.1 Product: Versterken regionale innovatiekracht

### Ontwikkelingen

Binnen dit beleidsveld richten we ons in 2012 op de volgende maatregelen:
1. Versterking kennispositie en innovatiekracht kansrijke sectoren
2. Stimulering ondernemerschap, innovatie en kennisniveau stuwend MKB

In het jaarprogramma KEI 2012 werken wij uit hoe wij de motie economie (focus op topsectoren en MKB, M 2011 10) gaan uitvoeren. Gezien de financiële situatie moeten wij op zoek naar creatieve oplossingen en intensief samenwerken met onze stakeholders die innovatie-

stimulering van het MKB tot hun kerntaak rekenen, zoals MKB Noord, NOM, de Kamer van Koophandel en Syntens.
Zowel het rijk als private partijen onderkennen het belang van Noord-Nederland als zogenaamde Energieport. Ook voor Drenthe brengt dit kansen met zich mee voor de economische ontwikkeling. Vooral op het gebied van kennis en innovatie. In 2012 stellen wij een visie 'Energieeconomie' op om deze kansen nader in kaart te brengen.

**Ad 1**
Door de decentralisatie van het regionaal economisch beleid en het nieuwe topsectoren beleid van het ministerie van EL&I is onduidelijk in hoeverre de komende jaren nog rijksmiddelen beschikbaar blijven. Wij willen in ieder geval aansluiten bij het topsectorenbeleid. Ditzelfde doen we richting de EU door onze beleidsdoelen af te stemmen op de Europese 2020 doelstellingen. Ook sluiten wij waar mogelijk aan bij de Europese instrumenten, zodat Drenthe ook in de nieuwe Europese programmaperiode beleid en middelen kan benutten die bijdragen aan onze doelstellingen. Vooral de Europese structuurfondsen en het gemeenschappelijk landbouwbeleid zijn daarbij belangrijk. Om onze doelen te bereiken gaan wij partnerschappen aan. Met de aangrenzende Duitse deelstaten en ook bijvoorbeeld de provincie Overijssel. Het programma Koers Noord is beëindigd, de OP-EFRO zijn uitgeput en de SNN programma's bevatten voor de komende jaren in beperkte mate middelen voor de noordelijke speerpunten vanuit het transitiepakket.

**Ad 2**
Dit betekent onder meer dat wij ons generiek instrumentarium zoals het Innovatief Actieprogramma Drenthe (IAD) meer meer doelgericht inzetten. In 2012 perken wij het IAD daarom in en ronden wij het af met de laatste tender(s). Wij onderzoeken andere vormen van financiering, zoals revolving funds.
De discussie over de Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen (waaronder de NOM) en hun taken is van invloed op de toekomstige inzetbaarheid van de NOM voor de uitvoering van ons beleid. Wij zijn bij deze discussie betrokken.
De rollen- en takendiscussie speelt niet alleen bij de provincie, maar ook bij intermediaire organisaties zoals KvK en Syntens. De rijksoverheid bezuinigt op deze organisaties. Wij zien in deze organisaties een natuurlijke partner voor de uitvoering voor het regionaal economisch beleid.
Binnen dit beleidsveld richten we ons in 2012 op de volgende maatregelen:
1. Versterking kennispositie en innovatiekracht kansrijke sectoren;
2. Stimulering ondernemerschap, innovatie en kennisniveau stuwend MKB.

In het jaarprogramma KEI 2012 zullen wij nader uitwerken hoe wij de motie economie (focus op topsectoren en MKB, M 2011 10) uit zullen voeren.
Zowel het rijk als private partijen onderkennen het belang van noord Nederland als zogenaamde Energieport. Dit brengt kansen met zich mee voor de economische ontwikkeling in Drenthe met name op het gebied van kennis en innovatie. Wij stellen een visie energie economie op om helder te krijgen welke kansen dit zijn.

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Versterking van de regionale innovatiekracht | Provincie Drenthe stimuleert dat er een relatief betere ontwikkeling is in het aantal startende bedrijven, ontwikkeling van de R&D-uitgaven en een betere werkgelegenheidsontwikkeling in Drenthe ten opzichte van het landelijk gemiddelde,.<br>Versterking ruimtelijk-economische structuur in het grensgebied<br><br>Versterking internationaal economisch profiel Drenthe en internationale kennisuitwisseling<br><br>Indicator:<br>Aantal arbeidsplaatsen (werkgelegenheidsontwikkeling) hoger dan het landelijk gemiddelde<br>Aantal starters hoger dan landelijk gemiddelde<br>Ontwikkeling aandeel R&D uitgaven | ■ Afstemming met o.a. MKB Noord, de Kamer van Koophandel en Syntens over innovatiestimulering van het MKB (uitvoeren Motie Focus op Topsector en MKB)<br>■ Stimuleren van nieuwe initiatieven en/of projectontwikkeling en andere wijzen van financiering<br>■ Laten uitvoeren van het herijkte Innovatief actieprogramma Drenthe (IAD)<br>■ Ontwikkelen van een gezamenlijke uitvoeringsstrategie met partners voor de sensorpiek<br>■ Opstellen visie energie economie<br>■ Samenwerking met externe partners zoals de NOM<br>■ Afstemming met de andere aandeelhouders over taken NOM<br>■ Lobby, veelal in SNN-verband o.a. gericht op behoud werkgelegenheid (Rijksdiensten), en vanuit Drenthe voor SKA<br>■ Innovatie gericht op duurzaamheid en vergroting door o.a. inzet op duurzame mobiliteit en e-college<br>■ Hernieuwen en versterken van het bestuurlijk overleg met aangrenzende Duitse overheden en Niedersachsen<br>■ Bepalen van de speerpunten voor de economische samenwerking<br>■ Afspraken maken over effectieve rol van EDR<br>■ Activeren Drentse stakeholders<br>■ Voorbereiden INTERREG Va 2014-2020<br>■ Bevorderen van internationale activiteit Drentse partijen<br>■ Bepalen speerpunten voor internationale profilering en contact<br>■ Voorbereiding INTERREG Vb en Vc 2014-2020<br>■ Standpunt bepalen inzake rol Nordconnect | ■ Versterkte kennispositie en innovatiekracht kansrijke sectoren (in relatie tot EU2020, topsectoren aanpak Rijk)<br>■ Innovatie, ondernemerschap en kennisniveau stuwend MKB is gestimuleerd<br>■ Versterkte transitie naar kenniseconomie vanuit een internationaal perspectief<br>■ Positioneren van Drenthe gericht op een nieuw programma voor INTERREG A vanaf 2013 met tenminste dezelfde middelenomvang als in de vorige periode en met inhoudelijke focus op de overeengekomen speerpunten en projecten<br>■ Stevig bestuurlijk draagvlak voor economisch beleid in het grensgebied<br>■ Inbreng Drentse punten als biobased economy en sensortechnologie<br>■ Professionalisering EDR als expertise centrum voor grensoverschrijdende samenwerking<br>■ Inbreng Drentse punten voor INTERREG B en C<br>■ Indicator: en waaruit blijkt die bijdrage?<br>■ Bruto gecreëerde werkgelegenheid<br>■ uitgelokte investeringen<br>■ aantal nieuw gevestigde bedrijven<br>■ aantal projecten<br>■ Aantal partnerschappen grensoverschrijdend<br>■ 6 conferenties en ontmoetingen |

## Toelichting

Cofinanciering van Drenthe aan de INTERREG programma's is een noodzakelijke voorwaarde voor Drentse deelname in projecten.

## 9.2 Optimale aansluiting bedrijfsleven, kennis, onderwijs en arbeidsmarkt

### Ontwikkelingen

In het collegeprogramma en de voorjaarsnota is vastgesteld dat de rol van de provincie op het terrein van onderwijs en arbeidsmarkt zich beperkt tot het signaleren en agenderen van relevante ontwikkelingen. Daarbij richten we ons op het verbeteren van de aansluiting tussen vraag en aanbod op de Drentse arbeidsmarkt in kwantitatieve en kwalitatieve zin.
Binnen dit beleidsveld richten we ons in 2012 op:

1. Verbinden: we verbinden onze partners – ondernemers, onderwijs en overheden – onder meer via de Regiegroep Kennis en Arbeidsmarkt;
2. Signaleren: onder meer met gericht arbeidsmarktonderzoek informeren we onze partners over relevante ontwikkelingen;
3. Agenderen: we doen voorstellen voor activiteiten om kansen en problemen op de Drentse arbeidsmarkt, bijvoorbeeld de dreigende tekorten in de sectoren zorg en techniek, aan te pakken.

De subsidieregeling arbeidsmarkt kennis en sociale innovatie wordt stopgezet. Activiteiten gericht op het versterken van de kenniscirculatie tussen kennisinstellingen en het bedrijfsleven zetten wij voort. De financiering vindt echter plaats vanuit andere middelen, bijvoorbeeld het programma Klimaat en Energie en het VES.

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Optimalisatie aansluiting bedrijfsleven, kennis, onderwijs en arbeidsmarkt | Betere aansluiting van vraag en aanbod op de Drentse arbeidsmarkt, in kwantitatief en kwalitatief opzicht.<br>Versterking van de kennisuitwisseling tussen kennisinstellingen en bedrijfsleven op prioritaire thema's en sectoren<br>Indicator: en waaruit blijkt dat we dat bereikt hebben?<br>■ aantal openstaande vacatures | ■ Faciliteren van de Drentse Regiegroep Kennis & Arbeidsmarkt<br>■ Stimuleren brancheoverleggen in sectoren waar grote tekorten aan arbeidskrachten dreigen<br>■ Laten uitvoeren van onderzoek naar ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en de effecten van krimp van de (beroeps) bevolking<br>■ Projecten die bijdragen aan kenniscirculatie en arbeidsmarktbeleid (top)sectoren | ■ Evenwichtigere arbeidsmarkt (aansluiting tussen vraag en aanbod (kwalitatief en kwantitatief) en gerealiseerde aanpak voor de kritische sectoren<br>■ Ontwikkeling kennisinfrastructuur en kenniscirculatie is gestimuleerd<br><br>Indicator: en waaruit blijkt die bijdrage?<br>■ Een bovengemiddelde ontwikkeling van de werkgelegenheid.<br>■ Minder openstaande vacatures ten opzichte van de landelijke cijfers. |

## 9.3 Verbeteren Vestigingsklimaat

### Ontwikkelingen

In dit beleidsveld richten wij ons met name op de fysieke aspecten van het vestigingsklimaat met de volgende maatregelen:
1. Marketing, promotie en acquisitie;
2. Versterking vestigingsklimaat stedelijke netwerken Groningen-Assen en Zuidas;
3. Verbetering kwaliteit werklocaties.

**Ad1**
Gelet op de ontwikkelingen rond de toekomst van de NOM zullen wij in overleg met de stichting Drentse Bedrijfslocaties (DBL) het acquisitiebeleid tegen het licht houden. Wij willen onze acquisitie in de eerste plaats richten op onze topsectoren.
Een integrale imagocampagne met de nadruk op vrijetijdseconomie is nodig voor de imagoverbetering van Drenthe. Wij werken met marketing Drenthe verder aan de imagoverbetering van Drenthe via een integrale, meerjarige marketingcommunicatiestrategie en -campagne. Hierbij leggen we nadruk meer op vrijetijdseconomie en het verwerven van middelen uit de markt binnen de pijlers Wonen, Werken en Vrijetijdseconomie. Daarover maken wij nadere afspraken met Marketing Drenthe.

**Ad 2**
Belangrijke ontwikkelingen in het kader van het versterken van het Drentse vestigingsklimaat vinden plaats in het kader van het Regiospecifiek pakket (RSP), zoals de ontwikkeling van de Florijnas (Assen) en Atalanta (Emmen).

Binnen de Regiovisie Groningen-Assen werken wij wij vooral aan een beter vestigingsklimaat en de ruimtelijk-economische gebiedsontwikkeling. De ontwikkeling van Groningen Airport Eelde (GAE), onder meer door de baanverlenging, biedt kansen voor de verdere ontwikkeling van het omliggende gebied en de daaraan verbonden bedrijvigheid.

Met onze partners binnen de Drentse Zuidas versterken wij de regionale samenwerking. Daarbij richten wij ons inhoudelijk op het ontwikkelen van de regio als logistieke hotspot. Versterking van de logistieke propositie van Dryport Emmen-Coevorden en Blueport Meppel brengt deze kansen met zich mee.

**Ad 3**
Tot en met 2013 heeft Drenthe gedecentraliseerd rijksmiddelen beschikbaar voor het herstructureren van bedrijventerreinen. Daarna niet meer.

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Verbetering vestigings-klimaat | Een aantrekkelijke regionale, stedelijke en fysieke bedrijfsomgeving<br><br>Indicator: en waaruit blijkt dat we dat bereikt hebben?<br>■ aantal arbeidsplaatsen in de stedelijke netwerken Groningen-Assen en Drentse Zuidas (werkgelegenheidsontwikkeling)<br>■ voorraad bedrijventerreinen en jaarlijkse uitgifte<br>■ Verbeterd imago t.o.v. voorgaande jaren (tweejaarlijks onderzoek) | ■ Participatie in bestuurlijke overleggen en programma-teams bedrijventerreinen Regio Groningen-Assen en Drentse Zuidas<br>■ Afstemming met gemeen-ten over ontwikkeling van nieuwe werklocaties conform Omgevingsvisie en -verordening<br>■ Monitoring omvang en kwaliteit werklocaties<br>■ Uitvoering herstructurerings-programma 2009-2013 (inclu-sief begeleiding gemeenten)<br>■ Participatie platform parkmanagement<br>■ Afstemming met NOM over acquisitieactiviteiten en acqui-sitieondersteunende instrumen-ten inclusief DBL<br>■ Participatie in projecten, programma's en gebieds-ontwikkeling zoals Blueport Meppel, Dryport Coevorden, RSP, Florijnas Assen, Atalanta Emmen, etc.<br>■ Deelnemingen (NOM, GAE)<br>■ Het laten uitvoeren van marke-tingactiviteiten door Marketing Drenthe (accounthouder-schap) | ■ Versterkt vestigingsklimaat in de Regio Groningen-Assen en in de Drentse Zuidas<br>■ Versterking (clusters van) bedrijven in Noord-Nederland en Drenthe<br>■ Ontwikkeling nieuwe werklocaties en verbeterde kwaliteit bestaande locaties.<br>■ Verbeterd imago van Drenthe<br><br>Indicator: en waaruit blijkt die bijdrage?<br>■ Bruto gecreëerde werkgele-genheid Groningen-Assen en Drentse Zuidas<br>■ voorraad bedrijventerreinen en jaarlijkse uitgifte in hectares<br>■ aantal gerevitaliseerde ha. Bedrijventerrein<br>■ Verbeterd imago (tweejaarlijks onderzoek) |

## 9.4 Vrijetijdseconomie

### Ontwikkelingen

Bij Vrijetijdseconomie richten wij ons op de volgende maatregelen:
1. (Verdere) ontwikkeling van bovenregionale vrijetijdseconomie;
2. Stimulering fysieke ontwikkelingsruimte toeristisch bedrijfsleven.

We zetten niet meer in op maatregel stimulering innovatie toeristisch bedrijfsleven. De subsidie-regeling vrijetijdseconomie wordt stopgezet.
Wij gaan de mogelijkheden onderzoeken en uitwerken om met andere instrumenten de Vrijetijdseconomie te kunnen stimuleren.

**Ad 1**
Mensen krijgen steeds meer vrije tijd en geven in hun vrije tijd steeds meer geld uit. Het einde van deze trend is nog lang niet in zicht: met de vergrijzing en de groeiende welvaart zal steeds meer tijd en geld worden besteed aan vrijetijdsactiviteiten. Deze ontwikkelingen biedt grote kansen voor de economie en werkgelegenheid van Drenthe. Reden waarom onze inzet

verschuift van recreatie en toerisme naar Vrijetijdseconomie. Het is van belang dat het Drentse 'vrijetijdsproduct' aansluit bij de veranderende vraag van consumenten. Daarbij zijn forse investeringen nodig in moderne vormen van vrijetijdsbesteding om de bestedingen en werkgelegenheid in deze sector te behouden en te vergroten.
Dit heeft een relatie met Drenthe 2028 (Olympisch plan) en het economische belang van evenementen.
Het imago van Drenthe is hierop van invloed. Er is blijvende en langjarige inzet nodig voor de integrale imagocampagne die Marketing Drenthe ontwikkelt en uitvoert.
De rijksmiddelen (o.a. ILG) en middelen die gemeenten te besteden hebben lopen terug en zijn onzeker. Verder zijn de OP-EFRO middelen uitgeput. In 2011 is een deel van de transitiemiddelen ingezet uitsluitend voor innovatieve toeristische projecten. Wij zetten ons in noordelijk verband in om ook in 2012 deze lijn voort te zetten.
Zoals al aangegeven investeren wij in de marketing en promotie van de vrijetijdseconomie.

**Ad 2**
Vrijetijdseconomie heeft een belangrijke plek gekregen in diverse gebiedsontwikkelingen zoals de ontwikkelingen rond Veenhuizen, het Holtingerveld, TTcircuit Assen, Atalanta Emmen en de Hondsrug. Dit biedt kansen. In de realisatiestrategie van de omgevingsvisie neemt de toeristische ontwikkeling in Zuidwest Drenthe een belangrijke plaats in. Het project 'Natuurlijke recreatie'verbinden wij hier nadrukkelijk aan. De STINAT wordt hiervoor echter niet meer ingezet, aangezien dit een generieke regeling is.

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Vergroten economische rendement in de vrijetijdseconomie | Provincie Drenthe stimuleert een groei van de bestedingen in de vrijetijdssector in Drenthe ten opzichte van 2010.<br><br>Provincie Drenthe stimuleert een bovengemiddelde groei van de werkgelegenheid in de vrijetijdssector in vergelijking met de rest van Nederland.<br><br>Provincie Drenthe stimuleert een toename van het aantal toeristische overnachtingen ten opzichte van 2010 | ■ Samenwerkingsverbanden (o.a. branchevreemd) faciliteren<br>■ Stimuleren van nieuwe stuwende initiatieven en/of product/marktcombinaties in de vrijetijdsector<br>■ Verdere uitrol en operationalisering project Natuurlijke recreatie Drenthe<br>■ Inbreng kennis, menskracht en middelen m.b.t. vrijetijdseconomie in gebiedsontwikkelingsprojecten Geopark Hondsrugspoor, Veenhuizen, Zuid West Drenthe, TT Assen en Atalanta Emmen. | ■ Nieuwe stuwende initiatieven en/of product/marktcombinaties in de vrijetijdsector<br>■ Ruimtelijke ontwikkeling toeristisch bedrijfsleven is gefaciliteerd<br>■ Bovenregionale vrijetijdseconomie is (verder) ontwikkeld<br>■ ·Verbeterd imago van Drenthe op het vlak van vrijetijdseconomie |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| | Indicator:<br>Toegenomen aantal arbeidsplaatsen in de vrijetijdssector (werkgelegenheidsontwikkeling) t.o.v. het landelijk gemiddelde<br>■ Ontwikkeling van de bestedingen in de vrijetijdssector<br>■ Ontwikkeling aantal toeristische overnachtingen | ■ Leveren bijdrage aan instandhouding ontwikkelbureau Veenhuizen t.b.v. behoud en groei werkgelegenheid<br>■ Kennisdeling o.a. door gebruikmaking van het European Tourism Futures Institute (ETFI)<br>■ Onderzoek naar toeristische dataverzameling en vervolgonderzoek in samenwerking met MD | Indicator:<br>■ Bruto gecreëerde werkgelegenheid<br>■ Uitgelokte investeringen in de vrijetijdsector.<br>■ Aantal samenwerkingsverbanden<br>■ Besluit over toeristische dataverzameling en vervolgonderzoek<br>■ Verbeterd imago (2-jaarlijks onderzoek) |

## Toelichting

Met het Rijk en de gemeente Noordenveld zijn in de Bestuurscommissie Veenhuizen afspraken gemaakt over de inzet voor de gebiedsontwikkeling Veenhuizen. De inzet is weergegeven in de in april 2011 aan prof mr. Pieter van Vollenhoven aangeboden visie 'Werken aan de Toekomst van Veenhuizen' . Een van de hoofddoelstellingen in de visie is behoud (gaat om ruim 500 fte's bij de Rijksdiensten in Veenhuizen) en uitbreiding van werkgelegenheid (ambitie is het scheppen van 250 extra arbeidsplaatsen in Veenhuizen). De groei van de werkgelegenheid moet vorm krijgen door het creeren van nieuwe economische dragers in het gebied, waarbij vooral gedacht wordt aan zorg, onderwijs, ambachtelijke bedrijvigheid en toerisme. Naast investeringen door de betrokken overheden zal er ook door de markt geinvesteerd moeten worden om de plannen te realiseren. Dit kan alleen als er gezorgd voor een uitdagend investeringsklimaat, daarvoor zijn in de eerstkomende jaren zeker ook nog bijdragen van de provincie noodzakelijk.

## 9.5 Agribusiness

## Ontwikkelingen

Bij Agribusiness richten wij ons in 2012 op de volgende maatregelen:
1. Stimulering innovatie en ondernemerschap;
2. Ontwikkeling 'Biobased Economy'.

**Ad 1**
Wij stimuleren innovatie en ondernemerschap en koppelen deze aanpak aan onze topsector agrifood en healthy ageing. We beëindigen onze generieke aanpak. Vanaf 2012 eindigt de beleidsregel Agribusiness.

**Ad 2**
Binnen de 'biobased economy' zijn de dwarsverbanden tussen chemie, landbouw, energie en logistiek van groot belang. Wij richten ons vooral op landbouwinnovatie in de Veenkoloniën en het chemie- en industriecluster Zuid-Oost Drenthe. Verder kent de 'biobased economy' nauwe relaties met het programma Klimaat en Energie.
Wijziging van het Europees landbouwbeleid, wereldwijde voedselzekerheid en het gebruik van agrarische grond- en reststoffen als alternatief voor fossiele brandstoffen bieden kansen

om vernieuwingen in de agribusiness door te voeren en activiteiten te clusteren tot 'biobased economy'. Groene grond- en reststoffen worden in toenemende mate niet alleen voor energiedoeleinden ingezet, maar ook toegepast in de chemiesector . Hierbij zien we ook nadrukkelijk kansen voor samenwerking met de verschillende Duitse deelstaten en de provincie Overijssel.

Door de hervorming van het Europese landbouwbeleid (GLB) staan onze belangrijkste agroclusters (zuivel, suiker en zetmeel) onder druk. De steunbijdrage voor individuele agrarische bedrijven zal afnemen en anders worden ingezet. In noordelijk verband voeren wij een sterke lobby om in het kader van de herijking van de Gemeenschappelijke Landbouw Middelen (GLB)-middelen voor de volle breedte van de agrarische component beschikbaar te houden voor het noorden.
De satelliet glastuinbouw Emmen staat voor de uitdagingen om innovatie verder te ontwikkelen en verbindingen te zoeken met andere sectoren. Dit biedt ook kansen als proeftuin voor pilotprojecten in relatie met chemie.

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Versterken van de agribusiness | Behoud van het aantal arbeidsplaatsen in de agribusiness en de chemie (in relatie tot biobased economy) stimuleren<br><br>Versterking van de glastuinbouwketen stimuleren<br><br>Indicator<br>■ aantal arbeidsplaatsen in de agribusiness en chemie (werkgelegenheids-ontwikkeling) is minder sterk afgenomen dan het landelijk gemiddelde | ■ Ontwikkelen (inter)nationale netwerken op het gebied van agro, food, life-sciences, healthy-aging en nutrition<br>■ Begeleiding, cofinanciering en beheer van innovatieve projecten op het gebied van agro, food&nutriotion en Biobased economy (BBE)<br>■ Inzetten op deelprogramma cluster Zuidoost in programma BBE-Noord-Nederland<br>■ Lobby GLB richting SNN, IPO, Rijk, EU en stakeholders.<br>■ Participatie, namens SNN in GreenportNL (Satelliet Emmen) | ■ Versterkte kennispositie en innovatiekracht kansrijke sectoren (in relatie tot EU2020, topsectoren aanpak Rijk)<br>■ Innovatie en nieuwe verdienmodellen in agribusiness zijn gestimuleerd.<br>■ Kennis/projectontwikkeling op het gebied van agro, chemie, food, life-sciences, healthy-aging en nutrition<br>■ Biobased economy is in ontwikkeling<br>■ BBE is meegenomen in de Drentse GLB-lobby<br>■ BBE heeft pregnante positie in Drents beleid<br>■ Behoud status als greenport voor tuinbouwcluster Emmen |
| | | | Indicator:<br>■ Uitgelokte investeringen<br>■ Aantal arbeidsplaatsen in agribusiness en chemie Drenthe behouden<br>■ Aantal gestimuleerde programma's, projecten, initiatieven en netwerken op het gebied van agribusiness/biobased economy |

## Wat mag het kosten?

| | | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Product | Realisatie 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 | Begroting 2015 |
| Lasten | | | | | | | |
| | Product 9.1. Versterken regionale innovatiekracht | 6.844.242 | 12.244.483 | 5.540.469 | 5.714.704 | 4.014.704 | 4.014.704 |
| | Product 9.2. Optimale aansluiting bedrijfsleven, kennis, onderwijs en arbeidsmarkt | 1.771.933 | 876.064 | 480.277 | 304.690 | 54.690 | 54.690 |
| | Product 9.3. Verbeteren vestigingsklimaat | 589.553 | 2.389.819 | 1.688.268 | 1.413.044 | 822.548 | 284.800 |
| | Product 9.4. Vrijetijdseconomie | 2.116.286 | 3.033.716 | 1.806.282 | 1.937.169 | 1.937.169 | 1.937.169 |
| | Product 9.5 Versterken agribusiness (Landbouw) | 8.809.700 | 7.926.701 | 7.736.286 | 7.835.949 | 8.002.534 | 8.002.534 |
| | Totaal | 20.131.713 | 26.470.783 | 17.251.582 | 17.205.556 | 14.831.645 | 14.293.897 |
| Baten | | | | | | | |
| | Product 9.1. Versterken regionale innovatiekracht | 47.500 | 515.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Product 9.2. Optimale aansluiting bedrijfsleven, kennis, onderwijs en arbeidsmarkt | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Product 9.3. Verbeteren vestigingsklimaat | 34.293 | 30.910 | 31.530 | 32.200 | 32.200 | 32.200 |
| | Product 9.4. Vrijetijdseconomie | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Product 9.5 Versterken agribusiness (Landbouw) | 8.395.452 | 5.566.999 | 5.566.998 | 5.566.997 | 6.363.039 | 6.363.039 |
| | Totaal | 8.477.246 | 6.112.909 | 5.598.528 | 5.599.197 | 6.395.239 | 6.395.239 |
| Bestemming resultaat | subtotaal voor bestemming | 11.654.467 | 20.357.874 | 11.653.054 | 11.606.359 | 8.436.406 | 7.898.658 |
| | Reserve versterking economische structuur | -1.850.836 | 3.504.000 | | | | |
| | Saldo verrekening met reserves | -1.850.836 | 3.504.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo | | 13.505.303 | 16.853.874 | 11.653.054 | 11.606.359 | 8.436.406 | 7.898.658 |

## Verklaring van verschillen

| | |
|---|---|
| Product 9.1. Versterken regionale innovatiekracht | |
| Bijdragen in projecten versterking economische structuur | -6.191.793 |
| Diversen | 2.779 |
| saldo product | -6.189.014 |

| | |
|---|---|
| Product 9.2. Optimale aansluiting bedrijfsleven, kennis, onderwijs en arbeidsmarkt | |
| Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | -395.787 |
| saldo product | -395.787 |

| | |
|---|---|
| Product 9.3. Verbeteren vestigingsklimaat | |
| Herstructureringbedrijventerreinen (decentr. uitk) | -709.481 |
| Diversen | 7.930 |
| | -701.551 |

| | |
|---|---|
| Product 9.4. Vrijetijdseconomie | |
| Structuurversterking recreatie en (zorg)toerisme | -1.185.452 |
| Diversen | -41.982 |
| | -1.227.434 |

| | |
|---|---|
| Product 9.5 Versterken agribusiness (Landbouw) | |
| Landbouw structuur versterking | -238.815 |
| Ondersteuning jonge agrariërs | -152.122 |
| Prikkels versterkte agrarische sector (afwikkeling subsidie van 2010) | 200.522 |
| | -190.415 |

| | |
|---|---|
| saldo verschillen | |
| Programma 9. Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | -8.704.201 |

# Programma 10
# Middelen en bedrijfsvoering

## Missie

De provincie is een aantrekkelijke werkgever waar mensen in een prettige en gezonde werkomgeving op een interactieve, doelgerichte en toekomstgerichte wijze samenwerken. De provincie is binnen de financiële verhoudingen in Nederland nog steeds een open huishouding. Dat houdt in dat de provincie een bestuurslaag die eigen keuzes maakt. Een ander uitgangspunt voor ons is een sluitende begroting die langjarig in evenwicht is. Onze focus in beleid betekent ook een gerichte focus voor de inzet van de ambtelijke organisatie. Dit doen we door het principe 'medewerker volgt beleid' te hanteren. De veranderende rol van de provincie vraagt om creativiteit, professionaliteit, conceptueel vermogen, flexibiliteit en goede samenwerking van allen. In deze context vragen wij veel van de ambtelijke organisatie. We zorgen daarom ook voor een optimale werkomgeving. Nadere uitwerking van deze missie vindt plaats in de paragraaf bedrijfsvoering.

## Inleiding

Uitgangspunt voor ons is een sluitende begroting die langjarig in evenwicht is. Incidentele middelen geven we in principe alleen uit aan incidentele activiteiten en die gebruiken we dus niet voor structurele uitgaven. De Financieringsreserve (voorheen de Dynamische Cofinancieringsreserve) wordt gefixeerd. De rente van deze reserve wordt toegevoegd aan de exploitatie en is daarmee een algemeen, structureel dekkingsmiddel. Dit gebeurt omdat de posten waarvoor cofinanciering nodig is, bijvoorbeeld economie, ook structureel in de begroting zijn opgenomen.
De afgelopen jaren zijn ook voor de ambtelijke organisatie stevige keuzes gemaakt. De ambtelijke organisatie wordt kleiner en we gaan werken met een flexibele schil van medewerkers. De arbeidsmarkt verandert de komende jaren, waardoor het moeilijker wordt om aan goed gekwalificeerd overheidspersoneel te komen.
Voor alle facilitaire voorzieningen geldt:
- het organiseren van ontwikkel- en innovatiekracht binnen de organisatie en een meer regiegestuurde ondersteuning;
- het creëren van een goede beheersomgeving door adequaat en kostentechnisch verantwoord beheren van het gebouw, voor alle facetten van huisvestingsmanagement, zoals stoffering en inrichting, technische installaties, ICT, telefonie, logistiek, veiligheid en digitalisering;
- het doorvoeren van een gezonde verzakelijkingslag binnen de bedrijfsvoering. De verzakelijking leidt tot het open en eerlijk omgaan met grenzen en kaders van de dienstverlening; het efficiënt en effectief organiseren van de bedrijfsprocessen;
- het optimaal aansluiten op het organisatiebrede HR-beleid en vanuit eigen perspectief als dienstverlenend organisatie-onderdeel daaraan een bijdrage leveren.

## 10.1 Financiering en algemene dekkingsmiddelen.

### Ontwikkelingen

**Bestuursakkoord**
Het nieuwe Bestuursakkoord leidt tot een ingrijpende herverdeling van taken tussen overheden. In het Bestuursakkoord zijn afspraken gemaakt om taken op het gebied van ruimtelijke ordening, regionale economie, natuur en landschap en verkeer en vervoer (verder) te decentraliseren. Deze decentralisatie van taken gaat vaak gepaard met financiële kortingen vanuit het Rijk. We houden rekening met fors afnemende inkomsten. Kortingen van het Rijk op doeluitkeringen compenseren we niet automatisch. Ons uitgangspunt is 'nee, tenzij'. We compenseren alleen als sprake is van een expliciete noodzaak of keuze.

**Motorrijtuigenbelasting (MRB)**
Het kabinet heeft op 1 juni 2011 de zogenoemde Autobrief naar de Tweede Kamer gestuurd. Het kabinet meldt in deze brief dat in het Rijksbelastingplan 2012 een voorstel zal worden opgenomen om te komen tot een afschaffing van de vrijstelling van de motorrijtuigenbelasting voor zeer zuinige auto's.
Het kabinet komt tot deze maatregel omdat de afgelopen jaren de verkoop van zeer zuinige auto's een enorme vlucht heeft genomen en de fiscale gevolgen van voortzetting van het huidige beleid te verstrekkende budgettaire gevolgen zou hebben. Het vrijstellingsregime voor de zeer zuinige personenauto's komt per 1 januari 2014 te vervallen. Vanaf dat moment komen deze voertuigen weer onder de heffing van de motorrijtuigenbelasting te vallen. Het kabinet wil nog tijdelijk (tot 2016) één uitzondering in de wetgeving opnemen voor auto's met een $CO_2$-uitstoot van niet meer dan 50 gr/km.
Indien voornoemd rijksbelastingplan door het parlement is aanvaard en wordt beschikt over de benodigde gegevens, zullen wij in de Voorjaarsnota 2012 bezien in welke mate de raming wegens opcentenheffing in meerjarig kader aanpassing behoeft.
Het tarief voor de opcentenheffing op de MRB wordt jaarlijks gemaximeerd door de staatssecretaris van Financiën.
Bij brief van 29 juni 2011 heeft de staatssecretaris het maximumtarief per 1 april 2012 bekend gemaakt. Het maximum is vastgesteld op 123. Het kabinet is echter van plan het maximale aantal opcenten motorrijtuigenbelasting te verlagen, conform de met het IPO gemaakte afspraak in het Bestuursakkoord 2011-2015. Het nieuwe maximum per 1 januari 2012 zal 105 gaan bedragen en de wettelijke basis hiervoor zal worden opgenomen in het Rijksbelastingplan 2012. Het maximum zal jaarlijks inflatoir worden aangepast.
Het kabinet is tevens van plan om de Provinciewet per 1 januari 2012 zodanig te wijzigen dat het belasting tijdvak wordt verlegd van 1 april tot en met 31 maart naar 1 januari tot en met 31 december. Daarmee wordt aangesloten bij de voor fiscale maatregelen gebruikelijke wijzigingsdatum. Het naar voren halen van de ingangsdatum zou voor Drenthe in 2012 een hogere opbrengst van € 220.000,-- betekenen. Ook deze aanpassing zullen wij meenemen in de Voorjaarsnota 2012.

**Provinciefonds**
Met de invoering van de nieuwe verdeelsystematiek is op dit punt voorlopig enige duidelijkheid ontstaan rond de algemene uitkering uit het provinciefonds. Onzekerheden komen nu nog voort uit de toepassing van de opnieuw ingevoerde normeringssystematiek en uit de doorvoering van rijksbeleid op het vlak van (gecombineerde) decentralisatie en bezuinigingen.

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Een financieel gezonde organisatie | Duurzaam financieel evenwicht, blijkend uit toepassing van repressief toezicht door de toezichthouder en een goedkeurende verklaring van de accountant, ook op het gebied van de rechtmatigheid. | Financiële planning en beheer conform Financiële Verordening<br><br>Doorontwikkeling begrotingssystematiek in overleg met de Adviescommissie programma begroting<br><br>Opstellen meerjarige liquiditeitsprognose en uitvoeren treasurybeleid.<br><br>Uitvoeren risicomanagement inclusief analyse benodigd en aanwezig weerstandsvermogen. | Structureel sluitende begroting, blijkend uit het actuele saldo in deze begroting.<br><br>Een goede liquiditeitspositie, blijkend uit het kunnen voldoen aan de financiële verplichtingen. Een renteprognose van 2,0% op de kort uitgezette gelden en 3,7% op de lang uitgezette gelden (zie verder de paragraaf financiering).<br><br>Voldoende weerstandsvermogen, blijkend uit een in het kader van risicomanagement uitgevoerde analyse (zie verder de paragraaf weerstandsvermogen). |

## 10.2 Personeel en organisatie

### Ontwikkelingen

In 2011 is het nieuwe werving- en selectie en mobiliteitsbeleid vastgesteld. Dit is een belangrijk instrument om richting een flexibele en slagvaardige organisatie te gaan die gericht is op haar kerntaken. We zijn daarnaast met de CAO-onderhandelingen begonnen. De verwachting is dat in 2012 een overgangs-CAO wordt afgesloten en dat de onderhandelingen opgestart worden om een duurzame CAO vorm te geven. We willen een lerende organisatie zijn met een attractief HRM-beleid en arbeidsvoorwaardenpakket met een strategische personeelsbezetting. In de bedrijfsvoeringsparagraaf gaan we nader in op hoe we dit willen bereiken. De activiteiten en prestaties zijn derhalve niet uitputtend opgenomen in de tabel Bedrijfsvoering.

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Effectieve en efficiënte organisatie | Door middel van samenwerking met Fryslân en Groningen in de bedrijfsvoering en op het gebied van ingenieursdiensten en infrastructuur kostenreductie realiseren en de kwaliteit en continuïteit nu en in de toekomst handhaven | Bij positieve besluitvorming samenwerkingsverbanden nader vormgegeven in de bedrijfsvoering met Groningen en Friesland<br><br>Bij positieve besluitvorming samenwerkingsverbanden nader vormgegeven voor beheer infrastructuur en ingenieursdiensten met Groningen en Friesland | Implementatiefase 1 Noordelijke samenwerking in de bedrijfsvoering uitvoeren en afronden<br><br>Implementatiefase 2 Noordelijke samenwerking in de bedrijfsvoering starten<br><br>Onderzoeksfase afronden voor Beheer infrastructuur en ingenieursdiensten<br><br>Implementatiefase 1 starten voor Beheer infrastructuur en ingenieursdiensten |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Modern werkgeverschap | Nu en in de toekomst een aantrekkelijke werkgever zijn die de juiste mensen kan vinden en binden<br><br>Hoogste score van de provincies in het Beste werkgeversonderzoek en in de top 10 van beste overheidswerkgevers in 2014 | Onderhandelingen overgangs-CAO<br><br>Onderhandelingen duurzame CAO | Afsluiten overgangs-CAO<br><br>Vormgeven duurzame CAO |

### Toelichting

Voor de activiteiten hierboven genoemd zijn extra investeringen nodig. Bij positieve besluitvorming eind 2011 over Noordelijke samenwerking in de bedrijfsvoering, infrastructuur en ingenieursdiensten moet rekening gehouden worden met een extra investering in 2012 voor proceskosten. Er is een grote kans dat bij het afsluiten van een duurzame CAO het principe van het vastzetten van de loonkosten niet gehandhaafd kan blijven, ook gezien de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en de gevolgen van de focus op kerntaken.

## 10.3 ICT en facilitaire zaken

### Ontwikkelingen

Voor de verdere ontwikkeling van de provinciale ICT en facilitaire zaken zijn volgende (externe) ontwikkelingen van belang:

- In navolging op de elektronische (E)-dienstverlening en het Nationaal Uitvoerings Programma (NUP) zijn door het Rijk nieuwe vervolgprogramma's geïnitieerd, die zorgen voor invulling van de wettelijke verplichting in het kader van de Europese wetgeving in het ProGideon programma, programma Basisregistraties en het Frontoffice programma;
- De aanpassing van de Archiefwet, gepland in 2012 heeft afhankelijk van de besluitvorming consequenties voor de bedrijfsvoering.

We verwijzen u naar de bedrijfsvoeringsparagraaf voor een uitgebreide toelichting op de wijze waarop we de beleidsopgaves gaan realiseren.

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| De provincie is in staat zich te houden aan het eigen kwaliteitshandvest en beschikt over een ICT-infrastructuur die up-to-date is en geen belemmering vormt voor een gezonde bedrijfs-voering | **Huisvesting**<br>In het technisch en bouwkundig goed functi-onerend gebouw wordt sinds de revitalise-ring gebruik gemaakt van duurzame en/of milieuontlastende maatregelen en voldoet de inrichitng vanhet provicniehuis aan de kwaliteit en eisen (arbonromen) die gesteld wroden aan 'Het Nieuwe Werken'(HNW).<br><br>Planning in tijd en bedragen opvolgen, uitge-zet in een meerjarenonderhoudsplanning.<br><br>Het streefcijfer verbruik gas is gemiddeld 20.000 m3 per jaar vanaf 2012. Dit wordt bereikt door de toepassing van Warmte-Koude Opslag (WKO).<br><br>De provincie heeft de beschikking over verschillende typen werkruimten. | Voorzien in provinciehuis inclusief parkeerterrein en tuinen.<br>Het onderhouden daarvan.<br>En het verstrekken van ruimten (passend bij HNW), benodigdhe-den, hulpmiddelen en kleding.<br><br>Onderhouden van Drents Museum<br><br>Onderhouden van Drents Depot<br><br>Onderhouden van overige locaties | Het MOP van het gerevitaliseerde provinciehuis is gerealiseerd. Hierin zijn bouwkundige en technische zaken (installaties) en energiemanagement stevig veran-kerd en wordt de ontwikkeling van de exploitatielasten inzichtelijk gemaakt.<br><br>Het verbruik van gas zal aanzien-lijk verminderen tot een gemiddeld verbruik van circa 20.000 m3 per jaar vanaf 2012 (in 2008 was het verbruik ruim 310.000 m3).<br><br>Het aanbieden van verschillende typen werkruimten die HNW ondersteund (waaronder 500 werkplekken, 9 trefpunten, 11 projectruimten en 23 concentra-tieruimten). |
| | **Diensten**<br>Verzorgen van consumptieve diensten -waaronder kwalitatief goede restauratieve voorzieningen en voorzien in een restaurant met free flow buffet – en uitvoeren van ontvangst en risicobeheersing, interieurver-zorging en grafische diensten – waaronder printen, opmaak, publiceren, afwerken en traffic & regie).<br><br>20% van het aangeboden assortiment in het restaurant is biologisch<br><br>Gemiddeld bezoeken circa 100 gasten dagelijks het provinciehuis<br><br>Toepassen van gescheiden afvalstromen zoals GFT, platic, KCA en restafval<br><br>Door invoering van digitaal publiceren zal het aantal fysieke prints worden teruggebracht. | Voorzien in consumptieve diensten<br><br>Ontvangst en risicobeheersing<br><br>Interieurverzorging<br><br>Grafische diensten | Aanbieden van biologische producten. Dit omvat circa 20% van het totale assortiment in het restaurant en dit resultaat is vastgelegd in het contract met de externe cateraar.<br><br>Doorontwikkelen van de taakvel-den beveiligen/bewaken en receptie door integratie van deze taakvelden.<br><br>Uitvoeren van het interne afvalin-zamelingbeleidsplan van 2011.<br><br>De verhouding centrale/decentrale prints verschuift van centraal naar decentraal. |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| | **Informatievoorziening** | | |
| | Omvat een moderne flexibele ICT infrastructuur die meegroeit met en proactief ondersteuning biedt en eveneens de externe dienstverlening mogelijk maakt (keteninte-gratie en kennismanagement) en leidt, voert uit of ondersteunt activiteiten en diensten die gericht zijn op het beheren, produceren en publiceren van documenten ongeacht hun vorm. | Hardware (werkstations, servers en telefonie)<br><br>Infrastructuurfaciliteiten (intern/ extern)<br><br>Applicaties (software) | ICT systemen zijn beschikbaar voor tenminste 99% (uptime).<br><br>In 2012 vaststellen van een streefcijfer voor behandelde ICT incidenten en afhandeling daarvan |
| | Gemeten beschikbaarheid van de ICT systemen is 99% uptime | | |
| | Het aantal behandelde ICT incidenten en wijzigingen inclusief response en oplostijden wordt gemeten en hierop wordt in 2012 een streefcijfer vastgesteld met als doel het doorvoeren van een kwaliteitsslag.<br><br>Het hebben van een actueel Informatieplan en Uitvoeringsprogramma inclusief prioriteringen, actueel ICT Architectuur en I-Beleid.<br><br>Jaarlijks worden circa 40.000 documenten verwerkt. Dit is een toename ten opzichte van voorgaande jaren als gevolg van digitaliseren van alle binnenkomende post. | Ondersteuning (beheer, opleiding, advisering)<br>Actualiseren van het Informatieplan om de twee jaar nu en 2012 en het jaarlijks updaten van het uitvoeringsprogramma, de ICT Architectuur en I-Beleid.<br><br>Documentaire informatievoorziening en beheer | Adequaat en actueel Informatieplan, inclusief bijbehorend uitvoeringsprogramma.<br><br>Bijgewerkte ICT Architectuur in overeenstemming met de werkelijke ICT.<br><br>Actueel I-Beleid<br><br>In 2012 zullen drie releases van de digitale processen plaatsvinden. |

## Wat mag het kosten?

| | | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Product | Realisatie 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 | Begroting 2015 |
| Lasten | | | | | | | |
| | Product 10.1. Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 193.645.706 | 4.611.890 | -1.191.122 | -4.765.833 | -1.827.744 | 292.793 |
| | Product 10.2. Personeel en organisatie | 49.376.969 | 42.243.144 | 42.380.347 | 42.361.045 | 41.986.045 | 41.911.045 |
| | Product 10.3. ICT en facilitaire zaken | 9.104.484 | 8.275.593 | 8.745.676 | 9.874.086 | 9.584.376 | 9.344.530 |
| | Totaal | 252.127.158 | 55.130.627 | 49.934.901 | 47.469.298 | 49.742.677 | 51.548.368 |
| Baten | | | | | | | |
| | Product 10.1. Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 354.594.201 | 171.383.512 | 197.722.895 | 169.420.797 | 145.469.346 | 126.597.560 |
| | Product 10.2. Personeel en organisatie | 40.941.213 | -905.645 | -135.785 | 2.025.933 | 2.806.916 | 3.674.754 |
| | Product 10.3. ICT en facilitaire zaken | 771.092 | 717.610 | 475.945 | 478.778 | 478.778 | 478.778 |
| | Totaal | 396.306.506 | 171.195.477 | 198.063.055 | 171.925.508 | 148.755.040 | 130.751.092 |

| | | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Product | Realisatie 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 | Begroting 2015 |
| Bestem- | subtotaal voor bestemming | -144.179.348 | -116.064.850 | -148.128.154 | -124.456.210 | -99.012.363 | -79.202.724 |
| ming | Financieringsreserve | 0 | -642.982 | | | | |
| resultaat | Saldo reserve | | 3.335.561 | 2.730.788 | 75.000 | 75.000 | |
| | Financieringsreserve | | -8.166.159 | | | | |
| | Reserve voor algemene doeleinden | | 11.596.083 | 2.849.067 | 6.224.859 | 3.165.089 | 942.685 |
| | Reserve Regio Specifiek Pakket | | -1.315.209 | -1.438.588 | -1.237.069 | -1.115.388 | -1.013.521 |
| Saldo verrekening met reserves | | 0 | 4.807.294 | 4.141.267 | 5.062.790 | 2.124.701 | -70.836 |

## Verklaring van verschillen

| Product 10.1. Financiering en algemene dekkingsmiddelen | |
|---|---|
| Organisatie-ontwikkeling | -1.073.742 |
| Vervallen bijdrage Financieel Akkoord 2008 Rijk/IPO | -5.000.000 |
| Inzet vrije bestedingsruimte | 1.404.719 |
| Opbrengst opcenten op hoofdsom motorrijtuigenbelasting | -825.000 |
| Lagere opbrengst electriciteitsvoorziening, dividenden en winst (w.o. Enexis) | 7.490.839 |
| Vervallen dividend beleggingsfondsen | 560.000 |
| Diverse uitkeringen | 2.430.000 |
| Rente van belegd kasgeld | -325.500 |
| Bespaarde rente | 1.307.000 |
| Diverse mutaties Provinciefonds | -3.325.140 |
| Mutaties reserves | -34.797.293 |
| Diversen | 11.722 |
| saldo product | -32.142.395 |

| Product 10.2. Personeel en organisatie | |
|---|---|
| Organisatie-ontwikkeling | -232.355 |
| Herstel indexatie inkoopbudgetten | 500.000 |
| Toegerekende apparaatskosten | -110.098 |
| Bijdrage van kostenplaats kapitaallasten | -769.860 |
| Diversen | -20.344 |
| saldo product | -632.657 |

| Product 10.3. ICT en facilitaire zaken | |
|---|---|
| Revitalisering provinciehuis van morgen. | -631.000 |
| Geografisch basisinformatiebestand | 100.000 |
| Innovatieve ICT-projecten | 541.000 |
| Drukwerk | -252.677 |
| Digitale informatie en (e-)dienst-verlening | -581.280 |
| Rente en afschrijving onderhoud | 1.402.826 |
| Terugontvangen kosten drukwerk | 250.000 |
| Diversen | -117.121 |
| | 711.748 |
| saldo verschillen | |
| Product 10.1. Financiering en algemene dekkingsmiddelen | -32.063.304 |

# I Beleidsbegroting
# I.2 Paragrafen

# Paragraaf 2.1 Lokale heffingen

## 1 Grondwaterheffing

Op grond van het bepaalde in artikel 7.7 van de Waterwet hebben provinciale staten bij wijze van belasting een heffing ingesteld op het onttrekken van grondwater. De regels die de provincie hanteert bij de grondwaterheffing zijn neergelegd in de grondwaterheffingsverordening.

Op grond van het bepaalde in artikel 6.4 van de Waterwet is het verboden om zonder vergunning van gedeputeerde staten grondwater te onttrekken of water te infiltreren:
a. ten behoeve van industriële toepassingen, indien de te onttrekken hoeveelheid meer dan 150.000 m3 per jaar bedraagt;
b. ten behoeve van de openbare drinkwatervoorziening of een bodemenergiesysteem.

De regels die de provincie hanteert voor bovengenoemde onttrekkingen zijn vastgelegd in de Provinciale omgevingsverordening (POV) Drenthe.
De bestedingsmogelijkheden voor de provincie van de grondwaterheffing zijn limitatief in de Waterwet opgenomen.

**Kosten die op grond van de waterwet onder de heffing kunnen worden gebracht zijn:**
a. maatregelen, direct verband houdende met het voorkomen en tegengaan van de nadelige gevolgen van het onttrekken van grondwater en het infiltreren van water;
b. voor het grondwaterbeleid noodzakelijke onderzoekingen;
c. het houden van een register voor het onttrekken van grondwater en het infiltreren van water;
d. vergoeding ingevolge artikel 7.14, eerste lid, van schade, voortvloeiend uit de uitvoering van artikel 6.4;
e. in verband met de uitvoering van artikel 7.19.

**Inkomsten**
De belasting wordt geheven naar de onttrokken hoeveelheid grondwater gemeten in kubieke meters.
Indien op grond van de vergunningvoorschriften water wordt geïnfiltreerd, wordt op aanvraag van belastingplichtige het aantal kubieke meters geïnfiltreerd water in mindering gebracht op de voor de belasting te hanteren onttrokken hoeveelheid grondwater.
De hoogte van de heffing is vastgesteld door Provinciale Staten. Jaarlijks wordt het tarief verhoogd met de gemiddelde prijsindex voor gezinsconsumptie. Voor 2011 geldt een tarief van € 1,070 per 100 m3 onttrokken hoeveelheid grondwater. De te betalen heffing mag naar beneden afgerond worden op hele euro's.
De belasting wordt verschuldigd op het moment waarop het grondwater wordt onttrokken en moet op aangifte worden voldaan.
De geraamde inkomsten voor 2012 zijn € 700.000,--.

**Kwijtscheldingsbeleid**
Bij invordering van de grondwaterbelasting wordt geen kwijtschelding verleend.

## 2 Heffing ontgrondingen

Op grond van artikel 21f van de Ontgrondingenwet hebben provinciale staten bij wijze van belasting een heffing ingesteld op het ontgronden van stoffen. De regels die de provincie hanteert bij de ontgrondingenheffing zijn vastgelegd in de Heffingverordening ontgrondingen Drenthe 2000 en de Ontgrondingenwet. De bestedingsmogelijkheden voor de provincie van de ontgrondingenheffing zijn limitatief in de Ontgrondingenwet opgenomen.

**Kosten die onder de heffing zijn gebracht**
Na de laatste wijziging van de Ontgrondingenwet (in werking getreden per 1 februari 2008) wordt op grond van de Heffingverordening Drenthe 2000 alleen nog een heffing in rekening gebracht voor kosten met betrekking tot schadevergoedingen ingevolge artikel 26 van de Ontgrondingenwet. Het provinciale tarief daarvoor bedraagt € 0,45 per 100 m3 hoeveelheid stoffen. Daarnaast biedt de wet nog een mogelijkheid voor heffing ter dekking van kosten met betrekking tot het onderzoek naar het verband tussen een ontgronding en schade aan onroerende zaken en de bepaling van de omvang van de schade.

**Inkomsten**
De heffingsplicht rust op alle houders van vergunningen en machtigingen, behalve als het vergunningen en machtigingen betreft die gelden voor minder dan 10.000 m3 vaste stoffen. De belastingschuld ontstaat op het tijdstip dat de vergunning of machtiging is verleend en wordt door middel van aanslag opgelegd. De geraamde inkomsten voor 2012 zijn € 10.000,--.

**Teruggaaf**
Indien een vergunning of machtiging wordt vernietigd of ingetrokken dan wel wordt gewijzigd, vindt teruggaaf van de heffing plaats. Geen teruggaaf vindt plaats over de hoeveelheid stoffen die reeds is gewonnen. Teruggaaf blijft ook achterwege indien het bedrag dat moet worden teruggegeven minder bedraagt dan het in artikel 21f van de Ontgrondingenwet genoemde bedrag ad € 227,--.

**Kwijtscheldingsbeleid**
Bij de invordering van de ontgrondingenheffing wordt geen kwijtschelding verleend.

**Toekomstige ontwikkelingen**
Besluitvorming over het mogelijk invoeren van een nieuwe heffingsmogelijkheid als bedoeld in artikel 21f, eerste lid, onder b, van de Ontgrondingenwet (kosten met betrekking tot het onderzoek naar het verband tussen een ontgronding en schade aan onroerende zaken en de bepaling van de omvang van de schade).

## 3 Leges

Onder de naam leges worden rechten geheven ter zake van het genot van de door of vanwege het provinciaal bestuur verstrekte diensten. De leges worden geheven van de aanvrager van de dienst dan wel degene ten behoeve van wie de dienst is verleend. De tarieventabel voor 2012 zal in het najaar van 2011 ter beschikking komen.

**Inkomsten**
De geraamde inkomsten voor 2012 zijn € 238.500,--. Dat is inclusief € 125.000,-- die we moeten doorbetalen aan de gemeenten, voor hun aandeel in de verrichte werkzaamheden in het kader van de WABO aanvragen.

| Prestatie | Budgetomschrijving | Rubrieknummer | Begroting 2011 | Begroting 2012 |
|---|---|---|---|---|
| | | legesverordening | | |
| 3550301 | Leges e.a. rechten WABO | 3. Omgevingsvergunning | 175.000 | 175.000 |
| 3560105 | Leges e.a. rechten Ontgrondingen | 4. Ontgrondingen | 30.000 | 30.000 |
| 3440104 | Leges e.a. rechten Waterwet | 5.1 Waterwet-Grondwater | 10.000 | 10.000 |
| 3300215 | Leges e.a. rechten VR/RVV | 6.1.3 Verkeer en vervoer | 17.500 | 17.500 |
| 3310404 | Leges e.a. rechten POV | 6.1.4 Verkeer en vervoer | 5.000 | 5.000 |
| 3330504 | Leges e.a. rechten Zuidoost-Drentse Vaarwegen | 6.1.5 Verkeer en Vervoer | 500 | 500 |
| 3330404 | Leges e.a. rechten Meppel-de Punt | 6.1.6 Verkeer en vervoer | 500 | 500 |
| | | | 238.500 | 238.500 |

**Kwijtscheldingsbeleid**
Bij de invordering van leges wordt geen kwijtschelding verleend.

## 4 Nazorgheffing stortplaatsen

De provincie is op grond van de Wet milieubeheer (Wm) verantwoordelijk voor de eeuwig durende nazorg van stortplaatsen waar op of na 1 september 1996 nog afval is gestort.
De Provincie Drenthe draagt deze verantwoordelijkheid voor twee stortplaatsen. Dit zijn de Stortplaats Meisner Noord-Drenthe BV te Ubbena (in eigendom bij SITA Holding) en de Attero Noord BV stortplaats te Wijster.

Het doel van de nazorgregeling in de Wm is om zeker te stellen dat bestaande en nieuwe stortplaatsen, die voldoen aan de eisen van het Stortbesluit bodembescherming, ook na sluiting tot in lengte van jaren aan hetzelfde beschermingsniveau blijven voldoen, zodat zij geen risico voor verontreiniging van de bodem vormen. Financiering van de desbetreffende nazorg vindt plaats door middel van een door PS ingestelde heffing die de provincie gedurende de exploitatiefase van de stortplaatsen aan de exploitanten oplegt. Deze heffing wordt vastgesteld aan de hand van het doelvermogen dat op grond van een door de exploitanten ingediende nazorgplannen wordt berekend. Beoordeling van nazorgplannen en berekening van het doelvermogen vindt plaats aan de hand van in IPO-verband opgestelde modellen en checklisten. Op 5 maart 2011 heeft GS deze modellen en checklisten (versie 2008) als beleidsregel voor het laatst vastgesteld. (05-03-2011)

**Beleid**
Het provinciale beleid is erop gericht de heffing toereikend te laten zijn om de eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen te bekostigen. Het tarief voor 2012 kan uiterlijk in december 2011 worden vastgesteld.

**Inkomsten**
De berekening van het de doelvermogen heeft voor beide stortplaatsen voor het laatst plaatsgevonden in 2006 aan de hand van de oude checklisten (versie 2002). De tarieventabel in de Verordening nazorgheffing stortplaats provincie Drenthe is op 15 december 2010 door PS hierop aangepast. De nazorgheffing wordt geheven per stortplaats. Voor 2012 is geen heffing

meer begroot, omdat beide stortplaatsen sluiten. Er wordt gewerkt aan een aangepaste verordening, die daar rekening mee houdt.

De planning is dat in 2011 voor Meisner en in 2012 voor Attero er een nieuw nazorgplan wordt opgesteld aan de hand waarvan een nieuw doelvermogen wordt vastgesteld, wat mogelijk leidt tot een wijziging van de heffing.

**Kwijtscheldingsbeleid**
Bij de invordering van de heffing wordt geen kwijtschelding verleend.

## 5 Opcenten motorrijtuigenbelasting

Op grond van artikel 222 van de Provinciewet worden provinciale opcenten geheven. De opcenten zijn een opslag op een andere belasting, namelijk de motorrijtuigenbelasting (MRB). Deze belasting wordt geïnd door de Rijksbelastingdienst. De opbrengst opcenten MRB is qua opbrengst de belangrijkste provinciale heffing.

**Beleid**
Het tarief voor de opcenten van de MRB wordt jaarlijks geïndexeerd. Voor Drenthe vindt deze indexering plaats op basis van het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie.

De tariefsontwikkeling geeft het volgende beeld:

| 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|
| 85,1 | 86,6 | 88,1 | 89,6 |

**De inkomsten**
Op basis van de huidige gegevens en aannames is een raming gemaakt van de verwachte ontwikkeling van de opbrengst opcenten MRB.

In navolgende tabel is de raming voor 2012 en volgende jaren weergegeven.

| 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|
| 48.473 | 49.322 | 50.185 | 51.063 |

Bedragen x € 1.000,--

Het kabinet heeft op 1 juni 2011 de zgn. Autobrief naar de Tweede Kamer gestuurd.
Het kabinet meldt in deze brief dat in het Rijksbelastingplan 2012 een voorstel zal worden opgenomen om te komen tot een afschaffing van de vrijstelling van de motorrijtuigenbelasting voor zeer zuinige auto's.
Het kabinet komt tot deze maatregel omdat de afgelopen jaren de verkoop van zeer zuinige auto's een enorme vlucht heeft genomen en de fiscale gevolgen van voortzetting van het huidige beleid te verstrekkende budgettaire gevolgen zou hebben.
Het vrijstellingsregime voor de hiervoor genoemde categorieën personenauto's komt per 1 januari 2014 te vervallen. Vanaf dat moment komen deze voertuigen weer onder de heffing van de motorrijtuigenbelasting te vallen.
Het kabinet wil nog tijdelijk (tot 2016) één uitzondering in de wetgeving opnemen; nl. voor auto's met een $CO_2$-uitstoot van niet meer dan 50 gr/km.

Indien voornoemd rijksbelastingplan door het parlement is aanvaard en wordt beschikt over de benodigde gegevens, zullen wij in de Voorjaarsnota 2012 bezien in welke mate de raming wegens opcentenheffing in meerjarig kader aanpassing behoeft."

Het tarief voor de opcentenheffing op de MRB wordt jaarlijks gemaximeerd door de staatssecretaris van Financiën.
Bij brief van 29 juni 2011 heeft de staatssecretaris het maximumtarief per 1 april 2012 bekend gemaakt. Het maximum is vastgesteld op 123 opcenten. Het kabinet is echter van plan, conform de met het IPO gemaakte afspraak in het Bestuursakkoord 2011-2015 om het maximale aantal opcenten motorrijtuigenbelasting te verlagen. Het nieuwe maximum per 1 januari 2012 zal 105 opcenten gaan bedragen en de wettelijke basis hiervoor zal worden opgenomen in het Rijksbelastingplan 2012. Het maximum zal jaarlijks inflatoir worden aangepast.

Het kabinet is tevens van plan om de Provinciewet per 1 januari 2012 zodanig te wijzigen dat het belasting tijdvak wordt verlegd van 1 april tot en met 31 maart naar 1 januari tot en met 31 december. Daarmee wordt aangesloten bij de voor fiscale maatregelen gebruikelijke wijzigingsdatum. Het naar voren halen van de ingangsdatum zou voor Drenthe in 2012 een hogere opbrengst van € 220.000,-- betekenen. Ook deze aanpassing zullen wij meenemen in de Voorjaarsnota 2012.

**Kwijtscheldingsbeleid**
Voor bezwaar, beroep en eventuele vrijstellingen of heffingen is de Rijksbelastingdienst verantwoordelijk.

# Paragraaf 2.2 Weerstandsvermogen

## 1 Inleiding

De paragraaf weerstandsvermogen geeft inzicht in de risico's en de weerstandscapaciteit om de risico's op te vangen. Het weerstandsvermogen is de relatie tussen de weerstandscapaciteit en de risico's. De weerstandscapaciteit omvat de middelen en mogelijkheden waarover de provincie kan beschikken om niet begrote kosten te dekken. Voor het kunnen beoordelen van het weerstandsvermogen is het noodzakelijk de aanwezige weerstandscapaciteit te analyseren in samenhang met de omvang en de achtergronden van de risico's. In deze paragraaf komen aan bod:

- Achtergrond;
- Ontwikkelingen;
- Provinciaal beleid;
- Beschikbare weerstandscapaciteit:
  - Incidentele weerstandscapaciteit;
  - Structurele weerstandscapaciteit;
- Risicoprofiel;
- Relatie benodigde en beschikbare weerstandscapaciteit;
- Conclusie.

## 2 Achtergrond

De kaders voor het bepalen van het weerstandsvermogen zijn vastgelegd in Besluit Begroting en Verantwoording 2004 (BBV) en het provinciaal beleidskader risicomanagement 2009. In het BBV wordt het weerstandsvermogen gedefinieerd als de verhouding tussen:

- de weerstandscapaciteit, de middelen en voorzieningen waarover de provincie beschikt om niet begrote kosten te dekken;
- alle risico's waarvoor geen (dekkings-)maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie.

In het provinciaal beleidskader risicomanagement 2009 heeft de provincie binnen de BBV kaders haar doelstelling en randvoorwaarden met betrekking tot het risicomanagementbeleid geformuleerd. Naast de voorgeschreven regels vanuit het BBV zijn de in omvang toenemende bezuinigingen een extra noodzaak om met risicomanagement bezig te gaan.

## 3 Ontwikkelingen

Voor het bepalen van de weerstandscapaciteit is in voorgaande jaren uitgegaan van de volgende zaken:

- Op basis van advies van onze huisaccountant. Deze heeft in 2005 geadviseerd dat een noodzakelijke weerstandscapaciteit van ongeveer € 25 miljoen nodig is;
- De weerstandscapaciteit als percentage van de totale lasten (10%) is eveneens een goed meetpunt. Immers, naarmate de lasten toenemen zijn de risico's vaak ook groter. De totale begrote lasten 2012 bedragen € 346 miljoen, 10% hiervan is € 34,6 miljoen;
- Inventarisaties van mogelijke risico's binnen de organisatie, hierbij was een gedegen kwantificering nog niet aan de orde.

Voor de begroting 2012 is voor het eerst gebruik gemaakt van een andere methodiek met ondersteuning van het Nederlands Adviesbureau voor Risicomanagement(NAR) In deze weerstandsvermogenparagraaf treft u de resultaten daarvan aan.

## 4 Provinciaal beleid

Om de vele ambities van de provincie te realiseren is het van belang dat de provinciale middelen zo scherp mogelijk ingezet worden. Om het weerstandsvermogen te kunnen beoordelen is het van belang de aanwezige weerstandscapaciteit te analyseren in samenhang met de omvang en de achtergronden van de risico's.

De provincie gaat op de volgende wijze om met tegenvallers c.q. voorgevallen risico's:
1. Eerst worden de kosten opgevangen binnen het eigen programma;
2. Zijn binnen het programma geen mogelijkheden dan kijken naar middelen binnen de Begroting;
3. Is er dan nog een tekort dan wordt dit ten laste gebracht van de "algemene reserve";
4. Zijn er dan niet voldoende middelen beschikbaar dan wordt de risicoreserve aangesproken.

## 5 Beschikbare weerstandscapaciteit

Om de beschikbare weerstandscapaciteit te bepalen moet er gekeken worden naar de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt om niet begrote kosten te dekken. Hierbij kan een onderscheid worden gemaakt tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit. Niet alle vrije reserves worden gerekend tot de weerstandscapaciteit. Immers, het is de bedoeling onttrekkingen en dotaties ten laste van de reserves aan de staten worden voorgelegd. Dit geldt ook voor de Financieringsreserve echter voor deze reserve is voorgesteld om dit in de toekomst niet meer te doen. Binnen de definitie van de BBV valt deze reserve te rekenen tot de weerstandscapaciteit. Dit geldt ook voor de reserve voor algemene doeleinden. Om scherper het onderscheid te krijgen tussen een reserve die nodig is om te voldoen aan de weerstandscapaciteit en de vrij aanwendbare reserves is enkele jaren geleden een risicoreserve ingesteld. In 2011 is in de Voorjaarsnota besloten om deze risicoreserve met 10 miljoen te verhogen wegens een aantoonbaar toegenomen risicoprofiel t.g.v. ontwikkelingen bij het ILG/pMJP De wijziging komt door nieuw kabinetsbeleid en de onzekerheid die ontstaan is na de mededeling van staatsecretaris Bleker m.b.t. ILG/pMJP. Deze toename van de risicoreserve wordt gevormd ten laste van de reserve voor algemene doeleinden. Daarmee vormt de gehele resterende reserve voor algemene doeleinden de incidenteel vrij besteedbare ruimte.

**Incidentele weerstandscapaciteit**
De incidentele weerstandscapaciteit is het vermogen dat ingezet kan worden om eenmalige tegenvallers op te vangen. Hiervoor wordt een risicoreserve gebruikt met de grootte van € 29 miljoen.

*Risicoreserve*
Deze reserve wordt ingesteld om incidentele tegenvallers op te vangen, welke niet door een specifieke voorziening worden afgedekt. Voorgesteld wordt deze reserve de komende jaren € 29 miljoen groot te laten zijn. Jaarlijks zal aan de hand van een risico inventarisatie worden bekeken in hoeverre het weerstandsvermogen in de toekomst dient te worden bijgesteld.

De samenstelling en ontwikkeling van de algemene reserves ziet er als volgt uit.

| Bedragen x € 1.000,- per 31 december | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|---|
| Reserve voor algemene doeleinden | -/- 731 | -6.956 | -10.121 | -11.063 |
| Risicoreserve | 29.000 | 29.000 | 29.000 | 29.000 |
| Totaal algemene reserves | 28.269 | 28.269 | 18.879 | 17.937 |

*Structurele weerstandscapaciteit*
Met de structurele weerstandscapaciteit worden de middelen bedoeld die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van bestaande taken. Dit betreft in beginsel de optelsom van de ruimte op de begroting en de onbenutte belastingcapaciteit.

*Ruimte op de begroting*
De post onvoorziene uitgaven binnen het begrotingsprogramma Financiering en algemene dekkingsmiddelen, ten bedrage van structureel € 50.000,- kan worden aangemerkt als onderdeel van de structurele weerstandscapaciteit.

*Onbenutte belastingcapaciteit*
De onbenutte belastingcapaciteit van de provincie van de provincie Drenthe bestaat uit het verschil tussen de opbrengst bij het maximaal aantal te heffen opcenten MRB en de opbrengst bij het werkelijke tarief. De raming in de begroting 2012 is uitgegaan van een tarief per 1 april 2012 van 85,1 Het tarief voor de opcentenheffing op de MRB wordt jaarlijks gemaximeerd door de staatssecretaris van Financiën. Bij brief van 29 juni 2011 heeft de staatssecretaris het maximumtarief per 1 april 2012 bekend gemaakt. Het maximum is toen vastgesteld op 123. Het kabinet is echter van plan, conform de met het IPO gemaakte afspraak in het Bestuursakkoord 2011-2015, om het maximale aantal opcenten motorrijtuigenbelasting te verlagen. Het nieuwe maximum per 1 januari 2012 zal 105 gaan bedragen en de wettelijke basis hiervoor zal worden opgenomen in het Rijksbelastingplan 2012. Het maximum zal jaarlijks inflatoir worden aangepast. Door deze lagere normering loopt de onbenutte belastingcapaciteit en daarmee de weerstandscapaciteit sterk terug. Gebaseerd op deze uitgangspunten is de onbenutte belasting-capaciteit als volgt.

| Bedragen x € 1.000,- | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|---|
| Voorgesteld tarief | 48.473 | 49.322 | 50.185 | 51.063 |
| Maximaal tarief | 60.136 | 60.882 | 61.947 | 63.031 |
| Onbenutte belastingcapaciteit | 11.663 | 11.560 | 11.762 | 11.968 |

*De weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe*
Uit de hiervoor genoemde gegevens blijkt dat de weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe als volgt meerjarig kan worden weergegeven (afgerond, x € 1.000,--).

| Bedragen x € 1.000,- | 2012 | | 2013 | | 2014 | | 2015 | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. |
| Risicoreserve | 29.000 | | 29.000 | | 29.000 | | 29.000 | |
| Ruimte binnen begroting | | 50 | | 50 | | 50 | | 50 |
| Onbenutte belastingcapaciteit | | 11.663 | | 11.560 | | 11.762 | | 11.968 |
| Totaal (inc. + struct.) | | 40.713 | | 40.610 | | 40.812 | | 41.018 |

Vanzelfsprekend geldt dat de componenten van de weerstandscapaciteit verschillen in hun mate van inzetbaarheid. Zo is de risicoreserve direct aanwendbaar tot het maximum. Tot het

verhogen van het opcententarief in het kader van het opvangen van risico's zal daarentegen niet lichtvaardig worden besloten.

## 6 Risicoprofiel

Van de risico's die de provincie loopt, is een aantal afgedekt door de gebruikelijke verzekeringen of door het instellen van voorzieningen. In deze paragraaf gaat het om risico's die niet zijn afgedekt of niet kunnen worden afgedekt. Provincies hebben te maken met een diversiteit aan lastig in te schatten risico's die bovendien soms onderling afhankelijk zijn. De Provincie Drenthe acht het wenselijk om risico's die van invloed zijn op de bedrijfsvoering beheersbaar te maken. Door inzicht in de risico's wordt de provincie in staat gesteld om op verantwoorde wijze besluiten te nemen, zodat de risico's nu en de risico's gerelateerd aan toekomstige investeringen in verhouding staan tot de vermogenspositie van de provincie. Om de risico's van Provincie Drenthe in kaart te brengen is een risico-inventarisatie gedaan en een risicoprofiel opgesteld. Uit de inventarisatie zijn in totaal 79 risico's naar voren gekomen en beschreven. In het onderstaande overzicht staan de 14 belangrijkste risico's en hoe deze beheerst worden. Risico's die 1% of meer invloed hebben op het totaal van de risico's zijn hieronder in beeld gebracht. Bij 44 van de deze 79 risico's zijn beheersmaatregelen benoemd. Als een beheersmaatregel actief wordt toegepast dan leidt dit in de regel tot een lagere risicoscore. Deze 79 risico's vertegenwoordigen een bedrag van € 58,6 miljoen.

**Inventarisatie en beheersing van risico's**

| Risico nr. | Risico | Gevolgen | Kans | Financieel gevolg in miljoen euro | Invloed in % | Beheersmaatregel |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | Invloed | | | | | |
| R22 | pMJP/ILG: meer of minder korten dan huidige inschatting door de provincie | Financieel-De korting/ schade kan oplopen tot € 15 miljoen tot 2013 | 90% | max.15,00 | 37,1 | Versterken van sturing op deze projecten.Scherp bewaken van het tempo van uitvoering. Lopende projecten regelmatig monitoren op de vraag, of ze eind 2013 zijn afgerond en daarover rapporteren. Temporisering uitgaven |
| R99 | RSP risico's geconsolideerd | Financieel-Drentse RSP-budget kan onderdruk komen. Dit kan gevolgen hebben voor onze ambities. | 90% | max.11,75 | 29,3 | Bij het RSP programma zijn momenteel 12 beheersmaatregelen actief. Zie separate toelichting bij hoofdstuk 5: nieuwe ontwikkelingen. |
| R36 | Life EU-subsidie, gedeeltelijk of geheel niet ontvangen | Financieel-Provincie drenthe moet uit eigen middelen betalen | 50% | max.2,50 | 5,1 | Beter sturen op de uitvoering, planning aanhouden. |
| R92 | Afdwingen nakomen subsidievoorwaarden | Financieel-kosten procedure; imagoschade | 30% | max.5,00 | 4 | Meer controle subsidieaanvragers. |
| R21 | Financiële risico's projecten pMJP/ILG | Financieel-De gevolgen vallen op dit moment nog lastig te kwatificeren. | 30% | max.2,50 | 3,1 | Versterken van sturing op deze majeure projecten.Tijdig onderkennen wanneer er mee- en tegenvallers Meevallers inzetten voor projecten waar tegenvallers zijn. |

| Risico nr. | Risico | Gevolgen | Kans | Financieel gevolg in miljoen euro | Invloed in % | Beheersmaatregel |
|---|---|---|---|---|---|---|
| R97 | Gebrekkige gladheids-bestrijding | Financieel-Ongevallen en claims | 90% | max.1,20 | 2,9 | Bouw zoutloods |
| R49 | Voorfinancier-ing Meerjaren-uitvoerings-programma Bodem-sanering 2010-2014 | Financieel-Voor 2011 is het voor te financieren bedrag begroot op € 2 miljoen. | 50% | max.2,00 | 2,8 | Strakke controle op de verplichtin-gen/uitgaven, tegenvallers worden gecompenseerd, meevallers worden gebruikt om het tekort te dekken. In 2011/2012 wordt (landelijk) een tussenstand bepaald; dan wordt besloten over het vervolg traject. |
| R71 | Laag Aanbesteden | Financieel-Onvoldoende kwaliteit uitvoering werken | 90% | max.1,00 | 2,5 | Beter toezicht organiseren. Keuze maken tussen meer toezicht of toezicht anders inrichten. |
| R81 | Onduidelijkheden in nieuw te hanteren syste-matiek van financiering in de jeugdzorg voorstel financieringsstelsel provinciale jeugdzorg) | Financieel-Extra kosten voor het uitwerken van onduide-lijkheden | 50% | max.1,25 | 1,7 | |
| R52 | Financiële risico's ten aanzien van Landinrich-ting op Drentse maat (LODM), Hunzemaat, Verplaatsings-regeling Drentse bedrijven (VDB) en Verplaatsings-regeling agrarische bedrijven (VAB) | Financieel-De langjarige ontwikkeling is dat de grondprijzen stijgen. De kortetermijn-handel laat wel eens fluctuaties zien, waardoor de laatste jaren zowel gronden met winst als met verlies verhandeld zijn. | 50% | max.1,25 | 1,7 | De fondsen worden zodanig beheerd dat er een ruime buffer is om dergelijke fluctuaties op te vangen. |
| R74 | vertraging in de uitvoe-ring van een infrastruc-tureel project | Financieel-Projectvertraging | 50% | max.1,00 | 1,3 | |
| R91 | Juridische procedure n.a.v. afwijzen of lager vastgestelde subsidie | Financieel-Onterechte afwij-zing is onrechtmatige daad. kan naast alsnog beschikken van bedrag leiden tot schadevergoeding | 30% | max.1,25 | 1,04 | |
| R37 | POP subsidie niet of slechts gedeeltelijk ontvangen. | Financieel-Provincie drenthe moet uit eigen/algemene middelen betalen | 10% | max.2,5 | 1,03 | |
| R58 | Claims van derden | Financieel-uitbetaling claims | 30% | max.1 | 1 | Afdekken door middel van aanspra-kelijkheidsverzekering en aanvul-lend de risicoreserve.Zorgdragen voor adequate en zorgvuldige procedures /handhaving waardoor onterechte claims zoveel mogelijk kunnen worden voorkomen. |

Op basis van de ingevoerde risico's en geactiveerde beheersmaatregelen is een risicosimulatie uitgevoerd. De simulatie wordt toegepast omdat het reserveren van het maximale bedrag nl. € 58,6 miljoen ongewenst is. De risico's zullen immers niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang optreden. Uit deze berekening volgt dat met 90% zekerheid alle risico's kunnen worden afgedekt met een bedrag van € 26.890.356,-- (benodigde weerstandscapaciteit).

**Beschikbare weerstandscapaciteit**

De beschikbare weerstandscapaciteit van Provincie Drenthe bestaat uit het geheel aan middelen dat de organisatie daadwerkelijk beschikbaar heeft om de risico's in financiële zin af te dekken, de zogenaamde risicoreserve. Voor het afdekken van de risico's wordt gebruik gemaakt van de incidentele en structurele weerstandscapaciteit.

**Tabel 3 Beschikbare weerstandscapaciteit**

| Weerstand | Startcapaciteit |
|---|---|
| Risicoreserve | 29 000 |
| Ruimte binnen begroting | 50 |
| Onbenutte belastingcapaciteit | 11 663 |
| Totale weerstandscapaciteit | 40.713 |

(bedragen x € 1.000)

## 7 Relatie benodigde en beschikbare weerstandscapaciteit

Om te bepalen of het weerstandsvermogen toereikend is, dient de relatie te worden gelegd tussen de financieel gekwantificeerde risico's en de daarbij gewenste weerstandscapaciteit en de beschikbare weerstandscapaciteit. De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie voortvloeit kan worden afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. Aangezien de risicoreserve bij calamiteiten direct aanwendbaar is tot het maximum wordt uitsluitend dit bedrag gebruikt om de weerstandsnorm te berekenen. De uitkomst van die berekening vormt het weerstandsvermogen. De ontwikkeling van de weerstandscapaciteit in relatie tot het risicoprofiel wordt nauwlettend gevolgd.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandcapaciteit}} = \frac{€\ 29\ 000\ 000}{€\ 26\ 890\ 356} = 1.08$$

De normtabel is ontwikkeld in samenwerking met de Universiteit Twente. Het biedt een waardering van het berekende ratio.

**Tabel 4 Weerstandsnorm**

| Waarderingscijfer | Ratio | Betekenis |
|---|---|---|
| A | >2.0 | uitstekend |
| B | 1.4-2.0 | ruim voldoende |
| C | 1.0-1.4 | voldoende |
| D | 0.8-1.0 | matig |
| E | 0.6-0.8 | onvoldoende |
| F | <0.6 | ruim onvoldoende |

Het kengetal van de provincie Drenthe valt in klasse C. Dit duidt op voldoende weerstandsvermogen.

# 8 Conclusies

Uit het de inventarisatie van de aanwezige risico's blijkt dat het risicoprofiel substantieel is veranderd ten opzichte van 2011. De wijziging komt door nieuw kabinetsbeleid en de onzekerheid die ontstaan is na de mededeling van staatsecretaris Bleker m.b.t. ILG/pMJP. Doordat in 2011 besloten is om de risicoreserve op te hogen met 10 miljoen is de norm voor 2012 acceptabel. De totale en reële beschikbare weerstandscapaciteit bedraagt naar verwachting voor 2012 € 29,0 miljoen. De omvang van het weerstandsvermogen van de provincie is naar verwachting dan ook ruim voldoende om de aanwezige risico's op te vangen.

# Paragraaf 2.3 Onderhoud kapitaal-goederen

Op grond van artikel 9 van het BBV is bepaald dat in de Begroting de beleidslijnen moeten worden vastgelegd met betrekking tot relevante beheersmatige aspecten, waaronder het onderhoud van kapitaalgoederen. De commissie BBV (artikel 12) stelt dat in de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen het beleidskader voor het onderhoud van de kapitaalgoederen gegeven moet worden. In deze paragraaf wordt aangegeven om welke kapitaalgoederen het gaat, wat het ambitieniveau daarbij is en hoe het beheer, zowel operationeel als financieel, moet worden uitgevoerd.
De gewenste kwaliteit van de kapitaalgoederen is bepalend voor de lasten. De lasten kunnen op diverse programma's voorkomen. Met onderhoud van kapitaalgoederen is een substantieel deel van de Begroting gemoeid. Onder kapitaalgoederen verstaan we alle in eigendom van de provincie zijnde goederen met een meerjarig nut. Deze kapitaalgoederen hebben wij als volgt gerubriceerd:

- Wegen
- Vaarwegen
- Kunstwerken (viaducten, bruggen en dergelijke)
- Groen
- Verlichting
- Gebouwen

Het beleid voor het onderhouden van de kapitaalgoederen behalve de provinciale gebouwen is opgenomen in:

- Beleidsvisie beheer en onderhoud wegen en kanalen (inclusief Groenbeheervisie Plan).
- PVVP 2007-2012.
- POP II.
- Beleidsplan verlichting.

De gewenste kwaliteit van de kapitaalgoederen is bepalend voor de lasten. De lasten kunnen op diverse programma's voorkomen. Met onderhoud van kapitaalgoederen is een substantieel deel van de Begroting gemoeid. Er is geen sprake van achterstallig onderhoud op de kapitaal-goederen, in de verschillende onderhoudsprogramma's is in de komende jaren in het reguliere onderhoud voorzien.

## Wegen

De provincie Drenthe beschikt over ongeveer 467 km wegen, 13 km parallelwegen, 256 km fietspaden, 26 km op- en afritten, 9 km dubbele rijbanen en 3 km voetpaden. Hierin bevinden zich 330 kruispunten/T-aansluitingen, 73 rotondes, 6 verkeersregelinstallaties en een groot aantal (± 80) bushokjes.
Aan de hand van een jaarlijkse inspectie van de infrastructuur, wordt het jaarlijkse onderhouds-programma vastgesteld, een afgeleide van het meerjarenonderhoudsprogramma.
Het kwaliteitsniveau wordt aan de hand van een landelijke systematiek vastgesteld.
Groot onderhoud van het asfalt vindt in een cyclus van gemiddeld 15-20 jaar plaats, afhankelijk van het wegtype en de mate van verkeersbelasting. Er wordt altijd gekeken naar win-winsitua-ties bij onderhoud kapitaalgoederen door onder andere onderhoud aan een weg te combineren met onderhoud aan groen en andere elementen langs de desbetreffende weg.

Voor het onderhoud van de wegen zijn in de Begroting 2012 en volgende jaren de volgende bedragen opgenomen:

| Wegenonderhoud (€) | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten | 9.388.882 | 9.920.258 | 9.979.588 | 10.310.333 |
| Baten | 49.660 | 49.660 | 49.660 | 49.660 |

## Vaarwegen

De provincie beheert ca. 154 kilometer vaarwegen, met daarnaast 21.200 are bermen en taluds en 24.900 meter watergangen. Het water in de vaarwegen wordt op peil gehouden door middel van 17 sluizen en 13 gemalen.

Het betreft het traject Meppel - De Punt, bestaande uit de Drentsche Hoofdvaart, het Noord-Willemskanaal en het Meppelerdiep en het traject Zuidoost-Drentse Vaarwegen, bestaande uit de Hoogeveensche Vaart, de Verlengde Hoogeveensche Vaart, het Stieltjeskanaal, het Coevorden-Vechtkanaal en het Afwateringskanaal. Vanaf 2012 komt hier ook de vaarweg Erica - Ter Apel bij.

In de zomer betekent dit wateraanvoeren om verdroging tegen te gaan (waterleidingfunctie) en in de herfst en winter het afvoeren van het overtollige water (rioolfunctie). Met de andere partners (waterschap en gemeenten) moet bepaald worden wie voor welk deel van het onderhoud hiervoor verantwoordelijk wordt.

Het beheer en onderhoud van de provinciale vaarwegen is eveneens opgenomen in jaarlijkse uitvoeringsprogramma's. In tegenstelling tot de wegen is er geen landelijke uniforme systematiek om het onderhoudsniveau van vaarwegen te kwalificeren. De vaarwegen worden geïnspecteerd op oeverbeschoeiingen en vaarwegdieptes. Op grond van inspecties is het huidige onderhoudsniveau als 'voldoende' te typeren. Voor al onze vaarwegen is de marge tussen vaarwegdiepte en diepgangen van de toegelaten 'maatgevende' scheepstypes in Drenthe minimaal.

### Vaarweg Meppel - De Punt

De vaarweg Meppel - De Punt heeft een totale lengte van 64 km vaarweg: het Noord-Willemskanaal, de Drentsche Hoofdvaart en het Meppelerdiep. Over de vaarweg liggen 26 bruggen en het water wordt op peil gehouden door middel van 9 sluizen en 6 pompgemalen/aflaten.
Het beschikbare budget voor onderhoud bestaat voornamelijk uit bijdragen van Het Rijk. Voor het onderhoud van de vaarweg Meppel - De Punt zijn in de Begroting 2012 en volgende jaren de volgende bedragen opgenomen.

| Onderhoud Meppel – De Punt (€) | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten | 2.290.715 | 2.360.730 | 2.360.730 | 2.360.730 |
| Baten | -3.339.232 | -3.377.560 | -3.450.730 | -3.450.730 |

Het saldo voor de Reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt bedraagt per 1 januari 2012 € 4.931.178,--.

### Zuidoost-Drentse vaarwegen

De Zuidoost-Drentse vaarwegen hebben een totale lengte van 91 km, waarin zijn opgenomen alle vaarwegen die in het beheer en onderhoud zijn van de provincie Drenthe en die niet vallen onder de vaarweg Meppel-De Punt. Over deze vaarwegen liggen 20 bruggen en wordt het water op peil gehouden door middel van 8 sluizen en 5 gemalen met aflaatwerken.

Het voor het onderhoud beschikbare budget bestaat naast een jaarlijks geïndexeerd normbedrag uit bijdragen die van derden (met name waterschappen) worden ontvangen. Voor het onderhoud van de Zuidoost-Drentse vaarwegen zijn in de Begroting 2012 en volgende jaren de volgende bedragen opgenomen. Hierbij is niet voorzien in beheer en onderhoud van de vaarweg Erica - Ter Apel.

| Onderhoud Zuidoost Drentse vaarwegen (€) | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten | 2.627.534 | 2.840.451 | 3.003.037 | 3.087.525 |
| Baten | -1.202.485 | -1.225.165 | -1.225.165 | -1.225.156 |

### Vaarverbinding Erica-Ter Apel

In 2010 zijn de fase1 werken waaronder de laatste werkzaamheden aan de bruggen, de oeverconstructies en het baggeren afgerond en is fase 1 opengesteld. In 2010 zijn de bestekken 1469 Vervangen van een oeverconstructie en baggeren in de vaarverbinding, 1470 aanleggen van een nieuw kanaal en kunstwerk met bijbehorende werkzaamheden, 1472 Nieuw te maken bruggen (1 ophaal/trambrug en 1 vaste fietsbrug)en 1475 Spaarsluis aanbesteed. De bestekken 1471 Klazinaveen-Noord en 1473 het hondsrugtraject zijn in voorbereiding.

## Kunstwerken (civiel)

De provincie beheert een groot aantal kunstwerken: 450 duikers, 50 vaste bruggen, 11 houten bruggen, 46 beweegbare bruggen, 35 viaducten, 30 onderdoorgangen, 17 sluizen en 13 gemalen. Kunstwerken van beton vergen  normaliter nauwelijks onderhoud Vervangingen of reconstructies worden geactiveerd in de begroting. De kosten van exploitatie en klein onderhoud van de kunstwerken zijn in de Begroting verdisconteerd in het programma Mobiliteit (zowel voor de wegen als de vaarwegen).

## Groen

Drenthe beheert 66.200 are bermen met 32.222 bomen. De ruimtelijke kwaliteit in het landelijk gebied is randvoorwaarde voor de ontwikkeling van de infrastructuur. Onze Groenstructuurvisie is gericht op het bereiken van een waardevolle, karakteristieke, veilige en duurzame groenstructuur langs provinciale wegen en vaarwegen/kanalen in de provincie Drenthe. Hieronder vallen ook faunavoorzieningen. Sinds enige tijd hebben we een groenbeheervisieplan voor de landschappelijke inpassing van de provinciale wegen en vaarwegen. Hiermee hopen we ook een voorbeeldfunctie voor gemeenten en andere overheden te kunnen uitoefenen. De kosten van onderhoud van groen zijn in de Begroting 2012 meegenomen in het programma Mobiliteit (zowel voor de wegen als de vaarwegen).

## Verlichting (openbare verlichting)

De provincie beheert ca. 2.300 lichtmasten. De exploitatie en het onderhoud van de openbare verlichting zijn grotendeels uitbesteed aan Essent. De masten vergen weinig tot geen onderhoud. In het Beleidsplan verlichting is opgenomen de openbare verlichting tot een minimum te beperken. Hiermee wordt tegemoetgekomen aan de wens om energie te besparen en de lichtoverlast terug te dringen zonder dat de verkeersveiligheid in het gedrang komt. Het opruimen van lichtmasten verloopt voorspoedig. Daar waar de sociale veiligheid een rol speelt wordt door middel van extra communicatie informatie gegeven aan de belanghebbenden. Verder hebben we pilots lopen met duurzame (LED)verlichting. De kosten van de exploitatie en het onderhoud van de verlichting zijn in de Begroting 2012 meegenomen in het programma Mobiliteit (zowel voor de wegen als de vaarwegen).

## Gebouwen

Naast de steunpunten op het werkterrein van wegen en kanalen kent de provincie Drenthe nog drie gebouwen waarvan zij het onderhoud heeft. Dit betreft:

- het provinciehuis;
- het Drents Museum;
- het Depot Drents Museum.

### Provinciehuis

Om op een zo planmatige wijze het onderhoud aan het provinciehuis uit te voeren is het onderhoudsplan naar aanleiding van de revitalisering geactualiseerd.

| Onderhoud Provinciehuis (€) | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten | 375.000 | 375.000 | 375.000 | 375.000 |

Het saldo van de Voorziening groot onderhoud provinciehuis bedraagt per 1 januari 2012 naar verwachting € 703.198,--.

### Drents Museum

Na de afronding van de verbouwing en nieuwbouw van het Drents Museum zal het onderhoudsplan tijdens de verbouwing geactualiseerd worden. Dit ook weer voor een periode van 10 jaar.
Voor het dagelijks onderhoud is jaarlijks een exploitatiebudget in de Begroting opgenomen ter hoogte van het verschil tussen de structurele uitgaaf en de storting in de Voorziening groot onderhoud Drents Museum.

| Onderhoud Drents Museum (€) | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten | 165.000 | 165.000 | 165.000 | 165.000 |

Het saldo van de Voorziening groot onderhoud Drents Museum bedraagt per 1 januari 2012 naar verwachting € 869.430,--.

### Depot Drents Museum

Na de afronding van de nieuwbouw van het Depot Drents Museum is een onderhoudsplan opgesteld. Dit ook weer voor een periode van 10 jaar.

Voor het dagelijks onderhoud is jaarlijks een exploitatiebudget in de Begroting opgenomen ter hoogte van het verschil tussen de structurele uitgaaf en de storting in de Voorziening groot onderhoud Depot Drents Museum.

| Onderhoud Drents Museum (€) | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten | 53.590 | 53.590 | 53.590 | 53.590 |

Het saldo van de Voorziening groot onderhoud Drents Museum bedraagt per 1 januari 2012 naar verwachting € 53.590,--.

# Paragraaf 2.4 Financiering

## Inleiding

In de paragraaf financiering wordt informatie over het provinciale treasurybeleid gegeven. Deze financieringsparagraaf is in samenhang met het Treasurystatuut en de Financiële Verordening een belangrijk instrument voor het transparant maken en daarmee voor het sturen, beheersen en controleren van de treasuryfunctie. In de financieringsparagraaf komen aan de orde:

- Interne ontwikkelingen
- Ontwikkeling rentetarieven
- Risicobeheer
- Leningenportefeuille
- Meerjarige financieringspositie

## Interne ontwikkelingen

De belangrijkste ontwikkelingen:

- De streefportefeuille is in 2010 opgesteld. In 2011 is begonnen met het inrichten van de portefeuille naar streefwaarden. Hierdoor vindt een verschuiving naar langere looptijden en andere producten plaats. De onrust op de financiële markt vertraagt de verdere invulling van de portefeuille;
- De treasurycommissie zorgt voor een goede informatievoorziening tussen het ambtelijk apparaat en het bestuur;
- De liquiditeitsprognose wordt voortdurend bijgesteld.

## Ontwikkeling rentetarieven

De Nederlandse economie is in het eerste kwartaal van 2011 met 2,8% gegroeid ten opzichte van een jaar eerder. Dat is 0,4% lager dan de raming. De economie herstelt zich langzaam. Daarnaast is sprake van aanhoudende onrust op de financiële markten naar aanleiding van financiële problemen in een aantal Europese lidstaten. Dit zorgt voor een vlucht naar staats- en bankpapier van landen die door de markt als relatief veilig worden gezien. Hierdoor is de effectieve rente op kredietwaardig staatspapier en bankobligaties nog steeds relatief laag. Landen en banken die als risicovol worden beoordeeld door de markt hebben echter te maken met een explosieve rentestijging doordat weinig beleggers bereid zijn geld aan hen uit te lenen.

De geld- en kapitaalmarkttarieven herstellen zich langzaam. De ECB heeft in 2011 al tweemaal haar beleidsrente verhoogd wat zich vertaalt in een hogere geldmarktrente. Op de geldmarkt (looptijd tot 1 jaar) is het driemaands Euribortarief 1,61% tegenover 3%* voor een 10-jaars Nederlandse staatsobligatie op de kapitaalmarkt (looptijd langer dan 1 jaar).

Op de kapitaalmarkt ligt de verwachting voor 2012 op een rentevergoeding van gemiddeld 3,7%. De ontwikkelingen op de kapitaalmarkt zijn sterk afhankelijk van macro economische

* Peildatum is begin augustus 2011.

ontwikkelingen. Daarentegen worden de ontwikkelingen op de geldmarkt gestuurd door het rentebeleid dat de ECB voert. Op de geldmarkt ligt de verwachting voor 2012 op een rentevergoeding van 2%. In de volgende grafiek is de ontwikkeling van de geld- en kapitaalmarktrente weergegeven.

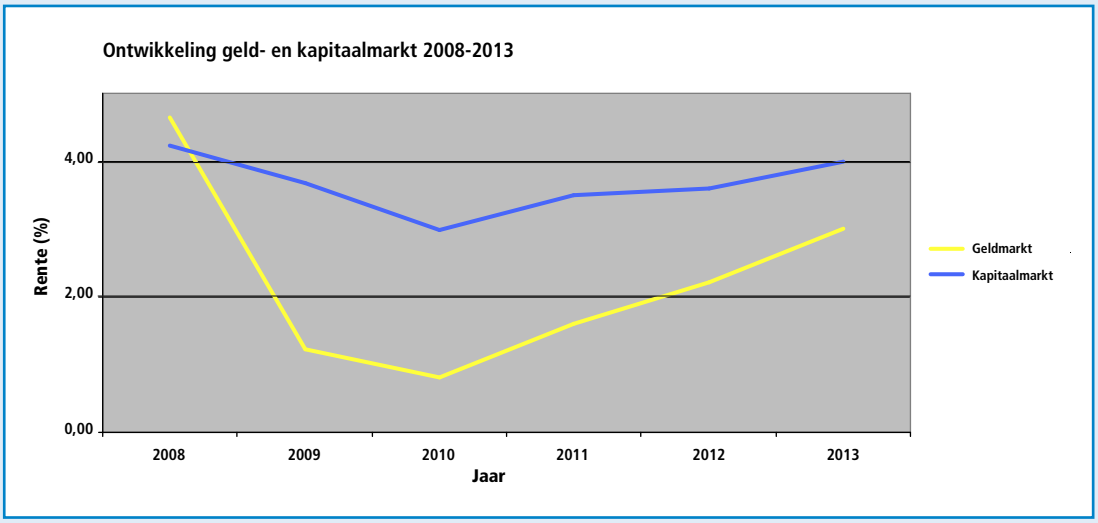


Peildatum is begin augustus 2011

In het Treasurystatuut zijn de risico's opgenomen die intern beheerst moeten worden. Hier wordt een analyse gemaakt van de kasgeldlimiet, de renterisiconorm en het krediet- koers-en valutarisico op de tijdelijk uitgezette liquide middelen. Een belangrijk uitgangspunt in de Wet Fido is het vermijden.

## Risicobeheer

In het Treasurystatuut zijn de risico's opgenomen die intern beheerst moeten worden. Hier wordt een analyse gemaakt van de kasgeldlimiet, de renterisiconorm en het krediet- koers- en valutarisico op de tijdelijk uitgezette liquide middelen. Een belangrijk uitgangspunt in de Wet Fido is het vermijden van grote fluctuaties in de rentelasten. In de Wet Fido is een toets gemaakt voor risico's op kortlopende schulden (kasgeldlimiet) en langlopende schulden (renterisiconorm).

### Kasgeldlimiet

De Wet Fido geeft aan dat de netto vlottende schuld niet hoger mag zijn dan de kasgeldlimiet. Dit is bedoeld om de hoeveelheid kort aangetrokken leningen te begrenzen. Vooral bij korte financieringen kan het renterisico aanzienlijk zijn. De toegestane kasgeldlimiet bedraagt vooralsnog 7%. Dit betekent een kasgeldlimiet van € 24,2 miljoen. In 2012 staan geen financieringen gepland.

### Renterisiconorm

Het doel van de renterisiconorm is, net als bij de kasgeldlimiet, het inkaderen van grote fluctuaties in de rentelasten. Als grondslag wordt aangehouden dat de provincie niet meer dan 20% van haar begrotingstotaal in aanmerking mag laten komen voor herfinanciering. De provincie Drenthe heeft geen langlopende leningen. De renterisiconorm is daarom ook niet van toepassing.

### Kredietrisico

Het kredietrisico geeft de mate aan waarin de provincie een risico loopt over haar uitgezette gelden bij de diverse financiële ondernemingen. De diverse tegenpartijen zijn onderverdeeld in risicogroepen naar financiële zekerheid en variëren van extreem kredietwaardig tot twijfelachtig. Het treasurybeleid is gericht op het minimaliseren van financiële risico's om binnen de geldende kaders een zo optimaal mogelijk rendement te behalen. De kredietwaardigheid van financiële ondernemingen wordt nauwgezet gevolgd. In de beleggingsstrategie is in aanvulling op het treasurystatuut vastgelegd dat beleggingen langer dan vijf jaar een AAA rating moeten hebben.

### Koersrisico

Koersrisico wordt gelopen bij uitzettingen in de vorm van vastrentende waarden zoals obligaties, waarbij voor het einde van de looptijd tot verkoop wordt overgegaan. De waarde van de obligaties kan tussentijds fluctueren waardoor sprake is van een koersrisico. De beleggingsportefeuille kent een 'buy en hold' strategie waardoor vroegtijdige verkoop in principe niet aan de orde is. Afhankelijk van de marktwaarde wordt een koerswinst of -verlies gerealiseerd. De onrustige markt zorgt voor een negatief effect op de koersen. Vanuit liquiditeitspositie is verkoop voorlopig niet aan de orde.

### Valutarisico

De provincie kent geen valutarisico, omdat het sluiten van transacties en het verlenen van garanties uitsluitend in euro plaatsvindt.

## Leningenportefeuille

### Verstrekte langlopende geldleningen

Het verwachte verloop van de langlopende geldleningen is als volgt in 2012:

| Verstrekte langlopende geldleningen (€) | 1 januari 2012 | Aflossingen | 31 december 2012 |
|---|---|---|---|
| Achtergestelde lening Enexis à 9% | 4.247.837 | | 4.247.837 |
| RTV Drenthe | 3.331.032 | 182.586 | 3.148.446 |
| Hypotheken | 24.726.329 | 137.541 | 24.591.828 |
| Bruglening Enexis tranche A | 10.264.750 | 10.264.750 | - |
| Bruglening Enexis tranche B | 11.405.278 | | 11.405.278 |
| Bruglening Enexis tranche C | 11.405.278 | | 11.405.278 |
| Bruglening Enexis tranche D | 7.983.694 | | 7.983.694 |
| Totaal | 73.364.197 | 10.584.877 | 62.782.361 |

De geldleningen aan Essent, RTV Drenthe en Enexis zijn verstrekt in het kader van de publieke taak. De bruglening aan Enexis is opgedeeld in een viertal tranches met verschillende looptijden (variërend van 3 tot 10 jaar) en rentepercentages. De lening wordt aan het einde van de looptijd afgelost wat voor tranche A in 2012 is. Sinds 2007 worden geen nieuwe hypotheken meer aan personeel verstrekt.

### Opgenomen langlopende geldleningen

In 2012 zijn bij het groenfonds nog drie langlopende geldleningen waarvan de 3,5% lening eind 2012 wordt afgelost. De leningen bij het groenfonds dienen de kavelruil van boeren te financieren. De laatste twee lopen tot 2017.

| Opgenomen geldleningen (€) | 1 januari 2012 | Aflossingen | 31 december 2012 |
|---|---|---|---|
| Nationaal Groenfonds à 3,5% | 735.744 | 735.744 | - |
| Nationaal Groenfonds à 4,3% | 100.000 | | 100.000 |
| Nationaal Groenfonds à 4,3% | 153.258 | | 153.258 |
| Totaal | 989.002 | 735.744 | 253.258 |

**Gewaarborgde geldleningen**

De gewaarborgde geldleningen betreffen geldleningen verstrekt ten behoeve van instellingen in de gezondheidszorg. In deze sector worden geen nieuwe garanties afgegeven. Het totaal van de gegarandeerde geldleningen neemt in de toekomst verder af.

| Bedrag gewaarborgde leningen (€) | |
|---|---|
| Saldo per 01-01-2012 | Saldo per 31-12-2012 |
| 5.201.085 | 4.254.604 |

## Meerjarige financieringspositie

Om een beeld te krijgen van de meerjarige financieringspositie is een meerjarige financierings- en investeringsstaat opgesteld. De meerjarige financierings- en investeringsstaat is in het navolgende per aanvang van het jaar opgesteld.

| | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|---|
| Investeringen | | | | |
| A1. Materiële activa (maatschappelijk nut) | 63.744.870 | 69.419.820 | 75.263.225 | 85.940.078 |
| A2. Materiële activa (economisch nut) | 44.353.378 | 46.590.053 | 43.264.314 | 40.349.516 |
| B. Financiële activa | | | | |
| 1. deelnemingen (maatschappelijk nut) | 854.605 | 854.605 | 854.605 | 854.605 |
| 2. Bijdrage aan activa in eigendom derden (maatschappelijk nut) | 9.137.928 | 17.061.371 | 8.347.134 | 7.042.216 |
| 3. Verstrekte langlopende geldleningen | 73.364.197 | 62.782.361 | 72.589.410 | 61.996.130 |
| Totaal investeringen | 191.454.978 | 196.708.210 | 200.318.688 | 196.182.545 |
| Financieringsmiddelen | | | | |
| A. reserves/voorzieningen | | | | |
| 1. Algemene reserves | 33.999.170 | 28.419.315 | 22.119.456 | 18.879.367 |
| 2. Bestemmingsreserves | 318.587.559 | 263.398.797 | 226.113.023 | 210.533.762 |
| 3. Voorzieningen (middelen derden) | 2.201.438 | 2.301.438 | 2.401.438 | 2.501.438 |
| 4. Voorzieningen | 18.193.963 | 17.833.963 | 17.473.963 | 17.113.963 |
| B. Opgenomen langlopende geldleningen | 989.002 | 253.258 | 253.258 | 253.258 |
| C. Incidentele financieringsmiddelen | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 |
| Totaal financieringsmiddelen | 383.976.131 | 322.211.770 | 278.366.136 | 259.286.787 |
| Saldo financieringsmiddelen (overschot) | 192.516.153 | 125.498.560 | 78.042.448 | 63.099.242 |

## EMU-saldo

| | | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| | Omschrijving | x € 1000,- | x € 1000,- | x € 1000,- |
| | | Volgens realisatie tot en met sept. 2011, aangevuld met raming resterende periode | Volgens begroting 2012 | Volgens meerjaren-raming in begroting 2012 |
| 1 | Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c) | -25.971.324 | -60.768.617 | -43.585.635 |
| 2 | Afschrijvingen ten laste van de exploitatie | 6.712.254 | 13.207.838 | 22.912.376 |
| 3 | Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie | 642.419 | 593.590 | 593.590 |
| 4 | Investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd | 18.890.999 | 26.923.281 | 16.715.804 |
| 5 | Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4 | | | |
| 6 | Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: | | | |
| | Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voorzover niet op exploitie verantwoord | | | |
| 7 | Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan) | | | |
| 8 | Baten bouwgrondexploitatie: | | | |
| | Baten voorzover transacties niet op exploitatie verantwoord | | | |
| 9 | Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties | | | |
| | met derden betreffen | | | |
| 10 | Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten | | | |
| 11 | Verkoop van effecten: | | | |
| a | Gaat u effecten verkopen? (ja/nee) | nee | nee | nee |
| b | Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie? | | | |
| Berekend EMU-saldo | | -37.507.650 | -73.890.470 | -36.795.473 |

# Paragraaf 2.5 Bedrijfsvoering

## Missie

De missie van de organisatie is om de ambities van het Drentse bestuur waar te maken, zo goed mogelijk - gefocust op de bestuurlijke speerpunten - en zo goedkoop mogelijk. Met een moderne bedrijfsvoering. De provincie is daarbij een solide partner die de zaken beheersmatig op orde heeft maar vooral ook ondernemend en flexibel inspeelt op nieuwe ontwikkelingen en veranderende behoeftes van bestuur, partners en burgers.

## Inleiding

In deze paragraaf beperken we ons tot de ontwikkelingsgerichte thema's van de bedrijfsvoering in brede zin en de afstemming van de bedrijfsvoering op de hoofdstukken van de begroting (programmaplan). Uiteraard omvat bedrijfsvoering meer, zoals management van arbeidsomstandigheden, verzuimbeleid, systeembeheer, documentair beheer, secretariaatsservice, onderhoud van gebouw en voorzieningen, financiële en personele administratie, rechtmatigheidsonderzoek, interne control en inkoop. Ook daarvoor geldt dat we blijvend sturen op een doeltreffende en doelmatige aanpak. Binnen de kaders die het bestuur stelt, is de bedrijfsvoering een primaire verantwoordelijkheid van de directie.
De basis voor de bedrijfsvoering is gelegen in twee documenten. De besturing- en managementfilosofie zijn vastgelegd in het document Meer samen, nóg sterker. De organisatie is qua indeling, taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden beschreven in het compacte Organisatiebesluit, met bijbehorend organigram. In twee directiebrieven, het Concernplan en de notitie Slimmer en slanker; op weg naar de organisatie van 2018, is de ontwikkelstrategie voor de organisatie in grote lijnen vastgelegd. De ontwikkelstrategie wordt samengevat in drie thema's: Slim, Slank en Soepel. Deze thema's worden in deze paragraaf nader toegelicht.
De effecten van de ontwikkeling op de kwaliteit van medewerkers, management, werkprocessen, instrumenten en resultaatgerichtheid worden op periodiek volgens een vaste methodiek gemeten. Eventuele noodzakelijke bijstelling wordt jaarlijks gemeld in deze paragraaf bedrijfsvoering en wordt verantwoord in het jaarverslag en het sociaal jaarverslag

**Slim: Slimmer werken**
Onder Slim werken verstaan we een werkwijze die zich via strategieontwikkeling focust op de zaken die er toe doen, dialoog stimuleert en het resultaat centraal stelt. Het staat voor de verbetering de strategische processen (de goede dingen doen) en de versterking van het arbeidspotentieel (de dingen goed doen). Of resultaten bijdragen aan onze doelen, wordt gemeten. Slim werken wordt versterkt door soepele werkprocessen, een bedrijfscultuur waarin vertrouwen en zakelijkheid een goede balans kent is het fundament. Dit fundament wordt gevormd door goed getraind management en competente, veerkrachtige medewerkers met publiek élan. Het delen van kennis over inhoud en relaties is essentieel. Meer uitwisseling van medewerkers over afdelingen (als in projecten) wordt speerpunt.
Regie en gebiedsregie staan centraal in het omgevingsbeleid. Dit stelt specifieke eisen aan deskundigheid, houding en gedrag van medewerkers. In ons nieuwe HR beleid wordt de ontwikkeling van medewerkers hierop verder gericht. Medewerkers worden gestuurd en sturen zelf vanuit het eigen talent. We willen het keurmerk Persoonlijke Ontwikkeling in 2012 behouden. Om hierop in te spelen en meer flexibiliteit in de organisatie te krijgen is een

aangepast werving-, selectie- en mobiliteitsbeleid in 2011 vastgesteld. In 2012 wordt hier sterk op doorgepakt door de inzet van het mobiliteitspunt @motion. De ontwikkeling van leidinggevenden richt zich op de manier van sturing geven aan medewerkers. Er wordt steeds meer focus gelegd op resultaatsturing en een daarbij passende coachende stijl. Een verlaging van het ziekteverzuim is speerpunt van beleid
De omgeving waarin de provincie opereert is dynamisch. Naast onze rol en taak, verandert ook de omgeving waarin we handelen. Dit vraagt van ons dat we ons nadrukkelijker oriënteren op onze omgeving, zodat we ontwikkelingen tijdig signaleren en daarop gericht met onze partners anticiperen. Om een meer eenduidige strategieontwikkeling en lobby op belangwekkende thema's mogelijk te maken, verankeren we strategieontwikkeling methodisch en organisatorisch beter in de organisatie. Ons externe kennisnetwerk wordt continue doorontwikkeld zodat het beter toegespitst is op de benodigde kennis voor onze beleidsontwikkeling. We willen een goed beeld hebben van de ambities en beoogde ontwikkelingen bij onze medeoverheden, zowel binnen de provincie- en landsgrenzen als daarbuiten, zodat we daar vroegtijdig op kunnen anticiperen. Instrumentarium voor modern kennismanagement wordt fasegewijs ontwikkeld vanuit een visie die ook gebruik maakt van nieuwe (technologische) ontwikkelingen als de sociale media.
In een doeltreffende beleidscyclus past de ontwikkeling van een monitor met een set van indicatoren die 'Staat van Drenthe' beschrijft. Dit als doorontwikkeling van de al bestaande DrentheMonitor gekoppeld aan een sanering van allerlei losse monitoren. In 2011 is een eerste prototype ontwikkeld, waarna een invoering in fases met behulp van Web technologie wordt voorgestaan.

**Slank: Kleiner en flexibel**

De concentratie op kerntaken en de ombuigingen hebben gevolgen voor de omvang van ons personeelsbestand. Dat bestand moet Slank. Tegelijkertijd zien we een krappe arbeidsmarkt ontstaan, waarbij medewerkers steeds meer behoefte hebben aan afwisselend werk, een leven lang leren en minder hechten aan een levenslange functie en/of contract. Dit is ook de trend die we zien bij de CAO onderhandelingen die gestart zijn in 2011. De nadruk hierbij komt ook te liggen het meer flexibel inzetten van arbeid en meer flexibiliteit in de arbeidsvoorwaarden (waaronder thuiswerken). We gaan daarmee experimenteren in pilots.
Door deze ontwikkelingen is de wens ontstaan de organisatie om te vormen naar een meer adaptieve organisatie. Een organisatie die meer uitbesteedt en door professioneel samen te werken met partners effectiever en efficiënter werkt. Deze organisatie heeft een vaste kern van medewerkers met voor de provincie cruciale kennis en kunde en daaromheen een variabele schil van medewerkers met een tijdelijk contract. Een schil die meebeweegt met de bestuurlijke ambities en de financiële mogelijkheden. We zullen de formatie terugbrengen als afgesproken in de meerjarenraming en waar mogelijk een versnelling aanbrengen in de realisatie van de variabele schil. We sturen strikt op de loonkosten en op het inhuurplafond. We stimuleren het tijdelijk inzetten van stagiaires en trainees. De overhead houden we onder de 35% van de formatie. We onderzoeken vormen van samenwerking en gedeeltelijke uitplaatsing van milieutaken (Regionale Uitvoeringsdienst) en enkele infrastructurele en bedrijfsvoeringstaken (Shared Services) in Noordelijk verband. In 2012 ronden we deze onderzoeken af en starten eventuele organisatieaanpassingen.

**Soepel: betere werkprocessen**

Onze ambities zijn stevig maar zeker haalbaar. Terwijl we het werk met minder mensen moeten doen. Kortom: de productiviteit moet omhoog. Door te investeren in onze medewerkers (slimmer werken) en door te investeren in het verbeteren van de doelmatigheid en kwaliteit van de werkprocessen. Als processen Soepel lopen heeft dat een grote positieve impact op de

productiviteit en het werkplezier in de organisatie. En dat geldt zeker voor de P&C (planning en control) processen. Sturing is van groot belang, met zorg voor minimalisering van de bureaucratische last. Ook hier zien we een grote kans voor digitaal gegenereerde informatie. Wij voeren hiervoor een nieuw rapportagesysteem in. Ook voor risicomanagement. Wij willen ook meer gebruik maken van vaste methoden de wij uit best practises halen. Zodat de energie en creativiteit van onze professionals gericht kan worden op de inhoud en niet in het steeds weer (moeten) bedenken van de aanpak van een programma, project of klus. Vernieuwing van de huidige instrumenten (Handboeken, WerkWijzers, projectportfolio's) is gepland voor 2012. Daarbij geldt ook aandacht voor de specifieke richtlijnen voor de aanpak in samenwerkingsverbanden met publieke of private partijen.
De ontwikkelingen spitsen zich toe op het innovatief toepassen van digitalisering in werkprocessen, planning en control en procesketens met derden. We ronden in 2012 de digitalisering van alle werkprocessen af (als voortzetting van het programma Provinciehuis van Morgen) waarna ze in een fase van beheer komen. Door standaardisatie (als het zaaksgericht werken) kunnen we aansluiten op overheidsketens als klantcontactcentra (KCC) en landelijke basisregistraties. In 2012 voorzien we aansluiting op de basisregistraties Topografie en Nieuw Handelsregister. Door in de invoering van het concept van zaaksgericht werken wordt het mogelijk effectief in ketenprocessen met onze partners samen te werken. Ondersteunend aan het programma Samenwerkend Drenthe. De digitale processen die in 2012 operationeel zijn worden fasegewijs geschikt gemaakt voor de zaaksgerichte aanpak.
Randvoorwaardelijk is een goede en goed beheerde bedrijfsarchitectuur en ICT infrastructuur binnen het concept van het Nieuwe Werken. We zullen een zelfonderzoek doen naar de huidige kwaliteit van de ICT functie en de ICT voorzieningen en onderzoeken wat in de komende jaren gewenst is. Telefonie en ICT worden op korte termijn al geïntegreerd. De kaders voor informatiebeveiliging worden aangepast aan nieuw vastgestelde interbestuurlijke richtlijnen en daarop getoetst.
Ook ondersteunend aan Samenwerkend Drenthe is het ontwikkelen van (juridisch) instrumentarium voor samenwerkingsconstructies. In 2010 is een zelfonderzoek naar verbonden partijen uitgevoerd, waarin opgenomen een Wegwijzer, handboek voor de vormgeving van samenwerkingsovereenkomsten. Bestaande overeenkomsten worden hierop getoetst.

# Paragraaf 2.6 Verbonden partijen

## Algemeen

Deze paragraaf schenkt aandacht aan de verbonden partijen van de provincie Drenthe, conform het BBV. In het BBV wordt onder 'verbonden partijen' verstaan: een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft. Voor wat betreft het financieel belang wordt verwezen naar de paragraaf Weerstandsvermogen.
Een bestuurlijk belang betekent dat de provincie op enigerlei wijze zeggenschap heeft, hetzij omdat de provincie een zetel in het bestuur heeft, hetzij omdat ze mee kan stemmen. Een financieel belang houdt in dat de provincie middelen ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in geval van faillissement. Voorts heeft de provincie een financieel belang indien financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de provincie.
Het begrip 'verbonden partijen' houdt in dat participaties in NV's, BV's, v.o.f.'s, commanditaire vennootschappen en gemeenschappelijke regelingen hieronder vallen. Ook stichtingen en verenigingen kunnen onder de verbonden partijen vallen, indien de provincie een zetel in het bestuur heeft en financiële risico's loopt. Een stichting of vereniging die jaarlijks subsidie krijgt, maar waaraan geen andere financiële verplichtingen zitten met een juridische afdwingbaarheid door derden, is geen verbonden partij. Een eventuele morele verplichting tot betaling in geval van problemen kan het wel verstandig maken de stichting of vereniging in de paragraaf Weerstandsvermogen op te nemen. Indien de provincie een aanzienlijk bestuurlijk, maar geen financieel belang heeft, kan dit belang in het desbetreffende programma genoemd worden.
Naast de hiervoor genoemde participaties maken ook deelnemingen, waarbij de provincie aandelen heeft in een NV of BV, deel uit van de verbonden partijen.
In het BBV wordt over de verbonden partijen voorgeschreven dat in de Begroting in een aparte paragraaf tenminste aandacht moet worden geschonken aan:

- de visie op verbonden partijen in relatie tot de realisatie van de doelstellingen van de programma's die zijn opgenomen in de Begroting;
- de beleidsvoornemens omtrent de verbonden partijen.

Met andere woorden: Wat willen wij met deze partijen? Hoe past de uitvoering van de taken binnen onze provinciale programma's? Hoe dragen zij bij aan het uitvoeren van het door de provincie gewenste beleid?

## Beleid inzake verbonden partijen

Het beleid met betrekking tot de deelneming in besturen is verwoord in de Nota bestuursfuncties uit 2001. De uitgangspunten van deze nota zijn in feite nog steeds onverminderd van kracht. De tendens van de afgelopen jaren was dat zeer terughoudend is omgegaan met het bekleden van functies in privaatrechtelijke organisaties door leden van het provinciaal bestuur, zeker daar waar sprake kan zijn van ongewenste belangenverstrengelingen en potentiële belangentegenstellingen. Op dit moment is het provinciaal bestuur alleen vertegenwoordigd in besturen van organisaties waarvan doel en activiteiten in het verlengde liggen van de doelen en activiteiten van het provinciaal bestuur c.q. congruent zijn met de belangen die de provincie voorstaat. Momenteel zijn zowel het commissariaat bij de WMD als de bestuursfuncties in privaatrechtelijke organisaties in lijn met de uitgangspunten van de destijds vastgestelde Nota bestuursfuncties. Voor functies die op persoonlijke titel worden uitgeoefend blijft de gedragscode van kracht

zoals die wordt gehanteerd sinds de vaststelling van de Nota bestuursfuncties voor de CvdK, gedeputeerde, leden van PS en de provinciale ambtenaren. Deze gedragscode houdt in dat geen bestuursfuncties worden vervuld waarvan de uitoefening ongewenst is met het oog op de goede vervulling het ambt/functie of met het oog op de handhaving van hun integriteit en onafhankelijkheid of het vertrouwen daarin.

## Verbonden partijen

### I Opsomming van de verbonden partijen in onze provincie ingedeeld naar rechtsvorm

**Deelnemingen**

- N.V. NOM, Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland (NOM)
- N.V. Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD)
- Groningen Airport Eelde N.V. (GAE)
- Enexis N.V.
- Attero N.V.
- Verkoop Vennootschap
- CBL (Cross Border Leases) Vennootschap
- Vordering op Enexis Vennootschap
- Claim Staat Vennootschap Enexis N.V.

**Gemeenschappelijke regelingen**

- Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN)
- Bestuursacademie Noord-Nederland (BANN)
- Openbaar Vervoerbureau Groningen-Drenthe (OV-bureau)
- De Noordelijke Rekenkamer

**Stichtingen/privaatrechtelijke rechtspersonen**

- Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO)
- Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie
- Stichting Drentse Bedrijvenlocaties (DBL)
- Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA)
- Stichting Drents Plateau
- Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging (SLB) en Stichting Bodembeheer Schoonebeek

**Bestuursrechtelijke rechtspersonen**

- Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe

### II Verbonden partijen per programma en rechtsvorm

#### Programma 1. Samenwerkend Drenthe: Bestuur

#### Privaatrechtelijke rechtspersoon

*Vereniging IPO*
De twaalf provincies werken samen in het IPO. Die samenwerking beoogt de condities waaronder de provincies werken te optimaliseren. Het IPO is actief op dezelfde terreinen als de provincies. Het IPO is in 2003 omgezet van een gemeenschappelijke regeling naar een vereniging.

Het IPO heeft als doelen:
1. het behartigen van de belangen van provincies;
2. het bieden van een platform voor uitwisseling van kennis en ervaring;
3. het stimuleren en entameren van vernieuwingsprocessen binnen de provincies.

Iedere provincie heeft het recht voor een zetel in het bestuur een bindende voordracht te doen. De voordracht wordt gemaakt door het college van GS. Daarnaast zijn twee Drentse statenleden lid van de algemene vergadering.
Naast het bestuur en de algemene vergadering zijn er 10 adviescommissies en het Bestuurlijk Platform Europa. De adviescommissies en het Bestuurlijk Platform Europa bestaan in beginsel uit twaalf leden. Ieder college van GS benoemt uit zijn midden een lid.
De provincie Drenthe bevordert de goede positionering van de provincie via deze interprovinciale samenwerking. Slagvaardigheid wordt bewerkstelligd door het actief volgen van ontwikkelingen en tijdig inspelen hierop.
Naar aanleiding van de evaluatie van het IPO is besloten een commissie "Transitie IPO" vorm te doen geven aan het IPO Nieuwe Stijl. Inzet daarbij is onder meer een sterkere definiëring van de kerntaken van het IPO en het intensiveren van de contacten tussen het IPO en de provincies, zowel ambtelijk als bestuurlijk.

## Gemeenschappelijke regelingen

*SNN*
De provincies Groningen, Fryslân en Drenthe hebben hun bestuurlijke krachten sinds 1992 gebundeld in het SNN. In SNN-verband ontwikkelt het Noorden gezamenlijk beleid en onderhandelt met het Kabinet over zaken die het hele Noorden aangaan. Kerntaak is het versterken van de ruimtelijk-economische structuur van Noord-Nederland. De hoofddoelstelling van het samenwerkingsverband is de samenwerking en het overleg tussen de deelnemende provinciale besturen te verbreden en te intensiveren. Verdere doelstellingen zijn coördinatie van beleid en het opstellen van gezamenlijke standpunten in de richting van rijksoverheid en Europese Unie en het gemeenschappelijk optreden daarbij.
De gezamenlijke visie op de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Noord-Nederland is omschreven in 'Strategische Agenda voor Noord-Nederland 2007-2013'. Deze visie met als motto 'Noord-Nederland zet in op een dynamische kenniseconomie, sterke steden en een vitaal platteland' ligt ten grondslag gelegen aan een tweetal uitvoeringsprogramma's, te weten 'Koers Noord: op weg naar de pieken' (een programma van het Ministerie van Economische Zaken en het SNN gezamenlijk voor de periode 2007-2010) en het Operationeel Programma EFRO (een programma van het SNN voor de periode 2007-2013).
De bestuurlijke organisatie is opgebouwd uit een algemeen bestuur (AB-SNN), een dagelijks bestuur (DB-SNN) en bestuurscommissies.
Het AB-SNN bestaat uit de drie commissarissen en twee gedeputeerden per deelnemende provincie, alsmede drie statenleden per deelnemende provincie.
Naast de Commissaris van de Koningin J. Tichelaar maken de gedeputeerden R.W. Munniksma en mevrouw T. Klip-Martin deel uit van het DB-SNN namens de provincie Drenthe.
Ingaande juli 2007 zijn aan het DB-SNN de vier noordelijke grote gemeenten (NG4) als adviseur toegevoegd. Voor de provincie Drenthe betekent dat de deelname van de gemeenten Emmen en Assen.
Met ingang van 1 juli 2009 functioneren er drie bestuurscommissies, te weten Economische Zaken (Bcie EZ), Stedelijke Ontwikkeling en Mobiliteit (Bcie SOM) en Europa (Bcie Europa). De NG4 nemen deel aan alle bestuurscommissies. De provincie Drenthe is vanaf 1 juli 2011 voorzitter van het SNN.

*BANN*
De gemeenschappelijke regeling had, voordat deze is aangepast, tot doel de behartiging van het bestuursdienstonderwijs in Noord-Nederland. Het bestuursonderwijs is geprivatiseerd. De gemeenschappelijke regeling is in stand gebleven om de eventuele verplichtingen ten opzichte van voormalig personeel na te kunnen komen.

*De Noordelijke Rekenkamer*
De Provinciewet verplicht elke provincie tot het instellen van een Rekenkamer of het organiseren van een rekenkamerfunctie. Ook bestaat de mogelijkheid tot een gemeenschappelijke Rekenkamer, waar alle provincies, met uitzondering van Zeeland, voor gekozen hebben. Drenthe, Fryslan en Groningen hebben de de Gemeenschappelijke regeling Noordelijke Rekenkamer ingesteld. In de Gemeenschappelijke regeling is de concrete feitelijke situatie geregeld Tevens is daarin ook een aantal voorzieningen getroffen waardoor de Rekenkamer haar taken in een onafhankelijke positie kan uitoefenen.
Het doel van de Rekenkamer is om vanuit een onafhankelijke positie PS te ondersteunen in de kaderstellende en controlerende rol. Dit gebeurt door onderzoek te doen naar het gevoerde bestuur waarbij de vraag naar doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid centraal staat.

## Programma 2.Vitaal Drenthe: Mobiliteit

### Gemeenschappelijke regeling

*OV-bureau Groningen-Drenthe*
Het OV-bureau verricht de overheidstaken voor het openbaar vervoer (OV) die de drie bestuursorganen (provincies Groningen en Drenthe en gemeente Groningen) voorheen elk afzonderlijk verrichten. Het OV-bureau is als volgt georganiseerd: het bestaat uit een algemeen bestuur (AB), een dagelijks bestuur (DB) en een uitvoerende organisatie. De deelnemende bestuursorganen wijzen vanuit hun midden de leden aan van het AB en DB OV-bureau Groningen-Drenthe. Het AB bestaat uit de portefeuillehouders verkeer en vervoer, ruimtelijke ordening en financien. Het DB wordt gevormd door de portefeuillehouders verkeer en vervoer en de directeur van het OV-bureau.
Het OV-bureau heeft de volgende verantwoordelijkheden:
1. zorgen voor en bevorderen van openbaar vervoer per auto en per bus en andere vormen van vervoer ter uitvoering van artikel 20 van de Wet personenvervoer;
2. zorgen voor een juiste naleving en uitvoering van de concessievoorschriften;
3. zorgen voor de voorbereiding en totstandkoming van nieuwe concessies.

Dit openbaar vervoer betreft alle streek- en stadsvervoer per bus, het collectief vraagafhankelijk vervoer (CVV) en de treintaxi. In principe behoort het regionale spoorvervoer onder de gemeenschappelijke regeling, met dien verstande dat de deelnemende bestuursorganen een definitief besluit hierover nemen nadat de financiele en personele consequenties in kaart zijn gebracht. De algemene taken die het Openbaar Lichaam OV-bureau heeft uit te voeren zijn:
1. het beheer van het openbaar vervoer (concessieverlening en aanbesteding) en ontwikkeling van openbaar vervoer (planvorming en coordinatie van de OV-aspecten);
2. de bundeling van de OV-taken en -verantwoordelijkheden van de drie overheden;
3. de advisering van de provincies en gemeenten in het OV-beleid in relatie tot het algemene beleidsproces van ruimtelijke ordening en verkeer en vervoer.

De werkzaamheden zoals die door het OV-bureau uitgeoefend worden, liggen op het terrein van de uitvoering van de Wet personenvervoer 2000 en behoren daarmee tot de competentie van de colleges van gedeputeerde staten. Provinciale staten van Drenthe en Groningen stellen in het

kader van de totale provinciale en gemeentelijke begroting het budget voor het openbaar vervoer vast. Daarnaast hebben provinciale staten hun kaderstellende en controlerende bevoegdheid.
De verdeling van de kosten van het Openbaar Lichaam OV-bureau vindt plaats op basis van een verdeelsleutel die is gebaseerd op het totale stad-en streekvervoerbudget (omzet). De verdeelsleutel van de inzet per overheid is analoog aan de hoogte van de exploitatiesubsidie: 44% voor de provincie Groningen, 35% voor de provincie Drenthe en 21% voor de gemeente Groningen.
Wanneer het takenpakket van het Openbaar Lichaam OV-bureau wordt uitgebreid met andere vormen van openbaar vervoer dan die hiervoor genoemd, dient de verhouding te worden herberekend naar rato van het dan ingebrachte OV-budget. Dit zal in elk geval geschieden wanneer definitief wordt besloten het regionale spoorvervoer onder het OV-bureau te brengen.
Uiteraard zal de verdeelsleutel ook worden gewijzigd indien er sprake is van een uitbreiding van de deelnemende bestuursorganen aan deze gemeenschappelijke regeling.
De dekking van de kosten voor het Openbaar Lichaam OV-bureau wordt bereikt door de inzet van de Drentse exploitatiesubsidie en personele gelden naar rato van deze exploitatiesubsidie.

**Programma 4 Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur**

**Privaatrechtelijke rechtspersoon**

*Stichting Drents Plateau*
De Stichting Drents Plateau (voorheen Erfgoedhuis van Drenthe) is in 2001 opgericht om (deels wettelijke) taken en doelstellingen op het terrein van het Drents cultureel erfgoed uit te voeren voor provincie en gemeenten. Deze taken en doelstellingen zijn gericht op behoud en ontwikkeling van cultuurhistorische waarden, landschaps-, dorps- en stadsschoon, monumenten, archeologie, musea, regionale geschiedenis, erfgoededucatie, cultuurtoerisme en (moderne) architectuur. De provincie Drenthe is naast de Vereniging van Drentse Gemeenten en de Stichting Het Drentse Welstandstoezicht medeoprichter van de stichting.
De organen van de stichting zijn de Raad van Bestuur (de directie), de RvT en de Raad van Advies. De directie (statutair bestaande uit een of meerdere personen) bestuurt de stichting. Drents Plateau heeft de B3-status, dat wil zeggen dat de stichting de rechtspositie van de provincie volgt.
De RvT heeft als taak het toezicht op het beleid van de directie en op de algemene gang van zaken. Alle leden van de RvT worden benoemd en ontslagen door GS. Drents Plateau wordt door de provincie ingeschakeld voor het uitvoeren van erfgoedbeleid (steunfunctietaken) en om te adviseren over de cultuurhistorische, archeologische en architectonische waarden in het ruimtelijke ordeningsbeleid en het ruimtelijke kwaliteitsbeleid. Dit gebeurt in het kader van advisering en vooroverleg over ruimtelijke plannen (nWro), het benoemen van het provinciaal belang op het gebied van cultuurhistorie en archeologie en het ontwikkelen van nieuw provinciaal omgevingsbeleid. Drents Plateau voert de provinciale wettelijke taken uit op het gebied van archeologie (voorheen Malta-taken) zoals die sinds 2008 vastliggen in de Gewijzigde Monumentenwet 1988.
In de ontwikkeling van de cultuurhistorische waardenkaart, bouwsteen voor omgevingsbeleid, levert Drents Plateau een belangrijk aandeel aan zowel de hoofdstructuurkaart, de beleidsvisie als de achterliggende databank.
Een andere taak is de ontwikkeling van de provinciale monumentenlijst en het verzorgen van hieraan verbonden uitvoeringszaken. Daarnaast vraagt de provincie op grond van de Monumentenwet Drents Plateau om adviezen. Correspondentie met het Rijk gebeurt rechtstreeks door de provincie. Drents Plateau is als organisatie blijvend in ontwikkeling. De afspraken tussen provincie en Drents Plateau worden jaarlijks vastgelegd.
Programma 6 Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem

*SLB en Stichting Bodembeheer Schoonebeek*
De stichtingen hebben als doel het versterken van de milieuhygienische kwaliteit in relatie met landinrichting met het doel grondruil mogelijk te maken. De stichting stemmen de uitvoering van de uitvoerende maatregelen af met de uitvoering van het landinrichtingsplannen. De stichtingen wordt bestuurd door een directeur onder toezicht van een Raad van Toezicht (RvT). In de RvT hebben onder meer leden zitting die zijn benoemd door GS, het bestuur van het waterschap Velt en Vecht en burgemeester en wethouders van Emmen.

*LMA*
Het doel van de Stichting LMA is om alle relevante meldingen te registreren van binnenlandse transporten van gevaarlijk afval, bedrijfsafval en scheepsafval. De Stichting LMA stelt deze gegevens beschikbaar aan de overheid ten behoeve van de handhaving, beleid en vergunningverlening.
Deze taken worden ten behoeve van de provincies en het Rijk (Ministerie van VROM) uitgevoerd. Een deel van deze taken geschiedt op grond van het bepaalde in de WM. Het doel en de taken van de stichting betreffen een stuk verlengd rijks- en provinciaal bestuur.

*Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe*
Het fonds heeft tot doel de werkzaamheden en taken te vervullen die de WM in artikel 15.47 voorschrijft of mogelijk maakt. Het fonds beheert de uit de opbrengsten van de nazorgheffing verkregen middelen, dat nodig is om de eeuwigdurende nazorg van de onder de wet vallende gesloten stortplaatsen te waarborgen.

## Programma 8 Groen Drenthe: Klimaat en Energie

### Privaatrechtelijke rechtspersonen

*Drentse Energie Organisatie (DEO)*
Bij besluit van 2 februari 2011 hebben PS op basis van een unaniem aanvaarde motie besloten tot oprichting van de Drentse Energie Organisatie (hierna: DEO). Het gaat hierbij om een nieuwe rechtspersoon, met volledige rechtsbevoegdheid, in de vorm van een stichting. Om de betrokkenheid van de provincie als initiatiefnemer bij de DEO te verzekeren is in de conceptstatuten opgenomen dat de provincie een lid van de Raad van toezicht mag voordragen voor benoeming. Dit statutaire artikel is in overeenstemming met de provinciale beleidsnota Bestuursfuncties. De stichting legt verantwoording af aan de provincie in het kader van de Algemene Subsidieverordening Drenthe; dit komt voort uit de subsidierelatie die de relatie tussen provincie en stichting in financiële zin kenmerkt.

## Programma 9 Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt

### Privaatrechtelijke rechtspersonen

*NOM*
De vennootschap heeft tot doel een bijdrage te leveren aan de verbetering van de sociaal-economische structuur en de werkgelegenheid in de provincies Groningen, Fryslan en Drenthe. Dit wordt gestalte gegeven door acquisitie, financiering van bedrijven door middel van het verwerven van aandelen en het verstrekken van achtergestelde leningen. Dit gebeurt bij zowel nieuwe bedrijven als bestaande bedrijven. De provincie Drenthe is, evenals de provincies Groningen en Fryslan, voor 0,01% aandeelhouder van de NV NOM. Voor de overige 99,97% is de Staat aandeelhouder.

Elk van de colleges van GS van de provincies Groningen, Fryslan en Drenthe heeft het recht tot het doen van een aanbeveling van een lid van de Raad van Commissarissen (RvC). De commissarissen worden benoemd door de algemene vergadering van aandeelhouders (AvA).
In verband met de corporate governance code (code Tabaksblat), die in de nieuwe beleidslijn Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen 2006-2009 gehanteerd wordt door de staatssecretaris van EZ, zijn de aandeelhouders verzocht om in de nabije toekomst geen bestuurders of ambtenaren meer voor te dragen. Er is een profielschets voor de RvC vastgesteld, die het onder andere mogelijk maakt dat oud-bestuurders voorgedragen kunnen worden. Met betrekking tot de onafhankelijkheid van de commissarissen geldt dat de overheidscommissaris niet langer past binnen de gewenste code. Inmiddels is het Rijk dan ook niet langer vertegenwoordigd in de RvC. Het terugtrekken van deze commissarissen komt de transparantie van de besluitvorming binnen de organisatiestructuren ten goede en gaat de perceptie van eventuele belangenverstrengeling tegen.

*Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie*
Een van de doelen van de Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie is het vergroten van de aandacht voor de economische problematiek van Noord-Nederland. Door het verrichten van voor Noord-Nederland belangrijke onderzoeken, de organisatie van symposia en de samenwerking met provinciale afdelingen Economie geeft zij invulling hieraan.
Centraal in de Drentse ambitie staat een werkgelegenheidsontwikkeling en werkloosheidspercentage te realiseren die gunstig afsteekt ten opzichte van het nationale beeld. De activiteiten van de Stichting Regionale Leerstoel sluiten hierbij nauw aan.

*DBL*
De stichting heeft tot doel het stimuleren van de economische activiteiten, werkgelegenheid en bedrijvigheid in de provincie Drenthe. De stichting is opgericht ter uitvoering van een besluit van PS. De stichting is dus opgericht ter behartiging van een openbaar belang. Op grond van de statuten heeft de provincie het recht een bestuurslid te benoemen. Het bestuurslidmaatschap eindigt onder meer door verlies van de kwaliteit of de hoedanigheid waarop het werd benoemd. Het lid van het college is uit hoofde van zijn ambt voorzitter van de stichting. Aangezien hij als bestuurslid een openbaar belang behartigt, bestaat er een verantwoordingsplicht aan PS voor het door hem gevoerde bestuur binnen de stichting. Behalve het feit dat de provincie bijdraagt in de kosten van de stichting is er verder geen belangenverstrengeling.

*Groningen Airport Eelde*
Het doel van de vennootschap is de uitoefening van het luchthavenbedrijf, waaronder met name de aanleg, het onderhoud, de ontwikkeling en de exploitatie van het luchthaventerrein. Op dit moment zijn er geen private aandeelhouders. De statuten sluiten de mogelijkheid daartoe echter niet uit.
Bij GAE is minder sprake van een openbaar taakkarakter. Het in stand houden van de luchthaven is van grote betekenis voor de infrastructuur. Uit het doel van de vennootschap, zoals in de statuten omschreven, komt dit aspect niet of nauwelijks naar voren.
De provincie heeft een aanmerkelijk financieel belang in GAE. De uitoefening van de rechten als aandeelhouder en verstrekker van financiële middelen kan voldoende mogelijkheden bieden voor beïnvloeding en toezicht. Het commissariaat wordt vervuld door een derde.
Tot 2002 droegen de regionale aandeelhouders bij in het exploitatietekort voor in totaal 60%.
Met ingang van 2003 tot en met 2012 verstrekken de regionale aandeelhouders jaarlijks een vaste kapitaalbijdrage van totaal € 1.021.005,--.
Deze kapitaalstortingen worden jaarlijks toegevoegd aan de agioreserve van GAE.

Aandelenverdeling

| | |
|---|---|
| - Provincie Drenthe | 30% |
| - Provincie Groningen | 30% |
| - Gemeente Groningen | 26% |
| - Gemeente Assen | 10% |
| - Gemeente Tynaarlo | 4% |

**Programma 10 Middelen en bedrijfsvoering**

**Privaatrechtelijke rechtspersonen**

*Enexis N.V.*
Enexis is een netwerkbedrijf dat ingevolge de Wet Onafhankelijk Netbeheer (WON), ook wel splitsingswet genoemd, alle netwerkactiviteiten van het voormalige Essent bezit en beheert. Wel zijn de 150 kV-netten inmiddels verkocht aan TenneT. De Provincie bezit 2,28 % van de aandelen in Enexis. Gezien de wettelijke basis/status zijn de risico's voor de Provincie uitermate gering.

*Attero N.V.*
De voorgenomen verkoop van Essent Milieu, waarvan Essent NV de enige aandeelhouder was, heeft geen doorgang gevonden. Omdat evenwel Essent Milieu buiten de verkoop van Essent aan RWE is gebleven zijn de oorspronkelijke aandeelhouders van Essent nu aandeelhouder geworden van het milieubedrijf en dat betekent voor de provincie een aandeel van 2,28 %. Een groot belang van de provincie is gelegen in de aanwezigheid van de vuilverbrander en de stortplaats bij Wijster. Financiële risico's zitten in slecht management en een instortende afvalmarkt. De beoogde sluiting van de stortplaats is voorzien in 2075.
Overige deelnemingen in de 'nalatenschap' van Essent N.V.
Uit de verkoop van de het provinciale belang in Essent N.V. is naast Enexis N.V. en Attero N.V. een aantal andere (tijdelijke) rechtspersonen overgebleven, waarin de provincie een aandeel van 2.28% houdt;

- Verkoop Vennootschap

De Special Purpose Vehicle (SPV) Verkoop Vennootschap is o.a. belast met het beheer van en de afwikkeling van mogelijke claims op het gevormde risicofonds van € 800 miljoen, dat vanuit de betreffende verkoopopbrengst is gevormd ter dekking van eventuele aansprakelijkheden van de verkopende aandeelhouders in verband met de vervreemding van het productie- en leveringsbedrijf van Essent.

- CBL (Cross Border Leases) Vennootschap

De SPV CBL Vennootschap is belast met het beheer van en de afwikkeling van mogelijke claims op het gevormde escrowfonds, dat is gevormd ter dekking van eventuele aansprakelijkheden van de verkopende aandeelhouders in verband met de eerder door Essent afgesloten cross border leases op centrales en netten en de kosten van een mogelijke vrijwillige beëindiging van de thans nog resterende leases.

- Vordering op Enexis

De SPV Vordering op Enexis is belast met de uitvoering van alle taken die verband houden met het beheer van de aan de aandeelhouders overgedragen bruglening, die eerder door de holding Essent was verstrekt aan haar voormalige netwerkbedrijf.

- Claim Staat

De SPV Claim Staat is verantwoordelijk voor het vervolg van de lopende juridische procedure tegen de Staat, die eerder door Essent was opgestart in verband met de van rijkswege opgelegde verplichting tot afsplitsing van haar netwerkbedrijf en de daardoor door Essent geleden schade.

*WMD*

Het betreft hier een vennootschap die tot doel heeft de zorg voor en de instandhouding van de (drink)watervoorziening in haar verzorgingsgebied. Alleen de provincie Drenthe en de gemeenten in deze provincie kunnen aandeelhouder zijn. Statutair hebben de gezamenlijke gemeenten en de provincie elk 50 % van de aandelen. Het aantal aandelen is afhankelijk van het aantal aansluitingen in de gemeente en eens per drie jaar wordt het aantal uitstaande aandelen bijgesteld.

De WMD is een structuurvennootschap waarbij een commissaris wordt benoemd door GS; drie door de gemeenten en de overige door de RvC. Er zijn dus vier commissarissen van overheidswege.

Schorsing en ontslag geschieden volgens de wet door degene die met de benoeming is belast. De commissaris van overheidswege die door GS is benoemd, wordt dus ook door GS geschorst en ontslagen. De door GS benoemde commissaris is statutair tevens voorzitter van de Raad van Commissarissen.

De WMD is een vennootschap die vooral een publiek belang moet dienen. Evenals met andere nutsbedrijven het geval is geweest, ontwikkelt ook de WMD zich meer in de richting van een bedrijf dat, ook marktgerichte dochterondernemingen heeft. Over deze ontwikkeling is al enige tijd een discussie gaande die moet leiden tot een ontvlechting van de productie en levering van drinkwateractiviteiten en de overige al dan niet commerciële activiteiten.

# Paragraaf 2.7 Grondbeleid

Op grond van artikel 9 van het BBV dient de Begroting een uiteenzetting te bevatten over het grondbeleid.

In het voorjaar van 2011 is de verkenning naar de mogelijkheden voor een provinciaal grondbeleid voor ruimtelijke opgaven afgerond. In het najaar van 2011 heeft de organisatorische borging zijn beslag gekregen middels een organisatiebrede werkgroep waarbij de inzet zich vooral richt op een meer planmatige aansturing en integratie van instrumenten voor grondverwerving met de daarbij noodzakelijke financiering. In hoeverre aanvullend nieuw instrumentarium nodig is voor een veranderende rol van de provincie maakt onderdeel uit van de taken van de werkgroep.

De provincie Drenthe ziet geen noodzaak voor het voeren van een substantieel (actief) grondbeleid. Op kleinere schaal worden naar behoefte, in verband met de realisatie van de infrastructurele werken, soms stukjes grond aangekocht.

Grondverwerving ten behoeve van de EHS valt onder de werking van de ILG overeenkomst met het Rijk. De afspraken over werkwijze en financiering maken onderdeel uit van het deelakkoord Natuur).

Voorts merken wij op dat de financiële verplichtingen die voortvloeien uit het eerder afgesloten convenant IPO-LNV voor de realisering van de EHS voortduren. Het betreft financieringsafspraken met het Groenfonds; de benodigde middelen maken, gelabeld, onderdeel uit van het Provinciefonds.

# II Financiële begroting

# II.1 Overzicht van lasten en baten, tevens Meerjarenraming 2012-2015

| Programma omschrijving | Rekening 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 | Begroting 2015 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. Samenwerkend Drenthe: Bestuur | | | | | | |
| Uitgaven | 3.859.885 | 3.467.858 | 3.453.979 | 4.668.694 | 3.410.919 | 3.260.919 |
| Inkomsten | -12.794 | -102.140 | -19.640 | -19.640 | -19.640 | -19.640 |
| Subtotaal voor bestemming | 3.847.090 | 3.365.718 | 3.434.339 | 4.649.054 | 3.391.279 | 3.241.279 |
| Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | | | | | | |
| Uitgaven | 64.047.290 | 68.979.489 | 79.646.703 | 74.354.496 | 61.056.957 | 58.578.478 |
| Inkomsten | -38.548.513 | -44.830.437 | -37.517.653 | -33.967.537 | -32.331.903 | -31.917.503 |
| Subtotaal voor bestemming | 25.498.778 | 24.149.052 | 42.129.050 | 40.386.959 | 28.725.054 | 26.660.975 |
| Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP | | | | | | |
| Uitgaven | 9.137.126 | 5.562.027 | 24.896.447 | 18.837.866 | 18.479.765 | 10.022.870 |
| Inkomsten | -8.641.622 | -1.631.014 | -6.574.588 | -6.379.783 | -7.548.614 | -13.997.584 |
| Subtotaal voor bestemming | 495.504 | 3.931.013 | 18.321.859 | 12.458.083 | 10.931.151 | -3.974.714 |
| Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | | | | | | |
| Uitgaven | 70.371.459 | 68.092.367 | 70.029.714 | 67.230.486 | 66.746.653 | 67.064.037 |
| Inkomsten | -36.471.098 | -35.787.650 | -39.436.890 | -39.879.393 | -39.895.308 | -39.907.524 |
| Subtotaal voor bestemming | 33.900.360 | 32.304.717 | 30.592.824 | 27.351.093 | 26.851.345 | 27.156.513 |
| Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | | | | | | |
| Uitgaven | 11.051.292 | 11.968.049 | 9.889.960 | 7.225.836 | 9.823.060 | 8.685.076 |
| Inkomsten | -190.158 | -1.900.545 | -1.338.000 | -1.338.000 | -4.176.900 | -4.176.900 |
| Subtotaal voor bestemming | 10.861.134 | 10.067.504 | 8.551.960 | 5.887.836 | 5.646.160 | 4.508.176 |
| Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | | | | | | |
| Uitgaven | 9.828.862 | 8.522.790 | 6.581.929 | 9.626.665 | 6.197.387 | 4.878.256 |
| Inkomsten | -4.889.569 | -1.855.728 | -1.844.609 | -5.009.489 | -1.602.819 | -1.602.819 |
| Subtotaal voor bestemming | 4.939.292 | 6.667.062 | 4.737.320 | 4.617.176 | 4.594.568 | 3.275.437 |
| Programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw | | | | | | |
| Uitgaven | 46.420.034 | 66.430.084 | 67.125.816 | 66.877.717 | 40.237.293 | 40.237.293 |
| Inkomsten | -41.129.636 | -57.836.368 | -56.078.068 | -56.078.067 | -36.500.893 | -36.500.893 |
| Subtotaal voor bestemming | 5.290.398 | 8.593.716 | 11.047.748 | 10.799.650 | 3.736.400 | 3.736.400 |
| Programma 8. Groen Drenthe: Klimaat en Energie | | | | | | |
| Uitgaven | 5.834.185 | 7.084.552 | 17.660.000 | 6.700.000 | 6.700.000 | 6.700.000 |
| Inkomsten | -165.326 | -456.358 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Subtotaal voor bestemming | 5.668.859 | 6.628.194 | 17.660.000 | 6.700.000 | 6.700.000 | 6.700.000 |
| Programma 9. Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | | | | | | |
| Uitgaven | 20.131.713 | 26.470.783 | 17.251.582 | 17.205.556 | 14.831.645 | 14.293.897 |
| Inkomsten | -8.477.246 | -6.112.909 | -5.598.528 | -5.599.197 | -6.395.239 | -6.395.239 |
| Subtotaal voor bestemming | 11.654.467 | 20.357.874 | 11.653.054 | 11.606.359 | 8.436.406 | 7.898.658 |
| Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | | | |
| Uitgaven | 252.127.158 | 55.130.627 | 49.934.901 | 47.469.298 | 49.742.677 | 51.548.368 |
| Inkomsten | -357.638.798 | -171.195.477 | -198.063.055 | -171.925.508 | -148.755.040 | -130.751.092 |
| Subtotaal voor bestemming | -105.511.639 | -116.064.850 | -148.128.154 | -124.456.210 | -99.012.363 | -79.202.724 |
| Resultaat | -3.355.757 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |

**Saldo programma's**

| Programma omschrijving | Rekening 2010 | Begroting 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 | Begroting 2015 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. Samenwerkend Drenthe: Bestuur | 3.847.090 | 3.365.718 | 3.434.339 | 4.649.054 | 3.391.279 | 3.241.279 |
| Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 25.498.778 | 24.149.052 | 42.129.050 | 40.386.959 | 28.725.054 | 26.660.975 |
| Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP | 495.504 | 3.931.013 | 18.321.859 | 12.458.083 | 10.931.151 | -3.974.714 |
| Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | 33.900.360 | 32.304.717 | 30.592.824 | 27.351.093 | 26.851.345 | 27.156.513 |
| Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | 10.861.134 | 10.067.504 | 8.551.960 | 5.887.836 | 5.646.160 | 4.508.176 |
| Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | 4.939.292 | 6.667.062 | 4.737.320 | 4.617.176 | 4.594.568 | 3.275.437 |
| Programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw | 5.290.398 | 8.593.716 | 11.047.748 | 10.799.650 | 3.736.400 | 3.736.400 |
| Programma 8. Groen Drenthe: Klimaat en Energie | 5.668.859 | 6.628.194 | 17.660.000 | 6.700.000 | 6.700.000 | 6.700.000 |
| Programma 9. Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | 11.654.467 | 20.357.874 | 11.653.054 | 11.606.359 | 8.436.406 | 7.898.658 |
| Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | -87.047.947 | -104.537.630 | -87.359.537 | -80.870.576 | -80.193.013 | -83.038.085 |
| Saldo voor bestemming | 15.107.935 | 11.527.220 | 60.768.617 | 43.585.634 | 18.819.350 | -3.835.361 |
| Bijdragen aan reserves | 187.066.808 | 70.124.350 | 1.438.588 | 1.237.069 | 1.115.388 | 7.579.371 |
| Bijdragen van reserves | -205.530.500 | -81.651.570 | -62.207.205 | -44.822.703 | -19.934.738 | -3.744.010 |
| Saldo onttrekkingen reserves | -18.463.692 | -11.527.220 | -60.768.617 | -43.585.634 | -18.819.350 | 3.835.361 |
| Resultaat | -3.355.757 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |

# II.2 Verklaring aanmerkelijke verschillen

De bedragen opgenomen in het overzicht van baten en lasten, tevens meerjarenraming 2012-2015, geven in sommige gevallen aanmerkelijke verschillen te zien. Hiervoor is een aantal oorzaken aan te wijzen, waarvan we hier de voornaamste noemen.
Bepaalde begrotingsjaren bevatten incidentele uitgaven.
Met name in de sfeer van de specifieke uitkeringen komt het voor, dat programma's aflopen; in de regel levert dat zowel aan de kant van de lasten als aan de kant van de baten verschillen tussen jaren op.
Elk jaar worden de boekwaarden van de financieel nog niet afgesloten investeringen geactualiseerd.
Samen met de in de Voorjaarsnota vastgestelde en ten opzichte van de vorige meerjarenraming gewijzigde uitgangspunten, in casu de te hanteren rentepercentages, leidt dit tot geactualiseerde kapitaallasten van deze investeringen.
In de Meerjarenraming 2012-2015 zijn de besluiten verwerkt die zijn genomen naar aanleiding van de Voorjaarsnota 2011. Daartoe behoort ook de verwerking van de aanvullende bezuinigingen die in de Voorjaarsnota zijn gepresenteerd als een verdere focus op de provinciale kerntaken. In de Nota van aanbieding bij de Begroting 2012 worden de financiele aanpassingen ten opzichte van de Voorjaarsnota 2011 nader toegelicht.

Een toelichting op de verschillen tussen de dienstjaren 2011 en 2012 is gegeven in het programmaplan, bij de betreffende programma's. Waar de financiële totaaloverzichten voor de programma's substantiële verschillen tussen de jaren 2011 en 2012 laten zien, wordt hiervoor een toelichting gegeven. Wij verwijzen naar de toelichting per programma.

# II.3 Incidentele lasten en baten

In de Meerjarenraming 2011-2015 zijn incidentele lasten en baten opgenomen. Onder incidentele lasten en baten worden in elk geval verstaan de in de jaren 2012, 2013 en 2014 geraamde lasten en baten. Hieronder zijn ook begrepen de eenmalige lasten die worden gedekt door bijdragen van derden (veelal de rijksoverheid) en de lasten die worden gedekt door een bijdrage van reserves. De overzichten van de eenmalige lasten en baten zien er als volgt uit.

| Overzicht incidentele lasten Begroting 2012 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 | Begroting 2015 |
|---|---|---|---|---|
| Programma 1. Samenwerkend Drenthe: Bestuur | | | | |
| Drenthe goed bestuurd; Provincie Nieuwe Stijl | 550.000 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal Programma 1. Samenwerkend Drenthe: Bestuur | 550.000 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | | | | |
| Kapitaallasten projecten infrastructuur | 3.422.234 | 13.815.668 | 5.814.637 | 2.461.345 |
| Bereikbaarheid;Onderhoud en verbeteringswerken N34 | 1.140.698 | 1.012.455 | 0 | 0 |
| Bereikbaarheid; Verbreding N33 | 11.965.000 | | | |
| Bereikbaarheid; Aanleg Meppelerdiepschutsluis | 1.400.000 | 1.400.000 | 1.000.000 | 0 |
| Vaarwegen; Vaarwegverbinding Erica - Ter Apel | 8.000.000 | 4.837.044 | 500.000 | 0 |
| Totaal Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 25.927.932 | 21.065.167 | 7.314.637 | 2.461.345 |
| Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP | | | | |
| Regionaal Specifiek Pakket (RSP) | 24.896.447 | 18.837.866 | 18.479.765 | 10.022.870 |
| Totaal Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP | 24.896.447 | 18.837.866 | 18.479.765 | 10.022.870 |
| Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | | | | |
| Sociaal domein | 1.747.576 | 0 | 0 | 0 |
| Jeugd en onderwijs | 705.965 | 0 | 0 | 0 |
| Sport (Mijn beweging) | 1.029.279 | 0 | 0 | 0 |
| Erfgoed | 490.000 | 25.000 | 0 | 0 |
| Kunsten (Drenthe in Beeld) | 193.000 | 0 | 0 | 0 |
| Kunsten (Flexmiddelen Culturele en Museale agenda) | 392.647 | 0 | 0 | 0 |
| Kunsten (Het grote publiek) | 1.183.500 | 0 | 0 | 0 |
| Kunsten (Museumbeleid) | 439.000 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | 6.180.967 | 25.000 | 0 | 0 |
| Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | | | | |
| Ruimtelijke Ordening | 1.600.000 | 0 | 0 | 0 |
| Stedelijke Ontwikkeling en vernieuwing | 1.778.669 | 1.353.904 | 1.241.718 | 0 |
| Totaal Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | 3.378.669 | 1.353.904 | 1.241.718 | 0 |
| Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | | | | |
| Vergunningverlening en handhaving;Uitvoeringsprogramma externe veiligheid | 492.000 | 492.000 | 492.000 | 0 |
| Aardkundige waarden; Monitoring | 25.000 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | 517.000 | 492.000 | 492.000 | 0 |
| Programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw | | | | |
| Vitaal platteland; ILG | 7.837.324 | 7.875.568 | 0 | 0 |
| Programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw | 7.837.324 | 7.875.568 | 0 | 0 |

| Overzicht incidentele lasten Begroting 2012 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 | Begroting 2015 |
|---|---|---|---|---|
| Programma 8. Groen Drenthe: Klimaat en Energie | | | | |
| Programma klimaat en energie | 960.000 | 0 | 0 | 0 |
| Drentse Energie Organisatie | 10.000.000 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal Programma 8. Groen Drenthe: Klimaat en Energie | 10.960.000 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 9. Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | | | | |
| Onderzoek, voorlichting en rapportage vestigingsfactoren kernzones | 1.101.576 | 1.128.244 | 537.748 | 0 |
| Totaal Programma 9. Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | 1.101.576 | 1.128.244 | 537.748 | 0 |
| Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Algemene dekkingsmiddelen (effecten rijksbezuiniging) | 2.700.000 | 5.880.000 | 10.250.000 | 5.250.000 |
| Inflatiecorrectie RSP (IBOI) | 1.438.588 | 1.237.069 | 1.115.388 | 1.013.521 |
| Totaal Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | 4.138.588 | 7.117.069 | 11.365.388 | 6.263.521 |
| Totaal incidentele lasten | 85.488.503 | 57.894.818 | 39.431.256 | 18.747.736 |

| Overzicht incidentele baten Begroting 2012 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 | Begroting 2015 |
|---|---|---|---|---|
| Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | | | | |
| Vaarwegen; Vaarwegverbinding Erica - Ter Apel | -4.660.000 | -1.324.834 | 0 | 0 |
| Totaal Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | -4.660.000 | -1.324.834 | 0 | 0 |
| Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP | | | | |
| Regionaal Specifiek Pakket (RSP) | -6.574.588 | -6.379.783 | -7.548.614 | -13.997.584 |
| Totaal Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP | -6.574.588 | -6.379.783 | -7.548.614 | -13.997.584 |
| Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Decentralisatie-uitkering bodemsanering | -1.256.296 | -1.256.296 | -1.256.296 | 0 |
| Decentralisatie-uitkering integratieuitkering Cultuurparticipatie | -298.118 | 0 | 0 | 0 |
| Decentralisatie-uitkering ISV | -2.202.242 | -2.253.887 | -2.067.128 | 0 |
| Decentralisatie-uitkering externe veiligheid | -498.000 | -498.000 | -498.000 | 0 |
| Decentralisatie-uitkering RSP (extrapolatie) | -2.591.139 | -2.591.139 | -2.591.139 | -2.591.139 |
| Decentralisatie uitkering | -1.016.437 | -56.437 | -56.437 | 0 |
| Decentralisatie uitkering herstructurering bedrijventerreinen | -1.101.576 | -1.128.244 | -537.748 | 0 |
| Bijdrage van Algemene reserve | -2.849.067 | -6.224.859 | -3.165.089 | -942.685 |
| Bijdrage van de saldireserve | -2.730.788 | -75.000 | -75.000 | 0 |
| Bijdrage van Reserve RSP | -15.730.720 | -9.866.944 | -8.340.012 | 6.565.853 |
| Bijdrage van reserve grondwaterheffing | -85.000 | 0 | 0 | 0 |
| Bijdrage van reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt | -340.000 | -340.000 | -340.000 | -340.000 |
| Bijdrage van reserve Investeringen verkeer en vervoer | -3.422.234 | -13.815.668 | -5.814.637 | -2.461.325 |
| Bijdrage van reserve monitoring voormalige stortplaatsen | -45.000 | 0 | 0 | 0 |
| Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeterings-werken N34 | -1.140.698 | -1.012.455 | 0 | 0 |
| Bijdrage van Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | -3.340.000 | -4.212.210 | -1.200.000 | 0 |
| Bijdrage van Reserve verdubbeling N33 | -11.965.000 | 0 | 0 | 0 |
| Bijdrage van Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | -2.990.000 | -1.400.000 | -1.000.000 | 0 |
| Bijdrage van reserve provinciaal aandeel ILG | -7.568.698 | -7.875.568 | 0 | 0 |
| Bijdrage van Financieringsreserve | -10.000.000 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | -71.171.013 | -52.606.707 | -26.941.486 | 230.704 |

| Overzicht incidentele baten Begroting 2012 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 | Begroting 2015 |
|---|---|---|---|---|
| Totaal incidentele baten | -82.405.601 | -60.311.324 | -34.490.100 | -13.766.880 |
| | | | | |
| totaal generaal | 3.082.902 | -2.416.506 | 4.941.156 | 4.980.856 |

# II.4 Financiële positie en toelichting

## 4.1 Investeringen naar nut

Artikel 20 van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) bepaalt dat bij de raming voor het begrotingsjaar van de financiële gevolgen van het bestaande en nieuwe beleid afzonderlijk aandacht moet worden besteed aan de investeringen. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt in vervangings- en uitbreidingsinvesteringen met een economisch nut en met een maatschappelijk nut. Investeringen hebben een economisch nut indien ze verhandelbaar zijn en/of indien ze kunnen bijdragen aan het genereren van middelen.

De investeringen zien er de komende jaren op begrotingsbasis als volgt uit.

| | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|---|
| 1. Vervangingsinvesteringen met een economisch nut | | | | |
| Hard- en software automatisering | 3.656.615 | 620.000 | 742.500 | 102.500 |
| | 3.656.615 | 620.000 | 742.500 | 102.500 |
| 2. Uitbreidingsinvesteringen met een economisch nut | | | | |
| Zoutloods | 1.500.000 | - | - | - |
| | 1.500.000 | - | - | - |
| 3. Uitbreidingsinvesteringen met een maatschappelijk nut | | | | |
| Investeringen verkeer en vervoer (incl. prioriteit 3.11) | 23.069.482 | 15.279.000 | 20.216.000 | 19.807.899 |
| Relatienotagebieden | 816.804 | 816.804 | 816.804 | 3.267.216 |
| | 23.886.286 | 16.095.804 | 21.032.804 | 23.075.115 |
| Totaal | 29.042.901 | 16.715.804 | 21.775.304 | 23.177.615 |

De kapitaallasten van de Investeringen Verkeer en Vervoer (Pup) en de kapitaallasten van Investeringen Verkeer en Vervoer prioriteit 3.11 worden via de begroting verrekend met de Reserve Investeringen Verkeer en Vervoer. De kapitaallasten van de overige iInvesteringen komen rechtstreeks ten laste van de diverse programma's zonder een verrekening met reserves.

| Programma | Thema/product | Prestatie | Omschrijving | T.l.v. product |
|---|---|---|---|---|
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300405 | N853 ontsluiting Vierslagen FVV | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300502 | N371 aanpassingen herinrichting FVV | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300515 | N372 Transferium/aansl/A7 FVV | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300517 | Bijdrage prov. Bereikbaarheid Assen FVV Stationsomgeving/Peelo | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300520 | Bijdrage prov. Bereikbaarheid Meppel FVV Fietsroute Koedijkslanden | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300602 | N34 Fietstunnel Gieten | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300604 | UCA6 Opwaardering fietsroute Assen-Vries en aanpassing OV-voorzieningen | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300607 | UCSC6 Herinrichting stationsomgeving Coevorden | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300613 | TRO6 N375 Aanleg rotonde westelijke aansluiting A28 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300705 | N371 Aansluiting N371/N373 / Optimalisering aansluiting N371/N373 (Norgerbrug) | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300708 | N372 Roden-Peizermade richtlijn EHK | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300709 | N386 aansluiting Peize-Zuid | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300711 | A28/N386 Versnelling Q-liner Assen-Groningen+ verbetering halte A28/N386 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300713 | Q-liner Zuidlaren-Groningen | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300714 | N386 Toegankelijkheid NP Drentse Aa | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300716 | OV-vriendelijke ontsluiting | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300718 | Knooppunt Hoogeveen-oost (carpoolplaats + Haltevoorziening) | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300723 | Ontsluiting woonwijken Nw. Amsterdamsestraat | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300724 | Verdubbeling Nw. Amsterdamsestraat + Rotonde | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300727 | Dynamisch informatiesysteem Gemeente Emmen | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300729 | N379 Bargercompascuum microrotonde | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300732 | Gieten Multimodaal knooppunt | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300733 | N374 Busstation Borger | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300734 | N374 Dynamisch informatiesysteem Borger | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300736 | N371 Wegvak Norgerbrug-Wittelerbrug (hm 5.1-27.5) richtlijn EHK. | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300740 | Toegankelijkheid Dwingelderveld | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300807 | N374/N857 Reconstructie aansluiting | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300809 | Fietsenstalling Coevorden | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300810 | Maatregelen Nw. Amsterdamsestraat | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300811 | Schutstraat Hoogeveen | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300812 | Fietsbrug Hoogeveenschevaart | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300813 | N375/A32 Rotondes aansluiting | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300814 | Vormgeving Verbindingsweg | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300815 | Parkeerverwijssysteem | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300818 | N372/N386Vervanging VRI | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300819 | N372 Busbaan Peizermade-Peize | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300820 | N919 DRIS Veenhuizen | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300821 | N919 Traverse Veenhuizen: aansluiting Bankenbosch | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300822 | N919 Herinrichting wegvakken hm. 3.0-6.9 en Norgerhaven-Laan Weldadigheid | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300823 | N386 DRIS Vries-Zuidlaren | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300824 | N386 DRIS Tynaarlo | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300904 | N34 aansluiting Eext op verkeersplein Gieten (6e poot) | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300907 | Bijdrage aan Station Emmen-Zuid | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300909 | N48: Bijdrage nieuwe ontsluitingsweg Zuidwolde | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300910 | N386: Planuitwerking 'Mooi zo, veilig zo' De Groeve | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300911 | N374: Herinr. Wegvak hm. 16.9-23.0 (Borger-Schoonlo) afslag Westdorp/ fietspad | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300912 | N371: Herinr. Wegvak Norgerbrug-Hoogersmilde (incl. Bovensmilde en Smilde) | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300914 | N353: Wegvak Darp-Wapserveen inrichten tot GOW B (markering) | 3300313 |

| Totale krediet* | Uitgaven t/m 1 jan. 2011 | Vermeerderring 2011 | Vermindering 2011 | Vermeerderring 2012 | Vermindering 2012 | Vermeerderring 2013 | Vermindering 2013 | Vermeerderring 2014 | Vermindering 2014 | Vermeerderring 2015 | Vermindering 2015 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 7.950.000 | 9.387.340 | 2.574.299 | 4.011.639 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.161.934 | 1.254.246 | 17.688 | 110.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.274.689 | 1.169.586 | 105.103 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 2.000.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 2.000.000 | 0 | 0 | 0 |
| 500.000 | 0 | 0 | 0 | 500.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 150.000 | 672.036 | 0 | 522.036 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.140.000 | 566.192 | 1.954.187 | 1.498.845 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 500.000 | 0 | 0 | 0 | 500.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 400.000 | 85.648 | 339.352 | 25.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6.327.300 | 108.453 | 618.847 | 0 | 600.000 | | 1.000.000 | 0 | 4.000.000 | 0 | 0 | 0 |
| 700.000 | 37.850 | 321.150 | 0 | 800.000 | 459.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 375.000 | 805.147 | -107.647 | 322.500 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 0 | 200.000 | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 200.000 | 57.788 | 142.212 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 250.000 | 797.180 | 0 | 547.180 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 250.000 | 120.000 | 130.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 125.000 | 0 | 125.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 328.000 | 0 | 328.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 300.000 | 0 | 300.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 0 | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 250.000 | 250.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.000.000 | 1.294.750 | -294.750 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 800.000 | 0 | 800.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 27.023 | 122.977 | 50.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 160.000 | 1.164 | 358.836 | 200.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 250.000 | 0 | 0 | 0 | 250.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 700.000 | 0 | 350.000 | 0 | 350.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 125.000 | 0 | 0 | 0 | 125.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 3.800.000 | 0 | 2.533.000 | 0 | 1.267.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 810.000 | 0 | 0 | 0 | 810.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.000.000 | 0 | 0 | 0 | 1.000.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 333.000 | 482.653 | 59.296 | 208.949 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 250.000 | 0 | 0 | 0 | 250.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 200.000 | 0 | 0 | 0 | 200.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.000.000 | 82 | 132.918 | 0 | 1.000.000 | 133.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 800.000 | 202.603 | 697.397 | 0 | 500.000 | 600.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 0 | 50.000 | 0 | 100.000 | 50.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 400.000 | 112.764 | 287.236 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.222.475 | 235.567 | 472.908 | 0 | 1.000.000 | 486.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 225.000 | 0 | 225.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 0 | 150.000 | 50.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 250.000 | 0 | 0 | 0 | 500.000 | 250.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 3.500.000 | 0 | 3.500.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 750.000 | 72.516 | 677.484 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 5.900 | 94.100 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.111.482 | 441.140 | 888.860 | 0 | 500.000 | 718.518 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.284.000 | 1.415.923 | 968.071 | 1.099.994 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 78.240 | 0 | 78.240 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |

| Programma | Thema/product | Prestatie | Omschrijving | T.l.v. product |
|---|---|---|---|---|
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300915 | N371: aanp. Wegvak Willelte-Havelte als GOW | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300917 | N855: herinr. Bebouwde kom Wapse | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300919 | Bijdrage kunstprojecten langs provinciale wegen | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300921 | A28: aanleg bewaakt parkeren voor vrachtauto's in Rogat | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300922 | Aanleg 50 haltevoorzieningen langs prov. Wegen (onderdeel Kolibri) | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | | 6300924 | Maatregelen spoor Zwolle-Emmen. | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | | 6300925 | Binnenhavens en Vaarwegen voor de QuickWins in Coevorden | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6301003 | Kunstprojecten langs provinciale wegen | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6301007 | Aanleg 50 haltevoorzieningen langs prov. Wegen (Kolibri) | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6301009 | Diverse studies OV en Spoor in Drenthe | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6301010 | N919: Bijdrage voor maatregelen Poorten Veenhuizen | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6301011 | N379 Aanpassen wegvak hm. 0.3-4.3 aan richtlijn EHK | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6301012 | N386:Mooi zo, Veilig zo De Groeve | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6301013 | N386: Rotonde kruispunt N386/N858 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6301014 | Fietstellers Mon./An.; fietstell./telpunten | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6319956 | Emmen-Ter Apel N391 INFRA | 3300312 |
| Totaal 2.1 Bereikbaarheid pup 2010 en eerder | | | | |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6311000 | Investeringsnota voorjaarsnota 2007 plus prioriteit 3.11. aandeel derden | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6311001 | Investeringsnota voorjaarsnota 2007 plus prioriteit 3.11 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6311002 | Nieuwe hoofdontsluiting langs Vliegveld Hoogeveen (bijdrage in kader convenant) | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6311003 | N386: Maatregelen fietsroute+ Vries-Zuidlaren (1e fase) | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6311004 | Vervolgstudie Transferium De Punt | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6311005 | Monitoring: Beleidsmonitoring: onderhoud tellers; licentie- en abonnementskosten | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6311006 | Onderzoek: Beleidsonderzoek en metingen Regionale bereikbaarheid | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6311007 | PR en Communicatie | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6311008 | N372: herinrichting bebouwde kom Peizermade | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6311009 | N353: Herinrichting Wilhelminaoord | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6311010 | Kunstprojecten langs provinciale wegen | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6311011 | Projecten Mobiliteitsmanagement t.b.v. fiets en carpoolen | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6311012 | N381: Maatregelen knooppunt N381/A28 bij Beilen | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6311013 | Studies Spoor, OV, Regiotram en Luchtvaart | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6311014 | N386: aanvullende maatregelen i.r.m. aanleg Rotonde kruispunt N386/N858 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6311015 | N375: realiseren volledige aansluiting Koekangerveld | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6311016 | Studies Veiligheid en Bereikbaarheid | 3300315 |
| Totaal 2.1 Bereikbaarheid investeringenota prioriteit 3.11 2011 | | | | |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6312001 | Verkenning uitbreiding capaciteit (2*3 rijstroken) (regiotram) | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6312002 | Kwaliteitsverbetering busvervoer "exploitatie busvervoer noodzaak MEP 2010" | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6312003 | Hoogeveen Stadscentrum reconstructie Schutstraat | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6312004 | Hoogeveen Stadscentrum "herinrichting 't Haagje (fase 1 en | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6312005 | Leek / Roden, strekken bus door aanpassen infrastructuur | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6312006 | Meppel Nieuwveenselanden, verwijderen rotonde N375, aanleg fietstunnel | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6312007 | N34 aansluiting Exloo "aanleg ongelijkvloerse kruising" | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6312008 | N34 Zuidoost Drenthe, verkenning uitbreiding capaciteit N34 Holsloot - Coevorden | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6312009 | N33 extra bijdrage verdubbeling, toezegging convenant mei 2010 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6312010 | Aanvullende maatregelen bij aanleg Rotonde N386/N858 bij Donderen | 3300315 |
| Totaal 2.1 Bereikbaarheid investeringenota prioriteit 3.11 2012 | | | | |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.3 Wegen | 6331101 | Bronhouderschap Basisregistratie Grootschalige topografie (BGT) | 3310404 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.3 Wegen | 6331102 | Incidentmanagemnet op de N34, N381 en N372 | 3310404 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.3 Wegen | 6331104 | Zoutloods | 3310401 |
| Totaal 2.3 Wegen | | | | |

| Totale krediet* | Uitgaven t/m 1 jan. 2011 | Vermeerde-ring 2011 | Verminde-ring 2011 | Vermeerde-ring 2012 | Verminde-ring 2012 | Vermeerde-ring 2013 | Verminde-ring 2013 | Vermeerde-ring 2014 | Verminde-ring 2014 | Vermeerde-ring 2015 | Verminde-ring 2015 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 149.960 | 35.673 | 114.287 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 350.000 | 0 | 0 | 0 | 460.600 | 110.600 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 50.000 | 50.639 | -639 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 75.000 | 60.000 | 590.000 | 575.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 250.000 | 29.577 | 170.423 | 0 | 50.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.300.000 | | | | 1.300.000 | | | | | | | |
| 700.000 | | | | 600.000 | 0 | 800.000 | 700.000 | | | | |
| 50.000 | 4.500 | 95.500 | 50.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 250.000 | 0 | 125.000 | 0 | 125.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 250.000 | 118.432 | 131.568 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 430.000 | 1.810 | 228.190 | 0 | 200.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 240.000 | 246.885 | -6.885 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 425.000 | 5.129 | 844.871 | 425.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 525.000 | 2.064 | 347.936 | 0 | 300.000 | 125.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 125.000 | 0 | 75.000 | 0 | 50.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 3.935.096 | 3.130.071 | 805.025 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 53.936.176 | 23.288.331 | 22.820.040 | 9.796.143 | 13.337.600 | 2.932.118 | 1.800.000 | 700.000 | 6.000.000 | 0 | 0 | 0 |
| 13.071.095 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 1.795.000 | 0 | 1.775.000 | 0 | 9.501.095 | 0 |
| 22.630.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 6.430.000 | 0 | 10.450.000 | 0 | 5.750.000 | 0 |
| 1.000.000 | 0 | 250.000 | 0 | 750.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 250.000 | 0 | 500.000 | 250.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 0 | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 71.750 | 0 | 71.750 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 105.000 | 0 | 105.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 0 | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.500.000 | 0 | 300.000 | 0 | 1.200.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 440.000 | 0 | 440.000 | 0 | 440.000 | 440.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 0 | 0 | 0 | 200.000 | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 0 | 0 | 0 | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 600.000 | 0 | 600.000 | 0 | 600.000 | 600.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 280.000 | 0 | 280.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 0 | 200.000 | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 500.000 | 0 | 250.000 | 0 | 250.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 75.000 | 0 | 75.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 41.022.845 | 0 | 3.271.750 | 350.000 | 3.540.000 | 1.140.000 | 8.225.000 | 0 | 12.225.000 | 0 | 15.251.095 | 0 |
| 50.000 | 0 | 0 | 0 | 50.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 713.000 | 0 | 0 | 0 | 713.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 2.375.000 | 0 | 0 | 0 | 1.375.000 | 0 | 1.000.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.400.000 | 0 | 0 | 0 | 700.000 | 0 | 700.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.044.000 | 0 | 0 | 0 | 1.044.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.000.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 1.850.000 | 850.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 2.500.000 | 0 | 0 | 0 | 3.000.000 | 1.750.000 | 3.000.000 | 1.750.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 50.000 | 0 | 0 | 0 | 50.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 2.880.000 | 0 | 0 | 0 | 2.880.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 0 | 0 | 0 | 200.000 | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 12.112.000 | 0 | 0 | 0 | 10.012.000 | 1.850.000 | 6.550.000 | 2.600.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 942.000 | 0 | 0 | 0 | 287.000 | 0 | 314.000 | 0 | 341.000 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 0 | 5.000 | 0 | 95.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.500.000 | 0 | 50.000 | 0 | 4.450.000 | 3.000.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 2.542.000 | 0 | 55.000 | 0 | 4.832.000 | 3.000.000 | 314.000 | 0 | 341.000 | 0 | 0 | 0 |

| Programma | Thema/product | Prestatie | Omschrijving | T.l.v. product |
|---|---|---|---|---|
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6330006 | Reconstructie Ericasluis | 3330501 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6331103 | Bedieningspost Stieltjeskanaalsluis | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6331106 | Vervanging BW-2645 brug 23 (Bladderswijk) ophaalbrug uit 1954 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6331107 | Vervanging N371-40750 Pijlebrug draaibrug uit 1922 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6331108 | Vervanging N372-07792 Fietsbrug Oude Peizerdiep houten fietsbrug uit 1974 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6331109 | Vervanging N374-38150 Fietsbrug Oude Diep - hout Fietsbrug uit 1974 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6331110 | Vervanging N376-36750 Duikerbrug Holslootsdiep duikerbrug beton uit 1935 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6331111 | Vervanging N386-08150 Oosterbroeksebrug betonbrug uit 1956 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6331112 | Vervanging N386-13550 brug Drentsche Aa betonbrug uit 1956 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6331113 | Vervanging N862-04210 Brug over het Bargerkanaal betonbrug uit 1935 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6331114 | Vervanging VHV-40620 Driftbrug draaibrug uit 1923 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6331115 | Vervanging VHV-41405 Dalerbrug draaibrug uit 1912 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6331116 | Vervanging VHV-43225 Hesselerbrug draaibrug uit 1913 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6331117 | Vervanging VHV-45615 Klenckerbrug draaibrug uit 1920 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6331118 | Vervanging VHV-47170 Haarbrug draaibrug uit 1914 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6331119 | Vervanging VHV-49010 Hoolbrug draaibrug uit 1920 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6331120 | Vervanging VHV-48145 Holslootbrug val verv.staal uit 1955 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6331121 | Vervanging DHV-42290 Paradijssluis houten deuren uit 1926 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6331606 | Vervanging kunstwerken WK diverse bruggen en duikers (2016-2020) | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6332107 | Vervanging kunstwerken WK diverse bruggen en duikers (2021-2025) | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6332608 | Vervanging kunstwerken WK diverse bruggen en duikers (2026-2030) | 3330504 |
| Totaal 2.4 Vaarwegen | | | | |
| Totaal programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | | | | |
| 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en Landschap en Landbouw | 7.1 Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP | 6620780 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2007 | 3600518 |
| 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en Landschap en Landbouw | 7.1 Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP | 6620880 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2008 | 3600518 |
| 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en Landschap en Landbouw | 7.1 Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP | 6620980 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2009 | 3600518 |
| 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en Landschap en Landbouw | 7.1 Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP | 6621080 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2010 | 3600518 |
| 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en Landschap en Landbouw | 7.1 Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP | 6621180 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2011 | 3600518 |
| 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en Landschap en Landbouw | 7.1 Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP | 6621280 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2012 | 3600518 |
| 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en Landschap en Landbouw | 7.1 Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP | 6621380 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2013 | 3600518 |
| 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en Landschap en Landbouw | 7.1 Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP | 6621480 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2014 | 3600518 |
| 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en Landschap en Landbouw | 7.1 Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP | 6621580 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2015 | 3600518 |
| Totaal 7.1 Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP | | | | |
| Totaal programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en Landschap en Landbouw | | | | |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5270610 | Proces vergunning verlenen en handhaven (voorheen Omgevingsverg. 2006) Phvm | 2270207 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5270611 | Proces vergunning verlenen en handhaven (voorheen Omgevingsverg. 2006) VTH | 2270207 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5270705 | Migratie Office XP 2007 | 2270207 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5270803 | Processen digitaliseren mbt e-goverment (voorheen Probisdoc (e-government) 2008) | 2270207 |

| Totale krediet* | Uitgaven t/m 1 jan. 2011 | Vermeerde-ring 2011 | Verminde-ring 2011 | Vermeerde-ring 2012 | Verminde-ring 2012 | Vermeerde-ring 2013 | Verminde-ring 2013 | Vermeerde-ring 2014 | Verminde-ring 2014 | Vermeerde-ring 2015 | Verminde-ring 2015 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 2.200.000 | 0 | 1.000.000 | 0 | 1.000.000 | 0 | 200.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 820.000 | 0 | 820.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 715.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | | 0 | 0 | 715.000 | 0 | 0 | 0 |
| 1.320.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 1.320.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 27.500 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 27.500 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 82.500 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 82.500 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 275.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 275.000 | 0 | 0 | 0 |
| 660.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 660.000 | 0 | 0 | 0 |
| 660.000 | 0 | 0 | 0 | 660.000 | 0 | 0 | 0 | | 0 | 0 | 0 |
| 220.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 220.000 | 0 |
| 550.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 550.000 | 0 |
| 550.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 550.000 | 0 |
| 550.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 550.000 | 0 |
| 550.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 550.000 | 0 |
| 550.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 550.000 | 0 |
| 550.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 550.000 | 0 |
| 220.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 220.000 | 0 |
| 120.000 | 0 | 0 | 0 | 60.000 | 0 | 60.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 10.620.000 | 0 | 1.820.000 | 0 | 1.720.000 | 0 | 1.690.000 | 0 | 1.650.000 | 0 | 3.740.000 | 0 |
| 120.233.021 | 23.288.331 | 27.966.790 | 10.146.143 | 33.441.600 | 8.922.118 | 18.579.000 | 3.300.000 | 20.216.000 | 0 | 18.991.095 | 0 |
| 816.805 | 764.848 | 51.957 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 816.804 | 0 | 0 | 0 | 816.804 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 816.804 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 816.804 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 816.804 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 816.804 | 0 | 0 | 0 |
| 816.804 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 816.804 | 0 |
| 816.804 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 816.804 | 0 |
| 816.804 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 816.804 | 0 |
| 816.804 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 816.804 | 0 |
| 816.804 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 816.804 | 0 |
| 7.351.237 | 764.848 | 51.957 | 0 | 816.804 | 0 | 816.804 | 0 | 816.804 | 0 | 4.084.020 | 0 |
| 7.351.237 | 764.848 | 51.957 | 0 | 816.804 | 0 | 816.804 | 0 | 816.804 | 0 | 4.084.020 | 0 |
| 225.000 | 50.000 | 150.000 | 0 | 25.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 75.000 | 21.250 | 53.750 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 186.800 | 0 | 0 | 0 | 186.800 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 492.000 | 180.319 | 200.000 | 0 | 111.681 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |

| Programma | Thema/product | Prestatie | Omschrijving | T.l.v. product | |
|---|---|---|---|---|---|
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5270804 | Hardware ERP 2008 | 2270207 | |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5270805 | Processen digitaliseren mbt verstr. subsidies voorheen (Subsidievolgsysteem 2008 | 2270207 | |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5270807 | Verbetering IT-huishouding/processen (voorjaarsnota 2007, prioriteit P6.02) | 2270107 | |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5270808 | Herst. IT-huishouding oa. Digid (Prio 1.5 voorjaarsnota 2007) | 2270107 | |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5270901 | Info- en comm. Basisvoorzieningen 2009 | 2270207 | |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271001 | Vervanging lokaal netwerk 2010 | 2270207 | |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271002 | Vervanging randapparatuur 2010 | 2270207 | |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271003 | E-architectuur 2010 | 2270207 | |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271101 | Zoekfunctie Intranet 2011 | 2270107 | |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271102 | ICT VJN 2011 basisregistratie | 2270107 | |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271103 | ICT VJN 2011 Frontoffice | 2270107 | |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271104 | ICT VJN 2011 ZGW 1e fase | 2270107 | |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271105 | ICT VJN 2011 ZGW 12 processen | 2270107 | |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271106 | ICT VJN 2011 I-beleid en architectuur | 2270107 | |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271107 | ICT VJN 2011 migratie office | 2270107 | |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271108 | ICT VJN 2011 mobiele devices en dat encryptie | 2270107 | |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271109 | ICT VJN 2011 Ruimtelijk informatie systeem | 2270107 | |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271110 | ICT VJN 2011 telewerken op basis van VDI en thuisnet | 2270107 | |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271111 | ICT VJN 2011 van Novell naar MS | 2270107 | |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271112 | ICT VJN 2011 Migratie groupwise naar outlook | 2270107 | |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271113 | ICT VJN 2011 ontvlechting drents museum | 2270107 | |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271114 | Verv. (2004) DM servers, werkplekken, basisvoorzieningen e.d. | 2270107 | |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271201 | Verbetering informatie bedrijfsvoering 2012 (verv. Invest. vanuit 2006) | 2270207 | |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271202 | ICT basisvoorzieningen 2012 (verv.invest. 2007) | 2270207 | |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271203 | Stateninfosysteem (verv. invest. vanuit 2007) | 2270207 | |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271301 | Basisvoorzieningen statenleden (verv. invest. vanuit 2008) | 2270207 | |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271401 | Vervanging telefooncentrale (verv. invest. vanuit 2006) | 2280301 | |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271402 | Modernisering GIS (verv. invest. vanuit 2010) | 2270207 | |
| Totaal 10.3 ICT en facilitaire zaken | | | | | |
| Totaal programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | | |
| Totaal generaal | | | | | |

* De kolom totale krediet betreffen de saldo van uitgaven (vermeerderingen) en inkomsten (verminderingen) voor de periode t/m 2015.

| Totale krediet* | Uitgaven t/m 1 jan. 2011 | Vermeerderring 2011 | Vermindering 2011 | Vermeerderring 2012 | Vermindering 2012 | Vermeerderring 2013 | Vermindering 2013 | Vermeerderring 2014 | Vermindering 2014 | Vermeerderring 2015 | Vermindering 2015 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 277.000 | 45.000 | 0 | 0 | 232.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 96.000 | 24.033 | 71.967 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 525.000 | 87.779 | 200.000 | 0 | 237.221 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 175.000 | 91.322 | 83.678 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 335.000 | 262.088 | 0 | 0 | 72.912 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 157.000 | 0 | 0 | 0 | 157.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 44.000 | 0 | 44.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 20.000 | 0 | 20.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 60.000 | 0 | 60.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.000.000 | 0 | 0 | 0 | 490.000 | 0 | 255.000 | 0 | 202.500 | 0 | 52.500 | 0 |
| 120.000 | 0 | 0 | 0 | 70.000 | 0 | 50.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 410.000 | 0 | 0 | 0 | 200.000 | 0 | 150.000 | 0 | 60.000 | 0 | 0 | 0 |
| 300.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 100.000 | 0 | 150.000 | 0 | 50.000 | 0 |
| 75.000 | 0 | 0 | 0 | 75.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 0 | 0 | 0 | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 60.000 | 0 | 0 | 0 | 60.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 0 | 0 | 0 | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 0 | 0 | 0 | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 300.000 | 0 | 0 | 0 | 300.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 250.000 | 0 | 0 | 0 | 250.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 250.000 | 0 | 0 | 0 | 250.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 150.000 | 0 | 0 | 0 | 150.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 480.000 | 0 | 0 | 0 | 480.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 59.000 | 0 | 0 | 0 | 59.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 135.000 | 0 | 135.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 65.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 65.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 280.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 280.000 | 0 | 0 | 0 |
| 50.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 50.000 | 0 | 0 | 0 |
| 6.951.800 | 761.791 | 1.018.395 | 0 | 3.706.614 | 0 | 620.000 | 0 | 742.500 | 0 | 102.500 | 0 |
| 6.951.800 | 761.791 | 1.018.395 | 0 | 3.706.614 | 0 | 620.000 | 0 | 742.500 | 0 | 102.500 | 0 |
| 134.536.058 | 24.814.970 | 29.037.142 | 10.146.143 | 37.965.018 | 8.922.118 | 20.015.804 | 3.300.000 | 21.775.304 | 0 | 23.177.615 | 0 |

## 4.2 Meerjarige financieringspositie

Om een beeld te krijgen van de ontwikkelingen van de meerjarige financieringspositie hebben wij een meerjarige investerings- en financieringsstaat opgesteld. De meerjarige investerings- en financieringsstaat is in het navolgende per aanvang van het jaar opgesteld.

**Meerjarige financieringspositie**

| | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|---|
| Investeringen | | | | |
| A1. Materiële activa (maatschappelijk nut) | 63.744.870 | 69.419.820 | 75.263.225 | 85.940.078 |
| A2. Materiële activa (economisch nut) | 44.353.378 | 46.590.053 | 43.264.314 | 40.349.516 |
| B. Financiële activa | | | | |
| 1. deelnemingen (maatschappelijk nut) | 854.605 | 854.605 | 854.605 | 854.605 |
| 2. Bijdrage aan activa in eigendom derden (maatschappelijk nut) | 9.137.928 | 17.061.371 | 8.347.134 | 7.042.216 |
| 3. Verstrekte langlopende geldleningen | 73.364.197 | 62.782.361 | 72.589.410 | 61.996.130 |
| Totaal investeringen | 191.454.978 | 196.708.210 | 200.318.688 | 196.182.545 |
| Financieringsmiddelen | | | | |
| A. reserves/voorzieningen | | | | |
| 1. Algemene reserves | 33.999.170 | 28.419.315 | 22.119.456 | 18.879.367 |
| 2. Bestemmingsreserves | 318.587.559 | 263.398.797 | 226.113.023 | 210.533.762 |
| 3. Voorzieningen (middelen derden) | 2.201.438 | 2.301.438 | 2.401.438 | 2.501.438 |
| 4. Voorzieningen | 18.193.963 | 17.833.963 | 17.473.963 | 17.118.363 |
| B. Opgenomen langlopende geldleningen | 989.002 | 253.258 | 253.258 | 253.258 |
| C. Incidentele financieringsmiddelen | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 |
| Totaal financieringsmiddelen | 383.979.131 | 322.214.770 | 278.369.136 | 259.289.787 |
| Saldo financieringsmiddelen (overschot) | 192.516.153 | 125.498.560 | 78.042.448 | 63.099.242 |

## 4.3 Stand en verloop van reserve en voorzieningen

| Nummer | | Saldo 31 december 2010 na bestemming resultaat reserves | 2011 Begrote rente | 2011 Begrote vermeerderingen | 2011 Begrote verminderingen | Saldo 31 december 2011 | 2012 Begrote rente | 2012 Begrote vermeerderingen | 2012 Begrote verminderingen | Saldo 31 december 2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Algemene Reserves | | | | | | | | | | |
| 050001 | Reserve voor algemene doeleinden | 25.119.184 | - | | 23.000.802 | 2.118.382 | - | | 2.849.067 | 730.685- |
| 050002 | Saldireserve | 6.216.349 | | | 3.335.561 | 2.880.788 | | | 2.730.788 | 150.000 |
| 050005 | Risicoreserve | 19.000.000 | | 10.000.000 | | 29.000.000 | | | | 29.000.000 |
| | | 50.335.533 | - | 10.000.000 | 26.336.363 | 33.999.170 | - | - | 5.579.855 | 28.419.315 |
| Bestemmingsreserves | | | | | | | | | | |
| 060111 | Reserve monitoring voormalige stortplaatsen | 1.252.694 | | | | 1.252.694 | | | 45.000 | 1.207.694 |
| 060124 | Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt | 5.271.178 | | | 340.000 | 4.931.178 | | | 340.000 | 4.591.178 |
| 060150 | Reserve versterking economische structuur | 5.354.836 | | | 3.504.000 | 1.850.836 | | | | 1.850.836 |
| 060161 | Reserve grondwaterheffing | 184.705 | | | 85.000 | 99.705 | | | 85.000 | 14.705 |
| 060199 | Reserve Investeringen verkeer en vervoer | 22.347.273 | | | 31.818 | 22.315.455 | | | 3.422.234 | 18.893.221 |
| 060211 | Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel | 8.828.876 | | | 76.667 | 8.752.209 | | | 3.340.000 | 5.412.209 |
| 060212 | Reserve verdubbeling N33 | 11.965.000 | - | | | 11.965.000 | - | | 11.965.000 | - |
| 060214 | Reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | 8.153.153 | | | 6.000.000 | 2.153.153 | | | 1.140.698 | 1.012.455 |
| 060215 | Reserve provinciaal aandeel ILG | 17.689.104 | | | 2.244.838 | 15.444.266 | | | 7.568.698 | 7.875.568 |
| 060218 | Reserve Regio Specifiek Pakket | 93.277.228 | 1.315.209 | 10.000.000 | 2.564.884 | 102.027.553 | 1.438.588 | - | 15.730.720 | 87.735.421 |
| 060221 | Financieringsreserve (voorheen Dynamische cofinancieringsreserve) | 128.596.368 | 642.982 | 23.166.159 | 35.000.000 | 117.405.509 | | | 10.000.000 | 107.405.509 |
| 050006 | Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | 10.858.000 | | - | 5.468.000 | 5.390.000 | | - | 2.990.000 | 2.400.000 |
| 060222 | Reserve Vitaal Platteland | - | | 25.000.000 | | 25.000.000 | | | | 25.000.000 |
| | | 313.778.416 | 1.958.191 | 58.166.159 | 55.315.207 | 318.587.559 | 1.438.588 | - | 56.627.350 | 263.398.797 |
| Totalen algemene reserves en bestemmingreserves | | 364.113.948 | 1.958.191 | 68.166.159 | 81.651.570 | 352.586.728 | 1.438.588 | - | 62.207.205 | 291.818.112 |
| | | | 2011 Begrote premie-inleg | 2011 Vermeerderingen | 2011 Verminderingen | Saldo 31 december 2011 | 2012 Begrote premie-inleg | 2012 Vermeerderingen | 2012 Verminderingen | Saldo 31-december 2012 |
| Voorzieningen middelen derden | | | | | | | | | | |
| 072110 | Voorziening spaarhypotheken | 2.101.438 | 100.000 | - | | 2.201.438 | 100.000 | - | | 2.301.438 |
| | | 2.101.438 | 100.000 | - | - | 2.201.438 | 100.000 | - | - | 2.301.438 |
| Voorzieningen | | | | | | | | | | |
| 083173 | Voorziening groot onderhoud provinciehuis | 1.705.555 | | 401.930 | 1.404.287 | 703.198 | | 375.000 | 375.000 | 703.198 |
| 083177 | Voorziening groot onderhoud museum | 747.531 | | 171.899 | 50.000 | 869.430 | | 165.000 | 165.000 | 869.430 |
| 083179 | Voorziening spaarverlof | 141.360 | | | 141.360 | - | | | | - |
| 083180 | Voorziening op vordering op verkoop Vennootschap B.V. | 18.248.444 | | | 8.166.159 | 10.082.285 | | | | 10.082.285 |
| 083181 | Voorziening Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Appa), (voorheen Reserve t.b.v de in te stellen voorziening pensioenen) | 6.850.459 | | 140.000 | 500.000 | 6.490.459 | | 140.000 | 500.000 | 6.130.459 |
| 083182 | Voorziening groot onderhoud Depot Drents Museum | - | | 53.590 | - | 53.590 | | 53.590 | 53.590 | 53.590 |
| Totalen voorzieningen | | 27.693.350 | - | 767.419 | 10.261.806 | 18.198.963 | - | 733.590 | 1.093.590 | 17.838.963 |
| Saldo reserves en voorzieningen | | 393.908.736 | 2.058.191 | 68.933.578 | 91.913.376 | 372.987.129 | 1.538.588 | 733.590 | 65.300.795 | 311.958.512 |

| | 2011 na bestemming | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|
| Bespaarde rente obv 3% over de reserves (aanvang van het jaar) | 10.923.000 | 10.578.000 | 8.755.000 |
| | | | |
| Saldo verminderingen en vermeerderingen | 11.527.220- | 60.768.617- | |

| 2013 Begrote rente | 2013 Begrote vermeerderingen | 2013 Begrote verminderingen | Saldo 31 december 2013 | 2014 Begrote rente | 2014 Begrote vermeerderingen | 2014 Begrote verminderingen | Saldo 31 december 2014 | 2015 Begrote rente | 2015 Begrote vermeerderingen | 2015 Begrote verminderingen | Saldo 31 december 2015 | 2016 Begrote rente | 2016 Begrote vermeerderingen | 2016 Begrote verminderingen | Saldo 31 december 2016 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | | | | | | | | | | | |
| - | | 6.224.859 | 6.955.544- | | | 3.165.089 | 10.120.633- | | | 942.685 | 11.063.318- | | | | 11.063.318- |
| | | 75.000 | 75.000 | | | 75.000 | - | | | | - | | | | - |
| | | | 29.000.000 | | | | 29.000.000 | | | | 29.000.000 | | | | 29.000.000 |
| - | - | 6.299.859 | 22.119.456 | - | - | 3.240.089 | 18.879.367 | 0 | 0 | 942.685 | 17.936.682 | - | 0 | 0 | 17.936.682 |
| | | | | | | | | | | | | | | | |
| | | | 1.207.694 | | | | 1.207.694 | | | | 1.207.694 | | | | 1.207.694 |
| | | 340.000 | 4.251.178 | | | 340.000 | 3.911.178 | | | 340.000 | 3.571.178 | | | 340.000 | 3.231.178 |
| | | | 1.850.836 | | | | 1.850.836 | | | | 1.850.836 | | | | 1.850.836 |
| | | | 14.705 | | | | 14.705 | | | | 14.705 | | | | 14.705 |
| | | 13.815.668 | 5.077.553 | | | 5.814.637 | 737.084- | | | 2.461.325 | 3.198.409- | | | | 3.198.409- |
| | | 4.212.209 | 1.200.000 | | | 1.200.000 | - | | | | - | | | | - |
| - | | | - | | | | - | | | | - | | | | - |
| | | 1.012.455 | - | | | - | - | | | | - | | | | - |
| | | 7.875.568 | 0 | | | | 0 | | | | 0 | | | | 0 |
| 1.237.069 | - | 9.866.944 | 79.105.547 | 1.115.388 | | 8.340.012 | 71.880.923 | 1.013.521 | 6.565.853 | | 79.460.297 | 1.121.979 | | | 80.582.276 |
| | | | 107.405.509 | | | | 107.405.509 | | | | 107.405.509 | | | | 107.405.509 |
| | | 1.400.000 | 1.000.000 | | | 1.000.000 | - | | | | - | | | | - |
| | | | 25.000.000 | | | | 25.000.000 | | | | 25.000.000 | | | | 25.000.000 |
| 1.237.069 | - | 38.522.844 | 226.113.023 | 1.115.388 | - | 16.694.649 | 210.533.762 | 1.013.521 | 6.565.853 | 2.801.325 | 215.311.811 | 1.121.979 | 0 | 340.000 | 216.093.790 |
| 1.237.069 | - | 44.822.703 | 248.232.478 | 1.115.388 | - | 19.934.738 | 229.413.128 | 1.013.521 | 6.565.853 | 3.744.010 | 233.248.492 | 1.121.979 | 0 | 340.000 | 234.030.472 |
| 2013 Begrote premie-inleg | 2013 Vermeerderingen | 2013 Verminderingen | Saldo 31 december 2013 | 2014 Begrote premie-inleg | 2014 Vermeerderingen | 2014 Verminderingen | Saldo 31-december 2014 | 2015 Begrote premie-inleg | 2015 Vermeerderingen | 2015 Verminderingen | Saldo 31 december 2015 | 2016 Begrote premie-inleg | 2016 Vermeerderingen | 2016 Verminderingen | Saldo 31 december 2016 |
| | | | | | | | | | | | | | | | |
| 100.000 | | | 2.401.438 | 100.000 | | | 2.501.438 | 100.000 | | | 2.601.438 | 100.000 | | | 2.701.438 |
| 100.000 | - | - | 2.401.438 | 100.000 | - | - | 2.501.438 | 100.000 | 0 | 0 | 2.601.438 | 100.000 | 0 | 0 | 2.701.438 |
| | | | | | | | | | | | | | | | |
| | 375.000 | 375.000 | 703.198 | | 375.000 | 375.000 | 703.198 | | 375.000 | 375.000 | 703.198 | | 375.000 | 375.000 | 703.198 |
| | 165.000 | 165.000 | 869.430 | | 165.000 | 165.000 | 869.430 | | 165.000 | 165.000 | 869.430 | | 165.000 | 165.000 | 869.430 |
| | | | - | | | | - | | | | - | | | | - |
| | | | 10.082.285 | | | | 10.082.285 | | | | 10.082.285 | | | | 10.082.285 |
| | 140.000 | 500.000 | 5.770.459 | | 140.000 | 500.000 | 5.410.459 | | 140.000 | 500.000 | 5.050.459 | | | | 5.050.459 |
| | 53.590 | 53.590 | 53.590 | | 53.590 | 53.590 | 53.590 | | 53.590 | 53.590 | 53.590 | | | | 53.590 |
| - | 733.590 | 1.093.590 | 17.478.963 | - | 733.590 | 1.093.590 | 17.118.963 | | 733.590 | 1.093.590 | 17.118.963 | 0 | 540.000 | 540.000 | 17.118.963 |
| 1.337.069 | 733.590 | 45.916.293 | 268.112.878 | 1.215.388 | 733.590 | 21.028.529 | 249.033.529 | 1.113.521 | 7.299.443 | 4.837.600 | 252.968.893 | 1.221.979 | 540.000 | 880.000 | 253.850.872 |
| | | | | | | | | | | | | | | | |
| | | | 2014 | | | | 2015 | | | | 2016 | | | | |
| | | | 7.447.000 | | | | 6.882.000 | | | | 6.997.000 | | | | |
| | | | | | | | | | | | | | | | |
| | 43.585.634- | | | | 18.819.350- | | | | 3.835.364 | | | | -1.461.979 | | |

In voorgaand overzicht wordt per reserve een toelichting gegeven op de vermeerderingen en de verminderingen. In sommige gevallen bestaan de vermeerderingen uit inkomsten ten gevolge van een heffing zoals bij de grondwaterheffing. De saldi aanvang jaar 2011 zijn dezelfde als de eindsaldi in de Jaarrekening 2010 (na bestemming). In de navolgende toelichtingen worden de stand en het verloop van de reserves en voorzieningen weergegeven, waarbij onderscheid is gemaakt in:

1. algemene reserves
2. bestemmingsreserves
3. voorzieningen middelen derden
4. voorzieningen

**050001 Reserve voor algemene doeleinden**

| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 25.119.184 | 2.118.382 | -730.685 | -6.955.544 | -10.120.633 |
| Begrote onttrekking (2) | 23.000.802 | 2.849.067 | 6.224.859 | 3.165.089 | 942.685 |
| Begrote toevoeging (3) | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Bestemming resultaat (4) | | | | | |
| Saldo einde jaar (1-2+3+4) | 2.118.382 | -730.685 | -6.955.544 | -10.120.633 | -11.063.318 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Dit is een vrij besteedbare reserve voor algemene doeleinden. De reserve is onderdeel van het weerstandsvermogen van de provincie en wordt gebruikt voor het sluitend maken van de meerjarenbegrotingen. Overschotten die zich de komende jaren voordoen voegen we toe aan de Algemene Reserve om een verdere 'buffer' te hebben voor het opvangen van tegenvallers. | | | | |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | Product 10.1 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | |
| Toelichting | Er wordt geen rente aan de reserve toegevoegd. De geraamde onttrekkingen zijn bedoeld om de begroting sluitend te maken. Het bedrag van 2011 bevat ook een bedrag van € 10 miljoen overheveling naar de Risicoreserve om toekomstige beleidsrisico's te kunnen opvangen conform VJN 2011. | | | | |

**050002 Saldireserve**

| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 6.216.349 | 2.880.788 | 150.000 | 75.000 | 0 |
| Begrote onttrekking (2) | 3.335.561 | 2.730.788 | 75.000 | 75.000 | 0 |
| Begrote toevoeging (3) | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Bestemming resultaat (4) | | | | | |
| Saldo einde jaar (1-2+3+4) | 2.880.788 | 150.000 | 75.000 | 0 | 0 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Bedragen die worden overgeheveld naar volgende boekjaren worden via deze reserve van het ene naar volgende boekjaren overgeheveld. Overheveling vindt slechts plaats met instemming van PS. | | | | |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | Product 10.1 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | |
| Toelichting | Overhevelingen zoals opgenomen in de afgelopen jaarrekeningen en bestuursrapportages, waartoe u inmiddels heeft besloten, zijn in dit overzicht verwerkt. | | | | |

### 050005 Risicoreserve

| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 19.000.000 | 29.000.000 | 29.000.000 | 29.000.000 | 29.000.000 |
| Begrote onttrekking (2) | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | 10.000.000 | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 29.000.000 | 29.000.000 | 29.000.000 | 29.000.000 | 29.000.000 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De reserve is bedoeld om incidentele tegenvallers op te kunnen vangen die niet door een specifieke voorziening of de algemene reserve worden gedekt. Deze reserve is onderdeel van de totale weerstandscapaciteit en wordt betrokken bij de paragraaf weerstandsvermogen. | | | | |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | Product 10.1 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | |
| Toelichting | De omvang van deze reserve achten wij de minimumomvang van de totale algemene reserves. Deze reserve is bij het vaststellen van de Begroting 2008 ingesteld op een niveau van 19 miljoen. In de Voorjaarsnota 2011 is besloten de Reserve te verhogen tot 29 miljoen. | | | | |

### 060111 Reserve monitoring voormalige stortplaatsen

| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 1.252.694 | 1.252.694 | 1.207.694 | 1.207.694 | 1.207.694 |
| Begrote onttrekking (2) | - | 45.000 | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 1.252.694 | 1.207.694 | 1.207.694 | 1.207.694 | 1.207.694 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De reserve is ingesteld om onderzoeken, monitoring en beheer van voormalige stortplaatsen te waarborgen. Deze reserve is gevoed uit een extra opslag op de nazorgheffing en is in de Leemtewet gekoppeld aan voormalige stortplaatsen. Momenteel vindt geen heffing meer plaats. | | | | |
| Portefeuillehouder | T. Klip - Martin | | | | |
| Teamleider | E. Gosselink | | | | |
| Programma | Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | | | | |
| Product | Product 6.6. Bodemsanering | | | | |
| Toelichting | Deze reserve is gevoed middels de leemtewetheffing. De leemtewetheffing is in artikel 15.44 lid 1c van de Wet milieubeheer opgenomen. Wettelijk is bepaald dat deze heffing uitsluitend bedoeld is voor inventarisatie van voormalige stortplaatsen en monitoring van oude stortplaatsen. Dit zal ook in de periode 2010-2014 plaatsvinden voor de (potentiële) spoedlocaties en eventuele herontwikkelingslocaties. Een deel van de voormalige stortplaatsen heeft in deze periode geen prioriteit (geen actuele risico's voor mens en milieu) en zal na 2015 aangepakt worden. In 2012 zal bij circa 5 voormalige stortplaatsen een onderzoek worden gedaan naar de ecologische risico's. Verder wordt bij 1 voormalige stortplaats een monitoring uitgevoerd. VROM onderzoekt momenteel de mogelijkheid de aanpak (sanering) van voormalige stortplaatsen via Leemtewetheffing mogelijk te maken. Indien op basis van dit onderzoek besloten wordt de Leemtewetheffing ook in te zetten voor de aanpak van voormalige stortplaatsen, wordt dit in de toekomst ten laste van deze reserve gebracht. | | | | |

### 060124 Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt

| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 5.271.178 | 4.931.178 | 4.591.178 | 4.251.178 | 3.911.178 |
| Begrote onttrekking (2) | 340.000 | 340.000 | 340.000 | 340.000 | 340.000 |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 4.931.178 | 4.591.178 | 4.251.178 | 3.911.178 | 3.571.178 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het onderhouden van de vaarverbinding Meppel-De Punt. | | | | |
| Portefeuillehouder | H. Brink | | | | |
| Teamleider | G.Jansen | | | | |
| Programma | Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | | | | |
| Product | Product 2.3. Vaarwegen | | | | |
| Toelichting | De reserve is ingesteld om het beheer en onderhoud van de vaarweg Meppel-De Punt te waarborgen. Door het instellen van de reserve worden er geen extra claims op de provinciale middelen gelegd. Met behulp van de Brokx-Nat-systematiek wordt jaarlijks het Meerjaren(groot) onderhoudsplan bijgesteld, waarin de verwachte uitgaven voor het onderhoud aan de vaarweg worden vastgesteld. Deze verwachte uitgaven vormen de verminderingen die aan programma-onderdeel 33304 worden toegevoegd. Het saldo van de reserve moet tot 2024 toereikend zijn om het totale onderhoud uit te kunnen voeren. Na deze periode stopt de bijdrage voor groot onderhoud van het rijk en zal de grondslag van de reserve heroverwogen moeten worden. In het kader van de bezuinigingen 2011-2014 zijn de begrote onderhoudslasten met € 250.000,-- gereduceerd. Als gevolg van de lagere rijksinkomsten (btw-derving ad € 340.000) loopt het saldo van de reserve bij deze begrote onderhoudslasten per jaar met € 340.000,-- terug. | | | | |

### 060150 Reserve versterking economische structuur

| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 5.354.836 | 1.850.836 | 1.850.836 | 1.850.836 | 1.850.836 |
| Begrote onttrekking (2) | 3.504.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 1.850.836 | 1.850.836 | 1.850.836 | 1.850.836 | 1.850.836 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het versterken van de sociaaleconomische structuur in Drenthe in brede zin, gericht op de verwezelijking van een duurzame economische ontwikkeling. Naast de inzet op de nieuwe nationale en Europese economische programma's werken wij aan projecten en initiatieven die bijdragen aan de versterking van de economische structuur en/of de transitie naar de kenniseconomie, maar die buiten de reikwijdte van de nieuwe SNN-programma's vallen. | | | | |
| Portefeuillehouder | H. Brink | | | | |
| Teamleider | J. Geveke | | | | |
| Programma | Programma 9. Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | | | | |
| Product | Product 9.1. Versterken regionale innovatiekracht | | | | |
| Toelichting | De reserve VES behelst de voor de invulling van de verschillende ruimtelijk-economische regio-programma's in SNN- en Interregverband noodzakelijke cofinancieringsmiddelen. De voortgang van de huidige programma´s loopt voorspoedig. De pijplijn aan projecten is omvangrijk. In de Meerjarenbegroting een structureel bedrag van € 3.841.977 opgenomen voor bijdragen in projecten ter versterking van de economische structuur. Voorlopig is in de meerjarenbegroting nog geen onttrekking opgenomen. Bij het opstellen van de komende (meerjaren)begroting of eerder bij de reguliere bestuursrapportages hopen wij hierover meer duidelijkheid te kunnen geven. | | | | |

## 060161 Reserve grondwaterheffing

| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 184.705 | 99.705 | 14.705 | 14.705 | 14.705 |
| Begrote onttrekking (2) | 85.000 | 85.000 | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 99.705 | 14.705 | 14.705 | 14.705 | 14.705 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het financieren van de wettelijke taak van de provincie op het gebied van grondwaterbeheer (waarnemen grondwaterstanden, beheer meetnet, uitvoeren onderzoek etc.). Daarnaast worden de middelen ingezet voor het stimuleren van projecten door derden, gericht op duurzaam grondwaterbeheer. | | | | |
| Portefeuillehouder | T. Klip - Martin | | | | |
| Teamleider | C. Hussels | | | | |
| Programma | Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | | | | |
| Product | Product 6.1. Grondwater en waterhuishouding (incl. waterschappen en peilbeheer) | | | | |
| Toelichting | De reserve wordt gevoed met de opbrengst van de grondwaterheffing. De Waterwet schrijft limitatief voor waaraan de opbrengst van de grondwaterheffing mag worden besteed. De grondwaterbrief die u jaarlijks ontvangt geeft naast een indicatie van het tarief voor het aanstaande jaar een verantwoording van de projecten die het afgelopen jaar zijn uitgevoerd. Er is bij de voorjaarsnota 2009 gekeken of deze reserve opgeheven kan worden, maar dat is in strijd met wettelijke voorschriften. Naast de inzet van de begrote opbrengst grondwaterheffing zal voor 2012 een bedrag van € 85.000,-- extra worden ingezet. Wij streven naar een bufferomvang van € 150.000,--. | | | | |

## 060199 Reserve Investeringen verkeer en vervoer

| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 22.347.273 | 22.315.455 | 18.893.221 | 5.077.553 | 737.084- |
| Begrote onttrekking (2) | 31.818 | 3.422.234 | 13.815.668 | 5.814.637 | 2.461.325 |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 22.315.455 | 18.893.221 | 5.077.553 | 737.084- | 3.198.409- |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Egaliseren van de kapitaallasten van infrastructurele investeringen. | | | | |
| Portefeuillehouder | H. Brink | | | | |
| Teamleider | S.A.B. de Vries | | | | |
| Programma | Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | | | | |
| Product | Product 2.1. Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | | | | |
| Toelichting | Geraamd zijn de onttrekkingen ter dekking van de kapitaallasten met betrekking tot investeringen verkeer en vervoer, dat betreffen dan zowel de investeringen IVV als de investeringen die gemoeid zijn met het nieuwe investeringsprogramma. De infrastructurele investeringen zijn gericht op veilige bereikbaarheid in Drenthe. Samen met het OV-bureau Groningen-Drenthe wordt ingezet op verdere productinnovatie binnen het openbaar vervoer. Waar mogelijk en wenselijk worden in de verkeers- en vervoerssector innovatieve en energiebesparende maatregelen toegepast. Op basis van cijfers van de jaarrekening 2010 en een nieuwe inschatting bij het opstellen van deze begroting zijn de toekomstige kapitaallasten berekend. Bij de Voorjaarsnota 2011 is vanaf 2015 het structurele normbedrag voor kapitaallasten extra verhoogd met € 2.100.00,-- tot een bedrag van € 9.417.059,--. Dit is gedaan om de kapitaallasten van zowel de investeringen IVV oud als nieuw in de toekomst te kunnen dekken. | | | | |

### 060211 Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel

| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 8.828.876 | 8.752.209 | 5.412.209 | 1.200.000 | - |
| Begrote onttrekking (2) | 76.667 | 3.340.000 | 4.212.209 | 1.200.000 | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 8.752.209 | 5.412.209 | 1.200.000 | - | - |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Herstel van de vaarverbinding Erica - Ter Apel. | | | | |
| Portefeuillehouder | H. Brink | | | | |
| Teamleider | R.B. Leemrijse | | | | |
| Programma | Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | | | | |
| Product | Product 2.3. Vaarwegen | | | | |
| Toelichting | Bij besluit van 31 januari 2007 is door uw staten de Bestemmingsreserve Erica-Ter Apel ingesteld. Deze reserve is ingesteld vanuit de afkoopsom van de overdracht van de N34 en er is een storting gedaan van € 10 miljoen als aandeel van de provincie Drenthe in het totale investeringsvolume. Bij de 1e bestuursrapportage 2010 is voor de jaren 2013 en 2014 voorgesteld om vanuit deze reserve € 700.000 euro per jaar beschikbaar te stellen t.b.v. het onderhoud aan de N34 die van het rijk is overgenomen, maar waarvoor nog geen dekking is voor de extra onderhoudskosten. Na de realisatie van de vaarverbinding zal deze reserve worden opgeheven. | | | | |

### 060212 Reserve verdubbeling N33

| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 11.965.000 | 11.965.000 | - | - | - |
| Begrote onttrekking (2) | - | 11.965.000 | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 11.965.000 | - | - | - | - |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Realisatie van de verdubbeling N33. | | | | |
| Portefeuillehouder | H. Brink | | | | |
| Teamleider | S.A.B. de Vries | | | | |
| Programma | Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | | | | |
| Product | Product 2.1. Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | | | | |
| Toelichting | Bij besluit van 31 januari 2007 (2007-272) is door uw staten de Reserve verdubbeling N33 ingesteld en is daarin een storting gedaan van € 11,5 miljoen. Aan het saldo van deze reserve werd t/m 2009 een inflatiecorrectie-percentage van 2% toegerekend. Met ingang van 2010 is in het kader van de bezuingingen afgezien van een inflatiecorrectie. De reserve is bedoeld als aandeel van de provincie Drenthe in de regionale bijdrage voor de verdubbeling van de N33 van maximaal € 50 miljoen (prijspeil 2005). Hiervan neemt de provincie Groningen een bedrag van € 30 miljoen voor haar rekening en provincie Drenthe en Drentse gemeenten staan voor € 20 miljoen garant. Op dit moment is nog niet zeker welke uitputting t.l.v. de reserve de komende jaren wordt verwacht. Met V&W zijn afspraken gemaakt over het in één keer betalen van het aandeel van de provincie Drenthe. In eerste instantie was dat gedacht bij oplevering van het project. Nu is in het convenant vastgelegd dat dat bij de gunning van het werk is. Dat wordt waarschijnlijk als de procedures goed verlopen in het jaar 2012. Daarom is een onttrekking in de begroting 2012 opgenomen. | | | | |

### 060214 Reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34

| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 8.153.153 | 2.153.153 | 1.012.455 | - | - |
| Begrote onttrekking (2) | 6.000.000 | 1.140.698 | 1.012.455 | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 2.153.153 | 1.012.455 | - | - | - |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het wegwerken van achterstallig onderhoud en het treffen van verbeteringswerkzaamheden aan de N34. | | | | |
| Portefeuillehouder | H. Brink | | | | |
| Teamleider | S.A.B. de Vries | | | | |
| Programma | Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | | | | |
| Product | Product 2.1. Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | | | | |
| Toelichting | Per 1 januari 2007 is het beheer en onderhoud van de weg N34 overgedragen van het Rijk aan de provincie. In de hiervoor ontvangen afkoopsom is een bedrag van € 36.454.893,-- begrepen voor het wegwerken van achterstallig onderhoud en het treffen van verbeteringswerkzaamheden. Bij statenbesluit van 20 december 2006 is hiervoor een Reserve achterstallig onderhoud en verbeteringswerken N34 ingesteld. In de komende jaren zal het bedrag aan de geplande werkzaamheden worden besteed en in de meerjarenbegroting opgenomen worden. Na de realisatie van onderhoud en verbeteringswerken zal de reserve worden opgeheven. | | | | |

### 060215 Reserve provinciaal aandeel ILG

| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 17.689.104 | 15.444.266 | 7.875.568 | 0 | 0 |
| Begrote onttrekking (2) | 2.244.838 | 7.568.698 | 7.875.568 | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 15.444.266 | 7.875.568 | 0 | 0 | 0 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Uitvoering geven aan de afspraken in de bestuurovereenkomst met het Rijk over de realisatie van prestaties in het landelijk gebied. | | | | |
| Portefeuillehouder | R.W. Munniksma | | | | |
| Programma manager | R. Klopstra | | | | |
| Programma | Programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw | | | | |
| Product | Product 7.1. Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP | | | | |
| Toelichting | Met het Rijk zijn meerjarige afspraken gemaakt over te realiseren prestaties in het Landelijk gebied. Hiervoor staan zowel het Rijk als de provincie garant voor een financieringsbedrag. Deze reserve is met ingang van 2007 ingesteld. Het programma ILG kent een tijdsperiode van 7 jaren en eindigt op 31 december 2013. Om de meerjarige afspraken te kunnen blijven uitvoeren is deze reserve ingevoerd. Jaarlijks wordt het provinciale aandeel in de kosten berekend. Indien het berekende provinciale aandeel afwijkt van het begrote bedrag, wordt dit verrekend met deze reserve. Op dit moment is een inschatting gemaakt van de jaarlijkse onttrekkingen t/m 2013. Aan het einde van de looptijd van de bestuursovereenkomst, zal de reserve naar de huidige inzichten nihil zijn. | | | | |

## 060218 Reserve Regio Specifiek Pakket

| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 93.277.228 | 102.027.553 | 87.735.421 | 79.105.547 | 71.880.923 |
| Inflatiecorrectie/rente (2) | 1.315.209 | 1.438.588 | 1.237.069 | 1.115.388 | 1.013.521 |
| Begrote onttrekking (3) | 2.564.884 | 15.730.720 | 9.866.944 | 8.340.012 | - |
| Begrote toevoeging (4) | 10.000.000 | - | - | - | 6.565.853 |
| Saldo einde jaar (1+2-3+4) | 102.027.553 | 87.735.421 | 79.105.547 | 71.880.923 | 79.460.297 |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het RegioSpecifieke Pakket (RSP) is de katalysator voor brede, integrale stedelijke gebiedsontwikkelingen. Het inhoudelijke en financiële raamwerk is door uw staten in de Kadernota's uitvoering RSP/RSP-plus Drenthe 2009 en 2010 goedgekeurd. Met uitzondering van de spoorlijn Zwolle-Emmen worden de projecten in een langjarig partnerschap met de steden uitgevoerd. De steden Assen, Emmen en Coevorden hebben hier de 'lead'. Provincie en gemeenten hebben de afgelopen periode nauw samengewerkt bij het formuleren van de ambities, de visie en de strategie. |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk |
| Programma manager | E.A. Martens |
| Programma | Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP |
| Product | Product 3.2. RSP/REP |
| Toelichting | Deze reserve is ingesteld omdat het programma Regio Specifiek pakket een tijdsperiode van 2009 tot 2020 kent. Om de meerjarige afspraken met de verschillende partijen te kunnen blijven uitvoeren is met ingang van 2009 deze reserve ingesteld. Eenmalig is besloten om 64 miljoen euro uit het bronvermorgen, verkoop aandelen Essent aan deze reserve toe te voegen. Daarnaast wordt aan de reserve jaarlijks rente toegevoegd ter hoogte van de Index bruto overheidsinvesteringen (IBOI) om de projecten waardevast te houden. Volgens de meest recente gegevens van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu ( I&M) is dit percentage voor 2011 1,41% (2011 was eerder op 0,5% geraamd). Dit percentage gebruiken we ook voor de jaren 2012 en verder. De IBOI van een boekjaar wordt in het daaropvolgend voorjaar vastgesteld, waardoor jaarlijks een correctie gemaakt moet worden. |

## 060221 Financieringsreserve (voorheen Dynamische cofinancieringsreserve)

| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 128.596.368 | 117.405.509 | 107.405.509 | 107.405.509 | 107.405.509 |
| Inflatiecorrectie/rente (2) | 642.982 | - | - | - | - |
| Begrote onttrekking (3) | 35.000.000 | 10.000.000 | - | - | - |
| Begrote toevoeging (4) | 23.166.159 | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1+2-3+4) | 117.405.509 | 107.405.509 | 107.405.509 | 107.405.509 | 107.405.509 |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Beschikbaar stellen van middelen voor cofinanciering van programma's en projecten op het ruimtelijk-economische gebied, om de doelstellingen die de provincie hanteert voor het omgevingsbeleid en het beleid inzake de regionale economie te realiseren. |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk |
| Teamleider | E. Bos |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering |
| Product | Product 10.1 Financiering en algemene dekkingsmiddelen |
| Toelichting | In de Voorjaarsnota 2011 is aangegeven dat de doelstelling van deze Reserve is gewijzigd. In plaats van hoge bijdragen te onttrekken voor cofinancieringsprojecten, waardoor de Reserve op termijn is uitgeput, wordt de reserve nu ingezet om voldoende structurele rentebaten te genereren die bijdragen aan structurele begrotingsruimte. Daarvoor wordt een bodemstand van deze reserve wenselijk geacht van minimaal € 80 miljoen. Gelet op de gewijzigde doelstelling is de naam van de Reserve gewijzigd in Financieringsreserve en wordt er met ingang van 2012 geen inflatiecorrectie meer aan toegevoegd. Overigens liet de stand van de reserve begin 2011 nog wel toe dat conform motie M2010-28 € 25 miljoen is afgesplitst voor de Reserve voor het Vitaal Platteland en dat in de VJN 2011 voor cofinanciering in het kader van regionale cofinanciering Rijks rep middelen € 10 miljoen aan de reserve is onttrokken. Voor de oprichting en financiering van de Drentse Energie Organisatie is in de Begroting 2012 een onttrekking van € 10 miljoen aan de reserve opgenomen en toegevoegd aan het budget voor de Drentse Energie Organisatie in 2012. |
| | In de Voorjaarsnota 2012 is verder aangegeven dat een bedrag van € 12 miljoen gereserveerd moet worden voor de integrale gebiedsontwikkeling (IGO) Emmen-Atalanta. Dit bedrag is nog niet daadwerkelijk ten laste gebracht van deze reserve. Bij het opstellen van de komende (meerjaren)begroting of eerder bij de reguliere bestuursrapportages hopen wij hierover meer duidelijkheid te kunnen geven. De aandeelhouders van Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV en Verkoop Vennootschap BV zijn op 30 juni 2011 unaniem akkoord gegaan met een schikking over de levering van de aandelen ERH (waaruit feitelijk het belang in "Borssele" bestaat) aan RWE. Na de levering resteert per saldo voor de aandeelhouders PBE een uitkering van ca. € 840 mln, die na de voorziene closing van de schikkingstransactie op 30 september a.s. zal worden uitbetaald. De definitieve opbrengst van de levering van de aandelen ERH aan RWE wordt bekendgemaakt na closing op 30 september 2011. In de Voorjaarsnota 2011 is uitgegaan van een schatting met een bandbreedte van € 15 – € 19 miljoen. |
| | Indien er tussen signing en closing geen problemen optreden zou de uiteindelijke opbrengst voor Drenthe ca. 2,28% van € 840 mln = € 19.152.000,-- kunnen zijn. In dit overzicht zijn wij uitgegaan van een nog te ontvangen bedrag van € 15 miljoen en hebben dat bedrag in dit overzicht meegenomen. |

### 050006 Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten

| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 10.858.000 | 5.390.000 | 2.400.000 | 1.000.000 | - |
| Begrote onttrekking (2) | 5.468.000 | 2.990.000 | 1.400.000 | 1.000.000 | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 5.390.000 | 2.400.000 | 1.000.000 | - | - |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Deze reserve is bij de Voorjaarsnota PLUS 2007 ingesteld om gebiedsgerichte cofinanciering van relatief grote projecten mogelijk te maken, waarbij het met name gaat om cofinanciering voor Europese programma's of bijdragen aan relatief grootschalige projecten om zodoende financiering mogelijk te maken. RSP-projecten worden niet meer uit deze reserve gedekt. Hiervoor is een aparte reserve ingesteld. | | | | |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | Product 10.1 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | |
| Toelichting | Deze reserve is bij de Voorjaarsnota PLUS 2007 ingesteld om gebiedsgerichte cofinanciering van relatief grote projecten mogelijk te maken, waarbij het met name gaat om cofinanciering voor Europese programma's of bijdragen aan relatief grootschalige projecten om zodoende financiering mogelijk te maken. RSP-projecten worden niet meer uit deze reserve gedekt. Hiervoor is een aparte reserve ingesteld. Volgens planning is de reserve in 2014 uitgeput en kan hij worden opgeheven. | | | | |

### 072110 Voorziening spaarhypotheken

| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 2.101.438 | 2.201.438 | 2.301.438 | 2.401.438 | 2.501.438 |
| Begrote premie-inleg (2) | 100.000 | 100.000 | 100.000 | 100.000 | 100.000 |
| Begrote onttrekking (3) | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (4) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1+2-3+4) | 2.201.438 | 2.301.438 | 2.401.438 | 2.501.438 | 2.601.438 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het veiligstellen van de door de provinciale medewerkers gespaarde bedragen ten behoeve van aflossing van hypothecaire geldleningen. | | | | |
| Portefeuillehouder | T. Klip - Martin | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | Product 10.2. Personeel en organisatie | | | | |
| Toelichting | De voorziening is in het leven geroepen om de gespaarde middelen van medewerkers met een spaarhypotheek te beheren. Per 1 januari 2007 is de hypotheekregeling opgeheven. Daardoor zal het aantal spaarhypotheken afnemen en op lange termijn ook de hoogte van de voorziening dalen. Voorlopig wordt ervan uitgegaan dat door premie-inleg het saldo de komende jaren nog zal toenemen. Door aflossing in verband met verkoop van woningen kan de voorziening in omvang afnemen, maar daar is geen rekening meegehouden omdat het effect hiervan niet in te schatten is. De stijging van het spaarsaldo heeft overigens voor de provincie geen gevolgen, omdat de voorziening gelijk is aan de schuldpositie. Meerjarig houden we daarom voorlopig rekening met een jaarlijkse stijging van het spaarsaldo van € 100.000,--. | | | | |

### 083173 Voorziening groot onderhoud provinciehuis

| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 1.705.555 | 703.198 | 703.198 | 703.198 | 703.198 |
| Begrote onttrekking (2) | 1.404.287 | 375.000 | 375.000 | 375.000 | 375.000 |
| Begrote toevoeging (3) | 401.930 | 375.000 | 375.000 | 375.000 | 375.000 |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 703.198 | 703.198 | 703.198 | 703.198 | 703.198 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Voor nu en in de toekomst op een planmatige wijze werken aan een verantwoorde staat van bouwkundig en technisch onderhoud van het provinciehuis (alsook de bestrating en omheining) en daartoe de financiële middelen beschikbaar hebben. | | | | |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk | | | | |
| Teamleider | G. van der Ploeg | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | Product 10.3. ICT en facilitaire zaken | | | | |
| Toelichting | De vermeerderingen aan deze voorziening zijn vastgesteld op basis van een inschatting op het meerjarig onderhoudsplan voor de periode 2012-2037 zoals die in de VJN 2011 opgenomen zijn. Aan een nieuwe onderhoudsplanning voor de jaren 2012-2037 op basis van het vernieuwde gebouwcomplex wordt door de extern bureau gewerkt. Dan worden alle te verwachte onderhoudskosten in kaart gebracht. Het reguliere bedrag voor toevoeging aan de voorziening is vastgesteld op € 375.000,--. In 2011 is vanwege de revitalisering van het provinciehuis is in 2010 alleen noodzakelijk onderhoud uitgevoerd en is het planmatige onderhoud opgenomen binnen het Programma Provinciehuis van Morgen. In 2011 is een groot deel van het planmatig onderhoud uitgevoerd, zodat de (achterstallige) werkzaamheden zijn gedaan. De voorziening is ingesteld om fluctuatie in de jaarlijkse (groot) onderhoudskosten te voorkomen. | | | | |

### 083177 Voorziening groot onderhoud museum

| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 747.531 | 869.430 | 869.430 | 869.430 | 869.430 |
| Begrote onttrekking (2) | 65.000 | 165.000 | 165.000 | 165.000 | 165.000 |
| Begrote toevoeging (3) | 171.899 | 165.000 | 165.000 | 165.000 | 165.000 |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 864.430 | 869.430 | 869.430 | 869.430 | 869.430 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Voor nu en in de toekomst op een planmatige wijze werken aan een verantwoorde staat van bouwkundig en technisch onderhoud van het Drents Museum en daartoe de financiële middelen beschikbaar hebben. | | | | |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk | | | | |
| Teamleider | G. van der Ploeg | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | Product 10.3. ICT en facilitaire zaken | | | | |
| Toelichting | Evenals bij het provinciehuis wordt bij het Drents Museum sinds 2002 gewerkt met een meerjaren-onderhoudsplan voor de gebouwen van het Drents Museum. De planning beslaat een periode van 25 jaar. De vermeerderingen aan deze voorziening zijn vastgesteld op basis van een inschatting op het meerjarig onderhoudsplan voor de periode 2012-2037 zoals die in de VJN 2011 opgenomen zijn. Aan een nieuwe onderhoudsplanning voor de jaren 2012-2037 op basis van het vernieuwde gebouwcomplex wordt door de extern bureau gewerkt. Dan worden alle te verwachte onderhoudskosten in kaart gebracht. Het reguliere bedrag voor toevoeging aan de voorziening is vastgesteld op € 165.000,--. Vanwege de uitbreiding en verbouwing van het drents Museum is in 2011 een groot deel van het planmatig onderhoud uitgevoerd en zijn de (achterstallige) werkzaamheden gelijktijdig met de verbouwingswerkzaamheden uitgevoerd. De voorziening is ingesteld om fluctuatie in de jaarlijkse (groot) onderhoudskosten te voorkomen. | | | | |

### 083179 Voorziening spaarverlof

| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 141.360 | - | - | - | - |
| Begrote onttrekking (2) | 141.360 | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | - | - | - | - | - |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Werknemers hebben de mogelijkheid afspraken te maken om verlof te sparen, met het doel tussentijds of aan het eind van hun loopbaan de gespaarde uren op te nemen. | | | | |
| Portefeuillehouder | T. Klip - Martin | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | Product 10.2. Personeel en organisatie | | | | |
| Toelichting | Volgens planning is de voorziening vanaf 2012 niet meer nodig en kan hij worden opgeheven. | | | | |

### 083180 Voorziening op vordering op verkoop Vennootschap B.V.

| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 18.248.444 | 18.248.444 | 10.082.285 | 10.082.285 | 10.082.285 |
| Begrote onttrekking (2) | - | 8.166.159 | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 18.248.444 | 10.082.285 | 10.082.285 | 10.082.285 | 10.082.285 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Afdekking risico van nog af te wikkelen verplichtingen die voor rekening komen van de "vendors" van de aandelen Essent Holding N.V. aan RWE AG. | | | | |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | |
| Toelichting | Deze voorziening is ingesteld na verkoop van Essent. Met RWE is overeengekomen dat de aandeelhouders een voorziening treffen ten laste van de opbrengst verkoopopbrengst Essent. Het is mogelijk dat dan een gedeelte alsnog wordt uitgekeerd aan de aandeelhouders, afhankelijk van het beroep dat op de voorziening moet worden gedaan vanwege nog af te wikkelen zaken. Indien als nog tot uitkering wordt overgegaan, dan zal op dat moment de opbrengst in de begroting worden opgenomen. Begin 2011 is sprake geweest van vrijval van een bedrag € 8.166.159,--. Bij wijze van interim-dividend is door de Verkoop Vennootschap BV een deel van de geblokkeerde gelden in het general escrow fonds vrijgegeven. Vooralsalsnog is van verdere vrijval geen sprake. | | | | |

### 083181 Voorziening Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Appa), (voorheen Reserve t.b.v de in te stellen voorziening pensioenen)

| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 6.490.459 | 6.130.459 | 5.770.459 | 5.410.459 | 5.050.459 |
| Begrote onttrekking (2) | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 |
| Begrote toevoeging (3) | 140.000 | 140.000 | 140.000 | 140.000 | 140.000 |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 6.130.459 | 5.770.459 | 5.410.459 | 5.050.459 | 4.690.459 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De provincie is voor pensioenen van (ex-)gedeputeerden eigen risicodrager. Deze pensioenen zijn niet ondergebracht bij het ABP of een pensioenverzekeringsmaatschappij. De voorziening is ingesteld om ervoor te zorgen dat de opgebouwde pensioenrechten van (ex-)gedeputeerden ook daadwerkelijk kunnen worden betaald door de provincie. | | | | |
| Portefeuillehouder | T. Klip - Martin | | | | |
| Teamleider | E.Bos | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | Product 10.2. Personeel en organisatie | | | | |
| Toelichting | De ingehouden pensioenpremies van de huidige gedeputeerden alsmede het werkgeversdeel pensioenpremie voor huidige gedeputeerden worden gestort in de voorziening. Aan de voorziening worden de daadwerkelijk betaalde pensioenen onttrokken. In 2009 is de voorziening op peil gebracht. Het werkgeversdeel in de pensioenpremie wordt begroot op de kostenplaats Oud GS en de totale pensioenpremies van gedeputeerden worden begroot als storting in de voorziening. Betaalde pensioenen worden rechtstreeks ten laste van de voorziening gebracht. | | | | |

### 060222 Reserve Vitaal Platteland

| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | - | 25.000.000 | 25.000.000 | 25.000.000 | 25.000.000 |
| Begrote onttrekking (2) | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | 25.000.000 | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 25.000.000 | 25.000.000 | 25.000.000 | 25.000.000 | 25.000.000 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Beschikbaar stellen van middelen voor de sociaal-economische vitalisering van het platteland en de versterking van de structuur van het landelijk gebied. Het is te verwachten dat een belangrijk deel van de middelen zal landen in de 'krimpregio' Zuid- en Oost Drenthe. | | | | |
| Portefeuillehouder | R.W. Munniksma | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | |
| Programma | Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | | | | |
| Product | Product 5.3. Vitaal platteland (inclusief Zuidoost Drenthe en Stuurgroep Veenkoloniën) | | | | |
| Toelichting | Er zijn nog geen onttrekkingen in de begroting 2012 opgenomen. Bij het opstellen van de komende (meerjaren)begroting of eerder bij de reguliere bestuursrapportages hopen wij hierover meer duidelijkheid te kunnen geven. | | | | |

# II.5 Toelichting op belangrijke ontwikkelingen

**Algemene uitkering uit het Provinciefonds**
In de Begroting 2012 is de raming voor de algemene uitkering uit het Provinciefonds gebaseerd op de meest actuele informatie uit de Septembercirculaire voor het Provinciefonds, die op Prinsjesdag 2011 is gepubliceerd. Daarbij behoefde de raming voor 2011 geen bijstelling, maar is de raming voor 2012 aanzienlijk bijgesteld op basis van de nieuwste informatie uit de circulaire. Gezien de grote onzekerheden die er bestaan over het verdere verloop van de accressen, de doorwerking van de normeringsystematiek bij aanvullende bezuinigingen en herverdeeleffecten van decentralisaties, gaan wij bij de raming van de algemene uitkering uit het Provinciefonds voor de jaren 2013 – 2015 veiligheidshalve uit van de nullijn.

**Opcenten motorrijtuigenbelasting**
Op grond van artikel 222 van de Provinciewet worden provinciale opcenten geheven. De opcenten zijn een opslag op een andere belasting, namelijk de motorrijtuigenbelasting (MRB). Deze belasting wordt geïnd door de Rijksbelastingdienst. De opbrengst opcenten MRB is qua opbrengst de belangrijkste provinciale heffing.

**Beleid**
Het tarief voor de opcenten van de MRB wordt jaarlijks geïndexeerd. Voor Drenthe vindt deze indexering plaats op basis van het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie.
De tariefsontwikkeling geeft het volgende beeld:

| 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|
| 85,1 | 86,6 | 88,1 | 89,6 |

**De inkomsten**
Op basis van de huidige gegevens en aannames is een raming gemaakt van de verwachte ontwikkeling van de opbrengst opcenten MRB.
In navolgende tabel is de raming voor 2012 en volgende jaren weergegeven.

| 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|
| 48.473 | 49.322 | 50.185 | 51.063 |

Bedragen x € 1.000,--

Het kabinet heeft op 1 juni 2011 de zgn. Autobrief naar de Tweede Kamer gestuurd. Het kabinet meldt in deze brief dat in het Rijksbelastingplan 2012 een voorstel zal worden opgenomen om te komen tot een afschaffing van de vrijstelling van de motorrijtuigenbelasting voor zeer zuinige auto's.
Het kabinet komt tot deze maatregel omdat de afgelopen jaren de verkoop van zeer zuinige auto's een enorme vlucht heeft genomen en de fiscale gevolgen van voortzetting van het huidige beleid te verstrekkende budgettaire gevolgen zou hebben.
Het vrijstellingsregime voor de hiervoor genoemde categorieën personenauto's komt per 1 januari 2014 te vervallen. Vanaf dat moment komen deze voertuigen weer onder de heffing van de motorrijtuigenbelasting te vallen.
Het kabinet wil nog tijdelijk (tot 2016) één uitzondering in de wetgeving opnemen; nl. voor auto's met een $CO_2$-uitstoot van niet meer dan 50 gr/km.

Indien voornoemd rijksbelastingplan door het parlement is aanvaard en wordt beschikt over de benodigde gegevens, zullen wij in de Voorjaarsnota 2012 bezien in welke mate de raming wegens opcentenheffing in meerjarig kader aanpassing behoeft."
Het tarief voor de opcentenheffing op de MRB wordt jaarlijks gemaximeerd door de staatssecretaris van Financiën.
Bij brief van 29 juni 2011 heeft de staatssecretaris het maximumtarief per 1 april 2012 bekend gemaakt. Het maximum is vastgesteld op 123. Het kabinet is echter van plan, conform de met het IPO gemaakte afspraak in het Bestuursakkoord 2011-2015 om het maximale aantal opcenten motorrijtuigenbelasting te verlagen. Het nieuwe maximum per 1 januari 2012 zal 105 gaan bedragen en de wettelijke basis hiervoor zal worden opgenomen in het Rijksbelastingplan 2012. Het maximum zal jaarlijks inflatoir worden aangepast.
Het kabinet is tevens van plan om de Provinciewet per 1 januari 2012 zodanig te wijzigen dat het belasting tijdvak wordt verlegd van 1 april t/m 31 maart naar 1 januari t/m 31 december. Daarmee wordt aangesloten bij de voor fiscale maatregelen gebruikelijke wijzigingsdatum. Het naar voren halen van de ingangsdatum zou voor Drenthe in 2012 een hogere opbrengst van € 220.000 betekenen. Ook deze aanpassing zullen wij meenemen in de Voorjaarsnota 2012.

**Aanpassing rente**

In de begroting zijn de rente-inkomsten voor 2012 en later behoorlijk naar beneden bijgesteld. De rente trekt niet zoals verwacht aan, maar wordt naar beneden bijgesteld. Door de turbulentie op de financiële markten wordt het treasurybeleid ingegeven door het vermijden van risico's, hetgeen ten koste gaat van het rendement. Daarbij is in het recente verleden vanwege de lage rente gekozen voor kortlopende uitzettingen, waardoor er meer invloeden van de fluctuerende rente zijn.
Naast de lage rente wordt er in de meerjarenbegroting ook uitgegaan van veel bestedingen. Ter illustratie; de reserve positie van de provincie neemt in 2012 en 2013 met ongeveer € 50 miljoen af.

**Uitgangspunten indexering instellingen**

Meerjarig was een index van 2,6% begroot voor de indexering budgetten instellingen die we subsidiëren. Voor 2011 is de werkelijke index uitgekomen op 2,68% volgens de CPB gegevens maart 2010 die opgenomen is in de meicirculaire. Bij de indexering wordt een gemiddelde berekend over de laaste 5 jaren voor bepaling van de index van 2011. Dit is destijds besloten om schommelingen in de indexering zoveel mogelijk tegen te gaan, waardoor nacalculatie kon worden afgeschaft. Meerjarig is voor 2012 en 2013 een index percentage van 2,7% geraamd en in 2014 en 2015 een index percentage van respectievelijk 2,6% en 2,4%. Dit is gebaseerd op de verwachte ontwikkeling van het CPB, maar loon- en prijsontwikkelingen blijven altijd erg onzeker.
Voor RTV Drenthe geldt een ander percentage. Hierover worden jaarlijks afspraken gemaakt tussen het IPO en ROOS. Voor 2012 is dit vastgesteld op 3,05%. Voor de komende jaren wordt dit percentage aangehouden, hoewel de provincie in IPO-verband de hoogte van de indexering wel zal bespreken.

# Bijlagen

# 1 Controleprotocol

## Controleprotocol voor de accountantscontrole van de Jaarrekening 2011 van de provincie Drenthe

Provinciale Staten (PS) hebben aan Ernst & Young Accountants opdracht verstrekt de accountantscontrole, als bedoeld in artikel 217 van de Provinciewet, voor de provincie Drenthe uit te voeren. Met ingang van 1 juli 2011 is Ernst & Young benoemd voor 4 jaar als huisaccountant van de provincie Drenthe. De controle van het boekjaar 2010 is uitgevoerd door PriceWaterhouseCoopers. Ter voorbereiding en ondersteuning van de uitvoering van deze accountantscontrole moeten PS echter nog een aantal zaken nader regelen, die op hoofdlijnen in dit Controleprotocol staan.

Object van controle is de Jaarrekening 2011 en daarmede tevens het financieel beheer over het jaar 2011, zoals uitgeoefend door of namens het College van Gedeputeerde Staten (GS) van Drenthe.

**Doelstelling**
Dit Controleprotocol heeft als doel nadere aanwijzingen te geven aan de accountant over de reikwijdte van de accountantscontrole, de daarvoor geldende normstellingen en de daarbij verder te hanteren goedkeuring- en rapporteringtoleranties voor de controle van de Jaarrekening 2011 van de provincie Drenthe.

**Wettelijk kader**
De Provinciewet, artikel 217, schrijft voor dat PS een of meer accountants aanwijzen kan geven, als bedoeld in BW2: artikel 393 lid 1, voor de controle van de in artikel 201 van de Provinciewet bedoelde Jaarrekening en het daarbij verstrekken van een controleverklaring en het uitbrengen van een verslag van bevindingen.

In het kader van deze opdrachtverstrekking aan de accountant kunnen PS nadere aanwijzingen geven voor te hanteren goedkeuring- en rapporteringtoleranties. Tevens zal in de opdrachtverstrekking duidelijk aangegeven moeten worden welke wet- en regelgeving in het kader van het financieel beheer onderwerp van rechtmatigheidcontrole zal zijn.

PS hebben op 17 maart 2004 de Verordening ex artikel 217 van de Provinciewet voor de controle op het financieel beheer en op de inrichting van de financiële organisatie van de provincie Drenthe vastgesteld.

Dit Controleprotocol en het door de accountant te hanteren Normenkader van wet- en regelgeving zullen in hun vergadering van 9 november 2011 ter goedkeuring/vaststelling aan PS worden voorgelegd. Met dit Controleprotocol (waarin onder andere opgenomen de goedkeuring- en rapporteringtolerantie) stellen PS nadere aanwijzingen vast die specifiek van toepassing zijn voor het controlejaar 2011.

**Algemene uitgangspunten voor de controle (getrouwheid én rechtmatigheid)**
Zoals in artikel 217 van de Provinciewet is voorgeschreven, zal de controle van de in artikel 201 van de Provinciewet bedoelde Jaarrekening uitgevoerd door de door PS benoemde accountant gericht zijn op het afgeven van een oordeel over:

- de getrouwe weergave van de in de Jaarrekening gepresenteerde baten en lasten en de activa en passiva;
- het rechtmatig totstandkomen van de baten en lasten en balansmutaties in overeenstemming met de Begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen, waaronder de provinciale verordeningen;
- de inrichting van het financieel beheer en de financiële organisatie gericht op de vraag of deze een getrouwe en rechtmatige verantwoording mogelijk maken;
- het in overeenstemming zijn van de door het college van GS opgestelde Jaarrekening met de bij of krachtens Algemene maatregel van bestuur te stellen regels bedoeld in artikel 186 van de Provinciewet (BBV);
- de verenigbaarheid van het Jaarverslag met de Jaarrekening.

Bij de controle zullen de nadere regels die bij of krachtens Algemene maatregel van bestuur worden gesteld op grond van artikel 217, zesde lid, van de Provinciewet (Besluit accountantscontrole provincies en gemeenten (BAPG)), en de Richtlijnen voor de Accountantscontrole (NIVRA) bepalend zijn voor de uit te voeren werkzaamheden.
Onder rechtmatigheid wordt begrepen de definitie volgens het BAPG dat de in de rekening verantwoorde lasten, baten en balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen, dat wil zeggen 'in overeenstemming zijn met de begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen, waaronder provinciale verordeningen'.

**Te hanteren goedkeuring- en rapporteringtoleranties**
De accountant accepteert bij de controle bepaalde toleranties en richt de controle daarop in. De accountant controleert niet ieder document of iedere financiële handeling, maar richt de controle zodanig in dat voldoende zekerheid wordt verkregen over het getrouwe beeld van de Jaarrekening en de rechtmatigheid van de verantwoorde baten en lasten en balansmutaties en financiële beheershandelingen met een belang groter dan de vastgestelde goedkeuringstolerantie*. De accountant richt de controle in op het ontdekken van belangrijke fouten en baseert zich daarbij op risicoanalyse, vastgestelde toleranties en statische deelwaarnemingen en extrapolaties.

In het BAPG zijn minimumeisen voor de in de controle te hanteren goedkeuringstoleranties voorgeschreven. PS mogen de goedkeuringstoleranties scherper vaststellen dan deze minimumeisen. Dit moet dan wel worden toegelicht in de controleverklaring.

De minimumeisen zijn de volgende:

| Goedkeuringstolerantie | Strekking controleverklaring | | | |
|---|---|---|---|---|
| | Goedkeurend | Beperking | Oordeelonthouding | Afkeurend |
| Fouten in de jaarrekening (% lasten) | ≤ 1% | >1%<3% | - | ≥ 3% |
| Onzekerheden in de controle (% lasten) | ≤ 3% | >3%<10% | ≥ 10% | - |

Naast deze kwantitatieve benadering zal de accountant ook een kwalitatieve beoordeling hanteren (professional judgement). De weging van fouten en onzekerheden vindt ook plaats op basis van professional judgement.

* Door de toepassing van een risicoanalyse kan het zo zijn dat niet alle transacties die groter zijn dan de vastgestelde goedkeuringstolerantie individueel worden gecontroleerd. Ook kunnen andere gegevensgerichte werkzaamheden dan deelwaarnemingen worden toegepast. Vooral door toepassing van cijferanalyse (verbandcontroles) kan het aantal deelwaarnemingen worden beperkt.

De definitie van de goedkeuringstolerantie is als volgt. Het bedrag dat de som van fouten in de Jaarrekening of onzekerheden in de controle aangeeft, die in een Jaarrekening maximaal mogen voorkomen, zonder dat de bruikbaarheid van de Jaarrekening voor de oordeelsvorming door de gebruikers kan worden beïnvloed.

De goedkeuringstolerantie is bepalend voor de oordeelsvorming, de strekking van de af te geven controleverklaring.

Naast de goedkeuringstoleranties wordt onderkend de rapporteringtolerantie. Deze kan als volgt worden gedefinieerd. Een bedrag dat gelijk is aan of lager is dan de bedragen voortvloeiend uit de goedkeuringstolerantie. Bij overschrijding van dit bedrag vindt rapportering plaats in het verslag van bevindingen. Een lagere rapporteringtolerantie leidt in beginsel niet tot aanvullende controlewerkzaamheden, maar wel tot een uitgebreidere rapportage van bevindingen. De rapporteringtolerantie kan worden vastgesteld op een percentage, bijvoorbeeld 10%, van de goedkeuringstolerantie of op een maatschappelijk relevant geacht absoluut bedrag zoals € 150.000.

De rapporteringtolerantie wordt door PS vastgesteld, met inachtneming van vorengenoemde minimumeisen. De accountant richt de controle in, rekening houdend met de rapporteringtolerantie om te kunnen waarborgen dat alle gesignaleerde onrechtmatigheden die dit bedrag overschrijden ook daadwerkelijk in het verslag van bevindingen worden opgenomen.

In het hierna opgenomen schema zijn de goedkeuringstolerantie en de rapporteringtolerantie(s) opgenomen zoals door PS vastgesteld voor het controlejaar 2011.

| Goedkeuringstolerantie | Strekking controleverklaring | | | |
|---|---|---|---|---|
| | Goedkeurend | Beperking | Oordeelonthouding | Afkeurend |
| Fouten in de jaarrekening (% lasten) | ≤ 1% | >1%<3% | - | ≥ 3% |
| Onzekerheden in de controle (% lasten) | ≤ 3% | >3%<10% | ≥ 10% | - |

Fouten spreken voor zich. Onzekerheden zijn minder hard kwantificeerbaar. Voor zover het totaal van de individuele fouten kleiner dan of gelijk is aan ca. € 3,0 miljoen en de onzekerheden kleiner of gelijk zijn aan ca. € 8,9 miljoen, wordt de Jaarrekening goedgekeurd. Als het totaal van de fouten tussen ca. € 3,0 miljoen en maximaal ca. € 8,9 miljoen blijven, komt een verklaring met beperking bij de Jaarrekening. Als het totaal van de fouten groter of gelijk is dan ca. € 8,9 miljoen, komt een afkeurende verklaring bij de Jaarrekening.

Hetzelfde geldt voor de onzekerheden:
- totaal van geconstateerde onzekerheden tussen ca. € 8,9 miljoen en maximaal ca. € 29,6 miljoen: verklaring met beperking;
- onzekerheden groter dan of gelijk aan ca. € 29,6 miljoen: verklaring van oordeelonthouding.

Een verklaring met beperking is een goedkeurende verklaring, waarvan een deel van de baten en lasten wordt uitgezonderd op grond van geconstateerde fouten of onzekerheden.

De gehanteerde tolerantiegrenzen zijn gebaseerd op de Jaarrekening 2010. Op basis van de Jaarrekening 2011 zal de definitieve goedkeuringstolerantie (voor 2011) worden bepaald.

Voor de rapporteringtolerantie stellen PS als maatstaf dat de accountant op het niveau van programma's/producten in de Begroting elke fout of onzekerheid groter dan of gelijk aan € 300.000 rapporteert.

**Reikwijdte accountantscontrole rechtmatigheidtoetsing**
De accountantscontrole op rechtmatigheid voor het kalenderjaar 2011 is limitatief gericht op het volgende.

- De naleving van wettelijke kaders, zoals opgenomen in het Normenkader in het kader van de rechtmatigheidcontrole bij de provincie. Dit uitsluitend voor zover deze directe financiële beheershandelingen betreffen of kan betreffen.
- Indien en voor zover bij de accountantscontrole materiële financiële onrechtmatige handelingen worden geconstateerd, worden deze in de rapportage en oordeelsweging uitsluitend betrokken indien en voor zover het door de staten of hogere overheden vastgestelde regels betreft.

Met andere woorden: interne regels van college naar ambtelijke organisatie, GS-besluiten, vallen daar buiten. Wel worden in de accountantscontrole betrokken GS-besluiten voor zover zij een nadere uitwerking zijn van hogere wet- en regelgeving en betrekking hebben op financiële rechtmatigheid (kaderstellende besluiten).
Een afwijking van deze lagere regelgeving kan passend zijn binnen de uitvoering van 'hogere' besluiten. Het is (over het algemeen) aan GS om een oordeel te vellen over de geconstateerde afwijkingen van lagere interne regels.

**Rapportering accountant**
Tijdens en na afronding van de controlewerkzaamheden rapporteert de accountant hierna in het kort weergegeven als volgt.

*Interim-controles*
In de tweede helft van het jaar wordt door de accountant een zogenaamde interim-controle uitgevoerd. Over de uitkomsten van die tussentijdse controle wordt een verslag uitgebracht. Bestuurlijk relevante zaken worden – op grond van de overeengekomen rapportagewensen – ook aan PS gerapporteerd.

*Verslag van bevindingen*
In overeenstemming met de Provinciewet wordt over de controle een Verslag van bevindingen uitgebracht aan PS en in afschrift aan GS.
In het Verslag van bevindingen wordt gerapporteerd over de opzet en uitvoering van het financiële beheer en of de beheersorganisatie een getrouw en rechtmatig financieel beheer en een rechtmatige verantwoording daarover waarborgen.

*Uitgangspunten voor de rapportagevorm*
Gesignaleerde onrechtmatigheden worden toegelicht gespecificeerd naar de aard van het criterium (begrotingscriterium, voorwaardencriterium, etc.).
Fouten of onzekerheden die de rapporteringtolerantie als bedoeld in hoofdstuk 3 van dit Controleprotocol overschrijden, worden weergegeven in een apart overzicht bij het Verslag van bevindingen. De accountant rapporteert ook over eventuele bevindingen met betrekking tot de betrouwbaarheid en de continuïteit van de door de provincie Drenthe gehanteerde geautomatiseerde informatieverzorging.

*Controleverklaring*
In de controleverklaring wordt op een gestandaardiseerde wijze, zoals wettelijk voorgeschreven, de uitkomst van de accountantscontrole weergegeven, zowel ten aanzien van de getrouwheid als de rechtmatigheid. Deze controleverklaring is bestemd voor PS, zodat deze de door het college van GS opgestelde Jaarrekening kan vaststellen.

# 2 Normenkader

## Kader interne regelgeving met financiële beheershandelingen 2011 d.d. 01/06/2011

| | | |
|---|---|---|
| **1** | **ALGEMEEN BESTUUR** | |
| **1.1** | **Het organisme** | |
| 1.0 | 1.1.4. | Regeling vergoedingen Statenfracties (17/05/05) |
| 1.1 | 1.1.12 | Verordening rechtspositie gedeputeerden, staten- en commissieleden (23/11/07) (tw kracht tot 15/03/07, art.13 werkt terug tot 01/01/06; laatste wijziging GS-besluit 28-4-10, prov.blad nr. 17 van 2010) |
| **1.2** | **Organisatie** | |
| | 1.2.0 | Organisatiebesluit provincie Drenthe 2008 (22/02/08) |
| | 1.2.6 | Financiële verordening Drenthe gewijzigd 09/07/10 |
| | 1.2.6.1 | Controleverordening provincie Drenthe<br>Treasurystatuut provincie Drenthe 2009 (07/10/09) |
| | 1.2.8 | Belegging van gelden |
| | 1.2.10 | Besluit mandaat, volmacht en machtiging gedeputeerde staten van Drenthe 2007, muv artikelen 2, 2a, 2b en 3 (ingetrokken 19/02/08) (nog geldig voor externe mandaten) |
| | 1.2.10.3 | Mandaatbesluit LNV Dienst Landelijk Gebied provincie Drenthe 2007 (ingetrokken 19/02/08)<br>Op grond van 1.2.10 zijn bepaalde bevoegdheden in het kader van de ILG gemandateerd aan DR/DLG. In dit kader is in het Bestuurlijk Overleg Landelijk Gebied in het najaar van 2007 besloten om één landelijk 'Normen- en toetsingskader accountantsonderzoeken DR en DLG/BBL 2007 ' toe te passen. Hierdoor is het van toepassing zijnde normenkader 2007 van de provincie Drenthe aangepast. Het van toepassing zijnde Normenkader accountantsonderzoeken DR en DLG 2007 is als bijlage opgenomen (bijlage 1a en 1b)<br>Besluit ondermandaat beleidsregel financiering provinciale monumenten (26/03/2009)<br>Besluit ondermandaat landinrichtingsprocedures (03/03/2009) |
| **2** | **BELASTINGEN, RETRIBUTIES EN HEFFINGEN** | |
| Alg. | 2.1 | Legesverordening provincie Drenthe 1998 (gewijzigd 22/12/09) (gewijzigd 02/10/10) |
| 4.0 | 2.2 | Grondwaterheffingsverordening provincie Drenthe (22/12/09) |
| 6.0 | 2.3 | Heffingverordening ontgrondingen Drenthe 2000 (11/12/02) |
| 5.1 | 2.4 | Verordening nazorgheffing stortplaatsen provincie Drenthe (15/12/10) |
| Alg. | 2.5 | Verordening op de heffing op de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting Drenthe (gewijzigd 01/04/10) |
| **3** | **SUBSIDIEREGELINGEN** | |
| | 3.1 | Algemeen |
| Alg. | 3.1.1 | Algemene subsidieverordening Drenthe 2007<br>Beleidsregel beloningsbeleid gesubsidieerde instellingen en organisaties (06/11/09) |
| | 3.2 | Water, (water)wegen, verkeer en vervoer |

| | | |
|---|---|---|
| | 3.3 | Natuur en milieu |
| 6.1 | 3.3.0 | Subsidieregeling inrichting landelijk gebied (gewijzigd 08/10/10) |
| 6.1 | 3.3.1 | Subsidieregeling natuur en milieueducatie Drenthe (17/10/01) |
| 5.2 | 3.3.8 | Beleidslijn inzake bijdragen uitvoeringskosten sanering industrielawaai provincie Drenthe (22/07/98) |
| 6.1 | 3.3.10 | Subsidieregeling Leren voor Duurzame ontwikkeling (ingetrokken 01/01/10) |
| 6.1 | 3.3.13 | Subsidieregeling energieprojecten (01/01/06) |
| | | Beleidsregel water vasthouden en bergen (01/10/09) |
| | | Subsidieregeling Energiebesparing Bestaande Bouw particulieren 2009 (16/11/09) |
| | | Subsidieverordening Natuur- en Landschapsbeheer en Programma van eisen kwaliteit handboek natuurbeheer |
| | | Beleidsregel voor Duurzame Ontwikkeling Drenthe 2008-2011 (04/03/10) |
| | | Mandaat en machtigingenbesluit Programma Beheer, Subsidieverlening natuur en landschapsbeheer en subsidieregeling kwaliteitsimpuls natuur en landschap (26/03/10) |
| | | Subsidieregeling innovatieve energieprojecten bestaande bouw woningcorporaties (03/12/10) |
| | | Tenderregeling Investeringsbudget Stedelijke vernieuwing 3 ISV (28/10/10) |
| | 3.4 | Volkshuisvesting en ruimtelijke ordening |
| | | Onderstaande regelingen zijn alleen nog van belang voor afrekening van lopende projecten. |
| 9.1 | 3.4.1 | Verdelingsverordening provinciaal Stads- en dorpsvernieuwingfonds 1994 (17/10/01) |
| | 3.4.4 | Subsidieverordening stedelijke ontwikkeling Drenthe |
| | | Beleidsregel collectief particulier opdrachtgeverschap (01/01/09) |
| | 3.5 | Economie, recreatie/toerisme en landbouw |
| | 3.5.1 | Subsidieregeling Investeringspremieregeling Noord-Nederland 2008 (NIOF) |
| | 3.5.2 | Subsidieregeling Economisch structuurfonds (21/11/97) |
| | 3.5.3 | Subsidieregeling Human Resource Management Plus 2009 |
| | 3.5.7 | Subsidieregeling kwaliteitsinvesteringen in de toeristische sector 2000 |
| | 3.5.8 | Subsidieregeling Ontwikkeling recreatie en toerisme (17/10/01) moet worden ingetrokken |
| | 3.5.9 | Beleidsregel innovatie van plattelandsondernemingen in Drenthe, STIPO Drenthe |
| | 3.5.12 | Subsidieregeling Noordelijke Innovatie Ondersteuningsfaciliteit 2008 (per 22/11/09 versie 2010) |
| | 3.5.14 | Kaderwet subsidies Samenwerkingsverband Noord-Nederland 2000 |
| | 3.5.15 | Verordening plattelandsontwikkeling Samenwerkingsverband Noord-Nederland |
| | 3.5.16 | Beleidsregel duurzame structuurversterking land- en tuinbouw (volle keten) |
| | 3.5.19 | Beleidsregel structuurversterking toerisme en recreatie (DART) |
| | 3.5.20 | Vaststelling Beleidsregels bij de Provinciale agenda onderwijs en kennisinfrastructuur (24/02/05) moet worden ingetrokken |
| | 3.5.22 | Innovatief actieprogramma Drenthe 2008 – 2010 (01/04/08) |
| | 3.5.23 | Subsidieregeling toerisme natuurlijk Drenthe 2008 – 2010 (11/10/08, gewijzigd 04/12/09) |
| | 3.5.24 | Omnibus Decentraal-regeling Drenthe (01/01/09) |
| | 3.5.25 | Omnibus Decentraal-regeling Noord-Nederland |
| | | Collegeprogramma 2007-2011 (Beleidskaders) |
| | | Uitwerking van de hoofdlijn werk, onderwijs en kennisinfrastructuur van het collegeprogramma |
| | | Drents uitvoeringskader SNN-programma's 2007 – 2013 |

Human resource management plus 2010 (01/03/10)
Kader voor Economische Investeringen 2011-2015
Beleidsregel subsidieverlening arbeidsmarkt, kennis & sociale innovatie 2011 (SAKS)
Beleidsregel duurzame structuurversterking land- en tuinbouw (30/04/10)
Beleidsregel structuurversterking toerisme en recreatie (29/04/10)

Onderstaande regelingen zijn alleen nog van belang voor afrekening van lopende projecten.

| | | |
|---|---|---|
| | 3.5.3. | Subsidieregeling reserve stimulering vitaal platteland Drenthe (01/07/05) |
| | 3.6 | Cultuur en welzijn |
| | 3.6.5 | Subsidieverordening jeugdzorg Drenthe en Controleprotocol jeugdzorg (01/01/11) |
| | 3.6.8 | Beleidsregel wonen, zorg en welzijn |
| | 3.6.8 | Beleidsregel subsidieverlening Culturele en Museale Agenda 2009-2012 (gewijzigd 01/02/10) |
| | 3.6.9 | Beleidsregel bijzondere evenementen |
| | | Regeling culturele gemeente van Drenthe (20/04/10) |
| | | Reglement culturele prijs van Drenthe |
| **4** | **WATER, (WATER)WEGEN, VERKEER EN VERVOER** | |
| 3.0 | 4.22 | Verordening Provinciale Commissie Verkeer- en Vervoerberaad Drenthe (06/06/01) |
| | | Financieel Protocol Convenanten Duurzame stedelijke bereikbaarheid 2006-2008 (09/09/08) |
| | | Wijziging financiering muskusrattenbestrijding (01/01/08) |
| | | Besluit tot delegatie muskusrattenbestrijding |
| | | Meerpartijen overeenkomst muskusrattenbestrijding (12/06/02) |
| | 4.25 | Vaststelling delegatie operationele grondwatertaken (01/01/07) (vervangen door Waterwet 22-12-2009) |
| | | Aanbestedingsbeleid voor werken 2010 (08/01/10) |
| | | Aanbestedingsbeleid voor diensten en leveringen (01/01/10) |
| **5** | **NATUUR EN MILIEU** | |
| | 5.1 | Bodemnota 1 en 2 Werk maken van eigen bodem (oktober 2008) |
| 5.2 | 5.3 | Reglement Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe (02/02/99) |
| | 5.3.1 | Beleggingsstatuut Fonds nazorg gesloten stortplaatsen (30/11/10) |
| 5.2 | 5.4.(a) | Beleidsregel voor nazorgplannen ex artikel 8.49 Wet milieubeheer (22/06/04), inclusief rekenmodule (gewijzigd 6 januari 2011). |
| **8** | **CULTUUR EN WELZIJN** | |
| 8.0 | 8.8 | Provinciale monumentenverordening 2007 (24/03/'07) |
| | 8.9 | Beleidsregel financiering instandhouding provinciale monumenten in Drenthe |
| | 8.9.1 | Uitvoeringsvoorschriften instandhouding provinciale monumenten in Drenthe, Leidraad te financieren instandhoudingkosten laagrentende leningen |
| | 8.9.2 | Uitvoeringsvoorschriften instandhouding provinciale monumenten in Drenthe, Leidraad laagrentende lening |
| **9** | **OMGEVING** | |
| 6.0 | 9.1 | Provinciale omgevingsverordening (gewijzigd 22/12/09) |

**Bijlage 1a bij het kader interne regelgeving met financiële beheershandelingen 2011 d.d. 01/06/2011**

| Normenkader Externe regelgeving |
|---|
| Het gaat om de volgende regelgeving:<br>■ Algemene wet bestuursrecht<br>■ Europese aanbestedingsrichtlijnen<br>■ EG-verordening- staatssteun (art. 87 en 88 EG verdrag)<br>■ Relevante Vo van de EU, inclusief alle richtsnoeren (inclusief kader richtlijn water)<br>■ Wet op het BTW compensatiefonds (BCF)/ Wet Omzetbelasting<br>■ Algemene wet inzake Rijksbelastingen<br>■ EU kaderverordening Plattelandsontwikkeling Leader + Verordening Europese Structuurfondsen (inclusief POP, EPD)<br>■ WILG<br>■ Reconstructiewet<br>■ Landinrichtingswet<br>■ Nationaal bestuursakkoord water<br>■ Invorderingswet<br>■ Besluit rivierdijkversterking<br>■ Subsidieregeling (PSAN, PSN) |

**Bijlage 1b bij het kader interne regelgeving met financiële beheershandelingen 2011 d.d. 01/06/11**

| Normenkader Interne regelgeving voor DLG/DR |
|---|
| Het gaat om de volgende LNV regelgeving:<br>■ 1.2.10. Besluit mandaat, volmacht en machtiging gedeputeerde staten 2004<br>■ 3.3.2. Subsidieregeling natuurbeheer Drenthe (25/07/07 tw kracht tot 01/01/07)<br>■ 3.3.3. Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer (tw kracht tot 01/01/07) |

## Kader externe regelgeving met financiële beheershandelingen 2011 d.d. 01/06/2011

### 0.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

- Wet Fido (gewijzigd 01/01/09)
- Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden (Ruddo) (gewijzigd 03/04/09)
- Financiële verhoudingswet (provinciefonds)
- Provinciewet
- Invorderingswet
- Besluit Begroting en Verantwoording
- Regeling van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties van 7 juli 2006, houdende regels met betrekking tot de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen in de jaarrekening van provincies en gemeenten (Regeling verantwoordingsinformatie specifieke uitkeringen)
- Informatie voor derden (IV3)
- Wet op het BTW compensatiefonds
- Wet omzetbelasting
- Algemene Wet inzake rijksbelastingen

### 1.1 Bestuurlijke aangelegenheden

- Burgerlijk Wetboek
- Wet gemeenschappelijke regelingen
- Staatssteunregeling art. 87 en 88 EG-verdrag
- Algemene wet bestuursrecht
- Wet dwangsom en beroep bij niet tijdig beslissen (01/10/09)

**3.1 Beheer en onderhoud**

- Aanbestedingsbeleid voor Werken 2010 (15/12/09)
- Europese aanbestedingsrichtlijnen voor werken, diensten en leveringen
- Besluit aanbestedingsregels voor overheidsopdrachten (01/12/05)
- Wegenwet
- Waterstaatswet 1900

**3.2 Verkeer**

- BDU
- Besluit BDU verkeer en vervoer
- Uitvoeringsregeling en beleidsregel BDU verkeer en vervoer

**Vervoer**

- Wet personenvervoer
- Besluit infrastructuurfonds

**4.0 Waterhuishouding**

- Wet voorziening voor inzet en bekostiging muskusrattenvangers
- Waterschapswet (gewijzigd 22/12/09)
- Waterwet (22/12/09)
- Invoeringswet Waterwet (22/12/09)

**5.0 Milieu Algemeen**

- Wet milieubeheer
- Subsidieregeling BANS klimaatconvenant
- Wet sanering industrielawaai
- Subsidieregeling programmafinanciering Externe Veiligheid

**5.1 Bodem**

- Wet bodembescherming (wijziging 22/12/09 (waterbodemsanering); vervallen 22/12/09)
- Wet stedelijke vernieuwing
- Regeling financiële bepalingen bodemsanering
- Besluit uniforme saneringen
- Regeling uniforme saneringen
- Besluit bodemkwaliteit
- Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen

**5.2 Vergunningverlening en handhaving milieubeheer**

- Ontgrondingenwet
- Wet algemene bepalingen omgevingsrecht.

**6.1 Natuur**

- Kaderwet LNV subsidies
- Subsidieregeling natuurbeheer
- Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer
- Flora- en Faunawet
- Boswet: schadevergoeding
- Natuurbeschermingswet 1998 (gewijzigd 31/03/10)

**6.2 Plattelandsbeleid**

- Landinrichtingswet
- Wet inrichting Landelijk gebied

**7.0 Economie**

- EG verdrag 70/2001
- EG verdrag, artikelen 87, 88; minimissteun
- Kaderwet EZ-subsidies
- Wet toezicht Europese subsidies
- Beschikkingen EZ-Kompas/D2 Beschikking Operationeel Programma voor Noord Nederland (OP-EFRO)
- Beschikking Operationeel Programma voor Noord Nederland (OP-EFRO)
- Plattelandsontwikkelingsprogramma Nederland
- Europees programma Innovatieve Acties CCI 2005 NL 16 0 PP 002
- Gebiedsopgave Zuidoost-Drenthe 2007-2013
- Algemene groepsvrijstellingsverordening nr 800/2008

Onderstaande regelgeving is van belang voor zover de provincie Drenthe cofinanciering verstrekt aan projecten die tevens financiering uithoofde van deze regelingen ontvangen, omdat dan de ASV niet van toepassing is.

- Standaardvoorwaarden voor projecten uitgevoerd in het kader van het Kompasprogramma, voor EFRO en EZ/KOMPAS
- Standaardvoorwaarden voor projecten uitgevoerd in het kader van Pieken in de Delta Noord Nederland, het Operationeel programma Noord Nederland

**7.1 Toerisme en recreatie**

- EG verdrag 70/2001

**7.2 Landbouw**

- EG verdrag, artikelen 87, 88; minimissteun

**8.0 Welzijn**

- Wet maatschappelijke ondersteuning

**8.2 Cultuur**

- Wet op specifiek cultuurbeleid
- Bekostigingsbesluit cultuuruitingen
- Regeling subsidie en uitkeringen cultuuruitingen
- Monumentenwet
- Mediawet
- Regeling uitkeringen cultuurbereik 2005-2008 (vervalt per 01/01/11)

**Jeugdzorg**

- Wet op de jeugdzorg
- Uitvoeringsbesluit Wet op de jeugdzorg
- Regeling bekostiging jeugdzorg
- Landelijk beleidskader Jeugdzorg 2009-2012

**9.0 Ruimtelijke ordening**

- Wet op de ruimtelijke ordening

## 9.1 Volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing

- Wet op de ruimtelijke ordening
- Nieuwe Wet ruimtelijke ordening (per 01/07/08 in werking)
- Invoeringswet Wet ruimtelijke ordening en uitvoeringsbesluiten (per 01/07/08 in werking)
- Wet Stedelijke vernieuwing (gewijzigd 24-04-08, staatsblad 2008 nr. 167 i.v.m Sisa)
- Invoeringswet stedelijke vernieuwing

### Inkopen

- Europese aanbestedingsrichtlijnen levering
- Europese aanbestedingsrichtlijnen werken
- Europese aanbestedingsrichtlijnen diensten
- Besluit aanbestedingsregels voor overheidsopdrachten (01/12/05)

### Personeel

- Ambtenarenwet
- Fiscale wetgeving
- Sociale verzekeringswetten
- Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers
- Rechtspositiebesluit Commissarissen van de Koningin
- Rechtspositiebesluit Gedeputeerden

# 3 Afkortingenwijzer

| | |
|---|---|
| AvA | Algemene vergadering van aandeelhouders |
| BANN | Bestuursacademie Noord-Nederland |
| BAPG | Besluit accountantscontrole provincies en gemeenten |
| BBE | Biobased Economy |
| BBL | Bureau Beheer Landbouwgronden |
| BBV | Besluit Beheer en Verantwoording gemeenten en provincies 2004 |
| BDU | Brede Doeluitkering |
| BOA | Buitengewoon opsporingsambtenaar |
| BW | Burgerlijk Wetboek |
| BW | Bestuursakkoord Water |
| CAO | Collectieve Arbeidsovereenkomst |
| CBK | Centrum Beeldende Kunst |
| CBL | Cross Border Lease |
| CJG | Centrum voor Jeugd en Gezin |
| CVV | Collectief Vraagafhankelijk Vervoer |
| DBL | Drentse Bedrijfslocaties |
| DEO | Drentse Energie Organisatie |
| DLG | Dienst Landelijk Gebied |
| DPE | Dierenpark Emmen |
| EANN | Energie Akkoord Noord-Nederland |
| EHS | Ecologische Hoofdstructuur |
| ETP | Energie Totaal Project |
| EU | Europese Unie |
| FBE | Faunabeheerseenheid |
| GAE | Groningen Airport Eelde |
| GFT | Groente- Fruit- en Tuinafval |
| GLB | Gemeenschappelijk Landbouwbeleid |
| HANN | Healthy Ageing Netwerk Noord-Nederland |
| HNW | Het Nieuwe Werken |
| HNW | Het Nieuwe Werken |
| HRM | Human Resources Management |
| HUP | Handhavingsuitvoeringsprogramma |
| HUP | Handhavingsuitvoeringsprogramma |
| IAD | Innovatief Actieprogramma Drenthe |
| IGO | Integrale Gebiedsontwikkeling |
| ILG | Investeringsbudget Landelijk Gebied |
| IPO | Interprovinciaal Overleg |
| ISV | Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing |
| IVV | Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer |
| KCA | Klein Chemisch Afval |
| KCC | Klant Contact Centrum |
| KEI | Kader voor Economische Investeringen |
| KRW | Kaderrichtlijn Water |
| KTO | Klanttevredenheidsonderzoek |
| LMA | Landelijk Meldpunt Afvalstoffen |
| LvDO | Leren voor Duurzame Ontwikkeling |

| | |
|---|---|
| MIRT | Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport |
| MKB | Midden- en Kleinbedrijf |
| MRB | Motorrijtuigenbelasting |
| NAR | Nederlands Adviesbureau voor Risicomanagement |
| NME | Natuur- en Milieu Educatie |
| NOM | Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland |
| NUP | Nationaal UitvoeringsProgramma |
| OV-Bureau | Openbaar Vervoerbureau Groningen-Drenthe |
| PAS | Programmatische Aanpak Stikstof |
| pMJP | provinciaal Meerjarenprogramma |
| POP II | Provinciaal Omgevingsplan II |
| POV | Provinciale Omgevingsverordening |
| PVVP | Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan |
| REP | Ruimtelijk-Economisch Programma |
| RHC | Regionaal Historisch Centrum |
| RSP | Regiospecifiek Pakket |
| RUD | Regionale Uitvoeringsdienst |
| RUG | Rijksuniversiteit Groningen |
| RvC | Raad van Commissarissen |
| SER | Sociaal-economische raad |
| SHD | Samenwerking Handhaving Drenthe |
| SMART | Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch, Tijdgebonden |
| SNN | Samenwerkingsverband Noord-Nederland |
| SPV | Special Purpose Vehicle |
| UvW | Unie van Waterschappen |
| VES | Versterking Economische Structuur |
| VJN | Voorjaarsnota |
| VNG | Vereniging van Nederlandse Gemeenten |
| VTH | Vergunningverlening, toezicht en handhaving |
| WABO | Wet algemene bepalingen omgevingsrecht |
| WHVBZ | Wet Hygiëne en Veiligheid Badinrichtingen en Zwemgelegenheden |
| WKO | Warmte-Koude Opslag |
| Wm | Wet Milieubeheer |
| WMD | NV Waterleidingmaatschappij Drenthe |
| WMO | Wet Maatschappelijke Ondersteuning |
| WON | Wet Onafhankelijk Netbeheer |
| WRO | Wet op de ruimtelijke ordening |
| ZAT | Zorg- en Adviesteam |

provincie Drenthe

# Begroting in één oogopslag 2012

# Inhoud


**Voorwoord** 3

**De financiën in één oogopslag** 4
Waar komt het geld vandaan in 2012? 4
Waar gaat het geld naar toe in 2012? 5
Lasten per categorie 6

**Programma 1** **Samenwerkend Drenthe: Bestuur** 7

**Programma 2** **Vitaal Drenthe: Mobiliteit** 10

**Programma 3** **Vitaal Drenthe: Regiospecifiek Pakket (RSP)** 13

**Programma 4** **Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur** 16

**Programma 5** **Vitaal Drenthe: Ruimtelijke Ontwikkeling** 20

**Programma 6** **Groen Drenthe: Water, milieu en bodem** 23

**Programma 7** **Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw** 26

**Programma 8** **Groen Drenthe: Klimaat en Energie** 29

**Programma 9** **Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt** 32

**Programma 10** **Middelen en bedrijfsvoering** 35

# Voorwoord

De moeilijke financieel-economische tijd, waarin Nederland zich bevindt, heeft gevolgen voor de provinciale Begroting 2012. Daarnaast zijn er veel onzekere factoren. Hoe pakken de verschillende decentralisaties uit? Hoe ontwikkelt de Europese monetaire crisis zich? Komt de rijksoverheid nog met aanvullende bezuinigingen, zoals die bij de presentatie van de Miljoenennota niet zijn uitgesloten? Afhankelijk van al die ontwikkelingen kunnen de provincies te maken krijgen met extra kortingen.

Van de andere kant moeten we waken voor pessimisme. Zoals koningin Beatrix in haar Troonrede aangaf, is en blijft de uitgangspositie van Nederland relatief goed en is er dan ook alle reden tot optimisme. Terecht volgens mij. De focus van Drenthe ligt op het ontwikkelen van kennis en innovatie. Afgelopen jaren hebben we al ruimschoots aangetoond een belangrijke rol te spelen in bijvoorbeeld de sensortechnologie en de agribusiness.

De Begroting 2012 is de eerste van het huidige college. Wij hebben onze uiterste best gedaan om een duidelijk beeld te geven van het reilen en zeilen van de provincie. Samen met provinciale staten is gewerkt aan een andere opzet, waarbij onze doelen, activiteiten en resultaten op een overzichtelijke manier worden beschreven.

Wij hopen dat we daarin zijn geslaagd.

Dit boekje is een handige samenvatting van de Begroting 2012, die u kunt vinden op www.provincie.drenthe.nl. In één oogopslag kunt u zien waar de provincie zich het komende jaar voor inzet. In het kort kunt u onze inspanningen en voornemens zien op terreinen als mobiliteit, economie, welzijn, ruimtelijke ontwikkeling, water, milieu, natuur, landschap, landbouw, klimaat en energie.
Naar verwachting stellen provinciale staten de Begroting 2012 op woensdag 9 november definitief vast.

*Ard van der Tuuk,*
*gedeputeerde financiën, economie en werkgelegenheid.*

# De financiën in één oogopslag

## Waar komt het geld vandaan in 2012?

| Provinciale baten 2012 | |
|---|---|
| Uitkering uit het Provinciefonds | 77.694.943 |
| Opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting | 48.473.000 |
| Bijdrage in pMJP (Rijk, Europa en derden) | 59.894.066 |
| Bijdrage BDU Verkeer en Vervoer | 28.210.448 |
| Uitkering Wet op de Jeugdzorg | 38.945.593 |
| Leges en heffingen | 959.845 |
| Overige opbrengsten | 32.934.998 |
| Totaal | 287.112.893 |

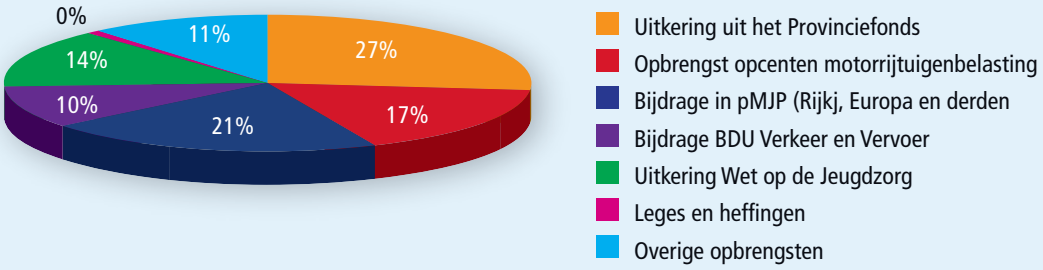

## Waar gaat het geld naar toe in 2012?

| Totale lasten | |
|---|---|
| Programma 1. Samenwerkend Drenthe: Bestuur | 3.453.979 |
| Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 79.646.703 |
| Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP | 24.896.447 |
| Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | 70.029.714 |
| Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | 9.889.960 |
| Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | 6.581.929 |
| Programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw | 67.125.816 |
| Programma 8. Groen Drenthe: Klimaat en Energie | 17.660.000 |
| Programma 9. Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | 17.251.582 |
| Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | 49.934.901 |
| Totaal | 346.471.031 |

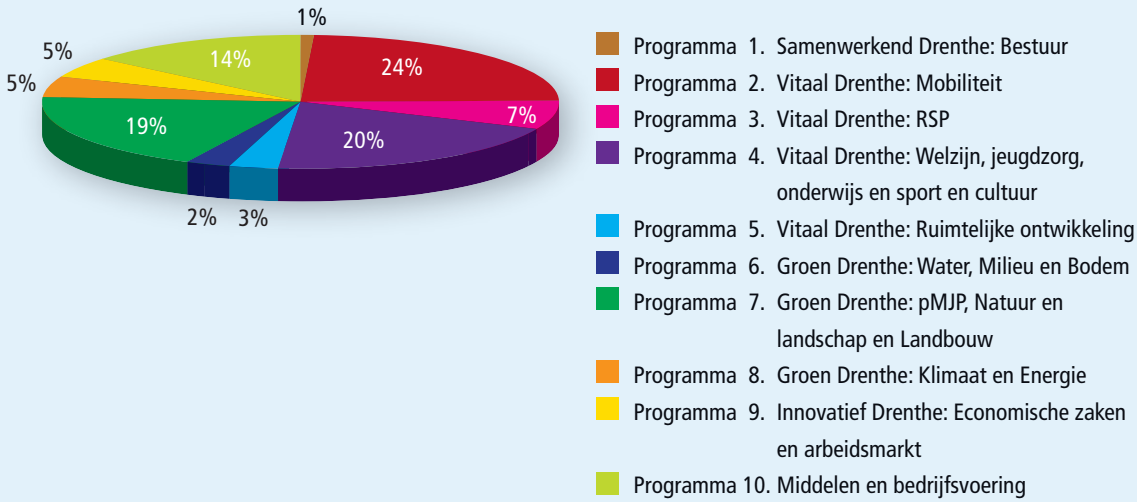

## Lasten per categorie

| Lasten per categorie | |
|---|---|
| Overige goederen en diensten | 113.392.113 |
| Rentetoevoeging aan middelen derden | 128.400 |
| Subsidies | 187.455.152 |
| Kapitaallasten | 5.826.674 |
| Toegerekende apparaatskosten | 39.618.692 |
| Onvoorziene uitgaven | 50.000 |
| Totaal | 346.471.031 |

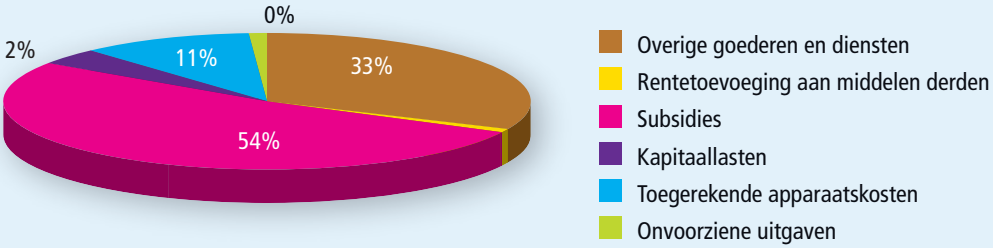

# Programma 1
# Samenwerkend Drenthe: Bestuur

## Lasten programma 1 in relatie tot totale lasten

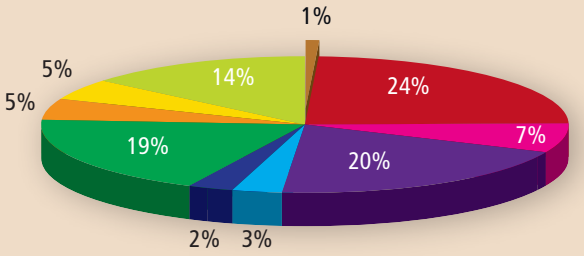


## Specificatie lasten programma 1

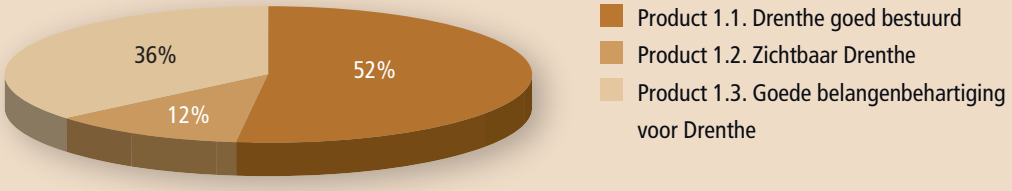


| Programma 1. Samenwerkend Drenthe: Bestuur | |
|---|---|
| Product 1.1. Drenthe goed bestuurd | 1.798.479 |
| Product 1.2. Zichtbaar Drenthe | 408.765 |
| Product 1.3. Goede belangenbehartiging voor Drenthe | 1.246.735 |
| Totale lasten | 3.453.979 |

## Speerpunten 2012

Het rijk, provincie, gemeenten  en waterschappen hebben een bestuursakkoord gesloten. Dit heeft geleid tot aanscherping van de rollen en (kern)taken voor overheden en een verdere concentratie voor de provincie op haar kerntaken. Dat zijn: duurzame ruimtelijke ontwikkeling en inrichting, milieu, energie en klimaat, vitaal platteland, regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer, regionale economie, culturele infrastructuur en monumentenzorg, bovenregionale en internationale samenwerking, kwaliteit van het openbaar bestuur Op grond van de laatste kerntaak hebben wij drie beleidsopgaven geformuleerd.

### >> Drenthe goed bestuurd

Wij zorgen er voor dat de inwoners van Drenthe worden bestuurd door een kwalitatief goed functionerend, bestuurskrachtig en betrouwbaar openbaar bestuur, met integere bestuurders.

### >> Zichtbaar Drenthe

Wij willen de zichtbaarheid van de provincie Drenthe als overheidslaag vergroten, met als uitgangspunt transparante en begrijpelijke informatie over te voeren of gevoerd beleid. Ook gaan we de informatie-uitwisseling tussen provincie en haar doelgroepen optimaliseren. De verandering van het medialandschap heeft de komende jaren gevolgen voor de wijze waarop de provincie communiceert met haar omgeving. We zetten in op meer (social) media en meer maatmerk.

### >> Goede belangenbehartiging

Wij zorgen voor een goede belangenbehartiging van het openbaar bestuur van Drenthe en aansluiting op Rijks- en Europees beleid. We kunnen en willen onze provinciale ambities niet alleen realiseren. Daarom zetten we onder andere in op goede bestuurlijke verhoudingen en samenwerking in Drenthe. Ook het belang van Brussel en Den Haag is evident als het gaat om de belangenbehartiging van de provincie.

# Programma 2
# Vitaal Drenthe: Mobiliteit

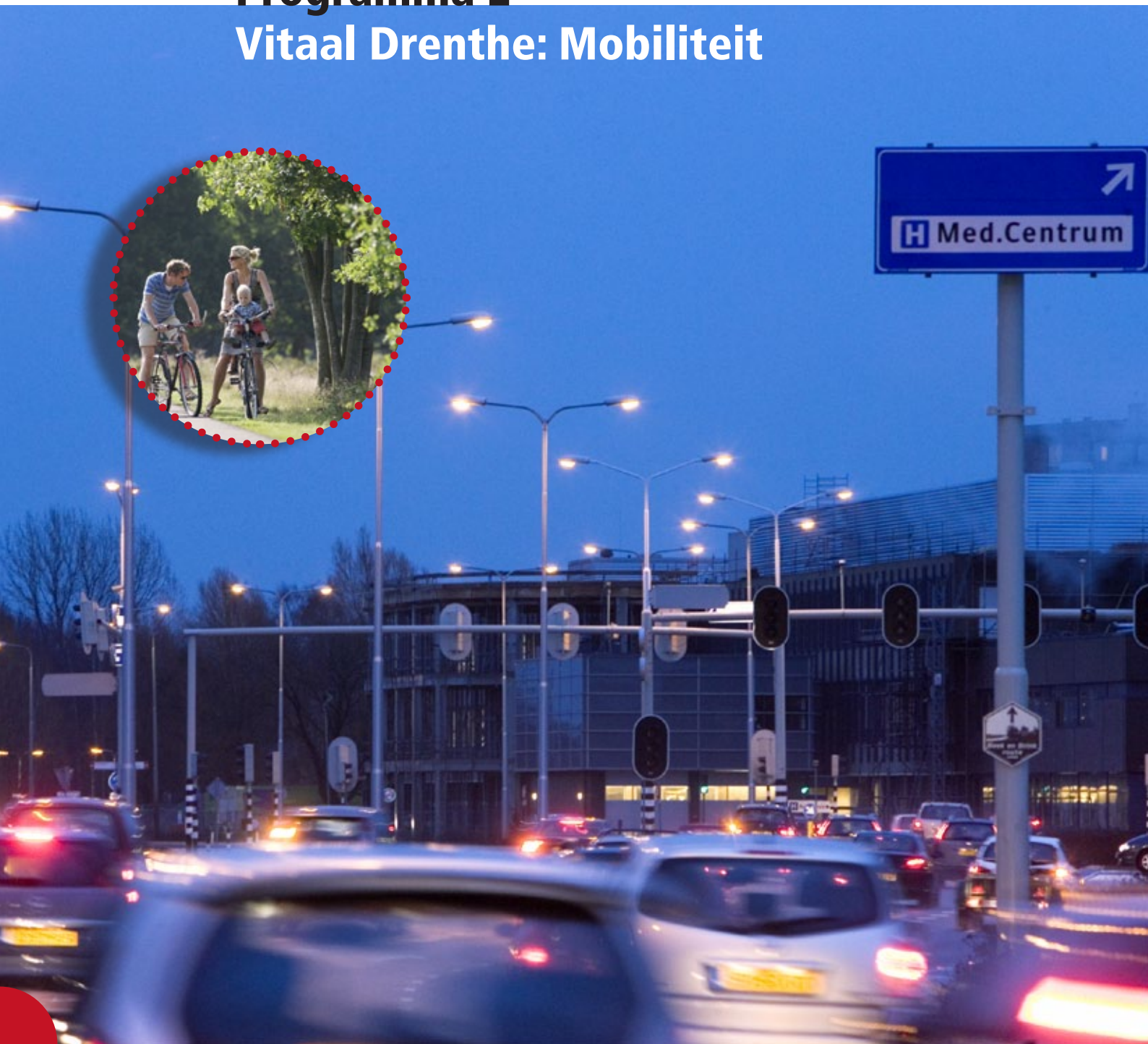

## Lasten programma 2 in relatie tot totale lasten

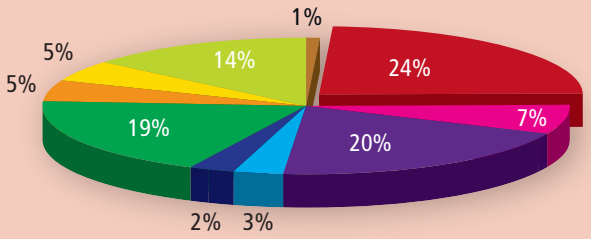


## Specificatie lasten programma 2

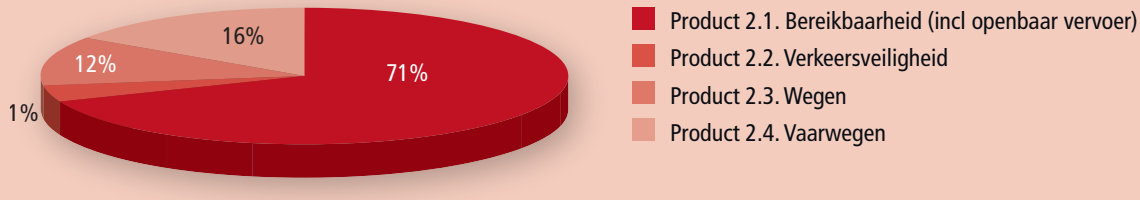


| Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | |
|---|---|
| Product 2.1. Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 56.463.716 |
| Product 2.2. Verkeersveiligheid | 875.856 |
| Product 2.3. Wegen | 9.388.882 |
| Product 2.4. Vaarwegen | 12.918.249 |
| Totale lasten | 79.646.703 |

## Speerpunten 2012

### >> Investeringsprogramma verkeer en vervoer

De kern van het programma Mobiliteit is de realisatie van het Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan Drenthe. Hierbij hebben investeringen in de optimalisatie van het hoofdnetwerk van weg, water en spoor en de kwaliteitsverbetering van het openbaar vervoer prioriteit. Speciaal aandachtsgebied is het openbaar vervoer in het landelijk gebied. Als uitwerking van het beleidsadvies Bevolkingsdaling wordt de strategie ter versterking van de sociaal maatschappelijke functie van het openbaar vervoer verder geconcretiseerd.

### >> Verkeersveiligheid

In 2011 is het Strategisch Plan Verkeersveiligheid Drenthe vastgesteld. Het plan beschrijft de regionale strategie om te komen tot 50% minder ernstige slachtoffers in 2020 dan in 2008. Deze ambitie is een aanscherping van de ambitie uit het PVVP, als gevolg van de uitwerking van de verkeersveiligheidparagraaf van de nationale Nota Mobiliteit.

### >> Groningen Airport Eelde

Wij concentreren onze betrokkenheid met Groningen Airport Eelde op de bereikbaarheid van de luchthaven en de gebiedsontwikkeling van het omliggende gebied. We werken samen met de luchthaven en andere belanghebbenden aan een integrale en samenhangende ontwikkelingsvisie. Hierbij leggen wij een relatie met de ontwikkeling van de Regiotram, het transferium bij de Punt en de ambities in het kader van de Koningsas.

### >> Samenwerkingsverband Regiovisie Groningen – Assen

Wij voeren een haalbaarheidsonderzoek uit voor de regiotram voor de corridors Groningen- Groningen Airport Eelde – De Punt en Groningen –Leek/Roden. Dit wordt bezien in relatie tot de opgave voor wonen, werken en de Koningsas.

### >> Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen

Als beheer van het provinciale wegen- vaarwegennetwerk, zorgen wij voor voldoende kwaliteit en goede beschikbaarheid van de infrastructuur. Daarnaast nemen wij maatregelen om de beschikbaarheid en de veiligheid ook naar de toekomst toe te kunnen garanderen. Waar mogelijk en nuttig zoeken we de samenwerking in noordelijk verband, met waterschappen, met Rijkswaterstaat of individuele gemeenten.

# Programma 3
# Vitaal Drenthe: Regiospecifiek Pakket (RSP)

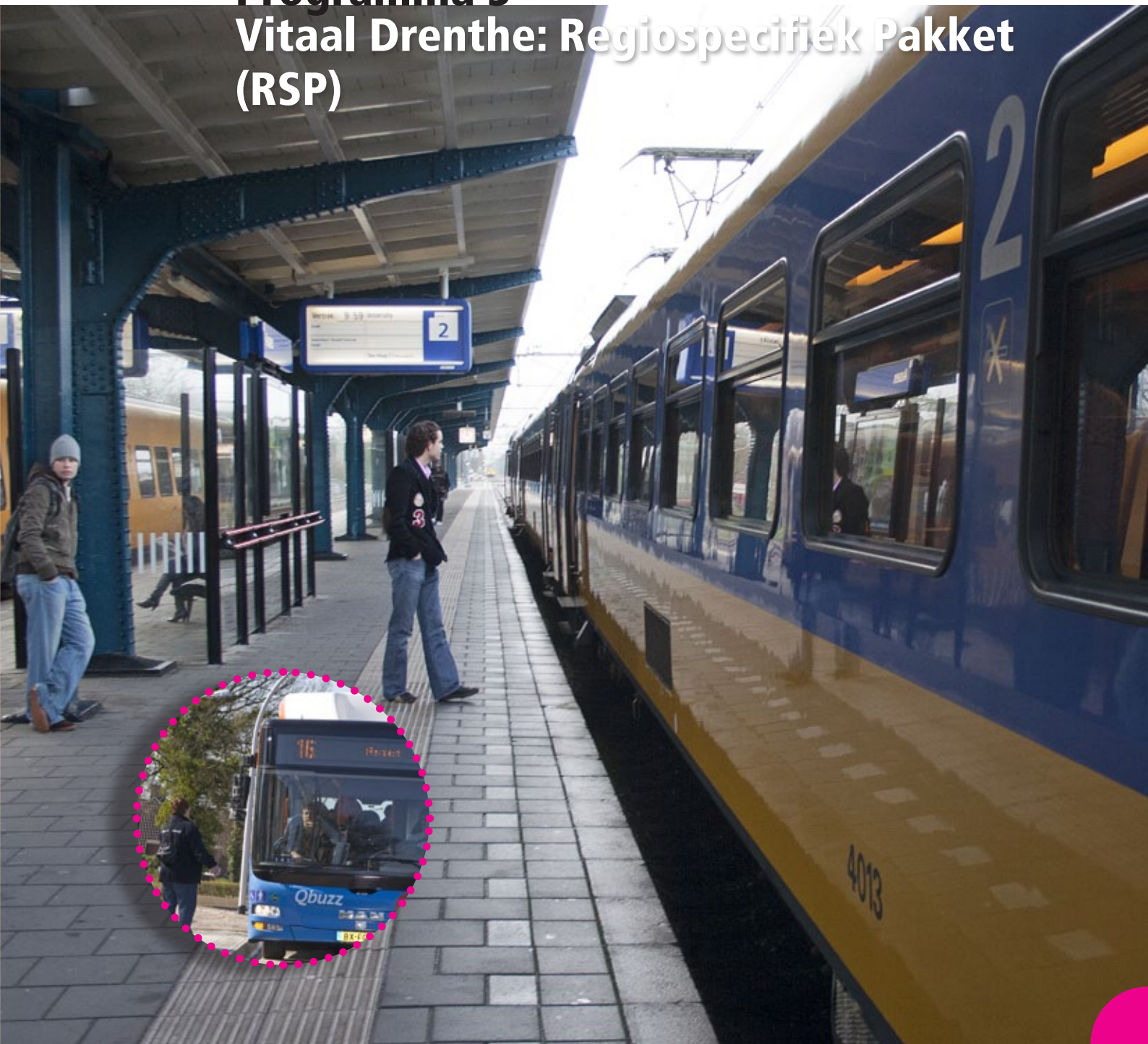

## Lasten programma 3 in relatie tot totale lasten

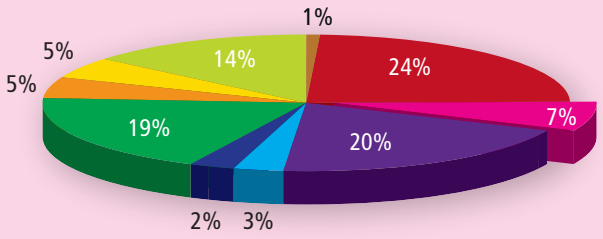


## Specificatie lasten programma 3

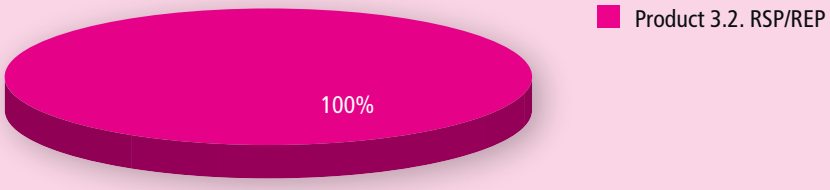


| Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP | |
|---|---|
| Product 3.2. RSP/REP | 24.896.447 |
| Totaal | 24.896.447 |

## Speerpunten 2012

### >> Integrale gebiedsontwikkeling (Assen, Coevorden, Emmen)

Het zwaartepunt van het RSP in Drenthe ligt in de integrale gebiedsontwikkelingen Assen, Coevorden en Emmen, waarvoor het RSP katalysator is. Onze rol in het RSP is naast die van contractpartner van het Rijk namens de regio vooral regisserend, cofinancierend, voorwaarden scheppend en voor een beperkt deel uitvoerend. Het gaat om een aantal grote en complexe deelprogramma's en projecten, die veel middelen vergen en veel provinciale beleidsthema's bevatten. Het Drentse RSP heeft een doorlooptijd tot en met 2020 en omvat:

- Bereikbaarheid Assen – FlorijnAs. Als bereikbaarheidsconcept faciliteert de FlorijnAs een grote, integrale gebiedsontwikkeling.
- Bereikbaarheid Emmen – Centrum en integrale gebiedsontwikkeling Atalanta.Het doel is het centrum van Emmen een forse opwaardering te geven en de ruimtelijk-economische structuur, bereikbaarheid en leefbaarheid te verbeteren.
- RSP Coevorden. Het doel is Coevorden een forse logistieke opwaardering te geven door de bereikbaarheid voorwaardenscheppend te verbeteren en de ruimtelijk-economische structuur te versterken.
- Verbetering spoorlijn Emmen-Zwolle (buiten Coevorden; provinciaal project). Dit heeft als doel te komen tot een robuuste treinverbinding Zwolle-Emmen.
- Verbetering spoorlijn Zwolle-Assen-Groningen (rijksproject).

### >> Ruimtelijk Economisch Programma (REP)

Het REP is een regionaal investeringsprogramma ter versterking van de ruimtelijk-economische structuur met looptijd t/m 2020, met projecten die deel kunnen uitmaken van RSP-verbreding. Het bestaat uit een centraal deel, onder regio van het ministerie van Economie, Landbouw en innovatie en een decentraal deel, onder regie van de provincie. In 2012 vindt besluitvorming over het eerste centrale REP-project in Drenthe plaats.

# Programma 4
# Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur

## Lasten programma 4 in relatie tot totale lasten

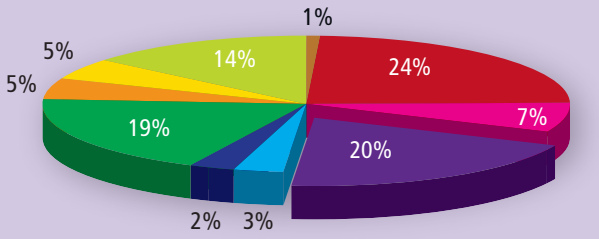


## Specificatie lasten programma 4

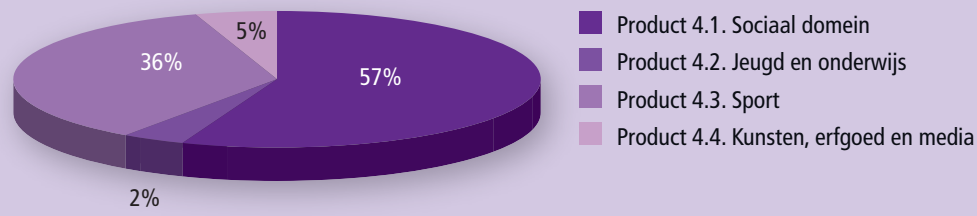


| Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | |
|---|---|
| Product 4.1. Sociaal domein | 3.506.968 |
| Product 4.2. Jeugd en onderwijs | 39.688.593 |
| Product 4.3. Sport | 1.429.279 |
| Product 4.4. Kunsten, erfgoed en media | 25.404.874 |
| Totaal | 70.029.714 |

## Speerpunten 2012

### >> Cultuur

Cultuur is een kerntaak van de provincie, gekoppeld aan het ruimtelijk-economisch domein en de identiteit van Drenthe. De hoofddoelstellingen voor provinciaal cultuurbeleid zijn:

- Het vergroten van cultuurparticipatie
- De realisatie van een aantrekkelijk en aantrekkelijk cultuur klimaat.

We willen de spreiding en toegankelijkheid van kunst en cultuur voor alle Drentse burgers bevorderen en hiermee een bijdrage leveren aan een samenleving waarin cultuur een bijdrage levert aan educatie, sociale samenhang en de Drentse identiteit.

### >> Jeugd

In 2011 heeft het rijk besloten dat de regie in de gehele jeugdzorg, inclusief de provinciale jeugdzorg, in fases wordt overgedragen aan gemeenten. Onze ambitie is om de jeugdzorg met deze transitie efficiënter en doelmatiger te laten zijn en om daarbij de vraag van de jeugdige en zijn ouders nog meer centraal te stellen. Het provinciale beleid dat er al op was gericht het gemeentelijk jeugdbeleid te verstrerken om zo de instroom in de zwaardere vormen van jeugdzorg te voorkomen gaan we hiermee verder versterken.

### >> Drenthe als topsportgebied

De provinciale ambitie en rol op het gebied van sport koppelen we aan ons ruimtelijk economisch beleid. Het Drents Olympisch plan biedt in dit kader een mooi vooruitzicht dat we de komende jaren in samenwerking met vele partners uitvoeren. Onderdeel hiervan is het periodiek organiseren van een groot topsportevenement. Hierbij past een verkenning naar de haalbaarheid van het organiseren van de Vuelta in 2015 in Drenthe.

### >> Sociaal domein

Vanuit een scherpe focus op wat nog wel en wat niet meer (volledig) past bij de kerntaken van de provincie en met inachtneming van 'Amen is geen Amsterdam', bouwen wij het sociale domein, op een zorgvuldige manier verder af. De provincie handhaaft in beperkte zin haar beleidsmatige rol, signaleert en ontwikkelt kennis bij bovenlokale/bovenprovinciale maatschappelijke vraagstukken. De sociale allianties die zijn gesloten tot en met 2012, zijn een middel voor een zorgvuldige overdracht van kennis en taken op het sociale domen van provincie naar gemeenten. In de komende periode willen wij de sociale infrastructuur, passend bij de kerntaken op het ruimtelijk economisch domein blijven ondersteunen.

**>> Onderwijs**

Het tegengaan van onderwijsachterstanden is geen kerntaak van de provincie. Wij maken een uitzondering voor de regio Zuid-Oost Drenthe en het gebied rond Hoogeveen, vanwege de specifieke opgaven in die gebieden. Hierbij koppelen wij onze inzet aan de focus vanuit de omgevingsvisie op sociaal economische vitalisering.

# Programma 5
# Vitaal Drenthe: Ruimtelijke Ontwikkeling

## Lasten programma 5 in relatie tot totale lasten

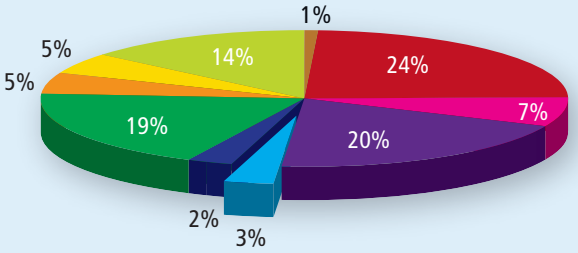


## Specificatie lasten programma 5

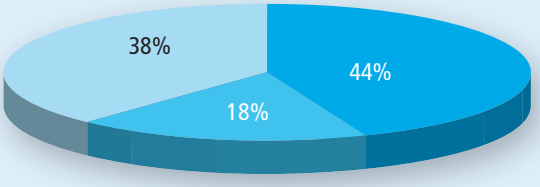


- Product 5.1. Algemeen ruimtelijke ordening (incl Regiovisie Groningen-Assen)
- Product 5.2. Stedelijke ontwikkeling (ISV)
- Product 5.3. Vitaal platteland (inclusief Zuidoost Drenthe en Stuurgroep Veenkoloniën)

| Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | |
|---|---|
| Product 5.1. Algemeen ruimtelijke ordening (incl Regiovisie Groningen-Assen) | 4.296.114 |
| Product 5.2. Stedelijke ontwikkeling (ISV) | 1.798.531 |
| Product 5.3. Vitaal platteland (inclusief Zuidoost Drenthe en Stuurgroep Veenkoloniën) | 3.795.315 |
| | 9.889.960 |

## Speerpunten 2012

### >> Omgevingsvisie

De Omgevingsvisie is ons integrerend kader voor ruimtelijk economische ontwikkeling. Onze inzet is gericht op gebiedsgerichte realisatie van de Omgevingsvisie op basis van breed gedragen agenda's. In de realisatiestrategie maken we op basis van gebiedsspecifieke kansen en uitdagingen onderscheid in drie gebieden: Noord-Drenthe, Zuid- en Oost-Drenthe en Zuidwest-Drenthe. Samen met onze gebiedspartners stellen we de definitieve integrale gebiedsagenda's voor de periode 2012-2015 vast.

### >> Ruimtelijke kwaliteit

Wij gaan invulling geven aan ruimtelijke kwaliteit door onze kernkwaliteiten verder te concretiseren, onder andere door de uitwerking van de motie landschap. Deze motie wordt vertaald in het operationaliseren en uitwerken van de kernkwaliteiten landschap, natuur, cultuurhistorie, archeologie, aardkundige waarden, stilte en duisternis. Daarnaast wordt onderzoek gedaan naar de haalbaarheid van een Atelier Mooi Noord-Nederland.

### >> Wet ruimtelijke ordening (Wro)

Eén van onze kerntaken is advisering op ruimtelijke ontwikkelingen in structuurvisies en bestemmingsplannen. Wij willen in een zo vroeg mogelijk stadium betrokken zijn bij de ontwikkeling van gemeentelijke plannen. Via het relatiebeheer wordt hier op gestuurd.

### >> Vitaal Platteland

Wij zorgen dat met een beleidsvisie invulling wordt gegeven aan de Motie 2010-28 Vitaal Platteland.
Op basis van een statenmotie is € 25 miljoen uit de Dynamische Cofinancieringsreserve bestemd voor de sociaal-economische vitalisering van het platteland en de versterking van de structuur van het landelijk gebied. In het kader van de integrale gebiedsagenda's wordt de beleidsvisie uitgewerkt naar een uitvoeringsprogramma.

# Programma 6
# Groen Drenthe: Water, milieu en bodem

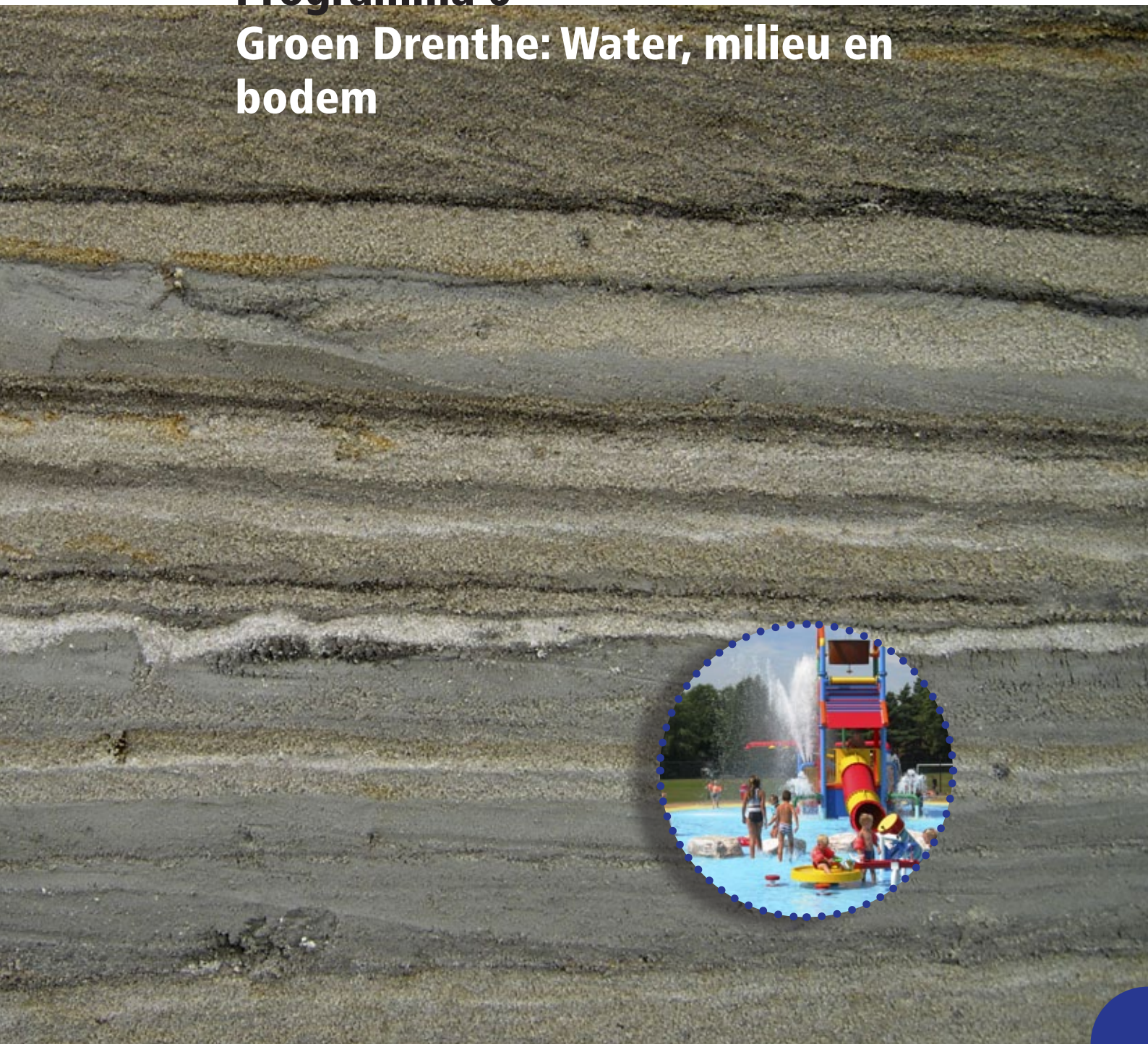

## Lasten programma 6 in relatie tot totale lasten

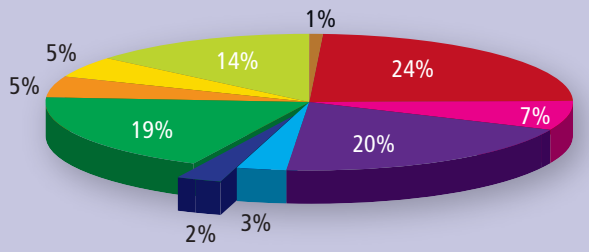


## Specificatie lasten programma

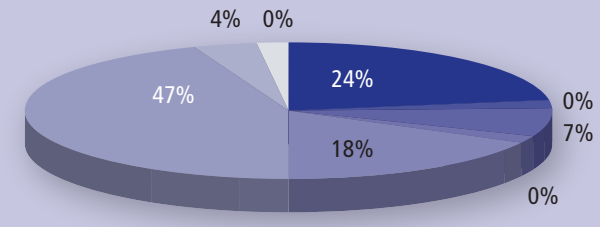


- Product 6.1. Grondwater en waterhuishouding (incl. waterschappen en peilbeheer)
- Product 6.2. Ontgrondingen
- Product 6.3. Milieubeleid en ondergrond
- Product 6.4. Luchtverontreiniging
- Product 6.5. Vergunningverlening en handhaving/RUD
- Product 6.6. Bodemsanering
- Product 6.7. Aardkundige waarden, Bodembeheer en –gebruik
- Product 6.8. Beheer afvalstoffen

| Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | |
|---|---|
| Product 6.1. Grondwater en waterhuishouding (incl. waterschappen en peilbeheer) | 1.568.468 |
| Product 6.2. Ontgrondingen | - |
| Product 6.3. Milieubeleid en ondergrond | 466.334 |
| Product 6.4. Luchtverontreiniging | - |
| Product 6.5. Vergunningverlening en handhaving/RUD | 1.168.281 |
| Product 6.6. Bodemsanering | 3.126.746 |
| Product 6.7. Aardkundige waarden, Bodembeheer en –gebruik | 252.100 |
| Product 6.8. Beheer afvalstoffen | - |
| Totaal | 6.581.929 |

## Speerpunten 2012

### >> De wateropgave

Klimaatverandering vergroot de kans op droogte en wateroverlast. We zetten onze inspanningen voort om samen met de waterschappen wateroverlast te voorkomen en de kwaliteitsdoelstellingen te realiseren. Daarnaast focussen wij ons op het vasthouden van grond- en oppervlaktewater om perioden met droogte te overbruggen. Met de focus op het vasthouden van water sluiten wij aan bij het beleid in onze innovatieve grondwatervisie, waarin voor de lange termijn de waarden van het grondwater wordt gekoesterd en tegelijk wordt benut voor ruimtelijk-economische ontwikkeling.

### >> Beleidskader voor de ondergrond

De structuurvisie ondergrond is een primeur in Nederland en onze leidraad voor het gebruik van de ondergrond. We verdiepen en actualiseren onze visie in samenwerking met onze partners en kennisinstellingen, zoals de RUG, om in te spelen op nieuwe kennis en ontwikkelingen en het innovatieve karakter verder te versterken. Daarbij doen we tevens een studie naar de (on)geschiktheid van de Drentse bodem voor de opslag van radioactief afval.

### >> Regionale uitvoeringsdienst (RUD)

Naast goede uitvoering van onze eigen wettelijke taken zetten wij ons samen met de Drentse gemeenten in voor de totstandkoming van een regionale uitvoeringsorganisatie. Het rijksbeleid is er op gericht dat er in 2013 een RUD is. De RUD zal vooral de taken op het gebied van vergunningen, toezicht en handhaving gaan uitvoeren. Door de taken voor vergunningverlening, toezicht en handhaving binnen de provinciale organisatie bij elkaar te brengen zetten we een eerste stap richting dit doel.

### >> Milieu

Het vergroenen en verduurzamen van het Gemeenschappelijk landbouwbeleid biedt kansen voor het bevorderen van duurzame kringlooplandbouw. We formuleren beleid ten aanzien van klimaat en energie-vraagstukken, zoals windenergie en geothermie.

# Programma 7
# Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw

## Lasten programma 7 in relatie tot totale lasten

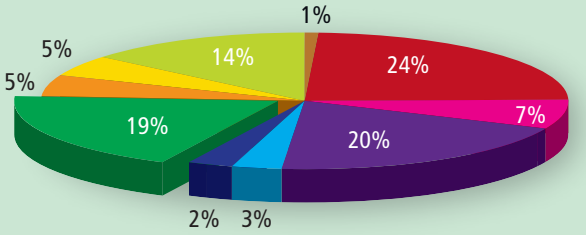


## Specificatie lasten programma 7

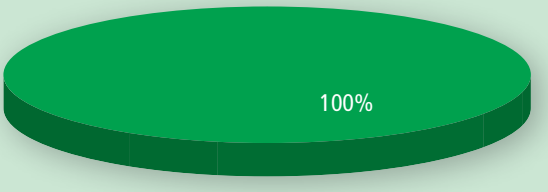


Product 7.1. Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP

| Programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw | |
|---|---|
| Product 7.1. Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP | € 67.125.816 |
| Totaal | € 67.125.816 |

## Speerpunten 2012

### >> Provinciaal Meerjarenprogramma Landelijk Gebied (pMJP)

Een belangrijk deel van onze opgave voor natuur en landschap is opgenomen in het pMJP. Het pMJP bestaat uit twee delen, waarvan één is gericht op de realisatie van rijksdoelen en één is gericht op het realiseren van provinciale doelen. Het pMJP beoogt in de uitvoering samenhang en integratie aan te brengen met als doel fraaie landschappen, prachtige natuurgebieden, volop mogelijkheden tot recreëren, voldoende mogelijkheden voor waterberging en een sociaal-economisch krachtig landelijk gebied te realiseren.
Op dit moment wordt onderzocht, wat de gevolgen voor Drenthe zijn van het deelakkoord natuur en landelijk gebied. Het deelakkoord gaat naar verwachting gepaard met negatieve financiële gevolgen voor Drenthe.

### >> Natuur en landschap

Kerntaak Natuur en Landschap is één van de drijfveren voor onze economie en ontwikkeling. De financiering van de natuurontwikkeling staat echter onder druk als gevolg van het deelakkoord Natuur. Het beleidsdoel is de realisatie van de herijkte Ecologische Hoofdstructuur zoals geformuleerd in het "Groenmanifest". Op korte termijn richten we ons op het afmaken van aangegane verplichtingen, daarna op het afronden van lopende projecten en Europese verplichtingen. Voor het beheer van bestaande natuur doen we onderzoek naar creatieve oplossingen en voor de realisatie van de natuurdoelen zoeken we naar alternatieve en creatieve financieringsbronnen. Afhankelijk van het deelakkoord Natuur zal nadere uitwerking van het Groenmanifest plaatsvinden.

# Programma 8
# Groen Drenthe: Klimaat en Energie

## Lasten programma 8 in relatie tot totale lasten

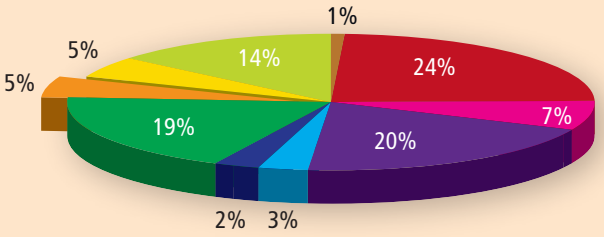


## Specificatie lasten programma 8

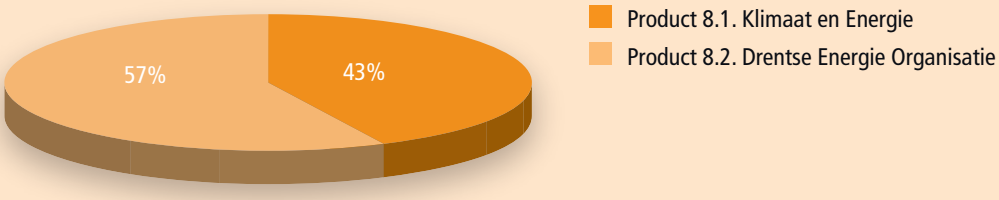


| Programma 8. Groen Drenthe: Klimaat en Energie | |
|---|---|
| Product 8.1. Klimaat en Energie | 7.660.000 |
| Product 8.2. Drentse Energie Organisatie | 10.000.000 |
| | 17.660.000 |

## Speerpunten 2012

### >> Programma Klimaat en Energie

In noordelijk verband wordt gewerkt aan de totstandkoming van een nieuw Energie Akkoord Noord Nederland voor de periode 2012-2015. De focus ligt daarbij op productie, distributie, kennis en innovatie. Het nieuwe provinciale programma Klimaat & Energie wordt gesynchroniseerd met het nieuwe EANN. Er wordt voortgeborduurd op de opgedane kennis en ervaring uit het eerste programma, waarbij de nadruk blijft liggen op realisatie. Binnen het nieuwe programma K&E wordt aangesloten op het EANN met de focus op vijf onderwerpen, die nauwe onderlinge samenhang vertonen:

1. Groene gasrotonde
2. Biobased energy
3. Energieproductie en balanceren
4. Slimme energiesystemen
5. Onderzoek en onderwijs.

Nationaal is door het Rijk ingezet op het topsectorenbeleid en het afsluiten van Green Deals. Beide ontwikkelingen hebben nauwe samenhang en wisselwerking met zowel het nieuwe EANN als het daaruit volgende Drentse Klimaat en Energieprogramma.

### >> Drentse Energie Organisatie (DEO)

Binnen de Drentse Energie Organisatie wordt ingezet op de versnelling van de transitie naar duurzame energie. De DEO gaat voor de ontzorging van robuuste projecten. Hiermee wordt een Drentse invulling gegeven aan de thema's 'energieproductie en balanceren' en 'slimme energiesystemen' uit het EANN.

# Programma 9
# Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt

## Lasten programma 9 in relatie tot totale lasten

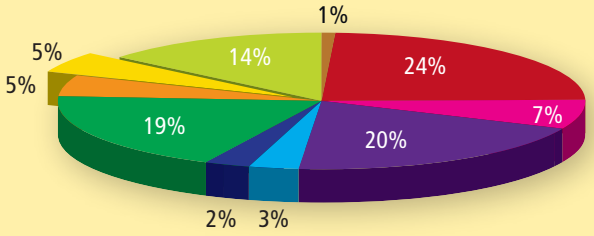


## Specificatie lasten programma 9

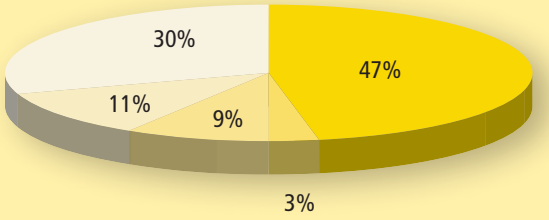


- Product 9.1. Versterken regionale innovatiekracht
- Product 9.2. Optimale aansluiting bedrijfsleven, kennis, onderwijs en arbeidsmarkt
- Product 9.3. Verbeteren vestigingsklimaat
- Product 9.4. Vrijetijdseconomie
- Product 9.5 Versterken agribusiness (Landbouw)

| Programma 9. Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | |
|---|---|
| Product 9.1. Versterken regionale innovatiekracht | 12.244.483 |
| Product 9.2. Optimale aansluiting bedrijfsleven, kennis, onderwijs en arbeidsmarkt | 876.064 |
| Product 9.3. Verbeteren vestigingsklimaat | 2.389.819 |
| Product 9.4. Vrijetijdseconomie | 3.033.716 |
| Product 9.5 Versterken agribusiness (Landbouw) | 7.926.701 |
| Totaal | 26.470.783 |

## Speerpunten 2012

### >> Kader voor Economische Investeringen (KEI)

Het Ruimtelijk Economisch domein is een kerntaak van de provincie. De centrale doelstelling, zoals verwoord in de Economische Beleidsagenda 2010-2015, is het scheppen en behouden van werkgelegenheid door de ontwikkeling van een duurzame en robuuste economische structuur. Hierbij ligt de focus op het ontwikkelen van kennis en innovatie. De thema's in de Drentse Economische Agenda zijn uitgewerkt in het Kader voor Economische Investeringen (KEI). De thema's zijn:

### >> Versterken regionale innovatiekracht

Binnen dit beleidsveld richten we ons op de versterking van de kennispositie en innovatiekracht van kansrijke sectoren. Verder richten wij ons op het stimuleren van ondernemerschap, innovatie en kennisniveau stuwend MKB.

### >> Optimale aansluiting bedrijfsleven, arbeidsmarkt en onderwijs

Bij onderwijs- en arbeidsmarkt en zorgeconomie is onze rol agenderend en signalerend. We focussen ons bij onderwijs en arbeidsmarkt op de verbinding van de kennisinfrastructuur met de sectoren die hiervoor als kansrijk en onderscheidend zijn aangegeven. Dit binnen de veranderende demografische context.

### >> Optimaliseren vestigingsklimaat

Een belangrijk element van ons vestigingsklimaat is een goed ontsluitende infrastructuur. Wij richten ons met name op de fysieke aspecten van het vestigingsklimaat. Hierbij leggen we de focus op:

- Marketing, promotie en acquisitie
- Versterking vestigingsklimaat stedelijke netwerken Groningen-Assen en Zuidas.
- Verbetering kwaliteit werklocaties.

### >> Vergroten economische rendement in de vrijetijdseconomie

Onze inzet verschuift van recreatie en toerisme naar de economie van de vrije tijd. Dit betekent dat wij ons gaan richten op het vergroten van de bestedingen en de werkgelegenheid in deze sector. Ook gaan wij de fysieke ontwikkelingsruimte van het toeristisch bedrijfsleven verder stimuleren.

### >> Agribusiness

Wij richten ons bij agribusiness op het stimuleren van innovatie en ondernemerschap. Dit koppelen wij aan agrifood en healthy ageing. Verder richten wij ons op de ontwikkeling van biobased economy. Binnen de biobased zijn de crossovers tussen chemie, landbouw, energie en transport van groot belang. Hierbij focussen wij ons op landbouwinnovatie in de Veenkoloniën en chemie- en industriecluster Zuid-Oost Drenthe.

# Programma 10
# Middelen en bedrijfsvoering

## Lasten programma 10 in relatie tot totale lasten

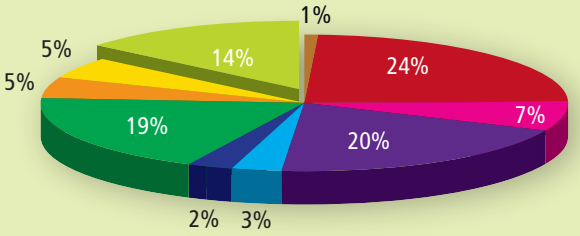


## Specificatie lasten programma 10

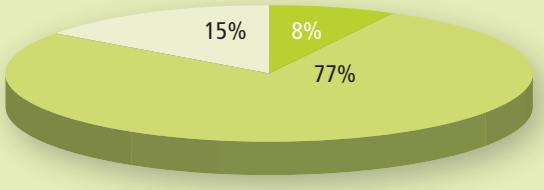


- Product 10.1. Financiering en algemene dekkingsmiddelen
- Product 10.2. Personeel en organisatie
- Product 10.3. ICT en facilitaire zaken

| Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | |
|---|---|
| Product 10.1. Financiering en algemene dekkingsmiddelen | € 4.611.890 |
| Product 10.2. Personeel en organisatie | € 42.243.144 |
| Product 10.3. ICT en facilitaire zaken | € 8.275.593 |
| Totaal | € 55.130.627 |

## Speerpunten 2012

### >> Kader voor provinciaal middelenbeleid

Uitgangspunt voor ons is een sluitende begroting die langjarig in evenwicht is. Incidentele middelen geven we in principe alleen uit aan incidentele activiteiten en gebruiken we dus niet voor structurele uitgaven. Posten waarvoor cofinanciering nodig is, bijvoorbeeld economie, nemen we ook structureel in de begroting op.
Voor de ambtelijke organisatie zijn stevige keuzes gemaakt, die de komende jaren doorwerken. De ontwikkelstrategie van onze organisatie is gebaseerd op de thema's 'Slim, Slank en Soepel'. We richten ons op de zaken die ertoe doen, stimuleren de dialoog en stellen het resultaat centraal. De ambtelijke organisatie wordt kleiner en flexibeler. En we gaan werken met een flexibele schil van medewerkers. De arbeidsmarkt verandert de komende jaren, waardoor het moeilijker wordt om aan goed gekwalificeerd overheidspersoneel te komen. Dit heeft onze aandacht in het personeelsbeleid. Uiteraard wordt ook geïnvesteerd in doelmatige en kwalitatief goede werkprocessen.

### >> Bestuursakkoord

Het nieuwe Bestuursakkoord tussen Rijk en provincies leidt tot een ingrijpende herverdeling van taken tussen overheden. In het Bestuursakkoord zijn afspraken gemaakt om taken op het gebied van ruimtelijke ordening, regionale economie, natuur en landschap en verkeer en vervoer (verder) te decentraliseren. Deze decentralisatie van taken gaat veelal gepaard met financiële kortingen vanuit het Rijk. We houden rekening met fors afnemende inkomsten. Kortingen van het Rijk op doeluitkeringen compenseren we niet automatisch. We compenseren alleen als sprake is van een expliciete noodzaak of keuze. Ons uitgangspunt is 'nee, tenzij'.

### >> Motorrijtuigenbelasting

Het kabinet heeft op 1 juni 2011 de zogenoemde 'Autobrief' naar de Tweede Kamer gestuurd. Het kabinet meldt in deze brief dat in het Rijksbelastingplan 2012 een voorstel zal worden opgenomen om te komen tot een afschaffing van de vrijstelling van de motorrijtuigenbelasting voor zeer zuinige auto's.
Als het voorstel door het parlement wordt aanvaard, zullen wij in de Voorjaarsnota 2012 de raming van de opcentenheffing meerjarig aanpassen als dat noodzakelijk blijkt.

### >> Provinciefonds

Met de invoering van de nieuwe verdeelsystematiek is voorlopig enige duidelijkheid ontstaan rond de algemene uitkering uit het Provinciefonds. Onzekerheden komen nu nog voort uit de toepassing van de opnieuw ingevoerde normeringssystematiek en uit de doorvoering van rijksbeleid op het vlak van (gecombineerde) decentralisatie en bezuinigingen.

### >> Facilitaire– en Informatievoorzieningen

Het creëren en (door)ontwikkelen van een goede beheersomgeving is randvoorwaardelijk voor een juiste en passende werkomgeving. Dit geldt voor alle facetten van het facilitaire werkveld zoals informatietechnologie, telefonie, stoffering/inrichting, logistiek, technische installaties, duurzaamheid gebouw, veiligheid, publiceren en digitalisering.

MO11092901

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
Ministerie EL&I, Directie Energie en Duurzaamheid
t.a.v. de heer drs. R.W.A. Roosdorp
Postbus 20101
2500 EC 's-GRAVENHAGE

Assen, 23 november 2011
Ons kenmerk 47/3.2/2011008658
Behandeld door de heer W. Huizing (0592) 36 58 07
Uw kenmerk ETM/ED/11149593
Onderwerp: Milieueffectrapportage windpark N33

Geachte heer Roosdorp,

Bij brief van 14 oktober jl. zond u ons het concept van de Notitie reikwijdte en detail, in het kader van de m.e.r.-procedure voor het Windpark N33.

Het zal u bekend zijn dat in het aangrenzende gebied in onze provincie eveneens sprake is van initiatieven om grootschalige windparken te bouwen. Wij doelen op de projecten De Drentse Monden (in procedure) en Oostermoer (recentelijk bij uw ministerie aangemeld). Daarnaast is sprake van een kleiner initiatief nabij Drouwenerveen, dat is aangemeld bij de gemeente Borger-Odoorn.

Windturbines zijn vanaf grote afstand zichtbaar. Voornoemde windparken en het geplande windpark langs de N33 zullen daarom vanuit verschillende posities gelijktijdig zichtbaar zijn. Daarom vinden wij het belangrijk dat dit aspect een onderzoekspunt wordt in het MER. Dit maakt het mogelijk om de meest gewenste opstelling(en) vanuit ruimtelijk perspectief in beeld te brengen, rekening houdend met elkaars aanwezigheid. Vanzelfsprekend pleiten wij voor een identieke aanpak voor de overige hier genoemde initiatieven.

Vanwege de aanwezigheid van grote aantallen windturbines in hetzelfde gebied kan de energieopbrengst van de afzonderlijke turbines negatief worden beïnvloed. Ook voor dit punt vragen wij aandacht in het MER.

De rijkscoördinatieregeling is in beginsel een projectgerichte benadering. Die werkt zolang de betrokken initiatieven voldoende ver van elkaar zijn verwijderd. Daar is hier geen sprake van. Dan is behoefte aan een gebiedsgerichte aanpak.

Wij pleiten daarom in deze situatie voor een gebiedsgerichte aanpak, waarin in ieder geval het ruimtelijk en het energieaspect aan de orde komen.

Inmiddels zijn de initiatiefnemers van de windparken Oostermoer en De Drentse Monden voornemens één gezamenlijk MER op te stellen. Dit past in de door ons bepleite gebiedsgerichte aanpak. In het verlengde daarvan zijn wij voorstander ook de plannen voor het windpark N33 onder te brengen in een gebiedsgerichte aanpak. Alleen dan is namelijk een samenhangende beoordeling mogelijk van al deze initiatieven.

Samen met de vier gemeenten in het provinciaal zoekgebied voor windenergie ontwikkelen wij een Gebiedsvisie windenergie. Daarin komt ook de ruimtelijke samenhang tussen mogelijke opstellingen van windturbines aan Drentse zijde aan de orde.

In onze reactie op de notitie Reikwijdte en detail voor het windpark De Drentse Monden hebben wij geconstateerd dat het initiatief in dit gebied niet passend is. Dit vanwege een buitensporige omvang, mede gelet op ons aanbod van 200 tot 280 MW in het kader van het IPO. Sedertdien zijn, grenzend aan het gebied van De Drentse Monden, de hiervoor genoemde plannen aangemeld. Dit brengt ons tot het oordeel dat nu sprake is van een exceptioneel zware belasting voor het desbetreffende veenkoloniale gebied, waarmee wij niet kunnen instemmen.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris , voorzitter

coll.

Afschrift aan:
- het college van burgemeester en wethouders van Aa en Hunze
- het college van burgemeester en wethouders van Borger-Odoorn
- het college van gedeputeerde staten van Groningen
- provinciale staten van Drenthe

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
9 november 2011

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de statenadviseur mede te delen.*

## *Samenvatting*

# van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

gehouden op woensdag 26 oktober 2011

WOENSDAG STATENDAG

# SAMENVATTING

**Vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid**

**Woensdag 26 oktober 2011**

*U kunt de agendavoorstellen en de ingezonden brieven, evenals de samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

De lijst met toezeggingen tot en met de vergadering van 26 oktober 2011 is als bijlage opgenomen bij deze samenvatting.

**Aanwezig:**
A. Huizing (voorzitter)
H. Beerda (PvdA)
A.A.P.M. van Berkel (PVV)
J.A. van Berkum (ChristenUnie)
D.B. Dijkstra (CDA)
mevrouw G.M. van Dinteren (GroenLinks)
R. Fokkens (PvdA)
J.N. Kuipers (GroenLinks)
F.W. van Lookeren Campagne (D66)
J.M.L. van Middelaar (SP)
mevrouw M.S. Pauwels-Paauw (VVD)
mevrouw L.A. Smits (SP)
J.L. Stel (VVD)
mevrouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
mevrouw M.C.J. van der Tol (D66)
A. Vorenkamp (PVV)
Th.J. Wijbenga (CDA)
B.J. Ziengs (VVD)

mevrouw J. Stapert, statenadviseur

**Voorts aanwezig de leden van GS:**
mevrouw T. Klip-Martin (VVD)
R.W. Munniksma (PvdA)
H. Brink (VVD)

**Afwezig:**
H.R. Hornstra (PvdA)

**1. Opening en vaststelling van de agenda**
De voorzitter opent de vergadering en de gewijzigde agenda wordt vastgesteld.

**2. Samenvatting vergadering 21 september 2011 en de lijst van toezeggingen**
De aangepaste lijst van toezeggingen is aan deze samenvatting gehecht.

De samenvatting wordt ongewijzigd vastgesteld.

Naar aanleiding van de lijst van toezeggingen, onderdeel begroting OV-bureau, geeft gedeputeerde Brink een winstwaarschuwing over de te verwachten tekorten. Naar de laatste inzichten zullen de tekorten van het OV bureau meer zijn dan de oorspronkelijke gedachte 3 miljoen euro. Binnenkort komt het dagelijks bestuur van het OV-Bureau bijeen om maatregelen te bespreken over de tekorten over 2011 en besluiten te nemen over de begroting van 2012. Hij geeft een uitleg over de oorzaken van die tekorten.
*Gedeputeerde Brink* zegt toe de commissie zo spoedig mogelijk te informeren over de besluiten van het DB van het OV-bureau.

**3. Ingekomen stukken**
De lijst met ingekomen stukken wordt conform vastgesteld.

**4. Rondvraag**
De fractie van de PvdA stelt vragen over de woningmarkt in Drenthe.
De kern van de vragen is of het college bereid is om binnen 2 á 3 maanden met een notitie te komen over deze problematiek.
*Gedeputeerde Munniksma* schetst het beeld van een hardnekkige problematiek die de provincie niet zomaar kan oplossen. Het versoepelen van procedures zou mogelijk zijn, de geldbedragen die nodig zijn om de woningmarkt los te trekken gaan de draagkracht van de provincie te boven.

*Gedeputeerde Munniksma* zegt het volgende toe: de commissie te voorzien van informatie over de woningmarkt in Drenthe zoals die bij een bijeenkomst in Fluitenberg op 13 oktober jl aan de orde is geweest, aangevuld met een korte notitie waarin wordt aangegeven welke mogelijkheden de provincie heeft in dit kader.

**5. Statenstukken/brieven**

**5a. N33; brieven van de heer P. Muijzert *(geagendeerd op verzoek van de PVV)***
De heer Muijzert maakt gebruik van het spreekrecht.
De kern van zijn betoog is dat door de aanbesteding van de werkzaamheden op te knippen in delen, de kosten hiervan tientallen miljoenen lager uitvallen. Uit een geheim document zou blijken dat RWS niet juist handelt, bewust het proces vertraagt en niet onpartijdig is.
Door de fracties worden geen vragen gesteld aan de heer Muijzert

<u>Samenvattende reactie van de fracties</u>
De PVV geeft aan dat de aanbesteding in delen van de weg (N33) mogelijk en haalbaar is maar ook veel sneller werkt en 15 tot 25 miljoen euro goedkoper is. De wensen van de provincie zijn leidend, waarom voert de provincie zelf de verdubbeling niet uit? Desgevraagd geven de fracties aan niet mee te gaan in de door de PVV in haar onderbouwing gestelde vragen.
Een aantal fracties spreekt waardering uit voor de inzet van de heer Muijzert voor de N33.
VVD, SP, GL en CDA benadrukken dat de weg er snel moet komen. Met uitzondering van de PVV zijn de fracties van mening dat hetgeen door de heer Muijzert en de PVV naar voren wordt gebracht een

gepasseerd station is; mosterd na de maaltijd. Ook in eerdere discussies is het zogenaamd opknippen van de aanbesteding aan de orde geweest en niet haalbaar gebleken. De PvdA bestrijdt dat het opknippen in fasen per definitie goedkoper is, mede door schadeclaims die in de miljoenen gaan lopen. GL neemt afstand van hetgeen de heer Muijzert over RWS naar voren brengt. D66 twijfelt aan de stellingname dat RWS onjuist zou handelen, de CU sluit daar bij aan en informeert of de PVV hoor en wederhoor heeft toegepast. VVD, SP en GL pleiten voor het inschakelen van noordelijke (onder) aannemers bij het aanleggen van de weg. Het CDA vraagt de PVV om een inschatting te maken van de schadepost als de aanbestedingsprocedure opnieuw zou worden opgestart.
De PVV geeft desgevraagd aan geen contact te hebben gehad met RWS. Schadeclaims bij het opnieuw aanbesteden verwacht de fractie niet.
De PVV merkt tot slot op zwaar teleurgesteld te zijn in de reactie van de andere fracties.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
*Gedeputeerde Brink* zegt niet te gaan over RWS en om die reden ook geen antwoord te kunnen geven op vragen die in feite gericht zijn aan RWS. Hij is blij met de steun dat de weg zo snel mogelijk moet worden verdubbeld naar een autoweg. Dit is mogelijk gemaakt door de regio. De minister, eigenaar van de weg, heeft de uitvoering in handen gegeven van RWS. De Tweede Kamer (TK) heeft de minister inmiddels gewezen op de andere manier van aanbesteden, onderhoud vormt daarbij een cruciaal onderdeel. Om die reden is het opknippen van trajecten ook minder voor de hand liggend. Het is de intentie dat gewerkt wordt met één grote aannemer. In deze constructie is het aannemelijk dat regionale aannemers als onderaannemers betrokken worden bij de aanleg van de N33.De procedure stopzetten en opnieuw beginnen, wil het college niet, maar kan dit ook niet want de provincie gaat er ook niet over. Opnieuw aanbesteden zou zeker voor een enorme vertraging zorgen.

De voorzitter sluit de beraadslaging.

**5b. Statenstuk 2011-499; Zesde wijzigingstranche Provinciale Omgevingsverordening Drenthe**
Samenvattende reactie van de fracties
VVD, PvdA, D66 en CU hebben geen op- of aanmerkingen op de verordening. De SP informeert wat de gevolgen zijn van het verdwijnen van de geluidshinderdienst Drenthe. GL vraagt naar de ontheffingsmogelijkheid in de stiltegebieden en wanneer de evaluatie is te verwachten evenals de definitieve (IPO) nota. Het CDA memoreert hetgeen afgelopen zomer is geschiedt in en rondom het project ‘Oeral spoelt aan’ in Schipborg. Het lijkt alsof de afspraak uit de Omgevingsvisie dat cultuur en natuur elkaar kunnen ontmoeten, niet is nageleefd.
De PVV sluit hierbij aan en ziet in de regeling bovendien een belemmering voor evenementen die naast een stiltegebied gehouden worden.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
*Gedeputeerde Brink* geeft aan dat de voorgestelde wijziging is bedoeld om situaties zoals door het CDA geschetst in de toekomst te voorkomen. In de geschetste situatie is alleen gehandeld volgens de door PS afgesproken regels. Evenementen naast stiltegebieden vallen juist niet onder het regiem van de stiltegebieden maar dit betekent niet dat er geen vergunning nodig is. En er is sprake van belemmeringen in stiltegebieden en zo is dat ook bedoeld. Tot de nieuwe IPO notitie klaar is zal worden gemonitord en in die notitie zal ook de evaluatie van de huidige regeling worden opgenomen.
*Gedeputeerde Klip* vult aan dat de landelijke wettelijke regeling voor een geluidshinderdienst is komen te vervallen. Deze lacune wordt opgevangen in de nieuwe regelgeving.

De voorzitter sluit de beraadslaging.
Status: De B-status van het stuk wordt gewijzigd in A-status.

**5c. Brief van Gedeputeerde Staten van 3 oktober 2011 over Green Deal Noord-Nederland** ***(geagendeerd op verzoek van de SP)***

Samenvattende reactie van de fracties
De SP wil een nadere toelichting op dit akkoord. Is sprake van een passend vervolg op het aflopende akkoord? En waarom zijn de staten hierover niet eerder geïnformeerd?
De algemene reactie is, zo geven de fracties in de tweede termijn van de beraadslaging aan, dat het goed is dat het Green Deal akkoord is gesloten. Met belangstelling wordt uitgezien naar de evaluatie en het nieuwe programma K&E. Voor GL, D66, CDA blijft het allemaal niet erg vernieuwend. GL mist de visie en ambitie van het Rijk. De PvdA noemt het een stap in de goede richting, maar merkt ook op dat Duitsland veel verder is in dit proces. Voor de VVD ligt het anders deze fractie is juist positief over het afgesloten akkoord. Het actieplan K&E van de provincie sluit hier bij aan. De SP is van mening dat de staten wel eerder betrokken hadden kunnen worden bij dit akkoord en vraagt in hoeverre de provincie gehouden is aan dit akkoord. De PVV informeert naar de genoemde investering in windenergie. De CU ziet weinig terug van besparing van energie daarnaast wil deze fractie weten in hoeverre sprake is van een overlap met de Drentse energie organisatie (DEO).

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
*Gedeputeerde Klip* schetst de achtergrond van het gesloten akkoord. De staten zijn gelijk met de andere betrokken geïnformeerd. Ook de Tweede Kamer was niet eerder op de hoogte. Mevrouw Klip noemt voorbeelden die zonder deze Green Deal nooit tot stand waren gekomen, zoals de Energy Academy/Energy College en het project Avebe Potato Power. Zoals eerder is toegezegd zal eind 2011, begin 2012 het nieuwe programma K&E alsmede een evaluatie van het huidige programma aan de commissie worden aangeboden. In het programma wordt aangesloten op de 5 focuspunten in Noord-Nederland. Energiebesparing wordt meer en meer onderdeel van het reguliere beleid. Er was een mogelijkheid om het akkoord niet te tekenen, maar dat is niet overwogen. Dat zou ook niet verstandig zijn geweest omdat het Noorden zich wil laten zien als de Noorderlijke energy valley. Tot slot geeft zij aan dat deze Green Deal kan worden gezien als een aanvulling op de DEO. Deze laatste zal begin december formeel worden opgericht.

Gedeputeerde staten zeggen het volgende toe:
*Gedeputeerde Klip* zegt toe om nog voor 2012 in overleg te gaan met de woordvoerders K&E over het nieuwe K&E programma waarbij ook DEO aan de orde zal komen.

De voorzitter sluit de beraadslaging.

**5d. Brief van Gedeputeerde Staten zijnde een afschrift van de brief aan de minister van EL&I van 15 juli 2011 over MER windpark De Drentse Monden** ***(geagendeerd op verzoek van de PVV)***

Samenvattende reactie van de fracties
De PVV vindt dat windenergie sympathiek lijkt maar dat het inmiddels ‘big business’ is geworden. De nadelen zijn er vele o.a. slagschaduw en dode vogels. Maar ook om de terugloop van de bevolking in het Mondengebied tegen te gaan zijn de windmolens een slecht idee. Bovendien moet wanneer er geen windenergie is, teruggevallen worden op conventionele brandstoffen. Er zijn voldoende alternatieven. Daarnaast moet rekening gehouden worden met het ontbreken van draagkracht in de omgeving.
De overige fracties zijn van mening dat windenergie een belangrijk onderwerp is, maar niet nu besproken dient te worden maar op het moment de gebiedsvisie aan de staten wordt voorgelegd.
VVD, CU en het CDA geven aan dat in de vorig jaar vastgestelde Omgevingsvisie zoekgebieden voor windenergie zijn afgesproken, een weloverwogen besluit na een uitvoerige discussie. Het gaat niet op

om die gebieden nu weer ter discussie te stellen. De SP wijst er op dat ook in de vorige commissie-vergadering, bij de Rondvraag, dit onderwerp aan de orde is geweest. De conclusie was dat de mogelijkheden van de provincie om het windpark in de voorgestelde omvang tegen te houden, gering zijn. De bevoegdheid ligt bij het Rijk.
De CU merkt op dat het draagvlak in het betreffende gebied zeker aanwezig is en dat in het gebied aan wind geen gebrek is, het waait namelijk altijd in de Drentse Monden. De CU informeert naar de vergoeding die de ondernemers krijgen voor het plaatsen van de molens, die zou sterk verschillen.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
*Gedeputeerde Munniksma:* De gebiedsvisie zal in het voorjaar van 2012 verschijnen als ook de MER procedure en de weging in het kader van de inpassingprocedure bij het Rijk gereed zijn. Deze afspraak is met het Rijk gemaakt. De laatste gegevens zullen op hoofdlijnen, in de gebiedsvisie worden verwerkt. De gebiedsvisie zal over meer dan alleen windenergie gaan.
GS hebben bedenkingen ingediend bij het Rijk, omdat het plan in de Drentse Monden naar schaal en maat te groot is voor dat gebied.
GS kiezen voor windenergie niet alleen omdat het Rijk dit noemt, maar ook omdat Drenthe een bijdrage wil leveren aan het energieverbruik; groene energie moet in Drenthe een plaats krijgen. Aan draagvlak wordt gewerkt. Hij is een voorstander van het geconcentreerd plaatsen van windmolen zodat ook de openheid van het landschap – op andere plaatsen – in stand blijft. De vergoeding die maatschappijen aan eigenaren van grond betalen waar een molen staat, gaat buiten de provincie om.

De voorzitter sluit de beraadslaging met de conclusie dat dit onderwerp volop aan de orde zal komen met de bespreking van de gebiedsvisie in het voorjaar van 2012.

**6. Mededelingen**
Er zijn geen mededelingen

**7. Sluiting**
De vergadering wordt gesloten om 12:00 uur.
De volgende vergadering zal plaatsvinden op woensdag 30 november 2011.

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 30 november 2011,

, voorzitter

, statenadviseur

| Toezeggingenlijst Statencommissie Omgevingsbeleid, stand van zaken 26 oktober 2011 | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | | |
| **Naam** | **Omschrijving** | **Startdatum** | **Einddatum** | **Stand van Zaken** |
| | | | | |
| **Korte termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Uitwerkingsstrategie EHS, inclusief prioriteringsoverzicht naar PS | Gedeputeerde Munniksma zegt toe dat rond het zomerreces 2010 een uitwerkingsstrategie EHS, inclusief prioriteringsoverzicht naar PS zal worden gezonden. | 16-06-2010 | 13-10-2010 | OGB 11.05.2011: Tot het zomerreces weinig nieuwe informatie. Het min. van EL&I, IPO verrichten onderzoek. Het onderwerp is gerelateerd aan het Bestuursakkoord. Dit onderwerp komt vóór zomerreces aan de orde.<br>OGB 21.09.2011: Bestuursakkoord, onderdeel Natuur cs zal voor 24.12.2011 worden geagendeerd bij de commissie. |
| 2. Evt. bijstellen begrenzing Drentse Aa gebied | Gedeputeerde Munniksma zegt toe de begrenzing van het Drentse Aa gebied te willen bijstellen als dit de ontwikkeling van de in dit Nationaal Landschap liggende dorpen zou belemmeren. | 09-02-2011 | 04-05-2011 | OGB 11.05.2011: De toezegging hangt nauw samen met de AmvB van het Rijk (O.a.begrenz. Nat. Parken). Het is nog onduidelijk of die AmvB er gaat komen. Dit wordt voorlopig afgewacht.<br>OGB 22.06.2011: N.a.w. komt er geen AmvB. Def. antwoord kan pas worden gegeven ná Parlementaire behandeling ná het zomerreces. |
| 3. Criteria regionale gebiedsagenda's | Gedeputeerde Munniksma zegt toe in het kader van de uitwerking van de omgevingsvisie met criteria te komen voor de regionale gebiedsagenda's. | 11-05-2011 | 11-08-2011 | |
| 4. Presentatie soundscape onderzoek TT circuit en omgeving | Gedeputeerde Klip zegt toe een presentatie te willen verzorgen zodra het soundscape onderzoek mbt. het TT circuit en omgeving, gereed is (CU). | 22-06-2011 | 22-09-2011 | OGB 21.09.2011: Samenvoegen met LT toezegging nr. 5.<br>OGB: 26.10.2011: Presentatie zal i.s.m. de gemeente Assen plaatsvinden. |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 5. Begroting OV-bureau | Gedeputeerde Brink zegt toe direct ná de zomer van 2011 aan de commissie voorstellen te presenteren over een sluitende OV begroting, indien noodzakelijk met vervoerskundige maatregelen. | 22-06-2011 | 22-09-2011 | Afgehandeld met brief van 6 september 2011. |
| 6. Vergistingsinstallatie Witteveen | Gedeputeerde Klip zegt toe de commissie te informeren over de resultaten van de vergistingsinstallatie in Witteveen (uit Actieplan 2011 K&E ) (SP) | 21-09-2011 | 21-12-2011 | Afgehandeld bij e-mail van 21.11.2011 |
| 7.Financiële situatie OV-bureau | Gedeputeerde Brink zegt toe de commissie te informeren zodra vanuit het DB van het OV-bureau bekend is over de financiële situatie van het OV-bureau | 26.10.2011 | 26.01.2012 | |
| 8. Woningmarkt Drenthe | Gedeputeerde Munniksma zegt toe de commissie te voorzien van informatie over de woningmarkt die tijdens de bijeenkomsten in Fluitenberg d.d. 13 oktober 2011 is verspreid aangevuld met een notitie over de provinciale mogelijkheden i.h.k.v. woningmarktbeleid. | 26.10.2011 | 26.01.2012 | |
| 9.(nieuwe) Programma Klimaat en Energie | Gedeputeerde Klip zegt toe vóór 2012 in overleg te gaan met de woordvoeders K&E over het nieuwe programma K&E waarbij ook de Drentse Energie Organisatie (DEO) gespreksonderwerp zal zijn. | 26.10.2011 | 26.01.2012 | |

| **Lange termijn Toezeggingen** | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 1. Bedrijventerreinen in de Regio Assen-Groningen | Gedeputeerde Haarsma zegt toe Provinciale staten te betrekken bij de voortgang van de bedrijventerreinen in de Regio Assen-Groningen.<br><br>(overgenomen door gedeputeerde Munniksma) | 25-11-2009 | Eind 2011 | OGB 09.02.2011: Gedeputeerde Haarsma zegt toe dat de commissie hier z.s.m. een brief over ontvangt.<br>OGB: 21.09 2011: het traject loopt binnen de Regiovisie. N.a.w. niet meer in 2011 afgerond. |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 2. Nadelige gevolgen aanbesteding OV | Gedeputeerde Swierstra: zegt toe samen met de partners van het OV Groningen-Assen de nadelige gevolgen van aanbesteding op- en aan te pakken en hiermee naar de commissie te komen, voor de volgende concessieverlening.<br><br>(overgenomen door gedeputeerde Brink) | 12-01-2011 | 14-12-2011 | OGB 09.02.2011: Gedeputeerde Swierstra deelt mee dat eind 2011 hierover nadere mededelingen volgen.<br>OGB 21.09.2011: In de provincie Groningen loopt eveneens een discussie over concessieverlening. Zodra die is afgerond kan dit onderwerp ook hier op de agenda worden geplaatst. |
| 3. Informatie over projecten die onder de Tennet gelden (kunnen) vallen | Gedeputeerde MUNNIKSMA zegt toe de informatie over projecten die onder de Tennet gelden (kunnen) vallen aan de commissie beschikbaar te stellen ná het zomerreces 2009. | | 15-12-2011 | OGB 09.02.2011: De procedure loopt t/m 2011, het eindverhaal wordt dit jaar verwacht. |
| 4. Informatie verstrekking aan de commissie over TT circuit en bijbehorende convenant | Gedeputeerde Klip zegt toe om de commissie regelmatig te informeren over de ontwikkelingen rondom de toekomstvisie van het TT circuit en het bijbehorende convenant. | 22-06-2011 | 15-12-2011 | OGB 21.09.2011: Voorstel om in november 2011 het meerjarenprogramma incl. het soundscape onderzoek (toezegging korte termijn nr.3) te presenteren aan de cie. OGB en de gemeenteraad van Assen.<br><br>Zie korte termijn nr.4 |

| **Moties** |
|---|

provincie Drenthe

# *Staten*stuk 2011-470

## Jaarstukken 2010

Voorgestelde behandeling:
- Statencommissie Omgevingsbeleid op 27 april 2011
- Statencommissie Cultuur en Economie op 11 mei 2011
- Statencommissie Bestuur en Financiën op 18 mei 2011

- provinciale staten op 23 mei 2011
- fatale beslisdatum: 23 mei 2011

Behandeld door de heer G.C. van Geffen, telefoonnummer (0592) 36 55 80, e-mail g.geffen@drenthe.nl
Portefeuillehouder: mevrouw J.G. Vlietstra

## Inleiding

Hierbij bieden wij u de jaarstukken over het dienstjaar 2010 aan. Deze jaarstukken hebben vrijwel dezelfde opzet als vorig jaar. De programma's zijn volgens ons collegeprogramma en de Begroting 2010 samengesteld. De opzet is conform de voorschriften van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV). De jaarstukken zijn onderverdeeld in het jaarverslag en de jaarrekening. Het jaarverslag bestaat uit de programmaverantwoording als tegenhanger van de beleidsbegroting en de in het BBV voorgeschreven paragrafen. De jaarrekening bestaat uit de programmarekening en een korte toelichting daarop en de balans met toelichting. Ook de goedkeurende controleverklaring van de accountant is opgenomen.

De productenrealisatie, die deel uitmaakt van de planning- en controlcyclus van gedeputeerde staten, waarbij de afdelingen en teams verantwoording afleggen aan gedeputeerde staten, wordt niet ter informatie bij de jaarstukken aan uw staten meegezonden.

Het BBV schrijft voor dat alleen begrote mutaties met reserves direct verwerkt worden in het rekeningresultaat. Afwijkingen met betrekking tot reserves ten opzichte van de begroting dienen door uw staten expliciet te worden goedgekeurd bij de vaststelling van de bestemming van het rekeningsaldo. Daarom is net als vorig jaar in de programmaverantwoording per programma opgenomen van welke bedragen wordt voorgesteld deze vanuit het rekeningresultaat aan de achterliggende reserves toe te voegen. Hierdoor is beter inzichtelijk gemaakt welke gelden binnen de programma's met reserves worden verrekend en welke bedragen tot de voor- en nadelen van het rekeningsaldo behoren.

Het vrij besteedbare resultaat 2010 bedraagt € 887.000,--. Dit is het resultaat na verwerking van mutaties aan reserves. Voorgesteld wordt dit bedrag toe te voegen aan de Reserve voor algemene doeleinden. Een nadere detailspecificatie van de verschillen tussen begrote en gerealiseerde saldi groter dan € 50.000,-- is te vinden in paragraaf II.2.

De begroting 2010 is sluitend gemaakt met een onttrekking aan de algemene reserve voor een bedrag van € 12.614.000,--. Door de toevoeging van het rekeningresultaat van € 887.000,-- wordt er in 2010 per saldo € 11.727.000,-- aan de algemene reserve onttrokken.
In de tweede bestuursrapportage 2009 is vanuit de onderuitputting € 11.848.000,-- toegevoegd aan de algemene reserve om het tekort in de begroting 2010 te kunnen opvangen. Daarnaast is in het voorjaar van 2010 besloten voor 2010 een bezuiniging door te voeren van € 7.770.000,--.
Omdat in 2009 is geanticipeerd op het verwachte tekort in 2010 hoeft nu geen extra beroep gedaan te worden op de algemene reserve.

Het rekeningsresultaat van de provincie is het verschil tussen de bedragen in de begroting (na wijziging) en de realisatie. Het rekeningsaldo 2010, (vóór verwerking van niet-begrote mutaties in reserves) is uitgekomen op € 12.801.000,--. De verklaring van dit bedrag is te vinden in de meerjarige investeringsprogramma's als het Regio Specifiek Pakket (RSP), provinciaal Meerjaren Programma Landelijk Gebied (pMJP), belevingskanaal Erica – Ter Apel en het programma Kennis Werkt. Er wordt in deze programma's gestuurd op meerjarige doelen. Vooral de toevoeging van € 9.682.000,-- aan het investeringsbudget landelijk gebied (pMJP) zou tot verkeerde conclusies kunnen leiden. Als gevolg van het regeerakkoord staan alle seinen op rood en is eind 2010 stevig op de rem getrapt, met als gevolg dat niet alle begrote middelen zijn besteed. Omdat deze middelen wél zijn verplicht wordt € 9.682.000,-- aan de Reserve provinciaal aandeel ILG toegevoegd.
Dit geldt ook voor de overige dotaties aan reserves. De stand van zaken wordt in de desbetreffende programmaonderdelen toegelicht.

Het totale bedrag van niet-begrote mutaties met reserves bedraagt € 9.445.000,--. Dit bedrag kan als volgt worden gespecificeerd.

| mutaties reserves | | |
|---|---|---|
| Bijdrage aan reserve vaarweg Meppel de Punt | N | -545.990 |
| Bijdrage aan RSP reserve | V | 840.779 |
| | | 0 |
| Bijdrage van reserve versterking economisch structuur | N | -1.850.836 |
| Bijdrage van reserve provinciaal aandeel ILG | N | -9.682.291 |
| Bijdrage van Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | V | 527.369 |
| Bijdrage van reserve grondwaterheffing | V | 139.467 |
| Bijdrage van reserve monitoring voormalige stortplaatsen | V | 335 |
| Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | V | 1.125.846 |
| | | -9.445.321 |

Wij stellen u voor bovenstaande niet-begrote mutaties op reserves te effectueren. Na verrekening van de niet-begrote mutaties met reserves bedraagt het rekeningsresultaat € 3.356.000,--.

Wij willen voor de uitvoering van projecten een bedrag van € 1.393.587,-- overhevelen van 2010 naar 2011. Dit bedrag kan als volgt worden gespecificeerd.

| Omschrijving | |
|---|---|
| Cofinanciering Pieken in de Delta projecten 'Smart Dairy Farming (SDF)' | 298.427 |
| Voortzetting Ontwikkelingsbureau Veenhuizen | 75.000 |
| Stimuleringsmaatregelen Drentse woningmarkt | 1.020.160 |
| Totaal | **1.393.587** |

De overhevelingsvoorstellen worden toegelicht in het jaarverslag in de desbetreffende programma's.

Daarnaast stellen we voor van het rekeningsaldo een bedrag € 1.075.000,-- te bestemmen voor de volgende twee zaken: de uitvoering van Motie 2010-28 (Sociale economische vitalisering van het platteland en Versterking Landelijk Gebied) en ontvangen rijksmiddelen voor regionale uitvoeringsorganisatie (RUD).

- Conform uitvoering Motie 2010-28 Sociale economische vitalisering van het platteland en Versterking Landelijk Gebied, stellen wij voor de bezuinigingen op de middelen voor sociaal-economische vitalisering en recreatie van het pMJP en impulsgelden Vitaal Platteland voor in totaal € 325.000,-- terug te draaien en dit te dekken door dit bedrag toe te voegen aan de Reserve provinciaal aandeel ILG.
- Zoals aangegeven in de 2e bestuursrapportage is door het rijk een bedrag van € 750.000,-- aan het provinciefonds toegevoegd als compensatie voor de uitvoeringskosten van de Wabo. Deze gelden zijn nodig in 2011 (€ 200.000,--) en 2012 (€ 550.000,--) voor het kunnen oprichten van een regionale uitvoeringsorganisatie (RUD). Wij stellen voor deze bedragen beschikbaar te stellen voor de desbetreffende jaren.

Het vrij besteedbare resultaat 2010 bedraagt na bovenstaande voorstellen € 887.000,--. Dit voordeel is het resultaat van vele verschillende voor- en nadelen. Net als vorig jaar is getracht eenvoudig en duidelijk aan te geven wat de oorzaken van de grotere onder- en overschrijdingen zijn. Dit alles conform motie 14 in de vergadering van provinciale staten van 25/26 juni 2008 en de uitwerking daarvan. Deze motie gaat in op de vraag hoe de verantwoording van onderbesteding (het verschil in begroot resultaat en werkelijk resultaat vóór mutaties in de reserves) en de verantwoording van de doelrealisatie toegelicht moet worden. Beschreven moet worden waardoor de onderbesteding is veroorzaakt, in welke mate de provincie onderbesteding heeft kunnen beïnvloeden en in welke mate de doelen ge-

haald zijn. Getracht is duidelijk aan te geven wat de oorzaak van onder- en overschrijding is, of dit een interne of externe oorzaak heeft en of het beïnvloedbaar was. Daarnaast is aangegeven of, ondanks de eventuele financiële afwijking, de doelen zijn behaald. Deze zaken zijn tekstueel opgenomen bij de financiële analyses bij de onderdelen financiële analyses prioriteiten en aan het eind van elke programma bij het onderdeel “Wat heeft het gekost?”. In een totaaltabel, die in de Jaarstukken 2010 op bladzijde 7 is opgenomen is dit weergeven. Een nadere financiële specificatie van de verschillen is te vinden in paragraaf II.2. Toelichting op de programmarekening.

Wij stellen u voor het restant ad € 887.000,-- toe te voegen aan de Reserve voor algemene doeleinden. Dit vrij besteedbaar bedrag zal verwerkt worden in de voorjaarsnota.

De jaarrekening is voorzien van een controleverklaring van PricewaterhouseCoopers Accountants met daarin een goedkeurend oordeel over de getrouwheid en een goedkeurend oordeel over de rechtmatigheid. Het accountantsverslag over 2010 is u rechtstreeks door de accountant toegezonden. Wij ontvingen hiervan een afschrift. In dit statenstuk geven wij een korte toelichting op het verslag van bevindingen.

## Advies

1. De jaarstukken 2010 vaststellen en hiermee de aangegeven overschrijdingen van de begroting te autoriseren.
2. Kennisnemen van het resultaat van € 12.801.077,-- over 2010 (voor verwerking van niet-begrote mutaties in reserves).
3. Instemmen met de afzonderlijke toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves die afwijken van de begroting voor een totaal bedrag van € 9.445.321,--.
4. Een bedrag van € 1.393.587,-- storten in de saldireserve ten behoeve van de overheveling budgetten van 2010 naar 2011.
5. Instemmen met de bestemming van het rekeningresultaat voor een bedrag van € 1.075.000,-- ten behoeve van de uitvoering van Motie 2010-28 Sociale economische vitalisering van het platteland en Versterking Landelijk Gebied en de ontvangen rijksmiddelen voor regionale uitvoeringsorganisatie.
6. Een bedrag van € 887.169,-- toevoegen aan de Reserve voor algemene doeleinden. Dit vrij besteedbaar bedrag verwerken in de Voorjaarsnota.
7. Kennisnemen van de reactie op het accountantsverslag van de accountant.

## Beoogd effect

*Verantwoording van ons college aan uw staten zoals voorgeschreven in de Provinciewet en uitgewerkt in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV).*

## Argumenten

*Het vaststellen van de jaarstukken is een vast onderdeel van de jaarcyclus en is voorgeschreven in de Provinciewet. De jaarstukken voldoen aan de voorschriften voor de opzet en de inrichting van de jaarstukken voor gemeenten en provincies. Deze voorschriften zijn opgenomen in het BBV.*

## Uitvoering

**Tijdsplanning**
Inzending door ons college van de jaarstukken aan het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties moet binnen de uiterlijke de wettelijke termijn van 15 juli 2011.

**Financiën**

| | | |
|---|---|---|
| Totale kosten | € | 10.000,-- |
| Bijdragen van derden | € | -,-- |
| Lasten voor de provincie | € | 10.000,-- |

**Europese context**
Niet van toepassing.

**Monitoring en evaluatie**
Niet van toepassing.

**Extern betrokkenen**
PricewaterhouseCoopers Accountants NV en het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

**Communicatie**
Niet van toepassing.

**Bijlagen**
1. Jaarstukken 2010

**Ter inzage in de leeskamer**
1. Productenrealisatie 2010

Assen, 6 april 2011
Kenmerk: 14/5.1/2011002931

Gedeputeerde staten van Drenthe,

J. Tichelaar, voorzitter
mevrouw drs. J.M. Imhof, secretaris

jk/coll.

**Reactie op het accountantsverslag**

De accountant PricewaterhouseCoopers Accountants heeft op 22 maart 2011 een accountantsverslag voor de provinciale staten van de provincie Drenthe 2010 uitgebracht over de uitkomsten van de controle op de jaarrekening 2010. De accountant heeft controles uitgevoerd om zowel de getrouwheid alsook de rechtmatigheid te kunnen beoordelen conform artikel 217 van de provinciewet.

Bij de jaarrekening 2010 is goedkeurende controle verklaring door de accountant afgegeven met daarin een goedkeurend oordeel over de getrouwheid en een goedkeurend oordeel over de rechtmatigheid. De accountant maakt in het verslag een beperkt aantal opmerkingen die uw staten kunnen helpen hun controlerende taak uit te voeren. Wij willen kort op met name de negen belangrijkste boodschappen van de accountant, vooruitlopend op de bespreking met u, een reactie geven.

In paragraaf 1 geeft de accountant de 9 belangrijkste boodschappen aan.

Bij punt 1 geeft de accountant aan dat zij een goedkeurende controleverklaring bij de jaarrekening 2010 hebben afgegeven. De inrichting van de jaarrekening is zodanig opgesteld dat er een getrouw beeld te geven is en dat organisatie breed rechtmatigheid wordt gewerkt. Wij zijn verheugd dat er wederom een goedkeurende verklaring is afgegeven. Mede hierdoor blijft de provincie Drenthe onder repressief toezicht.

Bij punt 2 kwalificeert de accountant de interne beheersing als goed (in 2009 gaf de accountant de kwalificatie voldoende) en dat hierdoor een betrouwbare jaarrekening kon worden opgesteld. Wij schenken continue aandacht aan de interne beheersing van de organisatie om te zorgen dat betrouwbaarheid gewaarborgd blijft en passen dan ook indien nodig processen en procedures aan om de interne beheersing up-to-date te houden en verder te verbeteren. De door de accountant geconstateerde aandachtspunten nemen wij ter harte en wij passen onze werkwijze hierop aan.

Bij punt 3 geeft de accountant aan dat de structurele borging van rechtmatigheid in de werkprocessen deels in ingevoerd binnen onder andere het subsidieproces. Uiteraard breiden we dit uit, onder andere door het digitaliseren van processen. Hierdoor verlopen de werkprocessen steeds beter en worden aspecten met betrekking tot rechtmatigheid automatisch in de processen opgenomen. Op deze manier zullen in de toekomst interne controles achteraf minder nodig zijn, kan de interne controle nog efficiënter gedaan worden en kan de aandacht meer gefocust worden op de doelmatigheid.

Bij punt 4 geeft de accountant aan dat sprake is van een geringe rechtmatigheidstekortkoming van € 0,3 miljoen.
Het betreft hier een contract inzake het verzamelen van bermmaaisel en het composteren daarvan. Onze eigen interne auditors hebben deze tekortkoming geconstateerd, die helaas niet meer in 2010 gecorrigeerd kon worden. Het betreft hier een incident. Wij schenken continu aandacht aan de interne beheersing van de organisatie om te zorgen dat betrouwbaarheid gewaarborgd blijft en passen indien nodig processen en procedures aan om de interne beheersing up-to-date te houden en verder te verbeteren.

Bij punt 5 geeft de accountant aan dat de afwijkingen tussen de jaarrekening, begroting en 2$^{e}$ bestuursrapportage groter zijn, afgezien van de niet begrote verkoopopbrengst Essent 2$^{e}$ tranche. Wij zijn van mening dat de afwijkingen beperkt zijn, en zich beperken tot twee onderbestedingen binnen de Versterking Economische Structuur (VES) en Investeringsbudget landelijke Gebied (ILG), Op deze middelen kunnen wij als provincie veel minder sturen dan op de andere budgetten. Wij blijven uiteraard voortdurend een zo goed mogelijke inschatting maken van benodigde budgetten Vandaar

dat we in 2011 een extra bestuursrapportage hebben ingevoerd.

Bij punt 6 geeft de accountant, evenals in voorgaande jaren, aan dat de sturing, verantwoording en beheersing van de ILG budgetten een belangrijk aandachtspunt blijft. Wij onderschrijven deze bevinding en blijven onverminderd aandacht besteden aan dit item. Als provincie hebben wij weinig invloed op de methodiek zoals die door de Dienst landelijk Gebied (DLG) wordt gehanteerd. Voor afstemming over de budgetten is er zeer regelmatig contact met DLG. Onze aandacht blijft uitgaan naar risico's rond de waardering van de gronden die mogelijk nog niet zijn doorgeleverd op het eind van de convenantperiode 2013.

Bij punt 7 geeft de accountant dat geen tekortkomingen zijn geconstateerd. Bij het insturen van de Single information Single audit (SiSa) verantwoording aan het Ministerie van Binnenlandse Zaken verwachten wij dan ook geen problemen.

Bij punt 8 geeft de accountant aan dat uit de controle geen tekortkomingen blijken, maar er wel enige aandachtpunten zijn onder andere met betrekking tot de omvang van verplichtingen en ouderdom hiervan. Het saldo van verplichtingen is toegenomen tot € 66 miljoen. De accountant stelt voor om verplichtingen ouder dan 3 jaar af te boeken. Ook wij constateren deze toename Wij kunnen het ons als betrouwbare overheid echter niet veroorloven eerdere toezeggingen (verplichtingen) af te boeken als er 3 jaren voorbij zijn. Wij boeken verplichtingen alleen af als de overeengekomen prestaties/projecten zijn afgerond en er geld overblijft, , Meestal gaat het om toezeggingen (verplichtingen) die door lange procedures pas na enkele jaren kunnen worden afgewikkeld. We kunnen dan ook niet tot afboeken overgaan, voordat definitieve afrekeningen hebben plaats gevonden. Uiteraard controleren wij wel regelmatig of de opgenomen verplichtingen "hard'' zijn. Er wordt elk jaar van elke afzonderlijke verplichting geïnventariseerd of het juist is dat deze nog openstaat. De accountant heeft bij haar controle geen verplichtingen gevonden die onterecht door ons zijn opgenomen. In de komende periode gaan we hier nog scherper op sturen. Het digitale subsidiesysteem moet dit verder ondersteunen, zodat na het verstrijken van de subsidietermijn de instellingen meteen een herinnering ontvangen. Er kan indien nodig uitstel worden verleend en vastgelegd. Daarna moeten ze meteen worden afgerekend. Als instellingen dit niet tijdig doen dan kunnen direct de juridisch vereiste procedures worden gevolgd voor herinneren, aankondiging ambtshalve vaststelling en definitieve vaststelling. Subsidieverplichtingen zouden dan sneller kunnen worden afgewikkeld.

Wat betreft de lening die aan RTV Drenthe is verstrekt in verband met de huisvesting, is aan te geven dat geheel volgens het aflossingschema de schulden worden afgelost Wij zien dan ook geen aanleiding om de waardering van de lening naar beneden bij te stellen. Als subsidieverstrekker blijven wij de financiële positie van RTV Drenthe nauwlettend volgen.
Zodra over de afwikkeling van de voorziening inzake de deelneming Verkoop Vennootschap nieuws te melden is, zullen wij dat opnemen in de reguliere planning & control cyclus documenten. Overigens zal de afwikkeling neutraal of positief uitvallen, omdat de gehele opbrengst destijds is voorzien en dus niet verder tegen kan vallen.

Bij punt 9 geeft de accountant dat wij adequaat anticiperen op de ontwikkelingen rond de economische crisis en bezuinigingen. Aandachtpunt is informatievoorziening hieromtrent. Wij informeren provinciale staten hierover middels de reguliere planning & control cyclus. Deze cyclus is met ingang van 2011 uitgebreid met een 3$^{e}$ bestuursrapportage.

# *Ontwerp*besluit

2011-470-1

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 6 april 2011, kenmerk 14/5.1/2011002931;

BESLUITEN:

I. de jaarstukken 2010 vast te stellen en hiermee de aangegeven overschrijdingen van de begroting te autoriseren;

II. kennis te nemen van het resultaat van € 12.801.077,-- over 2010 (voor verwerking van niet-begrote mutaties in reserves);

III. in te stemmen met de afzonderlijke toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves die afwijken van de begroting voor een totaal bedrag van € 9.445.321,--;

IV. een bedrag van € 1.393.587,-- te storten in de saldireserve ten behoeve van de overheveling budgetten van 2010 naar 2011;

V. in te stemmen met de bestemming van het rekeningresultaat voor een bedrag van € 1.075.000,--. ten behoeve van de uitvoering van Motie 2010-28 Sociale economische vitalisering van het platteland en Versterking Landelijk Gebied en de ontvangen rijksmiddelen voor regionale uitvoeringsorganisatie;

VI. een bedrag van € 887.169,-- toe te voegen aan de Reserve voor algemene doeleinden. Dit vrij besteedbaar bedrag verwerken in de Voorjaarsnota;

VII. kennis te nemen van de reactie op het accountantsverslag van de accountant.

Assen, 23 mei 2011

Provinciale staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

jk/coll.

provincie Drenthe

# Jaarstukken
# 2010

## Kiezen voor de kracht van Drenthe

# Jaarstukken
## 2010

*Gedeputeerde staten van Drenthe*
*April 2011*

**Colofon**
Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

M011021605

# Inhoud


| | | |
|---|---|---|
| | Voorwoord | 5 |
| | Inleiding | 6 |
| | Kerngegevens | 10 |
| | Rapportage Drentse versnellingsagenda | 11 |
| **I** | **Jaarverslag** | |
| | Programma 1 De provincie doét er toe! | 17 |
| | Programma 2 Samenleving met samenhang | 35 |
| | Programma 3 Ruimte en bereikbaarheid | 62 |
| | Programma 4 Kennis wérkt | 94 |
| | Programma 5 Leefomgeving | 112 |
| | Programma 6 Middelen | 160 |
| **I.2** | **Paragrafen** | |
| I.2.1 | Lokale heffingen | 175 |
| 1.2.2 | Weerstandsvermogen | 178 |
| I.2.3 | Onderhoud kapitaalgoederen | 196 |
| I.2.4 | Financiering | 201 |
| I.2.5 | Bedrijfsvoering | 206 |
| I.2.6 | Verbonden partijen | 217 |
| I.2.7 | Grondbeleid | 227 |
| **II** | **Jaarrekening** | |
| II.1 | Programmarekening 2010 | 231 |
| II.2 | Toelichting op de saldi van de Programmarekening 2010 | 232 |
| II.3 | Balans per 31 december 2010 | 239 |
| II.4 | Waarderings- en resultaatbepalingsgrondslagen | 240 |
| II.5 | Toelichting op de balans per 31 december 2010 | 242 |
| II.6 | Incidentele baten en lasten | 250 |
| **III** | **Overige gegevens** | |
| III.1 | Investeringen | 257 |
| III.2 | Stand en verloop van reserve en voorzieningen | 267 |
| III.3 | Overzicht personeelssterkte (fte) | 296 |
| III.4 | Arbeidskostengerelateerde verplichtingen | 297 |
| III.5 | Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancieerde topinkomens | 298 |
| III.6 | Rapportage Verordening Dwangsom | 299 |
| III.7 | Rapportage single information single audit (Sisa) | 303 |
| III.8 | Portefeuilleverdeling GS-leden | 305 |
| III.9 | Zetelverdeling | 306 |
| III.10 | Afkortingenwijzer | 307 |
| III.11 | Controleverklaring accountant | 312 |
| III.12 | Bestemming van het resultaat | 314 |

# Voorwoord

Voor u liggen de Jaarstukken 2010. In deze jaarstukken treft u een verslag aan van de realisatie van ons collegeprogramma "Kiezen voor de kracht van Drenthe" over het jaar 2010. Wij doen met name verslag van de aanpak van onze ambities in de zin van plannen, programmeren en "in de markt zetten" van Drentse initiatieven, in nauwe samenwerking met onze maatschappelijke partners. De bestuursperiode 2007-2011 loopt ten einde. De afgelopen vier jaar hebben we samen hard gewerkt aan de toekomst van Drenthe en na bijna vier jaar dat dit collegeprogramma is ingezet doen wij in deze Jaarstukken verslag van de resultaten over 2010. In deze Jaarstukken geven wij aan van de belangrijkste resultaten voor dit jaar zijn geweest en laten we zien dat er een gezonde basis is gelegd voor de komende bestuursperiode.

De Jaarstukken 2010 sluiten aan bij de opzet van de Begroting 2010. U vindt dan ook in de Jaarstukken 2010 de programma's terug die wij hebben gekozen op basis van ons collegeprogramma "Kiezen voor de kracht van Drenthe". Net als in de begroting en voorjaarsnota's wordt ook in de Jaarstukken 2010 een onderscheid gemaakt tussen onze prioriteiten en de "lopende zaken".

De Jaarstukken 2010 laten na bestemming van het resultaat een positief rekeningresultaat zien ten opzichte van de begrote baten en lasten en reservemutaties. Bij de begroting werd nog uitgegaan van de nadeel van € 12.614.000,-- door de Reserve voor algemene doeleinden hiervoor aan te spreken. Uiteindelijk kan bij het bestemmen van het resultaat 2010 dit nadeel bijgesteld worden op € 11.727.000,--.
De financiële verantwoording vindt u in de programmaverantwoording per prioriteit en product en tevens in de jaarrekening, het tweede onderdeel van de jaarstukken. Bij het onderdeel bestemming van het resultaat vindt u een beknopt overzicht van de financiële afwijkingen die hebben geresulteerd in het rekeningssaldo. Wij gaan ook kort in op de vraag, of de hieraan gerelateerde doelen wel of niet zijn behaald.

Wij vertrouwen erop dat wij u met de Jaarstukken 2010 op een goede wijze inzicht hebben geboden in de resultaten van onze inzet voor de kracht van Drenthe.

Assen, 5 april 2011

*College van gedeputeerde staten van Drenthe*

# Inleiding

De Jaarstukken 2010 bestaan uit het jaarverslag (programmaverantwoording en paragrafen) en de (jaarrekening (programmarekening en balans). Voor de indeling is de opzet van de Begroting 2010 gevolgd.

Het vrij besteedbare resultaat 2010 bedraagt € 887.000,--. Dit is het resultaat na verwerking van mutaties aan reserves. Voorgesteld wordt dit bedrag toe te voegen aan de Reserve voor algemene doeleinden. Een nadere specificatie van de verschillen tussen begrote en gerealiseerde saldi groter dan € 50.000,-- is te vinden in paragraaf II.2.
Om de begroting 2010 sluitend te maken was een onttrekking uit de reserve voor algemene doeleinden geraamd van € 12.614.000,--. Door de toevoeging van het rekeningresultaat van € 887.000,-- wordt er per saldo € 11.727.000,-- aan de algemene reserve onttrokken.
In de tweede bestuursrapportage 2009 is, vooruit lopend op het verwachte tekort in 2010, al € 1.848.000,-- toegevoegd aan de algemene reserve Daarnaast is in het voorjaar van 2010 besloten voor 2010 een bezuiniging door te voeren van € 7.770.000,--
Door deze maatregelen hoeft nu geen extra beroep gedaan te worden op de algemene reserve.

Het rekeningsaldo 2010, vóór verwerking van niet-begrote mutaties in reserves, bedraagt € 12.801.000,-- positief. In de volgende tabel wordt dit bedrag per programma uitgesplitst.
De verklaring van dit bedrag is met name te vinden in de meerjarige investeringsprogramma's als het Regio Specifiek Pakket (RSP), provinciaal Meerjaren Programma Landelijk Gebied (pMJP), belevingskanaal Eric-Ter Apel en Kennis Werkt.
Er wordt in deze programma's gestuurd op meerjarige doelen. Vooral de toevoeging van € 9.682.000,-- voor het investeringsbudget landelijk gebied (pMJP) zou tot verkeerde conclusies kunnen leiden. Als gevolg van het Regeerakkoord staan alle seinen op rood. Er is eind 2010 stevig op de rem getrapt, met als gevolg dat niet alle begrote middelen zijn besteed. Omdat deze middelen wél zijn verplicht wordt € 9.682.000,-- aan de Reserve provinciaal aandeel ILG toegevoegd.
Dit geldt ook voor de overige dotaties aan reserves (zie bladzijde 317 voor de specificatie). De stand van zaken wordt in de desbetreffende programma's toegelicht.

In de programmaverantwoording is per programma opgenomen welke bedragen worden toegevoegd aan de achterliggende reserves. Hierdoor is beter inzichtelijk gemaakt welke bedragen binnen de programma's met reserves worden verrekend en welke bedragen tot de voor- en nadelen van het rekeningsaldo behoren.

De jaarstukken zijn onderverdeeld in het jaarverslag en de jaarrekening. Beide documenten geven provinciale staten de mogelijkheden om invulling te geven aan hun controlerende rol. Gedeputeerde staten leggen door middel van de Jaarstukken 2010 verantwoording af over de Begroting 2010.

Het jaarverslag bestaat uit:
- de programmaverantwoording
- de paragrafen zoals voorgeschreven volgens het Besluit begroting en verantwoording

De jaarrekening bestaat uit:
- de programmarekening en de toelichting
- de balans en de toelichting

Verder worden nog de 'overige gegevens' verstrekt, waaronder de goedkeurende controleverklaring van de accountant.

Hierna beschrijven wij kort de onderdelen van de Jaarstukken 2010.

**De programmaverantwoording**

De programmaverantwoording is opgebouwd uit de programma's en de programma's zijn onderverdeeld in producten. In de programmaverantwoording wordt per programma/product ingegaan op de realisatie van doelen die in de Begroting van 2010 zijn opgenomen. In het blauw zijn de zaken vanuit de begroting opgenomen, dit onder het kopje: Wat waren onze doelen en wat hebben wij gerealiseerd? Daarnaast wordt, indien van toepassing, ingegaan op ontwikkelingen en prioriteiten met betrekking tot de producten. Onder het kopje: Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij eraan doen? is de tekst overgenomen van de Begroting 2010 en vervolgens is aangegeven hoe er is gewerkt aan de prioriteiten van 2010 en wat de status van de betreffende prioriteit is. Tevens is een apart financieel overzicht van de prioriteiten opgenomen en zijn afwijkingen groter dan € 50.000,-- per prioriteit toegelicht.
Ten slotte wordt aan het eind van elk programma aangegeven wat het gekost heeft en wordt op grotere verschillen een toelichting gegeven. Dit alles conform motie 14 in de vergadering van provinciale staten van 25/26 juni 2008 en de uitwerking daarvan. Deze motie gaat in op de vraag hoe de verantwoording van onderbesteding (het verschil in begroot resultaat en werkelijk resultaat vóór mutaties in de reserves) en de verantwoording van de doelrealisatie toegelicht moet worden. Beschreven moet worden waardoor de onderbesteding is veroorzaakt, in welke mate de provincie onderbesteding heeft kunnen beïnvloeden en in welke mate doelen gehaald zijn. Het gaat dus niet alleen om de omvang van de onderbesteding. Voor de volledigheid geven we niet alleen bij onderbestedingen een toelichting, maar ook bij overschrijdingen.
Getracht is duidelijk aan te geven wat de oorzaak van onder- en overschrijding is, of dit een interne of externe oorzaak heeft en of het beïnvloedbaar was. Daarnaast is aangegeven of, ondanks de eventuele financiële afwijking, de doelen zijn behaald. Hierna staan de afwijkingen conform motie 14 in tabelvorm, waarbij aangegeven is waar de tekstuele toelichting opgenomen is.

**Resultaat toelicht volgens motie 14**

| Omschrijving | Saldo programma | toelichting nodig? | Bedrag | voordeel / nadeel | Resultaat behaald (ja/nee) | Oorzaak overwegend (intern/extern | hoogte bedrag beinvloedbaar (ja/nee) | tekstuele toelichting bij: |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De provincie doét er toe! | **254.702** | nee | | | | | | |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 254.702 | V | | | | |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | **773.445** | ja | | | | | | |
| P2.05 Kansen voor "7 tot 7" diensten- en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten | | | 77.376 | V | ja | extern | ja | prioriteit blz. 55 |
| Kapitaallasten m.b.t. Drents Museum | | | 484.744 | V | ja | intern | ja | programma blz. 60 |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 211.325 | V | | | | |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | **-222.790** | nee | | | | | | |
| P3.14 Regio Specifiek Pakket (RSP) | | | -3.496.401 | N | ja | intern | nee | prioriteit blz. 84 |
| Bijdrage inzake RSP projecten | | | 2.655.622 | V | ja | intern | nee | programma blz. 92 |
| Onderhoud en verbeteringswerken N34 | | | -1.125.846 | N | ja | extern | ja | programma blz. 89 |
| Onderhoud 406 km weg (totaal) beheren, plus 16 km parallelweg, 261 km fietspad en 28 fauna | | | -1.186.504 | N | ja | extern | nee | programma blz. 90 |
| Kosten vaarwegverbinding Erica - Ter Apel | | | -527.369 | N | ja | extern | nee | programma blz. 91 |
| Vaarweg Meppel-De Punt | | | 545.991 | V | ja | extern | nee | programma blz. 90 |
| Bijdrage van waterschappen in voedingsgemalen | | | 307.865 | V | ja | extern | nee | programma blz. 93 |
| Stimulering Drentse woningmarkt | | | 1.020.160 | V | nee | extern | ja | programma blz. 91 |
| Kosten actualisatie regiovisie Groningen-Assen | | | 950.000 | V | nee | intern | ja | programma blz. 91 |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 633.692 | V | | | | |
| Programma 4 Kennis wérkt | **2.560.322** | ja | | | | | | |
| Bijdragen in projecten versterking economische structuur | | | 1.850.836 | V | nee | extern | nee | programma blz.110 |
| Dividend CBL Vennootschap b.v. | | | 399.795 | V | ja | extern | nee | programma blz.110 |
| P4.04 Structuurversterking recreatie en (zorg)toerisme | | | 63.787 | V | ja | extern | ja | prioriteit blz.107 |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 245.904 | V | | | | |
| Programma 5. Leefomgeving | **9.689.440** | ja | | | | | | |
| P5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | | | -185.712 | N | ja | intern | nee | prioriteit blz. 144 |
| P5.02 Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | | | 338.550 | V | nee | extern | nee | prioriteit blz. 144 |
| P5.23 Vitaal Platteland | | | -154.373 | N | ja | intern | ja | prioriteit blz. 144 |
| P5.27 Havelte Oost | | | -199.986 | N | ja | intern | nee | prioriteit blz. 144 |
| P5.28 Runde | | | 275.000 | V | nee | extern | nee | prioriteit blz. 145 |
| Uitvoeringskosten pMJP | | | 319.877 | V | ja | intern | ja | programma blz. 155 |
| Kapitaallasten m.b.t. relatienotagebieden | | | 225.352 | V | ja | intern | ja | programma blz. 155 |
| pMJP exclusief prioriteitsgelden | | | 8.473.099 | V | ja | extern | nee | programma blz. 155 |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 597.631 | V | | | | |
| Programma 6. Middelen | **-254.042** | nee | | | | | | |
| Rente van belegd kasgeld | | | -452.811 | N | ja | extern | nee | programma blz. 173 |
| Toegerekende apparaatskosten | | | 1.005.564 | V | ja | intern | nee | programma blz. 172 |
| Bijdrage van de kostenplaats kapitaallasten | | | -814.801 | N | ja | intern | nee | programma blz. 173 |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 8.006 | V | | | | |
| Totaal rekeningsaldo voor verrekeningen met reserves | | | 12.801.078 | | | | | |

## De paragrafen

In de paragrafen die zijn voorgeschreven worden onderwerpen behandeld die van belang zijn voor het inzicht in de financiële positie van de provincie. De paragrafen bevatten een verslag van de realisatie van beleidsuitgangspunten van beheersmatige activiteiten en lokale heffingen.

## De programmarekening

Via vaststelling van de begroting autoriseren de staten het college tot het doen van uitgaven. Over de realisatie daarvan wordt in het overzicht van baten en lasten in de programmarekening per programma verslag gedaan. Gezien het belang van een goed inzicht in de baten en lasten, worden de baten en lasten per programma weergegeven in een afzonderlijk overzicht. Dit overzicht is integraal; dat wil zeggen dat het alle baten en lasten bevat, zoals opgenomen in het programmaplan bij de Begroting 2010. Daarnaast wordt een overzicht verstrekt van de saldi per programma. In een beknopt overzicht is per programma een specificatie opgesteld.

## De balans met toelichting en de overige gegevens

Inzicht in de financiële positie is van belang, mede met het oog op de continuïteit van de provincie. Daarom besteden wij afzonderlijk aandacht aan de financiële positie, zoals deze te bepalen is op basis van de balans. Speciale aandacht geven wij aan de investeringen, reserves en voorzieningen personeelssterkte, de Verordening dwangsom en de voorgeschreven verantwoording Single information en single audit (Sisa).

Vanuit het Besluit begroting en verantwoording zijn dit jaar geen nieuwe eisen naar voren gekomen die van invloed zijn op de indeling van jaarstukken.

# Kerngegevens

## A Sociale structuur

| | |
|---|---|
| Aantal inwoners (per 1 januari 2011) | 491.342 |
| Aantal huishoudens (per 1 januari 2010) | 209.754 |

## B Economische structuur

| | |
|---|---|
| Netto arbeidsparticipatie (2010) | 64,8% |
| Beroepsbevolking (2010; x 1.000) | 217 |
| Werkzaam (2010; x 1.000) | 204 |
| Werkloos (2010; x 1.000) | 13 (6,1%) |

**Bedrijvigheid (in aantallen per 1 april 2010)**

| | |
|---|---|
| Landbouw | 3.916 |
| Industrie | 1.745 |
| Bouw | 3.494 |
| Handel | 7.576 |
| Vervoer en opslag | 791 |
| Horeca | 1.468 |
| Zakelijke diensten | 8.501 |
| Overige diensten | 7.652 |

## C Fysieke structuur

| | |
|---|---|
| Oppervlakte (2010; in km2) | 2.680 |
| Oppervlakte cultuurgrond (2010; in ha) | 150.245 |
| Woningvoorraad (aantal per 1 januari 2010) | 207.986 |

**Wegenbeheer**

| | |
|---|---|
| Wegen (in km) | 467 |
| Parallelwegen (in km) | 13 |
| Fietspaden (in km) | 257 |
| Vaarwegen (in km) | 169 |

Bronnen

- Centraal Bureau voor de Statistiek
- Provinciaal werkgelegenheidsregister

# Rapportage Drentse versnellings-agenda

**Reconstructie N374 – traject Borger - Schoonloo**
Het wegvak Borger-Schoonloo is aangepast aan de essentiële herkenbaarheidkenmerken (EHK), inclusief de aansluiting op de N587. Het project is opgeleverd en daarmee afgerond. De totale kosten van het project € 1.820.000,--

**Herinrichting N371 Smilde**
De N371 binnen de bebouwde kommen van Smilde tot en met Hijkersmilde en de situaties bij de bruggen is aangepast aan de eisen van de EHK. Het project is opgeleverd en daarmee afgerond. De totale kosten van het project € 3.600.000,--

**Onderzoek naar incidentmanagement (IM)**
Op dit moment is er de intentie om incidentmanagement toe te passen op de drie (voor IM-begrippen) belangrijkste wegen, N34, N381 en de N372. Eind 2010 is er contact geweest tussen de drie noordelijke provincies Groningen, Friesland en Drenthe. Besloten is om het thema incidentmanagement gezamenlijk op te pakken. Er is dan ook een eerste concept-projectplan opgesteld, waarin het doel en de te nemen stappen worden omschreven.

**Onderzoek naar afstandsbediening provinciale vaarwegen**
Om het serviceniveau op de beroeps- en recreatievaart te verbeteren zal de bediening (op afstand) van bruggen en sluizen verder worden geautomatiseerd. De Nota "Bediening op Afstand" is gereed. In de nota is een inventarisatie gemaakt van welke mogelijkheden en kansen er zijn. Op dit moment vindt er een nadere afstemming plaats met andere beleidsvelden. De definitieve nota zal in het eerste kwartaal van 2011 ter besluitvorming worden voorgelegd.

**Innovatieve verlichting**
Een groot deel van de saneringsoperatie is in 2010 afgerond. Het resterende deel van de te verwijderen lichtmasten wordt in het voorjaar van 2011 gesaneerd.

- Aanbrengen actieve Led-markering rotonde Bunne (N386)
  Het verlichtingsplan voor het realiseren van Led-markering ter plaatse van de rotonde nabij Bunne is eind 2010 in uitvoering gebracht. Het gehele project zal in februari 2011 gereed zijn.
- Aanbrengen Dynamische openbare verlichting Zuidlaren-De Groeve
  Het verlichtingsplan voor het aanbrengen van een dynamisch verlichtingssysteem op het traject Zuidlaren-De Groeve is eind 2010 in uitvoering gebracht. Het gehele project zal in het voorjaar van 2011 gereed zijn.

**Energiezuinig steunpunt**
De provincie wil duurzame energieopwekking in de vorm van kleine windturbines en zonnepanelen, toepassen bij provinciale (onderhouds)steunpunten. De eerste inventarisatie van de toepassingsmogelijkheden van windturbines is uitgevoerd. Een extern bureau heeft een rapport opgesteld waarin diverse besparingsscenario's zijn weergegeven met bijbehorend energiebesparingspotentieel. Getracht wordt om het energiebesparingspotentieel zo breed mogelijk toe te passen. De aandacht gaat daarbij uit naar isolatie, zonnepanelen en warmte-koude opslag en toepassing van hoog rendement verwarmingstechnieken. Verdere uitrol zal in 2011 zijn beslag krijgen.

**100.000 voertuigenplan**
In het najaar van 2009 is er door GS het besluit genomen om deel te nemen aan de subsidieregeling van het ministerie van V&W, de zogenoemde Tankstations Alternatieve Brandstoffen 2 (TABII). De verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de subsidieregeling ligt bij het Agentschap NL. Half maart 2010 is het subsidieprogramma gesloten. Drie subsidieaanvragen voor aardgas/groen gas-vulpunten zijn in juni 2010 toegekend. Dit zijn Peize, Hoogeveen en Geesbrug. Deze vulpunten worden in 2011 gerealiseerd. Uit een eerdere subsidieregeling (Tankstation Alternatieve Brandstoffen 1) wordt nog een vulpunt gerealiseerd bij Meppel via de TABI-regeling. Dit vulpunt is in januari 2011 klaar. Ook in Sleen en Pesse worden nog vulpunten gerealiseerd.,deze vallen echter niet onder de subsidieregeling. Na realisatie van bovengenoemde vulpunten heeft Drenthe een belangrijke bijdrage geleverd in de tot standkoming van een dekkend netwerk van vulpunten in Nederland.

**Stagnerende woningbouw**
In 2009 is een inventarisatie uitgevoerd bij gemeenten naar woningbouwprojecten die als gevolg van de recessie stagneerden. Met de instelling van de Stimuleringsmaatregel Drentse woningbouw wil de provincie die woningbouwprojecten een beslissende zet geven, zodat besloten wordt tot realisatie. Gebleken is dat diverse projecten in de vrije sectorbouw zijn doorgegaan met alleen een bijdrage op basis van de rijksstimuleringsregeling. Bij de provincie zijn diverse projecten ingediend waaraan in 2010 in totaal € 2,9 mln is toegekend, in enkele gevallen in samenloop met een rijkssubsidie. De toekenning betreft elf woningbouwprojecten waarvan er vier in uitleglocaties liggen en zeven in herontwikkelingslocaties. In totaal worden hierdoor 443 woningen gerealiseerd. Met de toekenning is bijna 90% gemoeid van het budget dat voor 2010 beschikbaar is voor directe projectondersteuning. Voor de projecten in de uitleggebieden wordt de provinciale bijdrage primair ingezet voor een extra duurzaamheidsimpuls. De projecten in de herontwikkelingsgebieden zijn vooral van grote betekenis als impuls voor het betreffende deelgebied (wijk, stadscentrum of dorp).
Zo worden projecten die op diverse aspecten van het provinciaal beleid positief scoren en waar partijen het belang ook onderkennen met een eigen extra bijdrage, met de versnellingsagenda ondersteund en gerealiseerd. Ook kunnen projecten,die niet in aanmerking komen voor de rijksregeling met de provinciale maatregel worden ondersteund. In het geval dat sociale huurwoningen (die het Rijk niet in aanmerking laten komen voor subsidie) onderdeel zijn van een project dat voor een gebied een vliegwieleffect heeft, kent de provincie wel subsidie toe. Bijvoorbeeld in de situatie dat door uitval van de marktvraag besloten wordt tot herprogrammering van middeldure koop naar sociale huur. In die zin werkt de provinciale maatregel aanvullend op de generieke werking van de rijksregeling.

Op het beschikbare budget voor consumentenvoorlichting en vraagstimulering is geen beroep gedaan. Daarvoor is het voorstel om dat ook te kunnen inzetten voor directe projectondersteuning. Begin 2011 is de eerste tender opengesteld voor de investeringsimpuls stedelijke vernieuwing. Nadrukkelijk wordt gekeken in hoeverre daar synergie is te bereiken met de stimuleringsmaatregel

**100.000 woningenplan**
Het projectvoorstel om 4% van het EFRO-budget in te zetten ten behoeve van energie-efficiënte maatregelen is uiteindelijk op 5 november 2010 door de Bestuurscommissie van SNN goedgekeurd. Door dit besluit hebben we tot 2013 in het noordelijke Energiebesparingfonds beschikking over € 20,25 mln. Hiermee wordt een extra impuls gegeven aan de werkgelegenheid in de bouw- en installatiesector en wordt bijgedragen aan de energie- en klimaatdoelstellingen. In 2010 is via een regeling (de SEBB) noordelijk ruim € 2,5 mln. (via SNN) uitgekeerd

aan bijna duizend particuliere woningbezitters, waarvan circa 275 in Drenthe. De regeling voor woningcorporaties is in november 2010 van start gegaan. Corporaties hebben in een maand tijd reeds voor € 2,6 mln. aan aanvragen bij SNN ingediend, goed voor de energierenovatie van circa 600 woningen in de sociale sector. Uiteindelijk moeten de diverse regelingen en revolverende fondsen leiden tot ten minste 81 miljoen aan investeringen in energiebesparingsmaatregelen in de bestaande bouw, resulterende in tussen de circa 850 fte in de bouw- en installatiesector in de periode tot 2013.

**Stadsvernieuwing Hoogeveen**

In 2009 is een bijdrage van € 4,0 mln uit het Stimuleringsfonds Drentse projecten toegekend aan de herontwikkeling van het stadscentrum van Hoogeveen. De eerste contouren van vernieuwing zijn in 2010 zichtbaar geworden. Aan de noordzijde heeft de Hoofdstraat-Noord een facelift gekregen waardoor er een aantrekkelijke entree is ontstaan met een hoge ruimtelijke kwaliteit. Aan de zuidzijde is het eerste deel van de Schutstraat heringericht met een provinciale bijdrage uit de BDU. Onderdeel van de herontwikkeling is ook de entrees van de achterzijde naar de Hoofdstraat te verbeteren. Zo zijn het Dekkerplein en de Dekkerpassage opgewaardeerd, onder andere door verwerving en sloop van een pand. De voorbereidingen om te kunnen beginnen op het Kaapplein zijn zover gevorderd dat gestart kan worden met de bouw van een parkeergarage samen met nieuwbouw. Ook wordt een deel omgevormd naar een vergroting van het Park Dwingeland. Als gevolg van de recessie is enige vertraging opgelopen ten opzichte van de planning, maar de uitvoering is in 2010 goed op gang gekomen.

**Tusschenwater**

De contracten voor de grondverwerving zijn in december getekend en de kavelruil (landbouwstructuur verbetering) is in gang gezet. De gelden vanuit de versnellingsagenda zijn volledig benut. De MER-rapportage heeft door noodzakelijk aanvullend onderzoek vier maanden vertraging opgelopen. De eindrapportage wordt nu verwacht in februari 2011.

**Versnelde inrichting EHS**

Door ingenieursbureau Arcadis zijn inrichtingsplannen opgesteld voor het beekherstel van het Peizerdiep. Deze plannen zullen in de vergadering van maart 2011 aan de landinrichtingscommissie Roden Norg worden gepresenteerd. Daarna kunnen de plannen in procedure worden gebracht. Volgens planning kan de aanbesteding komend najaar plaatsvinden waarna de uitvoering van start gaat. Een complicerende factor kan nog het nieuwe kabinet Rutte worden die niet meer garant staat voor alle investeringen waarmee ILG geld is gemoeid. Daarom hebben we bepaald dat we, voordat de aanbesteding plaatsvindt, eerst groen licht moeten geven.

**Revitalisering bedrijventerrein De Wieken**

De eerder toegezegde Rijkscofinanciering (EZ) ten bedrage van € 1,8 miljoen is uitgebleven. De financiering van het project herstructurering bedrijventerrein De Wieken moest daarom via de reguliere lijn worden opgepakt. Eind 2010 is overeenstemming bereikt tussen gemeente en provincie over financiering van het ontstane gat van € 1,8 miljoen. Nu de financiering van het project rond is, zal de uitvoering in 2011 spoedig starten.

**Ondersteuning MKB**

In 2010 heeft de provincie de tweede en laatste tranche (à € 1 miljoen) beschikbaar gesteld aan het MKB-fonds dat wij samen met NV NOM hebben ingesteld. Onderdeel van dit fonds is de TAFF-regeling waarvoor de provincie op verzoek van de NOM in 2010 twee tranches (à €500.000) beschikbaar heeft gesteld. Uit het fonds is nu (ultimo 2010) in totaal € 3 miljoen beschikbaar gesteld aan tien Drentse MKB-ondernemingen. Het fonds wordt zeer gewaar-

deerd door de markt en voorziet duidelijk in een behoefte. Eind december 2010 hebben wij van NV NOM het verzoek ontvangen voor betaling van de derde tranche in het kader van de TAFF-regeling.

**Scholing en arbeidsmarkt**

Samen met gemeenten, UWV Werkbedrijf, ondernemers en onderwijs heeft de provincie Drenthe gewerkt aan het inperken van de gevolgen van de economische crisis voor de arbeidsmarkt. Dat is gebeurd via het stimuleren van de bovenregionale van-baan-naar-baan-mobiliteit (Arbeidsmobiliteit Drenthe), deelname aan Convenant Jeugdwerkloosheid en het op peil houden van het aantal leerlingbouwplaatsen in Drenthe.
Concrete voorbeelden van activiteiten in 2010 zijn:

- Steun aan het project Ellert en Brammert van stichting de Zeven Marken (opleidingstrajecten voor jongeren in de bouw);
- Steun aan het opleidingscentrum voor de bouw (OCB) in samenwerking met gemeenten en woningbouwcorporaties;
- Verbetering van de informatieontsluiting scholingsmiddelen en –regelingen, o.a. via de website 123subsidies.nl van SNN;
- Realisatie van een provinciale dekking van leerwerkloketten.

Deze inzet is gefinancierd vanuit het budget Versterking kenniseconomie en aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt.

**Marketing en promotie**

Alle intensiveringsmiddelen zijn in 2009 verplicht en ingezet.

**Monumentenzorg**

In het kader van het project Leegstand en Herbestemming (Versnellingsagenda) zijn inmiddels een 12-tal Rijks- of provinciale monumenten herbestemd en gerestaureerd. Drie kerken, zeven objecten in de categorie agrarisch erfgoed, en twee in de categorie industrieel erfgoed. In het oog springen bijvoorbeeld: Meidoornlaan 43/45 en 47/49 in Veenhuizen, en de herbestemde Scheepstraschool in Roden. Vanuit Leegstand en Herbestemming hebben wij ook een bijdrage gedaan in het wind- en waterdicht maken van de voormalige kampcommandantswoning Kamp Westerbork.

**Crisis- en herstelwet**

Het Regiospecifiek Pakket (RSP) omvat een viertal deelprogramma's. De deelprogramma's Assen-FlorijnAs en Emmen-Centrum/Atalanta zijn in 2010 beide toegevoegd aan de lijst van projecten behorende tot de Crisis- en Herstelwet. Dit betekent dat de uitvoering van delen ervan sneller kan beginnen. Voor Emmen wordt aangekoerst op de start van de werkzaamheden in 2011 (namelijk voor de Tunnel Hondsrugweg), voor Assen begin 2012 (namelijk voor het onderdeel Blauwe As/Het Kanaal, het herstel van de (recreatie-) vaarverbinding door de stad Assen heen).
Voor zowel Assen als Emmen geldt dat in 2010 tussen onze provincie en de betreffende gemeente 'convenanten' zijn gesloten, over doelen, financiering, taakverdeling, etc. Ook daar zijn er geen 'hobbels' meer die uitvoering in de weg staan.

# I

# Jaarverslag

# Programma 1
# De provincie doét er toe!

## Missie

Onze ambitie is de provincie te laten léven door actief te zijn als stimulator, aanjager en gebiedsregisseur. We geven invulling aan onze rol als gebiedsregisseur, hebben daarvoor de juiste kennis in huis en weten waar kennis beschikbaar is om regie te kunnen voeren. Vanuit die positie zorgen we met onze partners voor een gedragen beleidsagenda en zien we toe op de uitvoering daarvan. Door het versterken van de bestuurskracht van provincie en gemeenten, zijn we beter in staat om te sturen en te monitoren op beleidsrealisatie. We werken daarom aan toename van onze eigen bestuurskracht en faciliteren ook gemeenten daarin. We positioneren Drenthe sterk op (inter)nationaal niveau door actieve lobby richting Den Haag en Brussel. Hierin fungeren we als intermediair voor de medeoverheden in Drenthe.
In onze communicatie staan kwaliteitsverbetering, transparantie en verantwoording centraal. We zorgen dat de kwaliteit van digitale informatieverstrekking en dienstverlening op een hoog niveau is en we blijven die voortdurend verbeteren.

## Belangrijkste resultaten 2010

- Eind mei hebben we het subsidieloket officieel geopend. Een eerste verschijning van het elektronisch loket van de Provincie Drenthe. Om geauthenticeerd toegang tot dit loket te krijgen wordt gebruikgemaakt van DigiD.
- Op het vlak van communicatie brachten wij ons evenementen- en uitnodigingenbeleid in kaart.. Dit leidde ertoe dat grote evenementen op het TT-circuit dit jaar voor het eerst zijn gekoppeld aan inhoudelijke dossiers, zodat optimaal van netwerken gebruik kon worden gemaakt.
- Op het gebied van nieuwe media verscheen de eerste digitale nieuwsbrief rond de versnellingsagenda. Ook zetten wij standaard Twitter in als middel om te communiceren over nieuws- en persberichten vanuit de provincie.
- Voor arbeidsmarktcommunicatie is een plan opgesteld, dat de profilering van Drenthe ondersteunt.
- De provincie Drenthe is WABO-proof op het vlak van digitale voorzieningen, structuur, kennisniveau van het personeel, wet- en regelgeving, de samenwerking met partners en op het vlak van communicatie en informatievoorziening.
- Wij hebben het rapporteurschap op het thema ‘Opvangen van de gevolgen van de vergrijzing in Europa’ in het Comité van de Regio’s afgerond. Als vervolg hierop bracht een delegatie van het Comité van de Regio’s een werkbezoek aan Noord-Nederland. Hierdoor hebben we het Noordelijke cluster ‘Healthy Ageing’ Europees kunnen positioneren.
- We hebben een Dienstverleningsconcept Drenthe opgesteld, inclusief een visie op dienstverlening.
- We hebben de telefonische bereikbaarheid van de provinciale organisatie laten meten en een klanttevredenheidsonderzoek laten uitvoeren.
- We hebben drie zelfonderzoeken uitgevoerd. Een onderzoek naar de wijze waarop wij de realisatie van het ILG/PMJP extern hebben georganiseerd, een onderzoek naar het beheer op verbonden partijen en zelfonderzoek over de voortgang in de verzakelijking in het subsidieproces, De onderzoeken laten grosso modo een positief beeld zien. Aanbevelingen tot verdere verbetering zijn in 2010 omgezet in acties.

## Doel (wat hebben we gerealiseerd?)

### P-1.0 Provinciale staten

| Doelen vanuit de begroting 2010 (per product/deelproduct). |
| --- |
| Provinciale Staten willen beter zichtbaar zijn voor de inwoners van Drenthe. Indicatoren: 15 werkbezoeken en discussiebijeenkomsten op locatie in de provincie door leden van de staten en statencommissies; gemiddeld 300 bezoekers per vergadering aan de live-uitzending van vergaderingen van de staten en statencommissies op internet. |

Provinciale Staten willen meer herkenbaar en zichtbaar zijn in de Drentse samenleving en de toegankelijkheid van de informatie naar burgers vergroten. Activiteiten die daartoe zijn ondernomen, zijn:

- Het verder ontwikkelen van de website als belangrijk informatiekanaal. Naast het raadplegen van actuele informatie over vergaderingen en besluitvorming kunnen burgers via de website van Provinciale Staten live de vergaderingen van de staten en de statencommissies volgen. Per vergadering maken gemiddeld 300 bezoekers gebruik van deze nieuwe faciliteit. Inmiddels bezoeken jaarlijks 20.000 mensen de website van Provinciale Staten, waarvan 14.000 unieke bezoekers.
- Het geven van rondleidingen en groepsbezoeken. In 2010 vonden slechts enkele groepsbezoeken plaats. Door grootschalige verbouwing en renovatie was een groot deel van het provinciehuis niet toegankelijk voor rondleidingen.
- Het plaatsen van maandelijkse ‘statendag’advertenties. Hierin worden vergaderingen van de Staten en statencommissies aangekondigd..
- Het uitgeven van persberichten belangrijke nieuwsfeiten. In 2010 betrof dit gemiddeld één persbericht per maand.

Het onderhouden van contacten met gemeenteraadsleden, instellingen, belangenorganisaties en samenwerkingspartners is een belangrijk instrument in de meningsvorming van Provinciale Statenleden. Via participatie krijgen statenleden kennis en inzicht in de praktijk van Drenthe en de mogelijke impact van beleidsvoorstellen voor de inwoners. Participatie is dan ook planmatig ingezet in 2010 via werkbezoeken of presentaties en discussiebijeenkomsten. Een goed voorbeeld van participatie is de totstandkoming van het nieuwe omgevingsbeleid (OGB). Gedurende het beleidsvormingsproces heeft de statenwerkgroep OGB verschillende bijeenkomsten en werkbezoeken georganiseerd. Ook is twee keer een team van externe deskundigen, allen experts op hun eigen terrein wat betreft het OGB, uitgenodigd en gevraagd naar hun inzichten en ervaringen.
De Statenwerkgroep Dreun heeft in dit kader in mei 2010 opnieuw een Europacongres gehouden, met als thema ‘Kansen van Europa voor lokaal en provinciaal bestuur’. Vanuit de tweejaarlijkse bijeenkomstenreeks ‘1 voor 12 en 12 voor 1’ is in september 2010 een zeer geslaagde relatiedag met gemeenteraadsleden georganiseerd met als thema bestuurskracht. In 2010 zijn tien werkbezoeken afgelegd en zesentwintig (discussie)bijeenkomsten gehouden.

### P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden

| Doelen vanuit de begroting 2010 (per product/deelproduct). |
| --- |
| **Bestuurlijke aangelegenheden (rechtsbescherming)** |
| Een goede en adequate rechtsbescherming bieden aan belanghebbenden die betrokken zijn bij provinciale besluitvorming. |

| Indicatoren | Nulmeting | Streefwaarde/realisatie | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | 2008 | 2009 | 2010 | Later |
| 1. Kwantitatief: aantallen beroeps-procedures inzake beslissingen op het bezwaarschrift. | Van de 42 zaken in 2006 is in drie gevallen (7%) beroep ingesteld tegen de beslissing op het bezwaarschrift bij de Rechtbank of de Raad van State. | 15% | 15% realisatie: 6% | 15% realisatie: 13,5% | 15% |
| 2. Kwalitatief: oordeel rechter, tevredenheids-onderzoek belanghebbenden (in- en extern). | Van de acht uit 2005 en 2006 lopende beroepszaken in 2006 zijn twee beroepen alsnog ingetrokken.<br>Uitspraken (zes x):<br>- twee gegrond (33%)<br>- nul gedeeltelijk gegrond (0%)<br>- nul niet-ontvankelijk (0%)<br>- vier ongegrond (66%) | 10% uitspraken gegrond | 10% realisatie: 66% | 10% realisatie: 0% | 10% |
| 3. Tijdigheid van de afdoening van bezwaren en klachten. | Van de 42 zaken in 2006 is nul keer (0%) buiten de termijn beslist. | 30% | 25% realisatie: 62% (zie toelichting) | 25% realisatie: 41% (zie toelichting | 25% |

Toelichting bij 3: er zijn relatief veel bezwaarschriften buiten de wettelijke termijn afgedaan. Dat komt door het grote aantal ingediende bezwaarschriften (110) die met een lagere personeelsbezetting moesten worden afgedaan.

Provinciehuis voor dat werd begonnen
met de revitalisering

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 1.<br>De provincie doét er toe! | 4.865.129<br> 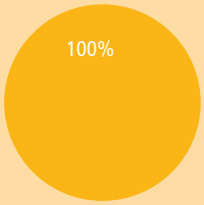 <br> | 9.649<br> 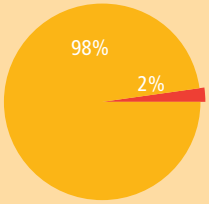 <br> |
| Overige programma's | 296.008.551 | 280.900.616 |

| | 1 | 2 | 3 | 4 | (3-4) |
|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1.<br>De provincie doét er toe! | Realisatie 2009 | Primitieve begroting 2010 | Begroting 2010 na wijziging | Realisatie 2010 | Verschil |
| Totaal lasten | 4.278.716 | 5.062.595 | 5.122.182 | 4.865.129 | 257.053 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten | 30.138 | 12.000 | 12.000 | 9.649 | 2.351 |
| Saldo | 4.248.579 | 5.050.595 | 5.110.182 | 4.855.480 | 254.702 |

## Ontwikkelingen

### P-1.0 Provinciale staten

*Ontwikkelingen jaarstukken*
Zijn er ontwikkelingen (vooral externe) die genoemd zijn in de begroting en/of bestuurs-rapportages, waarover toelichting is vereist. Indien er nieuwe ontwikkelingen zijn dan deze ook hier melden.

### P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden

*Onderdeel Uitvoeringsorganisatie*
Onder de realisatie van Provincie Nieuwe Stijl (PNS) is ook een deel van het budget voor de WABO opgenomen. Het budget voor de realisatie van de Regionale Uitvoeringsorganisatie (RUD) wordt hier ondergebracht. Drenthe heeft in 2010 een eenmalig bedrag van € 750.000,-- uit het provinciefonds ontvangen als compensatie voor de (uitvoerings)kosten WABO. Wij stellen voor om deze rijksbijdrage alsnog, ten laste van het rekeningsresultaat, te storten in de saldireserve voor de dekking van eenmalige kosten, die gemoeid zijn met de oprichting van een RUD. Voor 2011 benutten wij daarvan € 200.000,-- en in 2012 € 550.000,--.

### P-1.2 Interprovinciale samenwerking

*Ontwikkelingen jaarstukken.*
Zijn er ontwikkelingen (vooral externe) die genoemd zijn in de begroting en/of bestuurs-rapportages, waarover toelichting is vereist. Indien er nieuwe ontwikkelingen zijn dan deze ook hier melden.

## P-1.3 Openbare orde en veiligheid

*Ontwikkelingen jaarstukken.*
Zijn er ontwikkelingen (vooral externe) die genoemd zijn in de begroting en/of bestuurs-rapportages, waarover toelichting is vereist. Indien er nieuwe ontwikkelingen zijn dan deze ook hier melden.

# Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

## P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden

Prioriteiten uit de begroting 2010

**1.1 Uitvoering bestuursakkoord**

Wij geven prioriteit aan de uitvoering van het Bestuursakkoord en aan onze reactie op het rapport 'Amen is geen Amsterdam'. Bij de behandeling van de begroting 2010 hebben wij een document beschikbaar met een visie op de PNS en de uitwerking van onze kerntaken en rolopvatting daarin.
In dit document geven wij als college aan hoe we als provincie in 2011 onze kerntaken willen uitvoeren en welke veranderingen daarvoor nodig zijn in de huidige collegeprogramma's. Zo kunnen we in 2010 al vast voorsorteren op de positie die we in 2011 bereikt willen hebben.
Voor de uitvoering van Amen is geen Amsterdam is een exterrne programmamanager aangetrokken. Vanwege de inhoudelijke samenhang hebben wij dit gekoppeld aan de uitvoering van het Bestuursakkoord en een verkenning van samenwerkingsverbanden in de regio, gericht op het vormen van een Drentse uitvoeringsorganisatie. Sinds het voorjaar van 2009 is de programmamanager aan het werk.
Voor het programma Uitvoering Bestuursakkoord hebben wij € 400.000,-- op jaarbasis begroot. Dit bedrag is onder andere bedoeld voor het inzetten van personeel voor de uitvoering van het programma. Een deel van de benodigde middelen dekken we door verschuivingen binnen de bestaande formatie en door inzet van bestaande budgetten vanuit Programma 1. Dit betekent dat uiteindelijk een intensivering nodig is van € 250.000,-- op jaarbasis tot 2013.
Aansluitend op de kerntakendiscussie werken wij in 2010 en 2011 verder aan de thema's zoals die genoemd zijn in de brief aan de Staten: samenwerking met andere partners in uitvoeringsdienst(en), ontwikkelen en meten van bestuurs-kracht, verbeteren kwaliteit dienstverlening, herijking van het interbestuurlijk toezicht, verbetering infrastructuur belangenbehartiging IPO-SNN en gemeentelijke overleggen.

Prioriteiten uit de begroting 2010

**Vergunningverlening Wet Milieubeheer en Wabo**

Op basis van het Bestuursakkoord en het rapport Amen is geen Amsterdam is gekozen voor een beleid met de nadruk op regievoering in plaats van uitvoering. We gaan onderzoeken hoe de uitvoering van de vergunningverlening en de handhaving een plek kan krijgen in een nieuwe uitvoeringsorganisatie. In de overgangsperiode tot 1 januari 2012 willen wij kwalitatief en kwantitatief minimaal op het huidige (ISO-gecertificeerde) niveau uitvoering blijven geven aan de vergunningverlening. Tegelijkertijd werken wij in deze periode hard aan de oprichting van een uitvoeringsorganisatie. De benodigde tijdelijke externe inhuur voorafgaand aan de start van een nieuwe uitvoeringsorganisatie schatten wij voor 2009 en 2010 in op € 165.000,-- per jaar. Voor 2010 hebben uw staten hiervoor bij de Voorjaarsnota 2009 de door ons gevraagde € 165.000,-- aan extra financiële middelen beschikbaar gesteld. Voor 2009 hebben wij hetzelfde bedrag uit bestaande middelen kunnen dekken. Op dit moment is nog niet duidelijk wat de uitkomsten zijn van de bestuurlastendiscussie tussen Rijk en IPO.

**1.2. Betere bestuurlijke samenwerking**

In 2009 hebben wij de contacten met gemeenten, waterschappen en de Vereniging van Drentse Gemeenten (VDG) verder uitgebouwd. Met de bestuurders van gemeenten in Drenthe, verenigd in de Vereniging Drentse Gemeenten (VDG), hebben we op 24 februari 2009 een eerste principebesluit genomen over de gezamenlijke Strategische Agenda voor de toekomst. Eind 2009 willen wij met de andere bestuurders overeenstemming bereiken over de ambities en beoogde resultaten van deze agenda. In 2010 en de jaren daarna geven wij uitvoering aan de gemaakte afspraken, die een periode van drie of vijf jaar belopen. Voor de uitvoering ervan sluiten we vanaf eind 2009 ontwikkelings- en resultaatgerichte allianties tussen gemeenten en provincie en gemeenten onderling. Hiermee geven alle overheden in Drenthe uitvoering aan de verschillende Bestuursakkoorden met het Rijk.

Wij streven naar (bestuurs)krachtige Drentse overheden, die sturen op beleidsrealisatie. In dit verband zal in 2010 in IPO-verband een nadere uitwerking van bestuurskracht worden gegeven. Dit willen wij in overleg met de Drentse gemeenten vorm geven.

Daarnaast zullen wij werken aan meer samenhang en afstemming in het beleid van de Drentse gemeenten en de provincie Drenthe. Zeker op het gebied van beleidsonderwerpen die voor alle inwoners en daarmee ook voor de Drentse gemeenten en de provincie van belang zijn, is hiervan meer efficiency en effectiviteit te verwachten: demografische ontwikkelingen, gebiedsinrichting, natuur en landschap en regionale economie. Uitgangspunten voor de gezamenlijke strategie zijn zowel de inzet en vergroting van gebundelde bestuurskracht als het respect voor het eigen domein van elk van de overheden.

Verdere kennisontwikkeling ten aanzien van Europese zaken is van belang voor de provincie zelf én voor partijen in de regio. In overeenstemming met de conclusies uit het verkennend onderzoek naar de inrichting van een Europaloket richten we ons in 2010 op de kennisuitwisseling tussen partijen en uitbreiding van het netwerk rond de Europese onderwerpen. In 2009 hebben we daartoe al stappen gezet. Onze medewerkers zullen we activiteiten aanbieden, die zijn gericht op kennisontwikkeling. Voor Drentse partijen zullen we in samenwerking met gemeenten en andere organisaties activiteiten ontwikkelen die bijdragen aan kennisontwikkeling over Europa. De provinciale rol richt zich daarbij op een inhoudelijk ondersteunende rol voor EU-aangelegenheden.

Als eerste voorbeeld daarvan willen we het EuropaServicePunt (ESP) in samenwerking met de Drentse gemeenten, in het bijzonder de gemeente Emmen, verder ontwikkelen. Het ESP gaat in 2010 de Drentse overheden en partners wegwijs maken met Europese subsidies, kennis en netwerken.

In de jaren 2010 en 2011 is Drenthe voorzitter van de SNN-bestuurscommissie Europa, overeenkomstig ons voornemen in de Voorjaarsnota 2009 om Drenthe (in Noord-Nederlands verband) meer te profileren in Europa.

In 2010 ronden wij het rapporteurschap op het thema 'demografische trends in Europa' in het EU-Comité van de Regio's af. Dit rapporteurschap behelst het voorzitterschap van een onderzoek naar de gevolgen van demografische ontwikkelingen in de Europese regio's en het verzamelen van aanbevelingen voor het daarvoor te ontwikkelen Europese beleid. Na vaststelling van dit beleid door de EU is het weer aan de nationale, regionale en lokale overheden om hieraan uitvoering te geven. Hiermee kunnen wij Drenthe in SNN-verband, dus mede namens Fryslân en Groningen, sterker profileren in Europa. Tevens verschaft dit ons een goede uitgangspositie in latere discussies over belangrijke Europese dossiers.

Tot slot gaan we medio 2010 de Nota Europastrategie evalueren en (indien nodig) herijken.

Prioriteiten uit de begroting 2010

**1.3. Beter(e) beleid(sprocessen**

Het interactieve samenspel met partners aan de voorkant van visie- en beleidsontwikkeling is een belangrijke invulling van de regierol. Al verschillende grote beleidsprocessen zijn op deze manier ingezet. Voorbeelden hiervan zijn het Omgevingsbeleid en de Sociale en Culturele Agenda. Door het beschikbaar stellen van de kennis en ervaring uit deze processen rusten we de organisatie en de medewerkers verder toe om de regierol op een passende manier invulling te geven. Met de uitgangspunten van PNS als basis, ontwikkelen we methoden voor kennisuitwisseling en -ontwikkeling, onder meer door het organiseren van een leergang en themasessies. We beschrijven in een organisatiebrede visie hoe de provincie Drenthe via interactief werken haar regierol pakt. De uitgangspunten hiervan zijn gereed in oktober 2009, maar door het constant inbrengen van nieuwe kennis en ervaring is de ontwikkeling van de visie een groeiproces.

**1.4. (Inter)actiever informeren en profileren**

De provincie als bestuurslaag is relatief onbekend. Daarom brengen wij het functioneren van de provincie onder de aandacht brengen bij personen en organisaties die voor het functioneren van de provincie van belang zijn.
Dat betekent dat wij ons actief bewegen en profileren in Den Haag en Brussel en ten opzichte van gemeenten en maatschappelijk organisaties. Tevens vragen wij hiervoor aandacht van de media en benutten we onze eigen communicatiemiddelen.
Bijkomend effect is dat wij de inwoners van onze provincie zo inzicht bieden in het doen en laten van de provincie als democratisch bestuursorgaan. Ook in onze (voor een groot deel wettelijk verplichte) advertenties en onze arbeidsmarktcommunicatie zullen wij zorgen voor zichtbaarheid en herkenbaarheid voor burgers. Niet door inzet van meer geld en middelen, maar door bestaande middelen slim in te zetten en door de kwaliteit van redactie en vormgeving te verbeteren.
Mede naar aanleiding van de aanbevelingen van de commissie-Bomhof (EuroChamp) ondernemen we acties om de contacten met de media verder te structureren. In de wekelijkse vergaderingen van GS zijn externe contacten van collegeleden sinds augustus 2009 een vast agendapunt. Alle vragen van de media worden geregistreerd in een database. Sinds maart 2009 zijn wij zeven dagen per week, 24 uur per dag bereikbaar voor de journalisten, en kunnen wij bij de afhandeling van persvragen gebruik maken van deze database.
Daarnaast richten wij ons op verdere ontwikkeling van ons internetportaal en het intensiveren van de communicatie rondom programma's en projecten.
Samen met Marketing Drenthe bouwen we het nieuwe Drentheportaal verder uit. In 2009 hebben we een begin gemaakt met e-dienstverlening. Hieraan geven wij in 2010 een vervolg. Zie hiervoor verder prioriteit 1.5.
Kwaliteit van dienstverlening.
In 2008 en 2009 hebben wij gewerkt aan een kwaliteitshandvest voor onze dienstverlening. Hieraan geven wij in 2010 verder uitvoering. In dit verband hebben wij in IPO-verband een aantal activiteiten opgepakt. Er worden provinciebrede gemeenschappelijke dienstverleningsnormen opgesteld en er komt een plan van aanpak voor een gezamenlijk klanttevredenheidsonderzoek, dat we medio 2010 in Drenthe willen uitvoeren.

| Prioriteiten uit de begroting 2010 |
|---|
| **1.5. Digitale informatie en (e-)dienstverlening**<br>Wij geven de komende planperiode uitvoering aan de in 2009 geactualiseerde nota 'Welkom in digitaal Drenthe' (WiDD). Daarin zijn de ICT-beleidvoornemens vastgelegd met een horizon van 4 jaar. Deze nota houdt rekening met de uitgangspunten van het programma e-overheid en de normen vanuit de BurgerServiceCode. De nota is bovendien geactualiseerd op basis van de gevolgen van het Bestuursakkoord en aanbevelingen van de door PriceWaterhouse-Coopers in 2009 uitgevoerde audit op de nota.<br>Om de doelstellingen van prioriteit 1.5 te halen moeten we intensiveren. Ten eerste streven we er naar de per 1 december 2008 in het kader van het NUP en Gideon afgesproken versnellingen, inclusief harde deadlines te halen; wij hebben ons via het IPO geconformeerd aan deze afspraken en zijn daarmee gehouden aan de bijbehorende wettelijke termijnen. Ten tweede is in afwachting van de revitalisering van het provinciehuis een achterstand ontstaan in de vervanging van de huidige ICT-infrastructuur. Voorzieningen voor de ondersteuning, het beheer en het realiseren van een totaal vernieuwde ICT omgeving zijn onontkoombaar. ICT is een randvoorwaarde voor het nieuwe werken en de invloed daarvan op de werkplekfaciliteiten. Om dit te kunnen blijven doen is een nieuwe ICT infrastructuur noodzakelijk, inclusief management- en beheergereedschappen. Beheer dient centraal, op afstand, in hoge mate geautomatiseerd en via self-support aangeboden te worden. De uitgestelde vervanging maakt dat alles tegelijkertijd moet worden uitgevoerd. Naast de complexiteit van de operatie dient tijdelijk ook een hoeveelheid extra werk gelijktijdig te worden verricht. Projecten als de vernieuwing van het subsidieproces en de Wabo zijn direct afhankelijk van de vernieuwde ICT-infrastructuur.<br>Voor het informatiebeheer (archiefzorg) geldt eveneens, naast een wettelijke verplichting om over een Documentair Structuur Plan te beschikken, dat de overgang van papier naar digitaal werken tijdelijk om extra inspanningen vraagt. We voeren nieuwe processen in en zetten een goed digitaal informatiebeheer op. Voor de uitvoering van de nieuwe taken is tijdelijk, tot eind 2013, extra capaciteit noodzakelijk. Kortom, de intensiveringen op grond van strategische keuzes, versnellingen ten gevolge van NUP en Gideon, uitstel van noodzakelijke vernieuwingen in het verleden plus de overgang naar digitaal werken maken dat we een aantal extra investeringen in het kader van deze prioriteit opvoeren. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 1.1 Uitvoering bestuursakkoord | Provincie Drenthe is gebiedsregisseur in het fysiek economisch domein en op het gebied van cultuur.<br>Concentratie op kerntaken en regievoering in plaats van uitvoering.<br>Provincie Drenthe voert haar wettelijke toezichtstaken uit en ziet toe op de kwaliteit van het lokaal bestuur.<br>Kwaliteit van bestuur en dienstverlening van de provincie is aantoonbaar verbeterd.<br>De provincie werkt samen met locale overheden en andere partners in robuuste uitvoeringsorganisatie(s)<br><br>Handhaving uitvoering vergunningverlening op huidige (ISO-gecertificeerde) niveau, zowel kwantitatief als kwalitatief | Uitvoeringsprogramma Bestuursakkoord, inclusief kwaliteitsverbetering door samenwerking<br>Vergunningverlening en Wabo: externe inhuur |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 1.2 Betere bestuurlijke samenwerking | Strategische agenda voor de toekomst. (Bestuurs)krachtige Drentse overheden die sturen op beleidsrealisatie. | Uitvoering geven aan de voornemens (de beleidsvisies) uit de gemeenschappelijke gebiedsgerichte strategische agendapunten.<br>In 2010 zal in IPO-verband een nadere uitwerking van bestuurskracht worden gegeven dat wij in goed overleg met de Drentse gemeenten zullen uitwerken. |
| | Voorzitterschap nieuwe SNN bestuurscommissie Europa.<br>Rapporteurschap over demografische ontwikkelingen binnen het Comité van de Regio's.<br>Verdere kennisontwikkeling rondom Europa bij gemeenten.<br>De Drentse overheden en partners zijn (beter) wegwijs met Europese subsidies, kennis en netwerken. | Uitvoeren nota Europastrategie Drenthe, onder meer in de vorm van het organiseren van een periodiek overleg met leden van het Europees Parlement en van een Drents Bestuurlijk overleg Europa, 2 keer per jaar.<br>Uitwerken en opzetten Europaservicepunt, aangehaakt bij initiatief van de gemeente Emmen. (deels e-dienstverlening, prioriteit 1.5).<br>Discussiestuk voor het Comité van de Regio's rondom het thema 'Ageing' en de rapportage daarvan.<br>Cursus Europa algemeen en cursus Europees recht. |
| 1.3 Beter(e) beleid(sprocessen) | Toerusting organisatie op interactieve en integrale beleids- / regievoering die past binnen de werkwijze van PNS. | Organisatie en afronding van themasessies en een mini-leergang rondom gebiedsgericht werken. Dit leidt tot verdere uitwerking en operationalisering van gebiedsregie en het biedt een platform voor uitwisseling van kennis en ervaring hierover.<br>In samenwerking met de beleidsafdelingen ontwikkelen en opleveren van een instrumentenbox rondom interactief werken en gebiedsregie. Dit leidt tot concrete (proces) handleidingen om interactief te werken vanuit de regierol van de provincie.<br>Ontwikkelen en opleveren van een organisatiebrede visie op interactief werken, uitgaand van de kaders van PNS.<br>Uitvoeren en afronden van procesondersteuning bij drie complexe, interactieve en integrale dossiers. Deze dienen als pilotprojecten, op aanvraag wordt ondersteuning uitgebreid naar andere dossiers. |
| 1.4 (Inter)actiever informeren en beter profileren | Actief werken aan beeldvorming, positie en status PS en GS en werkzaamheden provincie.<br>Drenthe vermarkten als unieke en veilige omgeving voor wonen, werken en recreëren.<br>Een duidelijk gezicht van de provincie Drenthe met een goede beeldvorming over de taken.<br>Aandacht voor provinciaal beleid in de media. | Verdere uitbouw Drentheportaal.<br>Provinciaal beleid in media.<br>Arbeidsmarktcommunicatie: opzetten van een eenduidig (personeels)advertentiebeleid<br>Bundeling en optimaal vormgeven bekendmakingen. |
| Kwaliteitshandvest / kwaliteit van dienstverlening | Transparante (lees: zichtbare, te volgen diensten) en klantgerichte dienstverlening. | Uitvoeren algemeen klanttevredenheidsonderzoek, aan de hand van provinciebreed opgesteld (IPO) plan van aanpak. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 1.5 Digitale informatie en (e-) dienstverlening | Voldoen aan afspraken tussen IPO, rijk, UvW en VNG over totstandkoming programma e-overheid normen BurgerServiceCode.<br>Actuele beleid- en productinhoud digitaal beschikbaar<br>Realiseren van centrale opslag fysieke documenten en (op verzoek) digitaal aanbieden.<br>Migreren documentaire informatie verzorging van uitvoering naar ondersteuning. | Uitvoeren geactualiseerd WiDD, via uitvoeringsprogramma.<br>Realisatie NUP en Gideon (INSPIRE).<br>Daadwerkelijke uitrol nieuwe werkplekken en nieuw beheerconcept.<br>Inrichting / onderhoud digitale infrastructuur.<br><br>Papier uit de organisatie halen, op verzoek digitaliseren en toevoegen aan het document managementsysteem.<br><br>Kwanti- en kwalitatieve bezetting van de Documentair Informatie Verzorgers t.b.v. borging nieuwe documentaire ontwikkelingen en processen. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 1.1. Uitvoering bestuursakkoord | Status: oranje<br>- Programmaplan realisatie PNS opgeleverd en uitvoering gestart.<br><br>- Besluit om Algemene SubsidieVerordening (ASV) Drenthe aan te sluiten bij het Rijksbrede subsidiekader. | - We zijn gestart met de uitwerking van gebiedsgericht werken, inclusief de invulling van gebiedsregie. Oplevering is gepland in het eerste kwartaal 2011.<br>- Door input/begeleiding bij teamontwikkelactiviteiten, MD-sessies en bij formuleren HR-opgave om tot slanke en flexibele organisatie te komen hebben we de organisatieontwikkeling PNS-proof gemaakt<br>- We hebben een evaluatie uitgevoerd over het eerste jaar van het programma PNS; voor het jaar 2011 hebben we een korte termijn agenda opgesteld.<br>- We hebben opdracht gegeven voor onderzoek naar administratieve lasten verbonden aan diverse provinciale producten van 2010 vergeleken met die van 2005. Hiermee is een aanzet gegeven voor vermindering van lasten als gevolg van provinciale regels. En tegelijkertijd aan vermindering van uitvoeringslasten bij de provincie zelf.<br>- We zijn gestart met een ambtelijke overleggroep toezichts-domeinen IBT;<br>Daarin hebben we een bijdrage aan de IPO-inzet geleverd met betrekking tot het:<br>- wetsvoorstel Revitalisering Generiek Toezicht (RGT)<br>- beleidskader schorsing en vernietiging<br>- beleidskader indeplaatsstelling bij taakverwaarlozing. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| | - Inbreng vanuit provincie Drenthe in herijking Interbestuurlijk Toezicht (IBT) geborgd. | - We zijn gestart met de vorming van een intensieve interne samenwerking als opmaat naar een nog te vormen Regionale Uitvoeringsdienst. Voorlopig is gekozen voor een interne samenwerkingsvariant en wordt in 2011 bekeken of een volgende stap naar een werkmaatschappij gemaakt kan worden. Er is dan meer duidelijkheid over de resultaten van het proces met de gemeenten. |
| | - Provincie Drenthe WABO-proof. | - We hebben processen en systemen aangepast op WABO-proof werken.<br>- We hebben een front- en backoffice ingericht.<br>- We hebben samenwerkingsafspraken gemaakt rondom WABO met gemeenten en waterschappen.<br>- We hebben brochures en ander informatiemateriaal voor klanten gemaakt en beschikbaar gesteld.<br>- We hebben provinciale verordeningen aangepast. |
| 1.2. Betere bestuurlijke samenwerking | Status: oranje (de strategische GS-VDG agenda). | - We hebben de strategische agenda van GS en VDG verder 'in de lijn' uitgewerkt op het gebied van sociaal en cultureel beleid en op het gebied van demografische ontwikkeling. |
| | - Voorzitterschap nieuwe SNN-bestuurscommissie Europa.<br>- Verdere kennisontwikkeling rondom Europa bij gemeenten.<br>- De Drentse overheden en partners zijn (beter) wegwijs met Europese subsidies, kennis en netwerken. | - Er is twee keer een Drents Bestuurlijk Overleg Europa gehouden, in mei en oktober 2010.<br>- Via onze lobbyisten is er periodiek overleg met de leden van het Europees Parlement gevoerd.<br>- We hebben een Europaservicepunt opgezet en uitgewerkt. Hierbij hebben we aangehaakt bij het initiatief van de gemeente Emmen.<br>- Er is een cursus Europees Recht georganiseerd. |
| | - Rapporteurschap over demografische ontwikkelingen binnen het Comité van de Regio's. | - Er is een discussiestuk rondom het thema 'Ageing' en de rapportage daarvan voor het Comité van de Regio's opgeleverd.<br>- Als vervolg op het discussiestuk rondom 'Ageing' heeft in oktober een delegatie van het Comité van de Regio's Noord-Nederland bezocht. |
| 1.3. Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid. | Status: groen<br>- Projecten afgerond en verdere uitwerking waar nodig elders belegd | - Voor 2010 is het budget voor deze prioriteit afgeraamd en zijn de laatste activiteiten afgerond, namelijk:<br>  - Organisatie en evaluatie van de themasessies rondom netwerken, partnerschap, alliantiemanagement en mediation;<br>- We hebben een verkennende inventarisatie gedaan naar inhoud en kenmerken van (digitale) beleidsinstrumentenbox. De invulling van de instrumentenbox is belegd bij beleidsinhoudelijke afdelingen in verband met sterke inhoudelijke component van de beleidsinstrumenten. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 1.4 (Inter)actiever informeren en beter profileren | Status: groen<br>Vernieuwd Portaal Drenthe.<br><br>- Transparante (lees: zichtbare, te volgen diensten) en klantgerichte dienstverlening. | - In 2010 is het portaal Drenthe, dat functioneel wordt beheerd door Marketing Drenthe vernieuwd. Het portaal vormt de toegang tot de provinciale website.<br>- Met de belangrijkste media in Drenthe hebben we nieuwe afspraken gemaakt over de wijze en het moment van informeren rond de wekelijkse persbriefing van GS. Daarnaast wordt Twitter gebruikt als medium om de dienstverlening naar de media te vergroten.<br>- Voor arbeidsmarktcommunicatie is een beleidsplan opgesteld, waaraan in 2011 uitvoering wordt gegeven.<br>- Rond de bundeling van bekendmakingen zijn we in 2010 gestart met het inzichtelijk maken en communicatief verbeteren van het advertentiebeleid.<br>- Begin 2010 is een onderzoek naar de telefonische bereikbaarheid van de provinciale organisatie uitgevoerd.<br>- Eind 2010 is een organisatiebreed Klanttevredenheidsonderzoek uitgevoerd. Vervolgens is in januari 2011 een benchmark met zes andere provincies uit gevoerd.<br>- Er is een 'Dienstverleningsconcept Drenthe' opgesteld. |
| 1.5 Digitale informatie en (e-)dienstverlening | Status: oranje<br>- Nationaal Uitvoeringsplan (NUP) en Gideon (Basisvoorziening geo-informatie Nederland) zijn gevorderd tot 48%.<br><br>- De Provinciale Producten/Diensten Catalogus PPC is digitaal beschikbaar.<br>- De eerste twee bouwdelen inclusief de nieuwe werkplekken zijn uitgeleverd. | - Nationaal Uitvoeringsplan (NUP) en Gideon (Basisvoorziening geo-informatie Nederland) zijn landelijk minder ver gevorderd dan gepland. We zitten met 48% in de middenmoot ten opzichte van het landelijk gemiddelde van 52% doelrealisatie.<br>- Van het nieuwe Informatieplan Drenthe Nieuwe Stijl (DNS) en het Uitvoeringsplan zijn de eerste vier prioriteitprojecten in uitvoering. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| | 1 | 2 | 3 | 4 | (3-4) |
|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De provincie doét er toe! | Realisatie 2009 | Primitieve begroting 2010 | Begroting 2010 na wijziging | Realisatie 2010 | Verschil |
| P1.01 Uitvoering bestuursakkoord | 107.648 | 664.000 | 425.000 | 378.965 | 46.035 |
| P1.02 Betere bestuurlijke samenwerking | 100.296 | 0 | 100.000 | 66.086 | 33.914 |
| P1.03 Betere(e) beleid(sprocessen) | 50.088 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P1.04 (Inter)actiever informeren en beter profileren | 23.762 | 175.000 | 74.000 | 53.436 | 20.564 |
| P1.05 Digitale informatie en (e-)dienst-verlening | 1.312.385 | 1.416.000 | 1.445.000 | 1.442.490 | 2.510 |
| Totaal prioriteiten | 1.594.178 | 2.255.000 | 2.044.000 | 1.940.976 | 103.024 |

## Financiële toelichting op prioriteiten

### Toelichting afwijking jaarstukken

**P1.01 Uitvoering bestuursakkoord**

De onderschrijding van € 46.035,-- in het programma PNS is veroorzaakt doordat het totale budget een inschatting van personele kosten betreft. Het budget onder prioriteit 1.1 wordt, zoals in de Voorjaarsnota 2009 toegelicht, gebruikt voor dekking van personeelskosten voor de programmamanager PNS en een aantal ondersteunende functionarissen. Het budget is een fractie ruimer begroot dan de daadwerkelijke personeelskosten betreffen omdat tijdens de aanvraag nog niet bekend was wie voor de functie aangetrokken zou worden. Voor 2011 is deze onderschrijding via een bezuiniging ondervangen.

Diverse ruimten in het deels gerevitaliseerde provinciehuis.

## Wat doen we nog meer?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 1.1. Bestuurlijke aangelegenheden | - Handhaving/verbetering kwaliteit en integraliteit van bestuur (rijkstaken Commissaris van de Koningin).<br>- Door middel van onderzoek is een bijdrage geleverd aan de ontwikkeling, uitvoering en evaluatie van beleid op het terrein van cultuur, welzijn en zorg (waaronder de sociale en culturele agenda)<br>- Onderzoeksprogramma 2010-2011.<br>- Eén a twee onderzoeken uitgevoerd.<br>- Geen van de Drentse gemeenten hoeft als gevolg van een financieel uitzichtloze situatie een beroep op de collectieve middelen te doen (artikel 12 gemeenten).<br>- PS, minister van BZK, Drentse gemeenten en provincies zijn geïnformeerd over de financiële positie van de Drentse gemeenten in 2010. | - Bestuurlijke overleggen met gemeenten, provincies en Vereniging van Drentse Gemeenten (VDG).<br>- Inspelen op actualiteiten binnen het vakgebied en continue positiebepaling van de provincie.<br>- Nagaan of wij mogelijk via een interprovinciale benchmark onze regeldruk voor gemeenten, waterschappen, maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en burgers verder kunnen beperken.<br>- Werkbezoeken uitvoeren in het kader van zorg voor kwaliteit van bestuur.<br>- Vinger aan de pols houden over bestuurlijke integriteit, functioneren politieke overheidsdienaren.<br>- Uitbrengen digitaal Burgerjaarverslag.<br>- Zorg voor burgemeesters.<br>- Adviseren ministeries over diverse zaken (onder andere Koninklijke onderscheidingen).<br>- Voorzitterschap en secretariaat/uitvoering van het Prins Bernhard Cultuurfonds (jaarbudget ca. € 220.000,--).<br>- Uitvoeren van onderzoeken naar het beleid op het terrein van cultuur, welzijn en zorg.<br>- Op grond van de Verordening (217a) doelmatigheid en doeltreffendheid provincie Drenthe stellen wij een onderzoeksprogramma op voor de komende twee jaar. Hierin beschrijven wij enkele uit te voeren onderzoeken.<br>- Monitoren van de financiële positie van gemeenten en gemeenschappelijke regelingen.<br>- Opstellen rapport Financiële verkenningen 2010. |
| 1.2. Interprovinciale samenwerking | Bevorderen van een goede positionering van de provincie.<br>In stand houden goede bestuurlijke en ambtelijke verhoudingen met andere provincies. | interprovinciale samenwerking zoals in IPO- en SNN-verband.<br>Continuering van de samenwerking met andere provincies.<br>Actieve deelname aan bestuursvergaderingen, bestuurlijke adviescommissies en ambtelijke overleggen in IPO- en SNN-verband. |
| 1.3. Openbare orde en veiligheid | - Goed functionerende en actuele risicokaart.<br>- In stand gehouden netwerk veiligheid.<br>- Ingevulde liaisonfunctie provincie bij crisisorganisatie. | - Beheer en actualisering van risicokaart Drenthe, inclusief auditing.<br>- Deelname en ontwikkelen van oefeningen crisisbeheersing.<br>- Toezicht op politieorganisatie/veilgheidsregio en instandhouding netwerken. |

## Wat hebben we nog meer gedaan en wat is er bereikt?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 1.1. Bestuurlijke aangelegenheden | - Vriendschapverdrag provincie Shaanxi | - Een Drentse delegatie heeft een bezoek gebracht aan Chinese provincie Shaanxi.<br>- Er hebben twee themabijeenkomsten met de Drentse burgemeesters plaatsgevonden.<br>- Er is samen met de Noordelijke commissarissen overleg geweest met de Rijksheren.<br>- Er is afgesproken dat het Burgerjaarverslag en Jaarverslag van de commissaris 2009 samen met de verslagen over 2010 in het voorjaar van 2011 worden uitgebracht.<br>- Met de gemeenten Assen, Emmen en Groningen en het Drent Museum zijn afspraken gemaakt om plannen te ontwikkelen voor een Shaanxiweek ronde de (her) opening van het museum en de tentoonstelling over de Tang-dynastie.<br>- In april hebben we bestuurlijk overleg gehad met de VDG, onder meer over de Voorjaarsnota 2010 en de aangekondigde bezuinigingen.<br>- Als vervolg op dit overleg is er in september een bijeenkomst geweest voor provinciale staten en de raden van de Drentse gemeenten. Het onderwerp van het overleg was het belang van strategische samenwerking. |
| | - Geen van de Drentse gemeenten heeft als gevolg van een financieel uitzichtloze situatie een beroep op de collectieve middelen hoeven doen (artikel 12 gemeenten). | - De financiële positie van gemeenten en gemeenschappelijke regelingen is gevolgd en beoordeeld. |
| | - PS, de minister van BZK, de Drentse gemeenten en de provincies zijn geïnformeerd over de financiële positie van de Drentse gemeenten in 2010. | - Het rapport Financiële verkenningen 2010 is opgesteld. |
| | - Onderzoeksprogramma 2010-2011. Drie onderzoeken uitgevoerd. | - Als aanvulling op de begroting 2010 hebben wij in de eerste bestuursrapportage een nadere invulling gegeven van het Onderzoeksprogramma 2010 op grond van de Verordening doelmatigheid en doeltreffendheid provincie Drenthe. In 2010 voerden wij drie zelfonderzoeken uit.<br>- Als eerste een zelfonderzoek naar de werking van ILG/PMJP in Drenthe. En dan afgebakend naar de wijze waarop wij de zaken aan de buitenkant hebben georganiseerd (met bijvoorbeeld gebiedscommissies). Via een aparte statenbrief met de rapportage van een onafhankelijk commissie (Commissie van Dijk) hebben wij u hierover geïnformeerd. |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| | | - Het tweede is een onderzoek naar de wijze waarop wij ons, om doelen te bereiken, verbinden aan derde partijen, qua bestuurlijke participatie en qua financieringssystematiek. Op basis van feitenonderzoek door Deloitte naar bestaande constructies en op basis van een normenkader (best practises) is vastgesteld dat de provincie de constructies bij verbonden partijen adequaat heeft vormgegeven. Wel zullen we in 2011 de verbintenissen eenmalig tegen het licht te houden. Zijn die inhoudelijk nog zinvol, gelet op de ontwikkeling naar een Provincie Nieuwe Stijl. Daarna gaan wij invoeren dit periodiek te toetsen. Als spin off van dit onderzoek doen wij een inventarisatie naar het relatiemanagement op alle verbintenissen. Dit onderzoek (samen met de gemeente Coevorden) loopt nog door in 2011.<br>- Het derde zelfonderzoek betrof een vervolgonderzoek naar de stand van zaken van de verzakelijking van subsidierelaties (op basis van motie 16/2008). U bent via een statenbrief en een onderzoeksrapport, hierover geïnformeerd. |
| 1.2. Interprovinciale samenwerking | | Mede in IPO-verband hebben we gewerkt aan de uitvoering van het bestuursakkoord (IBT en dienstverlening). We hebben meegewerkt aan een evaluatie van het IPO. |
| 1.3. Openbare orde en veiligheid (OO&V) | - Overdracht taken CvdK op het gebied van OO&V per 1 oktober 2010 aan Veiligheidsregio Drenthe;<br>- In november is de GS-nota vastgesteld over de veranderende rol van de CvdK/provincie | - Het jaarlijks kwaliteitsonderzoek Risicokaart is in 2010 overgedragen aan de landelijke beheerorganisatie.<br>- De jaarlijkse informatiemiddag voor gebruikers van de Risicokaart is gewijd aan het gebruik van de Risicokaart bij het (ruimtelijk) beleid.<br>- Op 21 oktober heeft een conferentie Netwerk Veilig Drenthe over bestuurlijke- en ambtelijke integriteit plaatsgevonden. |

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer | Gerealiseerd |
|---|---|---|
| Geactualiseerde versie van het informatieplan 'Welkom in Digitaal Drenthe', inclusief het bijbehorende uitvoeringsprogramma | 1e kwartaal 2010 | Informatieplan Drenthe Nieuwe Stijl (DNS) is opgeleverd en ambtelijk vastgesteld in mei 2010. |
| Uitwerking Europaservicepunt | Begin 2010 | Begin 2010 |
| Jaarverslag Commissie Rechtsbescherming | April 2010 | April 2010 |
| Evaluatie en herijking Nota Europastrategie Drenthe | Halverwege 2010 | 3e kwartaal 2010 |
| Auditrapport naar stand van zaken verzakelijking subsidies | December 2010 | December 2010 |
| Auditadvies naar sturing op verbonden partijen | December 2010 | December 2010 |
| Auditrapport werking ILG/pMJP (commissie van Dijk) | Oktober 2010 | November 2010 |

## Wat heeft het gekost?

| | Product/prioriteit | 1 Realisatie 2009 | 2 Primitieve begroting 2010 | 3 Begroting 2010 na wijziging | 4 Realisatie 2010 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 1.594.178 | 2.255.000 | 2.044.000 | 1.940.976 | 103.024 |
| | P-1.0 Provinciale staten | 875.387 | 860.380 | 691.541 | 728.949 | -37.408 |
| | P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | 427.991 | 471.960 | 972.746 | 865.946 | 106.800 |
| | P-1.2 Interprovinciale samenwerking | 1.326.301 | 1.372.400 | 1.372.400 | 1.315.440 | 56.960 |
| | P-1.3 Openbare orde en veiligheid | 54.860 | 102.855 | 41.495 | 13.817 | 27.678 |
| | Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | 4.278.716 | 5.062.595 | 5.122.182 | 4.865.129 | 257.053 |
| Baten | Prioriteiten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-1.0 Provinciale staten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | 30.138 | 12.000 | 12.000 | 9.649 | 2.351 |
| | P-1.2 Interprovinciale samenwerking | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-1.3 Openbare orde en veiligheid | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | 30.138 | 12.000 | 12.000 | 9.649 | 2.351 |
| Saldo | | 4.248.579 | 5.050.595 | 5.110.182 | 4.855.480 | 254.702 |

**Toelichting**

| | |
|---|---|
| Saldo Programma | 254.702 |
| Bestemming resultaat reserves bij programma | |
| Totaal verrekend met reserves | 0 |
| Resultaat programma na bestemming reserves | 254.702 |

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

### Lasten

### P-1.0 Provinciale staten

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

### P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden

Het voordeel van ruim € 106.000,-- op dit product wordt voornamelijk veroorzaakt doordat wij aanzienlijk minder hebben besteed aan representatie en bedrijfsvoering.

### P-1.2 Interprovinciale samenwerking

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

## P-1.3 Openbare orde en veiligheid

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

### Baten

## P-1.0 Provinciale staten

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

## P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

## P-1.2 Interprovinciale samenwerking

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

## P-1.3 Openbare orde en veiligheid

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

De voormalige commandantswoning op het terrein van kamp Westerbork aangekocht om te worden gerenoveerd. Na renovatie zullen in de villa culturele activiteiten plaatsvinden

# Programma 2
# Samenleving met samenhang

## Missie

In de Drentse samenleving is plaats voor iedereen, van jong tot oud. Met alle mogelijkheden en voorzieningen om te (leren) genieten van cultuur, om te kunnen bewegen en om (verzorgd) oud te worden. Een samenleving gericht op het beginsel van het Drentse naoberschap, met waar nodig de helpende hand voor de zwakkere en extra aandacht voor zorg aan jongeren. Een samenleving waarin welzijn hoog in het vaandel staat en waarbij niemand aan de kant staat. Een samenleving waarin cultuur een (ver)bindende factor is en bijdraagt aan educatie, sociale cohesie en de Drentse identiteit. Waarin de rijkgeschakeerde culturele voorzieningen en de uitgebreide culturele infrastructuur worden ingezet als magneet voor de economie. Om een samenleving met samenhang te realiseren zetten wij de komende periode in op de sociale en culturele impuls. De impuls beslaat het hele werkveld Welzijn en Cultuur. Op een aantal terreinen hebben wij wettelijke taken. Deze worden optimaal uitgevoerd. Daarnaast vervullen wij een actieve rol op het sociale en culturele terrein. De voorgestelde intensiveringen worden gezien als een totaalpakket. Over de concrete invulling worden met gemeenten en maatschappelijke organisaties afspraken gemaakt.

## Belangrijkste resultaten 2010

### Sociale ontwikkeling

- In 2010 waren er nagenoeg geen wachtlijsten bij de Drentse jeugdzorg-uitvoerder. De cliënten in Drenthe die jeugdzorg nodig hadden, zijn allemaal geholpen.
- Het Kwaliteitsakkoord Basisonderwijs Drenthe is gesloten. Met het akkoord willen we de kwaliteit van de zwakke en zeer zwakke scholen verbeteren.
- Alle provinciale flexmiddelen op het gebied van Mijn Beweging zijn ingezet op het Drents Olympisch Plan 2028. Daarnaast sluiten de sportambities in de gesloten sociale allianties met de 12 Drentse gemeenten aan op het Drents Olympisch Plan.
- Het Uitvoeringsprogramma 2010 van Drenthe 2028 is uitgevoerd. Belangrijke evenementen waren:
  - de start van het talentontwikkelingsprogramma Play it forward (talentontwikkeling);
  - de oprichting van een wielerplatform;
  - de oprichting van de Council Drenthe 2028 ( een brede Olympische alliantie, waarin onderwijs, zorg, sport, bedrijfsleven en overheid zich inzetten voor de Olympische ambities).

### Cultuur

- Biblionet Groningen en Drenthe ondertekenden een intentieovereenkomst voor meer samenwerking. Het resulteerde in besparingen op organisatorische terreinen, zoals HRM.
- We dienden de aanvraag Nedersaksisch deel III in bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Dit deden we samen met de provincies Groningen, Overijssel en Gelderland en de gemeenten Ooststellingwerf en Weststellingwerf.
- In juni 2010 is het nieuwe depot voor het Drents Museum officieel geopend en overgedragen aan het Drents Museum.

- Driekwart van de gemeenten maakt gebruik van het projectgewijs ondersteunen van gemeentelijke archeologietaken met kwaliteitsimpuls. De gemeente Westerveld heeft als eerste een archeologische beleidskaart gemaakt.
- Het project Geopark de Hondsrug ging van start in 2010 met als belangrijke doelen het verbeteren van de economische ontwikkeling en leefbaarheid op de Hondsrug.
- De provinciale steunfunctie musea is succesvol aanbesteed.
- We voorkwamen verder verval van de voormalige commandantwoning op het terrein van het Herinneringscentrum Kamp Westerbork door middel van spoedonderhoud aan dit monument.
- We wezen 224 provinciale monumenten definitief aan in de categorie 'gebouwde monumenten tot 1940'. Daarnaast zijn uit de 'wederopbouwperiode' definitief aangewezen als provinciaal monument de voormalige rijksluchtvaartschool in Eelde en twaalf ensembles (meerdere woningen tezamen).,.
- In november 2010 droeg de commissie Leemhuis – na onze voordracht – de Drentse koloniën van Weldadigheid (Veenhuizen en Frederiksoord) voor als een van de negen potentiële Unesco-werelderfgoederen in Nederland.
- In het kader van het project Leegstand en Herbestemming (Versnellingsagenda) zijn twaalf Rijks- of provinciale monumenten herbestemd en gerestaureerd: drie kerken, zeven objecten in de categorie agrarisch erfgoed en twee in de categorie industrieel erfgoed.
- Op 5 november 2010 was er een succesvolle conferentie over 'Modernisering Monumentenzorg' in de leegstaande Rijksluchtvaartschool in Eelde.
- De inzet van de middelen voor RTV Drenthe voor Crossmedia activiteiten was zeer succesvol. Het leidde tot een verdubbeling van het gebruik van de website van RTV Drenthe.
- De Stichting Drentse Muziek Maatschappij ging op in het Huus van de Taol. Het Huus heeft hierdoor nu ook een taak op het gebied van het stimuleren van streektaalmuziek.
- In november is de Grote Culturele Prijs van Drenthe 2010 uitgereikt aan grafisch vormgever Albert Rademaker uit Annen. De laatste uitreiking was in 2007 aan Sjoerd Wagenaar.
- In 2010 maakte de gemeente Aa en Hunze een projectplan voor het culturele jaar 2011. Aa en Hunze is aangewezen als Culturele Gemeente van Drenthe 2011.

## Doel (wat hebben we gerealiseerd?)

### P-2.0 Ontwikkeling beleid

| Doelen vanuit de begroting 2010 (per product/deelproduct) |
|---|
| **Ontwikkeling sociaal, cultureel en museaal beleid** |
| Vorenstaande missie is uitgewerkt in een strategisch beleidskader voor het provinciale sociale en culturele beleid voor de jaren 2009-2012. Provinciale staten hebben eind 2008 de Sociaal doe je niet alleen, Sociale agenda 2009-2012 en Cultuur als magneet, Culturele en museale agenda 2009-2012 vastgesteld. |
| **Korte schets Sociale agenda 2009-2012** |
| De provincie heeft ambitie op het sociale terrein. Tegelijkertijd realiseren we ons dat de provinciale rol op het sociale terrein bescheiden is. Niet de provincie, maar de gemeente is immers voor vrijwel al deze onderwerpen de spelbepalende speler. Een belangrijke uitzondering hierop vormt de provinciale rol in de jeugdzorg.<br>We kiezen in de komende jaren voor vier speerpunten:<br>- Mijn jeugd<br>- Mijn ontwikkeling<br>- Mijn dag<br>- Mijn beweging |

Doelen vanuit de begroting 2010 (per product/deelproduct)

**Korte schets Culturele & museale agenda 2009-2012**

In de nota Cultuur als Magneet hebben wij nieuwe ambities geformuleerd die aansluiten bij de Provincie Nieuwe Stijl (verder: PNS) en bij het hoofddoel om van Drenthe 'een aantrekkelijke en aantrekkende provincie' te maken. Deze ambities liggen op de snijvlakken van ruimtelijke ontwikkeling, sociaaleconomische ontwikkeling, cultuur en erfgoed. Met deze ambities willen we mede richting geven aan het nieuwe Omgevingsbeleid, het Provinciaal meerjarenprogramma, de nieuwe Wet Ruimtelijke Ordening en Mooi Drenthe.

De provincie heeft ten aanzien van haar cultuurbeleid de volgende hoofdambitie:

een kwalitatief hoogwaardig cultureel klimaat, en een zo groot mogelijke deelname (actief en passief) van de inwoners van Drenthe aan cultuur. Deze ambitie geven wij in afstemming op en in samenwerking met rijk en gemeenten vorm, en is gevat in de volgende hoofddoelen:

- Vergroten van cultuurparticipatie door Drentse burgers.
- Stimuleren van sprankelende en spraakmakende kunst door het realiseren van een kwaliteitsimpuls en vernieuwing in de culturele sector.
- Versterken/verbeteren van de culturele infrastructuur.
- Stimuleren van een aantrekkelijk vestigingklimaat voor bewoners en bedrijven
- Stimuleren van cultuurtoerisme.

Deze doelen voeren wij binnen de volgende taakgebieden:

**1. Wettelijke en rijksgedelegeerde taken**

Het betreft hier onze Drentse culturele infrastructuur: regionale omroep, steunpunt monumentenzorg en archeologie, archeologisch depot, provinciale serviceorganisatie bibliotheken, cultuurparticipatie- en educatie, en archiefinspectie. Naar verwachting voegt het rijk hier per 01-01-2011 het regionaal historisch centrum (Drents Archief) aan toe. Voor al deze taken hebben wij een hoofdverantwoordelijkheid.

**2. Cultuurhistorische identiteit van de provincie Drenthe**

Een (gedeelde) zorg voor materieel en immaterieel erfgoed, zoals monumenten, cultuurlandschap, Drentse streektaal, Drents audio-visueel archief, de kleinere musea en erfgoedhuizen. Samen met de gemeenten ontwikkelt en investeert de provincie in het 'Verhaal van Drenthe'.

**3. Vormgeving openbare ruimte**

Kunst en cultuur in de openbare ruimte strekt verder dan een mooi beeld langs een weg of fraaie brug over een kanaal. In plannen voor ruimtelijke ontwikkeling betrekken wij behalve cultuurhistorische waarden (Cultuurhistorisch Kompas) ook moderne en kunstzinnige opvattingen voor vormgeving van de openbare ruimte. Het tegengaan van verrommeling en het versterken van het 'beeld' van Drenthe is daarbij onze doelstelling. Deze ambitie krijgt mede vorm in het Omgevingsbeleid, en in programma's als het PmJP en RSP, Mooi Drenthe etc.

**4. Spraakmakende cultuur**

Dit betreft cultuur met regionaal of (inter-)nationaal bereik, m.a.w. de grotere musea, professionele podiumkunsten, presentatie-instellingen, festivals en evenementen van hoog niveau. Steun voor deze instellingen en activiteiten draagt bij aan een aantrekkelijke en aantrekkende provincie voor bezoekers van binnen en buiten de provincie, en aan een beter vestigingsklimaat voor bewoners en bedrijven.

Een belangrijk deel van het provinciale beleid (zoals cultuurhistorie & erfgoed, amateur-kunsten & cultuureducatie, bibliotheekvernieuwing, streektaal) wordt uitgevoerd door provinciale instellingen: K&C, Drents Plateau, Biblionet Drenthe, RTV Drenthe, Drents Museum, Huus van de Toal en Monumentenwacht. Deze instellingen richten zich voornamelijk op onze wettelijke, gedelegeerde taken en autonome kerntaken. In Cultuur als Magneet zetten wij daarbij een aantal veranderingsprocessen in gang:

1. Flexibilisering van de middelen: twee grote steuninstellingen (K&C en Drents Plateau) zullen in 2011 en 2012 respectievelijk 10% en 20% op hun vaste subsidiestroom moeten inleveren. De middelen die hiermee worden vrijgespeeld kunnen nog steeds worden ingezet op deze taken, door deze aan te besteden.

2. Herpositionering lokaal niveau: een aantal ondersteuningstaken die vooral op lokaal niveau spelen komen (gedeeltelijk) voor decentralisering in aanmerking:

a. Beeldende kunst: vanwege de verschuiving van de rijksmiddelen naar de grotere gemeenten (Assen en Emmen) zijn wij met de gemeenten overeengekomen dat zij een groot deel van deze taken (zoals advies beeldende kunst en kunstuitleen) overnemen, en dat de structurele provinciale steun van het CBK-Drenthe wordt afgebouwd.

| Doelen vanuit de begroting 2010 (per product/deelproduct) |
| --- |
| b. Bibliotheekvernieuwing: Eind 2009 moet er meer duidelijkheid komen over de provinciale rol, in overleg tussen rijk, provincies en gemeenten. De bestemming van onze subsidie richting Biblionet kan dan opnieuw worden beoordeeld. Deze zouden wij bijvoorbeeld meer kunnen gaan richten op bibliotheekvernieuwing. Het servicedeel zou dan meer voor rekening komen van de gemeenten.<br>c. Amateurkunst en Cultuureducatie: ondersteuning van de amateurkunsten binnen gemeenten en cultuureducatie voor de scholen heeft een belangrijke plek gekregen in ons Drents Programma voor Cultuurparticipatie. Hiermee wordt de opdrachtgevende rol deels verschoven naar het lokale niveau. |

## Welke doelen zijn er in 2010 al gerealiseerd?

### P-2.0 Ontwikkeling beleid

In 2010 is verder gewerkt aan de uitvoering van de sociale, culturele en museale agenda's. Een Tussenbalans van de agenda's is geschreven en door ons aan Provinciale Staten aangeboden eind 2010.
De met de 12 gemeenten gesloten sociale en culturele allianties zijn in 2010 verder uitgevoerd.

### P-2.1 Sociale agenda

De taken van de provincie in het sociale domein zijn beschreven in het door provinciale staten aangenomen amendement A20 10-2 van 17 februari 2010: een beleidsmatige rol in het signaleren, monitoren en vraaggericht stimuleren op verschillende onderdelen van het sociale domein. Kern van het amendement is dat de taakinvulling in het sociale domein betekent dat de provincie haar beleidsmatige rol handhaaft bij bovenlokale/bovenprovinciale vraagstukken op de terreinen:

- Onderwijskansenbeleid
- Aansluiting jeugdzorg op preventieve programma's
- Sociaal-economische ontwikkeling platteland
- Zorgebelang op noordelijke schaal
- Drents Olympisch Plan

Hierna komt de verdere uitvoering van de vier speerpunten van de Sociale Agenda aan de orde:

- Mijn Jeugd
- Mijn Ontwikkeling
- Mijn Dag
- Mijn Beweging

*Mijn Jeugd*
De financiële situatie binnen dit thema is nijpend en de ambities staan onder druk. In Drenthe zijn nagenoeg geen wachtlijsten voor de jeugdzorg. De instroom vermindert echter niet. We hebben daarom ook in 2010 ingezet op een preventief jeugdbeleid, met als doel de toestroom zoveel mogelijk te verminderen. Onze inspanningen leidde tot een gefaseerde invoering van Positief Pedagogische Opvoedprogramma's (Triple P) in alle Drentse gemeenten. Deze programma's zijn ondergebracht in de Centra voor Jeugd en Gezin (CJG) en in het (basis) onderwijs. In alle Drentse gemeenten zijn CJG's en Zorg en Advies Teams (ZAT) gerealiseerd. De gemeenten zorgen voor de uitvoering van de methodiek Regionaal Actieprogramma Aanpak

Kindermishandeling (RAAK). Wij ondersteunen dit door het laten verzorgen van trainingen voor medewerkers in de CJG's en ZAT's.
De uitvoering van het Onderwijskansenplan is in volle gang. In de regio's Zuidoost Drenthe/ Veenkoloniën en Zuidwest Drenthe worden diverse projecten ondersteund in samenspraak met gemeenten en schoolbesturen. Er is veel aandacht voor kennis, uitwisseling en professionalisering tussen deze regio's. Gemeenten en het onderwijsveld zijn positief over onze rol en de bijdrage die we leveren aan onderwijsvernieuwing in Drenthe.
Er is een kwaliteitsakkoord gesloten tussen rijk, provincie, gemeenten en schoolbesturen. Het doel is het in het algemeen verminderen van het aantal (zeer) zwakke basisscholen in Drenthe en het verhogen van de kwaliteit van het Drentse basisonderwijs. Met hulp van de Onderwijsmonitor volgen we de leerprestaties en sporen we goed presterende basisscholen op. Voortijdig schoolverlaten pakken we aan door nauw samen te werken met de gemeenten en de drie Regionaal Meld- en Coördinatiepunten (RMC). Er zijn afspraken voor meer maatwerk in het voorkomen van schooluitval.

*Mijn Ontwikkeling*
2010 was het laatste jaar voor financiële ondersteuning op basis van de nota 'Een half miljoen mensen'(aanpak wonen, zorg en welzijn). Om in 2010 meer ruimte te hebben voor vragen van gemeenten op het terrein van zorg en welzijn hebben wij ervoor gekozen om de middelen voor het stimuleringsbudget Wonen, Zorg en Welzijn (WZW) in te zetten in de Sociale Allianties. We ondersteunen drie regioplatforms WZW. Het regioplatform Zuidoost-Drenthe koos er voor zichzelf op te heffen. De betrokken partijen sluiten aan bij lokale overlegvormen, zoals het structurele overleg over woonvisies tussen woningcorporaties en gemeenten.
Begin 2010 gaven gemeenten en instellingen aan dat er behoefte was aan een ondersteuningsstructuur mantelzorg en vrijwillige inzet. Wij verkenden de mogelijkheden. Halverwege 2010 bleek dat de genoemde partijen toch de voorkeur gaven om dit op lokaal niveau vorm te geven door inzet van hun eigen welzijnsinstellingen. Via de Sociale Allianties hebben wij de kennis en expertise van onze instellingen op dit terrein ingezet.

*Mijn Dag*
Door middel van de Sociale Allianties is ingezet op Brede School ontwikkeling, dagarrangementen en diensten- en voorzieningen. Alle gemeenten, uitgezonderd Midden-Drenthe, stellen een plan op voor de aanpak combinatiefuncties en het aanstellen van combinatiefunctionarissen.
Eind 2010 startte het project 'Drenthe expertiseregio Werk & Mantelzorg'. Hiermee geven we invulling aan de provinciale ambitie om mantelzorg en betaalde arbeid op de agenda te zetten bij werkgevers, werknemers, Drentse gemeenten en werkende mantelzorgers en hun organisaties.
In december 2010 droegen we het koploperschap Tijdbeleid over aan de vier koplopergemeenten: Emmen, De Wolden, Tynaarlo en Borger-Odoorn.
Vanuit Tijdbeleid maakten wij de koppeling met economische beleidsdoelen, vooral via sociale innovatie. Meer mensen kunnen aan het werk blijven waar zorg en arbeid gecombineerd worden. Door slimmer te werken kan zowel de arbeidsparticipatie als de winstgevendheid van bedrijven stijgen.

*Mijn Beweging*
Het integraal sportbeleid 'Drenthe 2028' is in uitvoering. Er is ingezet op ruim 40 ambities en projecten. Deze staan in het uitvoeringsprogramma 2010. Daarnaast willen we de ambities intern laten doorwerken door Drenthe 2028 leidend te laten zijn voor toeristische en economische ontwikkelingen (vrijetijdseconomie). Ook is het integraal sportbeleid een belangrijke bouwsteen voor het omgevingsbeleid. Binnen de TT visie is bijvoorbeeld een koppeling gemaakt met Drenthe 2028. Door middel van de Sociale Allianties is ingezet op:

- Combinatiefunctionarissen (gedeelde ambitie met Mijn Dag);
- Beweegbuurten in combinatie met het bevorderen van een gezonde leefstijl.

Extra inzet is gepleegd op evenementen zoals de Ronde van Drenthe, het Wereldkampioenschap driebanden Hoogeveen en Open Nederlands Kampioenschap atletiek gehandicapten in Emmen.

## P-2.5 Culturele en Museale agenda

Onze inspanningen leiden tot goed resultaat. In Drenthe is een steeds betere culturele infrastructuur ontstaan, Ook in 2010 gaven we hieraan ondersteuning door middel van het verstrekken van subsidies aan musea, culturele activiteiten en podiumkunstgezelschappen. Hiermee is de culturele infrastructuur van Drenthe versterkt.
Het Drents Programma voor Cultuurparticipatie 2009-2012 'Samen Delen' is ontwikkeld samen met de 12 Drentse gemeenten. Dit programma is gehonoreerd door het Landelijke Fonds Cultuurparticipatie met een bijdrage van € 300.000,-- per jaar. De provincie en de Drentse gemeenten zorgen voor cofinanciering met hetzelfde bedrag.
Een extra stimulans kregen de amateurkunsten in gemeenten en de cultuureducatie in scholen. Hiervoor zijn meerjarenplannen ontwikkeld samen met, en met begeleiding van, de Stichting Kunst & Cultuur Drenthe, Ongeveer 12 gezelschappen en productiehuizen uit Drenthe en andere noordelijke provincies zijn meerjarig ondersteund. Door middel van subsidies en advisering stimuleren we een bloeiend en veelzijdig festivalklimaat. De Peergroup ontving onlangs een extra landelijke subsidie van € 156.000,-- van het Fonds Cultuurparticipatie. Ze kregen die voor het ontwikkelen van participatieprojecten en voor hun afdeling Peerjong (talentontwikkeling).

We hebben een regierol op het gebied van monumentenzorg en cultuurhistorie. In dat kader zijn we verantwoordelijk voor de gebiedsgerichte monumentenzorg op provinciaal niveau, de provinciale monumenten en de provinciale steunfunctie monumentenzorg en archeologie. Het Cultuurhistorisch Kompas is vastgesteld, als inspiratiebron en richtinggevend instrument voor het ontwikkelen van ruimtelijk beleid. We stelden de provinciale monumentenlijstvast. Daarop staan 224 objecten in de categorie 'gebouwde monumenten tot 1940' en voorlopig 58 objecten in de categorie 'gebouwde monumenten na 1940, minstens 40 jaar oud'. Voor behoud en herbestemming van de commandantwoning van Kamp Westerbork startte in 2010 het project Leegstand en Herbestemming in het kader van de Versnellingsagenda. Uitvoering van de statenmotie 2008-05 over Zingeving van de historische plek kamp Westerbork zal meer tijd kosten. Het Herinneringscentrum maakt een visie voor een vernieuwende invulling van het historische landschap (het voormalige kamp Westerbork). Bij het ruimtelijke aspect zijn wij betrokken en er wordt rekening gehouden met de aanbevelingen van de provinciale adviescommissie cultuur.

Wij ondersteunen alle Drentse gemeenten bij de ontwikkeling van archeologiebeleid. Wij hebben ook in 2010 ingezet op het verbeteren van de beeldkwaliteit van de openbare ruimte door dit aspect aan het begin van de ruimtelijke plannen positief te beïnvloeden. Kunst, vormgeving en architectuur worden ingebracht in ruimtelijke plannen. Deze ambitie krijgt vorm via het werk van Centrum Beeldende Kunst (CBK) met 20 lopende projecten, Atelier Mooi Drenthe, de Omgevingsvisie en programma's als het Provinciaal Meerjaren Programma en Kunst langs Wegen en Kanalen. De subsidie aan CBK Drenthe is verder afgebouwd. Wel verlenen wij opdrachten aan CBK Drenthe als er sprake is van bovenlokaal belang.
De extra middelen voor crossmedia bij RTV Drenthe zijn ingezet om de website uit te breiden en aan te passen. De jaarlijkse klanttevredenheidsonderzoeken geven een constant beeld van positieve waardering. De aandacht van de regionale omroep voor kunst en cultuur is toegenomen, en het aantal bezoekers van de website van RTV Drenthe is verdubbeld.

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 2. Samenleving met samenhang | 70.371.459 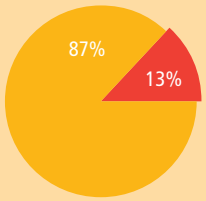  | 36.471.098 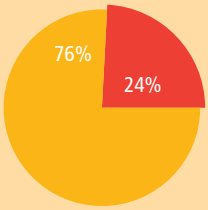  |
| Overige programma's | 296.008.551 | 280.900.616 |

| Programma 2. Samenleving met samenhang | 1 Realisatie 2009 | 2 Primitieve begroting 2010 | 3 Begroting 2010 na wijziging | 4 Realisatie 2010 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 69.999.559 | 65.675.429 | 71.279.057 | 70.371.459 | 907.598 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten | 35.690.761 | 31.399.945 | 36.605.252 | 36.471.098 | 134.154 |
| Saldo | 34.308.798 | 34.275.484 | 34.673.805 | 33.900.360 | 773.445 |

## Ontwikkelingen

### P-2.0 Ontwikkeling beleid

*Ontwikkelingen jaarstukken.*
In 2010 startte een inhoudelijke verkenning tussen de gemeenten en de provincie over gedeelde thema's op het sociale en culturele domein. Dit in verband met de discussie rondom Provincie Nieuwe Stijl (PNS). Een heldere profilering en een duidelijke taakverdeling tussen de overheden is nodig. Voor de gewenste rol- en taakverdeling is een gezamenlijke visie op de toekomst van het sociale en culturele domein noodzakelijk. We maakten met de gemeenten de afspraak deze gezamenlijke visie af te ronden voor de Voorjaarsnota in 2011. Dit is bestuurlijk bekrachtigd in het overleg van de Vereniging Drentse Gemeenten (VDG) voor Onderwijs, Cultuur en Sport van 2 september 2010.

### P-2.1 Sociale agenda

*Ontwikkelingen jaarstukken.*
Minister Rouvoet heeft als demissionair minister voor Jeugd en Gezin een voorzet gegeven voor een nieuw stelsel in de jeugdzorg. Ook de vaste Tweede Kamercommissie publiceerde in mei een rapport over hoe het jeugdzorgstelsel zou moeten gaan uitzien. In beide visies staat beschreven dat er meer eenduidigheid moet komen in de financiering van de verschillende vormen van de jeugdzorg. Ook dat gemeenten het initiatief moeten krijgen inzake de regie in de jeugdzorg. Ook wordt gepleit voor het afschaffen of versimpelen van het indicatietraject van de Bureaus Jeugdzorg. We spelen op deze ontwikkelingen in bij het opstellen van de Drentse pilot: 'Op weg naar een effectieve ketensamenwerking in de jeugdzorg, meetbaar beter!'. Samen met de Drentse gemeenten spraken we ons uit voor een gezamenlijke verantwoordelijkheid in de jeugdzorg.

Drenthe 2028 en de discussie over PNS droegen bij aan het inzicht van alle betrokken partijen dat rollen en taken logisch verdeeld moeten worden. Zo zullen zorginstellingen, gemeenten en gezondheidsdiensten zich bezighouden met de gezondheidsambitie. Gemeenten en welzijnsorganisaties met sociaal beleid en bijvoorbeeld onderwijs. Sportbonden met talentontwikkeling. Wij richten ons vooral op onze kerntaken op economische en ruimtelijke gebied. Daar hebben we wel andere partijen bij nodig. Het bedrijfsleven zal zich richten op gezondheid (denk aan bedrijfsfitness) maar ook op de economische ambitie. De sportorganisaties zelf (verenigingen, koepels, andere sportaanbieders) zullen vooral de uitvoering voor hun rekening nemen.

## P-2.5 Culturele en Museale agenda

*Ontwikkelingen jaarstukken.*
In 2010 is door het Interprovinciaal Overleg (IPO) met het rijk gesproken over de condities waaronder wij de verantwoordelijkheid voor het Drents Archief overnemen. Onderdeel van het nieuwe bestuursakkoord is de decentralisatie van de Regionale Historische Centra (RHC) en de in het regeerakkoord aangekondigde rijkskorting van 25% op deze instellingen. In 2011 komt hier meer duidelijkheid over.
Het Drents archief is gestart met het ontwikkelen van het publieksconcept Drents Archief 3.0. Het moet in 2012 gereed zijn. Het Drents Archief ontving hiervoor een financiële bijdrage uit het Europees Fonds Regionale Ontwikkeling. Het project is in samenwerking met gemeenten uitgebreid met een digitaal loket Drentse bewoningsgeschiedenis, dat een belangrijk deel van de collectie Drenthe zichtbaar maakt voor een breed publiek.
De provinciale archiefinspectie bepaalde haar inzet voor opbouw van generiek toezicht in Drenthe volgens het nieuwe wettelijke kader (Wet revitalisering generiek toezicht).

Het rijk wees in het kader van de Modernisering Monumentenzorg (MOMO) drie speerpunten aan:
- Verankering van cultuurhistorie in de ruimtelijke ordening
- Vermindering regeldruk
- Herbestemming van monumenten

De verwachting is dat de regering op grond hiervan de Monumentenwet gaat aanpassen. Voor provincies liggen hierin nieuwe kansen.

# Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

## P-2.1 Sociale agenda

| Prioriteiten uit Begroting 2010 |
|---|
| **2.1. Kansen voor jeugd en gezin** |
| Door structureel te investeren in het eerder signaleren van problemen, verwachten wij wachtlijsten te kunnen voorkomen en vaker te kunnen volstaan met het aanbieden van lichtere zorgprogramma's. Ingezet wordt op een toereikend en flexibel jeugdzorgaanbod.<br>In elke gemeente wordt aansluiting op maat gerealiseerd door middel van het inrichten van zogenoemde Centra voor Jeugd en Gezin. Belangrijk is dat actief wordt gesignaleerd welke jongeren en gezinnen problemen hebben. Uitgangspunt is dat kinderen veilig en zonder al te veel zorgen kunnen opgroeien. De provinciale jeugdzorg moet een heldere aansluiting hebben met elk(e) Centrum voor Jeugd en Gezin, onderwijsinstelling of bovenschools samenwerkingsverband (ZAT). De doeluitkering Jeugdzorg is beschikbaar voor kerntaken van het Bureau Jeugdzorg en het Zorgaanbod. De autonome middelen zetten wij in om onze extra ambities te realiseren. |

Prioriteiten uit Begroting 2010

**Intensivering prioriteit 2.1, Kansen voor jeugd en gezin:**

- Ontwikkelen programma Triple-P

De provincie wil jeugdigen en hun opvoeders in Drenthe ondersteunen bij beginnende en meer ernstige problematiek op het gebied van opvoeding en opgroeien. Er moet een nauwe samenwerking zijn tussen het gemeentelijk jeugdbeleid en de provinciale, intersectorale jeugdzorg met 1 gezamenlijke aanpak. Wij gaan het Programma Positief Opvoeden Drenthe-breed ontwikkelen en implementeren. In 2009 is er in nauwe samenwerking met alle 12 Drentse gemeenten een implementatieprogramma opgesteld waarin POD geleidelijk binnen 4 jaren in Drenthe wordt uitgerold. In 2010 wordt er in 6 gemeenten POD ingevoerd, daarna volgen de overige gemeenten.

- Investeren in veiligheid met Signs of Safety

Om in risicogezinnen onveiligheid doeltreffend om te buigen naar nieuwe veiligheid, zetten wij in op de bewezen effectieve methodiek van Signs of Safety. In 2010 begint het stadium van verdieping, verbreding en verankering van Signs of Safety in de uitvoeringspraktijk. We sluiten hiermee aan bij de gemeentelijke ambitie bij de Regionale aanpak van Kindermishandeling (RAAK). In de sociale allianties is afgesproken om hierbij nauw samen te werken.

**2.2. Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe.**

**Onderwijskansenplan Drenthe 2008-2011 (Stimuleringsfonds Drentse projecten).**

De kwaliteitsslag onderwijs is onderdeel van de Sociale agenda (Mijn Ontwikkeling) en is nader uitgewerkt in het Onderwijskansenplan Drenthe 2008-2011. Ons onderwijsbeleid wil maximale kansen voor alle kinderen in Drenthe. Gezien de onderwijsachterstanden in Drenthe zullen wij langdurig en fors in het onderwijs moeten investeren. Het Onderwijskansenplan Drenthe 2008-2011 moet voor heel Drenthe resultaten opleveren. De focus en middelen zullen in eerste instantie gericht zijn op de regio's Zuidoost-Drenthe/Veenkoloniën en Zuidwest-Drenthe. De ervaringen daar kunnen in een later stadium naar de andere regio's worden overgebracht.

De projecten van het Onderwijskansenplan Drenthe 2008-2011 worden mede gefinancierd door het Rijk, de betrokken gemeenten en schoolbesturen. In 2010 wordt dit gecontinueerd.

**2.3. Kansen voor onderwijs: Aanpak Voortijdig Schoolverlaten (VSV).**

Kansen voor onderwijs is een integraal onderdeel van het thema Mijn ontwikkeling in de Sociale agenda. Ons uitgangspunt is dat in Drenthe elke jeugdige de kans heeft op een optimale schoolloopbaan. Deze schoolloopbaan eindigt met een kwalificatie die past bij de kwaliteiten en talenten van de jeugdige en sluit aan bij de vraag van de arbeidsmarkt. Bestaande en nieuwe projecten worden uitgevoerd samen met gemeenten (in het kader van de sociale allianties), het voortgezet onderwijs, het beroepsonderwijs en het bedrijfsleven, met als doel onder andere om jongeren een beter beroepsbeeld te geven. De verschillende projecten moeten niet als losstaand worden beschouwd, maar als aanvullend op elkaar, met diverse raakvlakken op provinciale en eventueel ook noordelijke schaal.

**2.4 Kansen voor welzijn zorg: sociale samenhang en participatie.**

Vanuit de nota 1/2 miljoen mensen, dé Drentse aanpak voor welzijn, zorg en wonen, zorgen wij ervoor dat de welzijns- en zorgdiensten (onder andere ouderenzorg) op het niveau komen van de woonkwaliteit. Er wordt samenwerking gezocht met gemeenten en wooncorporaties. We spelen in op demografische ontwikkelingen. Uit onderzoeken (onder andere Regiovisie Groningen-Assen en de analyse Woonplan) blijkt dat er behoefte is aan versterking van de welzijnsdiensten binnen WZW. Wij nemen het voortouw in deze ontwikkeling (mede in het kader van de Sociale Allianties). Er wordt een provinciedekkende ondersteuningsstructuur gecreëerd voor mantelzorg en vrijwilligerswerk (Wat doet u voor Drenthe? Vrijwillige inzet en mantelzorg).

**2.5. Kansen voor '7-tot-7': diensten- en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten.**

Inzet is de status van Drenthe als unieke woonprovincie te versterken met uitgekiend tijdenbeleid. Het combineren van zorg- en arbeidstaken moet eenvoudiger worden gemaakt. Het gaat om een aansluitend aanbod van jeugdvoorzieningen, maar ook om flexibele werktijden, slimme openingstijden en plaatsonafhankelijke dienstverlening. Wij nemen het voortouw, maar deze ambitie kan alleen worden gerealiseerd in samenwerking met gemeenten, instellingen en bedrijfsleven. Voortgang van de Regelingen MFD, dagarrangementen en brede schoolontwikkeling passen binnen het nieuwe 7 tot 7-beleid. Het beleid leidt ook tot versterking van het lokale voorzieningenniveau. Het aansluitend aanbod jeugdvoorzieningen heeft direct gevolg voor de onderwijskansen. Het rijk heeft gezien dat Drenthe voorop loopt in het tijdenbeleid en heeft Drenthe benoemd tot koploper.

| Prioriteiten uit Begroting 2010 |
|---|
| **2.6. Kansen voor Sport: Drenthe profileren als sportprovincie** |
| Drenthe kan nog beter op de kaart worden gezet als sportprovincie. Dit kan niet zonder belangrijke partners zoals bijvoorbeeld de gemeenten, verenigingen, bonden en sportorganisaties. De sociaal bindende factor van sport in Drenthe is erg groot. Topsport en breedtesport zijn communicerende vaten. Topsportevenementen zijn een spin-off voor sportstimulering, geven stimulans om te gaan sporten en meer te bewegen en hebben een voorbeeldfunctie. Zij zorgen voor een stevige impuls voor de sportdeelname en het vrijwilligerswerk in de provincie.<br>Belangrijk zijn ook het economische effect en de promotionele waarde voor Drenthe. Door het versterken van verenigingen op het gebied van faciliteiten, talentontwikkeling en een sterke competitie creëren wij een vruchtbare bodem voor toppers. Breedtesport is de basis voor topsport en breedtesport gedijt niet zonder topsport. Sport alleen is niet genoeg voor een 'gezonder leven' en is niet bij iedereen even vanzelfsprekend. Actief zijn zal voor iedereen toegankelijk moeten zijn. Daarvoor zijn activiteiten en een sterke verenigingsstructuur van essentieel belang. De komende periode willen wij benutten om verenigingen te versterken met combinatiefunctionarissen. Deze functionarissen zijn verantwoordelijk voor een breder aanbod, waaronder meer samenwerking in de wijk en sportbuurtwerk, het onderwijs en buitenschoolse opvang. Wij maken dit mogelijk door cofinanciering beschikbaar te stellen.<br>Vanaf 2010 is het provinciaal sportbeleid onderdeel van Drenthe 2028; het Drents Olympisch Plan. Uitgangspunt is dat sport de kracht heeft om processen op gang te brengen op sociaal-maatschappelijk, economisch, ruimtelijk en welzijnsgebied. De missie van Drenthe 2028 is met sport in de volle breedte héél Drenthe in 2016 naar Olympisch niveau te brengen. Hier hebben we allemaal profijt van, nu en in de toekomst, op sociaal-maatschappelijk, economisch, ruimtelijk en welzijnsgebied. Het Drents Olympisch plan wordt naar verwachting eind 2009 in Provinciale Staten besproken.<br>Drenthe gaat zich onderscheiden van andere provincies door specifiek in te zetten op:<br>- De ontwikkeling van een totaal Sportlandschap rondom 5 Beweegparken, waar alle sporters (breedte, talent, top, toerist) elkaar ontmoeten.<br>- De ontwikkeling van Beweegbuurten; dorpen en wijken waarin al het sportieve, educatie, recreatieve, cultuur, musisch en natuuraanbod gebundeld wordt. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 2.1. Kansen voor jeugd en gezin | - Terugbrengen instroom en geen wachttijden bij Bureau Jeugdzorg en in de geïndiceerde jeugdzorg.<br>In elke gemeente aansluiting lokaal jeugdbeleid en jeugdzorg. Aanwezigheid jeugdzorg binnen scholen. Functies Bureau Jeugdzorg zijn goed bereikbaar binnen Centra voor Jeugd en Gezin en onderwijs. | - Zorgen voor een meer globale indicatiestelling bij BJZ en het werken met bewezen effectieve programma's bij zorgaanbieders.<br>Ontwikkeling gezamenlijke backoffice met taken BJZ in zowel de Centra voor Jeugd en Gezin en de ZAT's.<br>Aansluiting zorgprogramma's met het lokaal jeugdbeleid en onderwijs.<br>- Opzetten kennisnetwerk Centra voor Jeugd en Gezin en onderwijsnetwerken.<br>Uitvoering netwerken tot en met 2011. |
| | - Het vroegtijdig voorkomen van psychosociale problematiek bij kinderen, jeugdigen en hun opvoeders in Drenthe zijn ondersteund bij beginnende en meer ernstige problematiek op het gebied van opvoeding en opgroeien. | Het inzetten van het programma Positief Opvoeden in Drenthe in 6 Drentse gemeenten. |
| | - In risicogezinnen is de onveiligheid van kinderen doeltreffend aangepakt. | - Verdiepen, verbreden en verankeren van Signs of Safety in de uitvoeringspraktijk. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 2.2. Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe | - Kinderen van laagopgeleide ouders nemen deel aan de programma's voor de voor- en vroegschoolse educatie.<br>- De betrokkenheid van de ouders bij de ontwikkeling van hun kind is toegenomen.<br>- participatiegraad in voortgezet onderwijs is gelijk aan landelijk gemiddelde<br>- aantal zwak presterende scholen is gelijk aan landelijk gemiddelde.<br>- Een goede doorstroming van het primair onderwijs naar het voortgezet onderwijs, passend bij de talenten van het kind.<br>- Pedagogisch en didactisch vakbekwaam personeel in de voorschoolse voorzieningen (kinderopvang en speelzalen) en primair en voortgezet onderwijs.<br>- Het onderwijsniveau in Drenthe is over 10 jaar minstens op het landelijk niveau.<br>- Hogere taal- en rekenopbrengsten die ook leiden tot verbetering van het totale leervermogen van jeugdigen. | - Uitvoering geven aan het 10-jarig Plan onderwijskansen in Drenthe<br>- In samenspraak met gemeenten en schoolbesturen uitvoeren van regioplannen primair onderwijs voor Veenkoloniën, Zuidwest- en Zuidoost-Drenthe (o.a. de pilot 'Vanzelfsprekend in Zuidoost Drenthe en 'Duurzaam leren in de Veenkoloniën' in de drentse Veenkoloniën)<br>- Bij de start van de onderwijskansenplannen worden zoveel mogelijk beschikbare gegevens als uitgangspunt genomen, om vervolgens door monitoring te kunnen meten of de taal- en rekenprestaties en doorstroom havo/vwo ook daadwerkelijk verbeteren. Deze gegevens worden met landelijke cijfers vergeleken. |
| 2.3. Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten (VSV) | - Het aantal voortijdig schoolverlaters is overeenkomstig de landelijke cijfers.<br>- Jongeren tot 23 jaar scholen tot minimaal op niveau startkwalificatie.<br>- Volledig sluitende aanpak in 2012 voor terugleiding jongeren zonder startkwalificatie tot 23 jaar naar een leerwerk- of onderwijstraject, met als doel het behalen van een startkwalificatie.<br>- Elke Drentse jeugdige is voldoende gekwalificeerd om een goede start op de arbeidsmarkt te kunnen maken. | - Ontwikkelen van een meerjarig programma (2009-2012) met als doel een aansluitend onderwijsaanbod te realiseren, passend bij de mogelijkheden en talenten van elke jeugdige en de regionale arbeidsmarkt. Dit programma wordt in samenspraak met gemeenten en schoolbesturen ontwikkeld en uitgevoerd.<br>- In samenwerking met de RMC regio's werken aan een sluitende ketenaanpak. Vanuit de allianties werken aan een passende en brede trajectbegeleiding;<br>- Investeren in een goede beroepsoriëntatie, waarbij het onderwijscurriculum beter aansluit op de beroepspraktijk.<br>- In samenwerking met gemeenten (RMC), jeugdzorg en MBO scholen nader onderzoek voor die jongeren die vooral zorg en maatwerk nodig hebben: behoefte en vorm aan een MBO+ (snijvlak onderwijs/zorg) in Drenthe. |
| 2.4. Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie | - Effectieve samenwerking inwoners, gemeenten, wooncorporaties, welzijns- en zorginstellingen.<br>- Mensen wonen zo lang mogelijk zelfstandig thuis. | - Uitvoering beleidsnotitie 1/2 miljoen mensen, dé Drentse aanpak welzijn, zorg en wonen.<br>- Uitvoering regionale uitvoeringsprogramma's, projecten versterking welzijn binnen WZW, stimuleringsbudget WZW, invoering ondersteuningsstructuur mantelzorg en vrijwilligerswerk, allianties. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 2.5. Kansen voor '7-tot-7': diensten- en voorzieningen-programma in Drentse gemeenten | - Er worden lokaal mogelijkheden ontwikkeld om mantelzorg en arbeid te combineren<br>- Er zijn vernieuwende projecten op het terrein van zorg-en dienstverlening<br>- Er worden transities gemaakt van bestaande of in ontwikkeling zijnde diensten en voorzieningen tot een doorlopend aanbod van onderwijs opvang en vrije tijd.<br>- Inzetten op Impuls brede scholen, sport en cultuur, combinatiefuncties in Drenthe<br>- Bewustwording bij bedrijven op het gebied van tijdenbeleid | - Uitvoeren van allianties met gemeenten op:<br>- Combinatiefunctie<br>- Diensten & voorzieningen<br>- Mantelzorg en betaalde arbeid<br>- Kernteam 7-7<br>- KIN<br>- Nora<br>- Doorlopend Drenthe |
| Kansen voor Sport: Drenthe profi-leren als sportpro-vincie | - sportstimuleringsmiddelen zijn weggezet in sociale allianties met gemeenten<br><br>- Beleidsontwikkeling Drenthe 2028, visie over integraal sportbeleid.<br><br>- Deelresultaten:<br>- Periodiek topsportevenementen in Drenthe: in 2010 80 jaar TT en open NK Atletiek voor gehandicapten<br>- 90% procent van de jongeren tussen 6 en 19 jaar moet aan sportbeoefening doen (SCP 2003). | - Profilering sportprovincie Drenthe.<br>- Meewerken aan voorbereiding Open NK Atletiek gehan-dicapten, 80 jaar TT, WK CP 2011<br>- Jaarlijkse Monitor sportparticipatie. Evaluatie sportmo-nitor 2008, 0-meting.<br>- Investeren in professionalisering van sportverenigingen door combinatie-functionarissen.<br>- Onderzoeken hoe vervolg te geven aan provinciebreed sportstimuleringsproject in samenspraak met Drentse partners.<br>- De Drents Olympisch Alliantie wordt getekend met betrokken partners.<br>- Het Olympisch Plan wordt onderbouwd met inhoudelijke analyses en cijfermatig onderzoek.<br>- Er worden afspraken gemaakt met de sportbonden en er vindt afstemming plaats tussen de provincies Groningen en Friesland.<br>- Er wordt in 2010 een prijsvraag gehouden onder scholen en onder buurten waarbij deelnemers hun beweegbuurt presenteren. Uitvoeren van beste voorstellen.<br>- Onderzoek naar hoe Drenthe 2028 het meest effectief kan bijdragen aan een Drenthe op Olympisch niveau. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 2.1. Kansen voor jeugd en gezin | Status: groen<br>- Instroom is teruggebracht en er zijn geen wachttijden bij Bureau Jeugdzorg en in de geïndiceerde jeugdzorg.<br>- In elke gemeente aansluiting tussen lokaal jeugdbeleid en jeugdzorg. Jeugdzorg is aanwezig binnen de scholen.<br><br>- Functies van Bureau Jeugdzorg zijn goed bereikbaar binnen de Centra voor Jeugd en Gezin en Onderwijs<br>- Jeugdigen worden sneller toegeleid naar passende zorg.<br>- Psychosociale problematiek bij kinderen wordt zoveel mogelijk vroegtijdig voorkomen,<br><br>In risicogezinnen is de onveiligheid van kinderen doeltreffend aangepakt | Wij hebben gezorgd voor een meer globale indicatie-stelling bij Bureau Jeugdzorg en daar is gewerkt met bewezen effectieve programma's bij zorgaanbieders.<br>De gezamenlijke back-office is ontwikkeld met taken Bureau Jeugdzorg in zowel de Centra voor Jeugd en Gezin. Het lokaal jeugdbeleid en het onderwijs zijn zo goed mogelijk afgestemd op de zorgprogramma's.<br>Een kennisnetwerk is opgezet voor Centra Jeugd en gezin en Onderwijs.<br><br>In 6 Drentse gemeenten is het programma Positief Opvoeden in Drenthe ingezet: ouders en opvoeders worden ondersteund bij beginnende en meer ernstige problematiek op het gebied van opvoeden en opgroeien.<br>De erkende aanpak Signs of Safety is verbreed en verankerd in de uitvoeringspraktijk. |
| 2.2. Kansen voor onderwijs: kwaliteitsslag onderwijs Drenthe. | Status: groen<br>- Kinderen van laagopgeleide ouders nemen deel aan de programma's voor de voor- en vroegschoolse educatie.<br>- De betrokkenheid van de ouders bij de ontwikkeling van hun kind is toegenomen.<br>- participatiegraad in voortgezet onderwijs is gelijk aan landelijk gemiddelde<br>- aantal zwak presterende scholen is gelijk aan het landelijk gemiddelde.<br>- Een goede doorstroming van het primair onderwijs naar het voortgezet onderwijs, passend bij de talenten van het kind.<br>- Pedagogisch en didactisch vakbekwaam personeel in de voorschoolse voorzieningen (kinderopvang en speelzalen) en primair en voortgezet onderwijs.<br>- Het onderwijsniveau in Drenthe is over 10 jaar minstens op het landelijk niveau.<br>- Hogere taal- en rekenopbrengsten die ook leiden tot verbetering van het totale leervermogen van jeugdigen. | - Om deze resultaten op langere termijn te bereiken hebben wij het 10-jarig plan Onderwijskansen in Drenthe uitgevoerd. In samenspraak met Rijk, gemeenten en schoolbesturen voeren wij regioprojecten in het primair onderwijs uit in de Veenkoloniën, Zuidwest Drenthe en Zuidoost Drenthe.<br>- Samen met de Drentse gemeenten ondersteunen wij de Drentse onderwijsmonitor.<br>- Wij hebben opgedane methodieken en good practices gedeeld met partners in Drenthe.<br>- Het instrument Positief Opvoeden Drenthe is ingezet. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 2.3. Kansen voor onderwijs: aanpak voortijdig schoolverlaten | Status: groen<br>Het aantal voortijdig schoolverlaters komt overeen met de landelijke cijfers.<br>Jongeren tot 23 jaar worden geschoold tot minimaal het niveau startkwalificatie. Volledig sluitende aanpak in 2012 voor terugleiding van jongeren zonder startkwalificatie tot 23 jaar naar een leerwerk- of onderwijstraject, met als doel het behalen van een startkwalificatie. | Wij hebben het Programma voor Voortijdig Schoolverlaten (VSV) is in samenspraak met gemeenten, bedrijven en scholen ontwikkeld en uitgevoerd.<br>Vanuit de allianties geven wij het verband van het Regionaal Meld- en Coördinatiepunt (RMC) invulling aan onderzoek en trajectbegeleiding op maat. |
| 2.4. Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie. | Status: groen<br>- Effectieve samenwerking inwoners, gemeenten, wooncorporaties, welzijns- en zorginstellingen.<br>- Mensen wonen zo lang mogelijk zelfstandig thuis. | Wij hebben middelen voor het stimuleringsbudget WZW ingezet in de Sociale Allianties in 2010. Dit was het laatste jaar. Betrokken partijen sluiten aan bij lokale overlegvormen. |
| 2.5. Kansen voor 7 tot 7: diensten- en voorzieningen-programma in Drentse gemeenten. | Status: groen<br>Er worden lokaal mogelijkheden ontwikkeld om mantelzorg en arbeid te combineren<br><br>Er zijn vernieuwende projecten op het terrein van zorg-en dienstverlening<br><br>Er worden transities gemaakt van bestaande of in ontwikkeling zijnde diensten en voorzieningen tot een doorlopend aanbod van onderwijs opvang en vrije tijd.<br>Inzetten op Impuls brede scholen, sport en cultuur, combinatiefuncties in Drenthe<br><br>Bewustwording bij bedrijven op het gebied van tijdenbeleid | Gemeenten en instellingen hebben medio 2010 aangegeven op lokaal niveau invulling te willen geven aan ondersteuningsstructuur mantelzorg en vrijwillige inzet. Via de Sociale Allianties is kennis en expertise van de instellingen ingezet.;<br>Projecten NORA (New Opportunities for Rural Areas) en Doorlopend Drenthe zijn vanwege gebrek aan draagvlak en cofinanciering niet van start gegaan.<br>Via de sociale allianties hebben wij samen met gemeenten projecten uitgevoerd op het gebied van tijdenbeleid als brede schoolontwikkeling, dagarrangementen en diensten en voorzieningen.<br>Elf van de twaalf gemeenten stellen een plan van aanpak combinatiefuncties op en stellen combinatiefunctionarissen aan.<br>Wij realiseren deze ambitie In overleg met gemeenten, instellingen en bedrijfsleven. |
| 2.6. Kansen voor sport: Drenthe profileren als sportprovincie. | Status: groen<br>- Stimulering van sport vindt plaats via sociale allianties met gemeenten<br>Beleidsontwikkeling Drenthe 2028, visie over integraal sportbeleid.<br><br>Deelresultaten:<br>- Periodiek topsportevenementen in Drenthe: in 2010 80 jaar TT en open NK Atletiek voor gehandicapten<br>- 90% procent van de jongeren tussen 6 en 19 jaar moet aan sportbeoefening doen (SCP 2003). | Wij hebben de middelen voor sportstimulering ingezet via sociale allianties.<br>Deze integrale visie is in uitvoering, wij hebben ingezet op ruim 40 ambities en projecten. Dit is vastgelegd in het uitvoeringsprogramma 2010.<br><br>11 van de 12 gemeenten voeren combinatiefunctionarissen in, dit draagt bij aan sportaanbod op maat voor kinderen.<br><br>Drents wielerplatform is opgezet. |

## P-2.5 Culturele en Museale agenda

| Prioriteiten uit Begroting 2010 |
|---|
| **2.7. Versterken culturele infrastructuur Drenthe** |
| De provincie wil het economisch effect en de promotionele waarde van de Drentse musea vergroten met een ontwikkelingsregeling, gezamenlijke projecten en bundeling van expertise. We stimuleren deskundigheid en samenwerking binnen en buiten de sector op het gebied van (innovatieve) marketing en promotie, sponsoring en bedrijfsvoering. De musea die wij van bovenlokale betekenis vinden (Drents Museum, De Buitenplaats in Eelde, herinneringscentrum Kamp Westerbork, Gevangenismuseum en het Hunebedcentrum Borger) steunen wij waar nodig in hun verdere ontwikkeling en professionalisering. |
| Met ingang van 2009 is beeldende kunst door het rijk naar grote gemeenten gedecentraliseerd, in Drenthe naar Assen en Emmen. Door deze decentralisatie ligt de primaire verantwoordelijkheid voor het beeldende kunstbeleid in Drenthe niet meer bij de provincie. De veranderde taakverdeling tussen de overheden leidt tot herpositionering van het CBK en de kunstuitleenvoorziening. De provincie voelt zich medeverantwoordelijk voor het proces om het CBK Drenthe te herpositioneren. Samen met de gemeenten zullen wij hier op inzetten. Voor beeldende kunstinitiatieven van bovenlokaal belang blijven wij onze verantwoordelijkheid nemen. Wij willen ons in de toekomst specifieker richten op aantrekkelijke en vernieuwende beeldende kunst en omgevingsinitiatieven van bovenlokaal hoog artistiek niveau. Een door Stichting Boei, gemeente en provincie gepleegde investering stelt KiK in staat haar activiteiten voort te zetten en uit te bouwen tot een cultureel ondernemende organisatie. |
| De PeerGroup en DJT De Reus zijn de twee professionele Drentse theatergroepen. Zij hebben een plek in de Noordelijke basisinfrastructuur op toneelgebied. Het Nederlands Fonds voor Podiumkunsten heeft aan De Peergroup wel extra (rijks)subsidiemiddelen toegekend, maar niet aan DJT De Reus. Voor 2010 willen wij onze subsidie (in lijn met het recente advies van de provinciale adviescommissie Cultuur) voor beide groepen handhaven op het niveau van 2009. |
| **Intensivering prioriteit 2.7, Versterken culturele infrastructuur Drenthe** |
| **Cultuur en economie** |
| Een goede wisselwerking tussen cultuur en economie draagt bij aan een succesvolle kenniseconomie en een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor (artistiek) talent, particulieren en bedrijven. De sector cultuur kan een bijdrage leveren aan de bedrijvigheid, werkgelegenheid, toerisme en het vestigingsklimaat in Drenthe. Voorstellen uit het Innovatief Actieprogramma Drenthe worden ook op culturele en creatieve criteria beoordeeld. |
| Verder gaan wij uitdrukkelijk het toeristische belang van festivals en fysiek cultureel erfgoed benadrukken door dit specifiek onder de aandacht te brengen van de Drentse burgers en de toeristen. |
| **2.8. Vergroten cultuurparticipatie** |
| Het Drents programma voor het Programmafonds cultuurparticipatie (Samen Delen) is gericht op amateurkunst, cultuureducatie en volkscultuur en is de opvolger van het landelijk Actieplan cultuurbereik. Wij voeren dit programma uit in samenwerking met gemeenten. |
| Wij blijven ons inzetten voor een bloeiend en veelzijdig festivalklimaat door middel van subsidies en advisering. Wij vinden het belangrijk dat cultuureducatie steviger wordt verankerd binnen het onderwijs en dat scholen hun eigen cultuureducatiebeleid formuleren. Wij sluiten hiermee aan bij de inzet die ook het rijk op dit terrein pleegt. Wij willen ervoor zorgen dat scholen kennis hebben van de (directe) culturele omgeving. Wij voelen ons verantwoordelijk voor ondersteuning van gemeenten om netwerken op te zetten en voor inzet van inhoudelijke deskundigheid en ondersteuning op het gebied van cultuureducatie binnen deze netwerken. Naast kunst en mediaeducatie vinden wij dat erfgoededucatie voldoende aan bod moet komen. |
| **2.9 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed** |
| Wij willen het voor Nederland unieke Drentse cultuurhistorische landschap versterken en voor het voetlicht brengen. Ook willen wij erfgoed in de ruimtelijke ordening goed tot zijn recht laten komen. |
| Daartoe zetten wij de volgende instrumenten in. |
| - CultuurhistorischKompas (voorheen de Cultuurhistorische Waardenkaart) |
| - Provinciale monumentenlijst |
| - Ontwikkelingsprogramma cultuurhistorie en archeologie |

| Prioriteiten uit Begroting 2010 |
| --- |
| - Kwaliteitsimpuls voor gemeentelijke archeologie |
| - Immaterieel erfgoed: 'het verhaal van Drenthe' |
| - Erfgoededucatie |
| Het Huis voor de Drentse Taol vervult een belangrijke rol in de stimulering en begeleiding van initiatieven op het terrein van taalvaardigheid. |

**2.10. Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte**

Drenthe verdient een eigentijdser beeld voor zowel de eigen inwoners als de toeristen. De beeldkwaliteit van de openbare ruimte willen wij verbeteren door dit aspect aan het begin van ruimtelijke plannen (zoals bij wegen en kanalen) positief te beïnvloeden. Wij stimuleren particulieren en medeoverheden om de kennis en kunde van eigentijdse ontwerpers te gebruiken bij het vormgeven van objecten en locaties in de openbare ruimte.

**2.11. Versnellingsagenda Monumentenzorg**

Bij motie (Motie 17, Voorjaarsnota 2008 inzake Oude Drentse kerken) hebben de staten gevraagd om een plan voor herbestemming van leegstaande kerken in Drenthe. Deze wens heeft (mede) geleid tot een plan voor cofinanciering van een versneld rijksprogramma voor het wegwerken van restauratie-achterstand. Dit betekent een incidentele provinciale bijdrage van 2,8 miljoen euro in de jaren 2010-2011. Dit sluit aan bij onze aanpak van de economische crisis en de intenties om investeringen naar voren te halen in antwoord op de vraag van het rijk en van het IPO. Naast bovengenoemde reactie op motie 17 hebben wij reeds besloten om voor 2009, 2010, en 2011 subsidie beschikbaar te stellen aan de Stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen Groningen en Drenthe (SBKGD).

**2.12. RTV-Drenthe**

Een substantieel deel van het provinciale cultuurbudget gaat naar RTV-Drenthe. De omroep voldoet aan het niveau van de Mediawet, maar heeft te weinig middelen voor ontwikkeling en exploitatie van nieuwe media c.q. crossmediale berichtgeving en hoogwaardige programmering. Om hiervoor een inhaalslag te maken heeft de omroep extra middelen gevraagd. Sinds wij verantwoordelijk zijn voor RTV Drenthe hebben wij geen autonome middelen voor RTV-Drenthe beschikbaar gesteld, behalve een tijdelijke subsidie voor ondertiteling. In de Voorjaarnota 2009 hebben wij voorgesteld deze subsidie van € 70.000,-- per jaar t.b.v. de ondertiteling structureel te maken. Daarnaast hebben we voorgesteld om de regionale omroep met een structurele bijdrage van € 500.000,-- in staat te stellen om veel meer in te spelen op de nieuwe media en crossmediale berichtgeving. Totaal is dus van 2010 tot en met 2012 een intensivering van € 570.000,-- per jaar nodig. Na 2012 willen wij de benodigde middelen hiervoor vinden binnen Programma 2. Bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2009 hebben Provinciale Staten gezegd hier positief tegenover te staan, maar bij de behandeling van de begroting 2010 een uitspraak te willen doen over de hoogte van het bedrag.

Maatschappij van Weldadigheid op weg naar Werelderfgoed Unesco

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 2.7. Versterken culturele infrastructuur Drenthe | - Projecten in gang gezet als Hondsrug-N34 | - * Bijdragen aan bovenlokale projecten beeldende kunst en vormgeving, bijvoorbeeld projecten die zich manifesteren op het snijvlak van beeldende kunst, natuur, erfgoed en recreatie. |
| | - Verbeterde profilering en (inter)-nationale status musea van provinciale betekenis. | - Investeren in professionalisering en profilering musea van provinciale betekenis. |
| | - Een samenhangend museumbestel van kwalitatief goede musea en museale voorzieningen met een heldere profilering en goed publieksbereik | - Musea stimuleren onderlinge allianties aan te gaan bij versterken deskundigheid en uitvoeringscapaciteit.<br>- stimuleren cultureel ondernemerschap musea: marketing, promotie, deskundigheidsbevordering, en samenwerkingsprojecten (o.a. overbrengen van 'Het verhaal van Drenthe'.) |
| | - Voldoende en goed gespreid aanbod in Drenthe van professionele podiumkunsten, | - Subsidiëren professionele podiumkunsten op provinciale en noordelijke schaal |
| | - start concrete projecten op snijvlak cultuur en economie. | - Uitvoering geven aan Investeringsprogramma voor initiatieven op snijvlak cultuur en economie |
| | - Vordering nieuwbouw Drents Museum Depot volgens planning | - Nieuwbouw Drents Museum en voltooiing Depot |
| | - Aangepast plan nieuwbouw Drents Archief met financiering, mogelijke start bouw | - Lobby voor nieuwbouw Drents Archief aansluitend op Drents Museum |
| | - Biblionet vervult een aanjaagfunctie in de vernieuwing van het bibliotheekwerk. | - Afstemming rijksbeleid t.a.v. bibliotheekvernieuwing op nieuwe gemeentelijke en provinciale rollen, |
| 2.8. Vergroten cultuurparticipatie | - Vergroten deelname aan cultuur door<br>- inwoners van Drenthe, zowel geografisch<br>- als wat betreft diversiteit van doelgroepen. | - Drents programma 2009-2012 voor Programmafonds cultuurparticipatie; uitvoering provinciaal deel en gemeentelijke delen |
| | - * Bereik cultuureducatie minimaal op huidige hoge niveau | - Ondersteuning onderwijs bij vraag-aanbod cultuureducatie in open menukaart |
| | - Cultuureducatie verankerd in de curricula van scholen | - Financiering ICC-cursus (cultuureducatie verankeren in scholen). |
| | - Uitvoering van tenminste 2 nieuwe cultuureducatieve (samenwerkings-) projecten voor het onderwijs met ondersteuning van provinciale instellingen | - Ondersteuning gemeenten in opzetten lokale netwerken cultuureducatie en amateurkunst/ start enkele lokale netwerken.<br>- Uitvoering consulentfunctie binnen lokale netwerken erfgoededucatie. |
| | - enkele lokale netwerken cultuureducatie en amateurkunst gestart<br>- erfgoededucatie als onderdeel van het Cultuurmenu in meerdere gemeenten<br>- meer gebruik van en koppeling met lokale activiteiten. | |
| | Divers en veelzijdig aanbod van festivals met voldoende deelname<br>- Professionele toneelvoorstellingen voor alle leeftijdscategorieën met voldoende deelname | In lijn met de adviezen van de provinciale adviescommissie Cultuur subsidies verstrekken voor festivals en podiumkunstvoorstellingen. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 2.9. Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | - Cultuurhistorisch Kompas in gebruik als onderdeel van het Omgevingsbeleid ,<br>- Erfgoed wordt meegenomen vooraan in ruimtelijke planprocessen.<br>- Provinciale Monumentenlijst benoemt en beschermt monumenten op provinciale schaal; integraal, gebiedsgericht en in samenwerking met gemeenten.<br>- Ontwikkelingsprogramma cultuurhistorie en archeologie in uitvoering<br>- Overdracht gemeentelijke archeologietaken. in uitvoering<br>- Toegenomen participatie vrijwilligers<br>- voor immaterieel erfgoed. | - Het Cultuurhistorisch Kompas: formele inspraakproces rond het CHK vindt in 2009 plaats in het kader van het OGB. In 2010 wordt begonnen met de uitvoering van het nieuwe OGB..<br>- Drents Plateau ontwikkelt in project 'De voorkant' nieuwe aanpak erfgoed in ruimtelijke plannen.<br>- Aanwijzen van 175 monumenten in nog 4 categorieën. Eerste categorie monumenten voor de Provinciale Monumentenlijst is in 2009 vastgesteld.<br>- Verstrekken laagrentende leningen voor onderhoud en restauratie van monumenten naar behoefte.<br>- Fysiek erfgoed projectgewijs zichtbaar maken, via het ontwikkelingsprogramma cultuurhistorie met aansluiting op het provinciaal Meerjarenprogramma landelijk gebied.<br>- Gemeenten projectgewijs ondersteunen bij kwaliteitsimpuls gemeentelijke archeologie.<br>- Versterken actieve inzet erfgoed-vrijwilligers via project 'Tafelzilver van Drenthe' (2010 tot en met 2012). |
| 2.10. Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte | - Uitvoering meerdere projecten vormgeving beeldkwaliteit openbare ruimte<br>- Het leefklimaat in stedenbouwkundig en landschappelijke zin versterkt door culturele inbreng (kunsten / cultuurhistorie).in ruimtelijke planvorming | - Inzet cultuurhistorische kompas bij ruimtelijke planvorming.<br>- Subsidiëring projecten Vormgeving openbare ruimte met toegepaste kunst. Opstellen subsidieregeling in kader herziening Cultuurnota 2009-2012.<br>- Cultureel opdrachtgeverschap, bijvoorbeeld in het kader van reconstructie N34/N33. |
| 2.11. Versnellingsagenda monumentenzorg | Restauratie en herbestemming van:<br>oude kerken (ook als gevolg van motie PS)<br>agrarisch en industrieel erfgoed<br>vitalisering Veenhuizen | Uitvoering van deze plannen door Drents Plateau (onder regie van provincie) |
| 2.12. RTV-Drenthe | - beter gebruik maken van nieuwe media<br>- betere crossmediale berichtgeving<br>- structureel geborgde ondertiteling<br>- tevredenheid luisteraars en kijkers | Subsidiering en uitvoering plannen RTV Drenthe op terrein nieuwe media, crossmediale berichtgeving en ondertiteling |

Bij Emmen de Smithson Broken Circle

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 2.7. Versterken culturele infrastructuur Drenthe | Status: groen<br>- Profilering en (inter)-nationale status musea van provinciale betekenis is verbeterd.<br>Het provinciale museumbestel is meer samenhangend en levert kwalitatief betere musea op met een heldere profilering en beter publieksbereik.<br><br>Projecten in gang gezet als Hondrug, N34.<br><br>Voldoende en goed gespreid aanbod in Drenthe van professionele podiumkunsten.<br>Start concrete projecten op snjivlak cultuur en economie.<br>Vordering nieuwbouw depot Drents Museum volgens planning.<br>Aangepast plan nieuwbouw Drents Archief met financiering, mogelijke start bouw.<br>Biblionet vervult een aanjaagfunctie in de vernieuwing van het bibliotheekwerk. | - Internationalisering van het Hunebedcentrum leidde tot deelname aan twee Europese projecten.<br>- Om het bereik van gezinnen met jonge kinderen aan het Gevangenismuseum te bevorderen is de interactieve kinderlijn De Vloek van Veenhuizen in de vaste presentatie van het museum ondersteund.<br>- In een convenant legde de gemeente Tynaarlo meerjarige ondersteuning aan Museum de Buitenplaats vast.<br>- Voor en met de 25 musea die eind 2009 een alliantie zijn aangegaan voor het versterken van deskundigheid en uitvoeringscapaciteit heeft het Platform Drentse musea een projectplan gemaakt. Een groot aantal van deze projecten start in 2011. Een externe coördinator en aanjager van deze projectactiviteiten is succesvol aanbesteed. Deze functie omvat ook de meer algemene museale adviesrol.<br>Opdrachtverlening via van CBK (20 lopende projecten), Atelier Mooi Drenthe, de nieuwe provinciale omgevingsvisie en programma's als het Provinciaal Meerjaren Programma en Kunst langs Wegen en Kanalen.<br>Subsidie aan PeerGroup en DJT De Reus, deze instellingen zijn belangrijke schakel in noorderlijke basisinfrastructuur.<br>Voorstellen uit het Innovatief Actieprogramma Drenthe woren op culturele en creatieve criteria beoordeeld.<br>Depot is in juni 2010 geopend en overgedragen aan het museum.<br>Plan is gereed gekomen in 2009 en in 2010 is aanbesteding uitgevoerd. Start werkzaamheden in 2011.<br>Biblionet Drenthe loopt voorop in het landelijk proces van de Digitale Bibliotheek. |
| 2.8. Vergroten cultuurparticipatie | Status: oranje<br>- Deelname aan cultuur door inwoners van Drenthe is vergroot zowel geografisch als wat betreft diversiteit aan doelgroepen.<br>- Bereik cultuureducatie is minimaal op huidige hoge niveau<br>- Cultuureducatie is verankerd in de curricula van scholen<br><br>- Erfgoededucatie is onderdeel van het Cultuurmenu in meerdere gemeenten.<br>- Een divers en veelzijdig aanbod van festivals met voldoende deelname. | - Het Drents programma 2009-2012 voor Programmafonds cultuurparticpatie is verder uitgevoerd door provincie en Drentse gemeenten samen.<br>- Cultuureducatie heeft een groot bereik en is verankerd in de curricula van scholen. De afnemers van kunst- en cultuurmenu's van K&C Drenthe zijn tevreden, dit blijkt uit het onderzoek Binnenschoolse Cultuureducatie gaat lokaal).<br>- Erfgoededucatie is nog geen vast onderdeel in het cultuurmenu, hier wordt in 2011 steviger op ingezet.<br>- In lijn met de adviezen van de Adviescommissie cultuur zijn subsidies verleend voor diverse festivals. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 2.9. Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | Status: groen<br>Cultuurhistorisch Kompas in gebruik als onderdeel van het Omgevingsbeleid, erfgoed wordt meegenomen vooraan in ruimtelijke planprocessen. | Cultuurhistorisch Kompas is vastgesteld en dient als inspiratiebron voor ruimtelijke processen. |
| | - Provinciale Monumentenlijst benoemt en beschermt monumenten op provinciale schaal; integraal, gebiedsgericht en in samenwerking met gemeenten. | 224 Provinciale monumenten zijn aangewezen in de categorie 'gebouwde monumenten tot 1940'. In de categorie 'wederopbouw' de voormalige rijksluchtvaartschool Eelde en 12 ensembles definitief aangewezen als provinciaal monument. |
| | - Ontwikkelingsprogramma cultuurhistorie en archeologie in uitvoering | Alle 12 gemeenten zijn via de Culturele Allianties ondersteund bij de ontwikkeling van gemeentelijk archeologiebeleid.<br>Het Archeologisch Depot te Nuis is uitgebreid met een derde loods. |
| | - Overdracht gemeentelijke archeologietaken in uitvoering | 11 gemeenten nemen deel aan het collectieve project Studio 13 project Kwaliteitsimpuls Archeologie. |
| | - Toegenomen participatie vrijwilligers<br>- voor immaterieel erfgoed. | - Het project Tafelzilver (actieve inzet door vrijwilligers) wordt uitgevoerd. |
| 2.10. Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte | Status: groen<br>- Uitvoering meerdere projecten vormgeving beeldkwaliteit openbare ruimte | Het provinciale cultuurhistorische kompas dient als inspiratiebron voor ruimtelijke ontwikkelingsprocessen (ruimtelijke kwaliteit wordt gekoppeld aan cultuurhistorische waarden). |
| | - Het leefklimaat in stedenbouwkundig en landschappelijke zin versterkt door culturele inbreng (kunsten / cultuurhistorie).in ruimtelijke planvorming | Meerdere projecten vormgeving beeldkwaliteit openbare ruimte zijn uitgevoerd. Opdracht is uitgevoerd door CBK Drenthe (beeldende kunst initiatieven). |
| 2.11. Versnellings agenda monumentenzorg | Status: groen<br>- Restauratie en herbestemming van oude kerken, agrarisch en industrieel erfgoed en vitalisering Veenhuizen | - Drie kerken, zeven objecten in categorie agrarisch erfgoed en twee in de categorie industrieel erfgoed zijn gerestaureerd. Veenhuizen is, samen met Frederiksoord, voorgedragen als een van de negen potentiële Unesco-werelderfgoederen in Nederland. |
| 2.12. RTV-Drenthe | Status: groen<br>- Crossmediale berichtgeving is verbeterd.<br>- Beter gebruik maken van nieuwe media<br>- Structureel geborgde ondertiteling<br>- Tevredenheid luisteraars en kijkers. | - De middelen voor Crossmedia worden succesvol ingezet en hebben geleid tot een grote toename van het gebruik van de internetsite van RTV Drenthe.<br>- Website is uitgebreid en aangepast..<br>- Aandacht van de regionale omroep voor kusnt en cultuur is toegenomen, dit blijkt uit Bartissimo en reportages van Drentse culturele uitdag en het Drentse cultuurgala.<br>- Jaarlijkse klanttevredenheidsonderzoeken geven een constant beeld van positieve waardering. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 2. Samenleving met samenhang | 1 Realisatie 2009 | 2 Primitieve begroting 2010 | 3 Begroting 2010 na wijziging | 4 Realisatie 2010 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| P2.01 Kansen voor jeugd en gezin | 1.619.311 | 1.300.000 | 1.300.000 | 1.300.221 | -221 |
| P2.02 Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basis-onderwijs Drenthe | 496.093 | 500.000 | 500.000 | 510.204 | -10.204 |
| P2.03 Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten | 372.485 | 232.500 | 232.500 | 232.500 | 0 |
| P2.04 Kansen voor welzijn en zorg: sociale samen-hang en participatie | 155.271 | 415.000 | 220.000 | 176.284 | 43.716 |
| P2.05 Kansen voor '7 tot 7'diensten- en voorzie-ningen- programma in Drentse gemeenten | 473.529 | 465.000 | 465.000 | 393.000 | 72.000 |
| P2.06 Kansen voor Sport: Drenthe profilering als sportprovincie | 401.790 | 418.500 | 418.500 | 386.948 | 31.552 |
| P2.07 Versterken culturele infrastructuur Drenthe | 702.768 | 573.000 | 407.000 | 412.767 | -5.767 |
| P2.08 Vergroten cultuurparticipatie | 804.172 | 883.500 | 883.500 | 916.766 | -33.266 |
| P2.09 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | 372.780 | 200.000 | 200.000 | 148.014 | 51.986 |
| P2.10 Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte | 46.000 | 93.000 | 93.000 | 100.000 | -7.000 |
| Totaal prioriteiten | 5.444.199 | 5.080.500 | 4.719.500 | 4.576.703 | 142.797 |

## Financiële toelichting op prioriteiten

### Toelichting afwijkende jaarstukken

**P2.05 Kansen voor '7 tot 7'diensten en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten**
In het kader van de Sociale Allianties hadden wij per gemeente een bedrag van € 35.000,-- gereserveerd. De gemeente Hoogeveen heeft hier geen plan voor ingediend. Daarnaast hadden wij geld gereserveerd voor extra projecten vanuit het veld. Ondanks een actieve inzet van de provincie zijn hiervoor geen projecten ingediend. De oorzaak van de onderschrijding heeft daarom een externe oorzaak. Het resultaat is grotendeels gehaald, doordat 11 van de 12 gemeenten wel hebben deelgenomen.

**P2.09 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed**
Hoewel het programma Tafelzilver is uitgevoerd als gepland, is een bedrag van € 52.000,-- niet besteed. De reden hiervan is, dat eind 2010 uiteindelijk een project minder beschikbaar was dan voorzien.

## Wat doen we nog meer?

**Sociale ontwikkeling**

Algemeen, Kennis Innovatie Netwerk (KIN):
De provincie gaat met instellingen en de gemeenten kennis, innovatie en netwerken op het sociale domein in Drenthe verder ontwikkelen. Daarin speelt de Provincie tot 2012 (eind sociale agenda) een faciliterende rol. Middels KIN gaan we de bestaande kennis op het sociale domein, op de terreinen van de Sociale Agenda beter toegankelijk maken voor beleidsmakers en professionals. Dit door de kennis te delen, verder te ontwikkelen en in te zetten in nieuwe projecten. We willen de 'kenniscyclus' op het domein in zijn geheel ontwikkelen.

### Sociale ontwikkeling

Op grond van het ontwikkelingsproces Kennis Delen Drenthe (voormalig KIN) kwamen we eind 2010 in een nieuwe fase. De experimenteerfase bracht veel positiefs zoals de samenwerking bij het thema bevolkingskrimp tussen het kenniscentrum en adviesbureau voor de sociale sector (STAMM) en de Brede Overleggroep Kleine Dorpen in Drenthe (BOKD). Die verplichte samenwerking was te hoog gegrepen en die is eind 2010 gestopt. Op terreinen waar het in het verleden wel lukte, pakken zij de samenwerking weer op. Het gaat om kennis delen op activiteiten en slim en flexibel samenwerken op de inhoud. We houden dus bij Kennis Delen Drenthe de ingezette lijn vast, maar dan op een effectievere manier. Instellingen nemen zelf verantwoordelijkheid, ruimte en vrijheid om zich als maatschappelijke onderneming voor te bereiden op de toekomst. De provincie doet daarbij een stap terug.

**Mijn jeugd**

Binnen jeugdzorg worden de kerntaken jeugdzorg uitgevoerd die worden gefinancierd uit de doeluitkering jeugdzorg. Kernpunten zijn:
De indicatietaak van Bureau Jeugdzorg Drenthe zal verder moeten worden versoepeld en zal deels of geheel worden ondergebracht binnen de Centra voor Jeugd en Gezin en de Zorg Advies Teams. Bovendien worden de verbetertrajecten Beter Beschermd in de jeugdbescherming verder geïmplementeerd.
We maken verder voortgang met het efficiënter en doelmatiger maken van de jeugdzorgprogramma's voor jeugdigen met opvoed- en opgroeiproblemen. We willen dat minimaal 70% van de jeugdzorgprogramma's bewezen effectief is. We willen vanuit onze rol, als ketenregisseur voor de geïndiceerde jeugdzorg, elan geven aan een effectieve ketensamenwerking tussen de jeugd-GGZ de jeugd-LVG de jeugdzorg en Jeugdzorg plus.

### Mijn jeugd

Binnen jeugdzorg voerden we de kerntaken uit, die worden gefinancierd uit de doeluitkering jeugdzorg.
Belangrijke zaken voor 2010 waren:

- De indicatietaak van Bureau Jeugdzorg Drenthe is verder versoepeld en is deels ondergebracht binnen de Centra voor Jeugd en Gezin en de Zorg Advies Teams. De verbetertrajecten Beter Beschermd in de jeugdbescherming zijn verder geïmplementeerd.
- De jeugdzorgprogramma's voor jeugdigen met opvoed- en opgroeiproblemen zijn nog doelmatiger gemaakt.
- Vanuit onze rol als ketenregisseur voor de geïndiceerde jeugdzorg gaven we elan aan een effectieve ketensamenwerking. Dat betreft Geestelijke GezondheidsZorg (jeugd-GGZ), Landelijke Vereniging Georganiseerde eerste lijn (jeugd-LVG), de jeugdzorg en Jeugdzorg plus.

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Ontwikkeling en stimulering van sociaal, cultureel en museaal beleid | Zeer veel sociale, culturele en museale gebeurtenissen en bijeenkomsten vinden in de provincie plaats. Vaak mede dankzij provinciaal geld, dat wordt toegekend aan grote en kleine instellingen en verenigingen, die deze activiteiten organiseren.<br>Op cultureel gebied gaat het o.a. om: tentoonstellingen, festivals, podiumkunstvoorstellingen (zowel door professionals als door amateurs). Belangrijke cultuurhistorische en cultuureducatieve activiteiten maken hier ook een groot deel van uit. De provincie zorgt voor belangrijke ondersteuning van het bibliotheekwerk in Drenthe en stimuleert activiiteiten in de streektaal. | - Het uitvoeren van de voor 2010 geplande activiteiten uit de Sociale agenda 2009-2012 en de Culturele en Museale agenda 2009-2012,<br>- Het voeren van periodiek overleg over de voortgang van het beleid en de uitvoering met onder andere gemeenten (vooral in VDG-verband) en grotere gesubsidieerde instellingen.<br>- Het subsidiëren en aansturen van instellingen. |
| Mijn jeugd | Uitvoeren van wettelijke taken op het beleidsterrein jeugdzorg. | - De uitvoering van kerntaken in het kader van de Wet op de Jeugdzorg zijn: het Bureau Jeugdzorg beoordeelt van ca. 3.500 jeugdigen op jaarbasis of zij al dan niet gebruik kunnen, dan wel moeten maken van een jeugdzorgaanbod op indicatie. Het Bureau Jeugdzorg indiceert jeugdigen voor de jeugd-GGZ, jeugd met opgroei- en opvoedproblemen en jeugdigen die besloten moeten worden opgevangen.<br>- Zorgaanbieder Jeugdzorg Drenthe verzorgt voor ca. 1.250 jeugdigen en hun ouders (met opgroei- en opvoedproblematiek) een zorgaanbod op maat. Dit doet zij door jeugdzorgprogramma's die flexibel zijn, bewezen effectief en die gevolgd worden door resultaatgericht meten. Hiierbij wordt ook de cliënttevredenheid getoetst; de uitvoering van een cliëntenbeleid dat minimaal aan de normen van de Wet op de jeugdzorg voldoet op de terreinen:<br>Klachtrecht, Cliëntvertrouwenspersonen en Medezeggenschap cliënten. |
| Mijn dag/ Mijn Omgeving | Wij willen de sociale component binnen fysieke programma's als het pMJP en het Omgevingsbeleid versterken. | Deelname vanuit team sociaal aan de projectgroep Omgevingsbeleid<br>- Alliantiemanagers zijn actief in de gebiedsprojectgroepen (Zuid-Oost, Zuid-West, Noord-West, Hunze en Drentsche Aa) van het pMJP.<br>- Deelname vanuit sociaal aan onder andere convenanten zoals deze gesloten worden met Meppel en Hoogeveen. |

## Wat hebben we nog meer gedaan en wat is er bereikt?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Ontwikkeling en stimulering van sociaal, cultureel en museaal beleid | Diverse sociale, culturele en museale gebeurtenissen en bijeenkomsten vinden in de provincie plaats. Vaak mede dankzij provinciaal geld, dat wordt toegekend aan grote en kleine instellingen en verenigingen, die deze activiteiten organiseren.<br>Op cultureel gebied gaat het o.a. om: tentoonstellingen, festivals, podiumkunstvoorstellingen (zowel door professionals als door amateurs).<br>Belangrijke cultuurhistorische en cultuureducatieve activiteiten maken hier ook een groot deel van uit. De provincie zorgt voor belangrijke ondersteuning van het bibliotheekwerk in Drenthe en stimuleert activiteiten in de streektaal. | Wij hebben de voor 2010 geplande activiteiten uit de Sociale Agenda 2009-2012 en de Culturele en Museale Agenda's 2009-2102 uitgevoerd.<br><br>Wij hebben periodiek overleg gevoerd over de voortgang van het beleid en de uitvoering met onder meer de Drentse gemeenten (vooral in VDG verband) en de grote gesubsidieerde instellingen.<br><br>Wij hebben incidentele en structurele subsidies verleend met als criterium dat ze een bijdrage leverden aan het realiseren van het provinciale beleid. Deze subsidies zijn verleend op het gebied van podiumkunst, musea, amateurkunst, cultuurhistorie en erfgoed, bibliotheekwerk, streektaal en informatiekanalen. |
| Mijn jeugd | Bureau Jeugdzorg heeft van circa 3500 jeugdigen op jaarbasis vastgesteld of zij al dan niet gebruik kunnen of moeten maken van een jeugdzorgaanbod op indicatie.<br>Zorgaanbieder Jeugdzorg Drenthe heeft een zorgaanbod op maat verzorgd: flexibele jeugdprogramma's met bewezen effectiviteit en getoetst door resultaatgerichte metingen. Er wordt hierbij een actief cliëntenbeleid gevoerd. | Wij hebben onze wettelijke taken op het beleidsterrein jeugdzorg uitgevoerd. |

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer | Gerealiseerd |
|---|---|---|
| Mid term review Sociale Agenda | opzet - november 2010;<br>(definitief - februari 2011) | Vierde kwartaal behandeld in PS. |
| Strategische onderwijs notitie | april 2010 | Zie 1e bestuursrapportage 2010. Er is geen afzonderlijke notitie geweest. |
| Uitvoeringsprogramma Jeugdzorg 2011 | concept - september 2010;<br>(definitief - december 2010) | Vierde kwartaal behandeld in PS. |
| Olympisch Plan 2028 | contourennota - december 2009;<br>·financiële onderbouwing - voorjaar 2010;<br>Uitvoeringsprogramma - 2011 | Uitvoeringsprogramma in juni 2010 verzonden aan PS. |

## Wat heeft het gekost?

| | Product/prioriteit | 1 Realisatie 2009 | 2 Primitieve begroting 2010 | 3 Begroting 2010 na wijziging | 4 Realisatie 2010 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 5.444.199 | 5.080.500 | 4.719.500 | 4.576.703 | 142.797 |
| | P-2.0 Ontwikkeling beleid | 95.812 | 129.445 | 94.445 | 17.069 | 77.376 |
| | P-2.1 Sociale agenda | 43.339.011 | 36.464.158 | 42.234.249 | 42.196.564 | 37.685 |
| | P-2.5 Culturele en Museale agenda | 21.120.536 | 24.001.326 | 24.230.863 | 23.581.122 | 649.741 |
| | Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | 69.999.559 | 65.675.429 | 71.279.057 | 70.371.459 | 907.598 |
| Baten | Prioriteiten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-2.0 Ontwikkeling beleid | 5.162 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-2.1 Sociale agenda | 34.363.297 | 30.622.915 | 35.691.463 | 35.557.440 | 134.023 |
| | P-2.5 Culturele en Museale agenda | 1.322.302 | 777.030 | 913.789 | 913.658 | 131 |
| | Totaal | 35.690.761 | 31.399.945 | 36.605.252 | 36.471.098 | 134.154 |
| Saldo | | 34.308.798 | 34.275.484 | 34.673.805 | 33.900.360 | 773.445 |

**Toelichting**

| | |
|---|---|
| Saldo Programma | 773.445 |
| Bestemming resultaat reserves bij programma | |
| Totaal verrekend met reserves | 0 |
| Resultaat programma na bestemming reserves | 773.445 |

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

### Lasten

### P-2.0 Ontwikkeling beleid

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

### P-2.1 Sociale agenda

De uitgaven sociale ontwikkeling waren per saldo € 38.000,-- lager dan geraamd. Daarbij vermelden we dat binnen het product sociale agenda ook dekking is gevonden voor de terugbetaling van € 412.000,-- van het project 'Doen wat werkt'. Daarvan is € 158.000,-- gedekt door lagere besteding van een verplichting op dit project. Per saldo betekent dit een last van € 254.000,-- voor de terugbetaling. Dit project is apart beschikt door het rijk ten behoeve van intensieve ambulante behandelmodules Multi Systeem Therapie (MST) en Functionele Familie Therapie (FFT) voor de jeugdzorg. We hebben bij de afrekening in 2008 een bedrag teruggevorderd van één van de instellingen die voor dit project zijn gesubsidieerd. Dit geld had voor de overige dekking moeten zorgen, maar het is destijds niet gemarkeerd voor terugbetaling aan het rijk. Het is samen met de doeluitkering gebruikt voor de financiering van de jeugdzorg. We hebben dit knelpunt opgelost door het te dekken uit programma 2.

We kunnen verder over Jeugdzorg 2010 melden dat bij de jaarafsluiting geen beroep nodig was op de provinciale middelen, naast de middelen die we bij de 2e bestuursrapportage toegekend zijn voor de nijpende financiële situatie,. Ook de risico's die we toen noemden zijn gelukkig meegevallen:

- Er hoefde geen gebruik worden gemaakt van de garantstelling die we aan Bureau Jeugdzorg hadden gegeven voor de geraamde groei van de vrijwillige jeugdzorg (VWS/AMK taken). Het aantal indicatiebesluiten is in 2010 niet boven de groei van vorig jaar uitgekomen.
- Het was tot eind december onzeker of en hoeveel we vergoed zouden krijgen van het rijk. Het rijk heeft via de hardheidsclausule de forse groei van de verplichte jeugdbeschermingstaken en de looncompensatie uitgekeerd. Wel zijn die uitkeringen iets lager vastgesteld dan we hadden aangevraagd en verwacht.

De financiële situatie voor de jeugdzorg blijft echter ook het komende jaar krap. We moeten de extra middelen van € 1.200.000,--, die we ontvangen door de herverdeling van de doeluitkering over de provincies, gebruiken om de reserve jeugdzorg aan te vullen, die op dit moment sterk negatief staat (€ 1.077.000,--). Zoals we eerder hebben gemeld, zijn een deel van de kosten jeugdzorg 2009 en 2010 voorgefinancierd op de nog te ontvangen rijksmiddelen 2011. We hebben daarmee de periode tot aan de herverdeling van de doeluitkering kunnen overbruggen. Pas vanaf 2012 verwachten we een stabielere financiële situatie. Maar we hebben, dankzij het gebruik van de voorfinanciering en de extra provinciale middelen van de laatste twee jaren, het bestuurlijk afsprakenkader kunnen uitvoeren en wachtlijsten nagenoeg kunnen voorkomen.

## P-2.5 Culturele en Museale agenda

Het resultaat van dit product bedraagt € 650.000,--. Dit is voornamelijk het gevolg van de te ruim begrote kapitaallasten van € 488.000,-- voor het Drents Museum. Door het tragere bestedingsritme waren de kapitaallasten lager. Het is gebruikelijk om ten tijde van de tweede bestuursrapportage de begroting bij te stellen. In 2010 hebben wij de wijziging van de begroting op dit punt per abuis achterwege gelaten.
Daarnaast boekten wij een voordeel van € 85.000,-- op het budget voor de Wetenschappelijke steunfunctie bibliotheken (WSF taken) en bibliotheken. In 2010 was € 110.000,-- beschikbaar voor deze WSF taken. In 2010 droegen wij € 25.000,-- bij aan de herinrichting van de bibliotheek Coevorden. Biblionet stelde het voor 2010 geplande onderzoek naar marktgericht werken uit tot 2011. Het beschikbare budget hebben wij daarom niet besteed. Dit doen wij nu vanuit de WSF gelden voor 2011.
Tenslotte stelden wij eind 2010 ambtshalve enkele subsidies vast, omdat de subsidieontvangers niet zorgden voor een definitieve afrekening. Het resultaat is een voordeel van € 82.000,--.

### Baten

## P-2.0 Ontwikkeling beleid

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

## P-2.1 Sociale agenda

De baten bij het product sociale agenda vielen € 134.000,-- lager uit dan geraamd. € 48.000,-- daarvan is te verklaren uit nog niet bestede rijksgelden voor de aanpak van zwakke en zeer

zwakke scholen (Kwaliteitsakkoord Basisonderwijs Drenthe). Het rijk heeft dit geld beschikbaar gesteld voor twee jaar Wij gaan deze middelen besteden samen met de rijksbijdrage 2011. Daarnaast kende het rijk ons iets minder geld toe voor de compensatie loonkosten (OVA) jeugdzorg. Hetzelfde geldt voor het beroep op de hardheidsclausule voor de groei van justitiële taken bij de uitvoering van de jeugdzorg. Het rijk lichtte ons hierover pas eind december in, zodat de begroting op dat vlak niet meer bijgesteld kon worden.

## P-2.5 Culturele en Museale agenda

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing. Wel is ten aanzien van het depot Drents Museum op te merken dat in juni 2010 is het nieuwe depot voor het Drents Museum officieel geopend en overgedragen aan het Drents Museum. Door voordelen op de aanbesteding en niet hoeven aanspreken van de posten voor onvoorzien en nadere planuitwerking is een voordeel gerealiseerd van € 910.000,-- bij de 2e bestuursrapportage werd nog uitgaan van een voordeel van € 800.000,--. Door deze extra meevaller zullen de toekomstige kapitaallasten nog iets lager uitvallen en terug vloeien naar algemene middelen.

Brochure Chris Booth

# Programma 3
# Ruimte en bereikbaarheid

## Missie

Wijzigingen in de wetgeving op het gebied van de ruimtelijke ordening leiden tot nieuwe bestuurlijke verhoudingen. Wij zullen deze de komende jaren in overleg met de medeoverheden vormgeven in het proces van de provinciale structuurvisie. Deze visie met de planhorizon 2020 biedt de gelegenheid het provinciaal beleid op een aantal belangrijke thema's te actualiseren. Het wonen, werken en recreëren in een cultuurhistorisch en landschappelijk unieke omgeving is een belangrijke kernwaarde van Drenthe. Bescherming en verdere ontwikkeling er van vereisen een samenhangende scherpere ruimtelijke en economische profilering van het Drents plateau, de steden en de 'schil' van Drenthe. Verdere 'verrommeling' van het landschap wordt met kracht tegengegaan. Klimaatontwikkeling en ruimtegebruik worden beter op elkaar afgestemd. Duurzaam wonen en het toepassen van energiebesparing en nieuwe energiealternatieven worden gestimuleerd. De steden worden ontwikkeld vanuit hun specifieke kwaliteiten voor wonen en vestiging en hun verbinding met de omliggende groene ruimte. Specifiek wordt ingezet op versterking van de (inter)nationale posities van het Nationaal stedelijk netwerk Groningen- Assen en de regio Emmen/Zuidoost-Drenthe. Het Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan wordt geactualiseerd, mede als belangrijke bouwsteen voor de nieuwe structuurvisie.

## Belangrijkste resultaten 2010

- Samen met de provincie Groningen, de gemeenten Groningen en Assen, de Regio Groningen-Assen en de werkgevers in deze regio ondertekenden wij het 'Convenant Mobiliteitsmanagement', daarin ligt vast dat om samen uitvoering te geven aan mobiliteitsmanagement.
- In het kader van de 'Versnellingsagenda woningmarkt' kenden wij een subsidie toe aan elf stagnerende woningbouwprojecten. Daarmee is 90% van de beschikbare middelen voor de versnellingsagenda besteed
- Wij stelden de Omgevingsvisie Drenthe vast. Deze vormt de grondslag voor onze betrokkenheid bij alle ruimtelijke ontwikkelingen binnen Drenthe. De Drentse samenleving heeft actief deelgenomen aan het ontwikkelen van de visie.
- Het onderzoek naar de demografische ontwikkeling van Drenthe en de gevolgen voor de bevolkingsomvang is klaar. Wij hebben het onderzoek gebruikt als bouwsteen voor het beleidsadvies 'Van groei naar bloei'.
- Ter uitvoering van het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV) stelden wij het beleidskader ISVIII, 2010- 2014 vast evenals de bijbehorende tenderregeling.
- Ter uitvoering van het 'Regiospecifiek Pakket' (RSP) stelden wij de RSP kadernota vast. Daarin actualiseerden wij de voortgangsrapportage. Sloten wij samenwerkingsovereenkomsten met de gemeenten Emmen, Assen en Coevorden.
- In het kader van de RSP-overeenkomst met gemeente Assen zijn wij verantwoordelijk voor de voorbereiding en het beheer van twee RSP-deelprojecten: de hoogwaardige infra-as Assen Zuid-TT en de TT-toeristische recreatieve Zone-Balkenweg/N371.
- Voor de gebiedsontwikkeling Atalanta Emmen ontvingen de gemeente Emmen, als resultaat van de gezamelijke lobby, beschikking van € 8.500.000,-- rijkssubsidie uit de Nota Ruimtegelden.

- Wij dragen € 6.800.000,-- bij aan het project 'De Economie van de Verbinding', als onderdeel van de Atalanta Emmen. Het Operationeel Programma Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (OP EFRO) stelt in totaal € 13.600.000,-- beschikbaar aan de gemeente Emmen. Dit om het bestaande centrum van Emmen te verbinden met het nieuwe Centrum-West, waar het nieuwe dierenpark en theater komen.
- Wijn hebben via de kadernota RSP 2010 dekking gevonden voor de € 40.000.000,-- provinciale bijdrage in de IGO Atalanta Emmen.
- Wij hebben met het rijk afspraken gemaakt over de rijksgeldstromen voor de concrete projecten en voor het Regionaal Economisch Pakket (REP).
- Met Emmen bereiden wij een oplossing voor het dekkingsprobleem in de integrale gebiedsontwikkeling Atalanta. Het besluitvorming daarover volgt in 2011.
- In 2010 besteedden wij onder meer de concessie aan voor de spoorlijn Emmen Zwolle.Wij gunden deze aan Arriva B.V. Wij openden het overleg met Arriva over de uitwerking van het RSP-project 'Verbetering spoorlijn Zwolle-Emmen'.
- Wij stelden het Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer 2020 vast
- Wij ontwikkelden het Strategisch Plan Verkeersveiligheid Drenthe 2011-2020. Daarbij betrokken wij de partners van het Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe.
- Met de minister van Verkeer en Waterstaat ondertekenden wij de overeenkomst voor de financiering en de inrichting van de N33. Wij hebben het ontwerp Tracébesluit/Milieu Effect Rapportage (OTB/MER) aangeboden aan de minister van I&M.
- Wij brachten de belijning van N34 volledig in overeenstemming met de stroomwegfunctie.
- Wij stelden de Beleidsnota luchtvaart vast evenals de Luchtvaart Verordening Drenthe.
- Wij stelden de Railvisie Drenthe 2040 vast.
- Wij droegen bij aan de Duitse planstudie voor de verdubbeling van de E233
- Wij richtten de bebouwde kommen in van de Smildes
- De eerste fase van de verbinding van de Vaarweg Erica Ter Apel is klaar. In juni 2010 openden wij 14,5 kilometer historisch kanaal voor de recreatievaart.
- Fase twee van de Vaarweg Erica Ter Apel is in uitvoering. Wij hebben vier deelprojecten aanbesteed: waaronder de bouw van de spaarsluis en plaatsing van een replica van de oude tramburg.
- Wij hebben 9,4 kilometer van de N34 opnieuwe geasfalteerd.
- De aanleg van het verkeersplein Gieten ligt op schema. Wij zijn opdrachtgever en voeren de directie. Rijkswaterstaat mandateerde deze taken aan de provincie.
- Rijkswaterstaat legt vier landbouwtunnels aan in Drenthe. Daartoe ondertekenen de volgende partijen in 2011 een overeenkomst: het Ministerie van Infrastructuur en Milieu, de gemeenten Hoogeveen, de Wolden, Hardenberg, Ommen en de provincies Overijssel en Drenthe. De totale investering is ongeveer € 8.000.000,--.
- Ter uitvoering van de 'Groenvisie voor wegen en vaarwegen' plantten wij in 2010 400 bomen langs vier kilometer weg
- Wij vervingen 28 kilometer deklaag van het provinciale wegennet: reconstructie Drouwenermond, de Smildes tweede fase en de N34 tussen Emmen en Coevorden.
- Wij voerden groot onderhoud uit aan 11 kilometer fietspad. Voor het fietspad N/F863 kozen we vanwege de ondergrond (veen en boomwortels) voor een innovatieve aanpak door geotextiel onder het fietspad te leggen.
- In 2010 vervingen wij 4,7 kilometer damwand.

## Doel (wat hebben we gerealiseerd?)

### P-3.0 Verkeer

| Doelen vanuit de begroting 2010 (per product/deelproduct). |
|---|
| **Verkeer en vervoer** |
| In juli 2007 is het Provinciaal verkeers- en vervoersplan Drenthe vastgesteld. De centrale doelstelling van het PVVP is de bereikbaarheid goed te organiseren. Zodat de verschillende modaliteiten in combinatie gebruikt worden en elkaar maximaal versterken. Voor sociale ontplooiing moeten mensen zich veilig en tegen acceptabele reistijden kunnen verplaatsen tussen wonen en werken. Hierbij hebben we binnen de deur-tot-deurbenadering extra aandacht voor het gebruik van het openbaar vervoer en de fiets. |
| De doelen tot 2020 zijn aan de hand van 6 thema's beschreven: |
| **1. Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling** |
| Het versterken van de ruimtelijk-economische ontwikkeling van de stedelijke netwerken Groningen-Assen en Zuid Drenthe door de optimalisatie van de (inter)nationale bereikbaarheid en het creëren van voorwaarden voor duurzame mobiliteitsontwikkeling. |
| **2. Thema Bereikbaarheid** |
| De realisatie van duurzame bereikbaarheid op maat, waarbij de kracht van de verschillende modaliteiten wordt benut. |
| **3. Thema Veiligheid** |
| Het waarborgen van de verkeersveiligheid, de externe veiligheid en de sociale veiligheid in het openbaar vervoer. |
| **4. Thema Leefomgeving** |
| Het beperken van de negatieve invloed van verkeer en vervoer op de omgeving met betrekking tot milieu, natuur en leefbaarheid. |
| **5. Thema Innovatie** |
| Stimuleren van ontwikkeling en toepassing van innovatieve maatregelen ten behoeve van de realisatie van de mobiliteitsdoelstellingen. |
| **6. Thema Samenwerking** |
| De organisatie van (gebiedsgerichte) samenwerking tussen overheden, overheidssectoren, marktpartijen en belangengroepen ten behoeve van de realisatie van de mobiliteitsdoelstellingen. |
| P-3.0 Verkeer en vervoer |

**Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling**
Drenthe onderschrijft het belang van het opwaarderen van de E233 (Meppen-Cloppenburg) in Duitsland tot een 2 * 2 strooks autosnelweg. Wij zijn dan ook nauw betrokken bij de lobby tot het opwaarderen van deze weg. en een mogelijke financiële bijdrage van het rijk voor de planfase van de E233. Dat heeft in 2010 geleid tot een toezegging voor een financiële bijdrage door het Ministerie van Infrastructuur en Milieu en door de provincie Drenthe.

In 2010 zijn vanuit het Interregprogramma additionele middelen toegekend die wij inzetten voor de verdere realisatie van het Dryport Emmen-Coevorden. Wij bevorderen promotionele activiteiten en het versterken van de relaties met partijen binnen de wereld van goederenvervoer (Amsterdam en Rotterdam) .

**Thema Bereikbaarheid**
Samen met de provincie Overijssel en Regio Twente hebben wij in januari 2010 de Europese aanbesteding van de exploitatie van de spoorlijnen Zwolle-Emmen en Almelo-Mariënberg gestart. De concessie is voor 15 jaar verleend.

De provincies Drenthe en Groningen hebben namens de regio een akkoord hebben bereikt met de minister van Verkeer en Waterstaat over de financiering en de inrichting van de gewenste

verdubbelde N33 tussen Assen en Zuidbroek. Daarbij hebben wij afspraken gemaakt over de versobering van het project en de dekking van het financiële tekort.
De reconstructie van het verkeersplein Gieten is aanbesteed. Het betreft een project van Rijkswaterstaat, De uitvoering van de werkzaamheden wordt begeleid door de provincie Drenthe
In 2010 is een ontwerp Tracébesluit/Milieu Effect Rapportage (OTB/MER) opgesteld voor de N33. Het inspraaktraject volgt in 2011.

De belijning op de N34 is nu volledig aangepast volgens de richtlijnen voor essentiële herkenbaarheidkenmerken (EHK) voor een stroomweg. Dit betekent ondermeer dat over het hele traject een groene middenstreep is aangebracht.
In overleg met de bewoners van Ees hebben wij een definitieve oplossing gevonden voor het verloop van de N34 bij Ees in de vorm van een nieuwe variant. Er is een bewonerswerkgroep opgericht t.b.v. de aansluiting bij Exloo. Voor de aansluitingen bij Odoorn/Klijndijk en Emmen Noord wordt in 2011 gestart met bewonersparticipatie.
Na het ongegrond verklaren van de bezwaren tegen het nieuwe busstation bij Gieten door de Raad van State is de aanleg van het busstation bij Gieten voortvarend verlopen. De opening van het busstation vindt plaats begin 2011.

Om de N48 veilig te maken moeten alle wegbeheerders in Drenthe en Overijssel tot een integrale aanpak komen. Voor de N48 zijn al diverse aanpassingen voorbereid. Dit betreft aanpassing van op- en afritten, ecoducten, verbreding en realiseren van de EHK-markering.
De gemeenten Hoogeveen, Ommen, Hardenberg en de Wolden, de Provincies Drenthe en Overijssel en Rijkswaterstaat Noord en Oost onderzoeken daarnaast de mogelijkheid om de overblijvende gelijkvloerse oversteken in de N48 te saneren. De voorkeurslocaties van 4 tunnels zijn bepaald.

**Thema Veiligheid**
Het Strategisch Plan Verkeersveiligheid Drenthe 2011-2020 (SPVVD) geeft de hoofdlijnen van het beleid weer voor de komende jaren.

**Thema Leefomgeving**
In 2010 hebben wij twee pilotprojecten opgestart t.a.v. duurzame verlichting. Bij de rotonde Bunne wordt actieve ledverlichting toegepast in plaats van de standaard openbare verlichting. Het fietspad tussen de Groeve en Zuidlaren wordt voorzien van vraagafhankelijke verlichting waarbij op aanvraag (bijvoorbeeld met een drukknop) de verlichting in werking wordt gesteld.

In de pilot 'Transportnavigatie Drenthe' wordt door de samenwerkende partijen onderzocht, hoe dit probleem van het rijden van vrachtverkeer via ongewenste routes via aanpassingen aan het navigatiesysteem in vrachtauto's kan worden opgelost of verminderd. Wij brengen de resultaten van het in 2010 afgeronde onderzoek bij het Ministerie van Infrastructuur en Milieu onder de aandacht.

**Thema Innovatie**
In het kader van de landelijk taskforce mobiliteitsmanagement hebben wij op 24 juni samen met de provincie Groningen, de gemeenten Groningen en Assen, de Regio Groningen-Assen en de werkgevers in deze regio het convenant mobiliteitsmanagement ondertekend. Door ondertekening van het convenant mobiliteitsmanagement hebben private en publieke partijen de krachten gebundeld om samen uitvoering te geven aan mobiliteitsmanagement. In eerste instantie in de regio Groningen, in 2011 volgen bedrijven in de regio Assen.

**Thema Samenwerking**
In 2009 is gestart met een nieuwe website Wegwerkzaamheden in Drenthe; hierbij werken wij samen met alle Drentse gemeenten.
In 2010 hebben wij besloten nog twee jaar door te gaan met het gebruik van Local Traffic Control (LTC) en de Drentse gegevens ook beschikbaar te stellen aan de Nationale Databank Wegverkeergegevens (NDW). Via deze databank kan ook voor Drenthe relevante informatie worden beschikbaar komen.

Wij hebben met de gemeente Meppel financieel bijgedragen aan de aanleg door particulier initiatief van een bewaakte parkeerplaats langs de A28 bij Rogat. Doel ervan is dat vrachtwagenchauffeurs onderweg zonder zorgen kunnen overnachten

## P-3.1 Beheer en onderhoud wegen

Doelen vanuit de begroting 2010 (per product/deelproduct).

| Beheer en onderhoud wegen |
| --- |
| Het beheer en onderhoud van de wegen is er op gericht dat de provinciale wegen met de daarbij behorende bermen en voorzieningen van dermate kwaliteit zijn dat de veiligheid van de weggebruiker gewaarborgd is en ongevallen als gevolg van o.a. spoorvorming, slijtage (gladheid, stroefheid) of onduidelijke (weg)markering voorkomen worden. Daarnaast is de organisatie zo ingericht dat in geval van calamiteiten (incidenten, ongevallen, gladheid of ander onheil) de beschikbaarheid van het wegenareaal zo optimaal mogelijk blijft voor de regionale bereikbaarheid. |

## P-3.1 Beheer en onderhoud wegen

De kwaliteit van de provinciale wegen met de daarbij behorende voorzieningen is op een zodanige kwaliteit gebleven dat de veiligheid van de weggebruiker steeds gewaarborgd is geweest. Een aantal projecten waarbij groot onderhoud moest worden uitgevoerd is eerder uitgevoerd dan gepland. We konden daardoor de reparatie van vorstschades en te plegen onderhoud tegelijkertijd op een meer doelmatige wijze uitvoeren.
We hebben circa 28 km weg overlaagd (N34 9,4 km, waarvan 3 km weg verbreed.

Ook hebben we circa 11 km fietspad gereconstrueerd.
Een belangrijk aspect vormt de inpassing van de weg in een groene landelijke omgeving. Daarom hebben we bij een aantal werken, waaronder de rotonde Eursinge en Herinrichting Smildes, nieuwe beplanting aangebracht en is onderhoud uitgevoerd door de snoei van circa 2.000 bomen.

## P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen

Doelen vanuit de begroting 2010 (per product/deelproduct).

| Beheer en onderhoud vaarwegen |
| --- |
| Het beheer en onderhoud van de vaarwegen is gericht op veilig en doelmatig gebruik {o.a. door veilige (oever) constructies} en een adequaat peilbeheer waardoor wateroverlast en watergebrek voorkomen worden. Daarnaast is de toegankelijkheid van de vaarwegen voor de beroeps- en recreatievaart door ruime openingstijden van bruggen en sluizen gewaarborgd. |
| Bij de uitvoering van het onderhoud wordt rekening gehouden met duurzame toepassingen, o.a. bij de keuze van energievoorzieningen, bouwmaterialen en innovatieve uitvoeringsmethoden. |

## P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen

De vaarwegen zijn in 2010 op een degelijke manier beheerd en onderhouden, dat een veilig en doelmatig gebruik gewaarborgd is. Ook hebben wij het peilbeheer op een degelijke wijze uitgevoerd en waterproblemen hebben zich dan ook niet voor gedaan in het afgelopen jaar. Waar nodig is het onderhoud uitgevoerd op een duurzaam verantwoorde wijze. De bedieningstijden van bruggen en sluizen zijn in stand gebleven.

Voor de Vaarweg Erica Ter Apel zijn in 2010 de laatste werkzaamheden aan bruggen, de oeverconstructies en het baggeren tussen Ter Apel en het Veenpark (fase 1) afgerond. In juni 2010 is 14,5 km historisch kanaal weer opengesteld voor het recreatief vaarverkeer.
Fase 2 omvat de aanleg van totaal 6 km kanaal met ca 4,2 nieuw te graven kanaal. Hiervan zijn in 2010 vier kleinere deelprojecten aanbesteed en in uitvoering gekomen, waaronder de spaarsluis, een replica van de oude tramburg en klein deel van het nieuw te graven tracé. De twee grotere deelprojecten (Klazienaveen-Noord en het hondsrugtraject) zijn vertraagd door moeizaam verlopende onderhandelingen met betrekking tot de grondverwerving van 2 particulieren. De aanbestedingsprocedure met betrekking tot de aanleg van circa 3 km kanaal over de Hondsruguitloper start in 2011. Het laatste deelproject Klazienaveen-Noord wordt naar verwachting medio 2011 aanbesteed. In het voorjaar van 2013 kan het kanaal in zijn volledigheid worden geopend.

## P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

Doelen vanuit de begroting 2010 (per product/deelproduct).

| Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting en Stedelijke ontwikkeling |
| --- |
| Begin 2010 zal het nieuwe provinciale Omgevingsbeleid worden vastgesteld. In dit beleid geven wij aan hoe Drenthe zich op ruimtelijk-economische vlak tot omstreeks 2020 bij voorkeur ontwikkelt. Deze ontwikkeling wordt vormgegeven binnen de Drentse kernwaarden: rust, ruimte, bijzonder landschap, bijzondere dorpen en steden met een hoog voorzieningenniveau. Deze gelden dus als randvoorwaarden. Samen met de gemeenten geven wij vorm aan de ruimtelijk-economische ontwikkeling van de provincie. Om de provinciale belangen die hierbij aan de orde zijn te borgen maken wij met de gemeenten hierover concrete afspraken. Waar het gaat om ontwikkelingen op het grondgebied van meerdere gemeenten, geven wij in voorkomende gevallen invulling aan onze nieuwe rol als gebiedsregisseur. |

Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting en Stedelijke ontwikkeling

Tot nu toe hebben wij beleid kunnen maken tegen de achtergrond van doorlopende groei. De komende tijd moeten wij beleid ontwikkelen waarbij wordt ingespeeld op deze bevolkingsdaling. Deze daling (krimp) manifesteert zich in het oosten en zuidoosten van Drenthe. De verwachting is dat deze ontwikkeling zich de komende jaren doorzet en gaat verspreiden over meerdere delen van de provincie. De gevolgen van de krimp op aspecten als wonen, arbeidsmarkt, mobiliteit en voorzieningen, zullen wij samen met de gemeenten die het nu betreft in beeld brengen, en de kansen die hierbij optreden, zullen we pakken.

## P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

### Omgevingsvisie Drenthe

Provinciale staten van Drenthe hebben op 2 juni 2010 de Omgevingsvisie Drenthe vastgesteld. De Omgevingsvisie is hét strategische kader voor de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Drenthe voor de periode tot 2020. De visie formuleert de belangen, ambities, rollen, verantwoordelijkheden en sturing van de provincie in het ruimtelijke domein. De Omgevingsvisie Drenthe vervangt het tweede Provinciale Omgevingsplan (POPII) en is een integratie van vier wettelijk voorgeschreven planvormen; de provinciale Ruimtelijke Structuurvisie, het provinciale Milieubeleidsplan, het regionale Waterplan en het provinciale Verkeers- en Vervoersplan. De Omgevingsvisie is via een interactief proces tot stand gekomen. Zowel bij de voorbereiding als bij het opstellen van de Omgevingsvisie zijn onze partners, maatschappelijke organisaties en de inwoners van Drenthe nauw betrokken.

### Provinciale ruimtelijke verordening

Op 9 november 2010 is door ons het concept 'hoofdstuk 3 Ruimtelijk Omgevingsbeleid' - van de Provinciale Omgevingsverordening Drenthe (POV) vastgesteld en aansluitend in procedure gebracht. De verordening stelt randvoorwaarden waaraan gemeenten bij ruimtelijke planontwikkeling gehouden zullen zijn. Bij het opstellen van de verordening is gebruik gemaakt van de evaluatie naar de werkzaamheid van de instrumenten voor de uitvoering van het Provinciaal Omgevingsplan (POPII).

### Startnotitie realisatie omgevingsvisie

Op 14 december 2010 is de Startnotitie realisatie omgevingsbeleid vastgesteld. In de notitie wordt de provinciale inzet ten behoeve van consultatie van partners aangegeven. Bij het opstellen zijn de in de Omgevingsvisie aangegeven sturingsprincipes gehanteerd.

### Beleidsadvies Krimp

Op 14 december 2010 is het beleidsadvies Krimp vastgesteld. Voor dit document zijn de uitkomsten van gesprekken met partners benut, evenals de oogst van de brede werksessie met het maatschappelijk middenveld op 10 november 2010. Vanuit Provinciale Staten is een werkgroep samengesteld die nauw betrokken is geweest bij het proces voor de totstandkoming van dit beleidsadvies. Het beleidsadvies geeft een analyse van de verwachte ontwikkelingen en de gevolgen daarvan. Daarnaast wordt richting gegeven aan de wijze hoe om te gaan met de demografische ontwikkelingen.

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 3.<br>Ruimte en bereikbaarheid | 80.097.499<br> 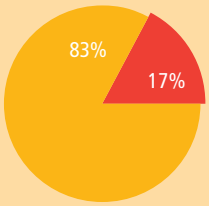 | 47.273.448<br> 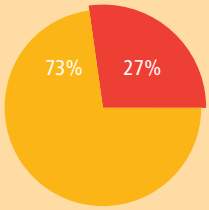 |
| Overige programma's | 296.008.551 | 280.900.616 |

| Programma 3.<br>Ruimte en bereikbaarheid | 1<br>Realisatie<br>2009 | 2<br>Primitieve<br>begroting<br>2010 | 3<br>Begroting<br>2010 na<br>wijziging | 4<br>Realisatie<br>2010 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 76.593.892 | 79.796.333 | 80.807.011 | 80.097.499 | 709.512 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten | 42.128.615 | 45.767.874 | 48.205.749 | 47.273.448 | 932.301 |
| Saldo | 34.465.277 | 34.028.459 | 32.601.262 | 32.824.052 | -222.790 |

## Ontwikkelingen

### P-3.0 Verkeer

Ontwikkelingen jaarstukken.
In 2010 hebben wij diverse studies en onderzoeken uitgevoerd, onder naar de herinrichting Peizermade en een eventueel mobiliteitsknooppunt bij de Punt. En er is een visie neergelegd op een Fietsrouteplus Vries-Zuidlaren en er zijn wegbeeldvisie opgesteld voor de N373 en N858. en er is samen met de gemeente verder onderzoek gedaan naar de ontsluiting van Nieuwveense Landen. Vanaf 2010 worden alle continue meetpunten van de provincie Drenthe op afstand uitgelezen met behulp van GPS. Dit betekent dat ze niet meer periodiek bezocht hoeven te worden. In samenwerking met de gemeenten Noordenveld en Assen zijn op een aantal locaties nieuwe fietstelpunten aangelegd.

Wij hebben het Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer 2020 in eerste instantie tot 2015 vastgesteld. Wij hebben prioriteit gegeven aan projecten die vooral van provinciaal belang zijn en die een bijdrage kunnen leveren aan het RSP en het Omgevingsbeleid.

### P-3.1 Beheer en onderhoud wegen

Ontwikkelingen jaarstukken.

**Drempels**
Omdat bij de verkeersgebruiker is een zekere weerstand tegen verkeersdrempels is ontstaan, hebben wij een aantal drempels verwijderd en zijn er alternatieve snelheidsremmers geplaatst (aanpassing kleuren en structuren van het wegdek). Bij toekomstige projecten zetten wij dit beleid voort.

**Incidentmanagement**
Het onderzoek naar incident management is uitgebreid naar de 3 noordelijke provincies Groningen, Friesland en Drenthe, de uitwerking staat gepland voor 2011. Incidentmanagement is erop gericht om de weg zo snel mogelijk vrij te maken na een incident.

**Gladheidbestrijding**
Net zo als vorig jaar is de winter al vroeg ingetreden met veel sneeuwval. In het eerste kwartaal zijn 73 strooibeurten en in november en december zijn 60 strooibeurten uitgevoerd. Inmiddels hebben wij de snel geslonken zoutvoorraad weer aangevuld. Er wordt een evaluatie gemaakt van de gladheidbestrijding, met als mogelijke consequentie de bouw, samen met Rijkswaterstaat, van een nieuwe zoutloods, met een capaciteit tot 3000 ton.

**Overeenkomst met Rijkswaterstaat N34**
De provincie voert voor Rijkswaterstaat de contractbeheersing van de reconstructie van het Verkeersplein Gieten uit. Dit is een groot project waarbij de moderne UAV-GC-conctractvorm is toegepast. UAV-GC staat voor Uniforme Administratieve Voorwaarden voor geïntegreerde contractvormen.

**Wet Informatie-Uitwisseling Ondergrondse Netten (WION)**
In het kader van de Wet Informatie-Uitwisseling Ondergrondse Netten (WION) was per 1 mei de informatie over provinciale kabels en leidingen volledig digitaal opvraagbaar. Tot 1 mei 2010 zijn er handmatig 330 aanvragen om kabel- en leidinginformatie verwerkt. In de periode mei tot en met december zijn er 799 aanvragen binnen gekomen, deze zijn volledig digitaal afgedaan. De provincie zelf heeft 28 aanvragen voor informatie gedaan.

## P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen

Ontwikkelingen jaarstukken.

**Peilbeheer**
Het peilbeheer wordt uitgevoerd door de provincie Drenthe. In het kader van de decentralisatie van taken zijn er gesprekken gaande om het peilbeheer neer te leggen bij de Waterschappen. In 2011 wordt hieromtrent een beslissing verwacht.

**Onderhoudskosten vaarweg Erica-Ter Apel**
De waterwet verplicht de provincie Drenthe en de gemeenten het beheer en onderhoud van de vaarwegen te bekostigen. Mede door de discussie over de plaats van uitvoering van het peilbeheer is er nog niet in kaart gebracht hoeveel de jaarlijkse onderhoudskosten van de Vaarweg Erica -Ter Apel zullen gaan bedragen.

## P-3.3 Vervoer

Ontwikkelingen jaarstukken.

Met de Beleidsnota Luchtvaart hebben wij invulling gegeven aan de decentralisatie van luchtvaarttaken naar de provincie. Gelijktijdig is door de staten de LuchtvaartVerordening Drenthe vastgesteld. Tevens is voor een nieuwe Commissie Regionaal Overleg voor het Luchtsportcentrum Hoogeveen een Verordening vastgesteld.

De Railvisie Drenthe 2040 is de basis is voor de ontwikkeling van het Openbaar Vervoer in de regio.
De vervoerstudie/investeringsprogramma spoorverbinding Zwolle-Emmen is wat betreft inhoud en tijdstip van uitvoering van het project aangepast. Dit vanwege het feit dat ten aanzien van ontwikkelingen de exploitatie en de infrastructuur niet los van elkaar bekeken kunnen worden. Daarom is besloten de Vechtdallijnen eerst aan te besteden op basis van de huidige dienstregeling en de huidige mogelijkheden van de spoorinfrastructuur.

Omdat de implementatie van het Dynamisch ReisInformatie Systeem (DRIS) de nodige kosten met zich meebrengt hebben het Openbaar Vervoer-bureau Groningen Drenthe en provincie Drenthe samen met gemeenten in 2010 geïnventariseerd, welke knooppunten en haltes moeten worden voorzien van DRIS. De uitkomsten hiervan en de financiële gevolgen worden begin 2011 in het Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe (VVBD) besproken.

Wij hebben het Beleidsplan Binnenhavens en Vaarwegen inmiddels 2010 afgerond en verwachten dat dit in het 1e kwartaal van 2011 kan worden vastgesteld.

## P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

Ontwikkelingen jaarstukken.

De rijksbezuiniging, het bestuursakkoord met actualisatie en decentralisatie afspraken zullen van invloed zijn op de ruimtelijke ontwikkeling en taakintensiviteit.

# Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

## P-3.0 Verkeer

| Prioriteit uit Begroting 2009 |
|---|
| **3.11. Investeringsnota verkeer en vervoer** |
| Provinciale staten hebben in 2007 het nieuwe Provinciale Verkeers- en Vervoersplan vastgesteld, In dit PVVP zijn de beleidsambities tot 2020 vastgelegd. De prioriteit van het verkeers- en vervoersbeleid ligt in de veilige bereikbaarheid van Drenthe. Onze kerntaak is gedefinieerd als 'het waarborgen van regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer'. Onze wettelijke taak is het bevorderen van verkeersveiligheid en sociale veiligheid in het openbaar vervoer. |
| Bij een geactualiseerd verkeers- en vervoersbeleid hoort ook een nieuw investeringsprogramma. |
| Beleidsprioriteit heeft het opstellen van de Investeringsnota Verkeer en Vervoer tot 2020. Deze wordt opgesteld binnen de kaders van het PVVP, het nieuwe omgevingsbeleid, het collegeprogramma en het bestuursakkoord. Waar nodig/mogelijk wordt afstemming gezocht met regionale programma's zoals het pMJP en het RSP. In de investeringsnota wordt het beleid geoperationaliseerd in, samen met de overige VV-partijen te realiseren, maatregelen en projecten. Gedeputeerde staten krijgen in 2009 een geactualiseerde investeringsnota voorgelegd, voor de periode 2011 tot en met 2020. In de nota zijn de investeringen voor de periode tot 2015 concreet ingevuld, voor de periode 2015 -2020 wordt een doorkijk gegeven. |
| De investeringsnota is het vertrekpunt voor afspraken met derden over de investeringen op het gebied van verkeer en vervoer. Wij zetten ons in om afspraken met het rijk (gebiedsagenda, MIRT, RSP) bij te laten dragen aan de stedelijke ontwikkeling in de regio's Groningen-Assen en Emmen/Zuid-Drenthe. Afspraken met gemeenten over investeringen op het gebied van verkeer en vervoer (in samenhang met stedelijke ontwikkeling) zijn weer vast te leggen in convenanten. |

## P-3.0 Verkeer

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 3.11. Investeringsnota Verkeer en Vervoer | Kader voor investeringen vv 2010-2020. Afgestemd met majeure provinciale kaders en programma's. | Vaststelling nieuwe Investeringsnota verkeer en vervoer. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 3.11. Investeringsnota Verkeer en Vervoer | Status: groen<br>Provinciale Staten hebben het Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer (IVV) in juli vastgesteld | In het IVV hebben wij prioriteit gegeven aan projecten die het provinciaal belang dienen en die een bijdrage leveren aan de uitvoering van de Omgevingsvisie en het RSP |

## P-3.1 Beheer en onderhoud wegen

| Prioriteit uit Begroting 2010 |
|---|
| **3.13. Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen** |
| De resultaten en activiteiten behorend bij deze prioriteit, het bestrijden van gevaarlijke plantensoorten en landschappelijke inpassing provinciale wegen en kanalen, zijn onderdeel van het reguliere beleid geworden. Deze zijn ondergebracht bij het onderdeel 'Wat doen we nog meer'. |

## P-3.1 Beheer en onderhoud wegen

N.v.t.

## P-3.3 Vervoer

| Prioriteit uit Begroting 2010 |
|---|
| **3.12. Stimuleren goederenvervoer over water** |
| In 2010 wordt de visie binnenhavens en vaarwegen afgerond. In de visie worden de ontwikkelkansen voor de beroepsvaart in Drenthe onder de loep genomen en worden gewenste maatregelen benoemd. Voor de tweede tranche Quickwins Vaarwegen is de ontwikkeling van havengebied Meppel ingediend. Het Meerjarenprogramma infrastructuur, ruimte en transport (MIRT) voorziet in 2012 in de realisatie van een de schutsluis in het Meppelerdiep bij Zwartsluis. We werken hierin samen met Rijkswaterstaat en betrokken overheden in Overijssel en Drenthe. |

## P-3.3 Vervoer

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 3.12. Stimuleren goederenvervoer over water | Ontwikkeling goederenvervoer over water. | - Visie binnenhavens en vaarwegen<br>- Mogelijke realisering van Quick Wins |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 3.12. Stimuleren goederenvervoer over water | Status: groen<br>Visie Ontwikkeling goederenvervoer over water in concept gereed. | De visie is medio 2010 in concept afgerond. De bestuurlijke vaststelling is gepland voor het 1e kwartaal 2011. |

## P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

| Prioriteiten uit Begroting 2010 |
|---|
| **3.1. Regie ruimtelijke opgaven en verkenning actief provinciaal grondbeleid** |
| In het voorjaar van 2010 zullen wij PS de nieuwe provinciale structuurvisie ter vaststelling voorleggen. Daarmee wordt het interactieve proces afgerond, dat wij in fasen gevolgd hebben om tot de opstelling van deze nieuwe structuurvisie (het nieuwe Omgevingsbeleid) te komen. Fase 1, waarbij in kaart gebracht is wat door de Drenten in zijn algemeenheid belangrijk werd gevonden, werd met de vaststelling van de notitie 'Invulling gezicht van Drenthe'in juni 2008 afgesloten. Fase 2, met als inhoud de richtinggevende beleidskeuzes, werd met de vaststelling van de notitie 'Drenthe kiest' in december 2008 afgesloten. Bij het aanbieden aan PS van de nieuwe provinciale structuurvisie zullen wij ook aangeven welk instrumentarium wij willen inzetten om de doelstellingen die in deze visie zijn opgenomen te realiseren, c.q. ongewenste ontwikkelingen tegen te gaan. Hierbij zal vanzelfsprekend ook rekening gehouden worden met de inhoud van de AmvB Ruimte. Ook wordt hierbij het relatiebeheer betrokken. Begin 2009 zijn wij hiermee gestart met het doel in een zo vroegtijdig mogelijk stadium van gemeenten te vernemen welke ruimtelijk-fysieke ontwikkelingen zij nastreven. Zodat op grond daarvan snel kan worden nagegaan of, en zo ja in hoeverre, daarbij sprake is van provinciaal belang. Op basis van de in 2009 opgedane ervaringen kan worden beoordeeld of dit instrument werkt, of dat bijstemming nodig is. Een ander instrument dat tegen het licht wordt gehouden, is het voeren door ons van een actief grondbeleid. Tot op heden hebben wij hiervoor niet gekozen en zijn onze bijdragen beperkt gebleven tot het verstrekken van subsidies in gebiedsontwikkelingen, bijvoorbeeld op het gebied van infrastructuur. |
| In 2009 hebben wij het proces van de Gebiedsvisie Klaverblad Hoogeveen-Overijsselse grens getrokken, als ware dit gebiedsregie in het kader van Provincie Nieuwe Stijl (uitwerking bestuursakkoord) 'avant la lettre'. Hoewel wij pas in 2011 een Provincie Nieuwe Stijl willen zijn, voorzien wij dat wij in 2010 bij meerdere gebiedsontwikkelingen deze regisseursrol op ons zullen nemen. Een voorbeeld hiervan kan zijn de corridorstudie A37. In 2009 is besloten deze studie te verbreden tot 'de zuidas' van Drenthe. Hierbij wordt tevens uitwerking gegeven aan de motie met betrekking tot de economische positie van Zuidwest-Drenthe (inclusief de regio Zwolle, Kampen en Meppel). |
| **3.2. Tegengaan (verdere) verrommeling landschap** |
| Om de ruimtelijke kwaliteit van Drenthe te verbeteren, zetten wij in op een tweetal punten. Het eerste punt behelst het vergroten van de beleidsmatige aandacht voor ruimtelijke kwaliteit en het tegengaan van verrommeling. Om hieraan een impuls te geven is in het najaar van 2009 een Adviseur Mooi Drenthe bij het Drents Plateau aangesteld. De Adviseur wordt ondersteund door een Werkteam met daarin vertegenwoordigers van diverse partners. De Adviseur Mooi Drenthe is verantwoordelijk voor de invulling, de inhoud en de koers die bij de uitwerking van de opgaven wordt gevolgd. |
| Ruimtelijke kwaliteit speelt ook een belangrijke rol in de ruimtelijke plannen die gemeenten ontwikkelen of gaan ontwikkelen. Hierover treden wij met gemeenten in voorkomende gevallen in overleg. Een voorbeeld is het overleg dat wij met de gemeente Midden-Drenthe in 2009 hebben gevoerd over de ontwikkeling van Beilen als 'hart' van het Drents Plateau en uitvalsbasis voor het recreatieve midden van Drenthe aan de hand van een extern opgestelde visie. De visie geeft aanknopingspunten voor maatregelen die de gemeente kan treffen om Beilen verder te ontwikkelen tot substreekcentrum met behoud van het eigen karakter, eerbiediging van de historische structuren en behoud van ruimtelijke en landschappelijke kwaliteit. |

| Prioriteiten uit Begroting 2010 |
| --- |
| Het tweede punt behelst het samen met gemeenten concreet tegengaan van verrommelde situaties. Sinds het najaar van 2008 dagen wij de gemeenten uit projectvoorstellen bij ons in te dienen die leiden tot het opruimen van een verrommelde situatie. Per gemeente hebben wij hiervoor 50 % van het daarmee gemoeide bedrag tot een maximum van € 60.000,-- beschikbaar gesteld. Hoewel meerdere gemeenten van deze subsidiemogelijkheid al gebruik gemaakt hebben, is het geraamde budget nog niet helemaal opgesoupeerd. Op basis van de ingediende plannen zullen wij een bijeenkomst met een tentoonstelling organiseren om het nadenken over (het tegengaan van) verrommeling een verdere impuls te geven. |
| **3.3.Verbeteren kwaliteit woningvoorraad. Bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven** |
| In 2009 hebben wij de gemeenten Tynaarlo en Midden-Drenthe subsidie toegekend in de proceskosten om te komen tot goede ontwerpen voor een extreem duurzame wijken. De gemeente Tynaarlo is inmiddels gestart met het ontwerp van deze wijk, 'Nieuwe Stukken'. |
| **3.4. Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt** |
| Vanwege de kredietcrisis is onlangs besloten geld ter beschikking te stellen om in Drenthe stagnerende woningbouwprojecten los te trekken. Behalve het werkgelegenheidseffect dat wij hiermee proberen te genereren, willen we tevens de doorstroming op de woningmarkt stimuleren en het aanbod van woningen beter af te stemmen op de huidige vraag. Het concrete effect van de maatregelen zal in 2010 duidelijk worden. Een ander instrument dat wij inzetten om meer balans tussen vraag en aanbod op de woningmarkt tot stand te brengen is het maken van woningbouwafspraken met gemeenten op basis van de prestatieafspraken die gemeenten met corporaties maken. Wij benutten de regionale platforms wonen, welzijn en zorg om te bewerkstelligen dat mensen in heel Drenthe, ook mensen met een beperking, langer zelfstandig kunnen blijven wonen en actief aan de samenleving kunnen deelnemen. Samen met de gemeenten Tynaarlo, Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Emmen, Coevorden en Westerveld verrichten wij onderzoek naar de gevolgen van de bevolkingsdaling die zich in deze gemeenten voordoet op thema's als arbeidsmarkt, mobiliteit, voorzieningen en wonen. In dit kader wordt ook ingezoomd op aspecten van vraag en aanbod. |
| **3.5. Impuls wijk- en buurtvernieuwing** |
| In 2010 lopen de pilots af, die in 2008 zijn gestart in de wijken Nieuw-Buinen (Borger-Odoorn), Binnenvree (Coevorden) en Oranjebuurt (Hoogeveen) met het doel een impuls te geven aan de wijk- en buurtvernieuwing. In de pilotprojecten stellen gemeenten samen met bewoners een plan van aanpak op. De aanpak is er op gericht om bewoners direct bij wijk- en buurtvernieuwing te betrekken. De opgedane ervaringen worden in een praktische handreiking gebundeld en ter beschikking van de gemeenten en de corporaties gesteld. Daarmee komt een einde aan de impuls die wij hieraan gegeven hebben. |
| **3.6. Experimentele architectuur en wonen op en aan water** |
| In 2010 werken wij de locaties Politiegat Meppel en Holtien Westerveld samen met de betrokken partijen verder uit. Ze zijn onderdeel van de pilot 'wonen op of aan het water'. De ervaringen die wij hiermee hebben opgedaan, en nog steeds opdoen, kunnen betrokken worden bij het stellen van randvoorwaarden aan andere locaties. We starten geen nieuwe pilots meer. |
| **3.7. Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid** |
| De ontwikkeling van Assen-Zuid is opgegaan in het RSP-project Florijn-as Assen en opgenomen in prioriteit 3.9. |
| **3.8. Uitbouw positie Beilen als substreekcentrum** |
| Samen met de gemeente Midden-Drenthe is in 2009 een visie opgesteld voor de ontwikkeling van Beilen als 'hart' van het Drents Plateau en uitvalsbasis voor het recreatieve midden van Drenthe. De visie geeft aanknopingspunten voor de maatregelen die de gemeente kan treffen om Beilen verder te ontwikkelen tot substreekcentrum met behoud van het eigen karakter en met eerbiediging van de historische structuren. De visie wordt door de gemeente gebruikt bij het opstellen van de eigen structuurvisie. |
| **3.15. Kanaliseren gevolgen bevolkingsdaling** |

| Prioriteiten uit Begroting 2010 |
|---|
| Met name gemeenten in het oosten en zuidoosten van de provincie hebben te kampen met een afnemend bevolkingsaantal. Vooral jongeren uit deze gemeenten trekken weg. Prognoses wijzen uit dat deze ontwikkeling de komende jaren doorzet en na verloop van tijd ook gaat uitstrekken tot andere delen van de provincie. Om meer zicht te krijgen op de aard en omvang van de bevolkingsdaling en om inzicht te krijgen in de gevolgen hiervan op thema's als wonen, leefbaarheid (inclusief voorzieningen), bereikbaarheid en arbeidsmarkt, is besloten om samen met de gemeenten die het betreft hiernaar onderzoek te verrichten. Specifiek onderdeel van dit onderzoek is dat bevolkingsdaling in beeld wordt gebracht op het niveau van de kernen in de gemeenten . Ook wordt gekeken naar de ontwikkelingen aan de randen van het onderzoeksgebied. Zo worden ontwikkelingen in de grote kernen die eromheen liggen, te weten Emmen, Coevorden, stedelijk netwerk Groningen-Assen, Veendam en Stadskanaal, in het onderzoek meegenomen. De verwachting is dat de eerste onderzoeksresultaten tegen het eind van 2009 bekend zijn, zodat op basis hiervan in 2010 beleid kan worden ontwikkeld. |
| Overigens wordt opgemerkt dat de belangstelling voor het thema bevolkingsdaling in het voorjaar van 2009 in een stroomversnelling is gekomen. Ook op rijks- en Europees niveau krijgt dit onderwerp inmiddels aandacht. In het verband van Noord-Nederland spreken wij met de ministers van VROM, WWI en BZK over te treffen maatregelen. Insteek hierbij is niet alleen de problemen die ontstaan door bevolkingsdaling het hoofd te bieden, maar ook de kansen die ontstaan te grijpen. |
| **5.22 Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen** |
| Het project Regiopark heeft de ambitie om binnen het Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen het mooiste woon- en werklandschap van Nederland te realiseren. De totale investeringsbehoefte in de periode 2008-2015 is ongeveer € 60 miljoen, waarvan maximaal 45% wordt gefinancierd uit het Regiofonds. Conform afspraken is binnen het Regiofonds ongeveer € 10 miljoen beschikbaar voor het Regiopark. Een extra Drentse bijdrage is noodzakelijk als medefinanciering van het tekort van € 17 miljoen. |
| In de voorjaarsnota 2007 Plus is expliciet vermeld dat er middelen uit het Stimuleringsfonds Drentse Projecten gereserveerd moeten worden voor de medefinanciering van de investeringsbehoefte van het Regiopark. In de Voorjaarsnota 2009 is echter voorgesteld het Stimuleringsfonds Drentse Projecten niet meer te voeden en na afloop van de reeds geautoriseerde projecten op te heffen. Hiermee is de financiële basis voor het Regiopark weggevallen en komt de financiering van de voor 2010 geprogrammeerde projecten in gevaar. Het gaat hierbij concreet in ieder geval om de volgende projecten en extra benodigde cofinanciering: Leekstermeer € 150.000,-- Peizermade € 300.000,-- toegangspoort Dijkveld € 250.000,-- en Beekdal Messchen € 500.000,--. Vanuit de bestaande programma's kunnen deze projecten niet aanvullend worden gefinancierd. Deze € 1,2 mln is als extra intensivering opgenomen in deze begroting. |

## P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 3.1. Regie ruimtelijke opgaven en verkenning actief provinciaal grondbeleid | - Vastgesteld nieuw Omgevingsbeleid / Provinciale Structuurvisie, inclusief bijbehorend instrumentarium<br>- Provinciale regie op ruimtelijke processen en gebiedsgerichte ontwik-kelingsprojecten<br>- Integrale gebiedsvisies<br>- Vastgesteld provinciaal grondbeleid | - Afronding fase 2 en uitvoering fase 3 van het<br>- omgevingsbeleid.<br>- Afstemming intensivering regiefunctie met andere overheden en maatschappelijke partners.<br>- pstellen van visies (o.a.) met betrekking tot het gebied langs de N34, N48, A37 (zuidas) en vaarverbinding Erica-Ter Apel.<br>- Verkenning mogelijkheden actief provinciaal grondbeleid. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 3.2 Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | - Meer op kwaliteit gerichte ruimtelijke en landschappelijke planvorming<br>- Opruimen concrete verrommelingssituaties | - Aanstellen Adviseur Mooi Drenthe bij Drents Plateau<br>- Overleg met gemeenten over verbeteren ruimtelijke kwaliteit in ruimtelijke plannen<br>- Beoordeling subsidieaanvragen gemeenten om verrommelingssituaties op te ruimen |
| 3.3. Verbeteren kwaliteit woningvoorraad.<br><br>Bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven. | Ontwikkeling van duurzame wijk, die vanuit duurzaam bouwen, woonkwaliteit, stedenbouwkundige opzet, water-huishouding, mobiliteit, gezonde leefom-geving en milieutechniek het meest vergaand is in Nederland. | Planvorming voor de locaties Vries-Oost en Beilen-Oost in samenwerking met gemeente en/of woningbouwcorporatie en ontwikkelaar. |
| 3.4. Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt | - Stagnerende woningbouwprojecten los trekken<br>- Meer balans tussen vraag en aanbod op de woningmarkt in aantal en in kwaliteit (bouwen voor doelgroepen)<br>- Afstemming op regionaal niveau | - Overleg met initiatiefnemers van stagnerende woningbouwprojecten (versnellingstafels)<br>- Maken van regionale woningbouwafspraken<br>- De samenwerking in de regionale platforms wonen, welzijn en zorg ondersteunen. |
| 3.5. Impuls wijk- en buurtvernieuwing N.B. Raakvlak met prioriteit 3.10 | - Ontwikkeling van herstructurerings- en woningbouwplannen die voldoen aan uitgangspunten van duurzaam bouwen, energiebesparing en nieuwe energie-alternatieven<br>- Ontwikkeling van duurzame wijken die vanuit duurzaam bouwen, woonkwaliteit, stedenbouwkundige opzet, waterhuishouding, mobiliteit, gezonde leefomgeving en milieutechniek het meest vergaand is in Nederland | Overleg voeren met corporaties, gemeenten en marktpartijen. |
| 3.6. Experimentele architectuur en wonen op en aan water | Introductie van aantal aansprekende vormen van woningbouw in/op/aan water, met aandacht voor architectuur, duurzaamheid en inpassing in landschap. Inclusief onderzoek naar vormen van compensatie (natuur, landschap, sociaal-economisch, recreatief en waterhuishoudkundig) als maatschappelijke tegenprestatie. | - Actieve overlegpartner zijn bij de lopende initiatieven, waarbij gehele spectrum van architectuur, inpassing en compensatie aan orde komt. |
| 3.7. Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid (RSP+project) | Als prioriteit vervallen.<br>Opgegaan in prioriteit 3.9 | |
| 3.8. Uitbouw positie Beilen als substreekcentrum | Versterkte positie van Beilen als substreekcentrum met behoud van eigenheid en historische structuren | Opstellen lange termijn visie en maatregelenprogramma, inclusief woonopgave. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 3.15. Kanaliseren gevolgen bevolkingsdaling (NIEUW) | - Zicht op aard en omvang bevolkingsdaling in oost- en zuidoost Drenthe en gevolgen daarvan op wonen, arbeidsmarkt, mobiliteit en voorzieningen<br>- Beleidsmaatregelen hoe om te gaan met negatieve effecten bevolkingsdaling en kansen die zich hierdoor voordoen | - Verrichten van onderzoek, samen met de gemeenten Tynaarlo, Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Emmen, Coevorden en Westerveld.<br>- Ontwikkelen beleidsstrategie.<br>- Volgen van en bijdragen aan beleidsontwikkelingen m.b.t. bevolkingsdaling op nationaal en Europees niveau. |
| 5.22 Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen | Binnen Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen realiseren van het mooiste woon- en werklandschap van Nederland door:<br>- versterken landschaps-ecologische samenhang;<br>- vergroten belevingswaarde en recreatieve toegankelijkheid;<br>- creëren van goede balans 'rood-groen' voor stedelijke ontwerpopgaven;<br>- ontsluiten en aansluiten landelijk gebied (stedelijke uitloop) in stadsranden en beïnvloedingsfeer stedelijke kernen;<br>- goede zonering recreatie en natuur in 4 'parels'. | Uitwerken concrete projecten.<br>Realisatie projecten Leekstermeer, Peizermade, toegangspoort Dijkveld en beekdal Messchen.<br>Verkennen mogelijkheden samenwerking derden voor verdere financiering 'blauwe en groene opgave', gerelateerd aan de pMJP-gebieden Noordwest-Drenthe en Drentsche Aa. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 3.1. Regie ruimtelijke opgaven | Status: groen<br>De Omgevingsvisie Drenthe is vastgesteld en is hét strategische kader voor de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Drenthe. De visie formuleert voor de periode tot 2020 de belangen, ambities, rollen, verantwoordelijkheden en sturing van de provincie in het ruimtelijk-economische domein. | In de realisatiestrategie voor de Omgevingsvisie willen we aangegeven welke gebiedsopgaven wij centraal stellen, hoe wij om willen gaan met het instrumentarium en de inzet van financiële middelen<br>Het operationaliseren van de Omgevingsvisie naar een realisatiestrategie met gebiedsopgaven betekent dat wij in samenspraak met onze partners komen tot een gedragen gebiedsagenda en gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor de uitvoering daarvan. |
| en verkenning actief provinciaal grondbeleid | Status: oranje<br>Concept beleidskader provinciaal grondbeleid is opgesteld. | Wij hebben een verkenning naar een actief provinciaal grondbeleid uitgevoerd. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 3.2. Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | Status: groen | Met de inzet van Atelier Mooi Drenthe vergroten wij de beleidsmatige aandacht voor ruimtelijke kwaliteit en het tegengaan van verrommeling. We hebben 5 projecten gesubsidieerd. Wij hebben bijdrage geleverd aan de landelijke campagne die voortkomt uit de Agenda Landschap van VROM/LNV. Met 'Verhalen in het landschap' vergroten we de betrokkenheid van burgers bij het landschap. Wij hebben ingezet op het binnenhalen van de Eo-Wijersprijsvraag met als doel een integraal ruimtelijk vraagstuk als ontwerpvraag aan ontwerpend Nederland voor te leggen. |
| 3.3. Verbeteren kwaliteit woningvoorraad. Bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven. | Status: groen | De gemeenten Tynaarlo en Midden Drenthe hebben het initiatief genomen een project duurzaam wonen te ontwikkelen. |
| 3.4. Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt | Status: groen | Regionale woonvisies<br>Met de gemeenten is het overleg over de regionale woonvisies opgestart. In de Omgevingsvisie Drenthe heeft de provincie aangegeven welke onderwerpen in de regionale visie terugkomen waarover gemeenten onderling afstemmen en met de provincie afspraken over maken. Voorjaar 2011 worden afspraken gemaakt over het proces om per woonregio tot een regionale visie te komen zodat eind 2011 afspraken zijn te maken tussen provincie en gemeenten/woonregio's. over de regionale afstemming en programmering. |
| 3.5. Impuls wijk- en buurtvernieuwing<br><br>N.B. Raakvlak met prioriteit 3.10: Programma Stad. | Status: groen | De in 2008 gestarte pilots Nieuw-Buinen (Borger-Odoorn), Binnenvree (Coevorden) en Oranjebuurt (Hoogeveen) zijn in 2010 afgerond. In 2011 volgt hierover een rapportage van STAMM. |
| 3.6. Ruimte voor experimentele architectuur en wonen op en aan water | Status: groen | De lopende pilot wordt afgerond en wij starten geen nieuwe meer op |
| 3.8. Uitbouw positie Beilen als substreek-centrum | | Prioriteit is vervallen en opgenomen binnen prioriteit 3.9 |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 3.15. Kanaliseren gevolgen bevolkingsdaling | Status: groen | Het onderzoek naar demografische ontwikkeling en de gevolgen voor bevolkingsdaling is vertaald naar een beleidsadvies 'Van groei naar bloei'. In 2011 wordt hiervoor een uitvoeringsprogramma opgesteld. |
| 5.22. Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen | - Status: rood. | - Wij hebben een advies opgesteld voor een Gebiedsfonds Drentsche Aa .<br>- De eerste fase van beekdal Messchen is opgeleverd.<br>- Er is verder gewerkt aan de projecten Leekstermeer, Stadsrandzone groen blauwe buffer Peizermade en toegangspoort Dijkveld. De projecten Toegangspoort Dijkveld en Peizermade (onderdelen van het regiopark) zijn niet gerealiseerd. Deze projecten worden in 2011 alsnog verplicht. |

## P-3.5 Stedelijke ontwikkeling

| Prioriteiten uit Begroting 2010 |
|---|
| **3.9. Attractieve steden / RSP+ (samengevoegd met prioriteit 3.14 RSP)** |
| **Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn** |
| Bij het Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP) gaat het om een aantal grote en complexe projecten en programma's met een 'uitvoeringshorizon' in het jaar 2020. De projecten zullen veel middelen vergen en alle provinciale beleidsthema's bevatten. Leidende thema's zijn daarbij een duurzame ruimtelijke en economische structuurversterking en het verbeteren van de voorwaardenscheppende bereikbaarheid. Het RSP bestaat uit het Ruimtelijk Economisch Programma (REP) en het Bereikbaarheidsprogramma. Het RSP is katalysator voor brede, integrale stedelijke gebiedsontwikkelingen die bekend staan als RSP-plus projecten. Provincie en partners streven naar een synergie tussen doelstellingen, prioriteiten en middelen van het RSP en die van andere programma's, ook van andere partijen. |
| Het inhoudelijke en financiële raamwerk voor RSP en RSP-plus is door de staten via de Kadernota uitvoering RSP/RSP-plus Drenthe goedgekeurd. Met uitzondering van de spoorlijn Zwolle-Emmen worden de projecten in een langjarig partnerschap met de grote steden uitgevoerd. De steden hebben hier de 'lead'. |
| Provincie en gemeenten hebben de afgelopen periode nauw samengewerkt bij het formuleren van de ambities, de visie en de strategie. Het is nu zaak een solide basis te leggen voor het vervolg van deze samenwerking. Bij de steden gaat het in de eerste plaats om Assen, Emmen en Coevorden. |
| **Meppel** |
| Voor Meppel zijn vanuit het convenant met het rijk geen middelen beschikbaar. Voor deze stad wordt echter eveneens gestreefd naar samenhangende programma's voor integrale gebiedsontwikkeling. |
| **Herontwikkeling centrum Hoogeveen** |
| Ook voor Hoogeveen zijn vanuit het convenant met het rijk geen middelen beschikbaar. Voor Hoogeveen ligt er het besluit om € 4 miljoen uit het Stimuleringsfonds Drentse Projecten te investeren in de herontwikkeling van het centrum. |
| **Florijn-as** |
| Dit project behelst het voltooien van de vaarverbinding tussen de Vaart en het Havenkanaal, de infrastructuur rond de transformatie van het Stadsbedrijvenpark, het stationsgebied, ontsluiting van een nieuw hightech-bedrijventerrein Assen-Zuid, een nieuw station Assen-Zuid en de aansluiting van de N33 op de A28. Er wordt gewerkt aan de concrete uitwerking voor de 'Plus'-aanpak in Assen. Een eerste verkenning verdeelt de projecten in vier thema's: duurzaamheid, ruimte, bereikbaarheid en economie. |
| **Spoorlijn Zwolle-Emmen** |

| Prioriteiten uit Begroting 2010 |
| --- |
| Binnen dit project is sprake van twee deelprogramma's: de Integrale Gebiedsontwikkeling Coevorden-Stationsomgeving en Spoorlijn Zwolle-Coevorden/Emmen. |
| **Integrale Gebiedsontwikkeling Coevorden-Stationsomgeving** |
| Het RSP-Bereikbaarheid wil het bestaande rangeerterrein uit het centrum van Coevorden verplaatsen. Het project kan dienen als katalysator voor de gebiedsontwikkeling in de omgeving van het station. Onderdeel is het aanpassen van de verkeersinfrastructuur. Inzet is de positionering van Coevorden als nationale en internationale logistieke 'draaischijf' in Zuidoost-Drenthe. Een onderzoek is gestart naar verdere 'Plus'-onderdelen. Centraal daarin staan de verdere ontwikkeling van de bedrijventerreinen Coevorden-Zuid en de Euroterminal. In beginsel moeten provinciale bijdragen vanuit de lopende programma's beschikbaar worden gesteld. |
| **Spoorlijn Zwolle-Coevorden/Emmen** |
| De spoorlijn wordt opgewaardeerd. Het spoor bij Ommen en tussen Nieuw Amsterdam en Emmen-Zuid zal worden verdubbeld. Ook is een nieuw station/transferium in Emmen-Zuid gepland. |
| **Personele Inzet Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP)** |
| Het succesvol uitvoeren van het met het Rijk overeengekomen RSP-programma kan alleen als er sprake is van een doeltreffende personele inzet door de gemeenten en de provincie in zowel kwantitatieve als kwalitatieve zin. |
| De provincie bevindt zich (deels) in de overgang van een toetsende, subsidiërende organisatie naar een projectontwikkelende. Helder is, dat wanneer geen extra projectontwikkelkracht wordt ingezet en aan het RSP-programma wel prioriteit wordt gegeven, de uitvoering van de andere genoemde programma's ernstig in het gedrang komt. |
| Om op de geschetste ontwikkelingen te anticiperen en de geformuleerde ambities te kunnen realiseren, wordt voorgesteld gedurende 4 jaar 7 fte (maximaal) aan te trekken. De hieruit voortvloeiende kosten zullen voor € 0,4 miljoen per jaar als VAT-kosten rechtstreeks worden gedekt vanuit de projecten/deelprogramma's. (VAT staat voor: voorbereiding, administratie en toezicht). De eventuele resterende kosten (maximaal € 0,15 miljoen per jaar) komen ten laste van de RSP-cofinancieringsmiddelen, gedekt uit de RSP-reserve. |
| **3.10. Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres** |
| Belangrijke onderdelen van het Emmer project zijn de aanleg van een Centrumplein, de ondertunneling van de Hondsrugweg en de reconstructie van wegaansluitingen. De Plus-aanpak omvat het realiseren van nationaal gezien belangrijke ruimtelijk-economische ontwikkelingen in de stedelijke kern van Emmen door de verplaatsing van Dierenpark Emmen en theater De Muzeval en de herontwikkeling van de oude locaties. De provincie is bereid € 40 miljoen bij te dragen. Hiervan komt de helft uit de RSP-reserve. Uitgaande van het doorlopen van programma's, zal op basis van concrete projecten € 10 miljoen gefinancierd moeten worden uit lopende programma's als Klimaat- en energiebeleid en Kennis wérkt. De resterende € 10 miljoen voor vooral de thema's ruimtelijke kwaliteit en cultuur, moet voorzien worden via nieuwe vergelijkbare programma's. |

## P-3.5 Stedelijke ontwikkeling

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| 3.9. Attractieve Steden/Verbreed RSP | - Algemene ontwikkelagenda:<br>- beter profileren Drenthe en Drentse steden;<br>- groene ruimte beter gebruiken bij stedelijke ontwikkeling: toegankelijkheid en woonkwaliteit;<br>- investeren in kwaliteit woonmilieus;<br>- wijkontwikkeling vanuit Drentse waarden;<br>- revitaliseren en ontwikkelen bedrijventerreinen;<br>- stedelijke ontwikkeling afstemmen op beleid klimaat en energie;<br>- stedelijke voorzieningen meer benutten.<br>- Specifiek:<br>Per stad samenwerken bij planvorming en realisatie speerpunten ontwikkeling.<br>Verbeteren bereikbaarheid Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen. Verbetering kernnet spoor Zwolle-Assen/Groningen (o.a. capaciteitsverruiming traject Herfte, boogverruiming Hoogeveen, aanleg wachtspoor goederentreinen Beilen, verbetering overwegveiligheid, reistijdversnelling en frequentieverhoging) en realisatie fase 1 Kolibri OV-netwerk Groningen-Assen.<br>**Spoorlijn Zwolle-Emmen**<br>Verbeteren railbereikbaarheid Zuidoost-Drenthe Mee robuuste treinverbindingen Zwolle-Coevorden/ Emmen (mede in samenhang met realisatie Hanzelijn en uitbouw capaciteit traject Herfte), verbeterde bereikbaarheid goederenvervoer Coevorden-Europark, integrale (her)ontwikkeling omgeving Coevordenstation (in verband met opheffen NS-rangeerterrein), aanleg NS-station Emmen-Zuid en verbetering railgoederenvervoer Emmen-Zuid (Emmtec-boog). | Uitvoeren algemene ontwikkelagenda.<br><br>Uitvoeren agenda per stad / sluiten convenanten<br><br>Start uitwerking planvorming RSP-deelprojecten spoor en Kolibri, verkenning optie gebiedsontwikkeling bij boogverruiming Hoogeveen, afstemming planvorming Assen-FlorijnAs en Kolibri Groningen-Assen (onder andere NS-station Assen-Zuid) en verkenning opties Regiotram Groningen-Assen.<br><br>Opstellen integrale visie en investeringsplanning spoorlijn Zwolle-Coevorden/Emmen, planvorming gebiedsontwikkeling Coevorden-Station, verbetering railbereikbaarheid Emmen en start ontwikkeling (deel)projecten. |
| 3.10. Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres | Verplaatsing dierenpark naar Noordbargeres, in samenhang met bouw nieuw theater en realisatie van centrumplein als ruimtelijke schakel tussen dierenpark/theater en stadscentrum, (her)inrichting (verkeers)ruimte tussen es en stadscentrum en herontwikkeling vrijgekomen locaties Noorderdierenpark en Muzeval. | |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 3.9. Attractieve Steden | Status: groen<br>Algemene ontwikkelagenda:<br>- Beter profileren Drenthe en Drentse steden.<br>- Groene ruimte beter gebruiken bij stedelijke ontwikkeling: toegankelijkheid en woonkwaliteit.<br>- Revitaliseren en ontwikkelen bedrijventerrein.<br>- Stedelijke ontwikkeling afstemmen op beleid klimaat en energie.<br>- Stedelijke voorzieningen meer benutten.<br>Specifiek:<br>- Per stad samenwerken bij planvorming en realisatie speerpunten ontwikkeling.<br>- Verbeteren bereikbaarheid nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen. Verbetering kernnet spoor Zwolle-Assen/Groningen (o.a. capaciteitsverruiming traject Herfte, boogverruiming Hoogeveen, aanleg wachtspoor goederentreinen bij Meppel (oorspronkelijk gedacht bij Beilen), reistijdversnelling en frequentieverhoging) .<br>Spoorlijn Zwolle-Emmen:<br>- Verbeteren railbereikbaarheid Zuidoost-Drenthe.<br>- Meer robuuste treinverbindingen Zwolle-Coevorden/Emmen (mede in samenhang met realisatie Hanzelijn en uitbouw capaciteit traject Zwolle-Herfte), verbeterde bereikbaarheid goederenvervoer Coevorden-Europark, integrale (her) ontwikkeling omgeving Coevorden-station (in verband met het 'uitplaatsen' van het NS-rangeerterrein), aanleg NS-station Emmen-Zuid en verbetering railgoederenvervoer Emmen-Zuid ('Emmtec-boog').<br>- In Hoogeveen en Meppel zijn (behoudens de boogverruiming bij Hoogeveen) geen RSP-projecten voorzien, maar zijn wel projecten in stedelijke ontwikkeling uitgevoerd of gepland. | Wij hebben met Coevorden, Emmen en Assen afspraken gemaakt via overeenkomsten tot samenwerking in stedelijke ontwikkelprogramma's in het kader van het RSP. Hierin krijgt de samenwerking op bestuurlijk en ambtelijk niveau vorm en inhoud (à la de Provincie Nieuwe Stijl).<br>- De Masterstudie Assen-Florijn As is,als basis voor uitwerkingen van de andere (niet-infrastructurele) onderdelen van de integrale gebiedsontwikkeling Florijn As, door ons en door B&W gezonden naar de ministers van VenW en VROM.<br>In de stuurgroep Florijn As is bestuurlijk overeenstemming bereikt over het infradeel. Daarbij hebben wij afgesproken dat de provincie twee (weg)infraprojecten van de Florijn As uitvoert. Daarnaast nemen wij ambtelijk deel in projectgroepen van de gebiedsontwikkelingen, o.a. revitalisering stadsbedrijvenpark<br>- De gebiedsontwikkeling (nieuwe) 'Norgerbrug' c.a. is via de overeenkomst provincie-Assen opgenomen als Verbreed RSP-pakket in Assen. Van de Norgerbrug hebben wij met Assen de bestuurlijke voorkeursvariant vastgesteld.<br>- De Florijn As is via gezamenlijk lobby (gemeente Assen en de provincie) onderdeel geworden van de (bijlage bij de) Crisis & Herstelwet.<br><br>- Wij hebben samen met provincie Overijssel het Verbeterplan Zwolle-Emmen met concrete maatregelen opgedragen aan Prorail (geplande oplevering juni/juli 2011), hierbij worden ook de ramingen geactualiseerd.<br>- In voorbereiding is de besluitvorming over de Bestuurlijke Voorkeursvariant voor de 'Zuidboog' tussen de spoorlijn vanuit Overijssel en het Europark (besluit eind 2011 of begin 2012). Wij leggen hierbij een verbinding met de in ontwikkeling zijnde Dryport.<br><br>- Station Emmen-Zuid en het daarbij gelegen transferium zijn in 2010 aanbesteed.<br><br>- Voor projecten in Meppel is door de provincie € 6.000.000,-- beschikt, in Hoogeveen € 5.000.000,--. De eraan verbonden projecten zijn al deels in uitvoering (door onze partners). |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 3.10. Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres | Status; groen<br>Verplaatsing dierenpark naar Noord-Bargeres, in samenhang met bouw nieuw theater en realisatie van centrumplein als ruimtelijke schakel tussen dierenpark/theater en stadscentrum, (her)inrichting (verkeers) ruimte tussen es en stadscentrum en herontwikkeling vrijgekomen locaties Noorderdierenpark en Muzeval. Deze gebiedsontwikkeling is Atalanta genoemd (v/h Centrumontwikkeling Emmen). Het Bereikbaarheidspakket van het RSP is onderdeel van Atalanta (o.a. ondertunneling Hondsrugweg, aanpak (centrum)'ringweg') incl. de knooppunten N381/N34 en N34/N391.<br><br>- Met ingang van 2011 is RSP een apart majeur programma. De splitsing tussen 3.9 en 3.10 komt dan te vervallen. | - (Samenwerkings)Overeenkomst provincie-Emmen tot verplaatsing van het Dierenpark Emmen (DPE) naar Noordbargeres, om op de Oude Locatie een leisure park met monumentale gebouwen en woningen te kunnen stichten. In de bestuursovereenkomst van 2010 hebben wij onze bijdragen herbevestigd: € 30 miljoen. voor bereikbaarheid plus € 40 miljoen. voor de overige onderdelen van de IGO.<br>- De ondertunneling van de Hondsrugweg is in voorbereiding. Aanbesteding tunnel gepland juni 2011 (door de gem. Emmen). De gemeente heeft in 2010 geen voorbereidingskosten bij de provincie gedeclareerd.<br>- Boven deze tunnel wordt 'Het Verbindingsplein' aangelegd (verbreding richting klimaatmaatregelen en innovaties). Hiervoor is € 13,6 miljoen OP-EFRO-bijdrage verworven, waarbij de provincie € 6,8 miljone cofianciert vanuit de programma's Kennis wérkt, Klimaat & Energie en RSP (als onderdeel van de eerder genoemde € 40 miljoen), een subsidiebedrag dat ten laste van het provinciaal rekeningresultaat 2010 komt. .<br>- De Integrale Gebiedsontwikkeling Emmen-Centrum/ Atalanta is via (gezamenlijke) lobby onderdeel geworden van de (bijlage van de) Crisis & Herstelwet. Bovendien is € 8,5 miljoen aan rijksmiddelen (Nota Ruimtegelden) verworven voor Atalanta door het rijk beschikt.<br>- Het onderdeel 'Verplaatsing Dierenpark Emmen' heet inmiddels project 'DPE-Next'. De financiering hiervan is nog niet rond. Gemeente Emmen heeft onze provincie om extra financiële steun gevraagd, maar de behandeling van deze subsidieaanvraag gebeurt in 2011, door de nieuwe staten. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 1<br>Realisatie 2009 | 2<br>Primitieve begroting 2010 | 3<br>Begroting 2010 na wijziging | 4<br>Realisatie 2010 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| P3.02 Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | 1.004.282 | 604.500 | 604.500 | 600.261 | 4.239 |
| P3.09 Attractieve steden | 0 | 2.000.000 | 2.000.000 | 2.000.000 | 0 |
| P3.14 Regio Specifiek Pakket (RSP). | 2.034.848 | 0 | 5.640.725 | 9.137.126 | -3.496.401 |
| Totaal prioriteiten | 3.039.130 | 2.604.500 | 8.245.225 | 11.737.387 | -3.492.162 |

## Financiële toelichting op prioriteiten

### Toelichting afwijking jaarstukken

### P 3.14 Regio Specifiek Pakket (RSP)

Binnen het RSP programma hebben wij in oktober 2010 de provinciale subsidiebeschikking afgegeven voor het Verbindingsplein in Emmen (ook wel 'Economie van de Verbinding' genoemd) tussen het huidige centrum en het nieuwe Centrum West (de locatie van het nieuwe dierenpark en theater) dat geeft een last van € 5.005.000,--. De dekking van deze last zal komen uit de Reserve RSP. De realisatie van het plein en daarmee de daadwerkelijke kasstromen gaan plaatsvinden in de periode 2011-(eind) 2014. De overschrijding van € 3.496.000,-- wordt veroorzaakt doordat er in de 2e Bestuursrapportage nog rekening werd gehouden met kasstromen en niet met het ten laste van 2010 brengen van de gehele verplichting.

## Wat doen we nog meer?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Verkeer en vervoer | Duurzaam veilige bereikbaarheid | Op basis van de beschikbare middelen binnen de Reserve investeringen verkeer en vervoer en de brede doeluitkering wordt een Provinciaal Uitvoeringsprogramma opgesteld. Beschreven zijn maatregelen en activiteiten van provincie en partners gericht op beleid, infrastructuur, verkeersgedrag, verkeershandhaving en openbaar- en goederenvervoer.<br>In onderdeel II.4.3 is een overzicht opgenomen. |
| Beheer en onderhoud wegen | Provinciaal wegennet van goede kwaliteit waarbij veiligheid een hoge eis is. | Naast het dagelijks beheer en onderhoud voeren we grotere deklaagprojecten e.d. uit om de kwaliteit van de wegen op het gewenste peil te krijgen/houden. In 2010 wordt de asfaltdeklaag over ca. 20 km hoofdweg en ca. 9 km fietspad vervangen. Hierbij worden de wegbreedtes zonodig aangepast en de markeringen aangebracht volgens de nieuwste richtlijnen, waarbij duurzame ontwikkelingen hoog in het vaandel staan. Middels een nieuw maairegiem zorgen we er voor dat gevaarlijke plantensoorten als Jacobskruiskruid geen kans krijgen zich te ontwikkelen.. |
| Beheer en onderhoud vaarwegen | Provinciaal vaarwegennet dat aantrekkelijk en geschikt is voor zowel de recreatievaart als de beroepsvaart | Naast het dagelijks beheer en onderhoud voeren we grotere oeverbeschermingsprojecten en kunstwerkenreconstructies/ renovaties uit om de kwaliteit van de vaarwegen op het gewenste peil te krijgen/houden Hierbij worden nieuwe ontwikkelingen zoals afstandsbediening van de bruggen en sluizen en het aanbrengen van recreatievoorzieningen, steeds meer toegepast, o.a. de passantenhaven Dieverbrug.<br>Daarnaast zorgen we voor een goede waterhuishouding op de Drentse kanalen en zorgen we dat de ontwikkeling van invasieve exoten vroegtijdig wordt aangepakt.<br>In 2010 wordt ca. 3,4 km beschoeiing vervangen, vindt aan 2 bruggen groot onderhoud plaats. Ook worden bij bruggen de slagbomen vervangen door meer gangbare, met minder kans op beknellingen. |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Opruimen openbare verlichting | Een donkerder Drenthe, waarbij de verkeersonveilige punten bij nacht nadrukkelijker in beeld komen. | In het kader van duurzaamheid ruimen we openbare verlichting die geen functie heeft voor de verkeersveiligheid op. Dit betreft ongeveer 1000 lichtmasten op een areaal van 3000. In 2010 verwachten we de laatste 'overbodige' lichtmasten op te ruimen en gaan we verder met toepassing van duurzame verlichting, waarvoor we thans een aantal pilots hebben om de bruikbaarheid te toetsen. |
| Landschappelijke inpassing | Een waardevolle, karakteristieke, veilige en duurzame groenstructuur langs provinciale wegen en kanalen. | Binnen het kader van onze groenbeheervisie passen we de groenstructuur langs onze wegen en vaarwegen aan, waar dat mogelijk is. Hierbij spelen naast landschappelijke kwaliteiten ook verkeerskundige, ecologische, cultuurhistorische en ruimtelijke waarden een rol. In 2010 gaan we 6,5 km weg landschappelijk inpassen. We willen met deze visie een voorbeeld voor gemeenten en andere wegbeheerders zijn. |
| Beeldende kunst | Aantrekkelijker maken van de Drentse wegen en vaarwegen door het plaatsen van beeldende kunst. | In 2010 wordt er een kunstobject geplaatst bij de Toegangspoort Noord van het Drentse Aa-gebied en zal er een advies worden uitgebracht door de commissie die de provincie adviseert over artistieke kunst langs de N34. |
| Vaarverbinding Erica-Ter Apel | Het vaartraject moet in 2012 geheel bevaarbaar zijn.<br>In 2010 realisatie van het vaartraject Veenpark-Bladderswijk. | Voor het traject Veenpark-Bladderswijk wordt er 4 kilometer nieuw kanaal gegraven en wordt het Scholtenskanaal hersteld. Hierbij moeten 9 bruggen worden gebouwd en moeten een spaarsluis en een koppelsluis worden aangelegd. De actuele stand van zaken is te volgen op http://www.erica-terapel.nl |
| Vervangen bruggen en sluizen | Reconstructie Ericasluis | In 2010 zal reconstructie van de Ericasluis worden voorbereid, waarna de reconstructie in 2011 wordt uitgevoerd. Dit is één van de kunstwerken van de bestaande infrastructuur waarvan de vervangingskosten tot 2090 geschat worden op € 517 miljoen. (zie tekst VJN) |
| Nieuwe WRO | Borgen van provinciaal belang in ruimtelijke plannen gemeen-ten | Becommentariering en beoordeling van gemeentelijke structuurvisies en bestemmingsplannen op basis van het provinciaal belang zoals gedefinieerd in het nieuwe Omgevingsbeleid |
| Gebiedsontwikkeling | Integrale gebiedsontwikkelings- en uitvoeringsplannen | Vanuit regisseursrol PNS ervoor zorgen dat integrale gebiedsontwikkelings- en uitvoeringsplannen worden opgesteld |
| Woonplannen | Afstemming tussen vraag en aanbod op de woningmarkt, zowel kwantitatief als kwalitatief<br><br>Huisvesting statushouders conform met het rijk gemaakte afspraken | Opstellen regionale woonplannen<br>Impuls geven aan stagnerende woningbouwprojecten (versnellingsagenda krdietcrisis)<br>Uitvoering geven aan aanbevelingen onderzoek bevolkingsdaling in gemeenten in Oost-/Zuid-oost Drenthe en Westerveld<br><br>Monitoren inspanningen gemeenten en rapporteren daarover aan Inspectie VROM |
| Stedelijke ontwikkeling | Nieuwe afspraken met het rijk over woningbouw nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen en Stadsregio Emmen<br><br>Start integrale gebiedsontwikkeling Leek-Roden | Voeren van overleg met rijk, nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen en Stadsregio Emmen<br><br>Voeren van overleg met betrokken gemeenten en provincie, mede gericht op provinciale bijdrage aan regionale infrastructuur |

| Wat hebben we nog meer gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| Verkeer en vervoer | Duurzaam veilige bereikbaarheid | Wij hebben uitvoering gegeven aan het PUP 2010 en in overleg met partners is het PUP 2011 opgesteld. In het voorjaar van 2011 volgt het afzonderlijke Jaarverslag waarin de activiteiten van de provincie én de partners beschreven zijn. |
| Beheer en onderhoud wegen | Instandhouding Provinciaal wegennet van goede kwaliteit waarbij veiligheid een hoge eis is. | In 2010 hebben we 28 km deklaag van de provinciale wegen vervangen en/of verbreed in het kader van Groot Onderhoud en het Provinciaal Uitvoeringsprogramma Verkeer en Vervoer. Ook hebben we circa 11 km fietspad gereconstrueerd.<br>De groot onderhoudsplanning is vrijwel conform planning uitgevoerd. De opgetreden winterschade is meegenomen in werken na de bouwvak. |
| Beheer en onderhoud vaarwegen | Instandhouding Provinciaal vaarwegennet dat aantrekkelijk en geschikt is voor zowel de recreatievaart als de beroepsvaart | Naast het dagelijks beheer en onderhoud zijn de afsluitbomen van de Norgerbrug en Kerkbrug vervangen. Op een tracject van 4,7 km is oeverbescherming (Drentsche Hoofdvaart en diverse trajecten van de Zuid-Drentse vaarwegen waaronder Bladderswijk, Stieltjeskanaal, Verlengde Hoogeveensche Vaart) gerealiseerd. Ook hebben wij groot onderhoud schilderwerk dienstwoningen inclusief gemalen Uffeltersluis en Haveltersluis laten uitvoeren.<br>De werkzaamheden voor de passantenhaven Dieverbrug zijn doorgeschoven naar 2011. |
| Opruimen openbare verlichting | Een donkerder Drenthe, waarbij de verkeersonveilige punten bij nacht nadrukkelijker in beeld komen. | In 2010 zijn ruim 400 lichtmasten verwijderd<br>Bij de rotonde Pesse is in het kader van duurzame verlichting Led-verlichting geplaatst en voor de rotonde Bunnen en het Verkeersplein Gieten zijn innovatieve pilots ontwikkeld die in 2011 worden uitgevoerd. |
| Landschappelijke inpassing | Een waardevolle, karakteristieke, veilige en duurzame groenstructuur langs provinciale wegen en kanalen | Als landschappelijke inpassing van de weg hebben we in 2010 langs 4 km weg 400 bomen geplant. |
| Beeldende kunst | Aantrekkelijker maken van de Drentse wegen en vaarwegen door het plaatsen van beeldende kunst. | Het kunstwerk voor Toegangspoort Noord is gereed en wordt begin 2011 geplaatst. Voor de N34 is een eerste kunstopdracht gegeven aan de kunstenaar Ronald van der Meijs voor kunst langs de N34 nabij Dalen. |
| Vaarverbinding Erica-Ter Apel | Het vaartraject moet in 2013 geheel bevaarbaar zijn.<br>In 2010 realisatie van het vaartraject Veenpark-Bladderswijk. | In 2010 zijn de fase1 werken waaronder de laatste werkzaamheden aan de bruggen , de oeverconstructies en het baggeren afgerond en is fase 1 opengesteld.<br>In 2010 zijn de bestekken 1469 Vervangen van een oeverconstructie en baggeren in de vaarverbinding, 1470 aanleggen van een nieuw kanaal en kunstwerk met bijbehorende werkzaamheden, 1472 Nieuw te maken bruggen (1 ophaal/trambrug en 1 vaste fietsbrug)en 1475 Spaarsluis aanbesteed. De bestekken 1471 Klazienaveen-Noord en 1473 het hondsrugtraject zijn in voorbereiding. De grondaankoop vormt een probleem, naast de onteigeningsprocedure blijven onderhandelingen gaande om dit via minnelijke weg te regelen. Het project loopt hierdoor enige vertraging op. |

| Wat hebben we nog meer gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| Vervangen bruggen en sluizen | Reconstructie Ericasluis wordt doorgeschoven naar 2011 en 2012. | In 2010 is de reconstructie van de Ericasluis voorbereid, de werkelijke reconstructie zal plaatsvinden in 2011 en 2012. |
| Nieuwe WRO | Borgen van provinciaal belang in ruimtelijke plannen gemeenten<br>Met de nieuwe Wro en de in 2010 door Provinciale Staten vastgestelde Omgevingsvisie Drenthe is het aan de voorkant in gesprek gaan meer dan ooit een belangrijk beleidsuitgangspunt.<br>In de dagelijkse praktijk blijkt dat dit zijn vruchten afwerpt. In het verleden was het niet ongebruikelijk dat uitgebreide formele reacties noodzakelijk bleken in het kader van het wettelijk vooroverleg. Ook kwam het veelvuldig voor dat aan belangrijke onderdelen van het bestemmingsplan door Gedeputeerde Staten goedkeuring moest worden onthouden met als vervolg-traject nog beroep bij de Raad van State. Dit behoort nu tot het verleden. | Wij hebben bij regelmaat overleg gevoerd met alle 12 gemeenten als het gaat om ruimtelijke projecten en bestemmingsplannen voor het buitengebied en kleinere bestemmingsplannen waarbij provinciale belangen in het geding zijn. Daarnaast zijn we actief betrokken bij een aantal grotere projecten in Assen en Emmen.<br>Wat betreft de plannen buitengebied zijn de gemeenten Midden-Drenthe, Westerveld en Emmen in een gevorderd stadium. Volgens planning kunnen deze plannen in 2011 worden vastgesteld.<br><br>In 2010 hebben wij nog enkele bestemmingsplannen op basis van de oude WRO behandeld. Hiertoe behoorde ook het plan Buitengebied van de gemeente Meppel. |
| Gebiedsontwikkeling | Integrale gebiedsontwikkelings- en uitvoeringsplannen | Vanuit onze regisseursrol als onderdeel van de Provincie Nieuwe Stijl (PNS) zijn we betrokken bij integrale gebiedsontwikkelings- en uitvoeringsplannen. |
| Woonplannen | Afstemming tussen vraag en aanbod op de woningmarkt, zowel kwantitatief als kwalitatief<br><br>Huisvesting statushouders conform met het rijk gemaakte afspraken | Zie prioriteit 3.4<br><br>Gezien de achterstand op de taakstelling hebben we eind 2010 een extra impuls gegeven aan het monitoren van inspanningen gemeenten en het rapporteren daarover aan Inspectie VROM. |
| Stedelijke ontwikkeling | Met het rijk zijn geen nieuwe 'financiële' woningbouwafspraken gemaakt als vervolg op de afspraken die gemaakt zijn voor de periode 2005-2010. Reden is dat het Rijk besloot de financiële middelen in te gaan zetten voor maatregelen om de economische crisis te bestrijden, bijvoorbeeld voor de stimuleringsregeling woningbouw.<br><br>Ook heeft de economische recessie gevolgen voor de uitvoering van de Intgegrale gebiedsontwikkeling Leek-Roden. Door de malaise op de woningmarkt en de bezuinigingen die op de overheden afkomen, wordt de planontwikkeling sterk gefaseerd/getemporiseerd. | |

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer | Gerealiseerd |
|---|---|---|
| Investeringsnota Verkeer en Vervoer 2020 | Voorjaar 2010 | Juli 2010 |
| Beleidsvisie Luchtvaart | Voorjaar 2010 | September 2010 |
| Verkenning Regiotram | Najaar 2010 | Wordt najaar 2011 |

Project Regiopark Groningen-Assen
herstel beekdal Messchenveld

## Wat heeft het gekost?

| | Product/prioriteit | 1 Realisatie 2009 | 2 Primitieve begroting 2010 | 3 Begroting 2010 na wijziging | 4 Realisatie 2010 | (3-4)Verschil |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 3.039.130 | 2.604.500 | 8.245.225 | 11.737.387 | -3.492.162 |
| | P-3.0 Verkeer | 22.651.344 | 21.596.908 | 22.519.761 | 21.503.655 | 1.016.106 |
| | P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | 10.893.372 | 10.847.049 | 12.024.844 | 13.099.315 | -1.074.471 |
| | P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | 10.090.109 | 13.517.319 | 6.336.846 | 5.571.984 | 764.862 |
| | P-3.3 Vervoer | 24.222.360 | 23.709.457 | 22.676.919 | 23.872.336 | -1.195.417 |
| | P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuis-vesting | 1.738.553 | 3.834.470 | 5.936.930 | 3.929.380 | 2.007.550 |
| | P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | 3.959.024 | 3.686.630 | 3.066.486 | 383.442 | 2.683.044 |
| | Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | 76.593.892 | 79.796.333 | 80.807.011 | 80.097.499 | 709.512 |
| Baten | Prioriteiten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-3.0 Verkeer | 6.110.789 | 7.604.500 | 16.485.434 | 17.126.500 | -641.066 |
| | P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | 289.394 | 49.660 | 195.000 | 279.271 | -84.271 |
| | P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | 8.695.394 | 11.039.034 | 6.582.367 | 6.401.734 | 180.633 |
| | P-3.3 Vervoer | 23.554.303 | 23.402.000 | 22.187.412 | 23.382.629 | -1.195.217 |
| | P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuis-vesting | 12.000 | 0 | 0 | -1.200 | 1.200 |
| | P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | 3.466.734 | 3.672.680 | 2.755.536 | 84.513 | 2.671.023 |
| | Totaal | 42.128.615 | 45.767.874 | 48.205.749 | 47.273.448 | 932.301 |
| Saldo | | 34.465.277 | 34.028.459 | 32.601.262 | 32.824.052 | -222.790 |

**Toelichting**

| | |
|---|---|
| Saldo Programma | -222.790 |
| Bestemming resultaat reserves bij programma | |
| Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | 1.125.846 |
| Bijdrage van Reserve RSP | 840.779 |
| Bijdrage van Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel | 527.369 |
| Bijdrage aan de reserve provinciaal aandeel ILG | -950.000 |
| Bijdrage aan reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt | -545.990 |
| Totaal verrekend met reserves | 998.004 |
| Resultaat programma na bestemming reserves | 775.214 |

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

### Lasten

### P-3.0 Verkeer

Totale afwijking betreft een voordeel van € 1.016.000,--. De voornaamste afwijking betreffen:

**Onderhoud en verbeteringswerken N34**
Het budget voor onderhoud en verbeteringswerken van de N34 is met ruim € 1.100.000,-- overschreden. Dit heeft te maken met de versnelde aankoop van woningen ter hoogte van de

voor 2011 geplande reconstructies en een nabetaling aan de aannemer die ten tijde van de 2e bestuursrapportage niet voorzien was. De overschrijding wordt gedekt uit de Reserve achterstallig onderhoud en verbeteringswerken N34 en zal in mindering gebracht worden op geplande uitgaven in komende jaren.

**Bevordering Mobiliteit**
Op dit product is het budget Kosten bevordering Mobiliteit onderschreden met € 95.000,--. Onder deze post zijn een aantal studies en kleine projecten samengevoegd. Het jaarlijks opstellen van het Provinciaal Uitvoeringsprogramma PUP is hiervan onderdeel. Het PUP 2010 is gerealiseerd. Evenals de bijdrage aan het carpoolproject Carpooldate. Nieuwe thema's op het gebied van verkeersveiligheid zijn opgenomen in het concept Strategisch Plan verkeersveiligheid en hebben daarmee een andere financieringsbron gekregen. Naast deze externe oorzaak is de onderbesteding het gevolg van het feit dat vanwege prioritering in werkzaamheden de studies naar Duurzaamheid en Mobiliteit en de verdere aanpak van de Mobiliteitsmanagement doorgeschoven zijn naar 2011.

**Brede doeluitkering Openbaar Vervoer (BDU-OV)**
In de begroting is bij de Brede Doeluitkering Openbaar Vervoer het bedrag opgenomen dat de provincie naar verwachting krijgt voor dat begrotingsjaar. De beschikking van het rijk, inclusief een index tot nu toe, wordt in december ontvangen. In de bestuurrapportages worden daarom de geraamde inkomstbudgetten aangepast.
Uitvoering en afrekening van die projecten is, behalve de exploitatie van het OV, over het algemeen niet in het lopende begrotingsjaar. Onder het kopje realisatie is zichtbaar wat er aan projecten is afgerekend. Veelal zijn dat projecten uit voorgaande jaren. En het komt voor dat subsidieaanvragers melden dat projecten niet doorgaan, doorschuiven naar het volgende jaar of goedkoper zijn uitgevallen. In totaal gaat het voor 2010 op deze post om ca € 1.900.000,-- miljoen. Dit bedrag vloeit terug in de voorziening BDU. En wordt het komend jaar besteed. Met de BDU wordt dus het beoogde resultaat bereikt. Door externe oorzaken en/of een andere financiering kan dus enige verschuiving optreden.

## P-3.1 Beheer en onderhoud wegen

Deze post wordt overschreden met ruim € 1.074.000,-- dit wordt voornamelijk veroorzaakt door de extra kosten die zijn gemaakt ten behoeve van de gladheidsbestrijding (ruim € 1.3 miljoen). Net zo als vorig jaar is de winter al vroeg ingetreden met veel sneeuwval. Dit leidde eind december al tot een zoutkrapte. Om de wegen begaanbaar te houden is veel menskracht en materieel – om sneeuw te ruimen voordat overgegaan kon worden tot zoutstrooien – ingezet. In het eerste kwartaal zijn 73 strooibeurten en in november en december zijn 60 strooibeurten uitgevoerd. Inmiddels is de zoutvoorraad weer aangevuld. Er wordt een evaluatie gemaakt van de gladheidbestrijding, met als mogelijke consequentie de bouw, samen met Rijkswaterstaat, van een nieuwe zoutloods, met een capaciteit tot 3000 ton. Door de vroege inval van de winter is van het budget beplantingen € 100.000,-- niet besteed.

## P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen

In 2010 is op Beheer en onderhoud vaarwegen is € 765.000,--minder uitgegeven dan is begroot. Bij de uitvoering van beheer en onderhoud speelt de vroege inval van de winter een rol. Onderhoudswerkzaamheden aan de bruggen en oevers dienen zoveel mogelijk plaats te vinden

buiten het vaarseizoen en lopen over de jaarschijf heen. Omdat de winter al vroeg is ingevallen konden niet alle voorgenomen werkzaamheden worden uitgevoerd en is er € 249.000,-- minder uitgegeven door begroot.
Het project Vaarverbinding Erica ter Apel heeft enige vertraging in de uitvoering opgelopen door vertraging in de grondaankoop, vroeg invallende winter en werkplanning van de aannemers. Hierdoor wordt een onderschrijding van € 455.000,-- in 2010 verklaard. Voor de vaarverbinding Erica Ter Apel is een reserve ingesteld om schommelingen tussen de jaren op te kunnen vangen en vooruitontvangen bijdragen en subsidies te kunnen verrekenen. Totaal worden de uitgaven voor de aanleg van de vaarverbinding Erica Ter Apel geraamd op een bedrag van € 34,8 over een periode van circa 6 jaar. Voorgesteld wordt het saldo te verrekenen met de Reserve Erica -Ter Apel.

## P-3.3 Vervoer

Totale afwijking betreft een nadeel van € 1.195.000,--. De voornaamste afwijking betreft:

**Toegankelijkheid haltes**
Het budget voor Toegankelijkheid haltes is met ruim € 1,3 miljoen overschreden als voornaamste oorzaak van de overschrijding op dit product. Dit betreft een rijksproject dat uitgevoerd wordt door de provincie en gemeenten. Het heeft een looptijd van meerdere jaren en projecten kunnen tot en met 2014 worden uitgevoerd. De bijdrage van totaal 4,3 miljoen komt van het rijk binnen via de BDU en wordt volgens een vast bedrag per halte toegekend aan het uitvoeringsprogramma van gemeenten. Gemeenten kunnen op voorschot declareren of rekenen af na realisatie. In 2010 hebben een aantal gemeenten, onverwacht, van het voorschot gebruik gemaakt. De overschrijding van de raming in de begroting wordt aangevuld uit de Voorziening BDU en wordt verrekend met de middelen die terugvloeien in de Voorziening BDU.

## P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

Totale afwijking betreft een voordeel van € 2.008.000,--. De voornaamste afwijking betreffen:

**Stimulering Drentse woningmarkt**
Van het totaal beschikbare budget voor 2010 van € 3.455.000,-- mln hebben wij € 2,9 miljoen toegekend aan 11 woningbouwprojecten. In totaal worden hierdoor 443 woningen gerealiseerd. De toekenning betreft bijna 90% van het beschikbare budget voor directe projectsteun van € 3.250.000,--. Van dat deelbudget is dus € 360.160,-- onbenut gebleven. Daarnaast is op het deelbudget voor consumentenvoorlichting en vraagstimulering, waarvoor van € 205.000,-- beschikbaar was, geen beroep gedaan. Het voorstel is om de onbenutte middelen over te hevelen naar 2011. Het over te hevelen budget bedraagt € 1.020.160,-- en dit is inclusief de toekenning van € 455.000,-- aan projecten waarvoor de beschikking niet in 2010 kon worden afgegeven. Ook is het voorstel om de middelen voor flankerende maatregelen voor projectondersteuning te kunnen inzetten zodat in 2011 totaal € 2.315.160,-- beschikbaar is om de woningbouw te stimuleren.

**Regiovisie Groningen-Assen**
Van het totaal beschikbare budget is € 950.000,-- niet besteed ten behoeve van de projecten Toegangspoort Dijkveld en Peizermade (onderdelen van het regiopark). Deze onderbesteding is het gevolg van het afremmen van de projectontwikkeling. Doordat in 2010 de projectuitvoering van provinciale projecten met financiering uit het POP is geremd en doordat het aangaan van nieuwe verplichtingen in het kader van het ILG is aangehouden, blijft er nu een onbesteed

saldo. In 2010 is er een onderbesteding op de provinciale budgetten voor de realisatie van de doelen uit het PMJP. Wij stellen voor om bij de jaarstukken deze restant middelen toe te voegen aan de reserve provinciale cofinanciering ILG. Indien het onbesteed saldo wordt toegevoegd aan de reserve provinciale cofinanciering ILG kan deze worden aangewend als risicodekking. Dit geldt eveneens voor de restant budgetten van de nog niet ten uitvoer gebrachte projecten Toegangspoort Dijkveld en Peizermade (onderdelen van het regiopark) ad € 950.000,--.

## P-3.5 Stedelijke ontwikkeling

Totale afwijking betreft een voordeel van € 2.683.000,--. De voornaamste afwijking betreft het:

**Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV)**
Het ISV beleidskader 2010-2014 is in juli door ons vastgesteld en in oktober is de daarbij horende tenderregeling opgesteld. De uitvoering en toekenning van subsidiebijdragen starten in 2011. De begroting is daarop niet meer aangepast. Hierdoor zijn er in 2010 € 2.249.000,-- minder lasten dan begroot in 2011 ingezet (zie ook de toelichting bij de baten).

**Besluit locatiegebonden subsidies (Bls)**
De Bls-bijdrage aan Emmen voor toevoeging van woningen aan de woningvoorraad en als premie voor eigenbouw over 2009 is niet in 2010 toegekend maar wordt in 2011 toegewezen. In 2010 zijn dan ook geen lasten verantwoord, hierdoor zijn de lasten minder dan begroot. Voordeel € 374.000,--. De Bls 2005 die gold voor de periode 2005 t/m 2009 wordt hiermee afgesloten. Omdat het totaal aantal in deze periode toegevoegde woningen door het CBS is gecorrigeerd, wordt de Bls bijdrage beperkt verhoogd en wordt ook rente aan Emmen verstrekt ingevolge de bepaling in de Beleidsregel Bls 2005. Dat de afhandeling van de Bls Emmen niet in 2010 heeft plaatsgevonden, is veroorzaakt doordat: de definitieve vaststelling van het Bls-subsidie pas op 31 augustus 2010 is binnengekomen, andere werkzaamheden (met name windenergie) prioriteit hebben gekregen, vanwege de complexe materie een zorgvuldige behandeling en afstemming nodig was. De rijksbijdrage die hier tegenover staan zullen ook in 2011 verantwoord worden (zie ook de toelichting bij de baten).

# Baten

## P-3.0 Verkeer

Totale afwijking betreft een voordeel van € 641.000,--. De voornaamste afwijking betreffen:

**Brede doeluitkering Openbaar Vervoer (BDU-OV).**
In totaal is € 1,9 miljoen meer aan inkomsten verantwoord dan begroot. Zie de toelichting bij het onderdeel lasten Verkeer hiervoor.

**Regionaal Specifiek Pakket (RSP)**
Ten behoeve van RSP is € 2.700.000,-- meer ontvangen dan begroot. Bij de 2e bestuursrapportage was er tussen de provinciale en gemeentelijke administratie nog geen overeenstemming over de wijze waarop de verrekening onderling zou verlopen. In december is overeenstemming bereikt over de wijze en de bedragen die jaarlijks worden verrekend. Dit levert een extra ontvangst in 2010 op van € 2.700.000.-- welke wordt verrekend met de prioriteitsgelden en de achterliggende reserve.

## P-3.1 Beheer en onderhoud wegen

Totale afwijking betreft een voordeel van € 84.000,--.
Schades aan provinciale eigendommen worden op de veroorzaker verhaald. Het aantal schades en het hiermee gemoeid gaande bedrag is moeilijk in te schatten. In het afgelopen jaar zijn meer schades verhaald dan was voorzien.

## P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen

Totale afwijking betreft een nadeel van € 181.000,--.
Bij de waterschappen zijn meer kosten in rekening gebracht dan vooraf is begroot. Door de droge zomer diende er meer water opgepompt te worden dan was voorzien. Dit gaf een voordeel te zien van € 335.000,--. Van het rijk is € 317.000,-- meer ontvangen dan begroot.
De inkomsten op het project Vaarweg Erica Ter Apel lopen achter op de verwachte inkomsten. Eind 2010 is een voorschot op de EFRO-subsidie (circa € 2.000.000,--) aangevraagd, deze is nog in behandeling. Van een gemeente is in 2010 € 1.000.000,-- ontvangen, welk bedrag niet in de begroting 2010 was geraamd, maar in latere jaren.

## P-3.3 Vervoer

Brede doeluitkering Openbaar Vervoer (BDU-OV)
In totaal is € 1.195.000,-- meer aan inkomsten verantwoord dan begroot. Zie de toelichting bij het onderdeel lasten Vervoer hiervoor.

## P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

## P-3.5 Stedelijke ontwikkeling

Totale afwijking betreft een nadeel van € 2.671.000,--. De voornaamste afwijking betreffen:

**Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing**
Het ISV beleidskader 2010-2014 is in juli door ons vastgesteld en in oktober is de daarbij horende tenderregeling opgesteld. De daadwerkelijke uitvoering en toekenning van subsidiebijdragen start derhalve in 2011. De begroting is daarop niet meer aangepast. Het Rijk is reeds in 2010 gestart met het periodiek over maken van het ISV III budget. Deze specifieke inkomsten worden in 2011 ingezet, hierdoor zijn er in 2010 minder € 2.249.000,-- inkomsten gerealiseerd dan begroot.

**Besluit locatiegebonden subsidies (Bls)**
Doordat de Bls bijdrage aan Emmen voor toevoeging van woningen aan de woningvoorraad en als premie voor eigenbouw over 2009 is niet in 2010 toegekend, maar wordt in 2011 toegewezen. Is ook de begrote rijksbijdrage niet verantwoord. Nadeel € 374.000,--. Wanneer de lasten in 2011 worden verantwoord zal ook de rijksbijdrage verantwoord worden.

# Programma 4
# Kennis wérkt

## Missie

Niemand aan de kant! Zeker niet bij opleiding en werk. Alle talenten in Drenthe worden benut, zodat iedereen deelneemt aan onderwijs, arbeidsmarkt of samenleving. Daarbij ontwikkelt de Drentse economie zich tot een duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie. Met kansrijke sectoren die passen bij het profiel van Drenthe. Maar ook met aandacht voor de internationale context waarin Drenthe opereert. Voor welvaart én welzijn van alle inwoners van deze provincie!

## Belangrijkste resultaten 2010

- De Economische Beleidsagenda Drenthe, die we in februari van dit jaar hebben vastgesteld, werken we uit in een Kader voor Economische Investeringen (KEI), en vervolgens in een jaarprogramma 2011. De uitwerking van dit KEI ligt op schema.
- De beleidsdoelen voor Arbeidsmarkt en Onderwijs, Recreatie en Toerisme en Agribusiness hebben we vastgelegd in de deelnotities: Aan het werk met kennis, Drentse Agenda Recreatie & Toerisme en Uitvoeringsstrategie Agribusiness. Deze beleidsdoelen hebben we in het eerste kwartaal verder uitgewerkt in jaarprogramma's voor 2010. Vervolgens hebben we hieraan uitvoering gegeven. De notities hebben we opgenomen in het KEI.
- In september heeft het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) overeenstemming bereikt met het Ministerie van Economische Zaken (EZ) over de afrekening van een aantal oude programma´s en regelingen. Hierdoor komt er circa € 22.000.000,-- beschikbaar. Dit bedrag kunnen we in de jaren 2011 tot en met 2013 inzetten voor het onderdeel Transitie van Koers Noord. De SNN bestuurscommissie EZ komt met een voorstel voor de wijze waarop we deze middelen kunnen inzetten.
- Tot slot hebben we veel projecten gestimuleerd. Een groot aantal van deze projecten is te vinden in het overzicht 'Drentse projecten Europees Fonds voor Ruimtelijke Ontwikkeling (EFRO)-Pieken in de Delta (PiD)-INTERREG', onder ontwikkelingen Economie.
- Onze inzet voor wat betreft het verwerven van Interreg-subsidies heeft tot positief resultaat geleid. Zo hebben we subsidies verworven voor de INTERREG IV A-projecten zeehaven-ontwikkeling Meppel, logistiek ondernemerschap Drenthe-Groningen, duurzame vlieg-velden (Groningen Airport Eelde) en wonenprojecten en projecten in Nachhaltige Energie Nederland Duitsland (NEND). Onder de afkorting NEND participeert een groot aantal organisaties in Noord-Nederland en het aangrenzende Duitsland in een internationaal energieproject.

## Doel (wat hebben we gerealiseerd?)

### P-4.0 Economie

| Doelen vanuit de begroting 2010 (per product/deelproduct). |
|---|
| **Economie** |
| Een duurzame economische ontwikkeling die zich manifesteert in een relatieve werkgelegenheids- en welvaartsontwikkeling die minimaal gelijk is aan de nationale ontwikkeling. |
| **Indicatoren** |
| Aantal arbeidsplaatsen (streefwaarde: procentuele ontwikkeling in Drenthe gunstiger dan de nationale trend). |
| Werkloosheidspercentage (Drentse werkloosheid ligt nu boven het landelijke niveau. Streefwaarde: verkleining van het verschil met het nationaal werkloosheidspercentage). |

De economische crisis heeft de laatste jaren diepe sporen achtergelaten. Hoewel de economie weer lijkt aan te trekken, komt dit nog niet tot uiting in de werkgelegenheidsontwikkeling. In 2010 daalde de werkgelegenheid in Drenthe licht, met 0,6%. Het specifieke cijfer voor Nederland is nog niet bekend, wel is al duidelijk dat de krimp van het aantal banen in Nederland nog sterker is.

Het aantrekken van de economie komt wel tot uiting in de ontwikkeling van de werkloosheid. Na een sterke stijging in voorgaande jaren, nam de werkloosheid in 2010 weer af. In Drenthe bedroeg de daling 9%; landelijk was de daling met 3% duidelijk bescheidener.

Voor beide indicatoren geldt dus, dat de Drentse ontwikkeling in 2010 gunstiger is dan het landelijke beeld.

### P-4.1 Toerisme en recreatie

| Doelen vanuit de begroting 2010 (per product/deelproduct). |
|---|
| **Toerisme** |
| Kwaliteitsverbetering en verbreding van het toeristische product Drenthe en bevordering van het gebruik daarvan. Dit om een verdere groei van de toeristische bestedingen en daarmee samenhangende werkgelegenheid in Drenthe te realiseren. |
| **Indicator** |
| De werkgelegenheid in de toeristische sector in Drenthe ontwikkelt zich in de komende 4 jaar gelijk aan of beter dan de landelijk gemiddelde werkgelegenheid in de toeristische sector. |

Uit de cijfers van Toerisme in Cijfers 2010 is een positieve ontwikkeling te herleiden, zowel ten aanzien van de werkgelegenheid als de toeristische bestedingen is gestegen. Op basis van de Ecorys methodiek (rapport 2010) blijkt het aandeel van Drenthe in de totale directe toeristische bestedingen in Nederland, ten opzichte van 2007, met 0,3 % is gestegen tot 3,1%. De meest duidelijk aanwijsbare impuls aan kwaliteitsverbetering en versterking van de sector is gegeven door de zeer succesvol gebleken subsidieregeling Toerisme Natuurlijk! Drenthe 2008-2010 (STINAT) en de succesvolle promotiecampagne van Marketing Drenthe.

## P-4.2 Landbouw

| Doelen vanuit de begroting 2010 (per product/deelproduct). |
|---|
| **Landbouw** |
| De provincie wenst vernieuwing en versterking van een maatschappelijk verantwoord, markt- en ketengericht agrocluster in Drenthe met behoud of toename van de werkgelegenheid. Doel is structuurversterking in de agrisector door systeem-, product- en procesinnovaties zowel op primaire bedrijven als bij andere ketenpartners. Hierdoor wordt de concurrentiekracht en daarmee het economisch perspectief van de Drentse agrarische sector verbeterd. De keten-partners kunnen verspreid zijn over de drie noordelijke provincies, of zelfs daarbuiten gevestigd zijn. |
| **Indicator** |
| De werkgelegenheid in de Drentse agrocluster (landbouw, verwerkende industrie, distributie, ov. diensten) ontwikkelt zich in de komende 4 jaar gelijk aan of beter dan de landelijke trend. |

## Wat is de voortgang in de doelrealisatie?

## P-4.2 Landbouw

Over de jaren 2009-2010 vertoont de werkgelegenheid in de Drentse landbouwsector een daling van 346 banen (1,8%), van 18.749 naar 18.403. Op het moment van aanlevering van deze gegevens zijn de landelijke cijfers nog niet bekend.

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 4 Kennis wérkt | 12.418.064 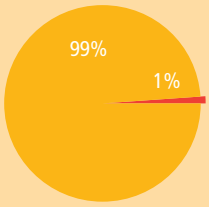  | 2.649.031 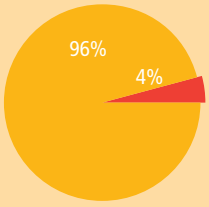  |
| Overige programma's | 296.008.551 | 280.900.616 |

| Programma 4 Kennis wérkt | 1 Realisatie 2009 | 2 Primitieve begroting 2010 | 3 Begroting 2010 na wijziging | 4 Realisatie 2010 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 17.638.221 | 11.410.273 | 14.425.225 | 12.418.064 | 2.007.161 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten | 204.198.316 | 632.570 | 2.095.870 | 2.649.031 | -553.161 |
| Saldo | -186.560.095 | 10.777.703 | 12.329.355 | 9.769.033 | 2.560.322 |

## Ontwikkelingen

## P-4.0 Economie

Ontwikkelingen jaarstukken

**Regionaal economisch beleid.**
Het nieuwe kabinet heeft in het regeerakkoord aangegeven het regionaal-economisch beleid te willen schrappen en te decentraliseren. Dit betekent dat het rijk zich terugtrekt uit het Piekenbeleid en uit de aansturing van regionale ontwikkelingsmaatschappijen. De rol en taken van intermediare organisaties als Kamer van Koophandel en Syntens bekijkt het rijk nog, maar worden waarschijnlijk ook beperkt. Het rijk richt zich nog op zogenaamde topgebieden of internationaal toonaangevende clusters. Ook hiervoor kijkt het rijk naar andere instrumenten dan subsidies. In interprovinciaal en SNN-verband kijken we hoe we met het rijk afspraken kunnen maken over een heldere rolverdeling en afbouw van het huidige beleid, zodat de provincies ook hun kerntaak voor het regionaal economisch beleid kunnen vervullen. Vanuit Noord-Nederland zetten we nog steeds in op ondersteuning van de belangrijkste speerpuntsectoren: energie, water- en sensortechnologie, agribusiness en healthy ageing.

**Arbeidsmarkt**
In het licht van de economische situatie hebben we in 2010 intensief overleg gevoerd met partijen die actief zijn op het arbeidsmarktterrein, met als doel te komen tot afspraken en ontwikkelingen die leiden tot een effectiever en efficiënter functionerende arbeidsmarkt. Daarbij zijn we uiteraard sterk afhankelijk van het draagvlak bij en de bereidheid van die andere partijen. Uitgaande van de algemene verwachting dat de krapte op de arbeidsmarkt na een economisch herstel zal terugkeren, hebben wij naast korte termijn maatregelen (Versnellingsagenda) ingezet op een middellange termijnaanpak. Aanleiding hiervoor vormen de ontgroenings- en vergrijzingstrend, personeelstekorten, voortgaande technologische ontwikkeling en de verdere uitbouw van onze kenniseconomie.

**Drentse projecten EFRO-PID-INTERREG**
Door GS en/of SNN/Interreg beschikte projecten (*1000)

| | Project | | Indiener | Totale subsidiabele projectkosten | EFRO/PID | Drenthe | Waarvan (Versterking Economische Structuur (VES) | Overig |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| OP EFRO/ PID | Atalanta, de economie van de verbinding | | Gemeente Emmen | 32.353 | 13.657 | 6.828 | 1.823 | 5.005 |
| | API: 4 deelprojecten: 1. Coloured Safety Belt | | St. API | 1.071 | 354 | 33 | 33 | |
| | 2. Mooring Ropes | | St. API | 729 | 246 | 22 | 22 | |
| | 3. Rayon Like Pet | | St. API | 1.198 | 388 | 36 | 36 | |
| | 4. Kunstgras | | St. API | 739 | 244 | 23 | 23 | |
| | Intensivering Promotie Drenthe | | St.Marketing Drenthe | 7.299 | 3.383 | 235 | | 235 |
| | Revitalisering Bahco fase 3 | | Gemeente Emmen | 11.454 | 4.000 | 1.400 | 850 | 550 |
| | Revitalisering De Wieken fase 2b | * | Gemeente Hoogeveen | 7.100 | 1.800 | 1.400 | 400 | 1.000 |
| | Realisatie TT Institute Assen | | Drenthe college | 1.972 | 790 | 100 | | 100 |
| | Geopark de Hondsrug | | Drents Plateau | 2.277 | 970 | 426 | 163 | 263 |
| | SKA Noord Nederland | | Astron | 9.321 | 3.183 | 1.164 | 1.164 | |
| | Sawa | | Waterlab. Noord | 8.091 | 2.825 | 404 | | |
| | Healthy Ageing Network Noord Nederland (HANNN) | | St. HANNN | 2.955 | 1.200 | 285 | 285 | |
| | Wateralliantie | | St. Wateralliance | 4.841 | 2.574 | 330 | | 330 |

| | Project | | Indiener | Totale subsidi-abele project-kosten | EFRO/PID | Drenthe | Waarvan (Versterking Economi-sche Struc-tuur (VES) | Overig |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Sensor City | | Prov. Drenthe | 18.726 | 10.491 | 1.600 | 1.500 | 100 |
| | European Toerism Institute | | Stenden Hogeschool | 3.135 | 634 | 300 | | 300 |
| | Drents Museum | | Drents Museum | 6.169 | 2.466 | 0 | | |
| | Gezonde vezels, de volgende stap | * | Friesland Campina Domo BV | 1.765 | 353 | 152 | | 152 |
| | Kennisknooppunt duurzame kunststoffen | * | Stenden Hogeschool | 2.133 | 849 | 250 | 250 | |
| | Ontwikkeling Groen Gas in N-Nederland | | St. Energy Valley | 7.005 | 1.578 | 127 | | 127 |
| PID | Rubberafdichtingen t.b.v.geothermie | | Ruma Rubber BV | 2.283 | 513 | 513 | 513 | |
| | Wenckebach II | | Lavoisier | 2.729 | 588 | 200 | 200 | |
| | Carbohydrate Competence Center (CCC) | | Rijks Universiteit Groningen | 9.530 | 2.017 | 250 | 80 | 170 |
| | Spiervermoeidheid (muscle fatique) | | Inbiolab BV | 681 | 262 | 0 | | |
| | Smart Dairy Farming (SDF) | | Friesland Campina | 3.644 | 745 | 248 | 50 | 198 |
| | InForCare | * | Repoint BV | 2.089 | 513 | 138 | 138 | |
| | Carbon Capture and Storage | | St. CCC | 8.010 | 2.353 | 200 | | 200 |
| INTERREG | Food Future | | Interreg | 10.974 | 4.938 | 46 | 46 | |
| | Green Sustainable Airports | | Interreg IVB North Sea | 4.000 | 2.000 | 31 | 31 | |
| | Hansa Energy Corridor | | Interreg | 1.200 | 540 | 30 | | 30 |
| | Planstudie E233 | | Interreg | 5.998 | 2.999 | 150 | | 150 |
| | Fit for Business | | Interreg | 899 | 450 | 135 | | 135 |
| | Nachhaltige Energie Ned. Duits-land (NEND) | | Interreg | 7.500 | 3.540 | 650 | | 650 |

* SNN heeft de beschikking afgegeven. De provincie nog niet.

## P-4.2 Landbouw

Ontwikkelingen jaarstukken.

Nationaal worden food, bloemen en energie als zogenaamde topgebieden onderscheiden. Vooral in Zuidoost Drenthe liggen kansen om hierbij aansluiting te vinden. De transformatie naar een Biobased Economie is een waarneembare trend. In de Biobased Economy gebruiken we biomassa als grondstof voor de productie van elektriciteit, warmte, transportbrandstoffen en chemicaliën.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

### P-4.0 Economie

| Prioriteiten uit Begroting 2010 |
|---|
| **4.1 Omvorming economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie** |
| De Drentse economie kent kansrijke sectoren als sensortechnologie, energie, toerisme en agribusiness. Zij vormen de kern van onze economische inzet richting de kenniseconomie. |
| Bij de sensortechnologie staan wij voor de grote uitdaging om de economische potenties van de kennis die is opgebouwd vanuit het instituut Astron, verder te ontwikkelen en uit te bouwen in marktpotenties. In Assen is inmiddels een start gemaakt met het Hanze Institute of Technology (HIT), dat internationaal HBO-onderwijs verzorgt op het gebied van sensortechnologie. Het kennescluster wordt aangevuld met INCAS3, een instituut, dat verbindingen legt tussen wetenschap en het bedrijfsleven. Via pilotprojecten willen we meer MKB-bedrijven betrekken bij innovaties rond sensorsysteemtechnologie. Ook bij duurzame energie-initiatieven willen we het Drentse bedrijfsleven betrekken. |
| Samen met het bedrijfsleven en intermediairs stimuleren wij initiatieven om het ondernemerschap te bevorderen. Belangrijke opgaven hier zijn kennisontwikkeling, innovatie en internationale oriëntatie. Ondernemerschap in het MKB wordt vooral gestimuleerd vanuit generieke noordelijke regelingen en projecten. |
| Via het Innovatief Actieprogramma Drenthe (IAD) worden bedrijven uitgedaagd om met vernieuwende plannen te komen. We overwegen een vervolg op het Innovatief Actieprogramma. |
| Bij de beleidsvorming rond bedrijventerreinen heeft de kwaliteit van bedrijventerreinen hoge prioriteit. Revitalisering staat de komende jaren centraal. Op het gebied van parkmanagement is al een grote slag gemaakt. Dit blijft een punt van aandacht. |
| Het Rijk, de provincies en gemeenten ondertekenen een convenant bedrijventerreinen waarin zij gezamenlijk uitwerking geven aan het toekomstig beleid en de acties die daaruit voortvloeien. De herstructureringsopgave en de organisatie van regionale samenwerking zijn prominente onderdelen van dit convenant. Tevens gaat het convenant nader in op de rollen- en takendiscussie. Ook de financiële overdracht van rijksgelden voor bedrijventerreinen (TOPPER) richting provincies maakt deel uit van het convenant. De partijen onderhandelen nu nog over de condities waaronder dit plaats moet vinden – inclusief de gewenste cofinanciering vanuit de provincies. Naast de ambities uit het collegeprogramma willen wij invulling geven aan aanvullende ambities. Voorbeelden zijn: |
| De verbreding van het economisch beleidsveld naar het sociale en culturele beleidsveld. Maatschappelijke diensten vormen een kansrijke economische groeisector. We denken dan bijvoorbeeld aan zorgeconomie. Culturele voorzieningen bieden niet alleen kansen voor verdere ontwikkeling van de werkgelegenheid, maar dragen ook bij aan een goed vestigingsklimaat voor bedrijven. |
| Via het MKB wordt de regionale innovatiekracht versterkt en het ondernemerschap verder gestimuleerd. Het MKB wordt immers ook omschreven als de 'motor van de Drentse economie'. |
| Momenteel zijn er diverse initiatieven in Drenthe en diverse programma's die stimulering van de economie tot doel hebben, maar een integraal economisch beleidskader ontbreekt. Tegelijkertijd vraagt de huidige economische recessie om adequate maatregelen. In een economische agenda zullen duidelijke keuzes gemaakt moeten worden, die leiden tot aantoonbare versterking van de Drentse economie. Zowel voor de korte als lange termijn. Het gaat dus om het kiezen van focus. |
| Tegen deze achtergrond stellen wij een strategische economische agenda op, samen met partners buiten het provinciehuis. Vanuit deze gezamenlijke visie willen wij met de partners komen tot afstemming en een heldere taakverdeling met betrekking tot de uitvoering. Vaststelling van de economische agenda is voorzien begin 2010. Daarna zal een meerjarenprogramma worden opgesteld met een concrete uitwerking voor 2010. |

| Prioriteiten uit Begroting 2010 |
| --- |
| Gelet op onze doelstellingen en ambities houden wij rekening met een langjarige en substantiële financiële bijdragen uit de programma's Koers Noord, OP EFRO 2007-2013 en INTERREG IV-a. In 2008 is hiervoor al € 9,5 miljoen aan cofinanciering beschikbaar gesteld. Dit bedrag is geheel gecommitteerd aan projecten. In 2009 hebben we o.a. enkele grote sensorprojecten gecofinancierd, zoals INCAS3 en Sensor City. In 2010 gaan we verder met de projectontwikkeling voor die programma's. De middelen voor de noordelijke programma's raken eerder uitgeput dan verwacht. Dat geldt zeker voor het OP EFRO, dat formeel een looptijd tot en met 2013 (afgeven beschikkingen) heeft. Deze uitputting zal gevolgen hebben voor onze mogelijkheden om initiatieven te ondersteunen. |
| **4.2 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt** |
| De met de economische structuurverandering gepaard gaande wijzigingen, zoals de toenemende globalisering, de versnelde technologische ontwikkelingen en de transitie naar de kenniseconomie, zorgen ervoor dat kennisontwikkeling en innovatiekracht van essentieel belang zijn voor het regionale bedrijfsleven om de concurrentiestrijd aan te kunnen. Vooral de mate waarin ondernemingen in staat zijn om te innoveren en zichzelf te verbeteren, bepaalt meer en meer de identiteit van een regio. De basisvoorwaarde hiervoor is een goed werkende arbeidsmarkt met een goede kwantitatieve en kwalitatieve aansluiting tussen onderwijs en bedrijfsleven. |
| Vertrekpunt voor onze inzet blijft daarbij de vraagzijde: de economische kant van de arbeidsmarkt en onderwijsproblematiek. Centraal staan de door ondernemers ondervonden arbeidsmarktknelpunten. Naar verwachting zullen deze knelpunten de komende jaren alleen maar verder toenemen. Dat heeft te maken met demografische factoren (ontgroening, vergrijzing) en met een groeiende mismatch tussen vraag en aanbod op de Drentse arbeidsmarkt zowel kwantitatief als kwalitatief. Ofschoon wij als provinciale overheid geen wettelijke taak hebben op de arbeidsmarkt, zien we er voor onszelf een rol weggelegd. Deze wordt voor de korte termijn uitgewerkt in een actieprogramma. Hierin willen wij ons richten op het bundelen van de krachten en het stimuleren van een effectieve inzet van middelen om de volgende doelstellingen te realiseren: |
| - Verhogen kwalificatieniveau werkenden / employability (werknemers inzetbaar houden voor de arbeidsmarkt) |
| - Verbetering samenwerking onderwijs en bedrijfsleven |
| - Versterking innovatiekracht van het MKB door het delen van kennis (tussen onderwijs en bedrijfsleven maar ook tussen het bedrijfsleven onderling) |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 4.1. Omvorming Drentse economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kennis-economie | - Impuls transitie Drentse economie naar 'kennis-economie', met internationale component.<br>- Versterkte innovatiekracht en ondernemers-schap Drenthe, waarbij excelleren mogelijk is<br>- Investeringsimpuls kansrijke economische sectoren en speerpunten provinciaal beleid.<br>- Gerevitaliseerde bedrijventerreinen met parkmanagement.<br>- Een regionaal evenwichtige duurzame economi-sche groei en versterking van de concurrentie-kracht van het MKB.<br>- Een proportioneel Drents aandeel uit de middelen voor Koers Noord en het OP EFRO 2007-2013.<br>- Verhoging van de innovatiegraad en export van Drentse MKB-bedrijven.<br>- Voor 2015 een fysieke concentratie van activi-teiten rond sensorsysteemtechnologie in Assen (Hanze Institute of Technology, bedrijvenpark, kenniscampus).<br>- Het versterken van de innovatiekracht van het Drentse bedrijfsleven ter ondersteuning van de Drentse kenniseconomie. Het IAD richt zich daartoe breed op het potentieel stuwende MKB.<br>- Waar mogelijk versterkte inzet op Lissabonstra-tegie (EU maken tot de meest concurrende en innovatieve kenniseconomie in de wereld) en uitbreiding van de projectontwikkeling.<br>- Actualisatie van het ruimtelijk economisch beleid en versterkte verbinding met ruimtelijke, sociale en duurzame ontwikkeling. | - Projectontwikkeling in het kader van de SNN-program-ma's. Belangrijk onderdeel daarvan vormen de projecten in het kader van Sensor Universe, maar ook toerisme, agribusiness en energie, zorg en healthy ageing.<br>- Uitvoering van het Innovatief actieprogramma Drenthe.<br>- Projecten en initiatieven die bijdragen aan de verster-king van de economische structuur en/of de transitie naar de kenniseconomie, maar die buiten de reikwijdte van de nieuwe SNN-programma's vallen.<br>- Intensivering samenwerking met externe partners zoals de NOM.<br>- Versterking inhoudelijke focus van de inzet bij project-ontwikkeling. Leidende criteria zijn vraaggericht, Drentse maat, toegevoegde waarde en additionaliteit. Prioriteit heeft: 1. Versterken regionale innovatiekracht; 2. Stimuleren ondernemerschap; 3) Optimaliseren vesti-gingsklimaat; 4) Maatschappelijke diensten als kansrijke groeisector ; 5) Beter benutten van R&T mogelijkheden; 6) Versterken van agribussiness.<br>- Versnelling revitalisering bedrijventerreinen.<br>- Oprichten en laten uitvoeren kansenfonds voor het MKB.<br>- Vaststellen en uitwerken van een strategische ruimtelijk-economische agenda in samenspraak externe partijen. |
| 4.2 Kennisont-wikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | - Verhoging kwalificatieniveau werkenden / employability (werknemers inzetbaar houden voor de arbeidsmarkt)<br>- Verbetering samenwerking onderwijs en bedrijfsleven<br>- Versterking innovatiekracht en concurrentie-positie bedrijfsleven | - Uitvoeren Actieprogramma: 'Aan het werk met Kennis'<br>- Stimuleren sociale innovatie, waaronder het bevor-deren van de uitvoering HRM-plus regeling ten behoeve van MKB bedrijven<br>- Opzetten regionaal kennis en arbeidsmarkt platform: Drie-O-Drenthe<br>- Stimuleren projectontwikkeling<br>- Stimuleren kennisnetwerken en kennisclusters op prioritaire thema's en sectoren<br>- Verbeteren van kennisuitwisseling en vergroten van aanwezige kennis bij bedrijven en kennisinstellingen<br>- Stimuleren van innovaties van producten, processen, diensten en markten bij bedrijven<br>- Versterking van de kennisinfrastructuur<br>- Geven van impulsen aan ondernemerschap<br>- In SNN-verband uitvoeren van een Noordelijke Arbeidsmarktverkenning |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 4.1. Omvorming Drentse economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie. | Status: groen<br>- De transitie van de Drentse economie naar een 'kenniseconomie', met internationale component heeft een impuls gekregen.<br>- De innovatiekracht en het ondernemerschap in Drenthe is versterkt<br>- Kansrijke economische sectoren en speerpunten van provinciaal beleid hebben een investeringsimpuls gekregen<br>- Bedrijventerreinen zijn gerevitaliseerd.<br>- Er is sprake van een regionaal evenwichtige duurzame economische groei * Drenthe heeft een proportioneel aandeel uit de middelen voor Koers Noord en het OP EFRO 2007-2013 verkregen.<br>- De innovatiegraad van Drentse MKB-bedrijven is vergroot.<br>- Het sensorcluster in Assen is versterkt<br>- Een actueel ruimtelijk economisch beleid. | - Er zijn projecten ontwikkeld in het kader van de SNN-programma's. Belangrijk onderdeel daarvan vormen de projecten in het kader van sensortechnologie, maar ook toerisme, agribusiness en energie, zorg en healthy ageing zoals Sensor City, SKA fase 1, InForCare , Smart Dairy Farming, De Verbinding (Atalanta), Promotie Drenthe, Energiebesparing Bestaande Bouw, enz.<br>- Het Innovatief actieprogramma Drenthe is uitgevoerd<br>- Er zijn projecten en initiatieven gestimuleerd die bijdragen aan de versterking van de economische structuur en/of de transitie naar de kenniseconomie, maar die buiten de reikwijdte van de nieuwe SNN-programma's vallen zoals Internationalisering Catawiki, en Natuurlijke bestrijding van bloemmijten bij pluimvee Aan een mogelijk vervolg wordt gewerkt.<br>- De samenwerking met de NOM en KvK is geïntensiveerd.<br>- Het langer openstellen van de NIOF-regeling<br>- Het provinciaal herstructureringsprogramma bedrijventerreinen is vastgesteld.<br>- De subsidieaanvragen voor de revitaliseringsprojecten Bahco3 in Emmen en De Wieken fase 2b in Hoogeveen zijn afgehandeld door het SNN<br>- Faciliteren netwerk- en clustervorming: met het verkrijgen van subsidies voor het project Sensor City wordt in Assen een belangrijke nieuwe faciliteit mogelijk gemaakt. Er zal een uitgebreid sensormeetnetwerk worden uitgerold, dat door bedrijven en onderzoeksinstellingen als een soort openlucht-laboratorium kan worden gebruikt voor de ontwikkeling van nieuwe producten en diensten. .<br>- Oprichten en laten uitvoeren kansenfonds voor het MKB.<br>- Vaststellen en uitwerken van een strategische ruimtelijk-economische agenda in samenspraak externe partijen<br>- coördinatie samenwerking gemeenten en bedrijfsleven in de Drentse Zuidas.<br>- Het provinciale werkgelegenheidsonderzoek ik uitgevoerd<br>- Ingezette lobbytrajecten, onder andere voor het behoud van werkgelegenheid in het gevangeniswezen P.I. Veenhuizen en bij de rijksdiensten, het project Square Kilometer Array (SKA) en de inzet van rijksmiddelen Fonds Economische Structuur (FES) voor noordelijke projecten. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 4.2. Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt. | Status: groen<br>- De matching tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt is verbeterd.<br><br>- Het arbeidspotentieel in relatie tot de transitie naar een kenniseconomie is verbeterd.<br><br>- De structurele samenwerkingsverbanden tussen bedrijven en onderwijs zijn versterkt | - De Regiegroep Kennis en Arbeidsmarkt is doorontwikkeld<br>- Een provinciebrede infrastructuur van leerwerkloketten is gerealiseerd<br>- De Werkconferentie Arbeidsmarkt Drenthe is georganiseerd<br>- De Drentse HBO Kennisinfrastructuur is versterkt door middel van de werkgroep Stenden<br>- De realisatie van een kenniscentrum polymeren in Emmen is gestimuleerd<br>- De Noordelijke Arbeidsmarktverkenning (NAV) is opgesteld.<br>- De uitvoering van de HRM-plus regeling ten behoeve van MKB bedrijven is bevorderd<br>- De ontwikkeling van het TT-institute Assen is gestimuleerd.<br>- Facilitering van de projecten Leren & Werken Drenthe 2010<br>- Het project 'mobiliteitsnewerk' is geïnitieerd en gestimuleerd<br>- De provincie is partner in het convenant Jeugdwerkloosheid<br>- In SNN-verband is de Noordelijke Arbeidsmarktverkenning uitgevoerd<br>- Inzet voor het behouden van het opleidingscentrum in de bouw (OCB) |

## P-4.1 Toerisme en recreatie

| Prioriteit uit Begroting 2010 |
|---|
| **4.3 Structuurversterking recreatie en toerisme** |
| Eind 2009 is naar verwachting de Drentse Agenda Recreatie en Toerisme vastgesteld. In deze agenda is de additionele inzet gedefinieerd in de periode 2009-2013 die nodig is voor de vervolmaking en de optimalisering van het toeristisch product Drenthe. Enerzijds wordt de provinciale inzet op het gebied van toerisme en recreatie voor de periode tot 2013 bepaald. Anderzijds wordt inzichtelijk gemaakt op welke wijze de stakeholders op het gebied van recreatie en toerisme een bijdrage leveren aan het bereiken van de doelstelling. Jaarlijks wordt er een actieprogramma opgesteld. |
| Om serieus mee te spelen op de (binnenlandse) toeristische markt moet Drenthe zich verder ontwikkelen. Het is van belang dat Drenthe in haar diversiteit een compleet totaalproduct van een onderscheidend en hoogwaardige niveau aanbiedt. Een totaalproduct met veel variëteit, aansluitend op de behoeften van de hedendaagse toerist. In dat toeristische totaalproduct Drenthe moet geïnvesteerd worden. Het nog bestaande aanbod van verblijf- en dagrecreatie en de huidige toeristisch-recreatieve infrastructuur moet kwalitatief verbeterd en vernieuwd worden. Er moet een focus komen op de diversiteit en kwaliteit van het toeristische product en vooral niet teveel meer van het zelfde. Er moet een (nieuwe) toegevoegde waarde gecreëerd worden op het bestaande toeristische product. |
| Projectontwikkeling vindt plaats door ondernemers, betrokkenen uit onderwijs, onderzoek en overheid (4 O's). Ook moet de sector gefaciliteerd worden om steeds meer gebruik te maken van nieuwe, innovatieve technieken. Op die manier kan de sector beter inspelen op de toenemende complexiteit van wet- en regelgeving op het gebied milieu, natuur en landschap. |
| Er zal blijvende, brede inzet zijn rond de uitvoering van het project Natuurlijke Recreatie Drenthe. |
| Ingezet wordt op het oplossen van toeristische knelpunten in waardevolle gebieden (onder andere door Natura 2000). De provincie kan daarin een stimulerende en faciliterende rol spelen. Onze bijdrage aan de uitvoering van maatregelen en projecten is aanvullend op de projectontwikkeling die reeds in het kader van de uitvoering van SNN-programma's en het provinciaal meerjarenprogramma (pMJP) plaatsvindt. Tenslotte is de vermarkting van het toeristisch product Drenthe essentieel. Recreatie en Toerisme blijft een belangrijk onderdeel in de imagocampagne en daarbij horende inspanningen van Marketing Drenthe. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 4.3. Structuur-versterking sector recreatie en toerisme. | - Kwaliteits- en vernieuwingsslag toeristische sector en toeristisch product..<br>- Realisatie van nieuwe publieksattracties.<br>- Verbetering vaarproduct Drenthe; o.a. , creëren van nieuwe opstapplaatsen, verbeteren van walvoorzieningen. | - Uitvoeren van de Drentse Agenda Recreatie & Toerisme 2009-2013 samen met stakeholders.<br>- Operationalisering project Natuurlijke recreatie Drenthe.<br>- Ontwikkelen van clusterprojecten Toeristische ontwikkelingen/ infrastructuur. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 4.3. Structuurversterking sector recreatie en toerisme. | Status: groen<br>Kwaliteits- en vernieuwingsslag toeristische sector en het toeristisch product. | - Toeristische productontwikkeling heeft geleid tot diverse projecten, zoals: Toekomstgericht Toeristisch Ondernemerschap en Green Key (duurzaamheid).<br>- De 'Outdoor Industry' aanpak van de NOM mede ontwikkeld en gefaciliteerd via vier pilots: Toegangspoort Oerlandschap Havelterberg, Hippisch Drenthe (De Wolden/Westerveld) en Outdoor Performance Improvement (Borger-Odoorn/Aa en Hunze) en Veenhuizen.<br>- Project Ambassadeurs opgestart voor de verdere uitvoering van de Leekstermeervisie.<br>- Doorontwikkeling van het Internetplatform Drenthe.nl gefaciliteerd.<br>- Vernieuwing van de informatievoorziening van en over Hunebedden gefaciliteerd.<br>- Toeristische productontwikkeling in de Provinciaal meerjarenprogramma (pMJP)-gebieden gefaciliteerd.<br>- Project Geopark de Hondsrug gefaciliteerd met OP-EFRO, Pieken in de Delta en provinciale middelen.<br>- Meegedacht over en facilitatie van het project Natuurlijke Recreatie met de Recron en de Milieufederatie.<br>- Aanvullend op het meer traditionele kwantitatieve onderzoek hebben we onderzoek gedaan naar de motieven en het gedrag van consumenten.<br>- Het European Tourism Institute gefaciliteerd.<br>- STINAT uitgevoerd. |

## P-4.2 Landbouw

| Prioriteit uit Begroting 2010 |
|---|
| **4.4 Structuurversterking land- en tuinbouw** |
| De land- en tuinbouw zijn voor Drenthe en voor het Drentse MKB belangrijke economische dragers. Maar het gaat verder dan dat. Rondom de primaire sector is een nauwe cluster aanwezig van aanverwante activiteiten (verwerkende industrie, distributie, groothandel); gezamenlijk vormen zij het speerpunt agribusiness. Onze inzet is nieuwe, marktgerichte ketenactiviteiten te helpen ontwikkelen. Onze bijdragen zijn daarbij vooral een aanvulling op de nationale en Europese programma's voor regionale ontwikkeling en het landelijk gebied. Wij richten ons op de volgende thema's: |

| Prioriteit uit Begroting 2010 |
|---|
| Kennisinfrastructurele voorzieningen worden ontwikkeld of verbeterd. Verder willen wij innovaties stimuleren, onder andere in de agrologistiek, ICT, agrificatie, bioraffinage en de zogeheten groene life sciences (biobased economy). De verwachting is dat door inzet op kennis en innovatie de agribusiness voldoende toekomstperspectief heeft om te kunnen concurreren op de wereldmarkt. |
| De provincie wil helpen om de concurrentiekracht van de traditionele productieketens in de landbouw te versterken via het verbeteren van productkwaliteit, productiewijze, productieomgeving en voedselveiligheid. |
| Ondernemerschap, ook maatschappelijk verantwoord ondernemerschap, wordt versterkt met behulp van voorbeeldprojecten, voorlichting en toekomststudies. Wij stimuleren ondernemers om mogelijkheden toe te passen om de landbouw verder te verduurzamen. |
| Wij blijven als provincie investeren in structuurversterkende maatregelen in de land- en tuinbouw, zoals kavelruil, landinrichting en bedrijfsverplaatsingen. Dit laatste aspect krijgt in de komende periode meer aandacht. Ook zullen we met een actief flankerend beleid komen om de 'bedreigingen' van N2000 voor deze sector niet groter te laten worden. Jaarlijks wordt er een actieprogramma agribusiness overlegd |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 4.4 Duurzame structuurversterking land- en tuinbouw (volledige keten) | - Impuls samenwerking in primaire bedrijven en keten.<br>- verbeterde systeem-, product- en proces-innovaties.<br>- Versterking concurrentiekracht, vergroting toegevoegde waarde agrocluster en verbetering financiële positie landbouwbedrijfsleven.<br>- Verduurzaming landbouw<br>- Versterking glastuinbouw | - Projectontwikkeling op basis van vraaggerichte benadering.<br>- Doorontwikkelen platform waar ondernemers, onderwijs, onderzoek en overheid (zogenaamde 4 O's) elkaar ontmoeten en waaraan innovatieve ideeën en projecten hun basis aan ontlenen.<br>- Projectmatige aanpak structuurversterking en extra aandacht voor bedrijfsverplaatsingen in landbouwontwikkelingsgebieden.<br>- bevordering van herstructurering glastuinbouw. Verdere ontwikkeling van de glastuinbouw rond Emmen vindt plaats binnen de kaders van het Masterplan glastuinbouw Emmen* Uitwerken concept agropark.<br>- Gerichte haalbaarheidsstudies naar kansen voor vernieuwing in de agribusiness. |

Advertentie Marketing Drenthe Plopsaland

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 4.4. Duurzame structuurversterking land- en tuinbouw (volledige keten). | Status: Groen<br>- De samenwerking van primaire bedrijven met de keten heeft een impuls gekregen.<br>- Verbeterde systeem-, product- en proces-innovaties.<br>- Vergrote toegevoegde waarde in het agrocluster.<br>- Verduurzaming landbouw.<br>- Versterkte glastuinbouw. | - Projectontwikkeling gericht op innovatie en versterking van de keten.<br>- Het Drents agrocluster, een platform waar ondernemers, onderwijs, onderzoek en overheid (zogenaamde 4 O's) elkaar ontmoeten en waaraan innovatieve ideeën en projecten hun basis ontlenen, is doorontwikkeld.<br>- Project uitplaatsing melkveehouderijen voortgezet.<br>- Haalbaarheidsstudie naar het ruimtelijk clusteren van agro- en niet-agro-activiteiten op agroparken uitgevoerd.<br>- Project stimulering omschakeling biologische landbouw uitgerold.<br>- We hebben Emmen gefaciliteerd bij het instellen van een regeling ter bevordering van de herstructurering glastuinbouw, en verdere ontwikkeling rond Emmen (uitvoering Masterplan glastuinbouw Emmen), en participatie aan de visie Greenport 2040.<br>- We hebben een succesvolle lobby verricht voor het behoud van Emmen als satelliet binnen Greenport 2040.<br>- Landbouw- en glastuinbouwgebieden opgenomen in de Omgevingsvisie, daar waar ruimte is voor produceren voor de wereldmarkt.<br>- Economisch actieplan voor vrijkomende agrarische bebouwing ontwikkeld. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 4 Kennis wérkt | 1<br>Realisatie 2009 | 2<br>Primitieve begroting 2010 | 3<br>Begroting 2010 na wijziging | 4<br>Realisatie 2010 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| P4.02 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | -100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P4.02 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | 1.118.554 | 5.710.000 | 753.522 | 755.865 | -2.343 |
| P4.04 Structuurversterking recreatie en (zorg) toerisme | 128.856 | 1.000.000 | 1.000.000 | 937.726 | 62.274 |
| P4.06 Risicofinanciering MKB | 1.000.000 | 0 | 1.000.000 | 1.000.000 | 0 |
| Totaal prioriteiten | 2.147.410 | 6.710.000 | 2.753.522 | 2.693.591 | 59.931 |

## Financiële toelichting op prioriteiten

### Toelichting afwijking jaarstukken

### P4.04 Structuurversterking recreatie en (zorg)toerisme

De onderschrijding van € 62.000,-- op deze prioriteit wordt grotendeels veroorzaakt doordat deze middelen pas in 2011 kunnen worden toegekend en niet meer ten laste van de begroting 2010 kunnen worden gebracht. In 2010 hebben wij besloten € 75.000,-- beschikbaar te stellen voor de continuering van de samenwerking tussen rijk, gemeente Noordenveld en provincie voor de integrale ruimtelijk economische ontwikkeling van Veenhuizen. Omdat het project van start gaat in 2011 zal de toekenning ook in 2011 worden vastgelegd. Wij vragen daarom om overheveling van € 75.000,-- ter dekking van deze toezegging.

## Wat doen we nog meer?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Deelnemingen nutsfuncties | de WMD blijft drinkwater leveren zonder onderbreking en tegen maatschappelijk aanvaardbare prijzen vervullen. | Als aandeelhouder toezien op de WMD |
| Overige deelnemingen | verbetering van de sociaaleconomische structuur en de werkgelegenheid in Noord-Nederland en specifiek Drenthe. Het gaat om vestiging van nieuwe bedrijven en behoud van bestaande bedrijven, in samenwerking met provincie, gemeenten en NOM<br>GAE is een instrument van regionaal-economische ontwikkeling | De provincie is aandeelhouder van de NOM.<br>De provincie is een van de 5 aandeelhouders en in die rol zal zij erop toezien dat het bedrijf binnen de maatschappelijke randvoorwaarden blijft opereren. |
| Marketing en promotie | verbetering van het algemene imago van Drenthe | Continuering Marketing en Promotie van Drenthe<br>**Toelichting:**<br>In 2007 is Marketing Drenthe opgericht met als primaire doelstelling de verbetering van het algemene imago van Drenthe. Dit vindt plaats op basis van de meerjarige marketingcommunicatiestrategie die de periode 2007-2010 beslaat. Marketing Drenthe groeit in haar rol als de Marketingorganisatie van Drenthe. Er is een kleine 5 miljoen euro geïnvesteerd door de provincie in de marketing en promotie van Drenthe. Om deze investering niet verloren te laten gaan is een besluit over de continuering van de Marketing en Promotie van Drenthe van groot belang. Begin 2010 wordt een Statenvoorstel in behandeling genomen over de periode 2011-2014. |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Economische ontwikkeling Veenhuizen | Rijk, provincie en gemeente hebben als eindbeeld voor de ontwikkeling van Veenhuizen de volgende ambitie uitgesproken:<br>de structuur en het authentieke karakter van het dorp zijn bewaard gebleven;<br>alle gebouwen die een historische betekenis hebben zijn gerenoveerd en ingevuld met passende functies;<br>er zijn nieuwe locaties ontwikkeld;<br>er is bedrijvigheid aangetrokken die past bij het karakter van Veenhuizen;<br>er is een zelfstandige, dragende organisatie voor het beheer van overheidsbezittingen in Veenhuizen; en daarbij hoort een plaats op de Werelderfgoedlijst van de Unesco. | Door de betrokken overheden wordt een Ontwikkelingsbureau Veenhuizen opgericht. De nieuwe zelfstandig dragende organisatie moet in januari 2011 operationeel zijn.<br><br>In 2010 wordt een Transitieplan Veenhuizen vastgesteld. |
| Subsidieregeling investeringssteun jonge agrariërs (2008-2011) | bevordering duurzaamheid en innovatie landbouw | In aanvulling op het landelijke programma van LNV worden middelen beschikbaar gesteld om jonge agrariërs te stimuleren om maatregelen te nemen die duurzaamheid en innovatie bevorderen. |

## Wat hebben we nog meer gedaan en wat is er bereikt?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Deelnemingen nutsfuncties. | De WMD blijft drinkwater leveren zonder onderbreking en tegen maatschappelijk aanvaardbare prijzen. | Als aandeelhouder toegezien op de Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD). |
| Overige deelnemingen. | Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij (NOM) Verbeterde sociaal-economische structuur en werkgelegenheid in Noord-Nederland, en specifiek Drenthe. Het gaat om vestiging van nieuwe bedrijven en behoud van bestaande bedrijven, in samenwerking met gemeenten en NOM.<br><br>Groningen Airport Eelde (GAE). GAE is een instrument van regionaal-economische ontwikkeling. | Wij zijn één van de 5 aandeelhouders. In die rol hebben wij er op toegezien dat het bedrijf binnen de maatschappelijke randvoorwaarden blijft opereren. |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Marketing en promotie. | Verbeterd algemeen imago van Drenthe. | Marketing en Promotie van Drenthe gecontinueerd.<br>**Toelichting:**<br>In 2007 hebben we Marketing Drenthe opgericht met als primaire doelstelling de verbetering van het algemene imago van Drenthe. Dit vindt plaats via de meerjarige marketingcommunicatiestrategie die de periode 2011-2014 beslaat. Marketing Drenthe groeit in haar rol als de Marketingorganisatie van Drenthe. Wij hebben bijna € 7.000.000,-- geïnvesteerd in de marketing en promotie van Drenthe. Diverse imago- en effectmetingen laten zien dat de ingezette strategie positieve effecten heeft. Voor de zomer van 2010 hebben we besloten om langjarig te blijven investeren in de marketing en promotie van Drenthe. We ondersteunen Marketing Drenthe in ieder geval voor een periode van 4 jaar met provinciale middelen. Aanvullend is een groot project 'Intensivering marketing en promotie' in het kader van OP-EFRO en Pieken in de Delta gehonoreerd en in uitvoering. |
| Economische ontwikkeling Veenhuizen. | Rijk, provincie en gemeente hebben als eindbeeld voor de ontwikkeling van Veenhuizen de volgende ambitie uitgesproken:<br>- De structuur en het authentieke karakter van het dorp zijn bewaard gebleven;<br>- Alle gebouwen die een historische betekenis hebben zijn gerenoveerd en ingevuld met passende functies;<br>- Er zijn nieuwe locaties ontwikkeld;<br>- Er is bedrijvigheid aangetrokken die past bij het karakter van Veenhuizen;<br>- De werkgelegenheid bij Justitie is behouden gebleven;<br>- er is een zelfstandige, dragende organisatie voor het beheer van overheidsbezittingen in Veenhuizen;<br>- En daarbij hoort een plaats op de Werelderfgoedlijst van de Unesco. | - Met gemeente en rijk hebben we afgesproken het Ontwikkelingsbureau Veenhuizen voort te zetten tot en met december 2012. Het Ontwikkelingsbureau Veenhuizen heeft tot eind 2011 de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de werkzaamheden in Veenhuizen. De nieuwe zelfstandig dragende organisatie moet in januari 2013 operationeel zijn.<br><br>- De toekomstvisie Veenhuizen 'Werken aan Veenhuizen' hebben we in voorbereiding. Op basis van dit document zullen we marktpartijen benaderen om te gaan investeren in Veenhuizen. Daarbij zien wij de volgende sectoren als kansrijk:<br>- zorg<br>- productie<br>- justitie<br>(en dan veelal in combinatie met elkaar).<br><br>- Veenhuizen is geplaatst op de voordrachtslijst voor de status van Unesco werelderfgoed. |
| Subsidieregeling investeringssteun jonge agrariërs (2008-2011). | Bevordering duurzaamheid en innovatie landbouw. | We hebben een bijdrage verleend aan het landelijk Investeringsprogramma jonge agrariërs, met als doel versterking concurrentiekracht en behoud werkgelegenheid. |

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer | Gerealiseerd |
|---|---|---|
| Statenstuk Marketing en Promotie, evaluatie en hoe nu verder? | begin 2010 | Vastgesteld door GS<br>26 mei Cie BFE<br>2 juni PS |
| Uitvoeringsprogramma's (Een en ander gebaseerd op de Economische Agenda) | begin 2010 | Verwacht 3e /begin 4e kwartaal |
| Herstructureringsprogramma bedrijventerreinen (PHP) | medio 2010 | Vastgesteld (mei 2010). Ondertussen heeft het rijk ook ingestemd met het PHP. Hierover hebben we PS in mei geïnformeerd |
| Evaluatie STINAT | 2e of 3e kwartaal 2010 | 22 september behandeld in commissie BFE |

## Wat heeft het gekost?

| | Product/prioriteit | 1<br>Realisatie<br>2009 | 2<br>Primitieve<br>begroting<br>2010 | 3<br>Begroting<br>2010 na<br>wijziging | 4<br>Realisatie<br>2010 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 2.247.410 | 6.710.000 | 2.753.522 | 2.693.591 | 59.931 |
| | P-4.0 Economie | 12.393.131 | 2.301.013 | 9.322.143 | 7.479.172 | 1.842.971 |
| | P-4.1 Toerisme en recreatie | 2.817.680 | 1.219.260 | 1.178.560 | 1.178.560 | 0 |
| | P-4.2 Landbouw | 180.000 | 1.180.000 | 1.171.000 | 1.066.741 | 104.259 |
| | Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | 17.638.221 | 11.410.273 | 14.425.225 | 12.418.064 | 2.007.161 |
| Baten | Prioriteiten | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-4.0 Economie | 204.096.699 | 632.570 | 2.095.870 | 2.649.031 | -553.161 |
| | P-4.1 Toerisme en recreatie | 1.617 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-4.2 Landbouw | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | 204.198.316 | 632.570 | 2.095.870 | 2.649.031 | -553.161 |
| Saldo | | -186.560.095 | 10.777.703 | 12.329.355 | 9.769.033 | 2.560.322 |

**Toelichting**

| | |
|---|---|
| Saldo Programma | 2.560.322 |
| Bestemming resultaat reserves bij programma | |
| Bijdrage aan reserve versterking economisch structuur | -1.850.836 |
| Totaal verrekend met reserves | -1.850.836 |
| Resultaat programma na bestemming reserves | 709.486 |

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

### Lasten

### P-4.0 Economie

Bijdragen in projecten versterking economische structuur.
De lagere lasten worden voor € 1.825.000,-- veroorzaakt door twee voornamelijk externe factoren. De eerste factor betreft het feit dat de Stichting Sensor City nog niet is opgericht.

Voor Sensor City hebben wij € 1.500.000,-- beschikbaar gesteld. Het project is wel gestart, maar pas als de stichting is opgericht kunnen we deze € 1.500.000,-- als verplichting opvoeren. Geen inhoudelijke vertraging dus, maar een boekhoudkundige. De tweede factor betreft de afrekening van het project Waterpoort Meppel. Door lagere uitgaven binnen dit project is onze bijdrage uiteindelijk vastgesteld op € 1.900.000,-- in plaats van € 2.300.000,--. Beide voordelen verrekenen we met de Reserve Versterking Economische Structuur.

In 2010 hebben we rekening gehouden met het verstrekken van voorschotten aan SNN voor de betaling van subsidies voor de STINAT. SNN heeft meerdere subsidiebeschikkingen voor de STINAT afgegeven. Op verzoek van de aanvragers verstrekt het SNN voorschotten van 50% of 80%. Het aantal verzoeken om voorschotten is tot op nu toe echter zeer gering. Aangezien wij onze bevoorschotting aan het SNN afstemmen op de door SNN verstrekte voorschotten is hier sprake van een onderbesteding.

## P-4.1 Toerisme en recreatie

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

## P-4.2 Landbouw

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

## Baten

## P-4.0 Economie

De totale baten zijn € 553.000,-- hoger dan begroot. De voornaamste afwijking betreft Enexis. In de Algemene Vergadering van Aandeelhouders op 20 mei 2010 is besloten tot een hogere uitkering van dividend. De opbrengst wijkt daardoor in totaal € 123.805,-- van de oorspronkelijke raming af.
Daarnaast is in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders op 20 mei 2010 besloten tot een uitkering uit het ASA Risicofonds aan CBL Vennootschap en vervolgens aan de verkopende aandeelhouders. Dit geeft een voordeel van € 399.795,--. De vennootschap is opgericht in het kader van de afhandeling van de verkoop van Essent NV aan RWE AG en behartigt de belangen van de publieke verkopende aandeelhouders. Deze opbrengst was niet voorzien.

## P-4.1 Toerisme en recreatie

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

## P-4.2 Landbouw

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

# Programma 5
# Leefomgeving

## Missie

Wij willen de positie van Drenthe als aantrekkelijke regio voor wonen, werken en recreëren in een mooie, schone en sociaal veilige leefomgeving verder versterken. Wij gaan de provincie nationaal, maar ook internationaal profileren door deze hoogwaardige kwaliteiten nadrukkelijker te presenteren. Bij het ontwikkelen van projecten staat voorop het beginsel van het vergroten van de synergie tussen de in het collegeprogramma genoemde kernwaarden. Een voorbeeld daarvan is de samenhangende benadering voor zogeheten groen-blauwe diensten. Wij willen een voortrekkersrol vervullen bij de ontwikkeling van kennis en innovatie rond klimaat en energie. Wij nemen het voortouw bij de afstemming van ruimtelijke vraagstukken rond klimaat en energie. Meer dan tot nu toe zullen wij milieugezondheid en duurzaamheid hanteren als wegingsfactoren in het provinciaal beleid. Ter bescherming en ontwikkeling van de Drentse bodem stellen wij een integraal beleidsplan op voor de ondergrond, evenals een innovatieve visie op het grondwaterbeheer.

## Belangrijkste resultaten 2010

- Het Regionaal Waterplan is vastgesteld als onderdeel van de Omgevingsvisie van de provincie Drenthe.
- In 2010 is een start gemaakt met de Bestuursrapportages van de waterschappen op basis van de nieuwe Waterwet.
- Het innovatieproject SAWA (Sensors and Water) heeft een flinke financiële impuls gekregen. Hiermee wordt de marktpositie van vijftien deelnemende partijen versterkt. Dit is bevorderlijk voor de kwaliteit en efficiëntie van de drinkwatervoorziening, kennisontwikkeling en de Noord-Nederlandse (kennis)economie.
- Voor de grondwaterbeschermingsgebieden zijn gebiedsdossiers opgesteld met als uitgangspunt een risicogerichte benadering. Op basis hiervan wordt in 2011 uitvoeringsprogramma's gemaakt.
- In samenwerking met de Stichting Urgenda is medio april een duurzaamheidstour door Drenthe georganiseerd.
- Eind april is in Rolde de vierdaagse conferentie Grounds for Change gehouden (Klimaat en energie).
- Er is een Drentse visie op groengas opgesteld.
- Met de twaalf Drentse gemeenten zijn klimaatcontracten overeengekomen.
- De provincie is voorzitter van het internationale ENCORE, een europees netwerk van regionale milieubestuurders.
- Begin 2010 is het verslag van de Charette ETP Midden Drenthe ondertekend door bestuurlijke vertegenwoordigers van Attero, het waterschap Reest en Wieden, de gemeente midden Drenthe, de stichting Energy Valley en de provincie Drenthe. Hiermee wordt het MERA-terrein gezamenlijk verder ontwikkeld tot een energietransitiepark waar energie-, afvalwater en reststromen met elkaar worden verbonden.
- Er is op het vlak van externe Veiligheid extra inzet gepleegd op risicocommunicatie en groepsrisicobeleid. Met onze partners (gemeenten en Hulpverleningsdienst) is gewerkt aan

een nieuw provinciaal uitvoeringsprogramma externe veiligheid 2011-2014. Hiervoor hebben alle partijen medio december 2010 opnieuw een samenwerkingsovereenkomst ondertekend.

- Subsidies zijn verworven voor de INTERREG IV A-projecten, zoals: zeehavenontwikkeling Meppel, logistiek ondernemerschap Drenthe-Groningen, duurzame vliegvelden (Groningen Airport Eelde), wonenprojecten en projecten in Nieuwe Energie Nederland en Duitsland (NEND) en voor de Hotspot Oude Vaart en Reest (Programma Klimaat voor Ruimte.
- Subsidies zijn verworven voor de INTERREG IV B-projecten met partners uit de Eems-Dollard Regio voor het NEND-project, zoals 'Binnenklimaat en Energiebesparing scholen' (WP1), 'Particuliere woningvoorraad' (WP2) en 'Biomassa' (WP3). De provincie Groningen is leadpartner voor WP1 en WP2, Drenthe voor WP3. Binnen de 3 WP's werken overheden,bedrijven en kennisinstellingen grensoverschrijdend samen en wordt actief aan kennisdeling gedaan
- Subsidies vanuit het Rijk en Europa (OP-EFRO) zijn verworven voor het opzetten en operationaliseren van financiële instrumenten gericht op de versnelde energetische verbetering van de bestaande woningvoorraad in Noord-Nederland. In november 2010 is een subsidieregeling geopend – de SIEBB 2010-2013 – voor woningcorporaties.
- Er is een toezegging van het Rijk ontvangen voor financiële bijdrage aan aanwijzing (in 2011) van maximaal 9 Koplopergebieden Duurzame Nieuwbouw in Noord-Nederland. Lead ligt bij provincie Groningen voor wat betreft ontwikkelen en uitvoering tenderregeling
- De ontwerpstructuurvisie ondergrond is vastgesteld door provinciale staten
- Het meerjarenprogramma bodemsanering 2010-2014 is vastgesteld. Het programma kende een tekort van 5,85 miljoen. Voor de aanpak van de locaties CPC Coevorden en van Wijk en Boerma Tynaarlo is door het Rijk 3,1 miljoen extra middelen beschikbaar gesteld.
- De beleidsnotitie Waardevol Drenthe is vastgesteld door GS (Aardkundige waarden).
- Voor Geopark de Hondsrug zijn externe fondsen geworven waardoor plannen verder ontwikkeld kunnen worden.
- Met de ondertekening van het convenant bodemontwikkelingsbeleid en aanpak spoedlocaties richt de bodemsaneringsoperatie zich exclusief op de aanpak van de 235 spoedlocaties.
- Provinciale Staten hebben de Provinciale kaart Wet ammoniak en veehouderij definitief vastgesteld.
- In mei is het symposium over biodiversiteit gehouden waarbij het boek 'Natuur in Drenthe, zicht op biodiversiteit' is gepresenteerd.
- Over de aanleg van een ecoduct over de A28 bij Spier is een bestuursovereenkomst gesloten met Rijkswaterstaat.
- In het kader van het pMJP is de Mid Term Review opgesteld en aan het rijk aangeboden. Uit deze rapportage blijkt dat Drenthe tegen relatief lage maatschappelijke kosten via integrale projecten met veel co-financiering van externe partijen de doelen en prestaties te realiseren. Drenthe had zonder meer de overeengekomen prestaties kunnen realiseren wanneer het nieuwe kabinet niet tussentijds in de bestuursovereenkomst 2007-2013 had ingegrepen.
- Er zijn 140 projecten beschikt die bijdragen aan de provinciale doelen in het pMJP.
- Het integrale project Dwingelderveld is aanbesteed en wordt uitgevoerd. Ten behoeve van RSP Emmen 'ATALANTA' is i.s.m. de gemeente een Programma van Eisen document 'Programma van Eisen Duurzaam Bouwen' opgesteld.
- Naast dat Drenthe het bij de Rijksdoelen voor het ILG goed doet zijn er ook voor provinciale doelen tegen de 140 projecten beschikt.
- Provinciale kaart Wet ammoniak en veehouderij is door Provinciale Staten definitief vastgesteld
- Onze teams Handhaving dragen zorg dat de beleidsdoelen, vertaald in vergunningsvoorschriften, ook daadwerkelijk worden nageleefd door onze burgers en bedrijven.

## Doel (wat hebben we gerealiseerd?)

### P-5.0 Waterhuishouding

| Doelen vanuit de begroting 2010 (per product/deelproduct). |
|---|
| **Water** |
| **Waterhuishouding** |
| Het watersysteem wordt zo ingericht dat de kans op inundatie beperkt wordt tot een aanvaardbaar risico. Hiervoor zijn normen voor regionale wateroverlast opgesteld. De waterbergingsgebieden zorgen er voor dat de kans op overstroming vanuit het hoofdsysteem beperkt blijft tot gemiddeld één keer per honderd jaar. |
| Het watersysteem wordt ook ingericht op het zo veel mogelijk conserveren en vasthouden van water in tijden van droogte. |
| In alle beekdalen wordt ingezet op wateropvang in combinatie met beekherstel. De wateropgave wordt zoveel mogelijk in de beekdalen gerealiseerd. |
| De verdroging wordt in acht gebieden in Drenthe (de zogenaamde TOP-gebieden) aangepakt, waarbij een goede afstemming plaatsvindt met natuur en landschap. Het gaat hierbij om de volgende gebieden: Drentsche Aa, Peizerdiep, Bargerveen, Elperstroom, Fochteloërveen, Dwingelderveld, Drents Friese Wold en Reest (zie hiervoor de in het pMJP geformuleerde doelstellingen). |
| **Waterkwaliteit** |
| Realisatie ecologische en chemische doelen zoals uitgewerkt in de Europese Kaderrichtlijn Water. De uitvoering hiervan gebeurt in samenwerking met het rijk, de waterschappen en de gemeenten. |
| Realisatie duurzaam waterbeheer in de stedelijke omgeving door onder andere stimulering, bijdrage in innovatieve projecten ten aanzien van afkoppelen regenwater van riool, sanitatieprojecten en bewustwordingsprojecten. |
| **Grondwater** |
| Een zo groot mogelijke voorraad zoet grondwater van een goede kwaliteit beschikbaar hebben en houden voor mens en natuur. De provincie wil een grondwaterbeheer voeren dat uitgaat van deze waarde en de kansen die dat biedt. |
| De grondwaterlichamen moeten voldoen aan een goede chemische en de goede kwantitatieve toestand. De toestand van het grondwaterlichaam mag de realisatie van oppervlaktewaterdoelen en grondwaterafhankelijke ecosystemen niet in de weg staan. Omdat uit de grondwaterlichamen op diverse locaties water wordt onttrokken voor menselijke consumptie, is een dusdanige bescherming noodzakelijk dat op termijn het niveau van zuivering voor de bereiding van drinkwater verlaagd kan worden. Beoordeling daarvan vindt plaats op de locaties waar daadwerkelijk water wordt onttrokken. |

### P-5.0 Waterhuishouding

Het Regionaal Waterplan is vastgesteld als onderdeel van de Omgevingsvisie van de provincie Drenthe. In het Regionaal waterplan zijn de doelen opgenomen voor de waterhuishouding en vindt de integratie met het ruimtelijk beleid plaats. Ook is de innovatieve grondwatervisie opgenomen in het Regionaal Waterplan. Na de zomer is gestart met de uitwerking van deze visie.

In 2010 is gestart met de bestuursrapportages van de waterschappen op basis van de nieuwe Waterwet. Hiermee geven we in invulling aan een andere rol van de provincies als het gaat om het toezicht op de waterschappen. Nog meer dan in het verleden wordt een proactieve opstelling gevraagd die is gericht op de operationalisering van het nationale en regionale waterbeleid. Het toezicht op de waterschappen richt zich meer op bestuurlijke verantwoordelijkheden en spitst zich toe op de verbindende rol die de provincie heeft tussen sectoraal waterbeleid en integrale gebiedsontwikkeling. In 2010 is een pilot rapportage opgesteld in samenwerking met de provincies Overijssel en Groningen.

In het innovatieproject SAWA (Sensors and Water wordt vanuit het Ministerie van Economische Zaken (Pieken in de Delta), het Europees Fonds Regionale Ontwikkeling en de provincies Groningen, Drenthe en Fryslân in totaal meer dan 4 miljoen euro geïnvesteerd. SAWA kan een flinke impuls geven aan de kwaliteit en efficiëntie van de drinkwatervoorziening, aan kennisontwikkeling en aan de Noord-Nederlandse (kennis)economie. De marktpositie van vijftien deelnemende partijen wordt ermee versterkt en dat is bevorderlijk voor de economische bedrijvigheid en de uitbreiding van huidige en nieuwe werkgelegenheid. Het project behelst een investering van 8 miljoen euro, waarvan de initiatiefnemers zelf de helft bijeen brengen.

Voor de grondwaterbeschermingsgebieden in Drenthe worden gebiedsdossiers opgesteld. In de gebiedsdossiers gaat de provincie meer uit van een risicogerichte benadering. Dit betekent dat de kwetsbaarheid van het gebied en de aard en omvang van de activiteiten en functies bepalend zijn bij het invullen van het beschermingsniveau. Dit leidt tot maatwerk per gebied, waarbij wordt ingezet op het nemen van maatschappelijke verantwoordelijkheid en financiële deelname van alle waterbedrijven in Drenthe in risicoreducerende maatregelen in grondwaterbeschermingsgebieden.

Op basis van het advies van de landelijke Taskforce verdroging moet de verdroging in zogeheten TOP-gebieden in 2015 zijn opgelost. In Drenthe liggen acht TOP-gebieden en daarin is ruim 10.000 ha verdroogd. De verdroging hebben we hier met voorrang aangepakt. In totaal is op dit moment een prestatie verplicht van 4936 ha, dat is 45% van de totale opgave voor 2015.

In 2010 is ons grondwatermeetnet geautomatiseerd. Wij beheren grondwatermeetnetten die informatie geven over de stand, de stroming en de kwaliteit van het grondwater. Deze gegevens worden opgeslagen in een landelijke database. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen het primaire meetnet voor heel Drenthe en secundaire projectmeetnetten. In 2009 is het primaire meetnet aangepast conform het definitieve draaiboek monitoring Kaderrichtlijn Water. In 2009 en 2010 is een start gemaakt met het uitbreiden van het primaire meetnet met meetpunten om verdrogingsbestrijding te kunnen monitoren. In 2011 en 2012 worden deze meetnetten verdrogingbestrijding compleet gemaakt. Het meetnet verdroging in de Natura 2000-gebieden is afgestemd op het volgen van veranderingen van de vegetatie. Voor de meetnetten verdrogingsbestrijding wordt daarom naast grondwatermeetpunten ook gebruik gemaakt van meetpunten bodemkwaliteit en vegetatie. In 2010 zijn er voor het eerst metingen verricht bij deze meetpunten bodemkwaliteit en vegetatie. Zowel bij het opzetten van het meetnet verdrogingsbestrijding, als in de evaluatie en analyse van meetgegevens wordt nauw samengewerkt met de oppervlaktewaterbeheerders en terreinbeheerders.

## P-5.1 Milieubeleid

| Doelen vanuit de begroting 2010 (per product/deelproduct). |
|---|
| **Milieubeleid** |
| **Milieuplanologie** |
| Bij ieder provinciaal besluit streven wij naar een optimale duurzame ontwikkeling van Drenthe. Dit betekent dat wij zoeken naar een situatie waarin een goed evenwicht bestaat tussen ecologische, economische en sociale aspecten, waarbij eventuele nadelige effecten geaccepteerd, gemitigeerd of gecompenseerd worden. |
| **Klimaat en energie** |
| Met de Grounds for Change als sturingsfilosofie is de Mitigatie, Adaptatie en Participatie benadering, ofwel de Drentse MAPproach gepresenteerd. Vanuit het programma Klimaat en Energie zijn er drie centrale doelen, te weten: |

| Doelen vanuit de begroting 2010 (per product/deelproduct). |
|---|
| - Minder uitstoot van broeikasgassen door een brongerichte aanpak (mitigatie) |
| - Drenthe levert een evenredige bijdrage aan de CO2-reductie-doelstelling conform het Energieakkoord Noord-Nederland (+ 25%) |
| - Drenthe levert in het kader van duurzame energie een bijdrage van 5% |
| - Beter aanpassen op veranderingen in het klimaat door een gebiedsgerichte aanpak (adaptatie) |
| - Het provinciaal omgevingsbeleid in de POP-structuurvisie is klimaatbestendig |
| - De EHS/Natura 2000, de landbouw en de toeristische sector is klimaatrobuust ingericht |
| - Klimaatverandering en energiewinning maken integraal onderdeel uit van landschap en leefomgeving |
| - In 2020 kan 40 miljoen m3 water worden vastgehouden en 22 miljoen m3 water worden geborgen |
| - Meer gezamenlijke verantwoordelijkheid door een actorgerichte aanpak: (participatie) |
| - 80% van de door Drenthe benaderde partijen doet actief mee. |
| - Het beschikbare financiële en juridische/beleidsmatige instrumentarium wordt maximaal benut |
| **Externe veiligheid** |
| We staan voor een veilig(er) Drenthe. Concreet betekent dit ten aanzien van externe veiligheid dat we werken aan een samenleving waarin risico's voor burgers van zware ongevallen met gevaarlijke stoffen zoveel mogelijk zijn beperkt en maatschappelijk en bestuurlijk zijn geaccepteerd. Er wordt minimaal een basisveiligheidsniveau, zoals wettelijk is vastgesteld, wordt gegarandeerd. |

Door middel van de driedaagse duurzaamheidstour zijn koplopers op het gebied van duurzaamheid in het zonnetje gezet. Hierdoor wordt de kennis van de koplopers verbreed tot andere geïnteresseerden en worden anderen gestimuleerd tot koplopergedrag.

In 2010 is geïnvesteerd in het versterken van de samenwerking met gemeenten. Als medeondertekenaars van het Energieakkoord Noord-Nederland vormen zij de natuurlijke partners in Drenthe waarmee wij samen de doelen van het energieakkoord kunnen realiseren. Met de twaalf Drentse gemeenten zijn meerjarige afspraken met projecten gericht op onder andere woningbouw, stedelijke vernieuwing, mobiliteit, energiebesparing en -opwekking, landbouw en natuur. Met kennis en cofinanciering worden deze afspraken door de provincie ondersteund. Met betrekking tot de projecten die vanuit het provinciale actieplan Klimaat en Energie worden uitgevoerd is in 2010 meer focus aangebracht. Deze focus komt enerzijds voort uit de bezuiniging die het programma heeft moeten doorvoeren, anderzijds is ook met het oog op doelrealisatie van het programma ingezet op meer uitvoeringsgerichtheid van de projecten. Over het algemeen kan worden gesteld dat het overgrote deel van de in het actieplan 2010 gestelde doelen zijn gerealiseerd.

De uitvoering van het uitvoeringsprogramma externe veiligheid 2006-2010 heeft in belangrijke mate bijgedragen aan een verbetering van de externe veiligheid en rekening houden met externe veiligheid. Daarbij heeft het Steunpunt Externe Veiligheid Drenthe in genoemde periode haar bestaansrecht meer dan eens heeft bewezen. Het steunpunt biedt ondersteuning bij de advisering van groepsrisicoberekeningen, advisering over externe veiligheid bij ruimtelijke ontwikkelingen en het vervullen van een signaalfunctie voor nieuwe ontwikkelingen. Als uitvloeisel hiervan is een vervolg van de samenwerking tussen provincie, twaalf gemeenten en Hulpverleningsdienst Drenthe voor 2011-2014 zonder veel moeilijkheden tot stand gebracht in 2010.

## P-5.2 Bodem

| Doelen vanuit de begroting 2010 (per product/deelproduct). |
|---|
| **Bodem** |
| **Bodemsanering** |
| **Van saneren naar beheren – versnelde aanpak spoedlocaties** |
| Een gezonde (water)bodem vormt de basis van een gezonde leefomgeving. De vervuilde spoedlocaties moeten met voorrang worden aangepakt. Op 31 december 2015 mag de bodem geen gevaar meer opleveren voor de volksgezondheid en ecosystemen. Na 2015 staat beheer centraal. |
| In 2010 worden de spoedlocaties geïnventariseerd. Locaties waar sprake is van risico's voor de mens worden direct aangepakt. |
| **Van ondoorgrondelijk naar transparant – reguleringskader ondergrond** |
| Verantwoord en duurzaam gebruik is het uitgangspunt voor de toekomst van de bodem.<br>Ondergronds ruimtegebruik moet worden gestuurd om verrommeling tegen te gaan en kansen voor energiebeleid en ruimtelijke ontwikkeling mogelijk te maken |
| **Van gevalsaanpak naar maatwerk – gebiedsgerichte aanpak grootschalige** |
| **Grondwaterverontreinigingen** |
| De grootschalige grondwaterverontreinigingen zijn complex; het wettelijke en financiële kader voldoen niet. Maatwerk voor een gebiedseigen, regionale aanpak biedt de oplossing. |
| De aanpak moet ertoe leiden dat er geen stagnatie in de ruimtelijke ontwikkelingen en de economische groei van bedrijven optreedt en er geen onaanvaardbare risico's voor het milieu en de volksgezondheid ontstaan als gevolg van bodemverontreiniging. |
| **Bodembescherming** |
| - Het voorkomen van vermijdbare verontreiniging en aantasting van de bodem en waar mogelijk en gewenst ook herstel van de chemische, fysische en biologische kwaliteit van de bodem (inclusief grondwater). |
| - Het duurzaam beschermen van aardkundige waarden en het Drentse bodemarchief door het voorkomen van vermijdbare verontreiniging, alsmede de fysische en biologische aantasting van de bodem; het faciliteren van maatschappelijk nuttige en gewenste ontwikkelingen en het veilig stellen van niet of nauwelijks te vervangen bodemgerelateerde waarden. |
| - Bij maatschappelijk gebruik van de (diepe) ondergrond moeten aantasting van de bodem zoveel mogelijk worden beperkt. |
| - Geen opslag van (gevaarlijk en radioactief) afval in de diepe ondergrond. Om dit te bereiken dient de provincie te beschikken over het wettelijk instrumentarium (3D-omgevingsvergunning). |

### Bodemsanering

Versnelde aanpak spoedlocaties: Met de ondertekening van het convenant bodemontwikkelingsbeleid en aanpak spoedlocaties richt de bodemsaneringsoperatie zich exclusief op de aanpak van de spoedlocaties. Met een programmatische benadering via de segmenten bedrijven, gemeenten, particulieren en de zogeheten vangnetgevallen wordt inventarisatie en aanpak van de spoedlocaties georganiseerd. Het plan voorziet een realisering van de doelstelling in 2014.

### Bodembescherming

*Duurzame bollenteelt in Drenthe*

De leliebollensector heeft in Drenthe een duurzame omslag gemaakt in het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. De jaarlijkse 'monitoring milieuprestaties' is afgerond. De milieuprestatie is ten opzichte van 2002 met gemiddeld 85% verbeterd. Alle Drentse telers zitten op het niveau van 75% verbetering of hoger. Verdere monitoring vanuit/via de provincie wordt niet nodig geacht. De sector blijkt de resultaten van het stimuleringsprogramma goed vast te houden.

*Aardkundige waarden*
Het beschermingsbeleid voor Aardkundige waarden heeft een plek gekregen in het Omgevingsbeleid. De provinciale beleidsnotitie Waardevol Drenthe is vastgesteld, waarmee gemeenten en terreinbeheerders over heldere richtlijnen met betrekking tot het gewenste beleid beschikken. De Geomorfologische kaart is geactualiseerd. In het kader van kennisoverdracht en netwerkontwikkelingen zijn voorlichtingsbijeenkomsten voor gemeenten gehouden. De voorbereiding voor de onthulling van het 2e Aardkundige Monument vindt plaats in samenwerking met de betrokken terreinbeheerder en is in gang gezet.

*Diverse projecten zijn in 2010 afgerond:*
- De bezem door de middelenkast (opruimactie oude gewasbeschermingsmiddelen)
- Onderzoek naar trends organisch stof Drenthe;
- Quick scan Basismateriaal voor eventuele prioritaire gebieden;
- Project Maatregelen en instrumenten voor de bodem in prioritaire gebieden (leiding IPO-project);
- Bodemkwaliteit Drenthe.

*Ondergrond*
- De structuurvisie ondergrond is vastgesteld door provinciale staten
- De doorwerking daarvan in wijziging van de Provinciale OmgevingsVerordening is gerealiseerd
- De doorwerking in de Verordening Ruimtelijke Omgevingsbeleid is voorbereid
- Ons beleid voor radioactief afval is toegelicht in een bijlage bij de vastgestelde structuurvisie

## P-5.3 Vergunningverlening

| Doelen vanuit de begroting 2010 (per product/deelproduct). |
|---|
| **Vergunningverlening** |
| Het sturen van bedrijven in de richting van duurzame milieuprestaties. Niet alleen door middel van het verlenen van milieuvergunningen, maar ook door actief mee te participeren in gebiedsgerichte projecten (bijvoorbeeld Project TT-circuit). |

In 2010 is een meer dan gemiddeld aantal vergunningprocedures doorlopen. In de afgegeven vergunningen is de meest recente wet- en regelgeving verwerkt. De vergunningen werken hierdoor mee aan meer duurzame bedrijfsvoering bij de bedrijven waarvoor de provincie het bevoegd gezag is.

Er is actief geparticipeerd en coördinerend gewerkt aan gebiedsgerichte projecten (TT-circuit en Energie Transitiepark Midden Drenthe).

## P-5.4 Handhaving

| Doelen vanuit de begroting 2010 (per product/deelproduct). |
|---|
| **Handhaving** |
| Het doel van handhaving is dat wetten, besluiten en regels, door burgers, bedrijven en overheden, goed worden nageleefd. Nieuwe besluiten en regels moeten goed uitvoerbaar en handhaafbaar zijn. Goed nalevingsgedrag leidt tot minder milieubelasting en dus tot een betere kwaliteit van de leefomgeving. |
| Om de kwaliteit van het provinciale product te verbeteren (beschikkingen, vergunningen en ontheffingen) wordt voor elk ontwerp een onafhankelijke handhaafbaarheidtoets uitgevoerd. Dit geldt voor alle wetten en regelgeving waarvoor de afdeling SEO / Handhaving verantwoordelijk is. Door deze handhaafbaarheidtoets worden de ervaringen van de handhavers en het draagvlak van de maatschappij mede benut bij de uiteindelijke tekst van het provinciale product. |

De toestemmingen die de provincie heeft verleend aan burgers en bedrijven zijn adequaat gecontroleerd. De samenwerking met collega handhavingsinstanties is verder geprofessionaliseerd. Wij hebben geconstateerd dat het kwaliteitsniveau bij een aantal gemeenten in Drenthe achterblijft waardoor illegale situaties kunnen ontstaan. In samenwerking met de VROM-Inspectie en het Openbaar Ministerie trachten wij deze misstanden te corrigeren/voorkomen.

## P-5.5 Natuur en Landschap

| Doelen vanuit de begroting 2010 (per product/deelproduct). |
|---|
| **Natuur en landschap** |
| Een belangrijk deel van onze opgave voor natuur en landschap is opgenomen in het pMJP. In dit kader werken wij aan een versnelde realisatie van een robuuste EHS. Dit is inclusief de Natura 2000-gebieden en de robuuste verbindingen met bijbehorende voorzieningen als ecoducten,. We voeren ook actief regie om inhoud te geven aan de inspanningsverplichting voor meer particulier natuurbeheer. Het particulier natuurbeheer komt slechts langzaam van de grond. Om te voorkomen dat dit de realisatie van de EHS onder druk zet, voeren we actief overleg met onze partners en LNV op zoek naar creatieve oplossingen. |
| We werken aan behoud en ontwikkeling van de drie nationale parken en het nationaal landschap, behoud en versterking van natuur en landschappelijke kwaliteit buiten de EHS en ontwikkeling van nieuwe bossen en landgoederen op daarvoor geëigende locaties. Ook van belang is de bescherming van bossen, natuurgebieden, planten en dieren door het adequaat uitvoeren van wettelijke taken (de Flora en Fauna Wet, de Natuurbeschermingswet 1998 en de Boswet). Daarnaast sturen wij actief op herstel en ontwikkeling van landschap in het kader van het tegengaan van verrommeling (zie ook programma 3). |

In 2010 is totaal ruim 1200 ha landbouwgrond verworven voor de realisatie van nieuwe natuur (ehs). Daarnaast is er regie gezet op de inrichting van nieuwe natuur voor een oppervlakte van ruim 3.000 ha. Bij de reconstructie van de N48 zijn ook 2 ecoducten aanbesteed. Over de aanleg van een ecoduct over de A28 bij Spier is een bestuursovereenkomst gesloten met Rijkswaterstaat. De regie voor de realisatie van dit ecoduct ligt bij de provincie. De landschapsprojecten die worden gerealiseerd met de 6 miljoen die Tennet beschikbaar heeft gesteld ligt op schema. Eind 2011 wordt dit project afgerond.

In het kader van de uitvoering van de taken Natuurbeschermingswet 1998 participeren wij in het overleg dat het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I) heeft ingesteld voor de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS). Het doel van de PAS is het bieden van het kader met maatregelenprogramma voor de reductie van de depositie van stikstof op de EHS, waaronder de Natura 2000-gebieden in Drenthe. Het programma bestaat uit een generiek (landelijk) deel en een provinciaal deel. De planning was dat in juni 2010 het voorlopig

programma PAS gereed zou zijn. Deze planning is niet gehaald. In december 2010 heeft de staatssecretaris van het EL&I het voorlopige programma aan de Tweede Kamer aangeboden. In het 2e kwartaal van 2011 zal provincie Drenthe zijn inbreng in het maatregelenprogramma hebben. De planning is dat het definitieve PAS in november 2011 gereed zal zijn.

## P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP)

| Doelen vanuit de begroting 2010 (per product/deelproduct). |
|---|
| We geven uitvoering aan de jaarplanning van het pMJP Landelijk Gebied. Het pMJP 2007-2013 is een programma dat een integraal uitvoeringskader biedt voor de doelen in het landelijk gebied. Het gaat om de realisatie van rijksdoelen én eigen provinciale doelen. Deze zijn in tabelvorm weergegeven in de paragraaf 'Wat doen we nog meer', Wij stellen ons ten doel het pMJP-programma slagvaardig tot uitvoer te brengen conform de ILG-methodiek: ontschotte en ontpotte budgetten, gebiedsgerichte aanpak en vereenvoudigde uitvoering. |

In de uitvoering is een verdere versnelling aangebracht. De instelling van een drietal Taskforces op het gebied van grondverwerving, inrichting en verdroging heeft daaraan bijgedragen. Eind 2010 is van de 1638 ha die voor de periode 2007-2013 zijn overeengekomen, al meer dan 1200 ha verworven, Dwingelderveld is als groot, integraal project tot uitvoering gebracht, bij inrichting en bij milieukwaliteit is veel verplicht. Landbouwstructuurversterking ligt op tempo, de POP-middelen (en dan zeker de assen 3 en 4) zijn grotendeels verplicht, de Impulsgelden zijn nagenoeg besteed ook al was het subsidieplafond voor deze gelden met het oog op mogelijke bezuinigingen tijdelijk verlaagd tot 0.
Het pMJP is, zowel ten aanzien van de ILG-doelen als ten aanzien van de provinciale doelen voor de periode tot en met 2013, nagenoeg geheel verplicht. Eindigheid van de budgetten in samenhang met het nieuwe regeringsbeleid hebben in de tweede helft van 2010 geleid tot een temporisering van de uitvoering.

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 5. Leefomgeving | 73.964.247 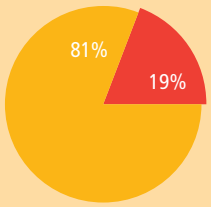  | 54.686.829 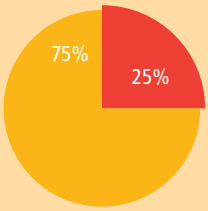  |
| Overige programma's | 296.008.551 | 280.900.616 |

| Programma 5. Leefomgeving | 1 Realisatie 2009 | 2 Primitieve begroting 2010 | 3 Begroting 2010 na wijziging | 4 Realisatie 2010 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 53.550.195 | 102.661.605 | 104.167.677 | 73.964.247 | 30.203.430 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten | 32.712.055 | 69.680.007 | 75.200.818 | 54.686.829 | 20.513.989 |
| Saldo | 20.838.140 | 32.981.598 | 28.966.859 | 19.277.419 | 9.689.440 |

## Ontwikkelingen

### P-5.0 Waterhuishouding

**Ontwikkelingen jaarstukken.**
Met de start van het nieuwe kabinet is de discussie over doelmatig waterbeheer in een stroomversnelling gekomen. In deze discussie gaat het over de verdeling van rollen en taken tussen verschillende overheidslagen. Voor de provincie is een kaderstellende rol in het waterbeheer belangrijk, omdat robuuste watersystemen integraal onderdeel uitmaken van ons omgevingsbeleid.

De bezuinigen op het ILG hebben mogelijk grote gevolgen voor de realisatie van de wateropgave. Daar waar mogelijk hebben wij de wateropgave gekoppeld aan de realisatie van EHS, zodat efficiënt met middelen wordt omgegaan. Bij het wegvallen van middelen voor de EHS heeft dat automatisch tot gevaolg dat andere doelen ook in gevaar komen.

In het stroomgebied Rijn-Oost hebben drie waterschappen, waaronder het waterschap velt en Vecht, aangegeven een fusie te verkennen. De provincie heeft de bevoegdheid tot opheffen, instellen en reglementeren van waterschappen. Vanuit deze bevoegd zijn we verkennende gesprekken gaan voeren over de organisatie van alle 5 waterschappen in het stroomgebied Rijn-Oost. Daarnaast zullen we ook in het noorden in overleg treden met onze buurprovincies en de waterschappen.

Drenthe en Overijssel hebben de muskusrattenbestrijding met de betrokken waterschappen vastgelegd in een overeenkomst. Deze is van kracht tot 1 januari 2012. BZK geeft in de ‘ meicirculaire’ aan dat Drenthe voor de muskusrattenbestrijding in 2011 wordt gekort met 1,4 miljoen euro. Daarnaast is van belang dat de wet wordt gewijzigd, waardoor de muskusrattenbestrijding wordt opgedragen aan de waterschappen. Het is op dit moment onduidelijk of deze wet op 1 januari 2011 daadwerkelijk in werking treedt. BZK geeft ambtelijk aan dat de voorgenomen korting van 1,4 miljoen wordt gekoppeld aan de inwerkingtreding van deze nieuwe wettelijke regeling. Wordt dit ambtelijke standpunt echter niet overgenomen dan zal Drenthe voor het jaar 2011 1 miljoen euro uit de eigen middelen moeten vrijmaken om de in de bovengenoemde overeenkomst neergelegde verplichting jegens de waterschappen na te komen. In de loop van 2011 zal, indien er geen uitzicht is op wettelijke overdracht, opnieuw een overeenkomst moeten worden gesloten tussen de provincies Overijssel, Drenthe en de betrokken waterschappen.

In de loop van 2010 heeft de organisatie van de uitvoering het Deltaprogramma verder vorm gekregen. De provincie Drenthe is bestuurlijk vertegenwoordiger van het IPO in het zoetwaterprogramma. De zoetwaterwatervoorziening uit het IJsselmeer is van groot belang voor onze landbouw. Bovendien ligt er een kans om onze visie met betrekking tot het grondwaterbeheer te koppelen aan het vraagstuk van de watervoorziening. Naar verwachting krijgen we vaker te maken met perioden met droogte door klimaatverandering. Naast behoud van de wateraanvoer kunnen we de mogelijkheden van water vasthouden benutten om deze perioden te overbruggen.

## P-5.1 Milieubeleid

Ontwikkelingen jaarstukken.

Voor het terrein van de samenwerking op het gebied van externe veiligheid met de gemeenten en de Hulpverleningsdienst Drenthe is in 2010 toegewerkt naar een hernieuwde samenwerkings-overeenkomst voor de periode 2011-2014 waarin onder andere over de inhoudelijke beleids-doelen en de financiële verdeling overeenstemming is bereikt voortkomend uit de decentralisatie uitkering externe veiligheid.

In 2010 is besloten dat de provincie Drenthe lead partner wordt in een mogelijk toekomstig Majeure Interreg IV A project Groen Gas. Binnen het project Groen Gas zullen bedrijven, kennisinstellingen en overheden grensoverschrijdend samenwerken met als doel de groen gas waardeketen verder te optimaliseren. In juni 2011 zal er een besluit worden genomen door het Comite van Toezicht van het EDR (Eems Dollard Regio) of dit project wel of niet door zal gaan.

In 2010 is op verzoek van provinciale staten een businesscase opgesteld voor de oprichting van een Drentse Energie Organisatie. Eind 2010 heeft het college van GS besloten dat de oprichting van een dergelijke faciliteit als project onder het programma Klimaat en Energie moet worden uitgevoerd. Op 2 februari 2011 wordt door provinciale staten een amendement ingediend waarin wordt voorgesteld de Drentse Energie Organisatie, overeenkomstig het opgestelde businessplan als aparte stichting op te richten.

In 2010 heeft de midtermreview van het Energie Akkoord Noord Nederland plaatsgevonden. Uit deze review is naar voren gekomen dat het samenwerkingsverband binnen de Energy Valley regio haar meerwaarde bewijst. Ook is naar voren gekomen dat de de wederkerigheid vanuit het Rijk, als medeondertekenaar van dit akkoord, te wensen over heeft gelaten. In 2010 zijn ook de voorbereidingen gestart voor een nieuw akkoord waarbij ingezet wordt op vaststelling medio 2011. Het ligt in de verwachting dat bij de onderhandelingen rond dit akkoord met het rijk door het Rijk wordt aangestuurd op een Green Deal. Bovendien zal door het Rijk mogelijk een koppeling worden voorgesteld met het CCS dossier.

## P-5.2 Bodem

Ontwikkelingen jaarstukken.

**Bodemsanering**
Met de gemeenten is een richtlijn overeen gekomen over de financiering van ‘vangnetgevallen’.

Ontwikkelingen ondergrond:
Voor de door het rijk aangewezen voorkeurslocaties voor opslag van $CO_2$ wordt een plan-MER opgesteld door het rijk, waaronder het gasveld Eleveld ten zuiden van Assen. Deze locatie spoort met het beleid in de ontwerp structuurvisie ondergrond. Het in noordelijk verband opgestarte communicatietraject met burgers over opslag van $CO_2$ is gestopt. Het rijk zorgt voor de dialoog.

Mogelijk komt er een Europese verplichting voor 'geologische eindberging' van nationaal radioactief afval. Beleidsbeïnvloeding zal de nodige aandacht vragen. We zijn in dit dossier leidend in IPO-verband. Opslag is strijdig met het beleid in de ontwerp structuurvisie ondergrond.

## P-5.4 Handhaving

Ontwikkelingen jaarstukken.

De provincie Drenthe heeft een kortingspercentage van 10% op alle verbonden en niet verbonden partijen opgelegd. Deze korting is ook opgelegd aan de verbonden partij Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA). Dit LMA voorziet in een essentiële informatie behoefte bij de provinciale handhavers. Dit laat onverlet dat ook bij deze partij kritisch gekeken kan worden naar de besteding van de financiële middelen. Inmiddels is de Drentse vraag overgenomen door de andere provincies en zal het LMA een concreet bezuinigingsvoorstel voorleggen aan de Raad van Toezicht.

## P-5.5 Natuur en Landschap

Ontwikkelingen jaarstukken.

In het Regeerakkoord is opgenomen dat het kabinet minder geld beschikbaar stelt voor de EHS. Staatssecretaris Bleker heeft de provincies in december 2010 gevraagd om de EHS te herijken. Wij zijn dit proces gestart met als uitgangspunt onze ambitie uit het OGB.

## P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP)

Ontwikkelingen jaarstukken.

De bestuursovereenkomst met het rijk eindigt 31 december 2013. Door het nieuwe kabinet komt het afsluiten van een nieuwe bestuursovereenkomst voor de periode 2014-2018 in een ander daglicht te staan.
Al bij het verschijnen van het regeerakkoord bleek dat op Vitaal platteland en natuur bezuinigd zou worden.
Alle provincies hebben op 20 oktober 2010 een brief ontvangen van de staatssecretaris van het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I).
Uit de brief blijkt dat alle nieuwe verplichtingen die we willen aangaan, of het nu gaat om grondverwerving, inrichting, verdroging, vermesting en verzuring, landbouwstructuurversterking, water, landschap, recreatie en toerisme, synergieprojecten, sociaal-economische vitalisering en bodem, vanaf 20 oktober 2010 financieel gezien voor eigen risico komen.
Het nieuwe regeerakkoord en de brief van de staatssecretaris van EL&I waren voor ons aanleiding de uitvoering van het pMJP te gaan temporiseren. Naar aanleiding van de brief van de staatssecretaris hebben wij een scan laten uitvoeren. Alle projecten zijn doorgelopen op de stand van zaken van de verplichtingen. Vervolgens hebben we op basis van deze scan als GS een besluit genomen. We hebben daarbij een onderscheid gemaakt tussen projecten die zonder meer tot uitvoering komen (de zgn. categorie 1 projecten), projecten waarbij we doorgaan met de planvoorbereiding maar waarbij het daadwerkelijk moment van uitvoering (het go - no go moment) pas medio 2011 aan de orde is (de zgn. categorie 2 projecten) en projecten waarbij we

ook de planvoorbereiding hebben getemporiseerd (de zgn. categorie 3 projecten). De risico's zijn transparant gemaakt. Voor opvang van de risico's is gezorgd. Provinciale Staten zijn eerst per brief en later via een presentatie voor de Statencommissie Omgevingsbeleid hierover geïnformeerd.

In het kader van het bestuursakkoord en van het deelakkoord ILG zijn inmiddels onderhandelingen gestart met het Rijk over een nieuw perspectief tot en met 2018. In dit kader vindt ook een herijking van de Ecologische Hoofdstructuur plaats. Vast staat dat het lange termijn perspectief financieel gezien somber is.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

### P-5.0 Waterhuishouding

| Prioriteiten uit Begroting 2010 |
|---|
| **5.1 Realisatie wateropgave** |
| Klimaatsverandering zal resulteren in een lagere waterbeschikbaarheid in de zomer en grotere kansen op incidentele wateroverlast. Het provinciaal beleid is gericht op de realisatie van robuuste watersystemen die in staat zijn om de effecten van klimaatverandering te ondervangen. De wateropgave bestaat uit een kwalitatief (KRW) en een kwantitatief (WB21) deel. De wateropgave ligt op hoofdlijnen vast in de KRW gebiedsdossiers en het (ontwerp) provinciaal omgevingsplan. De opgave vraagt nu om een gebiedsgerichte uitwerking in concrete maatregelen/projecten. |
| De wateropgave wordt gerealiseerd door het vasthouden van water op de hogere gronden, ruimte voor water in de beekdalen en waterbergingsgebieden aan de rand van het Drents plateau. In de beekdalen wordt de wateropgave gecombineerd met de huidige functie in het gebied zoals natuur en landbouw. |
| De provincie wil met een stimuleringsbudget de gemeenten, waterschappen en andere belanghebbenden, stimuleren tot het ontwikkelen en uitvoeren van projecten gericht op de wateropgave in zowel stedelijk als landelijk gebied. We sluiten aan bij de in het programma Klimaat en Energie ontwikkelde Klimaat Uitvoerings Subsidie (KUS2-klimaatadaptatie). Ter voorkoming van versnippering zetten we zowel de middelen in vanuit het programma Klimaat en Energie als de middelen die beschikbaar zijn om de wateropgave te realiseren. |
| De groen-blauwe diensten uit het collegeprogramma zijn ondergebracht in bovenstaande aanpak. |
| **5.3 Vergroten waterbewustzijn** |
| Waterbewustzijn is het besef van kansen of bedreigingen die hebben te maken met water. Evenals elders in Nederland is dit bewustzijn ook in Drenthe beperkt. Ons oppervlaktewater, de kwaliteit ervan en het ontbreken van wateretekort of overlast worden beschouwd als een vanzelfsprekendheid. |
| Drenthe beschikt, behalve over een grote voorraad kwalitatief hoogwaardig grondwater, ook over een wijd vertakt oppervlaktewatersysteem dat onder meer wordt gevormd door een zeer waardevol bekenstelsel. De gemeenten, waterschappen, waterbedrijven en de provincie maken hoge kosten om dit hoogwaardige systeem in stand te houden en te verbeteren. |
| Drenthe gaat in 2010 door met activiteiten gericht op het vergroten van het waterbewustzijn. Onder meer via de regionale invulling van de landelijke campagne 'Nederland leeft met water', het Drentse project Beeldschoonwater.nl en het stimuleren van het programma 'Scholen voor duurzaamheid' dat onder meer is gericht op watereducatie in het middelbaar onderwijs. |
| Het doel van de activiteiten is het vergroten van de kennis over de activiteiten van de waterbeheerders, het vergroten van de belevingswaarde van water en het beter onderkennen van de beperkingen van de onderlegger water. |
| **5.4 Uitvoering innovatieve grondwatervisie** |
| In 2009 hebben we een innovatieve grondwatervisie opgesteld. De grondwatervisie geeft samen met het beleidsplan voor diepe ondergrond invulling aan de 3d benadering in het omgevingsbeleid. |

| Prioriteiten uit Begroting 2010 |
|---|
| De voorliggende grondwatervisie is, al is het maar vanwege haar innovatieve karakter, bepaald nog geen eindproduct. Al werkende zullen we deze visie nog verder moeten concretiseren en verbijzonderen en – op basis van praktijkervaringen en nieuwe ontwikkelingen – verbeteren. Ook dat willen we doen samen met alle partijen die belang hebben bij een duurzaam grondwatersysteem, en die een bijdrage willen leveren aan het versterken van Drenthe's kernkwaliteiten en het realiseren van de provinciale ambities. |
| **5.5 Faciliteren en stimuleren van samenwerking in de waterketen** |
| De provincie stimuleert en faciliteert ook in 2010 de samenwerking in de waterketen. Drenthe acht zich gebonden aan het nationaal bestuursakkoord waterketensamenwerking. Daarbij is Drenthe betrokken bij het gemeentelijk rioleringsbeheer, heeft het toezicht op de waterschappen en is aandeelhouder van de WMD. |
| De in 2008 in werking getreden Wet gemeentelijke watertaken regelt onder meer de gemeentelijke zorgplichten voor het grond- en afvalwater, maar onderstreept ook de provinciale positie jegens de gemeenten nog eens. De nieuwe Waterwet bevat een aantal instrumenten die de doorzettingsmacht binnen het waterbeleid zullen versterken. Ook het waterakkoord nieuwe stijl zal daarbij een nuttige functie vervullen, omdat het waterschap, de gemeente en de provincie daarin bestuurlijke afspraken kunnen maken over het oplossen van waterproblemen in zowel keten als systeem. |
| De samenwerking binnen de Drentse waterketen verloopt volgens plan. Zeven gemeenten voeren in 2010 fase II uit van het project Meetplan Drenthe. Vijf gemeenten in het beheersgebied van waterschap Reest en Wieden gingen hen voor. De deelnemers gaan verder met het toepassen van brongescheiden sanitatie. Daarbij ligt in 2010 de nadruk op het bevorderen van brongescheiden sanitatie in de zorgsector en het vergroten van de verwerkings- en zuiveringscapaciteit voor urine. De waterschappen hebben het voortouw. |
| De betrokkenen voeren de aanbevelingen uit het koepelrapport benchmark rioleringszorg uit via de nieuw ingestelde VDG werkgroep riolering. |
| Ook werken de deelnemers verder aan verschillende projecten gericht op het vergroten van het waterbewustzijn. Daarbij sluit Drenthe aan bij de landelijke campagne 'Nederland leeft met water'. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 5.1. Realisatie wateropgave | Implementatie Nationaal Bestuursakkoord Water | - Uitvoeren convenant Meppelerdiep en Tusschenwater<br>- Deelname aan project Watersense gericht op inzet sensortechnologie.<br>- Opzetten en uitvoeren project Aquarius gericht op analyse en treffen van klimaatbestendige beheersmaatregelen (samenwerking met HOTSPOT Klimaat en Landbouw).<br>- Stimuleren klimaatbestendig stedelijk waterbeheer.<br>- Ontwikkelen lange termijn visie beekdalen.<br>- Ontwikkelen en stimuleren inzet blauwe diensten. |
| 5.3 Vergroten waterbewustzijn | Grotere belevingswaarde van water als basis voor het omgevingsbeleid. | - De regionale invulling van de landelijke campagne 'Nederland leeft met water'<br>- Uitvoering van het Drentse project Beeldschoonwater.nl en het stimuleren van het programma 'Scholen voor duurzaamheid' dat onder meer is gericht op wateredu-catie in het middelbaar onderwijs. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 5.4. Opstellen Innovatieve visie grondwater | Bestaande grondwatervoorraad zeker stellen | - Nader kwantificeren hoeveel extra water beschikbaar komt door de inrichting van inzijggebieden en waar dit water gewonnen kan worden.<br>- Het ontwikkelen van pilot waterbeheer in stedelijk gebied gericht op versterking van de economische ontwikkeling<br>- De mogelijkheden onderzoeken van het instellen van kenniscentrum grondwater |
| 5.5. Versterken proces samenwerking alle partijen binnen waterketen | De waterketenpartners realiseren ieder jaar twee procent efficiencywinst. | - Zeven gemeenten voeren in 2010 fase II uit van het project Meetplan Drenthe.<br>- Bevorderen van brongescheiden sanitatie in de zorgsector en het vergroten van de verwerkings- en zuiveringscapaciteit voor urine.<br>- Uitvoering aanbevelingen uit het koepelrapport benchmark rioleringszorg uit via de nieuw ingestelde VDG werkgroep riolering. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 5.1. Realisatie wateropgave | Status: groen<br>De provincie ligt op schema bij de uitvoering van de afspraken uit het bestuursakkoord water. De provincie heeft de normen voor de regionale wateroverlast vastgelegd in de POV, waterbergingsgebieden aangewezen en kaders opgesteld voor de GGOR in het Omgevingsplan. | De activiteiten in 2010 hebben zich gericht op het faciliteren van de uitvoering van het bestuursakkoord water vanuit onze regierol<br>De beleidsopgave is vastgelegd in het regionaal waterplan als onderdeel van de Omgevingsvisie. Uitwerking op onderdelen is inmiddels gestart zoals de hotspot Oude Vaart Reestdal dat meer inzicht moet geven in de gebruiksmogelijkheden van de beekdalen bij wijziging van het klimaat.<br>In het kader van de uitvoering van het convenant Meppelerdiep en de nieuwe Omgevingsvisie is gestart met een verkenning van de mogelijkheden voor een gebiedsontwikkeling Ruinen-Uffelte. Alle betrokken partijen doen hier aan mee.<br>De Europese projecten Watersense en Aquarius zijn gericht op inzet sensortechnologie. Hiermee wordt een beslisssingsondersteunend model gerealiseerd voor waterbeheer op bedrijfs- en regionaal niveau met gebruik van sensortechnologie.<br>Voor groen-blauwe diensten wordt geen aparte regeling gemaakt, maar combineren wij de middelen met het SNL akkervogelbeheer. Hiermee worden in de bestaande maatregelpakketten meerdere doelstellingen, biodiversiteit en waterkwaliteit gerealiseerd. De begrenzingen van de akkervogelkerngebieden worden dusdanig gekozen (richting de beekdalen) dat met de pakketten aan de biodiversiteits- en waterkwaliteitsdoelstellingen kan worden voldaan. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 5.3. Vergroten waterbewustzijn. | Status: groen<br>Het effect van de campagne 'Nederland leeft met water' laat zich moeilijk meten maar water staat in Drenthe goed op de kaart. Dit blijkt uit de toenemende aandacht voor water als drager voor ruimtelijk econonomische ontwikkeling. | De campagne 'Nederland leeft met water' heeft ook in Drenthe in 2010 een vervolg gekregen. De Milieufederatie Drenthe onderhoudt een website www.beeldschoonwater.nl Verder heeft de provincie bijgedragen aan enorme afbeeldingen van het Drentse onderwaterleven onder vier Drentse ophaalbruggen. Deze afbeeldingen geven een fascinerende kijk onder de Drentse waterspiegel. Zo vragen we, samen met onze partners, meer aandacht voor het belang van een goede waterkwaliteit. |
| 5.4. Opstellen Innovatieve visie grondwater | Status: groen<br>De visie is opgenomen in de Omgevingsvisie van de provincie | In de tweede helft van 2010 is een start gemaakt met de uitwerking. De basis van de verdere uitwerking van de grondwatervisie is gelegen in een goede actuele kwantificering van het grondwatersysteem in de vorm van een waterbalans. Met de waterbalans kunnen wij nut en noodzaak van de uitwerking verder onderbouwen. Bovendien dient de waterbalans informatie aan te reiken om te kunnen beoordelen of verdere uitwerking van de eerder genoemde thema's zinvol is. |
| 5.5. Versterken proces samenwerking alle partijen binnen waterketen | Status: groen<br>Op basis van de uitgevoerde projecten in met name de rioleringzorg gaan we er vanuit dat de efficiencywinst van 2% wordt gehaald. | De samenwerking leidt tot grotere doelmatigheid en transparantie in de waterketen tussen waterbedrijf, waterschap en gemeente en een verantwoorde kostenbeheersing voor de burger. De beoogde samenwerking verloopt goed. De verschillende partijen hebben in september 2008 vier projecten geformuleerd. Daarvan zijn inmiddels de Benchmark Rioleringszorg en het onderzoek naar het toepassen van zogeheten brongescheiden sanitatie in de zorgsector uitgevoerd. Zeven gemeenten voerden in 2010 fase 2 uit van het project Meetplan Drenthe. De waterketenpartners realiseren elk jaar twee procent efficiëntiewinst. We stimuleerden gemeenten de klimaatadaptatiescan uit te voeren. |

## P-5.1 Milieubeleid

| Prioriteiten uit Begroting 2010 |
|---|
| **5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving** |
| Bij provinciale besluitvorming wordt gestreefd naar een (optimale) duurzame ontwikkeling van Drenthe. Dit betekent dat wordt gezocht naar een situatie waarin een goed evenwicht bestaat tussen ecologische, economische en sociale aspecten. Door methodieken zoals milieu-effectrapportages en duurzaamheidseffectrapportages in te zetten worden bij majeure (met name ruimtelijke) ontwikkelingen de effecten (ecologisch, economisch of sociaal-cultureel) in kaart gebracht. De uitkomsten worden meegewogen in de besluitvorming. Dit leidt tot besluiten die bijdragen aan een duurzame ontwikkeling en daarmee aan een duurzame kwaliteit van de leefomgeving. Daarnaast wordt een duurzame ontwikkeling ingebracht in majeure ontwikkelingen als het RSP en de convenanten met Hoogeveen en Meppel. |

Prioriteiten uit Begroting 2010

**5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid**

Het klimaat- en energievraagstuk heeft een uitermate strategisch, multidisciplinair encomplex karakter. Wij richten een stevige programmastructuur in om de doelen in het kader van Klimaat en Energie te realiseren. Met behulp van vijf deelprogramma's wordt focus aangebracht in de uitvoering van dit programma. In de jaarlijkse actieplannen komen de deelprogramma's terug. Cruciaal voor succes is een goede samenwerking met gemeenten, corporaties, bedrijfsleven en kennisinstellingen. Strategische allianties, mede als onderdeel van Energy Valley, en gebiedsgerichte aanpak hebben de voorkeur.

Wij zien grote kansen voor een integrale aanpak van de sociaal-economische crisis en de klimaatcrisis. Dat wil zeggen dat passend bij de couleur locale van de regionale opgaven in Drenthe investeringen worden gekoppeld aan bijvoorbeeld de stedelijke ontwikkeling van Emmen/Coevorden. Met Emmen/Coevorden worden afspraken gemaakt over te behalen prestaties die bijdragen leveren aan de beleidsdoelstellingen van het programma Klimaat en Energie. Dergelijke afspraken over prestaties worden gemaakt met Assen, Hoogeveen en Meppel.

**Intensiveren (Voorjaarsnota 2009)**

In het Actieplan 2009 van het programma Klimaat- en energie zitten beleidsonderdelen waarmee een verbinding kan worden gelegd met het ruimtelijk economisch domein. Het gaat hierbij om:

- Gebouwde omgeving (100.000 woningenplan)
- Kennis economie (Energie Transitie Parken, Groen Gas)
- Ondergrond (geothermie, WKO, CCS/ZO Drenthe)
- Klimaatlandschappen (adaptatiestrategieën)

Om deze activiteiten ook daadwerkelijk te realiseren moet er worden geïnvesteerd in de ontwikkelkracht van de organisatie. De dekking vindt plaats binnen de bestaande budgetten.

De doelstellingen zoals die zijn geformuleerd in het programma Klimaat en Energie kennen een planhorizon die loopt tot 2020. Dat is ook logisch omdat deze aanhaken bij de Europese-, nationale- en noordelijke doelstellingen. Het proces om deze doelen te realiseren is reeds in uitvoering, maar om de gewenste langjarige ontwikkeling te kunnen verwezenlijken is ook een geloofwaardige en betrouwbare overheid gewenst. Teneinde continuïteit van beleid te kunnen garanderen is het langjarig zekerstellen van de bijbehorende financiën van essentieel belang. Dit houdt in dat ook na 2011 een bedrag van € 7 miljoen per jaar nodig is om uitvoering te geven aan het klimaat en energiebeleid.

**5.14 Uitvoeringsprogramma Luchtkwaliteit en geluidhinder**

Het Provinciaal Actieplan Luchtkwaliteit Drenthe 2009-2012 is in nauwe samenwerking met veel externe partijen tot stand gekomen. De uitvoering van het programma is voorzien tot en met 2010. Eind 2010 vindt een evaluatie plaats met het oog op een eventueel vervolg na 2010.

Halverwege 2007 hebben wij de EU-geluidbelastingkaart voor wegen met meer dan 16.000 motorvoertuigen per dag vastgesteld. Dit was vervolgens de basis voor een actieplan met maatregelen om de ergste problemen op het gebied van geluidhinder langs deze wegen op te lossen. De te kiezen maatregelen zijn mede afhankelijk van het te kiezen ambitieniveau. Om dit goed te kunnen vaststellen is, vooruitlopend op de EU-verplichting om ook de wegen met meer dan 8.000 motorvoertuigen per dag in kaart te brengen, onderzoek gedaan naar alle provinciale wegen in Drenthe. De acties zoals geformuleerd in het actieplan voor wegen met meer dan 16.000 motorvoertuigen per dag zullen in 2010 worden uitgevoerd.

Het onderzoek naar alle provinciale wegen in Drenthe maakt het mogelijk te anticiperen op de volgende tranche (2012), waarbij de EU verlangt om ook de wegen met meer dan 8.000 motorvoertuigen per dag in beeld te brengen en te voorzien van een actieplan. In 2010 (Versnellingsagenda) zal daarom bij onderhoud aan de in aanmerking komende wegen rekening worden gehouden met te verwachten actie op basis van 2012-tranche. Het zal hier voornamelijk gaan om het toepassen van geluidsreducerend asfalt.

| Prioriteiten uit Begroting 2010 |
|---|
| **5.15 Uitvoeringsprogramma externe veiligheid** |
| Het komende jaar is het laatste jaar voor het provinciaal uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid. Een belangrijke opgave voor 2010 is de vormgeving van de samenwerking vanaf 2011. Nu al is duidelijk dat de rijksmiddelen ook na 2010 via het provinciefonds worden uitgekeerd. De provincie maakt prestatieafspraken met gemeenten over de professionalisering en de versterking van de externe veiligheidstaken en het oppakken van nieuwe taken zoals is vastgelegd in relevante externe veiligheidsbesluiten. Conform het akkoord stellen de provincies capaciteit en/ of middelen beschikbaar aan gemeenten. Rekening houdend met het Bestuursakkoord IPO-rijk (Lodders) en rijk-gemeenten (de Hond) wordt gezamenlijk met gemeenten en de veiligheidsregio Drenthe onderzocht op welke wijze de samenwerking na 2010 ingevuld kan worden. Belangrijk daarbij is de ontwikkeling naar een regionale uitvoerings-organisatie. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 5.12. Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving. | Sterkere inbreng vanuit duurzaamheid in pProvinciale besluiten en een vorming.<br>Uuitvoering van RSP, convenanten en Regiovisie Groningen-Assen, waarin nadrukkelijk rekening is gehouden met een duurzame ontwikke-lingsterker georiënteerd op duurzaamheid | Inzet instrumenten milieu effect rapportage (mer) en duurzaamheids effect rapportage (der).<br>Organiseren kennisoverdracht, workshops en pilots over duurzame ontwikkeling voor Inbreng duurzame ontwik-keling in RSP, convenanten Meppel en Hoogeveen en in Regiovisie Groningen-Assen, alsmede en instrumentont-wikkeling. |
| 5.13. Uitwerking klimaat en energie-beleid | Verdergaande stappen naar de realisatie van de collegedoelstellingen en de afspraken die in Noordelijk en IPO verband zijn gemaakt over klimaat en energie.<br>De resultaten worden gegroepeerd rond de volgende thema's.<br><br>1. Diep onder Drenthe<br>Duidelijk en zichtbaar beleid in uitvoering voor benutting ondergrond in duurzame energie in huishouding<br>2. Klimaatlandschappen<br>Ruimtelijke planontwikkeling is klimaatbe-stendig<br><br>3. Water<br>Kennis over klimaatbestendige waterhuishou-ding. Uitvoeren concrete maatregelen gericht op bergen en vasthouden van water. | Centraal staat de uitvoering van het Programma Klimaat en Energie, aan de hand van jaarlijkse actieplannen. De activiteiten zijn divers en betreffen beleidsontwikkeling, regelgeving, financiële stimulering, kennisoverdracht en projectontwikkeling. Voor de onderscheiden thema's ligt deF focus op:<br><br>Geothermie<br>CCS<br>Seizoensgebonden WKO<br><br>Focus op:Natuur<br>Landbouw<br>Recreatie&Toerisme<br>Klimaat en energie in landschap<br>Focus op:<br>Klimaatbestendig waterbeheer<br>Vasthouden, bergen en schoonhouden van water |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| | 4. Bouwen<br>Aantoonbare CO2-reductie in gebouwde omgeving (incl. openbare verlichting)<br><br>5. Kenniseconomie<br>Economische ontwikkeling aantoonbaar gekoppeld aan klimaat en energiebeleid.<br><br>Actieplan 2011 | Focus op:<br>Actieplan gebouwde omgeving (AGO)<br>Openbare verlichting<br>Uitvoering klimaat en energie in stedelijk gebied<br>Focus op:Energieproductie<br>Groen Gas<br>Mobiliteit<br>Bedrijventerreinen en Energietransitieparken<br>Opstellen Actieplan 2011 |
| 5.14. Uitvoerings-programma Luchtkwaliteit en geluidhinder | Relatief goede luchtkwaliteit in Drenthe. Evaluatieverslag Provinciaal Actieplan Luchtkwaliteit 2009-2012.<br>Een lagere geluidbelasting langs provinciale wegen waar Uitvoeren geluidmaatregelen in combinatie met werk enof /onder- houd aan provinciale wegen is uitgevoerd.. | Uitvoeren en evalueren Provinciaal Actieplan Luchtkwaliteit Drenthe 2009-2012.<br>Uitvoeren Actieplan geluid op basis EU-geluidbelastingkaart, primair in combinatie met werken/onderhoud aan provinciale wegen.. |
| 5.15. Uitvoerings-programma Externe Veiligheid | Convenant samenwerking E.Ve.v. na 2011.<br>Een provincie met aanvaardbare veiligheids-risico's. | Afronding provinciaal uitvoerings-programma Externe Veiligheid 2006-2010<br>Voorbereiden nieuwe invulling 2011-2014 |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 5.12. Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving. | Status: groen Duurzame ontwikkeling is in 2010 steeds meer een geïntegreerd onderdeel van provinciale besluiten, bijvoorbeeld rond RSP en de Regiovisie Assen-Groningen | Driedaagse Duurzaamheidstour door Drenthe |
| 5.13. Uitwerking klimaat en energiebeleid | Status: groen Collegedoelstellingen rond klimaat en energie zijn in het een na laatste jaar van het huidige programma duidelijk dichter bij de gewenste realisatie gekomen. | Ontwikkeling CODE concept RSP Emmen: PvE Duurzaam Bouwen, LOI (Letter of Intent) Warmtenet Coevorden<br>Voorbereiding Interreg-aanvraag Agrobiopolymeren (biobased economy) , start Energiebureau Zuidoost Drenthe, Klimaatcontracten Drentse gemeenten, Ontwikkeling Drentse Energie Onderneming (DEO.) |
| 5.14. Uitvoerings-programma luchtkwaliteit | Status: groen De provinciale inzet op een goede luchtkwaliteit in Drenthe kwam naar voren in het evaluatieverslag Luchtkwaliteit 2009-2012.<br>Het actieplan geluid is uitgewerkt in diverse acties | Het uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit is uitgewerkt in een actieplan waarmee eventuele knelpunten in de toekomst worden voorkomen. De acties zijn conform het programma uitgevoerd en een provinciaal netwerk rond luchtkwaliteit wordt opgezet.<br>Speciale aandacht was er voor de geluidsbelasting op de Drentse wegen, dit in samenwerking met de afdeling Wegen en Kanalen. |
| 5.15. Uitvoerings-programma Externe Veiligheid | Status: groen: Afronding programma 2006-2010 en vervolg met 2011-2014. Nieuw meerjaren uitvoeringsprogramma 2011-2014 opgesteld evenals nieuwe samenwerkingsovereenkomst met gemeenten en Hulpverleningsdienst Drenthe | Speciale acties zijn geweest rond de opslag van gevaarlijke stoffen (PGS 15), de correcte vermelding van propaantanks groter dan 3 m3 op de risicokaart van Drenthe en het up to date houden van deze kaart in samenwerking met de Drentse gemeenten. |

## P-5.2 Bodem

| Prioriteiten uit Begroting 2010. |
|---|
| **5.6 Opstellen integraal beleidsplan ondergrond** |
| VROM heeft een landelijke verkenning uitgevoerd voor de ondergrond en gaat op basis van het bodemconvenant een rijksvisie opstellen. Een plan van aanpak wordt in overleg met de provincies opgesteld om de conclusies van de beleidsverkenning uit te werken. De provincies willen bevoegd gezag worden voor omgevingsvergunningen en mijnbouwwerken, gezien hun rol en het regionale strategisch belang bij de ondergrond. |
| Drenthe heeft VROM voorgesteld om als pilot-provincie deel te nemen aan de beleidsuitwerking. |
| Er wordt op interactieve wijze een integraal beleidskader (en uitvoeringsprogramma) voor de Drentse ondergrond ontwikkeld. Op basis van een provinciale beleidsverkenning en nader onderzoek is een beleidsnotitie voor de ondergrond opgesteld. Die resultaten worden integraal meegenomen in het nieuwe omgevingsbeleid. Tegelijk stellen we een Structuurvisie voor de ondergrond op als detaillering daarvan. Zo ontstaat een driedimensionale visie op de ondergrondse activiteiten. en de gevolgen hiervan voor de bovengrondse ruimtelijke ontwikkeling. De Structuurvisie gaat over diverse functies van de ondergrond voor klimaat en energie, zoals opslag van CO2 en het winnen van aardwarmte. Voor de beleidskeuzes in de Structuurvisie voor de ondergrond volgen we een aparte plan-m.e.r. procedure. Het uitvoeringsprogramma voor de ondergrond maakt deel uit van het programma Klimaat en energie. |
| **Aardkundige waarden** |
| Voor de actualisatie van de kennis over aardkundige waarden en selectie van aardkundig waardevolle gebieden is het nodig de geomorfologische kaart van Drenthe te actualiseren. Verder zetten we concreet in op een voorlichtingstraject naar terreinbeherende organisaties en inrichters en willen we in 2010 het tweede aardkundige monument van Drenthe onthullen. |
| Voor het ontwikkelen van een European Geopark in Drenthe is een haalbaarheidsstudie gestart en worden contacten gelegd en onderhouden voor de ontwikkeling van grensoverschrijdend geotoerisme. |
| Er wordt flink ingezet op: draagvlak creëren, behoud en bescherming Aardkundige waarden. Dit gaan wij bereiken door vaststelling van beleid met betrekking tot de aardkundig waardevolle gebieden, onder meer ten behoeve van het nieuwe omgevingsbeleid. Hiervoor wordt een beleidsnotitie vastgesteld. |
| **5.7 Actualisering bodemkaart** |
| De beschikbare informatie over de bodemopbouw van onze provincie varieert in ouderdom. De oudste gegevens van de Bodemkaart van Nederland dateren van voor 1972 en de meest recente gegevens zijn van 1988. In 2008 en 2009 is de bodemkaart deels geactualiseerd m.b.t. de veengronden, voor een deel gefinancierd door derden. Hierdoor is meer inzicht verkregen over de resterende veendikte en hoeveel CO2 er door veenoxidatie is verdwenen en er in de toekomst mogelijk nog in de atmosfeer terechtkomt. De actualisatie wordt verder per beleidsonderwerp ingevuld. Naast actualisatie van de veenbodems zijn ook andere thema's ingepland, zoals bijv. fosfaatverzadiging van de bodem. In 2009 is hiervoor de prioriteit bepaald en in 2010 zal het betreffende bodemonderzoek worden uitgevoerd. |
| **Doorwerking nieuwe bodemkaart (EHS):** |
| Op basis van de geactualiseerde bodemkaart m.b.t. de veenoxidatie en fosfaatverzadiging kan vanaf 2010 meer gericht worden gekeken waar de kansen liggen voor de diverse functies, zoals landbouw (verplaatsing, uitbreiding en verbreding) en natuur (ontwikkeling EHS en typen natuurdoelen). Vanaf 2010 moet rekening worden gehouden met eventueel aanvullend budget voor extra beheersmaatregelen. Gelet op het feit dat het hier gaat om een bovenprovinciaal belang, zal hierom ook met het rijk overleg gestart worden. |
| **5.8 Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige omgeving** |
| Herontwikkeling in binnenstedelijke gebieden wordt regelmatig geblokkeerd door de aanwezigheid van bodemvervuiling. In het kader van het convenant Bodem worden afspraken gemaakt om stagnatie in de toekomst te voorkomen. |
| Door het vroegtijdig inventariseren van mogelijke verontreinigingen (spoedlocaties) binnen herontwikkelingsgebieden en het maken van afspraken met gemeenten in het kader van ISV3 wordt inzicht in de problematiek verkregen en kan stagnatie worden voorkomen. Daarnaast is het faciliteren van de aanpak (financieel en personeel) door de provincie noodzakelijk om de gewenste voortgang te kunnen boeken. |

| Prioriteiten uit Begroting 2010. |
|---|
| **5.10 Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater** |
| De provincie zet het al in gang gezette stimuleringsbeleid voort en ondersteunt gebiedsgerichte pilots gericht op aanvullende maatregelen en het reduceren van diffuse belasting in zowel grond- als oppervlaktewater. Dit doet zij in aanvulling op het nationale beleid. |
| **5.11 Gebiedsgerichte grondwaterbescherming** (gewijzigde prioriteit: in Voorjaarsnota 2009 is aangegeven dat taakstelling waterbedrijven niet meer van toepassing is) |
| Bij het beschermen van de drinkwaterwinningen gaat de provincie meer uit van een risicogerichte benadering. Dit betekent dat de kwetsbaarheid van het gebied en de aard en omvang van de activiteiten en functies bepalend zijn bij het invullen van het beschermingsniveau. Uit een risicoinventarisatie in de Drentse grondwaterbeschermingsgebieden is gebleken dat het goed mogelijk is om per gebied een inschatting te maken van de feitelijke risico's. Deze risico-analyse kan vervolgens als basis dienen om per gebied de risico's te verminderen. Dit leidt tot maatwerk per gebied, waarbij wordt ingezet op het nemen van maatschappelijke verantwoordelijkheid en financiële deelname van alle waterbedrijven in Drenthe in risicoreducerende maatregelen in grondwaterbeschermingsgebieden. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 5.6. Opstellen integraal beleidsplan ondergrond | Structuurvisie ondergrond | Opstellen Plan-MER enopstellen structuurvisie |
| 5.7. Actualiseren bodemkaart | Bodemkaart m.b.t. fosfaat | Actualisatie bodemkaart |
| 5.8. Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving | Uitwerking bodemconvenant | -inventarisatie en paanpak spoedlocaties<br>-gebiedsgerichte aanpak grondwaterverontreiniging |
| 5.10 Terugdringen milieudruk bestrij-dingsmiddelen in grondwater | KRW doelen terugdringen milieudruk | Certificering gemeente voor het duurzaam omgaan met het gebruik van bestrijdingsmiddelen<br>Stimuleren gebiedsgerichte innovatieve pilots vermin-deren diffuse belasting<br>Opstellen rapportage kwaliteit grondwater |
| 5.11 Gebiedsgerichte grondwater-bescherming | KRW doelen m.b.t. de bescherming van drink-waterwinning | Stimuleren uitvoeren van maatregelen op basis van de gebiedsdossiers. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 5.6. Opstellen integraal beleidsplan ondergrond | Status: groen<br>Plan-MER<br>Ontwerp structuurvisie | Plan-MER gereed, ontwerp structuurvisie vastgesteld en ter inzage gelegd, definitief plan vastgesteld |
| 5.7. Actualiseren bodemkaart | Status: groen<br>Geactualiseerde bodemkaart | Bodemkaart is geactualiseerd naar aanleiding van onderzoeksgegevens uit diverse deelonderzoeken. Met geactualiseerde kaart inzetten op beleidsbeïnvloeding. |
| 5.8. Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving | Status: groen<br>MJP 2010-2014<br>Plan van aanpak spoedlocaties in uitvoering.<br>Overzicht locaties met risico's voor de mens. | - het MJP 2010-2014 is vastgesteld<br>- plan van aanpak spoedlocaties in uitvoering gebracht<br>- opstellen en vaststellen overzicht locaties met risico's voor de mens; |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 5.10. Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater | Status: groen<br>Monitoring bestrijdingsmiddelen.<br>Voorlichting over bestrijdingsmiddelen.<br>Stimuleringsbeleid en gebiedsgerichte projecten om de mileudruk terug te dringen. | De Kaderrichtlijn Water verplicht ons te rapporteren over de kwaliteit van het grondwater, en over de maatregelen om risico's weg te nemen en het kwaliteitsdoel te bereiken. We verrichten onderzoek, monitoren op de indicator bestrijdingsmiddelen en zorgen voor voorlichting. We hebben het stimuleringsbeleid voortgezet en ondersteunden gebiedsgerichte proefprojecten om de diffuse milieubelasting van grondwater en oppervlaktewater terug te dringen.<br>Verder zijn alle Drentse gemeenten, waterschappen en waterbedrijven benaderd voor een verduurzaming van het terreinbeheer en de certificatie daarvan. Het biedt veel voordelen om als Drentse overheden gezamenlijk op te trekken. Inmiddels hebben 9 organisaties aangegeven dat ze mee willen doen aan het certificeren van het terreinbeheer; 4 hebben aangegeven misschien te willen meedoen. De provincie Drenthe gaat voor het certificaat 'goud' in 2011. |
| 5.11. Gebiedsgerichte grondwaterbescherming | Status: groen Gebiedsdossiers voor de grondwaterbeschermingsgebieden. | Voor de grondwaterbeschermingsgebieden in Drenthe zijn gebiedsdossiers opgesteld. In de gebiedsdossiers gaat de provincie meer uit van een risicogerichte benadering. Dit betekent dat de kwetsbaarheid van het gebied en de aard en omvang van de activiteiten en functies bepalend zijn bij het invullen van het beschermingsniveau. Dit leidt tot maatwerk per gebied, waarbij wordt ingezet op het nemen van maatschappelijke verantwoordelijkheid en financiële deelname van alle waterbedrijven in Drenthe in risicoreducerende maatregelen in grondwaterbeschermingsgebieden. |

## P-5.3 Vergunningverlening

| Prioriteit uit Begroting 2010 |
|---|
| **5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving** |
| **Verminderen belasting kwaliteit leefomgeving** |
| Het Collegeprogramma kent als sleutelbegrip een goede kwaliteit van de leefomgeving. Om dit doel te realiseren is een minimale belasting door de bedrijven van de omgeving nodig. Inzet is intensiveren van de actualisering van de milieuvergunningen van met name de zogenaamde IPPC-inrichtingen. De ontwikkelingen op het gebied van de Europese en nationale wet- en regelgeving bieden mogelijkheden de belasting door bedrijven verder te verminderen. Bij de actualisering van milieuvergunningen wordt aandacht besteed aan: |
| - energie-efficiency uit oogpunt van CO2-doelstellingen; |
| - emissies uit oogpunt van luchtkwaliteit en nationale emissieplafonds (NEC-doelstellingen EU); |
| - verruimde reikwijdte Wet milieubeheer (afvalpreventie, vervoersmanagement) uit oogpunt van duurzaamheid. |
| **Wijziging Wet luchtvaart** |

| Prioriteit uit Begroting 2010 |
|---|
| Na inwerkingtreding van het wetsvoorstel 'Regelgeving burgerluchthavens en militaire luchthavens' betreffen de provinciale bevoegdheden in hoofdzaak de vaststelling van de milieuruimte voor luchthavens (onder andere groeitaakstelling), de vaststelling van het fysieke ruimtegebruik rond luchthavens (ruimtelijk beleid), de handhaving van de vastgestelde kaders en het instellen van Commissies Regionaal Overleg voor de Luchthavens Groningen Airport Eelde en Hoogeveen. De decentralisatie van de luchtvaarttaken leidt tot een jaarlijkse – zij het beperkte – structurele ophoging van het Provinciefonds. |
| **Intensiveren (Voorjaarsnota 2009)** |
| Vergunningverlening en handhaving zijn instrumenten die aan de achterkant van het beleidsproces worden ingezet. Het oplossen van knelpunten kan met deze instrumenten slechts beperkt plaatsvinden. Vaak heeft het langdurige juridische procedures tot gevolg. Bij complexe dossiers is het dan ook van belang om vanuit de rol van gebiedsregisseur aan de voorkant van het beleidsproces te sturen. Met sturen wordt bedoeld: samen met andere betrokken overheden een ruimtelijk perspectief ontwikkelen. Om die reden is onlangs het gebiedsgerichte Project TT-circuit opgestart. Het project is op te vatten als een verdieping binnen het RSP-project FlorijnAs. |
| **Project TT-circuit** |
| Het TT-circuit is een gebied met veel potentie. Het is uit economisch en recreatief oogpunt van groot belang voor Assen en voor Drenthe. De uitdaging is dit terrein verder te ontwikkelen in overeenstemming met de omliggende natuurwaarden en met inachtneming van de wettelijke vereisten die vooral uit de milieuwetgeving (met name op het gebied van de geluidhinder) worden gesteld. |
| Het TT-circuit kan met een 'smalle' of een 'brede' benadering bekeken worden. De 'smalle' benadering houdt in dat het gebruik via een juridisch instrumentarium gereguleerd wordt. De 'brede' benadering wil de ontwikkeling voor de komende tien tot vijftien jaar in een beleidsdocument vastleggen. Om dit beleid te verankeren moet de visie vervolgens in uitvoeringsprogramma's omgezet worden. |
| We hebben onlangs voor de 'brede' benadering gekozen. Voor de ontwikkeling van de visie zal nauwe aansluiting worden gezocht bij de ontwikkelingen rondom de FlorijnAs. De kosten hiervan bedragen € 350.000,-- in 2010. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 5.16. Inpassen veranderende EU- en nationale wetgeving | Implementatie wettelijk kader voor vergunningverlening om de belasting van het kwaliteit van de eefomgeving te verminderen.<br>Terugdringing emissies CO2, SO2, Nox, fijn stof en vluchtige stoffen. | Opstellen visie voor het TT circuit voor de komende 10 tot 15 jaar met bijbehorende uitvoerings-programma's.<br>Opstellen van uitvoeringsprogramma's en het tot uitvoer brengen van deze programma's.<br>Verlenen ontheffingen, opstellen besluiten, vaststellen beleidsregels en verordening |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 5.16. Inpassen veranderende EU- en nationale wetgeving | Status: Groen<br>Wettelijk kader voor implementatie wettelijk kader voor vergunningverlening om de belasting van de kwaliteit van de leefomgeving te verminderen.<br><br>Emissies CO2, SO2, NOX, fijn stof en vluchtige stoffen zijn teruggedrongen | Concept toekomstvisie is in 2010 dermate vergevorderd en met de visiepartners besproken dat deze begin 2011 kan worden vastgesteld. Daarnaast is een convenant opgesteld met betrekking tot de uitgangspunten voor de vergunningverlening en een uitvoeringsprogramma voor geluidsreducerende maatregelen in de omgeving. Het streven is er opgericht dat de betrokken partijen het convenant begin 2011 ondertekenen.<br>In 2010 zijn er relatief veel wettelijke procedures doorlopen. De afwikkeling heeft conform wet- en regelgeving plaatsgevonden<br>Milieubelastende emissies zijn met behulp van het europees en nationaal wettelijk instrumentarium voorkomen dan wel zo veel als mogelijk beperkt. |

## P-5.4 Handhaving

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 5.17. Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen | - Actuele naleving regelgeving en vergunningen.<br>- Uitvoering Wabo<br>- Toetsen kwaliteit handhaving gemeenten, waterschappen en provincie aan wettelijke kwaliteitscriteria<br>- Bijdrage aan en voorbereiding op vorming Regionale Uitvoeringsdienst (RUD) | 1. Uitvoeren van toezicht en bevorderen van de naleving van provinciale regels en vergunningen.<br>2. Inventarisatie van relevante ketens, daarin actief zijnde actoren, van toepassing zijnde wet- en regelgeving en verdeling bevoegdheden (ketentoezicht).<br>3. Vaststelling uitvoeringsstrategie.<br>4. Gerichte handhavingacties.<br>5. Bewustwordingscampagne nakomen milieuregels richting burgers en bedrijven.<br>6. vorming Regionale Uitvoeringsdienst (RUD)<br>7. versterken provinciale interbestuurlijke toezichtstaak handhaving: |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 5.17. Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen | Status: Groen<br>Regelgeving en vergunningen zijn nageleefd.<br><br>WABO is uitgevoerd<br><br>Kwaliteit handhaving gemeenten, waterschappen en provincie is aan wettelijke kwaliteitscriteria getoetst.<br><br>Bijdrage geleverd aan en voorbereid op de vorming van een (RUD). | 1. Gerealiseerd conform planning<br>2. Gerealiseerd, gericht op de ketens grondstromen en asbest.<br>3. Vaststellen uitvoeringstrategie is in uitvoering (lees: handhavingstategie een en ander naar aanleiding van introductie WABO. Oplevering medio 2011).<br>4. Gerichte handhavingsacties op off the road overlast.<br>5. Bewustwordingscampagne gericht op nakomen milieuregels is gericht op vervolgactie naar aanleiding van Klant Tevredenheids Actie 2010 ( gericht op bedrijven wet Milieubeheer, zwembaden, grondwater en bodemsanering)<br>6. Vorming (RUD) wordt sterk belemmerd door externe partijen, onvoldoende voortgang. Landelijke voortgang is overeenkomstig.<br>7. In 2010 is de samenwerking op het gebied van IBT in de drie noordelijke provincies verder vorm gegeven. |

## P-5.5 Natuur en Landschap

| Prioriteiten uit Begroting 2010 |
|---|
| **5.18.A Uitwerken aanbevelingen symposium Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe** |
| De afgelopen twee jaar is gewerkt aan de uitwerking van de aanbevelingen van het symposium dat in 2007 plaatsvond. Dit stond in het kader van biodiversiteit en wordt in 2010 afgerond met een presentatie van de noodzakelijke actuele natuurinformatie 'Natuur in Drenthe 2' op de website van de provincie en in een samenvattende rapportage in boekvorm. De nieuwe inzichten over natuurbeheer worden opgenomen in het nieuwe omgevingsbeleid en vormen de basis voor het uitvoeren van gebiedsgerichte projecten en voor integrale planning. Ook wordt gestart om – in het kader van de nieuwe WRO – samen met gemeenten kaarten op te stellen, waarbij het belang van landschappelijke kwaliteiten voor biodiversiteit in beeld wordt gebracht. |
| **5.18 B Kennisuitwisseling BoerenNatuur: ondergebracht bij 'wat doen we nog meer'.** |
| **5.18.C Voorfinanciering Beheerplannen Natura 2000-gebieden** |
| De concept beheerplannen voor de acht Natura 2000-gebieden waarvoor de provincie Drenthe trekker is, zijn vóór 1 september 2009 gereed gekomen. Nadat de minister de ontwerpaanwijzingsbesluiten voor de acht Drentse gebieden in 2010 definitief heeft gemaakt, worden de beheerplannen als ontwerp in procedure gebracht. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 5.18.A Uitwerken aanbevelingen symposium Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe (2007). | Nauwere samenwerking op gebied van natuur.<br>Behoud en vergroting biodiversiteit en meer zicht op effectiviteit van specifiek natuurbeleid in Drenthe.<br>Drenthe profileren door unieke natuurkwaliteit te realiseren in gebieden waar natuurlijke processen leidend zijn. | Publiceren actueel overzicht van informatie over natuur in Drenthe.<br>Operationaliseren natuurinformatiesysteem.<br>Met gemeenten uitwerken kaarten natuurwaarden buiten de EHS.<br>In het kader van het nieuwe omgevingsbeleid verder uitwerken van gebieden waar natuurlijk processen leidend zijn, |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 5.18.C Voorfinancie-ring beheerplannen Natura 2000. | Doorlopen van een goede procedure voor de inspraak op de 8 ontwerpbeheerplannen voor de Natura 2000-gebieden waarvoor de provincie verantwoordelijk is | Publiceren van de 8 ontwerpbeheerplannen voor de Natura 2000-gebieden waarvoor de provincie verant-woordelijk is.<br>Opstellen van een nota van antwoord op de ingediende zienswijzen. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 5.18A.Uitwerken aanbevelingen symposium 'Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe' | - Status: groen<br>- Aanbevelingen symposium zijn nader uitge-werkt. | - In het kader van de uitwerking symposium 'samen werken aan natuur en landschap in Drenthe', is het boek Natuur in Drenthe, zicht op biodiversiteit uitgebracht. Hieruit blijkt welke unieke natuur kwaliteit de provincie herbergt. |
| 5.18C.Voor-financiering beheerplannen Natura 2000-gebieden | Status: oranje<br>Voor 4 gebieden opgestelde achtergronddocu-menten waterhuishouding en opgenomen in concept ontwerpbeheerplannen. | In 2010 zijn in opdracht van de waterschappen voor de gebieden Norgerholt, Drouwenerzand, Mantingerbos en Mantingerzand de achtergronddocumenten waterhuis-houding opgesteld, waarvan de conclusies in de concept ontwerpbeheerplannen zijn opgenomen. De plannen zijn nog niet gepubliceerd, omdat de stikstofparagraaf nog niet kan worden opgesteld. Hiervoor zijn wij afhankelijk van voortgang in de (landelijke) Programmatische Aanpak Stikstof (PAS). De definitieve PAS zal volgens planning van min. EL&I in november 2011 gereed zijn.<br>Van de 8 Natura 2000 gebieden waarvoor de provincie verantwoordelijk is voor het opstellen van beheerplannen, heeft de minister inmiddels 2 gebieden definitief aange-wezen. Bij de andere gebieden speelt de ammoniakdepo-sitie een belangrijke rol en hierover moet eerst landelijk meer duidelijkheid over komen. |

## P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP)

| Prioriteiten uit Begroting 2010 |
|---|
| **5.2 Bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit** |
| Aan de hand van de in 2008 ontwikkelde plannen van aanpak voor de meest verdroogde |
| gebieden, de zogenaamde TOP-gebieden (8), zijn de projecten in voorbereiding en uitvoering. De provincie stelt extra middelen beschikbaar om de bestrijding van de verdroging te stimuleren. Deze middelen worden toegevoegd aan de ILG middelen. |
| **5.9 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS** |
| Onderzoek van Alterra (2007 en 2009) heeft aangetoond dat in Drenthe 27% van de totale belasting afkomstig is vanuit de Drentse landbouw. Binnen deze sector levert de melkveehouderij de grootste bijdrage. De overige 73% is afkomstig van landbouwbronnen buiten Drenthe en niet-landbouwbronnen binnen en buiten Drenthe. |
| Alterra heeft eveneens in kaart gebracht waar de effectiviteit en het rendement van Drents beleid en projecten het grootst is. |

Prioriteiten uit Begroting 2010

Eind 2008 is gestart met het 4-jarige project Duurzaam Boer Blijven In Drenthe, dat is gebaseerd op de kringloopgedachte en zich richt op het sluiten van met name de stikstofkringloop. In eerdere projecten (Bedreven Bedrijven Drenthe) is aangetoond dat de werkwijze op zeer positieve wijze bijdraagt aan afname van de ammoniak- en stikstofproblematiek. Binnen het project zullen 100 boeren in studieclubverband met elkaar de kringloopgedachte binnen hun bedrijven in praktijk brengen. Ook worden voor alle andere geïnteresseerden studiebijeenkomsten, demodagen en cursussen georganiseerd. Ook wordt geprobeerd te komen tot een certificering van de werkwijze, zodat meer voordeel kan worden behaald voor deelnemers aan het project. Verdere opschaling van het project, specifiek gericht op bedrijven binnen de invloedsfeer van N2000-gebieden behoort tot de opties. Deze aanpak kan generiek in Drenthe worden ingezet, en heeft het hoogste rendement.

Verplaatsing van piekbelasters, dan wel het plaatsen van luchtwassers (bij intensieve veehouderijen) en het aanpassen dan wel vervangen van verouderde en vervuilende dierenverblijven zal ook punt van aandacht blijven vormen. Deze mogelijkheden zullen bij voorkeur meer locatiespecifiek ingezet worden.

**5.19 Versnelde aankoop en inrichting van EHS**

De aankoopmogelijkheden van gronden voor de realisatie van de EHS zijn in Drenthe groter dan het door het Ministerie van LNV gefaseerd beschikbaar gestelde budget. Voor het op tempo houden van de realisatie van de EHS is € 112.500,-- per jaar opgenomen voor voorfinanciering van aankopen. Daarnaast proberen wij voor 2010 andere budgetten te benutten. Bij de realisatie van de EHS streven wij naar het robuuster maken van grote natuurgebieden en het opheffen van verspreid liggende relatief kleine taakstellingen. Hierbij vindt goede afstemming plaats met de provinciale klimaat- en waterdoelen. Provinciebreed draagt dit bij aan minder externe werking (hinder) voor agrarische bedrijven.

**5.20 Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid**

Bosuitbreiding draagt bij aan een duurzame ontwikkeling en sterkere kernwaarden van Drenthe. Het leidt tot versterking van de EHS, het landschap, recreatieve structuren, een aantrekkelijke woon- en werkomgeving en verbetering van het klimaat door vastlegging van CO2. In het POP-2 is als ambitie geformuleerd dat in de periode 2004-2014 in milieubeschermingsgebieden en grenzend aan bestaande bos-, natuur- en recreatiegebieden en woonkernen 1.500 ha bosuitbreiding wordt gerealiseerd. Hiervan is ca. 1.000 ha gerealiseerd of in voorbereiding. Onze jaarlijkse bijdrage is bedoeld voor medefinanciering van 50% van de waardevermindering van de resterende ha's. De overige 50% komt ten laste van het EU-budget. Het pMJP voorziet in een bijdrage in de aanlegkosten van bos en de inkomstenderving. Vanuit het programma Klimaat en Energie is er een extra financiële stimulans voor het beheer.

**5.24 Uitvoering Gebiedsprogramma Agenda voor de Veenkoloniën**

Het huidige Gebiedsprogramma loopt van 2008 tot 2012. Publieke samenwerking is uitgangspunt van dit programma met als doel een structurele verbetering van het toekomstperspectief van het gebied. Belangrijke ontwikkelopgaven zijn: het creëren van aantrekkelijke woonmilieus (bijvoorbeeld in samenhang met vaarverbindingen), agribusiness (diversificatie, kennis, biomassa), informatie- en communicatietechnologie (ICT/LOFAR), toerisme (onder andere ontwikkeling spin-off van vaarverbindingen), het wegwerken van de achterstand in onderwijs en werkgelegenheid, innovatie en infrastructuur. Voor de bemensing van het projectbureau en bijbehorende proceskosten stellen de partners jaarlijks een bedrag beschikbaar.

Intensiveren (Voorjaarsnota 2009)

**5.25 Versnellingsagenda: realisatie project Tusschenwater (EHS)**

Tusschenwater is van oorsprong het deltagebied van de Hunze voor het Zuidlaardermeer. De Hunze is gekanaliseerd, het gebied is sterk ontwaterd en het Waterbedrijf Groningen haalt er ongeveer 10 miljoen kubieke meter water uit de grond. Uit onderzoek blijkt dat het 500 hectare grote gebied goed kan worden ingericht om de functies natuurontwikkeling, waterberging en drinkwaterwinning samen te laten gaan. Voor realisatie is een MER-procedure noodzakelijk. Daarna kan worden gestart met de uitvoering van de eerste fase, zijnde 180 hectare, waarvan de kosten op 11,4 miljoen euro geschat worden.

| Prioriteiten uit Begroting 2010 |
|---|
| **5.26 Ontsnippering** |
| Om de EHS te realiseren moet een aantal knelpunten bij kruising van infrastructuur worden opgelost. De ambitie is dat in 2018 de EHS is gerealiseerd en dan dus ook de belangrijkste knelpunten zijn opgelost. De prioriteit ontsnippering bestaat uit drie onderdelen: |
| **(1) Gebiedsgerichte Aanpak Ecoduct A28** |
| Het ecoduct Dwingelderveld vormt straks een essentiële schakel tussen de Sallandse Heuvelrug, het Dwingelderveld en natuurterreinen op het Drents Plateau. |
| **(2) en (3) Knelpunten EHS bij provinciale en gemeentelijk wegen** |
| EHS-knelpunten bij provinciale en gemeentelijke infrastructuur worden opgelost door dit mee te nemen bij regulier wegonderhoud. Dit vraagt om voorlichting richting gemeenten en aanvullende financiering voor de extra te treffen voorzieningen. |
| **5.27 Realisatie Integraal Plan Natuurgebied Havelte-Oost** |
| Het plan omvat in de eerste fase twee projecten: een dagrecreatieproject op de Havelterberg en de nieuwbouw van een educatieruimte/schaapskooi. Beide projecten passen binnen de visie die in 2008 voor het gebied is opgesteld door gemeente en provincie in samenwerking met belanghebbenden en omwonenden. De totale kosten van de twee projecten (€ 3,1 miljoen) worden gedeeld tussen gemeente Westerveld en de provincie (via het Provinciaal Meerjarenprogramma). |
| **5.28 Uitvoeringsprogramma Runde** |
| Met de in het Uitvoeringsprogramma Runde opgenomen maatregelen wordt gekomen tot een samenhangend stelsel van voorzieningen rondom de Runde. Er zijn verschillende doelen in het plan opgenomen, namelijk natuur, landschap, cultuurhistorie, recreatie, water, en sociaal economische vitalisering. De provincies Drenthe en Groningen zijn gezamenlijk opdrachtgever van het project; de uitvoering wordt voornamelijk gecoördineerd door de Dienst Landelijk Gebied (DLG). |
| **5.29 Buffering Bargerveen** |
| Het Bargerveen is een hooggelegen restant van het voormalige Bourtangerveen. Het gebied wordt beschermd en er wordt hoogveen ontwikkeld. Het is een Natura 2000-gebied met een 'sense of urgency' en het staat op de TOP-lijst verdroogde gebieden. Het proces van GGOR is gebruikt om samen met de partners te zoeken naar de oplossingen voor de beleidsdoelen vanuit Natura 2000, KRW, POP-II Drenthe, Waterbeheerplan Velt en Vecht en het inrichtingsplan Schoonebeek (herverkaveling). De totale uitvoering kost circa € 21 miljoen en is gereed in 2013. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er voor doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 5.2. Bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | De verdroging aanpakken binnen 8 TOP-gebieden. De hiervoor in het pMJP geformuleerde doelstellingen uiterlijk in 2013 realiseren. | - Realiseren via EHS, stimuleren van projectontwikkeling door het inzetten van grotere provinciale bijdragen.<br>- Monitoring aanpak verdroging in de 8 top-gebieden<br>- Opstellen rapportage voor mid-term-review |
| 5.9 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | Verlaging van de ammoniakuitstoot in Drenthe. | Honderd rundveehouderijen worden gestimuleerd hun bedrijfsvoering aan te passen. |
| 5.19. Versnelde aankoop en inrichting van EHS | Realisatie EHS Drenthe in 2015 en realisatie instandhoudings-doelstellingen Natura 2000. | EHS-gronden aankopen, inrichten en bufferen. |
| 5.20. Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | Realisatie van 1500 ha bosuitbreiding in 2014. | Overeenkomst sluiten met Groenfonds voor stimuleringsregeling voor beheer klimaatsbossen.<br>Aanleg 75 ha bos |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er voor doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 5.24 Gebiedsprogramma Agenda voor de Veenkoloniën. | Structurele verbetering ruimtelijke en sociaal-economische structuur door verbindings- en innovatieprojecten, die zich op 7 thema's richten: agribusiness, landschap, infrastructuur, toerisme, wonen, sociaaleconomische vernieuwing en regio's verbinden. | Uitvoeren Gebiedsprogramma 2008-2012.<br>Faciliteren projectbureau en stuurgroep. |
| 5.25 Realisatie Tusschenwater | Duurzaam samengaan functies natuurontwikkeling, waterberging en drinkwaterwinning, bieden van kansen voor recreatie en verbeteren waterkwaliteit Zuidlaardermeer. | Starten en afronden MER-procedure. Afronden onderzoek andere (Europese) financieringsmogelijkheden.<br>Realisatie eerste fase project (180 ha). |
| 5.26 Ontsnippering | (1) Samenhangende inrichting EHS en knelpunten bij A28, spoor en overige wegen en maximale benutting beschikbare rijksgelden uit het Meerjarenprogramma Ontsnippering (MJPO).<br>(2) Jaarlijks oplossen van 5 -10 knelpunten EHS bij provinciale wegen, met zicht op grotendeels opgeloste knelpunten EHS in 2018.<br>(3) Oplossen knelpunten EHS bij gemeentelijke wegen, met zicht op grotendeels opgeloste knelpunten EHS in 2018. | (1) Samen met alle betrokkenen opstellen van een realisatieplan voor gebiedsgerichte ontwikkeling rond knelpunt EHS A28.<br>(2) Oplossen van 5 -10 knelpunten EHS bij provinciale wegen, in samenhang met wegwerkzaamheden (PUP)<br>(3) Gemeenten voorlichten over bestaande knelpunten en mogelijke oplossingen (in kader van bestaande overleggen rond PUP 2010 en de convenanten/ samenwerkings-overeenkomsten verkeer en vervoer) en financiële bijdrage leveren voor extra kosten van ontsnipperingsmaatregelen. |
| 5.27 Havelte-Oost | Realisatie van de eerste fase van het Integraal Plan Natuurgebied Havelte-Oost. | Realiseren van een dagrecreatievoorziening op de Havelterberg en een educatiecentrum/ schaapskooi. |
| 5.28 Runde | Realisatie van de eerste fase van het Uitvoeringsprogramma Runde | Realiseren van het fietspad langs de Runde (afronding), de kruising Runde met Emmer-Compascuum, de ecologische verbindingszone en de brug in de N379. |
| 5.29 Bargerveen | Realisatie van de eerste fase van de buffering Bargerveen. | Realiseren van grondaankopen en -ruilingen en boerderijverplaatsingen.<br>Planvorming voor de tweede fase. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 5.2. Bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | Status: groen<br>De verdroging is met voorrang aangepakt in de TOP gebieden.<br>In totaal is op dit moment een prestatie verplicht van 4936 ha, dat is 45% van de totale opgave voor 2015. | Op basis van het advies van de landelijke Taskforce verdroging moet de verdroging in zogeheten TOP-gebieden in 2015 zijn opgelost. In Drenthe liggen er acht en daarin is ruim 10.000 ha verdroogd.<br>Voor de Natura 2000 gebieden hebben we de waterschappen aangespoord om de waterinbreng in de vorm van een 'achtergronddocument water' op te pakken. Dit heeft geresulteerd in een eerste document voor het Mantingerzand. Deze aanpak is gepresenteerd in een symposium en scoorde veel waardering. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 5.9 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | Status: groen<br>Deelnemende veehouders aan het project Duurzaam boer stoten gemiddeld zo'n 20% minder ammoniak uit door een aangepaste, op de nutriëntenkringloop gerichte aanpak. Ook is aangetoond dat het gehalte aan nitraat in het grondwater op graslanden significant lager is bij deelnemers aan het project dan bij niet deelnemers. Deelnemers aan het project weten de norm (50 mg/l) uit de Kaderrichtlijn Water te behalen. | In 2010 is het project Duurzaam boer blijven in Drenthe verder uitgerold. Het project werkt met groepen boeren in studieclubs, waardoor ze veel van elkaar kunnen leren. Via publicaties, opendagen e.d. wordt de verkregen kennis verspreid onder de andere veehouders in Drenthe, in de hoop dat zij het ook zullen toepassen.<br>Er is een prijs voor de meest duurzame Drentse veehouder is uitgereikt en zijn er diverse bijeenkomsten geweest. Inmiddels doen ruim 120 deelnemers aan het project mee. Ook is een onderzoeksrapport opgeleverd naar de mogelijkheden tot certificering van de werkwijze in het project: dat lijkt goed haalbaar. |
| 5.19. Versnelde aankoop en inrichting van EHS | Status: groen<br>In 2010 is sprake van een omvangrijke verwerving van EHS en zijn inrichtingsplannen voorbereid. | Het bedrag is gevoegd bij het instrument Drentse Maat. Met dit instrument wordt de EHS mede gerealiseerd. |
| 5.20. Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | Status: oranje<br>De bosuitbreiding blijft achter bij onze ambities. | Er is voor 100 ha. Subsidie aangevraagd en ongeveer 20 ha. is aangelegd. |
| 5.24 Gebieds-programma Agenda voor de Veenkoloniën. | Status: groen<br>Project loopt volgens planning. Inmiddels is gestart met een tussentijdse evaluatie met de bedoeling focus aan te brengen op de thema's. | In 2010 is gewerkt aan een aantal projecten, waarvoor door de provincie Drenthe de nodige menskracht en middelen zijn geleverd. |
| 5.25 Realisatie Tusschenwater | Status: groen<br>Het project is in voorbereiding. Inmiddels zijn een aantal gronden aangekocht. | Gewerkt aan de MER-rapportage en de aankoop van de nog ontbrekende gronden in het gebied. Dit heeft geresulteerd in het verwerven van het ontbrekende deel (35 ha), een bedrijfsverplaatsing en een kavelruil van totaal 116 ha. De beschikbare middelen van de Versnellingsagenda zijn hiermee besteed. Het MER-rapport wordt in februari 2011 afgerond. |
| 5.26 Ontsnippering | Status: groen<br>Met het oplossen van het knelpunt over de A28 is een aanvang gemaakt door het starten van de aanbestedingsprocedure.<br><br>Voorts zijn er beschikkingen afgegeven voor faunavoorzieningen bij gemeentelijke wegen. | Provinciale Staten hebben in de Voorjaarsnota 2009 geld vastgelegd voor 'ontsnippering': het oplossen van knelpunten voor de ecologische Hoofdstructuur (EHS) bij wegen (aanleg faunapassages). Er zijn beschikkingen afgegeven voor 3 aanvragen voor de aanleg van 6 fauna-voorzieningen, voor een totaal bedrag van € 190.000,--. (waarvan 5 in de Gemeente Westerveld, omgeving Diever en 1 Omgelegde Eelderdiep, gemeente Tynaarlo).<br>Daarnaast was in 2010 een bedrag van € 80.000,-- beschikbaar voor een gebiedsgerichte aanpak van het ecoduct Dwingelderveld.<br>Op 16 december 2010 hebben wij een overeenkomst ondertekend met Rijkswaterstaat voor de bouw van een ecoduct over de A28 tussen het NP Dwingelderveld en het Terhorster Zand. De benodigde financiële middelen voor de bouw (€ 6,5 mln) stelt het Rijk beschikbaar. De uitvoering is in handen van de provincie en zal in 2011 starten. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 5.27 Havelte-Oost | Status: groen<br>Definitieve gunning voor poort en kooi is 27 december 2010 verstrekt; realisatie in 2011. | Opstellen beide subsidieaanvragen gecoördineerd en zorggedragen voor definitieve subsidie-verstrekking door Dienst landelijk Gebied (DLG). |
| 5.28 Runde | Status: groen<br>Er is gewerkt aan het realiseren van het fietspad langs De Runde en besteksgereed maken van de uitvoering 1e deel van het landschapselement nabij Emmer Compascuum en aan grondverwerving 2e deel. Daarnaast is getracht grond te verwerven voor cluster 6 (evz). | Het fietspad is op enkele onderdelen na gereed en deze onderdelen worden in 2011 en 2012 opgenomen in uitvoering landschapselementen. Het eerste deel wordt aanbesteed op 22 maart 2011. In 2010 is het voorbereid en is de beschikking afgegeven. Grondverwerving deel 2, lijkt in gang te komen. Cluster 6 blijft moeilijk omdat eigenaar alleen wil verkopen met de nodige extra's. |
| 5.29 Bargerveen | Status: groen<br>De eerste fase van de buffering Bargerveen loopt. | DLG heeft ons ondersteund om het project zodanig vorm te geven dat er sprake kan zijn van invulling met particulier beheer. Dit project is uitgevoerd.<br>De grondverwerving is niet afgerond, er is 1 bedrijf gekocht en bij 2 bedrijven is een bod gedaan. Wachten is nu op uitspraken Raad van State en Rechtbank.<br>Opstellen inrichtingsplan vordert. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 5. Leefomgeving | 1<br>Realisatie 2009 | 2<br>Primitieve begroting 2010 | 3<br>Begroting 2010 na wijziging | 4<br>Realisatie 2010 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| P2.05 Kansen voor '7 tot 7'diensten- en voorzieningen- programma in Drentse gemeenten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P3.02 Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.01 Opgaven voor wateroverlast en watertekort, realisatie waterwinbergingsgebieden en combineren ' | 48.322 | 750.000 | 10.500 | 15.500 | -5.000 |
| P5.02 Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | 300.000 | 465.000 | 465.000 | 126.450 | 338.550 |
| P5.07 Actualisering bodemkaart | 132.470 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.09 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | 0 | 69.000 | 69.000 | 55.859 | 13.141 |
| P5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving | 182.361 | 430.000 | 355.000 | 357.559 | -2.559 |
| P5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | 6.900.014 | 13.850.000 | 5.700.731 | 5.886.443 | -185.712 |
| P5.14 Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit | 34.082 | 75.000 | 75.000 | 55.571 | 19.430 |
| P5.15 Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid | 157.501 | 150.000 | 150.000 | 118.826 | 31.174 |
| P5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving | 152.569 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.17 Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen | 151.596 | 238.750 | 170.000 | 132.003 | 37.997 |
| P5.18 Uitwerken aanbevelingen symposium 'Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe' | 182.046 | 0 | 0 | 16.050 | -16.050 |
| P5.19 Versnelde aankoop en inrichting van Ecologische Hoofdstructuur | 2.112.500 | 112.500 | 112.500 | 112.500 | 0 |
| P5.20 Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | 350.000 | 350.000 | 350.000 | 350.000 | 0 |

| Programma 5. Leefomgeving | 1<br>Realisatie<br>2009 | 2<br>Primitieve<br>begroting<br>2010 | 3<br>Begroting<br>2010 na<br>wijziging | 4<br>Realisatie<br>2010 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| P5.22 Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen | 600.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| P5.23 Vitaal Platteland | 631.251 | 1.025.000 | 250.000 | 404.373 | -154.373 |
| P5.24 Herijking ontwikkelingsperspectief Veenkoloniën | 200.990 | 200.000 | 200.000 | 175.000 | 25.000 |
| P5.25 Realisatie Tussenwater | 0 | 1.000.000 | 1.000.000 | 1.000.000 | 0 |
| P5.26 Ontsnippering | 0 | 270.000 | 270.000 | 293.726 | -23.726 |
| P5.27 Havelte Oost | 0 | 700.000 | 700.000 | 899.986 | -199.986 |
| P5.28 Runde | 0 | 275.000 | 275.000 | 0 | 275.000 |
| P5.29 Bargerveen | 0 | 1.150.000 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal prioriteiten | 12.135.702 | 21.110.250 | 10.152.731 | 9.999.843 | 152.888 |

## Financiële toelichting op prioriteiten

### Toelichting afwijking jaarstukken

**P5.02 Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit**
In het kader van het nieuwe rijksbeleid is van totale budget van € 465.000,-- een bedrag van € 339.000,-- aangehouden voor verdrogingsprojecten. Deze projecten zijn voorlopig op de wachtlijst geplaatst. De oorzaak was extern. Voordeel € 339.000,--

**P5.13 uitwerking Klimaat en Energiebeleid**
De beschikbare middelen voor de prioriteit Uitwerking klimaat en energie zijn met € 185.000,-- overschreden; De belangrijkste oorzaak is dat de uitgaven voor Grounds voor Change netto zijn geraamd, dat wil zeggen dat de omvang van de uitgaven op voorhand is verrekend met te ontvangen bijdragen van derden. In de jaarrekening is echter bruto verantwoord, dat wil zeggen dat de inkomsten ten behoeve van Grounds voor Change apart zijn verantwoord. Zie hiervoor de niet geraamde inkomst van € 165.000,--.

De overschrijding wordt verder veroorzaakt door het saldo van een aantal geringe over- en onderschrijdingen van de overige projecten.

**P5.23 Vitaal Platteland**
De uitputting van de middelen voor de impuls vitaal platteland bedroeg € 404.000,--. Het budget na bezuiniging bedroeg 250.000,--, dit resulteert in een onderbesteding van € 154.000,--. In onze brief met betrekking tot de uitvoering motie M2010-28 Sociaal economische vitalisering van het platteland en Versterking Landelijk Gebied stelden we u voor de bezuinigingen van € 250.000,-- en € 75.000,-- terug te draaien en te verrekenen via de bestemming van het rekeningsresultaat en de Reserve provinciaal aandeel ILG. Rekening houdende met deze budgetaanvulling en het oorspronkelijke budget van € 575.000,--. bedraagt de onderbesteding dan € 175.000,--.

**P5.27 Havelte Oost**
De overschrijding op Havelte Oost wordt veroorzaakt door een grondverwerving die in 2011 nog moet worden vereffend met het ILG budget. Nadeel € 200.000,--.

**P5.28 Runde**
Een aantal werken in de Runde is in 2010 niet gerealiseerd vanwege diverse externe oorzaken, waaronder vertraging in de afgifte van subsidies voor synergie en waddenfondsmiddelen.
De uitvoering vindt nu in 2011 plaats en de aanbesteding is 22 maart 2011 gepland. Voordeel € 275.000,--.
In alle gevallen (uitgezonderd P5.13) gaat het afwijkingen door een externe oorzaak (behalve de provinciale bezuiniging die volgden op de crisis en landelijke bezuinigingen). Voor de desbetreffende afwijkingen gaat het om projecten die tot en met 2013 kunnen worden uitgevoerd, vandaar dat de status in de eerdere tabellen op groen is gezet.

## Wat doen we nog meer?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Waterhuishouding | Beleidskader waterhuishouding | - Vaststelling regionaal waterplan (onderdeel omgevingsplan)<br>- Aanpassen regelgeving waterbeheer |
| | Klimaatbestendig waterbeheer | Uitvoeren Waterschapswet en ontwikkelen sturingsfilosofie<br>- Beoordelen en goedkeuren beheersplannen waterschappen en beoordelen plannen met aanzienlijke gevolgen voor de waterhuishouding<br>- Ontwikkelen sturingsfilosofie waterschappen<br>- Vaststellen grenzen waterschappen, grenswijzigingen door middel van aanpassen reglementen |
| | Beperken wateroverlast tot een maatschappelijk aanvaardbaar niveau. | - Uitvoering waterberging Zuid-Drenthe (regie op ruimtelijke inbedding)<br>- Uitwerking Richtlijn overstromingsrisico à beleidsplan opstellen (onderzoek / berekenen)<br>- Voorbereiden opstellen overstromingsrisicobeheerplannen (EU richtlijn overtromingsrisico's) |
| Grondwaterbeheer | Kwaliteit van het grondwater voldoet aan de normen | Uitvoeren huidige grondwaterbeschermingsbeleid:<br>- beoordelen plannen (zoals bestemmingsplannen)<br>- beoordeling (gesloten) systemen Koude Warmte Opslag<br>- uitvoeren onderzoek naar kwaliteit rioleringen |
| | Een goede verdeling van de beschikbare hoeveelheid grondwater | - Vergunningen verlenen krachtens de Grondwaterwet,<br>- Vastgesteld openbaar register<br>- Vastgesteld jaarprogramma besteding grondwaterfonds<br>- Beheer grondwaterkwantiteitsnet |
| | Kennis ontwikkelen en beheren van het grondwatersysteem | - Optimalisatie primair meetnet<br>- Uitvoeren meetprogramma<br>- Onderhoud van het primair grondwatermeetnet.<br>- Meten grondwaterkwaliteit<br>- Beheer en onderhoud grondwaterkwaliteitmeetnet<br>- Opzetten en uitvoeren van een experiment met nieuwe meetmethoden voor grondwaterkwaliteit<br>- Beoordelen en begeleiden van hydrologisch onderzoek<br>- Gegevensbeheer |
| | Behoud grondwatervoorraad | - Stimuleringsbijdragen toekennen aan bedrijven en mede-overheden die maatregelen nemen gericht op het verminderen van laagwaardig grondwatergebruik met 300.000 m3 kubieke meter |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Bodemsanering | Veilig en schoon leefklimaat | Opstellen overzicht bodemverontreiniginglocaties met gezondheids-risico's inclusief genomen en voorgenomen maatregelen<br><br>Uitvoeren onderzoeken om in 2010 de spoedlocaties in beeld te hebben.<br><br>Uitvoeren programmatische aanpak gasfabrieksterreinen<br><br>Toetsen en beoordelen (water)bodemonderzoeken, (deel)sanerings-plannen, BUS, wijzigingen op saneringsplannen, evaluatieverslagen en nazorg-plannen van derden, beschikkingen opstellen, kadastrale registratie, ontheffing verlenen, afhandeling/advisering ongewone voorvallen.<br>Voorbereiden en uitvoeren overheidssaneringen (Evenblij, Van Wijk en Boerma, Holwert, Cluster Fabrieksweg e.o)<br>Subsidieverlening bedrijvenregeling<br><br>Uitvoeren onderzoeken bij kans op verspreiding binnen waterwin- en grondwaterbeschermingsgebieden<br><br>Informeren en stimuleren van gemeenten, bedrijven en particulieren om over te gaan tot sanering<br><br>Uitvoeren van saneringen waar geen derden aansprakelijk voor te stellen zijn. |
| Bodembescherming | Veilig en schoon leefklimaat | Monitoren en evalueren bodemkwaliteit; meetnet verzuring. |
| Grondwaterbescher-ming | Schone bodem en grondwatersituatie | Opstellen provinciaal beleidskader voor een gebiedsgerichte aanpak van bodemverontreiniging met grootschalige grondwater-verontreiniging.<br><br>Monitoren en evalueren grondwaterkwaliteit |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Milieubeleid | Overzicht en inzicht CO2-uitstoot | Monitoren CO2-uitstoot |
| | Programma Leren voor Duurzame Ontwikkeling | Opzet nieuw programma Leren voor Duurzame Ontwikkeling |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Vergunningverlening | Eenduidig zonebeheer | Coördinatie zonebewaking industrieterreinen. |
| | Optimalisering vergunning-verlening-proces (onder andere ISO 9001:2000). | Actualiseren kwaliteitshandboek |
| | Realisatie milieuprestaties van bedrijven. | Beoordelen van de bedrijfsenergie- en/of milieuplannen industrie. |
| | Een integrale visie op complexe dossiers (MERA-terrein, EMMTEC, Europark) | Samenwerken met in- en externe partners (gemeenten, water-schappen, bedrijven etc) |

| Deelproduct | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Natuur en landschap | | |
| Ontgrondingen | Een goede grondstoffenvoorziening in Drenthe en op een verantwoorde wijze voldoen aan de behoefte aan oppervlaktedelfstoffen | Alle voorkomende werkzaamheden waarvoor provincie Drenthe bevoegd gezag is in kader van uitvoering Ontgrondingenwet, o.a. in- en extern advies, vergunningverlening, bezwaar en beroep. |
| Informatiesysteem landelijk gebied | Een operationeel actueel databestand met alle natuurgegevens in Drenthe. Inzicht in de biodiversiteit en ontwikkelingen daarin ten behoeve van beleidsvoorbereiding, gebiedsgerichte uitwerking en uitvoering Programma Beheer/SNL | Monitoren ontwikkelingen bestaande en nieuw natuur (o.a. verplicht voor Programma Beheer)<br>Periodiek actualiseren gegevens in het natuurinformatiesysteem door opzetten van een karteringsprogramma en uitwisseling van gegevens met andere overheden en terreinbeherende instanties, instellingen en werkgroepen.<br>Beter toegankelijk maken van het natuurinformatiesysteem. |
| Groene wetgeving | Bescherming van bossen, natuurgebieden, planten en dieren door het adequaat uitvoeren van wettelijke taken (Flora- en Faunawer, Natuurbeschermingswet 1998 en Boswet). | Alle voorkomende werkzaamheden waarvoor provincie Drenthe bevoegd gezag is in kader van uitvoering Flora- en Faunawet, Natuurbeschermingswet 1998 en de Boswet, o.a. in- en extern advies, vergunningverlening, bezwaar en beroep. |
| Groene instellingen | Invulling geven aan onze natuur- en landschapsdoelstellingen door de inzet van preferente instellingen en vrijwilligersorganisaties op het gebied van natuurbeheer en natuur- en milieueducatie | Alle voorkomende werkzaamheden in het kader van het subsidieren van de preferente instellingen (Landschapsbeheer Drenthe, IVN, Het Drents Landschap, BoerenNatuur) en ondersteunen van vrijwilligersorganisaties met een waarderingssubsidie.<br>Prioriteit 5.18 B BoerenNatuur is hierin opgenomen |
| Europese subsidies | Uitvoering van europees en provinciaal beleid – waaronder natuur en landschapsbeleid – door een gecoördineerde inzet voor het verkrijgen van Europese subsidies | Inzet voor het verkrijgen en benutten vanEuropese subsidies op het gebied van klimaat en duurzame ontwikkeling, zoals (*) INTERREG IV-B project North Sea-Sustainable energy planning Vries-Tynaarloo;<br>(*) INTERREG IV A: projecten zeehavenontwikkeling Meppel, logistiek ondernemerschap Drenthe- Groningen, duurzame vliegvelden (Groningen airport Eelde).<br><br>Ondersteuning bieden aan onder andere gemeenten en waterschappen bij het verkrijgen van Europese subsidies voor het realiseren van provinciaal beleid |
| Natuur, bos en landschap | Op diverse manieren werken wij aan herstel en ontwikkeling van landschap en het tegengaan van verrommeling.<br><br>Jaarlijks actualiseren wij het natuurbeheerplan, op basis waarvan natuur- en landschapsbeheer subsidiëren. | Wij starten met de uitvoering van een aantal landschaps- en natuurontwikkelingsprojecten in het Reestdal, omgeving Hoogeveen en Meppel. Deze worden gefinancierd met geld dat door Tennet beschikbaar is gesteld als compensatie voor het handhaven van de hoogspanningsleiding door het Reestdal.<br>Er wordt daarnaast actief gestuurd op de realisatie van tenminste tien locaties waar verrommeling in het landschap wordt opgeheven |

| Deelproduct | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| | Naast de realisatie van bos (zie prioriteit 5.20) wordt gewerkt aan de ontwikkeling van 1- 2 nieuwe landgoederen per jaar.<br><br>(zie verder pMJP)_ | Binnen de lopende landinrichtingsprojecten en gebiedsgerichte projecten wordt actief gestuurd op de versnelde natuurinrichting, landschapbehoud, herstel en ontwikkeling.<br>Met de gemeenten worden in het kader van het omgevingsbeleid strakkere afspraken gemaakt over de verantwoordelijkheidsverdeling voor natuur en landschap in het landelijk gebied.<br><br>Naast de Jaarlijkse actualisatie van het natuurbeheerplan en de subsidiëring van natuur- en landschapsbeheer zijn er in 2010 diverse werkzaamheden voor de uitvoering en implementatie van het nieuwe Subsidiestelsel voor Natuur- en Landschapsbeheer, zoals aansturing van DLG en Dienst Regelingen.<br><br>De realisatie van bos gaat gedeeltelijk in samenhang met de ontwikkeling van twee nieuwe landgoederen,.<br>(zie verder pMJP) |
| pMJP | Het resultaat is beschreven in onderstaande tabel.<br><br>NB. De prioriteiten 'Kunstobjecten bij pMJP-projecten in het landelijk gebied' en 'Vitaal Platteland' zijn opgenomen in het pMJP. | De programmering pMJP voor 2010 is beschreven in onderstaande tabel.<br>Het landelijk gebied vormt een van de pijlers van het Programma klimaat en energie. De desbetreffende doelen, middelen en instrumenten worden verbonden met het pMJP. Voorts wordt bezien of de gebiedsorganisatie van het pMJP, de eigen pMJP organisatie en DLG kan worden benut voor de klimaat- en energiedoelen.<br>Met de terreinbeherende instanties worden concrete afspraken gemaakt over een actieve inrichting van nieuwe natuur op gronden die zijn doorgeleverd |

## pMJP

De pMJP-doelen en prestatie-indicatoren 2007-2013 zijn in navolgende tabel aangegeven. Daarnaast is aangegeven wat in 2007, 2008. Daarnaast is de planning voor 2010-2013 en de jaarplanning voor 2010 opgenomen.

| Doel | 2007-2013 | 2007 t/m 2008 | 2010 |
|---|---|---|---|
| NATUUR | | | |
| Realisatie natuur in EHS | | | |
| - Nieuwe EHS, verwerven | 1.638 ha | 515 ha | 200 ha |
| - Inrichting EHS | 2.948 ha | 300 ha | 70 ha |
| - Opheffen aantal knelpunten rijksinfrastructuur | 3 | | 2 |
| Soortenbeleid | | | |
| Uitvoeren aantal jaarplannen soortenbescherming* | 7 | 5 | 5 |
| Behoud en beheer Nationale Parken | 3 | 3 | 3 |
| Milieukwaliteit EHS/Natura 2000 | | | |
| - Vermindering verdroging | 10.168 ha | | . |
| - Maatregelen tegen verzuring en vermesting | 3.130 ha | | . |
| Beheersovereenkomsten (Programma Beheer, PB) | | | |
| - pSN | 12.822 ha | 20.314 ha | 20.314 ha |
| - pSN-f | 3.564 ha | 1.156 ha | 1.156 ha |
| - pSAN | 4.680 ha | 3.465 ha | 3.465 ha |

| Doel | 2007-2013 | 2007 t/m 2008 | 2010 |
|---|---|---|---|
| Natuurbeheer buiten de EHS | | | |
| - Natuurlijk Platteland Nederland | 1 | 1 | 1 |
| - Besluit Natuurbeheer schaapskuddes ** | 6 | 7 | 7 |
| LANDBOUW | | | |
| Grondgebonden landbouw | | | |
| - Inrichting ruimtelijke structuur (taskforce) | 1 | 1 | 1 |
| - Landinrichtingsafspraken met minister LNV | 13.004 ha | 842 ha | 370 ha |
| Duurzaam ondernemen | | | |
| - Aantal projecten agrobiodiversiteit | 1 | 1 | 2 |
| - Aantal kennis en samenwerkingsprojecten innovatie agrocluster | 5 | . | 2 |
| RECREATIE EN TOERISME | | | |
| - Oplossen knelpunten landelijke wandelroutes | 1 | . | . |
| - Oplossen knelpunten landelijke fietsroutes | 5 | . | . |
| - Vaarroutes knelpuntvrij (Erica-Ter Apel 23 km + | 292 km | . | . |
| Assen 2 km) | 10 | . | 2 |
| - Aantal toeristische voorzieningen, aanleg ontbrekende schakels in (provinciale) routes, bewegwijzering en productontwikkeling | | | |
| LANDSCHAP | | | |
| - Ondersteuning Stichting Landschapsbeheer Drenthe | 1 | 1 | 1 |
| Nationaal landschap | | | |
| - Realiseren van uitvoeringsprogramma Drentsche Aa | 1 | 1 | 1 |
| Aantal Belvedèreprojecten | 5 | 0 | 2 |
| Aantal SOL-beschikkingen (onderhoud landschap) | 484 | . | 400 |
| Bosaanleg en landgoederen | 5 | 1 | 1 |
| BODEM | | | |
| Duurzaam gebruik bodem | | | |
| - Opstellen bodemvisie | 1 | 1 | 1 |
| - Aantal projecten duurzaam bodemgebruik | 4 | . | 2 |
| SOCIAALECONOMISCHE VITALISERING | | | |
| Stimulering en verbreding van de plattelandseconomie | 25 | . | 5 |
| Verbetering van de leefbaarheid in plattelandsgebieden | | | |
| Impuls sociaaleconomische vitalisering | 50 | . | 15 |

## Wat hebben we nog meer gedaan en wat is er bereikt?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Waterhuishouding | Vastgesteld beleidskader waterhuishouding<br>Relatiebeheer waterschappen ontwikkeld<br>Wateroverlast tot maatschappelijk aanvaardbaar niveau beperkt | - Nieuwe POV afgestemd op Regionaal waterplan<br>- Goedkeuring 4 Waterbeheerplannen van de waterschappen<br>- Opzet gerealiseerd voor de bestuursrapportage waterschappen.<br>- Deelgenomen aan de pilot financieel toezicht waterschappen van de provincie Overijssel<br>- De uitvoering van het waterbergingsgebied Peize (DE Onlanden) loopt voorspoedig. Voor het waterbergingsgebied Tusschenwater is een MER opgesteld.<br>De waterschappen zijn gestart met de voorbereiding van de inrichting van waterbergingsgebieden in Zuid-Drenthe. Tot op heden loopt dit proces met name in het gebied van het waterschap Velt en Vecht zeer stroef. Van het aanbod van de provincie om een stuk regie te voeren is vooralsnog geen gebruik gemaakt. |
| Grondwaterbeheer | Kennis van het gorndwatersysteem ontwikkeld en het systeem beheerd | - In 2010 is ons grondwatermeetnet geautomatiseerd<br>- In 2009 en 2010 een start gemaakt met het uitbreiden van het primaire meetnet met meetpunten om verdrogingsbestrijding te kunnen monitoren. In 2011 en 2012 worden deze meetnetten verdrogingbestrijding compleet gemaakt.<br>- Het meetnet verdroging in de Natura 2000-gebieden is afgestemd op het volgen van veranderingen van de vegetatie. In 2010 zijn er voor het eerst metingen verricht bij deze meetpunten bodemkwaliteit en vegetatie. Zowel bij het opzetten van het meetnet verdrogingsbestrijding, als in de evaluatie en analyse van meetgegevens wordt nauw samengewerkt met de oppervlaktewaterbeheerders en terreinbeheerders. |
| Bodemsanering | | |
| Bodembescherming | - Door PS vastgestelde kaart Wav<br>- Duurzaam boer blijven in Drenthe gestimuleerd | - Nieuwe kaart Wet ammoniak en veehouderij (Wav) is door PS vastgesteld en zal begin 2011 van kracht worden na publicatie.<br>- Binnen het melkveehouderproject Duurzaam boer blijven in Drenthe hebben veel activiteiten plaatsgevonden. De meest in het oog springende activiteit was de uitverkiezing van de meest duurzame melkveehouder in Drenthe. Dit wordt een jaarlijks terugkerend element. |
| Grondwaterbescherming | | |
| Milieubeleid | Overzicht en inzicht CO2-uitstoot | - CO2-emissiereductie van energieprojecten ten behoeve van het Energieakkoord Noord-Nederland gemonitord.<br>- Samengewerkt met Drentse gemeenten en een workshop georganiseerd om monitoringsgegevens inzichtelijk te maken.<br>- Een database (CO2-monitor) voor een provinciaal totaaloverzicht van energieprojecten gevuld. |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| | Programma Leren voor Duurzame Ontwikkeling | - Twee uitvoeringsprogramma's opgesteld met projecten die in noordelijk verband worden uitgevoerd.<br>- Opdracht geïnitieerd en verleend voor specifiek Drentse projecten met het accent op klimaat en energie. |
| | Klimaat Uitvoeringssubsidie (KUS-regeling) | Begeleiding energieprojecten die een klimaatuitvoerings-subsidie hebben ontvangen. |
| | Windenergie | Sinds de vaststelling van de omgevingsvisie door provinciale Staten wordt gewerkt aan de realisatie van windenergie in Drenthe . Op 8 december 2010 is daarvoor de stuurgroep windenergie opgericht. |
| Vergunningverlening | | |
| Toezicht en Handhaving | Zorgdragen voor naleving beleidsdoelen die vertaald zijn in vergunningsvoorschriften, door burgers en bedrijven. | Adequaat toezicht en (indien noodzakelijk) adequaat handhavend optreden om doelstelling te bereiken. |
| Natuur en landschap | | |
| Ontgrondingen | Afgegeven vergunningen.<br>Interne adviezen Ontgrondingenwet, o.a. OGB. | Beoordelen en afhandelen vergunningaanvragen.<br>Intern adviseren i.k.v. Ontgrondingenwet. |
| Informatiesysteem landelijk gebied | Beschikking over een actueel databestand waarvan het systeem centraal wordt beheerd door de Gegevens Autoriteit Natuur. | Eind 2010 heeft de provincie een 3 jarig abonnement afgesloten bij de Gegevens autoriteit Natuur. Een belang-rijk deel van de natuurdata wordt aangeleverd door de provincie. |
| Groene wetgeving | Eindconcept beleidskader ammoniak (niet bestuurlijk vastgesteld vanwege de (landelijke) Programmatische Aanpak Stikstof (PAS)).<br>Beroepsprocedure ontheffingen Flora- en faunawet.<br>Adviezen Nb-wet en Flora- en faunawet. | - Opgesteld eindconcept beleidskader ammoniak Drenthe<br>- Deelname werkgroepen PAS (min. EL&I).<br>- Bijgedragen aan Wabo Nb-wet.<br>- Opgestelde pleitnota's i.k.v. ontheffingen Flora- en faunawet.<br>- Beoordeelde en afgehandelde aanvragen vergunningen Nb-wet.<br>- In- en extern geadviseerd i.k.v. Nb-wet en Flora- en faunawet. |
| Groene instellingen | Concept evaluatierapport beleid groene instel-lingen | Inhoudelijke beleidsevaluatie groene instellingen. Collec-tieve beheer weidevogels en akkerranden. |
| Europese subsidies | Verworven EU-subsidie voor de volgende INTERREG IV A- projecten: zeehaven-ontwikkeling Meppel, logistiek ondernemer-schap Drenthe- Groningen, duurzame vlieg-velden (Groningen airport Eelde). | Opgestelde en ingediende 3 INTERREG IV A- project-voorstellen (zie hiernaast), samen met binnen- en buiten-landse partners. In 3e kwartaal start van de uitvoering van deze projecten.<br>Deelnemen in uitvoering van o.m. INTERREG IV-B North Sea project Sustainable energy planning Vries-Tynaarloo. |
| Natuur, bos en landschap | Breed gedragen beleidskader EPR. | Samen met andere overheden en terreinbeheerders opgesteld beleidskader Eikenprocessierups (EPR),.<br>In het kader van het tegengaan van verrommeling zijn in 20009 een groot aantal projecten geëntameerd waarvan een deel gerealiseerd is in 2010. |
| pMJP | Zie hierna in de tabel. | |

**pMJP**

De pMJP-doelen en prestatie-indicatoren 2007-2013 en 2010 zijn in navolgende tabel aangegeven. Daarnaast is aangegeven wat in 2010 en cumulatief tot en met 2010 is gerealiseerd.. Tenslotte is de onderhandenwerk positie per 31-12-2010 aangegeven.

| Doel | 2007-2013 Planning | 2007-2010 Realisatie | 2010 Planning | 2010 Realisatie | 31-12-10 Onderhanden |
|---|---|---|---|---|---|
| NATUUR | | | | | |
| Realisatie natuur in EHS | | | | | |
| - Nieuwe EHS, verwerven | 1.638 ha | 1.292 ha | 200 ha | 272 | 27 |
| - Inrichting EHS | 2.948 ha | 272 ha | 70 ha | 220 | 2.554 |
| - Opheffen aantal knelpunten rijksinfrastructuur | 3 | | 2 | 0 | 1 |
| Soortenbeleid | | | | | |
| Uitvoeren aantal jaarplannen soortenbescherming* | 7 | 13 | 5 | 4 | 7 |
| Behoud en beheer Nationale Parken | 3 | 3 | 3 | 3 | |
| Milieukwaliteit EHS/Natura 2000 | | | | | |
| - Vermindering verdroging | 10.168 ha | 8 | 0 | 0 | 4.706 |
| - Maatregelen tegen verzuring en vermesting | 3.130 ha | 0 | 0 | 0 | 1.183 |
| Beheersovereenkomsten (Programma Beheer, PB) | | | | | |
| - pSN | 12.822 ha | Pm. | 20.314 ha | 19.500 | |
| - pSN-f | 3.564 ha | Pm. | 1.156 ha | 1.264 | |
| - pSAN | 4.680 ha | Pm. | 3.465 ha | - | |
| Natuurbeheer buiten de EHS | | | | | |
| - Natuurlijk Platteland Nederland | 1 | 1 | 1 | 1 | |
| - Besluit Natuurbeheer schaapskuddes ** | 6 | 8 | 7 | 8 | |
| LANDBOUW | | | | | |
| Grondgebonden landbouw | | | | | |
| - Inrichting ruimtelijke structuur (taskforce) | 1 | 1 | 1 | 1 | |
| - Landinrichtingsafspraken met minister LNV | 13.004 ha | 8.295 ha | 370 ha | 1.469 | 6.025 |
| Duurzaam ondernemen | | | | | |
| - Aantal projecten agrobiodiversiteit | 1 | 2 | 2 | 2 | 12 |
| - Aantal kennis en samenwerkingsprojecten innovatie agrocluster | 5 | . | 2 | | |
| RECREATIE EN TOERISME | | | | | |
| - Oplossen knelpunten landelijke wandelroutes | 1 | 0 | 0 | 0 | |
| - Oplossen knelpunten landelijke fietsroutes | 5 | 0 | 0 | 0 | |
| - Vaarroutes knelpuntvrij (Erica-Ter Apel 23 km + Assen | 292 km | 0 | 0 | 0 | 6 |
| 2 km) | 10 | 2 | 2 | 2 | 25 |
| - Aantal toeristische voorzieningen, aanleg ontbrekende schakels in (provinciale) routes, bewegwijzering en product-ontwikkeling | | | | | |
| LANDSCHAP | | | | | |
| - Ondersteuning Stichting Landschapsbeheer Drenthe | 1 | 1 | 1 | 1 | |
| Nationaal landschap | | | | | |
| - Realiseren van uitvoeringsprogramma Drentsche Aa | 1 | 1 | 1 | 1 | |
| Aantal Belvedèreprojecten | 5 | 5 | 2 | 4 | |
| Aantal SOL-beschikkingen (onderhoud landschap) | 484 | 316 | 400 | 216 | |
| Bosaanleg en landgoederen | 5 | 6 | 1 | 1 | |

| Doel | 2007-2013 Planning | 2007-2010 Realisatie | 2010 Planning | 2010 Realisatie | 31-12-10 Onderhanden |
|---|---|---|---|---|---|
| BODEM | | | | | |
| Duurzaam gebruik bodem | | | | | |
| - Opstellen bodemvisie | 1 | 0 | 1 | 0 | |
| - Aantal projecten duurzaam bodemgebruik | 4 | 1 | 2 | 1 | |
| SOCIAALECONOMISCHE VITALISERING | | | | | |
| Stimulering en verbreding van de plattelandseconomie alsmede verbetering van de leefbaarheid op het platteland | 25 | 93 | 5 | 29 | 49 |
| Impuls sociaal economische vitalisering | 50 | 125 | 15 | 35 | |

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer | Gerealiseerd |
|---|---|---|
| Resultaten Mid Term review pMJP, landelijk en provinciaal | September 2010 | |
| Jaarverslag regietaak | September 2010 | |
| Gebiedsdossiers | December 2010 | |
| Structuurvisie ondergrond | December 2010 | |

## Wat heeft het gekost?

| | Product/prioriteit | 1 Realisatie 2009 | 2 Primitieve begroting 2010 | 3 Begroting 2010 na wijziging | 4 Realisatie 2010 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 12.135.702 | 21.110.250 | 10.152.731 | 9.999.843 | 152.888 |
| | P-5.0 Waterhuishouding | 1.916.739 | 1.720.094 | 2.271.794 | 2.448.481 | -176.687 |
| | P-5.1 Milieubeleid | 623.917 | 1.049.941 | 699.167 | 588.293 | 110.874 |
| | P-5.2 Bodem | 6.238.689 | 4.666.673 | 5.745.286 | 5.027.135 | 718.151 |
| | P-5.3 Vergunningverlening | 550.674 | 380.540 | 785.678 | 770.392 | 15.286 |
| | P-5.4 Handhaving | 119.976 | 184.380 | 258.508 | 261.846 | -3.338 |
| | P-5.5 Natuur en Landschap | 3.515.240 | 2.958.911 | 3.307.692 | 2.777.007 | 530.685 |
| | P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | 28.449.258 | 70.590.816 | 80.946.821 | 52.091.251 | 28.855.570 |
| | Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | 53.550.195 | 102.661.605 | 104.167.677 | 73.964.247 | 30.203.430 |
| Baten | Prioriteiten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-5.0 Waterhuishouding | 741.313 | 730.000 | 755.000 | 775.279 | -20.279 |
| | P-5.1 Milieubeleid | 550.199 | 0 | 292.226 | 493.366 | -201.140 |
| | P-5.2 Bodem | 5.107.101 | 3.723.177 | 3.817.657 | 3.230.773 | 586.884 |
| | P-5.3 Vergunningverlening | 495.297 | 313.000 | 373.722 | 517.952 | -144.230 |
| | P-5.4 Handhaving | 62.594 | 0 | 15.416 | 26.935 | -11.519 |
| | P-5.5 Natuur en Landschap | 418.339 | 246.595 | 127.976 | 220.590 | -92.614 |
| | P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | 25.337.212 | 64.667.235 | 69.818.821 | 49.421.935 | 20.396.886 |
| | Totaal | 32.712.055 | 69.680.007 | 75.200.818 | 54.686.829 | 20.513.989 |
| Saldo | | 20.838.140 | 32.981.598 | 28.966.859 | 19.277.419 | 9.689.440 |

**Toelichting**

| | |
|---|---|
| Saldo Programma | 9.689.440 |
| Bestemming resultaat reserves bij programma | |
| Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG | -8.732.291 |
| Bijdrage van reserve monitoring voormalige stortplaatsen | 335 |
| Bijdrage van reserve grondwaterheffing | 139.467 |
| Totaal verrekend met reserves | -8.592.489 |
| Resultaat programma na bestemming reserves | 1.096.951 |

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

### LASTEN

### P-5.0 Waterhuishouding

Dit product kent een overschrijding van € 177.000,--. Dat wordt vooral veroorzaakt door hogere kosten voor uitvoering van de grondwaterwet. Daarvoor is € 164.000,-- meer uitgegeven dan geraamd. Substantieel onderdeel van de gerealiseerde uitgaven is een bijdrage van € 403.785,-- aan het project SAWA sensors en water. De overige uitgaven zijn besteed aan reguliere werkzaamheden. De overschrijding wordt gedekt door een bijdrage uit het de Reserve Grondwaterheffing, die daarmee de nagestreefde bufferomvang van € 150.000,-- nadert.

### P-5.1 Milieubeleid

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

### P-5.2 Bodem

Op dit product is een onderschrijding van € 718.000,--.
Een tweetal oorzaken is daarvoor aan te wijzen.

1. De kosten van uitvoering van bodemsaneringprojecten zijn met ruim € 456.000,-- onderschreden. Dat wordt veroorzaakt door vertraging in de uitvoering van onder andere de volgende projecten: De Wijken In Nieuw Buinen, Evenblij in Hoogeveen, Fabrieksweg in Hoogeveen en van Wijk en Boerma in Tynaarloo;
2. Er zijn geen subsidies verstrekt op basis van de Bedrijvenregeling, waardoor een voordeel ontstaat van € 200.000,--.

### P-5.3 Vergunningverlening

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

### P-5.4 Handhaving

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

## P-5.5 Natuur en Landschap

Op dit product is een onderschrijding van ruim € 530.000,--. Dit wordt vooral veroorzaakt door het voordeel op de uitvoeringskosten van het pMJP, Dit als gevolg van een in het najaar uitgevoerde opschoningsactie in de lopende verplichtingen. Gebleken is dat voor ruim 20 lopende verplichtingen de restant saldi konden vervallen.

## P-5.6 pMJP

Op dit product is een onderschrijding op de lasten van ruim € 28,8 miljoen en zijn de baten € 20,4 miljoen lager dan begroot. Per saldo een verschil van ruim € 8,4 miljoen voordeel. Baten en lasten hangen direct met elkaar samen. Een deel van het saldo is al toegelicht onder de prioriteiten. Andere oorzaken worden hier toegelicht. Allereerst de afwijkingen op de provinciale doelen binnen het PMJP. Het saldo voordeel hierop is € 925.000,-- voordelig. We stellen voor, gelet op de risico's bij het ILG deze middelen te reserveren in de ILG reserve.

**Provinciale doelen**
Voor Tennet was het volledige restant budget geraamd op € 5,5 miljoen in 2010.
In 2010 is voor € 0,7 miljoen betaald en gedekt uit Tennet middelen. Inhoudelijk is afgesproken dat eind 2011 alle Tennet projecten uitgevoerd moeten zijn. De eindafrekening mag nog in het eerste kwartaal van 2012 plaatsvinden. De restant uitgaven (en restant inkomsten) moeten worden gedaan in 2011.

Op de diverse regelingen voor landschap en bebossing landbouwgeronden zijn weinig aanvragen binnengekomen en beschikt waardoor zich per saldo een voordeel voordoet van € 0,8 miljoen. Met betrekking tot de SOL zijn er veel nagekomen betalingen over voorgaande jaren geweest (Nadeel: € 170.000,--).

Op de subsidieregelingen toeristische voorzieningen heeft  een overschrijding plaatsgevonden van per saldo € 0,2 miljoen. Voorbeelden van in 2010 gestarte projecten onder deze noemer zijn Toegangspoort De Pampert (€ 181.000,--) en Toeristisch Knooppunt Dieverbrug (€ 700.000,--). Voor andere projecten zijn al wel uitgaven gedaan maar nog geen inkomsten ontvangen zoals Herinrichting gebied tussen Huttenheugte/Dalen, Dorpsgezichten, Ontwikkeling Centrum Jans Brands en Vitaal Veenhuizen.

Op basis van de regeling sociaal economische vitalisering, stimulering plattelandseconomie en leefbaarheid (hoofdstuk 8 pMJP) is in totaal € 1,3 miljoen minder toegezegd en € 2 miljoen minder binnen gekomen. Dit houdt enerzijds verband met de situatie rondom de POP gelden in 2010. Vanaf april hebben we namelijk een subsidiestop gehad op aanvragen voor as-3 van het POP. Dit heeft rechtstreeks invloed gehad op de projecten vallend onder dit onderdeel doordat hier ook geen provinciale middelen voor beschikt zijn. Anderzijds hebben de aanvragen vallend onder de provinciale doelen Landbouw, Recreatie en Toerisme, Landschap en Sociaal Economische Vitalisering een duidelijke overlap omdat het vaak integrale projecten betreft. Het is vaak arbitrair onder welk doel het uiteindelijk komt te vallen. Dit past in de filosofie van het pMJP: het is niet direct interessant onder welk onderdeel van het provinciale beleid een aanvraag valt, als het maar past binnen het integrale provinciale beleid.

Vanuit klimaat en energie is € 700.000,-- budget ingebracht in het pMJP onderdeel regionale waterberging. Daarmee is de verdrogingaanpak Dwingelderveld voor € 540.000,-- verplicht.

Daarnaast is nog een aanvullende verplichting met betrekking tot de gestuurde waterberging ZW Drenthe Traandijk (oshaar) ad € 300.000,-- vastgelegd, waardoor nu sprake is van een overschrijding van € 140.000,--.

Een aantal werken in het uitvoeringsprogramma Runde zijn in 2010 niet gerealiseerd vanwege diverse oorzaken, waaronder de vertraging in afgifte van subsidies. Dit geldt hier voor synergie en Waddenfondsmiddelen. De uitvoering vindt in 2011 plaats, aanbesteding is 22 maart 2011 gepland.

**Rijksmiddelen**

Het voordelig saldo met betrekking tot de uitvoering van de rijksdoelen uit het pMJP zoals overeengekomen in de bestuursovereenkomst bedroeg € 7,8 miljoen. Ook dit saldo wordt verrekend met de reserve ILG. Deze reserve dient om nog niet doorbetaalde middelen van derden en provinciale middelen te reserveren in verband met inmiddels aangegane verplichtingen. De realisatie van de rijksdoelen gebeurd via de Dienst Landelijk Gebied (DLG) en de Dienst Regelingen (DR). Op basis van de systematiek van de provinciale begroting ramen wij de geldstromen van en naar deze rijksdiensten. Deze ramingen worden bij de bestuursrapportages geactualiseerd. Het kassaldo 2010 geeft echter geen goed inzicht in de stand van zaken van het ILG. Immers het ILG is een meerjarenprogramma, waarin afspraken zijn gemaakt over de rijks en provinciale inzet over de periode 2007 tot en met 2013. Het is dan ook beter om te kijken naar de stand van de inmiddels aangegane verplichtingen ten opzichte van de overeengekomen programmabudgetten. Een dergelijk overzicht voegen wij dit jaar toe als verbeterde toelichting op de stand van zaken van de uitvoering ILG.

De grootste (kas) verschillen doen zich voor bij:
- Rente groenfonds € 0,2 miljoen (rente was niet begroot)
- Synergie projecten € 1,9 miljoen voordelig (vooruit ontvangen rijksbijdrage)
- Milieukwaliteit € 4,5 miljoen nadelig (betreft oa. Modules peize waarvan rijksdekking bij Realisatie EHS)
- Nationale Parken € 0,4 miljoen (Voordeel)
- Realisatie EHS € 8,3 miljoen (oa transitorische boekingen 4,3 miljoen)
- Landbouw € 1,5 miljoen (Voordeel).

Ter realisatie van rijksdoelen heeft de provincie Drenthe met het rijk een Bestuursovereenkomst afgesloten voor de periode 2007-2013. Deze bestuursovereenkomst bevat prestaties ten aanzien van de realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS), milieukwaliteit (verdroging en verzuring en vermesting), nationale parken, soortenbescherming, natuur buiten EHS, landbouw, recreatie, landschap, bodem, water en sociaal-economische vitaliteit. Financieel gezien zijn de realisatie van de EHS en milieukwaliteit de majeure onderwerpen uit de Bestuursovereenkomt. Bij de realisatie van de EHS gaat het om grondverwerving, inrichting en beheer.

Om tot inrichting en beheer en tot verbetering van de milieukwaliteit over te kunnen gaan, is het veelal nodig, dat eerst de noodzakelijke gronden zijn verworven. Vandaar dat de afgelopen jaren stevig is ingezet op grondverwerving. Uitgangspunt daarbij is geweest de met het rijk overeengekomen prestatieafspraak. Deze afspraak houdt in, dat de provincie Drenthe over de periode 2007-2013 1638 ha aan nieuwe EHS gaat verwerven. Hiervoor stelt het rijk een budget ter beschikking op basis van normkosten per hectare. Afgesproken was ook, dat het rijk de normkosten en daarmee het budget jaarlijks zou bijstellen op basis van de grondprijsmonitor. Ten tijde van de Mid Term Review in 2010 bleek, dat het rijk deze afspraak niet wilde nakomen. Ook in Drenthe zijn de grondprijzen de laatste jaren aanzienlijk gestegen. Het budget dat het rijk ter beschikking heeft gesteld, werd daarmee ontoereikend om de afgesproken prestatie van 1638 ha te halen.

| **PMJP 2007 t/m 2010 (excl. Beheer EHS)** Bestedingen t/m 2010 | | |
|---|---|---|
| Info Dienst Regelingen nog niet verstrekt. | | |
| PMJP-thema | PMJP-OD | PMJP-prestatie |
| PMJP-Natuur | Milieukwaliteit EHS/VHR/ | Vermindering verdroging (2.4c) |
| | NB-gebieden | Milieukwaliteit verzuring en vermesting (2.4b) |
| | Totaal Milieukwaliteit EHS/VHR/NB-gebieden | |
| | Nationale Parken | |
| | Beheer nieuwe en bestaande EHS | Beheer binnen EHS (DR) Incl. beheer buiten |
| | Totaal Beheer nieuwe en bestaande EHS | |
| | Realisatie natuur binnen de EHS | Verwerving EHS (2.1a) |
| | | Inrichten EHS (2.1d) |
| | | Knelpunten robuuste verbindingen (2.1f) |
| | Totaal Realisatie natuur binnen de EHS | |
| | Soortenbescherming | |
| | Overige natuur | |
| Totaal PMJP-Natuur | | |
| PMJP-Landbouw | Duurzaam ondernemen | |
| | Grondgebonden landbouw | |
| | Grondvoorraad | |
| Totaal PMJP-Landbouw | | |
| PMJP-Landschap | | |
| PMJP-Recreatie en Toerisme | | |
| PMJP-Bodem | | |
| PMJP-Water | | |
| PMJP-Sociaal-econ-omische vitalisering | | |
| Reconstructie zandgebieden | | |
| Provinciale bezuinigingstaakstelling | | |
| Eindtotaal | | |

Toen dat duidelijk werd, is niet meer gestuurd om de afgesproken hectares te halen, maar is gestuurd vanuit het beschikbare budget. Omdat al fors was ingezet op grondverwerving en het budget al was overschreden, zijn vanaf dat moment geen nieuwe verplichtingen meer aangegaan. Verder heeft het rijk op ons verzoek de aankoopplicht opgeschort.
Als Drenthe weten we zeker op terreinen als inrichting en verbetering van de milieukwaliteit behoorlijk binnen de budgetten te blijven die het rijk voor deze onderdelen ter beschikking stelt. Dat komt vooral, omdat Drenthe door stapeling van prestaties en budgetten waaronder budgetten van derden, in staat is aanzienlijke synergievoordelen te bereiken. De idee was, dat we conform de ILG filosofie op deze wijze gelden zouden vrijspelen die we zouden aanwenden voor het wegwerken van het tekort op het grondverwervingsbudget.
Op 20 oktober 2010 liet de staatssecretaris van Economie, Landbouw & Innovatie ons per brief echter weten, dat het rijk de financiering van nieuwe verplichtingen vanaf 20 oktober 2010 niet langer garandeert. Een in IPO-verband uitgevoerde juridische analyse laat zien, dat deze brief in strijd is met de gemaakte afspraken zoals vastgelegd in de Bestuursovereenkomsten en waarschijnlijk juridisch niet houdbaar is. Teneinde de risico's beperkt te houden, hebben we als Drenthe – evenals de meeste andere provincies – desondanks besloten fors te gaan remmen en in de uitvoering te gaan temporiseren. Alleen die zaken die op 20 oktober 2010 juridisch afdwing-

| Rijk | | Provincie | | | Derden | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Gegevens | | | | | | |
| Budget PMJP-rijk | Verplicht aandeel Rijk t/m peildatum | Budget PMJP-provincie | Verplicht aandeel Provincie t/m peildatum | Verplicht aandeel Provincie Autonoom t/m peildatum | Budget PMJP-derden (incl EU) | Verplicht Derden en EU t/m peildatum |
| 19.190.000 | 4.378.005 | 5.330.000 | 772.914 | 0 | 13.860.000 | 6.441.705 |
| 11.780.000 | 1.883.326 | 2.520.000 | 154.991 | 300.871 | 9.260.000 | 497.527 |
| 30.970.000 | 6.261.331 | 7.850.000 | 927.905 | 300.871 | 23.120.000 | 6.939.232 |
| 5.158.000 | 3.603.319 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | | 0 | | | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 31.044.000 | 43.468.983 | 3.260.000 | 924.554 | 961.264 | 0 | 573.741 |
| 31.610.000 | 28.769.020 | 0 | 0 | 286.408 | 0 | 19.082.581 |
| 9.070.000 | 5.619.187 | 0 | 0 | 0 | 0 | 1.053.847 |
| 71.724.000 | 77.857.190 | 3.260.000 | 924.554 | 1.247.671 | 0 | 20.710.169 |
| 1.389.000 | 238.184 | 670.000 | 238.184 | 9.500 | 0 | 661.027 |
| 800.000 | 624.000 | 0 | 324.117 | 0 | 0 | 1.191.020 |
| 110.041.000 | 88.584.024 | 11.780.000 | 2.414.760 | 1.558.042 | 23.120.000 | 29.501.447 |
| 830.000 | 805.641 | 330.000 | 103.088 | 0 | 500.000 | 1.519.458 |
| 3.630.000 | 4.152.733 | 3.630.000 | 3.165.305 | 283.234 | 8.870.000 | 5.602.987 |
| 6.170.000 | 6.177.946 | 0 | | | 0 | 0 |
| 10.630.000 | 11.136.321 | 3.960.000 | 3.268.393 | 283.234 | 9.370.000 | 7.122.446 |
| 4.796.000 | 4.921.103 | 3.823.000 | 360.081 | 636.783 | 800.000 | 2.600.207 |
| 5.340.000 | 5.284.781 | 5.220.000 | 404.193 | 10.496.250 | 39.510.000 | 5.573.000 |
| 450.000 | 95.046 | 950.000 | 0 | 63.364 | 0 | 0 |
| 11.095.000 | 3.220.359 | 0 | 118.680 | 0 | 12.014.000 | 3.820.986 |
| 830.000 | | 0 | | | 0 | 0 |
| | 50.000 | | 0 | 0 | | 0 |
| | | -4.000.000 | | | | |
| 143.182.000 | 113.291.634 | 21.733.000 | 6.566.108 | 13.037.673 | 84.814.000 | 48.618.085 |

baar dan wel juridisch hard waren, worden gewoon uitgevoerd. Overige projecten hebben we getemporiseerd.
Dit heeft voorlopig wel tot gevolg dat we minder gelden kunnen vrijspelen om het tekort op het grondverwervingsbudget weg te werken.

Het tekort op het grondverwervingsbudget bedraagt momenteel maximaal ruim € 9,6 miljoen. Voor dit bedrag lopen we een zeker risico. Dit risico vangen we in eerste instantie op binnen de bestaande pMJP-budgetten, vervolgens binnen de pMJP/ILG reserve en uiteindelijk als die twee mogelijkheden onvoldoende soelaas bieden uit de Risicoreserve (€ 19.000.000,--).

Het tekort op het grondverwervingsbudget kan als volgt worden toegelicht.
Het totale budget voor grondverwerving bedraagt € 39,9 miljoen. Dit bestaat voor € 34,3 miljoen uit de bestuursovereenkomst onderdeel verwerven EHS (rijk en provincie deel), voor € 3,6 miljoen uit verwervingen Bargerveen (onderdeel van de prestatie vermindering verdroging) en voor € 2 miljoen uit de provinciale begroting voor het project Tusschenwater. Inmiddels is per saldo (aan en verkopen) voor € 45,3 miljoen aangekocht. Dit overschrijdt het afgesproken budget met € 5,4 miljoen. De lopende biedingen uit ingezette biedprocessen (aan

en verkopen) bedragen per saldo maximaal nog € 9,9 miljoen. Daarbij wordt van het scenario uitgegaan, dat alle uitstaande biedingen worden gehonoreerd. Aan uitgaven wordt verder nog een bedrag verwacht ad € 8,3 miljoen aan overdrachten uit de PNB-regeling en aan toedeling op basis van de Landinrichting. Aan opbrengsten wordt vanaf 2012 door verkoop van bezit een bedrag verwacht ad € 14 miljoen. Dit brengt het tekort op het hierboven genoemde bedrag van € 9,6 miljoen.

De brief van de staatssecretaris van E, l & I van 20 oktober 2010 heeft geleid tot een forse temporisering in de uitvoering. Alleen die projecten die wij juridisch hard / juridisch afdwingbaar achten, zijn tot uitvoering gebracht. Hoe klein ook, de kans is aanwezig, dat het rijk een andere interpretatie is toegedaan. Over de risico's daarvan hebben we de Commissie Omgevingsbeleid op 12 januari 2011 door middel van een presentatie geïnformeerd.

Als gezegd hebben we naar aanleiding van de brief van de staatssecretaris van 20m oktober j.l. getemporiseerd in de uitvoering, Om die reden laten de thema's milieukwaliteit en inrichten EHS een aanzienlijk positief verschil zien tussen het beschikbare budget en de realisatie.

In het verstrekte overzicht wordt uitgegaan van de cijfers van de bestuursovereenkomst 2007-2013. Deels met ingang van 2011 en vooral met ingang van 2012 wil het rijk bezuinigingen doorvoeren op de middelen voor het landelijk gebied. Onderhandelingen over een nieuw kader zijn nu aan de gang. Op dit moment valt nog niet goed te voorspellen hoe de nieuwe afspraken er uit gaan zien, Het financieel perspectief is somber. Door te temporiseren in de uitvoering hebben we de risico;s zoveel mogelijk willen beperken.

## BATEN

### P-5.0 Waterhuishouding

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

### P-5.1 Milieubeleid

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

### P-5.2 Bodem

De gerealiseerde baten ten behoeve van dit product blijven € 587.000 ,-- achter bij de raming. Dat wordt veroorzaakt door lagere bijdragen van derden in de kosten van bodemsanerings-projecten ad € 385.000,--. Het resterende verschil in gerealiseerde baten heeft te maken met de hiervoor bij de lasten genoemde redenen. Omdat er geen gebruik is gemaakt van de Bedrijvenregeling blijft de ook de geraamde bijdrage van € 200.000,-- achterwege.

### P-5.3 Vergunningverlening

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

## P-5.4 Handhaving

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

## P-5.5 Natuur en Landschap

Gezien de beperkte afwijking is een toelichting niet van toepassing.

## P-5.6 pMJP

Zie de toelichting bij de lasten.

# Programma 6
# Middelen

## Missie

De provincie Drenthe is een solide partner en zal dat in de toekomst blijven. De organisatie is 'in control'. De provincie is een aantrekkelijke werkgever waar mensen in een prettige en gezonde werkomgeving op een interactieve, doelgerichte en toekomstgerichte wijze samenwerken. De organisatie voorziet op een professionele wijze in de behoeften van bestuur, management en medewerkers aan advies en ondersteuning op het gebied van personeel, informatietechnologie, financiën en overige voorzieningen.

## Belangrijkste resultaten 2010

- Oplevering Nieuwe Digitale Werkplek, inclusief achterliggende infrastructuur, voorwaardelijk voor revitalisering en invoering Digitalisering voor fase 1 en 2. Doorontwikkeling en uitlevering ten behoeve van fase 3 hebben we gepland voor mei 2011.
- Volgens planning is op 9 april de eerste van drie bouwfasen van de revitalisering van het provinciehuis opgeleverd. De revitalisering maakt deel uit van het programma Provinciehuis van Morgen. Zo'n 250 medewerkers hebben de weken daarop hun intrek genomen in het vernieuwde gebouwdeel, waarin zij volgens het nieuwe flexibele, activiteitsgerelateerde kantoorconcept werken. De tweede fase is opgeleverd in oktober 2010 en in mei 2011 vindt de eindoplevering plaats.
- In de directiebrief Slim, slank en soepel zijn de plannen geschetst rondom de organisatie en de bijbehorende omvang van de organisatie van de toekomst. Slim, slank en soepel is het motto voor de eerstkomende tijd. De geschetste plannen zijn uitgewerkt in beleid op het gebied van versterking van mobiliteit en competentiemanagement.
- De formatie van de ondersteunende eenheden is teruggebracht naar 37%; de beoogde 35% wordt in 2011 behaald.
- Het ingezette beleid rondom hoogte van de formatie heeft in 2010 geleid tot een lagere bezetting met daardoor lagere personeelskosten.
- Alle complexe personeelsdossiers zijn nagenoeg opgelost.
- IGM beleid is ingevoerd, na aanvankelijk een oplopend ziekteverzuim is het verzuim in 2010 gedaald.
- Samen met de provincies Groningen en Friesland hebben wij in het kader van mogelijke Shared Services voor zes onderwerpen een globale business case ontwikkeld. Tevens heeft in noordelijk verband een functionele audit plaatsgevonden naar de financiële- en personeelsadministratie. De uitkomsten laten zien dat er mogelijkheden zijn om samen te werken. Een vervolg project wordt gestart waarin gedetailleerde business cases worden opgesteld.
- In 2010 hebben wij aan provinciale staten een actualisatie van de kaderstelling van de reserves en voorzieningen gepresenteerd.
- Door de verkoop van Essent kreeg de provincie fors meer liquide middelen. Op basis van het integrale beeld van de overtollige middelen is door ons in 2010 een streefportefeuille uitzettingen en beleggingen samengesteld.
- Het nieuwe cateringcontract is via de aanbestedingsprocedure gegund aan het cateringbedrijf Albron. Medio oktober is het nieuwe cateringcontract ondertekend.

## Doel (wat hebben we gerealiseerd?)

## P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

| Doelen vanuit de begroting 2010 (per product/deelproduct). |
|---|
| **Planning en control** |
| Een financieel gezonde organisatie, blijkend uit toepassing van repressief toezicht door de toezichthouder en een goedkeurende verklaring van de accountant, ook op het gebied van de rechtmatigheid. |
| **Personeel en organisatie** |
| Een lerende organisatie met een attractief HRM-beleid en arbeidsvoorwaardenpakket met een strategische personeelsbezetting waarbij: |
| - een slagvaardige, compacte en flexibele organisatie(structuur) gericht is op de primaire taakstelling van de provincie Drenthe; |
| - tijdig jonge medewerkers instromen, de flexibele inzet wordt vergroot en de door- en uitstroom in meerjarenperspectief in evenwicht is: 'De juiste medewerker op de juiste plek op het juiste moment'; |
| - maximaal 35% van de totale formatie overhead is. |
| **Facilitaire voorzieningen** |
| Voor alle facilitaire voorzieningen, waaronder huishoudelijke diensten, gebouwbeheer, telefonie, bewaking, documentaire informatievoorziening, inkomende en uitgaande post, opmaak, print, secretariële ondersteuning, en bestuurs-service, geldt: |
| - Het organiseren van ontwikkel- en innovatiekracht binnen de afdeling. Hierdoor wordt een meer strategische dimensie toegevoegd aan het facilitair beleid en is het beter voorbereid op toekomstige ontwikkelingen |
| - Een goede beheersomgeving wordt bereikt door op een constructieve manier kennis en deskundigheid in te brengen in het programma Provinciehuis van Morgen, zodat na het revitaliseringsproces een adequaat en kostentechnisch verantwoord te beheren gebouw ontstaan is. Dit geldt voor alle facetten van huisvestingsmanagement, zoals stoffering en inrichitng, technische installaties, ICT, telefonie, logistiek, veiligheid en digitalisering. |
| - De facilitaire organisatie zal invulling geven aan het begrip klantgerichtheid, door zich te ontwikkelen vanuit haar deskundigheid, tot een vraaggericht, klantvriendelijke en pro-actieve organsiatie |
| - Een gezonde verzakelijkingslag doorvoeren binnen de bedrijfsvoering. De verzakelijking mag niet leiden tot inflexibiliteit en interne bureaucratie, maar open en eerlijk omgaan met grenzen en kaders van de dienstverlening; het efficiënt en effectief organiseren van de bedrijfsprocessen. |
| - Het optimaal aansluiten op het organisatiebrede HR-beleid en vanuit eigen perspectief als dienstverlenende organisatie daaraan een bijdrage leveren. |

### Planning en Control

Bij de Voorjaarsnota 2010 hebben wij besloten tot een bezuiniging van structureel circa € 25.000.000,-- vanaf 2012. Hiermee is de provincie weer structureel duurzaam in evenwicht. Het resultaat van de bezuinigingen is zodanig positief dat er met ingang van 2012 geld toegevoegd kan worden aan de Reserve voor algemene doeleinden. In 2010 is een bezuiniging van € 7.700.000,-- gerealiseerd.

### Personeel en Organisatie

De provincie Drenthe heeft op HRM-gebied een grote opgave. Met de ontwikkelingen naar Provincie Nieuwe Stijl (PNS) is de behoefte aan een ander soort organisatie (meer flexibiliteit) en is er een sterkere behoefte aan medewerkers met bepaalde competenties. Tegelijkertijd heeft de provincie de komende jaren een grote uitstroom waarbij voorkomen moet worden dat kostbare kennis en kunde verloren gaat. In de directiebrief Slimmer en Slanker zijn de plannen geschetst rondom de organisatie en de bijbehorende omvang van de organisatie. Het ingezette beleid rondom de hoogte van de formatie heeft in 2010 geleid tot een lagere bezetting. Er is begonnen met de realisatie van de plannen uit de Directiebrief in combinatie met Provincie

Nieuwe Stijl door beleid voor te bereiden en deels uit te voeren op het gebied van mobiliteit, flexibiliteit en competentiemanagement. Daarnaast is beleid geïmplementeerd dat ontwikkeld is in 2009. Onder andere het integraal gezondheidsmanagement (IGM) beleid is ingevoerd. Dit heeft geresulteerd in een lager ziekteverzuim. Ook is er veel aandacht geweest voor Management Development en is de overhead teruggebracht naar 37%. Verder is eind 2010 een nieuw traject voor Drentalenten gestart. Vijf talentvolle pas afgestudeerden gaan tijdelijk aan de slag. Drentalent is voor de provincie Drenthe een beproefde formule voor het binnenhalen van vers bloed.

Niet van toepassing.

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 6. Middelen | 54.292.153 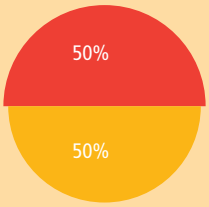  | 139.810.561 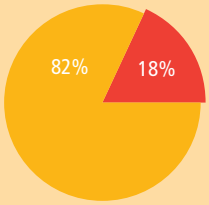  |
| Overige programma's | 296.008.551 | 280.900.616 |

(exclusief reserve verrekeningen)

| Programma 6. Middelen | 1 Realisatie 2009 | 2 Primitieve begroting 2010 | 3 Begroting 2010 na wijziging | 4 Realisatie 2010 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 248.504.663 | 14.229.909 | 194.190.444 | 193.760.725 | 429.719 |
| Apparaatskosten | 47.345.175 | 50.414.592 | 48.603.799 | 47.598.235 | 1.005.564 |
| Totaal baten | 204.484.950 | 181.758.340 | 356.475.706 | 345.341.060 | 11.134.646 |
| Saldo | 91.364.888 | -117.113.839 | -113.681.463 | -103.982.100 | -9.699.363 |

## Ontwikkelingen

### P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

Ontwikkelingen jaarstukken.

**Financiële ontwikkelingen**
De financiële ontwikkelingen zijn de afgelopen collegeperiode uiteindelijk in het teken komen te staan van enerzijds de noodzaak tot bezuinigen en anderzijds de noodzaak tot het borgen van gewenste en noodzakelijke investeringen in de Drentse samenleving.
Het kabinetsbesluit om de Algemene uitkering uit het Provinciefonds vanaf 2011 structureel te korten met € 300 miljoen per jaar is een gegeven. In 2011 gaat het om € 290 miljoen, in 2012 om € 310 miljoen. In het kader van de uitvoering van het Bestuursakkoord met het vorige kabinet heeft Drenthe in het kader van het inlopen van vermogensoverschotten van de provincies gedurende de jaren 2008-2011 jaarlijks een bijdrage van € 5 miljoen geleverd.

De financiële ontwikkelingen hebben ons genoodzaakt, een omvangrijke bezuinigingsoperatie door te voeren ter grootte van een totaalbedrag van € 26,5 miljoen structureel. Daarvoor zijn in 2010 een aantal maatregelen genomen, die in 2011 en latere jaren zullen leiden tot een hernieuwd duurzaam financieel evenwicht voor de provincie.
Ontwikkelingen waarover de afgelopen collegeperiode nader duidelijkheid is verkregen zijn het nieuwe verdeelmodel voor de algemene uitkering van het provinciefonds en de invoering van het rekeningrijden. Dat laatste wordt voorlopig niet ingevoerd. Naar een nieuw verdeelmodel voor de algemene uitkering uit het provinciefonds zijn diverse onderzoeken verricht door onder meer de Raad voor de financiële verhoudingen, de Commissie Boorsma en de Commissie Stuiveling, maar een definitieve keuze is nog niet gemaakt. Nu de provincies onderling niet tot een eensluidend advies konden komen, ligt het initiatief bij de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksaangelegenheden.

**Personeelslasten**
In 2010 is het beleid voortgezet om te sturen op budgetten per afdeling Het management heeft daarmee maximale flexibiliteit om adequaat in te kunnen spelen op de vele ontwikkelingen die momenteel gaande zijn. Het plan vanuit de Voorjaarsnota 2009 om € 1,6 miljoen per jaar beschikbaar te stellen voor een kwaliteitsimpuls is gezien de budgettaire en formatieve ontwikkelingen van de baan. Met creatieve oplossingen wordt getracht niet aan kwaliteit in te boeten.

**Motorrijtuigenbelasting**
In het verleden zijn soms fouten gemaakt door de belastingdienst bij de afdracht van de opbrengsten uit de motorrijtuigenbelasting aan de provincies. Ondanks correcties bleven vragen bestaan over de juistheid van de gegevens motorrijtuigenbelasting en de berekeningsmethodiek van de belastingdienst. Dat heeft geleid tot een meer gestructureerde werkrelatie en het vastleggen van basisafspraken in een convenant. In de periode 2006-2008 zijn besprekingen gevoerd over de opstelling van het convenant, met als hoofdbestanddelen de berekeningsmethodiek, de informatievoorziening, de accountantscontrole en de overlegstructuur tussen belastingdienst en provincies. Dat heeft geleid tot een door alle betrokken partijen gedragen convenant 'Motorrijtuigenbelasting'. De afwikkeling van het convenant heeft stil gelegen als gevolg van de discussie over de kilometerheffing. Nu die heffing van de baan is, is er aanleiding om het convenant alsnog in 2011 af te sluiten.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen?

# P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

| Prioriteiten uit Begroting 2010 |
|---|
| **6.01 Organisatieontwikkeling** |
| **Algemeen** |
| Ingezet wordt op een adequate invulling van de nieuwe organisatiestructuur, op een zoveel mogelijk budgettair neutrale wijze. Daarbij willen wij bereiken dat de organisatie zich vooral op de primaire processen – wat bereiken we in de Drentse samenleving – richt. Intern is daarbij de inzet, de overhead te beperken tot een aanvaardbare maximale omvang van 35% van de totale formatie. Voor 2009 zetten wij in op het terugbrengen van de overhead naar 35%. |
| **Samen Sterker in Actie!** |
| Om de ambities van het college waar te maken hebben we een organisatie nodig die daarbij past. In de organisatieontwikkeling speelt het programma Samen Sterker in Actie! een belangrijke rol. Het programma richt zich op een stimulerender werkklimaat in de organisatie. Het heeft als doelen een effectievere samenwerking in teams, meer inspirerend en teamgericht leiderschap, grotere externe gerichtheid en professionaliteit van de medewerkers. We willen methodischer werken in programma's en projecten en voeren een strategisch personeelsbeleid, met meer de juiste medewerker op de juiste plek, verbeterde arbeidsmarktcommunicatie en een vitale organisatie met vitale medewerkers. Vernieuwingen in de organisatie om ons aan de veranderende eisen van de maatschappij te kunnen laten voldoen, zitten in houding en gedrag van de leiders en de medewerkers, in professionaliteit en vertrouwen, competenties, contacten, omgangsvormen, samenwerkingsverbanden en werkwijzen. En bovenal in het lerend vermogen van de organisatie. Wij willen dat wij ons ontwikkelen tot een organisatie die de ambities van het bestuur steeds slimmer, integraler en professioneler waarmaakt. Het programma Samen Sterker in Actie! richt en faciliteert hiertoe tot het voorjaar van 2011 de ontwikkeling van de cultuuraspecten van onze organisatie. Voor meer informatie over het programma Samen Sterker in Actie! verwijzen wij naar de paragraaf Bedrijfsvoering (paragraaf 2.5). |
| **Strategische Personeelsplanning als kwaliteitsimpuls organisatie** |
| De provincie ontwikkelt zich van een regulerend bestuursorgaan naar een strategievormende, regisserende organisatie. Tegelijkertijd vergroot de provincie haar realisatiekracht: van denken naar doen. Dit stelt hoge, deels ook nieuwe eisen aan de medewerkers. Het vraagt om extra inzet op het gebied van ontwikkeling, scholing en opleiding. Om zicht te krijgen op aanwezige en gewenste competenties en kwaliteiten wordt de komende jaren fors ingezet op de organisatiebrede Strategische Personeelsplanning. Hieruit destilleren we niet slechts de gewenste en beschikbare fte's, maar vooral ook inhoudelijk de noodzakelijke ontwikkeling die we van onze medewerkers verwachten. Daar komt bij dat bij de provincie de komende jaren een groot aantal zeer ervaren medewerkers zal uitstromen. Ruim 10% van de medewerkers bij de provincie is 60 jaar of ouder. Over drie jaar is dit het geval voor bijna 20% van de medewerkers. Minstens zo interessant als de vraag wanneer medewerkers uit dienst gaan, is de vraag hoe de medewerkers de verschillende fasen van hun loopbaan vormgeven. Het gaat om met respect toewerken naar een goede overdracht van kennis en ervaring en boeien en binden van de jongere generatie. Het gaat hierbij om het waarborgen van de continuïteit van het collectief geheugen. We gaan deze opgaven realiseren door fors in te zetten op competentiemanagement en generatiemanagement. Om de grote uitstroom van zeer ervaren medewerkers goed en tijdig op te kunnen vangen gaan we werken onder andere met zogeheten meester-gezelconstructies (ervaren medewerkers dragen kennis en kunde over op minder ervaren collega's). Op die manier blijft kostbare kennis en ervaring voor de organisatie behouden. Zoals we al aangegeven hebben in de Voorjaarsnota 2009, stellen wij voor om op een aantal gebieden de formatie met in totaal 16 fte's uit te breiden. De voorinvestering in personeel die wij nu voorstellen, zullen we de komende jaren compenseren met het niet meer aanvullen van een deel van de uitstroom. Het betreft hier in totaal 31 fte's. |
| Het betreft hier een voorinvestering die noodzakelijk is omdat: |

| Prioriteiten uit Begroting 2010 |
|---|
| - De provincie anders onvoldoende invulling kan geven aan de rol van de provincie Drenthe als PNS: een strategievormende, regisserende organisatie met de noodzakelijke realisatiekracht. Dit vergt een ander type medewerkers. Deels kunnen zittende medewerkers door middel van ontwikkeling, scholing en opleiding invulling geven aan de nieuwe rol van de provincie, deels is echter ook een kwaliteitsimpuls noodzakelijk. |
| - De provincie voor het realiseren van de grote ambities die het heeft op het gebied van economie, ruimtelijke ontwikkeling en duurzaamheid ook nu een kwaliteitsimpuls nodig heeft. |
| - De provincie de komende jaren een grote uitstroom zal hebben als gevolg van de vergrijzing (fpu, pensioen). Door deze grote uitstroom dreigt veel kennis en ervaring verloren te gaan. Daarom is het van groot belang dat in dit kader met zogenaamde meester-gezelconstructies zal worden gewerkt. |
| De formatie zal structureel met 16 fte's worden uitgebreid per 2010 (kosten: € 1,6 miljoen per jaar). Deze uitbreiding zal worden ingezet op het gebied van economie (projectverwervers), ruimtelijke ontwikkeling (projectleiders en projectontwikkelaars) en duurzaamheid (milieuplanologen en energieconsulenten). De formatie zal structureel met 31 fte's worden ingekrompen vanaf 2010 (uiteindelijke opbrengsten per jaar vanaf 2013: € 2,5 miljoen). |
| **6.02 Digitalisering** |
| Zie prioriteit 1.5. |
| **6.03 Stimuleringsfonds Drentse projecten** |
| Het Stimuleringsfonds Drentse projecten is bij het vaststellen van de Voorjaarsnota 2007 PLUS |
| door uw Staten ingesteld. Het Stimuleringsfonds is ingesteld als dekking voor gebiedsgerichte |
| cofinanciering voor relatief grote projecten. Gezien het huidige financiële beeld is de verwachting dat toekomstige rekeningresultaten en incidentele meevallers, zich niet of slechts in beperkte mate zullen voordoen. De verwachting is dat als gevolg hiervan het Stimuleringsfonds dan niet meer gevoed zal worden. Uw Staten hebben ermee ingestemd, het Stimuleringsfonds in stand te houden totdat de reeds door uw Staten geautoriseerde projecten financieel zijn afgerond. Dit geldt eveneens voor de projecten in het kader van de versnellingsagenda en het project aangaande de uitvoering van de motie omtrent het onderwijskansenbeleid en de OV-kaart voor MBO-scholieren. Voorgesteld wordt het Stimuleringsfonds in de tussentijd niet meer te voeden en na afloop het Stimuleringsfonds Drentse projecten op te heffen. |

| Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we er aan doen? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 6.01 Organisatieontwikkeling | - Een slagvaardige, compacte en flexibele organisatie, gericht op de primaire taakstelling van de provincie.<br>- Op termijn inverdien-effecten vanwege minder managementfuncties.<br>- Focus op de primaire processen. | - Uitrol programma Samen Sterker in Actie!.<br>- Verder implementeren reorganisatie.<br>- Terugbrengen formatie ondersteunende eenheden tot 35% van totale formatie.<br>- Investeren in en versnellen van strategische personeelsplanning.<br>- Instroom-, doorstroom- en uitstroomactiviteiten ten behoeve van personeelsplanning.<br>- Uitvoeren van operatie '16 voor 31'. |
| 6.02 Digitalisering | | Zie prioriteit 1.5. |
| 6.03 Stimuleringsfonds Drentse projecten | Vanuit een gebiedsgerichte aanpak worden meer omvangrijke en grootschalige projecten van de grond getrokken. | Afronden van nog lopende projecten in het kader van het Stimuleringsfonds Drentse projecten. |

| Wat is er aan de prioriteiten van 2010 gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2010 |
| 6.01 Organisatie-ontwikkeling | Status: groen<br>Overheadpercentage is terug gebracht tot 37%<br>Een slagvaardige, compacte en flexibele organisatie, gericht op de primaire taakstelling van de provincie. | Lange termijn visie op de organisatie is gevormd (Voorjaarsnota 2010 en Directiebrief)<br>Herijking strategisch HRM beleid<br>De formatie ten behoeve van ondersteuning is verder ingekrompen.<br>Alle complexe personeelsdossiers zijn nagenoeg opgelost<br>Traject Drentalenten gestart<br>Beleid voorbereid voor mobiliteit, flexibiliteit en competentiemanagement<br>Campagne rondom kernwaarden, in samenhang met integriteit is gestart<br>Onderzoek naar shared services noordelijke provincies middels globale businesscases is uitgevoerd<br>Het instrument strategische personeelsplanning is ingezet.<br>Het management development traject is verder uitgevoerd. |
| 6.02 Digitalisering | Status: groen | Zie programma 1; prioriteit 1.5. |
| 6.03 Stimuleringsfonds Drentse projecten | Status: groen<br>De omvang van de reserve is gehalveerd in 2010. | Een bedrag van ruim € 10 miljoen is besteed aan projecten,<br>De reserve wordt in stand gehouden totdat de door provinciale staten geautoriseerde projecten financieel zijn afgerond. |

## Financieel overzicht prioriteiten

| Programma 6. Middelen | 1<br>Realisatie 2009 | 2<br>Primitieve begroting 2010 | 3<br>Begroting 2010 na wijziging | 4<br>Realisatie 2010 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| P6.01 Organisatieontwikkeling | 1.431.971 | 569.750 | 429.750 | 461.986 | -32.236 |
| P6.02 Digitalisering | 601.543 | 902.800 | 902.800 | 887.394 | 15.406 |
| P6.04 Proceskosten | 544.139 | 315.000 | 346.361 | 336.595 | 9.766 |
| Totaal prioriteiten | 2.577.653 | 1.787.550 | 1.678.911 | 1.685.975 | -7.064 |

## Financiële toelichting op prioriteiten

### Toelichting afwijking jaarstukken

Er zijn geen verschillen groter dan € 50.000,-- opgetreden. Daarmee is een toelichting niet van toepassing.

## Wat doen we nog meer?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Planning en control (zie ook de ontwikkellijnen Slimmere productie en Zaken op orde van de paragraaf Bedrijfsvoering (paragraaf 2.5)) | De provincie valt financieel gezien onder repressief toezicht.<br><br>Voor haar bedrijfsvoering ontvangt de provincie van de controlerend accountant een goedkeurende verklaring.<br><br>De provincie kent een duurzaam begrotingsevenwicht | - Uitvoering geven aan P&C-cyclus (Voorjaarsnota, begroting, rapportages, jaarverslag).<br>- Verbetering P&C-cyclus: tegengaan onderbesteding, SMART maken doelen, ontwikkelen indicatoren.<br>- Doorontwikkelen P&C-portal.<br>- Verder uitbouwen treasuryfunctie (waaronder liquiditeitenbegroting), aanpassing financieringsstatuut).<br>- Uitvoeren verdere SISA-regelingen.<br>- Uitvoeren Controleplan.<br>- Het actueel houden van de financiële administratie.<br>- Applicatiebeheer van het bedrijfsvoeringsysteem.<br>- Verstrekken financiële adviezen aan directie en management.<br>- Uitzetten en aantrekken van geldmiddelen.<br>- Kaderstelling bedrijfsvoering. |
| Personeel en organisatie | De provincie beschikt over een modern HRM-beleid. | - Uitvoering geven aan HRM-cyclus (planning, voortgang, beoordeling).<br>- Verstrekken HRM-adviezen aan directie en management.<br>- Applicatiebeheer van het bedrijfsvoeringsysteem.<br>- Kaderstelling bedrijfsvoering.<br>- Implementeren van het herijkte strategische HRM-beleid.<br>- Versterken van resultaat- en prestatiegericht werken en daaraan gerelateerde personeelsbeoordeling. |
| Informatievoorziening en automatisering | De provincie beschikt over een ICT-infrastructuur die up to date is en geen belemmering vormt voor een gezonde bedrijfsvoering. | - Binnen dit programma worden ook activiteiten ontwikkeld in het kader van de verbetering van de informatiebeveiliging (op basis van de landelijke Code voor Informatiebeveiliging), opleidingen en financiering van de deelname in het programma e-provincies (IPO). Verder lopen er diverse migratieprojecten.<br>- Uitrol van 500 nieuwe werkplekken.<br>- Aanbesteding en vervanging van netwerkbekabeling (in relatie met renovatie).<br>- Realisatie van een externe computerlocatie voor opslag, remote back-up en uitwijk.<br>- Vervanging van centrale server systemen, inclusief sanering van besturingssystemen. |
| Digitalisering van de bedrijfsvoering | Als onderdeel van het Uitvoeringsprogramma Welkom in digitaal Drenthe 2007-2008 wordt erop ingezet dat www.drenthe.nl qua dienstverlening voldoet aan de normen van advies.overheid.nl (staat op minimaal de vierde plaats in de provinciemonitor). | - Ingevoerd een documentsysteem en een beschikbaar dynamische digitaal archief.<br><br>- Digitalisering van personeelsdossiers.<br>- Invoeren van een kennissysteem op Huisnet.<br>- Bouw van basisregistraties om aan te sluiten op landelijke voorzieningen (als DigiD). |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Communicatie | | Communicatieadvisering in alle fasen van het beleidsproces.<br>Communicatieadvisering GS.<br>Interne communicatie: advisering directie en afdelingshoofden; daarnaast uitvoeringsactiviteiten: onder andere berichtgeving Huisnet en samenstelling/eindredactie personeelsblad.<br>Nieuwe media: verantwoordelijk voor actualisatie en eindredactie website.<br>Relatiemanagement: activiteiten representatie en evenementen. |
| Facilitaire voorzieningen gebouwen secretariaten bestuursservice documenten | De provincie is in staat zich te houden aan het eigen kwaliteitshandvest. | De afdeling Facilitaire Ondersteuning verzorgt producten en diensten op het gebied van huishoudelijke diensten, gebouwbeheer, energie/- en miliuemanagement, telefonie, bewaking, receptie, documentaire informatievoorziening, inkomende interne en uitgaande post, goederenontvangst, GIS/cartografie, chauffeurs, secretariële ondersteuning, opmaak, print en afwerkfacilitteiten c/q/ regie op uitbesteding daarvan. |

## Wat hebben we nog meer gedaan en wat is er bereikt?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Planning & Control | De provincie valt onder repressief toezicht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.<br><br>De in 2009 ingezette ombuigingsoperatie is afgerond.<br><br>We hebben een goedkeurende verklaring van de accountant over de jaarrekening 2009.<br><br>De begroting is op termijn weer in duurzaam evenwicht. | - Uitvoering gegeven aan Planning & Control-cyclus (voorjaarsnota, begroting, rapportages, jaarstukken).<br>- Verbetering Planning & Control-cyclus: tegengaan onderbesteding, het specifiek, meetbaat, acceptabel, realistisch en tijdgebonden maken van doelen en het ontwikkelen van indicatoren.<br>- Het afronden van de ombuigingsoperatie.<br>- Verder uitbouwen treasuryfunctie (waaronder liquiditeitenbegroting), aanpassing financieringsstatuut).<br>- Uitvoeren verdere Single Information and Single Auditregelingen.<br>- Uitvoeren Controleplan.<br>- Het actueel houden van de financiële administratie.<br>- Applicatiebeheer van het bedrijfsvoeringsysteem.<br>- Verstrekken financiële adviezen aan directie en management.<br>- Uitzetten en aantrekken van geldmiddelen.<br>- Kaderstelling bedrijfsvoering. |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Personeel en organisatie | De provincie beschikt over een modern Human Resources Management-beleid. | Uitvoering gegeven aan HRM-cyclus (planning, voortgang, beoordeling).<br>- Verstrekken HRM-adviezen aan directie en management.<br>- Applicatiebeheer van het bedrijfsvoeringsysteem.<br>- Kaderstelling bedrijfsvoering.<br>- Implementeren van het herijkte strategische HRM-beleid.<br>- Versterken van resultaat- en prestatiegericht werken en daaraan gerelateerde personeelsbeoordeling.<br>- Doorontwikkeling van de concernopleidingen<br>- Uitvoering van verschillend HR-beleid, waaronder arbeidsmarktcommunicatie, stage- en BBL-beleid en beoordelen en belonen<br>- Inzet op externe netwerken<br>- Start digitalisering personeelsdossiers en HR-processen |
| Informatievoorziening en automatisering | De interprovinciale basislijn voor de informatiebeveiliging is opgeleverd.<br><br>In 2011 beschikt de provincie over een complete ICT-infrastructuur die up to date is en geen belemmering vormt voor een gezonde bedrijfsvoering. | In IPO-verband hebbben we in het kader van de verbetering van de informatiebeveiliging overleg gehad over het invoeren van een landelijke code.<br>Uitrol van 500 nieuwe werkplekken, aanbesteding en vervanging van de netwerkbekabeling en vervanging van centrale server systemen, inclusief sanering van besturingssystemen vindt gefaseerd plaats en wordt afgerond in mei 2011.<br>Er heeft een aanbesteding plaats gevonden voor het realiseren van een externe computerlocatie voor opslag, remote back-up en uitwijk. |
| Digitalisering van de bedrijfsvoering | Vier digitale processen zijn door de proceseigenaren geaccepteerd en in productie genomen.<br>Het beheer van de digitale processen is overgedragen aan de lijn. | Voor het beheer van de digitale processen wordt gewerkt aan de opbouw van een beheerorganisatie.<br>Er is gestart met het schonen en vervolgens digitaliseren en ontsluiten van alle lopende personeelsdossiers.<br>Er is gestart met het invoeren van een documentsysteem en een beschikbaar dynamisch digitaal archief.<br>In 2011 starten we met het invoeren van een kennissysteem op intranet (Huisnet)<br>Wij zijn gestart met de bouw van basisregistraties om aan te sluiten op landelijke voorzieningen (als DigiD).<br>Voor de e-dienstverlening zijn de technische voorzieningen gerealiseerd. Zowel de technische aansluiting op de Gemeenschappelijke Basis Registratie Personen en DigiD. |
| Communicatie | De interne communicatie is verbeterd. | Er is gewerkt aan verbetering van de interne communicatie: advisering directie en afdelingshoofden en communicatie richting medewerkers via intranet. |
| Facilitaire voorzieningen<br>- gebouwen<br>- secretariaten<br>- bestuursservice<br>- documenten | Het kwaliteitshandvest is nog steeds de norm. Door de vele ontwikkelingen op het gebied van digitalisering en de verbouwing van het provinciehuis is de norm niet altijd haalbaar gebleken. | - De afdeling Facilitaire Ondersteuning verzorgt producten en diensten op het gebied van<br>- huishoudelijke diensten, gebouwbeheer, energie/- en milieumanagement, telefonie, bewaking, receptie, documentaire informatievoorziening, inkomende, interne en uitgaande post, goederenontvangst, GIS/cartografie, chauffeurs, secretariële ondersteuning, opmaak, print en afwerkfaciliteiten en regie op uitbesteding daarvan. |

## Agenda

| Onderwerp | Wanneer | Gerealiseerd |
|---|---|---|
| Jaarstukken 2009 | Juni 2010 | Juni 2010 |
| Voorjaarsnota 2010 | Juli 2010 | Juli 2010 |
| 1e Bestuursrapportage 2010 | Juli 2010 | Juli 2010 |
| 2e Bestuursrapportage 2010 | November 2010 | November 2010 |
| Begroting 2011 | November 2010 | November 2010 |

## Wat heeft het gekost?

| | Product/prioriteit | 1 Realisatie 2009 | 2 Primitieve begroting 2010 | 3 Begroting 2010 na wijziging | 4 Realisatie 2010 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | Prioriteiten | 2.577.653 | 1.787.550 | 1.678.911 | 1.685.975 | -7.064 |
| | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 5.182.196 | 5.567.936 | 5.149.936 | 5.007.943 | 141.993 |
| | P-6.1 Reserve mutaties | 240.744.813 | 6.874.423 | 187.361.597 | 187.066.808 | 294.789 |
| | Apparaatskosten | 47.345.175 | 50.414.592 | 48.603.799 | 47.598.235 | 1.005.564 |
| | Totaal | 295.849.838 | 64.644.501 | 242.794.243 | 241.358.960 | 1.435.283 |
| Baten | Prioriteiten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 131.217.851 | 135.189.832 | 141.205.096 | 139.810.561 | 1.394.535 |
| | P-6.1 Reserve mutaties | 73.267.099 | 46.568.508 | 215.270.610 | 205.530.500 | 9.740.110 |
| | Totaal | 204.484.950 | 181.758.340 | 356.475.706 | 345.341.060 | 11.134.646 |
| Saldo | | 91.364.888 | -117.113.839 | -113.681.463 | -103.982.100 | -9.699.363 |

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

### Lasten

### P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

Op de toegerekende apparaatskosten is een voordeel gerealiseerd van € 1.005.564,--.
De belangrijkste oorzaken zijn:

**Personele budgetten**
Als gevolg van de selectieve vacaturestop en het niet verlengen van tijdelijke contracten is in 2010 op het loonkostenbudget van 37,5 miljoen een bedrag van € 430.000,-- overgebleven. Het budget voor inhuur personeel van 5,7 miljoen is met € 329.000,-- overschreden. Daarentegen zijn de inkomsten op personeel veel hoger uitgevallen dan begroot. Op de inkomsten is een positief saldo van € 507.000,-- ontstaan. De extra inkomsten betreffen voornamelijk doorboekingen naar projectbudgetten en daarnaast inkomsten van het UWV voor zwangerschapsverlof.

De niet begrote uitgaven voor WW-uitkeringen van ex-werknemers komen in 2010 uit op € 135.000,--. Verrekend met de afvlakkingskosten van € 300.000,-- komt het saldo over 2010 op alle personele budgetten tezamen (zowel uitgaven als inkomsten) uit op € 173.000,--.

**Overige goederen en diensten**
De budgetten voor overige goederen en diensten van alle afdelingen tesamen leveren een voordeel op van ruim € 111.000,--.

**Afwikkeling voorgaand boekjaar**
De vrijval van verplichtingen uit voorgaande boekjaren levert een voordeel van ruim € 100.000,-- op.

**Huisvesting**
Het gehele jaar 2010 is door de verbouwing steeds een derde deel van het provinciehuis gesloten geweest. Mede hierdoor zijn de uitgaven voor energie lager uitgevallen. Voordeel € 63.000,--.

**Arbeidsvoorwaarden**
Op het budget voor arbeidsvoorwaarden is een bedrag van € 83.000,-- overgebleven. Dat wordt met name veroorzaakt doordat er minder beroep is gedaan op de bestaande regelingen.

**ICT-beheer en Informatiebeleid**
Op de budgetten voor ICT- beheer en informatiebeleid is ruim € 120.000,-- overgebleven.

**Overig**
Het resterende voordeel is het saldo van een aantal onder- en overschrijdingen van geringere omvang.

## P-6.1 Reserve mutaties

Het betreft in totaal een overschrijding van € 294.798,-- door toevoegingen aan de onderstaande reserves. Zie voor toelichtingen de afzonderlijke programma's dan wel bij de toelichtingen op de stand en verloop van reserves bij het onderdeel III.1 Overige gegevens.

| mutaties reserves | Begrote toevoeging | Werkelijk toevoeging | Voordeel/ Nadeel | Verschil | |
|---|---|---|---|---|---|
| Bijdrage aan reserve vaarweg Meppel de Punt | 988.603 | 1.534.593 | N | -545.990 | t.g.v. lagere kosten binnen programma 3 |
| Bijdrage aan RSP reserve | 66.322.701 | 65.481.922 | V | 840.779 | t.g.v. per saldo hogere lasten binnen programma 3 |
| totaal | 67.311.304 | 67.016.515 | | 294.789 | |

## Baten

## P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

De totale afwijking betreft een nadeel van € 1.395.000,--. De voornaamste afwijkingen betreffen:

**Motorrijtuigenbelasting**
In 2010 is € 166.000,-- minder aan opcenten motorrijtuigenbelasting ontvangen dan was geraamd. Dit wordt onder meer veroorzaakt door een lager tarief of vrijstelling voor minder milieubelastende auto's.

**Rente gelduitzettingen:**
In 2010 is € 453.000,-- minder aan rente gerealiseerd dan begroot. De rente op de spaarrekeningen is in het laatste kwartaal tegen verwachting in naar beneden bijgesteld. Daarnaast is een aantal vrijgevallen deposito's tegen minder gunstige tarieven opnieuw uitgezet. Dit heeft geleid tot een lager gerealiseerd dan begroot rendement.

**Kostenplaats Kapitaallasten**
Administratieve doorbelasting naar programma's wegens kapitaallasten rente geven een negatief saldo van € 815.000,--.

## P-6.1 Reserve mutaties

Het betreft in totaal een onderschrijding van € 9.740.110,-- door onttrekkingen aan de onderstaande reserves. De grootste afwijking betreft de Reserve provinciaal aandeel ILG, waarbij een bijdrage van de reserve werd begroot, maar uiteindelijk ruim € 6 miljoen aan de reserve is toegevoegd. Zie voor toelichtingen de afzonderlijke programma's dan wel bij de toelichtingen op de stand en verloop van reserves bij het onderdeel III.1 Overige gegevens.

| mutaties reserves | Begrote toevoeging | Werkelijk toevoeging | Voordeel/ Nadeel | Verschil | |
|---|---|---|---|---|---|
| Bijdrage van reserve versterking economisch structuur | 3.000.000 | 1.149.164 | N | -1.850.836 | t.g.v. onderbesteding programma 4 |
| Bijdrage van reserve provinciaal aandeel ILG | 3.313.719 | -6.368.572 | N | -9.682.291 | t.g.v. onderbesteding programma 5 |
| Bijdrage van Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel | 41.667 | 569.036 | V | 527.369 | t.g.v. overbesteding programma 3 |
| Bijdrage van reserve grondwaterheffing | 300.000 | 439.467 | V | 139.467 | t.g.v. overbesteding programma 3 |
| Bijdrage van reserve monitoring voormalige stortplaatsen | 66.190 | 66.525 | V | 335 | t.g.v. overbesteding programma 5 |
| Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | 2.012.000 | 3.137.846 | V | 1.125.846 | t.g.v. overbesteding programma 3 |
| totaal | 8.733.576 | -1.006.534 | | -9.740.110 | |

# I.2
# Paragrafen

# I.2.1
# Lokale heffingen

In deze paragraaf gaan wij in op de heffingen van de provincie Drenthe. Wij geven per heffing weer wat de gerealiseerde opbrengsten zijn in relatie tot het geformuleerde beleid.

## 1 Grondwaterheffing

Voor de aan het grondwaterbeheer verbonden kosten is een grondwaterheffing ingesteld. De heffing wordt opgebracht door de houders van vergunningplichtige pompinrichtingen, zoals waterbedrijven, zuivelbedrijven, zwembaden en dergelijke. De heffing mag alleen worden ingezet voor in de wate rwet nader omschreven werkzaamheden, gericht op het beheer van het grondwater.

Vanaf 2009 is de registratie van meldingen van grondwateronttrekkingen en de behandeling van vergunningaanvragen voor industriële onttrekkingen tot 150.000 m3 de taak van de waterschappen.

Elk kwartaal worden aan vergunningplichtige pomphouders aangiftebiljetten grondwaterbelasting uitgereikt. In 2010 waren 24 houders van pompinrichtingen vergunningspichtig. Een voorlopige schatting is dat er rond de 70 miljoen m3 grondwater is onttrokken is en circa 1 miljoen m3 grondwater werd geïnfiltreerd.

**Geraamde en gerealiseerde inkomsten**
Het tarief per 100 m3 ontrokken grondwater bedroeg in 2010 € 1,062. Begroot was een bedrag van € 720.000,--. De opbrengst van de aangifte grondwaterheffing is € 744.901,--.

## 2 Heffing ontgronding

Op grond van artikel 21f van de Ontgrondingenwet hebben Provinciale Staten een provinciale belasting ingesteld ter bestrijding van kosten met betrekking tot schadevergoedingen ingevolge artikel 26 van de Ontgrondingenwet. Deze belasting is opgenomen in de Heffingenverordening ontgrondingen 2000. De heffing is verschuldigd vanaf een totale – in de vergunning opgenomen – te winnen hoeveelheid bodemmateriaal van 10.000m3. De hoogte van de heffing bedraagt € 0,45 per 100 m3 bodemmateriaal

Het ontgrondingenbeleid is vastgelegd in Omgevingsvisie Drenthe. Bij het indienen van de vergunningsaanvraag zijn leges verschuldigd. De heffing is gekoppeld aan het tijdstip waarop de vergunning of machtiging is verleend.

In 2010 is via de ontgrondingsheffing in totaal € 4.808,17 aan inkomsten gerealiseerd.

## 3 Leges

Onder de naam leges worden rechten geheven terzake van het genot van de door of vanwege het provinciaal bestuur verstrekte diensten. De aanvrager van de dienst dan wel degene ten behoeve van wie de dienst is verleend is het legestarief verschuldigd.

In de provinciale Legesverordening zijn de tarieven opgenomen die verschuldigd zijn voor het in behandeling nemen van een te verstrekken dienst.

**Geraamde en gerealiseerde inkomsten**
Voor 2010 waren de leges begroot op € 63.500,-- en is € 35.164,-- gerealiseerd.
De gemiddelde legesopbrengsten over de laatste 4 jaar waren € 97.581,--.

De begrote leges vormen slechts een indicatie. De realisatie is afhankelijk van de werkelijke aanvragen. De afwijking wordt voornamelijk veroorzaakt door de bij product 5.3 begrote opbrengst van € 30.000,--. Dit bedrag is bij de 2e bestuursrapportage geraamd, in verband met verwachte aanvragen na invoering van de wet WABO, maar op deze post is in 2010 geen ontvangst gerealiseerd. Het resultaat van product 4.0 is fors lager dan in 2009 door de gedeeltelijke creditering van een in dat jaar verzonden legesfactuur.

| Product | Hoofdfunctie/doelstelling | Begroot 2010 | Resultaat 2010 | Resultaat 2009 | Resultaat 2008 | Resultaat 2007 | Gemiddelde laatste 4 jaar |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 2.1 | Sociale agenda (Mijn omgeving) | 0 | 65 | 0 | 0 | 0 | 16 |
| 3.0 | Verkeer en vervoer (verkeer) | 17.500 | 23.260 | 20.232 | 17.095 | 12.925 | 18.378 |
| 3.1 | Verkeer en vervoer (wegenbeheer) | 5.000 | 5.368 | 8.731 | 5.105 | 5.867 | 6.268 |
| 3.1 | Verkeer en vervoer (Vaarweg Meppel-De Punt) | 500 | 150 | 933 | 425 | 485 | 498 |
| 3.1 | Verkeer en vervoer (Zuidoost-Drentse vaarwegen) | 500 | 161 | 290 | 1.137 | 442 | 508 |
| 4.0 | Waterhuishouding (Grondwaterwet) | 5.000 | 377 | 9.976 | 2.440 | 5.742 | 4.634 |
| 5.3 | Leefomgeving (Vergunningverlening Wet Milieubeheer) | 30.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6.0 | Landelijk Gebied (ontgrondingen) | 5.000 | 5.783 | 56.896 | 89.857 | 116.582 | 67.280 |
| | | 63.500 | 35.164 | 97.058 | 116.059 | 142.043 | 97.581 |

De Wet WABO is op 1 oktober 2010 van kracht geworden.

## 4 Nazorgheffing stortplaatsen

Wettelijk is de provincie verantwoordelijk voor de eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen. De Provincie Drenthe draagt deze verantwoordelijkheid voor twee stortplaatsen. Dit zijn de Stortplaats Meisner te Ubbena en Attero te Wijster. De nazorgheffing, die de provincie op grond van artikel 15.44 van de Wet milieubeheer heeft ingesteld, is ter bestrijding van de in de wet limitatief opgenomen kosten om deze taak uit te voeren.
Het Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe stelt een eigen begroting en jaarverslag op, die ter informatie aan de leden van PS worden gestuurd. In het jaarverslag wordt onder meer verantwoording afgelegd over het gerealiseerde rendement op het belegde vermogen en over de gemaakte kosten.

**Geraamde en gerealiseerde inkomsten**
De nazorgheffing wordt geheven per stortplaats. De hoogte van de jaarlijkse heffing is afgeleid van het doelvermogen per stortplaats. In 2010 is aan Meisner te Ubbena een heffing begroot en gerealiseerd van € 201.577,--. De heffing aan Attero te Wijster is nog steeds opgeschort.

## 5 Opcenten motorrijtuigenbelasting

Op grond van artikel 222 van de Provinciewet worden provinciale opcenten geheven. De opcenten zijn een opslag op een andere belasting, namelijk de motorrijtuigenbelasting (mrb). Deze belasting wordt geïnd door de Rijksbelastingdienst.

**Geraamde en gerealiseerde inkomsten**
De opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting is qua opbrengst de belangrijkste provinciale heffing. Deze belasting is voor de provincies een algemeen dekkingsmiddel. Het tarief wordt gebaseerd op het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie en gaat steeds in op 1 april van ieder jaar. PS stellen het opcententarief jaarlijks vast en hebben het per 1 april 2010 vastgesteld op 82,3.

In 2010 is er ten opzichte van de raming € 165.787,-- minder aan opbrengst van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting gerealiseerd dan geraamd. In het navolgende zijn raming en realisatie tegenover elkaar gezet.

| | |
|---|---|
| Raming 2010 | 46.445.000 |
| Realisatie 2010 | 46.279.213 |
| Verschil | 165.787 |

Het totaal van het wagenpark dat deel uitmaakt van de grondslag voor de berekening van de opbrengst van de motorrijtuigenbelasting(mrb) bedroeg op 31 december 2009 224.131. Voor de berekening van de opbrengst voor 2010 is uitgegaan van een groei van 0,5 % als gevolg van de groei van het wagenpark en een verschuiving naar zwaardere gewichtsklassen. Met name een sterkere groei van de milieuvriendelijke auto's waarvoor geen of minder mrb verschuldigd is, heeft echter geleid tot de lagere opbrengst in 2010.

# 1.2.2 Weerstandsvermogen

## Inleiding

In deze paragraaf wordt het weerstandvermogen van de provincie Drenthe weergegeven. Het weerstandsvermogen is de relatie tussen de weerstandscapaciteit en de risico's. De weerstandscapaciteit omvat de middelen en mogelijkheden waarover de provincie kan beschikken om niet begrote kosten te dekken. Voor het kunnen beoordelen van het weerstandsvermogen is het noodzakelijk de aanwezige weerstandscapaciteit te analyseren in samenhang met de omvang en de achtergronden van de risico's. In deze paragraaf komen aan bod:

- Provinciaal beleid;
- Weerstandscapaciteit:
  - Incidentele weerstandscapaciteit;
  - Structurele weerstandscapaciteit;
- Inventarisatie van de aanwezige risico's.

## Provinciaal beleid

Om de vele ambities van de provincie Drenthe te realiseren is het van belang dat de provinciale middelen zo scherp mogelijk ingezet worden. Hier past een wat minder behoudende financiële koers bij. Het is niet de bedoeling dat er geld blijft liggen. Deze koers houdt ook in dat er meer dan voorheen risico's genomen worden. Deze risicovollere koers kan gevolgd worden indien er sprake is van voldoende weerstandscapaciteit, zodat de eventuele financiële tegenvallers opgevangen kunnen worden.

Hieronder gaan wij in op het beleid met betrekking tot weerstandscapaciteit en de risico's. Op basis van de conclusie uit het rapport over weerstandsvermogen van onze huisaccountant uit 2005 werd een noodzakelijke weerstandscapaciteit geacht ongeveer € 25 miljoen te zijn.

De weerstandscapaciteit als percentage van de totale lasten (10%) is eveneens een goed meetpunt. Immers, naarmate de lasten toenemen, zijn de risico's vaak ook groter. De totale werkelijk lasten 2010 bedragen € 296 miljoen, 10% hiervan is € 29,6 miljoen.

## Weerstandscapaciteit

Onder weerstandscapaciteit verstaat het BBV de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt om niet begrote kosten te dekken. Hierbij kan een onderscheid worden gemaakt tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit.
Vanwege de nieuwe koers die het college voorstaat en die door middel van de Voorjaarsnota 2007 PLUS door de staten is bekrachtigd, wordt er ten aanzien van de incidentele en structurele weerstandscapaciteit een ander uitgangspunt gehanteerd. Niet alle vrije reserves worden gerekend tot de weerstandscapaciteit. Immers, de intentie is uitgesproken concrete en uitgewerkte plannen aan de staten voor te leggen ten laste van reserves. Dit uit zich met name in de (vrij aanwendbare) reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten. Binnen de definitie van de BBV valt een dergelijke reserve te rekenen tot de weerstandscapaciteit. Omdat de komende collegeperiode een aantal projecten uit deze reserve gefinancierd gaan worden is het niet reëel

om deze reserve mee te tellen voor de weerstandscapaciteit. Dit geldt gedeeltelijk ook voor de reserve voor algemene doeleinden.
Om scherper het onderscheid te krijgen tussen een reserve die nodig is om te voldoen aan de weerstandscapaciteit en de vrij aanwendbare reserves is een risicoreserve ingesteld.

Deze risicoreserve wordt gevormd ten laste van de reserve voor algemene doeleinden en de saldireserve. Na deze mutatie in 2008 is er, naast een vrij besteedbare reserve voor algemene doeleinden, een risicoreserve als buffer ten behoeve van de weerstandscapaciteit. De saldireserve wordt niet in zijn geheel naar de reserve voor algemene doeleinden gebracht vanwege uitgaven die nog gemaakt worden voor zaken uit het collegeprogramma 2003-2007. Uiteindelijk zal de saldireserve in 2014 op € 0 uitkomen. Daarmee vormt de reserve voor algemene doeleinden de incidenteel vrij besteedbare ruimte.

**Incidentele weerstandscapaciteit**
De incidentele weerstandscapaciteit is het vermogen dat ingezet kan worden om eenmalige tegenvallers op te vangen. Hiervoor wordt een risicoreserve gebruikt ter grootte van € 19 miljoen.

De daarmee ingestelde reserves hebben de volgende functie

*Risicoreserve*
Deze reserve wordt ingesteld om incidentele tegenvallers op te vangen, die niet door een specifieke voorziening worden afgedekt. Voorgesteld wordt deze reserve de komende jaren € 19 miljoen groot te laten zijn. Jaarlijks zal aan de hand van een risico-inventarisatie worden bekeken in hoeverre het weerstandsvermogen in de toekomst dient te worden bijgesteld.

*Saldireserve*
Deze reserve wordt gebruikt als algemeen dekkingsmiddel voor overlopende budgetten naar volgende jaren. Met het overhevelen van een groot gedeelte van het saldo komt de reserve naar verwachting in 2014 op € 0 uit.

De samenstelling en ontwikkeling van de algemene reserves ziet er als volgt uit:

| (bedragen x € 1.000) per 31 december | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|
| Reserve voor Algemene doeleinden | 42.725 | 33.834 | 36.846 | 24.232 |
| Saldireserve | 16.293 | 6.231 | 1.579 | 4.073 |
| Reserve voor Flexibel beleid | 160 | 0 | 0 | 0 |
| Reserve Uitvoering Collegeprogramma 2003-2007 | 1.575 | 0 | 0 | 0 |
| Risicoreserve | 0 | 19.000 | 19.000 | 19.000 |
| Totaal Algemene reserves *) | 60.753 | 59.065 | 57.425 | 47.305 |

* Stelselwijziging 2010: Reserve Stimuleringsfonds Drentse Projecten van Algemene naar Bestemmingsreserves omgezet en de Reserve t.b.v. in te stellen voorziening pensioenen is omgezet naar Voorziening algemene pensioenwet politieke ambtsdragers.

De algemene reserves zijn met € 10,1 miljoen afgenomen. Deze afname wordt voornamelijk veroorzaakt door de forse onttrekking aan de Reserve voor Algemene doeleinden.

*Resultaat boekjaar 2010*
Het rekeningsaldo over het boekjaar 2010 bedraagt € 12,8 miljoen voor bestemming van de reserves. Het saldo is per 31 december 2010 in afwachting van de definitieve bestemming onder de algemene reserves geplaatst. Als bestemming voor verrekening met reserves wordt een bedrag van € 9,4 miljoen voorgesteld. Van het resultaat van € 3,4 miljoen dat dan overblijft,

is een aantal projecten nog niet (volledig) gerealiseerd in 2010, waardoor gelden zijn overgehouden in 2010. Bij de vaststelling van de jaarstukken stellen we een bedrag van € 2,5 miljoen voor. Het restant van € 0,9 miljoen heeft nog geen bestemmingsvoorstel gekregen en kan daarom (voorlopig) tot de weerstandscapaciteit worden gerekend.

*Conclusie algemene reserves:*
Het resultaat boekjaar 2010 dat nog geen bestemming heeft gekregen (€ 0,9 miljoen) kan (voorlopig) gerekend worden tot de incidentele weerstandscapaciteit. Dit verandert pas als PS tot een definitieve bestemming heeft besloten die niet de algemene reserves betreffen.

*Bestemmingsreserves*
Alle bestemmingsreserves zijn door PS bestemd voor een bepaald doel. Alleen voor het afgesproken doel mogen bestedingen plaatsvinden. Alle uitgaven en inkomsten van de bestemmingsreserves lopen via de exploitatierekening. Bij de begroting worden toevoegingen aan en bijdragen van reserves opgenomen. Dit kunnen afgesproken algemene mutaties zijn, maar ook bijdragen van reserves die dienen voor het opvoeren van jaarbudgetten in de begroting. Dit is een verwachte besteding van de reserve in het boekjaar. Wanneer er meer of minder wordt besteed dan is begroot, moet PS toestemming geven voor een extra toevoeging of onttrekking aan de reserve. Volgens de BBV-voorschriften worden alle mutaties op de reserves vermeld bij het programma 6 Middelen. Dit maken wij expliciet zichtbaar door een resultaat voor bestemming en een resultaat na bestemming van reserves te presenteren. Het resultaat in de exploitatie van de bestemmingsreserves bedraagt € 9,4 miljoen.
Vanwege het feit dat bestemmingsreserves zijn bedoeld voor een specifiek doel, worden deze niet meegenomen bij de bepaling van de incidentele weerstandscapaciteit.

De samenstelling en ontwikkeling van de bestemmingsreserves (voor bestemming resultaat reserves 2010) ziet er als volgt uit:

| (bedragen x € 1.000) per 31 december | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|
| Bestemmingsreserves *) | 105.357 | 102.715 | 321.796 | 304.008 |

* Stelselwijziging 2010: Reserve Stimuleringsfonds Drentse Projecten van Algemene naar Bestemmingsreserves omgezet en de Reserve t.b.v. in te stellen voorziening pensioenen is omgezet naar Voorziening algemene pensioenwet politieke ambtsdragers.

Het totale saldo van de bestemmingsreserves is, op basis van de goedgekeurde begrotingsbedragen, in 2010 gedaald met € 17,8 miljoen. Als de voorgestelde bestemming van reserves van € 9,4 miljoen ook goedgekeurd wordt, is het saldo van de bestemmingsreserves in 2010 gedaald met € 8,3 miljoen. De mutaties in de bestemmingsreserves zijn de volgende:

**Grafiek** **Mutaties in de bestemmingsreserves**

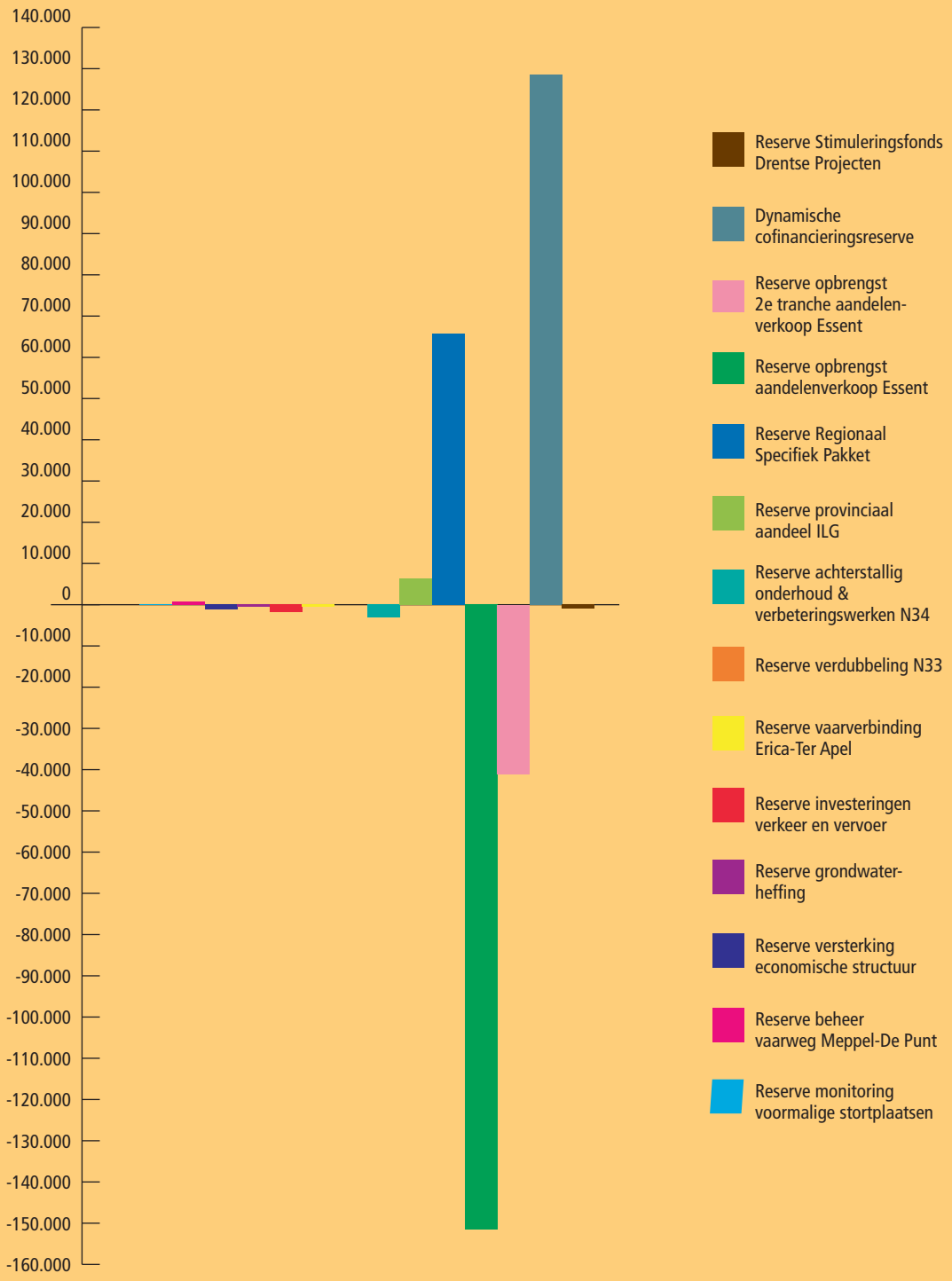


De mutaties zijn toegelicht bij de overige gegevens, in hoofdstuk III.1.2 van de Jaarrekening.

*Conclusie bestemmingsreserves:*
In de nota Reserves en Voorzieningen 2010 zijn alle reserves en voorzieningen gescreend en zijn voor de komende periode voorstellen gedaan hoe met reserves wordt omgegaan. Uitgangspunt hierbij is het verbeteren van de transparantie en het jaarlijks integraal afwegen van middelen.

*Stille reserves*
De stille reserves zijn de reserves die niet op de balans zijn opgenomen. Stille reserves ontstaan wanneer bezittingen niet worden geactiveerd of wanneer de reële waarde afwijkt van de waarde die in de boeken staat. Een provincie kan echter dit verborgen vermogen niet zo maar te gelde maken. Bij de toelichting op de balans is dit jaar wel de geschatte stille reserves van de deelnemingen aangegeven. Dit is in totaal € 120,1 miljoen. Ook is het voor stille reserves die zijn 'opgesloten' in andere activa niet zinvol om deze mee te nemen in de weerstandscapaciteit. De meerwaarde van deze activa kan immers alleen dan verzilverd worden als er geen vervanging voor terug hoeft te komen. De activa die bij de provincie Drenthe op de balans staan worden voornamelijk gebruikt voor de normale bedrijfsvoering.

**Structurele weerstandscapaciteit**
Met de structurele weerstandscapaciteit worden de middelen bedoeld die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van bestaande taken. Dit betreft in beginsel de optelsom van de ruimte op de begroting en de onbenutte belastingcapaciteit.

*Ruimte op de begroting*
De post Onvoorziene uitgaven binnen het begrotingsprogramma Financiering en algemene dekkingsmiddelen, ten bedrage van structureel € 50.000,--, kan worden aangemerkt als onderdeel van de structurele weerstandscapaciteit. De post was tot vorig jaar vastgesteld op € 450.000,--, maar is in het kader van de bezuinigingen met € 400.000,-- teruggebracht.

*Onbenutte belastingcapaciteit*
De onbenutte belastingcapaciteit van de provincie Drenthe bestaat uit het verschil tussen de opbrengst bij het maximaal aantal te heffen opcenten motorrijtuigenbelasting en de opbrengst bij het werkelijk tarief. Het tarief dat is voorgesteld aan PS bij de begroting 2010 bedraagt 82,3. Het maximum tarief dat door het Ministerie van Financiën is vastgesteld bedraagt per 1 april 2010 116,7 en per 1 april 2011 119,4. Op grond van deze uitgangspunten is de onbenutte belastingcapaciteit als volgt (x € 1.000,--):

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Opbrengst | 46.279 | 46.848 | 48.883 | 50.149 |
| Maximaal tarief | 59.285 | 62.183 | 69.839 | 71.649 |
| Onbenutte belastingcapaciteit | 13.006 | 15.335 | 20.956 | 21.500 |

**De weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe**
Uit het vorenstaande blijkt dat de weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe als volgt meerjarig kan worden weergegeven (afgerond, x € 1.000,--).

| Omschrijving | 2010 | | 2011 | | 2012 | | 2013 | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. |
| Risicoreserve | 19.000 | | 19.000 | | 19.000 | | 19.000 | |
| Ruimte binnen begroting | | 50 | | 50 | | 50 | | 50 |
| Onbenutte belastingcapaciteit | | 13.006 | | 15.335 | | 20.956 | | 21.500 |
| Totaal (inc. + struct) | | 32.056 | | 34.385 | | 40.006 | | 40.550 |

De algemene reserves en het nog niet bestemde rekeningresultaat 2010 zijn niet meer meegeteld in deze optelling, omdat met de nieuwe systematiek alleen de risicoreserve tot de weerstandscapaciteit wordt gerekend. Deze risicoreserve is niet vrij aanwendbaar voor PS, omdat anders de

mogelijke tegenvallers niet meer opgevangen kunnen worden. De rest van de algemene reserves zijn wel vrij aanwendbaar. Zolang PS deze reserves niet inzet voor specifieke doelen, kunnen deze reserves volgens het BBV feitelijk ook nog tot de weerstandscapaciteit gerekend worden. Voor 2010 is dit de algemene reserve van € 24,2 miljoen en het niet bestemde rekeningresultaat 2010 van € 12,8 miljoen (overigens stellen we voor van dit bedrag 9,4 miljoen aan bestemmingsreserves toe te voegen en is daarmee dus eigenlijk niet meer vrij besteedbaar).

De weerstandscapaciteit ziet er dan feitelijk als volgt uit:

| Omschrijving | 2010 | |
|---|---|---|
| | Inc. | Struct. |
| Risicoreserve | 19.000 | |
| Reserve voor algemene doeleinden | 24.232 | |
| Rekeningresultaat 2010 (nog niet bestemd) | 12.801 | |
| Onbenutte belastingcapaciteit | | 13.006 |
| Totaal (inc. + struct.) | | 69.039 |

De ruimte binnen de begroting wordt in de opstelling van 2010 weggelaten, omdat dit bedrag is afgeraamd bij de 2e bestuursrapportage 2010.
Vanzelfsprekend geldt dat de componenten van de weerstandscapaciteit verschillen in hun mate van inzetbaarheid. Zo is de risicoreserve direct aanwendbaar tot het maximum. Het verhogen van het opcententarief in het kader van het opvangen van risico's zal daarentegen niet lichtvaardig worden besloten.

## Inventarisatie van de aanwezige risico's

| Aanduiding | Omschrijving |
|---|---|
| Renterisico vreemd vermogen | Het vreemd vermogen bedraagt 26,6 % van het totale vermogen. |
| Renterisico ILG | De uitvoering van het ILG wordt voor een belangrijk deel gefinancierd met rijksbudgetten. In dit kader stort het Rijk in gelijke delen over de periode 2007-2013 elk kwartaal middelen bij het Groenfonds die de provincie vervolgens kan gebruiken voor de uitvoering. De uitvoering van het ILG heeft een aanloopperiode gekend. In de eerste jaren waren de uitgaven voor de uitvoering van het ILG lager dan de gestorte rijksbijdragen. Bij het Groenfonds is nu nog sprake van een batig saldo. Op deze manier geniet de provincie een rentevoordeel. Er is echter sprake van een omslagpunt. De uitvoering krijgt steeds meer vorm. Het valt niet uit te sluiten, dat volgend jaar het saldo bij het Groenfonds ontoereikend zal zijn om alle betalingen te kunnen verrichten. Dat betekent, dat de provincie dan gebruik zal moeten maken van de leenfaciliteit bij het Groenfonds met de bijbehorende kosten. |
| Financiële risico's projecten pMJP/ILG | Het ILG wordt voor een belangrijk deel uitgevoerd door majeure, integrale en complexe projecten. Deze projecten hebben aanzienlijke projectbudgetten variërend van enkele miljoenen tot zelfs enkele tientallen miljoenen. Complexe projecten als hier bedoeld, kunnen te maken krijgen met mee- en tegenvallers. |
| Overige risico's ILG | Met ingang van 2007 voert de provincie de regie betreffende het ILG. In dit kader is tussen de provincie Drenthe en het Rijk een Bestuursovereenkomst afgesloten voor de periode 2007-2013. Onzeker is nu, of deze Bestuursovereenkomst met de bijbehorende rijksbudgetten zal worden verlengd. In de Bestuursovereenkomst is bepaald, dat de afgesproken prestaties uiterlijk eind 2013 volledig moeten zijn gerealiseerd. De administratieve en financiële afwikkeling kan dan in 2014 plaatsvinden.<br>ILG-projecten hebben vaak een langjarig karakter.Mochten lopende ILG-projecten eind 2013 niet volledig zijn afgerond, dan loopt de provincie Drenthe het risico, dat de afgesproken rijksbijdragen niet volledig aan de provincie Drenthe worden uitgekeerd. |
| Grondverwerving ILG | De bestuursovereenkomst ILG wordt als gevolg van de kabinetsbezuinigingen waarschijnlijk opengebroken. Het totale budget voor grondverwerving is op dit moment overschreden. Dit zou moeten worden gecompenseerd door efficiënter te werken op andere doelstellingen. Of dit gelet op de brief 'Bleker' nog mogelijk is mag sterk worden betwijfeld. |
| Rijkskortingen ILG met in achtneming van de verplichtingen. | De brief van de staatssecretaris van E, I & I van 20 oktober 2010 heeft geleid tot een forse temporisering in de uitvoering. Alleen die projecten die wij juridisch hard / juridisch afdwingbaar achten, zijn tot uitvoering gebracht. Hoe klein ook, de kans is aanwezig, dat het rijk een andere interpretatie is toegedaan. Over de risico's daarvan hebben we de Commissie Omgevingsbeleid op 12 januari 2011 door middel van een presentatie geïnformeerd. |

| Impact | Toegepaste beheersmaatregelen | Opgetreden schade |
|---|---|---|
| De risico's bij de rente-ontwikkeling van het vreemd vermogen zijn beperkt, omdat het hier vooral om overlopende passiva gaat dus kortlopende schulden met een renteloopijd korter dan 1 jaar met een vast laag rente-percentage | Spreiding in looptijd op basis van een rente-visie. | n.v.t. |
| De hoogte van het risico is afhankelijk van de snelheid in de uitvoering van het pMJP Drenthe en van de ontwikkelingen op de kapitaal-markt. Het risico valt op dit moment nog niet nauwkeurig te kwantificeren. Gezien de huidige rentestand en gelet op de te verwachten ontwik-kelingen, wordt dit risico qua omvang niet al te hoog geschat. | De meest effectieve beheersmaatregel is temporisering van de uitvoering. En dat ligt niet voor de hand. Een adequate beheers-maatregel is om de in het verleden ontstane rentebaten waar nodig te gebruiken voor eventuele rentekosten. | n.v.t. |
| Het financiële risico valt op dit moment nog lastig te kwantificeren. | Versterken van de sturing op deze majeure projecten.<br>Tijdig onderkennen wanneer er mee- en tegenvallers zijn.<br>Meevallers inzetten voor projecten waar tegenvallers zijn. | n.v.t. |
| Het financiële risico valt op dit moment nog lastig te kwantificeren. | Versterken van de sturing op deze projecten.<br><br>Scherp bewaken van het tempo in uitvoering.<br><br>Lopende projecten regelmatig monitoren op de vraag, of ze eind 2013 zijn afgerond en daarover rapporteren. | n.v.t. |
| Het risico is gelijk aan het maximale tekort op grondverwerving. | Er is een stop op nieuwe biedingen/aankoop-processen afgekondigd. | n.v.t. |
| De kans van optreden achten wij echter erg klein omdat het gaat om bestaande verplichtingen met een hard karakter. | Er is een uitgebreide beoordeling uitgevoerd naar de stand van zaken per project en de mate van juridische hardheid. | n.v.t. |

| Aanduiding | Omschrijving |
|---|---|
| Kredietrisico | Over de verstrekte leningen loopt de provincie een kredietrisico. Voor het merendeel van de verstrekte geldleningen is echter sprake van hypothecaire zekerheidstelling. Er is een lening verstrekt aan RTV Drenthe (per 31 december 2009 nog eenuitstaande schuld € 3,7 miljoen).<br>Daarnaast is er aan het Drentse Participatie Maatschappij voorlopig een lening verstrekt van € 1 miljoen, die kan worden uitgebreid tot een maximum van € 4 miljoen<br>Verder heeft de provincie aan het Nationaal Restauratiefonds een lening verstrekt van € 2,9 miljoen. Dit is een zogenaamd revolving fund, waarbij laagrentende hypotheken worden verstrekt aan beschermde provinciale monumenten en de aflossingen weer terugvloeien in het Drentse Monumentenfonds.<br>Een soortgelijke constructie is toegepast bij het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse Gemeenten, waarbij een bijdrage is verstrekt van € 0,7 miljoen. Verder is er in het verleden nog een oneindig lopende lening aan Enexis/Essent verstrekt van 4, 2 miljoen met een hoge rentevergoeding. Over al deze leningen loopt de provincie een kredietrisico.<br>Ten slotte heeft de provincie een grote hypotheken portefeuille open staan van leningen die in het verleden zijn verstrekt aan werknemer. Ook hierover loopt de provincie risico door vertraging of geen aflossing |
| Begrotingsrisico's | Aan veel ramingen in de Begroting zijn onzekerheden verbonden. Bovendien zijn de te realiseren baten en lasten soms niet goed te beïnvloeden. |
| Risico's op gegarandeerde geldleningen | De gewaarborgde geldleningen betreffen geldleningen verstrekt ten behoeve van instellingen in voornamelijk de gezondheidszorg. Het totaal van de gegarandeerde geldleningen bedraagt per 31 december 2010 € 5,6 miljoen (2009: € 6,3 miljoen). |
| Kosten bestuursdwang | Bij de geïntensiveerde handhavingactiviteiten kan het noodzakelijk zijn dat de provincie bestuursdwang moet toepassen. Het is niet altijd zeker dat verhaal van de kosten hiervan mogelijk is. |
| Claims van derden | Hierbij gaat het om de aansprakelijkheid van de provincie bij (vermeend) onrechtmatig handelen. In de afgelopen jaren is 'de lagere overheid' met enige regelmaat geconfronteerd met gebeurtenissen die haar imago geen goed hebben gedaan. Deze gebeurtenissen hebben geleid tot een kritischer houding van burgers en bedrijven ten opzichte van de lagere overheid. Deze kritische houding leidt ertoe dat de lagere overheid vaker wordt angesproken op de kwaliteit van de door haar geleverde prestaties. Hoewel zich in de afgelopen jaren bij de provincie Drenthe geen claims van belang hebben voorgedaan die het noodzakelijk maakten de hiertoe aangehouden buffer in het weerstandsvermogen aan te spreken, achten wij het, gezien de maatschappelijke ontwikkelingen ter zake, toch blijvend nodig hiervoor een risicoreserve binnen het eigen vermogen aan te houden. De accountant heeft daarom aanbevolen een risicobandbreedte aan te houden van minimaal € 1,5 miljoen tot maximaal € 2,5 miljoen. Deze inschatting is gemaakt door uit te gaan van vijf tot tien gebeurtenissen, waarbij claimrisico's zouden kunnen ontstaan en een maximaal risico per gebeurtenis van circa € 250.000,--. Wij zien geen reden om deze bandbreedte uit te breiden. |
| Decentralisatie van rijkstaken | Naast de overdracht van bevoegdheden en middelen vindt ook overdracht van risico's plaats waarbij geen compensatie in geld plaatsvindt. Ook herverdeeleffecten dragen in geval van overdracht van rijkstaken naar de lagere overheden bij tot een verhoging van de risico's. De verwachting is dat het risico toeneemt door de verdergaande bezuinigingen en ombuigingen van het Rijk. De vraag is, wat een nieuw bestuursakkoord (met decentralisatieafspraken) kan betekenen in termen van zekerheid. |

| Impact | Toegepaste beheersmaatregelen | Opgetreden schade |
|---|---|---|
| Bij liquiditeitsproblemen van de instellingen of ambtenaren waaraan de leningen zijn verstrekt, kan de aflossing van de totale openstaande lening in gevaar komen of vertraagd worden. Voor de revolving funds geldt dat de provincie risicodragend is als de hypotheeknemers niet aan hun aflossing kunnen voldoen. Omdat meerdere hypotheken worden verstrekt is het risico groter, de impact is alleen kleiner omdat het om een deel van de totale verstrekte lening gaat. | Voor de leningen aan RTV Drenthe en Essent geldt een hypothecaire zekerheidstelling. De provincie Drenthe geeft toekennings-beschikkingen af voor het vertrekken van hypotheken uit het Nationaal Restauratie Fonds. Hieraan zijn voorwaarden verbonden. Ook voert het Nationaal Restauratie Fonds een kredietbeoordeling uit. Hypotheken verstrekt aan ambtenaren hebben ook een onderpand. Provincie Drenthe is altijd 1e schuldeiser. | n.v.t. |
| | | n.v.t. |
| Indien een instelling in gebreke blijft bij het aflossen van de lening, dan staat de provincie borg voor aflossing aan de bank voor de omvang van het bedrag waar zij garant voor staat. | In deze sector worden geen nieuwe garanties afgegeven. | n.v.t. |
| De financiële impact kan erg fluctueren, denk hierbij aan bedragen van € 10.000,-- tot > € 500.000,-- voor individuele gevallen.<br><br>Als de procedure op juiste wijze wordt gevolgd valt dit wel onder de dekking van de WA-verzekering, echter met een eigen risico van € 12.500,-- per schadegeval. | Extra inzet op adequaat toezicht en handhaving zal de risico's op het opleggen van bestuursdwang beperken. Waar mogelijk of wenselijk zal in plaats van bestuursdwang worden gekozen voor het opleggen van een last onder dwangsom. Deze financiële middelen kunnen vervolgens gehanteerd worden ter beheersing van de kosten bestuursdwang via risicoreserve. | n.v.t. |
| De claims vallen (deels) onder de dekking van de aansprakelijk-heids-verzekering. Per gebeurtenis geldt hier een eigen risico van € 12.500,--. | Zorgdragen voor adequate en zorgvuldige procedures /handhaving waardoor onterechte claims zoveel mogelijk kunnen worden voorkomen. Afdekken door middel van aansprakelijkheids-verzekering en aanvullend de risicoreserve. | Er loopt een aansprakelijk-stelling van een ongeval uit 2000 bij de Hoge Raad (N391). |
| Omdat decentralisatie-afspraken worden gekop-peld aan financiële afspraken vallen de financiële risico's mee. Risico's in termen van een uitge-kleed middenbestuur (omdat nieuwe decen-tralisatieafspraken niet worden nagekomen) zijn echter reëel. Er is in dit verband dus ook sprake van een meer bestuurlijk risico dan een financieel risico. | Omdat reëel is dat nieuwe afspraken in IPO-verband worden gemaakt moet in IPO-verband tijdig het gesprek worden gestart hoe dit risico zoveel mogelijk kan worden beperkt. | n.v.t. |

| Aanduiding | Omschrijving |
|---|---|
| Voorfinanciering Meerjaren-uitvoeringsprogramma Bodemsanering 2010-2014 | Uit Meerjarenuitvoeringsprogramma bodemsanering 2010-2014 blijkt dat de uitvoeringskosten zijn geraamd op € 12,22 miljoen. Binnen het Provinciefonds is een decentralisatieuitkering Bodem voor de periode 2010-2014 opgenomen, ter hoogte van € 6,38 miljoen. Dit leidt tot een tekort van € 5,84 miljoen over de gehele programmaperiode. Daarnaast is sprake van verschil in kasritme tussen geraamde uitgaven en de ontvangsten (DU bodem en ISV3 bodem). Om uitvoering te geven aan het meerjarenprogramma wordt dit bedrag door de provincie voorgefinancierd. We schatten in dat deze middelen op termijn worden terug ontvangen via een aanvulling van het budget met knelpuntmiddelen (VROM) en ISV3 bodemgelden. |
| Bodemsanering en -bescherming, locatie-specifiek | Provincie heeft jarenlang veel onderzoek gedaan naar de verontreinigingsituatie op en nabij de locatie Van Wijk en Boerma te Tynaarloo. Tevens wordt nu gewerkt, samen met andere partijen waar onder de gemeente, NS vastgoed etc. om een bestemming voor deze locatie te ontwikkelen. De kosten voor deze sanering, geschat op een bedrag van € 10 miljoen, zijn dermate hoog dat het beschikbaar gestelde budget van VROM lang niet toereikend is om de saneringkosten te kunnen financieren. |
| Boringen naar aardwarmte | Er zijn risico's verbonden bij de boringen naar aardwarmte. Het mogelijke risico kan zijn dat bijvoorbeeld de geologie ter plaatse toch anders is dan op basis van bestaande boorgegevens en seismisch onderzoek is bepaald. Ook kan blijken dat door verschillen in de ondergrond de doorlatendheid in de praktijk geringer is dan verwacht. Technisch risico is dat geen of water met een te geringe toestroom aangeboord wordt. Het risico ligt voor de boringen in Zuidoost-Drenthe beneden de 10%.<br>In Zuidoost-Drenthe worden naar verwachting in het najaar van 2010 de opsporingsvergunningen verstrekt en vindt de voorbereiding plaats voor het zetten van tenminste één boring. |
| Onderhoud wegen en kanalen, algemeen | De provincie loopt het risico dat door derden veroorzaakte schades niet of niet geheel verhaald kunnen worden. Vooral schade aan wegen, anders dan door een ongeval veroorzaakt, zijn veelal niet op de veroorzaker te verhalen. De provincie wordt verder met enige regelmaat aansprakelijk gesteld voor ongevallen die (vaar) weggebruikers overkomen. Dit zal toenemen bij een lager onderhoudsniveau. Daarnaast kunnen ook natuurlijke calamiteiten als extreme regen- of sneeuwval of aardschokken aanzienlijke schades tot gevolg hebben. De risico's blijven structureel aanwezig. |
| Onderhoud wegen en kanalen, Marktsituatie bij aanbestedingen | De (aanbestedings)marktsituatie kenmerkt zicht door verlaagde aanneemsommen, mede door de lagere omzetvolumina bij opdrachtgevers. Deze gunstige marktsituatie heeft geleid tot kortingen in de aanneemsommen. Door de huidige kredietcrisis en het gebrek aan werk blijven de aanneemsommen laag. Bij het aantrekken van de economie kan dit veranderen. Er is een ontwikkeling dat aannemers bij aanbestedingsprocedures op vermeende onduidelijkheden juridische middelen hanteren.<br>Sinds 2010 is een trend waarneembaar dat meer aannemers failliet gaan als gevolg van de economische crisis. |
| Financiële risico's ten aanzien van Landinrichting op Drentse maat (LODM), Hunzemaat, Verplaatsingsregeling Drentse bedrijven (VDB) en Verplaatsingsregeling agrarische bedrijven (VAB) | De provincie heeft een viertal fondsen opgericht bij het Nationaal Groenfonds ten behoeve van de vier vorengenoemde regelingen. Daarnaast wordt geld geleend bij het Nationaal Groenfonds ten behoeve van de aankoop dan grond door DLG ter realisatie van de doelen waarvoor deze fondsen zijn opgericht. Wanneer de doelen bereikt zijn, worden deze gronden weer vervreemd. Vanuit de fondsen worden de kosten die het Nationaal Groenfonds hiervoor maakt betaald en komen de pachtinkomsten binnen. Aangezien een deel van de gronden meerjarig in eigendom is van DLG, hebben fluctuaties in de prijsontwikkeling van gronden invloed hebben op de het vermogen in de fondsen. |

| Impact | Toegepaste beheersmaatregelen | Opgetreden schade |
|---|---|---|
| Voor 2011 is het voor te financieren bedrag begroot op € 2 miljoen. | Strakke controle op de verplichtingen/ uitgaven, tegenvallers worden gecompenseerd, meevallers worden gebruikt om het tekort te dekken.<br>In 2011/2012 wordt (landelijk) een de tussenstand bepaald; dan wordt besloten over het vervolg traject. | n.v.t. |
| De steeds verder gaande verspreiding van verontreinigd grondwater kan op termijn een risico gaan vormen voor het gebied van de Drentse Aa, waar ook drinkwater wordt gewonnen door de Waterleidingmaatschappij Groningen. | Inzetten op bemiddeling gemeente-NS, zodat er scenario tot stand kan komen waarbinnen extra inkomsten kunnen worden gegenereerd. Verder beoordelen in hoeverre binnen meerjarenprogramma ruimte kan worden gevonden. | n.v.t. |
| Het betreft een statistisch risico voor het technische aspect van de boring en risico dat na boring alsnog besloten wordt geen geothermie toe te passen. Het betreft resterend risico waarin niet wordt voorzien in de dekking middels de landelijke regeling. | Indien de boringen leiden tot financiële tegenvallers zal een beroep worden gedaan op de provinciale risicoreserve (max. € 1 miljoen).<br>Er wordt provinciale regeling opgesteld, aanvullend op de landelijke regeling. De gewijzigde landelijke regeling zal naar verwachting van kracht worden per 1 oktober 2010. Zodra de definitieve regeling bekend is, kan de aanvullende provinciale regeling worden opgesteld. | n.v.t. |
| Ondanks dat de provincie hiervoor verzekerd is vraagt de afhandeling schades en claims vaak veel inzet en komen niet gedekte kosten ten laste van de reguliere onderhoudsbudgetten. Daarnaast bestaat het risico op negatieve beeldvorming in de media. | De provincie is verzekerd voor gevallen waarin de provincie aansprakelijk gesteld wordt voor ongevallen die (vaar)weggebruikers overkomen.<br>Regelmatig inspecteren de kantonniers onze wegen op onrechtmatigheden. | n.v.t. |
| Door de verlaagde aanneemsommen is er soms meer toezicht van de opdrachtgever nodig. Naast vertraging van de gunning van de werken ontstaan veel procedures en daaraan verbonden kosten voor juridische bijstand etc. Dit kan gevolgen hebben voor zowel de voortgang van de realisatie van een project als de garantstelling voor de kwaliteit van een project tijdens de onderhoudsperiode. | Eisen en voorwaarden in de bestekken zo nauwkeurig mogelijk en volgens de nieuwste richtlijnen opnemen. | Er loopt een schadeclaim over kosten werkzaamheden N34. Deze wordt ter arbitrage voorgelegd aan RvA.<br><br>Als gevolg van het digitaal aanbesteden vindt over de wijze van inschrijving een kort geding plaats.<br><br>Er loopt een bodemprocedure tegen de gunning van een aanbesteding binnen het project Erica Ter Apel. |
| De langjarige ontwikkeling is dat de grondprijzen stijgen. De kortetermijnhandel laat wel eens fluctuaties zien, waardoor de laatste jaren zowel gronden met winst als met verlies verhandeld zijn. | De fondsen worden zodanig beheerd dat er een ruime buffer is om dergelijke fluctuaties op te vangen. | n.v.t. |

| Aanduiding | Omschrijving |
|---|---|
| EU-programma doelstelling 2 1997-1999 | In 2004 en 2005 is het EU-programma doelstelling 2 1997-1999 (samen met de provincie Groningen) door de Europese Commissie gecontroleerd. In oktober 2007 heeft hierover een hoorzitting plaatsgevonden in Brussel. In de hoorzitting heeft de beheersautoriteit meer dan de helft van deze terugvordering bestreden. De commissie zal nu een definitief standpunt opstellen. Dit standpunt zal zeer waarschijnlijk in het eerste kwartaal van 2008 worden ingenomen. De beheersautoriteit kan dit standpunt vervolgens accepteren of in beroep gaan bij het Europese Hof. |
| Risico's in het kader van de ruimtelijk-economische SNN programma's en Interreg | De provincie Drenthe is bij de Gemeenschappelijke regeling SNN mede risicodragend voor de risico's bij de uitvoering van het de ruimtelijk-economische programma's, zoals onrechtmatigheden bij de uitvoering van projecten, interpretatieverschillen en verandering van regelgeving. Voor oude en huidige programma's en regelingen is geraamd hoe groot de risico's zijn. De risico's zijn vervolgens afgezet tegen de beschikbare reserves. Naast de in het SNN uitgevoerde Europese programma's is de provincie Drenthe betrokken bij de projecten Hanze Passage, Innovatieve Actieprogramma, Sensor City, Farmers for Nature, Waterline Economy, Watercost en Sparc. Ook bij deze projecten is sprake van risico's ten aanzien van de eindafrekening. |
| Dividend Enexis, Attero en Publiek Belang | De dividendopbrengsten van deelnemingen zijn per definitie onzeker. Door Enexis wordt de komende jaren een positieve ontwikkeling van het bedrijfsresutaat verwacht en groeiende mogelijkheden voor een dividenduitkering. Door Attero wordt op de korte termijn uitgegaan van een garantiebedrag van € 7,5 miljoen voor dividenduitkeringen aan alle aandeelhouders. Bij Publiek Belang is de ontwikkeling van het bedrijfsresultaat onzeker. |
| Nazorg stortplaatsen | Op grond van de wettelijke nazorgregeling in de Wet milieubeheer wordt de provincie, na overdracht van de nu operationele stortplaatsen, verantwoordelijk voor de bestuurlijke, organisatorische en financiële aspecten van de nazorg van deze stortplaatsen. De benodigde voorzieningen hiervoor worden opgebouwd in het Nazorgfonds (algemeen bestuur is GS). Er worden in dit kader risico's gelopen, vooral als het doelvermogen niet wordt bereikt als gevolg van tegenvallende rendementen, een faillissement, een snellere sluiting van de stortplaats dan voorzien of door wanbetaling, evenals door niet-voorziene omstandigheden nadat overdracht van de stortplaatsen aan de provincie heeft plaatsgevonden. |
| Uitvoering PUP verkeer en vervoer, planschade | Met name bij de grotere nieuwbouwprojecten (zoals de aanleg van rondwegen) kan het risico van planschade ex artikel 6.4 van de Wro niet geheel worden uitgesloten. |
| Uitvoering PUP verkeer en vervoer, draagvlak planontwikkeling | Kenmerk voor het huidige provinciale beleid is het streven naar een verkeers- en vervoersvisie per corridor of gebied en een daarop gericht integraal maatregelenpakket. Met name het draagvlak voor de conclusies en aanbevelingen van de verschillende corridorstudies bepaalt de haalbaarheid van meerjarenuitvoeringsconvenanten. In financiële zin kunnen deze risico's positief en negatief zijn. |
| Uitvoering PUP verkeer en vervoer, onteigening | Veelal worden de gronden langs minnelijke weg verworven. In een aantal situaties is echter een onteigeningsprocedure nodig. Deze procedures zijn tijdrovend, dus vertragend en kostenverhogend. |
| Uitvoering PUP verkeer en vervoer, bodemsaneringen | In incidentele gevallen zal tijdens de uitvoering van het werk verontreiniging van het grondwater of van de bodem worden aangetroffen. Bij wegconstructies moet rekening worden gehouden met de mogelijkheid van het moeten afvoeren en verwerken van teerhoudend asfalt. |
| Uitvoering PUP verkeer en vervoer, geluidhinder | Sinds een aantal jaren moet bij reconstructies een akoestisch geluidsonderzoek worden uitgevoerd naar de effecten van de maatregelen op de omgeving (bijvoorbeeld de woningen langs een weg). Voor het geval de berekende geluidbelasting 1,5 dB hoger is dan de waarde in de oude situatie, moet de overheid maatregelen treffen. Daarbij kan gedacht worden aan maatregelen aan de bron (bijvoorbeeld geluidsreducerend asfalt) dan wel aan maatregelen op de plaats waar het effect optreedt (bijvoorbeeld maatregelen aan de woningen). |
| Uitvoering PUP verkeer en vervoer, kabels en leidingen | Het moeten verleggen van kabels en leidingen kan in sommige gevallen aanzienlijk kostenverhogend werken en in de tijd gezien vertragingen opleveren. |
| Uitvoering PUP verkeer en vervoer, aanbestedingen | De op het moment van aanbesteden heersende marktsituatie kan een risico vormen. Een mee- of tegenvallende aanbesteding kan wel 30% verschil maken. |
| Uitvoering PUP verkeer en vervoer, water-, archeologie-, flora- en faunatoets | Voordat een bestemmingsplan gewijzigd kan worden moet de water-, archeologie-, flora en faunatoets met een positief resultaat worden doorlopen. |

| Impact | Toegepaste beheersmaatregelen | Opgetreden schade |
|---|---|---|
| De controle heeft geleid tot een voorlopige terugvordering van € 4,4 miljoen. | Het risico is voor het grootste deel afgedekt door rentebaten op het programma (ruim € 3,5 miljoen). | n.v.t. |
| | Voor de oude programma's en regelingen is er binnen SNN ruim voldoende weerstandsvermogen om de resterende risico's op te vangen. De omvang van de reserves bij de huidige programma's en regelingen is voldoende om inhoudelijke en budgettaire risico's op te vangen. | n.v.t. |
| Het risico kan zowel positief als negatief zijn. | Dividenden worden voorzichtig geraamd op basis van informatie van de betreffende bedrijven. | n.v.t. |
| Nadat de stortplaatsen zijn gesloten of bij een faillissement, kan geen verrekening met de exploitant meer plaatsvinden waardoor mogelijk onvoldoende middelen in het nazorgfonds aanwezig zijn voor de eeuwigdurende nazorg. | Tegenvallende rendementen en vroegtijdige sluiting kunnen worden gecompenseerd door het verhogen van de heffing of een eenmalige eindheffing.<br>Met behulp van een protocol sluitingsverklaring en een risicomodel wordt het risico beperkt. | n.v.t. |
| Vertraging plan-procedures als gevolg van de advies- en beroepsprocedures bij het voldoen aan planologische regelingen en/of diverse vergunningen. | Van belang is dat dit risico al tijdens de bestemmingsplan-procedure wordt geïnventariseerd. | Er loopt een schadeclaim over kosten werkzaamheden N34. Deze wordt ter arbitrage voorgelegd aan RvA. |
| | | Geen kosten. Wel is de planvorming van de Norgerbrug eo zodanig complex dat uitvoering niet eerder dan 2012 zal zijn. |
| | | Geen |
| Bodemsaneringen kunnen aanzienlijk kostenverhogend werken en zullen vaak tot grote vertragingen van het project leiden. | | Geen |
| Indien er maatregelen moeten worden getroffen, zijn deze van invloed op de kosten van het project. | | Geen |
| | | Geen |
| | | Geen |
| Bij negatief resultaat kan het leiden tot een wijziging dan wel vertraging van het project. | | Geen |

| Aanduiding | Omschrijving |
|---|---|
| Uitvoering PUP verkeer en vervoer, financiële dekkings-plannen | De uitwerking van het provinciale beleid wordt in nauwe samenwerking met derden (onder andere Rijk en gemeenten) in een Meerjarig regionaal investeringsprogramma opgenomen. Per project wordt aangegeven welke overheden en instanties als financieel medeverantwoordelijke partner worden gezien. De afspraken daarover worden sinds 2005 jaarlijks in het PUP vastgelegd. Het dekkingsplan moet als een risico worden gezien in geval over de financieringsopzet nog geen overeenstemming is bereikt. In die gevallen waar een project in eerste aanleg een provinciale verantwoordelijkheid betreft, zal de provincie zelf moeten zorg dragen voor een financieel vangnet voor het eventueel (gedeeltelijk) mislukken van de nagestreefde financieringsopzet. Dat vangnet zal in beginsel worden gevonden binnen de provinciale budgetten. |
| Computeruitval | |
| Risico's RSP: (Alg.1.) Bijdragen van andere overheden | (Algemene) Begrotingen staan onder druk. (NB: het Regeerakkoord legt het RSP geen korting op). |
| Risico's RSP: (Alg.2.) Werkelijke prijsstijgingen groter dan de toegewezen Index bruto Overheids-investeringen (IBOI) (RSP-specifiek) | Rijk wijst index toe. Werkelijke inflatie kan hoger zijn dan de door Rijk toegewezen IBOI. Index. |
| Risico's RSP: (Alg.3.) Aanbestedingsresultaten | Piekaanbod vanuit het grote RSP-programma, m.n. richting GWW-markt (Grond-, Weg- en Waterbouw) kan leiden tot tegenvallende aanbestedingen. Het RSP is omvangrijk t.o.v. de reguliere Noordelijke aanbestedingsmarkt. |
| Risico's RSP: (Alg.4.) Kostenraming nieuwe spoorweginfrastructuur | Mogelijk te krap op- of bijgestelde ramingen. Ramingen voor spoorinfra kennen grotere onzekerheidsmarges dan wegen. Spoorinfra is voor de provincie en gemeenten geen regulier werk, daardoor moeilijker voor ons in te schatten. |
| Risico's RSP: (Coev.1.) Bodemvervuiling Rangeer-terrein Coevorden | Eventuele bodemvervuiling, m.n. door vroegere stoomlocs of bedrijven. |
| Risico's RSP: (Emmen-1.) Kostenraming Atalanta | De integrale gebiedsontwikkeling Atalanta is nog in ontwikkeling (verkeert nog in de voorbereidingsfase), en is deels nog niet gedekt. Bodemsanering kan ook oorzaak van overschrijding zijn. |

| | Impact | Toegepaste beheersmaatregelen | Opgetreden schade |
|---|---|---|---|
| | | | Geen |
| | Naarmate het project Digitalisering vordert groeit de afhankelijkheid van ICT in de primaire werkprocessen en daarmee neemt de impact toe. | | In 2010 is door Europese aanbesteding een nieuw gegevensopslagsysteem (SAN) aangeschaft dat in de loop van 2011 op 2 afzonderlijke en fysiek gescheiden locaties wordt geïmplementeerd. |
| | Drentse RSP-budget kan onder druk komen. Dit kan gevolgen hebben voor onze ambities. | Overleg met de betreffende overheden (o.a. via Bestuurlijk Overleg MIRT met de minister van I&M, of via de stuurgroepen). Plus zonodig versoberen of herprioriteren. | n.v.t. |
| | Drentse RSP-budget kan onder druk komen. Dit kan gevolgen hebben voor onze ambities. | Via Bestuurlijk Overleg MIRT met de minister van I&M in gesprek blijven. Plus zonodig versoberen of herprioriteren. | n.v.t. |
| | Drentse RSP-budget kan onder druk komen. Kan gevolgen hebben voor onze ambities. (NB: de meeste aanbestedingen van wegenprojecten vallen de laatste jaren mee). | Via het doseren van aanbestedingen via NPT, eventueel versoberen of herprioriteren via de RSP-stuurgroepen. Programma's van eisen kritisch opstellen. Eventueel niet gunnen = 'no go'. | n.v.t. |
| | Drentse RSP-budget kan onder druk komen. Deels zijn de gemeenten risicodrager. Dit kan leiden tot versoberingen in de onderdelen 'aan 't eind van 't proces', of gevolgen hebben voor onze ambities. | Via Bestuurlijk Overleg MIRT met de minister in gesprek blijven (die verantwoordelijk is voor Prorail), en met de andere betrokken overheden. Ramingen bevatten risicotoeslag. Eventueel versoberen in spoorpakket of herprioriteren in RSP-Drenthe. | n.v.t. |
| | Saneringskosten. (NB: Er is een Stichting Bodemsanering NS (SBNS) die budget heeft voor sanering van NS-terreinen). (Is geen risico voor de provincie). | Onderzoek bodem tijdens planvorming op vervuiling. Functioneel bodemsaneringsplan opstellen. Dan kan evt. aanpassing plaatsvinden in de toekomstige functie (iteratie), versoberen, etc. Bij de grondverwerving afspraken maken over verantwoordelijkheid en kosten van bodemsanering. | n.v.t. |
| | Atalanta is 'één geheel', dat geheel komt in gevaar. De gemeente is risicodrager. Gevolg kan zijn een verzoek om extra bijdrage. Of ambities bijstellen. | Plafondbedragen overeengekomen. Overleg in Stuurgr Atalanta: scherp zijn op de budgetmarges, aanpassing ambities, mogelijke alternatieven en alternatieve geldbronnen. | n.v.t. |

| Aanduiding | Omschrijving |
|---|---|
| Risico's RSP: (Assen-1.) (Deels) Niet realiseren taakstellende bezuiniging RSP-FlorijnAs (de € 20 miljoen, 'het inverdienen'; RSP-specifiek) | Diverse, zie risico's 1 t/m 4.<br>NB: In het rijksconvenant is een 'garantieartikel' opgenomen: een voorziening als de bezuiniging niet gehaald wordt, als verplichting van de regio. Provincie medeverant-woordelijk o.g.v. art. 6 v/d overeenkomst van 2010. |
| Risico's RSP: (Assen-3) Projectinherente risico's in de 2 door de provincie in uitvoering over te nemen FlorijnAs-projecten | Diverse, zie risicoparagraaf van het Proviniaal Uitvoeringsprogramma-VV (PUP).<br>Provincie draagt dit risico o.g.v. de overeenkomst (2010). Dit soort risico's is voor ons 'business as usual'. |
| Risico's RSP: (Assen-4.) Extra Spoorinfrastructuur bij station Assen-Zuid (RSP-specifiek) | Op dit moment planvorming nog niet voldoende vergevorderd. Prorail maakt plan o.g.v. analyse. Zit niet in de FlorijnAs c.q. het -budget. In art. 13 van de overeenkomst van 2010 staat dat Assen & de provincie zich inspannen voor realisatie v/h station en zoeken naar dekking. |
| Risico's RSP: (REP-1) Niet (volledig) realiseren bijdrage marktpartijen & kennisinstellingen in het REP (RSP-specifiek) | Te weinig (belangstelling bij) marktpartijen en kennisinstellingen, o.a. vanwege de Economische Crisis. |
| Risico's RSP: (Alg.5) Realisatietermijn van nieuwe infrastructuur | Het RSP heeft een contractuele deadline: realisatie moet vóór eind 2020 gestart zijn. In planologische procedures en grondaankoop treden soms forse vertragingen op. |
| Risico's RSP: (Emmen.2.) Uitstel DPE-Next (Verplaatste Dierenpark Emmen) (RSP-specifiek) | Nu nog geen definitieve besluitvorming over DPE-Next/verplaatsing van 't dierenpark Emmen. Gemeente besluit sept. 2011 of aan haar voorwaarden is voldaan en al dan niet uitvoering wordt gegeven aan het raadsbesluit van dec. 2010. |
| Risico's RSP: (Emmen.3) Niet (volledig) realiseren provinciale doelen in Atalanta, op projectniveau | Atalanta koerst primair aan op realisatie van de onderdelen (de gebiedsontwikkelingen) en de provinciale doelen zijn op hoog aggregatieniveau en nog globaal beschreven (bijv. CO2-reductie). Provinciale cofinanciering is deels gekoppeld aan budget van andere programma's. Dat is inherent aan gebiedsontwikkelingen. |

| | Impact | Toegepaste beheersmaatregelen | Opgetreden schade |
|---|---|---|---|
| | FlorijnAs(budget) kan onder druk komen. Provincie heeft via berekeningen voor fase 2 v/d Blauwe As plausibel gemaakt dat de inverdien-opgave reëel is. | Art. 6 noemt: gezamenlijk zoeken naar oplossingen: overleg in Stuurgr FlorijnAs: eventueel versoberen, alternatieve geldbronnen en BTW-compensatie als risicovoorziening. | n.v.t. |
| | Provinciaal deelbudget voor deze twee deelprojecten kan onder druk komen. | Een goed programma van eisen overeenkomen. Goed projectmanagement. BTW-compensatie als risicovoorziening. | n.v.t. |
| | Dekkingsprobleem gemeente Assen en provincie. | Overleg in Stuurgr FlorijnAs of RGA of NPT/DBSNN: versoberen, herallocatie van middelen, alternatieve geldbronnen/dekking vinden. | n.v.t. |
| | Minder budget voor REP (minder rijksbijdrage); ook risico in doelrealisatie. | Overleg met marktpartijen en kennisinstellingen; op SNN schaal is verevening mogelijk. | n.v.t. |
| | Infrastructurele RSP-onderdelen kunnen te laat in de realisatiefase komen. Kan gevolgen hebben voor de rijksbijdrage, of voor onze ambities. | Goed procesmanagement, overleg BO-MIRT en in stuurgroepen, alternatieven zoeken. | n.v.t. |
| | Kern van Atalanta valt wellicht weg, is provinciaal beleidsdoel. Mogelijk ander perspectief voor de gebiedsontwikkeling | Overleg in Stuurgroep Atalanta: scherp zijn op aanpassen ambities, versoberen, mogelijke alternatieven, alternatieve geldbronnen. | n.v.t. |
| | Provincie koppelt haar bijdragen aan doelrealisatie van programma's (als Klimaat & Energie), kan bij niet-realiseren niet uitbetalen. Gemeente Emmen onderkent dit risico. | Sturing via Stuurgroep Atalanta en werkgroepen in de projectontwikkeling. Aanwezige kennis benutten. Eventueel 'no go' voor bepaalde projecten. | n.v.t. |

# I.2.3
# Onderhoud kapitaalgoederen

Met het onderhoud van kapitaalgoederen is een substantieel deel van de exploitatie gemoeid. In de paragraaf die hieraan wordt gewijd, worden de beleidslijnen met betrekking tot beheersmatige aspecten daarvan weergegeven. In deze verantwoording doen wij verslag over de uitvoering van het onderhoud aan de kapitaalgoederen. Onder kapitaalgoederen verstaan we alle in eigendom van de provincie zijnde goederen met een meerjarig nut. Deze kapitaalgoederen hebben wij als volgt gerubriceerd:

- Wegen
- Vaarwegen
- Kunstwerken (viaducten, bruggen en dergelijke)
- Groen
- Verlichting
- Gebouwen

Met betrekking tot achterstallig onderhoud kan gemeld worden, dat er op dit moment van achterstallig onderhoud geen sprake kan zijn bij alle kapitaalgoederen, omdat juist op dit moment in de betreffende kapitaalgoederen vernieuwingsinvesteringen worden gepleegd. Wij wijzen wij erop dat er bij het onderhoud van onze (vaar)wegen momenteel geen sprake is van achterstallig onderhoud. Bij de overdracht van de N34 aan de provincie is de afkoopsom in een reserve gestort. De stand van de reserve is voldoende voor het uitvoeren van het achterstallig onderhoud aan deze weg. Dit onderhoud wordt bovendien gecombineerd met investeringswerken. Zowel in het provinciehuis als in het Drents Museum vinden ingrijpende verbouwingen plaats, waarbij ook de in die gebouwen aanwezige technische installaties worden vernieuwd en aangepast. Dat er geen aandacht wordt besteed aan eventueel achterstallig onderhoud komt dus voort uit het feit, dat er geen achterstallig onderhoud is.

## Wegen

### Kengetallen

De provincie Drenthe beschikt over ongeveer 467 km wegen, 13 km parallelwegen, 256 km fiets-paden, 26 km op- en afritten, 9 km dubbele rijbanen en 3 km voetpaden. Hierin bevinden zich 330 kruispunten/T-aansluitingen, 73 rotondes, 6 verkeersregelinstallaties en een groot aantal (circa 80) bushokjes.

### Budget voor onderhoud

Het beschikbare budget voor onderhoud in de provinciale begroting wordt berekend op basis van een normbedrag.
De kosten van onderhoud van de wegen, zoals opgenomen in de begroting 2010, en de werkelijke kosten zijn als volgt:

**Verantwoording 2010**

| Lasten | Begroot 2010 | Realisatie 2010 |
|---|---|---|
| Programma Beheer en onderhoud | 12.024.844 | 13.079.700 |

Wij zijn gestart met het maken van een beleidsplan beheer en onderhoud. Hiermee wordt beleid voor de langere termijn opgesteld, waarmee ook inzicht komt in de kosten, en daarmee

de benodigde middelen, voor het beheer en onderhoud. De hoofdlijnen uit het beleidsplan zijn onderdeel van de totale provinciale meerjarenplanning en kaderstellend voor het uitvoeringsprogramma voor het daaropvolgende jaar.

Het cyclische beheer en onderhoud is in 2010 volgens planning verlopen.Net als in 2009 is de winter al vroeg ingetreden met veel sneeuwval. Dit leidde eind december 2010 al tot een zoutkrapte. Om de wegen begaanbaar te houden is veel menskracht en materieel – om sneeuw te ruimen voordat overgegaan kon worden tot zoutstrooien – ingezet. In het eerste kwartaal zijn 73 strooibeurten en in november en december zijn 60 strooibeurten uitgevoerd. Ter dekking van de extra kosten die gemaakt zijn voor de gladheidbestrijding in het eerste gedeelte van het jaar hebt u € 1,2 miljoen extra toegezegd. De kosten voor de maanden november en december laten een budgetoverschrijding zien van circa 1.3 miljoen.
Inmiddels is de zoutvoorraad weer aangevuld. Er wordt een evaluatie gemaakt van de gladheidbestrijding, met als mogelijke consequentie de bouw, samen met Rijkswaterstaat, van een nieuwe zoutloods, met een capaciteit tot 3000 ton. Een uitgebreide evaluatie zal in het eerste kwartaal aan uw staten worden aangeboden.

In de provincie zijn de provinciale wegen getoetst aan de Europese Richtlijn Omgevingslawaai. Twee wegen, de N372 en de N851, vallen binnen de categorie waarvoor nader onderzoek wordt uitgevoerd naar mogelijke maatregelen. Voor de overige wegen moeten grenswaarden worden vastgesteld. Bij overschrijding hiervan moeten er actieplannen worden opgesteld om omgevingslawaai te voorkomen of te reduceren. Bij reconstructies en onderhoudswerkzaamheden moet in de toekomst rekening worden gehouden met de eisen genoemd in de Wet Geluidhinder.

## Vaarwegen

### Kengetallen

De provincie beheert circa 154 km vaarwegen, met daarnaast 21.200 are bermen en taluds en 24.900 meter watergangen. Het water in de vaarwegen wordt op peil gehouden door middel van 17 sluizen en 13 gemalen.Vaarweg Meppel-De Punt

*Kengetallen*
Totale lengte is 64 km vaarweg: het Noord-Willemskanaal, de Drentsche Hoofdvaart en het Meppelerdiep. Over de vaarweg liggen 26 bruggen en het water wordt op peil gehouden door middel van 9 sluizen en 6 pompgemalen/aflaten.

*Budget voor onderhoud*
Het beschikbare budget voor onderhoud bestaat, naast een jaarlijks geïndexeerd normbedrag, voornamelijk uit bijdragen van derden (rijk en waterschappen). Opmerking hierbij is dat de vergoeding van het Rijk voor groot onderhoud met ingang van 2024 komt te vervallen.

**Verantwoording 2010**

| Lasten | Begroot 2010 | Realisatie 2010 |
|---|---|---|
| Programma Beheer en onderhoud | 1.830.615 | 1.673.303 |
| | Stand per 1 januari 2010 | Stand 31 december 2010 |
| Saldo reserve Beheer vaarweg MDP | 4.587.812 (begrote onttrekking 1.795.955) | 5.271.178 |

De geplande projecten zijn gerealiseerd, met uitzondering van de aanleg van de passantenhaven Dieverbrug. Deze is niet gerealiseerd in verband met bezwaren op de bestemmingsplanwijziging.

## Zuidoost-Drentse vaarwegen

*Kengetallen*
De totale lengte is 91 km, waarin zijn opgenomen alle vaarwegen die in het beheer en onderhoud zijn van de provincie Drenthe en die niet vallen onder de vaarweg Meppel-De Punt. Over deze vaarwegen liggen 20 bruggen en wordt het water op peil gehouden door middel van 8 sluizen en 5 gemalen met aflaatwerken.

*Budget voor onderhoud*
Het voor het onderhoud beschikbare budget bestaat naast een jaarlijks geïndexeerd normbedrag uit bijdragen die van derden (met name waterschappen) worden ontvangen.

**Verantwoording 2010**

| Lasten | Begroot 2010 | Realisatie 2010 |
|---|---|---|
| Programma Beheer en onderhoud | 3.125.034 | 3.171.531 |

Het dagelijks beheer en onderhoud van de vaarwegen is volgens de planning uitgevoerd.

*Vaarverbinding Erica-Ter Apel*
In 2010 zijn de fase1 werken waaronder de laatste werkzaamheden aan de bruggen , de oeverconstructies en  het baggeren afgerond en is fase 1 opengesteld.
In 2010 zijn de bestekken 1469 Vervangen van een oeverconstructie en baggeren in de vaarverbinding, 1470 aanleggen van een nieuw kanaal en kunstwerk met bijbehorende werkzaamheden, 1472 Nieuw te maken bruggen (1 ophaal/trambrug en 1 vaste fietsbrug)en 1475 Spaarsluis aanbesteed. De bestekken 1471 Klazinaveen-Noord en 1473 het hondsrugtraject zijn in voorbereiding. De grondaankoop vormt een probleem, naast de onteigeningsprocedure blijven onderhandelingen gaande om dit via minnelijke weg te regelen. Het project loopt hierdoor enige vertraging op.

## Kunstwerken (viaducten, bruggen en dergelijke)

*Kengetallen*
De provincie beheert een groot aantal kunstwerken: 450 duikers, 50 vaste bruggen, 11 houten bruggen, 46 beweegbare bruggen, 35 viaducten, 30 onderdoorgangen, 17 sluizen en 13 gemalen.

De kosten van exploitatie en onderhoud van de kunstwerken zijn in de Begroting verdisconteerd in het Programma beheer en onderhoud (zowel voor de wegen als de vaarwegen)

## Groen

*Kengetallen*
Drenthe beheert 66.200 are bermen met 32.222 bomen. De ruimtelijke kwaliteit in het landelijk gebied is een randvoorwaarde voor de ontwikkeling van de infrastructuur.

In 2010 hebben wij ongeveer 4 km wegareaal landschappelijk ingepast. Ook wordt in de onderhoudsprojecten van vaarwegen de inpassing in het landschap meegenomen.
De kosten van onderhoud van groen zijn in de Begroting verdisconteerd in het Programma beheer en onderhoud (zowel voor de wegen als vaarwegen).

## Verlichting (openbare verlichting)

*Kengetallen*
De provincie beheert circa 3.000 lichtmasten. De exploitatie en het onderhoud van de openbare verlichting zijn grotendeels uitbesteed aan Essent.

In het Beleidsplan verlichting is opgenomen de openbare verlichting tot een minimum te beperken. Hiermee wordt tegemoetgekomen aan de wens om energie te besparen en de lichtoverlast terug te dringen zonder dat de verkeersveiligheid in het gedrang komt. In 2009 en 2010 zijn er saneringswerkzaamheden uitgevoerd. Deels binnen de reguliere wegenprojecten en deels in specifieke saneringsprojecten. Hierbij zijn van de circa 3.000 lichtmasten, het oorspronkelijke aantal, circa 600 lichtmasten verwijderd. De afrondende werkzaamheden zullen uitgevoerd in 2011, met de bedoeling dat er uiteindelijk nog circa 1.500 lichtmasten over/werkzaam zijn.
Het verlichtingsplan voor het aanbrengen van een dynamisch verlichtingssysteem op het traject Zuidlaren- De Groeve is eind 2010 in uitvoering gebracht. Het gehele project zal in het voorjaar van 2011 gereed zijn.
Het verlichtingsplan voor het toepassen van LED markering ter plaatse van de rotonde nabij Bunne is in uitvoering en gereed in februari 2011.

## Gebouwen
Naast de steunpunten en dienstwoningen op het werkterrein van wegen en kanalen kent de provincie Drenthe nog een tweetal gebouwen waarvan zij het onderhoud heeft. Dit betreft:
- het provinciehuis
- het Drents Museum

*Het provinciehuis*
Om op een zo planmatige wijze het onderhoud aan het provinciehuis uit te voeren en de financiële middelen daarvoor beschikbaar te hebben, is door een gespecialiseerd bureau in 2000 een onderhoudsplan opgesteld voor de periode 2000-2010. Daarbij is gebruikgemaakt van standaard geaccepteerde prijs- en kwaliteitsnormen die gelden in de bouw. De meerjarenonderhoudsplanning dient nu geactualiseerd te worden op basis van het gerevitaliseerde provinciehuis en in welke staat het provinciehuis zich bevindt op 1 juli 2011. De nieuwe onderhoudsplanning op basis van het vernieuwde gebouwcomplex wordt dan gemaakt voor de jaren 2012-2022.
Vanwege de revitalisering van het provinciehuis is in 2010 alleen noodzakelijk onderhoud uitgevoerd en het planmatige onderhoud dat is opgenomen binnen het Programma Provinciehuis van Morgen. In 2011 zal een groot deel planmatig onderhoud worden uitgevoerd welke de afgelopen jaren is uitgesteld en zal ook het planmatige onderhoud dat binnen het programma Provinciehuis van Morgen is opgenomen uitgevoerd zijn. Doel is de (achterstallige) werkzaamheden opgeleverd te hebben gelijktijdig met de huidige verbouwingswerkzaamhedenVoor de uitvoering van het onderhoudsplan is in de Meerjarenbegroting 2011 en volgende jaren rekening gehouden met een uitgaaf van € 1.706.671,-- in 2011. Van dit bedrag wordt jaarlijks € 351.930,-- gestort in de Voorziening groot onderhoud provinciehuis.
2009 2010 2011

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Provinciehuis | 987.000 | 493.500 | 300.000 | 300.000 |

Het saldo van de Voorziening groot onderhoud provinciehuis bedraagt per 31 december 2010 € 1.346.921,--.

*Drents Museum*
In 2001 heeft een daartoe gespecialiseerd bureau een rapport uitgebracht over het onderhoud van het Drents Museum. Evenals bij het provinciehuis wordt bij het Drents Museum sinds 2002 gewerkt met een meerjaren-onderhoudsplan voor de gebouwen van het Drents Museum. De planning beslaat een periode van 10 jaar. Gelet op de uitbreiding het Drents Museum alsmede de herinrichting/verbouw van de oudbouw is een nieuwe meerjarenonderhoudsplanning nodig. Momenteel worden alleen noodzakelijke dagelijkse onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd. Voor zolang nog geen nieuwe planning voorhanden is wordt uitgegaan van een jaarlijkse toevoeging en onttrekking van € 121.899,--, na 2012 is dit bedrag in het kader van de bezuinigingen op € 100.000,-- vastgesteld. De voorziening is ingesteld om fluctuatie in de jaarlijkse (groot) onderhoudskosten te voorkomen.
Uit de planning zal moeten blijken wanneer en voor hoeveel er aan onderhoud de komende jaren benodigd is. Voor het gereed komen van de nieuwbouw zal ook het grootonderhoud aan de oudbouw worden uitgevoerd. Verwacht wordt dat dit in 2011 zal worden uitgevoerd. De geprognotiseerde onttrekking is daarom doorgeschoven van 2010 naar 2011. De meerjarenonderhoudsplanning dient geactualiseerd te worden op het moment dat binnen de uit te voeren uitbreiding van het Museum duidelijkheid is in welke staat het Drents Museum zich bevindt en welke veranderingen er zijn gerealiseerd op 1 januari 2012. De nieuwe onderhoudsplanning op basis van het vernieuwde gebouwcomplex wordt gemaakt voor de jaren 2012-2022.

Op grond van de uitkomsten van het daarbij behorende tienjarig onderhoudsplan en een uitgewerkte heldere taakafbakening van verantwoordelijkheden tussen huurder en verhuurder is het budget vastgesteld dat nodig is om de kwaliteit van het onderhoud van de gebouwen op een goed niveau te houden.
Omdat het huidige onderhoudsplan in 2001 is opgesteld en het Drents Museum uitgebreid word, wordt het onderhoudsplan geactualiseerd. Dit ook weer voor een periode van tien jaar. Na de afronding van de verbouwing en nieuwbouw zal dan duidelijk worden wat voor onderhoud jaarlijks nodig is. Daarom is de afgelopen periode gereserveerd omgegaan met uitvoering van planmatig onderhoud. Het uitgestelde onderhoud vindt tijdens de verbouwing plaats. Voor de uitvoering van het onderhoudsplan is in de Meerjarenbegroting 2010 rekening gehouden met een uitgaaf van € 230.000,--. Van dit bedrag wordt jaarlijks € 121.899,-- gestort in de Voorziening groot onderhoud Drents Museum.
Voor het dagelijks onderhoud is jaarlijks een exploitatiebudget in de Begroting opgenomen ter hoogte van het verschil tussen de structurele uitgaaf en de storting in de voorziening.

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
|---|---|---|---|---|
| Drents Museum | 121.899 | 758.101 | 100.000 | 100.000 |

Het saldo van de Voorziening groot onderhoud Drents Museum bedraagt per 31 december 2010 € 675.632,--.

# I.2.4 Financiering

In deze paragraaf is informatie over de financiële positie van de provincie opgenomen, conform het Besluit Begroting en Verantwoording (2004). Met deze paragraaf én het treasurystatuut wordt vorm gegeven aan het open en transparant maken van de treasuryfunctie. In deze paragraaf komen aan de orde: financieringspositie, interne ontwikkelingen, ontwikkeling rentetarieven, risicobeheer, uitzettingen en de leningenportefeuille.

## Financieringspositie

Hierna staat een overzicht van de investeringen en de financiering, evenals het financieringssaldo per ultimo boekjaar.

| (x € 1.000,--) | 31-12-2009 | 31-12-2010 |
|---|---|---|
| Vaste activa | | |
| Materiële vaste activa | 71.649 | 91.180 |
| Financiële vaste activa | 78.706 | 78.601 |
| Subtotaal | 150.354 | 169.781 |
| Financiering | | |
| Eigen vermogen | 386.513 | 364.114 |
| Voorzieningen | 23.215 | 29.845 |
| Opgenomen geldleningen | 989 | 840 |
| Subtotaal | 410.717 | 394.799 |
| Financieringssaldo | 260.363 | 225.018 |

In 2010 is het financieringsoverschot afgenomen tot € 225 miljoen.

## Interne ontwikkelingen

In 2010 is regelmatig verantwoording afgelegd in de treasurycommissie over het uitgevoerde treasury-beleid. In april 2010 is de streefportefeuille van de tijdelijk overtollige liquide middelen vastgesteld. Afhankelijk van ontwikkelingen op de markt wordt de portefeuille stapsgewijs ingericht. Verder is een eerste stap gezet in het professionaliseren van de liquiditeitsprognose. Een grote onzekerheid in de prognose is de planning van uitgaven uit de reserve 'dynamische cofinanciering'. Momenteel vindt een inventarisatie naar projecten plaats die mogelijk uit deze reserve gefinancierd gaan worden. Dit leidt tot een betere liquiditeitsprognose.

## Ontwikkeling rentetarieven

De Europese schuldencrisis speelde het afgelopen jaar een grote rol op de financiële markten. Net zoals in 2009 stelde de Europese Centrale Bank (ECB) de banken in staat om onbeperkt bij hun te kunnen lenen. De zogenaamde refi-rente[1] is in 2010 op 1% blijven staan. Halverwege het

1 Rente die banken aan de ECB betalen om geld te lenen.

jaar leidde wantrouwen ertoe dat Europees staatspapier niet of nauwelijks verhandelbaar was. In mei 2010 is de ECB daarom begonnen met het opkopen van Europees staatspapier. De actie was noodzakelijk om te zorgen dat landen hun tekorten konden blijven dekken, waardoor liquiditeitsproblemen voorkomen werden. In de loop van het jaar herstelde de markt zich redelijk. Inmiddels heeft de ECB het opkopen van staatsobligaties verminderd, maar nog niet beëindigd. Daarnaast lieten de marktindicatoren eind 2010 een verbetering van de wereldeconomie zien. De angst voor een zogenaamde 'double dip', waarbij de groei na een kort herstel weer daalt, nam af. De inflatie is in december opgelopen met als gevolg een opwaarts effect op de rente.

**Geldmarkt (kortetermijnrente)**

De geldmarkttarieven, goed zichtbaar in de 3-maands Euribor (zie grafiek), hebben in het derde kwartaal een licht stijgende lijn ingezet. Sinds begin november is de vaart uit de stijging van de 3-maands Euribor geraakt vanwege het aanhouden van financiële problemen van enkele EU lidstaten. Dit zorgt namelijk voor wantrouwen, waardoor banken minder geneigd zijn elkaar geld te lenen. In 2010 bood de Europese Centrale Bank dan ook onverminderd haar leenfaciliteit aan. De geldmarktrente[2] had in januari een waarde van 0,7%. In de daaropvolgende maanden is de Euribor verder gestegen om in december te eindigen op 1%. De gemiddelde geldmarktrente was 0,81% in 2010.

**Kapitaalmarkt (langetermijnrente)**

De kapitaalmarktrente had begin 2010 een waarde van circa 3,4%[3]. Vervolgens is de rente gaan schommelen om uiteindelijk uit te komen op een waarde van circa 2,85% eind 2010. De gemiddelde kapitaalmarktrente was 2,99% in 2010. De kapitaalmarktrente wordt sterk gestuurd door macro economische ontwikkelingen. Zodra de inflatie stijgt dan stijgt de kapitaalmarktrente in de regel mee. In 2010 bedroeg de inflatie 1,3%[4] in Nederland. In onderstaande grafiek zijn de renteontwikkelingen over de afgelopen jaren weergegeven.

**Grafiek** **Ontwikkeling geld- en kapitaalmarkt**

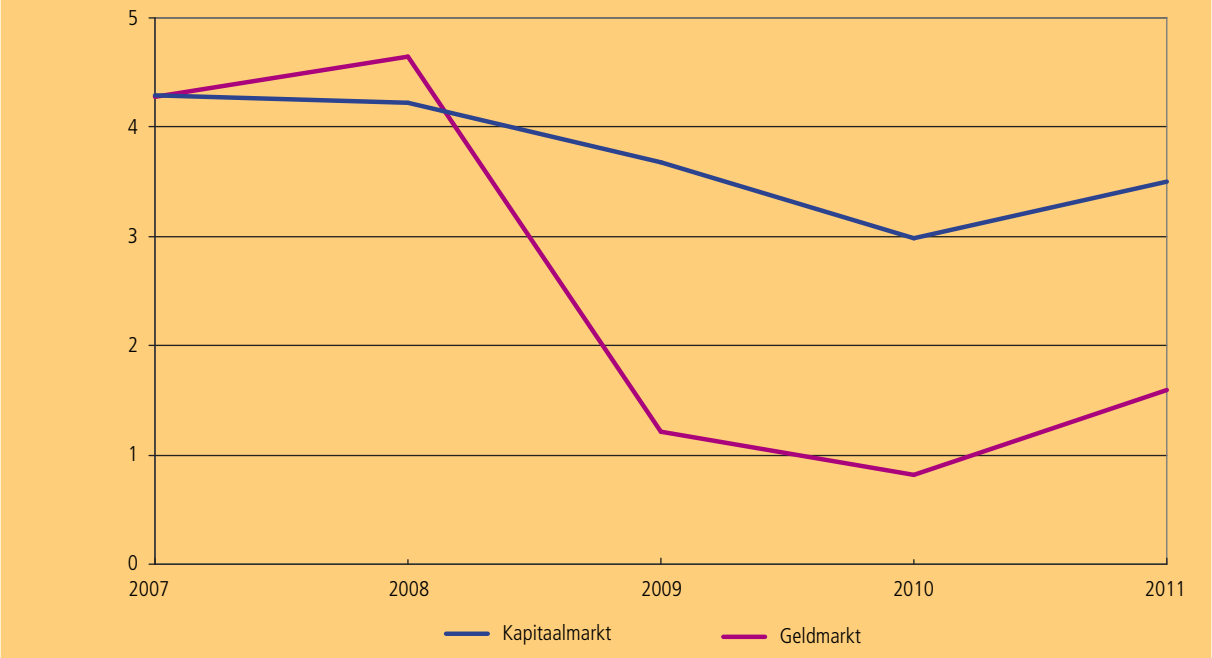


2 3 maands Euribor

3 10 jaars-Nederlandse staatslening

4 CBS

## Risicobeheer

In het treasurystatuut zijn de risico's opgenomen die intern beheerst moeten worden. In deze paragraaf wordt een analyse gemaakt van de kasgeldlimiet, de renterisiconorm en het krediet-, koers-, en valutarisico op de tijdelijk uitgezette liquide middelen.

### Kasgeldlimiet

De Wet financiering decentrale overheden (Fido) geeft aan dat de netto vlottende schuld niet hoger mag zijn dan de kasgeldlimiet. Dit is bedoeld om de hoeveelheid kort aangetrokken leningen te begrenzen. Vooral bij korte financieringen kan het renterisico aanzienlijk zijn. In 2010 was de kasgeldlimiet ruim € 22 miljoen, terwijl slechts € 840.000,-- aan kort opgenomen geldleningen uitstond. Hiermee is in 2010 voldaan aan de toegestane limiet van 7%.

### Rente-risiconorm

Het doel van de rente risiconorm is, net als bij de kasgeldlimiet, het inkaderen van grote fluctuaties in de rentelasten. Als grondslag wordt aangehouden dat de provincie niet meer dan 20% van haar begrotingstotaal in aanmerking mag laten komen voor herfinanciering. In 2010 zijn geen langlopende leningen geherfinancierd. Derhalve was de rente risiconorm niet van toepassing.

### Kredietrisico

Het kredietrisico geeft de mate aan waarin de provincie een risico loopt over haar uitgezette gelden bij de diverse financiële ondernemingen. De diverse tegenpartijen zijn onderverdeeld in risicogroepen naar financiële zekerheid en variëren van extreem kredietwaardig tot twijfelachtig. In 2010 is bij kredietwaardige financiële ondernemingen geld uitgezet om zo te streven naar minimale blootstelling aan risico's. In 2010 hebben zich geen risico's voorgedaan.

### Koersrisico

Koersrisico wordt gelopen bij uitzettingen in de vorm van vastrentende waarden zoals bij obligaties en onderhandse leningen, waarbij voor het einde van de looptijd tot verkoop wordt overgegaan. Dit risico is aan de orde bij een drietal obligatiefondsen waarin wordt deelgenomen: APG rentefonds 1-3, APG rentefonds 4-7 en BNG Fido Geldmarktselectfonds. Deze fondsen worden beheerd door APG en BNG vermogensbeheer. Doel van deze fondsen is om met een aantal investeerders tot een collectieve belegging van vermogen te komen. De waarde van de fondsen kan fluctueren waardoor sprake is van een koersrisico. De onrust op de financiële markten heeft in 2010 negatief op de marktwaarde van de fondsen gedrukt. In 2010 is de belegging in de APG 1-3 en 4-7 fondsen met 4% (ruim € 600.000,--) afgewaardeerd tot de marktwaarde. Bij een eventuele toekomstige stijging wordt de boekwaarde van de APG beleggingsfondsen weer naar boven bijgesteld.

### Valutarisico

De provincie kende in 2010 geen valutarisico, omdat het sluiten van transacties en het verlenen van garanties conform wet- en regelgeving uitsluitend in euro's plaatsvindt.

## Uitzettingen

De tijdelijk overtollige liquide middelen zijn kort uitgezet op deposito's, spaarrekeningen en in obligatiefondsen bij financiële ondernemingen in Nederland. Alle in 2010 uitgezette gelden voldeden op het moment van uitzetting aan de wet- en regelgeving. De beleggingshorizon van

de uitzettingen is gebaseerd op de meerjarige liquiditeitsprognose en de rentevisie van analisten. Op de korte gelduitzettingen was in de primaire begroting 2010 rekening gehouden met 1,5% rendement. Op de lange gelduitzettingen was rekening gehouden met 4% rendement. Vanwege de ongunstige marktsituatie zijn geen lange uitzettingen geplaatst. Hierdoor bleven de uitzettingen tegen de verwachting in kort uitgezet. In 2010 is gemiddeld 1,45% (bijna € 3.300.000,--) aan rente gerealiseerd over de tijdelijke uitzettingen. De benchmark (3-maands Euribor) van kort uitgezet geld had in 2010 een gemiddelde waarde van 0,81%.
Hierna een overzicht van de uitgezette gelden per 31 december 2010 te zien.

| (x 1000) | Einddatum | Rente (%) | Looptijd (dagen) | Uitgezet bedrag |
|---|---|---|---|---|
| **Deposito's** | | | | |
| ING | 10-2-2011 | 2,5 | 553 | 2.300 |
| ING | 17-2-2011 | 2,5 | 553 | 1.700 |
| Rabobank | 3-2-2011 | 0,895 | 188 | 17.100 |
| Rabobank | 28-4-2011 | 1,015 | 182 | 4.400 |
| Rabobank | 30-6-2011 | 1,056 | 364 | 10.000 |
| Rabobank | 4-8-2011 | 1,169 | 370 | 7.115 |
| Rabobank | 18-8-2011 | 1,171 | 364 | 1.300 |
| Rabobank | 27-9-2012 | 1,367 | 727 | 20.000 |
| | | | | 63.915 |
| | | | | |
| **Obligatiefondsen** | | | | |
| APG Europa 4-7 | | | | 10.027 |
| APG Europa 1-3 | | | | 5.813 |
| BNG Fido Geldmarkt 12-mnd | 31-5-2011 | 1,958 | 365 | 5.368 |
| BNG Fido Geldmarkt 14-mnd | 6-1-2011 | 1,757 | 462 | 10.000 |
| | | | | 31.209 |
| | | | | |
| **Spaarrekeningen** | | | | |
| ABN AMRO Top Deposito | | | | 5.000 |
| ABN AMRO Ondernemers Top Deposito Plus | | | | 10.000 |
| ABN AMRO Ondernemers Loyaal Deposito | | | | 10.360 |
| ABN AMRO Ondernemers Deposito | | | | 5.000 |
| ABN AMRO Ondernemers Top Deposito | | | | 5.000 |
| ABN AMRO Ondernemers Deposito | | | | 5.000 |
| ABN AMRO Parkeerrekening | | | | 41.000 |
| ING In bedrijf spaarrekening | | | | 10.000 |
| ING Extra Bonus Zakenrekening | | | | 10.000 |
| ING Extra Bonus Zakenrekening | | | | 10.000 |
| ING Liquidity Management Account | | | | 20.000 |
| ING Liquidity Management Account | | | | 20.000 |
| Rabobank bedrijfstelerekening | | | | 2.500 |
| Rabobank bedrijfsdeposito | | | | 2.500 |
| Rabobank bonusspaarrekening | | | | 5.000 |
| Rabobank bedrijfsplusrekening | | | | 1.500 |
| | | | | 162.860 |
| Totaal | | | | 257.984 |

## Leningenportefeuille

De leningenportefeuille bestaat in 2010 uit verstrekte langlopende geldleningen, opgenomen langlopende geldleningen en gewaarborgde geldleningen.

### Verstrekte langlopende geldleningen

De leningportefeuille heeft per 31 december 2010 een omvang van € 74.500.000,-- aan verstrekte leningen (2009: € 74.900.00,--). Dit bestaat voor ongeveer 33% uit verstrekte hypotheken aan het personeel. Sinds 2007 worden geen nieuwe hypotheken meer aan personeel verstrekt. De overige 66% zijn geldleningen die vanuit de publieke taak verstrekt zijn. In 2010 is een nieuwe lening verstrekt aan de Drentse Participatie Maatschappij om investerende bedrijven te helpen die thans onvoldoende kredietfaciliteiten krijgen bij reguliere banken. De looptijd van de lening is vijf jaar tegen een rentepercentage van 4%. De bruglening aan Enexis is opgedeeld in een viertal tranches met verschillende looptijden (variërend van 3 tot 10 jaar) en rentepercentages. De lening wordt aan het einde van de looptijd afgelost.

| (x 1.000,-.) | Stand 1-jan-10 | Verstrekte leningen | Aflossing | Stand 31-dec-10 |
|---|---|---|---|---|
| NV Edon (achtergesteld) | 4.248 | | | 4.248 |
| RTV Drenthe | 3.679 | 11 | 182 | 3.508 |
| Hypotheken | 25.945 | | 1.219 | 24.726 |
| Drentse Participatie Maatschappij | 0 | 1.000 | | 1.000 |
| Deelneming Enexis | 41.059 | | | 41.059 |
| | 74.931 | 1.011 | 1.401 | 74.541 |

### Opgenomen langlopende geldleningen

In 2010 lopen bij het groenfonds nog drie langlopende geldleningen. De leningen bij het groenfonds dienen de kavelruil van boeren te financieren. Aan het einde van de looptijd wordt afgelost. Eén van de leningen loopt tot 2013 en de laatste twee lopen tot 2017.

| Opgenomen geldleningen | 1-jan-10 | Aflossingen | 31-dec-10 |
|---|---|---|---|
| Nationaal Groenfonds à 3,5% | 735.744 | 149.124 | 586.620 |
| Nationaal Groenfonds à 4,3% | 100.000 | | 100.000 |
| Nationaal Groenfonds à 4,3% | 153.258 | | 153.258 |
| Totaal | 989.002 | 149.124 | 839.878 |

### Gewaarborgde geldleningen

De gewaarborgde geldleningen betreffen geldleningen verstrekt ten behoeve van instellingen in de gezondheidszorg. In deze sector worden geen nieuwe garanties afgegeven. Het totaal van de gewaarborgde geldleningen zal in de toekomst verder afnemen.

| | Saldo per 1-jan-10 | Saldo per 31-dec-10 |
|---|---|---|
| Bedrag gewaarborgde leningen (x 1.000,-) | 6.168 | 5.582 |

# I.2.5
# Bedrijfsvoering

## Missie

De provincie Drenthe is een solide partner en zal dat in de toekomst blijven. De organisatie is 'in control'. De provincie is een aantrekkelijke werkgever waar mensen in een prettige en gezonde werkomgeving op een interactieve, doelgerichte en toekomstgerichte wijze samenwerken. De organisatie voorziet op een professionele wijze in de behoeften van bestuur, management en medewerkers aan advies en ondersteuning op het gebied van personeel, informatietechnologie, financiën en overige voorzieningen.

## Vijf ontwikkellijnen

De economische crisis en de kredietcrisis, gevolgd door overheidsbezuinigingen, de landelijke verkiezingen, een veranderend bestuurlijk landschap. Allemaal ontwikkelingen die in 2010 van invloed zijn geweest – en ook de komende jaren nog zullen doorwerken – op ons beleid en op de ambtelijke organisatie. En daarmee ook op onze bedrijfsvoering. De visie op bedrijfsvoering is binnen de door ons gestelde kaders ambtelijk vormgeven door de directie. In de bedrijfsvoeringparagraaf wordt ingegaan op de planning en realisatie in het betreffende begrotingsjaar.

**Eerste Directiebrief: Concernplan 2008-2011**
Het Concernplan 2008-2011, 'Sámen Sterker in de Slimme provincie', geeft inzicht in wat onze organisatie wil bereiken op het gebied van bedrijfsvoering. Wij verstaan hieronder de sturing en beheersing van de bedrijfsprocessen die nodig zijn om de provinciale beleidsdoelstellingen te kunnen realiseren. Het gaat om sturing en beheersing van zowel de primaire processen als van de processen die hiervoor faciliterend zijn. Het Concernplan bestaat uit verschillende fasen. Na de structuuraanpassingen uit 2007/2008 en de cultuurveranderingen en start van de renovatie van ons provinciehuis in 2009 stond in 2010 de fase van 'innoveren' centraal. In het afgelopen jaar zijn al steeds meer medewerkers in de nieuwe werkomgeving gekomen en gestart met het werken via nieuwe (digitale) werkprocessen. Hiermee hebben wij verder gebouwd aan een slimme organisatie met een uitdagend arbeidsklimaat. Een organisatie die de ambities van bestuurlijk Drenthe waarmaakt en maximaal presteert tegen minimale kosten.

**Tweede Directiebrief: visie op organisatie en realisatie van de financiële en personele taakstelling**
Gezien alle ontwikkelingen zijn wij in de Voorjaarsnota 2010 specifiek ingegaan op onze visie op de organisatie en de financiële taakstelling voor de organisatie. Als toelichting hierop en uitwerking hiervan hebben wij daarbij toen een Directiebrief meegezonden. In deze ambtelijke brief, met als titel 'Slimmer en Slanker; op weg naar de organisatie van 2018', is het streven beschreven om te komen tot een kleinere, flexibele en meer effectieve organisatie en de wijze waarop dat streven kan worden gerealiseerd. Bij dit streven geldt het gedachtegoed van de Provincie Nieuwe Stijl (PNS) als randvoorwaarde.

**Indeling paragraaf Bedrijfsvoering**
In het Concernplan zijn ondermeer de doelen rond bedrijfsvoering, de inspanningen en resultaten geordend in een vijftal ontwikkellijnen. Deze ontwikkellijnen vormen de kapstok van deze paragraaf.

De vijf ontwikkellijnen uit het Concernplan 2008-2011 zijn de volgende.
I. Slimmere productie: verbeteren van primaire processen en programmering
II. Programma Drenthe dóet ertoe!: Provincie Nieuwe Stijl
III. Provincie Nieuwe Stijl, de Human Resources-opgave (voorheen genoemd Samen Sterker in Actie!)
IV. Programma Provinciehuis van Morgen: renoveren en digitaliseren
V. Zaken op orde: verbeteren van de bedrijfsvoering

## I Slimmere productie

Met de ontwikkellijn Slimmere productie richten wij ons op het slimmer realiseren van het programmaplan, de uitvoering van het Collegeprogramma en het oppakken van 'oud voor nieuw'-beleid. Ofwel het vrijmaken van middelen voor prioriteiten uit het Collegeprogramma en alle activiteiten en projecten binnen de lijn, zoals het inpassen van nieuwe ontwikkelingen en wet- en regelgeving in onze werkprocessen. De ontwikkellijn is gesplitst in strategische projecten/programma's en in procesverbetering. Voor het jaar 2010 stond de ontwikkellijn Slimmere productie in het teken van het uitvoeren van de ingezette koers onder het motto 'van denken naar doen'.

**Bestuurlijke strategievorming en ombuigingen**
Wij hebben verder gewerkt aan de realisatie van de Provincie Nieuwe Stijl (PNS) door de visie hierop te implementeren en vervlechten in de werkprocessen, het organisatie en HR-beleid en in de competentieontwikkeling van de medewerkers. In 2010 is ook een bezuinigingsoperatie voorbereid via een drietal lijnen (scherper begroten, versobering taken, efficiëntere organisatie) waarbij voor 2011 bezuinigingen ter hoogte van € 20.000.000,-- zijn vastgesteld. Deze bezuinigingen zullen de komende jaren structureel verder oplopen. Op basis van weloverwogen beleidskeuzes is een duurzaam financieel evenwicht voor de komende periode bereikt. Bij wijze van eindverslag over de afgelopen collegeperiode hebben wij de 'End Term Review 2007-2011' en de daarbij horende 'Terugblik 2007-2011' gepubliceerd.

**Kwaliteitsimpuls organisatie**
De provincie Drenthe ontwikkelt zich van een regulerend bestuursorgaan naar een strategievormende, regisserende organisatie. Tegelijkertijd vergroten wij onze realisatiekracht. Dit stelt hoge, deels ook nieuwe eisen aan de medewerkers. Het vraagt om extra inzet op het gebied van ontwikkeling, scholing en opleiding. In 2010 is het opleidingsplan dat door het concern wordt aangeboden doorontwikkeld evenals de Strategische Personeelsplanning. Het project '16 voor 31' is niet doorgegaan in verband met de noodzakelijke bezuinigingen. Het ging hierbij om een voorgenomen project om de organisatie een kwaliteitsimpuls te geven. Door op een aantal specifieke gebieden de formatie met 16 full time eenheden (fte) uit te breiden als voorinvestering op de later verder niet meer op te vullen uitstroom (31 fte) van ervaren medewerkers. In plaats daarvan wordt meer ingezet op interne mobiliteit en fexibilisering. In 2010 is dat verder uitgewerkt in de Directiebrief 'Slimmer en Slanker'.

**Slimmere processen: introductie van de businesscase**
Het instrument 'businesscase' is opgenomen in onze standaard voor projectmatig werken, de WerkWIJzer. Het doel hiervan is meer weloverwogen afwegingen te maken bij het al dan niet starten van voorgenomen programma's en projecten. Het opleidingsprogramma rondom het gebruik van de businesscase is van start gegaan en loopt.

**Geïntegreerde informatievoorziening**
In 2010 hebben wij met het project 'Kwaliteit van beleid' sterk ingezet op een versterkte koppeling tussen bestuurlijke ambities, beleidscycli, interne managementcycli, administraties en gegevensverzamelingen. Er is een tweetal pilots rondom informatievoorziening opgestart. Deze pilots worden begin 2011 afgerond en geëvalueerd. We hebben in sterke mate ingezet op verbetering van de resultaatgerichtheid door de introductie van een concernbreed Uitvoeringsprogramma (gebaseerd op de begroting 2010) dat per kwartaal wordt geactualiseerd en besproken in de managementcyclus. Hierdoor is de sturing op output en opleverdata in de organisatie merkbaar versterkt.

De uitkomsten van het project 'Kwaliteit van beleid' worden onder meer meegenomen in de voorgenomen vernieuwde begrotingsopzet en een vergaande integratie van de diverse cycli. Voor de professionalisering van beleidsevaluaties en de ontwikkeling van minder versnipperde monitoring naar een 'Staat van Drenthe') is een plan van aanpak gemaakt. In 2011 wordt dit plan in uitvoering genomen

| Ontwikkellijn | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| I. Slimmere productie | Een uitgewerkte provinciale strategie.<br><br>Weloverwogen afweging start programma's en projecten.<br><br>Eenduidige en concernbrede set van doelstellingen en indicatoren. | - 'End Term Review' en 'Terugblik 2007-2011' gepubliceerd.<br>- Bezuinigingsoperatie is voorbereid en uitgevoerd.<br>- Implementatie visie Provincie Nieuwe Stijl is concreet vertaald in acties.<br>- Opleidingsplan is uitgevoerd, nieuw plan is doorontwikkeld (PNS).<br>- Strategische Personeelsplanning is doorontwikkeld.<br>- Visie op de organisatie voor de langere termijn is gepresenteerd in de vorm van een 2e Directiebrief.<br>- Businesscase is als instrument verplicht bij opstarten projecten geïntroduceerd en geïmplementeerd.<br>- Pilots zijn opgestart in het kader van het project 'Kwaliteit van beleid', monitoring en evaluatie van beleid.<br>- Output gericht Uitvoeringsprogramma ingevoerd als sturingsinstrument |

## II Programma Drenthe dóet ertoe!: Provincie Nieuwe Stijl

Het programma 'Drenthe dóet ertoe!' bestaat uit vijf nauw met elkaar verbonden pijlers. Daarnaast liggen er belangrijke verbindingen met de andere ontwikkellijnen en programma's. Het programma richt zich in de eerste plaats op de uitvoering van het Bestuursakkoord, en daarmee op het uitwerken van de visie op de Provincie Nieuwe Stijl (PNS). Dit vormt het uitgangspunt voor de andere pijlers:
- Bestuurlijk samenwerken en het via bestuurskrachtmetingen komen tot krachtige Drentse overheden die elkaar aanvullen;
- Verrijken van beleid en beleidsprocessen door interactief werken;
- Communiceren, gericht op transparantie en verantwoording;
- Verbeteren van de kwaliteit van onze dienstverlening.

**Uitwerking Provincie Nieuwe Stijl (PNS)**
In februari 2010 hebben provinciale staten de visie op PNS vastgesteld met als aanvulling het continueren van de provinciale rol in het sociale domein. Op basis van deze visie hebben we in 2010 een programmaplan opgesteld met concrete doelstellingen en interventies om die doelstellingen te bereiken. De doelstellingen richten zich op de transitie van de provinciale organisatie naar een meer gebiedsgerichte benadering van opgaven, de ontwikkeling en versterking van de provincie als netwerkorganisatie en de focus op de kerntaken van de provincie, onder andere door het meer op afstand plaatsen van uitvoerende taken.

In 2010 is de Omgevingsvisie vastgesteld. De realisatiestrategie van het omgevingsbeleid is uitgangspunt voor de invulling van het gebiedsgericht werken. In 2010 zijn we gestart met de uitwerking van het gebiedsgericht werken en het in beeld brengen van de betekenis hiervan voor de aansturing, rol en werkwijze van de organisatie. In het eerste kwartaal 2011 is deze opzet gereed. De verdere doorvertaling van deze opzet heeft consequenties voor de werkwijze van medewerkers, voor het ontwikkelen en gebruiken van ons netwerk, het managen van kennis en de invulling van het leiderschap in de organisatie. De ontwikkelslag richting PNS betreft daarom voor een aanzienlijk deel een meerjarige Human Resources (HR)-opgave. De organisatieontwikkeling en de realisatie van PNS zijn nauw met elkaar verbonden.

Aan het op afstand plaatsen van uitvoerende taken wordt op dit moment gestalte gegeven door de interne samenwerking van taken rondom handhaving en vergunningverlening te versterken. Deze samenwerking is in 2010 gestart. Op deze manier wordt inhoudelijk voorgesorteerd zonder dat hiermee al vroegtijdig een structuurwijziging nodig is. Het is ons voornemen genoemde taken op termijn over te laten gaan naar een nog te vormen Regionale Uitvoeringsdienst (RUD) Daarnaast voert de provincie Drenthe momenteel verkennende gesprekken met de provincies Fryslân en Groningen over het gezamenlijk en efficiënter uitvoeren van meer algemene bedrijfsvoeringstaken. In 2010 is onderzoek gedaan naar kansrijke taken, Deze worden in 2011 uitgewerkt in businesscases. Daarna volgt een voorstel.

**Beter(e) beleid(sprocessen)**
Het ontwikkelen en realiseren van beleid samen met onze partners is bij uitstek de invulling van onze provinciale rol als gebiedsregisseur. In 2010 hebben we een aantal facetten van deze rol nader belicht door themasessies te organiseren over partnerschap, mediation, netwerken en alliantiemanagement. Het verder integreren van deze onderwerpen in onze manier van werken en acteren in en met de buitenwereld is onderdeel van de realisatie van PNS.

**Communicatie gericht op transparantie en verantwoording**
In de transitie naar de Provincie Nieuwe Stijl is het nog belangrijker om duidelijk te maken waar de provincie voor staat. Welke taken en verantwoordelijkheden horen bij de provincie en welke rol spelen gemeenten en rijk ten opzichte van de provincie? Vanuit de uitgangspunten van PNS hebben wij in 2010 ingezet op extern gericht werken, belangenbehartiging en het beter afleggen van verantwoording over de dingen die we doen, waarbij zichtbaarheid, transparantie en verantwoording sleutelbegrippen zijn. We hebben ons sterker dan voorheen gericht op belangenbehartiging van Drenthe richting Europa en het Interprovinciaal Overleg (IPO). Daarnaast zijn we ook in 2010 blijven werken aan het helder en transparant maken van de rol van de provincie richting gemeenten, organisaties en Drentse inwoners. Daarvoor hebben we meer gebruik gemaakt van zogenoemde ‘social media’, naast de bestaande instrumenten als het persloket, inclusief database voor registratie van alle mediacontacten, het Drentheportaal, ons relatiemanagement en het advertentiebeleid.

**Verbeteren kwaliteit van dienstverlening**

Het werken volgens ons Kwaliteitshandvest dienstverlening en de verbeterslagen die we maken in (e-) dienstverlening vormen belangrijke onderdelen van de kwaliteit van onze dienstverlening. In het Kwaliteitshandvest staan de servicenormen voor onze dienstverlening. Bijvoorbeeld normen voor de afhandeling van aanvragen via mail, telefoon of brief. In 2010 hebben wij een visie ontwikkeld over de dienstverlening en de wijze waarop we het handvest borgen. Dit dienstverleningsconcept Drenthe willen we realiseren door een deelprogramma Dienstverlening uit te voeren. In 2011 geven we hieraan een vervolg. Het leggen van dwarsverbanden en het uitwerken daarvan in op elkaar afgestemde ontwikkelprocessen zijn de belangrijkste opgaven om uiteindelijk tot het gewenste dienstverleningsniveau te komen.Om dit te regisseren en af ook te stemmen op de ontwikkeling van de organisatie, is het deelprogramma dienstverlening opgenomen in het programma PNS.
We hebben een organisatiebreed klanttevredenheidsonderzoek (KTO) laten uitvoeren. Dit onderzoek was gebaseerd op een in interprovinciaal verband gemaakte opzet, inclusief benchmark tussen zeven provincies. Ook hebben we een onderzoek naar onze telefonische bereikbaarheid laten verrichten. We willen onze dienstverlening periodiek blijven meten, zowel kwalitatief als kwantitatief. Ook willen we de organisatie (nog) meer bewust maken van het belang van een kwalitatief goede dienstverlening.

ICT vormt een randvoorwaarde voor het 'Nieuwe Werken' en de bijbehorende werkplekken. Om hieraan te voldoen, is een nieuwe ICT infrastructuurstructuur ontworpen en deels ingevoerd. De verdere ontwikkeling realiseren we door uitvoering te geven aan het in 2010 vastgestelde vierjaren informatieplan (ICT Nieuwe Stijl).Hiermee zorgen we voor een moderne ondersteuning van onze processen en diensten, zodat we de door ons gewenste snelheid en kwaliteit van dienstverlening kunnen leveren. We sluiten daarbij aan bij het Nationaal Uitvoerings Programma (NUP).

| Ontwikkellijn | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| II. Drenthe dóet ertoe!: Provincie Nieuwe Stijl | - Organisatie die 'PNS-proof' is. | - Visie op de Provincie Nieuwe Stijl (PNS; op basis van uitkomsten kerntakendiscussie) verder geïmplementeerd.<br>- Consequenties op het gebied van financiën, fte's en structuur uitgewerkt.<br>- Interne samenwerkingsvariant in provinciale organisatie gestart, als voorloper van de Regionale Uitvoeringsdienst (RUD). |
| | - Beter organiserend vermogen.<br>- Verrijkte beleidsprocessen door een toegeruste organisatie. | - Leergang en themasessies rondom werkwijze van PNS georganiseerd en afgerond.<br>- Verkenning uitgevoerd naar kansrijke samenwerkingsverbanden met de noordelijke provincies qua bedrijfsvoering<br>- Start van busienesscases |
| | - Communicatie gericht op extern gericht werken, belangenbehartiging en afleggen van verantwoording. | - Communicatieactiviteiten herijkt en ingericht op juiste boodschap en doelgroepen. |
| | - Regie op ontwikkelingen binnen ICT (digitalisering, e-dienstverlening, Nationaal Uitvoerings Programma (NUP) | - Nieuw informatieplan vastgesteld<br>- Nieuwe infrastructuur ingericht. |

| Ontwikkellijn | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| | - Beeld klanttevredenheid provinciebrede dienstverlening.<br>- Besturingsfilosofie en uitwerking in verbeterstappen kwaliteit van dienstverlening. | - Dienstverleningsconcept opgesteld, inclusief Programma van Dienstverlening.<br>- Organisatiebreed klanttevredenheidsonderzoek is uitgevoerd, inclusief benchmark tussen zeven provincies.<br>- Onderzoek telefonische bereikbaarheid is uitgevoerd. |

## III Provincie Nieuwe Stijl, de HR-opgave (voorheen Samen Sterker in Actie!)

Begin 2010 is het programma Samen Sterker in Actie! (SIA) voor een deel overgedragen aan de lijnorganisatie en voor een deel aan het programma Provincie Nieuwe Stijl (PNS). De doelstellingen die in het programma SIA nagestreefd werden, sluiten nog steeds volledig aan op de ambities en de organisatieontwikkeling richting PNS. We gaan toe naar een stimulerender werkklimaat in de organisatie. Dat uit zich in een effectievere samenwerking in teams, meer inspirerend en teamgericht leiderschap, grotere externe gerichtheid en professionaliteit van de medewerkers, methodischer werken in programma's en projecten en strategisch personeelsbeleid: de juiste medewerker op de juiste plek, verbeterde arbeidsmarktcommunicatie en een vitale organisatie met vitale medewerkers. Het waarmaken van de veranderende eisen van de maatschappij stelt niet alleen forse nieuwe eisen aan onze bestuurlijke strategie, maar ook aan houding en gedrag van leidinggevenden en medewerkers in onze ambtelijke organisatie. Daarbij gaat het om professionaliteit en vertrouwen, competenties, contacten, omgangsvormen, samenwerkingsverbanden en werkwijzen. En bovenal om het lerend vermogen van de organisatie. Wij willen dat onze organisatie zich zodanig ontwikkelt dat de ambities van ons provinciaal bestuur steeds slimmer, integraler en professioneler worden waargemaakt.

### Cultuurontwikkeling

Door inhoudelijk de richting te bepalen en duidelijke keuzes te maken voor de ontwikkelrichting van de organisatie, zoals dat in PNS gebeurt, komen organisatie en de medewerkers in beweging. En wordt gaandeweg een nieuwe, gewenste cultuur gecreëerd. Het blijvend agenderen en aanjagen van de gewenste cultuurontwikkeling was in 2010 een belangrijk onderwerp binnen PNS. Dit zal ook in de toekomst zo blijven. Belangrijke drager van de cultuurontwikkeling is het verder uitrollen van programmatisch en projectmatig werken binnen de organisatie, het uitwerken van kennismanagement en het inzetten van innovatieve en in 2010 succesvolle werkwijzen zoals de Vliegende Team Brigade (VTB) en Xplorelab.

*Vliegende Team Brigade*

In 2009 is de Vliegende Team Brigade ingesteld. Vanuit de VTB begeleiden enkele specifiek daarvoor opgeleide medewerkers (project)teams bij het opstarten, goed definiëren en professioneel aanpakken van opdrachten. In 2010 zijn circa 50 trajecten begeleid. Dit heeft een positieve invloed gehad op de teamprestaties. Projecten zijn methodischer aangepakt en teams zijn breder en bewuster samengesteld. Er is ca. € 50.000,-- bespaard op de inhuur van externe procesbegeleiders. De VTB sleepte in 2010 een nominatie voor de prestigieuze Noorderlink Award binnen en kreeg een eervolle vermelding in de Grote HRM prijs in IPO-verband. Na een evaluatie is in 2010 besloten de inzet van de VTB voort te zetten.

*Xplorelab*

Xplorelab is een pool van goedopgeleide medewerkers, uitgerust met een 'toolbox' van nieuwe werkvormen. De betrokken medewerkers kunnen flexibel worden ingezet voor kortlopende opdrachten. Xplorelab is ingezet voor het innovatief, breed en met externe kennisdragers

opstarten van diverse projecten in de organisatie Ook in 2010 is hier weer, ook in samenwerking met VTB, gebruik van gemaakt.

*Leiderschap*
In 2010 zijn zes sessies met het totale management georganiseerd. Daarbij zijn diverse thema's behandeld die passen bij de sturing en coaching van teams en medewerkers richting de PNS uitgangspunten.

| Ontwikkellijn | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| III. Provincie Nieuwe Stijl, de HR-opgave (voorheen Samen Sterker in Actie!) | - Flexibele, professionele, adaptieve organisatie.<br>- Stimulerender werkklimaat.<br>- Effectievere samenwerking in teams.<br>- Inspirerender en teamgerichter leiderschap.<br>- Meer externe gerichtheid en professionaliteit van de medewerkers. | - Invulling en concretisering van PNS in teams en afdelingen en eenheden ondersteund.<br>- Resultaten Vliegende Team Brigade geëvalueerd; besloten tot voortzetting concept.<br>- Nominatie Noordelink award VTB<br>- Xplorelab ingezet voor het innovatief, breed en met externe kennisdragers opstarten van projecten.<br>- Management Development (MD)-traject gericht op leiderschap, passend bij PNS, ingevuld. |

## IV Programma Provinciehuis van Morgen

Met het programma Provinciehuis van Morgen zetten wij ons in voor een meer toekomstgericht, duurzamer en milieuvriendelijker provinciehuis, waarbij efficiënter gebruik wordt gemaakt van de ruimte en een betere (interne) digitale informatievoorziening. De werkomgeving zal flexibel zijn, passend bij de nieuwe organisatiecultuur. De nieuwe fysieke en digitale werkomgeving draagt zo bij aan de gewenste nieuwe manier van werken. Het programma omvat drie projecten om deze doelen te bereiken: Revitalisering, Drenthe Digitaal en Tijdelijke huisvesting. Daarnaast hebben wij, vooruitlopend op het duurzame Provinciehuis van Morgen, aandacht voor energie- en milieumanagement.

### Revitalisering

Het project Revitalisering houdt de verbouwing van het provinciehuis in. Binnen de contouren van het huidige gebouw ontwikkelen wij een nieuwe werkomgeving: een flexibele, activiteitsgerelateerde werkomgeving. Dit betekent dat een goede balans wordt aangeboden tussen plekken om te concentreren en te communiceren. De nieuwe werkomgeving is prettig om in te werken en nodigt uit tot ontmoeten en samenwerken.

De verbouwing van het provinciehuis is in 2010 grotendeels volgens planning gelopen. In mei 2010 hebben de eerste medewerkers hun intrek genomen in de vernieuwde vleugel. In oktober 2010 zijn de volgende twee bouwdelen opgeleverd en in gebruik genomen. De eindoplevering van de laatste twee van de zes bouwdelen is gepland in mei 2011. Een tegenvaller was de vondst van (meer onvoorzien) asbest in de staten- en ontvangstzaal in de zomer van 2010. Dit heeft geleid tot extra kosten en vertraging in de verbouw van deze ruimten. Er is geen gevaar geweest voor de gezondheid. De asbestsanering is in december 2010 afgerond. Hierna is gestart met de opbouw van de staten- en ontvangstzaal. Voor de statenzaal is door de architect een geheel nieuw ontwerp gemaakt. De aanvullende wensen vanuit de staten met betrekking tot akoestiek, geluid en licht zijn hierin meegenomen. De oplevering van de statenzaal is voorzien eind mei 2011. De meerkosten van de asbestsanering en het opnieuw inrichten van de statenzaal konden worden bekostigd uit het beschikbare budget. De gunstige aanbesteding van bouwkundige

werken en installaties en scherpe onderhandeling over meer- en minderwerk hebben geleid tot een voordeel. Uit dit restantbudget zijn tevens de optielijst en aanvullende wensen uit statenstuk 2009-370 grotendeels gerealiseerd.

In december 2010 is de intentieverklaring tussen de provincie en het waterschap Hunze en Aa's over brongescheiden sanitatie ondertekend. Het gescheiden sanitatiesysteem in ons gerevitaliseerde provinciehuis is één van de maatregelen om een duurzaam gebouw te realiseren. De urine wordt apart opgevangen met speciale scheidingstoiletten en opgeslagen in aparte opslagtanks. Urinescheiding biedt de kans om ons afvalwater duurzamer en efficiënter te zuiveren. Het waterschap leegt de tanks geregeld en verwerkt vervolgens de urine effectief.

Bij statenstuk 2009-370 is in het kader van klimaat- en energiemaatregelen geld vrijgemaakt voor de aanschaf van kleine windmolens op het dak van het provinciehuis. Gelet op rendement, terugverdientijd, ruimtelijke uitstraling en architectonische waarde bleek één type windmolen passend. Recentelijk is echter de prijs van dit type windmolen gestegen en daardoor lijkt het rendement minder goed te zijn dan uit eerder onderzoek is gebleken. De terugverdientijd is daarmee uitgekomen op een periode van 20 tot 25 jaar, terwijl de levensduur van de windmolen 15 tot 20 jaar is. Het belang van de voorbeeldfunctie is hiermee beperkt geworden. Uit onderzoek is naar voren gekomen dat er op dit moment geen kleine windmolens zijn die in onze situatie als alternatief kunnen dienen. Gelet hierop hebben wij besloten voor dit moment af te zien van de plaatsing van kleine windmolens op het dak van het provinciehuis.

Op de Westerbrink zal een kunstwerk worden gerealiseerd. Het gaat hierbij om een eigentijdse vorm van landschapskunst en sensortechnologie. Een kunstcommissie bestaande uit een vertegenwoordiging van de provincie, het Drents Museum en het Centrum voor Beeldende Kunst Drenthe begeleidt de kunstopdracht. In december 2010 heeft de kunstcommissie uit een brede selectie van kunstenaars één kunstenaar geselecteerd aan wie de kunstopdracht is gegund. In april 2011 zal het ontwerp voor het kunstwerk worden beoordeeld. De productietijd van het kunstwerk is ongeveer één jaar.

**Drenthe Digitaal**

Randvoorwaarde voor de flexibele, activiteitsgerelateerde werkomgeving is een goede digitale ondersteuning: informatie moet altijd en overal voor de organisatie beschikbaar zijn. Het project Digitalisering voorziet in het volledig digitaliseren van de informatievoorziening van bestuur, management en medewerkers: van de inkomende post, de tussenliggende primaire en ondersteunende werkprocessen tot en met de archivering. Voordat de werkprocessen worden gedigitaliseerd, worden deze kritisch bekeken en 'slanker en slimmer' gemaakt.

In 2010 zijn de werkprocessen heringedeeld tot tien in plaats van de eerder geïdentificeerde 23 werkprocessen. In 2010 zijn vier processen geïmplementeerd en twee voor productie gereedgekomen. Voorafgaand aan de ingebruikname van een proces zijn de medewerkers die hiermee werken opgeleid. De laatste drie processen zijn in het najaar van 2010 gestart en deze komen in de eerste helft van 2011 gereed. Het proces Vergunningverlening en handhaving is later, namelijk in november 2010, opgepakt in verband met de invoering van de Wet algemene bepaling omgevingsrecht (Wabo) en de ontwikkeling rondom de Regionale Uitvoeringsdienst (RUD). De afronding van de digitalisering van dit proces wordt meegenomen in een afrondingsproject digitalisering dat aansluitend op het einde van het programma in mei 2011 start. Deze vertraging heeft geen gevolgen voor het 'cleandesk'-concept. In mei 2011 kan circa 90% van het werk digitaal gedaan worden.

**Tijdelijke huisvesting**
230 medewerkers zijn voor de duur van de verbouwing gehuisvest in het gebouw Lauwers 1 in Assen. De overige medewerkers zijn in het provinciehuis gebleven. In 2010 hebben in het provinciehuis twee keer interne verhuisbewegingen plaatsgevonden om gebouwdelen vrij te maken voor verbouwing. Als gevolg van de vertraging in de verbouw van de staten- en ontvangstzaal is vervangende vergaderruimte geregeld. De staten hebben in de tweede helft van 2010 op verschillende locaties in de provincie vergaderd.

**Energie- en milieumanagement**
Het budget voor een energie- en milieumanagementsysteem en voor een aantal van de daarbij behorende taken is in de begrotingswijziging van 2010 geschrapt. Het resterende deel van de al eerder geplande taken op dit gebied is regulier ondergebracht in de lijnorganisatie.

| Ontwikkellijn | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| IV. Programma Provinciehuis van morgen | - Meer toekomstgericht, duurzamer en milieu-vriendelijker provinciehuis.<br>- Efficiënter gebruik van de ruimte.<br>- Betere (interne) digitale informatievoorziening.<br>- Bijdrage aan gewenste nieuwe manier van werken. | - Onderdelen projecten Revitalisering, Drenthe Digitaal en Tijdelijke huisvesting, zoals gepland voor 2010, uitgevoerd. |
| Project Revitalisering | - Een nieuwe werkomgeving: flexibel, activiteitsgerelateerd.<br>- Voorbeeldfunctie: energiezuinig, met CO2-beperking, met innovatieve toepassingen op gebied van klimaat en energie.<br>- Positieve effecten op binnenklimaat en daardoor op gezondheid en productiviteit van de medewerkers. | - Onderdelen verbouwing en inrichting van het provinciehuis, zoals gepland voor 2010, uitgevoerd.<br>- Vier van de zes bouwdelen van het provinciehuis opgeleverd.<br>- Sloopwerkzaamheden bouwfase 3 verricht.<br>- Asbestsanering staten- en ontvangstzaal opgepakt.<br>- Tankpark voor gescheiden sanitatie geïnstalleerd.<br>- Kunstenaar geselecteerd voor 'Landart'- project op de Westerbrink en opdracht gegund. |
| Project Drenthe Digitaal | - Informatie altijd en overal voor de organisatie beschikbaar: volledig digitale informatie-voorziening van bestuur, management en medewerkers. | - Opleidingen digitalisering gegeven.<br>- Vier processen geïmplementeerd.<br>- Twee processen voor productie gereedgemaakt.<br>- Met het stroomlijnen en digitaliseren van de<br>- resterende vier van de tien werkprocessen gestart. |
| Project Tijdelijke Huisvesting | - Tijdelijke huisvesting medewerkers tijdens verbouwing om verbouwing mogelijk te maken.<br>- Interne verhuisbewegingen om verbouwing mogelijk te maken. | - Pand Lauwers 1 in Assen, waar 230 medewerkers tijdelijk gehuisvest zijn, in gebruik gehouden.<br>- Vleugel van het provinciehuis vrijgespeeld voor revitalisering.<br>- Interne verhuizingen van medewerkers gerealiseerd.<br>- Alternatieve vergaderlocaties voor staten(commissie) vergaderingen geregeld. |

| Ontwikkellijn | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| Energie- en milieumanagement | - Verbetering energie- en milieuaspecten van eigen handelen. | - Resterende deel eerder geplande taken energie- en milieumanagement regulier in de lijnorganisatie ondergebracht. Voor beheersen, besturen en verbeteren van energie- en milieuaspecten binnen werkprocessen provincie en opstellen procedures en werkinstructies hiertoe.<br>- Projecten uitgevoerd op het gebied van duurzaam inkopen en maatregelen uitgevoerd voor duurzame revitalisering provinciehuis. |

## V Zaken op orde

Wij willen een organisatie zijn die in beweging is en flexibel is. Maar wij willen ook onze zaken goed voor elkaar hebben. Betrouwbaar, integer, transparant, ofwel 'in control'. Niet alleen financieel, maar ook als het gaat om het bereiken van doelen van het provinciaal beleid. De ontwikkellijn Zaken op orde richt zich hiertoe op een betere bedrijfsvoering. Onze doelen met deze ontwikkellijn zijn daarbij: betere sturing, minder bureaucratie, een slanke staf en betere en uniforme werkprocessen.

**Organisatie**
Er zijn in 2010 veel, in de tijd nog doorlopende, ontwikkelingen op de organisatie afgekomen. Daarom is in juni 2010 de ambtelijke Directiebrief 'Slimmer en Slanker; Op weg naar de organisatie van 2018' uitgebracht. Ten opzichte van 2010 zal in de periode tot 2014 de formatieomvang teruggaan met 60 fte, op basis van natuurlijk verloop.Vooralsnog is de intentie om geen ingrijpende reorganisatie door te voeren, maar binnen het Organisatiebesluit de ontwikkelingen flexibel op te vangen. Ook om te voorkomen dat er energie weglekt naar reorganisatieprocessen. De Directiebrief beschrijft het streven en de wijze waarop te komen tot een kleinere en meer effectieve organisatie. Met een kern van vaste medewerkers die de kerntaken uitvoert en een adaptieve schil van tijdelijke medewerkers die eenmalige en/of specifiek uit te besteden taken uitvoert.. Om de organisatie en de medewerkers toe te rusten voor deze vernieuwde rol, spelen opleiding en (gestuurde) mobiliteit de komende jaren een belangrijke rol. Wij gebruiken intensief het al beschikbare systeem voor Strategische Personeelsplanning, dat wij nog verder aanpassen en verbeteren, gelet op de voorziene uitstroom. Eind 2010 hebben we de personele taakstelling en de taakstelling op externe inhuur op afdelingsniveau uitgewerkt.

De overhead was begin 2009 41%. Voor 2010 was als streefcijfer voor het terugdringen van de overhead ingezet op 35%. Einde 2010 is uiteindelijk een percentage van 37% gehaald; in de formatie van 2011 gaat dit naar 35%. Uit een benchmark, in opdracht van het Interprovinciaal Overleg (IPO), blijkt dat Drenthe vergeleken met andere provincies lage overheadkosten heeft, namelijk 5% onder het gemiddelde. Vooral de ondersteunende afdelingen en eenheden zijn ingekrompen, maar ook de span of control voor het management is opgetrokken.
In 2010 is er één interne Servicedesk gekomen. Deze is zowel beschikbaar als fysieke desk en als intern netwerk ('zelfbediening'). De verhouding management:medewerkers is teruggebracht van 1:16 in 2009 naar 1: 18 in 2010.

In 2010 is ook onderzoek gedaan naar mogelijkheden tot beheerste uitbesteding aan private partners (regiemodel) en vormen van samenwerking met publieke partners als de Noordelijke

provincies (shared services en uitvoeringsdiensten), zoals ook al aangeduid bij de ontwikkellijnen hiervoor. De resultaten hiervan zullen nog leiden tot voorstellen.

**Planning en Control**

Op basis van het in 2007 vastgestelde Besturings- en managementconcept 'Meer Samen, nóg sterker!' (een overkoepelende visie op de werkwijze in onze bestuurlijke organisatie) en het in 2008 vastgestelde Organisatiebesluit is het instrumentarium voor onze bedrijfsvoering aangepast. Nieuwe instrumenten voor de managementcyclus (als een resultaatgericht Uitvoeringsprogramma) zijn geïmplementeerd, waardoor een betere sturing door directie en management mogelijk is gemaakt. Nu wordt gewerkt aan een integratie van de informatievoorziening tussen de begrotingscyclus en de managementcyclus, ter verlichting van de verantwoordingsdruk. In dat verband is ook vermeldenswaard dat in een onderzoek naar de ondersteuning van het management gebleken is dat versterking van de controlrol op afdelingsniveau sterk zal bijdragen aan de beheersing van output en planning. Ook is onderzoek gedaan naar de professionalisering van de beleidsevaluaties en monitoring. Door deze taken minder te versnipperenen is het mogelijk de control op beleidsrealisatie te versterken. Het ontwikkelen van de 'Staat van Drenthe' als monitoringconcept staat op de agenda van 2011.

**ICT en informatiebeveiliging**

Volgend aan het Programma Provinciehuis van Morgen, ontwikkellijn IV, zijn sinds 2010 de eerste nieuwe ICT-werkplekken met gemoderniseerd netwerk operationeel. Ook zijn in 2010 meerdere werkprocessen geoptimaliseerd, gedigitaliseerd en ingevoerd. In 2010 hebben wij de maatregelen rondom de uitvoering van het nieuwe beleidskader Informatiebeveiliging uit 2009 voor een groot deel afgerond. Wat betreft ICT is 85% van de risicobeheersmaatregelen in het kader van informatiebeveiliging genomen. Daarmee voldoen wij op het merendeel van de punten al aan de basisnormen en de Code voor Informatiebeveiliging. Punt van zorg blijft de realsatie van een bedrijfseconomisch realistische uitwijkvoorziening bij calamiteiten.

| Ontwikkellijn | Resultaten | Activiteiten 2010 |
|---|---|---|
| V. Zaken op orde | - Een betrouwbare, integere, transparante, goed werkende interne organisatie die 'in control' is.<br>- Met een betere bedrijfsvoering: meer sturing, minder bureaucratie, een slanke staf en goed lopende en uniforme werkprocessen. | - Interne Servicedesk operationeel gemaakt.<br>- Formatieplannen 2011 uitgewerkt tot op afdelingsniveau (incl. taakstelling)<br>- Formatie overhead teruggebracht tot 37% van totale formatie.<br>- Verhouding management:medewerkers naar 1:18 teruggebracht.<br>- Werkwijze kwartaalverantwoording directie en management geëvalueerd (van voldoende naar goed).<br>- Informatievoorziening van bestaande personele en (financiële) bedrijfsvoeringssystemen geoptimaliseerd.<br>- Verbeterplannen opgeleverd voor ondersteuning managers en control op beleidsprestaties en -evaluaties inclusief monitoring<br>- Nieuw werkplekconcept gerealiseerd in nieuwe bouwdelen<br>- 85% van de risicobeheersmaatregelen in het kader van informatiebeveiliging operationeel. |

# I.2.6
# Verbonden partijen

## Algemeen

Deze paragraaf schenkt aandacht aan de verbonden partijen van de provincie Drenthe, conform het BBV. In het BBV wordt onder 'verbonden partijen' verstaan: een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft. Voor wat betreft het financieel belang wordt verwezen naar de paragraaf Weerstandsvermogen.
Een bestuurlijk belang betekent dat de provincie op enigerlei wijze zeggenschap heeft, hetzij omdat de provincie een zetel in het bestuur heeft, hetzij omdat ze mee kan stemmen. Een financieel belang houdt in dat de provincie middelen ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in geval van faillissement. Voorts heeft de provincie een financieel belang indien financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de provincie.
Het begrip 'verbonden partijen' houdt in dat participaties in NV's, BV's, v.o.f.'s, commanditaire vennootschappen en gemeenschappelijke regelingen hieronder vallen. Ook stichtingen en verenigingen kunnen onder de verbonden partijen vallen, indien de provincie een zetel in het bestuur heeft en financiele risico's loopt. Een stichting of vereniging die jaarlijks subsidie krijgt, maar waaraan geen andere financiele verplichtingen zitten met een juridische afdwingbaarheid door derden, is geen verbonden partij. Een eventuele morele verplichting tot betaling in geval van problemen kan het wel verstandig maken de stichting of vereniging in de paragraaf Weerstandsvermogen op te nemen. Indien de provincie een aanzienlijk bestuurlijk, maar geen financieel belang heeft, kan dit belang in het desbetreffende programma genoemd worden.
Naast de hiervoor genoemde participaties maken ook deelnemingen, waarbij de provincie aandelen heeft in een NV of BV, deel uit van de verbonden partijen.
In het BBV wordt over de verbonden partijen voorgeschreven dat in de Begroting in een aparte paragraaf tenminste aandacht moet worden geschonken aan:

- de visie op verbonden partijen in relatie tot de realisatie van de doelstellingen van de programma's die zijn opgenomen in de Begroting;
- de beleidsvoornemens omtrent de verbonden partijen.

Met andere woorden: Wat willen wij met deze partijen? Hoe past de uitvoering van de taken binnen onze provinciale programma's? Hoe dragen zij bij aan het uitvoeren van het door de provincie gewenste beleid?

## Nota bestuursfuncties

In oktober 2001 is de Nota bestuursfuncties uit 1992 herijkt. In de nota wordt vooral ingegaan op de bestuurlijke functies die door GS of leden van PS (of in hun opdracht door provinciale ambtenaren of op hun verzoek of aanbeveling door derden) kunnen worden vervuld bij de verschillende rechtsvormen, zoals vennootschappen, gemeenschappelijke regelingen en stichtingen. Voor wat de vervulling van deze bestuursfuncties in navolgende organisaties betreft wordt verwezen naar deze nota.

## Verbonden partijen

### I Opsomming van de verbonden partijen in onze provincie ingedeeld naar rechtsvorm

Deelnemingen
- N.V. NOM, Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland (NOM)
- N.V. Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD)
- Groningen Airport Eelde N.V. (GAE)
- Enexis N.V.
- Attero N.V.
- PBE (Publiek Belang Electriciteitsproductie).
- Verkoop Vennootschap
- CBL (Cross Border Leases) Vennootschap
- Vordering op Enexis Vennootschap
- Claim Staat VennootschapEnexis N.V.

Gemeenschappelijke regelingen
- Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN)
- Bestuursacademie Noord-Nederland (BANN)
- Openbaar Vervoerbureau Groningen-Drenthe (OV-bureau)
- De Noordelijke Rekenkamer

Stichtingen/privaatrechtelijke rechtspersonen
- Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO)
- Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie
- Stichting Drentse Bedrijvenlocaties (DBL)
- Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA)
- Stichting Drents Plateau
- Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging (SLB) en Stichting Bodembeheer Schoonebeek

Bestuursrechtelijke rechtspersonen
- Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe

### II Verbonden partijen ingedeeld op basis van het collegeprogramma en rechtsvorm

### a Programma 1. De provincie dóet ertoe

#### Privaatrechtelijke rechtspersoon

*Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO)*
De twaalf provincies werken samen in het IPO. Die samenwerking beoogt de condities waaronder de provincies werken te optimaliseren. Het IPO is actief op dezelfde terreinen als de provincies. Het IPO is in 2003 omgezet van een gemeenschappelijke regeling naar een vereniging.

Het IPO heeft als doelen:
- het behartigen van de belangen van provincies
- het bieden van een platform voor uitwisseling van kennis en ervaring
- het stimuleren en entameren van vernieuwingsprocessen binnen de provincies

Iedere provincie heeft het recht voor een zetel in het bestuur een bindende voordracht te doen. De voordracht wordt gemaakt door het college van GS. Daarnaast zijn twee Drentse statenleden lid van de algemene vergadering. Naast het bestuur en de algemene vergadering zijn er 10 adviescommissies en het Bestuurlijk Platform Europa. De adviescommissies en het Bestuurlijk Platform Europa bestaan in beginsel uit twaalf leden. Ieder college van GS benoemt uit zijn midden een lid.
De provincie Drenthe bevordert de goede positionering van de provincie via deze interprovinciale samenwerking. Slagvaardigheid wordt bewerkstelligd door het actief volgen van ontwikkelingen en tijdig inspelen hierop.
Vanwege het IPO is de uitvoering van het bestuursakkoord rijk-provincies (extern) geëvalueerd. De provincies zijn in IPO-verband niet tot een gezamenlijk voorstel gekomen voor een nieuw verdeelmodel voor het provinciefonds. Voor 2011 hebben de provincies ingestemd met een tijdelijke verdeling van € 290 miljoen korting op het provinciefonds en een incidentele verhoging van de taakstelling in 2012 met € 10 miljoen.
Op grond van een evaluatie van het IPO heeft het IPO-bestuur besloten tot de instelling van een commissie 'Transitie IPO' die op grond van de uitkomsten van de evaluatie van het IPO vorm moet geven aan het IPO Nieuwe Stijl. Inzet daarbij is onder meer om de kerntaken van het IPO sterker te definieren en de contacten tussen het IPO en de provincies te intensiveren, zowel op bestuurlijk als ambtelijk niveau.
De provinciale bijdrage aan het IPO bedroeg in 2010 € 733.107,--

## Gemeenschappelijke regelingen

### Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN)

De provincies Groningen, Fryslân en Drenthe hebben hun bestuurlijke krachten sinds 1992 gebundeld in het SNN. In SNN-verband ontwikkelt het Noorden gezamenlijk beleid en onderhandelt met het Kabinet over zaken die het hele Noorden aangaan. Kerntaak is het versterken van de ruimtelijk-economische structuur van Noord-Nederland. De hoofddoelstelling van het samenwerkingsverband is de samenwerking en het overleg tussen de deelnemende provinciale besturen te verbreden en te intensiveren. Verdere doelstellingen zijn coördinatie van beleid en het opstellen van gezamenlijke standpunten in de richting van rijksoverheid en Europese Unie en het gemeenschappelijk optreden daarbij.
De gezamenlijke visie op de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Noord-Nederland is omschreven in 'Strategische Agenda voor Noord-Nederland 2007-2013'. Deze visie met als motto 'Noord-Nederland zet in op een dynamische kenniseconomie, sterke steden en een vitaal platteland' ligt ten grondslag gelegen aan een tweetal uitvoeringsprogramma's, te weten 'Koers Noord: op weg naar de pieken' (een programma van het Ministerie van Economische Zaken en het SNN gezamenlijk voor de periode 2007-2010) en het Operationeel Programma EFRO (een programma van het SNN voor de periode 2007-2013).
De bestuurlijke organisatie is opgebouwd uit een algemeen bestuur (AB-SNN), een dagelijks bestuur (DB-SNN) en bestuurscommissies.
Het AB-SNN bestaat uit de drie commissarissen en twee gedeputeerden per deelnemende provincie, alsmede drie statenleden per deelnemende provincie.
Naast de Commissaris van de Koningin J. Tichelaar maken de gedeputeerden S.B. Swierstra en mevrouw J.G. Vlietstra deel uit van het DB-SNN namens de provincie Drenthe.

Ingaande juli 2007 zijn aan het DB-SNN de vier noordelijke grote gemeenten (NG4) als adviseur toegevoegd. Voor de provincie Drenthe betekent dat de deelname van de gemeenten Emmen en Assen.
Met ingang van 1 juli 2009 functioneren er drie bestuurscommissies, te weten Economische Zaken (Bcie EZ), Stedelijke Ontwikkeling en Mobiliteit (Bcie SOM) en Europa (Bcie Europa). De NG4 nemen deel aan alle bestuurscommissies. De provincie Drenthe is voorzitter van de Bcie Europa (gedeputeerde S.B. Swierstra).
De provincie Groningen is vanaf 1 juli 2009 voorzitter van het SNN. Op 1 juli 2011 zal de provincie Drenthe dit overnemen.
De provinciale bijdrage in de uitvoeringskosten aan het SNN bedroeg in 2010 € 582.333,--

**Bestuursacademie Noord-Nederland (BANN)**
De gemeenschappelijke regeling had, voordat deze is aangepast, tot doel de behartiging van het bestuursdienstonderwijs in Noord-Nederland. Het bestuursonderwijs is geprivatiseerd. De gemeenschappelijke regeling is in stand gebleven om de eventuele verplichtingen ten opzichte van voormalig personeel na te kunnen komen. Drenthe is niet vertegenwoordigd in het dagelijks bestuur van de BANN.
In 2010 is aan de BANN geen financiële bijdrage meer verstrekt.

**De Noordelijke Rekenkamer**
De Provinciewet verplicht elke provincie tot het instellen van een Rekenkamer of het organiseren van een rekenkamerfunctie. Ook bestaat de mogelijkheid tot een gemeenschappelijke Rekenkamer, waar alle provincies, met uitzondering van Zeeland, voor gekozen hebben. Drenthe, Fryslan en Groningen hebben de Gemeenschappelijke regeling Noordelijke Rekenkamer ingesteld. In de Gemeenschappelijke regeling is de concrete feitelijke situatie geregeld Tevens is daarin ook een aantal voorzieningen getroffen waardoor de Rekenkamer haar taken in een onafhankelijke positie kan uitoefenen.
Het doel van de Rekenkamer is om vanuit een onafhankelijke positie PS te ondersteunen in de kaderstellende en controlerende rol. Dit gebeurt door onderzoek te doen naar het gevoerde bestuur waarbij de vraag naar doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid centraal staat.
De provinciale bijdrage aan de Noordelijke Rekenkamer bedroeg in 2010 € 265.333,33.

## b Programma 2. Samenleving met samenhang

## Privaatrechtelijke rechtspersoon

**Stichting Drents Plateau**
De Stichting Drents Plateau (voorheen Erfgoedhuis van Drenthe) is in 2001 opgericht om (deels wettelijke) taken en doelstellingen op het terrein van het Drents cultureel erfgoed uit te voeren voor provincie en gemeenten. Deze taken en doelstellingen zijn gericht op behoud en ontwikkeling van cultuurhistorische waarden, landschaps-, dorps- en stadsschoon, monumenten, archeologie, musea, regionale geschiedenis, erfgoededucatie, cultuurtoerisme en (moderne) architectuur. De provincie Drenthe is naast de Vereniging van Drentse Gemeenten en de Stichting Het Drentse Welstandstoezicht medeoprichter van de stichting.
De organen van de stichting zijn de Raad van Bestuur (de directie), de RvT en de Raad van Advies. De directie (statutair bestaande uit een of meerdere personen) bestuurt de stichting. Drents Plateau heeft de B3-status, dat wil zeggen dat de stichting de rechtspositie van de provincie volgt.

De RvT heeft als taak het toezicht op het beleid van de directie en op de algemene gang van zaken. Alle leden van de RvT worden benoemd en ontslagen door GS. Drents Plateau wordt door de provincie ingeschakeld voor het uitvoeren van erfgoedbeleid (steunfunctietaken) en om te adviseren over de cultuurhistorische, archeologische en architectonische waarden in het ruimtelijke ordeningsbeleid en het ruimtelijke kwaliteitsbeleid. Dit gebeurt in het kader van advisering en vooroverleg over ruimtelijke plannen (nWro), het benoemen van het provinciaal belang op het gebied van cultuurhistorie en archeologie en het ontwikkelen van nieuw provinciaal omgevingsbeleid. Drents Plateau voert de provinciale wettelijke taken uit op het gebied van archeologie (voorheen Malta-taken) zoals die sinds 2008 vastliggen in de Gewijzigde Monumentenwet 1988.
In de ontwikkeling van de cultuurhistorische waardenkaart, bouwsteen voor omgevingsbeleid, levert Drents Plateau een belangrijk aandeel aan zowel de hoofdstructuurkaart, de beleidsvisie als de achterliggende databank.
Een andere taak is de ontwikkeling van de provinciale monumentenlijst en het verzorgen van hieraan verbonden uitvoeringszaken. Daarnaast vraagt de provincie op grond van de Monumentenwet Drents Plateau om adviezen. Correspondentie met het Rijk gebeurt rechtstreeks door de provincie.
De afspraken tussen provincie en Drents Plateau worden jaarlijks vastgelegd.
Het subsidie aan de Stichting Drents Plateau bedroeg in 2010 € 816.199,--.

SLB en Stichting Bodembeheer Schoonebeek
De stichtingen hebben als doel het versterken van de milieuhygienische kwaliteit in relatie met landinrichting met het doel grondruil mogelijk te maken. De stichting stemmen de uitvoering van de uitvoerende maatregelen af met de uitvoering van het landinrichtingsplannen. De stichtingen wordt bestuurd door een directeur onder toezicht van een Raad van Toezicht (RvT). In de RvT hebben onder meer leden zitting die zijn benoemd door GS, het bestuur van het waterschap Velt en Vecht en burgemeester en wethouders van Emmen. GS hebben mevrouw T. Klip-Martin benoemd in de RvT van de stichtingen.

## c Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid

Gemeenschappelijke regeling

**OV-bureau Groningen-Drenthe**
Het OV-bureau verricht de overheidstaken voor het openbaar vervoer (OV) die de drie bestuursorganen (provincies Groningen en Drenthe en gemeente Groningen) voorheen elk afzonderlijk verrichten. Het OV-bureau is als volgt georganiseerd: het bestaat uit een algemeen bestuur (AB), een dagelijks bestuur (DB) en een uitvoerende organisatie. De deelnemende bestuursorganen wijzen vanuit hun midden de leden aan van het AB en DB OV-bureau Groningen-Drenthe. Het AB bestaat uit de portefeuillehouders verkeer en vervoer, ruimtelijke ordening en financien. Het DB wordt gevormd door de portefeuillehouders verkeer en vervoer en de directeur van het OV-bureau.
Het OV-bureau heeft de volgende verantwoordelijkheden:
1. zorgen voor en bevorderen van openbaar vervoer per auto en per bus en andere vormen van vervoer ter uitvoering van artikel 20 van de Wet personenvervoer;
2. zorgen voor een juiste naleving en uitvoering van de concessievoorschriften;
3. zorgen voor de voorbereiding en totstandkoming van nieuwe concessies.

Dit openbaar vervoer betreft alle streek- en stadsvervoer per bus, het collectief vraagafhankelijk vervoer (CVV) en de treintaxi. In principe behoort het regionale spoorvervoer onder

de gemeenschappelijke regeling, met dien verstande dat de deelnemende bestuursorganen een definitief besluit hierover nemen nadat de financiele en personele consequenties in kaart zijn gebracht.
De algemene taken die het Openbaar Lichaam OV-bureau heeft uit te voeren zijn:

1. het beheer van het openbaar vervoer (concessieverlening en aanbesteding) en ontwikkeling van openbaar vervoer (planvorming en coordinatie van de OV-aspecten);
2. de bundeling van de OV-taken en -verantwoordelijkheden van de drie overheden;
3. de advisering van de provincies en gemeenten in het OV-beleid in relatie tot het algemene beleidsproces van ruimtelijke ordening en verkeer en vervoer.

De werkzaamheden zoals die door het OV-bureau uitgeoefend worden, liggen op het terrein van de uitvoering van de Wet personenvervoer 2000 en behoren daarmee tot de competentie van de colleges van gedeputeerde staten. Provinciale staten van Drenthe en Groningen stellen in het kader van de totale provinciale en gemeentelijke begroting het budget voor het openbaar vervoer vast. Daarnaast hebben provinciale staten hun kaderstellende en controlerende bevoegdheid.
De verdeling van de kosten van het Openbaar Lichaam OV-bureau vindt plaats op basis van een verdeelsleutel die is gebaseerd op het totale stad- en streekvervoerbudget (omzet).
De verdeelsleutel van de inzet per overheid is analoog aan de hoogte van de exploitatiesubsidie: 44% voor de provincie Groningen, 35% voor de provincie Drenthe en 21% voor de gemeente Groningen.
Wanneer het takenpakket van het Openbaar Lichaam OV-bureau wordt uitgebreid met andere vormen van openbaar vervoer dan die hiervoor genoemd, dient de verhouding te worden herberekend naar rato van het dan ingebrachte OV-budget. Dit zal in elk geval geschieden wanneer definitief wordt besloten het regionale spoorvervoer onder het OV-bureau te brengen.
Uiteraard zal de verdeelsleutel ook worden gewijzigd indien er sprake is van een uitbreiding van de deelnemende bestuursorganen aan deze gemeenschappelijke regeling.
De dekking van de kosten voor het Openbaar Lichaam OV-bureau wordt bereikt door de inzet van de Drentse exploitatiesubsidie en personele gelden naar rato van deze exploitatiesubsidie.
De bijdrage over 2010 van de provincie Drenthe aan het OV-bureau bedroeg € 259.000,-- voor een bijdrage in de apparaatskosten van het OV-bureau en € 20.012.558,-- voor het openbaar vervoer zelf.

## d Programma 4. Kennis werkt

### Privaatrechtelijke rechtspersonen

#### NOM

De vennootschap heeft tot doel een bijdrage te leveren aan de verbetering van de sociaaleconomische structuur en de werkgelegenheid in de provincies Groningen, Fryslan en Drenthe. Dit wordt gestalte gegeven door acquisitie, financiering van bedrijven door middel van het verwerven van aandelen en het verstrekken van achtergestelde leningen. Dit gebeurt bij zowel nieuwe bedrijven als bestaande bedrijven. De provincie Drenthe is, evenals de provincies Groningen en Fryslan, voor 0,01% aandeelhouder van de NV NOM. Voor de overige 99,97% is de Staat aandeelhouder.
Elk van de colleges van GS van de provincies Groningen, Fryslan en Drenthe heeft het recht tot het doen van een aanbeveling van een lid van de Raad van Commissarissen (RvC). De commissarissen worden benoemd door de algemene vergadering van aandeelhouders (AvA). Oud-gedeputeerde H. Weggemans is lid van de RvC.
De bijdrage aan de NOM is geïndexeerd. In 2010 bedroeg deze € 167.000,--.

**Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie**
Een van de doelen van de Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie is het vergroten van de aandacht voor de economische problematiek van Noord-Nederland. Door het verrichten van voor Noord-Nederland belangrijke onderzoeken, de organisatie van symposia en de samenwerking met provinciale Afdelingen Economie geeft zij invulling hieraan. Er is sprake van de behartiging van een publiek belang. In de statuten is aangegeven dat het bestuur van de stichting bestaat uit ten minste vier leden. De benoeming van de bestuursleden geschiedt als volgt. Drie bestuursleden worden benoemd door de colleges van GS van Drenthe, Fryslân en Groningen, te weten door iedere provincie een bestuurslid. Een bestuurslid wordt benoemd door het bestuur van de Faculteit der Economische Wetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen. In 2010 was gedeputeerde J.G Vlietstra voorzitter van de stichting.

**DBL**
De stichting heeft tot doel het stimuleren van de economische activiteiten, werkgelegenheid en bedrijvigheid in de provincie Drenthe. De stichting is opgericht ter uitvoering van een besluit van PS. De stichting is dus opgericht ter behartiging van een openbaar belang. Op grond van de statuten heeft de provincie het recht een bestuurslid te benoemen. Het bestuurslidmaatschap eindigt onder meer door verlies van de kwaliteit of de hoedanigheid waarop het werd benoemd. Het lid van het college is uit hoofde van het ambt voorzitter van de stichting. In 2010 was gedeputeerde J.G. Vlietstra voorzitter van de Stichting DBL. Daarnaast draagt de provincie bij in de kosten van de stichting. In 2010 ging het daarbij om een bedrag van € 60.769,91.

**Enexis N.V.**
Enexis is een netwerkbedrijf dat ingevolge de Wet Onafhankelijk Netbeheer (WON), ook wel splitsingswet genoemd, alle netwerkactiviteiten van het voormalige Essent bezit en beheert. Wel zijn de 150 kV-netten inmiddels verkocht aan TenneT. De Provincie bezit 2,28 % van de aandelen in Enexis. Gezien de wettelijke basis/status zijn de risico's voor de Provincie uitermate gering. In de vergadering van aandeelhouders is Drenthe in 2010 vertegenwoordigd door gedeputeerde Vlietstra.

**Attero N.V.**
De provincie Drenthe heeft een aandeel van 2,28 % in Attero N.V., het voormalige Essent Milieu. Een groot belang van de provincie is gelegen in de aanwezigheid van de vuilverbrander en de stortplaats bij Wijster. Financiële risico's zitten in mogelijk slecht presteren van het bedrijf en een instortende afvalmarkt. De beoogde sluiting van de stortplaats is voorzien in het jaar 2075. In de vergadering van aandeelhouders is Drenthe in 2010 vertegenwoordigd door gedeputeerde Vlietstra.

**Overige deelnemingen in de 'nalatenschap' van Essent N.V.**
Uit de verkoop van de het provinciale belang in Essent N.V. is naast Enexis N.V. en Attero N.V. een aantal andere rechtspersonen overgebleven, waarin de provincie een aandeel van 2.28% houdt; in geen van de rechtspersonen heeft de provincie een bestuursfunctie.

*PBE (Publiek Belang Elektriciteitsproductie)*
Vanwege de voorlopige uitkomst van een juridische procedure terzake, is in september 2009 besloten tot een afsplitsing van het 50%-belang van Essent in het Zeeuwse elektriciteitsproductiebedrijf EPZ. Na onderbrenging van dat belang in de daartoe opgerichte, afzonderlijke houdstermaatschappij EPZ, is deze eveneens overgedragen aan de voormalige aandeelhouders van Essent.

*Verkoop Vennootschap*
De Special Purpose Vehicle (SPV) Verkoop Vennootschap is o.a. belast met het beheer van en de afwikkeling van mogelijke claims op het gevormde risicofonds van € 800 miljoen, dat vanuit de betreffende verkoopopbrengst is gevormd ter dekking van eventuele aansprakelijkheden van de verkopende aandeelhouders in verband met de vervreemding van het productie- en leveringsbedrijf van Essent.

*CBL (Cross Border Leases) Vennootschap*
De SPV CBL Vennootschap is belast met het beheer van en de afwikkeling van mogelijke claims op het gevormde escrowfonds, dat is gevormd ter dekking van eventuele aansprakelijkheden van de verkopende aandeelhouders in verband met de eerder door Essent afgesloten cross border leases op centrales en netten en de kosten van een mogelijke vrijwillige beëindiging van de thans nog resterende leases.

*Vordering op Enexis*
De SPV Vordering op Enexis is belast met de uitvoering van alle taken die verband houden met het beheer van de aan de aandeelhouders overgedragen bruglening, die eerder door de holding Essent was verstrekt aan haar voormalige netwerkbedrijf.

*Claim Staat*
De SPV Claim Staat is verantwoordelijk voor het vervolg van de lopende juridische procedure tegen de Staat, die eerder door Essent was opgestart in verband met de van rijkswege opgelegde verplichting tot afsplitsing van haar netwerkbedrijf en de daardoor door Essent geleden schade.

*Stichting Duurzaamheid*
Op 30 november 2010 heeft het College van GS besloten deel te nemen in de Stichting Essent Sustainability Development, ook wel aangeduid als Stichting Duurzaamheid. Deze stichting houdt toezicht op de nakoming van de afspraken die in het kader van de duurzaamheidsovereenkomst zijn gemaakt met RWE. In dit verband zal voor de provincie Drenthe de portefeuillehouder voor duurzaamheid deelnemen aan de vergaderingen van de Vendors Council (Verkopersraad) van de Stichting Duurzaamheid.

**WMD**
Het betreft hier een vennootschap die tot doel heeft de zorg voor en de instandhouding van de (drink)watervoorziening in haar verzorgingsgebied. Alleen de provincie Drenthe en de gemeenten in deze provincie kunnen aandeelhouder zijn. Statutair hebben de gezamenlijke Gemeenten en de Provincie elk 50 % van de aandelen. Het aantal aandelen is afhankelijk van het aantal aansluitingen in de gemeente en eens per drie jaar wordt het aantal uitstaande aandelen bijgesteld.
De WMD is een structuurvennootschap waarbij een commissaris wordt benoemd door GS; drie door de gemeenten en de overige door de RvC. Er zijn dus vier commissarissen van overheidswege. Schorsing en ontslag geschieden volgens de wet door degene die met de benoeming is belast. De commissaris van overheidswege die door GS is benoemd, wordt dus ook door GS geschorst en ontslagen. De door GS benoemde commissaris is statutair tevens voorzitter van de Raad van Commissarissen; momenteel is dat gedeputeerde mevrouw T. Klip-Martin.
De WMD is een vennootschap die vooral een publiek belang moet dienen. Evenals met andere nutsbedrijven het geval is geweest, ontwikkelt ook de WMD zich meer in de richting van een bedrijf dat, ook marktgerichte dochterondernemingen heeft. Over deze ontwikkeling is al enige tijd een discussie aan de gang die mogelijk in 2010 en anders in 2011 moet leiden tot een ontvlechting van de productie en levering van drinkwateractiviteiten en de overige al dan niet commerciële activiteiten.

**GAE**
Het doel van de vennootschap is de uitoefening van het luchthavenbedrijf, waaronder met name de aanleg, het onderhoud, de ontwikkeling en de exploitatie van het luchthaventerrein. Op dit moment zijn er geen private aandeelhouders. De statuten sluiten de mogelijkheid daartoe echter niet uit.
Bij GAE is minder sprake van een openbaar taakkarakter. Het in stand houden van de luchthaven is van grote betekenis voor de infrastructuur. Uit het doel van de vennootschap, zoals in de statuten omschreven, komt dit aspect niet of nauwelijks naar voren.
De provincie heeft een aanmerkelijk financieel belang in GAE. De uitoefening van de rechten als aandeelhouder en verstrekker van financiële middelen kan voldoende mogelijkheden bieden voor beïnvloeding en toezicht. Het commissariaat wordt vervuld door een derde.
Tot 2002 droegen de regionale aandeelhouders bij in het exploitatietekort voor in totaal 60%. Met ingang van 2003 tot en met 2012 verstrekken de regionale aandeelhouders jaarlijks een vaste kapitaalbijdrage van totaal € 1.021.005,--. Deze kapitaalstortingen worden jaarlijks toegevoegd aan de agioreserve van GAE.

**Aandelenverdeling**

| | |
|---|---|
| Provincie Drenthe | 30% |
| Provincie Groningen | 30% |
| Gemeente Groningen | 26% |
| Gemeente Assen | 10% |
| Gemeente Tynaarlo | 4% |

e

## Programma 5. Leefomgeving

## Privaatrechtelijke rechtspersoon

**LMA**
Het doel van de Stichting LMA is om alle relevante meldingen te registreren van binnenlandse transporten van gevaarlijk afval, bedrijfsafval en scheepsafval. De Stichting LMA stelt deze gegevens beschikbaar aan de overheid ten behoeve van de handhaving, beleid en vergunningverlening. Deze taken worden ten behoeve van de provincies en het Rijk (Ministerie van VROM) uitgevoerd. Een deel van deze taken geschiedt op grond van het bepaalde in de WM. Het doel en de taken van de stichting betreffen een stuk verlengd rijks- en provinciaal bestuur.
De heer H. Baas zit als gedeputeerde van Drenthe in de RvT.

**Vereniging Internationaler Naturpark Bourtanger Moor-Bargerveen**
Op 1 juni 2006 werd de Vereniging 'Internationaler Naturpark Bourtanger Moor-Bargerveen' opgericht. In deze vereniging werken de provincie Drenthe en de gemeente Emmen met de Landkreis Emsland, de Landkreis Grafschaft Bentheim en een aantal Duitse gemeenten, samen om in het Duits-Nederlandse grensgebied natuur en landschap van het Bourtanger Moor met zijn karakteristieke kenmerken te behouden, te ontwikkelen en te beheren en om de samenwerking tussen Duitsland en Nederland te versterken. De provincie Drenthe en de gemeente Emmen hebben de deelname aan de Vereniging
Internationaler Naturpark Bourtanger Moor-Bargerveen geëvalueerd. De provincie en de gemeente achten het van openbaar belang om voor natuur- en landschapsontwikkeling en bevordering van recreatie en toerisme in het grensgebied van Zuidoost Drenthe nauw samen te werken met bestuurlijke partners in Duitsland.

De conclusie na evaluatie is dat de vereniging een duidelijke meerwaarde heeft voor de ontwikkeling van het grensgebied en dat de voortzetting van het lidmaatschap zinvol is.
De heer Munniksma maakt als gedeputeerde deel uit van het bestuur van de vereniging.

## Bestuursrechtelijke rechtspersoon

### Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe

Het fonds heeft tot doel de werkzaamheden en taken te vervullen die de WM in artikel 15.47 voorschrijft of mogelijk maakt. Het fonds beheert de uit de opbrengsten van de nazorgheffing verkregen middelen, dat nodig is om de eeuwigdurende nazorg van de onder de wet vallende gesloten stortplaatsen te waarborgen.

# I.2.7
# Grondbeleid

Op grond van artikel 9 van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) dient de begroting een uiteenzetting te bevatten over het grondbeleid. De provincie Drenthe ziet vooralsnog geen noodzaak voor het voeren van een substantieel (actief) grondbeleid.

Op kleinere schaal worden naar behoefte, in verband met de realisatie van de infrastructurele werken, soms stukjes grond aangekocht.

De grondaankopen ten behoeve van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) worden vanaf 1 januari 2007 gefinancierd uit het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG). Vanaf die datum is de aansturing van grondaankopen door de Dienst Landelijk Gebied (DLG) en Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL) verschoven van het Rijk naar provincie. De provincie is hoofdopdrachtgever voor de grondverwerving door BBL en heeft de beschikking over de budgetten voor grondverwerving (EHS) via het ILG. Hiervoor hebben wij een handelingskader grondverwerving vastgesteld. Hierin is onder andere opgenomen het grondprijsbeleid en de spelregels daarvan, afspraken over aan- en verkopen, inzet van instrumentarium. Het handelingskader is een uitwerking van het aansturingsprotocol DLG/BBL. Dit regelt de aansturing van DLG/BBL. Staatssecretaris Bleeker geeft in zijn brief van 20 oktober 2010 aan dat alle verplichtingen na 20 oktober 2010 niet automatisch voor rekening van de rijksoverheid komen. In deze brief kondigt hij een verplichtingenstop af tot nader order.

Voorts merken wij op dat de financiële verplichtingen die voortvloeien uit het eerder afgesloten convenant IPO-LNV voor de realisering van de EHS van voor de brief van staatssecretaris Bleeker (20 oktober 2010), voortduren. Het betreft financieringsafspraken met het Groenfonds; de benodigde middelen maken, gelabeld, onderdeel uit van het Provinciefonds.

Op basis van de nieuwe rol van de provincie is onderzocht in hoeverre aanvullend op het bestaande instrumentarium, zoals de nieuwe wet ruimtelijke ordening (nWRO), de Wet investeringsbudget landelijk gebied (WILG) etcetera, actief grondbeleid noodzakelijk is. Wij nemen hierover begin 2011 een besluit en zullen u een beleidskader voorleggen.

# II

# Jaarrekening

# II.1 Programmarekening 2010

**Lasten (* 1.000,--)**

| Programma | Realisatie 2009 | Primitieve begroting 2010 | Begroting 2010 na wijziging | Realisatie 2010 | Verschil | Voordeel/ nadeel |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De provincie doét er toe! | 4.279 | 5.063 | 5.122 | 4.865 | 257 | V |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | 70.000 | 65.675 | 71.279 | 70.371 | 908 | V |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 76.594 | 79.796 | 80.807 | 80.097 | 710 | V |
| Programma 4 Kennis wérkt | 17.638 | 11.410 | 14.425 | 12.418 | 2.007 | V |
| Programma 5. Leefomgeving | 53.550 | 102.662 | 104.168 | 73.964 | 30.203 | V |
| Programma 6. Middelen | 55.105 | 57.770 | 55.433 | 54.292 | 1.140 | V |
| Totaal lasten | 277.166 | 322.376 | 331.234 | 296.009 | 35.225 | V |

**Baten (*1.000,--)**

| Programma | Realisatie 2009 | Primitieve begroting 2010 | Begroting 2010 na wijziging | Realisatie 2010 | Verschil | Voordeel/ nadeel |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De provincie doét er toe! | 30 | 12 | 12 | 10 | 2 | N |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | 35.691 | 31.400 | 36.605 | 36.471 | 134 | N |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 42.129 | 45.768 | 48.206 | 47.273 | 932 | N |
| Programma 4 Kennis wérkt | 204.198 | 633 | 2.096 | 2.649 | -553 | V |
| Programma 5. Leefomgeving | 32.712 | 69.680 | 75.201 | 54.687 | 20.514 | N |
| Programma 6. Middelen | 131.218 | 135.190 | 141.205 | 139.811 | 1.395 | N |
| Totaal baten | 445.978 | 282.682 | 303.325 | 280.901 | 22.424 | N |

**Recapitulatie (* 1.000,--)**

| | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten (1) | 277.166 | 322.376 | 331.234 | 296.009 | 35.225 | V |
| Totaal baten (2) | 445.978 | 282.682 | 303.325 | 280.901 | 22.424 | N |
| Resultaat voor mutaties in reserves (3=1-2) | -168.812 | 39.694 | 27.909 | 15.108 | 12.801 | V |
| | | | | | | |
| Begrote stortingen in reserves (4) | 194.641 | 6.874 | 187.362 | 187.362 | 0 | - |
| Begrote onttrekkingen aan reserves (5) | 70.435 | 46.570 | 215.271 | 215.271 | 0 | - |
| Per saldo mutaties bestemmingsreserves begroot (6=4-5) | 124.206 | -39.696 | -27.909 | -27.909 | 0 | - |
| | | | | | | |
| Resultaat na begrote mutaties in reserves (7=3+6) | 44.606 | -2 | 0 | -12.801 | 12.801 | V |
| | | | | | | |
| Stortingen in reserves niet begroot (8) | 45.610 | 0 | 0 | -295 | 295 | V |
| Onttrekkingen aan reserves niet begroot (9) | 2.338 | 0 | 0 | -9.740 | 9.740 | V |
| Per saldo mutaties bestemmingsreserves niet begroot (10=8-9) | 43.272 | 0 | 0 | 9.445 | -9.445 | N |
| | | | | | | |
| Per saldo mutaties bestemmingsreserves (11=6+10) | 167.478 | -39.694 | -27.909 | -18.464 | -9.445 | N |
| Resultaat na verrekening met reserves (12=3+11) | 1.334 | 0 | 0 | -3.356 | 3.356 | V |

# II.2 Toelichting op de saldi van de Programmarekening 2010

| Programma Saldi (* 1.000,--) | Realisatie 2009 | Primitieve begroting 2010 | Begroting 2010 na wijziging | Realisatie 2010 | Verschil | Voordeel/ Nadeel |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De provincie doét er toe! | 4.249 | 5.051 | 5.110 | 4.855 | 255 | V |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | 34.309 | 34.275 | 34.674 | 33.900 | 773 | V |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 34.465 | 34.028 | 32.601 | 32.824 | -223 | N |
| Programma 4 Kennis wérkt | -186.560 | 10.778 | 12.329 | 9.769 | 2.560 | V |
| Programma 5. Leefomgeving | 20.838 | 32.982 | 28.967 | 19.277 | 9.689 | V |
| Programma 6. Middelen | -76.113 | -77.420 | -85.772 | -85.518 | -254 | N |
| Totaal saldi | -168.812 | 39.694 | 27.909 | 15.108 | 12.801 | V |

Het rekeningsaldo over het boekjaar 2010 bedraagt € 12.801.000,--. Dit rekeningsaldo is samengesteld de voorschriften van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). Hierin is bepaald dat het saldo van baten en lasten, ten opzichte van de begroting, na verrekening met begrote mutaties met bestemmingsreserves gepresenteerd dient te worden. Het betreft dan het saldo waarin de begroting inclusief begrotingswijzigingen heeft voorzien. Vorig jaar bedroeg het rekeningsaldo op dezelfde wijze berekend € 44.606.000,-- (voor groot deel toen veroorzaakt door niet begrote opbrengst 2e tranche aandelenverkoop Essent € 41.896.000,--).

Het saldo van verrekeningen van budgetten die relaties hebben met bestemmingsreserves bedraagt vanuit 2010 € 9.445.000,-- (in 2009 was dit € 43.272.000,--). Het rekeningsaldo na verrekening met bestemmingsreserves bedraagt dan per saldo € 3.356.000,-- tegen een bedrag van € 1.334.000,-- in 2009, € 7.627.000,-- in 2008, € 16.364.000,-- in 2007 en € 17.383.000,-- in 2006.

De totale lasten waren € 35.225.000,-- lager dan begroot en de baten waren € 22.424.000,-- lager dan begroot. Het resultaat voor verrekening met reserves bedroeg daardoor per saldo € 12.801.000,--.

De begrote stortingen in reserves bedragen € 187.362.000,-- en de begrote onttrekkingen zijn € 215.271.000,--. De beoogde stortingen zijn € 295.000,-- lager dan begroot en de onttrekkingen zijn € 9.740.000,-- hoger dan begroot. Samen een bedrag van € 9.445.000,--. Dit bedrag kan als volgt worden gespecificeerd:

| Mutaties reserves | Begroting | Realisatie | Voordeel/ Nadeel | Verschil |
|---|---|---|---|---|
| Bijdrage aan reserve vaarweg Meppel de Punt | 989.000 | 1.535.000 | N | -546.000 |
| Bijdrage aan RSP reserve | 66.323.000 | 65.482.000 | V | 841.000 |
| Bijdrage van reserve versterking economisch structuur | 3.000.000 | 1.149.000 | N | -1.851.000 |
| Bijdrage van reserve provinciaal aandeel ILG | 3.314.000 | -6.368.000 | N | -9.682.000 |
| Bijdrage van Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | 42.000 | 569.000 | V | 527.000 |
| Bijdrage van reserve grondwaterheffing | 300.000 | 440.000 | V | 140.000 |
| Bijdrage van reserve monitoring voormalige stortplaatsen | 66.000 | 66.000 | V | 0 |
| Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | 2.012.000 | 3.138.000 | V | 1.126.000 |
| | | | | -9.445.000 |

Het resultaat na verrekening met de reserves bedraagt € 3.356.000,--. Van dit bedrag is € 1.393.587,-- gereserveerd voor budgetoverheveling naar 2011. Dit bedrag kan als volgt worden gespecificeerd:

| Omschrijving | |
|---|---|
| Cofinanciering Pieken in de Delta projecten 'Smart Dairy Farming (SDF)' | 298.427 |
| Voortzetting Ontwikkelingsbureau Veenhuizen | 75.000 |
| Stimuleringsmaatregelen Drentse woningmarkt | 1.020.160 |
| Totaal | 1.393.587 |

Daarnaast willen we vanuit het rekeningsaldo voor twee zaken gelden bestemmen. Het betreft de uitvoering van Motie 2010-28 Sociale economische vitalisering van het platteland en Versterking Landelijk Gebied en ontvangen rijksmiddelen voor regionale uitvoeringsorganisatie.
Conform uitvoering Motie 2010-28 Sociale economische vitalisering van het platteland en Versterking Landelijk Gebied, willen we de bezuinigingen op de middelen voor socialeconomische vitalisering en recreatie van het pMJP en impulsgelden Vitaal Platteland voor in totaal € 325.000,-- terugdraaien en dit te dekken door dit bedrag van het rekeningssaldo aan de Reserve provinciaal aandeel ILG toe te voegen.
Zoals aangegeven in de 2e bestuurrapportage is door het rijk een bedrag van € 750.000,-- aan het provinciefonds toegevoegd wegens de compensatie van uitvoeringskosten die gemoeid zijn met de Wabo. Deze gelden zijn nodig in 2011 (€ 200.000,--) en 2012 (€ 550.000,--) voor het kunnen oprichten van een regionale uitvoeringsorganisatie (RUD). Wij willen dan ook voorstellen om vanuit het rekeningsaldo deze bedragen beschikbaar te stellen voor de betreffende jaren.

Het voordelig resultaat dat dan nog resteert ad € 887.000,-- is nog vrij te bestemmen. Voorgesteld zal worden dit toe te voegen aan de Reserve voor algemene doeleinden. Om de begroting 2010 sluitend te maken was begroot om de Reserve voor algemene doeleinden aan te spreken voor de bedrag van € 12.614.000,--. In feite werd dan ook uitgaan van een begroot nadeel over 2010. Bij het opstellen van de Jaarrekening blijkt dat dit nadeel van € 12.614.000,-- bijgesteld kan worden op een nadeel van € 11.727.000,--.

In de recapitulatie die u hierna aantreft worden per programma verschillen gespecificeerd. Het betreft verschillen groter dan € 50.000,-- tussen de begrote saldi (na verwerking begrotingswijzigingen) versus de gerealiseerde saldi van diverse kostensoort binnen de programma's en producten. Verschillende saldi worden verrekend met reserves. In de meest rechtse kolom treft u de saldi aan per programma na de voorgestelde verrekening met reserves. Conform motie 14 in de vergadering van provinciale Staten van 25/26 juni 2008 en de uitwerking daarvan worden afwijkingen ten opzichte van de begroting nog beperkt toegelicht. Alleen afwijkingen groter dan € 50.000, -- wat betreft de prioriteiten en € 500.000,-- wat betreft saldi op productniveau worden nog toegelicht bij de onderdelen "Prioriteiten" en "Wat heeft het gekost?" in de programma verantwoording.

**Specificatie van verschillen (groter dan € 50.000,--) tussen begrote (na wijziging) en gerealiseerde saldi per programma en product**

| | | Saldi programma's | Verrekening specifieke reserves | Saldi programma's na verrekening |
|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De provincie doét er toe! | | | | |
| P-1.0 Provinciale staten | | | | |
| Overige | N | -37.408 | | |
| Totaal P-1.0 Provinciale staten | N | -37.408 | | |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | | | | |
| Kosten Gedeputeerde Staten | V | 52.478 | | |
| Overige | V | 154.995 | | |
| Totaal P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | V | 207.472 | | |
| P-1.2 Interprovinciale samenwerking | | | | |
| Overige | V | 56.960 | | |
| Totaal P-1.2 Interprovinciale samenwerking | V | 56.960 | | |
| P-1.3 Openbare orde en veiligheid | | | | |
| Overige | V | 27.678 | | |
| Totaal P-1.3 Openbare orde en veiligheid | V | 27.678 | | |
| Totaal Programma 1. De provincie doét er toe! | V | 254.702 | | |
| Verrekeningen reserves | | | 0 | |
| **Saldo programma na verrekening met reserves** | | | **V** | **254.702** |
| | | | | |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | | | | |
| P-2.0 Ontwikkeling beleid | | | | |
| Overige | V | 77.376 | | |
| Totaal P-2.0 Ontwikkeling beleid | V | 77.376 | | |
| P-2.1 Sociale agenda | | | | |
| P2.05 Kansen voor "7 tot 7" diensten- en voorzieningen- programma in Drentse gemeenten | V | 72.000 | | |
| Flexgelden | V | 122.648 | | |
| Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | N | -253.767 | | |
| Uitkering Wet op de Jeugdzorg | N | -112.536 | | |
| Overige | V | 212.161 | | |
| Totaal P-2.1 Sociale agenda | V | 40.506 | | |
| Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | V | 51.986 | | |
| Kapitaallasten m.b.t. Drents Museum | V | 484.744 | | |
| Professionele Podiumkunsten | V | 75.389 | | |
| Bibliotheekvernieuwing; vernieuwingsimpuls | V | 85.500 | | |
| Overige | N | -42.056 | | |
| Totaal P-2.5 Culturele en Museale agenda | V | 655.563 | | |
| Totaal Programma 2. Samenleving met samenhang | V | 773.445 | | |
| Verrekeningen reserves | | | 0 | |
| **Saldo programma na verrekening met reserves** | | | **V** | **773.445** |

| | | Saldi programma's | Verrekening specifieke reserves | Saldi programma's na verrekening |
|---|---|---|---|---|
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | | | | |
| P-3.0 Verkeer | | | | |
| Bijdrage inzake RSP projecten | V | 2.655.622 | | |
| Kosten bevordering mobiliteit | V | 94.551 | | |
| Onderhoud en verbeteringswerken N34 | N | -1.125.846 | | |
| Overige | V | 32.845 | | |
| Totaal P-3.0 Verkeer | N | -1.839.229 | | |
| P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | | | | |
| Onderhoud 406 km weg (totaal) beheren, plus 16 km parallelweg, 261 km fietspad en 28 fauna | N | -1.186.504 | | |
| Overige | V | 196.304 | | |
| Totaal P-3.1 Beheer en onderhoud wegen | N | -990.199 | | |
| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | | | | |
| Vaarweg Meppel-De Punt | V | 545.991 | | |
| Onderhoud 91 km vaarweg (totaal) beheren, inclusief bijbehorende projecten | V | 149.363 | | |
| Bijdrage van waterschappen in voedingsgemalen | V | 307.865 | | |
| Kosten vaarwegverbinding Erica - Ter Apel | N | **-527.369** | | |
| Overige | V | 108.378 | | |
| Totaal P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | V | 584.229 | | |
| P-3.3 Vervoer | V | | | |
| Overige | N | -200 | | |
| Totaal P-3.3 Vervoer | N | -200 | | |
| P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | | | | |
| Stimulering Drentse woningmarkt | V | 1.020.160 | | |
| Kosten actualisatie regiovisie Groningen-Assen | V | 950.000 | | |
| Overige | V | 40.429 | | |
| Totaal P-3.4 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting | V | 2.010.589 | | |
| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | | | | |
| Overige | V | 12.021 | | |
| Totaal P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | V | 12.021 | | |
| Totaal Programma 3. Ruimte en berekbaarheid | N | -222.790 | | |
| Verrekeningen reserves | | | | |
| Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | | | 1.125.846 | |
| Bijdrage van Reserve RSP | | | 840.779 | |
| Bijdrage van Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | | | 527.369 | |
| Bijdrage aan de reserve provinciaal aandeel ILG | | | -950.000 | |
| Bijdrage aan reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt | | | -545.990 | |
| Totaal | | | 998.004 | |
| **Saldo programma na verrekening met reserves** | | | **V** | **775.214** |

| | | Saldi programma's | Verrekening specifieke reserves | Saldi programma's na verrekening |
|---|---|---|---|---|
| Programma 4 Kennis wérkt | | | | |
| P-4.0 Economie | | | | |
| Bijdragen in projecten versterking economische structuur | V | 1.850.836 | | |
| Electriciteitsvoorziening dividenden en winst (Enexis) | V | 123.805 | | |
| Dividend CBL Vennootschap b.v. | V | 399.795 | | |
| Overige | V | 19.353 | | |
| Totaal P-4.0 Economie | V | 2.393.789 | | |
| P-4.1 Toerisme en recreatie | | | | |
| P4.04 Structuurversterking recreatie en (zorg)toerisme | V | 63.787 | | |
| Overige | N | -1.513 | | |
| Totaal P-4.1 Toerisme en recreatie | V | 62.274 | | |
| P-4.2 Landbouw | | | | |
| Landbouw structuur versterking | V | 104.259 | | |
| Overige | V | 0 | | |
| Totaal P-4.2 Landbouw | V | 104.259 | | |
| Totaal Programma 4 Kennis wérkt | V | 2.560.322 | | |
| Verrekeningen reserves | | | | |
| Bijdrage aan reserve versterking economisch structuur | | | -1.850.836 | |
| Totaal | | | -1.850.836 | |
| **Saldo programma na verrekening met reserves** | | | **V** | **709.486** |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Programma 5. Leefomgeving | | | | |
| P-5.0 Waterhuishouding | | | | |
| Kosten uitvoering Grondwaterwet | N | -139.467 | | |
| Overige | N | -21.942 | | |
| Totaal P-5.0 Waterhuishouding | N | -161.408 | | |
| P-5.1 Milieubeleid | | | | |
| P5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | N | -185.712 | | |
| Afwikkeling diverse verplichtingen Klimaat en Energie | V | 147.176 | | |
| Niet begrote bijdragen voor project Ground for change | V | 165.326 | | |
| Overige | V | 144.128 | | |
| Totaal P-5.1 Milieubeleid | V | 123.743 | | |
| P-5.2 Bodem | | | | |
| Kosten vrijwillige bodemsaneringen | | 54.556 | | |
| Overige | V | 76.711 | | |
| Totaal P-5.2 Bodem | V | 131.267 | | |
| P-5.3 Vergunningverlening | | | | |
| Uitvoeringsprogramma externe veiligheid | | 121.032 | | |
| Overige | V | 89.088 | | |
| Totaal P-5.3 Vergunningverlening | V | 210.120 | | |
| P-5.4 Handhaving | | | | |
| Overige | V | 46.179 | | |
| Totaal P-5.4 Handhaving | V | 46.179 | | |

| | | Saldi programma's | Verrekening specifieke reserves | Saldi programma's na verrekening |
|---|---|---|---|---|
| P-5.5 Natuur en Landschap | | | | |
| Uitvoeringskosten pMJP | V | 319.877 | | |
| Kapitaallasten m.b.t. relatienotagebieden | V | 225.352 | | |
| Overige | V | 62.019 | | |
| Totaal P-5.5 Natuur en Landschap | V | 607.248 | | |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | | | | |
| P5.02 Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | V | 338.550 | | |
| P5.23 Vitaal Platteland | N | -154.373 | | |
| P5.27 Havelte Oost | N | -199.986 | | |
| P5.28 Runde | V | 275.000 | | |
| Rente-0- PMJP overig | V | 153.183 | | |
| PMJP-2- Natuur | V | 4.240.285 | | |
| PMJP-3- Landbouw | V | 2.314.494 | | |
| PMJP-4- Recreatie en Toerisme | N | -377.900 | | |
| PMJP-5- Landschap | V | 1.593.944 | | |
| PMJP-6- Bodem | V | 213.753 | | |
| PMJP-7- Water | V | 1.727.809 | | |
| PMJP-8- Sociaal-economische vitalisering | N | -552.358 | | |
| Overige | N | -840.112 | | |
| Totaal P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | V | 8.732.291 | | |
| Totaal Programma 5. Leefomgeving | V | 9.689.440 | | |
| Verrekeningen reserves | | | | |
| Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG | | | -8.732.291 | |
| Bijdrage van reserve monitoring voormalige stortplaatsen | | | 335 | |
| Bijdrage van reserve grondwaterheffing | | | 139.467 | |
| | | | -8.592.489 | |
| **Saldo programma na verrekening met reserves** | | | **V** | **1.096.951** |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Programma 6. Middelen | | | | |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | |
| Rente van belegd kasgeld | N | -452.811 | | |
| Opbrengst opcenten op hoofdsom motorrijtuigenbelasting | N | -165.787 | | |
| Verrekening niet gecompenseerde BTW | V | 83.237 | | |
| Toegerekende apparaatskosten | V | 1.005.564 | | |
| Bijdrage van de kostenplaats kapitaallasten | N | -814.801 | | |
| Overige | V | 173.793 | | |
| Totaal P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | N | -254.042 | | |
| Totaal saldo jaarrekening voor bestemming reserves | V | 12.801.078 | | |

| | | Saldi programma's | Verrekening specifieke reserves | Saldi programma's na verrekening |
|---|---|---|---|---|
| P-6.1 Reserve mutaties | | | | |
| Bijdrage aan reserve vaarweg Meppel de Punt | N | -545.990 | | |
| Bijdrage aan reserve versterking economisch structuur | N | -1.850.836 | | |
| Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG | N | -9.682.291 | | |
| Bijdrage van RSP reserve | V | 840.779 | | |
| Bijdrage van Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | V | 527.369 | | |
| Bijdrage van reserve grondwaterheffing | V | 139.467 | | |
| Bijdrage van reserve monitoring voormalige stortplaatsen | V | 335 | | |
| Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | V | 1.125.846 | | |
| Totaal P-6.1 Reserve mutaties | N | -9.445.321 | | |
| Totaal Programma 6. Middelen | N | -9.699.363 | | |
| Totale Verrekeningen reserves | | N | -9.445.321 | |
| Totaal saldo jaarrekening na bestemming reserves | | | | 3.355.757 |

# II.3 Balans per 31 december 2010

(x € 1.000,--)

| | 31 december 2009 | | 31 december 2010 | |
|---|---|---|---|---|
| | | | | |
| ACTIVA | | | | |
| Vaste activa | | | | |
| Materiële vaste activa: | | | | |
| - investeringen in economisch nut | 15.117 | | 33.797 | |
| - investeringen in maatschappelijk nut | 55.731 | | 57.383 | |
| Financiële vaste activa: | | | | |
| - kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen | 855 | | 855 | |
| - overige verstrekte langlopende leningen | 78.651 | | 77.747 | |
| | | 150.354 | | 169.781 |
| Vlottende activa | | | | |
| Uitzettingen met een rentetypische looptijd <1 jaar: | | | | |
| - vorderingen op openbare lichamen | 5.336 | | 3.960 | |
| - verstrekte kasgeldleningen | 133.777 | | 95.124 | |
| - overige vorderingen | 20.201 | | 23.375 | |
| Liguide middelen | 176.146 | | 198.670 | |
| Overlopende activa | 40.775 | | 41.851 | |
| | | 376.236 | | 362.979 |
| Totaal activa | | 526.590 | | 532.760 |
| | | | | |
| PASSIVA | | | | |
| Eigen vermogen | | | | |
| Algemene reserves | 76.929 | * | 47.305 | |
| Bestemmingsreserves | 257.686 | * | 304.008 | |
| Resultaat | 44.606 | | 12.801 | |
| | | 379.222 | | 364.114 |
| Voorzieningen | | | | |
| Voorzieningen t.b.v. derden | 1.945 | | 2.101 | |
| Voorzieningen | 28.562 | * | 27.743 | |
| | | 30.506 | | 29.845 |
| Vaste schulden met een rentetypische looptijd van 1 jaar of langer | | 989 | | 840 |
| Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar | | | | |
| Overige schulden | 14.378 | | 19.874 | |
| Overlopende passiva | 101.495 | | 118.088 | |
| | | 115.873 | | 137.962 |
| Totaal passiva | | 526.590 | | 532.760 |
| De som van de gewaarborgde geldleningen bedraagt: | | 6.306 | | 5.582 |

* Stelselwijziging: Reserve Stimuleringsfonds Drentse Projecten van Algemene naar Bestemmingsreserves omgezet en de Reserve t.b.v. in te stellen voorziening pensioenen is omgezet naar Voorziening algemene pensioenwet politieke ambtsdragers.

# II.4 Waarderings- en resultaatbepalings-grondslagen

## Algemeen

De programmaverantwoording is opgesteld met inachtneming van de waarderingsgrondslagen voor de balans en de resultaatbepaling zoals vastgelegd in het Besluit begroting en verantwoording (BBV). Door invoering van het BTW-compensatiefonds zijn alle lasten netto, dus exclusief het betaalde BTW-deel, verantwoord.

## Balans

### Algemeen

De activa en passiva worden, tenzij anders vermeld, gewaardeerd tegen nominale waarde.

De jaarlijkse afschrijvingen worden bepaald volgens de lineaire methode of volgens het annuïteitenprincipe.

| Investering | Afschrijvingstermijn (in jaren) |
|---|---:|
| Sluizen | 100 |
| Bruggen en viaducten | 90 |
| Provinciale gebouwen | 50 |
| Meubilair | 10 |
| (Voorzieningen bij) waterwegen | 30 |
| (Aanleg van) wegen | 20 |
| Rotondes en verkeersdrempels ed | 10 |
| Immateriële activa | maximaal 5 |
| Transportmiddelen ed | 5 |
| Hardware (automatisering) | 4 |
| Software (automatisering) | 4 |
| Bijdrage aan activa in eigendom van derden | 15* |

* Bijdragen aan activa in eigendom van derden m.b.t. investeringen Verkeer- en Vervoer worden vanaf 2009 in 1 jaar afgeschreven. Voor bijdragen aan activa in eigendom van derden m.b.t. Relatienotagebieden geldt een afschrijvingstermijn van 10 jaar.

### Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd op historische kosten onder aftrek van cumulatieve afschrijvingen, gebaseerd op de verwachte economische levensduur.

### Financiële vaste activa

De deelnemingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde of lagere verkrijgingsprijs. Aandelen waarvan de intrinsieke waarde lager is dan de nominale waarde of verkrijgingsprijs, worden tegen lagere marktwaarde opgenomen. De in het volgende dienstjaar te ontvangen aflossingsbedragen op de verstrekte langlopende leningen worden niet naar de vlottende activa overgebracht. Onder de Financiële vaste activa worden ook opgenomen alle bijdragen in investeringen van derden. De onder deze noemer geactiveerde uitgaven worden gewaardeerd op historische kosten onder aftrek van cumulatieve afschrijvingen.
De jaarlijkse afschrijvingen worden bepaald volgens de lineaire methode of volgens het annuïteitenprincipe.

**Vorderingen**
Vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde onder aftrek van een voorziening voor mogelijke oninbaarheid.

**Opgenomen geldleningen**
De in het volgende dienstjaar te betalen aflossingsbedragen worden niet naar de vlottende passiva overgebracht.

**Gewaarborgde geldleningen**
De gewaarborgde geldleningen zijn 'binnenlijns' vermeld in de balans, tegen het nominale bedrag van de resterende borgstelling.

# II.5 Toelichting op de balans per 31 december 2010

## Inleiding

Het verloop van enkele posten gedurende het jaar is weergegeven in een mutatieoverzicht. De bedragen in de overzichten zijn in duizenden euro's. De balans is conform de voorgeschreven wijze van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) opgesteld.

**Materiele vaste activa (€ 91.180,--)**

| (x € 1.000,--) | Boekwaarde 1 januari 2010 | Investeringen | Afschrijving | Bijdragen derden | Boekwaarde 31 december 2010 |
|---|---|---|---|---|---|
| Bedrijfsgebouwen | 12.513 | 12.469 | 588 | 4 | 24.390 |
| Grond-, weg- en waterbouwkundige werken | 55.631 | 4.946 | 3.242 | 28 | 57.308 |
| Vervoermiddelen | 2 | | 2 | | - |
| Machines, apparaten en installaties | 2.703 | 7.268 | 487 | 2 | 9.482 |
| Totaal | 70.849 | 24.683 | 4.318 | 33 | 91.180 |

De boekwaarde van de materiële vaste activa is ten opzichte van 31 december 2009 toegenomen met € 20.331.000,-- Dat de materiële vaste activa dit jaar sterk zijn toegenomen, heeft voornamelijk te maken met investeringen t.b.v. de uitbreiding van het Drents Museum, investeringen in verkeer en vervoer projecten en investeringen m.b.t. de revitalisering van het provinciehuis. De investeringen met betrekking tot grond-, weg- en waterbouwkundige werken hebben betrekking op investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut. De investeringen die betrekking hebben op de bedrijfsgebouwen, vervoersmiddelen en machines, apparaten en installaties hebben grotendeels betrekking op investeringen met een economisch nut. De kapitaallasten van investeringen die worden gefinancierd uit het krediet Investeringen verkeer en vervoer worden gedekt door de bestemmingsreserve Investeringen verkeer en vervoer.

**Financiele vaste activa (€ 78.601,--)**

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2010 | 31 december 2010 |
|---|---|---|
| Deelnemingen | 855 | 855 |
| Hypotheek ambtenaren | 25.945 | 24.726 |
| Overige uitgegeven langlopende leningen | 48.986 | 50.172 |
| Bijdragen in activa in eigendom van derden | 3.721 | 2.848 |
| Totaal | 79.506 | 78.601 |

## Deelnemingen

De provincie Drenthe bezit belangen in diverse instellingen. Deze effecten zijn bestemd om duurzaam ten dienste van de eigen bedrijfsuitoefening te staan.
De volgende belangen zijn per 31 december 2010 in het bezit van de provincie Drenthe.

| (x 1.000) | Aandelen | Intrinsieke waarde | Boekwaarde per 31-12-10 | Stille reserve | Nominale waarde |
|---|---|---|---|---|---|
| NV Bank Nederlandse Gemeenten | 87.750 | 3.473 | 199 | 3.274 | 219 |
| Groningen Airport Eelde | 3.600 | 4.014 | p.m. | 4.014 | 1.252 |
| Nederlandse Waterschapsbank | 40 | 706 | 4 | 702 | 5 |
| Enexis Holding NV | 3.414.335 | 64.975 | 392 | 64.582 | 3.414 |
| Vordering op Enexis BV | 45.621 | 2 | | 2 | |
| Verkoop Vennootschap BV | 45.621 | 18.259 | | 18.259 | |
| Attero Holding NV (v.h. Essent Milieu Holding NV) | 3.414.335 | 5.497 | 76 | 5.421 | 34 |
| Publiek Belang Electriciteitsproductie BV | 3.414.335 | 3.824 | 165 | 3.659 | 34 |
| CBL Vennootschap BV | 45.621 | 384 | | 384 | |
| Claim Staat Vennootschap BV | 45.621 | 2 | | 2 | |
| Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij | 11 | 7 | p.m. | 7 | 5 |
| Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD) | 907 | 19.820 | 18 | 19.801 | 45 |
| Totaal | | 120.963 | 855 | 120.109 | 5.009 |

De dividendopbrengsten moeten worden verantwoord in het jaar waarin het recht op het ontvangen van dividend ontstaat. Omdat de algemene vergadering van aandeelhouders pas in het jaar t+1 beslist over het dividend, moet het dividend worden verantwoord in de jaarrekening van het jaar t+1. Op basis hiervan is de dividend opgenomen, die in 2010 is ontvangen.
De aandelen zijn op de balans opgenomen tegen de nominale waarde. Om inzicht te geven in een meer reëlere waarde is tevens de stille reserve die in de waarde van de aandelen verscholen zit aangegeven. Deze waarde is berekend door rekening te houden met de intrinsieke waarde van de deelnemingen en de verhouding van het aandelenbezit van de provincie t.o.v. van de andere aandeelhouders. De aandelen van de NOM en Groningen Airport Eelde NV zijn p.m. gepresenteerd, aangezien de waarde van deze aandelen lager is dan de nominale waarde.

## Hypotheken ambtenaren

De door de provincie in het verleden verstrekte geldleningen inzake hypotheken ambtenaren zijn als volgt te specificeren.

| (x € 1.000) | Boekwaarde 1 januari 2010 | Verstrekte leningen | Aflossing | Boekwaarde 31 december 2010 | Rente |
|---|---|---|---|---|---|
| | 25.945 | | 1.218 | 24.726 | 959 |

**Overige uitgegeven langlopende geldleningen**
De door de provincie verstrekte langlopende geldleningen zijn als volgt te specificeren.

| (x € 1.000,--) | Stand 1 januari 2010 | Verstrekte leningen | Aflossing | Stand 31 december 2010 | Rente |
|---|---|---|---|---|---|
| NV Edon(achtergesteld) | 4.248 | | | 4.248 | 382 |
| RTV Drenthe | 3.679 | 11 | 182 | 3.508 | 130 |
| Drentse Participatie Maatschappij | | 1.000 | | 1.000 | 20 |
| Leningen via Nationaal Restauratiefonds | | 367 | 10 | 357 | |
| Deelneming Enexis | 41.059 | | | 41.059 | 1.908 |
| | 48.986 | 1.378 | 192 | 50.172 | 2.440 |

## Bijdragen aan activa in eigendom van derden

De bijdragen aan activa in eigendom van derden zijn als volgt te specificeren.

| (x € 1.000,--) | Boekwaarde 1 januari 2010 | Investeringen | Afschrijving | Bijdragen derden | Boekwaarde 31 december 2010 |
|---|---|---|---|---|---|
| | 3.721 | 2.538 | 3.410 | | 2.848 |

## Uitzettingen met een rentetypische looptijd <1 jaar (€ 122.458,--)

**Vorderingen**

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2010 | 31 december 2010 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Debiteuren | 7.136 | 4.722 | 2.414- |
| Deposito's u/g | 133.777 | 95.124 | 38.654- |
| Overige vorderingen | 18.401 | 22.613 | 4.211 |
| Totaal | 159.315 | 122.458 | 36.857- |

Van het bedrag dat opgenomen is onder debiteuren heeft een bedrag van € 3.960.000,-- betrekking op vorderingen op openbare lichamen en de rest heeft betrekking op overige vorderingen. Op de vorderingen op debiteuren is een voorziening voor mogelijke oninbaarheid in mindering gebracht van € 749.000,--. Van het saldo van de vorderingen op 31 december 2010 resteert per 4 februari 2011 2.833.000,-- Hiervan hadden 1,0 miljoen een vervaldatum van na 4 februari 2011.

**Liguide middelen (€ 198.670,--)**

Onder de liquide middelen zijn alle tegoeden opgenomen die per direct ter vrije beschikking van de provincie Drenthe staan.

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2010 | 31 december 2010 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Bank Nederlandse Gemeenten | | | |
| ABN AMRO Bank | 17.418 | 3.704 | 13.714- |
| ING (Postbank) | 10.004 | 10.020 | 16 |
| ABN AMRO Parkeerrekening | | 41.000 | 41.000 |
| Groenfonds | 20.108 | 24.356 | 4.248 |
| Groenfonds op Drentse Maat | 1.728 | 644 | 1.084- |
| Groenfonds Eerste bebossing landbouwgrond | 696 | 1.045 | 349 |
| ABN-AMRO Ondernemers Top Deposito | 15.000 | 5.000 | 10.000- |
| ABN-AMRO Top Deposito | 15.000 | 10.000 | 5.000- |
| ABN-AMRO Loyaal Deposito | 59.400 | 10.360 | 49.040- |
| ING Bonus Zakenrekening | 10.000 | 10.000 | |
| ING Bonus Zakenrekening | 10.000 | 10.000 | |
| RABO Bedrijfsdeposito | 2.500 | 2.500 | |
| ABN-AMRO Spaardeposito | 1.900 | | 1.900- |
| RABO Bedrijfsdeposito | 2.510 | 2.500 | 10- |
| Groenfonds Klimaatbos Drenthe | 750 | 727 | 23- |
| Gronfonds Garantielening Grondaankoop EHS Drenthe | 846 | 1.138 | 291 |
| Nationaal Restauratiefonds Hypotheken | 2.942 | 2.585 | 357- |
| RABO Bedrijfsbonusrekening | 5.000 | 5.000 | |
| Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse Gemeenten | | 724 | 724 |
| Nationaal Restauratiefonds Subsidies | 325 | 860 | 535 |
| ING LMA | | 20.000 | 20.000 |
| RABO Bedrijfsplusrekening | | 1.500 | 1.500 |
| ABN-AMRO Ondernemers | | 5.000 | 5.000 |
| ING Zakelijke Rekening | 2 | 1 | 1 |
| ABN-AMRO Ondernemers Top Deposito | | 5.000 | 5.000 |
| ING LMA Spaarrekening | | 20.000 | 20.000 |
| ABN-AMRO Ondernemers Deposito | | 5.000 | 5.000 |
| RABO | | 1 | 1 |
| Kas | 18 | 5 | 13- |
| Totaal | 176.146 | 198.670 | 22.524 |

De ontwikkeling van het saldo van de Groenfondsrekening kan als volgt worden gespecificeerd.

| | 2010 | | Cumulatief t/m 2010 | |
|---|---|---|---|---|
| Saldo begin | 20.108 | | 0 | |
| Ontvangen van het Ministerie van LNV (ILG) | 28.379 | | 116.148 | |
| Onttrokken ten behoeve van ILG | -24.284 | 24.284 | -94.236 | 94.236 |
| Ontvangen rente | 165 | | 2.493 | |
| Kostenvergoeding | -12 | | -48 | |
| Saldo eind | 24.356 | | 24.356 | |
| Besteding ILG | | | | |
| Besteding DR | 5.800 | | 24.825 | |
| Besteding DLG | 35.195 | | 87.349 | |
| Mutatie PNB uitgevoerd door DLG in 2010 | -853 | | -3.580 | |
| Overig (provincie) | 484 | | 2.030 | |
| Correctie in verband met grondvoorraad | -8.402 | | -17.839 | |
| Totaal | 32.224 | 40.625 | 110.624 | 109.770 |
| Financiering groenfonds van rijksaandeel ILG | | -16.341 | | -16.388 |
| Meegeteld grondverwerving | | | | |

**Overlopende activa (€ 41.851,--)**

| x € 1.000,--) | 1 januari 2010 | 31 december 2010 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Nog te ontvangen inkomsten | 12.190 | 17.187 | 4.997 |
| Nog te declareren bedragen | 36 | 2.029 | 1.993 |
| Gedeclareerde bedragen BCF | 11.309 | 11.178 | 132- |
| Vooruitbetaalde kosten | 16.250 | 10.618 | 5.633- |
| Overige overlopende activa | 989 | 840 | 149- |
| Totaal | 40.775 | 41.851 | 1.077 |

## Nog te ontvangen inkomsten

Dit betreft de raming van een aantal nog te ontvangen bedragen, die ten tijde van het opstellen van de jaarrekening nog niet waren afgewikkeld.,-- De grootste bedragen hebben betrekking op BDU OV 2008 ad. 2.720.000,--, het OV-bureau ad 1.889.000,--, opcenten motorrijtuigenbelasting december 2010 ad. 3.835.000,-- , de nog te declareren bijdrage bodemsaneringen 2010 ad. 1.455.000,--, de bijdrage o.g.v. bedrijvenregeling ad. 1.385.000,-- en de nog te ontvangen renteopbrengsten.

## Nog te declareren bedragen

Dit betreft de nog in rekening te brengen bedragen bij derden, waarbij de afrekening in 2011 wordt gemaakt.

## Vooruitbetaalde kosten

Deze post heeft voornamelijk betrekking op ILG-grondaankopen, vooruitbetaalde subsidies/bijdragen, verzekeringspremies/abonnementsgelden 2011 en uitbetaalde factievergoedingen 1e kwartaal 2011.

## Overige overlopende activa

Dit betreft de terug te ontvangen middelen van derden in het kader van de Regeling verplaatsing agrarische bedrijven.

### Eigen vermogen (€ 364.114,--)

Alle aangegane verplichtingen met betrekking tot de reserves zijn inde balans verwerkt.

| (x € 1.000) | 1 januari 2010 | Storting | Uitname | 31 december 2010 |
|---|---|---|---|---|
| Algemene reserve | 57.425 | 3.467 | 13.587 | 47.305 |
| Bestemmingsreserve | 321.797 | 196.509 | 214.298 | 304.008 |
| Resultaat | | | | 12.801 |
| | 379.222 | 199.976 | 227.885 | 364.114 |

Een gedetailleerd overzicht van alle reserves is opgenomen in de bijlage Staat van reserves en voorzieningen.

### Voorzieningen (€ 29.845,--)

Alle aangegane verplichtingen met betrekking tot de voorzieningen zijn in de balans verwerkt. De mutaties in voorzieningen kunnen als volgt worden weergegeven.

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2010 | Storting | Uitname | 31 december 2010 |
|---|---|---|---|---|
| Voorzieningen tbv derden | 1.945 | 157 | | 2.101 |
| Voorzieningen | 8.562 | 587 | 1.405 | 27.743 |
| | 30.506 | 743 | 1.405 | 29.845 |

Een gedetailleerd overzicht van alle voorzieningen is opgenomen in de bijlage Staat van reserves en voorzieningen.

### Vaste schulden met een rentetypische looptijd >1 jaar (€ 840,--)

De langlopende schulden kunnen als volgt worden gespecificeerd.

**Opgenomen leningen**

| (x 1000,--) | 1 januari 2010 | Opgenomen | Aflossing | 31 december 2010 | Rente % |
|---|---|---|---|---|---|
| Stichting Nationaal Groenfonds | 736 | | 149 | 587 | 3,50 |
| Stichting Nationaal Groenfonds | 100 | | | 100 | 4,30 |
| Stichting Nationaal Groenfonds | 153 | | | 153 | 4,30 |
| | 989 | | 149 | 840 | |

## Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd <1 jaar (€ 137.962,--)

### Overige schulden (€ 19.874)

De vlottende passiva kunnen als volgt worden gespecificeerd.

| | 1 januari 2010 | 31 december 2010 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Overige schulden | 11.751 | 15.417 | 3.666 |
| Rekening-courantsaldi | 2.627 | 4.457 | 1.830 |
| Totaal | 14.378 | 19.874 | 5.496 |

Het openstaande bedrag aan crediteuren, dat onder overige schulden is gerangschikt, is per 31 december 2010 € 15.461.000,--. Van het saldo overige schulden heeft € 4.641.000,-- betrekking op schulden aan openbare lichamen en de rest heeft betrekking op overige crediteuren. Van het saldo crediteuren op 31 december 2010 resteert per 4 februari 2011 nog € 208.000,--.

De saldi van diverse rekening-courantrekeningen hebben voornamelijk betrekking op Europese of regionale projecten, waarvoor de provincie de administratie voert.

### Overlopende passiva (€ 118.088,--)

De overlopende passiva kunnen als volgt worden gespecificeerd.

| | 1 januari 2010 | 31 december 2010 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Nog te betalen posten | 53.325 | 65.994 | 12.669 |
| Verstrekte voorschotten | 1 | | |
| Diverse overlopende posten | 262 | 501- | 763- |
| Vooruitontvangen bedragen specifieke uitkeringen | 48.295 | 51.030 | 2.735 |
| Diverse kruisposten | 3 | | 3- |
| Nog af te dragen sociale premies en loonheffing | 99- | 1.869 | 1.968 |
| Te verrekenen BTW | 292- | 304- | 12- |
| Totaal | 101.495 | 118.088 | 16.593 |

*Nog te betalen posten*

Onder de Nog te betalen posten is het totaal van de aangegane verplichtingen per 31 december 2010 verantwoord.

*Diverse overlopende posten*

Onder deze post zijn overige vooruit ontvangen inkomsten verantwoord en uitgaven die gemaakt zijn t.b.v. het Nationaal Park Dwingelderveld.

*Vooruit ontvangen bedragen specifieke uitkeringen*

Onder deze post zijn middelen verantwoord die van derden (overheidslichamen) zijn ontvangen met een specifiek bestedingsdoel.

De vooruit ontvangen bedragen specifieke uitkeringen kunnen als volgt worden gespecificeerd.

| | 1 januari 2010 | 31 december 2010 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| BDU overig | 5.140 | 6.499 | 1.359 |
| BDU openbaar vervoer | 13.465 | 13.814 | 349 |
| Bodemsaneringen | 154- | 2.767 | 2.921 |
| Saneringsmaatregelen industrielawaai | 1.028 | 1.010 | 18- |
| Besluit locatiegebonden subsidies | 355 | 472 | 118 |
| Stedelijke vernieuwing | 3 | 2.336 | 2.333 |
| Jeugdzorg | 385- | 1.077- | 692- |
| Investeringsbudget Landelijk Gebied | 27.808 | 23.964 | 3.844- |
| BTW ILG-DLG | 877 | 877 | |
| Externe veiligheid | 126- | | 126 |
| Leren voor duurzaamheid | 180 | 118 | 63- |
| Geluidskaarten | 105 | | 105- |
| Overloop ontvangen gelden CPO | | 250 | 250 |
| | 48.295 | 51.030 | 2.735 |

*Nog af te dragen sociale premies en loonheffing*
De inhoudingen die nog moeten worden verrekend betreffen voornamelijk loonheffing.

*Te verrekenen BTW*
Het betreft hier nog te verrekenen BTW over de maand december 2010 en overlopende BTW.

**Niet in de balans opgenomen belangrijke financiële langlopende verplichtingen**
Conform artikel 53 Besluit begroting en verantwoording worden hieronder de volgende contracten vermeld met een langdurig karakter.

| | |
|---|---|
| Catering | 240 |
| Beveiliging | 220 |
| Drukwerkmachines | 360 |
| Schoonmaak | 200 |
| Autohuur | 60 |
| Verzekeringen | 212 |
| Accountantskosten | 70 |
| Gas- en elektriciteit | 350 |
| Autolease | 117 |
| Onderhoud hard- en software | 993 |
| Telefonie | 150 |
| | 2.971 |

# II.6 Incidentele baten en lasten

In de Begroting 2010 zijn (inclusief de begrotingswijzigingen) incidentele baten en lasten opgenomen.
De baten en lasten zijn incidenteel als ze zich maximaal gedurende drie jaar voordoen (begroot budget in 2010, 2011 en 2012).
In de navolgende overzichten zijn de incidentele baten en lasten opgenomen boven een begrotingsbedrag van € 30.000,--. Hierbij dient te worden opgemerkt dat gelijksoortige posten bij elkaar zijn geteld, om de lijst met verschillen zo beperkt mogelijk te houden.
In tegenstelling tot voorgaande jaren zijn alle reserve mutaties meegenomen. Ook de onttrekking aan de Reserve Investeringen verkeer en vervoer welke dient ter dekking van kapitaalslasten is meegenomen in het overzicht. Daarnaast zijn ook zijn de overhevelingen van de Reserve opbrengst aandelenverkoop Essent en de reserve opbrengst 2e tranche aandelen verkoop Essent naar de RSP reserve en Dynamische cofinancieringreserve in het overzicht opgenomen. Dit leidt tot een enorme omvang van de incidentele baten en lasten.
Voorts zijn de gedecentraliseerde uitkeringen provinciefonds als incidentele bate beschouwd onvermijdelijk hierdoor zijn de lasten behorende bij deze uitkering ook opgenomen.
Voor het overige moet worden opgemerkt dat in het overzicht niet alle prioriteiten zijn opgenomen. Hoewel het uitgangspunt bij het honoreren van de prioriteiten is geweest dat elk jaar opnieuw een integrale afweging plaatsvindt zijn toch budgetten hiervoor meerjarig opgenomen en daarom niet altijd in de overzichten meegenomen.

| Programma/product | Budgetomschrijving | Begroting 2010 | Rekening 2010 | Afwijking |
|---|---|---|---|---|
| **Incidentele lasten** | | | | |
| Programma 1. De provincie doét er toe | | | | |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | Onderzoeksbureau Cultuur, Welzijn en Zorg | 154.008 | 146.765 | 7.243 |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | Gedeputeerde staten (GS) | 545.000 | 545.000 | 0 |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | P1.04 (inter)actiever informeren en beter profileren | 74.000 | 53.436 | 20.564 |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | P1.05 Digitale informatie en dienstverlening | 1.110.000 | 1.098.220 | 11.780 |
| P-1.1 Bestuurlijke aangelegenheden | P1.02 Betere bestuurlijke samenwerking | 525.000 | 442.051 | 82.949 |
| | | 2.408.008 | 2.285.471 | 122.537 |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | | | | |
| P-2.0 Ontwikkeling beleid | Ontwikkeling beleid | 93.445 | 60.443 | 33.002 |
| P-2.1 Sociale agenda | Mijn Ontwikkeling | 1.037.500 | 983.181 | 54.319 |
| P-2.1 Sociale agenda | Mijn beweging | 418.500 | 386.948 | 31.552 |
| P-2.1 Sociale agenda | Mijn omgeving | 402.644 | 360.736 | 41.908 |
| P-2.1 Sociale agenda | Mijn dag | 465.000 | 393.000 | 72.000 |
| P-2.1 Sociale agenda | Mijn jeugd | 2.655.560 | 2.863.319 | -207.759 |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | Flexmiddelen Culturele en Museale agenda | 504.026 | 560.687 | -56.661 |
| | | 5.576.675 | 5.608.314 | -31.639 |
| Programma 3. Ruimte en Bereikbaarheid | | | | |
| P-3.0 Verkeer | Onderhoud en verbeteringswerken N34 | 2.012.000 | 3.137.846 | -1.125.846 |
| P-3.0 Verkeer | Kapitaalslasten van Investeringen Verkeers- en vervoersprojecten | 1.741.679 | 1.741.679 | 0 |
| P-3.0 Verkeer | Regionaal Specifiek Pakket (RSP) | 5.640.725 | 9.137.126 | -3.496.401 |
| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | Vaarwegverbinding Erica - Ter Apel | 2.125.000 | 1.716.495 | 408.505 |

| Programma/product | Budgetomschrijving | Begroting 2010 | Rekening 2010 | Afwijking |
|---|---|---|---|---|
| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | 64 km vaarweg (totaal) beheren, inclusief bijbehorende projecten | 1.708.574 | 1.817.000 | -108.426 |
| P-3.4 Ruimtelijke ordening en volks-huisvesting | Kosten ruimtelijke ontwikkeling | 185.000 | 169.323 | 15.677 |
| P-3.4 Ruimtelijke ordening en volks-huisvesting | Ruimtelijke kwaliteit (project Ruimtelijke kwaliteit en project Town-Net) | 604.500 | 600.261 | 4.239 |
| P-3.4 Ruimtelijke ordening en volks-huisvesting | Stimulering Drentse woningmarkt | 3.455.000 | 2.434.840 | 1.020.160 |
| P-3.4 Ruimtelijke ordening en volks-huisvesting | Kosten actualisatie regiovisie Groningen-Assen | 950.000 | 0 | 950.000 |
| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | Stedelijke Ontwikkeling en vernieuwing | 5.055.536 | 2.384.513 | 2.671.023 |
| | | 23.478.014 | 23.139.084 | 338.931 |
| Programma 4. Kennis werkt | | | | |
| P-4.0 Economie | NV Groningen Airport Eelde | 308.062 | 308.062 | 0 |
| P-4.0 Economie | Prikkels functioneren arbeidsmarkt | 1.000.000 | 1.000.000 | 0 |
| P-4.0 Economie | Bijdragen in projecten versterking economi-sche structuur | 5.464.212 | 3.638.376 | 1.825.836 |
| P-4.2 Landbouw | Prikkels versterkte agrarische sector | 171.000 | 171.000 | 0 |
| | | 6.943.274 | 5.117.438 | 1.825.836 |
| Programma 5. Leefomgeving | | | | |
| P-5.1 Milieubeleid | Projecten Klimaat en Energie Duurzaamheid | 647.226 | 697.940 | -50.714 |
| P-5.3 Vergunningverlening | Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit | 75.000 | 55.571 | 19.430 |
| P-5.3 Vergunningverlening | Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid | 150.000 | 118.826 | 31.174 |
| P-5.3 Vergunningverlening | Formuleren provinciaal beleid ten aanzien van bedrijfsgebonden milieutaken | 344.526 | 319.442 | 25.084 |
| P-5.4 Handhaving | Bijdrage aan Landelijk Meldpunt Afvalstoffen | 191.918 | 174.966 | 16.952 |
| P-5.5 Natuur en Landschap | Uitvoering Natuurbeschermingswet (NBW) | 87.631 | 66.747 | 20.884 |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | PMJP | 84.638.321 | 54.211.095 | 30.427.226 |
| | | 86.134.622 | 55.644.587 | 30.490.035 |
| Programma 6. Middelen | | | | |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | Digitalisering | 752.800 | 743.065 | 9.735 |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | Proceskosten | 346.361 | 337.466 | 8.895 |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | Organisatieontwikkeling | 456.750 | 471.199 | -14.449 |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | Financieel akkoord 2008 Rijk/IPO | 5.000.000 | 5.000.000 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Inflatiecorrectie RSP (IBOI) | 206.913 | 206.913 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage aan Reserve stimuleringsfonds Dr.proj. | 394.570 | 394.570 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage aan reserve vaarweg Meppel de Punt | 988.603 | 1.534.593 | -545.990 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage aan saldireserve | 3.466.762 | 3.466.762 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage aan RSP reserve | 66.322.701 | 65.481.922 | 840.779 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage aan Dynamische cofinancierings-reserve | 128.596.368 | 128.596.368 | 0 |
| | | 206.531.828 | 206.232.858 | 298.970 |
| | | 331.072.421 | 298.027.752 | 33.044.669 |

| Programma/product | Budgetomschrijving | Begroting 2010 | Rekening 2010 | Afwijking |
|---|---|---|---|---|
| **Incidentele baten** | | | | |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | | | | |
| P-2.1 Sociale agenda | Mijn omgeving | 182.644 | 182.644 | 0 |
| P-2.1 Sociale agenda | Mijn Ontwikkeling | 100.000 | 52.060 | -47.940 |
| P-2.1 Sociale agenda | Mijn jeugd | 663.953 | 692.141 | 28.188 |
| P-2.5 Culturele en Museale agenda | Informatiekanalen en bibliotheken | 110.500 | 110.500 | 0 |
| | | 1.057.097 | 1.037.345 | -19.752 |
| Programma 3. Ruimte en Bereikbaarheid | | | | |
| P-3.0 Verkeer | Regionaal Specifiek Pakket (RSP) | 5.986.000 | 8.641.622 | 2.655.622 |
| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | Vaarwegverbinding Erica - Ter Apel | 2.083.333 | 1.101.000 | -982.333 |
| P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen | 64 km vaarweg (totaal) beheren, inclusief bijbehorende projecten | 3.327.249 | 3.707.240 | 379.991 |
| P-3.5 Stedelijke ontwikkeling | Stedelijke Ontwikkeling en vernieuwing | 2.905.536 | 179.418 | -2.726.118 |
| | | 14.302.118 | 13.629.280 | -672.838 |
| Programma 4. Kennis werkt | | | | |
| P-4.0 Economie | Voorzieningen openbaar belang nutsfuncties | 2.040.800 | 2.164.721 | 123.921 |
| | | 2.040.800 | 2.164.721 | 123.921 |
| Programma 5. Leefomgeving | | | | |
| P-5.0 Waterhuishouding | Algemeen uitvoering en overleg | 30.000 | 30.000 | 0 |
| P-5.1 Milieubeleid | Leren voor duurzaamheid | 292.226 | 328.039 | 35.813 |
| P-5.2 Bodem | Bodemsanering | 143.785 | 82.498 | -61.287 |
| P-5.3 Vergunningverlening | Vergunningverlening inrichtingen Wet milieu-beheer (Wm) | 30.000 | 0 | -30.000 |
| P-5.3 Vergunningverlening | Uitvoeringsprogramma externe veiligheid | 343.722 | 500.272 | 156.550 |
| P-5.5 Natuur en Landschap | Uitvoering Natuurbeschermingswet (NBW) | 87.631 | 78.222 | -9.409 |
| P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) | PmJP | 69.818.821 | 40.154.233 | -29.664.588 |
| | | 70.746.185 | 41.173.264 | -29.572.921 |
| Programma 6. Middelen | | | | |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | Geldleningen en uitzettingen korter dan 1 jaar | 3.702.011 | 3.249.201 | -452.810 |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | Dividend Attero | 228.105 | 228.105 | 0 |
| P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | Uitkering Provinciefonds | 6.054.517 | 6.093.380 | 38.863 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van de reserve voor algemene doeleinden | 12.614.320 | 12.614.320 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van reserve versterking economisch structuur | 3.000.000 | 1.149.164 | -1.850.836 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van de saldireserve | 972.726 | 972.726 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van reserve grondwaterheffing | 300.000 | 439.467 | 139.467 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt | 851.227 | 851.227 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van reserve Investeringen verkeer en vervoer | 1.741.679 | 1.741.679 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van reserve monitoring voormalige stortplaatsen | 66.190 | 66.525 | 335 |

| Programma/product | Budgetomschrijving | Begroting 2010 | Rekening 2010 | Afwijking |
|---|---|---|---|---|
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van de reserve 2e trance aandelen verkoop Essent | 41.059.000 | 41.059.000 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | 2.012.000 | 3.137.846 | 1.125.846 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | 41.667 | 569.036 | 527.369 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | 10.375.034 | 10.375.034 | 0 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van reserve provinciaal aandeel ILG | 3.313.719 | -6.368.572 | -9.682.291 |
| P-6.1 Reserve mutaties | Bijdrage van Reserve opbrengsten aandelen verkoop | 151.537.368 | 151.537.368 | 0 |
| | | 237.869.563 | 227.715.506 | -10.154.057 |
| Totaal | | 326.015.763 | 285.720.116 | -40.295.647 |

III

# Overige gegevens

# III.1 Investeringen

## Investeringsprojecten

In 2010 waren in totaal 98 lopende investeringsprojecten. Het merendeel van de projecten (69) wordt uitgevoerd volgens het Provinciaal uitvoeringsprogramma verkeer en vervoer (PUP). De overige projecten hebben betrekking op bijdragen in de aankoop van relatienotagebieden, bedrijfsgebouwen, facilitaire zaken en automatiseringsvoorzieningen.
De totale netto-investering op de provinciale investeringsprojecten in 2010 bedraagt € 27.187.000,- tegen € 14.689.000,- in 2009.

Van de 98 lopende projecten, zijn er 12 in financieel en technisch opzicht geheel afgerond (waarvan 6 PUP-projecten). De begrote totale netto-investering van deze af te sluiten projecten is € 9.740.000,-. Dit bedrag is onderschreden met € 496.000,-. Hierbij laten de afgesloten PUP-projecten een nadeel zien van € 430.000,-, de investeringen in Depot Drents Museum een voordeel van € 909.000,- en de overige investeringen een voordeel van € 17.000,-.
Het voordeel op de investeringskredieten vertaalt zich vanaf 2010 in lagere kapitaallasten, waarbij het nadeel van de hogere kapitaallasten op de afgesloten PUP-projecten ten laste komt van de reserve investeringen verkeer en vervoer.

Investeringen kunnen als volgt worden gerecapituleerd.

| (x 1.000,--) | Verstrekte kredieten | Realisatie | Kredietruimte |
|---|---|---|---|
| 86 lopende investeringsprojecten | | | |
| Uitgaven 1 januari 2010 | | 47.069 | |
| Investeringen 2010 | | 23.848 | |
| Totale uitgaven | 136.838 | 70.917 | 65.921 |
| Bijdragen derden en reserves 1 januari 2010 | | 17.045 | |
| Ontvangen bijdragen 2010 | | 32 | |
| Totale bijdragen 2010 | 35.185 | 17.077 | 18.108 |
| Totaal netto | 101.653 | 53.840 | 47.813 |
| De dit jaar afgesloten 12 projecten | | | |
| Uitgaven 1 januari 2010 | | 7.594 | |
| Investeringen 2010 | | 3.373 | |
| Totale uitgaven | 11.719 | 10.967 | 752 |
| Bijdragen derden en reserves 1 januari 2010 | | 1.721 | |
| Ontvangen bijdragen 2010 | | 2 | |
| Totale bijdragen 2010 | 1.979 | 1.723 | 256 |
| Totaal netto | 9.740 | 9.244 | 496 |
| Totaal generaal | 111.393 | 63.084 | 48.309 |

## Kapitaallasten

De totale kapitaallasten van alle geactiveerde projecten zijn op de volgende wijze te onderscheiden naar nut van de investeringen.

| | Budget | Realisatie | Verschil | V/N |
|---|---|---|---|---|
| Investeringen met een economisch nut | 2.280.518 | 1.757.507 | 523.011 | V |
| Investeringen met een maatschappelijk nut | 10.202.050 | 9.976.699 | 225.351 | V |
| Totaal | 12.482.568 | 11.734.206 | 748.362 | V |

De kapitaallasten zijn op de navolgende wijze aan programma's doorberekend.

| Programma | Budget | Realisatie | Verschil | V/N |
|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De provincie doét er toe! | 8.365 | 8.365 | 0 | - |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | 1.016.842 | 532.098 | 484.744 | V |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | 9.702.705 | 9.702.706 | -1 | N |
| Programma 4 Kennis wérkt | 29.309 | 29.309 | 0 | - |
| Programma 5. Leefomgeving | 460.888 | 235.536 | 225.352 | V |
| Programma 6. Middelen | 9.148 | 9.148 | 0 | V |
| Totaal programma's | 11.227.257 | 10.517.162 | 710.095 | V |
| Apparaatskosten | 1.255.311 | 1.217.044 | 38.267 | V |
| Totaal | 12.482.568 | 11.734.206 | 748.362 | V |

De kapitaallasten die worden toegerekend aan het programma Ruimte en bereikbaarheid komen voor een groot deel ten laste van de reserve investeringen en vervoer.

## Overzicht restant kredieten van lopende investeringsprojecten

| Nummer | Omschrijving | Krediet | Kosten | Opbrengsten |
|---|---|---|---|---|
| Programma 2. Samenleving met samenhang | | | | |
| Thema Culturele en Museale agenda | | | | |
| 6830701 | Depot Drents Mueseum overige | 183.810,00 | 91.058,00 | 0 |
| 6830702 | Depot Drents Museum installatie | 2.327.865,00 | 2.151.442,00 | 0 |
| 6830703 | Depot Drents Museum | 3.299.094,00 | 2.658.513,97 | 0 |
| 6830704 | Uitbreiding Drents Museum | 14.461.000,00 | 11.774.981,56 | -1.000.000,00 |
| Totaal Programma 2 | | 20.271.769,00 | 16.675.995,53 | -1.000.000,00 |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | | | | |
| Thema Bereikbaarheid | | | | |
| 6300515 | Transferium: incl. omleiding N372 en aansluiting A7 bij Peizermade | 1.274.690,00 | 1.169.587,17 | 0 |
| 6300520 | Meppel verbetering fietsroute Koedijkslanden | 500.000,00 | 0 | 0 |
| 6300602 | N34 Fietstunnel Gieten | 150.000,00 | 1.957.031,32 | -1.284.995,00 |
| 6300705 | N371 Aansl.N371/N373 | 6.327.300,00 | 108.453,33 | 0,00 |
| 6300711 | A28/N386 Versnell.Q-liner Assen | 100.000,00 | 0 | 0 |

| | Restant/tekort | Af te sluiten | Opmerkingen |
|---|---|---|---|
| | | | |
| | | | |
| | 92.752,00 | Ja | Project is definitief afgerond met een positief resultaat van per saldo ruim € 900.000,--. Het Depot is per 1 oktober 2010 officieel overgedragen aan het Drents Museum. Het voordeel is in de 2e bestuurs-rapportage 2010 reeds verwerkt. |
| | 176.423,00 | Ja | idem |
| | 640.580,03 | Ja | idem |
| | 3.686.018,44 | Nee | Het project verloopt volgens planning en binnen budget. De nieuwbouw wordt in de zomer van 2011 opgeleverd. De administratieve afwikkeling en verantwoording van het project is aan het einde van het jaar 2011 afgerond. |
| | 4.595.773,47 | | |
| | | | |
| | | | |
| | 105.102,83 | Nee | Project is technisch gereed, maar moet financieel nog worden afgewikkeld. |
| | 500.000,00 | Nee | Project in kader van convenant is afgerond, maar moet nog worden afgerekend. |
| | -522.036,32 | Nee | Is in kader van BDU afgerekend. Als ook met andere cofinanciers is afgerekend kan het project worden afgesloten. |
| | 6.218.846,67 | Nee | Verkeert nog in stadium van voorbereiding; start uitvoering hopelijk 2012. Beschikbare bedrag is meerjarige reservering. |
| | 100.000,00 | Nee | Nog in uitvoering. |

## Overzicht restant kredieten van lopende investeringsprojecten (vervolg)

| Nummer | Omschrijving | Krediet | Kosten | Opbrengsten |
|---|---|---|---|---|
| 6300713 | Q-liner Zuidlaren-Groningen | 200.000,00 | 57.787,64 | 0 |
| 6300714 | N386 Toegank.NP Drenthe | 250.000,00 | 1.246.955,83 | -449.776,00 |
| 6300716 | OV-vriendelijke ontsluiting | 250.000,00 | 120.000,00 | 0 |
| 6300718 | Knoopp.Hoogeveen-Oost | 125.000,00 | 0 | 0 |
| 6300723 | Ontsl. woonwijken Nw.Amsterdam | 328.000,00 | 0 | 0 |
| 6300724 | Verdub.Nw.Amsterdamsestr. | 300.000,00 | 0 | 0 |
| 6300732 | Gieten Multimodaal knooppunt | 1.000.000,00 | 1.306.283,88 | -11.533,91,00 |
| 6300733 | N374 Busstation Borger | 800.000,00 | 0 | 0 |
| 6300740 | Toegankelijkheid Dwingelderveld | 250.000,00 | 0 | 0 |
| 6300809 | Fietsenstalling Coevorden | 125.000,00 | 0 | 0 |
| 6300810 | Maatregelen Nieuwe Amsterdamsestraat | 3.800.000,00 | 0 | 0 |
| 6300811 | Schutstraat Hoogeveen | 810.000,00 | 0 | 0 |
| 6300812 | Fietsbrug Hoogeveenschevaart | 1.000.000,00 | 0 | 0 |
| 6300814 | Vormgeving Verbindingsweg | 250.000,00 | 0 | 0 |
| 6300818 | VV Takenstructuur 2008 | 1.000.000,00 | 81,60 | 0 |
| 6300819 | VV Takenstructuur 2008 | 800.000,00 | 2.802.602,66 | -2.600.000,00 |
| 6300904 | N34 aansl. Eext op verkeersplein Gieten, 6e poot | 250.000,00 | 0 | 0 |
| 6300906 | N34 bewegwijzering Plopsaland | 50.000,00 | 45.282,35 | 0 |
| 6300909 | N48 bijdrage nieuwe ontsluitingsweg Zuidwolde | 750.000,00 | 72.515,98 | 0 |
| | | 20.689.990,00 | 8.886.581,76 | -4.346.304,91 |
| Thema Innovatie | | | | |
| 6300727 | Dynamisch informatiesysteem Gemeente Emmen | 100.000,00 | 0 | 0 |
| 6300734 | N374 Dynamisch informatiesyst. | 100.000,00 | 27022,95 | 0 |
| 6300815 | Parkeerverwijssysteem | 200.000,00 | 0 | 0 |
| 6300820 | N919 DRIS Veenhuizen | 100.000,00 | 0 | 0 |
| 6300823 | DRIS Vries-Zuidlaren | 225.000,00 | 0 | 0 |
| 6300824 | N386 DRIS Tynaarlo | 100.000,00 | 0 | 0 |
| | | 825.000,00 | 27.022,95 | 0 |
| Thema Leefomgeving | | | | |
| 6300919 | Bijdrage kunstprojecten langs prov. wegen | 50.000,00 | 100.639,24 | -50.000,00 |
| 6300921 | A28; aanleg bewaakte parkeerplaats voor vrachtauto's in Rogat | 75.000,00 | 60.000,00 | 0 |
| 6300922 | Aanleg 50 haltevoorzieningen langs prov. wegen (onderdeel Kolibri) | 250.000,00 | 29.577,05 | 0 |
| 6300923 | Monitoring verkeersintensiteiten (uitbr. GSM-uitlezen c.a.) | 190.000,00 | 206.182,20 | -12.600,00 |
| | | 565.000,00 | 396.398,49 | -62.600,00 |
| Thema Ruimtelijke-economische ontwikkeling | | | | |
| 6300405 | N853; ontsluiting Vierslagen | 7.950.000,00 | 9.534.155,02 | -146.814,72 |
| 6300517 | Assen aanpass. Stationsgebied | 5.000.000,00 | 3.000.000,00 | 0 |
| 6300519 | Hoogeveen revitalisering wijk de wieken | 900.000,00 | 900.000,00 | 0 |
| 6300607 | UCSC6 Herinri stationsomg Coevorden | 500.000,00 | 0 | 0 |
| 6300725 | 2e fase ontsl. Delftlanden | 450.000,00 | 450.000,00 | 0 |
| 6300907 | Bijdrage station Emmen-Zuid | 5.500.000,00 | 0 | 0 |

| Restant/tekort | Af te sluiten | Opmerkingen |
|---|---|---|
| 142.212,36 | Nee | Nog in uitvoering. |
| -547.179,83 | Nee | Project moet nog tussen partners worden afgerekend. |
| 130.000,00 | Nee | Convenantproject is vervallen en bijdrage is beschikbaar gesteld voor twee andere projecten, te weten: Uitbreiding P&R-terrein; kosten 260.000; bijdrage 130.000 en Fietsbrug Berggierslanden; kosten 600.000; bijdrage 120.000. Projecten zijn uitgevoerd, maar Meppel moet nog verantwoorden en afrekenen. |
| 125.000,00 | Nee | Project is gereed maar Hoogeveen moet nog verantwoorden en afrekenen. |
| 328.000,00 | Nee | Convenantproject is maart 2011 gereed. |
| 300.000,00 | Nee | Convenantproject is maart 2011 gereed. |
| -294.749,97 | Nee | Project wordt begin januari 2011 afgerond en financieel afgewikkeld. |
| 800.000,00 | Nee | Technisch gereed. Zit in totale investeringen N34 die in totaliteit nog afgerekend moet worden. |
| 250.000,00 | Nee | Convenant project van Westerveld; technische en financiële afwikkeling moet nog gedaan worden. |
| 125.000,00 | Nee | Convenantproject moet nog worden uitgevoerd; relatie RSP. |
| 3.800.000,00 | Nee | Convenantproject is maart 2011 gereed. |
| 810.000,00 | Nee | Is deels uitgevoerd en wordt voor de rest gefaseerd uitgevoerd (t/m 2012) |
| 1.000.000,00 | Nee | Convenantproject is vervallen en budget wordt nu besteed voor uitvoering 2 fietspaden, die nagenoeg gereed zijn. Hoogeveen rekent vervolgens af. |
| 250.000,00 | Nee | Convenantproject is in uitvoering. |
| 999.918,40 | Nee | Wordt in 2011 uitgevoerd. |
| 597.397,34 | Nee | Infrastructuur is gereed; VRI's worden begin 2011 geplaatst. |
| 250.000,00 | Nee | Uitvoering waarschijnlijk in 2011 als afsluiting project knooppunt N33/N34 Gieten |
| 4.717,65 | Ja | Uitgevoerd in 2010. Kosten zijn verwerkt. |
| 677.484,02 | Nee | In 2e helft 2010 gestart met uitvoering. |
| 16.149.713,15 | | |
| | | |
| 100.000,00 | Nee | Project gaat waarschijnlijk in 2011 van start. |
| 72.977,05 | Nee | Deels gereed (busstation Borger); voor overige deel uitvoering in 2011. |
| 200.000,00 | Nee | Uitgeklede project is in uitvoering; kosten vallen veel lager uit of zijn nihil. |
| 100.000,00 | Nee | waarschijnlijk uitvoering in 2011 |
| 225.000,00 | Nee | Uitvoering waarschijnlijk in 2011 |
| 100.000,00 | Nee | Uitvoering waarschijnlijk in 2011 |
| 797.977,05 | | |
| | | |
| -639,24 | Nee | Is meerjarig project in samenhang met 6301003. Er komen ook nog bijdragen binnen in 2011. |
| 15.000,00 | Nee | Begin januari 2011 zal het project financieel worden afgerekend. |
| 220.422,95 | Nee | Project in samenhang met 6301007. Wordt gefaseerde uitgevoerd in meerder jaren om zoveel mogelijk te combineren met het onderhoud. |
| -3.582,20 | Nee | Meerjarig project in samenhang met 6301014. |
| 231.201,51 | | |
| | | |
| -1.437.340,30 | Nee | 'Het project moet nog verantwoord worden in het kader van de BDU (max. 1.500.000 bijdrage). Daarna zal het afgesloten worden in 2011.' |
| 2.000.000,00 | Nee | Betreft reservering, dat inmiddels ook onderdeel is van RSP afspraken. |
| 0 | Ja | Bedrag is in kader convenant overgemaakt. |
| 500.000,00 | Nee | Bijdrage uit convenant is nu onderdeel financiering RSP Coevorden en daarom vertraagd. |
| 0 | Ja | Convenantproject is afgerekend met gemeente. |
| 5.500.000,00 | Nee | Wordt nu uitgevoerd; gereed maart 2011. |

## Overzicht restant kredieten van lopende investeringsprojecten (vervolg)

| Nummer | Omschrijving | Krediet | Kosten | Opbrengsten |
|---|---|---|---|---|
| 6319956 | N391 Best 1029 Emmen Ter Apel | 3.935.096,00 | 13.198.104,17 | -9777359,3 |
| | | 24.235.096,00 | 27.082.259,19 | -9.924.174,02 |
| Thema Veiligheid | | | | |
| 6300502 | N371/aanpassingen herinricht. | 1.161.935,00 | 1.274.245,56 | -20.000,00 |
| 6300604 | UCSA6 Opw fietsrAss-Vries+aanpOVvz | 1.140.000,00 | 1.785.813,11 | -1.101.155,00 |
| 6300613 | TRO6 N375 aansl A28aanl. rotond. | 400.000,00 | 160.648,30 | -75.000,00 |
| 6300708 | N372 Roden-Peizermade | 700.000,00 | 53.850,04 | -16.000,00 |
| 6300709 | N386 aansl. Peize-Zuid | 375.000,00 | 857.646,81 | -52.500,00 |
| 6300729 | N379 Bargercompascuum micro. | 250.000,00 | 250.000,00 | 0 |
| 6300736 | N371 Weg Norgerbrug-Wityte | 160.000,00 | 1.164,45 | 0 |
| 6300807 | N374/N857 Reconstructie aansluiting | 700.000,00 | 0 | 0 |
| 6300813 | N375/A32 Rotondes aansluiting | 333.000,00 | 940.703,98 | -458.051,20 |
| 6300821 | N919 Trav. Veenhzn: aansl. Bankenbosch | 400.000,00 | 112.763,91 | 0 |
| 6300822 | N919 Herinr. wegvak hm 3.0-6.9 Norgerhaven | 1.222.475,00 | 235.567,28 | 0 |
| 6300908 | N375; rotonde oostelijke afrit A28/N375 | 500.000,00 | 593.855,77 | 0 |
| 6300910 | N386 planuitwerking "Mooi zo, veilig zo" De Groeve | 100.000,00 | 5.899,68 | 0 |
| 6300911 | N374; herinr. wegvak Borger-Schoonloo, afslag Westdorp | 1.111.482,00 | 441.140,27 | 0 |
| 6300912 | N371; herinr. wegvak Norgerbrug-Hoogersmilde (incl. Bovensmilde) | 1.284.000,00 | 1.415.922,92 | 0 |
| 6300914 | N353; wegvak Darp-Wapserveen inr. tot GOW B (markering) | 78.240,00 | 0 | 0 |
| 6300915 | N371; aanp. wegvak Wittelte-Havelte als GOW | 149.960,00 | 35.672,89 | 0 |
| 6300917 | N855; herinr. bebouwde kom Wapse | 350.000,00 | 0 | 0 |
| 6300918 | Gebruik je hoofd, niet je airbag | 90.000,00 | 83.053,44 | 0 |
| | | 10.506.092,00 | 8.247.948,41 | -1.722.706,20 |
| Totaal Verkeer Pup 2009 en eerder | | 56.821.178,00 | 44.640.210,80 | -16.055.785,13 |
| Thema Innovatie | | | | |
| 6301007 | 50 haltevoorz. Kolibri, 2010 | 250.000,00 | 0 | 0 |
| | | 250.000,00 | 0 | 0 |
| Thema Leefomgeving | | | | |
| 6301003 | Kunst langs prov. wegen, 2010 | 50.000,00 | 4.500,00 | 0 |
| 6301014 | Mon./An.; fietstell./telpunten | 125.000,00 | 0 | 0 |
| | | 175.000,00 | 4.500,00 | 0 |
| Thema Ruimtelijke-economische ontwikkeling | | | | |
| 6330006 | Reconstructie Ericasluis | 2.200.000,00 | 0 | 0 |
| 6301009 | Studie Luchtvaartbeleid | 30.000,00 | 2601,11 | 0 |
| 6301009 | Vervolgstudie Dryport c.a. | 20.000,00 | 30.000,00 | 0 |
| 6301009 | Studie OV + spoor in Drenthe | 150.000,00 | 45513,45 | 0 |
| 6301009 | Studie Luchtvaartbeleid | 50.000,00 | 40317,51 | 0 |
| | | 2.450.000,00 | 118.432,07 | 0 |

| | Restant/tekort | Af te sluiten | Opmerkingen |
|---|---|---|---|
| | 514351,13 | Nee | Project is gereed en wordt in 2011 financieel afgewikkeld. |
| | 7.077.010,83 | | |
| | | | |
| | -92.310,56 | Nee | Project heeft samenhang met nummer 6300736 en 6300912 Projecten zijn uitgevoerd in 2009 en 2010. Moet nog financieel worden afgewikkeld |
| | 455.341,89 | Nee | Assen-Vries is klaar en is goedkoper uitgevallen. Moet wel financieel nog worden afgerekend met andere cofinanciers. |
| | 314.351,70 | Nee | Betreft westelijke rotonde die gereed is gekomen. Moet nog financieel worden afgewikkeld. |
| | 662.149,96 | Nee | Is deels in 2009 uitgevoerd i.s.m. Busbaan. Kosten zijn nog lang niet allemaal opgenomen. |
| | -430.146,81 | Nee | Is in kader van BDU afgerekend. Kan nog niet worden afgesloten, omdat afrekening bijdragen derden nog gedaan moet worden |
| | 0 | Nee | Project is maart 2011 gereed; Emmen moet afrekenen. |
| | 158.835,55 | Nee | Project heeft samenhang met nummer 6300502 en 6300912 Projecten zijn uitgevoerd in 2009 en 2010. Moet nog financieel worden afgewikkeld |
| | 700.000,00 | Nee | Nog in uitvoering. |
| | -149.652,78 | Nee | Afrekening BDU vindt begin 2011 plaats. |
| | 287.236,09 | Nee | Uitvoering in 2011. |
| | 986.907,72 | Nee | Uitgevoerd in 2009.Kostenplaatje tot dusver laag, maar er moet nog veel afgerekend worden. |
| | -93.855,77 | Ja | Technisch en financieel afgerond. |
| | 94.100,32 | Nee | In 2010 afgerond. Moet nog financieel worden afgewikkeld. |
| | 670.341,73 | Nee | Deels uitgevoerd in 2010, maar rest volgt nog. |
| | -131.922,92 | Nee | Project heeft samenhang met nummer 6300502 en 6300736 Projecten zijn uitgevoerd in 2009 en 2010. Moet nog financieel worden afgewikkeld |
| | 78.240,00 | Nee | Deels uitgevoerd in 2010; overige volgt in 2011. |
| | 114.287,11 | Nee | In 2010 uitgevoerd. Moet financieel nog worden afgewikkeld. |
| | 350.000,00 | Nee | Uitvoering in 2011 en daarna overdracht weg naar gemeente Westerveld. |
| | 6.946,56 | Ja | Technisch en financieel afgerond. |
| | 3.980.849,79 | | |
| | 28.236.752,33 | | |
| | | | |
| | 250.000,00 | Nee | Project in samenhang met 6300922. Wordt gefaseerde uitgevoerd in meerder jaren om zoveel mogelijk te combineren met het onderhoud. |
| | 250.000,00 | | |
| | | | |
| | 45.500,00 | Nee | Is meerjarig project in samenhang met 6300919. |
| | 125.000,00 | Nee | Meerjarig project in samenhang met 6300923 |
| | 170.500,00 | | |
| | | | |
| | 2.200.000,00 | Nee | De voorbereiding van de Reconstructie van de Ericasluis is in gang gezet. Het project zal uitgevoerd worden in 2011/2012 |
| | 27.398,89 | Nee | Project gestart in 2010; nog in uitvoering. |
| | -10.000,00 | Nee | Project gestart in 2010; nog in uitvoering. |
| | 104.486,55 | Nee | Project gestart in 2010; nog in uitvoering. |
| | 9.682,49 | Nee | Project gestart in 2010; nog in uitvoering. |
| | 2.331.567,93 | | |

## Overzicht restant kredieten van lopende investeringsprojecten (vervolg)

| Nummer | Omschrijving | Krediet | Kosten | Opbrengsten |
|---|---|---|---|---|
| Thema Veiligheid | | | | |
| 6301010 | N919; Poorten Veenhuizen | 430.000,00 | 1.810,31 | 0 |
| 6301011 | N379; aanp. wv. 0.3-4.3 EHK | 240.000,00 | 246.885,00 | 0 |
| 6301012 | N386; Mooi Zo Veilig Zo, De Groeve | 425.000,00 | 5.129,48 | 0 |
| 6301013 | N386/N858; rotonde Donderen | 525.000,00 | 2.063,90 | 0 |
| 6310150 | N386 Aansl N34Zuidl div. Maatr | 738.769,00 | 2.808.083,14 | -1.721.102,75 |
| | | 2.358.769,00 | 3.063.971,83 | -1.721.102,75 |
| Totaal Verkeer Pup 2010 | | 5.233.769,00 | 3.186.903,90 | -1.721.102,75 |
| Totaal Programma 3 | | 62.054.947,00 | 47.827.114,70 | -17.776.887,88 |
| Programma 5. Leefomgeving | | | | |
| Thema Plattelandsontwikkeling Relatienota gebieden | | | | |
| 6628480 | Aankoop relatie nota gebieden | 5.686.493,57 | 3.201.115,06 | -16.990,00 |
| Toaal Programma 5 | | 5.686.493,57 | 3.201.115,06 | -16.990,00 |
| Programma 6. Middelen | | | | |
| Thema Bedrijfsvoering Automatisering informatieplan 2009 en eerder | | | | |
| 5270702 | Vervanging werkplekken 2007 | 1.090.000,00 | 1.098.007,31 | -1.630,00 |
| 5270705 | Migratie Office XP 2007 | 186.800,00 | 0 | 0 |
| 5270802 | Info en Communicatie Basisvoorziening 2008 | 81.000,00 | 62.806,29 | 0 |
| 5270804 | Hardware ERP 2008 | 277.000,00 | 45.000,00 | 0 |
| 5270807 | Div investeringen vanuit prioriteit 6.2 | 525.000,00 | 87.778,73 | 0 |
| 5270808 | Herstructurering IT huishouding prio 1.5 | 175.000,00 | 91.321,84 | 0 |
| 5270901 | Info- en comm. basisvoorzieningen 2009 | 335.000,00 | 262.087,76 | 0 |
| 5270610 | Omgevingsvergunning 2006 | 225.000,00 | 50.000,00 | 0 |
| 5270805 | Processen digitaliseren mbt.verstrekken subsidies | 96.000,00 | 24033,29 | 0 |
| 5270806 | Bekabeling netwerk 2008 | 265.500,00 | 86,40 | 0 |
| 5280608 | Vervanging niet-basis ICT | 29.500,00 | 24.431,78 | 0 |
| | | 3.285.800,00 | 1.745.553,40 | -1.630,00 |
| Thema Bedrijfsvoering Automatisering informatieplan 2010 | | | | |
| 5270611 | Omgevingsvergunning 2006 | 75.000,00 | 21.250,00 | 0 |
| 5271001 | Vervanging lokaal Net werk 2010 | 157.000,00 | 0 | 0 |
| 5271002 | Vervanging randapparatuur 2010 | 44.000,00 | 0 | 0 |
| 5271003 | E-architectuur 2010 | 20.000,00 | 0 | 0 |
| | | 296.000,00 | 21.250,00 | 0 |
| Thema Bedrijfsvoering Facilitaire zaken revitalisering provinciehuis | | | | |
| 5270803 | Processen digitaliseren mbt.e-goverment | 492.000,00 | 180.318,60 | 0 |
| 5280701 | Revitalisering provinciehuis BWK | 6.425.816,82 | 5.578.040,14 | -4.098,00 |
| 5280702 | Revitalisering Sticht.Instal. | 8.948.702,02 | 5.038.529,01 | 0 |
| 5280703 | Revitalisering Meubilair +Bestuursruimte | 1.604.036,00 | 1.450.222,56 | 0 |
| 5280704 | Revitalisering Bestuursruimte BWK | 708.000,00 | 28.785,79 | 0 |
| 5280705 | Revitalisering prov.huis warmte+koude opslag | 375.000,00 | 9.200,00 | 0 |
| 5280706 | Revitalisering warmte+koude opslag | 832.082,00 | 0 | 0 |
| 5280801 | Huisvestingsbeleidsplan (ICT-voorz.) | 412.500,00 | 127.099,31 | 0 |
| | | 19.798.136,84 | 12.412.195,41 | -4.098,00 |
| Totaal Programma 6 | | 23.379.936,84 | 14.178.998,81 | -5.728,00 |
| TOTAAL | | 111.393.146,41 | 81.883.224,10 | -18.799.605,88 |

| | Restant/tekort | Af te sluiten | Opmerkingen |
|---|---|---|---|
| | | | |
| | 428.189,69 | Nee | Uitvoering in 2011. |
| | -6.885,00 | Nee | Uitgevoerd in 2010. Moet financieel nog worden afgewikkeld. |
| | 419.870,52 | Nee | Voorbereidingen gestart eind 2010; uitvoering in 2011. |
| | 522936,10 | Nee | Uitvoering in 2011. |
| | -348.211,39 | Ja | Technisch en financieel afgerond. |
| | 1.015.899,92 | | |
| | 3.767.967,85 | | |
| | 32.004.720,18 | | |
| | | | |
| | | | |
| | 2.502.368,51 | Nee | Dit krediet loopt door tot realisatie EHS is afgerond (2015). Afhankelijk van marktaanbod kunnen er aankopen worden gedaan onder deze titel |
| | 2.502.368,51 | | |
| | | | |
| | | | |
| | -6.377,31 | Ja | Afgerond |
| | 186.800,00 | Nee | Fase3 NieuweDigitaleWerkplek gepland in 2011 |
| | 18.193,71 | Ja | Afgerond |
| | 232.000,00 | Nee | Gepland in blauwdruk vervanging SAN (opslagsystemen) 2011 |
| | 437.221,27 | Nee | Fase3 NieuweDigitaleWerkplek gepland in 2011 |
| | 83.678,16 | Nee | Gepland in blauwdruk vervanging SAN (opslagsystemen) 2011 |
| | 72.912,24 | Nee | Gepland in blauwdruk vervanging SAN (opslagsystemen) 2011 |
| | 175.000,00 | Nee | Uitvoering 2011/2012; zie voor voortgang paragraaf Bedrijfsvoering |
| | 71.966,71 | Nee | Uitvoering 2011/2012; zie voor voortgang paragraaf Bedrijfsvoering |
| | 265.413,60 | Nee | Uitvoering 2011 |
| | 5.068,22 | Ja | In 2010 geinvesteerd in een arbo gecertificeerde oplossing voor transport van post en pakketten. |
| | 1.541.876,60 | | |
| | | | |
| | 53.750,00 | Nee | project gestart in 2010 |
| | 157.000,00 | Nee | project gestart in 2010 |
| | 44.000,00 | Nee | project gestart in 2010 |
| | 20.000,00 | Nee | project gestart in 2010 |
| | 274.750,00 | | |
| | | | |
| | 311.681,40 | Nee | Uitvoering 2011/2012; zie voor voortgang paragraaf Bedrijfsvoering |
| | 851.874,68 | Nee | Uitvoering 2011 |
| | 3.910.173,01 | Nee | Uitvoering 2011 |
| | 153.813,44 | Nee | Uitvoering 2011 |
| | 679.214,21 | Nee | Uitvoering 2011 |
| | 365.800,00 | Nee | Uitvoering 2011 |
| | 832.082,00 | Nee | Uitvoering 2011 |
| | 285.400,69 | Nee | Uitvoering 2011 |
| | 7.390.039,43 | | |
| | 9.206.666,03 | | |
| | 48.309.528,19 | | |

# III.2 Stand en verloop van reserve en voorzieningen

| Nummer | | Saldo 31-12-2009 na bestemming resultaat reserves | 2010 begrote rente | 2010 begrote vermeerde-ringen | 2010 begrote verminde-ringen | Saldo 31-12-2010 voor bestemming resultaat reserves | Resultaat op reserves | Saldo 31-12-2010 na bestemming resultaat reserves | Mutaties 2010 na bestemming resultaat reserves | 2011 begrote rente |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Algemene Reserves | | | | | | | | | | |
| 050001 | Reserve voor algemene doeleinden | 36.846.334 | - | | 12.614.320 | 24.232.014 | | 24.232.014 | 12.614.320- | - |
| 050002 | Saldireserve | 1.578.726 | | 3.466.762 | 972.726 | 4.072.762 | | 4.072.762 | 2.494.036 | |
| 050005 | Risicoreserve | 19.000.000 | | | | 19.000.000 | | 19.000.000 | - | |
| | | 57.425.060 | - | 3.466.762 | 13.587.046 | 47.304.776 | - | 47.304.776 | 10.120.284- | - |
| Bestemmingsreserves | | | | | | | | | | |
| 060111 | Reserve monitoring voormalige stortplaatsen | 1.319.219 | | | 66.190 | 1.253.029 | 335- | 1.252.694 | 66.525- | |
| 060124 | Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt | 4.587.812 | | 988.603 | 851.227 | 4.725.188 | 545.990 | 5.271.178 | 683.366 | |
| 060150 | Reserve versterking economische structuur | 6.504.000 | | | 3.000.000 | 3.504.000 | 1.850.836 | 5.354.836 | 1.149.164- | |
| 060161 | Reserve grondwaterheffing | 624.172 | | | 300.000 | 324.172 | 139.467- | 184.705 | 439.467- | |
| 060199 | Reserve Investeringen verkeer en vervoer | 24.088.952 | | | 1.741.679 | 22.347.273 | - | 22.347.273 | 1.741.679- | |
| 060211 | Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel | 9.397.912 | | | 41.667 | 9.356.245 | 527.369- | 8.828.876 | 569.036- | |
| 060212 | Reserve verdubbeling N33 | 11.965.000 | - | | | 11.965.000 | | 11.965.000 | - | - |
| 060214 | Reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | 11.290.999 | | | 2.012.000 | 9.278.999 | 1.125.846- | 8.153.153 | 3.137.846- | |
| 060215 | Reserve provinciaal aandeel ILG | 10.995.532 | | | 3.313.719 | 7.681.813 | 9.682.291 | 17.364.104 | 6.368.572 | |
| 060218 | Reserve Regio Specifiek Pakket | 27.588.393 | 206.913 | 66.322.701 | - | 94.118.007 | 840.779- | 93.277.228 | 65.688.835 | 466.386 |
| 060219 | Reserve opbrengst aandelenverkoop Essent | 151.537.368 | | | 151.537.368 | - | | - | 151.537.368- | |
| 060220 | Reserve opbrengst 2e tranche aandelenverkoop Essent | 41.059.000 | | | 41.059.000 | - | | - | 41.059.000- | |
| 060221 | Dynamische cofinancieringsreserve | - | | 128.596.368 | | 128.596.368 | | 128.596.368 | 128.596.368 | 642.982 |
| 050006 | Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | 20.838.464 | | 394.570 | 10.375.034 | 10.858.000 | | 10.858.000 | 9.980.464- | |
| | | 321.796.823 | 206.913 | 196.302.242 | 214.297.884 | 304.008.094 | 9.445.321 | 313.453.416 | 8.343.408- | 1.109.368 |
| Totalen algemene reserves en bestemmingreserves | | 379.221.883 | 206.913 | 199.769.004 | 227.884.930 | 351.312.870 | 9.445.321 | 360.758.192 | 18.463.692- | 1.109.368 |

| Nummer | | Saldo 31-12-2009 | 2010 begrote premie-inleg | 2010 vermeerde-ringen | 2010 verminde-ringen | Saldo 31-12-2010 | | | | 2011 begrote premie-inleg |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Voorzieningen middelen derden | | | | | | | | | | |
| 072110 | Voorziening spaarhypotheken | 1.944.653 | 156.785 | | | 2.101.438 | | 2.101.438 | - | 100.000 |
| | | 1.944.653 | 156.785 | - | - | 2.101.438 | | 2.101.438 | - | 100.000 |
| Voorzieningen | | | | | | | | | | |
| 083173 | Voorziening groot onderhoud provinciehuis | 2.146.491 | | 351.930 | 792.866 | 1.705.555 | | | 440.936- | |
| 083177 | Voorziening groot onderhoud museum | 675.632 | | 121.899 | - | 797.531 | | | 121.899 | |
| 083179 | Voorziening spaarverlof | 200.000 | | - | 58.640 | 141.360 | | | 58.640- | |
| 083180 | Voorziening op vordering op verkoop Vennootschap BV | 18.248.444 | | - | - | 18.248.444 | | | - | |
| 083181 | Voorziening Algemene pensioenwet politieke ambts-dragers (Appa), (voorheen Reserve t.b.v de in te stellen voorziening pensioenen) | 7.291.222 | | 112.825 | 553.588 | 6.850.459 | | | 440.763- | |
| 083182 | Voorziening groot onderhoud Depot Drents Museum | - | | - | - | - | | | - | |
| Totalen voorzieningen | | 28.561.790 | - | 586.654 | 1.405.094 | 27.743.350 | | 27.743.350 | 818.440- | - |
| Saldo reserves en voorzieningen | | 409.728.326* | 363.698 | 200.355.658 | 229.290.024 | 381.157.658 | | 390.602.979 | 19.282.132 | 1.209.368 |
| | | 2.010 | | | | 2011 | | | | |
| Bespaarde rente obv 3% over de reserve's (aanvang van het jaar) | | 11.377.000 | | | | 10.539.000 | | | | |

* Incl. bestemming resultaat 2009.

| 2011 begrote vermeerde-ringen | 2011 begrote verminde-ringen | Saldo 31-12-2011 | 2012 begrote rente | 2012 begrote vermeerde-ringen | 2012 begrote verminde-ringen | Saldo 31-12-2012 | 2013 begrote rente | 2013 begrote vermeerde-ringen | 2013 begrote verminde-ringen | Saldo 31-12-2013 | 2014 begrote rente | 2014 begrote vermeerde-ringen | 2014 begrote verminde-ringen | Saldo 31-12-2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | | | | | | | | | | |
| | 3.768.755 | 20.463.259 | - | 8.131.949 | | 28.595.208 | - | 12.666.337 | | 41.261.545 | | 13.932.027 | | 55.193.572 |
| | 3.797.762 | 275.000 | | | 125.000 | 150.000 | | | 75.000 | 75.000 | | | 75.000 | - |
| | | 19.000.000 | | | | 19.000.000 | | | | 19.000.000 | | | | 19.000.000 |
| - | 7.566.517 | 39.738.259 | - | 8.131.949 | 125.000 | 47.745.208 | - | 12.666.337 | 75.000 | 60.336.545 | - | 13.932.027 | 75.000 | 74.193.572 |
| | | | | | | | | | | | | | | |
| | | 1.252.694 | | | | 1.252.694 | | | | 1.252.694 | | | | 1.252.694 |
| | 340.000 | 4.931.178 | | | 340.000 | 4.591.178 | | | 340.000 | 4.251.178 | | | 340.000 | 3.911.178 |
| | 3.504.000 | 1.850.836 | | | | 1.850.836 | | | | 1.850.836 | | | | 1.850.836 |
| | | 184.705 | | | | 184.705 | | | | 184.705 | | | | 184.705 |
| | 3.549.583 | 18.797.690 | | | 16.727.163 | 2.070.527 | | | 756.995 | 1.313.532 | | | 470.844 | 842.688 |
| | 76.667 | 8.752.209 | | | 3.340.000 | 5.412.209 | | | 4.212.209 | 1.200.000 | | | 1.200.000 | - |
| | | 11.965.000 | - | | | 11.965.000 | - | | | 11.965.000 | | | | 11.965.000 |
| | 6.000.000 | 2.153.153 | | | 1.140.698 | 1.012.455 | | | 1.012.455 | - | | | - | - |
| | | 17.364.104 | | | | 17.364.104 | | | 10.995.532 | 6.368.572 | | | | 6.368.572 |
| - | 22.331.508 | 71.412.106 | 357.061 | - | 15.730.720 | 56.038.447 | 280.192 | - | 9.866.944 | 46.451.695 | 232.258 | | 8.340.012 | 38.343.941 |
| | | - | | | | - | | | | - | | | | - |
| | | - | | | | - | | | | - | | | | - |
| | | 129.239.350 | 646.197 | | | 129.885.547 | 649.428 | | | 130.534.975 | 652.675 | | | 131.187.650 |
| - | 5.468.000 | 5.390.000 | | - | 2.990.000 | 2.400.000 | | | 1.400.000 | 1.000.000 | | | 1.000.000 | - |
| - | 41.269.758 | 273.293.026 | 1.003.258 | - | 40.268.581 | 234.027.702 | 929.620 | - | 28.584.135 | 206.373.188 | 884.933 | - | 11.350.856 | 195.907.265 |
| - | 48.836.275 | 313.031.285 | 1.003.258 | 8.131.949 | 40.393.581 | 281.772.910 | 929.620 | 12.666.337 | 28.659.135 | 266.709.733 | 884.933 | 13.932.027 | 11.425.856 | 270.100.837 |

| 2011 vermeerde-ringen | 2011 verminde-ringen | Saldo 31-12-2011 | 2012 begrote premie-inleg | 2012 vermeerde-ringen | 2012 verminde-ringen | Saldo 31-12-2012 | 2013 begrote premie-inleg | 2013 vermeerde-ringen | 2013 verminde-ringen | Saldo 31-12-2013 | 2014 begrote premie-inleg | 2014 vermeerde-ringen | 2014 verminde-ringen | Saldo 31-12-2014 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | | | | | | | | | | |
| - | | 2.201.438 | 100.000 | - | | 2.301.438 | 100.000 | | | 2.401.438 | 100.000 | | | 2.501.438 |
| - | - | 2.201.438 | 100.000 | - | - | 2.301.438 | 100.000 | - | - | 2.401.438 | 100.000 | - | - | 2.501.438 |
| | | | | | | | | | | | | | | |
| 351.930 | 441.570 | 1.615.915 | | 300.000 | 300.000 | 1.615.915 | | 300.000 | 300.000 | 1.615.915 | | 300.000 | 300.000 | 1.615.915 |
| 121.899 | 358.101 | 561.329 | | 100.000 | 100.000 | 561.329 | | 100.000 | 100.000 | 561.329 | | 100.000 | 100.000 | 561.329 |
| | 141.360 | - | | | | - | | | | - | | | | - |
| | | 18.248.444 | | | | 18.248.444 | | | | 18.248.444 | | | | 18.248.444 |
| 140.000 | 500.000 | 6.490.459 | | 140.000 | 500.000 | 6.130.459 | | 140.000 | 500.000 | 5.770.459 | | 140.000 | 500.000 | 5.410.459 |
| - | - | - | | - | - | - | | - | - | - | | - | - | - |
| 613.829 | 1.441.031 | 26.916.148 | - | 540.000 | 900.000 | 26.556.148 | - | 540.000 | 900.000 | 26.196.148 | - | 540.000 | 900.000 | 25.836.148 |
| 613.829 | 50.277.306 | 342.148.870 | 1.103.258 | 8.671.949 | 41.293.581 | 310.630.496 | 1.029.620 | 13.206.337 | 29.559.135 | 295.307.318 | 984.933 | 14.472.027 | 12.325.856 | 298.438.423 |
| | | 2012 | | | | 2013 | | | | 2014 | | | | 2015 |
| | | 9.391.000 | | | | 5.635.000 | | | | 8.001.000 | | | | 8.103.000 |

| 050001 | Reserve voor algemene doeleinden | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar | 36.846.334 | 24.232.014 | 20.463.259 | 28.595.208 | 41.261.545 |
| Begrote onttrekking | 12.614.320 | 3.768.755 | 0 | 0 | 0 |
| Begrote toevoeging | 0 | 0 | 8.131.949 | 12.666.337 | 13.932.027 |
| Saldo einde jaar | 24.232.014 | 20.463.259 | 28.595.208 | 41.261.545 | 55.193.572 |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Dit is een vrij besteedbare reserve voor algemene doeleinden. De reserve is onderdeel van het weerstandsvermogen van de provincie en wordt gebruikt voor het sluitend maken van de meerjarenbegrotingen conform de voorjaarsnota 2010. |
| Portefeuillehouder | J.G. Vlietstra |
| Teamleider | E. Bos |
| Programma | 6. Middelen |
| Product | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen |
| Toelichting | Er wordt geen rente aan de reserve toegevoegd. De geraamde onttrekkingen in 2011 zijn bedoeld om de begroting sluitend te maken. De toevoegingen in 2010 t/m 2014 zijn het resultaat van de geraamde overschotten in die begrotingen. |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? |
| | In 2010 is een onttrekking geraamd van € 12.614.320,- Dit bedrag is het saldo van de onttrekking ten behoeve van het sluitend maken van de begroting en het resultaat van de 1e en 2e Bestuursrapportage 2010. |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? |
| | De begrote onttrekkingen. De bestemming van het resultaat kan verwerkt worden na vaststelling Jaarstukken 2010. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| 050002 | Saldireserve | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar | 1.578.726 | 4.072.762 | 275.000 | 150.000 | 75.000 |
| Begrote onttrekking | 972.726 | 3.797.762 | 125.000 | 75.000 | 75.000 |
| Begrote toevoeging | 3.466.762 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo einde jaar | 4.072.762 | 275.000 | 150.000 | 75.000 | 0 |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Bedragen die worden overgeheveld naar volgende boekjaren worden via deze reserve van het ene naar volgende boekjaren overgeheveld. Overheveling vindt slechts plaats met instemming van PS. |
| Portefeuillehouder | J.G. Vlietstra |
| Teamleider | E. Bos |
| Programma | 6. Middelen |
| Product | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen |
| Toelichting | Overhevelingen zoals opgenomen in de afgelopen jaarrekeningen, waartoe u inmiddels heeft besloten, zijn in dit overzicht verwerkt. |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? |
| | Gepland was in 2010 toe te voegen de overhevelingen van 2010 naar 2011 zoals aangegeven in de 2e Bestuursrapportage 2010. De begrote onttrekking is de toevoeging aan de exploitatie van de overhevelingen van 2009 naar 2010. |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? |
| | De begrote onttrekkingen en toevoegingen. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| 050005 | Risicoreserve | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 |
| Begrote onttrekking | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 | 19.000.000 |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De reserve is bedoeld om incidentele tegenvallers op te kunnen vangen die niet door een specifieke voorziening of de algemene reserve worden gedekt. Deze reserve is onderdeel van de totale weerstandscapaciteit en wordt betrokken bij de paragraaf weerstandsvermogen. |
| Portefeuillehouder | J.G. Vlietstra |
| Teamleider | E. Bos |
| Programma | 6. Middelen |
| Product | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen |
| Toelichting | De omvang van deze reserve achten wij de minimumomvang van de totale algemene reserves. Deze reserve is bij het vaststellen van de Begroting 2008 ingesteld. |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? |
| | N.v.t. |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? |
| | N.v.t. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| 060111 | Reserve monitoring voormalige stortplaatsen | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 1.319.219 | 1.252.694 | 1.252.694 | 1.252.694 | 1.252.694 |
| Begrote onttrekking (2) | 66.190 | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De reserve is ingesteld om onderzoeken, monitoring en beheer van voormalige stortplaatsen te waarborgen. Deze reserve is gevoed uit een extra opslag op de nazorgheffing en is in de Leemtewet gekoppeld aan voormalige stortplaatsen. Momenteel vindt geen heffing meer plaats. | | | | |
| Portefeuillehouder | T. Klip - Martin | | | | |
| Teamleider | G. Gjaltema | | | | |
| Programma | 5. Leefomgeving | | | | |
| Product | P-5.2 Bodem | | | | |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? | | | | |
| | Deze reserve is gevoed middels de leemtewetheffing. De leemtewetheffing is in artikel 15.44 lid 1c van de Wet milieubeheer opgenomen. Wettelijk is bepaald dat deze heffing uitsluitend bedoeld is voor inventarisatie van voormalige stortplaatsen en monitoring van oude stortplaatsen. Dit zal ook in de periode 2010-2014 plaatsvinden voor de (potentiële) spoedlocaties en eventuele herontwikkelingslocaties. Een deel van de voormalige stortplaatsen heeft in deze periode geen prioriteit (geen actuele risico's voor mens en milieu) en zal na 2015 aangepakt worden. In 2010 zijn kosten geraamd voor de stortplaats Bolmert, stortplaats Leemskoel en voor aanvullend onderzoek van elf andere voormalige stortplaatsen. In totaal is hiervoor € 66.190,- geraamd; dit wordt in deze reserve verrekend. VROM onderzoekt momenteel de mogelijkheid de aanpak (sanering) van voormalige stortplaatsen via Leemtewetheffing mogelijk te maken. Indien op basis van dit onderzoek besloten wordt de Leemtewetheffing ook in te zetten voor de aanpak van voormalige stortplaatsen, wordt dit in de toekomst ten laste van deze reserve gebracht. | | | | |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? | | | | |
| | De geplande projecten zijn uitgevoerd. De overschrijding van € 335,- is verwaarloosbaar. | | | | |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | N.v.t. | | | | |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | N.v.t. | | | | |
| Begrote lasten programma (5) | 66.190 | | | | |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (6) | 66.525 | | | | |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Werkelijke/beoogde baten programma (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=1-2+3+5-6-7+8) | 1.252.694 | | | | |

| 060124 | Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 4.587.812 | 5.271.178 | 4.931.178 | 4.591.178 | 4.251.178 |
| Begrote onttrekking (2) | 851.227 | 340.000 | 340.000 | 340.000 | 340.000 |
| Begrote toevoeging (3) | 988.603 | - | - | - | - |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het onderhouden van de vaarverbinding Meppel-De Punt. |
| Portefeuillehouder | S.B. Swierstra |
| Teamleider | G.Jansen |
| Programma | 3. Ruimte en bereikbaarheid |
| Product | P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? |
| | De reserve is ingesteld om met een vast geïndexeerd budget het beheer en onderhoud van de vaarweg Meppel-De Punt te waarborgen. Door het instellen van de reserve worden er geen extra claims op de provinciale middelen gelegd. Met behulp van de Brokx-Nat-systematiek wordt jaarlijks het Meerjaren(groot) onderhoudsplan bijgesteld, waarin de verwachte uitgaven voor het onderhoud aan de vaarweg worden vastgesteld. Deze verwachte uitgaven vormen de verminderingen die aan programmaonderdeel 33304 worden toegevoegd. Het saldo van de reserve moet tot 2024 toereikend zijn om het totale onderhoud uit te kunnen voeren. Na deze periode stopt de bijdrage voor groot onderhoud van het rijk en zal de grondslag van de reserve heroverwogen moeten worden. In het kader van de bezuinigingen zijn de begrote onderhoudslasten met € 250.000 gereduceerd. Als gevolg van de lagere rijksinkomsten (btw-derving ad € 340.000) loopt het saldo van de reserve bij deze begrote onderhoudslasten per jaar met € 340.000 terug. |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? |
| | In het najaar 2010 is gewerkt aan onderhoud van de Norgerbrug, Brug De Punt en het Oeverbestek MdP 2010. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | "In 2010 stond de aanleg van de passantenhaven Dieverbrug op de planning. De aanleg van de passantenhaven is vertraagd wegens problemen bij de gemeentelijke bestemmingsplanprocedure. Bij de de 2e bestuursrapportage is het geld reeds verrekend met de reserve.<br>Deze onderhoudswerkzaamheden aan bruggen en oevers dienen zoveel mogelijk plaats te vinden buiten het vaarseizoen en lopen over de jaarschijf heen. Omdat de winter al vroeg is ingevallen konden alle voorgenomen werkzaamheden niet worden uitgevoerd en is er € 142.000 minder uitgegeven dan begroot. De baten zijn fors hoger (€ 404.000) omdat er door de droge zomer meer water opgepompt diende te worden en hiervoor een vergoeding wordt ontvangen. Voorgesteld wordt de bijhorende resterende middelen ad € 546.000 toe te voegen aan de reserve Beheer vaarweg Meppel-De Punt. " |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | geen |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Begrote lasten programma (5) | 1.830.615 | 2.190.436 | 2.238.689 | 2.287.851 | 2.287.851 |
| Te verrekenen apparaatskosten (5a) | 1.372.688 | 1.099.850 | 1.086.845 | 1.090.000 | 1.090.000 |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (6) | 1.688.957 | 2.190.436 | 2.238.689 | 2.287.851 | 2.287.851 |
| Werkelijke/beoogde apparaats-kosten (6a) | 1.372.688 | 1.099.850 | 1.086.845 | 1.090.000 | 1.090.000 |
| Begrote baten programma (7) | 3.340.679 | 3.048.920 | 3.082.800 | 3.151.300 | 3.151.300 |
| Werkelijke/beoogde baten programma (8) | 3.745.011 | 3.048.920 | 3.082.800 | 3.151.300 | 3.151.300 |
| Saldo einde jaar (9=1-2+3+5+5a-6-6a-7+8) | 5.271.178 | 4.931.178 | 4.591.178 | 4.251.178 | 3.911.178 |

| 060150 | Reserve versterking economische structuur | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 6.504.000 | 5.354.836 | 1.850.836 | 1.850.836 | 1.850.836 |
| Begrote onttrekking (2) | 3.000.000 | 3.504.000 | 0 | 0 | 0 |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| | | | | | |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het versterken van de sociaaleconomische structuur in Drenthe in brede zin, gericht op de verwezelijking van een duurzame economische ontwikkeling. Naast de inzet op de nieuwe nationale en Europese economische programma's werken wij aan projecten en initiatieven die bijdragen aan de versterking van de economische structuur en/of de transitie naar de kenniseconomie, maar die buiten de reikwijdte van de nieuwe SNN-programma's vallen. | | | | |
| Portefeuillehouder | J.G. Vlietstra | | | | |
| Teamleider | J. Geveke | | | | |
| Programma | 4. Kennis werkt | | | | |
| Product | P-4.0 Economie | | | | |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? | | | | |
| | In 2010 was een cofinancieringsbijdrage aan projecten geraamd van € 8,5 miljoen. | | | | |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? | | | | |
| | Vanuit Versterking Economische Structuur is hiervan uiteindelijk € 6,6 miljoen gerealiseerd. | | | | |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | De afwijking van € 1,9 miljoen wordt in hoofdzaak veroorzaakt door twee factoren. Ten eerste is de Stichting Sensor City nog niet opgericht. Voor Sensor City hebben GS € 1,5 miljoen beschikbaar gesteld. Het project is wel gestart, maar pas als de stichting is opgericht kan deze € 1,5 miljoen als verplichting worden opgevoerd. Er is dus geen inhoudelijke vertraging, maar wel een boekhoudkundige. De tweede factor betreft de afrekening van het project Waterpoort Meppel. Door lagere uitgaven binnen dat project is de provinciale bijdrage uiteindelijk vastgesteld op € 1,9 miljoen i.p.v. € 2,3 miljoen. Het voordeel van de lagere bijdrage vanuit VES middelen is met deze reserve verrekend. | | | | |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | De bijdrage voor Sensor City zal in 2011 als verplichting worden geboekt. | | | | |
| Begrote lasten programma (5) | 8.464.212 | 8.519.485 | 2.877.756 | 3.041.977 | 3.041.977 |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (6) | 6.638.376 | 8.519.485 | 2.877.756 | 3.041.977 | 3.041.977 |
| Begrote baten programma (7) | - | | | | |
| Werkelijke/beoogde baten programma (8) | 25.000 | | | | |
| Saldo einde jaar (9=1-2+3+5-6-7+8) | 5.354.836 | 1.850.836 | 1.850.836 | 1.850.836 | 1.850.836 |

| 060161 | Reserve grondwaterheffing | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 624.172 | 184.705 | 184.705 | 184.705 | 184.705 |
| Begrote onttrekking (2) | 300.000 | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het financieren van de wettelijke taak van de provincie op het gebied van grondwaterbeheer (waarnemen grondwaterstanden, beheer meetnet, uitvoeren onderzoek etc.). Daarnaast worden de middelen ingezet voor het stimuleren van projecten door derden, gericht op duurzaam grondwaterbeheer. | | | | |
| Portefeuillehouder | T. Klip - Martin | | | | |
| Teamleider | C. Hussels | | | | |
| Programma | 5 Leefomgeving | | | | |
| Product | P-5.0 Waterhuishouding | | | | |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? | | | | |
| | In 2010 zijn uitgaven gepland tot een bedrag van € 1.020.000,-- voor bijdragen aan projecten van derden gericht op actief grondwaterbeheer, kosten voor onderzoek, kosten voor aanpassing grondwatermeetnet en apparaatskosten ten behoeve van het grondwaterbeheer. | | | | |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? | | | | |
| | Gerealiseerd zijn uitgaven tot een bedrag van € 1.181.368,-- Substantieel onderdeel daarvan is een bedrag van € 403.785,-- voor het project SAWA Sensors en water. De overige onderzoeken en reguliere werkzaamheden zijn conform de planning uitgevoerd. | | | | |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | De begrote lasten zijn met € 164.000,-- overschreden en er is € 25.000,-- meer belasting ontvangen dan geraamd. Per saldo een nadeel van ruim € 139.000,--. Dit nadeel komt ten laste van de reserve. | | | | |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | We streven ernaar een buffer in deze reserve aan te houden van circa € 150.000,--. Dat niveau is nu nagenoeg bereikt. | | | | |
| Begrote lasten programma (5) | 1.020.000 | 785.000 | 785.000 | 700.000 | 700.000 |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (6) | 1.184.368 | 785.000 | 785.000 | 700.000 | 700.000 |
| Begrote baten programma (7) | 720.000 | 700.000 | 700.000 | 700.000 | 700.000 |
| Werkelijke/beoogde baten programma (8) | 744.901 | 700.000 | 700.000 | 700.000 | 700.000 |
| Saldo einde jaar (9=1-2+3+5-6-7+8) | 184.705 | 184.705 | 184.705 | 184.705 | 184.705 |

| 060199 | Reserve Investeringen verkeer en vervoer | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 24.088.952 | 22.347.273 | 18.797.690 | 2.070.527 | 1.313.532 |
| Begrote onttrekking (2) | 1.741.679 | 3.549.583 | 16.727.163 | 756.995 | 470.844 |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Egaliseren van de kapitaallasten van infrastructurele investeringen. | | | | |
| Portefeuillehouder | S.B. Swierstra | | | | |
| Teamleider | S.A.B. de Vries | | | | |
| Programma | 3. Ruimte en bereikbaarheid | | | | |
| Product | P-3.0 Verkeer | | | | |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? | | | | |
| | Onttrekkingen ter dekking van de kapitaallasten met betrekking tot investeringen verkeer en vervoer. | | | | |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? | | | | |
| | De geraamde onttrekkingen zijn conform begroting gerealiseerd. Er is nu weer enige reserve opgebouwd omdat o.a. een groot project, Norgerbrug, nog in de planvorming zit. | | | | |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | N.v.t. | | | | |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | N.v.t. | | | | |
| Begrote lasten programma (5) | 7.725.319 | 9.533.223 | 22.710.803 | 6.454.484 | 6.940.472 |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (6) | 7.725.319 | 9.533.223 | 22.710.803 | 6.454.484 | 6.940.472 |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Werkelijke/beoogde baten programma (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=1-2+3+5-6-7+8) | 22.347.273 | 18.797.690 | 2.070.527 | 1.313.532 | 842.688 |

| 060211 | Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 9.397.912 | 8.828.876 | 8.752.209 | 5.412.209 | 1.200.000 |
| Begrote onttrekking (2) | 41.667 | 76.667 | 3.340.000 | 4.212.209 | 1.200.000 |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Herstel van de vaarverbinding Erica - Ter Apel. |
| Portefeuillehouder | S.B. Swierstra |
| Teamleider | R.B. Leemrijse |
| Programma | 3. Ruimte en bereikbaarheid |
| Product | P-3.2 Beheer en onderhoud vaarwegen |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? |
| | Bij besluit van 31 januari 2007 is door uw staten de Bestemmingsreserve Erica-Ter Apel ingesteld. Deze reserve is ingesteld vanuit de afkoopsom van de overdracht van de N34 en er is een storting gedaan van € 10 miljoen als aandeel van de provincie Drenthe in het totale investeringsvolume. Bij de 1e bestuursrapportage 2010 is voor de jaren 2013 en 2014 voorgesteld om vanuit deze reserve € 700.000 euro per jaar beschikbaar te stellen t.b.v. het onderhoud aan de N34 die van het rijk is overgenomen, maar waarvoor nog geen dekking is voor de extra onderhoudskosten. Na de realisatie van de vaarverbinding zal deze reserve worden opgeheven. |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? |
| | In 2010 zijn de fase 1-werken, waaronder de laatste werkzaamheden aan de bruggen, de oeverconstructies en het baggeren, afgerond en is fase 1 opengesteld. |
| | In 2010 zijn de bestekken 1469 Vervangen van een oeverconstructie en baggeren in de vaarverbinding, 1470 Aanleggen van een nieuw kanaal en kunstwerk met bijbehorende werkzaamheden, 1472 Nieuw te maken bruggen (1 ophaal/trambrug en 1 vaste fietsbrug) en 1475 Spaarsluis aanbesteed. De bestekken 1471 Klazienaveen-Noord en 1473 Hondsrugtraject zijn in voorbereiding. De grondaankoop vormt een probleem, naast de onteigeningsprocedure blijven onderhandelingen gaande om dit via minnelijke weg te regelen. Het project loopt hierdoor enige vertraging op. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Op het totale project worden geen afwijkingen verwacht. De aanbestedingen vallen tot op heden nog mee, daarentegen vallen de grondaankopen iets hoger uit dan gepland. De aanbesteding van het omvangrijke Hondsrugtraject in 2011 zal echter vooral inzicht geven in de uitgaven van het totale project. De werkelijke lasten en baten lopen iets achter op schema, wat wordt veroorzaakt door de vertraagde grondaankoop. De werkelijke inkomsten lopen achter bij de verwachte inkomsten. Eind 2010 is een voorschot aangevraagd op de EFRO-subsidie (circa 2 miljoen euro), maar deze is nog in behandeling. Van de gemeente Emmen is in 2010 1 miljoen euro ontvangen, welk bedrag wij niet in de begroting 2010 hadden geraamd, maar in latere jaren. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | Wat in 2010 meer is uitgegeven wordt later minder uitgegeven. Het project dient in verband met subsidievoorwaarden afgerond te worden in 2013. Deze datum komt hierdoor niet in gevaar. |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Begrote lasten programma (5) | 2.125.000 | 6.100.000 | 8.000.000 | 5.364.413 | 500.000 |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (6) | 1.670.036 | 6.100.000 | 8.000.000 | 5.364.413 | 500.000 |
| Begrote baten programma (7) | 2.083.333 | 6.023.333 | 4.660.000 | 1.324.834 | - |
| Werkelijke/beoogde baten programma (8) | 1.101.000 | 6.023.333 | 4.660.000 | 1.324.834 | - |
| Saldo einde jaar (9=1-2+3+5-6-7+8) | 8.828.876 | 8.752.209 | 5.412.209 | 1.200.000 | - |

| 060212 | Reserve verdubbeling N33 | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar | 11.965.000 | 11.965.000 | 11.965.000 | 11.965.000 | 11.965.000 |
| Begrote onttrekking | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 11.965.000 | 11.965.000 | 11.965.000 | 11.965.000 | 11.965.000 |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Realisatie van de verdubbeling N33. |
| Portefeuillehouder | S.B. Swierstra |
| Teamleider | S.A.B. de Vries |
| Programma | 3. Ruimte en bereikbaarheid |
| Product | P-3.0 Verkeer |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? |
| | De afronding van de OTB/MER |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? |
| | OTB/MER is in het najaar ter ondertekening aangeboden aan de minster van I&M. Minister Schultz heeft deze op 4 januari 2011 ondertekend. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| 060214 | Reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 11.290.999 | 8.153.153 | 2.153.153 | 1.012.455 | - |
| Begrote onttrekking (2) | 2.012.000 | 6.000.000 | 1.140.698 | 1.012.455 | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het wegwerken van achterstallig onderhoud en het treffen van verbeteringswerkzaamheden aan de N34. |
| Portefeuillehouder | S.B. Swierstra |
| Teamleider | S.A.B. de Vries |
| Programma | 3. Ruimte en bereikbaarheid |
| Product | P-3.0 Verkeer |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? |
| | Afronding werken Gieten - Ees<br>Voorbereiding tunnel Ees<br>Voorbereiding aansluiting Exloo" |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? |
| | De bovenstaande projecten zijn gestart / afgerond. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Er zijn twee woningen gekocht voor de aanleg van de aansluiting Exloo. Deze panden kwamen in de openbare verkoop, in overleg met de verantwoordelijk gedeputeerde is gekozen voor een anticiperende aankoop. Deze aankoop was niet gepland in 2010. |
| | wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | De bestedingen en onttrekkingen binnen de begroting 2013 en 2014 dienen te worden aangepast, omdat binnen de beschikbare ruimte van deze reserve gewerkt moet worden en in 2010 meer is uitgegeven. Wat in 2010 meer is uitgegeven wordt later minder uitgegeven. |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Begrote lasten programma (5) | 2.012.000 | 6.000.000 | 1.140.698 | 1.016.307 | - |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (6) | 3.137.846 | 6.000.000 | 1.140.698 | 1.016.307 | - |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Werkelijke/beoogde baten programma (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=1-2+3+5-6-7+8) | 8.153.153 | 2.153.153 | 1.012.455 | - | - |

| 060215 | Reserve provinciaal aandeel ILG | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 10.995.532 | 17.364.104 | 17.364.104 | 17.364.104 | 6.368.572 |
| Begrote onttrekking (2) | 3.313.719 | - | - | 10.995.532 | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Uitvoering geven aan de afspraken in de bestuurovereenkomst met het Rijk over de realisatie van prestaties in het landelijk gebied. |
| Portefeuillehouder | R.Munniksma |
| Programma manager | R.Klopstra |
| Programma | 5. Leefomgeving |
| Product | P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? |
| | Voor 2010 was een onttrekking voorzien van 3,3 miljoen. |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? |
| | Het voordelig saldo met betrekking tot de uitvoering van de rijksdoelen uit het pmjp zoals overeengekomen in de bestuursovereenkomst bedroeg € 7,8 miljoen. Daarnaast wordt voorgesteld om het voordeel op de provinciale doelen ad € 924.000,-- eveneens te reserveren. Totaal € 8.732.000,--. Tenslotte wordt voorgesteld om het voordeel van € 950.000,-- op Kosten actualisatie regio-visie Groningen-Assen te reserveren in de ILG reserve. Voor een uitgebreidere toelichting op de realisatie en verschillen van product 5.6 verwijzen wij u naar de desbetreffende paragraaf in de jaarstukken. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Zie toelichting bij programma 5 Leefomgeving op product P-5.6 Plattelandsontwikkeling (pMJP) |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | Gelet op de voorgenomen rijksbezuinigingen is de ontwikkeling van de reserve onzeker. |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Begrote lasten programma (5) | 85.588.321 | 75.501.620 | 71.523.385 | 71.797.713 | 53.162.968 |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (6) | 55.509.144 | 75.501.620 | 71.523.385 | 71.797.713 | 53.162.968 |
| Begrote baten programma (7) | 69.818.821 | 64.538.867 | 62.954.066 | 62.954.064 | 47.011.832 |
| Werkelijke/beoogde baten programma (8) | 49.421.935 | 64.538.867 | 62.954.066 | 62.954.064 | 47.011.832 |
| Saldo einde jaar (9=1-2+3+5-6-7+8) | 17.364.104 | 17.364.104 | 17.364.104 | 6.368.572 | 6.368.572 |

| 060218 | Reserve Regio Specifiek Pakket | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 27.588.393 | 93.277.228 | 71.412.106 | 56.038.447 | 46.451.695 |
| Inflatiecorrectie/rente (2) | 206.913 | 466.386 | 357.061 | 280.192 | 232.258 |
| Begrote onttrekking (3) | - | 22.331.508 | 15.730.720 | 9.866.944 | 8.340.012 |
| Begrote toevoeging (4) | 66.322.701 | - | - | - | - |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het RegioSpecifieke Pakket (RSP) is de katalysator voor brede, integrale stedelijke gebiedsontwikkelingen. Het inhoudelijke en financiële raamwerk is door uw staten in de Kadernota's uitvoering RSP/RSP-plus Drenthe 2009 en 2010 goedgekeurd. Met uitzondering van de spoorlijn Zwolle-Emmen worden de projecten in een langjarig partnerschap met de steden uitgevoerd. De steden Assen, Emmen en Coevorden hebben hier de 'lead'. Provincie en gemeenten hebben de afgelopen periode nauw samengewerkt bij het formuleren van de ambities, de visie en de strategie. |
| Portefeuillehouder | S.B. Swierstra |
| Programma manager | E.A. Martens |
| Programma | 3. Ruimte en bereikbaarheid |
| Product | P-3.0 Verkeer |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? |
| | Om de Drentse cofinanciering op gelijk peil te houden met het rijksgeld vindt een IBOI-indexering plaats ten bedrage van € 206.913,--. In 2010 wordt vanuit de reserve Opbrengst aandelenverkoop Essent een bedrag van € 64 miljoen toegevoegd aan de reserve RSP. Daarnaast een toevoeging van een bedrag van € 2.322.701,-- vanuit het Provinciefonds, Regionale REP-gelden die zijn ontvangen van het Rijk. Er zal een dotatie plaatsvinden aan het SNN van 2.353.000,-- om de toevoeging van het rijksgeld te bewerkstellligen in het kader van het RMF. Aan de gemeenten Coevorden en Emmen zullen voorschotten/ beschikkingen worden verleend voor een bedrag van € 3,1 miljoen. Het bedrag dat van het SNN zal worden ontvangen, inclusief rijksgeld € 5.986.000,--, zal worden toegevoegd aan de reserve. |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? |
| | De dotaties hebben plaatsgevonden. Daarnaast heeft er nog een extra dotatie aan SNN plaatsgevonden om de rijks-IBOI zo ook te kunnen onttrekken. Er is aan Emmen een beschikking afgegeven voor De verbinding, met daarbij de verplichting van € 5.005.355,--. De in de beschikking genoemde bijdrage van Klimaat en Energie van € 500.000,-- is in de reserve RSP gestort. Aan Coevorden is een voorschot verleend van € 592.709,--. De verplichting voor de verrekening met Assen is opgenomen voor een bedrag van € 859.825,-- als last en van € 2.748.622,-- als ontvangst. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Ten tijde van de 2e bestuursrapportage was er tussen de provinciale en gemeentelijke administratie nog geen overeenstemming over de wijze waarop de verrekening met Assen onderling zou verlopen. Dit levert in 2010 een extra ontvangst op van € 2,7 miljoen en een extra last van 8,6 ton. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | De kasstromen zullen meerjarig iets verschuiven zonder financiële gevolgen voor de liquiditeit van de reserve. |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Begrote lasten programma (5) | 5.640.725 | 24.312.027 | 24.896.447 | 18.837.866 | 18.479.765 |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (6) | 9.137.126 | 24.312.027 | 24.896.447 | 18.837.866 | 18.479.765 |
| Begrote baten programma (7) | 5.986.000 | 1.480.519 | 9.165.727 | 8.970.922 | 10.139.753 |
| Werkelijke/beoogde baten programma (8) | 8.641.622 | 1.480.519 | 9.165.727 | 8.970.922 | 10.139.753 |
| Saldo einde jaar (9=1+2-3+4+5-6-7+8) | 93.277.228 | 71.412.106 | 56.038.447 | 46.451.695 | 38.343.941 |

| 060219 | Reserve opbrengst aandelenverkoop Essent | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar | 151.537.368 | - | - | - | - |
| Begrote onttrekking | 151.537.368 | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | - | - | - | - | - |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De netto verkoopopbrengst van de aandelen Essent ad € 151.537.368,-- is in deze reserve gestort. De renteopbrengst van dit bedrag wordt gebruikt voor de voeding van de Reserve RSP. |
| Portefeuillehouder | J.G. Vlietstra |
| Teamleider | E. Bos |
| Programma | 6. Middelen |
| Product | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? |
| | Deze reserve is in 2009 ingesteld bij de vaststelling van de Voorjaarsnota 2009 (blz.13): De netto verkoopopbrengst van de aandelen Essent is verantwoord als incidentele bate en direct doorgesluisd naar deze reserve. De renteopbrengst van dit bedrag wordt gebruikt voor de voeding van de Reserve Regio Specifiek Pakket. Bij de Voorjaarsnota 2010 is voorgesteld het saldo van de reserve over te hevelen naar respectievelijk de RSP-reserve en de Dynamische Cofinancieringsreserve, waarna deze reserve geen saldo meer heeft. De Reserve opbrengst aandelenverkoop Essent wordt per 31 december 2010 opgeheven. |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? |
| | De begrote onttrekkingen, zijnde de stortingen in de RSP-reserve en de Dynamische Cofinancieringsreserve, zijn gerealiseerd. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| 060220 | Reserve opbrengst 2e tranche aandelenverkoop Essent | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar | 41.059.000 | - | - | - | - |
| Begrote onttrekking | 41.059.000 | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | - | - | - | - | - |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Geen specifieke doelstelling; het gaat hier om een algemene reserve. |
| Portefeuillehouder | J.G. Vlietstra |
| Teamleider | E. Bos |
| Programma | 6. Middelen |
| Product | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? |
| | Deze reserve is bij het vaststellen van de Jaarrekening 2009 door uw staten ingesteld. Het betreft de 2e tranche van de netto verkoopopbrengst van de aandelen Essent. Dit is verantwoord als incidentele bate en direct doorgesluisd naar deze reserve. Het betreft een vordering die nog niet daadwerkelijk is ontvangen, omdat het geld nog uitstaat als bruglening aan Enexis Holding NV. De aflossing van deze lening vindt de komende jaren gefaseerd plaats. Bij de vaststelling van de Nota reserves en voorzieningen 2010 is besloten het saldo van deze reserve toe te voegen aan de bestemmingsreserve Dynamische cofinancieringsreserve. De reserve zal per 31 december 2010 worden opgeheven. |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? |
| | De begrote onttrekking aan deze reserve, zijnde de storting in de Dynamische cofinancieringsreserve ad € 41.059.000,--, is gerealiseerd. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| 060221 | Dynamische cofinancieringsreserve | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar | - | 128.596.368 | 129.239.350 | 129.885.547 | 130.534.975 |
| Inflatiecorrectie/rente | - | 642.982 | 646.197 | 649.428 | 652.675 |
| Begrote onttrekking | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging | 128.596.368 | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 128.596.368 | 129.239.350 | 129.885.547 | 130.534.975 | 131.187.650 |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Beschikbaar stellen van middelen voor cofinanciering van programma's en projecten op het ruimtelijk-economische gebied, om de doelstellingen die de provincie hanteert voor het omgevingsbeleid en het beleid inzake de regionale economie te realiseren. |
| Portefeuillehouder | J.G. Vlietstra |
| Teamleider | E. Bos |
| Programma | 6. Middelen |
| Product | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? |
| | De eerste voeding ad € 87.537.368,-- in 2010 betrof het resterende saldo van de Reserve opbrengst aandelenverkoop Essent na onttrekking van de benodigde middelen voor de financiering van de RSP-verplichtingen. De tweede voeding betrof het saldo van de Reserve opbrengst 2e tranche aandelenverkoop Essent ad € 41.059.000,--. Daarnaast wordt aan deze reserve rente toegevoegd vanwege het behoud van de waardevastheid. Het percentage is net als bij de RSP-reserve de Index bruto overheidsinvesteringen (IBOI). Volgens de meest recente ramingen van CBS is dit percentage voor 2011 0,5%. Dit percentage gebruiken we ook voor de jaren daarna. De IBOI van een boekjaar wordt in het daaropvolgend voorjaar vastgesteld, waardoor jaarlijks een correctie gemaakt moet worden.Voor de financiële dekking van projecten en programma's die vanuit deze reserve worden gedekt zijn spelregels opgesteld. Deze zijn in de voorjaarsnota 2010 opgenomen. De projecten worden geselecteerd op basis van een programmatische aanpak. |
| | Op dit moment is nog niet bekend, wat de onttrekkingen in de komende jaren zullen zijn. Via motie 2010-27 bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2010 is door PS aangegeven dat € 25 miljoen binnen deze reserve ingezet dient te worden voor de beleidsdoelen sociaal economische vitalisering van het platteland en de versterking van de structuur van het landelijk gebied. |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? |
| | De begrote toevoegingen zijn gerealiseerd. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| 050006 | Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 20.838.464 | 10.858.000 | 5.390.000 | 2.400.000 | 1.000.000 |
| Begrote onttrekking (2) | 10.375.034 | 5.468.000 | 2.990.000 | 1.400.000 | 1.000.000 |
| Begrote toevoeging (3) | 394.570 | - | - | - | - |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Deze reserve is bij de Voorjaarsnota PLUS 2007 ingesteld om gebiedsgerichte cofinanciering van relatief grote projecten mogelijk te maken, waarbij het met name gaat om cofinanciering voor Europese programma's of bijdragen aan relatief grootschalige projecten om zodoende financiering mogelijk te maken. RSP-projecten worden niet meer uit deze reserve gedekt. Hiervoor is een aparte reserve ingesteld. |
| Portefeuillehouder | J.G. Vlietstra |
| Teamleider | E. Bos |
| Programma | 6. Middelen |
| Product | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? |
| | Het saldo van deze bestemmingsreserve is gebaseerd op de besluiten in de Voorjaarsnota 2009 die door u op 2 juli 2009 is vastgesteld. Daarnaast is in de begroting 2010 de onttrekking in verband met de ontwikkeling van het regiopark Groningen-Assen verwerkt (zie aanbiedingsbrief begroting 2010). Inmiddels is in 2010 een bedrag van € 1.106.000,-- afgeroomd ten gunste van de Algemene reserve, omdat deze gelden binnen deze reserve niet meer nodig zijn.Ten slotte hebben wij in de Voorjaarsnota 2010 voorgesteld de reservering van € 2.000.000 voor Motie 19 VJN 2007 Plus gelijke kansen onderwijsbeleid (OV-Kaart) te laten vervallen. Dit bedrag was nog niet in de (exploitatie)begroting opgenomen en samen met een kleine afronding hebben we in de Voorjaarsnota 2010 € 2.001.034 overgeheveld naar de algemene reserve. |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? |
| | Alle geplande onttrekkingen zijn gerealiseerd. Ook de geplande toevoeging is gerealiseerd. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Begrote lasten programma (5) | 10.375.034 | 5.468.000 | 2.990.000 | 1.400.000 | 1.000.000 |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (6) | 10.375.034 | 5.468.000 | 2.990.000 | 1.400.000 | 1.000.000 |
| Begrote baten programma (7) | 394.570 | - | - | - | - |
| Werkelijke/beoogde baten programma (8) | 394.570 | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (9=1-2+3+5-6-7+8) | 10.858.000 | 5.390.000 | 2.400.000 | 1.000.000 | - |

| 072110 | Voorziening spaarhypotheken | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar | 1.944.653 | 2.101.438 | 2.201.438 | 2.301.438 | 2.401.438 |
| Begrote premie-inleg | 156.785 | 100.000 | 100.000 | 100.000 | 100.000 |
| Begrote onttrekking | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar | 2.101.438 | 2.201.438 | 2.301.438 | 2.401.438 | 2.501.438 |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het veiligstellen van de door de provinciale medewerkers gespaarde bedragen ten behoeve van aflossing van hypothecaire geldleningen. |
| Portefeuillehouder | T. Klip |
| Teamleider | E. Bos |
| Programma | N.v.t. |
| Product | N.v.t. |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? |
| | De voorziening is in het leven geroepen om de gespaarde middelen van medewerkers met een spaarhypotheek te beheren. Per 1 januari 2007 is de hypotheekregeling opgeheven. Daardoor zal het aantal spaarhypotheken afnemen en op lange termijn ook de hoogte van de voorziening dalen. Voorlopig wordt ervan uitgegaan dat door premie-inleg het saldo de komende jaren nog zal toenemen. Door aflossing in verband met verkoop van woningen kan de voorziening in omvang afnemen, maar daarmee is geen rekening gehouden omdat het effect hiervan niet in te schatten is. De stijging van het spaarsaldo heeft overigens voor de provincie geen gevolgen, omdat de voorziening gelijk is aan de schuldpositie. Meerjarig houden we rekening met een jaarlijkse stijging van het spaarsaldo van € 100.000,--. |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? |
| | Een toevoeging van € 156.785,-- |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| 083173 | Voorziening groot onderhoud provinciehuis | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 2.146.491 | 1.705.555 | 1.615.915 | 1.615.915 | 1.615.915 |
| Begrote onttrekking (2) | 1.151.500 | 441.570 | 300.000 | 300.000 | 300.000 |
| Begrote toevoeging (3) | 351.930 | 351.930 | 300.000 | 300.000 | 300.000 |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Voor nu en in de toekomst op een planmatige wijze werken aan een verantwoorde staat van bouwkundig en technisch onderhoud van het provinciehuis (alsook de bestrating en omheining) en daartoe de financiële middelen beschikbaar hebben. |
| Portefeuillehouder | H. Baas |
| Teamleider | G. van der Ploeg |
| Programma | 66 Facilitaire ondersteuning |
| Product | 66 Facilitaire ondersteuning |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? |
| | De toevoegingen aan deze voorziening zijn vastgesteld op basis van een meerjarig onderhoudsplan voor de periode 2001-2010. Destijds heeft een extern bureau alle verwachte onderhoudskosten in kaart gebracht. Momenteel worden er verschillende onderhoudswerkzaamheden met het oog op het huisvestingsplan uitgesteld. In de praktijk houdt dit in dat er soms van de planning afgeweken moet worden. Een reden kan zijn dat bepaald onderhoud, ondanks de planning, nog niet nodig is, of is omschreven bij de revitalisering en wordt opgenomen in een groter of ander plan. Dit onderhoud wordt in dit soort situaties met bijbehorende kosten vooruit geschoven. De meerjarenonderhoudsplanning dient geactualiseerd te worden op basis van het gerevitaliseerde provinciehuis en in welke staat het provinciehuis zich bevindt op 1 juli 2011. De nieuwe onderhoudsplanning op basis van het vernieuwde gebouwcomplex wordt dan gemaakt voor de jaren 2012-2022. In het kader van de bezuinigingen is de het reguliere bedrag voor toevoeging aan de voorzieningen van € 351.930 bijgesteld en op € 300.000 vastgesteld. |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? |
| | Vanwege de revitalisering van het provinciehuis is in 2010 alleen noodzakelijk onderhoud uitgevoerd en het planmatige onderhoud dat is opgenomen binnen het Programma Provinciehuis van Morgen. In 2011 zal een groot deel planmatig onderhoud worden uitgevoerd welke de afgelopen jaren is uitgesteld en zal ook het planmatige onderhoud dat binnen het programma Provinciehuis van Morgen is opgenomen uitgevoerd zijn. Doel is de (achterstallige) werkzaamheden opgeleverd te hebben gelijktijdig met de huidige verbouwingswerkzaamheden. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | De huidige revitalisering. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | Beschikbare onderhoudsgelden welke de afgelopen jaren zijn gereserveerd zullen (bijna) volledig in 2011 worden besteed. |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Begrote lasten voorziening (5) | 1.151.500 | 956.671 | 300.000 | 300.000 | 300.000 |
| Werkelijke/beoogde lasten voorziening (6) | 792.866 | 956.671 | 300.000 | 300.000 | 300.000 |
| Begrote baten voorziening (7) | 351.930 | 351.930 | | | |
| Werkelijke/beoogde baten voorziening (8) | 351.930 | 351.930 | | | |
| Saldo einde jaar (9=1-2+3+5-6-7+8) | 1.705.555 | 1.615.915 | 1.615.915 | 1.615.915 | 1.615.915 |

| 083177 | Voorziening groot onderhoud museum | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar | 675.632 | 797.531 | 561.329 | 561.329 | 561.329 |
| Begrote onttrekking | 121.899 | 358.101 | 100.000 | 100.000 | 100.000 |
| Begrote toevoeging | 121.899 | 121.899 | 100.000 | 100.000 | 100.000 |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Voor nu en in de toekomst op een planmatige wijze werken aan een verantwoorde staat van bouwkundig en technisch onderhoud van het Drents Museum en daartoe de financiële middelen beschikbaar hebben. |
| Portefeuillehouder | H. Baas |
| Teamleider | G. van der Ploeg |
| Programma | 66 Facilitaire ondersteuning |
| Product | 66 Facilitaire ondersteuning |
| Inhoudelijke en financiële toelichting<br>" | Wat was in 2010 gepland? |
| | Evenals bij het provinciehuis wordt bij het Drents Museum sinds 2002 gewerkt met een meerjaren-onderhoudsplan voor de gebouwen van het Drents Museum. De planning beslaat een periode van 10 jaar. Gelet op de uitbreiding het Drents Museum alsmede de herinrichting/verbouw van de oudbouw is een nieuwe meerjarenonderhoudsplanning nodig. Momenteel worden alleen noodzakelijke dagelijkse onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd. Voor zolang nog geen nieuwe planning voorhanden is wordt uitgegaan van een jaarlijkse toevoeging en onttrekking van € 121.899,--, na 2012 is dit bedrag in het kader van de bezuinigingen op € 100.000,-- vastgesteld. De voorziening is ingesteld om fluctuatie in de jaarlijkse (groot) onderhoudskosten te voorkomen. |
| | |
| | Uit de planning zal moeten blijken wanneer en voor hoeveel er aan onderhoud de komende jaren benodigd is. Voor het gereed komen van de nieuwbouw zal ook het grootonderhoud aan de oudbouw worden uitgevoerd. Verwacht wordt dat dit in 2011 zal worden uitgevoerd. De geprognotiseerde onttrekking is daarom doorgeschoven van 2010 naar 2011. De meerjarenonderhoudsplanning dient geactualiseerd te worden op het moment dat binnen de uit te voeren uitbreiding van het Museum duidelijkheid is in welke staat het Drents Museum zich bevindt en welke veranderingen er zijn gerealiseerd op 1 januari 2012. De nieuwe onderhoudsplanning op basis van het vernieuwde gebouwcomplex wordt gemaakt voor de jaren 2012-2022. |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? |
| | Vanwege de uitbreiding en verbouwing van het drents Museum is in 2010 alleen noodzakelijk onderhoud uitgevoerd. In 2011 zal een groot deel planmatig onderhoud worden uitgevoerd welke de afgelopen jaren is uitgesteld. Doel is de (achterstallige) werkzaamheden opgeleverd te hebben gelijktijdig met de huidige verbouwingswerkzaamheden. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Huidige verbouwing en uitbreiding |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | Beschikbare onderhoudsgelden welke de afgelopen jaren zijn gereserveerd zullen (bijna) volledig in 2011 worden besteed. |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Begrote lasten voorziening (5) | 121.899 | 758.101 | 100.000 | 100.000 | 100.000 |
| Werkelijke/beoogde lasten voorziening (6) | - | 758.101 | 100.000 | 100.000 | 100.000 |
| Begrote baten voorziening (7) | 121.899 | | | | |
| Werkelijke/beoogde baten voorziening (8) | 121.899 | | | | |
| Saldo einde jaar (9=1-2+3+5-6-7+8) | 797.531 | 561.329 | 561.329 | 561.329 | 561.329 |

| 083179 | Voorziening spaarverlof | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 200.000 | 141.360 | - | - | - |
| Begrote onttrekking (2) | 100.000 | 141.360 | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Werknemers hebben de mogelijkheid afspraken te maken om verlof te sparen, met het doel tussentijds of aan het eind van hun loopbaan de gespaarde uren op te nemen. |
| Portefeuillehouder | T. Klip |
| Teamleider | E. Bos |
| Programma | 6. Middelen |
| Product | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen |
| | Wat was in 2010 gepland? |
| | Bij de 2e bestuursrapportage 2009 ingesteld. Deze voorziening kan aangesproken worden voor het opvangen van kosten van medewerkers die het gespaarde verlof opnemen. Voorgesteld is de voorziening in 2010 en 2011 aan te spreken voor het opvangen van de gesignaliseerde knelpunten, voor € 100.000,-- per jaar. |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? |
| | Voor het opvangen van langdurig verlof van een tweetal medewerkers is € 58.640,-- aan deze voorziening onttrokken. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Begrote lasten voorziening (5) | 100.000 | 100.000 | - | - | - |
| Werkelijke/beoogde lasten voorziening (6) | 58.640 | 100.000 | - | - | - |
| Begrote baten voorziening (7) | | | | | |
| Werkelijke/beoogde baten voorziening (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=1-2+3+5-6-7+8) | 141.360 | - | - | - | - |

| 083180 | Voorziening op vordering op verkoop Vennootschap B.V. | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar | 18.248.444 | 18.248.444 | 18.248.444 | 18.248.444 | 18.248.444 |
| Begrote onttrekking | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging | - | - | - | - | - |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Afdekking risico van nog af te wikkelen verplichtingen die voor rekening komen van de "vendors" van de aandelen Essent Holding N.V. aan RWE AG. |
| Portefeuillehouder | J.G. Vlietstra |
| Teamleider | E. Bos |
| Programma | 6. Middelen |
| Product | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? |
| | Deze voorziening is ingesteld na verkoop van Essent. Met RWE is overeengekomen dat de aandeelhouders een voorziening treffen ten laste van de opbrengst verkoopopbrengst Essent. Vrijval is mogelijk na 1, 5 en 6 jaar. Het is mogelijk dat dan een gedeelte alsnog wordt uitgekeerd aan de aandeelhouders, afhankelijk van het beroep dat op de voorziening moet worden gedaan vanwege nog af te wikkelen zaken. Indien als nog tot uitkering wordt overgegaan, dan zal op dat moment de opbrengst in de begroting worden opgenomen. Vooralsnog is er geen sprake van vrijval. |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? |
| | Nog niets |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Begrote lasten voorziening (5) | - | - | - | - | - |
| Beoogde/werkelijke lasten voorziening (6) | - | - | - | - | - |
| Begrote baten voorziening (7) | | | | | |
| Beoogde/werkelijke baten voorziening (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=1-2+3+5-6-7+8) | 18.248.444 | 18.248.444 | 18.248.444 | 18.248.444 | 18.248.444 |

| 083181 | Voorziening Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Appa), (voorheen Reserve t.b.v de in te stellen voorziening pensioenen) | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 7.291.222 | 6.850.459 | 6.490.459 | 6.130.459 | 5.770.459 |
| Begrote onttrekking (2) | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 |
| Begrote toevoeging (3) | 140.000 | 140.000 | 140.000 | 140.000 | 140.000 |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De provincie is voor pensioenen van (ex-)gedeputeerden eigen risicodrager. Deze pensioenen zijn niet ondergebracht bij het ABP of een pensioenverzekeringsmaatschappij. De voorziening is ingesteld om ervoor te zorgen dat de opgebouwde pensioenrechten van (ex-)gedeputeerden ook daadwerkelijk kunnen worden betaald door de provincie. |
| Portefeuillehouder | T. Klip - Martin |
| Teamleider | E.Bos |
| Programma | Overige |
| Product | Overige personeel |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? |
| | De ingehouden pensioenpremies van de huidige gedeputeerden alsmede het werkgeversdeel pensioenpremie voor huidige gedeputeerden worden gestort in de voorziening. Aan de voorziening worden de daadwerkelijk betaalde pensioenen onttrokken. In 2009 is de voorziening op peil gebracht. Het werkgeversdeel in de pensioenpremie wordt begroot op de kostenplaats Oud GS en de totale pensioenpremies van gedeputeerden worden begroot als storting in de voorziening. Betaalde pensioenen worden rechtstreeks ten laste van de voorziening gebracht. Deze bedragen moeten na de collegevorming in 2011 worden berekend en in een begrotingswijziging worden verwerkt. |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? |
| | De lasten vielen iets hoger uit dan geraamd, de baten iets lager. Desondanks is de voorziening voldoende op peil. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Begrote lasten voorziening (5) | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 |
| Werkelijke/beoogde lasten voorziening (6) | 553.588 | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 |
| Begrote baten voorziening (7) | 140.000 | 140.000 | 140.000 | 140.000 | 140.000 |
| Werkelijke/beoogde baten voorziening (8) | 112.825 | 140.000 | 140.000 | 140.000 | 140.000 |
| Saldo einde jaar (9=1-2+3+5-6-7+8) | 6.850.459 | 6.490.459 | 6.130.459 | 5.770.459 | 5.410.459 |

| 083182 | Voorziening groot onderhoud Depot Drents Museum | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Saldo aanvang jaar (1) | - | - | - | - | - |
| Begrote onttrekking (2) | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Voor nu en in de toekomst op een planmatige wijze werken aan een verantwoorde staat van bouwkundig en technisch onderhoud van het Depot Drents Museum en daartoe de financiële middelen beschikbaar hebben. |
| Portefeuillehouder | H. Baas |
| Teamleider | G. van der Ploeg |
| Programma | 66 Facilitaire ondersteuning |
| Product | 66 Facilitaire ondersteuning |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2010 gepland? |
| | De nieuwbouw van het depot Drents Museum Schepersmaat 5 te Assen is in 2010 opgeleverd. Begin 2011 wordt een (meerjaren planmatige) onderhoudsbegroting (MOP) opgesteld voor de periode 2011-2021. Op basis van deze begroting worden de jaarlijkse onderhoudsbehoeften vastgesteld voor zowel huurder als verhuurder van dit pand. |
| | Wat is in 2010 gerealiseerd? |
| | N.v.t. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Begrote lasten programma (5) | | | | | |
| Beoogde/werkelijke lasten programma (6) | | | | | |
| Begrote baten programma (7) | | | | | |
| Beoogde/werkelijke baten programma (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=1-2+3+5-6-7+8) | - | - | - | - | - |
| | | | | | |

# III.3 Overzicht personeelssterkte (fte)

| Organisatie-eenheid/afdeling (zoals opgenomen in de kostenverdeelstaat) | Sterkte ultimo 2009 (werkelijk) | Sterkte ultimo 2010 (werkelijk) |
|---|---|---|
| Hulpkostenplaatsen | | |
| Directie | 2,00 | 2,00 |
| Bestuur en Communicatie | 33,62 | 31,82 |
| Concernstaf | 4,45 | 3,65 |
| Facilitaire Ondersteuning | 111,81 | 109,45 |
| Management Ondersteuning | 54,06 | 49,25 |
| Statengriffie | 5,23 | 6,23 |
| Totaal hulpkostenplaatsen | 211,17 | 202,40 |
| Hoofdkostenplaatsen | | |
| Duurzame Ontwikkeling | 76,59 | 72,09 |
| Programma- en Projectmanagement | 10,22 | 10,02 |
| Ruimtelijk Ontwikkeling | 74,14 | 73,73 |
| Sociaal-Economische Ontwikkeling | 78,02 | 75,53 |
| Wegen en Kanalen | 90,02 | 85,52 |
| Totaal hoofdkostenplaatsen | 328,99 | 316,89 |
| Totaal organisatieschema | 540,16 | 519,29 |
| Overig personeel | | |
| Provinciale staten | 41,00 | 41,00 |
| Gedeputeerde staten | 6,20 | 5,40 |
| Oud-leden gedeputeerde staten/provinciale staten | 18,00 | 20,80 |
| Commissaris van de Koningin | 1,00 | 1,00 |
| Herplaatsen/Regelingen | - 10,64 | - 5,44 |
| Totaal overig | 76,84 | 73,64 |
| Totaal Generaal | 617,00 | 592,93 |
| Noordelijke Rekenkamer | - 5,70 | - 5,70 |
| BBL-ers | - 5,60 | - 3,20 |

# III.4 Arbeidskostengerelateerde verplichtingen

In het Besluit begroting en verantwoording is bepaald dat de arbeidskostengerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume een onderdeel van de uiteenzetting over de financiële positie in de jaarrekening zijn. Wij beschrijven het verloop van deze verplichtingen ten opzichte van de begroting.

## Premie Interprovinciale ziektekostenregeling (IZR)

Met ingang van 1 januari 2006 is het werkgeversaandeel in de premie IZR vervallen. Daarvoor in de plaats is gekomen vergoeding Ziekte Verzekering Wet (ZVW). De werkelijke lasten in 2010 zijn hiervan € 1.377.948,-- geweest. Deze vergoeding geldt totdat werknemers uit dienst treden.

## Vakantiegeld

In de maand mei wordt het vakantiegeld over de afgelopen 12 maanden betaald. Aan het eind van het jaar ontstaat er daardoor een verplichting van 7 maanden vakantiegeld. Het bedrag van de verplichting per 31 december 2010 bedraagt € 1.986.550,--.

## Pensioenen/wachtgelden

Er zijn per eind december nog 22 pensioenontvangende ex-leden van gedeputeerde staten. Daarnaast is er een aantal ex-gedeputeerden en ook voormalige leden van provinciale staten die wachtgeld ontvangen of wachtgeld mochten ontvangen, maar in 2010 een (tijdelijk) inkomen hadden. In 2010 zijn de lasten voor pensioenen en wachtgelden voor deze mensen € 578.107,-- geweest.

# III.5 Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancieerde topinkomens

Met ingang van 1 maart 2006 is de WOPT (Staatsblad 2006, 95) van kracht. Deze wet regelt dat elke instelling die overwegend uit publieke middelen is gefinancierd jaarlijks het belastbaar jaarloon per individuele functionaris met wie zij een arbeidsrelatie heeft op functienaam zal publiceren, indien dit belastbaar jaarloon uitgaat boven dat van de minister (€ 193.000,-- in het jaar 2010). Het voorschrift in de WOPT houdt voor provincies en gemeenten in dat de informatie over topinkomens moet worden opgenomen in de Jaarrekening als bedoeld in artikel 201 van de Provinciewet en artikel 197 van de Gemeentewet. De wijziging in artikel I, onderdeel D, strekt ertoe dat deze informatie wordt opgenomen in de toelichting op de Programmarekening, die daarvoor een logische plaats is.
Voor de provincie Drenthe geld dat geen functionaris op de loonlijst staat die vermeld moeten worden op basis van de definitie van de WOPT.

# III.6 Rapportage Verordening Dwangsom

**Rapportage i.v.m. de wet dwangsom bij niet tijdig beslissen door de provincie Drenthe over de periode 01/01/2010 t/m 31/12/2010**

| Productgroep / Stafgroep | Totaal aantal geregistreerde ingekomen stukken (incl. stukken met risico van dwangsom) | Aantal geregistreerde ingekomen stukken met risico van dwangsom | Aantal geregistreerde afgedane ingekomen stukken met risico van dwangsom | Aantal geregistreerde nog openstaande ingekomen stukken met risico van dwangsom | Aantal stukken met risico van dwangsom dat tijdig is afgehandeld | Aantal stukken met risico van dwangsom dat te laat is afgehandeld | % stukken met risico van dwangsom dat tijdig is afgehandeld** | % stukken met risico van dwangsom dat te laat is afgehandeld** | Gemiddelde afdoeningstermijn in dagen van afgedane stukken met risico van dwangsom | Overzicht lengte termijnoverschrijding afgedane stukken (in aantallen) | | | | | Overzicht redenen termijnoverschrijding afgedane stukken (in aantallen) | | | | | | | Aantal ingebrekestellingen*** | Aantal betaalde dwangsommen | Hoogte betaalde dwangsommen in euro's |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | | | | | | 0 < 2 weken | 2 < 4 weken | 4 < 6 weken | 6 < 8 weken | > 8 weken | Complexiteit van de aanvraag | Inschakeling externe adviescommissie/org | Piekbelasting | Prioriteitstelling | Veel overleg nodig | Vrije toelichting | Geen reden opgegeven | | | |
| BC | 584 | 43 | 18 | 22 | 13 | 5 | 72 | 28 | 48 | | 1 | 1 | 1 | 2 | 1 | | | | 3 | | 1 | 1 | | |
| CS | 10 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| DIR | 10 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| DO | 1233 | 216 | 142 | 76 | 121 | 10 | 85 | 24 | 55 | 13 | 9 | 4 | 3 | 5 | 3 | 2 | | | | 5 | | 1 | | |
| FO | 188 | 14 | 14 | 0 | 7 | 7 | 50 | 50 | 102 | 2 | 1 | | 1 | 3 | | | | | | | | | | |
| MO | 201 | 15 | 11 | 4 | 9 | 2 | 82 | 18 | 27 | 1 | 1 | | | | 1 | 1 | 1 | | | | | 1 | 1 | € 1.260 |
| PPM | 127 | 1 | 1 | 0 | 0 | 1 | 0 | 100 | 120 | | | | | 1 | | | | | 1 | | | | | |
| RO | 1926 | 443 | 286 | 160 | 221 | 54 | 77 | 19 | 85 | 15 | 9 | 7 | 5 | 18 | | | | | | | | 1 | 1 | € 1.000 |
| SEO | 1964 | 627 | 403 | 229 | 162 | 251 | 40 | 62 | 77 | 43 | 32 | 34 | 32 | 106 | 18 | 34 | | 5 | 12 | 21 | | 5 | 1 | € 1.260 |
| SG | 43 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| WK | 881 | 101 | 84 | 17 | 78 | 6 | 93 | 7 | 28 | 2 | | 1 | | 3 | | | | | | | | 3 | | |
| Totaal | 7167 | 1460 | 959 | 508 | 611 | 336 | 63,7% | 36% | 60 | 76 | 53 | 47 | 42 | 138 | 23 | 37 | 1 | 5 | 16 | 26 | 1 | 12 | | € 3.520 |

* Voor de hele rapportage geldt: de getallen kunnen ook stukken betreffen die weliswaar in de rapportageperiode zijn afgedaan of nog openstaan, maar die voorafgaand aan de rapportageperiode zijn ingekomen.

** Het betreft hier het % stukken dat tijdig c.q. te laat na de in wet- of regelgeving gestelde termijn is afgehandeld. Het % betreft het gedeelte van het aantal geregistreerde afgedane ingekomen stukken met risico van dwangsom (zie 4e kolom).

*** Een aanvrager van een beschikking kan binnen 6 weken nadat de termijn voor het geven van de beschikking is verstreken en er geen beschikking is gegeven, een schriftelijke ingebrekestelling sturen. De provincie heeft dan nog 2 weken de tijd alsnog een beschikking te geven. Gebeurt dit niet, dan is dwangsom verschuldigd.

## Achtergrond

Per 1 oktober 2009 is de Wet dwangsom en beroep bij niet-tijdig beslissen in werking getreden en vervangt de provinciale Verordening dwangsom. De wijzigingen zijn onder andere:

- uitbreiding van de gronden voor het opschorten van de beslistermijn
- schriftelijke bevestiging aan de aanvrager in geval van beëindiging opschortingsperiode
- de bedragen en looptijd zijn gewijzigd
- de dwangsom mag niet verrekend worden met eventuele openstaande rekeningen van de aanvrager bij de provincie

Hier treft u de rapportage aan. Bijgevoegde tabel geeft een overzicht over de provincie als totaal. Hieruit en uit een daartoe in de ambtelijke organisatie gemaakte analyse komt het volgende beeld naar voren.

## Hoeveelheid geregistreerde ingekomen stukken met risico van dwangsom

Van de in de periode 1 januari tot en met 31 december 2010 totaal geregistreerde ingekomen stukken had 20,4% het risico van dwangsom in zich. Dat is 9% meer dan in de rapportage van 2009. In absolute aantallen zijn er in 2010( 1.460) ook meer ingekomen stukken met risico van dwangsom dan in 2009 (623). Bij stukken met risico van dwangsom valt bijvoorbeeld te denken aan een aanvraag voor een subsidie of vergunning, een gedoogbesluit, een verzoek tot handhaving, een bezwaarschrift etc.
Het merendeel van het aantal stukken met risico van dwangsom kwam binnen bij het team Cultuur van de afdeling Sociaal-Economische Ontwikkeling, namelijk 42,9%. Ook wat betreft de beleidsterreinen op het gebied van duurzame en ruimtelijke ontwikkeling kwamen relatief veel stukken binnen met het risico van dwangsom, namelijk 14,8% respectievelijk 30,3% . Op het gebied van wegen en kanalen was dit percentage 6,9%. Tenslotte kwamen op de werkvelden van bestuur en communicatie, managementondersteuning en facilitaire ondersteuning enkele stukken met risico van Dwangsom binnen (in totaal circa 5%).

## Afhandeling stukken met risico van dwangsom

In totaal is het grootste deel 64% (ofwel in aantal 611) van de afgedane ingekomen stukken met risico van dwangsom tijdig afgehandeld; 36% (ofwel in aantal 360) van de stukken is te laat afgehandeld. Het percentage tijdig afgehandelde stukken is ten opzichte van 2009 gelijk gebleven(in 2009 64%). Voor de organisatie als totaal hadden van de te laat afgedane stukken de meeste (38,3%) een termijnoverschrijding van meer dan 8 weken. Dit is een verslechtering ten opzichte van 2009: toen lag het zwaartepunt van termijnoverschrijdingen ook bij meer > dan 8 weken nl 10%. De afdeling Sociaal Economische Ontwikkeling heeft hierin het grootste aandeel nl 29,4%. Voor de overige afdelingen is het per saldo procentueel gezien een lichte verbetering echter de absolute cijfers spreken dit tegen.

## Toelichting op termijnoverschrijdingen

De meeste termijnoverschrijdingen hebben plaatsgevonden op het gebied van sociaal-economische ontwikkeling. Namelijk 25,8% (in aantal 247) van alle stukken die te laat zijn afgehandeld. Een belangrijke verklaring hiervoor is dat op het beleidsterrein sociaal-economische

ontwikkeling verreweg de meeste stukken met risico van dwangsom zijn binnengekomen.
Op het beleidsterrein cultuur komen veel incidentele subsidieaanvragen binnen die door de Adviescommissie Cultuur worden behandeld. In dat geval geldt een behandeltermijn van 12 weken. Bij de afdeling waar de registratie van binnengekomen stukken plaats vindt, weet men niet of een subsidie wel of niet door de Adviescommissie Cultuur wordt behandeld. Het komt dan ook vaak voor dat de verkeerde behandeltermijn aan een aanvraag wordt gekoppeld. In veel gevallen is meer tijd nodig voor overleg met de aanvrager(s) van subsidie, dit wordt uiteraard gecommuniceerd met de aanvrager. In een groot aantal gevallen was de aanvraag niet compleet waardoor extra informatie moest worden aangevraagd. Ook hierover wordt gecommuniceerd met de aanvrager. De verwachte verbetering ten gevolge van de digitalisering heeft echter nog niet voldoende effect gesorteerd. Voor 2011 zal hier een verbeteringstraject ingezet worden.

## Ingebrekestellingen en dwangsommen

In 2010 zijn 12 ingebrekestellingen ontvangen (in 2009 waren dat er 51). De termijnoverschrijdingen op het gebied van sociaaleconomische ontwikkeling hebben geleid tot 5 ingebrekestellingen.
Overige termijnoverschrijdingen speelden verder vooral op de beleidsterreinen wegen en kanalen duurzame en ruimtelijke ontwikkeling en 1 bij management ondersteuning. Het ging bij deze beleidsterreinen om 7 stukken ofwel bijna 2% van alle stukken die te laat zijn afgedaan.
Naar aanleiding van deze 12 ingebrekestellingen zijn er 3 dwangsommen uitbetaald met een totaal bedrag van € 3.520. De oorzaken van deze dwangsommen liggen vooral op de volgende terreinen: complexiteit van de casussen, niet tijdig kunnen afhandelen door een commissie van bezwaar. i.v.m. vergunningverlening was er veel overleg nodig tussen ambtenaren onderling en externe partijen. Daarnaast was er in een geval sprake van onzorgvuldigheid bij de ambtelijke afhandeling.

## Toelichting uitbetaalde dwangsommen

### Casus 1
Bij deze casus is het de commissie van bezwaar wegens grote complexiteit niet gelukt binnen de wettelijke termijn een uitspraak te doen, inmiddels is de casus afgehandeld.

### Casus 2
Bij deze casus was er sprake van een aantal factoren. Er was sprake van een groot aantal brieven waar op gereageerd moest worden. Niet alles is tijdig gelukt. Bij behandeling van de casus bleek dat de afhandeling van een vraag t.g.v. miscommunicatie met de klager niet had plaats gevonden. Dit heeft uiteindelijk geleid tot een ingebrekestelling en dwangsom.

### Casus 3
De derde casus betreft een vergunningverlening waarbij er veel overleg nodig is geweest. Daarnaast is er door de provincie onzorgvuldig gehandeld waardoor de aanvraag langer is blijven liggen dan nodig was geweest.

# III.7 Rapportage single information single audit

| Departement | Nr. | Specifieke uitkering | Juridische grondslag | Ontvanger | I N D I C A T O R E N | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| BZK | C7 | Investering stedelijke vernieuweing (ISV) | Wet stedelijke vernieuwing | Provincies (rechtstreekse ontvanger) | Eindsaldo ISV (na afloop periode II) = totaal ontvangen ISV-bedrag minus totaal vastgestelde ISV-bijdrage na afloop 2e periode.<br>Aard controle R | Toelichting afwijking<br>Aard controle n.v.t. | | | | |
| | | | | | € 103.213 | Willen we graag inzetten t.b.v. ISVIII | | | | |
| I&M | E1 | Industrielawaai | Wet geluidhinder Besluit bijdrage sanering industrielawaai | Provincies | Besteding 2010 t.l.v. rijksmiddelen<br>Aard controle R | Overige bestedingen 2010<br>Aard controle R | Aantal afgeronde projecten waarbij een verklaring is dat de subsidievoorwaarden zijn nagekomen en de prestatie is geleverd<br>Aard controle R | Bestedingen van vóór 2010, waarvan de uitgave in of na 2010 plaatsvindt<br>Zie Nota baten-lastenstelsel<br>Aard controle R | | Uitgaven van vóór 20 waarvan besteding in plaatsvindt<br>Zie Nota baten-laster<br>Aard controle R |
| | | | | | € 18.530 | € 0 | 0 | € 0 | | € 0 |
| I&M | E5 | Verzameluitkering VROM | Regeling verzameluitkering | Provincies, gemeenten | Besteding t/m 2010<br>Aard controle R | | | | | |
| | | | | | € 174.438 | | | | | |
| I&M | E6 | Bodemsanering (excl. Bedrijvenregeling) | Wet bodembescherming (Wbb), Besluit financiële bepalingen bodemsanering en Regeling financiële bepalingen bodemsanering; | Provincies en gemeenten | Besteding 2010 uit Wbb<br>Aard controle R | Besteding 2010 uit FES<br>Aard controle R | Bestedingen (Wbb) van vóór 2010, waarvan de uitgave in of na 2010 plaatsvindt<br>Zie Nota baten-lastenstelsel<br>Aard controle R | Uitgaven (Wbb) van vóór 2010, waarvan besteding in 2010 plaatsvindt<br>Zie Nota baten-lastenstelsel<br>Aard controle R | | Bestedingen (FES) va 2010, waarvan de uit of na 2010 plaatsvind<br>Zie Nota baten-laster<br>Aard controle R |
| | | | | | € 332.846 | € 0 | € 0 | € 0 | | € 0 |
| | | | | | Aantal saneringen (in te vullen zodra de prestaties behaald zijn)<br>Aard controle D1 | Aantal bodemonderzoeken (in te vullen zodra de prestaties behaald zijn)<br>Aard controle D1 | Aantal m2 gesaneerd oppervlakte (inclusief SEB) (in te vullen zodra de prestaties behaald zijn)<br>Aard controle D1 | Aantal m3 gesaneerde grond (inclusief SEB) (in te vullen zodra de prestaties behaald zijn)<br>Aard controle D1 | | Aantal m3 gesaneerd reinigd grondwater (i SEB) (in te vullen zod prestaties behaald zij<br>Aard controle D1 |
| | | | | | | | | | | |
| I&M | E9 | Programma Externe Veiligheid (EV) | Subsidieregeling programmafinancieringen Externe Veiligheid (EV)-beleid voor andere overheden 2006-2010 | Provincies | Besteding 2010<br>Aard controle R | Percentage van de verstrekte bijdrage 2010 dat is gebruikt voor het in dienst nemen van vast personeel EV<br>Aard controle D2 | Eindverantwoording ja/nee<br>Aard controle n.v.t. | Bestedingen van vóór 2010, waarvan de uitgave in of na 2010 plaatsvindt<br>Zie Nota baten-lastenstelsel<br>Aard controle R | | Uitgaven van vóór 20 waarvan besteding in plaatsvindt<br>Zie Nota baten-laster<br>Aard controle R |
| | | | | | € 386.420 | 100,00% | Nee | € 0 | | € 0 |
| I&M | E27 | Brede doeluitkering verkeer en vervoer | Wet BDU Verkeer en Vervoer (art. 10) | Provincies en stadsregio's (Wgr+) | Eindsaldo/-reservering 2009<br>Aard controle R | Rentebaten 2010<br>Aard controle R | Ontvangen BDU-bijdrage V&W<br>Aard controle R | Terugbetaling door derden vanuit BDU-bijdrage verstrekte middelen<br>Aard controle R | | Besteding 2010<br>Aard controle R |
| | | | | | € 45.032.461 | € 450.358 | € 33.098.000 | € 2.405 | | € 32.222.356 |
| | | | | | Individuele bestedingen 2010 die meer dan 20% van de totaal ontvangen BDU bedragen<br>Omschrijving<br>Aard controle n.v.t. | Individuele bestedingen 2010 die meer dan 20% van de totaal ontvangen BDU bedragen<br>Bedrag<br>Aard controle R | | | | |
| | | | | | Concessie Groningen Drenthe | € 20.012.558 | | | | |
| I&M | E28B | Regionale mobiliteitsfondsen (Zuiderzeelijn) | Beschikking of overeenkomst van Samenwerkingsverband Noord Nederland met provincies obv convenant tussen Rijk en Samenwerkingsverband Noord Nederland voor Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn | Provincies Friesland, Groningen en Drenthe (SiSa tussen medeoverheden+) | Hieronder per regel één beschikkingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie<br>Aard controle n.v.t. | Gerealiseerd wel/niet<br>Aard controle R | Besteding 2010 ten laste van SNN<br>Aard controle R | Overige bestedingen 2010<br>Aard controle R | | Te verrekenen met SN<br>Aard controle R |
| | | | | | UP-10-03055 | Niet | € 592.709 | € 0 | | € 214.833 |
| | | | | | Bestedingen van vóór 2010, waarvan de uitgave in of na 2010 plaatsvindt<br>Zie Nota baten-lastenstelsel<br>Aard controle R | Uitgaven van vóór 2010, waarvan besteding in 2010 plaatsvindt<br>Zie Nota baten-lastenstelsel<br>Aard controle R | | | | |
| | | | | | € 0 | € 0 | | | | |
| EL&I | F15 | Leren voor duurzame ontwikkeling (LvDO) | Beschikking o.b.v. Programma Leren voor duurzame ontwikkeling 2008-2011 | Provincies | Totale besteding 2010<br>Aard controle R | Cofinanciering eigen middelen 2010<br>Aard controle R | Cofinanciering door derden 2010<br>Aard controle R | Bestedingen van vóór 2010, waarvan de uitgave in of na 2010 plaatsvindt<br>Zie Nota baten-lastenstelsel<br>Aard controle R | | Uitgaven van vóór 20 waarvan besteding in plaatsvindt<br>Zie Nota baten-laster<br>Aard controle R |
| | | | | | € 519.384 | € 38.500 | € 100.000 | € 21.334 | | € 0 |
| VWS | H8 | Doeluitkering jeugdzorg (Bureau Jeugdzorg + Zorgkosten Jeugdzorg) | Wet op de jeugdzorg (art. 37) en Regeling bekostiging jeugdzorg 2009 | Provincies en stadsregio's (Wgr+) | Aantal Onder toezichtstelling (OTS), tot 1 jaar op peildatum 2009<br>Betreft het aantal cliënten op peildatum die minder dan of gelijk aan 1 jaar (voorlopig) onder toezicht staan.<br>Aard controle D1 | Aantal OTS langer dan een jaar op peildatum 2009<br>Betreft het aantal cliënten dat op peildatum langer dan 1 jaar onder toezicht staan.<br>Aard controle D1 | Aantal voorlopige voogdij 2009<br>Aard controle D1 | Aantal voogdij 2009<br>Aard controle D1 | | Aantal jeugdreclasser 2009<br>Aard controle D1 |
| | | | | | 183 | 252 | 3 | 87 | | 200 |
| | | | | | Besteding 2010 aan stichting die een bureau jeugdzorg in stand houdt -deel justitietaken<br>Aard controle R | Besteding 2010 aan stichting, die een bureau jeugdzorg in stand houdt - deel taken bureau jeugdzorg en subsidie bureau jeugdzorg<br>Aard controle R | Besteding 2010 aan zorgaanbod<br>Aard controle R | Aantal aanmeldingen 2010 aan het LBIO door bureau jeugdzorg<br>Aard controle D2 | | Aantal afmeldingen 2 aan het LBIO door bu jeugdzorg<br>Aard controle D2 |
| | | | | | € 5.357.137 | € 6.444.781 | € 23.445.709 | 145 | | 41 |

# (Sisa)

| | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | | |
| | | | | | | |
| 10, 2010<br><br>stelsel | Eindverantwoording ja/nee<br><br>Aard controle n.v.t. | | | | | |
| | Nee | | | | | |
| | | | | | | |
| | | | | | | |
| n vóór gave in lt stelsel | Uitgaven (FES) van vóór 2010, waarvan besteding in 2010 plaatsvindt<br>Zie Nota baten-lastenstelsel<br>Aard controle R | Eindverantwoording ja/nee<br><br>Aard controle n.v.t. | | | | |
| | € 0 | Nee | | | | |
| l veront- nclusief ra de n) | | | | | | |
| | | | | | | |
| 10, 2010<br><br>stelsel | | | | | | |
| | | | | | | |
| | Correctie over besteding 2009<br><br>Aard controle R | Eindsaldo/-reservering 2010<br><br>Aard controle R | Bestedingen van vóór 2010, waarvan de uitgave in of na 2010 plaatsvindt<br>Zie Nota baten-lastenstelsel<br><br>Aard controle R | Uitgaven van vóór 2010, waarvan besteding in 2010 plaatsvindt<br>Zie Nota baten-lastenstelsel<br><br>Aard controle R | | |
| | € 0 | € 23.710.185 | € 22.650.682 | € 0 | | |
| | | | | | | |
| | | | | | | |
| N | Toelichting<br><br>Aard controle n.v.t. | Eindverantwoording ja/nee<br><br>Aard controle n.v.t. | | | | |
| | | Nee | | | | |
| | | | | | | |
| | | | | | | |
| 10, 2010<br><br>stelsel | | | | | | |
| | | | | | | |
| ring | Aantal samenloop 2009<br><br>Aard controle D1 | Aantal Individuele Traject Begeleiding 2009 (ITB), harde kern<br><br>Aard controle D1 | Aantal ITB 2009, Criem<br><br>Aard controle D1 | Aantal scholing- en trainingspro-gramma's (STP) 2009<br><br>Aard controle D1 | | |
| | 14 | 36 | 27 | 0 | | |
| 010 reau | Omvang egalisatiereserve jeugdzorg per 31 december 2010<br><br>Aard controle R | Eindverantwoording ja/nee<br><br>Aard controle n.v.t. | Bestedingen van vóór 2010, waarvan de uitgave in of na 2010 plaatsvindt aan stichting die een bureau jeugdzorg in stand houdt -deel justitietaken<br><br>Zie Nota baten-lastenstelsel<br><br>Aard controle R | Uitgaven van vóór 2010, waarvan besteding in of na 2010 plaatsvindt aan stichting die een bureau jeugd-zorg in stand houdt -deel justitietaken<br><br>Zie Nota baten-lastenstelsel<br><br>Aard controle R | Bestedingen van vóór 2010, waarvan de uitgave in of na 2010 plaatsvindt aan stichting, die een bureau jeugdzorg in stand houdt - deel taken bureau jeugdzorg en subsidie bureau jeugdzorg<br>Zie Nota baten-lastenstelsel<br>Aard controle R | Uitgaven van vóór 2010, waarvan besteding in 2010 plaatsvindt aan stich-ting, die een bureau jeugdzorg in stand houdt - deel taken bureau jeugdzorg en subsidie bureau jeugdzorg<br>Zie Nota baten-lastenstelsel<br><br>Aard controle R |
| | -€ 1.077.251 | Ja | € 0 | € 0 | € 149.125 | € 0 |

In de Algemene maatregel van bestuur Single information single audit (Sisa) geeft het rijk aan dat van een aantal regelingen, waarvoor gemeenten en provincies van het rijk gelden ontvangen, verantwoording moet worden afgelegd in de jaarstukken. Eerdere jaren werden voor deze regelingen afzonderlijke verantwoordingen opgesteld met daarbij ook een afzonderlijke accountantsverklaring. Vanaf 2006 is dit teruggebracht tot één verantwoording in de jaarrekening en is er één controlemoment. Over 2010 worden 9 regelingen verantwoord via deze rapportage tegen 14 regelingen in 2009. Het aantal is afgenomen doordat verschillende regelingen zijn qua termijn zijn afgelopen, dan wel zijn opgenomen in de decentralisatie uitkering binnen het provinciefonds en daarmee geen specifieke uitkeringen meer zijn, waarover naar het rijk verantwoording afgelegd dient te worden. Het rijk beoogt hiermee de administratieve lasten te verlagen.

Het opgenomen overzicht is het door het rijk voorgeschreven. De verantwoorde bedragen zijn dit jaar gebaseerd op het stelsel van baten en lasten en niet meer, zoals voorheen was voorgeschreven op basis van het kasstelsel. Voordeel hiervan is dat cijfers beter aansluiten op de provinciale administratie, waardoor eveneens de administratieve lasten verder worden beperkt.

In IPO-verband is afgesproken dat ook gemeenten via de Sisa methodiek kunnen verantwoorden over diverse regelingen, waarover de provincies weer naar het rijk moeten verantwoorden. Over 2010 dienen diverse Drentse gemeenten zich aan de provincie voor 5 regelingen te verantwoorden.

# III.8 Portefeuilleverdeling GS-leden

Commissaris van de Koningin

- Algemene coördinatie en externe betrekkingen
- Communicatie
- Burgemeestersaangelegenheden
- Algemeen toezicht gemeenten
- Openbare orde en veiligheid
- Algemene aangelegenheden Provinciewet en Gemeentewet
- Algemene juridische aangelegenheden
- Kieswet
- Ombudsfunctie

J.M. Imhof
Directeur-secretaris

A. Haarsma
(PvdA)

- Waarnemend Commissaris van de Koningin
- Ruimtelijke ontwikkeling
- Wonen en wijkontwikkeling
- Zorg (jeugd), welzijn, onderwijs en sport

*Integraal*
- Regio Groningen - Assen

*Regionaal*
- Drenthe Noordwest

T. Klip-Martin
(VVD)

- Bodem, lucht en milieu
- Klimaat en energie
- Water en waterschappen
- Cultuur (bibliotheek, archief en musea)
- Personeel & Organisatie
- DB-IPO

*Integraal*
- Duurzaam Drenthe

*Regionaal*
- Drenthe Zuidwest (incl. afstemming Overijssel)

J.G. Vlietstra (PvdA)

- EZ / arbeidsmarkt
- Financiën
- Mediabeleid
- DB-SNN

H. Baas
(ChristenUnie)

- Informatisering en automatisering
- Facilitaire zaken
- Verbouwing / revitalisering provinciehuis
- Handhaving

*Integraal*
- Project burger en provincie (incl. relaties "Regionaal")
- Bestuurlijke verhoudingen

R.W. Munniksma
(PvdA)

- Vitaal platteland, landbouw en landinrichting
- Natuur en landschap
- Recreatie en toerisme
- Cultuur (m.u.v. bibliotheek, archief en musea)

*Integraal*
- Veenkoloniën en Drents Plateau

*Regionaal*
- Drenthe Zuidoost (incl. afstemming Overijssel)

S.B. Swierstra
(VVD)

- Verkeer en Vervoer
- Openbaar vervoer
- Wegen en Kanalen
- DB-SNN

*Integraal*
- Europa, NOA en internationale betrekkingen

# III.9 Zetelverdeling

| Zetelverdeling provinciale staten Drenthe | oude periode | nieuwe periode |
|---|---|---|
| PvdA | 13 | 12 |
| VVD | 8 | 9 |
| CDA | 10 | 6 |
| SP | 5 | 4 |
| PVV | 0 | 4 |
| ChristenUnie | 3 | 2 |
| GroenLinks | 2 | 2 |
| D66 | 0 | 2 |
| | 41 | 41 |

| Zetelverdeling college van gedeputeerde staten | |
|---|---|
| PvdA | 3 |
| VVD | 2 |
| ChristenUnie | 1 |

# III.10 Afkortingenwijzer

| | |
|---|---|
| AB | algemeen bestuur |
| AGO | Actieplan gebouwde omgeving |
| ASV | Algemene subsidieverordening |
| AvA | algemene vergadering van aandeelhouders |
| Awb | Algemene wet bestuursrecht |
| BANN | Bestuursacademie Noord-Nederland |
| BBL | Bureau Beheer Landbouwgronden |
| BBV | Besluit begroting en verantwoording |
| BDU | brede doeluitkering |
| Bls | Besluit locatiegebonden subsidies |
| BIELLS | bodeminformatie essentieel voor landelijke en lokale sturing |
| BKV | beeldende kunst en vormgeving |
| BNG | Bank Nederlandse Gemeenten |
| BOAG | brede overleg- en adviesgroep |
| BOKD | Brede Overleggroep Kleine Dorpen |
| BOS | buurt, onderwijs en sport |
| BRTN | Beleidsvisie recreatietoervaart Nederland |
| BTO | bedrijfstakgericht opleiden |
| BUS | Besluit uniforme sanering |
| BZK | Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Ministerie van |
| CBK | Centrum Beeldende Kunst |
| CBM | Centraal Bureau Motorrijtuigenbelasting |
| CBS | Centraal Bureau voor de Statistiek |
| CHW | cultuurhistorische waardenkaart |
| CJK | Centra voor Jeugd en Gezin |
| CKA | Cultureel Kwartier Assen |
| CROW | Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw en de verkeerstechniek |
| CvdK | Commissaris van de Koningin |
| CBB | collectief vraagafhankelijk vervoer |
| CCC | Carbohydrate Competence Center |
| CCS | Carbon Capture and Storage |
| CPO | collectief particulier opdrachtgeverschap |
| CWZ | cultuur, welzijn en zorg |
| DB | dagelijks bestuur |
| DBL | Drentse Bedrijfslokaties, Stichting |
| DigiD | Digitale Identiteit |
| DLG | Dienst Landelijk Gebied |
| DNS | Drenthe Nieuwe Stijl |
| DPE | Dierenpark Emmen |
| DRIS | Dynamisch ReisInformatie Systeem |
| DURP | digitale uitwisseling ruimtelijke plannen |
| ECB | Europese Centrale Bank |
| EDR | Eems Dollard Regio |
| EHK | essentiële herkenbaarheidskenmerken |
| EHS | ecologische hoofdstructuur |

| | |
|---|---|
| EL&I | Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, Ministerie van |
| EMMS | energie- en milieumanagementsysteem |
| ESP | Europa Service Punt |
| EU | Europese Unie |
| EZ | Economische Zaken, Ministerie van |
| FBE | faunabeheereenheid |
| FES | Fonds Economische Structuur |
| FFT | Functionele Familie Therapie |
| FFW | Flora- en Faunawet |
| GAE | Groningen Airport Eelde |
| GBT | Gemeentelijk Beleidsteam |
| GGOR | gewenst grond- en oppervlaktewaterregiem |
| GS | gedeputeerde staten |
| GWW | Grondwaterwet |
| HANN | Healthy Ageing Network Noord Nederland |
| HIT | Hanze Institute of Technology |
| HPO | High Performance Organization |
| HR | human resource |
| IAD | Innovatief Actieprogramma Drenthe 2008-2010 |
| IBT | Interbestuurlijk Toezicht |
| ICT | Informatie- en Communicatietechnologie |
| IGGD | Integraal groen gebiedsplan Drenthe |
| ILG | Investeringsbudget landelijk gebied |
| IM | Incidentmanagement |
| IPPC | Integrated Pollution Prevention and Control |
| IPO | Interprovinciaal Overleg |
| ISO | International Organization for Standardization |
| ISP | Integraal structuurplan |
| ISV | Investeringsbudget stedelijke vernieuwing |
| iWSR | instrumentarium Watersysteemrapportage |
| IVV | Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer |
| IWV | Interprovinciaal Werkgeversverband |
| IZR | Interprovinciale ziektekostenregeling |
| KEI | Kader voor Economische Investeringen |
| KIK | Kunstenaarsinitiatief in Kolderveen |
| KIN | Kennis Innovatie Netwerk |
| KO | Koninklijke onderscheidingen |
| KTO | klanttevredenheidsonderzoek |
| KRW | Kaderrichtlijn Water |
| KUS2 | Klimaat Uitvoeringssubsidie II |
| LGR | landelijk grondwaterregister |
| LMA | Landelijk Meldpunt Afvalstoffen |
| LNV | Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Ministerie van |
| LOFAR | LOw Frequency ARray |
| LOI | Letter of Intent |
| LTC | Local Traffic Control |
| MBO | Middelbaar Beroepsonderwijs |
| MD | Management Development |
| MEP | Meerjarenexploitatieprogramma |
| m.e.r. | milieu-effectrapportage |

| | |
|---|---|
| MFD | Milieufederatie Drenthe |
| MFD | multifunctioneel dienstencentrum |
| MIRT | Meerjarenprogramma infrastructuur ruimte en transport |
| MKB | midden- en kleinbedrijf |
| MOD | Multidisciplinaire Oefenstaf Drenthe |
| MOMO | Modernisering Monumentenzorg |
| MOP | Meerjarenontwikkelingsprogramma |
| MOP | meerjarenonderhoudsplan |
| MRB | motorrijtuigenbelasting |
| MST | Multi Systeem Therapie |
| MUP-VV | Meerjarenuitvoeringsprogramma verkeer en vervoer |
| NAV | Noordelijke Arbeidsmarktverkenning |
| NaVoS | nazorg voormalige stortplaatsen |
| NBW | Nationaal Bestuursakkoord Water |
| NBW | Natuurbeschermingswet |
| NDW | Nationale Databank Wegverkeergegevens |
| NEND | Nachhaltige Energie Nederland Duitsland |
| NME | natuur- en milieueducatie |
| NMP | Nationaal Milieubeleidsplan |
| NNBT | Noord-Nederlands Bureau voor Toerisme |
| NNGB | Nederlandse norm gezond bewegen |
| NOA | Noordelijke ontwikkelingsas |
| NORA | New Opportunities for Rural Areas |
| NOM | Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij |
| NRK | Noordelijke Rekenkamer |
| NSW | Natuurschoonwet |
| NUP | Nationaal uitvoeringsprogramma |
| NV NOM | Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland |
| NVD | netwerk veilig Drenthe |
| nWRO | nieuwe wet ruimtelijke ordening |
| NWW | niet-werkende werkzoekenden |
| OCB | opleidingscentrum in de bouw |
| OCW | Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Ministerie van |
| OGB | nieuwe omgevingsbeleid |
| OKI | onderwijs en kennisinfrastructuur |
| OOV | openbare orde en veiligheid |
| OP EFRO | Operationeel Programma Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling |
| ov | openbaar vervoer |
| OVA | Overheidsbijdrage Arbeidskostenontwikkeling |
| OZB | onroerendezaakbelasting |
| PAS | Programmatische Aanpak Stikstof |
| PB | programma beheer |
| PCC | Provinciaal Coördinatiecentrum |
| PGS | Publicatiereeks Gevaarlijke stoffen |
| PHP | Provinciaal herstructureringsprogramma |
| Pid | Pieken in de Delta |
| pMJP | provinciaal Meerjarenprogramma |
| PNS | Provincie Nieuwe Stijl |
| POP | Provinciaal omgevingsplan |
| POV | Provinciale omgevingsverordening |

| | |
|---|---|
| PPM | Programma- en Projectmanagement |
| PS | provinciale staten |
| PUP | Provinciaal uitvoeringsprogramma |
| PUVV | Provinciaal uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer |
| PvA | plan van aanpak |
| PvE | programma van eisen |
| PVVP | Provinciaal verkeers- en vervoersplan |
| RAAK | Regionaal Actieprogramma Aanpak Kindermishandeling |
| RAO | regionaal ambtelijk overleg |
| RBO | regionaal bestuurlijk overleg |
| Regis | regionaal geohydrologisch informatiesysteem |
| REP | Ruimtelijk Economisch Programma |
| RGT | Revitalisering Generiek Toezicht |
| RHC | Regionale Historische Centra |
| RMC | Regionaal Meld- en Coördinatiepunten |
| ROT | Regionaal Operationeel Team |
| RPC | Rijksplanologische Commissie |
| RPCP | Regionaal Patiënten Consumenten Platform |
| RSP | Regiospecifiek Pakket |
| RUD | Regionale Uitvoeringsorganisatie |
| Ruddo | Regeling uitzettingen en deriviaten decentrale overheden |
| RvC | Raad van Commissarissen |
| RVT | Raad van Toezicht |
| SAN | Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer |
| SAWA | Sensors and Water |
| SBKGD | Stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen Groningen en Drenthe |
| SCP | Sociaal en Cultureel Planbureau |
| SDF | Smart Dairy Farming |
| SHN | Samenwerking Handhaving Drenthe |
| SIA | Sámen Sterker in Actie! |
| Sisa | Single information single audit |
| SKA | Square Kilometer Array |
| SLB | Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging |
| smb | strategische milieubeoordeling |
| SN | Subsidieregeling natuurbeheer |
| SNL | Subsidiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer |
| SNN | Samenwerkingsverband Noord-Nederland |
| SOL | Subsidieverordening onderhoud landschapselementen |
| SOM | stedelijke ontwikkeling en mobiliteit |
| SPVVD | Strategisch Plan Verkeersveiligheid Drenthe |
| STADO | stads- en dorpsvernieuwing, Wet op de |
| STINAT | Subsidieregeling Toerisme Natuurlijk! |
| SZW | Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Ministerie van |
| TJS | Tienjarenscenario |
| TABII | Tankstations Alternatieve Brandstoffen 2 |
| TAFF | Tijdelijke Additionele Financiering Faciliteit |
| UILN-N | Uitvoeringsprogramma Innovatieve Landbouw Noord-Nederland |
| UvW | Unie van Waterschappen |
| UWV | Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen |
| VAT | voorbereiding, administratie en toezicht |

| | |
|---|---|
| VDG | Vereniging Drentse Gemeenten |
| VES | versterking economische structuur |
| VHR | Vogel- en Habitatrichtlijn |
| Vigeb | verbindingsoefening gemeenten en provincies |
| VINEX | Vierde nota op de ruimtelijke ordening extra |
| VRAL | Vermindering Regeldruk en Administratieve Lasten |
| VRD | Veiligheidsregio Drenthe |
| VROM | Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, Ministerie van |
| VSV | voortijdig schoolverlaten |
| VTB | vliegende teambrigade |
| VV | verkeer en vervoer |
| VVBD | Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe |
| VW | Verkeer en Waterstaat, Ministerie van |
| VWS | Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Ministerie van |
| WABO | Wet algemene bepalingen omgevingsrecht |
| Wav | Wet ammoniak en veehouderij |
| WBB | Wet bodembescherming |
| Wet fido | Wet financiering decentrale overheden |
| WGR | Wet gemeenschappelijke regelingen |
| WiDD | Welkom in Digitaal Drenthe |
| WILG | Wet inrichting /investering landelijk gebied |
| WKO | warmte-/koudeopslag |
| Wm | Wet milieubeheer |
| WMD | Waterleidingmaatschappij Drenthe |
| WMO | Wet maatschappelijke ondersteuning |
| WION | Wet Informatie-Uitwisseling Ondergrondse Netten |
| WOK | werk, onderwijs en kennisinfrastructuur |
| WOPT | Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens |
| Wro | Wet op de ruimtelijke ordening |
| WVO | Wet verontreiniging oppervlaktewateren |
| WWI | Wet werk en inkomen |
| WWZ | wonen, welzijn en zorg |
| ZAT | Zorg en Advies Teams |
| ZVW | Ziekte Verzekering Wet |
| ZZL | Zuiderzeelijn |

# III.11 Controleverklaring accountant

## *Controleverklaring van de onafhankelijke accountant*

Aan: Provinciale Staten van provincie Drenthe

### *Verklaring betreffende de jaarrekening*

Wij hebben de jaarrekening 2010 van de provincie Drenthe gecontroleerd. Deze jaarrekening bestaat uit de balans per 31 december 2010 en de programmarekening over 2010 met de toelichtingen, waarin zijn opgenomen een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

### *Verantwoordelijkheid van het College van Gedeputeerde Staten*

Het College van Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten. Deze verantwoordelijkheid houdt onder meer in dat de jaarrekening zowel de baten en lasten als de activa en passiva getrouw dient weer te geven en dat de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen. Rechtmatige totstandkoming betekent in overeenstemming met de begroting en met de relevante wet- en regelgeving waaronder gemeentelijke verordeningen. Het College van Gedeputeerde Staten is tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten en voor de naleving van de relevante wet- en regelgeving.

### *Verantwoordelijkheid van de accountant*

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle, als bedoeld in artikel 217, lid 2 van de Provinciewet. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse controlestandaarden en het Besluit accountantscontrole provincies en gemeenten en het door Provinciale Staten vastgestelde controleprotocol. Dit vereist dat wij voldoen aan de voor ons geldende ethische voorschriften en dat wij onze controle zodanig plannen en uitvoeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de door de accountant toegepaste oordeelsvorming, met inbegrip van het inschatten van de risico's dat de jaarrekening een afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten.

Bij het maken van deze risico-inschattingen neemt de accountant de interne beheersing in aanmerking die relevant is voor het opmaken van de jaarrekening en voor het getrouwe beeld daarvan, alsmede voor de naleving van de relevante wet- en regelgeving, gericht op het opzetten van controlewerkzaamheden die passend zijn in de omstandigheden. Deze risico-inschattingen hebben echter niet tot doel een oordeel tot uitdrukking te brengen over de effectiviteit van de interne beheersing van de provincie. Een controle omvat tevens het evalueren van de geschiktheid van de

*PricewaterhouseCoopers Accountants N.V., Zuiderzeelaan 53, 8017 JV Zwolle, Postbus 513, 8000 AM Zwolle*
*T: 088 792 00 38, F: 088 792 94 61, www.pwc.nl*

'PwC' is het merk waaronder PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. (KvK 34180285), PricewaterhouseCoopers Belastingadviseurs N.V. (KvK 34180284), PricewaterhouseCoopers Advisory N.V. (KvK 34180287), PricewaterhouseCoopers Professional Services B.V. (KvK 51414406), PricewaterhouseCoopers B.V. (KvK 34180289) en andere vennootschappen handelen en diensten verlenen. Op deze diensten zijn algemene voorwaarden van toepassing, waarin onder meer aansprakelijkheidsvoorwaarden zijn opgenomen. Op leveringen aan deze vennootschappen zijn algemene inkoopvoorwaarden van toepassing. Op www.pwc.nl treft u meer informatie over deze vennootschappen, waaronder deze algemene (inkoop)voorwaarden die ook zijn gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel te Amsterdam.

gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en de financiële rechtmatigheidscriteria en van de redelijkheid van de door het College van Gedeputeerde Staten van de provincie gemaakte schattingen, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

De bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten. Deze goedkeuringstolerantie is door de Provinciale Staten in het controleprotocol en normenkader d.d. 10 november 2010 vastgesteld.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is om een onderbouwing voor ons oordeel te bieden.

### *Oordeel betreffende de jaarrekening*

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening van provincie Drenthe een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2010 als van de activa en passiva per 31 december 2010 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten.

Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle materiële aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen in overeenstemming met de begroting en met de relevante wet- en regelgeving waaronder gemeentelijke verordeningen.

## ***Verklaring betreffende overige bij of krachtens de wet gestelde eisen***

Ingevolge artikel 217 lid 3 onder d Provinciewet vermelden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening.

Zwolle, 5 april 2011
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door H. Boshove RA

Pagina 2 van 2

# III.12 Bestemming van het resultaat

Het resultaat over 2010, na verwerking van de begrote mutaties met reserves, bedraagt € 12.801.000,--.

Hieronder staan de grotere afwijkingen vermeld. Een detailoverzicht van afwijkingen groter dan € 50.000,-- is binnen paragraaf II.2 Toelichting op saldi van de programmarekening 2010 opgenomen. De verschillen hieronder zijn conform motie 14 in de vergadering van provinciale staten van 25/26 juni 2008 opgesteld. Aangegeven is of de doelen die zijn gerelateerd aan de budgetten wel of niet zijn gerealiseerd, of de voornaamste oorzaak van de afwijking van interne of externe aard was en of het bedrag door ons beïnvloedbaar was. Tevens is aangegeven waar de tekstuele toelichting is opgenomen. Deze toelichting kan bij Financiële analyse prioriteiten staan als het prioriteiten betreft of bij de financiële toelichting aan het eind van elke programma bij Wat heeft het gekost? Als het afwijkingen binnen de "going concern" budgetten betreft.

| Omschrijving | Saldo programma | toelichting nodig? | Bedrag | voordeel / nadeel | Resultaat behaald (ja/nee) | Oorzaak overwegend (intern/extern | hoogte bedrag beinvloedbaar (ja/nee) | tekstuele toelichting bij: |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. De provincie doét er toe! | **254.702** | nee | | | | | | |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 254.702 | V | | | | |
| Programma 2. Samenleving met samenhang | **773.445** | ja | | | | | | |
| P2.05 Kansen voor "7 tot 7"diensten- en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten | | | 77.376 | V | ja | extern | ja | prioriteit blz. 55 |
| Kapitaallasten m.b.t. Drents Museum | | | 484.744 | V | ja | intern | ja | programma blz. 60 |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 211.325 | V | | | | |
| Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid | **-222.790** | nee | | | | | | |
| P3.14 Regio Specifiek Pakket (RSP) | | | -3.496.401 | N | ja | intern | nee | prioriteit blz. 84 |
| Bijdrage inzake RSP projecten | | | 2.655.622 | V | ja | intern | nee | programma blz. 92 |
| Onderhoud en verbeteringswerken N34 | | | -1.125.846 | N | ja | extern | ja | programma blz. 89 |
| Onderhoud 406 km weg (totaal) beheren, plus 16 km parallelweg, 261 km fietspad en 28 fauna | | | -1.186.504 | N | ja | extern | nee | programma blz. 90 |
| Kosten vaarwegverbinding Erica - Ter Apel | | | -527.369 | N | ja | extern | nee | programma blz. 91 |
| Vaarweg Meppel-De Punt | | | 545.991 | V | ja | extern | nee | programma blz. 90 |
| Bijdrage van waterschappen in voedingsgemalen | | | 307.865 | V | ja | extern | nee | programma blz. 93 |
| Stimulering Drentse woningmarkt | | | 1.020.160 | V | nee | extern | ja | programma blz. 91 |
| Kosten actualisatie regiovisie Groningen-Assen | | | 950.000 | V | nee | intern | ja | programma blz. 91 |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 633.692 | V | | | | |
| Programma 4 Kennis wérkt | **2.560.322** | ja | | | | | | |
| Bijdragen in projecten versterking economische structuur | | | 1.850.836 | V | nee | extern | nee | programma blz.110 |
| Dividend CBL Vennootschap b.v. | | | 399.795 | V | ja | extern | nee | programma blz.110 |
| P4.04 Structuurversterking recreatie en (zorg)toerisme | | | 63.787 | V | ja | extern | ja | prioriteit blz.107 |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 245.904 | V | | | | |

| Omschrijving | Saldo programma | toelichting nodig? | Bedrag | voordeel / nadeel | Resultaat behaald (ja/nee) | Oorzaak overwegend (intern/extern | hoogte bedrag beinvloedbaar (ja/nee) | tekstuele toelichting bij: |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 5. Leefomgeving | **9.689.440** | ja | | | | | | |
| P5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid | | | -185.712 | N | ja | intern | nee | prioriteit blz. 144 |
| P5.02 Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | | | 338.550 | V | nee | extern | nee | prioriteit blz. 144 |
| P5.23 Vitaal Platteland | | | -154.373 | N | ja | intern | ja | prioriteit blz. 144 |
| P5.27 Havelte Oost | | | -199.986 | N | ja | intern | nee | prioriteit blz. 144 |
| P5.28 Runde | | | 275.000 | V | nee | extern | nee | prioriteit blz. 145 |
| Uitvoeringskosten pMJP | | | 319.877 | V | ja | intern | ja | programma blz. 155 |
| Kapitaallasten m.b.t. relatienotagebieden | | | 225.352 | V | ja | intern | ja | programma blz. 155 |
| pMJP exclusief prioriteitsgelden | | | 8.473.099 | V | ja | extern | nee | programma blz. 155 |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 597.631 | V | | | | |
| Programma 6. Middelen | **-254.042** | nee | | | | | | |
| Rente van belegd kasgeld | | | -452.811 | N | ja | extern | nee | programma blz. 173 |
| Toegerekende apparaatskosten | | | 1.005.564 | V | ja | intern | nee | programma blz. 172 |
| Bijdrage van de kostenplaats kapitaallasten | | | -814.801 | N | ja | intern | nee | programma blz. 173 |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 8.006 | V | | | | |
| Totaal rekeningsaldo voor verrekeningen met reserves | | | 12.801.078 | | | | | |

Van het resultaat stellen wij u voor aan de reserves toe te voegen een bedrag van € 9.445.000,--. Het betreft hier een saldo van toevoegingen en onttrekkingen die afwijken van de begrote toevoegingen en onttrekkingen van reserves. Deze afwijkingen worden veroorzaakt door lagere kosten en of hogere opbrengsten van budgetten die aan deze reserves zijn gekoppeld. Het totaal bedrag dat voorgesteld wordt aan de reserves toe te voegen kan als volgt worden gespecificeerd:

| Mutaties reserves | Begrote toevoeging | Werkelijk toevoeging | Voordeel/ nadeel | Verschil |
|---|---|---|---|---|
| Bijdrage aan reserve vaarweg Meppel de Punt | 988.603 | 1.534.593 | N | -545.990 |
| Bijdrage aan RSP reserve | 66.322.701 | 65.481.922 | V | 840.779 |
| Bijdrage van reserve versterking economische structuur | 3.000.000 | 1.149.164 | N | -1.850.836 |
| Bijdrage van reserve provinciaal aandeel ILG | 3.313.719 | -6.368.572 | N | -9.682.291 |
| Bijdrage van Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | 41.667 | 569.036 | V | 527.369 |
| Bijdrage van reserve grondwaterheffing | 300.000 | 439.467 | V | 139.467 |
| Bijdrage van reserve monitoring voormalige stortplaatsen | 66.190 | 66.525 | V | 335 |
| Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | 2.012.000 | 3.137.846 | V | 1.125.846 |
| | | | | -9.445.321 |

Na verwerking van de voorgestelde mutaties die niet begroot zijn resteert een voordeel van € 3.356.000,--. Van dit resultaat stellen wij u voor een bedrag van € 1.393.587,-- in te zetten voor de hieronder genoemde zaken voor uitvoering in 2011.

| Omschrijving | |
|---|---|
| Cofinanciering Pieken in de Delta projecten 'Smart Dairy Farming (SDF)' | 298.427 |
| Voortzetting Ontwikkelingsbureau Veenhuizen | 75.000 |
| Stimuleringsmaatregelen Drentse woningmarkt | 1.020.160 |
| Totaal | 1.393.587 |

Daarnaast willen we vanuit het rekeningsaldo een bedrag € 1.075.000,-- bestemmen voor de volgende twee zaken: de uitvoering van Motie 2010-28 Sociale economische vitalisering van het platteland en Versterking Landelijk Gebied en ontvangen rijksmiddelen voor regionale uitvoeringsorganisatie.

- Conform uitvoering Motie 2010-28 Sociale economische vitalisering van het platteland en Versterking Landelijk Gebied, willen we de bezuinigingen op de middelen voor socialeconomische vitalisering en recreatie van het pMJP en impulsgelden Vitaal Platteland voor in totaal € 325.000,-- terugdraaien en dit te dekken door dit bedrag van het rekeningssaldo aan de Reserve provinciaal aandeel ILG toe te voegen.
- Zoals aangegeven in de 2e bestuurrapportage is door het rijk een bedrag van € 750.000,-- aan het provinciefonds toegevoegd wegens de compensatie van uitvoeringskosten die gemoeid zijn met de Wabo. Deze gelden zijn nodig in 2011 (€ 200.000,--) en 2012 (€ 550.000,--) voor het kunnen oprichten van een regionale uitvoeringsorganisatie (RUD). Wij willen dan ook voorstellen om vanuit het rekeningsaldo deze bedragen beschikbaar te stellen voor de betreffende jaren.

Van het geheel vrij besteedbaar resultaat van € 887.169,-- dat nu nog resteert, stellen wij voor dit toe te voegen aan de Reserve voor algemene doeleinden.

Resumerend stellen wij u voor:

- een bedrag van € 9.445.321,-- per saldo toe te voegen aan diverse reserves;
- een bedrag van € 325.000,-- aan bezuinigingen terug te draaien en dit bedrag extra toe te voegen aan de Reserve provinciaal aandeel ILG;
- een bedrag van in totaal € 750.000,-- ten behoeve van het oprichten van een regionale uitvoeringsorganisatie beschikbaar te stellen;
- een bedrag van € 1.393.587,-- te bestemmen voor overheveling van budgetten;
- een bedrag van € 887.169,-- toe te voegen aan de Reserve voor algemene doeleinden.

**GEWIJZIGDE** VOORLOPIGE AGENDA voor de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid, op woensdag 19 september 2012, aanvang 13.30 uur.

| Aanvang/ streeftijd | Status van het stuk | Agendapunt | |
|---|---|---|---|
| 13.30 uur (10 min.) | | 1. Opening | |
| | | 2. Vaststelling van de agenda | |
| | | 3. Samenvatting vergadering 20 juni 2012 en de lijst van toezeggingen<br><br>*Vaststelling samenvatting conform het ontwerp* | |
| | | 4. Ingekomen stukken<br><br>*Zie bijgevoegde lijst van ingekomen stukken* | |
| 13.40 uur (20 min.) | | 5. Rondvraag | |
| 14.00 uur (45 min.) | | 6. Brief van het College van Gedeputeerde Staten van 12 juli 2012 over Zandwinning in het Gas-selterveld | |
| 14.45 uur (20 min.) | | 7. IPO-, SNN- en EU- aangelegenheden<br><br>*Gelegenheid om in te gaan op (actuele) IPO-, SNN- en EU-aangelegenheden* | |
| 15.05 uur (30 min.) | | 8. Brief van het College van Gedeputeerde Staten van 14 juni 2012 over Jaarstukken Regiovisie Groningen-Assen | |
| 15.35 uur (20 min.) | B | 9. Statenstuk 2012-541, AFLO nieuwe stijl | |
| 15.55 uur (5 min.) | | 10. Mededelingen | |
| 16.00 uur | | 11. Sluiting | |

**Status A- en B-stukken**
A-stukken zijn voordrachten aan provinciale staten die als discussiestuk aan de orde komen in de commissievergaderingen, maar waarover in de regel geen discussie meer plaatsvindt in de statenvergadering (hamerstukken).
B-stukken zijn voordrachten aan provinciale staten waarover zowel in de vergadering van de commissie als in provinciale staten gediscussieerd kan worden.

**Spreekrecht**
Voor deze vergadering geldt voor het publiek spreekrecht. Insprekers kunnen voorafgaand aan het desbetreffende agendapunt in de eerste termijn maximaal vijf minuten inspreken. Na de eerste termijn van de statencommissie bestaat de mogelijkheid om voorafgaand aan de tweede termijn, indien gewenst en alleen ter verduidelijking, een korte nadere toelichting te geven (eveneens maximaal vijf minuten).

Het woord kan niet gevoerd worden over:
a. een besluit van het provinciebestuur waartegen bezwaar en beroep openstaat of heeft opengestaan;
b. benoemingen, keuzen, voordrachten of aanbevelingen van personen;
c. een gedraging waarover een klacht ex. artikel 9:1 van de Algemene wet bestuursrecht openstaat of heeft opengestaan.

Belangstellenden hiervoor dienen zich voorafgaande aan de vergadering, onder vermelding van naam, adres, telefoonnummer en het onderwerp waarover het woord gevoerd wenst te worden, aan te melden bij de statenadviseur, telefoonnummer (0592) 36 58 65.

**DocumentVindSysteem (DVS)**
De vergader- en ingekomen stukken zijn te vinden via www.drenthe.nl/ps.
Klik bovenaan op "Vergaderstukken".

**AANVULLING**
**Lijst van ingekomen stukken Statencommissie Omgevingsbeleid op 19 september 2012**

(periode 7 juni tot en met 11 september 2012)

A. BRIEVEN/MEDEDELINGEN VAN GEDEPUTEERDE STATEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van 20 juni 2012 over Onderzoeksrapporten herstel laanstructuur Veenhuizen | Voor kennisgeving aannemen |
| 2. | Brief van 20 juni 2012 over Afhandeling Handhavingsverzoek Van der Sluis te Meppel | Voor kennisgeving aannemen |
| 3. | Brief van 17 juli 2012 over Vastgestelde dienstregeling 2013 | Voor kennisgeving aannemen |
| 4. | Brief van 27 juni 2012 over Bodemverontreinigingsinformatie op internet | Voor kennisgeving aannemen |
| 5. | Brief van 3 juli 2012 over CAES zoutkoepel Hooghalen | Voor kennisgeving aannemen |
| 6. | Brief van 18 juli 2012 over Project aanvraag VER Noordelijke Strategie Herbestemming als gebiedsopgave | Voor kennisgeving aannemen (ook vermeld op de Lijst van ingekomen stukken van de Statencommissie Cultuur en Economie) |
| 7. | Brief van 19 juli 2012 over Profilering Regiovisie Groningen-Assen in economische zin | Voor kennisgeving aannemen |
| 8. | Brief van 11 september 2012 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de VVD inzake Zandwinning Gasselte | Betrekken bij agendapunt 6 |
| 9. | Afschrift van brief van 12 juli 2012 aan het college van de gemeente Aa en Hunze over Zandwinning Gasselterveld na 1 januari 2013 | Betrekken bij agendapunt 6 |
| 10 | Afschrift van brief van 24 juli 2012 aan het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Aa en Hunze over Zandwinning Gasselterveld | Betrekken bij agendapunt 6 |

B. VAN DERDEN ONTVANGEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | E-mail van de heer P.C.J. Muijzert van 8 juni 2012 over Tracébesluit N33 spoedmelding | Voor kennisgeving aannemen |
| 2. | E-mail van de heer P.C.J. Muijzert van 20 juni 2012 over Bespreking op het provinciehuis met gedeputeerde Brink en RWS | Voor kennisgeving aannemen |
| 3. | E-mail van de heer P.C.J. Muijzert van 27 juni 2012 over Tracébesluit N33 (bersparingen) | Voor kennisgeving aannemen |
| 4. | E-mail van de heer P.C.J. Muijzert van 28 juni 2012 over Oproep om steun voor beroep Raad van Staten betreft N33 | Voor kennisgeving aannemen |
| 5. | E-mail van de heer J. Kollöffel van 16 juni 2012 over verkeerssituatie 60 km-zone | Voor kennisgeving aannemen, Gedeputeerde Staten (GS) hebben op 20 juni 2012 een reactie op de mail van 23 mei 2012 toegezonden. |

| | | |
|---|---|---|
| 6. | E-mail van de heer A.J. Verbakel, namens Buurt- en Belangen-vereniging Klinkenvlier van 25 juni 2012 over Verzoek om handhaving | In handen stellen van GS |
| 7. | E-mail van Tegenwind Veenkoloniën van 21 juni 2012 over Verzoek tot indienen en ondersteunen motie werking RCR t.a.v. windparken | Voor kennisgeving aannemen |
| 8. | Persbericht van Regio Groningen-Assen 2030 van 25 juni 2012 over Nieuwe stap RegioTram 'Doorrijden de regio in' | Voor kennisgeving aannemen |
| 9. | E-mail van de heer P.C.J. Muijzert van 3 juli 2012 over N33, de handen ineenslaan om geld te besparen en een betere keuze te maken | Voor kennisgeving aannemen |
| 10. | Jaarverslag 2011 Vrijwillige weidevogelbescherming | Voor kennisgeving aannemen |
| 11 | B.11. E-mails van de heren H. en E. de Jong over Ligplaatsen-besluit Dieverbrug/Dieversluis, incl. aanvullende mail van 13 september 2012 met informatie | In handen stellen van GS |
| 12. | E-mail van de heer R. van der Sluis van 5 juli 2012 over Hand-havingsverzoeken milieuvergunningen Agrifirm en Constar Meppel | Voor kennisgeving aannemen |
| 13. | Brief van gemeente Aa en Hunze van 5 juli 2012 over Motie d.d. 4 juli 2012 inzake zandwinning Gasselterveld na 1 januari 2012 | Betrekken bij agendapunt 6 |
| 14. | Brief van het Buurtcomité Smalbroek/Lheebroek van 14 juni 2012 over Gasboringen bij nationaal park Dwingelderveld in weids landschap? | Voor kennisgeving aannemen |
| 15. | Brief van gemeente Aa en Hunze van 12 juli 2012 over Zand-winning Gasselterveld | Betrekken bij agendapunt 6 |
| 16. | Brief van Tegenwind Veenkoloniën van 10 juli 2012 over Wind-turbinepark Drentse Monden en Oostermoer | In handen stellen van GS |
| 17. | Brief van Regio Groningen-Assen 2030 van 15 mei 2012 over Jaarstukken 2012 Regio Groningen-Assen | Betrekken bij agendapunt 8 |
| 18. | E-mail van dhr. R. van der Sluis van 5 juli 2012 over Handha-vingverzoeken milieuvergunningen Agrifirm en Constar Meppel | In handen stellen van GS |
| 19. | Nieuwsbrief 21 van Platform Storm | Voor kennisgeving aannemen |
| 20. | E-mail van FODI van 30 juli 2012 over Gedragscode Zorgvuldig winnen | Voor kennisgeving aannemen |
| 21. | E-mail van Newcom Research & Consultancy van 27 juli 2012 over Onterecht communicatie Tegenwind van de Veenkoloniën brief 10 juli 2012 | Voor kennisgeving aannemen |
| 22. | E-mail van dhr. S. Verhaar van 30 juli 2012 over Voorstel verbe-tering OV tussen regio Groningen-Drenthe en Overijssel | In handen stellen van GS |
| 23. | E-mail van Algemeene Schippers Vereeniging (ASV) van 1 augustus 2012 over pamflet Kleine binnenvaart, de moeite waard | Voor kennisgeving aannemen |
| 24. | E-mail van de heer P.C.J. Muijzert van 3 september 2012 over Stop aanbesteding N33 | Voor kennisgeving aannemen |
| 25. | E-mail van de heer F. Menger van 5 september 2012 over regionaal spoor Groningen-Heerenveen | Voor kennisgeving aannemen |
| 26. | E-mail van Tegenwind Veenkoloniën van 6 september 2012 over Windmolens geven overlast / Provincie Noord Holland verbiedt Windmolens / Platform Storm | Voor kennisgeving aannemen |

| | | |
|---|---|---|
| 27. | E-mail van Tegenwind Veenkoloniën van 7 september 2012 over Persberichten week 36 Platform Storm | Voor kennisgeving aannemen |
| 28. | Nieuwsbrief 22 van Platform Storm | Voor kennisgeving aannemen |

C. TER INZAGE IN LEESKAMER

| **Punt** | **Omschrijving** | **Behoort bij** |
|---|---|---|
| | Geen | |

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
de voorzitter en leden van
provinciale staten van Drenthe

Assen, 14 december 2011
Ons kenmerk 50/3.10/2011010367
Behandeld door de heer W. Huizing (0592) 36 58 07 en de heer E. Diekema (0592) 36 51 53
Onderwerp: Gebiedsvisie windenergie, resultaten eerste fase

Geachte voorzitter/leden,

Samen met de vier gemeenten in het provinciaal zoekgebied voor windenergie, Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Emmen en Coevorden, werken wij aan een Gebiedsvisie windenergie. Deze gebiedsvisie wordt het beoordelingskader voor initiatieven voor windparken. Daarnaast gebruiken wij het in de communicatie met de bevolking en brengen wij de voordelen van windenergie als verdienmodel in beeld.

In de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn zijn wij gestart met een interviewronde. Daarin zijn door een externe adviseur, Titian Oterdoom van Elzinga en Oterdoom procesmanagement, achttien vertegenwoordigers van instanties en privépersonen geïnterviewd over windenergie. Denk aan actiegroepen, initiatiefnemers, woningbouwcorporaties en GGD. Daarnaast zijn gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van elf dorpsbelangenorganisaties en met jongeren. De resultaten zijn opgenomen in bijgevoegd rapport.

Uit de interviews valt op te maken dat op hoofdlijnen vier groepen in het gebied zijn te onderscheiden:
- initiatiefnemers / voorstanders
- tegenstanders
- bewoners die kritisch staan tegenover de omvang, maar op dit moment vooral veel vragen hebben
- bewoners met vooral problemen met de grootschalige opzet en de daarmee gepaard gaande aantasting van het landschap

Verder komt naar voren dat geen van de groepen samen met gemeenten en provincie wil meewerken aan een gebiedsvisie, als alternatief voor de nu voorliggende grootschalige plannen. Daarom werken wij, samen met Aa en Hunze en Borger-Odoorn, verder aan de gebiedsvisie voor zover het deze gemeenten betreft, zonder dat organisaties uit het gebied participeren.

Er is een grote oogst aan opmerkingen, vragen, zorgen en ideeën. Deze worden zo goed mogelijk meegenomen in het vervolg, in het besef dat sommige haaks op elkaar staan.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

Bijlage(n):
coll.

Afschrift aan:
- het college van burgemeester en wethouders van Aa en Hunze
- het college van burgemeester en wethouders van Borger-Odoorn
- het college van burgemeester en wethouders van Emmen
- het college van burgemeester en wethouders van Coevorden
- het Ministerie van EL&I
- het Ministerie van I&M

# Gebiedsvisie Windenergie Fase 1:

# resultaten interviews / gesprekken

**in opdracht van de provincie Drenthe**

**en de gemeenten Borger-Odoorn en Aa en Hunze**

ELZINGA & OTERDOOM
PROCESMANAGEMENT

# INHOUD

Voorwoord ..... 2
1 Inleiding ..... 3
1.1 Gebiedsvisie Windenergie ..... 3
1.2 Werkwijze interviews / gesprekken ..... 4
1.3 Leeswijzer ..... 5
2 Achtergrond ..... 6
3 Resultaten interviews / gesprekken ..... 8
3.1 Opmerkingen ten aanzien van het besluitvormingsproces ..... 8
3.2 Karakterisering op hoofdlijnen ..... 9
3.3 Opmerkingen voor het vervolg ..... 12
Bijlage 1: lijst geïnterviewden ..... 15
Bijlage 2: gestelde vragen tijdens de interviews ..... 16
Bijlage 3: resultaten interviews ..... 17
Bijlage 4: gesprekken met dorpsbelangenorganisaties ..... 49
Bijlage 5: gestelde vragen aan de dorpsbelangenorganisaties ..... 50
Bijlage 6: resultaten dorpsbelangenorganisaties 1 november 2011 ..... 51
Bijlage 7: resultaten dorpsbelangenorganisaties 9 november 2011 ..... 54
Bijlage 8: in gesprek met jongeren ..... 59
COLOFON ..... 62

# VOORWOORD

Voor u ligt de ‘oogst’ van de interviews en gesprekken die hebben plaatsgevonden in het kader van de Gebiedsvisie Windenergie, fase 1. Wij hebben deze gesprekken in het noordelijk deel van de Drentse Veenkoloniën gevoerd in opdracht van de provincie Drenthe en de gemeenten Borger-Odoorn en Aa en Hunze met het doel de verschillende invalshoeken ten aanzien van windenergie aan bod te laten komen. Tijdens de gesprekken zijn tal van onderwerpen de revue gepasseerd en zowel de voor- als tegenstanders hebben hun mening met diverse argumenten onderbouwd. Ook zijn veel vragen en opmerkingen aan ons meegegeven.

Vanuit onze neutrale positie hebben wij opgetekend wat er tijdens de gesprekken naar voren is gebracht. Het is niet aan ons om de argumenten te wegen: dat is aan de verantwoordelijke bestuurders. Onze drijfveer is de inbreng van de verschillende gesprekspartners zo goed mogelijk te verwoorden en vast te leggen. Door duidelijk in beeld te brengen wat er leeft en speelt in het gebied hopen wij bij te dragen aan een zorgvuldig besluitvormingsproces.

Wij kijken terug op een bijzondere opdracht omtrent een zeer actueel onderwerp dat gepaard gaat met de nodige commotie en emoties. Tijdens de gesprekken was sprake van een grote betrokkenheid. We zijn steeds hartelijk ontvangen bij de mensen thuis, op kantoor, in de dorpshuizen van Gasselternijveen en Gieterveen en ook in de jeugdsoos van Eerste Exloërmond.

Vanaf deze plaats willen we alle personen die hebben bijgedragen aan deze rapportage hartelijk danken voor de medewerking en de oprechte wijze waarop een ieder zijn / haar inbreng heeft geleverd.

Namens Elzinga & Oterdoom Procesmanagement,

Titian Oterdoom

.

# 1 INLEIDING

## 1.1 Gebiedsvisie Windenergie

In juni 2010 is de Provinciale Omgevingsvisie door de Provinciale Staten van Drenthe vastgesteld. In deze omgevingsvisie is het veenkoloniale gebied van de provincie grotendeels aangemerkt als zoekgebied windenergie. Binnen dit zoekgebied zijn diverse initiatieven ontstaan voor het plaatsen van windmolens. Deze initiatieven moeten goedgekeurd worden door de overheid. Initiatieven tot 100 megawatt (MW) vallen onder verantwoordelijkheid van de gemeente en grote windparken (groter dan 100 MW) vallen onder verantwoordelijkheid van het Rijk.

De provincie Drenthe is van mening dat het niet de bedoeling is om de Veenkoloniën vol te zetten met windparken. Er moet gekeken worden naar de geschiktheid van locaties, de mogelijke omvang en de opstellingsmogelijkheden voor windturbines. Tegen deze achtergrond werken de provincie en de gemeenten Borger-Odoorn, Aa en Hunze, Emmen en Coevorden samen om tot een Gebiedsvisie Windenergie te komen. Hiermee willen de genoemde partijen het volgende bereiken:

- een beoordelingskader voor windparken (minimaal vijf turbines) formuleren;
- communiceren met de bevolking;
- de voor- en nadelen voor het gebied en de bevolking in beeld brengen en verbindingen maken tussen windenergieprojecten en andere (sociaal-economische) ontwikkelingen in het gebied, zoals andere vormen van duurzame energie en demografie.

In het noordelijk deel van de Drentse Veenkoloniën is inmiddels sprake van twee omvangrijke initiatieven waarbij de beoogde energieproductie per initiatief groter is dan 100 MW: windpark de Drentse Monden (300 - 450 MW) en windpark Oostermoer (120 tot 150 MW). Deze initiatieven vallen onder de Rijks Coördinatie Regeling (RCR). De besluitvorming ten aanzien van deze initiatieven door het Rijk en de totstandkoming van de Gebiedsvisie Windenergie lopen dus parallel aan elkaar. De provincie en gemeenten willen met de Gebiedsvisie Windenergie zo veel mogelijk invloed uitoefenen op de besluitvorming door het Rijk. Opgemerkt wordt dat aan de Groningse zijde van de N33 ook een omvangrijk initiatief actueel is: windpark N33 (120 MW). Ook dit plan valt onder de RCR regeling van het Rijk.

In het noordelijk deel van de Drentse Veenkoloniën (het gebied binnen de gemeentegrenzen van Borger-Odoorn en Aa en Hunze) komt de Gebiedsvisie in twee fasen tot stand. In de eerste fase worden belanghebbenden en betrokkenen in het gebied geconsulteerd om zorgvuldig de verschillende standpunten en belangen in beeld te brengen. In dit kader hebben de provincie Drenthe en de gemeenten Borger-Odoorn en Aa en Hunze opdracht gegeven aan Elzinga & Oterdoom Procesmanagement om de thema's, standpunten en belangen inzake windenergie in beeld te brengen. Voor u liggen de resultaten van de interviews en gesprekken met diverse partijen in het gebied.

## 1.2 Werkwijze interviews / gesprekken

De opdrachtgevers hebben een lijst met te interviewen organisaties/personen aangeleverd. Andere partijen/betrokkenen zijn niet uitgesloten: zij konden zich ook melden voor deze interviewronde en daar is in beperkte mate gebruik van gemaakt. Er is naar gestreefd om op basis van een heldere werkwijze zo nauwkeurig mogelijk de resultaten van de interviews en gesprekken vast te leggen. Hierbij zijn drie groepen onderscheiden en per groep is een andere werkwijze toegepast (zie onderstaande toelichtingen). Het gaat om de volgende groepen:
a) te interviewen instanties en personen;
b) gesprekken met dorpsbelangenorganisaties en
c) in gesprek met jongeren.

*Ad a: te interviewen instanties en personen*
Op basis van de door de opdrachtgevers aangeleverde gegevens is contact gezocht met de betreffende personen en zijn de interviews ingepland (zie bijlage 1). Voorafgaand aan de interviews zijn de vragen naar de te interviewen personen toegestuurd (bijlage 2).
Dit gaf hen de gelegenheid om de interviews voor te bereiden en in eigen kring de standpunten / meningen af te stemmen.

Van de interviews is een verslag gemaakt dat vervolgens als concept aan de geïnterviewde personen is voorgelegd. Op basis van de reacties zijn de verslagen, voor zover van toepassing, aangepast en vervolgens is de definitieve versie weer toegestuurd naar de geïnterviewde personen. Hierbij is door de geïnterviewden toestemming verleend om de definitieve versies van de verslagen op te nemen in deze rapportage. De resultaten van deze interviews zijn weergegeven in bijlage 3.

*Ad b: gesprekken met dorpsbelangenorganisaties*
Naast organisaties / privé personen zijn ook dorpsbelangenorganisaties gevraagd om hun inbreng te leveren. Voor het merendeel van de dorpsbelangenorganisaties geldt dat de achterban bestaat uit de bewoners van het betreffende dorp. Dorpsbelangenorganisaties richten zich met name op het organiseren van gezamenlijke activiteiten / feestelijke gelegenheden in het dorp waar iedere inwoner aan deel kan nemen. Vanuit deze gemêleerde achterban is het voor de besturen niet doenlijk om het standpunt van de inwoners te verwoorden wanneer het gaat om controversiële onderwerpen als windenergie. Daarvoor is de achterban te divers en liggen de verschillende meningen te ver uit elkaar.
Tegen deze achtergrond zijn de vragen meer in algemene zin gesteld met als doel om met elkaar te bespreken wat er leeft en speelt in de verschillende dorpsgemeenschappen.

Er zijn in totaal 17 verschillende dorpsbelangenorganisaties in en om het noordelijk deel van de Drentse Veenkoloniën benaderd. Er zijn twee avonden georganiseerd (1 november in dorpshuis ’t Roem te Gasselternijveen en 9 november in het dorpshuis te Gieterveen) en hier hebben 11 organisaties aan deelgenomen (zie bijlage 4). Daarnaast heeft de Stichting Streekbelangen 1e Exloërmond schriftelijk haar reactie aangeleverd. Ook de dorpsbelangenorganisaties hebben vooraf de vragen ontvangen (bijlage 5). Tijdens de avonden zijn de vragen besproken en is ter plekke de inbreng van de deelnemers gevisualiseerd en vastgelegd. Door deze werkwijze waren de deelnemers in de gelegenheid om direct te reageren op de weergave van hun inbreng en kon één en ander correct worden verwoord. De resultaten van de beide avonden treft u aan in de bijlagen 6 en 7. In bijlage 7 is ook de schriftelijke reactie van de Stichting Streekbelangen 1e Exloërmond opgenomen.

*Ad c: in gesprek met jongeren*
Daarnaast is contact gezocht met jongeren in het gebied om ook van hen te vernemen hoe zij aankijken tegen de initiatieven met betrekking tot windenergie. Dankzij contact met mevrouw D. Streutker, ambulant jongerenwerk van welzijnsorganisatie Andes, is op 18 november jl. de jeugdsoos in Eerste Exloërmond bezocht. Aan de hand van een aantal stellingen met betrekking tot windenergie konden de jongeren hun mening kenbaar maken. Vervolgens is gevraagd naar de argumenten. Er is met twee groepen gesproken: de groep jonger dan 14 jaar en de groep ouder dan 14 jaar. Door sterk wisselende deelname is het gesprek met de groep ouder dan 14 jaar niet goed uit de verf gekomen.
De resultaten (zie bijlage 8) kunnen dan ook niet als representatief worden beschouwd voor de mening van de jongeren in dit gebied.

## 1.3 Leeswijzer

In vervolg op dit inleidende hoofdstuk is een korte beschrijving gegeven van het noordelijk deel van de Drentse Veenkoloniën op basis van de inbreng tijdens de gesprekken en interviews (hoofdstuk 2). Hiermee is de situatie / achtergrond geschetst van waaruit de meningsvorming ten aanzien van windenergie in dit gebied plaatsvindt. In hoofdstuk 3 wordt aandacht besteed aan het besluitvormingsproces en de te onderscheiden groepen op basis van de interviews en gesprekken. Hoofdstuk 3 wordt afgesloten met opmerkingen, vragen, zorgen en ideeën die relevant zijn voor de verdere invulling van de Gebiedsvisie Windenergie.

De ‘oogst’ van de gevoerde interviews en gesprekken is weergegeven in de bijlagen 1 t/m 8.
Dit vormt de kern van dit rapport: de resultaten van de interviews en gesprekken.
Achtereenvolgens treft u de volgende bijlagen aan:
***bijlage 1: lijst geïnterviewden;***
***bijlage 2: gestelde vragen tijdens de interviews;***
***bijlage 3: resultaten interviews;***
***bijlage 4: gesprekken met dorpsbelangenorganisaties;***
***bijlage 5: gestelde vragen aan de dorpsbelangenorganisaties;***
***bijlage 6: resultaten dorpsbelangenorganisaties 1 november 2011;***
***bijlage 7: resultaten dorpsbelangenorganisaties 9 november 2011 (inclusief schriftelijke reactie St. Streekbelangen 1e Exloërmond) en***
***bijlage 8: in gesprek met jongeren.***

# 2 ACHTERGROND

*Over de Veenkoloniën is al veel gezegd en geschreven. Het is niet de bedoeling om dat in deze rapportage dunnetjes over te doen, dit rapport heeft immers tot doel om de resultaten van de interviews / gesprekken weer te geven. Wel is onderstaand een beknopte beschrijving weergegeven van de kenmerken van het gebied zoals die tijdens de gesprekken en interviews naar voren zijn gebracht: tegen deze achtergrond vormen de inwoners hun mening ten aanzien van de initiatieven met betrekking tot de windmolens.*

De inwoners zijn trots op hun gebied en woonomgeving. Tegelijkertijd valt een ietwat fatallistische houding te bespeuren ten aanzien van ontwikkelingen die op het gebied afkomen: men haalt al snel de schouders op vanuit het idee dat het toch geen zin heeft om de stem te roeren. Uiteraard is dit een veralgemenisering maar als zodanig tijdens meerdere gesprekken wel naar voren gebracht.

Kenmerkend voor de Veenkoloniën is het open, grootschalige ontginningslandschap met lintvormige dorpen. In het oostelijk deel van Drenthe vormt de overgang van de hooggelegen Hondsrug een karakteristieke gradiënt naar het lager gelegen voormalig veengebied. Deze karakteristieke omgeving is voor verschillende mensen aanleiding geweest om juist hier te gaan wonen, op zoek naar rust en ruimte.

De rust, ruimte en landschappelijke variatie trekken ook veel recreanten aan. Met name ouderen en jonge gezinnen die niet te ver willen reizen weten dit gebied te vinden voor hun vakantie / vrijetijdbesteding. Recreatie en toerisme vormen belangrijke economische sectoren: in Borger-Odoorn levert deze sector ca. 25% van de inkomsten op en in Aa en Hunze ongeveer 20%. Naast verschillende kleinschalige initiatieven (bed& breakfast, galeries e.d.) zijn het weer bevaarbaar maken van vaarten, het Hunze project (hermeandering van de Hunze) en de ontwikkeling van het beoogde Geopark voorbeelden van initiatieven om de toeristische aantrekkelijkheid van het gebied verder te vergroten.

Het veenkoloniale gebied wordt gedomineerd door het agrarisch gebruik. De landbouwsector kent echter een onzekere toekomst in verband met de hervorming van het landbouwbeleid. Dit geldt specifiek voor de Veenkoloniën waar de teelt van aardappels voor zetmeelproductie (AVEBE) een belangrijke bron van inkomsten vormt voor de agrariërs in dit gebied. De subsidies voor deze teelt eindigen in 2012. Ook het beëindigen van de melkquotering in 2015 brengt de nodige onzekerheid met zich mee. De boeren worden voor hun inkomen afhankelijker van de wereldmarkt en de ontwikkeling van de wereldmarktprijzen voor agrarische producten laat de laatste jaren een grillig beeld zien.

Het midden- en kleinbedrijf is niet sterk vertegenwoordigd in dit gebied: er is sprake van een ijle economische structuur. Door alle internationale ontwikkelingen is de economische situatie zorgelijk en in dit gebied is sprake van stagnatie / achteruitgang van de economie.

Ook wordt het gebied geconfronteerd met krimp en vergrijzing: de bevolking neemt af en het aandeel ouderen neemt toe. Hierdoor komen de voorzieningen onder druk te staan en is concentratie van scholen en voorzieningen een actueel onderwerp. Tegelijkertijd zijn investeringen nodig in nieuwe woningen / voorzieningen die aansluiten bij de behoeften van de ouder wordende bevolking: een kleinere groep moet de toenemende kosten ophoesten.

De lagere overheden krijgen meer taken toebedeeld, onder andere op het gebied van zorg en welzijn, maar zien hun financiële ruimte afnemen onder druk van de noodzakelijke bezuinigingen. Kortom: er liggen diverse opgaven in dit gebied, er moet veel gebeuren maar de financiële middelen zijn beperkt.

Een adequaat toekomstperspectief geeft antwoord op de vragen en opgaven die in dit gebied spelen. Waar willen we waar naar toe, wat is daar voor nodig en hoe gaan we dat organiseren? De opgaven zijn helder maar tegen de achtergrond van de veranderende omstandigheden is het nu zoeken geblazen naar de juiste antwoorden op basis van een reëel verdienmodel. De insteek van de voor- en tegenstanders van het plaatsen van windturbines in dit gebied is sterk verschillend als het gaat om de invulling van het toekomstperspectief.

# 3 RESULTATEN INTERVIEWS / GESPREKKEN

In de bijlagen is de 'oogst' van de interviews en gesprekken weergegeven. Het is niet doenlijk om dit geheel hier samen te vatten. Dat zou ook geen recht doen aan de inbreng van de personen waar mee gesproken is. Wel is in dit hoofdstuk aandacht besteed aan een aantal belangrijke opmerkingen / conclusies ten aanzien van het besluitvormingsproces (paragraaf 3.1). Ook is op hoofdlijnen een karakterisering geschetst van de te onderscheiden groepen (paragraaf 3.2). Tenslotte zijn diverse opmerkingen, vragen, zorgen en ideeën weergegeven die tijdens de interviews en gesprekken naar voren zijn gebracht en relevant zijn voor de verdere invulling van de Gebiedsvisie Windenergie (paragraaf 3.3).

## 3.1 Opmerkingen ten aanzien van het besluitvormingsproces

Het besluitvormingsproces met betrekking tot windenergie verdient, diplomatiek gesproken, geen schoonheidsprijs. Bewoners in het gebied voelen zich overvallen, krijgen onvoldoende / geen objectieve informatie en worden geconfronteerd met verschillende besluitvormingstrajecten die dwars door elkaar heen lopen. Hierbij valt 'de overheid' uiteen in verschillende ministeries, de provincie en de gemeenten met verschillende sporen, snelheden, bevoegdheden en procedures.

Tegen deze achtergrond is er geen basis voor vruchtbaar overleg tussen de verschillende partijen in het gebied. Door de lopende RCR procedures is er immers geen blanco situatie / neutrale start waar partijen elkaar kunnen treffen om samen mogelijke uitkomsten te verkennen. De mogelijke impact van de initiatieven en de gebrekkige informatie leiden tot onzekerheid en emoties. Dit betekent dat er geen goede uitgangssituatie is voor gesprekken tussen de verschillende belanghebbenden, betrokken partijen en bewoners. Hiermee ontbreekt het fundament voor een gezamenlijke zoektocht naar een passende invulling van de initiatieven ten aanzien van windenergie.

Daar waar een interactieve planvorming met partijen en bevolking niet haalbaar is, zullen de betrokken overheden zelf tot kaders en randvoorwaarden moeten komen voor de plaatsing van windmolens in dit gebied. Provincie en gemeenten worden opgeroepen om transparant te werken, partijen en bevolking goed te informeren en nauw te betrekken bij de achtereenvolgende stappen: luister goed naar de inbreng zoals verwoord in de bijlagen en beantwoord de naar voren gebrachte vragen / opmerkingen / suggesties!

Van de Gebiedsvisie Windenergie wordt verwacht dat het duidelijkheid biedt, zodat de verschillende partijen en bewoners weten waar ze aan toe zijn. Opgemerkt wordt dat het Rijk de beslissende partij is ten aanzien van de verschillende initiatieven boven de 100 MW (RCR) en niet de provincie / gemeenten. Er wordt van uitgegaan dat de argumenten vanuit het gebied de besluitvorming van de betrokken ministeries zullen beïnvloeden.

## 3.2 Karakterisering op hoofdlijnen

De gesprekken hebben in willekeurige volgorde plaatsgevonden. Deze volgorde is terug te vinden in bijlage 3 waar de resultaten van de achtereenvolgende interviews zijn weergegeven. Dit betekent dat de voor- en tegenstanders niet gegroepeerd zijn: de lezer krijgt de verschillende argumenten, vragen, opmerkingen en ideeën in willekeurige volgorde gepresenteerd. Toch tekenen zich wel degelijk duidelijke groepen af. In deze paragraaf is een karakterisering op hoofdlijnen weergegeven.

Uit de interviews en gesprekken blijkt dat er op hoofdlijnen vier groepen te onderscheiden zijn:
- *de initiatiefnemers / voorstanders;*
- *de tegenstanders;*
- *een groep die kritisch staat ten opzichte van de (omvang van de) plannen maar op dit moment vooral veel vragen heeft en*
- *de bewoners waarvan een grote meerderheid problemen heeft met de grootschalige opzet van de windparken en de daarmee gepaard gaande aantasting van het landschap.*

***Initiatiefnemers / voorstanders***

Het plaatsen van windmolens wordt door de voorstanders gezien als een belangrijke economische impuls voor dit gebied. Er wordt ingespeeld op de maatschappelijke behoefte aan duurzame energie, het plaatsen en onderhouden van de windmolens geeft (tijdelijk) extra bedrijvigheid en het biedt de mogelijkheid om extra inkomsten te genereren in dit gebied. Door de komst van windmolens vindt er weer economische ontwikkeling plaats en wordt een nieuw hoofdstuk toegevoegd aan de economie van dit gebied: eerst energie op basis van turf, toen de landbouw en nu de landbouw in combinatie met de productie van duurzame energie.

De Veenkoloniën zijn dunbevolkt en het open landschap zonder obstakels biedt uitstekende mogelijkheden om hier windmolens te plaatsen. Hiermee wordt invulling gegeven aan de maatschappelijke behoefte aan schone energie en de landelijke opgave voor het produceren van windenergie. Voor de boeren in het gebied is de toekomst onzeker en dankzij de productie van windenergie wordt een extra tak aan het bedrijf toegevoegd. Hierdoor worden de risico’s gespreid, wordt financiële basis van de landbouwbedrijven versterkt en kan meer geïnvesteerd worden in het bedrijf en/of andere, aan de landbouw gerelateerde, vormen van duurzame energie. Gesproken wordt over de ontwikkeling van een energielandschap waarin verschillende vormen van groene energie worden opgewekt.

De initiatiefnemers doen wat de overheid voor ogen heeft, ze steken hun nek uit, gaan financiële risico’s aan en investeren fors in het gebied. Zij verwachten van de gemeenten en provincie een constructieve houding om samen op te trekken in de Rijks Coördinatie Regeling (RCR) die van toepassing is voor de grootschalige initiatieven. Door de krachten te bundelen kunnen mogelijk nieuwe ontwikkelingen naar dit gebied gehaald worden, bijvoorbeeld verschillende productievormen van duurzame energie. Door kennis op het gebied van duurzame energie te bundelen en een informatie- / bezoekerscentrum op te zetten wordt een nieuwe stroom bezoekers naar dit gebied getrokken.

De voorstanders erkennen dat hun plannen de nodige impact op het landschap hebben. Er zijn verschillende ideeën voor de ruimtelijke invulling waarbij aansluiting wordt gezocht bij de karakteristieken van het landschap. Vanuit deze groep is meerdere keren aangegeven dat ze het belangrijk vinden dat ook de bevolking profiteert. De initiatiefnemers willen graag in gesprek om hiervoor een passende invulling te vinden.

***Tegenstanders***
Tegenstanders zien windmolens juist als een ontwikkeling die de karakteristieke kenmerken van dit gebied teniet doen. Daarmee slaat het de basis weg voor het aantrekken van toeristen en nieuwe bewoners. De komst van windmolens is in hun ogen het tegengestelde van een reëel verdienmodel. Slechts een kleine groep in het gebied profiteert, maar de impact van de windmolens op de omgeving zorgt voor een verslechtering van het woon- en leefklimaat. Hierdoor komen er geen nieuwe bewoners naar dit gebied, zullen bewoners uit het gebied verhuizen en worden de problemen met betrekking tot waardedaling van het vastgoed, de krimp en vergrijzing juist versterkt.

De economische betekenis van toerisme en recreatie is in dit gebied veel groter dan de landbouw. Het open, karakteristieke landschap, de rust en de ruimte zijn ‘unique selling points’ (usp’s) voor dit gebied. Elders wordt het drukker en krapper en dat betekent dat de eigenschappen van dit gebied steeds unieker worden waardoor de aantrekkelijkheid wordt versterkt. Deze usp’s vormen dan ook de basis voor de toekomst van dit gebied.

Om deze eigenschappen van het gebied te behouden en verder te ontwikkelen wordt al veel in het gebied geïnvesteerd, zowel grootschalig (o.a. opnieuw bevaarbaar maken van vaarten, hermeandering Hunze) als kleinschalig (ateliers, bed&breakfast). Ook de initiatieven met betrekking tot het beoogde Geopark versterken de aantrekkelijkheid van het gebied. De komst van windmolens doet deze investeringen te niet.

Daarom zetten de tegenstanders in op behoud en ontwikkeling van de bestaande landschappelijke waarden en de karakteristieke rust en ruimte in dit gebied. Hier passen geen windmolens bij: ze gaan voor de nul optie. De tegenstanders zullen voor hun verzet alle mogelijkheden benutten: alle legale middelen zullen worden ingezet.

***Kritische groep met veel vragen***
Waar de voor- en tegenstanders een uitgesproken mening hebben heeft deze groep juist een genuanceerde mening en vooral veel vragen. Deze vragen hebben sterk te maken met de grote behoefte aan informatie. Het is lastig om een gefundeerde mening te vormen als niet duidelijk is wat het uiteindelijke doel is, welke randvoorwaarden van toepassing zijn en hoe één en ander vorm krijgt: waar praten we nu precies over?

Het streven naar duurzame energie kan op verschillende manieren ingevuld worden. Er is grote behoefte aan het verkennen van verschillende scenario’s om de doelstelling in te vullen: welke alternatieven zijn er en hoe pakken deze alternatieven uit voor het gebied? Hiermee wordt ook duidelijk wat de impact op andere belangen is: laat de voor- en nadelen zien en maak een kosten-baten analyse ten aanzien van de verschillende alternatieven.

Vanuit deze groep wordt er voor gepleit om investeringen in het gebied (o.a. project Hunze, ontwikkeling Geopark) niet weg te gooien.
Ook wordt aandacht gevraagd voor het voorkomen van gezondheidsproblemen: houd de afstand tot woningen zo groot mogelijk.

***De bewoners***

Uit de gesprekken met de dorpsbelangenorganisaties komt duidelijk naar voren dat de gebrekkige informatie, de ondoorzichtige besluitvorming en onzekerheid over wat er nu precies gebeuren gaat, leiden tot de nodige emoties en commotie in het gebied. Dit wordt geïllustreerd door citaten als *"het gaat hier om meer dan alleen de productie van schone energie, namelijk de leefbaarheid van het platteland"* en *"de zorgen voor onze organisatie bestaan vooral uit het bewaren van eenheid in het dorp, voor de leefbaarheid in een klein dorp is eenheid onontbeerlijk"*.[1]

Het steekt de mensen dat de informatievoorziening tekort schiet en dat volksvertegenwoordigers (met name van de provincie) zich niet in het gebied laten zien. Er is grote behoefte om de impact op het gebied duidelijk te maken: bij het nemen van beslissingen moet men wel weten wat er leeft en speelt. Een grote meerderheid is geen voorstander van de huidige plannen voor windenergie: er zijn grote zorgen over impact op de woon- en leefomgeving. De bewoners worden tekort gedaan wanneer dit wordt geduid als NIMBY gedrag (not in my backyard): men is niet tegen duurzame energie, ook niet in dit gebied, maar een radicale omslag van een open agrarisch landschap naar een industrieel landschap gaat te ver.

De impact op het landschap tast niet alleen het woongenot aan maar doet ook afbreuk aan private investeringen in woning en bedrijf: de aantrekkelijkheid van het gebied gaat achteruit, woningen worden nog moeilijker verkocht, de krimpproblematiek wordt versterkt en de middenstand krijgt het nog moeilijker. Ook zijn er veel vragen over mogelijke gezondheidsproblemen. Naast verlichting, slagschaduw en geluidsproductie van de windmolens wordt hierbij wordt speciaal aandacht gevraagd voor de geluidsgolven met een lage frequentie: dit geluid draagt heel ver en kan invloed hebben op het evenwichtsorgaan. Ook consequenties van trillingen door de grond zijn een bron van zorgen. Er is nu geen / weinig achtergrondgeluid en er zijn nauwelijks obstakels. Hierdoor worden de signalen van de windmolens niet gedempt. De impact zal in dit gebied dan ook groter zijn dan elders in Nederland waar het niet zo open en stil is.

Vanuit de dorpsbelangenorganisaties kwam de boodschap dat er serieus gedacht wordt om vanuit de bevolking in coöperatief verband aan de slag te gaan met verschillende vormen van duurzame energie. Het gaat om andere manieren om reductie van CO2 uitstoot te bewerkstelligen: kleinschalig, passend bij het gebied met voordeel voor iedereen in plaats van een kleine groep en zónder aantasting van het landschap.

[1] Citaten ontleend aan de schriftelijke inbreng van de Stichting Streekbelangen 1e Eloërmond.

## 3.3 Opmerkingen voor het vervolg

In de bijlagen zijn diverse opmerkingen, vragen, zorgen en ideeën verwoord die tijdens de interviews en gesprekken naar voren zijn gebracht. Onderstaand zijn onderwerpen weergegeven die relevant zijn voor de verdere invulling van de Gebiedsvisie Windenergie.

Opmerkingen:
- door de stilte en openheid van het landschap is er geen absorptie / demping van de signalen van de windturbines: de impact is in dit gebied groter dan elders en dat vraagt om maatwerk in plaats van gemiddelde waarden als het gaat om normen voor hinder / overlast;
- houd de afstand windmolens – woningen zo groot mogelijk: geluid is namelijk de 'trigger' van de hinder;
- ten aanzien van de optimale ruimtelijke inpassing: zet de bril op van Noord-Nederland in plaats van deelgebieden;
- binnen Drenthe zijn de Veenkoloniën landschappelijk het meest geschikte gebied, de rest van de provincie vrijwaren van windmolens;
- plaats windmolens op industrieterreinen en niet in het open agrarisch landschap;
- sluit aan bij de windmolenparken aan de grens van Drenthe (Duitsland, Overijssel): zo heb je de minste visuele impact;
- sluit aan bij initiatieven in Emmen / Hoogeveen / Coevorden: niet meer realiseren dan de afgesproken 200 MW;
- sluit aan bij logische landschapselementen (wegen, randen open gebied, kanalen, ..);
- sluit aan bij de ontginningsgeschiedenis en de hieruit voortvloeiende verkavelingspatronen;
- geen Flevolandse toestanden: in één keer de ruimtelijke opstelling voor het hele gebied bepalen met één soort turbines (uniformiteit);
- open gebied accentueren door windmolens aan de randen te plaatsen;
- win de energie daar waar het gebruikt wordt: transport van de energie levert veel energieverlies op;
- geef tijdelijke bouwvergunning af (max 25 jaar) in plaats van een permanente vergunning: meer grip vanuit de overheid.

Vragen:
- breng in kaar wat beter uitpakt: inzetten op windenergie of inzetten op behoud landschap ten behoeve van wonen, recreatie en toerisme?
- doelstellingen m.b.t. duurzame energie kunnen op verschillende manieren gerealiseerd worden: welke opties zijn er, hoe scoren verschillende alternatieven ten opzichte van de huidige situatie en hoe verhouden ze zich tot andere belangen in het gebied?
- de houding van burgers wordt sterk bepaald door de wijze van betrokkenheid bij het project en door de vraag of men er zelf beter van wordt: wat is een passende invulling van 'profijt voor de streek', welke opties zijn hiervoor en hoe ziet dat er concreet uit?
- kan de komst van windturbines en bijbehorend verdienmodel bijdragen aan een adequate aanpak van de krimpproblematiek en zo ja, hoe?
- toevoegen van windenergie legt extra beslag op de huidige elektrische infrastructuur: de infrastructuur moet meegroeien met het stijgende aanbod en dat vraagt de nodige inspanningen en investeringen:
    . hoe wordt vraag en aanbod op elkaar afgestemd;
    . wie is waar verantwoordelijk voor en
    . hoe worden de kosten verdeeld?
- hoe zit het met planschade wanneer er sprake is van waardedaling van onroerend goed en wie betaalt dat?
- hoeveel ruimte is er voor de bewoners is om invloed uit te oefenen op het besluitvormingsproces: waar hebben we nog iets over te zeggen?
- wat is de impact op het project LOFAR?

Zorgen:
- spanning / tweespalt binnen de dorpen / leefgemeenschappen;
- impact op de woon- en leefomgeving: trillingen, geluid, licht, slagschaduw, afslag van ijs;
- invloed op de gezondheid (specifieke aandacht wordt gevraagd voor de effecten van ver dragende laag frequente geluidssignalen);
- impact op het landschap.

De impact op het landschap is vaak aan de orde geweest tijdens de gesprekken en interviews. Hoe het gebied er straks uit komt te zien is nu niet bekend. De initiatiefnemers spreken van hoge windturbines (masthoogten vanaf 100 meter, hier komt de lengte van de wieken nog bij). Met zo'n omvang zijn de molens van grote afstand te zien en wordt een heel groot gebied beïnvloedt. De maximale productie (aantal MW's) die in de verschillende initiatieven worden genoemd leiden tot een zeer omvangrijke energieproductie door talrijke windmolens waardoor het aanzien van dit gebied sterk zal veranderen. De zorg is uitgesproken dat dit leidt tot een transitie van het huidige, open agrarische landschap naar een industrieel landschap. Hierbij zijn de volgende opmerkingen naar voren gebracht:
- er komen geen nieuwe bewoners naar dit gebied;
- een deel van de huidige bewoners trekt weg;
- hierdoor wordt het nog moeilijker om huizen te verkopen (extra daling vastgoedwaarde);
- verergert de krimp problematiek (zorg, voorzieningen, wonen);
- komen recreatie en toerisme als belangrijkste bron van inkomsten niet meer uit de verf en
- is er geen basis meer voor de middenstand in het gebied.

Ideeën:
*- energielandschap in parkachtige setting*
Er is vanuit de initiatiefnemers gesproken over de ontwikkeling van de Veenkoloniën tot een energielandschap waarbij naast windenergie verschillende vormen van duurzame energie worden opgewekt. In een parkachtige setting biedt dit kansen voor het aantrekken van recreanten en toeristen die één en ander graag willen bekijken, hier willen ontspannen en/of informatie zoeken. Door hier recreatieve, educatieve en toeristische elementen te koppelen kan een nieuwe stroom bezoekers naar dit gebied op gang gebracht worden. In Duitsland zijn hier goede ervaringen mee (windtestcentrum Kaiser Wilhelmskoog). Dit kan uitgebouwd worden met een kenniscomponent: de Veenkoloniën als expertise centrum duurzame energie. Zoek hierbij aansluiting bij de ontstaansgeschiedenis van het gebied en de opeenvolgende fasen met energiewinning op basis van turf, de ontwikkeling van de landbouw met nu een nieuw hoofdstuk waarin de landbouwsector fors bijdraagt aan de productie van duurzame energie. Gewezen is op de aanwezigheid van een pingoruïne op de grens van verschillende ontginningspatronen: dit biedt aanknopingspunten voor een dergelijk bezoekerscentrum.

*- kleinschalige alternatieven*
Tijdens de tweede bijeenkomst met dorpsbelangenorganisaties is er voor gepleit om de focus te verleggen van windenergie naar andere manieren om de $CO_2$ uitstoot tegen te gaan: het gaat ten slotte om reductie van de $CO_2$ emissies op basis van het Kyoto-verdrag en dat kan op verschillende manieren ingevuld worden.

Hierbij is gesproken over kleinschalige initiatieven: zoek naar kleinschaligheid, besparing, biomassa, zonnecellen, aardwarmte, etc. Dit zijn vormen die in dit gebied goed passen waarbij iedereen profiteert en die bovendien voor een langere periode extra werkgelegenheid in dit gebied opleveren. Hierbij wordt verwezen naar de trias energetica:

1. eerst besparen;
2. dan inzet van duurzame energiemiddelen ( verschillende mogelijkheden) en tenslotte
3. voorzien in de restbehoefte door efficiënt gebruik van de minst belastende vormen van fossiele energie.

De provincie en gemeenten worden opgeroepen om deze gedachten samen verder te ontwikkelen. Mogelijk kan de prijsvraag van de E.O. Wijers Stichting als kapstok dienen om dit verder handen en voeten te geven.

**Nota Bene:**

Bovenstaand zijn relevante onderwerpen onder de aandacht gebracht voor het vervolgproces. Deze weergave is echter verre van volledig, daarom wordt voor een compleet beeld verwezen naar de bijlagen.

- - -

# BIJLAGE 1: LIJST GEÏNTERVIEWDEN

Onderstaand zijn de organisaties en personen weergegeven die in het kader van de Gebiedsvisie Windenergie geïnterviewd zijn.

| organisatie | vertegenwoordigd door |
|---|---|
| GGD Drenthe | mw. M.Meijerink |
| privé persoon | mw. G. De Vries-Leggedoor |
| privé persoon | dhr. J.N.H.Elerie |
| ASTRON / LOFAR | dhr. P. Bennema en dhr. A.J. Boonstra |
| O.V.B.O. | dhr. H.J.Schippers |
| AVEBE | dhr. E. Koops |
| LTO Noord | dhr. D. van Rozen |
| St. recreatieondernemers N en O Drenthe / St. bestemming Borger-Odoorn | dhr. F.J.J.Schouten |
| Natuur- en milieufederatie Drenthe | dhr. R. Hoekstra en mw. J. van den Berg |
| Windpark De Drentse Monden | dhr. H.W. ten Have, dhr. H. Olthuis en dhr. A.P. Vermeulen |
| Groenpark Boerveen | dhr. H. Mentink |
| Windpark Greveling | dhr. H.J. Speelman en dhr. H. Hoiting |
| Plan Drouwenerveen | dhr. J. Ritsema en dhr. M. Hoving |
| Platform Storm | dhr. R. Banerji en dhr. Feiken |
| Tegenwind Hunzedal | dhr. R. Rietveld en dhr. E. Sijtsma |
| WindNEE | dhr. J. Breimer en dhr. Brandwijk |
| Woningcorporaties | dhr. J. Dijk, dhr. J. Boekholt en dhr. L. van Diemen |
| RWE | mw. M. Van Gemert en dhr. H. Akerboom |
| BOKD | dhr. D.J. Keegstra |

## BIJLAGE 2: GESTELDE VRAGEN TIJDENS DE INTERVIEWS

**1. Welk(e) belang / organisatie vertegenwoordigt u?**
**2. Wat is uw rol, wie is uw achterban en hoe bent u georganiseerd?**
**3. Wat is uw standpunt t.a.v. windenergie**
**- in het algemeen en**
**- in het bijzonder in de Veenkoloniën?**
**4. Welke voor – en nadelen ziet u t.a.v. windenergie in dit gebied?**
**5. Welke zaken vragen naar uw mening bijzonder aandacht?**
**6. Ziet u kansen / problemen / ideeën / zorgen in het gebied die mogelijk kunnen profiteren van de komst van windenergie?**
**7. Zo ja, hoe zou dat profijt er uit kunnen zien?**
**8. Welke boodschap wilt u meegeven aan provincie en gemeenten?**

# BIJLAGE 3: RESULTATEN INTERVIEWS

## 1. Tegenwind Hunzedal, de heren Rietveld en Sijtsma

| Vraag | Antwoord |
|---|---|
| Welk(e) belang / organisatie vertegenwoordigt u? | De vereniging Tegenwind Hunzedal. De leden van de vereniging komen uit de acht dorpen rondom Annerveen; het is een afgekaderd gebied. Hiervoor is gekozen omdat de verschillende deelgebieden in Oost-Drenthe eigen kenmerken hebben en het lastig is om dit binnen één vereniging onder te brengen: Andere omstandigheden zorgen voor een eigen specifiek geluid. Als rechtsvorm is gekozen voor een vereniging, met betalende leden, serieuze achterban. Dit is een bewuste keuze geweest. De vereniging bestaat uit ca. 400 leden en iedere dag komen er leden bij. Posters van de actiegroep hangen ook bij mensen die niet lid van de vereniging zijn, hier wordt nog actie op ondernomen. |
| Wat is uw rol, wie is uw achterban en hoe bent u georganiseerd? | Dhr. Rietveld is woordvoerder voor de vereniging en is inhoudelijk deskundig.<br>Dhr. Sijtsma is vertegenwoordiger van het dorp Eexterveen.<br>Ieder dorp heeft haar eigen actiegroep. Door vertegenwoordigers uit deze actiegroepen samen te voegen is er een kerngroep gevormd (acht personen). Het bestuur bestaat uit vijf personen. Vanuit de vereniging wordt lijn aangebracht in de belangenbehartiging. De achterban bestaat uit de leden van de vereniging. De rol van de vereniging houdt niet op bij het actievoeren tegen windenergie, maar gaat ook om het aandragen van alternatieven. Alle openbare activiteiten van de collega-actiegroepen probeert de heer Rietveld te bezoeken. |
| Wat is uw standpunt t.a.v. windenergie in het algemeen en in het bijzonder in de Veenkoloniën? | De statuten van de vereniging zijn net goedgekeurd. Hierin wordt de noodzaak van duurzame energie onderschreven.<br>De vereniging heeft geen problemen met de landelijke doelstelling van 6000 MW windenergie. Wel heeft de vereniging grote problemen met het plaatsen van grootschalige windparken in dit gebied. Er spelen twee problemen:<br>1. de keuze voor windenergie begint een halsstarrige keuze te lijken en<br>2. het besluitvormingsproces verloopt niet netjes.<br>Toelichting:<br>Ad 1: De vereniging vecht tegen de keuze voor windenergie in dit gebied. Binnen de ontwikkelingen op het gebied van duurzame energie, is windenergie op land uitontwikkeld en over 5 tot 10 jaren is het qua kostprijs niet meer concurrerend ten opzichte van andere vormen van duurzame energie. Onder de kostprijs valt ook de schade aan de omgeving. Zonne-energie ligt qua kostprijs dicht tegen windenergie aan. Zonne-energie doet geen afbreuk aan de omgeving en is over 5 -10 jaar qua kostprijs nagenoeg hetzelfde als windenergie. Daarom ruimte laten voor omschakeling naar andere vormen van duurzame energie. Een molen wordt in 10 jaar afgeschreven en het subsidietraject duurt ook 10 jaar. Daarna nauwelijks kosten (onderhoudskosten), dus aantrekkelijk voor de eigenaar. Dit betekent dat er geen motivatie is om de molen na 10 jaar weg te halen. Een keer geplaatste molens zullen dus ook lange tijd blijven staan.<br>Ad 2: De structuurvisie is nog in de inspraakfase. De structuurvisie moet de basis zijn voor het energiebeleid. Nu is het andersom: op basis van de huidige stimuleringsregeling (de subsidie) wordt windenergie gerealiseerd, maar het beleid moet nog vastgesteld worden. Dit geeft lastige conflicten. Het is onduidelijk voor de mensen die hiermee te maken hebben: bij wie moet je zijn en wanneer is welk argument valide? Als je het wel begrijpt, is het lastig uit te leggen. De stimuleringregeling voor o.a. windenergie is gebaseerd op het Kyotoverdrag. In 2004 is het BLOW-akkoord tot stand gekomen om windenergieprojecten tot uitvoer te brengen en anno 2011 moet de structuurvisie (ruimtelijk kader) nog worden vastgesteld.<br>Landelijk wil men 6000 MW aan windenergie realiseren. Dit is aangeduid als landsbelang. Hiervan moet nog 3500 MW worden |

| | |
|---|---|
| | gerealiseerd, dit hebben de provincies onderling verdeeld. De provincie Drenthe heeft 200 MW (ondergrens 200 MW, 280 MW maximaal) voor haar rekening genomen. Als Drenthe 200 MW heeft gerealiseerd, heeft ze voldaan aan het landsbelang. Gezien de betere perspectieven voor andere vormen van duurzame energie dringt Tegenwind Hunzedal erop aan verder geen windenergie te realiseren. |
| Welke voor – en nadelen ziet u t.a.v. windenergie in dit gebied? | **Nadelen**:<br>Het moet gerealiseerd worden daar waar de windturbines geen schade brengen. In dit gebied wordt wel schade ervaren vanwege de verwachte geluidsproductie en de slagschaduw.<br>De geluidsnorm voor windturbines is 47 dba. Dat staat gelijk aan de geluidsproductie van een snelweg. Dit is een stil gebied, dus zou een geluidsnorm van 35 dba veel passender zijn. De vereniging pleit voor een geluidsnormering van 35 dba aan te houden aan de gevel.<br>Slagschaduw: wordt makkelijk over heen gestapt. Als het geluidsprobleem wordt opgelost, wordt het slagschaduwprobleem ook opgelost. De vereniging pleit voor een afstand van minimaal 1500-2000 meter tussen bebouwing en turbines.<br>Het probleem is dat de normen theoretisch zijn en dat overschrijding van de normen heel moeilijk aan te tonen is. De exploitant is zelf verantwoordelijk voor de controle en dat werkt niet. De positie van de turbines moet zo uitgezocht worden, dat deze discussies niet hoeven plaats te vinden. Waar je ook kijkt in de wereld, nergens staan windturbines zo dicht bij de woningen.<br>**Voordelen**:<br>Windenergie biedt kansen voor de landbouw en boeren zien windenergie terecht als extra bron van inkomsten. Opmerking: 7-9% van de beroepsbevolking is werkzaam in de landbouw, inclusief de toeleverende en verwerkende industrie. 91% van de economie komt dus ergens anders vandaan. Het dus niet zo dat de economie teloor gaat als de agrariërs verdwijnen. Dit relativeert de voordelen van de plaatsing van de windturbines. |
| Welke zaken vragen naar uw mening bijzonder aandacht? | Focus leggen op alternatieven voor windenergie. De oplossing is niet om helemaal iets anders op te zetten, maar om een mix te maken van de verschillende mogelijkheden aan duurzame energie. De energiebehoefte invullen door (een mix van) duurzame energie en tegelijkertijd de vraag naar energie beperken. |
| Ziet u kansen / problemen / ideeën / zorgen in het gebied die mogelijk kunnen profiteren van de komst van windenergie? | Nee, door de komst van windparken is er vooral economische schade. Om de economische problemen en de krimp juist tegen te gaan zijn in dit gebied verschillende ontwikkelingen en initiatieven tot stand gebracht o.a. op het gebied van natuur, recreatie, natuurproject van De Hunze, het bevaarbaar maken van de kanalen en het project van het Veen naar de Hondsrug. Dit wordt opgepikt, er komen leuke initiatieven. Als hier windturbines komen, zullen nieuwe initiatieven doodbloeden, doordat mensen hier niet meer naartoe komen. Ook investeringen zullen stoppen. De grootste oorzaak van waardedaling van huizen is krimp. Door de komst van windturbines zal dit probleem verergeren. |
| Zo ja, hoe zou dat profijt er uit kunnen zien? | Zorg is dat het profijt alleen bij de boer terechtkomt: 25.000 euro per jaar voor het verpachten van de grond of 200.000 euro per jaar netto voor een turbine in eigen beheer (maar wel met ondernemersrisico). Door middel van de coöperatiegedachte kunnen lasten en baten worden verdeeld. Cruciaal is dat er geen schade ontstaat: voor- en nadelen moeten met elkaar in balans zijn. |
| Welke boodschap wilt u meegeven aan provincie en gemeenten? | De heer Sijtsma: De keuze voor dit gebied als zoekgebied moet nogmaals bekeken worden. Het toevoegen van het Hunzedal aan het totale gebied is niet zorgvuldig gebeurd. Niet alle aspecten zijn meegenomen (beschermd dorpsgebied, afstanden).<br>De heer Rietveld : Er is een visie nodig hoe over 10 jaar duurzame energie vorm gegeven kan worden. Windenergie is straks achterhaald. Doe niet meer dan in landsbelang gehaald moet worden (in Drenthe 200 MW), daar waar zo weinig mogelijk schade ontstaat. Kijk naar alternatieven voor windenergie. |

| | |
|---|---|
| Bijzonderheden | Tenslotte vraagt Tegenwind Hunzedal nadrukkelijk aandacht voor de negatieve impact van windmolens op het landschap:<br>de dreigende teloorgang van het open karakter van het landschap (zie onderstaande tekst).<br><br>Door de komst van windmolens gaat de schoonheid van het landschap tot ver over de Hondsrug naar de knoppen. De dorpen krijgen zowel op het veen als op het zand een schouwspel te zien wat tot einde van dagen het uitzicht verziekt en mensen naar de huisarts zal drijven.<br>Er wonen hier veel mensen die bewust zijn gekomen voor de rust, de weidsheid en de stilte. Deze kernwaarden worden elders in het land steeds schaarser en vormen in de toekomst zeer waarschijnlijk een economische drijfveer voor dit gebied. Vanwege de landschappelijke kwaliteiten zijn er pleidooien om dit gebied te plaatsen op de werelderfgoedlijst van de Unesco.<br><br>Tenslotte brengt Tegenwind Hunzedal onderstaand citaat naar voren van de heer H. Berg, landschapsarchitect te Assen:<br>*"Windmolens in de veenkoloniën*<br>*Op de vraag of er in de Drentse veenkoloniën ruimte is voor windmolens zeg ik ja. In de grootschalige veenkoloniale gebieden is ruimte te vinden voor het plaatsen van windmolens, zoals in het mondengebied van de gemeente Borger-Odoorn en de veenkoloniën in de gemeente Emmen.*<br><br>*Op de vraag, komt het gebied dat begrensd wordt door enerzijds Annerveensche-, Eexterveenschekanaal, Nieuwediep en anderzijds Spijkerboor, Eexterveen en Gieterveen ook hiervoor in aanmerking? zeg ik duidelijk nee.*<br><br>*Enkele kenmerken van het gebied:*<br><br>• *Het bovengenoemde relatief kleinschalige gebied ligt in de periferie van de veenkoloniën op de overgang van de randveenontginningen naar het veenkoloniale gebied*<br>• *Het westelijk deel van het gebied behoort bij de kleinschalige randveenontginningen en het oostelijk deel bij de hoogveenontginningen van Annerveensche-, Eexterveenschekanaal en Nieuwediep.*<br>• *Annerveensche- en Eexterveenschekanaal zijn aangewezen als beschermd dorpsgezicht. Het hier gebruikte ontginningsysteem was "een enkel kanaal met eenzijdig wijkenstelsel", een weinig voorkomend systeem in het grote gebied van de Gronings-Drentse veenkoloniën. Het karakteristieke bebouwingslint vormt een eenheid met het achtergelegen veenkoloniale agrarische gebied. Het veenkoloniale gebied loopt wat betreft de ontginningsgeschiedenis globaal tot halfweg het randveenontginnigslint.*<br>• *Veel van de oude boerderijplaatsen aan de oostzijde van het randveenontginnigslint liggen op redelijk grote afstand van het bebouwingslint op zandopduikingen. Dit geldt ook voor de zone Nieuwediep-Gieterveen."* |

## 2. GGD Drenthe, mevrouw Meijerink

| Vraag | Antwoord |
|---|---|
| Welk(e) belang / organisatie vertegenwoordigt u? | GGD Drenthe: de gemeentelijke gezondheidsdienst geeft voorlichting en adviezen m.b.t. de leefomgeving en gezondheid. |
| Wat is uw rol, wie is uw achterban en hoe bent u georganiseerd? | Mevrouw Meijerink werkt als milieugezondheidskundige voor alle gemeenten in Drenthe. Het is een onafhankelijke rol. De GGD geeft gezondheidsadviezen op basis van wetenschappelijke kennis, dus maakt de vertaalslag van wetenschap naar samenleving. |
| Wat is uw standpunt t.a.v. windenergie in het algemeen en in het bijzonder in de Veenkoloniën? | Neutraal standpunt. |
| Welke voor – en nadelen ziet u t.a.v. windenergie in dit gebied? | Het belangrijkste is dat het windpark de gezondheid niet onevenredig aantast. Windturbines hebben invloed op de woon- en leefomgeving, o.a. vanwege de aanwezigheid in het landschap, geluid en slagschaduw. Met name geluid van windturbines wordt als hinderlijk ervaren.<br>De hinder wordt van mens tot mens verschillend beleefd onder invloed van verschillende factoren (o.a. zichtbaarheid windmolens, economische belangen, gevoelens van onmacht en onrecht, etc). Hinder is het ervaren van je leefomgeving als minder prettig. Dat kan angst en stress veroorzaken en die kunnen weer verdere gezondheidsklachten opleveren. De GGD levert op dit punt een bijdrage aan de gebiedsvisie.<br>In de wet is een bepaald niveau van hinder geaccepteerd: voor geluid van windturbines wordt dit gereguleerd door vastgestelde geluidsnormen. De GGD streeft er naar de hinder zo veel mogelijk te beperken. Uit onderzoek blijkt dat hinder door geluid van windturbines vermindert als er meer draagvlak is voor een windpark. In de emotie blijkt het lastig om aansluiting te vinden / goed met elkaar te communiceren. GGD Drenthe heeft contact gehad met onderzoekers bij het RIVM en de GGD Amsterdam. Zij geven aan dat, om de uiteindelijke hinder na realisatie te verminderen, er meer moet worden gedaan om draagvlak te creëren, o.a. door communicatie.<br>Nu worden alleen voors en tegens besproken, maar er wordt niet geïnvesteerd in een goed gesprek, het inzicht krijgen in elkaars motieven en het streven naar een realisatie waar ook de bewoners achter staan. Als voorbeeld voor draagvlak onder de bevolking noemt GGD Drenthe een dorp in Duitsland (Feldheim) als voorbeeld. Hier wordt veel duurzame energie opgewekt door o.a. windenergie en biogas. De inwoners van de gemeente hebben zelf geïnvesteerd en hebben baat bij het windpark door o.a. lagere energielasten. Deze mensen ervaren nauwelijks tot geen hinder. Er is begrip voor elkaars situatie en dat is in dit project ook belangrijk. Een goede communicatie en inspraak in de planvorming is erg belangrijk. Als er geen draagvlak ontstaat, dreigen de volgende negatieve ontwikkelingen:<br>1) frustratie over planvorming en 2) sociale tweedeling in de dorpsgemeenschap.<br>In Amerika is het 'wind turbine syndroom' onderzocht door dr. Pierpont, maar volgens GGD Drenthe is dit onderzoek niet van voldoende kwaliteit om deze theorie aan te nemen. Het onderzoek had namelijk een te kleine populatie, geen controlegroep en is nooit peer-reviewed gepubliceerd. De onderzoeksgroep is door Pierpont juist geselecteerd op ernstige klachten waarvan echter niet is aangetoond dat dit het gevolg is van het geluid. |
| Welke zaken vragen naar uw mening bijzondere aandacht? | - Het communicatieproces, leren begrijpen hoe bewoners hun leef- en woonomgeving ervaren.<br>- Zo weinig mogelijk geluidsbelasting; windturbines zo ver mogelijk van de woonomgeving af. Het geluid is namelijk de 'trigger' van de hinder. Om hier bepaalde afstanden aan te binden is lastig; dit is o.a. afhankelijk van de hoogte van de turbine, het vermogen en de lengte van de rotorbladen en de weersomstandigheden. |

| | |
|---|---|
| Ziet u kansen / problemen / ideeën / zorgen in het gebied die mogelijk kunnen profiteren van de komst van windenergie? | Locale baten, die terug kunnen vloeien naar de gemeenschap.<br>Begrip kweken voor elkaars motieven (voor- en tegenstanders). |
| Zo ja, hoe zou dat profijt er uit kunnen zien? | - |
| Welke boodschap wilt u meegeven aan provincie en gemeenten? | Communiceer! Een groot deel van de angst is onwetendheid, onbegrip en machteloosheid. Hier moet een communicatiedeskundige op gezet worden, die het proces goed kan begeleiden. Probeer omwonenden te betrekken bij de planvorming en zo mogelijk de exploitatiefase, en geef ze hierbij *reële* inspraakmogelijkheden.<br>Daarnaast moeten de gezamenlijke plannen in het gebied bekeken worden in verband met het cumulatie-effect van o.a. geluid. |
| Bijzonderheden | Een volgende generatie zal wellicht minder aanstoot nemen aan windmolens: dit is voor hen dan een bekend onderdeel van de woon- en leefomgeving. Qua beleving is er dus mogelijk sprake van een generatieverschil; het kan echter ook zijn dat mensen die meer hinder ondervinden de omgeving zullen mijden . |

## 3. Vereniging windpark Greveling, de heren Speelman en Hoiting.

| **Vraag** | **Antwoord** |
|---|---|
| Welk(e) belang / organisatie vertegenwoordigt u? | Vereniging Windpark Greveling, |
| Wat is uw rol, wie is uw achterban en hoe bent u georganiseerd? | De heren Speelman en Hoiting zijn leden van het bestuur van de vereniging. Dertien landbouwers zijn lid van de vereniging. Deze boeren wonen in vier dorpen, Eexterveen, Annerveen, Eexterveenschekanaal en Annerveenschekanaal. Daarnaast wonen twee boeren in Annen, zij hebben land in dit gebied. Het gaat om totaal 900 hectare. Windunie is hier ook bij betrokken, als adviseur en als lid van de vereniging. Er is voor deze afbakening van het plangebied gekozen omdat deze boeren elkaar goed kennen, ze durven het met elkaar aan en het gebied heeft een ruimtelijke samenhang. |
| Wat is uw standpunt t.a.v. windenergie in het algemeen en in het bijzonder in de Veenkoloniën? | Standpunt: Windenergie is onderdeel van de energiemix. In dit gebied zijn hiervoor mogelijkheden. Een aantal boeren wilde al wel windenergie en met de planologische aanduiding als zoekgebied is het hier nu ook mogelijk. De landbouwsubsidies worden veranderd, daarom wordt vooruit gedacht om een inkomen te genereren. Toen dit gebied als zoekgebied was aangemerkt, kwamen er al vrij snel projectontwikkelaars die grond wilden huren voor windmolens.<br>De landbouwers hebben dit opgepakt en zijn samen gaan praten over de mogelijkheden om zelf molens te beheren.<br><br>Het idee is om één rij windturbines te plaatsen, 13 in totaal. Twee rijen turbines zouden mogelijk zijn, maar de vereniging wil rekening houden met de omgeving (slagschaduw, geluid). Het gaat dan om turbines van 3 MW, met een ashoogte van 100 meter en een wieklengte van 50 meter. Mogelijkheden voor een hogere as zijn er ook, dit wordt in gedachten gehouden net als turbines met meer dan 3 MW. Als de techniek op het keuzemoment mogelijkheden geeft om met dezelfde molens meer energie op te wekken, gaat de vereniging dit serieus bekijken. Een mogelijkheid is er om met minder molens evenveel energie op te wekken. Het streven is om minimaal 40 MW op te wekken. Omdat het gebied een lijnenspel is worden de molens in een rechte lijn geplaatst, niet zigzag. |

| | |
|---|---|
| Welke voor – en nadelen ziet u t.a.v. windenergie in dit gebied? | **Voordelen**:<br>Als er wordt geïnvesteerd, wordt het hele gebied er beter van. Niet investeren geeft achteruitgang. Ook de bevolking wordt er beter van, dat is de doelstelling die de boeren voor ogen hebben. Er wordt gedacht dat de windmolens 200.000 euro per jaar gaan opleveren, maar dit is niet het geval. De heren Speelman en Hoiting geven aan dat een bedrag van € 20.000,- per jaar veel realistischer is. Staat er een molen op het land van de betreffende boer dan zal hij meer krijgen ter compensatie van verlies aan productiegrond (locatie molens en wegen naar de molens).<br>De initiatiefnemers zijn afhankelijk van de stimuleringsregeling voor duurzame energie: het gat tussen de kostprijs van duurzame energie en fossiele energie wordt hierdoor vergoed. De verwachting is dat de energieprijs omhoog gaat. Hierdoor neemt het verschil in kostprijs af en neemt de afhankelijkheid van subsidie af. De inkomsten zullen per jaar verschillen. Dit is afhankelijk van de wind.<br>De molens vragen een forse investering. Hierdoor zullen de WOZ inkomsten van de gemeente toenemen, naast incidentele revenuen van bouwleges. Dit zal de gemeente financiële opbrengsten opleveren en de gemeente kan er voor kiezen om deze middelen terug te laten vloeien naar de inwoners van het gebied. De boeren zelf willen in elk geval zorgen dat de hele gemeenschap profiteert van de windmolens.<br>**Nadelen**:<br>- Het landschap wordt aangetast;<br>- Slagschaduw: Hier zijn technische mogelijkheden voor waarbij de molen automatisch stil wordt gezet wanneer er sprake is van slagschaduw op de gevel van woningen (zelfsturend systeem);<br>- Geluid: De oude generatie molens had een minimum van 1600 meter afstand. De nieuwe generatie molens maken minder lawaai, daarom is een minimum van 400 meter mogelijk (geluidsniveau vergelijkbaar met het geluid van een snelweg);<br>- Waardedaling woningen: de initiatiefnemers verwachten dat dit mee zal vallen. |
| Welke zaken vragen naar uw mening bijzondere aandacht? | Betrokkenheid van de bevolking. Mensen zijn wel vóór windenergie, maar niet in dit gebied. Op dit moment wil men niet in gesprek. De verwachting is dat dit wel weer komt, omdat men heeft aangegeven wel mee te willen praten als het toch doorgaat. Nu wordt de kans nog gezien om het tegen te houden. Mensen groeten elkaar nog wel, op enkele personen na.<br>Zorgpunt: De informatievoorziening van provincie en gemeenten moet echt verbeterd worden. Er is een avond vanuit de gemeente georganiseerd, waar mensen geen antwoord kregen op hun vragen en dan ontstaat het idee dat er iets te verbergen valt. Daarnaast heeft de gemeente aangegeven dat ze geen beslissing zouden nemen over windenergie en zes dagen later is de beslissing toch genomen. Hierdoor zijn mensen overvallen en dan ontstaat er veel emotie. |
| Ziet u kansen / problemen / ideeën / zorgen in het gebied die mogelijk kunnen profiteren van de komst van windenergie? | In het gebied is geen middenstand. Daardoor is het voor verenigingen lastig om sponsoring te krijgen voor activiteiten. Ook het voortbestaan van buurthuizen is een zorgpunt. Door de komst van de windmolens ontstaan er inkomsten bij de boeren, bij de gemeente en het streven is dat de hele bevolking in het gebied hiervan profiteert.. Hier zijn verschillende mogelijkheden voor. Mensen moeten alleen niet het gevoel krijgen dat ze worden omgekocht. Daarom zouden de initiatiefnemers het toejuichen wanneer bewoners zelf ook met ideeën en suggesties komen. |
| Zo ja, hoe zou dat profijt er uit kunnen zien? | - opbrengsten in een gezamenlijke pot stoppen (fonds) waaruit jaarlijks een uitkering kan worden gefinancierd;<br>- een gedeelte van de opbrengst gaat naar dorpsverenigingen;<br>- energie wordt gezamenlijk ingekocht, wat korting geeft op de energierekening;<br>- bewoners kunnen participeren, door obligaties te kopen.<br>Hier willen de boeren graag samen met de bevolking over doorpraten. Het is niet de bedoeling dat alleen de boeren er beter van worden. Wanneer door een externe organisatie windturbines worden geplaatst, heeft het gebied sowieso geen profijt. |

| | |
|---|---|
| Welke boodschap wilt u meegeven aan provincie en gemeenten? | - Windparken moeten niet te kleinschalig, dat levert weinig op en tegelijkertijd heb je dan ook schade aan het landschap. Eerst een paar turbines plaatsen en er later nog een paar bijzetten, werkt niet (verschillende soorten molens zijn niet mooi om te zien (zie Flevoland) en iedere keer een nieuwe m.e.r. procedure kost veel tijd en geld);<br>- Communicatie met de bevolking en tussen de verschillende partijen: hierin heeft de overheid een voortrekkersrol. De boeren willen dit graag samen doen met de overheid, maar de manier waarop is nu onduidelijk. Openbare avonden zijn niet geschikt, is gebleken. Tegenstanders geven direct hun mening en de sfeer wordt daardoor erg bepaald. De vraag is hoe de verschillende partijen tot goed overleg komen. |
| Bijzonderheden | Geen bijzonderheden. |

## 4. de heer Elerie, privé persoon

| Vraag | Antwoord |
|---|---|
| Welk(e) belang / organisatie vertegenwoordigt u? | Niet direct een belang, interesse vanuit het verleden. |
| Wat is uw rol, wie is uw achterban en hoe bent u georganiseerd? | Geen directe rol of achterban. |
| Wat is uw standpunt t.a.v. windenergie in het algemeen en in het bijzonder in de Veenkoloniën? | Algemeen: Er moet duidelijkheid zijn vanuit de overheid wat wel en wat niet kan, anders ontstaat er onduidelijkheid en worden groepen tegen elkaar opgezet.<br>Veenkoloniën: Het past in de traditie: alles wat moest gebeuren, werd naar de Veenkoloniën gestuurd. Dat geldt nu ook voor windenergie. Windturbines hebben invloed op de ruimtelijke beleving. Vanuit de contrastwerking met de Hondsrug (reliëf) zijn windmolens van 200 meter niet gepast in de randveenontginningen. Het Mondengebied (Borger-Odoorn , Emmen) is door de grootschaligheid geschikter voor windenergie. De heer Elerie pleit voor inperking van het zoekgebied op basis van duidelijke criteria. |
| Welke voor – en nadelen ziet u t.a.v. windenergie in dit gebied? | **Voordelen**:<br>Voor de boeren economisch voordeel<br>Plan maken zodat de hele omgeving er iets aan heeft.<br>**Nadeel**:<br>Het heeft geen economische stuwing, het levert in beperkte mate werkgelegenheid op. |
| Welke zaken vragen naar uw mening bijzondere aandacht? | 1. Inkadering van het zoekgebied windenergie op basis van de cultuurhistorische analyse, het visuele aspect en de belevingswaarde. Zorg hierbij voor een duidelijke communicatie vanuit de overheid en maak duidelijk op basis van welke argumenten keuzes worden gemaakt.<br>2. Communicatie en afstemming bij de Provincie tussen de verschillende afdelingen: cultuurhistorie, aardkundige waarden en landschap. Ook nadrukkelijk aandacht voor de relatie met het Hunzeproject, het Geopark en de esdorpen Drentsche Aa. |
| Ziet u kansen / problemen / ideeën / zorgen in het gebied die mogelijk kunnen profiteren van de komst van windenergie? | Kansen: de bewoners iets teruggeven (compensatie). |

| | |
|---|---|
| Zo ja, hoe zou dat profijt er uit kunnen zien? | Compensatie in het ruimtelijke vlak, positieve elementen toevoegen aan het landschap (recreatieterrein, fietspaden, een park, zwemplas). De heer Elerie pleit ervoor om het windpark ook echt als park in te richten en de recreatieve voorzieningen in dit park zelf een plek te geven. |
| Welke boodschap wilt u meegeven aan provincie en gemeenten? | 1. Dit project vraagt grote zorgvuldigheid en een proactieve houding van de overheid. Openheid over totstandkoming zoekgebieden. Locale kennis is hierin erg belangrijk. Ook het samenspel tussen provincie en gemeenten moet goed ingevuld worden.<br>2. Ten aanzien van het proces benadrukt de heer Elerie dat belanghebbenden niet geconfronteerd moeten worden met bewoners. Dit om onzuiverheid in de discussie en sociale spanningen te voorkomen. Daarom de volgende drie stappen:<br>a. Kader maken samen met alle bewoners (nadere inkadering zoekgebied)<br>b. Vanuit dit kader in overleg met initiatiefnemers windmolens<br>c. Met burgers en initiatiefnemers samen zoeken naar optimale invulling. |
| Bijzonderheden | - |

## 5. Groenpark Boerveen, de heer Mentink.

| Vraag | Antwoord |
|---|---|
| Welk(e) belang / organisatie vertegenwoordigt u? | Groenpark Boerveen. Daarnaast LTO-afdelingsvoorzitter. |
| Wat is uw rol, wie is uw achterban en hoe bent u georganiseerd? | Voorzitter. Vereniging met 17 leden, waarvan 16 boeren uit het gebied. De 17$^{e}$ is Windunie Development, brengt expertise binnen. |
| Wat is uw standpunt t.a.v. windenergie in het algemeen en in het bijzonder in de Veenkoloniën? | Algemeen: de heer Mentink ziet de noodzaak van duurzame energie: minder afhankelijk worden van fossiele energie. De rijksoverheid streeft naar 14% aan duurzame energie. Dit betekent dat ook windenergie fors moet bijdragen aan de energiemix.<br>Veenkoloniën: hier zijn goede mogelijkheden. |
| Welke voor – en nadelen ziet u t.a.v. windenergie in dit gebied? | Voordelen:<br>1. Realisatie van duurzame energie;<br>2. Door windenergie krijgen de boeren een beter toekomstperspectief (4$^{e}$ gewas) en dat is hard nodig gelet op de landbouwhervormingen (GLB) en afschaffing melkquotum;<br>3. Boeren krijgen de mogelijkheid om te blijven investeren in hun bedrijf en dat is gunstig voor de toeleverende en verwerkende industrie;<br>4. Daarnaast (beperkte) werkgelegenheid voor plaatsen, onderhoud en administratie van de windmolens;<br>5. Doordat de boeren het zelf oppakken is er de mogelijkheid om ook de bewoners in de streek mee te laten profiteren, een internationaal bedrijf doet dat niet. |

| | |
|---|---|
| | Nadelen:<br>1. Het uitzicht verandert<br>2. Slagschaduw<br>3. Geluid<br>4. Het levert spanning op in het gebied tussen voor- en tegenstanders. |
| Welke zaken vragen naar uw mening bijzondere aandacht? | Iedereen is voor duurzame energie maar als er dan concreet invulling aan gegeven wordt (windmolens) is het NIMBY effect nadrukkelijk aanwezig. De overheid moet hierin een vasthoudende rol spelen om invulling te geven aan haar duurzaamheidsbeleid.<br>In de praktijk komt dat niet goed tot zijn recht en mist de burger een goede informatievoorziening en regie op het proces.<br>Het is van belang dat de partijen op een constructieve manier met elkaar in gesprek komen. |
| Ziet u kansen / problemen / ideeën / zorgen in het gebied die mogelijk kunnen profiteren van de komst van windenergie? | Ja, windenergie is een eerste initiatief om vanuit de landbouw fors bij te gaan dragen aan duurzame energie. Het idee is om dit verder uit te bouwen naar andere vormen van duurzame energie (zonne-energie, biogas, hergebruik afvalstromen, terugwinnen van warmte, etc.). Hierbij nadrukkelijk kijken naar samenwerking binnen de keten (o.a. AVEBE) en tussen verschillende landbouwbedrijven (bio based economy en energiecascadering). Hier moeten de bewoners in het gebied ook nadrukkelijk van profiteren. |
| Zo ja, hoe zou dat profijt er uit kunnen zien? | Het profijt voor de streek kan invulling krijgen door de mensen een lagere stroomprijs te bieden.<br>Hoe dichter bij de molens, des te lager de energiekosten (bijvoorbeeld door het gebied in te delen in een 1e en een 2e ring).<br>Als de inwoners er allemaal van profiteren zal het draagvlak toenemen.<br>Een gebied met lagere energiekosten biedt wellicht perspectief in tijden van krimp.<br>Ook krijgt de gemeente fors meer inkomsten uit de OZB van de windmolens. Daar staat tegenover dat de waarde van de woningen mogelijk daalt. De heer Mentink verwacht dat dit mee zal vallen en er op den duur sprake is van gewenning. |
| Welke boodschap wilt u meegeven aan provincie en gemeenten? | - De provincie en gemeenten moeten vanuit hun duurzaamheidsbeleid positief meedenken en pro-actief handelen, ook richting de burger.<br>- Vanuit veranderend landbouwbeleid is er bij de boeren nu de bereidheid om het initiatief samen op te pakken en te zorgen voor een gezamenlijke opstelling van de windmolens in het gebied (niet individueel met ratjetoe aan molens). Wanneer de besluitvorming te langzaam gaat, verliezen we het momentum. |
| Bijzonderheden | - |

## 6. Ondernemersvereniging Borger-Odoorn, de heer Schippers

| Vraag | Antwoord |
|---|---|
| Welk(e) belang / organisatie vertegenwoordigt u? | Ondernemersvereniging Borger-Odoorn. Deze vereniging heeft ongeveer 200 leden. |
| Wat is uw rol, wie is uw achterban en hoe bent u georganiseerd? | Alle ondernemers uit de gemeente zijn bij deze vereniging aangesloten, verenigd per dorp. De voorzitters zitten in het bestuur.<br>Daarnaast is er een dagelijks bestuur, bestaande uit drie personen. De heer Schippers is hier voorzitter van. |
| Wat is uw standpunt t.a.v. windenergie in het algemeen en in het bijzonder in de Veenkoloniën? | Algemeen: de vereniging is voor duurzame energie. Daar hoort windenergie bij.<br>Veenkoloniën: er zijn voor- en tegenstanders binnen de ondernemers. |
| Welke voor – en nadelen ziet u t.a.v. windenergie in dit gebied? | **Voordelen**:<br>Het kan werkgelegenheid met zich meebrengen;<br>De gemeente kan meeprofiteren door de onroerend goedbelasting;<br>Profiteren van de overlast door energievoordeel, lagere energietarieven voor inwoners van dit gebied;<br>Als je windturbines toestaat met de geluidsproductie die daarbij hoort, dan kan ook verruiming van de geluidsnorm plaatsvinden voor andere initiatieven (pionierszone met minder regels).<br>**Nadelen**:<br>De turbines zijn prominent in het landschap aanwezig. Hierdoor ontstaat angst voor het effect op de economie.<br>Daarnaast kan het de krimp versterken door aantasting van de woon- en leefomgeving. |
| Welke zaken vragen naar uw mening bijzondere aandacht? | Het creëren van draagvlak bij ondernemers en bewoners: de communicatie hierin moet genuanceerd plaatsvinden.<br>Hierin hebben zowel overheid als initiatiefnemers een belangrijke rol. Door bijv. de energietarieven te verlagen voor mensen die in de directe omgeving wonen, wordt de angel eruit gehaald.<br>Vanuit het streven naar duurzame energie is het goed om ook te kijken naar andere vormen van duurzame energie (zonne-energie, biogas e.d.). Vanuit de ondernemers wordt ook veel verwacht van zonnepanelen. Meer informatie over de mogelijkheden en consequenties van duurzame energie is nodig om op een goede manier de discussie te kunnen voeren. |
| Ziet u kansen / problemen / ideeën / zorgen in het gebied die mogelijk kunnen profiteren van de komst van windenergie? | Werkgelegenheid: zie punt 4<br>Zorgen: in Borger-Odoorn zijn twee zaken heel belangrijk: toerisme en landbouw. Windmolens mogen geen afbreuk doen aan het toerisme. Borger-Odoorn is een cittaslow-gemeente: hoe verhoudt een windpark zich daarmee?<br>Geeft het geen conflicten met het Geopark? |
| Zo ja, hoe zou dat profijt er uit kunnen zien? | Voor de bewoners die worden aangetast in hun woon- en leefomgeving zou een lagere energieprijs kunnen worden gerealiseerd. Dit zou van te voren zwart op wit moeten worden beschreven. Hiermee zou het wantrouwen weggenomen kunnen worden. |
| Welke boodschap wilt u meegeven aan provincie en gemeenten? | Het is van groot belang dat met het Drentse Landschap zorgvuldig wordt omgegaan .<br>Daarnaast is het vanuit de energiemix goed om andere vormen van duurzame energie die minder impact op de omgeving hebben goed te bekijken in hun bijdrage aan het duurzaamheidsstreven van 14%. Ook binnen Borger-Odoorn spelen al verschillende initiatieven op individueel niveau, o.a. op het gebied van zonne-energie.<br>Er is ca. 10 jaar geleden door de provincie samen met werkgroepen ondernemers (vooral landbouw) en bewoners gezocht naar mogelijkheden om met Europees geld iets bijzonders in het Veenkoloniale gebied te creëren: De Hunzevallei. Door het gebied zijn natuurlijke kenmerken -vooral langs de Hunze- terug te geven krijgt/kreeg het gebied een hogere ruimtelijke en culturele waarde.<br>Die waarden moeten we behouden en nu niet onder laten sneeuwen onder honderden wieken. |
| Bijzonderheden | LOFAR: wanneer dit over 15 jaar stopt, kan er een natuurenergiegebied van gemaakt worden. De velden kunnen dan worden gebruikt voor een nieuw te bedenken energiemogelijkheid. De infrastructuur ligt er al. |

## 7. Windpark de Drentse Monden, de heren Ten Have, Olthuis en Vermeulen.

| Vraag | Antwoord |
|---|---|
| Welk(e) belang / organisatie vertegenwoordigt u? | Sinds mei 2010 is er het consortium Windpark De Drentse Monden.<br>Dit consortium bestaat uit twee organisaties:<br>- de stichting Duurzame Energieproductie Exloërmond (nu tevens BV) en<br>- Raedthuys Windenergie BV.<br><br>Beide organisaties trekken via het consortium samen op in de planvorming. Gestreefd wordt naar een samenhangende invulling van het gebied met uniforme windturbines. Het consortium is actief tot de vergunningen rond zijn. Daarna gaat iedere organisatie zelf de exploitatie ter hand nemen. De twee organisaties vertegenwoordigen elk circa 60 grondeigenaren / agrarische (mede)ondernemers, totaal 120. Hiermee is het totale grondeigendom in het plangebied vertegenwoordigd met uitzondering van een aantal posities. Raedthuys vertegenwoordigt de grondeigenaren en agrarische ondernemers in -grofweg- het noordelijk deel van het totale plangebied, DEE in het zuidelijk deel. Door samen te werken zijn de agrariërs en initiatiefnemers in het gebied goed georganiseerd en vormen ze samen één aanspreekpunt.<br><br>Belang: versterking van het agrarisch bedrijf voor de toekomst, gekoppeld aan economische versterking van het gebied. De Veen-koloniën hebben een eenzijdige economische structuur met weinig MKB. De economie leunt sterk op de landbouw, inclusief toeleverende en verwerkende industrie. Gelet op het onzekere toekomstperspectief in de landbouw is een nieuwe economische impuls van groot belang. Dankzij productie van duurzame energie via windmolens ontstaat een nieuw verdienmodel in dit gebied. |
| Wat is uw rol, wie is uw achterban en hoe bent u georganiseerd? | Duurzame Energieproductie Exloërmond: de heer Ten Have is voorzitter en de heer Olthuis is secretaris. Samen met een penningmeester en een 2e secretaris vormen zij het bestuur. De achterban zijn grondeigenaren, agrarische ondernemers en medeondernemers (ieder die betrokkenheid heeft bij het agrarisch bedrijf) en de bewoners/organisaties/bedrijven in de omgeving voor zover zij deel willen nemen aan de exploitatie. Organisatie: alle betrokkenen bij één agrarisch bedrijf vormen een eenheid. Die eenheid neemt deel in de Stichting Duurzame Energieproductie Exloërmond en in Duurzame Energieproductie Exloërmond BV. Windturbines met infrastructuur worden ondergebracht in een (grond) BV en exploitatie vindt plaats in een exploitatie BV.<br>Het geheel wordt bestuurd door een Stichting Administratiekantoor.<br>De grond voor het beoogde windpark wordt ingebracht op basis van een opstalovereenkomst, waarbij de opstalvergoeding wordt verdeeld over de grond voor de turbinelocatie, de grond benodigd voor de infrastructuur en de tussen de turbines liggende grond.<br><br>Raedthuys Windenergie BV:<br>De heer Vermeulen vertegenwoordigt Raedthuys Windenergie BV. Raedthuys zal in haar deel van het plangebied de exploitatie verzorgen. Zij heeft daartoe met de grondeigenaren een opstalovereenkomst gesloten. Hierbij is voor een werkwijze gekozen waarbij alle deelnemende boeren delen in de opbrengsten |
| Wat is uw standpunt t.a.v. windenergie in het algemeen en in het bijzonder in de Veenkoloniën? | <u>Algemeen:</u><br>De landelijke overheid heeft zich verplicht om in 2020 14% duurzame energie te produceren. Het kabinetsbeleid is gericht op de ontwikkeling van een mix van energievormen om daarmee meer zelfvoorzienend te zijn, de leveringszekerheid te vergroten en om bij burgers en bedrijven niet onnodig hoge(re) kosten te veroorzaken. Van de duurzame bronnen zijn windenergie op land en groen gas op dit moment de goedkoopste. Doelstelling is 6.000 MW windenergie op land per 2020 en doorgroei daarvan daarna. Uit studies blijken 10 à 11 gebieden geschikt te zijn voor een grootschalige vorm van windenergie. Deze gebieden zijn in beeld voor toepassing, dus ook onze Drentse Veenkoloniën. Ons plangebied is daarbinnen een prima locatie als grootschalig landbouwgebied met een goed |

| | |
|---|---|
| | windaanbod, relatief laag niveau van bewoning en bebouwing en met een inrichting, maat en schaal van het landschap dat ruime mogelijkheden biedt voor windenergie. Dat biedt ons een kans onze bedrijven en de regio te versterken en een bijdrage te leveren aan een duurzamere energiehuishouding.<br>Veenkoloniën:<br>De Veenkoloniën zijn door Provinciale Staten van Drenthe aangewezen als zoekgebied voor grootschalige windenergie met daarbij aangetekend: windenergie is een goede tweede tak bij het agrarisch bedrijf. De agrariërs vinden dat dit gebied geschikt is voor de ontwikkeling van energielandschappen zoals geïntroduceerd door de toenmalige Rijksadviseur Landschap Dirk Sijmons. Het is een grootschalig, open en rationeel verkaveld gebied dat dankzij de rechtlijnige verkaveling met lintbebouwing uitermate geschikt is voor windenergie. Met betrekking tot de windsterkte: na zee en kust is dit het meest geschikte gebied. Voor de hoogte van de molens wordt een ashoogte van 100 – 150 meter aangehouden en met een windkracht van 7 m/s op 100 meter ashoogte is er ruim voldoende wind voor de windturbines. |
| Welke voor – en nadelen ziet u t.a.v. windenergie in dit gebied? | **Voordelen**:<br>- Agrarische bedrijven versterken en via investeringen in, en bestedingen bij de bedrijven de regionale economie een impuls geven. Hierdoor betere mogelijkheden om ook onze zetmeelaardappelteelt en – verwerking (AVEBE) naar de toekomst te kunnen waarborgen.<br>- Profijt voor gemeenschap: de OZB inkomsten van de gemeente stijgen met ca. 3 ton per jaar. Hierdoor kan de OZB van de burgers naar beneden (dat is uiteraard aan de gemeente om hierover te beslissen). Van een lagere OZB profiteert iedereen (mogelijk segmenteren naar deelgebieden).<br>- De stroominfrastructuur in Nederland moet worden ingericht op de toekomst. Het volstaat nu, maar er zit niet veel buffer in. Gepleit wordt voor meer capaciteit voor Noord-Nederland. Wanneer dit goed geregeld is, kunnen binnen de energiemix op termijn ook andere energiemogelijkheden (zonne-energie) gerealiseerd worden. Ook wordt het gebied dan aantrekkelijker voor vestiging van energie leverende of energie afnemende bedrijven.<br>- De aanleg van verharde ontsluitingswegen voor het bereiken van de windmolens biedt ook voordelen voor de landbouw omdat percelen veel beter bereikbaar worden (opslag en afvoer landbouwproducten).<br>- Grote bijdrage aan de doelstellingen op het gebied van duurzame energie: dit park kan alle huishoudens in Drenthe van energie voorzien (ca. 200.000 huishoudens).<br>- Windenergie levert nauwelijks extra verkeersbewegingen op, dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld de productie van biogas op basis van mestvergisting.<br>- Voor de regio (bewoners, bedrijven, organisaties) ontstaat nieuwe verdiencapaciteit middels participatie.<br>- Uitbreiding van werkgelegenheid: door inzet op vestiging van een onderhoudscentrum (inclusief opleiden van eigen mensen) en door inzet op vestiging van productie- c.q. assemblage eenheden in ons gebied.<br>- Mogelijkheden om ons te onderscheiden op duurzaam energiegebied met verschillende energievormen. Bezoekers trekken d.m.v. educatie en educatiecentra, eventueel in combinatie met astronomie (LOFAR).<br>- Windenergie is te prefereren boven een kernenergiecentrale elders, om reden van aanmerkelijk lagere risico's en aanmerkelijk positieve effecten op de regionale economie<br>**Nadelen**:<br>Uit de MER onderzoeken kunnen nadelige milieu-effecten blijken (plus de mate waarin), idem voor wat betreft het LOFAR/Astron onderzoek.<br>Het gebied wordt anders doordat het zicht verandert. Bij helder weer zijn de windmolens in Duitsland te zien (afstand circa 10 km). De zichtbaarheid is afhankelijk van hetgeen in het zichtbeeld aanwezig is. De beleving is subjectief en verschilt van persoon tot persoon en wordt beïnvloed door de mate waarin men er bij betrokken is en/of aan deelneemt. Onder andere in Duitsland is een goed |

| | |
|---|---|
| | beeld te vormen van de landschappelijke impact en de geluidsproductie. Hoge moderne molens draaien rustiger en de wieken zitten vanwege de grotere hoogte minder in het gezichtsveld. De geschiedenis leert dat er vaak veel weerstand is tegen veranderingen (introductie trein, introductie windmolens destijds (Kinderdijk), plaatsen van affakkelstations gaswinning, snelwegen, spoorwegen, hoogspanningsleidingen, etc.) maar dat er later acceptatie en soms zelfs waardering ontstaat. Het gaat er uiteindelijk om hoe de balans zich verhoudt tussen het effect van de zichtbare verandering en het nut en/of de noodzaak ertoe.<br>Geluid en slagschaduw: door een zorgvuldige MER worden geen wettelijke normen overschreden. De maximaal toegestane slagschaduw op de gevel van een huis is 5 uur en 40 minuten per jaar. Er is een automatische stilstandsvoorziening om te voorkomen dat dit maximum wordt overschreden met behulp van een sensor en een computerprogramma.<br>Slagschaduw: opgaande en ondergaande zon (oosten respectievelijk westen) verhouden zich gunstig tot de bewoningslinten, kan in de winter spelen bij laagstaande zon. |
| Welke zaken vragen naar uw mening bijzondere aandacht? | 1. Een meer eenduidige en samenhangende benadering door de onderscheiden overheden. Doorvertaling van het rijkskader naar provinciekader en provincieaandeel naar gemeentekader en gemeenteaandeel. Tot op heden wordt te vaak een beeld opgeroepen van onderlinge strijd, tegenstrijdige uitleg over afspraken en soms het negeren van democratisch genomen besluiten met als resultaat verwarring en onjuiste beeldvorming bij de bevolking. Er wordt teveel via de media (eigen interpretatie) gecommuniceerd. Dat is ook met “goede” communicatie heel moeilijk weer in juiste banen te leiden.<br>2. Er meer bij stilstaan dat initiatiefnemers windparken bouwen en daarbij óók een sleutelrol vervullen.<br>3. Vanuit de provincie naar de burger meer invulling geven aan “Grounds for Change”.<br>4. Met initiatiefnemers burgerparticipatie / (verdien)modellen uitwerken: niet ieder los van elkaar (kans op verschillende producten, waardoor verwarring). |
| Ziet u kansen / problemen / ideeën / zorgen in het gebied die mogelijk kunnen profiteren van de komst van windenergie? | Ja, zie punt 7. |
| Zo ja, hoe zou dat profijt er uit kunnen zien? | Profijt voor het gebied:<br>- economische spin off, zie ook punt 4;<br>- versterking van toerisme in het gebied door bijv. een bezoekerscentrum met informatie over het project en duurzame energie;<br>- het op de kaart zetten van de regio als ‘renewable energy valley’;<br>- participatie burgers: particulieren kunnen mee investeren en zodoende ook delen in de baten. Raedthuys heeft goede ervaringen met burgerparticipatie. Voorwaarde is dat de inschrijving niet te duur is (moet laagdrempelig zijn, bijvoorbeeld € 500,- per coupure);<br>- een ander voorbeeld van Raedthuys in een ander project is het bieden van een halve cent korting per kWh voor de inwoners van het gebied waar de windmolens impact op hebben (begrensd gebied);<br>- oprichten van een streekfonds met een stichting als beheerder waarbij jaarlijks uitkeringen worden betaald die het gebied ten goede komen: gemeenschap zelf laten beslissen.<br><br>Welke participatievormen voor dit project geschikt zijn hangt af van de behoefte van de bevolking, de uiteindelijke omvang, de rentabiliteit van het project, en de regelgeving op het moment van investeren. Dit behoeft nader onderzoek.<br>Het idee van burgerparticipatie is dat de mensen zich als mede-eigenaar betrokken voelen bij de windmolens en daadwerkelijk ervaren dat ze er profijt van hebben. Daarom willen de initiatiefnemers graag van de bevolking horen wat ze willen: waar is behoefte aan, wat voor ideeën leven er? De communicatie is echter een probleem. |

| | |
|---|---|
| Welke boodschap wilt u meegeven aan provincie en gemeenten? | Het initiatief van de Drentse Monden past naadloos binnen al het beleid om tot de productie van duurzame energie te komen.<br>Het Rijk heeft voor grootschalige projecten een RCR in het leven geroepen en neemt de beslissingen. Via de m.e.r. procedure worden alle relevante milieueffecten onderzocht en zal aan alle wet- en regelgeving worden voldaan.<br>De boeren steken hun nek uit met dit initiatief en willen een nieuwe economische impuls aan dit gebied geven. Zij steken hier veel tijd en energie in maar ontmoeten veel weerstand. De oproep aan de provincie en gemeenten is om de rijksprocedure te accepteren en niet reactief te handelen. De initiatiefnemers pleiten voor het instellen van een stuurgroep bestaande uit het Rijk, de initiatiefnemers, de provincie en de gemeente. Samen moeten deze partijen zorgen voor een vlotte en zorgvuldige procedure waarbij het belang van de bevolking (participatie/profijt) kan worden ingebracht door de provincie/gemeenten. Door de schaal van dit initiatief liggen er kansen om nieuwe economische activiteiten naar dit gebied te trekken, bijvoorbeeld het onderhoud, beheer en de productie van windturbines of het ontwikkelen van een energiepark gewijd aan de productie van verschillende vormen van duurzame energie. Ook kan gedacht worden aan innovaties op het gebied van smartgrids en duurzame energie voor mobiliteit.<br>Dit vraagt om het bundelen van de krachten: samen optrekken! |
| Bijzonderheden | - |

## 8. ASTRON: project LOFAR, de heren Boonstra en Bennema.

| Vraag | Antwoord |
|---|---|
| Welk(e) belang / organisatie vertegenwoordigt u? | ASTRON, het Nederlands Instituut voor Radio Astronomie.<br>ASTRON ontwikkelt, bouwt en beheert meetinstrumenten voor sterrenkundig onderzoek, heeft een R&D programma en verricht astronomisch onderzoek. ASTRON is o.a. initiatiefnemer van het LOFAR project. |
| Wat is uw rol, wie is uw achterban en hoe bent u georganiseerd? | De heer Boonstra is hoofd van de R&D-afdeling en lid van management team.<br>De heer Bennema is adviseur ruimtelijke ordening sinds 2003 met als hoofdtaak het regelen van alle ruimtelijke ordeningszaken met betrekking tot LOFAR. |
| Wat is uw standpunt t.a.v. windenergie in het algemeen en in het bijzonder in de Veenkoloniën? | Neutraal standpunt. Het mag het functioneren van LOFAR niet in de weg staan. |
| Welke voor – en nadelen ziet u t.a.v. windenergie in dit gebied? | Voordeel als er voor ASTRON goedkoop af te nemen duurzame energie wordt geproduceerd,<br>maar de energieopwekking mag LOFAR niet storen.<br>Het plaatsen van windturbines is nadelig wanneer het de belangen van LOFAR schaadt.<br>Het is dus noodzakelijk om voldoende afstand te houden. Hierbij spelen de volgende aspecten:<br>- Directe emissie van de systemen (elektronica in de gondel en onder in de molen) waardoor radiogolven ontstaan die storend zijn voor de ontvangst van de LOFAR antennes.<br>- Verbinding van de aarddraad in de wieken en de molen: gaat vonken door het 'sproeien' van de aarddraad naar de gondel en dat werkt storend voor het ontvangst van de LOFAR antennes.<br>- Doordat de LOFAR antennes laag geplaatst zijn hebben ze minder last van signalen van ver afgelegen bronnen (bv zenders): door de ronding van de aarde gaan deze radiogolven over de lage antennes heen. Worden hoge windmolens te dicht bij de LOFAR antennes geplaatst, dan geldt de zone waarin de wieken draaien als 'radar cross sectie': dit vlak in de lucht (wand van metaal) reflecteert allerlei radiogolven naar de te dicht bij gelegen LOFAR antennes die dan dus wel last krijgen van deze gereflecteerde signalen. |

| | |
|---|---|
| | - Geophones: in het LOFAR gebied zijn diverse geophones geplaatst. Hiermee worden trillingen in de aarde waargenomen waarmee een beeld van de ondergrond wordt gevormd. Deze waarnemingen worden beïnvloed door de trilling die windmolens in de grond teweeg brengen.<br>- Metingen van infrageluid: hele lage tonen (onhoorbaar geluid). Deze signalen worden opgevangen door gevoelige barometers. Deze barometers zitten verspreid over Noord-Nederland, ook in het gebied waar de windmolens zijn gepland. Windmolens maken 'geluid', c.q. zorgen voor luchtdrukgolven op dezelfde frequentie en geven hierdoor een ruispatroon in de lucht. Dat verstoort de metingen.<br>- Blocking: dit gebied is gekozen omdat de LOFAR antennes vrij zicht naar de hemel hebben (van horizon tot horizon). Windmolens beperken het vrije zicht op het heelal en hebben hierdoor impact op de metingen.<br>- Het inpluggen van de gewonnen energie in het transportnet zal via transformatiestations geschieden. Dit kan storende signalen opleveren op de metingen van LOFAR. Deze transformatiestations moeten daarom afgeschermd worden en/of op voldoende afstand geplaatst worden. Transport naar deze transformatie stations zal via goed afgeschermde kabels (in termen van EMC/RF emissie) plaats moeten vinden, bij voorkeur ondergronds.<br>- Locatie van hoogspanningskabel: deze windenergie moet getransporteerd worden en zal op enig moment van (ondergrondse) kabels overgaan op een bovengronds hoogspanningsnet. De locatie van deze ondergrondse en bovengrondse hoogspanningskabels mag niet hinderlijk zijn voor LOFAR.<br><br>Bovenstaande aspecten vormen individueel en gezamenlijk een mogelijke bedreiging voor de metingen van LOFAR. ASTRON wil nieuwe initiatieven niet onnodig blokkeren maar is verplicht om een optimale werking van LOFAR veilig stellen. LOFAR is echter een nieuw systeem met nieuwe technieken dat steeds verder wordt geoptimaliseerd (ijken van het systeem). Dat maakt het moeilijk om precies aan te geven welke impact verwacht kan worden. Bovendien zijn er geen referentiegebieden om lering uit te trekken. Dit vraagt dus nader onderzoek.<br><br>ASTRON geeft aan dat een zone van ca. 4-6 km rond het LOFAR kerngebied gevrijwaard moet blijven van storende invloeden. Voor de buitenstations geldt een afstand van 2 km. Dit is ook op de kaarten weergegeven. ASTRON meent dat met deze minimale afstanden toegepast op windmolenplaatsing aanvaardbare risico's genomen worden gelet op de belangen van LOFAR.<br><br>Opmerking: Vanuit ASTRON wil men weten/meten hoe sterk de directe emissie van windmolens is en ook het effect van de aarddraad in de wieken. Daartoe is vorig jaar via Raedthuys en initiatiefnemers van het monden project een bezoek gebracht aan ENERCON in Aurich (Duitsland). Recent heeft ENERCON te kennen gegeven dat na overleg met Raedthuys (mede initiatiefnemer van het project De Drentse Monden) men geen medewerking kan geven aan metingen die ASTRON wil verrichten en verwijst naar de onderzoeken die in het kader van de MER procedure uitgevoerd zullen worden. |
| Welke zaken vragen naar uw mening bijzondere aandacht? | Zie punt 4. |
| Ziet u kansen / problemen / ideeën / zorgen in het gebied die mogelijk kunnen profiteren van de komst van windenergie? | In samenwerking met de fabrikant van windmolens ervaring en kennis opdoen betreffende windmolen EMC aspecten met mogelijkheden voor spin-off.<br>ASTRON heeft hier echter geen geld en menskracht voor. |
| Zo ja, hoe zou dat profijt er uit kunnen zien? | Onbekend. |

| | |
|---|---|
| Welke boodschap wilt u meegeven aan provincie en gemeenten? | LOFAR is een project waar Europees, landelijk en provinciaal veel geld in gestoken wordt (€ 140 miljoen). Naast de Nederlandse stations zijn er inmiddels ook LOFAR stations in Duitsland, Engeland, Frankrijk en Zweden, en heeft LOFAR een Europese dimensie gekregen: de International LOFAR Telescope (ILT). Met de opgedane kennis van dit unieke project kan het Nederlandse bedrijfsleven een belangrijke rol spelen in het mondiale SKA project dat begin volgend jaar ontwikkeld zal gaan worden in Zuid-Afrika of Australië. De ervaringen die ASTRON opdoet met LOFAR kunnen uitstekend ingezet worden bij het SKA project.<br>Verstoring van LOFAR door het plaatsen van windmolens doet afbreuk aan de gedane investeringen en de geloofwaardigheid van ASTRON en LOFAR, nationaal, Europees (LOFAR-ILT) en globaal (SKA). Daarom: houd voldoende afstand! |
| Bijzonderheden | - |

## 9. Natuur- en Milieufederatie Drenthe, de heer Hoekstra en mevrouw Van den Berg.

| **Vraag** | **Antwoord** |
|---|---|
| Welk(e) belang / organisatie vertegenwoordigt u? | Natuur en milieufederatie Drenthe. De NMF Drenthe is het provinciale samenwerkingsverband van natuur- en milieuorganisaties in Drenthe. |
| Wat is uw rol, wie is uw achterban en hoe bent u georganiseerd? | De heer Hoekstra is directeur, mevrouw Van den Berg is beleidsmedewerker groene ruimte en behartigt onder meer de dossiers natuur, landschap en windenergie (m.n. vanuit ruimtelijke hoek).<br>Rol: belangenbehartiger op het gebied van natuur, landschap en milieu, in federatieverband de collectieve belangen vertegenwoordigen van de provinciale en locale natuur- en milieuorganisaties. |
| Wat is uw standpunt t.a.v. windenergie in het algemeen en in het bijzonder in de Veenkoloniën? | Met de provinciale NMF's is landelijk de ambitie van 6000 MW aan windenergie omarmd.<br>Binnen Drenthe zijn de Veenkoloniën landschappelijk het meest geschikte gebied, de rest van de provincie vrijlaten.<br>NMF Drenthe ziet hierbij een bepaalde mate van concentratie voor zich, geen solitaire molens.<br>Hoeveel windmolens verantwoord kunnen worden geplaatst in het landschap is een vraag die ontwerpenderwijs met bewoners moet worden beantwoord. Dit hangt ook af van de opstelling en de afmetingen van de molens. |
| Welke voor – en nadelen ziet u t.a.v. windenergie in dit gebied? | Of er sprake is van voor- of nadelen hangt af van de wijze waarop de molens geplaatst worden en de manier waarop het gebied kan profiteren van de komst van windmolens c.q. de plaatsing van windmolens wordt gecombineerd met gebiedsontwikkeling. |
| Welke zaken vragen naar uw mening bijzonder aandacht? | Het proces loopt niet goed. Je wilt een open dialoog aangaan met de bevolking maar nu het m.e.r. traject voor één van de initiatieven inmiddels loopt is er geen vrije discussie mogelijk. De initiatiefnemers zouden eigenlijk een stap terug moeten doen zodat een besluitvormingsproces kan plaatsvinden waarbij de uitkomst bij voorbaat niet vaststaat, burgers serieus worden genomen en wellicht meerdere scenario's worden uitgewerkt. De overheid moet hierin het voortouw nemen.<br>Doordat het Rijk een andere koers vaart dan de provincie en gemeenten worden kansen gemist om een gezamenlijk ontwerpproces met de bevolking op te zetten. De verhoudingen staan onder druk en het valt niet mee om vanuit de verschillende belangen met elkaar in gesprek te komen.<br>De procedure voor het initiatief van de Drentse Monden loopt, maar hoe zit het met de rest van de initiatieven, waar praten we eigenlijk over? Nu wordt geïnventariseerd wat iedereen er van vindt, maar hoe wordt het verder gecommuniceerd? Wat is de status van de beoogde gebiedsvisie en hoe komt het ruimtelijke kader tot stand? |

| | |
|---|---|
| Ziet u kansen / problemen / ideeën / zorgen in het gebied die mogelijk kunnen profiteren van de komst van windenergie? | Het voordeel moet zijn dat er een goed ruimtelijk ontwerp komt waarbij de landschappelijke impact van de molens niet negatief hoeft te zijn en de inwoners daadwerkelijk profiteren van de windenergie. Naast windmolens moet het onderwerp duurzame energievoorziening verder uitgebouwd worden zodat het gebied zelfvoorzienend wordt qua (duurzame) energie.<br>Zorg voor een gedragen ontwerpproces met actieve inbreng van de bevolking met regie bij de overheid. |
| Zo ja, hoe zou dat profijt er uit kunnen zien? | Zie punt 6. Los van financieel gewin voor de bevolking in het gebied moet ook gestreefd worden naar een plus in de woonomgeving van de bewoners, bijvoorbeeld door recreatieve ontsluiting / landschappelijke versterking. Dit moet onderdeel zijn van het ontwerpproces. |
| Welke boodschap wilt u meegeven aan provincie en gemeenten? | Zie punt 5: zorg voor een neutrale uitgangssituatie waarbij de uitkomst vooraf niet bepaald is.<br>Ga via een ontwerpproces met de streek na wat een optimale invulling kan zijn voor het plaatsen van windmolens en hoe het gebied hier beter van wordt. Dit moet resulteren in een duidelijk ruimtelijk kader en concrete afspraken over het profijt voor de bevolking.<br>Deze aanpak vraagt samenwerking tussen de verschillende overheden (ook Rijk) en de bewoners in het gebied. |
| Bijzonderheden | - |

## 10. LTO Noord, de heer Van Rozen.

| **Vraag** | **Antwoord** |
|---|---|
| Welk(e) belang / organisatie vertegenwoordigt u? | LTO Noord. |
| Wat is uw rol, wie is uw achterban en hoe bent u georganiseerd? | LTO Noord Drenthe kent een provinciaal bestuur en afdelingsbesturen van de locale afdelingen.<br>De heer Van Rozen is provinciaal secretaris.<br>LTO Noord behartigt de belangen van haar leden op het gebied van land- en tuinbouw en is daarbij faciliterend en voorwaardenscheppend. |
| Wat is uw standpunt t.a.v. windenergie in het algemeen en in het bijzonder in de Veenkoloniën? | Algemeen: De LTO is voorstander van duurzame energie. Hier hoort windenergie bij. Dit past ook bij de afspraken in het kader van het Convenant 'Schoon en Zuinig'. De visie en het beleid van LTO Noord is hier ook op gericht. Gepleit wordt voor mogelijkheden van (kleinschalige) solitaire molens bij individuele boeren en mogelijkheden voor grootschalige opstellingen van windmolens. Hiermee wordt een bijdrage geleverd aan de productie van duurzame energie en wordt extra inkomen voor de agrariërs gecreëerd. Dit was ook onze inbreng tijdens de totstandkoming van de provinciale omgevingsvisie. LTO Noord had graag grotere zoekgebieden voor de plaatsing van windturbines gezien. Er worden nu wel goede mogelijkheden voor windenergie in het Veenkoloniale gebied geboden. Het provinciale beleid biedt nu zeker ten aanzien van solitaire molens minder mogelijkheden dan wij voor ogen hadden, dit is een gemiste kans. |
| Welke voor – en nadelen ziet u t.a.v. windenergie in dit gebied? | Bijdrage aan de productie van duurzame energie en verbreding van de inkomsten voor de agrarische ondernemers.<br>Door de komst van windmolens ontstaat spin off voor de regionale economie en zet Drenthe op de kaart.<br>De kansen voor windenergie moeten wel zorgvuldig worden ingevuld (ruimtelijk aspect). |
| Welke zaken vragen naar uw mening bijzondere aandacht? | Het proces vraagt bijzondere aandacht. De LTO heeft t.a.v. het proces gepleit voor:<br>- een aanspreekpunt voor initiatiefnemers die mensen op weg helpt en die het provinciale/gemeentelijke beleid weergeeft. LTO Noord heeft dit, samen met de Natuur en Milieufederatie, aan de provincie voorgesteld maar hier is geen invulling aan gegeven; |

| | |
|---|---|
| | - een helder toetsingskader, waarin wordt aangegeven welke voorwaarden en ruimtelijke invulling van toepassing zijn. Hierin heeft LTO Noord haar diensten aangeboden;<br>- LTO Noord is van mening dat agrariërs de projectontwikkeling zo veel mogelijk in eigen hand moet houden zodat zij ook zoveel mogelijk de exploitatie zelf ter hand nemen.<br><br>Initiatiefnemers worden geconfronteerd met randvoorwaarden en ruimtelijke beperkingen in het LOFAR gebied. Hierdoor worden de zoekgebieden fors ingeperkt. De onderbouwing hiervan leunt sterk op de bijdragen van Astron maar de provincie had hierin zelf haar randvoorwaarden moeten bepalen op basis van een transparante afweging. De provincie is hierin te weinig aanwezig geweest waardoor een vervelende discussie is ontstaan. |
| Ziet u kansen / problemen / ideeën / zorgen in het gebied die mogelijk kunnen profiteren van de komst van windenergie? | Kans: economische dynamiek in het gebied: er moet worden gedacht in mogelijkheden, niet in beperkingen.<br>Dit past ook goed bij het streven vanuit de Agenda voor de Veenkoloniën om de economie te versterken.<br><br>Punt van zorg zijn de enorme investeringen die de huidige plannen met zich meebrengen. Dit is het eigen ondernemersrisico, maar de investering moet wel op de langere termijn worden terugverdiend. Een geleidelijke ontwikkeling van windenergie in dit gebied geeft de mogelijkheid om ervaring op te doen en te leren. Ook vergt dit slimme constructies.<br>Ook vraagt de balans binnen het energienetwerk aandacht: vraag en aanbod moeten wel op elkaar afgestemd zijn.<br>Een zorg is dat er op voorhand al te veel tegenstellingen waren terwijl een dialoog onder de bevolking en gemeenten eerder tot stand had moeten komen. |
| Zo ja, hoe zou dat profijt er uit kunnen zien? | Uitwerken in overleg met de streek en gemeente. |
| Welke boodschap wilt u meegeven aan provincie en gemeenten? | Zie punt 5. Er ontbreekt een helder toetsingskader voor initiatieven. Tal van initiatiefnemers (projectontwikkelaars en boeren) zien nu kansen voor windenergie. Door de verschillende routes die de overheden volgen (Rijk versus provincie en gemeenten) is het inmiddels een vreemde discussie aan het worden die onnodig te emotioneel geladen is. Regie nemen en een toetsingskader met de betrokken partijen opstellen. |
| Bijzonderheden | - |

## 11. mevrouw G. de Vries – Leggedoor, privé persoon

| **Vraag** | **Antwoord** |
|---|---|
| Welk(e) belang / organisatie vertegenwoordigt u? | Mevrouw De Vries is als privépersoon geïnterviewd. |
| Wat is uw rol, wie is uw achterban en hoe bent u georganiseerd? | Dit is niet van toepassing. |
| Wat is uw standpunt t.a.v. windenergie in het algemeen en in het bijzonder in de Veenkoloniën? | Algemeen: windenergie is onderdeel van duurzame energie. Mevrouw De Vries vraagt zich af of windenergie de juiste keus is als het gaat om duurzame energie. Zij zou eerder kiezen voor zonne-energie.<br>Veenkoloniën: de visuele impact van windmolens is in de Veenkoloniën zeer fors vanwege het open karakter van het landschap.<br>Mevrouw De Vries raadt aan om windmolens te laten aansluiten op de windmolenparken aan de grens met Duitsland. Hiermee heb je |

| | |
|---|---|
| | de minste landschappelijke verstoring.<br>LOFAR is in dit gebied gevestigd omdat er geen verstoring is. Wanneer windmolens worden geplaatst beknot dat de kansen en uitbreidingsmogelijkheden van LOFAR. Dat zou volgens mevrouw De Vries een hele slechte zaak zijn: de kansen voor economische spin off van LOFAR (infrastructuur, glasvezelkabel, nieuwe technieken / mogelijkheden voor precisielandbouw, internet etc.) zijn veel groter dan de vermeende impuls van windenergie. Mocht er door de bouw van windmolens een grens komen aan toekomstige ambities en mogelijkheden van Lofar dan betekent dat in haar optiek het begin van het einde van dit - op wereldschaal - unieke innovatieve project. Als "Nederland-kennisland" zouden we dit niet moeten willen, nog afgezien van het teniet doen van de vele miljoenen aan investering in Lofar.<br>Daarnaast stelt mevrouw De Vries voor om de planologische ruimte voor windmolens vanuit een noordelijk perspectief te bekijken, om zo de optimale gebieden te selecteren. Wanneer dit niet mogelijk is, zou het in Drents perspectief gezien moeten worden, niet per gemeente. |
| Welke voor – en nadelen ziet u t.a.v. windenergie in dit gebied? | **Voordelen**:<br>- Enkele boeren varen er financieel wel bij.<br>**Nadelen**:<br>- Impact op LOFAR;<br>- Aantasting van het landschap;<br>- Verstoring van het woongenot;<br>- Waardedaling van de woningen;<br>- Slagschaduw;<br>- Geluid: hangt af van hoe de wind staat. |
| Welke zaken vragen naar uw mening bijzondere aandacht? | . Het niet belemmeren van Astron / LOFAR;<br>. Het woongenot van de bewoners in relatie tot "krimp". |
| Ziet u kansen / problemen / ideeën / zorgen in het gebied die mogelijk kunnen profiteren van de komst van windenergie? | Zorgen:<br>De extra inkomsten voor de boeren wegen niet op tegen de nadelen die windenergie met zich meebrengen, zie punt 4.<br>Ter illustratie: Nieuw Buinen heeft circa 5.000 inwoners, waarvan enkele tientallen agrariërs. Het economisch gewin van deze boeren weegt niet op tegen de nadelen die de rest van het dorp zou ervaren: het gebied is door de windmolens niet meer aantrekkelijk voor mensen van elders om zich te vestigen, en iemand die er in slaagt zijn huis in deze omgeving te verkopen zal geen huis hier in de omgeving weer kopen, dus de bevolkingsdaling zet verder door waardoor de plaatselijke middenstand geen toekomstperspectief meer heeft. Daardoor afname van de voorzieningen en verdere verslechtering van de woonomgeving. |
| Zo ja, hoe zou dat profijt er uit kunnen zien? | Niet van toepassing, zie 6. |
| Welke boodschap wilt u meegeven aan provincie en gemeenten? | - Kies zorgvuldig het gebied waar windmolens geplaatst kunnen worden, bij voorkeur in aansluiting op de windparken aan de Duitse grens.<br>- Kijk verder dan de gemeente- en provinciegrenzen;<br>- Vergeet de belangen van de inwoners niet. |
| Bijzonderheden | - |

## 12. Woningcorporaties, de heren Boekholt, Dijk en Van Diemen.

| Vraag | Antwoord |
|---|---|
| Welk(e) belang / organisatie vertegenwoordigt u? | Jaap Boekholt: Woningstichting De Volmacht<br>Johan Dijk: Woonborg<br>Leo van Diemen: Lefier ZuidoostDrenthe |
| Wat is uw rol, wie is uw achterban en hoe bent u georganiseerd? | Jaap Boekholt: Directeur/bestuurder van De Volmacht. Deze corporatie heeft ca. 1.500 woningen in de gemeente Aa en Hunze.<br>Er is één huurdersvereniging, bestaande uit groepen huurders.<br>Johan Dijk: Directeur/bestuurder Woonborg (ca. 5.000 woningen), o.a. actief in de gemeente Aa en Hunze. Deze corporatie zit niet in hetzelfde gebied als De Volmacht, de verdeling is volgens de oude gemeentegrenzen. Er is één huurderverenging voor het totale werkgebied.<br>Leo van Diemen: verantwoordelijk voor strategie en beleid binnen Lefier. Het werkgebied van Lefier is Zuidoost Drenthe, met ca. 11.000 huureenheden (Emmen en Borger-Odoorn). Er zijn 12-13 (locale) huurdersverenigingen, met overkoepelend de Huurdersfederatie<br>Voor alle woningcorporaties geldt dat ze belangrijke onderwerpen bespreken met hun huurdersvereniging(en). Windenergie is tot op heden niet aan de orde geweest. (Binnen het werkgebied van Lefier is er wel contact geweest met de Huurderfederatie en is er vanuit Nieuw Buinen een zienswijze ingediend t.a.v. het windmolenpark de Drentse Monden.) |
| Wat is uw standpunt t.a.v. windenergie in het algemeen en in het bijzonder in de Veenkoloniën? | Bij alle drie de corporaties staat energiebesparing en duurzame woningbouw hoog in het vaandel. Geen principiële tegenstanders van windenergie, maar het vraagt om een zorgvuldige ruimtelijke inpassing. De vraag is dan of het gewenst is om de 'totale opdracht van Drenthe' in dit gebied te realiseren.<br>Voor Lefier was de omvang en de grootschaligheid ook één van de reden om een zienswijze in te dienen. |
| Welke voor – en nadelen ziet u t.a.v. windenergie in dit gebied? | Nadelen:<br>- Geluid;<br>- Slagschaduw;<br>- Visuele aspect: de impact op het landschap is een subjectieve beleving;<br>- De houding van burgers wordt sterk bepaald door de wijze van betrokkenheid bij het project en door de vraag of men er zelf beter van wordt.<br>Voordelen:<br>Opbrengst terug laten vloeien naar de gemeenschap. Dan moet dit ook daadwerkelijk gebeuren, maar het voordeel van windenergie is natuurlijk vooral de duurzame opwekking van elektriciteit<br>Opmerkingen:<br>De sociaaleconomische situatie in het gebied is al slecht. De verkoopmarkt gaat heel langzaam en de verhuurbaarheid van woningen neemt af. Door de onzekerheid als gevolg van de discussie over de komst van de windmolens wordt een verdere verslechtering van de situatie gecreëerd. De andere kant van het verhaal is dat het gebied voor een uitdaging staat om een passend antwoord te vinden op de krimpproblematiek en de toenemende vergrijzing. Door de komst van de windmolens ontstaat de kans om geld vrij te spelen voor investeringen waarmee de leefbaarheid in het gebied wordt verbeterd: o.a. wonen, zorg en welzijn, vervoer en eerstelijns gezondheidszorg. |
| Welke zaken vragen naar uw mening bijzondere aandacht? | Ruimtelijke inpassing en draagvlak. Het draagvlak hangt sterk af van de wijze waarop het profijt voor het gebied wordt ingevuld. Voorbeeld: de inwoners van een dorp in Friesland hebben samen een windmolen waarmee de komende jaren drie ton geïnvesteerd kan worden in voorzieningen/activiteiten voor de dorpsgemeenschap. |

| | |
|---|---|
| Ziet u kansen / problemen / ideeën / zorgen in het gebied die mogelijk kunnen profiteren van de komst van windenergie? | Zie punt 4 en 5.<br>De corporaties verwachten dat de krimpproblematiek de komende jaren fors zal toenemen: de trek naar de stad is wereldwijd de dominante demografische ontwikkeling. Groei in de steden en ontvolking op het platteland. Dit vraagt om het maken van duidelijke keuzen. Wat wil de maatschappij wel / niet in de benen houden? In sommige plaatsen zal niet meer geïnvesteerd worden: concentraties van investeringen / voorzieningen in een beperkt aantal kernen. Dit betekent o.a. ontbouwen (slopen en minder terugbouwen). Het is de uitdaging om de komst van windmolens te vertalen in extra investeringen in het gebied om de juiste antwoorden te vinden op de krimpproblematiek. |
| Zo ja, hoe zou dat profijt er uit kunnen zien? | Zie punt 4, 5 en 6. |
| Welke boodschap wilt u meegeven aan provincie en gemeenten? | De milieu argumenten zijn niet doorslaggevend. Probeer de inwoners duidelijk te maken dat er ook voordelen te behalen zijn. Door de plaatsing van windmolens: krimp combineren met de komst van duurzame energie kan een ideale combinatie zijn.<br>In het proces speelt de overheid een belangrijke rol. Daar ligt de eerste verantwoordelijkheid. Zorg voor democratische legitimering door besluiten bij de lokale overheden te krijgen, niet alleen op rijksniveau. De corporaties willen meedenken in de oplossingen. Er moet worden samengewerkt, dat geldt voor alle organisaties die hierbij betrokken zijn.<br>Verder is er weinig aandacht voor andere vormen van duurzame energie. Windenergie is één van de oplossingen, maar is het dé oplossing?<br>Maak als provincie en gemeenten duidelijk waar je staat en wat je wilt en wat er gedaan wordt met de inbreng van de partijen in het gebied die hebben meegewerkt aan de interviews. |
| Bijzonderheden | Er is een verkeerde aanpak geweest van de Rijksoverheid: het plan van de Drentse Monden is in het gebied gedropt zonder zorgvuldige communicatie en informatie (inloopbijeenkomst Tweede Exloërmond op 30 juni). Dit heeft veel wantrouwen opgeleverd in het gebied. |

## 13. RWE, mevrouw Van Gemert en de heer Akerboom.

| **Vraag** | **Antwoord** |
|---|---|
| Welk(e) belang / organisatie vertegenwoordigt u? | RWE Innogy Windpower Netherlands BV (RWEINL). Onderdeel van RWE Innogy AG, dochter van RWE AG (Duitsland). |
| Wat is uw rol, wie is uw achterban en hoe bent u georganiseerd? | Martine van Gemert: projectontwikkelaar, met aandachtsgebied o.a. Drenthe<br>Hein Akerboom: projectontwikkelaar, met aandachtsgebied o.a. Groningen<br>RWE ontwikkelt, bouwt en exploiteert zelf windparken, samenwerking met gemeenten / stichting van omwonenden is hierbij denkbaar.<br>Hiermee wil RWE voldoende groene stroom produceren om straks te kunnen voldoen aan de leveranciersverplichting waarbij het aanbod voor een nader vast te stellen percentage uit duurzame energie moet bestaan. |
| Wat is uw standpunt t.a.v. windenergie in het algemeen en in het bijzonder in de Veenkoloniën? | Algemeen:<br>Windenergie is op dit moment één van de meest rendabele manieren om duurzame energie op te wekken. Onder de huidige marktomstandigheden is daar nog wel een stimuleringsregeling zoals subsidie voor nodig. Of windenergie ook op de langere termijn zal blijven bestaan, is op dit moment niet duidelijk. Voor de komende decennia is het in elk geval een belangrijk onderdeel van de energietransitie met bijbehorende CO2-emissievermindering. Het is van groot belang bij het plaatsen van windmolens goed rekening houden met de belangen van de omgeving / omwonenden. |

| | |
|---|---|
| | Veenkoloniën:<br>Er is ruimte voor windenergie, maar niet zo grootschalig als de plannen die nu worden gepresenteerd. De Veenkoloniën kennen een relatief laag windaanbod, hierdoor zijn hogere windturbines nodig, met een grotere rotordiameter. Hierdoor is sprake van een hogere kostprijs per geproduceerd kWh. Het is de vraag of de door sommige projectontwikkelaars geboden grondvergoedingen reëel zijn. |
| Welke voor – en nadelen ziet u t.a.v. windenergie in dit gebied? | **Voordelen**:<br>- Inkomsten voor grondeigenaren: de landelijke norm is gemiddeld ca. 10.500 euro per MW per jaar.<br>- Financieel voordeel in de vorm van bouwleges, WOZ (ca. 6.000 euro per jaar per molen): dit kan terugvloeien naar de gemeenschap;<br>- Tijdelijke werkgelegenheid bij de planvorming, bouw en plaatsing van de windmolens en in beperkte zin structurele onderhoudswerkzaamheden;<br>- Structurele werkgelegenheid d.m.v. extra bezoekers, zie windtestcentrum Kaiser Wilhelmskoog in Noord-Duitsland als voorbeeld voor informatiecentrum.<br>- Na 15 – 20 jaar kunnen de windturbines worden verwijderd en blijft het oorspronkelijke gebied behouden. Dit vraagt om een tijdelijke bouwvergunning (tijdsduur 22 tot 25 jaar) in plaats van een permanente vergunning. Dit garandeert een omgeving dat de turbines niet automatisch onbeperkt mogen blijven staan.<br>**Nadelen**:<br>- Negatieve publiciteit rondom windmolens (self fullfilling prophecy?), daardoor:<br>- Lagere huizenprijzen<br>- Minder toeristen<br>Opmerking: RWE maakt afspraken met gemeenten over betaling planschade in geval de plaatsing van windmolens de waarde van vastgoed vermindert. |
| Welke zaken vragen naar uw mening bijzonder aandacht? | Communicatie: 15% van de bevolking is pertinent tegen windturbines in hun omgeving en wil hier verder niet over in discussie treden. 85% wil het op zijn minst onder omstandigheden in overweging kunnen nemen en is dus potentiële gesprekspartner in het proces.<br>Het ervaren van de werkelijke impact op de woon- en leefomgeving is belangrijk voor de bewoners om zich een goed beeld te kunnen vormen: organiseer excursies zodat mensen het zelf kunnen ervaren (visuele impact, geluid, slagschaduw).<br>Durf de positieve kanten van windenergie voor de regio te laten zien: presenteer met trots een groots windturbinepark als trekker om naar de regio te komen. Laat zien wat de Veenkoloniën kunnen presteren: hier wordt een belangrijke bijdrage geleverd aan duurzame energie en is daarmee een factor van belang. |
| Ziet u kansen / problemen / ideeën / zorgen in het gebied die mogelijk kunnen profiteren van de komst van windenergie? | - Horeca<br>- Jaarlijkse WOZ-verlaging voor inwoners (toelichting, de te innen hoeveelheid WOZ is voor een gemeente als geheel aan een maximum gebonden. Als een grote WOZ-betaler toetreedt tot een gemeente, kan dit voor inwonenden de WOZ doen verlagen).<br>- Profilering voor het gebied: bekendheid Veenkoloniën aanwakkeren. Draai de zorg dat er geen toeristen meer komen om naar een kans: dat er meer toeristen komen. Naast de tegengeluiden is er een veel grotere groep die je kunt interesseren voor windenergie en de techniek daarachter. Voorbeeld: Eemshaven en de stroom geïnteresseerden die dit ieder weekend trekt. Verder eerder genoemd informatiecentrum in Noord-Duitsland. |
| Zo ja, hoe zou dat profijt er uit kunnen zien? | Economisch gezien kan het een belangrijk rol spelen, zie 6.<br>Eventueel speelt de regio zelfs een landelijke rol in de duurzame energievoorziening.<br>T.a.v. profijt voor het gebied: in Friesland is een dorp waar een 'windboer' jaarlijks 20.000 / 30.000 euro doneert aan het dorpshuis. |

| | |
|---|---|
| Welke boodschap wilt u meegeven aan provincie en gemeenten? | - Zorg dat de regio het initiatief pakt en met een gefundeerd aanbod komt om hier duurzame energie te realiseren, in dermate omvang dat de landelijke doelstellingen voor Drenthe gehaald worden, anders zal het Rijk dicteren.<br>- Ruimtelijke inpassing: zorg voor clustering i.p.v. solitaire molens en creëer afwisseling tussen energietransitieparken en open gebieden, windparken koppelen aan infrastructuur. |
| Bijzonderheden | - |

## 14. Plan Drouwenerveen, de heren Ritsema en Hoving.

| **Vraag** | **Antwoord** |
|---|---|
| Welk(e) belang / organisatie vertegenwoordigt u? | Plan Drouwenerveen, de heren Ritsema en Hoving vertegenwoordigen samen met 8 grondeigenaren/agrariërs dit plan voor de plaatsing en exploitatie van 5 tot 7 molens. |
| Wat is uw rol, wie is uw achterban en hoe bent u georganiseerd? | De heren Ritsema en Hoving zijn de initiatiefnemers van het plan Drouwenerveen en vertegenwoordigen de grondeigenaren/agrariërs op grond van afgesloten overeenkomsten. Ze hebben ervaring met het opzetten en exploiteren van windmolens in de Flevopolder en willen op basis van deze kennis het plan Drouwenerveen opzetten. De familie van de heer Hoving is boer in dit gebied.<br>Achterban: er is een samenwerkingsovereenkomst getekend door acht grondeigenaren/agrariërs. Wanneer de plannen concreet worden gerealiseerd wordt een rechtspersoon opgericht. Er wordt gewerkt op basis van een model waarbij de grondeigenaren/agrariërs naar eigen wens kunnen participeren op basis van de hoeveelheid grond die ze inbrengen. Hierdoor is er ruimte om te komen tot een optimale ruimtelijke invulling: de plek van de molen is niet bepalend voor de participatie. |
| Wat is uw standpunt t.a.v. windenergie in het algemeen en in het bijzonder in de Veenkoloniën? | Algemeen:<br>De bijdrage van duurzame energie aan onze energiemix moet worden vergroot (internationale verplichtingen).<br>Middels windenergie wordt een bijdrage geleverd aan minder afhankelijk zijn van de eindigende voorraad aan fossiele brandstoffen.<br>Van alle vormen van duurzame energie is windenergie het minst afhankelijk van subsidie.<br><br>Veenkoloniën:<br>Windenergie is een extra economische drager voor dit gebied.<br>Boeren die windmolens hebben kunnen meer investeren in hun agrarisch bedrijf (zie voorbeelden Flevopolder) en hier profiteert de locale / regionale economie van. |
| Welke voor – en nadelen ziet u t.a.v. windenergie in dit gebied? | Voordelen:<br>zie punt 3.<br><br>Nadelen:<br>Als windturbines te grootschalig worden neergezet heeft het een negatief effect op de beleving van het gebied.<br>In Flevoland is de ervaring dat het open middengebied van grote waarde is. Ook in de Veenkoloniën kan het grootschalige open landschap gehandhaafd blijven en geaccentueerd worden door de windmolens aan de randen te plaatsen. De molens zijn wel van zo'n omvang dat het open gebied visueel kleiner lijkt.<br>Afslag van ijs kan gevaarlijke situaties opleveren: zorg dus voor voldoende afstand (ca. 150 meter), o.a. bij wegen.<br>Dit probleem kan voorkomen worden door systemen die ijsvorming op de wieken voorkomen dan wel voorkomen dat de turbine draait ingeval van ijsvorming. |

| | |
|---|---|
| Welke zaken vragen naar uw mening bijzondere aandacht? | Daadkracht bij de gemeenten en provincie! De RCR zet druk op het hele besluitvormingstraject en de afstemming tussen de verschillende overheden. Provincie en gemeenten hadden al veel eerder een duidelijk kader moeten maken. De huidige ontwikkelingen vragen om duidelijke keuzen van provincie en gemeenten. |
| Ziet u kansen / problemen / ideeën / zorgen in het gebied die mogelijk kunnen profiteren van de komst van windenergie? | Ja, kansen in de combinatie van natuurontwikkeling, het geven van informatie en educatie over het gebied en duurzame energie (zie punt 7).<br>In bescheiden mate extra werkgelegenheid.<br>Goedkopere energietarieven voor de inwoners van het gebied.<br>Vanuit de exploitatie jaarlijks 'doneren' aan een fonds ten behoeve van het gebied. Zie voorbeeld gemeente Zeewolde: op grond van de randvoorwaarde van de provincie Flevoland dat een deel van de opbrengst van het windmolenproject ten goede komt aan maatschappelijke doeleinden is aan de gemeente Zeewolde een aandeel in het project 'om niet' aangeboden. Het jaarlijks dividend van dit aandeel kan worden besteed aan projecten gericht op duurzame energie, energiebesparing, natuurontwikkeling en/of recreatie. Op basis van 36 molens wordt een jaarlijks dividend verwacht van € 30.000. Wel dient te worden opgemerkt dat gezien de omvang van de bouwsom van het project de gemeente een korting heeft verleend op de bouwleges. |
| Zo ja, hoe zou dat profijt er uit kunnen zien? | In het gebied van plan Drouwenerveen ligt een oude pingoruïne. Dit biedt goede kansen om te laten zien hoe het gebied is ontstaan (veenvorming), uitleg te geven over de veenwinning en de totstandkoming van het huidige landschap (pingoruïne ligt op het kruispunt van verschillende ontginningslijnen) en informatie en educatie t.a.v. duurzame energie in het algemeen en windenergie in het bijzonder. Dit kan invulling krijgen door bij de pingoruïne een centraal educatief punt te ontwikkelen en natuur rondom de pingoruïne te ontwikkelen. |
| Welke boodschap wilt u meegeven aan provincie en gemeenten? | Gemeente en provincie: doorpakken wanneer dit rapport klaar is: creëer duidelijkheid voor de initiatiefnemers.<br>De discussie moet niet gaan over begrenzing van het aantal MW, maar over het aantal plaatsen waar molens op een verantwoorde wijze kunnen worden geplaatst (waar en hoe). Bundel de huidige initiatieven (dus niet meer initiatieven toestaan) en kijk vanuit het geheel (gezamenlijke koepel) naar een goede ruimtelijke inpassing in het gebied. De orde van grootte van de verschillende initiatieven bepaalt de verhouding waarin de initiatieven straks ruimte krijgen binnen de totale plaatsingsruimte in het hele gebied. Belangrijk voordeel: t.a.v. de participatie gaat het om de ruimte die boeren inbrengen en niet om de plek waar de molen komt te staan. Dit voorkomt onderlinge spanningen tussen boeren (zie Flevoland) en biedt veel meer mogelijkheden om tot een optimale ruimtelijke invulling te komen. Zorg dus voor samenhang tussen de plannen door alles te bundelen en voorkom dat windmolens in verschillende fasen worden geplaatst want dan krijg je verschillende opstellingen en verschillende molens (ratjetoe, zie Flevoland).<br>Zoek aansluiting bij het landschappelijke patroon dat zich door de ontginningsgeschiedenis heeft ontwikkeld. |
| Bijzonderheden | De heren Ritsema en Hoving hebben schetsen voor landschappelijke inpassing van het genoemde bezoekerscentrum nabij de pingoruïne. |

## 15. AVEBE, de heer Koops.

| Vraag | Antwoord |
|---|---|
| Welk(e) belang / organisatie vertegenwoordigt u? | AVEBE, met productielocaties in Gasselternijveen, Ter Apelkanaal en Foxhol. |
| Wat is uw rol, wie is uw achterban en hoe bent u georganiseerd? | De heer Koops is director Competence Centre Operations: het interne ingenieursbureau van AVEBE.<br>AVEBE is een coöperatie met telers.<br>Met het verdwijnen van landbouwsubsidies in 2012 streeft AVEBE ernaar om het verlies aan inkomsten van de agrariërs te compenseren. Door zich te richten op de productsegmenten waarin de toegevoegde waarde hoger is, door het verlagen van de kostprijs en door het tot waarde brengen van innovaties wil AVEBE de teelt van zetmeelaardappelen aantrekkelijk houden voor haar leden in dit gebied. |
| Wat is uw standpunt t.a.v. windenergie in het algemeen en in het bijzonder in de Veenkoloniën? | Algemeen:<br>Positief ten aanzien van duurzame energie, inclusief windenergie.<br>AVEBE heeft projecten om vanuit de reststromen (biomassa) groen gas te winnen. De focus van AVEBE ligt dus op groen gas.<br><br>Windenergie in de Veenkoloniën:<br>Ten aanzien van windenergie in de Veenkoloniën is de AVEBE licht positief. Het betreft een vorm van duurzame energie en het kan extra inkomsten bieden voor de agrarische achterban. |
| Welke voor – en nadelen ziet u t.a.v. windenergie in dit gebied? | Voordeel:<br>Vanuit de Green Deals is AVEBE in gesprek met o.a. de provincie Drenthe om op de locatie Gasselternijveen een energietransitiepark te realiseren, met een focus op groengas productie. Hier kan windenergie in theorie prima bij aansluiten. Op de locatie Gasselternijveen is een warmtekracht centrale aanwezig met een infrastructuur voor het invoeden van elektriciteit<br>Nadeel:<br>Het voordeel heeft ook een nadeel: toevoegen van windenergie legt extra beslag op de huidige elektrische infrastructuur. De infrastructuur moet meegroeien met het stijgende aanbod, maar de provincie wil hierin niet investeren. Dit vraagt dus extra investering van de initiatiefnemers en heeft ook consequenties voor de revenuen.<br>Kritisch punt: Windenergie moet niet ten koste gaan van de geluidsruimte voor eventuele toekomstige uitbreidingsinvesteringen bij AVEBE . Die geluidsruimte is ook nodig voor groengas projecten. Voorkom dat er concurrentie ontstaat tussen verschillende vormen van duurzame energieproductie als het gaat om de geluidsruimte. |
| Welke zaken vragen naar uw mening bijzondere aandacht? | Draagvlak onder de bevolking<br>Elektriciteitsinfrastructuur: voldoende aandacht aan besteden, voorkom overbelaste locale netten door de verschillende initiatieven op het gebied van duurzame energie. |
| Ziet u kansen / problemen / ideeën / zorgen in het gebied die mogelijk kunnen profiteren van de komst van windenergie? | Kansen:<br>Werkgelegenheid bij de aanleg en door onderhoudswerkzaamheden. Versterkend voor onderhoudsbedrijven, dat is voor AVEBE interessant. AVEBE heeft behoefte aan sterke bedrijven in de technische service-industrie in de regio (elektro- en instrumentatiebedrijven en werktuigbouwbedrijven).<br>Daarnaast is het een kans voor agrariërs om extra inkomsten te genereren. |
| Zo ja, hoe zou dat profijt er uit kunnen zien? | Zie 4, 5 en 6. |

| | |
|---|---|
| Welke boodschap wilt u meegeven aan provincie en gemeenten? | Afstemming tussen duurzame energie-initiatieven, gelet op de capaciteit van het elektriciteitsnet en het gasnet.<br>Rol voor de provincie: Initiatieven goed in kaart brengen en zorgen voor afstemming en coördinatie ten aanzien van de infrastructuur en de verschillende duurzame initiatieven. |
| Bijzonderheden | - |

## 16. Wind NEE, de heren Breimer en Brandwijk

| **Vraag** | **Antwoord** |
|---|---|
| Welk(e) belang / organisatie vertegenwoordigt u? | WindNEE is een actiecomité dat zich verzet tegen de komst van windmolenparken in de omgeving van Gasselternijveen, Gasselternijveenschemond, Gieterveen en Stadskanaal. |
| Wat is uw rol, wie is uw achterban en hoe bent u georganiseerd? | De heer Breimer is bestuurslid van de Stichting.<br>De heer Brandwijk is betrokken als specialist.<br>De achterban is divers: het zijn bewoners uit het buitengebied, mensen die in de dorpskernen wonen, boeren, mensen die hier zijn opgegroeid en import.<br>Doel/missie WindNEE: binnen de rechtsregels en met gebruikmaking daarvan oppositie voeren met als doel het verhinderen van de komst van windmolens. WindNEE gaat voor de nuloptie. De stichting is nog jong, daardoor is de grootte van de achterban nog niet precies aan te geven. Dat er veel weerstand is tegen de komst van windmolens is wel duidelijk. |
| Wat is uw standpunt t.a.v. windenergie in het algemeen en in het bijzonder in de Veenkoloniën? | <u>Algemeen</u>:<br>Geen tegenstander van windenergie, het is een middel om duurzame energie op te wekken. De stichting is voor windenergie op zee en tegen windenergie op land. Windenergie lijkt nu de meest rendabele vorm van duurzame energie, maar in de toekomst is het goed mogelijk dat andere vormen veel aantrekkelijker worden (o.a. zonne-energie). Bovendien is er heel veel onzekerheid rondom de subsidieregeling voor o.a. windenergie. Nu investeren in windenergie blokkeert het inzetten op alternatieven in de toekomst.<br><u>Veenkoloniën</u>:<br>Windmolens in de Veenkoloniën verhouden zich heel slecht met het unique sellingpoint van dit gebied: rust en ruimte. Het tast de woon- en leefomgeving teveel aan. Daarom wil de stichting geen windmolens in dit gebied. |
| Welke voor – en nadelen ziet u t.a.v. windenergie in dit gebied? | <u>Voordelen</u>:<br>Voor de initiatiefnemers: zij zoeken naar inkomsten.<br>Werkgelegenheid zal slechts beperkt een positieve bijdrage hebben. Voor de regio heeft het geen meerwaarde.<br><br><u>Nadelen</u>:<br>De windmolens hebben een enorme negatieve impact op de woon- en leefomgeving. Geluidshinder, slagschaduw, horizonvervuiling, veiligheidsrisico's, waardedaling van onroerend goed, versterking van de krimp (de omvang van de bevolking daalt en door de komst van windmolens wordt het gebied onaantrekkelijk om zich hier te vestigen), verdeeldheid onder de bevolking. Het past niet in het gebied. Het karakter van het gebied verandert van agrarisch naar industrieel, zeker als alle verschillende initiatieven bij elkaar worden opgeteld. Er is sprake van desinvesteringen als het gaat om recreatieve voorzieningen (campings, hermeandering van de Hunze, boerenbos (ecologische strook), bevaarbaarheid kanalen, bed & breakfast, etc.).<br>De bouw van de molens vraagt heel veel zwaar transport. Dit is een aanslag op de infrastructuur. Bovendien moeten nieuwe wegen worden aangelegd. Het landschap verandert enorm. |

| | |
|---|---|
| Welke zaken vragen naar uw mening bijzondere aandacht? | 1. De duurzaamheidsdoelstelling moet zich ook richten op besparing van energieverbruik.<br>2. Breng de economische schade voor de regio in beeld als gevolg van het plaatsen van windmolens:<br>- daling waarde onroerend goed;<br>- daling inkomsten vanuit recreatie en toerisme;<br>- consequenties gelet op de krimpproblematiek (bedrijvigheid en omzet middenstand).<br>3. Proces: de volgorde is verkeerd; de stichting pleit ervoor om eerst alle consequenties te inventariseren en alternatieven te onderzoeken samen met de bevolking. Als alles in kaart is gebracht ontstaat er een goede basis voor de besluitvorming. Nu wordt de bevolking overrompeld door zeer omvangrijke plannen en ontstaat het gevoel dat er 'half blind' beslissingen worden genomen.<br>De totale planschade moet inzichtelijk worden gemaakt. Ook moet onderzocht worden hoe de boeren invulling kunnen geven aan de toekomst, o.a. op basis van groene energie als alternatief voor windmolens. De stichting vindt het van belang dat de boeren een goed toekomstperspectief hebben in dit gebied. |
| Ziet u kansen / problemen / ideeën / zorgen in het gebied die mogelijk kunnen profiteren van de komst van windenergie? | Windparken gaan de regio niet vooruit helpen, het gaat alleen averechts werken. |
| Zo ja, hoe zou dat profijt er uit kunnen zien? | Profijt is er alleen voor de initiatiefnemers, niet voor de regio. |
| Welke boodschap wilt u meegeven aan provincie en gemeenten? | - Er is geen draagvlak in dit gebied;<br>- Als je naar duurzaamheid kijkt, dan moet je dat niet doen door windmolens te plaatsen. Het gaat om de hele woonomgeving, het moet geen verpauperd gebied worden;<br>- Tijdspad: de technologie maakt stappen, dus kijk op de lange termijn wat oplossingen zijn: én duurzame energie produceren én het landschap / de leefomgeving ontzien;<br>- Het planproces heeft een verkeerde volgorde: zorg eerst dat alles helder in kaart is gebracht (dus ook de negatieve impact op het gebied), werk alternatieven uit en betrek de bevolking bij de besluitvorming;<br>- De interviewronde mag geen schaamlap worden, betrek de verschillende partijen op zorgvuldige wijze bij de besluitvorming! |
| Bijzonderheden:<br>*aanvullingen van WindNEE* | *- We willen benadrukken dat we ons zorgen maken over de sociale cohesie binnen de dorpen. Doorzetten van de plannen kan leiden tot een scheuring binnen de bevolking. Binnen onze omgeving zijn hier al voortekenen van te zien.*<br>*- M.b.t. het meetbaar maken van onze achterban willen we nog meegeven dat we merken dat deze steeds groter wordt. Dit merken we o.a. aan het groeiende aantal tegenposters binnen onze dorpen (waarmee niet gezegd is dat mensen zonder poster per definitie niet tot de achterban horen).* |

## 17. St. Bestemming Borger-Odoorn en de St. Recreatieondernemers Noord en Oost Drenthe, de heer Schouten

| Vraag | Antwoord |
|---|---|
| Welk(e) belang / organisatie vertegenwoordigt u? | De heer Schouten vertegenwoordigt de Stichting Bestemming Borger-Odoorn en de Stichting Recreatieondernemers Noord en Oost Drenthe. |
| Wat is uw rol, wie is uw achterban en hoe bent u georganiseerd? | De heer Schouten is voorzitter van beide stichtingen. Tussen de twee stichtingen bestaat verregaande samenwerking en ze vertegenwoordigen ca. 100 recreatieondernemers in het gebied Hunzedal en Borger-Odoorn. De achterban is divers en bestaat o.a. uit recreatieondernemers, de horeca, recreatieparken, hotels, bed & breakfast, attracties zoals het Hunebedcentrum, etc.<br>Het doel van de stichtingen is belangenbehartiging richting gemeenten en provincie. De werkzaamheden bestaan o.a. uit het promoten van de streek, het adviseren t.a.v. productontwikkeling van de recreatieondernemers, uitzetten van routes, toeristische informatiecentra in Borger-Odoorn (beheerrol, vrijwilligers bemensen de locaties) en netwerkbijeenkomsten. |
| Wat is uw standpunt t.a.v. windenergie in het algemeen en in het bijzonder in de Veenkoloniën? | <u>Algemeen</u>:<br>De stichtingen hebben niets tegen windenergie.<br><u>Veenkoloniën</u>:<br>Vraagtekens bij windenergie in het Veengebied, omdat gevreesd wordt voor de impact op de recreatieve aantrekkelijkheid van Drenthe en in het bijzonder de Hondsrug / Veenkoloniën. Recreatie en toerisme is een belangrijke bron van inkomsten (Aa en Hunze: 20%, Borger-Odoorn: 25% (neemt toe)). Het betreft de directe en indirecte inkomsten vanuit recreatie en toerisme.<br>De visuele en auditieve verstoring van 180m hoge windmolens is voor velen in de achterban aanleiding om vraagtekens te zetten bij de huidige initiatieven. De heer Schouten pleit voor een onderzoek naar de sociaal-economische gevolgen, met name voor de toeristisch-recreatieve sector. Er zijn rekenmodellen om de sociaal economische impact in kaart te brengen. Ook moet goed nagedacht worden over de schaal waarop windmolens geplaatst worden. Zoals nu voor de Drentse Monden gebeurt, is zeer omvangrijk. Wat betekent het voor de recreant? |
| Welke voor – en nadelen ziet u t.a.v. windenergie in dit gebied? | We moeten toe naar alternatieve energiebronnen.<br><u>Voordelen</u>:<br>- Goedkope stroom voor de inwoners van het gebied (als dat tenminste mogelijk is);<br>- Extra inkomsten voor de individuele boeren;<br>- In beperkte mate spinoff: handjevol mensen profiteert.<br><u>Nadelen</u>:<br>- Mogelijk doet de komst van windmolens de investeringen in het toeristisch-recreatieve aanbod teniet (Hunzedal en Geopark, etc.);<br>- Een rem voor natuurliefhebbers om het gebied in te gaan;<br>- De beleving van het gebied verandert: aantasting van de rust en de ruimte plus horizonvervuiling. Rust en ruimte zijn juist de sterke troeven voor de doelgroepen 55+ en ouders met kinderen die niet zover willen reizen;<br>- Bijzonder element van dit gebied is het reliëfverschil tussen de Hondsrug en Hunzedal. Dit is heel erg bepalend voor de identiteit van het gebied. Windmolens beïnvloeden de beleving hiervan op negatieve wijze;<br>- Drenthe minder aantrekkelijk voor Drenteniers die rust en ruimte zoeken (imago!). |
| Welke zaken vragen naar uw mening bijzondere aandacht? | Breng in kaart wat aantrekkelijker voor het gebied is: inzetten op windenergie of inzetten op toerisme. Er wordt nu gewerkt op basis van veronderstellingen en er is sterke behoefte aan duidelijke cijfers.<br>De gebiedsvisie van provincie en gemeenten enerzijds en de MER-procedure voor het plan Drentse Monden lopen door elkaar heen. Dit levert misverstanden en irritaties op. Men voelt zich overvallen. |

| | |
|---|---|
| Ziet u kansen / problemen / ideeën / zorgen in het gebied die mogelijk kunnen profiteren van de komst van windenergie? | Het is geen oplossing voor de krimp / vergrijzing.<br>Mogelijk positieve impuls voor technische beroepen. |
| Zo ja, hoe zou dat profijt er uit kunnen zien? | Meer jongeren in het gebied vasthouden die een technisch beroep kunnen vinden. |
| Welke boodschap wilt u meegeven aan provincie en gemeenten? | Bezint eer ge begint.<br>Er wordt veel geld en energie gestoken in het verder uitbouwen van het recreatief toeristische aanbod in dit gebied.<br>Door de komst van windmolens komt de beleving zwaar onder druk te staan. Mogelijk zijn andere vormen van duurzame energie veel aantrekkelijker voor dit gebied. De heer Schouten noemt zonnepanelen als een vorm van duurzame energie die bijdraagt aan de duurzaamheidsdoelen en die prima samengaan met de recreatieve doelstelling van dit gebied. Hierbij kan aangesloten worden op de infrastructuur van LOFAR. |
| Bijzonderheden | - |

## 18. Platform Storm, de heren Banerji en Feiken.

| **Vraag** | **Antwoord** |
|---|---|
| Welk(e) belang / organisatie vertegenwoordigt u? | De Stichting Platform Storm komt op voor de belangen van inwoners, organisaties en bedrijven in en rond het gebied De Drentse Monden die zich grote zorgen maken over het geplande windturbinepark in hun woon- en leefomgeving. |
| Wat is uw rol, wie is uw achterban en hoe bent u georganiseerd? | Rol: bewoners, politiek, bestuurders, ondernemers bewust maken van de impact en nadelen van het geplande windturbinepark.<br>De achterban bestaat uit minstens 1500 e-mailadressen, per huishouden gemiddeld drie personen. Dit zijn 4.500 mensen, sympathisanten en bewoners in de grensgebieden gemeente Stadskanaal.<br>De leden hebben meer dan 1100 unieke zienswijzen ingediend op het plan MER.<br>De organisatie is een Stichting met werkgroepen als Media, Techniek, Milieu / Gezondheid en externe communicatie.<br>Iedere werkgroep heeft deskundigen en specialisten, die de argumenten goed onderbouwen. |
| Wat is uw standpunt t.a.v. windenergie in het algemeen en in het bijzonder in de Veenkoloniën? | <u>Algemeen</u>:<br>Niet tegen windenergie, daar waar het maatschappelijk verantwoord is en er geen negatieve effecten op de woon- en leefomgeving zullen zijn, kan windenergie toegepast worden.<br><u>Veenkoloniën</u>:<br>Windturbines passen niet in de Veenkoloniën:<br>- Het gebied is windluw: de laatste 15 jaar is de windkracht afgenomen en de zonnekracht toegenomen;<br>- Windturbines passen niet in de woon- en leefomgeving;<br>- Windturbines passen niet in het landschap.<br>De wijdsheid in het gebied is zo uniek gebied, dat gepleit wordt om het toe te voegen aan de Werelderfgoedlijst.<br>De stichting gaat voor de nuloptie. |
| Welke voor – en nadelen ziet u t.a.v. windenergie in dit gebied? | <u>Voordelen</u>:<br>Geen enkele. |

| | |
|---|---|
| | Nadelen:<br>Geen enkel draagvlak onder de bevolking, ernstige tegenstellingen tussen de initiatiefnemers en de bevolking.<br>Grote windturbines hebben grote gevolgen:<br>- Krimp<br>- Mensen en bedrijven trekken weg uit dit gebied;<br>- Daling van de waarde van onroerend goed;<br>- Economische teruggang van dit kwetsbare gebied;<br>- Aantasting van flora en fauna;<br>- Aantasting van het landschap;<br>- Gezondheidsproblemen voor de bewoners van het gebied;<br>- Geluidsoverlast;<br>- Maatschappelijke onrust;<br>- Verlies toerisme. |
| Welke zaken vragen naar uw mening bijzondere aandacht? | - De niet onderzochte gezondheidsrisico's voor de bewoners bij dit windturbinepark;<br>- Er zijn genoeg betere alternatieven met minder impact op omgeving en bewoners. |
| Ziet u kansen / problemen / ideeën / zorgen in het gebied die mogelijk kunnen profiteren van de komst van windenergie? | Platform Storm ziet geen profijt van de komst van windenergie. Als het gaat om nadelen: zie punt 4. Als idee wordt geopperd om alternatieve vormen van duurzame energie uit te werken. Hierbij aansluiting zoeken bij de 'Green Deals' waarbij duurzame energie vorm krijgt zonder grootschalig windmolenpark. |
| Zo ja, hoe zou dat profijt er uit kunnen zien? | Geen profijt, het betekent de doodsteek voor de regio. |
| Welke boodschap wilt u meegeven aan provincie en gemeenten? | Luister naar de inwoners en zorg dat geen windturbinepark mogelijk wordt gemaakt.<br>De MER houdt schandalig genoeg geen rekening met belangrijke aspecten, zoals<br>- maatschappelijke gevolgen voor de gemeenschap;<br>- krimp van de regio;<br>- waardedaling van woningen in dit gebied.<br>Gepleit wordt voor maatschappelijk verantwoord ondernemen en in de ogen van Platform Storm passen windturbines hier absoluut niet in, gelet op de negatieve impact.<br>Proces: Platform Storm maakt zich zorgen over escalatie. De stichting vertegenwoordigt een grote achterban en heeft veel deskundigheid in huis en wil in dit proces een serieuze gesprekspartner voor alle partijen zijn. |
| Bijzonderheden:<br>*aanvullingen van Platform Storm* | *-Platform Storm wil graag in gesprek blijven met de provincie.*<br><br>*-Windenergie is van nationaal belang. Een dergelijk groot windpark kan naar onze mening niet vallen onder de regie van een lokale organisatie met boeren. Waarom is hiervoor gekozen. De informatievoorziening is op zijn minst slecht en volledig onvoldoende als gekeken wordt naar de impact op het gebied. Van zorgvuldigheid is hier absoluut geen sprake. Overheden en initiatiefnemers hebben verzuimd de burgers van goede informatie te voorzien.*<br><br>*-Op basis van de huidige veronderstellingen worden de revenuen alleen verdeeld onder de initiatiefnemers. De overheid heeft voor dit soort mega windparken geen enkele richtlijn of maximalisatie aangegeven, laat staan een zorgvuldige afweging gemaakt inzake de te verwachte schadeclaims.* |

| | |
|---|---|
| | *-De nieuwe wettelijke normen voor het geluid dat de windturbines mogen maken zijn opgerekt, waardoor de windturbines nog meer geluid mogen maken dan voorheen. Bovendien wordt het omgevingsgeluid niet meer meegenomen in de berekeningen.*<br>*Voor ons, een agrarische gebied met weinig omgevingsgeluid, een extra nadelig effect want in ons gebied zullen de inwoners het geluid van de windturbines meer horen dan wanneer ze op een druk industrieterrein zouden staan waar veel omgevingsgeluid is.*<br>*- Een gewijzigd bestemmingsplan zet de deur open voor (nog meer) industriële initiatiefnemers, geen weg terug naar landelijk, het risico zit er zelfs in dat het alleen maar nog erger wordt.*<br><br>*-De onmacht die de bewoners voelen is groot omdat politiek en initiatiefnemers dit plan van bovenaf opleggen. Het zou prettig zijn als de politiek veel meer communiceert, haar verantwoordelijkheid neemt en de bewoners van de regio een stem geeft in het proces. Nu is het maar al te duidelijk dat het Rijk beslist, een onaangenaam uitgangspunt, dat aansluit op wat al is aangegeven:*<br>*het creëert woede en onrust binnen de gemeenschap en we maken ons zorgen om mogelijke daaruit voortvloeiende escalaties.*<br><br>*-Extra nadeel -> licht vervuiling door knipperende lichtbakens* |

## 19. BOKD, de heer D.J. Keegstra

| **Vraag** | **Antwoord** |
|---|---|
| Welk(e) belang / organisatie vertegenwoordigt u? | BOKD: Brede Overleggroep Kleine Dorpen in Drenthe. De BOKD zet zich in voor behoud en versterken van de leefbaarheid op het Drentse platteland. De BOKD is ontstaan als belangenbehartiger, nu ondersteunend en als adviseur actief.<br>Dit betekent het ondersteunen en adviseren van vrijwilligers die zich inzetten voor hun eigen woon- en leefomgeving. |
| Wat is uw rol, wie is uw achterban en hoe bent u georganiseerd? | De heer D.J. Keegstra is directeur van de BOKD.<br>De BOKD is een vereniging van kleine dorpen, daarnaast is de BOKD het steunpunt voor dorpshuizen in Drenthe.<br>De achterban is dan ook tweeledig:<br>1) ca. 135 dorpsbelangenorganisaties (leden) in Drenthe, dorpen tot 4.000 inwoners kunnen lid zijn en hiervan is 85% is inderdaad lid;<br>2) ca. 120 dorps- en buurthuizen: dit zijn donateurs die voor hun donatie dienstverlening krijgen van het steunpunt dorpshuizen (ondersteuning, advisering).<br><br>Rechtsvorm: vereniging. Vanuit de vereniging is een bestuur ingesteld en dat bestuur heeft 4 fte in dienst.<br>De ALV is besluitvormend binnen de verenigingsstructuur.<br>Rol BOKD:<br>- ondersteunen van de vrijwilligers in de dorpsbelangenorganisaties;<br>- het zijn van intermediair en<br>- ontwikkelingen in de gaten houden: wat betekent zo'n nieuwe ontwikkeling, anticiperen op, hoe verhouden ontwikkelingen zich tot elkaar.<br><br>Ook intermediair naar de provincie: inbreng deskundigheid.<br>Praktijkvragen neerleggen bij onderzoekers/kennisplatforms.<br>Daarnaast met bewoners/dorpen concreet aan de slag met tal van projecten (procesbegeleider, zorgen voor input van deskundigen, etc.). |

| | |
|---|---|
| Wat is uw standpunt t.a.v. windenergie in het algemeen en in het bijzonder in de Veenkoloniën? | Geen standpunt: vanuit de rol van de BOKD geen mening t.a.v. windenergie: neutraal.<br>Algemeen: liever eerst brede Drentse discussie gevoerd: wat kunnen we aan duurzaamheid doen?<br>Kans: als Drenthe aanhaken op Netwerk Duurzame Dorpen.<br>Wij zien dat er vanuit de dorpen energie is om te werken aan duurzaamheid en dat er op het gebied van verbinden van ambities/ beleid van overheden enerzijds en voorlopers/initiatiefnemers anderzijds nog een wereld te winnen is.<br>Doel / inzet BOKD: behalen van duurzame doelen, initiatiefnemers helpen, goede voorbeelden promoten, vliegwiel op gang krijgen, gericht op het halen van concrete resultaten. Windenergie kan daarin een rol spelen / concrete invulling zijn. |
| Welke voor – en nadelen ziet u t.a.v. windenergie in dit gebied? | Zie 3. |
| Welke zaken vragen naar uw mening bijzondere aandacht? | De start en de invulling van het besluitvormingsproces t.a.v. windmolens is niet goed. Dit erkennen schept wellicht wat ruimte.<br>Er is te weinig aandacht voor de procesmatige invulling, nu wordt gewerkt met oogkleppen vanuit één dominant belang.<br>BOKD: als je het proces goed inricht heb je minder gedonder: concrete resultaten met draagvlak.<br><br>Wat hebben we nog aan de bevolking te bieden?<br>Houd de argumentatie zuiver! |
| Ziet u kansen / problemen / ideeën / zorgen in het gebied die mogelijk kunnen profiteren van de komst van windenergie? | Het is nu fantastisch wonen en werken op het platteland: de uitgangssituatie is goed.<br>. Kansen i.r.t. windenergie: middelen vrijspelen voor de plattelandsgemeenschap, geef dorpen zeggenschap over de besteding.<br>Dit profijt moet ten goede komen aan de inwoners: bijv. aanwenden als vliegwiel voor concrete (energie)projecten.<br>. Dit profijt moet niet ingezet worden als compensatie van bezuinigingen door gemeenten / derden. Voorkom dat het een rekenkundige exercitie wordt.<br>. Probleem: sociale onrust, verdeeldheid en spanningen binnen de dorpsgemeenschappen. De gevolgen op lokaal niveau zijn niet gering. |
| Zo ja, hoe zou dat profijt er uit kunnen zien? | Zie punt 6. |
| Welke boodschap wilt u meegeven aan provincie en gemeenten? | .Verstrek informatie: maak duidelijk waar het maximum ligt t.a.v. het aantal MW 's (combinatie: aantal molens en hoogte van molens): laat zien waar we over praten, zorg voor visualisaties (3 D modellen). Geef ook duidelijkheid omtrent kosten versus baten en evt. andere vragen die leven in de streek.<br>. De ruimtelijke inpassing combineren met de sociale component, dus met de bril op van de bewoners in het gebied en hun zorgen vertalen in de randvoorwaarden / normen. Zorg voor Drentse normen i.p.v. landelijke normen.<br><br>De BOKD uit haar zorgen over het huidige besluitvormingsproces en vraagt met klem aandacht voor de inbreng en rol van de bevolking.<br>Maak duidelijk hoeveel ruimte er voor de bewoners is om invloed uit te oefenen op het besluitvormingsproces:<br>waar hebben we nog iets over te zeggen? Wees duidelijk! |
| Bijzonderheden | De BOKD richt zich op het ondersteunen van dorpsbelangenorganisaties zodat zij hun (in het advies van de BOKD neutrale) rol goed kunnen spelen. Hierbij kan de BOKD ook een rol spelen in het vraagstuk over hoe eventuele revenuen van windenergie ten goede te laten komen aan de dorpsgemeenschappen.<br><br>De BOKD wil graag een rol spelen om te werken aan duurzaamheid in de dorpen, maar dan vanuit een ander vertrekpunt. |

# BIJLAGE 4: GESPREKKEN MET DORPSBELANGENORGANISATIES

Naast organisaties / privé personen in het gebied zijn ook dorpsbelangenorganisaties gevraagd om hun inbreng te leveren ten aanzien van de ontwikkelingen rondom windenergie. Er zijn in totaal 17 verschillende dorpsbelangenorganisaties in en om het noordelijk deel van de Drentse Veenkoloniën benaderd. Hiervan hebben 11 organisaties deelgenomen aan de georganiseerde avonden (zie onderstaande tabel). Daarnaast heeft de Stichting Streekbelangen 1e Exloërmond schriftelijk gereageerd.

| datum | deelnemende dorpsbelangenorganisaties | | | | | | | totaal aantal deelnemers |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 1 nov | Gasselter-nijveensche-mond | Gieterveen | Drouwen / Bronneger en B'veen | Tweede Exloërmond | | | | 6 personen |
| 9 nov | Eext | Eexterzand-voort | Gasselter-nijveen | Annerveen, Spijkerboor Nieuw Annerveen | Nieuwe Diep / Bareveld | Musselkanaal | Eexterveen | 11 personen |

# BIJLAGE 5: GESTELDE VRAGEN AAN DE DORPSBELANGENORGANISATIES

Voor de meeste dorpsbelangenorganisaties geldt dat de achterban bestaat uit de bewoners van het betreffende dorp. Het merendeel van deze organisaties richt zich op het organiseren van gezamenlijke activiteiten / feestelijke gelegenheden in het dorp waar iedere inwoner aan deel kan nemen. Vanuit deze gemêleerde achterban is het voor de besturen niet te doen om het standpunt van de inwoners te verwoorden wanneer het gaat om controversiële onderwerpen als windenergie. Daarvoor is de achterban te divers en liggen de verschillende meningen te ver uit elkaar. Tegen deze achtergrond zijn de vragen meer in algemene zin gesteld (zie onder) met als doel om met elkaar te bespreken wat er leeft en speelt in de verschillende dorpsgemeenschappen.

Tijdens de twee avonden met dorpsbelangenorganisaties zijn de volgende vragen gesteld:

1. **Welke organisatie vertegenwoordigt u?**
2. **Wie is uw achterban en hoe bent u georganiseerd?**
3. **Welke kansen / problemen / zorgen / ideeën leven bij uw organisatie gelet op de plannen voor windenergie?**
4. **Welke zaken vragen naar uw mening bijzondere aandacht?**
5. **Welk boodschap wilt u meegeven aan de provincie en de gemeenten**?

# BIJLAGE 6: RESULTATEN DORPSBELANGENORGANISATIES 1 NOVEMBER 2011

Antwoorden m.b.t. vragen 1 en 2: Welke organisatie vertegenwoordigt u / Wie is uw achterban en hoe bent u georganiseerd?

| | Deelnemende dorpsbelangenorganisaties | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Dorpsbelangen** | **Gasselternijveenschemond** | **Gieterveen** | **Drouwen / Bronneger en Bronnegerveen** | **Tweede Exloërmond** |
| **Vertegenwoordigd door** | **Mevr. A. Edelenbosch** | **Mevr. A. Bakker<br>De heer R. Kleijn** | **De heer K. Prikker** | **De heer H. Jongsma (secr.) en de heer G. Dijkhuizen** |
| **Organisatiewijze:** | **Vereniging** | **Vereniging met 250 leden** | **Vereniging, 90% van de huishoudens is lid** | **Vereniging met 150 leden** |

Antwoorden m.b.t. vraag 3: Welke kansen / problemen / zorgen / ideeën leven bij uw organisatie gelet op de plannen voor windenergie?

| **Problemen** |
|---|
| **De initiatieven m.b.t. windmolens betekenen een splijtzwam in de gemeenschap.<br>Er is onduidelijkheid over wie aanspreekpunt is (verschillende overheden en diverse partijen zijn betrokken).** |
| ***Besluitvorming / geloofwaardigheid:* de RCR dwarsboomt het besluitvormingsproces van provincie en gemeenten.<br>Door de manier waarop gewerkt wordt is de geloofwaardigheid weg.<br>*Krimp:* windmolens versterken de krimp. De huizenmarkt zakt in, het woongenot verdwijnt.<br>Scholen en voorzieningen verdwijnen.<br>*Investeringen:* er zijn investeringen gedaan om dit gebied te stimuleren, dit wordt weggevaagd.<br>Aantasting van de woon- en leefomgeving. Het tast ook de individuele investeringen aan (eigen huis, bedrijven, horeca).<br>*Landschap:* het agrarisch landschap verandert in een industriegebied.** |
| ***Recreatie/ toerisme:* De recreatiesector is een belangrijke inkomstenbron. Dit gaat teruglopen.<br>*Overlast:* Slagschaduw en geluid vormen problemen.<br>*Gezondheidsproblemen:* laag frequent geluid draagt heel ver. Er wordt gepraat over gemiddelden, dit is niet de maat voor hoe het wordt ervaren als geluidsbelasting. Er is nu geen/weinig achtergrondgeluid, door windmolens wordt dit fors anders. Dit geldt ook voor de verlichting.** |

| Zorgen |
| --- |
| Geen invloed op het besluitvormingsproces, reacties op de MER zijn van tafel geveegd. Planning in de vakantietijd. Zorg: alles is al beslist, dit soort avonden zijn een formaliteit, maar de beslissing is al genomen. Geen interesse voor de bewoners in dit gebied, minachting voor de burgers. |
| Dit is een veenontginningsgebied, de glooiing van veendal naar Hondsrug is karakteristiek voor dit gebied. Dit wordt teniet gedaan door de komst van windmolens: het karakteristieke cultuurhistorische landschap en de rust, ruimte en openheid verdwijnen.<br>De aantrekkingskracht voor recreatie wordt aangetast.<br>Het is nu een grootschalig agrarisch gebied.<br>Boeren die verdienen aan windmolens zullen niet meer investeren in een innovatieve landbouw. |
| Hoe gaat het straks verder in dit gebied: wat zijn de gevolgen en consequenties voor de onderlinge verhoudingen als de molens er staan?<br>De sociale impact is enorm!<br>Het kost veel subsidie, dat is eigen belastinggeld wat wordt geïnvesteerd in windmolens waar veel inwoners tegen zijn. |
| Zorgen t.a.v. draagvlak |

| Ideeën |
| --- |
| Sluit aan bij initiatieven in Emmen / Hoogeveen / Coevorden. Niet meer realiseren dan de afgesproken 200 MW.<br>De subsidieregeling klopt niet, het zou moeten gaan om duurzame energie / vermindering CO2. Zonnecollectoren kunnen in de toekomst een goed alternatief worden .<br>Er moet lokaal energie opgewekt worden wat direct naar de gebruiker gaat. Particulieren krijgen geen subsidie. |
| Win de energie daar waar het gebruikt wordt: transport van de energie levert veel energieverlies op.<br>Industrie is de grootverbruiker van energie, in dit gebied is geen/nauwelijks industrie. |

Antwoorden m.b.t. vraag 4: Welke zaken vragen naar uw mening bijzondere aandacht?

| betreft | vraagt bijzondere aandacht voor: |
|---|---|
| draagvlak | Hoe gaat provincie / het rijk zorgen voor draagvlak? |
| informatie | De informatievoorziening schiet tekort en er is nooit iets eenduidig. |
| geloofwaardigheid | De geloofwaardigheid van de overheden is in het geding. Beslissingen worden erdoor gedrukt. Er wordt gesproken over draagvlak, cultuurhistorische waarden, inspraak, betrokkenheid bij het gebied, maar hier wordt niets van teruggezien. |
| werkgelegenheid | Het is een krimpgebied. Het gebied heeft behoefte aan werkgelegenheid. |
| energie | Energie kun je niet opslaan. Leveringszekerheid veilig stellen: de energiecentrales moeten de pieken en dalen opvangen in de productie van windenergie. Hierdoor draaien de energiecentrales inefficiënt.<br>De kosten zullen omhoog gaan omdat er minder afnemers zijn i.v.m. eigen energieproductie. |
| energiecentrales | Door verschillen in vraag gaan ze inefficiënter werken. |
| profijt gebied | Er wordt geschermd met lagere energieprijzen: dit wordt gezien als aflaat. |

Antwoorden m.b.t. vraag 5: Welke boodschap wilt u meegeven aan de provincie en de gemeenten?

| betreft | boodschap aan provincie en gemeenten: |
|---|---|
| Luisteren! | Het lijkt alsof het al beslist is, maar neem de boodschap uit dit gebied serieus mee. |
| productie | Produceer energie daar waar het echt nodig is: industrie / Randstad. 95% van de energie wordt door het bedrijfsleven gebruikt, de huishoudens gebruiken maar 5%. |
| provincie / gemeenten | Waar staat de provincie, waar de gemeente? Beken kleur. Dit bepaalt het stemgedrag van de bevolking. |
| openbaarheid | Publiceer de interviewronde / onderzoeksresultaten. |
| onmacht | Bewoners in het gebied voelen zich niet gehoord. Het is willekeurig welke partijen gehoord worden. Er moet geluisterd worden. Dorpsbelangen is niet de vertegenwoordiger van de mensen in het gebied. |
| provincie en gemeenten | De gekozen volksvertegenwoordiging moet sterker stelling nemen tegen de landelijke politiek: de belangen van de regio vertegenwoordigen. Maak een vuist tegen meer dan 200 MW. |
| betrokkenheid | De betrokkenheid houdt hier niet op, moet tijdens het hele vervolgproces blijven, ook bij het maken van de visie. |
| referendum | Toets het draagvlak onder de bewoners van het zoekgebied! |
| jeugd | Is niet goed vertegenwoordigd, zoals dat nu gebeurt. In Borger is een middelbare school (Esdalcollege), daar de meningen peilen. |
| informatievoorziening | Onzekerheid en niet eenduidige informatie: geeft onrust. |
| kwaliteiten van het gebied | Film: de stille kracht van de Drentse natuur (Hunzedal en Drentsche Aa) kijken! Dit geeft precies weer welke waarden in het geding zijn door de komst van de windmolens. |

# BIJLAGE 7: RESULTATEN DORPSBELANGENORGANISATIES 9 NOVEMBER 2011

Antwoorden m.b.t. vragen 1 en 2: Welke organisatie vertegenwoordigt u / Wie is uw achterban en hoe bent u georganiseerd?

| | Deelnemende dorpsbelangenorganisaties | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| **Dorpsbelangen** | **Eext** | **Eexterzandvoort** | **Gasselternijveen** | **Annerveen, Spijkerboor, Nw Annerveen** | **Nieuwe Diep / Bareveld** | **Musselkanaal** | **Eexterveen** |
| **Vertegen-woordigd door:** | **Dhr. S. Meulenbeld** | **Dhr. R. de Bruin** | **Dhr. J. Konijn en W. Tuijt** | **Dhr. E. Boerma en H. Waterbolk** | **Dhr. B. Ratgers en J. Lourens** | **Dhr. H. Schiphuis** | **Dhr. B. Smedes en J. Hoving** |
| **Achterban:** | **De verschillende verenigingen in het dorp** | **Vrijwel alle inwoners** | **Alle bewoners van Gasselternijveen en Gasselterboerveen** | **Vrijwel alle inwoners zijn lid** | **Vrijwel alle inwoners van Nieuwe Diep/ Bareveld** | **Vertegenwoordigt Musselkanaal richting gemeente Stadskanaal** | **178 huishoudens** |
| **Organisa-tiewijze:** | **vereniging van verenigingen: dorpsbelangen vormt de koepelorga-nisatie, sinds 1991** | **Vereniging** | **Vereniging sinds 2001** | **Sinds 1960, nu een vereniging** | **Vereniging** | **Stichting met werkgroepen, breed spectrum van onderwerpen** | **Vereniging, sinds 27 jaar geleden** |

Antwoorden m.b.t. vraag 3: Welke kansen / problemen / zorgen / ideeën leven bij uw organisatie gelet op de plannen voor windenergie?

| problemen / zorgen |
|---|
| . Leefbaarheid in de dorpen gaat achteruit, voor mensen van buiten wordt het minder aantrekkelijk om hier te gaan wonen. Het open landschap gaat teloor, het agrarisch landschap verandert in een industrieel landschap.<br>. De krimpproblematiek wordt versterkt, er ontstaat een overschot aan woningen. Minder mensen betekent dat de voorzieningen er op achteruit gaan. Ook economisch gaat de streek achteruit.<br>. Er is al sprake van tweespalt, zorg over de sociale impact.<br>. Het is van belang het gebied aantrekkelijk te houden, rust en ruimte worden schaars goed maar dit gaat ten onder door de komst van de windmolens. Het landschap wordt daardoor aangetast en het heeft veel impact op recreatie/toerisme en op eigen investeringen (waardedaling eigen woningen).<br>. De krimpproblematiek verergert door de komst van windmolens: er dreigt ontvolking.<br>. Er wordt geen rekening gehouden met de bewoners. |
| . Bewoners voelen zich overvallen, de koers lijkt al bepaald. De volgorde is totaal verkeerd, eerst beleid ontwikkelen en dan pas de boer op.<br>. Subsidie gaat naar een beperkte groep, de rest van de bevolking heeft er niets aan maar moet er wel belasting voor betalen.<br>. Zorgen t.a.v. de gezondheid: slagschaduw / flitslicht / geluid / psychische problemen.<br>Er wordt een negatief effect van laagfrequente geluidsgolven verwacht: deze lage tonen reiken heel ver en hebben impact op het welbevinden (evenwichtsorgaan). Ook trillingen door de grond kunnen de nachtrust beïnvloeden. |
| Het is een open landschap met langgerekte dorpen. Hierdoor zijn er geen elementen die de effecten van windmolens (geluid, slagschaduw, visueel aspect) op hun omgeving absorberen/neutraliseren. |
| **kansen / ideeën** |
| . Invulling CO2 reductie op een andere manier: kleinschalig, passend bij het gebied met voordeel voor iedereen in plaats van een kleine groep en zónder aantasting van het landschap. Met duurzame energie aan de slag op basis van de trias energetica:<br>1. eerst besparen, dan 2. inzet van duurzame energiemiddelen ( verschillende mogelijkheden) en tenslotte 3. voorzien in restbehoefte door efficiënt gebruik van fossiele energie.<br>Er is een landelijke opgave t.a.v. windenergie en dit is vertaald naar opgaven voor de verschillende provincies. Dit is nu het uitgangspunt. Maar neem duurzame energie in plaats van windenergie als uitgangspunt en zoek naar andere manieren om dit in te vullen: het gaat ten slotte om reductie van de CO2 uitstoot op basis van het Kyoto-verdrag en dan kan op verschillende manieren ingevuld worden. Het is onzinnig om alleen op windenergie te focussen. Vanuit de dorpen leven er gedachten om zelf duurzame energie te produceren, bijvoorbeeld in coöperatie-verband. Zo heeft iedereen er iets aan: zoek naar kleinschaligheid, besparing, biomassa, zonnecellen, aardwarmte, etc. Dit zijn vormen die in dit gebied goed passen waarbij iedereen profiteert en die bovendien voor een langere periode extra werkgelegenheid in dit gebied opleveren. De Veenkoloniën zijn qua windsterkte geen optimaal gebied. |
| Oproep aan provincie / gemeenten om deze gedachten samen verder te ontwikkelen, zodat er ook echt actie komt en er iets gaat gebeuren. Mogelijk kan de prijsvraag van de E.O. Wijers Stichting als kapstok dienen om dit verder handen en voeten te geven. |
| De boeren / initiatiefnemers zien kans om hun inkomen te versterken d.m.v. de productie van windenergie. Dit is echter een duidelijke minderheid.<br>Het verzet van het overgrote deel van de bevolking richt zich op de grootschaligheid van deze windparken en de aantasting van het landschap (situering).<br>Het is een industrieel product, zoek dan aansluiting bij de industrieterreinen en plaats ze niet in een uniek open agrarisch landschap. |

Antwoorden m.b.t. vraag 4: Welke zaken vragen naar uw mening bijzondere aandacht?

| betreft | vraagt bijzondere aandacht voor: |
|---|---|
| Het serieus nemen van de burgers | Zoeken naar draagvlak gebeurt niet, niet nu de focus blijft op windenergie.<br>Kijk niet alleen naar windenergie maar zoek het breder als het gaat om de provinciale bijdrage aan duurzame energie en CO2 reductie. |
| Onderzoek | Er is sprake van een gebrekkige informatievoorziening. Uit onderzoeken wordt conclusies getrokken die niet kloppen. De opdrachtgevers betalen deze onderzoeken en de uitkomsten zijn niet neutraal: beter onderzoek doen. |
| Draagvlak | De mensen in dit gebied worden geraakt in hun directe woon- en leefomgeving en hun mening moet een belangrijke plaats innemen in de belangenafweging. Voorwaarde: heldere informatie waar het precies over gaat (hoogte en plaats molens). Op basis hiervan kunnen de bewoners hun mening vormen.<br>Meningen peilen: organiseer een huis aan huis enquête in het gebied, om standpunten te verwoorden en draagvlak te peilen! Dit is een voorwaarde om tot een goede gebiedsvisie te komen. Schakel een onafhankelijke partij in. |
| Belangenafweging | Belangenafweging: meer ruimte / tijd / aandacht voor de mensen die het zwaarst worden geraakt door deze plannen. Meer gewicht geven aan hun mening en standpunten. |
| Juridisch aspect | Je staat als burger op achterstand: bij de initiatieven zijn grote, professionele organisaties betrokken met veel invloed, geld en kennis die duidelijke financiële belangen hebben. Als burger heb je veel minder informatie en kennis, dit geeft ongelijkheid. Wordt de juiste procedure gevolgd en worden de juiste middelen ingezet t.b.v. de besluitvorming? |

Antwoorden m.b.t. vraag 5: Welke boodschap wilt u meegeven aan de provincie en de gemeenten?

| betreft | boodschap aan provincie en gemeenten: |
|---|---|
| communicatie | Wat gaat er nu verder gebeuren? Er wordt een duidelijke reactie verwacht van provincie / gemeenten op de inbreng van deze avonden. De bevolking wil partij zijn in de verdere besluitvorming. Er is behoefte aan duidelijkheid over de verdere gang van zaken en bewoners willen hier nauw bij betrokken worden waarbij verwacht wordt dat er ook daadwerkelijk naar ze geluisterd wordt. |
| aanspreekbaar zijn | Volksvertegenwoordigers (met name provincie) en ambtenaren: laat je meer zien! |
| kennis | Er is meer kennis buiten de overheden dan binnen de overheden.<br>Maak gebruik van kennis buiten de overheid en betrek de bewoners uit het gebied hier nadrukkelijk bij. De volksvertegenwoordigers moeten zich meer verdiepen in de problematiek en hetgeen er leeft en speelt in het gebied voor ze besluiten nemen. |
| meerdere wegen naar Rome… | Verbreed je blik, blijf niet alleen kijken naar windenergie. Er zijn meerdere manieren om de CO2 reductie te bewerkstelligen: geef alternatieven een eerlijke kans!!! |
| planschade | Maak burgers duidelijk hoe het zit met planschade en hoe dit is geregeld. Dit moet duidelijk zijn vóór het besluitvormingsproces |
| nulmeting | Breng de huidige situatie in het gebied ik kaart: nulmeting.<br>Vervolgens kunnen de consequenties in kaart worden gebracht aan de hand van relevante aspecten (criteria): waardedaling onroerend goed, effect op de krimpproblematiek/regionale economie, natuur, impact op het landschap.<br>Op basis van een goede nulmeting kunnen de effecten van verschillende alternatieven goed worden afgewogen: maatschappelijke kosten-batenanalyse. |
| randen provincies / ruimtelijke invulling | Nu zijn de randen van de provincies in beeld voor het plaatsen van windmolens. Zo gaat het vaker met het plaatsen van omstreden functies. Zoek naar de samenwerking met Groningen als het gaat om plaatsing van de windmolens om zo tot een optimale ruimtelijke invulling te komen. |
| negatieve impact op recreatie / toerisme | De omvang van de turbines en de grootschaligheid van de plannen hebben impact op een heel groot gebied (ook op de Hondsrug) en dat is funest voor recreatie / toerisme. |

**Schriftelijke reactie Stichting Streekbelangen 1e Exloërmond.**

| | |
|---|---|
| **1. Welke organisatie vertegenwoordigt u?** | **Dhr. J. Dost, voorzitter van de Stichting Streekbelangen 1e Exloërmond** |
| **2. Wie is uw achterban en hoe bent u georganiseerd?** | **Een groot deel van de inwoners van 1e Exloërmond en Exloërveen. Totaal 450 inwoners. Onze achterban bestaat uit burgers en ondernemers waaronder initiatiefnemers Windenergie. Wij zijn een stichting met een stichtingsbestuur uit de inwoners van 1e Exloërmond. Het betekent dat er bij de stichting verschillende zienswijzen leven in ons dorp.** |
| **3. Welke kansen / problemen / zorgen / ideeën leven bij uw organisatie gelet op de plannen voor windenergie?** | **. De zorgen voor onze organisatie bestaan vooral uit het bewaren van éénheid in het dorp. Voor de leefbaarheid in een klein dorp is eenheid onontbeerlijk. De initiatiefnemers hebben de plannen wel gepresenteerd, maar geen overleg gevoerd met de bewoners van ons gebied.**<br><br>**. Zaken als aantal en omvang van de te plannen molens (geen woud van molens).** |
| **4. Welke zaken vragen naar uw mening bijzondere aandacht?** | **. Op een zo neutraal mogelijke afstand tussen de dorpen. Dus niet alles vol bouwen tussen de lintdorpen.**<br>**. Eén rij molens tussen 2 lintdorpen met een onderlinge afstand van ca. 1000 meter.**<br>**. De mogelijkheid benutten om bij het ontstaan van slagschaduw de wieken uit de wind te zetten.** |
| **5. Welk boodschap wilt u meegeven aan de provincie en de gemeenten** | **. De provincie en de gemeenten dienen de belangen van de plattelands bewoners goed tegen elkaar af te wegen. Het gaat hier om meer dan alleen de productie van schone energie, namelijk de leefbaarheid van het platteland.**<br><br>**. De te behalen energiewinst mede ten goede laten komen aan de inwoners, bijvoorbeeld door stimuleren tot mogelijke deelname aan het project.** |

# BIJLAGE 8: IN GESPREK MET JONGEREN

Ook voor de jongeren in het gebied is windenergie een belangrijk onderwerp. Hun meningsvorming wordt sterk gevoed door de gesprekken die hier thuis over worden gevoerd. Voor veel jongeren is het lastig om zich een goed beeld te vormen van de toekomstige situatie omdat onduidelijk is hoeveel, op welke plek en met welke omvang de windmolens geplaatst worden.

Er is gesproken met twee groepen: een groep jonger dan 14 jaar en een groep ouder dan 14 jaar.
Om de meningen te peilen is een aantal stellingen voorgelegd waarop de jongeren konden reageren (eens / oneens / neutraal):
1) het is een goede zaak dat er windmolens in dit gebied komen;
2) windmolens verpesten het landschap;
3) windmolens zijn heel goed voor de werkgelegenheid;
4) door de komst van windmolens gaan mensen verhuizen;
5) dit is de beste plek voor windmolens in Nederland en
6) windmolens leveren alleen geld op voor de boeren.

Onderstaand is de inbreng van de jongeren per stelling weergegeven. De getalsverhouding is alleen gebaseerd op de groep jonger dan 14 jaar: de groep van 14 + wisselde te sterk van samenstelling en is daarom niet weergegeven. De argumenten zijn wel aan beide groepen ontleend.

**Nota Bene**: gelet op de omstandigheden en de beperkte groep jongeren uit slechts één dorp kunnen deze resultaten **niet** beschouwd worden als representatieve weergave van meningen van jongeren in het gebied!

Stelling 1.

| stelling | het is een goede zaak dat er windmolens in dit gebied komen | | |
|---|---|---|---|
| standpunt | eens | neutraal | oneens |
| uitslag | 5 | | 7 |
| argumenten | Het is groene energie: een goede zaak.<br>Het geluid is mooi, beter een paal dan mais: je kunt om de paal heen kijken en dat lukt bij mais niet. | | Geeft herrie, uitzicht verpest, geen mooi groen land meer, slagschaduw van de wieken |

Stelling 2.

| stelling | windmolens verpesten het landschap | | |
|---|---|---|---|
| standpunt | eens | neutraal | oneens |
| uitslag | 7 | | 5 |
| argumenten | De witte palen verpesten het landschap | | het is kunst |

Stelling 3.

| stelling | windmolens zijn heel goed voor de werkgelegenheid | | |
|---|---|---|---|
| standpunt | eens | neutraal | oneens |
| uitslag | | 2 | 10 |
| argumenten | | | Dat is alleen zo bij het plaatsen van de windmolens, verder niet |

Stelling 4.

| stelling | door de komst van windmolens gaan mensen verhuizen | | |
|---|---|---|---|
| standpunt | eens | neutraal | oneens |
| uitslag | 7 | | 5 |
| argumenten | Ze gaan liever ergens wonen waar geen windmolens staan: last van het lawaai.<br>Huizen worden moeilijker verkocht. | | Boeren hebben er profijt van.<br>Mensen die hier wonen verhuizen niet, misschien twee.<br>Ik zal nooit verhuizen. |

Stelling 5.

| stelling | dit is de beste plek voor windmolens in Nederland | | |
|---|---|---|---|
| standpunt | eens | neutraal | oneens |
| uitslag | 5 | 1 | 6 |
| argumenten | Het is maar een klein dorpje, kan prima hier.<br>Op zee wordt het uitzicht veel meer verpest.<br>Veel ruimte<br>Veel wind. | Voorkeur voor plaatsing van windmolens op zee , maar daar zitten ook weer nadelen aan: het is niet goed voor de walvissen en kost veel geld. | Beste plaats is op zee.<br>In zo'n mooi dorp is dat niks.<br>Past niet in dit gebied. |

Stelling 6.

| stelling | windmolens leveren alleen geld op voor de boeren | | |
|---|---|---|---|
| standpunt | eens | neutraal | oneens |
| uitslag | 7 | | 5 |
| argumenten | Je bespaart energie maar je verdient er niks aan.<br>Alleen boeren profiteren, behalve als door een kabeltje de stroom voor de mensen beschikbaar zal zijn. | De investering is groot, het duurt lang voor de boeren er aan verdienen (als dat al lukt). | Niet alleen de boeren, ook de mensen die vlak bij wonen en die land hebben waar ze op komen te staan.<br>Iedereen profiteert van de energie.<br>Dat geluid hoor je niet:<br>ze zijn te hoog.<br>Extra inkomsten!<br>Iedereen krijgt groene stroom. |

# COLOFON

**Gebiedsvisie Windenergie Fase 1: resultaten interviews / gesprekken**

definitief rapport
5 december 2011

**opdrachtgevers:**
- provincie Drenthe
- gemeente Aa en Hunze
- gemeente Borger-Odoorn

contactpersonen:
- Eddy Diekema, provincie Drenthe
- Peter van der Veen, gemeente Aa en Hunze
- Henk Brink, gemeente Borger-Odoorn

Dit rapport is opgesteld door:

ELZINGA & OTERDOOM
PROCESMANAGEMENT

Titian Oterdoom
Meerweg 165
9752 XA Haren
oterdoom@eopm.nl
www.elzinga-oterdoom.nl

ELZINGA & OTERDOOM
PROCESMANAGEMENT

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl

T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
de voorzitter en leden van
provinciale staten van Drenthe

Assen, 14 december 2011
Ons kenmerk 50/3.22/2011010392
Behandeld door de heer J. van der Heide (0592) 36 53 72
Onderwerp: Evaluatie Programma Klimaat & Energie 2008-2011

Geachte voorzitter/leden,

Op 31 december 2011 eindigt het Programma Klimaat en Energie 2008-2011. Ten behoeve van de afsluiting van het programma is een eindevaluatie opgesteld. Als bijlage van deze evaluatie is een door het bedrijf DWA opgesteld rapport toegevoegd, specifiek gericht op de mitigatiedoelstellingen.

Door middel van deze brief wordt u, conform afspraak in de commissie Omgevingsbeleid, de evaluatie toegestuurd. Deze evaluatie vormt een belangrijke bouwsteen voor het nieuwe programma 2012-2015. De eerste contouren van dit nieuwe programma zijn reeds beschreven in paragraaf 4.4 van de Voorjaarsnota 2011 en hoofdstuk 8 van de Begroting 2012. Deze contouren zijn tot stand gekomen op basis van ervaringen uit het huidige programma en de noordelijke samenwerking in de Energy Valley-regio. Op 7 december 2011 zijn de contouren gepresenteerd in een informeel overleg met de woordvoerders van de Statenfracties. Op verzoek van de woordvoerders wordt de brochure Kracht van Nederland aan deze brief toegevoegd.

Het nieuwe programma zal u in het eerste kwartaal van 2012 worden toegezonden. Wij vertrouwen erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

Bijlage(n):
coll.

# Evaluatie
# Programma Klimaat & Energie
# 2008-2011

| | | |
|---|---|---|
| Versie | : | 1.0 |
| Datum | : | 8 december 2011 |
| Status | : | Definitief |
| Aantal pagina's | | 39 |
| Auteurs | : | J. van der Heide, G. Hoek, J. Koops |

1. Inleiding ... 3
2. Achtergrond en Doelstellingen ... 4
2.1 Beleidsmatige achtergrond ... 4
2.2 Achtergrond uitvoeringsstrategie: MAPproach en deelprogramma's ... 5
2.3 Doelen: ... 6
3. Financien ... 8
3.1 Programmabudget ... 8
3.2 Realisatie ... 9
3.3 Verworven fondsen ... 11
3.4 Cofinancieringfactor ... 12
4. Monitoring ... 14
4.1 Wat is gemonitord ... 14
4.2 Monitoring programma ... 14
4.3 Conclusie monitoring mitigatiedoelstellingen ... 15
5. Uitvoering Deelprogramma's ... 17
5.1 Algemeen ... 17
5.2 Diep onder Drenthe ... 18
5.3 Klimaatlandschappen ... 21
5.4 Water ... 25
5.5 Bouwen ... 27
5.6 Kenniseconomie ... 30
6. Conclusies en Aanbevelingen ... 37
6.1 Conclusies strategische en afgeleide doelen ... 37
6.2 Algemene conclusies ... 38
6.3 Aanbevelingen ... 39

# 1. INLEIDING

In mei 2008 heeft GS van Drenthe haar Programma Klimaat en Energie (PK&E) gepresenteerd. Het programma loopt door tot en met 2011 en is indicatief richting 2020. Het collegeprogramma 2007-2011 en het Noordelijk Energieakkoord 2008-2011 zijn leidend voor de opzet van dit programma geweest.

Het laatste uitvoeringsjaar van het programma Klimaat en Energie 2008-2011 loopt ten einde. Hoewel de uitvoering van het programma in deze periode gewoon doorloopt, wordt ook gewerkt aan de totstandkoming van het nieuwe programma Klimaat en Energie 2012-2016. Als afsluiting van het lopende programma, maar ook als voorbereiding voor het programma 2012-2016 is de voorliggende evaluatie opgesteld

Gedurende de programmaperiode is in alle jaarlijkse actieplannen het aan het betreffende actieplan voorafgaande jaar geëvalueerd. De nu voorliggende evaluatie betreft een totaalevaluatie over de gehele programmaperiode. Aan bod komen respectievelijk de doelstellingen van het programma, het financiële verloop over de uitvoeringsperiode, de resultaten uit de monitoring en een beschrijving van uitgevoerde activiteiten binnen de vijf deelprogramma's. Afgesloten wordt met conclusies en aanbevelingen. De inhoud van dit evaluatierapport betreft een inhoudelijke evaluatie van de programmaperiode 2007-2011. Het aan deze evaluatie toegevoegde rapport van DWA voorziet in de cijfermatige evaluatie van het programma.

## 2. ACHTERGROND EN DOELSTELLINGEN

### 2.1 Beleidsmatige achtergrond

Energie speelt een sleutelrol in onze samenleving. Er is nauwelijks een activiteit denkbaar waarvoor geen energie nodig is. De ontwikkeling van Drenthe is sterk verbonden met het thema energie. Drenthe is al eeuwen een belangrijke energieleverancier in Nederland. Eerst met turf, later met olie en gas. Inmiddels zijn ook hernieuwbare energiebronnen zichtbaar geworden in het landschap.

Fossiele energie komt vooral uit de ondergrond (aardgas en aardolie) met een daarmee samenhangend beperkt ruimtebeslag bovengronds. Hernieuwbare energie wordt vooral boven het maaiveld gewonnen in ruimtevragende, extensieve vormen, zoals windenergie, geothermie, zonnepanelen en biomassa. De transitie naar een duurzame energiehuishouding heeft een toenemende weerslag op onze ruimte. Omgekeerd is de ruimte - in ons geval de specifiek Drentse fysieke leefomgeving – mede bepalend voor de mogelijkheden voor en de wijze waarop de energietransitie vorm kan krijgen.

De invloed van hernieuwbare energie op het ruimtegebruik en het landschap is dus duidelijk groter dan die van traditionele bronnen, en daar dient rekening mee gehouden te worden. Deze gedachte wordt Grounds for Change genoemd en heeft aan de beleidsmatige basis gestaan van de vormgeving van het programma Klimaat en Energie 2008-2011.

**Figuur 1: Ondergrondse (intensieve) energie**

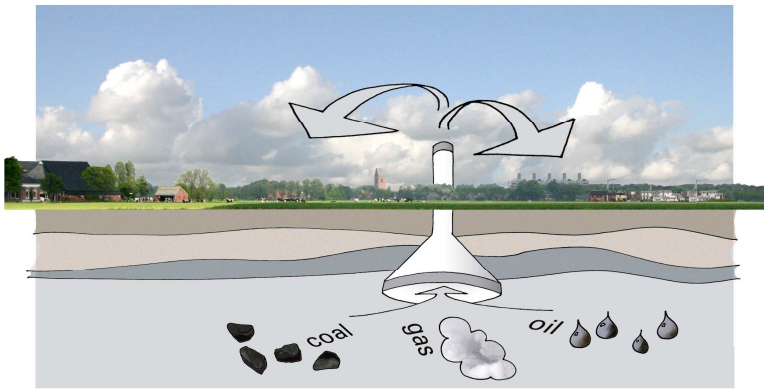


**Figuur 2: Bovengrondse (extensieve) energie**

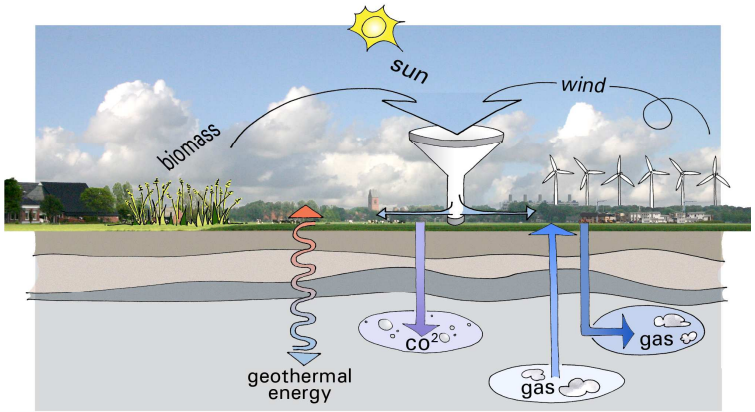

## 2.2 Achtergrond uitvoeringsstrategie: MAPproach en deelprogramma's

Het programma Klimaat en Energie heeft naast haar beleidsmatige achtergrond vooral een zo uitvoeringsgericht mogelijk karakter. Het programma is gericht op het realiseren van een zo groot mogelijke bijdrage aan de nationale, regionale en Drentse klimaat- en energiedoelen.

*MAPproach*
Voortbordurend op de Grounds for Change gedachte is voor de inrichting van het uitvoeringsprogramma de MAPproach toegepast.

**Figuur 3: De MAPproach**

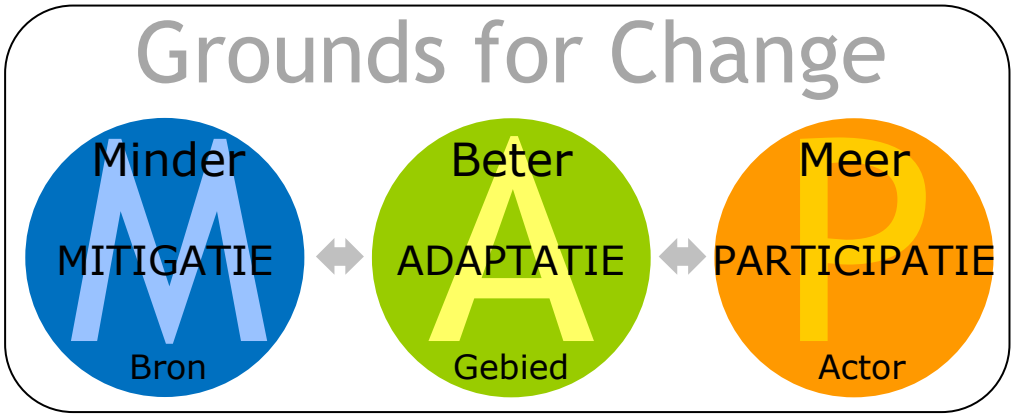


De MAPproach gaat er van uit dat voor het realiseren van de klimaat en energiedoelstellingen een gecoördineerde aanpak nodig is van mitigatie-, adaptatie- en participatiemaatregelen. Onderstaand worden deze begrippen kort toegelicht:

**Mitigatie:** <u>minder uitstoot broeikasgassen door een brongerichte aanpak</u>
Bij mitigatie gaat het om het beperken van de uitstoot van broeikasgassen om zodoende het tempo van de klimaatveranderingen te verlagen en zo mogelijk tot stilstand te brengen. Het betekent het terugdringen van de emissies van broeikasgassen, met name van CO2. Het centrale doel van mitigatie is het realiseren van energiebesparing en een duurzame energievoorziening met een zo gering mogelijke uitstoot van broeikasgassen.
**Adaptatie:** <u>beter aanpassen aan veranderingen door een gebiedsgerichte aanpak</u>
Adaptatie richt zich op aanpassingen in onze leefomgeving met het oog op klimaatveranderingen. Het gaat daarbij zowel om het beperken van risico's als over het benutten van kansen vanwege een veranderend klimaat. Het centrale doel van adaptatie is het benutten van kansen voor een duurzame ontwikkeling, waaronder een goede sociaal-economische ontwikkeling en een optimale (driedimensionale) ruimtelijke ontwikkeling.
**Participatie:** <u>meer gezamenlijke verantwoordelijkheid door een actorgerichte aanpak</u>
Participatie betekent het betrekken van andere partijen bij klimaatverandering en energie: netwerksturing in een netwerksamenleving. Participatie ondersteunt de inspanningen binnen mitigatie en adaptatie en is van invloed op de kwaliteit van de prestaties die worden geleverd. Het centrale doel van participatie is het realiseren van een maximale betrokkenheid.

*Deelprogramma's*
Binnen het uitvoeringsprogramma is structuur meegegeven aan de uitvoering door de volgende deelprogramma's op te stellen; Diep onder Drenthe, Klimaatlandschappen, Water, Bouwen, Kenniseconomie en Instrumenten. De MAProach is verwerkt binnen de vormgeving van deze deelprogramma's. Hoewel binnen één deelprogramma uiteraard zowel mitigatie als adaptatie en participatie aan de orde kan zijn is in onderstaande tabel weergegeven waar de nadruk binnen het betreffende deelprogramma op is gelegd.

**Tabel 1: Deelprogramma's**

| **Deelprogramma** | **Nadruk op** |
|---|---|
| Diep onder Drenthe | Mitigatie |
| Klimaatlandschappen | Adaptatie |
| Water | Adaptatie |
| Bouwen | Mitigatie |
| Kenniseconomie | Mitigatie |
| Instrumenten | Participatie |

2.3 Doelen:

Bij het opstellen van het programma Klimaat en Energie zijn drie strategische doelen opgesteld:
**+ Minder uitstoot van broeikasgassen door een brongerichte aanpak (M)**
**+ Beter aanpassen op veranderingen in het klimaat door gebiedsgerichte aanpak (A)**
**+ Meer gezamenlijke verantwoordelijkheid door een actorgerichte aanpak (P)**

Daarnaast zijn in het Programma Klimaat & Energie de volgende afgeleide doelen geformuleerd:
**+ Accent leggen op aanjagen initiatieven**
**+ Samenbrengen van betrokken partijen**
**+ Voor de inzet van provinciale middelen geldt een gemiddelde multiplier van 4**
**+ Verwerven van financiële fondsen**
**+ Ontwikkelen van voor uitvoering benodigd instrumentarium**

Alleen voor de mitigatiedoelstelling (minder uitstoot van broeikasgassen door een brongerichte aanpak) zijn ook doelen in cijfers geformuleerd:
- **De emissie van CO2 moet in 2020 met 30% verminderd zijn t.o.v. 1990**
- **De energie-efficiency wordt verhoogd tot 2% per jaar**
- **Het aandeel hernieuwbare energiebronnen bedraagt 20% in 2020**

In het kader van het Noordelijk Energie Akkoord (okt. 2007) zijn daarnaast nog eens specifieke doelstellingen geformuleerd:
- **Realisatie van 4-5 Mton CO2-emissiereductie t/m 2011; aandeel Drenthe 1-1,25 Mton**
- **Realisatie van 40-50 PJ duurzame energie t/m 2011; aandeel Drenthe 10-12,5 PJ**

In onderstaande tabel is een overzicht gegeven van samenhang tussen de Europese, nationale, Noord-Nederlandse en Drentse doelstellingen. De tabel wordt vervolgens tekstueel toegelicht.

**Tabel 2: Samenhang doelstellingen**

| | Periode | C02 reductie | aandeel duurzame energie |
|---|---|---|---|
| Europa | 1990-2020 | 20% | 20% aandeel |
| Nationaal | 1990-2020 | 30% | 20% aandeel |
| Drenthe | 1990-2020 | 30% | 20% aandeel |
| Energieakkoord NNL (gehele EV-regio) | 2007-2011 | 4-5 mton | 40-50 PJ |
| Drenthe | 2007-2011 | 1-1,25 mton | 12,5 PJ |

In Europees verband zijn afspraken gemaakt over de klimaatdoelen van de Europese Unie (EU). Hierbij is afgesproken dat het aandeel duurzame energie in 2020 20% moet bedragen en de uitstoot van CO2 in 2020 met 20% teruggedrongen moet zijn; dit ten opzichte van 1990. Elk EU-land heeft verplichtingen opgelegd gekregen, die er met elkaar voor moeten zorgen dat de EU-doelen gehaald worden. De Europese doelstellingen zijn verplicht en vormen de 'ondergrens'.

De Nederlandse overheid heeft in 2007 bij het vaststellen van haar klimaat- en energiebeleid gekozen voor nog ambitieuzere doelen: 30% minder CO2 in 2020, 20% duurzame energie en 2% energiebesparing per jaar. De praktijk wijst uit dat deze doelstellingen volstrekt onhaalbaar zijn. Het huidige kabinet heeft daarom besloten de klimaatdoelstellingen naar beneden bij te stellen. De CO2-uitstoot moet in 2020 verminderd zijn met 20% en 14% van de energie moet duurzaam zijn opgewekt. De 2% energiebesparing verandert niet.

De Energy Valley regio heeft de nationale doelstellingen overgenomen in haar Energieakkoord Noord Nederland, en heeft daar voor de periode 2007-2011 specifieke doelstellingen aan toegevoegd. De provincie Drenthe hanteert binnen het programma Klimaat en Energie ook de door de Energy Valley regio gehanteerde doelstellingen en neemt daarbinnen voor de periode 2007-2011 een aandeel equivalent aan circa 25% voor haar rekening.

3. FINANCIEN

## 3.1 Programmabudget

In de basis was voor het programma Klimaat en Energie € 22.600.000 gereserveerd. Gedurende de looptijd van het programma is dit budget aan veranderingen onderhevig geweest. In de tabel 3 zijn de veranderingen in het programmabudget verantwoord.

**Tabel 3: veranderingen programmabudget**

| 2008 | Toelichting P&C document | Begroting |
|---|---|---|
| **Primitieve Begroting 2008** | | **€ 2.250.000** |
| Jaarrekening 2008 | Budgetvermindering: overheveling 2008 naar 2009 | € 713.400 |
| **Begroting 2008 na wijziging** | | **€ 1.536.600** |

| 2009 | Toelichting P&C document | Begroting |
|---|---|---|
| **Primitieve Begroting 2009** | | **€ 6.950.000** |
| *Wijzigingen Begroting:* | - | |
| Jaarrekening 2008 | Budgetverhoging: overheveling restantbudget 2008 | € 713.400 |
| Voorjaarsnota 2009 | Budgetverhoging: verschuiving budget NMP naar K&E | € 312.600 |
| 2e Bestuursrapportage 2009 | Budgetvermindering: verwachte onderbesteding naar Algemene Reserve | € 1.286.000 |
| 2e Bestuursrapportage 2009 | Budgetvermindering: verschuiving onderdeel Water naar PMJP | € 700.000 |
| **Begroting 2009 na wijziging** | | **€ 5.990.000** |

| 2010 | Toelichting P&C document | Begroting |
|---|---|---|
| **Primitieve Begroting 2010** | | **€ 7.362.600** |
| *Wijzigingen Begroting:* | | |
| 1e Bestuursrapportage 2010 | Budgetvermindering: overbesteding klimaatbossen 2009 | € 250.000 |
| 1e Bestuursrapportage 2010 | Budgetvermindering: overheveling naar PMJP Water | € 700.000 |
| 1e Bestuursrapportage 2010 | Budgetvermindering: overheveling naar IAD (Innovatief Actieplan Drenthe) | € 570.000 |
| 1e Bestuursrapportage 2010 | Budgetvermeerdering: toevoeging SLOK-middelen | € 108.131 |
| 2e Bestuursrapportage 2010 | Budgetvermindering: overheveling RSP Atalanta; klimaatcontract Emmen | € 250.000 |
| **Begroting 2010 na wijziging** | | **€ 5.700.731** |

| 2011 | Toelichting P&C document | Begroting |
|---|---|---|
| **Primitieve Begroting 2011** | | **€ 7.662.600** |
| *Wijzigingen Begroting 2011* | | |
| Voorjaarsnota 2010 | Budgetvermindering: bezuinigingen Programma K&E | € 1.662.600 |
| 1e Bestuursrapportage 2010 | Budgetvermindering: overbesteding klimaatbossen 2009 | € 250.000 |
| 1e Bestuursrapportage 2010 | Budgetvermeerdering: toevoeging SLOK-middelen | € 78.094 |
| 2e Bestuursrapportage 2010 | Budgetvermindering: overheveling RSP Atalanta; klimaatcontract Emmen | € 500.000 |
| Begroting 2011 | Budgetvermindering: extra bezuiniging Programma K&E | € 100.000 |
| Begroting 2011 | Budgetvermeerdering: amendement herbestemming Enexis dividend | € 1.500.000 |
| 2e Bestuursrapportage 2011 | Budgetvermeerdering: Rijksbijdrage Koplopersgebieden | € 456.358 |
| 2e Bestuursrapportage 2011 | Budgetvermindering: overheveling naar PMJP Water | € 100.000 |
| 3e Bestuursrapportage 2011 | Budgetvermeerdering: bijdrage partners SEBB | € 186.916 |
| 3e Bestuursrapportage 2011 | Budgetvermeerdering: vrijval voorgaande jaren | € 127.184 |
| **Begroting 2010 na wijziging** | | **€ 7.398.552** |

| 2008 – 2011 | | Totaal |
|---|---|---|
| **Primitieve begroting** | Cumulatief 2008-2011 | **€ 24.225.200** |
| **Begroting na wijzigingen** | Cumulatief 2008-2011 | **€ 20.625.883** |

## 3.2 Realisatie

In de onderstaande tabel wordt weergegeven wat in het programma jaarlijks was begroot (na wijzigingen, zie tabel 3) en wat de werkelijke realisatie was.

**Tabel 4: begroot (na wijzigingen) versus gerealiseerd**

| Jaar | Begroot | Gerealiseerd | Verschil |
|---|---|---|---|
| 2008 | € 1.536.600 | € 1.536.523 | € 77 |
| 2009 | € 5.990.000 | € 6.349.815 | € 359.815 - |
| 2010 | € 5.700.731 | € 5.721.117 | € 20.386 - |
| 2011 | € 7.398.552 | € 7.398.552 | € - |
| **Totaal** | **€ 20.625.883** | **€ 21.006.007** | **€ 380.124 -** |

Toelichting tabel: In 2008 was sprake van een kleine onderbesteding als gevolg van een afrondingsverschil. De overbesteding in 2009 heeft als voornaamste oorzaak dat halverwege dat loopjaar in het kader van een financiële analyse aan de gehele provinciale organisatie is gevraagd een inschatting te maken verwachte onderbestedingen. De door het programma afgegeven prognose is meteen in mindering gebracht op het jaarbudget. Vervolgens is het tempo van bestedingen ten opzichte van de verwachtingen iets toegenomen en is uit praktische overwegingen gekozen om de jaarlijkse bijdrage voor de klimaatbossen in één keer aan het Groenfonds over te maken. In 2010 heeft een minimale overbesteding plaatsgevonden. De prognose is dat het laatste uitvoeringsjaar op 0 zal uitkomen.

In tabel 5 wordt de realisatie per programmaonderdeel inzichtelijk gemaakt.

**Tabel 5: Realisatie per programmaonderdeel**

| Deelprogramma | Gerealiseerd | Opmerking |
|---|---|---|
| Deelprogramma Diep onder Drenthe | € 1.236.005 | |
| Deelprogramma Kennis economie | € 2.317.561 | |
| Deelprogramma Klimaatlandschappen | € 1.285.738 | |
| Deelprogramma Bouwen | € 1.416.538 | Exclusief € 750.000 overboeking naar RSP Atalanta |
| Deelprogramma Water | € 305.649 | Exclusief € 1.500.000 overboeking naar PMJP |
| Deelprogramma Instrumenten | € 12.135.618 | Exclusief € 570.000 overboeking naar IAD |
| Programma-/beleidsontwikkeling | € 808.898 | Ontwikkel- en uitvoeringskosten |
| Drentse Energie Organisatie | € 1.500.000 | 2011: amendement herbestemming Enexis dividend |
| **Totaal** | **€ 21.006.007** | |

Toelichting tabel: De relatief omvangrijke realisatie binnen het deelprogramma Instrumenten wordt verklaard door het feit dat hierbinnen alle financiële regelingen zijn ondergebracht (zie ook hoofdstuk 5).

De in de tabellen 4 en 5 weergegeven informatie over de realisatie betreft het begrotingsresultaat. Dat wil zeggen dat een verantwoording is gegeven over de bedragen na de begrotingswijzigingen. Middelen die zijn overgeboekt naar andere programma's en/of projecten komen op de begroting te staan van deze programma's/projecten en worden daar ook financieel verantwoord. De middelen zijn echter wel ingezet ten behoeve van de realisatie van de klimaat- en energiedoelstellingen. Teneinde een volledig beeld te krijgen van de jaarbestedingen vanuit het programma is in figuur 4 het begrotingsresultaat aangevuld met de relevante begrotingswijzigingen. Concreet gaat het hier om de middelen die zijn overgeboekt naar RSP ATALANTA, PMJP water en het IAD. Daarnaast heeft een correctie plaatsgevonden op de middelen die zijn aangewend voor het project Klimaatbossen. In 2009 is € 750.000,- geïnvesteerd in dit project. Dit betrof tevens de bijdragen voor 2010 en 2011. In figuur 4 is het begrotingsresultaat van 2009 met € 500.000,- gecorrigeerd en zijn aan het totaalresultaat van 2010 en 2011 € 250.000,- toegevoegd.

**Figuur 4: financieel verloop over de jaren, gecorrigeerd met budgetverminderingen**

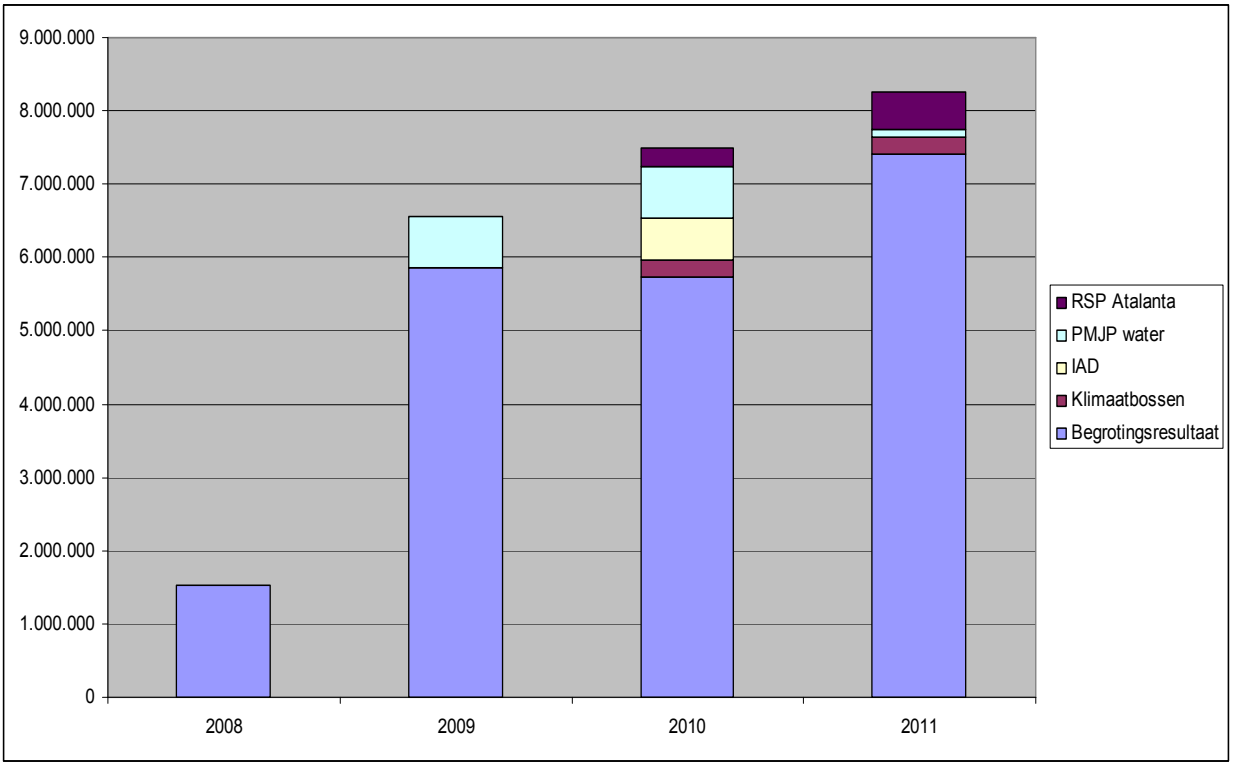

## 3.3 Verworven fondsen

Een van de afgeleide doelstellingen van het programma was het verwerven van financiële fondsen. De resultaten hiervan zijn opgenomen in de onderstaande tabel:

**Tabel 6: Verworven fondsen**

| Project | Ingezette middelen | Verworven fondsen | Regeling |
|---|---|---|---|
| Hot Spot Oude Vaart en Reest | € 30.000 | € 60.000 | Hotspor Rurale Gronden |
| Duurzaam boer blijven | € 40.000* | € 1.192.558 | ILG |
| Bio Energie Noord | € 60.000 | € 610.000** | Koers Noord |
| Energiebesparing bestaande bouw | € | € 342.125 | Noordelijk Energiebesparingfonds |
| Eigen projecten Drenthe | € - | € 186.225 | SLOK |
| Onderwijsprojecten | € 154.000 | € 460.342 | Leren voor duurzame ontwikkeling |
| Energy Valley 3 | € 488.000 | € 850.000 | Pieken in de Delta |
| CO2 opslag in de bossen | € 750.000 | € 3.000.000 | Groenfonds |
| Stichting Borg | € 200.000 | € 4.156.000** | OP EFRO |
| Groengas vulpunten Drenthe | € 220.000 | € 0*** | TAB-regeling |
| Projecten Zuid-Oost Drenthe | € - | € 46.400 | Stimuleringsfonds Architectuur |
| Geothermie Erica | € - | € 1.500.000 | MEI subsidie (EL&I) |
| Geothermie Erica | € - | € 50.000 | Praktijknetwerken |
| Flexiheat | € 50.000 | € 141.190 | Pieken in de Delta |
| Ruma Rubbers | € 513.000 | € 513.000 | Koers Noord |
| Interreg NEND | € 660.000 | € 3.393.948** | Interreg/EFRO |
| Groningen airport Eelde | € 22.500* | € 500.000 | Interreg/EFRO |
| Energiebesparing bestaande bouw | € 2.250.000 | € 4.500.000 | Rijk/ OP EFRO |
| Groengas HUB's noord Nederland | € 80.000 | € 1.127.624** | Koers Noord |
| Biogasleiding/HUB Attero | € 25.470 | € 4.800.000 | Decentralisatie uitkering/FES |
| Koplopersgebieden | € - | € 456.358 | Compensatie noordelijke EPG |
| Hanza Energie Corridor | € - | € 100.000** | Green Deal Noord Nederland |
| Handelsplatform Groengas | € 50.000 | € 250.000** | Green Deal Noord Nederland |
| Potato Power Avebe | € - | € 3.000.000 | Green Deal Noord Nederland |
| Energy College/Academy | € 50.000 | € 350.000** | Green Deal Noord Nederland |
| Energy College/Academy | € - | € 6.000.000** | Green Deal Noord Nederland |
| Energy College/Academy | € - | € 12.000.000** | REP |
| Restwarmte Wollerich | € 50.000 | € 150.000 | POP NU |
| Rendementsverbetering vergisters | € 14.250 | € 42.750 | POP NU |
| Majeur Groengas | € 150.000 | € 7.001595** | Interreg/EFRO |
| Agro Biopolymeren | € 50.000* | € 2.402.581** | Interreg/EFRO |
| **Totaal** | **€ 5.907.220*** | **€ 59.182.696**** | |

* Maakt onderdeel uit van een grotere provinciale bijdrage

** Betreft een bijdrage voor onder andere Drenthe

**** Zie uitleg in deelprogramma kenniseconomie

## 3.4 Cofinancieringfactor

In het programma Klimaat en Energie 2008-2011 is gesteld dat als richtsnoer voor de provinciale cofinanciering (gemiddeld) een getal van 25% geldt. Dit betekent dat de inzet is om met provinciale cofinanciering een multiplier van 4 te realiseren. De totale investering wordt dan 4x zo groot als de provinciale bijdrage. In de onderstaande tabel is een dwarsdoorsnede van het programma opgenomen met cofinancieringsprojecten waarmee in ieder geval kan worden aangetoond dat de cofinancieringsdoelstelling ruimschoots is behaald.

**Tabel 7: Cofinanciering**

| Project | Bijdrage K&E | Investering |
|---|---|---|
| CO2 opslag in bossen | € 750.000 | € 6.000.000 |
| Klimaat Uitvoeringssubsidie | € 2.000.000 | € 8.000.000 |
| Pilot Aquarius | € 80.000 | € 800.000 |
| Ruimte voor water binnen PMJP | € 1.500.000 | € 11.000.000 |
| Ruma Rubber | € 513.000 | € 2.300.000 |
| NEND | € 660.000 | € 2.400.000 |
| 24 energieleverende sociale woningen | € 48.000 | € 240.000 |
| Vergister Bouwhuis Witteveen | € 30.000 | € 1.100.000 |
| IAD –Projecten | € 1..070.000** | € 6.000.000 |
| Klimaatcontracten gemeenten | € 6.018.456 | € 24.000.000 |
| Subsidies Energiebesparing Bestaande Bouw | € 2.250.000* | € 32.500.000 |
| Groengas tankstations | € 220.000* | € 600.000 |
| Majeur Groen Gas | € 150.000 | € 805.000 |
| Restwarmte Wollerich | € 50.000 | € 681.938 |
| Rendementsverbetering vergisters | € 14.250 | € 714.000 |
| Flexiheat | € 50.000 | € 588.920 |
| **Totaal** | **€ 15.403.706** | **€ 97.729.858** |

* Subsidiebedragen nog niet uitgeput

** € 570.000,- is overgeboekt naar IAD, het overige deel is rechtstreeks uit het programma aan projecten beschikt

Uit de tabel op voorgaande pagina blijkt dat voor het programma, uitgaande van het programmabudget van € 21.006.007, de multiplier van 4 is gehaald. Dit te meer omdat naast deze projecten waaraan cofinanciering is toegekend, er tevens een aantal grootschalige projecten zijn gerealiseerd, waaraan het programma actief heeft meegewerkt maar waar geen directe projectfinanciering vanuit het programma heeft plaatsgevonden (zie tabel hieronder). Daarnaast zijn, mede als gevolg van de inspanningen vanuit het programma, nog projecten in gang gezet met een verwacht investeringsbudget van circa € 100.000.000. Het gaat hierbij onder andere om meerdere vulpunten voor groen gas en verschillende vergistinginitiatieven.

**Tabel 8: Illustratief: Grootschalige projecten**

| Project | Investering |
|---|---|
| Sunoil | € 6.000.000 |
| ONF vergister te Wijster | € 12.000.000 |
| Warmteleiding te Wijster | € 5.000.000 |
| Noblesse | € 15.000.000 |
| Groengasleiding Wijster – Hoogeveen | € 5.000.000 |
| **Totaal** | **€ 43.000.000** |

# 4. MONITORING

## 4.1 Wat is gemonitord

Binnen het programma zijn verschillende doelstellingen, met ook verschillende aard, geformuleerd en gemonitord. In onderstaand schema wordt weergegeven waarop is gemonitord en met welk instrument de monitoring van deze doelstellingen heeft plaatsgevonden.

**Tabel 9: Monitoringsinstrumenten**

| Doelstelling | Eenheid | Instrument |
|---|---|---|
| Mitigatie (M) | CO2 en PJ | CO2-monitor DWA |
| Adaptatie (A) | M3 waterberging | Projectinformatie |
| Participatie (P) | Niet vastgesteld | Projectinformatie |
| Financieel verloop, cofinancieringfactor, verwerving financiële fondsen | € | Financieel systeem provincie |

## 4.2 Monitoring programma

Alle doelstellingen van het Programma Klimaat en Energie worden actief gemonitord. Alleen de mitigatiedoelstellingen worden in een speciaal daarvoor ontworpen systeem bijgehouden (DWA-monitor).
Binnen de noordelijke samenwerking, maar ook binnen Drenthe, zijn binnen de mitigatie doelstellingen de besparingsdoelstellingen niet gemonitord bij gebrek aan gegevens van energiemaatschappijen en netbeheerders. De overige doelstellingen (adaptatie, participatie, financiën) worden vooral ‘going concern’ gemonitord waarbij gebruik wordt gemaakt van projectinformatie en het financiële systeem van de provincie Drenthe. In deze paragraaf wordt daarom alleen het proces van monitoring van de doelstellingen voor CO2 en PJ verder toegelicht.

De complexiteit van het monitoren van deze mitigatiedoelstellingen moet niet worden onderschat. In de afgelopen jaren is gebleken dat het monitoren van deze doelstellingen een proces is dat van vele factoren afhankelijk is. Zo zijn de mitigatiedoelstellingen vanuit een destijds relatief nieuw beleidsveld bijvoorbeeld niet altijd even uniform gedefinieerd. Bovendien zijn ze soms lastig meetbaar omdat de gewenste informatie moeilijk beschikbaar komt. Daarnaast blijkt dat we als provincie zeer afhankelijk zijn van vaak door derden aan te leveren gegevens. Voortschrijdend inzicht leidt er dan toe dat men zich lopende de uitvoering afvraagt of de parameters die in een proces worden gemonitord wel de meest handige zijn.

Gedurende de afgelopen programmaperiode heeft de monitoring van het programma een flinke evolutie doorgemaakt. Drenthe was binnen de Energy Valley de eerste provincie met een monitoringssysteem op klimaat en energiedoelen. Zo maakte Drenthe in 2008 en het grootste deel van 2009 gebruik van het monitoringsysteem CarBon. Hoewel CarBon voor de provinciale uitvoeringsprojecten een toereikend systeem was bleek dat in de praktijk, zowel op Drentse als Noord Nederlandse schaal, vooral behoefte was aan een systeem waarbinnen ook gegevens van andere partijen kunnen worden opgenomen. Immers, ook de

resultaten van klimaat- en energieprojecten van alle andere partijen tellen mee binnen de gezamenlijk geformuleerde doelstellingen.

Begin 2010 is daarom, door alle partners binnen het Energieakkoord Noord Nederland, aangehaakt bij de CO2-monitor van het bedrijf DWA. In Drenthe zijn zowel de provincie als alle twaalf gemeenten overgestapt op dit systeem. De afspraak dat ook gemeenten de gegevens in dit systeem invoeren is vastgelegd in het klimaatcontract. Het proces om de gemeenten binnen deze monitoring op weg te helpen is gefaciliteerd door de provincie Drenthe en Energy Valley. Anno 2011 voeren zowel de provincie als de gemeenten de monitoringsgegevens in de CO2 monitor in.

Ter afsluiting van de programmaperiode 2007-2011 is aan het bedrijf DWA gevraagd een monitoringsrapport over de gehele periode op te stellen. Het resultaat daarvan is als bijlage aan deze evaluatie toegevoegd. De evaluatie van DWA betreft de cijfermatige evaluatie van het programma. In hoofdstuk 6 van deze evaluatie wordt de provinciale inzet inhoudelijk geëvalueerd.

## 4.3 Conclusie monitoring mitigatiedoelstellingen

Binnen het Nationale, Noordelijke en ook Drentse Klimaat en Energiebeleid zijn vooral de mitigatiedoelstellingen (CO2/PJ) als een belangrijke stip op de horizon gezet. Gelet op het mondiale klimaatvraagstuk, het beteugelen van de gevolgen van de opwarming van de aarde, is dat ook verklaarbaar. De provincie Drenthe heeft, net als vele andere overheden, het klimaat en energiebeleid actief opgepakt en vooral ingezet op een zo groot mogelijke bijdrage aan de geformuleerde doelstellingen.

Het rapport van DWA laat zien dat de doelstellingen voor 2011 weliswaar niet worden gehaald, maar dat bij voortzetting van het beleid de doelstelling voor 2020 nog steeds haalbaar is. Vanuit de provinciale organisatie wordt daar wel een kanttekening bij geplaatst. Het rapport laat namelijk ook zien dat de nauwkeurigheid van de getrokken conclusies maar beperkt kan zijn. De belangrijkste reden daarvoor is dat veel gegevens binnen de EV-regio door anderen zijn ingevoerd (met name gemeenten en andere provincies met hetzelfde monitoringssysteem). Daarbij is het altijd de vraag of de ingevoerde gegevens echt uniform zijn ingevuld, en of ze met elkaar vergeleken kunnen worden. Daarnaast zijn in het rapport ook alleen maar die projecten zichtbaar waar we werkelijk kennis van hebben. Een ander voorbeeld van de betrekkelijkheid van het rapport is bijvoorbeeld dat de bijdrage van Sunoil wordt meegerekend in het resultaat, terwijl ook de wetenschap bestaat dat vrijwel alle geproduceerde biodiesel buiten Drenthe wordt ingezet.

Er kan nog een andere conclusie worden getrokken met betrekking tot de inspanningen rondom monitoring. De ervaring uit het afgelopen programma leert dat het doelbereik dat nu is gerealiseerd veelal niet zozeer primair vanuit de duurzaamheidsgedachte tot stand is gekomen. Veelal blijken het economische motieven die partijen bewegen om werk van de klimaat- en energiedoelstellingen te maken. De ervaring leert dat het sturen op economische parameters effectiever is voor het realiseren van doelbereik in de klimaat- en energiedoelstellingen dan het sturen op die doelstellingen zelf. Bovendien blijkt dat

(bedrijfsmatige) activiteiten rondom duurzame energie daarnaast over het algemeen goed bijdragen aan de economische vitaliteit van een gebied.

De afgelopen jaren hebben laten zien dat het verzamelen van de benodigde informatie om conclusies te trekken uit de monitoring op CO2 en PJ veel mankracht vergt, niet alleen bij de provincie maar ook bij de gemeenten. Daarbij kan de uiteindelijke betrouwbaarheid van de gegevens ook nog betwist worden.

Ten behoeve van het inrichten van het nieuwe energieprogramma 2012-2016 wordt op basis van bovenstaande conclusies de overweging meegegeven meer gebruik te gaan maken van beschikbare landelijke cijfers. In IPO-verband wordt samen met instanties als CBS en Agentschap-NL gewerkt aan de verdere uitbouw van de zogenaamde klimaatmonitor met de gegevens van alle netbeheerders. Partijen streven ernaar om vanaf 2013 regulier jaarlijks bedrijfsverbruiken uitgesplitst naar ca 20 branches op gemeentelijk en provinciaal niveau te publiceren. Deze gas- en elektriciteitsgegevens van alle netbeheerders komen dan in een uniforme aanpak gratis beschikbaar. De monitoring uitgevoerd door de provincie Drenthe zou dan meer kunnen worden gericht op economische parameters. Het reeds ingevoerde monitoringssysteem van DWA kan worden gehandhaafd maar dient dan meer als monitor voor de projecten waar de provincie zelf betrokken bij is.

# 5. UITVOERING DEELPROGRAMMA'S

## 5.1 Algemeen

In dit hoofdstuk worden de deelprogramma's van het programma Klimaat en Energie inhoudelijk geëvalueerd. Per deelprogramma worden achtereenvolgens de inhoud van het deelprogramma, de in de programmaperiode uitgevoerde activiteiten en de in de programmaperiode behaalde resultaten uiteengezet.

De in dit hoofdstuk uiteengezette evaluatie betreft de gehele programmaperiode. Deze evaluatie geeft daarmee een totaalbeeld en moet worden gezien als een additionele overkoepelende evaluatie van de evaluaties zoals deze in de verschillende actieplannen van de afgelopen jaren zijn weergegeven.

Vermeldenswaard is dat ook de inhoud en focus van de verschillende deelprogramma's in de afgelopen programmajaren aan voortschrijdend inzicht onderhevig zijn geweest. Nieuwe inzichten en ervaringen, maar ook bezuinigingen binnen de provinciale begroting, hebben ertoe geleid dat de focus en ambitie van de deelprogramma's zich in de tijd hebben aangepast. Deze wijzigingen zijn ieder jaar verwerkt in de (evaluatie in) actieplannen. Voor een beeld van dit ontwikkelproces wordt daarom verwezen naar de achtereenvolgens verschenen actieprogramma's.

## 5.2 Diep onder Drenthe

**Deelprogramma Diep onder Drenthe**

**Algemene ambitie**

De Drentse ondergrond biedt beloftevolle kansen om bij te dragen aan het verduurzamen van de energievoorziening. Het deelprogramma Diep onder Drenthe is opgezet met de volgende ambitie:

- Het stimuleren van geothermieprojecten voor onderzoek, planvorming, vergunningaanvraag en aanleg van installaties.
- Het stimuleren van grootschalige toepassing van Warmte Koude Opslag (WKO, open en gesloten systemen).
- Onderzoek en besluitvorming over opslag van gassen en energie in lege gasvelden, zoutkoepels en aquifers.
- Uitdrukkelijk blijven wij opslag van kernafval in de ondergrond uitsluiten.

**Uitgevoerde activiteiten 2008-2011**

Geothermie

Binnen dit deelprogramma werd ook de toepassing van geothermie gestimuleerd, grootschalige kostbare projecten. Na onderzoek, beleidsmatige en technische verkenningen, kwam het accent te liggen op overleg en communicatie met partijen om projectontwikkeling te stimuleren. Via het energiebureau in Zuidoost-Drenthe is de projectontwikkeling voor geothermie voor de tuinbouw ter hand genomen. Op verzoek van provinciale staten werd een garantie voor het eventueel mislukken van boringen ontwikkeld. Om de provinciale rol voor het stimuleren van geothermieprojecten actief te vervullen is energie gestoken in het verkrijgen van de benodigde concessies voor geothermie in Zuidoost-Drenthe, is het ontwikkelen van een businesscase gestimuleerd en is nader onderzoek gedaan (betrof mogelijkheden voor het eventueel gebruiken van bestaande NAM-putten en mogelijke problemen in verband met het zoutgehalte van het op te pompen water). Met de gemeente Assen en gemeente Hoogeveen is mogelijke projectontwikkeling verkend. Samen met de gemeente Hoogeveen is de toepassing van diepe geothermie in die gemeente onderzocht.

CCS

Aanvankelijk was Noord-Nederland sterk in beeld bij het Rijk voor wat betreft de afvang, het transport en de opslag van $CO_2$ (de internationale term daarvoor is carbon capture and storage, afgekort CCS). Dit zou gaan plaatsvinden in de vorm van een te realiseren grootschalig demonstratieproject. In Drenthe bevinden zich enkele gasvelden die mogelijk geschikt zouden kunnen zijn voor CCS en die voldoende leeggeproduceerd zouden zijn op het beoogde tijdstip van ingebruik name voor CCS. Binnen de programmaperiode zijn door de provincie voorbereidingen getroffen ten behoeve van de eventuele komst van het demonstratieproject. Daarbij is intensief overleg gevoerd met noordelijke partijen en het Rijk over de communicatie, aangezien het project in Drenthe op verschillende sentimenten kon rekenen. In noordelijk verband is ten behoeve van CCS de stichting Borg in het leven geroepen. Deze stichting heeft een aanzienlijke hoeveelheid werk verricht in het kader van projectvoorbereiding en communicatie. De stichting is, onder andere, met een bijdrage van de provincie Drenthe ondersteund. Uiteindelijk bleek een demonstratieproject op land in Noord-Nederland niet door te gaan. De bijdrage voor de stichting Borg is daarop beëindigd.

WKO

De provinciale doelstelling voor versnelde groei van het aantal systemen voor warmte- en koude opslag is projectmatig opgepakt. Het accent lag daarbij op een stimulerende rol en het zorgen voor goede randvoorwaarden. De actoren en strategieën om die versnelde groei te bereiken zijn verkend. Daarnaast zijn provinciale beleidskaders en regelgeving hiervoor ontwikkeld via de structuurvisie ondergrond en de provinciale omgevingsverordening. In landelijk verband was de provincie Drenthe

interprovinciaal trekker WKO. De doorwerking in vergunningverlening en handhaving is georganiseerd en ook de monitoring en registratie van systemen is opgepakt. Een belangrijke activiteit was kennisuitwisseling en stimulans via het daartoe opgericht platform met belanghebbende partijen en via communicatiemateriaal. Voor het stimuleren van projectontwikkeling is een WKO-coach aangesteld. Via het internet wordt informatie beschikbaar gesteld over de mogelijkheden van WKO. Geïnteresseerden kunnen online stapsgewijs bepalen of in de eigen situatie een systeem aangelegd kan worden en wat daarvoor gedaan moet worden. Binnen de klimaatcontracten met de gemeenten zijn zowel planvorming met betrekking tot WKO als verschillende WKO projecten ondersteund.

Structuurvisie ondergrond

De nieuwe gebruiksmogelijkheden van de ondergrond, vooral op het gebied van bodemenergie, vroegen om een specifieker beleidskader. In noordelijk verband zijn de technische potenties van de ondergrond verkend. Het provinciale omgevingsbeleid is driedimensionaal uitgewerkt door als onderdeel van de Omgevingsvisie Drenthe het ruimtelijk beleid voor de diepe ondergrond uit te werken. Om de effecten van mogelijke keuzes inzichtelijk te maken, werd een plan-MER opgesteld. In regionale bijeenkomsten zijn de mogelijkheden van de ondergrond besproken met de bevolking en daarna is de ontwerpvisie ter inzage gelegd. Uiteindelijk zijn de keuzes voor het gebruik van de ondergrond vastgelegd in de structuurvisie ondergrond die werd vastgesteld door provinciale staten. Drenthe heeft hiermee een nationale primeur gerealiseerd. Het Rijk heeft aangegeven het Drentse voorbeeld te gebruiken als voorbeeld bij het opstellen van de Rijksstructuurvisie.

**Belangrijkste resultaten 2008-2011**

Geothermie:

- Onderzoek naar mogelijkheden diepe geothermie in Hoogeveen. De resultaten van het onderzoek waren positief en zijn de basis voor de vervolgstappen die nu worden genomen
- Aangevraagde en verleende opsporingsvergunningen geothermie voor Emmen en Zuidoost-Drenthe. Hierdoor zijn wij in staat om onze regierol te vervullen om te toepassing van geothermie te bevorderen en de ontwikkeling van projecten te stimuleren.
- Het convenant voor realisatie geothermie in de tuinbouw is ondertekend en de businesscase geothermie tuinbouw Zuidoost-Drenthe is opgesteld. Vanuit de Drentse Energie Organisatie wordt bezien of het project in aanmerking komt voor een (revolverende) financiële bijdrage.
- Het onderzoek $CO_2$-levering aan de tuinbouw is afgerond. De huidige voorziening van warmte en $CO_2$ op basis van gas kan vervangen worden door warmte uit geothermie in combinatie met levering van $CO_2$ .
- Aanvullende garantieregeling voor het afdekken van risico voor het eventueel mislukken van geothermieboringen is mogelijk gesteld tot een omvang van 1 miljoen euro. Uitwerking in een aanvullende regeling is tot nu toe niet aan de orde omdat projecten nog niet concreet genoeg zijn geworden. Projecten komen nu op stoom waardoor de regeling voor de komende programmaperiode relevant lijkt te worden. De garantie kan dan vertrekt worden vanuit de Drentse Energie Organisatie (DEO). De ruimte daarvoor wordt geregeld binnen de subsidievoorwaarden aan DEO.
- Onderzoek naar het gebruik van bestaande NAM-putten is uitgevoerd. Uit het onderzoek blijkt dat hergebruik van deze putten voor het winnen van aardwarmte geen haalbare optie is.
- Onderzoek is uitgevoerd naar mogelijke consequenties van de aanwezige zoutconcentratie in de ondergrond van Zuidoost-Drenthe, in relatie tot geothermie. De zoutconcentratie blijkt niet zo problematisch te zijn voor het winnen van aardwarmte als werd gevreesd.

WKO:

- Het WKO-beleidskader in de structuurvisie ondergrond is ontwikkeld, modelvoorschriften voor vergunningen zijn opgesteld, formaliseren van de regels is geregeld via een aanpassing van de provinciale omgevingsverordening, een nieuw WKO-handhavingsprogramma is operationeel.
- Invoeren nieuw systeem voor registratie en monitoring is voorbereid en is in december 2011 operationeel.
- Er is een door de provincie ingesteld “Platform toekomstige gebruikers” dat goed functioneert en duidelijk voorziet in een behoefte. Dat betreft zaken als kennisuitwisseling, inbreng van belanghebbenden in onze uitwerking van het beleid in procedures, vergunningverlening, monitoring, handhaving en communicatie, het ontwikkelen van draagvlak voor ons provinciale beleid etc.
- Het geplande communicatietraject is uitgevoerd met o.a. workshops, cursus beheer en onderhoud voor bestaande WKO-beheerders, realisatie provinciale website met WKO-tool.
- Een tweetal door de provincie aangestelde WKO-coaches ondersteunen en begeleiden kansrijke WKO-projecten o.a. door samen met de Drentse gemeenten en ontwikkelende partijen kansrijke nieuwe locaties in beeld te brengen, organiseren voorlichtingsbijeenkomsten en advisering bij opstellen gemeentelijke masterplannen-WKO.
- Uitgevoerde quickscan naar mogelijkheid winning warmte resp. koude uit Brunstingerplas te
- Beilen met positief resultaat. Het is aan de gemeente om de toepassing uit te werken.
- In de lopende pilot voor het functioneren van gesloten WKO-systemen wordt in de praktijk getoetst wat het effect van deze systemen is op het afkoelen van de bodem.

CCS:

- Door cofinanciering Stichting CCS Noord-Nederland (stichting Borg) zijn de voorbereidingen rondom het CCS-demonstratieproject optimaal verlopen, maar deze activiteiten zijn beëindigd toen het rijk besloot het project niet uit te voeren.

Ondergrond

- Een vastgestelde en digitaal gepubliceerde Structuurvisie ondergrond (www.ruimtelijkeplannen.nl) zodat Drenthe de eerste provincie in Nederland is met integraal beleid voor de ondergrond.
- - De mogelijkheden van opslag van perslucht in de zoutkoepel van Hooghalen zijn nader onderzocht met een haalbaarheidsstudie. Hieruit blijkt de technische haalbaarheid maar projectontwikkeling en realisatie is afhankelijk van potentiëel belanghebbende partijen. Hierover vindt overleg met hen plaats.

## 5.3 Klimaatlandschappen

**Deelprogramma Klimaatlandschappen**

**Algemene Ambitie**

De verduurzaming van onze energiehuishouding en de aanpassing aan klimaatverandering zijn van invloed op de ruimtelijke inrichting. Andersom zijn de keuzes die we maken in de ruimtelijke ordening, van invloed op het klimaat- en energiebeleid. Deze wisselwerking staat bekend als de filosofie van Grounds for Change en was de rode draad in dit deelprogramma.
Hiermee hangen de volgende ambities samen.

- Het beperken van de uitstoot van broeikasgassen uit de bodem en daarmee samenhangende activiteiten op het gebied van natuur en landschap, landbouw en recreatie en toerisme.
- Een robuuste natuur, landbouw en toeristische sector die in staat zijn zich aan te passen aan klimaatveranderingen.
- Het vergroten van de bijdrage van biomassa uit landbouw, natuur en landschap aan een duurzame energieproductie.
- Het inrichten van gebieden als klimaat- en energielandschap
- Het verbinden van deze ambities met de uitvoering van het PMJP

**Uitgevoerde activiteiten 2008-2011**

Natuur

Binnen deze functie is veel aandacht besteed aan de mogelijkheden om meer en efficiënter biomassa uit natuur en landschap te kunnen benutten voor een duurzame energievoorziening. Binnen de keten van ontwerp van het landschap via het beheer, 'oogsten', transport, voorbewerking tot energieopwekking, zijn acties uitgevoerd om de verschillende schakels van de keten te optimaliseren. Vanuit het Interreg-project Nieuwe Energie Nederland en Duitsland (NEND) zijn voor dit type projecten middelen ingezet. Dit heeft geleid tot verschillende uitvoeringsprojecten in Drenthe. De toegenomen inzet van houtsnippers voor energieopwekking en de daarmee samenhangende waardevermeerdering van het materiaal, springt daarbij in het oog. Bijkomend voordeel van de inzet van biomassa uit natuur is dat daarmee binnen de onderhoudskosten van het beheer van natuurgebieden ook een nieuw verdienmodel wordt geïntroduceerd. Vanuit een integraal perspectief bezien is vermeldenswaard dat het Nationaal Park Drents Friese Wold is opgenomen in de Green Deal met de rijksoverheid, als pilotgebied voor Noord Nederland voor het benutten van biomassa uit natuur.

Via het Groenfonds heeft de provincie middelen beschikbaar gesteld voor het aanleggen van 150 ha bos ten behoeve van het vastleggen van $CO_2$. Inmiddels is daarvan 75 ha gerealiseerd.

Om de natuur die het meest kwetsbaar is voor klimaatverandering (ondermeer hoogveen en natte heide) te kunnen beschermen, is onderzoek gedaan naar de mogelijkheid om aangrenzend aan deze gebieden de groen-blauwe dooradering van het landschap te versterken: zogenaamde klimaatmantels. Dergelijke gebieden hebben namelijk een significant positief effect op het aantal en de variëteit van soorten in de aangrenzende EHS. De in aanmerking komende gebieden, zoals de flanken van de Hondsrug, zijn hierbij in beeld gebracht.

Landbouw

Een belangrijk project voor de landbouw waar het programma Klimaat en Energie aan heeft bijgedragen was de Hotspot landbouw en klimaat Noord Nederland. Dit meerjarig project werd door een breed consortium van overheden, wetenschap en landbouw uitgevoerd. Het richtte zich op de gevoeligheid van de landbouw voor klimaatverandering.

Eén van de belangrijkste conclusies was dat, vanuit klimaatperspectief bezien, er op Europese schaal goede mogelijkheden blijven voor Noord Nederlandse boeren met belangrijke teelten als aardappelen, tarwe en gras/melk. Ook is de gevoeligheid onderzocht van een 15-tal teelten, waaronder enkele nieuwe teelten, voor (vaker voorkomende) klimaatextremen. De uitkomsten bieden de sector, waaronder verdelingsbedrijven, een basis voor langetermijninvesteringen in maatregelen, waaronder de introductie van nieuwe teelten, om de klimaatrobuustheid van de sector te versterken.

In het verlengde hiervan is in de Hotspot Oude Vaart en Reest onderzocht hoe op termijn een duurzame landbouw kan functioneren in een beeksysteem. Daarbij is vooral bestaande kennis over klimaatverandering toegepast in deze twee beeksystemen. Uit beide onderzoeken komt naar voren dat de toestand van de bodem cruciaal is, zowel voor de bedrijfsvoering van de boer als voor de omgeving: watervasthoudend vermogen, waterdoorlatend vermogen, organisch stofgehalte en bodemstructuur. De uitkomsten worden door de landbouwsector en het waterschap toegepast.
Een aantal boeren in de bovenloop van de Oude Vaart is inmiddels een door ons ondersteund praktijkproject gestart, om het effect van verschillende vormen van bodembewerking en bemesting met elkaar te kunnen vergelijken, in samenwerking met de WUR. De bedrijfseconomische en de klimaattechnische kant worden onderzocht.

Daarnaast zijn ook meer specifieke onderzoeken gedaan naar de rol en betekenis van de bodem in het licht van klimaatverandering en het vastleggen van $CO_2$, bijvoorbeeld voor venige bodems. Bovendien is aandacht besteed aan het risico van ziekten en plagen. Dit blijkt bijzonder complexe materie en wordt de komende jaren door wetenschappelijke instituten verder onderzocht.

Vanuit het deelprogramma zijn middelen beschikbaar gesteld voor het onderbrengen van klimaatmodules in het project Duurzaam boer blijven in Drenthe. Sinds de start in 2001 hebben in totaal ruim 200 melkveehouderijbedrijven meegedaan aan de Drentse melkveehouderijprojecten (ongeveer 20% van de relevante toekomstgerichte melkveehouderijbedrijven). Zonder gericht te zijn op klimaatmaatregelen is gemiddeld op bedrijfsniveau 10-12% reductie van broeikasgasemissies behaald tot en met 2008. In de projectjaren daarna is het thema klimaat ook als primair thema meegenomen en zijn daarop specifieke maatregelen getroffen. Het blijkt dat dit zeker aanvullend effect zal hebben, de cijfers worden daarvan pas aan het einde van het project (2012) opgeleverd.

Uit onderzoek nabij Veenhuizen blijkt dat er mogelijkheden zijn om met biomassa van omringende agrarische bedrijven en uit het landschap, een belangrijk deel van de energievoorziening van de gevangenissen te verzorgen. De resultaten van dit onderzoek zijn gebruikt om een businesscase op te stellen. Deze businesscase is op de rolling agenda van de Green Deal Noord Nederland geplaatst. Afhankelijk van besluitvorming bij het ministerie van Justitie en de Rijksgebouwendienst zal de businesscase verder worden uitgerold.

Recreatie en Toerisme

Samen met de sector is intensief nagedacht over de gevolgen van klimaatverandering. Aan de orde kwamen ondermeer een toename van het risico van natuurbranden, meer hevige buien in het zomerseizoen en een hoger risico van ziekten en plagen (bijvoorbeeld tekenbeten). Maar ook het meer positieve van een gemiddeld hogere temperatuur. De betrokken bedrijven zagen voldoende mogelijkheden om hierop te anticiperen, maar vroegen wel ondersteuning voor maatregelen op het vlak van duurzame energie. Er is een ondersteuningstraject gestart met als doel het aantal bedrijven met een Green Key keurmerk te vergroten. De Recreatie Ondernemers Noordenveld onderscheiden zich met hun inzet voor duurzame ontwikkeling. Dit heeft bij hen zoveel aandacht dat zij in onze provincie kunnen worden aangemerkt als een icoon op het gebied van duurzame ontwikkeling. In dat verband zijn ondermeer afspraken gemaakt over het bezichtigen van hun bedrijven door

belangstellenden. Daarmee worden andere ondernemers gestimuleerd vergelijkbare maatregelen te treffen op hun eigen bedrijven. Vanwege de geografische ligging nabij bos- en natuurgebieden, ligt een relatief hoge inzet van biomassa in deze sector ook hier voor de hand.

Ruimtelijke inrichting

Het mag bekend verondersteld worden: de transitie naar een duurzame energiehuishouding en de aanpassing aan klimaatverandering zijn van grote invloed op de ruimtelijke inrichting. Andersom zijn de keuzes die we maken in de ruimtelijke ordening van invloed op de mogelijkheden van duurzame energie. Deze wisselwerking staat bekend als de filosofie van Grounds for Change. Daarover is begin 2010 een driedaags congres gehouden in Rolde, met inbreng van landelijk bekende deskundigen. De uitkomsten zijn opgenomen in het boek ‘derde generatie energielandschappen’.

In samenwerking met andere provincies, en o.a. de WUR en KNMI is een Klimaateffectenschetsboek opgesteld, waarin een eerste analyse is gemaakt van de gevoeligheid voor klimaatverandering in Drenthe, in samenhang met mogelijk te treffen maatregelen. In grove lijnen geeft dit een goed inzicht in wat zich in Drenthe kan voordoen en is daarmee een prima communicatiemiddel gebleken.

Een negental Drentse gemeenten heeft met ondersteuning vanuit dit deelprogramma een landelijk ontwikkelde adaptatiescan toegepast. Hiermee werd inzicht verkregen in de maatregelen die kunnen worden getroffen in het beheer en ontwerp op gemeentelijk niveau, om de risico's te verkleinen en positieve kansen te benutten. De gemeenten gebruiken deze kennis in hun reguliere beheer en aanleg en onderhoud.

In de Drents-Groningse Veenkoloniën is de Hotspot Veenkoloniën uitgevoerd. Aan de hand van de meest recente kennis over klimaatverandering is een analyse van het gebied gemaakt en is een toekomstbeeld geschetst. Met name de wijze waarop de bevolking en lokale organisaties betrokken kunnen worden, had de volle aandacht.

Nadat medio 2010 in de Omgevingsvisie een zoekgebied voor windenergie werd opgenomen, heeft de ruimtelijke inpassing van windparken vanuit dit deelprogramma veel aandacht gekregen.

**Belangrijkste resultaten 2008-2011**

Natuur

- Realisatie 75 ha bos
- Gebieden voor klimaatmantels rond klimaatgevoelige natuur geïdentificeerd
- Grotere benutting biomassa uit natuur voor energieopwekking
- Door waardevermeerdering biomassa uit natuur is nieuw verdienmodel voor beheerkosten ontstaan
- Optimalisatie schakels keten energie uit biomassa
- Drents Friese Wold als pilot voor energie uit natuur in Green Deal

Landbouw

- Landbouwsector Noord Nederland is, voor aardappelen, tarwe en gras/melk, op Europese schaal, kansrijk vanuit klimaat
- Inzicht in risico's 15 teelten voor klimaatextremen
- Inzicht in en toepassen van maatregelen om klimaatrobuustheid landbouwsector te vergroten, met name gericht op water en bodem
- Kennis van en maatregelen door boeren over relatie duurzaam boeren en klimaat/energie en boeren bezig met praktijkproeven

Recreatie en Toerisme

- Sector anticipeert goed op klimaatverandering
- Toename inzet biomassa voor energie opwekking
- Recreatie ondernemers Noordenveld zijn icoon/voorbeeld geworden voor duurzaamheid in de sector
- Toename gebruik Green Key

Klimaat en Energie in het landschap

- Negen gemeenten hebben adaptatiescan toegepast en nemen aanbevelingen mee in aanleg/onderhoud en beheer
- Conferentie Grounds for Change in april 2010 gehouden (en boek 'Energielandschappen 3e generatie' gepubliceerd)
- Veenhuizen kansrijk voor duurzame energievoorziening
- Inzicht in de klimaatgevoeligheid van Drenthe op strategisch niveau
- Potentie klimaatmaatregelen Veenkoloniën is bekend
- Overzicht mogelijkheden energielandschap nabij de Reest in beeld

De resultaten van veel van de bovengenoemde onderzoeken zijn te vinden op de provinciale Klimaat en Energiesite: www.provincie.drenthe.nl/klimaatenenergie/

## 5.4 Water

| Deelprogramma Water |
|---|
| **Algemene Ambitie**<br>De provincie Drenthe wil zo goed mogelijk voorbereid zijn op de gevolgen van klimaatverandering. In de klimaatsscenario's van het KNMI is sprake van hogere temperaturen en mogelijk watertekort in de zomer en meer heftige regenbuien die wateroverlast geven. Binnen dit deelprogramma heeft Drenthe gewerkt aan een adaptatiestrategie voor water.<br><br>Het deelprogramma is opgezet met de volgende ambitie:<br>• Versnelling realiseren in de opgave om water te bergen en vast te houden (o.a. convenant Meppelerdiep);<br>• Totale opgave Drenthe tot 2015: 10,65 miljoen m3 water bergen en 7,6 miljoen m3 water vasthouden, waarvan 4.6 milj m3 binnen convenant Meppelerdiep;<br>• Strategieontwikkeling gericht op het benutten van kansen en inspelen op effecten van klimaatsverandering;<br>• Kennis ontwikkelen en delen met partners ;<br>• Bewustwording.<br><br>Lopende het programma Klimaat en energie heeft de provincie zich met het convenant Meppelerdiep gecommitteerd aan de waterbergingsopgave in Zuidwest Drenthe. Naast doelen op gebied van waterberging konden door slim combineren ook andere doelen worden gerealiseerd zoals N2000 doelen. De uitvoering is dan ook onderdeel geworden van het gebiedsgerichte beleid in het kader van het PMJP. |
| **Uitgevoerde activiteiten 2008-2011**<br><br><u>Waterbergen en vasthouden</u><br>Water bergen en vasthouden, onderdeel uitmakend van het convenant Meppelerdiep. In de afgelopen programmeperiode zijn de volgende projecten voorbereid en/of in uitvoering gegaan:<br>- Panjerd Veeningen (525.000 m3)<br>- Traandijk-Oshaar (350.000 m3)<br>- Dwingelderveld (1.200.000 m3)<br>- Klimaatbuffer Dwingelderveld/Ootmanlanden (1.000.000 m3)<br><br><u>Kennisontwikkeling en strategieontwikkeling</u><br>- Veenoxydatie: Rapport "Het veen verdwijnt in Drenthe, omvang, oorzaken en gevolgen)<br>- Klimaat en watertemperatuur: Rapport: "Wordt het Drentse water warmer?, effect van klimaatverandering op het Drentse oppervlaktewater in de periode 1974 – 2009;<br>- Watersense: Inzet van sensoren en beslissingsondersteunend systemen in het waterbeheer;<br>- Aquarius: Europees project gericht klimaatseffecten en adaptatie droogte en rol agrariër daarin.<br>- Droogtestudie: Onderzoek naar de waterbehoefte in Noord Nederland (onderdeel uitmakend van Deltaprogramma).<br>- Onderzoeksagenda klimaat en water: kennis ontwikkelen en delen met gebiedspartners. |

**Belangrijkste resultaten 2008-2011**

Water bergen en vasthouden

- Realisatie van 65% van de waterbergings opgave in zuid-west Drenthe voorbereid waarmee in totaal 3.08 miljoen m3 water kan worden vastgehouden.

Kennisontwikkeling en strategieontwikkeling

- Omvang, oorzaken en gevolgen van het verdwijnen van het veen zijn in beeld gebracht en worden gebruikt om te komen tot een “veenstrategie” met gebiedspartners.
- Projecten als Watersense en Aquarius hebben geleid tot kennisontwikkeling op het gebied van sensortoepassingen en waterbeheer. Er is brede belangstelling voor de in gang gezette ontwikkelingen. Door inzet sensoren kan beter worden bepaald wanneer een gewas behoefte heeft aan beregening. Gekoppeld aan een droger klimaat in de toekomst levert dit mogelijkheden op waarmee meer efficiënt op waterbeheer kan worden gestuurd.
- Uitgaande van het meest extreme klimaatscenario zal de watervraag in de veenkoloniën in de toekomst aanzienlijk toenemen. Verwachting is dat daarmee ook de vraag naar beregening zal toenemen.
- Er is een behoefte ontstaan tussen partners in het waterveld om samen te gaan werken aan het vinden van oplossingen gericht op grondwater en klimaatadaptatie. De waarde van grondwater, ons blauwe goud, wordt daarbij onderkend.
- Er is Inzicht is ontstaan in de toekomstige vraag een aanbod van water bij verschillende klimaatscenario’s.

## 5.5 Bouwen

**Deelprogramma Bouwen**

**Algemene ambitie**

In het Noordelijk Energieakkoord zijn afspraken gemaakt over het versneld verbeteren van de energetische kwaliteit van zowel bestaande bouw als nieuwbouw. Deze ambities zijn uitgewerkt in het zogenaamde '100.000 woningenplan'. Binnen de Energy Valley regio is gestreefd om tot 2015 met een programmatische aanpak de energieprestaties van 65.000 woningen in de bestaande bouw en 35.000 woningen in de nieuwbouw, te verbeteren. Naast de inzet op woningen, richten de ambities zich ook op de energetische verbetering van scholen en overig maatschappelijk vastgoed.

Het deelprogramma Bouwen is opgezet met de volgende ambities:

- Het realiseren van $CO_2$-reducties in de bestaande bouw en nieuwbouw.
- Het verbeteren van energieprestaties van nieuwbouwwoningen door versnelde aanscherping EPC-norm in Noord-Nederland.
- Het stimuleren van integraal klimaatbestendig ruimtelijk ontwerpen bij nieuwbouwprojecten.
- Het structureel en integraal verbeteren van energieprestaties en binnenmilieu van scholen.
- Het geven van het goede voorbeeld door het zichtbaar meenemen van energiebesparingopties in het 'Provinciehuis van Morgen'.
- Het leveren van een bijdrage aan economische ontwikkeling in met name de bouw- en de installatiesector.
- Het realiseren van een reductie van het energiegebruik voor openbare verlichting.

**Uitgevoerde activiteiten 2008-2011**

Vanuit het '100.000 woningenplan' is op noordelijk niveau in samenwerking met diverse partijen, zoals Bouwend Nederland, UNETO-VNI en regionale koploperbedrijven, flink geïnvesteerd in de lobby voor een versnelde aanscherping van de EPC-norm in Noord-Nederland en de realisatie van een eigen noordelijke rekenmethodiek ('hybride EPC'). Op het laatste moment is dit traject afgebroken, omdat de corporaties zich terugtrokken. Als gevolg hiervan, en de flinke afname van het aantal nieuwbouwprojecten, zijn de doelstellingen op het gebied van nieuwbouw maar deels gerealiseerd. Met de aanwijzing van 5 Excellente gebieden voor Energiezuinige Nieuwbouw in juni 2011 is binnen Drenthe wel nog 546.358 euro Rijksmiddelen verkregen, waarmee nog een impuls kon worden gegeven aan energiezuinige nieuwbouw (ruim 300 woningen).

De focus heeft binnen het deelprogramma Bouwen vervolgens vooral gelegen op de energetische verbetering van de bestaande bouw. Het doel om jaarlijks 3.000 – 3.500 woningen te verbeteren, is gerealiseerd door de in Drenthe actieve corporaties: ca. 11.000 woningen in de afgelopen 3 jaar. Het aandeel woningen met een energielabel A, B of C steeg in deze relatief korte tijd van 29% tot 50%. Basis voor dit succes ligt vooral in de in '07-'08 met die corporaties afgesloten 'Prestatieovereen-komsten Energie'. Daarnaast is een stimulerend effect ontstaan ten aanzien van de energierenovatie van zowel sociale huurwoningen als particuliere woningen door het noordelijk – met Rijks- en Europese middelen (EFRO) – opgezette *Stimuleringsfonds Energiebesparing Bestaande Bouw* (omvang: € 20,25 mln gelijk verdeeld over de provincies Groningen, Friesland en Drenthe).
Binnen dit stimuleringsfonds is met de financiële instrumenten als de SIEBB (voor corporaties) en het SEBB (particulieren) bewerkstelligd dat in Drenthe in 2010-2013 ca. 1.700 sociale huurwoningen en ca. 1.400 particuliere woningen energetisch verbeterd worden met 2 tot 3 energielabels. In Meppel en Assen zijn vanuit dit stimuleringsfonds bovendien pilots opgezet voor revolverende fondsen.
Met de door de NMFD ontwikkelde 'Energieke Wijkaanpak' in combinatie met voornoemde subsidieregelingen, de inzet van lokale MKB-bedrijven en een gedegen communicatiestrategie (:SLIM-campagne) wordt veel resultaat geboekt in gemeenten als Assen en Midden-Drenthe. Ook de inzet van in consortia samenwerkende lokale MKB-bedrijven – vanuit het Interreg IVa project NEND

(EDR-regio) – heeft een positief effect op de snelheid waarmee de doelen voor $CO_2$-reductie en werkgelegenheid in de bouw gerealiseerd worden.
Behalve projecten voor woningen zijn er ook projecten geweest (en nog lopende) gericht op de energetische verbetering van basisscholen en andere overheidsgebouwen, waaronder ons eigen provinciehuis. Een seminar "Energiebesparing in vastgoedmanagement" (april 2011) voor vastgoedmanagers en managers Financiën heeft duidelijk gemaakt, dat het investeren in verduurzaming van de vastgoedportefeuille op basis van gebiedsgerichte strategieën en bindende afspraken daarover met private partijen veel aandacht verdient de komende jaren.
Tenslotte zijn binnen het Deelprogramma Bouwen projecten uitgevoerd op het gebied van Openbare Verlichting, zoals het verwijderen van circa 50% (oftewel meer dan 1.500) lichtmasten langs provinciale c.q. N-wegen en de realisatie van enkele proefprojecten met innovatieve verlichting bij rotondes van N-wegen en fietspaden

**Belangrijkste resultaten 2008-2011**

100.000 woningenplan nieuwbouw
- 314 energiezuinige woningen (EPC < 0,3) in 5 gemeenten (Excellente Gebieden). Realisatieperiode 2011-2013
- 12 HR-actief huizen (sociale woningbouw t.b.v. starters) in Borger-Odoorn (gerealiseerd)

100.000 woningenplan bestaande bouw:
- 11.000 sociale huurwoningen in periode 2008-2010 met 2-3 energielabels verbeterd (Prestatieovereenkomsten Energie corporaties)
- ca. 1.700 sociale huurwoningen in periode 2011-2013 met 2-3 energielabels verbeterd met ca. € 1.000.000 vanuit de SIEBB-regeling (uitvoering SNN)
- ca. 1.400 particuliere woningen in periode 2009-2011 met 2-3 energielabels verbeterd met ca. € 1.700.000 vanuit de SEBB-regeling (uitvoering SNN en St. Meer Met Minder)
- bij 139 basisscholen zijn in 11 van de 12 Drentse gemeenten in 2009-2010 met onder andere Rijksgeld (€ 2,8 miljoen uit crisissubsidie voor frisse en energiezuinige scholen) energie- en binnenklimaatonderzoeken (EBA's) uitgevoerd, uitvoeringsplannen opgesteld en maatregelen genomen
- bij meer dan 90 basisscholen zijn in 2 gemeenten in het kader van het NEND-project diverse onderzoeken (o.a. energie en binnenklimaat) uitgevoerd en integrale adviezen opgesteld door het in 2011 geoperationaliseerde onderzoek- en adviescentrum "Scholenbouwmeester NN"
- in het kader van het NEND-project "Aanpak particuliere woningvoorraad" zijn noordelijk 13 consortia gevormd (sept. 2011), waarvan 2 Drentse (opereren noordelijk) en gezamenlijk goed voor de energierenovatie van 7.000 particuliere woningen tot medio 2013
- bij ca. 80 gemeentelijke gebouwen in 3 gemeenten zijn de energieprestaties in beeld gebracht, zijn implementatieplannen opgesteld en is een systeem voor energiebeheer en energiezorg opgezet
- in opdracht van de provincie is door de NMFD een Energieke WIJ(k)aanpak ontwikkeld en bij enkele gemeenten in uitvoering

100.000 woningenplan flankerend/ondersteunend:
- door noordelijke samenwerking is het Stimuleringsfonds Energiebesparing Bestaande Bouw (€ 20,25 mln, waarbinnen € 13,5 mln Rijks en Europese (EFRO) middelen) Daarbinnen zijn een 3-tal financiële instrumenten ontwikkeld (SIEBB/SEBB/revolverend fonds) en in de markt gezet
- door noordelijke samenwerking en samenwerking met Duitse partners uit de EDR-regio zijn binnen het 100.000 woningenplan twee NEND-projecten tot stand gekomen (€ 1,9 mln.,

waarvan € 1,8 ton Drentse bijdrage) en in uitvoering gebracht

- in mei 2009 is de 2-daagse vakbeurs “Energie in Bouw en vastgoed” georganiseerd in de TT Hal in Assen. Met meer dan 150 exposanten en circa 1.700 bezoekers werden de verwachtingen (80 exposanten, 1000 bezoekers) ruim overtroffen. Tevens hebben die dagen 3 congressen (i.s.m. St. Energyvalley, MKB-Noord en Bouwend Nederland Noord) over dit thema plaatsgevonden.
- in april 2011 heeft het noordelijk seminar “Energiebesparing in vastgoedmanagement” plaatsgevonden. Deelname van 20 gemeenten. Doelgroep vastgoedmanagers en managers Financiën van gemeenten.
- In 2011 is op Noordelijk niveau een het communicatieplan “100.000 woningenplan” gemaakt. Uitvoering gelieerd aan Stimuleringsfonds Energiebesparing Bestaande Bouw en NEND-project gericht op consortia. In te zetten communicatiemiddelen onder de vlag van :SLIM.

<u>Openbare Verlichting:</u>

- meer dan 1.500 lichtmasten verwijderd langs provinciale wegen
- enkele proefprojecten gerealiseerd met innovatieve verlichting bij rotondes van N-wegen (bijv. ter hoogte van Bunne) en fietspaden (Zuidlaren - De Groeve)

## 5.6 Kenniseconomie

| Deelprogramma Kenniseconomie |
|---|
| **Algemene ambitie**<br>Drenthe biedt een goed ontwikkelklimaat voor duurzame, innovatieve en kennisintensieve energieopties en wil economische kansen voor het bedrijfsleven paren aan het versnellen van de innovatieketen van energietransities. Drenthe zet in op de sleutelgebieden energie, sensortechnologie en Agribusiness (Koers Noord en Kader voor Economische Investeringen(KEI)).<br><br>Het deelprogramma Kenniseconomie is opgezet met de volgende ambitie:<br>• Het stimuleren van alternatieve duurzame brandstoffen, zoals Groen Gas en de verdere ontwikkeling van tweede generatie biobrandstoffen.<br>• Het stimuleren van de ontwikkeling van minimaal 1 energie transitie park dat als voorbeeld en proeftuin dient voor innovaties.<br>• Het onderzoeken en stimuleren van de mogelijkheden van de biobased economy. Stimuleren projectontwikkeling rond bovenstaande thema's.<br>• Verkennen financieringsmogelijkheden en bevorderen financiële participatie door derden. |
| **Uitgevoerde activiteiten 2008-2011**<br><br><u>Energieproductie/besparing</u><br>In het kader van energieproductie is veel energie gestoken in de aanwijzing van het zoekgebied windenergie. Ten behoeve van de communicatie daarover is een communicatieplan en een provinciale website windenergie opgesteld. Verder is de gebiedsvisie wind opgesteld als nadere uitwerking van het zoekgebied. Daarnaast zijn de mogelijkheden voor windenergie in regio Emmen verkend. O.a. via 3D-simulaties, is een voorkeurslocatie bepaald voor een windpark van 60 MW. Met betrekking tot een aantal belangrijke aspecten binnen het winddossier zijn deelonderzoeken uitgevoerd. Het betrof o.a. onderwerpen als draagvlak en economische spin-off. Bovendien is gezocht naar de mogelijkheden van participatiemodellen waarmee lokale bevolking/bedrijfsleven in windprojecten kunnen deelnemen. Voor het verkrijgen van de benodigde kennis over participatie zijn met het Rijk in de Green Deal Noord Nederland afspraken gemaakt.<br><br>In de veenkoloniën is het project "Zonne-energie in de Veenkoloniën" gestart en afgerond: Een zestal agrarische ondernemers hebben conform de insteek 'zon voor asbest' PV- panelen geplaatst. Het project was weliswaar succesvol maar heeft geen vervolg gekregen toen bleek dat de 'zon voor asbest' benadering te afhankelijk was van het verkrijgen van SDE en dat door de provincie onevenredig veel tijd moest worden gestoken in maatwerkengineering.<br><br>Aan het interregproject Agrobioploymeren is ten behoeve van het vergroenen van grondstoffen (vermeden gebruik van fossiel) een bijdrage vanuit Klimaat en Energie geleverd waarmee de verbinding van deze onderwerpen binnen de context van Biobased werd gerealiseerd.<br><br><u>Groen Gas</u><br>In opdracht van het programma is het CODE-concept (Centrale Opwerking naar Duurzame Eindproducten) ontwikkeld. Binnen dit concept is gekeken in hoeverre het mogelijk is digistaat uit de vergisters op te werken tot bruikbare grondstoffen. Door deze te verwaarden moeten projecten ontstaan die uiteindelijk minder afhankelijk zijn van steunkaders.<br>De Task Force Groengas is ingesteld. Hierin zijn bedrijfsleven, kennisinstellingen en Drenthe als voorzitter namens de noordelijke provincies verenigd. Door een actieve lobby vanuit de Task Force, is bereikt dat Groen Gas Hubs als speciale categorie in de SDE--regeling zijn opgenomen en dat de verdeling hernieuwbaar gas-elektriciteit binnnen de SDE--regeling ten faveure van groen gas is gewijzigd. |

Samen met Attero te Wijster is actief ingezet op het binnenhalen van additionele fondsen voor de realisatie van de groengas infrastructuur.

DEO

Ten behoeve van de oprichting van een Drentse Energie Organisatie is in nauw overleg met Provinciale Staten een variantenstudie uitgevoerd en een businessplan opgesteld. Op basis van de variantenstudie is er voor gekozen om een stichting op te richten met als taak duurzame energie initiatieven te ontzorgen. Dit kan zowel betrekking hebben op het ontzorgen middels levering van kennis als wel de financiële ontzorging middels het verstrekken van leningen, garanties of het aangaan van participaties.

Mobiliteit

In het kader van het 100.000 voertuigenplan is in noordelijk verband samengewerkt aan het verduurzamen van de mobiliteit, De focus lag hierbij op groengas. Hiertoe zijn in de keten afspraken gemaakt met producenten van groengas en convenanten gesloten met leasemaatschappijen en bedrijven. Aan de nationale TAB regeling hebben we middelen toegevoegd waarmee we hebben ingezet op de realisatie van groengas vulpunten. Helaas heeft het Rijk eerst de provinciale middelen ingezet en zijn uiteindelijk geen Rijksmiddelen voor Drentse vulpunten ingezet. Drenthe heeft, zonder resultaat, haar ongenoegen bij het Rijk geuit. In samenwerking met de Taskforce Groengas, Groengasmobiel en Groengas NL is gelobbyd voor gunstige fiscalisering van het rijden op groengas.

Energietransitieparken

Binnen het programma is ingezet op de realisatie van energietransitieparken (ETP's). Een ETP is een industriële omgeving waarbinnen bestuurlijke, economische en maatschappelijke kaders rond het thema duurzaam energie en energiebesparing samenkomen. Het is een gebied waar nieuwe technologie wordt ontwikkeld en door samenwerking optimaal gebruik wordt gemaakt van elkaars duurzame bronnen van energie en grondstoffen. Bovendien is er sprake van maatschappelijke voordelen b.v. op het gebied van milieu en werkgelegenheid.

Energiebureau ZO-Drenthe:

De regio Zuid-Oost Drenthe is geïdentificeerd als een regio met hoge potentie voor duurzame energie productie. Om deze potenties maximaal te benutten is in samenwerking met de gemeenten Coevorden en Emmen het Energiebureau Zuid Oost Drenthe opgericht. Vanuit het Energiebureau wordt nauw samengewerkt met kennisinstellingen en Energy Valley. Het Energiebureau heeft middels netwerken en het verbinden van partijen initiatieven een stap verder gebracht. Belangrijke resultaten zijn onder andere de ondertekening van intentieovereenkomsten voor de realisatie van geothermie in Erica en voor de realisatie van een warmtenet in Coevorden. Beide projecten worden momenteel nader ge-engineerd en uitgewerkt in een mogelijk sluitende businesscase. Voor Emmen wordt gewerkt aan de voorbereiding van twee warmtenetten. De verwachting is dat hiervoor in februari 2012 intentieovereenkomsten en voor eind 2012 de samenwerkingsovereenkomsten worden getekend.

Energy College

Vanuit het programma is het initiatief genomen tot de ontwikkeling van een Energy College voor Noord-Nederland. Binnen het Energy College moeten de ROC's en AOC's uit noord Nederland gaan samenwerken en moet voor het thema energie een bijdrage worden geleverd aan de opgelegde macrodoelmatigheidsdoelstellingen. Het Energy College vormt de intermediair tussen het bedrijfsleven en de opleidingsinstituten. Daarnaast moeten nieuwe curricula worden ontwikkeld en moeten nieuwe centra voor innovatief vakmanschap worden gerealiseerd.

**Belangrijkste resultaten 2008-2011**

Energieproductie/besparing

- Met betrekking tot het opstellen actieplan Energiebesparing in de Industrie (in het kader van het EANN is om financiële redenen besloten dit project te stoppen en om te zetten in een kennisdocument. Dit kennisdocument is uitgezet richting de gemeenten in Noord Nederland.
- Met betrekking tot windenergie zijn zoekgebieden opgenomen in de Omgevingsvisie.
- In de Veenkoloniën hebben zes agrariërs de asbestdaken vervangen voor zonnepanelen.

Groengas

- In 2012 zal in het kader van het Interreg project Majeur Groengas in Coevorden een eerste pilot CODE worden gestart
- Er is succesvol gelobbyd voor aanpassing van de SDE- voor groengas, Dit heeft er aantoonbaar toe geleid dat in Drenthe 2 extra projecten SDE zullen ontvangen. Dat betekent dat voor deze projecten over een periode van 12 jaar naar schatting ca. 35 miljoen euro aan subsidie zal neerdalen in Drenthe
- Drenthe is leadpartner van het Interreg project Majeur groengas
- Op het ETP in Wijster worden diverse groengas projecten gerealiseerd (zie energietransitieparken)
- In Witteveen is de eerste decentrale agrarische vergister aangesloten op aardgasnet.

DEO

- Per 1 december 2012 is de stichting Drentse Energie Organisatie opgericht.
- In 2011 zijn een 10-tal projecten ontzorgt, Voor 3 projecten (Nieuwveenselanden, Bentinckspark te Hoogeveen en bosbad het Haantje zijn afspraken gemaakt rond financiering van de projecten.

Mobiliteit

- Er is een convenant gesloten tussen overheden, bedrijfsleven en leasemaatschappijen met betrekking tot het rijden op groengas.
- De consulent duurzame mobiliteit heeft ca. 600 partijen er toe bewegen over te stappen op het rijden op duurzame brandstoffen.
- In Drenthe zijn ca. 300 groengas auto's aangeschaft
- Vanuit de TAB regeling zijn 3 groengas vulpunten gerealiseerd. 6 vulpunten zijn in voorbereiding.

Energietransitieparken

- In de Provinciale Omgevingsvisie zijn drie ETP's aangewezen: het ETP Midden-Drenthe, Europark Coevorden en EMMTEC Services in Emmen
- Voor het ETP Wijster is in 2009 middels een charrette een omgevingsvisie opgesteld en is gekomen tot een actieve samenwerking tussen Attero, de provincie, de gemeente, het waterschap en Energy Valley. In Wijster zijn de volgende zaken gerealiseerd:
    - De groengashub is in aanbouw. Hiervoor zijn middelen vanuit Koers Noord binnengehaald.
    - Op het ETP is een warmtenet aangelegd
    - Het bedrijf Noblesse vestigt zich (RvS-procedure) en maakt gebruik van de restwarmte
    - De ONF vergister van Attero is in aanbouw
    - Voor de GFT-vergister van Attero en de co-vergister van E-invest is vergunning

verleend en SDE- toegezegd.
    - Er is een decentralisatie-uitkering (FES) van 4,8 miljoen euro verkregen voor de groengas hub en voor de realisatie van een biogasleiding die de agrariërs uit de omgeving moet ontsluiten op de hub. Gestart is met de aanleg van een 11,5 kilometer biogasleiding tussen de hub en bioboer Kloosterman.
    - Er is gestart met de aanleg van een gasleiding tussen Attero en het Rendo Netwerk nabij Hoogeveen om groengas in te voeden op het Rendo Netwerk
    - De aanleg van een tweede leiding tussen Attero en het Rendo Netwerk is in voorbereiding en zal teven het in aanbouw zijnde tankstation Green Planet te Pesse ontsluiten waarbij dit tankstation zal zijn waar fysiek groengas kan worden getankt.
    - Daarnaast lopen diverse onderzoeken zoals de vestiging van Biochar en Flexiheat als wel de levering van warmte aan DOMO en Beilen Oost.
- De werkzaamheden rond de ETP's Coevorden en Emmen zijn met name ingevuld vanuit het Energiebureau Zuid Oost Drenthe en hebben voornamelijk betrekking op de realisatie van warmtenetten. Zie Energiebureau ZO Drenthe.

<u>Energiebureau ZO Drenthe</u>
- Ontwikkeling warmtekansenkaart
- Ondertekening intentieovereenkomst warmtenet Coevorden (verwachte start aanleg 2012)
- Ondertekening intentieovereenkomst geothermie Erica en uitwerking businesscase

<u>Energy College</u>
- Eind 2011 is een position paper voor het Energy College afgerond.
- Op 22 november 2011 is op basis van de position paper een intentieovereenkomst ondertekend voor de oprichting van het Energy College. Alle ROC's en AOC's in Noord-Nederland hebben de overeenkomst ondertekend. Daarnaast hebben onder andere partijen als de SER, VNO/NCW, de topcclub van Energy Valley, de NAM en de noordelijke provincie getekend. Deze ondertekenende partijen moeten in 2012 gezamenlijk de Energy College ontwikkelen

5.7 Instrumenten

| Instrumenten |
|---|
| **Algemene ambitie**<br>Binnen dit deelprogramma zijn gedurende de programmaperiode meerdere (financiële) instrumenten ontwikkeld, en is van meerdere instrumenten gebruik gemaakt. Een aantal hiervan is nader toegelicht binnen de evaluatie van andere deelprogramma's. Aanvullend daarop worden onderstaand de instrumenten puntsgewijs toegelicht. |
| **Uitgevoerde activiteiten 2008-2011**<br><br><u>Algemeen:</u><br>*Energy Valley:* Vanuit het programma wordt de stichting Energy Valley gecofinancierd. De stichting Energy Valley bestaat sinds 2003 en is een netwerkorganisatie die met publieke en private partners invulling geeft aan de regionale groeikansen van de energiesector. De stichting is intermediair om projecten te versnellen, kennisuitwisseling te bevorderen en de noordelijke energieregio te versterken.<br><br>*Bio Energie Noord (BEN*): Ook het project BEN heeft gedurende de programmaperiode cofinanciering vanuit het programma ontvangen. Het project werd georganiseerd door WUR ASG (Universiteit Wageningen), Dienst Landelijk Gebied, LTO Noord en wordt gefinancierd door deze partners, de drie noordelijke provincies en het programma Koers Noord van SNN. BEN had als missie meer bedrijvigheid op het gebied van bio-energie uit biomassa te realiseren.<br><br><u>Ontwikkelde financiële instrumenten:</u><br>- Innovatief Actieplan Drenthe (IAD): binnen het IAD is met additionele middelen van het programma Klimaat en Energie een bijdrage geleverd aan innovatieve energieprojecten met als doel de innovatiekracht en kenniseconomie in Drenthe te versterken<br>- Klimaatuitvoeringssubsidie KUS : dit instrument is gebouwd om externe partners met een financiële bijdrage te verleiden te investeren in projecten die energiebesparing opleveren of duurzame energie produceren.<br>- Klimaatcontracten: met alle Drentse gemeenten zijn klimaatcontracten afgesloten waarbinnen afspraken zijn gemaakt over de uitvoering van projecten die bijdragen aan de klimaat- en energiedoelstellingen.<br>- Drentse Energie Organisatie: zie deelprogramma Kenniseconomie<br>- SIEBB/SEBB: zie deelprogramma Bouwen<br><br><u>Financiële instrumenten waar gebruik van is gemaakt/bij is aangesloten:</u><br>- Greendeal: Met noordelijke provincies, gemeenten, bedrijven en kennisinstellingen is gewerkt aan de totstandkoming van een Green Deal Noord Nederland<br>- Fonds Economische Structuurversterking (FES): Ten behoeve van de biogasleiding/groen gashub bij Attero Wijster is bij het Rijk succesvol gelobbyd om FES-middelen beschikbaar te krijgen<br>- Leren voor Duurzame Ontwikkeling (LvdO): vanuit deze programmafinanciering zijn meerdere projecten gecofinancierd op gebied van duurzame ontwikkeling<br>- "Energieke Wijk-aanpak: zie deelprogramma Bouwen<br>- Interregprojecten NEND/MJGG/Agrobiopolymeren/Groningen Airport Eelde opgezet en in uitvoering gebracht<br>- Koers Noord Attero: Zie deelprogramma Kenniseconomie<br>- Koplopersgebieden: Zie deelprogramma Bouwen<br>- TAB-regeling: zie deelprogramma Kenniseconomie<br>- Stimulering Lokale Klimaatinitiatieven (SLOK): Net als de Drentse gemeenten heeft ook de |

provincie een SLOK-aanvraag ingediend waarmee ze extra middelen voor eigen duurzaamheidsprojecten beschikbaar kreeg.

Niet financiële instrumenten

- GFC-conferentie: in april 2010 is de meerdaagse conferentie “Energielandschappen, de 3de generatie” georganiseerd. Daarnaast is, via ateliermooidrenthe.nl, in 2011 de Conferentie Duurzame Gebiedsontwikkeling “Duurzaam DNA van Drenthe” georganiseerd.
- CO2-monitor: met deze door DWA ontwikkelde monitor zijn door de provincie en Drentse gemeenten vooral de mitigatiedoelstellingen van het programma gemonitord.
- Tv-serie Energie van het Noorden: door (in Noordelijk verband) een inhoudelijke en financiële bijdrage te leveren is een Tv-serie ontwikkeld over duurzame energie in het Noorden.
- Internetpagina: ten behoeve van communicatie door en over het programma is de website www.provincie.drenthe.nl/klimaatenenergie ontwikkeld.
- LinkedIn: Op dit netwerkmedium is een discussiegroep over het programma klimaat en energie gestart
- DEKO: Ten behoeve van de afstemming op zowel ambtelijk als bestuurlijk niveau tussen provincie, gemeenten en waterschappen is het Drentse Energie en Klimaat Overleg (DEKO) opgestart
- Staat van het Klimaat: Als communicatiemiddel is de informatieve uitgave ‘Staat van het Klimaat in Drenthe’ uitgebracht (www.provincie.drenthe.nl/klimaatenenergie/downloads)
- WKO website: zie deelprogramma Diep onder Drenthe
- Drenthe bespaart: zie deelprogramma Bouwen
- Duurzaam boer blijven in Drenthe: zie deelprogramma Klimaatlandschappen
- Diverse charrettes (ontwerpateliers) Bij de uitwerking van de strategische doelen conform de GfCh-filosofie was de charrette een instrument om duurzame gebiedsgebonden ontwikkelingen in gang te zetten. Gedurende de looptijd van het PK&E zijn diverse charrettes georganiseerd. Voorbeelden van charrettes zijn:
    - ETP Midden-Drenthe
    - Dierenpark Emmen
    - De Bronnen Tynaarlo
    - Nieuwveense Landen Meppel
    - Woningbouwproject Borger-Odoorn

**Belangrijkste resultaten 2008-2011**

Onderstaand zijn alleen resultaten toegelicht van financiële/niet financiële instrumenten voor zover deze niet in een deelprogramma al aan de orde zijn gekomen.

Algemeen:

*Energy Valley*: In de afgelopen jaren is gebleken dat het werk van de stichting in de uitvoering van projecten bijzonder complementair is aan de inzet van de provincie. Met name bij Drentse projecten op gebied van o.a. Groen Gas, Warmtenetten, Energietransitieparken, Smart Grids en bij diverse lobbytrajecten heeft de stichting als een belangrijke leverancier van kennis en slagkracht gewerkt. Daarmee kan het worden aangemerkt als een cruciale uitvoeringsorganisatie/-instrument van het programma.

*BEN*: Ben is betrokken geweest bij verschillende Drentse projecten/onderzoeken rondom biomassa, waar onder het project ‘Knip- en snoeihout Drentse gemeenten’. Daarnaast heeft de organisatie haar waarde bewezen als kennisleverancier en communicatie-instrument. Aangezien de werkzaamheden van de organisatie inmiddels zijn overgenomen door Energy Valley, de taskforce Groen Gas en Groen Gas NL is besloten de organisatie te beëindigen. Voor nadere toelichting over BEN wordt verwezen naar www.bioenergienoord.nl.

Ontwikkelde financiële instrumenten:

- IAD: In een drietal tenders zijn ruim 20 projecten op het gebied van klimaat & energie gecofinancierd voor een totaal bedrag van ca 1,1 miljoen euro. Daarmee is voor ruim 6 miljoen aan investeringen uitgelokt. Voorbeelden zijn het ontwikkelen en testen van een pilot-installatie voor de voorbewerking van kippenmest tot biogas en de ontwikkeling van geavanceerde energie monitor-systemen .
- Klimaatuitvoeringssubsidie KUS : Na opening was de regeling binnen tien minuten uitgeput. Met de KUS regeling is met een totale subsidie van 2 miljoen euro binnen ruim tien projecten een extra investering van ca 8 miljoen euro uitgelokt. Hoewel de regeling als succesvol kan worden beschouwd heeft deze vorm van subsidie als nadeel dat het effect eenmalig is en geen fundament biedt om op voort te bouwen.
- Klimaatcontracten: Met circa 6 miljoen euro is, over de volle breedte van het programma Klimaat en Energie, circa 24 miljoen euro aan investeringen uitgelokt waarmee versnelling werd gerealiseerd bij gemeentelijke Klimaat- en Energieprojecten. De projecten binnen de contracten dienen uiterlijk 31 december 2013 te zijn afgerond. De uiteindelijke evaluatie van de klimaatcontracten volgt daarna.
- Drentse Energie Organisatie: zie deelprogramma.

Financiële instrumenten waar gebruik van is gemaakt/bij is aangesloten:

- EANN/Greendeal. Binnen deze deal zijn een kleine 30 (ruim 10 Drents) opgenomen waarbinnen door het Rijk knelpunten worden opgelost of waarbinnen financiële middelen worden toegekend (Drenthe specifiek 3mln Potato Power, daarnaast voor gezamenlijke noordelijke projecten circa 6,7 mln)
- FES: via een decentralisatieuitkering is 4,8 miljoen euro binnengehaald voor de biogasleiding/groen gashub bij Attero Wijster
- Leren voor Duurzame Ontwikkeling (LvdO): met deze middelen zijn diverse projecten mogelijk gemaakt op gebied van duurzame ontwikkeling waaronder energie zoals project “Light challenge”, gericht op innovatieve lichtconcepten en het project “Energieke Wijk-aanpak van de NMFD.
- Interreg NEND/MJGG/Agrobiopolymeren/Groningen Airport Eelde: naast inhoudelijke resulaten zijn ruim 13 mln additionele middelen (deels in noordelijke context) verworven
- SLOK: Met de SLOK-middelen zijn onder andere de aanleg van zonnepanelen en een warmtepomp voor het provinciehuis gecofinancierd.

# 6. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

## 6.1 Conclusies strategische en afgeleide doelen

Onderstaand zijn op basis van zowel de strategische als de afgeleide doelen de volgende conclusies te trekken:

**- Minder uitstoot van broeikasgassen door een brongerichte aanpak (M)**
Op basis van de rapportage van DWA wordt de conclusie getrokken dat de doelstellingen voor de korte termijn (2007-2011) niet zijn gehaald. Voor wat betreft de doelstellingen op de lange termijn (2020) ligt Drenthe echter nog goed op schema.

**- Beter aanpassen op veranderingen in het klimaat door gebiedsgerichte aanpak (A)**
Deze doelstelling is feitelijk niet vooraf gekwantificeerd. Toch kan worden gesteld dat in de programmaperiode, mede door bundeling van middelen, grote adaptatieprojecten (zie vooral deelprogramma's Klimaatlandschappen en Water) zijn gerealiseerd of in gang zijn gezet. Met deze projecten heeft Drenthe zich in de afgelopen periode goed voorbereid/aangepast op klimaatverandering.

**- Meer gezamenlijke verantwoordelijkheid door een actorgerichte aanpak (P)**
Ook deze doelstelling is feitelijk niet vooraf gekwantificeerd. Met name via de activiteiten van het deelprogramma Instrumenten is de betrokkenheid van de Drentse burgers en bedrijven flink vergroot. Ten opzichte van de beginperiode van het programma zijn duidelijk meer partijen actief geworden binnen het speelveld Klimaat en Energie.

**- Accent leggen op aanjagen initiatieven en samenbrengen van betrokken partijen**
Mede door de inzet van de provincie zijn in de programmaperiode talloze projecten geïnitieerd waarbij verschillende partijen zijn verbonden.

**- Voor de inzet van provinciale middelen geldt een gemiddelde multiplier van 4**
Op basis van een representatieve dwarsdoorsnede van het programma kan worden gesteld dat de multiplier van 4 op de provinciale middelen ruimschoots gehaald is.

**- Verwerven van financiële fondsen**
Met inzet van circa 6 miljoen euro cofinancieringsmiddelen is circa 60 miljoen aan additionele middelen verworven. Een deel van deze middelen wordt noordelijk ingezet. (zie hoofdstuk financiën)

**- Ontwikkelen van voor uitvoering benodigd instrumentarium**
Binnen het deelprogramma Instrumenten zijn diverse financiële en niet-financiële uitvoeringsinstrumenten ontwikkeld.

## 6.2 Algemene conclusies

Projecten

- Op alle deelprogramma's zijn mooie resultaten geboekt; zie evaluatie deelprogramma's en jaarlijkse actieplannen;
- Gedurende het programma heeft een verschuiving plaatsgevonden van onderzoek naar realisatie waardoor de slagkracht van het programma toe nam;
- Met de verschuiving van onderzoek naar realisatie is een duidelijker focus ontstaan;
- Door deze focus is de realisatiekracht van het programma groter geworden;
- Gedurende het programma is de provinciale rol steeds meer verschoven naar verbinder/regisseur;
- Gebleken is dat projecten die vanuit een ketenbenadering worden opgepakt meer succesvol zijn;
- De ervaring leert dat het sturen op economische parameters effectiever is voor het realiseren van doelbereik in de klimaat- en energiedoelstellingen dan het sturen op die doelstellingen zelf. K&E is business!
- Over het algemeen kan gezegd worden dat het thema Klimaat en Energie een steeds belangrijker onderdeel vormt in ruimtelijke, economische en sociale agenda's.

Monitoring

Tijdens de programmaperiode is gebleken dat het monitoren van de mitigatiedoelstellingen een proces is dat van vele factoren afhankelijk is. Zo zijn de mitigatiedoelstellingen vanuit een destijds relatief nieuw beleidsveld bijvoorbeeld niet altijd even uniform gedefinieerd. Bovendien zijn ze soms lastig meetbaar omdat de gewenste informatie moeilijk beschikbaar komt. Daarnaast blijkt dat we als provincie zeer afhankelijk zijn van vaak door derden aan te leveren gegevens.

Noordelijke samenwerking

Binnen deze programmaperiode is intensief samengewerkt in de Energy Valley regio. Deze samenwerking kan veel meerwaarde genereren, mits het juiste abstractieniveau gekozen wordt. Over het algemeen kan worden gesteld dat samenwerking op lobbyactiviteiten, gezamenlijke kaderstelling en de wat grotere strategische bewegingen zeer effectief is, maar dat bij samenwerking op uitvoeringsniveau veel efficiencywinst verloren gaat in overleg en afstemming.

## 6.3 Aanbevelingen

Op grond van de ervaringen opgedaan in het afgelopen programma zijn onderstaande aanbevelingen geformuleerd:

- Kies voor focus! Op deze wijze kan de provincie op een overzichtelijk aantal thema's haar meerwaarde bewijzen;
- Haak, voor wat betreft de focus, aan bij het Noordelijk energievizier (ook in relatie tot Rijk/Europa)
- Kies sterker voor een economische benadering van het thema Klimaat en Energie;
- Ga bij projecten uit van zakelijkheid, ketenbenadering en robuustheid
- Sluit aan bij nationale monitoring van de mitigatiedoelstellingen;
- Gebruik de provinciale DWA-monitor voor de eigen projecten;
- Voeg aan de monitoring economische parameters toe.

energy valley

# Energy Valley

## KRACHT VAN NEDERLAND

## Noordelijke energietop als motor voor het nationale topgebied energie

Energy Valley speelt een sleutelrol in de nationale energie-economie. Deze regiokracht kan worden benut om het nationale economische topgebied energie verder uit te bouwen en Europees voorop te laten lopen. Op basis van een stevige focus op de noordelijke topthema's worden de nationale concurrentiekracht en energie-industrie versterkt, waarmee de BV Nederland ook internationaal een rol van betekenis kan (blijven) spelen. Energy Valley biedt daarmee de solide basis, integrale benadering, samenhang tussen de topthema's en nauwe publiekprivate betrokkenheid om als motor voor het nationale topgebied energie te fungeren.

## IMPACT: van regio-initiatief naar Europees koploper

Drenthe, Fryslân, Groningen en Noord-Holland Noord hebben zich de afgelopen jaren met Energy Valley nadrukkelijk op de kaart gezet als innovatieve energieregio. Op basis van een sterke gemeenschappelijke inzet vanuit de triple helix wordt concreet invulling gegeven aan de vormgeving van een duurzame energie-economie. De noordelijke energie-sector omvat ruim 400 bedrijven en 30.000 arbeidsplaatsen en de huidige energie-investeringen bedragen circa €25 miljard. Deze investeringen hangen nauw met elkaar samen en vormen een krachtige Europese energiemachine. Hiermee is energie in het Noorden niet alleen een belangrijke motor voor de Nederlandse economie, maar ook een topspeler in Europa.

### Samenhangende energiemachine

Het Noorden heeft gezien de aardgaspositie van oudsher een sterke energiebasis met een strategische rol in Europa (gasrotonde), grote multinationals, een uitgebreid netwerk aan subcontractors, unieke kennis en faciliteiten. Het elektriciteitscluster is sterk uitgebouwd met grootschalige decentrale en centrale opwekking, (inter)nationale infrastructuur en kennisopbouw (o.m. vraag-aanbod balancering). Hiermee neemt het Noorden ook in toenemende mate een Europese schakelrol in voor een stabiele elektriciteitsvoorziening, zeker gezien de interactie met de gaskolom. De sterke agro- en afvalindustrie is actief met omzetting van organische reststromen in nieuwe energieproducten. Met name in de ontwikkeling van Groen Gas Hubs loopt het Noorden Europees voorop, maar ook op het vlak van biomethanol en biocoal heeft de regio een sterke (inter)nationale positie. De ontwikkeling van de energiecluster wordt gesteund door een stevige uitbouw van de kennisinfrastructuur met diverse nationale en internationale onderzoekprogramma's, waarbij actuele kennisthema's zoals de rol van gas als transitiebrandstof, flexibilisering/balancering en offshore wind centraal staan. Het onderwijsaanbod kent ook een sterke energiefocus met specifieke vakopleidingen, post-doctorale cursussen, een Energy Master en gethematiseerde kenniscentra, om gehoor te geven aan de toenemende vraag naar goed geschoold energiepersoneel en om projecten te bedienen.

### Energy Valley Cluster

Het noordelijke energiecluster kent een goede organisatiegraad met actieve betrokkenheid van bedrijven, overheden en kennisinstellingen gebundeld in de stichting Energy Valley. Het Energy Valley Platform telt als formeel netwerkorgaan meer dan 200 bedrijven en instellingen en jaarlijks worden er 10 tot 12 energiecongressen georganiseerd rondom diverse actuele thema's (w.o. de internationale Energy Delta Convention van de RuG). Een groot aantal prominente energiebedrijven heeft zich verenigd in de Energy Valley Top Club bij FC Groningen om van daaruit diverse groene activiteiten te ontplooien en de unieke energiepositie van het Noorden kracht bij te zetten. De Europese banden zijn aangehaald via de Hansa Energy Corridor (HEC) om Noord-Nederlandse en Noordwest-Duitse bedrijven en kennis-instellingen samen te laten optrekken op pan-Europese energievraagstukken en samenwerking met andere lidstaten vorm te geven. De complementaire energieclusters, kennisstructuur, centrale plek in de EU energie-infrastructuur en strategische ligging aan de Noordzee bieden daarbij de juiste ingrediënten om uit te groeien tot 'European Region of Excellence on Energy'. De unieke noordelijke energiepositie is in 2007 bekrachtigd met het vorige Kabinet via het Energie Akkoord Noord-Nederland. Mede gezien de ontwikkeling in het Noorden is energie in het nieuwe Regeerakkoord benoemd als nationaal economisch topgebied en is Energy Valley aangemerkt als belangrijk innovatiecluster. Dit biedt een goede basis om met het huidige Kabinet ook afspraken te maken over de rol en positie van het Noorden op het energiethema.

## FOCUS: kunst van het kiezen

Op basis van het samenhangende geheel aan energieontwikkelingen heeft het Noorden een sleutelrol in het nationale topgebied energie. Om dit te verzilveren, wordt ingezet op verdere specialisatie op regionale sterkten, met als doel de nationale concurrentiekracht te versterken en de energie-economie uit te bouwen. Hoofdmoot blijft de transitie naar een duurzame energie-economie via een sterke interactie tussen de traditionele en de nieuwe energie-industrie. Zo wordt invulling gegeven aan de nationale energie- en klimaatdoelen en economische structuurversterking op het topgebied energie.

Dit vereist een gerichte focus en integrale benadering van de regionale topthema's waarin Nederland Europees kan excelleren. De topthema's zijn: (Groene) Gasrotonde, Power Production & Balancing, Decentrale Energiesystemen en Bio Based Energy. Deze thema's sluiten direct aan bij de nationale beleidsdoelen en zijn onderling sterk verbonden en in de regio verankerd. Tezamen vormen ze de kracht van het Noorden op het nationale topgebied energie. De focus op de topthema's versterkt de innovatieve, duurzame energie-industrie om Nederland Europees voorop te laten lopen. Noord-Nederland neemt op deze topthema's het voortouw om de BV Nederland internationaal te laten excelleren (bovenregionale belang) en de marktpositie van onderliggende diensten en producten te versterken. Hiervoor wordt stevig ingezet op verdere uitbouw van onderzoek & onderwijs over de volledige kenniskolom (o.m. Energy Academy, Energy Colleges en Hansa Energy Corridor) en kennisvalorisatie via concrete projecten.
Dit is onderstaand weergegeven.

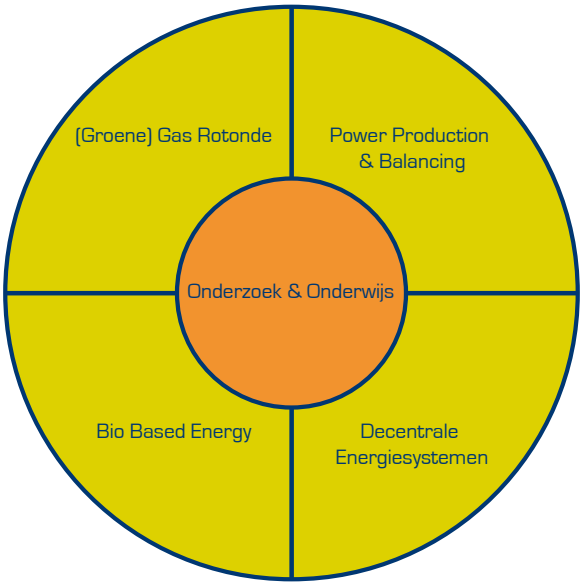


Op deze topthema's wordt vanuit het noordelijke energiecluster nauw samengewerkt met relevante energiebedrijven, instituten en initiatieven in andere regio's in Nederland en daarbuiten. Daarbij wordt ook een aantal iconen onderscheiden om de Europese energie positie versterken, waaronder de Energy Port Eemshaven, Energy Campus Groningen, Duurzame Afsluitdijk met het World Sustainability Centre en Energieregio Zuidoost-Drenthe. De focus betekent ook dat een aantal andere sterke nationale energiethema's hier geen deel van uit maakt. Daar ligt het zwaartepunt meer in andere regio's waarmee vanuit het noordelijke cluster samenwerking worden aangegaan.

## INZET: wederkerige samenwerking Rijk-Regio

Bij de positionering van het Energy Valley cluster op het topgebied energie staat de kracht van de regio voor de BV Nederland centraal. Op basis van de focus op de topthema's wordt direct invulling gegeven aan de Rijksambities voor een competitieve, innovatieve en krachtige duurzame energie-industrie. Om dit te bewerkstelligen levert de regio een welwillend en investeringsbereid cluster van bedrijven en instellingen met een hoge organisatiegraad. Dit wordt breed ondersteund door een stevige regionale beleidsfocus en samenwerking op de topthema's om het lokale ontwikkelklimaat voor nieuwe projecten en ontwikkelingen maximaal te faciliteren.

De publieke en private belangenhebbenden zijn nauw betrokken bij de gefocuste inzet, hetgeen samenkomt in de stichting Energy Valley als centrale netwerkorganisatie. De inzet is om ook verdere werkafspraken te maken met het Rijk over wederzijdse inbreng teneinde de topthema's in Europa te laten excelleren. Daarbij dient nadrukkelijk sprake te zijn van wederkerigheid. De werkafspraken richten zich op een gezamenlijke inzet op de topthema's vanuit bedrijfsleven, kennisinstellingen, regionale overheden en de Rijksoverheid, via een centraal uitvoeringsprogramma. Het lokale/regionale klimaat- en energiebeleid kan worden ondergebracht in aparte uitvoeringsprogramma's, waarbij maximale synergie wordt gezocht om ondersteunend te zijn aan de topthema's (zie figuur z.o.z.).

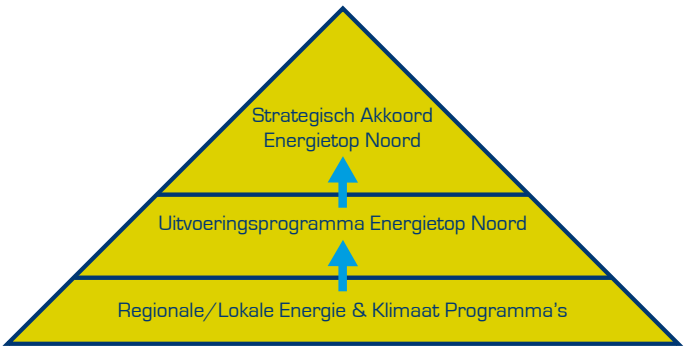


Bovengenoemde aanpak en focus wordt nadrukkelijk uitgewerkt met diverse sleutelspelers uit de private sector, kennisinstellingen en overheid via het Energy Valley netwerk om tot maximale synergie en een uniforme aanpak te komen. Op basis wordt de gezamenlijke inzet bepaald en vertaald in werkprogramma's en projecten. Het gaat daarbij om concrete werkafspraken over wet- en regelgeving, beleidsprioriteit en -ruimte, additionele middelen en synchronisatie van regionale en nationale inzet om de concurrentiekracht van de topsector energie te vergroten. Dit sluit aan bij het advies voor een nieuw energieakkoord dat - gedragen door de sociale partners en het georganiseerde bedrijfsleven - door de SER Noord is uitgebracht. Daarbij kunnen de volgende missie en samenwerkingsonderdelen worden benoemd:

## Missie

Uitbouw regionale topthema's om de nationale concurrentiekracht en positie van de energie-industrie in Europa te versterken en invulling te geven aan een competitieve, innovatieve en toekomstbestendige energie-economie.

## Regio-inbreng

- hoge organisatiegraad over de triple helix;
- gecentraliseerde regionaal uitvoeringsorgaan/aanspreekpunt;
- gebundelde (inter)nationale marketing en profilering;
- bundeling van kennis en kunde over de volledige keten;
- investeringsbereide private sector en regionale publieke cofinanciering;
- samenwerking met Duitsland (Hansa Energy Corridor);
- fysieke en beleidsmatige ontwikkelruimte/proeftuingebied voor energie-innovaties;

## Rijksinbreng

- erkenning van (inter)nationale topthema's en rol binnen topgebied energie;
- nauwe operationele en bestuurlijke samenwerking met regiocluster;
- fiscale, juridische en regelgevingtechnische ruimte;
- toegespitste financieringsinstrumenten en middelen;
- ondersteuning bij de Europese positionering.

Stichting Energy Valley
Laan Corpus den Hoorn 300
Postbus 11073
9700 CB Groningen

T (+31) (0)50 789 00 10
E info@energyvalley.nl
W www.energyvalley.nl

Versie April 2011

Energy Valley wordt medegefinancierd door:

# Evaluatie programma Klimaat en Energie 2008 – 2011

25 november 2011

DWA
installatie- en energieadvies

Het verschil tussen kijken en zien.

# Evaluatie programma Klimaat en Energie 2008 - 2011

| | |
|---|---|
| Datum: | 25 november 2011 |
| Projectnummer: | 12123 |
| Status: | Definitief |
| Opdrachtgever: | Provincie Drenthe<br>Westerbrink 1<br>Postbus 122<br>9400 AC ASSEN<br>Telefoon 0592 - 36 55 55<br>E-mailadres post@drenthe.nl |
| Uitgevoerd door: | DWA installatie- en energieadvies<br>Duitslandweg 4<br>Postbus 274<br>2410 AG BODEGRAVEN<br>Telefoon 088 - 163 53 00<br>E-mailadres dwa@dwa.nl |

# Inhoudsopgave

1 Inleiding ..... 5
2 Ambitie ..... 7
2.1 Programma Klimaat en Energie ..... 7
2.2 Energieakkoord Noord-Nederland ..... 7
3 Energieprojecten Drenthe ..... 9
3.1 Projecten programma Klimaat en Energie (1990 – 2020) ..... 9
3.1.1 $CO_2$-reductie projecten ..... 9
3.1.2 Projecten met de hoogste $CO_2$-reductie ..... 9
3.1.3 Meest toegepaste maatregelen ..... 10
3.1.4 Conclusie ..... 11
3.2 Projecten Energieakkoord Noord-Nederland ..... 11
3.2.1 $CO_2$-reductie projecten ..... 11
3.2.2 Projecten met de hoogste $CO_2$-reductie ..... 11
3.2.3 Meest toegepaste maatregelen ..... 12
3.2.4 Conclusie ..... 12
4 Programma Klimaat en Energie ..... 15
4.1 Ontwikkeling van de $CO_2$-uitstoot ..... 15
4.2 Opwekking duurzame energie ..... 15
4.3 Realisatie doelstellingen Energieakkoord ..... 16
4.3.1 Cumulatieve resultaten per 15 november 2011 ..... 16
4.3.2 Jaarlijkse $CO_2$-reductie en duurzame energieopwekking ..... 17
5 Benchmark ..... 19
5.1 Programma Klimaat en Energie ..... 19
5.2 Energieakkoord Noord-Nederland ..... 19
5.3 Landelijke doelstellingen ..... 21
6 Conclusies en aanbevelingen ..... 23

**Bijlage**

I Bijlage: Ingevoerde projecten

# 1 Inleiding

Door uitstoot van broeikasgassen (zoals $CO_2$, methaan en lachgas) stijgt de temperatuur op aarde. Hierdoor verandert het klimaat en stijgt de zeespiegel. $CO_2$ komt onder meer vrij bij de verbranding van fossiele brandstoffen voor energieopwekking. Nederland heeft internationale afspraken gemaakt om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen. In het Kyoto-protocol is afgesproken dat Nederland in 2012 de $CO_2$-uitstoot met 6% heeft verminderd ten opzichte van 1990.

Op Europees niveau is de doelstelling geformuleerd om in 2020 14% van het energiegebruik op duurzame wijze op te wekken en de $CO_2$-uitstoot met 20% te reduceren ten opzichte van 1990. Het kabinet Rutte heeft deze doelstellingen overgenomen voor het nationaal beleid.

Om aan de nationale doelstellingen op het gebied van klimaat te kunnen voldoen, is het van belang dat op alle niveaus (nationaal, provinciaal en lokaal) ingezet wordt op energiereductie en de toepassing van duurzame energie. Provincie Drenthe heeft in het Programma Klimaat en Energie haar beleid voor de periode 2008 tot 2012 geformuleerd. Daarnaast is op regionaal niveau (provincie Groningen, Drenthe, Friesland en Kop van Noord-Holland) het Energie-Akkoord afgesloten met specifieke regionale doelstellingen.

In deze rapportage wordt het provinciale klimaatbeleid geëvalueerd op basis van de in de $CO_2$-monitor ingevoerde projecten. De $CO_2$-monitor is een webbased monitoringsinstrument waarmee de gerealiseerde $CO_2$-reductie, energiereductie en duurzame energieopwekking van projecten inzichtelijk gemaakt wordt.

Deze evaluatie is gebaseerd op de tot 31 oktober 2011 ingevoerde projecten in de $CO_2$-monitor. Dit zijn de projecten die bekend zijn bij de provincies en gemeenten. Het is echter moeilijk om inzicht te krijgen in de energieprojecten die door bedrijven en inwoners zelf zijn uitgevoerd. De huidige lijst met projecten is dus geen compleet beeld, maar geeft een overzicht van de stand van zaken op basis van alle bekende gegevens. Er wordt echter wel continu gewerkt om de moeilijk te ontsluiten gegevens beschikbaar te krijgen voor de $CO_2$-monitor.

*figuur 1.1 Windturbines voor elektriciteitsproductie*

# 2 Ambitie

In dit hoofdstuk worden de geformuleerde doelstellingen van het Programma Klimaat en Energie en van het Energieakkoord Noord-Nederland beschreven. De doelstellingen van het Energieakkoord Noord-Nederland liggen in het verlengde van de doelstellingen van het Drentse klimaatbeleid

## 2.1 Programma Klimaat en Energie

In het programma zijn de belangrijkste ambities voor klimaatverandering en energie als volgt geformuleerd.

*Wij achten in Drenthe tot 2020 een reductie haalbaar van 30% van de $CO_2$-uitstoot ten opzichte van 1990. (…..) Inzet is een betere afstemming van vraag en aanbod van energie. Ontwikkeling van alternatieve energiebronnen en innovatieve reductiemogelijkheden worden verkend in overleg met het rijk, gemeenten en marktpartijen. De provincie zal daarbij een voorbeeldfunctie vervullen voor de toepassing in eigen gebouwen en $CO_2$ in de bodem. (…….) De gevolgen van de klimaatverandering voor het waterbeheer, landbouw, natuurontwikkeling en biodiversiteit, worden onderzocht…(…..) Wij nemen het voortouw voor de afstemming van de ruimtelijke vraagstukken rond klimaat en energie. Wij maken middelen vrij voor de stimulering van de bewustwording van het klimaat- en energievraagstuk. Voor de realisatie van onze ambities rond klimaat en energie wordt nauw samengewerkt met kenniscentra, bedrijfsleven, MKB en maatschappelijke organisaties. Inzet is de nodige kennisontwikkeling te binden aan Drenthe.*

Bovenstaande doelen liggen in het verlengde van de doelstellingen van het Energieakkoord Noord-Nederland (zie paragraaf 2.2).

## 2.2 Energieakkoord Noord-Nederland

Het Energieakkoord Noord-Nederland (2007) houdt in dat de provincies Fryslân, Groningen, Drenthe en Noord-Holland, tezamen met de ministeries van Economische Zaken en Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, zich verbinden tot een gezamenlijke inzet op het gebied van energie. Het Energieakkoord is onderschreven door een groot aantal gemeenten in Noord-Nederland. Alle Drentse gemeenten hebben zich aan het Energieakkoord gecommitteerd.

In het Energieakkoord zijn de volgende doelstellingen vastgelegd:
- 40 – 50 PJ duurzame energie te realiseren in 2011;
- 4 – 5 Mton $CO_2$-emissiereductie te realiseren in 2011.

Vertaald in de doelstelling voor de provincie Drenthe betekent dit een $CO_2$-reductie van 1 – 1,25 Mton in 2011 en een duurzame energieopwekking van 10 – 12,5 PJ.

# 3 Energieprojecten Drenthe

Om inzicht te krijgen in de stand van zaken wat betreft de projecten die bijdragen aan de realisatie van de doelstellingen van het programma Klimaat en Energie is een inventarisatie gemaakt van alle projecten in de $CO_2$-monitor die in de periode van 1990 tot 2020 zijn gerealiseerd of gerealiseerd worden. Aanvullend hierop zijn de projecten die specifiek tijdens de periode van Energieakkoord zijn opgestart en/of gerealiseerd er uitgelicht. Deze inventarisatie is gebaseerd op de ingevoerde projecten in de $CO_2$-monitor.

## 3.1 Projecten programma Klimaat en Energie (1990 – 2020)

### 3.1.1 $CO_2$-reductie projecten

In onderstaande tabel zijn alle projecten weergegeven die operationeel zijn of worden vanaf 1 januari 1990 tot en met 1 januari 2020[1].

*tabel 3.1 Totaal van alle projecten in voorbereiding, in uitvoering of operationeel per 15 november 2011, vanaf 1 januari 1990*

| Status | Aantal projecten | Totale $CO_2$-reductie (Mton/jaar) | Totale duurzame energieproductie (PJ/jaar) |
|---|---|---|---|
| In voorbereiding | 29 | 0,45 | 6,41 |
| In uitvoering | 24 | 0,05 | 0,13 |
| Operationeel | 252 | 0,58 | 7,30 |
| **Totaal** | **305** | **1,09** | **13,85** |

Uit bovenstaande tabel blijkt dat momenteel circa 300 projecten in Drenthe zijn ingevoerd in de $CO_2$-monitor. Het grootste deel hiervan is inmiddels operationeel. Er is echter nog een aantal projecten in voorbereiding met een groot reductiepotentieel.

### 3.1.2 Projecten met de hoogste $CO_2$-reductie

In deze paragraaf is van zowel de projecten in voorbereiding, in uitvoering als operationeel een top 5 van goed scorende projecten samengesteld. Belangrijk om hierbij te vermelden is dat enkele projecten die nog zijn ingevoerd als in voorbereiding of in uitvoering, inmiddels operationeel zijn. Deze zijn ook als zodanig in deze ranglijsten opgenomen.

*tabel 3.2 Goed scorende projecten in voorbereiding per 15 november 2011*

| Project | $CO_2$-reductie (Mton/jaar) |
|---|---|
| Windmolenparken 280 MW | 0,306 |
| WKO projecten 2012-2020 | 0,119 |
| Toepassing geothermie Drenthe | 0,016 |
| Vries Nieuwe Stukken | 0,004 |
| Vries Nieuwe Stukken bouw | 0,001 |

[1] Van een aantal projecten die in de monitor vermeld zijn als ‘in voorbereiding’ of ‘in uitvoering’ is de startdatum inmiddels verlopen. Deze projecten zijn meegeteld als ‘operationeel’.

*tabel 3.3 Goed scorende projecten in uitvoering per 15 november 2011*

| Project | $CO_2$-reductie (Mton/jaar) |
|---|---|
| Noblesse Proteins / ETP Wijster | 0,042 |
| Actium - energielabels | 0,002 |
| Domesta - energielabels | 0,001 |
| WKO projecten 2011 | 0,001 |
| Openbare verlichting | 0,001 |

*tabel 3.4 Goed scorende projecten operationeel per 15 november 2011, vanaf 1 januari 1990*

| Project | $CO_2$-reductie (ton/jaar) |
|---|---|
| Sunoil biodiesel | 0,222 |
| Klimaatcontracten Drentse gemeenten | 0,053 |
| Diverse projecten Zuid Oost Drenthe | 0,039 |
| Biomassainstallatie Hazelaar/'t Haantje 6,3 MWe | 0,018 |
| Thijsen Rotatiedruk | 0,015 |

Uit voorgaande tabellen blijkt dat de windmolenparken in Drenthe de grootste $CO_2$-reductie realiseren. Deze parken zijn echter nog in de voorbereidende fase. Het gerealiseerde project met de grootste $CO_2$-reductie is Sunoil biodiesel.

### 3.1.3 Meest toegepaste maatregelen

In figuur 3.1 is een verdeling gegeven van de $CO_2$-reductie over de verschillende toegepaste maatregelen. Het gaat hierbij om maatregelen in projecten die zijn gerealiseerd vanaf 1990. Hieruit blijkt dat biodieselproductie veruit het grootste aandeel geeft. Dit is in lijn met de top 5 van gerealiseerde projecten, waar Sunoil biodiesel bovenaan staat. Daarnaast zijn biomassa-installaties en energieopslag in de bodem (WKO) veel toegepast.

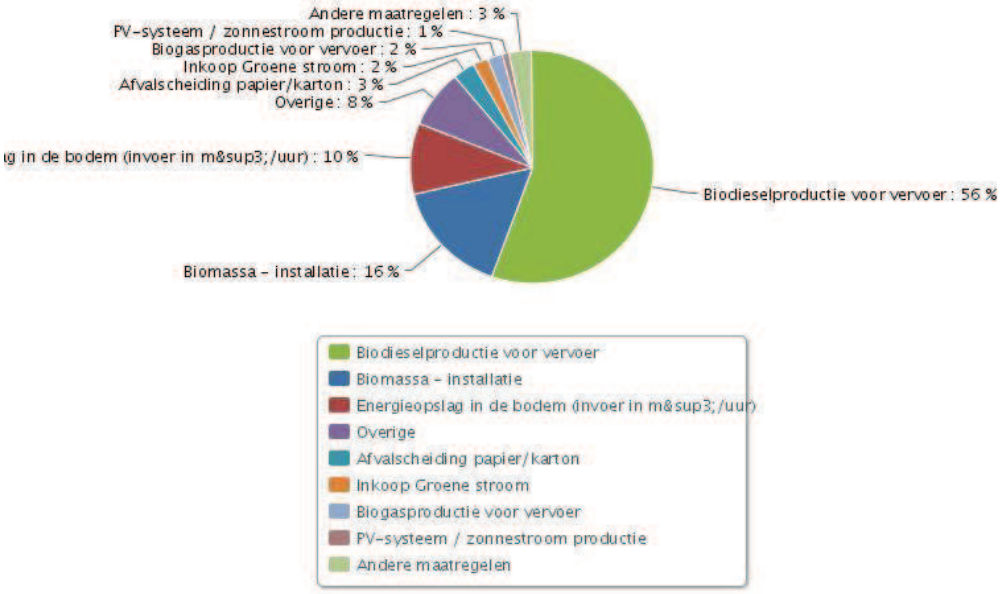


*figuur 3.1 Meest toegepaste maatregelen operationeel per 15 november 2011, vanaf 1 januari 1990*

### 3.1.4 Conclusie

Van de ingevoerde projecten geven de windmolenparken de grootste $CO_2$-reductie. Dit project is nog in voorbereiding. Het grootste aandeel van de $CO_2$-reductie in de operationele projecten sinds 1990 is behaald door middel van biodieselproductie (Sunoil). Ook biomassa-installaties en WKO-projecten hebben een substantiële bijdrage in de $CO_2$-reductie.

## 3.2 Projecten Energieakkoord Noord-Nederland

Om inzicht te krijgen in de stand van zaken wat betreft de projecten die bijdragen aan het realiseren van het Energieakkoord, is een inventarisatie gemaakt van alle projecten in de $CO_2$-monitor die in de periode van het Energieakkoord (oktober 2007 tot en met december 2011) zijn gerealiseerd of gerealiseerd worden. De in deze paragraaf getoonde $CO_2$-reductie van de projecten is cumulatief over de hele periode en daardoor niet vergelijkbaar met de resultaten uit de vorige paragraaf.

### 3.2.1 $CO_2$-reductie projecten

In tabel 3.5 zijn alle projecten gegeven die op dit moment in voorbereiding, in uitvoering of operationeel zijn en gestart zijn na oktober 2007[2].

*tabel 3.5 Totaal van alle projecten die per 15 november 2011 operationeel zijn of worden in de periode van het Energieakkoord; resultaten zijn cumulatief over periode van het Energieakkoord*

| Status | Aantal projecten | Totale $CO_2$-reductie (Mton/jaar) | Totale duurzame energieproductie (PJ/jaar) |
|---|---|---|---|
| In uitvoering | 10 | 0,00 | 0,00 |
| Operationeel | 205 | 0,52 | 4,12 |
| **Totaal** | **215** | **0,52** | **4,12** |

Uit bovenstaande tabel blijkt dat momenteel 215 projecten in Drenthe zijn ingevoerd in de $CO_2$-monitor na de start van het Energieakkoord. Het grootste deel hiervan is inmiddels operationeel. Er zijn echter nog tien projecten in uitvoering.

### 3.2.2 Projecten met de hoogste $CO_2$-reductie

In deze paragraaf is van de projecten die momenteel operationeel zijn een top 5 samengesteld. Belangrijk om hierbij te vermelden is dat enkele projecten die nog zijn ingevoerd als in voorbereiding of in uitvoering, inmiddels operationeel zijn. Deze zijn ook als zodanig in deze ranglijsten opgenomen.

*tabel 3.6 Goed scorende projecten die per 15 november 2011 operationeel zijn in de periode van het Energieakkoord; resultaten zijn cumulatief over periode van het Energieakkoord*

| Project | $CO_2$-reductie (Mton) |
|---|---|
| Diverse projecten Zuid Oost Drenthe | 0,118 |
| Klimaatcontracten Drentse gemeenten | 0,053 |
| Biomassainstallatie Hazelaar/'t Haantje 6,3 MWe | 0,046 |
| Bosaanplant POP 2 | 0,027 |
| Biomassainstallatie ProZinger / Beilen 2 MWe | 0,017 |

[2] Van een aantal projecten die in de monitor vermeld zijn als 'in voorbereiding' of 'in uitvoering' is de startdatum inmiddels verlopen. Deze projecten zijn meegeteld als 'operationeel'.

Uit voorgaande tabel blijkt dat de diverse projecten Zuid Oost Drenthe de hoogste $CO_2$-reductie geven binnen het Energieakkoord voor de Drentse projecten.

### 3.2.3 Meest toegepaste maatregelen

In onderstaande figuur is een verdeling gegeven van de $CO_2$-reductie over de verschillende toegepaste maatregelen. Het gaat hierbij om projecten die zijn gerealiseerd vanaf de start van het Energieakkoord. Hieruit blijkt dat biomassa het grootste aandeel geeft. Dit is in lijn met de top 5 van gerealiseerde projecten, waarin twee biomassa installaties zijn opgenomen. Daarnaast is een groot deel aangemerkt als overig. Dit betreft projecten waarvoor in de monitor geen concrete maatregelen zijn geselecteerd, maar alleen een $CO_2$-reductie is opgegeven.

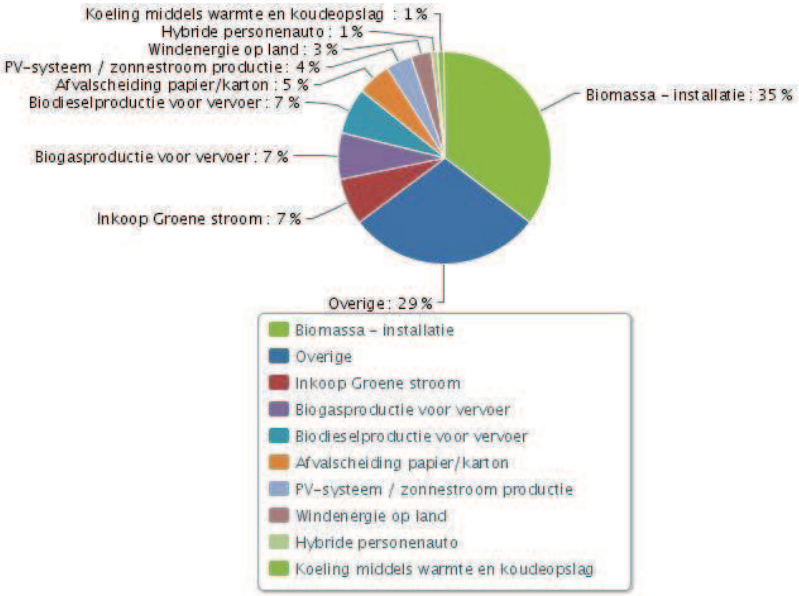


*figuur 3.2 Meest toegepaste maatregelen binnen het energieakkoord*

### 3.2.4 Conclusie

De projecten die gebruik maken van biomassa leveren de belangrijkste bijdrage aan de realisatie van de doelstellingen uit het Energieakkoord in de provincie Drenthe. Circa 35% van de huidige $CO_2$-besparing wordt door biomassa installaties gerealiseerd.

*figuur 3.3 Silo's waarin biomassa wordt vergist voor de productie van biogas*

# 4 Programma Klimaat en Energie

## 4.1 Ontwikkeling van de $CO_2$-uitstoot

In het programma Klimaat en Energie heeft provincie Drenthe de doelstelling geformuleerd om een reductie van 30% van de $CO_2$-emissie te realiseren in 2020 ten opzichte van 1990. Op basis van de emissiegegevens van 1990, 2009 en de prognose voor 2020 is het verloop van de emissies over de periode 1990-2020 gegeven in onderstaande figuur. Voor de tussenliggende jaren zijn de emissies geïnterpoleerd. Het werkelijke verloop van de emissies in verband met fasering van de projecten kan dus afwijken.

De groene lijn laat de $CO_2$-emissie zien zoals die er uit zou zien zonder $CO_2$-reducerende maatregelen (autonome ontwikkeling). De donkerblauwe lijn laat het verloop van de werkelijke $CO_2$-emissies zien. Het verschil hiertussen bestaat uit de $CO_2$-reductie, weergegeven met een rode lijn. Als laatste geeft de paarse lijn het verloop van de ambitie weer.

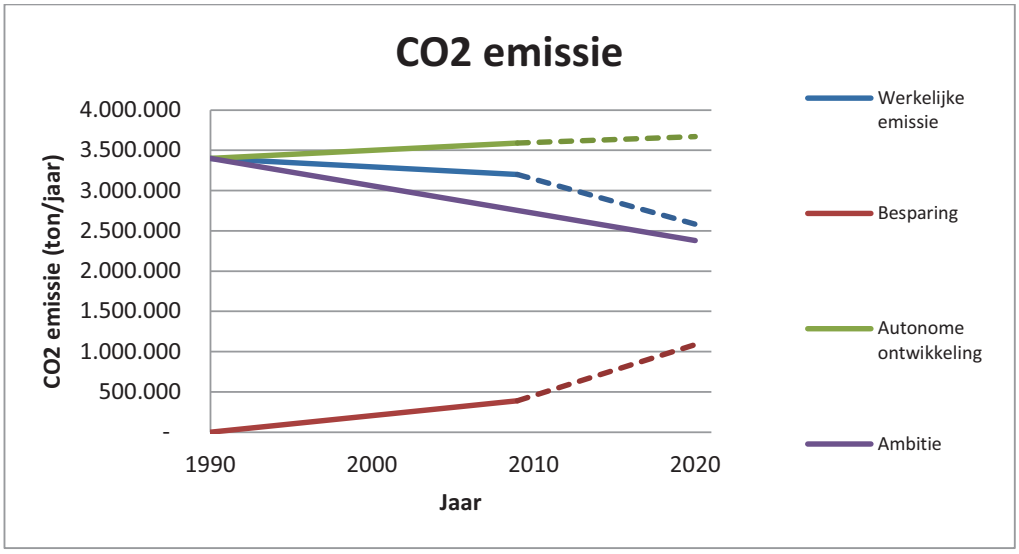


*figuur 4.1 De $CO_2$-emissies in de periode 1990-2020 op basis van de projecten ingevoerd in de $CO_2$-monitor*

Uit bovenstaande figuur blijkt dat de $CO_2$-emissie bij autonome ontwikkeling sinds 1990 licht zou zijn gestegen. De verwachting is dat deze trend zich doorzet. Door een aantal grote projecten de komende jaren, zal de reductie echter toenemen, waardoor de absolute $CO_2$-uitstoot daalt (blauwe lijn). Een belangrijk project dat nog niet gerealiseerd is, zijn de windmolenparken in Drenthe. Hierdoor zal de werkelijke $CO_2$-emissie harder dalen dan de afgelopen jaren. Indien alle geplande projecten ook daadwerkelijk gerealiseerd worden, is een $CO_2$-reductie van 20% in 2020 haalbaar. Indien aanvullend hierop ook kansrijke nieuwe projecten worden gestart, zoals de realisatie van biogashubs en restwarmtebenutting komt de doelstelling van 30% $CO_2$-reductie in zicht.

## 4.2 Opwekking duurzame energie

In figuur 4.2 is de opwekking van duurzame energie door middel van de gerealiseerde projecten weergegeven en is een prognose gemaakt tot 2020 op basis van de ingevoerde geplande projecten in de $CO_2$-monitor. Daarnaast is met een paarse lijn de landelijke doelstelling van 14% duurzame energieopwekking in 2020 weergegeven. Deze figuur laat zien dat realisatie van deze doelstelling in Drenthe haalbaar lijkt.

Voor de prognose van het energiegebruik is uitgegaan van een energieverbruik van 80 PJ in 2020 zoals beschreven in de startnotitie energiebeleid van de provincie Drenthe, 'Energiek Drenthe'.

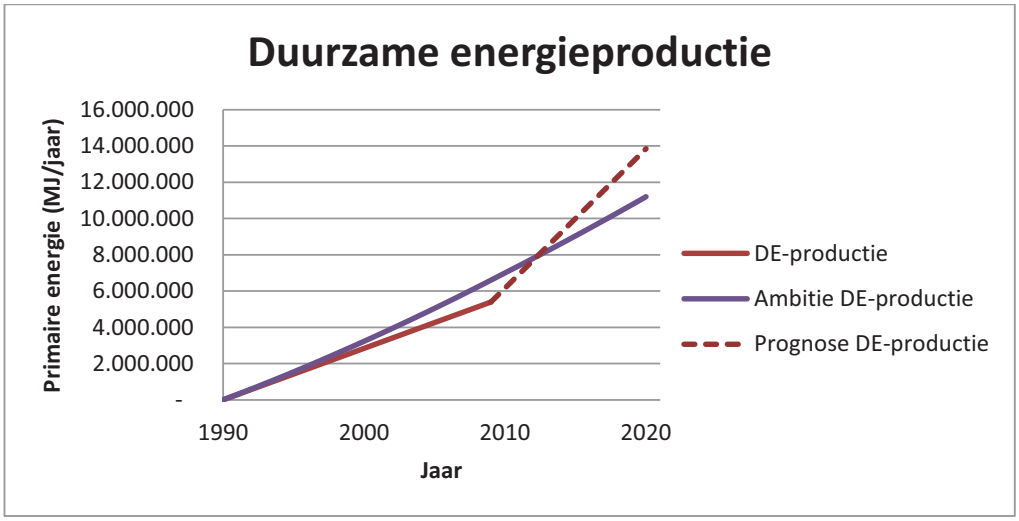


*figuur 4.2 De duurzame energieproductie in de periode 1990-2020 op basis van de projecten ingevoerd in de $CO_2$-monitor*

## 4.3 Realisatie doelstellingen Energieakkoord

In deze paragraaf wordt de voortgang van de realisatie van de doelstellingen uit het Energieakkoord geëvalueerd. Voor deze doelstelling is niet afgesproken of een cumulatieve $CO_2$-reductie en duurzame energieopwekking over de hele periode wordt beoogd of dat het gaat om de $CO_2$-reductie en duurzame energieopwekking per jaar in 2011 ten opzichte van 2007. In dit hoofdstuk worden daarom de resultaten voor beide opties weergegeven. In paragraaf 4.3.1 worden de cumulatieve resultaten gepresenteerd en in paragraaf 4.3.2 de $CO_2$-reductie en duurzame energieopwekking per jaar. Provincie Drenthe gaat voor de presentatie van haar resultaten uit van de jaarlijkse $CO_2$-reductie en duurzame energieopwekking.

### 4.3.1 Cumulatieve resultaten per 15 november 2011

In onderstaande tabellen zijn de resultaten weergegeven met betrekking tot de gerealiseerde $CO_2$-reductie en de gerealiseerde duurzame energieopwekking voor oktober 2011.

*tabel 4.1 Realisatie doelstellingen $CO_2$-reductie Energieakkoord stand 15 november 2011*

| **Doelstelling** | **$CO_2$-reductie (Mton)** | |
|---|---|---|
| **Resultaten uit de monitoring** | **Tot 15 november 2011** | **Op periode Energieakkoord** |
| Provincie Drenthe | 0,49 | 0,52 |
| Doelstelling Energieakkoord over de periode 8 oktober 2007 tot 31 december 2011 | - | 1 – 1,25 |
| Nog te realiseren om de doelstelling te bereiken | - | 0,48 – 0,73 |

*tabel 4.2 Realisatie doelstellingen duurzame energieproductie Energieakkoord stand 15 november 2011*

| **Doelstelling** | **DE-productie (PJ)** | |
|---|---|---|
| **Resultaten uit de monitoring** | **Tot 15 november 2011** | **Totaal periode Energieakkoord** |
| Provincie Drenthe | 3,83 | 4,12 |
| Doelstelling Energieakkoord over de periode 8 oktober 2007 tot 31 december 2011 | - | 10 – 12,5 |
| Nog te realiseren om de doelstelling te bereiken | - | 5,88 – 8,38 |

Uit bovenstaande tabellen blijkt dat de prognose is dat de doelstellingen voor 2011 niet worden gehaald. Er wordt namelijk een $CO_2$-reductie in Drenthe gerealiseerd van 0,5 Mton en een duurzame energieopwekking van 4,12 PJ tegenover een doelstelling van 1 – 1,25 Mton respectievelijk 10 – 12,5 PJ. Hiermee wordt de taakstelling dus voor circa 50% gerealiseerd.

### 4.3.2 Jaarlijkse $CO_2$-reductie en duurzame energieopwekking

In de voorgaande paragraaf zijn de $CO_2$-reducties en duurzame energieproductie gerapporteerd als cumulatieve waarden sinds de aanvang van het Energieakkoord. Zoals in de inleiding van dit hoofdstuk is aangegeven, zijn er twee berekeningsmethodes voor het berekenen van de resultaten. In onderstaande tabel zijn de resultaten gepresenteerd als jaarlijkse $CO_2$-reductie en duurzame energieopwekking.

*tabel 4.3 Jaarlijkse $CO_2$-reductie op basis van maatregelen in het kader van het Energieakkoord*

| **Provincie** | **$CO_2$-reductie (Mton/jaar)** | **DE-productie (PJ/jaar)** |
|---|---|---|
| Provincie Drenthe | 0,12 | 0,93 |

Op basis van de huidige voortgang lijken de doelstellingen van het Energieakkoord niet gehaald te worden. Van de totale taakstelling wordt namelijk circa 10% - 16% gerealiseerd.

# 5 Benchmark

In dit hoofdstuk worden de in de provincie Drenthe behaalde resultaten vergeleken met de resultaten van de provincies Groningen en Friesland en wordt aangegeven hoe zich dit verhoudt ten opzichte van de landelijke doelstellingen. Deze vergelijking is gebaseerd op de ingevoerde projecten in de $CO_2$-monitor. Onbekend is in hoeverre de gegevens voor de provincies Groningen en Friesland compleet zijn en in hoeverre dit dus een betrouwbare benchmark is.

## 5.1 Programma Klimaat en Energie

In onderstaande figuur is de prognose van de jaarlijkse besparing in 2020 gegeven voor alle projecten die gerealiseerd zijn in de periode 1990 - 2020. Hieruit blijkt dat Drenthe en Noord-Holland voorlopers op het gebied van $CO_2$-reductie zijn.

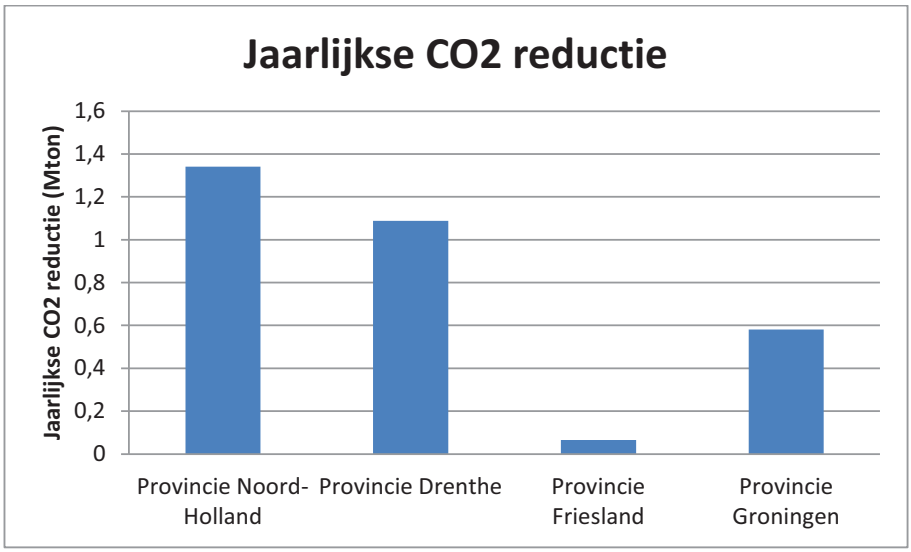


*figuur 5.1 Prognose van de jaarlijkse besparing per januari 2020*

## 5.2 Energieakkoord Noord-Nederland

In onderstaande tabellen zijn de resultaten weergegeven met betrekking tot de gerealiseerde $CO_2$-reductie en de gerealiseerde duurzame energieopwekking voor oktober 2011 voor de noordelijke provincies.

*tabel 5.1 Realisatie doelstellingen $CO_2$-reductie Energieakkoord stand oktober 2011*

| **Provincie** | **$CO_2$-reductie (Mton)** | |
|---|---|---|
| **Doelstelling Energieakkoord over de periode 8 oktober 2007 tot 31 december 2011** | **-** | **5** |
| **Resultaten uit de monitoring** | **$CO_2$-reductie tot 15 november 2011 (Mton $CO_2$)** | **$CO_2$-reductie op periode Energieakkoord (Mton $CO_2$)** |
| Kop van Noord-Holland | 0,02 | 0,02 |
| Provincie Drenthe | 0,49 | 0,52 |
| Provincie Friesland | 0,11 | 0,11 |
| Provincie Groningen | 1,18 | 1,24 |
| Totaal Energy Valley regio | 1,80 | 1,90 |
| Nog te realiseren om de doelstelling te bereiken | - | 3,10 |

*tabel 5.2 Realisatie doelstellingen duurzame energieproductie Energieakkoord stand oktober 2011*

| **Provincie** | **DE-productie (PJ)** | |
|---|---|---|
| **Doelstelling Energieakkoord over de periode 8 oktober 2007 tot 31 december 2011** | **-** | **50** |
| **Resultaten uit de monitoring** | **DE productie tot 24 oktober 2011 (PJ)** | **DE productie op periode Energieakkoord (PJ)** |
| Kop van Noord-Holland | 0,19 | 0,21 |
| Provincie Drenthe | 3,83 | 4,12 |
| Provincie Friesland | 1,23 | 1,30 |
| Provincie Groningen | 18,57 | 19,38 |
| Totaal Energy Valley regio | 23,81 | 25,01 |
| Nog te realiseren om de doelstelling te bereiken | - | 24,99 |

Uit bovenstaande blijkt dat de gerealiseerde $CO_2$-reductie en duurzame energieopwekking in de provincie Groningen substantieel hoger is dan in de andere provincies. Dit wordt met name gerealiseerd door het windmolenpark in de Eemshaven. Ten opzichte van de andere provincies doet Drenthe het relatief goed wat betreft $CO_2$-reductie. Specifiek voor de Drentse taakstelling van 1,0 – 1,25 Mton kan geconcludeerd worden dat deze doelstelling voor circa 50% wordt gerealiseerd.
In figuur 5.2 is de prestatie van Drenthe ten opzichte van de andere provincies nog eens inzichtelijk gemaakt en uitgedrukt in de gerealiseerde $CO_2$-reductie per jaar.

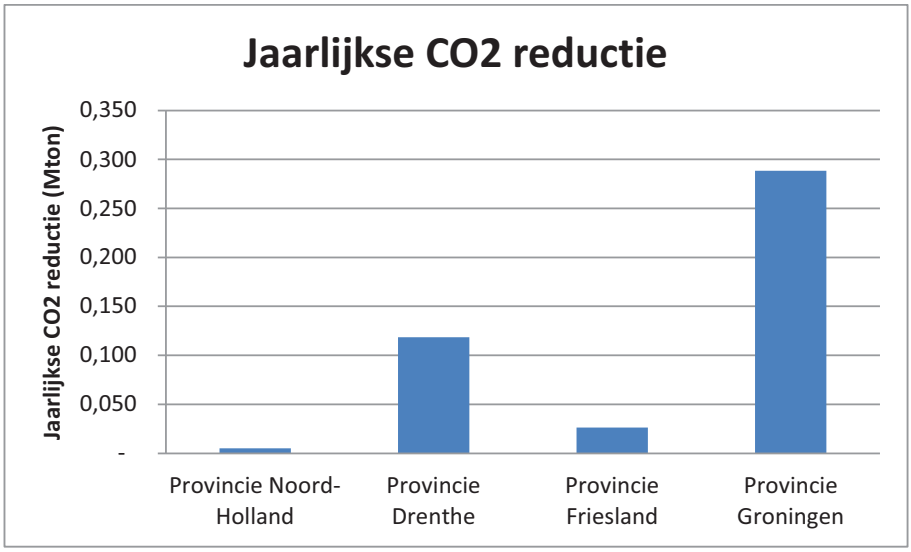


*figuur 5.2 Jaarlijkse $CO_2$-reductie van provincie Drenthe en overige provincies in de Energy Valley per 15 november 2011 in de periode van het Energieakkoord*

## 5.3 Landelijke doelstellingen

**$CO_2$-reductie**
De landelijke $CO_2$-uitstoot is in de periode 1990-2009 licht gestegen, van circa 160 naar 170 Mton per jaar. Dit wordt vermeld in de rapportage 'Raming van broeikasgassen en luchtverontreinigende stoffen 2011-2015' van Agentschap NL. Hier is dus sprake van een toename van circa 6%. In de provincie Drenthe daarentegen is een daling van de $CO_2$-uitstoot van circa 9% te zien. Drenthe draagt daarmee substantieel bij aan de $CO_2$-reductiedoelstelling op nationaal en Europees niveau. Zoals blijkt uit figuur 4.1 in hoofdstuk 4 is dan ook de verwachting dat Drenthe deze doelstelling van 20% $CO_2$-reductie in 2020 ook kan realiseren binnen haar provinciegrenzen indien alle geplande projecten ook daadwerkelijk worden gerealiseerd.

**Duurzame energieproductie**
Het energieverbruik in 2011 van Drenthe was ongeveer 76 PJ, is te concluderen uit de raming in het rapport 'Energiek Drenthe, startnotitie energiebeleid 2006-2010'. In 2011 werd circa 7 PJ aan duurzame energie geproduceerd in Drenthe, ofwel circa 9% van het totale energieverbruik. Op landelijk niveau zijn nog geen cijfers voor het aandeel duurzame energieproductie van 2011 bekend. In 2010 bedroeg het aandeel duurzame energie echter circa 4% volgens het CBS. Drenthe loopt op dit gebied dus voor op de landelijke realisatie.

Op Europees en nationaal niveau is de doelstelling geformuleerd om 14% duurzame energieproductie te realiseren in 2020. Zoals blijkt uit figuur 4.2 in hoofdstuk 4 is de verwachting dat voor de provincie Drenthe haalbaar is, indien de geplande projecten ook daadwerkelijk gerealiseerd gaan worden.

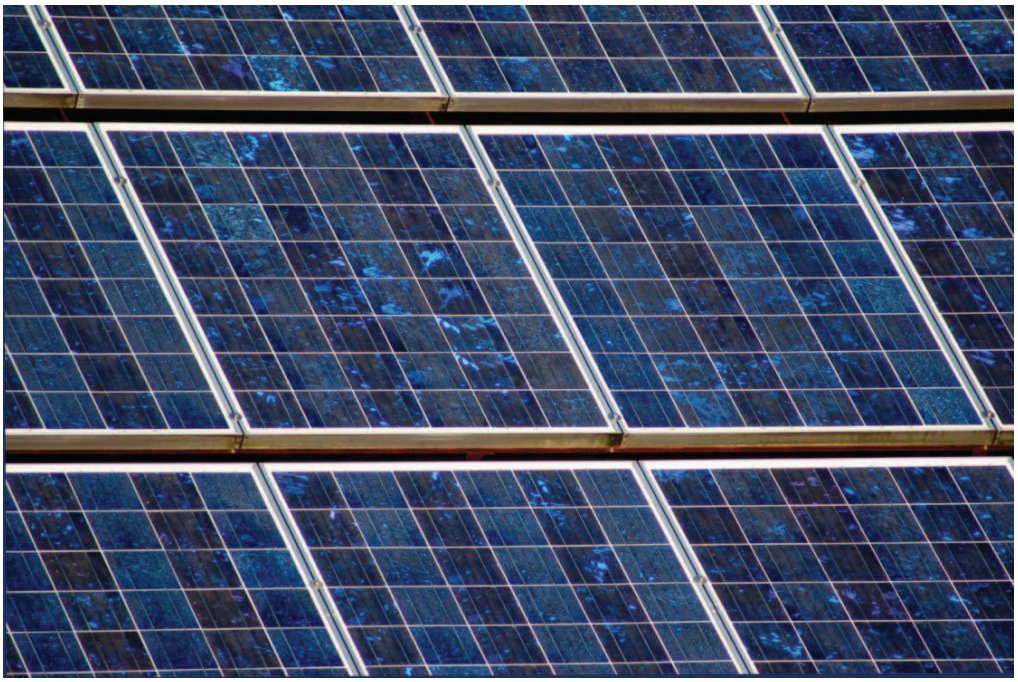

*figuur 5.3 Zonnepanelen voor elektriciteitsproductie*

# 6 Conclusies en aanbevelingen

**Energieprojecten Drenthe**
Voor de provincie Drenthe zijn momenteel ruim 300 projecten ingevoerd in de $CO_2$-monitor. In de periode vanaf 1990 tot heden is inmiddels een $CO_2$-reductie van 0,6 Mton per jaar gerealiseerd. Deze $CO_2$-reductie is voornamelijk gerealiseerd door de realisatie van biomassa-installaties, warmte-/koudeopslagprojecten en de productie van biodiesel. Met de in uitvoering zijnde en geplande projecten is nog eens een $CO_2$-reductie van circa 0,5 Mton te realiseren in de periode tot 2020. In hoeverre dit ook daadwerkelijk gerealiseerd wordt is voor een belangrijk deel afhankelijk van de daadwerkelijke realisatie van de windmolenparken in Drenthe.

**Programma Klimaat en Energie**
Volgens de prognose uit de startnotitie energiebeleid van de provincie Drenthe, 'Energiek Drenthe' zal de $CO_2$-uitstoot de komende jaren met circa 1% per jaar toenemen indien er geen energiebesparende en duurzame maatregelen worden genomen. Door de realisatie van een groot aantal projecten in de afgelopen jaren is in Drenthe de $CO_2$-uitstoot echter gedaald met circa 9%. De verwachting is dat door het grote aantal geplande projecten de komende jaren de $CO_2$-reductie zal toenemen, waardoor de absolute $CO_2$-uitstoot verder daalt en de doelstelling van 30% $CO_2$-reductie in 2020 in zicht komt. Voor de daadwerkelijke realisatie van deze 30% $CO_2$-reductie is het van belang dat de komende jaren ook daadwerkelijk de (nieuwe) kansen die voorbij komen worden benut.

In 2011 werd circa 7 PJ aan duurzame energie geproduceerd in Drenthe, wat ongeveer overeenkomt met circa 9% van het totale energieverbruik. De verwachting is dat met de geplande projecten in 2020 een duurzame energieopwekking van circa 14 PJ haalbaar is (circa 18% van de totale energieproductie).

**Energieakkoord Noord-Nederland**
Onderdeel van het programma Klimaat en Energie is het Energieakkoord Noord-Nederland, waarin klimaatdoelstellingen zijn afgesproken met de andere noordelijke provincies voor de periode 2008 - 2011. Deze doelstellingen liggen in het verlengde van de doelstellingen van het programma Klimaat en Energie. De verwachting is dat deze doelstellingen niet worden gehaald. Van de totale taakstelling voor Drenthe wordt namelijk circa 10% - 16% gerealiseerd.

**Benchmark**
De resultaten van de provincie Drenthe zijn vergeleken met de resultaten in de andere noordelijke provincies op basis van de ingevoerde projecten in de $CO_2$-monitor. Uit deze benchmark blijkt dat wanneer gekeken wordt naar de hele periode van 1990 tot 2020 Drenthe en de Kop van Noord-Holland het relatief goed doen ten opzichte van Groningen en Friesland. Dit wordt met name veroorzaakt door het grote aantal nog ingeplande projecten in Drenthe. Wanneer gekeken wordt naar de tot nu toe gerealiseerde $CO_2$-reductie scoort provincie Groningen substantieel beter vanwege het grote windmolenpark in de Eemshaven.

Ten aanzien van de landelijke doelstellingen kan geconcludeerd worden dat de provincie Drenthe goed op koers is.

**Aanbevelingen**
Zoals hierboven geconcludeerd lijken de nationale doelstellingen voor $CO_2$-reductie en duurzame energie in zicht indien de geplande projecten ook daadwerkelijk gerealiseerd kunnen worden. Voor realisatie van de Drentse doelstelling van 30% $CO_2$-reductie in 2020 zal nog een stap extra gezet moeten worden. Geadviseerd wordt om de komende jaren fors in te zetten op kansrijke ontwikkelingen, zoals de productie van biogas, benutting van restwarmte en de realisatie van warmtenetten.

# I Bijlage: Ingevoerde projecten

| Gemeente | Projectnummer | Projectnaam | Status | Start reductie | CO2 reductie | Energiebesparing | DE-productie |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| De Wolden | 3876 | Aanleg Klimaatlandschappen | In voorbereiding | 1-1-2013 | 20 | 395 | - |
| De Wolden | 3879 | Middelveen | In uitvoering | 1-1-2013 | 8 | 158 | - |
| De Wolden | 3869 | Composteerinrichting | In uitvoering | 1-1-2013 | - | - | - |
| De Wolden | 3867 | Aanschaf 4 groengasauto | Operationeel | 1-7-2011 | 21 | 415 | - |
| De Wolden | 3868 | Biomassa (vergister Hoogeveen) | In voorbereiding | 1-1-2011 | - | - | - |
| De Wolden | 3873 | 12 Scholen | In voorbereiding | 1-1-2011 | - | - | - |
| De Wolden | 3870 | Hoofdstraat Zuidwolde - Groene hart Zuidwolde | In voorbereiding | 1-1-2011 | - | - | - |
| De Wolden | 3874 | Stimulering Bestaande Woningbouw 2010-2011 | Operationeel | 15-11-2010 | 55 | 929 | 158 |
| De Wolden | 3881 | Inkoop groene stroom | Operationeel | 1-1-2009 | 1.158 | - | 22.882 |
| De Wolden | 2602 | Nieuwbouw medisch centrum Zuidwolde | Operationeel | 16-2-2006 | 702 | 13.081 | 790 |
| De Wolden | 2605 | WZI-schoolgebouwen Gem. De Wolden | Operationeel | 24-5-2004 | 17 | 336 | - |
| De Wolden | 2625 | Gemeentehuis Gem. de Wolden | Operationeel | 3-3-2003 | 7.134 | 140.968 | - |
| Coevorden | 4056 | xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx | In uitvoering | 1-6-2011 | 25.470 | - | 503.287 |
| Coevorden | 5380 | Zonnestroom Oosterhesselen | In voorbereiding | 1-7-2012 | 464 | - | 9.169 |
| Coevorden | 3295 | Gasloze Kavels ossehaar Fase C | In uitvoering | 1-1-2012 | 70 | 1.383 | - |
| Coevorden | 3319 | Windmolens Defensie 3 x 3 MW | In voorbereiding | 1-1-2011 | 9.167 | - | 181.140 |
| Coevorden | 3321 | Windmolens KWind | In voorbereiding | 1-1-2011 | 5.093 | - | 100.638 |
| Coevorden | 3320 | Windmolen IAMS | Operationeel | 1-1-2011 | 3.056 | - | 60.387 |
| Coevorden | 4188 | Hilbrands-Holman - digestaatdroging met restwarmte | In uitvoering | 1-1-2011 | 366 | 7.232 | - |
| Coevorden | 4192 | Veehouderij Vrielink - energieneutrale veehouderij | In uitvoering | 1-1-2011 | 34 | 672 | - |
| Coevorden | 3323 | Zonnepanelen op basischolen | Operationeel | 1-1-2011 | 6 | - | 119 |
| Coevorden | 3303 | Inkoop duurzame energie | Operationeel | 1-1-2011 | - | - | - |
| Coevorden | 4180 | Realisatie dakvullend PV-systeem te Sleen | Operationeel | 2-11-2010 | 103 | - | 2.035 |
| Coevorden | 3315 | nieuwbouw Schoonoord | In uitvoering | 1-7-2010 | 9 | - | 178 |
| Coevorden | 3316 | Parkschool-nieuwbouw | In uitvoering | 1-7-2010 | 3 | 59 | - |
| Coevorden | 3294 | Stimulerings regeling Ossenhaar fase B | Operationeel | 1-4-2010 | 77 | 1.522 | - |
| Coevorden | 2617 | Biomassainstallatie Drentsche Hoeve/ Wezup 539 kWe | Operationeel | 1-1-2010 | 1.528 | - | 30.193 |
| Coevorden | 3638 | Energiebesparend filtersysteem Forbo-Novilon BV | Operationeel | 1-1-2010 | 1.239 | 24.483 | - |
| Coevorden | 3313 | renovatie Binnenvree | Operationeel | 1-1-2010 | 77 | 1.423 | 99 |
| Coevorden | 3308 | Uitvoeren energiescans bedrijven Leeuwerikenveld2 | In voorbereiding | 1-1-2010 | - | - | - |
| Coevorden | 3304 | Vergunningverlening- Supermarkt/koelvries/WKK | Operationeel | 1-1-2010 | - | - | - |
| Coevorden | 3298 | Actief zoeken naar Duurzaam bouwen | Operationeel | 1-1-2010 | - | - | - |
| Coevorden | 4051 | Biomassainstallatie Hazelaar/'t Haantje 6,3 MWe | Operationeel | 1-6-2009 | 17.829 | - | 352.301 |
| Coevorden | 3302 | promotie Klimaatstraat feest | Operationeel | 1-3-2009 | - | - | - |
| Coevorden | 5913 | Woonservice wooncorporatie - energielabels | Operationeel | 1-1-2009 | 876 | 17.310 | - |
| Coevorden | 2621 | Micro-WKK's en zonnepanelen Binnenvree | Operationeel | 1-1-2009 | 16 | 158 | 158 |
| Coevorden | 3310 | Communicatietraject zonne-energie | In voorbereiding | 1-1-2009 | - | - | - |
| Coevorden | 3301 | Deelname Drenthe bespaart! | Operationeel | 1-1-2009 | - | - | - |
| Coevorden | 3300 | Energiedoelstelling in volkshuisvesting | Operationeel | 1-1-2009 | - | - | - |
| Coevorden | 3299 | Energiedoelstellingen in afspraken woningcorp. | Operationeel | 1-1-2009 | - | - | - |
| Coevorden | 3297 | Coll. D.E. opties in bestemmings- en bouwplan | Operationeel | 1-1-2009 | - | - | - |
| Coevorden | 3626 | De Derde Kamer | Operationeel | 18-9-2008 | - | - | - |
| Coevorden | 2619 | Mobiele biomassaverbrandingsinstallatie 130 kW | Operationeel | 1-5-2008 | 54 | - | 1.067 |
| Coevorden | 2649 | Wonen++ Gemeente Coevorden | Operationeel | 1-10-2007 | 34 | 672 | - |
| Coevorden | 4059 | Biomassainstallatie Kimmann / Coevorden 1 MWe | Operationeel | 1-6-2007 | 2.830 | - | 55.921 |
| Coevorden | 2627 | Suntubes sporthal Dalen | Operationeel | 1-5-2007 | - | - | - |
| Coevorden | 2654 | Domesta - Overeenkomst energieprestatie | Operationeel | 4-4-2007 | 1.034 | 20.432 | - |
| Coevorden | 2604 | WZI-schoolgebouwen Gem. Coevorden | Operationeel | 14-6-2004 | 21 | 415 | - |

| | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Emmen | 4187 | Emmtec Services - warmtebenutting condensaat | In uitvoering | 1-1-2011 | 2.350 | 46.436 | - |
| Emmen | 3419 | xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx | In voorbereiding | 1-1-2011 | 922 | 18.219 | - |
| Emmen | 4190 | Domesta - duurzame nieuwbouw Heidehiem | Operationeel | 1-1-2011 | 118 | 2.332 | - |
| Emmen | 3417 | xxxxxxxxxxxxxxxxx | In voorbereiding | 1-1-2011 | 28 | - | 553 |
| Emmen | 3416 | xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx | Operationeel | 1-1-2011 | 1 | - | 20 |
| Emmen | 3393 | xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx | In voorbereiding | 1-1-2011 | - | - | - |
| Emmen | 4213 | Domesta - energielabels | In uitvoering | 31-12-2011 | 1.034 | 20.432 | - |
| Emmen | 4210 | Toepassing geothermie Drenthe | In voorbereiding | 1-1-2020 | 15.850 | - | 313.196 |
| Emmen | 4191 | Toepassing restwarmte geothermie | In uitvoering | 31-12-2011 | 2.917 | - | 57.640 |
| Emmen | 2911 | Ontwikkeling turboabsorber zonnecollector Hei-Tech | In voorbereiding | 30-6-2010 | - | - | - |
| Emmen | 2909 | Warmtewisselaar inloopdouche Hei-Tech | In voorbereiding | 30-4-2010 | - | - | - |
| Emmen | 3414 | xxxxxxxxxxxxxxxxxx | Operationeel | 1-1-2010 | 7.383 | - | 145.888 |
| Emmen | 3413 | xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx | Operationeel | 1-1-2010 | 7.368 | - | 145.592 |
| Emmen | 3412 | xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx | In voorbereiding | 1-1-2010 | 7.368 | 145.592 | - |
| Emmen | 3394 | xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx | In voorbereiding | 1-1-2010 | 2.492 | 49.242 | - |
| Emmen | 3391 | xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx | Operationeel | 1-1-2010 | - | - | - |
| Emmen | 2640 | Gasbussen in Drenthe, vulpunt Emmen | In voorbereiding | 1-1-2010 | - | - | - |
| Emmen | 4169 | WKO Foto Benting | Operationeel | 13-10-2009 | 14 | 277 | - |
| Emmen | 2643 | WZI Zwembad/sporthal Emmen | In voorbereiding | 1-8-2009 | 41 | 810 | - |
| Emmen | 3390 | Energiebureau Zuid Oost Drenthe | In voorbereiding | 1-1-2009 | 39.450 | 779.532 | - |
| Emmen | 3398 | xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx | Operationeel | 1-1-2009 | 5.850 | 115.596 | - |
| Emmen | 3388 | xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx | In voorbereiding | 1-1-2009 | 3.728 | 73.665 | - |
| Emmen | 3385 | Bestaande bouw verduurzaamd | In voorbereiding | 1-1-2009 | 868 | 17.152 | - |
| Emmen | 3384 | xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx | In voorbereiding | 1-1-2009 | 768 | 15.176 | - |
| Emmen | 3386 | xxxxxxxxxxxxxxxx | Operationeel | 1-1-2009 | 428 | 8.457 | - |
| Emmen | 3397 | xxxxxxxxxxxxxx | Operationeel | 1-1-2009 | - | - | - |
| Emmen | 3392 | xxxxxxxxxxxxxxxx | Operationeel | 1-1-2009 | - | - | - |
| Emmen | 3395 | xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx | Operationeel | 1-1-2009 | - | - | - |
| Emmen | 3389 | xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx | Operationeel | 1-1-2009 | - | - | - |
| Emmen | 2632 | Wonen++ Gemeente Emmen | Operationeel | 1-10-2007 | 93 | 1.838 | - |
| Emmen | 3755 | Biomassainstallatie  Mennik-Huizing / Emmen 192 kW | Operationeel | 1-5-2007 | 543 | - | 10.730 |
| Emmen | 4209 | Sunoil biodiesel | Operationeel | 1-8-2006 | 221.760 | - | 4.381.978 |
| Emmen | 4142 | Restwarmte kwekerij Stricker / Klazienaveen | Operationeel | 1-8-2006 | 1.080 | 21.341 | - |
| Emmen | 2607 | Delftlanden | In voorbereiding | 1-1-2006 | 1.116 | 22.052 | - |
| Emmen | 2600 | De Bleerink | Operationeel | 27-9-2005 | 5.096 | 100.697 | - |
| Emmen | 2597 | Thijsen Rotatiedruk | Operationeel | 22-1-2002 | 14.790 | 292.250 | - |
| Borger-Odoorn | 4830 | duurzaam Daalkampen II | Operationeel | 16-9-2011 | 3.878 | 99 | 76.530 |
| Borger-Odoorn | 4831 | prestatieafspraken corporaties | Operationeel | 1-7-2011 | 461 | 9.109 | - |
| Borger-Odoorn | 5793 | Kadernota Duurzame ontwikkeling | Operationeel | 1-7-2011 | 1 | 20 | - |
| Borger-Odoorn | 4828 | energiezuinig Hunzedal | In uitvoering | 1-6-2011 | 465 | 9.188 | - |
| Borger-Odoorn | 4851 | MFA Valthermond | Operationeel | 1-6-2011 | 95 | 1.877 | - |
| Borger-Odoorn | 4829 | warmtepomp Langhieten | In uitvoering | 1-6-2011 | 1 | 20 | - |
| Borger-Odoorn | 5792 | Warmtepomp sportveld Nieuw-Buinen | Operationeel | 14-5-2011 | 282 | 5.572 | - |
| Borger-Odoorn | 4848 | inkoop groene energie | Operationeel | 1-1-2011 | 1.900 | 37.544 | - |
| Borger-Odoorn | 4835 | duurzame gemeentelijke gebouwen | Operationeel | 1-1-2011 | 232 | 4.584 | - |
| Borger-Odoorn | 4849 | frisse scholen | Operationeel | 1-1-2011 | 18 | 356 | - |
| Borger-Odoorn | 4834 | informatie duurzaam bouwen | Operationeel | 1-1-2011 | - | - | - |
| Borger-Odoorn | 4194 | Windmolenparken 280 MW | In voorbereiding | 1-1-2020 | 306.422 | - | 6.054.899 |
| Borger-Odoorn | 4850 | veld zonnepanelen 1 ha | Operationeel | 1-1-2012 | 3.870 | - | 76.471 |

| | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Borger-Odoorn | 4853 | openbare verlichting | Operationeel | 1-1-2013 | 679 | 13.417 | - |
| Borger-Odoorn | 4852 | e-laadpunten | In voorbereiding | 1-1-2012 | 16 | 316 | - |
| Borger-Odoorn | 4832 | afspraken projectontwikkelaars | In voorbereiding | 1-1-2012 | - | - | - |
| Borger-Odoorn | 4847 | MFA Nieuw Buinen | Operationeel | 1-1-2010 | 345 | 6.817 | - |
| Borger-Odoorn | 5795 | Nieuwe rijden | Operationeel | 1-1-2010 | 4 | 79 | - |
| Borger-Odoorn | 4840 | Renovatie obs Linderakkers | Operationeel | 1-1-2010 | 2 | 40 | - |
| Borger-Odoorn | 4841 | Dakrenovatie De Koel Borger | Operationeel | 1-1-2010 | 1 | 20 | - |
| Borger-Odoorn | 4842 | Gymlokaal Valthe | Operationeel | 1-1-2010 | 1 | 20 | - |
| Borger-Odoorn | 4843 | Obs Ekkelhof Drouwen | Operationeel | 1-1-2010 | 1 | 20 | - |
| Borger-Odoorn | 4846 | Dennenlaan en Westeresweg Exloo | Operationeel | 1-1-2010 | - | - | - |
| Borger-Odoorn | 4845 | dorpsomgevingsplan Buinen | Operationeel | 1-1-2010 | - | - | - |
| Borger-Odoorn | 4833 | duurzaam goedkoper | Operationeel | 1-1-2010 | - | - | - |
| Borger-Odoorn | 4844 | Westeres Borger | Operationeel | 1-1-2010 | - | - | - |
| Borger-Odoorn | 5794 | RWZI 2e Exloermond | Operationeel | 1-10-2009 | 818 | 16.164 | - |
| Borger-Odoorn | 4837 | Duurzame woningen Valthe | Operationeel | 1-6-2009 | 3 | 59 | - |
| Borger-Odoorn | 4839 | uitbreiding OBS Oost | Operationeel | 1-1-2009 | 3 | 59 | - |
| Borger-Odoorn | 4836 | afkoppelen verhard oppervlak | Operationeel | 1-1-2008 | - | - | - |
| Borger-Odoorn | 2647 | Wonen++ Gemeente Borger-Odoorn | Operationeel | 1-10-2007 | 26 | 514 | - |
| Borger-Odoorn | 5791 | School Exloo | Operationeel | 1-11-2006 | 285 | 5.632 | - |
| Borger-Odoorn | 2614 | Biomassainstallatie Wollerich/2e Exloermond 200kWe | Operationeel | 1-5-2006 | 792 | - | 15.650 |
| Borger-Odoorn | 4838 | DIFTAR-systeem gemeente | Operationeel | 1-1-1998 | 6.750 | 133.380 | - |
| Hoogeveen | 4189 | RSG Wolfsbos - energiebesparing en DE | In uitvoering | 1-1-2011 | 185 | 3.656 | - |
| Hoogeveen | 3907 | Energie Diensten Bedrijf | In voorbereiding | 1-1-2011 | - | - | - |
| Hoogeveen | 3905 | WKO Bentinckspark | In voorbereiding | 1-1-2011 | - | - | - |
| Hoogeveen | 2636 | Gasbussen in Drenthe, vulpunt Hoogeveen | In voorbereiding | 1-1-2010 | 2.867 | - | 56.652 |
| Hoogeveen | 3938 | Mobiliteitsplan besparing | Operationeel | 1-1-2010 | - | - | - |
| Hoogeveen | 2616 | Energieneutraal kantoor Lindhorst Bouwmanagement &amp Consultancy | Operationeel | 1-10-2009 | 36 | 711 | - |
| Hoogeveen | 2658 | WKO De Krakeel Hoogeveen | In voorbereiding | 1-4-2009 | 159 | 3.142 | - |
| Hoogeveen | 2612 | Energiebesparing Montessorieschool Hoogeveen | Operationeel | 18-6-2008 | 12 | 237 | - |
| Hoogeveen | 2634 | Wonen++ Gemeente Hoogeveen | Operationeel | 1-10-2007 | 54 | 1.067 | - |
| Hoogeveen | 3909 | xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx | In voorbereiding | 1-1-2007 | - | - | - |
| Hoogeveen | 2592 | Biomassainst. Kloosterman / Nieuweroord 1,67 MWe | Operationeel | 1-8-2006 | 3.866 | - | 76.392 |
| Hoogeveen | 2603 | Norplast Kendrion | Operationeel | 12-5-1998 | 12.447 | 245.953 | - |
| Midden-Drenthe | 3550 | Thuis in een energiebesparend huis, Westerbork | In uitvoering | 1-9-2011 | - | - | - |
| Midden-Drenthe | 3530 | Gemeentelijke afvalstoffenplan (GAP) | In voorbereiding | 1-4-2011 | - | - | - |
| Midden-Drenthe | 3524 | Gemeentelijke Verkeers en Vervoersplan (GVVP) | Operationeel | 1-4-2011 | - | - | - |
| Midden-Drenthe | 3527 | Openbaar Verlichtingsplan | In voorbereiding | 1-4-2011 | - | - | - |
| Midden-Drenthe | 3515 | Milieubeleidsplan 2011-2014 | In voorbereiding | 16-3-2011 | - | - | - |
| Midden-Drenthe | 3516 | Structuurvisie | In voorbereiding | 4-1-2011 | - | - | - |
| Midden-Drenthe | 3518 | Woonvisie | In voorbereiding | 4-1-2011 | - | - | - |
| Midden-Drenthe | 3526 | Duurzaam gemeentelijke wagenpark | Operationeel | 3-1-2011 | 16 | 316 | - |
| Midden-Drenthe | 3536 | MFA hijken | In voorbereiding | 1-1-2011 | - | - | - |
| Midden-Drenthe | 3538 | MFA hoogersmilde | In voorbereiding | 1-1-2011 | - | - | - |
| Midden-Drenthe | 3539 | MFC Westerbork | In voorbereiding | 1-1-2011 | - | - | - |
| Midden-Drenthe | 3541 | Brede school voortgezet onderwijs Beilen | In voorbereiding | 1-1-2011 | - | - | - |
| Midden-Drenthe | 3542 | Business case Durrzaamheid in contracten | In voorbereiding | 1-1-2011 | - | - | - |
| Midden-Drenthe | 3557 | Levering Biogas in aardgaskwaliteit | In voorbereiding | 29-11-2010 | 2.826 | 55.842 | - |
| Midden-Drenthe | 3523 | Scholen en Klimaat | Operationeel | 5-4-2010 | - | - | - |
| Midden-Drenthe | 3528 | Habitatverlichitng mantingerveld en mantingerzand | Operationeel | 1-2-2010 | - | - | - |

| | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Midden-Drenthe | 4058 | xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx | In voorbereiding | 1-1-2010 | 2.830 | - | 55.921 |
| Midden-Drenthe | 4102 | Noblesse Proteins / ETP WIjster | In uitvoering | 1-1-2012 | 41.693 | 823.854 | - |
| Midden-Drenthe | 4160 | xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx | In voorbereiding | 1-1-2013 | 1.250 | - | 24.700 |
| Midden-Drenthe | 3547 | Beilen Oost | In voorbereiding | 1-1-2015 | 399 | 7.884 | - |
| Midden-Drenthe | 3553 | Duurzaam Balinge | Operationeel | 1-1-2010 | - | - | - |
| Midden-Drenthe | 3555 | Aardgasvulpunt | Operationeel | 1-1-2010 | - | - | - |
| Midden-Drenthe | 2650 | WZI Hoofdkantoor Essent Milieu | In voorbereiding | 1-8-2009 | 51 | 1.008 | - |
| Midden-Drenthe | 4052 | Biomassainstallatie Jansens / Witteveen 2 MWe | Operationeel | 1-1-2009 | 5.660 | - | 111.842 |
| Midden-Drenthe | 3535 | Inkoop groene energie | Operationeel | 1-1-2009 | 2 | - | 40 |
| Midden-Drenthe | 3522 | Drenthe bespaart | Operationeel | 1-1-2009 | - | - | - |
| Midden-Drenthe | 3543 | Duurzaam bouwen en voorlichting burg./bedrijven | Operationeel | 1-1-2009 | - | - | - |
| Midden-Drenthe | 3534 | Energie beheer gemeentelijke gebouwen | Operationeel | 1-1-2009 | - | - | - |
| Midden-Drenthe | 3533 | Energiebesparing gemeentelijke gebouwen | Operationeel | 1-1-2009 | - | - | - |
| Midden-Drenthe | 3517 | Monitoring | Operationeel | 1-1-2009 | - | - | - |
| Midden-Drenthe | 3532 | Stimuleren energiezuinigheid van personeel | Operationeel | 1-1-2009 | - | - | - |
| Midden-Drenthe | 4053 | Biomassainstallatie ProZinger / Beilen 2 MWe | Operationeel | 1-12-2008 | 5.660 | - | 111.842 |
| Midden-Drenthe | 2623 | Duurzame stacaravan Thyencamp/Hooghalen | Operationeel | 1-7-2008 | - | - | - |
| Midden-Drenthe | 2613 | Biomassainstallatie Lammertink/ Hooghalen 470 kWe | Operationeel | 1-5-2007 | 1.330 | - | 26.281 |
| Midden-Drenthe | 2629 | Biomassainstallatie Wilting / Wijster 348 kWe | Operationeel | 1-5-2007 | 985 | - | 19.464 |
| Midden-Drenthe | 2615 | Biomassainstallatie Bouwhuis / Witteveen 1,59 MWe | Operationeel | 1-9-2006 | 4.500 | - | 88.920 |
| Meppel | 5234 | Onderzoek bewonersgedrag 150 woningen woldkade | In uitvoering | 3-11-2011 | 20 | 395 | - |
| Meppel | 5219 | Wagenpark | Operationeel | 10-10-2011 | 2 | 40 | - |
| Meppel | 5218 | openbare verlichting | Operationeel | 3-1-2011 | - | - | - |
| Meppel | 5220 | duurzaamheids maatregelen 6 basisscholen | Operationeel | 15-11-2010 | 238 | 4.703 | - |
| Meppel | 5221 | sportcomplexen | Operationeel | 13-10-2010 | 9 | 178 | - |
| Meppel | 5222 | energie besparende maatregelen gemeentewerf | Operationeel | 13-4-2010 | 37 | 731 | - |
| Meppel | 5765 | afval scheiden | Operationeel | 1-1-2010 | 6.903 | 136.403 | - |
| Meppel | 5799 | Woonconcept wooncorporatie - energielabels | Operationeel | 1-1-2010 | 3.200 | 63.232 | - |
| Meppel | 5173 | Onderwijspark Ezinge | In voorbereiding | 31-12-2013 | 741 | 3.181 | 11.461 |
| Meppel | 5181 | Brede school koedijkslanden | In uitvoering | 31-7-2012 | 96 | 1.897 | - |
| Meppel | 2626 | Energiebesparing Mackayschool Meppel | Operationeel | 1-6-2007 | 30 | 593 | - |
| Meppel | 2594 | Stadskantoor Gem. Meppel | Operationeel | 11-8-2004 | 112 | 2.213 | - |
| Meppel | 4130 | Zwembad Hesselingen | Operationeel | 1-1-1994 | 353 | 6.975 | - |
| Westerveld | 4166 | Openbare verlichting | Operationeel | 1-12-2010 | - | - | - |
| Westerveld | 4165 | gemeentehuis | Operationeel | 1-2-2009 | 24 | 474 | - |
| Westerveld | 4167 | zwembad Bospad Vledder | Operationeel | 1-1-2009 | 73 | - | 1.442 |
| Westerveld | 2641 | Wonen++ Gemeente Westerveld | Operationeel | 1-10-2007 | 19 | 375 | - |
| Westerveld | 2631 | Renovatie basisschool De Hoekstee te Vledder | Operationeel | 1-1-2007 | 9 | 178 | - |
| Westerveld | 4143 | Multifunctionele accomodatie Havelte | Operationeel | 1-10-2006 | 60 | 1.186 | - |
| Westerveld | 2593 | CV-Multifuncionele accomodatie Wapserveen | Operationeel | 20-3-2006 | 4 | 79 | - |
| Noordenveld | 5116 | SBO 't Hoge Holt | Operationeel | 2-2-2011 | - | - | - |
| Noordenveld | 5115 | OBS de Eskampen | Operationeel | 4-1-2011 | 14 | 277 | - |
| Noordenveld | 3838 | Biomassainstallatie Remmelink / Zuidvelde 1,5 MWe | Operationeel | 1-1-2011 | 3.519 | - | 69.535 |
| Noordenveld | 3854 | Lange Streken II | Operationeel | 1-1-2011 | 51 | 1.008 | - |
| Noordenveld | 3847 | Groen Gas | Operationeel | 1-1-2011 | 26 | 514 | - |
| Noordenveld | 3849 | xxxxxxxxxx | In voorbereiding | 1-1-2011 | 20 | 395 | - |
| Noordenveld | 3841 | Frisse scholen | In voorbereiding | 1-1-2011 | - | - | - |
| Noordenveld | 3835 | Houtkachel Recreatie ondernemers | Operationeel | 1-4-2010 | 190 | 3.754 | - |
| Noordenveld | 3843 | Aanschaf duurzame bedrijfsauto's | Operationeel | 1-1-2010 | 23 | 454 | - |

| | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Noordenveld | 3844 | Aanschaf duurzame vrachtwagen | Operationeel | 1-1-2010 | 6 | 119 | - |
| Noordenveld | 3839 | Inkoop grijze energie | In voorbereiding | 31-12-2014 | 147 | 2.905 | - |
| Noordenveld | 5789 | Energie neutrale woningen Lange Streeken II | Operationeel | 1-1-2012 | 43 | 850 | - |
| Noordenveld | 3848 | Rodenveld IV | Operationeel | 1-1-2013 | 4 | 79 | - |
| Noordenveld | 4708 | Beleidsplan Openbare Verlichting | In voorbereiding | 31-12-2018 | - | - | - |
| Noordenveld | 2628 | Energiebesparing obs 't Spectrum te Peize | Operationeel | 10-9-2008 | 46 | 909 | - |
| Noordenveld | 3891 | Project energiebesparing en parkmanagement | Operationeel | 1-7-2008 | - | - | - |
| Noordenveld | 2638 | Wonen++ Gemeente Noordenveld | Operationeel | 1-10-2007 | 35 | 692 | - |
| Noordenveld | 3837 | Biomassainstallatie Remmelink / Zuidvelde 1MWe | Operationeel | 1-1-2004 | 1.415 | - | 27.960 |
| Noordenveld | 2596 | Biomassainstallatie Gebr. Bosma / Zuidvelde 1MWe | Operationeel | 1-1-2002 | 3.679 | - | 72.697 |
| Assen | 3617 | B.10.6 Energiebesparing bestaande woningvoorraad | In uitvoering | 1-9-2011 | 177 | 3.498 | - |
| Assen | 2860 | A.2.8 Multifunctionele accommodatie Pittelo | In uitvoering | 1-9-2011 | 57 | - | 1.126 |
| Assen | 3615 | A.2.4 Vervanging ICT apparatuur | Operationeel | 1-9-2011 | 19 | 375 | - |
| Assen | 2630 | Energiebesparing renovatie provinciehuis | Operationeel | 1-6-2011 | 541 | 10.690 | - |
| Assen | 298 | A.1.1 PV Gemeentehuis | Operationeel | 1-5-2011 | 10 | - | 198 |
| Assen | 5767 | Zonnecollectoren huurwoningen Actium | Operationeel | 14-4-2011 | 22 | - | 435 |
| Assen | 5784 | A.3.2 Elektrische scooters | Operationeel | 1-2-2011 | - | - | - |
| Assen | 5132 | 100.000 voertuigenplan Drenthe tot 24-1-2011 | Operationeel | 24-1-2011 | 1.093 | 21.598 | - |
| Assen | 4193 | Klimaatcontracten Drentse gemeenten | In voorbereiding | 1-1-2011 | 53.000 | 1.047.280 | - |
| Assen | 3632 | G.50.1 CO2 opvang bos Indonesie | Operationeel | 1-1-2011 | 3.120 | 61.651 | - |
| Assen | 4618 | A.2.3 Energiemonitoring | In uitvoering | 1-1-2011 | 800 | 15.808 | - |
| Assen | 3625 | B.13.1 Grootschalige LED transitie | Operationeel | 1-1-2011 | 63 | 1.245 | - |
| Assen | 3629 | Renovatie Parkeergarage Assen | Operationeel | 1-1-2011 | 63 | 1.245 | - |
| Assen | 4183 | Zon voor asbest | In voorbereiding | 1-1-2011 | 50 | 988 | - |
| Assen | 3614 | A.3.1 Transitie gemeentelijk wagenpark | Operationeel | 1-1-2011 | 31 | 613 | - |
| Assen | 3624 | A.5.1 Duurzaam Beheer Openbare Ruimte | In voorbereiding | 1-1-2011 | - | - | - |
| Assen | 3623 | Duurzaam fietspad | In voorbereiding | 1-1-2011 | - | - | - |
| Assen | 3631 | Energiescans Supermarkt | Operationeel | 1-1-2011 | - | - | - |
| Assen | 3633 | Frisse scholen | Operationeel | 1-1-2011 | - | - | - |
| Assen | 3630 | Milieu educatief centrum (MEC) | In voorbereiding | 1-1-2011 | - | - | - |
| Assen | 3619 | Nieuwbouw met verdergaande energieprestaties | In voorbereiding | 1-1-2011 | - | - | - |
| Assen | 5790 | A.2.1 Energiebesparing Delft | Operationeel | 1-9-2010 | 9 | 178 | - |
| Assen | 3627 | A.7 PV-panelen op basisschool kloosterveste | Operationeel | 1-6-2010 | 5 | 59 | 40 |
| Assen | 2944 | WKO xxxxx | Operationeel | 29-1-2010 | 234 | 4.624 | - |
| Assen | 2610 | Gasbussen in Drenthe, vulpunt Assen | In voorbereiding | 1-1-2010 | 2.867 | - | 56.652 |
| Assen | 3621 | Convenant 100% label C | Operationeel | 1-1-2010 | - | - | - |
| Assen | 5416 | Financiele stimuleringsregeling - SEBB2009 | Operationeel | 16-11-2009 | 47 | 929 | - |
| Assen | 2646 | CV-optimalisatie Milieufederatie Drenthe | Operationeel | 1-8-2009 | - | - | - |
| Assen | 5674 | Bosaanplant POP 2 | Operationeel | 1-1-2009 | 9.000 | 177.840 | - |
| Assen | 3636 | Inkoop groene energie | Operationeel | 1-1-2009 | 4.362 | - | 86.193 |
| Assen | 2642 | TELI | Operationeel | 1-1-2009 | 1.810 | 35.766 | - |
| Assen | 3622 | G.49 aangeplant Bos voor afvanging CO2 | Operationeel | 1-1-2009 | 20 | 395 | - |
| Assen | 4231 | WKO projecten 2012-2020 | In voorbereiding | 1-1-2020 | 118.872 | 2.348.911 | - |
| Assen | 4215 | Actium - energielabels | In uitvoering | 31-12-2011 | 2.109 | 41.674 | - |
| Assen | 4230 | WKO projecten 2011 | In uitvoering | 31-12-2011 | 1.006 | 19.879 | - |
| Assen | 3620 | Planvorming duurzame gebiedsontwikkeling | In uitvoering | 1-1-2009 | - | - | - |
| Assen | 4133 | Multifunctionele accomodatie Pittelo / Assen | In uitvoering | 1-4-2012 | 57 | 1.126 | - |
| Assen | 3618 | C.18.2 Lokaal Duurzaam (Drents) Energiebedrijf | In voorbereiding | 1-1-2014 | 39 | - | 771 |
| Assen | 2611 | Toepassing LED openbare verlichting / wegmarkering | Operationeel | 1-1-2008 | 186 | 3.675 | - |

| | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Assen | 4158 | Woonmanifestatie Drenthe 2007 | Operationeel | 1-1-2008 | - | - | - |
| Assen | 2644 | Wonen++ Gemeente Assen | Operationeel | 1-10-2007 | 63 | 1.245 | - |
| Assen | 5779 | A.1.2 PV - SDE-traject de Timp | In uitvoering | 1-12-2011 | 9 | - | 178 |
| Assen | 5780 | A.1.2 PV - SDE-traject ICO | In uitvoering | 1-12-2011 | 9 | - | 178 |
| Assen | 4164 | B.12.5 RWZI Assen | In voorbereiding | 1-1-2015 | - | - | - |
| Assen | 3616 | B.9.1 Energiek Wij(k) aanpak | In voorbereiding | 1-1-2012 | - | - | - |
| Assen | 3611 | CO2-neutraal en energieleverend Havenkwartier | In voorbereiding | 1-1-2012 | - | - | - |
| Assen | 3610 | CO2-neutraal en energieleverend Stadsbedrijvenpark | In voorbereiding | 1-1-2012 | - | - | - |
| Assen | 3613 | CO2-neutraal en energieleverend Stationsgebied | Operationeel | 1-1-2012 | - | - | - |
| Assen | 3609 | CO2-neutraal en energieleverend werklandschap Asse | In voorbereiding | 1-1-2012 | - | - | - |
| Assen | 3612 | CO2-neutrale en energieleverende Blauwe As | In voorbereiding | 1-1-2012 | - | - | - |
| Assen | 3608 | CO2-neutrale en energieleverende Kloosterveen III | In voorbereiding | 1-1-2012 | - | - | - |
| Assen | 2606 | Kloosterveste | In voorbereiding | 1-1-2006 | 239 | 4.723 | - |
| Assen | 2588 | Overcingellaan Assen | Operationeel | 1-1-2006 | 7 | - | 138 |
| Aa en Hunze | 3563 | Nieuwbouw Rolde-zuid | In uitvoering | 1-1-2011 | 239 | 4.723 | - |
| Aa en Hunze | 3561 | Energie besparing Openbare verlichting | Operationeel | 1-1-2011 | 20 | 395 | - |
| Aa en Hunze | 4185 | Kinderopvang De Hasselbraam - duurzame nieuwebouw | In uitvoering | 1-1-2011 | 6 | 119 | - |
| Aa en Hunze | 3564 | xxxxxxxxxxxxxxxxxxx | In voorbereiding | 1-1-2011 | - | - | - |
| Aa en Hunze | 3567 | Zonnepanelen Veenkolonien | Operationeel | 11-11-2010 | 9 | - | 178 |
| Aa en Hunze | 3566 | het nieuwe rijden | In voorbereiding | 1-7-2010 | 6 | 119 | - |
| Aa en Hunze | 2906 | Biomassainstallatie Topper/Gieterveen 400 kW | Operationeel | 1-3-2010 | 1.132 | - | 22.368 |
| Aa en Hunze | 3562 | Energie besparing van bestaande woningbouw | Operationeel | 1-3-2010 | - | - | - |
| Aa en Hunze | 3560 | Energie besparing op openbare gebouwen | Operationeel | 1-1-2010 | 17 | 336 | - |
| Aa en Hunze | 2907 | Klimaatbeheersingssysteem MFC Gieterveen | Operationeel | 1-11-2009 | 3 | 59 | - |
| Aa en Hunze | 2645 | WZI Grote Brink Servicegebouw | Operationeel | 1-8-2009 | 20 | 395 | - |
| Aa en Hunze | 2998 | Mobiele biomassaverbrandingsinstallatie 130 kW | Operationeel | 15-5-2009 | 283 | - | 5.592 |
| Aa en Hunze | 3565 | Inkoop groene energie | Operationeel | 1-1-2009 | 1.959 | 15.828 | 22.882 |
| Aa en Hunze | 2652 | Woonstichting De Volmacht - Overeenkomst energieprestatie | Operationeel | 4-4-2007 | 270 | 5.335 | - |
| Aa en Hunze | 2620 | Biomassainstallatie Berkepies/ Nooitgedacht 500kW | Operationeel | 1-5-2006 | 1.158 | - | 22.882 |
| Aa en Hunze | 3568 | Biomassainstallatie Eissen /Gasselternijveensemond | Operationeel | 20-11-2005 | 4.528 | - | 89.473 |
| Tynaarlo | 4181 | Cremershoeve Grootschalige natuurgrasvergisting | In uitvoering | 1-1-2011 | 1.848 | - | 36.516 |
| Tynaarlo | 5155 | MFA Yde | Operationeel | 1-1-2011 | 100 | 1.976 | - |
| Tynaarlo | 5156 | MFA Nieuwe Akkers | Operationeel | 1-1-2011 | 59 | 1.166 | - |
| Tynaarlo | 5154 | MFA Zeijen | Operationeel | 1-1-2011 | 44 | 869 | - |
| Tynaarlo | 4211 | Wooncorporatie SEW Eelde - energielabels | Operationeel | 1-1-2010 | 341 | 6.738 | - |
| Tynaarlo | 5158 | Zwembaden Leemdobben Lemferdinge | Operationeel | 1-1-2010 | 72 | 1.423 | - |
| Tynaarlo | 4055 | Biomassainstallatie Cremerhoeve / Zeijen 1,13 MWe | Operationeel | 1-6-2008 | 3.226 | - | 63.746 |
| Tynaarlo | 2656 | WKO E6 Zorginstalling | Operationeel | 1-6-2008 | 39 | 771 | - |
| Tynaarlo | 5157 | Groene energie | Operationeel | 1-1-2008 | 1.198 | - | 23.672 |
| Tynaarlo | 5170 | Gemeentehuis | Operationeel | 1-1-2008 | 194 | 3.616 | 217 |
| Tynaarlo | 2639 | Wonen++ Gemeente Tynaarlo | Operationeel | 1-10-2007 | 32 | 632 | - |
| Tynaarlo | 2657 | Woonborg - Overeenkomst energieprestatie | In voorbereiding | 4-4-2007 | 1.348 | 26.636 | - |
| Tynaarlo | 2655 | Stichting Eelder Woningbouw - Overeenkomst energieprestatie | In voorbereiding | 4-4-2007 | 334 | 6.600 | - |
| Tynaarlo | 4057 | Biomassainstallatie Hartlief-Lammers /Donderen 1MW | Operationeel | 1-3-2006 | 2.887 | - | 57.047 |
| Tynaarlo | 5150 | Vries Nieuwe Stukken | In voorbereiding | 31-12-2012 | 3.960 | 78.250 | - |
| Tynaarlo | 5162 | Vries Nieuwe Stukken bouw | In voorbereiding | 31-12-2012 | 1.445 | 28.553 | - |
| Tynaarlo | 360 | Biomassainstallatie IMAG | Operationeel | 15-9-2004 | - | - | - |
| Tynaarlo | 5152 | Bedrijven terrein Vriezenburg | In voorbereiding | 31-12-2012 | 600 | 11.856 | - |
| Tynaarlo | 5161 | uitvoering 100.000 woningenplan | In uitvoering | 31-12-2013 | 572 | 11.303 | - |

| | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Tynaarlo | 5151 | Airport Eelde | In voorbereiding | 31-12-2012 | 566 | 11.184 | - |
| Tynaarlo | 5164 | Biomassa in het landschap | In voorbereiding | 31-12-2013 | 500 | 9.880 | - |
| Tynaarlo | 5149 | Vries nieuwe stukken passiefhuis | In voorbereiding | 31-12-2012 | 359 | 7.094 | - |
| Tynaarlo | 5163 | Nieuw Monitoringssysteem | In voorbereiding | 31-12-2012 | 229 | 4.525 | - |
| Tynaarlo | 5159 | Aqualaren | In voorbereiding | 31-12-2011 | 175 | 3.458 | - |
| Tynaarlo | 5166 | Nieuwbouw Ter Borg | In uitvoering | 31-12-2011 | 133 | 2.628 | - |
| Tynaarlo | 5168 | Nieuwbouw groote veen | In uitvoering | 31-12-2011 | 106 | 2.095 | - |
| Tynaarlo | 5160 | Openbare verlichting | In uitvoering | 31-12-2012 | 101 | 1.996 | - |
| Tynaarlo | 5167 | Nieuwbouw oude tol | In uitvoering | 31-12-2011 | 80 | 1.581 | - |
| Tynaarlo | 5153 | Gemeentewerf met biobrandstof verkooppunt | In uitvoering | 31-12-2012 | 64 | 1.265 | - |
| Tynaarlo | 5169 | Nieuwbouw Zuidoevers zuidlaardermeer | In uitvoering | 31-12-2011 | 21 | 415 | - |
| Tynaarlo | 5165 | Aanpak bestaande woningbouw | In voorbereiding | 31-12-2012 | - | - | - |

ipo Special 2011
Milieuwerk
ECONOMIE, ENERGIE EN INNOVATIE

# De provincies aan zet!

Foto: provincie Noord-Holland

*Johan Remkes*
*Voorzitter van het IPO*

**Economie, energie en innovatie zijn belangrijke pijlers onder een solide investeringsklimaat. Met het oog op de toekomst doet ons land er verstandig aan op alle drie de fronten alert in te spelen op verduurzaming. Provincies realiseren zich dit en nemen hierin het voortouw.**

Het versterken van het vestigingsklimaat neemt een centrale rol in het provinciaal economisch beleid. Het gaat daarbij om goede bedrijventerreinen en werklocaties, om een prettig woon- en leefklimaat, goede infrastructuur en ruimtelijk clusteren van bedrijven en kennisinstellingen waardoor innovaties bevorderd worden.

Juist op deze terreinen sturen de provincies als gebiedsregisseur en maken zij keuzes om via regionale specialisatie de eigen kracht ten volle te benutten. Zij zijn zich er van bewust dat schone energie en efficiënt grondstoffengebruik cruciaal zijn voor de versterking van de concurrentiekracht van het regionale bedrijfsleven. Lokaal of regionaal georganiseerde energieproductie vermindert de afhankelijkheid van geïmporteerde fossiele brandstoffen. Het creëert ook werkgelegenheid en biedt kansen om nieuwe markten te veroveren door innovatie.

De provincies spelen een sleutelrol om deze ontwikkeling op gang te helpen. Ze maken ruimte voor economische bedrijvigheid, faciliteren bedrijven die samenwerken om grondstoffen en restproducten beter te gebruiken en stimuleren innovaties die passen bij de specifieke kracht van de provincie.

Sinds 2008 hebben de provincies samengewerkt om hun economische ontwikkeling rond energie op elkaar af te stemmen. Elke provincie zet in op een duurzame energiemix die optimaal past bij de eigen geografische en economische kansen en bijdraagt aan de regionale werkgelegenheid. De ervaring die de provincies hebben opgedaan in deze ontwikkeling hebben ze met elkaar gedeeld om niet steeds het wiel opnieuw uit te vinden.

De plannen voor deze collegeperiode laten zien dat de provincies hun ontwikkeling naar een sterke regionale economie doorzetten, met een aantrekkelijk vestigingsklimaat en gebaseerd op regionaal geproduceerde energie en innovatie in de marktsector. In deze Special van IPO Milieuwerk leest u meer over de successen en de plannen van de provincies, evenals over de wijze waarop hun samenwerking hierbij heeft geholpen.

*Johan Remkes*

**Pag. 2: Hoge ambitie motiveert technostarters**

**Pag. 4: Energie putten uit zout en zoet**

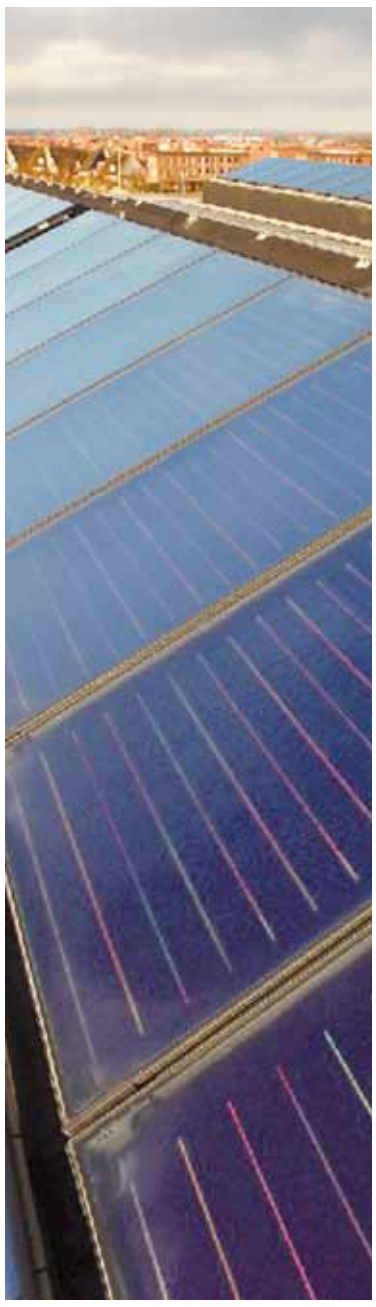

**Pag. 9: Focus, vertrouwen en oplossingsgericht**

**Pag. 6: Klein beginnen, groots eindigen**

**Pag. 10: Energy Valley bundelt regiokracht**

# Hoge ambitie motiveert technostarters

Foto: provincie Noord-Brabant

*Onlangs vond de opening plaats van de Green Chemistry Campus in Bergen op Zoom, een dynamisch centrum voor open chemische innovatie. Jonge technologiebedrijven gaan vanaf deze plek de biobased technieken van de toekomst ontwikkelen.*

De Green Chemistry Campus is een initiatief van SABIC, provincie Noord-Brabant en REWIN West Brabant. Jonge technologiebedrijven die zich focussen op biobased technieken kunnen zich tegen gunstige voorwaarden vestigen op de campus. Het technologiecentrum is ontwikkeld in nauwe samenwerking met Avans Hogeschool, BOM en gemeente Bergen op Zoom.

## Innovatie versnellen

"We trekken zogezegd een grote broek aan", aldus Technology & Innovatieleider Willem Sederel van SABIC Inno-vative Plastics, op wiens terrein de campus neerstrijkt. "Onze klanten vragen om biobased materialen, terwijl de uitgebreide agro- en foodsector in de regio op zoek is naar een afzetmarkt voor hun reststromen. Door nieuwe bedrijfjes aan te trekken, die waardevolle technologie kunnen inbrengen, gaan we de innovatie op dit gebied versnellen."
De campussamenwerking is volgens hem van groot belang, omdat de traditionele petrochemische industrie extreem efficiënt opereert. "Die heeft zich in 100 jaar zó geoptimaliseerd, dat haal je niet in zonder goede samenwerking. Om hoogwaardige nieuwe materialen te maken, moeten we de keten van vraag en aanbod opnieuw definiëren. Wij als industrie moeten nieuwe technieken ontwikkelen en meedenken met de agro- en foodsector over wat dit betekent voor de reststromen."

## Top 3 van Europa

Sederel benadrukt dat de inbreng van de provincie Noord-Brabant een belangrijke rol heeft gespeeld bij het van de grond krijgen van de Green Chemistry Campus. "De ambitie van de provincie draagt in hoge mate bij aan de snelheid waarmee we dingen voor elkaar krijgen. Ze stimuleren ons om nieuwe mogelijkheden te onderzoeken en daarbij over de muren van onze eigen wereld te kijken. Daardoor treed je buiten je comfortzone, leer je elkaars taal spreken en haken andere belangrijke partijen aan. Bovendien durft de provincie mee te ondernemen, wat helpt om de onrendabele top in de beginfase te overwinnen. Als we op deze manier blijven samenwerken, behoren we in 2020 tot de top 3 van biobased economieën in Europa."

## Zeeland en Vlaanderen

Op zijn beurt benadrukt gedeputeerde Bert Pauli het belang om in dit verband over de provinciegrens heen te kijken. "Niet alleen Brabant heeft een ambitie op het gebied van de biobased economy. We werken nauw samen met de provincie Zeeland en onderhouden goede contacten met Vlaanderen. We stemmen lopende projecten op elkaar af en trekken zo veel mogelijk samen op bij de ontwikkeling van nieuwe initiatieven. Zuidwest-Nederland kan hier echt een slag slaan in de weg naar een omvangrijke 'groene economie' en de bijbehorende werkgelegenheid."

Foto: provincie Noord-Brabant

*Gedeputeerde Bert Pauli*

*Informatie: Waldo Maaskant. 073-6808513, wmaaskant@brabant.nl*

# Slim financieren is maatwerk

Foto: Michiel Wijnbergh

**Is het verstandig voor provincies om een duurzaam energieproject direct te financieren? Werken garantiestellingen? Zijn er andere mogelijkheden? Doet de omvang van een project ertoe?**

Euro's zijn in veel gevallen de sleutel om projecten in gang te krijgen. Maar financiering lukt zelden zonder een totaalplaatje voor de aanpak van een project. De afgelopen jaren hebben provincies, bedrijven en financieringsinstellingen de mogelijkheden onderzocht om duurzame energieprojecten te financieren.

In het project Slim Financieren is een inventarisatie gemaakt. De range van mogelijkheden loopt uiteen van verplichten, bijvoorbeeld via vergunningen tot gunstige leningen met revolverende fondsen en garantstelling naar risicodragend participeren. De uitkomsten zijn gepresenteerd in een serie brochures (www.ipo.nl/slimfinancieren). In oktober 2011 wordt deze serie uitgebreid met succesvolle voorbeelden van provincies en overheden.

Financieren is echter geen Abc'tje, maar vraagt telkens weer om maatwerk. Daarom gaat de komende jaren ook de uitwisseling van ervaring tussen overheden, banken en bedrijven door, om steeds betere constructies te ontwikkelen. Het IPO wil deze ontwikkeling blijven faciliteren op haar website.

*Informatie: Marten van der Gaag, 070 8881217, mvdgaag@ipo.nl*

# Groene goud rijke oliebron

**Als het aan Zeeland ligt wordt aan het rijke agrarische aanbod van ons land een nieuwe loot toegevoegd: algen. Overigens niet alleen om te consumeren, maar ook als nieuwe bron voor chemicaliën, brandstoffen en medicijnen. De potenties zijn zo groot dat men nu al spreekt van het groene goud. In het verlengde hiervan werken de Zeeuwen aan de teelt van zeewier op een heuse zeeboerderij.**

Foto: provincie Zeeland

*Gedeputeerde De Reu toont zeewier van de zeeboerderij*

Algenkweek staat bij veel bedrijven in de belangstelling. Dit gebeurt vanuit verschillende invalshoeken. Zeeland telt nu al meer dan tien locaties waar op pilotschaal algen geteeld worden. De minuscuul kleine waterplantjes, die met het blote oog nauwelijks waarneembaar zijn, hebben een grote invloed op ons ecosysteem. Zo worden oerwouden vaak de longen van de wereld genoemd, terwijl algen nog grotere zuurstofproducenten zijn. Zij kunnen zichzelf vaak binnen een etmaal verdubbelen en vormen zo een enorme hoeveelheid biomassa. Er zijn tienduizenden soorten die allemaal heel specifieke eigenschappen bezitten.

## Verbindende factor

In potentie zijn algen van significante economische betekenis. Niet alleen voor productie van groene grondstoffen, maar ook als nieuwe methode om waterzuivering toe te passen, rookgasemissies terug te dringen en reststromen uit vergistingsinstallaties op te werken tot hoogwaardige biomassa."Algen vormen een belangrijke grondstof voor bijvoorbeeld kleurstoffen, eiwitten en olie", aldus landbouwkundig ingenieur en biotechnoloog Gijsbrecht Gunter van Impuls. "Grootschalige kweek maakt algen tot een nieuwe gemeenschappelijke deler, die de sectoren agro, aqua, food, chemie en energie verbindt. Zo wordt bij fritesproducent Lamb Weston Meijer een veldlaboratorium van tweeduizend vierkante meter ingericht om algen te telen voor de schaal- en schelpdierensector. De algen worden gevoed met proceswater van de fabriek. Die samenwerking is bijzonder omdat de hele keten meedoet en ook de afzetmarkt nauw betrokken is. Twaalf partners doen mee in het project met een omvang van bijna 1,9 miljoen. Algen passen perfect in de biobased economy. Het sluiten van kringlopen en benutten van hernieuwbare bronnen staat hier centraal."

Foto: Algaelink

*Algaelink uit Yerseke levert wereldwijd systemen om algen te kweken*

## Zeeboerderij

Naast de mogelijkheden die algen bieden voor een groene economie, wordt in Zeeland ook onderzoek gedaan naar zeewieren, oftewel macroalgen. Dat gebeurt op de 'zeeboerderij', die sinds kort operationeel is. Een unicum voor Nederland. De proefboerderij in de Oosterschelde biedt inzicht in de mogelijkheden om effectief zeewier te kunnen produceren. Zeewieren kunnen grondstof vormen voor veel toepassingen, zoals biobrandstof en groene plastics, maar ook chocolade, tandpasta en margarine. Zeewier is rijk aan eiwitten en kan dus ook goed als veevoer worden gebruikt. Om zicht te krijgen op het economisch en ecologisch perspectief vindt onderzoek plaats naar de oogst- en verwerkingsprocessen van zeewier.

### Groene economie

De chemische en agrarische industrie zijn een belangrijk onderdeel van de Zeeuwse economie. Juist dáár valt ook veel milieu- en klimaatwinst te behalen. Reden voor de provincie om met volle kracht in te zetten op het realiseren van een 'biobased economie': een duurzame, efficiënte economie gebaseerd op groene grondstoffen. De kweek van algen en zeewier passen wonderwel in dit streven.

Ben de Reu, gedeputeerde economie en milieu, is optimistisch over de mogelijkheden: "Innovatie op het gebied van visserij en aquacultuur is van groot belang voor Zeeland. Water biedt veel ruimte om teelten te verbouwen, in de toekomst zal dat hard nodig zijn. De komende veertig jaar stijgt de wereldbevolking van zeven naar negen miljard. Als we net zoveel blijven eten en autorijden, dan hebben we straks te weinig voedsel en brandstof voor iedereen. Daarom zijn we op zoek naar nieuwe grondstoffen die ook minder belastend zijn voor milieu en klimaat. De proef met de zeeboerderij laat zien wat er allemaal mogelijk is op het water."
Ontwikkelmaatschappij NV Economische Impuls Zeeland doet onderzoek naar de economische potentie van het gebruik van algen.

*Informatie: Gijsbrecht Gunter, 0118-673580, gagunter@impulszeeland.nl*

# Energie putten uit zout en zoet

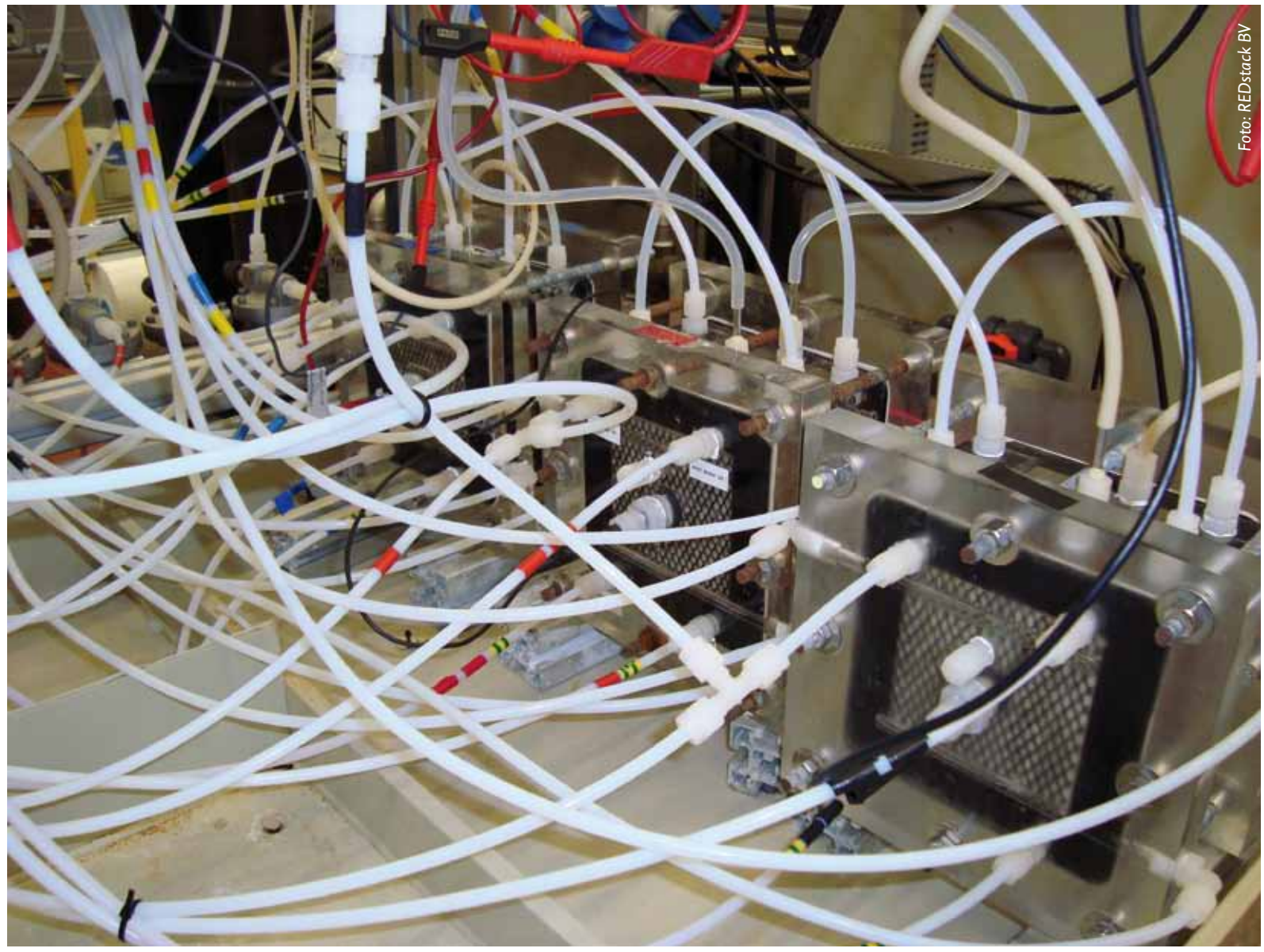
Foto: REDstack BV

Technische proefopstelling Wetsus

*Wat krijg je als je zoet en zout water mengt? Blue Energy, een nieuwe vorm van duurzame energie uit Fryslân! Een mooie Triviantvraag. Dat vindt ook gedeputeerde Hans Konst. "Ik ben ervan overtuigd dat Blue Energy de toekomst heeft. Het betreft een kansrijke en veilige energiebron."*

Blue Energy komt vrij door zoet en zout water op een bepaalde manier te mengen. Deze nieuwe vorm van duurzame energie is in de jaren zeventig al onderzocht door de Amerikaanse scheikundige Sidney Loeb. In 2006 toonde ook watertechnologisch topinstituut Wetsus aan dat het kan. In haar laboratorium is de techniek ontwikkeld en uitgebreid getest. "Het idee van water als energiebron is al eeuwenoud", vertelt gedeputeerde Hans Konst. "In de vorige eeuw ontstonden waterkrachtcentrales. Witte steenkool noemden we dat. Blue Energy is het blauwe goud uit Fryslân. Als we deze techniek verder kunnen ontwikkelen, maken we 100% duurzame energie. De techniek is straks over de hele wereld toepasbaar. Van de monding van de Nijl tot de Mississippi en van de Amazone tot de Afsluitdijk."

## Praktijkproef

Na het laboratoriumonderzoek is het nu tijd voor de volgende stap. Dat is een kleine praktijkopstelling op de Afsluitdijk. Van laboratorium naar praktijk. De bedrijven Redstack en Fujifilm hebben hiervoor samen met Wetsus het initiatief genomen. Gekozen is voor een opstelling bij de Afsluitdijk, volgens deputeerde Konst een logische plek. "Het zoete IJsselmeerwater stroomt hier de zoute Waddenzee in. Er is dus op korte afstand van elkaar voldoende zoet en zout water. En het past in onze plannen voor een sterke Afsluitdijk. Een dijk die niet alleen veilig is, maar ook bijdraagt aan de ontwikkeling van de regionale economie en duurzame energie." In de periode 2011-2015 gaan de initiatiefnemers onderzoeken of de techniek winstgevend is te exploiteren.

Foto: provincie Fryslân

Gedeputeerde Hans Konst

## 500.000 gezinnen

Het uiteindelijke doel is een volwaardige centrale met een capaciteit van 200 Megawatt. Deze centrale kan 500.000 gezinnen van energie voorzien. Daarvoor is na het afronden van de praktijkproef eerst nog een tussenstap nodig in de vorm van een democentrale. Die heeft de omvang van enkele zeecontainers en levert 500 kW energie, genoeg voor zo'n 1250 gezinnen. Bij gebleken succes kan de democentrale stapsgewijs worden uitgebreid. "Die democentrale is slechts het begin, we gaan voor de volwaardige centrale, vertelt Konst enthousiast. "Eerder dit jaar hebben we gezien dat onze huidige energiebronnen kwetsbaar zijn. In Nederland, maar ook wereldwijd is er een steeds grotere behoefte aan schone energie." Belangrijk pluspunt is dat, naast de schone energie, de centrale vrijwel onzichtbaar in het water staat.

## Werkgelegenheidswinst

De initiatiefnemers verwachten dat Blue Energy in 2020 al voor minimaal duizend mensen werk oplevert. Direct en indirect. Duurzame energie en watertechnologie zijn niet voor niets speerpunten voor de provincie Fryslân en de gemeente Leeuwarden geeft Konst aan. "De techniek van Blue Energy is een fantastisch exportproduct. Dat is goed voor de werkgelegenheid. In Fryslân en in Nederland." Wereldwijd ontstaan er naar verwachting drie belangrijke centra voor watertechnologie, waarvan één in Europa. "Als we in Nederland goed samenwerken, kunnen we de positie van Europese Watertechnologie hub claimen. De fysieke kern is de Watercampus in Leeuwarden. Dat is van groot belang voor de Nederlandse watersector. En dus voor onze economie."

*Informatie: Jan de Heer, 058-2928695, j.b.deheer@fryslan.nl*

# Stroomversneller stimuleert innovatie

Foto: Deen Shipping

*De Argonon van Deen Shipping is het eerste binnenvaartschip in Europe dat met een dual fuel motor is uitgerust en kan varen op een mensgel van diesel en vloeibaar aardgas. Dit levert significant minder uitstoot van $CO_2$ en NOx op en reduceert de uitstoot van fijnstof zelfs tot nul.*

*Al in 2007 is de provincie Zuid-Holland gestart met een programma om innovaties op het gebied van duurzame energie gericht te stimuleren: de Stroomversneller. Gedeputeerde Liesbeth Spies: "We hebben de provincie een gezicht gegeven als verbinder, facilitator en aanjager en dat wordt zeer positief ervaren. Het is onze ambitie om bij het stimuleren van de regionale economie deze rollen verder in te zetten."*

De noodzaak van een transitie van de huidige fossiele naar een groene economie wordt door veel partijen onderschreven. Waarom blijkt het dan toch een taaie opgave? En wat is de rol van de regionale overheid? Uit onderzoek naar knelpunten bij duurzame energieprojecten komt naar voren dat:

- de energiesector uit een groot aantal diverse partijen bestaat;
- er sprake is van conflicterende belangen;
- realisatie forse investeringen vraagt;
- wetten en regels belemmerend werken;
- gebrek aan leiderschap vooruitgang remt;
- tijdsdruk en zakelijke prioriteiten leiden tot stopzetten;
- individuele schakels geen zicht hebben op de kansen die de keten als geheel biedt;
- de juiste schaalgrootte van belang is om een project te laten slagen.

## Van buiten naar binnen

Dit soort knelpunten wordt als 'systeemfalen' waargenomen. De regionale overheid speelt een cruciale rol bij het oplossen ervan, met name bij het organiseren van nieuwe kennis- en bedrijfsclusters en het opstellen van een gezamenlijke agenda. Een neutrale partij die de partners bijeen brengt, commitment verwerft, systeemfalen aanpakt en momentum behoudt is gewenst. In de Stroomversneller werkt de provincie gestructureerd samen met de markt aan het oplossen en voorkomen van de geschetste knelpunten. Door 'van buiten naar binnen' te werken en dus goed te luisteren naar de markt, kunnen gericht projecten worden ondersteund en versneld. Daarbij speelt de provincie een onafhankelijke en veelal procesmatige rol: zij is als het ware de organisator van het samenspel tussen de publieke en private partijen. Daarnaast levert de Stroomversneller sterke inhoudelijke bagage om - niet aan de zijlijn, maar als partner - aan het project deel te nemen, zonder dat zij daarbij de positie van de andere partijen overneemt. Uiteindelijk moet de markt een project uitvoeren.

## Hoe werkt de aanpak?

De Stroomversneller werkt aan zogenaamde 'sleutelprojecten' om in een aantal stappen knelpunten op te lossen. De te stimuleren innovatie heeft een uitstralende werking op andere projecten. Die uitstraling kan zowel herhaling, opschaling als een leereffect betreffen. De projecten zijn altijd marktinitiatieven, waarbij partijen met verschillende belangen moeten samenwerken.

Ook hebben de projecten een regionale focus en passen ze binnen de transitie richting duurzaamheid. Omdat projecten alleen tot uitvoering zullen komen als het financiële plaatje (de 'business case') er goed uitziet, werken we 'zakelijk', met een voortdurende focus op ondernemerschap en bestuurlijk draagvlak.

## De aanpak werkt

Het programma is succesvol, maar belangrijker nog is dat de gekozen provinciale rol door marktpartijen herkend en gewaardeerd wordt. Doordat er gewerkt wordt met verschillende inhoudelijke thema's, ontstaat een divers palet aan projecten die een totaal eigen dynamiek hebben. Dit heeft geresulteerd in een breed netwerk, waardoor kruisbestuivingen en leermomenten kunnen worden gerealiseerd. In een aantal bestuurlijke bijeenkomsten is onder leiding van (inmiddels oud) gedeputeerde Erik van Heijningen door bestuurders over de voortgang van de projecten gesproken. Ook hier ontstond door de bundeling van projecten een extra versnelling. Door leren van elkaar, door het etaleren van de projecten en door de motivatie van 'samen de schouders eronder' is meer bereikt dan de som der delen.

Gedeputeerde Spies: "Als gedeputeerde met ruimtelijke ordening, economie en energie in mijn pakket is het belangrijk om het gezamenlijk belang bij projecten te zoeken. In de Economische Agenda Zuidvleugel gaan we werken aan het versterken van economische clusters, waarin bij uitstek de rol van de provincie als procesregisseur nodig is. Een instrument als de Stroomversneller, waarin overheid, bedrijven en kennisinstellingen samen optrekken, is daarin een effectieve methode om voortgang te boeken."

*Informatie: Carolien Huisman, 070-4416586, cl.huisman@pzh.nl*

# Energiefonds van kwart miljard

**In 2020 wil provincie Overijssel 20% nieuwe energie opwekken uit biomassa, bodem, wind en zon. Een Energiefonds, gevuld met maar liefst 250 miljoen euro, moet zorgen voor voldoende investeringen. Het fonds zal in het voorjaar van 2012 van start gaan.**

Het rijk streeft naar 14% duurzame energie in 2020. Overijssel legt de lat beduidend hoger en mikt op het opwekken van 20% nieuwe energie. Een niet geringe ambitie, want nu is het aandeel nieuwe energie nog 5%. Het onlangs opgerichte Energiefonds vormt de motor achter het realiseren van de schone ambities. Daarmee is Overijssel de eerste provincie met een structurele manier om investeringen in nieuwe energie te stimuleren.

## Werkgelegenheidsimpuls

Het fonds zal leningen tegen zeer lage rente verschaffen, garanties afgeven en deelnemingen in kansrijke initiatieven nemen. Voor het beheer wordt een extern beheerder aangetrokken. De provincie wordt 100% aandeelhouder van het met een kwart miljard euro gevulde fonds. Gedeputeerde Theo Rietkerk: "Het Energiefonds Overijssel legt een zwaar accent op het creëren van werkgelegenheid en innovatiekracht bij bedrijven binnen de provincie. De verwachting is een grote impuls in tijdelijke werkgelegenheid door onder meer het nemen van energiebesparingsmaatregelen in woningen. Daarnaast ontstaat structurele werkgelegenheid, omdat bedrijven die gebruik maken van het fonds zich verplichten tot vestiging of uitbreiding in Overijssel."

## Samenwerking

Rietkerk benadrukt dat de provincie het einddoel, 20% nieuwe energie in 2020, nooit alleen voor elkaar kan krijgen. "Het is dan ook geweldig om te zien dat zowel particulieren, bedrijven als gemeenten hier de schouders onder zetten en zich voor dit doel steeds meer in collectieven verenigen. Dat leidt tot mooie initiatieven zoals energie uit mestvergisting en zonne-energieacties. Bijzonder is ook het aardwarmteproject in de Koekoekspolder bij Kampen. Drie tuinders hebben elkaar gevonden om samen met de overheden een warmwaterbron aan te boren die ca 22 ha kassen van duurzame warmte gaat voorzien. Een ander mooi voorbeeld is het project Duurzaam Dorp: hier doen inmiddels meer dan 20 dorpen, wijken en buurtschappen aan mee. Ook hier is samenwerking de motor. Bewoners wisselen ervaring en kennis uit in een kennisnetwerk dat de provincie ondersteunt. Daarmee komen de projecten in de dorpen sneller tot realisatie. De doelstelling om in 2020 20% nieuwe energie op te wekken gaan wij dan ook gewoon halen!"

*Foto's: Provincie Overijssel*

*Gedeputeerde Theo Rietkerk*

*Informatie: Maartje Pierhagen, 038-4997415, m.pierhagen@overijssel.nl*

# Klein beginnen, groots eindigen

*Foto: Provincie Noord-Brabant*

**Elektrisch rijden en slimme netwerken, een combinatie die in Brabant een ideale voedingsbodem vindt. Dat is geen toeval. Er is een groeiende markt voor high-tech oplossingen. De provincie zet zich in om de kansen op dit gebied te verzilveren. Het doel? Anderhalf miljard euro omzet en tot tienduizend arbeidsplaatsen in 2020.**

De Brabantse high-tech industrie kan in de komende 10 jaar uitgroeien tot een internationaal concurrerend cluster op het gebied van elektrisch rijden en slimme netwerken. De provincie speelt daarbij een belangrijke rol als verbinder en aanjager. Door voor opdrachten te zorgen, maar ook door de samenwerking tussen gemeenten, bedrijven en kennisinstellingen te stimuleren. Dat betekent markt- en sectoroverstijgend handelen, vooral op het gebied van kennisdeling en open innovatie.

## Internationale toeleverancier

Aanvullend gaat een investeringsfonds high-tech startups en joint-ventures ondersteunen om innovaties naar de markt te brengen. Vooral investeren dus, en bijna geen subsidies. Financiële constructies als risicodragende participaties, leningen en garantiestellingen spelen de hoofdrol in de investeringsstrategie. Daarbij is het de verwachting dat de provinciale investering van 15 miljoen euro tot aan 2014 uitgroeit tot een totale publiek private investering van circa 100 miljoen. Brabant heeft goede redenen om te investeren in dit cluster. Behalve een sterk vertegenwoordigde high-techindustrie, zijn ook de elektriciteitssector, de ICT-sector en de designsector sterk in de provincie vertegenwoordigd. Nederland is dan wel geen typische autoproducerend land, maar een rol als toeleverancier voor grote automerken en als producent van nichevoertuigen en bussen ligt voor de hand. Logisch dus, dat elektrisch rijden en slimme netwerken één van de drie speerpunten is van de Brabantse Energieagenda.

## Proeftuingebied

"We hebben redelijk snel voor elkaar gekregen dat Brabant een proeftuin is geworden voor nieuwe technieken op dit gebied", zegt projectleider elektrisch rijden Jeroen Kroonen. "Het geheim, voor zover je daarvan kan spreken, is de synergie die ontstaat doordat we de gevestigde orde, bestaande uit kleine technostarters, de energiesector en kennisinstellingen, aan elkaar knopen. We doen dit nadrukkelijk met de 'luiken open', gericht op open innovatie en internationale samenwerking. Dat is een sterk vereenvoudigde weergave, maar het is wel de kern van onze strategie." In de Brabantse aanpak staan technische innovaties centraal, en niet de traditionele rolverdeling. Klein beginnen, groots eindigen, noemt Kroonen dat: "Het is learning on the job, maar het werkt. Het is erg interessant hoe de nieuwe markt van energievoorziening voor elektrisch rijden zich zal ontwikkelen. De koppeling met decentrale duurzame energie is bijvoorbeeld vanuit oogpunt van marktvorming erg kansrijk, maar niet evident. Dit is een extra reden dat wij als lokale overheid in deze prille markt meekijken en meebewegen."

*Informatie: Jeroen Kroonen, 0736808513, jkroonen@brabant.nl*

## Olympische marathon

Als het aan Innosys BV uit Oud Gastel ligt, wordt de Olympische marathon in Londen volgend jaar elektrisch gevolgd, opgenomen én uitgezonden. Het bedrijf, dat gespecialiseerd is in elektrische aandrijving, is een typisch voorbeeld van een innovatief kleinbedrijf. Vorig jaar kregen ze een subsidie van de Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij om hun plan voor een elektrisch rijdende TV-reportagewagen te realiseren. "Je ziet dat er in Brabant heel veel kennis zit op dit gebied", meent een woordvoerder van Innosys BV. "De overheid gelooft hier in elektrisch rijden. En dat zetten ze kracht bij door innovatieve projecten te ondersteunen in de beginfase. Geen woorden, maar daden is een Rotterdams gezegde, maar als het op elektrisch rijden aankomt geldt dat eerder voor Brabant!"

# Investeren in nieuwe generatie windmolens

Foto's: provincie Flevoland

*In het Flevolandse landschap zijn ze redelijk gezichtsbepalend, die twee- en drie-armige witte reuzen die met een zoevend geluid energie genereren. Op dijken, in weilanden, overal kom je ze tegen. "Dat kan best wat minder", vindt gedeputeerde Anne Bliek. "Daarom zet Flevoland in op windmolens die minimaal drie keer zo veel energie opwekken."*

De ambitie van de provincie is helder: een halvering van het huidige aantal windturbines van 600 nu naar 300 in de toekomst, maar dan wel méér energie opwekken. De bedoeling is dat dit wordt gerealiseerd door opschalen en saneren. Dit betekent het verwijderen van oudere molens en het bouwen van nieuwe, grotere molens. "Onze 'oude' molens hebben een vermogen van gemiddeld 1 megawatt", rekent gedeputeerde Bliek voor. "De nieuwe generatie windmolens is groter, hoger. De mast zelf is al ruim 100 meter, vergelijkbaar met de hoogte van de Euromast. Daar komt dan de hoogte van de wieken nog bij, waardoor de totale hoogte boven de 150 meter komt. Dat is wel de grootste turbineklasse, jongens die een generator hebben van 7,5 megawatt. Door hun grootte maken die gebruik van de hogere luchtlagen. Dat is een van de redenen waarom ze zoveel energie kunnen opwekken, want op grotere hoogte waait het constanter en harder. En juist door die hoogte - je zou het misschien niet denken - zijn die grote molens ook stiller. De meeste herrie komt namelijk van de gondel en die ligt een stuk hoger boven de grond. Wat je bij dit type molens vooral hoort, is het suizen van de wieken en bij windkracht drie is het geluid van de wind zélf al harder."

*Gedeputeerde Anne Bliek*

Na de sanering staan de molens ook niet meer lukraak in het landschap. De nieuwe richtlijn zegt dat een windmolenpark minimaal twaalf turbines groot moet zijn en totaal minstens 36 megawatt moet kunnen opwekken. Bliek: "Je hebt dus twee opties qua plaatsing: het kan in een lintvorm of als cluster. Niet meer solo. Ze komen dus geconcentreerd in het landschap te liggen."

## Coalitievorming

De politieke ambitie is er, technisch kan het, maar is de markt er ook klaar voor? Krijgen we het economische plaatje aantrekkelijk genoeg voor investeerders? Veel molens in Flevoland staan bij boeren - agrarische ondernemers - die daar fors in hebben geïnvesteerd. De meeste van die molens zijn nu rond de tien jaar oud. Het terugverdienen van zo'n investering duurt gemiddeld acht jaar, dus de meeste windmolenbezitters draaien nu pure winst. Berekend is dat een molen het meeste geld oplevert als hij tussen de zeven en vijftien jaar oud is. Daarna stijgen de kosten voor het onderhoud. Dat gaat dus over een jaar of vijf spelen. Dan zullen veel boeren besluiten óf ze verder willen gaan met een eigen windmolen en hóe dan. Daarom willen boeren duidelijkheid over het beleid, over kosten, over de economische kansen, de grenzen, mogelijkheden voor financiering, de groeipotentie. Dat brengen wij nu in beeld. Het is inmiddels duidelijk geworden dat de markt wel wil. Om te kijken hoe die sanering en opschaling voor iedereen zo efficiënt én voordelig mogelijk te laten verlopen is coalitievorming nodig. Alle echt essentiële partijen voor dit proces worden daarbij aangesproken.

## Proces loopt

In de Noordoostpolder en de Zuidlob (Zeewolde) krijgen de nieuwe generatie windparken als eerste vorm. In de Noordoostpolder gebeurt dit deels op het land, deels in het water. Het windpark bestaat uit circa vijftig turbines en gaat stroom opwekken voor 400.000 huishoudens In Zeewolde worden er zeven turbines gesaneerd om ruimte te maken voor het nieuwe windpark. Feitelijk is het sanerings- en opschalingsproces daarmee al op gang gekomen.

Naast alle duurzame energie, levert de aanleg van beide parken naar verwachting tientallen banen op, tijdens de bouw zelfs honderden. Ook dragen de parken bij aan de ontwikkeling van Flevoland dankzij nieuwe havenfaciliteiten en de door de provincie geëiste gebiedsgebonden bijdrage. Deze laatste maakt het mogelijk dat fors geïnvesteerd kan worden in concrete natuur- en recreatieprojecten.

*Informatie: Dennis Menting, 0320-265523, dennis.menting@flevoland.nl*

# EnergyBoard als motor

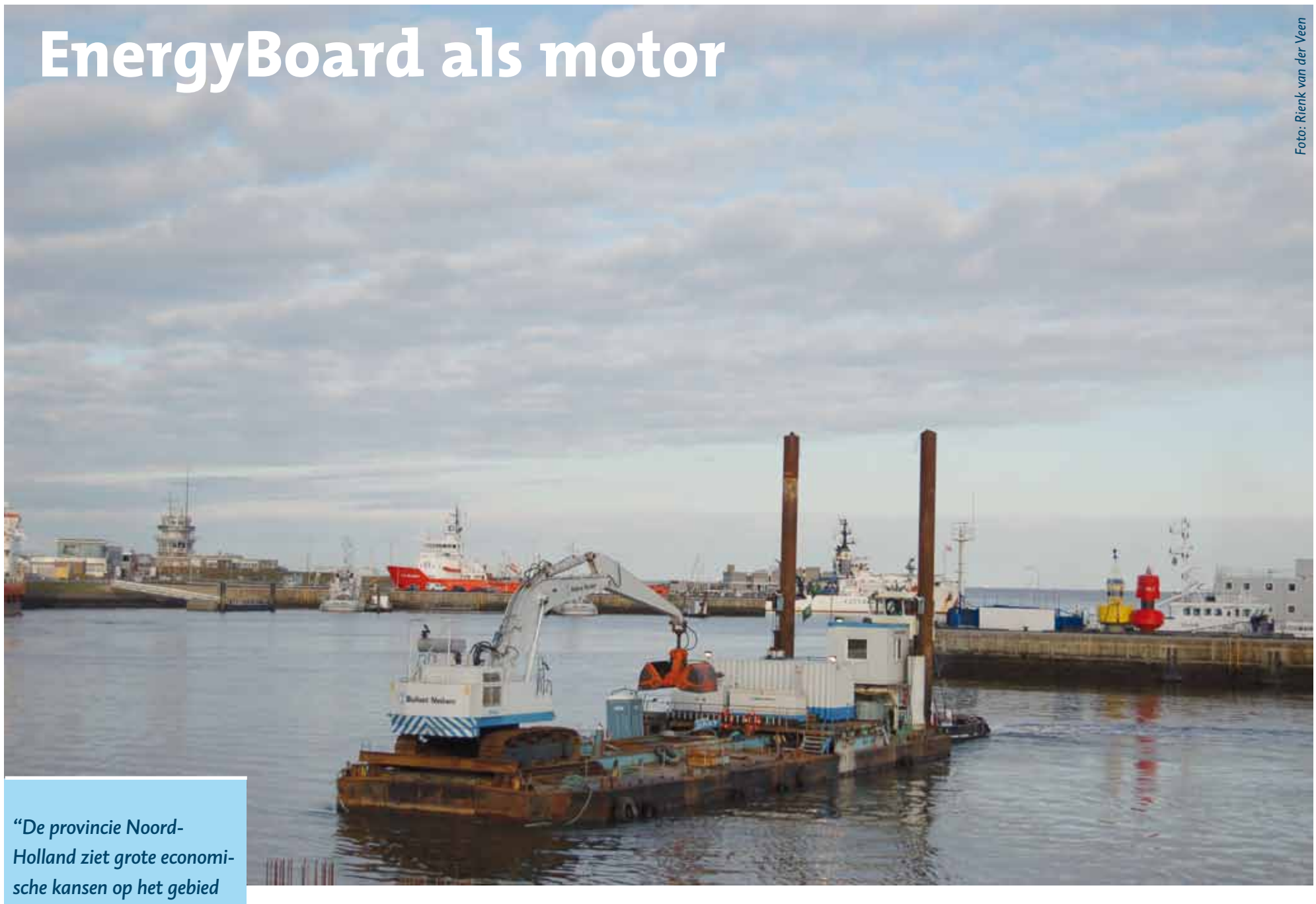

Foto: Rienk van der Veen

*"De provincie Noord-Holland ziet grote economische kansen op het gebied van innovatieve duurzame energie." Dat zegt gedeputeerde Jaap Bond. "Een EnergyBoard gaat ervoor zorgen dat hier werk van wordt gemaakt."*

"De al aanwezige kennis en bedrijvigheid in combinatie met het uitgebreide gas- en elektriciteitsnet maken Noord-Holland tot een van de meest kansrijke regio's voor de productie van schone, betrouwbare en innovatieve energie", aldus Bond." Met name in het noordelijke deel zijn er volgens de gedeputeerde tal van mogelijkheden. Om de economische kansen volop te benutten, richt de provincie voor de regio Noord-Holland Noord een EnergyBoard op. In deze EnergyBoard zitten ondernemers, onderwijs- en onderzoekszoeksinstellingen en overheden die actief zijn op het terrein van duurzame energie, de zogenoemde 'Triple Helix'. Door de organisatie van deze drie sectoren wordt versnippering in het gebied tegengegaan.

## Sterke basis

Momenteel is de EnergyBoard in oprichting, met voormalig ECN-directeur Ton Hoff als kwartiermaker. De verwachting is dat de EnergyBoard eind 2011 officieel wordt geïnstalleerd. "Het wordt een slagvaardige Board", benadrukt Bond, "vooral gedragen door het bedrijfsleven, zodat er daadwerkelijk projecten en investeringen van de grond komen. De EnergyBoard zal duurzame economische ontwikkeling stimuleren binnen verschillende inhoudelijke thema's. Een belangrijk dwarsverband is de koppeling tussen onderwijs en arbeidsmarkt."

De EnergyBoard kan bouwen op een sterke basis in de regio. Zo zal het mondiaal opererende energiebedrijf TAQA in de Bergermeer gasopslag realiseren en zich in de nabije toekomst in Alkmaar vestigen. In Agriport, het omvangrijke en snel groeiende kassencomplex in de Wieringmeer, liggen goede kansen voor energieverbindingen vanuit de tuinbouw. Maar Bond ziet nog meer kansen. "Noord-Holland heeft veel kennis op het gebied van offshore, geschikte havens, gerenommeerde kennisinstellingen en is sterk op bepaalde onderdelen van de offshore windindustrie, zoals assemblage en onderhoud. Uit onderzoek is gebleken dat offshore windenergie kansen biedt voor de economische ontwikkeling van de kop van Noord-Holland en IJmuiden. De provincie Noord-Holland zal daarom zo veel mogelijk faciliteren om zo goed mogelijk in te springen op de ambities in de Noordzee."

## Nationaal kenniscentrum

Nederland heeft ten aanzien van offshore windenergie een doelstelling van 6000 MW in 2020 afgesproken. Op het gebied van kennis werkt de provincie Noord-Holland mee aan de start van een nationaal kenniscentrum op het gebied van Offshore Wind, de Maritime Campus Netherlands (MCN), en aan de ontwikkeling van testparken zoals de Wieringermeer van ECN. MCN, een samenwerkingsverband van onderzoeksinstituten, onderwijsinstellingen, ondernemers en overheden, zorgt voor het daadwerkelijk verzilveren van de aanwezige kennis. Daarnaast werkt de provincie aan een Duurzame Energiefonds. De verwachting is dat projecten vanuit de EnergyBoard hiervoor worden aangedragen.

## Klimaatneutraal

De EnergyBoard zal ook een duidelijke rol vervullen binnen andere samenwerkingsverbanden, zoals Energy Valley (zie elders in dit nummer). De Board zal straks immers adviseren welke programmering in Noord-Holland leidt tot een maximale versterking van de economische structuur door duurzame energieontwikkeling. Daarnaast zal er vanuit de EnergyBoard gekeken worden naar een goede verbinding met de Metropoolregio Amsterdam. Binnen dit verband is de ambitie vastgesteld om in 2040 een klimaatneutrale regio te zijn.

Foto: Provincie Noord-Holland

*Gedeputeerde Jaap Bond*

*Informatie: Fleur Meijer, 023-5143520, meijerf@noord-holland.nl*

# Focus, vertrouwen en oplossingsgericht

Foto: provincie Utrecht

*Duurzaamheid maakt integraal onderdeel uit van het beleid van de provincie Utrecht. Een duidelijke keuze die weliswaar aangeeft dat de provincie de transitie naar een duurzame regio serieus neemt, maar niet eigenstandig kan bewerkstelligen. Utrecht helpt bij het creëren van de randvoorwaarden waarbinnen die transitie tot stand kan komen.*

De provincie Utrecht heeft de ambitie duurzame energie ruimtelijk mogelijk te maken. Een adviesrapport van de Amerikaanse energiestrateeg Jeremy Rifkin heeft vorig jaar pijnlijk duidelijk gemaakt dat keuzes hierin belangrijk zijn. Voor de ambitie van de provincie Utrecht om in 2040 als regio klimaatneutraal te zijn, schetst hij een horrorscenario van 1700 grootschalige windturbines. In de Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie geeft de provincie dan ook de voorkeur aan zonne-energie, benutting van restwarmte, koude-warmteopslag, geothermie en benutting van biomassa. Diverse vormen van bio-energie worden gestimuleerd en in het ruimtelijk beleid gefaciliteerd, inclusief de inzet van de Crisis- en Herstelwet voor het realiseren van experimenteergebieden voor meer innovatieve toepassingen. Het aanjaagteam woningbouw neemt duurzaamheidsaspecten en levensloopbestendig bouwen mee in haar advisering. Ook streeft de provincie bij gebiedsontwikkelingen naar zelfvoorzienendheid voor energie.

Foto: provincie Utrecht

*Gedeputeerde Remco van Lunteren*

## Duurzaamheidseconomie

Rifkin legt in zijn adviesrapport ook een belangrijke verbinding tussen de energietransitie en de economische kansen die deze biedt. Hij noemt het zelfs een 'Economic game plan'. "Dat is precies de insteek die de provincie Utrecht kiest", laat gedeputeerde Remco van Lunteren weten. "Overheden hebben minder te besteden. Daarom moeten we creatiever zijn en het geëigende middel van subsidies loslaten. Samen met het bedrijfsleven en kennisinstituten maken we in experimentele projecten met nieuwe financieringsmodellen de weg vrij voor innovaties." Om die reden geeft Utrecht de energietransitie niet vorm via een afzonderlijk programma, maar worden de duurzaamheidsdoelen direct gekoppeld aan het economisch beleid. Daarin worden drie speerpunten onderscheiden: life sciences, creatieve industrie en duurzaamheideconomie.

Het laatstgenoemde thema staat nog in de kinderschoenen, maar Utrecht heeft met kennisinstellingen als de Universiteit Utrecht (UU), Utrecht Sustainability Institute (USI), KNMI, RIVM en TNO het nodige te bieden als thuisbasis voor een economisch duurzaamheidcluster. De focus vanuit de provincie zal in de komende periode vooral liggen op de randvoorwaarden voor versterking van dit cluster. Bijvoorbeeld door proeftuinen rond vraagbundeling, slimme financieringsconstructies en het creëren van economische meerwaarde via het stimuleren van innovatie en kennisvalorisatie.
Concreet gaat de provincie aan de slag met $CO_2$-reductie bij herstructurering van bedrijventerreinen en duurzaamheid en leefbaarheid als onderdeel van de binnenstedelijke opgave. Om de impasse rond deze complexe opgaven te doorbreken gaat Utrecht vanuit de Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht (OMU) participeren in projecten.

## Kennis- en innovatiegemeenschap

Samen met de UU, WUR, TUD, Schiphol, DSM, TNO, Deltares, Stadshavens Rotterdam en buitenlandse partners is de provincie lid van de kennis- en innovatiegemeenschap van de Europese Commissie op het gebied van klimaat (Climate-KIC). Dit consortium van excellente Europese partijen jaagt innovatie aan op de gebieden stedelijke leefomgeving, watermanagement, modellering en biobased economy, om zodoende de concurrentiekracht van Europa te vergroten. Er zijn programma's op het gebied van (pre)innovatie, onderwijs en ondernemerschap. Er moet vooral intensiever samengewerkt worden door de verschillende partijen in de triple helix (overheid/bedrijfsleven/kennisinstellingen), maar ook op Europese schaal. Ook is provincie Utrecht partner in het Interreg-project ARBOR, waarin een duurzame benutting van biomassa centraal staat. De focus ligt op een inzamelstructuur voor bermgras en de realisatie van een biogashub om biogas centraal op te werken en te injecteren in het aardgasnet.

*Informatie: Hans Rijnten, 030-2582971, hans.rijnten@provincie-utrecht.nl*

# Isolatieregeling klinkend succes

**De provincie Gelderland investeert 10,2 miljoen euro in de na-isolatie van koopwoningen. Door de eenvoud slaat de regeling bijzonder goed aan.**

Eigenaar-bewoners kunnen tot 500 euro ontvangen (1/3 deel van de kosten) voor het isoleren van dak, muren of beganegrondvloer. De regeling geldt voor woningen van vóór 1980 met een maximale WOZ-waarde van 350.000 euro en mag met andere landelijke en gemeentelijke regelingen gecombineerd worden. Voor de subsidie worden geen eisen gesteld met betrekking tot het energielabel. Aanvragen moeten worden ingediend bij de Gelderse gemeenten.

Met de subsidie wil de provincie Gelderland eigenaren van koopwoningen verleiden om de energetische kwaliteit van de woning op korte termijn aan te pakken. Gedeputeerde Annemieke Traag, verantwoordelijk voor het Gelderse Klimaatprogramma: "De regeling blijkt een schot in de roos. Juist de particuliere woningeigenaar was geneigd energiemaatregelen uit te stellen. Met een bescheiden subsidie kan de terugverdientijd verder worden teruggedrongen. Daardoor is het erg aantrekkelijk om juist nu te isoleren."

Uit eigen onderzoek blijkt dat dit leidt tot investeringen met een factor 6. Met de subsidieregeling wordt dus niet alleen bijgedragen aan de vermindering van de $CO_2$-uitstoot en een verlaging van de energiekosten: ook de werkgelegenheid in de bouwsector profiteert van deze impuls. De regeling loopt tot 31 december en dan zijn in totaal zo'n 19.000 woningen aangepakt. Dit najaar wordt besloten over een vervolg in 2012.

*Informatie: Paul Stein, 026 3599769, p.stein@gelderland.nl*

# Energy Valley bundelt regiokracht

Foto: provincie Groningen

*Noord-Nederland (Drenthe, Fryslân, Groningen en Noord-Holland Noord) speelt een sleutelrol in de nationale energie-economie. Deze regiokracht biedt een solide basis om als motor voor het nationale duurzame energiebeleid te fungeren. Om vaart te zetten achter het vergroenen van onze groene concurrentiekracht werken publieke en private partijen samen binnen de stichting Energy Valley.*

Drenthe, Fryslân, Groningen en Noord-Holland Noord hebben zich de afgelopen jaren met Energy Valley nadrukkelijk op de kaart gezet als innovatieve duurzame energieregio. De noordelijke energiesector omvat ruim 400 bedrijven en 30.000 arbeidsplaatsen en de huidige energie-investeringen bedragen circa 25 miljard euro. Hiermee is het Noorden op energiegebied een topspeler in Europa.

## Samenhangende energiemachine

Door de unieke ligging, de geologische situatie en de aanwezige kennisinfrastructuur vervult Noord-Nederland een internationale schakelrol op energiegebied. Dankzij de aardgaspositie is er sprake van een sterke energiebasis met een strategische rol in Europa (gasrotonde), grote multinationals en een uitgebreid netwerk aan subcontractors. De sterke agro- en afvalindustrie is actief met omzetting van organische reststromen in nieuwe energieproducten. Met name in de ontwikkeling van Groen Gas Hubs loopt het Noorden Europees voorop, maar ook op het vlak van biomethanol en biocoal heeft de regio een sterke (inter)nationale positie. De ontwikkeling van de energiecluster wordt gesteund door een stevige uitbouw van de kennisinfrastructuur met diverse nationale en internationale onderzoekprogramma's, waarbij actuele kennisthema's zoals de rol van gas als transitiebrandstof, flexibilisering/balancering en offshore wind centraal staan. Het onderwijsaanbod kent ook een sterke energiefocus met specifieke vakopleidingen, post-doctorale cursussen, een Energy Master en gethematiseerde kenniscentra; het aanbod wordt verder gestroomlijnd via de oprichting van de Energy Academy en College. Dit alles heeft de erkenning van het Rijk als ENERGYPORT van Nederland opgeleverd.

## Krachtenbundeling

Om de sleutelrol op energiegebied te verzilveren, zet het Noorden in op verdere specialisatie op regionale sterkten. Hiertoe bundelen bedrijven, overheden en kennisinstellingen hun krachten in de stichting Energy Valley, met nu al meer dan 200 deelnemers. Het netwerkorgaan zorgt voor een sterke positionering, onder meer door kennisuitwisseling. Jaarlijks worden er alleen al 10 tot 12 energiecongressen georganiseerd rondom diverse actuele thema's. De Europese banden zijn aangehaald via de Hansa Energy Corridor (HEC) om Noord-Nederlandse en Noordwest-Duitse bedrijven en kennisinstellingen samen te laten optrekken op pan-Europese energievraagstukken. Mede gezien de ontwikkeling in het Noorden is energie in het Regeerakkoord benoemd als nationaal economisch topgebied en is Energy Valley aangemerkt als belangrijk innovatiecluster.

## Kunst van het kiezen

Hoofdmoot van de inzet binnen Energy Valley blijft de transitie naar een duurzame energie-economie via een sterke interactie tussen de traditionele en de nieuwe energie-industrie. Zo wordt invulling gegeven aan de nationale energie- en klimaatdoelen en economische structuurversterking op het topgebied energie. Dit vereist een gerichte focus en integrale benadering van de regionale thema's waarin Nederland Europees kan excelleren. Topthema's zijn: (Groene) Gasrotonde, Power Production & Balancing, Slimme Decentrale Energiesystemen en Bio Based Energy (zie figuur). Deze thema's sluiten direct aan bij de nationale beleidsdoelen en zijn onderling sterk verbonden en in de regio verankerd. Noord-Nederland neemt op deze topthema's het voortouw om de BV Nederland internationaal te laten excelleren en de marktpositie van onderliggende diensten en producten te versterken. Hiervoor wordt stevig ingezet op verdere uitbouw van onderzoek & onderwijs in de al eerder genoemde Energy Academy en College, en de toepassing hiervan in concrete projecten.

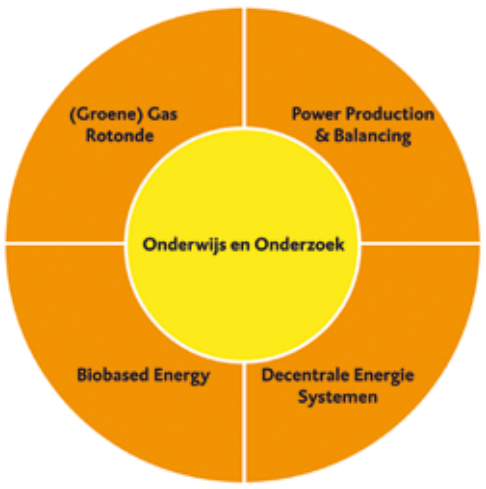


*Informatie: Gert-Jan Swaving, 050-3164209 g.j.swaving@provinciegroningen.nl*

[1] Zie elders in dit nummer

# Chemie en agro gaan huwelijk aan

Foto: Agenda voor de Veenkoloniën

*Via een versnelde vergroening wil de Drentse kunststofindustrie zich ontwikkelen tot een spraakmakende kennescluster op het gebied van de vezelchemie. Centraal staat de vervanging van aardolieproducten door biogrondstoffen.*

*Het AVEBE-complex, omringd door agrarische gebied*

De chemische industrie in Drenthe heeft op het gebied van toegepaste kunststofinnovaties een unieke positie in Nederland en in Europa. Vooral op het gebied van industriële garens en technisch textiel is de afgelopen decennia flink aan de weg getimmerd. Insteek is om via de inzet van groene grondstoffen te komen tot baanbrekende innovatieve toepassingen. Drentse bedrijven als Teijin Aramid en API Institute werken hierbij nauw samen met andere toonaangevende Nederlandse bedrijven. Doel is een nieuw kennis-cluster vezelchemie van de grond te krijgen.

In dat proces speelt de regionale agrosector een belangrijke rol. De aanwezigheid van landbouwareaal in de Veenkoloniën, inclusief verwerkende bedrijven als de AVEBE en het glastuinbouwcomplex bij Emmen maken de regio tot een interessante proeftuin voor nieuwe ontwikkelingen. AVEBE is een innoverend bedrijf dat oplossingen maakt en verkoopt op zetmeelbasis voor voedings-, papier-, bouw-, textiel-, kleefstoffen- en diervoedingsindustrieën.

## Proeftuin

Recentelijk is onder de noemer 'Agrobiopolymeren' een omvangrijk project opgestart. Daarbij ontwikkelen kennisinstellingen en bedrijven uit Zuidoost-Drenthe als Duitsland, die van oudsher sterk zijn op het gebied van gesponnen chemische garens, gezamenlijk nieuwe hoogwaardige biokunststoffen en vezels. Dit gebeurt op basis van plantaardig materiaal in plaats van op aardolieproducten. De regionale agrocluster zorgt voor de aanvoer van de benodigde grond- en reststoffen, waaronder groenafval en slib. Hiermee levert het project tevens een bijdrage aan de ontwikkeling van nieuwe verdienmodellen in de agrosector.

## Verbinding

De proeftuin vormt een perfecte illustratie van de nieuwe verbinding tussen de chemische industrie en de agrarische keten. "Om die reden trek ik in het kader van dit project op bestuurlijk niveau nauw samen op met mijn collega Munniksma, die landbouw in zijn portefeuille heeft", laat economie-gedeputeerde Van der Tuuk weten. Naast de financiering vanuit het Europese Interreg-programma zijn er bijdragen van het bedrijfsleven, het ministerie van EL&I, de deelstaat Niedersachsen en de provincie Drenthe. Dit illustreert het brede draagvlak voor het initiatief.

*Informatie: Roel Haverkate, 0592-365319, r.haverkate@drenthe.nl*

Foto: provincie Drenthe

*Gedeputeerde Van der Tuuk*

## Websites

Op het gebied van economie, energie en innovatie wordt ontzettend veel gepubliceerd. Om zicht te houden op wat er gebeurt zijn de volgende websites voor de provincies van belang:
- www.ipo.nl
- www.lokaalklimaatbeleid.nl
- www.duurzameoverheden.nl
- www.lokaleduurzameenergiebedrijven.nl
- www.klimaatneutralesteden.nl

# Geld verdienen met ‘biobased’

**Biomassa als ‘bron’ voor brandstoffen, materialen en chemicaliën. Dat is de kern van een biobased economy (BBE) die draait op groene in plaats van op fossiele grondstoffen. Gelderland opereert als aanjager en stimulator om de vergroening van de economie te versnellen. Van ‘fossil based’ naar ‘biobased’!**

Bedrijven die biobased produceren maken zich minder afhankelijk van eindige grondstoffen en hebben concurrentievoordeel doordat ze zich onderscheiden. De meeste zijn echter onvoldoende bekend met de huidige mogelijkheden en kansen voor innovatie. Onbekend maakt onbemind.

## Tastbare producten

Om die patstelling te doorbreken is de provincie Gelderland op zoek gegaan naar MKB-ers die samen met partners tastbare producten kunnen ontwikkelen die illustratief zijn voor de biobased economy. Deze moeten er binnen een jaar liggen, waarbij voor de (door)ontwikkeling beperkte financiële steun beschikbaar is (50% van de kosten tot max. 1,5 ton). Projectvoorstellen zijn beoordeeld op $CO_2$-besparing én economische potentie. Dit leverde in korte tijd een onverwacht hoog aantal van 160 concrete voorstellen. Deze zijn onderverdeeld in vijf aan elkaar gerelateerde projectentypen, zie figuur 1.

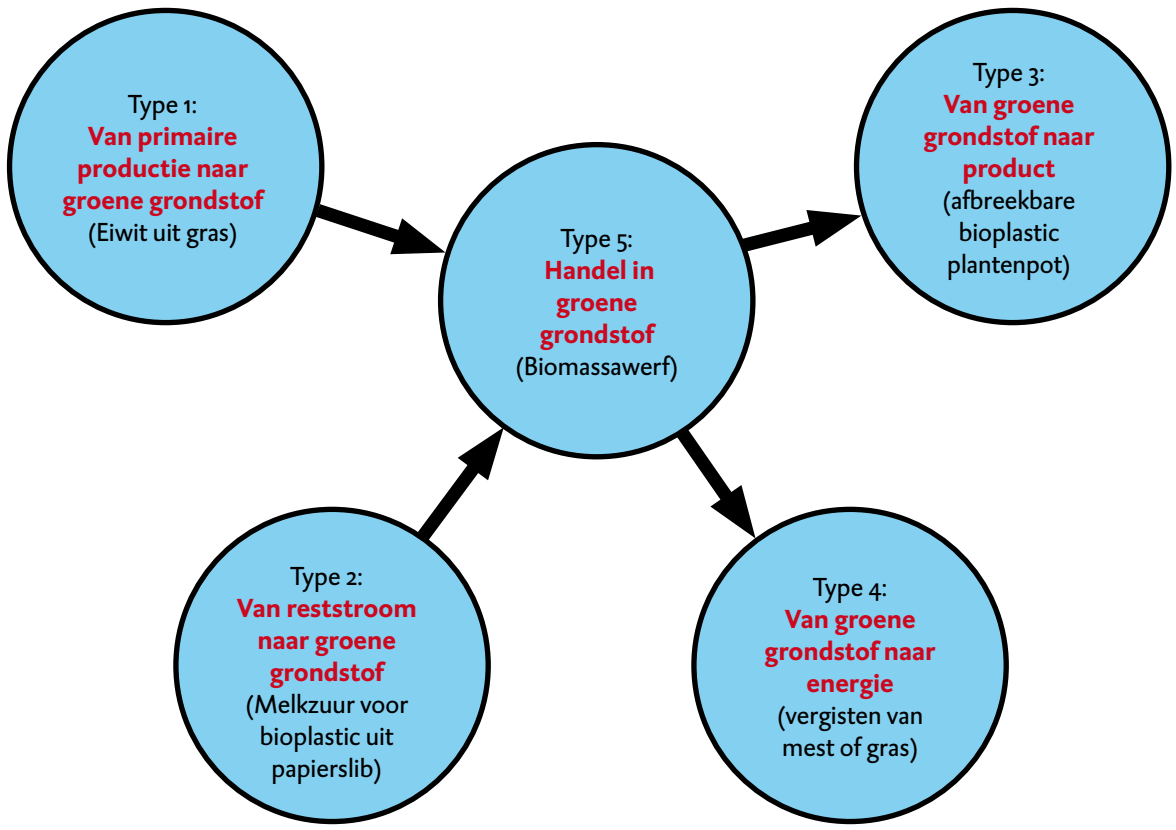


*Fig. 1 Typen biobased projecten met onderlinge relatie*

Foto: Hulshof

*Schoenen van bioafbreekbaar leer*

Foto: Paper Foam

*Afbreekbaar bakje gemaakt van zetmeel en natuurlijke vezels*

Momenteel krijgt energie uit biomassa (4) veel aandacht, een vraaggestuurd proces trekkend aan primaire grondstoffen (1, zoals hout) en reststromen (2, zoals mest). Toepassen van groene grondstoffen in producten (3) zit meer in de aanbods- en ontwikkelingssfeer. En dat terwijl veel groene grondstoffen (zoals gras) een hogere economische waarde hebben als het in een product (zoals papier) wordt toegepast dan als het wordt verbrand of vergist voor energie; verbranden kan bovendien altijd nog. “Het toepassen van groene grondstoffen bevordert de productie van specifieke grondstoffen”, aldus gedeputeerde Annemieke Traag. “Dat zien we bij energie. Hout voor energie is niet aan te slepen, terwijl de toepassing van houtvezel in composietmaterialen vele malen kleiner is.” Om de vaart achter de ontwikkeling ‘van grondstof tot product’ te vergroten subsidieert Gelderland een dertiental ‘type 3’-projecten.

## Leverancier én afnemer

De agrosector wordt een belangrijke speler, als leverancier én als afnemer. Zo zijn er voorstellen ontwikkeld om hennep te gaan telen als vervanger van milieubelastend katoen en (berm)gras voor het onttrekken van eiwitten, waarna alleen de droge reststroom wordt vergist. De sector treedt op als afnemer als zij straks de ontwikkelde afbreekbare plantenpotten, biosubstraat, grondontsmettingsmateriaal gaat gebruiken. Of bijvoorbeeld biobakjes en -plastic voor voedselproducten. Traag noemt nog een ander project, waarbij een alternatief strooizout uit biomassa wordt geproduceerd. “Dit alternatief geeft minder verzilting van wegbermen en corrosie van bruggen dan gewoon wegenzout, maar wordt gemaakt uit olie en is duur. Het wordt nu gemaakt uit een reststroom. Kwaliteiten van dit biomateriaal zoals strooieigenschappen zijn nog onvoldoende bekend. In het kader van dit project willen wij dit op onze wegen testen.”

Foto: provincie Gelderland

*Gedeputeerde Annemieke Traag*

Een aantal andere voorbeelden van ondersteunde innovaties zijn design tafelbladen en dakbedekkingsmateriaal uit biomassa als vervanger voor bitumen en luxe cadeauverpakking. Tot slot, één tastbaar product is al gereed: de schoen van bioafbreekbaar leer. Het leer is gepresenteerd tijdens de Arnhemse modebiënnale, de schoen zelf zag het licht tijdens de Amsterdam Fashionweek. Voort met de PR voor biobased producten!

*Informatie: Gerard Taat, 026-3598018, G.taat@gelderland.nl*

# Slimmer en energiezuiniger bouwen

*De Nederlandse bouwsector zet met 43% van de nationale energieconsumptie, 35% van de afvalproductie en 25% van het wegtransport een ecologische voetafdruk van een reus. De provincie Limburg doet er alles aan om deze voetafdruk te verkleinen.*

Foto's: Provincie Limburg

*Een voormalige steenfabriek verandert in een energiezuinige accommodatie voor welzijn, zorg en onderwijs met warmte-koudeopslag*

Bij het verkleinen van de milieu-impact van de bouwsector is de provincie veelal niet de initiatiefnemende partij. Dat zijn namelijk de opdrachtgevers en bedrijven. Daarom wordt vooral ingestoken op het - binnen haar mogelijkheden - faciliteren van bedrijven, gemeenten en corporaties. Om die reden werkt Limburg intensief samen bij het aanjagen van innovatie en samenwerking in de bouwkolom. Dit gebeurt met partijen als Uneto-VNI, MKB Limburg, Bouwend Nederland, Syntens, Agentschap NL en gemeenten binnen het Ketenoverleg Zuid. De samenwerkende partijen initiëren projecten die niet zonder brancheoverstijgende samenwerking tot stand kunnen komen. Denk aan scholing, het ontwikkelen van concepten voor duurzaam bouwen, het stimuleren van commerciële samenwerkingsvormen en het mee ontwikkelen en uitrollen van Europese kwaliteitsnormen en richtlijnen op het gebied van duurzaamheid en energiebesparing.

## Actieve ondersteuning

Daarnaast zet de provincie instrumenten in om in de voorfase veelbelovende initiatieven te stimuleren. Zij doet dit door partijen aan elkaar te verbinden en door ondersteuning met kennis en geld. Zo heeft Limburg financieel bijgedragen aan de voorbereidingen van een duurzame wijk in de gemeente Beek. Als 'Millenniumgemeente 2008' wil Beek de meest duurzame wijk van Limburg neerzetten en heeft daarvoor een ontwerpprijsvraag uitgeschreven voor de locatie 'Groenewald'. Jury en publiek kozen in grote meerderheid voor de 'Beekse Bron'. Dit plan bevat allerlei slimme duurzame elementen, gekoppeld aan vergaande keuzevrijheid voor toekomstige bewoners. Het winnende ontwerp wordt nu verder uitgewerkt.

Ook de gemeente Peel en Maas bouwt duurzaam. De plannen daartoe zijn onder meer met provinciaal geld bekostigd. Op het terrein van de voormalige steenfabriek komt een accommodatie voor welzijn, zorg en onderwijs met een warmte-koudeopslag. Men streeft naar een 10% lagere energieprestatie dan wettelijk is vereist. Ook wordt extra ingezet op isolatie en waterbesparing. De kopers kunnen bovendien kiezen uit een palet aan mogelijkheden om hun woning nog energiezuiniger te maken. In de openbare ruimte komen LED-verlichting en cradle to cradle straatmeubilair. Tot slot wordt een brede leefbaarheidsdiscussie in de wijk gestart.

*Gedeputeerde Antoine Janssen*

*Gedeputeerde Patrick van der Broeck*

## Slimme verlichtingsinstallaties

De provincie Limburg maakt ook werk van energiebesparing aan de wegverlichting. Allereerst door verlichting achterwege laten waar dat kan. Verder wordt bij wegconstructies en vervanging gekozen voor dimbare verlichting, waardoor de lampen tot circa zeventig procent minder energie gebruiken. Dit gebeurt helemaal automatisch: bij druk verkeer branden de lampen feller, terwijl ze dimmen als de verkeersintensiteit afneemt. Tussen 22.00 uur en 6.00 uur branden ze op halve kracht. Bij calamiteiten op de weg kan de lichtintensiteit worden verhoogd. In andere gevallen worden led-lampen aangebracht. De nieuwe lampen geven helder wit licht, met een uitstekende kleurherkenbaarheid. Ze leveren een besparing op tot circa 35% van de energiekosten. De lampen hebben een levensduur van circa 60.000 branduren en worden één keer in de vijftien jaar vervangen. Voorheen was dat vier keer in de vijftien jaar. De initiële investeringen zijn hoger, maar er zijn besparingen in het gebruik door minder vervangingsmomenten en een lagere energierekening.

*Informatie: Janine Verstegen 043-3897567, ja.verstegen@prvlimburg.nl*

# Versnelling dankzij ontwikkelings-maatschappij

*Gedeputeerde Appelman ziet zonne-energie helemaal zitten*

*Op het vlak van duurzame energieopwekking borrelt het aan initiatieven in de provincie Flevoland. Helaas gooien gebrek aan financiering en aan kennis vaak roet in het eten. Ook komt het regelmatig voor dat partijen langs elkaar heen werken. Een ontwikkelingsmaatschappij gaat de vaart erin houden bij het verduurzamen van de energiehuishouding.*

In tijden van bezuinigingen lijkt alles minder te worden. Niettemin hebben de Flevolandse gemeenten, provincie en waterschap Zuiderzeeland een haalbaarheidsstudie uitgevoerd naar de mogelijkheden om juist meer snelheid te krijgen in de omschakeling naar een duurzame energiehuishouding. De initiatiefnemers willen hiervoor een nieuwe organisatie oprichten, de Duurzame Energie- en ontwikkelingsmaatschappij Flevoland (DE-on).

## Systeeminnovatie

"DE-on richt zich op gebiedsbrede ambities, niet op solitaire projecten", legt gedeputeerde Jan-Nico Appelman uit. "Als je gebiedsgericht kijkt naar de energiehuishouding, kom je steeds op een combinatie van projecten die dat doel dient. En om zo'n diversiteit aan projecten te kunnen realiseren, is een organisatie nodig, een vehikel die zich daar specifiek op dat systeemniveau met energiehuishouding bezighoudt. Die innovatie vergt ook forse inspanningen op andere systemen. Bijvoorbeeld het hele stelsel van ruimtelijke plannen. Of de financiële constructies en arrangementen die een bundeling van projecten als focus heeft."

DE-on moet in de praktijk gaan werken als een professioneel ontwikkelingsbedrijf. Projectontwikkeling en – financiering vormen de hoofdtaken van de organisatie. DE-on wordt gefinancierd door de overheden binnen de provincie, haar partners en investeerders. Er wordt geïnvesteerd in diverse projecten, die kunnen variëren in techniek en rendement. DE-on heeft de mogelijkheid om sterk winstgevende en minder winstgevende projecten te verevenen. Het rendement op het ingelegde vermogen vanuit de overheden zal gematigd zijn. Die combinatie van financiële en organisatorische maatregelen zorgt er voor dat meer projecten financierbaar worden in vergelijking met een aanpak waarbij projecten 'stand alone' worden ontwikkeld.
DE-on staat of valt met de professionaliteit van de organisatie en de helderheid over rolverdelingen tussen de partijen.

## Draagvlak

Uit een eerste verkenning blijkt dat de kansen voor een dergelijke ontwikkelingsmaatschappij gunstig zijn. DE-on heeft inmiddels bij een behoorlijk aantal organisaties een stevig draagvlak, waarvan netwerkbedrijf Alliander en afvalverwerker HVC de belangrijkste zijn. Er is een organisatievoorstel gedaan waarin veel partijen zich kunnen vinden. Opvallend is ook de belangstelling vanuit de financiële wereld voor het DE-on model. In de studie zijn eveneens de effecten op de werkgelegenheid in beeld gebracht. Het consortium komt op 5300 manjaren aan directe werkgelegenheid als gevolg van initiatieven die onder de vlag van DE-on worden ontwikkeld. Ook is er sprake van een aanzuigende werking op bedrijven, die hun omzetvolume in de provincie zien groeien.

## Businessplan

De initiatiefnemers hebben besloten om DE-on verder uit te werken in een businessplan. Bij de initiatiefnemers van het eerste uur, de zes gemeenten, het waterschap en provincie, zijn nu Alliander en HVC aangesloten. DE-on zal op het snijvlak van de (vele) energie-initiatieven en de markt opereren. Met deskundigheid, ervaring en financiering. DE-on moet de versnelling opleveren voor de verdere verduurzaming van de energiehuishouding in de provincie. En tegelijkertijd gaat DE-on de werkgelegenheid aanjagen. Het businessplan moet dat verder aantonen en zal naar verwachting begin volgend jaar klaar zijn. Op basis daarvan zullen partijen het besluit nemen of DE-on werkelijkheid gaat worden of niet.

*Informatie: Arie van Beek, 0320-265 418, arie.vanbeek@flevoland.nl*

# Asbest eraf, zonnepanelen erop

Foto: provincie Overijssel

**In Overijssel gaan 115 agrarische bedrijven voor meer dan de helft in hun eigen energie voorzien. Tegelijkertijd nemen zij afscheid van het asbest op hun daken. Dit gebeurt onder het motto 'Asbest van het dak, zonnepanelen erop'.**

De plaatsing van de zonnepanelen bij de 115 bedrijven resulteert in 3,4 miljoen Wattpiek aan nieuwe energie. Hiermee voorzien zij gemiddeld voor 57% in het eigen energiegebruik. Brengen zij hun groene elektriciteit op de markt, dan is dit genoeg om 850 huishoudens van energie te voorzien. De provincie Overijssel speelt de rol van initiator en aanjager, onder meer door 3,5 miljoen euro voor dit doel beschikbaar te stellen. In totaal wordt 116.000 m² asbest ingeruild voor 14.500 zonnepanelen.

Agrariërs konden subsidie aanvragen met een maximum van 1 euro per Wattpiek, met een maximum van 50.000,- euro per bedrijf. Uit andere zonne-energieprojecten blijkt dat niet altijd de maximale subsidie nodig is om een project te realiseren. Om die reden is op informatieavonden aangegeven dat de selectie onder meer zou plaatsvinden op basis van indiening op een lager bedrag per wattpiek. Dat heeft goed uitgepakt. Het gemiddeld aangevraagd subsidiebedrag ligt nu op de 0,88 euro per wattpiek. Daardoor bleef er een bedrag van 500.000 euro over voor andere zonne-energie projecten. Zonne-energie draagt voor 3% bij aan de doelstelling van 20% hernieuwbare energie in 2020.

*Informatie: Roelof Migchelsen, 038-4997509, r.migchelsen@overijssel.nl*

## *Provincies aanjagers van topsectoren*

Het kabinet zet in op versterking van het concurrentievermogen van de Nederlandse economie: "*Een zesje is niet goed genoeg meer, 'de top' is de ambitie*". In hun dagelijkse praktijk zien de provincies dat de weg naar de top loopt via de regio. De regionale vertaling ontbreekt in de adviezen van de topteams, maar is wel noodzakelijk omdat integraal beleid vanuit de specifieke kracht van een regio een voorwaarde is voor het succes van de topsectoren. De provincies maken deze vertaling!

De regio Eindhoven is onlangs uitgeroepen tot 'slimste regio ter wereld'. Dat is niet toevallig. Nederland heeft meer gebieden zoals Eindhoven, regio's met een unieke concentratie van bedrijvigheid, kennis en talent, met een leidende internationale positie als resultaat. Denk bijvoorbeeld aan Food Valley (voeding en landbouw) rondom Wageningen, de Greenports (agroproductie en logistiek) in Zuid-Holland, Energy Valley in Noord Nederland en verschillende chemische industriële complexen in havengebieden.

De kern van het succes in deze gebieden is clustervorming. Clusters zijn de drijvende kracht achter onze economie. Zij vormen de ideale voedingsbodem voor innovatie en duurzaamheid en zijn bepalend voor de concurrentiepositie van de topsectoren van minister Verhagen. De kracht zit in de samenhang. Het streven naar duurzaamheid jaagt innovaties aan, versterkt daarmee de concurrentiepositie van Nederland, waardoor meer bedrijven en kennisinstellingen willen aanhaken bij een cluster, enz.

De samenwerking binnen een cluster is niet vanzelfsprekend. Het zijn netwerken van mensen die elkaar kennen en bovenal elkaar vertrouwen. Provincies en gemeenten faciliteren en versterken deze samenwerking en zijn verantwoordelijk voor de ruimtelijke inbedding van de topsectoren. Gezamenlijk zorgen zij voor een aantrekkelijk vestigings- en leefklimaat en een goede bereikbaarheid. Provincies en grote steden investeren daar jaarlijks honderden miljoenen euro's in.

Bij de keuze voor deze clustergerichte industriepolitiek hoort een heldere taakverdeling tussen Rijk en regio. Het Rijk stelt de generieke randvoorwaarden zoals onder andere regelgeving, fiscaliteit en financiering, en zorgt voor een coherent beleid tussen ministeries, waar het nu nog vaak aan schort. De rol van provincies ligt in de toepassing van ruimtelijk instrumentarium en vergunningverlening die samenwerking, bereikbaarheid, werkgelegenheid en duurzaamheid binnen de regio's te stimuleren. Zij faciliteren daarnaast de regionale kennisdriehoek.
Met een drieslag van aantrekkelijk vestigingsklimaat, stevig verankerde werkgelegenheid en concurrerend vermogen via innovatie én duurzaamheid plaveien de provincies voor de topsectoren de weg naar de top.

Foto: provincie Zuid-Holland

## column

Liesbeth Spies
Gedeputeerde Zuid Holland

# Investeren in offshore wind

Foto: Peter Elenbaas

*De provincie Groningen ziet grote kansen voor de ontwikkeling van offshore wind vanuit de Eemshaven. De Eemshaven heeft voldoende ruimte, is goed bereikbaar en heeft strategisch gezien een zeer gunstige ligging ten opzichte van de geplande Duitse windparken.*

De Duitse overheid heeft als doelstelling om in 2030 25 GW aan offshore wind te realiseren. Het grootste gedeelte hiervan staat gepland in het Duitse gedeelte van de Noordzee, pal tegen de Nederlandse Economische Exclusieve Zone (EEZ) aan. Zeker nu Duitsland zich heeft afgekeerd van kernenergie, zal het belang van offshore wind toenemen.

## Forse investering

Groningen Seaports, waarvan de provincie Groningen met de gemeenten Delfzijl en Eemsmond aandeelhouder is, springt in op deze kansen. In juni heeft Groningen Seaports besloten om 35 miljoen euro te investeren in het verlengen van de kade en de aanleg van een zwaaikom waar schepen keren in de Beatrixhaven. Daarmee komt er 700 meter kade bij, waarvan 200 meter verzwaarde kade voor de overslag van onder meer zware fundaties. Na voltooiing is er 80 hectare beschikbaar voor offshore wind gerelateerde bedrijvigheid.

## Groene groei

Offshore wind is een zaak van de lange adem, waarbij de provincie Groningen kansen ziet voor bedrijvigheid voor heel Noord-Nederland, met inbegrip van de kop van Noord-Holland. Gedeputeerde Wilma Mansveld: “We zetten zwaar in op de ontwikkeling van duurzame energie, zoals on- en off shore wind, vanwege de kansen die het biedt voor groene groei. Dit past binnen onze positie als de Energyport van Nederland. Te meer daar windenergie van groot belang is voor de transitie naar duurzamere vormen van energie.

Foto: provincie Groningen

*Gedeputeerde Wilma Mansveld*

We willen, samen met onze Energy Valley partners[1], de juiste randvoorwaarden creëren om deze bedrijfstak goed te kunnen faciliteren. Offshore wind is voor ons een langjarig strategisch thema, dat we stevig willen verankeren in ons energiebeleid. De toekomst van windenergie ligt op zee!”

*Informatie: Peter Smale, 050-3164784, p.smale@provinciegroningen.nl*

colofon

ip milieuwerk

**uitgever**
Milieuwerk wordt uitgegeven door het Interprovinciaal Overleg
Postbus 16107
2500 BC Den Haag
Joyce Klink 070 8881231

**met dank aan het IPO-team Economie, Energie en Innovatie :**
- Annemarie Gehrels (economie, innovatie), agehrels@ipo.nl
- Sander Hage (warmte, ondergrond), shage@ipo.nl
- Frank Puijn (energie, co-siting en ketens), fpuijn@ipo.nl
- Mireille Wösten (biomassa en mobiliteit), mwosten@ipo.nl
- Marten van der Gaag (programmaleider klimaat, energie en ruimte, slim financieren, windenergie), mvdgaag@ipo.nl

**kostenloze abonnementen / adreswijzigingen**
Antwoordnummer 10145
2260 WB Leidschendam

**eindredactie en productie**
De Graaf Communicatie Enkhuizen
telefoon 0228 326068
e-mail: graafcom@wxs.nl

**basisvormgeving**
Jeronimus van Pelt (Saskia Mpiana)

**opmaak**
Herman R. Fuit Den Haag

**druk**
HEGA Drukkerij Den Haag

ISSN 0927-7463

Interprovinciaal Overleg ip

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
1 februari 2012

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de statenadviseur mede te delen.*

## *Samenvatting*

# van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

gehouden op woensdag 11 januari 2012

WOENSDAG STATENDAG

# SAMENVATTING

## Vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

**Woensdag 11 januari 2012**

*U kunt de agendavoorstellen en de ingezonden brieven, evenals de samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

De lijst met toezeggingen tot en met de vergadering van 11 januari 2012 is als bijlage opgenomen bij deze samenvatting.

**Aanwezig:**
A. Huizing (voorzitter)
H. Beerda (PvdA) tot 17.30 uur
A.A.P.M. van Berkel (PVV)
D.B. Dijkstra (CDA)
mevrouw G.M. van Dinteren (GroenLinks) tot 18.00 uur
H.R. Hornstra (PvdA)
J.N. Kuipers (GroenLinks)
F.W. van Lookeren Campagne (D66)
J.M.L. van Middelaar (SP)
mevrouw M.S. Pauwels-Paauw (VVD)
mevrouw L.A. Smits (SP)
J.L. Stel (VVD)
mevouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
A. Timmerman (VVD)
mevrouw M.C.J. van der Tol (D66)
A. Vorenkamp (PVV)
Th.J. Wijbenga (CDA)

mevrouw C.M. de Werd-Eijsink, statenadviseur

**Voorts aanwezig de leden van GS:**
mevrouw T. Klip-Martin (VVD)
R.W. Munniksma (PvdA)
H. Brink (VVD)

**Afwezig:**
J.A. van Berkum (ChristenUnie)
R. Fokkens (PvdA)

**1. Opening en vaststelling van de agenda**
De voorzitter opent de vergadering en de agenda wordt vastgesteld.

**2. Samenvatting vergadering 30 december 2011, 14 december 2011 en 21 december 2011 en de lijst van toezeggingen**
De gewijzigde lijst van toezeggingen wordt aan deze samenvatting gehecht.

*De gedeputeerde Brink* reageert op de berichten in de media over het OV bureau. Hij deelt wel de zorg over het OV bureau maar niet de zorg over niet adequaat reageren.

De samenvatting van 14 december 2012 wordt gewijzigd vastgesteld. Op verzoek van de VVD wordt onderdaan bladzijde 4 de zin “niet alleen bestemd voor natuur”, gewijzigd in “is niet bestemd voor natuur”.

**3. Ingekomen stukken**
De lijst met ingekomen stukken wordt conform vastgesteld.
De fractie van PvdA heeft gevraagd om agendering van:

- de brief van GS van 14 december 2011 over Stand van zaken uitwerking Innovatieve grondwatervisie. Agendering zal plaatsvinden in de Statencommissie OGB van 22 februari 2012.
- de brief van GS van 14 december 2011 over Toekomstige waterschapsorganisatie Gelderland, Overijssel en Drenthe (Deelstroomgebied Rijn-Oost). Agendering zal plaatsvinden in de Statencommissie OGB van 22 februari 2012.
- de brief van 14 december 2011 over Concept-Bodemvisie. Agendering zal plaatsvinden in de Statencommissie OGB van 22 februari 2012.
- De brief van SNN van 29 november 2011 over Uitkomsten van het Bestuurlijk Overleg MIRT najaar 2011. Agendering zal plaatsvinden in de Statencommissie OGB van 22 februari 2012.

**4. Rondvraag**
Er was geen rondvraag.

**5. Statenstukken/brieven**

**5a. Brief van AFLO van 23 november 2011 over Advies Biobased Economy**
Samenvattende reactie van de fracties
De commissie kan zich vinden in het advies van de AFLO en ondersteunen de aanbevelingen. De commissie is benieuwd naar de reactie van GS. Een meerderheid van de fracties stelt vragen over de toekomstige ontwikkelingen en de rol van de provincie daarin. Vragen over de regelgeving worden met name gesteld door D66 en de VVD. Het CDA geeft mee dat de integraliteit in de gaten moet worden gehouden.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
*Gedeputeerde Munniksma* geeft aan dat GS op dit moment op het ruimtelijk domein niet de grootste knelpunten zien. Mocht er voor een wenselijke ontwikkeling knelpunten zijn in de provinciale regelgeving wil GS daar tijdig op reageren. Het college vindt dat de provincie Drenthe zeer proactief is. Het college geeft deze maand een reactie op de brief van de AFLO. De provincie heeft op verschillende momenten verschillende rollen op het gebied van Biobased Economy.

*Gedeputeerde Klip* laat weten dat de provincie al veel langer in noordelijk verband en landelijk in gesprek is over de regelgeving. De energie economie is het vliegwiel om tot de Biobased Economy te komen. GS neemt een proactieve rol maar uiteindelijk moet het bedrijfsleven het oppakken .

De voorzitter vat het samen als: het advies van de AFLO wordt breed ondersteund. Er is aan toegevoegd wat doet de provincie nu en hoe gaat zij hier proactief mee om.
De commissie gaat er vanuit dat zij op de hoogte worden gesteld van het antwoord van het college aan de AFLO.

Gedeputeerde staten zeggen het volgende toe:
*Gedeputeerde Klip* zegt toe: dat de commissie de visie over Biobased Economy ontvangt.

**5b. Brief van AFLO van 23 november 2011 over Advies ruimtelijke inpassing schaalvergroting in de melkveehouderij**

Samenvattende reactie van de fracties
De commissie stemt in met het advies van de AFLO. De verantwoordelijkheid ligt in eerste instantie bij de gemeenten en de rol van de provincie is met name stimuleren en coördineren. De PvdA stelt vragen over de verantwoordelijkheid ten aanzien van de bouwteams. De VVD verwijst naar het meenemen van het programma van eisen. De PVV daarentegen wil een loket voor de ondernemer. De SP pleit voor behoud van een toetsingskader.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
*Gedeputeerde Munniksma* geeft aan dat het advies van de AFLO aansluit bij de lijn die reeds was ingezet door het college. Het college wil eerst ervaring opdoen met de lijn van bouwblok naar bouwkavel. En dan kijken of dit leidt tot een herziening van dit gedeelte van de Omgevingsvisie. Gedeputeerde Munniksma antwoordt dat de verantwoordelijkheid van de bouwteams bij de gemeente ligt en dat de provincie daarin creatief kan faciliteren. Daar waar de provinciale regelgeving knellend is, zal daar naar gekeken worden.

De voorzitter trekt de conclusie: Commissie en College ondersteunen het advies. College geeft aan dat het een goede zaak is om ervaring op te doen. Dat de verantwoordelijkheid bij de gemeenten ligt. Vervolgens kan worden nagaan of het consequenties heeft voor de omgevingsvisie.

**5c. Brief van Gedeputeerde Staten van 1 december 2011 over Oprichting Drentse Energie Organisatie**

Samenvattende reactie van de fracties
De commissie reageert positief op de brief van GS.
De PvdA en Groen Links voelen zich trots op dit resultaat van de ingediende motie. De overige fracties zijn verheugd dat de DEO er is en wenst de DEO veel succes. Een meerderheid van de fracties stelt vragen over de onafhankelijkheid van de DEO. De PvdA en D66 benadrukken de rol die de DEO kan hebben voor kleinschalige projecten. De CU stelt vragen over de meetbaarheid van het succes.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
*Gedeputeerde Klip* geeft aan dat de onafhankelijke rol van de DEO gebaseerd is op de subsidierelatie. *Gedeputeerde Klip* bedankt de fracties voor de brede steun. De gedeputeerde ziet de DEO ook als een middel om sneller projecten van de grond te krijgen.

Gedeputeerde staten zeggen het volgende toe:
*Gedeputeerde Klip* zegt toe: dat PS elk jaar een terugkoppeling krijgt van de resultaten van de DEO.

**5d. Statenstuk 2012-511, Wijziging Tarieventabel Verordening nazorgheffing stortplaatsen provincie Drenthe**

Samenvattende reactie van de fracties

Vragen ten aanzien van de ingeschatte bedragen worden gesteld door de SP en de VVD. De PVV vraagt wat er gebeurt met het overschot. Groen Links vraagt naar de noodzaak van het besluit.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:

*Gedeputeerde Klip* geeft uitleg over het IPO model dat aangeeft hoe hoog de bedragen voor nazorg moeten zijn. GS is wettelijk verplicht om dit besluit aan PS voor te leggen.

Status: De B-status van het stuk wordt gewijzigd in A-status.

**5e. Brief van Gedeputeerde Staten van 14 december 2011 over Evaluatie Programma Klimaat &Energie 2008-2011**

Samenvattende reactie van de fracties

De commissie reageert positief op de evaluatie. De evaluatie wordt gezien als een moment om te kijken naar wat wel en niet goed is gegaan en dat mee te nemen in het nieuwe programma.
De meerderheid van de fracties ondersteunt de aanbeveling om te kiezen voor focus en de aanbeveling van de economische benadering. Door het CDA en Groen Links wordt focus gevraagd op bestaande bedrijven en woningen.
Vanuit de commissie wordt aandacht gevraagd voor de communicatie. Zorgen worden geuit over de noordelijke samenwerking op uitvoeringsniveau door de VVD en D66. De rol van de provincie wordt besproken. Het betreft overwegend een stimulerende en aanjagende rol.
Het CDA stelt vragen over de effecten van de nieuwe provinciale huisvesting op de CO2. De CU stelt nadere vragen over de inbreng van private investeerders ten opzichte van de verschillende overheden. De commissie stelt vragen over de gestelde doelen en de haalbaarheid en meetbaarheid daarvan.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:

*Gedeputeerde Klip* onderschrijft dat er veel is gedaan maar dat er ook nog veel moet gebeuren. Gedeputeerde Klip ligt toe hoe er een slag wordt gemaakt ten aanzien van het monitoren van maatregelen. De suggestie van de commissie ten aanzien van de benchmarkt wordt door de gedeputeerde Klip meegenomen en zal worden bekeken in welke vorm dit een plek kan krijgen in het nieuwe programma gekoppeld aan het monitoren.
Op strategisch en tactisch niveau gaat de samenwerking in Noord Nederland heel goed. Er moet nog meer worden gedaan aan bewustwording, maar dan wel op een andere, eigentijdsere manier.
Gedeputeerde Klip antwoordt dat de provincie uit gaat van de realistische scenario's waar ook landelijke afspraken over gemaakt worden. De insteek van de provincie is dan ook om de doelstelling niet te gaan verlagen. Overheden kunnen volgens gedeputeerde Klip ook een rol vervullen door de grenzen van de vergunningverlening opzoeken.

Gedeputeerde staten zeggen het volgende toe:

*Gedeputeerde Klip* zegt toe: terug te komen op de vraag over de resultaten van de CO2 reductie naar aanleiding van de verbouwing van het provinciehuis.
*Gedeputeerde Klip* zegt toe: een schriftelijke beantwoording van vraag over de verhouding tussen de investering van private bedrijven ten opzichte van de investering van de overheden.
*Gedeputeerde Klip* zegt toe: te kijken naar de lijst van acht grote bedrijven die door de Natuur en Milieu Federatie is opgesteld en te kijken of de provincie daar een rol bij kan spelen.
*Gedeputeerde Klip* zegt toe: de commissie uit te nodigen voor een informele bijeenkomst over het nieuwe programma Klimaat en Energie.

**5f. Brief van Gedeputeerde Staten van 14 december 2011 over Gebiedsvisie windenergie, resultaten eerste fase**

Van het spreekrecht wordt gebruik gemaakt door de heer Rietveld, namens de belangengroep Tegenwind Hunzedal.
De bijdrage van de inspreker is aan deze samenvatting gehecht en maakt onderdeel uit van de samenvatting.
De fracties van D66, SP, CDA en PVV stellen de heer Rietveld vragen in relatie tot de bereidwilligheid van de stichting om mee te willen werken.

Samenvattende reactie van de fracties

De meerderheid van de fracties stelt vragen aan de gedeputeerde over de draagvlak en participatie van de betrokken partijen en de rol van de provincie daarbij. Veel aandacht is er voor de zin uit de begeleidende brief bij het rapport, over het niet mee willen werken van partijen en het effect van die zin voor de rol die de provincie heeft in het bij elkaar brengen van partijen. Het CDA wil dat de zin wordt vervangen. Verder worden er vragen gesteld over de rol van de provincie in relatie tot de rijks coördinatieregeling. Groen Links geeft aan dat zij die regeling zien als een middel dat kan worden ingezet door het Rijk daar waar provincies, in tegenstelling tot in Drenthe, niet hun verantwoordelijkheid nemen.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:

*Gedeputeerde Munniksma* informeert dat het onderzoek is uitgevoerd om af te tasten of er ruimte was om te komen tot interactieve planvorming. Hij verwijst daarbij naar de passage bij 3.1 uit het rapport. De gezamenlijkheid tussen alle partijen is niet op korte termijn in het gebied te realiseren. Het College gaat informele gesprekken met partijen voeren om zo transparante stappen te zetten in het traject. Hij geeft daarbij aan dat er gewerkt wordt aan het op papier stellen van de gebiedsvisie wind omdat dat noodzakelijk is om te kunnen sturen.
Gedeputeerde Munniksma laat weten dat het college bij het ministerie bepleit om meer ruimte te krijgen voor het nemen van haar verantwoordelijkheid met betrekking tot een visie op windenergie.

De voorzitter sluit de beraadslaging met de conclusie dat ingestemd is met een transparant proces waarbij nauw contact wordt gehouden met de staten. De inhoud van de discussie zal worden meegenomen bij het verdere proces. En dat de commissie instemt met de tekstuele aanpassing van de begeleidende brief zoals deze is voorgesteld door gedeputeerde Munniksma.

Gedeputeerde staten zeggen het volgende toe:

*Gedeputeerde Munniksma* zegt toe: dat de zin uit de brief als niet geschreven kan worden beschouwd en kan worden vervangen door de passage zoals die is weergegeven bij 3.1 in het rapport.

**5f. Statenstuk 2012-513, Uitgangspunten en uitwerking Vitaal Platteland in relatie tot gebiedsagenda's**

Dit agendapunt wordt doorgeschoven naar de volgende vergadering.

**6. Mededelingen**

De voorzitter wijst op de presentatie soundscape onderzoek op 16 januari a.s.

**7. Sluiting**

De vergadering wordt gesloten om 18.15 uur.
De volgende vergadering zal plaatsvinden op woensdag 22 februari 2012.

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van woensdag 22 februari 2012,

, voorzitter

, statenadviseur

Statencommissie omgevingsbeleid – inspraak door Tegenwind Veenkoloniën – 11 januari 2012

Geachte commissie leden,

Ik zal mij eerst even voorstellen. Mij naam is Rob Rietveld en ik spreek hier namens de belangengroep Tegenwind Veenkoloniën, een samenwerking tussen de 4 groepen die bezwaar maken tegen de komst van windturbines in hun woongebied de Veenkoloniën. Het gaat om Platform Storm, Tegenwind N33, WindNee en Tegenwind Hunzedal.
Wij willen van deze inspraak gebruik maken om bij u nogmaals met veel nadruk onder de aandacht te brengen dat de bewoners van de veenkoloniën zich heel erg ongerust maken over de komst van windturbines in het gebied. Wij willen verder benadrukken dat de bewoners erg boos en gefrustreerd zijn over de manier waarop het proces tot nu toe is verlopen.

Ook nu lijkt het voor de Provincie weer heel erg moeilijk om zich in te leven in de gevoelens van de bewoners, met hen in gesprek te gaan en ons er in te betrekken. Zoals aangehaald in een mailtje dat wij u gisteren hebben gestuurd, staan wij positief ten opzichte het tot stand komen van een gebiedsvisie windenergie. Dit hebben wij al eerder in een gesprek, augustus vorig jaar, met mevrouw Klip in Nieuw Buinen duidelijk gemaakt en ook tijdens het interview met bureau Elzinga & Oterdoom. Het is dan wel heel zuur om in de begeleidende brief aan deze commissie over dit agendapunt te moeten lezen dat wij niet bereid zouden zijn mee te willen werken aan het tot stand komen van deze gebiedsvisie. Dit lijkt typerend voor het gehele proces tot nu toe. Wij hebben in de afgelopen tijd met bijna alle hier aanwezig fracties een gesprek gehad over onze zorgen en ideeën ten aanzien van windturbines. Hierin hebben wij ons als een open, constructieve gesprekspartner opgesteld. Wij willen u daarom nogmaals vragen rekening met ons te houden en ons er serieus in te betrekken.

Wij zijn ernstig bezorgd over de kwaliteit van onze woonomgeving en de gevolgen zoals wij die voorzien op het gebied van gezondheid, economie, landschappelijke aantasting, krimp, enz. Uit de recente gebeurtenissen in Groningen maken wij op dat voor het landelijk bestuur "Het Noorden" het afvalputje van Nederland is. We lijken nu zelfs het riool te gaan worden, zo denken de bewoners van Drenthe en Groningen er in ieder geval wel over. Aan u de eer om dit gevoel weg te nemen.

Wij betwijfelen of windenergie een significante bijdrage kan leveren aan de oplossing van de problemen waarvoor wij met zijn allen staan namelijk, het vinden van duurzame alternatieven voor het opstoken van fossiele brandstoffen. Daarvoor is het nodig dat er "out of the box" wordt gedacht en dat we niet slaafs instemmen met het paniekvoetbal vanuit Den Haag, ingegeven door het Kyoto verdrag, dat door steeds minder landen onderscheven wordt, en de druk vanuit Brussel.

De door ons aangedragen ideeën en alternatieven zijn "state of the art", juist vanuit de optiek "regeren is vooruitzien". Wij worden daarin gesteund door honderden wetenschappers bij tientallen universiteiten over de hele wereld. Onze ideeën sluiten aan bij de trends die zij zien en de oplossingen waarmee zij komen, het decentraal goedkoop en efficiënt opwekken en opslaan van duurzame energie. Als voorbeeld noem ik graag het verhaal dat emeritus hoogleraar Alle Bruggink hier onlangs heeft gehouden waarin hij vanuit de "biobased economy" juist hier in de Noordelijke provincies grote kansen ziet liggen voor duurzame energieopwekking. Een van deze alternatieven, bioraffinage, past daar goed in, in tegenstelling tot de miljarden verslindende windenergie met de miljarden verslindende verzwaring van het grid. Alleen al met het oog op de aanstaande bezuinigingen zijn dergelijke miljarden investeringen niet te rechtvaardigen. Ook daarover willen wij graag met u een inhoudelijke discussie voeren.

Hoewel steeds meer wetenschappers zeggen dat windenergie niet de oplossing is, hebben wij evengoed ideeën over de wijze waarop windenergie kan worden ingezet als men daaraan perse wil vasthouden. Ook die willen wij met u delen. Dit moet dan wel zorgvuldig en met oog voor de sociaaleconomische gevolgen. Wij vragen u dezelfde zorgvuldigheid te betrachten en oog te hebben voor de kwetsbaarheid van het gebied, haar bewoners en de ondernemers en niet u blind te staren op de nu door Den Haag gekozen weg van de minste weerstand met voordelen voor maar enkele partijen en veel gedupeerden. Windenergie kan alleen onder acceptabele condities en met voldoende draagvlak onder de bevolking, draagvlak dat nu volledig ontbreekt. Het een hangt trouwens nauw met het ander samen. Het is om die reden dat wij u nogmaals aanbieden inhoudelijk mee te denken.

Wij wonen in de veenkoloniën, maar de koloniale tijd ligt inmiddels ver achter ons al lijkt men vanuit Den Haag dit toch weer in de oude glorie te willen herstellen. De opmerkingen over het meeprofiteren van de bevolking bij windenergie, ook gehoord vanuit dit college, geven ons niet het vertrouwen dat met deze VOC-mentaliteit is afgerekend. We hebben nu te maken met mondige burgers die vaak meer weten dan u misschien voor mogelijk houdt. Maak daar gebruik van in plaats van hen weg te zetten als mensen die niet bereid zijn om mee te denken.

Wij wensen u veel wijsheid toe en vragen u datgene te doen wat nodig is om onze achterban het gevoel te geven dat jullie echt hun vertegenwoordigers zijn in deze provincie en dus voor hun belangen zullen opkomen.

Bedankt voor uw aandacht.

Tegenwind Veenkoloniën

Rob Rietveld
Greveling 8
9654 PT Annerveenschekanaal
woordvoerder@tegenwindhunzedal.nl

*Een samenwerking van:*
Tegenwind N33
Tegenwind Hunzedal
WindNee
PlatformStorm

| Toezeggingenlijst Statencommissie Omgevingsbeleid, stand van zaken 11 januari 2012 | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | | |
| **Naam** | **Omschrijving** | **Startdatum** | **Einddatum** | **Stand van Zaken** |
| | | | | |
| **Korte termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Criteria regionale gebiedsagen-da's | Gedeputeerde Munniksma zegt toe in het kader van de uit-werking van de omgevingsvisie met criteria te komen voor de regionale gebiedsagenda's. | 11-05-2011 | 11-08-2011 | OGB 30.11.2011: Nog in 2011 beslist het college hoe dit uitgewerkt gaat worden, e.e.a. wel afhankelijk van het onderdeel Vitaal platteland. |
| 2. Bouwopgave gebied regiovisie Groningen-Assen | Gedeputeerde Munniksma zegt toe met de Statencommissie OGB begin 2012 (informeel) in overleg te gaan over de bouwopgave c.q. de woningbouwplanning in het gebied van de regiovisie Groningen-Assen, voor GS hierin beslissingen nemen. | 30.11.2011 | 29.02.2012 | |
| 3.Begroting OV-Bureau; invulling tekorten (termijn reactie GS) | Gedeputeerde Brink zegt toe op korte termijn te zullen aan-geven wanneer bekend is hoe de tekorten bij het OV-Bureau zullen worden opgelost, inclusief de oplossing die wordt gekozen voor de invulling van het weerstandsvermogen. | 21.12.2011 | 21.03.2011 | |
| 4. Resultaten CO2 reductie door verbouwing provinciehuis | Gedeputeerde Klip zegt toe: terug te komen op de vraag over de resultaten van de CO2 reductie naar aanleiding van de verbouwing van het provinciehuis | 11-01-2012 | 11.04.2012 | |
| 5. Evaluatie programma klimaat en energie 2008-2011 | Gedeputeerde Klip zegt toe: een schriftelijke beantwoording van vraag over de verhouding tussen de investering van private bedrijven ten opzichte van de investering van de overheden. | 11-01-2012 | 11.04.2012 | |
| 6. Evaluatie programma klimaat en energie 2008-2011 | *Gedeputeerde Klip* zegt toe: te kijken naar de lijst van acht grote bedrijven die door de Natuur en Milieu Federatie is opgesteld en te kijken of de provincie daar een rol bij kan spelen. | 11-01-2012 | 11.04.2012 | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 7. Programma Klimaat en Energie | *Gedeputeerde Klip* zegt toe: de commissie uit te nodigen voor een informele bijeenkomst over het nieuwe programma Klimaat en Energie. | 11-01-2012 | 11.04.2012 | |

| **Lange termijn Toezeggingen** | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 1. Bedrijventerreinen in de Regio Assen-Groningen | Gedeputeerde Haarsma zegt toe Provinciale staten te betrekken bij de voortgang van de bedrijventerreinen in de Regio Assen-Groningen.<br><br>(overgenomen door gedeputeerde Munniksma) | 25-11-2009 | Eind 2011 | OGB 09.02.2011: Gedeputeerde Haarsma zegt toe dat de commissie hier z.s.m. een brief over ontvangt.<br>OGB: 21.09 2011: het traject loopt binnen de Regiovisie. N.a.w. niet meer in 2011 afgerond.<br>OGB 30.11.2011: De gedeputeerden RO en Wonen zijn gemandateerd om te komen met een bijstelling v.w.b. de bouwopgave waaronder begrepen die van de bedrijventerreinen. |
| 2. Informatie over projecten die onder de Tennet gelden (kunnen) vallen | Gedeputeerde Munniksma zegt toe de informatie over projecten die onder de Tennet gelden (kunnen) vallen aan de commissie beschikbaar te stellen ná het zomerreces 2009. | | 15-12-2011 | OGB 09.02.2011: De procedure loopt t/m 2011, het eindverhaal wordt dit jaar verwacht.<br>OGB 30.11.2011: Pas na afloop van het project kan duidelijkheid worden gegeven over het verloop |
| 3. Biobased Economy | Gedeputeerde Klip zegt toe: dat de commissie de visie over Biobased Economy ontvangt | 11-01-2012 | 31-12-1012 | |
| 4. Resultaten DEO | Gedeputeerde Klip zegt toe: dat PS elk jaar een terugkoppeling krijgt van de resultaten van de DEO. | 11-01-2012 | 31-01-2013 | |

| **Moties** | | | | |
|---|---|---|---|---|
| M 2011-16: Natuur en landschap: kaderstelling en keuzes door PS (VVD, PvdA) | PS verzoeken GS m.b.t. het deelakkoord Natuur de staten voorstellen voor te leggen voor de kaderstelling binnen dit domein en vervolgens de staten voorstellen voor te leggen inzake de daadwerkelijke keuzes rond de bezuinigingen in het natuur beheer. | 09-11-2011 | 01-03-2012 | |
| M 2011-21: Motie natuur- en landschapsbeleid (CDA) | PS verzoeken het college bij de herijking en verdere uitwerking van het natuur- en landschapsbeleid voor Drenthe de volgende prioriteiten in acht te nemen:<br>- projecten, die al ver in de uitvoering zitten, moeten worden voltooid;<br>- het beleid voor en beheer van de drie Drentse Nationale Parken moeten worden voortgezet;<br>- het instrument van de kavelruil moet worden gehandhaafd;<br>- voor het overige, ligt de nadruk primair bij beheer en onderhoud. | 09-11-2011 | - | PS 09.11.2011: de motie is tot nadere orde aangehouden. |

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
1 februari 2012

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de statenadviseur mede te delen.*

## *Samenvatting*

# van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

gehouden op woensdag 11 januari 2012

WOENSDAG STATENDAG

# SAMENVATTING

## Vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

**Woensdag 11 januari 2012**

*U kunt de agendavoorstellen en de ingezonden brieven, evenals de samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

De lijst met toezeggingen tot en met de vergadering van 11 januari 2012 is als bijlage opgenomen bij deze samenvatting.

**Aanwezig:**
A. Huizing (voorzitter)
H. Beerda (PvdA) tot 17.30 uur
A.A.P.M. van Berkel (PVV)
D.B. Dijkstra (CDA)
mevrouw G.M. van Dinteren (GroenLinks) tot 18.00 uur
H.R. Hornstra (PvdA)
J.N. Kuipers (GroenLinks)
F.W. van Lookeren Campagne (D66)
J.M.L. van Middelaar (SP)
mevrouw M.S. Pauwels-Paauw (VVD)
mevrouw L.A. Smits (SP)
J.L. Stel (VVD)
mevouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
A. Timmerman (VVD)
mevrouw M.C.J. van der Tol (D66)
A. Vorenkamp (PVV)
Th.J. Wijbenga (CDA)

mevrouw C.M. de Werd-Eijsink, statenadviseur

**Voorts aanwezig de leden van GS:**
mevrouw T. Klip-Martin (VVD)
R.W. Munniksma (PvdA)
H. Brink (VVD)

**Afwezig:**
J.A. van Berkum (ChristenUnie)
R. Fokkens (PvdA)

**1. Opening en vaststelling van de agenda**
De voorzitter opent de vergadering en de agenda wordt vastgesteld.

**2. Samenvatting vergadering 30 december 2011, 14 december 2011 en 21 december 2011 en de lijst van toezeggingen**
De gewijzigde lijst van toezeggingen wordt aan deze samenvatting gehecht.

*De gedeputeerde Brink* reageert op de berichten in de media over het OV bureau. Hij deelt wel de zorg over het OV bureau maar niet de zorg over niet adequaat reageren.

De samenvatting van 14 december 2012 wordt gewijzigd vastgesteld. Op verzoek van de VVD wordt onderdaan bladzijde 4 de zin “niet alleen bestemd voor natuur”, gewijzigd in “is niet bestemd voor natuur”.

**3. Ingekomen stukken**
De lijst met ingekomen stukken wordt conform vastgesteld.
De fractie van PvdA heeft gevraagd om agendering van:

- de brief van GS van 14 december 2011 over Stand van zaken uitwerking Innovatieve grondwatervisie. Agendering zal plaatsvinden in de Statencommissie OGB van 22 februari 2012.
- de brief van GS van 14 december 2011 over Toekomstige waterschapsorganisatie Gelderland, Overijssel en Drenthe (Deelstroomgebied Rijn-Oost). Agendering zal plaatsvinden in de Statencommissie OGB van 22 februari 2012.
- de brief van 14 december 2011 over Concept-Bodemvisie. Agendering zal plaatsvinden in de Statencommissie OGB van 22 februari 2012.
- De brief van SNN van 29 november 2011 over Uitkomsten van het Bestuurlijk Overleg MIRT najaar 2011. Agendering zal plaatsvinden in de Statencommissie OGB van 22 februari 2012.

**4. Rondvraag**
Er was geen rondvraag.

**5. Statenstukken/brieven**

**5a. Brief van AFLO van 23 november 2011 over Advies Biobased Economy**
Samenvattende reactie van de fracties
De commissie kan zich vinden in het advies van de AFLO en ondersteunen de aanbevelingen. De commissie is benieuwd naar de reactie van GS. Een meerderheid van de fracties stelt vragen over de toekomstige ontwikkelingen en de rol van de provincie daarin. Vragen over de regelgeving worden met name gesteld door D66 en de VVD. Het CDA geeft mee dat de integraliteit in de gaten moet worden gehouden.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
*Gedeputeerde Munniksma* geeft aan dat GS op dit moment op het ruimtelijk domein niet de grootste knelpunten zien. Mocht er voor een wenselijke ontwikkeling knelpunten zijn in de provinciale regelgeving wil GS daar tijdig op reageren. Het college vindt dat de provincie Drenthe zeer proactief is. Het college geeft deze maand een reactie op de brief van de AFLO. De provincie heeft op verschillende momenten verschillende rollen op het gebied van Biobased Economy.

*Gedeputeerde Klip* laat weten dat de provincie al veel langer in noordelijk verband en landelijk in gesprek is over de regelgeving. De energie economie is het vliegwiel om tot de Biobased Economy te komen. GS neemt een proactieve rol maar uiteindelijk moet het bedrijfsleven het oppakken .

De voorzitter vat het samen als: het advies van de AFLO wordt breed ondersteund. Er is aan toegevoegd wat doet de provincie nu en hoe gaat zij hier proactief mee om.
De commissie gaat er vanuit dat zij op de hoogte worden gesteld van het antwoord van het college aan de AFLO.

Gedeputeerde staten zeggen het volgende toe:
*Gedeputeerde Klip* zegt toe: dat de commissie de visie over Biobased Economy ontvangt.

**5b. Brief van AFLO van 23 november 2011 over Advies ruimtelijke inpassing schaalvergroting in de melkveehouderij**

Samenvattende reactie van de fracties
De commissie stemt in met het advies van de AFLO. De verantwoordelijkheid ligt in eerste instantie bij de gemeenten en de rol van de provincie is met name stimuleren en coördineren. De PvdA stelt vragen over de verantwoordelijkheid ten aanzien van de bouwteams. De VVD verwijst naar het meenemen van het programma van eisen. De PVV daarentegen wil een loket voor de ondernemer. De SP pleit voor behoud van een toetsingskader.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
*Gedeputeerde Munniksma* geeft aan dat het advies van de AFLO aansluit bij de lijn die reeds was ingezet door het college. Het college wil eerst ervaring opdoen met de lijn van bouwblok naar bouwkavel. En dan kijken of dit leidt tot een herziening van dit gedeelte van de Omgevingsvisie. Gedeputeerde Munniksma antwoordt dat de verantwoordelijkheid van de bouwteams bij de gemeente ligt en dat de provincie daarin creatief kan faciliteren. Daar waar de provinciale regelgeving knellend is, zal daar naar gekeken worden.

De voorzitter trekt de conclusie: Commissie en College ondersteunen het advies. College geeft aan dat het een goede zaak is om ervaring op te doen. Dat de verantwoordelijkheid bij de gemeenten ligt. Vervolgens kan worden nagaan of het consequenties heeft voor de omgevingsvisie.

**5c. Brief van Gedeputeerde Staten van 1 december 2011 over Oprichting Drentse Energie Organisatie**

Samenvattende reactie van de fracties
De commissie reageert positief op de brief van GS.
De PvdA en Groen Links voelen zich trots op dit resultaat van de ingediende motie. De overige fracties zijn verheugd dat de DEO er is en wenst de DEO veel succes. Een meerderheid van de fracties stelt vragen over de onafhankelijkheid van de DEO. De PvdA en D66 benadrukken de rol die de DEO kan hebben voor kleinschalige projecten. De CU stelt vragen over de meetbaarheid van het succes.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
*Gedeputeerde Klip* geeft aan dat de onafhankelijke rol van de DEO gebaseerd is op de subsidierelatie. *Gedeputeerde Klip* bedankt de fracties voor de brede steun. De gedeputeerde ziet de DEO ook als een middel om sneller projecten van de grond te krijgen.

Gedeputeerde staten zeggen het volgende toe:
*Gedeputeerde Klip* zegt toe: dat PS elk jaar een terugkoppeling krijgt van de resultaten van de DEO.

**5d. Statenstuk 2012-511, Wijziging Tarieventabel Verordening nazorgheffing stortplaatsen provincie Drenthe**

Samenvattende reactie van de fracties

Vragen ten aanzien van de ingeschatte bedragen worden gesteld door de SP en de VVD. De PVV vraagt wat er gebeurt met het overschot. Groen Links vraagt naar de noodzaak van het besluit.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:

*Gedeputeerde Klip* geeft uitleg over het IPO model dat aangeeft hoe hoog de bedragen voor nazorg moeten zijn. GS is wettelijk verplicht om dit besluit aan PS voor te leggen.

Status: De B-status van het stuk wordt gewijzigd in A-status.

**5e. Brief van Gedeputeerde Staten van 14 december 2011 over Evaluatie Programma Klimaat &Energie 2008-2011**

Samenvattende reactie van de fracties

De commissie reageert positief op de evaluatie. De evaluatie wordt gezien als een moment om te kijken naar wat wel en niet goed is gegaan en dat mee te nemen in het nieuwe programma.
De meerderheid van de fracties ondersteunt de aanbeveling om te kiezen voor focus en de aanbeveling van de economische benadering. Door het CDA en Groen Links wordt focus gevraagd op bestaande bedrijven en woningen.
Vanuit de commissie wordt aandacht gevraagd voor de communicatie. Zorgen worden geuit over de noordelijke samenwerking op uitvoeringsniveau door de VVD en D66. De rol van de provincie wordt besproken. Het betreft overwegend een stimulerende en aanjagende rol.
Het CDA stelt vragen over de effecten van de nieuwe provinciale huisvesting op de CO2. De CU stelt nadere vragen over de inbreng van private investeerders ten opzichte van de verschillende overheden. De commissie stelt vragen over de gestelde doelen en de haalbaarheid en meetbaarheid daarvan.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:

*Gedeputeerde Klip* onderschrijft dat er veel is gedaan maar dat er ook nog veel moet gebeuren. Gedeputeerde Klip ligt toe hoe er een slag wordt gemaakt ten aanzien van het monitoren van maatregelen. De suggestie van de commissie ten aanzien van de benchmarkt wordt door de gedeputeerde Klip meegenomen en zal worden bekeken in welke vorm dit een plek kan krijgen in het nieuwe programma gekoppeld aan het monitoren.
Op strategisch en tactisch niveau gaat de samenwerking in Noord Nederland heel goed. Er moet nog meer worden gedaan aan bewustwording, maar dan wel op een andere, eigentijdsere manier.
Gedeputeerde Klip antwoordt dat de provincie uit gaat van de realistische scenario's waar ook landelijke afspraken over gemaakt worden. De insteek van de provincie is dan ook om de doelstelling niet te gaan verlagen. Overheden kunnen volgens gedeputeerde Klip ook een rol vervullen door de grenzen van de vergunningverlening opzoeken.

Gedeputeerde staten zeggen het volgende toe:

*Gedeputeerde Klip* zegt toe: terug te komen op de vraag over de resultaten van de CO2 reductie naar aanleiding van de verbouwing van het provinciehuis.
*Gedeputeerde Klip* zegt toe: een schriftelijke beantwoording van vraag over de verhouding tussen de investering van private bedrijven ten opzichte van de investering van de overheden.
*Gedeputeerde Klip* zegt toe: te kijken naar de lijst van acht grote bedrijven die door de Natuur en Milieu Federatie is opgesteld en te kijken of de provincie daar een rol bij kan spelen.
*Gedeputeerde Klip* zegt toe: de commissie uit te nodigen voor een informele bijeenkomst over het nieuwe programma Klimaat en Energie.

**5f. Brief van Gedeputeerde Staten van 14 december 2011 over Gebiedsvisie windenergie, resultaten eerste fase**

Van het spreekrecht wordt gebruik gemaakt door de heer Rietveld, namens de belangengroep Tegenwind Hunzedal.
De bijdrage van de inspreker is aan deze samenvatting gehecht en maakt onderdeel uit van de samenvatting.
De fracties van D66, SP, CDA en PVV stellen de heer Rietveld vragen in relatie tot de bereidwilligheid van de stichting om mee te willen werken.

Samenvattende reactie van de fracties

De meerderheid van de fracties stelt vragen aan de gedeputeerde over de draagvlak en participatie van de betrokken partijen en de rol van de provincie daarbij. Veel aandacht is er voor de zin uit de begeleidende brief bij het rapport, over het niet mee willen werken van partijen en het effect van die zin voor de rol die de provincie heeft in het bij elkaar brengen van partijen. Het CDA wil dat de zin wordt vervangen. Verder worden er vragen gesteld over de rol van de provincie in relatie tot de rijks coördinatieregeling. Groen Links geeft aan dat zij die regeling zien als een middel dat kan worden ingezet door het Rijk daar waar provincies, in tegenstelling tot in Drenthe, niet hun verantwoordelijkheid nemen.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:

*Gedeputeerde Munniksma* informeert dat het onderzoek is uitgevoerd om af te tasten of er ruimte was om te komen tot interactieve planvorming. Hij verwijst daarbij naar de passage bij 3.1 uit het rapport. De gezamenlijkheid tussen alle partijen is niet op korte termijn in het gebied te realiseren. Het College gaat informele gesprekken met partijen voeren om zo transparante stappen te zetten in het traject. Hij geeft daarbij aan dat er gewerkt wordt aan het op papier stellen van de gebiedsvisie wind omdat dat noodzakelijk is om te kunnen sturen.
Gedeputeerde Munniksma laat weten dat het college bij het ministerie bepleit om meer ruimte te krijgen voor het nemen van haar verantwoordelijkheid met betrekking tot een visie op windenergie.

De voorzitter sluit de beraadslaging met de conclusie dat ingestemd is met een transparant proces waarbij nauw contact wordt gehouden met de staten. De inhoud van de discussie zal worden meegenomen bij het verdere proces. En dat de commissie instemt met de tekstuele aanpassing van de begeleidende brief zoals deze is voorgesteld door gedeputeerde Munniksma.

Gedeputeerde staten zeggen het volgende toe:

*Gedeputeerde Munniksma* zegt toe: dat de zin uit de brief als niet geschreven kan worden beschouwd en kan worden vervangen door de passage zoals die is weergegeven bij 3.1 in het rapport.

**5f. Statenstuk 2012-513, Uitgangspunten en uitwerking Vitaal Platteland in relatie tot gebiedsagenda's**

Dit agendapunt wordt doorgeschoven naar de volgende vergadering.

**6. Mededelingen**

De voorzitter wijst op de presentatie soundscape onderzoek op 16 januari a.s.

**7. Sluiting**

De vergadering wordt gesloten om 18.15 uur.
De volgende vergadering zal plaatsvinden op woensdag 22 februari 2012.

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van woensdag 22 februari 2012,

, voorzitter

, statenadviseur

Statencommissie omgevingsbeleid – inspraak door Tegenwind Veenkoloniën – 11 januari 2012

Geachte commissie leden,

Ik zal mij eerst even voorstellen. Mij naam is Rob Rietveld en ik spreek hier namens de belangengroep Tegenwind Veenkoloniën, een samenwerking tussen de 4 groepen die bezwaar maken tegen de komst van windturbines in hun woongebied de Veenkoloniën. Het gaat om Platform Storm, Tegenwind N33, WindNee en Tegenwind Hunzedal.
Wij willen van deze inspraak gebruik maken om bij u nogmaals met veel nadruk onder de aandacht te brengen dat de bewoners van de veenkoloniën zich heel erg ongerust maken over de komst van windturbines in het gebied. Wij willen verder benadrukken dat de bewoners erg boos en gefrustreerd zijn over de manier waarop het proces tot nu toe is verlopen.

Ook nu lijkt het voor de Provincie weer heel erg moeilijk om zich in te leven in de gevoelens van de bewoners, met hen in gesprek te gaan en ons er in te betrekken. Zoals aangehaald in een mailtje dat wij u gisteren hebben gestuurd, staan wij positief ten opzichte het tot stand komen van een gebiedsvisie windenergie. Dit hebben wij al eerder in een gesprek, augustus vorig jaar, met mevrouw Klip in Nieuw Buinen duidelijk gemaakt en ook tijdens het interview met bureau Elzinga & Oterdoom. Het is dan wel heel zuur om in de begeleidende brief aan deze commissie over dit agendapunt te moeten lezen dat wij niet bereid zouden zijn mee te willen werken aan het tot stand komen van deze gebiedsvisie. Dit lijkt typerend voor het gehele proces tot nu toe. Wij hebben in de afgelopen tijd met bijna alle hier aanwezig fracties een gesprek gehad over onze zorgen en ideeën ten aanzien van windturbines. Hierin hebben wij ons als een open, constructieve gesprekspartner opgesteld. Wij willen u daarom nogmaals vragen rekening met ons te houden en ons er serieus in te betrekken.

Wij zijn ernstig bezorgd over de kwaliteit van onze woonomgeving en de gevolgen zoals wij die voorzien op het gebied van gezondheid, economie, landschappelijke aantasting, krimp, enz. Uit de recente gebeurtenissen in Groningen maken wij op dat voor het landelijk bestuur "Het Noorden" het afvalputje van Nederland is. We lijken nu zelfs het riool te gaan worden, zo denken de bewoners van Drenthe en Groningen er in ieder geval wel over. Aan u de eer om dit gevoel weg te nemen.

Wij betwijfelen of windenergie een significante bijdrage kan leveren aan de oplossing van de problemen waarvoor wij met zijn allen staan namelijk, het vinden van duurzame alternatieven voor het opstoken van fossiele brandstoffen. Daarvoor is het nodig dat er "out of the box" wordt gedacht en dat we niet slaafs instemmen met het paniekvoetbal vanuit Den Haag, ingegeven door het Kyoto verdrag, dat door steeds minder landen onderscheven wordt, en de druk vanuit Brussel.

De door ons aangedragen ideeën en alternatieven zijn "state of the art", juist vanuit de optiek "regeren is vooruitzien". Wij worden daarin gesteund door honderden wetenschappers bij tientallen universiteiten over de hele wereld. Onze ideeën sluiten aan bij de trends die zij zien en de oplossingen waarmee zij komen, het decentraal goedkoop en efficiënt opwekken en opslaan van duurzame energie. Als voorbeeld noem ik graag het verhaal dat emeritus hoogleraar Alle Bruggink hier onlangs heeft gehouden waarin hij vanuit de "biobased economy" juist hier in de Noordelijke provincies grote kansen ziet liggen voor duurzame energieopwekking. Een van deze alternatieven, bioraffinage, past daar goed in, in tegenstelling tot de miljarden verslindende windenergie met de miljarden verslindende verzwaring van het grid. Alleen al met het oog op de aanstaande bezuinigingen zijn dergelijke miljarden investeringen niet te rechtvaardigen. Ook daarover willen wij graag met u een inhoudelijke discussie voeren.

Hoewel steeds meer wetenschappers zeggen dat windenergie niet de oplossing is, hebben wij evengoed ideeën over de wijze waarop windenergie kan worden ingezet als men daaraan perse wil vasthouden. Ook die willen wij met u delen. Dit moet dan wel zorgvuldig en met oog voor de sociaaleconomische gevolgen. Wij vragen u dezelfde zorgvuldigheid te betrachten en oog te hebben voor de kwetsbaarheid van het gebied, haar bewoners en de ondernemers en niet u blind te staren op de nu door Den Haag gekozen weg van de minste weerstand met voordelen voor maar enkele partijen en veel gedupeerden. Windenergie kan alleen onder acceptabele condities en met voldoende draagvlak onder de bevolking, draagvlak dat nu volledig ontbreekt. Het een hangt trouwens nauw met het ander samen. Het is om die reden dat wij u nogmaals aanbieden inhoudelijk mee te denken.

Wij wonen in de veenkoloniën, maar de koloniale tijd ligt inmiddels ver achter ons al lijkt men vanuit Den Haag dit toch weer in de oude glorie te willen herstellen. De opmerkingen over het meeprofiteren van de bevolking bij windenergie, ook gehoord vanuit dit college, geven ons niet het vertrouwen dat met deze VOC-mentaliteit is afgerekend. We hebben nu te maken met mondige burgers die vaak meer weten dan u misschien voor mogelijk houdt. Maak daar gebruik van in plaats van hen weg te zetten als mensen die niet bereid zijn om mee te denken.

Wij wensen u veel wijsheid toe en vragen u datgene te doen wat nodig is om onze achterban het gevoel te geven dat jullie echt hun vertegenwoordigers zijn in deze provincie en dus voor hun belangen zullen opkomen.

Bedankt voor uw aandacht.

Tegenwind Veenkoloniën

Rob Rietveld
Greveling 8
9654 PT Annerveenschekanaal
woordvoerder@tegenwindhunzedal.nl

*Een samenwerking van:*
Tegenwind N33
Tegenwind Hunzedal
WindNee
PlatformStorm

| Toezeggingenlijst Statencommissie Omgevingsbeleid, stand van zaken 11 januari 2012 | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | | |
| **Naam** | **Omschrijving** | **Startdatum** | **Einddatum** | **Stand van Zaken** |
| | | | | |
| **Korte termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Criteria regionale gebiedsagen-da's | Gedeputeerde Munniksma zegt toe in het kader van de uit-werking van de omgevingsvisie met criteria te komen voor de regionale gebiedsagenda's. | 11-05-2011 | 11-08-2011 | OGB 30.11.2011: Nog in 2011 beslist het college hoe dit uitgewerkt gaat worden, e.e.a. wel afhankelijk van het onderdeel Vitaal platteland. |
| 2. Bouwopgave gebied regiovisie Groningen-Assen | Gedeputeerde Munniksma zegt toe met de Statencommissie OGB begin 2012 (informeel) in overleg te gaan over de bouwopgave c.q. de woningbouwplanning in het gebied van de regiovisie Groningen-Assen, voor GS hierin beslissingen nemen. | 30.11.2011 | 29.02.2012 | |
| 3.Begroting OV-Bureau; invulling tekorten (termijn reactie GS) | Gedeputeerde Brink zegt toe op korte termijn te zullen aan-geven wanneer bekend is hoe de tekorten bij het OV-Bureau zullen worden opgelost, inclusief de oplossing die wordt gekozen voor de invulling van het weerstandsvermogen. | 21.12.2011 | 21.03.2011 | |
| 4. Resultaten CO2 reductie door verbouwing provinciehuis | Gedeputeerde Klip zegt toe: terug te komen op de vraag over de resultaten van de CO2 reductie naar aanleiding van de verbouwing van het provinciehuis | 11-01-2012 | 11.04.2012 | |
| 5. Evaluatie programma klimaat en energie 2008-2011 | Gedeputeerde Klip zegt toe: een schriftelijke beantwoording van vraag over de verhouding tussen de investering van private bedrijven ten opzichte van de investering van de overheden. | 11-01-2012 | 11.04.2012 | |
| 6. Evaluatie programma klimaat en energie 2008-2011 | *Gedeputeerde Klip* zegt toe: te kijken naar de lijst van acht grote bedrijven die door de Natuur en Milieu Federatie is opgesteld en te kijken of de provincie daar een rol bij kan spelen. | 11-01-2012 | 11.04.2012 | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 7. Programma Klimaat en Energie | *Gedeputeerde Klip* zegt toe: de commissie uit te nodigen voor een informele bijeenkomst over het nieuwe programma Klimaat en Energie. | 11-01-2012 | 11.04.2012 | |

| **Lange termijn Toezeggingen** | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 1. Bedrijventerreinen in de Regio Assen-Groningen | Gedeputeerde Haarsma zegt toe Provinciale staten te betrekken bij de voortgang van de bedrijventerreinen in de Regio Assen-Groningen.<br><br>(overgenomen door gedeputeerde Munniksma) | 25-11-2009 | Eind 2011 | OGB 09.02.2011: Gedeputeerde Haarsma zegt toe dat de commissie hier z.s.m. een brief over ontvangt.<br>OGB: 21.09 2011: het traject loopt binnen de Regiovisie. N.a.w. niet meer in 2011 afgerond.<br>OGB 30.11.2011: De gedeputeerden RO en Wonen zijn gemandateerd om te komen met een bijstelling v.w.b. de bouwopgave waaronder begrepen die van de bedrijventerreinen. |
| 2. Informatie over projecten die onder de Tennet gelden (kunnen) vallen | Gedeputeerde Munniksma zegt toe de informatie over projecten die onder de Tennet gelden (kunnen) vallen aan de commissie beschikbaar te stellen ná het zomerreces 2009. | | 15-12-2011 | OGB 09.02.2011: De procedure loopt t/m 2011, het eindverhaal wordt dit jaar verwacht.<br>OGB 30.11.2011: Pas na afloop van het project kan duidelijkheid worden gegeven over het verloop |
| 3. Biobased Economy | Gedeputeerde Klip zegt toe: dat de commissie de visie over Biobased Economy ontvangt | 11-01-2012 | 31-12-1012 | |
| 4. Resultaten DEO | Gedeputeerde Klip zegt toe: dat PS elk jaar een terugkoppeling krijgt van de resultaten van de DEO. | 11-01-2012 | 31-01-2013 | |

| **Moties** | | | | |
|---|---|---|---|---|
| M 2011-16: Natuur en landschap: kaderstelling en keuzes door PS (VVD, PvdA) | PS verzoeken GS m.b.t. het deelakkoord Natuur de staten voorstellen voor te leggen voor de kaderstelling binnen dit domein en vervolgens de staten voorstellen voor te leggen inzake de daadwerkelijke keuzes rond de bezuinigingen in het natuur beheer. | 09-11-2011 | 01-03-2012 | |
| M 2011-21: Motie natuur- en landschapsbeleid (CDA) | PS verzoeken het college bij de herijking en verdere uitwerking van het natuur- en landschapsbeleid voor Drenthe de volgende prioriteiten in acht te nemen:<br>- projecten, die al ver in de uitvoering zitten, moeten worden voltooid;<br>- het beleid voor en beheer van de drie Drentse Nationale Parken moeten worden voortgezet;<br>- het instrument van de kavelruil moet worden gehandhaafd;<br>- voor het overige, ligt de nadruk primair bij beheer en onderhoud. | 09-11-2011 | - | PS 09.11.2011: de motie is tot nadere orde aangehouden. |

Provinciale Staten Drenthe

# *Besluitenlijst*

**van de vergadering van**
**Provinciale Staten van Drenthe**

gehouden op woensdag 1 februari 2012

# BESLUITENLIJST

## Vergadering van Provinciale Staten van Drenthe
## Woensdag 1 februari 2012

*U kunt de statenvoorstellen en de ingezonden brieven, alsmede de besluitenlijsten en samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

De aangenomen motie 2012-01 is aan deze besluitenlijst toegevoegd.

**Aanwezig:**
*De voorzitter:*
J. Tichelaar

*De leden:*
J. Slagter (PvdA) (vicevoorzitter)
mevrouw C. Aarsbergen (VVD)
mevrouw M. Bakker (PvdA)
J.J. Baltes (VVD)
H. Beerda (PvdA) (vanaf 13.45 uur)
R. Beimers (PVV)
A.A.P.M. van Berkel (PVV)
H.H. van de Boer (VVD)
J.A. van Dalen (D66)
D.B. Dijkstra (CDA)
mevrouw G.M. van Dinteren (GL)
H.N. van Eekelen (SP)
R. Fokkens (PvdA)
mevrouw S.P.M. Gerrits (PVV)
mevrouw R.S. Goettsch (PvdA)
E. Hemsteede (PvdA)
mevrouw R. Horasan (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
A. Huizing (PvdA)
mevrouw T. Hummel (PvdA)
mevrouw M.J. Kaal (CDA)
A. Kerstholt (VVD)
H. Klaver (CDA)
mevrouw W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen (CDA)
mevrouw W.M. Meeuwissen-Dekker (VVD)
P.H. Oosterlaak (SP)
mevrouw J.M. Pannekoek-van Toor (VVD)
mevrouw M.S. Pauwels-Paauw (VVD)
mevrouw G.H. Smith-Bults (GL)
mevrouw L.A. Smits (SP)
J.L. Stel (VVD)
T. Stelpstra (ChristenUnie)
mevrouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
A. Timmerman (VVD)
mevrouw M.C.J. van der Tol (D66)
N.A. Uppelschoten (PVV)
E.R. Veenstra (PvdA)
H.J. van der Ven (CDA)
J. Vester (SP)
Th.J. Wijbenga (CDA)
P.A. Zwiers (PvdA)

mevrouw S. Buissink, griffier

**Voorts aanwezig de leden van het college van GS:**
H. Brink (VVD)
mevrouw T. Klip-Martin (VVD)
R.W. Munniksma (PvdA)
A. van der Tuuk (PvdA)

**Afwezig:**
Agendapunt I: mevrouw M.J. Kaal

**A/B. Opening en mededelingen**
De voorzitter opent de vergadering om 13.30 uur.

**C. Vaststelling van de agenda**
Aan de agenda wordt toegevoegd agendapunt I: motie vreemd aan de orde van de dag 'behoud acute verloskundige zorg in Meppel e.o.'. De sluiting wordt daarmee agendapunt J. De agenda wordt verder ongewijzigd vastgesteld.

**D. Vaststelling van de besluitenlijsten van 19 en 21 december 2011**
De besluitenlijsten van de Statenvergaderingen van 19 en 21 december 2011 worden ongewijzigd vastgesteld.

**E. Ingekomen stukken**
De lijst van ingekomen stukken wordt conform voorstel vastgesteld.

**F. Mondelinge vragen**
*Voorlichtingsbijeenkomsten windmolenparken:*
De PvdA informeert naar de door het Rijk georganiseerde voorlichtingsbijeenkomsten over de windmolenparken "de Drentse Monden" en "Oostermoer" in Nooitgedacht en Zuidlaren op 6 en 7 februari a.s.. De fractie vraagt GS of zij het standpunt delen dat deze bijeenkomsten plaats zouden moeten vinden in het gebied zelf en dat deze mogelijkheid ook voor handen is. De PvdA verzoekt GS om samen met de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn per brief het ongenoegen over de locatiekeuze aan het Rijk kenbaar te maken en het Rijk eveneens te verzoeken om vervoersmogelijkheden te regelen voor bezoekers van de voorlichtingsbijeenkomsten.

*Samenvattende reactie van het college van GS:*
Gedeputeerde Munniksma antwoordt dat het college de verbazing over de locatiekeuzes van het Rijk deelt. GS hebben het Rijk informeel al laten weten dat er voldoende geschikte locaties in het gebied zelf voor handen zijn. Gedeputeerde Munniksma vertelt verder dat hij bij het Rijk zal pleiten voor het regelen van de voorgestelde vervoersmogelijkheden. Tot slot benadrukt de gedeputeerde dat er vanuit gegaan mag worden dat de voorlichtingsbijeenkomsten in het kader van de gebiedsvisies van de provincie in het gebied zelf zullen worden georganiseerd.

**G. Voorstellen**

**A-stukken:**
**G1. Statenstuk 2011-496: Vaststelling fractievergoedingen 2010 en eerste kwartaal 2011**
*Besluit:*
Het voorstel is met algemene stemmen aanvaard.

**G2. Statenstuk 2012-511: Wijziging Tarieventabel Verordening nazorgheffing stortplaatsen provincie Drenthe**
*Besluit:*
Het voorstel is met algemene stemmen aanvaard.

**G3. Statenstuk 2012-512: Wijziging Verordening rechtspositie gedeputeerden, staten- en commissieleden**
*Besluit:*
Het voorstel is met algemene stemmen aanvaard.

**B-stukken:**

**G4. Statenstuk 2012-514: Bekrachtiging geheimhouding ten aanzien van nadere informatie over de financiering en rapportages behorende bij bedrijfsplan DPE-next 7.0A**

*Samenvattende reactie van de fracties:*

De PVV vraagt zich bij een groot aantal stukken af waarom daarover geheimhouding is opgelegd. D66 vindt dat er te ruim gebruik is gemaakt van de mogelijkheid tot het opleggen van geheimhouding. Er zitten bijvoorbeeld ook statenstukken (openbare documenten) tussen. De fractie pleit er voor dat dit enkel wordt opgelegd, wanneer bedrijfsbelangen aantoonbaar in het geding zijn.

*Samenvattende reactie van het college van GS:*

De Commissaris van de Koningin (CdK) legt allereerst uit dat de volgende stukken, die de omschrijving 'geheim' hebben gekregen, openbare stukken zijn:

- Bestemmingsplan Emmen Centrum-West, 19 september 2011
- Milieueffectrapportage Centrum-West, 20 januari 2010
- Programma van Eisen Duurzaamheid Provincie Drenthe
- Besluit implementatieplan C.O.P., 7 oktober 2011
- Schema operationalisering C.O.P.

De CdK vertelt verder dat over de stukken geheimhouding is opgelegd door de gemeente Emmen, de zender van de stukken. Dat heeft de provincie te eerbiedigen. De CdK betreurt het dat er een aantal openbare stukken op de lijst van vertrouwelijke stukken staan. Hij zegt de Staten toe de volgende keer scherper te kijken in hoeverre het terecht is dat er bij een stuk geheimhouding wordt opgelegd.

*Besluit:*

Het voorstel is met algemene stemmen aanvaard.

**G5. Statenstuk 2011-510: Verzoek gemeente Emmen extra bijdrage €12 miljoen voor DPE-Next (GEWIJZIGD VOORSTEL)**

*Samenvattende reactie van de fracties:*

De PvdA stemt in met het voorliggend voorstel. De winst op het gebied van werkgelegenheid in Zuid Oost Drenthe, als gevolg van de realisatie van DPE-Next, is daarvoor de belangrijkste reden. De fractie vraagt GS om meer duidelijkheid te geven over de vraag of er sprake is van staatsteun bij dit project. De fracties CDA, PVV, SP en D66 sluiten zich bij deze vraag aan.

De VVD gaat uiteindelijk, na de nodige discussie binnen de fractie, akkoord met het voorstel van GS. Voor de fractie is de door de PvdA genoemde groei van de werkgelegenheid in Zuid Oost Drenthe een belangrijk argument voor deze keuze. De VVD ziet verder de realisatie van DPE-Next als een impuls voor het Drentse toerisme. De VVD benadrukt tot slot dat dit wat hen betreft de laatste keer is, dat er vanuit de provincie een extra bijdrage naar DPE-Next gaat.

Het CDA is verdeeld over het voorstel van GS. De fractie is ontevreden over de wijze waarop het college de verbinding probeert te leggen met de Staten. Het CDA vindt verder dat GS een te afwachtende houding op zich nemen als het gaat om aannames in het businessplan en risico's aan het project. De fractie informeert verder naar de €17 miljoen die het kabinet aan het einde van 2011 niet beschikbaar heeft gesteld voor het project vernieuwing binnenstad Emmen. Hoe wordt dit opgevangen?

De PVV is tegen het voorliggend voorstel. De fractie vraagt zich af of de betrokken overheden het wel moeten willen om voor 85% van de investeringskosten van dit project te zorgen. De PVV vindt verder de aannames over de te verwachten bezoekers en de te winnen structurele arbeidsplaatsen erg optimistisch. De fractie geeft tot slot aan dat meer bescheidenheid bij de plannenmakers op zijn plaats was geweest.

De SP is tegen het voorstel van GS. De fractie vindt de entreeprijs te hoog en vindt dat er een groot aantal risico's aan het project kleven. De SP geeft verder aan dat er op het Verbindingsplein bezuinigd

had kunnen worden, wanneer ook het ontwerp van Co-architecten serieus was overwogen. De fractie heeft verder een aantal kanttekeningen bij de rol van het college bij dit project. GS hebben, wat de SP betreft, te veel als doorgeefluik geopereerd en hebben te weinig ondernomen om het open gesprek met de Staten aan te gaan. Ook betreurt de SP het ontbreken van plan B.
De fractie van D66 is positief over het plan DPE-Next, maar niet op de voorgestelde wijze. De fractie vindt de financiële bijdrage van externen gering en vreest dat de kosten van het project hoger zullen uitvallen dan momenteel beraamd. Daarnaast heeft D66 twijfels over de aannames v.w.b. de te verwachten bezoekersaantallen. Ook vindt D66 dat er weinig oog is voor draagvlak onder de Emmenaren. De fractie betreurt verder het ontbreken van een plan B en stelt voor om de besluitvorming over DPE-Next uit te stellen (tot uiterlijk 14 maart 2012) om zodoende de gemeente Emmen samen met het dierenpark de mogelijkheid te geven om als nog met een plan B te komen (amendement 2012-01).
CU heeft na lang beraad besloten niet met het voorstel van het college in te stemmen. De fractie onderstreept de doelen die door het doorgaan van het project kunnen worden gehaald, maar vindt de kosten die daarvoor moeten worden gemaakt te hoog. De CU geeft een hogere prioriteit aan het sociale domein.
GL vindt het DPE-Next project een goed plan, maar zal tegen het voorstel stemmen. De fractie vindt de bijdrage van de verschillende overheden namelijk te hoog en wil daarnaast juist inzetten op de sociale en culturele ruggengraat van Drenthe.

*Samenvattende reactie van het college van GS:*
Gedeputeerde Van der Tuuk benadrukt de unieke kans die er ligt met dit voorstel. Het DPE-Next project zorgt voor een impuls voor de werkgelegenheid en is tevens een verbetering voor de toerisme- en recreatiesector. Gedeputeerde Van der Tuuk geeft aan dat uit onderzoek van Nysingh blijkt, dat er geen sprake is van ongeoorloofde staatsteun. Als het gaat om de aannames op het gebied van bezoekersaantallen vertrouwt het college op de toetsing van de bureaus UNO en Twynstra Gudde. Het college heeft bij deze onderzoeken bekeken in hoeverre de juiste aspecten zijn onderzocht en geconcludeerd dat dit het geval is.
Gedeputeerde Van der Tuuk geeft verder aan dat GS vertrouwen hebben in het project en van mening zijn dat het nu het moment daar is om het besluit te nemen, en dit niet weer uit te stellen. Hij benadrukt dat het van groot belang is om in de uitvoeringsfase van dit project de risico's te monitoren. Dit willen GS doen door plaats te nemen in de betreffende stuurgroepen en door met de gemeente Emmen afspraken te maken over de te maken voortgangsrapportages. De gedeputeerde antwoordt het CDA dat het college geen zekerheid heeft of kan bieden over de vraag of het Rijk alsnog de genoemde €17 miljoen beschikbaar zal stellen. Tot slot geeft de gedeputeerde aan dat bij alle RSP-projecten wordt bekeken of en hoe de uitvoering gecombineerd kan worden met de aanpak van de jeugdwerkloosheid.

**Amendement:**

| **Nr:** | **Ingediend door:** | **Onderwerp:** | **Aangenomen/ Verworpen:** |
|---|---|---|---|
| A 2012-01 | D66 | DPE-Next, plan B | Verworpen<br>voor: PVV, SP, D66, CU en de volgende leden van het CDA: H. Klaver, W.L.M. Mastwijk-Beeijkhuizen en H.J. van der Ven<br>tegen: VVD, PvdA, GL en de volgende leden van het CDA: D.B. Dijkstra, M.J. Kaal en Th. J. Wijbenga. |

*Besluit:*
Het voorstel is na hoofdelijke stemming aanvaard.

De volgende Statenleden hebben voor het voorstel gestemd: mevrouw C. Aarsbergen (VVD), mevrouw M. Bakker (PvdA), J.J. Baltes (VVD), H. Beerda (PvdA), H.H. van de Boer (VVD), D.B. Dijkstra (CDA), R. Fokkens (PvdA), mevrouw R.S. Goettsch (PvdA), E. Hemsteede (PvdA), mevrouw R. Horasan (PvdA), H.R. Hornstra (PvdA), A. Huizing (PvdA), mevrouw T. Hummel (PvdA), mevrouw M.J. Kaal (CDA), A. Kerstholt (VVD), mevrouw W.M. Meeuwissen-Dekker (VVD), mevrouw J.M. Pannekoek-van Toor (VVD), mevrouw M.S. Pauwels-Paauw (VVD), J. Slagter (PvdA), J.L. Stel (VVD), A. Timmerman (VVD), E.R. Veenstra (PvdA), Th.J. Wijbenga (CDA) en P.A. Zwiers (PvdA).

De volgende Statenleden hebben tegen het voorstel gestemd: R. Beimers (PVV), A.A.P.M. van Berkel (PVV), J.A. van Dalen (D66), mevrouw G.M. van Dinteren (GL), H.N. van Eekelen (SP), mevrouw S.P.M. Gerrits (PVV), H. Klaver (CDA), mevrouw W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen (CDA), P.H. Oosterlaak (SP), mevrouw G.H. Smith-Bults (GL), mevrouw L.A. Smits (SP), T. Stelpstra (ChristenUnie), mevrouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie), mevrouw M.C.J. van der Tol (D66), N.A. Uppelschoten (PVV), H.J. van der Ven (CDA) en J. Vester (SP).

## H. Brieven

### H1. Memo van het college van Gedeputeerde Staten over de Stand van Zaken rondom het Drents Plateau

De behandeling van het memo wordt uitgesteld naar de vergadering van de Statencommissie Cultuur & Economie van 7 maart 2012.

## I. Motie vreemd aan de orde van de dag ‘behoud acute verloskundige zorg in Meppel e.o.’

Statenlid mevrouw M.J. Kaal neemt geen deel aan de beraadslaging en besluitvorming vanwege haar beroepsmatige betrokkenheid bij het ziekenhuis van Meppel en verlaat de Statenzaal.

*Samenvattende reactie van de fracties:*
GL dient samen met alle andere fracties motie 2012-01 in. In deze motie spreken de Staten uit dat zij behoud van de afdeling acute verloskundige zorg in het Diaconessenziekenhuis te Meppel van essentieel belang vinden. De Staten roepen GS op om zich voor het behoud van de afdeling in te zetten en de motie ter kennisneming te sturen aan minister Schippers, de fracties van de Tweede Kamer, de Raden van Besturen, Zorgverzekeraar Achmea, de Kring Verloskundigen en de regiogemeenten.

*Samenvattende reactie van het college van GS:*
Gedeputeerde Van der Tuuk geeft aan de motie mee te zullen nemen in de gesprekken die hier binnenkort over plaats zullen gaan vinden en waar hij voor is uitgenodigd. De gedeputeerde noemt verder dat minister Schippers onlangs per brief heeft aangegeven geen rol meent te moeten spelen in deze kwestie, maar dat dit aan de zorgverzekeraars en –aanbieders is.

**Motie:**

| Nr: | Ingediend door: | Onderwerp: | Aangenomen/ Verworpen: |
|---|---|---|---|
| M 2012-01 | GL, PvdA, VVD, CDA, PVV, SP, D66 en CU | Behoud acute verloskundige zorg voor Meppel e.o. | Unaniem aangenomen |

## J. Sluiting

De voorzitter sluit de vergadering om 17.40 uur.

De volgende vergadering zal plaatsvinden op 21 maart 2012.

Vastgesteld in de vergadering van provinciale staten van 21 maart 2012,

, voorzitter

, griffier

M 2012-01

CU
PVV
D66

**MOTIE** vreemd aan de orde van de dag
Onderwerp: **Behoud acute verloskundige zorg voor Meppel e.o.**

Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 1 februari 2012.

Constaterende dat:
• De dreiging van sluiting van de afdeling Verloskunde Dicaconessenziekenhuis Meppel actueler is dan ooit.
o De Kring Verloskundigen is zeer bezorgd dat de acute verloskundige zorg uit Meppel verdwijnt naar Zwolle. Er zijn signalen dat op korte termijn hierover een besluit wordt genomen en dat verloskundigen en ziekenhuis er niet uit lijken te komen. Wat bij sluiting de consequenties zijn voor de algemene spoedeisende hulp en de 24uurs zorg door kinderartsen is nog onduidelijk.
• Er overleg gaande is in de regio over het opstellen van een regiovisie.

Overwegende dat:
• Bij sluiting van acute verloskundige zorg in Meppel de nodige zorg niet altijd tijdig beschikbaar is en dat thuisbevallingen, vanwege de dan langere rijtijden, niet in alle gevallen verantwoord zijn.
• Een afdeling verloskunde hoort tot de reguliere specialistische basiszorg.
• In haar reactiebrief d.d. 3 maart 2011 aan de gemeenteraad van Meppel de minister heeft aangegeven om bij het ziekenhuis aan te dringen om niet tot sluiting over te gaan van de acute verloskundige zorg. En om bij de Regionale Overleg Acute Zorg (ROAZ) alternatieven te vragen en om een beschikbaarheidsbijdrage als mogelijke oplossing te onderzoeken.

Spreekt uit dat:
• De Staten van Drenthe staan voor een kwalitatief goede basiszorg in de Regio Meppel. Hiervoor is behoud van een ziekenhuis inclusief acute verloskundige zorg in Meppel van essentieel belang.
• Het afgeven van een signaal en druk uitoefenen op de eigen landelijke fracties van groot belang is, om de acute verloskundige zorg voor Meppel e.o. te behouden.

Roept het college op:
- Om zich in te zetten voor een goede kwalitatieve basiszorg met behoud acute verloskundige zorg voor Meppel ~~en omgeving~~. Drenthe en nu in het bijzonder voor Meppel en omgev.
- De motie ter kennisneming te sturen aan de minister, de fracties van de tweede kamer, de raden van besturen, Zorgverzekeraar Achmea, Kring Verloskundigen en regiogemeenten

Unanieem aanvaard

en gaan over tot de orde van de dag.

Getekend, Gea Smith, Gabrielle van Dinteren, namens de fractie van GroenLinks.

Philip Oosterlaak, SP

~~Herman Beerda~~, PvdA Trientje Hummel

Hilma Mastwijk, CDA

Margriet Stykel CU

D'66

VVD

PVV

Provinciale Staten Drenthe

# *Besluitenlijst*

**van de vergadering van**
**Provinciale Staten van Drenthe**

gehouden op woensdag 1 februari 2012

# BESLUITENLIJST

## Vergadering van Provinciale Staten van Drenthe
## Woensdag 1 februari 2012

*U kunt de statenvoorstellen en de ingezonden brieven, alsmede de besluitenlijsten en samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

De aangenomen motie 2012-01 is aan deze besluitenlijst toegevoegd.

**Aanwezig:**
*De voorzitter:*
J. Tichelaar

*De leden:*
J. Slagter (PvdA) (vicevoorzitter)
mevrouw C. Aarsbergen (VVD)
mevrouw M. Bakker (PvdA)
J.J. Baltes (VVD)
H. Beerda (PvdA) (vanaf 13.45 uur)
R. Beimers (PVV)
A.A.P.M. van Berkel (PVV)
H.H. van de Boer (VVD)
J.A. van Dalen (D66)
D.B. Dijkstra (CDA)
mevrouw G.M. van Dinteren (GL)
H.N. van Eekelen (SP)
R. Fokkens (PvdA)
mevrouw S.P.M. Gerrits (PVV)
mevrouw R.S. Goettsch (PvdA)
E. Hemsteede (PvdA)
mevrouw R. Horasan (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
A. Huizing (PvdA)
mevrouw T. Hummel (PvdA)
mevrouw M.J. Kaal (CDA)
A. Kerstholt (VVD)
H. Klaver (CDA)
mevrouw W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen (CDA)
mevrouw W.M. Meeuwissen-Dekker (VVD)
P.H. Oosterlaak (SP)
mevrouw J.M. Pannekoek-van Toor (VVD)
mevrouw M.S. Pauwels-Paauw (VVD)
mevrouw G.H. Smith-Bults (GL)
mevrouw L.A. Smits (SP)
J.L. Stel (VVD)
T. Stelpstra (ChristenUnie)
mevrouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
A. Timmerman (VVD)
mevrouw M.C.J. van der Tol (D66)
N.A. Uppelschoten (PVV)
E.R. Veenstra (PvdA)
H.J. van der Ven (CDA)
J. Vester (SP)
Th.J. Wijbenga (CDA)
P.A. Zwiers (PvdA)

mevrouw S. Buissink, griffier

**Voorts aanwezig de leden van het college van GS:**
H. Brink (VVD)
mevrouw T. Klip-Martin (VVD)
R.W. Munniksma (PvdA)
A. van der Tuuk (PvdA)

**Afwezig:**
Agendapunt I: mevrouw M.J. Kaal

**A/B. Opening en mededelingen**
De voorzitter opent de vergadering om 13.30 uur.

**C. Vaststelling van de agenda**
Aan de agenda wordt toegevoegd agendapunt I: motie vreemd aan de orde van de dag 'behoud acute verloskundige zorg in Meppel e.o.'. De sluiting wordt daarmee agendapunt J. De agenda wordt verder ongewijzigd vastgesteld.

**D. Vaststelling van de besluitenlijsten van 19 en 21 december 2011**
De besluitenlijsten van de Statenvergaderingen van 19 en 21 december 2011 worden ongewijzigd vastgesteld.

**E. Ingekomen stukken**
De lijst van ingekomen stukken wordt conform voorstel vastgesteld.

**F. Mondelinge vragen**
*Voorlichtingsbijeenkomsten windmolenparken:*
De PvdA informeert naar de door het Rijk georganiseerde voorlichtingsbijeenkomsten over de windmolenparken "de Drentse Monden" en "Oostermoer" in Nooitgedacht en Zuidlaren op 6 en 7 februari a.s.. De fractie vraagt GS of zij het standpunt delen dat deze bijeenkomsten plaats zouden moeten vinden in het gebied zelf en dat deze mogelijkheid ook voor handen is. De PvdA verzoekt GS om samen met de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn per brief het ongenoegen over de locatiekeuze aan het Rijk kenbaar te maken en het Rijk eveneens te verzoeken om vervoersmogelijkheden te regelen voor bezoekers van de voorlichtingsbijeenkomsten.

*Samenvattende reactie van het college van GS:*
Gedeputeerde Munniksma antwoordt dat het college de verbazing over de locatiekeuzes van het Rijk deelt. GS hebben het Rijk informeel al laten weten dat er voldoende geschikte locaties in het gebied zelf voor handen zijn. Gedeputeerde Munniksma vertelt verder dat hij bij het Rijk zal pleiten voor het regelen van de voorgestelde vervoersmogelijkheden. Tot slot benadrukt de gedeputeerde dat er vanuit gegaan mag worden dat de voorlichtingsbijeenkomsten in het kader van de gebiedsvisies van de provincie in het gebied zelf zullen worden georganiseerd.

**G. Voorstellen**

**A-stukken:**
**G1. Statenstuk 2011-496: Vaststelling fractievergoedingen 2010 en eerste kwartaal 2011**
*Besluit:*
Het voorstel is met algemene stemmen aanvaard.

**G2. Statenstuk 2012-511: Wijziging Tarieventabel Verordening nazorgheffing stortplaatsen provincie Drenthe**
*Besluit:*
Het voorstel is met algemene stemmen aanvaard.

**G3. Statenstuk 2012-512: Wijziging Verordening rechtspositie gedeputeerden, staten- en commissieleden**
*Besluit:*
Het voorstel is met algemene stemmen aanvaard.

**B-stukken:**

**G4. Statenstuk 2012-514: Bekrachtiging geheimhouding ten aanzien van nadere informatie over de financiering en rapportages behorende bij bedrijfsplan DPE-next 7.0A**

*Samenvattende reactie van de fracties:*

De PVV vraagt zich bij een groot aantal stukken af waarom daarover geheimhouding is opgelegd. D66 vindt dat er te ruim gebruik is gemaakt van de mogelijkheid tot het opleggen van geheimhouding. Er zitten bijvoorbeeld ook statenstukken (openbare documenten) tussen. De fractie pleit er voor dat dit enkel wordt opgelegd, wanneer bedrijfsbelangen aantoonbaar in het geding zijn.

*Samenvattende reactie van het college van GS:*

De Commissaris van de Koningin (CdK) legt allereerst uit dat de volgende stukken, die de omschrijving 'geheim' hebben gekregen, openbare stukken zijn:

- Bestemmingsplan Emmen Centrum-West, 19 september 2011
- Milieueffectrapportage Centrum-West, 20 januari 2010
- Programma van Eisen Duurzaamheid Provincie Drenthe
- Besluit implementatieplan C.O.P., 7 oktober 2011
- Schema operationalisering C.O.P.

De CdK vertelt verder dat over de stukken geheimhouding is opgelegd door de gemeente Emmen, de zender van de stukken. Dat heeft de provincie te eerbiedigen. De CdK betreurt het dat er een aantal openbare stukken op de lijst van vertrouwelijke stukken staan. Hij zegt de Staten toe de volgende keer scherper te kijken in hoeverre het terecht is dat er bij een stuk geheimhouding wordt opgelegd.

*Besluit:*

Het voorstel is met algemene stemmen aanvaard.

**G5. Statenstuk 2011-510: Verzoek gemeente Emmen extra bijdrage €12 miljoen voor DPE-Next (GEWIJZIGD VOORSTEL)**

*Samenvattende reactie van de fracties:*

De PvdA stemt in met het voorliggend voorstel. De winst op het gebied van werkgelegenheid in Zuid Oost Drenthe, als gevolg van de realisatie van DPE-Next, is daarvoor de belangrijkste reden. De fractie vraagt GS om meer duidelijkheid te geven over de vraag of er sprake is van staatsteun bij dit project. De fracties CDA, PVV, SP en D66 sluiten zich bij deze vraag aan.

De VVD gaat uiteindelijk, na de nodige discussie binnen de fractie, akkoord met het voorstel van GS. Voor de fractie is de door de PvdA genoemde groei van de werkgelegenheid in Zuid Oost Drenthe een belangrijk argument voor deze keuze. De VVD ziet verder de realisatie van DPE-Next als een impuls voor het Drentse toerisme. De VVD benadrukt tot slot dat dit wat hen betreft de laatste keer is, dat er vanuit de provincie een extra bijdrage naar DPE-Next gaat.

Het CDA is verdeeld over het voorstel van GS. De fractie is ontevreden over de wijze waarop het college de verbinding probeert te leggen met de Staten. Het CDA vindt verder dat GS een te afwachtende houding op zich nemen als het gaat om aannames in het businessplan en risico's aan het project. De fractie informeert verder naar de €17 miljoen die het kabinet aan het einde van 2011 niet beschikbaar heeft gesteld voor het project vernieuwing binnenstad Emmen. Hoe wordt dit opgevangen?

De PVV is tegen het voorliggend voorstel. De fractie vraagt zich af of de betrokken overheden het wel moeten willen om voor 85% van de investeringskosten van dit project te zorgen. De PVV vindt verder de aannames over de te verwachten bezoekers en de te winnen structurele arbeidsplaatsen erg optimistisch. De fractie geeft tot slot aan dat meer bescheidenheid bij de plannenmakers op zijn plaats was geweest.

De SP is tegen het voorstel van GS. De fractie vindt de entreeprijs te hoog en vindt dat er een groot aantal risico's aan het project kleven. De SP geeft verder aan dat er op het Verbindingsplein bezuinigd

had kunnen worden, wanneer ook het ontwerp van Co-architecten serieus was overwogen. De fractie heeft verder een aantal kanttekeningen bij de rol van het college bij dit project. GS hebben, wat de SP betreft, te veel als doorgeefluik geopereerd en hebben te weinig ondernomen om het open gesprek met de Staten aan te gaan. Ook betreurt de SP het ontbreken van plan B.
De fractie van D66 is positief over het plan DPE-Next, maar niet op de voorgestelde wijze. De fractie vindt de financiële bijdrage van externen gering en vreest dat de kosten van het project hoger zullen uitvallen dan momenteel beraamd. Daarnaast heeft D66 twijfels over de aannames v.w.b. de te verwachten bezoekersaantallen. Ook vindt D66 dat er weinig oog is voor draagvlak onder de Emmenaren. De fractie betreurt verder het ontbreken van een plan B en stelt voor om de besluitvorming over DPE-Next uit te stellen (tot uiterlijk 14 maart 2012) om zodoende de gemeente Emmen samen met het dierenpark de mogelijkheid te geven om als nog met een plan B te komen (amendement 2012-01).
CU heeft na lang beraad besloten niet met het voorstel van het college in te stemmen. De fractie onderstreept de doelen die door het doorgaan van het project kunnen worden gehaald, maar vindt de kosten die daarvoor moeten worden gemaakt te hoog. De CU geeft een hogere prioriteit aan het sociale domein.
GL vindt het DPE-Next project een goed plan, maar zal tegen het voorstel stemmen. De fractie vindt de bijdrage van de verschillende overheden namelijk te hoog en wil daarnaast juist inzetten op de sociale en culturele ruggengraat van Drenthe.

*Samenvattende reactie van het college van GS:*
Gedeputeerde Van der Tuuk benadrukt de unieke kans die er ligt met dit voorstel. Het DPE-Next project zorgt voor een impuls voor de werkgelegenheid en is tevens een verbetering voor de toerisme- en recreatiesector. Gedeputeerde Van der Tuuk geeft aan dat uit onderzoek van Nysingh blijkt, dat er geen sprake is van ongeoorloofde staatsteun. Als het gaat om de aannames op het gebied van bezoekersaantallen vertrouwt het college op de toetsing van de bureaus UNO en Twynstra Gudde. Het college heeft bij deze onderzoeken bekeken in hoeverre de juiste aspecten zijn onderzocht en geconcludeerd dat dit het geval is.
Gedeputeerde Van der Tuuk geeft verder aan dat GS vertrouwen hebben in het project en van mening zijn dat het nu het moment daar is om het besluit te nemen, en dit niet weer uit te stellen. Hij benadrukt dat het van groot belang is om in de uitvoeringsfase van dit project de risico's te monitoren. Dit willen GS doen door plaats te nemen in de betreffende stuurgroepen en door met de gemeente Emmen afspraken te maken over de te maken voortgangsrapportages. De gedeputeerde antwoordt het CDA dat het college geen zekerheid heeft of kan bieden over de vraag of het Rijk alsnog de genoemde €17 miljoen beschikbaar zal stellen. Tot slot geeft de gedeputeerde aan dat bij alle RSP-projecten wordt bekeken of en hoe de uitvoering gecombineerd kan worden met de aanpak van de jeugdwerkloosheid.

**Amendement:**

| **Nr:** | **Ingediend door:** | **Onderwerp:** | **Aangenomen/ Verworpen:** |
|---|---|---|---|
| A 2012-01 | D66 | DPE-Next, plan B | Verworpen<br>voor: PVV, SP, D66, CU en de volgende leden van het CDA: H. Klaver, W.L.M. Mastwijk-Beeijkhuizen en H.J. van der Ven<br>tegen: VVD, PvdA, GL en de volgende leden van het CDA: D.B. Dijkstra, M.J. Kaal en Th. J. Wijbenga. |

*Besluit:*
Het voorstel is na hoofdelijke stemming aanvaard.

De volgende Statenleden hebben voor het voorstel gestemd: mevrouw C. Aarsbergen (VVD), mevrouw M. Bakker (PvdA), J.J. Baltes (VVD), H. Beerda (PvdA), H.H. van de Boer (VVD), D.B. Dijkstra (CDA), R. Fokkens (PvdA), mevrouw R.S. Goettsch (PvdA), E. Hemsteede (PvdA), mevrouw R. Horasan (PvdA), H.R. Hornstra (PvdA), A. Huizing (PvdA), mevrouw T. Hummel (PvdA), mevrouw M.J. Kaal (CDA), A. Kerstholt (VVD), mevrouw W.M. Meeuwissen-Dekker (VVD), mevrouw J.M. Pannekoek-van Toor (VVD), mevrouw M.S. Pauwels-Paauw (VVD), J. Slagter (PvdA), J.L. Stel (VVD), A. Timmerman (VVD), E.R. Veenstra (PvdA), Th.J. Wijbenga (CDA) en P.A. Zwiers (PvdA).

De volgende Statenleden hebben tegen het voorstel gestemd: R. Beimers (PVV), A.A.P.M. van Berkel (PVV), J.A. van Dalen (D66), mevrouw G.M. van Dinteren (GL), H.N. van Eekelen (SP), mevrouw S.P.M. Gerrits (PVV), H. Klaver (CDA), mevrouw W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen (CDA), P.H. Oosterlaak (SP), mevrouw G.H. Smith-Bults (GL), mevrouw L.A. Smits (SP), T. Stelpstra (ChristenUnie), mevrouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie), mevrouw M.C.J. van der Tol (D66), N.A. Uppelschoten (PVV), H.J. van der Ven (CDA) en J. Vester (SP).

## H. Brieven

### H1. Memo van het college van Gedeputeerde Staten over de Stand van Zaken rondom het Drents Plateau

De behandeling van het memo wordt uitgesteld naar de vergadering van de Statencommissie Cultuur & Economie van 7 maart 2012.

## I. Motie vreemd aan de orde van de dag ‘behoud acute verloskundige zorg in Meppel e.o.’

Statenlid mevrouw M.J. Kaal neemt geen deel aan de beraadslaging en besluitvorming vanwege haar beroepsmatige betrokkenheid bij het ziekenhuis van Meppel en verlaat de Statenzaal.

*Samenvattende reactie van de fracties:*
GL dient samen met alle andere fracties motie 2012-01 in. In deze motie spreken de Staten uit dat zij behoud van de afdeling acute verloskundige zorg in het Diaconessenziekenhuis te Meppel van essentieel belang vinden. De Staten roepen GS op om zich voor het behoud van de afdeling in te zetten en de motie ter kennisneming te sturen aan minister Schippers, de fracties van de Tweede Kamer, de Raden van Besturen, Zorgverzekeraar Achmea, de Kring Verloskundigen en de regiogemeenten.

*Samenvattende reactie van het college van GS:*
Gedeputeerde Van der Tuuk geeft aan de motie mee te zullen nemen in de gesprekken die hier binnenkort over plaats zullen gaan vinden en waar hij voor is uitgenodigd. De gedeputeerde noemt verder dat minister Schippers onlangs per brief heeft aangegeven geen rol meent te moeten spelen in deze kwestie, maar dat dit aan de zorgverzekeraars en –aanbieders is.

**Motie:**

| Nr: | Ingediend door: | Onderwerp: | Aangenomen/ Verworpen: |
|---|---|---|---|
| M 2012-01 | GL, PvdA, VVD, CDA, PVV, SP, D66 en CU | Behoud acute verloskundige zorg voor Meppel e.o. | Unaniem aangenomen |

## J. Sluiting

De voorzitter sluit de vergadering om 17.40 uur.

De volgende vergadering zal plaatsvinden op 21 maart 2012.

Vastgesteld in de vergadering van provinciale staten van 21 maart 2012,

, voorzitter

, griffier

M 2012-01

CU
PVV
D66

**MOTIE** vreemd aan de orde van de dag
Onderwerp: **Behoud acute verloskundige zorg voor Meppel e.o.**

Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 1 februari 2012.

Constaterende dat:
• De dreiging van sluiting van de afdeling Verloskunde Dicaconessenziekenhuis Meppel actueler is dan ooit.
o De Kring Verloskundigen is zeer bezorgd dat de acute verloskundige zorg uit Meppel verdwijnt naar Zwolle. Er zijn signalen dat op korte termijn hierover een besluit wordt genomen en dat verloskundigen en ziekenhuis er niet uit lijken te komen. Wat bij sluiting de consequenties zijn voor de algemene spoedeisende hulp en de 24uurs zorg door kinderartsen is nog onduidelijk.
• Er overleg gaande is in de regio over het opstellen van een regiovisie.

Overwegende dat:
• Bij sluiting van acute verloskundige zorg in Meppel de nodige zorg niet altijd tijdig beschikbaar is en dat thuisbevallingen, vanwege de dan langere rijtijden, niet in alle gevallen verantwoord zijn.
• Een afdeling verloskunde hoort tot de reguliere specialistische basiszorg.
• In haar reactiebrief d.d. 3 maart 2011 aan de gemeenteraad van Meppel de minister heeft aangegeven om bij het ziekenhuis aan te dringen om niet tot sluiting over te gaan van de acute verloskundige zorg. En om bij de Regionale Overleg Acute Zorg (ROAZ) alternatieven te vragen en om een beschikbaarheidsbijdrage als mogelijke oplossing te onderzoeken.

Spreekt uit dat:
• De Staten van Drenthe staan voor een kwalitatief goede basiszorg in de Regio Meppel. Hiervoor is behoud van een ziekenhuis inclusief acute verloskundige zorg in Meppel van essentieel belang.
• Het afgeven van een signaal en druk uitoefenen op de eigen landelijke fracties van groot belang is, om de acute verloskundige zorg voor Meppel e.o. te behouden.

Roept het college op:
- Om zich in te zetten voor een goede kwalitatieve basiszorg met behoud acute verloskundige zorg voor Meppel ~~en omgeving~~. Drenthe en nu in het bijzonder voor Meppel en omgev.
- De motie ter kennisneming te sturen aan de minister, de fracties van de tweede kamer, de raden van besturen, Zorgverzekeraar Achmea, Kring Verloskundigen en regiogemeenten

Unanieem aanvaard

en gaan over tot de orde van de dag.

Getekend, Gea Smith, Gabrielle van Dinteren, namens de fractie van GroenLinks.

Philip Oosterlaak, SP

~~Herman Beerda~~, PvdA Trientje Hummel

Hilma Mastwijk, CDA

Margriet Stykel CU

D'66

VVD

PVV

**2e Aanvulling lijst van ingekomen stukken Statencommissie Omgevingsbeleid op 22 februari 2012**

(periode 5 januari tot en met 16 februari 2012)

A. BRIEVEN/MEDEDELINGEN VAN GEDEPUTEERDE STATEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van 18 januari 2012 over Verlening subsidie Energy Valley 2012-2015 | Er zijn geen bedenkingen |
| 2. | Brief van 18 januari 2012 over Beantwoording toezegging van gedeputeerde Munniksma inzake begrenzing Drentsche Aa-gebied | Voor kennisgeving aannemen |
| 3. | Brief van 1 februari 2012 over Afhandeling verzoek van de heer Meppelink (mende namens andere bedrijven) over stankover-last composteerinrichting te Emnmen | Voor kennisgeving aannemen |
| 4. | Brief van 1 februari 2012 over Vervolgstudie Droge Voeten 2050 Groningen en Drenthe | Voor kennisgeving aannemen |
| 5. | Afschrift van brief aan Adviescommissie voor de Fysieke leefom-geving AFLO van 27 januari 2012 over Advies op ruimtelijke in-passing schaalvergroting melkveehouderij | Voor kennisgeving aannemen |
| 6. | Brief van 8 februari 2012 over Contourennota Regionale Uitvoe-ringsdienst Drenthe | Voor kennisgeving aannemen (ook vermeld op de Lijst van ingekomen stukken van de Statencommissie Bestuur en Financiën) |

B. VAN DERDEN ONTVANGEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van de heer R. van de Sluis van 20 december 2011 over Handhavingsverzoek van Constar Meppel | In handen stellen van GS |
| 2. | E-mail van de heer B. Buskus van 18 december 2011 over Hoogeveen en de treinen, toch succesvol?! | Voor kennisgeving aannemen |
| 3. | E-mail van de heer H. van Gerven en mevrouw A. Mineur van 9 januari 2012 over Nieuwe onderhandelingen provincies over natuurakkoord noodzakelijk | Voor kennisgeving aannemen |
| 4. | Afschrift brief van Natuur en Milieufederatie Drenthe van 6 januari 2012 aan gedeputeerde staten over Grasakkoord At-tero en aanpak CO2-uitstoot grasdrogerijen | Voor kennisgeving aannemen |
| 5. | Brief van Natuur en Milieufederatie Drenthe van 9 januari 2012 over de adviesbrief behandeling energiepunten | Voor kennisgeving aannemen |
| 6. | E-mail van Tegenwind Veenkoloniën van 10 januari 2011 over medewerking gebiedsvisie windenergie | Voor kennisgeving aannemen |
| 7. | Agenda vergadering AFLO van 27 januari 2012 met bijlagen | Voor kennisgeving aannemen |
| 8. | E-mail van de heer R. van der Sluis van 18 januari 2012 over VOLE | Voor kennisgeving aannemen |
| 9. | Brief van Vereniging Omwonenden Luchthaven Eelde van 16 januari 2012 over Nieuwjaarsbericht Groningen Airport Eelde | Voor kennisgeving aannemen |

| | | |
|---|---|---|
| 10. | E-mail van de heer W.C.A.M. Rombouts van 20 januari 2012 over Stankoverlast biovergistingsbedrijf | In handen stellen van GS |
| 11. | Brief van Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie van 18 januari 2012 over Stand van zaken zienswij-zen windpark De Drentse Monden en samenhang met windpark Oostermoer | Voor kennisgeving aannemen |
| 12. | Brief van Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie van 20 januari 2012 over milieueffectrapportage windpark Oostermoer en samenhang met windpark De Drentse Monden | Voor kennisgeving aannemen |
| 13. | Afschrift brief aan de heer H. van de Pol van 18 januari 2012 over Bodemsanering Vaart ZZ 33 te Assen | Voor kennisgeving aannemen |
| 14. | Brief van NVS-NVL van 11 januari 2012 over Reisregeling 16- en 17-jarige MBO-studenten | Voor kennisgeving aannemen |
| 15 | E-mail van de heer E.H. Zwart van 25 januari 2012 over Klacht over dienstregeling lijn 83 door Marsdijk (Assen) | Voor kennisgeving aannemen |
| 16. | E-mail van de heer H. Bulder van 6 februari 2012 over Inhoud geven aan uw verantwoordelijkheid | Voor kennisgeving aannemen |
| 17. | Brief van de heer L.J.A.C. Hermans van 26 januari 2012 over Overlast door uitbreiding DOMO | In handen stellen van GS |

C. TER INZAGE IN LEESKAMER

| **Punt** | **Omschrijving** |
|---|---|
| | Rapport Concept-Bodemvisie |

**Inhoud geven aan uw verantwoordelijkheid**

**Van:** "henk bulder" <henk.bulder@kpnmail.nl>
**Aan:** <a.huizing@drenthe.nl>, <a.kerstholt@drenthe.nl>, <a.timmerman@drenthe.n...
**Datum:** 6-2-2012 13:41
**Onderwerp:** inhoud geven aan uw verantwoordelijkheid
**Bijlagen:** Zijn onze provinciale bestuurders nog wel geloofwaardig en betrouwbaar.pdf

Geacht statenlid,

Wij sturen u dit e-mail opdat u in de toekomst niet kunt zeggen “wij hebben het niet geweten”, een gevleugelde uitspraak die in het Duits nog iets sterker overkomt en die meestal wordt gebezigd om iets dat men wel degelijk wist onder het tapijt te werken.

U bent als Statenlid vertegenwoordiger van de belangen van de burgers en als zodanig medeverantwoordelijk voor onze gezondheid en woon- en leefklimaat in het mooie Drenthe. Juist vanwege de gezondheidsaspecten en de effecten op het woon- en leefklimaat moet u beslist kennis nemen van deze film van 15 minuten:
http://www.platformstorm.nl/werkgroepen/media

Wij hebben onze achterban deze film laten zien op 31 januari jl. en men was verbijsterd. Ik hoop dat de film tenminste dezelfde uitwerking op u zal hebben.

Voor de ouderwetse windturbines zijn er goede alternatieven die meer duurzame energie opleveren met veel bijkomende baten. In een presentatie van 20 minuten worden die uit de doeken gedaan en in perspectief geplaatst:
http://youtu.be/qU8dzBifc-Q

Een wat ruimere uitwerking van twee van de drie genoemde alternatieven in een eerdere presentatie van een half uur “Drenthe is groen”, die speciaal voor de bestuurders op 9 november 2011 in het Atrium van RTV Drenthe werd gegeven en waarbij wij helaas geen van u mochten verwelkomen, is ook op de website van Platform Storm te vinden. De in augustus 2011 door Tanja Klip gedane toezegging om ons in de gelegenheid te stellen een dergelijke presentatie op het provinciehuis te geven heeft tot op heden niets opgeleverd. Ook de toezegging van Jan Kuiper, die namens de Provincie wel aanwezig was op 9 november, om ons uit te nodigen die presentatie nog een keer op het provinciehuis te geven is tot nu toe geen gestand gedaan. Tenslotte heeft ook de laatste toezegging van Tanja Klip en Rein Munniksma op 19 januari om kennis en informatie te kunnen uitwisselen nog niets opgeleverd.

Het optreden van Tanja Klip op 4 februari in het programma Cassata op RTV Drenthe was daarom voor ons de zoveelste klap in het gezicht en tekenend voor de arrogantie van de macht. Wij keren opnieuw onze andere wang toe maar vonden het wel tijd worden om van ons af te bijten via bijgaand persbericht. Wij hopen dat u zich als statenlid wel kunt inleven in de gevoelens van de burgers die wij vertegenwoordigen.

Met vriendelijke groet namens Tegenwind Veenkoloniën,

Henk Bulder

**Zijn onze provinciale bestuurders nog wel geloofwaardig en betrouwbaar ?**

“Windmolens komen er hoe dan ook in de Veenkoloniën” aldus gedeputeerde Tanja Klip in het radioprogramma Cassata van RTV Drenthe op zaterdag 4 februari. Zij weet kennelijk als geen ander dat een Milieu Effect Rapportage een wassen neus is, een schijnvertoning om de bevolking zoet te houden door ze het idee te geven dat ze inspraak hebben.

Inspraak is er voor de bevolking van Borger-Odoorn en Aa en Hunze tot nu toe niet geweest, ook al beweert gedeputeerde Klip voor de radio het tegendeel. In de Provinciale Omgevingsvisie die ter inzage gelegen heeft op de gemeentehuizen waren alleen Coevorden en Emmen aangewezen als zoekgebied voor wind. De gedeputeerden Tanja Klip en Rein Munniksma hebben ervoor gezorgd dat het zoekgebied onderweg is aangepast zonder de bevolking en de betrokken gemeenten daarvan op de hoogte te stellen. Hoe onbetrouwbaar wil je als bestuurder zijn ? Is het creëren van rechtsongelijkheid inmiddels verheven tot norm ?

In het eerste gesprek met Platform Storm op 30 augustus 2011 in het MFA in Nieuw-Buinen beweerde gedeputeerde Tanja Klip nog bij hoog en bij laag dat de bevolking inspraak had gehad via de ter inzage gelegde omgevingsvisie. Later moest zij in een e-mail toegeven dat dat niet het geval was geweest, echter zonder Provinciale Staten daarvan in kennis te stellen. Die verkeren nog steeds in de veronderstelling dat de bevolking inspraak heeft gehad, zoals ons duidelijk werd op 11 januari 2012 tijdens de behandeling van de aanbiedingsbrief van Rein Munniksma in verband met de gebiedsvisie wind, waarin keihard werd gesteld dat de actiegroepen niet bereid waren tot gesprekken. Ook deze gedeputeerde moest in het stof bijten toen de Staten hem dwongen deze passage te schrappen en alsnog in gesprek te gaan met “Tegenwind Veenkoloniën”, de vertegenwoordigers van de bevolking.

Deze gesprekken worden nu weer gefrustreerd door de nieuwe uitspraken van gedeputeerde Tanja Klip. Gaat de arrogantie van de bestuurders dan nu al zover dat de wens van Provinciale Staten via de media teniet wordt gedaan ? Wat is een gebiedsvisie waard als men niet bereid is de terechte zorgen van de bevolking en de aangedragen serieuze alternatieven op waarde te schatten ?

Tanja Klip beweert, in navolging van Rein Munniksma, dat een afstand van 500 meter tot de bebouwing veilig is, daar waar beiden het niet nodig achten om kennis te nemen van de ervaringen van duizenden bewoners die met gezondheidsproblemen kampen als gevolg van het wonen in de buurt van windturbines en de tientallen deskundigen die om het hardst schreeuwen dat afstanden tot 2 kilometer absoluut niet veilig zijn. Een ding wordt pijnlijk duidelijk: de gezondheid en het woongenot van de bewoners zijn niet in goede handen bij deze onverantwoordelijke bestuurders !

Dit zijn de ivoren torenbewoners en plucheklevers die zich totaal hebben vervreemd van de bevolking waarvan zij de belangen pretenderen te vertegenwoordigen. We mogen bij Gods gratie nog wel een paar keer bij ze aan tafel schuiven om te luisteren naar de onzin

die ze uitkramen. Dat heet dan inspraak te zijn. Zelf hoeven ze niet te luisteren en inleven komt in hun vocabulaire al helemaal niet voor.

Namens het voltallige bestuur van Tegenwind Veenkoloniën
Henk Bulder

23-1-2012 / 11:12:14 / 2045 /00004

Ministerie van Economische Zaken,
Landbouw en Innovatie

> Retouradres Postbus 20101 2500 EC Den Haag

De provinciale staten van Drenthe
Postbus 122
9400 AC ASSEN

201200112
PROV. BESTUUR VAN DRENTHE
No.:
Ingek.: 23 JAN 2012
AFDELING PS
TE BEH. DOOR:
DWS: G.AFD.

**Directoraat-generaal voor Energie, Telecom en Mededinging**
Directie Energie en Duurzaamheid

**Bezoekadres**
Bezuidenhoutseweg 30
2594 AV Den Haag

**Postadres**
Postbus 20101
2500 EC Den Haag

**Factuuradres**
Postbus 16180
2500 BD Den Haag

**Overheidsidentificatienr**
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/eleni

**Behandeld door**
dhr. ing. A.M. Bruin

T 070 379 7226
F 070 379 7423
a.m.bruin@mineleni.nl

**Ons kenmerk**
ETM/ED / 12007216

**Bijlage(n)**
2

Datum 20 januari 2012
Betreft milieueffectrapportage windpark Oostermoer en samenhang met windpark De Drentse Monden

Geachte provinciale statenleden,

De vereniging windpark Oostermoer heeft het voornemen om windpark Oostermoer in de gemeente Aa en Hunze te realiseren kenbaar gemaakt. Gezien de samenhang met het initiatief windpark De Drentse Monden in de aangrenzende gemeente Borger - Odoorn is ervoor gekozen om voor beide initiatieven één milieueffectrapportage te maken.
De conceptnotitie reikwijdte die nu voorligt is: "windpark Oostermoer en samenhang met windpark De Drentse Monden".
(*De conceptnotitie voor het windpark De Drentse Monden heeft reeds ter inzage gelegen van 24 juni 2011 tot en met 4 augustus 2011*)

Op grond van artikel 9b, eerste lid, onder a, van de Elektriciteitswet 1998 en artikel 3.35, eerst lid, aanhef en onderdeel c, van de Wet ruimtelijke ordening is voor dit project de rijkscoördinatieregeling van toepassing.

In dat kader wordt een inpassingsplan voorbereid en worden de procedures voor de benodigde vergunningen gecoördineerd door de minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I). Ten behoeve van het inpassingsplan en de Omgevingsvergunning wordt één (gezamenlijke) m.e.r.-procedure doorlopen. Bevoegde gezagen in deze procedure zijn dan ook:
- voor het inpassingsplan: de ministers van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie en van Infrastructuur en Milieu (I&M);
- voor de omgevingsvergunning: de colleges van burgemeester en wethouders van de gemeenten Aa en Hunze en Borger - Odoorn

Overeenkomstig de artikelen 7.8 en 7.27, tweede lid, van de Wet milieubeheer (Wm) raadpleeg ik u hierbij graag, mede namens de overige bevoegde gezagen, over de reikwijdte en het detailniveau van de informatie die in het gecombineerde milieueffectrapport moet worden opgenomen. Daartoe zend ik u hierbij een concept notitie reikwijdte en detail (kortheidshalve aangeduid als 'startnotitie') met het verzoek daarop uw reactie te geven.

Ik verzoek u uw schriftelijke reactie uiterlijk op 1 maart 2012 te doen toekomen aan ing. A.M. Bruin (projectleider) op bovenstaand adres.

23-1-2012 / 11:12:14 / 2045 /00005

**Directoraat-generaal voor Energie, Telecom en Mededinging**
Directie Energie en Duurzaamheid

**Ons kenmerk**
ETM/ED / 12007216

Ik wijs u er voorts graag op dat, overeenkomstig de artikelen 7.9, eerste lid, en 7.27, derde lid, Wm, afgelopen week onder andere in "Dagblad van het Noorden, de "Schakel", de "Week in Week uit" en de "Staatscourant" kennis is gegeven van het voornemen een m.e.r.-plichtig plan voor te bereiden. Zoals ook in de kennisgeving staat vermeld, wordt de startnotitie ter inzage gelegd, en wordt eenieder in de gelegenheid gesteld daarop uiterlijk op 1 maart 2012 zijn zienswijze te geven.
Deze kennisgeving treft u, ter informatie, aan als bijlage bij deze brief. In de kennisgeving vindt u ook informatie over de inloopavonden die gedurende de inspraakperiode worden georganiseerd.

Voor eventuele vragen kunt u contact opnemen met ing. A.M. Bruin, e-mail a.m.bruin@mineleni.nl of telefoonnummer 070 379 72 26.

De Minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie,
namens deze:

drs. R.W.A. Roosdorp
plv. directeur Energie en Duurzaamheid

23-1-2012 / 11:12:14 / 2045 /00006

gemeente Aa en Hunze

Rijksoverheid

Borger-Odoorn

# Kennisgeving

## Inspraak voornemen windpark Oostermoer in samenhang met windpark De Drentse Monden

**Met ingang van 20 januari tot en met 1 maart 2012 ligt de 'conceptnotitie reikwijdte en detail' (hierna aangeduid als 'startnotitie') ter inzage voor de milieueffectrapportage voor windpark Oostermoer in samenhang met windpark De Drentse Monden. Deze startnotitie gaat in op windpark Oostermoer en de samenhang tussen windpark Oostermoer en windpark De Drentse Monden. Iedereen kan naar aanleiding van deze startnotitie een zienswijze inbrengen.**

### Achtergrond

In de zomer van 2011 is de procedure gestart voor een milieueffectrapportage (m.e.r.) voor het windpark De Drentse Monden, gelegen in de gemeente Borger-Odoorn. Daarnaast is ook in de aangrenzende gemeente Aa en Hunze een initiatief ontstaan voor de realisatie van een windpark, genaamd windpark Oostermoer.

De plangebieden voor windpark De Drentse Monden en windpark Oostermoer liggen gezien van zuid naar noord in elkaars verlengde. De gebieden in het Drentse veenkoloniale gebied liggen ingeklemd tussen de provinciegrens (met Groningen) en de Hondsrug. Voor beide windparken wordt één Milieueffectrapport (MER) opgesteld waarin beide initiatieven in hun onderlinge samenhang worden onderzocht.

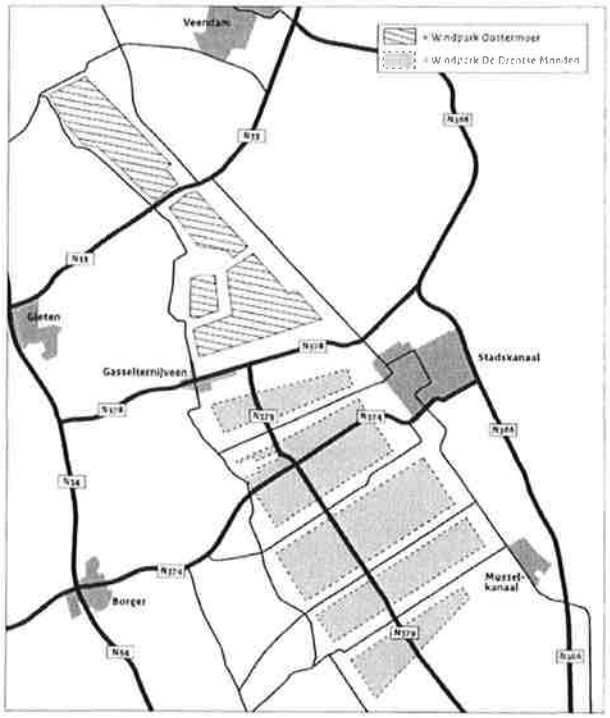


Voor windpark De Drentse Monden heeft de conceptnotitie reikwijdte en detail van 24 juni tot en met 4 augustus 2011 ter inzage gelegen. Zienswijzen die in deze periode ten aanzien van de startnotitie windpark De Drentse Monden zijn ingediend, hoeven niet opnieuw te worden ingediend. Deze worden door de betrokken overheden meegenomen in het vervolgproces.

Windpark De Drentse Monden is een initiatief van Stichting Duurzame Energieproductie Exloërmond en Raedthuys Windenergie B.V. voor de ontwikkeling van een windpark met een omvang van ongeveer 300 - 450 MW. Windpark Oostermoer is een initiatief van een groep agrariërs en grondeigenaren, in samenwerking met Windunie Development. Het gaat hierbij om ongeveer 120 - 150 MW.

### Milieueffectrapportage en besluitvorming

Op de besluitvorming over dit project is de rijkscoördinatieregeling van toepassing. Dit houdt onder meer in dat de locatie van de windparken wordt vastgelegd in een (rijks)inpassingsplan, dat wordt vastgesteld door de ministers van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I) en van Infrastructuur en Milieu (IenM). Het inpassingsplan wordt voorbereid in één gecoördineerde procedure samen met een groot aantal andere besluiten die voor het project nodig zijn (vergunningen en ontheffingen). De minister van EL&I coördineert de procedure.

Ter voorbereiding van de keuze van de locatie, de inrichting en de milieueffecten van het windpark, moet een milieueffectrapport (MER) worden opgesteld. Daarbij worden (mogelijke) milieueffecten, bijvoorbeeld op landschap, natuur, bodem, water, slagschaduw en geluid, in beeld gebracht, zodat deze effecten een volwaardige rol kunnen spelen bij de besluitvorming. Het MER wordt een gecombineerd project-MER/plan-MER waarvoor de uitgebreide procedure wordt gevolgd. Dit gecombineerde MER dient ter onderbouwing van het nog op te stellen inpassingsplan en de te nemen besluiten. In het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 wordt een voortoets uitgevoerd. Als daaruit blijkt dat significante effecten op Natura 2000-gebieden niet op voorhand uit te sluiten zijn dan zal een zogenaamde passende beoordeling moeten worden uitgevoerd die dan deel zal uitmaken van het MER.
Voor beide windparken wordt één Milieueffectrapport (MER) opgesteld waarin beide initiatieven in hun onderlinge samenhang worden onderzocht.

### Voornemen en startnotitie

Met deze kennisgeving informeren de bevoegde gezagsorganen u over het voornemen tot een m.e.r.-plichtig project. In de gepubliceerde startnotitie staat aangegeven op welke wijze het milieuonderzoek wordt uitgevoerd. In deze notitie komen de volgende onderwerpen aan bod: inleiding en achtergrond; doelstelling en uitgangspunten, voorgenomen activiteit en alternatieven, mogelijke effecten en maatregelen en procedures en besluitvorming.
Tevens wordt de samenhang tussen beide windparken beschreven.

### Waar kunt u de startnotitie inzien?

De startnotitie kunt u met ingang van 20 januari tot en met 1 maart 2012 tijdens reguliere openingstijden inzien op de volgende locaties:
- Gemeente Aa en Hunze, Spiekersteeg 1 te Gieten;
- Gemeente Borger-Odoorn, Hoofdstraat 50 te Exloo;
- Ministerie van EL&I, Informatiecentrum, Bezuidenhoutseweg 30 te Den Haag.

De startnotitie is ook op internet beschikbaar: www.bureau-energieprojecten.nl.

### Informatiebijeenkomst

De ministers van EL&I en IenM organiseren in samenwerking met de initiatiefnemers twee inloopavonden op 6 en 7 februari 2012. U bent van harte welkom om op (een van) deze avonden vragen te stellen en bij de diverse stands informatie te krijgen over het project en de procedure. Er is geen plenair deel met presentaties of toelichtingen.
U kunt vrij in- en uitlopen en op ieder moment tussen 19.00 uur en 21.00 uur de diverse medewerkers van de overheid en de initiatiefnemers spreken. Deze inloopavonden worden gehouden op:

- **6 februari 2012**: locatie GoudenLeeuw, Brink Oostzijde 4 te Zuidlaren;
- **7 februari 2012**: locatie Hof van Saksen, Veldweg 22-24 te Nooitgedacht

### Hoe kunt u uw zienswijze kenbaar maken?

Iedereen kan mondeling of schriftelijk reageren op de startnotitie. Tot en met 1 maart 2012 kunt u gericht aangeven wat naar uw mening moet worden onderzocht in het MER en op welk detailniveau dat moet gebeuren om bij te dragen aan een goede besluitvorming.
Zienswijzen die alleen een bezwaar tegen de beoogde windparken Oostermoer en De Drentse Monden kenbaar maken, kunnen in deze fase nog niet worden betrokken bij de besluitvorming, aangezien de besluitvorming in een later stadium plaatsvindt. In deze fase van het proces wordt namelijk alleen gekeken naar de milieueffecten van het beoogde park en de alternatieven.
Uw schriftelijke zienswijze kunt u sturen aan:

**Bureau Energieprojecten**
**Inspraakpunt windpark Oostermoer en windpark De Drentse Monden**
**Postbus 223**
**2250 AE Voorschoten**

Mondeling kunt u uw zienswijze inbrengen door te bellen met Bureau Energieprojecten, telefoon 070 - 379 89 79. Zienswijzen die in de periode van 24 juni tot en met 4 augustus 2011 ten aanzien van de startnotitie windpark De Drentse Monden zijn ingediend, hoeven niet opnieuw te worden ingediend.

### Wat gebeurt er met uw reactie?

De startnotitie wordt ook voorgelegd aan de betrokken overheden (gemeenten, provincies, e.d.) en aan diverse adviseurs, waaronder de Commissie voor de milieueffectrapportage.
Alle zienswijzen, waaronder de zienswijzen die in de periode van van 24 juni tot en met 4 augustus 2011 zijn ontvangen, worden door de betrokken overheden meegenomen bij het opstellen van de definitieve 'notitie reikwijdte en detail windpark De Drentse Monden en windpark Oostermoer'. Daarin wordt definitief vastgelegd welke informatie in het MER opgenomen dient te worden. In deze fase van het project wordt dus nog geen beslissing genomen over het op te stellen inpassingsplan. De startnotitie voor het MER is een eerste stap om te komen tot een goede onderbouwing van de nog te nemen besluiten.

Als het MER is afgerond, wordt mede op basis daarvan de locatiekeuze voorbereid en een ontwerp-inpassingsplan opgesteld. Dit ontwerp-inpassingsplan wordt samen met het MER en de overige benodigde ontwerpbesluiten ter inzage gelegd. Hierop kan eenieder zijn zienswijze geven. Het moment waarop de terinzagelegging plaatsvindt, wordt te zijner tijd aangekondigd in onder andere lokale huis-aan-huisbladen en op www.bureau-energieprojecten.nl.

### Nadere informatie

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met het Bureau Energieprojecten, telefoon 070 - 379 89 79, www.bureau-energieprojecten.nl.

23-1-2012 / 11:12:14 / 2045 /00007

PONDERA consult

711020
11 januari 2012

# Concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau

## Windpark Oostermoer
en samenhang met
Windpark De Drentse Monden

Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Duurzame oplossingen in
energie, klimaat en milieu

Postbus 579
7550 AN Hengelo
Telefoon (074) 248 99 40

| | |
|---|---|
| Documenttitel | Concept Notitie<br>Reikwijdte en Detailniveau<br>Windpark Oostermoer<br>en samenhang met<br>Windpark De Drentse Monden |
| Soort document | Definitief \| 11 januari 2012 |
| Projectnaam | Windpark Oostermoer en samenhang met<br>Windpark De Drentse Monden |
| Projectnummer | 711020 |
| Auteurs | Pondera Consult<br>BWN Partners |

23-1-2012 / 11:12:14 / 2045 /00008



# INHOUDSOPGAVE


1 INLEIDING EN ACHTERGROND 1
1.1 Inleiding 1
1.2 De initiatieven voor windparken De Drentse Monden en Oostermoer 1
1.3 De m.e.r-procedure 4
1.4 De m.e.r-procedure windparken De Drentse Monden en Oostermoer 5
1.5 Initiatiefnemer, bevoegd gezag en andere overheden 8
1.6 Deze startnotitie 10
1.7 Leeswijzer 10

2 DOELSTELLINGEN EN UITGANGSPUNTEN 11
2.1 Nut en noodzaak windenergie en doelstellingen 11
2.2 Uitgangspunten 13
2.3 Ontwikkeling in samenhang met het initiatief De Drentse Monden 14

3 VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN 15
3.1 Voornemen 15
3.2 Alternatieven 18

4 MOGELIJKE EFFECTEN EN MAATREGELEN 21
4.1 Mogelijke effecten 21
4.2 Effectbeoordeling 24
4.3 Mitigerende maatregelen 26
4.4 Leemten in kennis 26
4.5 Evaluatie 26

5 PROCEDURES EN BESLUITVORMING 27
5.1 Rijkscoördinatieregeling en rijksinpassingsplan 27
5.2 M.e.r.-procedure 27
5.3 Nog te nemen besluiten 29
5.4 Informatie en inspraak 30

Bijlage 1 Gebruikte afkortingen en begrippen 31

Figuur 1.1 De plangebieden voor de windparken De Drentse Monden en Oostermoer

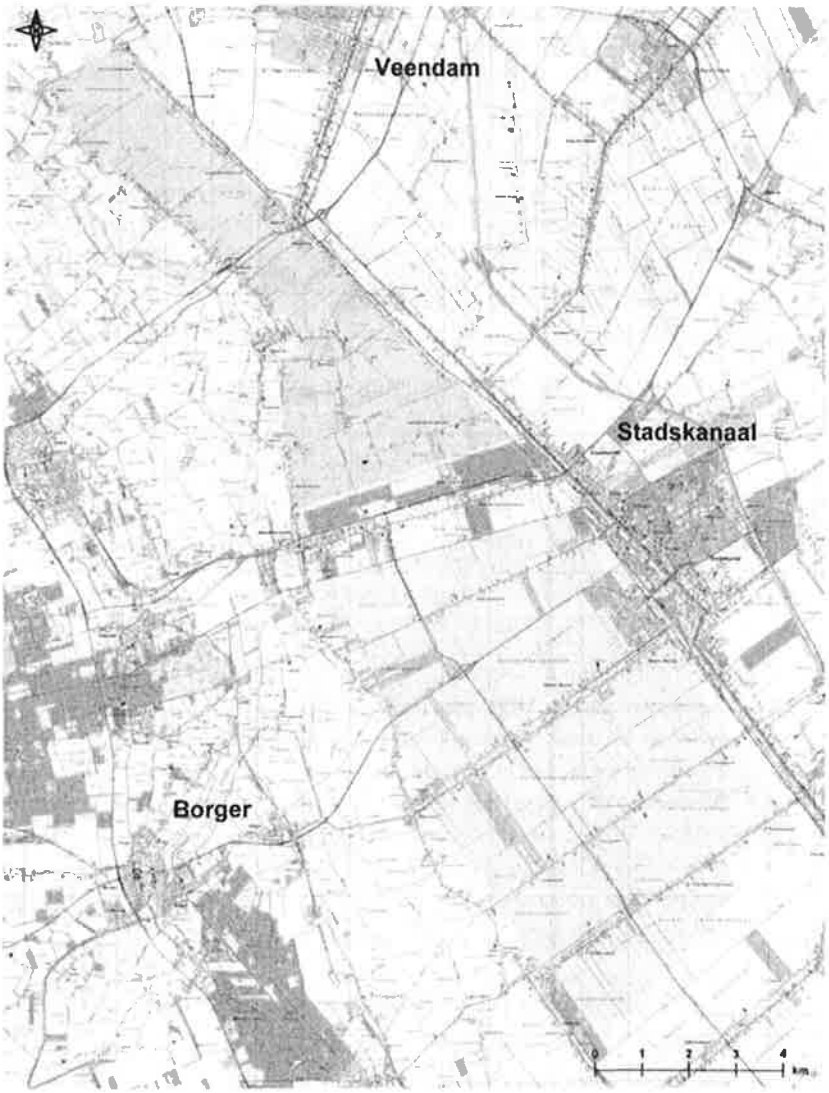


Legenda:

Plangebied Windpark Oostermoer
Plangebied Windpark De Drentse Monden

**Windpark De Drentse Monden**

Windpark De Drentse Monden is een initiatief voor de ontwikkeling van een windpark met een geïnstalleerd vermogen van ongeveer 300 tot 450 MW. Achter de ontwikkeling van het windpark staan twee initiatiefnemers, namelijk een groep agrarische ondernemers/ grondeigenaren, verenigd in Duurzame Energieproductie Exloërmond BV en Raedthuys Windenergie BV.

Aanleiding om dit windpark in het veenkoloniale gebied nabij Eerste en Tweede Exloërmond, Nieuw-Buinen en Drouwenermond te gaan ontwikkelen, is voor de initiatiefnemers in de eerste plaats de exploitatie van het windpark. Daarnaast willen de initiatiefnemers bijdragen aan het versterken van de regionale economie en de doelstelling om het aandeel duurzame energie te

23-1-2012 / 11:12:14 / 2045 /00009



verhogen. Het initiatief is op 29 december 2009 (zuidelijk deel) en 19 mei 2010 (aangevuld met noordelijk deel) aangemeld in het kader van de rijkscoördinatieregeling (RCR). Op 8 juli 2010 heeft de Minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I) per brief bevestigd dat de RCR van toepassing is. Dat betekent dat het ruimtelijk besluit over het project genomen wordt in een (rijks)inpassingsplan en de verlening van de voor het windpark benodigde vergunningen door het Rijk wordt gecoördineerd (zie hierna en paragraaf 5.1).

**Windpark Oostermoer**

Oostermoer is een initiatief van een groep agrariërs en grondeigenaren, in samenwerking met Windunie Development. Het gaat hierbij, afhankelijk van het type windturbine en de mogelijke opstellingen, om ongeveer 120 tot 150 MW geïnstalleerd vermogen.

Het initiatief is ontstaan vanuit de wens van een aantal agrarische ondernemers om gezamenlijk een windpark te ontwikkelen en te exploiteren, in een door de provincie Drenthe in de Omgevingsvisie (juni 2010) aangewezen zoeklocatie voor windenergie. De betrokken agrarische ondernemers en andere grondeigenaren hebben zich verenigd om de ontwikkeling van dit windpark op te pakken en hebben daarbij samenwerking gezocht met Windunie Development BV als medeontwikkelaar. Het windpark Oostermoer bestaat uit twee deelgebieden met elk hun eigen projectorganisatie. De twee gebieden worden gescheiden door de N33, waarbij het gebied Greveling aan de noordkant ligt en het gebied Boerveen aan de zuidkant. Tezamen wordt dit aangeduid met de naam Windpark Oostermoer. Het initiatief is op 12 oktober 2011 aangemeld in het kader van de rijkscoördinatieregeling. Op 7 november 2011 heeft de Minister van EL&I per brief bevestigd dat de RCR van toepassing is.

**Samenhang**

De windparken De Drentse Monden en Oostermoer worden gescheiden door de N378 (Stadskanaal-Gasselte) en het daarlangs gelegen bosgebied. Beide parken liggen in elkaars verlengde en vanuit ruimtelijk perspectief is er sprake van een samenhangend gebied. Vanuit diverse plekken in de omgeving zal zicht bestaan op zowel het park De Drentse Monden als op het park Oostermoer. Ook voor andere milieuaspecten zoals ecologie zal in meer of mindere mate sprake zijn van samenhangende en cumulatieve effecten (zie nader hoofdstuk 4). Door deze samenhang van beide projecten is het opstellen van een gezamenlijke milieueffectrapportage nodig teneinde de milieueffecten ook in gezamenlijkheid te beschouwen.

*Overige initiatieven in de omgeving*

In de omgeving is ten oosten van windpark Oostermoer eveneens een initiatief voor een grootschalig windpark in ontwikkeling, nabij Veendam en Menterwolde langs de rijksweg N33. De dichtstbijzijnde windturbine van dit initiatief zal zich naar verwachting op circa vijf kilometer afstand van windpark Oostermoer bevinden, waarna het park zich in noordoostelijke richting uitstrekt.

Bij het beoordelen van de effecten van de verschillende alternatieven en varianten in het MER voor Oostermoer en De Drentse Monden zal ook de cumulatie van milieueffecten met windpark N33 in beeld worden gebracht.

**Eén ruimtelijke afweging**

Gelet op het voorgaande zijn de betrokken bevoegde gezagen (EL&I en IenM) van mening dat het wenselijk is om ten behoeve van de besluitvorming een ruimtelijke afweging te kunnen

maken, waarbij windpark Oostermoer en windpark De Drentse Monden in onderlinge samenhang kunnen worden bezien. Daarom is besloten voor deze beide projecten gezamenlijk één milieueffectrapport op te stellen. In dat milieueffectrapport kunnen de gecombineerde effecten van beide projecten in beeld worden gebracht en alternatieven onderzocht die met de genoemde samenhang rekening houden (zie hoofdstuk 3). Mede op basis van dat MER kan dan vervolgens een integrale ruimtelijke afweging worden gemaakt met betrekking tot de inpassing van beide projecten.

Overigens is in deze fase nog niet besloten of deze integrale ruimtelijke afweging ook zal worden vertaald in één inpassingsplan voor beide projecten, of dat twee afzonderlijke inpassingsplannen worden gehanteerd. Beide opties zijn mogelijk, mits de samenhang tussen beide projecten voldoende tot zijn recht komt.

Het op te stellen MER dient, naast de onderbouwing van de ruimtelijke afweging, overigens ook ter onderbouwing van de omgevingsvergunningen (voormalige bouw- en milieuvergunningen) voor beide parken (zie volgende paragraaf).

## 1.3 De m.e.r-procedure

Voor de realisatie van de windparken is een aantal vergunningen vereist, zoals omgevingsvergunningen. Ook moeten de windparken ruimtelijk mogelijk gemaakt worden in het kader van de Wet ruimtelijke ordening door het vaststellen van een (rijks)inpassingsplan. Ter onderbouwing van het inpassingsplan en de omgevingsvergunning wordt een milieu-effectrapportage (m.e.r.) doorlopen. Daarbij wordt onderscheid gemaakt naar plan-m.e.r. en project-m.e.r.

Kader 1.1 Het milieueffectrapport

Het milieueffectrapport (MER) is het eindresultaat van de m.e.r.-procedure. In het MER worden de milieueffecten van een plan of project beschreven. Op grond van de Wet milieubeheer is vereist dat voor bepaalde activiteiten een MER wordt opgesteld. Dit heeft tot doel om de milieueffecten van een activiteit een volwaardige plaats te geven in de besluitvorming over een plan of project (bijvoorbeeld in het kader van de vergunning of het bestemmingsplan). In de Wet milieubeheer is voorgeschreven hoe de procedure voor de m.e.r. dient te verlopen.

Het MER geeft inzicht in de effecten op het milieu en in dit geval zal het voornamelijk gaan over de effecten op landschap, natuur (met name vogels), energieopbrengst, geluid en slagschaduw. In het MER wordt tevens aangegeven hoe eventueel optredende effecten verminderd of teniet gedaan kunnen worden door zogenaamde mitigerende maatregelen te benoemen.

Plan-m.e.r.

De procedure van de plan-m.e.r. wordt doorlopen ter onderbouwing van het ruimtelijk plan waarin de locatie wordt aangewezen voor de activiteit in kwestie, in dit geval twee windparken met de bijbehorende infrastructuur en netaansluiting. Het ruimtelijk plan is in dit geval een inpassingsplan van het rijk, als bedoeld in artikel 3.28 van de Wet ruimtelijke ordening (zie nader paragraaf 5.1). Het inpassingsplan zal worden vastgesteld door de Ministers van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I) en van Infrastructuur en Milieu (IenM).

Project-m.e.r.

De procedure van de project-m.e.r. wordt doorlopen ter onderbouwing van een of meer vergunningen die de realisatie van een activiteit, in dit geval de twee windparken met toebehoren, mogelijk maken. Het gaat daarbij in dit geval om twee of meer

23-1-2012 / 11:12:14 / 2045 /00010



omgevingsvergunningen. Bevoegd gezag voor die vergunningen zijn de colleges van burgemeester en wethouders van de gemeente Borger-Odoorn (voor De Drentse Monden) en van de gemeente Aa en Hunze (voor Oostermoer). Er is sprake van een 'm.e.r.-beoordelingsplicht', wat inhoudt dat er alleen een project-MER gemaakt hoeft te worden als het bevoegd gezag dat nodig acht. De initiatiefnemers hebben er echter voor gekozen om de beoordeling door het bevoegd gezag niet af te wachten, maar direct de procedure van een m.e.r. te starten.

**De procedure**

De procedure van een milieueffectrapportage (m.e.r.) vereist dat, voordat een milieueffectrapport (MER) wordt opgesteld, partijen worden geraadpleegd over de aanpak van het m.e.r.-onderzoek (de reikwijdte en het detailniveau). Het is gebruikelijk hiertoe een document (concept notitie reikwijdte en detail, ook wel 'startnotitie' genoemd) ter inzage te leggen, zodat eenieder daarop zijn zienswijze kan geven. Ook worden betrokken overheden geraadpleegd en wordt advies gevraagd aan de Commissie voor de m.e.r. (zie de nadere toelichting op de m.e.r.-procedure in paragraaf 5.2). Het resultaat van die raadpleging wordt vervolgens neergelegd in een (definitieve) notitie reikwijdte en detail (hierna ook wel 'notitie R&D' genoemd), waarin wordt aangegeven hoe met de ontvangen reacties rekening wordt gehouden. Zo is voor iedereen duidelijk wat de uitgangspunten zijn voor het MER. Op basis van de notitie R&D wordt vervolgens het MER opgesteld.

Op grond van een wettelijke verplichting wordt in dit geval de plan- en project-m.e.r.-procedure gelijktijdig doorlopen en wordt één MER opgesteld dat beide doelen dient. Bovendien is het, zoals gezegd, de intentie de m.e.r.-procedure voor de twee windparken De Drentse Monden en Oostermoer te integreren. In de volgende paragraaf wordt toegelicht hoe.

## 1.4 De m.e.r-procedure windparken De Drentse Monden en Oostermoer

Zoals in hierboven aangegeven, is de m.e.r.-procedure voor windpark De Drentse Monden al eerder gestart, namelijk met de terinzagelegging van een startnotitie (van 24 juni tot 4 augustus 2011). In die startnotitie is nog geen melding gemaakt van het project windpark Oostermoer en van het voornemen om voor beide projecten gezamenlijk één MER te maken, aangezien hiervan op dat moment nog geen sprake was. Inmiddels heeft het initiatief voor windpark Oostermoer zich zodanig ontwikkeld dat besloten is een gezamenlijk MER op te stellen. Daarom is het wenselijk om de aparte m.e.r.-procedure voor De Drentse Monden 'om te vormen' naar een gecombineerde m.e.r.-procedure voor windparken De Drentse Monden en Oostermoer gezamenlijk. Het voornemen is daarvoor de procedure te volgen, zoals weergegeven in figuur 1.2. In deze figuur zijn ten behoeve van de overzichtelijkheid, zaken als advisering door de Commissie voor de milieueffectrapportage en de omgevingsvergunningen buiten beschouwing gelaten. De procedure wordt hierna toegelicht.

Figuur 1.2 m.e.r-procedure windparken De Drentse Monden en Oostermoer

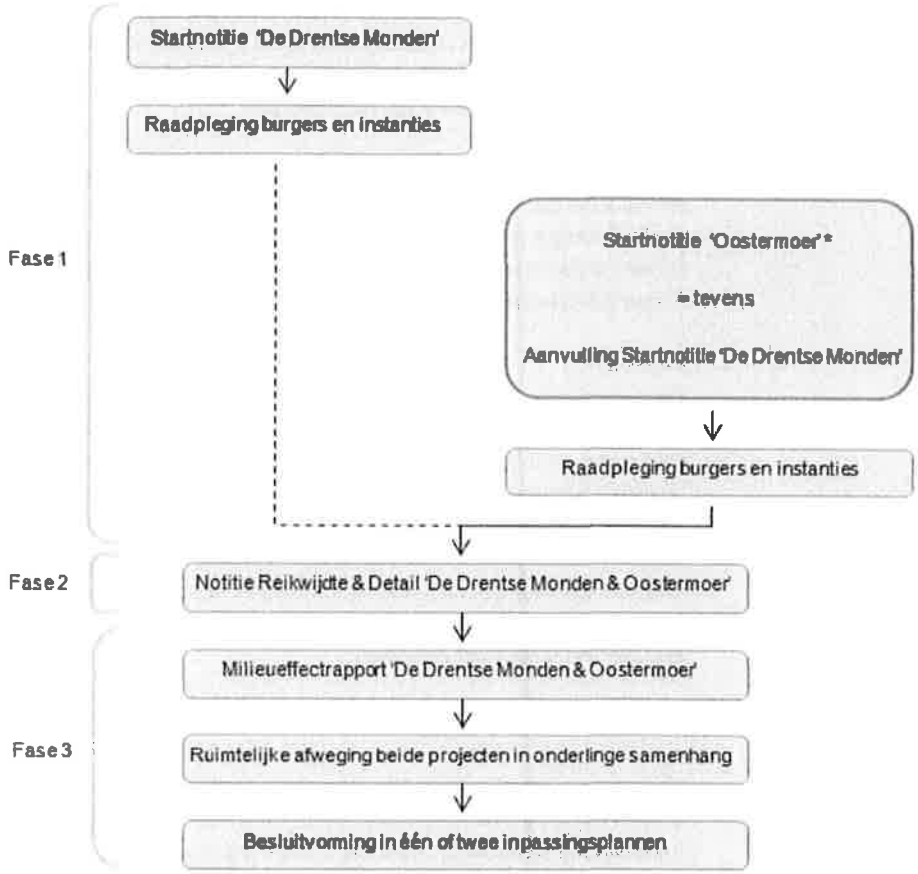


*Startnotitie Oostermoer is het onderhavige document*

*Fase 1*

**Windpark De Drentse Monden**
In dit geval is de eerste stap voor het project De Drentse Monden als zodanig al gezet: een startnotitie heeft ter inzage gelegen en zienswijzen zijn ingediend. Ook de betrokken overheden en de Commissie voor de m.e.r. hebben op die startnotitie gereageerd.

Normaal gesproken zou de volgende fase in de procedure zijn dat een definitieve notitie R&D wordt opgesteld. In dit geval wordt echter géén aparte notitie R&D opgesteld voor windpark De Drentse Monden. In plaats daarvan worden de ontvangen reacties verwerkt en besproken in de definitieve notitie R&D voor de beide projecten gezamenlijk, zoals hierna wordt beschreven.

Tijdens de periode van terinzagelegging van onderhavige startnotitie kunt u zienswijzen indienen over windpark Oostermoer en/of de samenhang van windparken Oostermoer en De Drentse Monden. Er is al gelegenheid geweest om zienswijzen in te dienen op de startnotitie voor windpark De Drentse Monden.

23-1-2012 / 11:12:14 / 2045 /00011



**M.e.r.-procedure windparken De Drentse Monden en Oostermoer**
Voordat een notitie R&D voor beide projecten gezamenlijk kan worden opgesteld, moet een ieder in de gelegenheid worden gesteld zich uit te spreken over het voornemen met betrekking tot het windpark Oostermoer, en over het plan om beide m.e.r.-procedures samen te voegen. De startnotitie die nu voor u ligt, dient dat doel.

Ten eerste wordt in deze startnotitie het project windpark Oostermoer geïntroduceerd, en wordt een voorstel gedaan voor de aanpak van het m.e.r.-onderzoek daarvoor. Ten tweede wordt in deze startnotitie toegelicht hoe de projecten windparken De Drentse Monden en Oostermoer samenhangen, dat er één MER zal worden opgesteld, en hoe het gecombineerde m.e.r.-onderzoek zal worden aangepakt.

**Inspraak**
Deze startnotitie wordt ter inzage gelegd in het hele gebied waarop beide projecten betrekking hebben. Op deze wijze wordt eenieder in de gelegenheid gesteld om zich uit te spreken over het voornemen met betrekking tot windpark Oostermoer en over het voornemen om voor beide projecten gezamenlijk één MER op te stellen, alsmede over de aanpak van de bijbehorende effectbeoordeling (zie hoofdstuk 3). Deze startnotitie moet wat dat laatste betreft dan ook worden gezien als een aanvulling op de startnotitie voor Windpark De Drentse Monden. Ook de diverse betrokken overheden en de Commissie m.e.r. worden geraadpleegd over deze startnotitie. Op deze manier is 'fase 1' voor de nieuwe m.e.r.-procedure windparken De Drentse Monden en Oostermoer compleet.

*Fase 2*

Na de terinzagelegging van deze startnotitie en de raadpleging van instanties zal een definitieve notitie R&D windparken De Drentse Monden en Oostermoer worden opgesteld die betrekking heeft op beide projecten in onderlinge samenhang bezien ('fase 2'). Uitgangspunt voor die definitieve notitie R&D vormen de beide startnotities evenals de zienswijzen, reacties en adviezen die zijn ontvangen, zowel naar aanleiding van de startnotitie voor windpark De Drentse Monden als naar aanleiding van de onderhavige startnotitie.

*Fase 3*

Op basis van de definitieve notitie R&D windparken De Drentse Monden en Oostermoer wordt vervolgens het gecombineerde milieueffectrapport opgesteld ('fase 3'). Daarin is dus, ten behoeve van een geïntegreerde ruimtelijke besluitvorming, één plan-MER opgenomen voor beide projecten, alsmede een project-MER (ten behoeve van de omgevingsvergunningen) voor elk project afzonderlijk (figuur 1.3).

Figuur 1.3 Fase 3: gecombineerd MER windparken De Drentse Monden en Oostermoer

Met de hiervoor beschreven werkwijze wordt gewaarborgd dat bij de totstandkoming van het (uiteindelijke) milieueffectrapport windparken De Drentse Monden en Oostermoer alle wettelijk voorgeschreven stappen zijn doorlopen en betrokkenen optimaal de gelegenheid is geboden zich over de aanpak uit te laten.

Kader 1.2 m.e.r.-procedure

***Waarom is niet meteen voor een gezamenlijke m.e.r.-procedure gekozen?***
De vraag kan worden gesteld waarom niet direct, in de zomer van 2011, is gestart met één gezamenlijke m.e.r.-procedure in plaats van met een afzonderlijke startnotitie voor De Drentse Monden. De reden hiervoor is eenvoudigweg dat op dat moment nog niet voldoende zekerheid bestond over de aard, omvang en planning van het project windpark Oostermoer om, ten eerste, hiermee naar buiten te treden en, ten tweede, dit initiatief procedureel te koppelen aan windpark De Drentse Monden. Hier is nu alsnog voor gekozen omdat het initiatief voor Oostermoer nu wel voldoende helder is uitgekristalliseerd, samenhang met De Drentse Monden duidelijk aanwezig is, en de m.e.r.-procedure van De Drentse Monden zich nog in een dusdanig vroeg stadium bevindt dat een 'natuurlijk samenvoegen' van de procedures mogelijk is.

## 1.5 Initiatiefnemer, bevoegd gezag en andere overheden

De gecombineerde plan- en project-m.e.r.-procedure is een gezamenlijke inspanning van de initiatiefnemer(s) en het bevoegd gezag. Dit zijn in dit geval de volgende partijen:

Initiatiefnemers

*Windpark De Drentse Monden*
De initiatiefnemers van Windpark De Drentse Monden bestaan uit twee partijen die zich verenigd hebben om gezamenlijk de ontwikkeling van het windpark op te pakken. De twee partijen zijn Duurzame Energieproductie Exloërmond BV en Raedthuys Windenergie BV. Hieronder zijn de contactgegevens van beide partijen weergegeven.

Tabel 1.1 Contactgegevens initiatiefnemers windpark De Drentse Monden

| **Initiatiefnemer** | Duurzame Energieproductie Exloërmond BV | Raedthuys Windenergie BV |
|---|---|---|
| **Contactpersoon** | Dhr. H.W. ten Have | Dhr. A.P. Vermeulen |
| **Adres** | 1e Exloërmond 122 | Postbus 3141 |
| **Postcode** | 9573 PG | 7500 DC |
| **Plaats** | Eerste Exloërmond | Enschede |
| **Telefoonnummer** | 06 49 718 612 | 053 434 12 00 |

*Windpark Oostermoer*
De initiatiefnemers van Windpark Oostermoer zijn een aantal agrarische ondernemers en grondeigenaren in samenwerking met Windunie Development. Hieronder zijn de contactgegevens weergegeven.

23-1-2012 / 11:12:14 / 2045 /00012



Tabel 1.2 Contactgegevens initiatiefnemers windpark Oostermoer

| | | |
|---|---|---|
| Initiatiefnemer | Vereniging Windpark Oostermoer | |
| Contactpersoon | Dhr. E. Bots (Windunie Development) | Dhr. J.A.M. Mentink |
| Adres | Postbus 5381 | Bosje 2 |
| Postcode | 3502 HB | 9511 TD |
| Plaats | Utrecht | Gieteryeen |
| Telefoonnummer | +31 (0) 30 753 31 00 | |

## Bevoegd gezag

*Bevoegd gezag plan-MER.*
Het plan-MER dient ter onderbouwing van het rijksinpassingsplan van de ministers van EL&I en IenM, die daarmee ook het bevoegd gezag zijn in het kader van de plan-m.e.r.-procedure. Het ministerie van EL&I is aanspreekpunt.

Tabel 1.2 Contactgegevens Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

| | |
|---|---|
| Bevoegd gezag | Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie |
| Contactpersoon | Dhr. A.M. Bruin |
| Adres | Postbus 20101 |
| Postcode | 2500 EC |
| Plaats | Den Haag |
| Telefoonnummer | 070 – 379 72 26 |

*Bevoegd gezag project-MER.*
De gemeenten Borger-Odoorn en Aa en Hunze zijn bevoegd gezag voor de omgevingsvergunningen waarvoor een project-MER wordt gemaakt. Zij zijn daarom bevoegd gezag voor de project-m.e.r.-procedure.

Tabel 1.3 Contactgegevens gemeente Borger-Odoorn (Windpark De Drentse Monden)

| | |
|---|---|
| Bevoegd gezag | gemeente Borger-Odoorn |
| Contactpersoon | Dhr. H. Brink |
| Adres | Hoofdstraat 50 |
| Postcode | 7875 AD |
| Plaats | Exloo |
| Telefoonnummer | 0591 53 53 53 |

Tabel 1.4 Contactgegevens gemeente Aa en Hunze (Windpark Oostermoer)

| | |
|---|---|
| Bevoegd gezag | gemeente Aa en Hunze |
| Contactpersoon | Peter van der Veen |
| Adres | Spiekersteeg 1 |
| Postcode | 9461 BH |
| Plaats | Gieten |
| Telefoonnummer | 0592 26 77 57 |

## 1.6 Deze startnotitie

Gelet op het voorgaande komen in de rest van deze startnotitie twee zaken aan bod.

- Ten eerste wordt het initiatief windpark Oostermoer in meer detail geïntroduceerd, en wordt toegelicht hoe het m.e.r.-onderzoek voor dit project zal worden aangepakt.
- Ten tweede wordt toegelicht hoe het m.e.r.-onderzoek voor de initiatieven voor de windparken De Drentse Monden en Oostermoer in onderlinge samenhang zal worden aangepakt.

Niet meer aan bod komt, in deze startnotitie, een verdere projectbeschrijving van windpark De Drentse Monden en een beschrijving van de m.e.r.-aanpak voor zover die specifiek betrekking heeft op De Drentse Monden. Deze zaken zijn reeds beschreven in de startnotitie voor windpark De Drentse Monden die al ter inzage heeft gelegen. Zienswijzen die op de startnotitie voor windpark De Drentse Monden zijn ingediend hoeven niet opnieuw te worden ingediend. Zoals hiervoor aangegeven, worden de reacties die ontvangen zijn naar aanleiding van die eerdere startnotitie betrokken bij de definitieve notitie R&D die voor beide projecten gezamenlijk wordt opgesteld.

Deels zijn de zienswijzen ook al betrokken bij het opstellen van deze startnotitie. Het gaat dan om reacties die aanleiding gaven tot aanscherping van de methodiek, voor zover die ook relevant waren voor de aanpak ten aanzien van Oostermoer en/of de initiatieven in onderlinge samenhang bezien.

## 1.7 Leeswijzer

Deze startnotitie bestaat uit vijf hoofdstukken. In hoofdstuk 2 worden het doel en de uitgangspunten van het initiatief beschreven. Hoofdstuk 3 geeft inzicht in het initiatief en de te onderscheiden alternatieven. Hoofdstuk 4 bespreekt de mogelijke effecten die het initiatief teweeg brengt en geeft een eerste beoordelingskader waarop het initiatief wordt beoordeeld in het MER. Hoofdstuk 5 geeft tot slot een overzicht van de procedure die wordt gevolgd om tot realisatie van het windpark te komen. In bijlage 1 treft u een verduidelijking aan van de in deze notitie gebruikte begrippen en afkortingen.

23-1-2012 / 11:12:14 / 2045 /00013



# 2 DOELSTELLINGEN EN UITGANGSPUNTEN

## 2.1 Nut en noodzaak windenergie en doelstellingen

Eén van de doelstellingen van het nationale en internationale milieubeleid is het beperken van de uitstoot van broeikasgassen, zoals kooldioxide ($CO_2$). Dit om klimaatverandering als gevolg van de uitstoot van deze gassen te beperken.

**EU- en rijksdoelstellingen**

De energiesector is in Nederland verantwoordelijk voor meer dan twintig procent van de uitstoot van broeikasgassen. De uitstoot van broeikasgassen als gevolg van de energiebehoefte kan worden beperkt door energiebesparing en door grootschalige inzet van duurzame energiebronnen. Een dergelijke omschakeling in de Nederlandse energievoorziening betekent een forse inspanning. Het Kabinet Rutte heeft voor wat betreft de doelstelling op het gebied van duurzame energie aansluiting gezocht bij de taakstelling die in Europees verband is geformuleerd. Deze EU-taakstelling voor duurzame energie bedraagt voor Nederland 14% van het energiegebruik in 2020.

Windenergie op land speelt een belangrijke rol bij het behalen van de doelstellingen op korte termijn voor Nederland, omdat deze optie vergeleken met andere duurzame opties relatief kosteneffectief is en ook significant kan bijdragen aan het realiseren van de Europese taakstelling. In diverse plannen van de rijksoverheid en de lagere overheden zijn doelstellingen voor windenergie vastgelegd. De ambitie is om in 2020 voor 6.000 MW vermogen aan windenergie op land gerealiseerd te hebben. Anno 2011 is ongeveer 2.200 MW aan windenergie op land gerealiseerd.[2] Momenteel worden per provincie nieuwe ambities geformuleerd om uiteindelijk de nationale ambitie van 6.000 MW vermogen aan windenergie gerealiseerd te krijgen in 2020.

Het voormalige ministerie van VROM (nu IenM) heeft ruim een jaar geleden een ambtelijke notitie (Nationaal Ruimtelijk Perspectief Windenergie op land) uitgebracht waarin locaties zijn benoemd voor de ontwikkeling van grootschalige windenergie. Daaronder valt ook het veenkoloniaal gebied in Drenthe. In reactie daarop is op 28 februari 2011 een brief gestuurd door het Interprovinciaal Overleg (IPO) naar de verantwoordelijke ministers. Hierin wordt aangegeven welke ruimtelijke reserveringen de provincies hebben gemaakt voor het inrichten van windparken op land. Het veenkoloniaal gebied in Drenthe als kansrijke locatie voor grootschalige windenergie wordt ook daarin weer bevestigd waarbij de provincie Drenthe zich in de brief committeert aan een minimum opgesteld vermogen van 200 MW in 2020. De provincies zijn gezamenlijk bereid om resultaatafspraken aan te gaan voor 3.350 MW in 2020; hetgeen betekent dat er nog een groot gat ligt tot de beoogde 6000 MW. De ministers van EL&I en IenM hebben per brief van 17 mei 2011 (kenmerk LOK2011044666) een reactie op de brief van het IPO gegeven. Hierin wordt gesteld dat het Rijk met de provincies invulling wil geven aan de gezamenlijke ambitie om ruimte te maken voor de doorgroei naar minimaal 6.000 MW windenergie op land in 2020. De ruimtelijke reserveringen die de provincies hebben gemaakt, zoals aangegeven in de brief van het IPO, wil het Rijk benutten als basis voor het aanwijzen van concentratiegebieden voor grootschalige windenergie.

[2] www.windenergie-nieuws.nl

Gezien het feit dat er nog een groot gat ligt tussen de 3.350 MW waarover de provincies resultaatafspraken willen aangaan en de benodigde 6.000 MW als rijksdoelstelling, zal de ruimte in kansrijke gebieden zoals de Drentse veenkoloniën optimaal moeten worden benut. Voor dat gebied zijn er nu twee initiatieven voor een windpark: De Drentse Monden en Oostermoer. Bij elkaar kunnen deze projecten een aanzienlijke bijdrage leveren aan het behalen van de landelijke doelstelling.

*Structuurvisie Wind op land*
Het ministerie van IenM is bezig met het voorbereiden van een Structuurvisie Windenergie op land (zie brief van 14 juli 2011 van de minister van IenM aan de Tweede Kamer, IenM/BSK-2011/89644). Deze structuurvisie wordt het kaderstellende beleidsinstrument, als uitwerking van de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte. Het wordt een ruimtelijk referentiekader bij (rijks)inpassingsplannen. De Structuurvisie Windenergie op land zal een kaart bevatten met zo concreet mogelijk begrensde gebieden en specifieke locaties waar grootschalige windparken mogelijk zijn. Voor deze structuurvisie wordt een plan-m.e.r. gemaakt. De plan-m.e.r. procedure wordt naar verwachting in begin 2012 opgestart.

**Doelstellingen Provincie Drenthe**
Op basis van het klimaatakkoord tussen Rijk, provincies en gemeenten, gesloten in januari 2009, heeft de provincie Drenthe een doelstelling van 60 MW in de landelijke taakstelling voor windenergie op land in 2020. Op dit moment zijn er in Drenthe vijf windturbines opgesteld, één met een vermogen van 800 kilowatt in Nijeveen, één met een vermogen van 2 MW in Coevorden en drie met een vermogen van 3 MW eveneens in Coevorden. Daarnaast zijn op dit moment diverse initiatieven in verschillende fasen van ontwikkeling, onder andere nabij Emmen/Coevorden waar 60 á 70 MW voorzien is.

In juni 2010 heeft de provincie Drenthe de Provinciale Omgevingsvisie vastgesteld[3]. Dit document benoemt de randvoorwaarden voor ruimtelijke ontwikkelingen in de provincie voor de komende jaren. Windenergie in Drenthe is mogelijk op verschillende zoeklocaties (opgenomen in bijlage kaart 8a van de Omgevingsvisie). De onderhavige projectlocatie(s) valt binnen het zoekgebied. In de Omgevingsvisie richt de provincie zich op 60 MW windenergie op land in 2020, maar inmiddels heeft Gedeputeerde Staten in het kader van het interprovinciaal overleg (IPO) een aanbod gedaan van 200-280 MW. Er is echter expliciet geen maximum aantal megawatt aan windenergie in de provincie benoemd[4]. Het beleid in de omgevingsvisie is ook overgenomen in de omgevingsverordening die door de provincie in 2011 is vastgesteld[5].

Het voorgaande geldt zowel voor Oostermoer als voor De Drentse Monden. Om de rijksdoelstelling van 6000 MW te realiseren, is optimale benutting van het kansrijke windgebied nodig, binnen de grenzen van milieunormen en landschappelijk draagvermogen. De combinatie van beide initiatieven tot één ruimtelijk inpassingsvraagstuk sluit hier bij aan.

---

[3] Omgevingsvisie Drenthe, vastgesteld op 2 juni 2010.

[4] Vergadering van Provinciale Staten van 2 juni 2010; Amendement A 2010-13 betreffende statenstuk 2010-429 Omgevingsvisie (Windenergie) (nr: 2010/375).

[5] Provinciale Staten van Drenthe hebben op 9 maart 2011 de Verordening Ruimtelijk Omgevingsbeleid vastgesteld (besluit 2011-464-1). De verordening wordt als hoofdstuk 3 ingevoegd in de Provinciale Omgevingsverordening.

23-1-2012 / 11:12:14 / 2045 /00014



**Gemeente Aa en Hunze**
De gemeente Aa en Hunze is bezig met de ontwikkeling van een duurzaamheidsvisie waarvan duurzame energieambities een onderdeel vormen. Uit een concept van dit plan blijkt dat de gemeente inzet op energiebesparing, energieopwekking middels biomassa en windenergie alsmede toepassingen van zonne-energie en warmte-koudeopslag. De gemeenteraad heeft op dit moment geen concreet beleid ten aanzien van windenergie en heeft derhalve nog geen standpunt ingenomen over dit onderwerp. Vanuit het college is het principestandpunt dat men positief kijkt naar windenergie.

Daarnaast werkt de gemeenteraad, in samenwerking met gemeente Borger-Odoorn en de provincie Drenthe aan een gebiedsvisie windenergie, waarin het zoekgebied voor het plaatsen van windturbines wordt verfijnd. Het voornemen is dat de visie zal ingaan op concrete plaatsingsgebieden en voorwaarden voor het plaatsen van windturbines. De exacte inhoud en afrondingsdatum van deze visie is tot op heden onbekend.

## 2.2 Uitgangspunten

Het voornemen kent een aantal uitgangspunten en randvoorwaarden die voornamelijk afkomstig zijn uit wet- en regelgeving en vastgesteld beleid. Aangezien de Minister van EL&I en de Minister van IenM bevoegd gezag zijn voor het vaststellen van het ruimtelijke plan, zijn zij niet gebonden aan het beleid van gemeente en provincie. Echter, uitgangspunt zal zijn om zoveel mogelijk in onderling overleg en waar mogelijk rekening houdend met vastgesteld decentraal beleid, te komen tot een goede inpassing van de windparken.

**Algemene uitgangspunten**
De windparken zullen aan de algemene randvoorwaarden moeten voldoen die gelden voor alle windparken. Er is onderscheid te maken tussen harde normen waar te allen tijde aan voldaan dient te worden, zoals bijvoorbeeld voor slagschaduw en richtlijnen waarvan eventueel afgeweken kan worden, zoals bij een aantal veiligheidsafstanden uit het handboek Risicozonering Windturbines het geval is.

Hieronder worden enkele algemene voorwaarden beschreven:

- Het handboek Risicozonering Windturbines (SenterNovem, 2005) geeft de (methode voor het berekenen van de) minimale afstanden tot (bedrijfs)woningen en gevoelige objecten. De windturbines zullen worden bekeken op afstanden die worden bepaald op basis van het handboek.
- De windparken zullen tevens moeten voldoen aan de geluidsnorm, $L_{den}47/L_{night}41$, middels de Wijziging milieuregels windturbines (sinds 1 januari 2011 in werking) opgenomen in het Besluit algemene regels voor inrichtingen milieubeheer (Activiteitenbesluit).
- De beleidsregel voor het plaatsen van windturbines in, op of over Rijkswaterstaatswerken, van het ministerie van IenM bepaalt de minimaal aan te houden afstand tot wegen en vaarwegen.
- Voor plaatsing van windturbines in de nabijheid van een buisleiding dient toestemming verkregen te worden van de eigenaar. Door het plangebied van windpark Oostermoer lopen meerdere hogedruk aardgasleidingen, eigendom van Gasunie. Hiervoor zal een risicoanalyse uitgevoerd worden.
- Door Defensie, Inspectie Verkeer en Waterstaat en Luchtverkeersleiding Nederland worden beperkingen gesteld aan de plaatsing van windturbines, vanwege de veiligheid

van de luchtvaart. Het betreft "funnels" bij (militaire) luchtvaartterreinen, laagvliegroutes, laagvlieggebieden en luchtvaartbeveiligingszones (LVB-zones).
- Andere algemene voorwaarden voor windparken hebben betrekking op de afstand tot hoogspanningsleidingen en spoorwegen. In het MER zal aansluiting worden gezocht op het Handboek Risicozonering Windturbines (SenterNovem, 2005).

**Criteria Provincie Drenthe: Omgevingsvisie 2010**
*Omgevingsvisie en omgevingsverordening*
In de Omgevingsvisie (en deels ook in de Provinciale Omgevingsverordening) zijn enkele voorwaarden en criteria opgenomen voor windenergieprojecten, welke binnen het aangewezen zoekgebied kunnen worden gerealiseerd. De belangrijkste worden hieronder weergegeven[6]:
- Het vermogen van een windmolen dient ten minste 3 MW te bedragen;
- Solitaire windmolens zijn niet toegestaan. Molens dienen ten minste in een cluster van 5 te worden gerealiseerd;
- Windmolens worden in LOFAR-zone 1 uitgesloten en mogen in LOFAR-zone 2 het LOFAR-project niet hinderen;
- Er dient rekening te worden gehouden met laagvliegroutes;
- Er dient aan de natuur- en milieuwetgeving te worden voldaan (o.a. Natura 2000, rode lijstsoorten, geluid, veiligheid);
- De kernkwaliteiten dienen zoveel als mogelijk behouden te blijven.

De provincie stimuleert daarbij c.q. vraagt initiatiefnemers te werken met organisatievormen waarin ook bewoners (kunnen) participeren. Ook ziet de provincie de ontwikkeling van windenergieprojecten door landbouwbedrijven als een kansrijke tweede tak voor deze sector.

**Criteria gemeente Aa en Hunze**
Aangezien de gemeente Aa en Hunze nog geen officieel standpunt ten aanzien van windenergie heeft geformuleerd, zijn op dit moment vanuit de gemeente geen directe randvoorwaarden voor het plaatsen van windturbines gesteld. Wel wordt er gewerkt aan een duurzaamheidsvisie, waarin het standpunt ten aanzien van duurzame energie wordt geformuleerd. Ook werkt de gemeente, in samenwerking met gemeente Borger-Odoorn en de provincie Drenthe mee aan het tot stand komen van een gebiedsvisie windenergie, waarin een aantal mogelijkheden zullen worden omschreven voor de ontwikkeling van windenergie in het gebied. Uitgangspunt is om indien mogelijk hiermee in het MER rekening te houden. De exacte inhoud alsmede de afrondingsdatum van deze gebiedsvisie windenergie is nog onbekend.

## 2.3 Ontwikkeling in samenhang met het initiatief De Drentse Monden

Zoals in hoofdstuk 1 aangegeven, zal ten behoeve van de windparken De Drentse Monden en Oostermoer in onderlinge samenhang een ruimtelijke afweging worden gemaakt, op basis van één plan-MER. Dit vertaalt zich in de werkwijze in het m.e.r. waarin niet alleen effecten zichtbaar zullen worden gemaakt van de initiatieven afzonderlijk, maar ook van de initiatieven in samenhang bezien. Dit geldt ook voor het alternatievenonderzoek (zie verder hoofdstuk 3 en 4).

[6] Omgevingsvisie Drenthe, 8 juli 2010, pagina 53.

23-1-2012 / 11:12:14 / 2045 /00015



# 3 VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

## 3.1 Voornemen

De voorgenomen activiteit betreft de realisatie van twee windparken in de gemeenten Borger-Odoorn en Aa en Hunze. Voor het Windpark De Drentse Monden in Borger-Odoorn is deze zomer reeds een startnotitie verschenen. In de onderhavige startnotitie wordt daarom (zie ook paragraaf 1.6) met name ingezoomd op het noordelijker gelegen Windpark Oostermoer, in de gemeente Aa en Hunze, en op de samenhang tussen beide windparken.

Windpark Oostermoer betreft een nader te bepalen opstelling van windturbines in het gebied tussen Eexterveen en Annerveenschekanaal in het noorden tot aan Gasselternijveen en Gasselternijveenschemond in het zuiden. Het totaal geïnstalleerde vermogen van het windpark is afhankelijk van het te kiezen windturbinetype en het aantal windturbines, en zal naar verwachting ongeveer liggen tussen de 120 en 150 MW. In het MER wordt het beoogde windpark nader gedefinieerd en vastgelegd en worden tevens, in samenhang met Windpark De Drentse Monden, inrichtingsalternatieven ontwikkeld die in het MER met elkaar worden vergeleken. Hierbij wordt uitgegaan van verschillende windturbineklassen en opstellingsvarianten die voor beide windparken, in onderlinge samenhang bezien, worden ontwikkeld (zie 3.2).

De voorgenomen activiteiten betreffen, naast de bouw en aanleg van een windpark, tevens de daarbij behorende infrastructuur, waaronder de elektrische infrastructuur voor beide windparken, en aansluitend de exploitatie van het park. De bouw en aanleg beslaat naar verwachting een periode van ongeveer twee jaar na aanvang van de werkzaamheden, onder andere afhankelijk van de uiteindelijk omvang van het windpark. De exploitatie heeft een permanent karakter (24-uurs bedrijfsvoering) en is bedoeld voor onbepaalde tijd.

In figuur 3.1 is een kaart opgenomen met daarin globaal gearceerd aangegeven de vlakken waarbinnen de opstellingen - de varianten in het MER - gepositioneerd zullen worden: de plaatsingsgebieden. Figuur 3.2 laat de plaatsingsgebieden zien voor zowel Windpark Oostermoer als Windpark De Drentse Monden en geeft tevens weer dat beide delen van het Drents veenkoloniale gebied landschappelijk op elkaar aansluiten. Voortschrijdende inzichten kunnen nog leiden tot aanpassingen van deze plaatsingsgebieden. Gezien de huidige inrichting (bebouwingsstructuur en verkaveling) van het gebied zijn verschillende lijnopstellingen mogelijk. De exacte positionering van de lijnen is echter nog niet bekend, maar afhankelijk van nader te onderzoeken omgevingsaspecten zoals geluid, slagschaduw, landschap, mogelijke beïnvloeding van Lofar[7] etc.

**Windturbines**

De te plaatsen windturbines zullen gecertificeerd en van een commercieel beschikbaar type zijn. Het exacte turbinetype is nu nog niet bekend, maar uitgegaan wordt van moderne windturbines van minimaal 3 MW vermogen. Gezien de snelle ontwikkelingen die windturbines op dit moment ondergaan en de vaak lange doorlooptijd van procedures om een windpark te kunnen gaan bouwen, is het op dit moment niet mogelijk om reeds voor een specifiek type turbine te kiezen. Elke turbine heeft drie rotorbladen en is in de grond verankerd met een fundament.

[7] Voor een beschrijving van het Lofar radiotelescoopproject zie paragraaf 4.1.

**Elektrische werken**

De windturbines worden met een ondergrondse elektriciteitskabel verbonden met het aansluitpunt op het elektriciteitsnetwerk. In de turbines zijn faciliteiten geplaatst voor de eerste transformatie (naar 10/33 kV), zodat geen apart transformatorhuisje gebouwd hoeft te worden voor iedere turbine. Er zullen naar verwachting één of enkele transformatorstation(s) worden gebouwd voor de Windparken Drentse Monden en Oostermoer, nabij de windparken, voor de omzetting van de spanning naar een niveau dat geschikt is voor het landelijke hoogspanningsnet. Tevens zal een aansluitfaciliteit bij het aansluitpunt op het landelijke hoogspanningsnetwerk van netbeheerder TenneT worden gebouwd. Voor deze aansluiting zal samenwerking worden gezocht met Windpark N33 nabij Veendam en Menterwolde. De geproduceerde energie wordt op deze wijze aan het net geleverd en getransporteerd naar de gebruikers. De al dan gecombineerde elektrische aansluiting van beide parken is een aspect dat in het MER aan bod zal komen.

**Civiele werken**

Ook zijn wegen nodig voor de bouw en het onderhoud van de turbines. Voor periodiek onderhoud en storingen zullen service- en onderhoudsbusjes ingezet worden. Voor een goede bereikbaarheid zullen mogelijk (tijdelijke) werkwegen worden aangelegd. Gedeeltelijk kan gebruik gemaakt worden van openbare en bestaande infrastructuur. Per windturbine wordt een opstelplaats aangelegd, die dienst doet als ruimte voor een bouwkraan ten behoeve van aanleg en eventueel onderhoud van de windturbine.

Figuur 3.1 Mogelijke plaatsingsgebieden windturbines (globaal aangeduid) voor windpark Oostermoer.

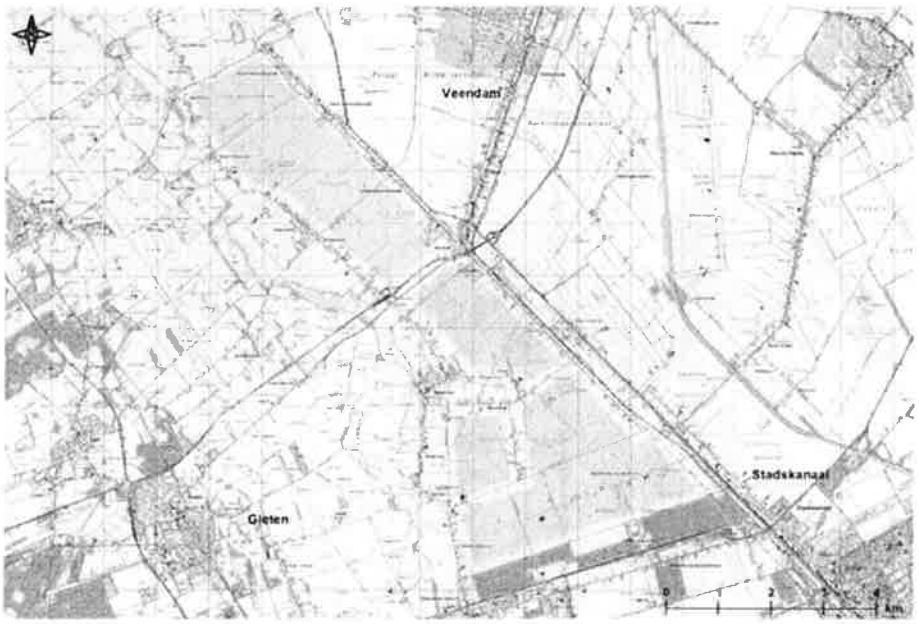


Legenda: Mogelijke plaatsingsgebieden windturbines Windpark Oostermoer

23-1-2012 / 11:12:14 / 2045 /00016



Figuur 3.2 Mogelijke plaatsingsgebieden (globaal aangeduid) voor windpark Oostermoer en windpark De Drentse Monden

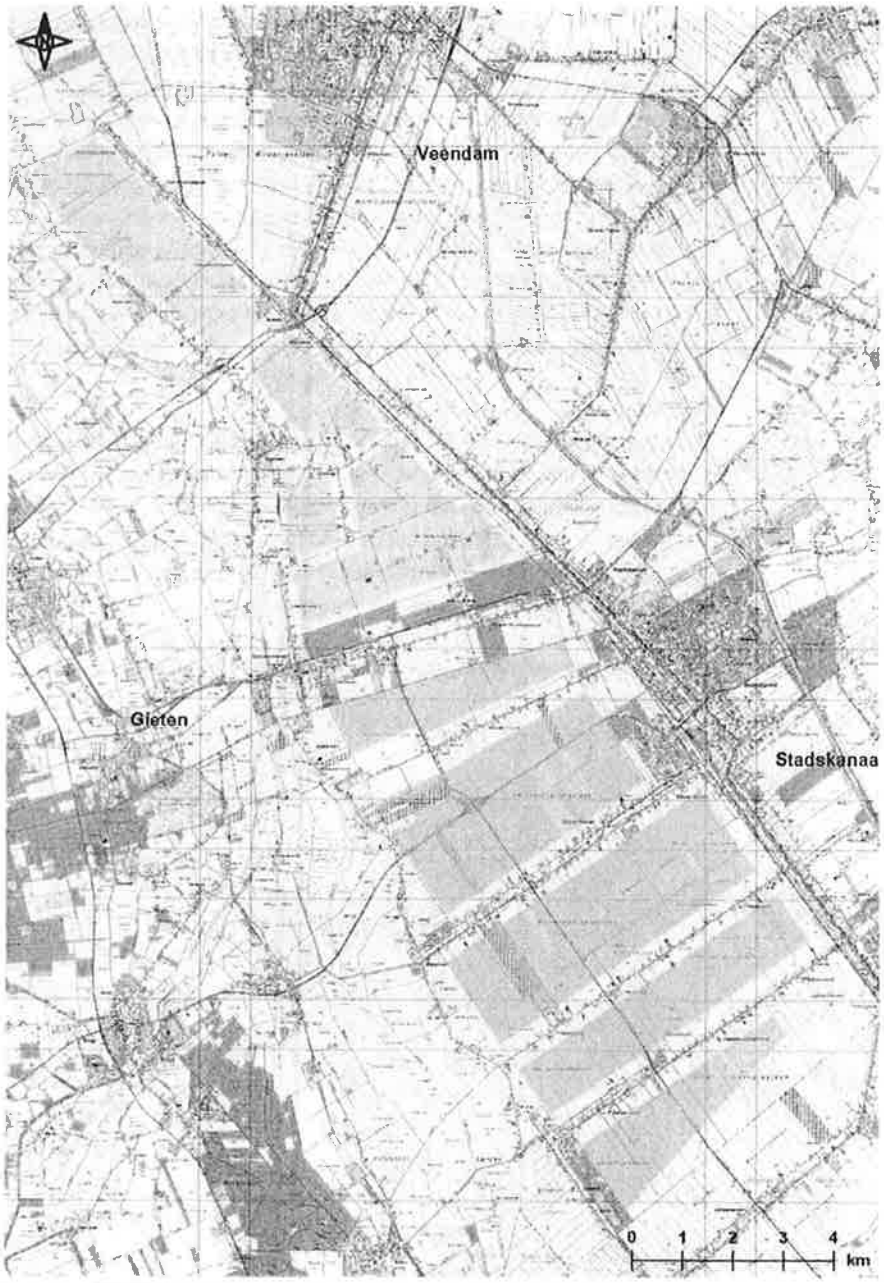


Legenda: Mogelijke plaatsingsgebieden Windpark Oostermoer
Mogelijke plaatsingsgebieden Windpark De Drentse Monden

## 3.2 Alternatieven

In het kader van het MER wordt een aantal alternatieven vergeleken met het voornemen. Onderscheid kan gemaakt worden tussen het nulalternatief, locatiealternatieven en inrichtingsalternatieven. Onderstaand wordt hierop ingegaan.

**Referentie- of nul-alternatief**
Beschrijving van de huidige situatie inclusief autonome ontwikkelingen is wettelijk verplicht en houdt in dat een alternatief dient te worden onderzocht waarbij de windturbineparken niet wordt gerealiseerd. Het gebied zal zich dan ontwikkelen conform vastgesteld of voorgenomen beleid, maar zonder realisatie van het voorgenomen windpark. Deze situatie dient als referentiekader voor de effectbeschrijving.

**Locatiealternatieven en locatiekeuze**
Een belangrijk onderdeel van de plan-m.e.r. is het onderbouwen van de locatiekeuze vanuit het oogpunt van milieueffecten. In het MER zal een aantal redelijkerwijs te beschouwen alternatieve locaties worden onderzocht en vergeleken met de locatie van het voornemen zoals beschreven in paragraaf 3.1. Deze alternatieven moeten realistisch zijn. Dat wil zeggen: technisch en financieel uitvoerbaar.

*Gezamenlijke windparken*
Bij de te onderzoeken alternatieve locaties wordt in het MER ingegaan op alternatieve locaties voor het gehele gebied (Oostermoer & De Drentse Monden), alsmede op alternatieve locaties voor de afzonderlijke deelgebieden. Bij de zoektocht naar alternatieven voor het gehele gebied kan dit op twee manieren worden ingestoken:

1. Er wordt gezocht wordt naar locaties met een zelfde op te stellen totaalvermogen (circa 420 - 600 MW);
2. Daarnaast wordt gekeken naar alternatieve locaties die meerdere kleinere windparken van minimaal circa 150 MW per locatie mogelijk maken, waarbij deze gezamenlijk tot eenzelfde op te stellen totaalvermogen van circa 420 tot 600 MW komen.

Bij de te onderzoeken alternatieve locaties, gaat het niet om de vraag of de locatie van de huidige beoogde windparken Drentse Monden en Oostermoer in de gemeenten Borger-Odoorn en Aa en Hunze de *beste* locatie is voor grootschalige windparken, maar of de locatie *geschikt* is. Immers naast deze locatie zijn ook op andere plaatsen grootschalige windparken gewenst vanuit de optiek van het bereiken van de duurzame energiedoelstellingen. Voor het alternatievenonderzoek worden alleen locaties op land onderzocht en kan worden aangesloten bij de onderbouwing van het voornemen van het rijk om de veenkoloniën als concentratiegebied voor windenergie op te nemen in een Structuurvisie Windenergie. Tevens kan worden aangesloten bij de onderbouwing van de provincie Drenthe waarbij in de recent vastgestelde Omgevingsvisie (2010) het Drentse veenkoloniaal gebied is aangewezen als zoekgebied voor windenergie.

Vanuit het voorgaande, maar ook vanuit de regionale binding van de initiatiefnemers, zal het MER zich richten op locaties in Noord-Nederland. Door 'trechtering' van mogelijke locaties in Noord-Nederland naar de directe omgeving (Drents veenkoloniaal zoekgebied windenergie) van het beoogde windpark, wordt onderzocht of het om een geschikte locatie gaat.

Bij dit locatieonderzoek zal aansluiting worden gezocht bij de criteria die worden genoemd in de brief van minister Verhagen en minister Schultz van Haegen (met kenmerk

23-1-2012 / 11:12:14 / 2045 /00017



LOK2011044666), zoals aansluiting bij grootschalig agrarisch productielandschap, grote wateren en industrieterreinen en havencomplexen. Bestaande initiatieven van windparken worden niet beschouwd als alternatieven; dit zijn initiatieven waarvan een verzoek tot het opstellen van een ruimtelijk plan in behandeling is genomen door het bevoegd gezag.

*Beoordeling van locatie-alternatieven*
Alternatieve locaties worden op een aantal relevante aspecten vergeleken, namelijk hinder, ecologie en landschap. Bij deze locatiekeuze en het beschouwen van alternatieve locaties wordt niet gedifferentieerd naar verschillende opstellingsvarianten, maar wordt uitgegaan van een mogelijk op te stellen aantal megawatts uitgaande van een gemiddelde moderne turbine en de beschikbare ruimte. Op het moment dat gekeken wordt naar meerdere kleinere locatiealternatieven voor windpark Oostermoer en Drentse Monden, zal in het kader van cumulatieve effecten ook worden gekeken naar de mogelijke gecombineerde effecten en samenhang van deze alternatieve locaties.

**Inrichtingsalternatieven**
Nadat de locatiealternatieven zijn onderzocht zullen voor de locatie van windpark Oostermoer en windpark De Drentse Monden verschillende opstellingsvarianten met verschillende turbines in het MER worden vergeleken. Hiervoor zal, na het bepalen van de randvoorwaarden die vanuit beleid en regelgeving gelden, een landschapsanalyse worden uitgevoerd die de basis vormt voor de ontwikkeling van inrichtingsmodellen. In het MER worden deze modellen ontwikkeld en voor beide windparken (Oostermoer en De Drentse Monden) in onderlinge samenhang uitgewerkt. Deze modellen (bijvoorbeeld: raster, lijn, zwerm) zullen kwalitatief worden getoetst om tot een passende inrichting van het gebied te komen. Hierbij wordt aansluiting gezocht bij de aanwezige landschappelijke kwaliteiten van het gebied. Mogelijk zal gezien de schaalgrootte van de windparken, dit uiteindelijk kunnen leiden tot het ontstaan van een nieuw 'energielandschap'.

Vanuit de beargumenteerde keuze voor één of enkele modellen worden enkele opstellings-alternatieven ontwikkeld, die rekening houden met verschillende turbinevarianten en de eerder genoemde onderlinge samenhang tussen de beide parken. Deze opstellingsalternatieven zullen in het MER zowel kwalitatief als kwantitatief worden getoetst op de verschillende, relevante milieuaspecten (zie hoofdstuk 4) om tot een keuze voor een voorkeursalternatief te komen.

*Verschillende vermogens*
Er zijn verschillende windturbines op de markt met verschillende vermogens. De trend is dat windturbines steeds groter en efficiënter worden met een steeds groter wordend vermogen. Uitgangspunt is een onderlinge afstand tussen de turbines van circa 4 tot 5 keer de rotordiameter.

Er wordt voor gekozen om in het MER te werken met turbineklassen in plaats van turbinetypes. Onafhankelijkheid ten opzichte van turbineleveranciers en keuzevrijheid in een later stadium vormen hiervoor de argumenten. Daarnaast komen er met enige regelmaat nieuwe windturbinetypes op de markt, die mogelijk interessant zijn voor toepassing. Werken met turbineklassen sluit nieuwe turbinetypes niet uit, mits ze binnen de reikwijdte van de effecten van de onderzochte turbineklassen vallen.

In principe wordt uitgegaan van twee klassen: klasse 3 tot 5 MW en klasse 5 MW en hoger. In figuur 3.3 is een foto van een voorbeeldturbine uit beide klassen opgenomen Hieronder (tabel 3.1) worden de afmetingen van turbines uit de twee klassen weergegeven; dit betreft een voorbeeld, in het MER zullen de klassen definitief vastgesteld worden. In plaats van het indelen van turbines in klassen naar vermogen, kan er ook voor gekozen worden een indeling te hanteren die uitgaat van de grootte van de rotor in combinatie met bepaalde ashoogten..

Tabel 3.1 Turbineklassen

| | Klasse 3 tot 5 MW | Klasse 5 MW en hoger |
|---|---|---|
| Vermogen (MW) | 3 tot 5 | 5 en hoger |
| Ashoogte (meter) | 80 -135 | 110 -135 |
| Rotordiameter (meter) | 80 -112 | 110 -130 |

*Inrichting kabeltracé en netaansluiting*

Voor de elektriciteitskabels vanaf het windpark tot aan het aansluitingspunt op het elektriciteitsnet zijn meerdere kabeltracé's en meerdere aansluitpunten mogelijk. In het MER wordt een aantal potentiële kabeltracés en aansluitpunten bekeken en onderzocht op milieueffecten.

Figuur 3.3 Voorbeeldturbines voor de twee klassen (onderling niet op schaal)

Klasse 3 tot 5 MW

(afgebeeld type: Enercon E-101, 3 MW)

Klasse 5 MW en hoger

(afgebeeld type: Enercon E-126; 7,5 MW)

23-1-2012 / 11:12:14 / 2045 /00018



# 4 MOGELIJKE EFFECTEN EN MAATREGELEN

## 4.1 Mogelijke effecten

In het MER zullen de milieueffecten die het voornemen, alsmede de milieueffecten die de gezamenlijke initiatieven met zich meebrengen, in beeld worden gebracht. Het gaat om de hierna te noemen milieuaspecten. Hierbij moet worden opgemerkt dat niet alle milieuaspecten relevant zijn als het gaat om de samenhang tussen beide initiatieven. Zo is bijvoorbeeld het beschermd dorpsgezicht bij het windpark Oostermoer niet van belang in het kader van de onderlinge samenhang. Derhalve wordt in het MER, als het gaat om de samenhang tussen beide windparken, geen aandacht besteed aan de milieuaspecten waarop deze samenhang niet van invloed is.

**Leefomgeving**

Ter voorkoming van onaanvaardbare effecten op de leefomgeving van mensen zijn normen voor windturbines opgesteld voor het toelaatbare geluidsniveau dat door de turbines wordt geproduceerd en de slagschaduw die de bewegende rotoren kunnen veroorzaken. Elektromagnetische velden van enige omvang zijn niet aan de orde, gezien het voltageniveau van de elektriciteitskabels en de ligging ondergronds. Eventuele elektromagnetische straling van de windturbines zelf is verwaarloosbaar, zeker gezien het feit dat aan te houden afstanden tot woningen vanwege slagschaduw en geluid vele malen groter zijn en daarmee bepalend. In het MER wordt daarom alleen aandacht besteed aan geluid en slagschaduw.

*Geluid*

Windturbines produceren geluid. Het geluid is afkomstig van de bewegende delen in de rotor en van de rotorbladen die door de wind worden rondgedraaid. In het MER worden de geluidseffecten kwantitatief vastgesteld, door de geluidscontouren van het windpark vast te stellen en het aantal geluidgevoelige bestemmingen (woningen van derden) binnen de contouren te bepalen. Voor de geluidscontouren wordt uitgegaan van de wettelijke geluidsnorm voor windturbines. Aangegeven zal worden of aan de wettelijke voorschriften voor geluid kan worden voldaan. Daarnaast zal ook aandacht besteed worden aan de geluidsbelasting van woningen buiten de bovengenoemde wettelijke geluidscontouren.

*Slagschaduw*

Windturbines hebben als gevolg van de draaiende rotor een bewegende schaduw, de zogenaamde slagschaduw. Op bepaalde plaatsen en onder bepaalde omstandigheden kan de slagschaduw op een raam van een vertrek vallen en in dat vertrek een hinderlijke wisseling van lichtsterkte veroorzaken. De mate van hinder wordt onder meer bepaald door de opstelling, door de blootstellingsduur en door de intensiteit van de wisselingen in lichtsterkte. In het MER wordt de slagschaduwhinder kwantitatief vastgesteld, door de slagschaduwcontouren te bepalen. Daarbij wordt uitgegaan van de contour van de wettelijke norm voor slagschaduw en wordt bepaald of en hoeveel woningen van derden binnen de contouren aanwezig zijn. Tevens wordt aangegeven of, eventueel door het treffen van maatregelen in de vorm van stilstand voorzieningen, voldaan kan worden aan de wettelijke normen voor slagschaduwhinder.

**Flora en fauna**

Bekeken zal worden wat de effecten van de windparken zijn op flora en fauna. Het zal hierbij voornamelijk gaan om de risico's voor vogels en vleermuizen op aanvaring, verstoring en

barrièrewerking. Ook worden de effecten op beschermde natuurgebieden in de omgeving van het windpark beschreven, zoals Natura 2000-gebieden. Indien significante effecten op Natura 2000-gebieden op basis van een voortoets niet op voorhand uit te sluiten zijn, zal een passende beoordeling uitgevoerd worden om de effecten nader te onderzoeken.

### Cultuurhistorie en archeologie

In het MER wordt aangegeven of verwacht kan worden dat archeologische waarden in de bodem ter plaatse van de windturbines aanwezig zijn en welke maatregelen genomen kunnen worden om eventuele waarden te beschermen. Voor het aspect cultuurhistorie zijn de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW), de Nota 'Cultuurhistorisch Kompas', opgesteld door de provincie Drenthe, en de gemeentelijke 'Archeologische Beleids- en Advieskaart' , richtinggevend.[8] Tevens wordt in het MER aandacht besteed aan het beschermd dorpsgezicht Annerveenschekanaal en Eexterveenschekanaal (Aanwijzingsbesluit, 2009) dat aan de noordkant van het plangebied is gelegen. Dit dorpsgezicht geniet een beschermde status binnen de grenzen zoals aangegeven in het bestemmingsplan Kanaaldorpen (2011), weergegeven in onderstaande figuur.

Figuur 4.1 Beschermd dorpsgezicht Annerveenschekanaal en Eexterveenschekanaal

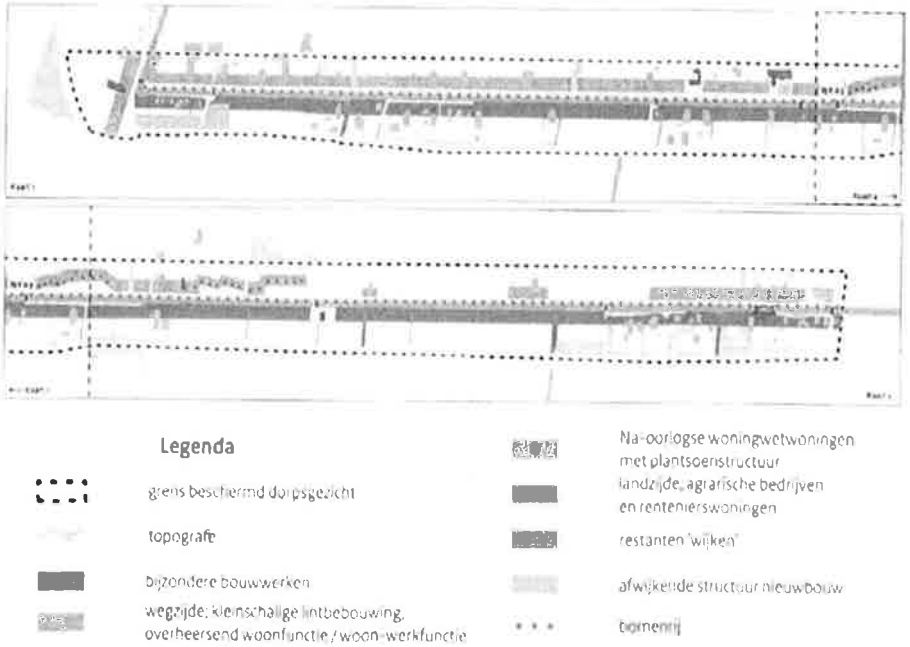


*Bron: Bestemmingsplan Kanaaldorpen (13-07-2011)*

### Landschap

Het MER besteedt aandacht aan de invloed van de windparken op het landschap. Aan de hand van visualisaties vanuit verschillende posities en eventuele *viewsheds*[9] zal op objectieve wijze een indruk worden gegeven van de aanwezigheid van de windparken in het landschap. Dit zal gebeuren voor de verschillende inrichtingsvarianten.

[8] Cultuurhistorisch Kompas, vastgesteld juni 2009 door provinciale staten Drenthe (zie: http://www.provincie.drenthe.nl/publish/pages/25914/seo09061002rapportculthistkompas.pdf)

[9] Een *viewshed* geeft grafisch (op kaart) weer vanaf welke locaties in de omgeving van een windpark de windturbines gedurende welke periode per jaar te zien zijn.

23-1-2012 / 11:12:14 / 2045 /00019



Om meer grip te krijgen op de effecten van een windpark op het landschap wordt gewerkt met deelaspecten zoals invloed op landschappelijke structuur, invloed op de rust (dat wil zeggen hoe 'druk' oogt het windpark - geluid wordt separaat onderzocht), invloed op lokale openheid, etc. In het MER worden de toetsingscriteria voor deze verschillende deelaspecten nader gedefinieerd. Deze criteria worden gebruikt om de verschillende inrichtingsvarianten onderling te vergelijken en te beoordelen.

Afhankelijk van de grootte van de turbines en het oordeel hieromtrent van de Inspectie Verkeer en Waterstaat zal vanwege de luchtvaartveiligheid verlichting op de gondel van de turbines dienen te worden aangebracht. Dit aspect wordt eveneens meegenomen in het MER als het effect op zichtbaarheid wordt behandeld. Uiteraard wordt ruim aandacht besteed aan de windparkontwikkelingen in de nabijheid van het voornemen en in het bijzonder aan windpark De Drentse Monden, aangezien windparken Oostermoer en De Drentse Monden in onderlinge ruimtelijke samenhang ontwikkeld zullen worden. Windmolens zijn van relatief grote afstand zichtbaar. Daarom zal het onderzoek ten aanzien van het aspect landschap zich niet beperken tot uitsluitend het grondgebied van de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn.

**Waterhuishouding**
Voor de windparken worden enkele verhardingen aangebracht die effect op de waterhuishouding kunnen hebben, te weten fundatieoppervlak, transformatorstation, het inkoopstation en de infrastructuur van het windpark. De waterhuishouding wordt in het MER beoordeeld op een aantal punten en verwoord in de watertoets. Deze punten zijn grondwater, oppervlaktewater, hemelwaterafvoer en afvalwater.

**Veiligheid**
Om de veiligheid van de omgeving van de windparken te kunnen garanderen zal worden onderzocht welke veiligheidseffecten het plaatsen en in werking hebben van windturbines heeft. Het MER zal beschrijven hoe de veiligheid van omwonenden, verkeersdeelnemers (tevens zweefvliegverkeer van zweefvliegveld te Borgercompagnie) en van personen die in de onmiddellijke omgeving werken gewaarborgd is of kan worden. Onder andere aan de hand van het Handboek Risicozonering Windturbines zal worden gekeken welke veiligheidscontouren rondom de windturbines moeten worden aangehouden.

Onder het aspect veiligheid wordt ook naar de mogelijke beïnvloeding van straalpaden voor telecommunicatie gekeken, al is dit strikt genomen meer een hinder- dan een veiligheidsaspect.

**Duurzame energieopbrengst en vermeden emissies**
De belangrijkste reden om windinitiatieven te realiseren, is het opwekken van duurzame energie. Van de te onderscheiden alternatieven wordt daarom in het MER berekend hoeveel duurzame energie wordt opgewekt en welke bijdrage het kan leveren aan het behalen van de landelijke doelstelling van 6000 MW opgesteld vermogen. Ook wordt bepaald welke uitstoot van schadelijke stoffen het windpark vermijdt in vergelijking met de situatie dat dezelfde energie wordt opgewekt volgens conventionele wijze. Een vergelijking wordt gemaakt met de emissies van de huidige brandstofmix die wordt gebruikt in Nederland voor opwekking van elektriciteit. In het MER wordt tevens aandacht besteed aan hoeveel energie het kost om turbines te produceren en te plaatsen. Waar zinvol worden voor de verschillende inrichtingsvarianten de effecten zoals geluidsproductie, vogelslachtoffers, etc. gerelateerd aan de opgewekte energie (effect/kWh).

**Verlichting en duisternis**
In het kader van luchtvaartveiligheid moeten windturbines vaak worden voorzien van verlichting. Het MER beschrijft de noodzakelijke verlichting en de effecten hiervan op de omgeving. Verlichting heeft invloed op de duisternis en kan flora en fauna in het gebied beïnvloeden. Ook heeft dit aspect een effect op de zichtbaarheid van het park (en de windparkontwikkelingen in de nabijheid), hetgeen in het kader van de beoordeling van de effecten op het landschap aldaar wordt behandeld.

**Beïnvloeding van LOFAR**
In de gemeente Borger-Odoorn is ten zuidwesten van de windparklocatie het LOFAR radiotelescoopproject in uitvoering. Dit project bestaat uit een achttiental kleine antennevelden van elk circa 2 hectare, verspreid liggend in het kerngebied van LOFAR met een omvang van 400 hectare (zone 1), ten zuidwesten van de windparklocatie. Daaromheen bevindt zich een ruimere zone (zone 2) waarbinnen het gewenst is dat overleg over te ontplooien activiteiten plaatsvindt en waarvoor de provincie Drenthe in haar omgevingsvisie aangeeft dat windmolens het LOFAR-project niet mogen hinderen. In zone 2 en ver daarbuiten bevinden zich de antennevelden van de buitenstations. De buitenstations (ieder circa 2 á 3 hectare groot) zijn verspreid over met name de noordelijke provincies van Nederland. Ook daarbuiten bevinden zich antennevelden over een gebied met een diameter van enkele honderden kilometers. De antennevelden zijn gekoppeld aan een supercomputer via een uitgestrekt glasvezelnetwerk; gezamenlijk vormen zij de radiotelescoop. Voor ieder van deze stations wordt een aparte planologische procedure gevolgd. Hoewel het plangebied voor windpark Oostermoer niet in zone 1 of 2 van het LOFAR-project is gelegen, kan mogelijk de aanwezigheid van een antennestation ten noorden van het plangebied relevant zijn. Onderzocht zal worden in welke mate beïnvloeding optreedt. Er zal worden bezien of en zo ja in hoeverre er mogelijkheden zijn om mogelijke negatieve invloeden uit te filteren, te voorkomen of anderszins te mitigeren. Voor het onderzoek naar de beïnvloeding en mogelijke mitigatie ervan zal relevante onafhankelijke deskundigheid ingeschakeld worden.

## 4.2 Effectbeoordeling

De omvang van het studiegebied – het gebied waarbinnen zich mogelijke effecten kunnen voordoen – verschilt per milieuaspect. In het algemeen is het studiegebied (aanzienlijk) groter dan het plangebied: het gebied waarbinnen zich de voorgenomen activiteit afspeelt.

De verwachte effecten worden beschreven en beoordeeld aan de hand van beoordelingscriteria. Soms is dit een harde parameterwaarde die door de overheid is aangewezen als een norm (getal). Bijvoorbeeld de grenswaarde voor geluidshinder. Het nulalternatief fungeert als referentie voor de beoordeling van de effecten. De effectbeschrijving zal waar mogelijk en zinvol met cijfers onderbouwd worden. Waar effecten niet cijfermatig kunnen worden getoetst, gebeurt dit kwalitatief door deskundigen op basis van het relevante wettelijke- en beleidskader. Naast blijvende effecten wordt ook aandacht besteed aan tijdelijke en/of omkeerbare gevolgen. Ook wordt, waar relevant, aangegeven of cumulatie met andere effecten en plannen kan optreden.

In tabel 4.1 is het concept beoordelingskader weergegeven dat in het MER definitief vastgesteld zal worden. Per milieuaspect is aangegeven welke criteria worden gebruikt en de wijze waarop de effecten worden beschreven en beoordeeld (kwantitatief en/of kwalitatief).

23-1-2012 / 11:12:14 / 2045 /00020



Tevens is aangegeven in de laatste kolom of verwacht kan worden dat er sprake is of zou kunnen zijn van (cumulatie van) effecten vanuit de samenhang tussen windpark Drentse Monden en Oostermoer.

Tabel 4.1 Beoordelingscriteria per milieuaspect

| Aspecten | Beoordelingscriteria | Effectbeoordeling | Samenhang |
|---|---|---|---|
| Geluid | • Aantal geluidgevoelige objecten binnen geluidsniveaucontouren | Kwantitatief | Nee |
| Slagschaduw | • Aantal woningen binnen schaduwduurcontouren | Kwantitatief | Nee |
| Flora en fauna | • Beschermde gebieden<br>• Beschermde soorten<br>• Aantasting ecologische relaties | Kwalitatief en kwantitatief (soorten) | Ja |
| Cultuurhistorie en archeologie | • Aantasting cultuurhistorische waarden<br>• Aantasting archeologische waarden | Kwalitatief | Nee |
| Landschap | • Invloed op landschappelijke structuur<br>• Herkenbaarheid opstellingen<br>• Invloed op de rust<br>• Invloed op lokale openheid<br>• Invloed op regionale openheid<br>• Zichtbaarheid | Kwalitatief | Ja |
| Waterhuishouding | • Grondwater (kwalitelt)<br>• Oppervlaktewater (aanwezigheid, kwaliteit)<br>• Hemelwaterafvoer<br>• Afvalwater | Kwalitatief | Nee |
| Veiligheid | • Bebouwing<br>• Wegen (weg, water, rail)<br>• Industrie<br>• Ondergrondse transportleidingen en kabels<br>• Bovengrondse leidingen<br>• Hoogspanningsleidingen<br>• Dijklichamen en waterkeringen<br>• Straalpaden t.b.v. telecommunicatie<br>• Vliegverkeer<br>• Zweefvliegveld Borgercompagnie | Kwantitatief (aantal objecten binnen de veiligheidscontour) | Mogelijk |
| Duurzame Energieopbrengst en vermeden emissies | • Opbrengst<br>• $CO_2$-emissiereductie<br>• Vermeden zuurequivalenten | Kwantitatief,resp. in MWh, Kton en Kton | Ja |
| Verlichting en duisternis | • Benodigde luchtvaartverlichting<br>• Effecten op duisternis en flora en fauna | Kwalitatief | Ja |
| Beïnvloeding van LOFAR | • Beïnvloeding van de waarnemingsmogelijkheden van de LOFAR radiotelescoop (mogelijk opgesplitst in criteria voor verschillende beïnvloedingsaspecten) | Kwalitatief (mogelijk ook deels kwantitatief) | Mogelijk |

Om de effecten van de alternatieven per aspect te kunnen vergelijken, worden deze op basis van een + / - score beoordeeld. Hiervoor wordt de volgende beoordelingsschaal gehanteerd:

Tabel 4.2 Beoordelingsschaal

| Score | Oordeel ten opzicht van de referentiesituatie (nulalternatief) |
|---|---|
| -- | Het voornemen leidt tot een sterk merkbare negatieve verandering |
| - | Het voornemen leidt tot een merkbare negatieve verandering |
| 0 | Het voornemen onderscheidt zich niet van de referentiesituatie |
| + | Het voornemen leidt tot een merkbare positieve verandering |
| ++ | Het voornemen leidt tot een sterk merkbare verbetering van het milieu |

Indien de effecten marginaal zijn, wordt dit in de voorkomende gevallen aangeduid met 0/+ (marginaal positief) of 0/- (marginaal negatief).

## 4.3 Mitigerende maatregelen

De in het MER aan te geven milieueffecten kunnen door middel van het uitvoeren van mitigerende maatregelen verzacht worden of teniet worden gedaan. In het MER worden deze maatregelen genoemd en beschreven. Een voorbeeld van een mitigerende maatregel is het stilzetten van de turbine op momenten dat er slagschaduwhinder optreedt.

## 4.4 Leemten in kennis

In het MER zal worden aangegeven welke belangrijke informatie ontbreekt en welke gevolgen dit heeft voor de effectvoorspelling. Waar mogelijk zal worden aangegeven welke aanvullende onderzoeken deze leemten kunnen wegnemen.

## 4.5 Evaluatie

In het MER zal aangegeven worden welke milieuaspecten tijdens en na het realiseren van het voornemen gemonitord en geëvalueerd dienen te worden, teneinde na te gaan wat de daadwerkelijk optredende milieueffecten zijn. Eventueel kunnen op basis daarvan maatregelen getroffen worden.

23-1-2012 / 11:12:14 / 2045 /00021



# 5 PROCEDURES EN BESLUITVORMING

## 5.1 Rijkscoördinatieregeling en rijksinpassingsplan

In artikel 9b, eerste lid van de Elektriciteitswet 1998, is bepaald dat "de procedure, bedoeld in artikel 3.35, eerste lid, aanhef en onder c, van de Wet ruimtelijke ordening" van toepassing is op windenergieprojecten met een vermogen van tenminste 100 MW. Deze procedure wordt kortweg aangeduid met de term rijkscoördinatieregeling (RCR). Met behulp van de rijkscoördinatieregeling zorgt de rijksoverheid bij projecten van nationaal belang voor de ruimtelijke besluitvorming. Dit betekent dat het onderhavige windenergieproject een door het rijk gecoördineerde ruimtelijke procedure doorloopt. Hierbij stellen de ministers van EL&I en IenM het rijksinpassingsplan op dat de plaatsing van windturbines en bijbehorende infrastructuur en netaansluiting mogelijk moet maken. Een rijksinpassingsplan is een ruimtelijk besluit van het Rijk, dat vergelijkbaar is met een bestemmingsplan. Als tweede onderdeel van de rijkscoördinatieregeling is coördineert het rijk de procedures voor de vergunningen en andere besluiten. Er is altijd een minister die als projectminister optreedt. Bij energieprojecten is dat de minister van EL&I.

In de rijkscoördinatieregeling worden het rijksinpassingsplan en de overige besluiten (vergunningen) die voor een project nodig zijn, tegelijkertijd en in onderling overleg voorbereid. Alle besluiten voor een project worden tegelijkertijd in ontwerp ter inzage gelegd. Op dat moment kan iedereen daarop een reactie geven, ook wel 'zienswijze' genoemd. De overheden nemen daarna de definitieve besluiten ook weer tegelijkertijd, rekening houdend met de ontvangen adviezen en zienswijzen. Als een burger of organisatie het niet eens is met één of meer van de besluiten, kan hij/zij in beroep gaan bij de Raad van State. De Ministers van EL&I en IenM stellen samen het rijksinpassingsplan vast. Verder blijven bij rijkscoördinatie de verantwoordelijkheden voor de verlening van de vergunningen (de bevoegdheid) ongewijzigd:

- De initiatiefnemers blijven verantwoordelijk voor een goede projectvoorbereiding en het aanvragen van alle benodigde vergunningen;
- De vergunningen, ook wel 'uitvoeringsbesluiten' genoemd, blijven de verantwoordelijkheid van dezelfde overheden als wanneer het project niet door het rijk gecoördineerd zou worden. De projectminister bepaalt echter in overleg met de betrokken overheden wanneer alle ontwerpbesluiten en definitieve besluiten genomen worden. Ook verzorgt de projectminister de terinzagelegging.

## 5.2 M.e.r.-procedure

In hoofdstuk 1 is aangegeven dat de wet voorschrijft dat de procedures voor het project-m.e.r. en het plan-m.e.r. gecombineerd en gelijktijdig moeten worden doorlopen en ook dat in beginsel één gecombineerd MER wordt gemaakt.[10] Ook is de m.e.r.-procedure reeds kort beschreven. In deze paragraaf wordt uitgebreider weergegeven welke stappen in een m.e.r.-procedure worden doorlopen.

**Mededeling van voornemen aan bevoegd gezag**

Omdat in de combinatieprocedure sprake is van een m.e.r.-beoordelingsplichtig besluit op aanvraag (i.c. de m.e.r.-beoordelingsplichtige omgevingsvergunning), vereist artikel 7.27, eerste lid, Wm dat de initiatiefnemer mededeling doet aan het bevoegd gezag van het

[10] zie artikel 3.35, zesde lid van de Wet ruimtelijke ordening en artikel 14.4b van de Wet milieubeheer.

voornemen om een aanvraag te doen voor een m.e.r.-beoordelingsplichtig besluit en daarmee automatisch voor een plan-m.e.r. Het desbetreffende bevoegde gezag is het bevoegd gezag voor de vergunning.

**Openbare kennisgeving**
De bevoegde gezagen geven openbaar kennis van het voornemen om een m.e.r.-plichtig besluit voor te bereiden. Daarin staat dat stukken ter inzage worden gelegd, waar en wanneer dit gebeurt, dat er gelegenheid is zienswijzen in te dienen, aan wie, op welke wijze en binnen welke termijn en of de Commissie voor de milieueffectrapportage (Commissie m.e.r.) om advies zal worden gevraagd over de voorbereiding van het plan.

**Raadpleging adviseurs en betrokken bestuursorganen over reikwijdte en detailniveau**
Het bevoegd gezag raadpleegt de adviseurs en de overheidsorganen die bij de voorbereiding van het plan moeten worden betrokken over de reikwijdte en het detailniveau van het MER. Het raadplegen van de Commissie m.e.r. is niet verplicht, maar wordt vrijwillig gedaan om zodoende een onafhankelijk advies op de inhoud van het op te stellen MER te hebben. Raadpleging gebeurt door de nu voorliggende concept notitie reikwijdte en detail, waarin de reikwijdte en het detailniveau van het op te stellen MER wordt beschreven, naar de adviseurs, betrokken bestuursorganen en de Commissie m.e.r. te verzenden.

**Zienswijzen indienen**
De concept notitie reikwijdte en detail wordt in het kader van de bovengenoemde openbare kennisgeving ter inzage gelegd zodat door eenieder zienswijzen kunnen worden ingebracht.

**Vaststellen reikwijdte en detailniveau van het MER**
Alhoewel niet verplicht, ligt het voor de hand om de definitieve notitie reikwijdte en detailniveau, voor het op te stellen MER vast te stellen. Daarbij zullen de ingekomen zienswijzen, het advies van de betrokken overheidsorganen en het advies van de Commissie m.e.r. worden meegenomen. De initiatiefnemer is verantwoordelijk voor het project-m.e.r.-deel van de notitie en het Rijk voor het plan-m.e.r.-deel.

**Opstellen MER**
Het gaat hier dus om een gecombineerd plan- en project-MER. De eisen waaraan het MER moet voldoen zijn beschreven in artikel 7.7 en artikel 7.23, eerste lid, Wm (en uiteraard de definitieve notitie reikwijdte en detail). Samengevat moet het MER in elk geval bevatten/beschrijven:

- het doel van het project;
- een beschrijving van het project en de 'redelijkerwijs in beschouwing te nemen' alternatieven, zowel (bijvoorbeeld) qua ligging als qua uitvoeringswijze;
- welke plannen er eerder voor deze activiteit zijn vastgesteld en welke alternatieven daarin waren opgenomen;
- voor welk(e) besluit(en) het MER wordt gemaakt en welke besluiten met betrekking tot het project al aan het MER vooraf zijn gegaan;
- een beschrijving van de 'huidige situatie en de autonome ontwikkeling' in het plangebied;
- Welke gevolgen het project en de alternatieven hebben voor het milieu en een motivering van de manier waarop deze gevolgen zijn bepaald en beschreven en een vergelijking van die gevolgen met de 'autonome ontwikkeling';
- effectbeperkende c.q. mitigerende maatregelen;
- leemten in kennis;

23-1-2012 / 11:12:14 / 2045 /00022



- een publiekssamenvatting.

**Openbaar maken van het MER en raadpleging Commissie m.e.r.**
Het MER wordt ter inzage gelegd en voor advies verzonden aan de Commissie m.e.r.. De ter inzage legging gebeurt in principe gelijktijdig met de ter inzage legging van het ontwerp-inpassingsplan en de ontwerpvergunningen.

**Zienswijzen indienen**
Iedereen kan zienswijzen indienen op het MER, ontwerp-inpassingsplan en de ontwerpvergunningen. De termijn daarvoor is 6 weken.

**Advies Commissie m.e.r.**
De Commissie m.e.r. geeft eveneens een advies op de inhoud van het MER (toetsingsadvies) waarbij zij de ingekomen zienswijzen betrekt. Eventueel geven de zienswijzen en het advies van de Commissie m.e.r. aanleiding tot het maken van een aanvulling op het MER, bijvoorbeeld om een aantal zaken wat verder uit te diepen of accenten te leggen.

**Vaststellen plan inclusief motivering**
Het bevoegd gezag stelt de definitieve plannen alsmede de vergunningen vast en geeft daarbij aan hoe rekening is gehouden met de in het MER beschreven milieugevolgen en wat de overwegingen zijn met betrekking tot de in het MER beschreven alternatieven, de zienswijzen en het advies van de Commissie m.e.r.

**Bekendmaken plan**
De vastgestelde plannen en vergunningen worden bekendgemaakt. Daarna start de fase van een mogelijk beroep bij de Afdeling bestuursrechtspraak Raad van State. Behandeling van bezwaren bij een rechtbank wordt bij toepassing van de rijkscoördinatieregeling overgeslagen.

**Evaluatie**
Het bevoegd gezag evalueert de werkelijk optredende milieugevolgen en neemt zo nodig maatregelen om de gevolgen voor het milieu te beperken.

## 5.3 Nog te nemen besluiten

Voordat met de uitvoering van de voorgenomen activiteiten kan worden begonnen zijn er nog verschillende besluiten nodig.

Voor het planologisch mogelijk maken van het windpark is een nieuw ruimtelijk kader (het inpassingsplan) nodig in het kader van de Wro. Op grond van onder andere het MER zal hierover een besluit genomen worden (zie paragraaf 5.1).

Voor de aanleg van het windpark is een omgevingsvergunning nodig, waarin vergunningen voor diverse aspecten zijn opgenomen (bouw, milieu, etc.). Mogelijk is eveneens een vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet en de Waterwet nodig. Ruimtelijk plan en vergunningen zullen middels de rijkscoördinatieregeling gecoördineerd (tegelijkertijd) in procedure gaan.

## 5.4 Informatie en inspraak

Voor dit project zijn er twee formele inspraakmomenten. De eerste inspraakperiode volgt op de publicatie van deze notitie. Het is dan voor ieder mogelijk voorstellen te doen voor aspecten of alternatieven die in het MER aan de orde moeten komen. De tweede inspraakperiode vindt plaats na de terinzagelegging van het ontwerp-inpassingsplan, de ontwerpbesluiten en het bijbehorend MER. De plaatsen en tijden van deze terinzageleggingen zullen bekend gemaakt worden door middel van publicatie in één of meerdere dag-, nieuws- of huis-aan-huisbladen of op een andere geschikte wijze. Na verwerking van de zienswijzen zullen de definitieve besluiten worden vastgesteld. Belanghebbenden die een zienswijze hebben ingediend op een of meerdere ontwerpbesluiten kunnen beroep instellen bij de Raad van State.

Zienswijzen kunnen gedurende de terinzagelegging onder vermelding van 'Startnotitie windpark Oostermoer' worden gestuurd naar Bureau Energieprojecten. Voor windpark De Drentse Monden heeft de concept notitie reikwijdte en detail van 24 juni tot 4 augustus 2011 ter inzage gelegen. Zienswijzen die in deze periode ten aanzien van de startnotitie windpark De Drentse Monden zijn ingediend, hoeven niet opnieuw te worden ingediend.

Adresgegevens voor het indienen van schriftelijke zienswijzen:

Bureau Energieprojecten
Inspraakpunt Windpark Oostermoer en windpark De Drentse Monden
Postbus 223
2250 AE Voorschoten

Meer informatie over het initiatief is te verkrijgen bij:

<u>Windpark Oostermoer</u>

T.a.v. Dhr. E. Bots
Postbus 4098
3502 HB Utrecht
+31 (0) 30 753 31 00
Eelco.bots@windunie.nl

Dhr. J.A.M. Mentink
Bosje 2
9511 TD Gierterveen

<u>Windpark De Drentse Monden</u>

Dhr. H.W. ten Have
1e Exloërmond 122
9573 PG Eerste Exloërmond
+31 (0) 6 497 186 12
h.w.ten.have@gmail.com

Dhr. A. Vermeulen
Postbus 3141
7500 DC Enschede
+31 (0) 53 434 12 00
a.vermeulen@raedthuys.nl

23-1-2012 / 11:12:14 / 2045 /00023



## Bijlage 1 Gebruikte afkortingen en begrippen

**Alternatief**
Andere wijze dan de voorgenomen activiteit om (in aanvaardbare mate) tegemoet te komen aan de doelstelling(en). De Wet milieubeheer schrijft voor, dat in een MER alleen alternatieven moeten worden beschouwd, die redelijkerwijs in de besluitvorming een rol kunnen spelen.

**Ashoogte**
De hoogte van de rotor-as, waaraan de rotorbladen van de windturbine zijn bevestigd, ten opzichte van het maaiveld.

**Autonome ontwikkeling**
Veranderingen, die zich in het milieu zullen voltrekken als noch de voorgenomen activiteit, noch een van de alternatieven worden gerealiseerd. Zie ook 'nulalternatief' en 'referentiesituatie'.

**Bevoegd gezag**
In het kader van de Wet milieubeheer en de Wet op de ruimtelijke ordening: één of meer overheidsinstanties die bevoegd zijn om over de activiteit van de initiatiefnemer het besluit te nemen waarvoor het Milieueffectrapport wordt opgesteld.

**Commissie voor de milieueffectrapportage (Commissie m.e.r.)**
Commissie van onafhankelijke deskundigen die het bevoegd gezag adviseert over de gewenste inhoud van het milieueffectrapport en in een latere fase in het toetsingsadvies over de kwaliteit van het milieueffectrapport.

**Concept notitie R&D**
Zie bij 'Notitie R&D'.

**Initiatiefnemer**
Degene die een m.e.r.-plichtige activiteit wil ondernemen, in dit geval (voor Oostermoer) Windunie Development en twee groepen agrariërs en grondeigenaren.

**Mitigatie**
Het verminderen van nadelige effecten (op het milieu) door het treffen van bepaalde maatregelen.

**Milieueffectrapportage (m.e.r.)**
De procedure van milieueffectrapportage; een hulpmiddel bij de besluitvorming, dat bestaat uit het maken, beoordelen en gebruiken van een milieueffectrapport en het evalueren achteraf van de gevolgen voor het milieu van de uitvoering van de activiteit waarvoor een milieueffectrapport is opgesteld.

**MER**
Milieueffectrapport. Een openbaar document waarin van een voorgenomen activiteit van redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven of varianten de te verwachten gevolgen

20-1-2012 / 11:01:15 / 2032 /00012

Ministerie van Economische Zaken,
Landbouw en Innovatie

> Retouradres Postbus 20101 2500 EC Den Haag

De provinciale staten van Drenthe
Postbus 122
9400 AC ASSEN

PROV. BESTUUR VAN DRENTHE
No.:
Ingek.: 19 JAN 2012
AFDELING PS
TE BEH. DOOR:
DWS: G.AFD.:

**Directoraat-generaal voor Energie, Telecom en Mededinging**
Directie Energie en Duurzaamheid

**Bezoekadres**
Bezuidenhoutseweg 30
2594 AV Den Haag

**Postadres**
Postbus 20101
2500 EC Den Haag

**Factuuradres**
Postbus 16180
2500 BD Den Haag

**Overheidsidentificatienr**
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/eleni

**Behandeld door**
ing. A.M. Bruin

T 070 379 7226
F 070 379 7423
a.m.bruin@mineleni.nl

**Ons kenmerk**
ETM/ED / 12004574

Datum 18 januari 2011
Betreft Stand van zaken zienswijzen windpark De Drentse Monden en samenhang met windpark Oostermoer

Geachte dames, heren,

Tijdens de inspraakperiode voor de conceptnotitie reikwijdte en detail (hierna: 'startnotitie') voor het windpark "De Drentse Monden" bent u overeenkomstig de artikelen 7.8 en 7.2.7, tweede lid van de Wet milieubeheer (WM) geraadpleegd.

De meesten van u hebben een zienswijze ingediend. Mede op grond van de ingediende zienswijzen wordt een definitieve notitie reikwijdte en detail vastgesteld. Deze definitieve notitie was voorzien in het najaar 2011. Er blijkt door een recente ontwikkeling meer tijd nodig te zijn om de notitie reikwijdte en detail voor het windpark "De Drentse Monden" te kunnen vaststellen.

In het najaar van 2011 heeft namelijk een nieuwe initiatiefnemer het voornemen gemeld om een windpark aan te leggen in de gemeente Aa en Hunze (hierna: windpark "Oostermoer"). Het gebied waarin dit park is gepland, grenst aan het beoogde windpark "De Drentse Monden". Het is mogelijk dat de combinatie van beide windparken gevolgen zal hebben voor inpassing in het landschap en voor het milieu, inclusief geluid en slagschaduw. Dit kan van invloed zijn op de verdere besluitvorming.

Om de totale milieueffecten van beide windparken zo zorgvuldig mogelijk te kunnen beoordelen, is ervoor gekozen om één gezamenlijke milieueffect-rapportage op te stellen. Hierin wordt zowel naar de afzonderlijke projecten gekeken, als naar de samenhang daartussen. Dit betekent dat in aanvulling op de bovengenoemde startnotitie voor het windpark "De Drentse Monden" een startnotitie voor het windpark "Oostermoer" in samenhang met windpark "De Drentse Monden" ter inzage wordt gelegd.

De startnotitie voor het windpark "Oostermoer" in samenhang met windpark "De Drentse Monden" ligt van 20 januari 2012 tot en met 1 maart 2012 ter inzage. Tijdens die periode kunt een zienswijze indienen. U wordt wederom via de lokale huis- aan- huisbladen geïnformeerd over de procedure.

20-1-2012 / 11:01:15 / 2032 /00013

**Directoraat-generaal voor Energie, Telecom en Mededinging**
Directie Energie en Duurzaamheid

**Ons kenmerk**
ETM/ED / 12004574

De zienswijzen die hierop worden ingediend, worden samen met de al eerder ingediende zienswijzen voor het windpark "De Drentse Monden" meegenomen in de definitieve notitie reikwijdte en detail voor de windparken "De Drentse Monden" en "Oostermoer". Daarin wordt definitief vastgelegd welke aspecten in de Milieueffectrapportage worden onderzocht.
Als u al een zienswijze heeft ingediend voor het windpark "De Drentse Monden", hoeft u dit niet opnieuw te doen. Deze worden door de betrokken overheden meegenomen in het vervolgproces.

De startnotitie windpark "Oostermoer" in samenhang met windpark "De Drentse Monden" wordt ook voorgelegd aan de betrokken overheden (gemeenten, provincies e.d.) en aan diverse adviseurs, waaronder de onafhankelijke Commissie voor de m.e.r. De startnotitie is een eerste stap om te komen tot een zorgvuldige onderbouwing van de nog te nemen besluiten.

Meer informatie over de planning en procedure voor windpark "Oostermoer" in samenhang met windpark "De Drentse Monden" kunt u vinden op de website van het Bureau Energieprojecten: www.bureau-energieprojecten.nl

Hoogachtend,

drs. R.W.A. Roosdorp
plv directeur Energie en Duurzaamheid

**Van:** "Tegenwind Hunzedal" <Woordvoerder@tegenwindhunzedal.nl>
**Aan:** " De heer H. Hornstra" <h.hornstra@drenthe.nl>, "De heer A. Huizing" <a....
**Datum:** 10-1-2012 8:47
**Onderwerp:** Vergadering Statencommissie omgevingsbeleid 11 januari 2012

Geachte leden van de Statencommissie omgevingsbeleid,

Ter aanvullende informatie sturen wij u hierbij de mail die wij gisteren hebben verstuurd aangaande agendapunt 11 van bovengenoemde vergadering als reactie op de aanbiedingsbrief van de resultaten eerste fase. Dit is naar onze mening weer een voorbeeld dat er **voor** en **over** ons wordt beslist en niet **met** ons wat in deze problematiek naar onze mening zeker wel wenselijk zou zijn. Ten slotte wordt er wel voortdurend, en zeker in dit kader, gesproken over de noodzaak van burgerparticipatie. Dit is zeker geen stimulans hiervoor.

Namens Tegenwind Veenkoloniën

Met vriendelijke groet,

Rob Rietveld

Greveling 8
9654 PT Annerveenschekanaal
0598-491740/06-46375095
woordvoerder@tegenwindhunzedal.nl
www.tegenwindhunzedal.nl

**Van:** Tegenwind Hunzedal [mailto:Woordvoerder@tegenwindhunzedal.nl]
**Verzonden:** maandag 9 januari 2012 16:11
**Aan:** Post@drenthe.nl
**CC:** 'Peter van der Veen'; bwassink@aaenhunze.nl; gemeente@borger-odoorn.nl
**Onderwerp:** Medewerking aan gebiedsvisie windenergie. T.a.v. dhr. R. Munniksma, W. Huizing en E. Diekema

Geachte heren Munniksma, Huizing en Diekema,

Met enige verbazing hebben wij kennis genomen van de begeleidende brief bij het rapport van “gebiedsvisie energie, resultaten eerste fase”, met kenmerk 50/3.10/2011010367, waarin gesteld wordt dat er geen bereidheid zou zijn van de geïnterviewde groeperingen bij het meehelpen met het opstellen van de gebiedsvisie windenergie. **Ons is nooit gevraagd of wij hieraan zouden willen deelnemen**. Zoals gevoeglijk bekend mag zijn bij alle betrokken partijen, hebben wij een positieve grondhouding ten aanzien van de opstelling van deze gebiedsvisie en het energievraagstuk in het algemeen. Wij vinden het dan ook zeer vervelend om op deze manier een stempel opgedrukt te krijgen van een groep die wel klaagt, maar niet bereid is om op een positieve manier mee te werken aan een mogelijke oplossing.

Natuurlijk zijn wij, mede gezien onze vertegenwoordiging van onze achterban, niet geheel vrij om ons op voorhand de verbinden aan de uitkomst van deze gebiedsvisie maar wij zijn zeker bereid om in het belang van alle betrokkenen op een positieve manier mee te werken aan het proces en zijn daarom graag bereid hierover met u in gesprek te gaan. Wij hopen dat u van ons aanbod gebruik gaat maken.

Namens Tegenwind Veenkoloniën
WindNee
PlatformStorm
Tegenwind N33
TegenwindHunzedal

Met vriendelijke groet,

Rob Rietveld

Greveling 8
9654 PT Annerveenschekanaal
☎ 0598-491740/06-46375095
@ woordvoerder@tegenwindhunzedal.nl
www.tegenwindhunzedal.nl

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
de Minister van Economische Zaken,
Landbouw en Innovatie
t.a.v. de heer drs. R.W.A. Roosdorp
Postbus 20101
2500 EC 's-GRAVENHAGE

# Afschrift

Assen, 28 februari 2012
Ons kenmerk 8/3.5/2012000582
Behandeld door de heer W. Huizing (0592) 36 58 07
Uw kenmerk ETM/ED/12007216
Onderwerp: Milieueffectrapportage windpark Oostermoer en samenhang met windpark De Drentse Monden

Geachte heer Roosdorp,

Bij brief van 20 januari jl. zond u ons het concept van de Notitie reikwijdte en detail in het kader van de m.e.r.-procedure voor het windpark Oostermoer en de samenhang met het windpark De Drentse Monden.

Wij ondersteunen het voornemen om gezamenlijk één MER op te stellen voor beide windparken. Dit maakt het mogelijk integrale plaatsings- en inrichtingsconcepten te onderzoeken die het gehele gebied omvatten tussen Valthermond in het zuiden en Spijkerboor in het noorden. Dit sluit ten dele aan op ons initiatief om, samen met de betrokken gemeenten, een Gebiedsvisie windenergie op stellen voor het gehele provinciale zoekgebied voor windenergie. Om een goede ruimtelijke beoordeling mogelijk te maken, adviseren wij om ook de plannen voor het windpark N33 bij het MER te betrekken.

In het kader van het IPO-aanbod voor de realisatie van de rijksdoelstelling voor windenergie op land van 6.000 MW, hebben wij een aanbod gedaan van 200 tot 280 MW. In onze reactie op de plannen voor het windpark De Drentse Monden hebben wij eerder aangegeven dat de geplande maximale omvang van dat park, van 300 MW tot 450 MW, dusdanig buitensporig is in verhouding tot ons aanbod dat het niet passend is.

Nu aansluitend op De Drentse Monden het windpark Oostermoer daar nog eens maximaal 120 MW tot 150 MW aan toevoegt, willen wij er nogmaals met klem op wijzen dat de nu voorziene omvang van 420 MW tot 600 MW in geen enkele verhouding staat tot ons aanbod. Dit met de kanttekening dat ons aanbod in het gehele zoekgebied wordt gerealiseerd en het plangebied van Oostermoer en De Drentse Monden het kleinste deel van het zoekgebied omvat.

Wij maken ons vanwege de forse overschrijding van onze ambitie ernstig zorgen over de effecten van de geplande massale opstelling van windmolens op de leefbaarheid in het gebied. Het is eigen aan de structuur van het gebied, met de zogenaamde Monden, dat meer dan 10.000 mensen ingeklemd kunnen raken tussen grootschalige opstellingen van windmolens, parallel aan de Monden. Dit houdt in dat zij zowel aan de voor- als aan de achterzijde van hun woningen uitkijken op grote aantallen windturbines. Daarmee komen zij feitelijk **in** een industrieel windpark te wonen.
Het sociaaleconomisch toch al kwetsbare gebied zal naar onze inschatting daardoor in een negatieve spiraal belanden qua leefbaarheid en sociaaleconomische kwaliteit. Dit is voor ons onacceptabel.

Daarom adviseren wij u nadrukkelijk in ieder geval in het MER alternatieven te ontwikkelen die aansluiten op ons aanbod van 200 MW tot 280 MW voor het veel grotere provinciaal zoekgebied. Deze alternatieven moeten zoveel ruimte bieden tussen de opstellingen van windmolens dat de bewoners het gevoel hebben dat ze naast windparken wonen en niet erin. Hoe zo'n ruimtelijk concept er zou kunnen uitzien en welke afstanden daar bij horen, moet volgens ons onderwerp zijn van studie in het MER.

In het plangebied leeft een duidelijke zorg over de mogelijke gezondheidsrisico's van laagfrequent geluid vanwege windturbines. Wij adviseren u daarom nader onderzoek in te stellen naar deze risico's en de uitkomsten op te nemen in het MER.

Het is u bekend dat wij werken aan een Gebiedsvisie windenergie. Ter voorbereiding daarop worden enkele onderzoeken ingesteld. Eén daarvan betreft het ontwerpen en beoordelen van plaatsingsconcepten voor windturbines. Dit onderzoek wordt medio maart afgerond en naar buiten gebracht. Wij stellen voor hierover met elkaar in gesprek te gaan zodat het kan worden betrokken bij het opstellen van het MER.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris , voorzitter

coll.

Afschrift aan:
- Provinciale Staten van Drenthe
- het college van burgemeester en wethouders van Tynaarlo
- het college van burgemeester en wethouders van Aa en Hunze
- het college van burgemeester en wethouders van Borger-Odoorn
- het college van gedeputeerde staten van Groningen

Aan:
de leden van de Statencommissie
Omgevingsbeleid

(i.a.a. de overige statenleden)

Assen, 20 maart 2012
Behandeld door mevrouw C. de Werd-Eijsink (0592) 36 58 65
Onderwerp: Vergadering woensdag 28 maart 2012

STATENCOMMISSIE OMGEVINGSBELEID

Geachte commissieleden,

Namens de voorzitter nodig ik u uit voor een vergadering van de commissie op woensdag 28 maart 2012.
Plaats: provinciehuis, statenzaal.
Aanvang: 13.30 uur.

De voorlopige agenda voor deze vergadering is bijgevoegd.

Hoogachtend,
namens de commissievoorzitter,

mevrouw C. de Werd-Eijsink,
statenadviseur

VOORLOPIGE AGENDA voor de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid, op woensdag 28 maart 2012, aanvang 13.30 uur.

| Aanvang/ streeftijd | Status van het stuk | Agendapunt | |
|---|---|---|---|
| 13.30 uur (10 min.) | | 1. Opening | |
| | | 2. Vaststelling van de agenda | |
| | | 3. Samenvatting vergadering 22 februari 2012 en de lijst van toezeggingen<br><br>*Vaststelling samenvatting conform het ontwerp* | |
| | | 4. Ingekomen stukken<br><br>*Zie bijgevoegde lijst van ingekomen stukken* | |
| 13.40 uur (20 min.) | | 5. Rondvraag | |
| 14.00 uur (20 min.) | | 6. IPO-, SNN- en EU- aangelegenheden<br><br>*Gelegenheid om in te gaan op (actuele) IPO-, SNN- en EU-aangelegenheden* | |
| 14.20 uur (45 min.) | | 7. Rapport Noordelijke Rekenkamer van 23 februari 2012 over Een schone bodem in zicht? Provincie Drenthe | |
| 15.05 uur (45 min.) | | 8. Brief van Gedeputeerde Staten van 24 februari 2012 over Woningbouw Regiovisie Groningen-Assen | |
| 15.50 uur (30 min.) | B | 9. Statenstuk 2012-518, Regionale compensatie intergemeentelijke structuurvisie (IGS) Leek-Roden | |
| 16.30 uur (45 min.) | B | 10. Statenstuk 2012-513,Uitgangspunten en uitwerking Vitaal Platteland in relatie tot gebiedsagenda's | |

| Aanvang/ streeftijd | Status van het stuk | Agendapunt | |
|---|---|---|---|
| 17.15<br>(30 min.) | | **SOEP EN BROODJES** | |
| 17.45 uur<br>(30 min.) | | 11. Brief van SNN van 29 november 2011 over Uitkomsten van het Bestuurlijk Overleg MIRT najaar 2011<br><br>*Geagendeerd op verzoek van de fractie van de PvdA* | *Doorgeschoven agendapunt van OGB van 22 februari* |
| 18.15 uur<br>(30 min.) | | 12. Brief van Gedeputeerde Staten van 21 februari 2012 over de begroting OV-bureau | |
| 18.45 uur<br>(30 min.) | | 13. Brief van de Nederlandse Vereniging van Schooldecanen en Leerlingbegeleiders in het voortgezet onderwijs(NVS-NVL) van 11 januari 2012 over Reisregeling 16- en 17-jarige MBO-studenten<br><br>*Geagendeerd op verzoek van de fractie van de SP en de ChristenUnie* | |
| 19.15 uur<br>(5 min.) | | 14. Mededelingen | |
| 19.20 uur | | 15. Sluiting | |

**Status A- en B-stukken**

A-stukken zijn voordrachten aan provinciale staten die als discussiestuk aan de orde komen in de commissievergaderingen, maar waarover in de regel geen discussie meer plaatsvindt in de statenvergadering (hamerstukken).
B-stukken zijn voordrachten aan provinciale staten waarover zowel in de vergadering van de commissie als in provinciale staten gediscussieerd kan worden.

**Spreekrecht**

Voor deze vergadering geldt voor het publiek spreekrecht. Insprekers kunnen voorafgaand aan het desbetreffende agendapunt in de eerste termijn maximaal vijf minuten inspreken. Na de eerste termijn van de statencommissie bestaat de mogelijkheid om voorafgaand aan de tweede termijn, indien gewenst en alleen ter verduidelijking, een korte nadere toelichting te geven (eveneens maximaal vijf minuten).

Het woord kan niet gevoerd worden over:

a. een besluit van het provinciebestuur waartegen bezwaar en beroep openstaat of heeft opengestaan;
b. benoemingen, keuzen, voordrachten of aanbevelingen van personen;
c. een gedraging waarover een klacht ex. artikel 9:1 van de Algemene wet bestuursrecht openstaat of heeft opengestaan.

Belangstellenden hiervoor dienen zich voorafgaande aan de vergadering, onder vermelding van naam, adres, telefoonnummer en het onderwerp waarover het woord gevoerd wenst te worden, aan te melden bij de statenadviseur, telefoonnummer (0592) 36 58 65.

**DocumentVindSysteem (DVS)**

De vergader- en ingekomen stukken zijn te vinden via www.drenthe.nl/ps .
Klik bovenaan op "Vergaderstukken".

**Lijst van ingekomen stukken Statencommissie Omgevingsbeleid op 28 maart 2012**

(periode 1 februari tot en met 15 maart 2012)

A. BRIEVEN/MEDEDELINGEN VAN GEDEPUTEERDE STATEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Memo van gedeputeerde T. Klip-Martin van 23 februari 2012 over Planning waterschapsfusie Velt en Vecht Regge en Dinkel | Voor kennisgeving aannemen |
| 2. | Memo van gedeputeerde T. Klip-Martin van 23 februari 2012 over Toezeggingen 11 januari 2012 (Evaluatie van het programma Klimaat en Energie 2008-2011) | Voor kennisgeving aannemen |

B. VAN DERDEN ONTVANGEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van Natuur en Milieufederatie Drenthe van 21 februari 2012 over Uitvoeringsafspraken decentralisatie natuur | Reeds meegenomen in vergadering van 22-02-2012 |
| 2. | E-mail van Tegenwind Veenkoloniën van 6 februari 2012 over Verdienmodel windmolens in de Drentse Monden in de exploitatie | Voor kennisgeving aannemen |
| 3. | Verslag van het Drents Panel van 1 februari 2012 over Opiniepeiling Drents Panel, Drentse natuurbeleving | Voor kennisgeving aannemen |
| 4. | E-mail van de heer K. van Dijk van 12 februari 2012 over Stations Hoogeveen en Beilen | Voor kennisgeving aannemen |
| 5. | E-mail van mevrouw L. van der Vring van 18 februari 2012 over Ervaringen openbaar vervoer | Voor kennisgeving aannemen |
| 6. | Afschrift van brief van Stichting tot Behoud van de Drentse Schaapskuddes aan staatssecretaris H. Bleker van 27 februari 2012 over Financiering van de schaapskuddes | In handen stellen van de fracties |
| 7. | E-mail van VOLE van 28 februari 2012 over antwoord op openbrief prof. H. Sol rol GEA | Voor kennisgeving aannemen |
| 8. | Afschrift van brief aan de minister van EZL&I van 28 februari 2012 over Milieueffectrapportage windpark Oostermoer en samenhang met windpark De Drentse Monden | Voor kennisgeving aannemen |
| 9. | E-mail van Landschapsbeheer Drenthe van 2 maart 2012 over Meerjarenbeleidsplan 2012-2014 Landschapsbeheer Drenthe | Voor kennisgeving aannemen |
| 10. | Brief van Adviescommissie voor de Fysieke leefomgeving AFLO van 24 februari 2012 over Concept Bodemvisie | Voor kennisgeving aannemen |

C. TER INZAGE IN LEESKAMER

| Punt | Omschrijving |
|---|---|
| | Geen |

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
18 april 2012

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de statenadviseur mede te delen.*

## *Samenvatting*

# van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

gehouden op 28 maart 2012

WOENSDAG STATENDAG

# SAMENVATTING

## Vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

**Woensdag 28 maart 2012**

*U kunt de agendavoorstellen en de ingezonden brieven, evenals de samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

De lijst met toezeggingen tot en met de vergadering van 28 maart 2012 is als bijlage opgenomen bij deze samenvatting.

**Aanwezig:**
A. Huizing (voorzitter)
mevrouw M. Bakker (PvdA)
A.A.P.M. van Berkel (PVV)
J.A. van Berkum (ChristenUnie)
D.B. Dijkstra (CDA)
mevrouw G.M. van Dinteren (GroenLinks)
R. Fokkens (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
J.N. Kuipers (GroenLinks)
F.W. van Lookeren Campagne (D66)
J.M.L. van Middelaar (SP)
mevrouw M.S. Pauwels-Paauw (VVD)
mevrouw L.A. Smits (SP)
J.L. Stel (VVD) tot 18.00 uur
mevouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
A. Timmerman (VVD)
mevrouw M.C.J. van der Tol (D66) tot 18.00 uur
A. Vorenkamp (PVV)
Th.J. Wijbenga (CDA) tot 18.30 uur

mevrouw C.M. de Werd-Eijsink, statenadviseur

**Voorts aanwezig de leden van GS:**
mevrouw T. Klip-Martin (VVD)
R.W. Munniksma (PvdA)
H. Brink (VVD)

**Afwezig:**
H. Beerda (PvdA)

**1. Opening en vaststelling van de agenda**
De voorzitter opent de vergadering. De agenda punten 8 en 9 (Brief van Gedeputeerde Staten van 24 februari 2012 over Woningbouw Regiovisie Groningen-Assen en het Statenstuk 2012-518, Regionale compensatie intergemeentelijke structuurvisie (IGS) Leek-Roden) worden samengevoegd en de agenda wordt vastgesteld.

**2. Samenvatting vergadering 22 februari 2012 en de lijst van toezeggingen**
De lijst van toezeggingen wordt doorgenomen en op onderdelen gewijzigd. De aangepaste lijst is aan deze samenvatting gehecht.

De samenvatting wordt vastgesteld.

**3. Ingekomen stukken**
De lijst met ingekomen stukken wordt conform vastgesteld.

De fracties van Groen Links, D66 en PvdA geven aan nog terug te komen op het ingetrokken agenda-punt over het vliegveld.

De fractie van GL heeft gevraagd om agendering van de E-mail van de heer K. van Dijk van 12 fe-bruari 2012 over Stations Hoogeveen en Beilen. De commissie stemt hier mee in.
Agendering zal plaatsvinden in de Statencommissie OGB van 16 mei 2012.

**4. Rondvraag**
De fractie van D66 stelt vragen over de communicatie rondom de ruimtelijke verkenning windenergie. De overige fracties stellen aanvullende vragen.

*Gedeputeerde Munniksma* schets het proces wat er nu gaande is. Hij geeft aan dat de provincie een verantwoordelijkheid heeft voor de communicatie over de bouwstenen voor de gebiedsvisie. De gede-puteerde geeft aan dat een deel van de discussie gaat over of de Rijkscoördinatie Regeling leidend is of de gebiedsvisie van de provincie. Volgens de gedeputeerde moeten die processen gezwaluwstaart worden.

<u>Gedeputeerde staten zeggen het volgende toe</u>:
*Gedeputeerde Munniksma* zegt toe de 3D presentatie over windenergie te plannen waarbij ook een toelichting zal worden gegeven op het proces.

**5. IPO-, SNN- en EU-aangelegenheden**
*Gedeputeerde Brink* informeert de commissie over het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid dat is besproken in de commissie van de regio's in Brussel.
Het CDA stelt vragen over het advies dat is gevraagd aan de SER over de Smart Specialization Stra-tegy.

<u>Gedeputeerde staten zeggen het volgende toe</u>:
*Gedeputeerde Brink* zegt toe: het rapport van de SER over de Smart Specialization Strategy aan de commissie te verstrekken.

**6. Statenstukken/brieven**

**6a. Rapport Noordelijke Rekenkamer van 23 februari 2012 over Een schone bodem in zicht? Provincie Drenthe**

De heer Warmelink van de Noordelijke Rekenkamer geeft een toelichting op het rapport.
De PPV stelt vragen over hoe het rapport zich verhoudt met dat van andere provincies. De PvdA stelt vragen over de scope van het onderzoek. D66 vraagt naar de oorzaak van het positieve beeld.
De heer Warmelink ligt toe dat het positieve beeld komt door de houding van Drenthe. Voor het rapport is specifiek gekeken naar de humane spoed locaties. De omvang van de problematiek is in Drenthe minder groot dan bij andere provincies.

Samenvattende reactie van de fracties
De commissie is in meerderheid positief over het rapport. Het CDA en de PvdA stellen vragen over de communicatie. Het CDA vraagt het college om een proactieve houding. De CU uit haar zorgen over de lange duur van het onderzoek en het laat afgeven van beschikkingen. De CU, GL en de PVV stellen vragen over het inzetten van formele bevoegdheden. D66 stelt vragen over de herhaling van het onderzoek. GL uit haar zorgen over de niet-humane spoed locaties. De SP wil geïnformeerd blijven door GS. De fractie stelt vragen over de samenwerking met gemeenten. De PvdA stelt vragen over de invloed van de budgetten van het Rijk op de snelheid van het uitvoeren. De PVV stelt vragen over het ontbreken van een financiële reservering.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
*Gedeputeerde Klip* laat weten dat het college de aanbevelingen uit het rapport zal overnemen. De gedeputeerde licht de communicatie toe. De gedeputeerde antwoordt dat vervuiling in de bodem niet op één plaats blijft, wat aanleiding is voor een herhaling van het onderzoek. Gedeputeerde Klip laat weten dat de relatie met de gemeenten goed is. De gedeputeerde antwoordt dat de snelheid van de trajecten niet afhangt van de budgetten maar van het proces.

Gedeputeerde staten zeggen het volgende toe:
*Gedeputeerde Klip* zegt toe: een memo te verstrekken over de communicatie naar de betrokkenen.

De voorzitter bedankt de heer Warmelink en mevrouw Van Kampen van de Noordelijke rekenkamer voor de toelichting.

**6b. Statenstuk 2012-518, Regionale compensatie intergemeentelijke structuurvisie (IGS) Leek-Roden en de Brief van Gedeputeerde Staten van 24 februari 2012 over Woningbouw Regiovisie Groningen-Assen**
Samenvattende reactie van de fracties
De SP stelt vragen over de gevolgen van recente aankopen en overige investeringen. GL vraagt naar de informatieverstrekking aan de staten en verzoek het college om met een nieuw statenstuk te komen. GL vraagt om inzicht in de totale financiële consequenties. D66 vraagt waarom er niet meer nadruk wordt gelegd op de stedelijke woningbouwopgave. Daarnaast vraagt de fractie naar de situatie in Tynaarlo. De CU vraagt of er ook gekeken wordt naar de regio’s buiten Drenthe. De CU stelt vragen naar het betrekken van de woonvisies van de gemeenten, bij de gebiedsvisies. Het CDA stelt voor om ook bij bedrijfsgebouwen, zoals kantoren, de SER ladder toe te passen evenals dat in de Omgevingsvisie al bij de bedrijventerreinen gebeurt. De fractie stelt vragen over de profilering van het regiovisie gebied. De fractie geeft aan dat afgesproken was aansluiting te zoeken bij anderen en geen zelfstandige activiteiten te ontplooien. De PVV stelt vragen over de gevolgen voor de infrastructuur. De fractie vraagt om inzicht in de totale financiële consequenties. De PVV, het PvdA en de VVD stellen vragen over de precedentwerking. De PvdA vraagt naar het vrijvallen van gelden. De VVD stelt vragen over de onderzochte alternatieven voor de gronden en de financiële consequenties. Daarnaast stelt de fractie vragen over de financiële dekking van de compensatie en de besteding.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
*Gedeputeerde Munniksma* ligt toe hoe de middelen worden ingezet. *Gedeputeerde Brink* geeft uitleg over de dekking van de financiering. *Gedeputeerde Munniksma* laat weten dat er in het geheel minder druk is op de woningbouw. Hij geeft aan dat de SER ladder breder ingezet zal worden. De gedeputeerde antwoordt dat er voor de woningbouwvisies grensoverschrijdend gekeken wordt. Gedeputeerde Munniksma antwoordt dat GS op dit moment geen compensatie voorziet voor andere gemeenten. *Gedeputeerde Brink* ligt de situatie rond de Norgerbrug toe. *Gedeputeerde Munniksma* antwoordt dat inzicht van alle financiële consequenties door de verminderde woningbouw op dit moment niet gegeven kan worden en ook niet voor de bespreking in de staten. De gedeputeerde geeft aan dat op hoofdlijnen het met name de financiële consequenties van de Norgerbrug betreft en een stuk infrastructuur.

Gedeputeerde Munniksma stelt voor de drie stukken: het statenstuk 2012-518, de brief van gedeputeerde staten van 24 februari over de Woningbouw regiovisie Groningen Assen, de memo van gedeputeerden Munniksma en Brink over Grondexploitatie Drenthe te agenderen voor de vergadering van Provinciale Staten van 18 april. De commissie stemt hier mee in.

Gedeputeerde staten zeggen het volgende toe:
*Gedeputeerde Munniksma* zegt toe: te komen met een antwoord op de vraag van het CDA over de profilering van het regiovisie gebied in economische zin.

De voorzitter sluit de beraadslaging met de conclusie dat bespreking wordt voortgezet in de staten.

Status: De B-status van het stuk blijft gehandhaafd.

**6c. Statenstuk 2012-513, Uitgangspunten en uitwerking Vitaal Platteland in relatie tot gebiedsagenda's**

Samenvattende reactie van de fracties:
De fracties verwijzen naar de statenontmoeting van 21 maart en de uitkomsten van de opiniepeiling door het Drents panel. De PvdA stelt vragen over de beperking van regels voor het doen van experimenten. De fractie stelt ook vragen over de stimulering van levensloopbestendige woningen en de stimulering van zorgonderwijs. De PvdA stelt vragen over het goed verlopen van het proces tussen bewoners, gemeenten en provincie. De VVD stelt vragen over de duurzame inzet en over de besteding van het budget. De VVD stelt vragen over de toekenning van geld aan landschapsbeheer. De PVV stelt vragen over de gebiedsagenda's. Het CDA stelt vragen over de speerpunten. Het CDA wil weten of de provincie kan fungeren als procesversneller voor ICT infrastructuur. Het CDA vraagt het college de nieuwe inzichten mee te nemen in de gebiedagenda's. De CU stelt vragen over het overleg met de gemeenten. D66 stelt vragen over de multiplier en de effecten van de netwerkbijeenkomst. D66 informeert naar de toelichting voor bij het stuk. GL vraagt het college met concrete voorstellen te komen voor de duurzame financiering. De fractie stelt vragen over landschapsbeheer. De SP vraagt het college om meer concreetheid.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
*Gedeputeerde Munniksma* geeft aan dat het doel van het statenstuk was om een beperkt aantal besluiten te nemen als gevolg op wat al in werking was gezet. Hij geeft aan dat de fundamentele discussie over de invulling van vitaal platteland nog gevoerd moet gaan worden. Gedeputeerde Munniksma laat weten dat de gebiedsagenda's niet alleen maar te maken hebben met vitaal platteland. Hij deelt in overwegende mate de uitgangspunten van de commissie voor duurzame financiering. De gedeputeerde geeft aan dat het besluit gaat om de bedragen in het statenstuk en dat de bijlage slechts een indicatie geeft zoals het besteed zou kunnen worden.

Status: De B-status van het stuk blijft gehandhaafd.

**6d. Brief van SNN van 29 november 2011 over Uitkomsten van het Bestuurlijk Overleg MIRT najaar 2011**

De brief is geagendeerd op verzoek van de fractie van de PvdA. De PvdA vraagt de overige fracties of zij hun bezorgdheid delen bij het terugdringen van de vergader frequentie van het BO MIRT gezien de huidige omstandigheden. De vragen aan GS richten zich op de effecten van de toevoeging van Ruimte aan de MIT en de stand van zaken ten aanzien van diverse ontwikkelingen. Daarnaast stelt de PvdA een aantal vragen over specifieke projecten.

Samenvattende reactie van de fracties:
De overige fracties geven aan dat het belangrijk is om dit proces van dichtbij te volgen. De SP stelt vragen over de aansluiting bij het top sectorenbeleid. GL vraagt om op de hoogte gehouden te worden van de ontwikkelingen en het overleg. Het CDA, de CU, D66 en VVD geven aan dat het niet zit in het aantal vergaderingen maar in de kwaliteit van de contacten.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
*Gedeputeerde Brink* laat weten dat de kwaliteit niet zit in het aantal formele overleggen. De gedeputeerde antwoordt dat de ruimtelijke component de mogelijkheid geeft om de koppeling te maken naar de topsectoren. De gedeputeerde laat weten dat de verkenningen niet van invloed zijn op bestaande afspraken. Hij laat weten dat de presentatie die gepland is op 11 april over RSP en RSP risicoanalyse het antwoord geeft op de door de PvdA gestelde vragen over de Florijn As. De gedeputeerde antwoordt dat er naar gestreefd word om in 2020 de projecten klaar te hebben. Gedeputeerde Brink laat weten dat hij de commissie op de hoogte blijft houden.

De voorzitter sluit de beraadslaging met de conclusie dat een deel van de vragen wordt beantwoord in de presentatie van 11 april 2012 voorafgaand aan de vergadering van B&F.

**6e. Brief van Gedeputeerde Staten van 21 februari 2012 over de begroting OV-bureau**

Samenvattende reactie van de fracties:
De fracties bedanken de PvdA en in het bijzonder de heer Beerda voor de organisatie van de bijeenkomst over het OV bureau van 27 maart. De SP stelt vragen over het ontbreken van controle op bussen. De SP vraagt naar de bezuinigingen via de dienstregelingen. Het CDA stelt voor om nog deze staten te praten over het OV op de lange termijn. Het CDA vraagt naar alternatieven voor de dekking van 2013. De VVD vraagt naar de stand van zaken van de aanbevelingen uit de brief van 11 januari 2011. VVD vraagt om eerder keuzes te maken. GL stelt vragen over het niet voorzien van de gevolgen van de invoering van de OV chipkaart. GL vraagt naar het waarom van de maatregelen en waar het OV naar toe gaat. De fractie vraagt om inzicht in welke manier er met patijen wordt gewerkt aan de bereikbaarheid in Drenthe. De PVV stelt vragen over de verdeelsleutel met Den Haag ten aanzien van het OV budget voor studenten. De PVV vraagt naar het zwartrijden. De CU stelt vragen over de verantwoordelijkheid van de nog te lopen risico's. De fractie vraagt naar de rol van de staten.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
Ook *gedeputeerde Brink* bedankt de PvdA, de heer Beerda, voor de organisatie van de bijeenkomst van 27 maart. De gedeputeerde ziet een rol voor de provincie bij het bepalen van de rol van het openbaarvervoer in de toekomst. Hij geeft aan dat er nog bussen zijn zonder chipapparaat. De gedeputeerde geeft inzicht in het zwartrijden. De gedeputeerde laat weten dat het huidige bedrijfsmodel maakt dat er achteraf verrekend wordt. De gedeputeerde antwoordt dat er voor de gevolgen van de invoering van de OV chipkaart geen voorziening was getroffen. Hij geeft aan dat er voor de lange ter-

mijn een lijn uitgezet moet gaan worden voor de toekomst van het OV, ook in voorbereiding naar de nieuwe concessie toe. Gedeputeerde Brink geeft aan dat hij alles wat er gezegd is door de commissie meeneemt naar het DB van het OV bureau.

Gedeputeerde staten zeggen het volgende toe:
*Gedeputeerde Brink* zegt toe: een memo met uitgangspunten voor bezuinigingen aan de commissie te doen toekomen.

**6f. Brief van de Nederlandse Vereniging van Schooldecanen en Leerlingbegeleiders in het voortgezet onderwijs(NVS-NVL) van 11 januari 2012 over Reisregeling 16- en 17-jarige MBO-studenten**
De brief is geagendeerd op verzoek van de fracties van de SP en CU.
Zij vragen de overige fracties wat hun standpunt is met betrekking tot korting dan wel gratis OV kaart voor minderjarige MBO scholieren. En daarnaast of zij het met hen eens zijn dat juist in Drenthe de scholieren minder keuzemogelijkheden hebben voor een MBO opleiding.

Samenvattende reactie van de fracties:
De PvdA, VVD, GL, D66, PVV en CDA geven aan dat dit een Rijkstaak is en steunen het voorstel niet. De fracties vinden het een sympathiek voorstel maar geen taak voor de provincie.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
*Gedeputeerde Brink* geeft aan dat het geen provinciale taak is. De gedeputeerde ontraadt dit voorstel.

**7. Mededelingen**
De voorzitter neemt afscheid van mevrouw Pauwels die haar laatste vergadering van de commissie OGB heeft bijgewoond in verband met haar vertrek uit de Drentse staten.

**8. Sluiting**
De vergadering wordt gesloten om 19.45 uur.
De volgende vergadering zal plaatsvinden op 16 mei 2012.

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 16 mei 2012.

, voorzitter

, statenadviseur

| Toezeggingenlijst Statencommissie Omgevingsbeleid, stand van zaken 28 maart 2012 | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | | |
| **Naam** | **Omschrijving** | **Startdatum** | **Einddatum** | **Stand van Zaken** |
| | | | | |
| **Korte termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Criteria regionale gebiedsagenda's | Gedeputeerde Munniksma zegt toe in het kader van de uitwerking van de omgevingsvisie met criteria te komen voor de regionale gebiedsagenda's. | 11-05-2011 | 11-08-2011 | OGB 30.11.2011: Nog in 2011 beslist het college hoe dit uitgewerkt gaat worden, e.e.a. wel afhankelijk van het onderdeel Vitaal platteland. |
| 2. Bouwopgave gebied regiovisie Groningen-Assen | Gedeputeerde Munniksma zegt toe met de Statencommissie OGB begin 2012 (informeel) in overleg te gaan over de bouwopgave c.q. de woningbouwplanning in het gebied van de regiovisie Groningen-Assen, voor GS hierin beslissingen nemen. | 30.11.2011 | 29.02.2012 | √ Afgehandeld. Presentatie is gepland op 16 mei. |
| 3. Resultaten CO2 reductie door verbouwing provinciehuis | Gedeputeerde Klip zegt toe: terug te komen op de vraag over de resultaten van de CO2 reductie naar aanleiding van de verbouwing van het provinciehuis | 11-01-2012 | 11.04.2012 | OGB 22 februari 2012: Gedeputeerde Klip laat weten dat er een memo komt van gedeputeerde Van der Tuuk |
| 4. Natura 2000 gebieden | Gedeputeerde Munniksma zegt toe: een presentatie te plannen waarin in hoofdlijnen wordt aangegeven wat er per gebied speelt. | 22.02.2012 | 22.05.2012 | √ Afgehandeld. Bijeenkomst is gepland op 13 juni. |
| 5. Toekomstige waterschapsorganisatie Gelderland, Overijssel en Drenthe | Gedeputeerde Klip zegt toe: voor de zomer een inhoudelijke bijeenkomst te plannen | 22.02.2012 | 22.05.2012 | √ Afgehandeld. Bijeenkomst is gepland op 20 juni. |
| 6. Ruimtelijke verkenning windenergie | Gedeputeerde Munniksma zegt toe de 3D presentatie over windenergie te plannen waarbij ook een toelichting zal worden gegeven op het proces. | 28.03.2012 | 26.06.2012 | √ Afgehandeld. Bijeenkomst is gepland op 13 juni. |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 7. Rapport Noordelijke Rekenkamer van 23 februari 2012 over Een schone bodem in zicht? Provincie Drenthe | *Gedeputeerde Klip* zegt toe: een memo te verstrekken over de communicatie naar de betrokkenen. | 28.03.2012 | 26.06.2012 | |
| 8. Statenstuk 2012-518, Regionale compensatie intergemeentelijke structuurvisie (IGS) Leek-Roden | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe: te komen met een antwoord op de van het CDA over de profilering van het regiovisie gebied in economische zin | 28.03.2012 | 26.06.2012 | |
| 9. Brief van Gedeputeerde Staten van 21 februari 2012 over de begroting OV-bureau | *Gedeputeerde Brink* zegt toe: een memo met uitgangspunten voor bezuinigingen aan de commissie te doen toekomen. | 28.03.2012 | 26.06.2012 | |

| **Lange termijn Toezeggingen** | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 1. Bedrijventerreinen in de Regio Assen-Groningen | Gedeputeerde Haarsma zegt toe Provinciale staten te betrekken bij de voortgang van de bedrijventerreinen in de Regio Assen-Groningen.<br><br>(overgenomen door gedeputeerde Munniksma) | 25-11-2009 | Eind 2011 | OGB 09.02.2011: Gedeputeerde Haarsma zegt toe dat de commissie hier z.s.m. een brief over ontvangt.<br>OGB: 21.09 2011: het traject loopt binnen de Regiovisie. N.a.w. niet meer in 2011 afgerond.<br>OGB 30.11.2011: De gedeputeerden RO en Wonen zijn gemandateerd om te komen met een bijstelling v.w.b. de bouwopgave waaronder begrepen die van de bedrijventerreinen.<br>OGB 22.02.2012 De gedeputeerde geeft aan dat er formele stukken komen. |
| 2. Informatie over projecten die onder de Tennet gelden (kunnen) vallen | Gedeputeerde Munniksma zegt toe de informatie over projecten die onder de Tennet gelden (kunnen) vallen aan de commissie beschikbaar te stellen ná het zomerreces 2009. | | 15-12-2011 | OGB 09.02.2011: De procedure loopt t/m 2011, het eindverhaal wordt dit jaar verwacht.<br>OGB 30.11.2011: Pas na afloop van het project kan duidelijkheid worden gegeven over het verloop.<br>OGB 28-03-2012: wordt gewerkt aan een afronding. |
| 3. Biobased Economy | Gedeputeerde Klip zegt toe: dat de commissie de visie over Biobased Economy ontvangt | 11-01-2012 | 31-12-1012 | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 4. Resultaten DEO | Gedeputeerde Klip zegt toe: dat PS elk jaar een terugkoppeling krijgt van de resultaten van de DEO. | 11-01-2012 | 31-01-2013 | |
| 5. Brief van college van Gedeputeerde Staten d.d. 9 november 2011 over Stand van zaken aanleg recreatieve vaarverbinding Erica-Ter Apel | Gedeputeerde Munniksma zegt toe: In de regionale woonvisies zullen ook de plannen uit de particuliere sector worden meegenomen. De gedeputeerde koppelt de opvatting van de gemeente terug aan de commissie. | 18.01.2012 | 31.12.2012 | |
| 6. IPO-, SNN- en EU-aangelegenheden | *Gedeputeerde Brink* zegt toe: het rapport van de SER over de Smart Specialization Strategy aan de commissie te verstrekken. | 28.03.2012 | 31.12.2012 | |

| **Moties** | | | | |
|---|---|---|---|---|
| M 2011-16: Natuur en landschap: kaderstelling en keuzes door PS (VVD, PvdA) | PS verzoeken GS m.b.t. het deelakkoord Natuur de staten voorstellen voor te leggen voor de kaderstelling binnen dit domein en vervolgens de staten voorstellen voor te leggen inzake de daadwerkelijke keuzes rond de bezuinigingen in het natuur beheer. | 09-11-2011 | 01-03-2012 | |
| M 2011-21: Motie natuur- en landschapsbeleid (CDA) | PS verzoeken het college bij de herijking en verdere uitwerking van het natuur- en landschapsbeleid voor Drenthe de volgende prioriteiten in acht te nemen:<br>- projecten, die al ver in de uitvoering zitten, moeten worden voltooid;<br>- het beleid voor en beheer van de drie Drentse Nationale Parken moeten worden voortgezet;<br>- het instrument van de kavelruil moet worden gehandhaafd;<br>- voor het overige, ligt de nadruk primair bij beheer en onderhoud. | 09-11-2011 | - | PS 09.11.2011: de motie is tot nadere orde aangehouden. |

**Verdienmodel windmolens in de Drentse Monden in de exploitatie volgens Min. VROM rapport**

**Van:** remko trip <tegenwindveenkolonie@hotmail.nl>
**Aan:** n Uppelschoten <n.uppelschoten@drenthe.nl>, w Meeuwissen <w.meeuwissen@d...
**Datum:** 6-2-2012 17:50
**Onderwerp:** Verdienmodel windmolens in de Drentse Monden in de exploitatie volgens Min. VROM rapport
**Bijlagen:** Rapportverdienmodelministerie 3-11-2009.pdf; Persbericht MVO.doc; vragenlijst voor gesprek Dinsdag 30 Augustus 2011[2].doc

Subject: Verdienmodel windmolens in de Drentse Monden in de exploitatie volgens Min. VROM rapport

Geachte Statenleden van Drenthe,

De tot nu toe bekende vergoedingen voor de Landeigenaren/boeren betrof enkel de vaste vergoedingen voor het beschikbaar stellen van landbouwgronden ( ongeveer 75.000 euro per windmolen per jaar ). In de bijlage de exploitatie berekening voor de verkoop in eigen beheer van de geproduceerde stroom, middels het verdienrapport van Bosch en van Rijn. ( opdrachtgever Min.VROM )

Van MVO ( maatschappelijk verantwoord ondernemen) is geen sprake, als je geen rekening houdt met de leef-en woonomgeving !

# Windmolenpark de Drentse Monden

Het plan gaat alleen maar over geldverdienen door exploitanten en landeigenaren/boeren over de rug van de bewoners !

Platform Storm beschikt over het verdienrapport van consultantsburo Bosch en van Rijn.
Namens het ministerie van VROM worden de financiële baten van een geclusterd windpark in de Drentse Monden, bestaande uit 100 molens van 5 MW, doorgerekend voor projectontwikkeling op korte en middellange termijn.

**De subsidiestroom :**

Het rijk geeft via de SDE-regeling een subsidie op de kostprijs van 2,9 eurocent per kWh.
100 Windturbines van 5 MW produceren hier ongeveer 1.2 miljard kWh per jaar
Een subsidiestroom van ten minste 35 miljoen euro per jaar voor de exploitanten D.E.E. en Raedthuys.
Daarnaast is er de EIA ( energie-investeringsaftrek ). Deze fiscale regeling geeft een maximaal belastingvoordeel van 48,8 miljoen euro voor dit project voor dezelfde exploitanten.

De welwillende medewerking van het Rijk wordt verklaard uit de belastingen die aan de eindgebruikers ( consumenten ) worden doorbelast en de export opbrengsten.

**Het verdienmodel:**

Uitgaande van de nog steeds niet bevestigde deelname van totaal 80 landeigenaren/boeren middels de Stichting Duurzame Energie Eerste Exloermond en de Fa. Raedthuys veronderstellen wij het volgende model:

De ongeveer 40 landeigenaren/boeren in Drouwenermond en Nieuw Buinen hebben een kontrakt met de Fa. Raedthuys voor het beschikbaar stellen van grond voor de windmolens en de af/aanvoer wegen. Elke deelnemer krijgt reeds een kontraktvergoeding van ongeveer 2500 euro per jaar voor het beschikbaar houden van bouwgrond. Indien het tot een plaatsing komt op het land van de landeigenaar/boer, dan ontvangt men hier 15.000 euro per Mw per jaar voor. Voor een windturbine van 5Mw een bedrag van 75.000 euro p/j.

De totale nettowinst uit exploitatie komt in zijn geheel ten goede van de Fa. Raedthuys en de Stichting Duurzame Energie Eerste Exloermond. De exploitatiewinst wordt geschat op bedragen tussen de 550 tot 715 miljoen euro gedurende de levensduur van 20 jaar.

Er zijn geen gegevens bekend over de deelnemers aan de stichting Duurzame Energie Eerste Exloermond (D.E.E.). In de voorkontrakten tussen Exploitant Raethuys en landeigenaren/boeren staan als saillant detail:

Alle externe kontakten verlopen uitsluitend via woordvoerders van de exploitanten.
Het kontrakt kent een hoge (uitstap-) boeteclausule waardoor landeigenaren/boeren niet meer kunnen uitstappen op basis van verandering van belangen en inzicht.

Blijft de vraag:

Is er nog wel sprake van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen ?

**Wat zijn de gezondheidsrisiko's voor bewoners ?** Er wordt niet gekeken naar de gevolgen voor de gezondheid van mensen, van dit in omvang grootste windmolenpark van Nederland. Geluidsrisiko's worden weggemoffeld met een verhoging van de normen ! Laag Frequent Geluid wordt niet eens onderzocht! Verlies van rust- en ruimtegevoel in de woonomgeving is moeilijk in geld te waarderen! Voor waardedaling onroerend goed is geen compensatieplan opgesteld! Krimp, Leegloop en verpaupering van het gebied de Drentse Monden is niet te voorkomen! Verlies aan (fiets-)rekreatiemogelijkheden maakt het gebied minder aantrekkelijk! Schade aan Flora en Fauna lijkt onherstelbaar.

Ondanks de hoge winstverwachtingen van het projekt, is er geen enkele vorm van schadeloosstelling vastgesteld voor de bewoners. Als het huidige plan goedgekeurd wordt dan is er geen recht op planschade, omdat de wettelijke normen zijn ingepast.

Het gebied gaat van Agrarische bestemming naar Industriegebied voor de te plaatsen turbine's. Van geen overlast, naar veel hinder en overlast ! **Dat nooit !**

Het doel van Stichting Platform Storm blijft:

# Geen windmolenpark in de Drentse Monden !

BOSCH & VAN RIJN
Consultants in renewable energy and planning

# Financiële baten van windenergie

## Grootschalige toepassing van 500 MW in 2010 en 2020

**Opdrachtgever**

Ministerie van VROM i.s.m. Islant

**Auteurs**
Drs. Ruud van Rijn
Drs. Foreno van der Hulst
Drs. Ing. Jeroen Dooper

## Inhoudsopgave

1. Inleiding ..... 3

2. Aannames voor de 4 scenario's ..... 4
   2.1 Inleiding ..... 4
   2.2 Financiële aspecten windenergie volgens ECN ..... 4
   2.3 Aannames voor 2020 ..... 5
   2.4 Windaanbod en elektriciteitsproductie ..... 5

3. Resultaten ..... 7

# 1. Inleiding

Bij plaatsing van grootschalige windparken is het van belang om te weten welke kosten en baten ermee gemoeid zijn. Opbrengsten zouden gebruikt kunnen worden als financiële drager voor de ontwikkeling van andere projecten in de omgeving. Denk hierbij aan natuurontwikkeling. Ook zouden financiële opbrengsten gebruikt kunnen worden als draagvlakvergrotend middel.

Als onderdeel van het VROM-project Lange Termijn Windenergie "Clustering Windenergie", dat op dit moment wordt uitgevoerd door bureau Islant, is door Bosch & Van Rijn gekeken naar de financiële baten van een geclusterd windpark bestaande uit 100 molens van 5 MW. Er is gekeken naar parkopstellingen voor twee locaties; West Brabant en Zuidoost Drenthe. Daarnaast zijn de modellen doorgerekend voor projectontwikkeling op korte termijn (2010) en op middellange termijn (2020). Dit leverde 4 scenario's op:

- Plaatsing van 100 x 5 MW in West Brabant in 2010
- Plaatsing van 100 x 5 MW in Zuidoost Drenthe in 2010
- Plaatsing van 100 x 5 MW in West Brabant in 2020
- Plaatsing van 100 x 5 MW in Zuidoost Drenthe in 2020

Er zijn aannames gedaan over de ontwikkelingen in de algemene elektriciteitsprijs en de kosten voor elektriciteit geproduceerd met windturbines. Gebaseerd op de vier scenario's en een door Bosch & Van Rijn ontwikkeld economisch model, waarin kosten, opbrengsten en subsidies voor een windpark zijn opgenomen, kunnen de financiële baten berekend worden.

In de volgende hoofdstukken zijn eerst de vier scenario's en de aannames die voor dit onderzoek gedaan zijn beschreven. Daarna zijn de financiële baten van de vier scenario's gepresenteerd.

## 2. Aannames voor de 4 scenario's

### 2.1 Inleiding

De kosten en baten van windenergie zijn van een aantal variabelen afhankelijk. In eerste instantie de investeringskosten en de baten voortkomend uit het leveren van elektriciteit en subsidie daarop.
Dit hoofdstuk gaat in op de verschillende financiële variabelen rondom windenergie en de aannames die daar omtrent gemaakt zijn voor de vier uitgewerkte scenario's:

- Plaatsing van 100 x 5 MW in West Brabant in 2010
- Plaatsing van 100 x 5 MW in Zuidoost Drenthe in 2010
- Plaatsing van 100 x 5 MW in West Brabant in 2020
- Plaatsing van 100 x 5 MW in Zuidoost Drenthe in 2020

### 2.2 Financiële aspecten windenergie volgens ECN[1]

In Nederland wordt sinds april 2008 gebruik gemaakt van een zogenaamd "feed in" mechanisme voor de subsidie duurzame energie (SDE). Bij het doorrekenen van de financiële aspecten is uitgegaan van de kengetallen en subsidiehoogte voor de SDE als voorgesteld door ECN voor 2009-2010 (tabel 1).

| | |
|---|---|
| Vollasturen | 2.200 |
| Investeringskosten | 1.325 €/$kW_e$ |
| Onderhoud | 1,1 €ct/kWh/jaar |
| Netaansluitkosten | 11 €/$kW_e$ |
| Grondkosten en onroerendzaakbelasting | 14 €/$kW_e$/jaar |
| Elektriciteitsprijs | 6,5 €ct/kWh |
| SDE vult aan tot gemiddeld (2.200 vlh) | 9,4 €ct/kWh |
| Vennootschapsbelasting | 25,5 % |
| Rentelasten | 5 % / jaar |
| Jaarlijkse stijging elektriciteitsprijs | 2 % / jaar |

**Tabel 1: Uitgangswaarden berekening SDE**

Er dient opgemerkt te worden dat er met name voor de grondkosten volgens ECN een grote spreiding is. Deze verschillen tussen 9 en 23 €/$kW_e$ per jaar per locatie. De investeringskosten zijn opgebouwd uit 4 componenten; wind turbines en fundatie, elektrische infrastructuur, netaansluitingskosten en civiele werken. Deze aannames resulteren in geschatte productiekosten van windenergie van 9,4 eurocent per kWh.

Naast de SDE regeling kan ook nog gebruik gemaakt worden van de EIA (energie-investeringsaftrek). De EIA is een fiscale regeling die de ondernemer in staat stelt om tot 44% van de investeringskosten af te trekken van de fiscale winst. Deze aftrekpost heeft voor wind een maximale hoogte van € 600 per kW en € 48,8 miljoen totaal belastingvoordeel per project.

Voor de twee scenario's waarin de windturbines in 2010 geplaatst worden wordt uitgegaan van deze daadwerkelijke scenario's. Voor de scenario's waarin de windturbines in 2020 worden geplaatst, wordt uitgegaan van de aannames gemaakt in de volgende paragraaf.

[1] Bron: Technisch-economische parameters van duurzame energieopties in 2009-2010, eindadvies basisbedragen voor de SDE regeling

## 2.3 Aannames voor 2020

**Elektriciteitsprijs**
Verschillende studies wijzen uit dat de elektriciteitsprijs in 2020 ongeveer 8 cent per kWh zal zijn (nu 6,5 cent). Voorbeelden van deze studies zijn:

- Actualisatie referentieramingen, energie en emissies 2008-2020 (ECN en PBL).
- Elektriciteit- en brandstofprijzen, achtergrond studies ter ondersteuning van onrendabele top berekeningen voor 2008 (ECN).
- Technisch-economische parameters van duurzame elektriciteitsopties in 2008-2009 (ECN en KEMA).

De elektriciteitsprijzen lopen op door een hogere $CO_2$-prijs vanaf 2010, een gestage stijging in aardgasprijzen en een stijging in elektriciteitsvraag.

**Productiekosten windenergie**
De verwachting is dat de productiekosten voor windenergie zullen dalen doordat het totaal geïnstalleerde vermogen aan windenergie in 2020 fors zal zijn toegenomen, waardoor leereffecten optreden. De leereffecten leiden tot een afname van de investering- en onderhoudskosten voor windmolens.

Uit onderzoek van ECN blijkt dat in 2030 de verwachte kosten voor met windmolens geproduceerde elektriciteit 3,6 €ct/kWh zal zijn. Uitgaande van de kostprijs van met windmolens geproduceerde elektriciteit in 2030 en de huidige kostprijs van 9,4 €ct/kWh, nemen wij aan dat de kostprijs in 2020, **6,5 €ct/kWh** zal bedragen. Net zoals met de huidige SDE-berekeningen wordt deze kostprijs toegerekend op de eerste 2200 vollasturen. Wanneer een locatie een gunstiger windregime heeft en daardoor meer dan 2200 vollasturen draait, zullen deze extra vollasturen resulteren in hogere netto winst voor deze locatie.

Daarnaast is aangenomen dat in 2020 de SDE en EIA aftrek zijn afgeschaft.

## 2.4 Windaanbod en elektriciteitsproductie

Voor dit onderzoek worden er twee fictieve windparken doorgerekend. Dit zijn parken in Zuid-Oost Drenthe en in West-Brabant. In onderstaand figuur zijn de gebieden aangewezen met bijbehorend windregime op 100 meter hoogte.

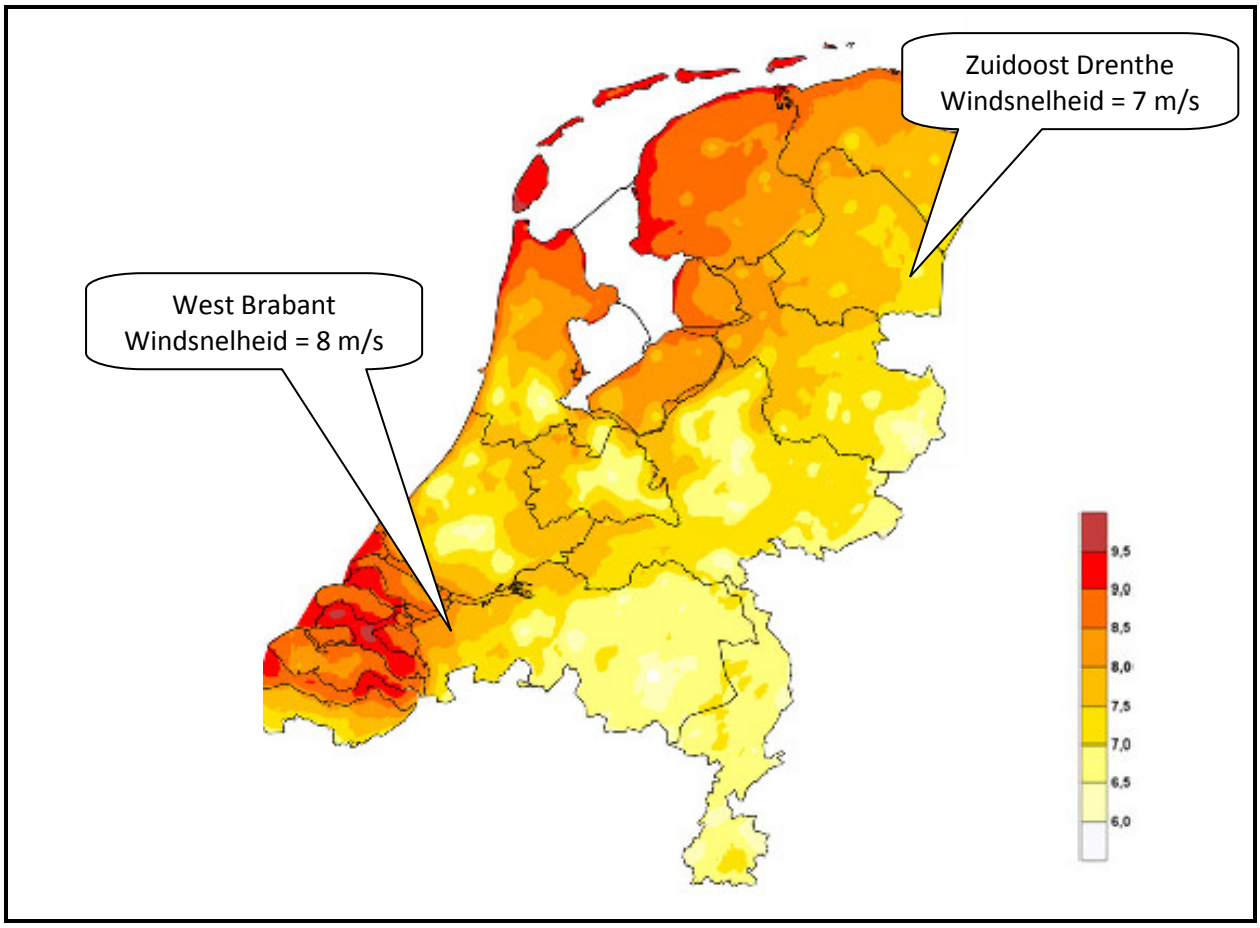


**Figuur 2: Windsnelheid in Nederland op 100 meter hoogte.**

Een 5 MW windturbine op een locatie in Noord-Brabant en Drenthe zal een ashoogte hebben van ongeveer 120 meter. Volgens een vuistregel neemt de windsnelheid met 0,023 m/s toe per meter stijging (SenterNovem, Windkaart van Nederland). Op 120 meter hoogte zijn de windsnelheden op beide locaties 0,5 m/s hoger.

Per locatie is een geschatte elektriciteitopbrengst gegeven op basis van het aantal MW en de gemiddelde windsnelheid. De hoeveelheid energie in de wind is evenredig met de derde macht, dat betekend dat een verdubbeling van windsnelheid een verachtvoudiging van de elektriciteitopbrengst betekent. Met een 5 MW windturbine en een gemiddelde windsnelheid van 7 m/s gaan we in Nederland uit van ongeveer 2.000 vollasturen. De gemiddelde windsnelheden op 120 meter ashoogte op de twee locaties zijn 7.5 en 8.5 m/s. Dit resulteert in de volgende elektriciteitsproductie per MW:

| | | |
|---|---|---|
| 7,0 m/s | = | 2.000.000 kWh – 2.000 vollasturen |
| 7,5 m/s | = | 2.460.000 kWh – 2.460 vollasturen |
| 8,5 m/s | = | 3.580.000 kWh – 3.580 vollasturen |

Voor de twee windparken van 100 molens met een vermogen van 5 MW komt dit neer op de volgende jaarlijkse producties:

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| West Brabant | = | 1,8 miljard kWh | - | goed voor ongeveer 500.000 huishoudens |
| Zuidoost Drenthe | = | 1,2 miljard kWh | - | goed voor ongeveer 340.000 huishoudens |

## 3. Resultaten

Voorgaande aannames zijn verwerkt in een rekenmodel waarin alle kosten en baten worden meegerekend. De netto baten worden in onderstaande figuren gegeven, één keer voor werkelijke baten en een keer gecorrigeerd naar de netto actuele waarde.

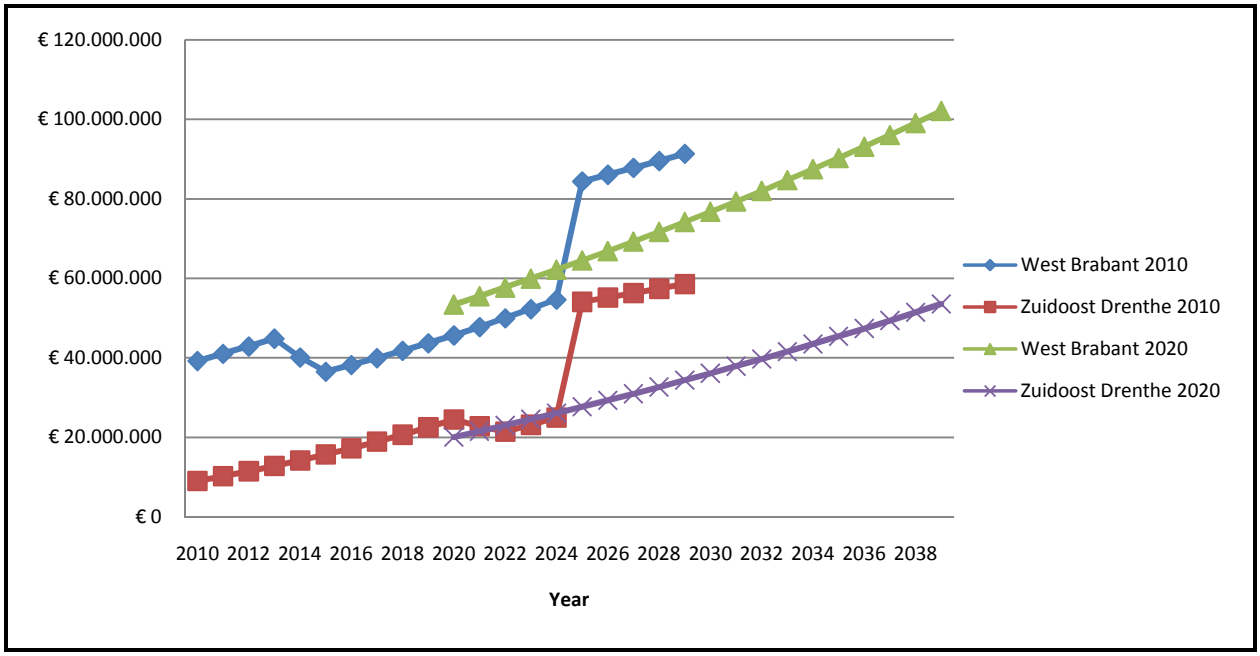


**Figuur 2: Netto baten per jaar voor de 4 scenario's**

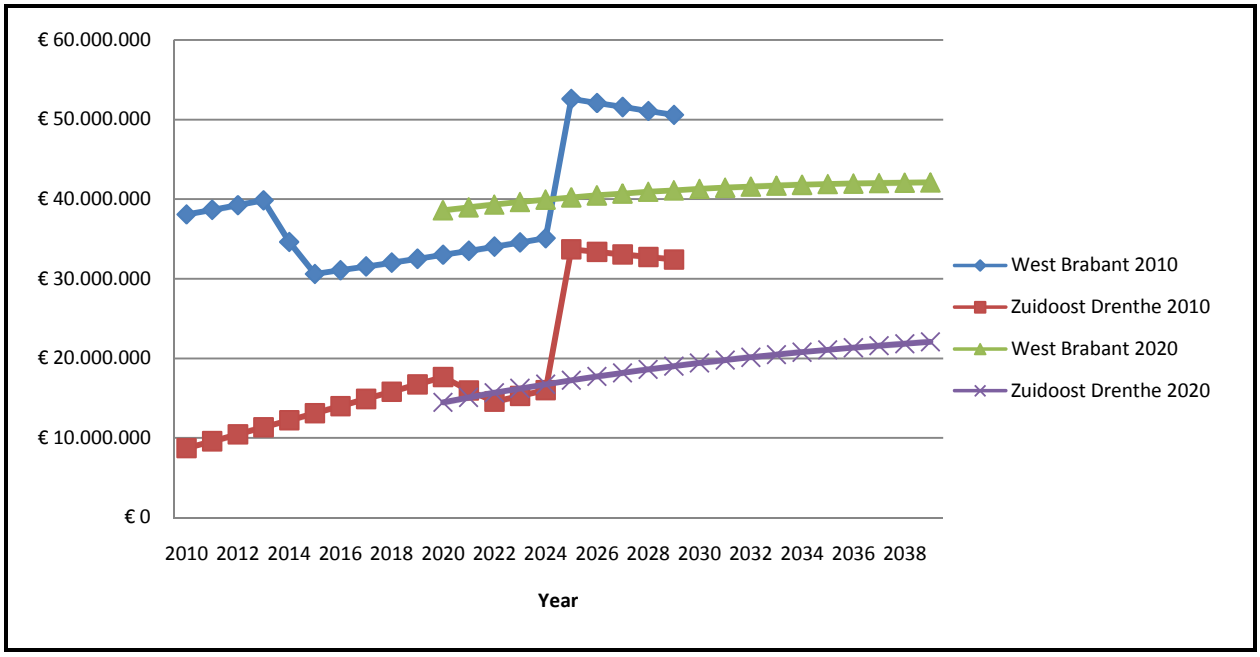


**Figuur 3: Netto baten per jaar voor de 4 scenario's (netto actuele waarden € 2010).**

In de twee scenario's voor 2010 is duidelijk het effect van de EIA subsidie zichtbaar. De eerste jaren zijn de baten een stuk hoger totdat het maximum van € 48,8 miljoen is bereikt. Voor het scenario 'West Brabant 2010' is dit in 2015 en voor scenario Zuidoost Drenthe in 2022.

Ook is duidelijk te zien dat de investering wordt terugbetaald in de eerste 15 jaar. In jaar 16 is de investering volledig afbetaald en ondanks dat de SDE hier stopt stijgen de netto winsten substantieel.

Voor de scenario's van 2020 zijn geen subsidies van toepassing. Er is niet gerekend met een investering die terug wordt betaald over de eerste 15 jaar, maar er wordt uitgegaan van 6,5 cent productie kosten over de eerste 2200 vollasturen. Hierin zijn alle kosten voor investering, onderhoud, verzekeringen, grondpacht, et cetera meegenomen. Deze kosten zijn uitgesmeerd over de 20 jaar dat de windturbines operationeel zijn.
De stijging in inkomsten is volledig te danken aan een stijgende elektriciteitsprijs. De gecorrigeerde inkomsten vlakken echter af omdat er een rentevoet van 3% is toegepast.

Onderstaand figuur geeft de totale nettowinst van de verschillende scenario's zowel de nettowinst als de netto actuele waarde, dus gecorrigeerd voor de euro van 2010.

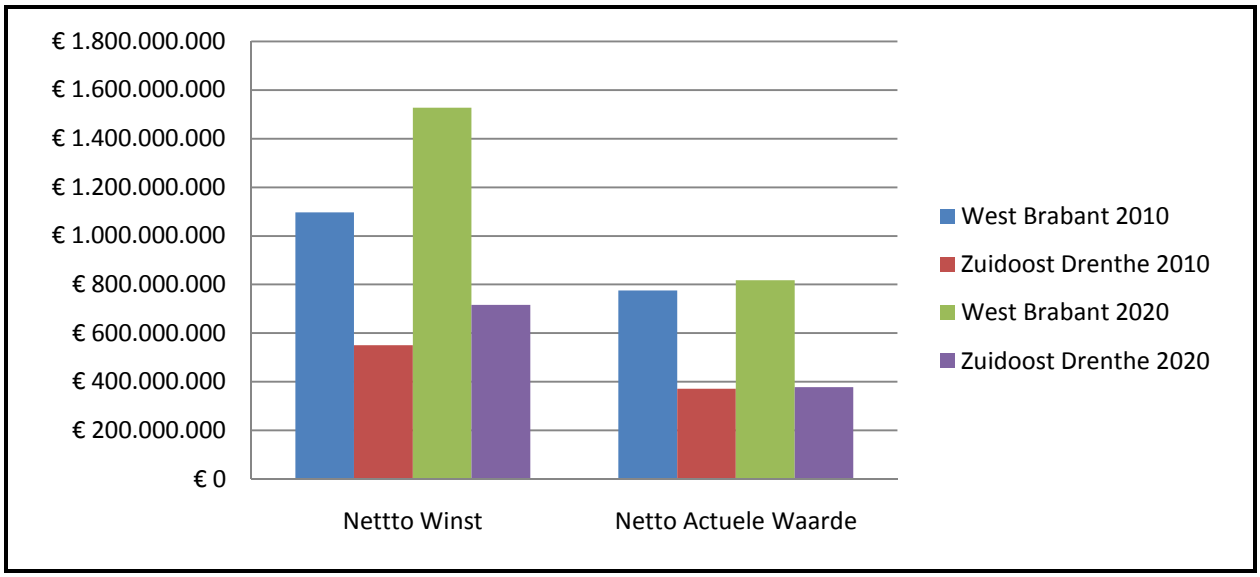


**Figuur 4: Totale nettowinst per scenario over de levensduur van 20 jaar.**

Onderstaande tabel geeft de belangrijkste resultaten voor de 4 locaties:

| | **West Brabant 2010** | **Zuidoost Drenthe 2010** | **West Brabant 2020** | **Zuidoost Drenthe 2020** |
|---|---|---|---|---|
| **Gemiddelde kWh kosten** | 5,73 ct | 6,97 ct | 5,45 ct | 6,81 ct |
| **Gemiddelde kWh baten** | 8,79 ct | 9,20 ct | 9,72 ct | 9,72 ct |
| **Netto winst per kWh** | 3,07 ct | 2,24 ct | 4,26 ct | 2,91 ct |
| **MWh productie** | 35.800.000 | 24.600.000 | 35.800.000 | 24.600.000 |
| **Totale nettowinst** | € 1.097.396.483 | € 550.005.898 | € 1.526.790.600 | € 715.841.585 |
| **Totale netto actuele waarde** | € 775.945.249 | € 371.280.114 | € 817.512.835 | € 377.272.506 |

**Tabel 2: Hoofdpunten per scenario.**

Vraag:

**Waarom is de informatievoorziening over dit Windmolenplan vanuit de Initiatiefnemers (bouwers/ boeren en grondeigenaren) zo minimaal geweest en heeft er geen open discussie met alle betrokkenen in het Veenkoloniaal gebied plaatsgevonden?**

Toelichting:
Wat de meeste bewoners van de Veenkoloniën als ergernis/frustratie ervaren, is dat van de kant van de Initiatiefnemers er op geen enkele manier een open discussie heeft plaatsgevonden tussen betrokken partijen. Niet direct betrokkenen bij dit initiatief hebben op geen enkele wijze informatie verkregen over een grootschalig Windmolenpark.

Vraag:

**Hoe staan de Initiatiefnemers ten opzichte van ondermeer de maatschappelijke gevolgen door het Windmolenpark?**

Toelichting:
- De rust van de omgeving en het ruimtegevoel binnen het gebied zullen voorgoed verdwijnen
- Er zijn aanzienlijke risico's voor meer dan 90% van de bedrijvigheid (detailhandel etc.)
- Het (fiets-)toerisme zal sterk afnemen.
- De recreatie-ondernemer krijgt het zwaar te verduren door aantasting van bovengenoemde randvoorwaarden. De (MKB) ondernemer in de detailhandel in het gebied voorziet een leegloop en einde van haar ondernemerschap.
- de verstandhouding en de leefbaarheid tussen de bewoners en de bouwers/boeren/grondeigenaren zullen verharden. Maatschappelijke ontwrichting door stimulering van tegenovergestelde belangen.
- Onevenredige belasting door het Windmolenpark in een (te) klein gebied van Drenthe.
- De effecten op flora en fauna
- De effecten op de volksgezondheid van de bewoners
- De versnelde en structurele krimp als gevolg van het Windmolenpark met als neveneffect het afbouwen van de sociale voorzieningen in het gebied, ook met verpaupering als gevolg.

Vraag:

**Voldoet het voorgenomen plan van de initiatiefnemers naar hun mening aan de definitie van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen**?

Toelichting
- Het blijkt dat het merendeel van het gebied (inwoners, ondernemers, maar ook de gemeente, Woningstichtingen en Banken) tegen de plannen is van dit grootschalige windmolenpark. Desondanks worden de plannen louter op financiële gronden doorgedrukt.
- Er wordt onvoldoende rekening gehouden met de sociaal maatschappelijke gevolgen van het plan, zoals leegloop en verpaupering. Wel met wishful thinking scenario's, zoals extra werkgelegenheid, die waarschijnlijk van buiten het gebied, of zelfs uit het buitenland moet komen.
- Er is geen oog voor planschade. Nergens is een plan van aanpak voor schadeloosstelling van bewoners, die vrijwel allemaal last zullen ondervinden van waardedaling van hun onroerend goed. Zonder een specifieke regeling kunnen bewoners dit alleen afdwingen via rechtzaken. De initiatiefnemers verwijzen hiervoor steeds naar het Rijk en zijn niet bereid om enige handreiking te bieden.
- Geld verdienen hoeft op zich geen uit te sluiten doel te zijn, maar het staat toch niet in verhouding dat 60 tot 80 landeigenaren/boeren dit eenzijdig en over de rug van 30.000 tot 40.000 bewoners en ondernemers doen?

Platform Storm is in staat u alternatieven aan te dragen, om te komen tot een andere vorm van Duurzame Energie in de Drentse Monden.

De stelling van Stichting Platform Storm **blijft:**
**Geen windmolenpark in de Drentse Monden**

Stichting Platform Storm

Vragenlijst voor gesprek dinsdag 30 augustus 2011

Vraag:

**Hoe staat de Provincie tegenover de plannen van een grootschalig Windmolenpark van de initiatiefnemers?**

Het is Platform Storm nog onvoldoende duidelijk waar de gemeenschappelijke belangen elkaar zouden kunnen vinden.

Vraag:

**Waarom is de informatievoorziening over dit traject vanuit de Provincie zo beperkt geweest en heeft er geen open discussie met alle betrokkenen in het Veenkoloniaal gebied plaatsgevonden? Bent u voornemens hier vanaf heden anders mee om te gaan?**

Toelichting:
Wat de meeste bewoners van de Veenkoloniën als ergernis ervaren en soms oploopt tot frustratie, is dat zowel van de kant van de gemeente als van de Provincie er op geen enkele manier een open discussie heeft plaatsgevonden tussen betrokken partijen. Ergo, niet direct betrokkenen bij dit initiatief hebben op geen enkele wijze informatie verkregen over een grootschalig Windmolenpark.
Is de Provincie voornemens om het vervolgtraject uit te leggen aan de bewoners met hierin opgenomen de provinciale zienswijze met betrekking tot Windmolenpark de Drentse Monden?

De gemeente Borger Odoorn heeft haar zienswijze in tegenstelling tot de Provincie in een vroeg stadium (vertrouwelijk ) naar het Platform gezonden. Van de Provincie hebben wij kort voor het verstrijken van de indieningstermijn de zienswijze ontvangen.
De verantwoordelijk Wethouder Dhr. J. Bruintjes heeft een brief met uitleg ingezonden die op de website www.platformstorm.nl is geplaatst, waardoor communicatie mogelijk wordt gemaakt.

Vraag:

**Hoe staat de Provincie ten opzichte van ondermeer de maatschappelijke gevolgen door het Windmolenpark?**

Toelichting:
- De rust van de omgeving en het ruimtegevoel binnen het gebied zullen voorgoed verdwijnen
- Het (fiets-)toerisme zal sterk afnemen.
- De recreatie-ondernemer krijgt het zwaar te verduren door aantasting van bovengenoemde randvoorwaarden. De (MKB) ondernemer in de detailhandel in het gebied voorziet een leegloop en einde van haar ondernemerschap.
- de verstandhouding en de leefbaarheid tussen de bewoners en de bouwers/boeren/grondeigenaren zullen verharden. Maatschappelijke ontwrichting door stimulering van tegenovergestelde belangen.
- Onevenredige belasting door het Windmolenpark in een (te) klein gebied van Drenthe.
- De effecten op flora en fauna
- De effecten op de volksgezondheid van de bewoners
- De versnelde en structurele krimp als gevolg van het Windmolenpark met als neveneffect het afbouwen van de sociale voorzieningen in het gebied, ook met verpaupering als gevolg.

Vraag:

**Voldoet het voorgenomen plan van de initiatiefnemers naar uw mening aan de definitie van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen**?

Toelichting
- Het blijkt dat het merendeel van het gebied (inwoners, ondernemers, maar ook de gemeente, Woningstichtingen en Banken) tegen de plannen is van dit grootschalige windmolenpark. Desondanks worden de plannen louter op financiële gronden doorgedrukt.

- Er wordt onvoldoende rekening gehouden met de sociaal maatschappelijke gevolgen van het plan, zoals leegloop en verpaupering. Wel met wishful thinking scenario's, zoals extra werkgelegenheid, die waarschijnlijk van buiten het gebied,of zelfs uit het buitenland moet komen.
- Er is geen oog voor planschade. Nergens is een plan van aanpak voor schadeloosstelling van bewoners, die vrijwel allemaal last zullen ondervinden van waardedaling van hun onroerend goed. Zonder een specifieke regeling kunnen bewoners dit alleen afdwingen via rechtzaken. De initiatief-nemers verwijzen hiervoor naar de gemeente en zijn niet bereid om enige handreiking te bieden.
- Geld verdienen hoeft op zich geen uit te sluiten doel te zijn, maar het staat toch niet in verhouding dat 60 landeigenaren/boeren dit eenzijdig en over de rug van 30.000 tot 40.000 bewoners en ondernemers doen?

Ten slotte:

Wat gaat u doen met de informatie die u tijdens dit werkbezoek krijgt?
Worden de bewoners hierover geïnformeerd?

Hebben de zienswijze(n) op de M.E.R. naar uw mening wel invloed op het plan?
Welk advies kunt ons geven om samen met de bewoners en ondernemers het plan te **stoppen?**

Platform Storm is in staat u alternatieven aan te dragen, om te komen tot een andere vorm van Duurzame Energie in de Drentse Monden.

De stelling van Stichting Platform Storm **blijft:**

## Geen windmolenpark in de Drentse Monden

Wij zien uit naar de bespreking op dinsdag 30 augustus 2011

Stichting Platform Storm

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
de voorzitter en leden van
provinciale staten van Drenthe

Assen, 14 maart 2012
Ons kenmerk 11/3.2/2012001773
Behandeld door de heren E. Diekema (0592) 36 51 53 en W. Huizing (0592) 36 58 07
Onderwerp: Gebiedsvisie windenergie, resultaten ruimtelijk onderzoek en verdienmodel

Geachte voorzitter/leden,

Samen met de vier gemeenten in het provinciaal zoekgebied voor windenergie, Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Emmen en Coevorden werken wij aan een Gebiedsvisie windenergie. Deze gebiedsvisie wordt voor provincie en gemeenten het beoordelingskader voor initiatieven voor windparken. Daarnaast gebruiken wij het in de communicatie met de bevolking en brengen wij de mogelijkheden van windenergie als verdienmodel in beeld.

In de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn is na de interviewronde met belanghebbenden (zie onze brief van 15 december 2011) een onderzoek gestart naar een ruimtelijk beoordelingskader voor windenergie en opstellingsmogelijkheden voor windturbines. Daarin is door een extern bureau, ROM3D, gekeken naar de plaatsing van windturbines in relatie tot de aanwezige kernkwaliteiten. Op basis van de kernkwaliteiten in het gebied en de opbrengsten uit de interviews is een beoordelingskader met criteria uitgewerkt.

Vervolgens is gekeken naar verschillende opstellingsmogelijkheden waarmee volgens een ruimtelijk concept een relatie tussen een windpark en het landschap kan worden gelegd. Voor het onderzoeken en beoordelen van deze opstellingsvarianten, aan de hand van de geformuleerde criteria, is gebruik gemaakt van een driedimensionaal model. De resultaten zijn opgenomen in bijgevoegd rapport.

Het onderzoek geeft vier hoofdcriteria voor een beoordelingskader voor windparken:
- invloed op visuele kwaliteit van de omgeving
- leefkwaliteit
- leesbaarheid van het concept
- herkenbaarheid van de opstellingen

De hoofdcriteria zijn verder uitgewerkt in subcriteria en worden in het rapport onderbouwd en geïllustreerd.

In het ruimtelijk onderzoek zijn plaatsingsstrategieën voor windturbines ontwikkeld die kunnen worden samengevat in vier ruimtelijke concepten:
- ontginningslinten, volgt het aanwezige landschapspatroon
- clusters, maakt gebruik van grote landbouwruimtes
- historische lijnen, maakt de Semslinie zichtbaar
- transformatiezone (LOFAR), voegt een nieuwe structuur toe aan het landschap

De vier concepten zijn uitgewerkt in een aantal varianten. Voor elke variant is een schatting gemaakt van het te plaatsen vermogen aan windenergie. De verschillende plaatsingsvarianten zijn onderling met elkaar vergeleken. De varianten met de transformatiezone LOFAR scoren het best op de criteria, maar tegelijk lager op het te plaatsen vermogen aan windenergie. De gemeenten en de provincie hebben op dit moment nog géén keuze gemaakt. Momenteel worden op een vergelijkbare wijze opstellingsvarianten in de gemeenten Emmen en Coevorden onderzocht.

Het adviesbureau KNN heeft op ons verzoek een onderzoek ingesteld naar de mogelijkheden van windenergie als verdienmodel. Daarbij gaat het over de economische 'spin off' van windenergie in de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn en de mogelijkheden voor de bevolking om te participeren in windparken in algemene zin. De resultaten zijn in een workshop met belanghebbenden bediscussieerd. De uitkomsten daarvan zijn aan het rapport toegevoegd.

De aanbevelingen uit de onderzoeken worden betrokken bij het opstellen van de Gebiedsvisie windenergie.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

Bijlage(n):
jk/coll.

# Windenergie Drenthe
**in de gemeente Aa en Hunze en Borger-Odoorn**

ROM3D
MAATWERK VOOR HET LANDELIJK GEBIED

N
H
S

# Windenergie Drenthe
**in de gemeente Aa en Hunze en Borger-Odoorn**

In opdracht van de Provincie Drenthe
en de gemeenten Borger-Odoorn en Aa en Hunze

10-02-2012

Uitgevoerd door ROM3D in samenwerking met H+N+S
landschapsarchitecten

ROM3D
MAATWERK VOOR HET LANDELIJK GEBIED

H+N+S

# Inhoudsopgave advies




| | pagina |
|---|---|
| **1 - Inleiding** | **7** |
| **2 - Context Drentse Veenkoloniën en windenergie** | **9** |
| Ligging zoekgebied | 9 |
| Landschap | 9 |
| Ontwikkelingen windenergie | 13 |
| **3 - De opgave** | **15** |
| **4 - Aanpak** | **17** |
| Interactieve werksessies | 17 |
| Uitgangspunten | 17 |
| Interactief model | 17 |
| **5 - Beoordelingskader en criteria** | **21** |
| **6 - Plaatsingsconcepten** | **31** |
| Concept: Ontginningslinten dubbele linten | 32 |
| Concept: Ontginningslinten dubbele linten om en om | 34 |
| Concept: Ontginningslinten enkele linten | 36 |
| Concept: Ontginningslinten dorpslinten | 38 |
| Concept: Clusters 2x | 40 |
| Concept: Clusters 3x | 42 |
| Concept: Clusters 4x | 44 |
| Concept: Dorpsclusters 8x | 46 |
| Concept: Transformatiezone LOFAR 3MW + lijn Aa en Hunze | 48 |
| Concept: Transformatiezone LOFAR 3MW dubbel | 50 |
| Historische lijn: Semslinie dubbel | 52 |
| Historische lijn: Semslinie enkel | 54 |
| Concept: Transformatiezone LOFAR 7,5MW enkel | 56 |
| **Verfijning turbine opstellingen** | **59** |
| Concept: Transformatiezone LOFAR 3MW | 60 |
| Concept: Transformatiezone LOFAR 3MW + Grid Aa en Hunze | 62 |
| Concept: Cluster 3x variant | 64 |
| **7 - Beoordeling en conclusies** | 67 |
| Beoordeling opstellingsvarianten | 67 |
| Conclusies ten aanzien van het doel van de opgave | 69 |
| **8 - Aanbevelingen** | **73** |
| Algemene aanbevelingen | 73 |
| Aanbevelingen voor ontwerp | 74 |
| **Colofon** | **75** |
| **Bijlage** - tabel 'Invloed directe leefomgeving' en 'Slagschaduw' | **77** |

*Huidige situatie plangebied*

# 1 - Inleiding



Windenergie zorgt voor controverse. Windturbines dragen bij aan de opwekking van schone energie. Tegelijkertijd hebben ze een grote impact op het landschap (met name hoogte en beweging) en de leefomgeving (met name geluid en slagschaduw). Gevolg is dat de ontwikkeling van nieuwe locaties voor windturbines meestal voor maatschappelijke beroering zorgt. Voor- en tegenstanders rondom windenergieprojecten laten van zich horen. Iedereen heeft zijn eigen argumenten voor of tegen.

De provincie Drenthe en de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Emmen en Coevorden werken gezamelijk aan de gebiedsvisie voor windenergie. Dit onderzoek richt zich op het noordelijk deel van het provinciaal zoekgebied voor windenergie (Omgevingsvisie, juni2010). Het zuidelijk deel van het zoekgebied, het deel van Emmen en Coevorden zal de komende maanden worden onderzocht. Met de gebiedsvisie ontstaat een kader op basis waarvan de provincie en gemeenten initiatieven voor windenergie (vanaf vijf turbines) wil beoordelen.

De opgave vloeit voort uit het "Nationaal Ruimtelijk Perspectief Windenergie op Land". Hierin wordt de ambitie uitgesproken om in 2020 op land 6000 MW gerealiseerd te hebben. Van deze 6000MW neemt de Provincie Drenthe 200 tot 280MW geplaatst vermogen voor haar rekening.

Moderne windturbines met een vermogen van 3 Megawatt (MW) hebben een grote visuele impact op het landschap. Het rijk stelt dat grote parken met deze moderne molens passender zijn in grootschaliger landschappen. Het uitgangspunt van het rijk is dat de maat en schaal van het landschap en die van het windturbinepark goed bij elkaar passen en dat daardoor minder visuele verrommeling optreedt.

In 2009 heeft zich reeds een tweetal initiatiefnemers gemeld met plannen voor een omvangrijk windpark ("De Drentse Monden") in de gemeente Borger-Odoorn. De formele procedure is hiervoor gestart op 24 juni 2011. In januari 2012 is een tweede procedure gestart voor het windpark Oostermoer. Hiermee geeft de sector invulling aan het rijksbeleid.

Gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Emmen en Coevorden en de provincie Drenthe hebben voor de beoordeling voor toekomstige windinitiatieven behoefte aan een afwegingskader. Het huidige kader – de Omgevingsvisie – verdient een nadere verfijningsslag voor windopgaven.

Als onderdeel van dit proces zijn een aantal onderzoeken uitgezet, waaronder een onderzoek door KNN naar een verdien- en participatiemodel voor windturbines in de Veenkoloniën en door Elzinga & Oterdoom Procesmanagement zijn gesprekken en interviews gehouden met belanghebbenden in de twee gemeenten (zie http://www.provincie.drenthe.nl/windenergie/).

In dit rapport wordt verslag gedaan van een ruimtelijk advies.

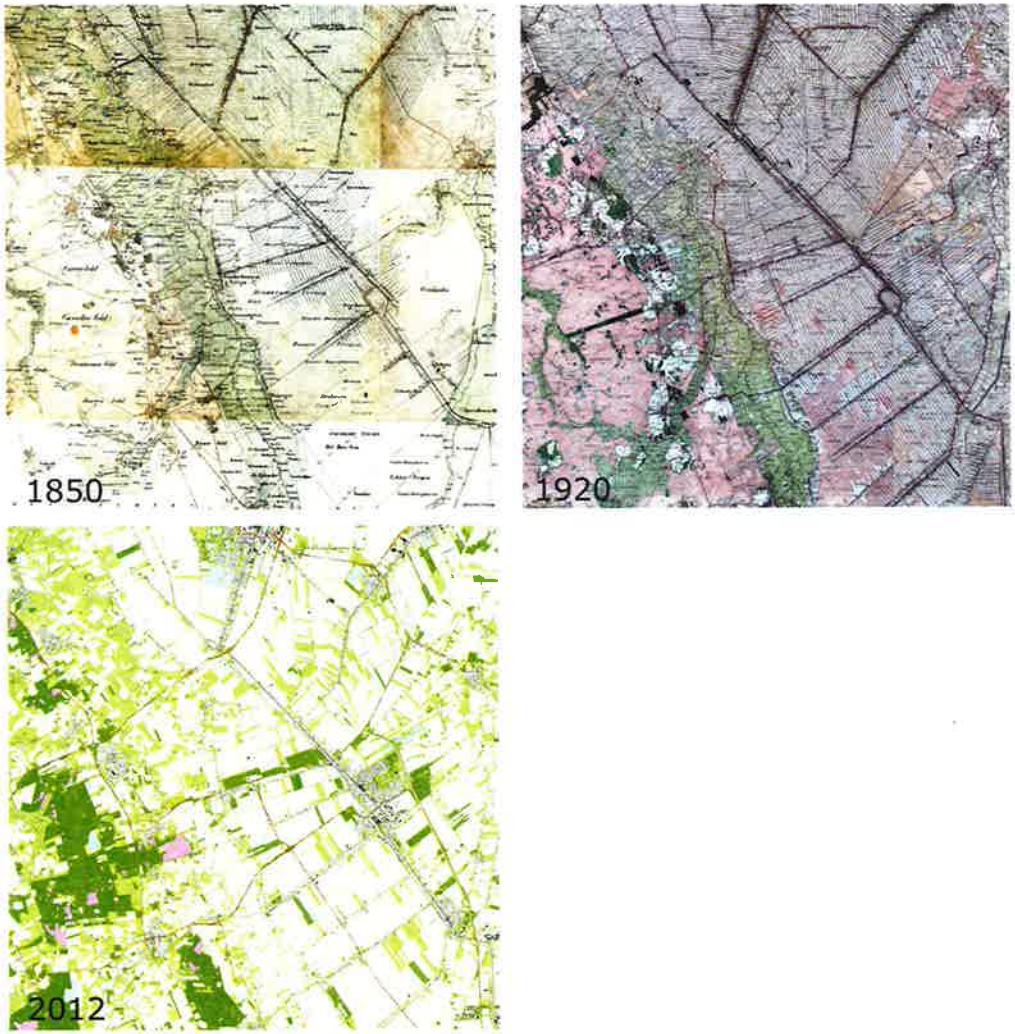


*Figuur 1 - Kaartbeeld Project gebied: situatie 1850, 1920 en 2012*

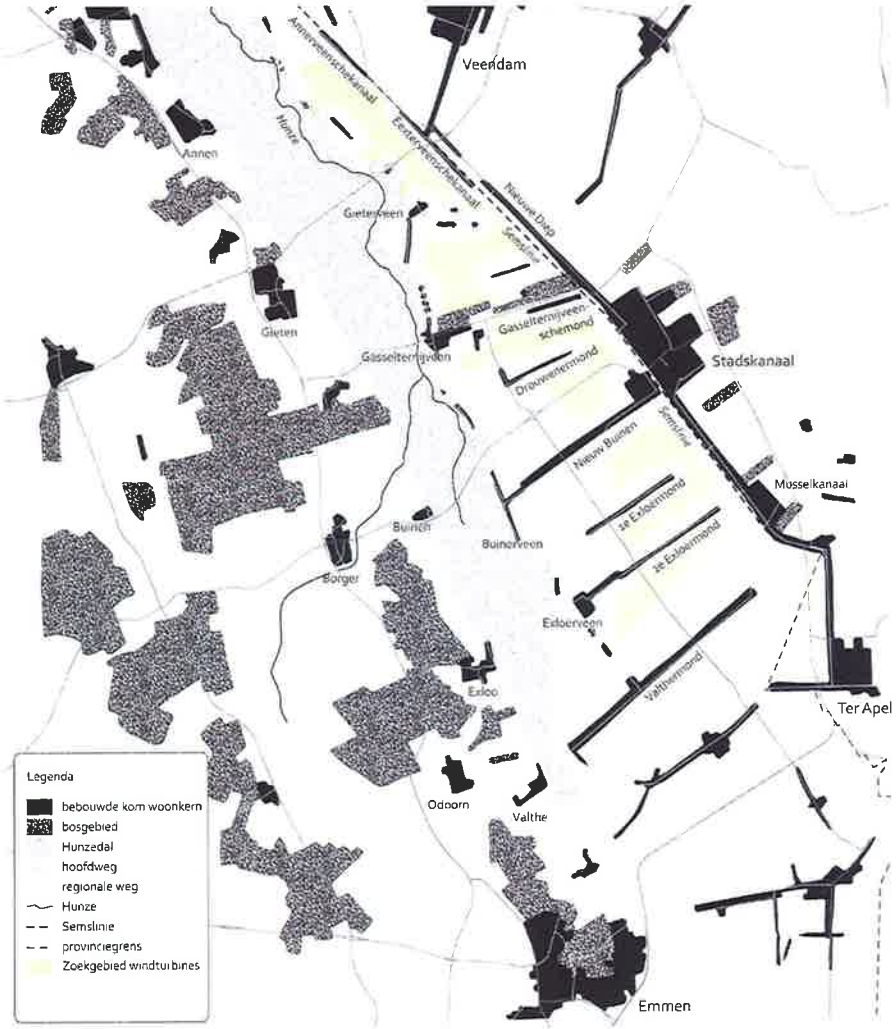


*Figuur 2 - Het projectgebied*

# 2 - Context Drentse Veenkoloniën en windenergie



## Ligging zoekgebied

In de Veenkoloniën wordt het landschapsbeeld bepaald door een samenspel van grote open agrarische ruimtes, infrastructuur en bebouwingslinten. Het landschapsbeeld is al 150 jaar robuust aanwezig (zie figuur 1). Het contrast tussen de grote lege ruimtes (kamers) en de intimiteit van de linten is de belangrijkste ruimtelijke kwaliteit.

Water, bodem en lucht zijn relatief schoon. De cultuurhistorische, natuurlijke, landschappelijke en sociale kwaliteiten zijn nog goed beleefbaar. De meeste mensen wonen in de lintbebouwing.

Het projectgebied (zie figuur 2) van deze studie beperkt zich tot het Veenkoloniale gebied van de gemeentes Aa en Hunze en Borger-Odoorn. Het gebied heeft verschillende randen. Aan de westzijde wordt de rand gekenmerkt door de beboste Hondsrug en het Hunzedal. Aan de oostzijde ligt de Semslinie (provinciegrens) en het open Veenkoloniale landschap van Groningen met als harde rand Stadskanaal. De Semslinie en het Hunzedal raken elkaar in het noorden bij het Zuidlaardermeer. Aan de zuidzijde strekt het open veenkoloniale landschap zich verder uit.

## Landschap

De Drentse veenkoloniën zijn in de omgevingsvisie aangewezen als zoekgebied voor windturbines. Het doorgaans systematische ontginningspatroon en de mogelijkheid om wind en horizon te ervaren spreken in dit gebied tot de verbeelding. Het provinciale omgevingsbeleid werkt met kernkwaliteiten, te weten; aardkundige waarden, archeologie, landschap, cultuurhistorie, natuur en stilte&duisternis. Deze kaart is weergegeven op pagina 10 (zie kaart 4).

Op basis van de vorm waarin deze kernkwaliteiten zich voordoen kan differentiatie in het zoekgebied worden aan gebracht. Op hoofdlijnen kan het gebied gekarakteriseerd worden als een veenontginningslandschap bestaande uit drie deelgebieden met elk een eigen identiteit; A, B en C. De eigen specifieke kenmerken, waaraan de tijd en de manier van ontginning is af te lezen, vormen de rode draad in het onderscheiden van deze gebieden. Van noord naar zuid is van spade in de 18e eeuw tot dragline in de 20e eeuw ontgonnen. Dat verschil in ontginningswijze betekent naast een veel fijnmaziger cultuurlandschap ook een minder ontgraven ondergrond. Met andere woorden het noordelijke deel van het zoekgebied heeft een grotere archeologische verwachtingswaarde dan het zuidelijke deel omdat er niet machinaal en dus minder diep ontgonnen is.

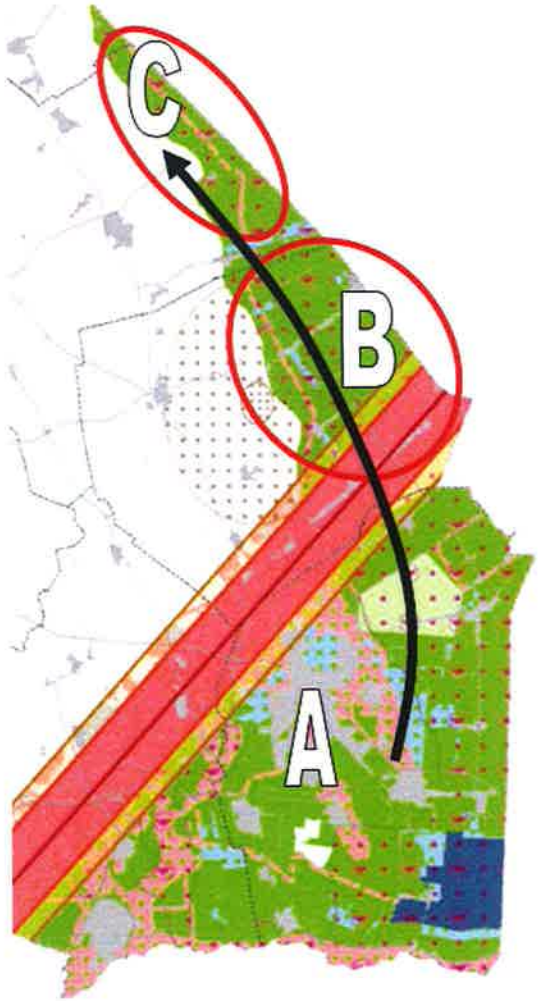


*Figuur 3 - Verdeling gebieden aan de hand van landschappelijke karakteristieken*

## 2. Kernkwaliteitenkaart

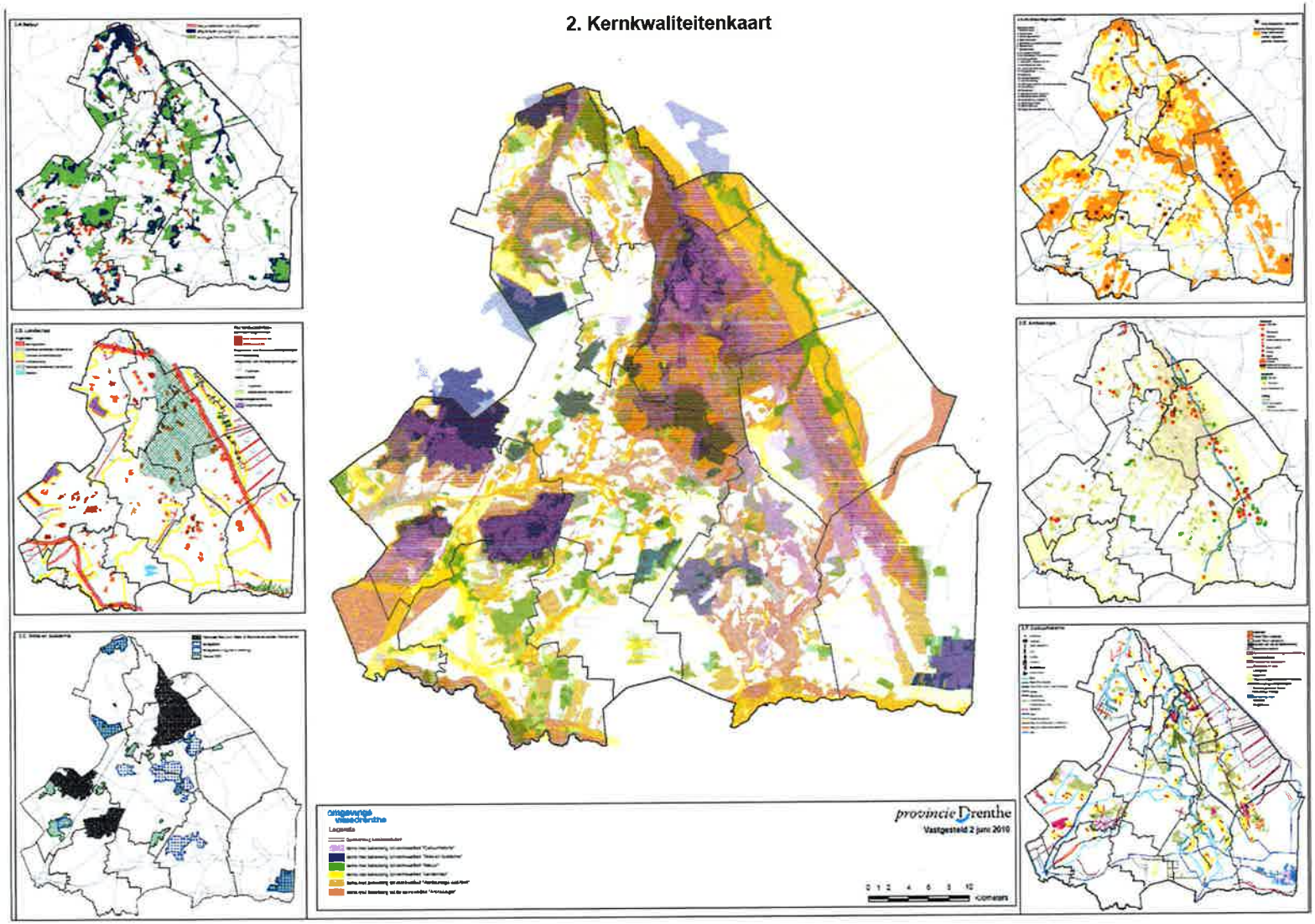


*Figuur - 4 kaart kernkwaliteiten Drenthe*

Het eerste gebied (A) bestaat uit de Veenkoloniën rondom Emmen. Dit gebied valt buiten dit deel van het onderzoek, maar zal in het vervolgonderzoek verder worden onderzocht.
De deelgebieden B en C liggen ten noorden van de laagvliegroute. Op basis van landschappelijke karakteristieken en ontginningsgeschiedenis zijn deze opgedeeld in twee delen.

Het eerste gebied – De Drentse Monden (B) – vertoont een hechte samenhang tussen het bebouwingspatroon en het ontginningspatroon van het achterliggende veengebied. De hier zo karakteristieke enkel- en dubbel kanaalsystemen zijn ontstaan na 1800 in de periode van de systematische veenontginningen.

Langs de afwateringskanalen ontstond lintbebouwing. Deze afwateringskanalen kwamen uit op het kanaal van de Stad, Stadskanaal. Via dit kanalenstelsel werd de gewonnen turf verscheept.
De kwaliteit ligt hier in het contrast tussen de grote open landbouwgebieden en de dichte bebouwingslinten en het vele groen in de linten. De groene linten vormen stevige groene randen om de grote open akkergebieden. Een andere kwaliteit is de beleefbaarheid van de lange uitzichten wanneer men van het ene naar het andere lint rijdt. Daarnaast is het een kwaliteit dat de samenhang tussen de bebouwing en de landontginning in een planmatig ontgonnen gebied als dit in deze omvang nog altijd zo goed leesbaar is.

Het tweede gebied – de Oude Veenkoloniën en Randveenontginningen (C) – ligt in het noordelijk deel van het gebied. Hier zijn de ontginningen ouder. Een klein deel behoort tot de Oude Veenkoloniën. Deze zijn gericht op het Grevelingenkanaal dat de aanliggende dorpen Annerveenschekanaal (beschermd dorpsgezicht) en Eexterveenschekanaal met het Stadskanaal verbindt. Een ander ontginningstype zijn de Randveenontginningen. Deze ontginningen ontstonden aan de rand van een hoogveenpakket. De randveenontginningen in dit gebied liggen als een band langs de Hondsrug op zandkoppen in het beekdal van de Hunze. De gewonnen turf werd hier via dit riviertje verscheept. De natuurlijke omstandigheden, waaronder het aanwezige reliëf, hebben binnen dit ontginningstype een prominente rol gespeeld bij de huidige verschijningsvorm, meer dan bij het ontginningstype Veenkoloniën. De bebouwing is georiënteerd op de ontsluitingsstructuur (wegdorp). Deze weg volgt de hoogteligging en is daardoor 'grillig'. De verkavelingsstructuur is haaks op de ontsluiting gericht.

Kijkend naar het projectgebied en de opgave valt op dat alle kernkwaliteiten in meer of mindere mate aanwezig zijn in het gebied. Enkele van deze kernkwaleiten, zoals cultuurhistorie en landschap, kunnen vooraf inspireren voor de plaatsingsstrategieën.

De andere kernkwaliteiten werken vooral toetsend op het moment dat de opstellingsvorm van een winturbinepark concreet wordt ingevuld.

*Winturbines in Duitsland, gezien vanuit het Bargerveen*

## Ontwikkelingen windenergie

In en rondom het projectgebied is een aantal initiatiefnemers dat een windpark wil realiseren. Er zijn momenteel binnen het gebied twee Rijkscoördinatieregelingen (RCR) gestart en net buiten het gebied is eveneens een RCR gestart (nabij Veendam). De Rijkscoördinatieregeling is bedoeld voor initiatieven groter dan 100 MW. Zowel in de gemeente Aa en Hunze als in de gemeente Borger-Odoorn is één 100 MW-plus RCR gestart.

Elders in Drenthe zijn recent de eerste windturbines (in totaal 10MW plus 5MW vergund) geplaatst op en nabij het defensieterrein bij Coevorden. Daarnaast heeft de gemeente Emmen een ontwerpend onderzoek uit laten voeren naar de mogelijkheid van windturbines binnen haar gemeente. Volgend daarop heeft de gemeente Emmen recentelijk een beleidsregel ten aanzien van de plaatsing van winturbines opgesteld.

Naast deze ontwikkelingen is het van belang over de provinciegrens te kijken naar de ontwikkelingen in Groningen en in Duitsland. Aangrenzend aan de gemeente Aa en Hunze, langs de N33 ter hoogte van Veendam, heeft de Provincie Groningen een zoekgebied voor windturbineparken aangewezen. Ook hier is een RCR Windenergie procedure gestart. Er wordt hier gekeken naar turbines van tussen 3MW en 8MW. Het betreft dan molens met een tiphoogte tussen de 150 en 200 meter. Deze turbines zijn na realisatie tot op een afstand van circa 10 kilometer nog goed waarneembaar. In Duitsland zijn in het grensgebied verschillende turbineparken gerealiseerd die vanuit de Veenkoloniën zichtbaar zijn.

**WAT IS DE RIJKSCOÖRDINATIEREGELING (RCR)?**

*Windenergieprojecten groter dan 100 MW worden aangemerkt als nationaal belang en de initiatiefnemer moet zich hiervoor dan ook bij het Rijk melden. De Rijkscoördinatieregeling biedt de Rijksoverheid de mogelijkheid om bij deze projecten de besluitvorming te coördineren en een rijksomgevingsplan op te stellen. De bedoeling is de procedures te verkorten en te stroomlijnen, waardoor projecten sneller kunnen worden gerealiseerd. De Rijkscoördinatieregeling is onderdeel van de Wet ruimtelijke ordening, paragraaf 3.6.3. Burgers kunnen net als bij een procedure bij de gemeente gebruik maken van mogelijkheden voor indienen van zienswijzen en beroep.*

*Twee zwermopstellingen van windturbines in Duitsland*

# 3 - De opgave



De provincie heeft zich gecommitteerd aan de nationale windopgave (Nationaal Ruimtelijk Perspectief Windenergie op Land) waarin de ambitie staat dat in 2020 op land 6000 MW gerealiseerd is.
Van die 6000 MW neemt de Provincie Drenthe 200 tot 280 MW geplaatst vermogen voor haar rekening. Dit totaal aan vermogen wordt verdeeld over het zoekgebied voor windenergie in de Omgevingsvisie, dat zich uitstrekt in de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Emmen en Coevorden.

Vanuit het provinciaal omgevingsbeleid ten aanzien van windenergie is een aantal uitgangspunten geformuleerd:

- ten minste 3 MW per turbine;
- geen solitaire turbines, clusters van ten minste vijf stuks;
- geen turbines in LOFAR-zone 1. In de LOFAR-zone 2 mogen windturbines het LOFAR-project niet hinderen;
- rekening houden met laagvliegroutes;
- rekening houden met natuur- en milieuwetgeving (o.a. Natura 2000, rode lijstsoorten, geluid, veiligheid);
- de kernkwaliteiten dienen zoveel als mogelijk behouden te blijven.

De provincie en gemeenten hebben enerzijds behoefte aan meer inzicht in de ruimtelijke impact van windturbines in het landschap en anderzijds aan een meer verfijnd kader om concrete initiatieven te beoordelen.
Deze studie heeft als doel om aan bovenstaande behoeftes invulling te geven. Belangrijk is daarbij het ontwikkelen van een heldere set van criteria waarlangs initiatieven gescoord kunnen worden. Deze criteria kunnen dienen als bouwstenen voor een provinciaal beoordelingskader. Daarnaast wordt middels ontwerpend onderzoek gezocht naar opstellingsvormen die passen bij de kernkwaliteiten van het landschap en de leefkwaliteit van burgers.

Hieronder zijn de doelen van deze studie weergegeven:

1. Inzicht in de ruimtelijke effecten van verschillende alternatieve opstellingen van windturbines in het gebied;
2. Het bestaande ruimtelijke beoordelingskader verfijnen ten aanzien van de plaatsing van windturbines in relatie tot de aanwezige kernkwaliteiten en de leefkwaliteit;
3. Een basis leggen voor de communicatie met het gebied (bewoners, ondernemers, belangenorganisaties en initiatiefnemers) over mogelijke opstellingen van windturbines;
4. Een proces op gang brengen binnen gemeentelijke en provinciale organisaties waarbij kennis en inzichten worden gedeeld ten aanzien van het windenergie vraagstuk.

*Figuur 5 - Belemmeringenkaart provincie op basis van oa. milieu, natuurgebieden, bebouwing, LOFAR en laagvliegroutes. Binnen de groen aangemerkte zone kunnen in principe windturbines worden geplaatst. De onderproken lijn geeft de grens van de 3D maquette aan.*

*Figuur 6 - Werkwijze van het tot stand komen van een 3D Maquette en het daarbij behorende cyclisch ontwerpend onderzoek om te komen tot gedragen oplossingen.*

# 4 - Aanpak



## Interactieve werksessies

Tijdens het ontwerpend onderzoek wordt nieuwe kennis ontwikkeld over het ontwerpen van windparken. De ambtenaren van de provincie en gemeenten zijn betrokken bij deze kennisontwikkeling door een aantal gezamenlijke werksessies te houden.
In de eerste sessie lag de nadruk op het gezamenlijk verkennen van relevante criteria voor het beoordelingskader.
In de tweede werksessie zijn opstellingsvarianten met de bijbehorende ruimtelijke concepten cq verhaallijnen bediscussieerd. Het projectteam heeft daarvoor verschillende opstellingen voorbereid. Daarbij is telkens uitgegaan van een ruimtelijk concept als grondslag voor de plaatsing van de windturbines.
Per opstellingsvorm is met behulp van de interactieve 3D-maquette vanuit verschillende standpunten getoond hoe het landschap met de opstellingen er uit komt te zien.
Tijdens de presentatie van de concepten hebben de vertegenwoordigers van de provincie en gemeenten ieder voor zich hun oordeel aan de hand van de vier hoofdcriteria opgeschreven. Daarna heeft iedereen de geleerde lessen en de hoofdpunten van de beoordeling teruggekoppeld.

Het projectteam heeft op basis hiervan het beoordelingskader verfijnd van vier hoofdcriteria naar tien subcriteria om meer houvast te krijgen in de beoordeling. Op basis hiervan is een ranking gemaakt van de voorkeursalternatieven. Deze analyse en de voorkeursopstellingen zijn gepresenteerd aan en tegelijkertijd getoetst door medewerkers van de gemeenten en provincie in de derde werksessie.

## Uitgangspunten

De provincie en gemeenten hebben een aantal wettelijke belemmeringen geformuleerd rondom windopstellingen. Deze uitgangspunten bestaan uit gebieden en zoneringen die de plaatsing van windturbines uitsluiten. Dit zijn: natuurgebieden(EHS), een zone van 500m rond woonkernen, LOFAR zone 2 en laagvliegroutes. Dit heeft geresulteerd in een belemmeringenkaart (zie figuur 5). Deze kaart is als onderlegger gebruikt in de 3D-maquette. De ruimte buiten de belemmeringen geeft de 'ontwerpruimte' weer waar windturbines kunnen worden geplaatst.

Ook de ontwikkeling van een windpark nabij de N33 ter hoogte van Veendam is meegenomen als een uitgangspunt. Dit park is namelijk onderdeel van het Groningse beleid.

## Interactief model als middel om concepten gezamenlijk te beoordelen

De traditionele manier van ontwerpen begint met het tekenen van een plattegrond. In het geval van windturbines worden punten op de kaart gezet. Deze punten zien er op de plattegrond vaak logisch en ordelijk uit. De praktijk leert dat de logica achter windturbineopstellingen vanaf het maaiveld anders wordt waargenomen. De reden hiervoor is dat de huidige windturbines een hoogte hebben die landschap overstijgend werkt. Dat wil zeggen dat ze van verre te zien zijn zonder dat precies duidelijk is waar ze staan. Gevolg is dat verschillende parken, die op enige afstand van elkaar liggen, kunnen gaan interfereren. Ze gaan visueel 'samenwerken' waardoor ze op het oog één geheel lijken te vormen.
Ook kunnen turbines gaan samenwerken met de omgeving, bijvoorbeeld door industrieterreinen of grootschalige agrarische bebouwing visueel te verkleinen.

Vanaf een plattegrond is het dus lastig opstellingsvormen te beoordelen op hun effect op het landschap. Voor een goede ruimtelijk beoordeling is het van belang om op een andere manier te beoordelen en te zien hoe de turbines zich in het landschap manifesteren.

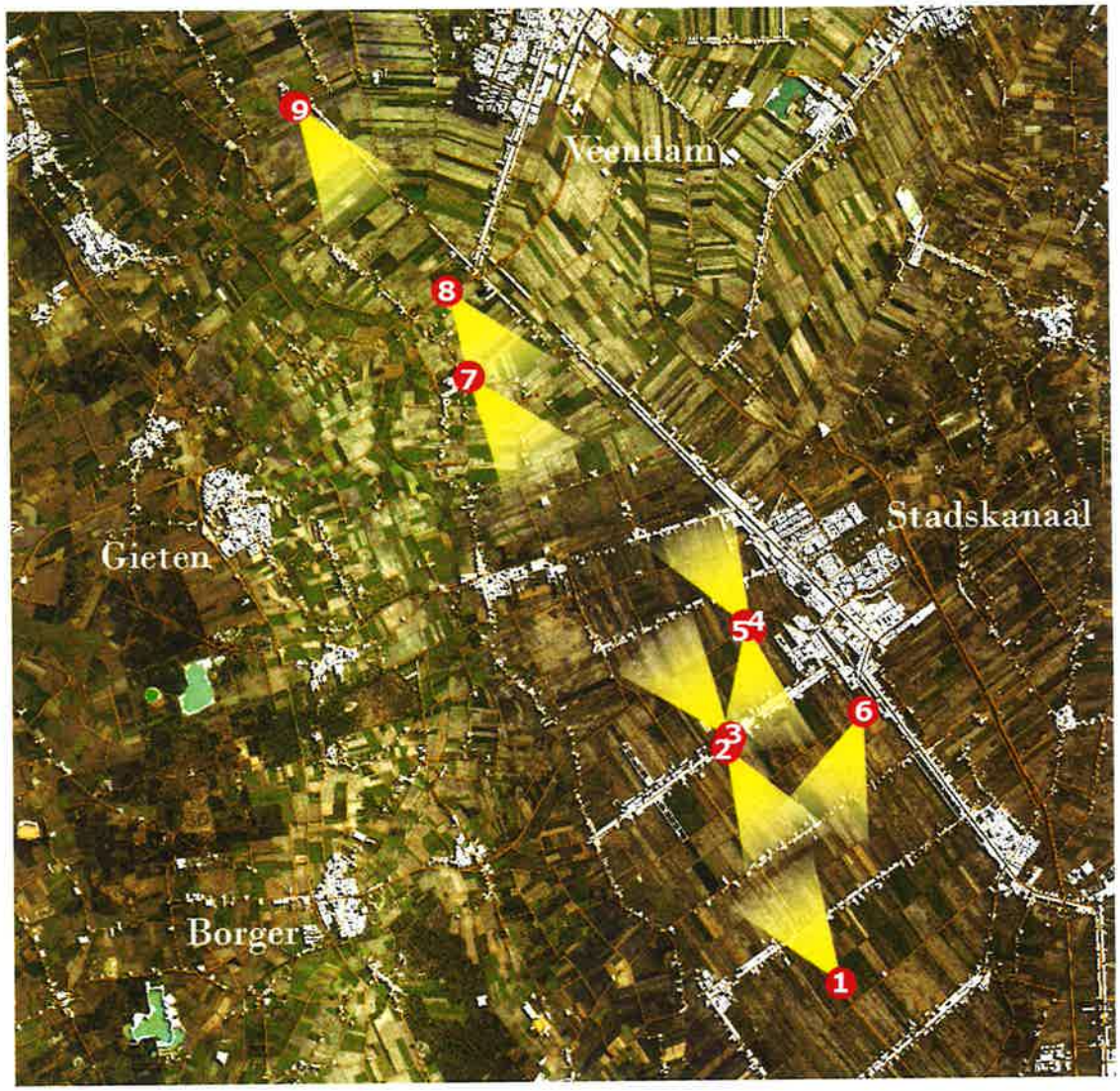


Standpunten:
1 - Drentse Mondenweg
2 - Nieuw Buinen zuid
3 - Nieuw Buinen noord
4 - N374 Stadskanaal noord
5 - N374 Stadskanaal zuid
6 - Stadskanaal west
7 - Gieterveen zuid
8 - N33
9 - Annerveensekanaal

*Figuur 7 - Standpunten van waaruit gekeken is in de 3D maquette*

Voor deze opgave is gebruik gemaakt van een combinatie van 3D technieken, ontwerp en geografische data. Hiermee is een virtuele maquette in 3D gemaakt van het projectgebied in de Veenkoloniën om opstellingen op voorhand te kunnen testen. In deze 3D-maquette is het mogelijk om draaiende windturbines te positioneren; dit kan interactief worden gedaan door de ontwerper en direct worden getoond aan de doelgroep. De 3D-maquette is zodanig opgezet dat men 'vrij' door de virtuele maquette kan bewegen. De maquette maakt het mogelijk om snel alternatieve opstellingen op realistische wijze in het landschap te plaatsen en deze vanuit elk willekeurig punt te aanschouwen en te beoordelen. Dit maakt het een krachtig instrument om diverse opstellingsvormen te beoordelen op hun impact op het landschap.
De turbines die in het model gebruikt worden, zijn modellen van de turbines van de fabrikanten. In dit geval hebben we de modellen van de fabrikant Enercon gebruikt, namelijk de E101 (3 MW turbine) op een masthoogte van 99 meter en een rotordiameter van 101 meter en een E126 (7,5MW) op een ashoogte van 135 meter en een rotordiameter van 126 meter.

Om de concepten goed te kunnen vergelijken is een aantal vaste standpunten genomen. (zie figuur 7) Deze standpunten vertegenwoordigen drie perspectieven op het gebied. De eerste set standpunten is genomen vanaf doorgaande wegen in het gebied en vertegenwoordigt het perspectief van de passant. Daaraan is het perspectief van de bewoner in het lint en de recreant in het Hunzedal toegevoegd. Daarnaast zijn de standpunten verspreid over het plangebied en is er vrij 'rondgelopen' in het model om een goed beeld van de opstelling te kunnen vormen. Op basis van de beoordeling van alle standpunten is een score gemaakt. Er zijn geen scoringstabellen per standpunt opgesteld.

De beelden in de rapportage zijn kleiner dan men in werkelijkheid kan zien. Dit vanwege het papier waar dit rapport op gedrukt is. Tijdens de feitelijke beoordeling met de werkgroep zijn de beelden op een groot beeldscherm en correcte afstand gepresenteerd om een accurate beoordeling te kunnen geven. De beelden in deze rapportage zijn derhalve alleen bedoeld ter illustratie. De 3D-viewer biedt de mogelijkheid de opstellingen zo natuurgetrouw mogelijk te beoordelen.

| Score | Kwaliteit van de omgeving | | | Leefkwaliteit | | | | Leesbaarheid van het concept | | Herkenbaarheid van de opstelling | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Ontginningspatroon | schaal landschap | samenhang open ruimte en linten | Geluid | Schaduw | Horizonbeslag | Invloed leefomgeving (2km) | ruimtelijk concept leesbaar | geen interferentie tussen opstellingen | Opstellingsvorm zichtbaar | Geheel te overzien |
| 1 | Ontginnings-patroon niet verduidelijkt | Verkleint schaal landschap | Vertroebelt samenhang lint en ruimte | Relatief veel bewoners in omgeving en grote mate van clustering turbines | Relatief veel bewoners in omgeving (± 4000 gebouwen) | Groot horizonbeslag, onrustig beeld; veel interferentie tussen molens, vanuit linten overal molens zichtbaar | Relatief veel gebouwen in de omgeving (± 10000 gebouwen) | Ruimtelijk concept niet te herkennen | Zeer veel interferentie | Opstellingsvorm moeilijk te herkennen | Omvang te groot om in een keer te overzien |
| 2 | | Verkleint schaal landschap, maar er blijven ook ruimtes open (zonder turbines) | Een deel van ruimtes blijft open waardoor samenhang daar blijft | | | Groot horizonbeslag, geen inteferentie tussen molens | | | | | |
| 3 | | Landschap behoud openheid | Samenhang lint en ruimte blijft bestaan | | | Groot horizonbeslag vanuit enkele standpunten | | | | | |
| 4 | | | | | | | | | | | |
| 5 | Versterkt ontginnings-patroon | Benadrukt openheid & schaal | Samenhang lint en ruimte wordt versterkt | Relatief weinig bewoners in omgeving en geringe mate van clustering turbines | Relatief weinig gebouwen in de omgeving (± 1000 gebouwen) | Klein horizonbeslag | Relatief weinig gebouwen in de omgeving (± 3000 gebouwen) | Ruimtelijk concept goed te herkennen | Geen interferentie | Opstellings-vorm goed te herkennen | Omvang opstelling goed zichtbaar |

*Tabel 1 - Het ruimtelijk beoordelingskader met de subcriteria*

# 5 - Beoordelingskader en criteria



Het ruimtelijk beoordelingskader dient uiteindelijk om concrete initiatieven op een kwalitatieve wijze te kunnen beoordelen en biedt tevens handvatten om wenselijke varianten te kunnen ontwerpen. Het beoordelingskader dient geschikt te zijn voor de gehele provincie Drenthe.

In de uitgangspunten voor het ontwerp van de diverse concepten is al rekening gehouden met een aantal uitsluitingsgebieden en contouren. Deze contouren (aangegeven door de Provincie Drenthe) zijn gebaseerd op algemene uitgangspunten ten aanzien van risico's en milieuhinder. Zo is bijvoorbeeld een contour van 500m rond woonkernen aangehouden. Voor het doel van dit advies (bouwsteen voor de Gebiedsvisie windenergie) is dit toerijkend.

In de uiteindelijke beoordeling van afzonderlijke initiatieven zal een MER-procedure moeten worden doorlopen. Daarin wordt in detail gekeken naar de milieueffecten. Het beoordelingskader scoort dus op hoofdlijnen.
In het ruimtelijke beoordelingskader beoordelen we concepten, die buiten de belemmeringszones liggen, op de volgende vier criteria:

1. invloed op visuele kwaliteit van de omgeving
2. leefkwaliteit
3. leesbaarheid van het concept
4. herkenbaarheid van de opstellingen.

Hierna zijn de criteria verder uitgewerkt en onderbouwd. Daarbij zijn ze verder uitgesplitst in subcriteria. Deze subcriteria zijn op de volgende pagina´s beeldend geïllustreerd.

Valthermond

### *Ontginningspatroon*

*Een score van 1 betekent dat het ontginningspatroon niet verduidelijkt wordt en bij een score van 5 versterkt de opstelling het ontginningspatroon.*

### *Schaal van het landschap/openheid*

*Een score van 1 betekent dat de opstellingen van windturbines de schaal en openheid verkleinen en bij een score van 5 benadrukken/ respecteren de turbines de openheid en schaal van het landschap.*

### *Samenhang open ruimte en linten*

*Een score van 1 betekent dat door de toevoeging van turbines aan het landschap de samenhang tussen de open ruimte en linten vertroebelt en bij een score van 5 versterken de toevoeging van windturbines de samenang.*

1 - Invloed op visuele kwaliteit van de omgeving

- Ontginningspatroon
- Schaal van het landschap/openheid
- Samenhang open ruimte en linten

Voor de plaatsing van windturbines in het landschap is kennis van de landschappelijke kernkwaliteiten van het projectgebied van belang. De verschillende opstellingen moeten mede beoordeeld worden op het effect van de turbines op de kwaliteiten van het huidige landschap. Daarbij is onderscheid gemaakt in drie subcriteria.

Ten eerste gaat het om de impact van de plaatsing van windturbines op de herkenbaarheid van het **ontginningspatroon**. Het gaat er hierbij om of de ontginningspatronen die bijvoorbeeld tussen het noordelijk en zuidelijk deel verschillen nog steeds goed zichtbaar blijven.

Ten tweede gaat het om de relatie die windturbines aangaan met de **schaal cq openheid van het landschap**. Een verstorend effect is bijvoorbeeld het verkleinend effect van grote windturbines op de beleving van de maat van gebouwen en open ruimtes.

Ten derde gaat het erom of de **samenhang tussen de open ruimte en linten** blijft bestaan of door de windturbines wordt verstoord.

2 - Leefkwaliteit

- Geluid
- Schaduw
- Horizonbeslag
- Invloed op directe leefomgeving

Met het criterium leefkwaliteit wordt geredeneerd vanuit bewoners. Kan een bewoner de ontworpen opstellingen zien en er ook hinder van ondervinden?
Voor de beoordeling van het criterium leefkwaliteit is gekeken naar een aantal subcriteria.

Ten eerste gaat het om **geluid**. Op hoofdlijnen is met dit aspect rekening gehouden via de zonering rond woonkernen op de belemmeringenkaart. De gehanteerde zone van 500 meter is een indicatieve maat voor het vrijwaren van geluidshinder. De verwachting is dat hiermee voldaan wordt aan de wettelijke Lden47 norm. De werkelijke geluidsbelasting dient uiteindelijk per opstellingsvorm en gekozen turbine in detail onderzocht te worden.

Bij de beoordeling van het aspect geluid hebben we speciaal aandacht gegeven aan de versterking, ofwel cumulatie van geluid, wanneer meerdere molens bij elkaar worden gezet. De beoordeling is gedaan op basis van expert judgement. Hierbij is ten eerste gelet op het voorkomen van grotere clusters van turbines én ten tweede op de ligging van deze clusters al dan niet nabij woonkernen.

Het volgende subcriterium is **schaduw**. Wanneer de slagschaduw van de draaiende wieken op de ramen van een woning valt, kan hiervan hinder worden ondervonden. Een vuistregel voor de afstand waarbij geen hinder meer ontstaat is 12x de rotordiameter. Bij een windturbine met een rotordiameter van 100m is dit dus 1200 m. De schaduw contour volgt logischerwijs de zonnestanden. De schaduw is aan de oost en westkant het

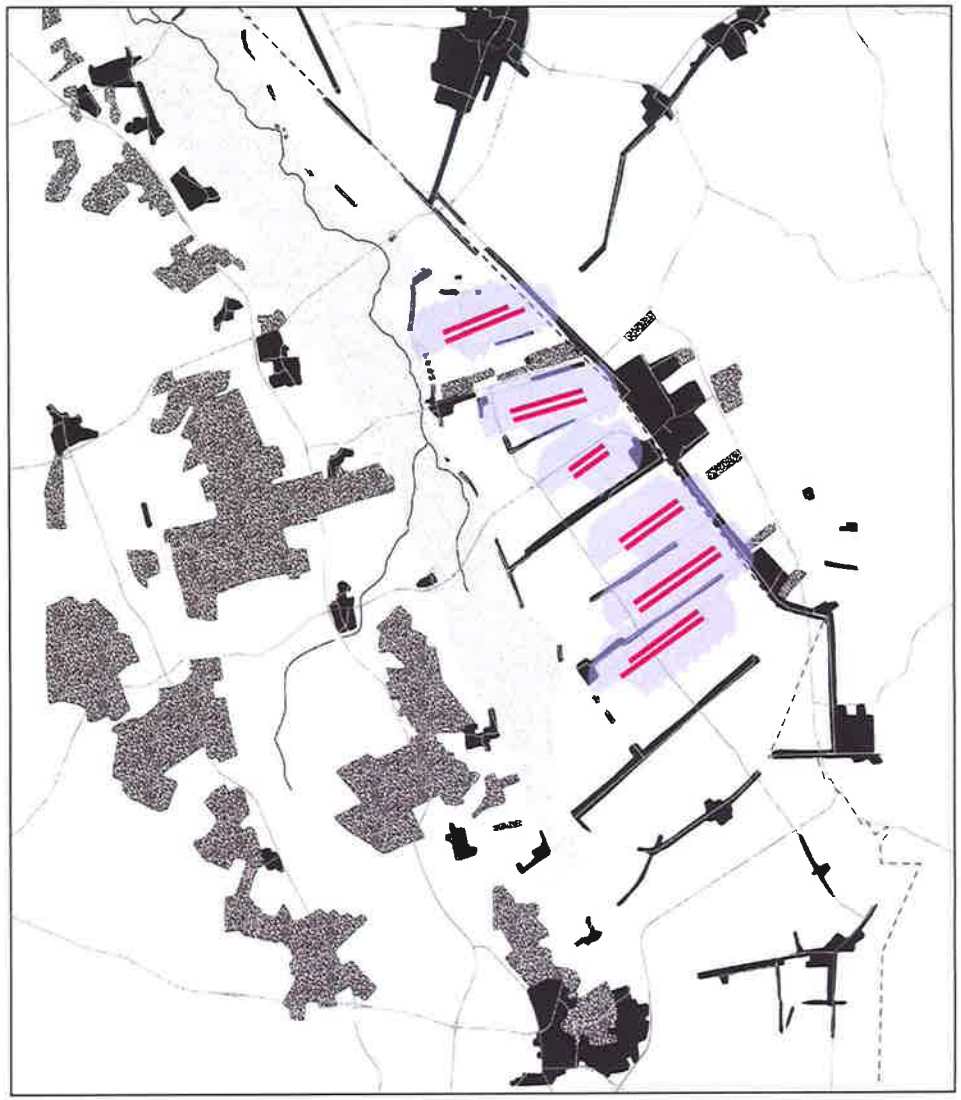

***Leefkwaliteit: schaduwwerking***

*Turbine opstellingen hebben een schaduw contour. Dit is de contour die de schaduwen van het hele jaar rond representeren. De grens van de contour is gelegd op 12x de rotordiameter. Per concept zijn het aantal gebouwen geteld binnen de contour (zie bijlage voor de overzichtstabel). Ook hier is een score van 1 tot 5 gegeven.*

*De score 1 is toegekent aan de variant waarbinnen relatief veel huizen binnen de schaduwcontour liggen en een score van 5 is toekent aan de variant met relatief de minste huizen.*

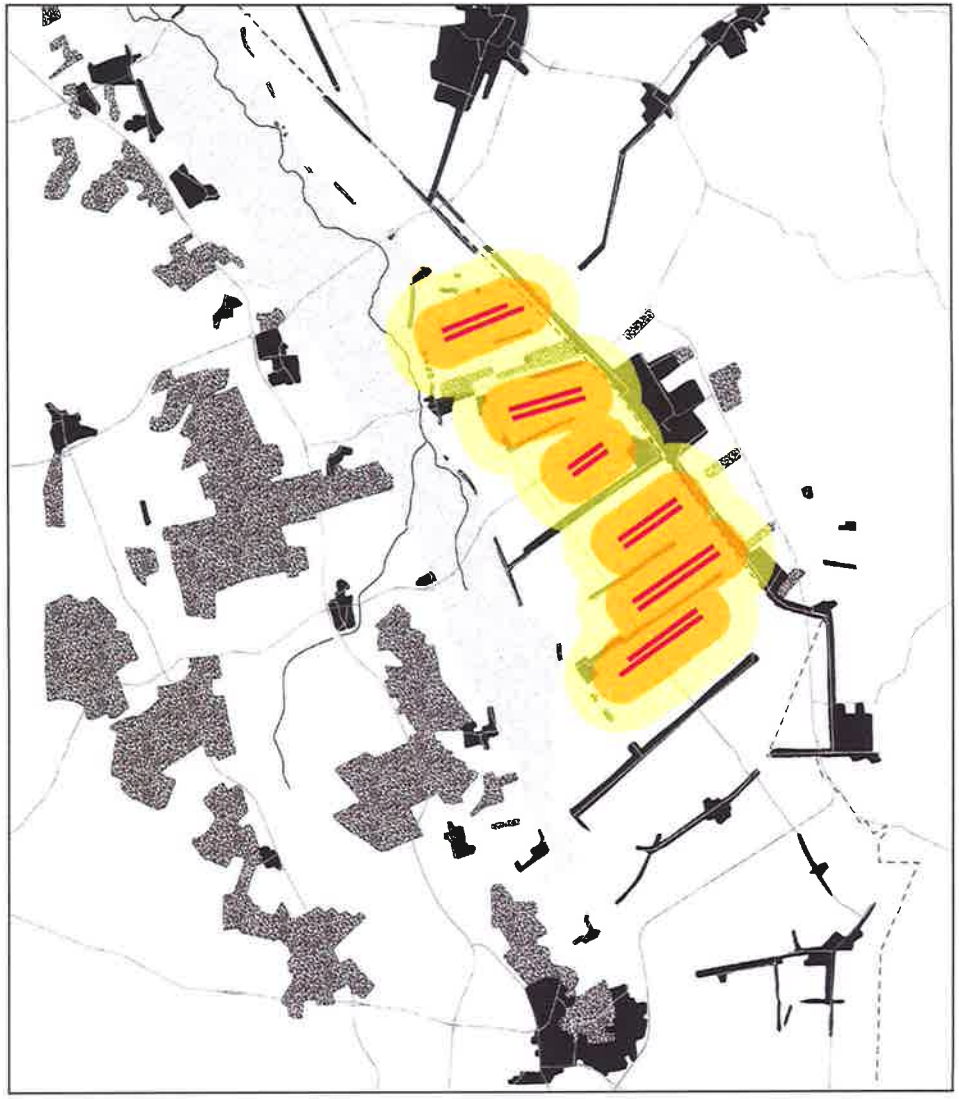

***Leefkwaliteit: invloed op de directe leefomgeving***

*Windmolens hebben een uitstraling naar het gebied. Fysiek, door zicht en geluid, dan wel gevoelsmatig, door het feit dat men weet dat ze in de buurt staan.*

*Deze invloed op de directe leefomgeving is daarom groter dan bijvoorbeeld een veiligheidscontour. Er is gekeken naar de hoeveelheid bebouwing binnen 2 contouren van zowel 1km als 2km. Per concept zijn het aantal gebouwen geteld binnen de contouren (zie bijlage voor de overzichtstabel)*

*De score 1 is toegekent aan de variant waarbinnen relatief veel huizen binnen de contouren liggen en een score van 5 is toekent aan de variant met relatief de minste huizen.*

langste (12x rotordiameter) aan de zuidzijde vind geen schaduw hinder plaats en aan de noordzijde is de schaduw korter vanwege de hoge stand van de zon op het middaguur. Mocht de slagschaduw van de windturbine huizen gaan hinderen, dan kunnen ze voorzien worden van een stilstand voorziening, die de overlast beperkt. Voor de beoordeling gaan we ervan uit dat we dit risico tot een minimum willen beperken. Om de opstellingen te vergelijken zijn op basis van de schaduwcontour de gebouwen geteld welke binnen de contour vallen. Zie tabel 2.

Ten derde gaat het over **horizonbeslag**. Grote windturbineopstellingen kunnen een groot deel van de horizon beslaan. De onderlinge afstanden van de turbines ten behoeve van windopbrengst zorgen ervoor dat er veel ruimte nodig is om de turbines neer te zetten. De opstellingsvorm is in dit criterium van belang. Een lijnopstelling van bijvoorbeeld 6 molens heeft een 2 keer zo groot horizonbeslag dan een cluster van 2 x 3 molens. Het criterium horizonbeslag is door middel van expert judgement uitgevoerd waarbij vanuit negen standpunten is gekeken naar het horizonbeslag van alle opstellingsvarianten.

Het laatste subcriterium is de **invloed op de directe leefomgeving**. Voor dit criterium zijn twee contouren om de opstellingen gelegd. Dit is een contour van 1 km en een contour van 2 km. Dit omdat mensen niet alleen vanuit hun eigen woning/tuin met de turbines te maken krijgen maar ook in hun bredere leefomgeving. Op basis van de contouren is gekeken naar het aantal gebouwen binnen de contour middels een GIS analyse. De analyse geeft aan of een opstelling relatief veel of weinig woningen treft.

***Ruimtelijk concept leesbaar***
*Een score van 1 betekent dat het ruimtelijk concept niet te herkennen is en bij een score van 5 is het ruimtelijk concept goed te herkennen.*

***Geen interferentie tussen opstellingen***
*Een score van 1 betekent dat er zeer veel interferentie is en een score van 5 betekent dat er geen interferentie is.*

3 – Leesbaarheid van het concept

- Ruimtelijk concept leesbaar
- Geen interferentie tussen opstellingen

De opstellingen zijn ontworpen volgens een ruimtelijk concept, waarmee een relatie gelegd wordt tussen het windpark en het landschap. De concepten zijn verdeeld in twee groepen: concepten die reageren op bestaande landschappelijke structuren en concepten die een eigen (autonome) structuur toevoegen aan het landschap.

Bij dit criterium zijn twee subcriteria toegepast. Als eerste gaat het erom of het **ruimtelijke concept leesbaar** is. Bij de beoordeling van dit subcriterium geldt de vraag of het concept in het veld als zodanig te herkennen cq leesbaar is. Is het voor een aanschouwer te begrijpen waarom juist op een bepaalde plek de opstelling staat. Daarnaast is het van belang dat het park een zelfstandige identiteit heeft met architectonische kwaliteit. De achterliggende gedachte hierbij is dat er niet zomaar winturbines zijn geplaatst maar op een zodanige manier dat Drenthe zich er mee kan profileren: windturbines op z'n Drents.

Het tweede subcriterium gaat erover of er al dan niet **interferentie tussen opstellingen** plaatsvindt op het niveau van het studiegebied. Het gaat er daarbij om of afbreuk aan de leesbaarheid wordt gedaan door nabijgelegen windparken. Interferentie treed op als

***Opstellingsvorm zichtbaar***
*Een score van 1 betekent dat de opstellingsvorm moeilijk te herkennen is en bij een score van 5 is de opstellingsvrom goed te herkennen.*

***Opstellingsvorm geheel te overzien***
*Een score van 1 betekent dat de omvang van de opstelling te groot is om te overzien en een score van 5 betekent dat de opstellingsvorm geheel te zien is.*

opstellingen te dicht bij elkaar staan. Uit dit ontwerpend onderzoek is gebleken dat de afstanden kunnen variëren tussen parken als het om interferentie gaat, dit is mede afhankelijk van de opstellingsvorm. In dit onderzoek is een afstand van 10 km aangehouden, daarbinnen treedt interferentie op.

4 - Herkenbaarheid van de opstellingen
- Opstellingsvorm zichtbaar
- Opstellingsvorm geheel te overzien

Bij de beoordeling van dit aspect is weer onderscheid gemaakt in twee subcriteria.

Het eerste criterium gaat in op de **zichtbaarheid van de opstellingsvorm** van een individuele opstelling binnen een groter ruimtelijk concept. De vraag is of binnen deze kleine opstellingen een orde van een lijn of grid te herkennen is of dat een visueel onrustig en onherkenbaar beeld optreedt.

Een tweede criterium is of voor de waarnemer de omvang van een opstelling **geheel te overzien** is. Het gaat er daarbij om of de gehele opstelling te overzien is en herkenbaar is als één opstelling.

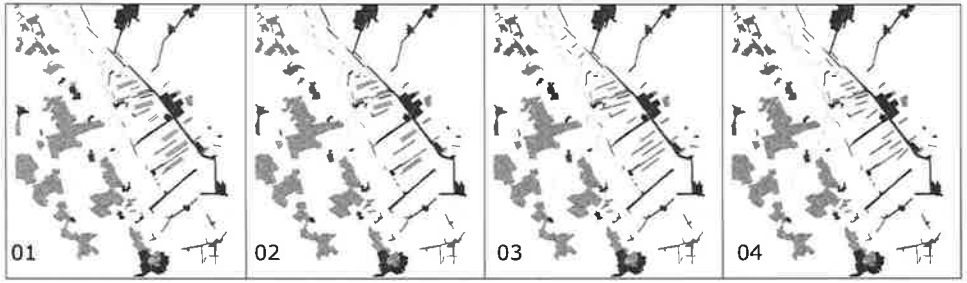


*Concept: ontginningslinten*

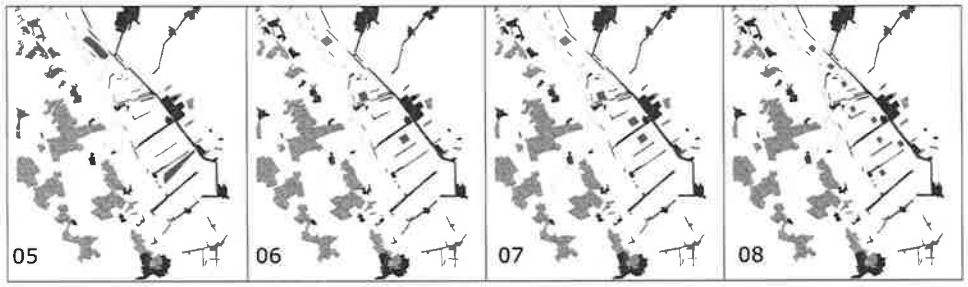


*Concept: Clusters*

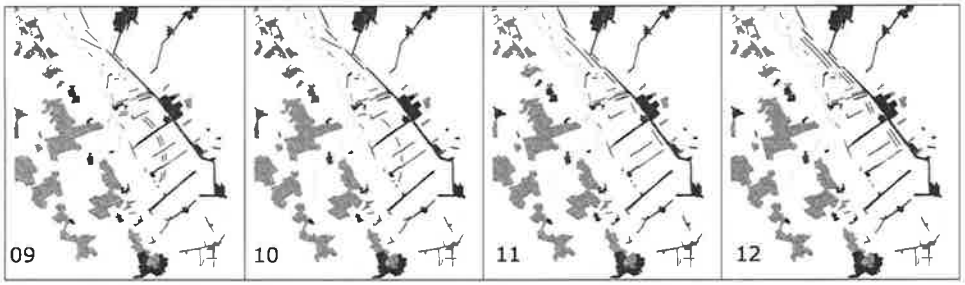


*Concept: Transformatiezones* *Concept: Historische lijnen*

*Tabel 3 - overzicht varianten met indicatie van aantal turbines en geplaatst vermogen*

| | | Totaal MW | MW turbine | Aantal turbines |
|---|---|---|---|---|
| 01 | Ontginningslinten dubbele linten | 225-240 | 3 | 75-80 |
| 02 | Ontginningslinten dubbele linten om en om | 150-165 | 3 | 50-55 |
| 03 | Ontginningslinten enkel | 150-165 | 3 | 50-55 |
| 04 | Ontginningslinten dorps | 120 | 3 | 40 |
| 05 | Clusters 2x | 180-195 | 3 | 60-65 |
| 06 | Clusters 3x | 105-120 | 3 | 35-40 |
| 07 | Clusters 4x | 135-150 | 3 | 45-50 |
| 08 | Dorpsclusters | 135-150 | 3 | 45-50 |
| 09 | Transformatiezone LOFAR 3MW dubbel + Lijn Aa en Hunze | 150-165 | 3 | 50-55 |
| 10 | Transformatiezone LOFAR 3MW + Lijn Aa en Hunze | 90-115 | 3 | 30-35 |
| 11 | Historische lijn: Semslinie enkel | 120-135 | 3 | 40-45 |
| 12 | Historische lijn: Semslinie dubbel | 240-255 | 3 | 80-85 |
| Verfijning concepten | | | | |
| *13* | *Transformatiezone LOFAR 7,5MW* | *112,5-150* | *7,5* | *15-20* |
| *14* | *Transformatiezone LOFAR 3MW* | *60-75* | *3* | *20-25* |
| *15* | *Transformatiezone LOFAR 3MW + Grid Aa en Hunze* | *90-105* | *3* | *30-35* |
| *16* | *Cluster 3x variant* | *120* | *3* | *40* |

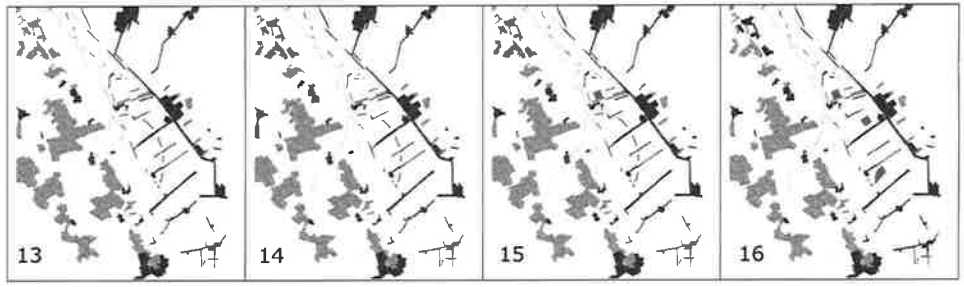


*Verfijning concepten*

# 6 - Plaatsingsconcepten



De basis voor de concepten ligt in de kernkwaliteitenkaarten uit de omgevingsvisie samen met de belemmeringenkaart. Impliciet wordt rekening gehouden met de beoordelingscriteria die een indicatie zijn voor ruimtelijke kwaliteit. Op basis hiervan is gezocht naar verhaallijnen die de plaatsing van de turbines logisch verklaren. Dit heeft geleid tot vier verschillende ruimtelijke concepten:

1. Ontginningslinten: De opstellingen worden gekoppeld aan de structuur van het landschap en cultuurhistorische patronen. De opstellingen liggen parallel aan de ontginningslinten; hiermee wordt gepoogd extra uitdrukking te geven aan het verhaal van de linten in het landschap.
2. Clusters: Autonome compacte gridopstellingen, daar waar het qua belemmeringen mogelijk is. De maat van de open ruimtes maakt het mogelijk om regelmatige gridopstellingen te maken binnen één grote open ruimte. Het verhaal is hierbij gericht op het concentreren van turbines in een grote open ruimte, oftewel landschapskamer, daarbij worden elders in het gebied grote landschapskamers vrij gehouden van windturbines.
3. Transformatiezones: In dit concept worden zelfstandige opstellingen ten aanzien van het landschap ontworpen. Deze opstellingen voegen een nieuwe landschapsstructuur toe aan het landschap. Deze structuur kan eventueel drager kan zijn voor andere ontwikkelingen. Hierbij is gekozen voor het accentueren van de LOFAR -2 uitsluitingscontour. Hiermee wordt een lijn die nu niet in het landschap zichtbaar is, zichtbaar gemaakt. De opstelling dwars op de lintstructuur accentueert de lintbebouwing.
4. Historische lijnen: Hierbij wordt aangesloten bij de kernkwaliteit cultuurhistorie door de Semslinie bij Stadskanaal, de historische grens tussen Groningen en Drenthe, te accentueren. Ook wordt ingezet op het behouden van de openheid van de kamers gezien vanuit de Drentse linten.

Deze vier concepten zijn vervolgens verder verfijnd in een aantal varianten per concept. Daarbij is middels ontwerpend onderzoek gekeken naar verschillende mogelijkheden door in het aantal turbines en hun plaatsing te variëren. Dit heeft uiteindelijk geresulteerd in 16 varianten, welke zijn beoordeeld. Elke variant kent een verschillend aantal turbines en aantal megawatts aan vermogen. De genoemde aantallen turbines en de daarbij behorende vermogens zijn een indicatie.

Op de volgende pagina's worden de concepten per concept beschreven en geïllustreerd. De getoonde beelden zijn afkomstig uit de 3D maquette. Deze beelden zijn abstracter dan de werkelijkheid maar geven een goed beeld van de opstellingsvorm in relatie met de sterke structuren van het landschap. Naast deze beelden zijn ook de kaarten van `impact op de directe leefomgeving` en schaduwcontouren weergeven.

# Concept: Ontginningslinten dubbele linten

In het concept ontginningslint dubbel is de ontginningsrichting gevolgd. Parallel aan de linten zijn in de landbouwgebieden dubbele rijen windturbines geplaatst. De ruimte wordt zo optimaal mogelijk benut om zo veel mogelijk turbines te plaatsen.

Wanneer dit concept vanaf een aantal standpunten op ooghoogte wordt bekeken, dan wordt het beeld dat ontstaat beoordeeld als vol, een woud van windturbines, massaal, industrieel en druk. Vanaf elk standpunt zijn veel windturbines zichtbaar. Het totale horizonbeslag is groot en de weidsheid van het landschap wordt verkleind.

De huidige landschappelijke kwaliteit van de helder omrande ruimtes wordt verstoord door de vele windturbines die midden in de ruimte staan en interfereren met de windturbines in de volgende ruimte. Daarmee is de grondgedachte van het concept niet te herkennen.

Er zijn geen afzonderlijke opstellingen te ervaren. Er ontstaat als het ware één groot windpark. De relatie met de richting van de ontginningslinten is niet herkenbaar. Hetzelfde geldt voor de herkenbaarheid van individuele lijnen; door de interferentie met de achterliggende opstellingen ontstaat een zwerm.

Het effect op de leefkwaliteit wordt vanuit alle perspectieven als negatief beoordeeld. Er zijn veel woningen in een invloedsfeer van 2 km rond de opstellingen. In veel van de dorpen zal slagschaduw worden ervaren.

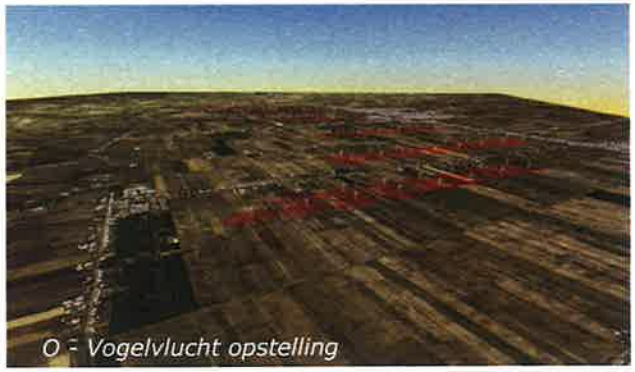


*Details opstelling:*
- *75-80 (3MW) turbines*
- *225-240 MW totaal opgesteld vermogen*

*Slagschaduw*
- *3250 gebouwen binnen contour*

*Impact op directe leefomgeving*
- *2804 gebouwen binnen 1km contour*
- *8478 gebouwen binnen 2km contour*

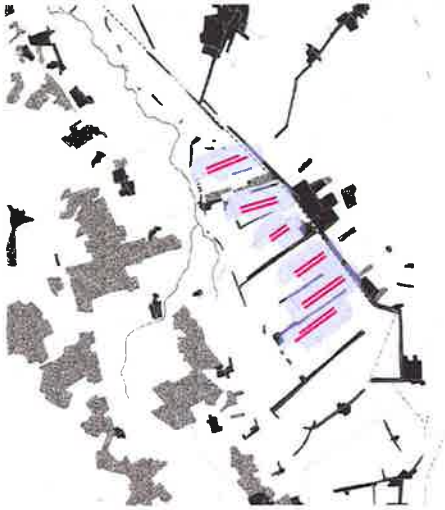

*Slagschaduw*

*Impact op directe leefomgeving*

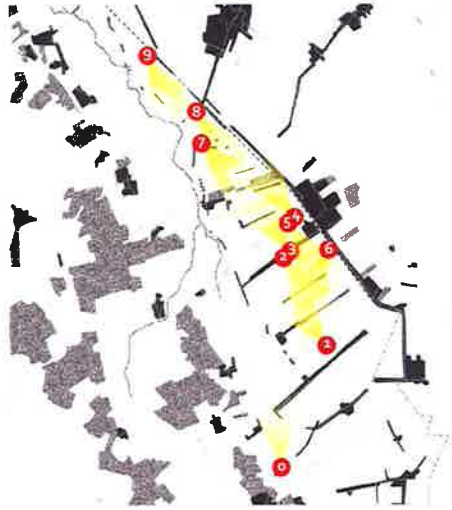

*Gezichtspunten*

1 - Drentse Mondenweg

2 - Nieuw Buinen Zuid

3 - Nieuw Buinen Noord

4 - N374 Stadskanaal Noord

5 - N374 Stadskanaal zuid

6 - Stadskanaal west

7 - Gieterveen zuid

8 - N33

9 - Annerveensekanaal

# Concept: Ontginningslinten dubbele linten om en om

In dit concept worden dubbele lijnopstellingen parallel aan de ontginningslinten geplaatst. Waarbij niet alle landbouwruimtes worden gebruikt en bewust gevrijwaard worden.

Dit concept laat een groot horizonbeslag zien, vertoont veel interferentie en turbines zijn vanaf veel standpunten dominant aanwezig. Vanuit standpunten in de opengehouden ruimtes is de beoordeling iets positiever: de kwaliteit van de ruimte met de groene rand van het dorpslint blijft daar intact. De positie van de windturbines is daar duidelijker waarneembaar; deze staan achter het lint. Er blijft een verkleinend effect van de windturbines op de maat van de ruimtes.

De herkenbaarheid van het concept wordt ervaren als onvoldoende. Door interferentie zijn de afzonderlijke opstellingen niet goed te herkennen. De orde binnen de opstellingen is daardoor niet goed te zien.

Op leefkwaliteit scoort dit concept niet goed. Een groot deel van de inwoners zal veel windturbines ervaren in de directe leefomgeving, en te maken krijgen met slagschaduw en misschien het idee krijgen dat ze overal staan.

Door een aantal ruimtes vrij te laten is de impact op de leefkwaliteit iets kleiner dan in het voorgaande concept.

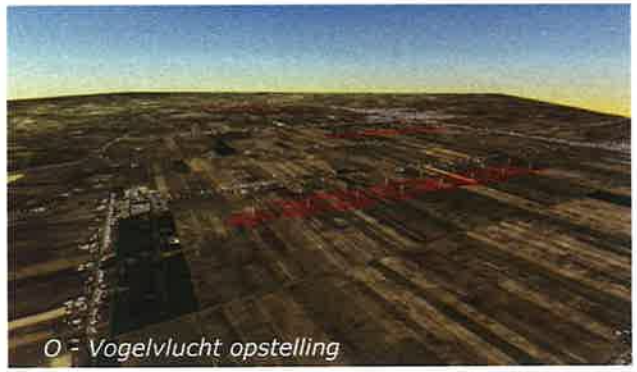


*Details opstelling:*
- *50-55 (3MW) turbines*
- *150-165 MW totaal opgesteld vermogen*

*Slagschaduw*
- *2223 gebouwen binnen contour*

*Impact op directe leefomgeving*
- *2037 gebouwen binnen 1km contour*
- *6717 gebouwen binnen 2km contour*

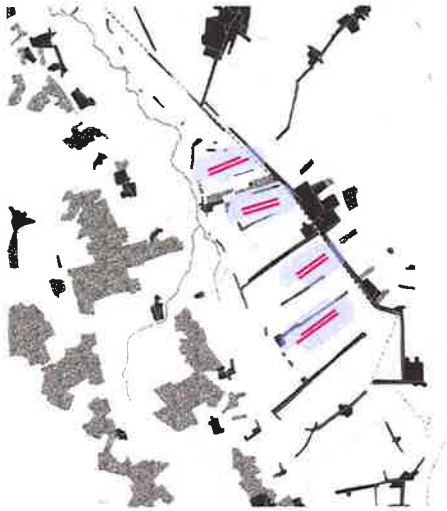

*Slagschaduw*

*Impact op directe leefomgeving*

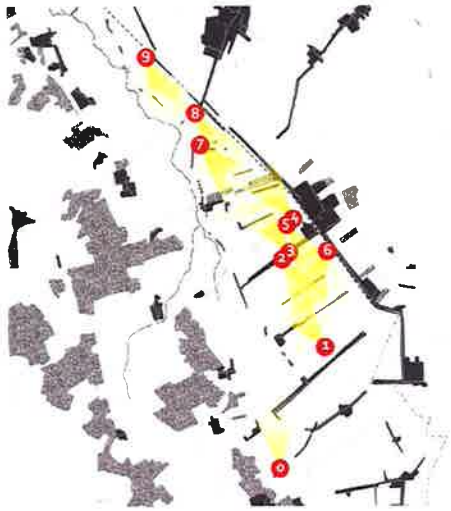

*Gezichtspunten*

1 - Drentse Mondenweg

2 - Nieuw Buinen Zuid

3 - Nieuw Buinen Noord

4 - N374 Stadskanaal Noord

5 - N374 Stadskanaal zuid

6 - Stadskanaal west

7 - Gieterveen zuid

8 - N33

9 - Annerveensekanaal

# Concept: Ontginningslinten enkele linten

In dit concept wordt de ontginning structuur gevolgd met in elke ruimte een enkele rijopstelling tussen de ontginningslinten.

In dit concept is het horizonbeslag groot. De landschappelijke structuur van duidelijk begrensde open ruimtes wordt vertroebeld, doordat een rij windturbines midden in de ruimte geplaatst wordt. Dit effect is kleiner dan bij een dubbele rij opstelling, vanwege de grotere transparantie en eenvoud van de enkele lijn. Dit laat onverlet dat de windturbines het landschap domineren.

Het concept is vooral herkenbaar als er langs de lijnopstellingen wordt gekeken. Vanuit het perspectief van de lintbewoner daarentegen, is de lijn moeilijk te herkennen en treedt interferentie op met achterliggende opstellingen.

De orde binnen de opstellingen is vanaf een aantal standpunten herkenbaar.

De beoordeling op leefkwaliteit is negatief. De bewoner zal de beleving hebben midden in een windpark te leven en er zijn veel woningen binnen twee kilometer van de opstellingen.

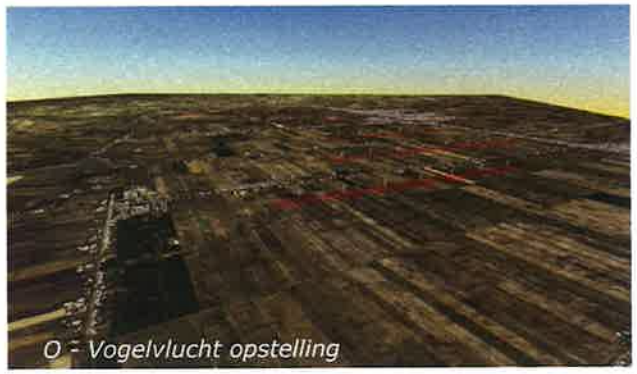


*Details opstelling:*
- *50-55 (3MW) turbines*
- *150-165 MW totaal opgesteld vermogen*

*Slagschaduw*
- *3794 gebouwen binnen contour*

*Impact op directe leefomgeving*
- *3452 gebouwen binnen 1km contour*
- *9828 gebouwen binnen 2km contour*

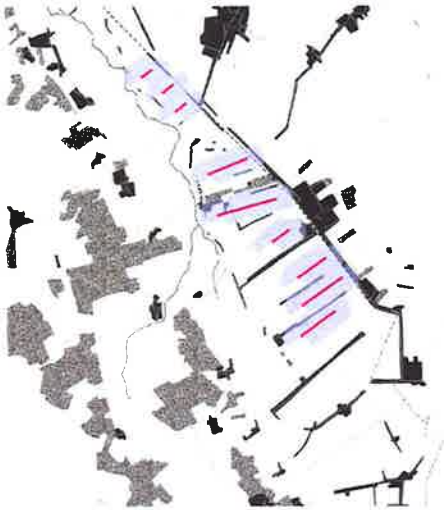

*Slagschaduw*

*Impact op directe leefomgeving*

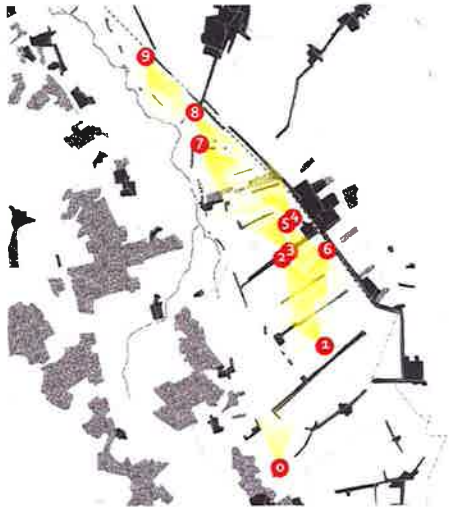

*Gezichtspunten*

1 - Drentse Mondenweg

2 - Nieuw Buinen Zuid

3 - Nieuw Buinen Noord

4 - N374 Stadskanaal Noord

5 - N374 Stadskanaal zuid

6 - Stadskanaal west

7 - Gieterveen zuid

8 - N33

9 - Annerveensekanaal

# Concept: Ontginningslinten dorpslinten

In het concept Ontginningslinten dorpslinten staan de opstellingen parallel aan de linten. Het aantal windturbines is fors lager. Aan elk dorp is een rijopstelling van ca 5 turbines gekoppeld.

Dit concept heeft een grote impact op het landschapsbeeld. De opstelling oogt een stuk rustiger dan de voorgaande concepten. Afhankelijk van het standpunt blijft de kwaliteit van de openheid en de linten beleefbaar.

Het concept is niet herkenbaar. De windturbines staan op te grote afstand van de dorpen om een relatie kenbaar te maken. Vanuit de dorpen zijn meerdere opstellingen zichtbaar, daardoor is de koppeling tussen afzonderlijke opstellingen en dorpen niet zichtbaar.

De orde binnen de afzonderlijke opstellingen is redelijk herkenbaar. De interferentie tussen de verschillende opstellingen verminderd de herkenbaarheid echter.

Op leefkwaliteit scoort dit concept laag, met name omdat geluid en horizonbeslag in de directe leefomgeving veel woningen treft.

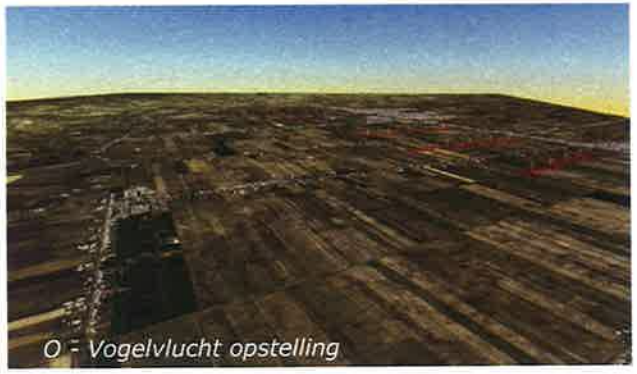


*Details opstelling:*
- *40 (3MW) turbines*
- *120 MW totaal opgesteld vermogen*

*Slagschaduw*
- *3994 gebouwen binnen contour*

*Impact op directe leefomgeving*
- *3543 gebouwen binnen 1km contour*
- *9975 gebouwen binnen 2km contour*

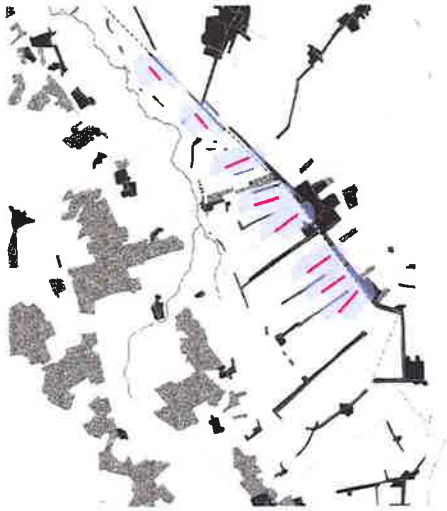

*Slagschaduw*

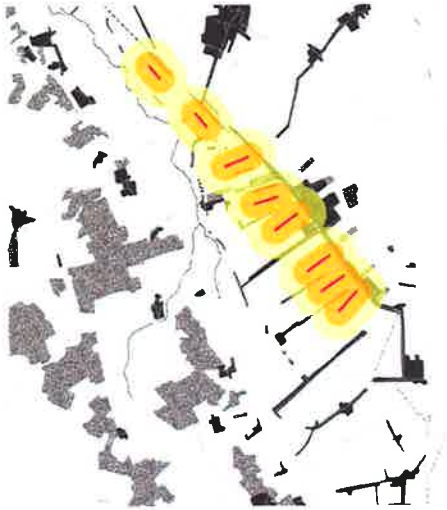

*Impact op directe leefomgeving*

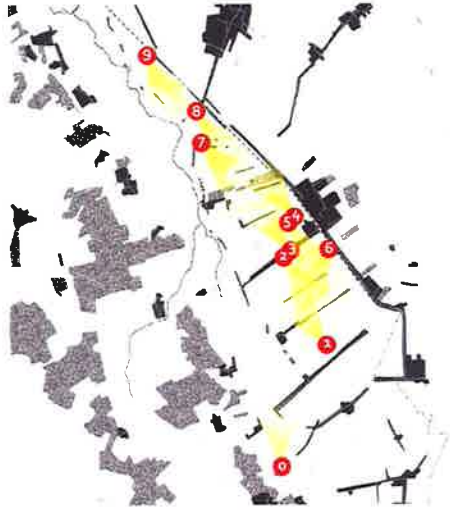

*Gezichtspunten*

1 - Drentse Mondenweg

2 - Nieuw Buinen Zuid

3 - Nieuw Buinen Noord

4 - N374 Stadskanaal Noord

5 - N374 Stadskanaal zuid

6 - Stadskanaal west

7 - Gieterveen zuid

8 - N33

9 - Annerveensekanaal

# Concept: Clusters 2x

In het concept clusters 2x is gekozen om 2 ruimtes maximaal te vullen met turbines en de rest van het gebied te vrijwaren. Als opstellingsvorm is een zwerm gekozen om binnen de clusters een maximaal aantal turbines te plaatsen.

Er is geen relatie met het ontginnings patroon maar er is wel een relatie tussen de openruimten en linten.

De leesbaarheid van het concept is groot en er treed geen interferentie op tussen de beide clusters. Wel treedt er interferentie op met de geplande opstelling langs de N33 in Groningen.

De opstellingsvorm is nauwelijks zichtbaar en er is geen sprake van orde binnen de opstelling. Op de herkenbaarheid scoort het dan ook laag

De score op leefkwaliteit is wisselend. Nabij de twee clusters is de impact groot en in de tussenliggende linten is zij beperkt.

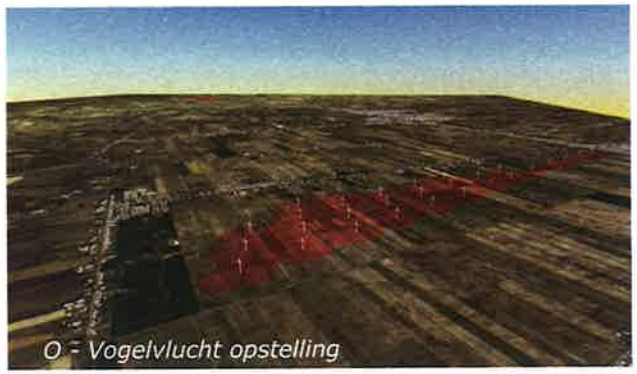


*Details opstelling:*
- *60-65 (3MW) turbines*
- *180-195 MW totaal opgesteld vermogen*

*Slagschaduw*
- *2207 gebouwen binnen contour*

*Impact op directe leefomgeving*
- *1921 gebouwen binnen 1km contour*
- *4670 gebouwen binnen 2km contour*

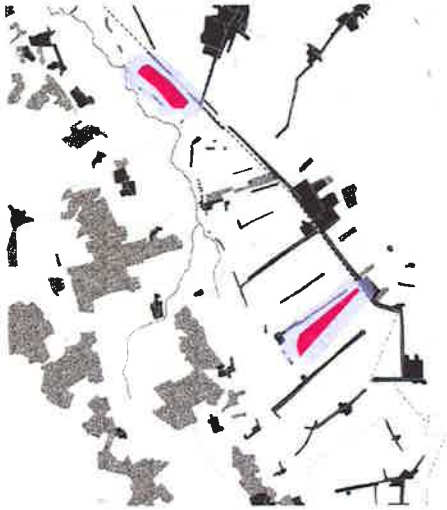

*Slagschaduw*

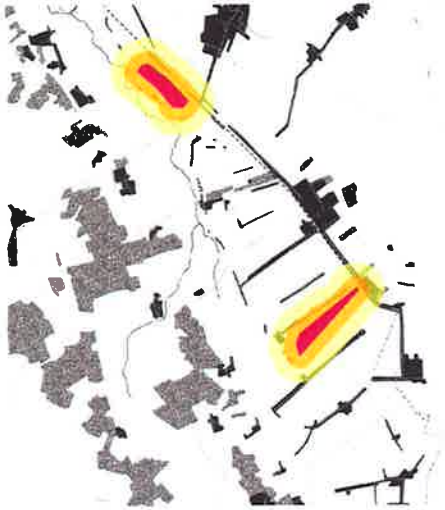

*Impact op directe leefomgeving*

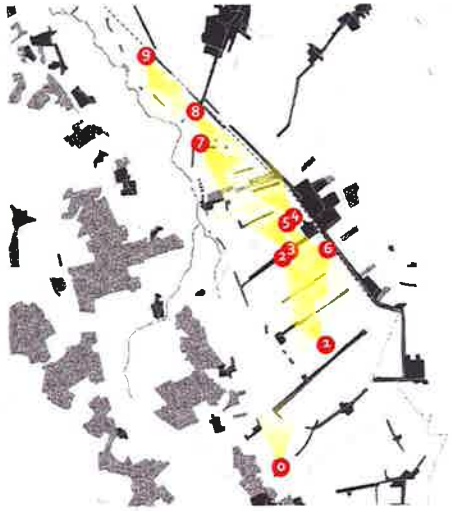

*Gezichtspunten*

1 - Drentse Mondenweg

2 - Nieuw Buinen Zuid

3 - Nieuw Buinen Noord

4 - N374 Stadskanaal Noord

5 - N374 Stadskanaal zuid

6 - Stadskanaal west

7 - Gieterveen zuid

8 - N33

9 - Annerveensekanaal

# Concept: Clusters 3x

Het concept clusters 3x bestaat uit drie zelfstandige clusteropstellingen van 12 windturbines. De turbines zijn in een regelmatig grid opgesteld. De opstellingen staan op de plekken waar er voldoende ruimte is voor deze grotere opstellingen. De richting van het grid is gelijk aan de richting van de linten. Daarnaast staan de opstellingen zo ver mogelijk van elkaar.

De huidige kwaliteit van de openheid en de rechtlijnige lintstructuur blijft de ordening in het landschap bepalen. De clusters hebben een beperkt horizonbeslag. De opstellingen zijn niet dominant in het landschap.

Het concept van zelfstandige clusters in het landschap is leesbaar. De clusters zijn als zelfstandige opstellingen te herkennen.

De herkenbaarheid van het grid in de opstelling is van korte afstand goed. Van grotere afstand gezien, wordt het cluster beleefd als een zwerm windturbines, zonder zichtbare orde.

Door de concentratie van de windturbines op drie locaties is de negatieve invloed beperkt. In de directe omgeving van deze plekken is de beleving van overlast wel groter. Dit pleit ervoor te onderzoeken of er geschikte locaties zijn met relatief weinig omwonenden. In het huidige concept is een cluster nabij Nieuw Buinen geplaatst, wat de leefkwaliteit van veel mensen negatief kan beïnvloeden.

*Details opstelling:*
- *35-40 (3MW) turbines*
- *105-120 MW totaal opgesteld vermogen*

*Slagschaduw*
- *808 gebouwen binnen contour*

*Impact op directe leefomgeving*
- *996 gebouwen binnen 1km contour*
- *2948 gebouwen binnen 2km contour*

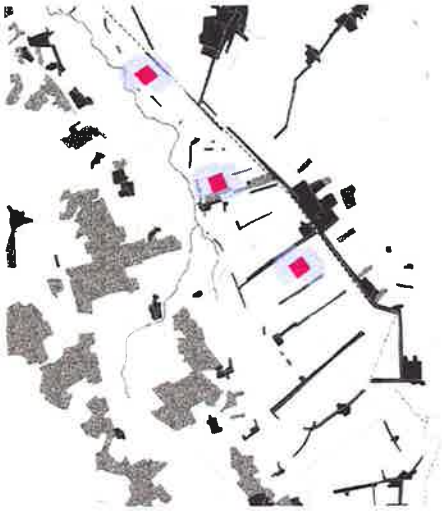

*Slagschaduw*

*Impact op directe leefomgeving*

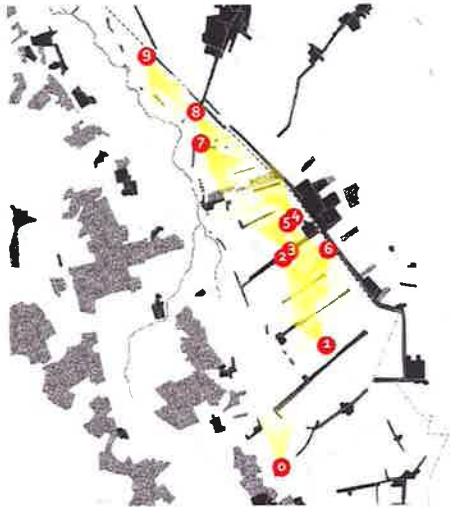

*Gezichtspunten*

1 - Drentse Mondenweg

2 - Nieuw Buinen Zuid

3 - Nieuw Buinen Noord

4 - N374 Stadskanaal Noord

5 - N374 Stadskanaal zuid

6 - Stadskanaal west

7 - Gieterveen zuid

8 - N33

9 - Annerveensekanaal

# Concept: Clusters 4x

Het concept clusters 4x bestaat uit vier zelfstandige clusteropstellingen van 12 windturbines. De turbines zijn in een regelmatig grid opgesteld. De opstellingen staan op de plekken waar er voldoende ruimte is voor deze grotere opstellingen. De richting van het grid is gelijk aan de richting van de linten. Daarnaast staan de opstellingen zo ver mogelijk van elkaar.

De huidige kwaliteit van de openheid en de rechtlijnige lintstructuur blijft de ordening in het landschap bepalen. De clusters hebben een beperkt horizonbeslag. De opstellingen zijn redelijk dominant aanwezig in het landschap. De samenhang tussen open ruimte en lint gaat achteruit.

Het concept van zelfstandige clusters in het landschap is beperkt leesbaar. Drie van de vier clusters zijn niet als zelfstandige opstellingen te herkennen.

De herkenbaarheid van het grid in de opstelling is van korte afstand goed. Van grotere afstand gezien, wordt het cluster beleefd als een zwerm windturbines, zonder zichtbare orde.

Door de concentratie van de windturbines op vier locaties buiten de belemmeringenzones, is de negatieve invloed beperkt tot kleine gebieden. Door de concentratie van molens kan door cumulatie wel wat meer geluid geproduceerd en dus ervaren worden.

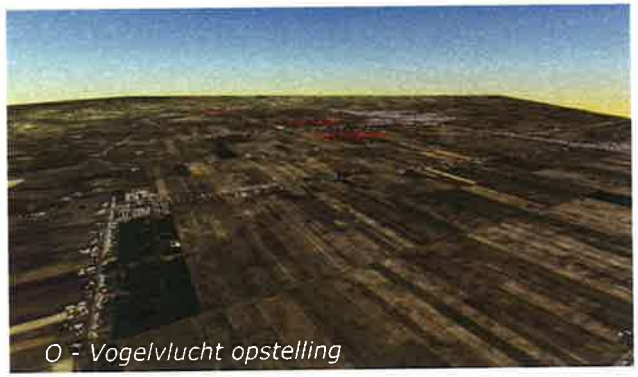


*Details opstelling:*
- *45-50 (3MW) turbines*
- *135-150 MW totaal opgesteld vermogen*

*Slagschaduw*
- *1322 gebouwen binnen contour*

*Impact op directe leefomgeving*
- *1302 gebouwen binnen 1km contour*
- *4114 gebouwen binnen 2km contour*

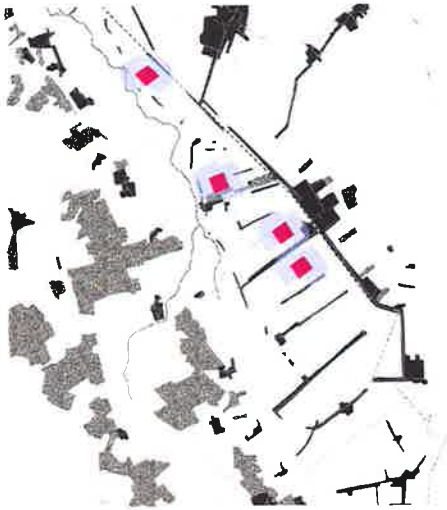

*Slagschaduw*

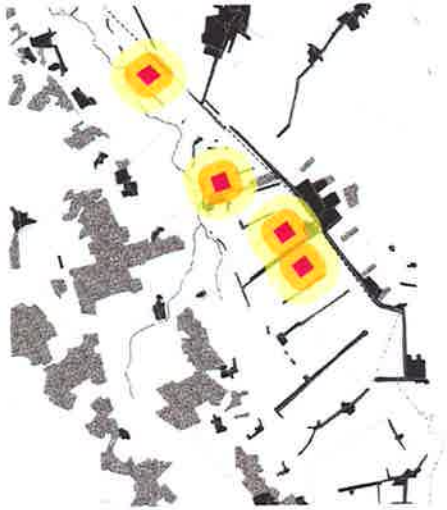

*Impact op directe leefomgeving*

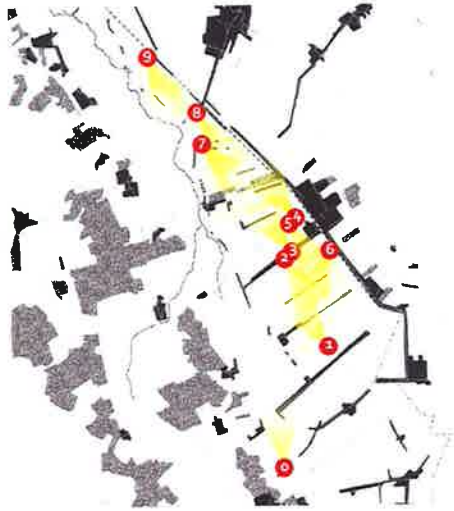

*Gezichtspunten*

1 - Drentse Mondenweg

2 - Nieuw Buinen Zuid

3 - Nieuw Buinen Noord

4 - N374 Stadskanaal Noord

5 - N374 Stadskanaal zuid

6 - Stadskanaal west

7 - Gieterveen zuid

8 - N33

9 - Annerveensekanaal

# Concept: Dorpsclusters 8x

In het concept dorpsclusters is een achttal kleine clusters gemaakt van telkens zes turbines. Elk dorp heeft zo zijn eigen park dat wel in de open ruimtes geplaats is en aansluit bij de richting van de verkaveling.

In dit concept is er weinig samenhang tussen de open ruimten en de linten. Dit concept heeft een grote impact op het landschapsbeeld; dat wordt rommelig.

Het concept is als zodanig herkenbaar. De windturbines staan op te grote afstand van de dorpen om een relatie kenbaar te maken. Vanuit de dorpen zijn meerdere opstellingen zichtbaar, daardoor is de koppeling tussen afzonderlijke opstellingen en dorpen niet zichtbaar.

De orde binnen de afzonderlijke opstellingen is redelijk herkenbaar. De grote interferentie tussen de verschillende opstellingen verminderd de herkenbaarheid echter. Het beeld ontstaat hier dat er overal windturbines staan.

Op leefkwaliteit scoort dit concept laag, met name omdat cumulatie van geluid en horizonbeslag in de directe leefomgeving veel woningen treft.

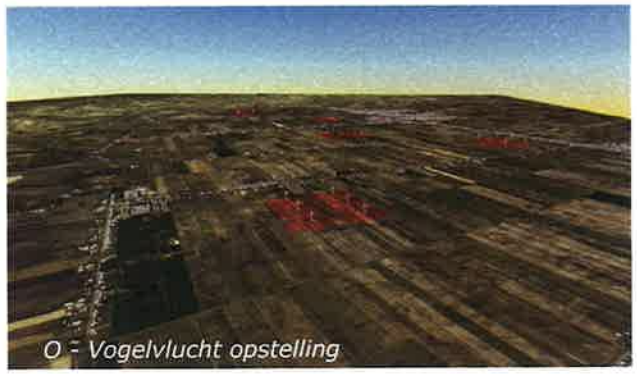


*Details opstelling:*
- *45-50 (3MW) turbines*
- *135-150 MW totaal opgesteld vermogen*

*Slagschaduw*
- *2257 gebouwen binnen contour*

*Impact op directe leefomgeving*
- *2453 gebouwen binnen 1km contour*
- *7418 gebouwen binnen 2km contour*

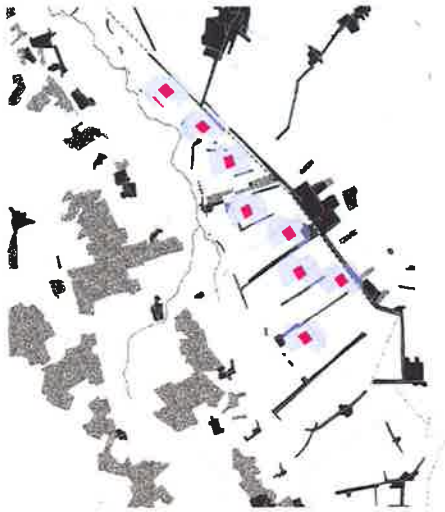

*Slagschaduw*

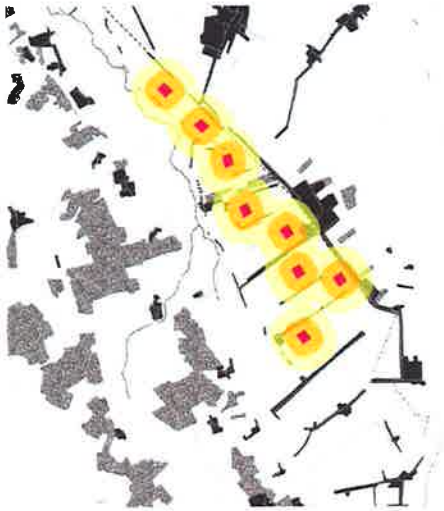

*Impact op directe leefomgeving*

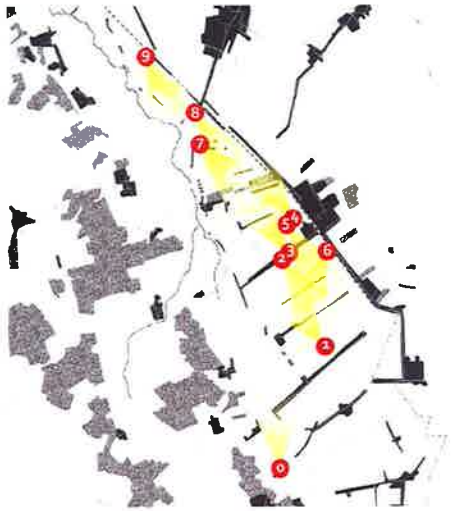

*Gezichtspunten*

1 - Drentse Mondenweg

2 - Nieuw Buinen Zuid

3 - Nieuw Buinen Noord

4 - N374 Stadskanaal Noord

5 - N374 Stadskanaal zuid

6 - Stadskanaal west

7 - Gieterveen zuid

8 - N33

9 - Annerveensekanaal

# Concept: Transformatiezone LOFAR 3MW + lijn Aa en Hunze

In dit concept kiezen we ervoor een nieuwe structuur aan te brengen in het landschap. Deze is ingegeven door de zone 2 rond LOFAR. Door langs de buitenrand van deze zone windturbineopstellingen te plaatsen wordt de invloedsfeer van LOFAR zichtbaar gemaakt. In het noordelijk deel van het plangebied is gekozen voor een lijnopstelling die diagonaal in het gebied ligt.

Door de ovaal rond LOFAR te volgen, liggen de opstellingen allemaal loodrecht of onder een hoek op de ontginningsstructuur. De invloed op de kwaliteiten van het landschap is daardoor beperkt. De linten veroorzaken een onderbrekingen in de lijnopstelling. Hierdoor ontstaat een ritme in de opstelling met een nieuwe landschappelijke betekenis.

De impact van een diagonale lijnopstelling in het noordelijk deel is groot. De kleinere ruimte van de agrarische kavels wordt opgedeeld door de opstelling. Vanuit de dorpen gezien heeft deze lijn een groot horizonbeslag.

Het concept is herkenbaar en wordt verklaard door de aanwezigheid van LOFAR. De beide afzonderlijke opstellingen zijn te herkennen en ogen ordelijk.

De impact van de LOFAR opstelling op de leefkwaliteit is beperkt. Relatief weinig lintbewoners zullen het direct in hun leefomgeving ervaren.

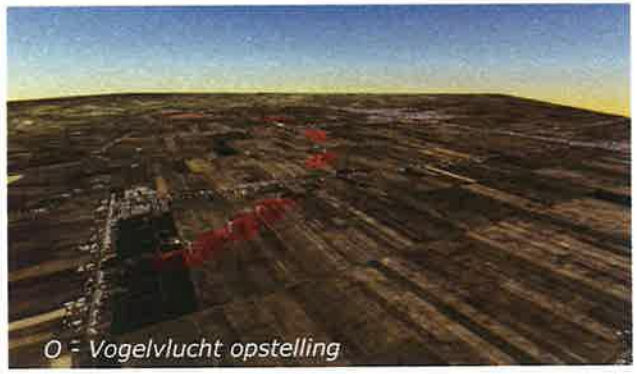


*Details opstelling:*
- *30-35 (3MW) turbines*
- *90-115 MW totaal opgesteld vermogen*

*Slagschaduw*
- *1471 gebouwen binnen contour*

*Impact op directe leefomgeving*
- *1339 gebouwen binnen 1km contour*
- *4056 gebouwen binnen 2km contour*

*Slagschaduw*

*Impact op directe leefomgeving*

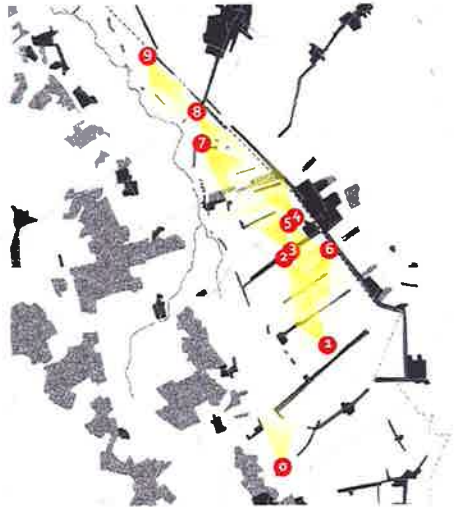

*Gezichtspunten*

1 - Drentse Mondenweg

2 - Nieuw Buinen Zuid

3 - Nieuw Buinen Noord

4 - N374 Stadskanaal Noord

5 - N374 Stadskanaal zuid

6 - Stadskanaal west

7 - Gieterveen zuid

8 - N33

9 - Annerveensekanaal

# Concept: Transformatiezone LOFAR 3MW dubbel

In dit concept kiezen we ervoor een nieuwe structuur aan te brengen in het landschap. Deze is ingegeven door de restrictiezone rond LOFAR. Door langs de buitenrand van deze zone windturbineopstellingen te plaatsen wordt de invloedsfeer van LOFAR zichtbaar gemaakt. In het noordelijk deel van het plangebied is gekozen voor een lijnopstelling die diagonaal in het gebied ligt.

Door de ovaal rond LOFAR te volgen, liggen de opstellingen allemaal loodrecht of onder een hoek op de ontginningsstructuur. De invloed op de kwaliteiten van het landschap is daardoor beperkt. De linten veroorzaken een onderbrekingen in de lijnopstelling. Hierdoor ontstaat een ritme in de opstelling met een nieuwe landschappelijke betekenis.
De impact van een diagonale lijnopstelling in het noordelijk deel is groot. De kleinere ruimte van de agrarische kavels wordt opgedeeld door de opstelling. Vanuit de dorpen gezien heeft deze lijn een groot horizonbeslag.

Het concept is herkenbaar echter zij wordt sterk verzwakt door de dubbele rijopstelling. Hierdoor ontstaat op een afstand interferentie hetgeen een onrustig beeld geeft.

De afzonderlijke opstellingen zijn afhankelijk van het standpunt al dan niet te herkennen.

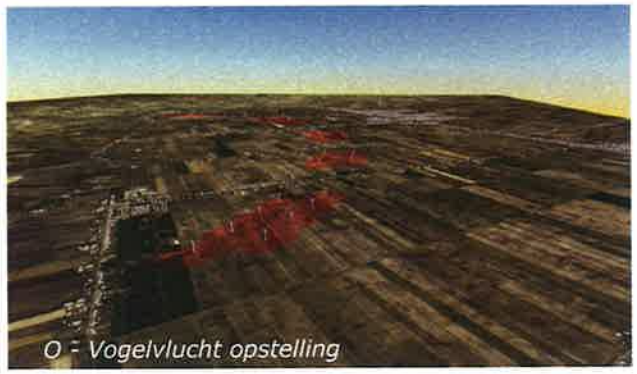


De impact van de dubbele LOFAR opstelling op de leefkwaliteit is in delen van het gebied groot.

*Details opstelling:*
- *50-55 (3MW) turbines*
- *150-165 MW totaal opgesteld vermogen*

*Slagschaduw*
- *2028 gebouwen binnen contour*

*Impact op directe leefomgeving*
- *1744 gebouwen binnen 1km contour*
- *4514 gebouwen binnen 2km contour*

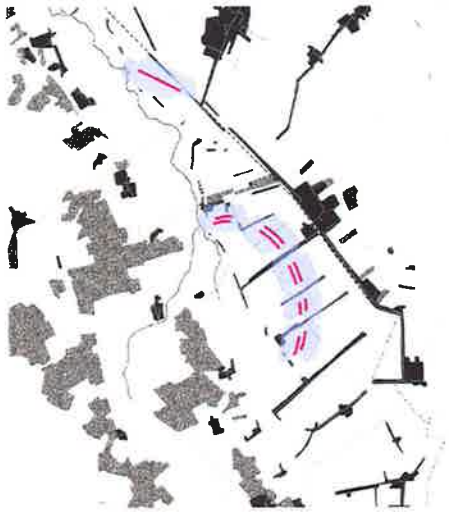

*Slagschaduw*

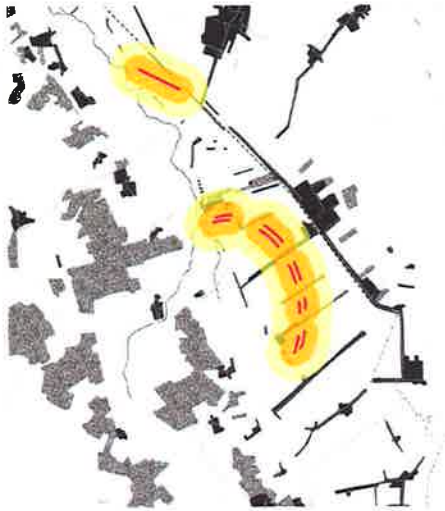

*Impact op directe leefomgeving*

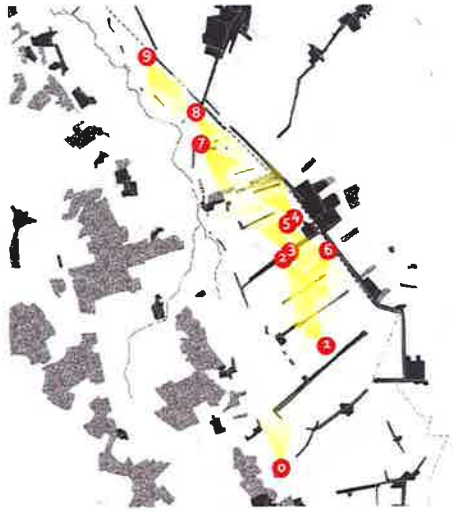

*Gezichtspunten*

1 - Drentse Mondenweg

2 - Nieuw Buinen Zuid

3 - Nieuw Buinen Noord

4 - N374 Stadskanaal Noord

5 - N374 Stadskanaal zuid

6 - Stadskanaal west

7 - Gieterveen zuid

8 - N33

9 - Annerveensekanaal

# Historische lijn: Semslinie dubbel

In dit concept zijn de windturbineopstellingen loodrecht op de ontginningsrichting en parallel aan Stadskanaal geplaatst. Ze volgen daarmee de richting van de Semslinie en vormen een 'energierug' parallel aan de Hondsrug. De maximale invulling van dit concept getest door hier een dubbele lijnopstelling te plaatsen.

De lijnopstelling over lange lengte doet een grote inbreuk op de landschapsbeleving vanaf de Hondsrug. Het windpark beslaat dan vrijwel de gehele horizon. Hiermee wordt de Semslinie op een te dominante manier zichtbaar gemaakt. Vanuit de dorpslinten gezien is de beïnvloeding van het landschap minimaal. Daarentegen is de zichtbaarheid vanuit Stadskanaal groot.

Het concept is van afstand goed leesbaar. Nabij de locatie van de windturbines blijkt echter dat deze nog vrij ver van de Semslinie zijn gelegen en midden in de velden en akkers staan. Daarnaast is er her en der een verandering van richting in de afzonderlijke opstellingen welke niet bijdraagt aan de herkenbaarheid. Ook zal dit park interfereren met de geplande opstelling langs de N33 in Groningen.

De leefkwaliteit van dit concept is laag omdat het relatief dichtbij de bebouwing van Stadskanaal ligt en veel woningen binnen de verschillende zoneringen vallen.

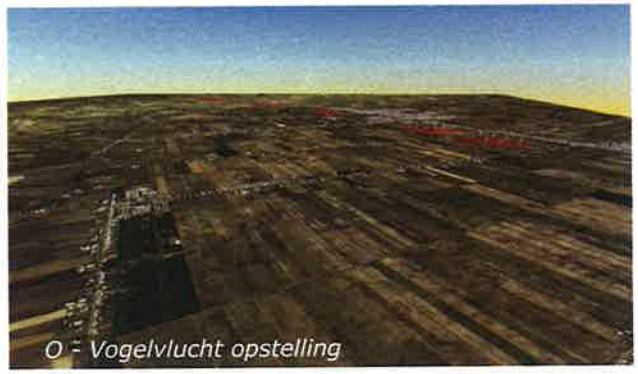


*Details opstelling:*
- *80-85 (3MW) turbines*
- *240-255 MW totaal opgesteld vermogen*

*Slagschaduw*
- *3895 gebouwen binnen contour*

*Impact op directe leefomgeving*
- *3540 gebouwen binnen 1km contour*
- *8657 gebouwen binnen 2km contour*

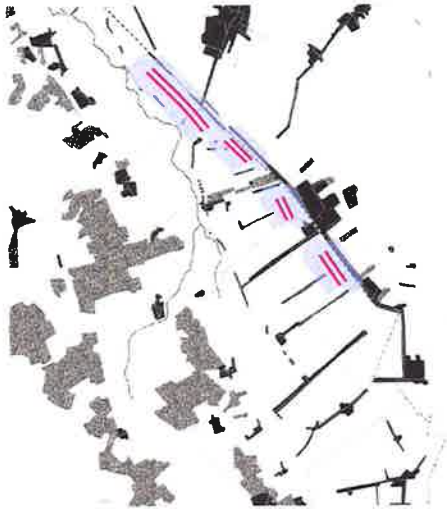

*Slagschaduw*

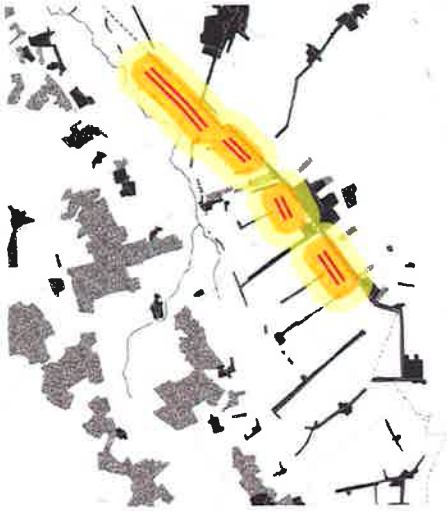

*Impact op directe leefomgeving*

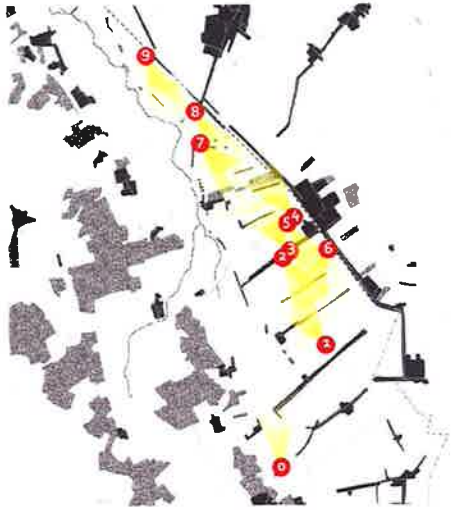

*Gezichtspunten*

1 - Drentse Mondenweg

2 - Nieuw Buinen Zuid

3 - Nieuw Buinen Noord

4 - N374 Stadskanaal Noord

5 - N374 Stadskanaal zuid

6 - Stadskanaal west

7 - Gieterveen zuid

8 - N33

9 - Annerveensekanaal

# Historische lijn: Semslinie enkel

In dit concept zijn de windturbineopstellingen loodrecht op de ontginningsrichting en parallel aan Stadskanaal geplaatst. Ze volgen daarmee de richting van de Semslinie en vormen een 'energierug' parallel aan de Hondsrug. Hierbij is gekozen voor een rustige heldere invulling via een enkele lijnopstelling.

De lijnopstelling heeft een lange lengte en daarmee in potentie een grote inbreuk op de landschapsbeleving vanaf de Hondsrug. Dit wordt enigszins verzacht door de relatief ijle lijn.

Het windpark beslaat vrijwel de gehele horizon. Hiermee wordt de Semslinie op een dominante manier zichtbaar gemaakt. Vanuit de Drentse dorpslinten gezien is de beïnvloeding van het landschap minimaal. Daarentegen is de zichtbaarheid vanuit Stadskanaal groot.

Het concept is van afstand goed leesbaar. Nabij de locatie van de windturbines blijkt echter dat deze nog vrij ver van de Semslinie zijn gelegen en midden in de velden en akkers staan. Daarnaast is er her en der een verandering van richting in de afzonderlijke opstellingen welke niet bijdraagt aan de herkenbaarheid. Ook zal dit park interfereren met de geplande opstelling langs de N33 in Groningen.

De leefkwaliteit van dit concept is laag omdat het relatief dichtbij de bebouwing van Stadskanaal ligt en veel woningen binnen de verschillende zoneringen vallen.

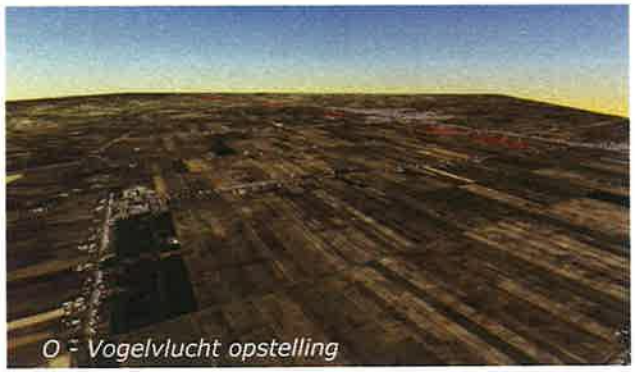


*Details opstelling:*
- *40-45 (3MW) turbines*
- *120-135 MW totaal opgesteld vermogen*

*Slagschaduw*
- *3511 gebouwen binnen contour*

*Impact op directe leefomgeving*
- *2980 gebouwen binnen 1km contour*
- *8390 gebouwen binnen 2km contour*

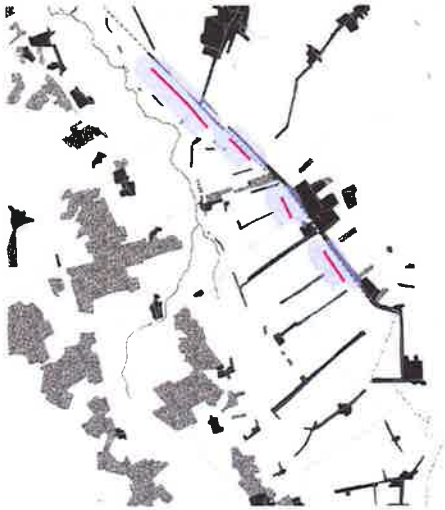

*Slagschaduw*

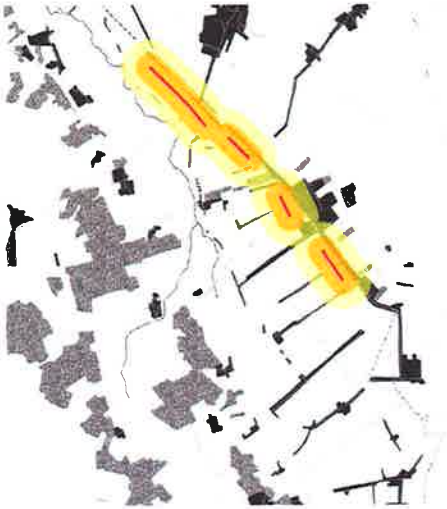

*Impact op directe leefomgeving*

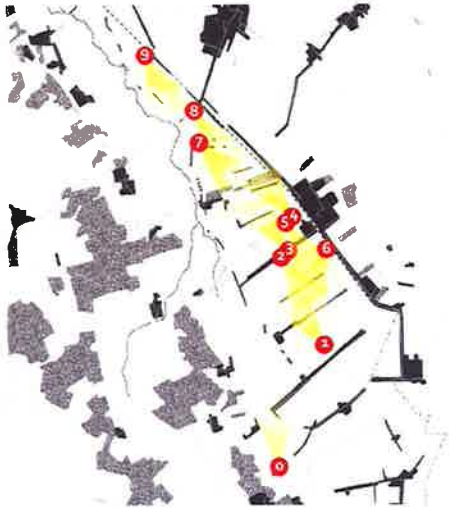

*Gezichtspunten*

1 - Drentse Mondenweg

2 - Nieuw Buinen Zuid

3 - Nieuw Buinen Noord

4 - N374 Stadskanaal Noord

5 - N374 Stadskanaal zuid

6 - Stadskanaal west

7 - Gieterveen zuid

8 - N33

9 - Annerveensekanaal

# Verfijning turbine opstellingen



Voor de verfijning van de concepten is voor een aantal varianten uitgebreider gekeken.

Het windpark Veendam wordt in deze ontwerpstudie meegenomen als uitgangspunt. Dit heeft consequenties voor de interferentie van opstellingen in het Drentse zoekgebied. Met dit als uitgangspunt zijn een aantal ontwerpen extra verfijnd.

Het LOFAR concept is in zekere zin gebonden aan de LOFAR contour, daarom is gekeken naar de mogelijkheden van combinaties met andere opstellingen in de rest van het zoekgebied. Ook is gekeken naar grotere turbines.

Het Cluster 3x concept is verfijnd op basis van eerdere uitkomsten ten aanzien van het windmolenpark nabij Veendam.

Samengevat betreft het:
13 Transformatiezone LOFAR 7,5MW
14 Transformatiezone LOFAR 3MW
15 Transformatiezone LOFAR 3MW + Grid Aa en Hunze
16 Cluster 3x variant

# Concept: Transformatiezone LOFAR 7,5MW enkel

In dit concept kiezen we ervoor een nieuwe structuur aan te brengen in het landschap. Deze is ingegeven door de restrictiezone rond LOFAR. Door langs de buitenrand van deze zone windturbineopstellingen te plaatsen wordt de invloedsfeer van LOFAR zichtbaar gemaakt. In het noordelijk deel van het plangebied is gevrijwaard van turbines om inteferentie te voorkomen met het park N33 in Groningen. Op aan de ambitie te voldoen is gekozen voor grote turbines van 7,5 MW per stuk.

Door de ovaal rond LOFAR te volgen, liggen de opstellingen allemaal loodrecht of onder een hoek op de ontginningsstructuur. De invloed op de kwaliteiten van het landschap is daardoor beperkt. De linten veroorzaken een onderbrekingen in de lijnopstelling. Hierdoor ontstaat een ritme in de opstelling met een nieuwe landschappelijke betekenis. In het noordelijk deel blijft de open ruimte behouden.

Het concept is herkenbaar en kan verklaard worden door de aanwezigheid van LOFAR. Een aantal kamers krijgt te maken met windturbines waarbij elke kamer een eigen aantal molens heeft waardoor de kamers onderling verschillen en daardoor ook herkenbaar zijn.

De afzonderlijke opstellingen zijn te herkennen en ogen ordelijk. Het voordeel van dit concept is dat het echt een geheel vormt.

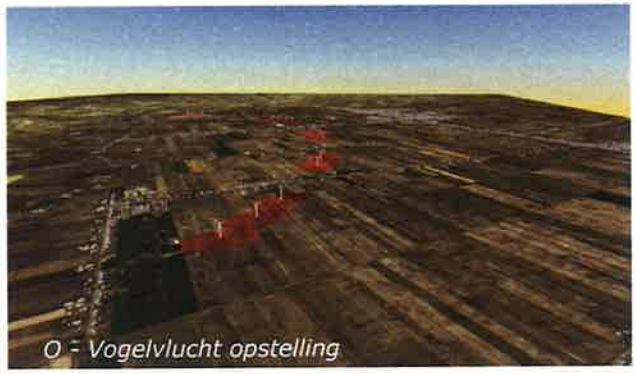


De impact van deze LOFAR opstelling van 7,5 MW op de leefkwaliteit is beperkt. Weinig lintbewoners zullen een windturbine in het uitzicht hebben staan en de zonering beslaat relatief weinig woningen.

*Details opstelling:*
- *15-20 (7,5MW) turbines*
- *112,5-150 MW totaal opgesteld vermogen*

*Slagschaduw*
- *1956 gebouwen binnen contour*

*Impact op directe leefomgeving*
- *1031 gebouwen binnen 1km contour*
- *2909 gebouwen binnen 2km contour*

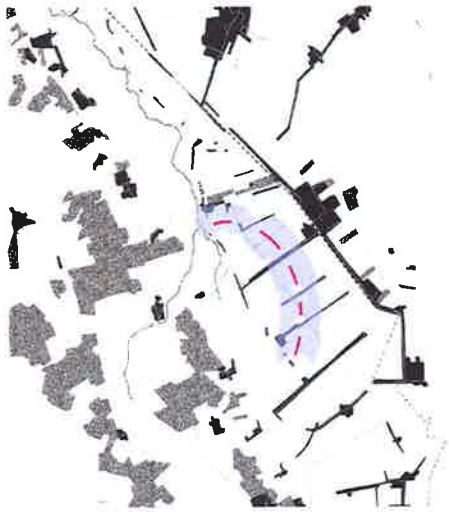

*Slagschaduw*

*Impact op directe leefomgeving*

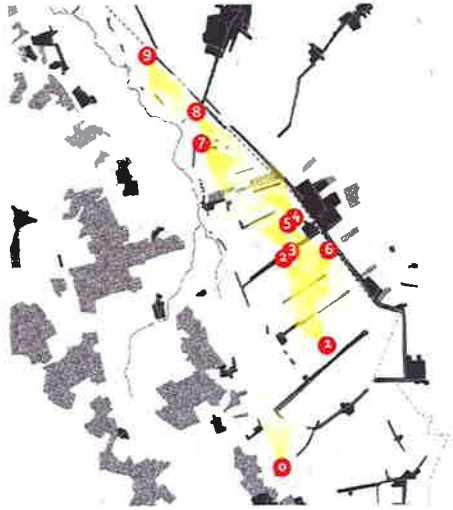

*Gezichtspunten*

1 - Drentse Mondenweg

2 - Nieuw Buinen Zuid

3 - Nieuw Buinen Noord

4 - N374 Stadskanaal Noord

5 - N374 Stadskanaal zuid

6 - Stadskanaal west

7 - Gieterveen zuid

8 - N33

9 - Annerveensekanaal

# Concept: Transformatiezone LOFAR 3MW

In dit concept kiezen we ervoor een nieuwe structuur aan te brengen in het landschap. Deze is ingegeven door de restrictiezone rond LOFAR. Door langs de buitenrand van deze zone windturbineopstellingen te plaatsen wordt de invloedsfeer van LOFAR zichtbaar gemaakt. In het noordelijk deel van het plangebied is gevrijwaard van turbines om inteferentie te voorkomen met het park N33 in Groningen. Met het 66MW opgesteld vermogen is het ten opzichte van de ambitie geen realistisch scenario.

Door de ovaal rond LOFAR te volgen, liggen de opstellingen allemaal loodrecht of onder een hoek op de ontginningsstructuur. De invloed op de kwaliteiten van het landschap is daardoor beperkt. De linten veroorzaken een onderbrekingen in de lijnopstelling. Hierdoor ontstaat een ritme in de opstelling met een nieuwe landschappelijke betekenis. In het noordelijk deel blijft de open ruimte behouden.

Het concept is herkenbaar en kan verklaard worden door de aanwezigheid van LOFAR. Een aantal kamers krijgt te maken met windturbines waarbij elke kamer een eigen aantal molens heeft waardoor de kamers onderling verschillen en daardoor ook herkenbaar zijn.

De afzonderlijke opstellingen zijn te herkennen en ogen ordelijk. Het voordeel van dit concept is dat het echt een geheel vormt.

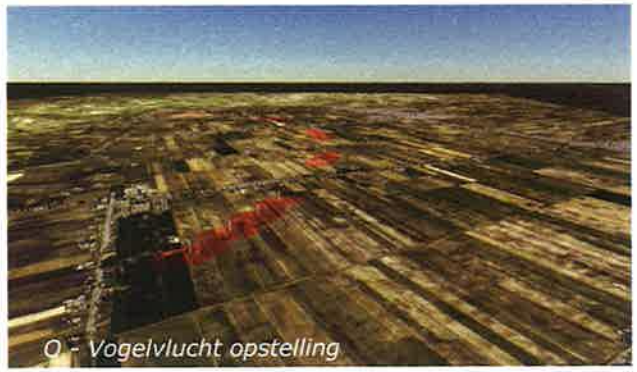


De impact van deze LOFAR opstelling op de leefkwaliteit is beperkt. Weinig lintbewoners zullen een windturbine in het uitzicht hebben staan en de zonering beslaat relatief weinig woningen.

*Details opstelling:*
- *20-25 (3MW) turbines*
- *60-75 MW totaal opgesteld vermogen*

*Slagschaduw*
- *1166 gebouwen binnen contour*

*Impact op directe leefomgeving*
- *1101 gebouwen binnen 1km contour*
- *2980 gebouwen binnen 2km contour*

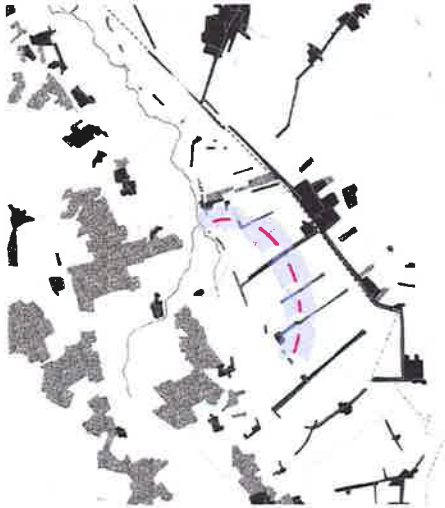

*Slagschaduw*

*Impact op directe leefomgeving*

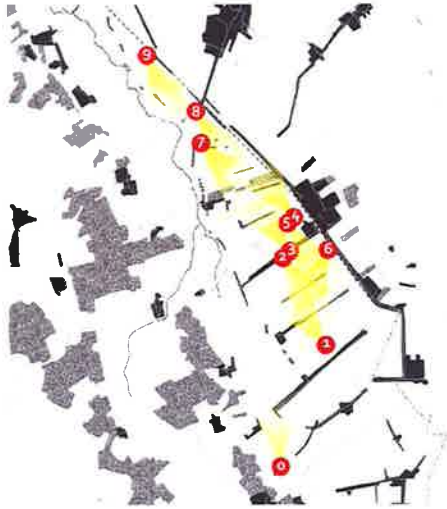

*Gezichtspunten*

1 - Drentse Mondenweg

2 - Nieuw Buinen Zuid

3 - Nieuw Buinen Noord

4 - N374 Stadskanaal Noord

5 - N374 Stadskanaal zuid

6 - Stadskanaal west

7 - Gieterveen zuid

8 - A28

9 - Annerveensekanaal

# Concept: Transformatiezone LOFAR 3MW + Grid Aa en Hunze

In dit concept kiezen we ervoor twee nieuwe structuren aan te brengen in het landschap. De eerste is ingegeven door de restrictiezone rond LOFAR. Door langs de buitenrand van deze zone windturbineopstellingen te plaatsen wordt de invloedsfeer van LOFAR zichtbaar gemaakt. In het noordelijk deel van het plangebied is een tweede opstelling geplaatst in de vorm van een clusteropstelling.

Door de ovaal rond LOFAR te volgen, liggen de opstellingen allemaal loodrecht of onder een hoek op de ontginningsstructuur. De invloed op de kwaliteiten van het landschap is daardoor beperkt. De linten veroorzaken een onderbrekingen in de lijnopstelling. Hierdoor ontstaat een ritme in de opstelling met een nieuwe landschappelijke betekenis.

Het cluster ligt op 2km afstand van de LOFAR opstelling en gaat daarmee interfereren. De opstellingsvorm is voldoende helder dat deze afleesbaar is.

Het concept is herkenbaar en kan verklaard worden door de aanwezigheid van LOFAR. Een aantal kamers krijgt te maken met windturbines waarbij elke kamer een eigen aantal molens heeft.

Ondanks de interferentie zijn de afzonderlijke opstellingen te herkennen.

Dit scenario kan geoptimaliseerd worden door de afstand tussen de beide parken te vergroten, dan wel de noordelijke turbines van de LOFARopstelling te laten vervallen.

De impact van deze LOFAR- en clusteropstelling op de leefkwaliteit is beperkt. Weinig lintbewoners zullen een windturbine in het uitzicht hebben staan en de zonering beslaat relatief weinig woningen.

*Details opstelling:*
- *30-35 (3MW) turbines*
- *90-105 MW totaal opgesteld vermogen*

*Slagschaduw*
- *1317 gebouwen binnen contour*

*Impact op directe leefomgeving*
- *1444 gebouwen binnen 1km contour*
- *3301 gebouwen binnen 2km contour*

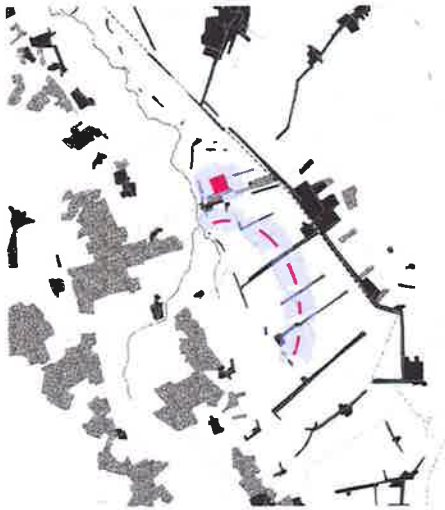

*Slagschaduw*

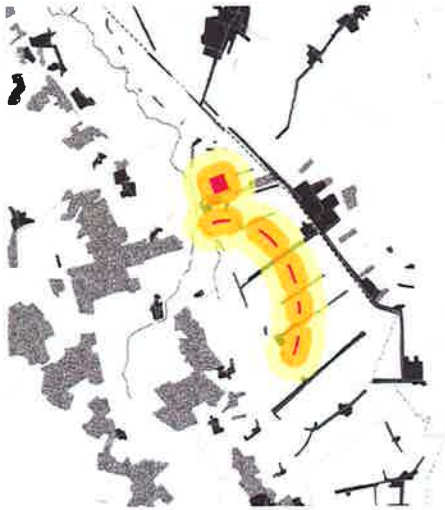

*Impact op directe leefomgeving*

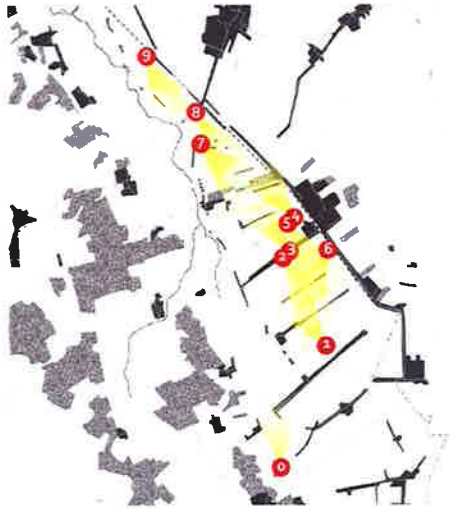

*Gezichtspunten*

1 - Drentse Mondenweg

2 - Nieuw Buinen Zuid

3 - Nieuw Buinen Noord

4 - N374 Stadskanaal Noord

5 - N374 Stadskanaal zuid

6 - Stadskanaal west

7 - Gieterveen zuid

8 - N33

9 - Annerveensekanaal

# Concept: Cluster 3x variant

Het concept clusters 3x variant bestaat uit drie zelfstandige clusteropstellingen van 12 tot 16 windturbines. De turbines zijn in een regelmatig grid opgesteld. De opstellingen staan op de plekken waar er voldoende ruimte is voor deze grotere opstellingen. Bij deze variant is er ook gekeken naar locaties nabij boscomplexen, waardoor de zichtbaarheid van de parken vermindert. De richting van het grid is gelijk aan de richting van de linten. Daarnaast staan de opstellingen zo ver mogelijk van elkaar.

De huidige kwaliteit van de openheid en de rechtlijnige lintstructuur blijft de ordening in het landschap bepalen. De clusters hebben een beperkt horizonbeslag. De opstellingen zijn niet dominant in het landschap.

Het concept van zelfstandige clusters in het landschap is leesbaar. De clusters zijn als zelfstandige opstellingen te herkennen.

De herkenbaarheid van het grid in de opstelling is van korte afstand goed. Van grotere afstand gezien, wordt het cluster beleefd als een zwerm windturbines, zonder zichtbare orde.

Door de concentratie van de windturbines op drie locaties is de negatieve invloed beperkt. Bij Nieuw Buinen is het park aan de noordkant gesitueerd om onder andere effecten van slagschaduw op de bewoning te minimaliseren.

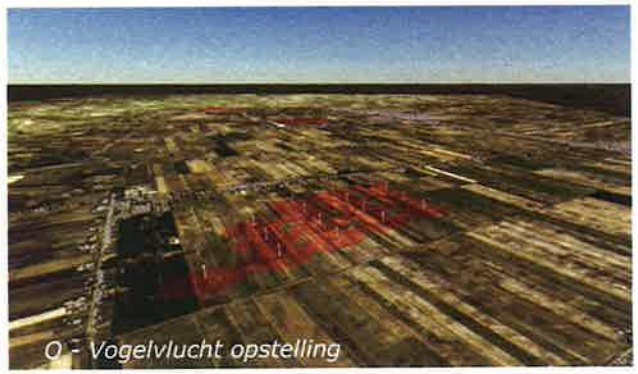


*Details opstelling:*
- *40 (3MW) turbines*
- *120 MW totaal opgesteld vermogen*

*Slagschaduw*
- *946 gebouwen binnen contour*

*Impact op directe leefomgeving*
- *1006 gebouwen binnen 1km contour*
- *4140 gebouwen binnen 2km contour*

*Slagschaduw*

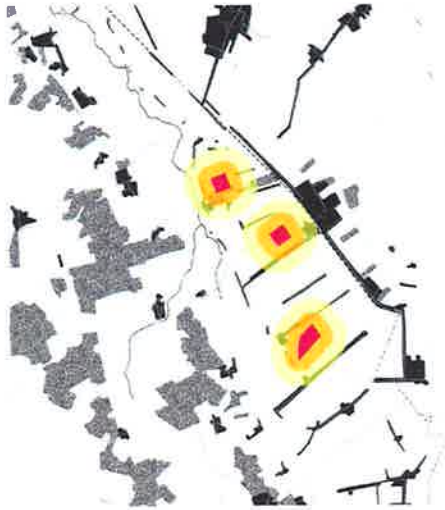

*Impact op directe leefomgeving*

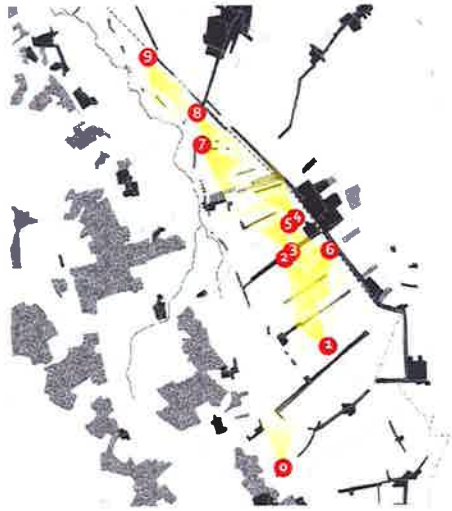

*Gezichtspunten*

1 - Drentse Mondenweg

2 - Nieuw Buinen Zuid

3 - Nieuw Buinen Noord

4 - N374 Stadskanaal Noord

5 - N374 Stadskanaal zuid

6 - Stadskanaal west

7 - Gieterveen zuid

9 - Annerveensekanaal

*Tabel 4 - Beoordeling varianten*

| Varianten | Invloed op visuele kwaliteit van de omgeving | | | | Leefkwaliteit | | | | | Leesbaarheid van het concept | | | Herkenbaarheid van de opstellingen | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Ontginningspatroon | schaal landschap | samenhang open ruimte en linten | Gemiddelde score | Geluid | Schaduw | Horizonbeslag | Invloed directe leefomgeving | gemiddelde score | ruimtelijk concept leesbaar | geen interferentie tussen opstellingen | gemiddelde score | Opstellingsvorm zichtbaar | Geheel te overzien | gemiddelde score |
| 01 **Ontginningslinten dubbele linten** | 1 | 1 | 1 | 1,0 | 1 | 2 | 1 | 2 | 1,5 | 1 | 1 | 1,0 | 2 | 2 | 2,0 |
| 02 **Ontginningslinten dubbele linten om en om** | 2 | 2 | 2 | 2,0 | 2 | 3 | 1 | 3 | 2,3 | 2 | 2 | 2,0 | 2 | 2 | 2,0 |
| 03 **Ontginningslinten enkel** | 3 | 1 | 1 | 1,7 | 2 | 1 | 1 | 1 | 1,3 | 2 | 2 | 2,0 | 3 | 3 | 3,0 |
| 04 **Ontginningslinten dorps** | 3 | 2 | 3 | 2,7 | 3 | 1 | 2 | 1 | 1,8 | 1 | 2 | 1,5 | 3 | 3 | 3,0 |
| 05 **Clusters 2x** | 1 | 3 | 4 | 2,7 | 2 | 3 | 2 | 4 | 2,8 | 4 | 3 | 3,5 | 1 | 2 | 1,5 |
| 06 **Clusters 3x** | 3 | 3 | 3 | 3,0 | 3 | 5 | 4 | 5 | 4,3 | 5 | 3 | 4,0 | 4 | 5 | 4,5 |
| 07 **Clusters 4x** | 3 | 3 | 2 | 2,7 | 2 | 4 | 3 | 4 | 3,3 | 3 | 3 | 3,0 | 4 | 5 | 4,5 |
| 08 **Dorpsclusters** | 3 | 2 | 1 | 2,0 | 2 | 3 | 2 | 3 | 2,5 | 1 | 2 | 1,5 | 4 | 5 | 4,5 |
| 09 **Transformatiezone LOFAR 3MW dubbel + Lijn Aa en Hunze** | 3 | 3 | 3 | 3,0 | 3 | 3 | 2 | 4 | 3,0 | 2 | 3 | 2,5 | 2 | 4 | 3,0 |
| 10 **Transformatiezone LOFAR 3MW + Lijn Aa en Hunze** | 4 | 4 | 4 | 4,0 | 4 | 4 | 3 | 4 | 3,8 | 4 | 3 | 3,5 | 5 | 5 | 5,0 |
| 11 **Historische lijn: Semslinie enkel** | 4 | 3 | 3 | 3,3 | 2 | 2 | 2 | 2 | 2,0 | 3 | 4 | 3,5 | 4 | 2 | 3,0 |
| 12 **Historische lijn: Semslinie dubbel** | 3 | 2 | 2 | 2,3 | 1 | 1 | 1 | 2 | 1,3 | 2 | 2 | 2,0 | 2 | 1 | 1,5 |
| Verfijning | | | | | | | | | | | | | | | |
| 13 **Transformatiezone Lofar 7,5MW** | 5 | 5 | 5 | 5,0 | 3 | 3 | 4 | 5 | 3,8 | 4 | 5 | 4,5 | 5 | 5 | 5,0 |
| 14 **Transformatiezone LOFAR 3MW** | 5 | 5 | 5 | 5,0 | 4 | 4 | 4 | 5 | 4,3 | 4 | 5 | 4,5 | 5 | 5 | 5,0 |
| 15 **Transformatiezone LOFAR 3MW + Grid Aa en Hunze** | 4 | 4 | 3 | 3,7 | 3 | 4 | 3 | 4 | 3,5 | 4 | 3 | 3,5 | 4 | 5 | 4,5 |
| 16 **Cluster 3x variant** | 3 | 3 | 3 | 3,0 | 3 | 5 | 4 | 4 | 4,0 | 5 | 4 | 4,5 | 4 | 5 | 4,5 |

# 7 - Beoordeling en conclusies



| Som score | MW | MW per turbine | aantal turbines | score leefbaarheid versus landschapskwaliteit |
|---|---|---|---|---|
| 5,5 | 225-240 | 3 | 75-80 | 1,42 |
| 8,3 | 150-165 | 3 | 50-55 | 2,13 |
| 7,9 | 150-165 | 3 | 50-55 | 1,74 |
| 8,9 | 120 | 3 | 40 | 2,07 |
| 10,4 | 180-195 | 3 | 60-65 | 2,65 |
| 15,8 | 105-120 | 3 | 35-40 | 4,04 |
| 13,4 | 135-150 | 3 | 45-50 | 3,32 |
| 10,5 | 135-150 | 3 | 45-50 | 2,58 |
| 11,5 | 150-165 | 3 | 50-55 | 2,92 |
| 16,3 | 90-115 | 3 | 30-35 | 3,96 |
| 11,8 | 120-135 | 3 | 40-45 | 2,64 |
| 7,1 | 240-255 | 3 | 80-85 | 1,60 |
| 18,3 | 112,5-150 | 7,5 | 15-20 | |
| 18,8 | 60-75 | 3 | 20-25 | 4,54 |
| 15,2 | 90-105 | 3 | 30-35 | 3,69 |
| 16,0 | 120 | 3 | 40 | 4,00 |

## Beoordeling opstellingsvarianten

In het onderzoek zijn vier concepten ontwikkeld. Deze concepten sluiten op hun eigen wijze aan op het bestaande landschap.

1. Het concept ontginningslinten volgt het aanwezige landschapspatroon.
2. Het concept historische lijnen maakt de Semslinie zichtbaar.
3. Het concept clusters maakt gebruik van de grote landbouwruimtes.
4. Het concept transformatiezones voegt een nieuwe structuur toe aan het bestaande landschap.

Binnen deze concepten is een aantal varianten uitgewerkt, waarin door te variëren in het aantal windturbines de draagkracht van het concept getest is.

In de werksessie met de werkgroep zijn opstellingsvarianten beoordeeld aan de hand van de criteria zoals die in hoofdstuk 5 zijn beschreven. Voor de beoordeling zijn de criteria gescoord van 1 tot en met 5. Een score 1 geeft aan dat de opstellingsvariant laag scoort. Score 5 is de hoogste waarde. De vier criteria zijn: invloed op de visuele kwaliteit van de omgeving, leefkwaliteit, leesbaarheid van het concept en herkenbaarheid van de opstellingen.

In tabel 4 is de beoordeling integraal weergegeven.

<u>Score leefkwaliteit</u>
De beoordeling kan op verschillende manieren plaatsvinden bijvoorbeeld door de criteria een verschillende wegingsfactor te geven. We hebben twee wegingsvarianten gehanteerd:

1. Alle vier criteria gelijk gewogen (te zien in de kolom "som score"). De scores op de vier criteria zijn bij elkaar opgeteld. Deze totaalscore geeft met een getal weer wat de kwaliteit van elk concept is. De maximaal haalbare score is 20.
2. Het criterium leefkwaliteit weegt net zo zwaar als de combinatie van

de andere drie criteria voor landschapskwaliteit (kwaliteit van de leefomgeving, leesbaarheid van het concept en herkenbaarheid van de opstelling). De score is te zien in de kolom "score leefbaarheid versus leefkwaliteit". De maximale score is 5.

Met kleuren de kleur groen zijn de best scorende varianten weergegeven.

De beste varianten

Opvallend is dat bij beide wegingsvarianten dezelfde varianten het beste scoren. Deze steken nadrukkelijk uit boven de scores van de andere varianten. Het gaat om de varianten:

- Transformatiezone LOFAR 3MW
- Transformatiezone LOFAR 7,5MW
- Transformatiezone LOFAR 3MW + Lijn Aa en Hunze
- Transformatiezone LOFAR 3MW + Grid Aa en Hunze
- Clusters 3x
- Clusters 3x variant
- Clusters 4x

Het meest sterke concept is de transformatiezone LOFAR 3MW dan wel 7,5MW zonder een extra opstelling op het grondgebied van de gemeente Aa en Hunze. De interferentie tussen parken is hierin belangrijk. Hierin geldt des te minder de interferentie, des te sterker het ruimtelijk concept.

De mindere varianten

De varianten dorpsmolens en de Semslinie scoren slecht op het criterium leefkwaliteit. Vanuit dat oogpunt zijn deze varianten minder wenselijk.

De varianten ontginningslinten scoren op vrijwel alle criteria laag.

## Conclusies ten aanzien van het doel van de opgave

Bij de start van de opgave hebben we een aantal gezamelijke doelen gesteld. Hoe en of deze doelen gehaald zijn wordt hieronder beschreven:

***Doelstelling 1***
*Inzicht in de ruimtelijke effecten van verschillende alternatieve opstellingen van windturbines in het gebied*

De aanpak met 3D heeft geleid tot beter inzicht in hoe de windmolens uitwerken in de ruimte. Hiermee is het mogelijk gebleken met meerdere mensen een goede beoordeling te maken van de verschillende opstellingen.

De conclusies ten aanzien van de opstellingen zijn:

- dat ontginningslinten unaniem als onwenselijk worden beschouwd omdat er veel inteferentie tussen de opstellingen ontstaat en de herkenbaarheid van de linten beperkt is. Het lijkt of een grote zwerm ontstaat. De logische lijnen op de kaart werkt vanaf ooghoogte perspectief niet. De bewoners van de linten gaan ervaren dat ze in een windpark wonen;
- dat de historische lijn Semslinie enkel weliswaar redelijk scoort vanuit landschapskwaliteit, echter dat zij vanuit leefkwaliteit onwenselijk wordt geacht, ook ontstaat een afsluiting van Stadskanaal;
- dat clusters als opstellingsvorm potentie hebben, vanwege hun beperkte horizonbeslag bij voldoende tussenruimte en beperkte interferentie;
- windturbines overstijgen zelfs de al grote maat van het Veenkoloniale landschap. Dit betekent dat ze als vanzelf een nieuwe laag boven het landschap gaan vormen. Een relatie met landschappelijke structuren is moeilijk te leggen. De transformatiezones waarbij de windturbines een nieuwe eigen structuur vormen boven het landschap, heeft veel potentie;
- dat toepassing van enkele lijnen wordt geprefereerd boven dubbele lijnen vanwege de herkenbaarheid van de opstelling;

- dat een afstand van circa 10 kilometer tussen opstellingen (met 3 MW turbines en vanaf ooghoogte) ertoe bijdraagt dat opstellingsvormen afzonderlijk beleefbaar zijn;
- dat de maat van de opstelling ten opzichte van de open ruimte belangrijker is dan de grootte van de molens. Minder maar grotere molens dragen bij aan zuinig ruimtegebruik.
- Zoek het niet altijd in bestaande landschapsstructuren, maar ontwerp nieuwe structuren, kansen liggen vaak 'haaks' op bestaande structuren

***Doelstelling 2***
*Het bestaande ruimtelijke beoordelingskader verfijnen ten aanzien van de plaatsing van windturbines in relatie tot de aanwezige kernkwaliteiten;*

Het beoordelingskader dat in dit project uitgewerkt is bestaat uit vier criteria met ieder enkele subcriteria. De vier criteria zijn:
- invloed op visuele kwaliteit van de omgeving
- leefkwaliteit
- leesbaarheid van het concept
- herkenbaarheid van de opstelling

De beoordeling van de opstellingsvarianten kon met deze criteria goed worden uitgevoerd. Het biedt voldoende handvatten om opstellingen met elkaar te vergelijken en te scoren voor wat betreft landschapskwaliteit en leefkwaliteit. Uit de drie werksessies met beleidsmedewerkers bleek dat de gekozen criteria bruikbaar zijn als (bouwstenen voor het) beoordelingskader en robuuste en gedeelde uitkomsten opleveren.

Gelet op het landschapsoverstijgende effect van windturbine parken en de grote landschappelijke impact is het wenselijk om altijd een driedimensionale toets uit te voeren.

***Doelstelling 3***
*Een basis leggen voor de communicatie met het gebied (bewoners, ondernemers, belangenorganisaties en initiatiefnemers) over mogelijke opstellingen van windturbines;*

De 3D tool heeft een virtuele maquette van het Veenkoloniale gebied met daarin de 16 opstellingsvarianten opgeleverd. Deze maquette is bruikbaar voor de communicatie met het gebied.

***Doelstelling 4***
*Een proces op gang brengen binnen gemeentelijke en provinciale organisaties waarbij kennis en inzichten worden gedeeld ten aanzien van het windenergievraagstuk.*

Door de opzet van het onderzoek, waarbij in een aantal werksessies ambtenaren van provincie en gemeentes op een interactieve manier zijn betrokken in de landschappelijke beoordeling van de verschillende geschetste alternatieven, is het gelukt kennis over het windenergievraagstuk en de ruimtelijke impact te delen en gezamenlijk verder te ontwikkelen.

Het interactief model was hierbij een onmisbaar hulpmiddel, omdat al bewegend door het model de concepten vanaf verschillende standpunten konden worden bekeken en beoordeeld. Zonder het model had het projectteam alleen beelden kunnen laten zien van een beperkt aantal standpunten, welke van te voren gekozen hadden moeten worden.

# 8 - Aanbevelingen



## Algemene aanbevelingen

De volgende aanbevelingen ten aanzien van windturbines en de Veenkoloniën komen uit het onderzoek naar voren:

1. Er steken een aantal opstellingsvarianten - de transformatiezone LOFAR opstelling 3MW en 7,5MW, de transformatiezone LOFAR in combinatie met een grid of een lijnopstelling op het grondgebied van Aa en Hunze, de Cluster 3x + variant en Cluster 4x - uit boven de andere varianten voor wat betreft landschappelijke kwaliteit en leefkwaliteit. Advies is om deze varianten als uitgangspunt te nemen voor de gebiedvisie. Daarbij wordt aanbevolen om uitgaande van deze varianten wel te kijken naar de precieze invulling omdat daarmee nog extra winst te behalen is.
2. Als er gekozen wordt voor een sterk ruimtelijk concept, dan is´transformatiezone LOFAR´het meest helder.
3. Aanbevolen wordt om bij de uitvoering van een concept aandacht te schenken aan een intergraal landschapsplan. Hierbij kan gedacht worden aan het verbinden van verschillende vormen van energie initiatieven of ontwikkelingen, landart of een landschapspark.
4. Op basis van de beoordelingscriteria zijn ontwerpregels opgesteld. Deze zijn op de volgende bladzijde weergegeven. Wanneer deze ontwerpregels gehanteerd worden is de kans groter dat ruimtelijke- en leefkwaliteit behouden blijven.
5. Altijd redeneren vanuit concepten; deze ruimtelijke concepten geven handvatten voor opstellingen. Landschapskwaliteiten worden niet beter bewaard door opstellingsvormen die vasthouden aan bestaande landschappelijke structuren.
6. De omvang van de molens is op een gegeven moment niet meer in te schatten door de aanschouwer. Kijk daarom nadrukkelijk ook naar grotere molens dan 3MW; hierdoor kan met minder turbines de ambitie worden bereikt, terwijl tegelijkertijd een rustiger beeld (minder interferentie en rustiger draaiende wieken) ontstaat. Advies is om de best scorende opstellingsvarianten ook uit te werken en te beoordelen met 7,5MW turbines.
7. Turbines langs de N33 nabij Veendam interfereren met de turbines op het grondgebied van de gemeente Aa en Hunze (interferentie treed op binnen een straal van 10km). Wordt er gekozen voor geen interferentie dan zijn er beperkte mogelijkheden op het grondgebied van Aa en Hunze. Interferentie treedt vooral op kijkend vanaf de Hondsrug naar Veendam. Stem de plannen af op de initiatieven bij Veendam.
8. In het onderzoek wordt ontworpen aan de hand van het opgesteld vermogen (MW). Bij de uitwerking van de verschillende opstellingen zou ook naar rendement gekeken en daarop beoordeeld moeten worden. Clusters en dubbele lijnen zitten meer in elkaars windschaduw en vallen mogelijk minder gunstig uit. Bochtopstellingen vangen waarschijnlijk meer wind en zijn dan productiever.
9. Kijk naar kansen voor koppelen turbineparken aan andere ruimtelijke ontwikkelingen.
10. Om gedegen uitspraken te kunnen doen over geluid moeten de opstellingsvarianten doorgerekend worden op geluid.
11. Gebruik de 3D tool in communicatie. De 3D tool kan ook in de communicatie naar de buitenwereld (omwonenden, rijk, initiatiefnemers, etc) van grote waarde zijn.
12. Het gebied is van iedereen en verdient een mooie landschappelijke opstelling. Participatie is van essentieel belang.

## Aanbevelingen voor ontwerp

Uit het visueel landschappelijke onderzoek naar verschillende opstellingsconcepten kunnen we per beoordelingscriterium een aantal ontwerpregels afleiden voor de plaatsing van windturbines in de Drentse Veenkoloniën.

**Invloed op de visuele kwaliteit van het landschap**
Uit de analyse blijkt dat opstellingen die de landschapsstructuur volgen, dus parallel liggen aan de dorpslinten, een negatieve invloed hebben op de landschappelijke kwaliteiten. De karakteristieke openheid en grote maat van de landbouwgebieden, omzoomd door groene lintdorpen, wordt dan verstoord. Dit geldt zonder meer voor het gebied van de Drentse Monden.

Autonome clusteropstellingen en opstellingen die nieuwe structuren toevoegen aan het landschap blijken daar veel minder impact te hebben op de huidige kwaliteiten. Ze kunnen deze zelfs benadrukken. Bijvoorbeeld door de onderbreking van een lijnopstelling door een dorpslint.

Het verdient aanbeveling om niet rigide vast te houden aan bestaande structuren in het landschap, maar op zoek te gaan naar eigenstandige opstellingen met een architectonische kwaliteit en voldoende (circa 10 km) tussenruimte tussen parken.

**Leefkwaliteit**
Opstellingsconcepten met een groot horizonbeslag hebben veel impact op het landschap. Lange lijnopstellingen hebben een groot horizonbeslag. Ze zijn vanuit veel standpunten zichtbaar Ze zijn daardoor dominant aanwezig en doen afbreuk aan de kwaliteiten openheid en ver zicht.
Opstellingen die parallel aan de ontginningslinten liggen, liggen in de leefomgeving van een groot aantal bewoners van de linten en hebben mogelijk een negatieve impact op de leefkwaliteit. De impact van compacte opstellingen, zoals clusters en lijnvormige opstellingen dwars op de ontginningstructuur is veel kleiner.

**Leesbaarheid concept**
De leesbaarheid van het concept wordt laag beoordeeld wanneer verschillende opstellingen met elkaar interfereren. Dit gebeurt wanneer op korte afstand van elkaar meerdere opstellingen staan. Dit is bijvoorbeeld het geval in het concept ontginningslinten. Ook blijkt de koppeling van een opstelling aan de landschappelijke structuur niet te herkennen te zijn.

Het is aan te raden dezelfde typen turbine per park te hanteren, dit bevordert de leesbaarheid van het concept.

**Herkenbaarheid opstellingsvorm**
Voor de beleving van verschillende windparken als individuele opstellingen is het van belang dat hun onderlinge afstand zo groot mogelijk is. En dat hun horizonbeslag klein is, zodat de kans op interferentie met andere windparken klein is.

Een aantal lijnen parallel aan elkaar leidt tot veel interferentie. Dit wordt daarom afgeraden.

Ook dubbele lijnen worden afgeraden. De herkenbaarheid van deze opstellingsvorm is matig.

Een herkenbare ordelijke opstelling heeft een beperkte maat. Voor een lijnopstelling is dit ca 6 windturbines, voor een clusteropstelling ca 12 turbines (3*4)

# Colofon



## Projectleiding:
Rik Olde Loohuis

## Projectteam

| | |
|---|---|
| Rik Olde Loohuis | (ROM3D) |
| Wim Meulenkamp | (ROM3D) |
| Willem Rienks | (ROM3D) |
| Pieter Schengenga | (H+N+S landschapsarchitecten) |
| Marieke Brouwer te Molder | (H+N+S landschapsarchitecten) |

## Deelnemers werksessies

| | |
|---|---|
| Eddy Diekema | (Provinicie Drenthe) |
| Jan Kuiper | (Provinicie Drenthe) |
| Willem Huizing | (Provinicie Drenthe) |
| Peter Wienia | (Provinicie Drenthe) |
| Letitia van der Merwe | (Provinicie Drenthe) |
| Henk Brink | (Gemeente Borger-Odoorn) |
| Wim Haak | (Gemeente Borger-Odoorn) |
| Jan Hermes | (Gemeente Borger-Odoorn) |
| Peter van der Veen | (Gemeente Aa en Hunze) |
| Saskia Spijkerman | (Gemeente Aa en Hunze) |
| Paul Sloot | (Gemeente Aa en Hunze) |
| Jaqueline Muffels | (Gemeente Emmen) |
| Jacob van Olst | (Gemeente Emmen) |
| Henriette Vrieling | (Gemeente Emmen) |
| Melinda Loonstra-Buzogány | (Gemeente Emmen) |
| Moira Numan | (Gemeente Coevorden) |
| Henk Gortmaker | (Gemeente Coevorden) |
| Titian Oterdoom | (Elzinga & Oterdoom procesmanagement) |

# Bijlage: tabel 'Invloed directe leefomgeving' en 'Slagschaduw'

Deze tabel geeft de onderbouwende gegevens die nodig waren voor de scores die toegekent zijn aan de verschillende concepten ten aanzien van de criteria 'Invloed op de directe leefomgeving' en 'Slagsschaduw'.

De aantallen gebouwen zijn berekend vanuit GIS. Hierin is het aantal gebouwen (vanuit het top10NL bestand van het Kadaster) die binnen de contouren liggen geteld. Voor de score is gekeken naar de kleinste en de grootste hoeveelheid gebouwen om op basis daarvan de score 1-5 toe te kennen voor de totale beoordelingstabel (pag 66 - 67).

| Varianten | Invloed directe leefomgeving | | | Slagschaduw | |
|---|---|---|---|---|---|
| | Aantal gebouwen binnen 1km | Aantal gebouwen binnen 2km | score voor eindtabel | Aantal gebouwen binnen schaduwcontour | score voor eindtabel |
| 01 **Ontginningslinten dubbele linten** | 2804 | 8478 | 2 | 3250 | 2 |
| 02 **Ontginningslinten dubbele linten om en om** | 2037 | 6717 | 3 | 2223 | 3 |
| 03 **Ontginningslinten enkel** | 3452 | 9828 | 1 | 3794 | 1 |
| 04 **Ontginningslinten dorps** | 3543 | 9975 | 1 | 3994 | 1 |
| 05 **Clusters 2x** | 1921 | 4670 | 4 | 2207 | 3 |
| 06 **Clusters 3x** | 996 | 2948 | 5 | 808 | 5 |
| 07 **Clusters 4x** | 1302 | 4114 | 4 | 1322 | 4 |
| 08 **Dorpsclusters** | 2453 | 7418 | 3 | 2257 | 3 |
| 09 **Transformatiezone LOFAR 3MW dubbel + Lijn Aa en Hunze** | 1744 | 4514 | 4 | 2028 | 3 |
| 10 **Transformatiezone LOFAR 3MW + Lijn Aa en Hunze** | 1339 | 4056 | 4 | 1471 | 4 |
| 11 **Historische lijn: Semslinie enkel** | 2980 | 8390 | 2 | 3511 | 2 |
| 12 **Historische lijn: Semslinie dubbel** | 3540 | 8657 | 2 | 3895 | 1 |
| 13 **Transformatiezone Lofar 7,5MW** | 1031 | 2909 | 5 | 1956 | 3 |
| 14 **Transformatiezone LOFAR 3MW** | 1101 | 2980 | 5 | 1166 | 4 |
| 15 **Transformatiezone LOFAR 3MW + Grid Aa en Hunze** | 1444 | 3301 | 4 | 1317 | 4 |
| 16 **Cluster 3x variant** | 1006 | 4140 | 4 | 946 | 5 |

# Naar een verdienmodel voor windenergie in Drenthe

februari 2012

In opdracht van: Provincie Drenthe
Dhr. W. Huizing

Uitvoering: KNN
Dhr. K.J. Kamminga

**KNN**

**Advies, Training, Duurzaamheid**

Werfstraat 5
9712 VN Groningen
tel.: 050 3175550
fax.: 050 3175559
email: info@knnadvies.nl
internet: www.knnadvies.nl
Besloten Vennootschap
KvK: 02056450

# Inhoudsopgave

1. ACHTERGROND ..... 2
1.1 AANLEIDING ..... 2
1.2 DOELSTELLINGEN ..... 2
1.3 LEESWIJZER ..... 3
2. WINDENERGIE: ENKELE KERNGEGEVENS ..... 4
2.1 INLEIDING ..... 4
2.2 WIND EN ZON VERGELEKEN: ENERGIEOPBRENGST ..... 5
2.3 WIND EN ZON VERGELEKEN: KOSTEN ..... 6
3. ECONOMISCHE EFFECTEN WINDENERGIE ..... 7
3.1 INLEIDING ..... 7
3.2 LANDBOUW ..... 8
3.3 SOCIAALECONOMISCHE STRUCTUUR ..... 8
3.4 WERKGELEGENHEID ..... 9
4. PARTICIPATIE ..... 11
4.1 INLEIDING ..... 11
4.2 KANSEN VOOR (FINANCIËLE) BETROKKENHEID ..... 11
4.2.1 Profitregeling ..... 11
4.2.2 Financiële participatie & fondsvorming ..... 12
4.2.3 Eigen stroom ..... 15
4.3 PARTICIPATIE, FONDS & VEENKOLONIËN ..... 16
5. CONCLUSIES & VOORSTEL ..... 17
BIJLAGE: BIJEENKOMSTEN PARTICIPATIE-MODELLEN ..... 19

# 1. Achtergrond

## 1.1 Aanleiding

In Nederland is windenergie een belangrijke optie in het streven naar een duurzamere energiehuishouding. Het realiseren van windenergie is een gemeenschappelijke opgave. Daarom maken provincies en het Rijk afspraken over wie, hoeveel, wanneer realiseert. Ook de provincie Drenthe heeft toegezegd een bijdrage te willen leveren aan het realiseren van de nationale doelstellingen op het gebied van windenergie.

Om hieraan verdere invulling te geven heeft de provincie Drenthe met de gemeente Borger Odoorn uitvoerig gepleit voor een gezamenlijke, met het Rijk, verkenning van de mogelijkheden voor windenergie in het provinciaal zoekgebied. Aan de hand van de uitkomsten zouden daarna, in overleg met potentiële initiatiefnemers, concrete plannen kunnen worden ontwikkeld en in procedure gebracht. De rijksoverheid heeft dit niet overgenomen. In de praktijk betekent dit dat met de terinzagelegging van de Notitie Reikwijdte en Detailniveau voor de MER-procedure, op 24 juni 2011, de formele procedure voor het plan 'De Drentse Monden' is gestart. Windpark 'De Drentse Monden' is een initiatief van een aantal landbouwers samen met projectontwikkelaar Raedthuys en heeft een omvang van 300 - 450 MW.

De provincie Drenthe en de gemeenten Borger Odoorn en Aa en Hunze gaan nu gezamenlijk de verkenning van de mogelijkheden voor windenergie in het provinciaal zoekgebied uitvoeren en een Gebiedsvisie opstellen. Gelijktijdig wordt ook een Gebiedvisie opgesteld voor het zoekgebied in de gemeenten Emmen en Coevorden, zodat uiteindelijk sprake is van één Gebiedsvisie.

## 1.2 Doelstellingen

Uit de notitie *Gebiedsvisie Windenergie: document voor bestuurlijke instemming* komen de volgende doelstellingen naar voren:

- Een beoordelingskader voor windparken (minimaal vijf turbines) formuleren, voor ondermeer het initiatief De Drentse Monden, maar ook voor de door de rijksoverheid op te stellen Structuurvisie windenergie op land, met als subdoelstelling een meer precieze beoordeling van de in aanmerking komende delen van het zoekgebied.
- Communiceren met de bevolking, door vertegenwoordigers en andere betrokkenen te betrekken bij het opstellen van de Gebiedsvisie.
- De voordelen (als verdienmodel) voor het gebied in algemene zin en voor de bevolking in het bijzonder in beeld brengen en verbindingen maken tussen windenergieprojecten en andere (sociaaleconomische) ontwikkelingen in het gebied, zoals andere vormen van duurzame energie en demografie.

In deze rapportage gaan wij nader in op de hierboven als 3$^{de}$ genoemde doelstelling.

## 1.3 Leeswijzer

Centraal in dit rapport staat de beschrijving van een verdienmodel voor windenergie (hoofdstuk 4). In het bijzonder werken we dit model uit richting net noordelijk deel van het zoekgebied, het grondgebied van de gemeenten Aa en Hunze en Borger Odoorn. Daaraan voorafgaand gaan we in hoofdstuk 3 kort in op een analyse van het gebied. We beginnen echter met een technisch-economische beschouwing van windenergie (hoofdstuk 2).

# 2. Windenergie: enkele kerngegevens

## 2.1 Inleiding

'Energie' is een algemene term. We gebruiken energie om het in huis behaaglijk warm te krijgen of om gebruik te maken van bijvoorbeeld de zonnebank. Of om ons met de auto van A naar B te verplaatsen. De ene energie is echter de andere niet! Warmte maken we in Nederland hoofdzakelijk van gas, ons witgoed draait op elektriciteit en de auto rijdt op benzine of diesel, vloeibare brandstoffen.

Als we kijken naar de ontwikkelingen in het energiegebruik dan is de verwachting dat de vraag naar elektriciteit de komende jaren toe zal nemen. Uitgedrukt in ktoe (= kiloton olie-equivalenten) bedroeg het bruto eindverbruik in 2005 10.347, terwijl voor 2020 een eindverbruik wordt verwacht van 11.681, een toename van 13% [1,2]. In onderstaande figuur presenteren we de nationale streefcijfers waar het gaat om het aandeel hernieuwbare energie in 2020[3]. Uit deze figuur komt overduidelijk het hoge ambitieniveau ten aanzien van hernieuwbare elektriciteit naar voren.

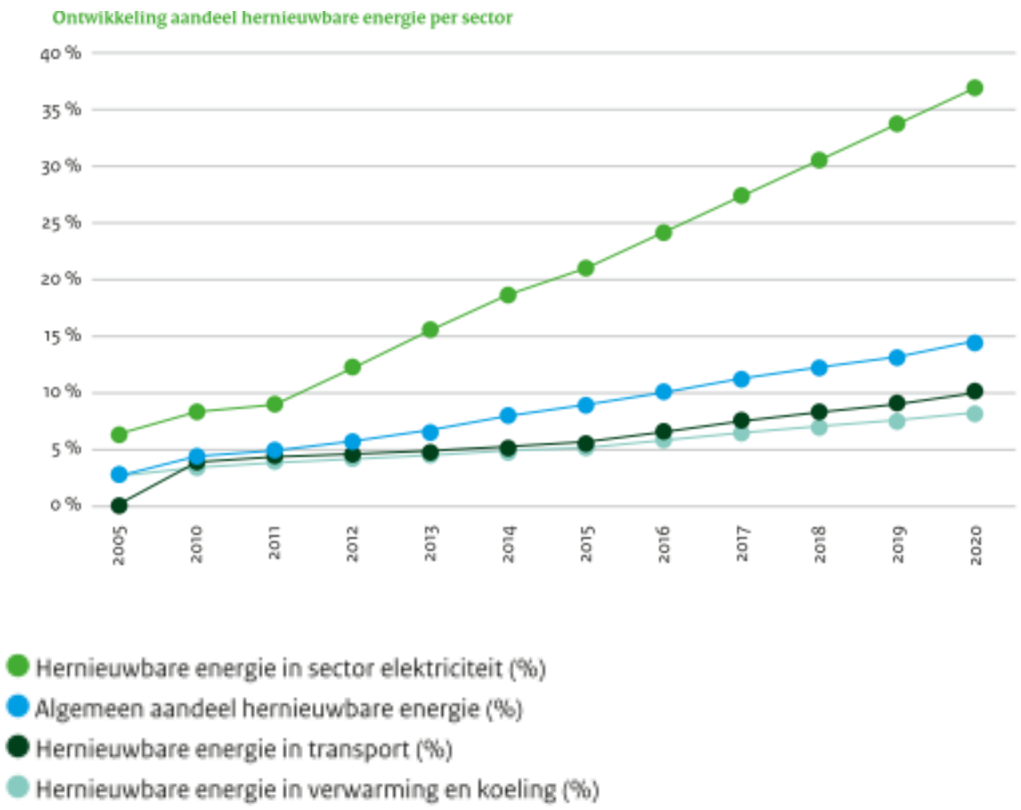


[1] Nationaal Actieplan voor energie uit hernieuwbare bronnen, Richtlijn 2009/28/EG - Rijksoverheid

[2] In deze cijfers is rekening gehouden met het effect van maatregelen voor energie-efficiëntie en energiebesparing

[3] Nationaal Actieplan voor energie uit hernieuwbare bronnen, Richtlijn 2009/28/EG - Rijksoverheid

Elektriciteit wordt in Nederland gemaakt van vooral aardgas en steenkool. De verst ontwikkelde duurzame alternatieven op het gebied van elektriciteit zijn[4]:

- Windenergie
- Zonne-energie

Als we een oordeel willen geven over windenergie, en daarmee over windmolens, dan doen we er dus verstandig aan een vergelijking te maken tussen wind en zon. Hieronder gaan wij hier nader op in in relatie tot:

- energieopbrengst
- kosten
- ruimtegebruik

## 2.2 Wind en zon vergeleken: energieopbrengst

In deze paragraaf gaan we uit van een windmolen van 3 MW. In onderstaande tabel noemen we de belangrijkste criteria om te bepalen wat een dergelijke molen gemiddeld per jaar oplevert aan elektriciteit[5].

| | |
|---|---|
| Vermogen | 3 MW |
| Uren per jaar | 8760 |
| Loadfactor | 25% |

Als de windmolen alle uren van het jaar maximaal draait, dan levert dat een hoeveelheid aan elektriciteit in mWh op van het Vermogen (in MW) * aantal uren. Dit is echter verre van realistisch. Gemiddeld genomen produceert de windmolen zo'n 25% van de tijd elektriciteit. Dit percentage duiden we aan met de term 'loadfactor'. Laten we deze factor los op de bovengenoemde berekening, dan kunnen we concluderen dat één windmolen van 3 MW gemiddeld per jaar zo'n **6,6 miljoen kWh** oplevert. Bij een gemiddeld jaarlijks elektriciteitsgebruik per huishouden van 3500 kWh, betekent dit dat één windmolen van 3 MW een kleine **1900 huishoudens** kan voorzien van elektriciteit.

[4] Momenteel wordt ook lokaal elektriciteit geproduceerd vanuit via vergisting geproduceerd biogas. Energetisch verdient dit echter niet de voorkeur omdat de gelijktijdig met de elektriciteit geproduceerde warmte in de meeste gevallen niet nuttig wordt gebruikt en derhalve in de lucht verdwijnt. Biogas kan daarom beter worden opgewaardeerd tot aardgaskwaliteit (groen gas) en vervolgens in het regionaal leidingennet worden geïnjecteerd.

[5] Tijdschrift Milieu, december 2011, nr. 8, pagina 23

Om met zonnepanelen voor één huishouden elektriciteit op te wekken is een silicium zonnesysteem met een vermogen van circa 4,5 kWp (36 $m^2$ panelen) nodig.[6] Als we deze gegevens als uitgangspunt nemen luidt de conclusie dat we voor het elektriciteitsgebruik van 1900 huishoudens ongeveer 8500 kWp aan zonne-energie nodig hebben (= 68.400 $m^2$ aan panelen, dus bijna 7 ha.).

## 2.3 Wind en zon vergeleken: kosten

In onderstaande tabellen vergelijken wij de kosten van wind en zon met elkaar. We doen dit aan de hand van een windmolen van 3 MW en zonnesysteem van in totaal 7500 kWp.

*Windmolen*[7]

| | Kosten per kW | Kosten voor een windmolen van 3 MW |
|---|---|---|
| Kosten voor de ontwikkeling en de bouw van een windmolen | € 1500 | € 4,5 miljoen |

*Zonnesysteem*[8]

| | Kosten per 1kWp | Kosten voor 7500 kWp |
|---|---|---|
| Kosten van een zonnesysteem inclusief installatie | € 3600 | € 27 miljoen |

[6] http://www.milieucentraal.nl/themas/thema-1/bronnen-van-energie/duurzame-energiebronnen/zonne-energie/zonnepanelen

[7] Participatiemodellen voor de realisatie van windenergie op land – Agentschap NL, 2011

[8] http://www.milieucentraal.nl/themas/thema-1/bronnen-van-energie/duurzame-energiebronnen/zonne-energie/zonnepanelen

# 3. Economische effecten windenergie

## 3.1 Inleiding

De Veenkoloniën is een gebied waar een uniek en historisch landschap is gecreëerd door langdurige en intensieve cultivatie. De openheid en de lintbebouwing worden nadrukkelijk gekoesterd. Dit staat soms op gespannen voet met de dynamiek van de agrarische sector en met de eisen die aan een aantrekkelijk 'woon-platteland' gesteld worden (beschutting, beslotenheid, afwisseling)[9].

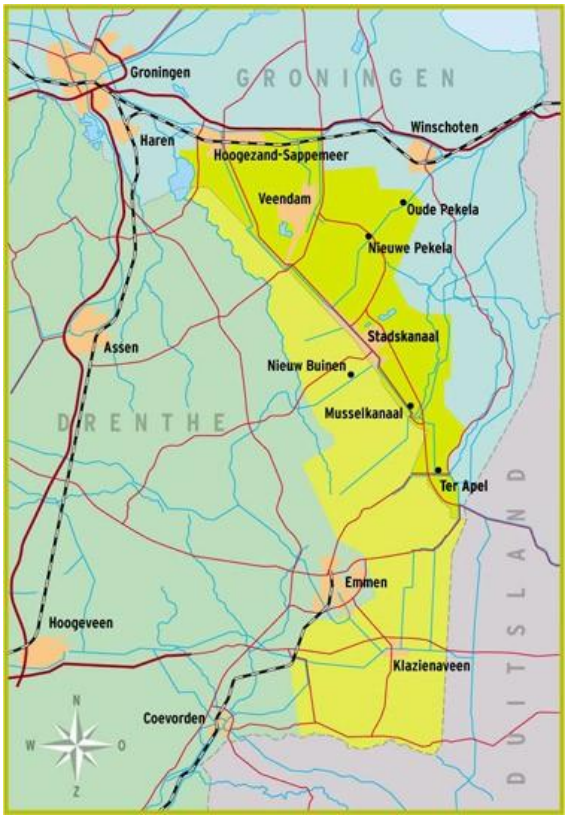


Eén van de concrete voorbeelden van de 'dynamiek van de agrarische sector' betreft het plaatsen van windmolens. Zonder twijfel zal dit het landschapsbeeld in de Veenkoloniën sterk bepalen.

[9] De veenkoloniën: heroverweging van kwaliteiten – D. Strijker, 2007

## 3.2 Landbouw

De ruimtelijke kwaliteiten van de Veenkoloniën worden in belangrijke mate bepaald door het bestaande agrarische grondgebruik[10]. In de Veenkoloniën ligt heel wat akkerbouwgrond 'latent' braak[11]. Dit houdt in dat de grond weliswaar in gebruik is, maar niet bij bedrijven met ontwikkelingsplannen. Zodra zich een redelijke koper aandient is de grond beschikbaar.

Perspectieven zijn er echter wel degelijk. Door een aantal oorzaken neemt de vraag naar akkerbouwproducten toe. Dit doet zich zowel voor waar het gaat om menselijke consumptie als voor traditionele industriedoeleinden en voor energieopwekking. De ontwikkeling van een biobased-economy, de integratie van landbouw en chemie, is in volle gang. In zo'n biobased-economy vervangt biomassa, ondermeer geproduceerd door de landbouw, een (deel van) de fossiele grondstoffen in productieprocessen van hoogwaardige chemische producten. De inzet van biomassa(rest)stromen voor energie is daarnaast een kansrijke toepassing (zij het relatief laagwaardig). Wat betreft biomassateelt voor energie en chemie wordt binnen Nederland de Veenkoloniën als een kansrijk gebied gezien. Als het gaat om energieopwekking ziet de landbouw in de Veenkoloniën parallel hieraan kansen voor het plaatsen van windmolens, zoals blijkt uit de thans lopende initiatieven in de gemeenten Aa en Hunze en Borger Odoorn. Hiermee doen de landbouwers in het gebied aan verbreding. De installatie van windmolens kan daarmee versterkend werken op de economische veerkracht van de sector.

## 3.3 Sociaaleconomische structuur

Ondanks het vaak sterk gevoelde belang van de landbouw wijkt de economische structuur van de Veenkoloniën minder af van het Nederlands gemiddelde dan vaak wordt gedacht[12]. Uitgedrukt in termen van toegevoegde waarde komt ruim tweederde van de dienstensector (waarbij de publieke diensten zoals overheden, werkvoorziening, zorg etc. oververtegenwoordigd zijn), een kwart van de industrie en minder dan tien procent van de landbouw en agro-industrie. De conclusie kan dan ook worden getrokken dat de veenkoloniale economie veel minder afhankelijk is van de landbouw dan vaak wordt gesuggereerd.

*Bevolkingsontwikkeling*

Eén van de aandachtspunten in het gebied is de bevolkingsontwikkeling. Zoals uit onderstaande tabel naar voren komt is er overduidelijk sprake van een negatieve trend Sinds 2007 is er zelfs sprake van een afname van de bevolking. In 2010 bedroeg de negatieve bevolkingsgroei -0,2 %, terwijl de bevolkingsdichtheid altijd al relatief laag is geweest (200

[10] Verkenning Kennis Klimaat voor Ruimte, deelonderzoek hotspot Veenkoloniën – R. Rothengatter, 2011

[11] De veenkoloniën: heroverweging van kwaliteiten – D. Strijker, 2007

[12] De veenkoloniën: heroverweging van kwaliteiten – D. Strijker, 2007

inwoners/km2) in vergelijking met het Nederlandse gemiddelde (400 inwoners/km2; met in 2010 een toename van de bevolking van 0,5 %)[13].

**Bevolkingsgroei binnen gemeenten van het Drents-Gronings Veenkoloniaal gebied en totaal Nederland (CBS Statline)**

| | | 2000 | 2001 | 2002 | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal Gemeenten Veenkoloniaal gebied | aantal | 2660 | 2209 | 55 | 383 | 259 | 617 | -87 | -456 | -166 | -24 | -606 |
| | % | 0,91 | 0,75 | 0,02 | 0,13 | 0,09 | 0,21 | -0,03 | -0,15 | -0,06 | -0,01 | -0,20 |
| Totaal Nederland | aantal | 123125 | 118210 | 87287 | 65460 | 47494 | 28684 | 23782 | 47407 | 80388 | 89202 | 80810 |
| | % | 0,78 | 0,74 | 0,54 | 0,40 | 0,29 | 0,18 | 0,15 | 0,29 | 0,49 | 0,54 | 0,49 |

* Dit omvat de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Emmen, Hoogezand-Sappemeer, Menterwolde, Pekela, Stadskanaal, Veendam en Vlagtwedde.

## 3.4 Werkgelegenheid

Daar waar het hierboven ging om het veenkoloniaal gebied in brede zin, willen we hier inzoomen op de gemeenten Borger Odoorn en Aa en Hunze. Aan de hand van een analyse van de industriële bedrijvigheid in beide gemeenten willen we grip proberen te krijgen op de mogelijke betekenis van het plaatsen van windmolens in termen van werkgelegenheid.

De European Wind Energy Association (EWEA) gaat in het rapport *Wind at Work* dieper in op de werkgelegenheidseffecten van windenergie.[14] Uit dit rapport komt naar voren dat windturbine-industrie aanzienlijke werkgelegenheid in de productiesfeer creëert. De directe werkgelegenheid bij productie betreft 7,5 fte per MW. Indirect -in de betekenis van toelevering aan productiebedrijven waar windturbines worden gemaakt, nu dan wel in de toekomst- komt daar nog eens 5 fte per MW bij. Werkgelegenheid is dus vooral gekoppeld aan de productie en daarmee de productielocatie van windturbines. In veel mindere mate is dat het geval voor installatie & realisatie (2,5 fte/MW, inclusief financiële en zakelijke dienstverlening) en onderhoud en bedrijfsvoering (zo'n 0,4 fte/MW).

Windturbines worden in het gehele veenkoloniaal gebied niet geproduceerd. Dus ook niet in de gemeenten Borger Odoorn en Aa en Hunze. Van directe werkgelegenheid is derhalve geen sprake. Dit betekent echter niet dat er in absolute zin geen kansen voor de lokale arbeidsmarkt ontstaan. In onderstaand kader wordt beschreven welke mogelijkheden wel in beeld zijn.

[13] CBS Statline, 2010

[14] Wind at Work – EWEA, 2009

**Productie van windturbines in Noordwest Duitsland**

Op relatief korte afstand van de gemeenten Borger Odoorn en Aa en Hunze worden aan de Duitse zijde van de grens windturbines daadwerkelijk geproduceerd. Nu nog alleen in Aurich, maar binnenkort ook in Haren. Daar bouwt de firma Enercon een productiehal waar 500 mensen komen te werken.[15] Enerzijds kan dit kansen bieden voor toeleveranciers in beide gemeenten, anderzijds ligt met name Haren redelijk gunstig voor de inwoners van Borger Odoorn en Aa en Hunze (zo'n 20 – 40 km).

Bovendien kan er wellicht sprake zijn van indirecte werkgelegenheid samenhangend met de productie van windturbines. Voor eventuele werkgelegenheidseffecten moeten we echter vooral kijken naar installatie & onderhoud. Zoals hierboven reeds aangehaald gaat de European Wind Energy Association (EWEA) in het rapport *Wind at Work* uit van 0,4 fte/MW voor onderhoud en bedrijfsvoering hetgeen in principe inhoudt dat bij windparken van serieuze omvang de werkgelegenheidseffecten eveneens een serieuze omvang kunnen aannemen. Gerelateerd aan de SBI-codering[16] ligt het dan het meest voor de hand te kijken naar de opbouw van de industriële bedrijvigheid in beide gemeenten binnen de sectoren 'metaal', 'elektrische/elektronische apparatuur', 'overige machines en apparaten', 'reparatie & installatie van machines en apparaten', 'productie van elektriciteit door windenergie', 'leggen van kabels en buizen' (SBI codes 24-28, 33, 35.11.2, 42.2).

Voor de gemeente Borger Odoorn gaat het binnen de codes 24-28 en 33 om in totaal 24 bedrijven met een totale werkgelegenheid van 255 arbeidsplaatsen. Binnen de twee overige genoemde codes (35.11.2 en 42.2) vindt geen industriële bedrijvigheid plaats. Ten aanzien van de genoemde 255 arbeidsplaatsen wordt aangetekend dat ca. ¾ van deze werkgelegenheid kan worden toegeschreven aan de vervaardiging van ketels en radiatoren voor centrale verwarming. Als we hiervoor corrigeren blijven 23 bedrijven over met een werkgelegenheidsomvang van 65 arbeidsplaatsen. In de meeste gevallen gaat het daarbij om (zeer) kleine bedrijven. Verwacht mag dan ook worden dat binnen de gemeente Borger Odoorn de werkgelegenheidseffecten van windenergie hooguit beperkt zullen zijn.

Voor de gemeente Aa en Hunze hebben we weliswaar inzage gekregen in de opbouw van de bedrijvigheid, doch deze was niet gekoppeld aan de SBI-codering. Desalniettemin leidt een analyse van de ons bekende gegevens niet tot wezenlijk andere conclusies dan hierboven getrokken ten aanzien van Borger Odoorn.

---

[15] *Meeliften op 'windroes'*, artikel in Dagblad van het Noorden, 25 november 2011

[16] Standaard BedrijfsIndeling – Centraal Bureau voor de Statistiek, juli 2008

# 4. Participatie

## 4.1 Inleiding

Dat participatie essentieel is voor windenergieprojecten, en ook als zodanig wordt gezien, blijkt onder andere uit de Structuurvisie Windplan Wieringermeer. In deze visie valt participatie onder de pijler 'draagvlak', één van de vier pijlers van het Windplan. De overige drie pijlers zijn 'ruimtelijke kwaliteit', 'milieu en ecologie' en 'economische uitvoerbaarheid'. In de Wieringermeer vormt participatie zodoende een belangrijk onderdeel van de integrale visie op de ontwikkeling van windenergie.[17]

Een belangrijke sleutel tot acceptatie van, en dus draagvlak voor, windenergie in lokale gemeenschappen is dat een windmolenproject uitdrukkelijk wordt neergezet als een lokaal project. Wat beslist niet moet gebeuren is dat het overkomt als een 'invasie'![18] Voor lokale en regionale identificatie met een windenergieproject is het van groot belang dat windclusters in omvang worden beperkt. Pesch[19] denkt daarbij aan een maximum van 7 turbines. Daarnaast dient er sprake te zijn van:

- open communicatie met bewoners,
- kansen voor financiële betrokkenheid.

In deze rapportage laten we de noodzaak tot open communicatie buiten beschouwing en gaan we in meer detail op de kansen voor financiële betrokkenheid.

## 4.2 Kansen voor (financiële) betrokkenheid[20]

In de brede discussie die de laatste jaren aan het ontstaan is rondom participatiemodellen voor de realisatie van windprojecten[21] willen wij ons hier beperken tot de volgende manieren waarop in essentie (financiële) betrokkenheid kan worden vormgegeven:

- Profitregeling
- Financiële participatie
- Fondsvorming
- Eigen stroom

### *4.2.1 Profitregeling*

Vanuit de gedachte dat windmolens van invloed zijn op de woon- en leefomgeving van omwonenden voorziet een profitregeling in een vergoeding. Het initiatief hiervoor ligt in de regel bij de initiatiefnemers van het project. De profitregeling zelf kan in de praktijk

---

[17] Achtergrondrapport Voorbeelden participaties windenergieprojecten - Berenschot, 13 juli 2011

[18] Minimising Community Opposition to Wind Farm Developments in New Zealand – Christian Berg (2003)

[19], Pesch – Global Thinking in Local Structures: Community Wind project in Southern Germany (ongedateerd)

[20] Achtergrondrapport Voorbeelden participaties windenergieprojecten - Berenschot, 13 juli 2011

[21] Zie bijvoorbeeld Participatie in Windenergieprojecten – SenterNovem, 2009; Participatiemodellen voor de realisatie van windenergie op land – Agentschap NL, 2011

verschillende vormen hebben. Zo kan bijvoorbeeld onderscheid gemaakt worden tussen direct omwonenden, binnen een bepaalde afstand van de windopstelling, en overige omwonenden. Onderstaand geven we kort weer hoe een dergelijke regeling is uitgewerkt in de Wieringermeer[22].

**Profitregeling Wieringermeer**

In de Wieringermeer krijgen direct omwonenden van de lijnopstellingen van Nuon in een straal van 800 - 1000 meter een vergoeding van ongeveer € 130 per jaar als korting op de stroomrekening. Nuon doet dit sinds eind jaren negentig. Deze vergoeding komt uit de opbrengsten van de windmolens. Op deze manier profiteren de direct omwonenden mee van de windmolens. Hiernaast heeft Nuon op verschillende plaatsen het programma Step2Save geïntroduceerd. Step2Save realiseert nieuwe werkgelegenheid door een selecte groep werkzoekende jongeren op te leiden tot energieadviseur. Deze selecte groep bestaat enkel uit jongeren uit de Wieringermeer regio. Ze krijgen een jaarcontract bij Nuon en volgen dat jaar een opleiding, meestal op MBO niveau 2. Tegelijkertijd worden huishoudens bezocht om energiebesparingsadvies te geven. Deze huishoudens krijgen een box met daarin energiebesparende producten. Doordat het energieverbruik wordt verlaagd, wordt niet alleen de CO2 uitstoot beperkt, maar resulteert dat ook in een lagere energierekening.

### *4.2.2 Financiële participatie & fondsvorming*

Historisch is er een lijn te zien in de ontwikkeling van financiële participatie door burgers en omwonenden in windparken. Grofweg kunnen de volgende fasen worden onderscheiden[23]:

- tot 2003: coöperaties en dorpsmolens (dominantie van idealisme);
- 2003-2008: kleine deelnemingen, belegging-cv´s (dominantie van fiscaliteiten);
- 2003-heden: ondernemende deelnemingen (met name in de agrarische sector);
- 2004-heden: gebiedsgeoriënteerde financiële deelneming (gericht op draagvlakontwikkeling).

Bij financiële participatie maken we onderscheid tussen participatie met en zonder zeggenschap. Financiële participatie zonder zeggenschap betekent doorgaans dat er weinig risico aan vast zit en men alleen financieel betrokken is. Voorbeelden zijn:

- (beleggings)fondsen
- leningen
- aandelen
- obligaties

Dit zijn inmiddels allemaal beproefde concepten waarmee kan worden voorzien in de voor een windmolen benodigde financiering.

[22] Achtergrondrapport Voorbeelden participaties windenergieprojecten - Berenschot, 13 juli 2011

[23] Participatie in Windenergieprojecten – SenterNovem, 2009

**Aandelen: het Deense model**[24]

Om de bouw van windmolens in Denemarken te stimuleren is bij wet vastgesteld dat de initiatiefnemer verplicht is minimaal 20% van de aandelen in de windmolen publiekelijk uit te geven. Hierbij hebben omwonenden voorrang.

Het Deense model komt er op neer dat elke burger van 18 jaar of ouder, die in een radius van 4,5 km bij een nieuw te bouwen windturbine woont, de optie krijgt aangeboden om aandelen te kopen in het lokale windmolenproject. Is er sprake van een windmolenpark, dan is de afstand tot de dichtstbijzijnde windmolen geldend. Wanneer er interesse is in meer dan 20% van de aandelen, krijgen de bewoners die het dichtst bij de windmolen wonen voorrang. Mochten de direct omwonenden niet alle aandelen willen kopen, dan worden de overige aandelen aangeboden aan de mensen die in de gemeente wonen, waar de windmolen wordt geplaatst. De aandelenuitgifte moet op zijn minst worden aangekondigd in de lokale kranten.

Bij participatie met zeggenschap doet men meer dan alleen financieel investeren. Vaak organiseren participanten zich dan onderling. Participanten kunnen bijvoorbeeld meebeslissen over de bestedingen en rente-uitkeringen. Vormen waarin de participanten zich kunnen organiseren zijn met name:

- de (coöperatieve) vereniging
- de stichting.

Andere vormen zijn de B.V. (besloten vennootschap), de C.V. (commanditaire vennootschap) of de V.O.F. (vennootschap onder firma).

***Twee voorbeelden***

*Burgercoöperatie Samsø Vindenergi, Denemarken*[25] [26]

*Het eiland Samsø richt zich op 100% hernieuwbare energie. Het loopt voorop in de ontwikkeling van geïntegreerde energieoplossingen voor de lokale gemeenschap. Het eiland beschikt over 11 windturbines van elk 1MW. Twee daarvan zijn in het bezit van de burgercoöperatie Samsø Vindenergie; de andere negen zijn eigendom van lokale boeren. De 11 turbines zijn verdeeld over 3 clusters (respectievelijk 5, 3 en 3 turbines) op het zuidelijk deel van het eiland.*[27]

[24] Achtergrondrapport Voorbeelden participaties windenergieprojecten - Berenschot, 13 juli 2011

[25] http://www.seai.ie/Archive1/Files_Misc/File3.pdf

[26] Bron figuur: http://arbejderen.dk/artikel/2011-04-28/en-skov-af-til-salg-skilte-p-sams

[27] http://energiakademiet.dk/en/vedvarende-energi-o/energikort/

*De burgercoöperatie heeft 450 aandeelhouders; elk aandeel kost ongeveer €400. Iedere aandeelhouder heeft gemiddeld tien aandelen. De twee banken op het eiland hebben leningen verstrekt die worden gedekt door de aandelen. De aandelen behoren de banken toe totdat de lening is afbetaald. Zodra dat het geval is gaan de aandelen terug naar de eigenaar. Het rendement op de investering wordt geraamd op 10% - 12% per jaar.*

*Hepburn Wind, Victoria, Australië*[28]

*De Hepburn Community Windpark is het 1ste windpark in Australië dat eigendom is van de lokale gemeenschap. Het park bestaat uit twee windturbines van elk 2 MW die gezamenlijk bijna genoeg elektriciteit produceren voor de 2.300 huishoudens in Daylesford en Hepburn Springs. Het eigendom ligt bij een coöperatie die aandelen uitgeeft a $100 voor omwonenden en $1,000 voor mensen van buiten. Daarnaast zijn ook hier lokale banken betrokken, voor additionele financiering. Voorfinanciering van het park vindt plaats door de projectontwikkelaar.*
*Foto: Hepburn Wind/Flickr*[29]

Een verbijzondering op de hierboven genoemde vormen van financiële participatie is dat de opbrengsten van de molen worden gestort in **een op te richten fonds**. De financiële opbrengsten na aftrek van alle kosten worden niet (geheel) uitgekeerd aan de eigenaren van bijvoorbeeld de aandelen van een windmolen. Vanuit een dergelijk fonds kunnen allerlei activiteiten op lokaal niveau worden gestimuleerd. Daarmee komt een windmolen (of mogelijkerwijs meerdere molens) ten goede aan de lokale gemeenschap en dus niet alleen aan het individu. Een bekend voorbeeld hiervan is de dorpsmolen in Pingjum, Friesland, zie hieronder[30].

Dorpsmolen Pingjum heeft 7,75 % van de aandelen van windpark A-7. Deze 4 turbines leveren per jaar ongeveer 28.000.000 kWh stroom. Dorpsmolen Pingjum stimuleert vooral projecten in het dorp die de leefbaarheid in het dorp verbeteren. Concrete voorbeelden zijn de plannen voor een dorpshuis met schoolfunctie, maar ook wordt gedacht aan het financieren van zonnepanelen. Het is uitdrukkelijk ook mogelijk dat andere verenigingen bij de Stichting dorpsmolen Pingjum een verzoek indienen voor cofinanciering.

[28] http://www.sustainability.vic.gov.au/resources/documents/business_models_for_enabling_sustainable_precincts_case_study_hepburn.pdf

[29] http://www.greenleft.org.au/node/49366

[30] http://www.dorppingjum.nl/en-us/verenigingen/dorpsmolen.aspx

*De dorpsmolens nader toegelicht*[31]

In Friesland zijn meer voorbeelden van windturbines, zogenaamde dorpsmolens, die financiële middelen genereren die ten goede komen aan de lokale gemeenschap. Centraal bij de financiering van dergelijke molens staan de dorpsbewoners. Zij kunnen zich via het verstrekken van leningen verbinden aan een project. Hoewel er geen vaste richtlijnen zijn voor de hoogte van zo'n lening is in een aantal gevallen een minimum hoogte gesteld van € 1.000. Leningverstrekkers krijgen een vergoeding voor hun lening. Gangbaar is een obligatielening met als tegenprestatie een vaste rentecoupon. Aan het einde van de looptijd van de lening (na 10 jaar) volgt bovendien een bonus van 25% van de inleg. Dit heeft te maken met het risico dat aan het verstrekken van de lening is verbonden. Met de beschikbaarheid van het verstrekte kapitaal is de rest van de financiering verkregen bij een financiële instelling.

Voor de exploitatie van de dorpsmolens wordt gebruik gemaakt van de bestaande subsidieregelingen (MEP, SDE). Naast met name de windopbrengst bepaalt de subsidieregeling in feite de financiële opbrengst van de molen. Aangezien de windopbrengst varieert is de hoogte van het bedrag dat beschikbaar is voor de lokale gemeenschap variabel. Om grip te krijgen op de beschikbare financiële middelen en wat daarmee op gemeenschapsniveau gebeurt het volgende overzicht;

- de turbine in Wommels (momenteel 750 kWh, eerder 250 kWh) zal na de eerste aanloopjaren waarin de meeste kosten worden genomen uitkomen op een jaarlijks beschikbaar bedrag van € 35.000. In het verleden zijn bijdragen geleverd aan muziekkorpsen, verschillende evenementen, een warmtepomp voor de brede school en een openluchtzwembad.
- de dorpsmolen in Tzum heeft in een periode van ruim 10 jaar ongeveer € 177.000 aan dorpsprojecten en verenigingen geschonken.

Als tegenprestatie voor de stimuleringsbijdrage wordt publiciteit gevraagd. Projecten moeten op de een of andere manier duidelijk maken dat hun project mede mogelijk is gemaakt door een bijdrage vanuit de dorpsmolens.

### *4.2.3 Eigen stroom*

Participatie kan ook vorm krijgen door de aandeelhouder/eigenaar tevens afnemer van de geproduceerde stroom te laten zijn. Elke opgewekte kWh wordt primair ingezet om de vraag bij de eigenaar in te vullen. Een particulier in de nabijheid van de molen kan zodoende een extern ingekochte kWh vervangen door een door de molen duurzaam opgewekte kWh. Windenergiecoöperatie De Windvogel heeft een bijbehorende constructie voorgesteld. Deze constructie is recentelijk door middel van een motie in de Tweede Kamer behandeld.

Het voorstel luidt als volgt: De eigenaar van de windturbine consumeert zijn eigen duurzaam geproduceerde stroom. Daarmee vervallen de kosten voor externe stroominkoop

[31] Achtergrondrapport Voorbeelden participaties windenergieprojecten - Berenschot, 13 juli 2011

en de bijbehorende energiebelasting en BTW. De transportkosten blijven uiteraard wel in beeld omdat voor transport gebruik gemaakt wordt van het reguliere elektriciteitsnet. Als tegenprestatie voor de door de overheid misgelopen belastingen vraagt Stichting de Windvogel geen SDE-subsidie voor de geproduceerde stroom. Aldus stimuleert de overheid de productie van duurzame energie zonder dat het haar geld kost. Deze constructie is in feite vergelijkbaar met de eigenaar van een volkstuintje die zijn eigen geproduceerde sla via de openbare weg transporteert en thuis consumeert.

De motie is door de Tweede Kamer nipt verworpen (76 tegen 74 stemmen)[32]. Juridisch is deze constructie voor nu dus geen alternatief. Het geeft echter aan dat het speelveld in beweging is en dat er wellicht in de nabije toekomst andere mogelijkheden in beeld komen.

## 4.3 Participatie, fonds & Veenkoloniën

Om de lokale binding in het Veenkoloniaal gebied met windenergie, en daarmee met windturbines, te versterken zou het in 4.2.2. uitgewerkte model van dorpsmolens ten voorbeeld genomen kunnen worden. Een belangrijke slagingsfactor daarbij is dat vanuit de lokale gemeenschappen daartoe zelf het initiatief wordt genomen. In dat licht is het goed kennis te nemen van het volgende citaat uit Strijker, 2007[33]:

*In het rapport van de commissie Hoekstra [34] is duidelijk geworden dat het in delen van het gebied aan sociaal kapitaal ontbreekt. Er zijn naar verhouding weinig mensen die het voortouw in de verdere ontwikkeling kunnen nemen, die nieuw elan en nieuwe ideeën kunnen ontwikkelen, die het verenigingsleven op sleeptouw kunnen nemen, of die in het lokale bestuur een belangrijke rol kunnen vervullen.*

Strijker draagt een aantal suggesties aan om het sociaal kapitaal in de Veenkoloniën te versterken. Het reikt echter te ver om daarop in dit rapport nader in te gaan.

Een kanttekening bij een dergelijke participatieconstructie is verder dat participatie veelal beperkt blijft tot een groep mensen met voldoende motivatie en geld waardoor de beoogde brede participatie uitblijft.[35] Tegen deze achtergrond, en tegen de achtergrond van het hierboven aangehaalde citaat, is het van belang te constateren dat het cruciaal is om oog te hebben voor aspecten als motivatie, financiële slagkracht en organiserend vermogen alvorens een model dat elders (in dit geval Friesland) succesvol is één-op-één te kopiëren in de Veenkoloniën.

---

[32] Tijdschrift Milieu, december 2011, nr. 8, pg. 23

[33] De veenkoloniën: heroverweging van kwaliteiten – D. Strijker, 2007, pg. 4-5

[34] Van afhankelijkheid naar kracht – advies - Commissie Structuurversterking Veenkoloniën (Commissie-Hoekstra), 2001

[35] Achtergrondrapport Voorbeelden participaties windenergieprojecten - Berenschot, 13 juli 2011, pg. 20

# 5. Conclusies & voorstel

Op basis van het voorgaande komen wij tot de volgende conclusies:

- Er ligt in Nederland een ambitieuze opgave waar het gaat om de productie van hernieuwbare elektriciteit
- De verst ontwikkelde duurzame alternatieven op het gebied van elektriciteit zijn 'wind' en 'zon'. 'Wind' scoort positief ten opzichte van 'zon' waar het gaat om energieopbrengst in relatie tot kosten. Andere elementen, zoals geluid, visuele hinder e.d., maakten geen deel uit van deze studie.
- Ten aanzien van ruimtegebruik valt geen uitspraak te doen aangaande de vergelijking 'wind' – 'zon' aangezien het type ruimtegebruik van beide energievormen wezenlijk anders is.
- Verwacht mag worden dat binnen de gemeenten Borger Odoorn en Aa en Hunze de industriële werkgelegenheidseffecten van windenergie hooguit beperkt zullen zijn. Wel kan er sprake zijn van werkgelegenheidseffecten als gevolg van productie-initiatieven vlak over de grens met Duitsland.

Ten behoeve van acceptatie en draagvlak voor windturbines in het Veenkoloniaal gebied stellen wij concreet het volgende voor:

- Werk met herkenbare clusters van windmolens van beperkte omvang.
- Bouw elke cluster op rond één molen die geheel of gedeeltelijk eigendom is van de lokale gemeenschap waarbij het cluster gelegen is. Een passende organisatievorm hiervoor is die van de coöperatie. Geef voor de overige molens binnen een cluster de ruimte aan lokale agrariërs.
- Laat de financiering van de molen die (geheel of gedeeltelijk) eigendom is van de lokale gemeenschap gaan via inleg door de bevolking. Hiervoor zijn meerdere vormen denkbaar, te noemen zijn: aandelen, lening, obligaties. Jaarlijks wordt een marktconforme rentevergoeding uitgekeerd. Na een bepaald aantal jaren wordt de inleg terugbetaald.
- Het aldus verkregen vermogen kan als hefboom dienen voor het verkrijgen van de eventueel benodigde extra financiële middelen (vreemd vermogen). Schakel hierbij bij voorkeur de lokale banken in.
- Breng gelden die jaarlijks overblijven uit de productie en verkoop van elektriciteit afkomstig van de molen die geheel of gedeeltelijk eigendom is van de lokale gemeenschap (dus na aftrek van alle kosten waaronder de rentevergoeding op de ingebrachte gelden) onder in een op te richten fonds. Uit dit fonds kunnen uitkeringen worden gedaan ten behoeve van initiatieven die ten goede komen aan de lokale gemeenschap.
- Maak afspraken met de eigenaren van de overige molens in een cluster om ook een bijdrage aan het fonds te leveren.

Het voorstel zoals hierboven op hoofdlijnen geformuleerd dient gestoeld te zijn op lokale initiatiefnemers. Dit geldt ten aanzien van:

- Het organiseren van de inleg van financiële middelen en alles wat daarmee samenhangt
- Het verkrijgen van additioneel vreemd vermogen
- Het verkrijgen van subsidies, SDE
- Het terugleveren van de elektriciteit aan het net, incl. passende terugleververg oeding
- Het instaan voor het voldoen aan de jaarlijkse financiële verplichtingen, onder andere richting inbrengers van zowel eigen als vreemd vermogen
- Het alloceren van resterende financiële middelen naar een op te richten fonds, het openstellen van dat fonds voor lokale initiatieven en het toewijzen van middelen uit dat fonds aan daarvoor in aanmerking komende initiatieven

# Bijlage: Bijeenkomsten Participatie-modellen

**Datum:** 26 januari 2012 & 27 januari 2012
**Aanwezigen:** zie hieronder
**Programma:**
26 januari 2012

- inleiding verzorgd door dhr. Kamminga van KNN
- discussie onder leiding van dagvoorzitter dhr. T. Oterdoom

27 januari 2012

- rondetafel gesprek

**Inleiding**
In de inleidende presentatie ging dhr. Kamminga in op de mogelijkheden van lokale participatie[36]. Als het over dergelijke participatie gaat, komt het gesprek al gauw op compensatie voor omwonenden. Een financiële vergoeding, korting op de stroomprijs en dergelijke. Een volgende stap kan zijn dat omwonenden kunnen participeren, bijvoorbeeld door middel van obligaties. Nog een stap verder gaat bijvoorbeeld de oprichting van een corporatie. Opbrengsten kunnen uitgekeerd worden naar de aandeelhouders, daarnaast kan (een deel van) het rendement ingezet worden ten behoeve van maatschappelijke voorzieningen en ontwikkelingen in de omgeving van de turbines. Zodoende komen niet alleen de lasten maar ook een deel van de lusten ten goede aan de regio.

Uitstekende ideeën, zo werd tijdens de latere discussie ook door de aanwezigen tijdens de bijeenkomst op 26 januari beaamd. Dhr. Kamminga gaf in zijn inleiding als belangrijk aspect aan dat om participatiemodellen succesvol in te zetten **lokale identificatie met windturbines/windparken** een belangrijke voorwaarde is: zonder identificatie geen participatie! Het belang van identificatie kwam ook duidelijk naar voren uit het rondetafel gesprek op 27 januari. Tijdens dat gesprek werd vooral benadrukt dat het tot dusverre gevoerde proces eerder een sta-in-de-weg is voor identificatie van de omgeving (de omwonenden) met windturbines/windparken in de Veenkoloniën.

**Discussie**
***Tijdens de bijeenkomst op 26 januari*** werden twee participatiemodellen intensief bediscussieerd. De belangrijkste bevindingen vatten wij hieronder samen.

[36] Zie hieronder

Participatie door middel van Obligaties

Obligaties geven lokale bevolking de mogelijkheid financieel te participeren. Hierdoor kan de bevolking meedelen in de 'lusten' van het project.

*Voorwaarden voor succes*

- Aantrekkelijk rendement
- Financiële bereikbaar voor omwonenden
- Betrouwbaarheid (daarvoor is een transparant model noodzakelijk gekoppeld aan heldere communicatie)
- Verhandelbaar

*Hoe in te vullen*

- Kleine coupures vergroot mogelijkheid tot deelname
- Mogelijkheid is dat de woningcorporatie meedoet en de laat huurder meedelen
- Meerdere participatieringen rondom turbines voor voldoende participatie
- Heldere prospectus (AFM-proof)
- Obligatie om niet voor bewoners als alternatief voor het 'leveren achter de meter'

*Risico's*

- Hoge kostenstructuur: systeem opzetten en onderhouden brengt hoge kosten met zich mee
- Onzekerheid rondom besluitvorming over de windplannen zorgt voor aarzeling (en aanhoudende weerstand)
- Te weinig (financieel) draagvlak in de regio?
- Verhouding Eigen vermogen/Vreemd vermogen
- Imago: Participatie alleen mogelijk voor draagkrachtigen, versterkt arm-rijk verschil

Fondsvorming

De tweede besproken vorm van participatie is de oprichting van een fonds ten behoeve van maatschappelijke voorzieningen. Het doel van het fonds is om het gebied in zijn geheel te laten profiteren van de windopbrengsten.

*Voorwaarden voor succes*

- Duidelijke verantwoordelijkheid /transparantie; duidelijke kaders en structuur
- Voldoende omvang (financieel)
- Bereidwilligheid bij initiatiefnemers: fonds gaat ten koste van het direct rendement

*Hoe in te vullen*

- Lokale betrokkenheid en besluitvorming
- Investeren in verduurzaming: bijvoorbeeld energiebesparende maatregelen of zonnepanelen voor bewoners zodat het fonds duurzaam en financieel rendeert ten behoeve van de lokale bevolking

- OZB-gelden windturbines kunnen tevens gelabeld worden aan plangebied
- Zoeken naar koppeling met volksgezondheid

*Risico's*

- Omvang moet voldoende zijn, anders lijkt het een 'fooi' te worden
- Fonds is aanvullend, mag dus nooit ter vervanging van gemeentelijke gelden ingezet worden
- Onvoldoende animo bij inwoners
- Fraudegevoeligheid
- Professionaliteit uitvoeringsorganisatie

***Tijdens het rondetafel gesprek op 27 januari*** werd ingegaan op de ervaring met corporaties in Duitsland. Deze ervaringen zijn opgedaan door onder andere de vertegenwoordigers van Tegenwind Nee en Platform Storm tijdens een werkbezoek aan Lathen waar de inwoners een energiecoöperatie hebben opgericht. Deze coöperatie heeft betrekking op een energiemix bestaande uit wind, zon en biogas. In 2010 bedroeg de totale duurzame energieproductie aldaar 147 miljoen kWh, terwijl het lokaal energiegebruik 54 miljoen kWh bedroeg.

**Conclusies**

Meerdere vormen van participatie zijn interessant en worden door ***de tijdens de bijeenkomst op 26 januari aanwezige partijen*** als wenselijk gezien. Specifiek voor de twee hierboven beschreven vormen (obligaties en fonds) geldt dat de mogelijkheden die beide opties bieden in brede zin aansluiten bij wensen en ideeën van betrokken partijen. ***De groep (aanwezig op 26 januari)*** komt echter ook breed overeen dat alvorens deze oplossingsrichtingen uitgediept worden een denkomslag plaats moet vinden. Potentiële participanten in de betreffende gebieden zullen zich met de plannen moeten kunnen identificeren. Om dit te kunnen bereiken is het essentieel dat plannen in gezamenlijkheid worden ontwikkeld. De lokale bevolking dient medebepalend te zijn wat betreft aspecten als schaalgrootte, landschapsinpassing. Op dit punt ligt mogelijk een koppelpunt met de strekking tijdens ***het rondetafel gesprek op 27 januari*** waarbij qua organisatievorm inspiratie kan worden ontleend aan de energiecoöperatie in Lathen (Duitsland).

Tot slot wordt nog geconcludeerd dat het wenselijk is de inpassing van windturbines als onderdeel in een gebiedsontwikkelvisie mee te nemen zodat het een totaalperspectief voor de regio biedt.

**Deelnemerslijst bijeenkomst 26 januari 2012**

**Dagvoorzitter**

| | |
|---|---|
| T. Oterdoom | Elzinga & Oterdoom Procesmanagement |

**Aanwezigen**

| | |
|---|---|
| H. ten Have | Stichting Duurzame Energieproductie Exloermond |
| H. Olthuis | Stichting Duurzame Energieproductie Exloërmond |
| H. Eissen | Windpark Oostermoer |
| M. Bovenmars | Raedthuys Windenergie |
| E. Bots | Windunie Development |
| M. Ars | NUON |
| H. van Bruggen | NUON |
| K. van Vugt | Rabobank Noord-Drenthe |
| L. van Diemen | Lefier woningcorporatie |
| J. Kuiper | Provincie Drenthe |
| E. Diekema | Provincie Drenthe |
| W.Huizing | Provincie Drenthe |
| H. Brink | Gemeente Borger-Odoorn |
| P. van der Veen | Gemeente Aa en Hunze |
| R. Gengler | Gemeente Emmen |
| M. Numan | Gemeente Coevorden |
| B. Doze | Ministerie I&M |
| C. Ensing | Ministerie I&M |
| C. Kamminga | KNN, onderzoek, advies & projectontwikkeling |
| E. Pijlman | KNN, onderzoek, advies & projectontwikkeling |

**Afwezig**

| | |
|---|---|
| D. Keegstra | Brede Overleggroep Kleine Dorpen in Drenthe |
| U. Frehner | Noordenwind |
| A. Bruin | Ministerie EZ |

**Deelnemerslijst rondetafel gesprek 27 januari 2012**

| | |
|---|---|
| R. Rietveld | Tegenwind Veenkoloniën |
| H. Bulder | Platform Storm |
| H. Olthuis | Stichting Duurzame Energieproductie Exloërmond |
| E. Diekema | Provincie Drenthe |
| W.Huizing | Provincie Drenthe |
| C. Kamminga | KNN, onderzoek, advies & projectontwikkeling |

**Presentatie K.J. Kamminga KNN, inhoudelijke inleiding bijeenkomst 26 januari 2012**

**Participatiemodellen Wind**

*de Drentsche gemeenschap betrokken*

26 januari 2012

Dr. K. J. Kamminga

KNN

Stelling

Windturbines en duurzaamheid prachtig, maar:

NIMBY: Not in my back yard…
NIVEA: niet in voor- en achtertuin (Vlaams)

Maar waarom niet PIMBY?:

**PLEASE IN MY BACK YARD!!**

Inhoud

- Uitdagingen
- Oplossingsrichtingen
- Discussie

Uitdagingen: doelstelling

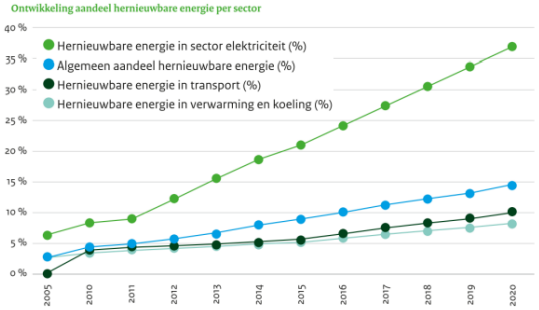


nationale streefcijfers

Uitdagingen: rendement

Wind 3 MW-turbine:
1900 huishoudens €4,5 mlj.

Equivalent Zon PV-panelen:
70.000 m², ca. 10 voetbalvelden € 30 mlj.

Plannen

Gebiedsvisie Windenergie: document voor bestuurlijke instemming

Voordelen voor het gebied in algemene zin en voor de bevolking in het bijzonder

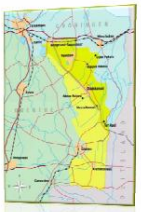

## Oplossingsrichtingen

**Verbondenheid vergroten**

Identificeren & participeren

Niet alleen lasten maar ook lusten:

*Die molen draait voor mij!*

## Identificeren

Herkenbare clusters van windmolens van beperkte omvang

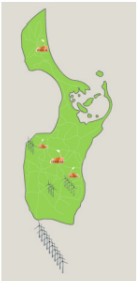

## Compensatie

PARTICIPATIEMODELLEN

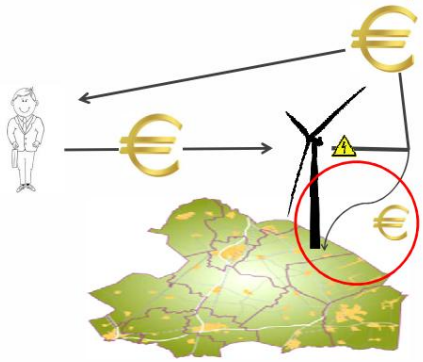

## Participeren

PARTICIPATIEMODELLEN

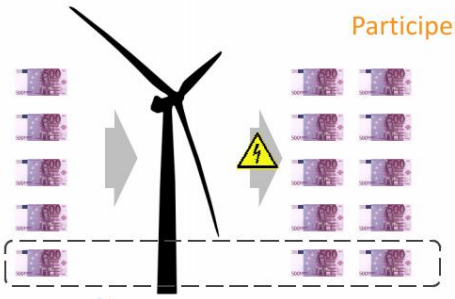

- Private deelneming omwonenden
- Fondsvorming t.b.v. dorpsvoorzieningen

## Participeren

PARTICIPATIEMODELLEN

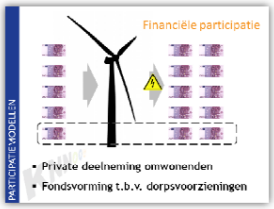


**Noodzakelijk voorwaarden:**

- Organiserend vermogen
- Financiële draagkracht

## Eigen stroom

PARTICIPATIEMODELLEN

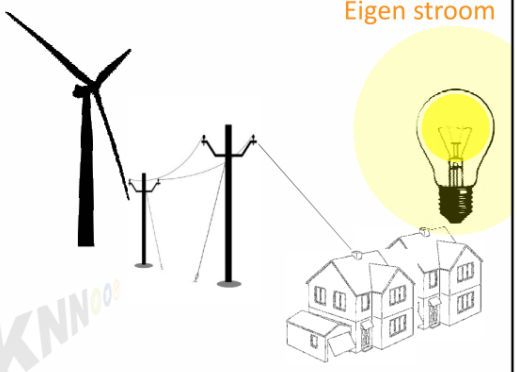

## Eigen stroom, tanken aan de mast

PARTICIPATIEMODELLEN

## Resumé

- Windenergie is essentieel
- De maat der dingen
- Participatie

KNN

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
de voorzitter en leden van
provinciale staten van Drenthe

Assen, 28 maart 2012
Ons kenmerk 13/3.3/2012002161
Behandeld door de heer J. van der Heide (0592) 36 53 72
Onderwerp: Energieprogramma 2012-2015

Geachte voorzitter/leden,

Voor de periode 2012-2015 is een nieuw Energieprogramma opgesteld. Op basis van de evaluatie van het voorgaande programma, politieke ambities en de huidige economische situatie is dit nieuwe programma ontwikkeld voor de komende vier jaar (2012-2015).

De sturingsfilosofie van dit programma gaat ervan uit dat, door in te spelen op economisch momentum, een maximale bijdrage wordt geleverd aan de doelstellingen voor $CO_2$-reductie en de productie van duurzame energie. Ingezet wordt op robuustheid van projecten, zakelijkheid (Drentse Green Deals) en een evenwichtige inzet binnen de verschillende energieketens. Door de gekozen focus binnen het thema Energie worden bovendien verschillende verbindingen gelegd tussen duurzaamheid, economie, ruimtelijke inrichting en natuur.

De verschillende gedachtewisselingen tussen gedeputeerde staten en provinciale staten hebben aan de basis gestaan van dit nieuwe programma. Wij verwachten u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd en zijn benieuwd naar uw reactie.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

Bijlage(n):
jk/coll.

# Energieprogramma
# 2012-2015

| | | |
|---|---|---|
| Versie | : | 1.0 |
| Datum | : | 20 maart 2012 |
| Status | : | definitief |
| Aantal pagina's | | 14 |

## Hoofdstuk 1 Inleiding

Voor u ligt het nieuwe Energieprogramma 2012-2015 van de provincie Drenthe. Het voorgaande programma ( 2008-2011) is afgerond en geëvalueerd. Op basis van deze evaluatie, politieke ambities en de huidige economische situatie is dit Energieprogramma ontwikkeld voor de komende vier jaar (2012-2015).

Door te sturen op economische doelstellingen en meer focus aan te brengen wordt de realisatiekracht van het programma groter. In dit nieuwe Energieprogramma zijn daarom gericht enkele specifieke keuzes gemaakt. Bovendien wordt in de uitvoering ingezet op robuustheid van projecten, zakelijkheid (Drentse Green Deals) en een evenwichtige inzet binnen de verschillende energieketens. Om de doelstellingen te realiseren is samenwerking met andere partijen cruciaal. De provincie investeert daarom gedurende de looptijd van dit nieuwe programma wederom in het verder verstevigen van de relaties met andere overheden en marktpartijen. Een belangrijk samenwerkingsplatform daarvoor wordt gevormd door de stichting Energy Valley, die daarnaast ook in de uitvoering van projecten een belangrijke inhoudelijke bijdrage levert.

Dit nieuwe programma heeft, net als het vorige programma, een uitvoeringsgericht karakter. De sturingsfilosofie van dit programma gaat er van uit dat door in te spelen op economisch momentum een maximale bijdrage wordt geleverd aan de doelstellingen voor CO2-reductie en de productie van duurzame energie.

In hoofdstuk 2 wordt de energievisie van de provincie Drenthe beschreven. Hoofdstuk 3 geeft aan binnen welke focus de uitvoering van het programma is vormgegeven. In hoofdstuk 4 wordt beschreven hoe beleidscontinuïteit wordt gegeven aan reeds ingezette activiteiten die buiten de uitvoeringsfocus vallen, en hoe de beleidsontwikkeling binnen het programma functioneert. Hoofdstuk 5 beschrijft de programmadoelen gevolgd door een overzicht van de financiën in hoofdstuk 6. In hoofdstuk 7 wordt het uitvoeringsprogramma uiteengezet. Afsluitend wordt in hoofdstuk 8 aangegeven hoe de monitoring van de doelstellingen binnen het programma plaatsvindt.

Hoofdstuk 2 Energievisie Drenthe

Uit collegeprogramma 2011-2015:
*Het thema energie is voor ons van grote economische betekenis. Wij leveren een bijdrage om minder afhankelijk te zijn van fossiele brandstoffen, mede gelet op de huidige spanningen in de wereld. Bovendien willen we de wereld ook voor toekomstige generaties leefbaar houden. Daarnaast zijn uiteraard de ruimtelijke implicaties van belang; in de loop der tijd ontstaan zo nieuwe energielandschappen.*

Het Drentse beleid is gericht op de transitie naar een duurzame energie-economie. De provincie wil een betrouwbare en efficiënte energie-infrastructuur, minder afhankelijk zijn van fossiele brandstoffen en het aandeel hernieuwbare energie vergroten. Voor de transitie naar een $CO_2$-arme samenleving, onderschrijft de provincie het lange termijn perspectief van de Europese Commissie, om te komen tot 80-95% $CO_2$-reductie in 2050 ten opzichte van 1990 (vertaling 2020: hoofdstuk 5). Binnen het Nationale, Noordelijke en ook Drentse Klimaat en Energiebeleid worden deze mitigatiedoelstellingen als een belangrijke stip op de horizon gezet. In Omgevingsvisie Drenthe staan de provinciale beleidsdoelen, waarbij aangesloten wordt bij de landelijke doelstellingen. Nu de landelijke doelstellingen voor 2020 enigszins zijn bijgesteld, gelden deze ook voor de provincie Drenthe.

Voor de realisatie van bovenstaande doelen is het belangrijk te weten dat het doelbereik over het algemeen niet primair vanuit de duurzaamheidsgedachte tot stand komt. Veelal zijn het economische motieven die partijen bewegen om werk van de klimaat- en energiedoelstellingen te maken. De ervaring uit het voorgaande programma leert dan ook dat het sturen op economische parameters effectiever is voor het doelbereik, dan het sturen op de duurzaamheidsdoelstellingen zelf.

Binnen het economisch domein ziet de provincie Drenthe belangrijke kansen voor een groei van de Drentse Biobased Economy. Basisprincipe van de biobased economy is dat er een rangorde is van hoogwaardige en laagwaardige aanwending van biomassa. De bijdrage van 'biobased energy' (onderste laag piramide) is een relatief laagwaardige toepassing, maar is zeker op dit moment nog van grote waarde. Een voorwaarde van de 'biobased economy' is immers het sluiten van de ketens, zodat geen reststoffen achter blijven. Veel reststromen zijn nog niet aanwendbaar voor toepassingen in de farmacie/chemie. Aanwending daarvan voor energiedoeleinden kan net die meeropbrengsten opleveren die de hele businesscase rendabel maakt.

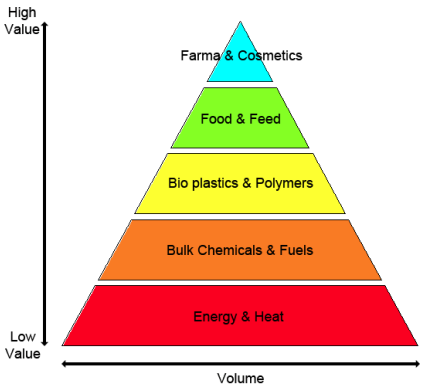

*Figuur 1: Waardepiramide Biobased economy*

Binnen de provincie Drenthe is ook expliciete aandacht voor de wisselwerking tussen een duurzame energiehuishouding en de ruimtelijke inrichting. Aanpassingen in de ruimtelijke inrichting versterken de mogelijkheden voor het gebruik van duurzame energie, terwijl de keuze voor duurzame energie richtinggevend kan zijn voor de ruimtelijke inrichting (Grounds for Change-filosofie). Voor de realisatie van het energiebeleid zijn goede beleidsmatige randvoorwaarden daarom cruciaal. De provincie wil daarmee duurzame energie letterlijk een plaats geven in Drenthe.

Deze energievisie zal ook gedurende de looptijd van het programma onderhevig zijn aan nieuwe actualiteiten en inzichten, en wordt daarom regelmatig geactualiseerd (en verder uitgewerkt voor wat betreft de lange termijn strategie).

Hoofdstuk 3: Focus

De afgelopen jaren is veel ervaring opgedaan met de uitvoering van het Programma Klimaat en Energie 2008-2011. De evaluatie van dat programma, gecombineerd met de ervaringen binnen de noordelijke samenwerking en de prioriteiten en accenten in het collegeprogramma, hebben niet alleen geleid tot de keuze het thema energie meer te plaatsen in een economisch perspectief maar vooral ook tot de keuze om focus aan te brengen in de uitvoering.

Met name de omgeving waarbinnen de provincie Drenthe opereert zal een belangrijke bijdrage moeten leveren aan het realiseren van de Drentse doelstellingen. Daarom is, voor het bepalen van de juiste focus, expliciet gekeken naar deze omgeving. Gebleken is dat de afgelopen jaren vooral rondom groen gas (biobased energy) en duurzame energieproductie (incl. warmte) substantiële economische ontwikkeling heeft plaatsgevonden. Ook voor de komende jaren zijn nu al diverse substantiële projecten in voorbereiding. Daaruit blijkt dat voor dit type projecten een gezond momentum aanwezig is in de markt. Uit de evaluatie van het voorgaande programma blijkt dat dit type projecten ook in belangrijke mate bijdraagt aan de doelstellingen voor CO2-reductie en de productie van duurzame energie. Bovendien blijkt daarnaast, dat (bedrijfsmatige) activiteiten rondom duurzame energie over het algemeen meer bijdragen aan de economische vitaliteit van de regio dan activiteiten waar fossiele energie wordt toegepast.

De uitvoering van het energiebeleid in Drenthe staat niet op zich. De uitvoering wordt gevoed en beïnvloed door ontwikkelingen en afspraken op onder meer Europees, nationaal en regionaal niveau. Binnen het thema energie wordt in Noord- Nederland actief samengewerkt in ‘Energy Valley-verband’. Bij de uitvoering van energieprojecten wordt binnen dit samenwerkingsverband gefocust op de onderwerpen in het Energievizier van het Noorden. Dit vizier is tot stand gekomen als vertaling van Europese en nationale speerpunten waarbij, ondersteund door het advies van SER-NN, is gekeken op welke topthema’s de Energy Valley regio kan excelleren. In 2011 heeft Noord-Nederland met het Rijk op basis hiervan de ‘Green Deal Noord-Nederland’ afgesloten

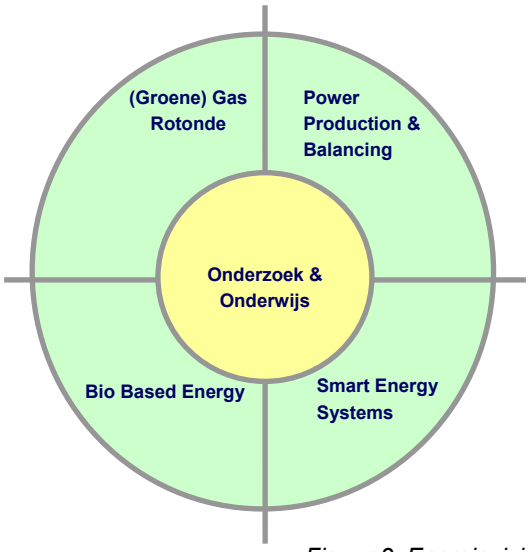


*Figuur 2: Energievizier*

De noordelijke focus past goed bij de ontwikkelingen in Drenthe. Door vanuit het programma Energie aan te sluiten bij de noordelijke focus worden niet alleen de Drentse kansen optimaal bediend maar ontstaat ook een goed gefocussed samenwerkingsperspectief in noordelijk verband. De uitwerking van deze focus wordt beschreven in hoofdstuk 7.

## Hoofdstuk 4 Beleidscontinuïteit en doorontwikkeling

### 4.1 Ingezet beleid

In het vorige hoofdstuk is beschreven dat de provincie Drenthe kiest voor een nadrukkelijke focus voor het Energieprogramma 2012-2115 (nader uitgewerkt in hoofdstuk 7). Ten opzichte van het vorige programma wordt daarmee ook gekozen voor een smallere basis van de uitvoering. Er blijven echter ook activiteiten die zijn opgestart in het vorige programma waarbij continuïteit zeer gewenst is. Het betreft dan activiteiten waarvoor de provincie beleidsmatige ondersteuning levert aan externe partijen, of activiteiten waarvoor de provincie beleidskaders formuleert. In onderstaand kader zijn enkele voorbeelden opgenomen, voor een meer uitgebreid overzicht wordt verwezen naar bijlage 1.

Voorbeelden:

1. Energiebesparing
   Binnen de gebouwde omgeving is energiebesparing steeds meer common practice geworden. Het wordt het in toenemende mate door burgers, bedrijven, lokale overheden en belangenorganisaties overgenomen en geborgd. De inzet van de provincie om bij te dragen aan energiebesparing binnen de context van het 100.000 woningenplan verplaatst zich daarmee van financiële ondersteuning meer naar beleidsmatige ondersteuning van externe partijen. Samen met woningbouwcorporaties, gemeenten en Natuur en Milieu Federatie Drenthe zet de provincie in op energetische verbetering van de bestaande woningvoorraad en energiezuinige nieuwbouw.
2. Adaptatie
   De overgang naar een duurzame energiehuishouding vraagt tijd. Gedurende deze overgangsperiode is het belangrijk dat er adaptatiemaatregelen worden getroffen om de nadelige gevolgen van klimaatverandering op te vangen. De provincie blijft zich binnen het werkveld van Klimaat en Energie inzetten ten aanzien van het klimaat (water, natuur, etc), vanuit een vooral beleidsmatige context.
3. Ondergrond
   De Drentse ondergrond biedt beloftevolle kansen om bij te dragen aan het verduurzamen van de energievoorziening. De rol van de provincie binnen deze context richt zich hoofdzakelijk op het beschikbaar stellen van kennis/ervaring en het formuleren van beleidskaders (zoals de visie op de diepe ondergrond en het beleidskader WKO). Eventuele financiële ondersteuning van dit soort projecten vindt plaats, mist wordt voldaan aan de daarvoor opgestelde criteria, door de Drentse Energie Organisatie.
4. Windenergie
   Voor de toepassing van windenergie in het provinciaal zoekgebied voor windenergie, is de gebiedsvisie wind in ontwikkeling, waarbij naast draagvlak ook naar verbindingen wordt gezocht met andere vormen van duurzame energie.

4.2 Doorontwikkeling

Het is van belang dat realisatie van de doelstellingen van het programma mogelijk is, of wordt gemaakt. Het provinciale beleid voor ruimtelijk-economische ontwikkeling levert daar een belangrijke bijdrage aan en schept noodzakelijke randvoorwaarden. Ook in de komende programmaperiode vindt, via de gebruikelijke beleidscycli, waar nodig nadere uitwerking/ontwikkeling of actualisatie van deze beleidskaders plaats.

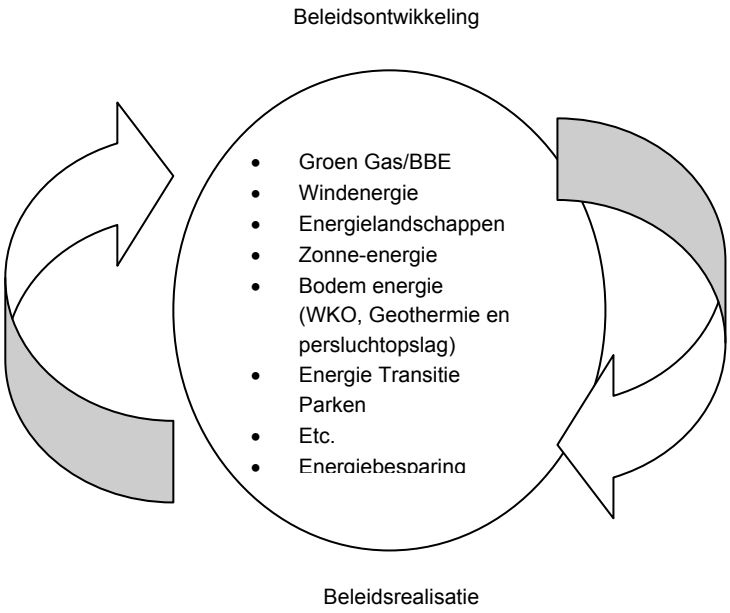


*Figuur 3: Beleidsontwikkeling/realisatie*

Hoofdstuk 5 Doelen en succesfactoren

Ten behoeve van de uitvoering van het programma zijn een aantal strategische programmadoelen en randvoorwaardelijke succesfactoren geformuleerd.

**Programmadoelen**
Als strategisch sturend principe voor het programma wordt gebruik gemaakt van de economische (energie)doelen zoals deze ook in de Voorjaarsnota 2012 zijn vastgelegd:

- In de programmaperiode 2012-2015 zet Drenthe in op 300 miljoen euro aan investeringen binnen de uitvoeringsfocus van het programma;
- In de programmaperiode 2012-2015 zet Drenthe in op de productie van 60 miljoen $m^3$ groen gas, dat is 20% van de nationale doelstelling.

Door te sturen op deze economische doelstellingen, binnen de in hoofdstuk 3 vastgestelde uitvoeringsfocus, zet Drenthe voor de duur van dit programma in op een zo groot mogelijke bijdrage aan de Europese en nationale doelstellingen voor CO2-reductie en duurzame energieproductie:

- 20% minder $CO_2$-uitstoot in 2020 ten opzichte van 1990.
- In 2020 14% van het eindverbruik (finaal energieverbruik) produceren met hernieuwbare energiebronnen.
- 20% energiebesparing in 2020.

**Succesfactoren**
Succesvolle realisatie van de strategische programmadoelen is mogelijk als daarvoor de juiste randvoorwaarden worden gecreëerd door de provincie Drenthe. Daarom wordt ingezet op:

- Het aanjagen initiatieven en samenbrengen van betrokken partijen;
- Robuustheid en zakelijkheid binnen projecten (zie ook hoofdstuk uitvoeringsinstrumenten);
- Optimale facilitering van uitvoeringsprojecten (binnen de mogelijkheden en de daarvoor geldende wettelijke kaders van de provincie);
- Een evenwichtige inzet binnen de uitvoeringsketens van de energiethema's in het Energievizier;
- Het verwerven van additionele middelen (EU, rijk, privaat) ten behoeve van de uitvoering van projecten;
- Het in stand houden van de noordelijke Energy Valley samenwerking met als doel de noordelijke focus gezamenlijk uit te dragen, samen op te trekken in de richting van het Rijk en Europa en om kennis en ervaring uit te wisselen;

Hoofdstuk 6 Financiën

Voor de uitvoering van het programma is binnen de begroting van de provincie Drenthe tot en met 2020 jaarlijks 6,7 miljoen euro gereserveerd. Op deze middelen rusten verschillende meerjarige verplichtingen die voortkomen uit de besluitvorming van de afgelopen jaren. Voor de uitvoering zoals beschreven in dit programma is daarom jaarlijks circa 2,1 miljoen beschikbaar, aflopend naar 1,9 miljoen in 2015. Deze middelen worden ingezet binnen de Drentse Green Deals en eventueel daaruit volgende generieke regelingen, als cofinanciering voor het verkrijgen van additionele middelen en voor beleidsontwikkeling.

Een overzicht van de budgetten en verplichtingen binnen de looptijd van het nieuwe programma zijn opgenomen in onderstaande tabel:

| **Budget Programma Klimaat en Energie** | **2012** | **2013** | **2014** | **2015** |
|---|---|---|---|---|
| Meerjarenbegroting Klimaat en Energie | € 6.700.000 | € 6.700.000 | € 6.700.000 | € 6.700.000 |

| **Reserveringen/verplichtingen** | **2012** | **2013** | **2014** | **2015** |
|---|---|---|---|---|
| Drents Energie Organisatie (uit Enexis dividend) | € 1.500.000 | € 1.500.000 | € 1.500.000 | € 1.500.000 |
| Drents Energie Organisatie (uit programma) | € 1.500.000 | € 1.500.000 | € 1.500.000 | € 1.500.000 |
| RSP (Atalanta) | € 1.000.000 | € 1.000.000 | € 1.000.000 | € 1.250.000 |
| Energy Valley | € 393.750 | € 393.750 | € 393.750 | € 393.750 |
| Cofinanciering Interreg projecten | € 150.000 | € 150.000 | € 150.000 | € 150.000 |
| **Uitvoeringsbudget** | **€ 2.156.250** | **€ 2.156.250** | **€ 2.156.250** | **€ 1.906.250** |

Daarnaast bestaat de begroting van Klimaat en Energie in 2012 uit de volgende incidentele posten en additionele middelen:

| **Reserveringen/verplichtingen** | **2012** | **Toelichting** |
|---|---|---|
| Drents Energie Organisatie | € 10.000.000 | Uit dynamische cofinanciering |
| Bijdrage Groen Gas Hub Wijster | € 4.800.000 | Decentralisatieuitkering Rijk (FES) |
| Bijdrage vergister AVEBE | € 3.000.000 | Decentralisatieuitkering Rijk (Green Deal NNL) |

Eventuele nieuwe additionele middelen of incidentele middelen worden in de jaarlijkse bestuursrapportages verantwoord.

NB: *Gelet op de zorgelijke ontwikkelingen rond de Nederlandse overheidsfinanciën maken we het volgende voorbehoud: Voor zover in dit besluit een aanspraak op financiële middelen (in welke vorm dan ook) wordt verleend ten laste van een begroting die nog niet is vastgesteld of goedgekeurd, dan wordt deze verleend onder de voorwaarde dat (alsdan) voldoende gelden ter beschikking kunnen worden gesteld.*

Hoofdstuk 7 Uitvoeringsprogramma

**7.1 Inleiding**
De energiedoelstellingen worden grotendeels gerealiseerd door derden. De markt is aan zet en de provincie vervult hierbinnen vooral de rol van verbinder en faciliterend regisseur. Voor het verstevigen van het netwerk van Drenthe, maar ook voor haar inhoudelijke bijdragen binnen de realisatie van projecten wordt nauw samengewerkt met de stichting Energy Valley.

Zoals beschreven in de Energievisie zijn het veelal economische motieven die partijen bewegen om werk van de klimaat- en energiedoelstellingen te maken. Als sturend principe voor het programma wordt daarom gebruik gemaakt van economische doelstellingen. Door de sturing op deze economische doelstellingen gecombineerd met de vastgestelde uitvoeringsfocus, zet Drenthe voor de duur van dit programma in op een realistische en zo groot mogelijke bijdrage aan de doelstellingen voor CO2-reductie en duurzame energieproductie.

Om daadwerkelijk concrete resultaten met dit programma te boeken wordt daarnaast, mede op basis van ervaringen uit het voorgaande programma, vooral ingezet op robuustheid van projecten, zakelijkheid en een evenwichtige aanpak in de energieketen.

De inhoudelijke focus van het programma wordt voornamelijk gelegd op robuuste projecten in de keten van de biobased energy (productie, distributie, kennis en innovatie) en de energie transitie (parken). Uitgangspunt is dat er vanuit de markt een investeringsbereidheid moet bestaan. Deze partijen worden door de provincie op een zakelijke wijze geholpen. Daartoe heeft de provincie een aantal uitvoeringsinstrumenten beschikbaar:

1. Drentse Green Deal
2. Regelingen
3. Drentse Energie Organisatie

Voor de realisatie van energieprojecten kunnen, mede door bezuinigingen, in afnemende mate regionale en rijksmiddelen worden ingezet. In specifieke gevallen kunnen Europese middelen worden verkregen. Europa vormt voor de regionale overheden een steeds belangrijkere rol. Ook binnen het Energieprogramma 2012-2115 wordt, samen met de samenwerkingspartners, verkend of energieprojecten in aanmerking komen voor Europese financiering.

**7.2 Drentse Green Deal**
Met partijen die een belangrijke bijdrage willen leveren aan de provinciale energiedoelstellingen wil de provincie een Drentse Green Deal sluiten. De Drentse Green Deal betreft een zakelijke overeenkomst tussen een organisatie en de provincie, waarin op basis van een voorgenomen investering/inspanning van de betreffende organisatie de provincie haar inspanningen voor ondersteuning formuleert. Partijen waarmee een overeenkomst wordt gesloten, kunnen over het algemeen het navolgende van de provincie verwachten:

- de provincie ondersteunt waar mogelijk het project met lobby en bestuurlijke inzet;
- de provincie faciliteert, rekening houdend met haar bestuursrechtelijke verantwoordelijkheid, maximaal binnen het vergunningsproces;
- de provincie zoekt proactief naar additionele middelen/fondsen;
- de provincie zoekt proactief naar verbindingen met andere projecten om de haalbaarheid van het project te vergroten.

In het bijzonder kunnen afspraken worden gemaakt over het toekennen van provinciale middelen aan het project. De inzet van middelen vindt met name plaats bij innovatieve projecten, projecten met een onrendabele top en voor gezamenlijk onderzoek.

Voorbeeld:

1. Met AVEBE is voor de vestiging Gasselternijveen een Drentse Green Deal afgesloten. Onderdeel van deze Green Deal zijn de voorgenomen investeringen van AVEBE in de realisatie van een fabriek voor koude eiwitwinning (biobased economy), in de realisatie van een vergistingsinstallatie voor aardappelvruchtwater (biobased energy) en in aanvullende verpakkings- en opslagcapaciteit voor zetmeel. Daarnaast gaan AVEBE en de provincie gezamenlijk onderzoek doen naar onder andere de besparing van energie, de wijze waarop groengas met een zo hoog mogelijk energetisch en economisch rendement kan worden ontsloten en nieuwe verdienmodellen voor agrariërs. Tenslotte zijn afspraken gemaakt over de betrokkenheid van AVEBE bij de Energy Academy/College. Deze Drentse Green Deal beoogt onder andere de volgende resultaten te halen:
    - De realisatie van een opschalingsstap voor de vergisting van aardappelvruchtwater, die mogelijk zal resulteren in een fullscale implementatie. Met de opschalingsstap is een investering gemoeid van ca € 6 mln, die wordt mede mogelijk gemaakt door een Green Deal bijdrage van € 3 mln. De eventuele fullscale implementatie resulteert in de productie van 18 mln m3 groen gas per jaar en een reductie van de $CO_2$ uitstoot met 42 kton;
    - Een besparing van 150.000 transportkilometers door verpakken en opslaan van zetmeel op de locatie Gasselternijveen;
    - De ontwikkeling van een aanvullend verdienmodel voor agrariërs gebaseerd op vergisting van reststromen uit de landbouw.
2. Het Energy College is , als onderdeel van de Green Deal Noord Nederland, door het vorige programma ontwikkelt. De Energy College is een netwerkorganisatie waarin het noordelijk energietechnisch bedrijfsleven en noordelijke MBO-instellingen samenwerken om de groeiende vraag naar energietechnische vakmensen vanuit het bedrijfsleven en het aanbod vanuit de MBO-instellingen maximaal op elkaar aan te laten sluiten. Door verdere ontwikkeling van curricula in verbinding met het bedrijfsleven wordt excellentie van studenten gestimuleerd en doorstroom naar het HBO bevorderd. Om de verbinding tussen de MBO-instellingen en het bedrijfsleven te bestendigen wordt onder meer gestreefd naar het maken van duurzame afspraken over het beschikbaar stellen van stage- en leerwerkplekken vanuit het bedrijfsleven en het aanleveren van goed gekwalificeerde studenten door de MBO-instellingen voor de beschikbare stage- en leerwerkplekken. Het is mogelijk en wenselijk bestaande initiatieven en verkenningen hierin mee te nemen.. In de Green Deal Noord Nederland zijn met het Rijk afspraken gemaakt over de oprichting van de Energy College. Er is een positionpaper opgesteld en daarnaast is een Letter Of Intent ondertekend door de noordelijke ROC's, overheden en bedrijfsleven.

De verdere voorbereidingen voor de totstandkoming van de Energy College worden uitgevoerd door een tijdelijke (onafhankelijke) projectorganisatie met als doel een door alle partijen gedragen businessplan op te leveren. Met deze projectorganisatie sluit de provincie Drenthe een Green Deal af. Met deze Green Deal ondersteunt Drenthe actief de totstandkoming van de noordelijke Energy College. In het bijzonder wordt binnen de Drentse Green Deal ook aandacht besteed aandacht besteed aan de positionering van de Drentse ROC's/bedrijfsleven, en de mogelijkheden om in Drenthe één of meerdere Centra voor Innovatie en Vakmanschap te realiseren. Daarnaast worden afspraken gemaakt over de wederzijdse inzet van kennis, mankracht en middelen.

Drentse Green Deals, zoals voorgaand voorbeeld, worden afgesloten op de onderstaande thema's:

1. Biomassaproductie
2. Groengasproductie
3. Infrastructuur biogas/groengas
4. Afzet groengas
5. Energietransitie(park)
6. Warmtenetten
7. Onderzoek en onderwijs (Energy College en Energy Academy)

Voor het afsluiten van Drentse Green Deals wordt een reglement uitgewerkt. In dit reglement wordt onder andere beschreven waaraan een voorstel voor een Drentse Green Deal moet voldoen en onder welke voorwaarden provinciale middelen worden toegekend. In het reglement wordt in ieder geval bepaald dat:

- de partij waarmee een Drentse Green Deal wordt gesloten zelf een actieve rol moet spelen bij de uitvoering van een initiatief;
- het moet gaan om concrete initiatieven op het gebied voor de bovengenoemde 7 thema's;
- het initiatief in voldoende mate moet bijdragen aan de provinciale doelstellingen als genoemd in hoofdstuk 5 van dit programma. In het reglement worden hiervoor ondergrenzen aangegeven;
- het initiatief rendabel moet zijn of kunnen worden;
- het initiatief snel resultaat moet hebben (bij voorkeur binnen 3 jaar);
- het initiatief tot nieuwe economische activiteit(en) moet leiden of tot kostenbesparingen voor bedrijven en burgers;

In december 2011 heeft de Natuur en Milieufederatie Drenthe de lijst met Drentse CO2 toppers gepresenteerd. Met de partijen die op deze lijst staan zal worden verkend of er, binnen de 7 thema's, mogelijkheden zijn om een Drentse Green Deal te sluiten teneinde de CO2-emissie te reduceren.

Binnen het reglement voor de Drentse Green Deals wordt de mogelijkheid opgenomen voor het afsluiten van pilot Deals. Deze vorm van Drentse Green Deal hebben tot doel om gezamenlijk met de partij waarmee de Deal wordt gesloten kennis op te doen die nodig is om knelpunten en of onduidelijkheden binnen de 7 thema's op te lossen teneinde te in de programmadoelen te kunnen realiseren. Waar mogelijk (en noodzakelijk voor de realisatie van de doelen) worden elementen uit de afgesloten Drentse Green Deals generiek gemaakt en ondergebracht in een (tender)regeling

Voorbeeld:
Het voornemen bestaat met Green Planet een pilot Green Deal af te sluiten. Green Planet is voornemens een LNG-vulpunt voor het wegtransport te realiseren. LNG is een zeer geschikt om in te zetten als transitiebrandstof naar bio-LNG. Via het LNG spoor ontstaan er mogelijkheden om grote hoeveelheden biogas in te zetten in de mobiliteit, hetgeen op dit moment economisch gezien het beste perspectief biedt. De provincie is onder voorwaarden bereid om met Green Planet een Drentse Green Deal te sluiten. Een van de onduidelijkheden die binnen deze Deal moeten worden opgelost is het bepalen van de benodigde doorzet aan LNG om een haalbare businesscase te ontwikkelen voor de productie van bio-LNG. Zodra dit bekend is en duidelijk is welk aandeel Green Planet hierin levert, kan uit de Drentse Green Deal met Green Planet een generieke regeling worden ontwikkeld. Doelstelling van een dergelijke regeling is om:

- voldoende doorzet van LNG te genereren;
- een businesscase voor bio-LNG haalbaar te maken;
- vergistingsinitiatieven minder afhankelijk te laten zijn van SDE.

### 7.3 Regelingen

Uit de evaluatie van het eerste programma Klimaat en Energie is gebleken dat een aantal succesvolle instrumenten is ontwikkeld die in belangrijke mate hebben bijgedragen aan het eindresultaat van het programma. Ook binnen de looptijd van het onderhavige programma wil de provincie Drenthe, binnen de uitvoeringsfocus, nieuwe regelingen/instrumenten ontwikkelen en inzetten. Dit betreft naast de Drentse Green Deal als beschreven in paragraaf 7.2 in ieder geval de Generieke Regeling Drentse Green Deals. Daarnaast zal waar mogelijk worden aangesloten bij bestaande en nog te ontwikkelen rijksregelingen (Green Deal, Topsectorenbeleid, Innovatiecontracten e.d.) en Europese regelingen (Interreg, EFRO e.d.). Binnen het programma worden daarom ook middelen gereserveerd die kunnen worden ingezet voor cofinanciering voor het verkrijgen van rijks- en of Europese middelen.

Voorbeelden:

Green Deal Noord Nederland
Op 3 oktober 2011 is de Green Deal Noord Nederland (GDNN) ondertekend tussen het rijk en de provincies in de Energy Valley regio. De focus van de GDNN komt overeen met de uitvoeringsfocus van het onderhavige programma. In de GDNN zijn ca. 15 Drentse projecten opgenomen die kunnen rekenen op ondersteuning van het rijk door bijvoorbeeld het wegnemen van knelpunten dan wel door het toekennen van financiële middelen. De financiële middelen zijn onder andere toegekend aan:

- AVEBE Gasselternijveen: € 3.000.000
- Handelshuis Groengas : € 250.000
- Energy Acedemy/ Energy College: € 6.000.000

De GDNN bevat een zogenaamde "rolling agenda". Dit houdt in dat gedurende de looptijd (2011-2015) projecten aan de GDNN kunnen worden toegevoegd.

Interreg IV A majeur project "Groen Gas"
In dit project werken ca. 60 partners (bedrijven, kennisinstellingen en overheden) grensoverschrijdend samen in 18 deelprojecten om specifieke knelpunten in de groen gas waardeketen weg te nemen of te verkleinen, zodat de productie van groen gas efficiënter en daarmee rendabeler verloopt, logistieke vraagstukken worden opgelost en nieuwe innovatieve toepassingen voor groen gas worden ontwikkeld.
De provincies Groningen, Friesland en Drenthe zijn gezamenlijk lead-partner, waarbij de provincie Drenthe optreedt als eindverantwoordelijke. Het project loopt van 2012 tot en met 2014 en behelst een totaal aan investeringen van ca. € 10 miljoen, waarvan ca € 4,2 miljoen Interreg/EFRO geld. De cofinanciering vanuit Drenthe bedraagt € 150.000. Hier staat een investering in Drenthe tegenover van € 805.000.

### 7.4 Drentse Energie Organisatie
Op 1 december 2011 is de Drentse Energie Organisatie (DEO) opgericht. De DEO is opgericht om de programmadoelstellingen over de productie van duurzame energie versneld te realiseren, door het inzetten van revolverende middelen en het leveren van kennis aan projecten. De Drentse Energie Organisatie wordt gefinancierd door het programma Energie, en is als stichting buiten de provinciale organisatie geplaatst. Voor een overzicht van de diensten, de werkwijze en de beoordelingscriteria van projecten wordt verwezen naar www.drentseenergieorganisatie.nl.

### 7.5 Internationalisering
Binnen de uitvoering van energieprojecten wordt verdergaande internationalisering steeds belangrijker. Enerzijds omdat het energievraagstuk zich niet alleen laat oplossen binnen de grenzen van Nederland, laat staan binnen de grenzen van Drenthe. Anderzijds omdat voor de financiering van deze projecten Europese fondsen steeds belangrijker worden. Europa zet binnen deze fondsen sterk in op internationale samenwerking. In 2010 is daarom strategisch ingezet op deelname aan een aantal Interregprojecten. Binnen deze projecten werkt Drenthe niet alleen aan het realiseren van de programmadoelen, maar ook aan het opbouwen een relevant Europees netwerk en het opbouwen van ervaring in deze samenwerking. Binnen de uitvoering van dit nieuwe energieprogramma lopen enkele Interregprojecten zoals Hansa Energy Corridor, Majeur Groen Gas en NEND (Nachhaltige Energien Niederlande Deutchland). Met de samenwerkingspartners van de provincie wordt verkend hoe Drenthe binnen de context van dit programma verdergaande internationale samenwerking effectief kan vormgeven.

## Hoofdstuk 8 Programmamonitoring

Om te bepalen of de gewenste doelrealisatie,ook ten behoeve van de lange termijn, wordt bereikt, wordt het doelbereik van de programmadoelstellingen doorlopend gemonitord.

Gegevens om de realisatie van de economische doelen te kunnen meten worden vastgelegd in de overeenkomsten van de Drentse Green Deals, regelingen en de overeenkomsten die de Drentse Energie organisatie afsluit. De indicatoren daarvoor zijn: investeringen in euro's en de productie van groen gas in kubieke meters. Voor deze projecten wordt ook de bijdrage die binnen deze projecten wordt gerealiseerd ten aanzien van de CO2-reductie en duurzame energieproductie bijgehouden. De indicatoren daarvoor zijn: kton CO2-reductie en PJ duurzame energieproductie. Deze gegevens worden vastgelegd in de DWA-monitor van de provincie. Tenslotte wordt bijgehouden hoeveel additionele middelen zijn verworven.

In 2013 wordt daarnaast aangesloten bij het landelijke monitoringssysteem van het Centraal Bureau voor de Statistiek en Agentschap-NL. Deze werken aan de uitbouw van de klimaatmonitor met gegevens van alle netbeheerders. Naast gegevens van huishoudens komen ook jaarlijks bedrijfsverbruik gemeentelijk en provinciaal beschikbaar.

Bijlage 1.

**Aandachtspunten energiebeleid (niet-limitatief):**

**Beleidskaders en beleidsbeïnvloeding:**

- Beleidsontwikkeling:
    - Energielandschappen
    - Energie-economie
    - Gebruiksfuncties ondergrond
- Afstemming met gemeenten, waterschappen en belangenorganisaties

**Innovatie en stimulering duurzame energie:**

- Windenergie (Gebiedsvisie windenergie)
- Bodemenergie (w.o. WKO, Geothermie, persluchtopslag)
- Energie uit biomasssa, w.o. uit natuur en landschap
- Zonne-energie
- Duurzaam verkeer en vervoer

**Energie-efficiëntie:**

- Energie-efficiëntie en energiebesparing
- Energie Transitie parken
- Energienetwerken voor restwarmte, energienetwerk voor duurzame energie en buffering

**Klimaatadaptatie**:

- Veenoxidatie
- Waterhuishouding
- Natuur en landbouw

**GEWIJZIGDE VOORLOPIGE AGENDA** voor de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid, op woensdag 16 mei 2012, aanvang 13.30 uur.

| Aanvang/ streeftijd | Status van het stuk | Agendapunt | |
|---|---|---|---|
| 13.30 uur (10 min.) | | 1. Opening | |
| | | 2. Vaststelling van de agenda | |
| | | 3. Samenvatting vergadering 28 maart 2012 en de lijst van toezeggingen<br><br>Vaststelling samenvatting conform het ontwerp | |
| | | 4. Ingekomen stukken<br><br>*Zie bijgevoegde lijst van ingekomen stukken* | |
| 13.40 uur (20 min.) | | 5. Rondvraag | |
| 14.00 uur (20 min.) | | 6. IPO-, SNN- en EU- aangelegenheden<br><br>*Gelegenheid om in te gaan op (actuele) IPO-, SNN- en EU-aangelegenheden* | |
| 14.20 uur (45 min.) | | 7. Brief van het College van Gedeputeerde Staten van 4 april 2012 over Kaders voor aanpassing dienstregeling OV 2013 | |
| ~~15.05 uur (45 min.)~~ | | ~~8. Ontwerpbegroting OV-bureau 2013~~ | Doorgeschoven naar 20 juni 2012 |
| 15.05 uur (30 min.) | | 8. E-mail van de heer K. van Dijk van 12 februari 2012 over Stations Hoogeveen en Beilen<br><br>*Geagendeerd op verzoek van de fractie van GroenLinks* | |
| 15.35 uur (30 min) | | 9. Brief van College van Gedeputeerde Staten van 11 april 2012 over Gebiedsagenda's | |

| Aanvang/ streeftijd | Status van het stuk | Agendapunt | |
|---|---|---|---|
| 16.05 uur (45 min.) | | 10. Brief van het college van Gedeputeerde Staten van 28 maart 2012 over Energieprogramma 2012-2015 | |
| 16.50 uur (30 min.) | B | 11. Statenstuk 2012-527 Bodemvisie Drenthe | |
| 17.20 uur (5 min.) | | 12. Mededelingen | |
| 17.25 uur | | 13. Sluiting | |

**Status A- en B-stukken**
A-stukken zijn voordrachten aan provinciale staten die als discussiestuk aan de orde komen in de commissievergaderingen, maar waarover in de regel geen discussie meer plaatsvindt in de statenvergadering (hamerstukken).
B-stukken zijn voordrachten aan provinciale staten waarover zowel in de vergadering van de commissie als in provinciale staten gediscussieerd kan worden.

**Spreekrecht**
Voor deze vergadering geldt voor het publiek spreekrecht. Insprekers kunnen voorafgaand aan het desbetreffende agendapunt in de eerste termijn maximaal vijf minuten inspreken. Na de eerste termijn van de statencommissie bestaat de mogelijkheid om voorafgaand aan de tweede termijn, indien gewenst en alleen ter verduidelijking, een korte nadere toelichting te geven (eveneens maximaal vijf minuten).

Het woord kan niet gevoerd worden over:
a. een besluit van het provinciebestuur waartegen bezwaar en beroep openstaat of heeft opengestaan;
b. benoemingen, keuzen, voordrachten of aanbevelingen van personen;
c. een gedraging waarover een klacht ex. artikel 9:1 van de Algemene wet bestuursrecht openstaat of heeft opengestaan.

Belangstellenden hiervoor dienen zich voorafgaande aan de vergadering, onder vermelding van naam, adres, telefoonnummer en het onderwerp waarover het woord gevoerd wenst te worden, aan te melden bij de statenadviseur, telefoonnummer (0592) 36 58 65.

**DocumentVindSysteem (DVS)**
De vergader- en ingekomen stukken zijn te vinden via www.drenthe.nl/ps.
Klik bovenaan op "Vergaderstukken".

**Aanvulling Lijst van ingekomen stukken Statencommissie Omgevingsbeleid op 16 mei 2012**

(periode 14 maart tot en met 27 april 2012)

A. BRIEVEN/MEDEDELINGEN VAN GEDEPUTEERDE STATEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van 14 maart 2011 over Stand van zaken Gebiedsopgave Uffelte-Ruinen | Voor kennisgeving aannemen |
| 2. | Brief van 14 maart 2012 over Gebiedsvisie windenergie, resultaten ruimtelijk onderzoek en verdienmodel | Voor kennisgeving aannemen |
| 3. | Brief van 15 maart 2012 aan Adviescommissie voor de Fysieke Leefomgeving over Reactie op advies Biobased Economy | Voor kennisgeving aannemen |
| 4. | Brief van 5 april 2012 over Verzoek om handhaving Constar te Meppel | Voor kennisgeving aannemen |
| 5. | Brief van 4 april 2012 over Uitvoering project toedeling functionaliteit en beheer vaarwegen | Voor kennisgeving aannemen |
| 6. | Brief van 4 april 2012 over Aanvraag voor vergunning Natuurbeschermingswet ontvangen van RWE | Voor kennisgeving aannemen |
| 7. | Brief van 4 april 2011 over Jaarverslag handhaving 2011 | Voor kennisgeving aannemen |
| 8. | Brief van 11 april 2012 over Stand van zaken ten aanzien van het Provinciaal Uitvoeringsprogramma 2012 | Voor kennisgeving aannemen |
| 9. | Brief van 11 april 2012 over Maatregelpakket aanpassing dienstregeling per mei 2012 | Voor kennisgeving aannemen |
| 10. | Brief van 19 april 2012 over Voorbeelden van samenwerking met gemeenten | Voor kennisgeving aannemen (ook vermeld op de Lijst van ingekomen stukken van de Statencommissies Cultuur en Economie en Bestuur en Financiën) |
| 11. | Brief van 19 april 2012 over Bevolkingsprognose Drenthe 2012 | Voor kennisgeving aannemen |
| 12. | Brief van 25 april 2012 over Rapport Alternatieven voor aanbesteding Openbaar Vervoer in Groningen | Voor kennisgeving aannemen |
| 13. | Brief van 25 april 2012 over Problematiek mobiele OV-chipkaartapparatuur | Voor kennisgeving aannemen |
| 14. | Brief van 25 april 2012 over Inspraakreactie voorontwerp-Rijksinpassingsplan en concept-milieueffectrapport aardgastransportleiding Norg-Groningen | Voor kennisgeving aannemen |
| 15. | Brief van 25 april 2012 over Informatie over de provinciale rol in de Drentse woningmarkt | Agenderen voor de vergadering van 20 juni 2012 |

B. VAN DERDEN ONTVANGEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van SNN van 6 maart 2012 aan SER Noord-Nederland over Reactie op aanbevelingen vervolgproces Green Deal | Betrekken bij agendapunt 6 |
| 2. | E-mail van mevrouw S. van 29 maart 2012 over Reisgeld jonge MBO-ers Drenthe | In handen stellen van de fracties |
| 3. | Brief van de heer R. van der Sluis van 30 maart 2012 over Handhavingsverzoek Agrifirm Meppel | In handen stellen van GS |

| | | |
|---|---|---|
| 4. | Brief van RegioTram van 4 april 2012 over Toezending samenvatting gewijzigde aanbestedingsdocumenten RegioTram | Voor kennisgeving aannemen |
| 5. | E-mail van de Stadspartij Groningen van 11 april 2012 over Regiotram in en rond Groningen versus spoorlijn Groningen-Heerenveen, Regionaal Mobiliteitsfonds | Voor kennisgeving aannemen |
| 6. | Brief van Tegenwind Veenkoloniën van 16 april 2012 over Verzoek om gedegen onderzoek naar gezondheidseffecten van industriële windturbines | In handen stellen van GS |
| 7. | Afschrift brief aan Ministerie van Infrastructuur en Milieu van AKD namens Stichting Das & Boom van 10 april 2012 over Reactie Kabinetsnotitie Stelselwijziging Omgevingsrecht | Voor kennisgeving aannemen |

C. TER INZAGE IN LEESKAMER

| **Punt** | **Omschrijving** | **Behoort bij** |
|---|---|---|
| 1. | Afschrift van brief van Adviescommissie voor de Fysieke Leefomgeving Drenthe (AFLO) aan het college van Gedeputeerde Staten van Drenthe van 24 februari 2012 over Concept Bodemvisie met bijlage rapport Bodem, de grond van ons bestaan (concept) | Agendapunt 12, Bodemvisie Drenthe |

16-4-2012 / 11:05:54 / 2877 /00001

# TEGENWIND VEENKOLONIËN

**WINDNEE&*Tegenwind*Hunzedal&PlatformStorm&tegenwind n33**

PROV. BESTUUR VAN DRENTHE
No.:
Ingek.: 16 APR 2012
AFDELING PS
TE BEH. DOOR:
DWS: G.AFD.:

**Tegenwind Veenkoloniën**

**Post adres: Zuiderdiep 189**

**9521 AE, Nieuw Buinen**

**woordvoerder Tegenwind Veenkoloniën: Dhr. R. Rietveld**

**email: Woordvoerder@tegenwindhunzedal.nl**

www.tegenwindveenkolonien.nl

---

Betreft:

Verzoek om gedegen onderzoek naar gezondheidseffecten van Industriële windturbines

Geachte Commissaris van de Koningin en Leden van de Staten

*Zoals u ongetwijfeld bekend is, bestaat het voornemen om grote aantallen* windturbines te plaatsen in de provincies Groningen en Drenthe. Daarmee wordt de facto een industriële functie (de grootschalige productie van windenergie) gecombineerd met een woon- en agrarische functie.

Tijdens de presentaties van windparken de Drentse Monden en Oostermoer op 27maart j.l. werd door gedeputeerden mw. Klip en dhr. Munniksma aangegeven dat in de landschaps-architectonische opdracht het onderwerp gezondheid nog niet was meegenomen. In de meest 'gunstig' beoordeelde variant waren er in dit gebied nog steeds meer dan 2900 huizen (ongeveer 9000 mensen) binnen de gevarenzone van 2 km (zie documentaire Pandora's Pinwheels, verkorte versie met Nederlandse ondertiteling, te zien op www.platformstorm.nl).

Wij vinden dat het plaatsen van windturbines slechts doorgang kan vinden wanneer middels een solide wetenschappelijke onderbouwing aannemelijk kan worden gemaakt dat dit voor de omwonenden GEEN gezondheidsschade zal opleveren. Er is al onderzoek beschikbaar en meerdere studies wijzen op een negatief gezondheidseffect. Dit mogelijk negatieve effect baart veel bewoners van genoemde gebieden grote zorgen. Wij vinden dan ook dat de initiatiefnemers en betrokken overheden de wettelijke en morele plicht hebben om gedegen onderzoek te doen naar het gezondheidseffect van windturbines op mens en dier.

Met name het infrasoon laagfrequente geluid wordt in veel van de eerder genoemde onderzoeken gezien als bijzonder schadelijk. Andere effecten zoals een constant bewegende horizon, lichteffecten, hoorbare geluidsoverlast etc. zijn weliswaar niet

16-4-2012 / 11:05:54 / 2877 /00002

# TEGENWIND VEENKOLONIËN

**WINDNEE&*Tegenwind*Hunzedal&PlatformStorm&tegenwind n33**

geblindeerd te onderzoeken maar goed meetbaar en te relateren aan gemelde klachten. Dit is tot dusver op beperkte schaal gebeurd en de resultaten zijn verontrustend. Verder systematisch uitgevoerd onderzoek in reeds gerealiseerde bewoonde windindustriegebieden is noodzakelijk.

Wij roepen u op om gedegen wetenschappelijk onderzoek te laten plaatsvinden en mede te kijken naar situaties in het buitenland waar mensen hun huizen verlaten vanwege ernstige gezondheidsproblemen voordat u besluit tot het plaatsen van windturbines dan wel een dergelijk besluit te steunen.

Ter illustratie van wat er gaande is op wereldwijd niveau doen we u een artikel toekomen dat weergeeft hoe de windindustrie momenteel omgaat met de gezondheidsaspecten t.a.v. windturbines...

Namens de werkgroep Woon-en Leefomgeving zijn wij gaarne bereid een en ander toe te lichten.

In afwachting van uw reactie verblijven wij,

Hoogachtend

Dhr. Harry Bulk, huisarts

Mw. Janet Holtkamp, acupuncturiste

16-4-2012 / 11:05:54 / 2877 /00003

**FOR IMMEDIATE RELEASE**

28-29 March 2012

# VESTAS attempt to avoid recommended Low Frequency Noise measurement

Acronyms
EPAW: European Platform Against Windfarms
NA-PAW: North American Platform Against Windpower
NSW: New South Wales
LFN: low frequency noise
ILFN: infrasound and low frequency noise

**In a submission to the government of New South Wales** (NSW), Australia, world-leading wind turbine manufacturer Vestas asked to drop the requirement for measuring emissions of low frequency noise (LFN), despite scientific studies indicating that they have adverse effects on the health of neighbours. This flies in the face of a new Danish policy, announced March 26th, aiming at improving the ethics of exporting companies, e.g. on human rights. Denmark's Wind Turbine regulations recognise that LFN can be a health problem.

The draft windfarm guidelines proposed by concerned officials in NSW require that LFN emitted by wind turbines be measured. But in a letter to them dated March 14th, Vestas Australian Wind Technology Pty Ltd, a subsidiary of Danish multinational Vestas, "**suggests the removal of the requirement to measure low frequency noise from the Draft Guidelines**". Actually, they go as far as proposing the removal of the whole section on health: "Ideally, the entirety of Section 1.3 (e) should be deleted" (1).

Furthermore, the letter's author Mr McAlpine admits that "the existing and well validated industry standard models for acoustic propagation **are NOT designed to deal with frequencies at the low end of the audible spectrum**". For the Waubra Foundation, this is a smoking gun: "to date, infrasound and LFN (ILFN) **have been ignored altogether**, and Vestas obviously wants to keep the issue buried".

Dr Sarah Laurie, the Foundation's CEO, explains: "Why are Vestas suggesting to remove the requirement to measure low frequency noise, when there is evidence that wind turbines emit ILFN which correlate with people's serious health problems (2,3), and that larger turbines emit even more at these frequencies (4)? Why is this technology being imposed upon the global community while ignoring the health effects

16-4-2012 / 11:05:54 / 2877 /00004

of long term exposure to ILFN emitted by these machines?" She adds: "Vestas claim their turbines are safe, but where is the data that proves it? - There is none. Yet, all the actual clinical data collected by physicians and reported by windfarm neighbours shows that there are some very serious impacts on health, which worsen over time (5)."

Dr Laurie further points out that, at a windfarm in Waterloo, South Australia, consisting of 37 x 3MW Vestas wind turbines, a study revealed that 70% of the population living within 5km reported being "negatively affected" by the noise (6). The Waubra Foundation knows residents living up to 5km away from wind farms who have had to leave their homes because of growing health problems. "Residents at Waterloo **living out to 10km** report awakening in the middle of the night 'in a panicked state', a symptom experienced by many windfarm neighbours worldwide, apparently linked to inaudible noise, ear pressure, and body vibrations related to wind turbine exposure."

Vestas are trying to hide other impacts as well, notes Mark Duchamp of EPAW. "**Their letter proposes to eliminate the NSW 2 km setback, as well as compensation for losses in property values, and the whole section on blade throw**".

People's health and well-being is in serious danger when industrial lobbies are imposing their conditions to elected officials, opines Sherri Lange, of NA-PAW. "Much the same is happening in North America, where the health issue has been pushed under the carpet. **This will cost taxpayers dearly, for ultimately they will have to pay for all the damage done.** Criminal charges may even be laid against decision-makers, for knowingly doing harm to health and life."

**Contact:**

Dr Sarah Laurie + 61 439 865 914 (Australia)
CEO, Waubra Foundation
sarah@waubrafoundation.com.au

Mark Duchamp +34 693 643 736 (Spain) Skype: mark.duchamp
Executive Director, EPAW
www.epaw.org
save.the.eagles@gmail.com

Sherri Lange +1 416 567 5115 (Canada)
CEO, NA-PAW
www.na-paw.org
kodaisl@rogers.com

**References:**

1) - Vestas submission to NSW Dept of Planning: http://www.planning.nsw.gov.au/LinkClick.aspx?fileticket=pl0fPPM1-18%3D&tabid=205&mid=1081&language=en-US

16-4-2012 / 11:05:54 / 2877 /00005

2) - Stephen Ambrose and Robert Rand "The Bruce McPherson Infrasound and Low Frequency Noise Study" Falmouth, December, 2011 http://www.wind-watch.org/documents/bruce-mcpherson-infrasound-and-low-frequency-noise-study/

3) - Steven Cooper, "Review of Draft NSW guidelines" http://www.wind-watch.org/documents/review-of-nsw-draft-wind-farm-guidelines/

4) - Moller & Pedersen, renowned acousticians from the University of Aarlborg "Low Frequency Noise from Large Turbines" J Acoustical Society America 2011 129: 3727 - 3744: http://www.wind-watch.org/documents/low-frequency-noise-from-large-wind-turbines-2/

5) - Physicians include Dr Amanda Harry (UK 2003), Dr David Iser (Australia, 2004) , Dr Nina Pierpont (USA, 2009), Professor Robert McMurtry (Canada, 2010), Dr Michael Nissenbaum (USA 2010), Dr Sarah Laurie (Australia, 2011), material is available from the following websites: http://www.windturbinesyndrome.com/wind-turbine-syndrome/article-archive/, www.windvigilance.com, www.waubrafoundation.com.au, and www.wind-watch.org

(6) - Zhenhua Wang, survey conducted on wind farm noise at the Waterloo wind farm http://www.wind-watch.org/documents/evaluation-of-wind-farm-noise-policies-in-south-australia/

16-4-2012 / 11:05:54 / 2877 /00006

Provincie Drenthe

Postbus 122

9400 AC Assen

21688 9400AC122

9521 AE 189.

provincie Drenthe

# *Staten*stuk 2012-528

## Jaarstukken 2011

Voorgestelde behandeling:
- Statencommissie Bestuur en Financiën op 30 mei 2012
- provinciale staten op 6 juni 2012
- fatale beslisdatum: 6 juni 2012

Behandeld door de heer G.C. van Geffen, telefoonnummer (0592) 36 55 80, e-mail g.geffen@drenthe.nl
Portefeuillehouder: de heer A. van der Tuuk

## Inleiding

Hierbij bieden wij u de jaarstukken over het dienstjaar 2011 aan. De Jaarstukken 2011 bestaan uit het jaarverslag (programmaverantwoording en paragrafen) en de jaarrekening (programmarekening en balans). Ook de goedkeurende controleverklaring van de accountant is opgenomen. Voor de indeling is de opzet van de Begroting 2012 gevolgd, waarbij van 6 programma's naar 10 programma's is overgegaan, zodat een goede herkenbare vergelijking mogelijk is.

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) schrijft voor dat alleen begrote mutaties met reserves direct verwerkt worden in het rekeningresultaat. Afwijkingen met betrekking tot reserves ten opzichte van de begroting dienen door uw staten expliciet te worden goedgekeurd bij de vaststelling van de bestemming van het rekeningsaldo. Daarom is net als vorig jaar in de programmaverantwoording per programma opgenomen van welke bedragen wordt voorgesteld deze vanuit het rekeningresultaat aan de achterliggende reserves toe te voegen. Hierdoor is beter inzichtelijk gemaakt welke gelden binnen de programma's met reserves worden verrekend en welke bedragen tot de voor- en nadelen van het rekeningsaldo behoren. Een nadere specificatie van de verschillen tussen begrote en gerealiseerde saldi groter dan € 50.000,-- is te vinden in paragraaf II.2.

Het vrij besteedbare resultaat over 2011 bedraagt € 3.999.060,--. Dit is het resultaat na verwerking van mutaties aan reserves. Voorgesteld wordt dit bedrag toe te voegen aan de Reserve voor algemene doeleinden.
Om de begroting 2011 sluitend te maken was een onttrekking uit de reserve voor algemene doeleinden geraamd van € 20.448.370,--. Door de toevoeging van het rekeningresultaat van € 3.999.060,-- wordt er per saldo € 16.449.310,-- aan de algemene reserve onttrokken en hoeft er minder beroep gedaan te worden op de algemene reserve dan waarmee bij de 3$^{e}$ bestuursrapportage 2011 nog rekening mee werd gehouden.

Het rekeningsaldo van de provincie is het verschil tussen de bedragen in de begroting (na wijzigingen) en de realisatie. Het rekeningsaldo 2011, vóór verwerking van niet-begrote mutaties in reserves, bedraagt € 19.631.359,-- positief. De verklaring van dit bedrag is met name te vinden in de meerjarige investeringsprogramma's als het Regio Specifiek Pakket (RSP) en het provinciaal Meerjaren Programma Landelijk Gebied (pMJP) en het Provinciefonds. Binnen het Provinciefonds is nog op de valreep van 2011 een bedrag van € 3 miljoen extra ontvangen ten behoeve van de "Green Deal" tussen de Energy Valley-regio Noord-Nederland en rijksoverheid. Daarnaast heeft het rijk eind 2011 extra voorschotten vanuit het Regionaal MobiliteitsFonds (RMF), onderdeel van het RSP programma, toegezegd. Het betreft een vooruitbetaling van de jaartranches 2019-2020. Totaal is een bedrag van € 7.545.600,-- extra ontvangen van het Rijk. De begroting 2011 kon op dit punt niet meer tijdig aangepast worden.
Er wordt in deze programma's gestuurd op meerjarige doelen en net als vorig jaar wordt ook nu voorgesteld niet bestede gelden aan voor het investeringsbudget landelijk gebied (pMJP) te reserveren voor de gevolgen van het deelakkoord natuur. Het jaar 2011 heeft in het teken gestaan van de onderhandelingen over het deelakkoord natuur. Al in oktober 2010 had het Rijk aangegeven de financiering van nieuwe verplichtingen niet langer meer te garanderen. Vanaf dat moment zijn in Drenthe alleen die projecten in uitvoering gegaan die in oktober 2010 al waren verplicht. Met als gevolg een forse temporisering en afzwakking van de uitvoering en het niet besteden van alle begrote middelen. Omdat deze middelen wél zijn verplicht wordt € 1.934.000,-- aan de Reserve provinciaal aandeel ILG toegevoegd.
Per saldo wordt voorgesteld € 11.807.000,-- (afgerond) aan bestemmingsreserves toe te voegen. De stand van zaken wordt in de desbetreffende programma's toegelicht. Het bedrag van € 11.807.000,--

kan als volgt worden gespecificeerd.

| Mutaties reserves | Begroting | Realisatie | Voordeel / Nadeel | Verschil |
|---|---|---|---|---|
| Bijdrage aan reserve vaarweg Meppel de Punt | 222.000 | 613.000 | N | -391.000 |
| Bijdrage aan Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | 0 | 196.000 | N | -196.000 |
| Bijdrage aan RSP reserve | 11.916.000 | 20.345.000 | N | -8.429.000 |
| Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG | 1.738.000 | 3.673.000 | N | -1.935.000 |
| Bijdrage aan reserve grondwaterheffing | 0 | 407.000 | N | -407.000 |
| Bijdrage aan reserve versterking economisch structuur | 2.044.000 | 1.868.000 | V | 176.000 |
| Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | -2.000.000 | -1.324.000 | N | -676.000 |
| Bijdrage van reserve monitoring voormalige stortplaatsen | 0 | -51.000 | V | 51.000 |
| | | | | **-11.807.000** |

Wij stellen u voor bovenstaande niet-begrote mutaties op reserves te effectueren. Na verrekening van de niet-begrote mutaties met reserves bedraagt het rekeningsresultaat € 7.825.000,--.

Wij willen voor de uitvoering van projecten een bedrag van € 825.538,-- overhevelen van 2011 naar 2012. Dit bedrag kan als volgt worden gespecificeerd.

| Omschrijving | |
|---|---|
| Historische plek Kamp Westerbork (reeds voorgesteld bij 3e berap 2011) | 280.000 |
| Onderwijskansen | 42.000 |
| Middelen voor dienstverleningsprojecten | 60.000 |
| BTW-middelen ten behoeve van Drents Plateau | 147.538 |
| Gebiedsontwikkeling Veenhuizen- Frederiksoord | 200.000 |
| Middelen Impuls duurzame kwaliteit leefomgeving | 96.000 |
| Totaal | **825.538** |

Daarnaast willen wij vanuit het rekeningsaldo een bedrag € 3.000.000,-- bestemmen voor “Green Deal’. Het betreft het resultaat op de decentralisatie-uitkering die is ontvangen. Deze decentralisatie-uitkering kon niet meer in een begrotingswijziging worden meegenomen en uitgaven hebben in 2011 niet meer kunnen plaatsvinden. In de decembercirculaire 2011 is een decentralisatie-uitkering voor een Green Deal tussen de Energy Valley-regio Noord-Nederland en rijksoverheid opgenomen. Het kabinet heeft met de noordelijke provincies en gemeenten een Green Deal gesloten die bijdraagt aan verduurzaming van de maatschappij op korte en langere termijn en die lonend is voor overheid en maatschappij. Daarom stellen wij voor het bedrag van € 3 miljoen als onderdeel van de bestemming van het resultaat over te hevelen naar 2012.

De overhevelingsvoorstellen worden toegelicht in het jaarverslag in de desbetreffende programma’s.

Van het geheel vrij besteedbaar resultaat van € 3.999.060,-- dat nu nog resteert, stellen wij voor dit toe te voegen aan de Reserve voor algemene doeleinden. Dit voordeel is het resultaat van vele verschillende voor- en nadelen. In de jaarrekening is getracht eenvoudig in één overzicht aan te geven wat de oorzaken van de grotere onder- en overschrijdingen zijn. Dit alles conform motie 14 aangenomen in de vergadering van provinciale staten van 25/26 juni 2008 en de uitwerking daarvan. Deze motie gaat in op de vraag hoe de verantwoording van onderbesteding (het verschil in begroot resultaat en werkelijk resultaat vóór mutaties in de reserves) en de verantwoording van de doelrealisatie toegelicht moet worden. Getracht is duidelijk aan te geven wat de oorzaak van onder- en overschrijding is, of dit een interne of externe oorzaak heeft en of het beïnvloedbaar was. Daarnaast is aangegeven of, ondanks de eventuele financiële afwijking, de doelen zijn behaald. Deze zaken zijn tekstueel opgenomen bij de financiële analyses bij de onderdelen financiële analyses prioriteiten en aan het eind van elke programma bij het onderdeel “Wat heeft het gekost?”. In een totaaltabel, die in de Jaarstukken

2011 op bladzijde 8 is opgenomen is dit weergeven. Een nadere financiële specificatie van de verschillen is te vinden in paragraaf II.2. Toelichting op de saldi van de programmarekening (bladzijde 228).

Controleverklaring accountant
De jaarrekening is voorzien van een controleverklaring van Ernst & Young Accountants LLP met daarin een goedkeurend oordeel over de getrouwheid en een goedkeurend oordeel over de rechtmatigheid. Het accountantsverslag over 2011 is u rechtstreeks door de accountant toegezonden. Wij ontvingen hiervan een afschrift. In dit statenstuk geven wij een korte reactie op het verslag van bevindingen van de accountant.

## Advies

1. De Jaarstukken 2011 vaststellen en hiermee de aangegeven overschrijdingen van de begroting te autoriseren.
2. Kennisnemen van het resultaat van € 19.631.359,-- over 2011 (voor verwerking van niet-begrote mutaties in reserves.
3. Instemmen met de afzonderlijke toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves die afwijken van de begroting voor een totaal bedrag van € 11.806.761,--.
4. Een bedrag van € 825.538,-- storten in de saldireserve ten behoeve van de overheveling budgetten van 2011 naar 2012.
5. Instemmen met de bestemming van het rekeningresultaat voor een bedrag van € 3.000.000,-- ten behoeve van de uitvoering van de “Green Deal”.
6. Een bedrag van € 3.999.060,-- toevoegen aan de Reserve voor algemene doeleinden. Dit vrij besteedbaar bedrag verwerken in de 1e financiële actualisatie.
7. Kennisnemen van de reactie op het controleverslag van de accountant.

## Beoogd effect

Verantwoording van ons college aan uw staten zoals voorgeschreven in de Provinciewet en uitgewerkt in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

## Argumenten

*1.1. Het vaststellen van de jaarstukken is een vast onderdeel van de jaarcyclus en is voorgeschreven in de Provinciewet.* De jaarstukken voldoen aan de voorschriften voor de opzet en de inrichting van de jaarstukken voor gemeenten en provincies. Deze voorschriften zijn opgenomen in het BBV.

## Uitvoering

### Tijdsplanning

Inzending door ons college van de jaarstukken aan het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties moet binnen de uiterlijke wettelijke termijn van 15 juli 2012.

**Financiën**

| | | |
|---|---|---|
| Totale kosten | € | 10.000,-- |
| Bijdragen van derden | € | |
| Lasten voor de provincie | € | 10.000,-- |

Programmanummer: 10 Middelen en bedrijfsvoering

**Europese context**
Niet van toepassing.

**Monitoring en evaluatie**
Niet van toepassing.

**Extern betrokkenen**
Ernst & Young Accountants LLP en het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

**Communicatie**
Niet van toepassing.

**Bijlagen**
1. Jaarstukken 2011
2. Controleverklaring Ernst & Young Accountants LLP

**Ter inzage in de kamer C0.39**
1. Productenrealisatie 2011

Assen, 12 april 2012
Kenmerk: 14/3.8/2012002339

Gedeputeerde staten van Drenthe,

J. Tichelaar, voorzitter
mevrouw drs. J.M. Imhof, secretaris

jk/coll.

**Reactie op het accountantsverslag**

De accountant Ernst & Young Accountants LLP heeft een accountantsverslag voor de provinciale staten van de provincie Drenthe 2011 uitgebracht over de uitkomsten van de controle op de jaarrekening 2011. Ernst & Young accountants is vanaf 2011 de nieuwe huisaccountant en heeft met een frisse blik de controles uitgevoerd om zowel de getrouwheid als de rechtmatigheid te kunnen beoordelen conform artikel 217 van de Provinciewet.

Bij de jaarrekening 2011 is een goedkeurende controleverklaring door de accountant afgegeven met daarin een goedkeurend oordeel over de getrouwheid en een goedkeurend oordeel over de rechtmatigheid. Dat betekent dat de jaarrekening met een redelijke mate van zekerheid geen fouten of onzekerheden bevat die in totaliteit de voor de jaarrekeningcontrole gehanteerde goedkeuringstolerantie overschrijden. Wij zijn verheugd dat er wederom een goedkeurende verklaring is afgegeven. Mede hierdoor blijft de provincie Drenthe onder repressief toezicht.
De accountant maakt in het verslag een beperkt aantal opmerkingen die uw staten kunnen helpen hun controlerende taak uit te voeren. Wij willen kort op een aantal zaken, vooruitlopend op de bespreking met u, een reactie geven.

In paragraaf 4.3.2 Bevindingen en aanbevelingen- getrouwheid geeft de accountant een aantal zaken aan. Hieronder onze reacties.
Stand voorzieningen Provinciehuis en Drents Museum.
De accountant geeft aan dat geen directe relatie gelegd kan worden met de stand van de voorzieningen grootonderhoud en het verwachte verloop hiervan gedurende de looptijd van het meerjarenonderhoudsplan. Bovendien geeft de accountant aan dat de standen voorzieningen hoger zijn dan de benodigde middelen voor onderhoud volgens het nieuwe meerjarenonderhoudsplan. De relatie tussen de voorzieningen en het meerjarenonderhoudsplan is volgens ons wel aanwezig. Het meerjarenonderhoudsplan is door een externe partij opgesteld, waarin het noodzakelijke onderhoud is opgenomen en een gemiddeld jaarbedrag is opgenomen voor de opbouw van de voorzieningen. De daadwerkelijke uitvoering van het onderhoud kan afwijken, doordat in de praktijk onderhoud naar voren of naar achter geschoven kan worden afhankelijk van de daadwerkelijke noodzaak om op dat moment het onderhoud uit te voeren. Wij constateren samen met de accountant dat de stand van de voorzieningen voor een beperkt bedrag hoger is, dan strikt volgens het onderhoudsplan noodzakelijk is. Dat komt vooral door de overgang naar een nieuwe onderhoudsperiode, waarbij onderhoud volgens het oude plan nog niet geheel is uitgevoerd is (onder andere uitstel van onderhoud doordat beide gebouwen zijn verbouwd) en het nieuwe onderhoudsplan nog niet van start is gegaan. In 2012 gaan wij een nieuwe nota Reserves en voorzieningen opstellen. Daarbij zullen wij de onderhoudsplannen betrekken en zullen wij eventuele overschotten afromen en jaarlijkse dotaties herzien.

Stand Voorziening Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers (Appa).
De accountant constateert dat deze voorziening mogelijk niet toereikend is om toekomstige verplichtingen te dekken. Als gevolg van een wettelijke verplichting is in IPO-verband in 2011 een aanbesteding geweest om de gehele uitvoering van de Wet APPA onder te brengen bij een externe uitvoeringsorganisatie. Daarom is de voorziening in 2011 niet herijkt. Wij zijn van plan om in 2012 een nieuwe berekening op te laten stellen.

In paragraaf 4.3.3 Bevindingen en aanbevelingen – Rechtmatigheid algemeen geeft de accountant een aantal zaken aan. Hierna onze reactie.
Met Ernst & Young accountants is afgesproken om de interne controle werkprogramma's in 2012 te actualiseren. Hierbij worden ook de ervaringen en bevindingen van 2011 meegenomen en verwerkt in de interne controle werkprogramma's.

In paragraaf 4.3.4 Rechtmatigheid - Personeel geeft de accountant een aantal zaken aan. Hierna onze reactie.
Eén declaratie die niet geautoriseerd was voor uitbetaling is alsnog door de desbetreffende teamleider geautoriseerd. Wij zullen binnen de invoerprocessen rond de salarisadministratie strikter op deugdelijke autorisatie van declaraties gaan letten. De salarisadministratie zal nauwkeuriger paraferen voor door hen uitgevoerde controles. De bevindingen van de interne controle hebben ertoe geleid dat de deelwaarnemingen op het proces personeel zijn uitgebreid.

In paragraaf 4.3.5 Rechtmatigheid - Treasury geeft de accountant een aantal zaken aan. Hieronder onze reactie.
De formulering zoals opgenomen in het treasurystatuut heeft betrekking op individueel niveau om de risico's van grote bedragen in één uitzetting te beperken. Een uitzetting is uniek op grond van rente, looptijd en tegenpartij. Dat was ook het geval bij elk van de zeven deposito's die op één dag in februari 2011 zijn uitgezet. Het is mogelijk dat op één dag, in één week of in één maand meerdere unieke uitzettingen zijn. Wij lopen het grootste risico bij een unieke uitzetting groter dan € 20 miljoen. Immers, door het grote bedrag kunnen het tegenpartij- en renterisico relatief hoog zijn. In dat geval autoriseert de directie te allen tijde. Vanuit deze optiek is gekozen voor de huidige formulering in het treasurystatuut. In de eerstvolgende treasurycommissie zullen wij deze zienswijze nog eens benadrukken om verwarring te voorkomen. Tevens zullen wij in afstemming met de accountant het treasurystatuut aanpassen, zodat er geen onduidelijkheid meer kan ontstaan over de interpretatie van het statuut.

Wat betreft de uitzetting die te lang heeft uitgestaan kunnen wij aangeven dat de gelden zijn uitgezet conform de statuuteisen qua rating, maar dat de daarbij geldende termijnen zijn overschreden (8 dagen langer dan toegestaan). Om in de toekomst onrechtmatigheden in het treasuryproces te voorkomen, zijn de controles uitgebreid en aangepast.

In paragraaf 4.3.5 Rechtmatigheid - Inkopen geeft de accountant een aantal zaken aan. Hierna onze reactie.
Er is sprake van een geringe rechtmatigheidstekortkoming van € 338.000,-- doordat in drie gevallen onterecht niet is aanbesteed. Het betreft het inkopen van verzekeringen, drukwerk en afvalverwerking Deze onrechtmatigheden, die niet meer te corrigeren zijn, zijn door onze eigen interne auditors geconstateerd. Wij zullen in de toekomst indien nodig deze zaken wel gaan aanbesteden. Wij blijven continue aandacht schenken aan de interne beheersing van de organisatie om te zorgen dat rechtmatigheid gewaarborgd blijft en passen indien nodig processen en procedures aan om de interne beheersing up-to-date te houden en verder te verbeteren.

In paragraaf 5.2.2 Waardering gronden ILG geeft de accountant een aantal zaken aan. Hierna onze reactie.
De accountant raadt aan om periodiek te bezien of de (ruil)grondvoorraad in de balans zou moeten worden opgenomen. Afhankelijk van de ontwikkelingen met betrekking tot het economisch en juridisch eigendom en het grond-voor-grondprincipe zou het opvoeren van de (ruil)grondvoorraad als "bezit met een waarde" op onze balans aan de orde kunnen zijn. Er zijn echter nog veel onzekerheden. Wij blijven de ontwikkelingen en gevolgen van het deelakkoord natuur op de voet volgen.

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 12 april 2012, kenmerk 14/3.8/2012002339;

BESLUITEN:

I. de Jaarstukken 2011 vast te stellen en hiermee de aangegeven overschrijdingen van de begroting te autoriseren;

II. kennis te nemen van het resultaat van € 19.631.359,-- over 2011 (voor verwerking van niet-begrote mutaties in reserves);

III. in te stemmen met de afzonderlijke toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves die afwijken van de begroting voor een totaal bedrag van € 11.806.761,--;

IV. een bedrag van € 825.538,-- te storten in de saldireserve ten behoeve van de overheveling budgetten van 2011 naar 2012;

V. in te stemmen met de bestemming van het rekeningresultaat voor een bedrag van € 3.000.000,--. ten behoeve van de uitvoering van de “Green deal”;

VI. een bedrag van € 3.999.060,-- toe te voegen aan de Reserve voor algemene doeleinden. Dit vrij besteedbaar bedrag verwerken in de 1e financiële actualisatie;

VII. kennis te nemen van de reactie op het controleverslag van de accountant.

Assen, 6 juni 2012

Provinciale staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

jk/coll.

provincie Drenthe

# Jaarstukken 2011

# Jaarstukken
# 2011

*Gedeputeerde staten van Drenthe*
*April 2012*

**Colofon**
Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

M01202407

# Inhoud


| | | |
|---|---|---|
| | Voorwoord | 5 |
| | Inleiding | 6 |
| | Kerngegevens | 10 |
| | Rapportage Drentse versnellingsagenda | 11 |
| **I** | **Jaarverslag** | |
| | Programma 1 Samenwerkend Drenthe: Bestuur | 17 |
| | Programma 2 Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 32 |
| | Programma 3 Vitaal Drenthe: RSP | 46 |
| | Programma 4 Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | 53 |
| | Programma 5 Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | 74 |
| | Programma 6 Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | 89 |
| | Programma 7 Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw | 116 |
| | Programma 8 Groen Drenthe: Klimaat en Energie | 127 |
| | Programma 9 Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | 135 |
| | Programma 10 Middelen en bedrijfsvoering | 153 |
| **I.2** | **Paragrafen** | |
| I.2.1 | Lokale heffingen | 173 |
| I.2.2 | Weerstandsvermogen | 176 |
| I.2.3 | Onderhoud kapitaalgoederen | 196 |
| I.2.4 | Financiering | 200 |
| I.2.5 | Bedrijfsvoering | 205 |
| I.2.6 | Verbonden partijen | 211 |
| I.2.7 | Grondbeleid | 221 |
| **II** | **Jaarrekening** | |
| II.1 | Programmarekening 2011 | 224 |
| II.2 | Toelichting op de saldi van de programmarekening 2011 | 226 |
| II.3 | Balans per 31 december 2011 | 234 |
| II.4 | Waarderings- en resultaatbepalingsgrondslagen | 235 |
| II.5 | Toelichting op de balans per 31 december 2011 | 237 |
| II.6 | Incidentele baten en lasten | 245 |
| **III** | **Overige gegevens** | |
| III.1.1 | Investeringen | 251 |
| III.1.2 | Stand en verloop van reserve en voorzieningen | 262 |
| III.1.3 | Overzicht personeelssterkte (fte) | 289 |
| III.1.4 | Arbeidskostengerelateerde verplichtingen | 290 |
| III.1.5 | Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancieerde topinkomens | 291 |
| III.1.6 | Rapportage Verordening Dwangsom | 292 |
| III.1.7 | Rapportage single information single audit (sisa) | 297 |
| III.1.8 | Portefeuilleverdeling GS-leden | 299 |
| III.1.9 | Zetelverdeling | 300 |
| III.1.10 | Afkortingenwijzer | 301 |
| III.2 | Controleverklaring accountant | 304 |
| III.3 | Bestemming van het resultaat | 306 |

# Voorwoord

Het Jaarverslag 2011 is een verslag van transitie, van de ambities van het Collegeprogramma "Kiezen voor de kracht van Drenthe" naar die van het nieuwe Collegeprogramma "Focus en verbinding in Drenthe", maar ook van een situatie waarin Drenthe binnen de eigen kaders ambities kon nastreven naar een situatie waarin dat onder steeds grotere druk van Rijksbezuinigingen moet gebeuren. In het Jaarverslag 2011 zult u daarom tegelijk een verslag van gerealiseerde ambities als een verslag van doorgevoerde bezuinigingen aantreffen. Een verslag van succes onder spanning.

De Jaarstukken 2011 sluiten aan bij de opzet van de Begroting 2012. U vindt dan ook in de Jaarstukken 2011 de indeling van programma's terug die wij hebben gekozen op basis van ons nieuwe collegeprogramma "Focus en verbinding in Drenthe". Met het nieuwe collegeprogramma zetten we een koers uit en laten we volop ruimte aan provinciale staten om in te spelen op tussentijdse ontwikkelingen die op de provincie afkomen. De komende periode blijven wij ons inzetten om onze ambities verder te realiseren. Deze Jaarstukken gaan echter vooral in op de realisatie van de doelen van de vorige bestuursperiode.

De Jaarstukken 2011 laten een positief rekeningresultaat zien. Dat resultaat bestaat echter voor een belangrijk deel uit een extra decentralisatie-uitkering voor een green deal tussen de Energy Valley-regio Noord-Nederland en rijksoverheid en een vooruitbetaling door het Rijk van het regionaal mobiliteitsfonds (RMF) voor de inzet van Regiospecifiek Pakket RSP). Uiteindelijk blijft - deze incidentele opbrengsten uitgezonderd – een zeer beperkt positief resultaat over. De financiële verantwoording vindt u in de programmaverantwoording per product en tevens in de jaarrekening, het tweede onderdeel van de jaarstukken. Bij het onderdeel bestemming van het resultaat vindt u een knopt overzicht van de financiële afwijkingen die hebben geresulteerd in het rekeningssaldo. Wij gaan ook kort in op de vraag, of de hieraan gerelateerde doelen wel of niet zijn behaald.

Wij vertrouwen erop dat wij u met de Jaarstukken 2011 op een goede wijze inzicht bieden in de resultaten van onze inzet.

Assen, 3 april 2012

*College van gedeputeerde staten van Drenthe*

# Inleiding

De Jaarstukken 2011 bestaan uit het jaarverslag (programmaverantwoording en paragrafen) en de jaarrekening (programmarekening en balans). Voor de indeling is de opzet van de Begroting 2012 gevolgd, waarbij van 6 programma's naar 10 programma's is overgegaan, zodat een goede herkenbare vergelijking mogelijk is.

Het vrij besteedbare resultaat 2011 bedraagt € 3.999.000,--. Dit is het resultaat na verwerking van mutaties aan reserves. Voorgesteld wordt dit bedrag toe te voegen aan de Reserve voor algemene doeleinden. Een nadere specificatie van de verschillen tussen begrote en gerealiseerde saldi groter dan € 50.000,-- is te vinden in paragraaf II.2.

Om de begroting 2011 sluitend te maken was een onttrekking uit de reserve voor algemene doeleinden geraamd van € 20.448.000,--. Door de toevoeging van het rekeningresultaat van € 3.999.000,-- wordt er per saldo € 16.449.000,-- aan de algemene reserve onttrokken en hoeft er minder beroep gedaan te worden op de algemene reserve dan waarmee bij de 3e bestuursrapportage nog rekening mee werd gehouden.

Het rekeningsaldo 2011, vóór verwerking van niet-begrote mutaties in reserves, bedraagt € 19.631.000,-- positief. In de volgende tabel wordt dit bedrag per programma uitgesplitst. De verklaring van dit bedrag is met name te vinden in de meerjarige investeringsprogramma's als het Regio Specifiek Pakket (RSP), provinciaal Meerjaren Programma Landelijk Gebied (pMJP), en het Provinciefonds. Binnen het Provinciefonds is nog op de valreep van 2011 een bedrag van € 3 miljoen extra ontvangen ten behoeve van de "Green Deal" tussen de Energy Valley-regio Noord-Nederland en rijksoverheid. Daarnaast heeft het rijk eind 2011 extra voorschotten vanuit het regionaal mobiliteitsfonds (RMF) toegezegd. Het betreft een vooruitbetaling van de jaartranches 2019-2020. Totaal is een bedrag van € 7.545.600,-- extra ontvangen van het Rijk. De begroting 2011 kon op dit punt niet meer tijdig aangepast worden.

Er wordt in deze programma's gestuurd op meerjarige doelen en net als vorig jaar wordt ook nu voorgesteld niet bestede gelden aan voor het investeringsbudget landelijk gebied (pMJP) te reserveren voor de gevolgen van het deelakkoord natuur. Het jaar 2011 heeft in het teken gestaan van de onderhandelingen over het deelakkoord natuur. Al in oktober 2010 had het Rijk aangegeven de financiering van nieuwe verplichtingen niet langer meer te garanderen. Vanaf dat moment zijn in Drenthe alleen die projecten in uitvoering gegaan die in oktober 2010 al waren verplicht. Met als gevolg een forse temporisering en afzwakking van de uitvoering en het niet besteden van alle begrote middelen. Omdat deze middelen wél zijn verplicht wordt € 1.934.000,-- aan de Reserve provinciaal aandeel ILG toegevoegd. Per saldo wordt voorgesteld € 11.807.000,-- aan bestemmingsreserves toe te voegen (zie voor de specificatie III.12 Bestemming van het resultaat). De stand van zaken wordt in de desbetreffende programma's toegelicht.

In de programmaverantwoording is per programma opgenomen welke bedragen worden toegevoegd aan de achterliggende reserves. Hierdoor is beter inzichtelijk gemaakt welke bedragen binnen de programma's met reserves worden verrekend en welke bedragen tot de voor- en nadelen van het rekeningsaldo behoren.

De jaarstukken zijn onderverdeeld in het jaarverslag en de jaarrekening. Beide documenten geven provinciale staten de mogelijkheden om invulling te geven aan hun controlerende rol. Gedeputeerde staten leggen door middel van de Jaarstukken 2011 verantwoording af over de Begroting 2011

Het jaarverslag bestaat uit:
- de programmaverantwoording
- de paragrafen zoals voorgeschreven volgens het Besluit begroting en verantwoording

De jaarrekening bestaat uit:
- de programmarekening en de toelichting
- de balans en de toelichting

Verder worden nog de "overige gegevens" verstrekt, waaronder de goedkeurende controleverklaring van de accountant.

Hierna beschrijven wij kort de onderdelen van de Jaarstukken 2011

**De programmaverantwoording**
De programmaverantwoording is opgebouwd uit de programma's en de programma's zijn onderverdeeld in producten. In de programmaverantwoording wordt per programma/product ingegaan op de realisatie van doelen die in de Begroting van 2011 zijn opgenomen. Deze doelen zijn volgens de nieuwe indeling hergegroepeerd over de programma's, zodat een goede vergelijking te maken is met de programma indeling van de begroting van 2012. In het blauw zijn de zaken vanuit de begroting opgenomen, dit onder het kopje: Wat waren onze doelen en wat hebben wij gerealiseerd? Daarnaast wordt, indien van toepassing, ingegaan op ontwikkelingen met betrekking tot de producten. Het onderdeel prioriteiten is beperkt ten opzicht van eerdere jaren, omdat deze niet meer in de nieuwe begrotingsindeling opgenomen zijn. Wel is ni het blauw opgenomen: Wat zijn de prioriteiten? en wat gaan we er aan doen? en er is aangegeven wat is er aan de prioriteiten van 2011 gedaan en wat is er bereikt. Ten slotte wordt aan het eind van elk programma aangegeven wat het gekost heeft en wordt op grotere verschillen een toelichting gegeven. Dit alles conform motie 14 in de vergadering van provinciale staten van 25/26 juni 2008 en de uitwerking daarvan. Deze motie gaat in op de vraag hoe de verantwoording van onderbesteding (het verschil in begroot resultaat en werkelijk resultaat vóór mutaties in de reserves) en de verantwoording van de doelrealisatie toegelicht moet worden. Beschreven moet worden waardoor de onderbesteding is veroorzaakt, in welke mate de provincie onderbesteding heeft kunnen beïnvloeden en in welke mate doelen gehaald zijn. Het gaat dus niet alleen om de omvang van de onderbesteding. Voor de volledigheid geven we niet alleen bij onderbestedingen een toelichting, maar ook bij overschrijdingen.
Getracht is duidelijk aan te geven wat de oorzaak van onder- en overschrijding is, of dit een interne of externe oorzaak heeft en of het beïnvloedbaar was. Daarnaast is aangegeven of, ondanks de eventuele financiële afwijking, de doelen zijn behaald. Hierna staan de afwijkingen conform motie 14 in tabelvorm, waarbij aangegeven is waar de tekstuele toelichting opgenomen is.

**Resultaat toegelicht volgens motie 14**

| Omschrijving | Saldo programma | toelichting nodig? | Bedrag | voordeel / nadeel | Resultaat behaald (ja/nee) | Oorzaak overwegend (intern/extern | hoogte bedrag beinvloedbaar (ja/nee) |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. Samenwerkend Drenthe: Bestuur | **326.621** | nee | | | | | |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | **326.621** | **V** | | | |
| Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | **2.299.029** | ja | | | | | |
| Onderhoud en verbeteringswerken N34 | | | 676.146 | V | ja | extern | ja |
| Afwikkeling voorgaand jaar wegen onderhoud | | | 350.429 | V | ja | intern | ja |
| Zuidoost-Drentse vaarwegen | | | **272.245** | **V** | **ja** | **intern** | **ja** |
| Bijdrage van waterschappen in voedingsgemalen | | | 276.407 | V | ja | intern | nee |
| Vaarweg Meppel-De Punt | | | 391.415 | V | ja | intern | ja |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 332.388 | V | | | |
| Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP | **8.429.319** | ja | | | | | |
| Uitgaven Regio Specifiek Pakket (RSP) | | | 559.577 | V | ja | extern | nee |
| Bijdrage van regionaal Mobiliteitsfonds RSP | | | 7.545.600 | V | ja | extern | nee |
| Overige opbrengsten | | | 324.142 | V | ja | intern | nee |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 0 | V | | | |
| Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | **1.383.280** | ja | | | | | |
| Versterken culturele infrastructuur Drenthe | | | 252.000 | V | nee | intern | ja |
| Gebiedsontwikkeling (Veenhuizen/Frederiksoord) | | | 200.000 | V | nee | intern | ja |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 931.280 | V | | | |
| Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | **66.209** | nee | | | | | |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 66.209 | V | | | |
| Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | **1.042.025** | ja | | | | | |
| Kosten uitvoering Grondwaterwet | | | 406.563 | V | ja | intern | ja |
| Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving | | | 210.906 | V | ja | extern | nee |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 424.556 | V | | | |
| Programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw | **2.278.706** | nee | | | | | |
| Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP | | | 2.173.916 | V | nee | extern | nee |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 104.790 | V | | | |
| Programma 8. Groen Drenthe: Klimaat en Energie | **36.806** | nee | | | | | |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 36.806 | V | | | |
| Programma 9. Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | **-655.507** | ja | | | | | |
| Afwikkeling EPD Groningen-Drenthe 1997-1999 (SNN project) | | | -453.230 | N | ja | extern | nee |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | -202.276 | N | | | |
| Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | **4.424.870** | ja | | | | | |
| Rente van belegd kasgeld | | | 367.185 | V | ja | extern | nee |
| Uitkering uit het Provinciefonds | | | 3.205.670 | V | ja | extern | nee |
| Opbrengst opcenten op hoofdsom motorrijtuigenbelasting | | | -373.287 | N | ja | extern | nee |
| Frictiekosten LSM, IGM middelen en middelen Flankerend beleid | | | 252.485 | V | ja | intern | ja |
| Toegerekende apparaatskosten | | | 744.897 | V | ja | intern | ja |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 227.919 | V | | | |
| Totaal rekeningsaldo voor verrekeningen met reserves | | | 19.631.359 | | | | |

Balloërveld

## De paragrafen

In de paragrafen die zijn voorgeschreven worden onderwerpen behandeld die van belang zijn voor het inzicht in de financiële positie van de provincie. De paragrafen bevatten een verslag van de realisatie van beleidsuitgangspunten van beheersmatige activiteiten en lokale heffingen.

## De programmarekening

Via vaststelling van de begroting autoriseren de staten het college tot het doen van uitgaven. Over de realisatie daarvan wordt in het overzicht van baten en lasten in de programmarekening per programma verslag gedaan. Gezien het belang van een goed inzicht in de baten en lasten, worden de baten en lasten per programma weergegeven in een afzonderlijk overzicht. Dit overzicht is integraal; dat wil zeggen dat het alle baten en lasten bevat, zoals opgenomen in het programmaplan bij de Begroting 2011. Daarnaast wordt een overzicht verstrekt van de saldi per programma. In een beknopt overzicht is per programma een specificatie opgesteld.

## De balans met toelichting en de overige gegevens

Inzicht in de financiële positie is van belang, mede met het oog op de continuïteit van de provincie. Daarom besteden wij afzonderlijk aandacht aan de financiële positie, zoals deze te bepalen is op basis van de balans. Speciale aandacht geven wij aan de investeringen, reserves en voorzieningen, personeelssterkte, de Verordening dwangsom en de voorgeschreven verantwoording Single information en single audit (Sisa).

Vanuit het Besluit begroting en verantwoording zijn dit jaar geen nieuwe eisen naar voren gekomen die van invloed zijn op de indeling van jaarstukken.

# Kerngegevens

## A Sociale structuur

| | |
|---|---|
| Aantal inwoners (per 1 januari 2012) | 490.698 |
| Aantal huishoudens (per 1 januari 2011) | 210.866 |

## B Economische structuur

| | |
|---|---|
| Netto arbeidsparticipatie (3e kwartaal 2011) | 65,6% |
| Beroepsbevolking (3e kwartaal 2011; x 1.000) | 217 |
| Werkzaam (3e kwartaal 2011; x 1.000) | 204 |
| Werkloos (3e kwartaal 2011; x 1.000) | 13 (5,8%) |

**Bedrijvigheid (in aantallen per 1 april 2011)**

| | |
|---|---|
| Landbouw | 3.939 |
| Industrie | 1.779 |
| Bouw | 3.386 |
| Handel | 7.385 |
| Vervoer en opslag | 759 |
| Horeca | 1.483 |
| Zakelijke diensten | 8.311 |
| Overige diensten | 7.662 |

## C Fysieke structuur

| | |
|---|---|
| Oppervlakte (2012; in km2) | 2.680 |
| Oppervlakte cultuurgrond (2011, voorlopig cijfer; in ha) | 148.231 |
| Woningvoorraad (aantal per 1 januari 2011) | 208.683 |

**Wegenbeheer**

| | |
|---|---|
| Wegen (in km) | 490 |
| Fietspaden (in km) | 270 |
| Vaarwegen (in km) | 170 |

Bronnen

- Centraal Bureau voor de Statistiek
- Provinciaal werkgelegenheidsregister

# Rapportage Drentse versnellings-agenda

## Inleiding

In juni 2009 hebben wij met de instemming van Provinciale Staten de Drentse Versnellings-agenda gelanceerd: een pakket maatregelen om de negatieve gevolgen van de economische crisis te bestrijden. Het gaat daarbij enerzijds om het naar voren halen van projecten (versnelling) en anderzijds om inzet van nieuwe middelen (intensivering). Passend bij onze rol en taak wilden wij ons in deze economisch moeilijke periode maximaal inzetten voor de bedrijvigheid en werkgelegenheid in Drenthe.
Gedurende de looptijd van het programma (2009 - 2011) hebben wij twee expertmeetings georganiseerd om Provinciale Staten actief te informeren over voortgang en resultaten. De teneur uit deze bijeenkomsten was telkens dat de provincie Drenthe werd geprezen voor het feit dat zij haar nek durfde uitsteken met als breed gedeelde conclusie dat de Versnellingsagenda een positieve werking heeft gehad doordat vertrouwen is gegeven aan de markt.

De projecten uit de Versnellingagenda zijn gerealiseerd of zullen binnenkort worden gerealiseerd. Daarmee is de Versnellingsagenda formeel afgerond.

## Verbetering bereikbaarheid en verkeersveiligheid

### Afstandsbediening provinciale vaarwegen begroting 2011

Wij hebben de toepassing van afstandbediening op vaarwegen onderzocht. Het traject Verlengde Hoogeveensche Vaart en Stieltjeskanaal en omgeving hebben wij als gevolg van het openstellen van de vaarweg Erica – Ter Apel, als kansrijk beoordeeld. In 2012 en 2013 geven wij uitvoering aan dit project. Op 1 mei 2013 bij de openstelling van vaarweg Erica-Ter Apel moet de afstandbediening operationeel zijn.

## Incidentmanagement provinciale wegen begroting 2011

In december 2011 heeft de Stuurgroep Noordelijke Samenwerking zich positief uitgesproken over het actieplan Incident Management (IM). Dit betekent dat IM wordt ingevoerd in de drie noordelijk provincies.

## Klimaat & Energie

### Innovatieve verlichting begroting 2011

*Sanering Openbare verlichting*
In overeenstemming met het Openbare Verlichtingsplan hebben wij voor 30% van de openbare verlichting de lichtmasten verwijderd.(ten opzichte van 2009), zonder afbreuk te doen aan de verkeersveiligheid.
We blijven kritisch omgaan met de openbare verlichting langs onze wegen, ook met het oog op verkeersveiligheid en sociale veiligheid.

*LED markering rotonde Bunne begroting 2011*
De actieve wegmarkering ter plaatse van de rotonde Bunne in de N386 functioneert. Nadat de resultaten van het verkeersveiligheidonderzoek door TNO bekend zijn zal, afhankelijk van de uitkomsten van het onderzoek, Led-markering op deze rotonde in gebruik worden genomen. Na een periode van één jaar vindt er een evaluatie plaats. De oorspronkelijke verlichting is tijdelijk buiten gebruik gesteld ten behoeve van deze proef.

*Dynamische openbare verlichting Zuidlaren - De Groeve begroting 2011*
Het verlichtingsplan voor het traject (fietspad) tussen Zuidlaren-De Groeve (N386) is gerealiseerd. Op dit traject is een dynamisch verlichtingssysteem geïnstalleerd. Het systeem wordt in 2012 gemonitord en geëvalueerd.

## Provinciale steunpunten

### Energiezuinig steunpunt begroting 2011
Op basis van een Energieprestatieadvies hebben wij het steunpunt Rogat energetisch flink verbeterd door het aanpassen van de dakisolatie, vervanging van de verwarming en aanbrengen van energiezuinige verlichting. .

### 100.000 voertuigenplan begroting 2011
In 2011 zijn er drie groengas vulpunten gerealiseerd op basis van de in 2010 afgegeven subsidiebeschikkingen.

### Stadsvernieuwing en woningbouw

*Stagnerende woningbouw*
Met de Stimuleringsmaatregel Drentse Woningmarkt hebben wij in totaal 13 projecten ondersteund waarin 488 woningen worden gerealiseerd (441 woningen in bestaand bebouwd gebied en 47 in uitleggebied). Deze projecten worden gerealiseerd in de gemeenten Assen (3x), Borger-Odoorn (2x), Meppel (2x), Emmen (2x), Hoogeveen (2x), Aa en Hunze en Coevorden. In totaal is hier € 3.140.840,- aan toegekend (gemiddeld € 6.450,- per woning).

De maatregel beoogde naast het behoud van werkgelegenheid ook de doorstroming op de woningmarkt te bevorderen en extra duurzaamheidsmaatregelen te stimuleren. Daarnaast is voor alle projecten afgesproken dat leerlingbouwplaatsen beschikbaar worden gesteld. Voorwaarde voor een provinciale bijdrage was dat de betrokken partijen ook een extra bijdrage hebben moeten leveren om het financiële tekort te dichten.

Om de werkgelegenheid in de bouw- en installatiesector te stimuleren, is vanuit het 100.000 woningenplan een noordelijk “Stimuleringsfonds energiebesparing bestaande bouw” opgezet. De noordelijke regio, het Rijk en Europa (EFRO) leveren voor dit fonds ieder een evenredige bijdrage (6,75 mln. euro). Vanuit dit fonds zijn regelingen voor particulieren en woningcorporaties in de markt gezet. De regelingen voor particulieren en woningcorporaties (SEBB 2011-2013 resp. SIEBB 2010-2013) hebben tot op heden geresulteerd in meer dan 1.000 aanvragen van particuliere woningeigenaren en projecten gericht op de energierenovatie van meer dan 1.500 sociale huurwoningen. In de gemeenten Meppel en Assen zijn pilots opgezet voor revolverende fondsen bedoeld voor particuliere woningeigenaren, die hun woning in die gemeenten energetisch willen verbeteren. De verwachting is, dat in 2012 nog enkele Drentse gemeenten van start zullen gaan met dergelijke ‘duurzaamheidsleningen’. De regelingen die

vanuit het Stimuleringsfonds zijn opgezet, dragen niet alleen bij aan de energierenovatie van enkele duizenden Drentse koop- en sociale huurwoningen, maar lokken tevens investeringen uit van € 30-40 mln., leidend tot extra werkgelegenheid (vele tientallen fte's). Positief is, dat het MKB (aannemers, installateurs, banken, makelaars, energieadviseurs, hypotheekadviseurs e.d.) de consument steeds beter weet te bereiken en (ook zonder subsidies) transacties weet te genereren. Er is duidelijk een 'energiebesparingsmarkt' ontstaan. Tenslotte leveren de investeringen enkele tientallen tonnen aan $CO_2$-reductie op.

*Stadsvernieuwing Hoogeveen*
Met de toekenning van € 4,0 mln uit het Stimuleringsfonds Drentse Projecten heeft de gemeente de uitvoering van het project Herontwikkeling stadscentrum Hoogeveen zuidoosthoek voortvarend opgepakt.. De verwachting is dat begin 2012 het onderdeel Kaapplein in uitvoering wordt genomen. De gemeente ligt nog redelijk op schema met de werkzaamheden.

## Herinrichting landschap

### Tusschenwater
Door de Versnellingsagenda is een belangrijke stap gezet in de realisatie van het project Tusschenwater. Een project dat door de berging van water in de toekomst een belangrijke functie zal vervullen in het voorkomen van wateroverlast in benedenstrooms gelegen gebieden van de Hunze.
De MER ligt nu ter inzage en de commissie MER geeft in februari 2012 haar advies. Hierna vindt de keuze plaats voor het inrichtingsplan en de vertaling in het bestemmingsplan. Gelet op het belang dat wordt gehecht aan de uitvoering van het project heeft GS voor de uitvoering € 2,4 milj. beschikbaar gesteld. De uitvoering van het project biedt ruim een jaar werkgelegenheid aan 10 fte. Daarnaast wordt het gebied aantrekkelijk voor de recreatie. De structurele werkgelegenheid is op basis van onderzoek geschat op 4 fte en 6fte seizoensgebonden.

### Versnelde inrichting EHS begroting 2011
Het jaar 2011 kenmerkte zich rond de onzekerheden die zijn ontstaan bij het aantreden van het kabinet Rutte rond de realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur. Op 20 oktober 2010 stuurde Staatssecretaris Bleker alle provincies een brief waarin hij aangaf dat het Rijk zich niet langer verantwoordelijk voelde voor de financiering voor nieuwe verplichtingen in het kader van het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG). Aangezien de financiering van de inrichting van het beekdal van het Grote Diep en de Langeloeer- en Eenerstukken ook voor een deel wordt betaald uit het ILG bleef lang onduidelijk of dit geld nu wel of niet beschikbaar zou komen. Om de voortgang van het project niet afhankelijk van te maken van de Rijksbijdrage hebben wij in september 2011 besloten om hier zelf garant voor te staan. Het streven is er nog steeds op gericht dat het beekherstel eind 2013 volledig is gerealiseerd. Dan heeft het volledige beekdal van het Grote Diep tussen het Fochteloerveen en het Leekstermeer haar natuurlijk verloop teruggekregen. Het beekdal heeft dan naast haar ecologische betekenis dan ook een belangrijke functie in het vasthouden en bergen van water in tijden van veel neerslag, zoals recent in januari 2012 weer het geval was.
De voorbereiding van de plannen, het maken van de inrichtingsplannen en de bestekken hebben voor de Dienst Landelijk Gebied en Arcadis een extra werkgelegenheid opgeleverd van 15 fte (12.000 uur). De uitvoering start op korte termijn en duurt 2 jaar. Wij schatten in, dat dit een extra werkgelegenheid oplevert van 25 fte (30.000 uur).

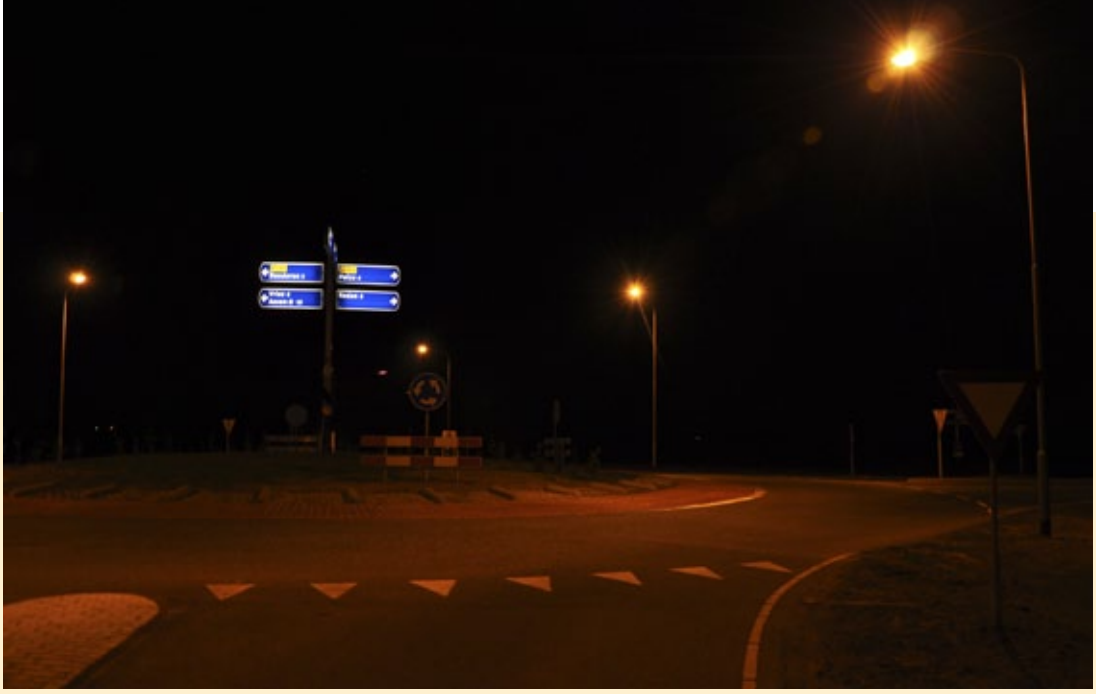

Led verlichting rotonde Bunne

## Kennis werkt

### Revitalisering bedrijventerrein De Wieken

De uitvoering van de revitalisering van bedrijventerrein De Wieken fase 2B te Hoogeveen is eind 2011 afgerond. Deze fase, onderdeel van het totale revitaliseringsproject De Wieken, bestond uit de aanleg van een extra weg op het bedrijventerrein aan de zuidzijde van het vliegveld en de aanleg van een verkeersknooppunt.

### Ondersteuning MKB

Begin 2011 hebben wij de derde en laatste tranche (ten bedrage van €500.000,--) aan NV NOM beschikbaar gesteld t.b.v. het MKB Fonds. Via het MKB fonds is ultimo 2011 in totaal € 3,5 miljoen beschikbaar gesteld aan 15 Drentse MKB ondernemingen.

### Scholing

Het Drents arbeidsmarktonderzoek (maart 2011) toont aan dat we van een relatief ruime arbeidsmarkt met een oplopende werkloosheid, de komende periode juist te kampen krijgen met tekorten aan goed geschoolde werknemers. De komende jaren gaat het dan ook voor een belangrijk deel richten op het zoveel mogelijk voorkómen van die tekorten. Hiertoe werkt de provincie Drenthe samen met gemeenten, UWV, ondernemers en onderwijsinstellingen in de Regiegroep Kennis en Arbeidsmarkt. Wij hebben tot en met einde 2011 geparticipeerd in de Stuurgroep Jeugdwerkloosheid. De activiteiten in het kader van 'Arbeidsmobiliteit Drenthe', een door de provincie geïnitieerd project, zijn inmiddels geïntegreerd in de reguliere bedrijfsvoering van de Drentse Werkpleinen. Daarmee is onze directe betrokkenheid beëindigd

## Monumentenzorg

Het project Leegstand en Herbestemming, is succesvol en snel uitgevoerd, een echte 'best practice'. Het heeft geleid tot vijftien herbestemde monumentale panden in de categorieën kerken, agrarisch en industrieel erfgoed, en monumenten in Veenhuizen. De ingezette maatregelen hebben geleid tot een bouwinvestering van bijna 10 miljoen euro, en vele restauratie-opleidingsprojecten in Drenthe. Het meldpunt voor leegstand die partijen bijeenbrengt om tot een uitvoerbare herbestemming te komen is officieel herstart in september 2011.
In de nieuwe beleidsperiode wordt herbestemming programmatisch onder meer gekoppeld aan de rijksrestauratiegelden die in de eerste helft van 2012 naar de provincie zullen worden gedecentraliseerd.

# I

# Jaarverslag

# Programma 1
# Samenwerkend Drenthe: Bestuur

## Missie

Drenthe is een bestuurskrachtige, zichtbare provincie, met een integer bestuur, goede bestuurlijke verhoudingen en samenwerking tussen de verschillende overheden (en maatschappelijke partners), die staat voor haar inwoners en opkomt voor haar belangen in nationaal en internationaal verband.

## Behaalde successen

- Eind 2010 en begin 2011 hebben wij samen met zes andere provincies een Klanttevredenheidsonderzoek (KTO) en een bijbehorende benchmark laten uitvoeren. In de benchmark scoort Drenthe met een 7,35 het hoogst op klanttevredenheid.
- Met een opkomstpercentage van 58,8 % kunnen wij tevreden terugkijken op de verkiezingen van Provinciale Staten.
- Kieskompas ging live op 3 februari. Tot aan de laatste dag werd Kieskompas veelvuldig geraadpleegd, in totaal 24.064 keer (vergelijk 2007: 21.000 keer). Kieskompas werd ondersteund met een radiospot die 78 keer is uitgezonden op radio Drenthe.
- De speciale verkiezingswebsite was een belangrijke informatiebron in het eerste kwartaal van 2011. Deze website is door 37.220 unieke bezoekers bezocht.
- Eind mei 2011 zijn gemeenten en provincie het eens geworden over de vorming van een RUD per 1 januari 2013. Deze bestaat uit drie districten en een expertisecentrum.
- Het onderzoeksbureau Sira heeft de ontwikkeling van onze administratieve lasten / uitvoeringslasten geanalyseerd. Het blijkt dat wij onze doelstelling van 25% vermindering hebben gehaald. Dit conform afspraak bestuursakkoord met het rijk. Verder wordt een grote reductie van administratieve lasten (46%) en uitvoeringslasten (49%) verwacht door invoering van het Rijksbrede SubsidieKader (RBSK) in de nieuwe Algemene Subsidie Verordening (ASV) in 2012.
- In 2011 hebben wij in SNN verband onze agenda t.a.v. de Europese 2020 strategie bepaald, vastgelegd in het dynamische Position Paper Noord Nederland en EU 2020. Die agenda is met gemeenten, sociale partners, kennisinstellingen, LTO, KvK, NOM en SER tot stand gekomen.
- Op 21 juni 2011 presenteerde Noord Nederland zich gezamenlijk in Brussel om de economische potentie van het Noorden uit te dragen en de bijdrage van Noord-Nederland aan de Europese innovatieagenda en aan de maatschappelijke uitdagingen in Europa. Europa neemt in 2013 een besluit over de inzet van Europees geld voor een economisch krachtig Europa.

## Doel (wat hebben wij gerealiseerd?)

### Programma 1.1. Drenthe goed bestuurd

| Doelen vanuit de begroting 2011 (per product/deelproduct naar de nieuwe indeling). |
|---|
| **Provinciale staten (PS)**<br>Een grotere zichtbaarheid van Provinciale Staten en een grotere herkenbaarheid van het belang van het provinciale bestuur voor de inwoners van Drenthe. |
| **Indicatoren**<br>Opkomst verkiezingen (minimaal gelijkblijvend ten opzichte van 2007, d.i. een opkomstpercentage van 56 procent);<br>- Het aantal werkbezoeken en discussiebijeenkomsten op locatie in de provincie door leden van de Staten en statencommissies (gewenst minimum aantal bezoeken/bijeenkomsten: 15);<br>- Raadplegingen van de videoverslaglegging van de Staten en statencommissies op internet (streefcijfer: gemiddeld 300 per vergadering);<br>- Het aantal groepsbezoeken aan het provinciehuis (na afronding van de verbouwing bij voorkeur maandelijks te organiseren);<br>- De vooraankondiging van de vergaderingen van Provinciale Staten en statencommissies in de regionale kranten (maandelijks) en op de website;<br>- Persberichten: gemiddeld tien per jaar.<br>**Bestuurlijke aangelegenheden (rechtsbescherming)**<br>- Een goede en adequate rechtsbescherming bieden aan belanghebbenden die betrokken zijn bij provinciale besluitvorming. |

Met een opkomstpercentage van 58,8 % kunnen wij tevreden terugkijken op de verkiezingen van Provinciale Staten. Er zijn door de griffie zeven werkbezoeken en discussiebijeenkomsten op locatie in de provincie georganiseerd voor leden van de Staten en Statencommissies.

De videoverslaglegging van de Staten en Statencommissies op internet is 16.076 keer geraadpleegd en had 4.501 unieke bezoekers. Er zijn zeven vooraankondiging van de vergaderingen van Provinciale Staten en Statencommissies in de regionale kranten (maandelijks) en op de website geweest. Er zijn 19 persberichten en 15 persuitnodigingen verstuurd. De website is in 2011,104.480 keer geraadpleegd en had 74.397 unieke bezoekers. De verkiezingenwebsite had 37.220 unieke bezoekers.

In verband met de verbouwing zijn er geen groepsbezoeken in het Provinciehuis geweest. In plaats daarvan is PS on tour gegaan, met als doel om zichtbaar te zijn in de provincie Er hebben 10 commissievergaderingen en 15 Statenvergaderingen plaatsgevonden op locaties in de provincie.

In 2011 zijn 37 beslissingen op bezwaar genomen. De beslissing op bezwaar is in 26 gevallen tijdig en in 11 gevallen buiten de termijn genomen. Daarmee hebben we de doelstelling van minder dan 15% termijnoverschrijding niet gehaald.
De oorzaken van de termijnoverschrijdingen onderzoeken we in het tweede kwartaal van 2012.

### Programma 1.2. Zichtbaar Drenthe

| Doelen vanuit de begroting 2011 (per product/deelproduct). |
|---|
| n.v.t. |

Eind 2011 is een corporate communicatieplan vastgesteld om in te spelen op het veranderende medialandschap. Dit betekent meer (social) media, minder massa en meer maatwerk.

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 1. Samenwerkend Drenthe: Bestuur | 2.871.539 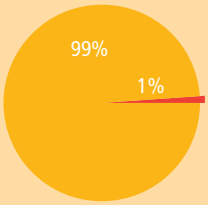  | 173.442 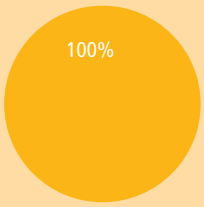  |
| Overige programma's | 328.807.260 | 336.631.876 |

| | 1 | 2 | 3 | 4 | (3-4) |
|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. Samenwerkend Drenthe: Bestuur | Realisatie 2010 | Primitieve begroting 2011 | Begroting 2011 na wijziging | Realisatie 2011 | Verschil |
| Totaal lasten | 3.424.443 | 2.777.037 | 3.278.858 | 2.871.539 | 407.319 |
| Totaal baten | 9.649 | 12.000 | 254.140 | 173.442 | 80.698 |
| Saldo | 3.414.794 | 2.765.037 | 3.024.718 | 2.698.097 | 326.621 |

## Ontwikkelingen

### Programma 1.1. Drenthe goed bestuurd

*Ontwikkelingen jaarstukken.*
Op 21 april 2011 hebben Rijk, Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), Inter Provinciaal Overleg (IPO) en Unie van Waterschappen (UvW) het bestuursakkoord 2011-2015 gesloten. Doel van het bestuursakkoord is om gezamenlijk tot een krachtige, kleine en dienstverlenende overheid te komen. Voor de provincies gaat het om verdere concentratie op de kerntaken economie (regionaal economisch beleid), natuur, ruimtelijke ordening en verkeer en vervoer (aanleg nieuwe infrastructuur en exploitatie openbaar vervoer).

### Programma 1.2. Zichtbaar Drenthe

*Ontwikkelingen jaarstukken.*
Zijn er ontwikkelingen (vooral externe) die genoemd zijn in de begroting en/of bestuursrapportages, waarover toelichting is vereist. Indien er nieuwe ontwikkelingen zijn dan deze ook hier melden.

### Programma 1.3. Goede belangenbehartiging voor Drenthe

*Ontwikkelingen jaarstukken.*
De IPO structuur is aangepast door een stroomlijning naar een beperkte agenda en adviesstructuur.
Het SNN hebben wij in de adviesstructuur eveneens aangepast.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij er aan doen?

### Programma 1.1. Drenthe goed bestuurd

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 1.1 Uitvoering bestuursakkoord | - Provincie Drenthe is gebiedsregisseur in het fysiek economisch domein en op het gebied van cultuur.<br>- Concentratie op kerntaken en regievoering in plaats van uitvoering.<br>- Regierol uitgewerkt op basis van inhoudelijke gebiedsopgaven in OGB.<br>- Provincie Drenthe voert haar wettelijke toezichtstaken uit en ziet toe op de kwaliteit van het lokaal bestuur.<br>- Kwaliteit van bestuur en dienstverlening van de provincie is aantoonbaar verbeterd.<br>- Mate van regeldruk en administratieve lasten in beeld.<br>- Een ASV die voldoet aan het Rijksbrede subsidiekader.<br>- De provincie werkt samen met locale overheden en andere partners in robuuste uitvoeringsorganisatie (RUD).<br>- Handhaving uitvoering vergunningverlening op huidige (ISO-gecertificeerde) niveau, zowel kwantitatief als kwalitatief. | - Uitvoeringsprogramma Bestuursakkoord, inclusief kwaliteitsverbetering door samenwerking.<br>- Vervolg kerntakendiscussie.<br>- In gesprek met Drentse medeoverheden en partners over decentralisatie van (uitvoerende) taken.<br>- Ontwikkelen sourcingstrategie voor beschikbaarheid kennis en beleidsinformatie om regierol vorm te geven.<br>- Herhaling IPO-meting over 2010 voor regeldruk en administratieve lasten<br>- Algemene subsidieverordening aanpassen aan rijksbreed subsidiekader In aansluiting op het Rijksbrede subsidiekader een nieuwe basisisytematiek invoeren voor subsidieverlening uitgaande van minder regels en lasten voor zowel burger als provincie.<br>- Verdere invulling en ontwikkeling van robuuste uitvoeringsorganisatie (RUD) met lokale overheden,in noordelijk verband en mogelijk in aansluiting op Shared Service Centra. |
| 1.2 Betere bestuurlijke samenwerking | - Strategische agenda voor de toekomst. | - Vaststellen en uitvoeren van de Strategische agenda voor de toekomst VDG en provincie Drenthe.<br>- Samen met gemeenten ontwikkelen van een gemeenschappelijke beleidsvisie op een drietal voorzieningen in Drenthe: bibliotheekwerk, welzijnswerk en welstandsadviezen. |
| | - Voorzitterschap nieuwe SNN bestuurscommissie Europa.<br>- Rapporteurschap over demografische ontwikkelingen binnen het Comite van de Regio's.<br>- Verdere kennisontwikkeling rondom Europa bij gemeenten.<br>- De Drentse overheden en partners zijn (beter) wegwijs met Europese subsidies, kennis en netwerken. | - Evalueren nota Europastrategie Drenthe, en in afstemming met het SNN nieuwe, specifiek Drentse inzetten formuleren en aan PS voorleggen.<br>- In samenwerking met UMCG en HANNN streven naar uitvoering pilot Healthy Agein, en deze doroontwikkelen naar een Europees Centre of Excellence.<br>- Verder ontwikkelen Europaservicepunt, in samenwerking met Drentse gemeenten, en afgestemd met VNG internationaal. |

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 1.3 Beter(e) beleid(sprocessen) | Toerusting organisatie op interactieve en integrale beleids- / regievoering die past binnen de werkwijze van PNS. | - Organisatie en afronding van themasessies en een minileergang rondom gebiedsgericht werken. Dit leidt tot verdere uitwerking en operationalisering van gebiedsregie en het biedt een platform voor uitwisseling van kennis en ervaring hierover.<br>- In samenwerking met de beleidsafdelingen ontwikkelen en opleveren van een instrumentenbox rondom interactief werken en gebiedsregie. Dit leidt tot concrete (proces)handleidingen om interactief te werken vanuit de regierol van de provincie.<br>- Ontwikkelen en opleveren van een organisatiebrede visie op interactief werken, uitgaand van de kaders van PNS.<br>- Uitvoeren en afronden van procesondersteuning bij drie complexe, interactieve en integrale dossiers. Deze dienen als pilotprojecten, op aanvraag wordt ondersteuning uitgebreid naar andere dossiers. |
| 1.4 (Inter)actiever informeren en beter profileren | - Actief werken aan beeldvorming, positie en status PS en GS en werkzaamheden provincie.<br>- Drenthe vermarkten als unieke en veilige omgeving voor wonen, werken en recreeren.<br>- Een duidelijk gezicht van de provincie Drenthe met een goede beeldvorming over de taken.<br>- Aandacht voor provinciaal beleid in de media. | - Verdere uitbouw Drentheportaal.<br>- Provinciaal beleid in media.<br>- Arbeidsmarktcommunicatie: opzetten van een eenduidig (personeels)advertentiebeleid.<br>- Bundeling en optimaal vormgeven bekendmakingen. |
| Kwaliteitshandvest / kwaliteit van dienstverlening | Transparante (lees: zichtbare, te volgen diensten) en klantgerichte dienstverlening. | Voortgang geven aan de uitvoering van ons kwaliteitshandvest voor dienstverlening. Onder meer door: Monitoren of wij voldoen aan onze dienstverlenings-normen (beantwoorden wij onze brieven op tijd? Betalen wij onze facturen op tijd? Enz.);<br>Indien nodig: maatregelen nemen ter verbetering van onze dienstverlening. |

Hierboven is aangegeven wat volgens de begroting 2011 aan activiteiten is gepland en welke resultaten dat zou geven, wat betreft de zaken die wij naast de prioriteiten hebben gedaan. Hierna is aangegeven wat er is bereikt.

Met zicht op Drenthe

## Wat is er aan de prioriteiten van 2011 gedaan en wat is er bereikt?

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 1.1 Uitvoering bestuursakkoord | Status: groen | Uitvoeringsprogramma Bestuursakkoord: activiteit afgerond, hierover hebben wij gerapporteerd in de derde bestuursrapportage.<br><br>Vervolg kerntakendiscussie/ontwikkelen sourcingstrategie voor beschikbaarheid kennis en beleidsinformatie om regierol vorm te geven: beide activiteiten hebben wij ondergebracht bij de opgave rondom Kennismanagement. In het derde en vierde kwartaal van 2011 hebben wij in kaart gebracht welke kennis aanwezig en benodigd is in onze organisatie voor het invullen van de provinciale kerntaken / regierol.<br><br>IPO-meting uit 2010 voor regeldruk en administratieve lasten is herhaald.<br><br>De Algemene subsidieverordening is aangepast aan rijksbreed subsidiekader In aansluiting op het Rijksbrede subsidiekader een nieuwe basissystematiek invoeren voor subsidieverlening uitgaande van minder regels en lasten voor zowel burger als provincie. |
| 1.2 Betere bestuurlijke samenwerking | Status: groen | Drenthe heeft vanaf 1 juli 2011 het voorzitterschap van SNN. Er zijn nieuwe afspraken gemaakt over de bestuurlijke organisatie van het SNN. Onderdeel daarvan is dat de taakvelden van de bestuurscommissie Europa ondergebracht zijn bij de bestuurscommissie EZ.<br><br>Het opstellen van de Position Paper Noord Nederland en EU 2020 als gezamenlijk document van provincies/gemeenten en stakeholders om uitvoering te geven aan het bereiken van doelstellingen t.a.v. de toekomstige Europese agenda 2020. Organisatie en uitvoering van een tweetal werkconferenties met stakeholders rondom deze agenda 2020.<br><br>In het najaar zijn de Europese verordeningen verschenen over de structuurfondsen en het gemeenschappelijk landbouwbeleid. Op basis van deze verordeningen zijn voorbereidingen getroffen voor de opstelling van de nieuwe Europese Programma's na 2014. Onder meer m.b.t. de ontwikkeling van een Smart Specialization Strategy voor Noord Nederland.<br><br>Het Europaservicepunt ondersteunde in 2011 gemeenten en andere organisaties bij het ontwikkelen en aanvragen van Europese bijdragen aan beleidsdoelen. |

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| | | SNN BC Europa met ingang van nieuwe bestuursperiode opgeheven, Europa is ondergebracht bij BC EZ.<br>Het rapporteurschap Comité van de Regio's is afgerond. Gedeputeerde Brink is in december lid geworden van het Comité van de Regio's. Binnen dit Comité is hij lid van de Commissie Economie en Sociaal Beleid (ECOS). |
| 1.3 Beter(e) beleid(sprocessen) | Status: groen | Activiteiten zijn afgerond. |
| 1.4 (Inter)actiever informeren en beter profileren | Status: Groen | Ten aanzien van arbeidsmarktcommunicatie hebben wij het afgelopen jaar een nieuwe lijn neergezet, waarbij wij naast een aangepaste vormgeving ook nadrukkelijk gebruik maken van social media. De eerste ervaringen zijn zeer positief, zowel naar kosten als naar effectiviteit.<br>Ook zijn wij afgelopen jaar gestart met een nieuwe werkwijze rondom adverteren. Dit betreft een andere mediakeuze, andere vorm van advertenties en een nieuw proces voor de totstandkoming ervan. Dit leidt tot aanzienlijke kostenreductie en een hogere kwaliteit van adverteren, waarbij nadrukkelijker gebruik wordt gemaakt van de website.<br><br>Dienstverlening.<br>- Telefonische bereikbaarheid: in 2010 hebben wij nieuwe systemen ingevoerd. Wij willen eerst ervaringen met deze systemen op doen voordat wij een meting (laten) uitvoeren.<br>- Met de Drentse gemeenten starten wij een pilot "meldingen openbare ruimte".<br>- Wij hebben prioritering in onze dienstverleningsopgave aangebracht. De drie projecten die de komende jaren prioriteit hebben zijn: het inrichten van een KlantContactCentrum, het opstellen van een Kanalenstrategie en de implementatie van de aanbevelingen uit het eind 2010 / begin 2011 gehouden organisatiebrede klanttevredenheidsonderzoek. |

## Wat doen wij nog meer?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 1.0. Provinciale staten | De inwoners van Drenthe weten dat er op 2 maart 2011 verkiezingen zijn, dat zij weten op wie zij hun stem kunnen uitbrengen en dat zij zich ervan bewust zijn dat hun individuele stem er toe doet. | Opstellen communicatieplan<br><br>Voor de nieuwe statenleden wordt een introductieprogramma samengesteld. In dit programma zal aandacht worden besteed aan lopende majeure provinciale projecten en beleidsdossiers (kennisoverdracht), zullen diverse workshops en trainingen voor de statenleden worden aangeboden (o.a. op het terrein van wet en regelgeving, debatvaardigheden, internetmogelijkheden) en zullen onderlinge kennismaking en kennismaking met de (ambtelijke) organisatie een plaats krijgen.<br><br>Het communicatieplan 2007-2011 zal in het najaar van 2010 worden geëvalueerd. Ten behoeve van de nieuwe staten zal op basis hiervan een nieuw en actueel plan worden ontwikkeld. Hierin zal onder andere rekening worden gehouden met de ontwikkelingen op het gebied van nieuwe media. |
| 1.1. Bestuurlijke aangelegenheden | Goede bestuurlijke verhoudingen<br><br>Vanwege de verkiezing van Provinciale staten in 2011 willen wij in 2010 en begin 2011 een drietal resultaten realiseren:<br>- Goede afsluiting en overdracht van het collegeprogramma 2007 – 2011;<br>- Goede voorbereiding van de statenverkiezingen, resulterend in de een de relatief hoogste opkomstpercentages van alle provincies.<br><br>- Een goede en tijdige rechtbescherming bieden aan belanghebbenden die betrokken zijn bij provinciale besluitvorming. | - Bestuurlijke overleggen met gemeenten, provincies, Vereniging van Drentse Gemeenten (VDG) en waterschappen.<br>- Aansluiten bij IPO benchmark regeldruk en administratieve lasten.<br><br>- Opstellen van een end term review.<br>- Opstellen van overdrachtsdossiers.<br>- Ondersteunen collegevorming.<br><br>- Het behandelen van klachten en bezwaren, inclusief de personele adviescommissie, verzoeken ex artikel 81 Wet werk en bijstand en ombudsvragen. |
| | - Handhaving/verbetering kwaliteit en integraliteit van bestuur (rijkstaken Commissaris van de Koningin). | - Werkbezoeken uitvoeren in het kader van zorg voor kwaliteit van bestuur.<br>- Vinger aan de pols houden over bestuurlijke integriteit, functioneren politieke overheidsdienaren.<br>- Uitbrengen digitaal Burgerjaarverslag en jaarverslag.<br>- Zorg voor burgemeesters.<br>- Adviseren ministeries over diverse zaken (onder andere Koninklijke onderscheidingen).<br>- Voorzitterschap en secretariaat/uitvoering van het Prins Bernhard Cultuurfonds (jaarbudget ca.€ 270.000,-). |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| | - Door onderzoek is een bijdrage geleverd aan de ontwikkeling, uitvoering en evaluatie van beleid op het terrein van cultuur, welzijn en zorg (waaronder de sociale en culturele agenda). | - Uitvoeren van onderzoeken naar het beleid op het terrein van cultuur, welzijn en zorg. |
| | - Onderzoeksprogramma 2010-2011.<br>- Eén à twee onderzoeken uitgevoerd. | - Op grond van de Verordening (217a) doelmatigheid en doeltreffendheid provincie Drenthe stellen wij een onderzoeksprogramma op voor de komende twee jaar. Hierin beschrijven wij enkele uit te voeren onderzoeken. |
| | - Geen van de Drentse gemeenten hoeft als gevolg van een financieel uitzichtloze situatie een beroep op de collectieve middelen te doen (artikel 12 gemeenten).<br>- PS, minister van BZK, Drentse gemeenten en provincies zijn geïnformeerd over de financiële positie van de Drentse gemeenten in 2011. | - Monitoren van de financiële positie van gemeenten en gemeenschappelijke regelingen.<br>- Opstellen rapport Financiële verkenningen 2011. |
| 1.2. Interprovinciale samenwerking | Een efficiënte en effectieve overheid. | Bekijken kostenvoordelen door het oprichten van Shared Service Centra (zie ook de paragraaf Bedrijfsvoering). |
| 1.3. Openbare orde en veiligheid | - Goed functionerende en actuele risicokaart.<br>- In stand gehouden netwerk veiligheid.<br>- Ingevulde liaisonfunctie provincie bij crisisorganisatie. | - Beheer en actualisering van risicokaart Drenthe, inclusief auditing.<br>- Toezicht op politieorganisatie/veiligheidsregio en instandhouding netwerken. |
| 1.5 Communicatie | Goed verlopen statenverkiezingen. | In 2011 vinden de verkiezingen plaats voor Provinciale Staten. Bijdragen aan de voorbereiding en uitvoering van de communicatie rond de verkiezingen.<br><br>- Communicatieadvisering in alle fasen van het beleidsproces.<br>- Communicatieadvisering GS.<br>- Interne communicatie: advisering directie en afdelingshoofden; daarnaast uitvoeringsactiviteiten: onder andere berichtgeving Huisnet en samenstelling /eindredactie personeelsblad.<br>- Nieuwe media: verantwoordelijk voor actualisatie en eindredactie website.<br>- Relatiemanagement: activiteiten representatie en evenementen. |

Hierboven is aangegeven wat volgens de begroting 2011 aan activiteiten is gepland en welke resultaten dat zou geven, wat betreft de zaken die wij naast de prioriteiten hebben gedaan. Hierna is aangegeven wat er is bereikt.

## Wat hebben wij nog meer gedaan en wat is er bereikt?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 1.0. Provinciale staten | Kieskompas werd 24.064 geraadpleegd (2007: 21.000 keer)<br><br>De speciale verkiezingenwebsite is door 37.220 bezoekers geraadpleegd.<br><br>Opkomstpercentage verkiezingen Provinciale Staten: 58,8 % | Er is een communicatieplan opgesteld voor de verkiezingen. Dit communicatieplan is uitgevoerd<br><br>Er is voor de nieuwe Statenleden een introductieprogramma samengesteld en uitgevoerd. In dit programma is aandacht besteed aan lopende majeure provinciale projecten en beleidsdossiers (kennisoverdracht),Verder zijn er diverse workshops en trainingen voor de statenleden aangeboden (o.a. op het terrein van wet en regelgeving, internetmogelijkheden) en is kennis gemaakt met de (ambtelijke) organisatie.<br><br>Het communicatieplan 2007-2011 is geëvalueerd met de fractievoorzitters waarvan de fracties deelnamen in Provinciale Staten en de klankbordgroep communicatie van de Staten. De bevindingen uit deze evaluatie worden meegenomen in het communicatiebeleid voor de Statenperiode 2011 – 2015. Dit nieuwe communicatiebeleid is in december in eerste concept besproken met het Presidium en wordt begin 2012 uitgewerkt in een definitief communicatiebeleid voor de periode 2011 – 2015.<br><br>Nieuwe media krijgen aandacht in dit communicatiebeleid. Sinds september 2011 wordt twitter (via Provincie Drenthe account) ingezet in de communicatie rondom vergaderingen van Provinciale Staten door voor, tijdens en na de vergaderingen procesinformatie en actuele besluiten te communiceren<br><br>In het tweede kwartaal is een nieuw intranetsysteem in gebruik genomen. De ervaringen die wij hiermee op hebben gedaan gebruiken wij voor een vernieuwde opzet van de provinciale website. Die website wordt meer vraaggestuurd ingericht<br><br>Het advertentiebeleid is aangepast, er is rekening gehouden met meer uniformiteit, lagere kosten, verhoging van de kwaliteit en een sterkere koppeling met de provinciale website. |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 1.1. Bestuurlijke aangelegenheden | Goede bestuurlijke verhoudingen | - Via meerdere bestuurlijk overleggen met colleges van burgemeester en wethouders is besloten te komen tot een Drentse Alliantie.<br>- Op basis van de IPO benchmark regeldruk en administratieve lasten gaan wij in 2012 over tot het invoeren van verbeteringen. |
| | Goede afsluiting en overdracht collegeperiode 2007-2011 | De collegewisseling in 2011 is gefaciliteerd door een end term review over het vorige collegeprogramma, een overdrachtsdossier voor GS en PS en de ondersteuning bij de collegevorming. |
| | Goede en tijdige rechtsbescherming geboden aan belanghebbenden die betrokken zijn bij provinciale besluitvorming. | Behandelen van klachten en bezwaren, inclusief de personele adviescommissie, verzoeken ex artikel 81 Wet werk en bijstand en ombudsvragen. |
| | Handhaving/verbetering kwaliteit en integraliteit van<br>bestuur (rijkstaken Commissaris van de Koningin). | - In het kader van zorg voor kwaliteit van bestuur zijn er werkbezoeken uitgevoerd..<br>- In een netwerkbijeenkomst en in de contacten is er systematisch aandacht besteed aan bestuurlijke integriteit. Daar hebben wij BZK positief over kunnen rapporteren.<br>- Het Burgerjaarverslag en jaarverslag zijn digitaal beschikbaar gesteld.<br>- Adviseren ministeries over diverse zaken (onder andere Koninklijke onderscheidingen)<br>- Voorzitterschap en secretariaat/uitvoering van het Prins Bernhard Cultuurfonds (jaarbudget ca.€ 270.000,--). |
| | Geen van de Drentse gemeenten heeft een beroep hoeven doen op de collectieve middelen (artikel 12 gemeenten).<br>PS, minister van BZK, Drentse gemeenten en provincies zijn geïnformeerd over de financiële positie van de Drentse gemeenten in 2011. | - De financiële positie van gemeenten en gemeenschappelijke regelingen hebben wij gemonitord. Eind 2011 hebben wij vastgesteld dat de toezichtstatus van alle gemeenten repressief blijkt.<br>- GS heeft PS, de minister van BZK en de Drentse gemeenten geïnformeerd over de financiële positie van de gemeenten via het Rapport Financiële verkenningen 2011. GS heeft besloten om het rapport Financiële Verkenningen in het vervolg niet langer op te stellen. |
| 1.2 Interprovinciale samenwerking | Een efficiënte en effectieve overheid. | - Onderzoek gedaan naar kostenvoordelen door het oprichten van Shared Service Centra (zie ook de paragraaf Bedrijfsvoering en programma 10).<br>- Een eerste visie is opgesteld over noordelijke samenwerking in brede zin (uitwerking motie 2011-5) |
| 1.3 Openbare orde en veiligheid | Risicokaart is actueel en functioneert goed<br>Netwerk veiligheid is verstevigd en uitgebreid<br>Liaisonfunctie bij crisismanagementorganisatie is verankerd | - Beheer en actualisering van risicokaart Drenthe<br>- Toezicht op politieorganisatie/veiligheidsregio en instandhouding en uitbreiding netwerken. |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 1.5 Communicatie | Opkomstpercentage verkiezingen Provinciale Staten: 58,8 % | Bijdragen aan de voorbereiding en uitvoering van de communicatie rond de verkiezingen.<br>Communicatieadvisering in alle fasen van het beleids-proces.<br>Communicatieadvisering GS.<br>Interne communicatie: onder andere berichtgeving Huisnet en samenstelling /eindredactie personeelsblad.<br>Nieuwe media: verantwoordelijk voor actualisatie en eindredactie website.<br>Relatiemanagement: activiteiten representatie en evene-menten. |

## Geactualiseerde Agenda

| Onderwerp | Wanneer | Gerealiseerd? |
|---|---|---|
| Geactualiseerde versie van het informatie-plan "Welkom in Digitaal Drenthe", inclusief het bijbehorende uitvoeringsprogramma | | Ja |
| End term review | 1e kwartaal 2011 | Ja |
| Jaarverslag Commissie Rechtsbescherming | 2e kwartaal 2011 | 3e kwartaal 2011: brief is 30-06-2011 aan provinciale staten verstuurd. |
| Collegewerkprogramma | 3e kwartaal 2011 | 3e kwartaal |
| Rapport Financiële Verkenningen 2011 | 3e kwartaal 2011 | 3e kwartaal |
| Eventueel: Aan Rijksbreed subsidiekader aangepaste Algemene SubsidieVerordening | 2e kwartaal 2011 | 1e kwartaal |
| Aanpassing subsidieregeling aan ASV 2012 | 4e kwartaal 2011 | 1e kwartaal 2012 de aanpassing van de regelgeving vergde meer onderzoek dan verwacht gelet op het niet actuele regelingen bestand |
| Aanpassing regelgeving op grond van Dienstenwet | 4e kwartaal 2011 | 2e kwartaal 2012, De aanpassing regelgeving op grond van de Dienstenwet zal bij de eerst volgende wijziging van de POV worden meegenomen. de inventarisatie is wel afgerond, was alleen te laat om nog mee te nemen bij de laatste wijziging van de POV in 2011. |

## Wat heeft het gekost?

| | Product | 1<br>Realisatie 2010* | 2<br>Primitieve begroting 2011* | 3<br>Begroting 2011 na wijziging | 4<br>Realisatie 2011 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | | | | | | |
| | Product 1.1. Drenthe goed bestuurd | 2.109.003 | 1.626.777 | 1.620.403 | 1.362.649 | 257.754 |
| | Product 1.2. Zichtbaar Drenthe | 0 | 0 | 425.695 | 387.600 | 38.095 |
| | Product 1.3. Goede belangenbehartiging voor Drenthe | 1.315.440 | 1.150.260 | 1.232.760 | 1.121.290 | 111.470 |
| | Totaal | 3.424.443 | 2.777.037 | 3.278.858 | 2.871.539 | 407.319 |

| | Product | 1<br>Realisatie<br>2010* | 2<br>Primitieve<br>begroting<br>2011* | 3<br>Begroting<br>2011 na<br>wijziging | 4<br>Realisatie<br>2011 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Baten | | | | | | |
| | Product 1.1. Drenthe goed bestuurd | 9.649 | 12.000 | 152.000 | 154.296 | -2.296 |
| | Product 1.2. Zichtbaar Drenthe | 0 | 0 | 19.640 | 19.146 | 494 |
| | Product 1.3. Goede belangenbehartiging voor Drenthe | 0 | 0 | 82.500 | 0 | 82.500 |
| | Totaal | 9.949 | 12.000 | 254.140 | 173.442 | 80.698 |
| Saldo | | 3.414.794 | 2.765.037 | 3.024.718 | 2.698.097 | 326.621 |

* Bedragen zijn aangepast i.v.m. nieuwe programma-indeling

**Toelichting**

| | |
|---|---|
| Saldo Programma | 326.621 |
| Bestemming resultaat reserves bij programma | |
| Totaal verrekend met reserves | 0 |
| Resultaat programma na bestemming reserves | 326.621 |

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

### Lasten

### Product 1.1. Drenthe goed bestuurd

De totale afwijking betreft een voordeel van € 257.754,-- De voornaamste afwijkingen betreffen:

**De provincie doet er toe**
Wij hebben ruim € 67.000,-- over gehouden. Dit heeft twee oorzaken. Wij hebben meer werkzaamheden zelf gedaan, en daardoor minder extern advies ingehuurd dan wij van te voren hadden gepland (projecten Kanalenstrategie en implementatie KTO). En wij hebben een deel van de voor 2011 geplande werkzaamheden niet in 2011 kunnen uitvoeren. Wij hebben een projectplan voor een KlantContactCentrum opgesteld, maar de feiltelijke pilot begint in 2012. Omdat wij hiervoor wel middelen nodig hebben stellen wij voor € 60.000,-- van de middelen van 2011 over te hevelen naar 2012.

**Provincie Nieuwe Stijl**
De opgaven in het programma kosten minder dan verwacht en worden in veel gevallen met de inzet van de interne organisatie gerealiseerd. Dit komt overeen met het uitgangspunt dat de organisatie zelf de doelen moet realiseren. Daardoor wordt ruim € 21.000,-- overgehouden in 2011.

Een nulmeting van de RUD-taken wordt in 2012 in plaats van in 2011 uitgevoerd. Daardoor blijft ruim € 47.000,-- over op de middelen voor de RUD in 2011.

**Bestuurlijk onderzoek**
Er resteert ruim € 25.000,-- op het budget voor onderzoeken ex artikel 217a van de Provinciewet. Er was rekening gehouden met een onderzoek naar de staat van ICT bij de provincie. Omdat het vooronderzoek (ten dienste van de definitieve onderzoeksopzet) meer tijd kostte dan verwacht wordt het daadwerkelijke onderzoek in het eerste kwartaal van 2012 uitge-

voerd. Andere onderzoeken zijn in 2011 door intern personeel uitgevoerd. Omdat hier geen (in te huren) specialistische kennis voor nodig bleek is bespaard op de uitgaven.

**Jeugdmonitor**
Behalve voor onderhoud en uitbreiding van het systeem zijn hiervoor in 2011 geen kosten gemaakt. Er blijft daarom € 20.000,-- over van dit budget.

**Risicokaart Drenthe**
Het geraamde bedrag was bestemd voor de bijdrage van Drenthe aan het IPO dat landelijk de zaken betreffende de risicokaart regelt. De Drentse bijdrage is begrepen in de IPO-bijdrage. Het hier geraamde budget van ruim € 23.000,-- blijft daarom over in 2011.

Het restant van de onderschrijding op dit product is het resultaat van een aantal kleinere onder- en overschrijdingen.

## Product 1.2. Zichtbaar Drenthe

De totale afwijking betreft een nadeel/voordeel van € 38.095,--.

## Product 1.3. Goede belangenbehartiging voor Drenthe

De totale afwijking betreft een voordeel van € 111.470,-- De voornaamste afwijking betreft:

**Bijdrage IPO.**
De geraamde bijdrage is met ruim € 92.000,-- onderschreden. De raming was inclusief een bedrag van € 82.500,-- voor bijdragen die via de kassiersfunctie zouden worden verrekend. Daartegenover stond een geraamde inkomst van hetzelfde bedrag. Die verrekeningen zijn echter niet noodzakelijk gebleken.

### Baten

## Product 1.1. Drenthe goed bestuurd

De totale afwijking betreft een voordeel van € 2.296,--.

## Product 1.2. Zichtbaar Drenthe

De totale afwijking betreft een nadeel van € 494,--.

## Product 1.3. Goede belangenbehartiging voor Drenthe

**Bijdrage IPO**
De totale afwijking betreft een nadeel van € 82.500,-- vanwege niet gerealiseerde bijdragen voor IPO. Omdat de verrekeningen via de kassiersfunctie niet noodzakelijk bleken te zijn, is ook de geraamde inkomst niet gerealiseerd.

# Programma 2
# Vitaal Drenthe: Mobiliteit

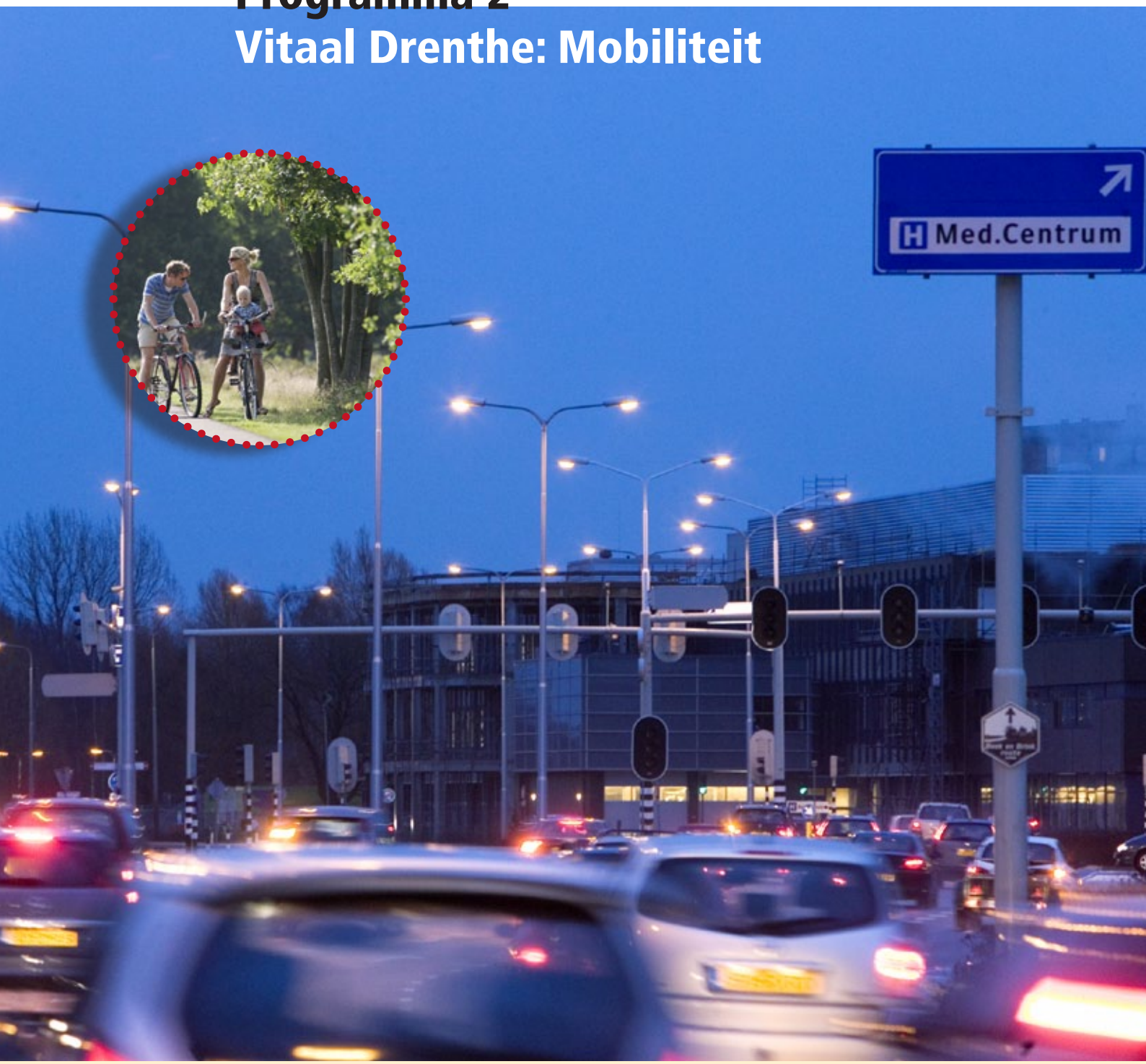


## Missie

De goede bereikbaarheid van Drenthe is een belangrijke concurrentiekracht. De infrastructuur voor de auto is grotendeels op orde. De uitdaging voor de komende periode ligt vooral in de verdere verbetering van het openbaar vervoer. Het hoofdnetwerk van het openbaar vervoer moet snel en doelmatig kunnen opereren. Het onderliggende openbaarvervoersnetwerk in het landelijk gebied heeft een belangrijke sociaal-maatschappelijke functie. Deze moet goed op de hoofdstructuur zijn aangetakt en op maat worden ingevuld. Wij geven voor de periode tot 2015 uitvoering aan de investeringen, zoals vastgelegd in het Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer 2020.

## Behaalde successen

- Het verkeersplein bij Gieten is in gebruik genomen.
- Wij hebben het Strategisch Plan Verkeersveiligheid vastgesteld.
- Het Transferium Peizermade is in gebruik genomen.
- Wij hebben de Beleidsvisie Binnenhavens en Vaarwegen vastgesteld.
- De N48 is weer opengesteld voor verkeer en de ecoducten zijn opgeleverd.
- Wij hebben het Verdeelbesluit BDU 2012 in overleg met onze partners in het Verkeers- en VervoersBeraad Drenthe met een totaalbudget van 26 miljoen vastgesteld.
- Het Luchthavenbesluit Hoogeveen, het eerste in Nederland is vastgesteld.
- In het kader van de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR) is met succes een zienswijze ingediend over het opnemen van de achterlandverbinding E233 in dit SVIR.
- Het eerste traject van de vaarweg Erica – Ter Apel is opengesteld voor vaartuigen
- Bij Ees hebben wij onder de N34 een tunnelverbinding aangelegd voor lokaal verkeer voor de realisatie van de stroomweg in 2013.
- De provinciale steunpunten in Assen, Rogat en Schoonebeek zijn energiezuinig gemaakt.
- Wij hebben het initiatief genomen en financiële dekking gevonden om gezamenlijk met Rijkswaterstaat en de gemeente Assen een zoutloods te bouwen op de locatie Kloosterveen.
- Op al het gezamenlijk ingekochte gladheidsbestrijdingsmaterieel met de Provincie Groningen wordt het gladheidsmanagementsysteem (GMS) toegepast.

## Doel (wat hebben wij gerealiseerd?)

### Product 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer)

| Doelen vanuit de begroting 2011 (per product/deelproduct naar de nieuwe indeling). |
|---|
| **Verkeer en vervoer** |
| In juli 2007 is het Provinciaal verkeers- en vervoersplan Drenthe tot 2020 vastgesteld. De centrale doelstelling van het PVVP is de bereikbaarheid goed te organiseren. Zodat de verschillende modaliteiten in combinatie gebruikt worden en elkaar maximaal versterken. Voor sociale ontplooiing moeten mensen zich veilig en tegen acceptabele reistijden kunnen verplaatsen tussen wonen en werken. Hierbij hebben wij binnen de deur-tot-deur-benadering extra aandacht voor het gebruik van het openbaar vervoer en de fiets. |
| In het PVVP zijn de doelen tot 2020 aan de hand van 6 thema's beschreven: |
| 1. Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling<br>Het versterken van de ruimtelijk-economische ontwikkeling van de stedelijke netwerken Groningen - Assen en Zuid Drenthe door de optimalisatie van de (inter)nationale bereikbaarheid en het creëren van voorwaarden voor duurzame mobiliteitsontwikkeling. |
| 2. Thema Bereikbaarheid<br>De realisatie van duurzame bereikbaarheid op maat, waarbij de kracht van de verschillende modaliteiten wordt benut. |
| 3. Thema Veiligheid<br>Het waarborgen van de verkeersveiligheid, de externe veiligheid en de sociale veiligheid in het openbaar vervoer. |
| 4. Thema Leefomgeving<br>Het beperken van de negatieve invloed van verkeer en vervoer op de omgeving met betrekking tot milieu, natuur en leefbaarheid. |
| 5. Thema Innovatie<br>Stimuleren van ontwikkeling en toepassing van innovatieve maatregelen ten behoeve van de realisatie van de mobiliteitsdoelstellingen. |

| Doelen vanuit de begroting 2011 (per product/deelproduct naar de nieuwe indeling). |
|---|
| **Verkeer en vervoer** |
| 6. Thema Samenwerking<br>De organisatie van (gebiedsgerichte) samenwerking tussen overheden, overheidssectoren, marktpartijen en belangengroepen ten behoeve van de realisatie van de mobiliteitsdoelstellingen. |
| Bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2010 is ook het Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer tot 2020 betrokken. Dit meerjarig investeringsprogramma geeft de financiële uitwerking van de beleidsambities van het PVVP weer. Op grond van de discussie over de kerntaken, het provinciaal belang en de financiële situatie van de provincie is een nadere prioritering in de investeringen aangebracht. Dit, gecombineerd met het temporiseren van het programma, betekent ook het bijstellen van de beleidsambities uit het Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan (PVVP). De beschikbare middelen worden met prioriteit ingezet op een duurzaam veilige regionale bereikbaarheid, regionaal openbaar vervoer en ondersteunend aan de RSP opgaaf. Binnen de context van de provinciale Begroting 2011 gaan wij hier nader op in in de hoofdstukken Ontwikkeling en Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij daaraan doen? In paragraaf 4.2 Investeringen naar nut zijn de studies en projecten voor 2011 opgenomen. Meer in detail zijn onze activiteiten, naast die van onze verkeers- en vervoerspartners, weergegeven in het PUP 2011. |

De basis voor de realiseren van het verkeers- en vervoersbeleid voor de komende jaren is het Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer en de Brede Doeluitkering (BDU) van het rijk. Met de vaststelling van de Begroting 2011 is het programma getemporiseerd. In 2011 is voor circa 5 miljoen euro aan projecten uitgevoerd dan wel opgestart.
Duitsland is een studie gestart naar de opwaardering van de E233. Een belangrijke achterlandverbinding voor Nederland en Drenthe richting het oosten. Samen met het rijk draagt de provincie bij aan de planstudie.
Bij Zwartsluis is gestart met de ombouw van de keersluis naar een volwaardige schutsluis. Een belangrijke ontwikkeling voor de mogelijkheden voor Meppel. In het kader van de rijksbegroting is een lobby gevoerd de aanpassingen aan de Vaarweg IJsselmeer – Meppel niet uit te stellen.

Na een voortvarende reconstructie is in het voorjaar het nieuwe Verkeersplein Gieten in gebruik genomen. Na een zorgvuldige voorbereiding met ondermeer de omgeving is ook de reconstructie van de aansluiting van Ees een feit. Met de gemeente Coevorden en de provincie Overijssel werken wij plannen uit voor de ontsluiting ten zuiden van Coevorden. Ook startten wij het onderzoek naar een mogelijk transferium bij de Punt.
De OTB/MER voor de N33 is vastgesteld. Het tracébesluit is in voorbereiding. De start van de uitvoering staat gepland voor 2012.
De N48 is aangepast aan de Essentiële Herkenbaarheidskenmerken en de ecoducten zijn in gebruik genomen. Op Drents initiatief is de sanering van de overblijvende gelijkvloerse oversteken inde N48 opgepakt en worden ter vervanging vier tunnels aangelegd.

De aanpassingen in en rond Peizermade zijn klaar. Het transferium evenals de busbaan zijn in gebruik. De aansluitende herinrichting van Peizermade is vrijwel klaar.
Het station Emmen-zuid is geopend, de OV Chipkaart is ingevoerd en over het vier treinensysteem Zwolle - Groningen voerden wij het nodige overleg. Gemeenten werken voortvarend aan de toegankelijkheid van haltes.
Drenthe heeft na de decentralisatie van luchtvaarttaken naar de provincies het eerste Luchthavenbesluit in Nederland vastgesteld , voor vliegveld Hoogeveen
Voor het mobiliteitsmanagement startte een aantal grote werkgevers het samenwerkingsproject 'Slim werken, Slim reizen' Hoofddoel: het fileverkeer in de spits terugdringen. Verder brachten wij de in Drenthe uitgevoerde Pilot transportnavigatie onder de aandacht van het ministerie.

Het rijk verleent ons jaarlijks een bijdrage vanuit de BDU voor het regionale verkeers- en vervoersbeleid. In overleg met het Verkeers- en VervoersBeraad Drenthe (VVBD) hebben wij het Verdeelbesluit 2012 opgesteld. Totaal gaat het om een budget van afgerond € 26 miljoen voor 2012. Wij besteden deze middelen aan de exploitatie van het openbaar busvervoer (€ 20 miljoen), de fysieke infrastructuur (€ 5 miljoen) en het realiseren van het Strategisch Plan Verkeersveiligheid (€ 1 miljoen).

## Product 2.2 Verkeersveiligheid

| Doelen vanuit de begroting 2011 (per product/deelproduct naar de nieuwe indeling). |
| --- |
| N.v.t. Dit is een nieuw product. De doelen voor 2011 zijn onder product 2.1. Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) opgenomen. |

Tien jaar geleden in 2001 hebben wij het VVBD ingesteld. Het is het bestuurlijk overleg tussen de twaalf gemeenten en de provincie. Het VVBD laat zich adviseren door een ambtelijke adviesgroep die bestaat uit overheden en partners op het terrein van verkeer en vervoer. Ter gelegenheid van het tienjarig bestaan presenteerde het VVBD de nieuwe site www.VeiligBereikbaarDrenthe.nl. Het VVBD is op grond van de regelgeving rond de BDU expliciet verantwoordelijk voor de Permanente Verkeerseducatie.

Tijdens de jubileumbijeenkomst spraken de deelnemende gemeenten hun waardering uit voor de onderlinge samenwerking. In 2011 hebben wij het Strategisch Plan Verkeersveiligheid vastgesteld. Dit biedt voldoende handvatten om de samenwerking onverminderd voort te zetten.

Een van de voorbeelden van een goed lopend project is het Drents Verkeersveiligheidslabel voor scholen. Scholen moeten aan een aantal voorwaarden voldoen om het label te verdienen. Het gaat dan onder meer om een veilige schoolroute, verkeersouders en ruime aandacht in het schoolwerkplan voor verkeerseducatie. In 2011 is in Drenthe het honderdste label uitgereikt.

Ook hebben wij ons gericht op het landbouwverkeer. Wij voerden de actie 'Modder op de weg' uit en ontwikkelden de speciale training voor bestuurders van landbouwvoertuigen. Samen met gemeente de Wolden en landbouworgansaties doen wij nu een onderzoek naar het landbouwverkeer.
In het najaar startten wij met diverse partners de Drentse fietsverlichtingsactie . En meer specifiek noemen wij het openbare verlichtingsproject langs het fietspad van Zuidlaren naar de Groeve. Fietsers kunnen daar zelf, indien gewenst, de openbare verlichting inschakelen.

## Product 2.3 Wegen

| Doelen vanuit de begroting 2011 (per product/deelproduct naar de nieuwe indeling). |
| --- |
| **Beheer en onderhoud wegen** |
| Het beheer en onderhoud van de wegen is er op gericht dat de provinciale wegen met de daarbij behorende bermen en voorzieningen van dermate kwaliteit zijn dat de veiligheid en een vlotte doorgang voor de weggebruiker gewaarborgd zijn en ongevallen als gevolg van o.a. spoorvorming, slijtage (gladheid, stroefheid) of onduidelijke (weg) markering voorkomen worden. Daarnaast is de organisatie zo ingericht dat in geval van calamiteiten (incidenten, ongevallen, gladheid of ander onheil) de beschikbaarheid van het wegenareaal zo optimaal mogelijk blijft voor de regionale bereikbaarheid. |

In 2011 hebben wij het onderhoudsniveau van onze wegen op een voldoende niveau weten te handhaven. Groot onderhoud aan de provinciale  wegen combineerden wij veelal met met andere investeringsprojecten van de provincie. Ongeveer 95 procent van de geplande projecten is uitgevoerd. Wij noemen de reconstructie van de Groeve, Veenhuizen, de Kom Wapse, Peizermade, de rondweg Roden en diverse deklagen op de provinciale wegen en fietspaden. Ook zijn wij erin geslaagd de winterschade 2010-2011 te verhelpen.
In 2011 voorzagen wij 18 km weg en 4,5 km fietspad van een nieuwe deklaag. .
Grote ongevallen of calamiteiten veroorzaakt door ontoereikende wegreconstructies bleven achterwege.  Met Groningen en Friesland ontwikkelen wij nu incidentmanagement.

Door de 'kwakkelwinter' vervangen wij versneld ongeveer 5.000.m2 deklaag, omdat de kwaliteit van de asfaltconstructie door de vorst snel verminderde. Hadden wij de deklaag niet vervangen dan zou  aanzienlijke schade optreden die mogelijk tot kapitaalsverlies zou leiden. Door het toepassen van duurzame materialen en het hergebruik van materialen, realiseert de provincie de duurzaamheiddoelstelling van de overheid van 2015 al voor 90 procent.

De kwaliteit van onze beheersystemen van wegen, vaarwegen en kunstwerken is sterk verbeterd. Mede daardoor zijn deze systemen nu geschikt als basis voor het laten uitvoeren van relatief grote onderhoudsbestekken voor de provinciale viaducten, tunnels en vaste bruggen. Wij hebben goed zicht op de staat van onderhoud van onze provinciale kunstwerken en daar waar de informatie tekortschiet hebben wij nader onderzoek naar deze kunstwerken ingesteld.

## Product 2.4 Vaarwegen

| Doelen vanuit de begroting 2011 (per product/deelproduct naar de nieuwe indeling). |
|---|
| **Beheer en onderhoud vaarwegen** |
| Het beheer en onderhoud van de vaarwegen is gericht op veilig en doelmatig gebruik en een adequaat peilbeheer zodat wateroverlast en watergebrek voorkomen worden. Daarvoor dienen, zowel voor de scheepvaart als het wegverkeer, sluizen en bruggen in een goede operationele staat te zijn en moet de toegankelijkheid van de vaarwegen voor de beroeps- en recreatievaart door ruime openingstijden van bruggen en sluizen gewaarborgd zijn.<br>Bij de uitvoering van het onderhoud van zowel de wegen als de vaarwegen worden zoveel mogelijk duurzame toepassingen gebruikt bij de keuze van energievoorzieningen, bouwmaterialen en innovatieve uitvoeringsmethoden, waardoor o.a. het energieverbruik gereduceerd wordt. |

Naast het reguliere onderhoud van de vaarwegen, sluizen en bruggen, hebben wij in 2011 op drie bruggen een nieuw dek aangebracht. Ook hebben wij 2863 meter oever voorzien van een nieuwe oeverconstructie en bereiden wij de reconstructie voor van de Oranjesluis en de Ericasluis.
Het peilbeheer is in 2011 op adequaat niveau gebleven, ondanks de wisselingen tussen perioden van grote droogte en veel neerslag. Daardoor hebben wij grote grote hoeveelheden water aan- en afgevoerd. Door het mooie voorjaar kwam de recreatievaart vroeg op gang. Daarom hebben wij eerder dan gebruikelijk extra personeel ingeschakeld.

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 2.<br>Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 62.126.218 | 44.905.076 |
| Overige programma's | 328.807.260 | 336.631.876 |

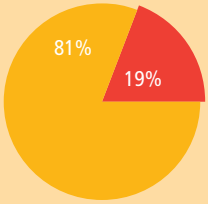


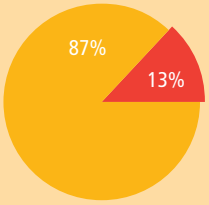


| Programma 2.<br>Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 1<br>Realisatie 2010 | 2<br>Primitieve begroting 2011 | 3<br>Begroting 2011 na wijziging | 4<br>Realisatie 2011 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 64.047.290 | 69.191.559 | 63.805.275 | 62.126.218 | 1.679.057 |
| Totaal baten | 38.548.513 | 41.841.589 | 44.285.104 | 44.905.076 | -619.972 |
| Saldo | 25.498.778 | 27.349.970 | 19.520.171 | 17.221.142 | 2.299.029 |

## Ontwikkelingen

### Product 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer)

*Ontwikkelingen jaarstukken.*
In 2011 is landelijk de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR) vastgesteld. De SVIR vervangt de Nota Ruimte en de Nota Mobiliteit. Drenthe heeft in noordelijk verband gereageerd op deze SVIR. De SVIR is belangrijk voor mogelijke rijksinspanningen in de regio. Voor verkeer en vervoer lopen die met name via het Meerjarenprogramma Infrastructuur en Ruimte MIRT. Het Noorden heeft via het BO MIRT succsesvol ingezet op een rol als EnergyPort en op de achterlandverbindingen richting Scandinavië en de Baltische Staten.

Het rijk kort de BDU de komende jaren. Deze bezuiniging loopt op tot vijf procent. De BDU is tevens afhankelijk van de jaarlijkse fluctuaties in de rijksbegroting. Dit mede gezien de mogelijk verdere bezuinigingsopgaaf in het Openbaar Vervoer vergt een zorgvuldige afweging van de verdeling tussen openbaar vervoer, de fysieke infrastructuur en gedragbeïnvloeding.

### Product 2.4 Vaarwegen

*Ontwikkelingen jaarstukken.*
In 2011 hebben wij voor het eerst het onderhoudsprogramma voor de vaarwegen, inclusief de hierbij behorende bruggen en sluizen opgesteld op basis van een nieuw beheersysteem. Op basis hiervan hebben wij een uitvoeringsprogramma opgesteld voor een periode van vier jaar

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij er aan doen?

### Product 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer)

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 3.11. Investeringsnota Verkeer en Vervoer | Realisatie van de projecten volgens Provinciaal Uitvoeringsprogramma 2011 en eerder.<br>Zie paragraaf 4.2 Investeringen naar nut begroting 2011. | Een programma met een maximaal provinciaal budget van € 6,5 miljoen uitvoeren.<br>Op basis van de beschikbare middelen voor het Investeringsprogramma verkeer en vervoer en de brede doeluitkering BDU wordt een Provinciaal Uitvoeringsprogramma 2012 opgesteld. |

Hierboven is aangegeven wat volgens de begroting 2011 aan activiteiten is gepland en welke resultaten dat zou geven, wat betreft de zaken die wij naast de prioriteiten hebben gedaan. Hierna is aangegeven wat er is bereikt.

## Wat is er aan de prioriteiten van 2011 gedaan en wat is er bereikt?

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 3.11. Investeringsnota Verkeer en Vervoer | Status: groen | - Het programma is uitgevoerd en het nieuwe investeringsprogramma is opgenomen in de begroting 2012. |

## Wat hebben wij nog meer gedaan?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Verkeer en vervoer | **Studies**<br>Studies en plannen voor toekomstige projecten. | In 2011 worden een aantal studies afgerond dan wel uitgevoerd waaronder de vervolgstudie Dryports, de beleidsvisie Vaarwegen, een studie naar de verdubbeling van de N34 en een studie naar de aansluiting bij Fluitenberg. Verder wordt door de drie noordelijke provincies een plan voor een kwaliteitsnetwerk voor het landbouwverkeer uitgewerkt. |
| | **Luchtvaart**<br>Een Luchthaven Besluit met een gewijzigde geluidszone. | Voor Luchttransportcentrum Hoogeveen zal de provincie als (nieuw) bevoegd gezag in 2011 een Luchthaven Besluit maken waarvan een gewijzigde geluidszone een belangrijk onderdeel zal zijn. |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| | **Openbaar vervoer**<br>Implementatie treinconcessie 2012-2027 van de Vechtdallijnen (Zwolle - Emmen en Almelo - Mariënberg).<br><br>Verkennende studies n.a.v. de Railvisie<br><br>Beter toegankelijke bushaltes. | In 2010 is de aanbesteding van de treinconcessie 2012-2027 van de Vechtdallijnen (Zwolle - Emmen en Almelo - Mariënberg) afgerond. In 2011 en 2012 wordt deze concessie geïmplementeerd. Wij starten samen met de nieuwe vervoerder Arriva en de beheerder van het spoor ProRail een ontwikkeltraject.<br>Op basis van de in 2010 gepresenteerde Railvisie Drenthe 2040, starten een aantal verkennende studies. Het gaat hierbij om een onderzoek naar de (on)mogelijkheden van de introductie van personenvervoer op de Bentheimer Eisenbahn (Coevorden - Nordhorn - Bad Bentheim), de realisatie van een transferium bij De Punt en de Regiotram / Regiorail Groningen - De Punt - Assen.<br>In 2011 zullen de Drentse gemeenten en de provincie Drenthe verder gaan met het toegankelijk maken van bushaltes. |
| | **Mobiliteitsmanagement**<br>Een uitgewerkt convenant om autokilometers te reduceren. | Voor een goede en duurzame bereikbaarheid investeren wij in infrastructuur, transferia en openbaar vervoer. Mobiliteitsmanagement richt zich op structurele gedragsveranderingen van de gebruiker. In het advies van de SER komt naar voren dat werkgevers en werknemers gezamenlijk veel meer kunnen doen aan de reductie van het aantal autokilometers en dus de bestrijding van files. In de regio Groningen-Assen is hiertoe een convenant met gesloten tussen overheid en bedrijfsleven. In 2011 geven wij hier nadere uitwerking aan. |
| | **Dynamische informatievoorzieningen**<br><br>Een aansluiting bij de Nationale Databank Weggevens (NDW | In 2011 wordt aansluiting bij de Nationale Databank Weggevens (NDW) gezocht. Gegevens over wegwerkzaamheden worden doorgegeven naar het NDW waardoor zij realtime beschikbaar zijn voor navigatiesystemen. Daarnaast worden de mogelijkheden verkend van aansluiting van Sensor City aan het NDW. |
| Beheer en onderhoud wegen | Een provinciaal wegennet van acceptabele kwaliteit waarbij veiligheid een hoge eis is. (Door de extra bezuinigingsopgave is dit na verloop van tijd niet meer te realiseren). | Naast het dagelijks beheer en onderhoud voeren wij grotere deklaagprojecten e.d. uit om de kwaliteit van de wegen op het gewenste peil te krijgen/houden.. In het kader van de bezuinigingen is besloten om het wegbeheer van goed naar voldoende te reduceren. Door de extra bezuinigingen zal het niveau op termijn naar onvoldoende dalen. Wij blijven de wegen aanpassen aan de wegbreedtes en de markeringen volgens de nieuwste richtlijnen en houden daarbij duurzame ontwikkelingen hoog in het vaandel. Binnen het project "Impuls" gaan wij kijken of wij vanuit twee of drie steunpunten efficiënter kunnen werken dan de huidige vier. |
| | | De extra bezuinigingen (amendementen) zullen leiden tot:<br>- lager onderhoudsniveau (6- en op termijn mogelijk nog lager)<br>- verslechteren verkeersveiligheid<br>- toename schadeclaims<br>- aanpassen gladheidbestrijding<br>- aanpassen maairegiem |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Beheer en onderhoud vaarwegen | Een provinciaal vaarwegennet dat aantrekkelijk en geschikt is voor zowel de recreatievaart als de beroepsvaart. | Naast het dagelijks beheer en onderhoud van de vaarwegen, exclusief het inmiddels geopende deel van Erica – Ter Apel, voeren wij grotere oeverbeschermingsprojecten en kunstwerkenreconstructies/-renovaties uit om de kwaliteit van de vaarwegen op het gewenste peil te krijgen/houden. Hierbij worden nieuwe ontwikkelingen zoals afstandsbediening van de bruggen en sluizen en het aanbrengen van recreatievoorzieningen, steeds meer toegepast, o.a. de passantenhaven Dieverbrug.<br>Bij de bediening van bruggen en sluizen wordt meer gebruik gemaakt van gecombineerde bedieningsvormen, waardoor het bedieningsniveau aanzienlijk verlaagd wordt.<br>Wij blijven zorgen voor regie op de waterhuishouding. |
| Landschappelijke inpassing | Een waardevolle, karakteristieke, veilige en duurzame groenstructuur langs provinciale wegen en kanalen. | Binnen het kader van onze groenbeheervisie zijn wij in 2009 gestart met het inpassen van de groenstructuur langs onze wegen en vaarwegen, waar dat mogelijk is. Hierbij spelen naast landschappelijke kwaliteiten ook verkeerskundige, ecologische, cultuurhistorische en ruimtelijke waarden een rol. Wij willen met deze visie een voorbeeld voor gemeenten en andere wegbeheerders zijn. Door de bezuinigingsmaatregelen wordt dit project sterk getemporiseerd . |
| Beeldende kunst | Aantrekkelijker maken van de Drentse wegen en vaarwegen door het plaatsen van beeldende kunst. | In 2011 worden lopende afspraken afgerond mbt de financiering van kunst langs de weg. Er worden geen nieuwe verplichtingen meer aangegaan. |
| Vaarverbinding Erica-Ter Apel | Het vaartraject zal in 2013 geheel bevaarbaar zijn.<br>In 2011 realisatie van het vaartraject Veenpark – Bladderswijk. | In 2011 zal er op alle fronten gestart en/of gewerkt worden aan de realisatie van 4 kilometer nieuw kanaal tussen het Veenpark en de Bladderswijk waarbij ook het Scholtenskanaal wordt hersteld. Hierbij moeten 9 bruggen worden gebouwd en moeten een spaarsluis en een koppelsluis worden aangelegd.<br>De actuele stand van zaken is te volgen op http://www.erica-terapel.nl<br>In 2010 is het eerste deel van de vaarweg geopend. Dit betekent dat er dus vanaf 2011 beheer- en onderhoudskosten gemaakt zullen worden.. Voor de navolgende jaren zal over de kosten en de dekking daarvan met alle participanten afspraken moeten worden gemaakt.<br>In afwachting van voldoende budget zal de bediening incidenteel plaatsvinden. |
| Vervangen bruggen en sluizen | Reconstructie Ericasluis. | In 2010 is de reconstructie van de Ericasluis voorbereid en wordt in 2011/2012 uitgevoerd. Dit is één van de kunstwerken van de bestaande infrastructuur waarvan de vervangingskosten geactiveerd worden op de begroting. |

## Wat hebben wij nog meer gedaan en wat is er bereikt?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Verkeer en vervoer | Studies | De Beleidsvisie Binnenhavens en Vaarwegen is vastgesteld. De studie N34 verdubbeling staat nu gepland voor 2012. De gemeente Hoogeveen heeft de studie Fluitenberg uitgevoerd. |
| | Luchtvaart | Het Luchthavenbesluit Hoogeveen is vastgesteld |
| | Openbaar Vervoer | Eind 2012 nieuwe vervoerder op lijn Zwolle-Emmen. De studie naar de noodzaak van de aanleg van het Transferium de Punt is gestart. |
| | Mobiliteitsmanagement | Het convenant is getekend |
| | Aansluiting Nationale Databank Weggevens (NDW) | Drenthe en de Drentse gemeenten zijn lid geworden |
| Beheer en onderhoud wegen | Het kwaliteitsniveau van de wegen is gereduceerd van ruim voldoende naar voldoende. | De quick scan van de beheerskosten wegen en vaarwegen is uitgevoerd. In 2011 hebben wij het gewenste basisniveau (voldoende) kunnen handhaven. Voor de komende jaren zullen de gebudgetteerde bedragen aan de krappe kant zijn. |
| | Invoeren strooimanagementsysteem en onderzoek strooiroutering | Door het invoeren van een strooimanagementsysteem coördineren wij de gladheidbestrijding vanuit drie steunpunten. |
| | Natuurlijkvriendelijke onkruidbestrijding | Langs de provinciale wegen bestrijden wij het onkruid mechanisch in plaats van biologisch/chemisch. |
| | Moderne contract en aanbestedingen | Wij hebben drie geïntegreerde contracten op de markt gebracht en vier EMVI-aanbestedingen gehouden (Economisch Meest Voordelig Inschrijving). Het doel hiervan is innoveren, betere ontwerpen, lagere administratieve lasten voor de aannemers en minder verkeershinder voor de weggebruiker.<br>Wij besteden onze werken steeds vaker electronisch aan. Het resultaat is snellere, transparante aanbestedingsprocedures en lagere administratieve lasten voor het bedrijfsleven. |
| Beheer en onderhoud vaarwegen | Businesscase afstandbediening bruggen en sluizen Zuid Oost Drenthe | In 2013 gaat het vaarwegtraject Erica Ter Apel open. Dat leidt waarschijnlijk tot meer scheepvaart in Drenthe Door afstandbediening op de Zuid Oost-Drentse vaarwegen zal dit desondanks niet leiden tot meer personeelskosten. |
| | Natuurvriendelijke onkruidbestrijding | Op de provinciale steunpunten, bij onze bruggen en sluizen bestrijden wij het onkruid mechanisch in plaats van biologisch/chemisch. |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Landschappelijke inpassing | Zeer beperkt invulling gegeven | |
| Beeldende kunst | Kunst N34 | Wij ronden " Kunst langs de N34" af in 2012., omdat de planologische inpassing zijn beslag nog moet krijgen. |
| Vaarverbinding Erica-Ter Apel | De voorbereiding is afgerond en de projecton-derdelen zijn aanbesteed. | Het aanbesteden en gedeeltelijk realiseren van<br>Het baggeren van het Stadscompascuumkanaal<br>Het aanbesteden van het traject Klazienaveen Noord<br>Het Scholtenskanaal baggeren en het aanbrengen van oeverbeschoeiing<br>Het aanleggen van een fietsbrug en de Trambrug<br>Het aanbesteden van het Hondsrugtraject<br>Het realiseren van de spaarsluis<br>Het traject Bladderswijk inclusief de aanleg van een brug<br>Alle benodigde grond is inmiddels eigendom van de provincie, zodat dit de uitvoering niet meer in de weg staat. |
| Vervangen bruggen en sluizen | Reconstructie Ericasluis | De projectvoorbereiding voor de reconstructie van de Oranje- en Ericasluis zijn afgerond. |

## Geactualiseerde Agenda

| Onderwerp | Wanneer | Gerealiseerd? |
|---|---|---|
| PUP Verkeer en Vervoer 2011 | 1e kwartaal 2011 | 2e kwartaal 2011 |
| Visie Binnenhavens en Vaarwegen | 1e kwartaal 2011 | Ja |

## Wat heeft het gekost?

| | Product | 1 Realisatie 2010 | 2 Primitieve begroting 2011 | 3 Begroting 2011 na wijziging | 4 Realisatie 2011 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | | | | | | |
| | Product 2.1. Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 44.366.321 | 48.393.153 | 44.141.669 | 43.396.757 | 744.912 |
| | Product 2.2. Verkeersveiligheid | 1.009.670 | 1.024.189 | 1.033.449 | 977.296 | 56.153 |
| | Product 2.3. Wegen | 13.099.315 | 9.420.454 | 9.381.320 | 9.067.922 | 313.398 |
| | Product 2.4. Vaarwegen | 5.571.984 | 10.353.763 | 9.248.837 | 8.684.243 | 564.594 |
| | Totaal | 64.047.290 | 69.191.559 | 63.805.275 | 62.126.218 | 1.679.057 |
| Baten | | | | | | |
| | Product 2.1. Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 30.979.691 | 30.549.340 | 33.289.848 | 33.213.940 | 75.908 |
| | Product 2.2. Verkeersveiligheid | 887.816 | 699.819 | 899.819 | 948.158 | -48.339 |
| | Product 2.3. Wegen | 279.271 | 49.660 | 188.000 | 263.700 | -75.700 |
| | Product 2.4. Vaarwegen | 6.401.734 | 10.542.770 | 9.907.437 | 10.479.279 | -571.842 |
| | Totaal | 38.548.513 | 41.841.589 | 44.285.104 | 44.905.076 | -619.972 |
| Saldo | | 25.498.778 | 27.349.970 | 19.520.171 | 17.221.142 | 2.299.029 |

**Toelichting**

| | |
|---|---|
| Saldo Programma | 2.299.029 |
| Bestemming resultaat reserves bij programma | |
| Bijdrage aan reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | 676.146 |
| Bijdrage aan Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | 196.369 |
| Bijdrage aan reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt | 391.415 |
| Totaal verrekend met reserves | 1.263.930 |
| Resultaat programma na bestemming reserves | 1.035.099 |

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

### Lasten

### Product 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer)

De totale afwijking betreft een voordeel van € 744.912,--. De voornaamste afwijking betreft:

*Onderhoud en verbeteringswerken N34*
Door de uitgestelde uitvoering van Ees in verband met het noodzakelijke overleg en afstemming met de bevolking hebben wij de de planvorming, de uitvoering en daarmee ook de gereserveerde middelen voor de aansluiting Exloo doorgeschoven naar 2012. De aanbesteding van het project Ees is uiteindelijk goedkoper uitgevallen dan verwacht. De zesde poot aan het verkeersplein Gieten is niet gerealiseerd, omdat een alternatief beschikbaar was voor de busroute door Eext. Hierdoor ontstaat een voordeel van € 676.000,--. Wij stellen voor deze middelen toe te voegen aan de Reserve N34.

*Brede doeluitkering BDU*
In de begroting hebben wij bij BDU het bedrag opgenomen dat de provincie naar verwachting krijgt voor dat begrotingsjaar. De primitieve begroting wordt opgesteld medio het lopende jaar. De beschikking van het rijk, inclusief een index, ontvangen wij in december ontvangen. Het totale bedrag is opgesplitst naar de thema's Bereikbaarheid en Veiligheid en naar Exploitatie Openbaar Vervoer.
Via het verdeelbesluit BDU wordt het bedrag verplicht aan projecten van gemeenten, provincie, OV Bureau en Permanente Verkeerseducatie van het Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe. Na de definitieve beschikking volgt soms een tweede tranche. Ook kwam het de afgelopen jaren voor dat deze werd toegevoegd aan de Voorziening BDU voor het volgend jaar. De bijdrage aan het OV Bureau uit de BDU is € 86.000,-- hoger dan begroot. Bij de beschikking aan het OV Bureau was geen rekening gehouden met een OV BTW compensatie. De BDU wordt beschikt op grond van de begroting van het OV Bureau. Eerdere jaren stond de OV BTW in de exploitatiebegroting. Abusievelijk was deze in 2011 daar niet in opgenomen. Dit nadeel van € 86.000,-- is verrekend met de Voorziening BDU.

*Infra-projecten BDU*
De uitvoering en de afrekening van infra-projecten binnen de BDU en de toekenning van projecten resulteerden in een voordeel ten opzichte van de begroting. Dat heeft verschillende oorzaken. Subsidieaanvragers melden dat projecten niet doorgaan, doorschuiven naar het volgende jaar of goedkoper zijn uitgevallen. In 2011 leidde dat tot een post van € 164.000,--. Dit bedrag vloeit terug in de voorziening BDU en wordt het komend jaar besteed. Dankzij de BDU kunnen wij in beperkte mate schuiven met middelen.

## Product 2.2 Verkeersveiligheid

De totale afwijking betreft een nadeel/voordeel van € 56.153,--. De belangrijkste afwijking is:

*Kosten bevordering mobiliteit*
Het Krediet is beschikbaar voor studies en onderzoek. In 2011 waren ondermeer gepland een bijdrage aan een studie aansluiting Fluitenberg en een vervolgstudie IGS Roden – Leek. De gemeente voerde de studie Fluitenberg zelf uit. De gemeente heeft de vervolgstudie Roden-Leek voorlopig uitgesteld in afwachting van alle ontwikkelingen in dit gebied. Samen met de iets lager uitgevallen kosten voor het opstellen van het PUP en het Jaarverslag PUP vloeit daarmee een bedrag van € 55.000,-- terug naar de algemene middelen.

## Product 2.3 Wegen

De totale afwijking betreft een voordeel van € 313.398,--. Wij hebben opnieuw veel groot onderhoud uitgevoerd aan de provinciale wegen. Vaak in combinatie met investeringsprojecten van de provincie. Circa 95 procent van de geplande projecten is uitgevoerd. Dit zijn onder meer de reconstructie van de Groeve, Veenhuizen, de Kom Wapse, Peizermade , de rondweg Roden en diverse deklagen op provinciale wegen en fietspaden. Daarnaast hebben wij de extra kosten winterschade van de winter 2010-2011 meegenomen in de uitvoeringsprojecten. Het project Kunst N34 is vertraagd. De geselecteerde kunst is spraakmakend en daarom ontstaat (politieke) onrust. In 2012 gaan wij in ieder geval alle contracten afsluiten voor de te realiseren kunstwerken. Daarnaast was de oorspronkelijke planning om twee kilometer deklaag te vervangen op de N374 ter hoogte van Schoonloo en Elp. De contractvoorbereiding vergde meer tijd dan in de zomer gepland. De aanbesteding heeft plaatsgevonden in december 2011. De uitvoering zal plaatsvinden in het voorjaar van 2012. In totaal bedraagt het voordeel op het groot onderhoud € 215.000,--.
Wij hebben geen kosten gemaakt op de post Incidentmanagment, omdat wij met Groningen en Fryslân zelf een actieplan hebben opgesteld voor het invoeren van het incidentmanagement voor de provinciale wegen. Het voordeel hierop bedraagt € 30.000,--.
Er zijn een aantal financiële restant verplichtingen vervallen onder andere met betrekking tot (groot)onderhoud en reconstructie, beheersvisie beplantingen en project mooi zo veilig zo De Groeve. Hierdoor valt ruim € 118.000,-- vrij.

Het verduurzamen van de provinciale steunpunten in Schoonebeek, Rogat en Assen heeft circa € 50.000,-- meer gekost dan de bijdrage vanuit het programma Klimaat en Energie Een deel van de aanpassingskosten zijn gefinancierd uit het beheer en onderhoudsbudget.

## Product 2.4 Vaarwegen

De totale afwijking betreft een voordeel van € 564.594,-- De voornaamste afwijkingen betreffen een tweetal projecten rondom het toeristisch knooppunt Dieverbrug, ic. de projecten passantenhaven en fietspad toeristisch knooppunt 157.000,-- (voordeel), lagere kosten vaarweg Erica Ter Apel 233.000,-- (voordeel) wegens een vertraging in 2011, minder onderhoudsprojecten en lagere kosten voor oeverbescherming € 152.000,-- (voordeel).

## Baten

### Product 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer)

De totale afwijking betreft een nadeel van € 75.908,--. De voornaamste afwijking betreft:

*Exploitatie openbaar vervoer*
Vanaf 2011 wordt stapsgewijs een korting doorgevoerd op de BDU. In 2011 is de korting, die mede afhankelijk is van de rijksbegroting, voor Drenthe meegevallen. Hierdoor is € 310.800,-- extra BDU ontvangen. Dat bedrag is toegevoegd aan de voorziening BDU. Daarnaast zijn per saldo de uitgaven voordelig uitgevallen zoals beschreven bij de lastentoelichting. Per saldo was daardoor een bedrag van € 76.000,-- minder aan inkomsten uit voorgaande jaren nodig dan begroot. Per saldo is alles met betrekking tot de BDU verrekend met de Voorziening BDU.

Doordat de lasten en inkomsten meevallen was inzet van middelen uit voorgaande jaren minder nodig. De voordelen zijn verrekend met de voorziening BDU.

### Product 2.2 Verkeersveiligheid

De totale afwijking betreft een voordeel van € 48.339,--.

### Product 2.4 Vaarwegen.

Het product vaarwegen sluit met een positief saldo van € 571.842,--. Een belangrijke oorzaak is dat aan de rijksbijdrage voor vaarweg Meppel de Punt een ingewikkelde berekening ten grondslag ligt, dit maakt dat ze moeilijk te schatten is. Voor de Zuidoost Drentse vaarwegen geldt dat er totaal € 283.060,-- meer ontvangen is dan begroot. Dit komt voornamelijk door extra bijdragen van de Waterschappen in de pompkosten van de voedingsgemalen. Er moest namelijk meer water worden opgepompt (afhankelijk van weersomstandigheden) dan oorspronkelijk was geraamd.

Provinciale brug Drentse hoofdvaart

# Programma 3
# Vitaal Drenthe: RSP

## Missie

Het Regiospecifiek Pakket is een programma ter versterking van de ruimtelijk-economische structuur en ter verbetering van de voorwaardenscheppende bereikbaarheid van Drenthe, met looptijd tot in 2020. Met het Rijk zijn daarover in 2008 bindende afspraken op hoofdlijnen gemaakt in het convenant Regiospecifiek pakket Zuiderzeelijn (RSP)

## Behaalde successen

- Het (nieuwe) station Emmen-Zuid is in gebruik genomen. Tevens kwam de tunnel in de N853 (Nieuwamsterdamse straat) onder het spoor gereed.
- Zowel de Integrale gebiedsontwikkeling (IGO) Assen-FlorijnAs als de IGO Emmen-Atalanta zijn onder het regime van de Crisis en herstelwet gebracht.
- Voor het eerste Drentse centrale Ruimtelijk Economisch Programma (REP) – project heeft het Rijk in principe € 15 miljoen rijkssubsidie toegezegd. Dit betreft het samenwerkings-project Dome (van IBM en ASTRON, het onderzoekscentrum naar de nieuwe generatie supertelescoop na LOFAR).
- Wij hebben met het Rijk onderhandeld over de indexering van de rijksbijdragen in het RSP t/m 2011. Het Rijk heeft hier de Index voor Bruto Overheids Investeringen (IBOI) toegepast, maar wel aangegeven niet te kunnen garanderen dat dat ook in de komende jaren zal gebeuren.

## Doel (wat hebben wij gerealiseerd?)

### Product 3.1 Integrale gebiedsontwikkeling (Assen, Coevorden, Emmen)

| Doelen vanuit de begroting 2011 (per product/deelproduct). |
| --- |
| Het Bereikbaarheidsprogramma van het Regiospecifiek pakket Zuiderzeelijn (RSP) is uitgewerkt naar projecten voor Assen, Emmen en Coevorden c.q. de spoorlijn Zwolle-Emmen. In 2011 wordt prioriteit gegeven aan de RSP-projecten en de samenwerking met rijk en regio. |

Het Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP) is in een convenant tussen rijk en regio Noord Nederland overeengekomen op 23 juni 2008 .Het gaat om een aantal grote en complexe projecten en programma's met een 'uitvoeringshorizon' tot in het jaar 2020. Het RSP bestaat uit: het Bereikbaarheidspakket, te onderscheiden in:

- Concrete projecten, die expliciet in het convenant staan en van nationale betekenis zijn. In Drenthe is dit Bereikbaarheid-FlorijnAs in Assen.
- Projecten van het Regionaal Mobiliteitsfonds, onder regionale regie. In Drenthe zijn dit Bereikbaarheid Emmen-Centrum en Verbetering Spoorlijn Zwolle-Emmen (incl. de spoorse werken bij Coevorden).
- (Rijks)Projecten aan de spoorlijnen Zwolle-Assen-Groningen en -Leeuwarden ('Kernnet Spoor'), deels in Drenthe.

Verbreed RSP Het RSP is katalysator voor brede, integrale stedelijke gebiedsontwikkelingen, die bekend staan als Verbreed RSP. Provincie en partners streven naar een synergie tussen doelstellingen, prioriteiten en middelen van het RSP, die van andere programma's en ook van andere partijen. In Assen betreft dit de Integrale Gebiedsontwikkeling (IGO-) FlorijnAs en in Emmen de IGO-Atalanta, waar de RSP-bereikbaarheidspakketten deel van uitmaken.

**RSP Assen**

In goede samenwerking met Assen is een structuurvisie FlorijnAs gemaakt. Die is in oktober 2011 ondertekend door het Rijk, de provincie, de gemeente Assen plus haar vier buurgemeenten en het waterschap Hunze en Aa's. De eerste sluis van de Blauwe As is door de gemeente Assen aanbesteed.

**RSP-Coevorden**
Doel is het rangeerterrein in Coevorden-Centrum te verwijderen. Ter vervanging daarvan is als bestuurlijke voorkeursvariant de kortsluitende zuidelijke spoorboog tussen 'de Haandrik' en de Euroterminal gekozen. Hierdoor kunnen goederentreinen vanuit Overijssel rechtstreeks naar de Euroterminal van de Bentheimer Eisenbahn rijden, en omgekeerd.

**RSP-Emmen/Atalanta:**
Belangrijk onderdeel van de IGO-Atalanta is de verplaatsing van Dierenpark Emmen (DPE) naar de Noordbargeres, samen met de verplaatsing van Theater De Muzeval. Deze verplaatsing, inclusief de gezamenlijke toegangshal is het project DPE-Next. Op basis van de definitieve business case is het verplaatsingsbesluit door de gemeenteraad genomen. Het statenbesluit over de aangevraagde extra provinciale bijdrage in DPE-Next is uitgesteld tot 1 februari 2012. De verplaatsing van Dierenpark Emmen is randvoorwaarde om de centrumontwikkeling Emmen mogelijk te maken.
De geplande aanbesteding van de tunnel in de Hondsrugweg is uitgesteld tot mei 2012.

## Product 3.2. RSP/REP

| Doelen vanuit de begroting 2011 (per product/deelproduct naar de nieuwe indeling). |
|---|
| n.v.t. |

Het REP is onderverdeeld in:
- Het centrale REP, onder regie van het ministerie van Economie, Landbouw en Innovatie (E.L.I.)
- Het decentrale deel, onder provinciale regie (via het provinciefonds).

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 3.<br>Vitaal Drenthe: RSP | 519.214<br> 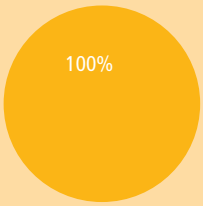 | 9.500.756<br> 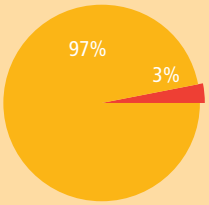 |
| Overige programma's | 328.807.260 | 336.631.876 |

| Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP | 1<br>Realisatie<br>2010 | 2<br>Primitieve<br>begroting<br>2011 | 3<br>Begroting<br>2011 na<br>wijziging | 4<br>Realisatie<br>2011 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 9.137.126 | 24.312.027 | 1.078.791 | 519.214 | 559.577 |
| Totaal baten | 8.641.622 | 1.480.519 | 1.631.014 | 9.500.756 | -7.869.742 |
| Saldo | 495.504 | 22.831.508 | -552.223 | -8.981.542 | 8.429.319 |

## Ontwikkelingen

### Product 3.1 Integrale gebiedsontwikkeling (Assen, Coevorden, Emmen)

*Ontwikkelingen jaarstukken.*
Programma algemeen: De noordelijke provincies hebben in samenspraak met de partners een website (www.rsp-projecten.nl.) voor het RSP opgezet om burgers en marktpartijen te informeren over de doelstellingen en voortgang van het RSP

Assen: De gemeente Assen heeft besloten dat de Stadsboulevard,(onderdeel van de FlorijnAs) het plein voor het Hoofdstation ongelijkvloers zal kruisen via een korte (NZ-)tunnel mits die oplossing budgettair is in te passen.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij er aan doen?

n.v.t.

## Wat hebben wij nog meer gedaan?

| Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|
| **Algemene ontwikkelagenda:**<br>- beter profileren Drenthe en Drentse steden;<br>- groene ruimte beter gebruiken bij stedelijke ontwikkeling: toegankelijkheid en woonkwaliteit;<br>- investeren in kwaliteit woonmilieus;<br>- wijkontwikkeling vanuit Drentse waarden;<br>- revitaliseren en ontwikkelen bedrijventerreinen;<br>- stedelijke ontwikkeling afstemmen op beleid klimaat en energie;<br>- stedelijke voorzieningen meer benutten. | Uitvoeren algemene ontwikkelagenda.<br><br>Uitvoeren agenda per stad / sluiten convenanten.<br><br>Start uitwerking planvorming RSP-deelprojecten spoor en Kolibri, verkenning optie gebiedsontwikkeling bij (Spoor) boogverruiming<br>Hoogeveen, afstemming planvorming en planologische regelingen Assen-FlorijnAs<br>en Kolibri Groningen-Assen (onder andere NS-station Assen-Zuid) en verkenning opties Regiotram Groningen-Assen.<br>In 2011 start het project "De Vaart" (weer bevaarbaar maken). |
| **Specifiek:**<br>Per stad samenwerken bij planvorming en realisatie speerpunten ontwikkeling.<br>Verbeteren bereikbaarheid Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen. Verbetering kernnet spoor Zwolle-Assen/Groningen (o.a. capaciteitsverruiming traject Herfte, boogverruiming Hoogeveen, aanleg wachtspoor goederentreinen Beilen, verbetering overweg-veiligheid, reistijdversnelling en frequentieverhoging) en realisatie fase 1 Kolibri OV-netwerk Groningen-Assen. | |

| Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|
| **Spoorlijn Zwolle-Emmen**<br>Verbeteren railbereikbaarheid Zuidoost-Drenthe.<br>Meer robuuste treinverbindingen Zwolle-Coevorden/ Emmen (mede in samenhang met realisatie Hanzelijn en uitbouw capaciteit traject Zwolle-Herfte), verbeterde bereikbaarheid goederenvervoer. Coevorden-Europark, integrale (her)ontwikkeling omgeving Coevordenstation (in verband met opheffen NS-rangeerterrein), aanleg station Emmen-Zuid en verbetering spoorlijn via partiële verdubbeling(en). | Opstellen integrale visie en investeringsplanning spoorlijn Zwolle-Coevorden/Emmen, planvorming gebiedsontwikkeling Coevorden-Station, verbetering railbereikbaarheid Emmen en start ontwikkeling (deel)projecten. Station Emmen-Zuid c.a. komt in 2011 gereed. |
| **Verplaatsing Dierenpark Emmen (DPE) naar de Noordbargeres.**<br>Dit in samenhang met bouw nieuw theater en realisatie van een centrumplein als ruimtelijke schakel tussen dierenpark/theater en stadscentrum, (her)inrichting (verkeers)ruimte tussen es en stadscentrum en herontwikkeling vrijgekomen locaties Noorder-dierenpark en Muzeval. | Bouw Hondsrugtunnel start in 2011. |

Hierboven is aangegeven wat volgens de begroting 2011 aan activiteiten is gepland en welke resultaten dat zou geven, wat betreft de zaken die wij naast de prioriteiten hebben gedaan. Hierna is aangegeven wat er is bereikt.

## Wat hebben wij nog meer gedaan en wat is er bereikt?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Algemene ontwikkelagenda | Overzicht van de onderdelen van het programma | Ontwikkelagenda aan Provinciale Staten gepresenteerd. Wordt verwerkt in de nieuwe risicoanalyse van 2012. |
| Specifiek: | | |
| FlorijnAs assen | Herbevaarbaar maken Blauwe as | 'De Vaart' is weer een recreatiescheepvaartkanaal. Het project 'Het kanaal' (Vaart-Havenkanaal) is in 2011 gestart. |
| Spoorlijn Zwolle-Emmen | Verbeterplan voor de spoorlijn (voorwaardenscheppend voor robuustere dienstregeling) | Station Emmen-Zuid kwam gereed.<br>Werkgroep verbeterplan levert in het voorjaar 2012 de integrale visie met verbeterplan en investeringsplanning met dekking op. |
| Bereikbaarheidspakket Emmen (onderdeel van de centrumontwikkeling/ Atalanta) | Ondertunnneling Hondsrugweg | Voorbereiding niet-openbare aanbesteding met voorselectie gestart. Aanbesteding in 2012. Inschrijfvoorwaarde is dat minimaal 5% van het werk door werkzoekenden, leerlingen of stagiaires wordt uitgevoerd. ('RSP-school'). Ook Assen hanteert die voorwaarde. |
| Verplaatsing Dierenpark Emmen (DPE) naar de Noordbargeres (onderdeel van de centrumontwikkeling/ Atalanta) | Businesscase DPE-Next is afgerond Gemeenteraad heeft besloten tot verplaatsing. | Statenbesluit over provinciale bijdrage is gepland in februari 2012. |

## Agenda.

N.v.t.

## Wat heeft het gekost?

| | Product | 1 Realisatie 2010 | 2 Primitieve begroting 2011 | 3 Begroting 2011 na wijziging | 4 Realisatie 2011 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | | | | | | |
| | Product 3.1. Integrale gebiedsontwikkeling (Assen, Coevorden, Emmen) | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Product 3.2. RSP/REP | 9.137.126 | 24.312.027 | 1.078.791 | 519.214 | 559.577 |
| | Totaal | 9.137.126 | 24.312.027 | 1.078.791 | 519.214 | 559.577 |
| Baten | | | | | | |
| | Product 3.1. Integrale gebiedsontwikkeling (Assen, Coevorden, Emmen) | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Product 3.2. RSP/REP | 8.641.622 | 1.480.519 | 1.631.014 | 9.500.756 | -7.869.742 |
| | Totaal | 8.641.622 | 1.480.519 | 1.631.014 | 9.500.756 | -7.869.742 |
| Saldo | | 495.504 | 22.831.508 | -552.223 | -8.981.542 | 8.429.319 |

**Toelichting**

| | |
|---|---|
| Saldo Programma | 8.429.319 |
| Bestemming resultaat reserves bij programma | |
| Bijdrage aan Reserve RSP | 8.429.319 |
| Totaal verrekend met reserves | 8.429.319 |
| Resultaat programma na bestemming reserves | 0 |

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

### Lasten

### Product 3.1. Integrale gebiedsontwikkeling (Assen, Coevorden, Emmen)

De totale afwijking betreft een voordeel van € 559.577,--. De voornaamste afwijking betreft:

*'Doorsluisbijdrage' van Assen*
De jaarlijkse verrekening die plaats vindt van de 'doorsluisbijdrage' van de Gemeente Assen aan de provincie Drenthe (39 miljoen in 10 jaar) met de provinciale bijdrage aan de gemeente Assen (13 miljoen in 10 jaar) in de FlorijnAS gaat via een declaratie van de provincie. Het bedrag is naar beneden aangepast en wijkt af van de oorspronkelijke begroting doordat de totale ontvangst van het Rijk aan Assen afwijkt van het begrote bedrag. Dit is in een brief in november kenbaar gemaakt aan de Provincie door Assen . Doordat de verrekening percentagegewijs aan elkaar zijn gekoppeld ontstaat er zowel bij de baten als bij de lasten een verschil. Aan de lasten kant een verschil van € 400.000,-- ( Aan de baten kant een verschil van € 300.000,--).

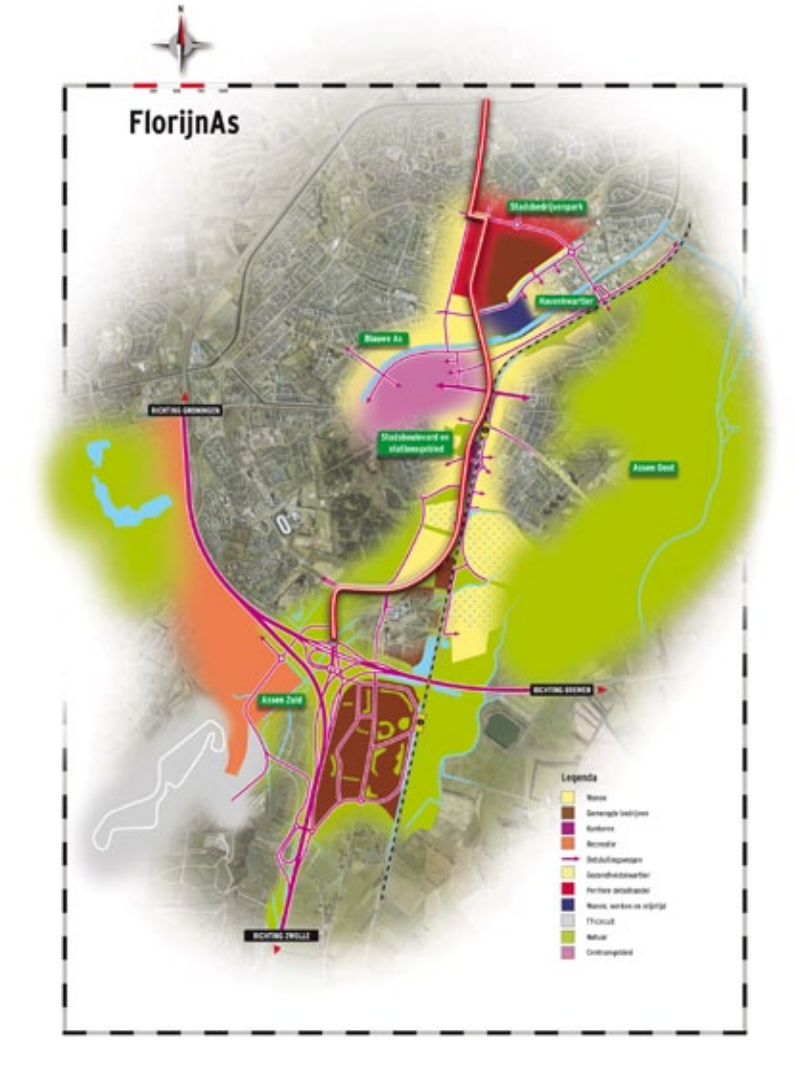


Plankaart FlorijnAs

De gemeente Coevorden heeft door een langzamer tempo van besluitvorming en uitvoering de geplande provinciale bijdrage van € 160.000,-- niet meer in 2011 opgevraagd. Daarmee is het voordeel geheel verklaard.

## Baten

## Product 3.1. Integrale gebiedsontwikkeling (Assen, Coevorden, Emmen)

De totale afwijking betreft een voordeel van € 7.869.742,--. De voornaamste afwijking betreft:

*Regionaal mobiliteitsfonds*
Vanuit het Rijk is in november 2011 de vraag gekomen nog extra voorschotten aan te vragen binnen het regionaal mobiliteitsfonds (RMF). Hier zijn de 3 noordelijke provincies mee akkoord gegaan onder de voorwaarde dat het om een vooruitbetaling zou gaan van de jaartranches 2019-2020 en geen invloed heeft op de kasritmes, uitbetalingen de eerstkomende jaren. Er is een niet begroot totaal bedrag van € 7.545.600,-- extra ontvangen van het Rijk, dat gestort wordt in de Reserve RSP hiermee kon in de begroting geen rekening meer meegehouden worden.
De overige € 300.000,= is het verschil in de verrekening met de Gemeente inzake de FlorijnAs.
Wij stellen voor om het voordelige saldo ad € 8.429.319,-- van dit programma in de reserve RSP te storten.

# Programma 4
# Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur

## Missie

De provincie wil de sociaal-culturele ruggengraat van Drenthe borgen. Cultuur is een kerntaak van de provincie, gekoppeld aan het ruimtelijk-economisch domein en de identiteit van Drenthe. Dit betekent dat organisaties en instellingen die opereren op het sociale domein zich primair wenden tot de gemeenten. De sociale en culturele ruggengraat van Drenthe, voor zover passend bij onze kerntaken op het ruimtelijk-economisch domein, blijven wij ondersteunen.

## Behaalde successen

- Een succesvolle aanpak van het kwaliteitsakkoord basisonderwijs waardoor het aantal (zeer) zwakke scholen in Drenthe is afgenomen.
- De projecten jeugdzorg, gefinancierd uit autonoom budget van de Provincie, 'Signs of Safety' bij Bureau Jeugdzorg Drenthe en 'Positief Opgroeien Drenthe' in de gehele jeugdzorgketen zijn met succes afgesloten. De eindresultaten zijn gepresenteerd.
- Wij hebben 'Drenthe 2028', op afstand gezet en het Olympisch Plan 2028 is via extern programmamanagement gerealiseerd. Bestuurlijke aansturing vindt plaats door de Council 2028.
- Wij hebben de uitbreiding en de verbouwing van het Drents Museum opgeleverd.
- De Koloniën van Weldadigheid zijn opgenomen op de 'tentative list' Unesco Werelderfgoed en het internationale nominatieproces is opgestart.
- Middels subsidies zijn artistieke successen en grote publieksaantallen podiumkunsten (onder andere Drentse Bluesopera van PeerGrouP, Bluesfestival Grolloo) gerealiseerd in Drenthe.
- Wij hebben regie gevoerd op de content voor het nieuwe publieksconcept annodrenthe.nu van het Drents Archief (3.0).

## Doel (wat hebben wij gerealiseerd?)

### Product 4.1. Sociaal domein

| Doelen vanuit de begroting 2011 (per product/deelproduct naar de nieuwe indeling). |
|---|
| Sociale agenda |
| Korte schets Sociale agenda 2009-2012<br>De provincie heeft ambitie op het sociale terrein. Tegelijkertijd realiseren wij ons dat de provinciale rol op het sociale terrein bescheiden is. Niet de provincie, maar de gemeente is immers voor vrijwel al deze onderwerpen de spelbepalende speler. Een belangrijke uitzondering hierop vormt de provinciale rol in de jeugdzorg, dat is een wettelijke taak. Wij kiezen in de komende jaren voor de speerpunten:<br>Mijn jeugd;<br>Mijn ontwikkeling;<br>Mijn dag;<br>Mijn beweging;<br>Mijn Omgeving. |

| Doelen vanuit de begroting 2011 (per product/deelproduct naar de nieuwe indeling). |
|---|
| **Provincie Nieuwe Stijl**<br>De taken van de provincie in het sociale domein zijn in het door PS aangenomen amendement A20 10-2 van 17 februari 2010 beschreven als een beleidsmatige rol in het signaleren, monitoren en vraaggericht stimuleren op verschillende onderdelen van het sociale domein. Kern van het amendement is dat de taakinvulling in het sociale domein betekent dat de provincie haar beleidsmatige rol handhaaft bij bovenlokale/bovenprovinciale vraagstukken op de terreinen:<br>- onderwijskansenbeleid;<br>- aansluiting jeugdzorg op preventieve programma's;<br>- sociaal-economische ontwikkeling platteland;<br>- zorgbelang op noordelijke schaal;<br>- steunfunctietaken voor zover sprake is van een provinciale of regionale problematiek.<br><br>Kennis delen is een belangrijk uitgangspunt. De vier voormalig preferente instellingen gaan daarom vanuit de provinciale taak op kennisinfrastructuur signaleren en monitoren op de domeinen jeugd en onderwijs, sport en beweging en vitaal platteland. |
| **Ambities sociale domein in relatie tot bezuinigingen**<br>Met de Sociale Agenda is een afbouw van de vaste subsidierelatie met de (voormalig preferente) instellingen in gang gezet. Wij zullen de Sociale Allianties uitvoeren tot 2013 en de instellingen in deze periode vooralsnog vanaf 2011 met 10% korten in verband met de benodigde provinciale bezuinigingen. Op de overige middelen uit het sociale domein bezuinigen wij 10% in 2011. Wij sturen hierbij niet op de instandhouding van instellingen, maar op het realiseren van doelen en het verrichten van taken van provinciaal belang. Wij merken hierbij op dat de ambities zoals verwoord in de Sociale Agenda 2009-2012 als gevolg van de bezuinigingen zijn bijgesteld. Hieronder een toelichting op de bijstellingen. Overigens zijn de middelen die volgens de meerjarenbegroting beschikbaar zijn voor de sociale allianties ongewijzigd gebleven. |
| De thema's 'Mijn Omgeving' en 'Mijn dag' zullen niet meer danwel minimaal worden uitgevoerd. Tav 'Mijn Dag' geldt dat het koploperschap 'dagindeling' eind 2010 overgedragen wordt aan de gemeenten. Voor 'Mijn omgeving' geldt dat door de korting op de flexmiddelen en door het beëindigen van het geld voor de prioriteit wonen, zorg en welzijn er geen vrije financiële ruimte meer is. De middelen 'Mijn omgeving' worden in 2011 alleen nog besteed aan subsidies van kleine instellingen. Vanaf 2012 stellen wij voor om de subsidie te beëindigen aan een drietal instellingen. Meer informatie hierover is vermeld in de aanbiedingsbrief aan provinciale staten van deze begroting.<br>Er wordt gezocht naar het 'slim combineren' van budgetten om toch zoveel mogelijk ambities in stand te houden. Een voorbeeld zijn de budgetten 'mijn jeugd' en 'mijn ontwikkeling' en de budgetten van economie en sociaal (sociale innovatie). |

Het sociale domein is geen provinciale kerntaak. Dat is eerder onder meer vastgesteld door de commissie Lodders en in de rapporten 'Amen is geen Amsterdam', PNS(+), het collegeprogramma en het landelijk bestuursakkoord. Niet de provincie, maar de gemeente staat het dichtst bij de burger en is daarmee het eerste gezicht van de overheid. Als college voelen wij ons wel verantwoordelijk voor en betrokken bij onze burgers. Wij zijn gericht op een vitaal Drenthe met een duidelijke verantwoordelijkheidsverdeling tussen de overheden op het sociale domein. Wij zetten in op het borgen van kennis en kwaliteit op die onderwerpen waar de provincie een duidelijke functie heeft. Dit betekent afspraken maken met gemeenten over 'wie doet wat' en 'hoe'. De inhoudelijke keuzes die wij maken, komen voort uit de rollen en taken die wij voor ons als provincie zien binnen het sociale domein. Wij blijven samen met onze partners verantwoordelijk voor sociaal(geografische) vraagstukken zoals demografische ontwikkeling. Vanuit de ruimtelijke en economische taken passen wij de maatschappelijke component in de aanpak van vraagstukken.

## Product 4.2 Jeugd en onderwijs

Doelen vanuit de begroting 2011 (per product/deelproduct naar de nieuwe indeling).

De financiële situatie binnen het thema 'mijn jeugd' is nijpend. De ambities van het thema 'mijn jeugd' staan onder druk. Wij hebben nog steeds de intentie om de huidige ambitie in stand te houden en door te ontwikkelen zodat de jeugdzorg in Drenthe goed blijft functioneren en zich voorbereid op de stelselwijziging in samenwerking met de Drentse gemeenten. De financiële situatie is echter krapper dan voorheen. Als toelichting hierbij het volgende:
Het rijk verwacht dat provincies meer eigen middelen voor jeugdzorg inzetten, onze financiële mogelijkheden zijn echter kleiner dan voorheen dus deze verwachting is niet te realiseren. Ondanks een zeer positieve inhoudelijke beoordeling is de subsidie-aanvraag bij het rijk voor onze pilot 'effectieve ketensamenwerking in de Drentse jeugdzorg, meetbaar beter!' is afgewezen. In verband met de bezuinigingsdruk bij het rijk, lopen wij het risico dat wij een korting op de doeluitkering van het rijk zullen krijgen. Wij hebben het voornemen om de op dit moment negatieve 'middelen derden jeugdzorg' eind 2011 weer te hebben aangevuld (zie jaarrekening 2009 en bestuursrapportages 2010). Dit staat echter op gespannen voet met onze inhoudelijke ambities en de financiële context van het rijk. Effect van onvoldoende financiële middelen ten opzichte van de ambities is dat de afgesproken prestaties niet meer geleverd kunnen worden. Dit kan bijvoorbeeld leiden tot wachtlijsten in de jeugdzorg.

Eind 2011 hebben wij extra middelen ontvangen van het ministerie van Veiligheid en Justitie voor de jeugdbescherming en jeugdreclassering. Hiermee hebben wij de actuele financiële problemen bij Bureau Jeugdzorg Drenthe opgelost. Ook heeft het ministerie een structurele tariefsverhoging per 2012 aangekondigd.
Daarnaast is het gelukt om het negatieve financiële saldo jeugdzorg weg te werken. Voor 2012 kunnen wij weer een positieve reserve opbouwen. In 2011 zijn er geen wachtlijsten geweest.

Het aantal zwakke en zeer zwakke scholen is sterk afgenomen. Drenthe scoort inmiddels op of iets onder het landelijk gemiddelde van zwakke en zeer zwakke scholen. In Drenthe startten 18 scholen met het programma "groeien naar excellentie": Deze scholen doen het goed, maar proberen hun prestaties te verbeteren.

## Product 4.3 Sport

Doelen vanuit de begroting 2011 (per product/deelproduct naar de nieuwe indeling).

n.v.t

Het beleidsveld Sport stond in 2011 in het teken van herschikking van rollen en taken. De nadruk lag op gezamenlijke projecten met gemeenten en sportorganisaties met de intentie deze organisaties voor te bereiden op de scherpe taakverdeling.In 2011 heeft het ministerie van VWS in zijn sportnota de provincie Drenthe en het project 'Drenthe 2028' genoemd als voorbeeld voor Nederland. Ook tijdens het IPO jaarcongres kreeg de Drentse inzending 'Drenthe 2028' 'de nodige aandacht.

## Product 4.4 Kunsten, erfgoed en media

Doelen vanuit de begroting 2011 (per product/deelproduct naar de nieuwe indeling).

**Korte schets Culturele & museale agenda 2009-2012**

In de nota Cultuur als Magneet hebben wij ambities geformuleerd die aansluiten bij de Provincie Nieuwe Stijl (verder: PNS) en bij het hoofddoel om van Drenthe "een aantrekkelijke en aantrekkende provincie" te maken. Deze ambities liggen op de snijvlakken van ruimtelijke ontwikkeling, sociaal-economische ontwikkeling, cultuur en erfgoed. Met deze ambities willen wij mede richting geven aan het nieuwe Omgevingsbeleid, het Provinciaal meerjarenprogramma, de nieuwe Wet Ruimtelijke Ordening en Mooi Drenthe.

| Doelen vanuit de begroting 2011 (per product/deelproduct naar de nieuwe indeling). |
|---|
| De provincie heeft ten aanzien van haar cultuurbeleid de volgende hoofdambitie: |
| een kwalitatief hoogwaardig cultureel klimaat en een zo groot mogelijke deelname (actief en passief) van de inwoners van Drenthe aan cultuur. |
| In Drenthe is mede door succesvol provinciaal beleid een steeds betere culturele infrastructuur ontstaan. Dit blijven wij ondersteunen door het verstrekken van subsidies aan musea, culturele activiteiten en podiumkunstgezelschappen. |
| In het kader van een regeling van het Landelijke Fonds Cultuurparticipatie krijgen wij jaarlijks € 300.000 van het rijk mits wij een zelfde bedrag bijdragen. Dit doen wij ook in 2011 met dien verstande dat de uitwerking daarvan is overgedragen aan de gemeenten op voorwaarde dat zij ook € 300.000 per jaar bijdragen. |
| Provincies hebben een regierol op het gebied van monumentenzorg en cultuurhistorie. De provincie Drenthe is in dit kader verantwoordelijk voor de gebiedsgerichte monumentenzorg op provinciaal niveau, de provinciale monumenten en de provinciale steunfunctie monumentenzorg en archeologie. |
| **Ambities culturele en museale domein in relatie tot bezuinigingen** |
| In het culturele en museale domein worden de bezuinigingen gerealiseerd door een korting van 10 procent op de structurele subsidies aan de betrokken instellingen. In een aantal situaties is sprake van maatwerk. Ook ten aanzien van incidentele subsidies zullen wij kritischer te werk gaan waarbij wij vooral ruimte willen bieden aan nieuwe initiatieven. Op de flexibele middelen zal 10% worden gekort. Dit betekent dat wij minder incidentele projecten op het gebied van beeldende kunst, festivals, amateurkunst en professionele podiumkunsten kunnen subsidiëren. |

Wij hebben nieuwe culturele allianties afgesloten met de twaalf Drentse gemeenten met daarin collectieve projecten voor onder meer archieven, cultuurhistorie, cultuurparticipatie en museumbeleid.
De ambitie om een hoogwaardig cultureel klimaat te bieden en een zo groot mogelijke deelname te bewerkstellingen hebben wij ondanks bezuinigingen kunnen waarmaken. De 'provinciale musea' boden boeiende exposities en hadden hoge bezoekersaantallen. Ook de podiumkunsten hadden veel te bieden tijdens verschillende provinciale festivals. Verder droegen de successen van de PeerGrouP en het Culturele Gemeentejaar Aa en Hunze in belangrijke mate bij aan het realiseren van de ambities. .
Dankzij het Drents Participatieplan in de twaalf gemeenten en de daaruit voortvloeiende impulsen voor cultuureducatie en participatie, namen veel inwoners actief dan wel passief deel aan culturele activiteiten op het gebied van muziek, dans en theater.

Wij hebben onze regierol op het gebied van monumentenzorg en cultuurhistorie naar behoren uitgevoerd. Wél bereikte een aantal uitvoerende taken van Drents Plateau niet het gewenste kwaliteitsniveau. Dit geldt overigens niet voor het project Leegstand en Herbestemming. Dit is succesvol en snel uitgevoerd en heeft geleid tot vijftien herbestemde monumentale panden in de categorieën kerken, agrarisch en industrieel erfgoed en monumenten in Veenhuizen. Het project heeft geleid tot een bouwinvestering van bijna 10 miljoen euro en vele restauratie-opleidingsprojecten. Het meldpunt voor leegstand bedoeld om tot een uitvoerbare herbestemming te komen, is officieel herstart in september.

De Koloniën van Weldadigheid Veenhuizen en Frederiksoord zijn in de zomer van 2011 opgenomen op de Nederlandse 'tentative list' Unesco Werelderfgoed. Drenthe heeft het initiatief genomen tot het internationale nominatieproces. Daartoe organiseerden wij in het najaar 2011 onder meer de eerste internationale bestuurlijke bijeenkomst. De eerste fase van het traject (comparatieve analyse) voeren wij uit met alle zes koloniën van Weldadigheid die Johannes van den Bosch stichtte: het Drentse Frederiksoord en Veenhuizen, het Overijsselse Ommerschans en Willemsoord en het Vlaamse Wortel en Merksplas. Drenthe is trekker en werkt samen met de betrokken gemeenten, provincies, de rijksoverheid en de Vlaamse overheid.

Drenthe heeft met LTO noord en elf gemeenten een convenant gesloten over omgaan met archeologisch erfgoed in agrarische gebieden. Voor agrariërs is nu duidelijk wanneer wel of geen onderzoek of een omgevingsvergunning nodig is voordat de grond bewerkt wordt. Partijen werken zo samen aan de bescherming van het archeologisch bodemarchief als bron van het Drentse verleden. Deze aanpak is uniek in Nederland.

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | 68.474.379 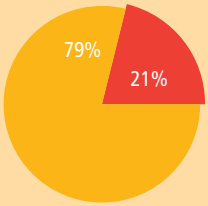  | 37.741.842 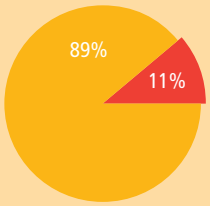  |
| Overige programma's | 328.807.260 | 336.631.876 |

| Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | 1 Realisatie 2010 | 2 Primitieve begroting 2011 | 3 Begroting 2011 na wijziging | 4 Realisatie 2011 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 70.371.459 | 66.614.552 | 69.347.051 | 68.474.379 | 872.672 |
| Totaal baten | 36.471.098 | 35.638.172 | 37.231.234 | 37.741.842 | -510.608 |
| Saldo | 33.900.360 | 30.976.380 | 32.115.817 | 30.732.537 | 1.383.280 |

## Ontwikkelingen

n.v.t.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij er aan doen?

### Product 4.2 Jeugd en onderwijs

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 2.1. Kansen voor jeugd en gezin | 1. Terugbrengen instroom en geen wachttijden bij Bureau Jeugdzorg en in de geïndiceerde jeugdzorg.<br>In elke gemeente aansluiting lokaal jeugdbeleid en jeugdzorg. Aanwezigheid jeugdzorg binnen scholen.<br>Functies Bureau Jeugdzorg zijn goed bereikbaar binnen Centra voor Jeugd en Gezin en onderwijs. | 1. Uitvoering Drentse pilot samen met de 12 Drentse gemeenten. Daarbinnnen zorgen voor het onderbrengen van toegangstaken BJZ binnen de CJG's en ZAT's. |

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| | 2. Jeugdigen sneller toeleiden naar passende zorg.<br><br>3. Het vroegtijdig voorkomen van psychosociale problematiek bij kinderen, jeugdigen en hun opvoeders in Drenthe zijn ondersteund bij beginnende en meer ernstige problematiek op het gebied van opvoeding en opgroeien | 2. Het omzetten van een deel van de indicaties in een verwijsmodel.<br>Het werken met bewezen effectieve programma's bij zorgaanbieders en deze programma's beter in aansluiting brengen met de CJG's en ZAT's<br>3 Het inzetten van het programma Positief Opvoeden in Drenthe in alle Drentse gemeenten. |
| | **Signs of Safety**<br>1. Zorgen voor veiligheid van kinderen in risicogezinnen. | 1. Verdiepen, verbreden en verankeren van Signs of Safety in de uitvoeringspraktijk, met name bij de Regio Aanpak Kindermishandeling (RAAK). |
| 2.2. Kansen voor Onderwijs: Kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe | 1.Kinderen van laagopgeleide ouders nemen deel aan de programma's voor de voor- en vroegschoolse educatie.<br><br>2. De betrokkenheid van de ouders bij de ontwikkeling van hun kind is toegenomen.<br><br>3. Deelname aan het (met name de hogere vormen van het ) voortgezet onderwijs is gelijk aan landelijk gemiddelde<br><br>4. Aantal zwak en zeer zwakke presterende basisscholen is gehalveerd en er zijn excellente scholen aanwezig in Drenthe<br><br>5. Een goede doorstroming van het primair onderwijs naar het voortgezet onderwijs (doorlopende leerlijnen). | Uitvoering geven aan het 10-jarig Plan onderwijskansen in Drenthe.<br><br>Uitvoeren van het programma Duurzaam leren: met Rijk, zuidoost-drentse gemeenten en schoolbesturen.<br><br>Werken aan het overdragen van bewezen methodieken, instrumenten vanuit Duurzaam leren naar andere gebieden en partners in Drenthe.<br><br>Vanuit het kwaliteitsakkoord:<br>- financiële middelen uitzetten in Drenthe voor zwakke en zeer zwakke scholen, en voor zogenaamde risicoscholen;<br>- vervolgmaatregelen op de studiemiddag excellentie.<br><br>Ondersteunen van de Drentse onderwijsmonitor samen met de Drentse gemeenten; noodzakelijk om te monitoren voor het zichtbaar maken van bv. de hogere taal – en rekenopbrengsten. |
| | 6. Hogere taal- en rekenopbrengsten. | Opgedane methodieken, good practices (bv. vanuit de projecten in Zuidoost-Drenthe) uitdragen en overdragen in Drenthe<br><br>Het inzetten van het bijgestelde instrument Positief Opvoeden Drenthe (POD)voor het basisonderwijs en voor de voorschoolse voorzieningen |

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 2.3. Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten (VSV) | Via het RMC ondersteunen wij de volgende resultaten:<br>1. Een sluitende aanpak in 2012 voor terugleiding jongeren zonder startkwalificatie tot 23 jaar naar een leerwerk- of onderwijstraject, met als doel het behalen van een startkwalificatie.<br>2. Elke Drentse jeugdige is voldoende gekwalificeerd om een goede start op de arbeidsmarkt te kunnen maken.<br>3. Kansarme jongeren (bv. niveau 1 en 2) stimuleren om een startkwalificatie te behalen | Vervolgmaatregelen voor de hardnekkige thuiszitters.<br><br>Mogelijke uitbouw van een arbeidstrainingscentrum voor kansarme jongeren (vooral MBO 1-niveau).<br><br>Meer trajectbegeleiding op maat: een passende en brede trajectbegeleiding;<br>Ontwikkelde maatwerktrajecten in de drie regio's uitdragen en overdraagbaar maken: kennis delen en uitwisselen. |
| 2.5. Kansen voor "7-tot-7": dienstenen voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten | - Door middel van de allianties worden lokaal mogelijkheden ontwikkeld om mantelzorg en arbeid te combineren, stimuleren wij vernieuwende projecten op het terrein van zorg-en dienstverlening en stimuleren wij de transitie van bestaande of in ontwikkeling zijnde diensten en voorzieningen tot een doorlopend aanbod van onderwijs opvang en vrije tijd.<br>- Inzetten op Impuls brede scholen, sport en cultuur, combinatiefuncties in Drenthe.<br>- Bewustwording bij bedrijven op het gebied van tijdenbeleid door in te zetten op sociale innovatie. | Uitvoeren van allianties met gemeenten op:<br>- Combinatiefunctie<br>- Diensten & voorzieningen<br>- Mantelzorg en betaalde arbeid<br>- Kernteam 7-7<br>- Koppeling tijdbeleid en Sociale Innovatie |

Hierboven is aangegeven wat volgens de begroting 2011 aan activiteiten is gepland en welke resultaten dat zou geven, wat betreft de zaken die wij naast de prioriteiten hebben gedaan. Hierna is aangegeven wat er is bereikt.

Fleurige start nieuw activiteitenseizoen

## Wat is er aan de prioriteiten van 2011 gedaan en wat is er bereikt?

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 2.1. Kansen voor jeugd en gezin. | Status: groen.<br>Het verminderen van de instroom in de zware zorg door het intensiveren van het voortraject. Deze aanpak hebben wij in 2011 gevolgd binnen de Drentse Pilot jeugdzorg. Daarin versterken wij met de gemeenten het lokaal jeugdbeleid.<br>Het project 'Signs of Safet'y is afgesloten. Bureau Jeugdzorg heeft de werkwijze met succes ingevoerd. Een belangrijke waarborg om veilig te kunnen opgroeien in Drenthe. | In 2011 hebben alle Drentse gemeenten een funktionerend CJG en er is een begin gemaakt met het inbrengen van taken BJZ en Yorneo in de CJG Netwerken.<br>De Drentse Pilot startte in maart 2011. De algemeen projectleider gaf voorlichting in alle regio's aan de betrokkenen over de visie en het plan van aanpak.<br>Wij brengen 'Signs of Safety in combinatie met de aanpak kindermishandeling in in de CJG netwerken. Dat doen wij via de zogenaamde professionele leergemeenschappen. |
| 2.2. Kansen voor Onderwijs: Kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe. | Status: groen<br>Sinds de ondertekening van het kwaliteitsakkoord nam het aantal zwakke en zeer zwakke scholen in Drenthe sterk af. Voor nadere cijfers zie de tussenrapportage van november 2011 aan de staten. | **Uitvoering Onderwijskansenplan Drenthe**<br>Lopende en nieuwe projecten, waaronder de Taalpilot voor driejarigen in de gemeente Hoogeveen.<br>Via het instrument de Onderwijsmonitor maken wij de resultaten van de Drentse scholen zichtbaar.<br>**Uitvoering kwaliteitsakkoord basisonderwijs Drenthe**<br>Wij hebben ruim vijftig aanvragen van Drentse schoolbesturen afgehandeld voor de aanpak van zeer zwakke, zwakke en risicoscholen<br><br>Wij hebben een instrument ontwikkeld voor het 'groeien naar excellentie'. In Drenthe doen ondertussen 18 scholen mee.<br>Het kwaliteitsakkoord is afgerond. Wel lopen de projecten nog door gedurende de eerste helft van 2012. |
| 2.3. Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten (VSV). | Status: groen<br>Er is meer geld en daarmee meer aandacht en capaciteit geweest voor de aanpak van het voortijdig schoolverlaten. | Via de sociale allianties hebben wij de middelen ingezet in het Regionaal Meld- en Coördinatiepunt (RMC). |
| 2.5. Kansen voor "7-tot-7": diensten en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten. | Status: oranje<br>Is beëindigd. | Het thema 'Mijn Dag' hebben wij versneld beëindigd. Dit hebben wij eerder gerapporteerd in de derde Bestuursrapportage. Het koploperschap Tijdbeleid hebben wij overgedragen aan de gemeenten. Hoewel wij de subsidiemogelijkheden voor Tijdbeleid actief onder de aandacht hebben gebracht is er weinig tot geen gebruik van gemaakt. |

## Product 4.3 Sport

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 2.6 Kansen voor Sport:<br>Drenthe profileren als sportprovincie | 1. Drenthe profileren als sportprovincie, middels topsportevenenten en operationaliseren Drenthe 2028. | Organisatie evenementen in Drenthe (EK, WK of internationale top):<br>- WK CP 2011<br><br>Bijdrage aan Drentse evementen aansluitend bij kernsporten (in samenspraak met sportbonden inclusief lobby voor grote toernooien).<br><br>Autonome organisatie, regiebureau Drenthe 2028, inrichten.<br><br>Regisseren, coördineren ontwikkeling beweegparken in Drenthe<br><br>Presentatie verenigingsmonitor 2011 |
| | 2. Ondersteunen invoering combinatiefunctionarissen middels allianties, die het sportaanbod bij verenigingen, onderwijs, etc optimaliseren. | Stimuleren BSO+ en koppeling met talentherkenning<br><br>Invoeren beweegbuurten stimuleren |
| | 3. Via allianties stimuleren van een actieve leefstijl en levende buurten | |

Hierboven is aangegeven wat volgens de begroting 2011 aan activiteiten is gepland en welke resultaten dat zou geven, wat betreft de zaken die wij naast de prioriteiten hebben gedaan. Hierna is aangegeven wat er is bereikt.

## Wat is er aan de prioriteiten van 2011 gedaan en wat is er bereikt?

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 2.6 Kansen voor Sport: Drenthe profileren als sportprovincie | - Status: groen<br>- Drenthe staat landelijk op de kaart als voorbeeld in de landelijke sportnota van het ministerie van VWS<br>- Diverse kleinere en grotere sportevenementen hebben Drenthe of een Drentse plaats als basis gekend. | - Drenthe ontwikkelde als regisseur de programmaorganisatie. |

## Product 4.4. Kunsten, erfgoed en media

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 2.7. Versterken culturele infrastructuur Drenthe | 1. Een samenhangend museumbestel van kwalitatief goede musea en museale voorzieningen met een heldere profilering en groeiend (internationaal) publieksbereik. | 1. Bijdragen aan bovenlokale projecten beeldende kunst en vormgeving, bijvoorbeeld projecten die zich manifesteren op het snijvlak van beeldende kunst,natuur, erfgoed en recreatie. |
| | 2. Beschikbaarheid provinciale steunfunctie voor musea met meer aandacht voor PR en betere aansluiting bij de toeristische sector en het werk van het museumplatform. | 2. Investeren in professionalisering en profilering musea van provinciale betekenis.<br>Musea stimuleren onderlinge allianties aan te gaan bij versterken deskundigheid en uitvoeringscapaciteit.<br>Stimuleren cultureel ondernemerschap musea: marketing, promotie, deskundigheidsbevordering, en samenwerkingsprojecten (o.a. overbrengen van "Het verhaal van Drenthe"). |
| | 3. Voldoende en goed gespreid aanbod in Drenthe van professionele podiumkunsten. | 3. Faciliteren CBK Drenthe en ondersteunen van projecten van provinciale waarde. |
| | 4. Cultuur draagt bij aan bedrijvigheid, werkgelegenheid, toerisme en vestigings-klimaat in Drenthe | 4. Subsidiëren professionele podiumkunsten op provin-ciale en noordelijke schaal. |
| | 5. Voltooiing nieuwbouw en herinrichting oudbouw Drents Museum. | |
| | 6. Duidelijke meerwaarde RHC Drenthe (Drents Archief) in Drentse culturele infrastructuur na decentralisatie rijks- en provinciedeel naar de provincies.<br>Vordering nieuw publieksconcept Drents Archief 3.0 volgens planning. | 6. Afbouwfase nieuwbouw, ingebruikname en oplevering nieuwe tentoonstellingsruimte van het Drents Museum. Tevens uitvoering en oplevering van de herinrichting van de oudbouw en de realisatie van kantoren aan de Kloosterstraat 6 en 8. |
| | 7. Vernieuwing van bibliotheken in Drenthe. | 7. Voorbereidende activiteiten op decentralisatie archief-taken.<br>8. Uitvoeren bibliotheekcharter en daarmee herdefiniëren van provinciale regietaak voor het Drentse bibliotheek-werk |
| 2.8. Vergroten cultuurparticipatie | - Vergroten actieve cultuurparticipatie | - Uitvoeren van het Drents Programma Cultuurparticipatie 2009-2012 |
| | - Bereik cultuureducatie minimaal op huidige hoge niveau. | - Ondersteunen van het onderwijs bij vraag en aanbod. |
| | - Realiseren van gemeentelijke/regionale netwerken cultuureducatie en amateurkunst. | - Ondersteuning van gemeenten in opzetten van lokale netwerken. |
| | - Erfgoededucatie als onderdeel van het Cultuurmenu in meerdere gemeenten. | - Uitvoering consulentfunctie binnen lokale netwerken erfgoededucatie. |

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 2.9. Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | 1. Cultuurhistorisch Kompas in gebruik als onderdeel van het Omgevingsbeleid.<br>2. Erfgoed wordt meegenomen vooraan in ruimtelijke planprocessen.<br>3. Actuele Provinciale Monumentenlijst<br>4. Fysiek erfgoed projectgewijs zichtbaar maken.<br>5.Archeologietaken van provincie overdragen aan gemeenten conform archeologiewet.<br>6. Toegenomen participatie vrijwilligers voor immaterieel erfgoed | 1. Ontwikkelen verordening voor Cultuurhistorisch Kompas.<br>2. Drents Plateau ontwikkelt in project 'De voorkant' nieuwe aanpak erfgoed in ruimtelijke plannen.<br>3. Onderhouden van de in 2010 vastgestelde Provinciale Monumentenlijst<br>4. Uitvoeringsprogramma cultuurhistorie en archeologie.<br>5. Gemeenten projectgewijs ondersteunen bij kwaliteits-impuls gemeentelijke archeologie.<br>6. Uitvoeren project "Tafelzilver van Drenthe" (2010 tot en met 2012). |
| 2.10. Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte | 1. Spraakmakende Kunstprojecten en initiatieven in Drenthe uitgevoerd door gerenommeerde kunstenaars ter verhoging van de beeldkwaliteit in Drenthe.<br>2. Plaatsing hoogwaardige (toegepaste) kunst(werken) langs de N34.<br>3. Visie en beleid ontwikkelen tav beeldkwaliteit openbare ruimte. | 1. Uitvoering subsidieregeling Culturele en museale agenda, onderdeel Drenthe in Beeld.<br>2. Voorbereiding en begeleiding door een ambtelijke werkgroep N34 in samenwerking met landelijke stichting Kunst in de openbare ruimte (SKOR), CBK Drenthe en Drents Plateau,<br>3. Tweejarig Kunst in Openbare Ruimte-project: lezingen/debatten en tentoonstellingen/publicatie ter inspiratie. Door: CBK Drenthe in samenwerking met alle Drentse gemeenten, Drents Plateau, K&C, provincie. |
| 2.12. RTV-Drenthe | In beeld hebben in hoeverre binnen de wettelijke kaders en budgetten samenwerking tussen rtv Noord en rtv Drenthe (en wellicht omrop Fryslan) haalbaar is en gerealiseerd kan worden | Op basis van resultaten van het samenwerkingsonderzoek van RTV Noord en RTV Drenthe (2010) en op basis van ambtelijke afstemming met Groningen samenwerkingstraject opstarten. |

Hierboven is aangegeven wat volgens de begroting 2011 aan activiteiten is gepland en welke resultaten dat zou geven, wat betreft de zaken die wij naast de prioriteiten hebben gedaan. Hierna is aangegeven wat er is bereikt.

## Wat is er aan de prioriteiten van 2011 gedaan en wat is er bereikt?

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 2.7. Versterken culturele infrastructuur Drenthe | Status: oranje<br>1.Wij hebben gewerkt aan een samenhangend museumbestel van kwalitatief goede musea en museale voorzieningen met een heldere profilering en een groeiend internationaal publieksbereik<br>Status: oranje<br>2. Wij hebben meer geïnvesteerd in PR en een betere aansluiting bij de toeristische sector en het werk van het museumplatform | 1. Wij hebben bijgedragen aan bovenlokale projecten op het gebied van beeldende kunst en vormgeving. Denk onder meer aan projecten op het snijvlak van beeldende kunst, natuur, erfgoed en recreatie. In dat kader verleenden wij bijvoorbeeld een subsidie aan Natuurkunst Drenthe.<br>2. Wij hebben geïnvesteerd in het professionaliseren en beter profileren van de musea van provinciale betekenis. Dat deden wij door:<br>Musea te stimuleren onderlinge allianties aan te gaan bij het versterken van hun deskundigheid en uitvoeringscapaciteit. |

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| | | Musea te stimuleren tot het verder ontwikkelen van hun cultureel ondernemerschap. Denk aan marketing, promotie, deskundigheidsbevordering en samenwerkingsprojecten. Ook het overbrengen van 'Het verhaal van Drenthe' maakt hier deel van uit. .Deze laatste twee punten hebben wij ook aan de orde gesteld in de bestuurlijke overleggen met de musea en opgenomen in de programma's van eisen.<br><br>Verder stimuleerden wij de samenwerking tussen Museum de Buitenplaats en het Drents Museum. Denk bijvoorbeeld aan het gebruik van depotruimte. |
| | Status: groen<br>3. Het aanbod van professionele podiumkunsten is voldoende en goed gespreid. | 3. Via subsidie hebben wij het CBK Drenthe gefaciliteerd bij het ondersteunen van projecten van provinciale waarde. |
| | Status: groen<br>4. Cultuur draagt bij aan bedrijvigheid, werkgelegenheid, toerisme en het vestigingsklimaat in Drenthe. | 4. Wij subsidieerden de professionele podiumkunsten op provinciale en noordelijke schaal. Bijvoorbeeld PeerGrouP en het Noord Nederlands Orkest |
| | Status: groen<br>5. Voltooiing nieuwbouw en herinrichting oudbouw Drents Museum. | 5. In 2011 is de nieuwbouw van het Drents museum opgeleverd en in gebruik genomen. Ook is de oudbouw van het museum heringericht evenals de kantoren aan de Kloosterstraat. |
| | Status: oranje<br>6. Het nieuwe publieksconcept Drents Archief 3.0 is bijna klaar.<br>Status: groen<br>Invoering decentralisatie Regionale Historische Centra:<br>Status: oranje | 6. De voorbereiding op de decentralisatie van de archieftaken is doorgeschoven naar 2012. In 2011 hebben wij besloten deze in 2012 'beleidsarm' in te voeren. Zo mogelijk formuleren wij in 2012 vervolgens nieuw beleid. Dit nemen wij dan op in de Cultuurnota 2013 en volgende jaren. |
| | 7. De vernieuwing van de bibliotheken in Drenthe is deels goed tot stand gekomen. Het voortbestaan van veel kleine bliblioteken komt door de bezuingingen van de gemeenten echter ernstig onder druk te staan | 7. Wij hebben het 'Bibliotheekcharter' uitgevoerd. Daarmee is de provinciale regietaak voor het bibliotheekwerk opnieuw gedefinieerd . Overrenkomstig het 'Charter' is de bibliotheekvernieuwing vanaf 2011 een rijkstaak. |
| 2.8. Vergroten cultuurparticipatie | Status: groen<br>1. De gemeenten hebben diverse cultuurparticipatie-programma's uitgevoerd en daarmee het aanbod vergroot. | 1. Het Drents Programma Cultuurparticipatie 2009-2012 is uitgevoerd |
| | Status: groen<br>2. Het bereik van cultuureducatie was op hetzelfde niveau als voorgaande jaren. | 2. Wij hebben de gemeenten ondersteund bij het opzetten van lokale netwerken. |
| | Status: groen<br>3. Wij hebben gemeentelijke en regionale netwerken cultuureducatie en amateurkunst gefaciliteerd | 3. Wij hebben de consulentfunctie binnen lokale netwerken erfgoededucatie ingevuld. |
| | Status: oranje<br>4. Erfgoededucatie was in meerdere gemeenten onderdeel van het Cultuurmenu. | |

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 2.9. Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed | Status: groen<br>1.Het Cultuurhistorisch Kompas is in gebruik als onderdeel van het provinciaal Omgevingsbeleid. | 1. De provincie Drenthe, de Drentse gemeenten, de betrokken archeologen en cultuurhistorici erkennen het 'Cultuurhistorisch Kompas' als het aangewezen instrument om in te zetten bij ruimtelijke planontwikkeling en- uitvoering. Het in de begroting 2011 aangekondigde voornemen tot het opstellen van een verordening voor het Cultuurhistorisch Kompas is niet uitgevoerd |
| | Status: groen<br>2. Erfgoed wordt meegenomen vooraan in ruimtelijke planprocessen. | 2. Drents Plateau ontwikkelt in project 'De voorkant' een nieuwe aanpak erfgoed in ruimtelijke plannen. |
| | Status: groen<br>3. Actuele Provinciale Monumentenlijst | 3. De in 2010 vastgestelde Provinciale Monumentenlijst is actueel gehouden. |
| | Status: groen<br>4. Wij maken het fysiek erfgoed projectgewijs zichtbaar. | 4.Uitvoeringsprogramma cultuurhistorie en archeologie. |
| | Status: groen<br>5. Wij dragen de archeologietaken van de provincie over aan de gemeenten conform de Archeologiewet. | 5. Wij ondersteunen de gemeenten projectgewijs bij de kwaliteitsimpuls gemeentelijke archeologie. |
| | Status: oranje<br>6. Het project om vrijwilligers te laten meedoen in projecten voor het behoud van het immaterieel erfgoed is niet gestart in 2011. Het aanbod van het Drents Plateau was niet naar onze tevredenheid. | 6. De middelen zijn aangewend om projecten uit te voeren van de pilot 'Tafelzilver'. |
| 2.10. Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte | Status: groen<br>1. Gerenommeerde kunstenaars hebben spraakmakende kunstprojecten en initiatieven uitgevoerd in Drenthe. Dit ter verhoging van de beeldkwaliteit in Drenthe. Bijvoorbeeld kunst langs de N34. | 1. Wij voeren de 'Subsidieregeling Culturele en museale agenda, onderdeel Drenthe in Beeld' uit. |
| | Status: oranje<br>2. De ontwikkeling van hoogwaardige (toegepaste) kunst(werken) langs de N34. Eén van de onderdelen van dit project in de gemeente Aa en Hunze stagneert | 2. De ambtelijke werkgroep N34 en de landelijke stichting Kunst in de openbare ruimte (SKOR), CBK Drenthe en Drents Plateau begeleiden de uitvoering van N34 projecten in verschillende Drentse gemeenten. |
| | Status: oranje<br>3. Visie en beleid ontwikkelen voor de beeldkwaliteit in de openbare ruimte. Het Project KOR kent vertraging, is onlangs gestart. | 3. Wij hebben het tweejarige Kunst in de Openbare Ruimte project gestart. Dit bestaat onder meer uit lezingen, debatten, tentoonstellingen en publicaties ter inspiratie. Het CBK Drenthe voert het uit in samenwerking met alle Drentse gemeenten, Drents Plateau, K&C,en de provincie. (Project KOR) |
| 2.12. RTV-Drenthe | Het onderzoek naar efficiencyvoordelen door samenwerking tussen RTV Noord en RTV Drenthe (en wellicht DvhN) is gestart<br>Status: groen | Wij laten een onderzoek uitvoeren naar het behalen van efficiencyvoordeel. Er is op basis van de resultaten van het samenwerkingsonderzoek van RTV Noord en RTV Drenthe (2010) en de ambtelijke afstemming met de provincie Groningen echter nog niet begonnen met een samenwerkingstraject. |

## Wat hebben wij nog meer gedaan?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Wettelijke en rijksgedelegeerde taken belegd bij provincie mbt Drentse culturele infrastructuur | Wettelijke en rijksgedelegeerde taken zijn uitgevoerd. | Ondersteunen van de regionale omroep, steunpunt monumentenzorg en archeologie, archeologisch depot, provinciale serviceorganisatie bibliotheken, cultuurparticipatie- en educatie en archiefinspectie.<br>Naar verwachting voegt het rijk hier in 2011 een aantal archieftaken ten aanzien van het regionaal historisch centrum (Drents Archief) aan toe. |
| Cultuurhistorische identiteit van de provincie Drenthe bewaken door gedeelde zorg met gemeenten voor materieel en immaterieel erfgoed. | Zorg voor monumenten, cultuurlandschap, archeologie, Drentse streektaal als onderdeel van het Nedersaksisch, Drents audio-visueel archief, de kleinere musea en erfgoedhuizen. | Samen met de gemeenten ontwikkelen en investeren in het 'Verhaal van Drenthe', de regionale culturele identiteit d.m.v. culturele programma's die aan bepaalde regio's zijn verbonden, zoals bijvoorbeeld Geopark Hondsrug en herbestemming van monumenten via 'Leegstand en herbestemming'. Hierbij wordt gefocust op gebieden uit de cultuurhistorische hoofdstructuur (kaart 2F omgevingsvisie).<br>Samen met de provincies Groningen, Overijssel, Gelderland en de gemeenten Ooststellingerwerf en Weststellingerwerf uitvoering geven aan het streven naar de erkenning. |
| Spraakmakende cultuur | Steun aan instellingen en activiteiten draagt bij aan een aantrekkelijke en aantrekkende provincie voor bezoekers van binnen en buiten de provincie, en aan een beter vestigingsklimaat voor bewoners en bedrijven. | Subsidies als belangrijk beleidsinstrument: een belangrijk deel van het provinciale beleid (zoals cultuurhistorie & erfgoed, amateurkunsten & cultuureducatie, bibliotheekvernieuwing, streektaal) wordt uitgevoerd door provinciale instellingen: K&C, Drents Plateau, Biblionet Drenthe, RTV Drenthe, Drents Museum, Huus van de Toal en Monumentenwacht.<br>Ook subsidiëren wij professionele podiumkunsten, presentatie-instellingen, festivals en evenementen van hoog niveau. De adviescommissie adviseert over deze aanvragen. |
| Herpositionering lokaal niveau: een aantal ondersteuningstaken die vooral op lokaal niveau spelen komen (gedeeltelijk) voor decentralisering in aanmerking | Overdrachtsprocessen tav beeldende kunst, bibliotheekvernieuwing en amateurkunst en cultuureducatie zijn in gang gezet. | **Beeldende kunst**<br>vanwege de verschuiving van de rijksmiddelen naar de grotere gemeenten (Assen en Emmen) zijn wij met de gemeenten overeengekomen dat zij een groot deel van deze taken (zoals advies beeldende kunst en kunstuitleen) overnemen, en dat de structurele provinciale steun van het CBK-Drenthe wordt afgebouwd. De effecten van deze afspraak zullen wij begin 2011 evalueren.<br>**Bibliotheekvernieuwing**<br>Samen met het VDG en Biblionet Drenthe wordt het bibliotheekcharter geïmplementeerd en zullen taken en rollen (op)nieuw worden ingevuld en gedefinieerd<br>**Amateurkunst en cultuureducatie**<br>ondersteuning van de amateurkunsten binnen gemeenten en cultuureducatie voor de scholen heeft een belangrijke plek gekregen in ons Drents Programma voor Cultuurparticipatie. Hiermee wordt de opdrachtgevende rol deels verschoven naar het lokale niveau. |
| Mijn ontwikkeling | Goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt in Drenthe | Deelname aan werkgroep arbeidsmarktoverleg. |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Mijn beweging | Gemeenten ondersteunen met invoering combinatiefunctionarissen | - Provinciale middelen worden gebruikt om structurele middelen vanuit gemeenten vrij te krijgen voor combinatiefunctionarissen<br>- Sportstimuleringsmiddelen worden ingezet om koppeling met gezondheidsbeleid te maken<br>- Inzet van sportstimuleringsmiddelen voor innovatieve projecten op het gebied van beweegwijken<br>- Inzet sportstimuleringsmiddelen voor evenementen die gemeenten meer regionale uitstraling willen geven. |
| Mijn omgeving | Voorbereid op gevolgen bevolkingsdaling | Zie hiervoor programma 3. |
| Mijn jeugd | Uitvoeren van wettelijke taken op het beleidsterrein jeugdzorg. | Uitvoeren Uitvoeringsprogramma jeugdzorg 2011<br>Opstellen Uitvoeringsprogramma jeugdzorg 2012 |

Hierboven is aangegeven wat volgens de begroting 2011 aan activiteiten is gepland en welke resultaten dat zou geven, wat betreft de zaken die wij naast de prioriteiten hebben gedaan. Hierna is aangegeven wat er is bereikt.

## Wat hebben wij nog meer gedaan en wat is er bereikt?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| De wettelijke en rijksgedelegeerde taken zijn belegd bij de provincie voor de Drentse culturele infrastructuur. | De decentralisatie van de archieftaken krijgt vorm in 2012. | In 2011 hebben wij besloten de decentralisatie in 2012 beleidsarm in te voeren. |
| Cultuurhistorische identiteit van de provincie Drenthe bewaken door gedeelde zorg met gemeenten voor materieel en immaterieel erfgoed. | Erkenning deel III stagneert bij het Rijk. | Wij hebben lobby-activiteiten uitgevoerd bij de Rijksoverheid. |
| Spraakmakende cultuur | Wij hebben de instellingen ondersteund en activiteiten uitgevoerd om Drenthe provincie voor de bewoners en bezoekers aantrekkelijker te maken en om een beter vestigingsklimaat te creëren | Wij hebben diverse festivals, tentoonstellingen en de productie van kunstobjecten gestimuleerd (PeerGrouP, Drents Museum en Kunst langs de N34) |
| Herpositionering lokaal niveau: een aantal ondersteuningstaken die vooral op lokaal niveau spelen komen (gedeeltelijk) voor decentralisering in aanmerking. | Wij hebben programma's van eisen gemaakt voor de instellingen en deze afgestemd op de provinciale rol en functie. | Wij hebben overlegd met de Vereniging van Drentse gemeeenten (VDG) en de uitkomsten daarvan verwerkt in opdrachten aan subsidieontvangers. |
| Mijn Ontwikkeling | Wij hebben bijgedragen aan de werkgroep arbeidsmarktoverleg, signalen vanuit het veld ontvangen, partijen bij elkaar gebracht en beleidsinformatie opgeleverd. | Wij hebben deelgenomen aan de werkgroep arbeidsmarktoverleg. |
| Mijn Beweging | Iedere gemeenten heeft combinatiefuntionarissen aangesteld en bevordert hiermee het bewegen. | Wij hebben de gemeenten gefaciliteerd bij het aanstellen van combinatiefuntionarissen. |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Mijn Omgeving | Wij hebben het beleidsadvies 'Van Groei naar Bloei' vastgesteld en voeren dat nu uit | Zie programma 3. |
| Mijn Jeugd | Wij hebben het 'Uitvoeringsprogramma jeugdzorg 2012' (UVP 2012) in december vastgesteld Het bevat de resultaten van 2011 en de plannen voor 2012 | Wij hebben het convenant Landelijk Werkende Instellingen vastgesteld. Ook hebben GS contact gelegd met vier landelijk werkende instellingen die in 2012 subsidie zullen ontvangen van Drenthe.<br><br>Wij hebben afspraken gemaakt met Yorneo om een deel van het budget voor het zorgaanbod in te zetten in afstemming met gemeenten.<br><br>Bureau Jeugdzorg brengt steeds meer toegangstaken in binnen de CJG netwerken.<br><br>De afdeling jeugdbescherming ontving een bijdrage uit het noodfonds van het ministerie van Veiligheid en Justitie, zodat geen wachtlijsten zijn ontstaan. |

## Geactualiseerde Agenda.

| Onderwerp | Wanneer | Gerealiseerd? |
|---|---|---|
| Uitvoeringsprogramma Jeugdzorg 2012 (ter informatie) | December 2011 | December 2011 |
| Evaluatie CBK | Februari 2011 | Februari 2011 |
| Tussenrapportage onderwijskansenplan (ter informatie) | 3e kwartaal 2011 | November 2011 |
| Actualisering monumentenverordening | 4e kwartaal 2011 | Wordt 1e kwartaal 2012. Advies Drents Plateau hiervoor eind derde kwartaal 2011 ontvangen. |
| Decentralisatie Regionaal Historisch Centrum (RHC) | 3e kwartaal 2011 | Wordt in 2012 beleidsarm ingevoerd, 2013 e.v. te bepalen via cultuurnota 2013 e.v. |
| Tussenrapportage onderzoek Vuelta (ter informatie) | 4e kwartaal 2011/ 1e kwartaal 2012 | 1e kwartaal informatie naar PS |

## Wat heeft het gekost?

| | Product | 1 Realisatie 2010 | 2 Primitieve begroting 2011 | 3 Begroting 2011 na wijziging | 4 Realisatie 2011 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | | | | | | |
| | Product 4.1. Sociaal domein | 4.864.731 | 5.062.074 | 4.003.013 | 3.790.113 | 212.900 |
| | Product 4.2. Jeugd en onderwijs | 39.052.208 | 37.285.812 | 38.805.504 | 39.003.316 | -197.812 |
| Saldo | | 33.900.360 | 30.976.380 | 32.115.817 | 30.732.537 | 1.383.280 |

| | Product | 1 Realisatie 2010 | 2 Primitieve begroting 2011 | 3 Begroting 2011 na wijziging | 4 Realisatie 2011 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | Product 4.3. Sport | 1.295.850 | 793.940 | 1.558.722 | 1.515.307 | 43.415 |
| | Product 4.4. Kunsten, erfgoed en media | 25.158.669 | 23.472.726 | 24.979.812 | 24.165.643 | 814.169 |
| | Totaal | 70.371.459 | 66.614.552 | 69.347.051 | 68.474.379 | 872.672 |
| Baten | | | | | | |
| | Product 4.1. Sociaal domein | 182.709 | 1.800 | 1.800 | 0 | 1.800 |
| | Product 4.2. Jeugd en onderwijs | 35.374.731 | 34.824.812 | 35.816.004 | 36.324.172 | -508.168 |
| | Product 4.3. Sport | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Product 4.4. Kunsten, erfgoed en media | 913.658 | 811.560 | 1.413.430 | 1.417.670 | -4.240 |
| | Totaal | 36.471.098 | 35.638.172 | 37.231.234 | 37.741.842 | -510.608 |
| Saldo | | 33.900.360 | 30.976.380 | 32.115.817 | 30.732.537 | 1.383.280 |

**Toelichting**

| | |
|---|---|
| Saldo Programma | 1.383.280 |
| Bestemming resultaat reserves bij programma | |
| Totaal verrekend met reserves | 0 |

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

### Lasten

### Product 4.1. Sociaal domein

De totale afwijking betreft een voordeel van € 212.900,--. De voornaamste afwijkingen betreffen:
Het thema 'Mijn Dag' wordt versneld afgebouwd. Het koploperschap Tijdbeleid hebben wij overgedragen aan de Drentse gemeenten. De subsidiemogelijkheden op dit terrein zijn nog wel onder de aandacht gebracht, maar hier is weinig tot geen gebruik van gemaakt. Daardoor bleef voor dit budget € 140.000,-- over. De overige verschillen op het product 'Sociaal domein' bedragen gezamenlijk € 73.000,- voordelig. Met deze niet verwachte voordelen is het toch nog mogelijk geworden dekking te vinden in het programma, voor de € 200.000,-- extra middelen die wij bij de eerste Bestuursrapportage hadden aangevraagd voor organisatie van het WK CP Voetbal in 2011.

### Product 4.2. Jeugd en onderwijs

De totale afwijking betreft een nadeel van € 197.812,--. De voornaamste afwijkingen betreffen:

**Doeluitkering Jeugdzorg (externe oorzaak, resultaat behaald)**
De extra middelen van het rijk van € 400.000,-- voor de dekking van de kosten jeugdbescherming zijn beschikt naar Bureau Jeugdzorg. Daarnaast hadden de zorginstellingen en Bureau Jeugdzorg nog vorderingen van € 75.000,--. Deze vloeiden voort uit toezeggingen en incidentele vergoedingen van het rijk. Dit leidde tot € 475.000,-- meer uitgaven dan begroot. Bij de derde

Bestuursraming was dat nog niet bekend, waardoor wij de budgetten toen niet hebben kunnen actualiseren.

**Provinciale middelen product jeugd (externe en interne oorzaak, resultaat behaald)**
Bij de autonome middelen van het product jeugd is een bedrag van € 174.000,- overgebleven. Dit is het gevolg van een dreigend tekort bij de jeugdbescherming. Wij hebben daarom in het laatste kwartaal van 2011 provinciaal geld in programma 4 gereserveerd om een deel van het tekort op te kunnen vangen. Het risico was namelijk groot dat wachtlijsten zouden ontstaan. Uiteindelijk kende het Ministerie voor Veiligheid en Justitie in november 2011 alsnog geld uit hun noodfonds toe, waardoor het hele tekort gedekt kon worden. De gereserveerde provinciale middelen waren daardoor niet meer nodig. Verder bleef bij de Pilot jeugdzorg geld over voor de transitie, omdat wij in 2011 bij de Pilot vooral hebben geïnvesteerd in het ontwikkelen van een visie en het zoeken van draagvlak bij gemeenten en uitvoeringspartijen. De daadwerkelijke uitvoering start in 2012.

**Onderwijs (externe oorzaak, resultaat behaald)**
Van het budget onderwijskansen blijft € 42.000,-- over. Wij hebben in 2011 vooral gewerkt aan het besteden van de middelen van het kwaliteitsakkoord. Aanvankelijk leek het erop dat de beschikbare middelen niet konden worden besteed. Het aantal zwakke en zeer zwakke scholen in Drenthe nam namelijk sterk af. In september 2011 gaf het ministerie echter toestemming om de middelen van het kwaliteitsakkoord ook voor risicoscholen en excellentie in te zetten. Daardoor hebben wij in het laatste kwartaal van 2011 uiteindelijk nog veel subsidies kunnen afgeven. Bij de derde bestuursrapportage hebben wij al voorgesteld om het restant van het budget over te hevelen naar 2012 om de verdere uitrol van de aanpak van het kwaliteitsakkoord duurzaam te borgen.

Daarnaast hebben wij enkele projectsubsidies uit eerdere jaren lager vastgesteld. Ook hebben wij door de nadruk op het kwaliteitsakkoord niet alle flexmiddelen kunnen besteden. Dit leidde tot een onderschrijding van € 61.000,--.

## Product 4.3. Sport

De totale afwijking betreft een voordeel van € 43.415,--.

## Product 4.4. Kunsten, erfgoed en media

De totale afwijking betreft een voordeel van € 814.169,--. De voornaamste afwijkingen zijn:

**Project Zingeving van Herinneringscentrum Kamp Westerbork (externe oorzaak, resultaat nog niet behaald)**
Het Herinneringscentrum heeft een totaal projectplan gemaakt voor een vernieuwde invulling van het historisch landschap dat bestaat uit het voormalige kamp Westerbork en de directe omgeving. Provinciale staten hebben hierover een positief besluit genomen op 21 december 2011, waardoor de subsidie in 2011 niet meer beschikt kon worden. Overheveling van middelen is al voorgesteld bij de derde bestuursrapportage. Het gaat om een project van in totaal € 380.000,-- waarvan in 2011 € 280.000,-- beschikbaar was.

**Gebiedsontwikkeling Veenhuizen-Frederiksoord (externe oorzaak, resultaat nog niet behaald)**
In november 2011 hebben provinciale staten besloten budgetten uit te trekken voor de gebiedsontwikkeling van Veenhuizen en Frederiksoord en de werelderfgoednominatie. Zij reserveerden een bedrag van € 250.000,-- dat beschikbaar was voor 2011. Al snel bleek dat de periode november – december te kort was om te kunnen komen tot een zorgvuldige investeringsbeslissing. Aangezien projecten niet beslisklaar waren resteert op dit moment een budget van € 200.000,--. Wij stellen voor dit budget over te hevelen naar 2012.

**BTW-gelden Drents Plateau (externe oorzaak, resultaat nog niet behaald)**
Met Drents Plateau is in het verleden de afspraak gemaakt dat compensabele BTW opnieuw kan worden ingezet voor projecten. Het Drents Plateau kan namelijk meeliften met het compensatiefonds, zodat subsidies exclusief BTW kunnen worden beschikt. Deze middelen staan bij ons op de begroting en Drents Plateau kan een beroep doen op deze middelen door projectvoorstellen in te dienen. Dat hoeft niet binnen een begrotingsjaar plaats te vinden. In 2011 was een bedrag van € 315.870,-- aan BTW-middelen beschikbaar voor Drents Plateau. Hiervan is in 2011 een beroep gedaan op € 168.332,-- Het restant van € 147.538,-- willen wij overhevelen naar 2012 om beschikbaar te blijven voor het Drents Plateau.

**Overig (interne oorzaak, resultaat behaald)**
Bij het deelproduct Kunsten hebben wij de drukwerkkosten van de Cultuurmagneet dit jaar kunnen beperken. Daarnaast konden niet alle geplande subsidiebeschikkingen in 2011 worden afgerond en was een aantal aanvragen specifiek bedoeld voor 2012 . Hierdoor is in totaal € 104.000,-- overgebleven.
Verder heeft de rijksoverheid met ons afgerekend de specifieke uitkering Marsrouteplannen en vorming basisbibliotheken van 2007 De uitkomst daarvan is onder meer dat wij geen middelen behoeven terug te storten Het bedrag van € 72.000,-- dat wij als risicovol beschouwden voor mogelijke terugbetaling kunnen wij nu dan ook afboeken.

### Baten

## Product 4.1. Sociaal domein

De totale afwijking bestaat uit een nadeel van € 1.800,--.

## Product 4.2. Jeugd en onderwijs

De totale afwijking bestaat uit een voordeel van € 508.168,--. De voornaamste afwijkingen zijn:

**Doeluitkering Jeugdzorg (externe oorzaak, resultaat behaald)**
Bij de doeluitkering Jeugdzorg hebben wij extra middelen van € 400.000,-- ontvangen voor het financieel knelpunt bij het Bureau Jeugdzorg, omdat de tarieven van jeugdbescherming niet kostendekkend waren. Daarnaast hebben wij in december nog twee herziene beschikkingen van het rijk gekregen waarbij wij nog een index pleegvergoeding, extra vergoeding voor de toeleiding naar de gesloten jeugdzorg en geld voor veranderende registratie hebben ontvangen. Ook heeft het rijk voor alle provincie nog extra geld beschikbaar gesteld voor tariefswijziging jeugdbescherming en jeugdreclassering. In totaal was dit ongeveer € 200.000,-- waarvan de tariefwijziging die in 2012-2013 wordt beschikt € 122.000,-- bedroeg.

Door die tariefsverhoging heeft de reserve jeugdzorg eind 2011 een positief saldo van € 130.000,--.

Voor de Drentse Pilot Jeugdzorg hebben wij een bijdrage gevraagd van het rijk. Eind november ontvingen wij van het rijk een beschikking van € 45.000,--. Deze is bedoeld als verzameluitkering voor het brede beleidsthema zorg. wij hebben hiervoor kosten verantwoord die in de SISA bijlage te vinden zijn. Eerder hadden wij deze kosten gedekt vanuit de provinciale middelen. Dit is daarom een voordeel voor de provincie.

## Product 4.4. Kunsten, erfgoed en media

De totale afwijking betreft een voordeel van € 4.240,--.

Maatschappij van Weldadigheid op weg naar Werelderfgoed Unesco

Erfgoed, gerestaureerde sluis bij Veenhuizen

# Programma 5
# Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling

## Missie

Samen met onze partners realiseren wij de Omgevingsvisie gebiedsgericht op basis van integrale agenda's met daarin de urgente gebiedsopgaven.

## Behaalde successen

- De eerste open inschrijving van projecten ter financiering uit het ISV III tender heeft plaatsgevonden en aan vijf projecten is een bijdrage verleend.
- Een beleidsadvies over bevolkingsdaling is vastgesteld.
- Drenthe heeft in april 2011 de E.O. Wijersprijsvraag gewonnen.
- De provinciale Omgevingsverordening is vastgesteld.
- In de buurt van Beilen en Zuidwolde zijn twee nieuwe landgoederen aangelegd. Zuidwolde
- zijn 2 nieuwe landgoederen gerealiseerd.
- Organisatie Koningsas-symposium.
- Oprichting stichting Gebiedsfonds Drentse Aa voor behoudt en herstel van de cultuurhistorische, archeologische, aardkundige en landschappelijke waarden, alsmede de biodiversiteit en het watersysteem.

## Doel (wat hebben wij gerealiseerd?)

### Product 5.1. Algemeen ruimtelijke ordening (incl Regiovisie Groningen-Assen)

| Doelen vanuit de begroting 2011 (per product/deelproduct naar de nieuwe indeling). |
|---|
| **Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting en stedelijke ontwikkeling** |
| In juni 2010 is de omgevingsvisie Drenthe vastgesteld. In deze omgevingsvisie zijn vier wettelijk voorgeschreven provinciale planvormen samengenomen: de provinciale structuurvisie op grond van de Wet ruimtelijke ordening, het provinciaal milieubeleidsplan op grond van de Wet milieubeheer, het regionaal waterplan op grond van de waterwetgeving en het provinciaal verkeers- en vervoersplan op grond van de Planwet Verkeer en Vervoer.<br>De omgevingsvisie is gebaseerd op de uitgangspunten van de nieuwe wet Ruimtelijke ordening en sluit aan bij de filosofie van Provincies nieuwe stijl (PNS). |
| In de Omgevingsvisie geven wij aan hoe Drenthe zich op ruimtelijk –economische vlak tot omstreeks 2020 bij voorkeur ontwikkelt. Naast nieuw beleid betekent dit ook een nieuwe werkwijze met nieuwe rollen voor provincie en gemeente. In het najaar van 2010 is de realisatiestrategie gereed. Hierin wordt aangegeven welke gebiedsopgaven wij centraal stellen, hoe wij om willen gaan met het instrumentarium en de inzet van financiële middelen. In het licht van de realisatiestrategie hebben regionale woonafspraken en ruimtelijke kwaliteit onze bijzondere aandacht. |
| De komende tijd moeten wij in onze beleidsontwikkeling rekening houden met bevolkingsdaling. Deze daling (krimp) manifesteert zich in het oosten en zuidoosten van Drenthe. De gevolgen van de krimp op aspecten als wonen, arbeidsmarkt, mobiliteit en voorzieningen, zijn samen met de gemeenten in beeld gebracht. Op basis hiervan ontwikkelen wij een beleidsstrategie krimp. |

Onze taken vanuit de Wet ruimtelijke ordening (Wro) voeren wij uit in de vorm van een planadvies (formeel overleg rondom ruimtelijke planontwikkeling) en van relatiebeheer (informeel vooroverleg dat tot vroegtijdige afstemming van provinciale belangen leidt). De juridische gronden die daarbij sinds 2010 worden gebruikt staan in Hoofdstuk 3, Ruimtelijk Omgevingsbeleid van de provinciale omgevingsverordening Drenthe.
In dit hoofdstuk zijn de meeste ruimtelijke belangen van de provincie, zoals vastgelegd in de Omgevingsvisie Drenthe, juridisch verankerd. Met behulp van planadviezen, relatiebeheer en de juridische verankering van de ruimtelijke belangen van de provincie maken wij het provinciale ruimtelijke beleid duidelijk aan gemeenten.

## Product 5.2. Stedelijke ontwikkeling (ISV)

| Doelen vanuit de begroting 2011 (per product/deelproduct naar de nieuwe indeling). |
|---|
| n.v.t. |

## Product 5.3. Vitaal platteland (inclusief Zuidoost Drenthe en Stuurgroep Veenkoloniën)

| Doelen vanuit de begroting 2011 (per product/deelproduct naar de nieuwe indeling). |
|---|
| n.v.t. |

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | 8.955.365 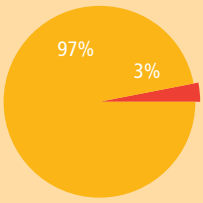  | 676.216 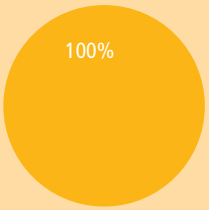  |
| Overige programma's | 328.807.260 | 336.631.876 |

| Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | 1 Realisatie 2010 | 2 Primitieve begroting 2011 | 3 Begroting 2011 na wijziging | 4 Realisatie 2011 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 11.051.292 | 15.427.193 | 9.081.780 | 8.955.365 | 126.415 |
| Totaal baten | 190.158 | 4.095.000 | 736.422 | 676.216 | 60.206 |
| Saldo | 10.861.134 | 11.332.193 | 8.345.358 | 8.279.149 | 66.209 |

## Ontwikkelingen

## Product 5.3. Vitaal platteland (inclusief Zuidoost Drenthe en Stuurgroep Veenkoloniën)

### Ontwikkelingen jaarstukken

Wij zullen het beleid voor een vitaal platteland moeten uitvoeren zonder rijksmiddelen. Wij zijn daarbij meer dan ooit afhankelijk van de samenwerking met partners. Niet alleen de mede-overheden, maar ook maatschappelijke en private partijen. Met gebiedsagenda's willen wij vorm geven aan een gezamenlijk programma voor uitvoering per deelgebied in Drenthe. Met Groningen en Fryslan werken wij aan een gezamenlijke Ruimtelijk-Economische Visie voor Noord-Nederland.

Stadsrand Assen, de wijk Kloosterveen

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij er aan doen?

### Product 5.1. Algemeen ruimtelijke ordening (incl Regiovisie Groningen-Assen)

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 3.1. Regie ruimtelijke opgaven | - Realisatiestrategie met gebiedsopgaven en een door partners gedragen gebiedsagenda.<br>- Meer provinciale regie op ruimtelijke processen, gebiedsgerichte ontwikkelings-projecten en realisatie van provinciale en rijksdoelen. | - Intensiveren relatiebeheer<br>- Uitwerken concept Agropark<br>- In de uitvoeringsagenda van de realiseringsstrategie wordt nadrukkelijk aandacht besteed aan de kwaliteit en diversiteit van het Drentse landschap. Daarbij zal het landschap, als onderdeel van het totaal aan kernkwaliteiten, worden geoperationaliseerd op dezelfde wijze als bij het cultuur historisch kompas (CHW)..<br>- Een nadere afbaking van de ruimte en mogelijkheden voor windenergie binnen het vastgestelde zoekgebied. |
| 3.2. Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | - Meer op kwaliteit gerichte ruimtelijke en landschappelijke planvorming.<br>- Minder verrommelingssituaties. | - Er wordt actief gestuurd op uiteenlopende projecten die de verrommeling van het landschap tegengaan danwel de kwaliteit van het landschap verbeteren. Grotendeels gebeurt dit in samenwerking met de diverse de gemeenten. In 2009 zijn tientallen projecten tot stand gekomen waarvan de looptijden door gaan tot eind 2011. |
| 3.4. Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt | - Stagnerende woningbouwprojectenlos trekken.<br>- Meer balans tussen vraag en aanbod op de woningmarkt zowel kwantitatief als kwalitatief | - Overleg met initiatiefnemers van stagnerende woningbouwprojecten (versnellingstafels).<br>- Maken van regionale woonvisies.<br>- In overleg met gemeenten afstemmen woningaanbod / woonplannen op regionaal niveau. |
| 3.15. Kanaliseren gevolgen bevolkingsdaling | - Zicht op aard en omvang bevolkingsdaling Drenthe en de gevolgen daarvan op wonen, arbeidsmarkt, mobiliteit en voorzieningen.<br>- Beleidsmaatregelen hoe om te gaan met negatieve effecten bevolkingsdaling en kansen die zich hierdoor voordoen. | - Operationaliseren beleidsstrategie<br>- Volgen van en bijdragen aan beleidsontwikkelingen m.b.t. bevolkingsdaling op nationaal en Europees niveau. |

Hierboven is aangegeven wat volgens de begroting 2011 aan activiteiten is gepland en welke resultaten dat zou geven, wat betreft de zaken die wij naast de prioriteiten hebben gedaan. Hierna is aangegeven wat er is bereikt.

## Wat is er aan de prioriteiten van 2011 gedaan en wat is er bereikt?

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 3.1. Regie ruimtelijke opgaven. | Status: groen | Voor de oplossing van ingewikkelde kwesties inzake ruimtelijke kwaliteit zullen wij op proactieve wijze meedenken bij de planadvisering.<br>Daarbij hebben wij onder meer een digitale uitwerking van de Kernkwaliteitenkaart ontwikkeld.<br>In juni hebben wij de de E.O.Wijersprijsvraag betreffende Veenkoloniën uitgezet bij "ontwerpend Nederland". In totaal 68 ontwerpteams hebben zich daarna aangemeld. Om de ontwerpers kennis te laten maken met het Veenkoloniaal gebied is door ons toedoen in de tweede helft van 2011 is een aantal "veenmarkten" georganiseerd.. In maart 2012 zullen de prijswinnaars bekend worden gemaakt. De prijsvraag is een gezamenlijk project van de partners die samenwerken aan de Agenda Veenkoloniën, met Drenthe als trekker. |
| | Status: groen | Windenergie: in de 2e helft van 2011 hebben wij in het zoekgebied voor windenergie samen met gemeenten een proces gestart om te komen tot een Gebiedsvisie Windenergie .<br>Wij hebben onafhankelijke experts gevraagd om adviezen uit te brengen als onderdeel van deze Gebiedsvisie. Hun adviezen zijn bedoeld om de standpunten en argumenten van belanghebbenden in kaart brengen, om inzicht te krijgen in verdien- en participatiemodellen windenergie en om (door middel van een ontwerpstudie) plaatsingsstrategieën in het gebied te onderzoeken.<br>Het eerste advies, bij wijze van eerste bouwsteen, is in december 2011 uitgebracht en gepubliceerd.<br>De totale Gebiedsvisie Windenergie wordt in het 1e kwartaal van 2012 afgerond. |
| 3.2. Tegengaan (verdere) verrommeling landschap | Status: groen | In 2011 hebben wij drie projecten ondersteund die de verrommeling van het landschap helpen tegengaan.<br>Tevens hebben wij 'Atelier mooi Drenthe', ingezet om de ruimtelijke kwaliteit te vergroten en de verrommeling van het landschap structureel tegengaan te gaan.<br>In 2011 werkte richtte 'Atelier mooi Drenthe' zich op projecten die kunnen worden uitgevoerd door gemeenten.<br>Voor gemeenten blijft het lastig om hun aandeel in de cofinanciering te regelen.<br>Op de maatschappelijke betrokkenheid van burgers bij het landschap heeft 'Atelier mooi Drenthe' de landelijke campagne 'Landschap, maak het mee' uit de Agenda Landschap van VROM/LNV ingezet. De Drentse vertaling van deze campagne heeft in Drenthe geresulteerd in drie 'landschapsverhalenroutes'.<br>Tenslotte, het 'Atelier mooi Drenthe' heeft, samen met gemeenten, waterschappen en recreatieschappen, een aanvraag bij het Stimuleringsfonds voor Architectuur ingediedn ten behoeve van het project 'Stads- en dorpsranden'.<br><br>De uitwerking van de 'motie landschap', met als doel de nota landschap te actualiseren, is opgenomen in het project 'uitwerken kernkwaliteiten'. Heel 2012 wordt benut voor de uitwerking van dit project. |

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 3.4. Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt. | Status: Groen | Ook in 2011 is de situatie op de woningmarkt niet verbeterd. Uit de Drentse Woningmarktberichten 2010-2011 is ons gebleken dat de balans tussen vraag en aanbod op de woningmarkt verder is verslechterd. Zowel bij financierders als bij toezichthouders stellen wij grote terughoudendheid vast. Daarnaast is er een groot gebrek aan vertrouwen in de woningmarkt bij consumenten, waardoor het aantal woningtransacties nog verder is gedaald. Ook in de huursector is gebrek aan doorstroming te zien, zoals die blijkt uit de daling in de mutatiegraad en het oplopen van wachttijden. De verwachting is dat 2012 in de woning- en huurmarkt vooralsnog geen herstel laat zien.<br><br>Tegen deze achtergrond zijn de drie woonregio's in Drenthe in 2011 gestart met de opstelling van een regionale woonvisie. Voor Noord-Drenthe loopt het proces vertraging op, doordat de betrokken Drentse gemeenten eerst geïnformeerd willen zijn over de uitkomsten van de herijking van de woningbouwafspraken Groningen-Assen.<br><br>Met de Stimuleringsmaatregel Drentse Woningmarkt hebben wij als provincie in 2010 en 2011 een aantal bouwprojecten over de financiële streep weten te trekken. Daarmee hebben wij meegewerkt aan het behoud van de werkgelegenheid. Verder hebben wij met deze projecten een aantal belangrijke binnenstedelijke ontwikkelingen in Drenthe gestimuleerd.<br>Met de financiering van de programmatische omzetting van koop naar huur hebben wij eveneens ingespeeld op de actuele vraag.<br>De bijbehorende financieringsmatregel liep in 2011 af. Van het daarvoor beschikbare budget van € 4.750.000,-- is € 1.600.000,-- teruggestort in de Algemene reserve.. |
| 3.15. Kanaliseren gevolgen bevolkingsdaling. | Status: groen | De uitwerking van ons beleid op het gebied van bevolkingsdaling kent zowel een generieke als een gebiedsspecifieke aanpak. De generieke aanpak is gericht op het vergroten van de kennis over de effecten van bevolkingsdaling, door middel van onderzoek en experimenten.<br>De gebiedsspecifieke aanpak richt zich op het ontwikkelen van een gezamenlijke strategie. Hiermee zijn wij eind 2011van start gegaan.<br>Voor de ontwikkeling van een gezamenlijke strategie focussen wij ons op de regio Zuid-Oost-Drenthe (gemeenten Aa & Hunze, Borger-Odoorn, Emmen en Coevorden). Reden hiervoor is dat de effecten van demografische ontwikkelingen in dit gebied het eerst merkbaar zullen zijn. Hierdoor zal de sociaal-economische structuur van het gebied verder worden verzwakt.<br>In 2011 zijn de volgende projecten, onderzoeken en experimenten van start gegaan:<br><br>**Masterclasses Krimp**<br>- Ontwikkeling voorzieningenplan Oost-Drenthe (STAMM)<br>- Experiment Zorgkracht in krimpgebieden<br>- Project 5 sterren samenwerking (BOKD)<br>- Formuleren onderzoeksagenda door Kennisknooppunt Noord-Nederland<br>- Onderzoek naar toekomstige knelpunten in het onderwijs als gevolg van bevolkingsdaling en ontgroening<br>- Interreg-project iAge; vergroten ondernemerschap met behulp van ICT.<br>- Het project Kreatief met Krimp: de Peergroup start een community art project waarin het bevolkingsvraagstuk in een bredere context wordt geplaatst. |

## Product 5.2. Stedelijke ontwikkeling (ISV)

### Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij er aan doen?

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 3.10 Regiovisie Groningen-Assen (incl. Regiopark) | Creëren van aantrekkelijke woon- en werkmilieus, een brede voorzieningenstructuur, een bereikbare regio en een aantrekkelijk landschap. | Realiseren projecten Leekstermeer, Veenhuizen, IGS Leek-Roden, KoningsAs en landgoederen Eelde – Paterswolde en investeren in gebiedsfonds Drentsche Aa. |

Hierboven is aangegeven wat volgens de begroting 2011 aan activiteiten is gepland en welke resultaten dat zou geven, wat betreft de zaken die wij naast de prioriteiten hebben gedaan. Hierna is aangegeven wat er is bereikt.

### Wat is er aan de prioriteiten van 2011 gedaan en wat is er bereikt?

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 3.10 Regiovisie Groningen-Assen - Algemeen | Status: groen | Drenthe heeft een duidelijke en positieve bijdrage geleverd aan de uitvoering van de Regiovisie Groningen-Assen, zowel op bestuurlijk als op ambtelijk niveau.<br><br>Het Kwaliteitsteam Regiovisie Groningen-Assen heeft de deelnemers voorzien van gevraagde en ongevraagde adviezen ten behoeve van de verbetering van de ruimtelijke kwaliteit in de Regio. |
| 3.10 Regiovisie Groningen-Assen - Wonen | Status: oranje<br>In 2011 is veel geïnvesteerd in een gedeeld gevoel van urgentie. In 2012 moet het draagvlak voor regionale sturing omgezet worden in concrete afspraken over de herijking van de woningbouw. | In 2011 zijn door de overheden die samenwerken in het kader van de Regiovisie Groningen-Assen nadere afspraken gemaakt over de woningbouw. Daarnaast is de prioritering van gemeentelijke woningbouwprogramma's verder aangescherpt. Aan de hand van een doorrekening van de consequenties van verschillende marktscenario's volgt nadere besluitvorming over de regionale programmering in het voorjaar van 2012. |
| 3.10 Regiovisie Groningen-Assen – Bereikbaarheid | Status: groen | In 2011 ihebben wij, samen met andere overheden en met ondernemers, vanuit het programma Bereikbaarheid gewerkt aan projecten ter verbetering van de fiets- en openbaar vervoerverbindingen. Resultaten van deze inspanningen zijn de bus op de vluchtstrook van de A28 en A7, de busbaan Peize–Groningen, de uitbreiding en verbetering van het transferium Haren en de uitrol van beter mobiliteits-management.<br>Daarnaast zijn wij begonnen met de planvorming van de tweede fase Regiotram, in de vorm van uitwerking van potentiële corridors voor het doorrijden van de Stad de regio in. |

Assen, Kloosterveen

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 3.10 Regiovisie Groningen Assen - Regiopark | Status: oranje<br>De daadwerkelijke realiseren van projecten vraagt ook blijvende inzet én cofinanciering van en door partners. Dit is vanaf 2010 geen vanzelfsprekendheid meer. Hierdoor is vertraging in de projectontwikkeling opgetreden. | Leekstermeer: diverse projecten zijn in 2011 voorbereid waarover in 2012besluiten kunnen worden genomen.<br>Koningsas: de intendant van de Koningsas heeft een aantal aansprekende initiatieven ontplooid om aandacht te vragen voor de kwaliteiten van het gebied tussen Assen en Groningen. Als sluitstuk is op 1 december 2011 het 'Koningsas symposium' gehouden met als thema de culturele benadering van de ruimtelijke ordening.<br>Landgoederengordel Eelde-Paterswolde: op 29 november 2011 zijn de werkplannen voor de landgoederengordel Eelde-Paterswolde aan het publiek gepresenteerd. Deze werkplannen geven een overzicht van de herstelmaatregelen die volgens de eigenaren nodig zijn om de gordel voor de toekomst te behouden. In 2012 kan begonnen worden met uitvoering van de (goedgekeurde) plannen..<br>Gebiedsfonds Drentsche Aa: op 29 maart 2011 is de Stichting Gebiedsfonds Drentsche Aa opgericht met een zelfstandig bestuur. Eén van de manieren om dit fonds te vullen is de RaboStreekRekening Drentsche Aa.<br>Eind 2011 zullen diverse partners in en rondom het Drentsche Aa-gebied hieraan daadwerkelijk deelnemen!. |
| 3.10 Regiovisie Groningen Assen – Economie | Status: groen | In 2011 hebben wij opdracht gegeven de convenantafspraak over grondprijzen van bedrijventerreinen te laten evalueren. De evaluatie wordt in 2012 afgerond.<br>Daarnaast hebben wij een Economisch Platform ingesteld, ter versterking van het netwerk ondernemer-overheid-onderwijs. |
| 3.10 Regiovisie Groningen Assen – Intergemeentelijk Structuurplan (IGS) Leek Roden | Status: oranje<br>De herijking van het IGS in 2011 is goed voorbereid.. De besluitvorming volgt in 2012. | In goed overleg hebben wij met de IGS-partners en de stuurgroep Regiovisie Groningen Assen gewerkt aan een voorstel voor de herijking van de woningbouwopgave en van het regionale investeringsprogramma voor Leek en Roden.<br>De stuurgroep Regiovisie neemt hierover in het voorjaar van 2012 een definitief besluit. |

## Product 5.3. Vitaal platteland (inclusief Zuidoost Drenthe en Stuurgroep Veenkoloniën)

### Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij er aan doen?

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 5.18.A Uitwerken aanbevelingen symposium Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe (2007). | Nauwere samenwerking op gebied van natuur. Behoud en vergroting biodiversiteit en meer zicht op effectiviteit van specifiek natuurbeleid in Drenthe.<br>Drenthe profileren door unieke natuurkwaliteit te realiseren in gebieden waar natuurlijke processen leidend zijn. | Medio 2010 is het boek'Natuur in Drenthe, zicht op biodiversiteit' gereed gekomen. Hiermee is deze prioriteit afgerond. In 2011 worden de resultaten van het onderzoek betrokken bij de regievoering en kwaliteitsborging in het kader van de Provincie Nieuwe Stijl. |
| 5.18.C Voorfinancieringbeheerplannen Natura 2000. | Doorlopen van een goede procedure voor de inspraak op de 8 ontwerp beheerplannen voor de Natura 2000-gebieden waarvoor de provincie verantwoordelijk is | Publiceren van de 4 resterende ontwerp beheerplannen voor de Natura 2000-gebieden waarvoor de provincie verantwoordelijk is. De andere 4 ontwerp beheerplannen zijn al in 2010 in procedure gebracht.<br>Opstellen van een nota van antwoord op de ingediende zienswijzen. |

Hierboven is aangegeven wat volgens de begroting 2011 aan activiteiten is gepland en welke resultaten dat zou geven, wat betreft de zaken die wij naast de prioriteiten hebben gedaan. Hierna is aangegeven wat er is bereikt.

### Wat is er aan de prioriteiten van 2011 gedaan en wat is er bereikt?

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 5.18.A Uitwerken aanbevelingen symposium Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe (2007). | Status: groen | Wij hebben het begrip 'biodiversiteit' voorop gesteld in onze beleidsinzet voor de inrichtingsprojecten van de verbindingszones, voor projecten waarover overlegd moet worden met de gemeenten en voor onze adviezen aan terreinbeheerders. Bovendien hebben wij opdracht gegeven aan bureau Royal Haskoning om over de prioriteit 'biodiversiteit' aan ons een beleidsadvies uit te brengen en ook over uitvoeringsmogelijkheden daarvan.<br>Dit advies wordt begin 2012 opgeleverd. |
| 5.18.C Voorfinancieringbeheerplannen Natura 2000. | Status: rood | Zoals wij in de begroting 2011 al hebben aangegeven, was het voor de voorfinanciering van de beheerplannen Natura 200 begin 2011 een voorwaarde voor de voortgang, dat het ministerie van Economische zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I) de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) zou vaststellen. Op dit moment (januari 2012) is de PAS nog steeds niet definitief vastgesteld. Het jaar 2011 heeft geheel in het teken gestaan van het aanleveren van informatie over stikstofbelasting, ecologische herstelmaatregelen en de kosten daarvan.<br>In de desbetreffende activiteitenbeschrijving staat overigens abusievelijk dat er nog vier beheerplannen in ontwerp moeten worden vastgesteld. Het juiste aantal daarvan is echter acht. |

## Wat hebben wij nog meer gedaan?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Landschap | Een geoperationaliseerde nota landschap | Bij de behandeling in provinciale staten van de nieuwe omgevingsvisie is een motie aangenomen waarin wordt verzocht om samen met de gemeenten een nieuwe nota landschap op te stellen. Hieraan wordt in 2011 daaraan inhoud gegeven. |
| Ontgrondingen | Een goede grondstoffenvoorziening in Drenthe en op een verantwoorde wijze voldoen aan de behoefte aan oppervlaktedelfstoffen | Alle voorkomende werkzaamheden waarvoor provincie Drenthe bevoegd gezag is in kader van uitvoering Ontgrondingenwet, o.a. in- en extern advies, vergunningverlening, bezwaar en beroep. |
| Informatiesysteem landelijk gebied | Een operationeel actueel databestand met alle natuurgegevens in Drenthe. Inzicht in de biodiversiteit en ontwikkelingen daarin ten behoeve van beleidsvoorbereiding, gebiedsgerichte uitwerking en uitvoering Programma Beheer/SNL | Monitoren ontwikkelingen bestaande en nieuw natuur (o.a. verplicht voor Programma Beheer).<br><br>Periodiek actualiseren gegevens in het natuurinformatiesysteem door opzetten van een karteringsprogramma en uitwisseling van gegevens met andere overheden en terreinbeherende instanties, instellingen en werkgroepen.<br>Beter toegankelijk maken van het natuurinformatiesysteem. |
| Europese subsidies | Uitvoering van Europees en provinciaal beleid – waaronder natuur en landschapsbeleid – door een gecoördineerde inzet voor het verkrijgen van Europese subsidies | Inzet voor het verkrijgen en benutten van Europese subsidies op het gebied van klimaat en duurzame ontwikkeling, zoals (*) INTERREG IV-B project North Sea – Sustainable energy planning Vries-Tynaarloo; (*) INTERREG IV A: projecten zeehavenontwikkeling Meppel, logistiek ondernemerschap Drenthe- Groningen, duurzame vliegvelden (Groningen airport Eelde). Ondersteuning bieden aan onder andere gemeenten en waterschappen bij het verkrijgen van Europese subsidies voor het realiseren van provinciaal beleid. |
| Natuur, bos en landschap | Op diverse manieren werken wij aan herstel en ontwikkeling van landschap en het tegengaan van verrommeling. Jaarlijks actualiseren wij het natuurbeheerplan, op basis waarvan natuur- en landschapsbeheer subsidieren.<br>Naast de realisatie van bos (zie prioriteit 5.20) wordt gewerkt aan de ontwikkeling van 1- 2 nieuwe landgoederen per jaar.<br>(zie verder pMJP)_ | Wij starten met de uitvoering van een aantal landschaps- en natuurontwikkelingsprojecten in het Reestdal, omgeving Hoogeveen en Meppel. Deze worden gefinancierd met geld dat door Tennet beschikbaar is gesteld als compensatie voor het handhaven van de hoogspanningsleiding door het Reestdal. Er wordt daarnaast actief gestuurd op de realisatie van tenminste tien locaties waar verrommeling in het landschap wordt opgeheven. Binnen de lopende landinrichtingsprojecten en gebiedsgerichte projecten wordt actief gestuurd op de versnelde natuurinrichting, landschapbehoud, herstel en ontwikkeling. Met de gemeenten worden in het kader van het omgevingsbeleid strakkere afspraken gemaakt over de verantwoordelijkheidsverdeling voor natuur en landschap in het landelijk gebied. Naast de Jaarlijkse actualisatie van het natuurbeheerplan en de subsidiering van natuur- en landschapsbeheer zijn er in 2010 diverse werkzaamheden voor de uitvoering en implementatie van het nieuwe Subsidiestelsel voor Natuur en Landschapsbeheer, zoals aansturing van DLG en Dienst Regelingen.<br>De realisatie van bos gaat gedeeltelijk in samenhang met de ontwikkeling van twee nieuwe landgoederen,. (zie verder pMJP) |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| WRO | Borgen van provinciaal belang in ruimtelijke plannen gemeenten. | Adviseren en beoordelen van gemeentelijke structuurvisies en bestemmingsplannen op basis van het provinciaal belang zoals gedefinieerd in de omgevingsvisie. |
| Gebiedsontwikkeling | Integrale gebiedsontwikkelings- en uitvoeringsplannen. | Vanuit regisseursrol PNS ervoor zorgen dat integrale gebiedsontwikkelings- en uitvoeringsplannen worden opgesteld. |
| Monitoring | Bevolkingsprognoses en woningbehoefte Woningbouw monitor Woningmarktberichten | Data verzamelen, rapporteren en publiceren.<br>Organiseren jaarlijkse woonmiddag. |
| Statushouders | Huisvesting statushouders conform met het rijk gemaakte afspraken | Half jaarlijks verslaglegging aan inspectieVROM<br>Voeren van overleg met gemeenten, woningbouwcorporaties en COA. |
| Stedelijke ontwikkeling | Nieuwe afspraken met het rijk over woningbouw nationaal stedelijk netwerk Groningen – Assen en Stadsregio Emmen.<br>Start integrale gebiedsontwikkeling Leek - Roden. | Voeren van overleg met rijk, nationaal stedelijk netwerk Groningen – Assen en Stadsregio Emmen.<br>Voeren van overleg met betrokken gemeenten en provincie, mede gericht op provinciale bijdrage aan regionale infrastructuur. |

Hierboven is aangegeven wat volgens de begroting 2011 aan activiteiten is gepland en welke resultaten dat zou geven, wat betreft de zaken die wij naast de prioriteiten hebben gedaan. Hierna is aangegeven wat er is bereikt.

## Wat hebben wij nog meer gedaan en wat is er bereikt?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Landschap | | De uitwerking 'motie landschap' met als doel de beleidsnota landschap te actualiseren hebben wij opgenomen in het project 'uitwerken kernkwaliteiten'. Heel 2012 wordt benut voor dit project.<br>Halverwege zullen wij gemeenten als belangrijkste doelgroep bij dit project betrekken, als lid van het klantenpanel... |
| Ontgrondingen | | In 2011 hebben wij acht vergunningen voor ontgronding verleend.<br>Daarnaast heeft de Raad van State in vier rechtszaken over ontgrondingen uitspraak gedaan en liepen er bij de Raad van State op 31 december 2011 nog drie rechtszaken..<br>Daarnaast heeft de Commissie rechtsbescherming in drie zaken een uitspraak gedaan.<br>In 2011 treden wij bij twee grote zandwinningen, op als coördinerend bevoegd gezag, waarmee een Milieu-Effect-Rapportage (MER) is gemoeid. |
| Informatiesysteem landelijk gebied | | In 2011 zijn in onze opdracht diverse proeven uitgevoerd met vier terreinbeheerders (SBB, NM, HDL en Bosgroepen Noord-Nedeland) om het monitoringssysteem van het Informatiesysteem te testen.<br>In 2011 hebben wij ons ingezet voor de voortzetting van de reguliere inventarisatie van flora en vegetatie in Drenthe. Daarbij hebben wij ons volgens de eerder vastgestelde planning met name gericht de gemeenten Noordenveld en De Wolden, maar ook op Assen en Midden-Drenthe. Met deze inventarisatie sluiten wij aan op de Nationale Databank Flora & Fauna (NDFF) en werken wij mee aan gegevensuitwisseling met provinciale werkgroepen. |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Europese subsidies | | Op dit moment nemen diverse Drentse partners en noordelijk opererende partners, zoals de SNN, KvK, NOM en Energy Valley,deel aan zeventien projecten in Drenthe. De projecten hebben een totale omzet van € 60.000.000,--.<br>Het Drentse aandeel hierin omvat een omzet van in totaal € 10.000.000,--. Hiervan wordt 50 % gecofinancierd uit het Noordzeeprogramma.<br>De provincie is bij acht van de zeventien projecten betrokken. . De provincie is ambtelijk en financieel ook betrokken bij de drie projecten die door Noordelijke organisaties getrokken worden op het gebied van Innovatie.<br>Van de twaalf Drentse gemeenten zijn er negen als (sub)partner betrokken bij een Interreg project. Uitschieter is de gemeente Emmen die bij vijf projecten betrokken is |
| Natuur, bos en landschap | | De uitvoering van het TenneT compensatiefonds bevindt zich in de eindfase. In totaal wordt door TenneT € 6.000.000,-- euro geïnvesteerd in het landschap van het Reestdal en het Oude Diep-gebied. Afronding is voorzien vóór 1 april 2012.<br><br>In elke Drentse gemeente is een landschapsprogramma in voorbereiding en/of uitvoering. Het maken van een landschapsprogramma is een groot succes, waaraan inmiddels alle gemeenten meedoen.<br>In de buurt van Beilen en Zuidwolde zijn nieuwe landgoederen aangelegd<br><br>Landschapsbeheer Drenthe blijft intussen druk bezig om gemeenten te stimuleren om meer projecten in voorbereiding te nemen. |
| WRO | Borgen van provinciaal belang in ruimtelijke plannen | In 2011 hebben wij [aan gemeenten] 117 adviezen uitgebracht over voorontwerpbestemmingsplannen, 62 adviezen over ontwerpbestemmingsplannen en 48 adviezen over vastgestelde bestemmingsplannen. Wij hebben 3 zienswijzen ingediend en wij hebben in 2011 geen reactieve aanwijzing gegeven.<br>Wij hebben één advies uitgebracht over een gemeentelijke structuurvisie. |
| Gebiedsontwikkeling | Integrale gebiedsontwikkelings- en uitvoeringsplannen. | In de gebiedsontwikkeing Uffelte-Ruinen hebben wij de regie gevoerd op het proces en mensen, middelen en kennis beschikbaar gesteld.<br>In de gebiedsontwikkeling Belvedere Frederiksoord hebben wij de ruimtelijke ontwikkelingen met menskracht, bestuurskracht en financiën ondersteund.<br>Drenthe is (volgens de notitie gebiedsagenda's) opgedeeld in drie gebieden. Voor elk van deze gebieden willen wij graag, samen met de andere overheden en met de betrokkenen in dat gebied, een gebiedsagenda.maken. Het is de bedoeling dat deze gebiedsagenda ook een uitvoeringsprogramma krijgt, met een planning in de vorm van jaarschijven.<br>Wij hebben de mede-overheden in de verschillende gebieden al uitgenodigd om mee te doen aan het maken van een gebiedsagenda. |
| Monitoring | Woningmarktberichten, Rapportage werklocaties, monitor woningbouw | In oktober 2011 is de jaarlijkse woonmiddag gehouden. In het programma van die middag hebben wij de bestanden over bevolking, wonen en bedrijventerreinen geüpdatet, verwerkt en gepresenteerd. |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Statushouders | Huisvesting statushouders conform met het rijk gemaakte afspraken. | Gezien de achterstand op de taakstelling in de Drentse gemeenten op het gebied van de huisvesting van statushouders zijn wij in 2011 begonnen met het proefproject 'Sneller Thuisgeven'. Doel van het proefproject is om met een nieuwe toewijzingsprocedure de doorlooptijd van AZC naar woonruimte te versnellen. Bij een positieve evaluatie zal de nieuwe procedure begin 2012 landelijk worden geïmplementeerd.<br>Intussen voeren wij op regionale schaal overleggen met betrokken partijen over vorderingen en inhalen achterstanden.<br>- Hierover brengen wij regelmatig rapportages uit aan de VROM-inspectie |
| Stedelijke ontwik-keling | Uitvoering beleidskader ISV3 2010- 2014 en de betreffende tenderrege-ling (regeling voor de open inschrijving van uitvoerings-projecten) zijn vastgesteld | In het kader van de 1e tender zijn zestien aanvragen voor bijdragen aan projecten bij ons ingediend, waarin in totaal € 8.300.000,-- werd aange-vraagd. Ten behoeve van vijf met zorg geselecteerde projecten hebben wij subsidie toegekend voor in totaal € 1.100.000,--<br>In het kader van de 2e tender zijn eveneens zestien aanvragen voor projecten ingediend. Besluitvorming hierover vindt in 2012 plaats. |

## Geactualiseerde agenda

| Onderwerp | Wanneer | Gerealiseerd? |
|---|---|---|
| Nota Landschap (geactualiseerd) – uitwerking motie 2010-18 | 1e kwartaal 2011 | De opdracht 'uitwerken kernkwaliteiten' is in 2011 van start gegaan en het eindproduct wordt in 2012 opgeleverd. |
| Nota Vitaal platteland – uitwerking motie 2010-28 | 1e kwartaal 2011 | In de uitgangspuntennotitie (december 2011 is opgenomen welke activiteiten worden uitgevoerd in 2012. De uitwerking voor de volgende jaren wordt ingebed in de gebiedsagenda's. |

## Wat heeft het gekost?

| | Product | 1 Realisatie 2010 | 2 Primitieve begroting 2011 | 3 Begroting 2011 na wijziging | 4 Realisatie 2011 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | | | | | | |
| | Product 5.1. Algemeen ruimtelijke ordening (incl Regiovisie Groningen-Assen) | 4.529.641 | 3.845.114 | 2.831.585 | 2.680.092 | 151.493 |
| | Product 5.2. Stedelijke ontwikkeling (ISV) | 2.383.442 | 4.722.226 | 3.749.922 | 3.548.065 | 201.857 |
| | Product 5.3. Vitaal platteland (inclusief Zuidoost Drenthe en Stuurgroep Veenkoloniën) | 4.138.209 | 6.859.853 | 2.500.273 | 2.727.208 | -226.935 |
| | Totaal | 11.051.292 | 15.427.193 | 9.081.780 | 8.955.365 | 126.415 |
| Baten | | | | | | |
| | Product 5.1. Algemeen ruimtelijke ordening (incl Regiovisie Groningen-Assen) | -1.200 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Product 5.2. Stedelijke ontwikkeling (ISV) | 84.513 | 0 | 562.545 | 362.545 | 200.000 |
| | Product 5.3. Vitaal platteland (inclusief Zuidoost Drenthe en Stuurgroep Veenkoloniën) | 106.845 | 4.095.000 | 173.877 | 313.671 | -139.794 |
| | Totaal | 190.158 | 4.095.000 | 736.422 | 676.216 | 60.206 |
| Saldo | | 10.861.134 | 11.332.193 | 8.345.358 | 8.279.149 | 66.209 |

**Toelichting**

| | |
|---|---|
| Saldo Programma | 66.209 |
| Bestemming resultaat reserves bij programma | |
| Bijdrage van reserve provinciaal aandeel ILG | -148.543 |
| Totaal verrekend met reserves | -148.543 |
| Resultaat programma na bestemming reserves | 214.752 |

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

### Lasten

### Product 5.1. Algemeen ruimtelijke ordening (incl Regiovisie Groningen-Assen)

De totale afwijking betreft een voordeel van € 151.493,--.De voornaamste afwijking betreft het budget tegengaan verrommeling. In 2011 zijn 3 projecten uit dit budget gesubsidieerd. Wij hebben in 2011 niet actief bij gemeenten naar projecten gezocht zoals dat in 2009/2010 is gedaan. In 2011 beoogden wij vooral provinciebrede thema's die voortvloeien uit het Atelier Mooi Drenthe verder uit te werken voor uitvoering. Daar is weinig gebruik van gemaakt. Ook blijkt het voor gemeenten lastig, hun deel in de cofinanciering te realiseren.
Daardoor resteert er in 2011 in dit budget € 69.000,--. Voor drie projecten die niet of slechts deels zijn uitgevoerd, is subsidie terugbetaald. Dat levert een voordeel op van ruim € 27.000,--

### Product 5.2. Stedelijke ontwikkeling (ISV)

De totale afwijking betreft een voordeel van € 201.857,--. De voornaamste afwijking betreft de bijdrage Collectief particulier ondernemerschap CPO. De regeling CPO met een totaal budget van € 350.000 is inwerking getreden op 1 januari 2009. Er zijn 4 aanvragen ingediend en gehonoreerd, waarvan 2 in 2011. Van het beschikbare budget blijft in 2011 € 200.000 onbenut. Begin 2012 wordt onderzocht of er mogelijkheden zijn voor een andere besteding van het ongebruikte restant van deze beleidsregel, mogelijk in samenhang met het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV) en de Stimuleringsmaatregel Drentse woningbouw (subsidies versnellingsagenda).

### Product 5.3. Vitaal platteland (inclusief Zuidoost Drenthe en Stuurgroep Veenkoloniën)

De totale afwijking betreft een nadeel van € 226.935,--. Dit bestaat uit een nadeel van 275.000,-- op de subsidieregelingen verbetering leefbaarheid, stimulering en verbreding van de plattelands-economie en de impuls vitaal platteland en een voordeel van € 48.000,-- op plattelandsontwikkeling vnl. proceskosten pMJP.

### Baten

## Product 5.2. Stedelijke ontwikkeling (ISV)

De totale afwijking betreft een nadeel van € 200.000,--. De voornaamste afwijking betreft de bijdragen voor Collectief particulier ondernemerschap CPO die worden gedekt door Rijksmiddelen. Slechts de werkelijke uitgaaf van € 50.000 moet worden gedekt. Zie ook de toelichting bij de uitgaven.

## Product 5.3. Vitaal platteland (inclusief Zuidoost Drenthe en Stuurgroep Veenkoloniën)

De totale afwijking betreft een voordeel van € 139.794,--. Dit komt door € 125.000,-- meer ontvangen bijdragen van derden voor de regelingen verbetering leefbaarheid en stimulering en verbreding van de plattelandseconomie. Het saldo van de uitgaven en inkomsten voor het provinciale doel sociaal economische vitalisering uit het Pmjp, wijkt € 148.543,--(nadeel) af van de begroting alsmede de co-financiering door derden hierin. Met name de incasso van de co-financiering door derden was lager dan begroot. Voorgesteld wordt om het nadeel te verrekenen met de reserve provinciaal aandeel ILG.

# Programma 6
# Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem

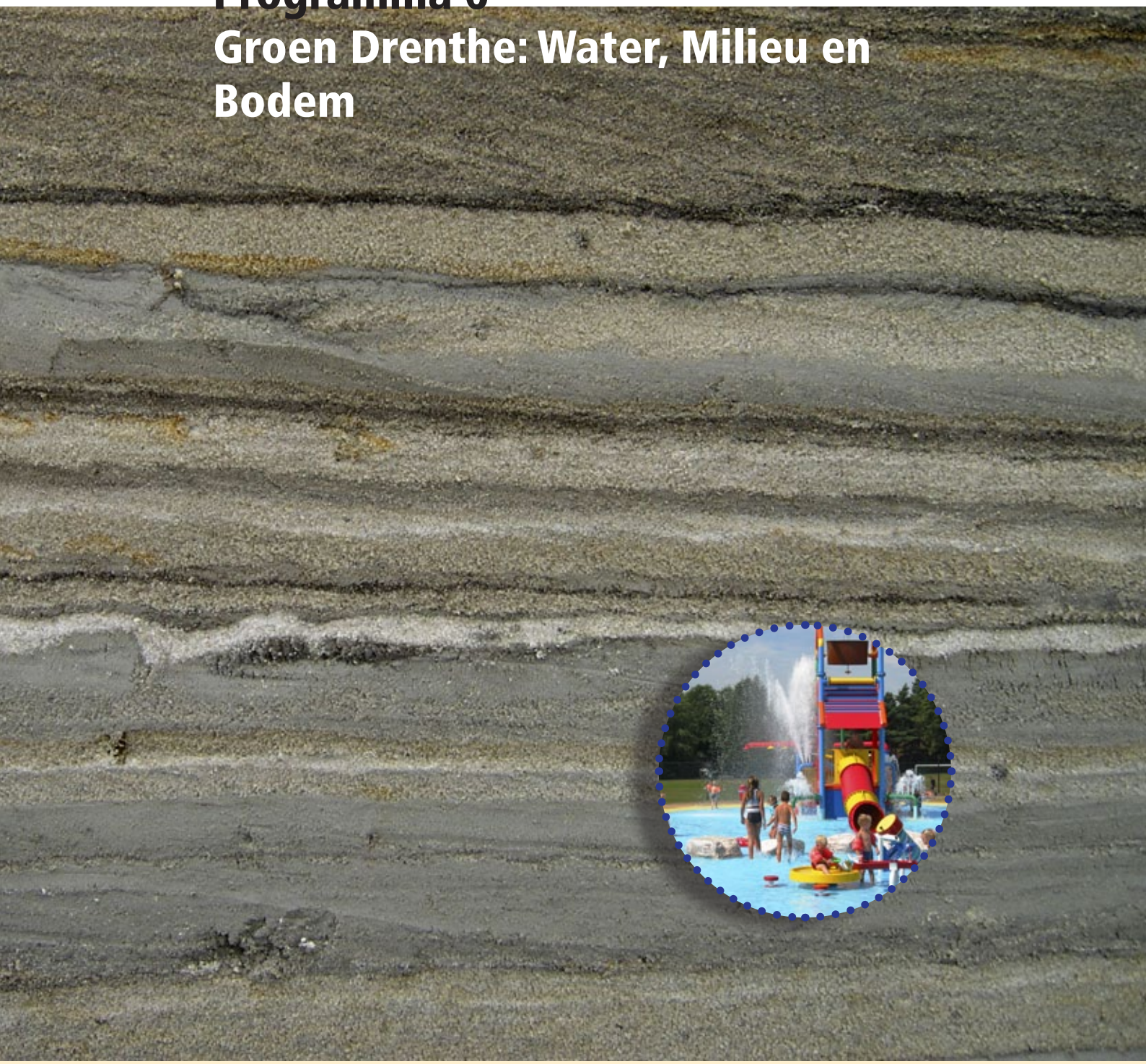

## Missie

Een hoogwaardige leefomgevingskwaliteit is één van de belangrijkste randvoorwaarden voor een duurzame ontwikkeling van onze provincie en waar wij actief op inzetten. Op watergebied richten wij ons op het vasthouden van water en het verbeteren van waterveiligheid en -kwaliteit.

## Behaalde successen

- De staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I) heeft het besluit van Provinciale Staten over de nieuwe kaart Wet ammoniak en veehouderij goedgekeurd. Wij hebben de kaart gepubliceerd. Daarmee is de wet definitief van kracht.
- Wij hebben samen met de Drentse gemeenten en de Hulpverleningsdienst Drenthe het nieuwe uitvoeringsprogramma Externe veiligheid 2011-2014 vastgesteld.
- Begin september is de Noordelijke Green Deal ondertekend door de noordelijke provincies. De Noordelijke Green Deal is de opvolger van het Energie Akkoord Noord-Nederland.
- De provincie Drenthe gaat de ontwikkeling het Energy College coördineren. Deze afspraak maakt deel uit van het nieuwe Energieakkoord Noord-Nederland. Het Energy College verbindt energietechnisch MBO-onderwijs met ondernemers uit de energiesector. Het Energy College is onderdeel van de Energy Academy.
- In februari 2011 hebben de provincie Drenthe, de gemeente Assen, TT Circuit Assen, natuurorganisaties, omwonenden, bedrijven en andere betrokkenen hun gezamenlijk opgestelde toekomstvisie TT en omgeving en het bijbehorende convenant ondertekend.
- In samenwerking met de waterschappen en de gemeenten hebben wij de Drentse handhavingsstrategie geactualiseerd en verbreed voor alle taken die vallen onder de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo).
- Nieuwe handhavingsinstrumenten zoals systeemgericht toezicht en een branchegewijze aanpak hebben wij succesvol ingevoerd, onder andere bij Attero Wijster.
- Wij hebben het gebiedsproces klimaatadaptatie in beekdal Oude Vaart en Reestdal afgerond met een succesvol symposium.
- Wij hebben de Regionale knelpuntenanalyse Noord- en Oost-Nederland voor het Deltaprogramma opgeleverd. Hiermee hebben wij een belangrijke stap gezet om vanuit Noord- en Oost-Nederland het belang van zoet water bij het rijk onder de aandacht te brengen.

## Doel (wat hebben wij gerealiseerd?)

### Product 6.1. Grondwater en waterhuishouding (incl. waterschappen en peilbeheer)

| Doelen vanuit de begroting 2011 (per product/deelproduct naar de nieuwe indeling). |
|---|
| **Waterhuishouding** |
| Het provinciaal regionaal Waterplan maakt deel uit van de Omgevingsvisie Drenthe (juni 2010). In dit plan formuleren wij onze strategische doelen voor het regionale waterbeleid. Ook bevat het de ruimtelijke vertaling van deze doelen. Het watersysteem wordt zo ingericht dat de kans op overstroming beperkt wordt tot een aanvaardbaar risico. Hiervoor zijn normen voor regionale wateroverlast opgesteld. De waterbergingsgebieden zorgen er voor dat de kans op overstroming vanuit het hoofdsysteem beperkt blijft tot gemiddeld een keer per honderd jaar.<br>Het watersysteem wordt zo ingericht dat het zo veel mogelijk water kan vasthouden in tijden van droogte. De wateropgave wordt zoveel mogelijk in de beekdalen gerealiseerd. In 2015 willen wij dat het watersysteem op orde is. Dat betekent dat het gehele watersysteem voldoet aan de normen voor regionale wateroverlast, de regionale keringen voldoen aan de daarvoor vastgestelde normen en alle aangewezen bergingsgebieden zijn gerealiseerd |
| Drenthe pakt de verdroging aan in acht gebieden. Dit zijn de zogenaamde TOP-gebieden , waarbij een goede afstemming plaatsvindt met de kernkwaliteiten natuur en landschap. Het gaat hierbij om de volgende gebieden: Drentsche Aa, Peizerdiep, Bargerveen, Elperstroom, Fochteloerveen, Dwingelderveld, Drents Friese Wold en Reest (zie hiervoor de in het pMJP geformuleerde doelstellingen). |

| Doelen vanuit de begroting 2011 (per product/deelproduct naar de nieuwe indeling). |
|---|
| **Waterkwaliteit** |
| In 2027 moeten de oppervlaktewaterlichamen in Drenthe voldoen aan de kwaliteitsdoelen die voortvloeien uit de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW). Deze doelen zijn vastgelegd in bijlage 6 van de Omgevingsvisie Drenthe. De periode tot 2027 benutten wij om de doelen uit de omgevingsvisie te realiseren. De waterschappen en gemeenten zijn verantwoordelijk voor de uitvoering. De provincie voert regie in gebiedsgerichte projecten, bewaakt de voortgang en verzorgt de landelijke rapportages. |
| **Grondwater** |
| Een zo groot mogelijke voorraad zoet grondwater van een goede kwaliteit beschikbaar hebben en houden voor mens en natuur. (De provincie wil een grondwaterbeheer voeren dat uitgaat van deze waarde en de kansen die dat biedt). De grondwaterlichamen moeten voldoen aan een goede chemische en goede kwantitatieve toestand. De toestand van het grondwaterlichaam mag de realisatie van oppervlaktewaterdoelen en grondwaterafhankelijke ecosystemen niet in de weg staan. Omdat uit de grondwaterlichamen op diverse locaties water wordt onttrokken voor menselijke consumptie, is een dusdanige bescherming noodzakelijk dat op termijn het niveau van zuivering voor de bereiding van drinkwater verlaagd kan worden. Beoordeling daarvan vindt plaats op de locaties waar daadwerkelijk water wordt onttrokken. |

## Product 6.1. Grondwater en waterhuishouding (incl. waterschappen en peilbeheer)

### Beleidsontwikkeling klimaatadaptatie water

Het veranderende klimaat is de belangrijkste reden dat waterbeleid volop in ontwikkeling is. Het beleid richt zich op het voorkomen van watertekort en het omgaan met extreme hoeveelheden water: adaptatie.
Onze inzet binnen het Deltaprogramma is van groot belang. In 2011 hebben wij verdere stappen gezet in het kwantificeren van onze waterbehoefte en het aanbod van water binnen de verschillende klimaatscenario's. De vraag is hier in welke mate regionale zelfvoorzienendheid reëel is
Naast onderzoek hebben we, in samenspraak met de waterschappen, ook gewerkt aan het inrichten van waterbergingsgebieden. Afgelopen jaar zijn vanuit het programma klimaat en energie middelen beschikbaar gesteld om een waterbergingsgebied in te richting in de gebieden Leisloot, Anserveld en Ootmaanlanden.
Ook hebben wij bekeken of nieuwe innovatieve technieken ingezet kunnen worden bij klimaatadaptatie. Voorbeelden daarvan zijn de projecten Watersense en Aquarius.
Afgelopen jaar hebben wij een eerste bijeenkomst over de onderzoeksagenda georganiseerd om de resultaten van de onderzoeken met de watersector in Drenthe te bespreken.

In onderstaande tabel is de stand van zaken opgenomen van het vasthouden en bergen van water voor 2015.

| Opgave | Stand van zaken | M3 | % |
|---|---|---|---|
| Water bergen | In voorbereiding | 10.655.000 | 35 |
| | In uitvoering | 7.300.000 | 24 |
| | Uitgevoerd | 4.000.000 | 13 |
| Water vasthouden | In voorbereiding | 6.300.000 | 21 |
| | In uitvoering | 2.126.000 | 7 |
| | Uitgevoerd | 0 | 0 |
| | | 30.381.000 | 100 |

Uit de tabel blijkt dat 44% van de opgave van vasthouden en bergen van water momenteel is uitgevoerd of in uitvoering is.

De bezuinigingen op het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) hebben mogelijk grote gevolgen voor de realisatie van de wateropgave. Daar waar mogelijk hebben wij tot nu toe samen met de waterschappen de wateropgave gekoppeld aan de realisatie van de Ecologisch Hoofd Structuur (EHS), zodat efficiënt met middelen wordt omgegaan.

**Verdroging**

De wateropgaven in Dwingelderveld, Fochteloërveen, de Eelder- en Peizermaden zijn in uitvoering. Voor het beekdal van de Peizerdiep is de financiering rond en kan de uitvoering starten. Voor drie projecten in de Drentsche Aa (Halkenbroek, Scheebroekerloopje, Geelbroek), de middelloop van de Vledder en de maatregelen in de landinrichting Zuidwolde-Zuid is het gelukt om een aanvraag voor subsidie in te dienen via Europeese Unie Provinciaal Omgevings Plan (EU-POP). Uitgaande van honorering van de EU-POP aanvragen wordt 70% van de totale opgave voor de TOP-gebieden (belangrijke natuurgebieden die bedreigd worden met verdroging) voor eind 2013 gerealiseerd.

**Hotspot Oude Vaart**

Het gebiedsproces klimaatadaptatie in beekdal Oude Vaart en Reestdal is succesvol afgerond. Wij hebben de onderzoeksresultaten in de vorm van een rapport en een videodocumentaire aangeboden aan overheden, maatschappelijke instellingen en kennisinstellingen.

**Grondwater**

Door middel van onderzoek naar de waterbalans van Drenthe is de langetermijnvisie voor het grondwater verder onderbouwd. Wij werken de visie momenteel uit naar concrete beleidsvoornemens voor de komende periode. Hierbij kijken wij naar de effecten van klimaatverandering en de mogelijkheden om de Drentse grondwatervoorraad te vergroten. Uit het onderzoekt blijkt dat vooral in het voorjaar en de zomer een watertekort aan de orde kan zijn, waardoor de grondwaterstand fors lager wordt. Het aanvullen van de grondwatervoorraad door maatregelen op het Drents plateau levert vooral lokaal extra mogelijkheden op voor landbouw en natuur (meer water beschikbaar voor de gewassen). De maatregelen leveren weinig mogelijkheden op om grootschalig extra grondwater te onttrekken, bijvoorbeeld voor drinkwater.

Op 7 november jongstleden is een ambtelijke bijeenkomst gehouden met betrokken partijen. Daar zijn de resultaten van het onderzoek gepresenteerd en hebben wij gezamenlijk verkend in welke richting de provincie het grondwaterbeleid kan gaan uitwerken. Provinciale Staten zijn hierover half december per brief geïnformeerd.

De deelnemers aan de bijeenkomst waren het er in ruime meerderheid over eens dat, vanwege de relatie van het grondwater met het ruimtelijk-economisch domein, de provincie bij uitstek de bestuurslaag is waar het grondwaterbeleid thuishoort.

Op 11 februari 2011 zijn de gebiedsdossiers van de grondwaterbeschermingsgebieden aangeboden aan de gemeenten en de waterleidingbedrijven. In de gebiedsdossiers gaat de provincie uit van een risicogerichte benadering. Dit betekent dat de kwetsbaarheid van het gebied en de aard en omvang van de activiteiten en functies bepalend zijn bij het invullen van het beschermingsniveau. De betrokken partijen nemen hun maatschappelijke verantwoordelijkheid voor het behoud van goede grondwaterkwaliteit als grondstof voor onze drinkwatervoorziening. Per gebied leveren wij maatwerk.

**Aquarius / Watersense**
In samenwerking met het waterschap Hunze en Aa's en de waterleidingmaatschappij Drenthe hebben wij de projecten Watersense en Aquarius uitgevoerd, ondersteund door een aantal onderzoeksinstituten. Het projectgebied omvat een deel van het veenkoloniale gebied.
De projecten hebben zich gericht op de vraag hoe water zo duurzaam en efficiënt mogelijk ingezet kan worden in de landbouw, met hulp van behulp van beslissingondersteunende modellen in combinatie met sensoren. Juist vanwege de verwachte klimaatsverandering is dit vraagstuk actueel. Beide projecten lopen nog door tot in de eerste helft van 2012.

Uit studie blijkt dat de besluitvorming rond het waterbeheer kan verbeteren door inzet van sensoren in combinatie met modellen. Door het zichtbaar maken van het vochtgehalte in de bodem is de betrokkenheid van de agrariërs bij het waterbeheer vergroot.

Beregening in de veenkoloniën vindt op dit moment op beperkte schaal plaats, omdat de kosten vaak hoger zijn dan de extra opbrengsten. Dat is ook weer gebleken uit de proeven in de afgelopen jaren. Berekend is dat dit vanwege de verwachte klimaatsverandering zal veranderen. Door hogere temperaturen zal de behoefte aan beregening flink toenemen. Juist in die situatie zijn instrumenten en sensoren van belang om het beschikbare water zo efficiënt mogelijk in te zetten.

## Product 6.2. Ontgrondingen

| Doelen vanuit de begroting 2011 (per product/deelproduct naar de nieuwe indeling). |
|---|
| n.v.t. |

## Product 6.3. Milieubeleid en ondergrond

| Doelen vanuit de begroting 2011 (per product/deelproduct naar de nieuwe indeling). |
|---|
| **Milieuplanologie** |
| Bij ieder provinciaal besluit streven wij naar een optimale duurzame ontwikkeling van Drenthe. Dit betekent dat wij een goed evenwicht zoeken tussen ecologische, economische en sociale aspecten, waarbij eventuele nadelige effecten geaccepteerd, gemitigeerd of gecompenseerd worden. |
| **Externe veiligheid** |
| Wij staan voor een veilig(er) Drenthe. Concreet betekent dit ten aanzien van externe veiligheid dat wij werken aan een samenleving waarin risico's voor burgers van zware ongevallen met gevaarlijke stoffen zoveel mogelijk zijn beperkt en maatschappelijk en bestuurlijk zijn geaccepteerd. Drenthe garandeert tenminste het wettelijk basisveiligheidsniveau. |
| **Klimaat en energie** |
| De 'Grounds for Change'sturingsfilosofie gaat uit van de Mitigatie, Adaptatie en Participatie benadering, ofwel de Drentse MAProach. Deze zetten wij in bij het uitvoeren van het programma Klimaat en Energie. Dat bevat de volgende drie centrale doelen:<br>1. Minder uitstoot van broeikasgassen door een brongerichte aanpak (mitigatie)<br>- Drenthe levert een evenredige bijdrage aan de CO2-reductie-doelstelling conform het Energieakkoord Noord-Nederland (+ 25%)<br>- Drenthe levert in het kader van duurzame energie een bijdrage van 5% |

| Doelen vanuit de begroting 2011 (per product/deelproduct naar de nieuwe indeling). |
|---|
| 2. Beter aanpassen aan veranderingen in het klimaat door een gebiedsgerichte aanpak (adaptatie)<br>- Het provinciaal omgevingsbeleid is klimaatbestendig<br>- De EHS/Natura 2000, de landbouw en de toeristische sector is klimaatrobuust ingericht<br>- Klimaatverandering en energiewinning maken integraal onderdeel uit van landschap en leefomgeving<br>- In 2020 kan 40 miljoen m3 water worden vastgehouden en 22 miljoen m3 water worden geborgen<br>3. Meer gezamenlijke verantwoordelijkheid door een actorgerichte aanpak: (participatie)<br>- 80% van de door Drenthe benaderde partijen doet actief mee.<br>- Het beschikbare financiële en juridische/beleidsmatige instrumentarium wordt maximaal benut |
| **Ondergrond** |
| Verantwoord en duurzaam gebruik is het uitgangspunt voor de toekomst van de bodem. Bij het individuele en het maatschappelijke gebruik van de ondergrond moet aantasting van de bodem zoveel mogelijk worden beperkt, opdat de bodem ook in de toekomst de gebruiksfuncties beschikbaar kan stellen. Ondergronds ruimtegebruik moet worden gestuurd. Bijvoorbeeld om kansen voor energiebeleid en ruimtelijke ontwikkeling ook voor de toekomst mogelijk te maken. |
| Er vindt geen opslag plaats van (gevaarlijk en radioactief) afval in de diepe ondergrond. Om dit te bereiken streven wij naar de uitbreiding van onze wet- en regelgevende bevoegdheden, zodat wij kunnen beschikken over een effectief instrumentarium. De structuurvisie Ondergrond bevat de nadere onderbouwing van ons beleid. |

## Klimaat en energie

Het Programma Klimaat en Energie 2008-2011 eindigde in 2011. Eind 2011 hebben wij het programma geëvalueerd. Wij hebben op elk van de deelprogramma's goede resultaten geboekt. De nadruk kwam daarbij steeds meer op realisatie te liggen. Binnen de programmaperiode is circa 21 miljoen euro aan provinciale middelen ingezet. De inzet van deze middelen leidde tot een ruim vijfvoudige besteding van middelen voor de uitvoering van projecten samen met onze partners. Voor de uitvoering van het programma Klimaat en Energie verwijzen wij u naar de rapportage Klimaat en Energie.
De resultaten benoemden wij in de evaluatie van het programma Klimaat en Energie 2008-2011. Wij hebben besloten om een duidelijker onderscheid te maken tussen uitvoering en beleidsontwikkeling en monitoring. Wij rapporteren in deze paragraaf over beleid en monitoring.
In 2011 hebben wij samen met de gemeenten Coevorden, Emmen, Aa en Hunze en Borger-Odoorn besloten een Gebiedsvisie windenergie op te stellen. Deze gebiedsvisie wordt de verfijning van het provinciaal zoekgebied voor windenergie in de Omgevingsvisie. De onderleggers zijn drie bouwstenen: ten eerste de resultaten van interviews met betrokkenen in het gebied; ten tweede een onderzoek naar de economische effecten van windenergie en participatiemogelijkheden door de bevolking; ten derde.een onderzoek naar mogelijke ruimtelijke modellen en de beoordeling daarvan. Verder is in 2011 een overlegstructuur voor windenergie geïntroduceerd.
Wat betreft de beleidsontwikkeling hebben wij besloten een visie op te stellen over energie en economie voor 2020 als strategisch beleidskader voor de verdere uitwerking van energiebeleid.
Naar aanleiding van de evaluatie van het programma Klimaat en Energie 2008-2011 zullen we, naast de huidige monitoring van eigen projecten, aansluiten op de nationale monitoring.

## Ondergrond

De structuurvisie ondergrond is na de vaststelling in december 2010 op www.ruimtelijkeplannen.nl gepubliceerd als ruimtelijk plan volgens de daarvoor geldende wettelijke voorschriften. Zoals alle bestemmingsplannen en structuurvisies is nu ook deze eerste structuurvisie ondergrond van Nederland voor iedereen eenvoudig te raadplegen.
De uitvoering van het beleid in de structuurvisie is vooral gebeurd via projectontwikkeling, bijvoorbeeld het stimuleren van de aanleg van systemen voor warmte- en koude opslag en het onderzoek naar eventuele opslag van perslucht.

In de ruimtelijke paragraaf van de provinciale omgevingsverordening is de toetsing van plannen van derden voor bodemenergie opgenomen.
Wij zijn gestart met de actualisatie van de structuurvisie ondergrond omdat er nieuwe ontwikkelingen zijn zoals zeer diepe aardwarmtewinning en andere vormen van gaswinning. Ook komen nieuwe gegevens beschikbaar door het opstellen van de landelijke structuurvisie ondergrond. Onze inbreng in de landelijke structuurvisie (STRONG) en de actualisatie van onze eigen structuurvisie doen wij in samenhang. Namens de provincies zorgen wij bovendien voor inbreng in het landelijke traject van STRONG.
Een belangrijk aandachtspunt blijft het voorkomen van mogelijk rijksbeleid voor berging van radioactief afval in de ondergrond.

**Milieuplanologie**
Door verdere uitwerking van het beleid kernkwaliteiten dragen wij bij aan de (duurzame) ontwikkeling van Drenthe.

**Externe Veiligheid**
Door de uitvoering van het provinciaal uitvoeringsprogramma externe veiligheid 2011-2014 blijft er tot en met 2014 structurele aandacht voor dit onderwerp.

## Product 6.4. Luchtverontreiniging

| Doelen vanuit de begroting 2011 (per product/deelproduct naar de nieuwe indeling). |
|---|
| n.v.t. |

Wij hebben het Actieplan Luchtkwaliteit (wegverkeer) afgerond via een tweede onderzoeksronde.

## Product 6.5. Vergunningverlening en handhaving/RUD

| Doelen vanuit de begroting 2011 (per product/deelproduct naar de nieuwe indeling). |
|---|
| **Vergunningverlening** |
| Drenthe wil de economische bedrijvigheid zodanig sturen dat de risico's voor bodem, (grond)water en lucht tot een minimum worden beperkt. Dat realiseren wij niet alleen door het geven van bindende milieuadviezen aan gemeenten en het opstellen van omgevingsvergunningen, maar ook door actief te participeren in gebiedsgerichte projecten. |
| **Handhaving** |
| Het doel van handhaving is dat burgers, bedrijven en overheden wetten, besluiten en regels goed naleven. Daardoor neemt de milieubelasting af en verbetert de kwaliteit van de leefomgeving. Nieuwe besluiten en regels moeten goed uitvoerbaar en handhaafbaar zijn. Om de kwaliteit van beschikkingen, vergunningen en ontheffingen te verbeteren voert de provincie voor elk ontwerpbesluit een onafhankelijke handhaafbaarheidtoets uit. Daarbij maken wij onder meer gebruik van de ervaring van de handhavers. |

**Algemeen**
Door de vorming van de eenheid Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) binnen de provincie is de samenwerking en afstemming tussen vergunningverlening en handhaving verder verbeterd. Onze producten zijn kwalitatief verbeterd, waarbij ook de efficiency is toegenomen. De vorming van de eenheid kan beschouwd worden als voorloper van de Regionale Uitvoeringsdienst (RUD).

**Vergunningverlening**
Het jaar 2011 was het eerste jaar waar wij volledig gewerkt hebben volgens Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo), die op 1 oktober 2010 in werking is getreden. Door verschuivingen van bevoegdheden heeft de provincie Drenthe in 2011 meer vergunningen verleend. In de afgegeven vergunningen is de meest recente wet- en regelgeving verwerkt. De vergunningen dragen daarmee bij aan meer duurzame bedrijfsvoering bij de bedrijven waarvoor de provincie het bevoegd gezag is.

**Handhaving**
Voor handhaving hebben wij in 2011 accenten gelegd bij de branchegerichte aanpak en het systeemgerichte toezicht. Doel van beide is om beter zicht te hebben op de milieurisico's van bedrijven. Daarmee willen wij een effectiever toezicht bereiken, beschikbaarheid van meer informatie voor de overheid en minder toezichtslast voor het bedrijf. De resultaten hiervan zijn opgenomen in een risicoanalyse per bedrijf waarvoor de provincie bevoegd gezag is. Deze analyse leidt tot meer of minder toezicht voor een bedrijf afhankelijk van de bevindingen in het voorgaande jaar.
Door de Wabo hebben bedrijven vaker met meerdere toezichthouders te maken voor dezelfde vergunning. In overleg met de waterschappen en gemeenten hebben wij geprobeerd dit zo min mogelijk van invloed te laten zijn op het aantal controles waar een bedrijf mee geconfronteerd wordt. Dit heeft geleid tot intensieve afstemming met de bestuurlijke partners. De overige samenwerking met de partners op het gebied van handhaving is minder dan in voorgaande jaren vanwege de focus op de aankomende vorming van de RUD.

**RUD**
In 2011 hebben wij op alle fronten veelvuldig overlegd met de gemeenten en andere betrokken partners over de vorming van de RUD. Dit om het landelijk vastgestelde doel, een RUD per 1 januari 2013, te realiseren. De daarvoor bedoelde contourennota is begin februari 2012 vastgesteld. De inbreng vanuit de provinciale vergunningverlening en de opgave voor handhaving is vooral gericht op een effectieve en kwalitatief goede uitvoering van de taken die bij de RUD belegd moeten worden.

## Product 6.6. Bodemsanering

| Doelen vanuit de begroting 2011 (per product/deelproduct naar de nieuwe indeling). |
|---|
| **Bodemsanering** |
| In 2010 is het convenant Bodem vastgesteld. Hierin zijn de belangrijkste bodemsaneringsopgaven tot en met 2015 opgenomen. Een gezonde (water)bodem vormt de basis van een gezonde leefomgeving. De vervuilde spoedlocaties moeten met voorrang worden aangepakt. Op 31 december 2015 mag de bodem geen gevaar meer opleveren voor de volksgezondheid en ecosystemen. Na 2015 staat beheer centraal. In 2010 zijn de spoedlocaties geïnventariseerd. Locaties waar sprake is van risico's voor de mens worden direct aangepakt.<br>De grootschalige grondwaterverontreinigingen zijn complex; het wettelijke en financiële kader voldoen niet. Maatwerk voor een gebiedseigen, regionale aanpak biedt de oplossing. De aanpak moet ertoe leiden dat ruimtelijke ontwikkelingen en de economische groei van bedrijven niet stagneren en geen onaanvaardbare risico's ontstaan voor het milieu en de volksgezondheid. |

De focus in de aanpak van bodemsanering lag in 2011 bij de aanpak van de spoedlocaties, Het aantal spoedlocaties is in 2011 teruggebracht van ca. 200 potentiële naar 70 werkelijke. De doelstelling om voor 2015 de spoedlocaties gesaneerd of beheerst te hebben is haalbaar.

Daarnaast hebben wij (mee)gewerkt aan:

- Het onderzoek van de Noordelijke Rekenkamer:
  - De Rekenkamer heeft in de drie noordelijke provincies de aanpak van spoedlocaties (locaties waar de bodemvervuiling risico's voor mens of milieu tot gevolg hebben) vanaf 1980 onderzocht. In Drenthe is een 'een schone bodem daadwerkelijk in zicht', concludeert de Rekenkamer. Daarmee doen wij het goed en krijgen daarvoor een compliment van de Rekenkamer..
- De voorbereiding, uitvoering en begeleiding van eigen projecten:
  - de projecten in Tynaarlo (van Wijk en Boerma) en Coevorden (CPC-De Holwert) zijn de meest aansprekende. Beide projecten zijn complex. De voortgang is achtergebleven bij de verwachting. De economische- en bestuurlijke crisis zijn hier mede debet aan. In 2012 wordt vol ingezet op de start van beide projecten van bodemsanering/herontwikkeling.
  - de sanering Evenblij (Hoogeveen) is de volgende fase ingegaan. Door toepassing van de door Drenthe ontwikkelde biologische methode zal de verontreiniging verder afnemen.
- De sanering/herontwikkeling van voormalige stortplaatsen:
  - de stortplaats in Dwingeloo is gesaneerd en herontwikkeld.
  - de stort in een woonwijk aan de Leemskoel in Beilen is schoongemaakt in constructieve samenwerking tussen bewoners, gemeente en provincie.
- Voorbereiding gebiedsgericht grondwater beheer (GGB)
  - de mogelijkheden voor GGB in Coevorden worden onderzocht met medefinanciering van de landelijke stichting voor kennistransfer bodem (SKB)
- Besluit bodemkwaliteit
  - gemeenten intensief ondersteund bij de implementatie van het Besluit
  - symposium Besluit Bodemkwaliteit succesvol.

## Product 6.7. Aardkundige waarden, Bodembeheer en –gebruik

| Doelen vanuit de begroting 2011 (per product/deelproduct naar de nieuwe indeling). |
|---|
| **Bodemgebruik en -beheer** |
| Het voorkomen van vermijdbare verontreiniging en aantasting van de bodem en waar mogelijk ook het herstel van de chemische, fysische en biologische kwaliteit van de bodem (inclusief grondwater). De bewustwording van het belang en de betekenis van de bodem is hierbij een belangrijke speerpunt. |
| **Aardkundige waarden** |
| Het duurzaam beschermen van aardkundige waarden en het Drentse bodemarchief door het voorkomen van de aantasting van de bodem; het faciliteren van maatschappelijk nuttige en gewenste ontwikkelingen en het veiligstellen van niet of nauwelijks te vervangen bodemgerelateerde waarden. |

### Aardkundige waarden

Wij hebben de notitie wAARDEvol Drenthe vastgesteld. Aardkundige waarden zijn opgenomen als beleidsonderdeel van de bodemvisie en ze zijn in het provinciale omgevingsbeleid opgenomen als een kernkwaliteit van Drenthe. Aardkundige waarden worden ook opgenomen in het op te stellen digitale handboek kernkwaliteiten. Daarmee is de bescherming van aardkundige waarden van provinciaal belang.
Wij toetsen ruimtelijke plannen aan de kaart Beschermingsniveaus aardkundige waarden (opgenomen in de provinciale Omgevingsvisie) op het voorkomen van aardkundige waarden van provinciaal belang (hoog en middelhoog beschermingsniveau op de kaart). Als dit het geval is wordt getoetst of de plannen passen binnen het beleid van aardkundige waarden zoals dit is vastgelegd in de beleidsnotitie wAARDEvol Drenthe en wordt een advies geformuleerd over de plannen.

Door de inzet van netwerken, relatiebeheer en communicatiemiddelen is in 2011 bij onze partners de waardering voor -en kennis over het belang van aardkundige waarden vergroot. Dit draagt bij aan het borgen van aardkundige waarden in ruimtelijke plannen en aan behoud en beheer van aardkundige waarden door onze partners.
Wij hebben de notitie wAARDEvol Drenthe vastgesteld. Aardkundige waarden zijn opgenomen als beleidsonderdeel van de bodemvisie en ze zijn in het provinciale omgevings-beleid opgenomen als een kernkwaliteit van Drenthe. Aardkundige waarden worden ook opgenomen in het op te stellen digitale handboek kernkwaliteiten. Daarmee is de bescherming van aardkundige waarden van provinciaal belang.

## Product 6.8. Beheer afvalstoffen

| Doelen vanuit de begroting 2011 (per product/deelproduct naar de nieuwe indeling). |
|---|
| n.v.t. |

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | 5.268.533 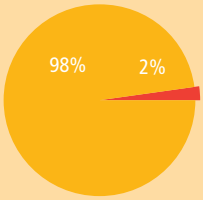  | 1.406.146 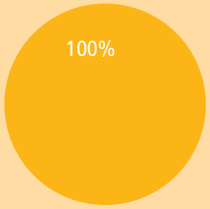  |
| Overige programma's | 328.807.260 | 336.631.876 |

| | 1 | 2 | 3 | 4 | (3-4) |
|---|---|---|---|---|---|
| Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | Realisatie 2010 | Primitieve begroting 2011 | Begroting 2011 na wijziging | Realisatie 2011 | Verschil |
| Totaal lasten | 9.828.862 | 8.865.327 | 6.541.769 | 5.268.533 | 1.273.236 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten | 4.889.569 | 4.290.759 | 1.637.357 | 1.406.146 | 231.211 |
| Saldo | 4.939.292 | 4.574.568 | 4.904.412 | 3.862.387 | 1.042.025 |

## Ontwikkelingen

## Product 6.1. Grondwater en waterhuishouding (incl. waterschappen en peilbeheer)

### Ontwikkelingen jaarstukken

*Bestuursakkoord Water*
Op 23 mei jongstleden is het Bestuursakkoord Water ondertekend door het IPO, de Unie van Waterschappen, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), Vereniging van Waterbedrijven in Nederland (Vewin) en Staatssecretaris Atsma van het ministerie van Infrastructuur en Milieu. In de vergadering van 13 juli 2011 hebben Provinciale Staten als onderdeel van het Centrale Bestuurakkoord 2011-2015 ingestemd met het Bestuurakkoord

Water. In dit akkoord zijn voor alle taken in het waterbeheer afspraken gemaakt. Niet meer dan twee overheden zijn betrokken bij een taak. Voor het regionaal waterbeheer is afgesproken dat de provincie de kaders stelt (doelen) en toezicht houdt op de uitvoering door de waterschappen. Voor de provincie heeft dit geen financiële gevolgen. Voor de provincie relevante onderdelen van het akkoord zijn verder:

- Het Rijk en de provincies stellen niet langer afzonderlijke waterplannen op.
- De provinciale bevoegdheid tot het goedkeuren van het beheersplan van het waterschap vervalt.
- De verantwoordelijkheid voor operationele taken op het gebied van het grondwaterbeheer, vaarwegbeheer, en zwemwater wordt na nadere verkenning mogelijk zwemwater overgedragen naar een uitvoerende overheid. Deze zaken worden in een later stadium uitgewerkt.
- De muskusrattenbestrijding is met terugwerkende kracht per 1 januari 2011 overgedragen aan de waterschappen.

Om invulling te geven aan onze kaderstellende rol gaan wij verder met het investeren in het werken met voortgangsrapportages en evaluaties. Daarnaast hebben wij een goed netwerk met de waterschappen opgebouwd zodat wij aan de voorkant beter kunnen blijven sturen.

*Waterschapsorganisatie*

In het stroomgebied Rijn-Oost hebben de waterschappen Velt en Vecht en Regge en Dinkel aangegeven te gaan fuseren. Bovendien worden met het waterschap Rijn en IJssel afspraken gemaakt over vergaande samenwerking. De provincie heeft de bevoegdheid tot opheffen, instellen en reglementeren van waterschappen. Vanuit deze bevoegdheid hebben wij verkennende gesprekken gevoerd over de organisatie van alle vijf waterschappen in het stroomgebied Rijn-Oost. De provincies hebben een onderzoek uitgevoerd naar de toekomstige waterschapsorganisatie in Gelderland, Overijssel en Drenthe. De onderzoekers concluderen dat een fusie van de (vijf) waterschappen, Rijn en IJssel, Regge en Dinkel en Velt en Vecht, Groot Salland en Reest en Wieden het meeste voorkeur heeft. Een fusie van vier waterschappen, zonder waterschap Rijn en IJssel heeft vergelijkbare voorkeur. Een fusie van de waterschappen Velt en Vecht, Regge en Dinkel en Rijn en IJssel heeft minder voorkeur, omdat dan een duurzame oplossing ontbreekt voor de waterschappen Reest en Wieden en Groot-Salland.

De waterschappen Regge en Dinkel en Velt en Vecht streven naar een fusie per 1 januari 2014. Dat betekent dat de twee waterschappen en de provincies Overijssel en Drenthe bestuurlijk overleg zullen hebben om dit voornemen nader uit te werken. Hierbij zullen wij bevorderen dat per 1 januari 2014 in het Rijn-Oostgebied een evenwichtige waterschapsorganisatie ontstaat die ook recht doet aan de positie van aangrenzende waterschappen, zoals de waterschappen Reest en Wieden en Groot-Salland. Intensiever samenwerken en verder fuseren zijn ook dan de te onderzoeken opties.

*Peilbeheer provinciale kanalen*

In 2011 zijn samen met de waterschappen in Drenthe de omvang en de gevolgen van overdracht van het peilbeheer op de provinciale vaarwegen in beeld gebracht. Het peilbeheer is sinds de invoering van de Waterwet in 2009 een waterschapseigen taak die op de provinciale vaarwegen door de provincie uitgevoerd wordt. Het peilbeheer op de Drentse kanalen wordt in 2012 door de provincie overgedragen naar de waterschappen, inclusief de hierbij behorende eigendommen.

## Product 6.3. Milieubeleid en ondergrond

**Ontwikkelingen jaarstukken.**
Op 3 oktober 2011 is de Green Deal tussen Noord-Nederland en het Rijk ondertekend. Inmiddels zijn wij in samenspraak met het Rijk en de overige ondertekenaars gestart met het opstellen van een uitvoeringsprogramma. De publieke en private partners hebben zich zich op basis van het Strategieplan Energy Valley fase 4 2012-2015 positief uitgesproken over voortzetting van Energy Valley na 2011.

De uitvoering van het externe veiligheidsbeleid brengen wij na de evaluatie in 2015 mogelijk onder bij de RUD. In 2011 is er een knip gemaakt tussen beleid en uitvoering.

## Product 6.4. Luchtverontreiniging

**Ontwikkelingen jaarstukken.**
Op basis van de resultaten van het onderzoek Actieplan Luchtkwaliteit (wegverkeer) hebben wij geconcludeerd dat een nieuw actieplan niet nodig is. De wettelijke taak -niet zijnde vergunningverlening- blijven wij uitvoeren met gebruikmaking van onze monitoringstool. Inzet op luchtkwaliteit heeft lage prioriteit omdat onderzoek aangeeft dat de luchtkwaliteit in Drenthe goed is. De focus wordt verplaatst naar geluid. wij stellen een nieuw Actieplan geluid op met aandacht voor de kernkwaliteit rust. Vermindering geluid wegverkeer (lees snelheidsbeperkingen) werkt direct door in extra gezondheidswinst omdat de uitstoot afneemt en de luchtkwaliteit nog beter wordt.

## Product 6.5. Vergunningverlening en handhaving/RUD

**Ontwikkelingen jaarstukken**

*RUD*
2012 staat in het teken van het samen met gemeenten realiseren van een RUD, zodat die 1 januari 2013 functioneert.

*Nulonderzoek*
Voor de vorming van de RUD wordt er in 2012 een nulmeting door een extern bureau uitgevoerd. Wij onderzoeken daarmee wij voldoen aan het gewenste kwaliteitsniveau van uitvoering van VTH-taken. Ook het uitvoeringsniveau van de Drentse gemeenten wordt onderzocht.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij er aan doen?

### Product 6.1. Grondwater en waterhuishouding (incl. waterschappen en peilbeheer)

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 5.1 Realisatie water-opgave | - Een robuust watersysteem, dat zodanig is ingericht dat de risico's op wateroverlast en watertekort tot een maatschap-pelijk aanvaardbaar niveau beperkt blijven, met bijzondere aandacht voor onder meer de beekdalen en de zoetwatervoor-ziening<br>- Een goede kwaliteit van het oppervlaktewater, gebaseerd op de normen van de Kaderrichtlijn water (KRW). | - Uitvoeren convenant Meppelerdiep<br>- Regie op de aanleg van waterbergingsgebieden<br>- Onderzoek naar de wateropgave beekdalen en de daarbij gewenste/ noodzakelijke inrichting van die delen van de beekdalen.<br>- Gebiedsopgave Uffelte-Ruinen uitwerken/trekken<br>- Onderzoek naar vormen van klimaatadaptatie en anticiperen op toename neerslag;<br>- Regie en ondersteuning GGOR (waaronder grondwatermodel MIPWA)<br>- Ontwikkelen strategie veenoxidatie (Zie ook actie actualisering bodemkaart, Bodem 5.7 )<br>- Afronden van het project Watersense en Aquarius.<br>- Vaststellen begrenzing beekdal voor de Hunze ten behoeve van waterhuishouding..<br>- Onderzoek klimaat en watertekort in Noord Nederland (uitvoeren deltaprogramma onderdeel zoetwatervoorziening) |
| 5.3 Vergroten water-bewustzijn | Grotere belevingswaarde van water als basis voor het omgevingsbeleid. | - Met de waterschappen en gemeenten twee regionale communica-tieprojecten uitvoeren die passen binnen de doelstellingen van de landelijke campagne 'Nederland leeft met water'.<br>- Met de andere deelnemers het projectplan 2011 van Beeldschoon-water.nl uitvoeren.<br>- Een inhoudelijke bijdrage verlenen aan programma 'Scholen voor duurzaamheid' en dan met name aan het project 'Jongleren met water' |
| 5.4 Opstellen Innovatieve visie grondwater | Een zo groot mogelijke voorraad zoet grondwater van een goede kwaliteit, beschikbaar voor mens en natuur. | - Nader kwantificeren hoeveel extra water beschikbaar komt door de inrichting van inzijggebieden en waar dit water gewonnen kan worden.<br>- Uitwerken wateropgave Hunzedal<br>- Het ontwikkelen van pilot waterbeheer in stedelijk gebied gericht op versterking van de economische ontwikkeling.<br>- De mogelijkheden onderzoeken van het instellen van kenniscentrum grondwater en uitwerken sturingsprincipe/provinciale rol |
| 5.5 Versterken proces samenwerking alle partijen binnen waterketen | De waterketenpartners realiseren ieder jaar twee procent efficien-cywinst. | - Stimuleren dat vijf gemeenten in 2011 starten met het daadwerkelijk meten en monitoren van ieder tien overstorten. Drenthe verzorgt het projectmanagement.<br>- Samen met de waterschappen bevorderen van brongescheiden sanitatie.<br>- Bevorderen van kennisuitwisseling tussen de Drentse gemeenten via het VDG deskundigenoverleg rioleringsbeheer.<br>- Het bestuursakkoord waterketensamenwerking eindigt in 2011. In overleg met de andere betrokkenen nagaan welke rol de provincie daarna kan/wil spelen. |

Hierboven is aangegeven wat volgens de begroting 2011 aan activiteiten is gepland en welke resultaten dat zou geven, wat betreft de zaken die wij naast de prioriteiten hebben gedaan. Hierna is aangegeven wat er is bereikt.

## Wat is er aan de prioriteiten van 2011 gedaan en wat is er bereikt?

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 5.1 Realisatie water-opgave | Status: oranje | **Klimaatadaptatie**<br>Naast onderzoek werken wij in samenspraak met de waterschappen ook aan het inrichten van waterbergingsgebieden. Afgelopen jaar zijn vanuit het programma klimaat en energie middelen beschikbaar gesteld om in het gebied leisloot, Anserveld en Ootmaanlanden te komen tot inrichting van een waterbergingsgebied.<br>Ook wordt bekeken of nieuwe innovatieve technieken kunnen worden ingezet bij klimaatadaptatie. De projecten Watersense en Aquarius zijn daarvan een voorbeeld.<br><br>In 2011 is 44% van de opgave voor waterberging en vasthouden van water voor 2015 uitgevoerd of in uitvoering. De bezuinigen op het ILG hebben mogelijk grote gevolgen voor de realisatie van de wateropgave. Daar waar mogelijk hebben wij samen met de waterschappen de het vasthouden en bergen van water gekoppeld aan de realisatie van EHS, zodat efficiënt met middelen wordt omgegaan.<br><br>**Convenant Meppelerdiep**<br>Wij hebben de uitvoering van het convenant Meppelerdiep geëvalueerd. De bezuiniging op het ILG heeft ook consequenties voor het realiseren van de doelstellingen in het convenant. Bovendien hebben wij vastgesteld dat het voor de ruimtelijke vastlegging van de bergingsgebieden goed is om ook de overige gemeenten in Zuidwest-Drenthe bij het convenant te betrekken. Begin 2012 worden de afspraken in het convenant herijkt.<br><br>**Gebiedopgave Ruinen-Uffelte**<br>In het kader van de gebiedopgave Ruinen-Uffelte hebben wij deelvisies water, landbouw en recreatie opgesteld. In 2012 werken wij deze uit in een integraal plan. |
| | | Gewenst Grond- en oppervlaktewaterregiem (GGOR)<br>Voor de onderbouwing van de Natura2000 beheerplannen hebben wij in samenwerking met de waterschappen Achtergronddocumenten water opgesteld (deels in concept).<br>Voor het grondwatermodel wordt de oplevering van de keileemkaart medio 2012 voorzien.<br><br>**Strategie veenoxidatie en beekdalen**<br>De projecten veenoxydatie en begrenzing beekdal Hunze zijn in 2011 gestart. Afronding is voorzien in 2012 / 2013. |
| 5.3 Vergroten water-bewustzijn | Status: groen | Activiteiten in het kader van Beeldschoonwater.nl zijn in 2011 voort-gezet. Wij hebben een inhoudelijke bijdrage verleend aan het programma 'Scholen voor duurzaamheid' (project 'Jongleren met water'). |

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 5.4 Opstellen Innovatieve visie grondwater. | Status: groen | Wij hebben de visie grondwater verder onderbouwd door onderzoek naar de effecten van klimaatverandering en de mogelijkheden om de Drents grondwatervoorraad te vergroten.<br>Uw staten zijn per brief van 14 december 2011 geïnformeerd over de uitwerking van het grondwaterbeleid. |
| 5.5 Versterken proces samenwerking alle partijen binnen waterketen. | Status: groen | De projecten in het kader van het bestuursakkoord waterketensamenwerking zoals meten en monitoren en kennisuitwisseling zijn in 2011 afgerond. De verdere uitwerking is in handen van gemeenten en waterschappen.<br><br>Wij hebben in 2011 samen met de waterschappen de brongescheiden sanitatie gestimuleerd en wij blijven dat ook in 2012 doen. |

## Product 6.3. Milieubeleid en ondergrond

### Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij er aan doen?

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 5.6. Uitwerking omgevingsbeleid | Stimuleren verantwoord gebruik ondergrond | - Projecten bodemenergie (geothermie, WKO),<br>- Beleidsbeïnvloeding en (mede) uitvoeren van wettelijke taken op het gebied van opslag CO2. |
| 5.7. Actualiseren bodemkaart | Bodemkaart thema fosfaatverzadiging | - Actualisering bodemkaart |
| 5.8. Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving | uitwerking bodemconvenant | - Inventarisatie en aanpak spoedlocaties<br>- Gebiedsgerichte aanpak grondwaterverontreiniging op basis gebiedsdossiers |
| 5.10 Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater | KRW doelen terugdringen milieudruk | - Certificering gemeente voor het duurzaam omgaan met het gebruik van bestrijdingsmiddelen<br>- Gebiedsgerichte pilots diffuse belasting<br>- Project Duurzaam boer blijven in Drenthe<br>- Verbeteren waterkwaliteit Drentsche Aa door faciliteren projecten |
| 5.11 Gebiedsgerichte grondwaterbescherming | KRW doelen m.b.t. de bescherming van drinkwaterwinning | - Opstellen uitvoeringsprogramma's bij de gebiedsdossiers en stimuleren van de uitvoering van maatregelen. |
| 5.12. Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving. | In alle Sterkere inbreng vanuit duurzaamheid in pprovinciale besluiten en programma'svorming.U (RSP en Regiovisie Groningen--Assen) wordt nadrukkelijk rekening gehouden met duurzame ontwikkeling.<br>Meer koplopers en bredere toepassing van hun gedachtegoed.sterker georiënteerd op duurzaamheid | - Inzet instrumenten milieu effect rapportage (mer) en duurzaamheids effect rapportage (der).<br>- Organiseren kennisoverdracht, workshops en pilots over duurzame ontwikkeling voor Inbreng duurzame ontwikkeling in RSP, en in Regiovisie Groningen-Assen. In beeld (laten) brengen koplopers, verbindingen leggen en opschalen. en opschalen |

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 5.14. Uitvoerings-programma Luchtkwaliteit en geluidhinder | RRelatief goede luchtkwaliteit in Drenthe. Evaluatie Provinciaal Actieplan Luchtkwaliteit 2009-2012.<br>Een lagere geluidbelasting langs provinciale wegen waar Uitvoeren geluidmaatregelen in combinatie met werk enof /onder- houd aan provinciale wegen is uitgevoerd.. | - Resultaten evaluatie Provinciaal Actieplan Luchtkwaliteit Drenthe 2009-2012 gebruiken om de acties voor 2011 en 2012 te prioriteren.<br>- Uitvoeren Actieplan geluid op basis van de EU-geluidbe-lastingkaart, primair in combinatie met werken/onder-houd aan provinciale wegen. .<br>- Voorbereiden tweede tranche EU-geluidsbelastingkaart (8.000 motorvoertuigen per etmaal op provinciale wegen) en opstellen van het bijbehorende actieplan (inclusief plandrempel). |
| 5.15. Uitvoerings-programma Externe Veiligheid | Uitvoering samenwerkingsovereenkomst E.Ve.v. 2011-2014.<br>Een provincie met aanvaardbare veiligheidsri-sico's. | Uitvoering afspraken en acties zoals vastgelegd in provinciaal uitvoerings-programma Externe Veiligheid 2011-2014 onder regie Steunpunt Externe Veiligheid Drenthe voor gemeenten, provincie en Hulpverlenings-dienst Drenthe:<br>- adviseren bij bestemmingplannen<br>- uitvoeren risicoanalyses<br>- aanvragen risicoberekeningen buisleidingen<br>- deelname aan vooroverleg nieuwe ontwikkelingen<br>- leiden van regiobrede projecten |

Hierboven is aangegeven wat volgens de begroting 2011 aan activiteiten is gepland en welke resultaten dat zou geven, wat betreft de zaken die wij naast de prioriteiten hebben gedaan. Hierna is aangegeven wat er is bereikt.

## Wat is er aan de prioriteiten van 2011 gedaan en wat is er bereikt?

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 5.6. Uitwerking omgevingsbeleid | Status: groen | Het stimuleren van projecten warmte- en koudeopslag en geothermie gaat volgens plan. De beleidsbeïnvloeding voor opslag CO2 is niet meer aan de orde omdat het rijk besloot een eventueel demonstratieproject in het Noorden niet uit te voeren. |
| 5.7. Actualiseren bodemkaart | Status: groen | |
| 5.8. Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving | Status: oranje | Het aantal spoedlocaties is fors gereduceerd en dit is vastgesteld in de landelijke MTR (groen).<br>De saneringen van CPC Coevorden en van Wijk en Boerma Tynaarlo zijn nog in voorbereiding (oranje). |
| 5.10 Terugdringen milieudruk bestrij-dingsmiddelen in grondwater | Status: groen | |
| 5.11 Gebiedsgerichte grondwaterbescher-ming. | Status: groen | |

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 5.12. Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving. | Status: groen | Wij geven adviezen voor juiste toepassing van het beleid bij besluitvorming over MER's. |
| 5.14. Uitvoerings-programma Luchtkwaliteit en geluidhinder | Status: groen | Het Actieplan Luchtkwaliteit (wegverkeer) is afgerond met conclusie dat geen vervolgacties nodig zijn<br>De wettelijke taakuitvoering vindt plaats via het invullen van de monitoringstool.<br>- De geluidsbelastingkaart is gereed. |
| 5.15. Uitvoerings-programma Externe Veiligheid | Status: groen | Wij hebben overeenstemming bereikt over een samenwerkingsovereenkomst met gemeenten en hulpverleningsdiensten voor de periode 2011-2014<br>Wij faciliteren werkzaamheden via het Steunpunt Externe Veiligheid Drenthe.<br>Wij voeren de provinciale regierol uit volgens het Uitvoeringsprogramma 2011-2014. |

## Product 6.5. Vergunningverlening en handhaving/RUD

### Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij er aan doen?

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 5.16. Inpassen veranderende EU- en nationale wetgeving | Implementatie wettelijk kader voor vergunning-verlening om de belasting van de kwaliteit van de leefomgeving te verminderen.<br>Terugdringing emissies CO2, SO2, Nox, fijn stof en vluchtige stoffen. | - Opstellen en uitvoeren uitvoeringprogramma's op basis van de Visie TT-circuit en omgeving.<br>- Opstellen besluiten luchtvaart, opstellen besluiten, beleidsregels en adviezen in kader Wabo. |
| 5.17. Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen | - Actuele naleving regelgeving en vergunningen in kader Wabo /Activiteitenbesluit<br>- Toetsen kwaliteit handhaving gemeenten, waterschappen en provincie aan wettelijke kwaliteitscriteria<br>- Bijdrage aan en voorbereiding op vorming gezamenlijke uitvoeringsdienst | - Uitvoeren van toezicht en bevorderen van de naleving van provinciale regels en vergunningen.<br>- Inventarisatie van relevante ketens, daarin actief zijnde actoren, van toepassing zijnde wet- en regelgeving en verdeling bevoegdheden (ketentoezicht).<br>- Doorwerking landelijk project Vernieuwing toezicht<br>- Handhavingacties<br>- Bewustwordingscampagne nakomen milieuregels richting burgers en bedrijven<br>- Versterken provinciale interbestuurlijke toezichtstaak handhaving |

Hierboven is aangegeven wat volgens de begroting 2011 aan activiteiten is gepland en welke resultaten dat zou geven, wat betreft de zaken die wij naast de prioriteiten hebben gedaan. Hierna is aangegeven wat er is bereikt.

## Wat is er aan de prioriteiten van 2011 gedaan en wat is er bereikt?

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 5.16. Inpassen veranderende EU- en nationale wetgeving. | Status: Groen | Wij hebben op basis van de Visie TT-circuit een uitvoeringsprogramma opgesteld. Bij de uitvoering van het programma lag in 2011 de focus op onderzoek.<br><br>Wij hebben milieubelastende emissies met behulp van het europees en nationaal wettelijk instrumentarium voorkomen dan wel zo veel mogelijk beperkt.<br>De afwikkeling van procedures heeft conform wet- en regelgeving plaatsgevonden. |
| 5.17. Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen | Status: Groen | Wij verrichtten conform het Handhavings- en Uitvoeringsprogramma 2010 – 2011 de reguliere controles, overleg met ketenpartners en afstemming met politie en OM. |

## Wat hebben wij nog meer gedaan?

| Wat doen wij nog meer? | | |
|---|---|---|
| Deelproduct | Resultaten | Activiteiten 2011 |
| Waterhuishouding | Beleidskader waterhuishouding | - Aanpassen regelgeving waterbeheer.<br>- Beoordelen en goedkeuren plannen met aanzienlijke gevolgen voor de waterhuishouding.<br>- Beoordelen voortgangsrapportages waterschappen en bestuurlijk overleg met de waterschappen<br>- Regie op waterinbreng in de beheerplannen N2000 gebieden |
| | Klimaatbestendig waterbeheer | - Samen met onze partners een onderzoeksagenda opstellen gericht op strategie-ontwikkeling. Bevorderen van samenwerking leidt tot een efficiënte aanpak en eenduidige en gedragen adviezen. |
| | Beperken wateroverlast tot een maatschappelijk<br>aanvaardbaar niveau. | - Uitwerking Richtlijn overstromingsrisico –> beleidsplan opstellen (onderzoek / berekenen).<br>- Voorbereiden opstellen overstromingsrisicobeheerplannen (EU richtlijn overstromingsrisico's). |
| | Goed voorgelichte burgers over zwemwater in Drenthe<br><br>Veilig zwemwater | - Zwemwaterlocaties vaststellen voor 1 mei<br>- Plaatsen voorlichtingsborden volgens de nieuwe Europese Zwemwaterrichtlijn<br>- Zorgen voor een actuele zwemwaterwebsite<br>- Verlenen ontheffingen |
| | Minimale schade door muskusratten | Uitvoering geven aan de overeenkomst met het waterschap, waarin de afspraken zijn gemaakt omtrent de muskusrattenbestrijding. Het huidige contract loopt tot 1 januari 2012. Indien door wetgeving de muskusrattenbestrijding niet overgedragen zal worden aan de waterschappen, zal een nieuwe overeenkomst nodig zijn. |

| Wat doen wij nog meer? | | |
|---|---|---|
| Deelproduct | Resultaten | Activiteiten 2011 |
| Grondwaterbeheer | Kwaliteit van het grondwater voldoet aan de normen | - Beoordelen plannen (zoals bestemmingsplannen)<br>- Beoordeling (gesloten) systemen Koude Warmte Opslag |
| | Een goede verdeling van de beschikbare hoeveelheid grondwater | - Vergunningen verlenen krachtens de Grondwaterwet,<br>- Bijhouden openbaar register grondwateronttrekkingen<br>- Vastgesteld jaarprogramma besteding grondwaterfonds. |
| | Kennis ontwikkelen en beheren van het grondwatersysteem | - Uitvoeren meetprogramma grondwaterkwantiteit en -kwaliteit<br>- Onderhoud meetnetten<br>- Beoordelen en begeleiden van hydrologisch onderzoek.<br>- Gegevensbeheer. |
| | Behoud grondwatervoorraad | - Stimuleringsbijdragen toekennen aan bedrijven en mede-overheden die maatregelen nemen gericht op het verminderen van laagwaardig grondwatergebruik met 300.000 m3 kubieke meter. |
| | Goed voorgelichte burgers over zwemwater in Drenthe<br><br>Veilig zwemwater | - Zwemwaterlocaties vaststellen voor 1 mei<br>- Plaatsen voorlichtingsborden volgens de nieuwe Europese Zwemwaterrichtlijn<br>- Zorgen voor een actuele zwemwaterwebsite<br>- Verlenen ontheffingen |
| Vergunningverlening | Eenduidig zonebeheer | - Coördinatie zonebewaking industrieterreinen namens alle Drentse gemeenten. |
| | Optimalisering vergunning-verleningproces (onder andere ISO 9001:2000). | - Actualiseren kwaliteitshandboek<br>- uitvoeren audits<br>- klanttevredenheidsonderzoek |
| | Realisatie milieuprestaties van bedrijven. | - Beoordelen van de bedrijfsenergie- en/of milieuplannen van industrie. |
| | Veilig gebruik van professioneel vuurwerk | - Verlenen ontbrandingstoestemmingen |
| | Een integrale visie op complexe dossiers (bijvoorbeeld MERA-terrein) | - Samenwerken met in- en externe partners (gemeenten, waterschappen, bedrijven etc), met als resultaat dat 1 + 1 = 3 (aanleg warmtenet, gemeenschappelijke waterzuivering, vestiging nieuwe bedrijven) |
| Milieubeleid: Klimaat en energie | Overzicht en inzicht CO2-uitstoot | - Monitoringsprogramma CO2-uitstoot |
| Milieubeleid | Programma Leren voor Duurzame Ontwikkeling | - Verlenen opdrachten aan partijen |

| Wat doen wij nog meer? | | |
|---|---|---|
| Deelproduct | Resultaten | Activiteiten 2011 |
| Bodemsanering | Veilig en schoon leefklimaat | - Opstellen overzicht bodemverontreinigingloca ties met gezondheidsrisico's inclusief genomen en voorgenomen maatregelen.<br>- Uitvoeren onderzoeken om in 2011 de spoedlocaties in beeld te hebben.<br>- Uitvoeren programmatische aanpak gasfabrieksterreinen<br>- Toetsen en beoordelen (water)bodemonderzoeken, (deel) saneringsplannen, BUS, wijzigingen op saneringsplannen, evaluatieverslagen en nazorg-plannen van derden, beschikkingen opstellen, kadastrale registratie, ontheffing verlenen, afhandeling/advisering ongewone voorvallen.<br>- Voorbereiden en uitvoeren overheidssaneringen (Evenblij, Van Wijk en Boerma, Holwert, Cluster Fabrieksweg e.o)<br>- Subsidieverlening bedrijvenregeling<br>- Uitvoeren onderzoeken bij kans op verspreiding binnen waterwin- en grondwaterbeschermingsgebieden<br>- Informeren en stimuleren van gemeenten, bedrijven en particulieren om over te gaan tot sanering<br>- Uitvoeren van saneringen waar geen derden aansprakelijk voor te stellen zijn. |
| Aardkundige Waarden | Beleid | - Door middel van netwerken/relatiebeheer inzetten op bewustwording en kennisvermeerdering bij gemeenten als het gaat om het borgen van aardkundige waarden in bestemmingsplannen<br>- Instellen projectbureau+ opstarten communicatie om European Geopark in Drenthe verder handen en voeten te geven met als uiteindelijk resultaat: 1/ een UNESCO-erkenning als wereld cultureel erfgoed en 2/ een duurzame gebiedsontwikkeling op basis van de geologie van de Hondsrug. |
| Bodemgebruik en –beheer | Veilig en schoon leefklimaat | - Monitoren en evalueren bodemkwaliteit; meetnet verzuring.<br>- Volgen van landelijke en Europese onderzoeken en beleidsontwikkelingen op gebied van bodem. Op basis daarvan bepalen beleidsinzet. |
| Ondergrond | Ontwikkelen en uitvoeren projecten Diep onder Drenthe en verdere beleidsontwikkeling gebruik van de ondergrond | - Coördinatie van de uitvoering van het deelprogramma Diep onder Drenthe.<br>- Geothermie: in overleg met gemeenten en marktpartijen geothermische projecten ontwikkelen.<br>- Warmte- en koude opslag: regisseren van de versnelling van de realisatie van WKO-systemen<br>- Zoutkoepels: strategiebepaling -> beleidsbeïnvloeding op nationaal en Europees niveau m.b.t. opslag van radioactief afval in de ondergrond. |
| Grondwaterbescherming | Schone bodem en grondwatersituatie | - Opstellen provinciaal beleidskader voor een gebiedsgerichte aanpak van bodemverontreiniging met grootschalige grondwaterverontreiniging.<br>- Monitoren en evalueren grondwaterkwaliteit |

Hierboven is aangegeven wat volgens de begroting 2011 aan activiteiten is gepland en welke resultaten dat zou geven, wat betreft de zaken die wij naast de prioriteiten hebben gedaan. Hierna is aangegeven wat er is bereikt.

## Wat hebben wij nog meer gedaan en wat is er bereikt?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Waterhuishouding | Beleidskader waterhuishouding | De vier waterschappen hebben in 2011 gerapporteerd over 2010 en deze rapportage is besproken in het bestuurlijk overleg met de waterschappen. |
| | Klimaatbestendig waterbeheer | Samen met onze partners hebben wij een onderzoeksagenda opgesteld gericht op strategie-ontwikkeling.<br>Het gebiedsproces klimaatadaptatie in beekdal Oude Vaart en Reestdal is afgerond met een succesvol symposium.<br>De Regionale knelpuntenanalyse Noord- en Oost-Nederland voor het Deltaprogramma is opgeleverd. |
| | Beperken wateroverlast tot een maatschappelijk aanvaardbaar niveau. | Wij hebben bouwstenen aangeleverd voor het Overstromingsrisico-beheerplan (ORBP) van het Rijk gemaakt voor de stroomgebieden Rijn, Maas, Schelde en Eems. In de bouwstenen is informatie opgenomen over alle aspecten van het veiligheidsbeleid (keringen, RO-water beleid en crisismanagement). |
| | Veilig zwemwater | Wij hebben de zwemwaterlocaties vastgesteld en voorlichtings-borden geplaatst volgens de nieuwe Europese Zwemwaterrichtlijn. De provincies hebben gezamenlijk de bebording en de website aanbesteed; wordt gerealiseerd voor het zwemseizoen 2012. |
| Grondwaterbeheer | Kwaliteit van het grondwater voldoet aan de normen | Wij beoordelen plannen (zoals bestemmingsplannen) en (gesloten) voor systemen Koude Warmte Opslag |
| | Een goede verdeling van de beschik-bare hoeveelheid grondwater | Vergunningen verlenen krachtens de Grondwaterwet,<br>Bijhouden openbaar register grondwateronttrekkingen<br>Vastgesteld jaarprogramma besteding grondwaterfonds. |
| | Behoud grondwatervoorraad | In 2011 zijn er geen projecten uitgevoerd en mede gefinancierd gericht op het vergroten van de grondwatervoorraad |
| | Kennis ontwikkelen en beheren van het grondwatersysteem | Het meetprogramma grondwaterkwantiteit en –kwaliteit is uitge-voerd met bijbehorende activiteiten als monitoring en advisering. |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Vergunningverlening | Eenduidig zonebeheer | Zonebeheer (geluid) wordt adequaat uitgevoerd |
| | Optimalisering vergunning-verlening-proces (onder andere ISO 9001:2000). | In verband met de vorming van de eenheid VTH hebben wij in 2011 geen interne audits uitgevoerd.<br>Voor metingen van Klanttevredenheid sluiten wij aan bij het concernbrede klanttevredenheidsonderzoek. |
| | Realisatie milieuprestaties van bedrijven | Vanwege aflopende landelijke programma's hebben wij geen bedrijfsmilieuplannen beoordeeld. Wel is geparticipeerd in bedrijfs-energieplannen. |
| | Veilig gebruik van professioneel vuurwerk | Wij hebben verzoeken om ontbrandingstoestemmingen voor het afsteken van professioneel vuurwerk beoordeeld en waar mogelijk toestemming verleend. |
| | Een integrale visie op complexe dossiers (bijvoorbeeld MERA-terrein) | De integrale benadering leidt tot een duurzame en breed gedragen ontwikkeling van het ETP Midden Drenthe en de nabije omgeving. |
| Milieubeleid: Klimaat en energie | Actueel beeld van de effecten van van projecten Klimaat en Energie voor de uitstoot van CO2 en de hoeveelheid duurzame energie. | Wij houden het monitoringsysteem actueel en stemmen het gebruik van het systeem af met de Drentse gemeenten. |
| Milieubeleid | Programma Leren voor Duurzame Ontwikkeling | Lopende projecten zijn uitgevoerd; 2 projecten zijn gestart; 5 projecten zijn afgerond.<br>Wij hebben ons voorbereid op het overgangsjaar 2012 voor het vormgeven van een vervolgprogramma met provincies Groningen en Fryslân |
| Bodemsanering | Veilig en schoon leefklimaat | Voor spoedlocaties met gezondheidsrisico's hebben wij maatregelen genomen/in voorbereiding<br>Grondsaneringen gasfabrieken afgerond.<br>Wij hebben tientallen beschikkingen op nadere onderzoeken, saneringsplannen, BUS, evaluatierapporten genomen en honderden rapportages getoetst<br>Burgers en bedrijven geadviseerd en begeleid bij het oplossen van bodemproblemen<br>De pilotsanering van Wijk en Boerma en saneringsplan CPC Holwert zijn in voorbereiding<br>Diverse projecten zijn nog in uitvoering |
| Aardkundige Waarden | Beleidskader voor aardkundige waarden | Wij hebben de notitie De waarde van de Drentse Aarde vastgesteld. |
| | Bewustwording en kennisvermeer-dering | Wij hebben een minisymposium georganiseerd en daarnaast verschillende netwerkbijeenkomsten en workshops gebruik geomor-fologische kaart. |
| | Projectstart , toenemende naamsbe-kendheid en draagvlak | Het projectbureau en de projectorganisatie voor het Geopark de Hondsrug zijn ingesteld.. Het Geopark de Hondsrug heeft zich geprofileerd binnen het Europese Geoparken Netwerk |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Bodemgebruik en –beheer | | Eind 2011 hebben wij de concept Bodemvisie intern inhoudelijk afgerond. Deze hebben wij begin 2012 ter visie gelegd. |
| Ondergrond | | |
| Grondwaterbescher-ming | | |

## Geactualiseerde agenda

| Onderwerp | Wanneer | Gerealiseerd? |
|---|---|---|
| Tweede tranche EU-geluidsbelastingkaart | 4e kwartaal 2011 | Kaart is gereed. Oplevering is verschoven naar begin 2012 door extra opdracht om stiltegebieden nog te modelleren i.v.m. kernkwaliteit rust. |
| Uitvoeringsprogramma TT en omgeving | 2e kwartaal 2011 | De eerste jaarschijf (2011) van het uitvoeringsprogramma is in uitvoering. |
| Opstellen besluiten luchtvaart | 3e kwartaal 2011 | |
| Actuele POV | 3e kwartaal 2011 | In 2011 zijn de vijfde en zesde tranche vastgesteld en daarmee is de POV geactualiseerd. Dit is gebeurd in het 4e kwartaal. |
| Uitwerking innovatieve grondwatervisie | 2e kwartaal 2011 | Op basis van het de Omgevingsvisie wordt de grondwatervisie de komende jaren uitgewerkt. In het 4e kwartaal informeren wij u over de voortgang. |
| Muskusrattenbesluit/eventuele overdracht VWS | 2e kwartaal 2011 | De daadwerkelijke overdracht heeft met terugwerkende kracht per 1 januari 2011 plaatsgevonden. De overdracht is onderdeel van het Bestuurs-akkoord water.. |
| Tussenrapportage KRW | 3e kwartaal 2011 | 4e kwartaal |
| Aanwijzen zwemplassen | 2e kwartaal 2011 | Wij hebben de aanwijziging vastgesteld in het 2e kwartaal. |
| Jaarverslag regietaak | 2e kwartaal 2011 | Opgesteld in 4e kwartaal Dit jaarverslag gaat over 2010 en 2011. Gegevens zijn gecombineerd. 1e kwartaal in PS 2012 |

## Wat heeft het gekost?

| | Product | 1 Realisatie 2010 | 2 Primitieve begroting 2011 | 3 Begroting 2011 na wijziging | 4 Realisatie 2011 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | | | | | | |
| | Product 6.1. Grondwater en waterhuishou-ding (incl. waterschappen en peilbeheer) | 2.463.981 | 1.993.693 | 1.111.741 | 736.797 | 374.944 |
| | Product 6.2. Ontgrondingen | 1.000 | 0 | 5.000 | 10.000 | -5.000 |
| | Product 6.3. Milieubeleid en ondergrond | 998.110 | 842.943 | 1.096.081 | 835.535 | 260.546 |
| | Product 6.4. Luchtverontreiniging | 55.532 | 75.000 | 75.000 | 23.500 | 51.500 |
| | Product 6.5. Vergunningverlening en handhaving/RUD | 1.283.104 | 1.014.800 | 1.382.967 | 1.135.910 | 247.057 |
| | Product 6.6. Bodemsanering | 4.516.628 | 4.426.215 | 2.618.880 | 2.298.861 | 320.019 |
| | Product 6.7. Aardkundige waarden, Bodembeheer en –gebruik | 324.036 | 311.099 | 252.100 | 227.930 | 24.170 |
| | Product 6.8. Beheer afvalstoffen | 186.470 | 201.577 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | 9.828.862 | 8.865.327 | 6.541.769 | 5.268.533 | 1.273.236 |

| | Product | 1 Realisatie 2010 | 2 Primitieve begroting 2011 | 3 Begroting 2011 na wijziging | 4 Realisatie 2011 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Baten | | | | | | |
| | Product 6.1. Grondwater en waterhuishouding (incl. waterschappen en peilbeheer) | 775.279 | 710.000 | 710.000 | 732.723 | -22.723 |
| | Product 6.2. Ontgrondingen | 10.592 | 51.345 | 42.345 | 98.726 | -56.381 |
| | Product 6.3. Milieubeleid en ondergrond | 328.039 | 112.000 | 344.319 | 294.718 | 49.601 |
| | Product 6.4. Luchtverontreiniging | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Product 6.5. Vergunningverlening en handhaving/RUD | 544.887 | 175.000 | 275.000 | 389.355 | -114.355 |
| | Product 6.6. Bodemsanering | 2.988.828 | 3.040.837 | 265.693 | -109.376 | 375.069 |
| | Product 6.7. Aardkundige waarden, Bodembeheer en –gebruik | 40.368 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Product 6.8. Beheer afvalstoffen | 201.577 | 201.577 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | 4.889.569 | 4.290.759 | 1.637.357 | 1.406.146 | 231.211 |
| Saldo | | 4.939.292 | 4.574.568 | 4.904.412 | 3.862.387 | 1.042.025 |

| | |
|---|---|
| Saldo Programma | 1.042.025 |
| Bestemming resultaat reserves bij programma | |
| Bijdrage van reserve monitoring voormalige stortplaatsen | -51.406 |
| Bijdrage aan reserve grondwaterheffing | 406.563 |
| Totaal verrekend met reserves | 355.157 |
| Resultaat programma na bestemming reserves | 686.869 |

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

### Lasten

### Product 6.1. Grondwater en waterhuishouding (incl. waterschappen en peilbeheer)

De totale afwijking betreft een voordeel van € 374.944,--. De voornaamste afwijking betreft het budget uitvoering van het grondwaterbeheer, ter grootte van € 350.000,--. In 2011 is een aantal projecten gericht op duurzaam grondwaterbeheer (€ 150.000,--) niet tot stand gekomen. Eén van de voorziene projecten voldeed niet aan de gestelde voorwaarden en een ander project is vertraagd. Het voordeel wordt verder verklaard door het terugboeken van niet gerealiseerde verplichtingen uit voorgaande jaren.

### Product 6.2. Ontgrondingen

De totale afwijking betreft een nadeel van € 5.000,--.

## Product 6.3. Milieubeleid en ondergrond

De totale afwijking betreft een voordeel van € 260.546,-- . De voornaamste afwijking betreft het budget impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving, ter grootte van € 103.000,--. Voor een aantal activiteiten kon in 2011 nog geen opdracht worden verleend. Het gaat hierbij naast de uitvoering van één wettelijke taak en om activiteiten die een duidelijke relatie hebben met het nieuwe Omgevingsbeleid en de daarin genoemde kernkwaliteiten. Het betreft de uitvoering van wettelijke taken en verplichtingen zijnde:
1. Opstellen Actieplan EU-richtlijn Omgevingslawaai
2. Opstellen Actieplan licht/donker en bijbehorend kaartmateriaal als onderdeel van de beleidsontwikkeling kernkwaliteit Rust
Het offertetraject voor het actieplan EU-richtlijn kan pas worden gestart na afronding van de eerste inventarisatie fase. Deze is eind 2011 afgerond. De opdrachtverlening voor opstelling actieplan lich/donker is aangehouden in afwachting van de eerste resultaten uit het project kernkwaliteiten OGB. wij verzoeken het restant van 2011, € 96.000,-- over te hevelen naar 2012.

Het voordeel op Milieubeleid en ondergrond wordt verder verklaard door het afsluiten van niet gerealiseerde verplichtingen uit voorgaande jaren.

## Product 6.4. Luchtverontreiniging

De totale afwijking betreft een voordeel van € 51.500,--. De voornaamste afwijking betreft de uitvoering van het Besluit luchtkwaliteit en is het resultaat van de goede uitkomsten van het tweede onderzoek naar de luchtkwaliteit in Drenthe. Alle acties voortkomende uit het onderzoek zijn afgerond en er zijn geen acties/maatregelen of vervolgonderzoek nodig. Als gevolg hiervan hebben wij in 2011 het budget deels benut.

## Product 6.5. Vergunningverlening en handhaving/RUD

De totale afwijking betreft een voordeel van € 247.057,-- De voornaamste afwijking de inning door de provincie van leges die geheven worden bij omgevingsvergunningen waarbij de provincie het bevoegd gezag is. Het betreft hier leges die worden geheven wanneer er sprake is van bouwen (oude bouwvergunning). Op basis van samenwerkingsafspraken stellen de gemeenten die vergunningen op. Hiervoor ontvangen gemeenten 70% van de door de provincie geheven leges. Een groot aantal gemeenten hebben het werk dat zij voor de provincie in 2011 hebben verricht nog niet bij de provincie in rekening gebracht waardoor er eind 2011 een overschot bij de provincie is. Wellicht zijn daardoor in 2012 extra middelen nodig.

Verder wordt het voordeel van € 233.191,-- verklaard door een afwijking bij Externe veiligheid, waarbij sprake is van een voordeel van € 121.000,--.. Door de Veiligheidsregio en een gemeente is minder gedeclareerd dan begroot, omdat er door deze partijen minder uren zijn gemaakt voor Externe Veiligheid. Daarnaast was de deelname aan cursussen vrijwel nihil en is het aantal themabijeenkomsten lager uitgevallen, evenals het aantal inspecties BRZO.

## Product 6.6. Bodemsanering

De totale afwijking betreft een voordeel van € 320.019,--.

De uitgaven voor de uitvoering van het bodemsaneringsprogramma blijven achter bij de begroting. Enerzijds wordt dit veroorzaakt door de vertraging van de start van de uitvoering van grote projecten. Deze uitgaven zullen in een later stadium alsnog worden gemaakt . Anderzijds is sprake van inverdienen om het financiële tekort van het bodemsaneringsprogramma verder te beperken. Een deel van de realisatie betreft het (geheel) wegwerken van de voorfinanciering uit eerdere jaren. Hiervoor zijn ook ISV3 middelen ingezet.
Vanuit het budget monitoring stortplaatsen waren geen activiteiten begroot. Wel deden zich in 2011 een aantal kansen en vragen voor waarop wij hebben ingespeeld. De kosten daarvan bedroegen ruim € 50.000,- Deze kosten worden overigens gedekt uit de Reserve Nazorg voormalige stortplaatsen..
Ten laste van het budget bedrijvenregeling zijn geen kosten gemaakt wegens het uitblijven van subsidieaanvragen, waardoor € 100.000,-- resteert.
In het kader van de nazorgheffing stortplaatsen is in 2011 geen aanslag (van ruim € 200.000,--) opgelegd aangezien het fonds reeds voldoende is gevuld. In de toekomst zal ook geen heffing meer plaatsvinden, maar is een gedeeltelijke terugbetaling voorzien.

## Product 6.7. Aardkundige waarden, Bodembeheer en –gebruik

De totale afwijking betreft een voordeel van € 24.170,--.

### Baten

## Product 6.1. Grondwater en waterhuishouding (incl. waterschappen en peilbeheer)

De totale afwijking betreft een voordeel van € 22.723,--.

## Product 6.2. Ontgrondingen

De totale afwijking betreft een voordeel van € 56.381,--. In december zijn nog 2 omvangrijke ontgrondingenvergunningen verleend. Daardoor is er een voordeel ontstaan.

## Product 6.3. Milieubeleid en ondergrond

De totale afwijking betreft een nadeel van € 49.610,--.

## Product 6.5. Vergunningverlening en handhaving/RUD

De totale afwijking betreft een voordeel van € 114.355,-- Het totaal aan ontvangen leges is afhankelijk is van het aantal aanvragen. In 2011 zijn er meer aanvragen geweest dan verwacht waarbij sprake is van bouwen.

## Product 6.6. Bodemsanering

De totale afwijking betreft een nadeel van € 375.069,--.

In het kader van de nazorgheffing stortplaatsen is in 2011 geen aanslag van ruim € 200.000,-- opgelegd aangezien het fonds reeds voldoende is gevuld.
Door de vertraging in de uitvoering en lagere kosten bij de uitvoering is de bijdrage van derden per saldo € 70.000,-- minder dan begroot.
Omdat er geen subsidieaanvragen in het kader van de bedrijvenregeling zijn geweest, hebben wij de Rijksbijdrage van € 100.000,-- niet benut.

# Programma 7
# Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw

## Missie

Ontwikkelen van natuur, recreatiemogelijkheden en landbouw, om biodiversiteit en kernkwaliteiten te borgen en de landbouw in staat te stellen zich duurzaam, innovatief en economisch rendabel te ontwikkelen.

## Behaalde successen

- De projecten Dwingelderveld en VIEP zijn volop in uitvoering. Het gaat hier om complexe, grootschalige en integrale projecten. Het project VIEP is in de afrondende fase. Dwingelderveld is volop in uitvoering. Ten behoeve van ontsnippering EHS zijn, ondanks het gewijzigde natuurbeleid van het Rijk, toch een aantal knelpunten opgelost. Over de N48 zijn 2 ecoducten gerealiseerd. In samenwerking met Prorail zijn een aantal knelpunten voor fauna opgelost.
- In het Groenmanifest zijn met de Drentse landbouw- en natuurorganisaties afspraken gemaakt voor de Drentse natuur en het ammoniakbeleid. Zij pleiten daarbij gezamenlijk voor voortzetting van investeringen in het Drentse platteland.
- Herinrichting Strubben Kniphorstbos.
- Initiatie projectaanvraag Energielandschap Drentse Aa.
- Oplevering knooppunt Gasteren als onderdeel van het leefbezoekersnetwerk Drentse Aa.
- Landschappelijke inpassing melkveehouderijbedrijven.
- Regionaal Gemengd Bedrijf / Agro Landerij ter verbetering van de agrarische infrastructuur
- Oprichting cultuur-, kennis en beleefcentrum Collectie Brands.
- Gebiedsbreed project Landart Dalen voor verhoging van de leefbaarheid en ontwikkeling van het gebied.

## Doel (wat hebben wij gerealiseerd?)

### Product 7.1. Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP

| Doelen vanuit de begroting 2011 (per product/deelproduct naar de nieuwe indeling). |
|---|
| **Natuur en landschap** |
| Een belangrijk deel van onze opgave voor natuur en landschap is opgenomen in het pMJP. In dit kader proberen wij de EHS versneld te realiseren. Dit is inclusief de Natura 2000-gebieden en de robuuste verbindingen met bijbehorende voorzieningen, zoals ecoducten.<br>Ook voeren wij actief regie om inhoud te geven aan de inspanningsverplichting voor meer particulier natuurbeheer. Dit komt echter slechts langzaam van de grond. Om te voorkomen dat het (mede) daardoor lastiger wordt de EHS te realiseren overleggen wij met onze partners en LNV om creatieve oplossingen tot stand te brengen.<br>Drenthe werkt aan het behouden en ontwikkelen van de drie nationale parken en het nationaal landschap, het behoud en de versterking van natuur en landschappelijke kwaliteit buiten de EHS en de ontwikkeling van nieuwe bossen en landgoederen op locaties die zich daarvoor goed lenen.<br>Ook vinden wij het belangrijk bossen, natuurgebieden, planten en dieren adequaat te beschermen door de Flora- en Fauna Wet, de Natuurbeschermingswet 1998 en de Boswet goed uit te voeren. Daarnaast sturen wij actief op herstel en de ontwikkeling van landschap in het kader van het tegengaan van verrommeling (zie ook programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling). |
| **pMJP** |
| Wij voeren de jaarplanning uit van het pMJP Landelijk Gebied. Het pMJP 2007-2013 bevat een integraal uitvoeringskader voor zowel onze als de rijksdoelen in het landelijk gebied. Deze zijn te vinden in de paragraaf 'Wat doen wij nog meer", Ons doel is het pMJP slagvaardig uit te voeren volgens de ILG-methodiek. Dat betekent ontschotte en ontpotte budgetten, een gebiedsgerichte aanpak en vereenvoudigde uitvoering. |

Het bereiken van de beoogde resultaten voor Natuur en landschap heeft veel hinder ondervonden van de onderhandelingen met het Rijk over het deelakkoord Natuur. Sinds oktober 2010 zijn de budgetten op basis van het ILG bevroren. Een versnelling in de realisatie van de EHS is dus niet gehaald. Wij hebben de EHS wel herijkt. In 2011 hebben wij ingezet via de IPO lijn op het verbreden van de nieuwe Natuurbeschermingswet naar meer dan alleen Europese verplichtingen.

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw | 61.378.153 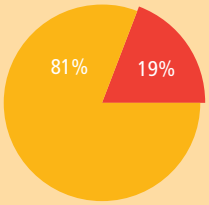  | 57.849.521 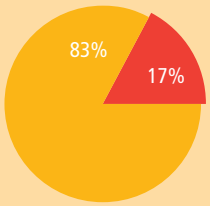  |
| Overige programma's | 328.807.260 | 336.631.876 |

| Programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw | 1 Realisatie 2010 | 2 Primitieve begroting 2011 | 3 Begroting 2011 na wijziging | 4 Realisatie 2011 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 46.420.034 | 42.704.076 | 36.975.299 | 61.378.153 | -24.402.854 |
| Totaal baten | 41.129.636 | 36.395.893 | 31.167.962 | 57.849.521 | -26.681.559 |
| Saldo | 5.290.398 | 6.308.183 | 5.807.337 | 3.528.631 | 2.278.706 |

## Ontwikkelingen

### Product 7.1. Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP

**Ontwikkelingen jaarstukken.**
De decentralisatie van Natuur naar de provincies, gaat samen met een forse bezuiniging. Dit betekent voor Drenthe dat veel ontwikkelingen tot staan gebracht worden. Met het huidige bod van het Rijk zijn zelfs de Europese verplichtingen in Drenthe niet gewaarborgd. Dat heeft verstrekkende gevolgen voor het overige Natuur en landschapsbeleid. In 2012 zullen wij verder werken aan het nee-tenzij beleid, nieuwe verdienmogelijkheden en het Biodiversiteitbeleid.

Het jaar 2011 heeft in het teken gestaan van de onderhandelingen over het deelakkoord natuur. Al in oktober 2010 had het Rijk aangegeven de financiering van nieuwe verplichtingen niet langer meer te garanderen. Vanaf dat moment zijn in Drenthe alleen die projecten in uitvoering gegaan die in oktober 2010 al waren verplicht. Met als gevolg een forse temporisering en afzwakking van de uitvoering. Het nieuwe deelakkoord Natuur had hier verandering in aan moeten brengen. Vier provincies waaronder Drenthe hebben in december 2011 het deelakkoord Natuur echter verworpen.

Als gevolg van het feit dat er formeel geen akkoord is met 12 provincies, blijven in 2011 de bestuursovereenkomsten Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) van kracht. De in 2011 beschikbare middelen voor het ILG zijn aan provincies ter beschikking gesteld via de reguliere ILG-bevoorschotting. In de huidige jaarstukken wordt de bestaande verantwoordingswijze in 2011 gehandhaafd.

Voor het niet instemmen met het deelakkoord was van belang dat er nog geen heldere verdeling overeen was gekomen over de beheersgelden. Dit is voor Drenthe cruciaal, omdat Drenthe een relatief grote beheersopgave heeft. Verder was bij de verwerping door Drenthe van belang dat de zgn. grond-voor-grondregeling onvoldoende “hard” was en dat de spelregels tijdens het onderhandelingstraject door het Rijk tussentijds steeds werden gewijzigd.

Op 1 januari 2011 was met betrekking tot het thema inrichting een bedrag verplicht van € 31 miljoen. Verder stond op die datum aan biedingen voor grondaankopen een bedrag open van € 11 miljoen. Het totaalbedrag van € 44 miljoen (incl. ecoduct N33) zou het rijk niet langer meer gaan financieren, maar zou uit de zogenaamde grond- voor-grondregeling gehaald moeten worden. Aan "vrije" ruimte kan Drenthe binnen de provincie via de grond-voor-grondregeling een bedrag vrijspelen van € 6 miljoen. De overige € 38 miljoen zou via een verdeling tussen alle provincies ter beschikking moeten komen. Het is maar zeer de vraag, of dit gaat lukken, gezien de ongewisse situatie en omdat een aantal provincies die wel hebben ingestemd met het deelakkoord natuur, als voorwaarde heeft gesteld niet aan de verdeling van de grondvoorraad voor de financiering van lopende verplichtingen mee te willen werken.

Hoeveel van de vordering zou binnen 2 tot 5 jaar kunnen worden geëffectueerd in Drenthe? De termijn die zou moeten worden gehanteerd voor het realiseren van de verkopen zou synchroon moeten lopen aan de uitfinanciering van de lopende verplichtingen. Pas als de kaders rond de grond-voor-grondregeling scherp genoeg zijn kan meer concreet een financieel resultaat op de afwikkeling van de bestuursovereenkomst 2007-2013 worden bepaald. Een deel van een eventueel resterend tekort kan worden gedekt binnen het eigen beleidsterrein. Immers het tekort op het rijksaandeel in de ILG kan deels worden gecompenseerd door aanwending van nog niet verplichte provinciale co-financieringsmiddelen. Ook zijn overgebleven middelen op provinciale doelen uit het pMJP gereserveerd evenals de ontvangen rente op de ILG groenfondsrekening. Tenslotte zou een restant tekort moeten worden gedekt uit de risicoreserve. Er van uitgaande dat b.v. 30% van de vordering op basis van de grond-voor-grondregeling binnen 3 tot 5 jaar kan worden geeffectueerd moet na inzet van de vanuit het beleidsgebied beschikbare middelen, binnen de risicoreserve rekening worden gehouden met een extra dekking van € 15 miljoen voor de financiële afwikkeling van het deelakkoord natuur.

Inmiddels is er een nieuw natuurakkoord gesloten. Het akkoord is geen verbetering ten opzichte van de oude plannen, eerder een verslechtering. In het nieuwe akkoord komt volgens ons minder grond beschikbaar en is er de eerste jaren ook beduidend minder geld.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij er aan doen?

### Product 7.1. Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 5.2. Bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit | De verdroging aanpakken binnen acht TOP-gebieden. De hiervoor in het pMJP geformuleerde doelstellingen uiterlijk in 2013 realiseren. | Uitvoeren maatregelen in de TOP-gebieden Peizerdiep, Fochteloërveen, Dwingelderveld en delen van de Drentsche Aa .<br>Projectvoorbereiding in de TOP-gebieden Reest, Bargerveen, delen van de Drentsche Aa en Drents Friese Wold<br>Bewaken voortgang synergieprojecten<br>Monitoring aanpak verdroging in de acht TOP-gebieden |
| 5.9 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS | Verlaging van de ammoniakuitstoot in Drenthe. | Voortgezette uitvoering van het meerjarenproject 'Duurzaam boer blijven in Drenthe'. Ruim honderd rundveehouderijen passen hun bedrijfsvoering aan en richten deze in naar de kringloopgedachte. Het project voorziet verder in excursies, open dagen, lezingen etc. |

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 5.19. Versnelde aankoop en inrichting van EHS | Realiseren EHS Drenthe in 2015 en realiseren instandhoudingsdoelstellingen Natura 2000. | Geen versnelde aankoop |
| 5.20. Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid | Realisatie van 1.500 hectare bosuitbreiding in 2014. | Aanleg 75 hectare bos |
| 5.24 Gebiedsprogramma Agenda voor de Veenkoloniën. | Structurele verbetering ruimtelijke en sociaal-economische structuur door verbindings- en innovatieprojecten. Centraal staan de thema's agribusiness, landschap, infrastructuur, toerisme, wonen, sociaal-economische vernieuwing en verbinden regio's verbinden. | Uitvoeren Gebiedsprogramma 2008-2012.<br>Faciliteren projectbureau en stuurgroep. |
| 5.25 Realisatie Tusschenwater | Duurzaam samengaan functies natuurontwikkeling, waterberging en drinkwaterwinning, bieden van kansen voor recreatie en verbeteren waterkwaliteit Zuidlaardermeer. | Realiseren eerste fase project (180 hectare). |
| 5.26 Ontsnippering | (1) Samenhangende inrichting EHS en knelpunten bij A28, spoor en overige wegen en maximale benutting beschikbare rijksgelden uit het Meerjarenprogramma Ontsnippering (MJPO).<br>(2) Jaarlijks oplossen van 5 -10 knelpunten EHS bij provinciale wegen, met zicht op grotendeels opgeloste knelpunten EHS in 2018.<br>(3) Oplossen knelpunten EHS bij gemeentelijke wegen, met zicht op grotendeels opgeloste knelpunten EHS in 2018. | (1) Samen met alle betrokkenen opstellen van een realisatieplan voor de gebiedsgerichte ontwikkeling rond het knelpunt EHS A28.<br>(2) Oplossen van 5 à10 EHS knelpunten bij provinciale wegen, in samenhang met wegwerkzaamheden (PUP)<br>(3) Gemeenten voorlichten over bestaande knelpunten en mogelijke oplossingen (in het kader van bestaande overleggen rond PUP 2010 en de convenanten/ samenwerkingsovereenkomsten verkeer en vervoer) en financiële bijdrage leveren voor extra kosten van ontsnipperingsmaatregelen. |
| 5.27 Holteringerveld (voorheen Havelte-Oost) | Realisatie van de eerste fase van het Integraal Plan Natuurgebied Havelte-Oost. | Realiseren van een dagrecreatievoorziening op de Havelterberg en een educatiecentrum/ schaapskooi. |
| 5.28 Runde | Realisatie van de eerste fase van het Uitvoeringsprogramma Runde | Realiseren van de kruising Runde met Emmer-Compascuum en de ecologische verbindingszone. |
| 5.29 Bargerveen | Realisatie van de eerste fase van de buffering Bargerveen. | Realiseren van grondaankopen en –ruil en boerderijverplaatsingen.<br>Planvorming voor de tweede fase. |

Hierboven is aangegeven wat volgens de begroting 2011 aan activiteiten is gepland en welke resultaten dat zou geven, wat betreft de zaken die wij naast de prioriteiten hebben gedaan. Hierna is aangegeven wat er is bereikt.

Beekherstel Oostervoortsediep

## Wat is er aan de prioriteiten van 2011 gedaan en wat is er bereikt?

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 5.2. Bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit. | Status: Oranje | Dwingelderveld, Fochteloërveen, een de Eelder- en Peizermaden zijn in uitvoering. Voor het beekdal van de Peizerdiep is de financiering rond en kan de uitvoering starten.<br><br>Voor nieuwe projecten is geen ILG subsidie meer beschikbaar. In plaats daarvan is het voor een aantal projecten nog gelukt om met alternatieve financiering van o.a. EU een aanvraag in te dienen. Dit zijn 3 projecten in de Drentsche Aa (Halkenbroek, Scheebroekerloopje, Geelbroek), de middelloop van de Vledder en de maatregelen in de landinrichting Zuidwolde-Zuid. |
| | | Uitgaande van honorering van de EU-POP aanvragen wordt 70% van de totale opgave voor eind 2013 gerealiseerd.<br><br>Wij hebben in Drenthe 7 synergieprojecten. Hiervan is 1 gerealiseerd, 2 in uitvoering en 4 in voorbereiding. De synergieprojecten moeten uiterlijk in 2015 zijn gerealiseerd. Voor 1 project (Reestdal) is de co-financiering onzeker geworden vanwege het wegvallen van ILG.<br><br>In 10 TOP-verdroging en Natura2000 gebieden is het meetnet verdroging aangelegd en operationeel. |
| 5.9 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS.<br><br>[foto uitreiking duurzaamheidsprijs toegevoegd] | Status: Groen | Het project 'Duurzaam boer blijven in Drenthe' heeft een goed jaar gehad waarin de 10 studiegroepen diverse onderzoeken hebben gedaan en afgerond. De Drentse duurzaamheidprijs is uitgereikt aan de meest duurzame boer van het project. Dit heeft veel publiciteit gehad. Ook heeft een statenexcursie plaatsgevonden om PS nader te informeren over de aanpak en resultaten. In 2011 is de economische onderbouwing van de aanpak ook nagenoeg gereed. Het komende jaar is laatste projectjaar en zal de focus liggen op communicatie van resultaten. |
| 5.19. Versnelde aankoop en inrichting van EHS. | Status: Groen | Als gevolg van de brief van staatssecretaris Bleker van 20 oktober 2010 konden in 2011 geen nieuwe aankoop- en inrichtingsverplichtingen worden aangegaan. Alleen al opgestarte projecten zijn in uitvoering zoals de Eener- en Langeloërstukken. |

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 5.20. Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid. | Status: Oranje | Er is 30 ha nieuw bos gerealiseerd. Initiatieven duurden langer in de voorbereiding dan voorzien. |
| 5.24 Gebiedsprogramma Agenda voor de Veenkoloniën. | Status: Groen | Het gebiedsprogramma 2008 – 2012 is vervroegd geëvalueerd. Dit heeft tot gevolg gehad dat in 2011 een doorstart document is gemaakt dat voorziet in een nieuw programma voor 2012 en 2013, waarbij de focus is gelegd op een beperkt aantal thema's. |
| 5.25 Realisatie Tusschenwater. | Status: Oranje | Voor de realisatie van Tusschenwater is een MER onderzoek nodig. Dit onderzoek is in 2011 afgerond en in de inspraak gekomen. In 2012 wordt de procedure afgerond, een inrichtingsplan opgesteld en het bestemmingsplan aangepast om de uitvoering mogelijk te maken. |
| 5.26 Ontsnippering | Status: Oranje | 1. Op 14 december is voor € 4,4 mln het bestek aanbesteed voor de bouw van een ecoduct over de A28 tussen het Nationaal Park Dwingelderveld en het Ter Horsterzand. De aannemerscombinatie Mobilis/Hegeman gaat in het voorjaar van 2012 met de bouwactiviteiten starten.<br>Extra uitgevoerd: 2 ecoducten over de N48 bij Zuidwolde, en de omgeving is aansluitend ingericht. Ontwerpplannen voor 2 knelpunten Rijksinfrastructuur opgesteld.<br>Samen met prorail maatregelen voor 6 knelpunten bij het spoor geformuleerd, aanbesteding voorbereid.<br>2. Van de EHS knelpunten bij provinciale wegen, in samenhang met wegwerkzaamheden (PUP) zijn 3 fauna knelpunten opgelost, op ca. 10 plaatsen zijn aanvulling en herstel van voorzieningen gerealiseerd en 1 project is in voorbereiding. Er is minder uitgevoerd dan gepland doordat minder wegwerkzaamheden zijn uitgevoerd.<br>3. Gemeenten zijn eenmalig gezamenlijk voorgelicht over bestaande knelpunten en mogelijke oplossingen (in het kader van bestaande overleggen rond PUP 2010 en de convenanten/ samenwerkingsovereenkomsten verkeer en vervoer). De belangstelling vanuit PUP en convenanten is niet groot, er is weinig affiniteit voor natuurbeleid en subsidieaanvragen in samenhang met wegwerkplanning zijn ingewikkeld en omslachtig. Er zijn 3 projecten uitgevoerd, 1 is in voorbereiding in gemeente Westervel en 1 in voorbereiding in gemeente Midden-Drenthe. |
| 5.27 Holteringerveld (voorheen Havelte-Oost). | Status: Oranje | Activiteiten hebben in 2011 deels stil gelegen, want er loopt een beroep bij de Raad van State. Behandeling is op 1 februari 2012.<br>Mocht deze uitspraak onverhoopt negatief uitvallen, dan is een reparatie bestemmingsplan voorzien, zodat realisatie binnen de geplande termijn van uiterlijk eind 2012 nog steeds wordt gehaald. |
| 5.28 Runde | Status: Groen | De uitvoering van het Uitvoeringsprogramma Runde bevindt zich in een afrond stadium. In 2011 is gewerkt aan de clusters 5, 7 en 8a. De clusters 6, 8b en 12 zijn voorzien om uitgevoerd te worden in 2012, Daarmee is De Runde dan in Drenthe gereed. |
| 5.29 Bargerveen | Status: Oranje | Er zijn in 2011 twee landbouwbedrijven met bijbehorende gronden verworven. In totaal moet nog ca. 40 ha verworven worden om de bufferzone te kunnen aanleggen. Dit proces is echter stilgelegd vanwege de onderhandelingen over de decentralisatie Natuur en daarmee komt realisering en het behalen van de doelstellingen in het kader van Natura 2000 in gevaar. |

## Wat doen wij nog meer?

| Deelproduct | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| pMJP | Het resultaat is beschreven in onderstaande tabel.<br>NB. De prioriteiten "Kunstobjecten bij pMJP-projecten in het landelijk gebied" en "Vitaal Platteland" zijn opgenomen in het pMJP. | De programmering pMJP voor 2011 is beschreven in onderstaande tabel. Het landelijk gebied vormt een van de pijlers van het Programma klimaat en energie. De desbetreffende doelen, middelen en instrumenten worden verbonden met het pMJP. Voorts wordt bezien of de gebiedsorganisatie van het pMJP, de eigen pMJP organisatie en DLG kan worden benut voor de klimaat- en energiedoelen. Met de terreinbeherende instanties worden concrete afspraken gemaakt over een actieve inrichting van nieuwe natuur op gronden die zijn doorgeleverd.<br>Belangrijkste activiteiten 2011 per gebied:<br>- Noordwest: VIEP en Leekstermeer<br>- Drentsche Aa: toegangspoort Dijkveld en gebiedsfonds<br>- Hunze: Tusschenwater, Torenveen en Bonnerklap<br>- Zuidoost: Bargerveen, Runde en Veenpoort Zuid<br>- Zuidwest: Dwingelderveld en Holtingerveld |
| Groene wetgeving | Bescherming van bossen, natuurgebieden, planten en dieren door het adequaat uitvoeren van wettelijke taken (Flora- en Faunawet, Natuurbeschermingswet 1998 en Boswet). | Alle voorkomende werkzaamheden waarvoor provincie Drenthe bevoegd gezag is in kader van uitvoering Flora- en Faunawet, Natuurbeschermingswet 1998 en de Boswet, o.a. in- en extern advies, vergunningverlening, bezwaar en beroep. |
| Groene instellingen | Invulling geven aan onze natuur- en landschapsdoelstellingen door de inzet van preferente instellingen en vrijwilligersorganisaties op het gebied van natuurbeheer en natuur- en milieueducatie | Alle voorkomende werkzaamheden in het kader van het subsidiëren van de preferente instellingen (Landschapsbeheer Drenthe, IVN, Het Drents Landschap, BoerenNatuur) en ondersteunen van vrijwilligersorganisaties met een waarderingssubsidie.<br>Prioriteit 5.18 B BoerenNatuur is hierin opgenomen |

Hierboven is aangegeven wat volgens de begroting 2011 aan activiteiten is gepland en welke resultaten dat zou geven, wat betreft de zaken die wij naast de prioriteiten hebben gedaan. Hierna is aangegeven wat er is bereikt.

## Wat hebben wij nog meer gedaan en wat is er bereikt?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| pMJP | | De middelen voor de prioriteiten zijn volledig uitgeput. Met de impulsgelden zijn wederom tientallen aanvragen gehonoreerd die ten goede komen aan de vitalisering van het platteland.<br>De onderstaande belangrijkste activiteiten per gebied lopen volgens planning of zijn gerealiseerd:<br>- Noordwest: VIEP en Leekstermeer<br>- Drentsche Aa: toegangspoort Dijkveld en gebiedsfonds<br>- Hunze: Tusschenwater, Torenveen en Bonnerklap<br>- Zuidoost: Runde en Veenpoort Zuid<br>- Zuidwest: Dwingelderveld en Holtingerveld<br>Het project Bargerveen (Zuidoost) loopt vertraging op door de Rijksbezuinigingen. |
| Groene wetgeving | | Door het vaststellen van groen manifest is de bedrijfsontwikkeling bij melkveehouderijen weer op gang gekomen. Dit leidt tot meer aanvragen in het kader van Natuurbeschermingswetgeving verlengd,. |
| Groene instellingen | | Genoemde preferente instellingen en organisaties hebben zoals gebruikelijk ook in 2011 een jaarlijkse subsidie ontvangen, zodat zij dankzij hun werkzaamheden en inzet kunnen bijdragen aan de invulling van de provinciale natuur- en landschapsdoelstellingen. |

## Geactualiseerde agenda

| Onderwerp | Wanneer | Gerealiseerd? |
|---|---|---|
| PEIL-rapportage 2010 | 2e kwartaal 2011 | 2e kwartaal 2011<br>(15 juni) |

## Wat heeft het gekost?

| | Product | 1<br>Realisatie 2010 | 2<br>Primitieve begroting 2011 | 3<br>Begroting 2011 na wijziging | 4<br>Realisatie 2011 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | | | | | | |
| | Product 7.1. Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP | 46.420.034 | 42.704.076 | 36.975.299 | 61.378.153 | -24.402.854 |
| | Totaal | 46.420.034 | 42.704.076 | 36.975.299 | 61.378.153 | -24.402.854 |
| Baten | | | | | | |
| | Product 7.1. Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP | 41.129.636 | 36.395.893 | 31.167.962 | 57.849.521 | -26.681.559 |
| | Totaal | 41.129.636 | 36.395.893 | 31.167.962 | 57.849.521 | -26.681.559 |
| Saldo | | 5.290.398 | 6.308.183 | 5.807.337 | 3.528.631 | 2.278.706 |

**Toelichting**

| | |
|---|---|
| Saldo Programma | 2.278.706 |
| Bestemming resultaat reserves bij programma | |
| Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG | 2.173.916 |
| Totaal verrekend met reserves | 2.173.916 |
| Resultaat programma na bestemming reserves | 104.790 |

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

### Saldo van Baten en Lasten

### Product 7.1. Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP

De uitgaven bedroegen € 61,4 miljoen ofwel € 24,4 miljoen hoger dan geraamd. De inkomsten bedroegen € 57,8 miljoen ofwel € 26,7 miljoen meer dan geraamd. Per saldo is er hier een voordeel van € 2,3 miljoen. Binnen het PMJP wordt de rijksbijdrage in verhouding tot de uitgaven onttrokken aan het rijksvoorschot.

### Lasten

Het product 7.1 bestaat uit veel verschillende producten. Per product wordt het saldo nader toegelicht.
Op het product pMJP-7 water is een voordeel van € 260.000,-- voornamelijk op het onderdeel synergie projecten. Op de producten groene wetgeving en instellingen (incl. Natuur en Milieueducatie) wordt een voordeel opgetekend van € 155.000,--.

Op het product landschap zit een nadeel van 6,5 miljoen. Met name de uitgaven Tennet projecten ad € 4 miljoen (en budgettair neutrale dekking door inkomsten tennet) waren per abuis niet geraamd in 2011. Voorts is op de PMJP subsidie Onderhoud landschap veel meer uitgegeven (1,9 miljoen) dan geraamd. Tegenover dit nadeel staat een voordeel van 1,9 miljoen aan bijdragen van derden. Tenslotte kennen de pMJP subsidieonderdelen uitvoeringsprogramma Nat. Landschap en uitfinanciering bos en landschap een nadeel van € 475.000,-- ten opzichte van de geraamde betalingen.

Op het belangrijkste pMJP product “Natuur” is het grootste verschil opgetreden. In totaal 19,4 miljoen. Het onderdeel Milieukwaliteit binnen natuur kent een voordeel van 1,3 miljoen. Met name verzuring en vermesting 1,1 miljoen en verdrogingsprojecten 0,2 miljoen. Voor de nationale parken hebben verrekening plaatsgevonden wegens door de provincie voor de parken betaalde facturen in voorgaande jaren van € 440.000,--. Samen met een voordeel op de reguliere uitgaven bedraagt het voordeel € 615.000,--. Op de doelstelling realisatie EHS (nadeel 16,2 miljoen) heeft de deactivering van ILG grondverwervingen ad € 17.839.000,-- plaatsgevonden. Tot 2010 werden de nog niet doorgeleverde maar wel door het rijk gefinancierde verwervingen als vooruitbetaalde bedragen verantwoord en gecorrigeerd op de vooruit ontvangen rijksmiddelen. Omdat de doorlevering van deze gronden aan de terreinbeherende organisaties om niet gebeurd zijn wij van mening dat het waarderen van deze bezittingen alleen reëel is als de intentie is om deze gronden niet door te leveren en er sprake is van te verkopen grond. Hiervan heeft een globale inventarisatie plaatsgevonden sluitende op ca. 277 Ha. Omdat de verkoop van reeds aangekochte en gefinancierde gronden op basis van de grond-voor-grond regeling

mogelijk landelijk wordt geregisseerd en verdeeld is dit bezit niet geactiveerd. Op de onderdelen Verwerving EHS en inrichting zaten nadelen ter hoogte van 4,8 respectievelijk 2,1 miljoen euro. De betalingen voor de doelen "knelpunten robuuste verbindingen" en "beheer EHS" waren samen € 2,5 miljoen lager dan geraamd. Op de prestatie's milieukwaliteit Drenthe en natuur algemeen heeft een nabetaling voor het integraal Plan Natuurgebeid Havelte Oost plaatsgevonden van € 42.000,-- en is de versnelde aankoop en inrichting van de ecologische hoofdstructuur ad € 112.500 in 2011 niet geffectueerd in verband met de gevolgen van het deelaccoord natuur. Voorts is het budget voor de subsidieregeling Ontsnippering EHS niet volledig gebruikt € 245.000,-- (voordeel) en zijn nabetalingen geweest voor het uitvoeringsprogramma Runde € 275.000,-- . Per saldo bedroegen de uitgaven € 500.000,-- ongeveer gelijk aan de begroting.

De producten pMJP-8 Versterking economische vitaliteit en pMJP-4 Recreatie en toerisme kennen tenslotte een voordeel van € 167.000 respectievelijk € 800.000 ren opzichte van de raming. ,-- Het eerste saldo heeft betrekking op de herijking ontwikkelingsperspectief veenkoloniën en is ontstaan als gevolg van een onjuiste verwachting bij derde bestuursrapportage.

## Baten

De meeste inkomsten zijn bij het pMJP rechtstreeks gerelateerd aan de uitgaven. Begroot was € 31,1 miljoen terwijl € 57,8 miljoen is gerealiseerd (voordeel € 26,7 miljoen).

De rente op de groenfondsrekening bedroeg € 356.000,-- ofwel € 156.000,-- meer dan begroot.

Op het product pMJP-7 Water is ruim 1 miljoen, vnl. door co-financiering van derden meer ontvangen dan geraamd. Op de producten informatiesystemen landelijk gebied en groene wetgeving bedroegen de inkomsten ca. € 10.000,-- lager dan begroot.

Voor pMJP-5 landschap is 7,4 miljoen meer ontvangen dan geraamd. De grootste onderdelen hierin zijn de bijdrage Tennet ad € 4 miljoen, de bijdragen derden voor ontwikkeling Nationaal Landschap 2 miljoen en de bijdrage Rijk voor het Nationaal Landschap van 1 miljoen.

Op het product natuur is € 19,7 miljoen meer ontvangen. Op het onderdeel realisatie EHS bedroeg het voordeel € 18 miljoen. Een rijksbijdragen ILG van 17,8 miljoen had betrekking op de de-activering van grond. De overige voor en nadelen in de bijdragen derden en rijk, binnen de prestatie realisatie EHS lopen ongeveer tegen elkaar weg. De inkomsten voor milieukwaliteit en nationale parken leverden een voordeel op van € 400.000,-- respectievelijk € 1 miljoen.

Op het product Recreatie en toerisme is € 526.000,-- meer ontvangen dan begroot.

## Saldo Baten en Lasten.

Het totale saldo van baten en lasten bedraagt € 2.278.706,--. Hiervan heeft € 2.173.918,-- betrekking op het pMJP en € 104.788,-- op andere doelen. Deze andere doelen waren informatiesysteem landelijkgebied, groenewetgeving en instellingen en natuur, bos en landschap (NME). Het saldo van baten en lasten pMJP productonderdelen (provinciale doelen) bedraagt € 724.894,--. Het saldo pMJP productonderdelen (rijksdoelen) bedraagt € 1.449.024,--. Beide saldi worden verrekend met de reserve ILG.

# Programma 8
# Groen Drenthe: Klimaat en Energie

## Missie

Het thema energie is voor ons van grote economische betekenis. Wij leveren een bijdrage om minder afhankelijk te zijn van fossiele brandstoffen, mede gelet op de huidige spanningen in de wereld. Bovendien willen wij de wereld ook voor toekomstige generaties leefbaar houden. Daarnaast zijn uiteraard de ruimtelijke implicaties van belang; in de loop der tijd ontstaan zo nieuwe energielandschappen. Wij gaan in noordelijk verband voor een Energieakkoord met het rijk en private partijen. De focus ligt daarbij op productie, distributie, kennis en innovatie. In het akkoord willen wij de wederzijdse rol, bijdrage en verantwoordelijkheid van de betreffende partners goed geregeld zien. De Drentse Energie Organisatie is voor ons de uitvoeringsorganisatie van grotere projecten. Wij zien kansen om via een energie-academie (WO en HBO) en een energiecollege (MBO) het onderwijsaanbod te vernieuwen. Wij verbinden de robuuste onderdelen van het lopende programma Klimaat en Energie aan het Energieakkoord. Bestaande meerjarige afspraken, bijvoorbeeld de bijdrage aan RSP Emmen, worden gerespecteerd. Het afsluiten van nieuwe klimaatcontracten met gemeenten wordt heroverwogen. Activiteiten zoals het 100.000 woningenplan of voertuigenplan zetten wij in noordelijk verband en in hernieuwde vorm voort. Deze activiteiten bekijken wij tegen de achtergrond van de financiële ontwikkelingen. Het zoekgebied Windenergie zoals verwoord in de Omgevingsvisie is onze leidraad voor de realisatie van grootschalige windparken. De Structuurvisie Ondergrond is voor ons leidend in de nationale discussie over het gebruik van de ondergrond. De opslag van kernafval in de Drentse ondergrond sluiten wij uit, evenals de komst van een kerncentrale in Drenthe.

## Behaalde successen

- De Green Deal Noord Nederland; een passende vervolgstap op het Energieakkoord Noord Nederland. Binnen de Green Deal zijn financiële afspraken gemaakt, waaronder € 3 miljoen voor de Drentse vestiging van Avebe en € 6 miljoen voor de Energy Academy/Energy College.
- Het Energy College; er is op hoofdlijnen, een businessplan opgesteld.Met de totstandkoming van een E-college wordt enerzijds bijgedragen aan het oplossen van tekorten in goed geschoolde MBO vakkrachten op het gebied van energie, anderzijds wordt de aansluiting tussen het aanbod en de wensen van de markt beter georganiseerd.
- De oprichting van de Drentse Energie Organisatie (DEO), op 1 december 2011. Van de ruim 350.000 euro die beschikbaar is voor de oprichtingskosten is € 115.000 (32%) gebruikt. De rest van het oprichtingsbudget wordt geïnvesteerd in projecten die passen binnen de doelstellingen van de DEO.
- Het binnenhalen van ruim € 450.000 in het kader van de rijkssubsidieregeling ‘Excellente Gebieden’. In Drenthe zijn er vijf van die gebieden aangewezen, waar binnen de looptijd van 2011 tot 2013 314 energiezuinige woningen worden gerealiseerd. Er is geen enkele andere provincie te noemen die een dergelijk bedrag toegewezen heeft gekregen.
- Mede door de inzet van de taskforce Groen Gas neemt de Energy Valley regio in de SDE+tender 2011 een koppositie in. Met de gehonoreerde projecten en een voorgenomen jaarlijks groen gas productievolume van tussen de 60 en 70 miljoen m3 is de regio goed op weg om 30% van het nationale productievolume voor groen gas voor haar rekening te nemen.

## Doel (wat hebben wij gerealiseerd?)

### Product 8.1. Klimaat en Energie

| Doelen vanuit de begroting 2011 (per product/deelproduct naar de nieuwe indeling). |
|---|
| **Klimaat en energie** |
| De 'Grounds for Change'sturingsfilosofie gaat uit van de Mitigatie, Adaptatie en Participatie benadering, ofwel de Drentse MAProach. Deze zetten wij in bij het uitvoeren van het programma Klimaat en Energie. Dat bevat de volgende drie centrale doelen:<br>1. Minder uitstoot van broeikasgassen door een brongerichte aanpak (mitigatie)<br>- Drenthe levert een evenredige bijdrage aan de CO2-reductie-doelstelling conform het Energieakkoord Noord-Nederland (+ 25%)<br>- Drenthe levert in het kader van duurzame energie een bijdrage van 5%<br>2. Beter aanpassen aan veranderingen in het klimaat door een gebiedsgerichte aanpak (adaptatie)<br>- Het provinciaal omgevingsbeleid is klimaatbestendig<br>- De EHS/Natura 2000, de landbouw en de toeristische sector is klimaatrobuust ingericht<br>- Klimaatverandering en energiewinning maken integraal onderdeel uit van landschap en leefomgeving<br>- In 2020 kan 40 miljoen m3 water worden vastgehouden en 22 miljoen m3 water worden geborgen<br>3. Meer gezamenlijke verantwoordelijkheid door een actorgerichte aanpak: (participatie)<br>- 80% van de door Drenthe benaderde partijen doet actief mee.<br>- Het beschikbare financiële en juridische/beleidsmatige instrumentarium wordt maximaal benut. |

Voor een uitgebreide evaluatie van het programma Klimaat en Energie wordt verwezen naar de programma-evaluatie zoals deze op 13 december door het college van GS is vastgesteld. Deze evaluatie is behandeld in de Statencommissie OGB van 11 januari 2012.

**Verantwoording drie centrale doelen:**

*1. Minder uitstoot van broeikasgassen door een brongerichte aanpak (mitigatie)*
Onderdeel van het programma Klimaat en Energie is het Energieakkoord Noord-Nederland, waarin klimaatdoelstellingen zijn afgesproken met de andere noordelijke provincies voor de periode 2008 - 2011. Wij verwijzen naar de DWA-rapportage van 25 november 2011, behorende bij eerdergenoemde programmaevaluatie. Het rapport van DWA laat zien dat de doelstellingen voor 2011 weliswaar niet worden gehaald, maar dat bij voortzetting van het beleid de doelstelling voor 2020 nog steeds haalbaar is. Belangrijkste oorzaak dat de doelen van 2011 niet zijn gehaald is dat de nationale doelstellingen voor deze periode te ambitieus waren.. Drenthe wijkt daarmee overigens niet af van de trend in de rest van Nederland.

*2. Beter aanpassen aan veranderingen in het klimaat door een gebiedsgerichte aanpak (adaptatie)*
In de programmaperiode zijn door bundeling van middelen grote adaptatieprojecten binnen de deelprogramma's Klimaatlandschappen en Water gerealiseerd of in gang zijn gezet. Met deze projecten heeft Drenthe zich in de afgelopen periode goed voorbereid op en aangepast aan de klimaatverandering. Binnen het provinciaal omgevingsbeleid, de EHS/Natura 2000, de landbouw en de toeristische sector is de klimaatbestendigheid/robuustheid sterk toegenomen. Met betrekking tot de waterdoelstellingen voor 2020 is het de vraag of er nog voldoende middelen beschikbaar zullen blijven om de gehele doelstelling te realiseren.

*3. Meer gezamenlijke verantwoordelijkheid door een actorgerichte aanpak: (participatie)*
De betrokkenheid van de Drentse burgers en bedrijven is flink vergroot. Ten opzichte van de beginperiode van het programma zijn duidelijk meer partijen actief geworden binnen het speelveld Klimaat en Energie. Vrijwel alle door Drenthe benaderde zijn partijen actief betrokken geweest in projecten.
Middels eigen financiële instrumenten zoals klimaatcontracten, het Innovatief Actieplan Drenthe (IAD), en de noordelijke bouwregelingen SEBB/SIEBB is een belangrijke financiële impuls gegeven aan de uitvoering van diverse klimaat- en energieprojecten. Over de gehele programmaperiode is met inzet van circa zes miljoen euro ongeveer zestig miljoen euro aan additionele middelen verworven uit externe financiële instrumenten.
Door onder meer het omgevingsbeleid en diverse beleidsvisies, zoals de structuurvisie voor de ondergrond, is een actief en sturend klimaat en energiebeleid ontwikkeld.

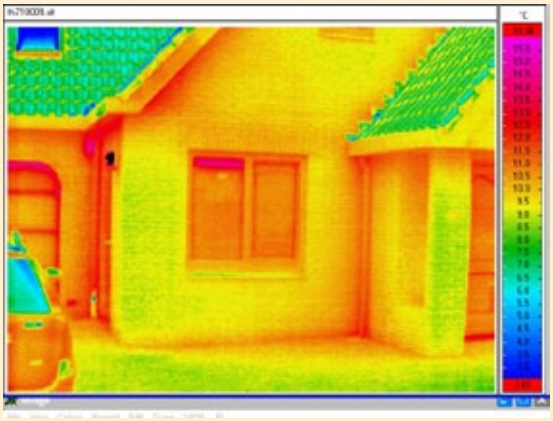

Warmtescan, 100.000-woningenplan

## Product 8.2. Drentse Energie Organisatie

| Doelen vanuit de begroting 2012 (per product/deelproduct naar de nieuwe indeling). |
|---|
| Dit product bestond bij het opstellen van de begroting 2010 nog niet, daarom is onderstaande tekst uit begroting 2012 overgenomen.<br>Het streven is de formele oprichting van de stichting Drentse Energie Organisatie (DEO) eind 2011 plaats te laten vinden. Binnen DEO wordt ingezet op de versnelling van de transitie naar duurzame energie. DEO gaat voor de ontzorging van robuuste projecten. Met DEO wordt de Drentse invulling gegeven aan de thema's 'Energieproductie en balanceren' en 'Slimme energiesystemen' uit het EANN. |

Op 1 december is de Drentse Energie Organisatie (DEO) opgericht. De DEO is opgericht om de programmadoelstellingen over de productie van duurzame energie versneld te realiseren, door het inzetten van revolverende middelen en het leveren van kennis aan projecten. Het volledige beschikbare projectbudget van DEO voor 2011 wordt geïnvesteerd in doelrealisatie.
Eind december is er een prestatiesubsidiebudget van € 1,5 miljoen beschikt aan de Drentse Energie Organisatie.

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 8.<br>Groen Drenthe: Klimaat en Energie | 7.281.553 | 690.165 |
| Overige programma's | 328.807.260 | 336.631.876 |

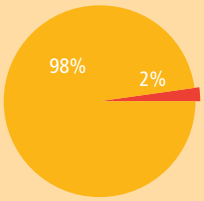


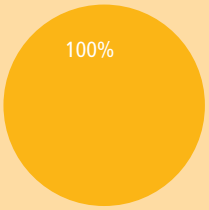


| Programma 8. Groen Drenthe: Klimaat en Energie | 1<br>Realisatie 2010 | 2<br>Primitieve begroting 2011 | 3<br>Begroting 2011 na wijziging | 4<br>Realisatie 2011 | (3-4)<br>Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 5.834.185 | 6.822.060 | 7.271.468 | 7.281.553 | -10.085 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten | 165.326 | 0 | 643.274 | 690.165 | -46.891 |
| Saldo | 5.668.859 | 6.822.060 | 6.628.194 | 6.591.388 | 36.806 |

## Ontwikkelingen

### Product 8.1. Klimaat en Energie

**Ontwikkelingen jaarstukken.**
Een nieuwe ontwikkeling waarop eind 2011 is aangesloten is het topsectorenbeleid en de hieraan gekoppelde innovatiecontracten. Het topsectorenbeleid richt zich hoofdzakelijk op het bedrijfsleven. Mede door een zeer korte indieningsperiode en de onduidelijkheden vanuit het Rijk over de invulling van dit instrument heeft het Drentse bedrijfsleven nog niet optimaal kunnen aanhaken. De verwachting is dat het Drentse bedrijfsleven in de tweede ronde van innovatiecontracten (2012) beter in staat zal zijn aan te haken.

**Green Deal**
In de decembercirculaire 2011 is een decentralisatie-uitkering voor een Green Deal tussen de Energy Valley-regio Noord-Nederland en de Rijksoverheid opgenomen. Het kabinet heeft met de noordelijke provincies en gemeenten een Green Deal gesloten die bijdraagt aan verduurzaming van de maatschappij op korte en langere termijn,die lonend is voor overheid en maatschappij. Doel van de Green Deal is te laten zien dat groen en groei hand in hand gaan. Binnen het deelonderwerp 'Groene Gasrotonde/Bio Based Economy' is afgesproken dat het Rijk een bijdrage levert aan een project dat groen gas produceert uit de reststromen van de aardappelverwerking (Potato Power).

### Product 8.2. Drentse Energie Organisatie

**Ontwikkelingen jaarstukken.**
De Drentse Energie Organisatie is als stichting buiten de provincie geplaatst. De ontwikkelingen ten aanzien van DEO zullen via de verantwoording over de subsidie aan de provincie kenbaar worden gemaakt.

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij er aan doen?

### Product 8.1. Klimaat en Energie

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 5.13. Uitwerking klimaat en energie-beleid | Realiseren van de collegedoelstellingen en de afspraken die in noordelijk en IPO verband zijn gemaakt over klimaat en energie.<br>De resultaten worden gegroepeerd rond de volgende thema's. | Centraal staat de uitvoering van het Programma Klimaat en Energie, aan de hand van jaarlijkse actieplannen en de afgesloten klimaatcontracten met gemeenten. De activiteiten zijn divers en betreffen beleidsontwikkeling, regelgeving, financiële stimulering, kennisoverdracht en projectontwikkeling. Voor de onderscheiden thema's ligt de nadruk in 2011 op: |
| | **1. Diep onder Drenthe**<br>Duidelijk en zichtbaar beleid in uitvoering voor benutting ondergrond in duurzame energie in huishouding | - Voorbereiding en uitvoering geothermie<br>- Procesvoering CCS<br>- Stimuleren Seizoensgebonden WKO |
| | **2. Bouwen**<br>Aantoonbare CO2-reductie in gebouwde omgeving (incl. openbare verlichting) | Focus op:<br>- Beperkt uitvoeren Actieplan gebouwde omgeving (AGO)<br>- Verduurzamen Openbare verlichting |
| | **3. Kenniseconomie**<br>Economische ontwikkeling aantoonbaar gekoppeld aan klimaat en energiebeleid. | Focus op:<br>- Energieproductie (o.a. DEO)<br>- Uitvoering project Groen Gas<br>- Ontwikkeling Energietransitieparken flankeren |
| | Programma 2011-2014 | Voorbereiden programma 2011-2014 |

Hierboven is aangegeven wat volgens de begroting 2011 aan activiteiten is gepland en welke resultaten dat zou geven, wat betreft de zaken die wij naast de prioriteiten hebben gedaan. Hierna is aangegeven wat er is bereikt.

## Wat is er aan de prioriteiten van 2011 gedaan en wat is er bereikt?

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 5.13. Uitwerking klimaat en energie-beleid | Status: Groen | Er is actief uitvoering gegeven aan het actieplan 2011 en de afgesloten klimaatcontracten met gemeenten.<br>In 2011 is de programmaperiode 2008-2011 afgesloten middels een programmaevaluatie. Alle doelstellingen, uitgezonderd de mitigatie, zijn gerealiseerd.<br><br>Afwijking in actviteiten:<br>Middels het opheffen van de stichting Borg zijn de activiteiten ten behoeve van procesvoering CCS beëindigd. |

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| | Programma 2012-2015 | In 2011 is binnen de noordelijke Energy Valley samenwerking een uitvoeringsfocus voor de komende jaren ontwikkeld. Tezamen met de resultaten uit de programmaevaluatie heeft deze focus aan de basis gelegen van de eerste contouren van het nieuwe uitvoeringsprogramma dat medio februari 2012 ter besluitvorming aan GS wordt voorgelegd. |

## Wat hebben wij nog meer gedaan?

| Wat hebben wij nog meer gedaan en wat is er bereikt? | | |
|---|---|---|
| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
| 8.1 Klimaat en energie | Klimaatcontracten met de gemeenten lopen op schema<br><br>Decentralisatieuitkering van € 4,8 miljoen voor de Groen Gas Hub te Wijster<br><br>Start bouw nieuwe vergister Attero, waardoor wordt bijgedragen aan de totsandkoming van het Energietransitiepark Wijster | Start van de projecten voor 2011; Voor de projecten die niet door zijn gegaan hebben de gemeenten voor eind 2011 alternatieven aangedragen die pasten binnen de scope van de klimaatcontracten.<br><br>Gecoördineerde lobby van Energy Valley en de provincie Drenthe |
| 8.2 Drentse Energie Organisatie | n.v.t. | |

## Agenda

N.v.t.

## Wat heeft het gekost?

| | Product | 1 Realisatie 2010 | 2 Primitieve begroting 2011 | 3 Begroting 2011 na wijziging | 4 Realisatie 2011 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | | | | | | |
| | Product 8.1. Klimaat en Energie | 5.834.185 | 6.822.060 | 7.271.468 | 7.281.553 | -10.085 |
| | Product 8.2. Drentse Energie Organisatie | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | 5.834.185 | 6.822.060 | 7.271.468 | 7.281.553 | -10.085 |
| Baten | | | | | | |
| | Product 8.1. Klimaat en Energie | 165.326 | 0 | 643.274 | 690.165 | -46.891 |
| | Product 8.2. Drentse Energie Organisatie | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | 165.326 | 0 | 643.274 | 690.165 | -46.891 |
| Saldo | | 5.668.859 | 6.822.060 | 6.628.194 | 6.591.388 | 36.806 |

**Toelichting**

| | |
|---|---|
| Saldo Programma | 36.806 |
| Bestemming resultaat reserves bij programma | |
| Totaal verrekend met reserves | 0 |
| Resultaat programma na bestemming reserves | 36.806 |

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

### Lasten

### Product 8.1. Klimaat en Energie

De totale afwijking betreft een nadeel van € 10.085,--.

### Product 8.2. Drentse Energie Organisatie

Niet van toepassing

Energiezuinig steunpunt

### Baten

### Product 8.1. Klimaat en Energie

De totale afwijking betreft een voordeel van € 46.891,--.

Omdat het deelonderwerp 'Groene Gasrotonde/Bio Based Economy' deel uitmaakt van de Green Deal tussen het Rijk en de provincie Drenthe is er een rijksbijdrage ter grootte van € 3 miljoen verstrekt aan de provincie Drenthe. Dit gebeurt via een decentralisatieuitkering binnen het provinciefonds. In 2011 kon de begroting op dit onderdeel niet geactualiseerd worden, omdat het pas in de decembercirculaire bekend is gemaakt. Wij verzoeken dit bedrag vanuit het rekeningsaldo 2011 over te hevelen naar 2012 (zie programma 10: middelen en bedrijfsvoering of het onderdeel bestemming resultaat)

### Product 8.2. Drentse Energie Organisatie

Niet van toepassing

# Programma 9
# Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt

## Missie

Het verbinden van taken, partners en partijen om zo te werken aan een provincie met een duurzame robuuste economische structuur waarin het innovatieve MKB een belangrijke positie inneemt en waar het bedrijfsleven oog heeft voor energie, ecologie en maatschappelijk ondernemen. Waar de kansen van onze prachtige leef- en werkomgeving (goede bereikbaarheid, voldoende ruimte, duurzaamheid, cultuurhistorie, natuur en milieu) economische worden benut door in te zetten op het creëren van toegevoegde waarde. Wij verbinden onze Drentse economische ambities aan het nationale topsectorenbeleid en het nieuwe Europese beleid (EU2020). Speerpunten in ons economisch beleid zijn energie, sensortechnologie, agribusiness/food/biobased economie/ chemie en vrijetijdseconomie en de onderlinge verbindingen.
Wij werken nauw samen met onze partners en zetten in op het organiseren van voldoende realisatiekracht, een goede coördinatie vanuit de provinciale organisatie en een optimale samenwerking binnen Noord-Nederland, met Overijssel, Noordwest Duitsland en binnen Drenthe.

## Behaalde successen

- In SNN-verband zijn in 2011 twee tenders uitgevoerd in het kader van Koers Noord/ transitie. In de tender Toerisme zijn vijf projecten gehonoreerd, waarvan drie uit Drenthe. In de tender speerpuntsectoren zijn acht projecten gehonoreerd, waarvan drie uit Drenthe.
- Wij hebben een haalbaarheidsonderzoek naar een kennischuster op het gebied van (bio) polymeren in Drenthe afgerond. Het Kennisknooppunt Polymeren in Emmen is van start gegaan.
- De INTERREG projecten SmartBot, Agro-Biopolymeren, Groen Gas en 'Green Corridors in the North Sea Region' zijn goedgekeurd.
- De provincie werkt samen met onder andere de Kamer van Koophandel, de Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij Noord-Nederland (NOM), Syntens en de gemeente Emmen in het ondernemersplein Emmen.
- Innovatieplatform Phyto Glasshouse Applications (PGA) is ingesteld en het eerste project is in uitvoering met de farmaceutische industrie.
- Wij hebben een netwerk gevormd voor gezamenlijke projecten op gebied van Healthy Ageing; het project Springboard is in uitvoering gegaan.
- In SNN-verband is lobby gevoerd om meer aandacht te krijgen voor de aanhaking van het MKB bij het Topsectorenbeleid. Dit is in een aantal moties in de Tweede Kamer terugge-komen.
- De meeste aandacht ging in 2011 uit naar de bezuinigingen bij Defensie. Wij hebben lobby gevoerd voor het behoud van Rijksdiensten in Drenthe. Resultaat van de lobby is het behoud van de kazernes in Assen en Havelte.
- De subsidieregeling Stimuleringsregeling Arbeidsmarkt, Kennis en Sociale Innovatie (SAKS) 'heeft vijf succesvolle projectaanvragen opgeleverd. Deze zijn gericht op de versterking van het menselijk kapitaal in de Drentse tekortsectoren zorg en techniek.
- Vanuit de beleidsregel Vrijetijdseconomie zijn twee vernieuwende samenwerkingprojecten gehonoreerd.

## Doel (wat hebben wij gerealiseerd?)

### Product 9.1. Versterken regionale innovatiekracht

| Doelen vanuit de begroting 2011 (per product/deelproduct naar de nieuwe indeling). |
|---|
| De centrale doelstelling, zoals verwoord in de Economische Beleidsagenda 2010-2015, is het scheppen en behouden van werkgelegenheid door de ontwikkeling van een duurzame en robuuste economische structuur. Hierbij ligt de focus op het ontwikkelen van kennis en innovatie. Voor het realiseren van onze ambities zijn rijks- en Europese middelen van belang. Door diverse ontwikkelingen staan deze middelen onder druk. Het komende jaar richten wij ons proactief op het beïnvloeden van de inhoud van het nieuwe Europese en rijksbeleid en de daaruit voortvloeiende programma's. Hier komen wij verder in dit programma op terug. |
| De vijf prioriteiten in de Drentse Economische Agenda zijn uitgewerkt in het Kader voor Economische Investeringen (KEI). Op basis van dit KEI worden jaarprogramma's gemaakt. De vijf prioriteiten zijn:<br>1. Versterken regionale innovatiekracht<br>2. Optimale aansluiting bedrijfsleven, arbeidsmarkt en onderwijs<br>3. Optimaliseren vestigingsklimaat<br>4. Beter benutten van het toeristisch-recreatieve mogelijkheden<br>5. Versterken van de agribusiness<br>In deze begroting komen de eerste drie prioriteiten aan de orde bij Economie, de vierde bij Toerisme en de vijfde bij Landbouw. |

| Doelen vanuit de begroting 2011 (per product/deelproduct naar de nieuwe indeling). |
|---|
| De provincie heeft binnen het economisch domein alleen een rol als aan alle volgende criteria is voldaan:<br>- Subsidiariteit<br>- Additionaliteit<br>- Vraaggerichtheid<br>- Kwaliteit boven kwantiteit (focus en scherpte in de inzet en naar de Drentse maat)<br>- Effectiviteit en efficiëntie: gerichtheid op stuwendheid, onderscheidendheid (piekenbenadering) en schaalvoordelen (stedelijke netwerken) |
| Uitgangspunt is dat de provincie niet treedt in de verantwoordelijkheid van andere overheden of van individuele marktpartijen of instellingen. Als regisseur van het ruimtelijk-economisch beleid wil de provincie komen tot een heldere taakverdeling met (intermediaire) organisaties en tussen deze organisaties onderling. Dit gebeurd in overleg met deze partijen. Centraal hierbij staat het organiseren van voldoende realisatiekracht, een goede coördinatie vanuit de provinciale organisatie en een optimale samenwerking binnen Noord-Nederland. Hierbij wordt, nog meer dan voorheen, aansluiting gezocht bij de dynamiek en het organiserend vermogen van de Drentse economie en de partijen die in dit werkveld actief zijn. |
| De rol van de provincie kan hierbij variëren. In het ene dossier kan het wijs zijn vooral faciliterend, stimulerend en ondersteunend te zijn (bijvoorbeeld op het terrein van innovatie), soms is een meer sturende en leidende rol het meest effectief (bijvoorbeeld bij de ontwikkeling van bedrijvenlocaties). |
| De genoemde criteria zijn bepalend voor de inhoudelijke bandbreedte van onze ambitie. Onze rol in het realiseren van die ambitie is anders, gezien Provincie Nieuwe Stijl (PNS) en de financiële situatie. In voorgaande jaren hebben wij ons gericht op een veelvoud aan thema's, pieken en speerpunten vanuit een rol in de projectontwikkeling, uitvoering en als financier. In de komende jaren is onze inspanning gefocust op een beperkt aantal thema's en pieken vanuit een regierol gericht op het organiseren en laten uitvoeren van de projectontwikkeling en uitvoering. Vanuit onze rol betekent het dat wij het Innovatief Actieprogramma Drenthe (IAD) en andere subsidie-instrumenten niet meer zelf gaan uitvoeren en dat wij nadrukkelijker afspraken moeten maken met onze partners over wie wat doet. |
| De afgelopen tijd lag de focus al meer op specifieke thema's, pieken en speerpunten. Deze focus is door het minder beschikbaar komen van financiële middelen nog verder aangescherpt. Dit heeft als consequentie dat wij ons vooral richten op die pieken waarin wij (inter)nationaal onderscheidend (kunnen) zijn (sensorsysteemtechnologie en de agribusinessketen) en de stuwende vrijetijdseconomie en ons minder richten op terreinen, zoals recreatie en primaire landbouw. |
| **Economie**<br>De doelstellingen voor economie zijn gekoppeld aan de centrale doelstelling om werkgelegenheid te scheppen en te behouden door de ontwikkeling van een duurzame en robuuste economische structuur:<br>- Een duurzame economische ontwikkeling die zich manifesteert in een relatieve werkgelegenheidsontwikkeling die minimaal gelijk is aan de nationale ontwikkeling en een stijging van het opleidingsniveau.<br>- Een verbetering van het imago van Drenthe wat het vestigingsklimaat in Drenthe voor wonen, werken en recreatie en toerisme positief beïnvloed. |
| **Indicatoren**<br>- Aantal arbeidsplaatsen (streefwaarde: procentuele ontwikkeling in Drenthe gunstiger dan de nationale trend).<br>- Werkloosheidspercentage (Drentse werkloosheid ligt nu boven het landelijke niveau. Streefwaarde: verkleining van het verschil met het nationaal werkloosheidspercentage).<br>- Een stijging van het opleidingsniveau van de Drentse beroepsbevolking.<br>- Aantal vacatures die langer dan zes maanden open staan (streefwaarde: minder open staande vacatures ten opzichte van de landelijke cijfers). |
| Voor het meten van de verbetering van het imago van Drenthe wordt twee-jaarlijks een meting uitgevoerd (1-meting is uitgevoerd in 2010). In 2012 vindt weer een meting plaats. In 2011 wordt daarover verder niet gerapporteerd. |

De doelstellingen voor het versterken regionale innovatiekracht zijn, zoals hiervoor aangegeven, gekoppeld aan de centrale doelstelling om werkgelegenheid te scheppen en te behouden door de ontwikkeling van een duurzame en robuuste economische structuur. Wij voeren tweejaar-

lijks een imagometing uit. In 2010 is de 1-meting uitgevoerd en in 2012 de volgende. Hierdoor kunnen wij niet rapporteren over 2011. De cijfers over het opleidingsniveau zijn voor 2011 nog niet beschikbaar.

In de eerste maanden van 2011 was er sprake van een verder herstel, voorzichtige banengroei en licht teruglopende werkloosheid. Gaandeweg het jaar heeft dit plaats gemaakt voor een recessie in Nederland. Voor 2012 wordt een krimp van de economie van 0,5% verwacht (bron CBS). De arbeidsmarkt reageert traditioneel met enige vertraging op de veranderingen in de economie. Het herstel van de economie in begin 2011 komt tot uitdrukking in de ontwikkeling van het aantal werklozen. Eind 2011 is landelijk het aantal werklozen met 3,5% gedaald. In de arbeidsmarktregio Drenthe is dit beeld gunstiger. Hier is de werkloosheid met 4,3% gedaald. Landelijk lag het werkloosheidspercentage eind december op 6,0%, in Drenthe was dit 7,0%. Hiermee ligt het Drentse werkloosheidspercentage iets hoger dan landelijk, maar beter dan in de noordelijke provincies Groningen (8,2%) en Friesland (7,6%). (Bron: Basisset regionale arbeidsmarktinformatie' van UWV WERKbedrijf van november 2011, NNW-percentage).

Als het gaat over de werkgelegenheidscijfers, wijkt de periode waarover dat gemeten wordt af van de periode waarover het werkloosheidspercentage is gemeten. Vandaar dat dit een iets ander beeld geeft. Uit de jongste cijfers van het Provinciaal Werkgelegenheidsregister blijkt dat van april 2010 tot april 2011 de werkgelegenheid met 1,7% is afgenomen. In die periode is het aantal banen in Drenthe verder afgenomen.
In 2011 heeft Drenthe ruim 172.000 banen (12 uur of meer; peildatum 1 april). Dit zijn ongeveer 3.000 banen minder dan het jaar ervoor. In vrijwel alle sectoren is sprake van een afname. Oorzaak van de teruglopende werkgelegenheid is onder meer de verplaatsing, sluiting of inkrimping van een aantal grote bedrijven. Zo is Nefit uit Buinen vertrokken naar Deventer en is de Belastingdienst vanuit Assen verplaatst naar Groningen.
Op basis van de afgegeven beschikking, is het de verwachting dat er in totaal ruim 560 banen (fte) direct gecreëerd worden.

## Product 9.2. Optimale aansluiting bedrijfsleven, kennis, onderwijs en arbeidsmarkt

| Doelen vanuit de begroting 2011 (per product/deelproduct naar de nieuwe indeling). |
| --- |
| Zie product 9.1 Versterken regionale innovatiekracht. |

Zie voor de realisatie van de doelen product 9.1 Versterken regionale innovatiekracht.

## Product 9.3. Verbeteren vestigingsklimaat

| Doelen vanuit de begroting 2011 (per product/deelproduct naar de nieuwe indeling). |
| --- |
| Zie voor de doelen product 9.1 Versterken regionale innovatiekracht. |

Zie voor de realisatie van de doelen product 9.1 Versterken regionale innovatiekracht.

## Product 9.4. Vrijetijdseconomie

| Doelen vanuit de begroting 2011 (per product/deelproduct naar de nieuwe indeling). |
|---|
| **Toerisme** |
| De doelstelling voor toerisme is: Kwaliteitsverbetering en verbreding van het toeristische product Drenthe en bevordering van het gebruik daarvan. Dit om een verdere groei van de toeristische bestedingen en daarmee samenhangende werkgelegenheid in Drenthe te realiseren. Dit leidt tot een werkgelegenheid in de toeristische sector in Drenthe die zich gelijk aan of beter ontwikkelt dan de landelijk gemiddelde werkgelegenheid in de toeristische sector. |
| **Indicator** |
| De werkgelegenheid in de toeristische sector in Drenthe ontwikkelt zich beter of gelijk aan het landelijk gemiddelde. |

De toeristische sector in Drenthe heeft in 2011 een groei in het aantal overnachtingen gerealiseerd. Dit jaar zijn er bijna 10 miljoen overnachtingen geboekt in Drenthe, het hoogste aantal van de afgelopen 10 jaar. In Drenthe wordt 11% van het totaal aantal overnachtingen geboekt en neemt daarmee een vierde plaats in na Gelderland, Limburg en Noord-Brabant. In 2010 was dit nog 10% en een vijfde positie. Vanaf 2011 voeren wij zelf geen toerdata onderzoek meer uit, maar liften wij mee op landelijk onderzoek.

Wat vakantiebestedingen betreft is landelijk sprake van een lichte daling, maar in Drenthe is in 2011 een stijging te zien! Het Drentse aandeel in de landelijke vakantiebestedingen is gestegen van 9% naar 10%. Ook hier zijn wij in de ranking gestegen van een vijfde naar een vierde positie.
Het aantal banen in de toeristisch-recreatieve sector in Drenthe is in 2011 echter fors gedaald van 14082 naar 13570 banen (Bron: PWR 2011). De landelijke gegevens zijn in februari 2012 bekend.

## Product 9.5 Versterken agribusiness (Landbouw)

| Doelen vanuit de begroting 2011 (per product/deelproduct naar de nieuwe indeling). |
|---|
| **Landbouw** |
| De provincie zet in op vernieuwing en versterking van een maatschappelijk verantwoord, markt en ketengericht agrocluster in Drenthe met behoud of toename van de werkgelegenheid. |
| De doelstelling voor landbouw is: Structuurversterking in de agribusiness door systeem-, product- en procesinnovaties zowel op primaire bedrijven als bij andere ketenpartners. Hierdoor wordt de concurrentiekracht en daarmee het economisch perspectief van de Drentse agrarische sector verbeterd en daarmee samenhangende werkgelegenheid in Drenthe gerealiseerd. Dit leidt tot een werkgelegenheid in de agribusiness in Drenthe die zich gelijk aan of beter ontwikkelt dan de landelijk gemiddelde werkgelegenheid in de toeristische sector. |
| De ketenpartners kunnen verspreid zijn over de drie noordelijke provincies, of zelfs daarbuiten gevestigd zijn. |
| **Indicator** |
| De werkgelegenheid in de agribusiness in Drenthe ontwikkelt zich beter of gelijk aan het landelijk gemiddelde. |

In 2011 in Drenthe het aantal banen in de sector Landbouw, Bosbouw en Visserij iets afgenomen ten opzichte van 2010 met -2,2% (Bron: Banen van 12 uur of meer, Drenthe Provinciaal werkgelegenheidsregister 2011, LISA, Prosu, CBS Landbouwtelling).
De doelen zijn gerealiseerd door projectontwikkeling en uitvoering met nadruk op Biobased Economy (BBE).

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 9. Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | 16.750.923 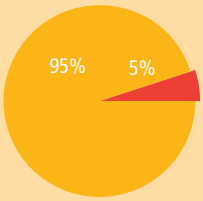  | 1.599.543 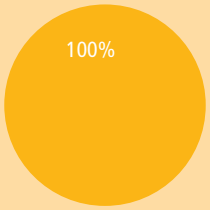  |
| Overige programma's | 328.807.260 | 336.631.876 |

| Programma 9. Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeids-markt | 1 Realisatie 2010 | 2 Primitieve begroting 2011 | 3 Begroting 2011 na wijziging | 4 Realisatie 2011 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 20.131.713 | 20.013.696 | 16.290.782 | 16.750.923 | -460.141 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten | 8.477.246 | 6.393.949 | 1.794.909 | 1.599.543 | 195.366 |
| Saldo | 11.654.467 | 13.619.747 | 14.495.873 | 15.151.380 | -655.507 |

## Ontwikkelingen

### Product 9.1. Versterken regionale innovatiekracht

**Ontwikkelingen jaarstukken.**
Het ministerie van Economie,Landbouw & Innovatie (EL&I) heeft het afgelopen jaar nieuw beleid ingezet, het zogenaamde Topsectorenbeleid. Het bedrijfsleven zelf is door de minister leidend gemaakt om aan te geven wat er de komende jaren moet gebeuren. De regio's mogen vervolgens aangeven wat zij bijdragen aan de agenda's van de Topsectoren. Het ministerie heeft middelen beschikbaar gesteld voor (sectorale) innovatiefondsen en fiscale maatregelen. Daarnaast zal er waarschijnlijk met onderzoeksgelden geschoven gaan worden. Door de sectorale insteek is het veel moeilijker om de integrale en programmatische aanpak, die wij de afgelopen jaren in Noord-Nederland met succes uitgevoerd hebben, voort te zetten. Ook blijkt het voor het noordelijk MKB in algemene zin moeilijk om aan te haken bij de innovatiecontracten die tot stand moeten komen. Het instrumentarium van EL&I sluit onvoldoende aan bij ons MKB.

### Product 9.2. Optimale aansluiting bedrijfsleven, kennis, onderwijs en arbeidsmarkt

**Ontwikkelingen jaarstukken.**
Voor de lange termijn zien wij de demografische ontwikkelingen (vergrijzing, ontgroening), de veranderende wetgeving (o.a. invoering wet Werken naar Vermogen) en landelijke beleids-keuzen zoals discussies over de macrodoelmatigheid in (post) initieel onderwijs op MBO en HBO niveau. Deze ontwikkelingen hebben een grote invloed op de Drentse economie en arbeidsmarkt. Drenthe heeft op deze ontwikkelingen slechts een beperkte invloed. maar het vormt wel een grote uitdaging. Daarom blijft de provincie Drenthe zich inzetten voor de versterking van het arbeidsaanbod. Zeker met de aangekondigde daling van de Drentse beroeps-bevolking is het noodzakelijk dat iedere Drent wordt gestimuleerd het maximale uit zichzelf te

halen. Ook een verdere verbetering van de verbinding tussen onderwijs- en kennisinstellingen en het Drentse bedrijfsleven blijft speerpunt van beleid. Hierbij richten wij ons voornamelijk op signalering en agendering.

## Product 9.3. Verbeteren vestigingsklimaat

**Ontwikkelingen jaarstukken.**
Onder de huidige economische omstandigheden maakt de bedrijventerreinen- en kantorenmarkt een omslag door van aanbodgericht naar vraaggericht te gaan. De vraag naar bedrijfs- en kantoorruimte neemt af en het aanbod neemt toe. Recente berichtgeving over afwaarderen van bedrijventerreinen en kantoren door gemeenten versterken dit beeld. Ook Drenthe heeft te maken met deze omslag. Vanuit de provincie is het van belang een duidelijk beeld te hebben van vraag en aanbod op de regionale bedrijventerreinen- en kantorenmarkt. De SER-ladder is hiervoor een belangrijk provinciaal instrument. Voordat de gemeente een nieuw terrein mag aanleggen moet eerst duidelijk zijn of hier wel behoefte aan is en of er op bestaande terreinen inbreiding mogelijjk is.

## Product 9.4. Vrijetijdseconomie

**Ontwikkelingen jaarstukken.**
Mensen krijgen steeds meer vrije tijd en geven in hun vrije tijd steeds meer geld uit. Het einde van deze trend is nog lang niet in zicht. Deze ontwikkelingen biedt grote kansen voor de economie en werkgelegenheid van Drenthe. Het is daarbij van belang dat het Drentse 'vrijetijdsproduct' aansluit bij de veranderende vraag van consumenten, met aandacht voor moderne vormen van vrijetijdsbesteding om de bestedingen en werkgelegenheid in deze sector te behouden en te vergroten. Het imago van Drenthe is hierop van invloed.
Daarnaast is in Drenthe de natuur en de fysieke ontsluiting daarvan de basis van ons vrijetijdsproduct. In dit licht kan het Natuurakkoord gevolgen hebben voor die beschikbaarheid en de ontsluiting daarvan.

# Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij er aan doen?

## Product 9.1. Versterken regionale innovatiekracht

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 4.1 Omvorming Drentse economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie | - Versterkte kennispositie en innovatiekracht kansrijke sectoren<br>- Innovatie, ondernemerschap en kennisniveau stuwend MKB is gestimuleerd<br>- Versterkte transitie vanuit een internationaal perspectief | De volgende activiteiten dragen bij aan het bereiken van de resultaten versterken innovatiekracht ter ondersteuning van de kenniseconomie en het MKB:<br>- Stimuleren van nieuwe initiatieven en/of projectontwikkeling in het kader van de ruimtelijk-economische programma's (o.a. SNN, Interreg, REP/RSP). Belangrijk onderdeel daarvan vormen de projecten in het kader van Sensor Universe en agribusiness<br>- Laten uitvoeren van het Innovatief actieprogramma Drenthe (IAD).<br>- Intensivering samenwerking met externe partners zoals de NOM<br>- Ontwikkelen van een gezamenlijke visie met partners voor de sensorpiek<br>- Lobby, veelal in SNN-verband o.a. gericht op SKA. |

Hiervoor is aangegeven wat volgens de begroting 2011 aan activiteiten is gepland en welke resultaten dat zou geven. Hierna is aangegeven wat er is gedaan en wat er is bereikt. Tevens is de status aangegeven. Groen = alles gaat goed, Oranje = heeft aandacht nodig, rood = loopt niet zoals gepland.

## Wat is er aan de prioriteiten van 2011 gedaan en wat is er bereikt?

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 4.1 Omvorming Drentse economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie | Status: Groen | - Diverse projecten in kader van de tenders, INTERREG zoals projecten op het gebied van sensor (bijv. SmartBot) en agribusiness/biobased economy (bijv. Agrobiopolymeren). Daarnaast één groot sensor project in voorbereiding binnen het REP.<br>- Een nieuw IAD is in voorbereiding, dat meer toegespitst is op speerpunten van het collegeprogramma en waarvan de uitvoering extern plaatsvindt.<br>- Er is een bijeenkomst 'Innovatie en uitvoering' georganiseerd met Syntens.<br>- Met de NOM en andere stakeholders wordt overlegd over de toekomstige rol van de NOM<br>- De lobby voor aanhaking MKB bij topsectoren is afgestemd met VNO-NCW en MKB Noord.<br>- Er is een nieuwe strategische visie opgesteld voor Sensor Universe. Deze moet nog met de andere partners aangescherpt worden. |
| | | - Onze lobby is ingezet voor o.a. rijksdiensten en de Topsectoren met nadruk op het MKB en noordelijke speerpunten.<br>- SKA zat het afgelopen jaar in een stadium waarbij relatief weinig provinciale inzet nodig was.<br>- Er is een drukbezochte startbijeenkomst gehouden over het KEI (tevens start KEI-bijeenkomsten) met aandacht voor trends en ontwikkelingen in het economische domein.<br>- In 2011 hebben wij samen met andere partijen het E-College opgericht. Binnen het E-College wordt met de noordelijke MBO's en het bedrijfsleven gewerkt aan het invullen van de toenemende behoefte aan energietechnische vakmensen.<br>- Samen met Energy Valley verkennen wij de mogelijkheden voor een verdere verdieping van de biobased economy. |

## Product 9.2. Optimale aansluiting bedrijfsleven, kennis, onderwijs en arbeidsmarkt

### Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij er aan doen?

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 4.2 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt. | - Evenwichtigere arbeidsmarkt (aansluiting tussen vraag en aanbod (kwalitatief en kwantitatief) en aangepakte kritische sectoren.<br><br>- Ontwikkeling kennisinfrastructuur en kenniscirculatie is gestimuleerd.<br><br>- Sociale innovatie en HRM in het MKB is gestimuleerd. | - Laten uitvoeren van onderzoek naar de Noordelijke arbeidsmarkt en de effecten van krimp van de (beroeps)bevolking.<br>- Brancheoverleggen in sectoren waar grote tekorten aan arbeidskrachten dreigen.<br>- Faciliteren van de Drentse Regiegroep Kennis & Arbeidsmarkt.<br>- Stimuleren kennisnetwerken en kennisclusters op prioritaire thema's en sectoren.<br>- Bevorderen van uitwisseling tussen ondernemers en kennisinstellingen via het Innovatief Actieprogramma Drenthe (IAD).<br>- Stimuleren van sociale innovatie, waaronder het bevorderen van uitvoering van de HRM-plus regeling ten behoeve van MKB-bedrijven.<br>- Initiëren en laten uitvoeren van projecten op het terrein van leren & werken. |

Hiervoor is aangegeven wat volgens de begroting 2011 aan activiteiten is gepland en welke resultaten dat zou geven. Hierna is aangegeven wat er is gedaan en wat er is bereikt. Tevens is de status aangegeven. Groen = alles gaat goed, Oranje = heeft aandacht nodig, rood = loopt niet zoals gepland.

### Wat is er aan de prioriteiten van 2011 gedaan en wat is er bereikt?

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 4.2 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt. | Status: groen | - Onderzoek naar de Drentse arbeidsmarkt ('Ontwikkelingen en prognoses op de Drentse Arbeidsmarkt 2011-2014') is uitgevoerd en de resultaten zijn verspreid o.a. door de arbeidsmarktconferentie (een van de KEI-bijeenkomsten)<br>- De Drentse Regiegroep Kennis & Arbeidsmarkt is doorontwikkeld.<br>- Brancheoverleggen zijn gevoerd in de sectoren zorg en techniek, waar grote tekorten aan arbeidskrachten dreigen.<br>- Kennisnetwerken en kennisclusters op prioritaire thema's en sectoren zijn gestimuleerd door o.a. haalbaarheidsstudie vezelchemie, projecten SNN tender /INTERREG (zie ook bij innovatie en agribusiness).<br>- Projecten en acties gericht op de versterking van het menselijk kapitaal in de Drentse tekortsectoren zorg en techniek zijn gestimuleerd door de provinciale Stimuleringsregeling Arbeidsmarkt, Kennis en Sociale Innovatie (SAKS). De SAKS heeft vijf succesvolle projectaanvragen opgeleverd die gericht zijn op de versterking van het menselijk kapitaal in de Drentse tekort sectoren zorg en techniek.<br>- Kennisuitwisseling in de clusters polymeren en sensortechnologie (zie ook bij innovatie).<br>- Leven lang leren van de (beroeps)bevolking en het inzetbaar houden van de oudere werknemers is gestimuleerd en gefaciliteerd door onder andere de uitvoering van het project 'Leve lang Leren' in het kader van de Drentse Zuidas. |

## Product 9.3. Verbeteren vestigingsklimaat

### Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij er aan doen?

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 4.1 Omvorming Drentse economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie | - Verbeterd vestigingsklimaat stuwend MKB<br>- Versterkt vestigingsklimaat stedelijke netwerken Groningen-Assen en Zuidas<br>- Verbeterde kwaliteit bedrijventerreinen | - Afstemming met de NOM over de acquisitieactiviteiten van de NOM in Drenthe, inclusief inzet van acquisitieondersteunende instrumenten<br>- Nadere afspraken met regio's inzake uitvoering provinciaal herstructureringsprogramma's |

Hiervoor is aangegeven wat volgens de begroting 2011 aan activiteiten is gepland en welke resultaten dat zou geven. Hierna is aangegeven wat er is gedaan en wat er is bereikt. Tevens is de status aangegeven. Groen = alles gaat goed, Oranje = heeft aandacht nodig, rood = loopt niet zoals gepland.

### Wat is er aan de prioriteiten van 2011 gedaan en wat is er bereikt?

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 4.1 Omvorming Drentse economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie. | Status: groen | - Alle betrokken gemeenten hebben hun plannen in het kader van het PHP ingediend.<br>- Parkmanagement heeft nauwe relaties met vestigingsklimaat. Wij hebben deze verbreding opgepakt door samen met alle parkmanagementorganisaties de stichting backoffice parkmanagement op te richten.<br>- Er is een evaluatie grondprijzen bedrijventerreinen regio Groningen-Assen uitgevoerd over de gezamenlijke grondprijsmethoden en investeringen in de herstructurering.<br>- Regionale bedrijventerreinen Groningen-Assen zijn verder ontwikkeld.<br>- In Zuidas-verband is gestart met het opstellen van een visie voor regionale bedrijventerreinen.<br>- Binnen de Drentse Zuidas zijn vervolgafspraken gemaakt. Er is een budget vastgesteld voor de financiering van de samenwerking in de periode 2011-2013. Verder zijn wij gestart met een regionale analyse bedrijventerreinen.<br>- Voor Dryport Emmen – Coevorden is een kwartiermaker aangetrokken voor lobby, promotie en acquisitie in het (inter)nationale logistieke netwerk.<br>- In overleg met de Stichting Drentse bedrijfslocaties (DBL) heeft de NOM opdracht verleend acquisitie uit te voeren. |

## Product 9.4. Vrijetijdseconomie

### Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij er aan doen?

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 4.3 Structuur-versterking sector recreatie en toerisme. | Innovatie toeristisch bedrijfsleven is gestimuleerd<br><br>Ruimtelijke ontwikkeling toeristisch bedrijfsleven is gestimuleerd<br><br>Bovenregionale vrijetijdseconomie is (verder) ontwikkeld | Organiseren netwerkbijeenkomst in de vrijetijdssector<br>Stimuleren van nieuwe initiatieven en/of product/markt-combinaties in de vrijetijdssector<br>Verdere uitrol en operationalisering project Natuurlijke recreatie Drenthe.<br>Leveren toeristische inbreng in integrale gebiedsontwikkelingsprojecten zoals Geopark Hondsrugspoor, Holtingerveld en Veenhuizen.<br>Leveren bijdrage aan instandhouding ontwikkelbureau Veenhuizen |

Hiervoor is aangegeven wat volgens de begroting 2011 aan activiteiten is gepland en welke resultaten dat zou geven. Hierna is aangegeven wat er is gedaan en wat er is bereikt. Tevens is de status aangegeven. Groen = alles gaat goed, Oranje = heeft aandacht nodig, rood = loopt niet zoals gepland.

### Wat is er aan de prioriteiten van 2011 gedaan en wat is er bereikt?

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 4.3 Structuurversterking sector recreatie en toerisme. | Status: groen | - In het kader van de KEI-bijeenkomsten is op 16 maart een netwerkbijeenkomst georganiseerd waar ruim 100 stakeholders van de Vrijetijdssector aanwezig waren. Het heeft input gegeven voor vernieuwing van het Drentse totale vrijetijdsproduct en heeft bijgedragen aan netwerkvorming.<br>- Vanuit de beleidsregel Vrijetijdseconomie zijn twee vernieuwende samenwerkingsprojecten gehonoreerd: het project De stad als Museum in Coevorden en Steentijddorp in Drenthe, Archeologie komt tot leven in Borger.<br>- In het Holtingerveld is er actief ingezet op acquisitie. Inmiddels is er overleg met meerdere geïnteresseerde ondernemers.<br>- Op het gebied van natuurlijke recreatie hebben wij de inzet van de verschillende instrumenten geëvalueerd. Het is een succesvol project, met name het Kwaliteitsteam. Er zijn vervolgafspraken gemaakt over de integrale en versterkte inzet en de implementatie<br>- In samenwerking met Marketing Drenthe, Recreatieschap en RECRON nemen wij deel aan landelijk onderzoek naar vakantie- en vrijetijdsbesteding .Zelfstandig onderzoek Toerdata is hiermee vervallen |

Scholing arbeidsmarkt

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| | | - Met de inzet van € 1 miljoen provinciale middelen is in totaal voor € 3 miljoen besteed aan kwaliteitsverbetering van fietspaden in Drenthe.<br>- In Veenhuizen is de renovatie en herbestemming van het complex Maallust in 2011 afgerond. Dit geldt ook voor Klein Soestdijk waarin zich een nieuwe private opleiding heeft gevestigd, de Burton Academie. Er heeft zich ook een houtbewerkingsbedrijf gevestigd. Dit past in het opzetten van een Ambachtshuis Veenhuizen.<br>- De Hoofdweg van Veenhuizen is heringericht. |

## Product 9.5 Versterken agribusiness (Landbouw)

### Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij er aan doen?

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 4.4 Duurzame structuur - versterking land- en tuinbouw (volledige keten) | - Innovatie en ondernemerschap agribusiness is gestimuleerd<br>- Biobased economy is verder ontwikkeld<br>- Glastuinbouw is verder gerevitaliseerd en versterkt | - Doorontwikkelen platform waar ondernemers, onderwijs, onderzoek en overheid (zogenaamde 4 O's) elkaar ontmoeten en waaraan innovatieve ideeën en projecten hun basis aan ontlenen<br>- Stimuleren van nieuwe initiatieven of project-ontwikkeling op het gebied van de biobased economie<br>- Stimulering omschakeling biologische landbouw<br>- Uitwerken concept agropark/energietransitieparken<br>- Lobby GLB<br>- Lobby om positie als satellietgebied glastuinbouw binnen de greenports handhaven |

Hiervoor is aangegeven wat volgens de begroting 2011 aan activiteiten is gepland en welke resultaten dat zou geven. Hierna is aangegeven wat er is gedaan en wat er is bereikt. Tevens is de status aangegeven. Groen = alles gaat goed, Oranje = heeft aandacht nodig, rood = loopt niet zoals gepland.

## Wat is er aan de prioriteiten van 2011 gedaan en wat is er bereikt?

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 4.4 Duurzame structuur versterking land- en tuinbouw (volledige keten). | Status: groen | - Position paper Biobased Economy Drenthe is opgesteld en ingebracht in het Topsectorenbeleid en in het transitiehuis ter ondersteuning van de BBE van het ministerie van EL&I.<br>- Project Agro-Biopolymeren is ontwikkeld en in uitvoering.<br>- In het kader van de KEI-bijeenkomsten is een conferentie Bioboased Economy (BBE) en een informatiebijeenkomst GLB georganiseerd.<br>- Er is een lezing BBE georganiseerd.<br>- In samenwerking met Biobased Society Noord Nederland is een congres Groene Economie georganiseerd.<br>- Lobby BBE is opgestart. Wij hebben zitting in Greenport Nederland, overheidskolom. Wij zorgen daarmee voor verbinding met satelliet Emmen.<br>- Samen met de gemeente Emmen is de ontwikkeling van Agrofood opgepakt. Emmen is hiervoor satelliet binnen Greenport Nederland.<br>- Innovatieplatform Tuinbouw is gestart.<br>- Verbinding farmaceutische industrie en tuinbouw is gelegd.<br>- Het cluster agro-chemie Zuid-Oost Drenthe heeft plaats gekregen in Biobased Economy, roadmap NOM. |
| | | - Verbinding chemie en agro Zuidoost Drenthe is gestart.<br>- Agrocluster heeft duurzame melkveehouderij besproken<br>- .Project Carbonhydrate Competence Center (CCC) in uitvoering.<br>- Project Gezonde Kas is in uitvoering.<br>- Er zijn twee lectoren Biopolymeren bij Stenden geïnstalleerd.<br>- Het project "Stimulering omschakeling naar biologische landbouw in Drenthe" heeft sinds de start in februari 2011 29 deelnemende ondernemers in de sectoren melk- en vleesvee en groente en fruit opgeleverd. |

## Wat hebben wij nog meer gedaan?

| Wat doen wij nog meer? | | |
|---|---|---|
| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
| Deelnemingen | - de WMD blijft drinkwater leveren zonder onderbreking en tegen maatschappelijk aanvaardbare prijzen vervullen.<br>- verbetering van het vestigingsklimaat. Het gaat om vestiging van nieuwe bedrijven en behoud van bestaande bedrijven, in samenwerking met provincie, gemeenten en NOM.<br>- Groningen Airport Eelde (GAE) is een instrument van regionaal-economische ontwikkeling. | - Optreden als aandeelhouder van WMD, NOM en GAE. |
| Marketing en promotie | - Verbeterd vestigingsklimaat door een verbeterd algemeen imago van Drenthe<br>- Uitgevoerd meerjaren marketingcommunicatiestrategie 2010-2014 door Marketing Drenthe<br>- Continuering Marketing en Promotie van Drenthe | - Accounthouderschap Marketing Drenthe<br>- Laten uitvoeren van een meerjarige marketingcommunicatiestrategie |

Hierboven is aangegeven wat volgens de begroting 2011 aan activiteiten is gepland en welke resultaten dat zou geven, wat betreft de zaken die wij naast de prioriteiten hebben gedaan. Hierna is aangegeven wat er is bereikt.

## Wat hebben wij nog meer gedaan en wat is er bereikt?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Deelnemingen | De WMD blijft drinkwater leveren zonder onderbreking en tegen maatschappelijk aanvaardbare prijzen. | - Als aandeelhouder toegezien op de Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD).<br>- Wij zijn één van de 5 aandeelhouders. In die rol hebben wij er op toegezien dat het bedrijf binnen de maatschappelijke randvoorwaarden blijft opereren. |
| | Verbeterde sociaal-economische structuur en werkgelegenheid in Noord-Nederland, en specifiek Drenthe. Het gaat om vestiging van nieuwe bedrijven en behoud van bestaande bedrijven, in samenwerking met gemeenten en NOM. | - Participatie jaarlijkse aandeelhoudersvergadering NOM.<br>- Naast de reguliere activiteiten is in 2011 in nauwe samenwerking met provincie Groningen en provincie Fryslân gestart met de verkenning van de toekomstige positionering van de NOM. Aanleiding hiervoor is de decentralisatie van het regionaal economisch beleid, als gevolg waarvan EL&I de subsidierelatie met NV NOM in 3 jaar afbouwt tot nul. |
| | Groningen Airport Eelde (GAE) is een instrument van regionaal-economische ontwikkeling. | - Participatie aandeelhoudersvergadering GAE (2x per jaar)<br>- Ruimtelijk-economische advisering GAE |

Advertentie Marketing Drenthe Erik Dekker

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Marketing en promotie | Er is een gestage verschuiving in het imago van Drenthe, het beeld van Drenthe is diverser geworden. Het imago van Drenthe als woon- en werkprovincie heeft zich positief ontwikkeld.<br><br>Het marktaandeel van Drenthe in de toeristische en recreatieve sector is in de afgelopen 4 jaar toegenomen (indirect effect). | - De marketingcommunicatiestrategie en imagocampagne is bij de directiewissel bij Marketing Drenthe kritisch onder de loep genomen. Er is geconstateerd dat de basis, gemaakte keuzes en ontwikkelde concepten goede uitgangspunten zijn voor de toekomstige inzet.<br>- De concepten Proefleven, proefwonen en proefondernemen hebben verder vorm gekregen en worden doorontwikkeld.<br>- Daarnaast wordt steeds meer verbinding gelegd tussen imagocampagne en evenementen binnen Drenthe, zoals de opening van het Drents Museum, de Fietsvierdaagse en de benoeming van Hoogeveen tot populairste binnenstad.<br>- Binnen de samenwerking met Tourist Info en Biblionet is gewerkt aan de verdere ontwikkeling van het Drents Internetplatform. In samenwerking met partijen als Drents Archief zijn applicaties ontwikkeld om in te spelen op de mobiele informatiebehoefte. |

## Geactualiseerde agenda

| Onderwerp | Oorspronkelijk gepland | Gerealiseerd/Nieuw |
|---|---|---|
| Strategisch Samenwerkingskader Drentse Zuidas (TV) | 2e kwartaal | 4e kwartaal<br>Stagnatie door vertraging in besluitvorming inzake bijdragen partners. Inmiddels duidelijkheid daarover en in kwartaal 4 brief naar PS. |
| Toerisme in Cijfers 2011 | 3e kwartaal | 3e kwartaal |
| Jaarprogramma KEI 2012 | 4e kwartaal | 1e kwartaal 2012<br>Vanwege herijking KEI door economische omstandidheden en doordat inspraak stakeholders over kerstperiode heen is getild. |
| Uitvoering motie Biopolymeren | 1e kwartaal | 2e kwartaal 2012<br>Is doorgeschoven vanwege aansluiting bij herijking KEI. |
| Uitvoering motie Fietspaden | 1e kwartaal | 1e kwartaal 2012 |

## Wat heeft het gekost?

| | Product | 1 Realisatie 2010 | 2 Primitieve begroting 2011 | 3 Begroting 2011 na wijziging | 4 Realisatie 2011 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | | | | | | |
| | Product 9.1. Versterken regionale innovatiekracht | 6.844.242 | 8.679.419 | 8.096.727 | 8.672.882 | -576.155 |
| | Product 9.2. Optimale aansluiting bedrijfsleven, kennis, onderwijs en arbeidsmarkt | 1.771.933 | 876.064 | 876.064 | 853.069 | 22.995 |
| | Product 9.3. Verbeteren vestigings-klimaat | 589.553 | 578.762 | 978.762 | 988.015 | -9.253 |
| | Product 9.4. Vrijetijdseconomie | 2.116.286 | 1.886.128 | 3.033.716 | 3.028.649 | 5.067 |
| | Product 9.5 Versterken agribusiness (Landbouw) | 8.809.700 | 7.993.323 | 3.305.513 | 3.208.310 | 97.203 |
| | Totaal | 20.131.713 | 20.013.696 | 16.290.782 | 16.750.923 | -460.141 |
| Baten | | | | | | |
| | Product 9.1. Versterken regionale innovatiekracht | 47.500 | 0 | 515.000 | 498.674 | 16.326 |
| | Product 9.2. Optimale aansluiting bedrijfsleven, kennis, onderwijs en arbeidsmarkt | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Product 9.3. Verbeteren vestigings-klimaat | 34.293 | 30.910 | 30.910 | 19.836 | 11.074 |
| | Product 9.4. Vrijetijdseconomie | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Product 9.5 Versterken agribusiness (Landbouw) | 8.395.452 | 6.363.039 | 1.248.999 | 1.081.033 | 167.966 |
| | Totaal | 8.477.246 | 6.393.949 | 1.794.909 | 1.599.543 | 195.366 |
| Saldo | | 11.654.467 | 13.619.747 | 14.495.873 | 15.151.380 | -655.507 |

| | |
|---|---|
| Saldo Programma | -655.507 |
| Bestemming resultaat reserves bij programma | |
| Bijdrage van reserve versterking economisch structuur | -175.985 |
| Bijdrage van reserve provinciaal aandeel ILG | -91.033 |
| Totaal verrekend met reserves | -267.018 |
| Resultaat programma na bestemming reserves | -388.489 |

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

### Lasten

### Product 9.1. Versterken regionale innovatiekracht

De totale afwijking betreft een nadeel van € 576.155,--. De voornaamste afwijking betreft:

**EPD Groningen-Drenthe afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar.**
De Europese Commissie heeft de EFRO bijdrage aan het EPD Groningen-Drenthe 1997-1999 (SNN project) vastgesteld op ca. € 93 miljoen en een bedrag van ruim € 6 miljoen teruggevorderd bij het Rijk. Hiervan betreft € 1,8 miljoen het project Martinihal. Dit project is inmiddels alsnog subsidiabel verklaard door de Commissie. Het overgebleven bedrag is verhaald op de provincies Groningen en Drenthe. Beide provincies hebben beroep aangetekend en dat is niet ontvankelijk verklaard half 2011. SNN heeft inmiddels terugbetaald aan de Europese Commissie. SNN had daardoor een vordering op de provincies Groningen en Drenthe. Tegenover deze vordering van € 4,6 miljoen staat een opgebouwde rente op het programma van ongeveer € 3,5 miljoen bij het SNN. De financiële verantwoordelijkheid voor het programma is altijd 60-40 verdeeld tussen Groningen en Drenthe. Dat betekent dat Drenthe voor 40% van € 1,1 miljoen heeft betaald. Het exacte verlies dat de afgelopen jaren als risico is benoemd in de risicoparagraaf van de begroting/jaarrekening is daarmee uitgekomen op € 453.564,--.

**Versterking economische structuur**
Bij de derde bestuursrapportage is het bedrag voor de versterking economische structuur vanwege vertraging in een aantal projecten en het doorschuiven/aanscherpen van het Innovatief Actieprogramma in Drenthe (IAD) naar 2012 naar beneden bijgesteld tot € 7,9 miljoen. De uiteindelijke realisatie is € 154.000,-- hoger geworden. Bij het ramen van cofinanciering voor projecten zijn wij steeds afhankelijk van het tempo van onze externe partners, zowel projectindieners, als ministeries en SNN. Soms gaat het sneller dan verwacht, vaker duurt het wat langer. Dat kan betekenen dat een project een kalenderjaar en dus een begrotingsjaar later beschikt kan worden dan aanvankelijk gedacht. Er is hier echter alleen sprake van een verschuiving in de tijd en niet van hogere uitgaven. Het nadeel wordt verrekend met de resterende middelen in de reserve VES.

## Product 9.2. Optimale aansluiting bedrijfsleven, kennis, onderwijs en arbeidsmarkt

De totale afwijking betreft een voordeel van € 22.995,--.

## Product 9.3. Verbeteren vestigingsklimaat

De totale afwijking betreft een nadeel van € 9.253,--.

## Product 9.4. Vrijetijdseconomie

De totale afwijking betreft een voordeel van € 5.067

## Product 9.5 Versterken agribusiness (Landbouw)

De totale afwijking betreft een voordeel van € 97.203,--. Dit betreft een overschrijding op de pMJP subsidieregelingen duurzaam ondernemen landbouwpilots/agrobiodiversiteit, grondgebonden landbouw structuurverbetering en Agrocluster kennis en samenwerking innovatie van € 77.000,-- totaal alsmede € 20.000,-- met betrekking tot niet pMJP doelen waar onder ondersteuning jonge agrariërs en landbouwstructuurverbetering.

## Baten

### Product 9.1. Versterken regionale innovatiekracht

De totale afwijking betreft een nadeel van € 16.326,--.

### Product 9.3. Verbeteren vestigingsklimaat

De totale afwijking betreft een nadeel van € 11.074,--.

### Product 9.5 Versterken agribusiness (Landbouw)

De totale afwijking betreft een nadeel van € 167.966,-- De voornaamste afwijking betreft lagere ontvangen bijdragen van derden als co-financiering op de verstrekte landbouwsubsidies.

Op de subsidieregeling en provinciale doel agrocluster kennis innovatie en samenwerking is per saldo (baten en lasten) een nadeel ontstaan van € 83.718,-- met name als gevolg van lagere inkomsten derden. Voorgesteld wordt om dit nadeel te verrekenen met de reserve provinciaal aandeel ILG.

Dit geldt eveneens voor de rijksdoelen duurzaam ondernemen (landbouwpilots en projecten agrodiversiteit) voor totaal per saldo baten en lasten € 72.000.—(nadeel) en het rijksdoel grondgebonden landbouw (structuurverbetering) met een saldo van 65.000,-- (voordeel) die eveneens wordt verrekend met de reserve provinciaal aandeel ILG (per saldo € 7.315,-- Nadelig).

# Programma 10
# Middelen en bedrijfsvoering

## Missie

De provincie is een aantrekkelijke werkgever waar mensen in een prettige en gezonde werkomgeving op een interactieve, doelgerichte en toekomstgerichte wijze samenwerken. De provincie is binnen de financiële verhoudingen in Nederland nog steeds een open huishouding. Dat houdt in dat de provincie een bestuurslaag die eigen keuzes maakt. Een ander uitgangspunt voor ons is een sluitende begroting die langjarig in evenwicht is. Onze focus in beleid betekent ook een gerichte focus voor de inzet van de ambtelijke organisatie. Dit doen wij door het principe 'medewerker volgt beleid' te hanteren. De veranderende rol van de provincie vraagt om creativiteit, professionaliteit, conceptueel vermogen, flexibiliteit en goede samenwerking van allen. In deze context vragen wij veel van de ambtelijke organisatie. Wij zorgen daarom ook voor een optimale werkomgeving.

## Vooraf

In dit programma wordt gerapporteerd over de middelenfunctie en beknopt over de bedrijfsvoering. Een meer uitgebreide verantwoording geven wij in de paragraaf bedrijfsvoering van dit Jaarverslag.

## Behaalde resultaten

- De taakstelling op het gebied van de formatie is gehaald en de organisatie loopt zelfs voor op de planning.
- De provincie staat ook in 2012 weer onder repressief toezicht van de toezichthouder. Dit betekent dat de toezichthouder vindt dat wij voldoen aan het criterium: duurzaam financieel evenwicht.
- De programma indeling van de begroting is gewijzigd op basis van het nieuwe collegeprogramma en verbeterd op basis van aanbevelingen van ondermeer de werkgroep Programmabegroting.
- Risicomanagement is basis van een beleidskader aangepast. De nieuwe aanpak (via een informatiesysteem NARIS) zorgt voor een goed onderbouwde berekening van en voor betere borging in de P&C cyclus.
- Het organisatiebesluit is gewijzigd en gelijktijdig zijn correcties aangebracht in de organisatiestructuur.
- Er is een nieuwe HR visie vastgesteld, met nadruk op mobiliteit en arbeidsmarktcommunicatie. De interne en externe mobiliteit wordt onder andere bevorderd met de nodige inspanningen vanuit het in 2011 gestarte mobiliteitspunt @motion.
- De revitalisering van het provinciehuis is succesvol en binnen budget afgerond, voor de digitalisering is een project voor doorontwikkeling gestart en wordt het beheer geïntensiveerd.
- De provinciale Website is geoptimaliseerd naar de landelijke Webrichtlijnen en haalde daarmee een eerste plaats.

## Doel (wat hebben wij gerealiseerd?)

### Product 10.1. Financiering en algemene dekkingsmiddelen

| Doelen vanuit de begroting 2011 (per product/deelproduct naar de nieuwe indeling). |
|---|
| **Planning en control** |
| Een financieel gezonde organisatie, blijkend uit toepassing van repressief toezicht door de toezichthouder en een goedkeurende verklaring van de accountant, ook op het gebied van de rechtmatigheid. |

Het aanbestedingstraject voor een nieuwe accountant is afgerond en de accountant heeft een zeer positief rapport van bevindingen bij de Jaarstukken 2010 afgegeven. De provincie staat in 2011 weer onder repressief toezicht van de toezichthouder en dit zal ook in 2012 het geval zijn. Dit betekent dat de toezichthouder vindt dat de provincie Drenthe voldoet aan het criterium duurzaam financieel evenwicht.

## Product 10.2. Personeel en organisatie

| Doelen vanuit de begroting 2011 (per product/deelproduct naar de nieuwe indeling). |
|---|
| **Personeel en organisatie** |
| Een lerende organisatie met een attractief HRM-beleid en arbeidsvoorwaardenpakket met een strategische personeelsbezetting waarbij:<br>- een slagvaardige, compacte en flexibele organisatie(structuur) gericht is op de primaire taakstelling van de provincie Drente;<br>- tijdig jonge medewerkers instromen, de flexibele inzet wordt vergroot en de door- en uitstroom in meerjarenperspectief in evenwicht is: "De juiste medewerker op de juiste plek op het juiste moment";<br>- maximaal 35% van de totale formatie overhead is. |

De formatiedoelstelling is gehaald en de teams zijn volgens planning herverdeeld.
De visie op mobiliteitsbeleid is vastgesteld en zorgt voor inzet van de juiste mensen en kwaliteiten op de juiste plekken. @Motion, het mobiliteitspunt, is in 2011 opgericht en is het ondersteunende instrument daarbij.
Vijf trainees genaamd 'Drentalenten' zijn voor twee jaar binnengehaald.
Eind 2011 is een uitgewerkte business case voor de samenwerking tussen Drenthe, Groningen en Fryslân tot stand gekomen.
Voor de uitstroom van medewerkers op korte en middellange termijn hebben wij strategische planningen gereed.
Er loopt een pilot modern werkgeverschap. Wij experimenteren met thuiswerken en vier dagen x negen uur werken. Op deze manier willen wij een aantrekkelijk en modern arbeidsvoorwaardenpakket behouden.
De overhead is teruggebracht tot 37% van de formatie. Dit is 2% meer dan de uiteindelijke doelstelling. In 2012 willen wij de doelstelling van 35% halen.

## Product 10.3. ICT en facilitaire zaken

| Doelen vanuit de begroting 2011 (per product/deelproduct naar de nieuwe indeling). |
|---|
| **Facilitaire voorzieningen** |
| Voor alle facilitaire voorzieningen, waaronder huishoudelijke diensten, gebouwbeheer, telefonie, bewaking, documentaire informatievoorzieningen, postverzorging, reproductievoorzieningen en opmaak, informatie en automatisering, secretariële ondersteuning en bestuursservice geldt:<br>- Het organiseren van ontwikkel- en innovatiekracht binnen de afdeling en een oriëntatie op een regiegestuurde ondersteunende afdeling. Hierdoor wordt een meer strategische dimensie toegevoegd aan het facilitair beleid en is het beter voorbereid op toekomstige ontwikkelingen<br>- Een goede beheersomgeving wordt bereikt door op een constructieve manier kennis en deskundigheid in te brengen in het programma Provinciehuis van Morgen, zodat na het revitaliseringsproces een adequaat en kostentechnisch verantwoord te beheren gebouw ontstaan is. Dit geldt voor alle facetten van huisvestingsmanagement, zoals stoffering en inrichting, technische installaties, ICT, telefonie, logistiek, veiligheid en digitalisering.<br>- De facilitaire organisatie zal invulling geven aan het begrip klantgerichtheid, door zich te ontwikkelen vanuit haar deskundigheid, tot een vraaggericht, klantvriendelijke en pro-actieve organsiatie<br>- Een gezonde verzakelijkingslag doorvoeren binnen de bedrijfsvoering. De verzakelijking mag niet leiden tot inflexibiliteit en interne bureaucratie, maar open en eerlijk omgaan met grenzen en kaders van de dienstverlening; het efficiënt en effectief organiseren van de bedrijfsprocessen.<br>- Het optimaal aansluiten op het organisatiebrede HR-beleid en vanuit eigen perspectief als dienstverlenende organisatie daaraan een bijdrage leveren. |

| Doelen vanuit de begroting 2011 (per product/deelproduct naar de nieuwe indeling). |
|---|
| **Facilitaire voorzieningen** |
| - Daarnaast zal fors worden ingezet op de uitvoering van het informatiebeleidsplan d.m.v. het uitvoeringsprogramma. Door hierbij de systematiek van de zogenaamde plateauplanning te hanteren ontstaat er een verantwoord proces van ontwikkeling en implementatie waarmee een stabiele en toekomstgerichte ICT-omgeving gecreëerd wordt. |

**Informatie en automatisering**

Het eerste plateau van het informatiebeleidsplan, onder de noemer "Huis op orde", heeft vooral zijn beslag gekregen in de oplevering van de Nieuwe Digitale Werkplek. en de daarvoor benodigde en vernieuwde achterliggende ICT Infrastructuur. De oplevering van de Nieuwe Digitale Werkple was op tijd en binnen het budget. Na de oplevering medio 2011 is de focus gelegd op afronden en in beheername. Het doel hiervan was het borgen van de continuïteit enhet  herdefiniëren van reguliere beheerprocessen.
Het project E-Dienstverlening is in 2011 afgerond en de resultaten zijn overgedragen aan de lijnorganisatie. Overheidsbreed is ook het Nationaal Uitvoeringsprogramma E-overheid (NUP) beëindigd.

**Gebouwbeheer**

Het gerevitaliseerde provinciehuis is medio 2011 opgeleverd en overgedragen aan de lijnorganisatie. De verwachte energiebesparing als gevolg van de revitalisering over 2011 is gerealiseerd.

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | 95.181.403 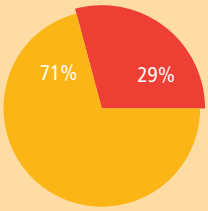  | 182.089.169 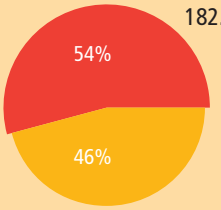  |
| Overige programma's | 328.807.260 | 336.631.876 |

(inclusief reserve verrekeningen)

| Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | 1 Realisatie 2010 | 2 Primitieve begroting 2011 | 3 Begroting 2011 na wijziging | 4 Realisatie 2011 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten | 242.828.956 | 57.063.236 | 85.174.217 | 95.181.403 | -10.007.186 |
| Totaal baten | 347.908.298 | 183.642.882 | 179.463.874 | 182.089.169 | -2.625.295 |
| Saldo | -105.079.342 | -126.579.646 | -94.289.657 | -86.907.766 | -7.381.891 |

## Ontwikkelingen

### Product 10.1. Financiering en algemene dekkingsmiddelen

**Ontwikkelingen jaarstukken.**

*Provinciefonds*
Met de invoering van de nieuwe verdeelsystematiek is voorlopig enige duidelijkheid ontstaan rond de algemene uitkering uit het provinciefonds. Onzekerheden komen nu nog voort uit de toepassing van de opnieuw ingevoerde normeringssystematiek en uit de doorvoering van rijksbeleid op het vlak van (gecombineerde) decentralisatie en bezuinigingen.

In de Begroting 2012 is de raming voor de algemene uitkering uit het Provinciefonds gebaseerd op de meest actuele informatie uit de Septembercirculaire voor het Provinciefonds (gepubliceerd op Prinsjesdag 2011). De raming voor 2011 behoefde geen bijstelling maar de raming voor 2012 is aanzienlijk bijgesteld op basis van de nieuwste informatie uit de circulaire.

Om de begroting meerjarig sluitend te maken, is in de Voorjaarsnota 2011 een aanvullend pakket bezuinigingen gepresenteerd. Deze bezuinigingen zijn door de aframing van de betreffende budgetten gerealiseerd van ongeveer € 2 miljoen in 2012 en oplopend tot € 4,2 miljoen in 2015. Dit pakket komt boven op het resultaat van de bezuinigingsoperatie waartoe in 2010 al was besloten.

Er bestaan grote onzekerheden over het verdere verloop van de accressen, de doorwerking van de normeringssystematiek bij aanvullende bezuinigingen en de herverdeeleffecten van decentralisaties. De komende jaren gaan wij bij de raming van de algemene uitkering uit het Provinciefonds veiligheidshalve uit van de nullijn. Aangezien de nominale accressen in de septembercirculaire 2011 voor het Provinciefonds nog steeds – zij het zeer beperkt – positief zijn, is dat een bruikbare benadering.

*Levering aandelen ERH*
In 2011 is de levering van de aandelen ERH ("Borssele") aan RWE afgerond. Dit betekende de afronding van een omvangrijk onderdeel van de transactie omtrent de verkoop van de aandelen van het energieproductiebedrijf Essent. De opbrengst – ruim € 19 miljoen – is toegevoegd aan de Financieringsreserve.

### Product 10.2. Personeel en organisatie

**Ontwikkelingen jaarstukken.**

*Organisatieontwikkeling*
Niet alleen de samenwerking met de provincies Groningen en Fryslân op het gebied van bedrijfsvoering is een relevante ontwikkeling in het kader van de organisatieontwikkeling. Ook de vorming van de Regionale Uitvoeringsdienst (RUD) per 1 januari 2013 betekent veel voor de provinciale organisatie. In de RUD wordt een groot deel van de taken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving van de provincie en de 12 Drentse gemeenten ondergebracht. Dit vergt veel capaciteit van de organisatie voor de vormgeving van beide trajecten. Het vergt daarnaast ook veel van het omgaan met veranderingen en onzekerheden van de medewerkers van de organisatie waarvoor deze ontwikkelingen grote impact hebben.

*Taakstellling en mobiliteit*
De komende jaren zal conform de Directiebrief 2010 verder invulling worden gegeven aan de formatietaakstelling. Wij lopen voor op die taaksteling (de bezetting ultimo 2011 was circa 486 fte1 ten opzichte van de streefformatie 2011 van 511 fte[1] in de Directiebrief 2010), echter niet zonder gevolgen. Op een aantal plekken in de organisatie piept en kraakt het inmiddels behoorlijk door de vacaturestop. Doordat tijdelijke contracten niet meer worden omgezet in vaste contracten stroomt regelmatig talentvol, jong personeel uit. Wij hebben weliswaar weer 5 Drentalenten aangenomen maar deze hebben een tijdelijke aanstelling voor 2 jaar. Mogelijke efficiencywinsten zijn inmiddels gerealiseerd en dat betekent dat de komende jaren ook beleidsmatig en bedrijfsvoeringstechnisch keuzes gemaakt zullen moeten worden. De taakstelling wordt via natuurlijk verloop behaald, maar er is inmiddels sprake van een behoorlijke mismatch in de interne mobiliteit. Tussen afdelingen met veel natuurlijk verloop en waar vacatures ontstaan is geen match met afdelingen met weinig natuurlijk verloop en een forse taakstelling. Ook blijken sommige medewerkers die in beweging zouden moeten komen vanwege de taakstelling, ondanks veel inspanningen vanuit de organisatie, niet in beweging te komen. Bovendien zoeken medewerkers die willen bewegen vooral hun heil binnen de (krimpende) provinciale organisatie en niet daarbuiten. De vraag is dan ook hoe lang nog gewerkt kan worden met een vrijwillig mobiliteitsbeleid. Een ingrijpende reorganisatie met gedwongen ontslagen is niet meer geheel uitgesloten. Daarbij kan de reorganisatie als gevolg van de vorming van de RUD mogelijk als vehikel worden gebruikt.

## Product 10.3. ICT en facilitaire zaken

**Ontwikkelingen jaarstukken.**

*Basisregistraties*
De door het Rijk voorgeschreven data over aansluiting op Basisregistraties zijn deels uitgesteld. Zo is voor de provincies het gebruik van de Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) uitgesteld naar 1 juli 2012. Andere Basisregistraties lopen eveneens vertraging op zoals de komst van het Nieuwe Handelsregister (NHR) en daarmee ook e-Herkenning.

*Gebouwbeheer*
Door de uitstroom van personeel worden bepaalde bouwdelen minder bezet dan voorzien. In het voorjaar van 2012 wordt een beleidsnotitie opgesteld hoe om te gaan met de vrijgevallen ruimten (bijvoorbeeld door te verhuren aan provincie gelieerde instellingen).

# Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij er aan doen?

## Product 10.1. Financiering en algemene dekkingsmiddelen

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 6.3 Stimuleringsfonds Drentse projecten | Vanuit een gebiedsgerichte aanpak worden meer omvangrijke en grootschalige projecten van de grond getrokken. | Afronden van nog lopende projecten in het kader van het Stimuleringsfonds Drentse projecten. |

1 Inclusief verschuiving van het Onderzoeksbureau CWZ naar de Statengriffie.

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 6.4 Dynamische cofinancieringsreserve | Opvang van de financiële gevolgen van teruglopende Europese en rijksmiddelen en beschikbaarheid van voldoende cofinancieringsmiddelen voor nieuwe programma's. | Ontwikkelen en financieren van projecten partners volgens de voor de reserve ontwikkelde spelregels. |

Hierboven is aangegeven wat volgens de begroting 2011 aan activiteiten is gepland en welke resultaten dat zou geven, wat betreft de zaken die wij naast de prioriteiten hebben gedaan. Hierna is aangegeven wat er is bereikt.

## Wat is er aan de prioriteiten van 2011 gedaan en wat is er bereikt?

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 6.3 Stimuleringsfonds Drentse projecten | Status: groen | Het Stimuleringsfonds Drentse projecten bestaat nog voor de financiële afhandeling van nog lopende projecten. Na afhandeling van deze projecten is de reserve uitgeput en kan deze worden opgeheven. |
| 6.4 Dynamische cofinancieringsreserve | Status: groen | De Dynamische cofinancieringsreserve is in 2011 omgevormd tot een meer statische met als doel door middel van rentebaten structurele middelen te genereren voor cofinanciering van projecten op voornamelijk economisch vlak. |

## Product 10.2. Personeel en organisatie

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij er aan doen?

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 6.1 Organisatieontwikkeling | - Een slagvaardige, compacte en flexibele organisatie, gericht op de primaire taakstelling van de provincie.<br>- Focus op de primaire processen. | - Uitrol programma PNS.<br>- Uitrol project S3.<br>- Terugbrengen formatie ondersteunende eenheden tot 35% van totale formatie.<br>- Investeren in en versnellen van strategische personeelsplanning. |

Hierboven is aangegeven wat volgens de begroting 2011 aan activiteiten is gepland en welke resultaten dat zou geven, wat betreft de zaken die wij naast de prioriteiten hebben gedaan. Hierna is aangegeven wat er is bereikt.

## Wat is er aan de prioriteiten van 2011 gedaan en wat is er bereikt?

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 6.1 Organisatieontwikkeling | Status: groen/oranje | - Het programma Provincie Nieuwe Stijl (PNS) is uitgerold in de lijn door een basis te leggen voor kennismanagement, relatiemanagement en het werken in netwerken als regisseur.<br>- Het project S3 heeft zijn beslag gekregen in de taakstelling en de monitoring daarvan op de formatie voor de gehele organisatie. De taakstelling loopt conform planning .<br>- Het mobiliteitsbeleid en de oprichting van @Motion heeft plaatsgevonden in 2011 en is een uitvloeisel van het project S3.<br>- Het terugbrengen van de formatie naar 35% voor de overhead is niet behaald. In 2012 halen wij dit percentage wel.<br>- Ten behoeve van de strategische personeelsplanning zijn er kwantitatieve doorkijken gemaakt, ook kwalitatief is er een slag gemaakt. |

## Product 10.3. ICT en facilitaire zaken

## Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij er aan doen?

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 6.2 Digitalisering | | Zie paragraaf 2.5 Bedrijfsvoering. |
| 1.5 Digitale informatie en (e-)dienstverlening | - Voldoen aan afspraken tussen IPO, rijk, UvW en VNG over totstandkoming programma e-overheid normen BurgerServiceCode.<br>- Actuele beleid- en productinhoud digitaal beschikbaar<br>- Realiseren van centrale opslag fysieke documenten en (op verzoek) digitaal aanbieden.<br>- Migreren documentaire informatie verzorging van uitvoering naar ondersteuning. | - Uitvoeren geactualiseerd WiDD, via uitvoeringsprogramma.<br>- Realisatie NUP en Gideon (INSPIRE).<br>- Daadwerkelijke uitrol nieuwe werkplekken en nieuw beheerconcept.<br>- Inrichting / onderhoud digitale infrastructuur.<br>- Papier uit de organisatie halen, op verzoek digitaliseren en toevoegen aan het document managementsysteem.<br>- Kwanti- en kwalitatieve bezetting van de Documentair Informatie Verzorgers t.b.v. borging nieuwe documentaire ontwikkelingen en processen. |

Hierboven is aangegeven wat volgens de begroting 2011 aan activiteiten is gepland en welke resultaten dat zou geven, wat betreft de zaken die wij naast de prioriteiten hebben gedaan. Hierna is aangegeven wat er is bereikt.

## Wat is er aan de prioriteiten van 2011 gedaan en wat is er bereikt?

| Prioriteiten | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| 6.2 Digitalisering | Status: oranje | In 2011 zijn onder de vlag van het programma Provinciehuis van Morgen in totaal acht van de elf werkprocessen gedigitaliseerd en in gebruik genomen. Veel medewerkers zijn opgeleid in het werken met Docbase en het eigen digitale proces. Na beëindiging van het programma in juli 2011 is in het afrondingsproject Drenthe Digitaal II de digitalisering van de resterende werkprocessen opgepakt evenals de inrichting van de beheerorganisatie. Het gaat om de werkprocessen; Kennis intensieve processen (KIP), P&O (2e fase), Vergunning Toezicht en Handhaving (VTH) en het vernieuwde subsidieproces Subsidie II. Digitaal Drenthe II (DDII) is eind juni 2012 klaar met het digitaal maken van de werkprocessen en de inrichting van het beheer. |
| 1.5 Digitale informatie en (e-) dienstverlening | Status: groen | E-formulieren inclusief de koppeling is gerealiseerd. Webrichtlijnen zijn ingevoerd op provinciale website. Samenwerkingsinitiatief met Drentse gemeenten t.b.v. KlantContactCentrum KCC uitgevoerd.<br>In mei en november zijn INSPIRE deadlines gehaald en heeft Drenthe tijdig haar geografische informatie digitaal beschikbaar gesteld.<br>In lijn met de oplevering van het provinciehuis zijn de nieuwe digitale werkplekken gerealiseerd. |
| | Status: groen | Tijdens de "inhuizing" na revitalisering is zoveel als mogelijk alle papier uit de organisatie gehaald en zonodig in het centraal archief opgenomen. Door handhaving van het flexconcept wordt "aangroei" voorkomen. |
| | Status: oranje | Migratie van documentaire informatie verzorging loopt parallel aan uitrol digitale processen en zal nu naar verwachting in 2012 worden afgerond. |

## Wat hebben wij nog meer gedaan?

| Wat doen wij nog meer? | | |
|---|---|---|
| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
| Planning en control (zie ook de ontwikkellijnen Slimmere productie en Zaken op orde van de paragraaf Bedrijfsvoering (paragraaf 2.5 begroting 2011)) | De provincie valt financieel gezien onder repressief toezicht.<br><br>Voor haar bedrijfsvoering ontvangt de provincie van de controlerend accountant een goedkeurende verklaring.<br><br>De provincie kent een duurzaam begrotingsevenwicht | - Uitvoering geven aan P&C-cyclus (Voorjaarsnota, begroting, rapportages, jaarverslag).<br>- Verbetering P&C-cyclus: tegengaan onderbesteding, SMART maken doelen, ontwikkelen indicatoren.<br>- Doorontwikkelen P&C-portal.<br>- Het actueel houden van de financiële administratie.<br>- Applicatiebeheer van het bedrijfsvoeringsysteem.<br>- Verstrekken financiële adviezen aan directie en management.<br>- Kaderstelling bedrijfsvoering. |

| Wat doen wij nog meer? | | |
|---|---|---|
| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
| Treasury | De provincie beschikt over een moderne en goed uitgebalanceerde beleggingsportefeuille waarbij met minimaal risico maximum rendement wordt behaald. | - Verder uitbouwen treasuryfunctie (waaronder liquiditeitenbegroting)<br>- Uitzetten en aantrekken van geldmiddelen.<br>- Opzetten van een uitgebalanceerde beleggingsportefeuille. |
| Financieel beheer en advisering | 90% van de facturen worden binnen 20 dagen betaald<br><br>Kwaliteit administratie binnen normen goedkeurende accountantsverklaring jaarrekening<br><br>Up-to-date informatie-voorziening | - Wekelijks medewerkers herinneren bij niet afgehandelde facturen.<br>- Maandelijkse rapportage betaalgedrag tbv afdelingen om te sturen.<br><br>- Periodiek uitvoeren van interne controles.<br><br>- Periodiek uitvoeren van interne controles en informatie digitaal beschikbaar stellen via P&C Portal. |
| Rechtmatigheids-audits | De financiële handelingen van de provincie zijn rechtmatig. | - Controle SISA-regelingen.<br>- Uitvoeren Controleplan.<br>- Adviezen rondom rechtmatigheidsvraagstukken. |
| Inkoop | De provincie koopt professioneel tegen gunstige voorwaarden in. | - Implementeren inkoopbeleid.<br>- Professionaliseren inkoopfunctie. |
| Integraal gezond-heids-management | De provincie zorgt voor veilige en gezonde arbeidsomstandigheden. | - Uitvoeren van RI&E.<br>- Verlaging ziekteverzuim.<br>- Geven van voorlichting,.<br>- Aanbesteden van arbodienstverlening. |
| Interne milieubeleid | Verduurzamen van de bedrijfsvoering | - Gescheiden afvalinzameling.<br>- Duurzaam inkopen. |
| Personeel en organi-satie | De provincie beschikt over een modern HRM-beleid. | - Uitvoering geven aan HRM-cyclus (planning, voortgang, beoordeling).<br>- Verstrekken HRM-adviezen aan directie en management.<br>- Applicatiebeheer van het bedrijfsvoeringsysteem.<br>- Kaderstelling bedrijfsvoering.<br>- Implementeren van het herijkte strategische HRM-beleid.<br>- Versterken van resultaat- en prestatiegericht werken en daaraan gerelateerde personeelsbeoordeling. |
| Informatievoorzie-ning en automati-sering | De provincie beschikt over een ICT-infrastructuur die up to date is en geen belemmering vormt voor een gezonde bedrijfsvoering. | - Binnen dit programma worden ook activiteiten ontwikkeld in het kader van de verbetering<br>- van de informatiebeveiliging (op basis van de landelijke Code voor Informatiebeveiliging),<br>- opleidingen en financiering van de deelname in het programma e-provincies (IPO). Verder<br>- lopen er diverse migratieprojecten.<br>- Uitrol van 500 nieuwe werkplekken.<br>- Aanbesteding en vervanging van netwerkbekabeling (in relatie met renovatie).<br>- Realisatie van een externe computerlocatie voor opslag, remote back-up en uitwijk.<br>- Vervanging van centrale server systemen, inclusief sanering van besturingssystemen. |

| Wat doen wij nog meer? | | |
|---|---|---|
| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
| Digitalisering van de bedrijfsvoering | Als onderdeel van het Uitvoeringsprogramma Welkom in digitaal Drenthe 2007-2008 wordt erop ingezet dat www.drenthe.nl qua dienstverlening voldoet aan de normen van advies. overheid.nl (staat op minimaal de vierde plaats in de provinciemonitor). | - Ingevoerd een documentsysteem en een beschikbaar dynamische digitaal archief.<br>- Digitalisering van personeelsdossiers.<br>- Invoeren van een kennissysteem op Huisnet.<br>- Bouw van basisregistraties om aan te sluiten op landelijke voorzieningen (als DigiD). |
| Facilitaire voorzieningen gebouwen secretariaten bestuursservice documenten | De provincie is in staat zich te houden aan het eigen kwaliteitshandvest. | De afdeling Facilitaire Ondersteuning verzorgt producten en diensten op het gebied van huishoudelijke diensten, gebouwbeheer, energie/- en milieumanagement, evenmentenservice, telefonie, bewaking, receptie, documentaire informatievoorziening, inkomende interne en uitgaande post, goederenontvangst, GIS/cartografie, chauffeurs, secretariële ondersteuning, opmaak, print en afwerkfaciliteiten c/q/ regie op uitbesteding daarvan. |

Hierboven is aangegeven wat volgens de begroting 2011 aan activiteiten is gepland en welke resultaten dat zou geven, wat betreft de zaken die wij naast de prioriteiten hebben gedaan. Hierna is aangegeven wat er is bereikt.

## Wat hebben wij nog meer gedaan en wat is er bereikt?

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Planning en control (zie ook de ontwikkellijnen Slimmere productie en Zaken op orde van de paragraaf Bedrijfsvoering (paragraaf 2.5 begroting 2011)) | De provincie valt in 2011 en ook in 2012 financieel gezien onder repressief toezicht.<br>Voor haar bedrijfsvoering heeft de provincie van de controlerend accountant een goedkeurende verklaring ontvangen.<br>Door de toezichthouder is aangegeven dat de provincie voldoet aan de criteria voor een duurzaam begrotingsevenwicht | - In 2011 is uitvoering gegeven aan de reguliere P&C-cyclus (voorjaarsnota, begroting, rapportages, jaarverslag).<br>- Voor een verbeterde tussentijdse rapportage is een extra derde bestuursrapportage ingevoerd.<br>- In het kader van de verbetering P&C-cyclus is de inhoudelijke informatie in de Begroting 2012 verbeterd door het SMART maken van doelen en het ontwikkelen van indicatoren.<br>- Een businesscase is opgesteld voor een integraal bedrijfsinformatiesysteem. |
| Treasury | Een beleggingsportefeuille met een goede balans tussen rendement en risico. Gedeeltelijke verschuiving van korte naar lange uitzettingen. | - Doorontwikkeling liquiditeitsprognose .<br>- Aankoop van een aantal langlopende obligaties ter invulling beleggingsportefeuille naar vastgestelde streefportefeuille. |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Financieel beheer en advisering | Niet 90% maar 76% van de facturen is binnen 20 dagen betaald.<br><br>Kwaliteit administratie binnen normen goedkeurende accountantsverklaring jaarrekening<br><br>Up-to-date informatie-voorziening | - Vanuit structurele aandacht voor de doorlooptijd van facturen worden verbeteracties ingezet.<br>- Opleidingen afhandeling facturen georganiseerd.<br>- Maandelijkse rapportages betaalgedrag zijn verstrekt aan de afdelingen.<br><br>- Interne controles en audits zijn uitgevoerd.<br><br>- Ontwerp, inhoud en cyclus verbeterd voor de informatie-voorziening ten behoeve van de P&C cyclus. |
| Rechtmatigheids-audits | De financiële handelingen van de provincie zijn door de accountant in 2011 als rechtmatig beoordeeld.<br><br>Publicatie verantwoording kostenvergoeding Bestuur.<br><br>Provinciale leidraad tegengaan misbruik bij subsidies | - In 2011 heeft de reguliere rechtmatigheidscontrole plaatsgevonden op basis van het met de vorige accountant afgesproken controleprotocol.<br><br>- WOB-verzoek afgehandeld.<br><br>- Nota opgesteld in verband met de nieuwe algemene subsidie verordening (ASV). |
| Inkoop | Businesscase Inkoop Noordelijke Samenwerking<br><br>Contract bedrijfskleding | - Onderzoek & inventarisatie inkoopsamenwerking Groningen, Friesland en Drenthe.<br><br>- Gezamenlijke aanbesteding Groningen, Friesland, Drenthe en Overijssel uitgevoerd. |
| Integraal gezond-heids-management | - Medewerkers meer bewust van risico's in het werk<br><br>- Nieuwe Arbodienst en verzuimapplicatie | - Risico inventarisatie is uitgevoerd en knelpunten zijn in kaart gebracht.<br>- Het ziekteverzuim is niet gedaald, maar is gelijk gebleven en ligt net onder de 5%.<br>- Arbodienst aanbesteed.<br>- Voorlichting beeldschermwerk gegeven.<br>- De verzuimapplicatie is in ontwikkeling. |
| Interne milieubeleid | - Verduurzamen van de bedrijfsvoering | - Voorlichting voorbereid<br>- Scheiding afvalinzameling<br>- Meegewerkt aan duurzaam terreinbeheer |
| Personeel en organi-satie | - Modern HRM-beleid | - Strategisch HRM-beleid is vastgesteld en uitgerold.<br>- Resultaatgerichtheid via sturing vanuit teamleiders en via projectmatig werken, ondersteund door instru-menten als de Vliegende Team Brigade en Xplorelab.<br>- Nieuw beoordelingssysteem ingevoerd met meer ruimte voor diversiteit in beoordeling. |
| Informatievoorzie-ning en automati-sering | - Rijk is gestopt met deze monitor bij beëindiging NUP | Beleidskader Informatiebeveiliging Drenthe is afgestemd met en op de interprovinciale norm, beide gebaseerd op de internationale ISO 27001 standaard.<br>Door een juridisch conflict met de leverancier na Europese aanbesteding van het centrale opslagsysteem, is de voorgenomen externe uitwijklocatie niet gerealiseerd. Wel is een tweede computerruimte ingericht voor (gegevens) back-up. |

| Product | Resultaten | Activiteiten 2011 |
|---|---|---|
| Digitalisering van de bedrijfsvoering. | | Alle personeelsdossiers zijn in 2011 digitaal gemaakt |
| Facilitaire voorzieningen gebouwen secretariaten bestuursservice documenten | - De provincie houdt aan het eigen kwaliteitshandvest. | De facilitaire voorzieningen zijn conform de normen in het kwaliteitshandvest uitgevoerd.<br><br>Afbouw DOCUcentrum en opstarten samenwerking met de provincie Groningen. Daarnaast verregaande standaardisatie doorgevoerd en gestart met digitaal publiceren (en zonodig vormgeven) van documenten. |

## Geactualiseeerde agenda

| Onderwerp | Oorspronkelijk gepland | Afwijking |
|---|---|---|
| Jaarstukken 2010 | Juni 2011 | In mei 2011 vastgesteld. |
| Voorjaarsnota 2011 | Juli 2011 | Vastgesteld in juli 2011 |
| 1e Bestuursrapportage 2011 | Juli 2011 | Vastgesteld in juli 2011 |
| 2e Bestuursrapportage 2011 | November 2011 | Vastgesteld oktober 2011 |
| 3e Bestuursrapportage 2011 | Het aantal bestuursrapportages is in 2011 met één uitgebreid. | Nieuw: Vastgesteld in december 2011. |
| Begroting 2012 | November 2011 | Vastgesteld in november 2011 |

## Wat heeft het gekost?

| | Product | 1 Realisatie 2010 | 2 Primitieve begroting 2011 | 3 Begroting 2011 na wijziging | 4 Realisatie 2011 | (3-4) Verschil |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lasten | | | | | | |
| | Product 10.1. Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 193.645.706 | 7.347.844 | 36.301.233 | 47.318.022 | -11.016.789 |
| | Product 10.2. Personeel en organisatie | 47.598.235 | 49.212.062 | 41.093.144 | 39.947.103 | 1.146.041 |
| | Product 10.3. ICT en facilitaire zaken | 1.585.015 | 503.330 | 7.779.840 | 7.916.277 | -136.437 |
| | Totaal | 242.828.956 | 57.063.236 | 85.174.217 | 95.181.403 | -10.007.186 |
| Baten | | | | | | |
| | Product 10.1. Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 354.594.201 | 183.976.341 | 179.657.539 | 182.041.522 | -2.383.983 |
| | Product 10.2. Personeel en organisatie | -6.685.903 | -333.459 | -905.645 | -807.839 | -97.806 |
| | Product 10.3. ICT en facilitaire zaken | 0 | 0 | 711.980 | 855.485 | -143.505 |
| | Totaal | 347.908.298 | 183.642.882 | 179.463.874 | 182.089.169 | -2.625.295 |
| Saldo | | -105.079.342 | -126.579.646 | -94.289.657 | -86.907.766 | -7.381.891 |

### Toelichting

| | |
|---|---|
| Saldo Programma | -7.381.891 |
| Totaal verrekend met reserves lasten binnen product 10.1 | 11.182.021 |
| Totaal verrekend met reserves baten binnen product 10.1 | 624.740 |
| Resultaat programma na bestemming reserves | 4.424.870 |

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

### Lasten

### Product 10.1. Financiering en algemene dekkingsmiddelen

De totale afwijking betreft een nadeel van € 11.016.789,-- De voornaamste afwijking betreft:

**Reserve's**
Van de totale overschrijding t.a.v. de lasten binnen Product 10.1. Financiering en algemene dekkingsmiddelen is het aandeel van niet begrote verrekeningen met reserves hierna aangeven. Het betreft verrekeningen aan de onderstaande reserve's die niet begroot zijn en apart zullen worden voorgelegd ter besluitvorming aan Provinciale Staten. Zie voor toelichtingen de afzonderlijke programma's, dan wel bij de toelichtingen op de stand en verloop van reserves bij het onderdeel III.1 Overige gegevens.

| mutaties reserves | Begrote toevoeging | Werkelijk toevoeging | Voordeel/ Nadeel | Verschil | |
|---|---|---|---|---|---|
| Bijdrage aan reserve vaarweg Meppel de Punt | 221.541 | 612.956 | N | -391.415 | t.g.v. onderbesteding programma 2 |
| Bijdrage aan Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | 0 | 196.369 | N | -196.369 | t.g.v. onderbesteding programma 2 |
| Bijdrage aan RSP reserve | 11.915.936 | 20.345.255 | N | -8.429.319 | t.g.v. extra inkomsten programma 3 |
| Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG | 1.738.186 | 3.672.526 | N | -1.934.340 | t.g.v. onderbesteding programma 5, 7 en 9 |
| Bijdrage aan reserve grond-waterheffing | 0 | 406.563 | N | -406.563 | t.g.v. onderbesteding programma 6 |
| Bijdrage aan reserve versterking economisch structuur | 2.043.756 | 1.867.771 | V | 175.985 | t.g.v. overbesteding programma 9 |
| totaal | 15.919.419 | 27.101.440 | 0 | -11.182.021 | |

### Product 10.2. Personeel en organisatie

De totale afwijking betreft een voordeel van € 1.146.041,--. De voornaamste afwijkingen betreft:

**Loonkosten**
Op het budget voor loonkosten is een positief saldo behaald van € 558.000,--. Dit is ondermeer veroorzaakt doordat de formatiereductie voorloopt op schema. Daarnaast heeft het terugbrengen van het aantal gedeputeerden van zes naar vier voor 2011 een voordeel van € 147.000,-- opgeleverd. Verder zijn minder BBL-ers (Beroepsbegeleidende Leerweg) aangenomen dan gepland en zijn de BBL-ers die in 2011 in dienst zijn gekomen pas later in het jaar begonnen.

Aan externe inhuur van personeel is € 4.548.000,-- besteed, dat is ruim binnen het budget van € 5.012.000, -- en ruim onder de norm van € 5,6 miljoen. Ten opzichte van 2010 is er € 1.460.000,-- minder uitgegeven aan externe inhuur.

**Frictiekosten LSM**
Het niet volledig benutten van de middelen voor flankerend beleid en de frictiekosten LSM (€ 230.000,--), Deze kredieten voor mobiliteitsbevorderende maatregelen zijn in 2011 minder

ingezet dan gepland, omdat hier veelal lange trajecten aan voorafgaan die in 2011 niet tot een concreet resultaat leiden. Daarnaast zijn door scherp onderhandelen efficiency voordelen behaald in afgesloten contracten met door derden te leveren diensten.

**IGM**
In het IGM budget is een groot deel gereserveerd voor de arbodienstverlening. In 2011 is deze aanbesteed, Dat heeft geresulteerd in een andere arbodienst en in een forse besparing.
Als gevolg van de aflopende samenwerking met de vorige arbodienstverlener is de dienstverlening- op verzoek van de arbodienst- in het laatste kwartaal afgebouwd.
Tevens zijn de kosten van het in december uitgevoerde medewerkerstevredenheidsonderzoek lager uitgevallen dan verwacht.

De voordelige afrekening uit voorgaande jaren hangt eveneens samen met de arbodienstverlening. Als gevolg van een gedeeltelijke vervanging van een langdurig verzuimende arbodienstverlener, heeft de arbodienst in 2011 de vergoeding terugbetaald van de niet geleverde dienstverlening in 2010. In totaal is er een onderschrijding van € 81.000,--.

## Product 10.3. ICT en facilitaire zaken

De totale afwijking betreft een nadeel van € 136.437,--. De voornaamste afwijkingen betreffen:

**Restauratieve voorzieningen**
Ten opzichte van de begroting is er per saldo € 112.000,-- meer uitgegeven voor restauratieve voorzieningen. Hier staat tegenover een hogere gerealiseerde omzet. Ten opzichte van de jaarrekening van 2010 zijn de uitgaven overigens vrijwel gelijk gebleven, maar de opbrengsten zijn wel gestegen.

**Drukwerk**
Er is € 67.000,-- meer uitgegeven aan drukwerkkosten. Deze kosten zijn echter ook weer doorbelast conform afspraken rond bedrijfsvoering drukwerk processen.

**ICT Beheer/telefonie**
De totale onderhoud en het beheer van de exploitatielasten zijn vanwege de grootschalige vernieuwing van de ICT infrastructuur lager uitgevallen. Het totale voordeel op ICT Beheer/telefonie komt uit op € 55.000,-- ook mede door deelname aan het overheidsbrede telefoniecontract (OT2010). Hierdoor zijn de werkelijke kosten voor mobiele telefonie lager dan voorgaande jaren.

## Baten

## Product 10.1. Financiering en algemene dekkingsmiddelen

De totale afwijking betreft een voordeel van € 2.383.983,-- De voornaamste afwijkingen betreffen:

**Reserve's**
Binnen Product 10.1. Financiering en algemene dekkingsmiddelen is het aandeel van niet begrote verrekeningen met reserves hierna aangeven t.a.v. de baten € 624.740,-- nadeel. Het

betreft verrekeningen aan de onderstaande reserves die niet begroot zijn en apart zullen worden voorgelegd ter besluitvorming aan Provinciale Staten. Zie voor toelichtingen de afzonderlijke programma's, dan wel bij de toelichtingen op de stand en verloop van reserves bij het onderdeel III.1 Overige gegevens.

| mutaties reserves | Begrote toevoeging | Werkelijk toevoeging | Voordeel/ Nadeel | Verschil | |
|---|---|---|---|---|---|
| Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | -2.000.000 | -1.323.854 | N | -676.146 | t.g.v. onderbesteding programma 2 |
| Bijdrage van reserve monitoring voormalige stortplaatsen | 0 | -51.406 | V | 51.406 | t.g.v. overbesteding programma 6 |
| totaal | -2.000.000 | -1.375.260 | 0 | -624.740 | |

**Provinciefonds**

Het verschil tussen het rekeningresultaat en de - na wijziging - begrote uitkering wordt voornamelijk verklaard door de ontvangst van een eenmalige decentralisatieuitkering in het kader van de "Green Deal", zoals aangegeven in de decembercirculaire provinciefonds 2011. Deze decentralisatieuitkering kon niet meer in een begrotingswijziging worden meegenomen en uitgaven hebben in 2011 niet meer kunnen plaatsvinden. Het bedrag van € 3 miljoen moet daarom als onderdeel van de bestemming van het resultaat in de jaarstukken naar 2012 overgeheveld worden. In de decembercirculaire 2011 is een decentralisatie-uitkering voor een green deal tussen de Energy Valley-regio Noord-Nederland en rijksoverheid opgenomen. Het kabinet heeft met de noordelijke provincies en gemeenten een Green Deal gesloten die bijdraagt aan verduurzaming van de maatschappij op korte en langere termijn en die lonend is voor overheid en maatschappij. Doel van de Green Deal is te laten zien dat groen en groei hand in hand gaan. Binnen het deelonderwerp A. Groene Gasrotonde/Bio Based Economy is afgesproken dat het Rijk een bijdrage levert aan een project dat groen gas produceert uit de reststromen van de aardappelverwerking (Potato Power). De rijksbijdrage, ter grootte van € 3 miljoen in 2011, wordt verstrekt aan de provincie Drenthe omdat dit project deel uitmaakt van de Green Deal tussen het Rijk en de provincie Drenthe. Dit gebeurt via een decentralisatieuitkering. In 2011 hebben wij de begroting op dit onderdeel niet kunnen actualiseren vanwege het feit dat dit in de decembercirculaire bekend is gemaakt. Wij verzoeken dit bedrag vanuit het rekeningsaldo 2011 over te hevelen naar 2012.

**Rente**

In 2011 is € 350.155,-- meer aan rente op kortlopende uitzettingen gerealiseerd dan begroot. Dit komt door een hoger dan verwacht uitgezet banksaldo. Op langlopende uitzettingen is € 127.590,-- meer aan rente gerealiseerd. In tegenstelling tot verwacht hebben wij in het laatste kwartaal een obligatie gekocht,

*MRB*

De opbrengst van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting blijft € 373.000,-- achter. Het totale autobestand is weliswaar gestegen, maar het relatieve aandeel van de zeer zuinige auto's (vrijgesteld van belastingheffing) stijgt nog steeds. Het aantal belastbare auto's is dus per saldo minder dan geraamd. Overigens komt deze vrijstelling in 2014 te vervallen.

## Product 10.2. Personeel en organisatie

De totale afwijking betreft een voordeel van € 97.806,--. De voornaamste afwijking betreft: Administratieve doorbelasting naar programma's wegens kapitaallasten rente en rente langlopende geldleningen geven een negatief saldo van ruim € 123.000,--

## Product 10.3. ICT en facilitaire zaken

De totale afwijking betreft een voordeel van € 143.505,--. De voornaamste afwijkingen betreffen:

**Restauratieve voorzieningen**
Door toename van het restaurantbezoek zijn de gerealiseerde opbrengsten € 72.000,-- hoger dan begroot. Tegenover deze extra opbrengsten staan ook extra kosten.

**Drukwerk**
Er is voor een bedrag van € 79.000,-- meer ontvangen voor doorberekend drukwerk dan begroot. Tegenover deze extra opbrengsten staan ook extra kosten. De kosten worden doorbelast conform afspraken rond bedrijfsvoering drukwerk processen.

# I.2
# Paragrafen

# I.2.1
# Lokale heffingen

In deze paragraaf gaan wij in op de heffingen van de provincie Drenthe. Wij geven per heffing weer wat de gerealiseerde opbrengsten zijn in relatie tot het geformuleerde beleid.

## 1 Grondwaterheffing

Voor de aan het grondwaterbeheer verbonden kosten is een grondwaterheffing ingesteld. De heffing wordt opgebracht door de houders van vergunningplichtige pompinrichtingen, zoals waterbedrijven, zuivelbedrijven, zwembaden en dergelijke. De heffing mag alleen worden ingezet voor in de Waterwet nader omschreven werkzaamheden, gericht op het beheer van het grondwater.

Vanaf 2009 is de registratie van meldingen van grondwateronttrekkingen en de behandeling van vergunningaanvragen voor industriële onttrekkingen tot 150.000 m3 de taak van de waterschappen.

Elk kwartaal worden aan vergunningplichtige pomphouders aangiftebiljetten grondwaterbelasting uitgereikt. In 2011 waren 23 houders van pompinrichtingen vergunningplichtig. Een voorlopige schatting is dat er rond de 70 miljoen m3 grondwater is onttrokken is en circa 1 miljoen m3 grondwater werd geïnfiltreerd.

**Geraamde en gerealiseerde inkomsten**
Het tarief per 100 m3 onttrokken grondwater bedroeg in 2011 € 1,070. Begroot was een bedrag van € 700.000,--. De opbrengst van de aangifte grondwaterheffing is € 732.723,--

## 2 Heffing ontgronding

Op grond van artikel 21f van de Ontgrondingenwet hebben Provinciale Staten een provinciale belasting ingesteld ter bestrijding van kosten met betrekking tot schadevergoedingen ingevolge artikel 26 van de Ontgrondingenwet. Deze belasting is opgenomen in de Heffingenverordening ontgrondingen 2000. De heffing is verschuldigd vanaf een totale - in de vergunning opgenomen - te winnen hoeveelheid bodemmateriaal vanaf 10.000m3. De hoogte van de heffing bedraagt € 0,45 per 100 m3 bodemmateriaal.

Het ontgrondingenbeleid is vastgelegd in Omgevingsvisie Drenthe. Bij het indienen van de vergunningsaanvraag zijn leges verschuldigd. De heffing is gekoppeld aan het tijdstip waarop de vergunning of machtiging is verleend.

In 2011 is via de ontgrondingsheffing in totaal € 4.738,50 aan inkomsten gerealiseerd. Daarnaast staat nog een in te vorderen post open van € 13.837,50. Deze is in handen gelegd van de deurwaarder. Het is onzeker of deze post wordt gerealiseerd. Dit bedrag, in 2009 als bate ingeboekt, is in 2011 ten laste van het resultaat gebracht.

## 3 Leges

Onder de naam leges worden rechten geheven terzake van het genot van de door of vanwege het provinciaal bestuur verstrekte diensten. De aanvrager van de dienst dan wel degene ten behoeve van wie de dienst is verleend is het legestarief verschuldigd.

In de provinciale Legesverordening zijn de tarieven opgenomen die verschuldigd zijn voor het in behandeling nemen van een te verstrekken dienst.

**Geraamde en gerealiseerde inkomsten**
Voor 2011 waren de leges begroot op € 343.500,-- en is € 512.139,-- gerealiseerd.
De gemiddelde legesopbrengsten over de laatste 4 jaar waren € 190.105,--.

De begrote leges vormen slechts een indicatie. De realisatie is afhankelijk van de werkelijke aanvragen. De afwijking van de begroting wordt voornamelijk veroorzaakt door de hogere opbrengsten bij de producten 5.3 en 5.5.
Ad 5.3) Op 1 oktober 2010 is de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) in werking getreden. Vanaf dat moment int de provincie de leges die geheven worden bij omgevingsvergunningen waarbij de provincie het bevoegd gezag is. Het betreft hier leges die worden geheven wanneer er sprake is van bouwen (oude bouwvergunning). Op basis van samenwerkingsafspraken stellen de gemeenten die vergunningen op. Hiervoor ontvangen gemeenten 70% van de door de provincie geheven leges.
Het totaal aan ontvangen leges is afhankelijk van het aantal aanvragen. In 2010 zijn er geen procedures geweest waarbij de provincie én het bevoegd gezag is én er sprake is van bouwen. In 2011 was dit wel het geval. Bij de aanvragen zat ook een aantal grotere bouwwerken, waardoor het resultaat aan leges hoger uitviel dan begroot.
Ad 5.5) Een grote ontgrondingsaanvraag in het najaar van 2011 leverde een extra bate van € 67.000,-- op.

| Product | Hoofdfunctie/doelstelling | Begroot 2011 | Resultaat 2011 | Resultaat 2010 | Resultaat 2009 | Resultaat 2008 | Gemiddelde laatste 4 jaar |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 2.1 | Sociale agenda (mijn omgeving) | 0 | 0 | 65 | 0 | 0 | 16 |
| 3.0 | Verkeer en vervoer (verkeer) | 17.500 | 25.171 | 23.260 | 20.232 | 17.095 | 21.440 |
| 3.1 | Verkeer en vervoer (wegenbeheer) | 5.000 | 6.253 | 5.368 | 8.731 | 5.105 | 6.364 |
| 3.2 | Verkeer en vervoer (Vaarweg Meppel-De Punt) | 500 | 400 | 150 | 933 | 425 | 477 |
| 3.2 | Verkeer en vervoer (Zuidoost-Drentse vaarwegen) | 500 | 775 | 161 | 290 | 1.137 | 591 |
| 5.0 | Waterhuishouding (Grondwaterwet) | 10.000 | 0 | 377 | 9.976 | 2.440 | 3.198 |
| 5.3 | Leefomgeving (Vergunningverlening Wet Milieubeheer) | 275.000 | 371.715 | 0 | 0 | 0 | 92.929 |
| 5.5 | Landelijk Gebied (ontgrondingen) | 35.000 | 107.825 | 5.783 | 56.896 | 89.857 | 65.090 |
| | | 343.500 | 512.139 | 35.164 | 97.058 | 116.059 | 190.105 |

## 4 Nazorgheffing stortplaatsen

Wettelijk is de provincie verantwoordelijk voor de eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen. De provincie Drenthe draagt deze verantwoordelijkheid voor twee stortplaatsen. Dit zijn de Stortplaats Meisner te Ubbena en Attero te Wijster. De nazorgheffing, die de provincie op grond van artikel 15.44 van de Wet milieubeheer heeft ingesteld, is ter bestrijding van de in de wet opgenomen kosten om deze taak uit te voeren. In het jaarverslag wordt onder meer verantwoording afgelegd over het gerealiseerde rendement op het belegde vermogen en over de gemaakte kosten.

### Geraamde en gerealiseerde inkomsten

De nazorgheffing wordt geheven per stortplaats. De hoogte van de jaarlijkse heffing is afgeleid van het doelvermogen per stortplaats. In 2011 heeft Meisner een nieuw nazorgplan ingediend vanwege de aanstaande sluiting. Het doelvermogen is hierbij door het gebruik van de meest recente inzichten (nieuwe checklisten) naar beneden bijgesteld. Hierdoor zijn voor Meisner inmiddels voldoende middelen in het nazorgfonds aanwezig. Daarom is in 2011 geen heffing aan Meisner opgelegd. In 2012 vindt de definitieve eindafrekening plaats.
De heffing aan Attero te Wijster is nog steeds opgeschort.

## 5 Opcenten motorrijtuigenbelasting

Op grond van artikel 222 van de Provinciewet worden provinciale opcenten geheven. De opcenten zijn een opslag op een andere belasting, namelijk de motorrijtuigenbelasting (mrb). Deze belasting wordt geïnd door de Rijksbelastingdienst.

### Geraamde en gerealiseerde inkomsten

De opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting is qua opbrengst de belangrijkste provinciale heffing. Deze belasting is voor de provincies een algemeen dekkingsmiddel. Het tarief wordt gebaseerd op het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie. PS stellen het opcententarief jaarlijks vast en hebben het per 1 april 2011 vastgesteld op 83,6.

In 2011 is er ten opzichte van de raming € 373.287,-- minder aan opbrengst van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting gerealiseerd dan geraamd. In het navolgende zijn raming en realisatie tegenover elkaar gezet.

| | |
|---|---|
| Raming 2011 | 47.648.000,-- |
| Realisatie 2011 | 47.274.713,-- |
| Verschil | 373.287,-- |

Het totaal van het wagenpark dat deel uitmaakt van de grondslag voor de berekening van de opbrengst van de motorrijtuigenbelasting (mrb) bedroeg op 31 december 2010 222.081. Voor de berekening van de opbrengst voor 2011 is uitgegaan van een groei van 0,5 % als gevolg van de groei van het wagenpark en een verschuiving naar zwaardere gewichtsklassen. Met name een sterkere groei van de milieuvriendelijke auto's waarvoor geen of minder mrb verschuldigd is, heeft echter geleid tot de lagere opbrengst in 2011.

# I.2.2 Weerstandsvermogen

## Inleiding

In deze paragraaf wordt het weerstandvermogen van de provincie Drenthe weergegeven. Het weerstandsvermogen is de relatie tussen de weerstandscapaciteit en de risico's. De weerstandscapaciteit omvat de middelen en mogelijkheden waarover de provincie kan beschikken om niet begrote kosten te dekken. Voor het kunnen beoordelen van het weerstandsvermogen is het noodzakelijk de aanwezige weerstandscapaciteit te analyseren in samenhang met de omvang en de achtergronden van de risico's. In deze paragraaf komen aan bod:

- Provinciaal beleid;
- Weerstandscapaciteit:
  - Incidentele weerstandscapaciteit;
  - Structurele weerstandscapaciteit;
- Inventarisatie van de aanwezige risico's.

## Provinciaal beleid

Om de vele ambities van de provincie Drenthe te realiseren is het van belang dat de provinciale middelen zo scherp mogelijk ingezet worden. Hier past een wat minder behoudende financiële koers bij. Het is niet de bedoeling dat er geld blijft liggen. Deze koers houdt ook in dat er meer dan voorheen risico's genomen worden. Deze risicovollere koers kan gevolgd worden indien er sprake is van voldoende weerstandscapaciteit, zodat de eventuele financiële tegenvallers opgevangen kunnen worden.

Hieronder gaan wij in op het beleid met betrekking tot weerstandscapaciteit en de risico's. Op basis van de conclusie uit het rapport over weerstandsvermogen van onze huisaccountant uit 2005 werd een noodzakelijke weerstandscapaciteit geacht ongeveer € 25 miljoen te zijn.

De weerstandscapaciteit als percentage van de totale lasten (10%) is eveneens een goed meetpunt. Immers, naarmate de lasten toenemen, zijn de risico's vaak ook groter. De totale werkelijk lasten 2011 bedragen € 287,4miljoen, 10% hiervan is € 28,7 miljoen.

In 2011 is een uitgebreide inventarisatie van de risico's geweest. Op basis van een kansberekening (kans keer ingeschatte financiële risico) is geconstateerd dat met een waarschijnlijkheid van 90% het weerstandsvermogen van de provincie ruim voldoende is.

## Weerstandscapaciteit

Onder weerstandscapaciteit verstaat het BBV de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt om niet begrote kosten te dekken. Hierbij kan een onderscheid worden gemaakt tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit.
Vanwege de koers die het college voorstaat en die door middel van de Voorjaarsnota 2007 PLUS door de staten is bekrachtigd, wordt er ten aanzien van de incidentele en structurele weerstandscapaciteit een ander uitgangspunt gehanteerd. Niet alle vrije reserves worden gerekend tot de weerstandscapaciteit. Immers, de intentie is uitgesproken concrete en uitge-

werkte plannen aan de staten voor te leggen ten laste van reserves. Dit uit zich met name in de (vrij aanwendbare) reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten. Binnen de definitie van de BBV valt een dergelijke reserve te rekenen tot de weerstandscapaciteit. Omdat de komende collegeperiode een aantal projecten uit deze reserve gefinancierd gaan worden is het niet reëel om deze reserve mee te tellen voor de weerstandscapaciteit. Dit geldt gedeeltelijk ook voor de reserve voor algemene doeleinden.
Om scherper het onderscheid te krijgen tussen een reserve die nodig is om te voldoen aan de weerstandscapaciteit en de vrij aanwendbare reserves is een risicoreserve ingesteld.
Deze risicoreserve wordt gevormd ten laste van de reserve voor algemene doeleinden en de saldireserve. Na deze mutatie in 2008 is er, naast een vrij besteedbare reserve voor algemene doeleinden, een risicoreserve als buffer ten behoeve van de weerstandscapaciteit. Op basis van de voorjaarsnota 2011 is in juli 2011 de risicoreserve verhoogd met € 10 miljoen naar € 29 miljoen. Deze verhoging is doorgevoerd om toekomstige beleidsrisico's te kunnen opvangen. Uit de berekening van het weerstandsvermogen blijkt dat dit terecht is. De saldireserve wordt in zijn geheel niet naar de reserve voor algemene doeleinden gebracht vanwege eerder geplande uitgaven die later worden uitgevoerd. Uiteindelijk zal de saldireserve medio 2015 op € 0 uitkomen. Bedragen die worden overgeheveld naar volgende boekjaren worden via deze reserve van het ene naar volgende boekjaren overgeheveld. Overheveling vindt slechts plaats met instemming van PS. Daarmee vormt alleen de reserve voor algemene doeleinden de incidenteel vrij besteedbare ruimte.

**Incidentele weerstandscapaciteit**
De incidentele weerstandscapaciteit is het vermogen dat ingezet kan worden om eenmalige tegenvallers op te vangen. Hiervoor wordt een risicoreserve gebruikt ter grootte van € 29 miljoen.

De daarmee ingestelde reserves hebben de volgende functie

*Risicoreserve*
Deze reserve wordt ingesteld om incidentele tegenvallers op te vangen, die niet door een specifieke voorziening worden afgedekt. Voorgesteld wordt deze reserve de komende jaren € 29 miljoen groot te laten zijn. Jaarlijks zal aan de hand van een risico-inventarisatie worden bekeken in hoeverre het weerstandsvermogen in de toekomst dient te worden bijgesteld.

*Saldireserve.*
Deze reserve wordt gebruikt als algemeen dekkingsmiddel voor overlopende budgetten naar volgende jaren. Met het overhevelen van een groot gedeelte van het saldo komt naar verwachting de reserve medio 2015 op € 0 uit.

De samenstelling en ontwikkeling van de algemene reserves ziet er als volgt uit:

| (bedragen x € 1.000) per 31 december | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 * |
|---|---|---|---|---|
| Reserve voor Algemene doeleinden | 33.834 | 36.846 | 25.119 | 4.671 |
| Saldireserve | 6.231 | 1.279 | 6.216 | 11.171 |
| Risicoreserve | 19.000 | 19.000 | 19.000 | 29.000 |
| Totaal Algemene reserves | 59.065 | 57.425 | 50.335 | 44.842 |

* Voor bestemming resultaat reserves

De algemene reserves zijn met € 5,5 miljoen afgenomen. Deze afname wordt voornamelijk veroorzaakt door een forse onttrekking van de Reserve voor Algemene doeleinden, een toename van de risicoreserve en grote toename van de Saldireserve.

*Resultaat boekjaar 2011*
Het rekeningsaldo over het boekjaar 2011 bedraagt € 19,6 miljoen vóór bestemming van de reserves. Het saldo is per 31 december 2011 in afwachting van de definitieve bestemming onder de algemene reserves geplaatst. Als bestemming voor verrekening met reserves wordt een bedrag van € 11,8 miljoen voorgesteld. Van het resultaat van € 7,8 miljoen dat dan overblijft, is een aantal projecten nog niet (volledig) gerealiseerd in 2011, waardoor gelden zijn overgehouden in 2011. Bij de vaststelling van de jaarstukken stellen we een bedrag van € 3,8 miljoen voor. Het restant van € 4 miljoen heeft nog geen bestemmingsvoorstel gekregen en kan daarom (voorlopig) tot de weerstandscapaciteit worden gerekend.

*Conclusie algemene reserves:*
Het resultaat boekjaar 2011 dat nog geen bestemming heeft gekregen (€ 4 miljoen) kan (voorlopig) gerekend worden tot de incidentele weerstandscapaciteit. Dit verandert pas als PS tot een definitieve bestemming heeft besloten die niet de algemene reserves betreffen.

*Bestemmingsreserves*
Alle bestemmingsreserves zijn door PS bestemd voor een bepaald doel. Alleen voor het afgesproken doel mogen bestedingen plaatsvinden. Alle uitgaven en inkomsten van de bestemmingsreserves lopen via de exploitatierekening. Bij de begroting worden toevoegingen aan en bijdragen van reserves opgenomen. Dit kunnen afgesproken algemene mutaties zijn, maar ook bijdragen van reserves die dienen voor het opvoeren van jaarbudgetten in de begroting. Dit is een verwachte besteding van de reserve in het boekjaar. Wanneer er meer of minder wordt besteed dan is begroot, moet PS toestemming geven voor een extra toevoeging of onttrekking aan de reserve. Volgens de BBV-voorschriften worden alle mutaties op de reserves vermeld bij het programma 10 middelen bedrijfsvoering. Dit maken wij expliciet zichtbaar door een resultaat voor bestemming en een resultaat na bestemming van reserves te presenteren. Het resultaat in de exploitatie van de bestemmingsreserves bedraagt € 11,8 miljoen.
Vanwege het feit dat bestemmingsreserves zijn bedoeld voor een specifiek doel, worden deze niet meegenomen bij de bepaling van de incidentele weerstandscapaciteit.

De samenstelling en ontwikkeling van de bestemmingsreserves (voor bestemming resultaat reserves) ziet er als volgt uit:

| (bedragen x € 1.000) per 31 december | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
|---|---|---|---|---|
| Bestemmingsreserves | 102.715 | 321.796 | 304.008 | 340.329 |

Het totale saldo van de bestemmingsreserves is, op basis van de goedgekeurde begrotingsbedragen, in 2011 gestegen met € 36,3 miljoen. Als de voorgestelde bestemming van reserves van € 11,8 miljoen ook goedgekeurd wordt, dan is het saldo van de bestemmingsreserves in 2011 gestegen met € 48,1 miljoen. De mutaties in de bestemmingsreserves zijn de volgende:

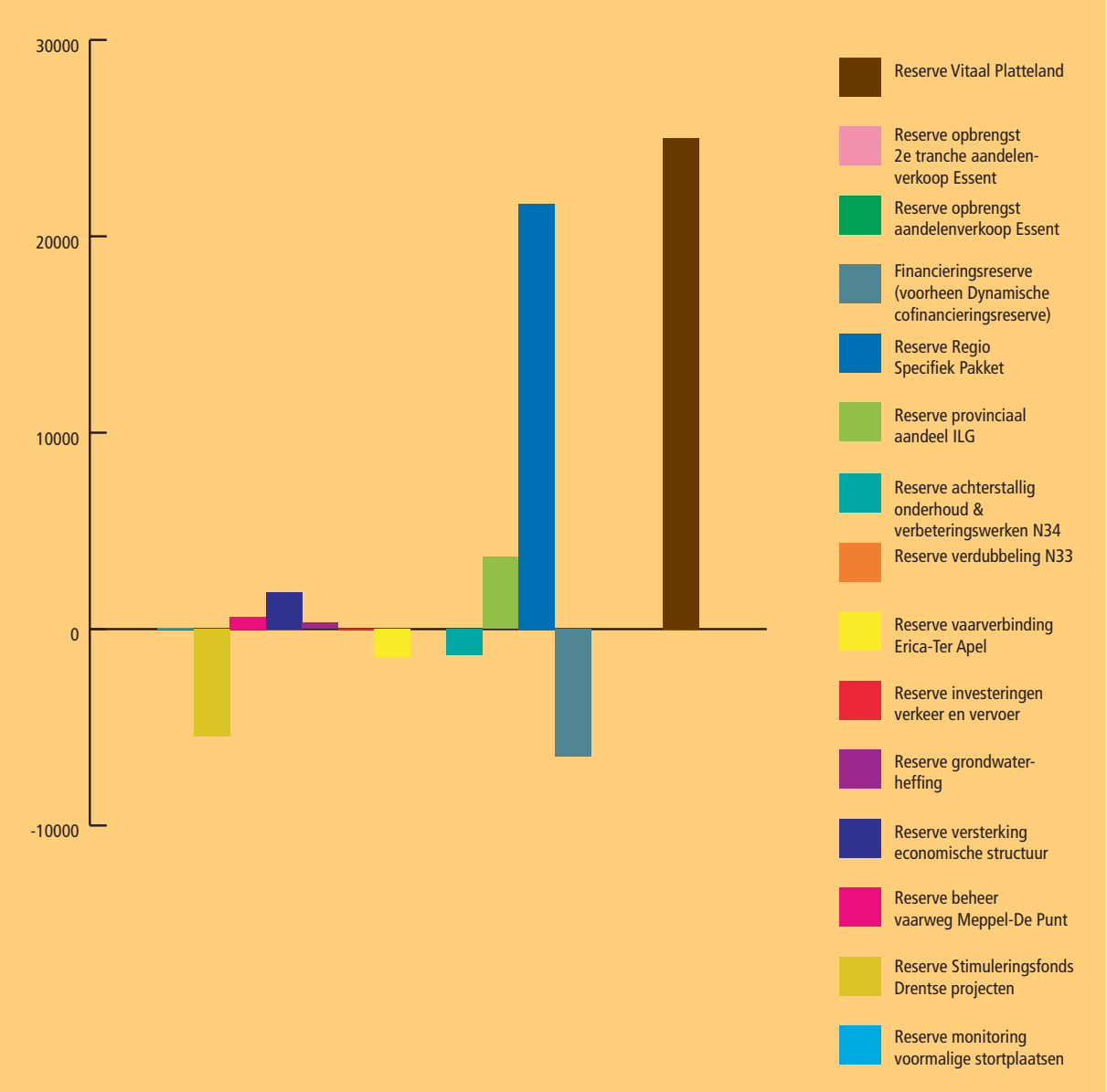


De mutaties zijn toegelicht bij de overige gegevens, in hoofdstuk III.1.2 van de Jaarrekening.

*Conclusie bestemmingsreserves:*
In de nota Reserves en Voorzieningen 2010 zijn alle reserves en voorzieningen gescreend en zijn voor de komende periode voorstellen gedaan hoe met de reserves wordt omgegaan. Uitgangspunt hierbij is het verbeteren van de transparantie en het jaarlijks integraal afwegen van middelen.

*Stille reserves*
De stille reserves zijn de reserves die niet op de balans zijn opgenomen. Stille reserves ontstaan wanneer bezittingen niet worden geactiveerd of wanneer de reële waarde afwijkt van de waarde die in de boeken staat. Een provincie kan echter verborgen vermogen niet zo maar te gelde maken. Bij de toelichting op de balans is dit jaar wel de geschatte stille reserves van de deelnemingen aangegeven. Dit is in totaal € 120,3 miljoen. Ook is het voor stille reserves die zijn 'opgesloten' in andere activa niet zinvol om deze mee te nemen in de weerstandscapaciteit. De meerwaarde van deze activa kan immers alleen dan verzilverd worden als er geen vervanging

voor terug hoeft te komen. De activa die bij de provincie Drenthe op de balans staan worden voornamelijk gebruikt voor de normale bedrijfsvoering.

**Structurele weerstandscapaciteit**
Met de structurele weerstandscapaciteit worden de middelen bedoeld die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van bestaande taken. Dit betreft in beginsel de optelsom van de ruimte op de begroting en de onbenutte belastingcapaciteit.

*Ruimte op de begroting*
De post Onvoorziene uitgaven binnen het begrotingsprogramma Financiering en algemene dekkingsmiddelen, ten bedrage van structureel € 50.000,--, kan worden aangemerkt als onderdeel van de structurele weerstandscapaciteit. De post was tot 2009 vastgesteld op € 450.000,-- maar in het kader van de bezuinigingen met € 400.000,-- teruggebracht.

*Onbenutte belastingcapaciteit*
De onbenutte belastingcapaciteit van de provincie Drenthe bestaat uit het verschil tussen de opbrengst bij het maximaal aantal te heffen opcenten motorrijtuigenbelasting en de opbrengst bij het werkelijk tarief. Het tarief dat is voorgesteld aan PS bij de begroting 2011 bedraagt 83,6. Het maximum tarief dat door het Ministerie van Financiën is vastgesteld bedraagt per 1 april 2011 119,4. Als gevolg van de uitwerking van het Bestuursakkoord is de normering van de provinciale opcenten aangescherpt. Met ingang van 1 januari 2012 is het maximaal aantal te heffen opcenten daarom verlaagd en gemaximeerd op 105. Op grond van deze uitgangspunten is de onbenutte belastingcapaciteit als volgt (x € 1.000):

| | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| Opbrengst | 47.275 | 48.473 | 49.322 | 50.185 |
| Maximaal tarief | 62.183 | 60.136 | 60.882 | 61.947 |
| Onbenutte belastingcapaciteit | 14.908 | 11.663 | 11.560 | 11.762 |

**De weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe**
Uit het vorenstaande blijkt dat de weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe als volgt meerjarig kan worden weergegeven (afgerond, x € 1.000,--).

| Omschrijving | 2011 | | 2012 | | 2013 | | 2014 | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. |
| Risicoreserve | 29.000 | | 29.000 | | 29.000 | | 29.000 | |
| Ruimte binnen begroting | | 50 | | 50 | | 50 | | 50 |
| Onbenutte belastingcapaciteit | | 14.908 | | 11.663 | | 11.560 | | 11.762 |
| Totaal (inc. + struct) | | 43.958 | | 40.713 | | 40.610 | | 40.812 |

De algemene reserves en het nog niet bestemde rekeningresultaat 2011 zijn niet meer meegeteld in deze optelling, omdat met de nieuwe systematiek alleen de risicoreserve tot de weerstandscapaciteit wordt gerekend. Deze risicoreserve is niet vrij aanwendbaar voor PS, omdat anders de mogelijke tegenvallers niet meer opgevangen kunnen worden. De rest van de algemene reserves zijn wel vrij aanwendbaar. Zolang PS deze reserves niet inzet voor specifieke doelen, kunnen deze reserves volgens het BBV feitelijk ook nog tot de weerstandscapaciteit gerekend worden. Voor 2011 is dit de algemene reserve van € 4,671 miljoen en het niet bestemde rekeningresultaat 2011 van € 4 miljoen. De weerstandscapaciteit ziet er dan feitelijk als volgt uit:

| Omschrijving | 2011 | |
|---|---|---|
| | Inc. | Struct. |
| Risicoreserve | 29.000 | |
| | | |
| Reserve voor algemene doeleinden | 4.671 | |
| Rekeningresultaat 2011 (nog niet bestemd) | 4,000 | |
| Onbenutte belastingcapaciteit | | 14.908 |
| Totaal (inc. + struct) | | 52.579 |

Vanzelfsprekend geldt dat de componenten van de weerstandscapaciteit verschillen in hun mate van inzetbaarheid. Zo is de risicoreserve direct aanwendbaar tot het maximum. Het verhogen van het opcententarief in het kader van het opvangen van risico's zal daarentegen niet lichtvaardig worden besloten.

| Risico-score | Gebeurtenis | Opmerking risico |
|---|---|---|
| 25 | Bestuursakkoord pMJP: meer of minder korten dan huidige inschatting door de provincie | Drenthe krijgt over de periode 2007 - 2013 ongeveer €245 miljoen. Uitgaande van een bezuiniging van een kleine 15% komt de bezuiniging voor Drenthe dan over de jaren 2007 - 2013 op ongeveer €36 miljoen te liggen. Het beschikbare budget over de periode 2007 – 2013 wordt dan ongeveer €208 miljoen. De gevolgen naast minder geld van het Rijk gaan veel verder. Uit onderzoek van accountantsbureau PWC blijkt, dat de ILG – budgetten voor Drenthe over de periode 2007 - 2013 voor 91% (exclusief beheer) zijn besteed, dit is €223 miljoen dan wel juridisch verplicht.Na bezuinigingen is het budget nog €208 miljoen dat is een tekort van ongeveer €15 miljoen (€223 minus €208). Hierbij gaan we er van uit, dat we naast de juridisch harde verplichtingen de bestuurlijk harde verplichtingen niet meer nakomen. Als we ook de bestuurlijk harde verplichtingen nog willen nakomen, dan zullen we als provincie Drenthe de volledige bezuinigingen van € 36 miljoen voor eigen rekening moeten nemen.De keuze is gemaakt om 15 miljoen van het risico aan te merken. |
| 15 | Laag Aanbesteden | Door grote werkhonger bij aannemers wordt er lager ingeschreven. Opdrachtgevers proberen bij de uitvoering het verlies op de aanneemsom zoveel mogelijk te beperken door het project zo goedkoop mogelijk uit te voeren. |
| 15 | Gebrekkige gladheidsbestrijding | Bij gladheidbestrijding is het zeer moeilijk inschatten wat er maximaal nodig is zowel aan grondstoffen als aan de uitvoeringskant. Afgelopen winter is gebleken dat er te weinig beschikbaar was. beschikbaarheid van voldoende zout; dat risico willen we verminderen door de bouw van een extra zoutloods van 3000 ton, incl. vulling van 3000 ton (aanschaf ca € 300.000,-)het risico bij een strenge winter bij het niet aanschaffen van een loods loopt op tot ca € 1.200.000,-. Deze kans kan dus elk jaar gelopen worden --> 4% van de risicoreserve. |
| 15 | Onvoldoende indexatie rijksbedragen | Dit betreft de rijksbijdragen. Als de inflatie 2% hoger is dan de toegewezen index dan is het waardeverlies over 10 jr € 58 mln. Deels zullen de provincie en haar partners dat proberen te compenseren door versoberingen. per jaar kan dit oplopen tot 5,8 miljoen zonder versobering. na versobering zou het mogelijkerwijs maximaal kunnen uitkomen op 2,9 miljoen. Het risico dat het werkelijk maximaal uitpakt zoals hierboven verwoord is is zeer klein. |
| 12 | Life (EU)subsidie, gedeeltelijk of geheel niet ontvangen | |
| 10 | Afdwingen nakomen subsidievoorwaarden | |
| 10 | Tegenvallende RSP-bijdragen van het Rijk en andere betrokken overheden | Een eventuele lagere bijdrage van een van de decentrale partneroverheden kan ook leiden tot versoberen van ambities.De provincie loopt dus geen financieel risico, maar kan zich wel verantwoordelijk voelen. In RSP-Assen bestaat wel een financieel risico voor de provincie. |
| 10 | Wegvloeien kennis | Als belangrijk risico op dit moment wordt genoemd de kerntakendiscussie, of te wel de provincie nieuwe stijl. Men is bang dat de discussie voor Wegen en Kanalen leidt tot het te ver doorvoeren van allerlei maatregelen, met name ten aanzien van d regierol. Voor WK is het van belang dat er een juiste balans bestaat tussen het hebben van generalisten en vakinhoudelijke specialisten. Voor een goede uitvoering van projecten is het noodzakelijk om eigen kennis in huis te hebben. Alles aan partijen in de markt overlaten brengt grote financiële en kwalitatieve risico's met zich mee. |
| 9 | Wegen en kanalen: vertraging in de uitvoering van een infrastructureel project | Bij cofinanciering is er sprake van een groot risico namelijk meer dan 1 miljoen. |

| | Risicogevolg | Maatregel | Schade-bedrag |
|---|---|---|---|
| | De korting/schade kan oplopen tot 15 miljoen euro jaarlijks tot 2013 | Versterken van sturing op deze projecten.<br>Scherp bewaken van het tempo van uitvoering.<br>Lopende projecten regelmatig monitoren op de vraag, of ze eind 2013 zijn afgerond en daarover rapporteren.<br>Temporisering uitgaven. | |
| | Onvoldoende kwaliteit uitvoering werken | Beter toezicht organiseren. Keuze maken tussen meer toezicht of toezicht anders inrichten. | |
| | Ongevallen en claims | Bouwen extra zoutloods | |
| | Besluiten om indexering van de Rijksbijdrage niet toe te passen kunnen grote gevolgen hebben voor de beschikbare Rijksmiddelen voor het Drentse RSP, zeker wanneer de index voor een aantal jaren op nul zou worden gesteld. Voor het REP is het gevolg: waardevermindering van de besteedbare subsidie. | Alertheid op signalen vanuit het Rijk. Zo nodig in overleg treden.<br><br>Overleg met betreffende overheden (SNN, BO MIRT, stuurgroepen).<br>Tot dusver heeft I&M wel geïndexeerd | |
| | Provincie drenthe moet uit eigen middelen betalen | Beter sturen op de uitvoering, planning aanhouden. | |
| | kosten procedure; imagoschade | In het kader van de invoering van de nieuwe ASV wordt sanctiebeleid ontwikkeld(2012). Ook onder de eerdere ASV werd al kritisch naar het nakomen vna de subsidievoorwaarden. | |
| | Afname van Rijksbijdrage RSP betekent in eerste instantie overleg op Noord-Nederlandse schaal over gevolgen en verdeling van middelen. Dit kan consequenties hebben voor alle deelprogramma's in Drenthe in termen van (co-) financiering en ambitie (versoberen) | Alertheid op signalen vanuit het Rijk, en gemeenten, en adequaat handelen In de stuurgroepen Assen, Emmen en Coevorden de financiële status quo goed monitoren.<br>De stuur- en projectgroep Vechtdallijnen (w.o. Zwolle-Emmen) bereiden het verbeterplan met overeenkomst voor (gereed voorjaar 2012). | |
| | Het ontbreken en verloren gaan van kennis | Aantal projecten afstemmen op de capaciteit. Realistische capaciteitsplanningen maken. Voldoende tijd beschikbaar stellen voor toetsmomenten. | |
| | Projectvertraging | | |

| Risico-score | Gebeurtenis | Opmerking risico |
|---|---|---|
| 9 | Onderbrengen provinciale BRZO-taken bij het Rijk | |
| 9 | Transitieproces: middelen jeugd-zorg gaan naar gemeenten toe per 1-1-2015. De subsidierelaties met de de zorgaanbieders en Bureau's Jeugdzorg worden afgebouwd. Deze instellingen moeten een nieuwe relatie(subsidie of inkooprelatie) opbouwen met gemeenten. | Onzekerheid over taakstelling BJZ en zorgaanbieders. Beschikbaarheid gekwalificeerd perso-neel kan afnemen. |
| 9 | Financiële risico's ten aanzien van Landinrichting op Drentse maat (LODM), Hunzemaat, Verplaatsings-regeling Drentse bedrijven (VDB) en Verplaatsings-regeling agrarische bedrijven (VAB) | De fondsen worden zodanig beheerd dat er een ruime buffer is om dergelijke fluctuaties op te vangen. |
| 8 | Voorfinanciering Meerjaren-uitvoe-rings-programma Bodem-sanering 2010-2014 | |
| 8 | Terugvordering Audit Autoriteit(AA) n.a.v. controle op het project Innovatief Actieprogramma Drenthe 2008 -2012 | De AA heeft uit 60 projecten een steekproef gedaan van 3 projecten en hierop een project-audit gedaan. Deze bevindingen zijn vastgelegd in een rapport en de provincie is in de gelegenheid gesteld hierop te reageren. In 2012 wordt de IAD afgerond en de kans is groot dat er dan weer een audit gedaan wordt.Bij een totale EFRO subsidiebedrag van 4,4 miljoen en een foutpercentage van 4% kan er maximaal € 176.000 teruggevorderd worden. In overleg met accounthouders onderzocht. De kans dat er weer door AA geaudit gaat worden is groot. |
| 8 | Inschakelen van rechter door op zorg wachtende cliënt en door de LWI's (Landelijk Werkende Instellingen) | In 2010 en 2011 is dit een actueel probleem. In 2012 blijft dit probleem actueel Er is nu sprake van een concrete claim + rechtzaak, uitspraak is gedaan en de provincie is veroor-deeld tot betaling. Afgestemd met teamleider op 30 mei 2011. |
| 8 | Klachten bij aanbesteding | Er ontstaan meerkosten door juridische procedures maar ook door vertraging in de uitvoe-ring van projecten. |
| 8 | Financiële risico's projecten pMJP/ILG | Het ILG wordt voor een belangrijk deel uitgevoerd door majeure, integrale en complexe projecten. Deze projecten hebben aanzienlijke projectbudgetten variërend van enkele miljoenen tot enkele tientallen miljoenen euro's |
| 6 | Dwingelderveld | Het projectteam Dwingelderveld heeft een uitgebreide risicoanalyse gemaakt. Dit betreft feitelijk al een consolidering van de risicoanalyse. |
| 6 | Meer ongevallen op provinciale wegen | |
| 6 | Lekken niet openbare stukken. | |
| 6 | Rijksbezuinigingen nadat de RUD's gevormd zijn | Als mede-eigenaar RUD samen met de andere 12 eigenaren bekijken hoe deze korting gaat doorwerken.In geval rijksbezuiniging op gemeentefonds gaat doorwerken kan dit nadelige gevolgen hebben voor begroting RUD. |

| | Risicogevolg | Maatregel | Schade-bedrag |
|---|---|---|---|
| | 1. Leegloop takenpakket Drentse RUD. 2. Inhoudelijke en financiele robuustheid RUD onder druk. 3. Bedreiging oprichting Drentse RUD | Gedeputeerde goed ondersteunen in landelijk proces over RUD+ Helder en tijdig communiceren over dilemma. | |
| | Onstaan frictiekosten/personele kosten bij de instellingen alsgevolg van de uitwerking/realisatie van het transitie-proces | Dit doen we o.a. door enerzijds het instellen van een voorziening frictiekosten en daarnaast door met pilot projecten de Drentse gemeenten betrekken bij het transitieproces. Hierdoor bereik je dat gemeenten goed voorgesorteerd zijn voor de uitvoering van de jeugdzorg en dat de organisaties die betrokken zijn bij de uitvoering zo min mogelijk belemmering ondervinden in de nieuwe situatie. | |
| | De langjarige ontwikkeling is dat de grondprijzen stijgen. De kortetermijn-handel laat wel eens fluctuaties zien, waardoor de laatste jaren zowel gronden met winst als met verlies verhandeld zijn. | De fondsen worden zodanig beheerd dat er een ruime buffer is om dergelijke fluctuaties<br>op te vangen. | |
| | Voor 2011 is het voor te financieren bedrag begroot op € 2 miljoen. | Strakke controle op de verplichtingen/uitgaven, tegenvallers worden gecompenseerd,<br>meevallers worden gebruikt om het tekort te dekken. In 2011/2012 wordt (landelijk) een<br>tussenstand bepaald; dan wordt besloten over het vervolg traject. | |
| | Vordering AA op de provincie Drenthe | | |
| | Veroordeling tot het financieren van onmiddelijk te verlenen passende zorg door de provincie | Instellen van een post onvoorzien zorgaanbod in de begroting. In uiterste geval jurisische bijstand zoeken door bv een gespeciali-seerde jurist in te schakelen. | 60.000 |
| | Toename Juridische procedures | Borgen juridische capaciteit | |
| | De gevolgen vallen op dit moment nog lastig te kwatifi-ceren. | Versterken van sturing op deze majeure projecten. Tijdig onder-kennen wanneer er mee- en tegenvallers. Meevallers inzetten voor projecten waar tegenvallers zijn. | |
| | Niet tijdig afronden | | |
| | De provincie wordt vaker aansprakelijk gesteld. | Plaatsen waarschuwingsborden | |
| | imagoschade; informatie komt op straat te liggen; onder-zoekskosten waardoor lekken is ontstaan. | Beveiliging computersystemen, eedaflegging medewerkers, zorgvuldig archivering stukken en vernietiging van stukken, | |
| | DE RUD's komen niet goed uit de verf (bijvoorbeeld..) | De gedeputeerde in de rol van eigenaar er op wijzen dat er na vorming van de RUD niet direct fors bezuinigd moet worden maar dat dit zeer geleidelijk ingevoerd moet worden. De gedeputeerde in de rol van opdrachtgever er op wijzen alert te zijn dat eventuele bezuinigingen vanuit gemeenten geen effect hebben op de kwaliteit van de voor de provincie uitgevoerde taken. | |

| Risico-score | Gebeurtenis | Opmerking risico |
|---|---|---|
| 6 | Prestatieafspraken MeppelDerPunt(MDP) | Bij de vaarweg MPD is er sprake van prestatieafspraken die met het Rijk zijn overeen gekomen. Bij niet naleving van de afspraken lopen we het risico op terugbetaling. |
| 6 | Claims van derden | De claims vallen (deels) onder de dekking van de aansprakelijkheids-verzekering. Per gebeurtenis geldt hier een eigen risico van € 12.500,- . Hierbij gaat het om de aansprakelijkheid van de provincie bij (vermeend) onrechtmatig handelen. In de afgelopen jaren is 'de lagere overheid' met enige regelmaat geconfronteerd met gebeurtenissen die haar imago geen goed hebben gedaan. Hoewel zich in de afgelopen jaren bij de provincie Drenthe geen claims van belang hebben voorgedaan die het noodzakelijk maakten de hiertoe aangehouden buffer in het weerstandsvermogen aan te spreken, achten wij het, gezien de maatschappelijke ontwikkelingen ter zake, toch blijvend nodig hiervoor een risicoreserve binnen het eigen vermogen aan te houden. De accountant heeft daarom aanbevolen een risicobandbreedte aan te houden van minimaal € 1,5 miljoen tot maximaal € 2,5 miljoen. Deze inschatting is gemaakt door uit te gaan van vijf tot tien gebeurtenissen, waarbij claimrisico's zouden kunnen ontstaan en een maximaal risico per gebeurtenis van circa € 250.000,--. Wij zien geen reden om deze bandbreedte uit te breiden. |
| 6 | Tekort van € 1,6 miljoen voor de gehele uitvoeringsperiode van Meerjarenuitvoeringsprogramma bodemsanering (2010-2014). | |
| 6 | Beschadiging aan hardware | |
| 6 | Juridische procedure n.a.v. afwijzen of lager vastgestelde subsidie. | |
| 6 | Dwingelderveld | Het projectteam Dwingelderveld heeft een uitgebreide risicoanalyse gemaakt. Dit betreft feitelijk al een consolidering van de risicoanalyse. |
| 6 | EU programma doelstelling 2 1997-1999 | De Europese Commissie heeft de EFRO bijdrage aan het EPD Groningen-Drenthe 1997-1999 (SNN project) vastgesteld op ca. € 93 miljoen en een bedrag van ruim € 6 miljoen teruggevorderd bij het Rijk. Hiervan betreft € 1,8 miljoen het project Martinihal. Dit project is inmiddels alsnog subsidiabel verklaard door de Commissie. Het overgebleven bedrag is verhaald op de provincies Groningen en Drenthe. Beide provincies hebben beroep aangetekend en dat is niet ontvankelijk verklaard half 2011. SNN heeft inmiddels terugbetaald aan de Europese Commissie. SNN had daardoor een vordering op de provincies Groningen en Drenthe. Tegenover deze vordering van € 4,6 miljoen staat een opgebouwde rente op het programma van ongeveer € 3,5 miljoen bij het SNN. De financiële verantwoordelijkheid voor het programma is altijd 60-40 verdeeld tussen Groningen en Drenthe. Dat betekent dat Drenthe voor 40% van € 1,1 miljoen heeft betaald. Het exacte verlies dat de afgelopen jaren als risico is benoemd in de risicoparagraaf van de begroting/jaarrekening is daarmee uitgekomen op € 453.564,--. |
| 5 | Niet juist toepassen van de procedure bij bestuursdwang. | Bij uitoefening door het bevoegd gezag van bestuursdwang worden kosten gemaakt. Deze worden vaak zonder succes verhaald op de gebruiker die zich niet aan de regels heeft gehouden.Bij het juist toepassen van de procedure valt e.e.a. onder de dekking van de WA verzekering met een eigen risico van max 12.500 per schadegeval. |

| | Risicogevolg | Maatregel | Schade-bedrag |
|---|---|---|---|
| | Eventueel terugbetaling rijksmiddelen | | |
| | uitbetaling claims | Zorgdragen voor adequate en zorgvuldige procedures /handhaving waardoor onterechte claims zoveel mogelijk kunnen worden voorkomen. Afdekken door middel van aansprakelijkheidsverzekering en aanvullend de risicoreserve | |
| | Kosten komen voor rekening van provincie | Meer financiële middelen aanboren | |
| | Materiele schade aan apparatuur | Beheersmaatregelen te zijner tijd (2010-2011) vatten in een concernbreed continuïteitsplan.<br>Dataverlies voorkomen door middel van investering nieuw SAN in 2010 (Europese aanbesteding).<br>Computerruimte v.w.b. gegevensopslag spreiden over 2 locaties (2010-2011). | |
| | In zeer uitzonderlijke gevallen kan een onterechte afwijzing als een onrechtmatige daad gezien worden. Schadevergoeding wordt vrijwel nooit toegekend. | Afwijzingen van subsidie aanvragen en lager vaststellen van subsidies worden altijd zorgvuldig beargumenteerd. | |
| | Niet tijdig afronden | | |
| | De controle heeft geleid tot een voorlopige terugvordering van € 4,4 miljoen. | Het risico is voor het grootste deel afgedekt door rentebaten op het programma<br>(ruim € 3,5 miljoen). | 453.564 |
| | Bij uitoefening door het bevoegd gezag van bestuursdwang worden kosten gemaakt. Deze worden vaak zonder succes verhaald op de gebruiker die zich niet aan de regels heeft gehouden | Extra inzet op adequaat toezicht en handhaving zal de risico's op het opleggen van bestuursdwang beperken. Waar mogelijk of wenselijk zal in plaats van bestuursdwang worden gekozen voor het opleggen van een last onder dwangsom. | |

| Risico-score | Gebeurtenis | Opmerking risico | |
|---|---|---|---|
| 5 | Gemeenten willen geen Alliantie sluiten met elkaar en met de provincie. | | |
| 5 | Langdurige uitval ICT systeem | Voorkomen moet worden dat ingeval van ingrijpende storingen of calamiteiten bedrijfsactiviteiten voor langere tijd onderbroken zijn en dat kritische (geautomatiseerde) bedrijfsprocessen tegen deze effecten worden beschermd. Contracten met leveranciers, voorraden en de beheersorganisatie zijn afgestemd op een 99 % beschikbaarheid van de voorzieningen. Bij grote (langdurige) calamiteiten en beveiligingsincidenten (als gevolg van bijvoorbeeld natuurrampen, ongevallen, brand en opzettelijke handelingen) zou een beheersproces van bedrijfscontinuïteit moeten worden geïmplementeerd om verstoring tot een aanvaardbaar niveau te beperken, door een combinatie van preventieve maatregelen en herstelmaatregelen. | |
| 4 | Kwetsbaarheid van de interne menskracht: | Dit kan leiden tot de noodzaak van externe inhuur. Hiervoor is een regeling getroffen deels binnen de kaderstelling voor de RSP-reserve. Naar huidig inzicht is € 0,2 mln per jaar nodig (zie Programmawerkplan 2011-2012), gereserveerd is € 0,6 mln. Voor de RSP-looptijd van nog 10 jr is naar de huidige inzichten € 1,4 mln extra nodig. | |
| 4 | Slecht georganiseerd evenement op provinciehuis of elders. | Slecht georganiseerd evenement op provinciehuis of elders waar de provincie verantwoordelijk voor is. Bij het uit de hand lopen van een evenement, t.g.v. slecht toezicht, geen goede organisatie, ondeugdelijke materialen. | |
| 4 | Optreden van grootschalige calamiteit. | Het is lastig om uitputtend te benoemen waar het om gaat bij een calamiteit. Het woord zelf houdt in dat het iets ongrijpbaars is echter niet ondenkbaar | |
| 4 | Kostenraming nieuwe spoorweg-infrastructuur | | |
| 4 | POP subsidie niet of slechts gedeeltelijk ontvangen. | | |
| 4 | Te weinig beschikbare capaciteit voor de vorming van een regionale uitvoerings dienst(RUD) | Het RUD proces doet een te groot beroep op de beschikbare capaciteit. De werkzaamheden zijn ook niet altijd goed inplanbaar, dit kan ten koste van de reguliere productie gaan. Inzetten vervangende capaciteit voor de medewerkers die (voor een groot deel) in het RUD proces ingezet worden. Investeringen die een relatie met de RUD hebben duidelijk te markeren. | |
| 4 | Risico's Verkeer en Vervoer. | Bij Verkeer en Vervoer is er sprake van een bijzondere situatie. VV heeft een reserve verkeer en vervoer die door middel van jaarlijkse dotaties gevoed wordt. De omvang vvan deze reserve/egalisatie reserve is 53 miljoen euro. Voor de komende bestuursperiode is hiervoor een plan geschreven m.b.t het aantal uit te voeren projecten. | |
| 4 | Niet (volledig) realiseren van de Drentse centrale rijks-REP-bijdrage ('de € 30 mln') | | |

| | Risicogevolg | Maatregel | Schade-bedrag |
|---|---|---|---|
| | 1. Traject rondom de Alliantie gestopt 2. Verslechtering verhouding gemeenten-provincie 3. Ambitie uit college-programma om op korte termijn tot een bestuurscontract over PNS+ te komen niet gehaald 4. Geen gedragen besluitvorming op de onderwerpen uit de Alliantie 5. Verlate besluitvorming door meer discussie in staten en raden over onderwerpen uit Alliantie | De poho-lijn van VDG benutten om als provincie en gemeenten toch tot afspraken te komen over de onderwerpen uit de drentse Alliantie, waaronder PNS+ | |
| | De organisatie kan langdurig niet goed functioneren | Beheersmaatregelen te zijner tijd (2010-2011) vatten in een concernbreed continuïteitsplan.<br>Dataverlies voorkomen door middel van investering nieuw SAN in 2010 (Europese aanbesteding).<br>Computerruimte v.w.b. gegevensopslag spreiden over 2 locaties (2010-2011). | |
| | externe inhuur | Investeren in vorming, opleiding; en ontbrekende expertise inhuren. | |
| | Ongelukken of op zijn minst een negatieve indruk bij de deelnemers, imagoschade. | | |
| | Claims bij verwijtbare fouten door de provincie | | |
| | Drentse RSP budget kan onder druk komen te staan. Hogere kostenramingen kunnen leiden tot noodzakelijke versoberingen (bijstelling ambitie of niet doorgaan van belangrijke aanpassingen). | Via Bestuurlijk Overleg MIRT met de minister (die verantwoordelijk is voor Prorail en met de andere betrokken overheden) in gesprek blijven. Ramingen moeten worden voorzien van een risicotoeslag. Eventueel versoberen in spoorpakket of herprioriteren in RSP-Drenthe. | |
| | Provincie drenthe moet uit eigen/algemene middelen betalen | | |
| | Schadeclaims door niet tijdig afwikkelen van reguliere werkzaamheden | Meer personele capaciteit inzetten bv door inhuur. | |
| | Vertraging plan-procedures als gevolg van de advies- en beroepsprocedures bij het voldoen aan planologische regelingen en/of diverse vergunningen. | Reserve egalisatiefonds Verkeeer & Vervoer. Voor de komende bestuursperiode 53 miljoen. Met deze reserve zijn de fluctuaties in de uitvoering goed op te vangen. Mocht het in de uitvoering toch tegen vallen dan worden projecten in de tijd verschoven naar een volgende periode. | |
| | Een lagere REP-rijksbijdrage. Minder middelen voor verbetering van de economische structuur. | Goede projecten formuleren en 'uitonderhandelen' met het Rijk/ EL&I. Eventueel decentralisatie REP-gelden, net als met REP-decentraal al is gebeurd.<br>(Min. EL&I heeft met deze decentralisatie in principe ingestemd. EL&I houdt waarschijnlijk vetorecht). | |

| Risico-score | Gebeurtenis | Opmerking risico |
|---|---|---|
| 4 | Nazorg stortplaatsen; De provincie loopt financieel risico als de opbouw van het beoogd doelvermogen niet bereikt wordt. | Op grond van de wettelijke nazorgregeling in de Wet milieubeheer wordt de provincie, na overdracht van de nu operationele stortplaatsen, verantwoordelijk voor de bestuurlijke, organisatorische en financiële aspecten van de nazorg van deze stortplaatsen. De benodigde voorzieningen hiervoor worden opgebouwd in het Nazorgfonds (algemeen bestuur is GS). Er worden in dit kader risico's gelopen, vooral als het doelvermogen niet wordt bereikt als gevolg van tegenvallende rendementen, een faillissement, een snellere sluiting van de stortplaats dan voorzien of door wanbetaling, evenals door plaatsvinden waardoor mogelijk onvoldoende middelen in het nazorgfonds aanwezig zijn voor de eeuwig-durende nazorg. |
| 4 | Financiering / Organisatie (het betreft een clustering van 20 risico's benoemd door de projectgroep Dwingelderveld) | |
| 4 | Uitvoering PUP verkeer en vervoer, financiële dekkingsplannen. | Als de provincie er niet in slaagt om het PUP mede door de partners te laten dekken dan moet drenthe of de plannen bijstellen en minder uitvoeren. Of ze komen voor meer kosten te staan. |
| 3 | Tegenvallende aanbestedingsresultaten | Bedoeld zijn tegenvallers 'boven de inflatie uit', bijvoorbeeld doordat het RSP zo groot is t.o.v. de normale noordelijke aanbestedingsmarkt. Aanemende dat het risico bij de gemeenten ligt, gaat het voor de provincie alleen om de spoorlijn Zwolle-Emmen en de twee provinciale FlorijnAsprojecten, samen geraamd op € 55 mln. 30% hogere aanbestedingen impliceert een tegenvaller van € 16 mln. |
| 3 | Uitvoering PUP verkeer en vervoer, aanbestedingen | Aanbestedingsrisico's worden binnen diverse projecten gevoeld en onderkend. feitelijk zou er een geconsolideerd risico opgenomen moeten worden voor aanbestedingen. |
| 3 | Niet realiseren bezuinigingstaakstel-ling van<br>20 miljoen euro (conform afspraken in het rijks-convenant): de Inverdientaak-stelling | Toelichting gevolg: Art. 6 Ovk met Assen: Indien in de loop van het project blijkt dat de (inverdien-) opgave niet te realiseren is, zullen partijen gezamenlijk zoeken naar oplos-singen. Volgens Assen is ook de provincie verantwoordelijk voor oplossen van het probleem. Toelichting orrzaak: Rijksconvenant eist dat de inverdientaakstelling: 'door de regio gereser-veerd wordt als bijdrage aan concreet project, die vervalt indien na realisatie blijkt dat deze bijdrage niet nodig is' (art. 6.2 en 6.4.ii van rijksconv.) |
| 3 | Boringen naar aardwarmte | Indien de boringen leiden tot financiële tegenvallers zal een beroep worden gedaan op de provinciale risicoreserve (max. € 1 miljoen).<br><br>Er wordt provinciale regeling opgesteld, aanvullend op de landelijke regeling. De gewijzigde landelijke regeling zal naar verwachting van kracht worden per 1 oktober 2010. Zodra de definitieve regeling bekend is, kan de aanvullende provinciale regeling worden opgesteld. |
| 3 | Niet tijdig behandelen verzoeken om subsidie. | |
| 3 | Kenniskaarten krijgen geen status van directie en MT | |
| 3 | Virussen en/of hacking | Hacken/Inbreken op belangrijke computersystemen is bijna aan de orde van de dag. Dit leidt niet altijd tot schade, maar om in de toekomst dit te voorkomen moet vaak adhoc kosten gemaakt worden. |
| 3 | Zonder de context van een Drentse Alliantie accepteren PS geen pijnlijke voorstellen op het sociale domein | Beheersmaatregel toegevoegd. |

| | Risicogevolg | Maatregel | Schade-bedrag |
|---|---|---|---|
| | Ongewenste inzet eigen provinciale middelen voor de eeuwig durende nazorg stortplaatsen. | Tegenvallende rendementen en vroegtijdige sluiting kunnen worden gecompenseerd door<br>het verhogen van de heffing of een eenmalige eindheffing. Met behulp van een protocol<br>sluitingsverklaring en een risicomodel wordt het risico beperkt. | |
| | Niet halen van planning en budgettaire problemen | Binnen projectteam | |
| | meer kosten | | |
| | Samenvallende piekvraag in aanbestedingen op Noord-Nederlandse schaal (mogelijk rond 2015/2016) kan leiden tot tegenvallende kosten in aanbestedingen. | Overleg/afstemming over fasering uitvoering projecten op Noord-Nederlandse schaal. | |
| | Kosten verhogend cq verlagend | | |
| | De gemeente Assen is van mening dat er een inspanningsverplichting ligt om de bezuinigingstaakstelling te realiseren. | Assen en provincie werken op dit moment aan een notitie 'Inverdientaakstelling FlorijnAs'. Provincie en gemeente vinden beide, dat er minstens € 20 mln moet worden inverdiend. De pro-vincie stelt zich op het standpunt dat dit bedrag van € 20 miljoen taakstellend aan de voorkant ge-regeld moet zijn en blijven, en dat (deel) projecten en de bijbehorende financiële kaders door de stuurgroep moeten worden vastgesteld (conform art. 5 v.d. ovk met Assen). | |
| | Het betreft een statistisch risico voor het technische aspect van de boring en risico dat na boring alsnog besloten wordt geen geothermie toe te passen. Het betreft resterend risico waarin niet wordt voorzien in de dekking middels de landelijke regeling. | Indien de boringen leiden tot financiële tegenvallers zal een beroep worden gedaan op de provinciale risicoreserve (max. € 1 miljoen).<br>Er wordt een provinciale regeling opgesteld,<br>aanvullend op de landelijke regeling. | |
| | Juridische procedure; imageschade; dwangsomverordening | Vorming subsidieteam per 1 januari 2012;<br>Signaleringsysteem docbase | 1.260 |
| | 1. Vertraging in projecten, beleggen en borgen van aansturing van projecten vertraagd en bemoeilijkt. 2. Inhoud kenniskaarten niet benut voor opbouw functiegebouw. 3. Kenniskaarten niet meer benut voor inzicht genereren in kennisbehoefte van afdelingen. | Samen richting MT en directie optrekken met projectleider Flexibele schil/ functiegebouw om nut van kenniskaarten als instrument voor flexibele schil en functiehuis duidelijk te maken | |
| | Slecht of traag werkende systemen, diefstal en/of misbruik | Adequate virusscanners | |
| | 1. Ongunstige positie van GS in discussie met PS, 2. Vertraging in uitvoering overdracht PNS+ en andere inhoudelijke vraagstukken die door PS behandeld moeten worden. | GS gaat opiniërend in gesprek met PS over achtergrond van voorstellen | |

| Risico-score | Gebeurtenis | Opmerking risico |
|---|---|---|
| 3 | Management en directie geven geen urgentie aan kennismanagement. | |
| 3 | Kredietrisico | Totaal aan hypotheken staat er ongeveer 41 miljoen uit. Voor het grootste deel is een hypothecaire zekerheidstelling. |
| 2 | (Delen van) het Provinciehuis zijn niet beschikbaar | Wegens ernstige calamiteiten kunnen delen van het provinciehuis tijdelijk of voor langere duur niet beschikbaar zijn. Dit betekent dat er vervangende huisvesting geregeld moet worden. Je hebt een groot aantal mandagen productieverlies. De kans hierop is uiterst klein en nagenoeg verwaarloosbaar echter bij het voordoen van de calamiteit zal de impact groot zijn. |
| 2 | Renterisico vreemd vermogen (het vreemde vermogen bedraagt 26,6% van het totale vermogen) | De risico's bij de rente-ontwikkeling van het vreemd vermogen zijn beperkt, omdat het hier vooral om overlopende passiva gaat dus kortlopende schulden met een renteloopt ijd korter dan 1 jaar met een vast laag rente-percentage |
| 2 | Uitvoering PUP verkeer en vervoer, planschade | |
| 2 | Brand- en gevolgschade in gebouwen in eigendom of beheer van de provincie | Provincie drenthe is verzekerd tegen brandschade. Daarom verwacht eventueel schadebedrag beperkt. |
| 2 | Techniek (het betreft een clustering van 16 risico's benoemd door de projectgroep Dwingelderveld) | De projectgroep dwingelderveld heeft zeer weinig oorzaken aangewezen voor de mogelijke risico's. |
| 2 | Renterisico ILG: | De uitvoering van het ILG wordt voor een belangrijk deel gefinancierd met rijksbudgetten. In dit kader stort het Rijk in gelijke delen over de periode 2007-2013 elk kwartaal middelen bij het Groenfonds die de provincie vervolgens kan gebruiken voor de uitvoering. De uitvoering van het ILG heeft een aanloopperiode gekend. In de eerste jaren waren de uitgaven voor de uitvoering van het ILG lager dan de gestorte rijksbijdragen. Bij het Groenfonds is nu nog sprake van een batig saldo. Op deze manier geniet de provincie een rentevoordeel. Er is echter sprake van een omslagpunt. De uitvoering krijgt steeds meer vorm. Het valt niet uit te sluiten, dat volgend jaar het saldo bij het Groenfonds ontoereikend zal zijn om alle betalingen te kunnen verrichten. Dat betekent, dat de provincie dan gebruik zal moeten maken van de leenfaciliteit bij het Groenfonds met de bijbehorende kosten. |
| 2 | Risico's op gegarandeerde geldleningen | |

| | Risicogevolg | Maatregel | Schade-bedrag |
|---|---|---|---|
| | 1. Vertraging in projecten, beleggen en borgen van aansturing van projecten vertraagd en bemoeilijkt. 2. Versnipperde en ongecoördineerde aanpak van kennismanagement in de organisatie. | Directie en management stap voor stap meenemen in bepalen opgaven prioritering en aansturing van kennismangement. | |
| | Bij liquiditeits-problemen van de instellingen of ambtenaren waaraan de leningen zijn verstrekt, kan de aflossing van de totale openstaande lening in gevaar komen of vertraagd worden. Voor de revolving funds geldt dat de provincie risicodragend is als de hypotheek-nemers niet aan hun aflossing kunnen voldoen. Omdat meerdere hypotheken worden verstrekt is het risico groter, de impact is alleen kleiner omdat het om een deel van de totale verstrekte lening gaat. | Voor leningen aan RTV Drenthe en Essent geldt een hypothecaire zekergheistelling. De provincie drehte geeft toekenningsbeschikkingen af voor het verstrekken van hypotheken uit het nationaal restauratiefonds. Hieraan zijn voorwaarden verbonden. Ook voert het Nationaal Restauratie Fonds een kredietbeoordeling uit; Hypotheken verstrekt aan ambtenaren hebben ook een onderpand. Provincie Drenthe is altijd 1e schuldeiser. | |
| | Extra kosten voor herstel | vervangende huisvesting regelen | |
| | Extra kosten bij plotselinge stijging van he rente's | Spreiding in looptijd op basis van een rentevisie | |
| | Vertraging plan-procedures als gevolg van de advies- en beroepsprocedures bij het voldoen aan planologische regelingen en/of diverse vergunningen. | Van belang is dat dit risico al tijdens de bestemmingsplan-procedure wordt geïnventariseerd. | |
| | wegvallen (deel)werkplekken | Bewakingpersoneel + videoregistratie.<br>Bedrijfshulpverlening organisatie<br>Brandvertragende maatregelen.<br>1. schotten<br>2. sprinkeler | |
| | Extra kosten; niet halen planning en kosten uitvoering | | |
| | Extra kosten bij plotselinge stijging van de rente's op de kapitaalmarkt | De meest effectieve beheersmaatregel is temporisering van de uitvoering. Dat ligt echter niet voor de hand. Een adequate beheersmaatregel is om de in het verleden onstane rentebaten waar nodig te gebruiken voor eventuele rentekosten. | |
| | Indien een instelling in gebreke blijft bij het aflossen van de lening, dan staat de provincie borg voor aflossing aan de bank voor de omvang van het bedrag waar zij garant voor staat. | In deze sector worden geen nieuwe garanties afgegeven. | |

| Risico-score | Gebeurtenis | Opmerking risico | |
|---|---|---|---|
| 2 | Uitvoering PUP verkeer en vervoer, water-, archeologie-, flora- en fauna-toets. | | |
| 2 | Vergunningen en procedures (het betreft een clustering van 17 risico's benoemd door de projectgroep Dwingelderveld) | | |
| 2 | Voedselvergiftiging | Dit kans dat dit risico plaats vind is uiterst gering. De afgelopen decennia is dit bij grote organisaties toch 1 of 2 maal voorgekomen. | |
| 2 | Opnieuw ontstaan van wachtlijsten in de jeugdzorg van 2012 t/m 2015 | afgestemd met E. Georgius 30-5-2011, beheersmaatregel nr 63 toegevoegd, besproken met accounthouder voor BJZ | |
| 2 | Toegankelijkheid tot informatie neemt toe | Door de toenemende digitalisering zijn burgers steeds beter geïnformeerd. Men weet beter wat er speelt. Parrallel daaraan zijn bugers de afgelopen decennia steeds mondiger geworden. Steeds sneller worden bij vermeend onrecht claims ingediend bij de verantwoordelijke autoriteit. | |
| 2 | Onvoldoende controle op autorisatie | | |
| 2 | Onbevoegden hebben toegang tot provinciale gebouwen | Diefstal komt af en toe voor, maar is wel beperkt. Ook door diverse maatregelen o.a. camerabeveiliging van het gebouw en parkeerplaats. | |
| 1 | Omgeving(het betreft een clustering van 14 risico's benoemd door de projectgroep Dwingelderveld) | | |
| 1 | Uitvoering PUP verkeer en vervoer, onteigening | Veelal worden gronden langs minnelijke weg geworven. In een aantal situatiesm is echter een onteigeningsprocedure nodig. Dit is tijdrovend, vertragend en kosten verhogend. | |

| | Risicogevolg | Maatregel | Schade-bedrag |
|---|---|---|---|
| | Bij negatief resultaat kan het leiden tot een wijziging dan wel vertraging van het project | | |
| | Niet halen planning en meer budget nodig | | |
| | Massale uitval van personeel, imagoschade | | |
| | Naast extra kosten is er ook sprake van een groot maatschappelijk probleem | Voorkomen van instroom door het vormgeven van lokaal jeugd-beleid samen met gemeenten.Dit doen we o.a. door: d.m.v. pilot projecten de Drentse gemeenten betrekken bij het transitieproces. Hierdoor bereik je dat gemeenten goed voorgesorteerd zijn voor de uitvoering van de jeugdzorg en dat de organisatie die betrokken zijn bij de uitvoering geen noemenswaardige belemmeringen onder-vinden in de nieuwe situatie. | |
| | Claims in geval misbruik | | |
| | Onbevoegden kunnen toegang krijgen tot het computersy-steem van de provincie | | |
| | Extra kosten bij diefstal | Toegangspoortjes in combinatie met toegangspasjes, registratiebe-zoekers. Bewakingsdienst inhuren cameratoezicht van het gebouw en de parkeerplaats | |
| | Niet halen van de planning | | |
| | Vertraging in de procedures | | |

# I.2.3
# Onderhoud kapitaalgoederen

Met het onderhoud van kapitaalgoederen is een substantieel deel van de exploitatie gemoeid. In de paragraaf die hieraan wordt gewijd, worden de beleidslijnen met betrekking tot beheersmatige aspecten daarvan weergegeven. In deze verantwoording doen wij verslag over de uitvoering van het onderhoud aan de kapitaalgoederen. Onder kapitaalgoederen verstaan we alle in eigendom van de provincie zijnde goederen met een meerjarig nut. Deze kapitaalgoederen hebben wij als volgt gerubriceerd:

- Wegen
- Vaarwegen
- Kunstwerken (viaducten, bruggen en dergelijke)
- Groen
- Gebouwen

Met betrekking tot achterstallig onderhoud kan gemeld worden, dat er op dit moment van achterstallig onderhoud geen sprake kan zijn bij alle kapitaalgoederen, omdat juist op dit moment in de betreffende kapitaalgoederen vernieuwingsinvesteringen worden gepleegd. Wij wijzen wij erop dat er bij het onderhoud van onze (vaar)wegen momenteel geen sprake is van achterstallig onderhoud. Bij de overdracht van de N34 aan de provincie is de afkoopsom in een reserve gestort. De stand van de reserve is voldoende voor het uitvoeren van het achterstallig onderhoud aan deze weg. Dit onderhoud wordt bovendien gecombineerd met investeringswerken. In het provinciehuis en in het Drents Museum hebben ingrijpende verbouwingen plaats gevonden, waarbij ook de in die gebouwen aanwezige technische installaties zijn vernieuwd en aangepast. Dat er geen aandacht wordt besteed aan eventueel achterstallig onderhoud komt dus voort uit het feit, dat er geen achterstallig onderhoud is.

## Wegen

### Kengetallen

De provincie Drenthe beschikt over ongeveer 467 km wegen, 13 km parallelwegen, 256 km fiets-paden, 26 km op- en afritten, 9 km dubbele rijbanen en 3 km voetpaden. Hierin bevinden zich 330 kruispunten/T-aansluitingen, 73 rotondes, 6 verkeersregelinstallaties en een groot aantal (circa 80) bushokjes.

### Budget voor onderhoud

Het beschikbare budget voor onderhoud in de provinciale begroting wordt berekend op basis van een normbedrag.
De kosten van onderhoud van de wegen, zoals opgenomen in de begroting 2011, en de werkelijke kosten zijn als volgt:

**Verantwoording 2011**

| Lasten | Begroot 2011 | Realisatie 2011 |
|---|---|---|
| Programma Beheer en onderhoud | € 9.381.320,-- | € 9.067.922,-- |

Het beleidsplan beheer en onderhoud is nagenoeg afgerond Hiermee wordt beleid voor de langere termijn opgesteld, waarmee ook inzicht komt in de kosten, en daarmee de benodigde middelen, voor het beheer en onderhoud. De hoofdlijnen uit het beleidsplan zijn onderdeel van

de totale provinciale meerjarenplanning en kaderstellend voor het uitvoeringsprogramma voor het daaropvolgende jaar.

Het cyclische beheer en onderhoud is in 2011 volgens planning verlopen.

## Vaarwegen

### Kengetallen

De provincie beheert circa 154 km vaarwegen, met daarnaast 21.200 are bermen en taluds en 24.900 meter watergangen. Het water in de vaarwegen wordt op peil gehouden door middel van 17 sluizen en 13 gemalen.

### Vaarweg Meppel-De Punt

*Kengetallen*

Totale lengte is 64 km vaarweg: het Noord-Willemskanaal, de Drentsche Hoofdvaart en het Meppelerdiep. Over de vaarweg liggen 26 bruggen en het water wordt op peil gehouden door middel van 9 sluizen en 6 pompgemalen/aflaten.

*Budget voor onderhoud*

Het beschikbare budget voor onderhoud bestaat, naast een jaarlijks geïndexeerd normbedrag, voornamelijk uit bijdragen van derden (rijk en waterschappen). Opmerking hierbij is dat de vergoeding van het Rijk voor groot onderhoud met ingang van 2024 komt te vervallen.

**Verantwoording 2011**

| Lasten | Begroot 2011 | Realisatie 2011 |
|---|---|---|
| Programma Beheer en onderhoud | 1.677.841 | € 1.614.881 |
| | Stand per 1 januari 2011 | Stand 31 december 2011 |
| Saldo reserve Beheer vaarweg MDP | 5.271.178 (begrote onttrekking 340.000) | 5.884.134 |

De geplande projecten zijn gerealiseerd, met uitzondering van de aanleg van de passantenhaven Dieverbrug. Deze is niet gerealiseerd in verband met bezwaren op de bestemmingsplanwijziging.

### Zuidoost-Drentse vaarwegen

*Kengetallen*

De totale lengte is 91 km, waarin zijn opgenomen alle vaarwegen die in het beheer en onderhoud zijn van de provincie Drenthe en die niet vallen onder de vaarweg Meppel-De Punt. Over deze vaarwegen liggen 20 bruggen en wordt het water op peil gehouden door middel van 8 sluizen en 5 gemalen met aflaatwerken.

*Budget voor onderhoud*

Het voor het onderhoud beschikbare budget bestaat naast een jaarlijks geïndexeerd normbedrag uit bijdragen die van derden (met name waterschappen) worden ontvangen.

**Verantwoording 2011**

| Lasten | Begroot 2011 | Realisatie 2011 |
|---|---|---|
| Programma Beheer en onderhoud | 1.964.327 | 1.731.574 |

Het dagelijks beheer en onderhoud van de vaarwegen is volgens de planning uitgevoerd.

**Vaarverbinding Erica – Ter Apel**

In 2011 zijn de volgeden onderdeln aanbesteed en gedeeltelijk gerealiseerd:

- baggeren Stadscompascuumkanaal
- aanbesteden van het traject Klazienaveen Noord
- het Scholtenskanaal baggeren en aanbrengen oeverbeschoeiing
- Fietsbrug en Trambrug
- aanbesteden van het Hondsrugtraject
- spaarsluis
- traject Bladderswijk inclusief aanleg van een brug

**Kunstwerken (viaducten, bruggen en dergelijke)**

*Kengetallen*

De provincie beheert een groot aantal kunstwerken: 450 duikers, 50 vaste bruggen, 11 houten bruggen, 46 beweegbare bruggen, 35 viaducten, 30 onderdoorgangen, 17 sluizen en 13 gemalen.

De kosten van exploitatie en onderhoud van de kunstwerken zijn in de Begroting verdisconteerd in het Programma beheer en onderhoud (zowel voor de wegen als de vaarwegen)

**Groen**

*Kengetallen*

Drenthe beheert 66.200 are bermen met ruim 30.000 bomen. De ruimtelijke kwaliteit in het landelijk gebied is een randvoorwaarde voor de ontwikkeling van de infrastructuur.

**Gebouwen**

Naast de steunpunten en dienstwoningen op het werkterrein van wegen en kanalen kent de provincie Drenthe nog een tweetal gebouwen waarvan zij het onderhoud heeft. Dit betreft:

- het provinciehuis
- het Drents Museum

*Het provinciehuis*

De vermeerderingen aan deze voorziening zijn vastgesteld op basis van een inschatting op het meerjarig onderhoudsplan voor de periode 2012-2022 zoals deze in de VJN 2011 is opgenomen. Op basis van het vernieuwde gebouwcomplex is door een extern bureau een onderhoudsplanning opgesteld voor 25 jaren (waarvan de laatste 15 voorlopig). Het reguliere bedrag voor toevoeging aan de voorziening is op basis van 10 jaren vastgesteld op € 375.000,--. In 2010 is het planmatige onderhoud vanwege de revitalisering van het provinciehuis deels opgenomen binnen het Programma Provinciehuis van Morgen. In 2011 is ook het overige (geplande) deel van het planmatig onderhoud uitgevoerd. De voorziening op basis van 10 jaar is ingesteld om fluctuatie in de jaarlijkse (groot) onderhoudskosten te voorkomen.

Voor de uitvoering van het onderhoudsplan is in de Meerjarenbegroting 2011 en volgende jaren rekening gehouden met een uitgaaf van € 1.404.207,-- in 2011. Van dit bedrag wordt jaarlijks € 351.930,-- gestort in de Voorziening groot onderhoud provinciehuis.

| | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| Provinciehuis | 401.930 | 375.000 | 375.000 | 375.000 |

Het saldo van de Voorziening groot onderhoud provinciehuis bedraagt per 31 december 2011 € 840.163,-- .

*Drents Museum*
In 2001 heeft een daartoe gespecialiseerd bureau een rapport uitgebracht over het onderhoud van het Drents Museum.

Evenals bij het provinciehuis wordt bij het Drents Museum sinds 2002 gewerkt met een meerjaren-onderhoudsplan voor de gebouwen van het Drents Museum. De planning beslaat een periode van 25 jaar (waarvan de laatste 15 voorlopig). De vermeerderingen aan deze voorziening zijn vastgesteld op basis van een inschatting op het meerjarig onderhoudsplan voor de periode 2012-2022 zoals die in de VJN 2011 opgenomen zijn. De nieuwe onderhoudsplanning voor de jaren 2012-2022 op basis van het vernieuwde gebouwcomplex is door een extern bureau opgesteld. Het reguliere bedrag voor toevoeging aan de voorziening is vastgesteld op € 165.000,--. Vanwege de uitbreiding en verbouwing van het Drents Museum in 2011 zijn (achterstallige) werkzaamheden gelijktijdig met de verbouwingswerkzaamheden uitgevoerd. De voorziening op basis van 10 jaar is ingesteld om fluctuatie in de jaarlijkse (groot) onderhoudskosten te voorkomen.

Voor de uitvoering van het onderhoudsplan is in de Meerjarenbegroting 2011 rekening gehouden met een uitgaaf van € 65.000.--. Jaarlijks wordt vanaf 2012 € 165.000,-- gestort in de Voorziening groot onderhoud Drents Museum.
Voor het dagelijks onderhoud is jaarlijks een exploitatiebudget in de Begroting opgenomen ter hoogte van het verschil tussen de structurele uitgaaf en de storting in de voorziening.

| | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| Drents Museum | 65.000 | 165.000 | 165.000 | 165.000 |

Het saldo van de Voorziening groot onderhoud Drents Museum bedraagt per 31 december 2011 € 329.381,--.

*Depot Drents museum*
Net als voor het provinciehuis en Drents Museum is op basis van een meerjaren-onderhoudsplan voor de gebouwen van het Depot Drents Museum in 2011 een voorziening aangemaakt. De planning beslaat een periode van 25 jaar (waarvan de laatste 15 jaar voorlopig). De vermeerderingen aan deze voorziening zijn vastgesteld op basis van een inschatting op het meerjarig onderhoudsplan voor de periode 2012-2037 zoals die in de 1e Bestuursrapportage 2011 opgenomen zijn. Het reguliere bedrag voor toevoeging aan de voorziening is vastgesteld op €53.590,--. De voorziening is ingesteld om fluctuatie in de jaarlijkse (groot) onderhoudskosten te voorkomen.

| | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|---|---|---|---|---|
| Depot Drents Museum | 53.590 | 53.590 | 53.590 | 53.590 |

Het saldo van de Voorziening groot onderhoud Depot Drents Museum bedraagt per 31 december 2011 € 53.590,--.

# I.2.4
# Financiering

In de paragraaf financiering wordt informatie over het provinciale treasurybeleid gegeven. Deze financieringsparagraaf is in samenhang met het Treasurystatuut en de Financiële Verordening een belangrijk instrument voor het transparant maken en daarmee voor het sturen, beheersen en controleren van de treasuryfunctie. In de financieringsparagraaf komen aan de orde:

- Interne ontwikkelingen
- Ontwikkeling rentetarieven
- Risicobeheer
- Portefeuille uitzettingen
- Portefeuille leningen
- Meerjarige financieringspositie

## Interne ontwikkelingen

**De belangrijkste ontwikkelingen:**
De streefportefeuille is in 2010 opgesteld. In 2011 is begonnen met het inrichten van de portefeuille naar streefwaarden. Hierdoor vindt een verschuiving naar langere looptijden en andere producten plaats. De onrust op de financiële markt vertraagt de verdere invulling van de portefeuille. Het minimaliseren van risico's staat momenteel voorop.
De treasurycommissie zorgt voor een goede informatievoorziening tussen het ambtelijk apparaat en het bestuur. Hier is een balans tussen risico en rendement afgesproken. De huidige onzekere financiële markten hebben ertoe geleid dat de treasurycommissie regelmatig bijeenkomt.
De liquiditeitsprognose wordt voortdurend bijgesteld.

## Ontwikkeling rentetarieven

De Europese schuldencrisis speelde in 2011 een grote rol op de financiële markten. Het jaar 2011 werd gekenmerkt door een vertraging van de economische groei en een omslag in het renteverloop. In het begin van het jaar was de groei redelijk sterk, maar na het tweede kwartaal was de groei duidelijk lager. Bovendien liep de inflatie op. Daarnaast is sprake van aanhoudende onrust op de financiële markten door de eurocrisis. De ECB heeft in 2011 dan ook voor grote bedragen staatsobligaties opgekocht om de markt te reguleren.

**Geldmarkt (≤1 jaar)**
De geldmarkttarieven, goed zichtbaar in de 3-maands Euribor (zie grafiek), hebben in 2011 een licht stijgende lijn ingezet. Sinds de zomer is de 3-maands Euribor gestagneerd vanwege het aanhouden van financiële problemen in enkele EU lidstaten. De geldmarktrente[1] had in januari een waarde van 1,017%. In de daaropvolgende maanden is de Euribor verder gestegen om in december te eindigen op 1,426%.

1 3 maands Euribor

**Kapitaalmarkt (≥ 1 jaar)**
De kapitaalmarktrente had begin 2011 een waarde van circa 3,23%[2]. Na een lichte stijging is vervolgens in het tweede kwartaal de rente gaan dalen om uiteindelijk uit te komen op een waarde van circa 2,38% eind 2011. De gemiddelde kapitaalmarktrente was 2,98% in 2011.
In 2011 bedroeg de inflatie 2,3%[3] in Nederland. In onderstaande grafiek zijn de renteontwikkelingen over de afgelopen jaren weergegeven.

**Ontwikkeling geld- en kapitaalmarkt**

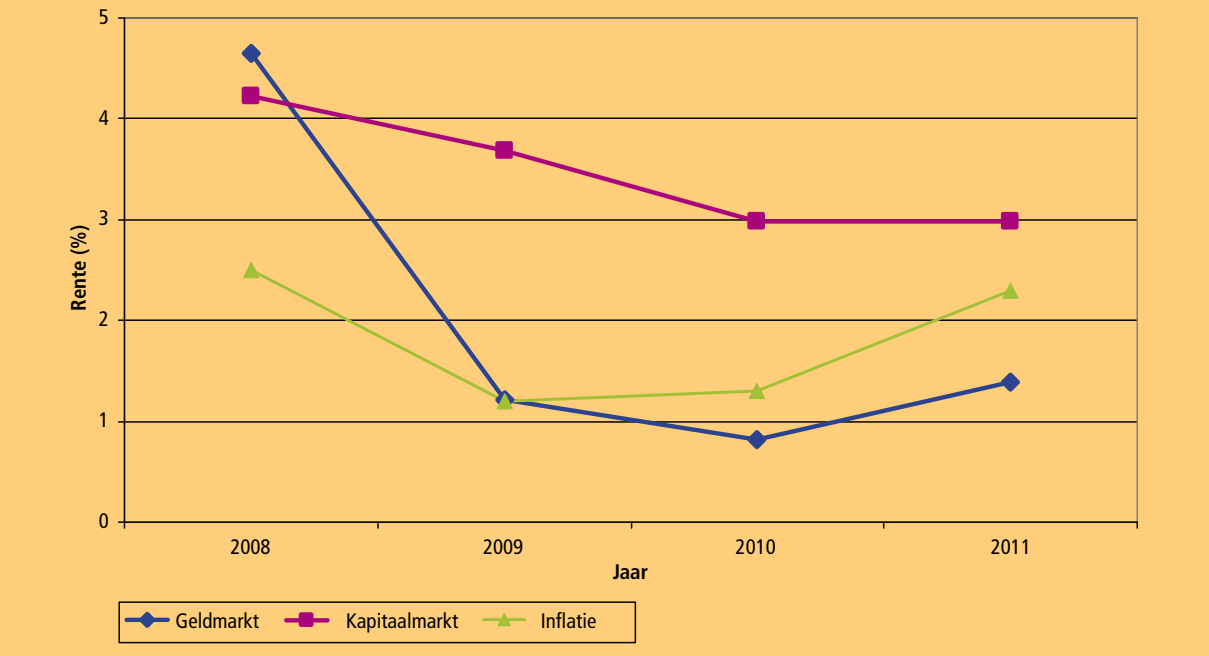


## Risicobeheer

In het Treasurystatuut zijn de risico's opgenomen die intern beheerst moeten worden. Hier wordt een analyse gemaakt van de kasgeldlimiet, de renterisiconorm en het krediet- koers- en valutarisico op de tijdelijk uitgezette liquide middelen. Een belangrijk uitgangspunt in de Wet Fido is het vermijden van grote fluctuaties in de rentelasten. In de Wet Fido is een toets gemaakt voor risico's op kortlopende schulden (kasgeldlimiet) en langlopende schulden (renterisiconorm).

**Kasgeldlimiet**
De Wet Fido geeft aan dat de netto vlottende schuld niet hoger mag zijn dan de kasgeldlimiet. Dit is bedoeld om de hoeveelheid kort aangetrokken leningen te begrenzen. Vooral bij korte financieringen kan het renterisico aanzienlijk zijn. In 2011 was de kasgeldlimiet bijna € 22 miljoen, terwijl slechts € 389.000,- aan kort opgenomen geldleningen uitstond. Hiermee is in 2011 ruimschoots binnen de toegestane limiet van 7% gebleven.

**Renterisiconorm**
Het doel van de renterisiconorm is, net als bij de kasgeldlimiet, het inkaderen van grote fluctuaties in de rentelasten. Als grondslag wordt aangehouden dat de provincie niet meer dan 20% van

2 10 jaars-Nederlandse staatslening
3 Centraal Bureau voor de Statistiek

haar begrotingstotaal in aanmerking mag laten komen voor herfinanciering. De provincie heeft geen langlopende geldleningen opgenomen. Daarom was de rente risiconorm niet van toepassing.

**Kredietrisico**
Het kredietrisico geeft de mate aan waarin de provincie een risico loopt over haar uitgezette gelden bij de diverse financiële ondernemingen. De diverse tegenpartijen zijn onderverdeeld in risicogroepen naar financiële zekerheid en variëren van extreem kredietwaardig tot twijfelachtig. De Wet Fido en Ruddo schrijven minimale kredieteisen voor. In 2011 is bij kredietwaardige financiële ondernemingen geld uitgezet, passend binnen wet- en regelgeving, om zo te streven naar minimale blootstelling aan risico's. De kredietwaardigheid (ratings) van financiële ondernemingen wordt nauwgezet gevolgd.

**Koersrisico**
In de portefeuille wordt een koersrisico gelopen bij uitzettingen in obligaties. De waarde van de obligaties kan namelijk tussentijds fluctueren. De beleggingsportefeuille kent een 'buy en hold' strategie waardoor obligaties in principe tot einde looptijd worden aangehouden. De eurocrisis zorgt voor een licht negatief effect op de koersen. Vanuit de liquiditeitspositie is verkoop voorlopig niet aan de orde, waardoor het koersrisico beperkt is.

**Valutarisico**
De provincie kent geen valutarisico, omdat het sluiten van transacties en het verlenen van garanties uitsluitend in euro plaatsvindt.

## Portefeuille: uitzettingen

De tijdelijk overtollige liquide middelen zijn grotendeels kort uitgezet op deposito's en spaarrekeningen. Daarnaast is een gedeelte (15%) lang uitgezet in bancaire obligaties. Alle in 2011 geplaatste uitzettingen voldeden aan de wet- en regelgeving. De beleggingshorizon van de uitzettingen is gebaseerd op de meerjarige liquiditeitsprognose en de rentevisie. Op de korte gelduitzettingen is in de primaire begroting 2011 rekening gehouden met 2,5% rendement. Vanwege de eurocrisis is de rente in tegenstelling tot verwacht weer gedaald. Uiteindelijk is gemiddeld 1,5% aan rendement op korte uitzettingen gerealiseerd. De benchmark (3-maands Euribor) kwam uit op een gemiddelde van 1,39%. Op de lange gelduitzettingen was rekening gehouden met 3,5% rendement. In 2011 is een aantal bancaire obligaties gekocht. Hierop is gemiddeld 3,64% rendement behaald. De benchmark (10-jaars Nederlandse staat) leverde 2,98% op. Uiteindelijk was in het laatste kwartaal de kaspositie hoger dan verwacht met als resultaat een hoger absoluut rendement dan geprognosticeerd in derde begrotingswijziging. Ook hebben we in het laatste kwartaal een obligatie bij kunnen kopen. Hieronder volgt een overzicht van de liquide middelen per 31 december 2011.

**Overzicht uitgezette gelden > 1 jaar**

| Bank | Uitgezet in euro |
|---|---|
| BNP Paribas | 15.000.000 |
| NWB | 10.000.000 |
| Rabobank | 17.000.000 |
| Totaal lang uitgezet | 42.000.000 |

**Overzicht uitgezette gelden < 1 jaar**

| Bank | Bedrag in euro |
|---|---|
| ABN AMRO | 97.200.000 |
| BNP Paribas | 17.800.000 |
| ING Bank | 89.500.000 |
| Rabobank | 42.600.000 |
| Totaal kort uitgezet | 247.100.000 |
| Totaal uitgezette gelden | 289.100.000 |

## Portefeuille: leningen

De leningenportefeuille bestaat in 2011 uit verstrekte langlopende geldleningen, opgenomen langlopende geldleningen en gewaarborgde geldleningen.

### Verstrekte geldleningen

De leningportefeuille heeft per 31 december 2011 een omvang van € 73,5 miljoen aan verstrekte leningen. Dit bestaat voor ongeveer 32% uit verstrekte hypotheken aan het personeel. Sinds 2007 worden geen nieuwe hypotheken meer aan personeel verstrekt. De overige 66% zijn vanuit de publieke taak verstrekte leningen. Vanuit het Nationaal Restauratie Fonds is een kredietfaciliteit van bijna € 2,6 miljoen beschikbaar voor het verstrekken van hypotheken ten behoeve van monumenten restauratie. Hieruit is inmiddels € 357.000,- aan leningen verstrekt. De lening aan Edon is een achtergestelde lening. De lening aan RTV Drenthe loopt nog tot 2027. De lening aan de Drentse Participatie Maatschappij moet uiterlijk eind 2015 afgelost worden. De bruglening aan Enexis is opgedeeld in een viertal tranches met verschillende looptijden (aflossing variërend van 2012 tot 2019) en rentepercentages.

| (x 1.000,-.) | Stand 1-jan-11 | Verstrekte leningen | Aflossing | Stand 31-dec-11 |
|---|---|---|---|---|
| NV Edon (achtergesteld) | 4.248 | | | 4.248 |
| RTV Drenthe | 3.508 | 5 | 182 | 3.331 |
| Hypotheken | 24.726 | | 1.735 | 22.992 |
| Via Nationaal Restauratie Fonds | 357 | | | 357 |
| Drentse Participatie Maatschappij | 1.000 | 500 | | 1.500 |
| Deelneming Enexis | 41.059 | | | 41.059 |
| | 74.898 | 505 | 1.916 | 73.487 |

### Opgenomen geldleningen

In 2011 lopen bij het groenfonds nog drie geldleningen. De leningen bij het groenfonds dienen de kavelruil van boeren te financieren. Aan het einde van de looptijd wordt afgelost. Tussentijds mag ook afgelost worden wat in 2011 bij één lening is gebeurd. Eén van de leningen loopt tot 2012 en de laatste twee lopen tot 2016.

| (x 1.000,-.) | Stand 1-jan-11 | Aflossing | Stand 31-dec-11 |
|---|---|---|---|
| Nationaal Groenfonds à 3,5% | 587 | 451 | 136 |
| Nationaal Groenfonds à 4,3% | 100 | | 100 |
| Nationaal Groenfonds à 4,3% | 153 | | 153 |
| | 840 | | 389 |

**Gewaarborgde geldleningen**

De gewaarborgde geldleningen betreffen geldleningen verstrekt ten behoeve van instellingen in de gezondheidszorg. In deze sector worden geen nieuwe garanties afgegeven. Het totaal van de gegarandeerde geldleningen neemt in de toekomst verder af.

| (x € 1.000,-.) | Stand 1-jan-11 | Stand 31-dec-11 |
|---|---|---|
| Gewaarborgde geldleningen | 5.582 | 5.001 |

## Meerjarige financieringspositie

In 2011 is het financieringssaldo afgenomen tot € 195,7 miljoen.

| x € 1.000,- | 31-12-2010 | 31-12-2011 |
|---|---|---|
| Vaste activa | | |
| Materiële vaste activa | 91.180 | 101.687 |
| Financiële vaste activa | 78.601 | 117.281 |
| Subtotaal | 169.781 | 218.968 |
| Financiering | | |
| Eigen vermogen | 367.633 | 396.977 |
| Voorzieningen | 29.845 | 17.383 |
| Opgenomen geldleningen | 840 | 389 |
| Subtotaal | 398.318 | 414.749 |
| Financieringssaldo | 228.537 | 195.781 |

# I.2.5
# Bedrijfsvoering

## Missie

De missie van de organisatie is om de ambities van het Drentse bestuur waar te maken, zo goed mogelijk - gefocust op de bestuurlijke speerpunten - en zo goedkoop mogelijk. Met een moderne bedrijfsvoering. De provincie is daarbij een solide partner die de zaken beheersmatig op orde heeft maar vooral ook ondernemend en flexibel inspeelt op nieuwe ontwikkelingen en veranderende behoeftes van bestuur, partners en burgers.

## Ontwikkellijnen

### Algemene ontwikkeling van de organisatie

Het Concernplan 2008-2011, Sámen Sterker in de Slimme provincie, is in de afgelopen collegeperiode de leidraad geweest voor de wat onze organisatie wil bereiken op het gebied van bedrijfsvoering. De in 2007 doorgevoerde reorganisatie was vooral bedoeld om de positionering van het management te versterken en een nieuwe sturingsfilosofie in te voeren. In de End term review hebben we laten zien dat we daar goed in zijn geslaagd. Hoewel niet alle ambities, zoals op het terrein van de inzet van ICT, geheel zijn waargemaakt. In 2011 hebben we via een nieuw Organisatiebesluit een door de ombuigingen noodzakelijke correctie op de organisatiestructuur doorgevoerd, die aansluit op het nieuw geformuleerde ruimtelijk economisch profiel van de provincie. We hebben al goede stappen gemaakt in het terugbrengen van de formatie en de overhead. Hoewel we organisatorisch tot nu toe snel hebben kunnen inspelen op de (financiële) veranderingen maken we ons voor de komende jaren als werkgever zorgen over de draagkracht van onze organisatie ten aanzien van verdere interne en externe ontwikkelingen.

Voor de komende periode 2012- 2015 zullen we (ook in dat kader) een nieuw Concernplan maken. De eerste contouren daarvan zijn al voor u geschetst in de bedrijfsvoeringparagraaf van de Begroting 2012. Einde 2011 hebben we enkele onderzoeken uitgevoerd onder onze medewerkers. De resultaten daarvan worden in het eerste kwartaal van 2012 gepubliceerd en kunnen van invloed zijn op het definitieve Concernplan en het HR beleid.

### Prioriteiten in 2011

De prioriteiten in 2011 waren: een goede afronding van de renovatie en digitalisering, opdat het 'nieuwe werken' benut kan worden voor kwaliteitsverbetering en ook voor de realisatie van de taakstelling, de realisatie van de financiële en personele taakstelling zelf, het verbeteren van de (integrale) resultaatgerichtheid en focus op een intensieve aanpak van de interne mobiliteit. In het al genoemde Concernplan zijn doelen en acties geordend in een aantal ontwikkellijnen. Deze ontwikkellijnen vormen de kapstok van deze paragraaf.

De ontwikkellijnen zijn de volgende.
1. Slimmere productie, verbeteren van primaire processen en programmering
2. Drenthe doet er toe!: Provincie Nieuwe Stijl
3. Provincie Nieuwe Stijl, HR opgave (voorheen genoemd Samen Sterker in Actie!)
4. Programma Provinciehuis van Morgen (renovatie en digitalisering)
5. Zaken op orde, verbetering van ondersteunende bedrijfsvoering

## 1 Slimmere productie

### Planning en control

In 2011 zijn wij gaan werken vanuit een nieuw Collegeprogramma: “Focus en Verbinding in Drenthe” Daarbij stellen we voor de periode 2011 - 2015 vier speerpunten centraal: economie, natuur en landbouw, demografische ontwikkeling en klimaat. Het nieuwe Collegeprogramma is vertaald naar een meerjarige uitvoeringsstrategie en -programmering voor de collegeperiode door middel van de Voorjaarsnota 2011. De in dit document gepresenteerde kaderstelling is in de Begroting 2012 doorvertaald naar gewenste resultaten en zijn ambtelijk uitgewerkt in uitvoeringsprogramma’s.

### Begrotingsopzet

In het verlengde van het nieuwe Collegeprogramma is ook de opzet van de provinciale begroting geactualiseerd en in overeenstemming gebracht met de wensen van de nieuwe Staten, het nieuwe College en de ambtelijke organisatie. In samenspraak met de Werkgroep Programmabegroting uit Provinciale Staten is het programmaplan van de Begroting 2012 aangepast en verbeterd. Er is een nieuwe indeling van de programma’s gekomen en de informatie per programma is anders gestructureerd, meer passend bij de sturingsvraag. Daarbij is vooral methodisch aandacht besteed aan de kwaliteit van de beleidsinformatie. Verbetering van de inhoud is een continu proces. We moeten daar nog stappen in maken. Als onderdeel van de provinciale begroting is er de komende jaren versterkt aandacht voor sturing op de realisatie van de noodzakelijke bezuinigingen.

### Programma’s

Het programmatisch werken in onze organisatie is in 2011 verder geïmplementeerd. De verantwoording vindt nu geheel plaats via de reguliere P&C instrumenten (programmawerkplannen, managementrapportages en bestuursrapportages) en waar nodig wordt extra informatie verstrekt.

### Noordelijke samenwerking bedrijfsvoering en ontwikkeling RUD

Het onderzoek naar de samenwerking tussen de drie Noordelijke provincies op het terrein van de bedrijfsvoering heeft eind 2011 geleid tot een uitgewerkte businesscase en een ontwerp voor de vorm en sturing. Dit resultaat is aangeboden aan de drie noordelijke besturen. Besluitvorming vindt plaats in 2012. Medewerkers zijn intensief betrokken geweest bij de tot standkoming en er is veel energie gestoken in de dialoog met die medewerkers. Dat geldt ook voor het proces naar de vorming van een RUD in 2013. In het afgelopen jaar hebben we veel geïnvesteerd in de dialoog met partners om tot een optimale variant voor alle partijen te komen. Die lijn zetten we door. De eigen medewerkers blijven we daarbij intensief betrekken.

## 2 Drenthe dóet er toe!: Provincie Nieuwe Stijl

### Focus op PNS: Provincie Nieuwe Stijl

Vanuit de gedeelde ambitie die in Provincie Nieuwe Stijl (PNS) neergezet is, heeft de organisatie zich de afgelopen jaren op veel fronten vooruit bewogen. De samenwerking met partners heeft op verschillende vlakken onze beleidsprocessen verrijkt. De ambitie in het nieuwe Collegeprogramma 2011-2014 om tot concrete samenwerking te komen met gemeenten en andere partners, heeft een proces teweeg gebracht waarin op bestuurlijk niveau afspraken gemaakt zijn over die samenwerking. Het verbeteren van onze dienstverlening en, daardoor, onze zichtbaarheid, is een opgave die constant onze aandacht vraagt en ook hoge prioriteit zal blijven houden.

**Uitwerking Provincie Nieuwe Stijl**
In 2011 hebben we belangrijke stappen gemaakt in de voorbereiding naar een slanke en flexibele provinciale organisatie die zich focust op haar kerntaken en haar rol als gebiedsregisseur op passende wijze invulling geeft. Voorbeelden hiervan zijn de organisatorische ontwikkelingen en voorbereidingen om tot een Regionale Uitvoerings Dienst (RUD) te komen en het in gang zetten van het proces om met partners tot gebiedsagenda's te komen. Ook de afronding van PNS+, de overdracht van een groot aantal taken op het sociaal domein aan gemeenten en het focussen en aanscherpen van onze rol en taken op het cultureel domein, hebben in 2011 een vervolg gekregen en krijgen in de komende jaren verder hun beslag.

**Omgevingsgericht werken en kennismanagement**
De provinciale regierol kent verschillende vormen, afhankelijk van de opgave. Nu in 2011 gestart is met het ontwikkelen van gebiedsagenda's om samenwerking met partners en het definiëren van onze eigen rol in gebiedsopgaven, wordt duidelijk dat kennis over wat in de omgeving speelt en wat ambities van onze partners zijn, essentieel is. Dit is een van de uitgangspunten van de visie op kennismanagement die het afgelopen jaar als 'nulvisie' gereedgekomen is. De komende periode maken we deze visie aan de hand van leerervaringen volledig. Ook hebben we het afgelopen jaar in kaart gebracht welke kennis en expertise nodig zijn om onze kerntaken en onze rol als gebiedsregisseur optimaal invulling te kunnen geven. Op basis daarvan hebben we inzichtelijk gemaakt welke disciplines en kennis hiervoor nog nodig zijn. De komende periode werken we verder uit hoe we, met deze informatie, kennis op een goede manier in onze organisatie op peil houden en erover kunnen beschikken.

**Pilot Integrale aanpak Zuidoost Drenthe**
Wij hebben het integraal programmeren en realiseren van onze ruimtelijk-economische doelstellingen vormgegeven door in samenwerking met de Drentse gemeenten gebiedsagenda's te ontwikkelen. We beperken de samenwerking en het vormgeven aan onze rol als gebiedsregisseur daarom niet tot een pilot, maar zijn in 2011 een proces gestart om met alle Drentse gemeenten en andere belanghebbende partners tot deze gedragen gebiedsagenda's te komen. We maken daarin duidelijke afspraken over ieders rol en verantwoordelijkheden. De gebiedsagenda's worden daarmee een belangrijke leidraad voor de rol die de provincie in ruimtelijk-economische ontwikkelingen heeft en, zoals hierboven beschreven, voor de benodigde expertise, kennis en kennisnetwerken binnen onze organisatie.

**Europa**
In 2011 hebben wij voor medewerkers van de provincie Drenthe een cursus 'Kennismaken met Europa' georganiseerd. De verdiepingscursus staatssteun is in 2011 vervangen door een audit staatssteun van de subsidieregelingen. In 2012 zal opnieuw een cursus staatssteun worden aangeboden..In 2011 is een Europaparagraaf in de PS-stukken opgenomen. Evenals in voorgaande jaren organiseren wij in 2011 een cursus 'Europa en Europees recht' voor betrokken medewerkers, (eventueel) in samenwerking met de provincies Groningen en Fryslân. Daarnaast bieden wij onze eigen medewerkers een verdiepingscursus 'staatssteun' aan. Met dit jaarlijks terugkerend opleidingsaanbod borgen wij het bewustzijn voor Europese aspecten. Europese middelen worden binnengehaald om provinciale doelen te realiseren. Vanaf 2011 is een Europaparagraaf in de PS-stukken opgenomen.

**Burgerparticipatie, profilering en dienstverlening**
Het Handvest kwaliteit dienstverlening geeft een beschrijving van onze dienstverlening waaraan onze doelgroepen ons mogen houden. In 2011 hebben we een aantal projecten uitgevoerd om te voldoen aan ons kwaliteitshandvest. Dit betreft de projecten vorming KlantContactCentrum

(KCC) en Kanalenstrategie (de wijze waarop we diverse media willen gebruiken voor contacten). De aanbevelingen uit het gehouden klanttevredenheidsonderzoek voeren we ook projectmatig in. De projecten lopen door tot in 2012. De monitoring op de naleving van de norm betaling facturen heeft geleid tot een succesvolle verkorting van de betaaltermijnen. Rondom grote projecten of thema's hebben wij in 2011 de ingezette lijn doorgezet om deze meer te koppelen aan lobbytrajecten en belangrijke bestuurlijke dossiers. Corporate communicatie heeft verder vorm gekregen via een herijkt advertentiebeleid en een nieuwe vorm van arbeidsmarktcommunicatie. In 2011 hebben we ook een nieuw intranetsysteem gelanceerd en hebben we voorbereidingen getroffen voor een vernieuwde publieke website, welke in het tweede kwartaal van 2012 online gaat. In 2011 hebben we de Website al succesvol aangepast aan de Webrichtlijnen.

## 3 Provincie Nieuwe stijl, de HR opgave

### Formatietaakstelling

De in de begroting opgenomen taakstelling op de formatie is voor 2011 gehaald. Dit kon volledig door natuurlijk verloop worden gerealiseerd. Ook is de organisatie binnen het als taakstelling vastgestelde budget voor externe inhuur gebleven. We zijn er in geslaagd vijf getalenteerde trainees (Drentalenten) te werven. In 2011 hebben we een langjarig personeelplan gemaakt en hebben wij de uitstroom en het voorzien in knelpunten in kaart gebracht.

### Overhead 35%

De norm van 35% is niet gehaald (37%), omdat de realisatie van de ombuigingstaakstelling bij de lijnafdelingen door het natuurlijk verloop sneller gaat dan bij de stafafdelingen. In 2012 willen we de doelstelling van 35% halen, ook door een verhoogde inzet op interne mobiliteit.

### HR visie en @Motion

Er is in overleg met de Ondernemingsraad een nieuwe HR visie vastgesteld, met nadruk op mobiliteit en arbeidsmarktcommunicatie. De visie is een HR uitwerking van de in 2010 geformuleerde organisatiedoelstellingen (Voorjaarsnota 2010 en Directiebrief), de interne mobiliteit is sterk toegenomen, ook door de inspanning van het in 2011 gestarte mobiliteitspunt @Motion. Inmiddels zijn bijna 100 medewerkers bij @Motion ingeschreven en worden via persoonlijke trajecten begeleid.

### Opleidingen

Wij hebben veel geïnvesteerd in opleidingen rond het nieuwe kantoorconcept en op individuele trainingen. Ook is veel geïnvesteerd in het ontwikkelen van het management, waarvan wij een sturende en inspirerend coachende rol verwachten. In 2011 hebben wij voor al onze inspanningen het keurmerk Persoonlijke ontwikkeling verworven.

### Terugdringen van het ziekteverzuim

Het ziekteverzuim in 2011 is stabiel gebleven en ligt net onder de 5%, Wij vinden dat dit nog lager moet en gaan door met de intensieve aanpak. In 2011 is met nam de focus gelegd op het voorkomen van kortdurend verzuim door inzet van het management dat werd gefaciliteerd door een verzuimcoach van de Arbo dienst.

## 4 Programma Provinciehuis van Morgen

Met de oplevering van het gerevitaliseerde provinciehuis in mei 2011 is het programma formeel beëindigd. Voor de revitalisering is in totaal € 20,8 miljoen beschikbaar gesteld. De realisatie is binnen het budget gebleven.

**Revitalisering en tijdelijke huisvesting**
De verbouwing van het provinciehuis is in 2011 grotendeels volgens planning gelopen. De laatste twee van de zes bouwdelen zijn in mei opgeleverd. De 230 medewerkers uit het pand de Lauwers zijn weer terugverhuisd naar het provinciehuis. De staten- en ontvangstzaal is eind juni door de staten in gebruik genomen. Alle voorgenomen klimaat- en energiemaatregelen zijn gerealiseerd, met uitzondering van de plaatsing van kleine windmolens op het dak van het provinciehuis. Er zal een nieuw energielabel voor het provinciehuis worden aangevraagd. Op de Westerbrink zal ter hoogte van de statenzaal een kunstwerk worden gerealiseerd. In 2011 is uit een selectie van kunstenaars het ontwerp gekozen van de beeldend kunstenaar Giny Vos. Het definitief ontwerp is in december vastgesteld. Het kunstwerk The Window of your Eyes wordt uiterlijk 1 juni 2012 opgeleverd.

**Drenthe Digitaal (oranje)**
In 2011 zijn in totaal 8 van de 11 geplande werkprocessen opnieuw ontworpen en gedigitaliseerd in gebruik genomen. Daarmee kan 80% van het werk digitaal gedaan worden en kan binnen het kantoorconcept gewerkt worden. Niet alle processen konden helaas binnen de looptijd van het programma Provinciehuis van Morgen worden afgerond. De veranderingen hebben een grote druk gelegd de programmaorganisatie en de gebruikersorganisatie. Daarom is temporisering verstandig. De digitalisering van de resterende processen en de inrichting van de beheerorganisatie wordt nu opgepakt door het programma Drenthe Digitaal II. Eind juni 2012 zijn alle werkprocessen gedigitaliseerd en is het beheer ingericht. Een logische vervolgstap om de interne en externe informatievoorziening en (e)dienstverlening te optimaliseren is de invoering van zaakgericht werken (een overheidsstandaard ten behoeve ook van digitale uitwisseling).

## 5 Zaken op orde

De ontwikkellijn Zaken op orde richt zich op een betere bedrijfsvoering. Onze doelen met deze ontwikkellijn zijn: betere sturing, minder bureaucratie, een slanke staf en betere en uniforme werkprocessen.

**Planning en Control (interne managementcyclus)**
Op basis van het in 2007 vastgestelde besturing- en managementconcept Meer Samen, nóg sterker! is een algehele vernieuwing van het instrumentarium voor onze bedrijfsvoering tot stand gebracht. Deze is in 2011 toegepast en er is vooral gestuurd op een resultaatgerichte sturing. Afdelingen maken nu concrete uitvoeringagenda's op basis van de begroting en het Concernplan. De managers worden hierbij ondersteund en kritisch geadviseerd door de nieuw ingevoerde functie afdelingscontroller. De bestuursrapportages en de managementrapportages worden nu een via één keer uitvragen samengesteld (voor het bestuur resp. de directie) waardoor de rapportagedruk wordt verminderd. Inmiddels is een project gestart om dit proces verder digitaal te ondersteunen met nieuw informatiesysteem. Ook is een project gestart (Staat van Drenthe) om via Webtechnologie te sturen op een set van relevante beleidsindicatoren.

**Risicomanagement**
In 2011 is de organisatie via een nieuw geïntroduceerde systematiek en informatiesysteem (NARIS) doorgelicht op risico's. De informatie die in dit kader is geactualiseerd vormde de basis van de paragraaf weerstandsvermogen in de provinciale begroting 2012. Op deze wijze wordt voldaan aan de wettelijke verplichting, risico's in de begroting aan Provinciale Staten voor te leggen. In 2011 is het risicomanagement verder geïntegreerd in de reguliere planning en controlcyclus van de provincie. Dit betekent dat er regulier meer aandacht is voor de provinciale risico's is. De komende tijd zal de nadruk leggen op actualisatie en het volgen van beheersmaatregelen.

**ICT en informatiebeveiliging (oranje)**
De inspanningen op het terrein van de ICT hebben zich in 2011 vooral gericht op het beschikbaar stellen van nieuwe werkplekfaciliteiten en mobiele telefonie in het nieuwe kantoorconcept. Ook zijn tabletcomputers geïntroduceerd voor Statenleden en pilotgroepen in de ambtelijke organisatie. Doordat de integratie met de centrale systemen en het beheer complex is, zijn we er nog niet in geslaagd alle gewenste functionaliteit te leveren en stabiel aan te bieden. Door een juridisch conflict met een leverancier over opslagsystemen is deze vernieuwing (nog) niet gerealiseerd, evenals de gewenste externe uitwijklocatie. Wel hebben we in het provinciehuis een tweede ICT ruimte ingericht voor (gegevens) backup. Gelet op deze zorgen spannen we ons maximaal in om de ICT op een hoger plan te brengen. Het bureau Berenschot heeft opdracht gekregen een audit op de ICT functie, de infrastructuur en de ICT gerelateerde kosten uit te voeren. De resultaten daarvan verwachten we in maart 2012.

Drenthe heeft tijdig haar geografische informatie digitaal beschikbaar gesteld en voldoet hiermee aan de Europese richtlijn INSPIRE. De door het Rijk voorgeschreven ingangsdatum over aansluiting op Basisregistraties zijn deels uitgesteld. Zo is voor de provincies het gebruik van de Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) uitgesteld naar 1 juli 2012. Andere Basisregistraties lopen eveneens vertraging op zoals de komst van het Nieuwe Handelsregister (NHR) en daarmee ook e-Herkenning Herkenning (het DigiD voor bedrijven).

In 2011 is de informatiebeveiliging op het nagestreefde peil gebracht op basis van het beleidskader en de nieuwe interprovinciale normen Informatiebeveiliging. Er is veel aandacht gegeven aan de bewustwording in de Week van de Informatiebeveiliging en andere campagnes. De verdere verhoging van informatiebeveiliging blijft een continu aandachtspunt. Ook door een toenemend gebruik van Internet en sociale media en mobiele voorzieningen. In 2012 zullen we de stand van zaken in een quick scan toetsen.

# I.2.6
# Verbonden partijen

## Algemeen

Deze paragraaf schenkt aandacht aan de verbonden partijen van de provincie Drenthe, conform het BBV. In het BBV wordt onder 'verbonden partijen' verstaan: een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft. Voor wat betreft het financieel belang wordt verwezen naar de paragraaf Weerstandsvermogen.
Een bestuurlijk belang betekent dat de provincie op enigerlei wijze zeggenschap heeft, hetzij omdat de provincie een zetel in het bestuur heeft, hetzij omdat ze mee kan stemmen. Een financieel belang houdt in dat de provincie middelen ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in geval van faillissement. Voorts heeft de provincie een financieel belang indien financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de provincie.
Het begrip 'verbonden partijen' houdt in dat participaties in NV's, BV's, v.o.f.'s, commanditaire vennootschappen en gemeenschappelijke regelingen hieronder vallen. Ook stichtingen en verenigingen kunnen onder de verbonden partijen vallen, indien de provincie een zetel in het bestuur heeft en financiële risico's loopt. Een stichting of vereniging die jaarlijks subsidie krijgt, maar waaraan geen andere financiële verplichtingen zitten met een juridische afdwingbaarheid door derden, is geen verbonden partij. Een eventuele morele verplichting tot betaling in geval van problemen kan het wel verstandig maken de stichting of vereniging in de paragraaf Weerstandsvermogen op te nemen. Indien de provincie een aanzienlijk bestuurlijk, maar geen financieel belang heeft, kan dit belang in het desbetreffende programma genoemd worden.
Naast de hiervoor genoemde participaties maken ook deelnemingen, waarbij de provincie aandelen heeft in een NV of BV, deel uit van de verbonden partijen. In het BBV wordt over de verbonden partijen voorgeschreven dat in de Begroting in een aparte paragraaf tenminste aandacht moet worden geschonken aan:

- de visie op verbonden partijen in relatie tot de realisatie van de doelstellingen van de programma's die zijn opgenomen in de Begroting;
- de beleidsvoornemens omtrent de verbonden partijen.

Met andere woorden: Wat willen wij met deze partijen? Hoe past de uitvoering van de taken binnen onze provinciale programma's? Hoe dragen zij bij aan het uitvoeren van het door de provincie gewenste beleid?

## Beleid inzake verbonden partijen

Het beleid met betrekking tot de deelneming in besturen is verwoord in de Nota bestuursfuncties uit 2001. De uitgangspunten van deze nota zijn in feite nog steeds onverminderd van kracht. De tendens van de afgelopen jaren was dat zeer terughoudend is omgegaan met het bekleden van functies in privaatrechtelijke organisaties door leden van het provinciaal bestuur, zeker daar waar sprake kan zijn van ongewenste belangenverstrengelingen en potentiële belangentegenstellingen. Op dit moment is het provinciaal bestuur alleen vertegenwoordigd in besturen van organisaties waarvan doel en activiteiten in het verlengde liggen van de doelen en activiteiten van het provinciaal bestuur c.q. congruent zijn met de belangen die de provincie voorstaat. Momenteel zijn zowel het commissariaat bij de WMD als de bestuursfuncties in privaatrechtelijke organisaties in lijn met de uitgangspunten van de destijds vastgestelde Nota bestuursfuncties. Voor functies die op persoonlijke titel worden uitgeoefend blijft de gedragscode van kracht

zoals die wordt gehanteerd sinds de vaststelling van de Nota bestuursfuncties voor de CvdK, gedeputeerde, leden van PS en de provinciale ambtenaren. Deze gedragscode houdt in dat geen bestuursfuncties worden vervuld waarvan de uitoefening ongewenst is met het oog op de goede vervulling het ambt/functie of met het oog op de handhaving van hun integriteit en onafhankelijkheid of het vertrouwen daarin.

## Verbonden partijen

### I Opsomming van de verbonden partijen in onze provincie ingedeeld naar rechtsvorm

Deelnemingen
- N.V. NOM, Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland (NOM)
- N.V. Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD)
- Groningen Airport Eelde N.V. (GAE)
- Enexis N.V.
- Attero N.V.
- Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V.
- Verkoop Vennootschap
- CBL (Cross Border Leases) Vennootschap
- Vordering op Enexis Vennootschap
- Claim Staat Vennootschap Enexis N.V.

Gemeenschappelijke regelingen
- Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN)
- Bestuursacademie Noord-Nederland (BANN)
- Openbaar Vervoerbureau Groningen-Drenthe (OV-bureau)
- De Noordelijke Rekenkamer

Stichtingen/privaatrechtelijke rechtspersonen
- Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO)
- Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie
- Stichting Drentse Bedrijvenlocaties (DBL)
- Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA)
- Stichting Drents Plateau
- Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging (SLB) en Stichting Bodembeheer Schoonebeek

Bestuursrechtelijke rechtspersonen
- Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe

# II Verbonden partijen per programma en rechtsvorm

## Programma 1. Samenwerkend Drenthe: Bestuur

## Privaatrechtelijke rechtspersoon

### Vereniging IPO

De twaalf provincies werken samen in het IPO. Die samenwerking beoogt de condities waaronder de provincies werken te optimaliseren. Het IPO is actief op dezelfde terreinen als de provincies. Het IPO is in 2003 omgezet van een gemeenschappelijke regeling naar een vereniging. Het IPO heeft als doelen:

1. het behartigen van de belangen van provincies;
2. het bieden van een platform voor uitwisseling van kennis en ervaring;
3. het stimuleren en entameren van vernieuwingsprocessen binnen de provincies.

Iedere provincie heeft het recht voor een zetel in het bestuur een bindende voordracht te doen. De voordracht wordt gemaakt door het college van GS. Daarnaast zijn twee Drentse statenleden lid van de algemene vergadering.
Naast het bestuur en de algemene vergadering zijn er 10 adviescommissies en het Bestuurlijk Platform Europa. De adviescommissies en het Bestuurlijk Platform Europa bestaan in beginsel uit twaalf leden. Ieder college van GS benoemt uit zijn midden een lid.
De provincie Drenthe bevordert de goede positionering van de provincie via deze interprovinciale samenwerking. Slagvaardigheid wordt bewerkstelligd door het actief volgen van ontwikkelingen en tijdig inspelen hierop.
Naar aanleiding van de evaluatie van het IPO is besloten een commissie “Transitie IPO” vorm te doen geven aan het IPO Nieuwe Stijl. Inzet daarbij is onder meer een sterkere definiëring van de kerntaken van het IPO en het intensiveren van de contacten tussen het IPO en de provincies, zowel ambtelijk als bestuurlijk.
De provinciale bijdrage aan het IPO bedroeg in 2011 € 578.957,--.

## Gemeenschappelijke regelingen

### SNN

De provincies Groningen, Fryslân en Drenthe hebben hun bestuurlijke krachten sinds 1992 gebundeld in het SNN. In SNN-verband ontwikkelt het Noorden gezamenlijk beleid en onderhandelt met het Kabinet over zaken die het hele Noorden aangaan. Kerntaak is het versterken van de ruimtelijk-economische structuur van Noord-Nederland. De hoofddoelstelling van het samenwerkingsverband is de samenwerking en het overleg tussen de deelnemende provinciale besturen te verbreden en te intensiveren. Verdere doelstellingen zijn coördinatie van beleid en het opstellen van gezamenlijke standpunten in de richting van rijksoverheid en Europese Unie en het gemeenschappelijk optreden daarbij.
De gezamenlijke visie op de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Noord-Nederland is omschreven in ‘Strategische Agenda voor Noord-Nederland 2007-2013’. Deze visie met als motto ‘Noord-Nederland zet in op een dynamische kenniseconomie, sterke steden en een vitaal platteland’ ligt ten grondslag gelegen aan een tweetal uitvoeringsprogramma’s, te weten ‘Koers Noord: op weg naar de pieken’ (een programma van het Ministerie van Economische Zaken en het SNN gezamenlijk voor de periode 2007-2010) en het Operationeel Programma EFRO (een programma van het SNN voor de periode 2007-2013).
De bestuurlijke organisatie is opgebouwd uit een algemeen bestuur (AB-SNN), een dagelijks bestuur (DB-SNN) en bestuurscommissies.

Het AB-SNN bestaat uit de drie commissarissen en twee gedeputeerden per deelnemende provincie, alsmede drie statenleden per deelnemende provincie. Naast de Commissaris van de Koningin J. Tichelaar maken de gedeputeerden R.W. Munniksma en mevrouw T. Klip-Martin deel uit van het DB-SNN namens de provincie Drenthe.
De provincie Drenthe is vanaf 1 juli 2011 voorzitter van het SNN.
De provinciale bijdrage in de uitvoeringskosten aan het SNN bedroeg in 2011 € 542.333,--.

**BANN**
De gemeenschappelijke regeling had, voordat deze is aangepast, tot doel de behartiging van het bestuursdienstonderwijs in Noord-Nederland. Het bestuursonderwijs is geprivatiseerd. De gemeenschappelijke regeling is in stand gebleven om de eventuele verplichtingen ten opzichte van voormalig personeel na te kunnen komen. In 2011 is aan de BANN geen financiële bijdrage meer verstrekt.

**De Noordelijke Rekenkamer**
De Provinciewet verplicht elke provincie tot het instellen van een Rekenkamer of het organiseren van een rekenkamerfunctie. Ook bestaat de mogelijkheid tot een gemeenschappelijke Rekenkamer, waar alle provincies, met uitzondering van Zeeland, voor gekozen hebben. Drenthe, Fryslan en Groningen hebben de de Gemeenschappelijke regeling Noordelijke Rekenkamer ingesteld. In de Gemeenschappelijke regeling is de concrete feitelijke situatie geregeld Tevens is daarin ook een aantal voorzieningen getroffen waardoor de Rekenkamer haar taken in een onafhankelijke positie kan uitoefenen.
Het doel van de Rekenkamer is om vanuit een onafhankelijke positie PS te ondersteunen in de kaderstellende en controlerende rol. Dit gebeurt door onderzoek te doen naar het gevoerde bestuur waarbij de vraag naar doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid centraal staat.
De provinciale bijdrage aan de Noordelijke Rekenkamer bedroeg in 2011 € 273.000,--.

## Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit

## Gemeenschappelijke regeling

**OV-bureau Groningen-Drenthe**
Het OV-bureau verricht de overheidstaken voor het openbaar vervoer (OV) die de drie bestuursorganen (provincies Groningen en Drenthe en gemeente Groningen) voorheen elk afzonderlijk verrichten. Het OV-bureau is als volgt georganiseerd: het bestaat uit een algemeen bestuur (AB), een dagelijks bestuur (DB) en een uitvoerende organisatie. De deelnemende bestuursorganen wijzen vanuit hun midden de leden aan van het AB en DB OV-bureau Groningen-Drenthe. Het AB bestaat uit de portefeuillehouders verkeer en vervoer, ruimtelijke ordening en financien. Het DB wordt gevormd door de portefeuillehouders verkeer en vervoer en de directeur van het OV-bureau. Het OV-bureau heeft de volgende verantwoordelijkheden:
1. zorgen voor en bevorderen van openbaar vervoer per auto en per bus en andere vormen van vervoer ter uitvoering van artikel 20 van de Wet personenvervoer;
2. zorgen voor een juiste naleving en uitvoering van de concessievoorschriften;
3. zorgen voor de voorbereiding en totstandkoming van nieuwe concessies.

Dit openbaar vervoer betreft alle streek- en stadsvervoer per bus, het collectief vraagafhankelijk vervoer (CVV) en de treintaxi. In principe behoort het regionale spoorvervoer onder de gemeenschappelijke regeling, met dien verstande dat de deelnemende bestuursorganen een definitief besluit hierover nemen nadat de financiele en personele consequenties in kaart zijn gebracht. De algemene taken die het Openbaar Lichaam OV-bureau heeft uit te voeren zijn:

1. het beheer van het openbaar vervoer (concessieverlening en aanbesteding) en ontwikkeling van openbaar vervoer (planvorming en coordinatie van de OV-aspecten);
2. de bundeling van de OV-taken en -verantwoordelijkheden van de drie overheden;
3. de advisering van de provincies en gemeenten in het OV-beleid in relatie tot het algemene beleidsproces van ruimtelijke ordening en verkeer en vervoer.

De werkzaamheden zoals die door het OV-bureau uitgeoefend worden, liggen op het terrein van de uitvoering van de Wet personenvervoer 2000l; zij behoren daarmee tot de competentie van de colleges van Gedeputeerde Staten. Provinciale Staten van Drenthe en Groningen stellen in het kader van de totale provinciale en gemeentelijke begroting het budget voor het openbaar vervoer vast. Daarnaast hebben Provinciale Staten hun kaderstellende en controlerende bevoegdheid.
De verdeling van de kosten van het Openbaar Lichaam OV-bureau vindt plaats op basis van een verdeelsleutel die is gebaseerd op het totale stads- en streekvervoerbudget (omzet). De verdeelsleutel van de inzet per overheid is analoog aan de hoogte van de exploitatiesubsidie: 44% voor de provincie Groningen, 35% voor de provincie Drenthe en 21% voor de gemeente Groningen. Wanneer het takenpakket van het Openbaar Lichaam OV-bureau wordt uitgebreid met andere vormen van openbaar vervoer dan die hiervoor genoemd, dient de verhouding te worden herberekend naar rato van het dan ingebrachte OV-budget. Dit zal in elk geval geschieden wanneer definitief wordt besloten het regionale spoorvervoer onder het OV-bureau te brengen. Uiteraard zal de verdeelsleutel ook worden gewijzigd indien er sprake is van een uitbreiding van de deelnemende bestuursorganen aan deze gemeenschappelijke regeling.
De dekking van de kosten voor het Openbaar Lichaam OV-bureau wordt bereikt door de inzet van de Drentse exploitatiesubsidie en personele gelden naar rato van deze exploitatiesubsidie. De bijdrage over 2010 van de provincie Drenthe aan het OV-bureau bedroeg € 237.850,-- voor een bijdrage in de apparaatskosten van het OV-bureau en € 19.989.274,-- voor het openbaar vervoer zelf.
Een belangrijk risico rond het OV-bureau wordt veroorzaakt door het geconstateerde structurele financiële tekort bij het OV-bureau. Dit tekort is opgelost door middel van een extra bijdrage uit de Brede Doeluitkering (BDU).

## Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur

## Privaatrechtelijke rechtspersoon

### Stichting Drents Plateau

De Stichting Drents Plateau (voorheen Erfgoedhuis van Drenthe) is in 2001 opgericht om (deels wettelijke) taken en doelstellingen op het terrein van het Drents cultureel erfgoed uit te voeren voor provincie en gemeenten. Deze taken en doelstellingen zijn gericht op behoud en ontwikkeling van cultuurhistorische waarden, landschaps-, dorps- en stadsschoon, monumenten, archeologie, musea, regionale geschiedenis, erfgoededucatie, cultuurtoerisme en (moderne) architectuur. De provincie Drenthe is naast de Vereniging van Drentse Gemeenten en de Stichting Het Drentse Welstandstoezicht medeoprichter van de stichting. De organen van de stichting zijn de Raad van Bestuur (de directie), de RvT en de Raad van Advies. De directie (statutair bestaande uit een of meerdere personen) bestuurt de stichting. Drents Plateau heeft de B3-status, dat wil zeggen dat de stichting de rechtspositie van de provincie volgt.
De RvT heeft als taak het toezicht op het beleid van de directie en op de algemene gang van zaken. Alle leden van de RvT worden benoemd en ontslagen door GS. De provinciale bijdrage aan het Drents Plateau bedroeg in 2011 € 896.445,--.

Eind 2011 bleek dat de Stichting Drents Plateau in financiële moeilijkheden verkeerde, die niet uit eigen middelen konden worden opgelost. Dit levert voor de provincie bij een eventueel faillissement risico's op van verlies aan beleidsmatige output, maar ook imagoschade. Verder zijn er provinciale verplichtingen op het gebied van de ambtelijke status van een aantal medewerkers bij Drents Plateau.

## Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem

### SLB en Stichting Bodembeheer Schoonebeek

De stichtingen hebben als doel het versterken van de milieuhygienische kwaliteit in relatie met landinrichting met het doel grondruil mogelijk te maken. De stichting stemmen de uitvoering van de uitvoerende maatregelen af met de uitvoering van het landinrichtingsplannen. De stichtingen wordt bestuurd door een directeur onder toezicht van een Raad van Toezicht (RvT). In de RvT hebben onder meer leden zitting die zijn benoemd door GS, het bestuur van het waterschap Velt en Vecht en burgemeester en wethouders van Emmen.

### LMA

Het doel van de Stichting LMA is om alle relevante meldingen te registreren van binnenlandse transporten van gevaarlijk afval, bedrijfsafval en scheepsafval. De Stichting LMA stelt deze gegevens beschikbaar aan de overheid ten behoeve van de handhaving, beleid en vergunningverlening.
Deze taken worden ten behoeve van de provincies en het Rijk (Ministerie van VROM) uitgevoerd. Een deel van deze taken geschiedt op grond van het bepaalde in de WM. Het doel en de taken van de stichting betreffen een stuk verlengd rijks- en provinciaal bestuur.

Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe
Het fonds heeft tot doel de werkzaamheden en taken te vervullen die de WM in artikel 15.47 voorschrijft of mogelijk maakt. Het fonds beheert de uit de opbrengsten van de nazorgheffing verkregen middelen, dat nodig is om de eeuwigdurende nazorg van de onder de wet vallende gesloten stortplaatsen te waarborgen.
Bij deze verbonden partij bestaan de risico's in het bijzonder uit een voortijdige sluiting van de stortplaats op een moment dat het noodzakelijke doelvermogen voor de nazorg nog niet bereikt is. Indien die situatie zich op dit moment zou voordoen, zou er nu sprake zijn van een tekort van ruim € 80 miljoen. Het voorkomen van de situatie is echter pas dan aan de orde, wanneer er sprake zou zijn van een faillissement van de eigenaar van de stortplaats en dit faillissement zou leiden tot sluiting van de stortplaats. Deze situatie is momenteel niet aan de orde.

## Programma 8. Groen Drenthe: Klimaat en Energie

## Privaatrechtelijke rechtspersonen

### Drentse Energie Organisatie (DEO)

Bij besluit van 2 februari 2011 hebben PS op basis van een unaniem aanvaarde motie besloten tot oprichting van de Drentse Energie Organisatie (hierna: DEO). Het gaat hierbij om een nieuwe rechtspersoon, met volledige rechtsbevoegdheid, in de vorm van een stichting. Om de betrokkenheid van de provincie als initiatiefnemer bij de DEO te verzekeren is in de conceptstatuten opgenomen dat de provincie een lid van de Raad van toezicht mag voordragen voor benoeming. Dit statutaire artikel is in overeenstemming met de provinciale beleidsnota

Bestuursfuncties. De stichting legt verantwoording af aan de provincie in het kader van de Algemene Subsidieverordening Drenthe; dit komt voort uit de subsidierelatie die de relatie tussen provincie en stichting in financiële zin kenmerkt. De subsidierelatie houdt tevens in, dat provinciale risico's daarmee overgaan naar de Stichting DEO.

## Programma 9. Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt

## Privaatrechtelijke rechtspersonen

### NOM

De vennootschap heeft tot doel een bijdrage te leveren aan de verbetering van de sociaaleconomische structuur en de werkgelegenheid in de provincies Groningen, Fryslan en Drenthe. Dit wordt gestalte gegeven door acquisitie, financiering van bedrijven door middel van het verwerven van aandelen en het verstrekken van achtergestelde leningen. Dit gebeurt bij zowel nieuwe bedrijven als bestaande bedrijven. De provincie Drenthe is, evenals de provincies Groningen en Fryslan, voor 0,01% aandeelhouder van de NV NOM. Voor de overige 99,97% is de Staat aandeelhouder.
Elk van de colleges van GS van de provincies Groningen, Fryslan en Drenthe heeft het recht tot het doen van een aanbeveling van een lid van de Raad van Commissarissen (RvC). De commissarissen worden benoemd door de algemene vergadering van aandeelhouders (AvA).
In verband met de corporate governance code (code Tabaksblat), die in de nieuwe beleidslijn Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen 2006-2009 gehanteerd wordt door de staatssecretaris van EZ, zijn de aandeelhouders verzocht om in de nabije toekomst geen bestuurders of ambtenaren meer voor te dragen. Er is een profielschets voor de RvC vastgesteld, die het onder andere mogelijk maakt dat oud-bestuurders voorgedragen kunnen worden. Met betrekking tot de onafhankelijkheid van de commissarissen geldt dat de overheidscommissaris niet langer past binnen de gewenste code. Inmiddels is het Rijk dan ook niet langer vertegenwoordigd in de RvC. Het terugtrekken van deze commissarissen komt de transparantie van de besluitvorming binnen de organisatiestructuren ten goede en gaat de perceptie van eventuele belangenverstrengeling tegen.
De bijdrage aan de NOM is geïndexeerd. In 2011 bedroeg deze € 152.800,--.

### Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie

Een van de doelen van de Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie is het vergroten van de aandacht voor de economische problematiek van Noord-Nederland. Door het verrichten van voor Noord-Nederland belangrijke onderzoeken, de organisatie van symposia en de samenwerking met provinciale afdelingen Economie geeft zij invulling hieraan.
Centraal in de Drentse ambitie staat een werkgelegenheidsontwikkeling en werkloosheidspercentage te realiseren die gunstig afsteekt ten opzichte van het nationale beeld. De activiteiten van de Stichting Regionale Leerstoel sluiten hierbij nauw aan.

### DBL

De stichting heeft tot doel het stimuleren van de economische activiteiten, werkgelegenheid en bedrijvigheid in de provincie Drenthe. De stichting is opgericht ter uitvoering van een besluit van PS. De stichting is dus opgericht ter behartiging van een openbaar belang. Op grond van de statuten heeft de provincie het recht een bestuurslid te benoemen. Het bestuurslidmaatschap eindigt onder meer door verlies van de kwaliteit of de hoedanigheid waarop het werd benoemd. Het lid van het college is uit hoofde van zijn ambt voorzitter van de stichting. Aangezien hij als bestuurslid een openbaar belang behartigt, bestaat er een verantwoordingsplicht aan PS voor het

door hem gevoerde bestuur binnen de stichting. Behalve het feit dat de provincie bijdraagt in de kosten van de stichting is er verder geen belangenverstrengeling. In 2011 droeg de provincie in de kosten van de stichting € 53.764,-- bij.

**Groningen Airport Eelde**

Het doel van de vennootschap is de uitoefening van het luchthavenbedrijf, waaronder met name de aanleg, het onderhoud, de ontwikkeling en de exploitatie van het luchthaventerrein. Op dit moment zijn er geen private aandeelhouders. De statuten sluiten de mogelijkheid daartoe echter niet uit.
Bij GAE is minder sprake van een openbaar taakkarakter. Het in stand houden van de luchthaven is van grote betekenis voor de infrastructuur. Uit het doel van de vennootschap, zoals in de statuten omschreven, komt dit aspect niet of nauwelijks naar voren.
De provincie heeft een aanmerkelijk financieel belang in GAE. De uitoefening van de rechten als aandeelhouder en verstrekker van financiële middelen kan voldoende mogelijkheden bieden voor beïnvloeding en toezicht. Het commissariaat wordt vervuld door een derde.
Tot 2002 droegen de regionale aandeelhouders bij in het exploitatietekort voor in totaal 60%. Met ingang van 2003 tot en met 2012 verstrekken de regionale aandeelhouders jaarlijks een vaste kapitaalbijdrage van totaal € 1.021.005,--. Voor Drenthe kwam dit in 2011 neer op € 308.062,--. Deze kapitaalstortingen worden jaarlijks toegevoegd aan de agioreserve van GAE.

**Aandelenverdeling**

| | |
|---|---|
| Provincie Drenthe | 30% |
| Provincie Groningen | 30% |
| Gemeente Groningen | 26% |
| Gemeente Assen | 10% |
| Gemeente Tynaarlo | 4% |

## Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering

## Privaatrechtelijke rechtspersonen

**Enexis N.V.**

Enexis is het netwerkbedrijf dat alle netwerkactiviteiten van het voormalige Essent bezit en beheert.
De Provincie bezit 2,28 % van de aandelen in Enexis. Gezien de wettelijke basis/status zijn de risico's voor de Provincie uitermate gering.

**Attero N.V.**

De voorgenomen verkoop van Essent Milieu, waarvan Essent NV de enige aandeelhouder was, heeft geen doorgang gevonden. Omdat evenwel Essent Milieu buiten de verkoop van Essent aan RWE is gebleven zijn de oorspronkelijke aandeelhouders van Essent nu aandeelhouder geworden van het milieubedrijf en dat betekent voor de provincie een aandeel van 2,28 %. Een groot belang van de provincie is gelegen in de aanwezigheid van de vuilverbrander en de stortplaats bij Wijster. Financiële risico's zitten in slecht presteren van het bedrijf en vooral in de effecten van een instortende afvalmarkt; die effecten zullen zich vooral doen gelden als lopende afvalcontracten aflopen en er nieuwe contracten verworven moeten worden tegen naar verwachting onder druk staande tarieven. De beoogde sluiting van de stortplaats is voorzien in 2075.

**Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V.**
In 2011 zijn de aandelen in Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V. uiteindelijk doorgeleverd aan RWE AG; aan dit bedrijf waren de aandelen feitelijk ook al verkocht. Daarmee heeft de provincie Drenthe geen banden meer met Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V.

## Overige deelnemingen in de 'nalatenschap' van Essent N.V.

Uit de verkoop van de het provinciale belang in Essent N.V. is naast Enexis N.V. en Attero N.V. een aantal andere (tijdelijke) rechtspersonen overgebleven, waarin de provincie een aandeel van 2.28% houdt;

*Verkoop Vennootschap*
De Special Purpose Vehicle (SPV) Verkoop Vennootschap is o.a. belast met het beheer van en de afwikkeling van mogelijke claims op het gevormde risicofonds van € 800 miljoen, dat vanuit de betreffende verkoopopbrengst is gevormd ter dekking van eventuele aansprakelijkheden van de verkopende aandeelhouders in verband met de vervreemding van het productie- en leveringsbedrijf van Essent. Bij wijze van interim-dividend is door de Verkoop Vennootschap BV een deel van de geblokkeerde gelden in het general escrow fonds vrijgegeven van in totaal € 358 miljoen. Voor Drenthe hield dit in, dat van de Voorziening op vordering op verkoop Vennootschap BV een bedrag van € 8.166.159,-- kon vrijvallen.

*CBL (Cross Border Leases) Vennootschap*
De SPV CBL Vennootschap is belast met het beheer van en de afwikkeling van mogelijke claims op het gevormde escrowfonds, dat is gevormd ter dekking van eventuele aansprakelijkheden van de verkopende aandeelhouders in verband met de eerder door Essent afgesloten cross border leases op centrales en netten en de kosten van een mogelijke vrijwillige beëindiging van de thans nog resterende leases. Op 15 september 2011 is het restantbedrag in het CBL Escrow Fonds grotendeels vrijgevallen. Voor Drenthe betekende dat de uitbetaling van een dividend van € 1.635.048,--.

*Vordering op Enexis*
De SPV Vordering op Enexis is belast met de uitvoering van alle taken die verband houden met het beheer van de aan de aandeelhouders overgedragen bruglening, die eerder door de holding Essent was verstrekt aan haar voormalige netwerkbedrijf. Inmiddels is door Enexis de eerste tranche van de lening vervroegd afgelost. Deze en toekomstige vervroegde aflossingen houden een zeker renterisico voor de provincie in, dat telkens berekend moet worden op het moment dat een vervroegde aflossing plaatsvindt in vergelijking met de dan actuele rentes op de kapitaalmarkt. Die zullen naar verwachting lager zijn dan het rendement van de bruglening.

*Claim Staat*
De SPV Claim Staat is verantwoordelijk voor het vervolg van de lopende juridische procedure tegen de Staat, die eerder door Essent was opgestart in verband met de van rijkswege opgelegde verplichting tot afsplitsing van haar netwerkbedrijf en de daardoor door Essent geleden schade.

**WMD**
Het betreft hier een vennootschap die tot doel heeft de zorg voor en de instandhouding van de (drink)watervoorziening in haar verzorgingsgebied. Alleen de provincie Drenthe en de gemeenten in deze provincie kunnen aandeelhouder zijn. Statutair hebben de gezamenlijke gemeenten en de provincie elk 50 % van de aandelen. Het aantal aandelen is afhankelijk van het

aantal aansluitingen in de gemeente en eens per drie jaar wordt het aantal uitstaande aandelen bijgesteld.
De WMD is een structuurvennootschap waarbij een commissaris wordt benoemd door GS; drie door de gemeenten en de overige door de RvC. Er zijn dus vier commissarissen van overheidswege.
Schorsing en ontslag geschieden volgens de wet door degene die met de benoeming is belast. De commissaris van overheidswege die door GS is benoemd, wordt dus ook door GS geschorst en ontslagen. De door GS benoemde commissaris is statutair tevens voorzitter van de Raad van Commissarissen.
De WMD is een vennootschap die vooral een publiek belang moet dienen. Evenals met andere nutsbedrijven het geval is geweest, ontwikkelt ook de WMD zich meer in de richting van een bedrijf dat, ook marktgerichte dochterondernemingen heeft. Over deze ontwikkeling is al enige tijd een discussie gaande die moet leiden tot een ontvlechting van de productie en levering van drinkwateractiviteiten en de overige al dan niet commerciële activiteiten.

# I.2.7
# Grondbeleid

Op grond van artikel 9 van het BBV dient de Begroting een uiteenzetting te bevatten over het grondbeleid.

In het voorjaar van 2011 is de verkenning naar de mogelijkheden voor een provinciaal grondbeleid voor ruimtelijke opgaven afgerond. In het najaar van 2011 heeft de organisatorische borging zijn beslag gekregen middels een organisatiebrede werkgroep waarbij de inzet zich vooral richt op een meer planmatige aansturing en integratie van instrumenten voor grondverwerving met de daarbij noodzakelijke financiering. In hoeverre aanvullend nieuw instrumentarium nodig is voor een veranderende rol van de provincie maakt onderdeel uit van de taken van de werkgroep.

De provincie Drenthe ziet geen noodzaak voor het voeren van een substantieel (actief) grondbeleid. Op kleinere schaal worden naar behoefte, in verband met de realisatie van de infrastructurele werken, soms stukjes grond aangekocht.

Grondverwerving ten behoeve van de EHS valt onder de werking van de ILG overeenkomst met het Rijk. De afspraken over werkwijze en financiering maken onderdeel uit van het deelakkoord Natuur).

Voorts merken wij op dat de financiële verplichtingen die voortvloeien uit het eerder afgesloten convenant IPO-LNV voor de realisering van de EHS voortduren. Het betreft financieringsafspraken met het Groenfonds; de benodigde middelen maken, gelabeld, onderdeel uit van het Provinciefonds.

# II

# Jaarrekening

# II.1 Programmarekening 2011

Lasten (* 1.000,-)

| Programma | Realisatie 2010* | Primitieve begroting 2011* | Begroting 2011 na wijziging | Realisatie 2011 | Verschil | Voordeel / Nadeel |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. Samenwerkend Drenthe: Bestuur | 3.424 | 2.777 | 3.279 | 2.872 | 407 | V |
| Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 64.047 | 69.192 | 63.805 | 62.126 | 1.679 | V |
| Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP | 9.137 | 24.312 | 1.079 | 519 | 560 | V |
| Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | 70.371 | 66.615 | 69.347 | 68.474 | 873 | V |
| Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | 11.051 | 15.427 | 9.082 | 8.955 | 126 | V |
| Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | 9.829 | 8.865 | 6.542 | 5.269 | 1.273 | V |
| Programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw | 46.420 | 42.704 | 36.975 | 61.378 | -24.403 | N |
| Programma 8. Groen Drenthe: Klimaat en Energie | 5.834 | 6.822 | 7.271 | 7.282 | -10 | N |
| Programma 9. Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | 20.132 | 20.014 | 16.291 | 16.751 | -460 | N |
| Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | 55.467 | 55.997 | 54.914 | 53.739 | 1.175 | V |
| Totaal lasten | 295.714 | 312.724 | 268.585 | 287.365 | -18.780 | N |

*Aangepast i.v.m. aangepaste programma-indeling

**Baten (*1.000,-)**

| Programma | Realisatie 2010* | Primitieve begroting 2011* | Begroting 2011 na wijziging | Realisatie 2011 | Verschil | Voordeel / Nadeel |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. Samenwerkend Drenthe: Bestuur | 10 | 12 | 254 | 173 | 81 | N |
| Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 38.549 | 41.842 | 44.285 | 44.905 | -620 | V |
| Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP | 8.642 | 1.481 | 1.631 | 9.501 | -7.870 | V |
| Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | 36.471 | 35.638 | 37.231 | 37.742 | -511 | V |
| Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | 190 | 4.095 | 736 | 676 | 60 | N |
| Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | 4.890 | 4.291 | 1.637 | 1.406 | 231 | N |
| Programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw | 41.130 | 36.396 | 31.168 | 57.850 | -26.682 | V |
| Programma 8. Groen Drenthe: Klimaat en Energie | 165 | 0 | 643 | 690 | -47 | V |
| Programma 9. Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | 8.477 | 6.394 | 1.795 | 1.600 | 195 | N |
| Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | 132.638 | 139.032 | 170.260 | 173.510 | -3.250 | V |
| Totaal baten | 271.161 | 269.180 | 289.642 | 328.053 | -38.411 | V |

Recapitulatie (* 1.000,-)

| | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten (1) | 295.714 | 312.724 | 268.585 | 287.365 | -18.780 | N |
| Totaal baten (2) | 271.161 | 269.180 | 289.642 | 328.053 | -38.411 | N |
| Resultaat voor mutaties in reserves (3=1-2) | 24.553 | 43.544 | -21.057 | -40.688 | 19.631 | V |
| | | | | | | |
| Begrote stortingen in reserves (4) | 187.362 | 1.066 | 30.260 | 30.260 | 0 | - |
| Begrote onttrekkingen aan reserves (5) | 215.271 | 44.610 | 9.203 | 9.203 | 0 | - |
| Per saldo mutaties bestemmingsreserves begroot (6=4-5) | -27.909 | -43.544 | 21.057 | 21.057 | 0 | - |
| | | | | | | |
| Resultaat na begrote mutaties in reserves (7=3+6) | -3.356 | 0 | 0 | -19.631 | 19.631 | V |
| | | | | | | |
| Stortingen in reserves niet begroot (8) | -295 | 0 | 0 | 11.182 | -11.182 | N |
| Onttrekkingen aan reserves niet begroot (9) | -9.740 | 0 | 0 | -625 | 625 | V |
| Per saldo mutaties bestemmingsreserves niet begroot (10=8-9) | -9.445 | 0 | 0 | 11.807 | -11.807 | N |
| | | | | | | |
| Per saldo mutaties bestemmingsreserves (11=6+10) | -18.464 | -43.544 | 21.057 | 32.864 | -11.807 | N |
| Resultaat na verrekening met reserves (12=3+11) | 3.356 | 0 | 0 | -7.825 | 7.825 | V |

# II.2 Toelichting op de saldi van de programmarekening 2011

| Programma Saldi (* 1.000,--) | Realisatie 2010 | Primitieve begroting 2011 | Begroting 2011 na wijziging | Realisatie 2011 | Verschil | Voordeel / Nadeel |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. Samenwerkend Drenthe: Bestuur | 3.415 | 2.765 | 3.025 | 2.698 | 327 | V |
| Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 25.499 | 27.350 | 19.520 | 17.221 | 2.299 | V |
| Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP | 496 | 22.832 | -552 | -8.982 | 8.429 | V |
| Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | 33.900 | 30.976 | 32.116 | 30.733 | 1.383 | V |
| Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | 10.861 | 11.332 | 8.345 | 8.279 | 66 | V |
| Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | 4.939 | 4.575 | 4.904 | 3.862 | 1.042 | V |
| Programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw | 5.290 | 6.308 | 5.807 | 3.529 | 2.279 | V |
| Programma 8. Groen Drenthe: Klimaat en Energie | 5.669 | 6.822 | 6.628 | 6.591 | 37 | V |
| Programma 9. Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | 11.654 | 13.620 | 14.496 | 15.151 | -656 | N |
| Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | -77.170 | -83.036 | -115.346 | -119.771 | 4.425 | V |
| totaal saldi | 24.553 | 43.544 | -21.057 | -40.688 | 19.631 | V |

Het rekeningsaldo over het boekjaar 2011 bedraagt € 19.631.000,--. Dit rekeningsaldo is samengesteld de voorschriften van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). Hierin is bepaald dat het saldo van baten en lasten, ten opzichte van de begroting, na verrekening met begrote mutaties met bestemmingsreserves gepresenteerd dient te worden. Het betreft dan het saldo waarin de begroting inclusief begrotingswijzigingen heeft voorzien. Vorig jaar bedroeg het rekeningsaldo op dezelfde wijze berekend € 12.801.000,--.

Het saldo van verrekeningen van budgetten die relaties hebben met bestemmingsreserves bedraagt vanuit 2011 € 11.807.000,-- (in 2010 was dit € 9.445.000,--). Het rekeningsaldo na verrekening met bestemmingsreserves bedraagt dan per saldo € 7.825.000,-- tegen een bedrag van € 3.356.000,-- in 2010, € 1.334.000,-- in 2009, € 7.627.000,-- in 2008, € 16.364.000,-- in 2007 en € 17.383.000,-- in 2006.

De totale lasten waren € 18.780.000,-- hoger dan begroot en de baten waren € 38.411.000,-- hoger dan begroot. Het resultaat voor verrekening met reserves bedroeg daardoor per saldo € 19.631.000,--.

De begrote stortingen in reserves bedragen € 30.260.000,-- en de begrote onttrekkingen zijn € 9.203.000,--. De beoogde stortingen zijn € 11.182.000,-- hoger dan begroot en de onttrekkingen zijn € 625.000,-- lager dan begroot. Samen een bedrag van € 11.806.761,--. Dit bedrag kan als volgt worden gespecificeerd:

| Mutaties reserves | Begroting | Realisatie | Voordeel / Nadeel | Verschil |
|---|---|---|---|---|
| Bijdrage aan reserve vaarweg Meppel de Punt | 222.000 | 613.000 | N | -391.000 |
| Bijdrage aan Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | 0 | 196.000 | N | -196.000 |
| Bijdrage aan RSP reserve | 11.916.000 | 20.345.000 | | -8.429.000 |
| Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG | 1.738.000 | 3.673.000 | N | -1.935.000 |
| Bijdrage aan reserve grondwaterheffing | 0 | 407.000 | N | -407.000 |
| Bijdrage aan reserve versterking economisch structuur | 2.044.000 | 1.868.000 | V | 176.000 |
| Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | -2.000.000 | -1.324.000 | N | -676.000 |
| Bijdrage van reserve monitoring voormalige stortplaatsen | 0 | -51.000 | V | 51.000 |
| | | | | -11.807.000 |

Het resultaat na verrekening met de reserves bedraagt € 7.825.000,--. Van dit bedrag is € 825.538,-- gereserveerd voor budgetoverheveling naar 2012. Dit bedrag kan als volgt worden gespecificeerd:

| Omschrijving | |
|---|---|
| Historische plek Kamp Westerbork (reeds voorgesteld bij 3e berap) | 280.000 |
| Onderwijskansen | 42.000 |
| Middelen voor dienstverleningsprojecten | 60.000 |
| BTW-middelen ten behoeve van Drents Plateau | 147.538 |
| Gebiedsontwikkeling Veenhuizen- Frederiksoord | 200.000 |
| Middelen Impuls duurzame kwaliteit leefomgeving | 96.000 |
| Totaal | 825.538 |

Daarnaast willen we vanuit het rekeningsaldo een bedrag € 3.000.000,-- bestemmen voor "Green Deal'. Het betreft het resultaat op de decentralisatieuitkering die is ontvangen. Deze decentralisatieuit-kering kon niet meer in een begrotingswijziging worden meegenomen en uitgaven hebben in 2011 niet meer kunnen plaatsvinden. In de decembercirculaire 2011 is een decentralisatie-uitkering voor een green deal tussen de Energy Valley-regio Noord-Nederland en rijksoverheid opgenomen. Het kabinet heeft met de noordelijke provincies en gemeenten een Green Deal gesloten die bijdraagt aan ver-duurzaming van de maatschappij op korte en langere termijn en die lonend is voor overheid en maat-schappij. Daarom stellen wij voor het bedrag van € 3 miljoen als onderdeel van de bestemming van het resultaat over te hevelen naar 2012.

Van het geheel vrij besteedbaar resultaat van € 3.999.060,-- dat nu nog resteert, stellen wij voor dit toe te voegen aan de Reserve voor algemene doeleinden.

Het voordelig resultaat dat dan nog resteert ad € 3.999.000,-- is nog vrij te bestemmen. Voorgesteld zal worden dit toe te voegen aan de Reserve voor algemene doeleinden. Om de begroting 2011 sluitend te maken was begroot om de Reserve voor algemene doeleinden aan te spreken voor de bedrag van € 20.448.000,--. In feite werd dan ook uitgaan van een begroot nadeel over 2011. Bij het opstellen van de Jaarrekening blijkt dat dit nadeel van € 20.448.000,-- bijgesteld kan worden op een nadeel van € 16.449.000,--.

In de recapitulatie die u hierna aantreft worden per programma verschillen gespecificeerd. Het betreft verschillen groter dan € 50.000,-- tussen de begrote saldi (na verwerking begrotings-wijzigingen) versus de gerealiseerde saldi van diverse kostensoort binnen de programma's en producten. Verschillende saldi worden verrekend met reserves. In de meest rechtse kolom treft u de saldi aan per programma na de voorgestelde verrekening met reserves. Conform motie 14 in de vergadering van provinciale Staten van 25/26 juni 2008 en de uitwerking daarvan worden afwijkingen ten opzichte van de begroting nog beperkt toegelicht.

**Specificatie van verschillen (groter dan € 50.000,--) tussen begrote (na wijziging) en gerealiseerde saldi per programma en product.**

| | | Saldi programma's | Verrekening specifieke reserves | Saldi programma's na verrekening |
|---|---|---|---|---|
| Programma 1. Samenwerkend Drenthe: Bestuur | | | | |
| Product 1.1. Drenthe goed bestuurd | | | | |
| Middelen voor dienstverleningsprojecten | V | 67.371 | | |
| Overige | V | 192.680 | | |
| Totaal Product 1.1. Drenthe goed bestuurd | V | 260.051 | | |
| Product 1.2. Zichtbaar Drenthe | | | | |
| Overige | V | 37.601 | | |
| Totaal Product 1.2. Zichtbaar Drenthe | V | 37.601 | | |
| Product 1.3. Goede belangenbehartiging voor Drenthe | | | | |
| Kosten Interprovinciaal overleg (IPO) | V | 92.293 | | |
| Overige opbrengsten | N | -82.500 | | |
| Overige | V | 19.177 | | |
| Totaal Product 1.3. Goede belangenbehartiging voor Drenthe | V | 28.970 | | |
| Totaal Programma 1. Samenwerkend Drenthe: Bestuur | V | 326.621 | | |
| Verrekeningen reserves | | | 0 | |
| **Saldo programma na verrekening met reserves** | | | **V** | **326.621** |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | | | | |
| Product 2.1. Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | | | | |
| Onderhoud en verbeteringswerken N34 | V | 676.146 | | |
| Overige | N | -7.142 | | |
| Totaal Product 2.1. Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | V | 669.004 | | |
| Product 2.2. Verkeersveiligheid | | | | |
| Kosten bevordering mobiliteit | V | 54.483 | | |
| Overige | V | 50.009 | | |
| Totaal Product 2.2. Verkeersveiligheid | V | 104.491 | | |
| Product 2.3. Wegen | | | | |
| Afwikkeling voorgaand jaar wegen onderhoud | V | 350.429 | | |
| Overige | V | 38.669 | | |
| Totaal Product 2.3. Wegen | V | 389.098 | | |
| Product 2.4. Vaarwegen | | | | |
| Zuidoost-Drentse vaarwegen | V | 272.245 | | |
| Vaarwegverbinding Erica - Ter Apel | V | 196.369 | | |
| Vaarweg Meppel-De Punt | V | 391.415 | | |
| Bijdrage van waterschappen in voedingsgemalen | V | 276.407 | | |
| Overige | V | | 0 | |
| Totaal Product 2.4. Vaarwegen | V | 1.136.436 | | |
| Totaal Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | V | 2.299.029 | | |
| Verrekeningen reserves | | | | |
| Bijdrage aan reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | | | 676.146 | |
| Bijdrage aan Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | | | 196.369 | |
| Bijdrage aan reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt | | | 391.415 | |
| totaal | | | 1.263.930 | |
| **Saldo programma na verrekening met reserves** | | | **V** | **1.035.099** |

| | | Saldi programma's | Verrekening specifieke reserves | Saldi programma's na verrekening |
|---|---|---|---|---|
| Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP | | | | |
| Product 3.2. RSP/REP | | | | |
| Uitgaven Regio Specifiek Pakket (RSP) | V | 559.577 | | |
| Bijdrage van regionaal Mobiliteitsfonds RSP | V | 7.545.600 | | |
| Overige opbrengsten | V | 324.142 | | |
| Overige | V | 0 | | |
| Totaal Product 3.2. RSP/REP | V | 8.429.319 | | |
| Totaal Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP | V | 8.429.319 | | |
| Verrekeningen reserves | | | | |
| Bijdrage aan Reserve RSP | | | 8.429.319 | |
| totaal | | | 8.429.319 | |
| **Saldo programma na verrekening met reserves** | | | **V** | **0** |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | | | | |
| Product 4.1. Sociaal domein | | | | |
| Flexgelden sociale domein | V | 137.694 | | |
| Overige | V | 73.406 | | |
| Product 4.1. Sociaal domein | V | 211.100 | | |
| Product 4.2. Jeugd en onderwijs | | | | |
| Flexgelden t.b.v. Jeugdzorg | V | 174.138 | | |
| Overige | V | 136.217 | | |
| Totaal Product 4.2. Jeugd en onderwijs | V | 310.355 | | |
| Product 4.3. Sport | | | | |
| Overige | V | 43.415 | | |
| Totaal Product 4.3. Sport | V | 43.415 | | |
| Product 4.4. Kunsten, erfgoed en media | | | | |
| Versterken culturele infrastructuur Drenthe | V | 252.000 | | |
| Flexgelden kunsten | V | 104.004 | | |
| Gebiedsontwikkeling (Veenhuizen/Frederiksoord) | V | 200.000 | | |
| BTW-middelen ten behoeve van Drents Plateau | V | 147.538 | | |
| Overige | V | 114.868 | | |
| Totaal Product 4.4. Kunsten, erfgoed en media | V | 818.409 | | |
| Totaal Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | V | 1.383.280 | | |
| Verrekeningen reserves | | | 0 | |
| **Saldo programma na verrekening met reserves** | | | **V** | **1.383.280** |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | | | | |
| Product 5.1. Algemeen ruimtelijke ordening (incl Regiovisie Groningen-Assen) | | | | |
| Tegengaan (verdere) verrommeling landschap (5.4e) | V | 69.000 | | |
| Overige | V | 82.493 | | |
| Totaal Product 5.1. Algemeen ruimtelijke ordening (incl Regiovisie Groningen-Assen) | V | 151.493 | | |
| Product 5.2. Stedelijke ontwikkeling (ISV) | | | | |
| Overige | V | 1.857 | | |
| Totaal Product 5.2. Stedelijke ontwikkeling (ISV) | V | 1.857 | | |

| | | Saldi programma's | Verrekening specifieke reserves | Saldi programma's na verrekening |
|---|---|---|---|---|
| Product 5.3. Vitaal platteland (inclusief Zuidoost Drenthe en Stuurgroep Veenkoloniën) | | | | |
| Uitvoeringskosten pMJP | V | 79.811 | | |
| PMJP-8- Sociaal-economische vitalisering | N | -148.543 | | |
| Overige | N | -18.408 | | |
| Totaal Product 5.3. Vitaal platteland (inclusief Zuidoost Drenthe en Stuurgroep Veenkoloniën) | N | -87.141 | | |
| Totaal Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | V | 66.209 | | |
| Verrekeningen reserves | | | | |
| Bijdrage van reserve provinciaal aandeel ILG | | | -148.543 | |
| totaal | | | -148.543 | |
| **Saldo programma na verrekening met reserves** | | | **V** | **214.752** |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | | | | |
| Product 6.1. Grondwater en waterhuishouding (incl. waterschappen en peilbeheer) | | | | |
| Kosten uitvoering Grondwaterwet | V | 406.563 | | |
| Overige | N | -8.896 | | |
| Totaal Product 6.1. Grondwater en waterhuishouding (incl. waterschappen en peilbeheer) | V | 397.667 | | |
| Product 6.2. Ontgrondingen | | | | |
| Leges en andere rechten t.a.v ontgrondingen | V | 72.825 | | |
| Overige | N | -21.444 | | |
| Totaal Product 6.2. Ontgrondingen | V | 51.381 | | |
| Product 6.3. Milieubeleid en ondergrond | | | | |
| Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving | | 210.906 | | |
| Overige | V | 39 | | |
| Totaal Product 6.3. Milieubeleid en ondergrond | V | 210.945 | | |
| Product 6.4. Luchtverontreiniging | | | | |
| Uitvoering Besluit luchtkwaliteit | | 51.500 | | |
| Overige | V | 0 | | |
| Totaal Product 6.4. Luchtverontreiniging | V | 51.500 | | |
| Product 6.5. Vergunningverlening en handhaving/RUD | V | 102.957 | | |
| Doorbetaalde leges aan gemeenten | V | 96.715 | | |
| Uitvoeringsprogramma externe veiligheid | V | 121.016 | | |
| Overige | V | 40.724 | | |
| Totaal Product 6.5. Vergunningverlening en handhaving/RUD | V | 361.411 | | |
| Product 6.6. Bodemsanering | | | | |
| Kosten monitoring voormalige stortplaatsen | N | -51.406 | | |
| Kosten monitoring voormalige stortplaatsen | | -93.126 | | |
| Overige | V | 89.483 | | |
| Totaal Product 6.6. Bodemsanering | N | -55.050 | | |
| Product 6.7. Aardkundige waarden, Bodembeheer en –gebruik | | | | |
| Overige | V | 24.170 | | |
| Totaal Product 6.7. Aardkundige waarden, Bodembeheer en –gebruik | V | 24.170 | | |
| Totaal Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | V | 1.042.025 | | |

| | | Saldi programma's | Verrekening specifieke reserves | Saldi programma's na verrekening |
|---|---|---|---|---|
| Verrekeningen reserves | | | | |
| Bijdrage van reserve monitoring voormalige stortplaatsen | | | -51.406 | |
| Bijdrage aan reserve grondwaterheffing | | | 406.563 | |
| totaal | | | 355.157 | |
| **Saldo programma na verrekening met reserves** | | | **V** | **686.869** |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw | | | | |
| Product 7.1. Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP | | | | |
| PMJP-2- Natuur | V | 323.316 | | |
| PMJP-4- Recreatie en Toerisme | V | 1.325.797 | | |
| PMJP-5- Landschap | V | 947.642 | | |
| PMJP-6- Bodem | V | 25.000 | | |
| PMJP-7- Water | N | -779.220 | | |
| PMJP-8- Versterking economische vitaliteit platteland | V | 175.000 | | |
| Rente Groenfonds ILG | V | 156.382 | | |
| Overige | V | 104.789 | | |
| Totaal Product 7.1. Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP | V | 2.278.706 | | |
| Totaal Programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw | V | 2.278.706 | | |
| Verrekeningen reserves | | | | |
| Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG | | | 2.173.916 | |
| totaal | | | 2.173.916 | |
| **Saldo programma na verrekening met reserves** | | | **V** | **104.790** |
| | | | | |
| Programma 8. Groen Drenthe: Klimaat en Energie | | | | |
| Product 8.1. Klimaat en Energie | | | | |
| Overige | V | 36.806 | | |
| Totaal Product 8.1. Klimaat en Energie | V | 36.806 | | |
| Product 8.2. Drentse Energie Organisatie | | | | |
| Overige | | 0 | | |
| Totaal Product 8.2. Drentse Energie Organisatie | | 0 | | |
| Totaal Programma 8. Groen Drenthe: Klimaat en Energie | V | 36.806 | | |
| Verrekeningen reserves | | | 0 | |
| **Saldo programma na verrekening met reserves** | | | **V** | **36.806** |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Programma 9. Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | | | | |
| Product 9.1. Versterken regionale innovatiekracht | | | | |
| Bijdragen in projecten versterking economische structuur | N | -175.985 | | |
| Afwikkeling EPD Groningen-Drenthe 1997-1999 (SNN project) | N | -453.230 | | |
| Overige | V | 36.735 | | |
| Totaal Product 9.1. Versterken regionale innovatiekracht | N | -592.480 | | |
| Product 9.2. Optimale aansluiting bedrijfsleven, kennis, onderwijs en arbeids-markt | V | | | |
| Overige | V | 22.995 | | |
| Totaal Product 9.2. Optimale aansluiting bedrijfsleven, kennis, onderwijs en arbeidsmarkt | V | 22.995 | | |

| | | Saldi programma's | Verrekening specifieke reserves | Saldi programma's na verrekening |
|---|---|---|---|---|
| Product 9.3. Verbeteren vestigingsklimaat | | | | |
| Overige | N | -20.327 | | |
| Totaal Product 9.3. Verbeteren vestigingsklimaat | N | -20.327 | | |
| Product 9.4. Vrijetijdseconomie | | | | |
| Overige | V | 5.067 | | |
| Totaal Product 9.4. Vrijetijdseconomie | V | 5.067 | | |
| Product 9.5 Versterken agribusiness (Landbouw) | | | | |
| PMJP-3- Landbouw | | -91.033 | | |
| Overige | | 20.271 | | |
| Totaal Product 9.5 Versterken agribusiness (Landbouw) | | -70.763 | | |
| Totaal Programma 9. Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | N | -655.507 | | |
| Verrekeningen reserves | | | | |
| Bijdrage van reserve versterking economisch structuur | | | -175.985 | |
| Bijdrage van reserve provinciaal aandeel ILG | | | -91.033 | |
| totaal | | | -267.018 | |
| **Saldo programma na verrekening met reserves** | | | **N** | **-388.489** |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product 10.1. Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | |
| Niet gecompenseerde BTW | V | 79.152 | | |
| Rente van belegd kasgeld | V | 367.185 | | |
| Uitkering uit het Provinciefonds | V | 3.205.670 | | |
| Opbrengst opcenten op hoofdsom motorrijtuigenbelasting | N | -373.287 | | |
| Dividend Publiek Electricitetisproductie BV (PBE) | N | -154.855 | | |
| Overige | V | 50.089 | | |
| Totaal Product 10.1. Financiering en algemene dekkingsmiddelen | V | 3.173.955 | | |
| Product 10.2. Personeel en organisatie | | | | |
| Frictiekosten LSM, IGM middelen en middelen Flankerend beleid | V | 252.485 | | |
| Toegerekende apparaatskosten | V | 744.897 | | |
| Bijdrage van de kostenplaats kapitaallasten | V | 67.437 | | |
| Overige | V | 179.028 | | |
| Totaal Product 10.2. Personeel en organisatie | V | 1.243.847 | | |
| Product 10.3. ICT en facilitaire zaken | | | | |
| Overige | V | 7.068 | | |
| Totaal Product 10.3. ICT en facilitaire zaken | V | 7.068 | | |
| Totaal Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering exclusief reserve mutaties | V | 4.424.870 | | |
| Verrekeningen reserves | | | 0 | |
| **Saldo programma na verrekening met reserves binnen programma 10 zelf** | | | **V** | **4.424.870** |
| | | | | |
| Totaal saldo jaarrekening voor bestemming reserves | V | 19.631.359 | | |
| | | | | |
| Mutaties reserves | | | | |
| Bijdrage aan reserve grondwaterheffing | N | -406.563 | | |
| Bijdrage aan reserve vaarweg Meppel de Punt | N | -391.415 | | |
| Bijdrage aan Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | N | -196.369 | | |
| Bijdrage aan RSP reserve | N | -8.429.319 | | |

| | | Saldi programma's | Verrekening specifieke reserves | Saldi programma's na verrekening |
|---|---|---|---|---|
| Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG | N | -1.934.340 | | |
| Bijdrage aan reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | N | -676.146 | | |
| | | | | |
| Bijdrage van reserve versterking economisch structuur | V | 175.985 | | |
| Bijdrage van reserve monitoring voormalige stortplaatsen | V | 51.406 | | |
| | | | | |
| Mutaties reserves | N | -11.806.761 | | |
| Totaal Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering inclusief reserve mutaties | N | -7.381.891 | | |
| | | | | |
| totale Verrekeningen reserves | | N | -11.806.761 | |
| | | | | |
| Totaal saldo jaarrekening na bestemming reserves | | | | 7.824.598 |

# II.3 Balans per 31 december 2011

(x € 1.000,--)

| | 31 december 2010 | | 31 december 2011 | |
|---|---|---|---|---|
| | | | | |
| ACTIVA | | | | |
| Vaste activa | | | | |
| Materiële vaste activa | | | | |
| - investeringen in economisch nut | 33.797 | | 43.308 | |
| - investeringen in maatschappelijk nut | 57.383 | | 58.380 | |
| Financiële vaste activa | | | | |
| - kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen | 855 | | 690 | |
| - overige verstrekte langlopende leningen | 77.747 | | 116.591 | |
| | | 169.781 | | 218.969 |
| Vlottende activa | | | | |
| Uitzettingen met een rentetypische looptijd <1 jaar | | | | |
| - vorderingen op openbare lichamen | 3.960 | | 11.692 | |
| - verstrekte kasgeldleningen | 95.124 | | 77.300 | |
| - overige vorderingen | 23.375 | | 14.257 | |
| Liguide middelen | 198.670 | | 210.811 | |
| Overlopende activa | 41.851 | | 27.013 | |
| Voorraden | | | 527 | |
| | | 362.979 | | 341.599 |
| Totaal activa | | 532.760 | | 560.568 |
| | | | | |
| PASSIVA | | | | |
| Eigen vermogen | | | | |
| Algemene reserves | 47.305 | | 44.842 | |
| Bestemmingsreserves | 304.008 | | 340.329 | |
| Resultaat | 12.801 | | 19.631 | |
| | | 364.114 | | 404.802 |
| Voorzieningen | | | | |
| Voorzieningen t.b.v. derden | 2.101 | | 2.217 | |
| Voorzieningen | 27.743 | | 17.383 | |
| | | 29.845 | | 19.600 |
| Vaste schulden met een rentetypische looptijd van 1 jaar of langer | | 840 | | 389 |
| Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar | | | | |
| - overige schulden | 19.874 | | 16.268 | |
| - overlopende passiva | 118.088 | | 119.508 | |
| | | 137.962 | | 135.777 |
| Totaal passiva | | 532.760 | | 560.568 |
| De som van de gewaarborgde geldleningen bedraagt: | | 5.582 | | 5.001 |

# II.4 Waarderings- en resultaatbepalings-grondslagen

## Algemeen

De programmaverantwoording is opgesteld met inachtneming van de waarderingsgrondslagen voor de balans en de resultaatbepaling zoals vastgelegd in het Besluit begroting en verantwoording (BBV). Door invoering van het BTW-compensatiefonds zijn alle lasten netto, dus exclusief het betaalde BTW-deel, verantwoord.

## Balans

### Algemeen

De activa en passiva worden, tenzij anders vermeld, gewaardeerd tegen nominale waarde.

De jaarlijkse afschrijvingen worden bepaald volgens de lineaire methode of volgens het annuïteitenprincipe.

| Investering | Afschrijvingstermijn (in jaren) |
|---|---:|
| Sluizen | 100 |
| Bruggen en viaducten | 90 |
| Provinciale gebouwen | 50 |
| Meubilair | 10 |
| (Voorzieningen bij) waterwegen | 30 |
| (Aanleg van) wegen | 20 |
| Rotondes en verkeersdrempels ed | 10 |
| Immateriële activa | maximaal 5 |
| Transportmiddelen ed | 5 |
| Hardware (automatisering) | 4 |
| Software (automatisering) | 4 |
| Bijdrage aan activa in eigendom van derden | 15 |

* Bijdragen aan activa in eigendom van derden m.b.t. investeringen Verkeer- en Vervoer worden vanaf 2009 in 1 jaar afgeschreven. Voor bijdragen aan activa in eigendom van derden m.b.t. Relatienotagebieden geldt een afschrijvingstermijn van 10 jaar.

### Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd op historische kosten onder aftrek van cumulatieve afschrijvingen, gebaseerd op de verwachte economische levensduur.

### Financiële vaste activa

De deelnemingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde of lagere verkrijgingsprijs. Aandelen waarvan de intrinsieke waarde lager is dan de nominale waarde of verkrijgingsprijs, worden tegen lagere marktwaarde opgenomen. De in het volgende dienstjaar te ontvangen aflossingsbedragen op de verstrekte langlopende leningen worden niet naar de vlottende activa overgebracht. Onder de Financiële vaste activa worden ook opgenomen alle bijdragen in investeringen van derden. De onder deze noemer geactiveerde uitgaven worden gewaardeerd op historische kosten onder aftrek van cumulatieve afschrijvingen.

De jaarlijkse afschrijvingen worden bepaald volgens de lineaire methode of volgens het annuïteitenprincipe.

**Vorderingen**
Vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde onder aftrek van een voorziening voor mogelijke oninbaarheid.

**Opgenomen geldleningen**
De in het volgende dienstjaar te betalen aflossingsbedragen worden niet naar de vlottende passiva overgebracht.

**Gewaarborgde geldleningen**
De gewaarborgde geldleningen zijn “binnenlijns” vermeld in de balans, tegen het nominale bedrag van de resterende borgstelling.

# II.5 Toelichting op de balans per 31 december 2011

## Inleiding

Het verloop van enkele posten gedurende het jaar is weergegeven in een mutatieoverzicht. De bedragen in de overzichten zijn in duizenden euro's. De balans is conform de voorgeschreven wijze van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) opgesteld.

**Materiele vaste activa (€ 101.687)**

| (x € 1.000,--) | Boekwaarde 1 januari 2011 | Investeringen | Afschrij-ving | Bijdragen derden | Boekwaarde 31 december 2011 |
|---|---|---|---|---|---|
| Bedrijfsgebouwen | 24.390 | 11.149 | 818 | 5.196 | 29.525 |
| Grond-, weg- en waterbouwkundige werken | 57.308 | 6.940 | 3.975 | 1.977 | 58.296 |
| Machines, apparaten en installaties | 9.482 | 5.134 | 749 | - | 13.867 |
| Totaal | 91.180 | 23.222 | 5.542 | 7.172 | 101.687 |

De boekwaarde van de materiële vaste activa is ten opzichte van 31 december 2010 toegenomen met € 10.507.000,-- Dat de materiële vaste activa dit jaar sterk zijn toegenomen, heeft voornamelijk te maken met investeringen t.b.v. de uitbreiding van het Drents Museum, investeringen in verkeer en vervoer projecten en investeringen m.b.t. de revitalisering van het provinciehuis. De investeringen met betrekking tot grond-, weg- en waterbouwkundige werken hebben betrekking op investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut. De investeringen die betrekking hebben op de bedrijfsgebouwen, vervoersmiddelen en machines, apparaten en installaties hebben grotendeels betrekking op investeringen met een economisch nut. De kapitaallasten van investeringen die worden gefinancierd uit het krediet Investeringen verkeer en vervoer worden gedekt door de bestemmingsreserve Investeringen verkeer en vervoer.

**Financiele vaste activa (€ 117.281)**

De financiele vaste activa zijn als volgt te specificeren

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2011 | 31 december 2011 |
|---|---|---|
| Deelnemingen | 855 | 690 |
| Hypotheek ambtenaren | 24.726 | 22.992 |
| Overige uitgegeven langlopende leningen | 50.172 | 91.922 |
| Bijdragen in activa in eigendom van derden | 2.848 | 1.678 |
| Totaal | 78.601 | 117.281 |

## Deelnemingen

De provincie Drenthe bezit belangen in diverse instellingen. Deze effecten zijn bestemd om duurzaam ten dienste van de eigen bedrijfsuitoefening te staan.
De volgende belangen zijn per 31 december 2011 in het bezit van de provincie Drenthe.

| ( x 1.000) | aandelen | Intrinsieke waarde | Boekwaarde per 31-12-11 | Stille reserve | Nominale waarde |
|---|---|---|---|---|---|
| NV Bank Nederlandse Gemeenten | 87.750 | 3.657 | 199 | 3.458 | 219 |
| Groningen Airport Eelde | 3.600 | 4.188 | p.m. | 4.188 | 1.252 |
| Nederlandse Waterschapsbank | 40 | 720 | 4 | 716 | 5 |
| Enexis Holding NV | 3.414.335 | 67.604 | 392 | 67.211 | 3.414 |
| Vordering op Enexis BV | 45.621 | 2 | | 2 | |
| Verkoop Vennootschap BV | 45.621 | 17.787 | | 17.787 | |
| Attero Holding NV (v.h. Essent Milieu Holding NV) | 3.414.335 | 5.873 | 76 | 5.797 | 34 |
| CBL Vennootschap BV | 45.621 | 5 | | 5 | |
| Claim Staat Vennootschap BV | 45.621 | 2 | | 2 | |
| Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij | 11 | 8 | p.m. | 8 | 5 |
| Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD) | 973 | 21.112 | 18 | 21.094 | 49 |
| Totaal | | 120.958 | 690 | 120.268 | 4.979 |

De dividendopbrengsten moeten worden verantwoord in het jaar waarin het recht op het ontvangen van dividend ontstaat. Omdat de algemene vergadering van aandeelhouders pas in het jaar t+1 beslist over het dividend, moet het dividend worden verantwoord in de jaarrekening van het jaar t+1. Op basis hiervan is de dividend opgenomen, die in 2011 is ontvangen. De aandelen zijn op de balans opgenomen tegen de nominale waarde. Om inzicht te geven in een meer reëlere waarde is tevens de stille reserve die in de waarde van de aandelen verscholen zit aangegeven. Deze waarde is berekend door rekening te houden met de intrinsieke waarde van de deelnemingen en de verhouding van het aandelenbezit van de provincie t.o.v. van de andere aandeelhouders. De aandelen van de NOM en Groningen Airport Eelde NV zijn p.m. gepresenteerd, aangezien de waarde van deze aandelen lager is dan de nominale waarde. In 2011 zijn de aandelen van Publiek Belang Electriciteitsproductie BV verkocht.

## Hypotheken ambtenaren

De door de provincie in het verleden verstrekte geldleningen inzake hypotheken ambtenaren zijn als volgt te specificeren.

| (x € 1.000) | Boekwaarde 1 januari 2011 | Verstrekte leningen | aflossing | Boekwaarde 31 december 2011 | Rente |
|---|---|---|---|---|---|
| | 24.726 | | 1.735 | 22.992 | 904 |

### Overige uitgegeven langlopende geldleningen

De door de provincie verstrekte langlopende geldleningen zijn als volgt te specificeren.

| (x € 1.000,--) | Stand 1 januari 2011 | Verstrekte leningen | Aflossing | Stand 31 december 2011 | Rente |
|---|---|---|---|---|---|
| Verstrekte geldleningen (deposito's) | | 41.427 | | 41.427 | 1.224 |
| NV Edon(achtergesteld) | 4.248 | | | 4.248 | 382 |
| RTV Drenthe | 3.508 | 5 | 182 | 3.331 | 123 |
| Drentse Participatie Maatschappij | 1.000 | 500 | | 1.500 | 59 |
| Leningen via NRF | 357 | | | 357 | 5 |
| Deelneming Enexis | 41.059 | | | 41.059 | 1.908 |
| | 50.172 | 41.932 | 182 | 91.922 | 3.701 |

## Bijdragen aan activa in eigendom van derden

De bijdragen aan activa in eigendom van derden zijn als volgt te specificeren.

| (x € 1.000,--) | Boekwaarde 1 januari 2011 | Investeringen | Afschrijving | Bijdragen derden | Boekwaarde 31 december 2011 |
|---|---|---|---|---|---|
| | 2.848 | | 1.170 | | 1.678 |

## Uitzettingen met een rentetypische looptijd <1 jaar (€ 103.248)

### Vorderingen

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2011 | 31 december 2011 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Debiteuren | 4.722 | 15.866 | 11.144 |
| Deposito's u/g | 95.124 | 77.300 | 17.824- |
| Overige vorderingen | 22.613 | 10.082 | 12.530- |
| Totaal | 122.458 | 103.248 | 19.210- |

Van het bedrag dat opgenomen is onder debiteuren heeft een bedrag van € 11.692.000,-- betrekking op vorderingen op openbare lichamen en de rest heeft betrekking op overige vorderingen. Op de vorderingen op debiteuren is een voorziening voor mogelijke oninbaarheid in mindering gebracht van € 708.000,--. Van het saldo van de vorderingen op 31 december 2011 resteert per 8 februari 2012 6.498.000,--. Hiervan hadden 25.000 een vervaldatum van na 8 februari 2012.

**Liquide middelen (€ 210.811)**

Onder de liquide middelen zijn alle tegoeden opgenomen die per direct ter vrije beschikking van de provincie Drenthe staan.

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2011 | 31 december 2011 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Bank Nederlandse Gemeenten | | | |
| ABN AMRO Bank | 3.704 | 25.242 | 21.538 |
| ING (Postbank) | 10.020 | 42 | 9.978- |
| ABN AMRO Parkeerrekening | 41.000 | 16.904 | 24.096- |
| Groenfonds | 24.356 | 32.724 | 8.367 |
| Groenfonds op Drentse Maat | 644 | 1.558 | 914 |
| Groenfonds Eerste bebossing landbouwgrond | 1.045 | 1.342 | 297 |
| ABN-AMRO Ondernemers Top Deposito | 5.000 | 5.000 | |
| ABN-AMRO Top Deposito | 10.000 | 10.000 | |
| ABN-AMRO Loyaal Deposito | 10.360 | 5.000 | 5.360- |
| ING Bonus Zakenrekening | 10.000 | 10.000 | |
| ING Bonus Zakenrekening | 10.000 | 10.000 | |
| RABO Bedrijfsdeposito | 2.500 | 2.500 | |
| RABO Bedrijfsdeposito | 2.500 | | 2.500- |
| Groenfonds Klimaatbos Drenthe | 727 | 658 | 69- |
| Gronfonds Garantielening Grondaankoop EHS Drenthe | 1.138 | 1.145 | 8 |
| Nationaal Restauratiefonds Hypotheken | 2.585 | 2.591 | 6 |
| RABO Bedrijfsbonusrekening | 5.000 | 10.000 | 5.000 |
| Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse Gemeenten | 724 | 542 | 182- |
| Nationaal Restauratiefonds Subsidies | 860 | 337 | 522- |
| ING LMA | 20.000 | 20.000 | |
| RABO Bedrijfsplusrekening | 1.500 | | 1.500- |
| ABN-AMRO Ondernemers | 5.000 | 5.000 | |
| ING Zakelijke Rekening | 1 | 1 | |
| ABN-AMRO Ondernemers Top Deposito | 5.000 | 5.000 | |
| ING LMA Spaarrekening | 20.000 | 20.000 | |
| ABN-AMRO Ondernemers Deposito | 5.000 | 5.000 | |
| RABO | 1 | 1 | |
| RABO Streekrekening | | 5.000 | 5.000 |
| ING Extra Bonus Zakenrekening | | 10.000 | 10.000 |
| RABO | | 5.100 | 5.100 |
| ING | | 20 | 20 |
| ABN | | 41 | 41 |
| Groenfonds Provincie Drenthe Compensatiefonds | | 54 | 54 |
| Kas | 5 | 7 | 2 |
| Totaal | 198.670 | 210.811 | 12.141 |

De ontwikkeling van het saldo van de Groenfondsrekening kan als volgt worden gespecificeerd.

| | 2011 | | Cumulatief t/m 2011 | |
|---|---|---|---|---|
| Saldo RC Groenfonds begin | 24.356 | | 0 | |
| Ontvangen van het Ministerie van LNV (ILG) | 36.325 | | 152.473 | |
| Onttrokken ten behoeve van ILG | -28.235 | 28.235 | -122.471 | 122.471 |
| Ontvangen rente | 289 | | 2.782 | |
| Kostenvergoeding | -12 | | -60 | |
| Saldo RC Groenfonds eind | 32.723 | | 32.723 | |
| Besteding ILG (excl. PNB) | | | | |
| Besteding DR | 7.398 | | 32.223 | |
| Besteding DLG | 18.104 | | 105.453 | |
| Overig (provincie) | 0 | | -2.151 | |
| Correctie in verband met grondvoorraad | 17.839 | | 0 | |
| Totaal | 43.341 | 25.502 | 135.525 | 135.525 |
| Financiering via groenfonds van rijksaandeel ILG | | 2.733 | | -13.054 |

**Overlopende activa (€ 27.013)**

| ( x € 1.000,--) | 1 januari 2011 | 31 december 2011 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Nog te ontvangen inkomsten | 17.187 | 9.394 | 7.793- |
| Nog te declareren bedragen | 2.029 | 2.668 | 639 |
| Gedeclareerde bedragen BCF | 11.178 | 10.221 | 956- |
| Vooruitbetaalde kosten | 10.618 | 4.039 | 6.579- |
| Overige overlopende activa | 840 | 690 | 150- |
| Totaal | 41.851 | 27.013 | 14.839- |

## Nog te ontvangen inkomsten

Dit betreft de raming van een aantal nog te ontvangen bedragen, die ten tijde van het opstellen van de jaarrekening nog niet waren afgewikkeld. De grootste bedragen hebben betrekking op spaar-, coupon- en depositorente 2011 ad. 3.409.000,-- opcenten motorrijtuigenbelasting december 2011 ad. 3.729.000,--, de nog te ontvangen bijdrage van DLG in het kader van het project vaarverbinding Erica-Ter Apel ad. 912.000 en de bijdrage o.g.v. bedrijvenregeling ad. 579.000,--.

## Nog te declareren bedragen

Dit betreft de nog in rekening te brengen bedragen bij derden, waarbij de afrekening in 2012 wordt gemaakt.

## Vooruitbetaalde kosten

Deze post heeft voornamelijk betrekking op ILG, vooruitbetaalde subsidies/bijdragen, verzekeringspremies/abonnementsgelden 2012 en uitbetaalde factievergoedingen 1e kwartaal 2012.

## Overige overlopende activa

Dit betreft de nog te coderen facturen in het kader van ILG en de terug te ontvangen middelen van derden in het kader van de Regeling verplaatsing agrarische bedrijven.

### Voorraden (€ 527)

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2011 | 31 december 2011 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Onderhanden werken derden | | 525 | 525 |
| Vooruitbetalingen t.a.v. voorraden | | 2 | 2 |
| Totaal | - | 527 | 527 |

### Onderhanden werken derden

Deze post heeft betrekking de aanleg van landbouwtunnels onder de N48. Dit project wordt in samenwerking van de provincie Overijssel uitgevoerd voor Rijkswaterstaat.

### Eigen vermogen (€ 404.802)

Alle aangegane verplichtingen met betrekking tot de reserves zijn inde balans verwerkt.

| (x € 1.000) | 1 januari 2011 | Storting | Uitname | 31 december 2011 |
|---|---|---|---|---|
| Algemene reserve | 50.336 | 14.955 | 20.448 | 44.842 |
| Bestemmingsreserve | 313.778 | 42.878 | 16.327 | 340.329 |
| Resultaat | | | | 19.631 |
| | 364.114 | 57.832 | 36.776 | 404.802 |

Een gedetailleerd overzicht van alle reserves is opgenomen in de bijlage Staat van reserves en voorzieningen.

### Voorzieningen (€ 19.600)

Alle aangegane verplichtingen met betrekking tot de voorzieningen zijn in de balans verwerkt. De mutaties in voorzieningen kunnen als volgt worden weergegeven.

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2011 | Storting | Uitname | 31 december 2011 |
|---|---|---|---|---|
| Voorzieningen tbv derden | 2.101 | 115 | | 2.217 |
| Voorzieningen | 27.743 | 771 | 11.131 | 17.383 |
| | 29.845 | 887 | 11.131 | 19.600 |

Een gedetailleerd overzicht van alle voorzieningen is opgenomen in de bijlage Staat van reserves en voorzieningen.

### Vaste schulden met een rentetypische looptijd >1 jaar ( € 389)

De langlopende schulden kunnen als volgt worden gespecificeerd.

| (x 1000,--) | 1 januari 2011 | Opgenomen | Aflossing | 31 december 2011 | Rente % |
|---|---|---|---|---|---|
| Opgenomen leningen | | | | | |
| Stichting Nationaal Groenfonds | 587 | | 450 | 136 | 3,50 |
| Stichting Nationaal Groenfonds | 100 | | | 100 | 4,30 |
| Stichting Nationaal Groenfonds | 153 | | | 153 | 4,30 |
| | 840 | | 450 | 389 | |

## Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd <1 jaar (€ 135.777)

### Overige schulden (€ 16.268)

De vlottende passiva kunnen als volgt worden gespecificeerd.

| | 1 januari 2011 | 31 december 2011 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Overige schulden | 15.417 | 10.873 | 4.544- |
| Rekening-courantsaldi | 4.457 | 5.396 | 938 |
| Totaal | 19.874 | 16.268 | 3.606- |

Het openstaande bedrag aan crediteuren, dat onder overige schulden is gerangschikt, is per 31 december 2011 € 10.863.000,--. Van het saldo overige schulden heeft € 3.318.000,-- betrekking op schulden aan openbare lichamen en de rest heeft betrekking op overige crediteuren. Van het saldo crediteuren op 31 december 2011 resteert per 8 februari 2011 nog € 1.693.000,--.

De saldi van diverse rekening-courantrekeningen hebben voornamelijk betrekking op Europese of regionale projecten, waarvoor de provincie de administratie voert.

### Overlopende passiva (€ 119.508)

De overlopende passiva kunnen als volgt worden gespecificeerd.

| | 1 januari 2011 | 31 december 2011 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Nog te betalen posten | 65.994 | 73.638 | 7.644 |
| Verstrekte voorschotten | | 1 | 1 |
| Diverse overlopende posten | 501- | 8.397 | 8.898 |
| Vooruitontvangen bedragen specifieke uitkeringen | 51.030 | 35.633 | 15.397- |
| Nog af te dragen sociale premies en loonheffing | 1.869 | 1.791 | 77- |
| Te verrekenen BTW | 304- | 48 | 352 |
| Totaal | 118.088 | 119.508 | 1.421 |

*Nog te betalen posten*
Onder de Nog te betalen posten is het totaal van de aangegane verplichtingen per 31 december 2011 verantwoord.

*Diverse overlopende posten*
Onder deze post zijn overige vooruit ontvangen inkomsten verantwoord.

*Vooruit ontvangen bedragen specifieke uitkeringen*
Onder deze post zijn middelen verantwoord die van derden (overheidslichamen) zijn ontvangen met een specifiek bestedingsdoel.

De vooruit ontvangen bedragen specifieke uitkeringen kunnen als volgt worden gespecificeerd.

| | 1 januari 2011 | 31 december 2011 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| BDU overig | 6.499 | 4.383 | 2.116- |
| BDU openbaar vervoer | 13.814 | 7.275 | 6.538- |
| Bodemsaneringen | 2.767 | 2.681 | 86- |
| Saneringsmaatregelen industrielawaai | 1.010 | 996 | 15- |
| Besluit locatiegebonden subsidies | 472 | 160 | 313- |
| Stedelijke vernieuwing | 2.336 | 106 | 2.230- |
| Jeugdzorg | 1.077- | 131 | 1.208 |
| Investeringsbudget Landelijk Gebied | 23.964 | 16.947 | 7.016- |
| BTW ILG-DLG | 877 | 877 | |
| Leren voor duurzaamheid | 118 | 15- | 133- |
| Overloop ontvangen gelden CPO | 250 | 200 | 50- |
| ISV 3 Stadsvernieuwing en herstructurering | | 1.346 | 1.346 |
| ISV 3 Geluid | | 58 | 58 |
| ISV 3 Bodem | | 487 | 487 |
| | 51.030 | 35.633 | 15.397- |

*Nog af te dragen sociale premies en loonheffing*
De inhoudingen die nog moeten worden verrekend betreffen voornamelijk loonheffing.

*Te verrekenen BTW*
Het betreft hier nog te verrekenen BTW over de maand december 2011 en overlopende BTW.

Niet in de balans opgenomen belangrijke financiële langlopende verplichtingen

Conform artikel 53 Besluit begroting en verantwoording worden hieronder de volgende contracten vermeld met een langdurig karakter.

| | |
|---|---|
| Catering | 240 |
| Beveiliging | 200 |
| Drukwerkmachines | 130 |
| Schoonmaak | 200 |
| Autohuur | 50 |
| Verzekeringen | 155 |
| Accountantskosten | 33 |
| Gas- en elektriciteit | 265 |
| Autolease | 106 |
| Onderhoud hard- en software | 1.029 |
| Telefonie | 90 |
| | 2.498 |

# II.6 Incidentele baten en lasten

| Programma/Product | Rekening 2011 | Begroting 2011 | Afwijking |
|---|---|---|---|
| Incidentele lasten | | | |
| Programma 1. Samenwerkend Drenthe: Bestuur | | | |
| Drenthe goed bestuurd; Provincie Nieuwe Stijl | 334.747 | 476.970 | -142.223 |
| Totaal Programma 1. Samenwerkend Drenthe: Bestuur | 334.747 | 476.970 | -142.223 |
| Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | | | |
| Kapitaallasten projecten infrastructuur | 31.818 | 31.818 | -0 |
| Bereikbaarheid: Onderhoud en verbeteringswerken N34 | 1.323.854 | 2.000.000 | -676.146 |
| Bereikbaarheid: Aanleg Meppelerdiepschutsluis | 208.892 | 200.000 | 8.892 |
| Vaarwegen: Vaarwegverbinding Erica - Ter Apel | 5.373.300 | 5.606.669 | -233.369 |
| Totaal Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 6.937.864 | 7.838.487 | -900.623 |
| Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP | | | |
| Regio Specifiek Pakket (RSP). | 519.214 | 1.078.791 | -559.577 |
| Totaal Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP | 519.214 | 1.078.791 | -559.577 |
| Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | | | |
| Totaal sociaal domein | 1.687.562 | 1.900.242 | -212.680 |
| Jeugd en onderwijs | 1.980.662 | 2.261.251 | -280.589 |
| Totaal Erfgoed | 245.770 | 652.870 | -407.100 |
| Totaal Kunsten (Drenthe in beeld | 124.329 | 125.000 | -671 |
| Totaal Kunsten (Flexmiddelen Culturele en Museale agenda) | 328.673 | 439.640 | -110.967 |
| Totaal Kunsten (Het grote publiek | 909.934 | 900.500 | 9.434 |
| Totaal Kunsten (Museumbeleid) | 373.000 | 625.000 | -252.000 |
| Totaal Media (regiionale omroep blibliotheken en archief). | 142.768 | 212.000 | -69.232 |
| Totaal Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | 5.792.698 | 7.116.503 | -1.323.805 |
| Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | | | |
| Stimulering Drentse woningmarkt | 710.900 | 715.160 | -4.260 |
| ISV | 3538575,83 | 3.730.060 | -191.484 |
| Totaal Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | 4.249.476 | 4.445.220 | -195.744 |
| Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | | | |
| Grondwater en waterhuishouding (incl. waterschappen en peilbeheer) | 28.382 | 31.782 | -3.400 |
| Milieubeleid en ondergrond | 993.109 | 801.762 | 191.347 |
| Uitvoering Besluit luchtkwaliteit | 23.500 | 75.000 | -51.500 |
| Vergunning verlening en handhaving | 482.005 | 580.333 | -98.328 |
| Aardkundige waarden | 5.907 | 25.000 | -19.093 |
| Totaal Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | 1.532.903 | 1.513.877 | 19.026 |
| Programma 8. Groen Drenthe: Klimaat en Energie | | | |
| Projecten Milieu en Energie | 713.238 | 698.652 | 14.586 |
| Totaal Programma 8. Groen Drenthe: Klimaat en Energie | 713.238 | 698.652 | 14.586 |
| Programma 9. Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | | | |
| Herstructureringbedrijventerreinen (decentr. uitk) | 435.000 | 400.000 | 35.000 |
| Totaal Programma 9. Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | 435.000 | 400.000 | 35.000 |
| Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | |
| Digitalisering | 491.170 | 490.400 | 770 |
| Proceskosten en organisatieontwikkeling | 513.723 | 483.342 | 30.381 |

| Programma/Product | Rekening 2011 | Begroting 2011 | Afwijking |
|---|---|---|---|
| Financieel akkoord 2008 Rijk/IPO | 5.000.000 | 5.000.000 | 0 |
| Bijdrage aan reserve grondwaterheffing | 406.563 | 0 | 406.563 |
| Bijdrage aan reserve vaarweg Meppel de Punt | 612.956 | 221.541 | 391.415 |
| Bijdrage aan saldireserve | 4.954.681 | 4.954.681 | 0 |
| Bijdrage aan reserve versterking economisch structuur | 1.867.771 | 2.043.756 | -175.985 |
| Bijdrage aan Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | 196.369 | 0 | 196.369 |
| Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG | 3.672.526 | 1.738.186 | 1.934.340 |
| Bijdrage aan RSP reserve | 20.345.255 | 11.915.936 | 8.429.319 |
| Bijdrage aan reserve vitaal platteland | 25.000.000 | 25.000.000 | 0 |
| Bijdrage aan Risicoreserve | 10.000.000 | 10.000.000 | 0 |
| ICT en facilitaire zaken | 943.424 | 967.157 | -23.733 |
| Totaal Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | 74.004.438 | 62.814.999 | 11.189.439 |
| Totaal incidentele lasten | 93.287.126 | 84.606.056 | 8.681.070 |

| Programma/Product | Rekening 2011 | Begroting 2011 | Afwijking |
|---|---|---|---|
| Incidentele baten | | | |
| Programma 1. Samenwerkend Drenthe: Bestuur | | | |
| PUMA middelen (rijk) | -140.000 | -140.000 | 0 |
| Totaal Programma 1. Samenwerkend Drenthe: Bestuur | -140.000 | -140.000 | 0 |
| Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | | | |
| Vaarwegverbinding Erica - Ter Apel | -5.351.000 | -5.388.000 | 37.000 |
| Totaal Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | -5.351.000 | -5.388.000 | 37.000 |
| Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP | | | |
| Regionaal Specifiek Pakket (RSP) | -9.500.756 | -1.631.014 | -7.869.742 |
| Totaal Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP | -9.500.756 | -1.631.014 | -7.869.742 |
| Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | | | |
| Product 4.4. Kunsten, erfgoed en media | -606.631 | -602.757 | -3.874 |
| Totaal Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | -606.631 | -602.757 | -3.874 |
| Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | | | |
| Stedelijke ontwikkeling (ISV) | -362.545 | -562.545 | 200.000 |
| Product 5.3. Vitaal platteland (inclusief Zuidoost Drenthe en Stuurgroep Veenkoloniën) | -299.200 | -136.377 | -162.823 |
| Totaal Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | -661.745 | -698.922 | 37.177 |
| Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | | | |
| Product 6.3. Milieubeleid en ondergrond | -244.718 | -344.319 | 99.601 |
| Product 6.5. Vergunningverlening en handhaving/RUD | -196.715 | -100.000 | -96.715 |
| Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | -441.432 | -444.319 | 2.887 |
| Programma 8. Groen Drenthe: Klimaat en Energie | | | |
| Product 8.1. Klimaat en Energie | -690.165 | -643.274 | -46.891 |
| Totaal Programma 8. Groen Drenthe: Klimaat en Energie | -690.165 | -643.274 | -46.891 |
| Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | |
| Bijdrage Rijk verzameluitkering EI&I natuur en milieu educatie (NME) | -15.000 | -15.000 | 0 |
| Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | -1.323.854 | -2.000.000 | 676.146 |
| Bijdrage van reserve grondwaterheffing | -85.000 | -85.000 | 0 |
| Bijdrage van reserve Investeringen verkeer en vervoer | -31.818 | -31.818 | 0 |
| Bijdrage van reserve monitoring voormalige stortplaatsen | -51.406 | 0 | -51.406 |
| Bijdrage van Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | -5.468.000 | -5.468.000 | 0 |
| Bijdrage van Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | -1.618.669 | -1.618.669 | 0 |

| Programma/Product | Rekening 2011 | Begroting 2011 | Afwijking |
|---|---|---|---|
| Bijdrage van de reserve voor algemene doeleinden | -20.448.370 | -20.448.370 | 0 |
| Bijdrage van de Financieringsreserve | -7.123.841 | -7.123.841 | 0 |
| Decentralisatie uitkering Groen Gas Hub Wijster | -3.840.000 | -3.840.000 | 0 |
| Decentralisatie-uitkering integratieuitkering Cultuurparticipatie | -298.118 | -298.118 | 0 |
| Decentralisatie-uitkering ISV | -2.702.364 | -2.702.364 | 0 |
| Decentralisatie-uitkering RSP (extrapolatie) | -866.129 | -863.713 | -2.416 |
| Decentralisatie-uitkering stimulering van Lokale Klimaatinitiatieven (SLOK) | -78.094 | -78.094 | 0 |
| Decentralisatie-uitkering uitname muskus- en beverrattenbestrijding | -50.668 | -50.668 | 0 |
| Dividend beleggingsfondsen | 6.891 | -6.891 | 13.782 |
| Dividend CBL Vennootschap b.v. | -1.607.502 | -1.635.048 | 27.546 |
| Dividend Publiek Electricitetisproductie BV (PBE) | -20.061.883 | -20.052.158 | -9.725 |
| Electriciteitsvoorziening dividenden en winst (Enexis) | -7.491.452 | -7.491.452 | -0 |
| Luchthavens 2011-2014 | -61.140 | -61.140 | 0 |
| Totaal Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | -73.216.418 | -73.870.344 | 653.926 |
| Totaal incidentele baten | -90.608.148 | -83.418.630 | -7.189.518 |
| Totaal generaal | 2.678.978 | 1.187.426 | 1.491.552 |

III

# Overige gegevens

# III.1.1 Investeringen

## Investeringsprojecten

In 2011 waren in totaal 137 lopende investeringsprojecten. Het merendeel van de projecten (79) wordt uitgevoerd ten behoeve van de bereikbaarheid volgens het Provinciaal Uitvoeringsprogramma verkeer en vervoer . De overige projecten hebben betrekking op wegen en vaarwegen (21), ICT en facilitaire zaken (35) en overig (2)
De totale netto-investering op de provinciale investeringsprojecten in 2011 bedraagt € 16.050.000,-tegen € 27.187.000,-- in 2010.

Van de 137 lopende projecten, zijn er 21 in financieel en technisch opzicht geheel afgerond (waarvan 9 verkeer en vervoer projecten). De begrote totale netto-investering van deze af te sluiten projecten is € 25.922.000,--. Dit bedrag is onderschreden met € 1.093.000,--. Hierbij laten de afgesloten verkeer- en vervoerprojecten een voordeel zien van € 771.000,-- en de investeringen in revitalisering provinciehuis en digitalisering een voordeel van € 322.000,-- .
Het voordeel op de investeringskredieten vertaalt zich vanaf 2011 in lagere kapitaallasten, waarbij het voordeel van de lagere kapitaallasten op de afgesloten verkeer- en vervoerprojecten weer ten gunste komt van de reserve investeringen verkeer en vervoer.

Investeringen kunnen als volgt worden gerecapituleerd.

| (x 1.000,--) | verstrekte kredieten | realisatie | kredietruimte |
|---|---|---|---|
| 116 lopende investeringsprojecten | | | |
| uitgaven 1 januari 2011 | | 40.868 | |
| investeringen 2011 | | 16.082 | |
| totale uitgaven | 118.941 | 56.950 | 61.992 |
| Bijdragen derden en reserves 1 januari 2011 | | 5.437 | |
| ontvangen bijdragen 2011 | | 6.057 | |
| totale bijdragen 2011 | 22.302 | 11.494 | 10.807 |
| totaal netto | 96.639 | 45.456 | 51.183 |
| De dit jaar afgesloten 21 projecten | | | |
| uitgaven 1 januari 2011 | | 29.843 | |
| investeringen 2011 | | 7.140 | |
| totale uitgaven | 37.728 | 36.983 | 745 |
| Bijdragen derden en reserves 1 januari 2011 | | 11.627 | |
| ontvangen bijdragen 2011 | | 1.115 | |
| totale bijdragen 2011 | 12.394 | 12.742 | -348 |
| Totaal netto | 25.334 | 24.241 | 1.093 |
| Totaal generaal | 121.973 | 69.697 | 52.276 |

| netto investering in 2011 (x 1000) | |
|---|---|
| totale uitgaven 2011 | 23.222 |
| totale inkomsten 2011 | 7.172 |
| netto investering | 16.050 |

## Kapitaallasten

De kapitaallasten zijn op de navolgende wijze aan programma's doorberekend.

| Programma | Budget | Realisatie | Verschil | V/N |
|---|---|---|---|---|
| Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 8.029.599 | 8.029.599 | 0 | - |
| Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | 1.153.456 | 1.153.456 | 0 | V |
| Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | 345.680 | 352.774 | -7.094 | N |
| Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | 53.734 | 53.734 | 0 | - |
| Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | 1.967.684 | 1.967.686 | -2 | N |
| Totaal | 11.550.153 | 11.557.249 | -7.096 | N |

De kapitaallasten die worden toegerekend aan programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit komen voor een groot deel ten laste van de reserve investeringen en vervoer.

## Overzicht restant kredieten van lopende investeringsprojecten

| Nummer | Omschrijving | Krediet | Kosten | Opbrengsten |
|---|---|---|---|---|
| Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | | | | |
| 2.1 Bereikbaarheid pup 2010 en eerder | | | | |
| 6300405 | N853 ontsluiting Vierslagen | 7.950.000 | 9.541.470 | -845.088 |
| 6300502 | N371 aanpassingen herinrichting | 1.161.935 | 1.274.246 | -20.000 |
| 6300515 | Transferium: incl. omleiding N372 en aansluiting A7 bij Peizermade | 1.274.690 | 1.169.587 | 0 |
| 6300517 | Bijdrage prov. Bereikbaarheid Assen FVV Stationsomgeving/Peelo | 5.000.000 | 3.000.000 | 0 |
| 6300520 | Bijdrage prov. Bereikbaarheid Meppel FVV Fietsroute Koedijkslanden | 500.000 | 0 | 0 |
| 6300602 | N34 Fietstunnel Gieten | 150.000 | 1.957.031 | -1.817.995 |
| 6300604 | UCSA6 Opw fietsrAss-Vri+aanpOVvz | 1.140.000 | 1.787.563 | -1.101.155 |
| 6300607 | UCSC6 Herinri stationsomg Coevorden | 500.000 | 0 | 0 |
| 6300613 | TRO6 N375 Aanl rotonde west aansl A28 | 400.000 | 168.749 | -75.000 |
| 6300705 | N371 Aansluiting N371/N373 / Optimalisering aansluiting N371/N373 (Norgerbrug) | 6.327.300 | 686.953 | 0 |
| 6300708 | N372 Roden-Peizermade richtlijn EHK | 700.000 | 556.695 | -16.000 |
| 6300709 | N386 aansluiting Peize-Zuid | 375.000 | 859.997 | -427.500 |
| 6300711 | A28/N386 Versnelling Q-liner Assen-Groningen+ verbetering halte A28/N386 | 100.000 | 0 | 0 |
| 6300713 | Q-liner Zuidlaren-Groningen | 200.000 | 57.788 | 0 |
| 6300714 | N386 Toegankelijkheid NP Drentse Aa | 250.000 | 1.270.703 | -449.776 |
| 6300716 | OV-vriendelijke ontsluiting | 250.000 | 120.000 | 0 |
| 6300718 | Knooppunt Hoogeveen-oost (carpoolplaats + Haltevoorziening) | 125.000 | 0 | 0 |
| 6300723 | Ontsluiting woonwijken Nw. Amsterdamsestraat | 328.000 | 0 | 0 |
| 6300724 | Verdubbeling Nw. Amsterdamsestraat + Rotonde | 300.000 | 0 | 0 |
| 6300727 | Gemeente Emmen Dynamisch informatiesysteem | 100.000 | 0 | 0 |
| 6300729 | N379 Bargercompascuum microrotonde | 250.000 | 250.000 | 0 |
| 6300732 | Gieten Multimodaal knooppunt | 1.000.000 | 1.517.121 | -11.534 |
| 6300733 | N374 Busstation Borger | 800.000 | 86.908 | 0 |
| 6300734 | N374 Dynamisch informatiesysteem | 100.000 | 27.023 | 0 |

Reconstructie n374

| | restant/tekort | Af te sluiten | Opmerkingen |
|---|---|---|---|
| | | | |
| | | | |
| | -746.383 | Nee | Ontsluiting in gebruik in 2010, BDU-bijdrage 1,5 miljoen is nog niet verwerkt. Ook nog afrekening nodig met gemeente van 0,7 miljoen in 2012 |
| | -92.311 | Nee | Afrekening volgt in loop 2012, project samen beoordelen met 6300734, 6300736 en 6300912 |
| | 105.103 | Nee | Afrekening in 2012. |
| | 2.000.000 | Nee | Betreft reservering, is onderdeel RSP-afspraken |
| | 500.000 | Nee | Project afgerond, afrekening met Meppel volgt. |
| | 10.964 | Ja | Tunnel is in gebruik genomen |
| | 453.592 | Nee | Assen-Vries is afgerond, uit onderbesteding is een bedrag van 140.000 toegevoegd aan budget, volgt nog bijdrage Regio Groningen-Assen van 110.000 |
| | 500.000 | Nee | Loopt volgens planning. Is nu onderdeel financiering RSP Coevorden. |
| | 306.251 | Nee | afrekening in loop 2012. project hangt samen met 6300908. brief aan investeerder wordt verstuurd |
| | 5.640.347 | Nee | politieke besluitvorming kost veel tijd; bestemmingsplanprocedure gemeente Midden-Drenthe is nu gestart |
| | 159.305 | Nee | Loopt volgens planning |
| | -57.497 | Ja | Aansluiting is in gebruik. |
| | 100.000 | Nee | Betreft bijdrage aan derden. Loopt volgens planning |
| | 142.212 | Nee | Betreft bijdrage aan derden. Loopt volgens planning |
| | -570.927 | Nee | met DLG moet nog worden afgerekend |
| | 130.000 | Nee | Dit project is vervallen, bijdrage beschikbaar gesteld voor: uitbreiding P&R-terrein (130.000) en fietsbrug Berggierslanden (120.000), projecten zijn uitgevoerd, afrekening in 2012 |
| | 125.000 | Nee | Project is uitgevoerd, afrekening in 2012 |
| | 328.000 | Nee | Convenantproject. Is afgerond. wordt in 2012 afgerekend |
| | 300.000 | Nee | Convenantproject. Is afgerond. wordt in 2012 afgerekend |
| | 100.000 | Nee | Project is gestart in 2011. Loopt volgens planning. |
| | 0 | Ja | project was in maart 2011 gereed en is afgerekend |
| | -505.587 | Nee | Loopt volgens planning. 1e fase knooppunt is gereed en in bedrijf. 2e fase (binnenterrein busplein) is in uitvoering. Er wordt bijdrage gevraagd uit RSP HOV en Transferia van 0,6 miljoen. |
| | 713.092 | Nee | project gereed, maar Borger is gefinancierd uit N34 budget; dit moet nog afgerekend worden |
| | 72.977 | Nee | afrekening in loop 2012, project samen beoordelen met 6300502 |

## Overzicht restant kredieten van lopende investeringsprojecten

| Nummer | Omschrijving | Krediet | Kosten | Opbrengsten |
|---|---|---|---|---|
| 6300736 | N371 Wegvak Norgerbrug-Witytelerbrug (hm 5.1-27.5) richtlijn EHK. | 160.000 | 1.164 | 0 |
| 6300740 | Toegankelijkheid Dwingelderveld | 250.000 | 0 | 0 |
| 6300807 | N374/N857 Reconstructie aansluiting | 700.000 | 0 | 0 |
| 6300809 | Fietsenstalling Coevorden | 125.000 | 0 | 0 |
| 6300810 | Maatregelen Nw. Amsterdamsestraat | 3.800.000 | 0 | 0 |
| 6300811 | Schutstraat Hoogeveen | 810.000 | 0 | 0 |
| 6300812 | Fietsbrug Hoogeveenschevaart | 1.000.000 | 0 | 0 |
| 6300813 | N375/A32 Rotondes aansluiting | 333.000 | 940.704 | -669.427 |
| 6300814 | Vormgeving Verbindingsweg | 250.000 | 0 | 0 |
| 6300815 | Parkeerverwijssysteem | 200.000 | 0 | 0 |
| 6300818 | N372/N386Vervanging VRI | 1.000.000 | 8.594 | 0 |
| 6300819 | N372 Busbaan Peizermade-Peize | 800.000 | 2.957.736 | -2.600.000 |
| 6300820 | N919 DRIS Veenhuizen | 100.000 | 0 | 0 |
| 6300821 | N919 Traverse Veenhuizen: aansluiting Bankenbosch | 400.000 | 112.764 | 0 |
| 6300822 | N919 Herinrichting wegvakken hm. 3.0-6.9 enNorgerhaven-Laan Weldadigheid | 1.222.475 | 1.933.675 | 0 |
| 6300823 | N386 DRIS Vries-Zuidlaren | 225.000 | 0 | 0 |
| 6300824 | N386 DRIS Tynaarlo | 100.000 | 0 | 0 |
| 6300904 | N34 aansluiting Eext op verkeersplein Gieten (6e poot) | 250.000 | 0 | 0 |
| 6300907 | Bijdrage aan Station Emmen-Zuid | 3.500.000 | 0 | 0 |
| 6300909 | N48: Bijdrage nieuwe ontsluitingsweg Zuidwolde | 750.000 | 37.980 | 0 |
| 6300910 | N386: Planuitwerking 'Mooi zo, veilig zo' De Groeve | 100.000 | 5.900 | 0 |
| 6300911 | N374; herinr. wegvak Borger-Schoonloo, afslag Westdorp | 1.111.482 | 441.140 | 0 |
| 6300912 | N371: Herinr. Wegvak Norgerbrug-Hoogersmilde (incl. Bovensmilde en Smilde) | 1.284.000 | 1.415.923 | 0 |
| 6300914 | N353: Wegvak Darp-Wapserveen inrichten tot GOW B (markering) | 78.240 | 0 | 0 |
| 6300915 | N371: aanp. Wegvak Willelte-Havelte als GOW | 149.960 | 35.673 | 0 |
| 6300917 | N855: herinr. Bebouwde kom Wapse | 350.000 | 440.314 | 0 |
| 6300919 | Bijdrage kunstprojecten langs provinciale wegen | 50.000 | 100.639 | -50.000 |
| 6300921 | A28: aanleg bewaakt parkeren voor vrachtauto's in Rogat | 75.000 | 75.000 | 0 |
| 6300922 | Aanleg 50 haltevoorzieningen langs prov. Wegen (onderdeel Kolibri) | 250.000 | 164.672 | 0 |
| 6300924 | Maatregelen spoor Zwolle-Emmen. | 1.300.000 | 0 | 0 |
| 6300925 | Binnenhavens en Vaarwegen voor de QuickWins in Coevorden | 700.000 | 0 | 0 |
| 6301003 | Kunstprojecten langs provinciale wegen | 50.000 | 4.500 | 0 |
| 6301007 | Aanleg 50 haltevoorzieningen langs prov. Wegen (Kolibri) | 250.000 | 2.675 | 0 |
| 6301009 | Studie Luchtvaartbeleid | 80.000 | 70.000 | 0 |
| | Studie OV + spoor in Drenthe | 150.000 | 58.390 | 0 |
| | Vervolgstudie Dryport c.a. | 20.000 | 30.000 | 0 |
| 6301010 | N919: Bijdrage voor maatregelen Poorten Veenhuizen | 430.000 | 8.810 | 0 |
| 6301011 | N379 Aanpassen wegvak hm. 0.3-4.3 aan richtlijn EHK | 240.000 | 248.342 | 0 |
| 6301012 | N386:Mooi zo, Veilig zo De Groeve | 425.000 | 1.336.143 | 0 |
| 6301013 | N386/N858; rotonde Donderen | 525.000 | 13.539 | 0 |
| 6301014 | (Fietstellers Mon./An.; fietstell./telpunten | 125.000 | 33.899 | 0 |
| 6319956 | Emmen-Ter Apel N391 9A256 | 3.935.096 | 13.198.104 | -9.777.359 |
| | | 56.936.178 | 48.008.115 | -17.860.834 |

| | restant/tekort | Af te sluiten | Opmerkingen |
|---|---|---|---|
| | 158.836 | Nee | afrekening in loop 2012, project samen beoordelen met 6300502 |
| | 250.000 | Nee | Betreft bijdrage aan derden. Loopt volgens planning |
| | 700.000 | Nee | aanbesteding 1e kwartaal 2012 |
| | 125.000 | Nee | Stalling in gebruik, maar bijdrage moet nog afgerekend worden |
| | 3.800.000 | Nee | Betreft bijdrage aan derden. Project is in afrondende fase |
| | 810.000 | Nee | Betreft bijdrage Convenantproject |
| | 1.000.000 | Nee | Convenantproject is vervallen en budget wordt aangewend voor uitvoering 2 fietspaden. Afrekening met Hoogeveen volgt nog |
| | 61.723 | Ja | is afgerond en afgerekend |
| | 250.000 | Nee | Convenant project is in uitvoering |
| | 200.000 | Nee | Betreft bijdrage aan derden.Twijfel of project doorgaat |
| | 991.406 | Nee | uitvoering in 2012, ism project 6300708 |
| | 442.264 | Nee | Infra is klaar, VRI's zijn geplaats, in 2012 afrekening. |
| | 100.000 | Nee | Gepland in 2012 |
| | 287.236 | Nee | 6300821/6300822 hangen samen met 6301010. In uitvoering, klaar in 2012 is verwachting. Eindafrekening 2013/2014 ivm subsidie. |
| | -711.200 | Nee | Project is uitgevoerd, afrekening in 2012 |
| | 225.000 | Nee | Zit in planning 2012 |
| | 100.000 | Nee | Zit in planning 2012 |
| | 250.000 | Ja | Project wordt niet uitgevoerd |
| | 3.500.000 | Nee | Betreft bijdrage aan derden. Is in afhandeling met emmen, afrekening in 2012 |
| | 712.020 | Nee | Afrekening in 2012 |
| | 94.100 | Nee | Plan is klaar, wordt in 2012 afgerekend. Beoordelen met 63010112 |
| | 670.342 | Nee | Deel project in 2010, deel in 2011 uitgevoerd, is in afrondende fase |
| | -131.923 | Nee | afrekening in loop 2012, project samen beoordelen met 6300502 |
| | 78.240 | Nee | wel afgerond, niet afsluiten ivm aanvullende maatregelen |
| | 114.287 | Nee | Wegvak is aangepast, moet nog financieel worden afgewikkeld |
| | -90.314 | Nee | Afrekening in 2012 |
| | -639 | Ja | dit deel afgerond. zie ook projecten: 63011010 en 6301003 |
| | 0 | Ja | Parkeerplaats is in gebruik |
| | 85.328 | Nee | Project wordt in fase uitgevoerd. i.c.m. onderhoud |
| | 1.300.000 | Nee | verbeterplan Zl-Emn in 2012 politiek beoordeeld, uitvoering vanaf 2014 |
| | 700.000 | Nee | Loopt volgens planning |
| | 45.500 | Nee | Opdrachten worden in 2012 verstrekt |
| | 247.325 | Nee | Project wordt in fases uitgevoerd, i.c.m. onderhoud |
| | 10.000 | Nee | Loopt volgens planning |
| | 91.610 | | |
| | -10.000 | | |
| | 421.190 | Nee | zie opmerking bij 6300822 en 6300823 |
| | -8.342 | Ja | Aanpassingen zijn uitgevoerd. |
| | -911.143 | Nee | Weg is aangepast, afrekening in 2012. Zie ook 6300910 |
| | 511.461 | Nee | start in 2012, beoordelen samen met 6311014 en 6312010. |
| | 91.102 | Nee | Meerjarig project, loopt volgens planning |
| | 514.351 | Ja | is afgerond en afgerekend |
| | 26.788.898 | | |

## Overzicht restant kredieten van lopende investeringsprojecten

| Nummer | Omschrijving | Krediet | Kosten | Opbrengsten |
|---|---|---|---|---|
| 2.1 Bereikbaarheid investeringsnota prioriteit 3.11 2011 | | | | |
| 6311002 | Nieuwe hoofdontsluiting langs Vliegveld Hoogeveen (bijdrage in kader convenant) | 1.000.000 | 0 | 0 |
| 6311003 | N386: Maatregelen fietsroute+ Vries-Zuidlaren (1e fase) | 250.000 | 0 | 0 |
| 6311004 | Vervolgstudie Transferium De Punt | 100.000 | 22.500 | 0 |
| 6311005 | Monitoring: Beleidsmonitoring: onderhoud tellers; licentie- en abonnementskosten | 71.750 | 61.013 | 0 |
| 6311006 | Onderzoek: Beleidsonderzoek en metingen Regionale bereikbaarheid | 105.000 | 184.467 | -150.000 |
| 6311007 | PR en Communicatie | 100.000 | 0 | 0 |
| 6311008 | N372: herinrichting bebouwde kom Peizermade | 1.500.000 | 1.120.941 | 0 |
| 6311009 | N353: Herinrichting Wilhelminaoord | 440.000 | 0 | 0 |
| 6311010 | Kunstprojecten langs provinciale wegen | 100.000 | 0 | 0 |
| 6311011 | Projecten Mobiliteitsmanagement t.b.v. fiets en carpoolen | 100.000 | 12.490 | 0 |
| 6311012 | N381: Maatregelen knooppunt N381/A28 bij Beilen | 600.000 | 61.426 | 0 |
| 6311013 | Studies Spoor, OV, Regiotram en Luchtvaart | 280.000 | 204.901 | 0 |
| 6311014 | N386: aanvullende maatregelen i.r.m. aanleg Rotonde kruispunt N386/N858 | 100.000 | 0 | 0 |
| 6311015 | N375: realiseren volledige aansluiting Koekangerveld | 500.000 | 0 | 0 |
| 6311016 | Studies Veiligheid en Bereikbaarheid | 75.000 | 15.621 | -8.900 |
| | | 5.321.750 | 1.683.359 | -158.900 |
| 2.3 Wegen | | | | |
| 6331101 | Bronhouderschap Basisregistratie Grootschalige topografie (BGT) | 942.000 | 0 | 0 |
| 6331102 | Incidentmanagemnet op de N34, N381 en N372 | 100.000 | 0 | 0 |
| 6331104 | Zoutloods | 1.500.000 | 0 | 0 |
| | | 2.542.000 | 0 | 0 |
| 2.4 Vaarwegen | | | | |
| 6330006 | Erica-Oranjesluis | 120.000 | 22.870 | 0 |
| | Reconstructie Ericasluis | 2.080.000 | 0 | 0 |
| 6331103 | Bedieningspost Stieltjeskanaalsluis | 820.000 | 0 | 0 |
| 6331106 | Vervanging BW-2645 brug 23 (Bladderswijk) ophaalbrug uit 1954 | 715.000 | 0 | 0 |
| 6331107 | Vervanging N371-40750 Pijlebrug draaibrug uit 1922 | 1.320.000 | 0 | 0 |
| 6331108 | Vervanging N372-07792 Fietsbrug Oude Peizerdiep houten fietsbrug uit 1974 | 27.500 | 0 | 0 |
| 6331109 | Vervanging N374-38150 Fietsbrug Oude Diep - hout Fietsbrug uit 1974 | 82.500 | 0 | 0 |
| 6331110 | Vervanging N376-36750 Duikerbrug Holslootsdiep duikerbrug beton uit 1935 | 275.000 | 0 | 0 |
| 6331111 | Vervanging N386-08150 Oosterbroeksebrug betonbrug uit 1956 | 660.000 | 0 | 0 |
| 6331112 | Vervanging N386-13550 brug Drentsche Aa betonbrug uit 1956 | 660.000 | 0 | 0 |
| 6331113 | Vervanging N862-04210 Brug over het Bargerkanaal betonbrug uit 1935 | 220.000 | 0 | 0 |
| 6331114 | Vervanging VHV-40620 Driftbrug draaibrug uit 1923 | 550.000 | 0 | 0 |
| 6331115 | Vervanging VHV-41405 Dalerbrug draaibrug uit 1912 | 550.000 | 0 | 0 |
| 6331116 | Vervanging VHV-43225 Hesselerbrug draaibrug uit 1913 | 550.000 | 0 | 0 |
| 6331117 | Vervanging VHV-45615 Klenckerbrug draaibrug uit 1920 | 550.000 | 0 | 0 |
| 6331118 | Vervanging VHV-47170 Haarbrug draaibrug uit 1914 | 550.000 | 0 | 0 |
| 6331119 | Vervanging VHV-49010 Hoolbrug draaibrug uit 1920 | 550.000 | 0 | 0 |
| 6331120 | Vervanging VHV-48145 Holslootbrug val verv.staal uit 1955 | 220.000 | 0 | 0 |
| 6331121 | Vervanging DHV-42290 Paradijssluis houten deuren uit 1926 | 120.000 | 0 | 0 |
| | | 10.620.000 | 22.870 | 0 |
| Totaal programma 2 | | 75.419.928 | 49.714.343 | -18.019.734 |

| | restant/tekort | Af te sluiten | Opmerkingen |
|---|---|---|---|
| | | | |
| | 1.000.000 | Nee | Afrekening met Hoogeveen volgt, afsluiten in 2012 |
| | 250.000 | Nee | Project is in uitvoering |
| | 77.500 | Nee | Loopt volgens planning |
| | 10.737 | Nee | Loopt volgens planning |
| | 70.533 | Nee | Loopt volgens planning |
| | 100.000 | Nee | Loopt volgens planning |
| | 379.059 | Nee | afrekening volgt, beëindiging in 2012 |
| | 440.000 | Nee | Uitvoerin in 2012 |
| | 100.000 | Nee | Opdrachten worden in 2012 verstrekt |
| | 87.510 | Nee | Diverse onderzoeken gestart |
| | 538.574 | Nee | start in 2012,extra bijdrage van RWS van 600.000 toegezegd |
| | 75.099 | Nee | Loopt volgens planning |
| | 100.000 | Nee | zie tekst 6301013 |
| | 500.000 | Nee | Volgens planning, in 2011 gestart |
| | 68.279 | Nee | Loopt volgens planning |
| | 3.797.291 | | |
| | | | |
| | 942.000 | Nee | Start werkzaamheden staat gepland voor 2012 |
| | 100.000 | Nee | Start werkzaamheden staat gepland voor 2012 |
| | 1.500.000 | Nee | Start werkzaamheden staat gepland voor 2012/2013 |
| | 2.542.000 | | |
| | | | |
| | 97.130 | Nee | De voorbereiding is in volle gang. Groot onderhoud aan pompen staat gepland voor het najaar/winter. Het tijdstip van uitvoeren blijft echter afhankelijk van de weersomstandigheden, omdat onderhoudswerkzaamheden alleen maar uitgevoerd kunnen worden als er niet gepompt hoeft te worden. |
| | 2.080.000 | Nee | Uitvoering Reconstructie Ericasluis en en Oranje sluis worden gezamenlijk opgepakt. |
| | 820.000 | Nee | Aanbesteding van dit project zal in 2012 plaatsvinden en zal daar waar mogelijk gelijktijdig met het groot onderhoud worden uitgevoerd. De planning is dat de werkzaamheden in 2013 zullen worden afgerond. |
| | 715.000 | Nee | Uitvoering werkzaamheden staat gepland voor 2014 |
| | 1.320.000 | Nee | Uitvoering werkzaamheden staat gepland voor 2013 |
| | 27.500 | Nee | Uitvoering werkzaamheden staat gepland voor 2013 |
| | 82.500 | Nee | Uitvoering werkzaamheden staat gepland voor 2013 |
| | 275.000 | Nee | Uitvoering werkzaamheden staat gepland voor 2014 |
| | 660.000 | Nee | Uitvoering werkzaamheden staat gepland voor 2014 |
| | 660.000 | Nee | Uitvoering werkzaamheden staat gepland voor 2012 |
| | 220.000 | Nee | Uitvoering werkzaamheden staat gepland voor 2015 |
| | 550.000 | Nee | Uitvoering werkzaamheden staat gepland voor 2015 |
| | 550.000 | Nee | Uitvoering werkzaamheden staat gepland voor 2015 |
| | 550.000 | Nee | Uitvoering werkzaamheden staat gepland voor 2015 |
| | 550.000 | Nee | Uitvoering werkzaamheden staat gepland voor 2015 |
| | 550.000 | Nee | Uitvoering werkzaamheden staat gepland voor 2015 |
| | 550.000 | Nee | Uitvoering werkzaamheden staat gepland voor 2015 |
| | 220.000 | Nee | Uitvoering werkzaamheden staat gepland voor 2015 |
| | 120.000 | Nee | Uitvoering werkzaamheden staat gepland voor 2012 |
| | 10.597.130 | | |
| | 43.725.319 | | |

## Overzicht restant kredieten van lopende investeringsprojecten

| Nummer | Omschrijving | Krediet | Kosten | Opbrengsten |
|---|---|---|---|---|
| Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | | | | |
| 4.4. Kunsten, Erfgoed en media | | | | |
| 6830704 | Uitbreiding Drents Museum | 14.461.000 | 20.564.583 | -6.200.000 |
| Totaal Programma 4 | | 14.461.000 | 20.564.583 | -6.200.000 |
| Programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en Landschap en Landbouw | | | | |
| 7.1 Natuur en Landschap en diverse deelprojecten pMJP | | | | |
| 6628480 | Aankoop relatienotagebieden | 6.503.298 | 3.201.115 | -16.990 |
| Totaal Programma 7 | | 6.503.298 | 3.201.115 | -16.990 |
| Programma 10. Middelen en Bedrijfsvoering | | | | |
| 10.3 ICT en facilitaire zaken | | | | |
| 5270610 | Omgevingsvergunning 2006 | 225.000 | 62.940 | 0 |
| 5270611 | Omgevingsvergunning 2006 | 75.000 | 24.430 | 0 |
| 5270705 | Migratie Office XP 2007 | 186.800 | 0 | 0 |
| 5270803 | Processen digitaliseren mbt.e-goverment | 492.000 | 394.816 | 0 |
| 5270804 | Hardware ERP 2008 | 277.000 | 45.983 | 0 |
| 5270805 | Processen digitaliseren mbt.verstekken subsidies | 96.000 | 44.017 | 0 |
| 5270806 | Bekabeling netwerk 2008 | 265.500 | 265.500 | 0 |
| 5270807 | Verbetering IT-huishouding/processen | 525.000 | 91.757 | 0 |
| 5270808 | Herstructurering IT-huishouding oa. Digid | 175.000 | 101.402 | 0 |
| 5270901 | Info- en comm. Basisvoorzieningen 2009 | 335.000 | 262.827 | 0 |
| 5271001 | Vervanging lokaal netwerk 2010 | 157.000 | 0 | 0 |
| 5271002 | Vervanging randapparatuur 2010 | 44.000 | 41.532 | 0 |
| 5271003 | E-architectuur 2010 | 20.000 | 0 | 0 |
| 5271101 | Zoekfunctie Intranet 2011 | 60.000 | 49.000 | 0 |
| 5271102 | ICT VJN 2011 basisregistratie | 1.000.000 | 0 | 0 |
| 5271103 | ICT VJN 2011 Frontoffice | 120.000 | 0 | 0 |
| 5271104 | ICT VJN 2011 ZGW 1e fase | 410.000 | 0 | 0 |
| 5271105 | ICT VJN 2011 ZGW 12 processen | 300.000 | 0 | 0 |
| 5271106 | ICT VJN 2011 I-beleid en architectuur | 75.000 | 0 | 0 |
| 5271107 | ICT VJN 2011 migratie office | 100.000 | 0 | 0 |
| 5271108 | ICT VJN 2011 mobiele devices en dat encryptie | 60.000 | 0 | 0 |
| 5271109 | ICT VJN 2011 Ruimtelijk informatie systeem | 100.000 | 0 | 0 |
| 5271110 | ICT VJN 2011 telewerken op basis van VDI en thuisnet | 100.000 | 0 | 0 |
| 5271111 | ICT VJN 2011 van Novell naar MS | 300.000 | 0 | 0 |
| 5271112 | ICT VJN 2011 Migratie groupwise naar outlook | 250.000 | 0 | 0 |
| 5271113 | ICT VJN 2011 ontvlechting drents museum | 250.000 | 0 | 0 |
| 5271114 | Verv. (2004) DM servers, werkplekken, basisvoorzieningen e.d. | 150.000 | 0 | 0 |

| | restant/tekort | Af te sluiten | Opmerkingen |
|---|---|---|---|
| | | | |
| | | | |
| | 96.417 | Nee | Na de afronding vorig jaar van het project "depot" is dit jaar het project nieuwbouw Drents Museum afgerond. Het SNN heeft de subsidie van 5 miljoen inmiddels definitief vastgesteld. Rond de zomer heeft het Drents Museum haar bijdrage van 1,2 miljoen beschikbaar gesteld. De bijdrage van de gemeente Assen in de aanlegkosten van de daktuin zal naar verwachting begin 2012 beschikbaar komen. Het daadwerkelijk sluiten van de boeken zal in 2012 geschieden zodra de laatste facturen en contracten zijn afgewikkeld. |
| | 96.417 | | |
| | | | |
| | | | |
| | 3.319.173 | Nee | Dit krediet loopt door. Afhankelijk van marktaanbod kunnen er aankopen worden gedaan. |
| | 3.319.173 | | |
| | | | |
| | | | |
| | 162.060 | Nee | Digitalisering II loopt door t/m juni 2012. Voor toelichting zie bedrijfsvoeringsparagraaf |
| | 50.570 | Nee | De WABO is 1 oktober 2010 in werking getreden. De eerste WABO vergunningen zijn in de tweede helft van 2011 verleend. Eind 2011 is met behulp van een externe duidelijk geworden welke aanpassingen nog nodig zijn in de WFM/MPM applicatie. Deze aanpassingen zullen in het eerste kwartaal van 2012 worden gerealiseerd. In het tweede kwartaal zullen nog wat kleinere zaken afgehandeld worden. Na 2012 zullen er geen verplichtingen meer worden aangegaan voor dit budget. Dit betekent dat uiterlijk 2013 het investeringskrediet wordt afgesloten. |
| | 186.800 | Nee | Migratie Office2010 gepland in 2012 |
| | 97.184 | Nee | Digitalisering II loopt door t/m juni 2012. Voor toelichting zie bedrijfsvoeringsparagraaf |
| | 231.017 | Nee | SAN uitgesteld wegens jur. conflict. Nog migratie 2 HP-UX systemen |
| | 51.983 | Nee | Digitalisering II loopt door t/m juni 2012. Voor toelichting zie bedrijfsvoeringsparagraaf |
| | 0 | Ja | Projecten binnen programma Provinciehuis van Morgen zijn afgerond. |
| | 433.243 | Nee | SAN (incl. uitwijk) uitgesteld wegens jur. conflict. Vervanging PO-systeem in 2012 |
| | 73.598 | Nee | Project Blauwdruk per half 2011 tijdelijk stilgelegd. Herstart begin 2012. |
| | 72.173 | Nee | Deels gereed, loopt door in 2012 |
| | 157.000 | Nee | Gepland in 2012 |
| | 2.468 | Ja | Gereed |
| | 20.000 | Nee | Vooronderzoek is afgerond uitvoering start begin 2012 |
| | 11.000 | Ja | Implementatie gestart in combinatie met nieuwe Intranet (Huisnet Drenthe) |
| | 1.000.000 | Nee | Implementatie basisregistraties loopt nog enkele jaren (BAG, BGT, NHR) |
| | 120.000 | Nee | Vervolg op NUP, met name e-Dienstverlening onderdeel. |
| | 410.000 | Nee | ZGW start in 1e fase in 2012 |
| | 300.000 | Nee | Vervolgfase ZGW na 2012 |
| | 75.000 | Nee | Jaarlijks actueel houden I-Beleid en ICT architectuur |
| | 100.000 | Nee | Kantoorautomatiseringsomgeving in 2012 actualiseren. |
| | 60.000 | Nee | Beheerconcept mobiele devices in 2012 invoeren |
| | 100.000 | Nee | Volledige upgrade GIS omgeving in 2012 uitvoeren. |
| | 100.000 | Nee | Opschalen en verfijnen thuiswerkmogelijkheden in 2012. |
| | 300.000 | Nee | Keuze en vervolgens migratie backend systemen in 2012. |
| | 250.000 | Nee | Keuze en migratie mailomgeving in 2012. |
| | 250.000 | Nee | Verzelfstandiging en beheer (aanbesteding) uit te voeren in 2012. |
| | 150.000 | Nee | Vervanging aparatuur Drents Museum (met name werkplekken) in 2012. |

## Overzicht restant kredieten van lopende investeringsprojecten

| Nummer | Omschrijving | Krediet | Kosten | Opbrengsten |
|---|---|---|---|---|
| 5271203 | Stateninfosysteem (verv. invest. vanuit 2007) | 135.000 | 71.034 | 0 |
| 5280701 | Revitalisering provinciehuis BWK | 6.425.817 | 6.425.817 | 0 |
| 5280702 | Revitalisering Prov.huis installaties | 8.948.702 | 8.628.297 | 0 |
| 5280703 | Revitalisering meubiair + inrichting bestuursruimte | 1.604.036 | 1.604.036 | 0 |
| 5280704 | Revitalisering bestuursruimte BWK | 708.000 | 708.000 | 0 |
| 5280705 | Revitalisering warme-koudeopslag | 375.000 | 375.000 | 0 |
| 5280706 | Revitalisering isolatieglas | 832.082 | 832.082 | 0 |
| 5280801 | Huisvestingsbeleidsplan (ICT-voorzieningen) | 412.500 | 423.989 | 0 |
| Totaal Programma 10 | | 25.589.437 | 20.452.458 | 0 |
| TOTAAL | | 121.973.662 | 93.932.500 | -24.236.724 |

Attrium verbouwde Drents museum

| | restant/tekort | Af te sluiten | Opmerkingen |
|---|---|---|---|
| | 63.966 | Nee | Project is deels gerealiseerd, delen af te ronden in 2012. |
| | 0 | Ja | De revitalisering van het provinciehuis is als onderdeel van het programma Provinciehuis van Morgen afgerond. |
| | 320.406 | Ja | revitalisering is afgerond. |
| | 0 | Ja | revitalisering is afgerond. |
| | 0 | Ja | revitalisering is afgerond. |
| | 0 | Ja | revitalisering is afgerond. |
| | 0 | Ja | revitalisering is afgerond. |
| | -11.489 | Ja | revitalisering is afgerond. |
| | 5.136.979 | | |
| | 52.277.887 | | |

# III.1.2
# Stand en verloop van reserve en voorzieningen

| Nr. | | Saldo 31-12-2010 na bestemming resultaat reserves | 2011 Begrote Rente | 2011 Begrote Vermeerde-ringen | 2011 Begrote Verminde-ringen | Saldo 31-12-2011 voor bestemming resultaat reserves | Resultaat op reserves | Saldo 31-12-2011 na bestemming resultaat reserves | Mutaties 2011 na bestemming resultaat reserves | 2012 Begrote Rente | 2012 Begrote Vermeerde-ringen | 2012 Begrote Verminde-ringen | Saldo 31-12-2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Algemene reserves | | | | | | | | | | | | | |
| 050001 | Reserve voor algemene doeleinden | 25.119.184 | - | | 20.448.370 | 4.670.814 | | 4.670.814 | 20.448.370- | - | | 232.037 | 4.438.777 |
| 050002 | Saldireserve | 6.216.349 | | 4.954.681 | | 11.171.030 | | 11.171.030 | 4.954.681 | | | 10.835.100 | 335.930 |
| 050005 | Risicoreserve | 19.000.000 | | 10.000.000 | | 29.000.000 | | 29.000.000 | 10.000.000 | | | | 29.000.000 |
| | | 50.335.533 | - | 14.954.681 | 20.448.370 | 44.841.844 | | 44.841.844 | 5.493.689- | - | - | 11.067.137 | 33.774.707 |
| Bestemmingsreserves | | | | | | | | | | | | | |
| 060111 | Reserve monitoring voormalige stortplaatsen | 1.252.694 | | | | 1.252.694 | 51.406- | 1.201.288 | 51.406- | | | 45.000 | 1.156.288 |
| 060117 | Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | 10.858.000 | | - | 5.468.000 | 5.390.000 | | 5.390.000 | 5.468.000- | | - | 2.990.000 | 2.400.000 |
| 060124 | Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt | 5.271.178 | | 221.541 | | 5.492.719 | 391.415 | 5.884.134 | 612.956 | | | 340.000 | 5.544.134 |
| 060150 | Reserve versterking economische structuur | 5.354.836 | | 2.043.756 | | 7.398.592 | 175.985- | 7.222.607 | 1.867.771 | | | | 7.222.607 |
| 060161 | Reserve grondwaterheffing | 184.705 | | | 85.000 | 99.705 | 406.563 | 506.268 | 321.563 | | | 85.000 | 421.268 |
| 060199 | Reserve Investeringen verkeer en vervoer | 22.347.273 | | | 31.818 | 22.315.455 | | 22.315.455 | 31.818- | | | 3.422.234 | 18.893.221 |
| 060211 | Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel | 8.828.876 | | | 1.618.669 | 7.210.207 | 196.369 | 7.406.576 | 1.422.300- | | | 1.797.998 | 5.608.578 |
| 060212 | Reserve verdubbeling N33 | 11.965.000 | - | | | 11.965.000 | | 11.965.000 | - | - | | 11.965.000 | - |
| 060214 | Reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | 8.153.153 | | | 2.000.000 | 6.153.153 | 676.146 | 6.829.299 | 1.323.854- | | | 1.140.698 | 5.688.601 |
| 060215 | Reserve provinciaal aandeel ILG | 17.689.104 | | 1.738.186 | | 19.427.290 | 1.934.341 | 21.361.631 | 3.672.527 | | | 7.568.698 | 13.792.933 |
| 060218 | Reserve Regio Specifiek Pakket | 93.277.228 | 1.315.209 | 11.915.936 | | 106.508.373 | 8.429.319 | 114.937.692 | 21.660.464 | 1.620.621 | - | 15.730.720 | 100.827.593 |
| 060221 | Financieringsreserve (voorheen Dynamische cofinancieringsreserve) | 128.596.368 | 642.982 | | 7.123.841 | 122.115.509 | | 122.115.509 | 6.480.859- | | | 10.000.000 | 112.115.509 |
| 060222 | Reserve Vitaal Platteland | - | | 25.000.000 | | 25.000.000 | | 25.000.000 | 25.000.000 | | | | 25.000.000 |
| | | 313.778.416 | 1.958.191 | 40.919.419 | 16.327.328 | 340.328.698 | | 352.135.459 | 38.357.043 | 1.620.621 | - | 55.085.348 | 298.670.732 |
| Totalen algemene reserves en bestemmingreserves | | 364.113.948 | 1.958.191 | 55.874.100 | 36.775.698 | 385.170.541 | | 396.977.303 | 32.863.354 | 1.620.621 | - | 66.152.485 | 332.445.439 |

| Nr. | | | 2011 Begrote premie-inleg | 2011 Vermeerde-ringen | 2011 Verminde-ringen | Saldo 31-dec-2011 | | | | 2012 Begrote premie-inleg | 2012 Vermeerde-ringen | 2012 Verminde-ringen | Saldo 31-dec-2012 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Voorzieningen middelen derden | | | | | | | | | | | | | |
| 072110 | Voorziening spaarhypotheken | 2.101.438 | 115.278 | - | | 2.216.716 | | | | 100.000 | - | | 2.316.716 |
| | | 2.101.438 | 115.278 | - | - | 2.216.716 | | 2.216.716 | | 100.000 | - | - | 2.316.716 |
| Voorzieningen | | | | | | | | | | | | | |
| 083173 | Voorziening groot onderhoud provinciehuis | 1.705.555 | | 401.930 | 1.267.322 | 840.163 | | | | | 375.000 | 375.000 | 840.163 |
| 083177 | Voorziening groot onderhoud Drents Museum | 797.531 | | 186.899 | 655.049 | 329.381 | | | | | 165.000 | 165.000 | 329.381 |
| 083179 | Voorziening spaarverlof | 141.360 | | | 41.723 | 99.637 | | | | | | | 99.637 |
| 083180 | Voorziening op vordering op verkoop Vennootschap B.V. | 18.248.444 | | | 8.166.159 | 10.082.285 | | | | | | | 10.082.285 |
| 083181 | Voorziening Algemene pensioenwet politieke ambts-dragers (Appa), (voorheen Reserve t.b.v. de in te stellen voorziening pensioenen) | 6.850.459 | | 128.993 | 1.001.120 | 5.978.332 | | | | | 140.000 | 500.000 | 5.618.332 |
| 083182 | Voorziening groot onderhoud Depot Drents Museum | - | | 53.590 | - | 53.590 | | | | | 53.590 | 53.590 | 53.590 |
| Totalen voorzieningen | | 27.743.350 | - | 771.412 | 11.131.373 | 17.383.388 | | 17.383.388 | | - | 733.590 | 1.093.590 | 17.023.389 |
| Saldo reserves en voorzÒieningen | | 393.958.736 | 2.073.469 | 56.645.512 | 47.907.071 | 404.770.645 | | 416.577.407 | | 1.720.621 | 733.590 | 67.246.075 | 351.785.543 |
| | | 2011 na bestemming | | | | 2012 | | | | | | | 2013 |
| Bespaarde rente obv 3% over de reserve's (aanvang van het jaar) | | 10.923.000 | | | | 11.555.000 | | | | | | | 9.973.000 |
| saldo verminderingen en vermeerderingen | | | | 21.056.593 | | | | | | | 64.531.864- | | |

| 2013 Begrote Rente | 2013 Begrote Vermeerde-ringen | 2013 Begrote Verminde-ringen | Saldo 31-12-2013 | 2014 Begrote Rente | 2014 Begrote Vermeerde-ringen | 2014 Verminde-ringen | Saldo 31-12-2014 | 2015 Begrote Rente | 2015 Begrote Vermeerde-ringen | 2015 Begrote Verminde-ringen | Saldo 31-12-2015 | 2016 Begrote Rente | 2016 Begrote Vermeerde-ringen | 2016 Begrote Verminde-ringen | Saldo 31-12-2016 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | | | | | | | | | | | |
| - | | 1.057.986 | 3.380.791 | | 2.001.784 | | 5.382.575 | | | 275.812 | 5.106.763 | | | | 5.106.763 |
| | | 20.310 | 315.620 | | | 220.310 | 95.310 | | | 95.310 | - | | | | - |
| | | | 29.000.000 | | | | 29.000.000 | | | | 29.000.000 | | | | 29.000.000 |
| - | - | 1.078.296 | 32.696.411 | - | 2.001.784 | 220.310 | 34.477.885 | 0 | 0 | 371.122 | 34.106.763 | - | 0 | 0 | 34.106.763 |
| | | | | | | | | | | | | | | | |
| | | | 1.156.288 | | | | 1.156.288 | | | | 1.156.288 | | | | 1.156.288 |
| | | 1.400.000 | 1.000.000 | | | 1.000.000 | - | | | | - | | | | - |
| | | 340.000 | 5.204.134 | | | 340.000 | 4.864.134 | | | 340.000 | 4.524.134 | | | 340.000 | 4.184.134 |
| | | | 7.222.607 | | | | 7.222.607 | | | | 7.222.607 | | | | 7.222.607 |
| | | | 421.268 | | | | 421.268 | | | | 421.268 | | | | 421.268 |
| | | 13.815.668 | 5.077.553 | | | 5.814.637 | 737.084- | | | 2.461.325 | 3.198.409- | | | | 3.198.409- |
| | | 4.212.209 | 1.396.369 | | | 1.200.000 | 196.369 | | | | 196.369 | | | | 196.369 |
| - | | | - | | | | - | | | | - | | | | - |
| | | 1.012.455 | 4.676.146 | | | - | 4.676.146 | | | | 4.676.146 | | | | 4.676.146 |
| | | 7.875.568 | 5.917.365 | | | | 5.917.365 | | | | 5.917.365 | | | | 5.917.365 |
| 1.421.669 | - | 9.866.944 | 92.382.318 | 1.302.591 | | 8.340.012 | 85.344.897 | 1.203.363 | 6.565.853 | | 93.114.113 | 1.314.771 | | | 94.428.884 |
| | | | 112.115.509 | | | | 112.115.509 | | | | 112.115.509 | | | | 112.115.509 |
| | | | 25.000.000 | | | | 25.000.000 | | | | 25.000.000 | | | | 25.000.000 |
| 1.421.669 | - | 38.522.844 | 261.569.557 | 1.302.591 | - | 16.694.649 | 246.177.499 | 1.203.363 | 6.565.853 | 2.801.325 | 251.145.390 | 1.314.771 | 0 | 340.000 | 252.120.161 |
| 1.421.669 | - | 39.601.140 | 294.265.968 | 1.302.591 | 2.001.784 | 16.914.959 | 280.655.384 | 1.203.363 | 6.565.853 | 3.172.447 | 285.252.153 | 1.314.771 | 0 | 340.000 | 286.226.924 |

| 2013 Begrote premie-inleg | 2013 Vermeerde-ringen | 2013 Verminde-ringen | Saldo 31-dec-2013 | 2014 Begrote premie-inleg | 2014 Vermeerde-ringen | 2014 Verminde-ringen | Saldo 31-dec-2014 | 2015 Begrote premie-inleg | 2015 Vermeerde-ringen | 2015 Verminde-ringen | Saldo 31-dec-2015 | 2016 Begrote premie-inleg | 2016 Vermeerde-ringen | 2016 Verminde-ringen | Saldo 31-dec-2016 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | | | | | | | | | | | |
| 100.000 | | | 2.416.716 | 100.000 | | | 2.516.716 | 100.000 | | | 2.616.716 | 100.000 | | | 2.716.716 |
| 100.000 | - | - | 2.416.716 | 100.000 | - | - | 2.516.716 | 100.000 | 0 | 0 | 2.616.716 | 100.000 | 0 | 0 | 2.716.716 |
| | | | | | | | | | | | | | | | |
| | 375.000 | 375.000 | 840.163 | | 375.000 | 375.000 | 840.163 | | 375.000 | 375.000 | 840.163 | | 375.000 | 375.000 | 840.163 |
| | 165.000 | 165.000 | 329.381 | | 165.000 | 165.000 | 329.381 | | 165.000 | 165.000 | 329.381 | | 165.000 | 165.000 | 329.381 |
| | | | 99.637 | | | | 99.637 | | | | 99.637 | | | | 99.637 |
| | | | 10.082.285 | | | | 10.082.285 | | | | 10.082.285 | | | | 10.082.285 |
| | 140.000 | 500.000 | 5.258.332 | | 140.000 | 500.000 | 4.898.332 | | 140.000 | 500.000 | 4.538.332 | | | | 4.538.332 |
| | 53.590 | 53.590 | 53.590 | | 53.590 | 53.590 | 53.590 | | 53.590 | 53.590 | 53.590 | | | | 53.590 |
| - | 733.590 | 1.093.590 | 16.663.389 | - | 733.590 | 1.093.590 | 16.303.389 | | | | 16.303.389 | 0 | 540.000 | 540.000 | 16.303.389 |
| 1.521.669 | 733.590 | 40.694.730 | 313.346.073 | 1.402.591 | 2.735.374 | 18.008.549 | 299.475.488 | 1.303.363 | 6.565.853 | 3.172.447 | 304.172.257 | 1.414.771 | 540.000 | 880.000 | 305.247.029 |
| | | | 2014 | | | | 2015 | | | | 2016 | | | | |
| | | | 8.828.000 | | | | 8.420.000 | | | | 8.558.000 | | | | |
| | 38.179.471- | | | | 13.610.584- | | | | 4.596.769 | | | | -1.654.771 | | |

In voorgaand overzicht wordt per reserve een toelichting gegeven op de vermeerderingen en de verminderingen. In sommige gevallen bestaan de vermeerderingen uit inkomsten ten gevolge van een heffing zoals bij de grondwaterheffing. De saldi aanvang jaar 2011 zijn dezelfde als de eindsaldi in de Jaarrekening 2010 (na bestemming). In de navolgende toelichtingen worden de stand en het verloop van de reserves en voorzieningen weergegeven, waarbij onderscheid is gemaakt in:

1. algemene reserves
2. bestemmingsreserves
3. voorzieningen middelen derden
4. voorzieningen

| 050001 | Reserve voor algemene doeleinden | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 25.119.184 | 4.670.814 | 4.438.777 | 3.380.791 | 5.382.575 |
| Begrote onttrekking (2) | 20.448.370 | 232.037 | 1.057.986 | - | 275.812 |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | 2.001.784 | - |
| Bestemming resultaat (4) | | | | | |
| Saldo einde jaar (1-2+3+4) | 4.670.814 | 4.438.777 | 3.380.791 | 5.382.575 | 5.106.763 |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Dit is een vrij besteedbare reserve voor algemene doeleinden. De reserve is onderdeel van het weerstandsvermogen van de provincie en wordt gebruikt voor het sluitend maken van de meerjarenbegrotingen. Overschotten die zich de komende jaren voordoen toe te voegen aan de Algemene Reserve om een verdere 'buffer' te hebben voor het opvangen van tegenvallers. |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk |
| Teamleider | E. Bos |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering |
| Product | Product 10.1 Financiering en algemene dekkingsmiddelen |
| Toelichting | Er wordt geen rente aan de reserve toegevoegd. De geraamde onttrekkingen zijn bedoeld om de begroting sluitend te maken. Het bedrag van 2011 bevat ook een bedrag van € 10 miljoen overheveling naar de Risicoreserve om toekomstige beleidsrisico's te kunnen opvangen conform VJN 2011. |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2011 gepland? |
| | Een begrote onttrekking om de begroting sluitend te maken en een overheveling van € 10 miljoen naar de Risicoreserve. |
| | Wat is in 2011 gerealiseerd? |
| | De begrote ontrekkingen zijn gerealiseerd. De bestemming van het resultaat kan verwerkt worden na vaststelling van de Jaarstukken 2011 |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| 050002 | Saldireserve | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 6.216.349 | 11.171.030 | 335.930 | 315.620 | 95.310 |
| Begrote onttrekking (2) | - | 10.835.100 | 20.310 | 220.310 | 95.310 |
| Begrote toevoeging (3) | 4.954.681 | - | - | - | - |
| Bestemming resultaat (4) | | | | | |
| Saldo einde jaar (1-2+3+4) | 11.171.030 | 335.930 | 315.620 | 95.310 | - |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Bedragen die worden overgeheveld naar volgende boekjaren worden via deze reserve van het ene naar volgende boekjaren overgeheveld. Overheveling vindt slechts plaats met instemming van PS. |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk |
| Teamleider | E. Bos |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering |
| Product | Product 10.1 Financiering en algemene dekkingsmiddelen |
| Toelichting | Overhevelingen zoals opgenomen in de afgelopen jaarrekeningen en bestuurs-rapportages, waartoe u inmiddels heeft besloten, zijn in dit overzicht verwerkt. |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2011 gepland? |
| | Gepland was in 2011 toe te voegen de overhevelingen van 2011 naar 2012 zoals aangegeven in 2e en 3e Bestuursrapportage 2011. De begrote onttrekking is de toevoeging aan de exploitatie van de overhevelingen van 2010 naar 2011. |
| | Wat is in 2011 gerealiseerd? |
| | De begrote onttrekkingen en toevoegingen. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| 050005 | Risicoreserve | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 19.000.000 | 29.000.000 | 29.000.000 | 29.000.000 | 29.000.000 |
| Begrote onttrekking (2) | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | 10.000.000 | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 29.000.000 | 29.000.000 | 29.000.000 | 29.000.000 | 29.000.000 |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De reserve is bedoeld om incidentele tegenvallers op te kunnen vangen die niet door een specifieke voorziening of de algemene reserve worden gedekt. Deze reserve is onderdeel van de totale weerstandscapaciteit en wordt betrokken bij de paragraaf weerstandsvermogen. |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk |
| Teamleider | E. Bos |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering |
| Product | Product 10.1 Financiering en algemene dekkingsmiddelen |
| Toelichting | De omvang van deze reserve achten wij de minimumomvang van de totale algemene reserves. Deze reserve is bij het vaststellen van de Begroting 2008 ingesteld op een niveau van 19 miljoen. In de Voorjaarsnota 2012 is besloten de Reserve te verhogen tot 29 miljoen. |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2011 gepland? |
| | In de Voorjaarsnota 2012 is tot een toevoeging besloten van € 10.000.000,-- . De toevoeging is ten laste gebracht van de Reserve voor algemene doeleinden. |
| | Wat is in 2011 gerealiseerd? |
| | De begrote toevoeging is gerealiseerd. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| 060111 | Reserve monitoring voormalige stortplaatsen | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 1.252.694 | 1.201.288 | 1.156.288 | 1.156.288 | 1.156.288 |
| Begrote onttrekking (2) | - | 45.000 | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De reserve is ingesteld om onderzoeken, monitoring en beheer van voormalige stortplaatsen te waarborgen. Deze reserve is gevoed uit een extra opslag op de nazorgheffing en is in de Leemtewet gekoppeld aan voormalige stortplaatsen. Momenteel vindt geen heffing meer plaats. | | | | |
| Portefeuillehouder | T. Klip - Martin | | | | |
| Teamleider | E. Gosselink | | | | |
| Programma | Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | | | | |
| Product | Product 6.6. Bodemsanering | | | | |
| Toelichting | Deze reserve is gevoed middels de leemtewetheffing. De leemtewetheffing is in artikel 15.44 lid 1c van de Wet milieubeheer opgenomen. Wettelijk is bepaald dat deze heffing uitsluitend bedoeld is voor inventarisatie van voormalige stortplaatsen en monitoring van oude stortplaatsen. Dit zal ook in de periode 2010-2014 plaatsvinden voor de (potentiële) spoedlocaties en eventuele herontwikkelingslocaties. Een deel van de voormalige stortplaatsen heeft in deze periode geen prioriteit (geen actuele risico's voor mens en milieu) en zal na 2015 aangepakt worden. In 2012 zal bij circa 5 voormalige stortplaatsen een onderzoek worden gedaan naar de ecologische risico's. Verder wordt bij 1 voormalige stortplaats een monitoring uitgevoerd. VROM onderzoekt momenteel de mogelijkheid de aanpak (sanering) van voormalige stortplaatsen via Leemtewetheffing mogelijk te maken. Indien op basis van dit onderzoek besloten wordt de Leemtewetheffing ook in te zetten voor de aanpak van voormalige stortplaatsen, wordt dit in de toekomst ten laste van deze reserve gebracht. | | | | |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2011 gepland? | | | | |
| | Voor 2011 is geen planning opgenomen. | | | | |
| | Wat is in 2011 gerealiseerd? | | | | |
| | In 2011 is onderzoek gedaan bij 3 voormalige stortplaatsen waar herontwikkeling gaat plaatsvinden naar de mate van bodemverontreiniging en de risico's. Verder is een aantal voormalige stortplaatsen onderzocht in het kader van de aanpak van spoedlocaties. De totale kosten zijn € 51.406,--. | | | | |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | Een aantal voormalige stortplaatsen valt onder de aanpak spoedlocaties en is nader onderzocht voor het bepalen van spoed. Herontwikkeling bij 3 voormalige spoedlocaties. | | | | |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | Het saldo van de reserve daalt. Spoedlocaties in beeld, mate van bodemverontreiniging bij voormalige spoedlocaties in beeld, voormalige stortplaatsen kunnen worden opgeruimd bij herontwikkeling. | | | | |
| Begrote lasten programma (4) | - | 45.000 | - | - | - |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (5) | 51.406 | 45.000 | - | - | - |
| Begrote baten programma (6) | - | - | - | - | - |
| Werkelijke/beoogde baten programma (7) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | 1.201.288 | 1.156.288 | 1.156.288 | 1.156.288 | 1.156.288 |

| 060117 | Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 10.858.000 | 5.390.000 | 2.400.000 | 1.000.000 | - |
| Begrote onttrekking (2) | 5.468.000 | 2.990.000 | 1.400.000 | 1.000.000 | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Deze reserve is bij de Voorjaarsnota PLUS 2007 ingesteld om gebiedsgerichte cofinanciering van relatief grote projecten mogelijk te maken, waarbij het met name gaat om cofinanciering voor Europese programma's of bijdragen aan relatief grootschalige projecten om zodoende financiering mogelijk te maken. RSP-projecten worden niet meer uit deze reserve gedekt. Hiervoor is een aparte reserve ingesteld. | | | | |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | Product 10.1 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | |
| Toelichting | Deze reserve is bij de Voorjaarsnota PLUS 2007 ingesteld om gebiedsgerichte cofinanciering van relatief grote projecten mogelijk te maken, waarbij het met name gaat om cofinanciering voor Europese programma's of bijdragen aan relatief grootschalige projecten om zodoende financiering mogelijk te maken. RSP-projecten worden niet meer uit deze reserve gedekt. Hiervoor is een aparte reserve ingesteld. Volgens planning is de reserve in 2014 uitgeput en kan hij worden opgeheven. | | | | |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2011 gepland? | | | | |
| | De reserve wordt volgens planning afgebouwd. In 2011 is een onttrekking begroot van € 5.468.000,-- | | | | |
| | Wat is in 2011 gerealiseerd? | | | | |
| | De geplande onttrekking van € 5.468.000 is in 2011 gerealiseerd. | | | | |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | N.v.t. | | | | |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | N.v.t. | | | | |
| Begrote lasten programma (4) | 5.468.000 | 2.990.000 | 1.400.000 | 1.000.000 | - |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (5) | 5.468.000 | 2.990.000 | 1.400.000 | 1.000.000 | - |
| Begrote baten programma (6) | - | - | - | - | - |
| Werkelijke/beoogde baten programma (7) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | 5.390.000 | 2.400.000 | 1.000.000 | - | - |

| 060124 | Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 5.271.178 | 5.884.134 | 5.544.134 | 5.204.134 | 4.864.134 |
| Begrote onttrekking (2) | - | 340.000 | 340.000 | 340.000 | 340.000 |
| Begrote toevoeging (3) | 221.541 | - | - | - | - |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het onderhouden van de vaarverbinding Meppel-De Punt. |
| Portefeuillehouder | H. Brink |
| Teamleider | H. van den Eerenbeemt |
| Programma | Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit |
| Product | Product 2.3. Vaarwegen |
| Toelichting | De reserve is ingesteld om het beheer en onderhoud van de vaarweg Meppel-De Punt te waarborgen. Door het instellen van de reserve worden er geen extra claims op de provinciale middelen gelegd. Met behulp van de Brokx-Nat-systematiek wordt jaarlijks het Meerjaren(groot)onderhoudsplan bijgesteld, waarin de verwachte uitgaven voor het onderhoud aan de vaarweg worden vastgesteld. Deze verwachte uitgaven vormen de verminderingen die aan programmaonderdeel 33304 worden toegevoegd. Het saldo van de reserve moet tot 2024 toereikend zijn om het totale onderhoud uit te kunnen voeren. Na deze periode stopt de bijdrage voor groot onderhoud van het rijk en zal de grondslag van de reserve heroverwogen moeten worden. In het kader van de bezuinigingen 2011-2014 zijn de begrote onderhoudslasten met € 250.000,-- gereduceerd. Als gevolg van de lagere rijksinkomsten (btw-derving ad € 340.000) loopt het saldo van de reserve bij deze begrote onderhoudslasten per jaar met € 340.000,-- terug. |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2011 gepland? |
| | Reguliere onderhoudswerkzaamheden aan bruggen, sluizen en gemalen en bediening waren gepland. Verder was de uitvoering van onder meer 2 projecten bij Dieverbrug, nl. Fietsverbinding en Passantenhaven, gepland. |
| | Wat is in 2011 gerealiseerd? |
| | Het regulier en groot onderhoud is volgens planning uit gevoerd. De uitvoering van het project Passantenhaven is niet gerealiseerd. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Het project Passantenhaven Dieverbrug is door vertraging in procedures nog niet in uitvoering genomen. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | We verzoeken de niet bestede middelen toe te voegen aan de Reserve Beheer vaarweg Meppel-De Punt, zodat de uitvoering van de projecten ten laste van dit budget in 2012 kan plaatsvinden. |

| 060124 | Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
| Begrote lasten programma (4) | 1.677.841 | 2.290.715 | 2.360.730 | 2.360.730 | 2.360.730 |
| Te verrekenen apparaatskosten (4a) | 1.099.850 | 1.086.845 | 1.090.000 | 1.090.000 | 1.090.000 |
| BTW derving vanaf 2010 opgenomen (4b) | 340.000 | 340.000 | 340.000 | 340.000 | 340.000 |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (5) | 1.612.208 | 2.290.715 | 2.360.730 | 2.360.730 | 2.360.730 |
| Werkelijke/beoogde apparaats-kosten (5a) | 1.099.850 | 1.086.845 | 1.090.000 | 1.090.000 | 1.090.000 |
| Werkelijke/beoogde BTW derving vanaf 2010 opgenomen (5b) | 340.000 | 340.000 | 340.000 | 340.000 | 340.000 |
| Begrote baten programma (6) | 3.339.232 | 3.377.560 | 3.450.730 | 3.450.730 | 3.450.730 |
| Werkelijke/beoogde baten programma (7) | 3.665.014 | 3.377.560 | 3.450.730 | 3.450.730 | 3.450.730 |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4+4a+4b-5-5a-5b-6+7) | 5.884.134 | 5.544.134 | 5.204.134 | 4.864.134 | 4.524.134 |

| 060150 | Reserve versterking economische structuur | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 5.354.836 | 7.222.607 | 7.222.607 | 7.222.607 | 7.222.607 |
| Begrote onttrekking (2) | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | 2.043.756 | - | - | - | - |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het versterken van de sociaaleconomische structuur in Drenthe in brede zin, gericht op de verwezenlijking van een duurzame economische ontwikkeling. Naast de inzet op de nieuwe nationale en Europese economische programma's werken wij aan projecten en initiatieven die bijdragen aan de versterking van de economische structuur en/of de transitie naar de kenniseconomie, maar die buiten de reikwijdte van de nieuwe SNN-programma's vallen. | | | | |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk | | | | |
| Teamleider | M. Koekoek | | | | |
| Programma | Programma 9. Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | | | | |
| Product | Product 9.1. Versterken regionale innovatiekracht | | | | |
| Toelichting | De reserve VES behelst de voor de invulling van de verschillende ruimtelijk-economische regioprogramma's in SNN- en Interregverband noodzakelijke cofinancieringsmiddelen. De voortgang van de huidige programma´s loopt voorspoedig. De pijplijn aan projecten is omvangrijk. In de Meerjarenbegroting is een structureel bedrag van € 3.841.977 opgenomen voor bijdragen in projecten ter versterking van de economische structuur. Voorlopig is in de meerjarenbegroting nog geen onttrekking opgenomen. Bij het opstellen van de komende (meerjaren)begroting of eerder bij de reguliere bestuursrapportages hopen wij hierover meer duidelijkheid te kunnen geven. | | | | |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2011 gepland? | | | | |
| | Voor 2011 was een bedrag van € 8,5 miljoen aan cofinanciering geraamd. | | | | |
| | Wat is in 2011 gerealiseerd? | | | | |
| | Bij de derde bestuursrapportage is dit vanwege vertraging in een paar projecten naar beneden bijgesteld tot € 7,9 miljoen. De uiteindelijke realisatie is € 8,1 miljoen. | | | | |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | Bij het ramen van cofinanciering voor projecten zijn we steeds afhankelijk van het tempo van onze externe partners, zowel projectindieners, als ministeries en SNN. Soms gaat het sneller dan verwacht, vaker duurt het wat langer. Dat kan betekenen dat een project een kalenderjaar en dus een begrotingsjaar later beschikt kan worden dan aanvankelijk gedacht. | | | | |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | Geen meerjarig effect. | | | | |
| Begrote lasten programma (4) | 7.936.793 | 5.377.756 | 5.541.977 | 3.841.977 | 3.841.977 |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (5) | 8.089.195 | 5.377.756 | 5.541.977 | 3.841.977 | 3.841.977 |
| Begrote baten programma (6) | 515.000 | | | | |
| Werkelijke/beoogde baten programma (7) | 491.417 | | | | |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | 7.222.607 | 7.222.607 | 7.222.607 | 7.222.607 | 7.222.607 |

| 060161 | Reserve grondwaterheffing | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 184.705 | 506.268 | 421.268 | 421.268 | 421.268 |
| Begrote onttrekking (2) | 85.000 | 85.000 | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het financieren van de wettelijke taak van de provincie op het gebied van grondwaterbeheer (waarnemen grondwaterstanden, beheer meetnet, uitvoeren onderzoek etc.). Daarnaast worden de middelen ingezet voor het stimuleren van projecten door derden, gericht op duurzaam grondwaterbeheer. | | | | |
| Portefeuillehouder | T. Klip - Martin | | | | |
| Teamleider | C. Hussels | | | | |
| Programma | Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | | | | |
| Product | Product 6.1. Grondwater en waterhuishouding (incl. waterschappen en peilbeheer) | | | | |
| Toelichting | De reserve wordt gevoed met de opbrengst van de grondwaterheffing. De Waterwet schrijft limitatief voor waaraan de opbrengst van de grondwaterheffing mag worden besteed. Er is bij de voorjaarsnota 2009 gekeken of deze reserve opgeheven kan worden, maar dat is in strijd met wettelijke voorschriften. Naast de inzet van de begrote opbrengst grondwaterheffing zal voor 2012 een bedrag van € 85.000,-- extra worden ingezet. Wij streven naar een bufferomvang van € 150.000,--. | | | | |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2011 gepland? | | | | |
| | In 2011 zijn uitgaven gepland tot een bedrag van € 555.421,-- voor bijdragen aan projecten van derden gericht op actief grondwater beheer, kosten voor onderzoek, kosten voor aanpassing grondwatermeetnet en apparaatskosten ten behoeve van grondwaterbeheer. | | | | |
| | Wat is in 2011 gerealiseerd? | | | | |
| | Gerealiseerd zijn uitgaven tot een bedrag van € 181.581,--. Met name voor het grondwatermeetnet, waaronder het verdrogingsmeetnet zijn kosten gemaakt. Daarnaast is onderzoek uitgevoerd ten behoeve van de grondwatervisie. De onderzoeken en reguliere werkzaamheden zijn conform de planning uitgevoerd. | | | | |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | De totale afwijking betreft een voordeel van € 406.563,--. De voornaamste afwijking betreft het budget Uitvoering van het grondwaterbeheer, ter grootte van € 350.000,--. In 2011 is een aantal projecten gericht op duurzaam grondwaterbeheer (€ 150.000,--) niet tot stand gekomen. Eén van de voorziene projecten voldeed niet aan de gestelde voorwaarden en een ander project is vertraagd. Het voordeel wordt verder verklaard door het terugboeken van niet gerealiseerde verplichtingen uit voorgaande jaren. | | | | |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | Het is gebruikelijk dat het fonds jaarlijks fluctueerd. We streven ernaar een buffer in deze reserve aan te houden van circa € 150.000,-. | | | | |
| Begrote lasten programma (4) | 555.421 | 470.421 | 470.421 | 470.421 | 470.421 |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (5) | 181.581 | 470.421 | 470.421 | 470.421 | 470.421 |
| Begrote baten programma (6) | 700.000 | 700.000 | 700.000 | 700.000 | 700.000 |
| Werkelijke/beoogde baten programma (7) | 732.723 | 700.000 | 700.000 | 700.000 | 700.000 |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | 506.268 | 421.268 | 421.268 | 421.268 | 421.268 |

| 060199 | Reserve Investeringen verkeer en vervoer | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 22.347.273 | 22.315.455 | 18.893.221 | 5.077.553 | 737.084- |
| Begrote onttrekking (2) | 31.818 | 3.422.234 | 13.815.668 | 5.814.637 | 2.461.325 |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Egaliseren van de kapitaallasten van infrastructurele investeringen. | | | | |
| Portefeuillehouder | H. Brink | | | | |
| Teamleider | S.A.B. de Vries | | | | |
| Programma | Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | | | | |
| Product | Product 2.1. Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | | | | |
| Toelichting | Geraamd zijn de onttrekkingen ter dekking van de kapitaallasten met betrekking tot investeringen verkeer en vervoer, dat betreffen dan zowel de investeringen IVV als de investeringen die gemoeid zijn met het nieuwe investeringsprogramma. De infrastructurele investeringen zijn gericht op veilige bereikbaarheid in Drenthe. Samen met het OV-bureau Groningen-Drenthe wordt ingezet op verdere productinnovatie binnen het openbaar vervoer. Waar mogelijk en wenselijk worden in de verkeers- en vervoerssector innovatieve en energiebesparende maatregelen toegepast. Op basis van cijfers van de jaarrekening 2010 en een nieuwe inschatting bij het opstellen van deze begroting zijn de toekomstige kapitaallasten berekend. Bij de Voorjaarsnota 2011 is vanaf 2015 het structurele normbedrag voor kapitaallasten extra verhoogd met € 2.100.000,-- tot een bedrag van € 9.417.059,--. Dit is gedaan om de kapitaallasten van zowel de investeringen IVV oud als nieuw in de toekomst te kunnen dekken. | | | | |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2011 gepland? | | | | |
| | In 2011 was voor 5 miljoen aan IVV projecten gepland. | | | | |
| | Wat is in 2011 gerealiseerd? | | | | |
| | De aanleg van twee rotondes op de N381 bij Beilen zijn aanbesteed en worden in 2012 uitgevoerd. De nieuwe hoofdontsluiting langs het vliegveld is in gebruik genomen. Ook is de herinrichting van Peizermade vrijwel klaar. De studie naar een Transferium bij De Punt loopt. Tevens is een bijdrage verstrekt aan de planstudie E233. | | | | |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | N.v.t. | | | | |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | N.v.t. | | | | |
| Begrote lasten programma (4) | 6.015.458 | 11.493.291 | 20.646.395 | 13.131.696 | 11.878.404 |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (5) | 6.015.458 | 11.493.291 | 20.646.395 | 13.131.696 | 11.878.404 |
| Begrote baten programma (6) | | | | | |
| Werkelijke/beoogde baten programma (7) | | | | | |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | 22.315.455 | 18.893.221 | 5.077.553 | 737.084- | 3.198.409- |

| 060211 | Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 8.828.876 | 7.406.576 | 5.608.578 | 1.396.369 | 196.369 |
| Begrote onttrekking (2) | 1.618.669 | 1.797.998 | 4.212.209 | 1.200.000 | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Herstel van de vaarverbinding Erica - Ter Apel. | | | | |
| Portefeuillehouder | H. Brink | | | | |
| Teamleider | R.B. Leemrijse | | | | |
| Programma | Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | | | | |
| Product | Product 2.3. Vaarwegen | | | | |
| Toelichting | Bij besluit van 31 januari 2007 is door uw staten de Bestemmingsreserve Erica-Ter Apel ingesteld. Deze reserve is ingesteld vanuit de afkoopsom van de overdracht van de N34 en er is een storting gedaan van € 10 miljoen als aandeel van de provincie Drenthe in het totale investeringsvolume. Bij de 1e bestuursrapportage 2010 is voor de jaren 2013 en 2014 voorgesteld om vanuit deze reserve € 700.000 euro per jaar beschikbaar te stellen t.b.v. het onderhoud aan de N34 die van het rijk is overgenomen, maar waarvoor nog geen dekking is voor de extra onderhoudskosten. Na de realisatie van de vaarverbinding zal deze reserve worden opgeheven. | | | | |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2011 gepland? | | | | |
| | Het aanbesteden en gedeeltelijk realiseren van<br>- baggeren Stadscompascuumkanaal<br>- aanbesteden van het traject Klazienaveen Noord<br>- het Scholtenskanaal baggeren en aanbrengen oeverbeschoeiing<br>- Fietsbrug en Trambrug<br>- aanbesteden van het Hondsrugtraject<br>- spaarsluis<br>- traject Bladderswijk inclusief aanleg van een brug | | | | |
| | Wat is in 2011 gerealiseerd? | | | | |
| | Conform bovenstaande. | | | | |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | De uitgaven worden zo nauwkeurig mogelijk geraamd, doch bij het realiseren van deze uitgaven zijn wij afhankelijk van de voortgang in zaken als de aankoop van gronden en de realisatie van deelprojecten, waarmee relatief grote bedragen zijn gemoeid, maar waarvan het uitgavenpatroon zich niet verenigt met onze jaarschijven. | | | | |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | Geen. Inmiddels is het gehele traject obstakelvrij. Bijna alle werkzaamheden zijn aanbesteed. Conform overallplanning wordt realisatie en openstelling van het kanaal verwacht in 2013 en binnen de meerjarige financiële kaders van 34,8 miljoen euro. | | | | |
| Begrote lasten programma (4) | 5.606.669 | 8.493.331 | 4.837.044 | 500.000 | |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (5) | 5.373.300 | 8.493.331 | 4.837.044 | 500.000 | |
| Begrote baten programma (6) | 5.388.000 | 6.695.333 | 1.324.834 | - | - |
| Werkelijke/beoogde baten programma (7) | 5.351.000 | 6.695.333 | 1.324.834 | - | - |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | 7.406.576 | 5.608.578 | 1.396.369 | 196.369 | 196.369 |

| 060212 | Reserve verdubbeling N33 | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 11.965.000 | 11.965.000 | - | - | - |
| Begrote onttrekking (2) | - | 11.965.000 | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Realisatie van de verdubbeling N33. | | | | |
| Portefeuillehouder | H. Brink | | | | |
| Teamleider | S.A.B. de Vries | | | | |
| Programma | Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | | | | |
| Product | Product 2.1. Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | | | | |
| Toelichting | Bij besluit van 31 januari 2007 (2007-272) is door uw staten de Reserve verdubbeling N33 ingesteld en is daarin een storting gedaan van € 11,5 miljoen. Aan het saldo van deze reserve werd t/m 2009 een inflatiecorrectie-percentage van 2% toegerekend. Met ingang van 2010 is in het kader van de bezuingingen afgezien van een inflatiecorrectie. De reserve is bedoeld als aandeel van de provincie Drenthe in de regionale bijdrage voor de verdubbeling van de N33 van maximaal € 50 miljoen (prijspeil 2005). Hiervan neemt de provincie Groningen een bedrag van € 30 miljoen voor haar rekening en provincie Drenthe en Drentse gemeenten staan voor € 20 miljoen garant. Op dit moment is nog niet zeker welke uitputting t.l.v. de reserve de komende jaren wordt verwacht. Met V&W zijn afspraken gemaakt over het in één keer betalen van het aandeel van de provincie Drenthe. In eerste instantie was dat gedacht bij oplevering van het project. Nu is in het convenant vastgelegd dat dat bij de gunning van het werk is. Dat wordt waarschijnlijk, als de procedures goed verlopen, in het jaar 2012. | | | | |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Daarom is een onttrekking in de begroting 2012 opgenomen. | | | | |
| | Wat was in 2011 gepland? | | | | |
| | Vaststellen OTB/MER en concept Tracébesluit | | | | |
| | Wat is in 2011 gerealiseerd? | | | | |
| | OTB/MER vastgesteld en TB ter visie | | | | |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | N.v.t. | | | | |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | N.v.t. | | | | |
| Begrote lasten programma (4) | - | 11.965.000 | - | - | |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (5) | - | 11.965.000 | - | - | |
| Begrote baten programma (6) | - | - | - | - | - |
| Werkelijke/beoogde baten programma (7) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | 11.965.000 | - | - | - | - |

| 060214 | Reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 8.153.153 | 6.829.299 | 5.688.601 | 4.676.146 | 4.676.146 |
| Begrote onttrekking (2) | 2.000.000 | 1.140.698 | 1.012.455 | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het wegwerken van achterstallig onderhoud en het treffen van verbeteringswerkzaamheden aan de N34. | | | | |
| Portefeuillehouder | H. Brink | | | | |
| Teamleider | S.A.B. de Vries | | | | |
| Programma | Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | | | | |
| Product | Product 2.1. Bereikbaarheid (inclusief openbaar vervoer) | | | | |
| Toelichting | Per 1 januari 2007 is het beheer en onderhoud van de weg N34 overgedragen van het Rijk aan de provincie. In de hiervoor ontvangen afkoopsom is een bedrag van € 36.454.893,-- begrepen voor het wegwerken van achterstallig onderhoud en het treffen van verbeteringswerkzaamheden. Bij statenbesluit van 20 december 2006 is hiervoor een Reserve achterstallig onderhoud en verbeteringswerken N34 ingesteld. In de komende jaren zal het bedrag aan de geplande werkzaamheden worden besteed en in de meerjarenbegroting opgenomen worden. Na de realisatie van onderhoud en verbeteringswerken zal de reserve worden opgeheven. | | | | |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2011 gepland? | | | | |
| | Reconstructie aansluiting Ees, reconstructie aansluiting Exloo, aanleg 6e poot verkeersplein Gieten. | | | | |
| | Wat is in 2011 gerealiseerd? | | | | |
| | Reconstructie aansluiting Ees. | | | | |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | Zorgvuldige afstemming van de reconstrcutie Ees heeft geleid tot uitstel van de oorspronkelijke planning en de planvorming Exloo. Daarmee is de uitvoering opgeschoven. Aanleg van het nieuwe OV-knooppunt bij het Verkeersplein Gieten heeft gevolgen voor de lijnvoering door Eext en daarmee de aanleg van de 6e poot. | | | | |
| | wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | Aanpassingen in de planning worden opgevangen in de Reserve N34. | | | | |
| Begrote lasten programma (4) | 2.000.000 | 1.140.698 | 1.012.455 | | - |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (5) | 1.323.854 | 1.140.698 | 1.012.455 | | - |
| Begrote baten programma (6) | | | | | |
| Werkelijke/beoogde baten programma (7) | | | | | |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | 6.829.299 | 5.688.601 | 4.676.146 | 4.676.146 | 4.676.146 |

| 060215 | Reserve provinciaal aandeel ILG | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 17.689.104 | 21.361.631 | 13.792.933 | 5.917.365 | 5.917.365 |
| Begrote onttrekking (2) | - | 7.568.698 | 7.875.568 | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | 1.738.186 | - | - | - | - |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Uitvoering geven aan de afspraken in de bestuurovereenkomst met het Rijk over de realisatie van prestaties in het landelijk gebied. | | | | |
| Portefeuillehouder | R.W. Munniksma | | | | |
| Programma manager | R. Klopstra | | | | |
| Programma | Programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw | | | | |
| Product | Product 7.1. Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP | | | | |
| Toelichting | Met het Rijk zijn meerjarige afspraken gemaakt over te realiseren prestaties in het Landelijk gebied. Hiervoor staan zowel het Rijk als de provincie garant voor een financieringsbedrag. Deze reserve is met ingang van 2007 ingesteld. Het programma ILG kent een tijdsperiode van 7 jaren en eindigt op 31 december 2013. Om de meerjarige afspraken te kunnen blijven uitvoeren is deze reserve ingevoerd. Jaarlijks wordt het provinciale aandeel in de kosten berekend. Indien het berekende provinciale aandeel afwijkt van het begrote bedrag, wordt dit verrekend met deze reserve. Op dit moment is een inschatting gemaakt van de jaarlijkse onttrekkingen t/m 2013. Aan het einde van de looptijd van de bestuurs-overeenkomst, zal de reserve naar de huidige inzichten nihil zijn. | | | | |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2011 gepland? | | | | |
| | In 2011 was een saldo van € 3.724.000,-- respectievelijk € 2.625.000,-- voor de provinciale respectievelijk rijksdoelen gepland bij een begrote toevoeging van € 1.738.000,--. | | | | |
| | Wat is in 2011 gerealiseerd? | | | | |
| | De realisatie van inkomsten en uitgaven ten opzichte van de geactualiseerde begroting bedroeg € 3.231.000,-- respectievelijk € 1.184.000,--. De afwijking van € 493.000,-- respectievelijk € 1.442.000,-- wordt toegevoegd aan de reserve. | | | | |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | In de 3e bestuursrapportage 2011 zijn de lopende begroting met betrekking tot de uitfinanciering van de lopende ILG-verplichtingen alsmede de inkomsten van derden en berekende bijdrage van het rijk geactualiseerd. De daadwerkelijke inkomsten van derden en betalingen ultimo 2011 wijken hiervan af. Het betaal-ritme blijkt in de praktijk moeilijk te prognotiseren. | | | | |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | Op grond van het deelakkoord Natuur en het vervallen van de rijksbijdrage zal een herziening van de meerjarenbegroting moeten plaatsvinden. | | | | |
| Begrote lasten programma (4) | 38.737.993 | 68.004.032 | 68.042.274 | 43.957.919 | 43.957.919 |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (5) | 63.481.475 | 68.004.032 | 68.042.274 | 43.957.919 | 43.957.919 |
| Begrote baten programma (6) | 32.388.338 | 57.387.068 | 57.387.067 | 40.648.793 | 40.648.793 |
| Werkelijke/beoogde baten programma (7) | 59.066.161 | 57.387.068 | 57.387.067 | 40.648.793 | 40.648.793 |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | 21.361.631 | 13.792.933 | 5.917.365 | 5.917.365 | 5.917.365 |

| 060218 | Reserve Regio Specifiek Pakket | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 93.277.228 | 114.937.692 | 100.827.593 | 92.382.318 | 85.344.897 |
| Inflatiecorrectie/rente (2) | 1.315.209 | 1.620.621 | 1.421.669 | 1.302.591 | 1.203.363 |
| Begrote onttrekking (3) | - | 15.730.720 | 9.866.944 | 8.340.012 | - |
| Begrote toevoeging (4) | 11.915.936 | - | - | - | 6.565.853 |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het RegioSpecifieke Pakket (RSP) is de katalysator voor brede, integrale stedelijke gebiedsontwikkelingen. Het inhoudelijke en financiële raamwerk is door uw staten in de Kadernota's uitvoering RSP/RSP-plus Drenthe 2009 en 2010 goedgekeurd. Met uitzondering van de spoorlijn Zwolle-Emmen worden de projecten in een langjarig partnerschap met de steden uitgevoerd. De steden Assen, Emmen en Coevorden hebben hier de 'lead'. Provincie en gemeenten hebben de afgelopen periode nauw samengewerkt bij het formuleren van de ambities, de visie en de strategie. | | | | |
| Portefeuillehouder | H. Brink | | | | |
| Programma manager | E.A. Martens | | | | |
| Programma | Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP | | | | |
| Product | Product 3.2. RSP/REP | | | | |
| Toelichting | Deze reserve is ingesteld omdat het programma Regio Specifiek Pakket een tijdsperiode van 2009 tot 2020 kent. Om de meerjarige afspraken met de verschillende partijen te kunnen blijven uitvoeren is met ingang van 2009 deze reserve ingesteld. Eenmalig is besloten om 64 miljoen euro uit het bronvermogen, verkoop aandelen Essent, aan deze reserve toe te voegen. Tevens wordt de decentralisatie uitkering RSP aan de reserve toegevoegd. Daarnaast wordt aan de reserve jaarlijks rente toegevoegd ter hoogte van de Index bruto overheidsinvesteringen (IBOI) om de projecten waardevast te houden. Volgens de meest recente gegevens van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu ( I&M) is dit percentage voor 2011 1,41% (2011 was eerder op 0,5% geraamd). Dit percentage gebruiken we ook voor de jaren 2012 en verder. De IBOI van een boekjaar wordt in het daaropvolgende voorjaar vastgesteld, waardoor jaarlijks een correctie gemaakt moet worden. | | | | |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2011 gepland? | | | | |
| | De jaarlijkse verrekening met de gemeente Assen inzake de FlorijnAs. Bij het opstellen van de begroting 2011 was de verwachting dat de Tunnel in Emmen in 2011 zou worden aanbesteed. | | | | |
| | Wat is in 2011 gerealiseerd? | | | | |
| | De jaarlijkse verrekening met de gemeente Assen (inzake FlorijnAs) is gerealiseerd. Het Rijk heeft een niet begroot voorschot in de RMF-middelen betaald. | | | | |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | De aanbesteding van de Tunnel in Emmen is uitgesteld tot mei 2012. Er is geen betaling aan Emmen gedaan. | | | | |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | Alleen verschuiving in de jaren. | | | | |
| Begrote lasten programma (5) | 1.078.791 | 24.896.447 | 18.837.866 | 18.479.765 | 10.022.870 |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (6) | 519.214 | 24.896.447 | 18.837.866 | 18.479.765 | 10.022.870 |
| Begrote baten programma (7) | 2.494.727 | 9.165.727 | 8.970.922 | 10.139.753 | 16.588.723 |
| Werkelijke/beoogde baten programma (8) | 10.364.469 | 9.165.727 | 8.970.922 | 10.139.753 | 16.588.723 |
| Saldo einde jaar (9=1+2-3+4+5-6-7+8) | 114.937.692 | 100.827.593 | 92.382.318 | 85.344.897 | 93.114.113 |

| 060221 | Financieringsreserve (voorheen Dynamische cofinancieringsreserve) | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 128.596.368 | 122.115.509 | 112.115.509 | 112.115.509 | 112.115.509 |
| Inflatiecorrectie/rente (2) | 642.982 | - | - | - | - |
| Begrote onttrekking (3) | 7.123.841 | 10.000.000 | - | - | - |
| Begrote toevoeging (4) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1+2-3+4) | 122.115.509 | 112.115.509 | 112.115.509 | 112.115.509 | 112.115.509 |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Beschikbaar stellen van middelen voor cofinanciering van programma's en projecten op het ruimtelijk-economische gebied, om de doelstellingen die de provincie hanteert voor het omgevingsbeleid en het beleid inzake de regionale economie te realiseren. |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk |
| Teamleider | E. Bos |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering |
| Product | Product 10.1 Financiering en algemene dekkingsmiddelen |
| Toelichting | In de Voorjaarsnota 2012 is aangegeven dat de doelstelling van deze Reserve is gewijzigd. In plaats van hoge bijdragen te onttrekken voor cofinancierings-projecten, waardoor de Reserve op termijn is uitgeput, wordt de reserve nu ingezet om voldoende structurele rentebaten te genereren die bijdragen aan structurele begrotingsruimte. Daarvoor wordt een bodemstand van deze reserve wenselijk geacht van minimaal € 80 miljoen. Gelet op de gewijzigde doelstelling is de naam van de Reserve gewijzigd in Financieringsreserve en wordt er met ingang van 2012 geen inflatiecorrectie meer aan toegevoegd. Overigens liet de stand van de reserve begin 2011 nog wel toe dat conform motie M2010-28 € 25 miljoen is afgesplitst voor de Reserve voor het Vitaal Platteland en dat in de VJN 2011 voor cofinanciering in het kader van regionale cofinanciering Rijks rep middelen € 10 miljoen aan de reserve is onttrokken. |
| | Voor de oprichting en financiering van de Drentse Energie Organisatie is in de Begroting 2012 een onttrekking van € 10 miljoen aan de reserve opgenomen en toegevoegd aan het budget voor de Drentse Energie Organisatie in 2012. |
| | In de Voorjaarsnota 2012 is verder aangegeven dat een bedrag van € 12 miljoen gereserveerd moet worden voor de integrale gebiedsontwikkeling (IGO) Emmen-Atalanta. Dit bedrag is nog niet daadwerkelijk ten laste gebracht van deze reserve. Bij het opstellen van de komende (meerjaren)begroting of eerder bij de reguliere bestuursrapportages hopen wij hierover meer duidelijkheid te kunnen geven. De aandeelhouders van Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV en Verkoop Vennootschap BV zijn op 30 juni 2011 unaniem akkoord gegaan met een schikking over de levering van de aandelen ERH (waaruit feitelijk het belang in "Borssele" bestaat) aan RWE. Na de levering resteert per saldo voor de aandeel-houders PBE een uitkering van ca. € 840 mln, die na de voorziene closing van de schikkingstransactie op 30 september a.s. zal worden uitbetaald. De definitieve opbrengst van de levering van de aandelen ERH aan RWE wordt bekendgemaakt na closing op 30 september 2011. In de Voorjaarsnota 2011 is uitgegaan van een schatting met een bandbreedte van € 15 – € 19 miljoen. |

| 060221 | Financieringsreserve (voorheen Dynamische cofinancieringsreserve) | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Indien er tussen signing en closing geen problemen optreden zou de uiteindelijke opbrengst voor Drenthe ca. 2,28% van € 840 mln = € 19.152.000,-- kunnen zijn. In dit overzicht zijn wij uitgegaan van een nog te ontvangen bedrag van € 15 miljoen en hebben dat bedrag in dit overzicht meegenomen. | | | | |
| | Wat was in 2011 gepland? | | | | |
| | Voor 2011 was begroot aan de structurele begrotingsruimte € 7.123.841,-- bij te dragen. Aan inflatiecorrectie is een toevoeging aan de reserve geraamd van € 642.982,-- | | | | |
| | Wat is in 2011 gerealiseerd? | | | | |
| | De begrote bijdrage en onttrekking zijn beide gerealiseerd. | | | | |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | N.v.t. | | | | |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | N.v.t. | | | | |

| 060222 | Reserve Vitaal Platteland | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
| Saldo aanvang jaar (1) | - | 25.000.000 | 25.000.000 | 25.000.000 | 25.000.000 |
| Begrote onttrekking (2) | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | 25.000.000 | - | - | - | - |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Beschikbaar stellen van middelen voor de sociaal-economische vitalisering van het platteland en de versterking van de structuur van het landelijk gebied. Het is te verwachten dat een belangrijk deel van de middelen zal landen in de 'krimp-regio' Zuid- en Oost-Drenthe. | | | | |
| Portefeuillehouder | R.W. Munniksma | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | |
| Programma | Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | | | | |
| Product | Product 5.3. Vitaal platteland (inclusief Zuidoost Drenthe en Stuurgroep Veenkoloniën) | | | | |
| Toelichting | Er zijn nog geen onttrekkingen in de begroting 2012 opgenomen. Bij het opstellen van de komende (meerjaren)begroting of eerder bij de reguliere bestuursrapportages hopen wij hierover meer duidelijkheid te kunnen geven. | | | | |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2011 gepland? | | | | |
| | Via motie 2010-27 bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2010 is door PS aangegeven dat € 25 miljoen binnen deze reserve ingezet dient te worden voor de beleidsdoelen sociaal economische vitalisering van het platteland en de versterking van de structuur van het landelijk gebied. Bij de Voorjaarsnota 2011 is besloten het bedrag van € 25 miljoen uit de reserve Dynamische cofinanciering te halen en apart onder te brengen in de reserve Vitaal Platteland. | | | | |
| | Wat is in 2011 gerealiseerd? | | | | |
| | De begrote toevoegingen zijn gerealiseerd. | | | | |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | N.v.t. | | | | |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | N.v.t. | | | | |
| Begrote lasten programma (4) | - | - | - | - | |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (5) | - | - | - | - | |
| Begrote baten programma (6) | - | - | - | - | - |
| Werkelijke/beoogde baten programma (7) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | 25.000.000 | 25.000.000 | 25.000.000 | 25.000.000 | 25.000.000 |

| 072110 | Voorziening spaarhypotheken | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 2.101.438 | 2.216.716 | 2.316.716 | 2.416.716 | 2.516.716 |
| Begrote premie-inleg (2) | 115.278 | 100.000 | 100.000 | 100.000 | 100.000 |
| Begrote onttrekking (3) | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (4) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1+2-3+4) | 2.216.716 | 2.316.716 | 2.416.716 | 2.516.716 | 2.616.716 |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het veiligstellen van de door de provinciale medewerkers gespaarde bedragen ten behoeve van aflossing van hypothecaire geldleningen. |
| Portefeuillehouder | T. Klip - Martin |
| Teamleider | E. Bos |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering |
| Product | Product 10.2. Personeel en organisatie |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2011 gepland? |
| | De voorziening is in het leven geroepen om de gespaarde middelen van medewerkers met een spaarhypotheek te beheren. Per 1 januari 2007 is de hypotheekregeling opgeheven. Daardoor zal het aantal spaarhypotheken afnemen en op lange termijn ook de hoogte van de voorziening dalen. Voorlopig wordt ervan uitgegaan dat door premie-inleg het saldo de komende jaren nog zal toenemen. Door aflossing in verband met verkoop van woningen kan de voorziening in omvang afnemen, maar daar is geen rekening meegehouden omdat het effect hiervan niet in te schatten is. De stijging van het spaarsaldo heeft overigens voor de provincie geen gevolgen, omdat de voorziening gelijk is aan de schuldpositie. Meerjarig houden we daarom voorlopig rekening met een jaarlijkse stijging van het spaarsaldo van € 100.000,--. |
| | Wat is in 2011 gerealiseerd? |
| | Een toevoeging van € 115.278,-- |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| 083173 | Voorziening groot onderhoud provinciehuis | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 1.705.555 | 840.163 | 840.163 | 840.163 | 840.163 |
| Begrote onttrekking (2) | 1.404.287 | 375.000 | 375.000 | 375.000 | 375.000 |
| Begrote toevoeging (3) | 401.930 | 375.000 | 375.000 | 375.000 | 375.000 |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Voor nu en in de toekomst op een planmatige wijze werken aan een verantwoorde staat van bouwkundig en technisch onderhoud van het provinciehuis (alsook de bestrating en omheining) en daartoe de financiële middelen beschikbaar hebben. | | | | |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk | | | | |
| Teamleider | G. van der Ploeg | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | Product 10.3. ICT en facilitaire zaken | | | | |
| Toelichting | De vermeerderingen aan deze voorziening zijn vastgesteld op basis van een inschatting op het meerjarig onderhoudsplan voor de periode 2012-2022 zoals deze in de VJN 2011 is opgenomen. Op basis van het vernieuwde gebouwcomplex is door een extern bureau een onderhoudsplanning opgesteld voor 25 jaren (waarvan de laatste 15 voorlopig). Het reguliere bedrag voor toevoeging aan de voorziening is op basis van 10 jaren vastgesteld op € 375.000,--. In 2010 is het planmatige onderhoud vanwege de revitalisering van het provinciehuis deels opgenomen binnen het Programma Provinciehuis van Morgen. In 2011 is ook het overige (geplande) deel van het planmatig onderhoud uitgevoerd. De voorziening op basis van 10 jaar is ingesteld om fluctuatie in de jaarlijkse (groot) onderhoudskosten te voorkomen. | | | | |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2011 gepland? | | | | |
| | In 2011 is naast de revitalisering van het provinciehuis ook een aantal zaken aan de buitenzijde uitgevoerd. Dit betreft werkzaamheden welke niet onder de revitalisering vielen en zijn o.a. het vervangen van de dakbedekking op diverse daken en een grote onderhoudsbeurt van het (voor)terrein, waaronder het opnieuw asfalteren en bestraten. | | | | |
| | Wat is in 2011 gerealiseerd? | | | | |
| | Zoals gepland. | | | | |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | N.v.t. | | | | |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | N.v.t. | | | | |
| Begrote lasten voorziening (4) | 1.404.287 | 375.000 | 375.000 | 375.000 | 375.000 |
| Werkelijke/beoogde lasten voorziening (5) | 1.267.322 | 375.000 | 375.000 | 375.000 | 375.000 |
| Begrote baten voorziening (6) | 401.930 | 375.000 | 375.000 | 375.000 | 375.000 |
| Werkelijke/beoogde baten voorziening (7) | 401.930 | 375.000 | 375.000 | 375.000 | 375.000 |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | 840.163 | 840.163 | 840.163 | 840.163 | 840.163 |

| 083177 | Voorziening groot onderhoud Drents Museum | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 797.531 | 329.381 | 329.381 | 329.381 | 329.381 |
| Begrote onttrekking (2) | 65.000 | 165.000 | 165.000 | 165.000 | 165.000 |
| Begrote toevoeging (3) | 181.899 | 165.000 | 165.000 | 165.000 | 165.000 |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Voor nu en in de toekomst op een planmatige wijze werken aan een verantwoorde staat van bouwkundig en technisch onderhoud van het Drents Museum en daartoe de financiële middelen beschikbaar hebben. | | | | |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk | | | | |
| Teamleider | G. van der Ploeg | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | Product 10.3. ICT en facilitaire zaken | | | | |
| Toelichting | Evenals bij het provinciehuis wordt bij het Drents Museum sinds 2002 gewerkt met een meerjaren-onderhoudsplan voor de gebouwen van het Drents Museum. De planning beslaat een periode van 25 jaar (waarvan de laatste 15 voorlopig). De vermeerderingen aan deze voorziening zijn vastgesteld op basis van een inschatting op het meerjarig onderhoudsplan voor de periode 2012-2022 zoals die in de VJN 2011 opgenomen zijn. De nieuwe onderhoudsplanning voor de jaren 2012-2022 op basis van het vernieuwde gebouwcomplex is door een extern bureau opgesteld. Het reguliere bedrag voor toevoeging aan de voorziening is vastgesteld op € 165.000,--. Vanwege de uitbreiding en verbouwing van het Drents Museum in 2011 zijn (achterstallige) werkzaamheden gelijktijdig met de verbouwingswerkzaamheden uitgevoerd. De voorziening op basis van 10 jaar is ingesteld om fluctuatie in de jaarlijkse (groot) onderhoudskosten te voorkomen. | | | | |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2011 gepland? | | | | |
| | Naast de verbouwing van het Drents Museum is ook een aantal zaken aan de buitenzijde uitgevoerd. Dit betreft werkzaamheden welke niet onder de verbouwing vielen en zijn o.a. het restaureren van de klokkentoren, het restaureren van verschillende daken, het schilderen van de buitenzijde, het vervangen van de dakbedekking op enkele daken en een grote onderhoudsbeurt aan het lood- en zinkwerk op alle gebouwen en de vervanging van een deel van de klimaat- en regelinstallatie. | | | | |
| | Wat is in 2011 gerealiseerd? | | | | |
| | Zoals gepland. | | | | |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | N.v.t. | | | | |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | N.v.t. | | | | |
| Begrote lasten voorziening (4) | 65.000 | 165.000 | 165.000 | 165.000 | 165.000 |
| Werkelijke/beoogde lasten voorziening (5) | 655.049 | 165.000 | 165.000 | 165.000 | 165.000 |
| Begrote baten voorziening (6) | 181.899 | 165.000 | 165.000 | 165.000 | 165.000 |
| Werkelijke/beoogde baten voorziening (7) | 186.899 | 165.000 | 165.000 | 165.000 | 165.000 |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | 329.381 | 329.381 | 329.381 | 329.381 | 329.381 |

| 083179 | Voorziening spaarverlof | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 141.360 | 99.637 | 99.637 | 99.637 | 99.637 |
| Begrote onttrekking (2) | 141.360 | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | - | - | 99.637 | 99.637 | 99.637 |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Werknemers hebben de mogelijkheid afspraken te maken om verlof te sparen, met het doel tussentijds of aan het eind van hun loopbaan de gespaarde uren op te nemen. | | | | |
| Portefeuillehouder | T. Klip - Martin | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | Product 10.2. Personeel en organisatie | | | | |
| Toelichting | Volgens planning is de voorziening vanaf 2012 niet meer nodig en kan hij worden opgeheven. | | | | |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2011 gepland? | | | | |
| | Er was een onttrekking gepland van € 141.360,-- Daarmee zou de voorziening uitgeput zijn en worden opgeheven. | | | | |
| | Wat is in 2011 gerealiseerd? | | | | |
| | In 2011 is voor vervanging van langdurig verlof van medewerkers € 41.723,-- onttrokken aan de voorziening. | | | | |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | Langdurig verlof kwam minder voor en kon vaker worden opgevangen binnen bestaande bezetting. | | | | |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | De voorziening blijft ook in 2012 nog bestaan. | | | | |
| Begrote lasten voorziening (5) | 141.360 | - | - | - | - |
| Werkelijke/beoogde lasten voorziening (6) | 41.723 | - | - | - | - |
| Begrote baten voorziening (7) | | | | | |
| Werkelijke/beoogde baten voorziening (8) | | | | | |
| Saldo einde jaar (9=1-2+3+5-6-7+8) | 99.637 | 99.637 | 99.637 | 99.637 | 99.637 |

| 083180 | Voorziening op vordering op verkoop Vennootschap B.V. | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 18.248.444 | 10.082.285 | 10.082.285 | 10.082.285 | 10.082.285 |
| Begrote onttrekking (2) | 8.166.159 | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Afdekking risico van nog af te wikkelen verplichtingen die voor rekening komen van de "vendors" van de aandelen Essent Holding N.V. aan RWE AG. | | | | |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | |
| Toelichting | Deze voorziening is ingesteld na verkoop van Essent. Met RWE is overeengekomen dat de aandeelhouders een voorziening treffen ten laste van de opbrengst verkoopopbrengst Essent. Het is mogelijk dat dan een gedeelte alsnog wordt uitgekeerd aan de aandeelhouders, afhankelijk van het beroep dat op de voorziening moet worden gedaan vanwege nog af te wikkelen zaken. Indien alsnog tot uitkering wordt overgegaan, dan zal op dat moment de opbrengst in de begroting worden opgenomen. Begin 2011 is sprake geweest van vrijval van een bedrag € 8.166.159,--. Bij wijze van interim-dividend is door de Verkoop Vennootschap BV een deel van de geblokkeerde gelden in het general escrow-fonds vrijgegeven. Vooralsnog is van verdere vrijval geen sprake. | | | | |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2011 gepland? | | | | |
| | Er was voor 2011 een onttrekking gepland van € 8.166.159,-- | | | | |
| | Wat is in 2011 gerealiseerd? | | | | |
| | De geplande onttrekking is gerealiseerd. | | | | |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | N.v.t. | | | | |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | N.v.t. | | | | |
| Begrote lasten voorziening (4) | - | - | - | - | - |
| Beoogde/werkelijke lasten voorziening (5) | - | - | - | - | - |
| Begrote baten voorziening (6) | | | | | |
| Beoogde/werkelijke baten voorziening (7) | | | | | |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | 10.082.285 | 10.082.285 | 10.082.285 | 10.082.285 | 10.082.285 |

| 083181 | Voorziening Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Appa), (voorheen Reserve t.b.v. de in te stellen voorziening pensioenen) | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 6.850.459 | 5.978.332 | 5.618.332 | 5.258.332 | 4.898.332 |
| Begrote onttrekking (2) | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 |
| Begrote toevoeging (3) | 140.000 | 140.000 | 140.000 | 140.000 | 140.000 |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De provincie is voor pensioenen van (ex-)gedeputeerden eigen risicodrager. Deze pensioenen zijn niet ondergebracht bij het ABP of een pensioenverzekeringsmaatschappij. De voorziening is ingesteld om ervoor te zorgen dat de opgebouwde pensioenrechten van (ex-)gedeputeerden ook daadwerkelijk kunnen worden betaald door de provincie. | | | | |
| Portefeuillehouder | T. Klip - Martin | | | | |
| Teamleider | E.Bos | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | Product 10.2. Personeel en organisatie | | | | |
| Toelichting | De ingehouden pensioenpremies van de huidige gedeputeerden alsmede het werkgeversdeel pensioenpremie voor huidige gedeputeerden worden gestort in de voorziening. Aan de voorziening worden de daadwerkelijk betaalde pensioenen onttrokken. In 2009 is de voorziening op peil gebracht. Het werkgeversdeel in de pensioenpremie wordt begroot op de kostenplaats Oud GS en de totale pensioenpremies van gedeputeerden worden begroot als storting in de voorziening. Betaalde pensioenen worden rechtstreeks ten laste van de voorziening gebracht. | | | | |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2011 gepland? | | | | |
| | Er was rekening gehouden met het betalen van pensioenen tot een bedrag van € 500.000,--. Voor ingehouden premies en werkgeverslasten die tezamen de dotatie aan de voorziening vormen was een bedrag geraamd van € 140.000,-- | | | | |
| | Wat is in 2011 gerealiseerd? | | | | |
| | In werkelijkheid is ruim € 1 miljoen aan de voorziening onttrokken. | | | | |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | Het gespaarde pensioen van een vertrokken gedeputeerde is overgedragen aan zijn nieuwe pensioenfonds. | | | | |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | N.v.t | | | | |
| Begrote lasten voorziening (4) | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 |
| Werkelijke/beoogde lasten voorziening (5) | 1.001.120 | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 |
| Begrote baten voorziening (6) | 140.000 | 140.000 | 140.000 | 140.000 | 140.000 |
| Werkelijke/beoogde baten voorziening (7) | 128.993 | 140.000 | 140.000 | 140.000 | 140.000 |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | 5.978.332 | 5.618.332 | 5.258.332 | 4.898.332 | 4.538.332 |

| 083182 | Voorziening groot onderhoud Depot Drents Museum | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
| Saldo aanvang jaar (1) | - | 53.590 | 53.590 | 53.590 | 53.590 |
| Begrote onttrekking (2) | - | 53.590 | 53.590 | 53.590 | 53.590 |
| Begrote toevoeging (3) | 53.590 | 53.590 | 53.590 | 53.590 | 53.590 |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Voor nu en in de toekomst op een planmatige wijze werken aan een verantwoorde staat van bouwkundig en technisch onderhoud van het Depot Drents Museum en daartoe de financiële middelen beschikbaar hebben. | | | | |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk | | | | |
| Teamleider | G. van der Ploeg | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | Product 10.3. ICT en facilitaire zaken | | | | |
| Toelichting | Net als voor het provinciehuis en Drents Museum is op basis van een meerjaren-onderhoudsplan voor de gebouwen van het Depot Drents Museum in 2011 een voorziening aangemaakt. De planning beslaat een periode van 25 jaar (waarvan de laatste 15 jaar voorlopig). De vermeerderingen aan deze voorziening zijn vastgesteld op basis van een inschatting op het meerjarig onderhoudsplan voor de periode 2012-2037 zoals die in de 1e Bestuursrapportage 2011 opgenomen zijn. Het reguliere bedrag voor toevoeging aan de voorziening is vastgesteld op € 53.590,--. De voorziening is ingesteld om fluctuatie in de jaarlijkse (groot) onderhoudskosten te voorkomen. | | | | |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2011 gepland? | | | | |
| | Planmatig onderhoud was in het eerste volledige jaar van gebruik nog niet noodzakelijk. | | | | |
| | Wat is in 2011 gerealiseerd? | | | | |
| | N.v.t. | | | | |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | N.v.t. | | | | |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | N.v.t. | | | | |
| Begrote lasten voorziening (4) | - | 53.590 | 53.590 | 53.590 | 53.590 |
| Werkelijke/beoogde lasten voorziening (5) | - | 53.590 | 53.590 | 53.590 | 53.590 |
| Begrote baten voorziening (6) | 53.590 | 53.590 | 53.590 | 53.590 | 53.590 |
| Werkelijke/beoogde baten voorziening (7) | 53.590 | 53.590 | 53.590 | 53.590 | 53.590 |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | 53.590 | 53.590 | 53.590 | 53.590 | 53.590 |

# III.1.3
# Overzicht personeelssterkte (fte)

| Organisatie-eenheid/afdeling (zoals opgenomen in de kostenverdeelstaat) | Sterkte ultimo 2010 (werkelijk) | Sterkte ultimo 2011 (werkelijk) |
|---|---|---|
| Hulpkostenplaatsen | | |
| Directie | 2,00 | 2,00 |
| Bestuur, Communicatie en Concernzaken* | 35,47 | 42,37 |
| Facilitaire Ondersteuning | 109,45 | 105,13 |
| Management Ondersteuning * | 49,25 | 41,83 |
| Totaal hulpkostenplaatsen | 196,17 | 191,33 |
| Hoofdkostenplaatsen | | |
| Duurzame Ontwikkeling * | 72,09 | - |
| Programma- en Projectmanagement * | 10,02 | 4,85 |
| Ruimtelijk Ontwikkeling * | 73,73 | - |
| Sociaal-Economische Ontwikkeling * | 75,53 | - |
| Wegen en Kanalen | 85,52 | 81,27 |
| Economische Ontwikkeling, Mobiliteit en Cultuur * | - | 62,81 |
| Ruimtelijke Ontwikkeling, Milieu en Natuur * | - | 86,62 |
| Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving * | - | 59,51 |
| Totaal hoofdkostenplaatsen | 316,89 | 295,06 |
| Totaal organisatieschema | 513,06 | 486,39 |
| Overig personeel | | |
| Provinciale staten | 41,00 | 41,00 |
| Gedeputeerde staten | 5,40 | 4,00 |
| Oud-leden gedeputeerde staten/provinciale staten | 20,80 | 23,60 |
| Commissaris van de Koningin | 1,00 | 1,00 |
| Herplaatsen/Regelingen | 5,44 | 3,84 |
| Drenttalenten | - | 5,00 |
| Statengriffie * | 6,23 | 7,79 |
| Totaal overig | 73,64 | 73,44 |
| Totaal Generaal | 586,70 | 559,83 |
| Noordelijke Rekenkamer | 5,70 | 5,70 |
| BBL-ers | 3,20 | 6,50 |

* In 2011 is de organisatie structuur aangepast, waardoor de onderlinge vergelijking tussen 2010 en 2011 niet mogelijk is.

# III.1.4 Arbeidskostengerelateerde verplichtingen

In het Besluit begroting en verantwoording is bepaald dat de arbeidskostengerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume een onderdeel van de uiteenzetting over de financiële positie in de jaarrekening zijn. Wij beschrijven het verloop van deze verplichtingen ten opzichte van de begroting.

## Premie Interprovinciale ziektekostenregeling (IZR)

Met ingang van 1 januari 2006 is het werkgeversaandeel in de premie IZR vervallen. Daarvoor in de plaats is gekomen vergoeding Ziekte Verzekering Wet (ZVW). De werkelijke lasten in 2011 zijn hiervan € 1.458.074,-- geweest. Deze vergoeding geldt totdat werknemers uit dienst treden.

## Vakantiegeld

In de maand mei wordt het vakantiegeld over de afgelopen 12 maanden betaald. Aan het eind van het jaar ontstaat er daardoor een verplichting van 7 maanden vakantiegeld. Het bedrag van de verplichting per 31 december 2011 bedraagt € 1.955.636,--.

## Pensioenen/wachtgelden

Er zijn per eind december nog 25 pensioenontvangende ex-leden van gedeputeerde staten. Daarnaast is er een aantal ex-gedeputeerden en ook voormalige leden van provinciale staten die wachtgeld ontvangen of wachtgeld mochten ontvangen, maar in 2011 een (tijdelijk) inkomen hadden. In 2011 zijn de lasten voor pensioenen en wachtgelden voor deze mensen € 688.858,-- geweest.

# III.1.5
# Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancieerde topinkomens

Met ingang van 1 maart 2006 is de WOPT (Staatsblad 2006, 95) van kracht. Deze wet regelt dat elke instelling die overwegend uit publieke middelen is gefinancierd jaarlijks het belastbaar jaarloon per individuele functionaris met wie zij een arbeidsrelatie heeft op functienaam zal publiceren, indien dit belastbaar jaarloon uitgaat boven dat van de minister. In 2010 bedroeg de norm € 193.000,-- en in 2011 gaat het eveneens om een bedrag van € 193.000,--. Het voorschrift in de WOPT houdt voor provincies en gemeenten in dat de informatie over topinkomens moet worden opgenomen in de Jaarrekening als bedoeld in artikel 201 van de Provinciewet en artikel 197 van de Gemeentewet. De wijziging in artikel I, onderdeel D, strekt ertoe dat deze informatie wordt opgenomen in de toelichting op de Programmarekening, die daarvoor een logische plaats is.
Voor de provincie Drenthe geld dat geen functionaris op de loonlijst staat die vermeld moeten worden op basis van de definitie van de WOPT.

# III.1.6
# Rapportage Verordening Dwangsom

**Rapportage i.v.m. Verordening dwangsom bij niet tijdig beslissen door de provincie Drenthe over de periode 01/01/2011 t/m 31/12/2011**

| Productgroep / Stafgroep | Totaal aantal geregistreerde ingekomen stukken (incl. stukken met risico van dwangsom) | Aantal geregistreerde ingekomen stukken met risico van dwangsom | Aantal geregistreerde afgedane ingekomen stukken met risico van dwangsom | Aantal geregistreerde nog openstaande ingekomen stukken met risico van dwangsom | Aantal stukken met risico van dwangsom dat tijdig is afgehandeld | Aantal stukken met risico van dwangsom dat te laat is afgehandeld | % stukken met risico van dwangsom dat tijdig is afgehandeld * | % stukken met risico van dwangsom dat te laat is afgehandeld ** | Overzicht lengte termijnoverschrijding afgedane stukken (in aantallen) | | | | | Overzicht redenen termijnoverschrijding afgedane stukken (in aantallen) | | | | | | | Aantal ingebrekestellingen *** | Aantal betaalde dwangsommen | Hoogte betaalde dwangsommen in euro's |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | | | | | 0 < 2 weken | 2 < 4 weken | 4 < 6 weken | 6 < 8 weken | > 8 weken | Complexiteit van de aanvraag | Inschakeling externe adviescommissie/org | Piekbelasting | Prioriteitstelling | Veel overleg nodig | Vrije toelichting | Geen reden opgegeven | | | |
| BC | 308 | 8 | 6 | 2 | 6 | 0 | 75 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | | | | | | 0 | 0 | 0 | | |
| BC&C | 177 | 1 | 1 | 0 | 0 | 1 | 0 | 100 | 0 | 0 | 1 | 0 | 0 | | | | | | 1 | 0 | 0 | | |
| CC | 7 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | | | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | | | | | | | 0 | 0 | | |
| CS | 6 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | | | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | | | | | | | 0 | 0 | | |
| DIR | 16 | 1 | 1 | 0 | 0 | 1 | 0 | 100 | 0 | 0 | 1 | 0 | 0 | 1 | | | | | | 0 | 0 | | |
| DO | 852 | 83 | 58 | 25 | 38 | 29 | 46 | 35 | 6 | 8 | 9 | 1 | 5 | | | | | | 29 | 0 | 0 | | |
| EOM&C | 322 | 130 | 80 | 50 | 32 | 23 | 25 | 18 | 7 | 14 | 1 | 0 | 1 | 0 | | 0 | 0 | 0 | 23 | 0 | 0 | 1 | 1260 |
| FO | 180 | 1 | 0 | 1 | 1 | 0 | 100 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | | | | | | | 0 | 0 | | |
| MO | 558 | 65 | 56 | 9 | 52 | 3 | 80 | 5 | 2 | 0 | 0 | 0 | 1 | 1 | | | | | 2 | 0 | 0 | 1 | 1260 |
| PPM | 149 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | | | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | | | | | | | 0 | 0 | | |
| RO | 1498 | 789 | 691 | 98 | 289 | 88 | 37 | 11 | 13 | 5 | 2 | 17 | 51 | | | 5 | | | 83 | 0 | 0 | | |
| ROM&N | 521 | 119 | 17 | 102 | 5 | 3 | 4 | 3 | 2 | 0 | 0 | 1 | 0 | | | | | 1 | 2 | 0 | 0 | | |
| SEO | 1162 | 268 | 236 | 32 | 126 | 112 | 47 | 42 | 20 | 10 | 21 | 34 | 27 | | | | | | 112 | 0 | 1 | | |
| SG | 110 | 7 | 7 | 0 | 6 | 1 | 86 | 14 | 0 | 0 | 0 | 1 | 0 | 1 | | | | | | 0 | 0 | | |
| VTH | 319 | 63 | 41 | 22 | 35 | 6 | 56 | 10 | 1 | 5 | 0 | 0 | 0 | | | | | | 6 | 0 | 1 | | |
| WK | 1000 | 81 | 68 | 13 | 66 | 3 | 81 | 4 | 3 | 0 | 0 | 0 | 0 | | | | | | 3 | 0 | 0 | 2 | 2520 |
| Totaal | 7185 | 1616 | 1262 | 354 | 656 | 270 | | | 54 | 42 | 35 | 54 | 85 | 3 | 0 | 5 | 0 | 1 | 261 | 0 | 2 | 4 | 5040 |

* Voor de hele rapportage geldt: de getallen kunnen ook stukken betreffen die weliswaar in de rapportageperiode zijn afgedaan of nog openstaan,maar die voorafgaand aan de rapportageperiode zijn ingekomen.

** Het betreft hier het % stukken dat tijdig c.q. te laat na de in wet- of regelgeving gestelde termijn is afgehandeld. Het % betreft het gedeelte van het aantal geregistreerde afgedane ingekomen stukken met risico van dwangsom (zie 4e kolom).

*** Een aanvrager van een beschikking kan binnen 6 weken nadat de termijn voor het geven van de beschikking is verstreken en er geen beschikking is gegeven, een schriftelijke ingebrekestelling sturen. De provincie heeft dan nog 2 weken de tijd alsnog een beschikking te geven. Gebeurt dit niet, dan is dwangsom verschuldigd.

## Achtergrond

Per 1 oktober 2009 is de Wet dwangsom en beroep bij niet-tijdig beslissen in werking getreden en vervangt de provinciale Verordening dwangsom. De wijzigingen zijn onder andere:

- uitbreiding van de gronden voor het opschorten van de beslistermijn
- schriftelijke bevestiging aan de aanvrager in geval van beëindiging opschortingsperiode
- de bedragen en looptijd zijn gewijzigd
- de dwangsom mag niet verrekend worden met eventuele openstaande rekeningen van de aanvrager bij de provincie

Medio 2011 is er een organisatiewijziging doorgevoerd. De volgende afdelingen zijn gewijzigd: Ruimtelijke ontwikkeling, Milieu & Natuur(ROM&N)(voorheen Duurzame Ontwikkeling), Economische Ontwikkeling, Mobiliteit en Cultuur(EOM&C)(voorheen Sociaal Economische Ontwikkeling), Bestuur, Communicatie en Concerntaken(BC&C)(voorheen Bestuur en Communicatie), Concernstaf(CS)is gewijzigd in Concerncontroller. Nieuwe afdeling: Vergunning, Toezicht en Handhaving(VTH). Tot het moment van organisatiewijziging heeft de registratie van de documenten nog plaats gevonden op de oude benaming van de afdeling. Hier treft u de rapportage aan. Bijgevoegde tabel geeft een overzicht over de provincie als totaal. Hieruit en uit een daartoe in de ambtelijke organisatie gemaakte analyse komt het volgende beeld naar voren.

## Hoeveelheid geregistreerde ingekomen stukken met risico van dwangsom

Van de in de periode 1 januari tot en met 31 december 2011 totaal geregistreerde ingekomen stukken had 22,49% het risico van dwangsom in zich. Dat is 2% meer dan in de rapportage van 2010. In absolute aantallen zijn er in 2011( 1.616) ook meer ingekomen stukken met risico van dwangsom dan n 2010 (1.460). Bij stukken met risico van dwangsom valt bijvoorbeeld te denken aan een aanvraag voor een subsidie of vergunning, een gedoogbesluit, een verzoek tot handhaving, een bezwaarschrift etc. Het merendeel van het aantal stukken met risico van dwangsom kwam binnen bij de afdeling Ruimtelijke ontwikkeling, Milieu & Natuur, namelijk 56,3%. Ook wat betreft de beleidsterreinen op het gebied van Sociaal Economische Ontwikkeling en Economische Ontwikkeling, Mobiliteit en Cultuur kwamen relatief veel stukken binnen met het risico van dwangsom, namelijk 16,6% respectievelijk 8%. Op het gebied van wegen en kanalen was dit percentage 5%. Bij de afdeling Vergunning, Toezicht en Handhaving 9%. Tenslotte kwamen op de werkvelden van bestuur en communicatie, management-ondersteuning en facilitaire ondersteuning enkele stukken met risico van Dwangsom binnen (in totaal circa 5,1%).

## Afhandeling stukken met risico van dwangsom

In totaal is het grootste deel 52% (ofwel in aantal 656) van de geregistreerde en afgedane ingekomen stukken met risico van dwangsom tijdig afgehandeld; 21,4% (ofwel in aantal 270) van de stukken is te laat afgehandeld. Het percentage tijdig afgehandelde stukken is ten opzichte van 2010 gedaald namelijk van 64% naar 52%.Voor de organisatie als totaal hadden van de te laat afgedane stukken de meeste (31,5%) een termijnoverschrijding van meer dan 8 weken. Dit is een verbetering ten opzichte van 2010: toen lag het zwaartepunt van termijnoverschrijdingen ook bij meer > dan 8 weken nl 38,3%. De afdeling Sociaal Economische Ontwikkeling Ruimtelijke Ordening hebben hierin het grootste aandeel.

## Toelichting op termijnoverschrijdingen

De meeste termijnoverschrijdingen hebben plaatsgevonden binnen het sociale en culturele beleidsdomein. De belangrijkste verklaring hiervoor is dat op deze beleidsterreinen verreweg de meeste stukken met risico van dwangsom zijn binnengekomen. De termijnoverschrijdingen betreffen vrijwel allemaal subsidies. Door de al genoemde organisatiewijzigingen in de loop van 2011 is een heldere analyse van de cijfers tot op detailniveau niet echt goed mogelijk. Veel termijnen hadden aangepast kunnen worden, dit is in vele gevallen niet goed gezien en daarom en o.a. t.g.v. de boven genoemde organisatiewijziging niet gedaan. In de loop van 2011 zijn maatregelen genomen om de registratie te verbeteren. Een van die maatregelen is het instellen van een subsidieteam waardoor er een veel betere sturing komt op de behandeltermijnen.

## Ingebrekestellingen en dwangsommen

In 2011 zijn 2 ingebrekestellingen ontvangen (in 2010 waren dat er 12). In 2011 zijn er 4 dwangsommen a € 1.260,- uitbetaald met een totaal bedrag van € 5.040,-. De oorzaken van deze dwangsommen liggen vooral op de volgende terreinen: Een uitspraak van een rechter in een WOB geval In de overige drie gevallen heeft de provincie niet tijdig beslist op de ingediende bezwaarschriften. Het niet tijdig beslissen heeft weer te maken met de complexiteit van de gevallen.

## Toelichting uitbetaalde dwangsommen

**Casus 1:**
Door een rechterlijke uitspraak achteraf werd de provincie 'veroordeeld' tot het uitbetalen van die dwangsom, Dit kon de provincie niet voorkomen.

**Casus 2 en 3:**
Deze twee dwangsomvergoedingen zijn toegekend omdat de provincie niet tijdig heeft beslist op hun bezwaarschrift tegen een aan hen verleende uitwegontheffing. De beslissing liet (te) lang op zich wachten omdat naar aanleiding van het bezwaarschrift het uitwegenbeleid is aangepast. Dat heeft geruime tijd in beslag genomen, onder meer omdat veelvuldig overlegd is met belanghebbenden.

**Casus 4:**
In 2011 is eenmaal een dwangsom toegekend aan de eigenaar van een provinciaal monument. De reden was het te laat beschikken door de provincie op een bezwaarschrift;

# III.1.7 Rapportage single information single

| Departement | Nummer | Specifieke uitkering / Juridische grondslag / Ontvanger | INDICATOREN | | |
|---|---|---|---|---|---|
| I&M | E6 | Bodemsanering (excl. Bedrijvenregeling) 2005-2009<br>Wet bodembescherming (Wbb), Besluit financiële bepalingen bodemsanering en Regeling financiële bepalingen bodemsanering;<br>Provincies en gemeenten | Besteding 2011 uit Wbb<br>Aard controle R | Besteding 2011 uit FES<br>Aard controle R | |
| | | | € 85.783 | € 0 | |
| | | | Aantal saneringen (in te vullen zodra de prestaties behaald zijn)<br>Aard controle D1 | Aantal bodemonderzoeken (in te vullen zodra de prestaties behaald zijn)<br>Aard controle D1 | |
| | | | | | |
| I&M | E9 | Programma Externe Veiligheid (EV)<br>Subsidieregeling programmafinanciering Externe Veiligheid (EV)-beleid voor andere overheden 2006-2010<br>Provincies | Besteding 2011<br>Aard controle R | Eindverantwoording ja/nee<br>Aard controle n.v.t. | |
| | | | € 1.427 | Ja | |
| I&M | E27 | Brede doeluitkering verkeer en vervoer<br>Wet BDU Verkeer en Vervoer (art. 10)<br>Provincies en stadsregio's (Wgr+) | Eindsaldo/-reservering 2010<br>Aard controle R | Rentebaten 2011<br>Aard controle R | |
| | | | € 23.710.186 | € 237.101 | |
| | | | Eindsaldo/-reservering 2011<br>Aard controle R | Uitgaven van vóór 2010, waarvan besteding in 2011 plaatsvindt<br>Zie Nota baten-lastenstelsel<br>Aard controle R | |
| | | | € 11.254.987 | € 2.550.375 | |
| | | | Individuele bestedingen 2011 die meer dan 20% van de totaal ontvangen BDU bedragen<br>Omschrijving<br>Aard controle n.v.t. | Individuele bestedingen 2011 die meer dan 20% van de totaal ontvangen BDU bedragen<br>Bedrag<br>Aard controle R | |
| | | 1 | consessie Groningen Drenthe | € 16.692.222 | |
| I&M | E30 | Quick wins binnenhavens<br>Tijdelijke subsidieregeling Quick Wins Binnenvaart<br>Provincies en gemeenten | Hieronder per regel één projectaanduiding en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie<br>Aard controle n.v.t. | Besteding 2011 ten laste van rijksmiddelen<br>Aard controle R | |
| | | 1 | 5000001276 | € 4.700 | |
| EL&I | F3 | Verzameluitkering EL&I (incl. oud LNV)<br>Regeling verzameluitkering<br>Provincies, gemeenten en gemeenschappelijke regelingen (Wgr) | Besteding 2011 (incl. besteding 2009 en 2010 voor zover nog niet eerder verantwoord (zie nieuwsbrief IBI nr. 30)<br>Aard controle R | | |
| | | | € 244.718 | | |
| VWS | H4 | Verzameluitkering VWS (incl. oud JenG)<br>Regeling verzameluitkering<br>Provincies, gemeenten en gemeenschappelijke regelingen (Wgr) | Besteding 2011 (incl. besteding 2009 en 2010 voor zover nog niet eerder verantwoord (zie nieuwsbrief IBI nr. 30)<br>Aard controle R | | |
| | | | € 100.625 | | |
| VWS | H8 | Doeluitkering jeugdzorg (Bureau Jeugdzorg + Zorgkosten Jeugdzorg)<br>Wet op de jeugdzorg (art. 37) en Regeling bekostiging jeugdzorg 2009<br>Provincies en stadsregio's (Wgr+) | Aantal Onder toezichtstelling (OTS), jaar 2010<br>Aard controle D1 | Aantal OTS 2010, overig<br>Aard controle D1 | |
| | | | 178 | 314 | |
| | | | Aantal Individuele Traject Begeleiding 2010 (ITB), harde kern<br>Aard controle D1 | Aantal ITB 2010, Criem<br>Aard controle D1 | |
| | | | 58 | 30 | |
| | | | Aantal aanmeldingen 2011 aan het LBIO door bureau jeugdzorg<br>Aard controle D2 | Aantal afmeldingen 2011 aan het LBIO door bureau jeugdzorg<br>Aard controle D2 | |
| | | | 106 | 53 | |
| | | | Uitgaven van vóór 2010, waarvan besteding in 2011 plaatsvindt aan stichting die een bureau jeugdzorg in stand houdt -deel justitietaken<br>Zie Nota baten-lastenstelsel<br>Aard controle R | Uitgaven van vóór 2010, waarvan besteding in 2011 plaatsvindt aan stichting, die een bureau jeugdzorg in stand houdt - deel taken bureau jeugdzorg en subsidie bureau jeugdzorg<br>Zie Nota baten-lastenstelsel<br>Aard controle R | |
| | | | | € 0 | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | Eindverantwoording Ja/Nee<br><br>Aard controle n.v.t. | Uitgaven (Wbb) van vóór 2010, waarvan besteding in 2011 plaatsvindt<br><br>Zie Nota baten-lastenstelsel<br><br>Aard controle R | Uitgaven (FES) van vóór 2010, waarvan besteding in 2011 plaatsvindt<br><br>Zie Nota baten-lastenstelsel<br><br>Aard controle R | |
| | Nee | | | |
| | Aantal m2 gesaneerd oppervlakte (inclusief SEB) (in te vullen zodra de prestaties behaald zijn)<br><br>Aard controle D1 | Aantal m3 gesaneerde grond (inclusief SEB) (in te vullen zodra de prestaties behaald zijn)<br><br>Aard controle D1 | Aantal m3 gesaneerd verontreinigd grondwater (inclusief SEB) (in te vullen zodra de prestaties behaald zijn)<br><br>Aard controle D1 | |
| | | | | |
| | Uitgaven van vóór 2010, waarvan besteding in 2011 plaatsvindt<br><br>Zie Nota baten-lastenstelsel<br><br>Aard controle R | | | |
| | € 0 | | | |
| | Ontvangen BDU-bijdrage V&W 2011<br><br>Aard controle R | Terugbetaling door derden vanuit BDU-bijdrage verstrekte middelen in 2011<br><br>Aard controle R | Besteding 2011<br><br>Aard controle R | Correctie over besteding 2010<br><br>Aard controle R |
| | € 29.798.000 | € 21.514 | € 38.421.442 | € 1.539.996 |
| | | | | |
| | Overige bestedingen 2011<br><br>Aard controle R | Eindverantwoording Ja/Nee<br><br>Aard controle R | Uitgaven tlv rijksmiddelen van vóór 2010, waarvan besteding in 2011 plaatsvindt<br><br>Zie Nota baten-lastenstelsel<br><br>Aard controle R | Overige uitgaven van vóór 2010, waarvan besteding in 2011 plaatsvindt<br><br>Zie Nota baten-lastenstelsel<br><br>Aard controle R |
| | € 0 | Nee | € 12.999 | € 0 |
| | | | | |
| | Aantal voorlopige voogdij 2010<br><br>Aard controle D1 | Aantal voogdij 2010<br><br>Aard controle D1 | Aantal jeugdreclassering 2010<br><br>Aard controle D1 | Aantal samenloop 2010<br><br>Aard controle D1 |
| | 1 | 90 | 226 | 13 |
| | Aantal scholing- en trainingsprogramma's (STP) 2010<br><br>Aard controle D1 | Besteding 2011 aan stichting die een bureau jeugdzorg in stand houdt -deel justitietaken<br><br>Aard controle R | Besteding 2011 aan stichting, die een bureau jeugdzorg in stand houdt - deel taken bureau jeugdzorg en subsidie bureau jeugdzorg<br><br>Aard controle R | Besteding 2011 aan zorgaanbod<br><br>Aard controle R |
| | 0 | € 5.833.537 | € 6.275.335 | € 24.034.658 |
| | Omvang egalisatiereserve jeugdzorg per 31 december 2011<br><br>Aard controle R | Eindverantwoording Ja/Nee<br><br>Aard controle n.v.t. | | |
| | € 130.692 | | | |
| | Uitgaven van vóór 2010, waarvan de uitgave in 2011 plaatsvindt aan zorgaanbod<br><br>Zie Nota baten-lastenstelsel<br><br>Aard controle R | | | |
| | € 0 | | | |

In de Algemene maatregel van bestuur Single information single audit (Sisa) geeft het rijk aan dat van een aantal regelingen, waarvoor gemeenten en provincies van het rijk gelden ontvangen, verantwoording moet worden afgelegd in de jaarstukken. Eerdere jaren werden voor deze regelingen afzonderlijke verantwoordingen opgesteld met daarbij ook een afzonderlijke accountantsverklaring. Vanaf 2006 is dit teruggebracht tot één verantwoording in de jaarrekening en is er één controlemoment. Over 2011 worden 7 regelingen verantwoord via deze rapportage.

Het opgenomen overzicht is het door het rijk voorgeschreven. De verantwoorde bedragen zijn dit jaar gebaseerd op het stelsel van baten en lasten en niet meer, zoals voorheen was voorgeschreven op basis van het kasstelsel. Voordeel hiervan is dat cijfers beter aansluiten op de provinciale administratie, waardoor eveneens de administratieve lasten verder worden beperkt.

In IPO-verband is afgesproken dat ook gemeenten via de Sisa methodiek kunnen verantwoorden over diverse regelingen, waarover de provincies weer naar het rijk moeten verantwoorden. Over 2011 dienen diverse Drentse gemeenten zich aan de provincie voor 3 regelingen te verantwoorden.

# III.1.8
# Portefeuilleverdeling GS-leden

Jacques Tichelaar
Commissaris van de Koninigin

- Openbare orde en veiligheid
- Coördinatie belangenbehartiging, lobby en externe betrekkingen
- Voorzitter Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN)
- Kabinetszaken
- Communicatie

Annette Imhof
algemeen directeur
provinciesecretaris

Rein Munniksma
(PvdA)

- Ruimtelijke ontwikkeling
- Wonen, natuur en landschap
- Vitaal platteland en landbouw
- Cultuur (m.u.v. bibliotheken, archief, musea en mediabeleid)
- Krimp (demografische ontwikkelingen)
- Windenergie
- Lid Noordelijk Landbouwberaad
- Waarnemend Commissaris van de Koningin

Tanja Klip-Martin
(VVD)

- Milieu, lucht en bodem (incl. ontgrondingen)
- Klimaat, energie, energielandschappen en energieeconomie
- Water en waterschappen
- Cultuur (bibliotheken, archief, musea en mediabeleid)
- RTV Drenthe
- Biobased economy
- Stuurgroep Veenkoloniën
- Lid IPO-bestuur
- Tweede waarnemend Commissaris van de Koningin

Ard van der Tuuk
(PvdA)

- Financiën
- Economische zaken en arbeidsmarkt
- Recreatie en toerisme
- Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport (coördinatie PNS+)
- Informatisering, automatisering en facilitaire zaken
- Krimp (sociale sector)
- Dagelijks bestuur SNN

*Gezamenlijk met Henk Brink*
- RSP Emmen
- RSP Assen/Coevorden

Henk Brink
(VVD)

- Verkeer en vervoer
- Wegen en kanalen
- Bestuurlijke verhoudingen en toezicht
- Personeel en organisatie
- Coördinatie Europa
- Handhaving
- Dagelijks bestuur SNN

*Gezamenlijk met Ard van der Tuuk*
- RSP Assen/Coevorden
- RSP Emmen

# III.1.9
# Zetelverdeling

| Zetelverdeling provinciale staten Drenthe | oude periode | nieuwe periode |
|---|---|---|
| PvdA | 13 | 12 |
| VVD | 8 | 9 |
| CDA | 10 | 6 |
| SP | 5 | 4 |
| PVV | 0 | 4 |
| ChristenUnie | 3 | 2 |
| GroenLinks | 2 | 2 |
| D66 | 0 | 2 |
| | 41 | 41 |

| Zetelverdeling college van gedeputeerde staten | |
|---|---|
| PvdA | 2 |
| VVD | 2 |

# III.1.10
# Afkortingenwijzer

| | |
|---|---|
| AB | algemeen bestuur |
| ASV | Algemene subsidieverordening |
| AvA | algemene vergadering van aandeelhouders |
| Awb | Algemene wet bestuursrecht |
| BBV | Besluit begroting en verantwoording |
| BDU | brede doeluitkering |
| BKV | beeldende kunst en vormgeving |
| BNG | Bank Nederlandse Gemeenten |
| BOAG | brede overleg- en adviesgroep |
| BOS | buurt, onderwijs en sport |
| BRTN | Beleidsvisie recreatietoervaart Nederland |
| BTO | bedrijfstakgericht opleiden |
| BZK | Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Ministerie van |
| CBK | Centrum Beeldende Kunst |
| CBM | Centraal Bureau Motorrijtuigenbelasting |
| CBS | Centraal Bureau voor de Statistiek |
| CHW | cultuurhistorische waardenkaart |
| CKA | Cultureel Kwartier Assen |
| CROW | Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw en de verkeerstechniek |
| CvdK | Commissaris van de Koningin |
| CBB | collectief vraagafhankelijk vervoer |
| CPO | collectief particulier opdrachtgeverschap |
| CWZ | cultuur, welzijn en zorg |
| DB | dagelijks bestuur |
| DBL | Drentse Bedrijfslokaties, Stichting |
| DLG | Dienst Landelijk Gebied |
| DURP | digitale uitwisseling ruimtelijke plannen |
| ECB | Europese Centrale Bank |
| EHK | essentiële herkenbaarheidskenmerken |
| EHS | ecologische hoofdstructuur |
| FBE | faunabeheereenheid |
| FFW | Flora- en Faunawet |
| GAE | Groningen Airport Eelde |
| GBT | Gemeentelijk Beleidsteam |
| GGOR | gewenst grond- en oppervlaktewaterregiem |
| GS | gedeputeerde staten |
| GWW | Grondwaterwet |
| HR | human resource |
| IAD | Innovatief Actieprogramma Drenthe 2008-2010 |
| IGGD | Integraal groen gebiedsplan Drenthe |
| ILG | Investeringsbudget landelijk gebied |
| IPPC | Integrated Pollution Prevention and Control |
| IPO | Interprovinciaal Overleg |
| ISP | Integraal structuurplan |
| ISV | Investeringsbudget stedelijke vernieuwing |

| | |
|---|---|
| iWSR | instrumentarium Watersysteemrapportage |
| IWV | Interprovinciaal Werkgeversverband |
| IZR | Interprovinciale ziektekostenregeling |
| KIK | Kunstenaarsinitiatief in Kolderveen |
| KO | Koninklijke onderscheidingen |
| KRW | Kaderrichtlijn Water |
| LGR | landelijk grondwaterregister |
| LMA | Landelijk Meldpunt Afvalstoffen |
| LNV | Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Ministerie van |
| MEP | Meerjarenexploitatieprogramma |
| m.e.r. | milieu-effectrapportage |
| MFD | Milieufederatie Drenthe |
| MFD | multifunctioneel dienstencentrum |
| MIRT | Meerjarenprogramma infrastructuur ruimte en transport |
| MOD | Multidisciplinaire Oefenstaf Drenthe |
| MOP | Meerjarenontwikkelingsprogramma |
| MOP | meerjarenonderhoudsplan |
| MRB | motorrijtuigenbelasting |
| MUP-VV | Meerjarenuitvoeringsprogramma verkeer en vervoer |
| NaVoS | nazorg voormalige stortplaatsen |
| NBW | Nationaal Bestuursakkoord Water |
| NBW | Natuurbeschermingswet |
| NME | natuur- en milieueducatie |
| NMP | Nationaal Milieubeleidsplan |
| NNGB | Nederlandse norm gezond bewegen |
| NOA | Noordelijke ontwikkelingsas |
| NOM | Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij |
| NRK | Noordelijke Rekenkamer |
| NSW | Natuurschoonwet |
| NUP | Nationaal uitvoeringsprogramma |
| NVD | netwerk veilig Drenthe |
| NWW | niet-werkende werkzoekenden |
| OKI | onderwijs en kennisinfrastructuur |
| OOV | openbare orde en veiligheid |
| ov | openbaar vervoer |
| PCC | Provinciaal Coördinatiecentrum |
| pMJP | provinciaal Meerjarenprogramma |
| POP | Provinciaal omgevingsplan |
| POV | Provinciale omgevingsverordening |
| PPM | Programma- en Projectmanagement |
| PS | provinciale staten |
| PUP | Provinciaal uitvoeringsprogramma |
| PUVV | Provinciaal uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer |
| PvA | plan van aanpak |
| PvE | programma van eisen |
| PVVP | Provinciaal verkeers- en vervoersplan |
| RAO | regionaal ambtelijk overleg |
| RBO | regionaal bestuurlijk overleg |
| Regis | regionaal geohydrologisch informatiesysteem |
| ROT | Regionaal Operationeel Team |

| | |
|---|---|
| RPC | Rijksplanologische Commissie |
| RPCP | Regionaal Patiënten Consumenten Platform |
| RSP | Regiospecifiek Pakket |
| Ruddo | Regeling uitzettingen en deriviaten decentrale overheden |
| RvC | Raad van Commissarissen |
| RVT | Raad van Toezicht |
| SAN | Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer |
| SHN | Samenwerking Handhaving Drenthe |
| SIA | Sámen Sterker in Actie! |
| Sisa | Single information single audit |
| SLB | Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging |
| smb | strategische milieubeoordeling |
| SN | Subsidieregeling natuurbeheer |
| SNN | Samenwerkingsverband Noord-Nederland |
| SOL | Subsidieverordening onderhoud landschapselementen |
| SOM | stedelijke ontwikkeling en mobiliteit |
| UILN-N | Uitvoeringsprogramma Innovatieve Landbouw Noord-Nederland |
| UvW | Unie van Waterschappen |
| VDG | Vereniging Drentse Gemeenten |
| VES | versterking economische structuur |
| VHR | Vogel- en Habitatrichtlijn |
| Vigeb | verbindingsoefening gemeenten en provincies |
| VINEX | Vierde nota op de ruimtelijke ordening extra |
| VRD | Veiligheidsregio Drenthe |
| VROM | Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, Ministerie van |
| VSV | voortijdig schoolverlaten |
| VTB | vliegende teambrigade |
| VVBD | Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe |
| WABO | Wet algemene bepalingen omgevingsrecht |
| Wav | Wet ammoniak en veehouderij |
| WBB | Wet bodembescherming |
| Wet fido | Wet financiering decentrale overheden |
| WGR | Wet gemeenschappelijke regelingen |
| WiDD | Welkom in Digitaal Drenthe |
| WILG | Wet inrichting landelijk gebied |
| WKO | warmte-/koudeopslag |
| Wm | Wet milieubeheer |
| WMD | Waterleidingmaatschappij Drenthe |
| WMO | Wet maatschappelijke ondersteuning |
| WOK | werk, onderwijs en kennisinfrastructuur |
| WOPT | Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens |
| Wro | Wet op de ruimtelijke ordening |
| WVO | Wet verontreiniging oppervlaktewateren |
| WWI | Wet werk en inkomen |
| WWZ | wonen, welzijn en zorg |
| ZVW | Ziekte Verzekering Wet |
| ZZL | Zuiderzeelijn |

# III.2 Controleverklaring accountant

**Ernst & Young Accountants LLP**
Leonard Springerlaan 17
9727 KB Groningen
Postbus 997
9700 AZ Groningen

Tel.: +31 (0) 88 - 407 1000
Fax: +31 (0) 88 - 407 2505
www.ey.nl

## Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: Provincie Drenthe

### Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de in dit verslag opgenomen jaarrekening 2011 van de provincie Drenthe te Assen gecontroleerd. Deze jaarrekening bestaat uit de balans per 31 december 2011 en de exploitatierekening over 2011 met de toelichtingen, waarin zijn opgenomen een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving, de Sisa-bijlage en andere toelichtingen.

*Verantwoordelijkheid van het Gedeputeerde Staten*
Het college van Gedeputeerde Staten is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met het Besluitbegroting en verantwoording provincies en gemeenten en de Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens. Tevens is het college van Gedeputeerde Staten verantwoordelijk voor de financiële rechtmatigheid van de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties. Dit houdt in dat deze bedragen in overeenstemming dienen te zijn met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen. Het college van Gedeputeerde Staten is daarnaast verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

*Verantwoordelijkheid van de accountant*
Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle, als bedoeld in artikel 217, tweede lid, van de Provinciewet. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten, het Besluit accountantscontrole provincies en gemeenten en het controleprotocol dat d.d. 9 november 2011 vastgesteld is door Provinciale Staten van de provincie Drenthe. Dit vereist dat wij voldoen aan de voor ons geldende ethische voorschriften en dat wij onze controle zodanig plannen en uitvoeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de door de accountant toegepaste oordeelsvorming, met inbegrip van het inschatten van de risico's dat de jaarrekening een afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten.

Bij het maken van deze risico-inschattingen neemt de accountant de interne beheersing in aanmerking die relevant is voor het opmaken van de jaarrekening en voor het getrouwe beeld daarvan, gericht op het opzetten van controlewerkzaamheden die passend zijn in de omstandigheden.

Ernst & Young Accountants LLP is een limited liability partnership opgericht naar het recht van Engeland en Wales en geregistreerd bij Companies House onder registratienummer OC335594. In relatie tot Ernst & Young Accountants LLP wordt de term partner gebruikt voor een (vertegenwoordiger van een) vennoot van Ernst & Young Accountants LLP. Ernst & Young Accountants LLP is statutair gevestigd te Lambeth Palace Road 1, London SE1 7EU, Verenigd Koninkrijk, heeft haar hoofdvestiging aan Boompjes 258, 3011 XZ Rotterdam, Nederland en is geregistreerd bij de Kamer van Koophandel Rotterdam onder nummer 24432944. Op onze werkzaamheden zijn algemene voorwaarden van toepassing, waarin een beperking van de aansprakelijkheid is opgenomen.

Deze risico-inschattingen hebben echter niet tot doel een oordeel tot uitdrukking te brengen over de effectiviteit van de interne beheersing van de provincie Drenthe. Een controle omvat tevens het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van de door het college van Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe gemaakte schattingen, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening. De bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten, inclusief toevoegingen aan reserves. Deze goedkeuringstolerantie is d.d. 9 november 2011 vastgesteld door Provinciale Staten van de provincie Drenthe.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is om een onderbouwing voor ons oordeel te bieden.

*Oordeel betreffende de jaarrekening*
Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van de activa en passiva van de provincie Drenthe per 31 december 2011 en van de baten en lasten over 2011 in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten en de Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens.

Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen in overeenstemming met de begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen waaronder provinciale verordeningen.

## Verklaring betreffende overige bij of krachtens de wet gestelde eisen

Op grond van de wettelijke verplichting ingevolge artikel 217, lid 3, onder d, Provinciewet melden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening.

Groningen, 3 april 2011

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. drs. B.W. Littel RA

# III.3 Bestemming van het resultaat

Het resultaat over 2011, na verwerking van de begrote mutaties met reserves, bedraagt € 19.631.000,--.

Hieronder staan de grotere afwijkingen vermeld. Een detailoverzicht van afwijkingen groter dan € 50.000,-- is binnen paragraaf II.2 Toelichting op saldi van de programmarekening 2011 opgenomen. De verschillen hieronder zijn conform motie 14 in de vergadering van provinciale staten van 25/26 juni 2008 opgesteld, waarbij rekening is gehouden met de nieuwe indeling. Aangegeven is of de doelen die zijn gerelateerd aan de budgetten wel of niet zijn gerealiseerd, of de voornaamste oorzaak van de afwijking van interne of externe aard was en of het bedrag door ons beïnvloedbaar was. De toelichting is bij elk programma te vinden bij het onderdeel: Wat heeft het gekost?

| Omschrijving | Saldo programma | toelichting nodig? | Bedrag | voordeel / nadeel | Resultaat behaald (ja/nee) | Oorzaak overwegend (intern/extern | hoogte bedrag beinvloedbaar (ja/nee) |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. Samenwerkend Drenthe: Bestuur | 326.621 | nee | | | | | |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 326.621 | V | | | |
| Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.299.029 | ja | | | | | |
| Onderhoud en verbeteringswerken N34 | | | 676.146 | V | ja | extern | ja |
| Afwikkeling voorgaand jaar wegen onderhoud | | | 350.429 | V | ja | intern | ja |
| Zuidoost-Drentse vaarwegen | | | 272.245 | V | ja | intern | ja |
| Bijdrage van waterschappen in voedingsgemalen | | | 276.407 | V | ja | intern | nee |
| Vaarweg Meppel-De Punt | | | 391.415 | V | ja | intern | ja |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 332.388 | V | | | |
| Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP | 8.429.319 | ja | | | | | |
| Uitgaven Regio Specifiek Pakket (RSP) | | | 559.577 | V | ja | extern | nee |
| Bijdrage van regionaal Mobiliteitsfonds RSP | | | 7.545.600 | V | ja | extern | nee |
| Overige opbrengsten | | | 324.142 | V | ja | intern | nee |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 0 | V | | | |
| Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | 1.383.280 | ja | | | | | |
| Versterken culturele infrastructuur Drenthe | | | 252.000 | V | nee | intern | ja |
| Gebiedsontwikkeling (Veenhuizen/Frederiksoord) | | | 200.000 | V | nee | intern | ja |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 931.280 | V | | | |
| Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | 66.209 | nee | | | | | |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 66.209 | V | | | |
| Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | 1.042.025 | ja | | | | | |
| Kosten uitvoering Grondwaterwet | | | 406.563 | V | ja | intern | ja |
| Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving | | | 210.906 | V | ja | extern | nee |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 424.556 | V | | | |

| Omschrijving | Saldo programma | toelichting nodig? | Bedrag | voordeel / nadeel | Resultaat behaald (ja/nee) | Oorzaak overwegend (intern/ extern | hoogte bedrag beinvloedbaar (ja/nee) |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw | 2.278.706 | nee | | | | | |
| Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP | | | 2.173.916 | V | nee | extern | nee |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 104.790 | V | | | |
| Programma 8. Groen Drenthe: Klimaat en Energie | 36.806 | nee | | | | | |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 36.806 | V | | | |
| Programma 9. Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | -655.507 | ja | | | | | |
| Afwikkeling EPD Groningen-Drenthe 1997-1999 (SNN project) | | | -453.230 | N | ja | extern | nee |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | -202.276 | N | | | |
| Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | 4.424.870 | ja | | | | | |
| Rente van belegd kasgeld | | | 367.185 | V | ja | extern | nee |
| Uitkering uit het Provinciefonds | | | 3.205.670 | V | ja | extern | nee |
| Opbrengst opcenten op hoofdsom motorrijtuigenbelasting | | | -373.287 | N | ja | extern | nee |
| Frictiekosten LSM, IGM middelen en middelen Flankerend beleid | | | 252.485 | V | ja | intern | ja |
| Toegerekende apparaatskosten | | | 744.897 | V | ja | intern | ja |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 227.919 | V | | | |
| Totaal rekeningsaldo voor verrekeningen met reserves | | | 19.631.359 | | | | |

Van het resultaat stellen wij u voor aan de reserves toe te voegen een bedrag van € 11.806.761,--. Het betreft hier een saldo van toevoegingen en onttrekkingen die afwijken van de begrote toevoegingen en onttrekkingen van reserves. Deze afwijkingen worden veroorzaakt door lagere kosten en of hogere opbrengsten van budgetten die aan deze reserves zijn gekoppeld. Het totaal bedrag dat voorgesteld wordt aan de reserves toe te voegen kan als volgt worden gespecificeerd:

| mutaties reserves | Begrote toevoeging | Werkelijk toevoeging | Voordeel/ Nadeel | Verschil |
|---|---|---|---|---|
| Bijdrage aan reserve vaarweg Meppel de Punt | 221.541 | 612.956 | N | -391.415 |
| Bijdrage aan Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | 0 | 196.369 | N | -196.369 |
| Bijdrage aan RSP reserve | 11.915.936 | 20.345.255 | N | -8.429.319 |
| Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG | 1.738.186 | 3.672.526 | N | -1.934.340 |
| Bijdrage aan reserve grondwaterheffing | 0 | 406.563 | N | -406.563 |
| Bijdrage aan reserve versterking economisch structuur | 2.043.756 | 1.867.771 | V | 175.985 |
| Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | -2.000.000 | -1.323.854 | N | -676.146 |
| Bijdrage van reserve monitoring voormalige stortplaatsen | 0 | -51.406 | V | 51.406 |
| | | | | -11.806.761 |

Na verwerking van de voorgestelde mutaties die niet begroot zijn resteert een voordeel van € 7.824.598,--. Van dit resultaat stellen wij u voor een bedrag van € 825.538,-- in te zetten voor de hieronder genoemde zaken voor uitvoering in 2012.

| Omschrijving | |
|---|---|
| Historische plek Kamp Westerbork (reeds voorgesteld bij 3e berap) | 280.000 |
| Onderwijskansen | 42.000 |
| Middelen voor dienstverleningsprojecten | 60.000 |
| BTW-middelen ten behoeve van Drents Plateau | 147.538 |
| Gebiedsontwikkeling Veenhuizen- Frederiksoord | 200.000 |
| Middelen Impuls duurzame kwaliteit leefomgeving | 96.000 |
| Totaal | 825.538 |

Daarnaast willen we vanuit het rekeningsaldo een bedrag € 3.000.000,-- bestemmen voor "Green Deal'. Het betreft het resultaat op de decentralisatieuitkering die is ontvangen. Deze decentralisatieuitkering kon niet meer in een begrotingswijziging worden meegenomen en uitgaven hebben in 2011 niet meer kunnen plaatsvinden. In de decembercirculaire 2011 is een decentralisatie-uitkering voor een green deal tussen de Energy Valley-regio Noord-Nederland en rijksoverheid opgenomen. Het kabinet heeft met de noordelijke provincies en gemeenten een Green Deal gesloten die bijdraagt aan verduurzaming van de maatschappij op korte en langere termijn en die lonend is voor overheid en maatschappij. Daarom stellen wij voor het bedrag van € 3 miljoen als onderdeel van de bestemming van het resultaat over te hevelen naar 2012.

Van het geheel vrij besteedbaar resultaat van € 3.999.060,-- dat nu nog resteert, stellen wij voor dit toe te voegen aan de Reserve voor algemene doeleinden.

Resumerend stellen wij u voor:
- een bedrag van € 11.806.761,-- per saldo toe te voegen aan diverse reserves;
- een bedrag van in totaal € 3.825.538,-- te bestemmen voor overheveling van budgetten;
- een bedrag van € 3.999.060,-- toe te voegen aan de Reserve voor algemene doeleinden.

**GEWIJZIGDE** VOORLOPIGE AGENDA voor de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid, op woensdag 20 juni 2012, aanvang 13.30 uur.

| Aanvang/ streeftijd | Status van het stuk | Agendapunt | |
|---|---|---|---|
| 13.30 uur (10 min.) | | 1. Opening | |
| | | 2. Vaststelling van de agenda | |
| | | 3. Samenvatting vergadering 16 mei 2012 en de lijst van toezeggingen<br><br>Vaststelling samenvatting conform het ontwerp | |
| | | 4. Ingekomen stukken<br><br>Zie bijgevoegde lijst van ingekomen stukken | |
| 13.40 uur (20 min.) | | 5. Rondvraag | |
| 14.00 uur (20 min.) | | 6. IPO-, SNN- en EU- aangelegenheden<br><br>*Gelegenheid om in te gaan op (actuele) IPO-, SNN- en EU-aangelegenheden* | |
| 14.20 uur (60 min.) | | 7. Openbaar Vervoer<br><br>7a. Brief van het College van Gedeputeerde Staten van 22 mei 2012 over Hoofdlijnen dienstregeling en tarieven openbaar vervoer in 2013<br><br>7b. Brief van het College van Gedeputeerde Staten van 21 mei 2012 over Ontwerpbegroting 2013 OV-bureau | |
| 15.20 uur (40 min.) | | 8. Brief van het College van Gedeputeerde Staten van 25 april 2012 over Informatie over de provinciale rol in de Drentse woningmarkt | |

| Aanvang/ streeftijd | Status van het stuk | Agendapunt | |
|---|---|---|---|
| 16.00 uur (30 min.) | | 9. Brief van het College van Gedeputeerde Staten van 23 mei 2012 over Startnotitie verbreding grondwaterheffing | |
| ~~16.30 uur (30 min.)~~ | | 10. ~~Brief van het College van Gedeputeerde Staten van 4 april 2012 over Aanvraag voor vergunning Natuurbeschermingswet ontvangen van RWE~~<br><br>*Geagendeerd* op *verzoek van de Statenfractie D66* | *Doorgeschoven naar 19 september 2012 op verzoek van D66* |
| 16.30 uur (30 min.) | B | 10. Statenstuk 2012-532, 7e wijzigingstranche Provinciale omgevingsverordening Drenthe | |
| 17.00 uur (5 min.) | | 11. Mededelingen | |
| 17.05 uur | | 12. Sluiting | |

**Status A- en B-stukken**
A-stukken zijn voordrachten aan provinciale staten die als discussiestuk aan de orde komen in de commissievergaderingen, maar waarover in de regel geen discussie meer plaatsvindt in de statenvergadering (hamerstukken).
B-stukken zijn voordrachten aan provinciale staten waarover zowel in de vergadering van de commissie als in provinciale staten gediscussieerd kan worden.

**Spreekrecht**
Voor deze vergadering geldt voor het publiek spreekrecht. Insprekers kunnen voorafgaand aan het desbetreffende agendapunt in de eerste termijn maximaal vijf minuten inspreken. Na de eerste termijn van de statencommissie bestaat de mogelijkheid om voorafgaand aan de tweede termijn, indien gewenst en alleen ter verduidelijking, een korte nadere toelichting te geven (eveneens maximaal vijf minuten).

Het woord kan niet gevoerd worden over:
a. een besluit van het provinciebestuur waartegen bezwaar en beroep openstaat of heeft opengestaan;
b. benoemingen, keuzen, voordrachten of aanbevelingen van personen;
c. een gedraging waarover een klacht ex. artikel 9:1 van de Algemene wet bestuursrecht openstaat of heeft opengestaan.

Belangstellenden hiervoor dienen zich voorafgaande aan de vergadering, onder vermelding van naam, adres, telefoonnummer en het onderwerp waarover het woord gevoerd wenst te worden, aan te melden bij de statenadviseur, telefoonnummer (0592) 36 58 65.

**DocumentVindSysteem (DVS)**
De vergader- en ingekomen stukken zijn te vinden via www.drenthe.nl/ps.
Klik bovenaan op "Vergaderstukken".

**AANVULLING**
**Lijst van ingekomen stukken Statencommissie Omgevingsbeleid op 20 juni 2012**

(periode 2 mei tot en met 19 juni 2012)

A. BRIEVEN/MEDEDELINGEN VAN GEDEPUTEERDE STATEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van 9 mei 2012 over IPO externe commissie interprovinciale verdeling ontwikkelopgave natuur | Betrekken bij agendapunt 6 |
| 2. | Brief van 9 mei 2012 over Eindevaluatie TenneT compensatiefonds | Voor kennisgeving aannemen |
| 3. | Brief van 10 mei 2012 over Jaarverslag Regietaak handhaving 2010 en 2011 | Voor kennisgeving aannemen |
| 4. | Brief van 23 mei 2012 over Jaarverslag Relatiebeheer over 2011 | Voor kennisgeving aannemen |
| 5. | Brief van 23 mei 2012 over Resultaten energiemaatregelen provinciehuis | Voor kennisgeving aannemen |
| 6. | Brief van 23 mei 2012 over Startnotitie Ruimtelijk-Economische Visie Noord-Nederland | Voor kennisgeving aannemen |
| 7. | Brief van 11 april 2012 over Maatregelpakket aanpassing dienstregeling per mei 2012 | Betrekken bij agendapunt 7 (doorgeschoven van de Lijst van ingekomen stukken van de vergadering van 16 mei 2012) |
| 8. | Brief van 7 juni 2012 over Externe IPO-commissie interprovinciale verdeling ontwikkelopgave natuur | Betrekken bij agendapunt 6 |

B. VAN DERDEN ONTVANGEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van Adviescommissie voor de Fysieke Leefomgeving Drenthe (AFLO) van 2 mei 2012 over Jaarverslag 2011 AFLO | Voor kennisgeving aannemen |
| 2. | Brief van Natuur en Milieufederatie Drenthe van 11 mei 2012 over Aanbieding rapport Noordelijk Klimaatperspectief en reactie Energieprogramma 2012-2015 | Is reeds behandeld in de vergadering van 16 mei 2012 |
| 3. | E-mail van Stichting Das en Boom van 9 mei 2012 over Verzoek uitwerking Onderhandelingsakkoord decentralisatie Natuur te staken | Voor kennisgeving aannemen |
| 4. | Brief van Stadspartij Groningen van 1 mei 2012 over Regiotram in en rond Groningen | Voor kennisgeving aannemen |
| 5. | E-mail van mevrouw J. Kolthof e.a. van 21 mei 2012 over lelievelden gemeente Westerveld | Voor kennisgeving aannemen |
| 6. | Stichting Het Drents Landschap over Jaarverslag 2011 | Voor kennisgeving aannemen |
| 7. | Afschrift van brief aan het College van Gedeputeerde Staten van de heren Van Zanten en Dekker van 28 mei 2012 over Gedoogbesluit geluidsoverlast Circuit van Drenthe | Voor kennisgeving aannemen |
| 8. | Brief van ANBO Noord i.o. van 30 mei 2012 over Afschaffen ouderenkorting OV | Betrekken bij agendapunt 7 |

| | | |
|---|---|---|
| 9. | Brief van de Stadspartij Groningen van 30 mei 2012 over SNN, RSP en regiotram in en rond Groningen | Voor kennisgeving aannemen |
| 10. | Brief van OV-Consumentenplatform Drenthe van 19 juni 2012 over Zorgen over het openbaar vervoer in Drenthe | Betrekken bij agendapunt 7 |

C. TER INZAGE IN LEESKAMER

| **Punt** | **Omschrijving** | **Behoort bij** |
|---|---|---|
| 1. | Afschrift van brief van Adviescommissie voor de Fysieke Leefomgeving (AFLO) van 2 mei 2012 aan het College van Gedeputeerde Staten over Zevende wijzigingstranche POV | Agendapunt 11 |

14-5-2012 / 13:41:04 / 3242 /00097

Hertenkamp 6
9401 HL Assen
telefoon (0592) 311 150

e-mail info@nmfdrenthe.nl
gironummer 2678700
www.nmfdrenthe.nl

natuur en milieu drenthe
federatie

Aan de leden van gedeputeerde en
Provinciale Staten van Drenthe

PROV. BESTUUR VAN DRENTHE
No.:
Ingek.: 14 MEI 2012
AFDELING SG
TE BEH. DOOR:
DWS: G.AFD.:

Assen, 11 mei 2012
Betreft: aanbieding rapport Noordelijk Klimaatperspectief en
reactie Energieprogramma 2012-2015

Geachte heer/mevrouw,

Afgelopen woensdag hebben wij het rapport Noordelijk Klimaatperspectief gepresenteerd en de eerste exemplaren van dit rapport aangeboden aan de gedeputeerden mevrouw T. Klip en mevrouw W. Mansveld en de directeur van VNO-NCW Noord, de heer L. Zwiers. Deze week hebben wij ook kennis kunnen nemen van het nieuwe concept Energieprogramma 2012 -2015 dat a.s. woensdag 16 mei zal worden behandeld in de Statencommissie Omgevingsbeleid.

Met deze brief bieden wij u hierbij het rapport Noordelijk Klimaatperspectief aan en combineren wij een aantal van onze bevindingen met een eerste reactie op en aanbevelingen voor het energieprogramma.

*Tandjes erbij*
Uit onze analyse blijkt dat er flink wat extra beleidsinzet nodig is voor het halen van de Noordelijke energie- en klimaatdoelen. Meer focus in de beleidsvoering is op zich goed, maar op zichzelf nog geen antwoord op deze voorliggende opgave. De kansen en mogelijkheden voor deze extra's zijn overigens ruim aanwezig. De inzet en extra inspanningen op energie en klimaatbeleid leveren in meerdere opzichten ook veel op.

*Economie als grote speerpunt*
Het in het programma opgenomen speerpunt economie zien wij ook als grootste kans en uitdaging. Maar bij de voorgestelde koers en invulling plaatsen wij kritische kanttekeningen.

De primaire energie- en klimaatdoelen, en met name het hoofdinstrument energiebesparing, dreigen in de tekst en opzet van de nota ondergesneeuwd te raken.
Wij vinden dat deze punten als primaire hoofddoelen in het beleid bovenaan moeten blijven staan. De kruisbestuiving met het economisch beleid en de daaraan gekoppelde instrumenten vinden wij zeker een verdere uitwerking waard.

14-5-2012 / 13:41:04 / 3242 /00098

natuur en milieu drenthe
federatie

*Industrie en bedrijven*
Wij zien de grootste kansen voor extra inzet bij energiebesparing bij industrie en bedrijfsleven. Wij menen dat hièr - in combinatie met besparingen in woning en kantoren - ook voor de Noordelijke economie grote belangen en kansen liggen. Het financiële meerjarenperspectief van het programma zien wij dan ook met zorg tegemoet. Onze aanbeveling is daarbij: bespaar hier niet maar investeer juist meer in dit beleid! Dit hoeft overigens niet altijd en alleen om geld te gaan. De provincie en regio beschikken over veel meer instrumenten (green deals, vergunningverlening e.d.) die lonen.

*Maatschappelijk energieakkoord*
Wij missen in de nota de aandacht voor vergroting van maatschappelijk draagvlak en de maatschappelijke inzet voor het beleid. Dat overheid en het bedrijfsleven elkaar in het Noorden meer vinden en verbinden met en via Energy Valley is winst, maar tegelijk dreigt de aansluiting met inwoners c.q. het maatschappelijk draagvlak op drift te raken. Dit vormt een groot afbreukrisico van de huidige koers. Wij pleiten daarom voor verbreding van de Noordelijke energieagenda tot een maatschappelijk energieakkoord. Investeren in communicatie, debat en draagvlak is van doorslaggevend belang. Dit punt zou wat ons betreft hoger op de agenda moeten staan.

*Drenthe de zonnige provincie*
Een veel grootschaliger aanpak van de invoering van zonne-energie zou wat ons betreft als een grote plus op het provinciale beleid mogen worden gezet. Hier liggen momenteel ook de kansrijkste verbindingen met draagvlak en betrokkenheid van inwoners. Met een grootschaliger aanpak kan ook hier meer worden bereikt. Wij zien kansen om hiervoor samen met bedrijfsleven, overheden en inwoners een masterplan te ontwikkelen.

*Aan de knoppen draaien*
Met het rapport en deze aanbevelingen willen wij u aansporen en inspireren om het ingezette klimaat en energiebeleid met nog meer kracht voort te zetten.
U kunt daarbij - ter voorbereiding - nu ook eigen keuzes en wensen 'uitproberen' via het interactieve energiemodel dat wij afgelopen woensdag hebben gepresenteerd (zie www.noordelijkklimaatperspectief.nl).

De gezamenlijk beleidsambities zijn goed maar de uitvoering kan nog stukken beter. Wij zien dan ook met belangstelling uit naar de a.s. behandeling van het energieprogramma. Uiteraard zijn wij altijd tot nadere toelichting bereid.

Met vriendelijke groet,
namens de Natuur en Milieufederatie

R. Hoekstra,
directeur

*Bijlage: rapport Noordelijk Klimaatperspectief*

14-5-2012 / 13:41:04 / 3242 /00099

RAPPORT

# Noordelijk Klimaat Perspectief

natuur en milieu groningen federatie

Noordelijk Klimaat Perspectief

natuur en milieu drenthe federatie

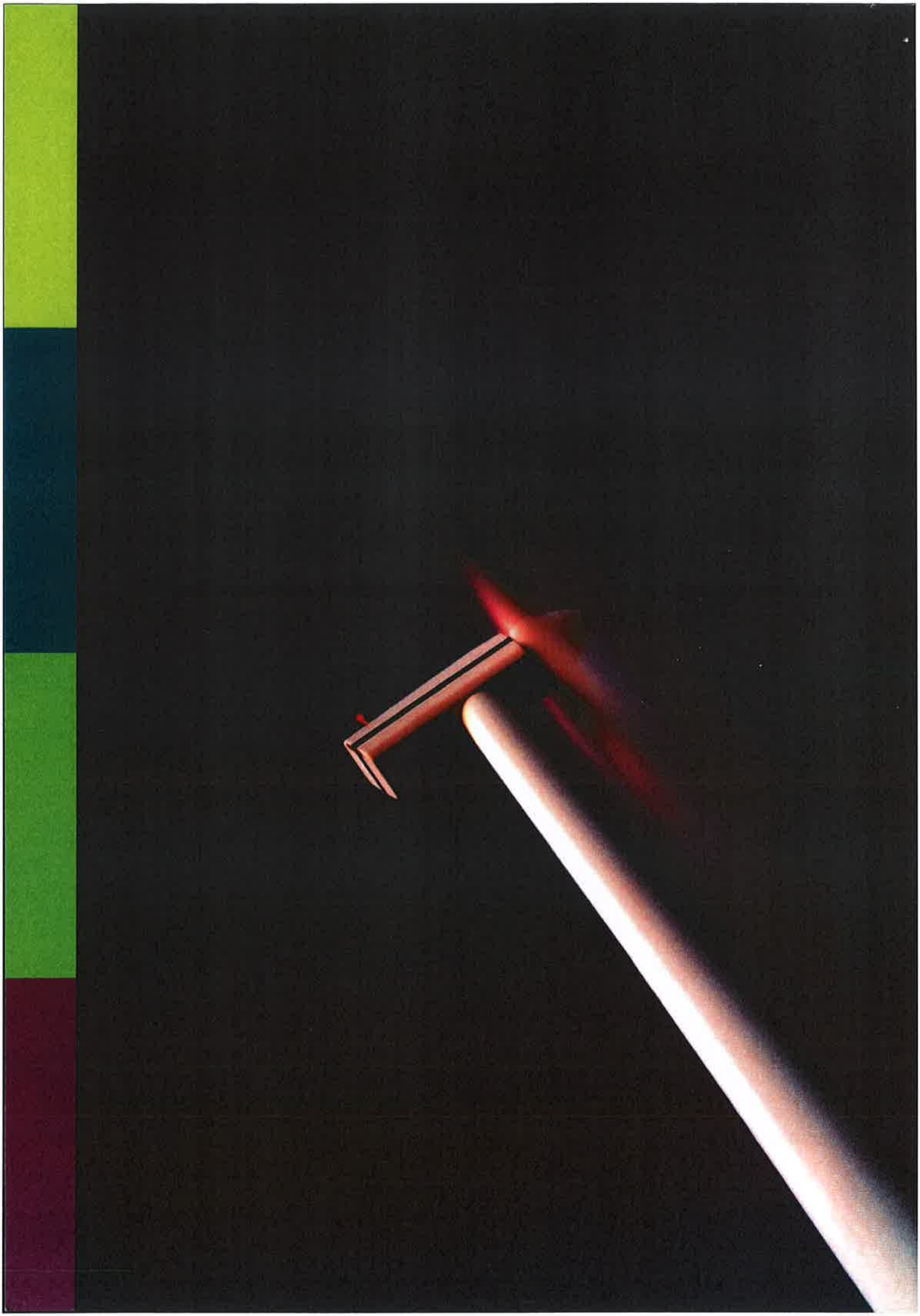

14-5-2012 / 13:41:04 / 3242 /00100

RAPPORT

# Noordelijk Klimaat Perspectief

Natuur en Milieufederaties Groningen en Drenthe 2012

**Natuur en Milieufederatie Groningen**

Zuiderpark 16
9724 AG Groningen
(050) 313 0800
info@nmfgroningen.nl

www.nmfgroningen.nl

**Natuur en Milieufederatie Drenthe**

Hertenkamp 6
9401 HL Assen
(0592) 311 150
info@nmfdrenthe.nl

www.nmfdrenthe.nl

*Samen voor mooie en duurzame provincies.*

14-5-2012 / 13:41:04 / 3242 /00101

# Inhoud


01

HET PROJECT 4

Inleiding 5
Leeswijzer 6
Doelstellingen 7
Aanpak en werkwijze 9

02

HET PERSPECTIEF 12

03

HET ONDERZOEK 20

Bouwstenen en achtergronden 21
Vertaling Europese klimaat- en energiedoelen naar Noord-Nederland 21
Energieproductie in Noord-Nederland 22
Energiegebruik in Noord-Nederland 22
Aanpak vermindering $CO_2$-uitstoot in Noord-Nederland 23

3.1 Energiebesparing in Noord-Nederland 24
Industrie 25
Huishoudens 26
Handel, Diensten en Overheid 27
Transport 28
Landbouw 29

3.2 Duurzame energieopwekking in Noord-Nederland 30
Energie uit zon 32
Energie uit wind 32
Windenergie op land 32
Windenergie op zee 33
Groen gas 34
Bodemenergie 35
Biomassa: transport en opwekking 35

3.3 Elektriciteitscentrales 36

Conclusies en aanbevelingen 38

04

BIJLAGEN 40

1. Bronvermelding 41
2. Energievraag per sector in PJ in Noord-Nederland 2010 – 2020 42
3. Productie duurzame energie in PJ in Noord-Nederland 2010 – 2020 43
4. Elektriciteitsproductie uit fossiele energie in PJ in Noord-Nederland 2010 – 2020 45
5. Uitstoot van $CO_2$ per sector in kton in Noord-Nederland 2010 – 2020 45
6. Selectie resultaten Klimaatenquête 46

# 01 HET PROJECT

14-5-2012 / 13:41:04 / 3242 /00102

# Inleiding

De afgelopen jaren heeft Noord-Nederland zich succesvol geprofileerd als één van de leidende regio's in de energiesector in Europa. Die positie is mede vormgegeven door ontwikkeling van een groot aantal projecten. Ook wanneer het gaat over duurzame energie wil Noord-Nederland graag voorloper zijn. Economie en milieubelangen lopen hier steeds meer gelijk op. Toch zijn er ook obstakels. Grote kolencentrales leveren weliswaar veel energie, maar maken Noord-Nederland beslist niet duurzaam. $CO_2$-opslag als optie roept grote weerstand op en ook het plaatsen van windmolens ondervindt steeds meer tegenwind.

Energieprojecten kennen een gemene deler: ze brengen zonder uitzondering veel maatschappelijk debat met zich mee. De noordelijke Natuur en Milieufederaties begeven zich volop in dit debat. Dit omdat we betrokken zijn bij de beide kanten van de medaille die hier doorgaans een rol in spelen. We zetten ons in voor het behalen van de Europese klimaat- en energiedoelstellingen, en voor het behoud van een mooi landschap en een rijke natuur. Alle geluiden die een rol spelen in de discussies rondom energieprojecten, zijn terug te vinden bij onze aangesloten organisaties.

Maar kun je eigenlijk wel spreken over een echt goed debat? Verschillende partijen hanteren zeer uiteenlopende veronderstellingen over cijfers met betrekking tot $CO_2$-uitstoot en duurzame energie. De discussie over het meest gewenste pad naar een (duurzame) energievoorziening wordt niet georganiseerd. Het draait veelal meteen om een specifiek project of locatie. Voor het achterliggende verhaal over het nut en de noodzaak van bepaalde besluiten of projecten is nauwelijks aandacht. Toch speelt dit verhaal een cruciale rol in de verschillende discussies. Initiatiefnemers lopen tegen de discussie over nut en noodzaak aan, maar vatten het vaak op als onderdeel van het 'not in my back yard'-effect. Tegenstanders grijpen de discussie vaak aan om het concrete projectinitiatief te bestrijden. Zo ontstaan tegenstellingen, die niet tot wezenlijke en oplossingsgerichte discussies leiden. Het is tijd om uit zulke patstellingen te komen. We moeten het debat nu een stap verder brengen. Of we ons als samenleving moeten inzetten voor de Europese doelstellingen staat voor ons niet ter discussie. De vraag is: hoe doen we dit? Welke keuzes hebben draagvlak? Wat is er nodig en welke consequenties moeten we echt accepteren?

Met het project *Noordelijk Klimaat Perspectief* van de Natuur en Milieufederaties Groningen en Drenthe willen we dit echte maatschappelijk debat in Noord-Nederland op gang brengen. Met gedragen cijfers en breed gedeelde uitgangspunten willen we inzicht bieden in de keuzes die Noord-Nederland de komende jaren zal moeten maken om haar klimaat- en energiebeleid vorm te geven. Door overeenstemming te zoeken over de onderliggende cijfers en aannames én door die cijfers op een eenvoudige en duidelijke manier te presenteren, is een wezenlijke discussie over klimaat- en energiebeleid in Noord-Nederland mogelijk.

We willen ook inzicht bieden in de mate waarin er vrijheid bestaat om keuzes te maken. Politici, opiniemakers en deskundigen roepen te gemakkelijk dat we 'goed op weg zijn' of dat één bepaalde oplossingsrichting volstaat.

Maatschappelijk draagvlak is momenteel de sleutel voor een succesvol beleid. Hieraan dient veel meer aandacht te worden geschonken in onze ogen. Met het *Noordelijk Klimaat Perspectief* hebben we hiervoor een eerste aanzet gegeven.

Maatschappelijke acceptatie hangt in belangrijke mate samen met overeenstemming over het nut en de noodzaak van die maatregelen. Daarmee is de cirkel weer rond. Met dit project hopen wij een basis te leggen voor een gedragen, ambitieus en effectief klimaat- en energiebeleid in Noord-Nederland. We hopen dat het u inspireert om uw steentje aan het debat bij te dragen.

**Siegbert van der Velde**

**Natuur en Milieufederatie Groningen**

**Reinder Hoekstra**

**Natuur en Milieufederatie Drenthe**

# Leeswijzer

Na deze inleiding, vindt u een hoofdstuk gewijd aan de doelstellingen van dit project. Daarna lichten we onze aanpak toe en de werkwijze van de door ons uitgevoerde activiteiten.

Vervolgens volgt het tweede gedeelte van dit rapport, *ons Noordelijk Klimaat Perspectief*: Een beknopt overzicht van het pad dat wij het meest kansrijk achten om in 2020 de energie- en klimaatdoelstellingen te halen in Noord-Nederland.

Het derde deel van dit rapport is het onderzoek zelf, waarin wij onze bevindingen over energiebesparing en duurzame energie toelichten. Ook gaan we in op de rol van de elektriciteitscentrales. Het onderzoek besluit met onze aanbevelingen en conclusies.

In de bijlagen vindt u onder andere de cijfers waarop we onze bevindingen hebben gebaseerd.

Tot slot vindt u achterin dit rapport een lijst met de gebruikte afkortingen.

14-5-2012 / 13:41:04 / 3242 /00103

# Doelstellingen

## Doelstellingen

Met het *Noordelijk Klimaat Perspectief* willen de Natuur en Milieufederaties Drenthe en Groningen een aantal doelen bereiken:

### Inzicht bieden in de noordelijke opgave

Met het *Noordelijk Klimaat Perspectief* willen we inzicht bieden in de omvang van de opgave voor energietransitie in Noord-Nederland. Op Europese en nationale schaal blijven de doelstellingen voor $CO_2$-reductie en duurzame energie abstract en ongrijpbaar. Dat geldt ook voor de maatregelen die nodig zijn op nationaal niveau. Het blijft dan moeilijk om een voorstelling te maken van de bijdrage die iedere regio moet leveren aan energiebesparing en groei van het aandeel duurzame energie. Door inzicht te bieden in de noordelijke opgave hopen we bij te dragen aan effectief klimaat- en energiebeleid in de noordelijke provincies: een beleid dat is gebaseerd op correcte cijfers en meetbare doelstellingen.

### In beeld brengen van maatregelen en keuzes

Het behalen van de klimaat- en energiedoelstellingen lukt alleen als de samenleving ook inzicht krijgt in de aard en omvang van de maatregelen die dit met zich meebrengt. Om hoeveel projecten voor de productie van duurzame energie gaat het nu precies? En welke omvang hebben die? Hoeveel energie moet er worden bespaard? Zonder dat inzicht zullen noodzakelijke maatregelen om energietransitie vorm te geven onvoldoende prioriteit krijgen. Zowel in de politieke besluitvorming, als ook in het persoonlijke handelen van burgers. De neiging om te denken dat er al voldoende gebeurt en de veronderstelling dat het mogelijk is uit te wijken naar alternatieven, is in de praktijk erg hardnekkig.

### Maatschappelijk draagvlak creëren

Om te komen tot daadwerkelijke keuzes en resultaten ten aanzien van de noordelijke energieopgave, is het meenemen van de maatschappelijke opinie van wezenlijk belang. Door in het proces de opinie van de maatschappij mee te nemen, kan toegewerkt worden naar maatregelen die op draagvlak van de inwoners van Noord-Nederland kunnen rekenen. Zonder draagvlak nemen processen als 'not in my back yard' en tegenbewegingen de overhand. Daardoor worden processen om te komen tot meer besparing en meer duurzame energieopwekking tegengewerkt.

Omdat beleid dat is ontworpen vanuit een ivoren toren niet werkt, is het nodig om de gegevens voor iedereen toegankelijk te maken. Datzelfde geldt voor de wijze waarop doelstellingen en maatregelen naar noordelijke schaal zijn vertaald. Ingewikkelde materie moet op een gedegen manier inzichtelijk worden gemaakt.

Hiervoor hebben we een model voor Noord-Nederland ontwikkeld waarin cruciale factoren, die een rol spelen bij het behalen van de klimaat- en energiedoelstellingen, op een rij zijn gezet. Met dit model maken we de gevolgen van maatschappelijke keuzes en persoonlijke voorkeuren zichtbaar. Voor de onderliggende gegevens van dit model hebben we ingezet op overeenstemming van experts. De presentatie en het gebruik van dit model zijn nadrukkelijk gericht op het publiek debat.

Klimaatbeleid krijgt in praktische zin vorm door het initiëren van projecten voor energiebesparing en duurzame energie. Deze projecten vragen investeringen, hebben gevolgen in de persoonlijke levenssfeer van burgers of brengen overlast met zich mee in de woonomgeving. Maatschappelijk draagvlak is daarom een cruciale factor voor het realiseren van dit soort projecten. Dat is ook in Noord-Nederland in de afgelopen jaren een duidelijke faal- of succesfactor gebleken. Een terugkerend element in discussies over energie- en klimaatprojecten is dat er vraagtekens worden geplaatst bij het nut en de noodzaak van zo'n project:

- "$CO_2$-afvang en -opslag is toch helemaal niet nodig om onze $CO_2$-uitstoot te reduceren?"
- "Er zijn voldoende alternatieven voor een windmolenpark."

De initiatiefnemers slagen er niet in het project te plaatsen in een beleid dat bijdraagt aan het halen van doelstellingen voor $CO_2$-reductie en duurzame energie. Het debat blijft doorgaans hangen in een discussie over cijfers en alternatieven. Om een zinvol maatschappelijk debat te kunnen voeren is eerst overeenstemming nodig over de relevante gegevens die een rol spelen in het klimaat- en energiebeleid. Ook is overeenstemming nodig over de vertaling van nationale doelstellingen voor $CO_2$-reductie en duurzame energie naar regionaal niveau.

Daarmee is maatschappelijk draagvlak voor klimaat- en energieprojecten nog niet bereikt, maar het model biedt de handvatten voor een zinvol maatschappelijk debat.

Met *het Noordelijk Klimaat Perspectief* pleiten we dan ook voor een continu, constructief debat met alle betrokkenen; politici, bedrijfsleven, inwoners van Noord-Nederland en omwonenden van concrete projecten. Gedurende het besluitvormingsproces van initiatieven door overheden en bedrijven, moeten de mening, de gevoelens en de ideeën van inwoners ook worden meegenomen. Door hen tijdig te betrekken in het proces en hun opinie mee te laten tellen in de uiteindelijke keuzes, kan (meer) draagvlak worden gecreëerd.

Bij de totstandkoming van het *Noordelijk Klimaat Perspectief*, hebben we op verschillende onderdelen de mening van de inwoners van Groningen en Drenthe gepeild. Hiermee pretenderen we niet een wetenschappelijk onderzoek gedaan te hebben naar het draagvlak voor de te nemen maatregelen en projecten die samenhangen met een duurzame energievoorziening in Noord-Nederland. Wel geeft het een indicatie van gevoeligheden en kansen. Deze gevoeligheden en kansen hebben wij meegenomen in onze keuzes. U vindt deze terug in de verschillende onderdelen van deze rapportage.

## Perspectief bieden

Met behulp van het model hebben wij een voorkeursscenario ontwikkeld waarmee we het debat willen aanjagen en richting willen geven. We willen perspectief bieden door oplossingsrichtingen aan te reiken.

Een dergelijk scenario is op zichzelf niet nieuw. Wat wel nieuw is, is het feit dat getracht is overeenstemming te krijgen over de cijfers waarop het scenario is gebaseerd en over de aannames die worden gedaan. Ook nieuw is de manier waarop de nationale opgave vertaald is naar een Noord-Nederlandse opgave. Tot slot is nieuw dat we de keuzes die we binnen dit scenario hebben gemaakt, niet alleen baseren op cijfers maar ook beoordelen op de aan- of afwezigheid van maatschappelijk draagvlak.

Het gaat ons hier dus niet alleen om de inhoud maar ook om de werkwijze. We hebben niet alle wijsheid in pacht maar willen dat het als voorbeeld navolging krijgt.

Op **www.noordelijkklimaatperspectief.nl** is te zien hoeveel energie er bij bepaalde maatregelen bespaard wordt, hoeveel $CO_2$-uitstoot vermeden wordt en hoe groot het aandeel duurzame energie is. Iedereen kan op deze website zijn of haar eigen energie- en klimaatperspectief voor 2020 bouwen.

14-5-2012 / 13:41:04 / 3242 /00104

# Aanpak en werkwijze

Goede cijfers zijn een eerste voorwaarde voor een zinvol debat over de maatregelen die in Noord-Nederland een bijdrage leveren aan het behalen van de Europese klimaat- en energiedoelstellingen. Onze inzet was daarom deze cijfers boven tafel te krijgen.
Voor dit project hebben we de Europese klimaat- en energiedoelstellingen als uitgangspunt genomen:
20% minder $CO_2$-uitstoot in 2020 en minimaal 14% duurzaam opgewekte energie in 2020. Voordat de verzamelde gegevens ingezet kunnen worden in het maatschappelijk debat, moet aan de volgende voorwaarden zijn voldaan:

- Er moeten verifieerbare en controleerbare cijfers over energiegebruik, $CO_2$-uitstoot en opwekkingscapaciteit in Noord-Nederland beschikbaar zijn, zowel voor 1990 (het referentiejaar) als voor het heden (2010 in dit geval). Over die cijfers moet een redelijke mate van overeenstemming bestaan, zodat ze niet zelf het onderwerp van de discussie worden.
- Er moet een redelijke mate van overeenstemming bestaan over het effect van maatregelen voor $CO_2$-reductie, nu en in de toekomst. Ook moet een redelijke mate van overeenstemming bestaan over de bijdrage die het huidige beleid en een beleid met extra of maximale inspanningen leveren aan de Europese doelstellingen.
- De complexe onderlinge samenhangen in het energiesysteem, bijvoorbeeld die tussen energiebesparing en $CO_2$-reductie, moeten zichtbaar zijn. Daarbij moet het energiesysteem op een eenvoudige en heldere wijze gepresenteerd kunnen worden, zodat het als basis voor een debat dienst kan doen.

### De cijfers over energiegebruik

Een opvallende eerste constatering is dat het helemaal nog niet meeviel om de juiste cijfers te krijgen over energiegebruik, $CO_2$-uitstoot en opwekkingscapaciteit in Noord-Nederland. In veel verschillende rapporten komen de cijfers niet overeen en de relevante cijfers waren in ieder geval niet gestructureerd beschikbaar. We hebben daarom uit een aantal bronnen (zie bijlage 1) gegevens verzameld en die voorgelegd aan een brede groep mensen die wij op het terrein deskundig achten.

Het resultaat is een dataset van het energiegebruik van verschillende sectoren in Noord-Nederland: huishoudens, industrie, transport, landbouw en 'handel, diensten en overheid'. De deskundigen zijn het in redelijke mate eens over de juistheid van die gegevens. We kunnen daarmee het feitelijk beeld geven van de situatie anno 2010 en een schets voor de situatie in 2020. Het beeld van de noordelijke energievraag in 2010 vindt u in de eerste kolom van bijlage 2.

### De cijfers over energiebesparing en duurzame opwekking

Als tweede stap hebben we de informatie over besparingsmogelijkheden per sector en duurzame opwekking per categorie geïnventariseerd. Ook deze cijfers hebben we aan groepen deskundigen voorgelegd. Daarbij zijn we steeds uitgegaan van drie mogelijke opties:

1. De reductie van de vraag, die wordt gerealiseerd bij uitvoering van het huidige beleid.
2. Het effect als een extra inspanning wordt geleverd bovenop het huidige beleid.
3. De besparing die maximaal mogelijk is per sector.

Het resultaat is een dataset van de energiebesparingsmogelijkheden in verschillende sectoren in de periode 2010 tot 2020 en een dataset van de hoeveelheid energie (in petajoule (PJ)) die per opwekkingstechniek opgewekt is in 2010 en mogelijk is in 2020 (bijlage 3).

### De cijfers over fossiele opwekkingscapaciteit

Voor de fossiele opwekkingscapaciteit zijn we uitgegaan van de cijfers over de huidige en voorziene centrales in Noord-Nederland. Deze cijfers zijn te vinden in bijlage 4. Bij de capaciteit die in 2020 beschikbaar kan komen, hebben we gekeken naar welke technieken realiseerbaar zijn in 2020. Uiteraard is rekening gehouden met de besluiten die genomen zijn over het realiseren van nieuwe centrales in (onder andere) de Eemshaven.

### De cijfers over $CO_2$-uitstoot

We hebben dezelfde werkwijze gebruikt om te achterhalen hoeveel $CO_2$ er per sector wordt uitgestoten. Een presentatie

14-5-2012 / 13:41:04 / 3242 /00105

van deze cijfers vindt u in bijlage 5. Ook deze cijfers zijn afkomstig uit verschillende bronnen en werden voorgelegd aan groepen deskundigen op verschillende deelterreinen.

Daarbij hebben we per sector onderzocht tot welke $CO_2$-besparing bepaalde maatregelen kunnen leiden bij extra beleidsmatige inspanningen en wat de maximale $CO_2$-reductie is die per maatregel mogelijk is.

Alle cijfers tezamen vormen een betrouwbaar beeld van het energiegebruik, de energieproductie en de bijbehorende $CO_2$-uitstoot in Noord-Nederland in 2010, dat door deskundigen wordt gesteund. Tevens kunnen we hierdoor een redelijk geaccepteerde prognose geven van de mogelijkheden om in 2020 de $CO_2$-uitstoot te verkleinen bij een beleid met extra inspanningen en bij een beleid met maximale $CO_2$ besparingsmogelijkheden.

## Van rekenmodel naar dashboard

Om inwoners van Noord-Nederland inzicht te bieden in de complexe onderlinge samenhangen in het energiesysteem hebben we een model ontworpen, waarin op eenvoudige wijze duidelijk wordt dat geen enkele keuze op het gebied van energiebesparing of $CO_2$-uitstoot op zichzelf staat.

Dit model is vormgegeven als een dashboard en te gebruiken op de website www.noorderlijkklimaatperspectief.nl. Hiermee kan iedereen zijn eigen energietransitiescenario maken, door te draaien aan de knoppen van het dashboard.

Achter dit gebruikersmodel ligt een complex rekenmodel, dat alle deelvariabelen per sector meeneemt. De mogelijkheden om zelf een noordelijke energiemix samen te stellen hebben we beperkt tot drie keuzes: huidig beleid, extra inspanningen en maximaal haalbaar. Vervolgens hebben we knoppen gemaakt met drie standen voor deze keuzes, zodat de gebruiker niet verdwaald in het enorme aantal onderliggende opties die energietransitie met zich meebrengt.
Aanvankelijk werkten we met een model van Quintel Intelligence. Gedurende het project bleek dit model toch te lastig voor de gebruiker. Daarom hebben we afscheid genomen van dit model en zelf het dashboard ontworpen.

## Gegevens over voorkeuren en weerstanden in de noordelijke samenleving

Om iets te kunnen zeggen over de voorkeuren, dan wel weerstanden van de noordelijke bevolking over maatregelen die samenhangen met het behalen van de klimaat- en energiedoelstellingen, is een enquête met vragen over dit thema voorgelegd aan een tweetal doelgroepen: de lezers van het Dagblad van het Noorden en ons Groene Peiler Panel: de Klimaatenquête. Dagbladlezers gaven hun mening via een papieren en digitale enquête en het Groene Peiler Panel vulde een online enquête in. Daarnaast is een bestuurlijk debat georganiseerd, waar provinciale en gemeentelijke politici zich konden uitspreken over enkele dilemma's binnen lokaal klimaat- en energiebeleid. Tot slot is een groot publieksdebat georganiseerd, waar alle geïnteresseerde inwoners van Noord-Nederland zich konden uitspreken over verschillende keuzemogelijkheden binnen klimaat- en energiebeleid.

Al deze gegevens bij elkaar leveren een schat aan informatie op, waarmee in algemene zin kan worden aangegeven welke maatregelen binnen klimaat- en energiebeleid op steun kunnen rekenen en bij welke projecten juist veel weerstand is te verwachten bij de inwoners van Noord-Nederland.

De belangrijkste gegevens van de Klimaatenquête zijn terug te vinden in bijlage 6. De Klimaatenquête en de debatten pretenderen niet een wetenschappelijk verantwoord onderzoek te zijn. De resultaten worden in onze conclusies en aanbevelingen dan ook met de nodige voorzichtigheid geïnterpreteerd.

02

# HET PERSPECTIEF

14-5-2012 / 13:41:04 / 3242 /00106

# Ons Noordelijk Klimaat Perspectief

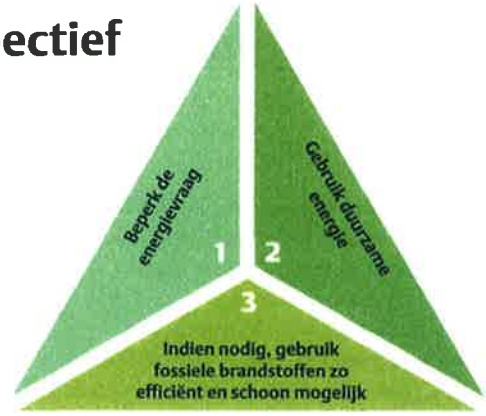


**Het energietransitiescenario volgens de Natuur en Milieufederaties Groningen en Drenthe.**

Om aan de nationale energie- en klimaatdoelstellingen te kunnen voldoen, dient er in 2020 in Noord-Nederland 20% minder $CO_2$ uitgestoten te worden ten opzichte van 1990 en dient minimaal 14% van alle gebruikte energie in Noord-Nederland duurzaam opgewekt te worden. Een analyse van het huidige beleid, afgezet tegen de maatregelen die nodig zijn om deze doelen te bereiken, maakt duidelijk dat die doelstellingen met de huidige beleidsmaatregelen niet gehaald worden.

## $CO_2$-emissie bij huidig beleid in Mton

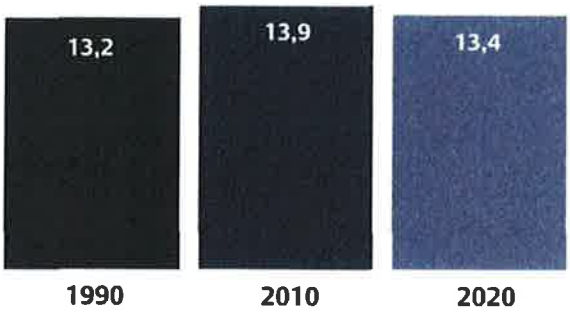


## Opwekking duurzame energie bij huidig beleid in % van totaal opgewekte energie

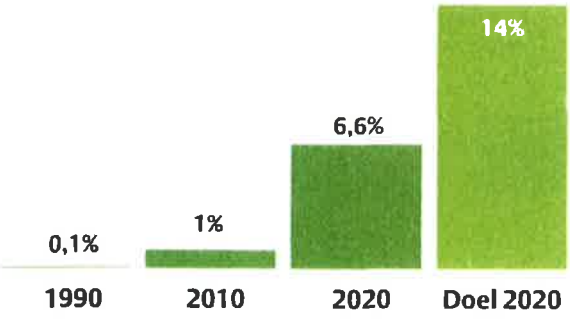


Het *Noordelijk Klimaat Perspectief* heeft een vertaling gemaakt van de nationale klimaat- en energiedoelstellingen naar de Noordelijke klimaat- en energiedoelstellingen. Het laat zien welke aanvullende maatregelen nodig zijn om deze doelstellingen in 2020 zo dicht mogelijk te benaderen.

In het *Noordelijk Klimaat Perspectief* gaan we uit van een drietrapsmodel. In eerste instantie moet worden gezocht naar alle realistische extra mogelijkheden om energie te besparen, vervolgens naar maatregelen die nodig zijn om een substantieel aandeel duurzame energieopwekking te bereiken en tot slot moet worden gekeken welke effecten de bestaande en geplande energieopwekking op basis van fossiele brandstoffen hebben op het geheel. Daarnaast hebben we mogelijke beleidskeuzes samengevat in drie standen: huidig beleid, extra inspanningen en maximaal haalbaar.

1 Huidig beleid

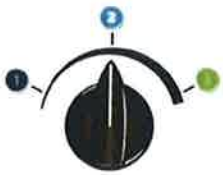

2 Extra inspanningen

3 Maximaal haalbaar

Bij het bepalen van het pakket maatregelen, dat nodig is om de doelstellingen voor Noord-Nederland te halen, blijkt dat er een beperkte keuzevrijheid bestaat. Het blijkt dat op vrijwel alle terreinen en sectoren extra beleidsinspanningen nodig zijn. Daarnaast zal er voor gekozen moeten worden om in een aantal sectoren een maximale inspanning te leveren. Binnen deze beperkte keuzevrijheid hebben we rekening gehouden met de vraag in hoeverre een maatregel kan rekenen op bestuurlijk en maatschappelijk draagvlak.

Op de volgende pagina's vindt u de vertaling van deze keuzes, in woord en beeld.

# Energiebesparing in Noord-Nederland

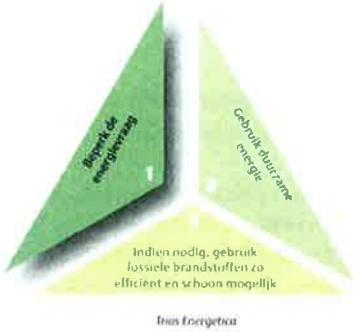


### Totale opgave

- Europees doel is 20% $CO_2$-reductie in 2020 ten opzichte van 1990;
- $CO_2$-uitstoot in 1990 in Noord-Nederland was 13,2 Mton;
- doel voor 2020 is uitstoot 10,5 Mton $CO_2$;
- uitstoot 2010 was 13,9 Mton $CO_2$;
- klimaatdoel voor 2020 is 3,4 Mton $CO_2$;
- energiegebruik in Noord-Nederland is 245 PJ in 2010;
- concreet besparingsdoel in Noord-Nederland voor 2020 is 50 PJ.

### Hoe gaan we dit bereiken?

## INDUSTRIE

### Maatregelen

Wij zijn van mening dat de industrie een maximale inspanning moet leveren op energiebesparing en moet streven naar een reductie van 4% per jaar (30% in 2020). Dit levert een besparing op van 15,9 PJ en 965 kton $CO_2$- vermindering.
Daarvoor zijn de volgende maatregelen nodig:

- Het starten van projecten voor het gebruik van restwarmte of geothermie (aardwarmte, flexiheat).
- Beëindiging van energie-intensieve productieprocessen.
- Het vernieuwen van verouderde technologieën in de energie-intensieve industrie.
- Het vervangen van fossiele grondstoffen door 'groene grondstoffen' (Biobased Economy).
- Commitment van bedrijfsleven bij behalen doelstelling.
- Handhaving door overheden op toepassen maatregelen.

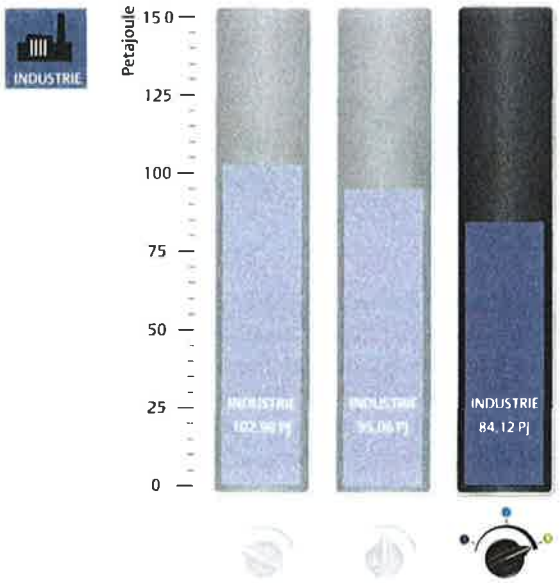


## HUISHOUDENS

### Maatregelen

Wij zijn van mening dat van huishoudens een extra inspanning op energiebesparing gevraagd kan worden, waarmee 7,1 PJ aan besparing en 355 kton $CO_2$-vermindering mogelijk is.
Daarvoor is het volgende nodig:

- Verbetering van 5.000 particuliere woningen per jaar (1% van de particuliere woningen per jaar), middels campagnes, het stimuleren van particuliere investeringen en het aanbieden van slimme renovatiepakketten.
- Zorgdragen voor een extra besparing bij 10% van de huishoudens, boven het gemiddelde besparingsniveau. Dit kan gerealiseerd worden door grote campagnes gericht op energiebesparingen en het gebruik van slimme meters.
- Woningcorporaties volgen hun huidige renovatietempo voor bestaande woningen, maar voor nieuwbouw geldt dat een derde van de nieuwbouwwoningen energieneutraal wordt gebouwd. Dit moet worden meegenomen in opdrachten en bestekken.

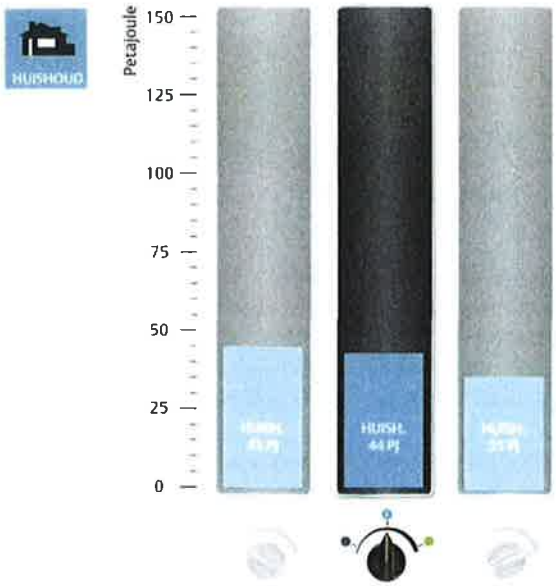

14-5-2012 / 13:41:04 / 3242 /00107

## HANDEL, DIENSTEN EN OVERHEID

**Maatregelen**

Wij zijn van mening dat in de sector handel, diensten en overheid een maximale inspanning moet worden gepleegd op energiebesparing en dat moet worden gestreefd naar een besparing van 4% per jaar. Dat leidt tot een besparing 12,4 PJ en een $CO_2$-vermindering van 678 kton $CO_2$ in 2020. Om de maximaal haalbare besparing te bereiken zijn de volgende maatregelen nodig:

- Isolatie van bestaande kantoorpanden, scholen en ziekenhuizen.
- Extra investeringseisen ten aanzien van energiebesparing voor zowel eigenaren als gebruikers.
- Verplichte toepassing van WKO bij renovatie en nieuwbouw (na onderzoek).

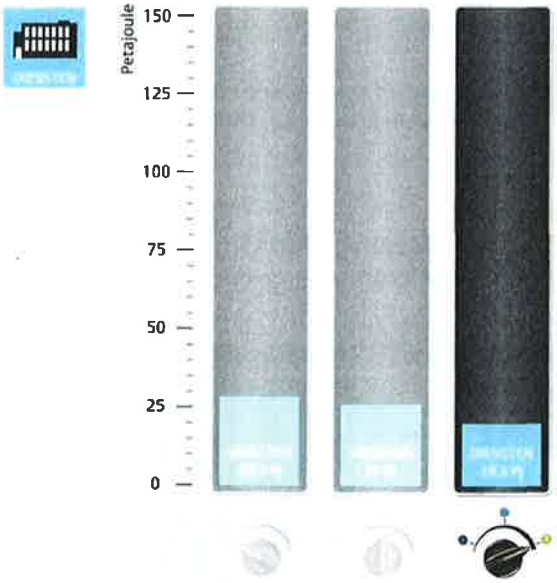


## LANDBOUW

We concluderen dat een extra inspanning op het terrein van landbouw geringe invloed heeft op het totaal. De nadruk kan hier beter gelegd worden op het indirecte energiegebruik (kunstmest, veevoer e.d.).

## TRANSPORT

**Maatregelen**

We concluderen dat een extra inspanning op het terrein van transport goed mogelijk is. Dit resulteert in een besparing van 2,2 PJ en een $CO_2$-reductie van 158 kton in 2020. Om dit te bereiken zijn onder andere de volgende maatregelen nodig:

- Het stimuleren van de aankoop van schonere auto's, bijvoorbeeld door belastingvoordelen te bieden voor schoner vervoer en parkeertarieven te differentiëren.
- Het organiseren van campagnes in de autobranche gericht op voorlichting aan klanten op het moment dat zij een andere auto aanschaffen.

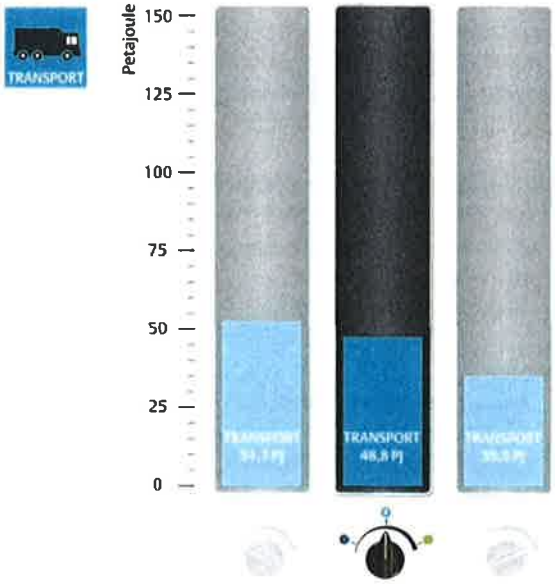


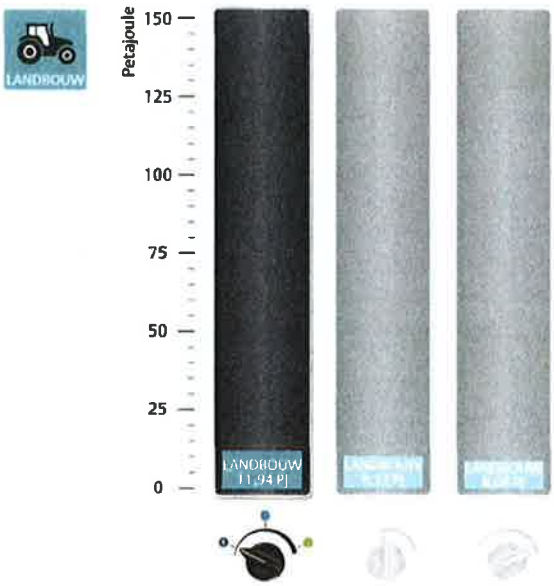

# Duurzame opwekking

Trias Energetica

### Totale opgave

- nationaal doel is 14% duurzame energieopwekking van totale energieopwekking;
- in 2010 wordt 2,5 PJ energie in Noord-Nederland duurzaam opgewekt;
- dat is 1% van het totale energiegebruik;
- doel is om 27 PJ energie duurzaam op te wekken in 2020 in Noord-Nederland.

### Hoe gaan we dit bereiken?

## ZONNE-ENERGIE

Op dit moment is een klein deel van de daken bedekt met zonnepanelen. We schatten dat er nu in Noord-Nederland zo'n 0,003 PJ aan zonne-energie wordt opgewekt. Wij zijn van mening dat het met extra inspanningen mogelijk is om 3,2 PJ energie op te wekken met zonne-energie in 2020.

**Wat betekent 3,2 PJ zonne-energie in 2020?**

- 20% daken woningen bedekt met PV
- 20% daken openbare gebouwen
- 20 PV-centrales van > 1 ha
- 10% woningen heeft zonneboiler

**Maatregelen**

- Een verplichting voor onderzoek naar zonne-energie bij nieuwbouw en renovatie.
- Een actief beleid voor het stimuleren van de realisatie van zonnecentrales.
- Het wegnemen van juridische drempels bij de kleinschalige opwekking van duurzame energie.
- Subsidies en stimuleringscampagnes voor burgers en bedrijven.

## WINDENERGIE OP LAND

Er zijn ongeveer 530 windmolens op land in Noord-Nederland. Deze molens hebben een vermogen van ongeveer 530 MW. Met extra inspanningen is het mogelijk om in 2020 7,8 PJ op te wekken met windmolens op land.

**Wat betekent 7,8 PJ windenergie op land in 2020?**

- 200 extra windmolens op land of 600 MW geplaatst vermogen.

**Maatregelen**

- Sturing vanuit de (regionale) overheid bij locatiebepaling in verband met gering draagvlak.

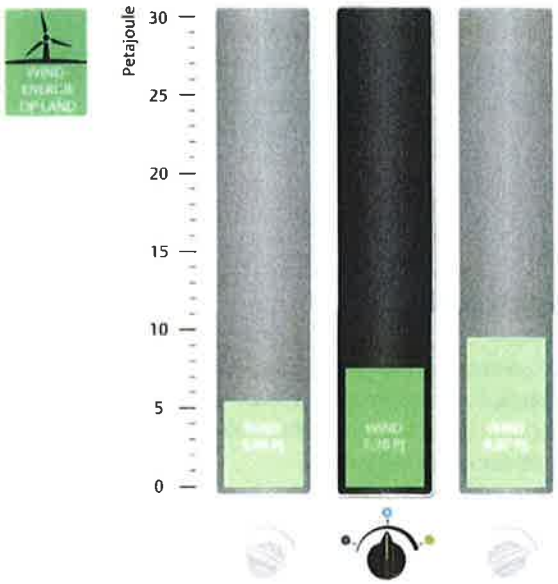

14-5-2012 / 13:41:04 / 3242 /00108

## WINDENERGIE OP ZEE

Voor wind op zee zijn er boven Schiermonnikoog drie plekken aangewezen voor mogelijke windparken. Er is voldoende ruimte voor in totaal 700 MW aan opgesteld vermogen. Op dit moment staan er nog geen windmolens op zee, maar met extra inspanningen is het mogelijk één van deze plekken te vullen voor 2020. Dit komt neer op 1,1 PJ.

**Wat betekent dat voor 2020?**

- Dertig windmolens op zee met een totaal vermogen van 100 MW.

**Maatregelen**

- Er moet fors geïnvesteerd worden in een e-hub (stopcontact op zee), inclusief de aansluiting van de parken op het reguliere elektriciteitsnet.
- De nautische wereld actief betrekken bij de uitvoering en realisatie van de plannen.

## GROEN GAS

Wij denken dat een extra inspanning op groen gas veel potentie heeft. Een extra inspanning ten opzichte van de huidige situatie betekent dat in 2020 7,5 PJ groen gas geproduceerd kan worden in Noord-Nederland. Dit stemt in grote lijnen overeen met de extra beleidsinzet die Noord Nederland op dit moment voorziet.

**Wat betekent dat voor 2020?**

- 3% van de totale energievraag van Noord-Nederland

**Maatregelen**

- Facilitering en regelgeving vanuit de overheid.
- Leveranciers- en afnameverplichting als voorwaarde voor investeringen.

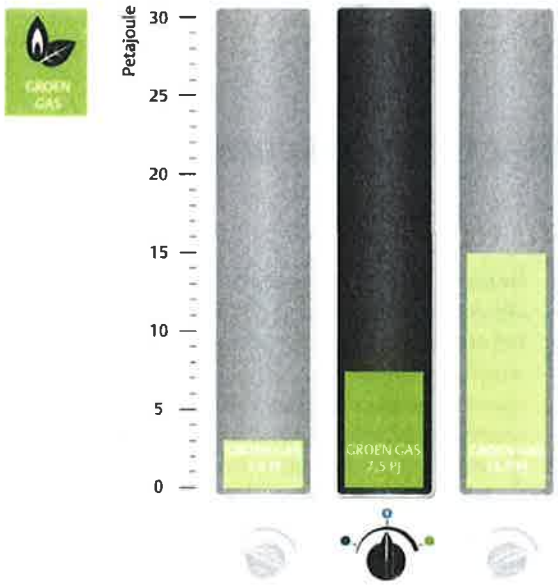

## BODEMENERGIE

Met extra inspanningen kan in 2020 5,3 PJ worden bereikt door toepassing van een WKO systeem. Ook nieuwe woonwijken zouden een dergelijk systeem kunnen krijgen.

**Wat betekent dat voor 2020?**
25% van alle bestaande gebouwen (niet-woningen) is voorzien van WKO systeem.

**Maatregelen**

- Verplichting onderzoeken WKO bij nieuwbouw en renovatie.
- Overheden passen WKO toe bij nieuwbouw en renovatie eigen panden.
- Afspraken woningbouwcorporaties en gebouwbeheerders.

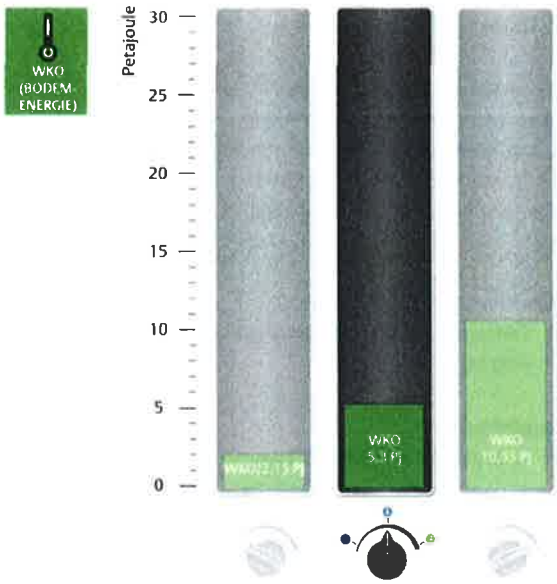


# Electriciteitscentrales

- De bouw van alle extra centrales in Noord-Nederland heeft een enorme stijging van de $CO_2$-uitstoot tot gevolg.
- Het noorden profileert zich met deze bouw graag als nieuwe energieregio maar de uitbreiding van deze fossiele opwekkingscapaciteit brengt ook een grote extra verantwoordelijkheid met zich mee. Die wordt groter naarmate de centrales meer $CO_2$ uitstoten.
- De keuze voor een extra kolencentrale is door ons altijd bestreden. Mocht deze in gebruik worden genomen –zoals in het beleid nog steeds voorzien – dan zullen er extra maatregelen op een ander vlak genomen moeten worden.
- De weg van $CO_2$-opslag heeft geen draagvlak. De techniek is nog onvoldoende bewezen en het lijkt onmogelijk om voor 2020 CCS toe te gaan passen.

Bron: Energieteam

- Ook bijstook van biomassa van meer dan 15% in de kolencentrale kent nog vele onzekerheden. Ook deze weg is omstreden omdat er niet zoveel duurzame biomassa in de regio voorhanden is en ook aanvoer vanuit het buitenland zijn duurzaamheidsgrenzen kent.

14-5-2012 / 13:41:04 / 3242 /00109

# De totaalscore van het perspectief

In de voorgaande pagina's hebben wij onze voorstellen en keuze voor energiebesparing en duurzame energieopwekking beschreven en samengevat. De verdere toelichting en onderbouwing treft u aan in het volgende hoofdstuk Het Onderzoek.

Als we deze keuzes tot uitgangspunt nemen ontstaat – uitgaande van het overheidsbeleid waarin de bouw van een kolencentrale met 15% bijstook van biomassa is voorzien – het volgende beeld met betrekking tot het doelbereik.

| Doelbereik Perspectief | Doelstelling 2020 | Resultaat perspectief |
|---|---|---|
| $CO_2$- reductie | 3.36 Mton | 2.8 Mton |
| Duurzame energievoorziening | 14% | 13.1 % |

Met de voorgestelde maatregelen is de doelstelling op het gebied van duurzame energievoorziening in zicht maar worden de $CO_2$-reductiedoelen nog niet gehaald.
Om de energie- en klimaatdoelstellingen toch te behalen zullen nog extra maatregelen getroffen moeten worden. Dit vraag verder investeringen in vrijwel alle sectoren in Noord-Nederland: Industrie, Huishoudens en 'Handel, Diensten en Overheid'.

Als we uitgaan van alleen gasgestookte centrales ontstaat voor de $CO_2$-reductie een gunstiger beeld voor 2020. Met de voorgestelde maatregelen daalt de $CO_2$-uitstoot met 3,4 Megaton en wordt de doelstelling gehaald. Het aandeel duurzame energievoorziening daalt dan wel naar 12,7%, omdat de biomassa bijstook in de kolencentrales meetelde in het aandeel duurzame energie.

Wilt u eens kijken hoe uw keuzes uitpakken voor de $CO_2$-uitstoot van Noord-Nederland? Of voor het aandeel duurzaam opgewekte energie? Bouw dan uw eigen energietransitiescenario op de website:

**www.noordelijkklimaatperspectief.nl.**

# 03 HET ONDERZOEK

14-5-2012 / 13:41:04 / 3242 /00110

# De bouwstenen en achtergronden

## Vertaling Europese klimaat- en energiedoelen naar Noord-Nederland

De Europese Unie heeft vastgesteld dat de lidstaten in 2020 20% $CO_2$-reductie moeten hebben gerealiseerd, ten opzichte van 1990. Voor wat betreft energietransitie, is het doel om in 2020 minimaal 14% van de energie duurzaam op te wekken. Beide doelstellingen zijn rechtstreeks van toepassing op de Nederlandse situatie. Het volgende ijkpunt voor $CO_2$-reductie en het aandeel duurzame energie ligt in 2050, maar er is nog veel discussie over de vraag wat de doelstelling voor 2050 precies zou moeten zijn. En over de vraag hoe de doelstelling voor 2050 moet worden omgezet in afspraken. De ondergrens die voor afspraken in 2050 wordt gehanteerd is 50% $CO_2$-reductie ten opzichte van 1990 en 50% duurzame energie.

De Nederlandse overheid heeft destijds vrijwillig gekozen voor ambitieuze doelen: 30% minder $CO_2$ in 2020, 20% duurzame energie. Het huidige kabinet heeft echter besloten de klimaatdoelstellingen naar beneden bij te stellen, tot de ondergrens van de Europese afspraken. De $CO_2$-uitstoot moet in 2020 verminderd zijn met 20% en 14% van de energie moet duurzaam zijn opgewekt.

Met het Noordelijk Klimaat Perspectief willen we onderzoeken op welke wijze Noord-Nederland een proportionele bijdrage kan leveren aan de doelstellingen voor 2020, maar vooral ook op welke wijze Noord-Nederland een effectief transitiepad kan inzetten met het oog op 2050. Met andere woorden: de goede route is belangrijker dan de exacte uitkomst voor 2020.

Eén van de belangrijkste vragen voor het *Noordelijk Klimaat Perspectief* is hoe de doelstellingen voor $CO_2$-reductie en duurzame energie moeten worden vertaald naar Noord-Nederland.

Voor het *Noordelijk Klimaat Perspectief* wordt kernenergie niet tot het aandeel duurzame energie gerekend, maar bijstook van biomassa wel. De door ons gebruikte definitie is gelijk aan de beoordelingsmethodiek zoals deze nu gebruikt wordt in landelijke wet- en regelgeving.

Wanneer levert Noord-Nederland een proportionele bijdrage aan het behalen van de doelstellingen voor Nederland als geheel?

Die vraag laat zich niet gemakkelijk beantwoorden. Bij het vertalen van de EU-doelen naar de Nederlandse situatie speelt export van energie geen rol. Alle $CO_2$-uitstoot wordt toegerekend aan het land waar de bron is gevestigd, ook al wordt de opgewekte energie geëxporteerd naar een ander land. Het aandeel duurzame energie wordt berekend als percentage van de totale opwekkingscapaciteit in een land, ook al wordt een deel van de energie geëxporteerd.

Noord-Nederland bevindt zich in een situatie waarin zij, als de geplande bouw van elektriciteitscentrales doorgang vindt, in 2020 ruim een derde deel van de totale opwekkingscapaciteit van elektriciteit in geheel Nederland zal huisvesten. Die elektriciteit wordt vooral opgewekt met fossiele bronnen. Als de $CO_2$-uitstoot die daarmee samenhangt geheel wordt toegerekend aan Noord-Nederland, leidt dit hoe dan ook tot een dusdanige stijging van $CO_2$-uitstoot dat reductie ten opzichte van 1990 in Noord-Nederland bijna niet mogelijk is. Ook het aandeel duurzame energie als percentage van de totale opwekkingscapaciteit in Noord-Nederland wordt dan bijzonder gering. Als de uitstoot van de centrales volledig aan Noord-Nederland zou worden toegerekend, ligt het halen van de doelstellingen voor Noord-Nederland ver buiten bereik.

Het buiten beschouwing laten van de komst van een aantal energiecentrales voor het berekenen van de totale $CO_2$-uitstoot en het aandeel duurzame energie in Noord-Nederland, is ook geen reële oplossing. Eén van de belangrijkste bronnen van $CO_2$-uitstoot zou dan worden genegeerd.

In 2020 wordt een zesde deel van de elektriciteit die in Nederland wordt gebruikt, gebruikt door bedrijven en inwoners van Noord-Nederland. Daarom wordt een zesde deel van de $CO_2$-uitstoot van de Noordelijke energiecentrales toegerekend aan Noord-Nederland. Datzelfde principe is aangehouden voor het aandeel elektriciteit dat duurzaam wordt opgewekt. Een zesde deel van de elektriciteit die door windenergie in Noord-Nederland wordt geproduceerd, wordt toegerekend aan het aandeel duurzame energie in Noord-Nederland, zoals dat ook geldt voor de toerekening van de fossiele opwekkingscapaciteit.

Een correcte manier om de $CO_2$-uitstoot en het aandeel duurzame energie in Noord-Nederland te bepalen, althans in onze optiek, is om deze te relateren aan het totale energiegebruik in Noord-Nederland.

Op die manier is een noordelijke energiemix vastgesteld, waarmee kan worden bepaald welke gemiddelde $CO_2$-uitstoot samenhangt met noordelijke energieopwekking. Met die noordelijke energiemix is verder gerekend om te bepalen wat een proportionele bijdrage voor Noord-Nederland is aan het behalen van doelen voor $CO_2$-reductie en het aandeel duurzame energie.

Daarmee is te berekenen hoeveel miljoen ton $CO_2$ er moet worden gereduceerd in Noord-Nederland bij 20% $CO_2$-reductie en is te berekenen hoeveel PJ duurzaam moet worden opgewekt in Noord-Nederland om tot een aandeel van 14% duurzame energie te komen.

## Energieproductie in Noord-Nederland

Groningen, Friesland en Drenthe (Noord-Nederland) hebben een groot aandeel in de totale energieproductie van Nederland. Het gasveld in Slochteren heeft al vele miljarden kubieke meters aardgas opgeleverd en zal dit de komende decennia nog blijven doen. Daarnaast is er een aantal grote energiecentrales in Noord-Nederland in aanbouw. De meeste hiervan komen in de Eemshaven en Delfzijl (de Eemsdelta). Zij leveren veel meer elektriciteit dan in Noord-Nederland wordt gebruikt. Het verschil tussen opwekking en gebruik neemt de komende jaren toe, omdat er nog twee of drie centrales bij komen: ruim één derde van de totale opgewekte energie in Nederland wordt straks in de Eemsdelta opgewekt. Daarnaast lopen verschillende internationale stroom- en aardgasverbindingen via Noord-Nederland. Hiervoor bestaan ook concrete uitbreidingsplannen.

## Energiegebruik in Noord-Nederland

Het energiegebruik van Noord-Nederland bedraagt tien procent van alle in Nederland gebruikte energie.

### Energiegebruik in Noord-Nederland per sector in petajoule 2010

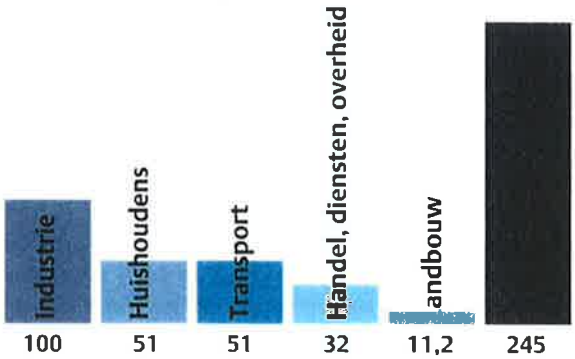

Figuur 1

In figuur 1 is het totale energiegebruik van Noord-Nederland opgesplitst per sector. De industrie neemt 40% van alle gebruikte energie voor haar rekening. Het gebruik van de industrie is opgebouwd uit het gebruik van elektriciteit (14%), fossiele en duurzame brandstoffen (43%) en het gebruik van olie en gas als grondstof voor producten in de chemiesector (43%).

Op een gedeelde tweede plaats staan de sectoren huishoudens en transport. Het energiegebruik van de huishoudens bestaat voor 80% uit de verwarming van woningen. Binnen de sector transport wordt 75% door het wegverkeer gebruikt en 20% door de scheepvaart. Personenauto's zorgen voor twee derde van het energiegebruik in de sector transport.

Op de één na laatste plaats staat de sector 'handel, diensten, overheid' (HDO). Hieronder vallen kantoren en overheidsgebouwen, maar ook openbare diensten zoals pompen, gemalen en straatverlichting. Het aandeel elektriciteit op het totale energiegebruik van deze sector is hier groter dan bij woningen. De oorzaak ligt deels in het grotere aandeel elektrische apparatuur in deze sector, maar ook doordat gebouwen op grote schaal worden gekoeld met airconditioning.

Tot slot blijkt dat de landbouwsector minder dan 5% van de totaal energiegebruik in Noord-Nederland voor haar rekening neemt. Het grootste deel hiervan gaat naar het verwarmen van bedrijfsruimtes en bedrijfsprocessen.

14-5-2012 / 13:41:04 / 3242 /00111

## Aanpak vermindering $CO_2$-uitstoot in Noord-Nederland

De klimaatdoelstellingen zijn gebaseerd op het voorkomen van de effecten die broeikasgassen, zoals $CO_2$, veroorzaken:

- temperatuurstijging (het broeikaseffect);
- het smelten van de poolkappen;
- het verdwijnen van landbouwgebieden en ecosystemen;
- het uitsterven van planten en dieren.

Het broeikasgas dat door menselijke activiteiten het meest wordt uitgestoten is $CO_2$. $CO_2$ is een gas dat vrijkomt bij de verbranding van olie, aardgas, steenkool en hout ( biomassa). De verbranding dient vrijwel altijd voor het opwekken van energie. Dit is de reden dat de thema's klimaat en energie zo nauw met elkaar zijn verbonden.

Van alle menselijke activiteiten heeft $CO_2$ de grootste invloed op het broeikaseffect. Voor het Noordelijk Klimaat Perspectief staat het voorkomen van de uitstoot van $CO_2$ dan ook centraal. Uitstoot van $CO_2$ kan voorkomen worden door de volgende stappen te doorlopen:

1. **Voorkom het gebruik van energie**
   De energie die je niet gebruikt, leidt niet tot de uitstoot van $CO_2$.
2. **Gebruik duurzame energie**
   Wind- en zonne-energie, biomassa. Dit zijn hernieuwbare bronnen die niet bijdragen aan $CO_2$-uitstoot.

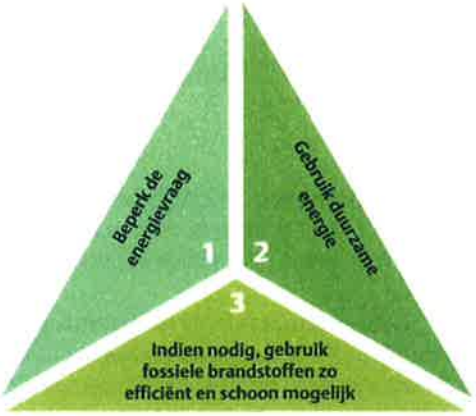


*Trias Energetica*

3. **Gebruik efficiënte technieken**
   Maak op een zo efficiënt mogelijke wijze gebruik van noodzakelijke fossiele bronnen. Efficiënte opwekking zorgt voor een lagere $CO_2$-uitstoot per geproduceerde eenheid energie.

Belangrijk is dat de hierboven genoemde stappen in de juiste volgorde worden toegepast. Dit is de meest logische, maar ook kostenefficiënte en duurzame manier om $CO_2$-uitstoot te voorkomen.
Deze drie stappen vormen de basis voor de rest van dit rapport. In de volgende hoofdstukken doorlopen we dan ook de drie stappen van het model, om zo het meest kansrijke pad voor het behalen van de klimaat- en energiedoelstellingen in beeld te krijgen.

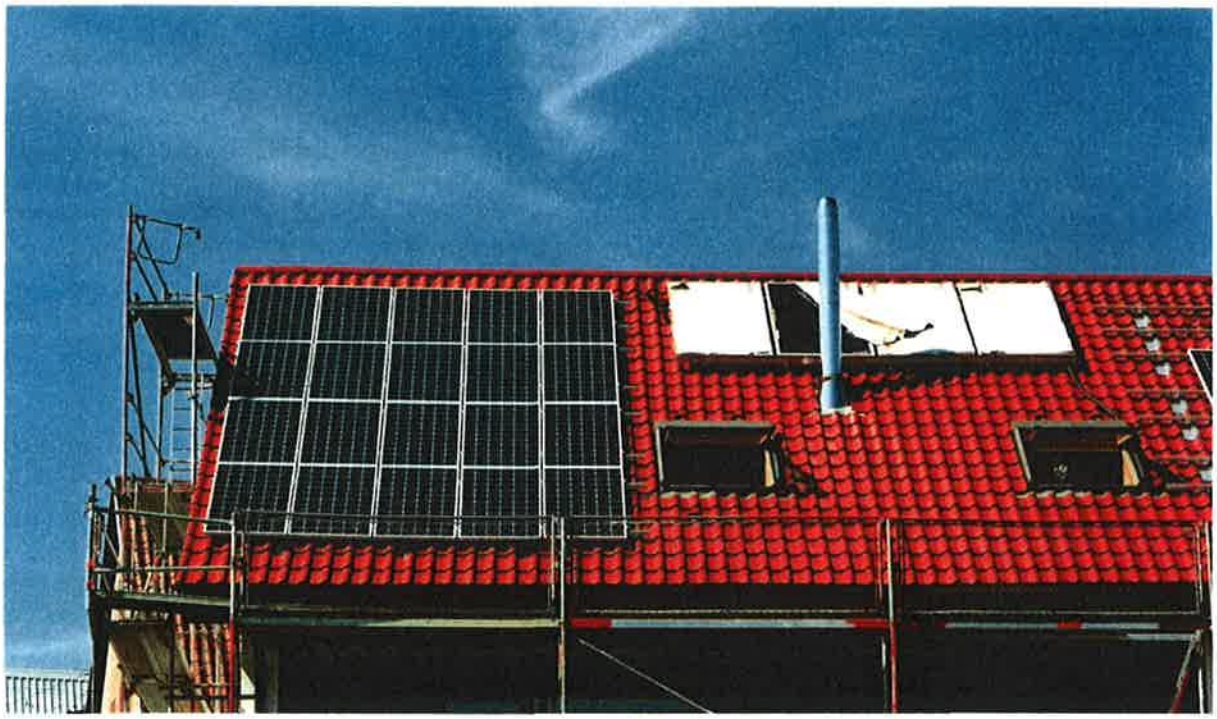

# 3.1 Energiebesparing in Noord-Nederland

**In dit hoofdstuk staat energiebesparing centraal: de eerste stap in het drietrapsmodel om $CO_2$-uitstoot te reduceren. Het voorkomen van energiegebruik is immers de eenvoudigste methode om geen CO2 uit te stoten.**

Volgens onze berekeningen was de totale noordelijke $CO_2$-uitstoot in 1990 13,2 Mton. Een doelstelling van 20% minder $CO_2$-uitstoot, betekent dus dat er in 2020 een uitstoot van 10,5 Mton $CO_2$ mag plaatsvinden. In de afgelopen jaren is de $CO_2$-uitstoot echter niet afgenomen, maar zelfs licht gestegen: in 2010 werd 13,9 MW $CO_2$ uitgestoten in Noord-Nederland.

Om de Noord-Nederlandse doelstelling voor $CO_2$-reductie in 2020 te halen moet de $CO_2$-uitstoot dus met 3,4 Mton worden teruggebracht. Die $CO_2$-uitstoot laat zich vertalen naar het energiegebruik in Noord-Nederland. Het noordelijke energiegebruik in 2010 bedraagt 245 PJ. Het grootste gedeelte van dit energiegebruik hangt samen met de vraag naar warmte (verwarming, warm water) en transport. Ongeveer 15% van de energie bestaat uit elektriciteit.

Dit betekent grofweg dat uitgaande van 20% besparing, de energievraag in Noord-Nederland de komende acht jaar met ongeveer 50 PJ moet worden teruggebracht.

Om te beoordelen hoe deze reductie van 50 PJ het beste kan worden bereikt, hebben we voor vier sectoren samen met specialisten, gekeken naar mogelijke maatregelenpakketten. De sectoren zijn industrie, huishoudens, transport en 'handel, diensten en overheid. Voor elke sector zijn drie maatregelenpakketten geformuleerd die elk een besparingsprognose opleveren:

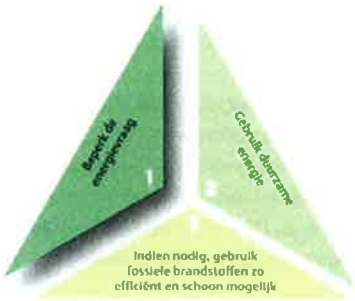


*Trias Energetica*

1. Huidig beleid; wat gebeurt er als we geen extra maatregelen nemen maar de huidige uitvoeringspraktijk voorzetten?
2. Extra inspanning; welke extra maatregelen zouden reëel gezien genomen kunnen worden?
3. Maximaal haalbaar: wat gebeurt er als we in de sector alles op alles zetten?

Alleen de sector landbouw is niet afzonderlijk met specialisten onder de loep genomen, vanwege de beperkte energievraag uit deze sector.
Uit ons onderzoek kwam als resultaat dat een besparing van 50 PJ in 2020 alleen kan worden gerealiseerd als in alle sectoren een extra inspanning wordt geleverd ten opzichte van het huidige beleid en wanneer een maximale inspanning wordt geleverd in de industrie en de sector 'handel, diensten en overheid'. Wat deze inspanningen inhouden en waarop deze zijn gebaseerd, wordt hierna per sector uitgelegd.

**1 Huidig beleid**

**2 Extra inspanningen**

**3 Maximaal haalbaar**

Een PJ is een eenheid van energie. Omgerekend naar elektriciteit staat dat voor ongeveer 280 miljoen kWh, het elektrisch verbruik van ongeveer 100.000 huishoudens.

14-5-2012 / 13:41:04 / 3242 /00112



## De cijfers

De Noord-Nederlandse industrie gebruikte in 2010 ongeveer 100 PJ aan energie (2,5 keer meer dan alle huishoudens samen). Dit is ongeveer 40% van het energiegebruik in Noord-Nederland. Een zesde van deze energie is elektriciteit. De rest van deze energie betreft warmte en grondstoffen. De industrie gebruikt veel fossiele energiebronnen als grondstof, bijvoorbeeld aardgas voor het maken van methanol of aardolie voor plastics.

## Huidig besparingstempo

Het huidige energiebesparingstempo van de industrie in Noord-Nederland is ongeveer 1 % per jaar. Dat is niet in overeenstemming met de landelijke doelstelling van 2% per jaar. Een deel van de industrie heeft afspraken gemaakt met de overheid om deze besparingen te realiseren. We hebben gekeken naar besparingsmogelijkheden bij heel verschillende bedrijfstakken in de industrie. Dat leidt tot een breed palet aan mogelijke maatregelen voor energiebesparing in de industrie. De algemene conclusie is dat de industrie een groot potentieel heeft voor energiebesparing en dat een ambitieuze doelstelling goed haalbaar is.

## Besparingsprognoses 2020

1. **Huidige trend**
   Naar verwachting kan bij voortzetting van het huidige beleid een besparing worden bereikt van hooguit 1 % per jaar. Dat zorgt voor iets meer dan 8 % besparing in 2020. Volgens onze berekeningen levert dat een reductie op van ongeveer 150.000 ton $CO_2$ (150 kton).
2. **Extra inspanning**
   Met extra inspanningen is het mogelijk om 2 % besparing op gas en elektra per jaar te bereiken, resulterend in een totale besparing van zo'n 15% in 2020. Dat reduceert de uitstoot vanuit de industrie in 2020 met 442.000 ton $CO_2$ (442 kton).
3. **Maximaal haalbaar**
   Bij een 'maximale inspanning' moet 4% energiebesparing per jaar haalbaar zijn. Rekening houdend met de te verwachten groei, zorgt een besparing van 4% per jaar voor een gebruik van 84 PJ in 2020.
   In totaal levert dat voor de industrie een reductie op van 30%, ongeveer 965.000 ton (bijna 956 kton) in 2020.

## Inschatting mogelijkheden?

Maximale inspanning voor energiebesparing in de industrie is niet onrealistisch. Er liggen in deze sector kansrijke besparingsmogelijkheden. Dat komt omdat de energievraag in de industrie vooral gebaseerd is op het gebruik van (proces)warmte en fossiele grondstoffen en minder op het gebruik van elektriciteit. Binnen de industrie neemt de motivatie om te verduurzamen toe. De stijgende energieprijzen bieden een geschikte voedingsbodem voor stevige maatregelen.

## Draagvlak voor maatregelen

Uit onze Klimaatenquête onder de inwoners van Noord-Nederland blijkt dat inwoners verwachten dat bedrijven het voortouw nemen in energiebesparing. Er is bij inwoners in ieder geval voldoende draagvlak voor stevige maatregelen. Daarbij komt dat burgers pas bereid zijn zelf een inspanning te leveren als zij het gevoel hebben dat de bedrijven niet buiten beschouwing worden gelaten.

## Onze conclusie

Wij zijn van mening dat de industrie een maximale inspanning moet leveren op energiebesparing en moet streven naar een reductie van 4% per jaar (30% in 2020).

Een gezamenlijke duurzaamheidsambitie, gevolgd door een aantal stimuleringsmaatregelen, in combinatie met stringentere vergunningsvoorwaarden kan behulpzaam zijn om de vereiste investeringen op gang te brengen. Het mes snijdt daarbij aan twee kanten; grootschalige energiebesparing én verbetering van de concurrentiepositie en innovatiekracht van de noordelijke industrie. Bij een maximale inspanning zijn de volgende maatregelen aan de orde:

- het starten van projecten voor het gebruik van restwarmte of geothermie (aardwarmte, flexiheat);
- beëindiging van energie-intensieve productieprocessen;
- het vernieuwen van verouderde technologieën in de energie-intensieve industrie;
- het vervangen van fossiele grondstoffen door 'groene grondstoffen' (Biobased Economy);
- commitment van bedrijfsleven bij behalen doelstelling;
- handhaving door overheden op toepassen maatregelen.

## De cijfers

De huishoudens in Noord-Nederland gebruiken in totaal 51 PJ energie. Daarvan is ongeveer 10 PJ elektriciteit en de rest is warmte (gas). Dat is een vijfde van het totale energiegebruik in Noord-Nederland. Per huishouden wordt volgens het Nibud (2011) jaarlijks gemiddeld 1550 $m^3$ gas en 3480 kWh elektriciteit verbruikt. In Noord-Nederland zijn ongeveer 770.000 huishoudens, waarvan rond de 500.000 een koopwoning hebben.

## Huidig besparingstempo

Per huishouden wordt, als de huidige trend wordt doorgetrokken, per jaar ongeveer 1 % bespaard op gas en elektra. Vooral bij woningcorporaties worden veel bestaande woningen energetisch verbeterd. Naar schatting worden per jaar zo'n 10.000 woningen van corporaties in Noord-Nederland aangepakt. Per woning bespaart dat vooral op gas: gemiddeld rond de 30%.

## Besparingsprognoses 2020

1. **Huidige trend**
   Bij het volgen van de huidige trend wordt er ook de komende jaren ongeveer 1% per huishouden bespaard op zowel gas als elektra. In het tempo waarin de woningcorporaties nu werken, zijn in 2020 een derde van alle huurwoningen in Noord-Nederland sterk verbeterd. In totaal levert dit in 2020 een $CO_2$-reductie op van 276.000 ton (276 kton).
2. **Extra inspanning**
   Ook bij een extra inspanning gaan we uit van de autonome trend van 1 % besparing per jaar en verbetering van een derde van de huurwoningen. Extra maatregelen zorgen er echter voor dat er per jaar ook 5.000 particuliere woningen worden verbeterd. Dit levert weer 30% besparing op van gasverbruik per jaar. Een derde van de nieuwbouwwoningen wordt in dit scenario tussen nu en 2020 energieneutraal gebouwd (10.000 woningen). Een gerichte energiebesparingscampagne zorgt ervoor dat in 10% van de huishoudens nog eens extra wordt bespaard. Dit levert in 2020 een reductie op van 355.000 ton $CO_2$ (355 kton).
3. **Maximale inspanning**
   Als door huishoudens maximaal wordt ingezet op energiebesparing, is een gemiddelde besparing van 2% per jaar op gas en elektra mogelijk. Als ook de woningcorporaties zich maximaal inzetten, kunnen in 2020 alle huurwoningen energetisch verbeterd zijn (270.000 stuks). In een maximaal pakket worden per jaar 20.000 particuliere woningen verbeterd en worden alle nieuwbouwwoningen vanaf nu energieneutraal gebouwd. Via een grootschalige campagne bespaart een kwart van de huishoudens nog eens extra op elektriciteit. Een dergelijke maximale inspanning levert in 2020 een reductie op van 888.000 ton $CO_2$ (888 kton).

## Inschatting mogelijkheden?

Hoewel het potenieel in deze sector groot is, is het lastig om particuliere woningbezitters te bereiken. Met name vanwege de financiële consequenties bestaat bij deze groep terughoudendheid om hun woningen energetisch te verbeteren. Omdat het energiegebruik bij huishoudens vooral bepaald wordt door verwarming, wordt het meeste resultaat geboekt door isolatie en met integrale woningaanpak wanneer het gaat om verwarming, ventilatie en duurzaam warmtapwater door gebruik van zonneboilers.

## Draagvlak voor maatregelen

Er is bij inwoners van Noord-Nederland draagvlak voor energiebesparingsmaatregelen. Veel inwoners willen wel degelijk een bijdrage leveren. Verplichtingen en regelgeving vindt men in het algemeen te ver gaan. Uit de Klimaatenquête blijkt dat energiebesparing nog steeds als belangrijkste maatregel om de klimaatproblemen tegen te gaan wordt genoemd. Ook verwacht men een duidelijke voortrekkersrol van bedrijven en overheid.
In het openbare debat dat wij hebben georganiseerd, koos 58% voor een maximaal haalbare inspanning voor energiebesparing door huishoudens. Van belang in het maatschappelijk debat is de vraag of energiebesparing op basis van vrijwilligheid of via sancties moet worden bereikt. De meningen hierover zijn verdeeld. Om tot een maximaal haalbare besparing bij huishoudens te komen, is echter een enorm pakket aan maatregelen nodig. Onderdelen hiervan zijn: meer voorlichting en een bewustwordingscampagne, uitgebreide subsidieregelingen en eventuele sancties waar grenzen overschreden worden. Het huidige beleid in deze sector staat dusdanig ver af van de maatregelen die nodig zijn om tot maximale energiebesparing te komen, dat wij een keuze voor het maximale scenario niet realistisch vinden.

## Onze conclusie

Wij zijn van mening dat van huishoudens een extra inspanning op energiebesparing gevraagd kan worden, waarmee 7 PJ aan besparing mogelijk is. Daarvoor is het volgende nodig:

- Verbetering van 5.000 particuliere woningen per jaar (1% van de particuliere woningen per jaar), middels campagnes, het stimuleren van particuliere investeringen en het aanbieden van slimme renovatiepakketten.
- Zorgdragen voor een extra besparing bij 10% van de huishoudens, boven het gemiddelde besparingsniveau. Dit kan gerealiseerd worden door grote campagnes gericht op energiebesparingen en het gebruik van slimme meters.
- Woningcorporaties volgen hun huidige renovatietempo voor bestaande woningen, maar voor nieuwbouw geldt dat een derde van de nieuwbouwwoningen energieneutraal wordt gebouwd. Dit moet worden meegenomen in opdrachten en bestekken.

14-5-2012 / 13:41:04 / 3242 /00113



## De cijfers

De transportsector in Noord-Nederland gebruikt 51 PJ energie. Dat is één vijfde van de 245 PJ die er in totaal wordt gebruikt. Opvallend is dat dit gebruik niet omlaag gaat door de huidige beleidsmaatregelen in Noord-Nederland. Specialisten verwachten namelijk een groei van het aantal voertuigen van ongeveer 10% tot 2020. Verreweg het grootste deel van het totale verbruik komt voor rekening van benzine- en dieselauto's. Een voertuig stoot gemiddeld zo'n 3000 kg $CO_2$ per jaar uit. In Noord-Nederland rijden ongeveer 1 miljoen auto's.

## Huidig besparingstempo

We gaan uit van een toename van het aantal voertuigen op benzine of diesel van 1 miljoen in 2010 tot 1,2 miljoen in 2020 (landelijke trend). We rekenen niet met onzekere overheidsmaatregelen als rekeningrijden. Ook verwachten we geen snelle doorbraak van elektrische auto's of van auto's op groen gas.

Wij hebben aangenomen dat een eventuele toename van het gebruik van het openbaar vervoer geen merkbaar effect zal hebben op het autoverkeer.

## Besparingsprognoses 2020

1. **Huidige trend**
   Bij het volgen van de huidige trend wordt er in de komende jaren ongeveer 15% bespaard binnen de transportsector, voornamelijk door aankoop van zuinigere auto's en verbeteringen in het goederenvervoer. Bij de huidige trend verwachten we wel een toename van elektrische scooters, maar nauwelijks een toename van elektrische auto's en auto's op groen gas. Omdat het aantal voertuigen in totaal toeneemt, levert de huidige trend een toename van 50.000 ton $CO_2$ op van (50 kton).
2. **Extra inspanning**
   Bij een extra inspanning kan een efficiency verbetering van 20% voor het hele wagenpark bereikt worden. Daarbij worden ongeveer 100.000 auto's 'vergroend'. Benzine of dieselauto's worden daarbij vervangen door - of omgebouwd tot - auto's op groen gas of op elektriciteit. Met een extra inspanning kan een vrij grote toename van het aantal elektrische scooters worden bereikt. Dit levert een $CO_2$-reductie op van 158.000 ton in 2020 (158 kton).
3. **Maximale inspanning**
   Bij een maximale inspanning op besparing in het transport en gerichte campagnes bij de aankoop en vervanging van auto's door particulieren, kan een totale efficiency verbetering van 25% voor het hele wagenpark worden bereikt. Dat betekent dat er bij aankoop van zowel nieuwe auto's als occasions wordt gekozen voor energiezuinige auto's. In totaal kan met een maximale inspanning een reductie van $CO_2$ worden bereikt van 900.000 ton (900 kton).

## Inschatting mogelijkheden?

De mogelijkheden om in de komende jaren een forse besparing te bereiken zijn aanwezig. Rond 2017 wordt een grote vervangingsgolf verwacht in het huidige wagenpark. Met gerichte acties en stimuleringsmaatregelen is het mogelijk die vervangingsgolf richting energiezuinigere auto's te buigen.

## Draagvlak voor maatregelen

Inwoners van Noord-Nederland beseffen dat de $CO_2$-uitstoot van auto's een substantiële bijdrage levert aan de totale uitstoot. De inwoners van Noord-Nederland staan dan ook positief tegenover de aanschaf van auto's die zuiniger rijden. Ook bestaat er een positieve grondhouding tegenover elektrisch rijden.

## Onze conclusie

We concluderen dat een extra inspanning op het terrein van transport goed mogelijk is. Dit resulteert in een $CO_2$-reductie van 158 kton in 2020. Om dit te bereiken zijn onder andere de volgende maatregelen nodig:

- Het stimuleren van de aankoop van schonere auto's, bijvoorbeeld door belastingvoordelen te bieden voor schoner vervoer en parkeertarieven te differentiëren.
- Het organiseren van campagnes in de autobranche gericht op voorlichting aan klanten op het moment dat zij een andere auto aanschaffen.

## De cijfers

De Noord-Nederlandse kantoren en diensten gebruiken per jaar zo'n 32 PJ energie. Dit komt neer op 12,5% van het energiegebruik. Een derde daarvan is elektriciteit. Tweederde is warmte. Het gaat vaak om grote ruimtes, waar investeringen in energiebesparing gemakkelijk zijn terug te verdienen én gemakkelijker te financieren zijn vanuit bedrijfsmiddelen.

## Huidig besparingstempo

Besparing in kantoren lijkt de algemene landelijke trend te volgen. In de sector wordt ongeveer 1% per jaar aan energie bespaard. De toename van gebruik van Warmte-Koude Opslag (WKO) is een van de meeste bepalende factoren in de inschattingen.

## Besparingsprognose 2020

1. **Huidige trend**
   Naar verwachting kan bij voortzetting van het huidige beleid een besparing worden bereikt van hooguit 1 % per jaar. Dat zorgt voor iets meer dan 8 % besparing in 2020. Hierbij volgt de toepassing van WKO de huidige trend. Volgens onze berekeningen levert dat een $CO_2$-reductie op van ongeveer 84.000 ton $CO_2$ (84 kton).
2. **Extra inspanning**
   Met extra inspanningen is het mogelijk om ongeveer 16% besparing op gas en elektra per jaar te bereiken in 2020. Een belangrijk onderdeel van deze besparingen wordt geleverd door het toepassen van WKO in het grootste deel van de nieuw te bouwen kantoren en gebouwen. Gezamenlijk reduceren deze maatregelen de uitstoot van de sector Handel, Diensten en Overheid in 2020 met 193.00 ton $CO_2$ (193 kton).
3. **Maximaal haalbaar**
   Bij een maximale inspanning moet ruim 37% besparing op gas en elektra haalbaar zijn. Daarbij wordt uitgegaan van een maximale toepassing van isolatie in combinatie met WKO in zowel nieuwe als te renoveren kantoren en gebouwen. In totaal levert dat deze sector een reductie op van 678.000 ton (678 kton).

## Inschatting mogelijkheden?

Er liggen in deze sector kansrijke besparingsmogelijkheden. Net als bij de industrie gaat het bij kantoren vooral om warmte en koeling. Het verbruik is met het stelselmatig toepassen van WKO-systemen en goede isolatie sterk te verminderen. Het gedrag van personeel en de inkoop van zuinigere elektrische apparatuur en verlichting verlaagt het energiegebruik nog meer.

## Draagvlak voor maatregelen

De inwoners van Noord-Nederland vinden dat overheden en bedrijven het voortouw moeten nemen bij energiebesparing. Er lijkt bij inwoners voldoende draagvlak te zijn voor stevige maatregelen. Overheden en bedrijven zelf hebben ook een steeds grotere drive om energie te besparen. Comfort en werkomgeving zijn daarin argumenten die samengaan met aandacht voor het energiegebruik en -kosten. Bestaande gebouwen worden door middel van innovatieve technieken fors energiezuiniger.

## Onze conclusie

Wij zijn van mening dat in de sector Handel, Diensten en Overheid een maximale inspanning moet worden gepleegd op energiebesparing en dat moet worden gestreefd naar een besparing van 4% per jaar. Dat leidt tot een reductie van 678 kton $CO_2$ in 2020.
Het energiegebruik in bedrijfsgebouwen is vooral toe te rekenen aan verwarming en koeling. Het stimuleren van Warmte-Koude Opslag (WKO) voor bedrijfsgebouwen, is daarom een effectieve en rendabele maatregel om tot versnelling van energiebesparing in de gebouwde omgeving te komen.
Om de maximaal haalbare besparing te bereiken zijn de volgende maatregelen nodig:

- isolatie van bestaande kantoorpanden, scholen en ziekenhuizen;
- extra investeringseisen ten aanzien van energiebesparing voor zowel eigenaren als gebruikers;
- verplichte toepassing van WKO bij renovatie en nieuwbouw (na onderzoek).

14-5-2012 / 13:41:04 / 3242 /00114



## De cijfers

De landbouw verbruikt in Noord-Nederland ongeveer 11 PJ aan energie. Daarmee is de landbouwsector wat energiegebruik betreft de kleinste van de vijf door ons onderscheiden sectoren. Van de 11 PJ die aan energie wordt gebruikt in de landbouw, wordt bijna 10 PJ gebruikt voor ruimteverwarming, koeling en werkvoertuigen. Iets meer dan 1 PJ is terug te voeren op elektriciteitsgebruik.

## Huidig besparingstempo

Er is sprake van een afname van het aantal landbouwbedrijven, maar de bedrijven die overblijven worden groter. We zijn uitgegaan van de cijfers die landelijk beschikbaar zijn en die een trend laten zijn die duidt op een kleine toename van energiegebruik in de landbouw.

## Besparingsprognoses 2020

1. **Huidige trend**
   Als de huidige trend doorzet voorzien we een toename van het energiegebruik in de landbouw van een half procent. Dat leidt tot een toename van de $CO_2$-uitstoot door deze sector van ongeveer 59.000 ton (59 kton).
2. **Extra inspanning**
   Met extra inspanningen is het mogelijk om 2% besparing op gas en elektra per jaar te bereiken, resulterend in een totale besparing van zo'n 17,5% in 2020. Dat reduceert de uitstoot door de landbouw in 2020 met 89.000 ton $CO_2$ (89 kton).
3. **Maximaal haalbaar**
   Bij een maximale inspanning moet 4% per jaar besparing haalbaar zijn, vooral bij stevige ingrepen in koeling en ruimteverwarming van landbouwbedrijven. In totaal levert dat voor de landbouw een reductie op van 30% $CO_2$, ongeveer 179.000 ton (179 kton).

## Inschatting mogelijkheden?

De mogelijkheden voor generieke maatregelen in de landbouw lijken beperkt te zijn. Maatregelen zijn sterk bedrijfsgeboden en lijken vooral te vinden in isolatie, andere technieken voor ruimteverwarming en koeling.

## Draagvlak voor maatregelen

Het draagvlak voor maatregelen in de landbouw is niet meegenomen in de Klimaatenquête, waardoor we hierover geen uitspraken kunnen doen.

## Onze conclusie

Onze voorkeur gaat uit naar krachtig voortzetten van de huidige beleidsinzet op het gebied van energiebesparing. Onze kanttekening is dat het hier alleen directe energiegebruik betreft. Het indirecte gebruik van de landbouw (veevoer, bemesting) is buiten beschouwing gelaten.

# 3.2 Duurzame Energieopwekking in Noord-Nederland

**In dit hoofdstuk staat duurzame energieopwekking centraal: de tweede stap in het drietrapsmodel om $CO_2$-uitstoot te reduceren. Duurzaam opgewekte energie draagt niet bij aan $CO_2$-uitstoot.**

In het Noordelijk Klimaat Perspectief is de nationale opgave van 14% duurzaam opgewekte energie vertaald naar Noord-Nederland. Deze vertaling is belangrijk, omdat het percentage duurzame energie gerelateerd is aan de productie van alle energie in Noord-Nederland en aan het totale energiegebruik in Noord-Nederland.

Zoals eerder is vermeld, is het de verwachting dat in 2020 ongeveer één derde van alle Nederlandse elektriciteit in Noord-Nederland wordt opgewekt. Er wordt dan zes keer meer elektriciteit in Noord-Nederland geproduceerd dan we hier gebruiken. Uiteraard is niet alle $CO_2$ die bij de productie van elektriciteit vrijkomt aan Noord-Nederland toe te rekenen, maar slechts het evenredige aandeel dat we hiervan gebruiken. Zo is ook niet alle in Noord-Nederland duurzaam opgewekte energie aan het noorden toe te rekenen.

De in het Noordelijk Klimaat Perspectief gevolgde rekenmethode leidt tot de conclusie dat op dit moment 2,5 PJ energie in Noord-Nederland duurzaam wordt opgewekt. Dat is ongeveer 1% van de in Noord-Nederland gebruikte energie. Het aandeel duurzaam opgewekte energie is in Noord-Nederland, zowel absoluut als in vergelijking met de andere landsdelen, dus enorm klein.
Voor 2020 is het (gerelateerd aan het dan verwachte energiegebruik in Noord-Nederland) daarom de opgave om ruim 27 PJ (ruim tien keer meer dan nu) aan duurzaam opgewekte energie te realiseren. Een grote opgave, maar op basis van bestaande technieken en lopende initiatieven zeker niet onhaal-baar.

Om te beoordelen hoe deze 27 PJ het beste kan worden bereikt, hebben we met experts gekeken naar de mogelijkheden voor het realiseren van duurzame opwekkingscapaciteit in de komende 10 jaar. Het gaat hierbij om zonne-energie, windenergie op land en op zee, groen gas en bodemenergie. Voor elke vorm van duurzame opwekking hebben we drie prognoses geformuleerd:

Frias Energetica

1. Huidig beleid; wat gebeurt er als we geen extra maatregelen nemen maar de huidige uitvoeringspraktijk voorzetten?
2. Extra inspanning; welke extra maatregelen zouden reëel gezien genomen kunnen worden?
3. Maximaal haalbaar: wat gebeurt er als we in de sector alles op alles zetten?

Ons Noordelijk Klimaat Perspectief leidt tot de conclusie dat een extra inspanning bij alle vormen van opwekking van duurzame energie nodig is om de doelstellingen te halen. Wat deze inspanningen inhouden en waarop onze keuzes zijn gebaseerd, wordt hierna per vorm van duurzame energieopwekking uitgelegd.

14-5-2012 / 13:41:04 / 3242 /00115



Zonnepanelen produceren meestal stroom op de plek waar het wordt gebruikt. Het is dus niet altijd nodig om de elektriciteit te transporteren over het elektriciteitsnet. Zo worden netwerkverliezen vermeden en wordt energie bespaard. Stroom die niet wordt gebruikt, kan aan het lokale netwerk worden teruggeleverd. Eén woning met 20 m² PV levert ongeveer 2750 kWh per jaar op. Dit is ongeveer tweederde van het gemiddelde verbruik van een huishouden.

### Huidige situatie

Op dit moment is een klein deel van de daken bedekt met zonnepanelen. We schatten dat er nu in Noord-Nederland zo'n 0,003 PJ aan zonne-energie wordt opgewekt.

### Opwekkingsprognoses 2020

1. **Huidig beleid**
   Met het huidige beleid en tempo verwachten wij dat in 2020 5% van de geschikte daken met PV is uitgerust, zowel van woningen als kantoren en bedrijfsgebouwen. Daarnaast schatten wij dat ongeveer 5% van de huishoudens in Noord-Nederland een zonneboiler heeft. We gaan er van uit dat er in 2020 ongeveer 4 zonnecentrales staan met een opbrengst van 1 MW (een oppervlakte van circa 1 ha). Dit brengt zo'n 0,93 PJ op.
2. **Extra inspanning**
   Met een extra inspanning zou het mogelijk moeten zijn om 20% van de geschikte daken met PV uit te rusten, zowel van woningen als van kantoren en bedrijfsgebouwen. Circa 10% van de daken heeft bij extra inspanningen een zonneboiler en er zouden dan zo'n 20 zonnecentrales van 1 MW kunnen worden gerealiseerd. Dat levert 3,2 PJ aan duurzame energie.
3. **Maximaal haalbaar**
   Het technisch maximum ligt uiteraard op het punt dat 100% van de daken bedekt is met PV (zowel woningen als kantoren en bedrijfsgebouwen). In het maximum scenario met 100% PV is er nog ruimte om op 25% van de daken een zonneboiler te plaatsen. In dit maximale scenario voorzien we dat er 50 zonnecentrales zullen staan van 1 MW (50 hectare). Dit levert maximaal zo'n 14,4 PJ aan duurzame energie. Het maximale scenario kan niet worden gerealiseerd zonder dat de overheid verplichtingen oplegt.

### Inschatting mogelijkheden?

Op dit moment is het aandeel zonne-energie marginaal (0,0031 PJ), terwijl de deskundigen het erover eens zijn dat het potentieel van zonne-energie in 2020 bijna even groot is als van energie uit wind of groen gas. Gezien de prijsontwikkeling van zonnepanelen en de landelijke acties rond gezamenlijke inkoop, verwachten we de komende jaren een stijging.

### Maatschappelijk draagvlak

Mede gezien het grote draagvlak onder de noordelijke bevolking zijn wij van mening dat een extra inspanning bovenop het huidige beleid noodzakelijk en mogelijk is. Een maximale variant (met overheidsverplichting) vraagt een dermate grote inspanning van bevolking en beleidsmakers dat dit vooralsnog te ver voert.

### Onze conclusie

Wij zien voldoende kansen om in Noord-Nederland een extra inspanning op de groei van het aandeel zonne-energie te leveren. Daarbij wordt 20% van het oppervlak van woningen en 20% van het oppervlak van daken van openbare gebouwen bedekt met PV, worden 20 grotere PV-centrales van meer dan 1 hectare gebouwd en 10% van de woningen hebben een zonne-boiler. Daarvoor zijn een aantal zaken nodig, zoals:

- Een verplichting voor onderzoek naar zonne-energie bij nieuwbouw en renovatie.
- Een actief beleid voor het stimuleren van de realisatie van zonnecentrales.
- Het wegnemen van juridische drempels bij de kleinschalige opwekking van duurzame energie.
- Stimuleringscampagnes voor burgers en bedrijven.

Windmolens leveren elektriciteit voor het elektriciteitsnet. De grootte van de molens varieert van 200 kW tot meer dan 5 MW.
Oudere molens (boerderijmolens) hebben meestal een lager vermogen dan de grote, nieuwe molens. Er bestaan natuurlijk ook kleine windmolens, die rechtstreeks aan huishoudens of bedrijven leveren. Deze kleine windmolens leveren meestal tussen de 1500-2500 kWh. Dit is ongeveer twee derde van het gebruik van een gemiddeld huishouden. Grotere molens van 3 MW leveren ongeveer het duizendvoudige en hebben dan ook de voorkeur.

Windenergie is in Noord-Nederland zeer omstreden. De landschappelijke impact van windturbines zijn zo groot dat van inpassing geen sprake kan zijn. Als het gaat om problematiek en draagvlak bestaan er grote verschillen tussen windenergie op land en windenergie op zee. Om die reden worden deze hier apart besproken.

## Huidige situatie

### Windenergie op land

Er zijn ongeveer 530 windmolens op land in Noord-Nederland en nog geen enkele op zee. Deze molens op land hebben een vermogen van ongeveer 530 MW. De gemiddelde molen heeft namelijk een vermogen van 1 MW. De Noord-Nederlandse windmolens staan opgesteld in Friesland en Groningen. In Drenthe staan er nu twee. In Friesland zijn de molens gemiddeld kleiner dan in Groningen. In de parken in de Eemshaven en Delfzijl zijn een aantal grote molens van 3 MW of meer. Op dit moment wordt verreweg de meeste duurzame energie in Noord-Nederland opgewekt via windmolens op land (3,5 PJ). Dat zal waarschijnlijk naar het jaar 2020 toe anders worden. Wat bijzonder opvalt, is dat het huidige beleid erop is gericht het aandeel windenergie op land te laten stijgen tot 12,7 PJ in 2020, terwijl de deskundigen dat ook bij een maximale inspanning bij lange na niet haalbaar achten. Bij een extra inspanning voor windenergie op land wordt dus een veel minder groot aandeel bereikt dan het huidige beleid beoogd (7,8 PJ).

## Opwekkingsprognoses 2020

1. **Huidig beleid**
   Bij het doorvoeren van het huidige plaatsingstempo schatten wij in dat er in 2020 in totaal 100 windmolens bij zijn gekomen op land, onder ander bij de Eemshaven, of dat kleine molens zijn vervangen door groter turbines met meer opbrengst. Het huidige geplaatst vermogen zal met ongeveer 300 MW worden vergroot. In 2020 levert windenergie op land ongeveer 5,6 PJ aan duurzame energie.
2. **Extra inspanningen**
   Met extra inspanningen is het haalbaar om 200 molens extra erbij op land te zetten en het opgesteld vermogen door nieuwbouw of vervanging met 600 MW te verhogen. Dat zou in 2020 in totaal 7,8 PJ aan duurzame winenergie opleveren.
3. **Maximaal haalbaar**
   De bovengrens wat voor 2020 gehaald zou kunnen worden, zou het equivalent zijn van 300 molens extra erbij op land (900 MW extra geplaatst vermogen). In totaal zou dat resulteren in 9,8 PJ aan duurzame energie uit wind op land in 2020.

### Inschatting mogelijkheden?

Aan de plaatsing van windmolens is in principe niet echt een technisch maximum. De maatschappelijke grens is meer bepalend voor plaatsing in een gebied dan de technische mogelijkheid. Hoe groter de plannen, hoe groter de weerstand.

### Maatschappelijk draagvlak

Acceptatie of draagvlak van de directe omgeving is cruciaal bij windmolenparken. In de Klimaatenquête zien we een enorm sterke weerstand tegen windmolens op land. Landschappelijke effecten, geluidsoverlast en gezondheidsklachten worden gevreesd. Er is nauwelijks draagvlak voor windmolens op land en de mogelijkheden om draagvlak te verwerven door een goed planproces en een goede verdeling van lusten en lasten lijken beperkt. Minder dan de helft van de respondenten van de Klimaatenquête geeft aan die elementen in hun overwegingen te betrekken.

### Onze conclusie over wind op land

Het is nodig dat er in Noord-Nederland een extra inspanning wordt gepleegd op het plaatsen van windmolens op land. Dit betekent in 2020 in totaal 200 extra windmolens (of 600 MW geplaatst vermogen) op land ten opzichte van de huidige situatie. Daarvoor is een effectieve sturing vanuit de (regionale) overheid nodig bij de locatiebepaling van windmolens en, zeer belangrijk, betrokkenheid van de omgeving bij de besluitvorming. Het draagvlak is zo gering dat een onzorgvuldige procedure en te weinig gevoel bij de bezwaren en belangen van omwonenden, naar onze overtuiging, de vlam in de pan kan laten slaan.

14-5-2012 / 13:41:04 / 3242 /00116

## Windenergie op zee

Voor wind op zee zijn er boven Schiermonnikoog drie plekken aangewezen voor mogelijke windparken. Er is voldoende ruimte voor in totaal 700 MW aan opgesteld vermogen.

## Opwekkingsprognoses 2020

1. **Huidig beleid**
   In het huidige beleid, waarbij de financiën en ondersteuning vanuit het Rijk zijn weggevallen, is het reëel te veronderstellen dat er in 2020 geen molens in het 'bovenschierse' deel van de Noordzee worden gerealiseerd. Nul molens op zee dus.
2. **Extra inspanningen**
   Met extra beleidsinspanningen is het mogelijk om in 2020 een goede start te hebben gemaakt met wind op zee. We schatten in dat er over 8 jaar zo'n 30 molens boven Schiermonnikoog kunnen staan. Dat levert jaarlijks 1,1 PJ op.
3. **Maximaal haalbaar**
   Bij een maximale inspanning kunnen de huidige concessies volledig worden gevuld. Dat leidt tot 210 molens op zee, die 7,7 PJ aan windenergie opleveren.

## Inschatting mogelijkheden?

De deskundigen zijn het erover eens dat wind op zee veel potentieel heeft en in de toekomst de mogelijkheid biedt om de windmolens op land te vervangen. Het aandeel van windmolens op zee in Noord-Nederland is op dit moment nul en de verwachting is dat dit ook zo zal blijven tot 2020 als extra inspanningen uitblijven. Met een extra inspanning is in 2020 ruim 1 PJ te realiseren, maar de betekenis daarvan ligt vooral in het feit dat wind op zee na 2020 snel kan gaan groeien als de benodigde infrastructuur eenmaal is aangelegd.

## Maatschappelijk draagvlak

Er is breed maatschappelijk draagvlak voor windmolens op zee. Zowel bij inwoners als overheden en bedrijven wordt wind op zee als een belangrijke en onmisbare optie gezien voor opwekking van duurzame elektriciteit. De nautische wereld (visserij en scheepvaart) werkt planvorming echter nog tegen.

## Onze conclusie over wind op zee

Wij zien voldoende potentieel en draagvlak voor windenergie op zee. Van de drie locaties die nu in concessie zijn gegeven, dertig kilometer uit de kust, wordt er wat ons betreft één volledig ingevuld voor 2020. Dit betekent dat er dertig windmolens op zee komen met een totaal vermogen van ongeveer 100 MW. Dit is alleen mogelijk als:

- De e-hub (stopcontact op zee) en bekabeling naar locaties boven Schiermonnikoog worden gerealiseerd met publiek geld. Er moet fors geïnvesteerd worden in een e-hub op zee, inclusief de aansluiting van de parken op het reguliere elektriciteitsnet.
- De nautische wereld actief betrokken is bij de uitvoering en realisatie van de plannen.

## GROEN GAS

Verreweg het grootste deel van de energievraag in Noord-Nederland komt voort uit de vraag naar warmte en gas. Met de productie van groen gas kunnen dan ook grote stappen worden gemaakt als het gaat om de overgang naar een duurzame energievoorziening. De grootte van de productie van groen gas is vooral gelimiteerd door het lokale aanbod van biomassa. Groen gas wordt op een aantal centrale locaties (hubs) geproduceerd en van daaruit in het landelijke gasnet gebracht.

### Huidige situatie

Er wordt nu op een aantal locaties groen gas geproduceerd in Noord-Nederland. Attero in Wijster levert stortgas uit de afvalberg en wordt één van de groen gas verdeelpunten in Noord-Nederland. Ook de Suikerunie wordt een groen gasleverancier en verdeelpunt. Er zijn nu vijf van dit soort groen gas hubs in ontwikkeling. Specialisten verwachten dat, voortgaande in het huidige tempo, in Noord-Nederland in 2020 100 miljoen $m^3$ groen gas wordt geproduceerd.

### Opwekkingsprognoses 2020

1. **Huidig beleid**
   Bij het doorvoeren van het huidige beleid is de verwachting dat in 2020 100 miljoen $m^3$ groen gas wordt opgewekt en gedistribueerd. De bestaande plannen worden dan uitgewerkt. Dit brengt in 2020 3 PJ aan duurzame energie op.
2. **Extra inspanningen**
   Met extra inspanningen kan in 2020 meer dan 250 miljoen $m^3$ groen gas worden opgewekt. Bestaande plannen worden uitgewerkt maar ook nieuwe initiatieven worden aangesloten op het groen gasnet. De opbrengst is in 2020 7,5 PJ.
3. **Maximaal haalbaar**
   Als we alle vrijkomende noordelijke biomassa benutten voor groen gas, kan 500 miljoen $m^3$ groen gas worden opgewerkt. Een enorme hoeveelheid, die gelijk staat aan ongeveer 15 PJ duurzame energie.

### Inschatting mogelijkheden?

Er is in Noord-Nederland de potentie om tot 500 miljoen $m^3$ groen gas te produceren. Overschrijding hiervan leidt ertoe dat biomassa op grote schaal moeten worden geïmporteerd vanuit de rest van Nederland of van over de grens. Nu al staan de biomassa-markten onder druk en worden bijvoorbeeld veevoedergewassen of vezelgewassen weggedrukt door gewassen die voor vergisting zijn bedoeld.

### Maatschappelijk draagvlak

De Klimaatenquête heeft laten zien dat het maatschappelijk draagvlak voor de productie van groen gas groot is. Ook het bestuurlijk draagvlak is groot. Groen gas wordt gezien als duurzame energiebron met grote economische potentie voor Noord-Nederland. Wel is de duurzaamheidsvraag van groot belang: wanneer is biomassa nog duurzaam en in hoeverre mag biomassa voor energie concurreren met veevoedergewassen of voedsel?

### Onze conclusie

Wij denken dat een extra inspanning op groen gas veel potentie heeft. Een extra inspanning ten opzichte van de huidige situatie betekent dat in 2020 7,5 PJ groen gas geproduceerd kan worden in Noord-Nederland. Dat is iets meer dan 3% van de totale energievraag in Noord-Nederland. Regelgeving en facilitering door de overheid is hier van belang. Een leveranciersverplichting en een afnameverplichting zijn nodig om de juiste voorwaarden te scheppen voor investeringen. SDE subsidiering is niet nodig, maar zonder ontwikkeling van een 'level playing field' kan de markt niet tot ontwikkeling komen.

## BIOMASSA, TRANSPORT EN OPWEKKING

Ondanks het feit dat het verduurzamen van transportbrandstoffen enorm moeilijk te beïnvloeden is op Noord-Nederlandse schaal, leveren biobrandstoffen wel een potentiële bijdrage. Het huidige beleid rond transport richt zich op het stimuleren van elektrisch vervoer, het stimuleren van groen gas als transportbrandstof en het stimuleren van bijmenging met biodiesel en biomethanol. Bij het volledig doorvoeren van groen gas en bijmenging wordt daarmee 3,5 PJ duurzame energie ingezet, volgens deskundigen is dat ook gelijk het maximaal haalbare in 2020.

### Decentrale opwekking met biomassa

Op dit moment wordt een klein deel (< 1 PJ) van de warmtevraag in de landbouw, in openbare gebouwen en bedrijfsgebouwen ingevuld door gebruik te maken van energieopwekking door biomassa. Het huidige beleid is er op gericht dit aandeel in 2020 te vergroten tot 3,4 PJ, maar dit wordt door deskundigen niet haalbaar geacht. Er kan worden uitgegaan van maximaal 2,8 PJ in 2020. Dat heeft vooral te maken met de beschikbaarheid van lokale biomassa.

Er zijn goede mogelijkheden voor decentraal gebruik van biomassa door kleinschalige biomassavergassers en –vergisters in de landbouw en bij bedrijfsgebouwen.

14-5-2012 / 13:41:04 / 3242 /00117

## BODEMENERGIE

Ook geothermie, warmtepompen en Warmte-Koude-Opslag (WKO) vullen een deel in van de warmtevraag. Hiermee kunnen dan ook grote besparingen worden gerealiseerd. WKO bij utiliteitsgebouwen is al een veelgebruikte techniek. Geothermie, waarmee diepere warmtelagen worden aangeboord, nog niet.

### Huidige situatie

Wij hebben niet kunnen achterhalen hoeveel WKO-systemen er nu in Noord-Nederland actief zijn en welke hoeveelheid energie deze opwekken. Het zullen er enige tientallen zijn. Bij nieuwbouw is WKO tegenwoordig een standaardtechniek. Bij verreweg de meeste kantoren en utiliteitsgebouwen is WKO een kosteneffectieve methode voor het produceren van warmte en koeling.

Kleinere decentrale vergistingssystemen zijn minder efficiënt en hebben meer methaanlekkages per kWh/m³ gas. De biomassa die voorhanden is, is efficiënter in te zetten in grotere installaties en bij de productie van groen gas. Het Noordelijk Klimaat Perspectief pleit ervoor om de kleinschalige decentrale verwerking van biomassa niet zonder meer te stimuleren, behalve als deze wordt gekoppeld aan het groen gas netwerk.

### Opwekkingsprognoses 2020

1. **Huidig beleid**
   We schatten in dat bij huidige beleid in 2020 ongeveer 10% van alle bestaande gebouwen (niet-woningen) zijn voorzien van een WKO systeem. Vooral door nieuwbouw van utiliteitsgebouwen. We schatten in dat geothermie voor 2020 nog niet een rendabel gebruik oplevert. Met deze inschatting komen wij op zo'n 2,1 PJ aan opwekking vanuit de bodem.
2. **Extra inspanningen**
   Met extra inspanningen kan in 2020 25% van alle bestaande gebouwen (niet-woningen) zijn voorzien van een WKO systeem. Ook nieuwe woonwijken zouden een dergelijk systeem kunnen krijgen. Dat kan in 2020 5,3 PJ duurzame energie opleveren.
3. **Maximaal haalbaar**
   Als maximum schatten wij in dat 50% van alle bestaande gebouwen (niet-woningen) in 2020 kan zijn voorzien van een WKO systeem. Dat betekent niet alleen in vrijwel alle nieuwbouwgevallen een WKO systeem plaatsen, maar ook actieve en vervroegde renovaties plegen waarbij WKO systemen worden geplaatst, ongeacht de aanpassingskosten van bestaande installaties. In totaal zou dat 10,5 PJ aan duurzame energie kunnen opleveren.

### Inschatting mogelijkheden?

Het huidige beleid is gericht op het realiseren van 2,1 PJ in 2020 via deze technieken, terwijl volgens de door ons geraadpleegde deskundigen een extra inspanning zou kunnen leiden tot 5,3 PJ in 2020. Dat is 2,2% van de totale energievraag in Noord-Nederland. Deze technieken hebben daarmee een geweldig potentieel in de periode na 2020. Het zijn daarom goede investeringen voor de langere termijn.

### Maatschappelijk draagvlak

Uit de Klimaatenquête blijkt dat het maatschappelijk draagvlak voor het gebruik van bodemenergie groot is.

### Onze conclusie

Een extra inspanning in geothermie, WKO en warmtepompen waarbij in totaal 5,3 PJ wordt opgewekt in 2020 is haalbaar en wenselijk. Dat betekent in praktische zin dat er bij nieuwbouw en renovatie onder andere een verplichting moet komen om het gebruik WKO installaties te onderzoeken. Maar ook dat overheden bij nieuwbouw en renovatie van hun eigen panden WKO gaan toepassen waar dat mogelijk is. Daarnaast moeten er afspraken worden gemaakt met woningbouwcorporaties en gebouwbeheerders.

# 3.3 Elektriciteitscentrales

**In dit hoofdstuk staat fossiele energie centraal: de laatste stap in het drietrapsmodel om $CO_2$-uitstoot te reduceren. We gaan in dit hoofdstuk in op de effecten van de bestaande en geplande fossiele energieopwekking.**

Naast besparing en duurzame opwekking blijft, in ieder geval de komende jaren, de productie van elektriciteit uit fossiele bronnen nodig. We gebruiken immers meer energie dan met duurzame energieopwekking en -besparing kan worden opgebracht.

De brandstof waarmee elektriciteit wordt opgewekt is zeer bepalend voor de omvang van de $CO_2$-uitstoot per kWh. Daarnaast is de efficiëntie van de centrale, het rendement van de omzetting van brandstof in stroom, bepalend voor de $CO_2$-uitstoot per kWh. De $CO_2$ die per geproduceerde eenheid elektriciteit wordt uitgestoten, kan per centrale enorm verschillen. Het vervangen van oudere centrales door nieuwe met een hoger energierendement, kan daarom bijdragen aan $CO_2$-reductie. Hetzelfde geldt voor het vervangen van relatief vervuilende fossiele brandstof (kolen) door relatief schone fossiele brandstof (gas).

### Ontwikkelingen fossiele opwekking

In Noord-Nederland wordt elektriciteit nu vooral opgewekt via gasgestookte centrales waarvan de grootste in de Eemshaven staat. De verwachting is dat er in 2020 twee moderne en zeer energie-efficiënte gasgestookte centrales in Noord-Nederland bij zullen komen. Deze twee nieuwe gasgestookte centrales zullen ertoe leiden dat de productie van elektriciteit efficiënter plaatsvindt. Hierdoor wordt de gemiddelde $CO_2$-uitstoot per kWh met bijna 10% verlaagd ten opzichte van de huidige situatie anno 2010. Met de ingebruikname van deze moderne gascentrales wordt dus de $CO_2$-uitstoot als gevolg van het elektriciteitsgebruik in Noord-Nederland fors gereduceerd.

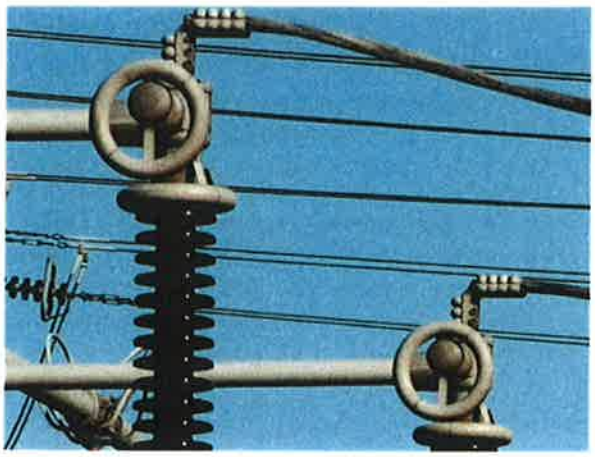

*Tnas Energetica*

Deze daling wordt echter volledig teniet gedaan door de komst van een kolengestookte centrale. De komst van de RWE/Essent kolengestookte centrale, leidt tot een fors hogere $CO_2$-uitstoot per geproduceerde hoeveelheid elektriciteit. Zelfs wanneer deze centrale biomassa bijstookt. De meest waarschijnlijke prognose is dat de huidige beleidsambitie voor bijstook van 15% biomassa in de kolencentrale zal worden gerealiseerd. Dit zal ertoe leiden dan de uitstoot per kWh in Noord-Nederland met ongeveer 10% stijgt ten opzichte van de huidige situatie anno 2010. En daarmee zorgt voor een stijging van ongeveer 20% ten opzichte van de situatie in 2020, zonder deze kolengestookte centrale.
Uiteraard zou de $CO_2$-uitstoot lager worden, wanneer in plaats van een kolengestookte centrale nog een extra gasgestookte centrale gebouwd zou zijn. Ook de – in het beleid nog steeds voorziene – optie van $CO_2$-opslag kan leiden tot een verlaging. Een andere optie is om voor de kolencentrale in te zetten op grootschalige bijstook van biomassa. Ook deze optie is omstreden. De daarvoor benodigde biomassa zal op grote schaal vanuit het buitenland aangevoerd moeten worden.

### Welke keuzemogelijkheden?

In het kader van het Noordelijk Klimaat Perspectief hebben we verschillende opties voor de elektriciteitsopwekking in beeld gebracht. Voor elke optie zijn de $CO_2$ -effecten doorgerekend en via het model inzichtelijk gemaakt. Via deze opties brengen we -door een draai aan de knoppen- in beeld wat de effecten zijn van de verschillende 'centralevarianten'.

1. **Twee nieuwe centrales op gas en één kolencentrale erbij**
   Op basis van het huidige beleid komen er in Noord-Nederland een kolencentrale en twee gasgestookte centrales bij. Voor de kolencentrale wordt een bijstook van 15 % biomassa voorzien (afkomstig uit het buitenland). De gemiddelde $CO_2$-uitstoot per kWh neemt toe.

14-5-2012 / 13:41:04 / 3242 /00118

2. **Twee nieuwe centrales alleen op gas**
   In deze optie wordt de kolencentrale niet in gebruik genomen. Doordat de gascentrales relatief schoon zijn, wordt de $CO_2$ per kWh lager. Dat zorgt in Noord-Nederland voor lagere $CO_2$-uitstoot per kWh.
3. **Het voorziene beleid aangevuld met een maximale bijstook van biomassa en $CO_2$-opslag (CCS)**
   Bij deze -vrij extreme- optie, wordt de ingebruikname van de kolencentrale gecombineerd met alle technische mogelijkheden om de $CO_2$-uitstoot terug te brengen. Deze 'schoonst mogelijke' kolencentrale stookt zoveel mogelijk biomassa en slaat de vrijkomende $CO_2$ op onder de grond.

## Maatschappelijk draagvlak

De discussie over nut en noodzaak van afvang en opslag van $CO_2$ (CCS) is in Noord-Nederland niet goed van de grond gekomen. De maatschappelijke weerstand is groot. Ook de kolencentrale (zonder CCS) wordt fel bestreden. De schonere gascentrales zijn nauwelijks omstreden.

## Onze visie

De bouw van alle extra centrales in Noord-Nederland heeft een enorme stijging van de $CO_2$-uitstoot tot gevolg, die echter maar deels aan Noord-Nederland kan worden toegerekend. Het noorden profileert zich met deze bouw graag als nieuwe energieregio, maar de uitbreiding van deze fossiele opwekkingscapaciteit brengt ook een grote extra verantwoordelijkheid met zich mee. Die wordt groter naarmate de centrales meer $CO_2$ uitstoten.
De keuze voor een extra kolencentrale is door ons altijd bestreden. Mocht deze centrale in gebruik worden genomen –zoals in het beleid nog steeds is voorzien- dan zullen er extra maatregelen op een ander vlak genomen moeten worden.
De weg van $CO_2$-opslag heeft geen draagvlak. De techniek is nog onvoldoende bewezen en het lijkt onmogelijk om voor 2020 CCS toe te gaan passen. Ook bijstook van meer dan 15% biomassa in de kolencentrale kent nog vele onzekerheden. Ook deze weg is omstreden omdat er niet zoveel (duurzame) biomassa in de regio voorhanden is en ook aanvoer vanuit het buitenland zijn duurzaamheidsgrenzen kent.

## Onze conclusie

De komst van een kolengestookte centrale leidt tot een veel hogere uitstoot van $CO_2$ in Noord-Nederland. Deze hogere uitstoot leidt ertoe dat, ook met een ambitieus klimaatbeleid, de doelstellingen voor $CO_2$-reductie in Noord-Nederland voor 2020, niet goed haalbaar zijn. Als de kolencentrale in de Eemshaven volgens de huidige plannen in gebruik wordt genomen, moet enorm worden geïnvesteerd in extra maatregelen wil Noord-Nederland een proportionele bijdrage leveren aan de nationale doelstellingen voor $CO_2$-reductie. Een maximaal haalbare inspanning op energiebesparing in vrijwel alle sectoren (huishoudens, HDO en Industrie) is dan nodig om tot een proportionele bijdrage te komen.

# Conclusies en aanbevelingen

### Europese klimaat- energiedoelstellingen & Noord-Nederland

Uit de gegevens, die met het *Noordelijk Klimaat Perspectief* zijn verzameld, moet de conclusie worden getrokken dat met de huidige beleidsinspanningen van het klimaat- en energiebeleid in Noord-Nederland geen proportionele bijdrage wordt geleverd aan de nationale doelstellingen voor $CO_2$-reductie (20% in 2020 ten opzichte van 1990) en duurzame energie (14% in 2020).

Om de doelstellingen in Noord-Nederland te halen is intensivering van beleid en investeringen op een groot aantal terreinen nodig. Er is ook goed nieuws. Met extra inspanningen komen de doelstellingen voor 2020 wel degelijk in zicht. Ook is er voldoende potentieel in Noord-Nederland aanwezig op in te zetten op een $CO_2$-arme energievoorziening voor het volgende ijkpunt: 2050.

Tijdens het project zijn de volgende opvallendheden geconstateerd:

### Discrepantie beleid en doelen

- Provinciale doelen voor $CO_2$-reductie en het aandeel duurzaam opgewekte energie, liggen op papier hoger dan de Europese doelen. Vertaling naar concreet beleid ontbreekt echter. Deze papieren doelen staan in een aantal gevallen nog ver af van de bereikte resultaten.

### Discrepantie cijfers en doelen

- Er bestaat geen breed gedragen overeenstemming over het energiegebruik in Noord-Nederland. Trends en ontwikkeling van het gebruik worden niet systematisch gemeten. Daarmee ontbreekt ook het inzicht in de relatie van het energiegebruik tot de klimaat- en energiedoelen.

In dit rapport zijn daarom aanzetten gegeven voor verdere monitoring en inzicht in de effecten van beleidsmaatregelen. Voor een succesvol klimaat- energiebeleid in Noord-Nederland zullen alle partijen moeten samenwerken om de goede cijfers te blijven hanteren, waarop het beleid gestoeld moet worden. Daarnaast moeten alle partijen zich inzetten om de basale uitgangspunten, zoals het energiegebruik en de opgaven per sector, breder gedeeld te krijgen. Op die manier kan succesvoller draagvlak worden verworven voor de individuele klimaat- en energieprojecten.

Om de geconstateerde discrepanties concreet aan te pakken, adviseren wij dat per sector een heldere set reductiedoelstellingen voor Noord-Nederland te formuleren. Daarnaast moet opnieuw worden gemeten welk aandeel elke sector levert op de totale $CO_2$-uitstoot.

### $CO_2$-reductie & Noord-Nederland

Daarnaast achten wij, op basis van de door ons verzamelde gegevens, de volgende concrete maatregelen het meest kansrijk om $CO_2$-uitstoot te verminderen in Noord-Nederland.

### Energiebesparing in de industrie

- Energiebesparing is – ook in Noord-Nederland – het meest effectieve en efficiënte middel om tot $CO_2$-reductie te komen. Op dit moment ligt er in de Noord-Nederlandse beleidsplannen te weinig nadruk op energiebesparing. Omdat meer dan 40% van de totale energievraag in Noord-Nederland afkomstig is uit de industrie, zouden projecten voor energiebesparing zich in de eerste plaats op deze sector moeten richten.

### Grote ingrepen warmtevoorziening

- Slechts 14% van het totale Noord-Nederlandse energiegebruik wordt gebruikt voor elektriciteit; het grootste aandeel wordt gebruikt voor verwarming van huizen, kantoren en voor productieprocessen. Grootschalige inzet van groen gas, het gebruik van restwarmte van productieprocessen en projecten voor de inzet van aardwarmte, behoren dan ook tot de meest effectieve maatregelen voor reductie van $CO_2$.

### Duurzame energieopwekking & Noord-Nederland

Door het relatief grote aantal centrales waarmee niet-duurzame energie wordt opgewekt, loopt Noord-Nederland in nationaal verband behoorlijk achter in de productie van duurzame energie. Wil het noorden inzetten op 14% duurzame energie in 2020, dan zal vaart achter projecten gezet moeten worden. Op basis van de door ons verzamelde kennis en gegevens, achten wij de volgende maatregelen en richtingen het meest kansrijk om de opgave voor het aandeel duurzame opgewekte energie te behalen in Noord-Nederland:

### Wind

- De doelstelling voor duurzame energie kan niet worden bereikt zonder uitbreiding van de opgestelde capaciteit voor windmolens op land met 600 MW. Wanneer er meer windmolens op zee worden gerealiseerd, dan neemt de opgave voor wind op land natuurlijk af. Deskundigen verwachten echter dat met een extra inspanning de komende 10 jaar nog maar een klein deel van de concessies voor windenergie op zee kunnen worden gerealiseerd.

14-5-2012 / 13:41:04 / 3242 /00119

### Bodemenergie en Biobased grondstoffen

- Omdat de warmtevraag zo bepalend is voor het totale energiegebruik dragen projecten voor de productie van groen gas, aardwarmte en biobased grondstof en brandstofgebruik, sterk bij aan het vergroten van het aandeel duurzaam opgewekte energie. Hierop inzet plegen, maakt dus groot verschil.

### Zon

- Zonne-energie kan rekenen op veel draagvlak, maar heeft als nadeel dat het potentieel zeer diffuus over Noord-Nederland verspreid is. Stimulerende maatregelen zijn essentieel voor groei van het aandeel zonne-energie op het geheel. Daarnaast is aandacht voor kleine en middelgrote lokale duurzame energie-initiatieven effectief.

### Fossiele opwekking & Noord-Nederland

Vanwege het relatief grote aantal elektriciteitscentrales in Noord-Nederland is de brandstofkeuze en energie-efficiëntie van die centrales heel bepalend voor de vraag of Noord-Nederland de doelstellingen voor $CO_2$-reductie kan halen. Verschillende configuraties van die centrales brengen dan ook een verschillende $CO_2$-uitstoot per kilowattuur met zich mee. Wanneer alle centrales in Noord-Nederland gasgestookt zouden worden, kan de doelstelling voor $CO_2$-reductie voor 2020 in beeld blijven. Wanneer echter, volgens plan, de kolencentrale in gebruik wordt genomen, kan de reductieopgave alleen haalbaar blijven door bijzonder grote maatschappelijke en politieke inspanningen en investeringen. Wanneer de kolencentrale een maximale bijstook van biomassa realiseert én ondergronds $CO_2$ zou opslaan, verandert het beeld aanzienlijk. Maar ook dan zijn nog grote inspanningen nodig om de beoogde $CO_2$-reductie in beeld te houden voor 2020.

### Draagvlak voor klimaat- en energiebeleid & Noord-Nederland

De Klimaatenquête laat zien dat klimaat- en energiebeleid weliswaar brede steun heeft, maar erg kwetsbaar blijkt bij maatregelen die vragen en bezwaren oproepen. Wij adviseren dan ook dat er verder geïnvesteerd wordt in kennisverbreding over nut en noodzaak van klimaat- energiebeleid onder inwoners en de organisatie van debat hierover.

### Debat

- Het Noordelijk Klimaat Perspectief geeft een bruikbare aanzet voor het debat over energiebeleid en specifieke projecten binnen dat beleid. Uiteraard moet de waarde van projecten die ter discussie staan nog worden bewezen. Wij adviseren om voorafgaand aan dergelijke projecten het debat met omwonenden aan te gaan en vanuit een bredere discussie aan lokaal draagvlak te werken.

### Kosten en baten

De kosten en baten van de verschillende maatregelen om de klimaat- en energiedoelstellingen in Noord-Nederland te halen zijn van zeer groot belang. Deze vielen echter niet binnen de scoop van dit project. Een vervolg op dit project, waarbij deze samen met de verschillende partijen en sectoren in beeld worden gebracht, achten wij dan ook zeer wenselijk. Net zoals de wijze waarop het Noordelijk Klimaat Perspectief is vormgegeven, gaat het hierbij om het in beeld brengen van de samenhang tussen de kosten en baten van de verschillende maatregelen. Alleen op die manier zijn de gegevens als volwaardig element in de discussie mee te nemen.

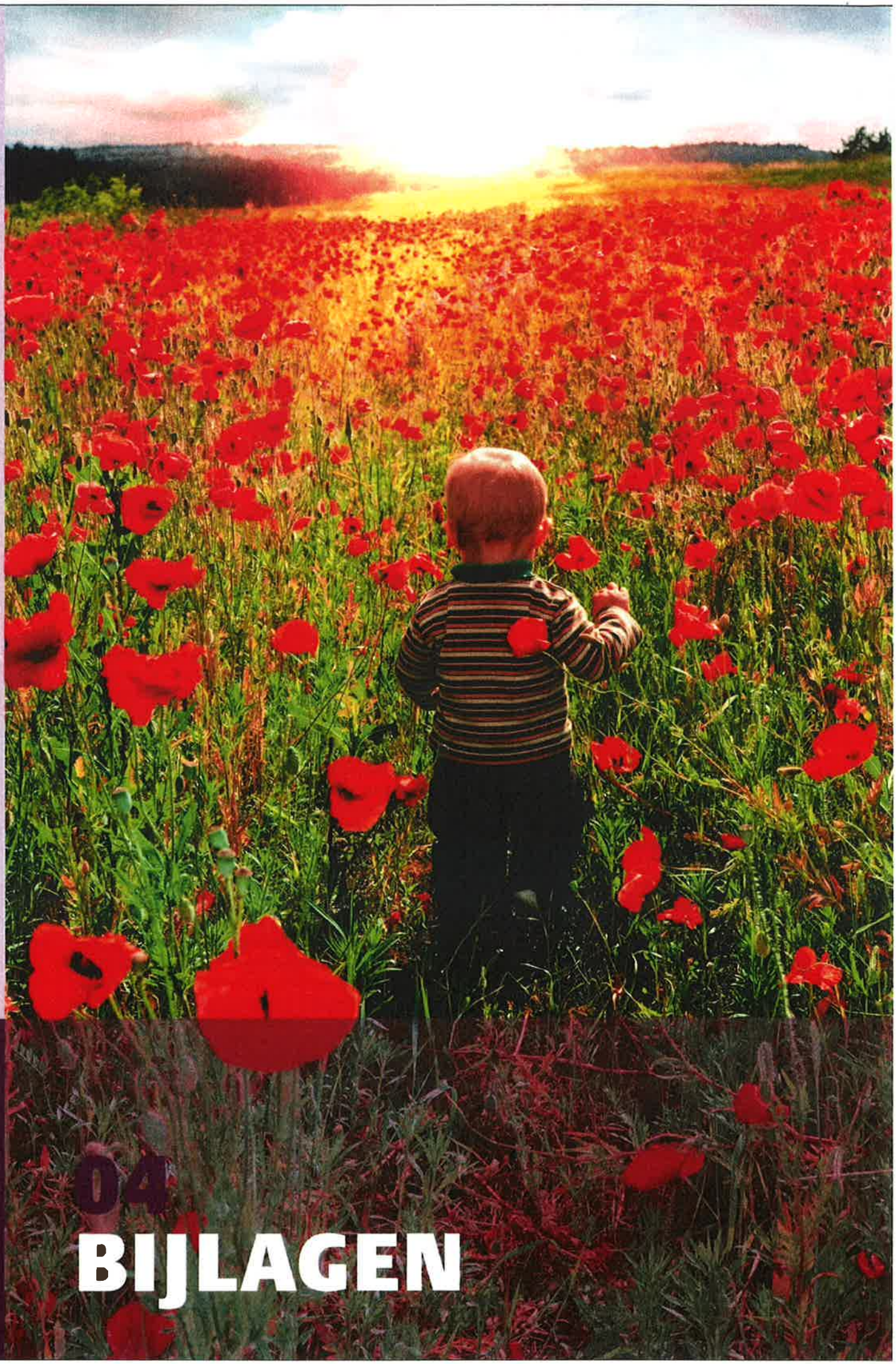



04

# BIJLAGEN

14-5-2012 / 13:41:04 / 3242 /00120

# Bijlage 1

## Bronvermelding Noordelijk Klimaat Perspectief


- Advies Regieorgaan Energietransitie Nederland, Routekaart naar een duurzame energiehuishouding, Milieu, 2009 .
- Belin, H., The Rifkin vision 'We are in the twilight of a great energy era', European Energy Review, juli 2008.
- Geert Bergsma, Meer biomassa bijstoken? Is duurzaam gecertificeerde biomassa macro gezien altijd duurzaam of speelt er meer?, CE Delft, 2009.
- Energieakkoord Noord-Nederland, Het 100.000 woningenplan, Provincie Drenthe, Fryslân en Groningen, december 2008.
- Energieakkoord Noord-Nederland, Kennisdocument Energiebesparing Industrie, Provincie Drenthe, Fryslân en Groningen, juni 2010.
- Energy Valley Duurzame Mobiliteit, Het 100.000 voertuigenplan, Provincie Drenthe, Fryslân en Groningen, juni 2008.
- Energy Valley, Offshore windenergie Energy Valley, kansen voor het noorden van Nederland, Energy Valley, in samenwerking met NHM, NOM en ATO, februari 2010.
- Gemeente Groningen, Masterplan Groningen Energieneutraal, januari 2011.
- International Energy Agency, World Energy Outlook 2009 Fact Sheet, why is our current energy path unsustainable?, 2009.
- IPO, Provinciale aanpak van Gelijkwaardig Behandeling bedrijven (Gb-bedrijven), methodiek voor de gelijkwaardige behandeling van energie-intensieve bedrijven die niet zijn toegetreden tot energieconvenanten, juli 2009.
- Meer Met Minder, Kansrijke aanpakken in gebouwgebonden energiebesparing, in opdracht van Agentschap NL, Energie & Klimaat, Sittard/Utrecht, oktober 2010.
- Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, Energierapport 2011, juni 2011.
- Natuur & Milieu, Ranking the Stars, Nederland in vergelijking met andere Europese lidstaten op het gebied van milieu, natuur en klimaat, 2011.
- Provincie Drenthe, Startnotitie energiebeleid 2006 – 2010, Energiek Drenthe, 2005.
- Provincie Drenthe, Programma Klimaat & Energie Actieplan 2009, provincie Drenthe, 2009.
- VENW, Beleidsvisie Duurzame Energie, Hoe $CO_2$-beleid effectief en betaalbaar wordt, Position Paper, 2010.
- Charles Vlek, 35 years of behavioural research on energy conservation, First European Conference Energy Effiency and Behaviour, Rijksuniversiteit Groningen, 2009.


### Geraadpleegde websites

- www.quintel.nl
- www.milieucentraal.nl
- www.degroenewebsite.nl
- www.energietransitiemodel.nl
- www.milieucompendium.nl
- www.cbs.nl
- www.compendiumvoordeleefomgeving.nl
- www.pbl.nl
- www.energieraad.nl

### Geraadpleegde deskundigen

Een lijst met alle geraadpleegde deskundigen is te vinden op: www.noordelijkklimaatperspectief.nl

# Bijlage 2

## Energievraag per sector in petaJoule (PJ) Noord-Nederland

| | | 2010 | 2020 | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | | huidig beleid | extra inspanning | maximaal haalbaar |
| Huishoudens | elektriciteit | 10 | 9,0 | 8,8 | 8,1 |
| | ruimteverwarming | 41 | 36,1 | 35,1 | 26,9 |
| | Subtotaal | 51 | 45 | 44 | 35 |
| Landbouw | elektriciteit | 1,2 | 1,28 | 1,02 | 0,87 |
| | ruimteverwarming | 10 | 10,66 | 8,51 | 7,21 |
| | Subtotaal | 11,2 | 11,94 | 9,53 | 8,08 |
| Handel, diensten, overheid | elektriciteit | 21 | 18,27 | 16,70 | 10,50 |
| | ruimteverwarming | 11 | 10,05 | 9,20 | 6,90 |
| | elektriciteit toename a.g.v. WKO | 0 | 0,44 | 1,10 | 2,20 |
| | Subtotaal | 32 | 28,76 | 27,00 | 19,60 |
| Industrie | elektriciteit | 14 | 12,92 | 11,91 | 10,10 |
| | warmte (ruimteverwarming en proceswarmte) | 43 | 39,68 | 36,58 | 31,02 |
| | olie, aardgas en steenkool als grondstoffen | 43 | 50,38 | 46,56 | 43,00 |
| | Subtotaal | 100 | 102,98 | 95,06 | 84,12 |
| Transport | brandstof | 50 | 50,70 | 47,80 | 37,50 |
| | elektriciteit | 1 | 1,00 | 1,00 | 1,00 |
| | Subtotaal | 51 | 51,70 | 48,80 | 38,50 |
| | Totaal | 245 | 240 | 224 | 185 |

## Energievraag per energiedrager in PetaJoule (PJ) anno 2010

| | | 2010 | 2020 | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | | huidig beleid | extra inspanning | maximaal haalbaar |
| Bron | elektriciteit | 47,2 | 42,4 | 39,4 | 30,6 |
| | warmte | 105 | 96,5 | 89,4 | 72,1 |
| | grondstof/brandstof | 93 | 101,1 | 94,4 | 80,5 |
| | Totaal | 245 | 240 | 224 | 185 |

14-5-2012 / 13:41:04 / 3242 /00121

# Bijlage 3

## Energieproductie Noord-Nederland 2010 - 2020

**Productie duurzame energie in petajoule (PJ) anno 2010 - 2020**

| | | 2010 | 2020 | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | | huidig beleid | extra inspanning | maximaal haalbaar |
| Zonne energie | PV huisdaken | 0,001 | 0,4 | 1,6 | 8,0 |
| | PV openbare gebouwen | 0,001 | 0,2 | 0,8 | 4 |
| | PV centrales (dorp of provinciaal) | 0,0001 | 0,028 | 0,144 | 0,360 |
| | Collectoren huisdaken | 0,001 | 0,3 | 0,66 | 2,00 |
| | **Subtotaal** | **0,003** | **0,93** | **3,20** | **14,36** |
| Windenergie | Windmolens land | 3,5 | 5,66 | 7,76 | 9,78 |
| | Windmolens zee | 0,0 | 0,0 | 1,1 | 7,7 |
| | **Subtotaal** | **3,5** | **5,66** | **8,86** | **17,48** |
| Afvalverbranding | Afvalcentrale | 0,7 | 0,44 | 1,47 | 1,47 |
| | **Subtotaal** | **0,7** | **0,441** | **1,47** | **1,47** |
| Biomassa | Elektriciteit (decentrale WKK bij vergister ) | 0,85 | 1,95 | 2,35 | 2,35 |
| | Warmte (decentrale ketel) | 0,0 | 0,8 | 1,1 | 1,5 |
| | Bijstook biomassa | 0,0 | 4,0 | 4,0 | 4,0 |
| | **Subtotaal** | **0,85** | **6,75** | **7,45** | **7,85** |
| Groen gas | groen gas productie (excl WKK) | 0 | 3,0 | 7,5 | 15,0 |
| | **Subtotaal** | **0** | **3,0** | **7,5** | **15,0** |
| Aardwarmte | Warmtepomp/ WKO | 0 | 2,10 | 5,25 | 10,50 |
| | Geothermie (1 project) | 0 | 0,05 | 0,05 | 0,05 |
| | **Subtotaal** | **0** | **2,15** | **5,30** | **10,55** |
| Transport | Biobrandstof | 0 | 3,50 | 3,50 | 3,50 |
| | **Subtotaal** | **0** | **3,50** | **3,50** | **3,50** |
| | **Totaal** | **5,05** | **22,43** | **37,28** | **70,21** |

→

## Duurzame energie productie in petajoule (PJ) per bron

| | | 2010 | 2020 | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | | huidig beleid | extra inspanning | maximaal haalbaar |
| Duurzame bronnen | elektriciteit | 5,0 | 12,7 | 19,2 | 37,7 |
| | warmte | 0,0 | 3,2 | 7,1 | 14,0 |
| | gas | 0,0 | 3,0 | 7,5 | 15,0 |
| | transport brandstof (niet biogas) | 0,0 | 3,5 | 3,5 | 3,5 |
| | **Totaal** | **5,05** | 22,43 | 37,28 | 70,21 |

## Duurzame energieproductie in petajoule (PJ) per bron

| | | 2010 | 2020 | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | | huidig beleid | extra inspanning | maximaal haalbaar |
| Duurzame bronnen | Duurzame elektriciteit | 2,6 | 2,3 | 3,3 | 5,5 |
| | Duurzame warmte | 0,9 | 4,3 | 8,3 | 15,2 |
| | Groen gas | 0,0 | 3,0 | 7,5 | 15,0 |
| | Biotransport brandstof (niet biogas) | 0,0 | 3,5 | 3,5 | 3,5 |
| | **Totaal (PJ)** | **3,42** | 13,1 | 22,7 | 39,19 |
| | **Energiegebruik (PJ) (excl. grondstoffen chemie)** | **202,2** | 190,1 | 177,7 | 142,3 |
| | **Aandeel Duurzame Energie (%)** | **1,7** | 6,9 | 12,7 | 27,5 |

14-5-2012 / 13:41:04 / 3242 /00122

# Bijlage 4

## Elektriciteitsproductie uit fossiele energie in petajoule (PJ)

| | | 2020 |
|---|---|---|
| Elektriciteit | aardgas | 56,5 |
| | steenkool | 0,0 |
| | overige centrales | 1,3 |
| | Subtotaal | 57,8 |

# Bijlage 5

## Uitstoot $CO_2$ per sector in kiloton (kton)

| | | 2010 | 2020 | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | | huidig beleid | extra inspanning | maximaal haalbaar |
| Huishoudens | elektriciteit | 1.084 | 1.111 | 1.090 | 1.002 |
| | ruimteverwarming | 2.255 | 1.987 | 1.928 | 1.481 |
| | Subtotaal | 3.339 | 3.098 | 3.018 | 2.483 |
| Landbouw | elektriciteit | 130 | 158 | 126 | 107 |
| | ruimteverwarming | 550 | 586 | 468 | 397 |
| | Subtotaal | 680 | 744 | 594 | 504 |
| Handel, Diensten, Overheid | elektriciteit | 1.155 | 1.005 | 919 | 578 |
| | ruimteverwarming | 1.192 | 1.244 | 1.139 | 854 |
| | elektriciteit toename a.g.v. WKO | 0 | 55 | 136 | 272 |
| | Subtotaal | 2.347 | 2.304 | 2.194 | 1.704 |
| Industrie | elektriciteit | 1.518 | 1.601 | 1.476 | 1.251 |
| | fossiele brandstof t.b.v. warmte en grondstof | 2.365 | 2.182 | 2.012 | 1.706 |
| | Subtotaal | 3.883 | 3.783 | 3.488 | 2.957 |
| Transport | brandstof | 3.600 | 3.650 | 3.442 | 2.700 |
| | elektriciteit | 115 | 115 | 115 | 115 |
| | Subtotaal | 3.715 | 3.766 | 3.557 | 2.815 |
| | Totaal (kTon $CO_2$) | 13.964 | 13.694 | 12.851 | 10.463 |

# Bijlage 6

Hieronder vindt u een selectie van resultaten van de Klimaatenquête. Het betreft uitkomsten van de enquête onder lezers van het Dagblad van het Noorden. Dezelfde enquête is ook gehouden onder leden van het panel 'de Groene peiler'. De volledige resultaten van beide enquêtes kunt u vinden op www.noordelijkklimaatperspectief.nl.

**Enkele resultaten met betrekking tot $CO_2$-uitstoot en energiebesparing.**

## Hoe dringend vindt u het klimaatprobleem eigenlijk?

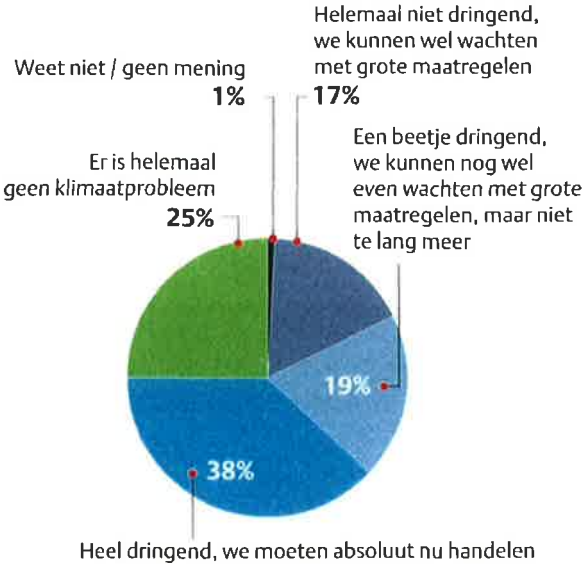


## In hoeverre vindt u dat de gestelde doelen gehaald moeten worden?

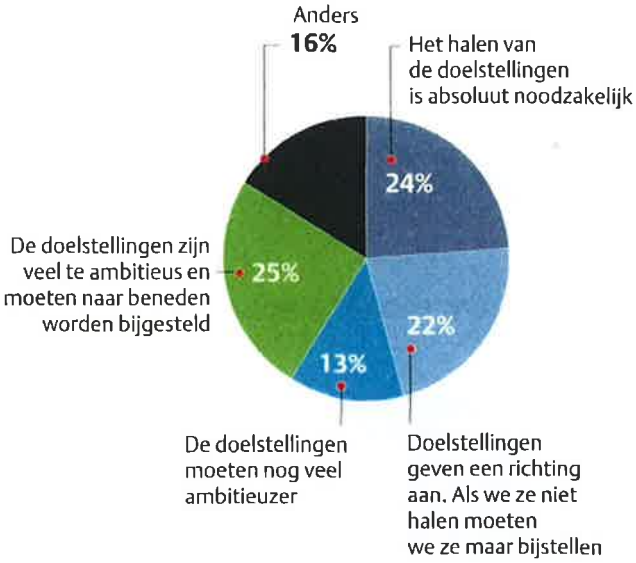


## Welke van de onderstaande stellingen is het meest op u van toepassing?

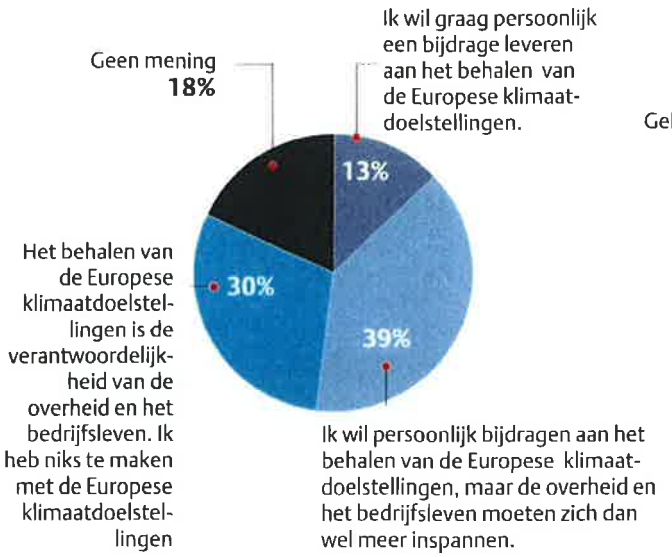


## Vermindering van $CO_2$-uitstoot is vooral de verantwoordelijkheid van het bedrijfsleven

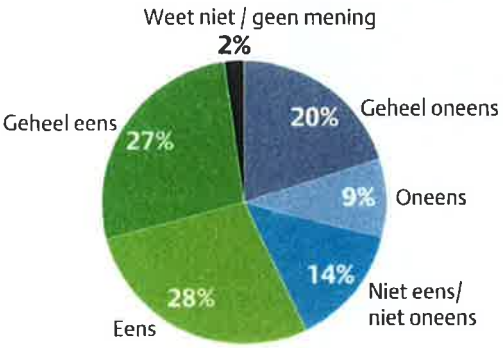

14-5-2012 / 13:41:04 / 3242 /00123

### Vermindering van $CO_2$-uitstoot is vooral de verantwoordelijkheid van de overheid

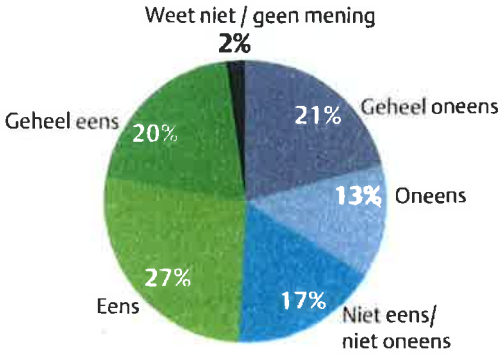


### Bedrijven moeten energieslurpende producten niet aanbieden

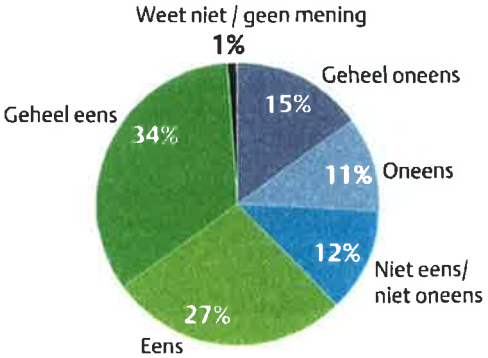


### Grote bedrijven die veel energie verbruiken moeten veel strenger worden aangepakt

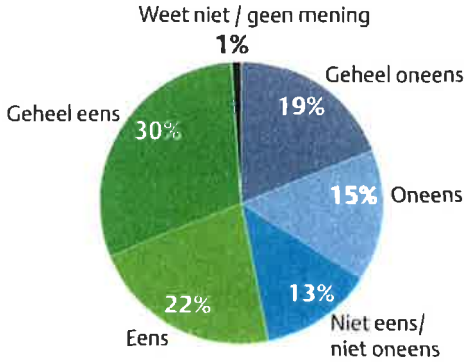


### $CO_2$-reductie mag niet ten koste gaan van de winst van bedrijven

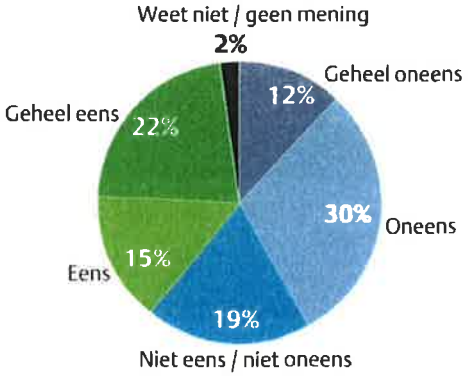


### Welk alternatief voor uw huidige auto is voor u acceptabel?

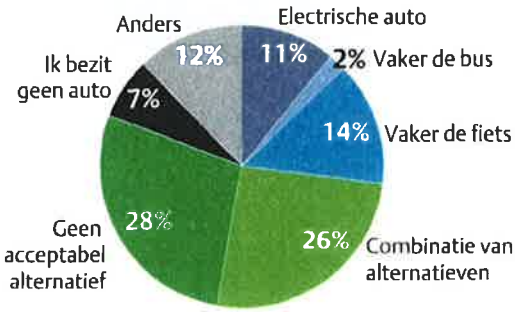


### ...Wil ik wel een duurdere, energiezuinige auto aanschaffen

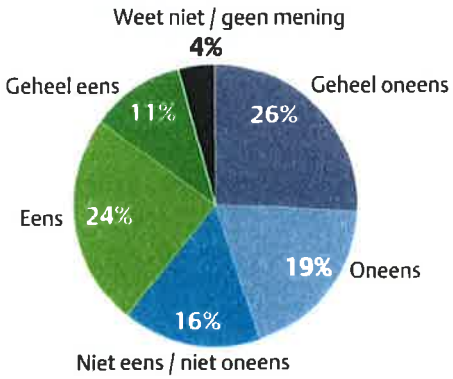

## Onder welke voorwaarden zou u een grote windmolen in uw directe omgeving dulden?

## Grote akkers met zonnepanelen (op 1,5 meter boven de grond) vind ik een goed idee

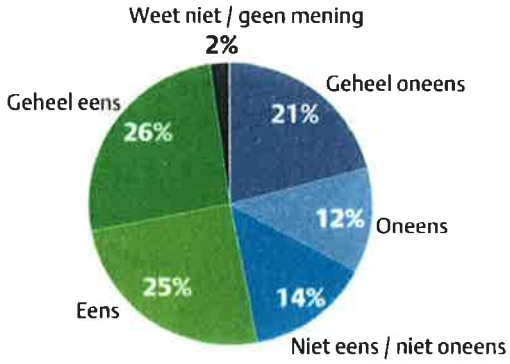


**Geef een rapportcijfer aan uw voorkeuren voor de volgende opwekkingsvormen van duurzame energie:**

### Rapportcijfer Grootschalige zonne-energie

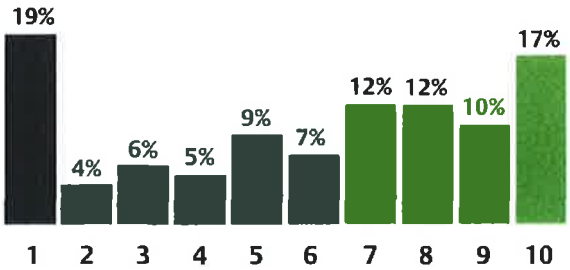


### Rapportcijfer Windmolens op land

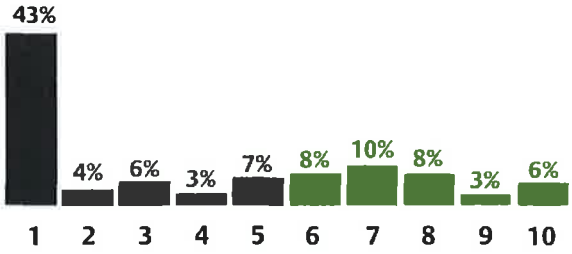


### Rapportcijfer Windmolens op zee

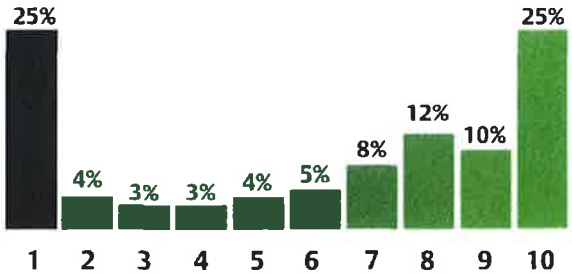


### Rapportcijfer Groen gas of stroom uit mest en andere biomassa

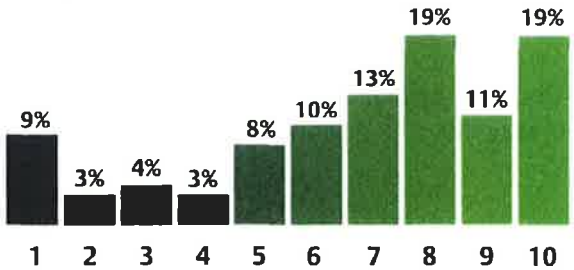


### Rapportcijfer Energie uit warmte uit diepe ondergrond

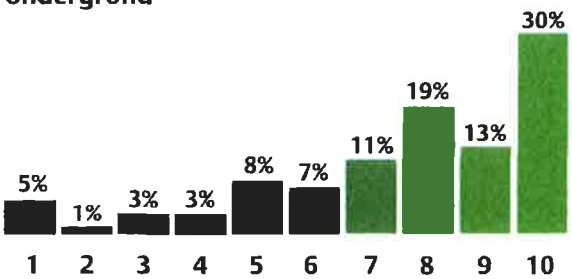

14-5-2012 / 13:41:04 / 3242 /00124

# Eenheden en afkortingen

| | | |
|---|---|---|
| joule | standaard eenheid voor energie | J |
| watt | (1 joule per seconde) – standaard eenheid voor hoeveelheid energie per seconde | W |
| kilowatt | 1000 joule per seconde (1 000 J/s) | kW |
| wattuur | 1 uur lang 1 joule per seconde = (3 600 J) | Wh |
| kilowattuur | 1 uur lang 1000 joule per seconde = (3 600 000 J) | kWh |
| kilo | 1000 (1 met 3 nullen) | k |
| mega | (1 met 6 nullen) | M |
| giga | (1 met 9 nullen) | G |
| tera | (1 met 12 nullen) | T |
| peta | (1 met 15 nullen) | P |
| miljoen | | mln |
| miljard | | mld |
| megawatt | | MW |

**Colofon**

Tekst Natuur en Milieufederaties Groningen en Drenthe
Vormgeving Studio Guichard
Infographics Harry Kasemir
Druk Van Liere Emmen

Dit project is mede mogelijk gemaakt met financiële steun van de Europese Unie en de Subsidieregeling Maatschappelijke Organisaties en Milieu.

Maart 2012

natuur en milieu groningen
federatie

Noordelijk
Klimaat Perspectief

natuur en milieu drenthe
federatie

Provinciale Staten Drenthe

# *Besluitenlijst / Samenvatting*

**van de vergadering van**
**Provinciale Staten van Drenthe**

gehouden op woensdag 20 juni 2012

# BESLUITENLIJST

## Vergadering van Provinciale Staten van Drenthe
## Woensdag 20 juni 2011

*U kunt de statenvoorstellen en de ingezonden brieven, alsmede de besluitenlijsten en samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

De aangenomen moties zijn aan deze besluitenlijst toegevoegd.

**Aanwezig:**
*De voorzitter:*
J. Tichelaar

*De leden:*
J.Slagter (PvdA) (vicevoorzitter)
mevrouw C. Aarsbergen-Ligtvoet (VVD)
mevrouw M. Bakker (PvdA)
J.J. Baltes (VVD)
H. Beerda (PvdA)
R. Beimers (PVV)
A.A.P.M. van Berkel (PVV)
H.H. van de Boer (VVD)
D.B. Dijkstra (CDA)
mevrouw G.M. van Dinteren (GroenLinks)
H.N. van Eekelen (SP)
E. Hemsteede (PvdA)
mevrouw R. Horasan (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
A. Huizing (PvdA)
mevrouw T. Hummel (PvdA)
mevrouw M.J. Kaal (CDA)
A. Kerstholt (VVD)
H. Klaver (CDA)
mevrouw W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen (CDA)
mevrouw W.M. Meeuwissen-Dekker (VVD)
P.H. Oosterlaak (SP)
F. van Rhee (Groep Van Rhee)
mevrouw G.H. Smith (GroenLinks)
mevrouw L.A. Smits (SP)
J. Smits (VVD)
J.L. Stel (VVD)
T. Stelpstra (ChristenUnie)
mevrouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
mevrouw M.C.J. van der Tol (D66)
N.A. Uppelschoten (PVV)
E.R. Veenstra (PvdA)
H.J. van der Ven (CDA)
J. Vester (SP)
Th.J. Wijbenga (CDA)
P.A. Zwiers (PvdA)

mevrouw S. Buissink, griffier

**Afwezig:**
J.J. Baltes (VVD)
J.A. van Dalen (D66)
R. Fokkens (PvdA)
mevrouw R.S. Goettsch (PvdA)
mevrouw J.M. Pannekoek-van Toor (VVD)
A.Timmerman (VVD)
mevrouw G.H. Smith (GroenLinks) na 11 uur
mevrouw L.A. Smits (SP) tot 11 uur

**A/B. Opening en mededelingen**
De voorzitter opent de vergadering om 13.30 uur.

**C. Vaststelling van de agenda**
De agenda wordt ongewijzigd vastgesteld.

**E. Ingekomen stukken**
De lijst met ingekomen stukken wordt afgehandeld zoals voorgesteld bij de lijst van ingekomen stukken.

**F. Visieronde**
Alle fracties geven hun visie en voegen daar in veel gevallen daaraan toe waarop zij wel en waarop zij niet willen bezuinigen.

Het *CDA* heeft aandacht voor de menselijke maat en wil de eigen verantwoordelijkheid stimuleren. Hiermee doelt het CDA op een samenleving met wederzijds respect, met, voor en door elkaar. Tekorten mogen niet worden doorgeschoven naar volgende generaties.
Het CDA stelt voor in totaal zeven miljoen te bezuinigen, zodat bij een bezuinigingsdoelstelling van vier miljoen drie miljoen investeringsruimte over blijft.

Het bezuinigingsvoorstel:
- Kleinere ambtelijke organisatie in verlengde verkleining takenpakket: 2 miljoen structureel.
- 1.2 zichtbaar Drenthe (Juridische Zaken en Communicatie) samen voegen met 1.1, Drenthe goed bestuurd: 0,4 miljoen structureel.
- Onderhoud wegen en kanalen door bijstellen kwaliteit: 2 miljoen structureel.
- Onderzoek Vuelta: 0,2 miljoen (2013-2014).
- Olympisch Plan 2028: 0,2 miljoen structureel.
- Flexmiddelen Culturele en Museale agenda: 0,3 miljoen structureel.
- Stichting Drents Plateau: 0,2 miljoen structureel
- Reserve Vitaal Platteland: 1 miljoen eenmalig.
- 5.3: Vitaal Platteland, ILG/pMJP (onder voorwaarde van instandhouding Rijksgeld): 0,7 miljoen structureel.
- Programma Klimaat en Energie: 0,5 structureel.
- DEO: 1 miljoen eenmalig.

Investeringsvoorstel:
- OV-bureau: 1,2 miljoen structureel.
- Bijdrage GAE: 0,35 miljoen (2013-2015)
- Aangepast sporten (sporten in een vergrijzende samenleving): 0,5 miljoen structureel.
- Rijkskorting RTV Drenthe 0,1 miljoen 2012, 0,125 miljoen 2014 e.v.
- Sociaal domein: 0,75 miljoen structureel.
- Buitenplaats Eelde: 0,225 structureel.

Voorstel om te vrijwaren van bezuinigingen:
- RSP-projecten.
- Water, milieu en bodem.
- Natuur, Groenmanifest
- Economie, vitaal platteland.

De *PvdA* wil blijven investeren in Drenthe. De PvdA blijft uitgaan van de speerpunten van het collegeprogramma economie, natuur en landbouw, demografische ontwikkelingen en klimaat en energie. Centraal bij haar keuzes staat het bevorderen van werkgelegenheid.
De PvdA wil in totaal 3,6 miljoen bezuinigen, zodat er 1 miljoen bestedingsruimte ontstaat.

Het bezuinigingsvoorstel:
- In ieder geval bezuinigen op:
    - Programma 7: pMJP, natuur en landschap en landbouw: vrij besteedbare middelen natuur
    - Programma 8: Klimaat en Energie.
- Eventueel aanvullend bezuinigen mogelijk op:
    - Onderhoud wegen.
    - Cultuur.
    - Ambtelijke organisatie in het verlengde van de verkleining takenpakker.
    - Marketing Drenthe (organisatie en marketingbudget).

Investeringsvoorstel:
- Programma 9 EZ: arbeidsmarkt: 1 miljoen.

Voorstel om te vrijwaren van bezuinigingen:
- Economie en onderwijs.

De *SP* wil bezuinigen op luxe en de grote projecten. Nut en noodzaak van provinciale subsidies moet nauwkeuriger worden onderzocht. De provinciale organisatie snijden door minder externen in te zetten. De SP stelt dat in het licht van de mogelijke komst van de wet Hof, het verstandig is om bijvoorbeeld te investeren in zonnepanelen. Hierdoor zullen opbrengsten gegenereerd worden.

Het bezuinigingsvoorstel:
- Vuelta.
- Marketing Drenthe.
- RSP-projecten (divers).
- Subsidies: wegen op nut en noodzaak.
- Ambtelijke organisatie.
- Vermindering externe inhuur.

Investeringsvoorstel:
- Zonne-energie.

Voorstel om te vrijwaren van bezuinigingen:
- OV-kaart voor scholieren.
- Aanpak asbest.

De *VVD* baseert haar bijdrage op het collegeprogramma. De fractie wil de provinciale economie versterken en terughoudend zijn in subsidies. Ze ziet mogelijkheden tot besparen in de eigen organisatie, onder andere door samenwerken met andere provincies door middel van het oprichten van een gezamenlijke BackOffice. De VVD is tegen het vragen van een extra bijdrage via de provinciale opcenten. De VVD wil 2,6 miljoen bezuinigen.

Het bezuinigingsvoorstel:
- Programma 1: bijdragen NRK, SNN en IPO verminderen.
- Programma 2: onderhoud wegen en kanalen (versobering).
- Programma 4:
    - Olympisch Plan 2028
    - Vuelta (onderzoek afwachten, kritische positie)

    - Cultuur
- Programma 5:
    - Gebiedsagenda's (vermindering lagen).
    - Regio Groningen-Assen (ambities bijstellen en verminderen bureauactiviteiten).
- Programma 6: vermindering subsidie Milieufederatie.
- Programma 7: Natuur en Landschap (efficiencyverbetering kostenreductie).
- Programma 9: Marketing Drenthe.
- Programma 10:
    - Verlaging inkoopkosten met 5%: 2 miljoen.
    - Toezegging 2009: 4 miljoen versobering.
    - Krimp ambtelijke organisatie 5% in verlengde verkleining takenpakket.
    - Geen verplaatsing naar inhuur.

Investeringsvoorstel:
- Geen lastenverzwaringen.
- Programma 3: RSP-projecten.
- Programma 8: Klimaat en Energie (economische kansen).
- Programma 9: EZ en arbeidsmarkt. Notabene: in plaats van subsidies revolving fund.

Voorstel om te vrijwaren van bezuinigingen:
- Geen opmerkingen.

De *PVV* ziet een bestuurlijke fusie tussen Groningen en Drenthe als mogelijke bezuiniging, aangezien dit leidt tot een afgeslankt GS en ambtenarenapparaat. Verder moet Drenthe Europa uitleggen dat de EHS geen haalbare kaart is. Hierdoor worden gelden uit cofinanciering vrijgespeeld.

Het bezuinigingsvoorstel:
- EHS: niet meer in investeren en projecten stopzetten.
- Verkleining ambtelijk apparaat.
    - Bestuurlijke fusie Groningen en Drenthe.
    - Shared service centra.
    - Bezuinigen op beleid is bezuinigen op personeel.
- Stopzetten subsidiëring windenergie.
- RSP-projecten

Investeringsvoorstel:
- Indien rendabel: zonnepanelen.

Voorstel om te vrijwaren van bezuinigingen:
- Geen opmerkingen.

*D66* stelt de vraag wat de provincie moet doen, en wat ze wil doen. Het gaat om houdbare financiën waarbij kernwaarden overeind blijven. D66 wil blijven investeren in economie, arbeidsmarkt, innovatie en onderwijs. De uitgangspunten voor D66 zijn het blijven uitoefenen van provinciale kerntaken zijn, effectiviteit van ingezette middelen en het effect op werkgelegenheid.

Het bezuinigingsvoorstel:
- Programma 1: bijdragen NRK en IPO (10-30% korten).
- Programma 2: versobering onderhoud wegen en kanalen.
- Programma 4:
    - Vuelta stopzetten (0,2 miljoen 2013-2014)
    - Olympisch Plan stopzetten
    - Ontwikkeling Veenhuizen temporiseren.

- Programma 5: Atelier Mooi Drenthe.
- Programma 7: geen taboe om hierop te bezuinigen, maar er zijn nog veel onduidelijkheden.
- Programma 9: Marketing Drenthe.
- Programma 10:
    - Restauratieve voorzieningen versoberen.
    - Centrale inkoop.
    - 2% uitdaging per team met als doel de beëindiging van ‘gewoonte-budgetten’.
- Klimaat en Energie: herschikken.
- Indexeringen beperken.

Investeringsvoorstel:
- Geen opmerkingen.

Voorstel om te vrijwaren van bezuinigingen:
- Geen opmerkingen.

De *ChristenUnie* wil naar een overheid die minder reguleert en meer regeert. Onder het laatste verstaat deze fractie het bieden van goede randvoorwaarden waarin mensen tot hun recht komen en in vrede met elkaar leven. Dat betekent meer eigen verantwoordelijkheid. De provincie moet zich richten op haar kerntaken en overwegen of er taken zijn die ze niet langer wil behouden.

Het bezuinigingsvoorstel:
- Klimaat en energie: inzetten op economische kansen, minder geld aan uitgeven: 0,5 miljoen.
- Topsectorenbeleid: in heroverweging nemen: niet per definitie in belang van Drenthe.
- Versoberen onderhoud wegen en kanalen: 1 miljoen.
- Vuelta stoppen.
- Sport: 1 miljoen
    - Olympisch Plan 2028 stoppen
    - Overig.
- Minder in cultuur investeren.
- Organisatie verkleinen minder beleid, meer uitvoering, compacte overheid: 2 miljoen.
- Diverse kleine posten zoals afschrijvingen en indexering: 1 miljoen.

Investeringsvoorstel:
- Vitaal Platteland.
- ICT-infrastructuur platteland (glasvezel en wifi).

Voorstel om te vrijwaren van bezuinigingen:
- Natuur.

*GroenLinks* benadrukt dat natuur en *naoberschap* de kernkwaliteiten van Drenthe zijn. De rol van de provincie is op ruimte, natuur en economie leidend. Op sociaal en cultureel beleid is de provincie coordinator en kennismakelaar.

Het bezuinigingsvoorstel:
- Versoberen onderhoud wegen en kanalen.
- Atelier Mooi Drenthe zo mogelijk opheffen (begeleiding gemeentelijke plannen direct vanuit het provinciehuis?).
- Klimaat en energie herprioriteren (uitgaven middelen 10% temporiseren): 0,7 miljoen.
- Flexibele middelen culturele projecten 5% per afdeling verminderen: 0,06 miljoen.
- Taakstelling ambtelijke organisatie: 2,5 miljoen
    - 5% per afdeling.
    - Focus op kerntaken.

    - Versobering advies en inkoop – algemene budgetten.
    - ICT en facilitair: 0,5 miljoen.

Investeringsvoorstel:
- Geen opmerkingen.

Voorstel om te vrijwaren van bezuinigingen:
- Natuur en sociaal domein.

De *Groep Van Rhee* zoekt bij de bezuinigingen door de activiteiten van de provincie te richten op haar kerntaken op het gebied van ruimtelijke ordening, economie, verkeer en vervoer en in mindere mate cultuur.

Het bezuinigingsvoorstel:
- Slanker maken van de ambtelijke organisatie:
    - Efficiencyverbetering 10-20%.
    - Focus op kerntaken.
    - Vermindering ondersteuning gemeenten.
- Geen sportbeleid.
- Programma 8: Klimaat en energie geheel of gedeeltelijk schrappen.
- Schrappen cultuur en kunstbeleid.
- Subsidies aan instellingen verder versoberen e n stopzetten.
- Natuur: beheersorganisaties samenvoegen. Niet investeren in natuurontwikkeling.

Investeringsvoorstel:
- Geen opmerkingen.

Voorstel om te vrijwaren van bezuinigingen:
- Geen opmerkingen.

**G. Debat**
GroenLinks noemt een aantal punten op, waar volgens deze fractie iedereen het over eens is. Het CDA maakt vervolgens kanttekeningen bij één van de genoemde punten.

De VVD wil van een aantal bezuinigingsposten, zoals bezuinigingen op inkoop en personeel, graag ambtelijke informatie over de haalbaarheid. Het CDA benadrukt dat eerst de politieke standpunten helder moeten zijn, voordat er beleidsalternatieven moeten worden doorgerekend. Een politiek debat is dat fracties aangeven wat ze van elkaars voorstellen vinden.

De PvdA wil nog graag exact weten wat vrij besteedbaar is op het beleidsgebied natuur, zodat ze kan nagaan hoeveel bezuiniging hier mogelijk is. Het CDA vraagt hoe het kan dat de PvdA nu wel wil bezuinigen op natuur, terwijl dit tot voor kort onmogelijk leek. Hierop legt de PvdA het verschil uit tussen de eerdere bezuinigingen en waar ze nu voor staat. Het debat gaat vervolgens dieper op details in.

De SP stelt een vraag over de effecten voor de werkgelegenheid van bezuinigingen op de ambtelijke organisatie.

De discussie gaat verder over een scala van onderwerpen zoals RSP-gelden, inkoop, versobering onderhoud wegen en kanalen, windmolens, verscherpen van normen voor of het niet meer inzetten van het instrument subsidie, gewoonte-uitgaven, afnamen van beleidsvoorbereiding en meer doen, DEO, Olympisch Plan, aangepast sporten en Marketing Drenthe.

**H. Inventarisatie van suggesties uit de fracties**
Niet besproken.

**I. Sluiting**
De volgende vergadering zal plaatsvinden op 11 juli 2012.
De vergadering wordt gesloten om 12.30 uur.

Vastgesteld in de vergadering van Provinciale Staten van 11 juli 2012

, voorzitter

, griffier

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
de voorzitter en leden van
provinciale staten van Drenthe

Assen, 4 juli 2012
Ons kenmerk 27/3.9/2012004639
Behandeld door mevrouw E. Dekker (0592) 36 56 77
Onderwerp: aanbieding visiedocument t.b.v. begroting 2013 'Koers in onzekere tijden'

Geachte voorzitter/leden,

Bijgevoegd treft u het visiedocument 'Koers in onzekere tijden' aan. Dit document bevat een algemene inhoudelijke visie die vervolgens per hoofdstuk uit het collegeprogramma nader wordt uitgewerkt. Hierbij hebben wij gezocht naar een balans tussen onze kerntaken, onze speerpunten en de financiële mogelijkheden/beperkingen.

Deze visie vormt voor ons de kapstok met algemene uitgangspunten voor de begroting 2013 en het meerjarenperspectief. Elke bezuiniging, (financiële) keuzes, (nieuwe) activiteiten en investeringen hangen we hieraan op.

Nadat wij uw staten hebben gehoord op 11 juli a.s. werken wij deze zomer de visie verder uit.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

Bijlage(n):

# Koers in onzekere tijden

***Visie ten behoeve van begroting 2013***

**Gedeputeerde Staten van Drenthe**
**4 juli 2012**

## Aanleiding

In ruim een jaar tijd zijn er verschillende belangrijke ontwikkelingen geweest die van invloed zijn op ons collegeprogramma. Wij willen daarom kijken waar we staan in de uitvoering van ons collegeprogramma. We zijn volop bezig met het realiseren van de ambities in het collegeprogramma. Een aantal ambities is door de tijd en/of nieuwe inzichten ingehaald. Er zijn turbulente ontwikkelingen in de wereld om ons heen, zoals de voortdurende economische recessie en de Europese monetaire crisis. Experts wijzen op een langdurige economische recessie. De rijksoverheid kiest hierbij expliciet voor kostenvermindering. De nationale staatsschuld is in korte tijd opgelopen naar 70% van het bruto nationaal product. Door deze omvang zijn de noodzakelijke bezuinigingen bij de overheid niet incidenteel van karakter, maar zullen over een veel langere periode invloed hebben op de overheidsfinanciën. Dit heeft ook structurele gevolgen voor ons. De externe ontwikkelingen liggen (grotendeels) buiten onze invloedsfeer, maar leiden onvermijdelijk tot interne keuzes en aanpassingen. Zowel de externe als interne ontwikkelingen zijn van invloed op de opgaven en kansen voor Drenthe. En op onze toekomstige positie als (midden)bestuur. Op landelijk niveau is een meer compacte, slagvaardige overheid de ambitie. Wij zien daarbij een grote vlucht in het gebruik van ICT in werkwijzen en dienstverlening. De financiële situatie en de extra rijksbezuinigingen vragen om het maken van scherpe en moeilijke keuzes.

De begroting 2013 begint daarom met een algemene visie die per hoofdstuk uit het collegeprogramma nader wordt uitgewekt. Voorliggend document schetst deze algemene visie. Deze visie bevat een kapstok met algemene uitgangspunten waaraan we voortschrijdend onze (financiële) keuzes, (nieuwe) activiteiten en investeringen kunnen ophangen. Deze visie biedt daarmee koers in onzekere tijden, zowel om kleine als forse bezuinigingen op te vangen. Echter, hoe meer we moeten bezuinigen, hoe meer de open huishouding van provincies onder druk staat. Daarom concentreren we ons zoveel mogelijk op onze kerntaken en speerpunten.

## Algemene visie

*Kracht van Drenthe*
Voor de economische ontwikkeling liggen er in Drenthe kansen op het gebied van energie & groene economische ontwikkeling, recreatie & toerisme, innovatieve landbouw & biobased economy, sensortechnologie en logistiek. Onze kernkwaliteiten (natuur en landschap, rust, ruimte en cultuurhistorie) zijn hierbij van groot belang. Voor Drenthe liggen er kansen op verbindingen met kennisinstellingen in de directe omgeving (zoals met kennisinstellingen in Groningen). Hierbij hebben we aandacht voor de factor dat Drenthe relatief gezien veel laag opgeleiden heeft.
Drenthe is en blijft (ondanks economisch moeilijker tijden) voor iedereen een aantrekkelijke provincie om in te wonen, werken en recreëren. We zoeken naar een nieuw evenwicht tussen behoud en ontwikkeling en kiezen daarbij voor de strategie ‘behoud door ontwikkeling’. Sociale verbanden en naoberschap zijn een belangrijk (sociaal) kapitaal van Drenthe. Door onze inzet op robuustheid van natuur, landschap en landbouw is er sprake van een concurrerend schaalniveau, zeker in Nederlands perspectief. Bovendien bieden we zichtbaar een verrassend palet op cultureel gebied, van grote evenementen en bekende musea tot kleinschalige amateurproducties.

*Visie op regionaal bestuur: gemeenten en provincies*
Eind 2011 hebben wij de verwachting uitgesproken dat het middenbestuur in Drenthe in de toekomst niet meer in de huidige vorm zal bestaan. Onze maatschappij ontwikkelt zich steeds meer tot een netwerksamenleving met samenwerkingsverbanden op uiteenlopende niveaus. Dit gevoel wordt versterkt door de ontwikkeling dat Europa mede door de monetaire crisis verandert en steeds sterker

wordt. Nederland heeft (in economisch opzicht) baat bij een sterk Europa. En juist in dit Europees perspectief zijn wij gebaat bij sterke regio's. Of deze regio's nu de provincies of gemeenten betreffen, opschaling van overheden onder het nationale niveau zal volgens ons aan de orde zijn. Zo spelen we beter in op kansen die Europa de regio biedt.
De vermogensposities tussen provincies verschillen sterk. Dit leidt tot een ongewenst verschil in het welvaartsniveau per provincie. Wij vinden het vanzelfsprekend dat overheden in dezelfde situaties op dezelfde wijze kunnen handelen. Samen met het feit dat het rijk steeds meer ingrijpt in de open huishouding van provincies, leidt dit volgens ons tot een heroriëntatie op het Provincie- en Gemeentefonds en de verdeelsystematiek.

Andere overheden, onderwijs- en kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven zijn vanzelfsprekend onze partners. Hierbij denken en handelen we grensoverschrijdend, zoals blijkt uit de samenwerking met bijvoorbeeld Niedersachsen. Wij gaan graag met uw staten in gesprek over versterking van de regio's (gemeenten en provincies).

*Inspelen op ontwikkelingen*
Europese maatregelen en het bestuursakkoord met het rijk leiden tot financiële beperkingen, waaronder een beperkte open huishouding van provincies. Deze beperkte open huishouding betekent dat we minder beleidsvrijheid en eigen financiële ruimte hebben om naar eigen inzicht taken te vervullen en opgaven te realiseren. Aan de ene kant komt de nadruk daardoor (meer) te liggen op het uitvoeren van wettelijke taken (in medebewind). Aan de andere kant hebben we beleidstaken, zij het misschien op minder terreinen. Op het gebied van onze kerntaken worden we nog meer de spin in het web. We blijven bij uitstek de regisseur op het ruimtelijk-economisch domein. Hierbij hanteren we een uitnodigingsbeleid: wij nodigen partners uit om aan te sluiten bij het realiseren van gezamenlijke opgaven. Binnen de wettelijke grenzen zetten wij onze (kennis van) regelgeving en onze instrumenten sneller in ten dienste van ruimtelijk-economische ontwikkelingen gericht op onze kerntaken. Zo zorgen we voor de slagkracht en flexibiliteit waar partners en bedrijfsleven om vragen.

We onderzoeken of we een fonds kunnen creëren om in te spelen op een aantal maatschappelijke vraagstukken in Drenthe waarbij investeringen van de overheid noodzakelijk zijn. Zodat ook onze eigen financiering en/of cofinanciering gedekt is.

Ook in financieel minder makkelijke tijden, hechten we aan duurzaam financieel evenwicht van ons huishoudboekje. Met het oog op de extra ronde van rijksbezuinigingen, die ook zeker de provincies zal raken, maken we keuzes. Dit doen wij vanuit de overtuiging dat we liever een beperkt aantal taken goed uitvoeren, dan meerdere taken half. De keuzes maken wij vanuit een inhoudelijke benadering, waarbij opgaven centraal staan.
Zeker wanneer projecten grotendeels door ons zelf gefinancierd worden, kan er ook financiële ruimte gevonden worden door deze investeringen te temporiseren. We proberen hierbij een balans te vinden met het werkgelegenheidseffect van deze investeringen. Immers het gaat slecht met de brede bouwsector.

*Ambtelijke organisatie*
Drenthe heeft van de kleinere provincies een relatief slanke organisatie en heeft lage kosten voor overhead. De afgelopen jaren zijn al veel stappen gezet in de ontwikkeling en geplande afslanking van de ambtelijke organisatie. Die stappen zetten we gelet op bovenstaande verder door. Onze ambitie is een meer compacte en slagvaardige ambtelijke organisatie, die sneller inspeelt op maatschappelijke veranderingen èn beschikt over de kennis en kunde die dan past bij onze beleidsopgaven. Bij de uitvoering van taken kijken we naar de beste bedrijfseconomische oplossing, waarbij inhoudelijke kwaliteit voorop staat. We ontwikkelen een strategie waarbinnen we afwegen waar en door wie de

betreffende taak het beste kan worden uitgevoerd: vast, tijdelijk, zowel binnen als buiten de organisatie. Als gevolg van onze inhoudelijke keuzes en de samenwerking met andere partners (zoals in de Regionale uitvoeringsdienst (RUD) en via het shared services center), vindt verdere afslanking van het ambtelijk apparaat plaats. Uiteraard wordt er zorgvuldig met de ambtelijke organisatie omgegaan, ook al kunnen we gedwongen ontslagen niet uitsluiten. Verdere ontwikkeling van de organisatie is aan de orde, waarbij we inzetten op een betere 'match' van de ambtelijke organisatie op de beleidskeuzes, op scholing en mobiliteit, de vorming RUD en op shared services centers. Waar mogelijk zetten we in op verjonging, bij voorbeeld door de inzet van trainees.
Bovenstaande uitgangspunten voor de ambtelijke organisatie verklaren we van toepassing op zowel de GS- als PS-organisatie, gezamenlijk gaan we trap op, trap af. Dit geldt ook voor gesubsidieerde instellingen en verbonden partijen.

## Kapstok met algemene uitgangspunten voor keuzes

Hieronder schetsen we de kapstok. Vervolgens houden we onze ambities uit het collegeprogramma met behulp van deze kapstok tegen het licht.

*Uitvoeren van wettelijke taken en kerntaken*
Wettelijke taken en beheertaken voeren we goed, sober en doelmatig uit. We focussen ons nog meer op onze kerntaken. Dit betekent dat we bij grote bezuinigingen de uitvoering van niet-kerntaken steeds sterker reduceren. Binnen de kerntaken richten we ons op de speerpunten economie, natuur & landbouw en energie. Het vierde speerpunt, demografische ontwikkelingen, komt in de praktijk al tot uiting in andere relevante beleidsvelden. Het behoort daar een integraal onderdeel van te zijn en om die reden beschouwen we het niet langer als een afzonderlijk speerpunt. De vier speerpunten uit ons collegeprogramma blijven daarmee versoberd en met meer focus overeind.

*Inzet die het verschil maakt*
Bij de uitvoering van onze beleidstaken is het te verwachten beleidsrendement bepalend voor onze inzet. Onze inzet moet het verschil kunnen maken. Als dat niet het geval is, zijn wij op het betreffende onderdeel niet (meer) actief. En met inzet bedoelen we meer dan het alleen leveren van een financiële bijdrage. Bij onze rolinvulling draait het juist steeds minder om geld. Het gaat meer en meer om het slim inzetten van onze kennis en kunde en van ons netwerk. Geld vormt het sluitstuk.
Wij zijn er om ontwikkelingen en partners te faciliteren, zaken mogelijk te maken, te versnellen en makkelijker te maken. Wij zijn een overheid die regeert, randvoorwaarden creëert, risico's (bewust) neemt en de eigen verantwoordelijkheid van inwoners goed benut. We werken minder met subsidies. Subsidies die we verstrekken, zijn gericht op taak en resultaat. We benutten andere instrumenten en werkwijzen, zoals beter faciliteren door versnelde en lichtere procedures, door het ontzorgen bij partners, door partijen in verbinding brengen en het werken met revolving funds. Ook helpen we bij het vinden van andere financiers en maken we stevig gebruik van (cofinancieringsmogelijkheden van) Europese programma's. We zetten daarbij in op gerichte lobby en het (laten) benutten van ons netwerk.

*Compacter, slagvaardig en adaptief*
In 2010 hebben we besloten de ambtelijke formatie, nog los van de taken die ondergebracht worden bij de RUD, in fasen tot en met 2014 terug te brengen van 530 naar 470 formatieplaatsen. Met een opbrengst van ca. 4,2 miljoen. Dit bereiken we een jaar eerder: in 2013. Daarna willen we naar een situatie groeien van 370 formatieplaatsen in een kern van vaste formatie en daarboven een variabele schil die zich in omvang aanpast aan bestuurlijke ambities en de financiële mogelijkheden. Wij denken daarbij aan een bandbreedte 50 tot 100 formatieplaatsen. De laatste is de omvang die nodig is bij een pakket van ambities en taken, welke vergelijkbaar is met de huidige situatie. Wij verwachten deze

compacte en slagvaardige organisatievorm uiterlijk in 2018 volledig te kunnen bereiken. Overigens denken wij dat als wij en uw staten in de komende periode nog scherper prioriteren (op onze kerntaken) een verdere reductie van de ambtelijke organisatie mogelijk is, met een ondergrens van 350 vaste formatieplaatsen. Extra bezuinigingen op de ambtelijke organisatie vergen veel (beleids)discipline van GS en PS.
Uiteraard spelen wij in de tussentijd flexibel in op ontwikkelingen. De bovenstaande visie geeft daarin houvast en richting.

We versoberen op alle domeinen. Intern gaan we nog doelmatiger werken. Daarbij zal de inzet van ICT voorzieningen de kosten van werkprocessen verlagen. We maken meer gebruik van kennis van anderen, zoals Noordelijke kennisinstellingen, zonder dat we die kennis zelf in huis hebben.

Bij bezuinigingen kijken wij in eerste instantie naar kostenvermindering. In deze tijd ontkomen we er echter niet aan om onze vergunningverlening kostendekkend te maken. De motorrijtuigenbelasting (MRB) in Drenthe is relatief bekeken aan de hoge kant. Wij kijken daarom niet primair naar verhoging van de MRB. Bij een somber financieel perspectief is de indexering van budgetten niet heilig.

Via bovenstaande wijze ontwikkelen wij ons verder naar een slagvaardige en compacte overheid, die met allerlei partners en in verschillende organisatievormen en netwerken samenwerkt, afhankelijk van het vraagstuk. Daarbij spelen we in op de grotere zelfredzaamheid van onze maatschappij en andere voorwaarden die inwoners stellen aan de overheid, zoals transparante dienstverlening, gebruik van ict en sociale media. We maken gebruik van naoberschap, (in)formele sociale verbanden en de zorg van de inwoner voor zijn/haar eigen omgeving.

Zowel incidenteel als structureel kunnen zich bijzondere ontwikkelingen in de Drentse samenleving voordoen, waarop we flexibel willen inspelen als we daarmee het verschil voor Drenthe kunnen maken. Daarvoor doen we een beroep op de ruimte binnen de begroting of op de algemene reserve.

## Wat betekent dit voor onze ambities?

Hieronder geven we aan wat onze visie en kapstok betekenen voor onze ambities uit het collegeprogramma. Dit doen we per hoofdstuk uit het collegeprogramma, waarbij we alleen ingaan op wijzigingen.

### 1. Vitaal Drenthe

*Leefbaarheid*

Vitaal Drenthe en leefbaarheid krijgen vorm binnen de verschillende programma's/hoofdstukken en benaderen we in samenhang met andere beleidsvelden. Een apart programma Vitaal Platteland is daarom volgens ons niet nodig. Tweede derde van het budget (totaal: € 25 miljoen) van de motie vitaal platteland stellen we voor om te benutten voor Europese cofinanciering om de plattelandsdoelstellingen van Europa 2020 te realiseren. Door het combineren van Drentse plattelandsprojecten met Europese doelen (o.a. demografische ontwikkelingen, ICT, duurzaamheid), bereiken we meer met onze spaarzame middelen.
We stellen voor het resterende deel van het budget van de motie te gebruiken voor onder andere sociaal-economische vitalisering, bereikbaarheid, specifieke demografische aspecten en landschapsbeheer.
Ook willen we marktpartijen uitdagen om hun verantwoordelijkheid voor goede ICT voorzieningen te nemen. In de afgelopen tijd zijn de telefoon- en kabelmarkt geprivatiseerd. Het komt er nu op aan dat het bedrijfsleven de verantwoordelijkheid neemt om in zowel rendabele als minder rendabele gebieden te investeren in glasvezel- en wifivoorzieningen.

*Cultuur, welzijn en sport*
Daar waar we blijven investeren in sociale taken, sluiten deze aan bij onze kerntaken. De provincie heeft in principe geen kerntaak op het gebied van sport. Voor bijzondere evenementen met een economische en/of sociaal maatschappelijke component ligt dit anders. De financiële ruimte hiervoor wordt gevonden binnen de huidige budgetten voor sport, sociaal en cultuur. Ook in financieel krappere tijden maken wij ruimte voor de uitvoering van enkele spraakmakende evenementen, met name op gebied van cultuur en sport.

- Wij gaan niet door met het Olympisch Plan 2028 in de huidige vorm en met de huidige doelstellingen. We blijven ons inzetten voor een platform voor sportactiviteiten en zoeken daarbij naar samenwerking met Sport Drenthe en Marketing Drenthe.
- Wij zetten in op de uitvoering van enkele spraakmakende evenementen op gebieden met maatschappelijke en provinciale uitstraling. Evenementen als de Drentse blues opera smaken naar meer.
- Wij kiezen voor de Vuelta, mede vanwege het multiplieereffect. Dit onder de voorwaarde dat hierbij ook samenwerking met andere Noordelijke overheden (Fryslân, Overijssel, Zwolle) en met Noord-Brabant aan de orde is. Hiervoor hebben wij gelden gereserveerd. Door deze insteek en door afspraken met andere overheden komt er een vrijval van € 350.000,-.
- Wij gaan in samenwerking met andere provincies in IPO-verband voor meer sturing op de kosten van regionale omroepen.

We hebben zeer recent een nieuwe cultuurnota gemaakt, waarin een forse bezuiniging op cultuur is verwerkt. Bij een volgende bezuinigingsronde zullen we cultuur niet ontzien. Indien sprake is van een zwaar scenario, kan een eenmalige of zelfs meerjarige korting van 2% op alle groene, sociale en culturele subsidies aan de orde zijn (voor zover er geen sprake is van verdere bezuinigingen op basis van de nieuwe cultuurnota en het daarbij behorende perspectief). Ook de flexibele budgetten worden dan gekort.
Voor ons blijven een goed functionerend Drents Museum en ondersteuning van cultuureducatie belangrijk. Activiteiten moeten Drenthe (in cultureel opzicht) op de kaart zetten.
We willen samen met de gemeenten vaart zetten achter meer samenwerking van de (regionale) kunstencentra (ICO, CQ en Scala) en het (provinciale) K&C. Op het gebied van bibliotheekondersteuning zijn gemeenten en provincie op vergelijkbare wijze in gesprek. Deze samenwerking moet ook leiden tot minder uitgaven voor gemeenten en provincie.

*Jeugd*
Vanaf 2015 is jeugdzorg geen taak meer van provincies. Wij dragen onze taken over aan gemeenten. In dit licht bouwen we ook onze betrokkenheid bij de onderwijsmonitor af. Het samen met andere overheden gevoerde onderwijsachterstandenbeleid heeft aantoonbaar effect gehad, nu gebleken is dat de onderwijsachterstanden in Drenthe drastisch zijn verminderd. Met dit behaalde succes, ronden wij per 2013 ons beleid met betrekking tot onderwijsachterstanden in het reguliere onderwijs af. Gekoppeld aan onze kerntaak economie blijven wij onze agenderende rol op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt uitvoeren.

*Ruimte*
Behoud en ontwikkeling van de ruimte brengen wij in goede dynamiek en balans met elkaar. Wij kiezen voor slimme combinaties van ruimtelijke functies. Daarmee ontwikkelen we nieuwe verdienmodellen (bijvoorbeeld voor natuur). Een voorbeeld van goed gecombineerde ruimtelijke functies is een natuurgebied met recreatieve voorzieningen.
De komende jaren zal de focus minder liggen op nieuwbouw, niet alleen wat woningen betreft. Ook bedrijventerreinen, winkels, kantoren en recreatieve ontwikkelingen krijgen hiermee te maken (conform systematiek van de SER-ladder). Het goed benutten van bestaande gebouwen en dergelijke

staat voorop. In een financieel moeilijke tijd vraagt dit veel van alle betrokkenen. Dit ook om voor de toekomst een goed woon- en leefklimaat te borgen, gekoppeld aan een goede bereikbaarheid onder andere met openbaar vervoersknooppunten.

Via gebiedsagenda's proberen wij met partners opgaven te vertalen naar gebiedsgerichte oplossingen. De gebiedsagenda's kennen een inhoudelijke benadering en zijn bedoeld om via bundeling van opgaven en middelen van meerdere overheden en (grote) maatschappelijke partners samen tot een beter resultaat te komen. Het zwaartepunt ligt bij de uitvoering van projecten. Daarbij kijken we naar de succesvolle aanpak van andere projecten, zoals de regiovisie en de aanpak rondom het Leekstermeer.

De regio Groningen - Assen blijft een belangrijke motor, zowel voor de economie als het woonklimaat in Noord-Nederland. De groei-impuls die hiervan uitgaat, blijven we koesteren. De (woon)opgaven worden aanzienlijk kleiner dan verwacht. Bij de herijking van de regiovisie houden we hiermee rekening, ook in relatie tot de andere opgaven en de structuur van de regiovisie.

We stoppen met Atelier Mooi Drenthe. De helft van het hierdoor vrijvallende budget benutten we vooralsnog voor versterking van de ruimtelijke kwaliteit op afroep (om gericht, flexibel en meer marktgericht advies in te winnen).

*Regio Specifiek Pakket (RSP)*
Gelet op het economisch dal waarin we zitten, zorgen we voor snelle uitvoering van kansrijke onderdelen van het RSP. Zo snijdt het mes aan meerdere kanten. In deze tijd is het van belang dat mensen daadwerkelijk aan het werk zijn. Samen met onze partners kijken we hoe en waar we gezamenlijk het hoogste rendement in 2013-2015 kunnen realiseren.

*Mobiliteit*
Ons uitgangspunt is om het kwaliteitsniveau van wegen en kanalen op een zes te houden. Een zes is voor ons het laagste verantwoordelijke niveau voor wegen en kanalen. Ons onderzoek naar de benodigde onderhoudskosten ten opzichte van de gewenste kwaliteit voor onze wegen en vaarwegen laten we door een externe partij toetsen. In de begroting is een bedrag voor onderhoud van wegen en vaarwegen opgenomen. In de huidige markt kan dit betekenen dat we goedkoper kunnen aanbesteden waardoor we minder geld nodig hebben. Bij een beperkt bezuinigingsscenario zijn we bereid een deel van de middelen die we hiermee besparen, te investeren in aan mobiliteit gerelateerde economische ontwikkelingen.

De brede doeluitkering (BDU) voor verkeer en vervoer staat onder druk. We geven binnen deze regeling prioriteit aan openbaar vervoer. Hoe om te gaan met dun bezette lijnen is hierbij een belangrijk aandachtspunt. Efficiënte oplossingen zijn voor ons richtinggevend. Daarbij maken we mogelijk meer gebruik van het zelforganiserend vermogen van onze inwoners. Dit in combinatie met een beter gebruik van OV-knooppunten. Samen met de partners binnen het Verkeers en Vervoersberaad Drenthe (VVBD) bepalen wij de prioriteiten binnen de BDU.

Voor de vaarweg Erica – Ter Apel geldt dat we trots zijn op wat we behaald hebben. De huidige financiële situatie maakt het ons onmogelijk om weer zulke stappen te zetten.

*Groningen Airport Eelde*
Wij zijn blij dat door gezamenlijke inzet met onze partners er een goed perspectief is voor Groningen Airport Eelde (GAE) door het realiseren van de baanverlenging. Door deze stap kan er nu verder worden gewerkt aan gebiedsontwikkeling van Eelde (zoals Transferium De Punt).

## 2. Groen Drenthe

*Energie*

De thema's klimaat en energie hebben een duidelijke focus gekregen. We hebben de afgelopen tijd gekozen voor een combinatie van duurzaamheid en economische impulsen. Daarmee hebben we een sterk Drents product, wat zijn waarde heeft gelet op de transitie naar een duurzame economie. Op termijn wordt energie integraal onderdeel van economische programma's en zal dan ook minder financiële inzet van de provincie vragen. Het programma Klimaat & Energie (K & E) dient op dit moment nog om een boost te geven aan deze thema's. We sluiten onze ogen niet voor de huidige financiële ontwikkelingen. Ook het programma Klimaat & Energie en de Drentse Energie Organisatie (DEO) leveren bijdragen aan de bezuinigingen.

Onze inzet op het bereiken van 280 mW windenergie is onderdeel van de energiemix, waarin we ook andere vormen van duurzame energie zoals zonnepanelen, promoten en ondersteunen. Met betrekking tot windenergie richten wij ons met name op de Veenkoloniën. Ook voor dit krimp- en windgebied biedt het op energie besparing gerichte 100.000 woningen plan grote kansen. Prognoses geven aan dat in 2015 de provincie Drenthe 60 miljoen m3 groen gas produceert (dit is 20% van de nationale prognose). Dit illustreert de groei van de Drentse groene economie.

Wij verwachten dat het gebruik van de ondergrond met name voor energiedoelen de komende jaren erg van invloed wordt op het gebruik van de bovengrond. Nieuwe informatie uit het rijk leidt tot een tweede versie van de nota ondergrond.

Wij heffen het Energiebureau Zuidoost Drenthe eind 2012 op.

*Natuur, landbouw en water*

Voor de visie op de lange termijn hebben we met het breed gedragen Groenmanifest een uitstekend kompas. Natuur en landschap zijn belangrijke kernkwaliteiten en de kurk waar recreatie en toerisme op drijven. We sturen scherper op realistische doelen, alternatieve financiering en (inter)nationale verplichtingen.
Gelet op de huidige verslechterde financiële situatie, temporiseren we voor de korte termijn de inrichting van nieuwe natuur en daarmee samenhangende wateropgaven. We zetten daarbij eerst in op inrichting verworven gronden, daarna pas op verwerving van nieuwe gronden.
Op de inrichting willen we kosten besparen door toepassing goedkopere methoden.
Natura 2000 en de Kaderrichtlijn Water voeren we goed uit. Drenthe heeft veel waterprojecten die een relatie hebben met natuur en landbouw. Mede gelet op de financiële situatie, kijken wij of we deze projecten deels met de opbrengsten uit grondwaterheffing kunnen verwezenlijken, indien passend binnen het wettelijk kader. We investeren primair in gebieden met onomkeerbare verdroging die van internationaal karakter zijn. De investeringen moeten grotendeels gedragen worden door rijk en Europa.

In interprovinciaal verband reduceren we fors (minimaal 15%) op bureaucratie bij de uitvoering van dit beleid en versimpeling van het stelsel voor beheer. We willen de gelden voor groen-blauwe diensten flexibel inzetten, bijvoorbeeld voor groen-blauwe werken of als cofinanciering voor Europese subsidies.

De na de rijksbezuinigingen nog beschikbare middelen focussen we dus sterk op inrichtings- en beheerswerkzaamheden. Dit is goed voor de werkgelegenheid in de grond, weg en waterbouw en biedt goede kansen om samen met gemeenten mensen die moeilijk aan de slag komen, aan werk te helpen (projecten in het kader van werken naar vermogen).

De gebruikskwaliteit van groen en natuur staat niet op zichzelf, maar is onderdeel van de Drentse samenleving. De natuur is van ons allemaal. Wij benaderen dit daarom in breder verband, waarbij we zorgen voor een balans tussen (economische) ontwikkeling en behoud.

Het rijk heeft de financiering van diverse vitaal plattelands taken zoals landschapsbeheer, kavelruil, nationale parken, routenetwerken en schaapskuddes, stopgezet. Het is aan de provincie om deze taken al dan niet op te pakken. We willen een deel van deze vervallen rijkstaken op blijven pakken. Dit zal desalniettemin soberder moeten.

## 3. Innovatief Drenthe

*Economie*

De economische groei in Drenthe in 2011 bedroeg 1,6% tegenover een landelijke groei van 1,4%. Ook in Noord Nederlands perspectief deed Drenthe het goed in 2011.
Het bedrijfsleven geeft aan behoefte te hebben aan een adaptieve en flexibele overheid die zorgt voor beperking van regelgeving, snelle vergunningverlening en bestuurlijke lobby in Den Haag en Europa, in plaats van subsidies. Daar spelen we op in.
Voor Drenthe, ook in relatie tot Groningen, blijft innovatie belangrijk. Het beleidsveld economie is in transitie. De provinciale rol is beperkt. We lobbyen, netwerken, faciliteren en brengen partijen bij elkaar. Economie verbinden we met andere beleidsvelden zoals klimaat en energie, landbouw, natuur en cultuur, waarbij we focussen op onze speerpunten en kansrijke specialisaties en clusters.

- Het economisch beleid richten we op de cofinancieringsmogelijkheden van het Europees beleid. Om in te kunnen spelen op de goede mogelijkheden in de nieuwe EU periode (2014 – 2020), willen we een cofinancieringsreserve vormen van € 20 tot € 25 miljoen. Dan maakt onze beperkte inzet meer het verschil. Goed inspelen op cofinancieringsmogelijkheden van Europees beleid vergt meer maatwerk. Dit betekent dat wij ook zelf meer actief kansen zoeken en creëren.
- Onze middelen zetten we meer gericht in. We kiezen ervoor geen nieuwe tenders zoals Innovatief Actieprogramma (IAD) en Stimuleringsproject voor Innovatie in Plattelandsondernemingen (STIPO) te starten.
- Het Kader voor Economische Investeringen (KEI) blijft ons kaderstellend economisch programma. We zetten dit vraaggericht in en focussen zoveel mogelijk op belangrijke speerpunten voor Drenthe.
- Inzet op sectoren Energie, Agribusiness, Vrijetijdseconomie, Sensortechnologie en Biobased economy.
- Uitvoering economisch beleid door externe partijen zoals de Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland (NOM), DEO etc. We verbinden ons economisch beleid en de NOM inhoudelijk meer met elkaar.
- Regelgeving en (ruimtelijke ordening) procedures vereenvoudigen we met als doel flexibiliteit en ontwikkeling te stimuleren.
- We werken meer met (revolverende) duurzame investeringen en minder met subsidies.

Met deze focus en rekening houdend met het in uitvoering zijnde RSP pakket, samen met de economische focus van veel maatregelen bij K & E, laten we het economisch beleidsveld bij een gematigd bezuinigingspakket verder ongemoeid. Bij een zwaar bezuinigingspakket ontkomen we ook hier niet aan verder gaande maatregelen.

### 4. Aantrekkelijk Drenthe

Ook in deze tijd willen wij Drenthe op de kaart zetten en houden. Marketing Drenthe is een instrument hiervoor, maar niet het enige instrument dat we benutten om Drenthe als merk te branden. In het licht van de bezuinigingen komt er een redelijke korting voor Marketing Drenthe. We kijken naar deze budgetten voor Marketing Drenthe in samenhang met de budgetten voor vrijetijdseconomie.

### 5. Samenwerkend Drenthe

*Samenwerking met partners*

Wat betreft het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN), maken we een duidelijker onderscheid tussen lobby- en uitvoeringsactiviteiten. Om ook in de toekomst een actor te zijn en te blijven richting Den Haag, zien wij een grotere rol voor het SNN in het kader van gezamenlijke lobbyactiviteiten van de drie Noordelijke provincies. Als het om uitvoeringsactiviteiten gaat, kan het SNN voor meerdere partners werken. Voor deze taken van het SNN is geen grote, logge structuur nodig. Een kleiner SNN, dat nadrukkelijker de gezamenlijkheid van de drie Noordelijke provincies uitstraalt, volstaat.

Wij constateren in Noord-Nederland een veelheid en overlap aan overlegvormen. Bij de herijking van de Regiovisie Groningen - Assen kijken we kritisch naar overlegvormen en de overlap tussen overlegstructuren tussen bijvoorbeeld de Regiovisie en SNN. In ditzelfde kritische licht kijken we naar de overlegstructuur voor de Agenda van de Veenkoloniën en de gebiedsagenda's. Samen met gemeenten zijn we het eens om lopende zaken in het kader van de Drentse Zuid-As af te ronden. Specifieke inzet in de Drentse Zuid-As is daarmee beëindigd. Afstemming over hieraan gerelateerde onderwerpen vindt plaats in andere reguliere overleggen.

Onze relatie met gemeenten verandert, ook door de bezuinigingen bij beide overheden. Ons idee voor een Drents bestuurscontract is ingehaald door veranderende omstandigheden: we werken verder samen aan inhoudelijke vraagstukken. De samenwerking benaderen we gericht en vanuit de inhoud.

Zoals eerder aangegeven, hanteren we het principe samen trap op en trap af. In dit licht kijken we kritisch naar onze bijdragen aan Interprovinciaal Overleg (IPO), Noordelijke Rekenkamer en SNN.

**Tot slot**

Kortom: met deze visie brengen we vanuit een inhoudelijke benadering verdere focus aan in onze taken en rollen. Dit doen we vanuit de gedachte dat we liever enkele zaken goed doen, dan meerdere zaken half. Bij onze rolinvulling gaat het steeds meer om samenwerken, verbinden en lobbyen. Geld vormt het sluitstuk. Wat betreft onze (ambtelijke) inzet streven we naar nog meer compactheid, slagvaardigheid en efficiëntie. Met dit document spelen we in op belangrijke ontwikkelingen en geven we een kapstok waaraan we voortschrijdende (financiële) keuzes, (nieuwe) activiteiten en investeringen kunnen toetsen. We gaan hierover graag het gesprek aan met provinciale staten van Drenthe. Om gezamenlijk het beste voor de Drentse samenleving te bereiken.

Provinciale Staten Drenthe

# *Besluitenlijst*

**van de vergadering van**
**Provinciale Staten van Drenthe**

gehouden op woensdag 11 juli 2012

# BESLUITENLIJST

## Vergadering van Provinciale Staten van Drenthe
## Woensdag 11 juli 2012

*U kunt de statenvoorstellen en de ingezonden brieven, alsmede de besluitenlijsten en samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

De aangenomen moties zijn aan deze besluitenlijst toegevoegd.

**Aanwezig:**
*De voorzitter:*
J.Slagter (PvdA) (tot 15.25 uur)
J. Tichelaar (vanaf 15.25 uur)

*De leden:*
mevrouw M. Bakker (PvdA)
J.J. Baltes (VVD)
H. Beerda (PvdA) vanaf 11.20 uur.
R. Beimers (PVV)
A.A.P.M. van Berkel (PVV)
H.H. van de Boer (VVD) tot agendapunt H
J.A. van Dalen (D66)
D.B. Dijkstra (CDA)
mevrouw G.M. van Dinteren (GroenLinks)
H.N. van Eekelen (SP)
R. Fokkens (PvdA)
mevrouw R.S. Goettsch (PvdA)
E. Hemsteede (PvdA)
mevrouw R. Horasan (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
A. Huizing (PvdA)
mevrouw T. Hummel (PvdA)
mevrouw M.J. Kaal (CDA)
A. Kerstholt (VVD)
H. Klaver (CDA)
mevrouw W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen (CDA)
mevrouw W.M. Meeuwissen-Dekker (VVD)
P.H. Oosterlaak (SP)
mevrouw J.M. Pannekoek-van Toor (VVD)
F. van Rhee (Groep Van Rhee) alleen G5
mevrouw G.H. Smith (GroenLinks)
mevrouw L.A. Smits (SP)
J. Smits (VVD)
J.L. Stel (VVD)
T. Stelpstra (ChristenUnie)
mevrouw G.H. Smith (GroenLinks)
mevrouw L.A. Smits (SP)
mevrouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
A.Timmerman (VVD)
mevrouw M.C.J. van der Tol (D66)
N.A. Uppelschoten (PVV)
E.R. Veenstra (PvdA)
H.J. van der Ven (CDA)
J. Vester (SP)
Th.J. Wijbenga (CDA)
P.A. Zwiers (PvdA)

mevrouw S. Buissink, griffier

**Afwezig:**
mevrouw C. Aarsbergen-Ligtvoet (VVD)
H. Beerda (PvdA) tot 11.20 uur
H.H. van de Boer (VVD) vanaf agendapunt H
F. van Rhee (Groep Van Rhee) m.u.v. agendapunt G5.

## A. OPENING (9.00 uur)

De voorzitter opent de vergadering om 09.00 uur.

## B. MEDEDELINGEN

Er zijn geen mededelingen.

## C. VASTSTELLING VAN DE AGENDA

De agenda wordt ongewijzigd vastgesteld.

## D. VASTSTELLING BESLUITENLIJST van de vergadering van 6 juni en 20 juni 2012

De besluitenlijst wordt ongewijzigd vastgesteld.

## E. INGEKOMEN STUKKEN

De stukken worden afgedaan zoals is aangegeven.

## F. RONDVRAAG

De SP stelt de biogasinstallatie bij Coevorden aan de orde. Hoewel het bedrijf vanaf mei is stilgelegd, blijven klachten en is er stankoverlast volgens metingen door buurtbewoners gedaan. Op de vragen antwoord *gedeputeerde Brink* dat hij contact heeft met de buurtbewoners. Het college neemt de ernst van de situatie serieus. Er is met de gemeente per 1 juni afgesproken dat de gemeente bevoegd gezag is voor vergunningverlening en handhaving. Het bedrijf is geen BRZO bedrijf. De installatie ligt stil en volgens de gemeente is er geen verdere uitstoot. De GGD heeft geen verontrustende signalen, maar gaat verder onderzoek doen.
De SP heeft metingen tot 3 juli, waaruit blijkt dat de grenswaarden bijna bereikt. De gedeputeerde heeft van experts begrepen dat het onwaarschijnlijk is dat de metingen van omwonenden juist zijn.

D66 heeft een vraag over de zandwinning bij Gasselte. Volgens *gedeputeerde Klip* wordt uitvoering gegeven aan een besluit van 2007. Voortgaan met de zandwinning is in strijd met EHS-beleid, tweede POP, de omgevingsvisie, de ruimtelijke ontwikkelingsvisie Gasselterveld en het bestemmingsplan. Het college van B&W van Aa en Hunze is (nog) niet van plan om haar standpunt te wijzigen.
De VVD wil weten welke afspraken er zijn gemaakt, waar claims achter weg kunnen komen. Volgens *gedeputeerde Klip* kan dat VOF Echten zijn, maar de gedeputeerde voegt er aan toe dat niet de angst voor claims, maar het gevoerde beleid centraal staat.
Het CDA wil weten of in de put in Echten ander zand zit dan in de put bij Gasselte. De gedeputeerde kent de argumenten, maar onthoudt zich van mening over eventuele gevolgen als dit het geval zou zijn.

## G. VOORSTELLEN

### A-STUKKEN:

### G1. Statenstuk 2012-532, 7e wijzigingstranche Provinciale omgevingsverordening Drenthe

Voorstel is met algemene stemmen aanvaard.

**G2. Statenstuk 2012-533, Wijziging Omnibus decentraal regeling Drenthe**

Voorstel is met algemene stemmen aanvaard.

**G3. Statenstuk 2012-535, Benoeming bestuurslid Noordelijke Rekenkamer**

Voorstel is met algemene stemmen aanvaard.

**G4. Statenstuk 2012-526, Advies uitgangspunten programmaplan begroting 2013**

Voorstel is met algemene stemmen aanvaard.

**B-STUKKEN:**

**G5. Statenstuk 2012-534, Ontwerp-Cultuurbeleid 2013-2015, provincie Drenthe "*Oude wereld, nieuwe mindset*"**

De PvdA is akkoord met het voorstel cultuurbeleid '*Oude wereld, nieuwe mindset*' (nota) onder voorbehoud van de afwegingen en toedeling van middelen ten aanzien van musea en podiumkunsten. De PvdA wil de discussie voeren bij de vaststelling van de begroting. De partij heeft verder een vraag over Biblionet en dient een motie in volgens welke de subsidiekorting voor Biblionet wordt opgeschort tot de begrotingsbehandeling in november (M2012-08).

De VVD is het eens met de uitgangspunten. De VVD heeft nog vragen over de samenwerking van RTV Drenthe en RTV Noord en hoe de wettelijke verplichte evaluatie van RTV Drenthe uitgevoerd wordt. Er zou gebruik gemaakt kunnen worden naar het Commissariaat van de Media. De VVD vindt dat de ondertiteling voor RTV Drenthe uit de eigen begroting van de omroep gehaald kan worden.

Het CDA dient een amendement (A2012-08) in om de ondertiteling van programma's van RTV Drenthe veilig te stellen door middel van een prestatieafspraak. Daarnaast wil het CDA weten of het Herinneringscentrum Kamp Westerbork wordt gekort door het Rijk. Het CDA vindt dat de focusgebieden uit de nota moeten en dient hiertoe een amendement in (A2012-11) die vervolgens door alle aanwezige fracties mede wordt ondertekend.

De SP constateert dat de cultuur een stiefkind van de rekening is en zal de nota niet onderschrijven. De fractie spreekt haar verbazing uit dat niemand heeft gesproken over het verloren gaan van banen en het multiplier effect van cultuur.

De PVV ziet dat de ruimte voor cultuur in de begroting blijft groeien. De partij zou liever zien dat alle posten gefixeerd zouden worden op 2013. De provincie moet zich richten op haar kerntaken. Cultuureducatie valt daar volgens de PVV niet onder. De PVV stemt niet in met de nota. De fractie steunt de amendementen van de CU niet, omdat ze het Herinneringscentrum Kamp Westerbork een nationaal instituut is dus nationaal gesubsidieerd moet worden en dat het centrum bovendien voldoende financieel draagvlak heeft dankzij goed cultureel ondernemerschap.

D66 dient een motie met betrekking tot een lectoraat Nedersaksisch (M2012-09). De fractie heeft een aantal vragen. Daarnaast dient D66 een amendement over voor een *revolving fund* constructie voor innovatiestimulering. Deze wordt ingetrokken nadat het college heeft toegezegd de strekking ervan toe te passen indien ze daartoe mogelijkheden ziet.

CU dient twee amendementen met als doel het Herinneringscentrum Kamp Westerbork structurele subsidie te verlenen. Daartoe dient ze twee amendementen in (A2012-12 en 13). Verder is, op enkele uitzondering na, de CU tevreden met de nota en net als een aantal andere fracties, met de toezegging van de gedeputeerde met betrekking tot subsidies onder €5.000.

GL houdt een pleidooi voor terugdringen van de rol van adviescommissies. Het college kan meer uitgaan van vertrouwen in professionals en ambtenaren.

*Gedeputeerde Munniksma* neemt van de Staten over om focusgebieden te schrappen en te vervangen door het gebiedgericht werken. Verder benadrukt hij dat er wel bezuinigd wordt op cultuurbeleid. Doordat twee posten overgeheveld zijn van een ander beleidsterrein naar cultuur, is dat niet direct zichtbaar. Het college vindt cultuureducatie een belangrijk onderwerp en maakt daarom gebruik van externe geldstromen, ook als er provinciaal geld bij moet. Het streven is bureaucratische kosten ruim onder de 20% te houden.

De gedeputeerde steunt niet het idee om een lectoraat Nedersaksisch op kosten van Huus van de Taol in te stellen.

Het overleg met gemeenten gaat volgens de gedeputeerde inhoudelijk goed. De gedeputeerde is voor de inzet van een *revolving fund* bij een deel van innovatie binnen cultuur, maar dit zal niet altijd kunnen. Aan de andere kant, zal indien mogelijk het middel ook buiten het innovatiedeel ingezet worden. In de culturele sector zal niet alle innovatie zich terugverdienen. Een lijstje waarop te vinden is wat Drenthe samen met anderen met Europa hebben gedaan, wordt toegezonden.

Volgens *gedeputeerde Klip* wordt per 2014 het digitale gedeelte van bibliotheekwerk een taak van het Rijk. De brief van colleges van Groningen en Drenthe aan beide RTV's is verstuurd hen is verzocht voor 1 november te reageren. De evaluatie kan door RTV zelf gedaan worden. De gedeputeerde ontraadt het amendement om gelden vrij te maken voor subsidiëren van ondertiteling.

De gedeputeerde ontraadt de amendementen ten aanzien van het Herinneringscentrum Kamp Westerbork, omdat het tonen van de geschiedenis over de Tweede Wereldoorlog een Rijkstaak betreft. Het centrum kan projectsubsidies aanvragen. De essentie van de nota is dat subsidie geen recht is, maar dat aanvragers subsidie moeten verdienen.

**Amendement:**

| **Nr:** | **Ingediend door:** | **Onderwerp:** | **Aangenomen/ Verworpen:**[1] |
|---|---|---|---|
| A 2012-07 | CDA | Ondertiteling RTV Drenthe | Verworpen<br>voor: CDA, CU,<br>tegen: D66, GL, PvdA, PVV, SP, VVD |
| A 2012-11 | CDA, PvdA, GL, SP, D66, CU, PVV, VVD | De tekst over focusgebieden schrappen | Aangenomen<br>voor: CDA, PvdA, GL, SP, D66, CU, PVV, VVD<br>tegen: - |
| A 2012-12 | CU | Tekst: structurele instandhoudingsubsidie voor Herinneringscentrum Westerbork | Aangenomen<br>voor: CDA, CU, GL, PvdA[2], SP<br>tegen: D66, PVV, VVD, de heer Hemsteede (PvdA) |

[1] Groep van Rhee was niet aanwezig.
[2] De PvdA stemt verdeelt: de heer Hemsteede stemt tegen.

| Nr: | Ingediend door: | Onderwerp: | Aangenomen/ Verworpen:[1] |
|---|---|---|---|
| A 2012-13 | CU | Begroting structurele instandhouding-subsidie voor Herinneringscentrum Westerbork | Verworpen<br>voor: CDA, CU, GL, SP<br>tegen: D66, PvdA, PVV, VVD |
| M 2012-08 | PvdA | Subsidiekorting Biblionet | Aangenomen<br>voor: CDA, CU, GL, PvdA, SP<br>tegen: D66, PVV, VVD |
| M 2012-09 | D66 | Lectoraat Nedersaksisch | Verworpen<br>voor: CU, D66<br>tegen: CDA, GL, PvdA, PVV, SP, VVD |

De nota Oude Wereld, Nieuwe Mindset is geamendeerd aanvaard.

Op een vraag van het CDA of het college motie M2012-08 zal uitvoeren, geeft *gedeputeerde Klip* aan, dat de informatie uiteraard aan de Staten verschaft zal worden. De aankondiging van de bezuiniging blijft staan tot de Statenvergadering in november.

## H. VERVOLG DEBAT 20 JUNI 2012

De VVD brengt een banenplan in, waarbij zij nadrukkelijk de werkgevers wil betrekken. De meerderheid is in beginsel positief, maar wil het plan nader bestuderen. De PvdA, CU en SP willen alle maatschappelijke partners bij het plan betrekken. De CU is blij dat afstand genomen wordt van topsectorenbeleid. De PVV vindt werkgelegenheid geen kerntaak van de provincie en vindt dat het college uitsluitend mag lobbyen om werkgelegenheid te bevorderen of verlies ervan te voorkomen.

Er is breed draagvlak voor bezuinigen op wegen en vaarwegen, waarbij de VVD benadrukt dat de 6 wel het minimum moet zijn. GL vindt dat besparingen op wegen en vaarwegen aan het OV en niet aan verbetering van infrastructuur rond vliegveld Eelde besteed dient te worden. Volgens het CDA mag er niet verder bezuinigd worden op het OV.

Met uitzondering van de PVV en de SP vinden de fracties dat er niet op de RSP-projecten bezuinigd kan worden of dient te worden. De PVV vindt dat het college de aandacht moet verleggen van windenergie naar zonne-energie.

Er is een brede consensus dat bezuinigd moet worden op de eigen organisatie. De wijze waarop verschilt. PvdA, VVD en D66 zien mogelijkheden om te bezuinigen op de inkoop door te stoppen met het automatisme van indexering of de nullijn te handhaven. De VVD is voor het trap-op, trap-af mechanisme voor alle onderdelen, zodat bijvoorbeeld ook de griffie en ICT moeten bezuinigen. D66 ziet mogelijkheden te bezuinigen op de Noordelijke Rekenkamer, restauratieve voorzieningen en IPO. Deze fractie heeft bovendien een voorstel om een twee procent bewustwordingskorting voor alle teams binnen de provinciale organisatie in te stellen. Volgens D66 kent elk team wel posten die geschrapt kunnen worden. CDA, VVD en GL denken dat vijf procent bezuinigen mogelijk is. De VVD overziet niet de details. Kan, zo vraagt deze partij zich af, de flexibele schil bijvoorbeeld 80 in plaats van 100 fte zijn? PvdA en GL vinden dat gekort kan worden op de inhuur van externen. Bezuinigen op Marketing Drenthe en Klimaat en Energie worden breed gedragen.

Bezuinigen op het Olympisch Plan wordt ook breed gedragen, waarbij de VVD opmerkt dat een deel van de besparing besteed zou kunnen worden aan *Healthy Aging*, aangezien dit project een vergelijkbare doelstelling heeft. SP, PVV en GL vinden dat het onderzoek naar de Vuelta niet door moet gaan. De overige fracties wachten het verkennend onderzoek liever af voor ze nadere besluiten nemen die

betrekking hebben op de Vuelta. GL vindt dat het sportbeleid gericht moet zijn op het bevorderen van breedtesport.

Het CDA stelt voor om drie maal 0,35 miljoen vrij te maken voor vliegveld Eelde. De VVD en PVV willen dat besteden aan infrastructuur rond het vliegveld. De SP en GL vinden niet dat er geld nodig is voor het vliegveld of voor maatregelen in het omliggende gebied.

De PvdA en CU vinden dat niet op het onderwijs-achterstandenbeleid bij onderwijs bezuinigd mag worden. De PvdA vindt dat niet verder bezuinigd mag worden op Biblionet. GL vindt dat niet op DEO bezuinigd moet worden, terwijl het CDA een aftopping van het budget voor DEO van één miljoen acceptabel vindt.

De PvdA en D66 zien mogelijkheden in besparingen door middel van verdere noordelijke samenwerking. D66 benoemt ook samenwerking met gemeenten. De VVD vindt dat Drenthe lid moet worden van de EDR en D66 benadrukt in lijn daarmee dat ook de samenwerking met Niedersachsen verbeterd kan worden. De PVV is voorstander van het samenvoegen van de provincies Groningen en Drenthe, eventueel aangevuld met Friesland, aangezien ze verwacht dat dit tot besparingen zal leiden.

In het kader van schatkistbankieren en de Wet Hof benadrukken een aantal fracties dat de provincie moet streven naar verhoging van de inkomsten. De VVD ziet mogelijkheden in het verhogen van liggelden. D66 denkt daarnaast aan het verhuren van het provinciegebouw dat in de avonduren toch nauwelijks gebruikt wordt, terwijl GL denkt aan mogelijkheden om RUD en SSC te huisvesten.

De PVV en D66 geven aan dat Drenthe zich moet focussen op haar kerntaken. De CU brengt daarop in, dat een kerntaak een kerntaak is, als de Provinciale Staten het een kerntaak vinden. De VVD is het daar niet mee eens, en verwijst naar het Statenbreed aanvaarde stuk *Amen is geen Amsterdam* (2008), waarin kerntaken zijn vastgelegd.

De VVD en de PvdA zien mogelijkheden om te bezuinigen op natuur, maar willen op dit punt niet vooruitlopen op het begrotingsdebat in het najaar. Het is volgens de VVD mogelijk om door middel van kavelruil de financiële ruimte te vinden om verder te bouwen aan de EHS. GL vindt dat op de natuur, die ook van economisch belang is, niet bezuinigd mag worden.

De Groep van Rhee was niet in de gelegenheid om een bijdrage aan de discussie voor te bereiden.

<u>De reactie van het college is als volgt:</u>
De *gedeputeerde Munniksma* reageert namens het college. Hij geeft aan, dat er fors bezuinigd zal moeten worden in 2013 en waarschijnlijk nog meer in daaropvolgende jaren. Het visiedocument geeft een richting aan, zodat de lijn wordt uitgezet in welke richting het college nadere bezuinigingen zoekt. Het document gaat uit van bezuinigingen tussen de vier en acht miljoen, maar mocht meer noodzakelijk worden, dan is het richtinggevend voor verdere bezuinigingen – ook na 2013.

Het ligt niet in de bedoeling de discussie dood te slaan. De Staten hebben een kaderstellend debat gevoerd en dat gaat een forse impuls geven om de meerjaren begroting ter hand te nemen. Er is gereageerd op de visie en dat heeft geleid tot nieuwe perspectieven. Het college gaat eind september een document aanleveren dat een financieel en inhoudelijk antwoord geeft op de twee in de Provinciale Staten gevoerde discussies.

<u>Conclusie</u>
De *CdK (voorzitter)* concludeert dat GS nota gaat maken op grond van de discussie van 20 juni en van vandaag en de actualisatie die mogelijk nodig is naar aanleiding van Prinsjesdag. Verder stelt de CdK vast dat de Statenvergadering een extra Statenvergadering wil beleggen met betrekking tot Vitaal

Platteland. Het college zal rapporteren over de relatie tussen de provincie en de lokale overheden, zodat er een debat over gevoerd kan worden. Hier kan ook gesproken worden over de rol van de overheid. De wens is om dit debat voorafgaand aan de begroting plaats te laten vinden.

In de begroting zullen de volgende punten terugkomen: werkgelegenheid en banen, het onderhoud van wegen en kanalen, de eventueel financiële vertaling van gedachten over de luchthaven, het meerjarenperspectief, een opvatting over Olympisch Plan en de visie van Zuidas. De RSP zal ongemoeid blijven. De houding naar Vuelta blijft kritisch, maar het onderzoek zal afgewacht worden. Verder is natuur het thema waar iedereen meer greep op wil krijgen. Ten slotte is er een meerderheid om de samenwerking met provincies Groningen, Friesland en ook met Niedersachsen zodanig gestalte te geven dat ze effecten genereren die financiële voordelen binnenhalen.

Hiermee gaat het college aan de slag. Eind september zal dit gereed zijn.

## I. SLUITING

De volgende vergadering zal plaatsvinden op 10 oktober 2012.
De vergadering wordt gesloten om 16.00 uur.

Vastgesteld in de vergadering van Provinciale Staten van 10 oktober 2012

, voorzitter

, griffier

# Amendement Focusgebieden

## Amendement op Statenstuk 2012-534, Ontwerp-Cultuurnota 2013-2016 provincie Drenthe "Oude Wereld, nieuwe mindset"

Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 11 juli 2012, ter behandeling van Statenstuk 2012-534, Ontwerp-Cultuurnota 2013-2016 provincie Drenthe "Oude Wereld, nieuwe mindset";

BESLUITEN:

de tekst van de paragraaf "Focusgebieden" op pagina 9 en 10 en in de Toelichting te schrappen.

Namens de CDA-fractie W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen

P.v.d.A

GroenLinks

SP

D66

ChristenUnie

PVV

VVD

aangenomen

**Amendement van de leden Stijkel en Stelpstra**

Provinciale Staten van Drenthe in vergadering bijeen op 11 juli 2012, besluiten de tekst van de cultuurnota als volgt te wijzigen:

Op pagina 16 wordt voorafgaand aan de alinea die begint met de koptekst "Musea als etalage en gebiedstrekker" de volgende alinea ingevoegd:

*Herinneringscentrum Kamp Westerbork: provinciale plaats van meer dan nationaal belang*
*Het herinneringscentrum Kamp Westerbork is gelet op zijn maatschappelijke betekenis meer dan een museum. Het biedt een venster naar een periode in de geschiedenis van Drenthe, Nederland en Europa. Daarmee neemt het een eigenstandige positie in omdat het meer is dan (cultuur)historie. Het laat een voortdurende confrontatie zien met vreselijke gebeurtenissen uit de geschiedenis van onze provincie en ons land. Met jaarlijks meer dan 100.000 bezoekers is het een centrum van betekenis.*
*Met deze betekenis is het niet in een van de kaders van deze nota te plaatsen. Toch zal iedereen de waarde van de herinnering die het centrum biedt herkennen. Wij willen dit niet alleen herkennen, maar ook erkennen en menen dat gelet op het specifieke van het Herinneringscentrum een structurele instandhoudingssubsidie noodzakelijk is.*

Op pagina 16 wordt onder de alinea die begint met de koptekst "Musea als etalage en gebiedstrekker" geschrapt:

*Herinneringscentrum Kamp Westerbork,*

aangenomen

PvdA STATENFRACTIE DRENTHE

Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 11 juli 2012

kennis genomen hebbende van statenstuk 2012-534 Ontwerp-cultuurnota 2013-2016 provincie Drenthe 'oude wereld, nieuwe mindset'

constaterende

- dat er nog steeds onduidelijkheid is t.a.v. de ontwikkelingen rond de digitale bibliotheek
- dat Biblionet met een stapeling van bezuinigingen wordt geconfronteerd
- dat voor de provinciale service organisatie (PSO) Biblionet een subsidiekorting is ingeboekt, oplopend van euro 112.500 in 2013 naar euro 275.000 in 2015.
- dat de provincie hiermee vooruit loopt op het inwerking treden van de aanstaande Bibliotheekwet

zijn van oordeel

- dat GS meer duidelijkheid moet bieden t.a.v. de ontwikkelingen en verantwoordelijkheden rond de digitale bibliotheek
- dat GS alle bezuinigingen op Biblionet sinds 2010 zichtbaar moet maken ongeacht de motivatie voor de bezuinigingen
- dat de subsidiekorting in ieder geval wordt opgeschort tot de begrotingsbehandeling in november 2012

en gaan over tot de orde van de dag.

Bert Hemsteede PvdA

aangenomen

Provinciale Staten Drenthe

# *Besluitenlijst*

**van de vergadering van**
**Provinciale Staten van Drenthe**

gehouden op woensdag 11 juli 2012

# BESLUITENLIJST

## Vergadering van Provinciale Staten van Drenthe
## Woensdag 11 juli 2012

*U kunt de statenvoorstellen en de ingezonden brieven, alsmede de besluitenlijsten en samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

De aangenomen moties zijn aan deze besluitenlijst toegevoegd.

**Aanwezig:**
*De voorzitter:*
J.Slagter (PvdA) (tot 15.25 uur)
J. Tichelaar (vanaf 15.25 uur)

*De leden:*
mevrouw M. Bakker (PvdA)
J.J. Baltes (VVD)
H. Beerda (PvdA) vanaf 11.20 uur.
R. Beimers (PVV)
A.A.P.M. van Berkel (PVV)
H.H. van de Boer (VVD) tot agendapunt H
J.A. van Dalen (D66)
D.B. Dijkstra (CDA)
mevrouw G.M. van Dinteren (GroenLinks)
H.N. van Eekelen (SP)
R. Fokkens (PvdA)
mevrouw R.S. Goettsch (PvdA)
E. Hemsteede (PvdA)
mevrouw R. Horasan (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
A. Huizing (PvdA)
mevrouw T. Hummel (PvdA)
mevrouw M.J. Kaal (CDA)
A. Kerstholt (VVD)
H. Klaver (CDA)
mevrouw W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen (CDA)
mevrouw W.M. Meeuwissen-Dekker (VVD)
P.H. Oosterlaak (SP)
mevrouw J.M. Pannekoek-van Toor (VVD)
F. van Rhee (Groep Van Rhee) alleen G5
mevrouw G.H. Smith (GroenLinks)
mevrouw L.A. Smits (SP)
J. Smits (VVD)
J.L. Stel (VVD)
T. Stelpstra (ChristenUnie)
mevrouw G.H. Smith (GroenLinks)
mevrouw L.A. Smits (SP)
mevrouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
A.Timmerman (VVD)
mevrouw M.C.J. van der Tol (D66)
N.A. Uppelschoten (PVV)
E.R. Veenstra (PvdA)
H.J. van der Ven (CDA)
J. Vester (SP)
Th.J. Wijbenga (CDA)
P.A. Zwiers (PvdA)

mevrouw S. Buissink, griffier

**Afwezig:**
mevrouw C. Aarsbergen-Ligtvoet (VVD)
H. Beerda (PvdA) tot 11.20 uur
H.H. van de Boer (VVD) vanaf agendapunt H
F. van Rhee (Groep Van Rhee) m.u.v. agendapunt G5.

## A. OPENING (9.00 uur)

De voorzitter opent de vergadering om 09.00 uur.

## B. MEDEDELINGEN

Er zijn geen mededelingen.

## C. VASTSTELLING VAN DE AGENDA

De agenda wordt ongewijzigd vastgesteld.

## D. VASTSTELLING BESLUITENLIJST van de vergadering van 6 juni en 20 juni 2012

De besluitenlijst wordt ongewijzigd vastgesteld.

## E. INGEKOMEN STUKKEN

De stukken worden afgedaan zoals is aangegeven.

## F. RONDVRAAG

De SP stelt de biogasinstallatie bij Coevorden aan de orde. Hoewel het bedrijf vanaf mei is stilgelegd, blijven klachten en is er stankoverlast volgens metingen door buurtbewoners gedaan. Op de vragen antwoord *gedeputeerde Brink* dat hij contact heeft met de buurtbewoners. Het college neemt de ernst van de situatie serieus. Er is met de gemeente per 1 juni afgesproken dat de gemeente bevoegd gezag is voor vergunningverlening en handhaving. Het bedrijf is geen BRZO bedrijf. De installatie ligt stil en volgens de gemeente is er geen verdere uitstoot. De GGD heeft geen verontrustende signalen, maar gaat verder onderzoek doen.
De SP heeft metingen tot 3 juli, waaruit blijkt dat de grenswaarden bijna bereikt. De gedeputeerde heeft van experts begrepen dat het onwaarschijnlijk is dat de metingen van omwonenden juist zijn.

D66 heeft een vraag over de zandwinning bij Gasselte. Volgens *gedeputeerde Klip* wordt uitvoering gegeven aan een besluit van 2007. Voortgaan met de zandwinning is in strijd met EHS-beleid, tweede POP, de omgevingsvisie, de ruimtelijke ontwikkelingsvisie Gasselterveld en het bestemmingsplan. Het college van B&W van Aa en Hunze is (nog) niet van plan om haar standpunt te wijzigen.
De VVD wil weten welke afspraken er zijn gemaakt, waar claims achter weg kunnen komen. Volgens *gedeputeerde Klip* kan dat VOF Echten zijn, maar de gedeputeerde voegt er aan toe dat niet de angst voor claims, maar het gevoerde beleid centraal staat.
Het CDA wil weten of in de put in Echten ander zand zit dan in de put bij Gasselte. De gedeputeerde kent de argumenten, maar onthoudt zich van mening over eventuele gevolgen als dit het geval zou zijn.

## G. VOORSTELLEN

### A-STUKKEN:

### G1. Statenstuk 2012-532, 7e wijzigingstranche Provinciale omgevingsverordening Drenthe

Voorstel is met algemene stemmen aanvaard.

**G2. Statenstuk 2012-533, Wijziging Omnibus decentraal regeling Drenthe**

Voorstel is met algemene stemmen aanvaard.

**G3. Statenstuk 2012-535, Benoeming bestuurslid Noordelijke Rekenkamer**

Voorstel is met algemene stemmen aanvaard.

**G4. Statenstuk 2012-526, Advies uitgangspunten programmaplan begroting 2013**

Voorstel is met algemene stemmen aanvaard.

**B-STUKKEN:**

**G5. Statenstuk 2012-534, Ontwerp-Cultuurbeleid 2013-2015, provincie Drenthe "*Oude wereld, nieuwe mindset*"**

De PvdA is akkoord met het voorstel cultuurbeleid '*Oude wereld, nieuwe mindset*' (nota) onder voorbehoud van de afwegingen en toedeling van middelen ten aanzien van musea en podiumkunsten. De PvdA wil de discussie voeren bij de vaststelling van de begroting. De partij heeft verder een vraag over Biblionet en dient een motie in volgens welke de subsidiekorting voor Biblionet wordt opgeschort tot de begrotingsbehandeling in november (M2012-08).

De VVD is het eens met de uitgangspunten. De VVD heeft nog vragen over de samenwerking van RTV Drenthe en RTV Noord en hoe de wettelijke verplichte evaluatie van RTV Drenthe uitgevoerd wordt. Er zou gebruik gemaakt kunnen worden naar het Commissariaat van de Media. De VVD vindt dat de ondertiteling voor RTV Drenthe uit de eigen begroting van de omroep gehaald kan worden.

Het CDA dient een amendement (A2012-08) in om de ondertiteling van programma's van RTV Drenthe veilig te stellen door middel van een prestatieafspraak. Daarnaast wil het CDA weten of het Herinneringscentrum Kamp Westerbork wordt gekort door het Rijk. Het CDA vindt dat de focusgebieden uit de nota moeten en dient hiertoe een amendement in (A2012-11) die vervolgens door alle aanwezige fracties mede wordt ondertekend.

De SP constateert dat de cultuur een stiefkind van de rekening is en zal de nota niet onderschrijven. De fractie spreekt haar verbazing uit dat niemand heeft gesproken over het verloren gaan van banen en het multiplier effect van cultuur.

De PVV ziet dat de ruimte voor cultuur in de begroting blijft groeien. De partij zou liever zien dat alle posten gefixeerd zouden worden op 2013. De provincie moet zich richten op haar kerntaken. Cultuureducatie valt daar volgens de PVV niet onder. De PVV stemt niet in met de nota. De fractie steunt de amendementen van de CU niet, omdat ze het Herinneringscentrum Kamp Westerbork een nationaal instituut is dus nationaal gesubsidieerd moet worden en dat het centrum bovendien voldoende financieel draagvlak heeft dankzij goed cultureel ondernemerschap.

D66 dient een motie met betrekking tot een lectoraat Nedersaksisch (M2012-09). De fractie heeft een aantal vragen. Daarnaast dient D66 een amendement over voor een *revolving fund* constructie voor innovatiestimulering. Deze wordt ingetrokken nadat het college heeft toegezegd de strekking ervan toe te passen indien ze daartoe mogelijkheden ziet.

CU dient twee amendementen met als doel het Herinneringscentrum Kamp Westerbork structurele subsidie te verlenen. Daartoe dient ze twee amendementen in (A2012-12 en 13). Verder is, op enkele uitzondering na, de CU tevreden met de nota en net als een aantal andere fracties, met de toezegging van de gedeputeerde met betrekking tot subsidies onder €5.000.

GL houdt een pleidooi voor terugdringen van de rol van adviescommissies. Het college kan meer uitgaan van vertrouwen in professionals en ambtenaren.

*Gedeputeerde Munniksma* neemt van de Staten over om focusgebieden te schrappen en te vervangen door het gebiedgericht werken. Verder benadrukt hij dat er wel bezuinigd wordt op cultuurbeleid. Doordat twee posten overgeheveld zijn van een ander beleidsterrein naar cultuur, is dat niet direct zichtbaar. Het college vindt cultuureducatie een belangrijk onderwerp en maakt daarom gebruik van externe geldstromen, ook als er provinciaal geld bij moet. Het streven is bureaucratische kosten ruim onder de 20% te houden.

De gedeputeerde steunt niet het idee om een lectoraat Nedersaksisch op kosten van Huus van de Taol in te stellen.

Het overleg met gemeenten gaat volgens de gedeputeerde inhoudelijk goed. De gedeputeerde is voor de inzet van een *revolving fund* bij een deel van innovatie binnen cultuur, maar dit zal niet altijd kunnen. Aan de andere kant, zal indien mogelijk het middel ook buiten het innovatiedeel ingezet worden. In de culturele sector zal niet alle innovatie zich terugverdienen. Een lijstje waarop te vinden is wat Drenthe samen met anderen met Europa hebben gedaan, wordt toegezonden.

Volgens *gedeputeerde Klip* wordt per 2014 het digitale gedeelte van bibliotheekwerk een taak van het Rijk. De brief van colleges van Groningen en Drenthe aan beide RTV's is verstuurd hen is verzocht voor 1 november te reageren. De evaluatie kan door RTV zelf gedaan worden. De gedeputeerde ontraadt het amendement om gelden vrij te maken voor subsidiëren van ondertiteling.

De gedeputeerde ontraadt de amendementen ten aanzien van het Herinneringscentrum Kamp Westerbork, omdat het tonen van de geschiedenis over de Tweede Wereldoorlog een Rijkstaak betreft. Het centrum kan projectsubsidies aanvragen. De essentie van de nota is dat subsidie geen recht is, maar dat aanvragers subsidie moeten verdienen.

**Amendement:**

| **Nr:** | **Ingediend door:** | **Onderwerp:** | **Aangenomen/ Verworpen:**[1] |
|---|---|---|---|
| A 2012-07 | CDA | Ondertiteling RTV Drenthe | Verworpen<br>voor: CDA, CU,<br>tegen: D66, GL, PvdA, PVV, SP, VVD |
| A 2012-11 | CDA, PvdA, GL, SP, D66, CU, PVV, VVD | De tekst over focusgebieden schrappen | Aangenomen<br>voor: CDA, PvdA, GL, SP, D66, CU, PVV, VVD<br>tegen: - |
| A 2012-12 | CU | Tekst: structurele instandhoudingsubsidie voor Herinneringscentrum Westerbork | Aangenomen<br>voor: CDA, CU, GL, PvdA[2], SP<br>tegen: D66, PVV, VVD, de heer Hemsteede (PvdA) |

[1] Groep van Rhee was niet aanwezig.
[2] De PvdA stemt verdeelt: de heer Hemsteede stemt tegen.

| Nr: | Ingediend door: | Onderwerp: | Aangenomen/ Verworpen:[1] |
|---|---|---|---|
| A 2012-13 | CU | Begroting structurele instandhouding-subsidie voor Herinneringscentrum Westerbork | Verworpen<br>voor: CDA, CU, GL, SP<br>tegen: D66, PvdA, PVV, VVD |
| M 2012-08 | PvdA | Subsidiekorting Biblionet | Aangenomen<br>voor: CDA, CU, GL, PvdA, SP<br>tegen: D66, PVV, VVD |
| M 2012-09 | D66 | Lectoraat Nedersaksisch | Verworpen<br>voor: CU, D66<br>tegen: CDA, GL, PvdA, PVV, SP, VVD |

De nota Oude Wereld, Nieuwe Mindset is geamendeerd aanvaard.

Op een vraag van het CDA of het college motie M2012-08 zal uitvoeren, geeft *gedeputeerde Klip* aan, dat de informatie uiteraard aan de Staten verschaft zal worden. De aankondiging van de bezuiniging blijft staan tot de Statenvergadering in november.

## H. VERVOLG DEBAT 20 JUNI 2012

De VVD brengt een banenplan in, waarbij zij nadrukkelijk de werkgevers wil betrekken. De meerderheid is in beginsel positief, maar wil het plan nader bestuderen. De PvdA, CU en SP willen alle maatschappelijke partners bij het plan betrekken. De CU is blij dat afstand genomen wordt van topsectorenbeleid. De PVV vindt werkgelegenheid geen kerntaak van de provincie en vindt dat het college uitsluitend mag lobbyen om werkgelegenheid te bevorderen of verlies ervan te voorkomen.

Er is breed draagvlak voor bezuinigen op wegen en vaarwegen, waarbij de VVD benadrukt dat de 6 wel het minimum moet zijn. GL vindt dat besparingen op wegen en vaarwegen aan het OV en niet aan verbetering van infrastructuur rond vliegveld Eelde besteed dient te worden. Volgens het CDA mag er niet verder bezuinigd worden op het OV.

Met uitzondering van de PVV en de SP vinden de fracties dat er niet op de RSP-projecten bezuinigd kan worden of dient te worden. De PVV vindt dat het college de aandacht moet verleggen van windenergie naar zonne-energie.

Er is een brede consensus dat bezuinigd moet worden op de eigen organisatie. De wijze waarop verschilt. PvdA, VVD en D66 zien mogelijkheden om te bezuinigen op de inkoop door te stoppen met het automatisme van indexering of de nullijn te handhaven. De VVD is voor het trap-op, trap-af mechanisme voor alle onderdelen, zodat bijvoorbeeld ook de griffie en ICT moeten bezuinigen. D66 ziet mogelijkheden te bezuinigen op de Noordelijke Rekenkamer, restauratieve voorzieningen en IPO. Deze fractie heeft bovendien een voorstel om een twee procent bewustwordingskorting voor alle teams binnen de provinciale organisatie in te stellen. Volgens D66 kent elk team wel posten die geschrapt kunnen worden. CDA, VVD en GL denken dat vijf procent bezuinigen mogelijk is. De VVD overziet niet de details. Kan, zo vraagt deze partij zich af, de flexibele schil bijvoorbeeld 80 in plaats van 100 fte zijn? PvdA en GL vinden dat gekort kan worden op de inhuur van externen. Bezuinigen op Marketing Drenthe en Klimaat en Energie worden breed gedragen.

Bezuinigen op het Olympisch Plan wordt ook breed gedragen, waarbij de VVD opmerkt dat een deel van de besparing besteed zou kunnen worden aan *Healthy Aging*, aangezien dit project een vergelijkbare doelstelling heeft. SP, PVV en GL vinden dat het onderzoek naar de Vuelta niet door moet gaan. De overige fracties wachten het verkennend onderzoek liever af voor ze nadere besluiten nemen die

betrekking hebben op de Vuelta. GL vindt dat het sportbeleid gericht moet zijn op het bevorderen van breedtesport.

Het CDA stelt voor om drie maal 0,35 miljoen vrij te maken voor vliegveld Eelde. De VVD en PVV willen dat besteden aan infrastructuur rond het vliegveld. De SP en GL vinden niet dat er geld nodig is voor het vliegveld of voor maatregelen in het omliggende gebied.

De PvdA en CU vinden dat niet op het onderwijs-achterstandenbeleid bij onderwijs bezuinigd mag worden. De PvdA vindt dat niet verder bezuinigd mag worden op Biblionet. GL vindt dat niet op DEO bezuinigd moet worden, terwijl het CDA een aftopping van het budget voor DEO van één miljoen acceptabel vindt.

De PvdA en D66 zien mogelijkheden in besparingen door middel van verdere noordelijke samenwerking. D66 benoemt ook samenwerking met gemeenten. De VVD vindt dat Drenthe lid moet worden van de EDR en D66 benadrukt in lijn daarmee dat ook de samenwerking met Niedersachsen verbeterd kan worden. De PVV is voorstander van het samenvoegen van de provincies Groningen en Drenthe, eventueel aangevuld met Friesland, aangezien ze verwacht dat dit tot besparingen zal leiden.

In het kader van schatkistbankieren en de Wet Hof benadrukken een aantal fracties dat de provincie moet streven naar verhoging van de inkomsten. De VVD ziet mogelijkheden in het verhogen van liggelden. D66 denkt daarnaast aan het verhuren van het provinciegebouw dat in de avonduren toch nauwelijks gebruikt wordt, terwijl GL denkt aan mogelijkheden om RUD en SSC te huisvesten.

De PVV en D66 geven aan dat Drenthe zich moet focussen op haar kerntaken. De CU brengt daarop in, dat een kerntaak een kerntaak is, als de Provinciale Staten het een kerntaak vinden. De VVD is het daar niet mee eens, en verwijst naar het Statenbreed aanvaarde stuk *Amen is geen Amsterdam* (2008), waarin kerntaken zijn vastgelegd.

De VVD en de PvdA zien mogelijkheden om te bezuinigen op natuur, maar willen op dit punt niet vooruitlopen op het begrotingsdebat in het najaar. Het is volgens de VVD mogelijk om door middel van kavelruil de financiële ruimte te vinden om verder te bouwen aan de EHS. GL vindt dat op de natuur, die ook van economisch belang is, niet bezuinigd mag worden.

De Groep van Rhee was niet in de gelegenheid om een bijdrage aan de discussie voor te bereiden.

<u>De reactie van het college is als volgt:</u>
De *gedeputeerde Munniksma* reageert namens het college. Hij geeft aan, dat er fors bezuinigd zal moeten worden in 2013 en waarschijnlijk nog meer in daaropvolgende jaren. Het visiedocument geeft een richting aan, zodat de lijn wordt uitgezet in welke richting het college nadere bezuinigingen zoekt. Het document gaat uit van bezuinigingen tussen de vier en acht miljoen, maar mocht meer noodzakelijk worden, dan is het richtinggevend voor verdere bezuinigingen – ook na 2013.

Het ligt niet in de bedoeling de discussie dood te slaan. De Staten hebben een kaderstellend debat gevoerd en dat gaat een forse impuls geven om de meerjaren begroting ter hand te nemen. Er is gereageerd op de visie en dat heeft geleid tot nieuwe perspectieven. Het college gaat eind september een document aanleveren dat een financieel en inhoudelijk antwoord geeft op de twee in de Provinciale Staten gevoerde discussies.

<u>Conclusie</u>
De *CdK (voorzitter)* concludeert dat GS nota gaat maken op grond van de discussie van 20 juni en van vandaag en de actualisatie die mogelijk nodig is naar aanleiding van Prinsjesdag. Verder stelt de CdK vast dat de Statenvergadering een extra Statenvergadering wil beleggen met betrekking tot Vitaal

Platteland. Het college zal rapporteren over de relatie tussen de provincie en de lokale overheden, zodat er een debat over gevoerd kan worden. Hier kan ook gesproken worden over de rol van de overheid. De wens is om dit debat voorafgaand aan de begroting plaats te laten vinden.

In de begroting zullen de volgende punten terugkomen: werkgelegenheid en banen, het onderhoud van wegen en kanalen, de eventueel financiële vertaling van gedachten over de luchthaven, het meerjarenperspectief, een opvatting over Olympisch Plan en de visie van Zuidas. De RSP zal ongemoeid blijven. De houding naar Vuelta blijft kritisch, maar het onderzoek zal afgewacht worden. Verder is natuur het thema waar iedereen meer greep op wil krijgen. Ten slotte is er een meerderheid om de samenwerking met provincies Groningen, Friesland en ook met Niedersachsen zodanig gestalte te geven dat ze effecten genereren die financiële voordelen binnenhalen.

Hiermee gaat het college aan de slag. Eind september zal dit gereed zijn.

## I. SLUITING

De volgende vergadering zal plaatsvinden op 10 oktober 2012.
De vergadering wordt gesloten om 16.00 uur.

Vastgesteld in de vergadering van Provinciale Staten van 10 oktober 2012

, voorzitter

, griffier

# Amendement Focusgebieden

## Amendement op Statenstuk 2012-534, Ontwerp-Cultuurnota 2013-2016 provincie Drenthe "Oude Wereld, nieuwe mindset"

Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 11 juli 2012, ter behandeling van Statenstuk 2012-534, Ontwerp-Cultuurnota 2013-2016 provincie Drenthe "Oude Wereld, nieuwe mindset";

BESLUITEN:

de tekst van de paragraaf "Focusgebieden" op pagina 9 en 10 en in de Toelichting te schrappen.

Namens de CDA-fractie W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen

P.v.d.A

GroenLinks

SP

D66

ChristenUnie

PVV

VVD

aangenomen

**Amendement van de leden Stijkel en Stelpstra**

Provinciale Staten van Drenthe in vergadering bijeen op 11 juli 2012, besluiten de tekst van de cultuurnota als volgt te wijzigen:

Op pagina 16 wordt voorafgaand aan de alinea die begint met de koptekst "Musea als etalage en gebiedstrekker" de volgende alinea ingevoegd:

*Herinneringscentrum Kamp Westerbork: provinciale plaats van meer dan nationaal belang*
*Het herinneringscentrum Kamp Westerbork is gelet op zijn maatschappelijke betekenis meer dan een museum. Het biedt een venster naar een periode in de geschiedenis van Drenthe, Nederland en Europa. Daarmee neemt het een eigenstandige positie in omdat het meer is dan (cultuur)historie. Het laat een voortdurende confrontatie zien met vreselijke gebeurtenissen uit de geschiedenis van onze provincie en ons land. Met jaarlijks meer dan 100.000 bezoekers is het een centrum van betekenis.*
*Met deze betekenis is het niet in een van de kaders van deze nota te plaatsen. Toch zal iedereen de waarde van de herinnering die het centrum biedt herkennen. Wij willen dit niet alleen herkennen, maar ook erkennen en menen dat gelet op het specifieke van het Herinneringscentrum een structurele instandhoudingssubsidie noodzakelijk is.*

Op pagina 16 wordt onder de alinea die begint met de koptekst "Musea als etalage en gebiedstrekker" geschrapt:

*Herinneringscentrum Kamp Westerbork,*

aangenomen

PvdA STATENFRACTIE DRENTHE

Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 11 juli 2012

kennis genomen hebbende van statenstuk 2012-534 Ontwerp-cultuurnota 2013-2016 provincie Drenthe 'oude wereld, nieuwe mindset'

constaterende

- dat er nog steeds onduidelijkheid is t.a.v. de ontwikkelingen rond de digitale bibliotheek
- dat Biblionet met een stapeling van bezuinigingen wordt geconfronteerd
- dat voor de provinciale service organisatie (PSO) Biblionet een subsidiekorting is ingeboekt, oplopend van euro 112.500 in 2013 naar euro 275.000 in 2015.
- dat de provincie hiermee vooruit loopt op het inwerking treden van de aanstaande Bibliotheekwet

zijn van oordeel

- dat GS meer duidelijkheid moet bieden t.a.v. de ontwikkelingen en verantwoordelijkheden rond de digitale bibliotheek
- dat GS alle bezuinigingen op Biblionet sinds 2010 zichtbaar moet maken ongeacht de motivatie voor de bezuinigingen
- dat de subsidiekorting in ieder geval wordt opgeschort tot de begrotingsbehandeling in november 2012

en gaan over tot de orde van de dag.

Bert Hemsteede PvdA

aangenomen

**2e GEWIJZIGDE** VOORLOPIGE AGENDA voor de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid, op woensdag 19 september 2012, aanvang 13.30 uur.

| Aanvang/ streeftijd | Status van het stuk | Agendapunt | |
|---|---|---|---|
| 13.30 uur (15 min.) | | 1. Opening | |
| | | 2. Vaststelling van de agenda | |
| | | 3. Samenvatting vergadering 20 juni 2012 en de lijst van toezeggingen<br><br>*Vaststelling samenvatting conform het ontwerp* | |
| | | 4. Ingekomen stukken<br><br>*Zie bijgevoegde lijst van ingekomen stukken* | |
| 13.45 uur (1.45 min.) | | 5. Brief van het College van Gedeputeerde Staten van 12 juli 2012 over Zandwinning in het Gasselterveld | |
| 15.30 uur (30 min.) | | 6. Rondvraag | |
| 16.00 uur (20 min.) | | 7. IPO-, SNN- en EU- aangelegenheden<br><br>*Gelegenheid om in te gaan op (actuele) IPO-, SNN- en EU-aangelegenheden* | |
| 16.20 uur (30 min.) | | 8. Brief van het College van Gedeputeerde Staten van 14 juni 2012 over Jaarstukken Regiovisie Groningen-Assen | |
| 16.50 uur (30 min.) | B | 9. Statenstuk 2012-541, AFLO nieuwe stijl | |
| 17.20 uur (5 min.) | | 10. Mededelingen | |
| 17.25 uur | | 11. Sluiting | |

**Status A- en B-stukken**
A-stukken zijn voordrachten aan provinciale staten die als discussiestuk aan de orde komen in de commissievergaderingen, maar waarover in de regel geen discussie meer plaatsvindt in de statenvergadering (hamerstukken).
B-stukken zijn voordrachten aan provinciale staten waarover zowel in de vergadering van de commissie als in provinciale staten gediscussieerd kan worden.

**Spreekrecht**
Voor deze vergadering geldt voor het publiek spreekrecht. Insprekers kunnen voorafgaand aan het desbetreffende agendapunt in de eerste termijn maximaal vijf minuten inspreken. Na de eerste termijn van de statencommissie bestaat de mogelijkheid om voorafgaand aan de tweede termijn, indien gewenst en alleen ter verduidelijking, een korte nadere toelichting te geven (eveneens maximaal vijf minuten).

Het woord kan niet gevoerd worden over:
a. een besluit van het provinciebestuur waartegen bezwaar en beroep openstaat of heeft opengestaan;
b. benoemingen, keuzen, voordrachten of aanbevelingen van personen;
c. een gedraging waarover een klacht ex. artikel 9:1 van de Algemene wet bestuursrecht openstaat of heeft opengestaan.

Belangstellenden hiervoor dienen zich voorafgaande aan de vergadering, onder vermelding van naam, adres, telefoonnummer en het onderwerp waarover het woord gevoerd wenst te worden, aan te melden bij de statenadviseur, telefoonnummer (0592) 36 58 65.

**DocumentVindSysteem (DVS)**
De vergader- en ingekomen stukken zijn te vinden via www.drenthe.nl/ps.
Klik bovenaan op "Vergaderstukken".

**3e AANVULLING**
**Lijst van ingekomen stukken Statencommissie Omgevingsbeleid op 19 september 2012**

(periode 7 juni tot en met 18 september 2012)

A. BRIEVEN/MEDEDELINGEN VAN GEDEPUTEERDE STATEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van 20 juni 2012 over Onderzoeksrapporten herstel laanstructuur Veenhuizen | Voor kennisgeving aannemen |
| 2. | Brief van 20 juni 2012 over Afhandeling Handhavingsverzoek Van der Sluis te Meppel | Voor kennisgeving aannemen |
| 3. | Brief van 17 juli 2012 over Vastgestelde dienstregeling 2013 | Voor kennisgeving aannemen |
| 4. | Brief van 27 juni 2012 over Bodemverontreinigingsinformatie op internet | Voor kennisgeving aannemen |
| 5. | Brief van 3 juli 2012 over CAES zoutkoepel Hooghalen | Voor kennisgeving aannemen |
| 6. | Brief van 18 juli 2012 over Project aanvraag VER Noordelijke Strategie Herbestemming als gebiedsopgave | Voor kennisgeving aannemen (ook vermeld op de Lijst van ingekomen stukken van de Statencommissie Cultuur en Economie) |
| 7. | Brief van 19 juli 2012 over Profilering Regiovisie Groningen-Assen in economische zin | Voor kennisgeving aannemen |
| 8. | Brief van 11 september 2012 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de VVD inzake Zandwinning Gasselte | Betrekken bij agendapunt 5 |
| 9. | Afschrift van brief van 12 juli 2012 aan het college van de gemeente Aa en Hunze over Zandwinning Gasselterveld na 1 januari 2013 | Betrekken bij agendapunt 5 |
| 10 | Afschrift van brief van 24 juli 2012 aan het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Aa en Hunze over Zandwinning Gasselterveld | Betrekken bij agendapunt 5 |

B. VAN DERDEN ONTVANGEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | E-mail van de heer P.C.J. Muijzert van 8 juni 2012 over Tracébesluit N33 spoedmelding | Voor kennisgeving aannemen |
| 2. | E-mail van de heer P.C.J. Muijzert van 20 juni 2012 over Bespreking op het provinciehuis met gedeputeerde Brink en RWS | Voor kennisgeving aannemen |
| 3. | E-mail van de heer P.C.J. Muijzert van 27 juni 2012 over Tracébesluit N33 (bersparingen) | Voor kennisgeving aannemen |
| 4. | E-mail van de heer P.C.J. Muijzert van 28 juni 2012 over Oproep om steun voor beroep Raad van Staten betreft N33 | Voor kennisgeving aannemen |
| 5. | E-mail van de heer J. Kollöffel van 16 juni 2012 over verkeerssituatie 60 km-zone | Voor kennisgeving aannemen, Gedeputeerde Staten (GS) hebben op 20 juni 2012 een reactie op de mail van 23 mei 2012 toegezonden. |

| | | |
|---|---|---|
| 6. | E-mail van de heer A.J. Verbakel, namens Buurt- en Belangen-vereniging Klinkenvlier van 25 juni 2012 over Verzoek om handhaving | In handen stellen van GS |
| 7. | E-mail van Tegenwind Veenkoloniën van 21 juni 2012 over Verzoek tot indienen en ondersteunen motie werking RCR t.a.v. windparken | Voor kennisgeving aannemen |
| 8. | Persbericht van Regio Groningen-Assen 2030 van 25 juni 2012 over Nieuwe stap RegioTram 'Doorrijden de regio in' | Voor kennisgeving aannemen |
| 9. | E-mail van de heer P.C.J. Muijzert van 3 juli 2012 over N33, de handen ineenslaan om geld te besparen en een betere keuze te maken | Voor kennisgeving aannemen |
| 10. | Jaarverslag 2011 Vrijwillige weidevogelbescherming | Voor kennisgeving aannemen |
| 11 | B.11. E-mails van de heren H. en E. de Jong over Ligplaatsen-besluit Dieverbrug/Dieversluis, incl. aanvullende mail van 13 september 2012 met informatie | In handen stellen van GS |
| 12. | E-mail van de heer R. van der Sluis van 5 juli 2012 over Hand-havingsverzoeken milieuvergunningen Agrifirm en Constar Meppel | In handen stellen van GS |
| 13. | Brief van gemeente Aa en Hunze van 5 juli 2012 over Motie d.d. 4 juli 2012 inzake zandwinning Gasselterveld na 1 januari 2012 | Betrekken bij agendapunt 5 |
| 14. | Brief van het Buurtcomité Smalbroek/Lheebroek van 14 juni 2012 over Gasboringen bij nationaal park Dwingelderveld in weids landschap? | Voor kennisgeving aannemen |
| 15. | Brief van gemeente Aa en Hunze van 12 juli 2012 over Zand-winning Gasselterveld | Betrekken bij agendapunt 5 |
| 16. | Brief van Tegenwind Veenkoloniën van 10 juli 2012 over Wind-turbinepark Drentse Monden en Oostermoer | In handen stellen van GS |
| 17. | Brief van Regio Groningen-Assen 2030 van 15 mei 2012 over Jaarstukken 2012 Regio Groningen-Assen | Betrekken bij agendapunt 8 |
| 18. | Nieuwsbrief 21 van Platform Storm | Voor kennisgeving aannemen |
| 19. | E-mail van FODI van 30 juli 2012 over Gedragscode Zorgvuldig winnen | Voor kennisgeving aannemen |
| 20. | E-mail van Newcom Research & Consultancy van 27 juli 2012 over Onterecht communicatie Tegenwind van de Veenkoloniën brief 10 juli 2012 | Voor kennisgeving aannemen |
| 21. | E-mail van dhr. S. Verhaar van 30 juli 2012 over Voorstel verbe-tering OV tussen regio Groningen-Drenthe en Overijssel | In handen stellen van GS |
| 22. | E-mail van Algemeene Schippers Vereeniging (ASV) van 1 augustus 2012 over pamflet Kleine binnenvaart, de moeite waard | Voor kennisgeving aannemen |
| 23. | E-mail van de heer P.C.J. Muijzert van 3 september 2012 over Stop aanbesteding N33 | Voor kennisgeving aannemen |
| 24. | E-mail van de heer F. Menger van 5 september 2012 over regionaal spoor Groningen-Heerenveen | Voor kennisgeving aannemen |
| 25. | E-mail van Tegenwind Veenkoloniën van 6 september 2012 over Windmolens geven overlast / Provincie Noord Holland verbiedt Windmolens / Platform Storm | Voor kennisgeving aannemen |
| 26. | E-mail van Tegenwind Veenkoloniën van 7 september 2012 over Persberichten week 36 Platform Storm | Voor kennisgeving aannemen |

| | | |
|---|---|---|
| 27. | Nieuwsbrief 22 van Platform Storm | Voor kennisgeving aannemen |
| 28. | E-mail van de heer S. Zeldenrust van 16 september 2012 over Zandwinning Gasselterveld | Betrekken bij agendapunt 5 |
| 29. | Brief van Consumentenplatform Openbaar Vervoer van 18 september 2012 over Problemen met het busvervoer | Voor kennisgeving aannemen |

C. TER INZAGE IN LEESKAMER

| **Punt** | **Omschrijving** | **Behoort bij** |
|---|---|---|
| | Geen | |

**Provincie Drenthe**
T.a.v. Alle Statenleden
Postbus 122
9400 AC Assen

Enschede, 27 juli 2012

Betreft: onterecht communicatie Tegenwind van de Veenkoloniën brief 10 juli 2012

Geachte Statenleden,

Hierbij willen wij reageren op de brief van 10 juli jongstleden, die u namens de Tegenwind van de Veenkoloniën is toegekomen, betreffende de windturbinepark Drentse Monden en Oostermoer.

De Tegenwind van de Veenkoloniën stelt in hun brief dat de Provincie foutief geïnformeerd is door de firma Raedthuys door het rapport van de firma Newcom Research & Consultancy van juli 2008 "Opinieonderzoek windenergie" te presenteren en daarbij te concluderen dat er draagvlak is voor windenergie in Drenthe. Daarnaast stelt de Tegenwind van de Veenkoloniën dat de geschillencommissie MOA volgens een uitspraak op 1 mei 2012 heeft beoordeeld dat het onderzoek dat door Newcom Research & Consultancy juist is uitgevoerd, maar dat meerdere conclusies uit dit onderzoek onjuist zijn weergegeven in het rapport. Volgens hen zou u als Statenlid foutief zijn geïnformeerd en heeft dit mogelijk consequenties gehad voor uw beslissingen jegens windenergie.

De geschillencommissie MOA heeft echter in haar oordeel gesteld dat er geen aanwijzingen zijn dat onderzoekbureau Newcom de onderzoeksgegevens in het rapport "Opinieonderzoek windenergie" van juli 2008 onjuist heeft gehanteerd. De geschillencommissie geeft hierbij aan dat het onderzoek van Newcom Research & Consultancy deugdelijk is uitgevoerd, voldoet in de daaraan in kwalitatief opzicht te stellen eisen en de kwalitatieve toets heeft doorstaan. Wel zegt de geschillencommissie dat in de samenvatting de alinea 'geschikte locaties' voor verbetering vatbaar is. Hierin had niet de conclusie mogen staan dat 'het onderzoek uitwijst dat 74 procent van de Drentse bevolking de mening deelt dat het plaatsen van windmolens in open veengebied, agrarische gebieden of weilanden gepast is'. Hier hadden de werkelijke cijfers uit hetzelfde rapport apart gerapporteerd moeten worden (zie bijgevoegde bijlage).

De stelling van de Tegenwind van de Veenkoloniën dat er meerdere conclusies uit het door Newcom Research & Consultancy onderzoek onjuist zijn weergegeven in het rapport is onterecht.

We willen u in het vormen van uw besluit en reactie op de vragen van de Tegenwind van de Veenkoloniën, dan ook verzoeken om deze brief en bijgevoegde bijlagen in acht te nemen.

Hopende u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd, verblijf ik.

Hoogachtend,

drs. Neil van der Veer
*Directeur Newcom Research & Consultancy*

Bijlage: persbericht Newcom Research & Consultancy 9 mei 2012

# Platform Storm

NIEUWSBRIEF 21 28-7-2012

**Huishoudelijke mededeling:**

Platform Storm houdt ook reces; week 31, 32, 33 en week 34 gaat Storm even uitblazen om daarna er weer voluit tegen aan te gaan.

---

WOZSPECIALISTEN ***VERSUS*** Gemeente Borger-Odoorn

***Informatie voor als u heeft deelgenomen aan de Storm WOZ-actie***
Ook een brief van de gemeente ontvangen?
Vraagt u zich af waarom de gemeente bij u binnen wilt kijken om te taxeren?

Twee weken geleden is er een hoorzitting geweest tussen de gemeente en WOZ-specialisten. De gemeente heeft besloten om alle woningen inpandig te gaan bekijken. Op zich is er niets vreemds aan dat de gemeente wil kijken, dat doen ze al steekproefsgewijs. Bij een bezwaarschrift (in ons geval betreffende mogelijke plaatsing windturbines), wat zeker vergaande gevolgen heeft voor de gemeente bij een negatieve uitspraak, zal de gemeente zich goed voorbereiden. Vandaar de taxatie.

En wat nu als de taxatie hoger gaat uitvallen? De gemeente Borger Odoorn hanteert een tarief van 0,1625%. Dit betekent per € 100.000 een belasting bedrag van € 162,50. Uitgaande van een uiteindelijke claim is het van belang om de waarde van de woning zo goed mogelijk in te schatten. Bij een latere schade procedure is dit sowieso van belang. Dus een "correcte" taxatie is altijd nodig. Bij een pand met een waarde van € 400.000 en een WOZ-waarde van € 200.000 is het van belang dat de rechter van de werkelijke marktwaarde uitgaat voor en na plaatsing van de windturbines. Voor de huiseigenaar is van belang dat waardeverlies wordt berekend op basis van reële waarde. De manier waarop de gemeente zich gaat verweren is aan de gemeente. Er staan behoorlijk belangen op het spel. Belastingjaar 2011 waren de inkomsten € 4 miljoen.

Voor de wet is het heel belangrijk dat u de gemeente wel binnenlaat want zo laten de WOZ-specialisten weten: *"Ingevolge artikel 30 Wet WOZ artikel 50 AWR artikel 2 van de Algemene wet op het binnentreden is een belanghebbende verplicht mee te werken aan een inpandige opname. Indien de belanghebbende dit niet doet, vindt er een ommekeer in de bewijslast plaats. Het is dus zeer in ons nadeel alsmede in het nadeel van de belanghebbende, wanneer een inpandige opname wordt geweigerd. De gemeente dient in beginsel wel een kopie van het verzoek tot een inpandige opname aan ons toe te zenden, daar wij als gemachtigde optreden. Voorts is een taxateur van de gemeente verplicht zich te kunnen legitimeren. Indien dit voor u het geval is, kunt u uiteraard wel aan de taxateur van de gemeente aangeven dat het bezwaar is gericht tegen het windmolenpark en niets te maken het met het interieur van de woning.*

*Mocht u de bezwaarprocedure willen beëindigen dan wil WOZ-specialisten u attenderen op artikel 14 van de Opdrachtovereenkomst. Er zijn door ons kosten gemaakt nu onze juristen reeds een aantal uren werk aan uw zaak hebben besteed; het opstellen van het bezwaarschrift, eventueel het opstellen van een taxatierapport, en het bijwonen van een hoorzitting bij de gemeente in Borger. Platform Storm geeft aan dat ook voor een toekomstige planschadeprocedure uiteindelijk een correcte taxatie van de woning zal moeten plaatsvinden."*

Mensen moeten zelf een afweging maken of ze gaan voor een claim (wat kan betekenen dat taxatie wordt uitgevoerd) of afhaken. Wilt u afhaken, neem dan eerst contact op met WOZ-specialisten over de eventuele gevolgen.

---

**Dagblad van het Noorden plaatst redactioneel stuk**

Op 17 juli heeft DvhN ons redactioneel stuk geplaatst waarin we o.a. onze moeilijke positie proberen uit te leggen en waar we nu bezig zijn in onze gesprekken met de politiek, u vindt het artikel hier:

http://www.platformstorm.nl/downloads/20120717-dvhn-vechtentegenwindmolens.pdf

---

**Brandbrief Tegenwind Veenkoloniën voor provincie Drenthe**

Ondanks de gesprekken die wij met de provincie voeren, hebben wij niet het gevoel dat er daadwerkelijk geluisterd wordt naar ons in het algemeen en de bewoners in het bijzonder. Wij maken ons nog steeds ernstig zorgen over het mega plan en de wijze waarop de provincie dit hoofdpijndossier aanpakt.

In een brief aan de provincie hebben wij onze zorgen geuit, u kunt de brief teruglezen op onze site op: http://www.platformstorm.nl/downloads/brief_ps_en_gs.pdf

---

**Boeren willen duurzaam imago.**

Na eerst een grote advertentie in de regionale bladen te hebben geplaatst, hebben de boeren nog iets bedacht waardoor ze hun goede bedoelingen kunnen laten blijken:
het bekende Boerenrockfestival is opeens verduurzaamt!
**http://www.boerenrockfestival.nl/info/**

Zou Raedthuys -de projectontwikkelaar van het windturbine project- de boeren dit ingefluisterd hebben en het festival gesponsord hebben?
In ieder geval besteedt de site van Raedthuys ruim aandacht aan het "groene" festival.

**http://www.raedthuys.nl/nieuws/boerenrock-a-pop-2012-muziek-spektakel-en-duurzaam.html**

---

**Van onze vrienden van de Tegenwind N33**

Het samenwerkingsverband Windpark N33 verspreidt een gezellig, fris uitziende nieuwsbrief met daarin het volgende stuk:

**Het Veendammer Windparkbos**

Wij vinden het belangrijk dat op een zorgvuldige wijze in de omgeving wordt geïnvesteerd. Vooruitlopend op het inpassingsplan bieden wij samen met een grondeigenaar, de inwoners van Ommelanderwijk de realisatie aan van een groenstrook/bos. Deze groenstrook zal zich nabij de nieuwe oostelijke afrit van de N33/aansluiting N366 bevinden en een grootte hebben van circa 1,72ha. De aanleg van deze groenstrook 'Het Veendammer Windparkbos' vindt haar oorzaak onder andere in een vooruitlopende natuur-compensatie voor de realisatie van Windpark N33. Wij hebben het college van Veendam gevraagd haar medewerking te verlenen in het kader van ruimtelijke ordening.

http://windpark-n33.nl/nieuwsbericht/nieuwsbrief-windpark-n33---juni-2012/

**Tja, u weet het wel hoe het zit met dit soort reclame praatjes,**
**Er zit meestal een addertje onder het gras:**

'Windparkbos is geen Windparkbos'

Het Veendam/Ommelanderwijk 'Windparkbos'. Zo noemt KDE Energy de 1,72 hectare groen die wordt aangelegd in Ommelanderwijk bij de N33. De Veendammer wethouder Henk Jan Schmaal, Krijn Verwey van Rijkswaterstaat en Daan van de Wege van Tegenwind Veenkoloniën zien dat heel anders: **"Misleiding. Volksverlakkerij. Mooi weer spelen met andermans bos,"** zo briesen zij.
Dat bos is helemaal geen Windparkbos, zo zeggen zij, maar een compensatie voor de verdubbeling van de N33. Het bos moet de hinder van de weg beperken en is dus eigenlijk meer een 'N33-bos'.
Dat KDE Energy het bos nu claimt, zint Verwey in het geheel niet: "Dat is mijn bos, dit klopt niet. Dit is naar de bewoners toe niet netjes. Dit moeten ze rectificeren." Van de Wege vult aan: "Dit kan toch niet. Hoe durven ze dit zo te presenteren? 'Wij bieden de inwoners van Ommelanderwijk een groenstrook staat er letterlijk.' Dit is pure misleiding."
KDE Energy wil samen met Blaaswind een windmolenpark langs de N33 bouwen, maar tegen de megawindmolens bestaat veel verzet. Het nieuwe bos wordt volgens Rijkswaterstaatman Verwey aangelegd op grond van een boer die betroken is bij het windmolenpark. "Er is nu een overeenkomst, waarbij hij eigenaar blijft en wij een bos kunnen aanleggen." Maar dat maakt het bos dus niet opeens tot een Windparkbos, aldus Verwey. KDE-manager Frank Hoiting snapt niks van de commotie. "Er zijn wel degelijk afspraken gemaakt. Dat weten Rijkswaterstaat en de gemeente."
**http://www.dvhn.nl/nieuws/groningen/article9194501.ece/'Windparkbos-is-geen-Windparkbos'**

**Over bossen gesproken,**
**ook die zijn allang niet meer veilig voor de projectontwikkelaars!**

Windenergie in bossen?

In deze presentatie van Bosch en Rijn kunnen we lezen dat de onderzoekers alle positieve aannames over windenergie klakkeloos overnemen- wind raakt nooit op en is de goedkoopste vorm van duurzame energie- en op zoek zijn naar waar ze nog meer windturbines kunnen neerzetten. Zoals te verwachten was van dit pro wind onderzoeksbureau is de eindconclusie dat de bossen prima geschikt zijn- economisch, ruimtelijk en milieu technisch- voor het plaatsen van windturbines.

Zomaar wat zinnen uit het rapport:
"Grondvergoedingen van € 10.000 tot € 30.000 per turbine per jaar (afhankelijk van het windregime) zijn realistisch."
*Storm:* Interessant voor de grondeigenaren, zoals bijvoorbeeld Staatsbosbeheer. Die zien het wel zitten: "Staatsbosbeheer gaat bij nieuwe bossen ook windmolenparken aanleggen. Met de opbrengst van de windenergie moet het onderhoud van het bos worden betaald, schrijft Trouw al in 2011.
http://www.nu.nl/binnenland/2568695/windmolens-moeten-bos-financieren.html

"Uitgaande van een toegangsweg van 150 meter lang, is het totale ruimtebeslag van een windturbine ca. 2000 m ² "
*Storm:* Dat wordt kappen! Brandhout levert ook nog wel wat op tegenwoordig….

En nog het meest discutabele advies van de onderzoekers:

"Rijk, maak een aangepast subsidie systeem voor windenergieprojecten in gebieden met een relatief laag windaanbod!"

Oftewel -> het levert niet veel op aan energie maar wat haalt het uit, dat lossen we wel op met subsidie?! Drie keer raden wie deze subsidie op mag brengen: de burger! Stichting Platform Storm vraagt zich af of het niet eens tijd wordt dat de overheid energie "oogst"en subsidieert waar het wel veel oplevert ?
We proberen toch ook geen ongeschikte gewassen op de zure veengronden te laten groeien omdat we weten dat dit weggegooid geld is ?!

http://prezi.com/dr1a_3ne_v5k/wind-in-bossen/

En zo gaat het dan in Duitsland:

http://www.youtube.com/watch?v=okDolHHfrn0

**Lofar bedreigt door windturbines.**

Het is Platform Storm al eerder opgevallen dat stukken waarin windenergie negatief wordt benaderd of waaruit problemen met windturbines blijken, van het internet lijken te verdwijnen. Gelukkig kan je ook downloaden en door een oplettende vrijwilliger kunnen wij u alsnog dit stuk van Lofar aanbieden.

Hieruit blijkt dat er meerdere negatieve aspecten aan het mega windturbinepark voor Lofar kleven – en dus ook voor de omwonenden.
U kunt het downloaden via onze site:
**http://www.platformstorm.nl/downloads/lofar-4.pdf**

---

**Ook in Nederland is er sprake van voortschrijdend inzicht: Provincie Noord- Holland stopt met vergunningen afgeven voor windprojecten!**

De provincie Noord-Holland geeft per direct geen vergunning meer af voor de bouw van nieuwe windparken. De provincie heeft besloten een halt toe te roepen aan de groei van het aantal windmolens, zo is bekendgemaakt.

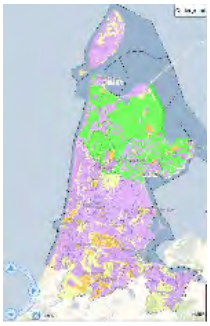

http://www.telegraaf.nl/binnenland/12538928/__Geen_nieuwe_windparken__.html

En dat terwijl ze eerst enthousiast een groot zoekgebied hadden aangewezen – hier groen op de kaart. Maar ja, als er dan windturbines staan, blijken ze toch wel nadelen te hebben dus geeft Noord- Holland aan dat hun grens tot wat de provincie hebben kan bereikt is en stopt ze met vergunningen afgeven.

http://www.noord-holland.nl/web/Projecten/Duurzame-energie-2/Wind/Windkansenkaart.htm

Maar niet iedereen is het daar mee eens, zoals bijvoorbeeld Groen Links in Amsterdam. Wethouder Maarten van Poelgeest (GroenLinks) blijft vasthouden aan een verdubbeling van het Amsterdamse windmolenpark. Dat heeft hij in Het Parool gezegd. Uiteraard kwam ook daar weer een reactie op.

Wethouder Maarten van Poelgeest moet de wens voor een verdubbeling van het Amsterdamse windmolenpark laten varen, zegt gedeputeerde Jaap Bond van de provincie: 'Noord-Holland staat al vol windturbines.' De 'verbijstering' die Van Poelgeest uitte in Het Parool over het besluit van de provincie om alle aanvragen voor nieuwe windmolens het komende half jaar te bevriezen, noemt Bond (CDA) 'politiek gespeeld'.

http://www.parool.nl/parool/nl/4/AMSTERDAM/article/detail/3288391/2012/07/18/Provincie-verbijstering-over-bouwstop-windmolens-politiek-gespeeld.dhtml

# Platform Storm

NIEUWSBRIEF 21 28-7-2012

## Koersen van Vestas onderuit

Van onze redacteur
Amsterdam

De koersen van windturbinebouwer Vestas zijn maandag met 7% onderuitgegaan na berichten dat het Deense bedrijf in gesprek is met de banken over de herstructurering van zijn schuld. De windturbinebouwer heeft volgens Bloomberg een schuld van € 1,2 mrd.

De problemen waren aan het licht gekomen toen Vestas gebruik wilde maken van een kredietlijn van € 300 mln. Volgens The Sunday Times zouden de banken Vestas een ultimatum hebben gesteld. De banken HSBC en Royal Bank of Scotland zouden van Vestas hebben geëist met een uitgebreid en degelijk financieel plan te komen. Vestas zou daarvoor PwC voor advies hebben ingehuurd, de banken Ernst & Young.

Vestas heeft evenals de concurrenten General Electric (Verenigde Staten) en het Duitse Siemens last van dalende turbineprijzen, overcapaciteit en versobering van subsidies in diverse landen op windenergie. Daarnaast is er ook nog hevige concurrentie uit Azië. 'De hele sector doet het slecht. Banken zijn niet langer genegen grote projecten te financieren', aldus een Duitse analist die de sector goed kent. Dat laatste heeft behalve met de problemen in de windenergiesector ook te maken met de financiële problemen die de banken zelf ondervinden.

Vestas, een belangrijk toeleverancier van Nederlandse windmolenprojecten, is het afgelopen jaar ook twee keer met een winstwaarschuwing geconfronteerd. De financieel directeur en drie commissarissen stapten vervolgens op. Het jaarverlies bleek vier keer zo hoog als verwacht. Sinds oktober vorig jaar daalde de beurskoers met ruim 50%. Vestas wilde maandag niet zeggen of het zijn afspraken met de banken nog kan nakomen.

In april meldde een Deense krant dat Vestas doelwit was van een mogelijke overname door een Chinese branchegenoot, vermoedelijk Sinovel Wind Group of Xinjiang Goldwind Science & Technology. Beide partijen hebben een eventueel bod besproken met banken, zo stelt de Deense krant Jyllands-Posten. Toen kort daarna de Deense regering stelde een eventuele transactie niet te zullen dwarsbomen, schoot de koers van Vestas plotseling met meer dan 20% omhoog.

Analisten zien voorlopig geen bod op Vestas, niet door Siemens of GE en evenmin door Chinese of Koreaanse bedrijven. Chinese bedrijven zouden niet voldoende gekapitaliseerd zijn. Vestas reageerde nooit op overnamegeruchten, ook niet toen het Franse Alstom in maart liet weten dat het windturbinebouwers wilde kopen. Analisten zeggen dat een minderheidsdeelname of een technologisch samenwerkingsverband tussen bijvoorbeeld Chinezen en Vestas meer voor de hand ligt dan een overname.

**Vestas Windmolens**

- De windmolenindustrie heeft het moeilijk. Behalve Vestas kampen ook GE en Siemens met problemen
- Er is sprake van dalende prijzen, overcapaciteit, sterke concurrentie vanuit China en minder subsidie
- Vestas gaf al twee winstwaarschuwingen
- Overnamegeruchten zijn niet van de lucht

**Groene stroom de toekomst?**

**Beleggen in een windpark?**

**Misschien toch maar niet….**

---

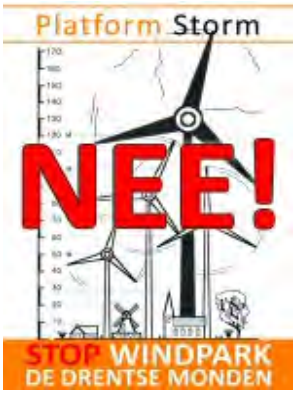


Raamposters en spandoeken.

Mocht u onze raamposter gemist hebben, dan kunt u hem alsnog downloaden van onze site: http://www.platformstorm.nl/ bij werkgroepen -media.

Wilt u hem liever kant en klaar, e-mailt u dan naar: info@platformstorm.nl
Dan kijken wij waar u het dichtst in de buurt de poster op kunt halen.

Zoekt u een groter medium om uw ongenoegen kenbaar te maken?Stichting Platform *Storm* heeft ook spandoeken. Meer hierover vindt u op onze site.

---

U bent vrij dit bericht door te zenden aan andere geïnteresseerden. Zij kunnen zich ook zelf aanmelden via onze site.
Wenst u de nieuwsbrief niet meer te ontvangen dan kunt u zich via de site afmelden.

Het secretariaat van Stichting Platform Storm is bereikbaar op:
secretaris@platformstorm.nl

Algemeen Nut Beogende Instelling ANBI

Volg Storm op Twitter: @karlvoshaart en @infoplatform
Input voor de nieuwsbrief kunt u sturen naar: kopijnieuwsbrief@platformstorm.nl

---

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
10 oktober 2012

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de statenadviseur mede te delen.*

# *Samenvatting*

## van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

gehouden op 19 september 2012

WOENSDAG STATENDAG

# SAMENVATTING

## Vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

**Woensdag 19 september 2012**

*U kunt de agendavoorstellen en de ingezonden brieven, evenals de samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

De lijst met toezeggingen tot en met de vergadering van 19 september 2012 (*deze vergadering)* is als bijlage opgenomen bij deze samenvatting.

**Aanwezig:**
A. Huizing (voorzitter)
Mevrouw M. Bakker (PvdA)
H. Beerda (PvdA)
R. Beimers (PVV) vervangt A.A.P.M. van Berkel
D.B. Dijkstra (CDA)
R. Fokkens (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
K. Kuipers (GroenLinks) vervangt mw. Van Dinteren
J.N. Kuipers (GroenLinks)
F.W. van Lookeren Campagne (D66)
mevrouw W.M. Meeuwissen-Dekker (VVD)
J.M.L. van Middelaar (SP)
mevrouw L.A. Smits (SP)
J.L. Stel (VVD)
mevouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
A. Timmerman (VVD)
mevrouw M.C.J. van der Tol (D66)
A. Vorenkamp (PVV)

mevrouw R. Veenstra, statenadviseur

**Voorts aanwezig de leden van GS:**
mevrouw T. Klip-Martin (VVD) tot en met agendapunt 5
R.W. Munniksma (PvdA)
H. Brink (VVD)

**Afwezig:**
A.A.P.M. van Berkel (PVV)
J.A. van Berkum (CU)
mevrouw G.M. van Dinteren (GroenLinks)
F. van Rhee (groep Van Rhee)
Th.J. Wijbenga (CDA)

**1. Opening**

**2. Vaststelling van de agenda**

**3. Samenvatting vergadering 20 juni 2012**
Samenvatting wordt conform vastgesteld.

**4. Ingekomen stukken en de lijst van toezeggingen**
De lijst met ingekomen stukken wordt conform vastgesteld.
Naar aanleiding van de correspondentie van de heer Muijzert wordt door de PvdA de vraag gesteld of er een bijeenkomst georganiseerd kan worden over ontwikkelingen rond de N33. *Gedeputeerde Brink* herkent zich niet in een deel van de correspondentie. Hij neemt geen initiatief voor het houden van een bijeenkomst omdat het naar zijn mening mosterd na de maaltijd is.
De PvdA wil graag een reactie zien op de email B21 van S. Verhaar van 30 juli 2012 over verbetering van railvervoer.
De PvdA wil de binnenvaart agenderen naar aanleiding van de brief van de ASV (Algemeene Schippers Vereeniging). Nadat andere fracties hebben aangegeven de agendering te ondersteunen zegt de PvdA toe om het agendapunt te onderbouwen.

Lijst van toezeggingen wordt doorgenomen en op onderdelen gewijzigd. De aangepast lijst is aan deze samenvatting gehecht.

Gedeputeerde Staten zeggen het volgende toe:
*Gedeputeerde Klip* zegt toe dat het college een reactie zal geven op de brief B14 van 14 juni 2012 van het buurtcomité Smalbroek/Lheebroek over gasboringen.
*Gedeputeerde Brink* zegt toe dat het college een reactie zal geven op de brief B11 van de heren De Jong over het Ligplaatsenbesluit.
Het college zegt toe dat het de reactie op de email B5 van de heer J. Kolöffel van 16 juni 2012 aan de Statenleden zal doen toekomen.

**5. Brief van het College van Gedeputeerde Staten van 12 juli 2012 over Zandwinning in het Gasselterveld**
Samenvatting inbreng van de heer S. Zeldenrust namens het zandwinningbedrijf Zeldenrust
Inspreker de heer Zeldenrust licht toe waarom hij vindt dat zijn bedrijf een verlenging van de vergunning voor zandwinning in het Gasselterveld zou moeten krijgen. Zijn bijdrage wordt in een bijlage toegevoegd.
Op vragen van Statenleden voegt hij toe dat volgens hem Drenthe niet zelfvoorzienend blijft, als het Gasselterveld gesloten wordt. Ook zal werkgelegenheid bij meerdere bedrijven verdwijnen.

De reactie van het college van GS wordt op hoofdlijnen als volgt verwoord:
*Gedeputeerde Klip* benadrukt in reactie op de bijdragen van de fracties dat de provincie moet kunnen schakelen in nieuwe tijden. Zij heeft echter, alles afgewogen, geen nieuw standpunt ingenomen na 14 jaar consequent beleid. Het belang van v.o.f. Echten is daarbij meegewogen. De tijdelijkheid van de vergunning is aldus de gedeputeerde sinds 2006 voortdurend herhaald. Zij stelt dat een concurrentiestrijd via de provincie wordt uitgevochten.
Op de vraag van de PvdA wat bedoeld was met het verdienmodel, geeft de gedeputeerde toe dat het er wellicht wat ongelukkig staat. Bedoeld was dat serieus is gekeken naar het plan. De ontgrondingenwet maakt geen deel uit van Wabo en is een bevoegdheid van GS.
Op de vraag van de VVD naar de kwaliteit van het zand reageerde de gedeputeerde dat al lang bekend was dat het zand van Gasselterveld van prachtige kwaliteit is. Het college heeft de nieuwe plan-

nen voor nieuwe natuur en verlening van de vergunning oprecht afgewogen tegenover de reële belangen van v.o.f. Echten die op basis van beleid hebben geïnvesteerd. De afweging heeft niet geleid tot een andere beslissing.
Werkgelegenheid is een belangrijk argument om plannen te heroverwegen, maar de provincie gaat niet over werkgelegenheid. Op de vraag van de PVV of de v.o.f. Echten een schadeclaim kan indienen als aan Zeldenrust een verlening van de vergunning verleend wordt, is het antwoord bevestigend. De mogelijkheid van een claim is voor het college geen argument bij de afweging. GS heeft geen ander belang dan een zorgvuldige en betrouwbare overheid te zijn. Ze heeft geen manier gezien om de plannen naast elkaar te laten bestaan.

In antwoord op vragen van D66 geeft *gedeputeerde Klip* aan dat de brief van Pels Rijcken te laat binnenkwam om hem eerder aan de Staten te doen toekomen. Juist vanwege de zorgvuldigheid is de bijlage van Pels Rijcken weggelaten. Het stuk is volgens de gedeputeerde, in tegenstelling tot hetgeen D66 stelt, zonder de bijlage te begrijpen.

*Gedeputeerde Munniksma* geeft aan dat in de Omgevingsvisie van 2010 ten aanzien van de EHS een nee-tenzij beleid is vastgesteld en er sprake moest zijn van groot maatschappelijk belang om economische ingrepen in EHS te doen. Compensatie is mogelijk, maar dat wil niet zeggen dat de EHS niet te koop is.

Samenvattende reactie van de fracties
De PvdA, SP, CDA of het niet mogelijk is dat het college een uitweg zoekt. *Gedeputeerde Klip* vindt dit geen verantwoordelijkheid van het college en neemt het niet over, waarop de PvdA, VVD, SP, D66, CDA en PVV het college vragen open te staan voor een overleg tussen marktpartijen en de eventuele uitkomst te gebruiken bij het nemen van een besluit over het nieuwe voorstel.
CU en GL vinden dit niet meer nodig en steunen het voorgenomen besluit.

**6. Rondvraag**
Capaciteitsproblemen van het busvervoer
In antwoord op vragen van PvdA en D66 stelt *gedeputeerde Brink*, dat hij het betreurt dat er zoveel scholieren bij haltes blijven staan. Er wordt met Qbuzz naar oplossingen gezocht. Het beleid blijft dat er geen reizigers bij haltes moeten blijven staan. Ook volgend jaar zal Qbuzz zich maximaal inspannen om alle reizigers een plek in bussen te kunnen aanbieden.
Het is niet de intentie van *gedeputeerde Brink* om de BDU (Brede Doeluitkering) in te zetten om dit probleem op te lossen. De gedeputeerde geeft antwoord op de vraag van de SP dat geen geld bespaard kan worden door beter geplande inzet van versterkingsbussen. In reactie op een vraag van GroenLinks geeft de gedeputeerde aan dat reizigers veilig vervoerd worden.

Daarnaast vraagt de PvdA of het OV bij een volgende commissie uitvoeriger op de agenda geplaatst kan worden. *Gedeputeerde Brink* vraagt zich af of dit zinvol is, maar hij zegt toe dat als hij informatie heeft, dit aan de Staten zal mededelen. De PvdA stelt voor een besprekingsvoorstel te doen voor bijvoorbeeld de vergadering in november. Dit wordt besloten.

Financiële stand van zaken OV-bureau
*Gedeputeerde Brink* antwoordt het CDA dat de financiën redelijk in balans zijn, maar door hogere dieselprijzen en toegenomen vraag zal tegen de verwachting in het weerstandsvermogen niet opgebouwd worden.
Het CDA ontvangt signalen dat de OV-chipkaart niet soepel loopt. Er worden bedragen afgeschreven, die niet te verklaren zijn. Het lijkt structureel te zijn dat het geld daarna heel moeilijk terug te halen is. *Gedeputeerde Brink* zegt toe dit na te gaan.

Gedeputeerde staten zeggen het volgende toe:
*Gedeputeerde Brink* zegt toe dat hij zal nagaan of het juist is dat er soms verkeerde bedragen worden afgeschreven van OV-chipkaarten en of het onnodig lastig is om deze bedragen terug te vorderen.

**7. IPO-, SNN- en EU- aangelegenheden**
In de Staten van januari of februari zal aandacht aan IPO besteed worden.

**Statenstukken/brieven**

**8. Brief van het College van Gedeputeerde Staten van 14 juni 2012 over Jaarstukken Regiovisie Groningen-Assen**
Samenvattende reactie van de fracties
D66 roept op om de Regiovisie beter te profileren en uit zijn zorgen over de spreiding van mogelijke extra kosten bij de aanleg van de regiotram.
CU is positief over het stuk en vraagt of leegstand van winkelpanden onderdeel van de Regiovisie kan worden. CU wil ook graag inzicht krijgen in de resultaten van het doelgroepenbeleid bij aanbestedingen. Verder vraagt de fractie zich af hoe het staat met de injectie in de woningmarkt begin 2012.
Het CDA vraagt hoe ver de evaluatie bedrijventerreinen is gevorderd en hoe de fractie het thema werk-woonlocaties moet zien.
De PVV vraagt of vast staat dat alle gelden van de Landsbanki zijn of worden terugbetaald. De fractie geeft aan het college mee dat aangezien de regiotram Groningen niet door gaat, de bijbehorende verkenningen kunnen worden uitgesteld.
De PvdA stelt dat het trap-op-trap-af principe ook moet gelden voor het Projectbureau Regiovisie. De fractie heeft, net als D66, behoefte om nader te discussiëren over eventueel het afketsen van de regiotram kan betekenen voor Drenthe. Tenslotte wil de PvdA weten wat de gevolgen zijn van samenwerking tussen de regio GA en Eemsdelta. De PvdA vraagt aandacht voor het effect hiervan op Rijksbijdragen bij bezuinigingen.
De VVD wil weten of het college van mening is dat de provincie met de tram en andere GA projecten door moet gaan, terwijl overal bezuinigd moet worden. Verder wil de VVD zien dat de verkenningen niet slechts over de regiotram gaan, maar over alle vervoersmodaliteiten over de te verkennen routes.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
*Gedeputeerde Munniksma* legt uit dat er nog gewerkt wordt aan een impuls richting de woningmarkt, maar de materie blijkt meer weerbarstig dan gehoopt. In de komende maanden zal de herstructurering van bedrijventerreinen aan de orde komen. In de regio GA zal ook herprogrammering in kantorenmarkt en winkelmarkt nodig zijn, waarbij het centrum van de steden goed op peil gehouden zal moeten worden.
Het is de gedeputeerde niet direct duidelijk of het trap-op-trap-af principe voor elke sector geldt. Hij moet dat nader uitzoeken. Ten aanzien van Landsbanki was het probleem dat bij de gemeente Groningen was gebankierd, waardoor de Regiovisie is meegezogen. Er is groot vertrouwen bij de gemeente Groningen dat het probleem opgelost is.
De komende één-twee jaar zal een herijking van de deelprogramma's van het meerjareninvesteringsprogramma worden uitgevoerd in het besef dat de regio Groningen-Assen de groeimotor van het noorden is.
De verbinding met Eemsdelta hangt samen met energie. Energie is een belangrijke drager is voor economische activiteiten in deze regio.
*Gedeputeerde Brink* hecht aan de bereikbaarheid van de stad Groningen. Ten aanzien van de tram is vastgesteld dat fase 2 versterkend werkt voor fase 1. Er is besloten om de voorverkenning naar de as

Groningen Assen en Leek-Roden uit te voeren. Daarbij wordt ook gekeken naar andere modaliteiten dan de tram. De meerwaarde van de Regiovisie wordt door alle wethouders en gedeputeerden in de POVV (Portefeuillehoudersoverleg Verkeer en Vervoer) erkent.

De voorzitter vat de discussie als volgt samen:
Als de regiotram niet doorgaat, zal een debat geagendeerd worden om de gevolgen daarvan te bespreken.
De veranderende omstandigheden moeten leiden tot een discussie over hoe met de projecten, programma- en proceskosten van de Regiovisie moet worden omgegaan, maar de Regiovisie zelf staat niet ter discussie.

Gedeputeerde Staten zeggen het volgende toe:
*Gedeputeerde Munniksma* zegt toe dat hij zal rapporteren over de resultaten van het doelgroepenbeleid bij aanbestedingen.

**9. Statenstuk 2012-541, AFLO nieuwe stijl**

Samenvattende reactie van de fracties
GL mist in het nieuwe voorstel het verbindende van de AFLO (Adviescommissie Fysieke Leefomgeving) organisaties. GL mist de interactie met PS. D66 is nog niet enthousiast over de nieuwe AFLO.
CDA, PVV en D66 stellen voor om de AFLO op te heffen, omdat de daarin vertegenwoordigde belangen al via andere wegen in het beleidsproces betrokken worden. Het CDA constateert wel dat de Omgevingsvisie moet worden aangepast. Als toch wordt doorgegaan, vraagt CU duidelijkheid over de financiële vergoedingen. Ook wil CU weten hoe Groningen en Friesland betrokken worden.
GL en D66 steunen het idee om de Commissie Landelijk Gebied buiten de AFLO te plaatsen.
PvdA, CU en VVD stellen voor toe te voegen om binnen redelijke termijn de AFLO nieuwe stijl te evalueren. Zij zijn vooralsnog niet voor opheffen. De VVD vindt dat in de nieuwe constructie wel mensen zitten met ervaring in de praktijk, maar stelt voor het aantal leden niet uit te breiden.
De SP is voor één organisatie. Voor PvdA en SP moet duidelijk zijn dat het de laatste kans is voor de AFLO.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
*Gedeputeerde Munniksma* herkent de kritiek op de AFLO. Hij vindt de bijdrage van de CLG zo waardevol dat rond de CLG geen structuurverandering moet plaatsvinden.
De AFLO had voorheen wettelijke bevoegdheden. Het Rijk is in de AFLO niet meer vertegenwoordigd. De structuurverandering moet leiden tot bruikbare adviezen. Als die niet komen, moet alsnog afscheid genomen worden van de AFLO.
Het kan een goede zaak zijn om in Noord Nederland tot een gezamenlijke AFLO te komen. Dit bleek op korte termijn niet haalbaar, maar de gedeputeerde wil op langere termijn dit niet uitsluiten.
Informatie over vergoedingen kunnen Statenleden langs ambtelijke lijn krijgen.

Gedeputeerde Staten zeggen het volgende toe:
*Gedeputeerde Munniksma* zegt toe rond de zomer van 2014 de nieuwe AFLO te evalueren.

Het wordt een B-stuk.

**10. Mededelingen**

Naar aanleiding van een presentatie op 23 juli was over de gebiedsagenda wordt gevraagd wie lid wil worden van de Klankbordgroep. Het CDA draagt de heer Wijbenga voor. De SP draagt mevrouw

Smits voor. De heer van Lookeren zit er namens D66 in en de heer Stel namens de VVD. Andere fracties zullen later iemand voordragen.

**11. Sluiting**

De vergadering wordt gesloten om 17.20 uur.
De volgende vergadering zal plaatsvinden op 31 oktober 2012.

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 31 oktober 2012,

, voorzitter

, statenadviseur

| Toezeggingenlijst Statencommissie Omgevingsbeleid, stand van zaken 19 september 2012 | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Naam** | **Omschrijving** | **Startdatum** | **Einddatum** | **Stand van Zaken** |
| **Korte termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Statenstuk 2012-518, Regionale compensatie intergemeentelijke structuurvisie (IGS) Leek-Roden | *Gedeputeerde Munniksma* zegt namens zijn college Van der Tuuk toe: te komen met een antwoord op de van het CDA over de profilering van het regiovisie gebied in economische zin. | 28.03.2012 | 26.06.2012 | Is nog in discussie bij portefeuillehouders EZ. Wordt verplaatst naar commissie Cultuur en Economie. |
| 2. Invoering nieuwe omgevingswet | *Gedeputeerde Munniksma* zegttoe de vraag welke kernkwaliteiten worden aangetast en welke rechtsbescherming risico loopt als de nieuwe Omgevingswet wordt ingevoerd, schriftelijk te beantwoorden. | 20-06-2012 | 20-09-2012 | Brief 17 oktober 2010 42/3.3.2012006908 Beantwoording vragen over nieuwe omgevingswet, |
| 3. Brief Smalbroek/Lheebroek 14 juni 2012 | *Gedeputeerde Klip* zegt toe een reactie te geven op de brief. | 19.9.2012 | 19.12.2012 | |
| 4. Ligplaatsenbesluit Dieverbrug/Dieversluis | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe dat het dat het college een reactie zal geven op de emails van de heren De Jong over het Ligplaatsenbesluit. | 19.9.2012 | 19.12.2012 | |
| 5. Verkeersituatie 60 km. zone | *Het college zegt toe dat zij de reactie op de email van de heer J. Kolöffel van 16 juni 2012 aan de Statenleden zal doen toekomen.* | 19.9.2012 | 19.12.2012 | Memo van 4 oktober 2012, reactie op mail van de heer *heer J. Kolöffel van 16 juni 2012* |
| 6. Doelgroepenbeleid aanbestedingen Regiovisie | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe dat hij zal rapporteren over de resultaten van het doelgroepenbeleid bij aanbestedingen in het kader van de Regiovisie. | 19.9.2012 | 19.12.2012 | |
| 7. OV-chipkaarten | *Gedeputeerde Brink* zegt toe dat hij zal nagaan of het juist is dat er soms verkeerde bedragen worden afgeschreven van OV-chipkaarten en of het onnodig lastig is om deze bedragen terug te vorderen | 19.9.2012 | 19.12.2012 | |

| **Lange termijn Toezeggingen** |
|---|

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 1. Bedrijventerreinen in de Regio Assen-Groningen | *Gedeputeerde Haarsma* zegt toe Provinciale Staten te betrekken bij de voortgang van de bedrijventerreinen in de Regio Assen-Groningen.<br><br>(overgenomen door gedeputeerde Munniksma) | 25-11-2009 | Eind 2011 | OGB 09.02.2011: Gedeputeerde Haarsma zegt toe dat de commissie hier z.s.m. een brief over ontvangt.<br>OGB: 21.09 2011: het traject loopt binnen de Regiovisie. N.a.w. niet meer in 2011 afgerond.<br>OGB 30.11.2011: De gedeputeerden RO en Wonen zijn gemandateerd om te komen met een bijstelling v.w.b. de bouwopgave waaronder begrepen die van de bedrijventerreinen.<br>OGB 22.02.2012 De gedeputeerde geeft aan dat er formele stukken komen. |
| 2. Biobased Economy | *Gedeputeerde Klip* zegt toe: dat de commissie de visie over Biobased Economy ontvangt | 11-01-2012 | 31-12-2012 | |
| 3. Resultaten DEO | *Gedeputeerde Klip* zegt toe: dat PS elk jaar een terugkoppeling krijgt van de resultaten van de DEO. | 11-01-2012 | 31-01-2013 | |
| 4. Brief van college van Gedeputeerde Staten d.d. 9 november 2011 over Stand van zaken aanleg recreatieve vaarverbinding Erica-Ter Apel | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe: In de regionale woonvisies zullen ook de plannen uit de particuliere sector worden meegenomen. De gedeputeerde koppelt de opvatting van de gemeente terug aan de commissie. | 18.01.2012 | 31.12.2012 | |
| 5. IPO-, SNN- en EU-aangelegenheden | *Gedeputeerde Brink* zegt toe: het rapport van de SER over de Smart Specialization Strategy aan de commissie te verstrekken. | 28.03.2012 | 31.12.2012 | |
| 6. Gebiedsvisie Windenergie | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe dat nog in 2012 de Gebiedsvisie in de Veenkoloniën aan de orde gebracht zullen worden. | 19.09.2012 | 19.09.2012 | Brief van 16 oktober 2012 over Gebiedsvisie windenergie, rapport Windenergie Drenthe in de gemeenten Emmen en Coevorden |
| 7. Evaluatie AFLO nieuwe stijl | Als in de Statenvergadering van 10 oktober 2012 wordt besloten de AFLO nieuwe Stijl te starten, zal deze rond de zomer van 2014 geëvalueerd worden. | 19.09.2012 | 23.09.2014 | |

**Moties**

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| M 2011-16: Natuur en landschap: kaderstelling en keuzes door PS (VVD, PvdA) | PS verzoeken GS m.b.t. het deelakkoord Natuur de staten voorstellen voor te leggen voor de kaderstelling binnen dit domein en vervolgens de staten voorstellen voor te leggen inzake de daadwerkelijke keuzes rond de bezuinigingen in het natuur beheer. | 09-11-2011 | 01-03-2012 | .] |
| M 2012-04: Schrappen van complementaire doelen in Natura 2000 gebieden. | PS roepen GS op om:<br>- de complementaire doelen te schrappen in die Natura 2000 gebieden waarvoor de provincie Drenthe verantwoordelijk is;<br>- de vergunningverlening van Natuurbeschermingswet hierop met terugwerkende kracht aan te passen voor de gehele provincie en alle Natura 2000 gebieden zodat complementaire doelen geen hinder meer vormen voor vergunningverlening;<br>- de beheerplannen hierop aan te passen;<br>- de motie zo spoedig mogelijk uit te voeren, doch uiterlijk 1 oktober 2012 en de Staten te informeren over de voortgang, | 18.04.2012 | | PS 18.04.2012: De motie is aangehouden in afwachting van het toegezegde overzicht van de complementaire doelen in Natura 2000 gebieden. |

# Statengriffie - Windmolens geven overlast / Provincie Noord Holland verbiedt Windmolens / Platform Storm

**Van:** remko trip
**Aan:**
**Datum:** 6-9-2012 12:54
**Onderwerp:** Windmolens geven overlast / Provincie Noord Holland verbiedt Windmolens / Platform Storm

---

Leden Provinciale Staten,

Link naar Protest tegen windmolens op Hart van Nederland:

http://www.hartvannederland.nl/nederland/noord-holland/2012/windmolens-geven-overlast/

In de bijlage het artikel uit de Telegraaf van 5 September 2012 over :

Provincie Noord Holland trekt streep door windmolenprojecten

Remko

Amsterdam kan plan vergeten

## Windmolens geven overlast / Provincie Noord Holland verbiedt Windmolens

Foto's bekijken Alles downloaden

remko heeft je uitgenodigd om zijn/haar album te bekijken. Dit album bevat een bestand.

# Statengriffie - Persberichten week 36 Platform storm

**Van:** remko trip <tegenwindveenkolonie@hotmail.nl>
**Aan:** <n.uppelschoten@drenthe.nl>, <w.meeuwissen@drenthe.nl>, <a.kerstholt@dre...
**Datum:** 7-9-2012 8:44
**Onderwerp:** Persberichten week 36 Platform storm

Persberichten Week 36:

@ PvdA tegen windmolenpark in de gemeente Borger Odoorn
@ Afnemende wind voor windparkgebied
@ Import Stroom naar record: Gasgestookte centrale's zullen binnenkort geheel of gedeeltelijk buiten bedrijf worden gesteld
@ VVD : onderzoek naar rendement windenergie
@ Energiedebat: Op naar schone , betrouwbare en betaalbare energie zonder de nadelen van windenergie = volgens Hans Strating
@ Energie is verkiesbaar
@ Moeizame weg naar duurzame energie: Netbeheerder Tennet voorziet overschot grijze stroom
@ Boeren en bewoners Veenkoloniën lijnrecht tegenover elkaar/ gemeente AA en Hunze
@ Drukverschillen door windmolens schadelijk/dodelijk voor Vleermuizen
@ Mest is het nieuwe goud: Biogas
@ Provincie Noord Holland trekt streep door windmolenprojecten / Amsterdam kan plan vergeten / Amsterdam Ruziet over windmolens
@ Hoogleraar Richard Tol: Windnergie brengt zijn geld nooit op !

# Persberichten week 36 Platform storm

Foto's bekijken  Alles downloaden

remko heeft je uitgenodigd om zijn/haar album te bekijken. Dit album bevat 12 bestanden.

Vleermuis versus windmolen

Mest is het nieuwe goud

brengt zijn geld nooit op

# Platform Storm

NIEUWSBRIEF 22 09-09-2012

Beste lezers en lezeressen;

Het reces is afgelopen en de verkiezingsstrijd is in volle hevigheid uitgebarsten.

Meerdere partijen dingen naar uw stem met mooie praatjes. Het is niet eenvoudig een keuze te maken uit de vele partijen. Daarom heeft Storm in samenwerking met Tegenwind Veenkoloniën een overzicht gemaakt over hoe de politieke partijen met de windturbineplannen omgaan die onze woon- en leefomgeving bedreigen. Niet gemakkelijk. Want wat een partij landelijk vindt, kan anders zijn wat een partij op provinciaal niveau uitdraagt en dat kan weer verschillen met de lokale politiek. Bovendien is het maar al te duidelijk dat de politiek, hetzij lokaal, hetzij provinciaal hetzij landelijk elkaar graag deze hete aardappel toespelen.

Daarom nog even voor alle duidelijkheid over de huidige situatie:

**Landelijk beleid:** "Het **kabinet** wil het gebruik van wind, biomassa en andere vormen van hernieuwbare energie stimuleren. Dat is goed voor het milieu en maakt Nederland minder afhankelijk van fossiele brandstof. Doel is 14% duurzame energie in 2020. Om op lange termijn (2050) te komen tot een CO2-arme economie, bevordert het kabinet de innovatie van duurzame energietechnieken."

Men kiest voor wind omdat dit de goedkoopste vorm van duurzame energie zou zijn. Sociale kosten worden niet meegerekend, net zo min als de mogelijke kosten van verlies werkgelegenheid in de regio, verlies toerisme of de verheviging van de krimp.

**Provinciaal beleid:** Het POP –Provinciaal Omgevingsplan- verdeelt de opgave voor windenergie en **provincie Drenthe** kleurt zo'n beetje heel oost Drenthe in als zoekgebied zonder daarbij een maximaal aan wattage op te geven.

**Gemeentelijk beleid: Gemeente Borger Odoorn** verzet zich en is tegenstander van de mega plannen van windenergie. Bovendien zeggen ze gepasseerd te zijn in de beleidsvorming rond het vaststellen van het zoekgebied in de provincie Drenthe. Hoeveel windenergie – hoeveel watt / windturbines- de gemeente wel "passend" vindt, geeft men niet aan, ook niet als daar om gevraagd wordt.

**Gemeente AA en Hunze:** geeft in beleidsstukken aan dat zij 30 megawatt –bv. 10 windturbines van 3 megawatt- het maximaal inpasbare vinden voor hun gemeente.

**Gemeente Stadskanaal:** ziet zich geconfronteerd met enorme windprojecten langs hun grenzen, maar kan daar niets over zeggen.

Van alle drie de overheden valt te zeggen dat ze vooral zo min mogelijk bewoners lijken te willen informeren en belanghebbenden niet te willen betrekken in de beleidsvorming.

–Wist u dat we zoekgebied waren geworden, bent u om uw mening gevraagd?-

Terug naar de landelijke verkiezingen; zoals al geconstateerd is, is het niet gemakkelijk om een helder antwoord te krijgen van de politiek. Niemand wil zijn vingers branden, ver in Den Haag is het stoer roep toeteren dat "we aan duurzame energie moeten doen", "dat er windturbines moeten komen", "dat doorpakken gewenst is", dichterbij de bewoners is die boodschap moeilijker te verkopen.

# Platform Storm

NIEUWSBRIEF 22 09-09-2012

Welke partij zou een positief effect kunnen hebben voor onze strijd en welke partijen zijn voorstander van de windparken? En hebben dus een negatief effect.

Onbekend: AeuP en **NXD** (alleen kiesring Amsterdam)

**Sterk Negatief:** CDA

**Negatief:** D66

**Licht negatief:** 50 PLUS, Partij voor de Dieren, MenS Partij voor Mens en Spirit, GROENLINKS

**Neutraal:** PvdA, LibDem Liberaal Democratische Partij

**Licht Positief:** ChristenUnie, SP, Nederland Lokaal, Piratenpartij Voor een vrije informatiesamenleving

**Positief:** DPK Democratisch Politiek Keerpunt, SGP Staatkundig Gereformeerde Partij, VVD, SOPN Soeverein Onafhankelijke Pioniers Nederland, Partij voor de Vrijheid

Op onze site kunt u in een uitgebreid overzicht teruglezen met nog meer informatie over de partijen en hun standpunten inzake energie.

http://www.platformstorm.nl/werkgroepen/media

Tegenwind Veenkoloniën heeft in samenwerking met Nationaal Kritisch Platform Windenergie en nog vele andere verontruste organisaties een brief gestuurd aan de leden van de vaste Kamercommissies voor I&M en EL&I, aan de partijleiders, inclusief de minister-president, en de landelijke partijbesturen.

Wij, van Storm, hebben hieraan meegewerkt om de politici tijdens de verkiezingscampagne aan te spreken op hun stellingname ten aanzien van windenergie in het algemeen, en in het bijzonder op de uiterst ondemocratische weg waarlangs gepoogd wordt het land ten koste van alles met windturbines vol te zetten.

**Tevens is er een PERSBERICHT uitgezonden;**

Rechtsbescherming tegen windmolens wassen neus –
Windturbines mogen 3x zoveel geluidshinder veroorzaken als snelwegen.

Sinds vorig jaar wordt het platteland geconfronteerd met een lawine aan plannen voor vaak zeer grote windturbineparken. De belemmeringen daartegen zijn met behulp van verruimde geluidsnormen, de Crisis- en herstelwet en de Rijkscoördinatieregeling tot een onaanvaardbaar minimum teruggebracht, waardoor de rechtsbescherming tegen windmolenplannen in feite een wassen neus is geworden. Van een deugdelijke afweging van belangen, op basis van goed onderzoek naar alle relevante gegevens is geen sprake meer.

Om de noodzakelijke wetten en regels door de Tweede Kamer te loodsen werd gebruik gemaakt van onjuiste en onvolledige informatie. Zo zouden de nieuwe geluidsnormen die sinds 1 jan 2011 van kracht zijn beleidsneutraal worden ingevoerd. Feit is echter dat bijvoorbeeld het windturbinepark Urk/Noordoostpolder onder de oude regels niet mogelijk zou zijn. Het Rijksinpassingsplan en de bijbehorende besluiten voor dit windpark hebben niet voor niets op deze nieuwe normen gewacht en werden toen het eindelijk kon binnen een week, op 6 januari 2011, in de Staatscourant gepubliceerd.

Over de werkelijk netto opbrengst van windturbines bestaan alarmerende gegevens uit het buitenland (VS, Ierland) die laten zien dat de gas- en kolencentrales aanzienlijk minder efficiënt werken als ze de onregelmatige stroom uit windmolens moeten opvangen. Ze moeten dan zelf ook onregelmatiger gaan draaien, wat extra brandstof kost. Dit brandstofverlies kan zelfs zo hoog oplopen dat daarmee de hele opbrengst aan windstroom wordt tenietgedaan. Praktijkgegevens waaruit kan blijken hoe dit verschijnsel in ons land uitpakt zijn bedrijfsgeheim, en minister Verhagen vindt het niet nodig ze op te vragen Hij weet immers al hoe het zit.

In een brief aan de (toekomstige) Tweede Kamerleden roepen 12 tot 15 duizend bezorgde Nederlanders, geconfronteerd met het verdwijnen van de rechtsbescherming tegen windmolenplannen en verenigd in 85 groeperingen, de politieke partijen op om een eind aan te maken aan de toenemende rechteloosheid, en:

1. **windturbines uit het regiem van de Crisis- en herstelwet en de toekomstige Omgevingswet te halen.**
2. **de toepassingsmogelijkheid van de Rijkscoördinatieregeling tot het uiterst noodzakelijke te beperken.**
3. **de AMvB met de nieuwe geluidregels in te trekken van dan wel deze drastisch aanpassen.**
4. **onafhankelijkheid van de rechtspraak van de Raad van State tot stand te brengen.**
5. **de informatieverstrekking van de Rijksoverheid aan een onafhankelijke milieuaccountancy toets te onderwerpen.**

De brief van 85 verontruste groeperingen aan Kamerleden, Partijleiders en Partijbesturen vindt u hier: **https://docs.google.com/file/d/0ByHMldz7PSfqblpUMnFTdm1PYzA/edit**

NIEUWSBRIEF 22 09-09-2012

Aansluitend op de steeds groter wordende geluidsproblematiek van de windturbines heeft Stichting Kritisch Platform Windenergie Zijpe een klachtensite geopend waar iedereen vanuit Nederland zijn of haar klachten kwijt kan.

Het meldpunt, **www.windmolenklachten.nl** is opgezet door bewoners uit de kop van Noord-Holland. Een prima initiatief, vindt de Milieudienst in dat gebied.

“Wij lopen tegen een muur op. Omwonenden van windturbines ondervinden ernstige overlast, maar de overheid grijpt niet in. Vandaar dit meldpunt", zegt Henno Dasselaar van de Stichting Kritisch Platform Windenergie Zijpe, de initiatiefnemer van de site.

De Ambtenaar, recent gebouwde herriemakende horizonvervuiling.

In het windturbinerijke noorden van de provincie veroorzaken sommige windmolens veel klachten. Berucht is een windturbine in Sint Maartensbrug, die al jaren de buren van hun rust berooft. Ook drie grote windturbines in de polders tussen Schagen en het Amstelmeer zorgen voor veel problemen. De nieuwe windturbine De Ambtenaar in de Wieringermeer, met 135 meter de hoogste van Nederland, roept ook al klachten op.

De bewoners klagen er vooral over dat de voortdurende geluidshinder ze op de zenuwen werkt. Daarnaast zijn hun woningen minder waard geworden.
„Maar wij willen zeker niet alleen klachten uit onze eigen regio verzamelen", zegt Henno Dasselaar. „Wij hebben onze website bedoeld als een nationaal meldpunt.

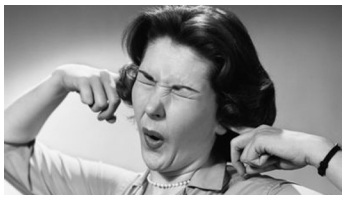

**Want het is een nationaal probleem."**

Belangrijk doel is het aanscherpen van de geluidsnorm voor windturbines. Die is sinds 1 januari 2011 versoepeld. Mede daarom vallen praktisch alle windturbines, ook de meest omstreden exemplaren, binnen de normen.

Ze mogen ook meer lawaai veroorzaken dan vroeger. Dat zegt Eric Allard van de Milieudienst Kop van Noord-Holland. „De windturbine in Sint Maartenbrug moest voorheen tussen 22.40 en 7 uur worden stilgezet. Maar dat hoeft niet meer en gebeurt dus niet." Allard vindt het dan ook ’heel goed’ dat de omwonenden op deze manier aandacht vragen voor het probleem van de geluidsoverlast. De gemeenten Zijpe en Anna Paulowna hebben bij de provincie en het rijk al vergeefs geklaagd over de geluidsnormen.
Bron: http://www.stichting-jas.nl/newsread.asp?newsID=18160

*Storm vindt het daarom des te belangrijker om te voorkomen dat windturbines in een stil gebied als de Veenkoloniën worden geplaatst! Want zulke grote getale windturbines waartussen bewoners worden opgesloten, dus tussen rijen van deze machines, is vragen om problemen. En dat is niet iets wat- ook al beweren de initiatiefnemers en de windturbinebouwers graag het tegendeel- tussen de oren zit.*

*Dat is inmiddels wel bewezen:*

**Windenergie maakt ziek, je kan doodziek worden van de windturbines.**

Het geluid van de windturbines veroorzaakt een keur aan klachten. Gezondheidsklachten van mensen die in de buurt wonen van windmolens lopen uiteen van slaapproblemen, duizeligheid, angststoornissen, prikkelbaarheid, depressies, concentratie- en leerproblemen, en tinnitus (oorsuisen) Die conclusie trekt een onderzoeker van de faculteit Rechtsgeleerdheid van de Universiteit van Utrecht.

Voor de media berichten van de Telegraaf, Spits en Elsevier en een rapportage kijkt u op: **http://www.platformstorm.nl/werkgroepen/media**

Een rapportage van Hart van Nederland in combinatie met eigen opnames kijkt u hier: **http://youtu.be/NQHEm7qtbHw**

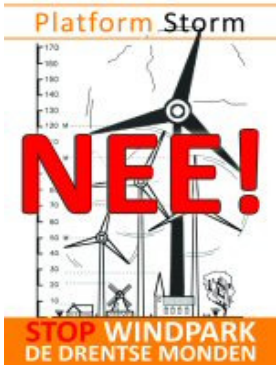


Raamposters en spandoeken.

Mocht u onze raamposter gemist hebben, dan kunt u hem alsnog downloaden van onze site: **http://www.platformstorm.nl/** bij werkgroepen -media.

Wilt u hem liever kant en klaar, e-mailt u dan naar: **info@platformstorm.nl**
Dan kijken wij waar u het dichtst in de buurt de poster op kunt halen.

Zoekt u een groter medium om uw ongenoegen kenbaar te maken?Stichting Platform *Storm* heeft ook spandoeken. Meer hierover vindt u op onze site.

U bent vrij dit bericht door te zenden aan andere geïnteresseerden. Zij kunnen zich ook zelf aanmelden via onze site.
Wenst u de nieuwsbrief niet meer te ontvangen dan kunt u zich via de site afmelden.

Het secretariaat van Stichting Platform Storm is bereikbaar op:
**secretaris@platformstorm.nl**

Algemeen Nut Beogende Instelling ANBI

Volg Storm op Twitter: @karlvoshaart en @infoplatform
Input voor de nieuwsbrief kunt u sturen naar: **kopijnieuwsbrief@platformstorm.nl**

# TEGENWIND VEENKOLONIËN

**WINDNEE & *Tegenwind* Hunzedal & Platform Storm & tegenwind n33**

**Tegenwind Veenkoloniën**

**Post adres: Noorderdiep 75, 9571 AT, Tweede Exloërmond**

**woordvoerder Tegenwind Veenkoloniën: Dhr. R. Rietveld**

**email: Woordvoerder@tegenwindhunzedal.nl** www.tegenwindveenkolonien.nl

---

Provincie Drenthe

t.a.v. Alle Statenleden

Postbus 122

9400 AC Assen

Betreft: Windturbinepark Drentse Monden en Oostermoer

Tweede Exloërmond, 10-07-2012

Geachte Statenleden,

Zoals u allen weet, zijn er plannen voor het realiseren van windturbineparken in de gemeenten Borger-Odoorn en AA en Hunze. Deze plannen behelzen 80 tot 160 windturbines van 150 tot 198 meter hoogte. Samen met de beoogde plannen in Veendam zullen bij realisatie de Veenkoloniën meerdere en hogere objecten bevatten dan een stad als New York.

Dit betekent voor tienduizenden inwoners in de beide gemeenten, maar ook voor de inwoners van de steden Stadskanaal en Musselkanaal, een zeer ingrijpende wijziging van het totale landschap en daarmee de leefomgeving en leefomstandigheden. Wij als belangen behartigers van de bezorgde bewoners willen u ons ongenoegen uiten met betrekking tot het tot nu toe gelopen proces.

Ten eerste zijn de bewoners niet geïnformeerd over het besluit dat de gemeenten Borger Odoorn en AA en Hunze mede tot zoekgebied voor windenergie zijn aangewezen. Als de heer Munniksma wordt gevraagd tijdens een bijeenkomst in Annen waarom de keuze is gevallen op deze twee gemeenten, antwoordt hij dat er veel wind is. Echter de windkaart van Nederland op 100 m. hoogte (Senter Novem juni 2005) geeft aan dat in het westen van Drenthe meer wind is dan in de Veenkoloniën.

- Graag zouden wij alsnog van u vernemen waarom het Veenkoloniale gebied van de gemeenten Borger-Odoorn en AA en Hunze tot zoekgebied voor windenergie zijn verkozen?

Ook blijkt de Provincie foutief geïnformeerd te zijn door de firma Raedthuys. Zij hebben u het rapport van de firma Newcom "Opinie onderzoek windenergie" van juli 2008 gepresenteerd en daarbij geconcludeerd dat er draagvlak is voor windenergie in Drenthe. Echter de geschillen commissie MOA heeft middels uitspraak van 1 mei 2012 beoordeeld dat het

onderzoek juist is uitgevoerd, maar dat de conclusies uit dit onderzoek onjuist zijn weergegeven in het rapport. Daarbij bent u als Statenlid foutief geïnformeerd en dit heeft mogelijk consequenties gehad voor uw beslissingen jegens windenergie.

- Gaarne zouden wij van u vernemen wat uw mening hierover is, of u door deze fout niet vindt dat er destijds anders gehandeld had moeten worden en indien u wel tot deze conclusie komt, deze alsnog te wijzigen?

Wij constateren dat de politiek erg onduidelijk communiceert. Vanaf het bekend worden van de plannen voert het Ministerie I&M bevoegd gezag. Dit terwijl de Structuurvisie Wind op Land nog niet is gemaakt. Andersom heeft de Provincie geen bevoegd gezag maar maakt wel een gebiedsvisie Windenergie. Daar komt bij dat dinsdag 20 juni 2012 door de Minister van I&M is toegezegd dat de gebiedsvisie van de Provincie Drenthe in de Milieu Effect Rapportage wordt meegenomen. Deze werkwijze is de bewoners in 2e Exloërmond, Zuidlaren en Nooitgedacht niet zo voorgespiegeld. Ook de planning die het Ministerie ons presenteerde klopt nu zo'n anderhalf jaar later al niet meer. Helaas moeten wij dit zelf constateren en worden de bewoners niet geïnformeerd over de foutieve informatie tijdens de startnotitie. Laat staan dat ze worden geïnformeerd over de nieuwe planning.

- Wanneer is de gebiedsvisie windenergie van de Provincie Drenthe af en welk tijdspad zal hierin worden gevolgd? Of moeten we daarvoor weer bij het ministerie zijn?

Ons verzoek is, om middels een uitgebreide communicatie richting de bewoners, duidelijkheid te scheppen in het bovenstaande. Daar hebben de bijeenkomsten in Annen en Valthermond zeker niet aan bij gedragen. Hier zijn alleen de visuele aspecten gepresenteerd, terwijl vragen over gezondheidsaspecten, laag-frequent geluid, economische gevolgen en krimp niet of nauwelijks aan bod zijn gekomen en er steeds meer vragen bijkomen.

- Op welke termijn gaat de Provincie de bevolking informeren en op welke wijze?

Als laatste wil ik u verwittigen van het feit dat de Staten zijn geïnformeerd door de initiatiefnemers van Windpark de Drentse Monden en Windpark Oostermoer over de mogelijke windturbine opstellingen. Ook wij als vertegenwoordigers van de bewoners zijn in een klein selecte groep geïnformeerd. Echter publicatie van de windturbine-opstellingen naar de achterban was en is ons verboden door de initiatiefnemers. Daarentegen meldt de commissie voor de MER in haar advies van windpark Oostermoer het volgende:
"De initiatiefnemers geven in de notitie R&D aan draagvlak belangrijk te vinden. Daarom geeft de Commissie in overweging om in het MER aandacht aan bovenstaande aspecten te besteden en de MER ook te benutten als communicatiemiddel."
Tot nu toe blijkt dit advies dan ook nog niet ter harte te zijn genomen door de initiatiefnemers. Wij hebben dit diverse keren gemeld aan de vertegenwoordigers van DEE, Raedthuys en Oostermoer. Echter zonder resultaat. Wij hopen dat u ons daarbij kunt en wilt helpen om de initiatiefnemers te overtuigen meer en open te communiceren met de bevolking.

Wellicht wordt u voorgespiegeld (o.a. via de media) dat Tegenwind Veenkoloniën actief meewerkt aan de invulling van de bouwstenen en het ontwerpen van de gebiedsvisie Wind in Drenthe. Tot op heden is elke stap door de Provincie genomen zonder enige inbreng van Tegenwind Veenkoloniën. Zoals u wellicht weet heeft tijdens de behandeling van de eerste bouwsteen Tegenwind Veenkoloniën succesvol ingesproken tijdens het debat en moest dhr.

# TEGENWIND VEENKOLONIËN

**WINDNEE & *Tegenwind* Hunzedal & Platform Storm & tegenwind n33**

Munniksma uit zijn brief verwijderen dat er geen enkele manier van samenwerking mogelijk zou zijn.

Nu moeten we constateren dat de bouwstenen, die wij onvolledig achten en waarover wij meerdere malen vragen hebben gesteld tijdens onze gesprekken, nog steeds als peilers gebruikt worden voor de Gebiedsvisie Wind in Drenthe. Wij willen met klem benadrukken dat wij geen van de reeds afgeronde bouwstenen daarvoor geschikt vinden. Hetgeen gedaan is, is slechts een eerste start. We missen nog steeds een correct uitgevoerd draagvlak onderzoek (bouwsteen 1 bevat slechts een aantal interviews) en een correct uitgevoerde Economische Effect Rapportage (EER) wat ons van groter belang lijkt dan een participatie rapport (bouwsteen 2) waar eigenlijk niets concreets in staat over de Veenkoloniën. Meer geschikt zou een onderzoek naar compensatie zijn geweest in plaats van participatie. Tevens missen wij de inpassing van de EO Wijersprijs in het geheel. Hier zijn diverse landschapsarchitecten bezig geweest met de inrichting van de Drentse- en Groninger Veenkoloniën, terwijl de heer Munniksma wel heeft aangegeven over een jaar verantwoording hierover af te leggen aan de aanwezigen, waaronder vertegenwoordigers van de Veenkoloniale gemeenten.

Bouwsteen 3 bevat slechts een visueel onderzoek naar enkele variaties van plaatsing in een 3D omgeving zonder dat er daadwerkelijk kaders zijn gegeven waardoor de onderzochte opstellingen zo verschillen met het aantal megawatts dat je ze niet onderling kunt vergelijken. Tevens is het goed hieraan de EER te koppelen.

- Wij vragen u om de belangen van de bewoners en dus uw stemmers, goed te behartigen en kritisch te kijken naar de huidige bouwstenen en eventuele ontbrekende informatie van te voren te verzamelen voordat u komt tot de gebiedsvisie Wind in Drenthe. Hierbij kunt u aan niet onderzochte zaken denken als: de krimp, gezondheidsaspecten, compensatie en EER; deze komen vooralsnog in de MER niet aan bod en ook niet in de bouwstenen. Heeft de Provincie daar nog nadere eisen aan gesteld of laat zij daar onderzoek naar doen?

Wij hopen door middel van dit schrijven dat u onze adviezen wilt meenemen in uw besluiten en onze vragen wilt beantwoorden. Gaarne ontvangen wij van u een schriftelijk antwoord.

In afwachting van uw reactie ,

Hoogachtend,

Namens Tegenwind Veenkoloniën

| | | |
|---|---|---|
| Karl Voshaart | Micha van Hartingsveldt | Niek Kuizenga |
| Platform Storm | WindNee | Tegenwindhunzedal |

# Tegenwind Veenkoloniën

**WindNee & Tegenwind Hunzedal & Platform Storm & Tegenwind N33**

**Verzoek**

Veenkoloniën, 21 juni 2012

## Verzoek tot indienen en ondersteunen motie werking RCR t.a.v. Windparken

Geachte commissieleden van de vaste Kamercommissie I&M,

Naar aanleiding van de commissievergadering op 19 juni willen wij ons met het volgende verzoek tot u richten:

Wij verzoeken u om toch over te gaan tot het indienen en steunen van een motie voor het opschorten (of conditioneel maken) van de RCR ten aanzien van de realisatie van Mega windparken **ook binnen de aangewezen zoekgebieden.**

Het is algemeen bekend dat we in de huidige stand van zaken alleen praten over de situatie in de Veenkoloniën. Hier wordt ten opzichte van de provinciale toezegging in een klein gebied het negenvoudige getracht er door te drukken dan dat op basis van een evenwichtige verdeling nodig is om de IPO toezegging en daarmee de landelijke doelstelling te realiseren. U verwacht van de bewoners **draagvlak** en **participatie** maar ook zeker begrip en enthousiasme voor duurzame energie. Dit wordt ons echter wel heel moeilijk gemaakt door hetgeen tijdens de commissie vergadering besproken en wel/niet toegezegd door de minister.

Wij hebben al eerder aangegeven dat de bewoners van dit gebied, onze achterban, best bereid zijn hun verantwoordelijkheid te neme om in gezamenlijkheid te komen tot een “gedragen” inpassing. Deze bereidheid wordt echter sterk gefrustreerd door de dreiging van de RCR. Hoe kunt u en de minister van ons verwachten dat wij hiermee aan de gang gaan, samen met de provincie, als het resultaat met één veeg aan de kant geschoven kan worden zonder dat hier door ons wat tegen in gebracht kan worden. Als beide opties open blijven staan (eigen inpassing provincie samen met bewoners en de huidige Mega plannen van de initiatiefnemers) dan kan er niet door ons “gegokt” worden op een acceptabele afloop en rest ons niets anders dan vol de strijd aan te blijven gaan voor onze belangen. Volgens ons zijn er dan straks alleen nog maar verliezers en niet in de laatste plaats de duurzaamheidsgedachte.

Er zal een duidelijke voorkeur en voorrang moeten worden uitgesproken en geborgd dat de gezamenlijke door bewoners en lokaal/provinciaal bestuur gemaakte inpassing uitgevoerd gaat worden en dat in dat geval andere “aanbiedingen” niet worden aangenomen. Dit was en is dan ook altijd de strekking geweest van ons verzoek tot aanpassing van de RCR werkingssfeer.

***Het toepassen van de RCR zou volgens ons alleen maar dan moeten plaatsvinden als de beoogde doelstelling niet gerealiseerd wordt via de "normale" procedures en daarmee het landsbelang in het gedrang komt.***

Deze definitie vraagt dus om een opschorting van de RCR procedure voor ons gebied. Wij begrijpen dat dit niet onbeperkt kan duren maar er moet wel een kans gegeven worden. U kunt dit afdwingen met een motie.

Ik hoop op een positieve reactie van u en inzet om het speelveld dusdanig in te richten dat er met vertrouwen in elkaar een gezamenlijke doestelling gerealiseerd kan worden. Wij zijn altijd bereid een en ander persoonlijk verder toe te lichten.

Met vriendelijke groet,

Rob Rietveld
Woordvoerder Tegenwind Veenkoloniën
06-46375095
Woordvoerder@tegenwindhunzedal.nl

.cc Gedeputeerden: Mevr. Klip en dhr. Munniksma (Drenthe), dhr. W. Moorlag (Groningen)
Wethouders: J. Bruintjes (Borger-Odoorn) en B. Wassink (AA en Hunze)
Provinciale Staten: Drenthe en Groningen

Provinciale Staten Drenthe

# *Besluitenlijst*

**van de vergadering van**
**Provinciale Staten van Drenthe**

gehouden op woensdag 10 oktober 2012

# BESLUITENLIJST

## Vergadering van Provinciale Staten van Drenthe
## Woensdag 10 oktober 2012

*U kunt de statenvoorstellen en de ingezonden brieven, alsmede de besluitenlijsten en samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

**Aanwezig:**
*De voorzitter:*
J. Tichelaar

*De leden:*
J.Slagter (vicevoorzitter)
mevrouw C. Aarsbergen-Ligtvoet (VVD)
mevrouw M. Bakker (PvdA)
J.J. Baltes (VVD)
H. Beerda (PvdA)
R. Beimers (PVV)
A.A.P.M. van Berkel (PVV)
H.H. van de Boer (VVD)
J.A. van Dalen (D66)
mevrouw G.M. van Dinteren (GroenLinks)
H.N. van Eekelen (SP)
R. Fokkens (PvdA)
mevrouw R.S. Goettsch (PvdA)
E. Hemsteede (PvdA)
mevrouw R. Horasan (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
A. Huizing (PvdA)
mevrouw T. Hummel (PvdA)
A. Kerstholt (VVD)
H. Klaver (CDA)
mevrouw W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen (CDA)
mevrouw W.M. Meeuwissen-Dekker (VVD)
P.H. Oosterlaak (SP)
mevrouw J.M. Pannekoek-van Toor (VVD)
F. van Rhee (Groep Van Rhee)
mevrouw L.A. Smits (SP)
J. Smits (VVD)
J.L. Stel (VVD)
T. Stelpstra (ChristenUnie)
mevrouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
mevrouw M.C.J. van der Tol (D66)
N.A. Uppelschoten (PVV)
E.R. Veenstra (PvdA)
H.J. van der Ven (CDA)
J. Vester (SP)
Th.J. Wijbenga (CDA)
P.A. Zwiers (PvdA)

mevrouw S. Buissink, griffier

**Voorts aanwezig de leden van GS:**
mevrouw T. Klip-Martin (VVD)
A. van der Tuuk (PvdA)
H. Brink (VVD)

**Afwezig:**
D.B. Dijkstra (CDA)
mevrouw M.J. Kaal (CDA)
mevrouw G.H. Smith (GroenLinks)
A.Timmerman (VVD)

**A/B. Opening en mededelingen**
De voorzitter opent de vergadering om 13.30 uur.

*Gedeputeerde Van der Tuuk* geeft aan dat uitvoering is gegeven aan de motie van 6 juni inzake de inzet van GS om de Floriade naar de gemeente Groningen te halen. De Floriade is echter toegewezen aan Almere.
Het CDA bedankt GS dat zij gevolg heeft gegeven aan het initiatief van de fractie.

**C. Vaststelling van de agenda**
De agenda wordt conform vastgesteld.

**D. Vaststelling besluitenlijst 11 juli en 19 september**
De besluitenlijsten 11 juli en 19 september worden conform vastgesteld.

**E. Ingekomen stukken**
De ingekomen stukken worden conform de voorstellen op de lijst ingekomen stukken afgehandeld.

**F. Beëdiging lid bestuur Noordelijke Rekenkamer**
De heer Nijhuis, voorzitter van het bestuur van de Noordelijke Rekenkamer, houdt een korte toespraak, waarin hij het belang van goed contact tussen de rekenkamer en de Staten benadrukt. Vervolgens legt de heer J. van der Bij de belofte af en wordt geïnstalleerd als lid van het bestuur van de Noordelijke Rekenkamer.

**G. Rondvraag**
<u>Encore</u>
Naar aanleiding van de vragen van de PVV over Encore geeft de PvdA aan dat is afgesproken dat een rondvraag alleen gesteld wordt als sprake is van enige urgentie of van politieke actualiteit. Deze afspraak verandert als vragen die niet aan deze eis voldoen door PS worden geaccepteerd. De vragen van de PVV hadden ook schriftelijke gesteld kunnen worden. Het CDA vindt dat als PS de bestaande afspraak wil wijzigen, hiertoe het Reglement van Orde (RvO) moet worden aangepast. Dit is aan het Presidium.
Naar aanleiding van deze discussie trekt de PVV haar rondvraag in. De vragen zullen worden omgezet in een schriftelijke vraag.

<u>Samenvatting van de voorzitter</u>
De voorzitter concludeert dat het punt over het RvO door het presidium zal worden opgepakt.

<u>Windmolens</u>
De organisatie ‘Tegenwind’ meldt dat zij geen informatie krijgt over de ontwikkelingen over de plaatsing van windmolens in de zoekgebieden. D66 vraagt naar aanleiding hiervan op welke wijze contact wordt onderhouden en hoe het overleg plaats vindt met alle partijen en wat de voortgang is met betrekking tot het plaatsen van windmolens. En hoe de staten hierover worden geïnformeerd.

*Gedeputeerde Klip* antwoordt dat voor het kerstreces de gebiedsvisie ‘Wind op land’ in concept gereed is en dan ter inzage zal worden gelegd. Voor de zomer 2012 zijn twee bijeenkomsten in het noordelijk deel van Drenthe georganiseerd en er wordt gewerkt aan een dergelijke avond in het zuidelijk deel. Er is nog geen noodzaak voor informatieavonden, omdat het concept van de gebiedsvisie nog niet klaar is. Het college heeft wel contact met ‘Tegenwind’.
Drenthe blijft staan voor de afspraak die ze met het Rijk en andere provincies heeft afgesloten om in Drenthe 280 megawatt windenergie ruimtelijk te reserveren en dat zal niet meer worden. Zolang de provincie haar bijdrage levert, zal volgens deze afspraak geen Rijksinpassingsplan ter inzage worden gelegd.

## H. Voorstellen

**A-STUKKEN:**

### H-1 Statenstuk 2012-537; Treasurystatuut provincie Drenthe 2012

Het voorstel is met algemene stemmen aanvaard.

### H-2 Statenstuk 2012-539; 1e financiële actualisatie 2012

Het voorstel is met algemene stemmen aanvaard.

### H-3 Statenstuk 2012-540; Ontwerp-Meerjarenbeleidskader Jeugdzorg 2013-2016

Het voorstel is met algemene stemmen aanvaard.

Bijdrage van de fracties
Het CDA verzoekt om de aanbevelingen van het zojuist verschenen rapport van de commissie Samson mee te nemen.

Reactie van de gedeputeerde
*Gedeputeerde Van der Tuuk* geeft aan dat het college evenals de staten geschokt zijn door de uitkomsten van de commissie Samson. Een aparte commissie, de commissie Rouvoet, gaat in het vervolg hiervan een kwaliteitskader ter voorkoming van sexueel misbruikt ontwikkelen en zal toezien op de uitvoering hiervan. Deze ontwikkelingen zullen door het college worden gevolgd en de uitkomst van de commissie zullen worden meegenomen.

**B-STUKKEN:**

### H-4 Statenstuk 2012-541; AFLO nieuwe stijl

Bijdrage van de fracties
De fracties vinden unaniem dat AFLO niet goed functioneert.
PvdA en VVD blijven voorstander voor een verbetertraject en een geplande evaluatie.
De VVD is tegen samenvoeging van de AFLO nieuwe stijl met de CLG (Commissie Landelijke Gebied).
De SP pleit voor samenvoeging tot één onafhankelijk orgaan en dient daartoe amendement A2012-65 in. Volgens de SP is de CLG het enige wat werkt.
D66 vindt het een goed idee om de CLG om te vormen en dient hiervoor amendement A2012-66 in.
GL, CU, en de PVV zijn voor het opheffen van de AFLO en steunen amendement A2012-66 van D66.
De CU vraagt waarom in de AFLO nieuwe stijl de leden en voorzitter financiële vergoeding ontvangen. De leden zijn immers werkzaam bij subsidieontvangers van de provincie.

Reactie van de gedeputeerde
*Gedeputeerde Klip* ontraadt de amendementen. De gedeputeerde blijft gevraagd en ongevraagd advies van belang vinden.
Als mensen vanuit hun expertise en niet vanuit een organisatie gevraagd worden, is het geven van een vergoeding reëel. De redenering van de CU om geen vacatiegelden te geven ging op voor de oude situatie, maar niet voor de nieuwe situatie.

**Amendementen**

| Nr. | Ingediend door | Onderwerp | Aangenomen/verworpen: |
|---|---|---|---|
| A2012-66 | D66 | AFLO nieuwe stijl: opheffen AFLO | Verworpen<br>Voor: D66, SP, GL, CU, Groep van Rhee<br>Tegen: PvdA, VVD, PVV, CDA |
| A2012-65 | SP | AFLO nieuwe stijl: één organisatie | Verworpen<br>Voor: SP, GL<br>Tegen: PvdA, VVD, D66, CU, Groep van Rhee, PVV, CDA |

*Besluit met betrekking tot AFLO-nieuwe stijl*
Het voorstel is met meerderheid van stemmen aanvaard.
Voor: PvdA, VVD, CDA
Tegen: D66, SP, GL, CU, PVV, Groep van Rhee

**H-5 Statenstuk 2012-538; Afronding project nieuwbouw en verbouwing Drents Museum en positie Huize Tetrode**

Bijdragen van de fracties
PvdA, VVD, PVV, CU en GL merken op dat het woord 'vooralsnog' moet worden toegevoegd. GL wil een beleidskader waarin vastgelegd wordt hoe de provincie om zal gaan met het bezit van gebouwen.

Reactie van de gedeputeerde
*Gedeputeerde Van der Tuuk* geeft aan dat in de aangepaste tekst '*het besluit niet over te gaan tot verkoop*' het woord '*vooralsnog*' is toegevoegd. Het college zal bij de behandeling van de begroting aangeven hoe de provincie met het bezit van haar gebouwen omgaat.

Samenvatting van de voorzitter
De voorzitter constateert dat het voorstel gelezen moet worden inclusief het woord 'vooralsnog'.

*Besluit:*
Het voorstel wordt met algemene stemmen aanvaard.

**F. Sluiting**
De voorzitter sluit de vergadering om 14.30 uur.

De volgende vergadering zal plaatsvinden op 14 november 2012.

Vastgesteld in de vergadering van Provinciale Staten van 14 november 2012,

, voorzitter

, griffier

Provinciale Staten Drenthe

# *Besluitenlijst*

**van de vergadering van**
**Provinciale Staten van Drenthe**

gehouden op woensdag 10 oktober 2012

# BESLUITENLIJST

## Vergadering van Provinciale Staten van Drenthe
## Woensdag 10 oktober 2012

*U kunt de statenvoorstellen en de ingezonden brieven, alsmede de besluitenlijsten en samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

**Aanwezig:**
*De voorzitter:*
J. Tichelaar

*De leden:*
J.Slagter (vicevoorzitter)
mevrouw C. Aarsbergen-Ligtvoet (VVD)
mevrouw M. Bakker (PvdA)
J.J. Baltes (VVD)
H. Beerda (PvdA)
R. Beimers (PVV)
A.A.P.M. van Berkel (PVV)
H.H. van de Boer (VVD)
J.A. van Dalen (D66)
mevrouw G.M. van Dinteren (GroenLinks)
H.N. van Eekelen (SP)
R. Fokkens (PvdA)
mevrouw R.S. Goettsch (PvdA)
E. Hemsteede (PvdA)
mevrouw R. Horasan (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
A. Huizing (PvdA)
mevrouw T. Hummel (PvdA)
A. Kerstholt (VVD)
H. Klaver (CDA)
mevrouw W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen (CDA)
mevrouw W.M. Meeuwissen-Dekker (VVD)
P.H. Oosterlaak (SP)
mevrouw J.M. Pannekoek-van Toor (VVD)
F. van Rhee (Groep Van Rhee)
mevrouw L.A. Smits (SP)
J. Smits (VVD)
J.L. Stel (VVD)
T. Stelpstra (ChristenUnie)
mevrouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
mevrouw M.C.J. van der Tol (D66)
N.A. Uppelschoten (PVV)
E.R. Veenstra (PvdA)
H.J. van der Ven (CDA)
J. Vester (SP)
Th.J. Wijbenga (CDA)
P.A. Zwiers (PvdA)

mevrouw S. Buissink, griffier

**Voorts aanwezig de leden van GS:**
mevrouw T. Klip-Martin (VVD)
A. van der Tuuk (PvdA)
H. Brink (VVD)

**Afwezig:**
D.B. Dijkstra (CDA)
mevrouw M.J. Kaal (CDA)
mevrouw G.H. Smith (GroenLinks)
A.Timmerman (VVD)

**A/B. Opening en mededelingen**
De voorzitter opent de vergadering om 13.30 uur.

*Gedeputeerde Van der Tuuk* geeft aan dat uitvoering is gegeven aan de motie van 6 juni inzake de inzet van GS om de Floriade naar de gemeente Groningen te halen. De Floriade is echter toegewezen aan Almere.
Het CDA bedankt GS dat zij gevolg heeft gegeven aan het initiatief van de fractie.

**C. Vaststelling van de agenda**
De agenda wordt conform vastgesteld.

**D. Vaststelling besluitenlijst 11 juli en 19 september**
De besluitenlijsten 11 juli en 19 september worden conform vastgesteld.

**E. Ingekomen stukken**
De ingekomen stukken worden conform de voorstellen op de lijst ingekomen stukken afgehandeld.

**F. Beëdiging lid bestuur Noordelijke Rekenkamer**
De heer Nijhuis, voorzitter van het bestuur van de Noordelijke Rekenkamer, houdt een korte toespraak, waarin hij het belang van goed contact tussen de rekenkamer en de Staten benadrukt. Vervolgens legt de heer J. van der Bij de belofte af en wordt geïnstalleerd als lid van het bestuur van de Noordelijke Rekenkamer.

**G. Rondvraag**
<u>Encore</u>
Naar aanleiding van de vragen van de PVV over Encore geeft de PvdA aan dat is afgesproken dat een rondvraag alleen gesteld wordt als sprake is van enige urgentie of van politieke actualiteit. Deze afspraak verandert als vragen die niet aan deze eis voldoen door PS worden geaccepteerd. De vragen van de PVV hadden ook schriftelijke gesteld kunnen worden. Het CDA vindt dat als PS de bestaande afspraak wil wijzigen, hiertoe het Reglement van Orde (RvO) moet worden aangepast. Dit is aan het Presidium.
Naar aanleiding van deze discussie trekt de PVV haar rondvraag in. De vragen zullen worden omgezet in een schriftelijke vraag.

<u>Samenvatting van de voorzitter</u>
De voorzitter concludeert dat het punt over het RvO door het presidium zal worden opgepakt.

<u>Windmolens</u>
De organisatie ‘Tegenwind’ meldt dat zij geen informatie krijgt over de ontwikkelingen over de plaatsing van windmolens in de zoekgebieden. D66 vraagt naar aanleiding hiervan op welke wijze contact wordt onderhouden en hoe het overleg plaats vindt met alle partijen en wat de voortgang is met betrekking tot het plaatsen van windmolens. En hoe de staten hierover worden geïnformeerd.

*Gedeputeerde Klip* antwoordt dat voor het kerstreces de gebiedsvisie ‘Wind op land’ in concept gereed is en dan ter inzage zal worden gelegd. Voor de zomer 2012 zijn twee bijeenkomsten in het noordelijk deel van Drenthe georganiseerd en er wordt gewerkt aan een dergelijke avond in het zuidelijk deel. Er is nog geen noodzaak voor informatieavonden, omdat het concept van de gebiedsvisie nog niet klaar is. Het college heeft wel contact met ‘Tegenwind’.
Drenthe blijft staan voor de afspraak die ze met het Rijk en andere provincies heeft afgesloten om in Drenthe 280 megawatt windenergie ruimtelijk te reserveren en dat zal niet meer worden. Zolang de provincie haar bijdrage levert, zal volgens deze afspraak geen Rijksinpassingsplan ter inzage worden gelegd.

## H. Voorstellen

**A-STUKKEN:**

### H-1 Statenstuk 2012-537; Treasurystatuut provincie Drenthe 2012

Het voorstel is met algemene stemmen aanvaard.

### H-2 Statenstuk 2012-539; 1e financiële actualisatie 2012

Het voorstel is met algemene stemmen aanvaard.

### H-3 Statenstuk 2012-540; Ontwerp-Meerjarenbeleidskader Jeugdzorg 2013-2016

Het voorstel is met algemene stemmen aanvaard.

Bijdrage van de fracties
Het CDA verzoekt om de aanbevelingen van het zojuist verschenen rapport van de commissie Samson mee te nemen.

Reactie van de gedeputeerde
*Gedeputeerde Van der Tuuk* geeft aan dat het college evenals de staten geschokt zijn door de uitkomsten van de commissie Samson. Een aparte commissie, de commissie Rouvoet, gaat in het vervolg hiervan een kwaliteitskader ter voorkoming van sexueel misbruikt ontwikkelen en zal toezien op de uitvoering hiervan. Deze ontwikkelingen zullen door het college worden gevolgd en de uitkomst van de commissie zullen worden meegenomen.

**B-STUKKEN:**

### H-4 Statenstuk 2012-541; AFLO nieuwe stijl

Bijdrage van de fracties
De fracties vinden unaniem dat AFLO niet goed functioneert.
PvdA en VVD blijven voorstander voor een verbetertraject en een geplande evaluatie.
De VVD is tegen samenvoeging van de AFLO nieuwe stijl met de CLG (Commissie Landelijke Gebied).
De SP pleit voor samenvoeging tot één onafhankelijk orgaan en dient daartoe amendement A2012-65 in. Volgens de SP is de CLG het enige wat werkt.
D66 vindt het een goed idee om de CLG om te vormen en dient hiervoor amendement A2012-66 in.
GL, CU, en de PVV zijn voor het opheffen van de AFLO en steunen amendement A2012-66 van D66.
De CU vraagt waarom in de AFLO nieuwe stijl de leden en voorzitter financiële vergoeding ontvangen. De leden zijn immers werkzaam bij subsidieontvangers van de provincie.

Reactie van de gedeputeerde
*Gedeputeerde Klip* ontraadt de amendementen. De gedeputeerde blijft gevraagd en ongevraagd advies van belang vinden.
Als mensen vanuit hun expertise en niet vanuit een organisatie gevraagd worden, is het geven van een vergoeding reëel. De redenering van de CU om geen vacatiegelden te geven ging op voor de oude situatie, maar niet voor de nieuwe situatie.

**Amendementen**

| Nr. | Ingediend door | Onderwerp | Aangenomen/verworpen: |
|---|---|---|---|
| A2012-66 | D66 | AFLO nieuwe stijl: opheffen AFLO | Verworpen<br>Voor: D66, SP, GL, CU, Groep van Rhee<br>Tegen: PvdA, VVD, PVV, CDA |
| A2012-65 | SP | AFLO nieuwe stijl: één organisatie | Verworpen<br>Voor: SP, GL<br>Tegen: PvdA, VVD, D66, CU, Groep van Rhee, PVV, CDA |

*Besluit met betrekking tot AFLO-nieuwe stijl*
Het voorstel is met meerderheid van stemmen aanvaard.
Voor: PvdA, VVD, CDA
Tegen: D66, SP, GL, CU, PVV, Groep van Rhee

**H-5 Statenstuk 2012-538; Afronding project nieuwbouw en verbouwing Drents Museum en positie Huize Tetrode**

Bijdragen van de fracties
PvdA, VVD, PVV, CU en GL merken op dat het woord 'vooralsnog' moet worden toegevoegd. GL wil een beleidskader waarin vastgelegd wordt hoe de provincie om zal gaan met het bezit van gebouwen.

Reactie van de gedeputeerde
*Gedeputeerde Van der Tuuk* geeft aan dat in de aangepaste tekst '*het besluit niet over te gaan tot verkoop*' het woord '*vooralsnog*' is toegevoegd. Het college zal bij de behandeling van de begroting aangeven hoe de provincie met het bezit van haar gebouwen omgaat.

Samenvatting van de voorzitter
De voorzitter constateert dat het voorstel gelezen moet worden inclusief het woord 'vooralsnog'.

*Besluit:*
Het voorstel wordt met algemene stemmen aanvaard.

**F. Sluiting**
De voorzitter sluit de vergadering om 14.30 uur.

De volgende vergadering zal plaatsvinden op 14 november 2012.

Vastgesteld in de vergadering van Provinciale Staten van 14 november 2012,

, voorzitter

, griffier

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
de voorzitter en leden van
provinciale staten van Drenthe

Assen, 16 oktober 2012
Ons kenmerk 26/2.1/2012004466
Behandeld door de heer W.Huizing (0592) 36 58 07 en
de heer E. Diekema (0592) 36 51 53
Onderwerp: Gebiedsvisie windenergie, rapport Windenergie Drenthe in de gemeenten Emmen en Coevorden

Geachte voorzitter/leden,

Samen met de vier gemeenten in het provinciaal zoekgebied voor windenergie, Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Emmen en Coevorden werken wij aan een Gebiedsvisie windenergie. Deze gebiedsvisie wordt voor provincie en gemeenten het beoordelingskader voor initiatieven voor windparken. Daarnaast gebruiken wij het in de communicatie met de bevolking en brengen wij de mogelijkheden van windenergie als verdienmodel in beeld.

In de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn is eerder een onderzoek uitgevoerd naar een ruimtelijk beoordelingskader voor windenergie en opstellingsmogelijkheden voor windturbines. Tevens is gekeken naar verschillende opstellingsmogelijkheden waarmee volgens een ruimtelijk concept een relatie tussen een windpark en het landschap kan worden gelegd. Voor het onderzoeken en beoordelen van deze opstellingsvarianten, aan de hand van de geformuleerde criteria, is gebruik gemaakt van een driedimensionaal model. De resultaten zijn opgenomen in een rapport dat wij u hebben bij brief van 14 maart 2012 hebben toegezonden.

Eenzelfde onderzoek is nu door de adviesbureau's ROM3D, H+N+S en Schöne ook uitgevoerd in het zoekgebied voor windenergie in de gemeenten Emmen en Coevorden. In het onderzoek is onder andere gekeken naar de kernkwaliteiten van het gebied, het verhaal achter de opstelling, het aantal turbines en de leef- en woonomgeving. Daarmee wordt een relatie gelegd tussen windmolens en het landschap.

Het onderzoek is verwoord in een rapport dat is te vinden op www.provincie.drenthe/onderwerpen/natuur-milieu/windenergie/naslagwerk. Daar is ook eerder genoemd onderzoek in de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn te vinden.

Het zoekgebied in de gemeenten Emmen en Coevorden is groter dan in de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn. Door meer verspreid liggende bebouwing in het landelijk gebied blijkt de ruimte om grote aantallen turbines in één opstelling te plaatsen echter kleiner te zijn.

De onderzoekers hebben ook gekeken naar bestaande en nieuwe structuren die het landschap versterken. Dit heeft geleid tot vier ruimtelijke concepten: clusters, industrie- en glastuinbouw, lijnen en nieuwe structuren, waaronder de Runde-route. Per concept hebben de adviseurs een aantal varianten in het rapport uitgewerkt. In het rapport wordt geadviseerd om in dit gebied opstellingen met windturbines te plaatsen in lijnopstellingen, gekoppeld aan infrastructuur of glastuinbouw.

De gemeenten en de provincie hebben op dit moment nog geen keuze gemaakt. Het rapport van beide adviesbureaus wordt meegenomen in de verdere ontwikkeling van de Gebiedsvisie windenergie en als input gebruikt voor lopende processen van beide gemeenten. In Emmen gaat het om de Beleidsregel Windmolenopstellingen en een Structuurvisie windenergie en in Coevorden om de Structuurvisie voor de gehele gemeente. Overleg met inwoners en belanghebbenden gebeurt in het kader van deze lopende processen.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris

pl., voorzitter

Bijlage(n):
tk/coll.

In afschrift aan:
- het college van burgemeester en wethouders van Aa en Hunze
- het college van burgemeester en wethouders van Borger Odoorn
- het college van burgemeester en wethouders van Emmen
- het college van burgemeester en wethouders van Coevorden
- het college van burgemeester en wethouders van Stadskanaal
- het college van burgemeester en wethouders van Vlagtwedde
- het Ministerie van EL&I, t.a.v. de heer B. de Vries
- het Ministerie van I&M, t.a.v. de heer C. Kuijpers
- het college van gedeputeerde staten van provincie Groningen
- het college van gedeputeerde staten van provincie Overijssel

# Windenergie Drenthe
## in de gemeenten Emmen en Coevorden

ROM3D
MAATWERK VOOR HET LANDELIJK GEBIED

Buro Schöne

# Windenergie Drenthe
## in de gemeenten Emmen en Coevorden

In opdracht van de provincie Drenthe
en de gemeenten Emmen en Coevorden

01-06-2012

Uitgevoerd door ROM3D in samenwerking met H+N+S
landschapsarchitecten en Buro Schöne

ROM3D
MAATWERK VOOR HET LANDELIJK GEBIED

Buro Schöne

*Windturbine op het Europark*

# Inhoudsopgave advies




| | pagina |
|---|---|
| **1 - Inleiding** | **7** |
| **2 - De opgave** | **9** |
| **3 - Context landschap en windenergie** | **11** |
| Het landschap van de Drentse Veenkoloniën | 11 |
| Ligging en landschapsanalyse van het zoekgebied | 11 |
| Ontwikkeling gemeentelijk windenergiebeleid | 19 |
| Ontwikkeling windenergie in Duitsland | 19 |
| Rijkscoordinatieregeling | 19 |
| **4 - Aanpak** | **21** |
| Interactieve werksessies | 21 |
| Uitgangspunten | 21 |
| Interactief model | 25 |
| **5 - Beoordelingskader en criteria** | **27** |
| **6 - Plaatsingsconcepten** | **37** |
| **Concept: CLUSTERS** | |
| Grid Emmer-Erfscheidenveen | 40 |
| Zwerm grens Coevorden | 42 |
| Zwermen Dalen | 44 |
| **Concept: Combinatie Industrie/ Glastuinbouw** | |
| Europark | 46 |
| Klazienaveen | 48 |
| Erica | 50 |
| **Concept: Lijnen** | |
| Infrastructuur N391 dubbele lijn | 52 |
| Grens, lange lijn | 54 |
| Grens, ritme | 56 |
| Infrastructuur A37 Bochten | 58 |
| Infrastructuur A37 lijnen dwars op | 60 |
| Beekdal Dalen | 62 |
| **Concept: Nieuwe structuren** | |
| Drie wieken | 64 |
| Runderoute | 66 |

| | pagina |
|---|---|
| **7 - Beoordeling en conclusies** | 69 |
| Beoordeling opstellingsvarianten | 69 |
| Conclusies ten aanzien van het doel van de opgave | 71 |
| **8 - Aanbevelingen** | **75** |
| Algemene aanbevelingen | 75 |
| Aanbevelingen voor ontwerp | 76 |
| **Colofon** | **79** |
| Bijlage 1: Tabel ‘Invloed directe leefomgeving’ en ‘Slagschaduw’ | 81 |
| Bijlage 2: Visuele interferentie, afstand tussen windparken | 83 |

*Foto: Kijkend vanuit De Vierslagen richting het Stieltjeskanaal*

# 1 - Inleiding



Windturbines dragen bij aan de opwekking van schone energie. Tegelijkertijd hebben ze een grote impact op het landschap (met name hoogte en beweging) en de leefomgeving (met name geluid en slagschaduw). Gevolg is dat de ontwikkeling van nieuwe locaties voor windturbines meestal voor maatschappelijke beroering zorgt. Voor- en tegenstanders van windenergieprojecten laten van zich horen. Iedereen heeft zijn eigen argumenten voor of tegen.

De provincie Drenthe en de gemeenten Emmen, Coevorden, Aa en Hunze en Borger-Odoorn hebben voor de beoordeling voor toekomstige windinitiatieven behoefte aan een afwegingskader. Het huidige kader – de Omgevingsvisie – heeft een verfijningsslag nodig voor windopgaven. Genoemde partijen werken daarom gezamenlijk aan de gebiedsvisie voor windenergie. Met de gebiedsvisie ontstaat een kader op basis waarvan de provincie en gemeenten initiatieven voor windenergie willen beoordelen.
Ten behoeve van de gebiedsvisie is dit onderzoek naar de landschappelijke effecten van windturbines opgesteld. Het onderzoek richt zich op het zuidelijk deel van het provinciaal zoekgebied voor windenergie (Omgevingsvisie, juni 2010). Het noordelijk deel van het zoekgebied, op het grondgebied van de gemeenten Borger-Odoorn en Aa en Hunze is reeds onderzocht.

De opgave vloeit voort uit het 'Nationaal Ruimtelijk Perspectief Windenergie op Land'. Hierin wordt de ambitie uitgesproken om in 2020 op land 6.000 megawatt (MW) gerealiseerd te hebben. Van deze 6.000 MW wil de provincie Drenthe 200 tot 280 MW geplaatst vermogen voor haar rekening nemen.

Moderne windturbines met een vermogen van 3 MW of meer hebben een grote visuele impact op het landschap. Het Rijk stelt dat grote parken met deze moderne windturbines beter passen in grootschaliger landschappen. Het uitgangspunt van het Rijk is dat de maat en schaal van het landschap en die van het windturbinepark goed bij elkaar moeten passen en dat daardoor minder visuele verrommeling optreedt. De provincie Drenthe heeft hierom het veenkoloniale gebied aangewezen als zoekgebied voor windenergie in haar omgevingsbeleid.

In dit rapport wordt een ruimtelijk advies gegeven.

*Foto: Zwermopstelling van windturbines in Duitsland (locatie Twist)*

# 2 - De opgave



De provincie heeft zich gecommitteerd aan de nationale windopgave (Nationaal Ruimtelijk Perspectief Windenergie op Land) waarin de ambitie staat dat in 2020 op land 6.000 MW gerealiseerd is. Van die 6000 MW neemt de provincie Drenthe 200 tot 280 MW geplaatst vermogen voor haar rekening. Dit totale vermogen wordt verdeeld over de Drentse Veenkoloniën, het zoekgebied voor windenergie in de Omgevingsvisie, dat zich uitstrekt over de gemeenten Emmen, Coevorden, Aa en Hunze en Borger-Odoorn.

Vanuit het provinciaal omgevingsbeleid ten aanzien van windenergie is een aantal uitgangspunten geformuleerd:

- ten minste 3 MW per turbine;
- geen solitaire turbines, opstellingen van ten minste vijf stuks;
- geen turbines in LOFAR-zone 1. In de LOFAR-zone 2 mogen windturbines het LOFAR-project niet hinderen;
- rekening houden met laagvliegroutes;
- rekening houden met natuur- en milieuwetgeving (o.a. Natura 2000, rode lijstsoorten, geluid, veiligheid);
- de kernkwaliteiten dienen zoveel mogelijk behouden te blijven.

De provincie en gemeenten hebben enerzijds behoefte aan meer inzicht in de ruimtelijke impact van windturbines in het landschap en anderzijds aan een meer verfijnd kader om concrete initiatieven te beoordelen.

Deze studie heeft als doel om aan bovenstaande behoeftes invulling te geven. Belangrijk is daarbij het ontwikkelen van een heldere set van criteria waarlangs initiatieven gescoord kunnen worden. Deze criteria kunnen dienen als bouwstenen voor een provinciaal beoordelingskader. Daarnaast wordt door middel van ontwerpend onderzoek gezocht naar opstellingsvormen die passen bij de kernkwaliteiten van het landschap en de leefkwaliteit van burgers.

Hieronder zijn de doelen van deze studie weergegeven:

1. Inzicht in de ruimtelijke effecten van verschillende alternatieve opstellingen van windturbines in het gebied.
2. Het bestaande ruimtelijke beoordelingskader verfijnen ten aanzien van de plaatsing van windturbines in relatie tot de aanwezige kernkwaliteiten en de leefkwaliteit.
3. Een basis leggen voor de communicatie met het gebied (bewoners, ondernemers, belangenorganisaties en initiatiefnemers) over mogelijke opstellingen van windturbines.
4. Een proces op gang brengen binnen gemeentelijke en provinciale organisaties waarbij kennis en inzichten worden gedeeld ten aanzien van het windenergie vraagstuk.
5. Kijken of er een totaal concept voor de hele Drentse Veenkoloniën te bedenken is.

De opgave (200-280 MW geplaatst vermogen) binnen het provinciale zoekgebied is niet vooraf uitgesplitst naar de verschillende gemeenten. Op basis van de landschapsvisie voor Aa en Hunze en Borger-Odoorn is geconcludeerd dat hier een deel van de opgave gerealiseerd zou kunnen worden. In dat gebied worden Cluster of LOFAR concepten geadviseerd.

Voor deze studie, waarin het zoekgebied van de gemeenten Coevorden en Emmen is onderzocht, is ook op vergelijkbare wijze naar dit gebied gekeken. Het vermogen dat in de noordelijke Veenkoloniën geadviseerd wordt, afhankelijk van de gekozen concepten, heeft geen rol gespeeld bij het samenstellen en beoordelen van de concepten in dit advies. Wel is er, net als bij Borger-Odoorn en Aa en Hunze, bepaald dat het moet gaan om een substantieel vermogen gezien de totale provinciale doelstelling.

*Foto: Open landbouwgebied langs de Limietweg nabij de grens met Duitsland*

# 3 - Context landschap en windenergie



## Het landschap van de Drentse Veenkoloniën

Op hoofdlijnen kunnen de Drentse Veenkoloniën gekarakteriseerd worden als een veenontginningslandschap. In de Veenkoloniën wordt het landschapsbeeld bepaald door een samenspel van grote open agrarische ruimtes, kanalen met boombeplanting, infrastructuur, bebouwingslinten en kleine kernen. De grote contrasten tussen de grote lege ruimtes (kamers) en de intimiteit van de linten en kernen is een belangrijke ruimtelijke kwaliteit.

In de Drentse Veenkoloniën zijn verschillende deelgebieden te onderscheiden op basis van het voorkomen van kernkwaliteiten. Deze zijn in het provinciale omgevingsbeleid in kaart gebracht in de Kernkwaliteitenkaart: aardkundige waarden, archeologie, landschap, cultuurhistorie, natuur en stilte en duisternis. Deze kaart is weergegeven op pagina 12 (zie figuur 1). De specifieke kenmerken, waaraan de tijd en de manier van ontginning zijn af te lezen, vormen de rode draad in het onderscheiden van de deelgebieden (zie figuur 2).

De deelgebieden B en C liggen in de gemeenten Aa en Hunze en Borger Odoorn, ten noorden van een laagvliegroute voor het Ministerie van Defensie. Op basis van landschappelijke karakteristieken en ontginningsgeschiedenis zijn deze opgedeeld in twee delen. Het eerste gebied – De Drentse Monden (B) – vertoont een hechte samenhang tussen het bebouwingspatroon en het ontginningspatroon van het achterliggende veengebied. De hier zo karakteristieke enkele en dubbele kanaalsystemen met lintbebouwing en grote agrarische ruimtes zijn aangelegd na 1800, in de periode van de systematische hoogveenontginningen.
Het tweede gebied – de Oude Veenkoloniën en Randveenontginningen (C) – ligt in het noordelijk deel van het zoekgebied. Hier zijn de ontginningen ouder. Een klein deel behoort tot de Oude Veenkoloniën. Deze zijn gericht op het Grevelingenkanaal, dat de aanliggende dorpen Annerveenschekanaal en Eexterveenschekanaal met het Stadskanaal verbindt. Een ander ontginningstype binnen dit gebied is de Randveenontginning. Deze ontginningen ontstonden aan de rand van een hoogveenpakket. De dorpen in de randveenontginningen liggen als een band langs de Hondsrug op zandkoppen in het beekdal van de Hunze.

Het gebied (A) beslaat (delen van) het grondgebied van de gemeenten Emmen en Coevorden. Dit gebied is het onderwerp van het voorliggend onderzoek. Het karakter en de landschappelijke kwaliteiten van dit deelgebied worden verder toegelicht in de volgende paragraaf.

## Ligging en landschapsanalyse van het zoekgebied

Het projectgebied (zie figuur 3) van deze studie beperkt zich tot het veenkoloniale gebied van de gemeentes Emmen en Coevorden. Het zoekgebied voor wind wordt aan westelijke zijde begrensd door de laagvliegroute van het Ministerie van Defensie. De oostelijke en zuidelijke grens zijn de landsgrenzen met Duitsland. Aan de noordzijde strekt het open veenkoloniale landschap zich verder uit.

Het zoekgebied voor windenergie in de gemeenten Emmen en Coevorden bestaat vooral uit veenontginningslandschap. Ten opzichte van de vrij eenduidige landschapsstructuur van de Drentse Monden en de Oude Veenkoloniën is het landschap in dit gebied gevarieerder. In het gebied zijn drie landschapstypen te onderscheiden.

- het landschap van esdorpen, kampen en beekdalen op de zandgronden van het Drents Plateau,
- het landschap van de hoogveenontginningen en het resterende veencomplex van het Amsterdamsche Veld / Bargerveen,
- het landschap van de randverveningen bij Roswinkel en langs het Schoonebekerdiep.

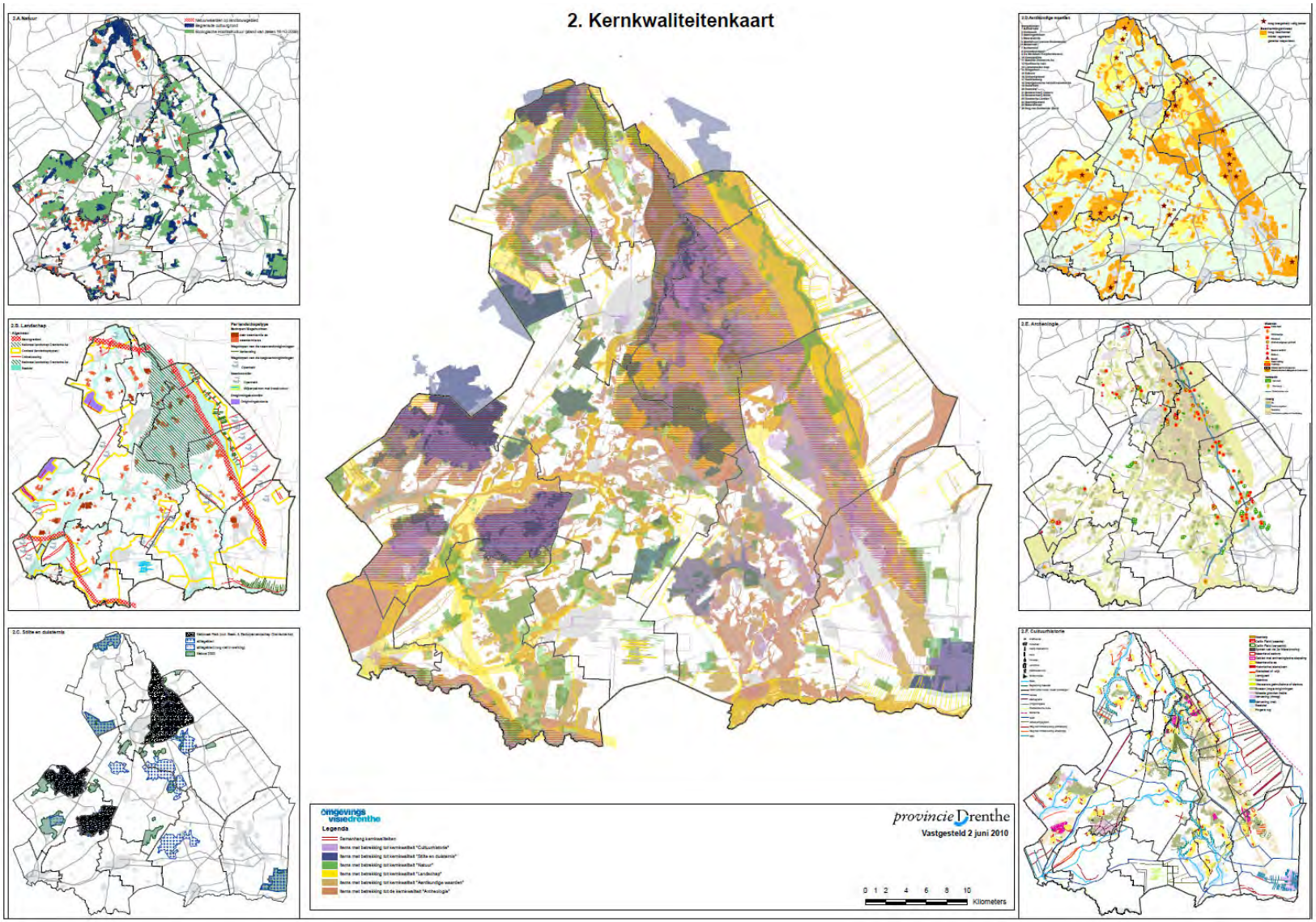


*Figuur - 1 kaart kernkwaliteiten Drenthe*

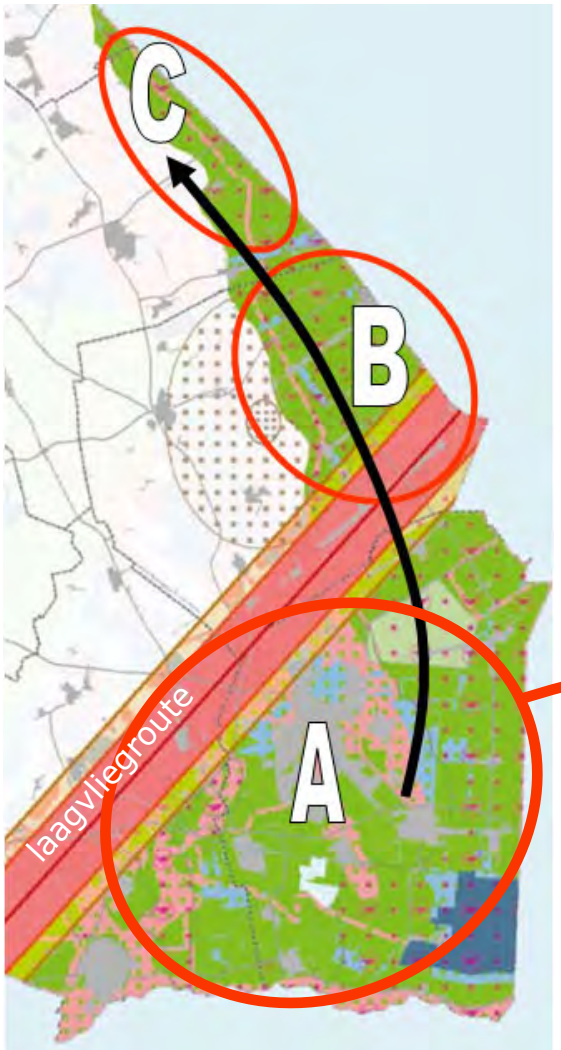


*Figuur 2 - Verdeling gebieden aan de hand van landschappelijke karakteristieken*

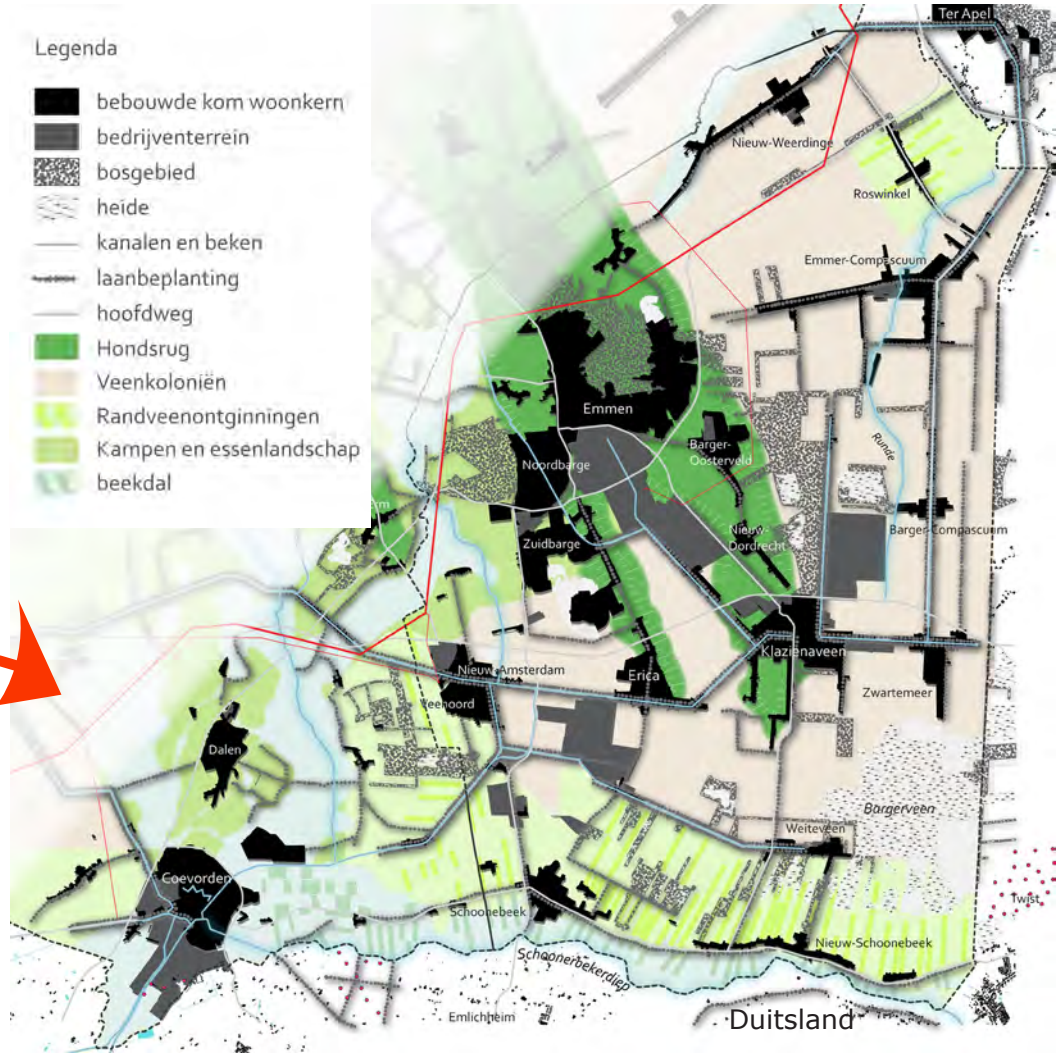


*Figuur 3 - Het projectgebied (gebied A)*

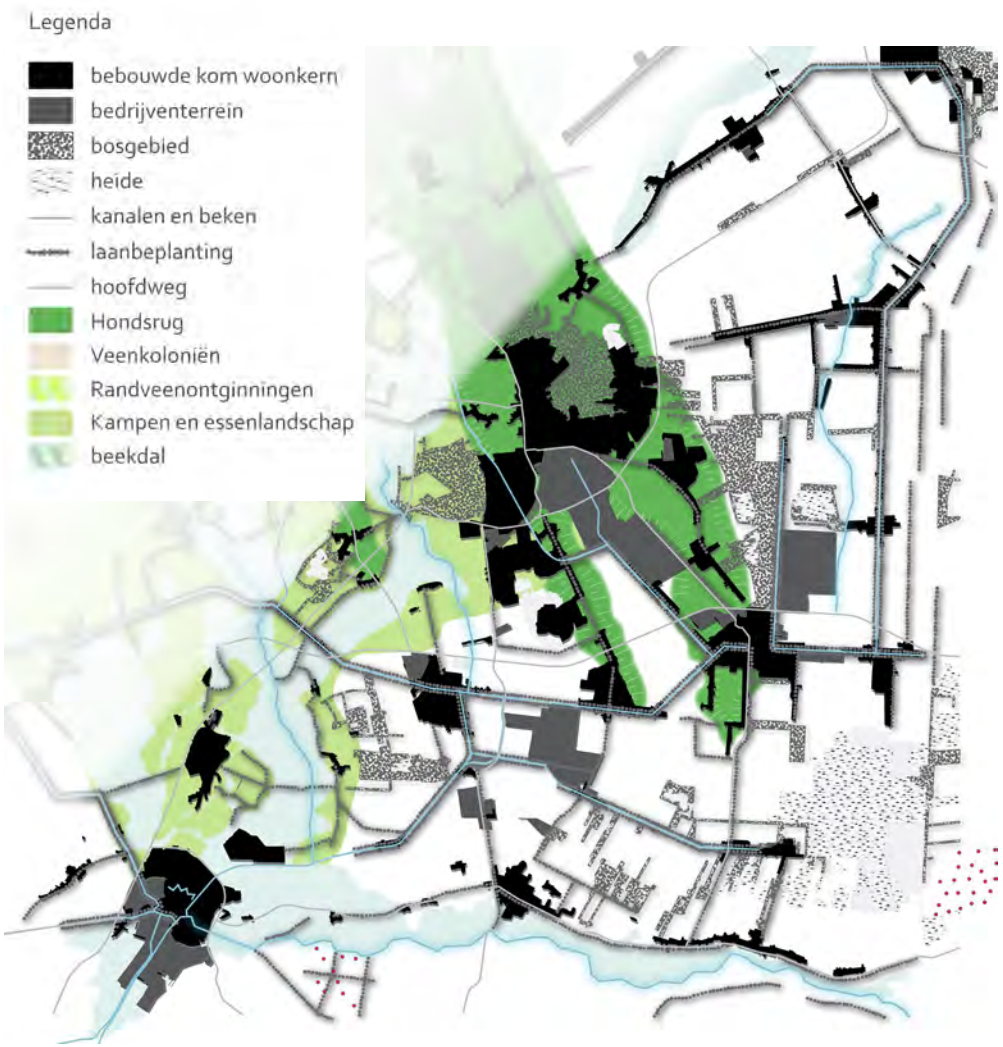


*Figuur 4 - het landschap van esdorpen, kampen en beekdalen op de zandgronden van het Drents Plateau*

Het landschap van esdorpen, kampen en beekdalen op de zandgronden

Emmen en Coevorden zijn gelegen op het Drents Plateau, dat opgebouwd is uit een aantal hoge ruggen, zoals de Hondsrug en de Rolderug, keileemvlaktes, dekzanden en beekdalen.
Het landschap wordt gekenmerkt door brinkdorpen met escomplexen, beekdalen en heideontginningen. Het landschapsbeeld bestaat uit kleinschalige ruimten, doorsneden door bochtige wegen, die beplant zijn met eiken. In de ruimte liggen compacte brinkdorpen en verspreide boerderijen.
Dit is een landschap met een bewoningsgeschiedenis die teruggaat tot in het Neolithicum. De vele hunebedden zijn een nog zichtbare herinnering aan de vroegste bewoners van het gebied.

Waardevolle landschapselementen zijn:

- de steilrand van de Hondsrug ten oosten van Emmen; deze is markant en van afstand zichtbaar
- de escomplexen, als open ongedeelde ruimten,
- de brinkdorpen.
- de open beekdalen
- de eikenbeplantingen

Het landschap van de hoogveenontginningen en het resterende veencomplex van het Amsterdamsche Veld / Bargerveen

Ten oosten van de lijn Coevorden – Emmen wordt het landschap gekenmerkt door het grootschalige veenkoloniale ontginningslandschap. Tot halverwege de 19e eeuw bestond dit landschap uit moeilijk toegankelijke hoogvenen. Rond 1850 begon men hier met de grootschalige ontginning van de hoogvenen. Het doel van de ontginning was tweeledig: het winnen van de brandstof turf en de uitbreiding van het landbouwareaal. In circa 50 jaar werd een structuur van kanalen en wijken aangelegd ten behoeve van de ontginning van het hoogveen. De vervening duurde vervolgens tot in de jaren ‘60 van de 20e eeuw, totdat alleen nog een aantal geïsoleerde veengebieden en het Bargerveen resteerden. Kortom, in een betrekkelijk

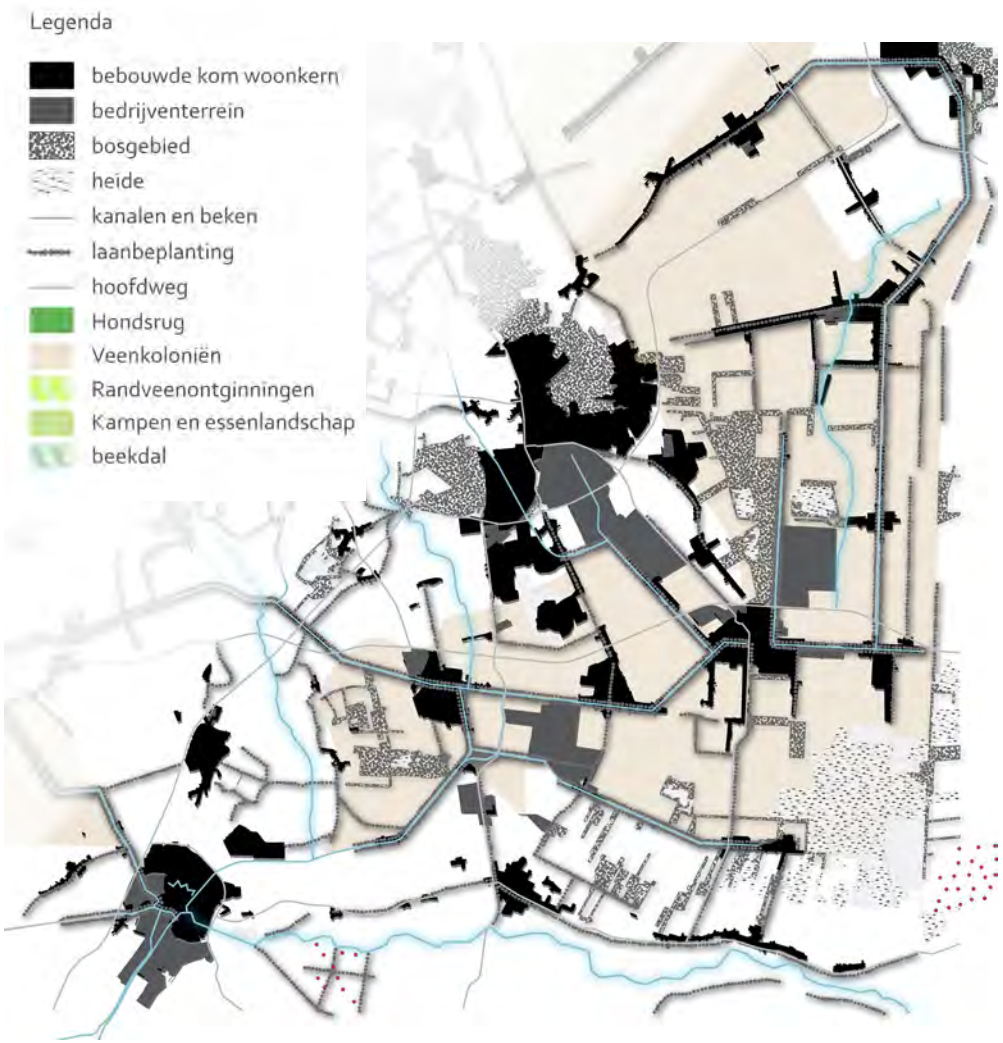


*Figuur 5 - het landschap van de hoogveenontginningen en het resterende veencomplex van het Amsterdamsche Veld / Bargerveen*

korte periode van 100 jaar is dit landschap volkomen veranderd. Sindsdien is de landschappelijke structuur van kanalen en wijken grotendeels onveranderd gebleven. Nieuwe ontwikkelingen in het landgebruik, zoals de ontwikkeling van kassencomplexen en de bosgebieden Oosterse Bos en Scholtenszathe veranderden wel het aanzien van het landschap. Maar ook doorsnijdingen door nieuwe infrastructuur hebben het uitzicht op het landschap danig veranderd.

Het ontginningspatroon is afgeleid van de afvoerrichting van de gewonnen turf. Ten oosten van Emmen is de parallelle dubbele lintenstructuur van de Drentse Monden doorgezet tot Emmer-Compascuum. De kanalen sluiten aan op het Stadskanaal, waarover de turf naar Groningen werd getransporteerd.
Ten zuiden van Emmen zijn de kanalen in oost-westelijke richting gegraven. Hierlangs werd het veen richting Hoogeveen en Coevorden vervoerd. In dit deel van de Veenkoloniën komen geen dubbele ontginningslinten voor. Het ontginningslint tussen Emmen en Klazienaveen vormt hierop een uitzondering. Op de knooppunten van kanalen en wegen zijn een aantal dorpen ontstaan, zoals Klazienaveen, Erica, Veenoord, Nieuw Amsterdam en Zwartemeer.
Tussen Emmer-Compascuum en Zwartemeer ligt in noord-zuidrichting het Compascuumkanaal, dat de Drentse en Groningse ontginningstructuren verbindt.

Het Bargerveen en enkele kleinere veengebieden vormen de laatste restanten van het uitgestrekte woeste hoogveenlandschap. Deze gebieden kenmerken zich door hun natte karakter, met heidevelden en vennen. Aan de randen van de veengebieden komt begroeiing van elzen en berken voor. Het Veenmuseum vormt een bijzonder gebied, omdat daar de wijze waarop de hoogveenontginning heeft plaatsgevonden nog zichtbaar is.

Waardevolle landschapselementen zijn:
- De veelal met eiken beplante kanalen

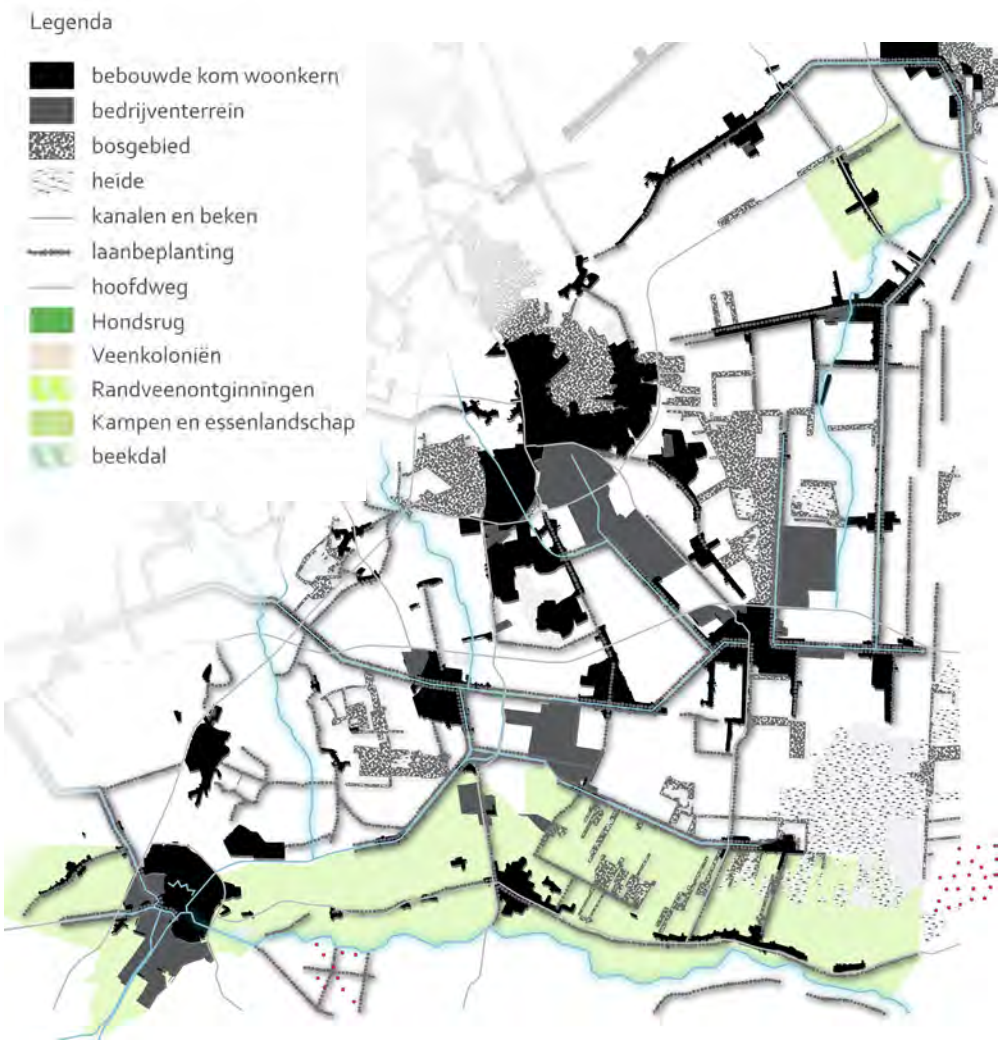


*Figuur 6 - het landschap van de randverveningen bij Roswinkel en langs het Schoonebekerdiep*

- De grote open ruimten met lange zichtlijnen, onder andere richting de steilrand van de Hondsrug, en sterke randen

Het landschap van de randverveningen bij Roswinkel en langs het Schoonebeekerdiep

Langs de zuidelijke rand van het plangebied liggen de randveenontginningen van het Schoonebeekerdiep. Parallel langs dit veenriviertje ligt een zandige rug, die de basis vormde voor het ontstaan van de nederzettingen Schoonebeek en Nieuw-Schoonebeek. Ook Roswinkel is ontstaan als randveenontginning.

De randveenontginningen kenmerken zich door de smalle opstrekkende verkaveling en ontsluiting via wegen op de zandige ruggen. De hoogveenontginningen worden daarentegen gekenmerkt door een ontginning en ontsluiting van het gebied door middel van kanalen. In de randveenontginningen is geen kanalenstructuur aanwezig.

Op de natte weidegronden van het Schoonebeekerdiep werd het jongvee geweid en vetgemest. Omdat de afstand tot de boerderijen te groot was, werd het vee grote delen van het jaar gestald in boo's, eenvoudige rieten koeienstallen. Deze boo-cultuur was kenmerkend voor het Schoonebeekerdiep, maar is verdwenen toen de ontwatering van het Schoonebeekerdiep verbeterd werd.

Waardevolle landschapselementen zijn:

- de verkavelingsstructuur van smalle lange kavels
- de open weidegronden in het beekdal van het Schoonebekerdiep

Grootschalige infrastructuur

In het projectgebied liggen een aantal hoofdinfrastructuurlijnen. De A37 loopt van west naar oost door het gebied, langs de noordzijde van Nieuw Amsterdam, Erica en Klazienaveen. De route volgt de ontginningsrichtingen in het gebied en maakt hierdoor een aantal flauwe bochten. De N391 van Emmen naar Ter Apel volgt in het veenkoloniale gebied een route parallel aan de ontginningstructuur, parallel aan Nieuw-Weerdinge. De N34 loopt

**Ruimtelijke aspecten**

- Steilrand
- Beekloop/beekdal
- Escomplex
- Brinkdorp
- Lintdorp/zandopduiking
- Kanaal
- Kanaalbeplanting
- Overige beplanting

**Visuele aspecten**

Zichtlijn
Robuuste open ruimte
Veenrestant

*Figuur 7 - Ruimtelijke waardenkaart van de gemeente Emmen. De kernkwaliteiten van de gemeente zijn uitgangspunt voor dit advies. Vooral de robuuste open ruimtes, de zichtlijnen en de Hondsrug zijn meegenomen in dit advies.*

*Foto: Hoogspanningsleiding (380kV ) langs de N391*

als een autonome lijn van Coevorden naar het noorden en doorsnijdt beekdalen en ruggen van het esdorpenlandschap.
Daarnaast liggen hoogspanningsleidingen in het gebied. De belangrijkste hoogspanningsleiding kruist de N34 en A37 tussen Erm en Nieuw Amsterdam, kruist de Hondsrug en ligt tussen Emmen en Ter Apel voor een deel parallel aan de N391.

Aandachtspunten vanuit de landschapsanalyse
In het plangebied zijn drie landschapstypen te onderscheiden met ieder een eigen landschappelijke structuur. Deze verschillen in de landschappelijke opbouw kunnen aanleiding geven tot een keuze voor verschillende plaatsingsconcepten voor windturbines per gebied.

Van de waardevolle landschappelijke structuren kunnen de verhouding tussen open ruimtes en massa (beplanting en bebouwing), de maat van de ruimtes en de richting van de ruimtes en ontginningstructuur kunnen van invloed zijn op plaatsingsconcepten. Individuele landschappelijke structuren, zoals bomenrijen, beken en kanalen kunnen over het algemeen een windturbine opstelling niet dragen.

Windturbinelocaties kunnen gekoppeld worden aan bijzondere plekken in het landschap, zoals het Veenmuseum. Hierdoor wordt een betekenis verleend aan de windturbinelocatie.

De grote infrastructurele lijnen kunnen ook aanleiding vormen voor plaatsingsconcepten, hierbij staat de routebeleving centraal.

De hoogspanningsleiding door het gebied vormt door de serie hoge masten een dominant element in het landschap, met een technische industriele uitstraling. De plaatsing van windturbines in de omgeving van de hoogspanningsleiding kan dit beeld nog dominanter maken, maar ook interferentie tussen de hoogspanningsleiding en de windturbines opleveren.

## Ontwikkeling gemeentelijk windenergiebeleid

Beide gemeenten volgen een verschillend proces om windenergie een plek te geven in hun gemeente. De gemeente Coevorden volgt het proces van hun structuurvisie en de gemeente Emmen volgt hun proces met de erkende overlegpartners en een PlanMER procedure. Zowel de gemeente Coevorden als Emmen zien deze studie als basis voor beide processen.

Op het grondgebied van de gemeente Coevorden zijn recent als enige gemeente in Drenthe de eerste vier windturbines geplaatst op en nabij het defensieterrein. Op dit terrein zijn nog twee turbines vergund. De gemeente Emmen kijkt ook al enkele jaren naar de mogelijkheid voor windenergie in hun gemeente. Zij zet vooral in op gebiedsontwikkeling en kijkt naar de mogelijkheden om revenuen uit de windenergie terug te laten vloeien in de gemeenschap. In 2010 heeft Emmen een ontwerpend onderzoek uit laten voeren naar de mogelijkheid van windturbines binnen haar gemeente. Volgend daarop heeft de gemeente Emmen recentelijk een beleidsregel ten aanzien van de plaatsing van windturbines vastgesteld. De gemeente Emmen hecht grote waarde aan de combinatie van het realiseren van duurzame energie, waaronder windparken, en gebiedsontwikkeling. Zij heeft een Windgroep geformeerd waarin vertegenwoordigers van de dorpsraden (EOP's, erkende overlegpartners) worden betrokken bij de ontwikkelingen rondom duurzame energie.

## Ontwikkeling windenergie in Duitsland

Naast deze ontwikkelingen is het van belang over de provincie- en landsgrens te kijken naar de ontwikkelingen in Duitsland. Aangrenzend aan de gemeenten Emmen en Coevorden staan enkele Duitse parken. Zo staat er een park bij Twist (21 turbines) en in de buurt van Emlichheim (10 turbines). Naast deze parken zijn er als het helder weer is meer turbines te zien die verder in Duitsland staan. Het ontwikkelen van Duitse windparken staat niet stil en de verwachting is dan ook dat de komende jaren aan Duitse zijde nieuwe parken worden ontwikkeld en oude parken worden gerevitaliseerd.

## Rijkscoordinatieregeling

In en rondom het zoekgebied voor wind zijn ook de eerste aanvragen om windparken te realiseren met een grootte van meer dan 100 MW. Deze aanvragen vallen onder de Rijkscoördinatieregeling (RCR). De verantwoordelijkheid voor deze RCR ligt bij het Rijk en niet bij de provincie.

***WAT IS DE RIJKSCOÖRDINATIEREGELING (RCR)?***

*Windenergieprojecten groter dan 100 MW worden aangemerkt als nationaal belang en de initiatiefnemer moet zich hiervoor dan ook bij het Rijk melden. De Rijkscoördinatieregeling biedt de Rijksoverheid de mogelijkheid om bij deze projecten de besluitvorming te coördineren en een rijksomgevingsplan op te stellen. De bedoeling is de procedures te verkorten en te stroomlijnen, waardoor projecten sneller kunnen worden gerealiseerd. De Rijkscoördinatieregeling is onderdeel van de Wet ruimtelijke ordening, paragraaf 3.6.3. Burgers kunnen net als bij een procedure bij de gemeente gebruik maken van mogelijkheden voor indienen van zienswijzen en beroep.*

*Figuur 8 - Belemmeringenkaart provincie op basis van o.a. milieu (roze), natuurgebieden (paars), bebouwing (grijs), LOFAR (blauw) en laagvliegroutes (roze). Binnen de groen aangemerkte zone kunnen in principe windturbines worden geplaatst.  De onderproken lijn geeft de grens van de 3D maquette aan.*

*Figuur 9 - Nieuwe contourenkaart, 500m meter buffer rondom bebouwing (rood) en 376m grenszone (blauw). Alle overgebleven witte gebieden worden niet belemmerd door bewoning.*

# 4 - Aanpak



## Interactieve werksessies

Tijdens het ontwerpend onderzoek is nieuwe kennis ontwikkeld over het ontwerpen van windparken. De ambtenaren van de provincie en gemeenten zijn betrokken bij deze kennisontwikkeling door een aantal gezamenlijke werksessies te houden.

In de eerste sessie lag de nadruk op het vaststellen van relevante criteria voor het beoordelingskader. Hiervoor zijn de reeds ontwikkelde hoofdcriteria uit het eerste onderzoek voor de gemeenten Borger-Odoorn en Aa en Hunze gebruikt als uitgangspunt. De onderliggende criteria voor landschap zijn hierin aangescherpt op basis van gebiedsspecifieke eigenschappen.

In de tweede werksessie zijn opstellingsvarianten met de bijbehorende ruimtelijke concepten bediscussieerd. Het projectteam heeft daarvoor verschillende opstellingen voorbereid. Daarbij is telkens uitgegaan van een ruimtelijk concept als grondslag voor de plaatsing van de windturbines. Een helder ruimtelijke concept is nodig om de turbines op een logische manier te plaatsen. Het ruimtelijke concept zorgt ervoor dat het voor de aanschouwer begrijpelijk is waarom juist op die plek windturbines staan. Tevens zorgt het ruimtelijk concept ervoor dat verrommeling zoveel mogelijk wordt voorkomen en er een rustiger beeld ontstaat dan wanneer er willekeurig turbines geplaatst worden.

Per opstellingsvorm is met behulp van de interactieve 3D-maquette vanuit verschillende standpunten getoond hoe het landschap met de opstellingen er uit komt te zien.

Tijdens de presentatie van de concepten hebben de vertegenwoordigers van de provincie en gemeenten ieder voor zich hun oordeel aan de hand van de vier hoofdcriteria opgeschreven. Daarna heeft iedereen de geleerde lessen en de hoofdpunten van de beoordeling teruggekoppeld.

Het projectteam heeft op basis hiervan het beoordelingskader verfijnd van vier hoofdcriteria naar elf subcriteria om meer houvast te krijgen in de beoordeling. Op basis hiervan zijn de voorkeursalternatieven gescoord. Deze analyse en de voorkeursopstellingen zijn gepresenteerd aan medewerkers van de gemeenten en provincie in de derde werksessie.

## Uitgangspunten

De provincie en gemeenten hebben een aantal belemmeringen op de kaart gezet. Deze belemmeringen bestaan uit gebieden en zoneringen die de plaatsing van windturbines uitsluiten. Dit zijn: de natuurgebieden (EHS), een zone van 500 meter rond woonkernen, de LOFAR zone 2 en de laagvliegroutes. Deze uitsluitingen samen hebben geresulteerd in een belemmeringenkaart (zie figuur 8). Deze kaart is als onderlegger gebruikt in de 3D-maquette. De ruimte, het groene gebied, buiten de belemmeringen geeft de ‘ontwerpruimte’ weer waar windturbines kunnen worden geplaatst.

Uit het eerste onderzoek is gebleken dat niet alle bebouwing is meegenomen in de belemmeringenkaart. De 500 meter zone is in de belemmeringenkaart enkel rondom woonkernen getrokken. Daardoor lijkt er bijvoorbeeld rondom Dalen veel ruimte te zijn. Kijkend naar de kaart blijkt echter dat veel verspreid liggende bebouwing aanwezig is.
In de praktijk zou dit belemmeringen kunnen opleveren voor windturbines. Om een beter overzicht te krijgen is daarom geprobeerd ook vrijstaande bebouwing zo goed mogelijk mee te nemen in een nieuwe belemmeringenkaart.

Hiervoor hebben we contouren van 500 meter (zie figuur 9) om alle gebouwen met woonfunctie getrokken. De woonfunctie is verkregen uit het BAG bestand (Basisregistraties Adressen en Gebouwen). Schuren zijn daardoor uit de selectie gevallen. Alle contouren hebben we op de kaart gezet. De kleurintensiteit laat zien hoeveel wooneenheden er bij

*Foto: Windturbines in Duitsland, gezien vanuit het Bargerveen*

elkaar staan. Hoe roder de kleur hoe meer woningen er bij elkaar staan. Daarmee is in deze studie ook rekening gehouden met woningen buiten de bebouwde kom. Bij concrete initiatieven zal er verder in detail gekeken moeten worden naar de restricties.

Naast de verfijning van de 500 meter contour is ook gekeken naar belemmeringen in de grensstreek. Er bestaat een verdrag van Meppen daterend van 1824 welke is opgenomen in het Nederlands-Duitse Grensverdrag. Dit verdrag is geldig verklaard ten aanzien van windturbines in de grensstreek. Dit heeft als gevolg dat er mogelijk geen windturbines geplaatst mogen worden aan weerszijden van de grens binnen een zone van 376 meter. Bij mogelijke opstellingsvarianten in deze zone moet hiernaar gekeken worden.

Door gebruik te maken van de belemmeringenkaart van de provincie met als toetsing de nieuwe contourenkaart worden onrealistische scenario's op voorhand zoveel mogelijk uitgefilterd en blijven meer realistische scenario's over.

Opstellingsvarianten nabij glastuinbouw en industrie moeten in verband de aanwezigheid van bedrijven met een zwaardere milieu classificatie pas bij de plan-m.e.r. in detail onderzocht worden.

Naast de ruimtelijke waardenkaart hebben de provincie Drenthe en de gemeente Emmen een verkenning laten uitvoeren "Windenergie in Emmen?" door Buro Schöne en ROM3D. Deze verkenning is gecontroleerd ten aanzien van de laatste beleidskaarten en is meegenomen in dit advies.

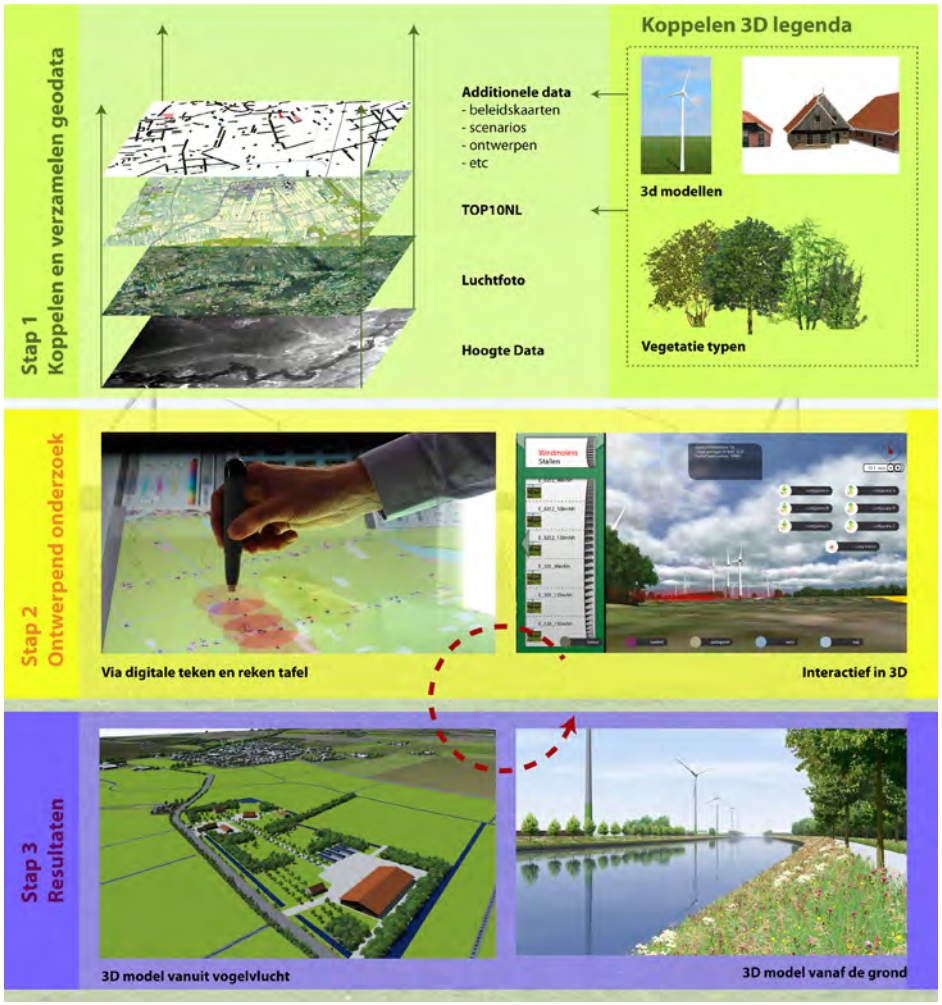


*Figuur 10 - Gezichtspunten van waaruit gekeken is in de 3D maquette*

*Figuur 11 - Gezichtspunten van waaruit gekeken is in de 3D maquette. Bij de uitwerking van de concepten is vermeld welke standpunten per concept is weergegeven.*

## Interactief model als middel om concepten gezamenlijk te beoordelen

De traditionele manier van ontwerpen begint met het tekenen van een plattegrond. In het geval van windturbines worden punten op de kaart gezet. Deze punten zien er op de plattegrond vaak logisch en ordelijk uit. De praktijk leert dat de logica achter windturbineopstellingen vanaf het maaiveld anders wordt waargenomen. De reden hiervoor is dat de huidige windturbines een hoogte hebben die het landschap overstijgt. Dat wil zeggen dat ze van verre te zien zijn zonder dat precies duidelijk is waar ze staan. Gevolg is dat parken, die op enige afstand van elkaar liggen, kunnen gaan interfereren. Ze gaan visueel 'samenwerken' waardoor ze op het oog één geheel lijken te vormen.
Ook kunnen turbines gaan samenwerken met de elementen uit de omgeving, bijvoorbeeld met industrieterreinen, hoogspanningsmasten of grootschalige agrarische bebouwing. Er kunnen dan visueel verkleinende effecten plaatsvinden of er kan een technisch beeld ontstaan.

Vanaf een plattegrond is het dus lastig opstellingsvormen te beoordelen op hun effect op het landschap. Voor een goede ruimtelijk beoordeling is het van belang om op een andere manier te beoordelen en te zien hoe de turbines zich in het landschap manifesteren.
Voor deze opgave is gebruik gemaakt van een combinatie van 3D technieken, ontwerp en geografische data. Van het projectgebied in de Veenkoloniën is een virtuele maquette in 3D gemaakt, waarmee opstellingen kunnen worden getest. In deze 3D-maquette is het mogelijk om draaiende windturbines te positioneren; dit kan interactief worden gedaan door de ontwerper en direct worden getoond aan de doelgroep. De 3D-maquette is zodanig opgezet dat men 'vrij' door de virtuele maquette kan bewegen. De maquette maakt het mogelijk om snel alternatieve opstellingen op realistische wijze in het landschap te plaatsen en deze vanuit elk willekeurig punt te aanschouwen en te beoordelen. Dit maakt het een krachtig instrument om diverse opstellingsvormen te beoordelen op hun impact op het landschap.

De turbines die in het model gebruikt worden, zijn modellen van de turbines van de fabrikanten. In dit geval hebben we het model van de fabrikant Enercon gebruikt, namelijk de E101 (3 MW turbine) op een masthoogte van 99 meter en een rotordiameter van 101 meter. De keuze van de hoogte van een mast kan in praktijk lager of hoger uitvallen, afhankelijk van het windcondities. Een keuze voor de hoogte ligt bij de ontwikkelaar. Gezien de al gerealiseerde turbines in Coevorden (tiphoogte +/- 150 meter) is dit een realistisch type.

Om de concepten goed te kunnen vergelijken is een aantal vaste gezichtspunten genomen (zie figuur 11). Deze punten vertegenwoordigen drie perspectieven op het gebied. Er zijn gezichtspunten genomen vanaf doorgaande wegen in het gebied en vertegenwoordigt het perspectief van de passant. Daaraan is het perspectief van de bewoner toegevoegd. Tot slot zijn de punten verspreid over het plangebied en is er vrij 'rondgelopen' in het model om een goed beeld van de opstelling te kunnen vormen. Op basis van de beoordeling van alle standpunten is een score gemaakt. Er zijn geen scoringstabellen per standpunt opgesteld.

De beelden in de rapportage zijn bedoeld ter illustratie. Het 3D model is het werkelijke instrumentarium om een correcte beoordeling uit te voeren. Hierin is de kijkhoek vergelijkbaar met het beeld zoals het buiten ervaren wordt. Tijdens de feitelijke beoordeling zijn de beelden op correcte afstand en op een groot beeldscherm gepresenteerd om een accurate beoordeling te kunnen geven.

| Score | *Kwaliteit van de omgeving* | | | *Leefkwaliteit* | | | | *Leesbaarheid van het concept* | | *Herkenbaarheid van de opstelling* | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | **Ontginningspatroon** | **schaal/ openheid landschap** | **Zichtlijnen** | **Geluid** | **Schaduw** | **Horizonbeslag** | **Invloed leefomgeving (2km)** | **ruimtelijk concept leesbaar** | **geen interferentie tussen opstellingen** | **Opstellingsvorm zichtbaar** | **Geheel te overzien** |
| **1** | Ontginningspatroon niet verduidelijkt | Verkleint schaal en openheid dan wel het reliëf van het landschap | Belemmert zichtlijnen | Relatief veel bewoners in omgeving, grote mate van clustering turbines en dominate windrichting | Relatief veel gebouwen in omgeving | Groot horizonbeslag, onrustig beeld; veel interferentie tussen molens, vanuit linten overal molens zichtbaar | Relatief veel gebouwen in de omgeving | Ruimtelijk concept niet te herkennen, het windpark kan geen betekenis krijgen | Zeer veel interferentie | Opstellings vorm moeilijk te herkennen | Omvang te groot om in een keer te overzien |
| **2** | | Verkleint schaal landschap, maar er blijven ook ruimtes open (zonder turbines) | | | | Groot horizonbeslag, geen inteferentie tussen molens | | | | | |
| **3** | | Landschap behoud openheid | | | | Groot horizonbeslag vanuit enkele standpunten | | | | | |
| **4** | | | | | | | | | | | |
| **5** | Versterkt ontginningspatroon | Benadrukt de schaal en openheid dan wel het reliëf van het landschap | Versterkt en creert zichtlijnen | Relatief weinig bewoners in omgeving, geringe mate van clustering turbines en dominate windrichting | Relatief weinig gebouwen in de omgeving | Klein horizonbeslag | Relatief weinig gebouwen in de omgeving | Ruimtelijk concept goed te herkennen en het windpark kan betekenis krijgen | Geen interferentie | Opstellings-vorm goed te herkennen | Omvang opstelling goed zichtbaar |

*Tabel 1 - Het ruimtelijk beoordelingskader met de subcriteria*

# 5 - Beoordelingskader en criteria



Het ruimtelijk beoordelingskader dient uiteindelijk om concrete initiatieven op een kwalitatieve wijze te kunnen beoordelen en biedt tevens handvatten om wenselijke varianten te kunnen ontwerpen. Het beoordelingskader dient geschikt te zijn voor de gehele provincie Drenthe.

In de uitgangspunten voor het ontwerp van de diverse concepten is al rekening gehouden met een aantal uitsluitingsgebieden en contouren. Deze contouren (aangegeven door de provincie Drenthe) zijn gebaseerd op algemene uitgangspunten ten aanzien van risico's en milieuhinder.

In deze studie zijn de verschillende opstellingsvarianten ten opzichte van elkaar bekeken. We hebben een beoordelingskader ontwikkeld waarmee op regionaal niveau verschillende opstellingen beoordeeld kunnen worden. Exacte uitspraken over de impact van bijvoorbeeld geluid en schaduwwerking kunnen pas gedaan worden wanneer er een concreet initiatief beoordeeld kan worden. Dan is duidelijk waar, hoeveel en welk type windmolens de initiatiefnemers willen plaatsen. In een zogenaamde m.e.r.-procedure wordt dan de volledige impact van de te plaatsen turbines in beeld gebracht. In de uiteindelijke beoordeling van afzonderlijke initiatieven zal een m.e.r.-procedure moeten worden doorlopen. Daarin wordt in detail gekeken naar de milieueffecten. Het beoordelingskader scoort dus op hoofdlijnen.

In het ruimtelijke beoordelingskader beoordelen we concepten, die buiten de belemmeringszones liggen, op de volgende vier criteria:

1. invloed op de visuele kwaliteit van de omgeving;
2. leefkwaliteit;
3. leesbaarheid van het concept;
4. herkenbaarheid van de opstellingen.

Hierna zijn de criteria verder uitgewerkt en onderbouwd. Daarbij zijn ze verder uitgesplitst in subcriteria. Deze subcriteria zijn op de volgende pagina´s beeldend geïllustreerd.

*Foto: Hoofdkanaal Emmer-Compascuum*

***Ontginningspatroon***

*Een score van 1 betekent dat het ontginningspatroon niet verduidelijkt wordt en bij een score van 5 versterkt de opstelling het ontginningspatroon.*

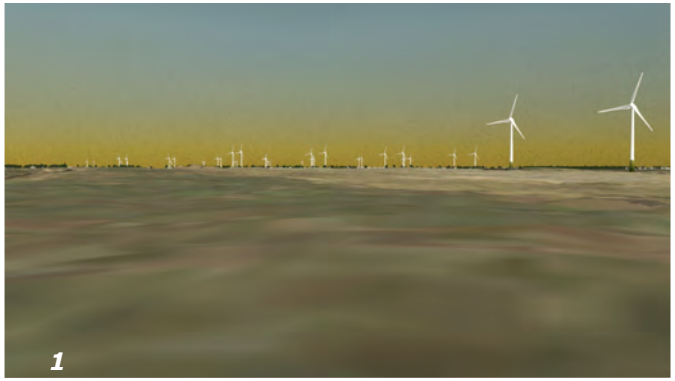


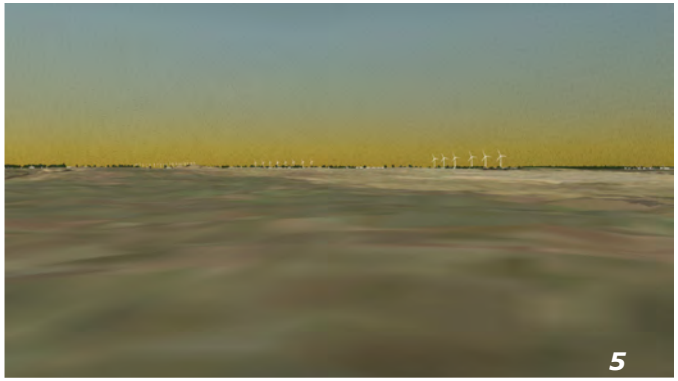


***Schaal van het landschap/ openheid/ reliëf***

*Een score van 1 betekent dat de opstellingen van windturbines de schaal en openheid, dan wel het reliëf, verkleinen en bij een score van 5 benadrukken/respecteren de turbines de openheid en schaal van het landschap.*

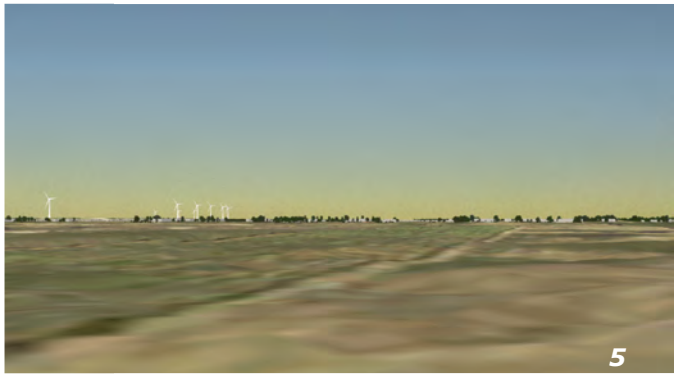


***Zichtlijnen***

*Een score van 1 betekent dat door de toevoeging van turbines de zichtlijnen zoals aangegeven in de ruimtelijke waardenkaart worden verstoord en bij een score van 5 versterkt de toevoeging van windturbines de zichtlijnen.*

1 - Invloed op de visuele kwaliteit van de omgeving

- ontginningspatroon
- schaal van het landschap/ openheid/ reliëf
- zichtlijnen

Voor de plaatsing van windturbines in het landschap is kennis van de landschappelijke kernkwaliteiten van het projectgebied van belang. De verschillende opstellingen moeten mede beoordeeld worden op het effect van de turbines op de kwaliteiten van het huidige landschap. Daarbij is onderscheid gemaakt in drie subcriteria.

Ten eerste gaat het om de impact van de plaatsing van windturbines op de herkenbaarheid van het **ontginningspatroon**. Het gaat er hierbij om of de ontginningspatronen die bijvoorbeeld verschillend zijn bij Nieuw-Weerdinge of bij Coevorden nog steeds goed zichtbaar blijven.

Ten tweede gaat het om de relatie die windturbines aangaan met de **schaal c.q. openheid** van het landschap. Een effect is bijvoorbeeld het verkleinend effect van grote windturbines op de beleving van de maat van gebouwen en open ruimtes. In dit criterium wordt ook het schaalverkleinende effect op het reliëf meegewogen. Met reliëf bedoelen we bijvoorbeeld de kenmerkende Hondsrug en de verdiept liggende beekdalen. Het reliëf kan door het bijplaatsen van windturbines visueel verkleind worden. In dit criterium is dit effect negatief beoordeeld.

Als laatste subcriterium is **zichtlijnen** gekozen. De gemeente Emmen heeft deze in haar ruimtelijke waardenkaart als belangrijke kwaliteit opgenomen. Het plaatsen van windturbines kan in meer of mindere mate effect hebben op deze zichtlijnen.

*Foto: 200 meter hoge windturbine op 550 meter afstand van bebouwing nabij Aurich in Duitsland*

2 - Leefkwaliteit

- geluid
- schaduw
- horizonbeslag
- invloed op directe leefomgeving

Met het criterium leefkwaliteit wordt geredeneerd vanuit bewoners. Kan een bewoner de ontworpen opstellingen zien en er ook hinder van ondervinden?
Voor de beoordeling van het criterium leefkwaliteit is gekeken naar een aantal subcriteria.

Ten eerste gaat het om **geluid**. Op hoofdlijnen is met dit aspect rekening gehouden via de zonering rond woonkernen op de belemmeringenkaart. De gehanteerde zone van 500 meter is een indicatieve maat voor het vrijwaren van geluidshinder. De verwachting is dat hiermee voldaan wordt aan de wettelijke Lden47 norm. De werkelijke geluidsbelasting dient uiteindelijk per opstellingsvorm en gekozen turbine in detail onderzocht te worden.

Bij de beoordeling van het aspect geluid hebben we speciaal aandacht gegeven aan de versterking, ofwel cumulatie van geluid, wanneer meerdere molens bij elkaar worden gezet. De beoordeling is gedaan op basis van expert judgement. Hierbij is ten eerste gelet op het voorkomen van grotere clusters van turbines, ten tweede op de ligging van deze clusters al dan niet nabij woonkernen en ten derde hebben we gekeken naar bewoning in de richting van de dominante windrichting (Zuid-West).

Het volgende subcriterium is **schaduw**. Wanneer de slagschaduw van de draaiende wieken op de ramen van een woning valt, kan hiervan hinder worden ondervonden. Een vuistregel voor de afstand waarbij geen hinder meer ontstaat is 12 maal de rotordiameter. Bij een windturbine met een rotordiameter van 100 meter is dit dus 1200 meter. De schaduwcontour volgt logischerwijs de zonnestanden. De schaduw is aan de oost en westkant het langst (12x rotordiameter), aan de zuidzijde vindt geen schaduwhinder plaats en aan de noordzijde is de schaduw korter vanwege de hoge stand van de zon op het middaguur. Mocht de slagschaduw van de windturbine hinder opleveren, dan kan de windturbine voorzien worden van een stilstandvoorziening, die de overlast beperkt. Voor de beoordeling gaan we ervan uit dat we dit risico tot een minimum willen beperken. Om de opstellingen te vergelijken zijn op basis van de schaduwcontour de gebouwen geteld die binnen de contour vallen. Zie bijlage –tabel ‘Invloed directe leefomgeving en ‘Slagschaduw’.

Ten derde gaat het over **horizonbeslag**. Grote windturbineopstellingen kunnen een groot deel van de horizon beslaan. De onderlinge afstanden van de turbines ten behoeve van windopbrengst zorgen ervoor dat er veel ruimte nodig voor een windturbineopstelling. De opstellingsvorm is in dit criterium van belang. Een lijnopstelling heeft een groter horizonbeslag dan een cluster met hetzelfde aantal windturbines. Het criterium horizonbeslag is door middel van expert judgement uitgevoerd waarbij vanuit verschillende gezichtspunten is gekeken naar het horizonbeslag van alle opstellingsvarianten.

Het laatste subcriterium is de **invloed op de directe leefomgeving**. Voor dit criterium zijn twee contouren om de opstellingen gelegd. Dit is een contour van 1 km en een contour van 2 km. Dit omdat mensen niet alleen vanuit hun eigen woning en tuin met de turbines te maken krijgen maar ook in hun bredere leefomgeving. Op basis van de contouren is door middel van een GIS-analyse het aantal gebouwen binnen de contour bepaald. De analyse geeft aan of een opstelling relatief veel of weinig woningen beïnvloed.

***Leefkwaliteit: schaduwwerking***

*Windturbine opstellingen hebben een schaduw contour. Dit is de contour die de schaduwen van het hele jaar rond representeren. De grens van de contour is gelegd op 12x de rotordiameter. Per concept is het aantal gebouwen geteld binnen de contour (zie bijlage voor de overzichtstabel). Ook hier is een score van 1 tot 5 gegeven.*

*De score 1 is toegekend aan de variant waarbinnen relatief veel huizen binnen de schaduwcontour liggen en een score van 5 is toegekend aan de variant met relatief de minste huizen.*

***Leefkwaliteit: invloed op de directe leefomgeving***

*Windmolens hebben een uitstraling naar het gebied. Fysiek, door zicht en geluid, dan wel gevoelsmatig, door het feit dat men weet dat ze in de buurt staan.*

*Deze invloed op de directe leefomgeving is daarom groter dan bijvoorbeeld een veiligheidscontour. Er is gekeken naar de hoeveelheid bebouwing binnen 2 contouren van zowel 1 km als 2 km. Per concept is het aantal gebouwen geteld binnen de contouren (zie bijlage voor de overzichtstabel)*

*De score 1 is toegekend aan de variant waarbinnen relatief veel huizen binnen de contouren liggen en een score van 5 is toegekend aan de variant met relatief de minste huizen.*

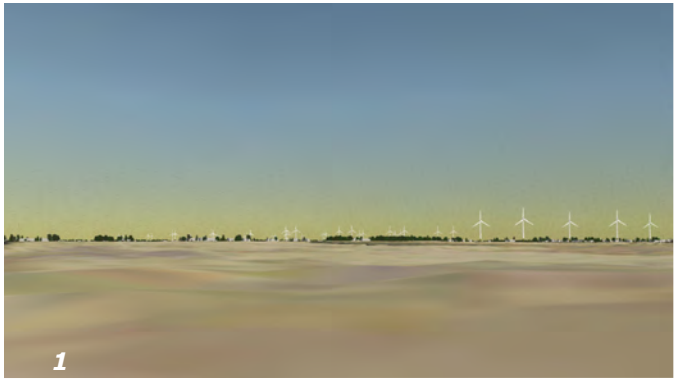


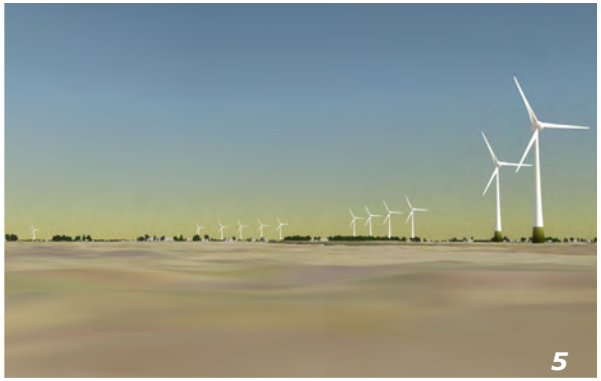


***Ruimtelijk concept leesbaar***

*Een score van 1 betekent dat het ruimtelijk concept niet te herkennen is en geen betekenis kan krijgen en bij een score van 5 is het ruimtelijk concept goed te herkennen en betekenis kan krijgen.*

***Geen interferentie tussen opstellingen***

*Een score van 1 betekent dat er zeer veel interferentie is en een score van 5 betekent dat er geen interferentie is.*

3 – Leesbaarheid en betekenis van het concept

- Ruimtelijk concept leesbaar en/of heeft betekenis
- Geen interferentie tussen opstellingen

De opstellingen zijn ontworpen volgens een ruimtelijk concept, waarmee een relatie gelegd wordt tussen het windpark en het landschap. De concepten zijn verdeeld in twee groepen: concepten die reageren op bestaande landschappelijke structuren en concepten die een eigen (autonome) structuur toevoegen aan het landschap.

Bij dit criterium zijn twee subcriteria toegepast. Als eerste gaat het erom of het **ruimtelijke concept leesbaar** is. Bij de beoordeling van dit subcriterium geldt de vraag of het concept in het veld als zodanig te herkennen c.q. leesbaar is. Is het voor een aanschouwer te begrijpen waarom juist op een bepaalde plek de opstelling staat. Leesbaarheid van het concept heeft ook te maken met het **betekenis** krijgen van een windpark. Een windpark heeft betekenis als het zijn omgeving verbijzondert en herkenbaar maakt. Zonder betekenis is een windpark de zoveelste in Nederland. Het is van belang dat het park een zelfstandige identiteit heeft met architectonische kwaliteit. De achterliggende gedachte hierbij is dat er niet zomaar windturbines zijn geplaatst maar op een zodanige manier dat Drenthe zich er mee kan profileren: windturbines op z'n Drents. Je geeft op deze wijze een nieuwe bijzondere betekenis aan een concrete plek.

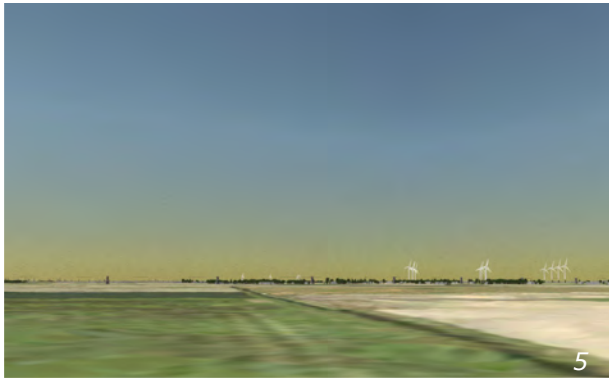


***Opstellingsvorm zichtbaar***
*Een score van 1 betekent dat de opstellingsvorm moeilijk te herkennen is en bij een score van 5 is de opstellingsvorm goed te herkennen.*

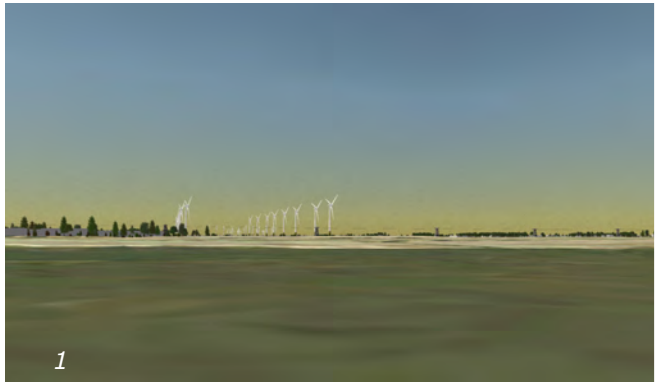


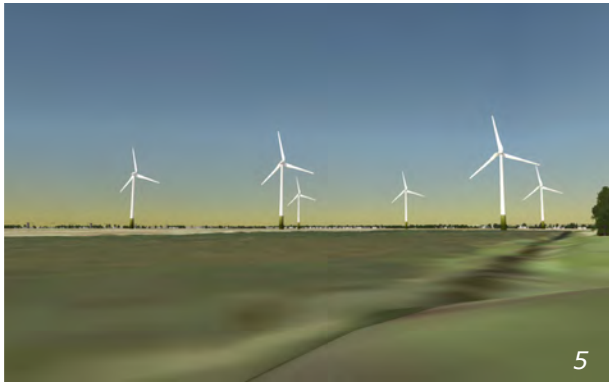


***Opstellingsvorm geheel te overzien***
*Een score van 1 betekent dat de omvang van de opstelling te groot is om te overzien en een score van 5 betekent dat de opstellingsvorm geheel te zien is.*

Het tweede subcriterium gaat erover of er al dan niet **interferentie tussen opstellingen** plaatsvindt op het niveau van het studiegebied. Het gaat er daarbij om of afbreuk aan de leesbaarheid wordt gedaan door nabijgelegen windparken. Interferentie treedt op als opstellingen te dicht bij elkaar staan. Uit dit ontwerpend onderzoek is gebleken dat de afstanden kunnen variëren tussen parken als het om interferentie gaat. Dit is mede afhankelijk van de opstellingsvorm en kleinschaligheid van het landschap. In bijlage 2: Visuele interferentie is een onderzoek opgenomen naar visuele interferentie van turbines. Daaruit blijkt dat er afhankelijk van de grootte van de ruimte visueel interferentie kan optreden.

<u>4 - Herkenbaarheid van de opstellingen</u>

- Opstellingsvorm zichtbaar
- Opstellingsvorm geheel te overzien

Bij de beoordeling van dit aspect is weer onderscheid gemaakt in twee subcriteria.

Het eerste criterium gaat in op de **zichtbaarheid van de opstellingsvorm** van een individuele opstelling binnen een groter ruimtelijk concept. De vraag is of binnen deze kleine opstellingen een orde van een lijn of grid te herkennen is of dat een visueel onrustig en onherkenbaar beeld optreedt.

Een tweede criterium is of voor de waarnemer de omvang van een opstelling **geheel te overzien** is. Het gaat er daarbij om of de gehele opstelling te overzien is en herkenbaar is als één opstelling.

*Figuur 12 - Overzicht alle onderzochte opstellingen*

*Figuur 13 - Overzicht gekozen onderzochte opstellingen*

# 6 - Plaatsingsconcepten



Voor inspiratie van de concepten is gekeken naar de kaarten met de kernkwaliteiten uit de Omgevingsvisie samen met de belemmeringenkaart en het rapport naar windenergie in Emmen. Bij het ontwerpen van windturbineopstellingen is rekening gehouden met de beoordelingscriteria die een indicatie zijn voor ruimtelijke kwaliteit. Op basis hiervan is gezocht naar concepten die, zoals in hoofdstuk 4 benoemd, de plaatsing van de turbines logisch verklaren. Dit heeft geleid tot vier ruimtelijke concepten:

**1. Clusters:**

Autonome compacte clusteropstellingen, daar waar het qua belemmeringen mogelijk is. De maat van de open ruimtes maakt het mogelijk om regelmatige gridopstellingen dan wel zwermopstellingen te maken binnen één grote open ruimte. Het planmatige karakter van het veenkoloniale gebied leent zich voor regelmatige gridopstellingen, waarin vanaf enkele zichtpunten de ordening in de opstelling te herkennen is. Dit lijkt te passen bij een landschap waarvan de planmatige opzet van kanalen, woonlinten en ontginningsgebieden sterk het karakter bepaalt. In het esdorpenlandschap rond Dalen, kunnen ook zwermachtige clusteropstelling toegepast worden. Hier zijn de ruimtes kleiner en onregelmatiger en gaat de opstelling sneller (gedeeltelijk) schuil achter beplantingen; ordening binnen een opstelling is hierdoor moeilijk te herkennen. De concepten zijn hierbij gericht op het concentreren van turbines in een grote open ruimte, waarin de gehele opstelling zichtbaar is; daarbij worden elders in het gebied grote ruimtes vrijgehouden van windturbines.

**2. Combinatie industrie/glastuinbouw:**

Windenergie koppelen aan energiegebruik, daar waar energie gebruikt wordt, gaat ook energie opgewekt worden. Hoewel dit feitelijk niet zo hoeft te zijn, wordt in de beleving deze link vaak gelegd. De glastuinbouwgebieden van Erica en Klazienaveen en het Europark nabij Coevorden zijn de gebieden die hiervoor onderzocht worden.

**2. Lijnen:**

Enkelvoudige lijnopstellingen zijn de meest eenvoudige en best leesbare opstellingsvormen voor windturbines. Ze kunnen bestaande landschappelijke of topografische structuren accenturen of begeleiden, maar ook autonoom zijn t.o.v. de landschapsstructuur. In dit concept worden varianten onderzocht door lijnopstellingen te koppelen aan de hoofdinfrastructuur. Daarnaast worden in dit concept lijnopstellingen langs de lange rechte oostgrens tussen Nederland en Duitsland onderzocht. Tot slot is een autonome lijnopstelling ten opzichte van het landschap en topografie bij Dalen onderzocht.

**4. Nieuwe structuren met betekenis:**

In dit concept worden plekken bekeken waar zelfstandige opstellingen betekenis kunnen verlenen aan de plek. Deze opstellingen voegen een nieuwe structuur toe aan het landschap. Deze structuur kan eventueel drager kan zijn voor andere ontwikkelingen. Hierbij is gekozen voor het accentueren van het Veenpark als energiepark en de Runderoute als recreatieroute.

Binnen deze vier concepten is een aantal varianten uitgewerkt. Daarbij is door middel van ontwerpend onderzoek gekeken naar verschillende mogelijkheden door in het aantal turbines en hun plaatsing te variëren. Op figuur 12 is te zien welke gebieden en welke opstellingen onderzocht zijn. Tijdens het onderzoeken zijn enkele opstellingen om verschillende redenen afgevallen. Dit heeft uiteindelijk geresulteerd in totaal 12 varianten (zie figuur 13), waarvan één combinatie variant met drie unieke opstellingen (combinatie industrie/ glastuinbouw), verder uitgewerkt en beoordeeld zijn. Elke variant kent een verschillend aantal turbines en aantal megawatts aan vermogen. De genoemde aantallen turbines en de daarbij behorende vermogens zijn een indicatie.

Op de volgende pagina’s wordt de beoordeling van de concepten beschreven en geïllustreerd. De getoonde beelden zijn afkomstig uit de 3Dmaquette.

| | | Totaal MW | MW turbine | Aantal turbines |
|---|---|---|---|---|
| Clusters | | | | |
| 01a | Grid Emmer-Erfscheidenveen | 45-54 | 3 | 15-18 |
| 01b | Zwerm Grens Coevorden | 30-36 | 3 | 10-12 |
| 01c | Zwermen Dalen | 30-42 | 3 | 10-14 |
| Combinatie industrie/ glastuinbouw | | | | |
| 02 | a Europark | 12-24 | 3 | 4-8 |
| | b Klazienaveen | 36-48 | 3 | 12-16 |
| | c Erica | 18-24 | 3 | 6-8 |
| Lijnen | | | | |
| 03a | Infrastructuur N391 dubbele lijn | 48-60 | 3 | 16-20 |
| 03b | Grens, lange lijn | 60-66 | 3 | 20-22 |
| 03c | Grens, ritme | 45-51 | 3 | 15-17 |
| 03d | Infrastructuur A37 bochten | 45-51 | 3 | 15-17 |
| 03e | Infrastructuur A37 lijnen dwars op | 60-72 | 3 | 20-24 |
| 03f | Beekdal Dalen | 18-24 | 3 | 6-8 |
| Nieuwe structuren | | | | |
| *04a* | Drie wieken | *45-60* | *3* | *15-20* |
| *04b* | Runderoute | *36-45* | *3* | *12-15* |

*Tabel 2 - overzicht en plattegrond van de onderzochte varianten met indicatie van aantal turbines en geplaatst vermogen*

*Concept: Clusters*

01a

01b

01c

*Concept: Combinatie industrie/ glastuinbouw*

02

02a

02b

02c

Deze beelden zijn abstracter dan de werkelijkheid maar geven een goed beeld van de opstellingsvorm in relatie met de sterke structuren van het landschap. De beoordeling van de concepten vond plaats aan de hand van een grote projectie van de maquette, waarbij hier bovendien 'live' doorheen bewogen kon worden. Dit geeft het gevoel 'in het landschap te staan', een effect dat bij een afdruk in een boekje minder goed bereikt wordt. De beelden zijn vooral bedoeld als illustratie bij de verslaglegging van het beoordelingsproces. Naast deze beelden zijn per opstellingsvariant ook de kaarten van `impact op de directe leefomgeving` en 'schaduwcontouren' weergeven.

*Concept: Lijnen*

03a

03b

03c

03d

03e

03f

*Concept: Nieuwe structuren*

04a

04b

Concept: Clusters

# Grid Emmer-Erfscheidenveen

*In het Veenkoloniaal gebied tussen Nieuw-Weerdinge en Emmer-Erfscheidenveen ligt een grote ontginningsruimte. Het landschap heeft hier een sterk rationeel karakter door de lange rechte ontginningslinten. De landschapstructuur is vergelijkbaar met het noordelijk deel van de Drentse Veenkoloniën. Een regelmatige gridopstelling sluit aan bij het rationele karakter, de maat van de ontginningsruimte en op kansrijke plaatsingsconcepten in de gemeente Borger-Odoorn. Door de grid opstelling schuin op de rijrichting te plaatsen ontstaat er een nieuwe zichtlijn in het landschap.*

**Invloed op de visuele kwaliteit van de omgeving**
De opstelling doet niets met het ontginningspatroon. Verder verkleint de opstelling de schaal van het landschap. Aangezien de afstand tussen de Hondsrug en de opstelling relatief groot is, heeft de opstelling weinig visuele invloed op de Hondsrug. Het reliëf wordt visueel niet verkleind. Het weidse zicht verdwijnt door de opstelling. In specifieke gevallen is het mogelijk om zichtlijnen te creëren en een nieuwe richting in het landschap te introduceren.

**Leefkwaliteit**
Op gebied van leefkwaliteit scoort dit concept het best van alle concepten. Weliswaar is er een fors horizon beslag maar er wonen relatief weinig mensen in de directe omgeving van deze opstelling. Hierdoor scoort het concept op dit criterium goed op leefkwaliteit.

**Leesbaarheid en betekenis concept**
Het enige wat leesbaar is, is dat het een grote opstelling is. In de verte telt de opstelling op bij de Duitse opstellingen. Er is sprake van een groot horizonbeslag. Het gebied verandert van karakter, krijgt een technische/geïndustrialiseerde uitstraling, mede vanwege interferentie met de hoogspanningsleiding. Het concept is één van de vele opstellingen zoals die ook elders in Nederland staan.

**Herkenbaarheid van de opstellingen**
De regelmaat van het grid is vanuit enkele punten zichtbaar. Het geheel is wel te overzien, maar het is onduidelijk waarom de opstelling stopt waar hij stopt, de begrenzing is onduidelijk.

*Details opstelling:*
- *15-20 (3MW) turbines*
- *45-60 MW totaal opgesteld vermogen*

*Slagschaduw*
- *71 gebouwen binnen contour*

*Impact op directe leefomgeving*
- *89 gebouwen binnen 1km contour*
- *866 gebouwen binnen 2km contour*

*Slagschaduw*

*Impact op directe leefomgeving*

*Gezichtspunten*

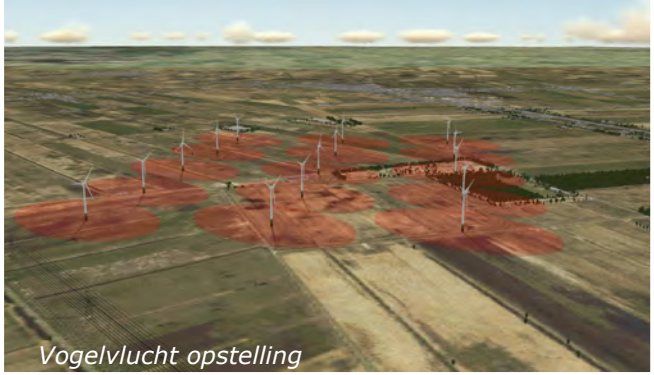
Vogelvlucht opstelling

1 - Zicht vanuit Emmer-Erfscheidenveen

2 - Zicht vanuit N391 kijkend richting Roswinkel

3 - Zicht vanuit Nieuw-Weerdinge

Concept: Clusters

# Zwerm grens Coevorden

*In en nabij Coevorden liggen twee bestaande windturbine-opstellingen. Ten oosten van Coevorden staat een Duits windpark in het dal van het Schoonebekerdiep. Deze windturbines staan in een zwermopstelling. Aan de zuidzijde van Coevorden staan op het industrieterrein Europark vier windturbines (en twee vergund). In dit concept wordt aangesloten bij de bestaande locaties en de bestaande opstellingsvormen. Dit betekent dat windturbines bijgeplaatst worden en twee grotere zwermopstellingen ontstaan. Waarschijnlijk met verschillende typen turbines, kleurstellingen, en verlichting.*

**Invloed op de visuele kwaliteit van de omgeving**
Het ontginningspatroon heeft hier geen duidelijke richtingen. De opstelling is willekeurig. De opstelling verkleint de schaal van het landschap. In het landschap rondom de opstelling zijn geen duidelijke zichtlijnen; ze worden evenmin gecreëerd door de opstelling.

**Leefkwaliteit**
Op leefkwaliteit scoort de opstelling redelijk goed. Er wonen minder mensen in de directe omgeving dan gemiddeld bij de andere opstellingsvarianten.

**Leesbaarheid en betekenis concept**
Door het concept van bijplaatsen van turbines bij de reeds in het gebied bestaande opstellingen, wordt de opstelling groot. Er is interferentie met de opstelling op het industrieterrein Europark. Het is in dit concept turbines bij turbines plaatsen, waarbij de rommeligheid extra vergroot wordt, wanneer er verschillende types, kleurstellingen en verlichting toegepast worden.

**Herkenbaarheid van de opstellingen**
De opstelling is door zijn zwermkarakter onbegrensd, het is onduidelijk waar hij zou moeten ophouden. Het geeft een rommelig beeld. Door de kleinere open ruimtes en de her en der staande begroeiing is de opstelling (inclusief de Duitse opstelling) van dichtbij niet in zijn geheel te overzien. Van verre is het één grote groep die interferentie vertoont met de opstelling op het industrieterrein.

*Details opstelling:*
- *10-15 (3MW) turbines*
- *30-45 MW totaal opgesteld vermogen*

*Slagschaduw*
- *321 gebouwen binnen contour*

*Impact op directe leefomgeving*
- *291 gebouwen binnen 1km contour*
- *1547 gebouwen binnen 2km contour*

*Slagschaduw*

*Impact op directe leefomgeving*

*Gezichtspunten*

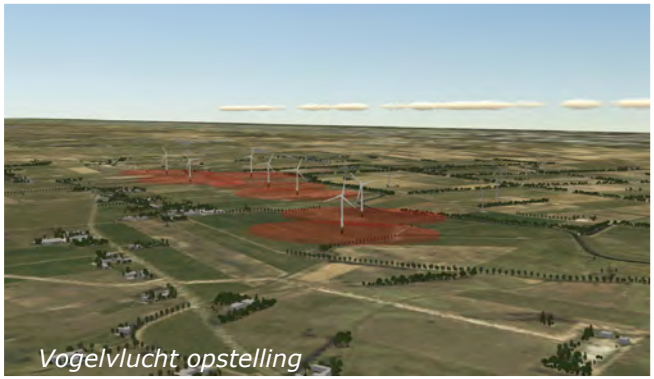
Vogelvlucht opstelling

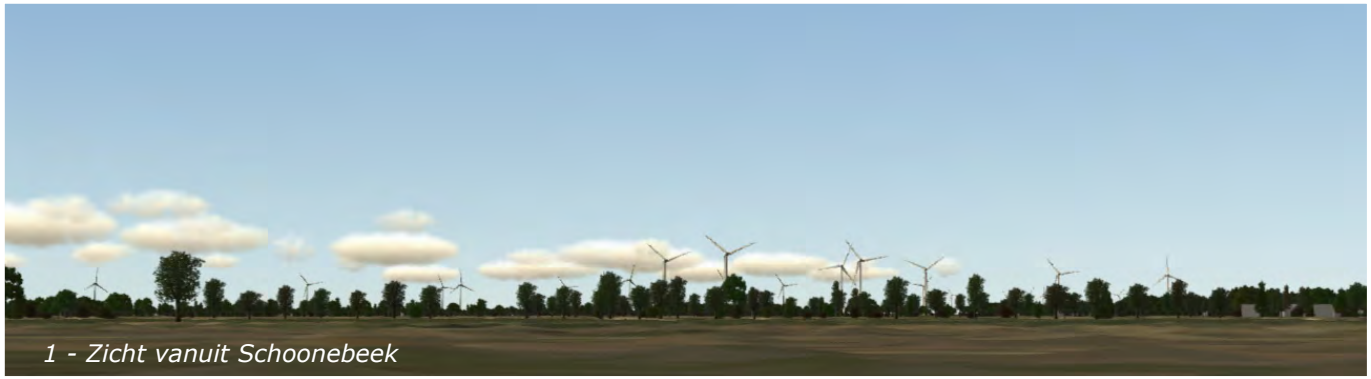
1 - Zicht vanuit Schoonebeek

2 - Zicht vanuit Stieltjeskanaal

3 - Zicht vanuit N34 op het Europark

Concept: Clusters

# Zwermen Dalen

*In het esdorpenlandschap rond Dalen is het landschapspatroon onregelmatiger en kleinschaliger van karakter dan in het veenontginningslandschap. De geschikte plekken voor de plaatsing van windturbines zijn hierdoor kleiner. Deze plekken liggen in het beekdal van het Nieuw Drostendiep tussen Dalen en en ten zuidoosten van Dalerveen tot aan het Stieltjeskanaal en ten zuidoosten van Dalerveen. Dit zijn de grootste open ruimtes in het esdorpenlandschap en het overgangsgebied naar het veenkoloniale ontginningslandschap.*
*Het onregelmatige en relatief kleinschalige karakter van het landschapspatroon is de aanleiding voor een plaatsingsconcept van kleine zwermopstellingen.*

**Invloed op de visuele kwaliteit van de omgeving**
Het ontginningspatroon kent hier geen duidelijke richtingen; door de opstellingen worden de (beek) dalen van het Drostendiep en de Ruimsloot overruled. De schaal van het landschap wordt verkleind. Er worden geen nieuwe zichtlijnen gecreëerd, er is geen verband te leggen met bijvoorbeeld het Stieltjes kanaal of de Ruimsloot door het 'zwerm karakter' van deze opstellingen.

**Leefkwaliteit**
In de omgeving wonen relatief weinig mensen. Daardoor worden weinig mensen gehinderd door geluid of slagschaduw. Het horizonbeslag van deze opstelling is relatief groot doordat er twee opstellingen zijn.

**Leesbaarheid en betekenis concept**
Door de twee zwermen te plaatsen wordt het concept onleesbaar. De opstellingen interfereren met de opstelling aan de Duitse grens en met elkaar.

**Herkenbaarheid van de opstellingen**
De opstellingen zijn visueel onbegrensd. Coevorden en in iets mindere mate Dalen worden omringd door groepjes turbines. Het geheel is niet meer te overzien; overal rondom Dalen en Coevorden staan molens.

*Details opstelling:*
- *10-15 (3MW) turbines*
- *30-45 MW totaal opgesteld vermogen*

*Slagschaduw*
- *271 gebouwen binnen contour*

*Impact op directe leefomgeving*
- *222 gebouwen binnen 1km contour*
- *1326 gebouwen binnen 2km contour*

*Slagschaduw*

*Impact op directe leefomgeving*

*Gezichtspunten*

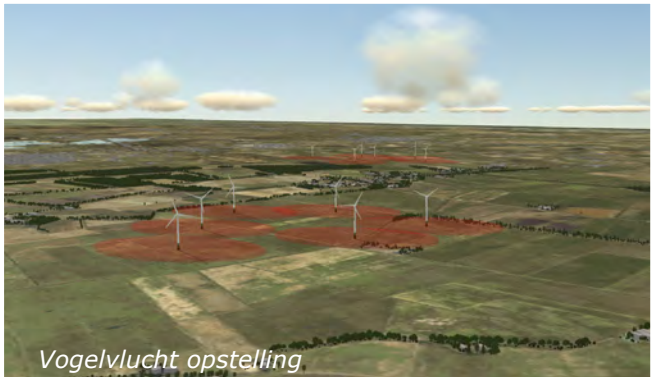
Vogelvlucht opstelling

1 - Zicht vanuit N34 ter hoogte van Den Hool

2 - Zicht vanuit Dalerveen

3 - Zicht vanuit Dalen

## Concept: Combinatie Industrie/ Glastuinbouw

# Europark

*Windturbines hebben volgens velen een industriële uitstraling, en horen daarom thuis op industrieterreinen. Daarnaast is er op industrieterreinen vaak een grote energievraag. Door windturbines te plaatsen op industrieterreinen kan ook feitelijk energie opgewekt worden, daar waar die verbruikt wordt. Op het Europark staan al vier windturbines en kunnen er nog twee gebouwd worden. Er is echter nog ruimte voor meer turbines. Door de nieuwe turbines zorgvuldig te plaatsen kan er een regelmatiger opstelling ontstaan, die bijvoorbeeld het kanaal of de entree van het Europark kan begeleiden.*

**Invloed op de visuele kwaliteit van de omgeving**
Het gebied is omgetoverd tot industrieterrein; er is geen sprake meer van een bijzonder ontginningspatroon. De opstelling is niet in conflict met de schaal van het industrieterrein, hoewel de kassen opeens heel klein lijken. Er zijn geen zichtlijnen in het landschap die verstoord worden. Bij een zorgvuldige compositie kan mogelijk een zichtlijn gecreëerd worden.

**Leefkwaliteit**
In de directe omgeving wonen relatief weinig mensen waardoor het concept goed scoort op geluid en schaduw. Het horizonbeslag blijft groot.

**Leesbaarheid en betekenis concept**
De leesbaarheid is afhankelijk van de precieze plaatsing op het industrieterrein. In de meeste gevallen zal de opstelling tonen als een zwerm. Een bijzondere opstelling zou misschien gemaakt kunnen worden bij de entree van het industrieterrein. Naar verwachting treedt interferentie op met de Duitse opstelling. De koppeling met de industrie geeft de energiewinning en het energiegebruik aan en zorgt voor betekenis van de locatiekeuze.

**Herkenbaarheid van de opstellingen**
De opstelling is vooral vanaf een grotere afstand zichtbaar. De opstelling is misschien vanaf enkele plekken in zijn geheel te overzien. Op het industrieterrein zelf is de opstelling niet te overzien tenzij er een bijzonder ontwerp kan worden gevonden.

*Details opstelling:*
- *4-8 (3MW) turbines*
- *12-24 MW totaal opgesteld vermogen*

*Slagschaduw*
- *174 gebouwen binnen contour*

*Impact op directe leefomgeving*
- *158 gebouwen binnen 1km contour*
- *1066 gebouwen binnen 2km contour*

*Slagschaduw*

*Impact op directe leefomgeving*

*Gezichtspunten*

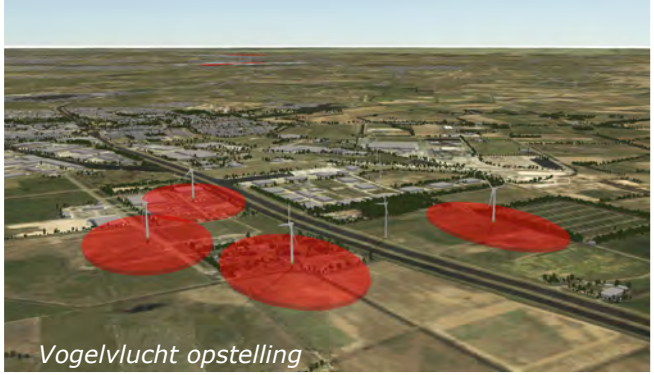
Vogelvlucht opstelling

1 - Zicht vanaf de N34 ter hoogte van het Europark

2 - Zicht vanuit Coevorden langs het Coevorder kanaal

3 - Zicht vanaf de N34 voorbij Dalen

## Concept: Combinatie Industrie/ Glastuinbouw

# Klazienaveen

*Ten oosten van Klazienaveen ligt een groot glastuinbouwgebied, waarvan de helft ontwikkeld is. Dit gebied ligt in het hoogveenontginningslandschap en kenmerkt zich door open ruimtes omzoomd door stevig beplante kanalen. Het gebied kent door de glastuinbouwontwikkeling gedeeltelijk een industrieel karakter, gedeeltelijk een open agrarisch karakter. Hier is gekozen voor een gridopstelling die aansluit op het rationele karakter van de verkaveling.*

**Invloed op de visuele kwaliteit van de omgeving**
Het gebied is een tuinbouwgebied in ontwikkeling; slechts enkele elementen uit het oude ontginningspatroon worden of zijn gerevitaliseerd: de Rundeloop met bijbehorende vroegere erfplaatsen. De gekozen opstelling negeert deze relicten.
Het cluster ligt vooral in het nog open gedeelte van het glastuinbouwgebied. De huidige schaal van het landschap verkleint hiermee fors. Er worden met de opstelling geen nieuwe zichtlijnen gecreëerd.

**Leefkwaliteit**
De leefkwaliteit van dit concept is gemiddeld. Dit komt met name doordat het horizonbeslag fors is. Daarentegen wonen er relatief nog weinig mensen in de directe omgeving.

**Leesbaarheid en betekenis concept**
De koppeling met de glastuinbouw wordt (nog) niet zichtbaar omdat de opstelling naast het glas ligt. Bekeken vanaf de A37 is er wel veel horizonbeslag: de opstelling telt op bij de Duitse opstellingen.
De koppeling met glastuinbouw wordt pas zichtbaar als ook de glastuinbouw zich verder ontwikkelt

**Herkenbaarheid van de opstellingen**
Het gaat om een groot aantal turbines. De opstelling blijft nog wel te overzien.

*Details opstelling:*
- *12-16 (3MW) turbines*
- *36-48 MW totaal opgesteld vermogen*

*Slagschaduw*
- *360 gebouwen binnen contour*

*Impact op directe leefomgeving*
- *317 gebouwen binnen 1km contour*
- *2113 gebouwen binnen 2km contour*

*Slagschaduw*

*Impact op directe leefomgeving*

*Gezichtspunten*

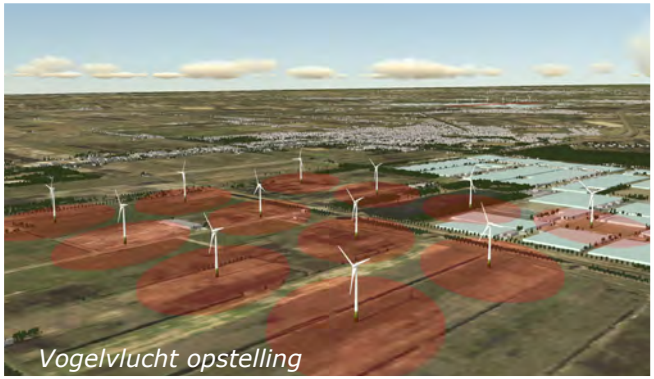
Vogelvlucht opstelling

1 - Zicht vanuit Barger-Compascuum

2 - Zicht vanuit het noordelijk deel van het glastuinbouwgebied

3 - Zicht vanaf de A37 kijkend richting Barger-Compascuum

Concept: Combinatie Industrie/ Glastuinbouw

# Erica

*Ten zuiden van Erica ligt een tweede glastuinbouwgebied in het hoogveenontginningslandschap. Ook op deze locatie lijkt de energievraag visueel gekoppeld te kunnen worden aan de energieopwekking. Dit glastuinbouwgebied ligt ingeklemd tussen twee kanalen met bebouwingslinten aan de noord- en zuidzijde. Hierdoor is alleen ruimte voor een lijnopstelling parallel aan de kanalen.*

**Invloed op de visuele kwaliteit van de omgeving**
Het oorspronkelijke ontginningspatroon ter plekke is door ontwikkelingen in het verleden al onduidelijk; de opstelling sluit aan bij een van de oude wijken. De opstelling verkleint de schaal van de kassencomplexen. De opstelling geeft de mogelijkheid om een nieuwe zichtlijn te creëren.

**Leefkwaliteit**
De leefkwaliteit is relatief goed omdat er weinig mensen wonen en het horizonbeslag relatief beperkt is.

**Leesbaarheid en betekenis concept**
Deze opstelling wordt visueel aan het kassengebied gekoppeld. Er is sprake van enige interferentie met de Duitse opstellingen. De koppeling met de glastuinbouw is helder en dit geeft betekenis door de koppeling van gebruik en opwekking van energie.

**Herkenbaarheid van de opstellingen**
De lijn opstelling is goed zichtbaar.

*Details opstelling:*
- *6-8 (3MW) turbines*
- *18-24 MW totaal opgesteld vermogen*

*Slagschaduw*
- *304 gebouwen binnen contour*

*Impact op directe leefomgeving*
- *305 gebouwen binnen 1km contour*
- *2074 gebouwen binnen 2km contour*

*Slagschaduw*

*Impact op directe leefomgeving*

*Gezichtspunten*

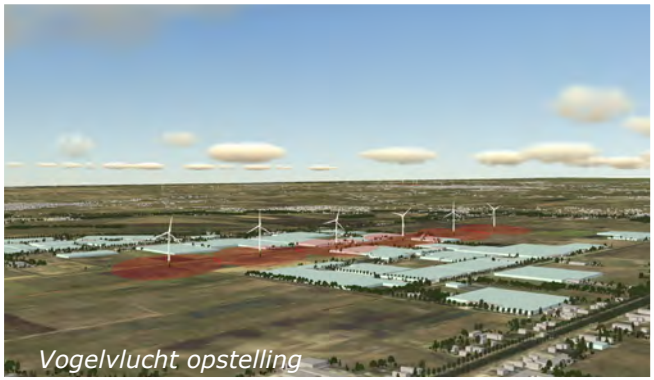
Vogelvlucht opstelling

1 - Zicht vanuit Erica

2 - Zicht vanuit Schoonebeek

3 - Zicht vanuit Nieuw-Amsterdam

Concept: Lijnen

# Infrastructuur N391 dubbele lijn

*De N391 tussen Emmen en Ter Apel ligt voor een groot deel evenwijdig aan het ontginningslint van Nieuw-Weerdinge. De weg wordt begeleid door de hoogspanningsleiding. De wegbeleving krijgt hierdoor een sterke richting en wordt technisch van karakter. Dit karakter wordt nog dominanter door de plaatsing van twee rijen windturbines parallel aan de N391 en de hoogspanningslijn.*

**Invloed op de visuele kwaliteit van de omgeving**
Deze opstelling reageert niet op het vroegere ontginningspatroon, wel op de doorsnijding van dat patroon door de N391 en de hoogspanningslijn. Het landschap verandert volledig van karakter; het krijgt een dominant technisch-industrieel aanzien. Het zicht op de Hondsrug vanaf de N391 wordt overruled door de opstelling. De richting van de N391 wordt versterkt als je je op de weg bevindt, Vanuit de lintdorpen ten noorden en ten zuiden van de weg is het waarneembaar als het een clusterachtig geheel.

**Leefkwaliteit**
Het horizonbeslag van deze variant is zeer groot. In de directe omgeving wonen weinig mensen. Daardoor scoort het gemiddeld erg goed op de leefkwaliteit.

**Leesbaarheid en betekenis concept**
In dit concept treedt veel interferentie op met de hoogspanningslijnen. Hierdoor ontstaat een 'industrialisering' van een open agrarisch gebied.

**Herkenbaarheid van de opstellingen**
De dubbele lijn is alleen vanaf de weg goed herkenbaar. Vanaf andere punten in het landschap werkt de opstelling als cluster. De opstelling is in zijn geheel te overzien vanwege de ligging in het open gebied.

*Details opstelling:*
- *14-18 (3MW) turbines*
- *42-54 MW totaal opgesteld vermogen*

*Slagschaduw*
- *236 gebouwen binnen contour*

*Impact op directe leefomgeving*
- *168 gebouwen binnen 1km contour*
- *1258 gebouwen binnen 2km contour*

*Slagschaduw*

*Impact op directe leefomgeving*

*Gezichtspunten*

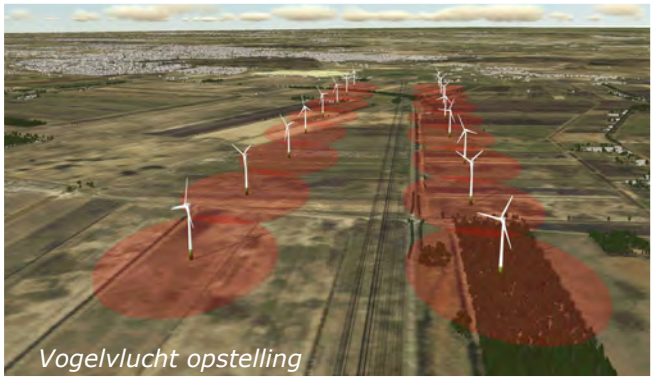
Vogelvlucht opstelling

1 - Zicht vanaf de N391 kijkend richting Roswinkel

2 - Zicht vanuit Valthermond

3 - Zicht vanuit Emmer-Erfscheidenveen

Concept: Lijnen

# Grens, lange lijn

*De Nederlands-Duitse grens tussen Emmer-Compascuum en het Bargerveen vormt een duidelijke mentale lijn in het landschap. In het landschap is de kaarsrechte lijn niet onderscheidend gemarkeerd ten opzichte van andere lijnen in het landschap, zoals het evenwijdig gelegen kanaal van Barger-Compascuum. Door windturbines te plaatsen langs de grens wordt deze duidelijk gemarkeerd in het landschap. De langgerekte ontginningsruimte wordt door de lange lijnopstelling benadrukt.*

*NB. Deze opstelling valt binnen de zone van 376 meter, zoals vermeld in het verdrag van Meppen. Dit punt dient nader onderzocht te worden bij eventuele realistische aanvragen.*

**Invloed op de visuele kwaliteit van de omgeving**
De opstelling staat parallel aan de grens, haaks op het verkavelingspatroon. Bij plaatsing direct aan de grens sluit de opstelling goed aan bij het ontginningspatroon. De opstelling verkleint de schaal van de langgerekte open ruimte. Afhankelijk van de plaatsing aan de rand of midden in de open ruimte wordt de zichtlijn meer of minder versterkt.

**Leefkwaliteit**
Dit concept scoort gemiddeld op leefkwaliteit. Het aantal woningen dat in de geluid of schaduw contour ligt is gemiddeld. Het horizonbeslag van deze variant is groot.

**Leesbaarheid en betekenis concept**
Ondanks de kleine onderbrekingen blijft het concept lijn goed leesbaar. Vanaf standpunten verder weg interfereert de opstelling met de opstellingen in Duitsland. Alleen indien de opstelling dicht op de grenslijn geplaatst kan worden krijgt ze een bijzondere betekenis.

**Herkenbaarheid van de opstellingen**
De opstelling is als lijn goed zichtbaar. Ondanks de fragmentatie vanwege onderbrekingen bij bebouwingslinten, blijft de lijn in zijn geheel min of meer herkenbaar.

*Details opstelling:*
- *20-22 (3MW) turbines*
- *60-66 MW totaal opgesteld vermogen*

*Slagschaduw*
- *644 gebouwen binnen contour*

*Impact op directe leefomgeving*
- *366 gebouwen binnen 1km contour*
- *2587 gebouwen binnen 2km contour*

*Slagschaduw*

*Impact op directe leefomgeving*

*Gezichtspunten*

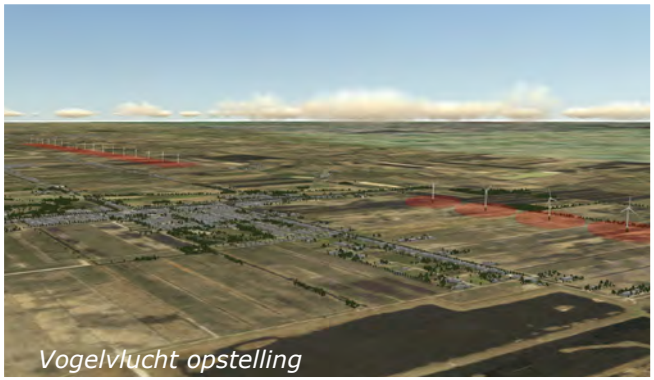
Vogelvlucht opstelling

1 - Zicht vanuit Emmer-Compascuum

2 - Zicht vanuit Barger-Compascuum

3 - Zicht vanaf de Emmerschans

Concept: Lijnen

# Grens, ritme

*De Nederlands-Duitse grens tussen Emmer-Compascuum en het Bargerveen vormt een duidelijke mentale lijn in het landschap. In het landschap is de kaarsrechte lijn niet onderscheidend gemarkeerd ten opzichte van andere lijnen in het landschap, zoals het evenwijdig gelegen kanaal van Barger-Compascuum. Door windturbines te plaatsen langs de grens wordt deze duidelijk gemarkeerd in het landschap. Door een aantal korte lijnopstellingen langs de grens te plaatsen ontstaat een ritme.*

*NB. Deze opstelling valt binnen de zone van 376 meter, zoals vermeld in het verdrag van Meppen. Dit punt dient nader onderzocht te worden bij eventuele realistische aanvragen.*

**Invloed op de visuele kwaliteit van de omgeving**
De opstelling staat parallel aan de grens, haaks op het verkavelingspatroon. Bij plaatsing direct aan de grens sluit de opstelling goed aan bij het ontginningspatroon. De opstelling verkleint de schaal van de langgerekte open ruimte. Afhankelijk van de plaatsing aan de rand of midden in de open ruimte wordt de zichtlijn meer of minder versterkt.

**Leefkwaliteit**
Dit concept scoort gemiddeld op leefkwaliteit. Het aantal woningen dat in de geluid of schaduw contour ligt is gemiddeld. Het horizonbeslag van deze variant blijft groot maar is net iets minder dan de voorgaande variant.

**Leesbaarheid en betekenis concept**
Ondanks de onderbrekingen blijft het concept lijn leesbaar, met name gezien vanuit de lengterichting. Vanuit standpunten verder weg interfereert dan de opstelling met de opstellingen in Duitsland. Er is een groot horizonbeslag. Indien de opstelling dicht op de grenslijn geplaatst wordt krijgt de opstelling betekenis. Verder van de grenslijn af vult de opstelling met name de lege open ruimte.

**Herkenbaarheid van de opstellingen**
De lijnopstelling als vorm blijft herkenbaar, ondanks dat deze her en der opgeknipt is.

*Details opstelling:*
- *15-18 (3MW) turbines*
- *45-54 MW totaal opgesteld vermogen*

*Slagschaduw*
- *645 gebouwen binnen contour*

*Impact op directe leefomgeving*
- *369 gebouwen binnen 1km contour*
- *2587 gebouwen binnen 2km contour*

*Slagschaduw*

*Impact op directe leefomgeving*

*Gezichtspunten*

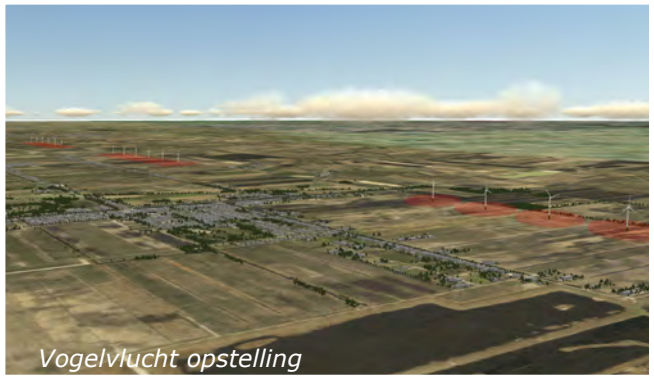
Vogelvlucht opstelling

1 - Zicht vanuit Emmer-Compascuum

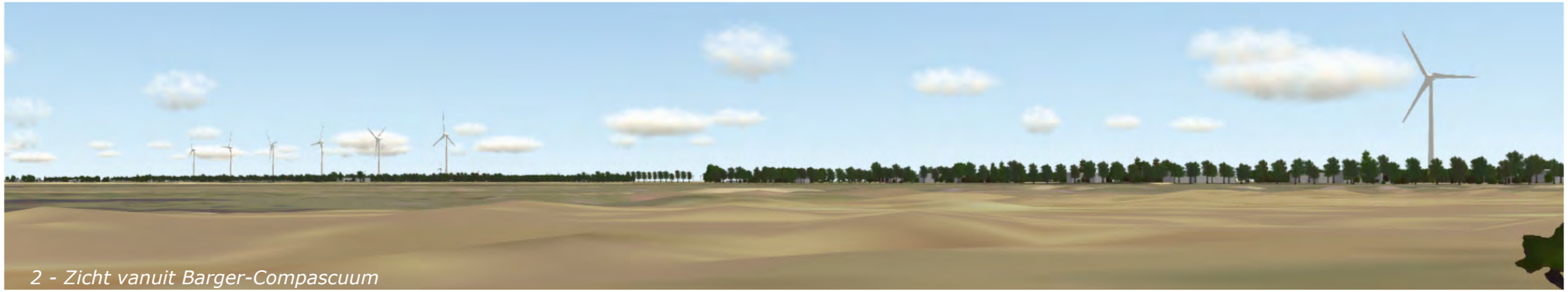
2 - Zicht vanuit Barger-Compascuum

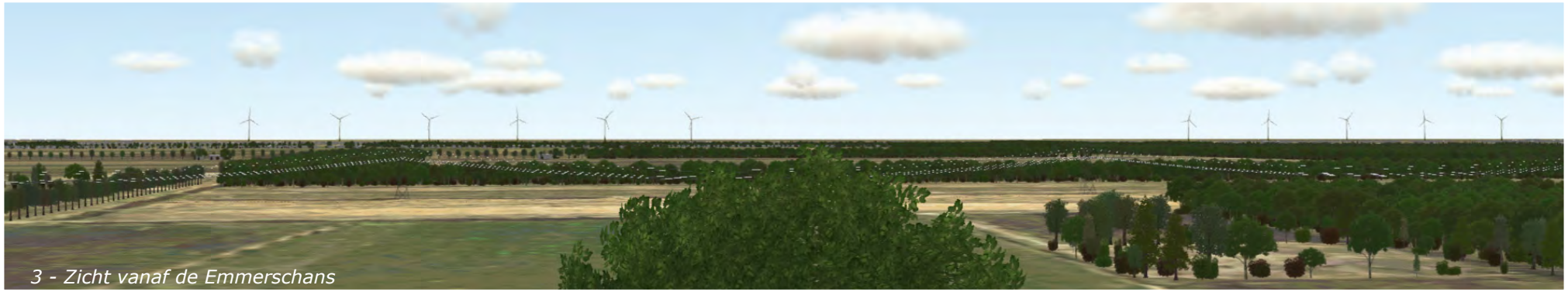
3 - Zicht vanaf de Emmerschans

Concept: Lijnen

# Infrastructuur A37 Bochten

*De A37 loopt van west naar oost door het gebied, langs de noordzijde van Nieuw Amsterdam, Erica en Klazienaveen. De route volgt de ontginningsrichtingen in het gebied en maakt hierdoor een aantal flauwe bochten. Door in de bochten korte lijnopstellingen te plaatsen worden de bochten geaccentueerd. De routebeleving wordt verbijzonderd, doordat van windturbinepark naar windturbinepark gereden wordt.*

**Invloed op de visuele kwaliteit van de omgeving**
Dit concept sluit aan bij de aanleg van grote infrastructurele werken: de A37. Door de plaatsing van de turbines in de buitenbochten ontstaat een verkeer begeleidende werking. Vanwege de korte gebogen lijnen (maximaal 4 molens) en de plaatsing dicht op de snelweg heeft de opstelling relatief weinig invloed op de schaal van het landschap. Er ontstaat tevens een ritme in het landschap van open ruimtes en kleine windturbineopstellingen.

**Leefkwaliteit**
Deze variant scoort beneden het gemiddelde voor de leefkwaliteit. Dit wordt met name veroorzaakt doordat er nog relatief veel gebouwen binnen de contouren van de windturbines staan.

**Leesbaarheid en betekenis concept**
Door de herhaling is het concept goed leesbaar vanaf de snelweg. Vanuit andere gezichtspunten is de leesbaarheid minder duidelijk. De opstelling krijgt vooral betekenis voor de automobilist.

In dit concept treedt bij enkele bochten interferentie op met de hoogspanningslijnen.

**Herkenbaarheid van de opstellingen**
Door de herhaling zijn de korte opstellingen herkenbaar waarbij er telkens sprake is van een korte boog van turbines die de bocht in de snelweg begeleidt.

*Details opstelling:*
- *15-18(3MW) turbines*
- *45-54 MW totaal opgesteld vermogen*

*Slagschaduw*
- *783 gebouwen binnen contour*

*Impact op directe leefomgeving*
- *731 gebouwen binnen 1km contour*
- *5358 gebouwen binnen 2km contour*

*Slagschaduw*

*Impact op directe leefomgeving*

*Gezichtspunten*

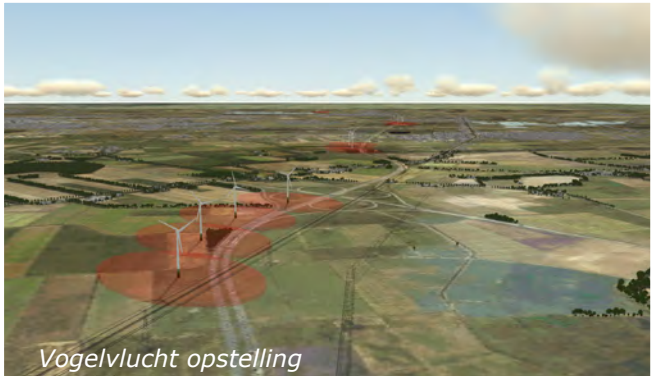
Vogelvlucht opstelling

1 - Zicht vanaf de A37 tussen Nieuw-Amsterdam en Erica

2 - Zicht vanuit Barger-Compascuum

3 - Zicht vanaf de A37 ter hoogte van Wachtum

Concept: Lijnen

# Infrastructuur A37 lijnen dwars op

*De A37 loopt van west naar oost door het gebied, langs de noordzijde van Nieuw Amsterdam, Erica en Klazienaveen. De route volgt de ontginningsrichtingen in het gebied.*
*Door lijnopstellingen dwars op de route te plaatsen worden de ontginningsruimtes, die door de A37 worden doorsneden, opgevuld.*

**Invloed op de visuele kwaliteit van de omgeving**
Deze variant scoort het laagste van alle varianten op dit onderdeel. Dit heeft vooral te maken doordat er geen relatie is met het ontginningspatroon en het negatief werkt op de schaal van het landschap en de steilrand van de Hondsrug. Wel worden enkele nieuwe zichtlijnen gecreëerd in open ruimtes.

**Leefkwaliteit**
Op het onderdeel leefkwaliteit scoort deze variant het allerlaagste. Dit komt doordat relatief veel mensen binnen de invloedssfeer wonen en het horizonbeslag zeer groot is.

**Leesbaarheid en betekenis concept**
Het ruimtelijk concept is moeilijk te doorzien. De koppeling aan infrastructuur en het steeds maar weer door schermen van windturbines rijden is niet helder. Er is sprake van veel interferentie tussen de afzonderlijke schermen waardoor een rommelig beeld ontstaat vanuit veel gezichtspunten.

**Herkenbaarheid van de opstellingen**
De afzonderlijke opstellingen zijn door de interferentie moeilijk waarneembaar. Alleen langs de afzonderlijke lijnen (lengterichting) is de opstelling herkenbaar.

*Details opstelling:*
- *20-25 (3MW) turbines*
- *60-75 MW totaal opgesteld vermogen*

*Slagschaduw*
- *1621 gebouwen binnen contour*

*Impact op directe leefomgeving*
- *1402 gebouwen binnen 1km contour*
- *6522 gebouwen binnen 2km contour*

*Slagschaduw*

*Impact op directe leefomgeving*

*Gezichtspunten*

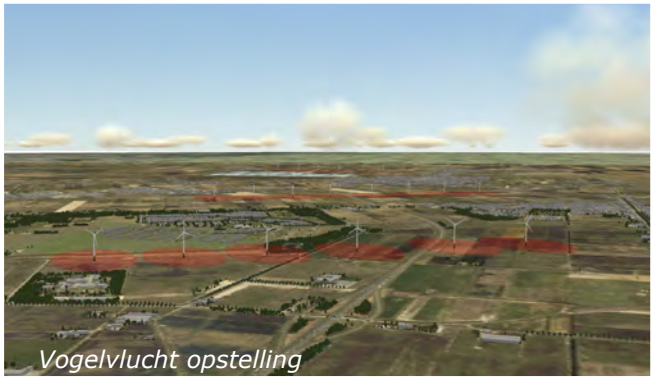
Vogelvlucht opstelling

1 - Zicht vanuit Barger-Compascuum

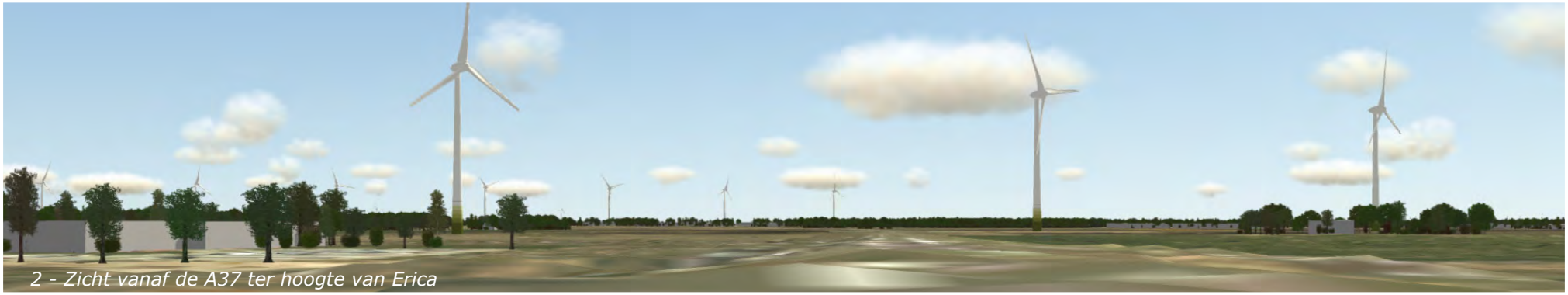
2 - Zicht vanaf de A37 ter hoogte van Erica

3 - Zicht vanuit Klazienaveen

Concept: Lijnen

# Beekdal Dalen

*In het esdorpenlandschap rond Dalen zijn de plaatsingsmogelijkheden voor windturbines gering, omdat het landschap er kleinschalig van karakter is en veel verspreide bebouwing kent. In dit landschap wordt de grootste ruimte gevormd door het dal van het Drostendiep. Het landschap geeft geen duidelijke aanleiding voor een concept dat aanhaakt bij de landschapsstructuur, daarom is hier gekozen voor een autonome lijnopstelling.*

**Invloed op de visuele kwaliteit van de omgeving**
Door een lijnopstelling centraal in de open ruimte tussen Dalen en Dalerveen te plaatsen wordt de schaal van de open ruimte verkleind. Hoe langer de lijn des te groter is het horizonbeslag vanuit beide dorpen bezien. Vanuit Coevorden gezien is het horizonbeslag veel minder groot. Een rechte lijn doet het visueel beter, is minder rommelig, dan een lijn die het Drostendiep volgt.

**Leefkwaliteit**
Op leefkwaliteit scoort deze lijnopstelling erg goed. De opstelling beïnvloed relatief weinig mensen die binnen de invloedssfeer van de turbines wonen.

**Leesbaarheid en betekenis concept**
Een rechte lijn in dit gebied is een van de vele lijnopstellingen in Nederland en heeft geen extra betekenis. Door de lijn zo dicht mogelijk bij de snelweg te laten beginnen lijkt hij vanuit de automobilist gezien een iets logischer begin te krijgen, iets minder willekeurig ergens in de open ruimte te staan. Omdat de lijn niet gekoppeld is aan een weg in de open ruimte is ook moeilijk te bevatten waar de turbines precies staan. Hoe langer de lijn wordt in zuidelijke richting hoe groter de interferentie met de opstellingen rond Coevorden wordt.

**Herkenbaarheid van de opstellingen**
De lijnopstelling is op zich een duidelijke opstelling die vanuit allerlei standpunten goed zichtbaar is.

*Details opstelling:*
- *6-8 (3MW) turbines*
- *18-24 MW totaal opgesteld vermogen*

*Slagschaduw*
- *237 gebouwen binnen contour*

*Impact op directe leefomgeving*
- *186 gebouwen binnen 1km contour*
- *720 gebouwen binnen 2km contour*

*Slagschaduw*

*Impact op directe leefomgeving*

*Gezichtspunten*

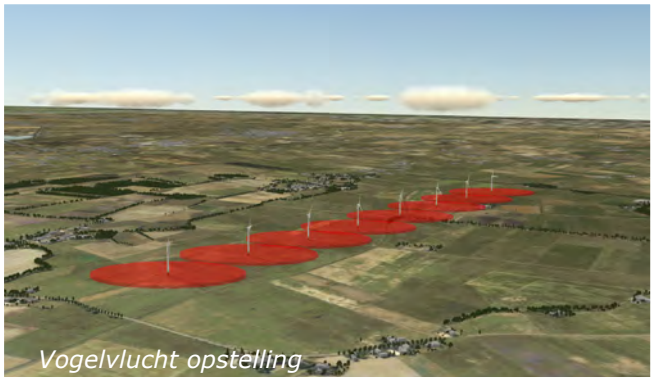
Vogelvlucht opstelling

1 - Zicht vanuit Den Hool

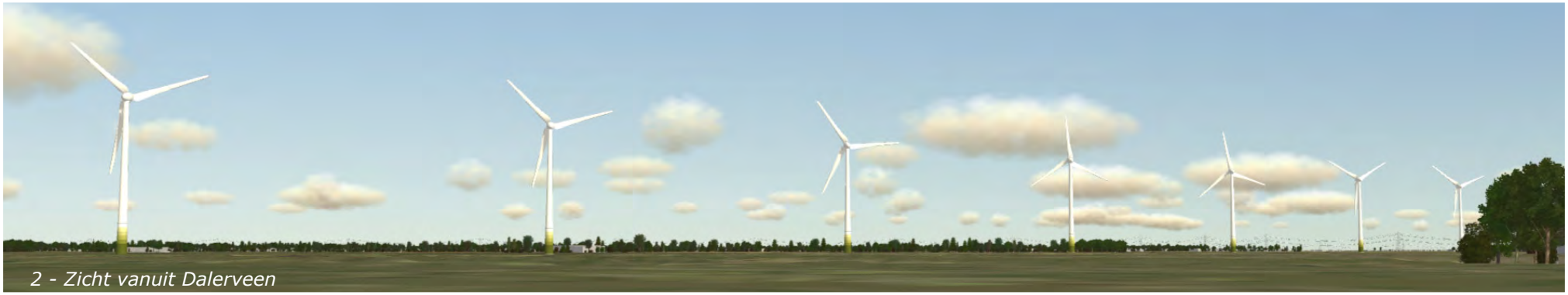
2 - Zicht vanuit Dalerveen

3 - Zicht vanaf de N34

Concept: Nieuwe structuren

# Drie wieken

*Het concept Drie Wieken is in een eerdere windstudie voor de gemeente Emmen ontwikkeld. De basis van het concept is het toevoegen van een nieuwe structuur aan het landschap, die bijdraagt aan de betekenisverlening. De opstelling bestaat uit drie lijnopstelingen die als concentratiepunt het Veenmuseum hebben. In het Veenmuseum wordt de geschiedenis van de Veenkolonien als energiewinningslandschap verteld. Met deze windturbineopstelling wordt aan deze geschiedenis een nieuwe dimensie toegevoegd.*

**Invloed op de visuele kwaliteit van de omgeving**
Deze opstelling negeert het ontginningspatroon en zij verkleint de schaal van het landschap. De opstelling creëert nieuwe zichtlijnen.

**Leefkwaliteit**
De leefkwaliteit scoort redelijk goed op geluid en schaduw vanwege het gegeven dat er relatief weinig mensen in de nabijheid wonen. Op horizonbeslag scoort deze variant slecht. Al met al scoort deze variant op leefkwaliteit beneden gemiddeld.

**Leesbaarheid en betekenis concept**
Vanaf enige afstand heeft deze variant een groot horizonbeslag en ontstaat interferentie met de Duitse opstellingen. Het concept krijgt vooral betekenis als de ontwikkeling gekoppeld wordt aan de ontwikkeling van het Veenmuseum als energiepark.

**Herkenbaarheid van de opstellingen**
De opstelling is vanuit verschillende punten herkenbaar. De bewoners in de buurt van de opstelling zullen haar echter vooral als drie lijnen ervaren.

*Details opstelling:*
- *15-20 (3MW) turbines*
- *45-60 MW totaal opgesteld vermogen*

*Slagschaduw*
- *728 gebouwen binnen contour*

*Impact op directe leefomgeving*
- *683 gebouwen binnen 1km contour*
- *2616 gebouwen binnen 2km contour*

*Slagschaduw*

*Impact op directe leefomgeving*

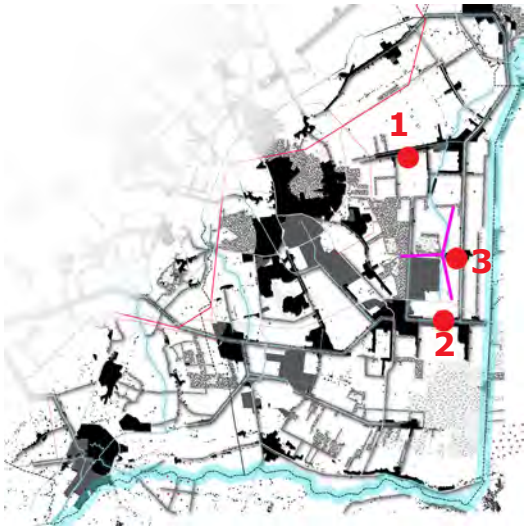


*Gezichtspunten*

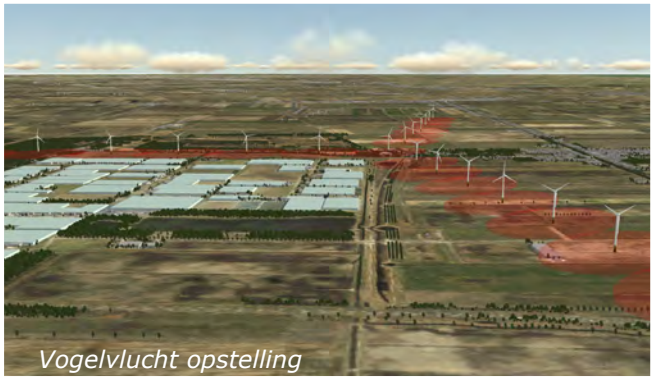
Vogelvlucht opstelling

1 - Zicht vanuit Emmer-Erfscheidenveen

2 - Zicht vanuit Klazienaveen

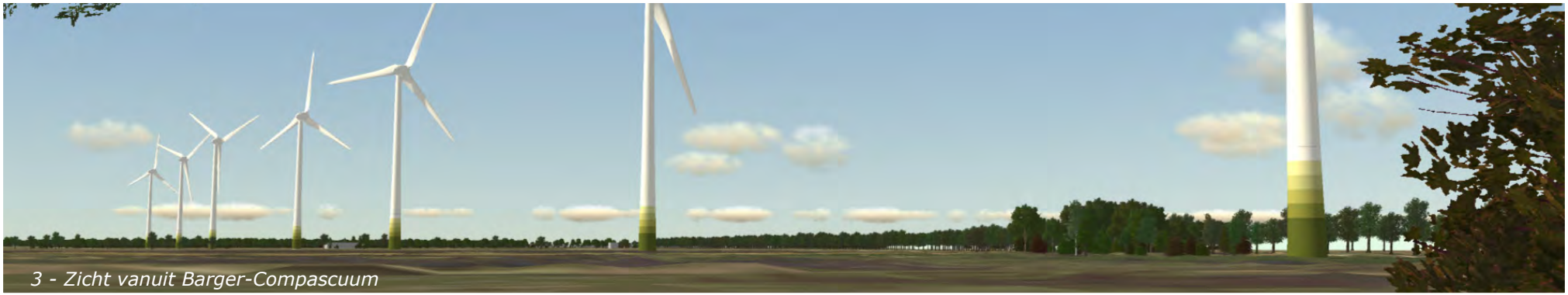
3 - Zicht vanuit Barger-Compascuum

Concept: Nieuwe structuren

# Runderoute

*De Runde is een oud veenstroompje dat van Zwartemeer in noordelijke richting, langs het Veenmuseum en Barger-Compascuum, naar Roswinkel loopt. In het kader van gebiedsontwikkeling is de recreatieve en natuurwaarde van de Runde versterkt. In dit concept wordt aan de Runderoute een extra dimensie gekoppeld van het nieuwe energielandschap door de plaatsing van een windturbineopstelling langs de Runde.*

**Invloed op de visuele kwaliteit van de omgeving**
De Runde wordt ontwikkeld als recreatieve fiets- en wandelroute. Zij loopt gedeeltelijk door het nog in ontwikkeling zijnde kassengebied. De windturbine opstelling verkleint het huidige landschap visueel. Er ontstaan geen directe specifieke zichtlijnen omdat de Runde niet recht is.

**Leefkwaliteit**
De leefkwaliteit van deze variant is relatief goed doordat er weinig gebouwen in de buurt staan. Van een afstand bekeken is er sprake van een groot horizonbeslag. Het grote horizonbeslag trekt het gemiddelde score op leefkwaliteit naar beneden.

**Leesbaarheid en betekenis concept**
Het concept is uit de verte niet echt leesbaar. Wanneer de route langs de Runde gelopen of gefietst wordt, is het concept goed leesbaar. Er ontstaat een recreatieve windturbine route die voor fietsers en wandelaars ervaarbaar is en die natuur met duurzaamheid combineert. Ook bij dit concept geldt dat het sterker wordt als het gekoppeld wordt aan een verder ontwikkeling van het Veenpark.

**Herkenbaarheid van de opstellingen**
Dit concept kan een beeldmerk worden voor de regio. Echter het concept is niet altijd in zijn geheel te overzien.

*Details opstelling:*
- *13-15 (3MW) turbines*
- *36-45 MW totaal opgesteld vermogen*

*Slagschaduw*
- *662 gebouwen binnen contour*

*Impact op directe leefomgeving*
- *491 gebouwen binnen 1km contour*
- *1932 gebouwen binnen 2km contour*

*Slagschaduw*

*Impact op directe leefomgeving*

*Gezichtspunten*

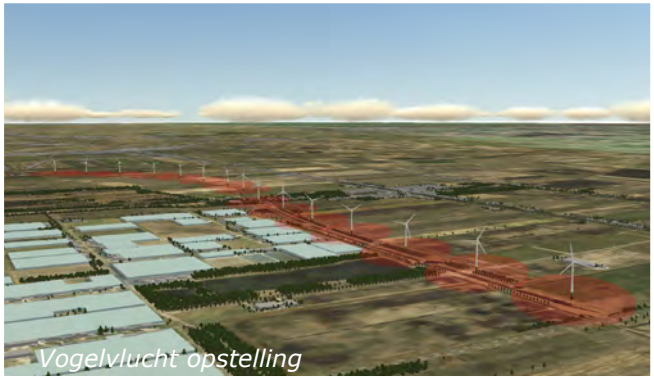
Vogelvlucht opstelling

1 - Zicht vanuit Foxel

2 - Zicht vanuit Barger-Compascuum

3 - Zicht vanuit Klazienaveen

*Tabel 4 - Beoordeling varianten*

| Varianten | Invloed op visuele kwaliteit van de omgeving: Ontginningspatroon | Schaal landschap | Zichtlijnen | Gemiddelde score | Leefkwaliteit: Geluid | Schaduw | Horizonbeslag | Invloed directe leefomgeving | Gemiddelde score | Leesbaarheid en betekenis van het concept: Ruimtelijk concept leesbaar | Geen interferentie tussen opstellingen | Gemiddelde score | Herkenbaarheid van de opstellingen: Opstellingsvorm zichtbaar | Geheel te overzien | Gemiddelde score |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| **Clusters** | | | | | | | | | | | | | | | |
| 1a Cluster Emmer-Erfscheidenveen | 2 | 1 | 1 | 1,3 | 5 | 5 | 2 | 5 | 4,3 | 2 | 3 | 2,5 | 2 | 3 | 2,5 |
| 1b Zwerm Grens Coevorden | 1 | 2 | 2 | 1,7 | 4 | 4 | 2 | 4 | 3,5 | 1 | 1 | 1,0 | 1 | 1 | 1 |
| 1c Zwermen Dalen | 1 | 2 | 2 | 1,7 | 5 | 4 | 2 | 5 | 4,0 | 1 | 1 | 1,0 | 1 | 2 | 1,5 |
| **Industrie / Glastuinbouw** | | | | | | | | | | | | | | | |
| 2a Europark | 3 | 3 | | 3,0 | 5 | 5 | 2 | 5 | 4,3 | 4 | 2 | 3,0 | 1 | 2 | 1,5 |
| 2b Klazienaveen | 2 | 2 | 2 | 2,0 | 4 | 4 | 1 | 4 | 3,3 | 2 | 3 | 2,5 | 2 | 3 | 2,5 |
| 2c Erica | 4 | 3 | 3 | 3,3 | 4 | 4 | 3 | 4 | 3,8 | 4 | 3 | 3,5 | 5 | 5 | 5 |
| **Lijnen** | | | | | | | | | | | | | | | |
| 3a Infrastructuur N391 dubbele lijn | 2 | 2 | 3 | 2,3 | 5 | 5 | 1 | 5 | 4,0 | 3 | 3 | 3,0 | 4 | 4 | 4 |
| 3b Grens, lange lijn | 5 | 2 | 4 | 3,7 | 4 | 3 | 1 | 4 | 3,0 | 4 | 2 | 3,0 | 4 | 2 | 3 |
| 3c Grens, ritme | 4 | 3 | 3 | 3,3 | 4 | 3 | 2 | 4 | 3,3 | 3 | 2 | 2,5 | 4 | 3 | 3,5 |
| 3d Infrastructuur A37 bochten | 3 | 3 | 4 | 3,3 | 3 | 2 | 3 | 2 | 2,5 | 4 | 2 | 3,0 | 5 | 5 | 5 |
| 3e Infrastructuur A37 lijnen dwars op | 2 | 1 | 3 | 2,0 | 1 | 1 | 1 | 1 | 1,0 | 2 | 1 | 1,5 | 2 | 1 | 1,5 |
| 3f Beekdal Dalen | 3 | 1 | 3 | 2,3 | 5 | 5 | 2 | 5 | 4,3 | 2 | 3 | 2,5 | 5 | 5 | 5 |
| **Nieuwe structuren** | | | | | | | | | | | | | | | |
| 4a Drie wieken | 3 | 1 | 4 | 2,7 | 3 | 3 | 1 | 4 | 2,8 | 4 | 3 | 3,5 | 4 | 3 | 3,5 |
| 4b Runderoute | 4 | 2 | 3 | 3,0 | 4 | 3 | 1 | 4 | 3,0 | 3 | 3 | 3,0 | 3 | 3 | 3 |

# 7 - Beoordeling en conclusies



| Som score | MW | MW per turbine | aantal turbines | Score leefbaarheid versus landschapskwaliteit |
|---|---|---|---|---|
| 10,6 | 45-54 | 3 | 15-18 | 3,18 |
| 7,2 | 30-36 | 3 | 10-12 | 2,36 |
| 8,2 | 30-42 | 3 | 10-14 | 2,69 |
| 11,8 | 12-24 | 3 | 4-8 | 3,38 |
| 10,3 | 36-48 | 3 | 12-16 | 2,79 |
| 15,6 | 18-24 | 3 | 6-8 | 3,85 |
| 13,3 | 48-60 | 3 | 16-20 | 3,56 |
| 12,7 | 60-66 | 3 | 20-22 | 3,11 |
| 12,6 | 45-51 | 3 | 15-17 | 3,18 |
| 13,8 | 45-51 | 3 | 15-17 | 3,14 |
| 6,0 | 60-72 | 3 | 20-24 | 1,33 |
| 14,1 | 18-24 | 3 | 6-8 | 3,76 |
| 12,4 | 45-60 | 3 | 15-20 | 2,99 |
| 12,0 | 36-45 | 3 | 12-15 | 3,00 |

## Beoordeling opstellingsvarianten

In het onderzoek zijn vier plaatsingsconcepten ontwikkeld. Deze concepten sluiten op hun eigen wijze aan bij het bestaande landschap.

- Het concept clusters maakt gebruik van de grote landbouwruimtes.
- Het concept combinatie industrie/glastuinbouw koppelt vraag en aanbod.
- Het concept lijnen maakt gebruik van infrastructuur-, grens- en autonome lijnen.
- Het concept nieuwe structuren voegt letterlijk een nieuwe laag toe aan het bestaande landschap.

Binnen deze concepten is een aantal varianten uitgewerkt, waarin door te variëren in het aantal windturbines de draagkracht van het concept getest is.

In de werksessie met de werkgroep zijn opstellingsvarianten beoordeeld aan de hand van de criteria zoals die in hoofdstuk 5 zijn beschreven. Voor de beoordeling zijn de criteria gescoord van 1 tot en met 5. Een score 1 geeft aan dat de opstellingsvariant laag scoort. Score 5 is de hoogste waarde. De vier criteria zijn: invloed op de visuele kwaliteit van de omgeving, leefkwaliteit, leesbaarheid van het concept en herkenbaarheid van de opstellingen.

In tabel 4 is de beoordeling integraal weergegeven.

<u>Score leefkwaliteit</u>
De beoordeling kan op verschillende manieren plaatsvinden bijvoorbeeld door de criteria een verschillende wegingsfactor te geven. We hebben twee wegingsvarianten gehanteerd:

1. Alle vier criteria gelijk gewogen (te zien in de kolom ‘som score’). De scores op de vier criteria zijn bij elkaar opgeteld. Deze totaalscore geeft

*Windturbines bij Emlichheim, gezien vanuit Weijerswold*

met een getal weer wat de kwaliteit van elk concept is. De maximaal haalbare score is 20.

2. Het criterium leefkwaliteit weegt net zo zwaar als de combinatie van de andere drie criteria voor landschapskwaliteit (kwaliteit van de leefomgeving, leesbaarheid van het concept en herkenbaarheid van de opstelling). De score is te zien in de kolom 'score leefbaarheid versus leefkwaliteit'. De maximale score is 5.

Met de kleuren groen zijn de best scorende varianten weergegeven. De kleur donkergroen geeft de best scorende varianten weer.

<u>De beste varianten</u>
De beoordeling van de varianten verandert nauwelijks bij de verandering van de wegingsfactor. In beide methoden van weging komen dezelfde varianten bovendrijven.

Opvallend aan de score is dat de verschillende varianten erg dicht bij elkaar zitten. Wel verschillen ze onderling wat betreft de scores op de verschillende criteria. Over het geheel genomen, zit er echter een grote groep varianten dicht bij elkaar.

De best scorende variant is koppeling glastuinbouw Erica. Als goede tweede scoort de lijnopstelling bij Dalen. Echter bij beide varianten gaat het om slechts 6 tot 8 turbines hetgeen gelet op de doelstellingen zeer bescheiden is.

Wanneer we kijken naar de opstellingen met substantiële hoeveelheden windturbines scoren de varianten van het concept lijnen verreweg het beste afgezien van de variant met de lijnen dwars op de A37.

De beste varianten lijken gezocht te moeten worden in een van de lijnopstellingen. Daarbij zijn er nuanceverschillen die bepalend zullen zijn. Het komt neer op of men kiest voor lage impact op leefkwaliteit of voor een sterk landschappelijk en herkenbaar concept en dus voor windturbines op zijn Drents.

Het concept infrastructuur A37 bochten scoort goed op het herkenbare concept maar in zijn contour bevinden zich relatief veel gebouwen.

De concepten Grens en Grens Variant scoren ook relatief hoog op zowel herkenbaarheid als op leefkwaliteit. Voor deze varianten geldt echter wel dat er rekening gehouden moet worden met het verdrag van Meppen.

Het concept Infrastructuur N391 dubbele lijn scoort heel goed voor wat betreft de impact op leefbaarheid, echter de leesbaarheid van dit concept is vanuit veel standpunten minder duidelijk.

Ook de concepten (Drie Wieken of Runde) die gekoppeld zijn aan het Veenpark scoren op zich relatief hoog maar volgens de twee gehanteerde scoringsmethodes wel lager dan de lijnvarianten. Wanneer veel gewicht wordt toegekend aan de koppeling van de productie van windenergie met de historie van energieopwekking (Veenpark) en het gebruik van energie (glastuinbouw) dan krijgen deze varianten een extra betekenis. Wanneer dat wordt meegewogen dan zijn ook deze varianten interessant.

De mindere varianten

De varianten grens Coevorden en Zwermen Dalen scoren slecht op leesbaarheid van het concept en ook slecht op herkenbaarheid van de opstellingen. Het concept infrastructuur A37 lijnen dwars op scoort erg slecht op gebied van leefkwaliteit.

## Conclusies ten aanzien van het doel van de opgave

Bij de start van de opgave hebben we een aantal gezamenlijke doelen gesteld. Hoe en of deze doelen gehaald zijn, wordt hieronder beschreven:

***Doelstelling 1***

*Inzicht in de ruimtelijke effecten van verschillende alternatieve opstellingen van windturbines in het gebied*

De aanpak met 3D heeft geleid tot beter inzicht in hoe de windturbines uitwerken in de ruimte. Hiermee is het mogelijk gebleken met meerdere mensen een goede beoordeling te maken van de verschillende opstellingen.

De conclusies ten aanzien van de opstellingen zijn:

- Het ontwerpend onderzoek laat zien dat in de gemeente Emmen en Coevorden (afgezien van de open ruimte bij Roswinkel) kleinere opstellingen mogelijk zijn dan op het grondgebied van Aa en Hunze en Borger-Odoorn. Dit heeft vooral te maken met de meer verspreid liggende bebouwing in het landelijk gebied. Ook al is het zoekgebied groter in Emmen en Coevorden, de ruimte om grote aantallen turbines te plaatsen is er kleiner.
- Het is van belang een keuze te maken voor of het sterkste concept of de minste overlast voor omwonenden.
- In open gebieden is het van belang goed te kijken naar de orde van de opstelling, in half open/dichte beplante gebieden is dit niet noodzakelijk, aangezien de orde van een opstelling niet in zijn geheel gezien kan worden.
- Algemeen genomen worden korte lijnopstellingen beter gewaardeerd dan lange lijnen of cluster opstellingen.
- Verschillende varianten zijn wellicht te combineren, daarbij dient voldoende afstand (zie bijlage 2) in acht genomen te worden om interferentie zoveel mogelijk te voorkomen.

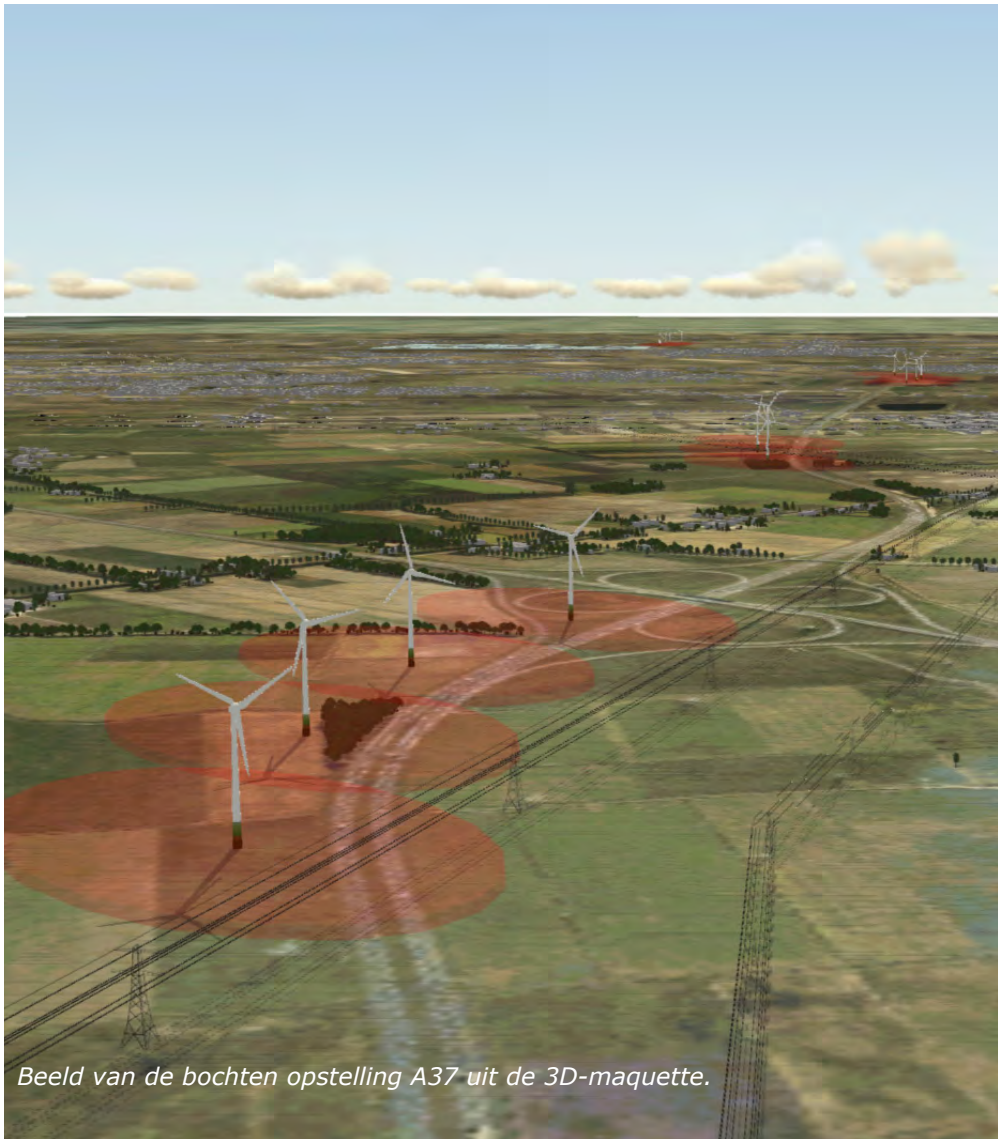

*Beeld van de bochten opstelling A37 uit de 3D-maquette.*

***Doelstelling 2***

*Het bestaande ruimtelijke beoordelingskader verfijnen ten aanzien van de plaatsing van windturbines in relatie tot de aanwezige kernkwaliteiten*

Het beoordelingskader dat in dit project uitgewerkt is, bestaat uit vier criteria met ieder enkele subcriteria. De vier criteria zijn:

- invloed op visuele kwaliteit van de omgeving
- leefkwaliteit
- leesbaarheid van het concept
- herkenbaarheid van de opstelling

De beoordeling van de opstellingsvarianten kon met deze criteria goed worden uitgevoerd. Het biedt voldoende handvatten om opstellingen met elkaar te vergelijken en te scoren voor wat betreft landschapskwaliteit en leefkwaliteit. Uit de drie werksessies met beleidsmedewerkers bleek dat de gekozen criteria bruikbaar zijn als (bouwstenen voor het) beoordelingskader en robuuste en gedeelde uitkomsten opleveren.

Bij het criterium 'invloed op de visuele kwaliteit' is het criterium 'zichtlijnen' toegevoegd. Dit volgt uit de ruimtelijke waardenkaart van de gemeente Emmen. Onder het subcriterium schaal van het landschap is in dit gebied extra aandacht besteed aan het in dit gebied voorkomende reliëf.

Verder is het criterium leesbaarheid van het concept verrijkt met het begrip 'betekenis'. Een windturbine park moet betekenis hebben als we het hebben over 'windturbines op z'n Drents'. Een windpark heeft betekenis als het zijn omgeving verbijzondert en herkenbaar maakt. Zonder betekenis is een windturbineopstelling de zoveelste in Nederland.

Gelet op het landschap overstijgende effect van windturbineparken en de grote landschappelijke impact is het wenselijk om altijd een driedimensionale toets uit te voeren.

***Doelstelling 3***
*Een basis leggen voor de communicatie met het gebied (bewoners, ondernemers, belangenorganisaties en initiatiefnemers) over mogelijke opstellingen van windturbines*

De 3D tool heeft een virtuele maquette van het Veenkoloniale gebied met daarin de 12 opstellingsvarianten opgeleverd. Deze maquette is bruikbaar voor de communicatie met het gebied.

***Doelstelling 4***
*Een proces op gang brengen binnen gemeentelijke en provinciale organisaties waarbij kennis en inzichten worden gedeeld ten aanzien van het windenergievraagstuk*.

Door de opzet van het onderzoek, waarbij in een aantal werksessies ambtenaren van provincie en gemeentes op een interactieve manier zijn betrokken in de landschappelijke beoordeling van de verschillende geschetste alternatieven, is het gelukt kennis over het windenergievraagstuk en de ruimtelijke impact te delen en gezamenlijk verder te ontwikkelen.

Het interactief model was hierbij een onmisbaar hulpmiddel, omdat al bewegend door het model de concepten vanaf verschillende standpunten konden worden bekeken en beoordeeld. Zonder het model had het projectteam alleen beelden kunnen laten zien van een beperkt aantal standpunten, welke van te voren gekozen hadden moeten worden.

***Doelstelling 5***
*Onderzoeken of er een totaal concept voor de hele Drentse Veenkoloniën te bedenken is.*

Voor de Drentse Veenkoloniën is geen eenduidig ruimtelijk concept te geven. Uit de landschapsanalyse komt duidelijk naar voren dat het landschap qua verschijningsvorm en verschil in openheid zeer gevarieerd is. Het gevolg is dat het toepassen van één ruimtelijk concept geen recht doet aan het gevarieerde landschap. Een eenduidig landschappelijk concept kan dan ook niet voor de hele Veenkoloniën gegeven worden.

Gezien de provinciale opgave van 200 tot 280 megawatt in het hele zoekgebied adviseren we, om een afgewogen keuze te maken, het criterium interferentie zwaarder te laten wegen. Met dit criterium kan er op gestuurd worden dat ruimtelijke concepten helder blijven en niet visueel gaan interfereren met andere windturbineopstellingen. Belangrijk is het de onderlinge afstand tussen de concepten zo groot te houden dat daarmee de concepten als individuele parken beleefd kunnen worden. Alleen dan kunnen er meerdere concepten ruimtelijk en landschappelijk gezien naast elkaar plaatsvinden.

We adviseren een keuze te maken tussen twee benaderingen. Kies het sterkste ruimtelijke concept voor de meest geschikte plek. Of kies voor opstellingsvarianten die het best scoren op leefkwaliteit om de impact voor de bewoners zo klein mogelijk te houden.

Emmer-
Compascuum
N
379
22

# 8 - Aanbevelingen



## Algemene aanbevelingen

De volgende aanbevelingen ten aanzien van windturbines en de Veenkoloniën komen uit het onderzoek naar voren:

1. Dit advies is er op gericht op het maken van een beoordelingskader. Daarin is zoveel mogelijk getracht, zo divers mogelijk, verschillende opstellingen te beoordelen en te onderzoeken. Dat wil niet zeggen dat er geen andere opstellingen te bedenken zijn. Het verdient aanbeveling serieuze aanvragen met dit instrument onder de loep te nemen.
2. Bij het onderzoeken van een nieuw gebied is het goed om eerst te kijken of de criteria voldoende houvast bieden om toekomstige windparken te kunnen beoordelen.
3. Gelet op de discussie over het realiseren van aantallen megawatten adviseren we het over megawatt/uur te hebben. Het is niet zo dat grotere windturbines per definitie op deze locatie meer opgewekt vermogen opleveren. Zo kan het zijn dat een windturbine met minder megawatt geschikter is voor deze locatie. Uiteindelijk gaat het er om dat er zoveel mogelijk duurzame energie met de meest renderende windturbines wordt opgewekt.
4. De hoogte van windturbines en de slagschaduw worden vaak aangehaald als discussiepunt. De huidige generatie windturbines overstijgen allemaal het bestaande landschap. De maat van een windturbine is niet in te schatten. Visueel maakt het dan ook niet uit of een windturbine 150 meter of 200 meter hoog is. Ze steken allemaal boven het landschap uit. Een windturbine van 200 meter zal wel op grotere afstand zichtbaar zijn. Grotere windturbines draaien langzamer, daarmee zal de schaduw van een windturbine dus ook langzamer bewegen. Grotere windturbines leveren daardoor wat betreft slagschaduw en ruimtelijk visueel een rustiger beeld op. Geadviseerd wordt om niet op voorhand een absolute hoogte vast te stellen.
5. De opstellingen die onderzocht zijn tussen Nieuw-Weerdinge en Emmer-Compascuum gaan, vanwege de grote openheid, interfereren met eventuele opstellingen op het grondgebied van de gemeente Borger-Odoorn. Bij concrete aanvragen dient hier rekening mee gehouden worden. Indien er op beide plekken aanvragen komen voor windparken moet of geaccepteerd worden dat er interferentie op treedt of de parken moeten zo ontworpen worden dat ze afzonderlijk te herkennen zijn als park.
6. Het verdient aanbeveling niet overal kleine windparken toe te laten. Er kan zo het gevoel ontstaan dat er overal in Drenthe windturbines staan. Maak heldere keuzes.
7. Gebruik het 3D model, naast het onderbouwen van het beoordelingskader ook om windparken visueel te optimaliseren. Dit is volgens ons noodzakelijk omdat kleine afwijkingen in een lijn, grid, ritme of zichtlijn, grote gevolgen kan hebben op de visuele impact van de opstellingen.

## Aanbevelingen voor ontwerp

Uit het visueel landschappelijke onderzoek naar verschillende opstellingsconcepten kunnen we per beoordelingscriterium een aantal ontwerpregels afleiden voor de plaatsing van windturbines in het zuidelijk deel van de Drentse Veenkoloniën.

**Landschapskwaliteit**

Het landschap rond Emmen heeft een gevarieerd karakter; het bestaat uit verschillende landschapstypen, met verschillende ontginningspatronen en diversiteit in de schaal van open ruimtes. Ten opzichte van de Drentse Monden zijn de open ruimtes over het algemeen een stuk kleiner.
De aanwezigheid van de verschillende landschapstypen met hun eigen ontginningspatroon is een kwaliteit. Bij het ontwerp van windturbineopstellingen is het daarom aan te bevelen de opstellingsvorm te laten aansluiten bij het landschapstype. In het veenkoloniale gebied passen regelmatige gridopstellingen en lijnen. Deze zijn door de grote maat van het landschap herkenbaar en passen bij de planmatige structuur. Daarbij verdient het echter ook de aanbeveling om niet rigide de bestaande structuren in het landschap te volgen. Een lijnopstelling parallel aan een ontginningslint levert geen meerwaarde op. In het Veenkoloniale gebied ten oosten van Emmen zijn op een aantal plekken, zoals de ruimte tussen Nieuw Weerdinge en Emmer-Compascuum grote nieuwe opstellingen mogelijk.

In het esdorpenlandschap zijn de open ruimtes klein en ontbreken de rechte lijnen. Een opstelling in een zwermvorm of korte lijnen is hier gepaster.
De opstellingsgrootte is hierdoor beperkt; een opstelling bestaat uit ca zes turbines. Grotere opstellingen overschrijden de maat van de ruimtes en zijn daardoor moeilijk als een opstelling te herkennen.

In het Veenkoloniale gebied rond Emmen zijn de zichtlijnen over de ontginningsruimten waardevolle ruimtelijke kenmerken. Clusteropstellingen en linten dwars op deze zichtlijnen zijn van negatieve invloed op dit verre zicht. Clusteropstellingen kunnen geoptimaliseerd worden door zorgvuldige uitlijning van het grid op de zichtlijnen, zodat tussen de rijen windturbines door de zichtlijn open blijft. Aanbevolen wordt geen lijnopstellingen dwars op de zichtlijnen te plaatsen. Lijnopstellingen parallel aan de zichtlijnen liggen door de restrictiezones vaak midden in de open ruimte en verminderen de openheid. De mogelijkheden voor het toepassen van dit type lijnopstelling zijn hierdoor beperkt.

Door hun grootte zullen nieuwe windturbines over het algemeen een schaalverkleinend effect hebben op het landschap. Schaalverkleinend wil zeggen dat door het toevoegen van windturbines ruimtes kleiner gaan lijken dan ze er uit zien zonder windturbines. Dit effect wordt versterkt wanneer een windturbine dichtbij een landschapselement met herkenbare schaal staat, zoals een boerderij, of wanneer een opstelling van meerdere turbines de ruimte geheel vult. Bij het ontwerpen van clusteropstellingen in gebieden waar het behoud van het grootschalig karakter van het landschap van belang is, is het de ontwerpopgave niet de gehele ruimte te vullen en de afstand van de waarnemer tot de turbine zo groot mogelijk te houden.

De zichtbaarheid van de steilrand van de Hondsrug is een landschapskwaliteit die door de meeste van de onderzochte varianten niet beïnvloed wordt. Alleen opstellingen tussen Weerdinge en Emmererfscheiderveen kunnen van invloed zijn op de waarneembaarheid van de steilrand. Vooral opstellingen dichtbij de Hondsrug kunnen negatieve invloed hebben op de beleving van de Hondsrug. Het hoogteverschil wordt optisch verkleind.

**Leefkwaliteit**
Opstellingsconcepten met een groot horizonbeslag hebben veel impact op het landschap. Lange lijnopstellingen hebben een groot horizonbeslag. Ze zijn vanuit veel standpunten zichtbaar. Ze zijn daardoor dominant aanwezig en doen afbreuk aan de kwaliteiten openheid en ver zicht. Aan te bevelen is geen lange lijnen toe te passen maar meerdere korte lijnopstellingen die een ritme vormen.

**Leesbaarheid concept**
Het occupatiepatroon is sterk gekoppeld aan de structuur van kanalen. Langs de kanalen zijn lintdorpen ontstaan, die op de knooppunten van de kanalen zijn uitgegroeid tot grote kernen. Door de milieucontour rond de woonkernen, en restrictiezones rond lofar-zendstations, laagvliegzones en natuurgebieden, zijn de voor plaatsing van windturbines geschikte plekken klein en verspreid over het gehele gebied. Hierdoor zijn weinig concepten mogelijk die bestaan uit meerdere opstellingen. Bij het concept ontginningsstructuur liggen de opstellingen te ver van elkaar om een relatie te kunnen zien. Bij het concept zwermen, dat ligt binnen één landschaptype, het esdorpenlandschap rond Dalen, liggen geschikte plekken te dicht bij elkaar voor meerdere opstellingen. Er zal interferentie tussen de opstellingen optreden.
In dit gebied is het mogelijk te kiezen voor verschillende concepten op verschillende plaatsen. Het is dan van belang dat de windturbine-opstellingen op ruime afstand van elkaar liggen, zodat er geen interferentie tussen de parken optreedt.

De leesbaarheid van het concept wordt beter beoordeeld, wanneer het concept een betekenis toevoegt aan het landschap. De opstellingen die betekenis toevoegen zijn gekoppeld aan een herkenbare locatie, bijvoorbeeld concept 3 wieken bij het veenmuseum. Autonome zwerm- en gridopstellingen voegen geen betekenislaag toe, en kunnen overal in Nederland geplaatst worden.

Het is aan te raden dezelfde type turbine per park te hanteren, dit bevordert de leesbaarheid van het concept.

**Herkenbaarheid opstellingsvorm**
Voor de beleving van verschillende windparken als individuele opstellingen is het van belang dat hun onderlinge afstand zo groot mogelijk is. En dat hun horizonbeslag klein is, zodat de kans op interferentie met andere windparken klein is.
Een aantal lijnen parallel aan elkaar leidt tot veel interferentie. Dit wordt daarom afgeraden.

# Colofon



## Projectleiding:

| | |
|---|---|
| Rik Olde Loohuis | (ROM3D) |

## Projectteam

| | |
|---|---|
| Rik Olde Loohuis | (ROM3D) |
| Wim Meulenkamp | (ROM3D) |
| Willem Rienks | (ROM3D) |
| Lon Schöne | (Buro Schöne) |
| Pieter Schengenga | (H+N+S landschapsarchitecten) |
| Marieke Brouwer te Molder | (H+N+S landschapsarchitecten) |

## Deelnemers werksessies

| | |
|---|---|
| Eddy Diekema | (provincie Drenthe) |
| Jan Kuiper | (provincie Drenthe) |
| Willem Huizing | (provincie Drenthe) |
| Peter Wienia | (provincie Drenthe) |
| Dick Kuiper | (provincie Drenthe) |
| Letitia van der Merwe | (provincie Drenthe) |
| Jaqueline Muffels | (gemeente Emmen) |
| Jacob van Olst | (gemeente Emmen) |
| Henriette Vrieling | (gemeente Emmen) |
| Melinda Loonstra-Buzogány | (gemeente Emmen) |
| Dennis van Heteren | (gemeente Emmen) |
| Alette Beerling | (stagiaire Gemeente Emmen) |
| Henk Gortmaker | (gemeente Coevorden) |
| Moira Numan | (gemeente Coevorden) |
| Henk Brink | (gemeente Borger-Odoorn) |
| Peter van der Veen | (gemeente Aa en Hunze) |

## Copyright

De gebruikte turbines in deze rapportage zijn beschikbaar gesteld door Enercon. Op deze beelden is de disclaimer van Enercon van toepassing.

Disclaimer Enercon:
*The enclosed 3D lowpoly models are under the copyright of ENERCON GmbH, Dreekamp 5, 26605 Aurich, Germany and are only to be used for visualization purposes for the project Windenergie Drenthe. Further copying, saving or publishing in any form including in excerpts without previous written agreement from ENERCON GmbH is prohibited.*

## Disclaimer

De 3D beelden in de rapportage zijn kleiner dan men in werkelijkheid kan zien. Dit vanwege het papier waar dit rapport op gedrukt is. Tijdens de feitelijke beoordeling met de werkgroep zijn de beelden op een groot beeldscherm en correcte afstand gepresenteerd om een accurate beoordeling te kunnen geven. De beelden in deze rapportage zijn derhalve alleen bedoeld ter illustratie. De 3D-viewer biedt de mogelijkheid de opstellingen zo natuurgetrouw mogelijk te beoordelen.

# Bijlage 1: tabel 'Invloed directe leefomgeving' en 'Slagschaduw'

Deze tabel geeft de onderbouwende gegevens die nodig waren voor de scores die toegekend zijn aan de verschillende concepten ten aanzien van de criteria 'Invloed op de directe leefomgeving' en 'Slagsschaduw'.

De aantallen gebouwen zijn berekend vanuit GIS. Hierin is het aantal gebouwen (vanuit het top10NL bestand van het Kadaster) geteld die binnen de contouren liggen. Voor de score is gekeken naar de kleinste en de grootste hoeveelheid gebouwen om op basis daarvan de score 1-5 toe te kennen voor de totale beoordelingstabel (pag 66 - 67).

| | varianten | Aantal gebouwen binnen 1 km | Aantal gebouwen binnen 2 km | score voor eindtabel | Aantal gebouwen binnen schaduwcontour | score voor eindtabel |
|---|---|---|---|---|---|---|
| 01a | **Cluster Emmer-Erfscheidenveen** | 89 | 866 | 5 | 71 | 5 |
| 01b | **Zwerm Grens Coevorden** | 291 | 1547 | 4 | 321 | 4 |
| 01c | **Zwermen Dalen** | 222 | 1326 | 5 | 271 | 4 |
| 2 | **Industrie / Glastuinbouw** | | | | | |
| | **a Europark** | 158 | 1066 | 5 | 174 | 5 |
| | **b Klazienaveen** | 317 | 2113 | 4 | 360 | 4 |
| | **c Erica** | 305 | 2074 | 4 | 304 | 4 |
| 3a | **Infrastructuur 391 dubbele lijn** | 168 | 1258 | 5 | 236 | 5 |
| 3b | **Grens, lange lijn** | 366 | 2587 | 4 | 644 | 3 |
| 3c | **Grens, ritme** | 369 | 2587 | 4 | 645 | 3 |
| 3d | **Infrastructuur A37 bochten** | 731 | 5358 | 2 | 783 | 2 |
| 3e | **Infrastructuur A37 lijnen dwars op** | 1402 | 6522 | 1 | 1621 | 1 |
| 3f | **Beekdal Dalen** | 87 | 682 | 5 | 189 | 5 |
| 4a | **Drie wieken** | 683 | 2616 | 4 | 728 | 3 |
| 4b | **Runderoute** | 491 | 1932 | 4 | 662 | 3 |

| | | | |
|---|---|---|---|
| boven 6000 | 1 | Boven de 1000 | 1 |
| 4500-6000 | 2 | 750-1000 | 2 |
| 3000-4500 | 3 | 500-750 | 3 |
| 1500-3000 | 4 | 250-500 | 4 |
| tot 1500 | 5 | tot 250 | 5 |

Illustratie berekening

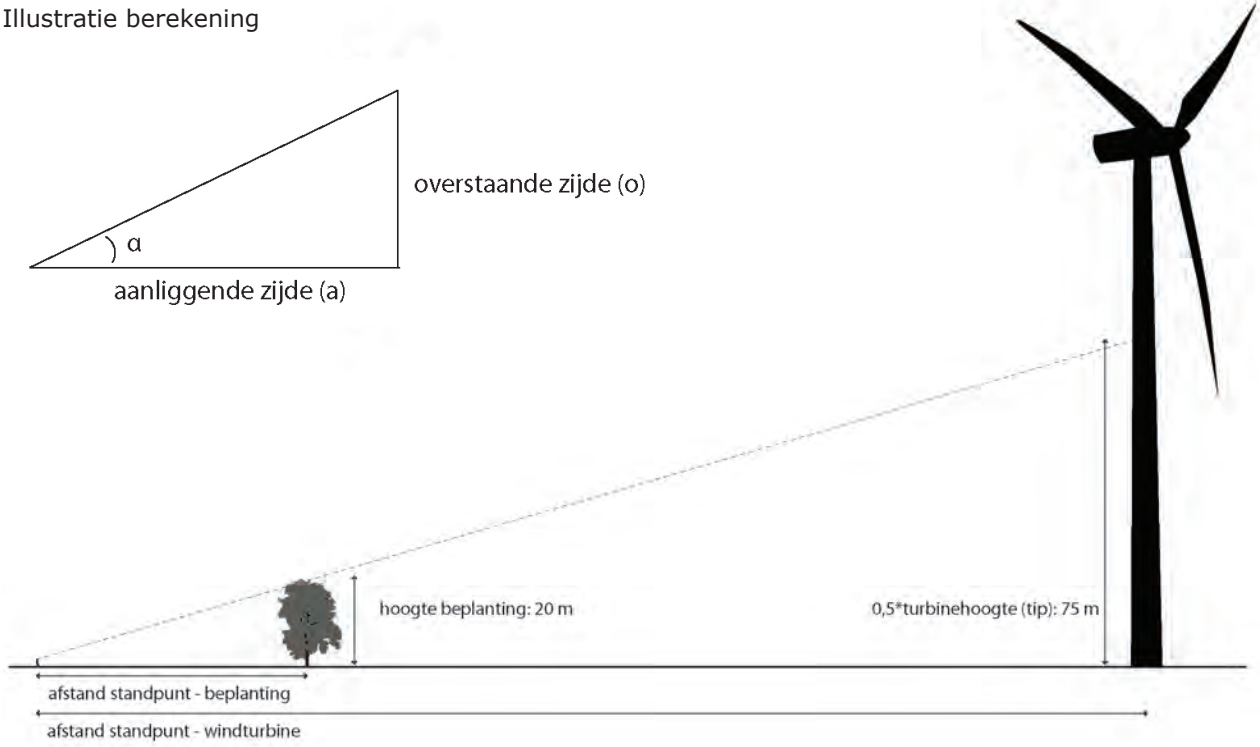


| Afstand standpunt: tot beplanting (ruimtemaat) (in meters) | Afstand standpunt tot windturbine (in meters) |
|---|---|
| 250 | 938 |
| 500 | 1875 |
| 750 | 2813 |
| 1000 | 3750 |
| 1250 | 4688 |
| 1500 | 5625 |
| 2000 | 7500 |
| 2500 | 9375 |
| 4000 | 15000 |
| 7000 | 26250 |

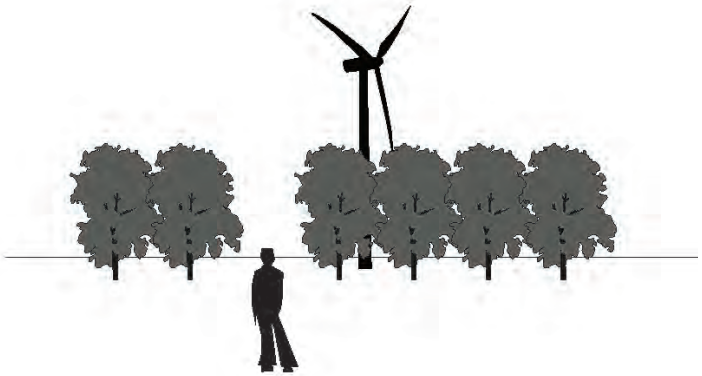

# Bijlage 2: Visuele interferentie, afstand tussen windparken



De zichtbaarheid van een windturbine is afhankelijk van de beslotenheid van het landschap. In een kleinschalig landschap met veel beplantingselementen, zoals bossen en bomenrijen, verdwijnt een windturbine al gauw achter de beplanting. In een zeer open landschap zal een windturbine nog kilometers ver zichtbaar zijn. Hoe groter de ruimte tussen beschouwer en beplanting (oftewel de maat van de open ruimte), des te langer blijft de windturbine dominant aanwezig aan de horizon.

In een geheel open ruimte, bijvoorbeeld wanneer je over zee uitkijkt naar een windpark met molens van 150 m tiphoogte, is het park op een afstand van ca. 28 - 30 km bij helder weer nog zichtbaar aan de horizon. In een dergelijke situatie trekt het park de aandacht door afwezigheid van andere opgaande elementen. In een situatie op land zijn dergelijke grote open ruimtes niet aanwezig. In het noordelijke deel van het veenkoloniale gebied zijn er grote open ruimtes van ca. 4 bij 7km. Dit betekent dat veel parken, bij zeer helder weer, binnen de afstand van zelfs 30 km zichtbaar kunnen zijn.

Wanneer er sprake is van kleine open ruimtes in het landschap kunnen grote delen van het windturbinepark visueel worden afgeschermd.

Wanneer de hoogte van de turbine, de hoogte van de beplanting en afstand tussen standpunt van de waarnemer en windturbine, of de afstand tussen standpunt en beplanting (ruimtemaat) bekend zijn, kan worden berekend wanneer de turbine nog zichtbaar is. In het volgende voorbeeld gaan we uit van een windturbine met een tiphoogte van 150 m die pas dominant aanwezig is als de bovenste helft van de windturbine zichtbaar is(ca. 75 m). Daarnaast gaan we uit van een beplanting van 20 m hoog. Met behulp van de wiskundige formule $\tan(\alpha) = o/a$ (zie afbeelding) is de verhouding tussen de maat van de ruimte en de afstand tot de windturbine te bepalen. Met deze uitgangspunten is deze verhouding 1:3,75. Als de ruimtemaat 1000m is, dan is de minimale afstand van het standpunt tot de windturbine 3750 m. Als de turbine verder weg staat dan deze 3750 m dan valt een groter deel van de turbine visueel weg achter de beplanting.

In de Monden met ruimtematen van 4 bij 7 km zullen globaal gesproken parken op een afstand tussen de 15 en 26 km nog zichtbaar kunnen zijn.

Als een tweede park wordt aangelegd tussen de waarnemer en het park op grote afstand, is het mogelijk dat er interferentie in het beeld optreedt. Dat wil zeggen dat de opstellingsvorm van het tweede park onduidelijk wordt doordat het beeld van de molens van het park verder weg meespelen in de beoordeling van de opstellingsvorm van het park dichtbij. In grote open ruimtes is de vuistregel dat bij een afstand van 10 km tussen de twee parken geen sprake meer is van interferentie. Dit geldt dus zeker voor de noordelijke veenkoloniën.

In meer besloten landschappen is de vraag of de afstand tussen twee parken kleiner kan zijn, omdat een van de twee parken of beide parken gedeeltelijk of geheel achter de massa schuil gaan. Als een van de parken grotendeels schuil gaat achter de beplanting of de bebouwing kan er geen interferentie optreden tussen de parken.

Bij een ruimte maat van minder dan 2700 m verdwijnt een opstelling op 10 km afstand grotendeels uit het zicht. De maat voor interferentie tussen twee opstellingen kan dan kleiner worden dan de 10 km.

Bij een ruimtemaat van 2 bij 2 km verdwijnt een park op een afstand verder dan 7,5 km grotendeels achter de massa en treedt er dus nauwelijks interferentie op. De maat voor de interferentie tussen twee parken is in dit geval globaal genomen 7,5 km

**2e AANVULLING**
**Lijst van ingekomen stukken Statencommissie Omgevingsbeleid op 31 oktober 2012**

(periode 13 september tot en met 30 oktober 2012)

A. BRIEVEN/MEDEDELINGEN VAN GEDEPUTEERDE STATEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van 13 september 2012 over Afhandeling mails naar aanleiding van geluidsklachten Van der Sluis te Meppel | Voor kennisgeving aannemen |
| 2. | Brief van 3 oktober 2012 over Voortgang fusie waterschappen Velt en Vecht en Regge en Dinkel en de samenwerking van de vijf waterschappen gelegen in het gebied Rijn-Oost | Voor kennisgeving aannemen (ook vermeld op de Lijst van ingekomen stukken van de Statencommissie Bestuur en Financiën) |
| 3. | Brief van 3 oktober 2012 over Midyear Review IPO-Jaarplan 2012 | Betrekken bij agendapunt 6 (ook vermeld op de Lijst van ingekomen stukken van de Statencommissies Cultuur en Economie en Bestuur en Financiën) |
| 4. | Memo van 4 oktober 2012 over Reactie op mail van de heer Kolöffel van 16 juni 2012 | Voor kennisgeving aannemen |
| 5. | Brief van 16 oktober 2012 over Gebiedsvisie windenergie, rapport Windenergie Drenthe in de gemeenten Emmen en Coevorden | Voor kennisgeving aannemen |
| 6. | Afschrift brief van 17 oktober 2012 aan mevrouw L.A. Smits en de heer P.H. Oosterlaak over Opsplitsing dienstregeling trein in Drenthe | Voor kennisgeving aannemen |
| 7. | Brief van 17 oktober 2012 over Beantwoording vragen over de nieuwe Omgevingswet | Voor kennisgeving aannemen |

B. VAN DERDEN ONTVANGEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Nieuwsbrief 23 van Platform Storm | Voor kennisgeving aannemen |
| 2. | E-mail van Tegenwind Veenkoloniën van 17 september 2012 over Zienswijze procedure Structuurvisie op land gestart/ Platform Storm | Voor kennisgeving aannemen |
| 3. | E-mail van de heer A.J.M. Kamminga van 28 september 2012 over Actueler dan ooit: "begraaf de tram, investeer in OV en bereikbaarheid!" | Voor kennisgeving aannemen |
| 4. | Brief van het SNN van 1 oktober 2012 over Reactie op ongevraagd advies Hansa Energy Corridor | Betrekken bij agendapunt 6 |
| 5. | Afschrift e-mail van Coöperatie voor Zonne-energie in Oosterhesselen UA van 5 oktober 2012 aan de leden van de Tweede Kamer over Verzoek over zonne-energie | Voor kennisgeving aannemen |
| 6. | E-mail van Coöperatie voor Zonne-energie in Oosterhesselen UA van 11 oktober 2012 over Plan B | Voor kennisgeving aannemen |

| | | |
|---|---|---|
| 7. | Brief van SNN en Niedersachsen van oktober 2012 over Ausbau der Europastrasse 233 | Betrekken bij agendapunt 6 |
| 8. | E-mail van de heer G. Peperkoorn van 9 oktober 2012 over Bezuinigingen OV Drenthe | Voor kennisgeving aannemen |
| 9. | Afschrift e-mail van Coöperatie voor Zonne-energie in Oosterhesselen UA van 15 oktober 2012 aan de leden van de Tweede Kamer over Energiebelasting op duurzame energie | Voor kennisgeving aannemen |
| 10. | E-mail van Regio Groningen Assen over Nieuwsbrief Raden en Staten oktober 2012 over Regiotram | Voor kennisgeving aannemen |
| 11. | Brief van Natuur en milieufederatie Drenthe van 30 oktober 2012 over Beëindiging ILG-overeenkomst | Betrekken bij agendapunt 7 |

C. TER INZAGE IN LEESKAMER

| **Punt** | **Omschrijving** | **Behoort bij** |
|---|---|---|
| | Geen | |

# Platform Storm

NIEUWSBRIEF 23 17-09-2012

**Nederland heeft gestemd!**

Na eerst alle tegenstellingen te hebben uitvergroot tijdens de campagnetijd moet er nu een coalitie worden gevormd en een regeerakkoord worden geschreven.
**VVD** en **PvdA**, de grote winnaars, hebben beide –de een groter dan de andere- hun vraagtekens bij wind op land en we hopen dan ook van harte dat deze partijen samen ervoor gaan zorgen dat wind op land een halt wordt toegeroepen. Als je dan toch wind wil oogsten, doe het dan waar het ook werkelijk hard waait; op zee. Ook al is wind op zee een "duurdere"optie, toch is dit een betere keuze dan wind op land. Want als je alle nadelige effecten van wind op land bij elkaar optelt, zou het wel eens kunnen zijn dat wind op zee helemaal niet zoveel duurder is als dat er nu wordt gesuggereerd.
En dan nog onze gratis tip voor eventuele bezuinigen: **haal windenergie op land uit de SDE + subsidie regeling** en gebruik deze miljarden euro's, geld wat wij burgers betalen via een opslag van onze energierekening, voor zaken waar we werkelijk allemaal in Nederland baat bij hebben, niet alleen een kleine groep landeigenaren en windproject ontwikkelaars.
***Storm*** zal in samenwerking met de andere actiegroepen trachten de windproblematiek met alles wat daarbij hoort onder de aandacht te brengen van onze politici.
Dat deden we al bij het vorige kabinet, bij het demissionaire kabinet en dat zullen we ook zeker doen bij het nieuwe kabinet!

---

Provinciale Staten Drenthe

**Vergadering Statencommissie Omgevingsbeleid**

***Storm*** wil via deze weg iedereen uitnodigen om naar de Statencommissie vergadering van a.s. woensdag te komen. Er staan meerdere brieven op de rol die te maken hebben met de windturbineprojecten die onze woon- en leefomgeving bedreigen.
Wij hopen dan ook dat er in de Staten over de brieven gesproken gaat worden en dat deze niet als "voor kennis aangenomen" terzijde worden geschoven.
–zoals we al vaker hebben gezien wil niemand zich aan deze hete aardappel branden-

Het helpt vast en zeker als er betrokken bewoners op de tribune komen zitten.

**Kom ook, u bent van harte welkom:**
19 september 2012
Starttijd 13:30 Eindtijd 16:30
Locatie Provinciehuis Assen, Statenzaal

Kijk voor meer informatie op:

http://www.drenthe.info/dvs/index.php?id=23&tx_siszoeken_pi4%5Bgroup%5D=7&tx_siszoeken_pi4%5Bdate%5D=1426

---

Gemeente Borger-Odoorn

## Gemeente Borger Odoorn

De gemeente Borger-Odoorn heeft in 2011 onderzoek gedaan naar de leefbaarheid in alle dorpen van de gemeente. Voor het onderzoek is een inventarisatie gemaakt van de aanwezige voorzieningen, het verenigingsleven en andere activiteiten in de dorpen. Samen met een score voor bereikbaarheid van de dorpen geeft dit een beeld van de 'veronderstelde leefbaarheid'. De 'ervaren leefbaarheid' is gemeten met een schriftelijke enquête.

Ervaren leefbaarheid

Bij de 'ervaren leefbaarheid' gaat het om de beleving van burgers: hoe tevreden zijn zij met hun kern als woonplaats? Om deze tevredenheid te kunnen verklaren en aanknopingspunten te bieden voor beleid, zijn in de enquête specifieke vragen gesteld over zaken als werk, het gebruik van voorzieningen, de woonomgeving en de eigen woning, mobiliteit, sociale samenhang, vrijwilligerswerk, vrije tijdsbesteding en cultuur en veiligheid en overlast. **Ook is gevraagd wat de belangrijkste onderwerpen zijn waaraan de gemeente moet werken om de leefbaarheid in de eigen kern in stand te houden.** Het onderzoek geeft ook een beeld van waar inwoners heen gaan voor bepaalde voorzieningen.

uitwerking van de vier leefgebieden

Met het Leefbaarheidsonderzoek en de overgang van zes hoofdkernen naar vier leefgebieden wil het college met de gemeenteraad een bezoek brengen aan de leefgebieden. De politiek wil tijdens deze vier bijeenkomsten met de burgers in gesprek gaan over de resultaten van het leefbaarheidsonderzoek en de leefgebieden.

Opzet van de bijeenkomsten

- Opening
- Presentatie leefbaarheidsonderzoek;
- Presentatie vier Leefgebieden;
- Uiteen in groepen, waarbij over stellingen wordt gediscussieerd;
- Plenaire terugkoppeling.

planning

**Datum: 24 september 2012**
Tijd: 19:00 uur Locatie : Dorpshuis De Viersprong in Buinerveen
Leefgebied: 1. Nieuw-Buinen, Buinerveen, Drouwenermond en Drouwenerveen
**Datum: 8 oktober 2012**
Tijd: 19:00 uur Locatie: Dorpshuis Valthe
Leefgebied: 3. Exloo, Odoorn, Valthe, Klijndijk, Exloërveen en Odoornerveen
**Datum: 30 oktober 2012**
Tijd: 19:00 uur Locatie: OMC Borger
Leefgebied: 4. Borger, Drouwen, Bronneger, Bronnegerveen, Buinen, Westdorp, Ees, Eesergroen, Eeserveen en Ellertshaar.
**Datum: 26 november 2012**
Tijd: 19:00 uur Locatie: Volgt
Leefgebied: 2. Zandberg, 2e Exloërmond, Valthermond, 1e Exloërmond, 2e Valthermond

**U kunt ook uw steentje bijdragen in de strijd tegen windturbines. Kom ook naar een van deze avonden om de lokale politiek te vertellen hoe fijn u hier nu woont en hoe veel zorgen er zijn rond de windturbineprojecten die uw mooie gemeente bedreigen!**

**Bron: http://www.weekinweekuit.com/media/wiwu/week37.pdf pagina 4**

**De initiatiefnemers, zo blijkt uit onderstaand bericht, liggen niet wakker van het feit dat de wind steeds meer afneemt.**

DAGBLAD VAN HET NOORDEN

NOORDEN

26 vrijdag 24 augustus 2012

# Afnemende wind voor windparkgebied

- Tien procent minder windkracht in veertig jaar
- Molens draaien er wel om door

Door Bernd Otter

**Ze Exloërmond** Slecht nieuws voor de initiatiefnemers van windmolens in de Drentse Veenkoloniën: het waait er steeds minder hard. Die conclusie trekt statisticus Herry Thole uit Emmer Compascuum uit de windkrachtcijfers van de laatste decennia voor Eelde. Elk jaar waait het een kwart procent minder hard, zo stelt Thole vast. In de laatste veertig jaar is de windkracht in Eelde tien procent gedaald en dat is volgens Thole niet fijn voor de windmolenbouwers. Windmolens draaien volgens hem het best bij windkracht 6 en het aantal dagen dat dat het geval is geweest daalt eveneens aanzienlijk: van 33 dagen gemiddeld per jaar in de jaren '60 naar 23 sinds de eeuwwisseling.

De initiatiefnemers van windpark De Drentse Monden liggen er niet wakker van. Volgens hen betekent het inzakken van de windkracht niet dat in de Drentse Veenkoloniën op den duur onvoldoende wind waait. Op zee zouden de molens zeker meer wind vangen, maar de kosten van plaatsing en onderhoud zijn er veel hoger dan op land.

Weeronline in Zeist bevestigt de constatering dat het minder hard waait. Dat geldt voor het hele land en is een direct gevolg van klimaatverandering. 'De tendens van Eelde zul je terugzien op andere meetstations.'

Een woordvoerder waarschuwt er wel voor dat extra bebouwing en bomen de windkrachtcijfers van zo'n station kunnen beïnvloeden. De conclusie dat windenergie minder oplevert doordat het minder hard waait, vindt Weeronline voorbarig, omdat hoge windsnelheden steeds minder belangrijk zijn voor het rendabel energie opwekken met windturbines.

bernd.otter@dvhn.nl

**Honderd molens**

Voor de Drents-Groningse Veenkoloniën zijn drie grote windparken in voorbereiding. Als die plannen doorgaan komen er in de gemeenten Borger-Odoorn en Aa en Hunze en langs de N33 bij Veendam meer dan honderd windmolens van ongeveer 150 meter hoog. Daarnaast zijn er diverse kleinere windmelenprojecten, onder meer in de gemeente Emmen. De provincies Drenthe wil niet meer dan 280 megawatt aan windmolens toestaan. De regering lijkt daar naar te willen luisteren.

***Storm** snapt dat wel; het hele windverhaal is gebaseerd op aannames en een ingewikkeld rekenmodel, een computerprogramma. En daar kan je alle kanten mee op. Naar werkelijke opbrengst wordt niet gekeken, dus de grondbezitters en projectontwikkelaars krijgen hun subsidie toch wel…… of…..toch niet…….*

**De VVD pleit voor een onafhankelijk onderzoek naar de netto opbrengst van energie afkomstig van windmolens.**

Er is steeds meer aanleiding vraagtekens te plaatsen bij het rendement van windmolens, vindt Kamerlid René Leegte (VVD). "Uit nieuw onderzoek van de **Nederlandse expert Cees le Pair** zou blijken dat het werkelijke rendement veel lager is dan wij altijd aannemen. Ik heb minister Maxime Verhagen (Energie) gevraagd daar onafhankelijk onderzoek naar te doen."

Uit het door Leegte aangehaalde onderzoek blijkt onder meer dat het opvangen van de pieken en dalen van de onregelmatige windstroom het rendement van windmolens drukt. De besparing op het gebruik van fossiele brandstoffen zou daarmee ook lager zijn dan algemeen wordt aangenomen.

Leegte**: "Het ministerie hanteert een rendement van 23 procent. Dat is al laag in vergelijking met andere energiebronnen. Nu is er aanleiding om te veronderstellen dat de opbrengst zelfs lager ligt dan 8 procent."**
Leegte heeft de minister schriftelijk om opheldering gevraagd.

Bron: Spits, 22-08-2012 http://www.spitsnieuws.nl/archives/binnenland/2012/08/onderzoek-rendement-windenergie

***Storm** vindt het ongelooflijk dat er miljarden worden uitgegeven aan een techniek die, alleen omdat ze claimt duurzaam te zijn, overal mee weg lijkt te komen. Zeker in tijden van crisis en bezuinigingen. Het is dus zelfs niet bekend bij de beleidsmakers wat de werkelijke opbrengst en besparing van CO2 van een windturbine is! Hoog tijd dat daar duidelijkheid in komt.*

Naast expert Le Pair zijn er meer geleerden die de Nederlandse politiek wijzen op hun windturbine beleid, zoals dhr. Pieter Lukkes:

**Zienswijze Lulkoek**

Prof. dr. Pieter Lukkes is emeritus hoogleraar economische en sociale geografie, Rijksuniversiteit Groningen. Daarvoor was hij directeur van een maatschappij voor projectontwikkeling in Utrecht. Nog eerder was hij planoloog in dienst van de provincie Fryslân.

"Onlangs hoorde ik een voor mij nieuw argument om tot de bouw van windturbines over te gaan. Mij werd gezegd dat het toch zonde is om Gods adem niet te gelde te maken. Inderdaad: Gods adem maar het geld moet worden opgebracht door de Nederlandse huishoudens. Die moeten – ongevraagd maar wel verplicht – €800 miljoen van hun zuur verdiende loon afstaan. Daar krijgen zij niets voor terug: geen schoner milieu en geen klimaatverbetering maar wel een gedegenereerde leef– en recreatieomgeving.

Ofwel: de bevolking moet betalen voor de ellende die in hun eigen omgeving wordt aangericht. Het komt er op neer dat die € 800 miljoen moet worden toegevoegd aan de nationale armoede van huishoudens. Welke politicus is bereid om zich voor deze extra schuld verantwoordelijk te stellen? "

Zijn gehele zienswijze leest u hier:

http://www.dagelijksestandaard.nl/2012/06/pieter-lukkes-over-windpark-fryslân-en-lulkoek?utm_source=Dagelijkse+Standaard+List&utm_campaign=4102ab2b9d-nb&utm_medium=email

---

**2701. Structuurvisie windenergie Emmen**

De gemeente Emmen wil op haar grondgebied de realisatie van 60 MW aan windenergie binnen één opstelling mogelijk maken. In een structuurvisie wil zij de ruimtelijke randvoorwaarden voor de windmolenopstelling vastleggen.

Op onderstaande link vindt u meer informatie en het Startdocument reikwijdte en detailniveau m.e.r. windenergie

http://www.commissiemer.nl/advisering/lopendeadvisering/2701

---

Amerikaanse protest prent:

Ook hier is men er inmiddels achter waarop de windturbines werkelijk draaien: als mest voor de windturbines worden bakken met geld gebruikt!

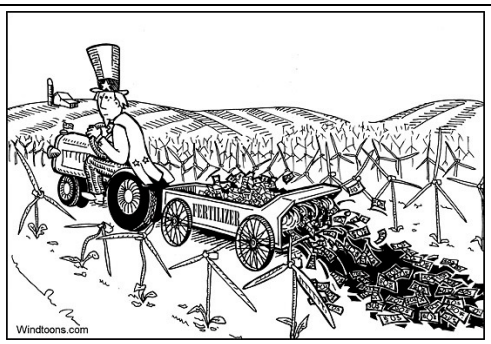

NIEUWSBRIEF 23 17-09-2012

**Provincie Noord-Holland neemt haar verantwoordelijkheid?**

*Op 5 september, net voor de verkiezingen, werd dit bericht door de media verspreidt:*

"In de provincie Noord-Holland komen geen nieuwe windmolens meer. Gedeputeerde Staten van de provincie stellen Provinciale Staten voor daar definitief toe te besluiten. De enige uitzondering betreft een windmolenpark bij Wieringermeer, waarover met het Rijk al afspraken waren gemaakt.

Horizonvervuiling
De provincie kondigde begin juli al aan geen nieuwe vergunningen meer af te geven voor de bouw van nieuwe windparken. Horizonvervuiling is daarvoor een belangrijk argument. Er moet volgens de provincie ook worden gekeken naar het belang van bijvoorbeeld de kwaliteit van de leefomgeving, landschap en cultuurhistorie. "
*Het volledige artikel leest u op:*
http://www.binnenlandsbestuur.nl/ruimte-en-milieu/nieuws/geen-windmolens-meer-in-noord-holland.8500826.lynkx?utm_source=BB%202012-09-06&utm_medium=link&utm_campaign=nieuws

*Maar een en ander moet nog wel in de raad besproken worden en dat gebeurde afgelopen donderdag, net na de verkiezingen….. **En dan blaast, tot ieders verbazing, de PvdA het akkoord over de stopzetting op!** Is dit omdat PvdA onder grote druk werd gezet door de grote partijen uit de energiemarkt en de windlobby, die ook kwamen inspreken (NWEA, Essent en Nuon, in totaal 19 insprekers pro wind) of werd men onder druk gezet van binnen uit – de landelijke PvdA- omdat er nu een coalitie moet worden gevormd en een helder standpunt over windenergie op land hun onderhandelingspositie voor een eventuele Linkse coalitie in gevaar zou brengen?*

"HAARLEM - **De PvdA-fractie in provinciale staten van Noord-Holland geeft niet langer steun aan een algeheel verbod op de bouw van nieuwe windmolens in Noord-Holland.** De fractie wil ruimte voor plannen van particulieren en gemeenten die al vergaand in ontwikkeling zijn en die ''goed inpasbaar'' zijn in de omgeving.
De PvdA maakte haar opstelling donderdag bekend tijdens een inspraakavond op het provinciehuis in Haarlem.
Op deze massaal bezochte bijeenkomst ageerde een reeks gemeenten, particulieren en bedrijven in de energiesector tegen de aangekondigde 'windstop'. Gemeenten, waaronder Velsen, Haarlemmermeer en Amsterdam, menen dat de provincie zich schuldig maakt aan 'onbehoorlijk bestuur' door plannen in ontwikkeling af te kappen. PvdA-statenlid Nico Papineau Salm vroeg Gedeputeerde Staten inzage in de ingediende plannen. **De PvdA-fractie wil vervolgens bekijken welke plannen wel kunnen. Coalitiepartner VVD zag in de stellingname van de PvdA 'een breuk met de coalitieafspraak'.** De VVD blijft een absolute voorstander van een verbod op de bouw van nieuwe turbines op land. De kleinere collegepartijen D66 en CDA steunen die lijn." Bron: http://www.noordhollandsdagblad.nl/stadstreek/alkmaar/article17874433.ece/PvdA-breekt-met-windstop-Noord-Holland

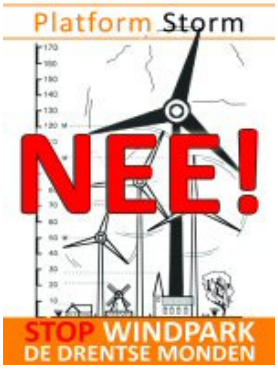


Raamposters en spandoeken.

Mocht u onze raamposter gemist hebben, dan kunt u hem alsnog downloaden van onze site: http://www.platformstorm.nl/ bij werkgroepen -media.

Wilt u hem liever kant en klaar, e-mailt u dan naar: info@platformstorm.nl
Dan kijken wij waar u het dichtst in de buurt de poster op kunt halen.

Zoekt u een groter medium om uw ongenoegen kenbaar te maken?Stichting Platform *Storm* heeft ook spandoeken. Meer hierover vindt u op onze site.

U bent vrij dit bericht door te zenden aan andere geïnteresseerden. Zij kunnen zich ook zelf aanmelden via onze site.
Wenst u de nieuwsbrief niet meer te ontvangen dan kunt u zich via de site afmelden.

Het secretariaat van Stichting Platform Storm is bereikbaar op:
secretaris@platformstorm.nl

Algemeen Nut Beogende Instelling ANBI

Volg Storm op Twitter: @karlvoshaart en @infoplatform
Input voor de nieuwsbrief kunt u sturen naar: kopijnieuwsbrief@platformstorm.nl

**De prijs is hoog van de wind….**

Op 15 mei 2012 tijdens het aanbieden van de petitie hebben we ook, zoals u misschien weet, een manuscript aangeboden aan de leden van de tweede kamer. In dit manuscript hebben we informatie bij elkaar gevoegd betreffende de rendabiliteit van windturbines, de gezondheidsproblemen die kleven aan het wonen in de nabijheid van windturbines en wat windturbines betekenen op sociaal maatschappelijk niveau. Tevens hebben we een aantal alternatieven aangedragen welke mogelijk de noodzaak tot wind in deze vorm drastisch verkleint zo niet overbodig maakt.

Bij het manuscript is een CD gevoegd waarop alle rapporten terug te vinden zijn die we hebben gebruikt om het geheel samen te stellen.

Om een ieder in de gelegenheid te stellen dit manuscript te lezen is er de mogelijkheid deze te bestellen bij voor 4,95 per stuk excl. verzendkosten.

Bent u geïnteresseerd in het volledige manifest? Maak dan €4,95 + €2,50 verzendkosten over op rekening 13.09.77.861 t.n.v. Vereniging Tegenwind Hunzedal met vermelding van uw naam en uw adres. U krijgt het dan zo spoedig mogelijk toegestuurd. **Een voorproefje download u hier:** http://www.platformstorm.nl/downloads/voorproefje-manifest.pdf

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
14 november 2012

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de statenadviseur mede te delen.*

# *Samenvatting*

## van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

gehouden op 31 oktober 2012

WOENSDAG STATENDAG

# SAMENVATTING

**Vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid**

**Woensdag 31 oktober 2012**

*U kunt de agendavoorstellen en de ingezonden brieven, evenals de samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

De lijst met toezeggingen tot en met de vergadering van 31 oktober 2012 (*deze vergadering)* is als bijlage opgenomen bij deze samenvatting.

**Aanwezig:**
A. Huizing (voorzitter)
Mevrouw M. Bakker (PvdA)
A.A.P.M. van Berkel (PVV)
J.A. van Dalen (D66, vv. mevrouw Van der Tol)
D.B. Dijkstra (CDA)
mevrouw G.M. van Dinteren (GroenLinks)
R. Fokkens (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
J.N. Kuipers (GroenLinks)
F.W. van Lookeren Campagne (D66)
mevrouw W.M. Meeuwissen-Dekker (VVD)
J.M.L. van Middelaar (SP)
mevrouw L.A. Smits (SP)
J.L. Stel (VVD)
mevouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
A. Timmerman (VVD)
F. van Rhee (groep Van Rhee)
A. Vorenkamp (PVV)
Th.J. Wijbenga (CDA)

mevrouw R. Veenstra, statenadviseur

**Voorts aanwezig de leden van GS:**
R.W. Munniksma (PvdA)
H. Brink (VVD)

**Afwezig:**
H. Beerda (PvdA)
J.A. van Berkum (CU)
mevrouw M.C.J. van der Tol (D66)

**1. Opening**

**2. Vaststelling van de agenda**
Agenda wordt conform vastgesteld.

**3. Samenvatting vergadering 19 september 2012**
Samenvatting wordt conform vastgesteld.

**4. Ingekomen stukken en de lijst van toezeggingen**
De lijst van inkomen stukken wordt doorgenomen.
De SP stelt naar aanleiding van brieven 5, 6 en 9 een vraag aan gedeputeerde Klip of er binnen de Green Deal een mogelijkheid is om de door de coöperatie Oosterhesselen geschetste problematiek rond belastingafdracht op te lossen.
GL wil graag brief 8 (de heer Peperkoorn) in handen stellen van GS en vraagt GS een reactie te geven aan de heer Peperkoorn.Verzoekt tevens om een afschrift aan PS te doen toekomen.
Voor het overige wordt de lijst conform het voorstel vastgesteld.

De lijst van toezeggingen wordt doorgenomen en op onderdelen gewijzigd. De aangepaste lijst is aan deze samenvatting gehecht.

*Gedeputeerde Brink* meldt met betrekking tot toezegging nummer 7, dat er diverse oorzaken zijn waardoor te veel wordt afgeschreven van OV-chipkaarten. Het kan worden teruggevorderd. Waar mogelijk wordt aan oplossingen gewerkt.
Het CDA dringt aan op het terugdringen van de administratieve handelingen bij terugvorderen van wat teveel betaald is. De gedeputeerde neemt dit mee. De toezegging OV-chipkaarten blijft staan.

Gedeputeerde Staten zeggen het volgende toe:
*Gedeputeerde Brink* zal een schriftelijke reactie aan de heer Peperkoorn toezenden.

**5. Rondvraag**
Er is geen vraag voor de rondvraag binnengekomen.

**6. IPO-, SNN- en EU- aangelegenheden**

**Statenstukken/brieven**

**7. Statenstuk 2012-550: Beëindiging bestuursovereenkomst ILG**
Samenvattende reactie van de fracties
CDA en SP willen graag aandacht voor de afhandeling van de ILG in de risicoparagraaf van de begroting. De VVD vindt dat gebiedspartners een bijdrage moeten leveren aan de bezuinigingen. CU en GL benadrukken dat het Rijk verantwoordelijk blijft voor de uitvoering van de nationale en internationale ambities en dat het gaat om een inspanningsverplichting en niet om een prestatieverplichting met betrekking tot het te gelde maken van de gronden.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
*Gedeputeerde Munniksma* is blij dat hij ondanks de harde bezuinigingen de beëindiging van de ILG overeenkomst af kan ronden en zelfs beperkt geld vrij heeft kunnen maken voor cofinanciering. De risico's van grond voor grond verkoop zullen worden opgenomen in de risicoparagraaf. Als nadere investeringsbesluiten worden genomen, zullen die uiteraard aan PS worden voorgelegd.

Dat de N33 is opgenomen, komt doordat een ecoduct al was aanbesteed en nieuwe dekking moet worden gevonden.
*Gedeputeerde Munniksma* geeft aan dat de knip een hobbel blijft. Als de knip blijft bestaan, zal de verkoop van de grond langzamer gebeuren dan goed is voor het tegemoetkomen aan de internationale verplichtingen. Hij zal proberen tenminste 10% van de 120 miljoen uit het Lenteakkoord naar Drenthe te halen.
De gedeputeerde verwacht ten aanzien van terreinbeherende instanties meer van creatieve oplossingen dan van dwingende maatregelen. In andere gevallen kan besloten worden niet over te gaan tot koop van gronden, maar de doelen te halen door het aanbesteden van blauwgroene diensten. Rond Bargerveen zal beperkt verder gegaan worden met de aankoop van gronden. Dit is nodig voor landinrichtingsdoeleinden. Bij afronding van dit project, zullen boeren in het betrokken gebied ook weten waar ze aan toe zijn en weer kunnen investeren.

De voorzitter vat de discussie als volgt samen:

Het blijft een B-stuk.

**8. Statenstuk 2012-544: Beoordeling milieueffectrapportageplicht ten behoeve van het Luchthavenbesluit Heli Holland te Emmer-Compascuum**

Samenvattende reactie van de fracties
Alle fracties stemmen in met het voorstel.
De SP constateert dat er geen klachten zijn over de Heli Holland. De PVV zou graag ten behoeve van burgers in een bijlage de betekenis van de vele complexe afkortingen verklaard zien.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
*Gedeputeerde Brink* geeft aan dat het al dan niet uitvoeren van een MER geen relatie heeft met zienswijzen van burgers, want de afweging van belangen hoort bij het luchthavenbesluit en niet bij de MER.
Een verklaring van afkortingen kan worden toegevoegd.

De voorzitter vat de discussie als volgt samen:

Het wordt een A-stuk.

**9. Afschrift brief van Stuurgroep Regio Groningen-Assen van 28 september 2012 aan college van B en W en de leden van de gemeenteraad Groningen (cc: Colleges en Raden en Staten van de deelnemers van de Regio Groningen-Assen) over Regiotram**

Samenvattende reactie van de fracties
Hoewel veel fracties aangeven dat zij vinden dat degene die breekt, betaalt, vinden ze ook dat er vooruit moet worden gekeken en het verleden zakelijk moet worden afgehandeld. De samenwerking Regiovisie Groningen-Assen blijft belangrijk. De vervoersproblematiek blijft bestaan en er moet naar een nieuwe oplossing worden gezocht.
D66 vraagt of het college eerder signalen had ontvangen dat de tram niet door zou gaan.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
*Gedeputeerde Brink* heeft, afgaande op uitspraken van het college van de gemeente Groningen, geen signalen gehad dat de tram niet door zou gaan. Hij is niet vooraf op de hoogte gebracht van mogelijke problemen hieromtrent. Hij geeft aan dat polariserend denken geen zin heeft en hij neemt van PS over dat een goede OV-oplossing van groot belang is voor de economische motor van het Noorden, dus ook voor Drenthe. De financiële afhandeling zal zakelijk worden benaderd.

De gedeputeerde heeft geconstateerd dat er bij alle bestuurders van de bij de regiovisie betrokken overheden unaniem vertrouwen is in de Regiovisie Groningen-Assen.

De voorzitter vat de discussie als volgt samen:
De voorzitter concludeert dat vastgesteld kan worden dat goede bereikbaarheid van belang is voor stad Groningen en Drenthe. Het belang van de Regiovisie wordt onderstreept. Er moet een financiële afwikkeling komen, waarbij ook RSP problematiek moet worden betrokken. De suggestie van de heer Kamminga wordt meegenomen.

**10. Mededelingen**
De voorzitter kondigt drie bijeenkomsten aan.

**11. Sluiting**
De vergadering wordt gesloten om 11.20 uur.
De volgende vergadering zal plaatsvinden op 28 november 2012.

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 28 november 2012,

, voorzitter

, statenadviseur

| Toezeggingenlijst Statencommissie Omgevingsbeleid, stand van zaken 31 oktober 2012 | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Naam** | **Omschrijving** | **Startdatum** | **Einddatum** | **Stand van Zaken** |
| **Korte termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Brief Smalbroek/Lheebroek 14 juni 2012 | *Gedeputeerde Klip* zegt toe een reactie te geven op de brief. | 19.9.2012 | 19.12.2012 | |
| 2. Ligplaatsenbesluit Dieverbrug/Dieversluis | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe dat het dat het college een reactie zal geven op de emails van de heren De Jong over het Ligplaatsenbesluit. | 19.9.2012 | 19.12.2012 | |
| 3. Doelgroepenbeleid aanbestedingen Regiovisie | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe dat hij zal rapporteren over de resultaten van het doelgroepenbeleid bij aanbestedingen in het kader van de Regiovisie. | 19.9.2012 | 19.12.2012 | |
| 4. OV-chipkaarten | *Gedeputeerde Brink* zegt toe dat hij zal nagaan of het juist is dat er soms verkeerde bedragen worden afgeschreven van OV-chipkaarten en of het onnodig lastig is om deze bedragen terug te vorderen.<br>**31/10** mondelinge toelichting door de heer Brink, GPS-systeem bij omleidingen en menselijke fouten bij invoeren van een ritten zorgt voor verkeerde afschrijvingen toch gaat 98% goed. ***Gedeputeerde Brink zegt toe***<br>Gaat nogmaals aandacht voor deze problematiek vragen en bespreekt dit met het OV-bureau. | 19.9.2012 | 19.12.2012 | |
| **Lange termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Bedrijventerreinen in de Regio Assen-Groningen | *Gedeputeerde Haarsma* zegt toe Provinciale Staten te betrekken bij de voortgang van de bedrijventerreinen in de Regio Assen-Groningen.<br><br>(overgenomen door gedeputeerde Munniksma)<br><br>***Gedeputeerde Munniksma verwacht een rapport*** rond bedrijventerreinen voor het einde van het jaar. Het kan in december of januari **2013** in de Staten worden voorgelegd. | 25-11-2009 | 31.01.2013 | OGB 09.02.2011: Gedeputeerde Haarsma zegt toe dat de commissie hier z.s.m. een brief over ontvangt.<br>OGB: 21.09 2011: het traject loopt binnen de Regiovisie. N.a.w. niet meer in 2011 afgerond.<br>OGB 30.11.2011: De gedeputeerden RO en Wonen zijn gemandateerd om te komen met een bijstelling v.w.b. de bouwopgave waaronder begrepen die van de bedrijventerreinen.<br>OGB 22.02.2012 De gedeputeerde geeft aan dat er formele stukken komen. |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 2. Biobased Economy | *Gedeputeerde Klip* zegt toe: dat de commissie de visie over Biobased Economy ontvangt | 11-01-2012 | 31-12-2012 | |
| 3. Resultaten DEO | *Gedeputeerde Klip* zegt toe: dat PS elk jaar een terugkoppeling krijgt van de resultaten van de DEO. | 11-01-2012 | 31-01-2013 | |
| 4. Brief van college van Gedeputeerde Staten d.d. 9 november 2011 over Stand van zaken aanleg recreatieve vaarverbinding Erica-Ter Apel | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe: In de regionale woonvisies zullen ook de plannen uit de particuliere sector worden meegenomen. De gedeputeerde koppelt de opvatting van de gemeente terug aan de commissie. | 18.01.2012 | 31.12.2012 | |
| 5. IPO-, SNN- en EU-aangelegenheden | *Gedeputeerde Brink* zegt toe: het rapport van de SER over de Smart Specialization Strategy aan de commissie te verstrekken. | 28.03.2012 | 31.12.2012 | |
| 6. Gebiedsvisie Windenergie | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe dat nog in 2012 de Gebiedsvisie in de Veenkoloniën aan de orde gebracht zullen worden. | 19.09.2012 | 25.12.2012 | Brief van 16 oktober 2012 over Gebiedsvisie windenergie, rapport Windenergie Drenthe in de gemeenten Emmen en Coevorden. In november gesprekken met gemeenten. Totale visie zal voor de kerst afgerond zijn |
| 7. Evaluatie AFLO nieuwe stijl | Als in de Statenvergadering van 10 oktober 2012 wordt besloten de AFLO nieuwe Stijl te starten, zal deze rond de zomer van 2014 geëvalueerd worden. | 19.09.2012 | 23.09.2014 | |
| | | | | |
| **M 2012-04**: Schrappen van complementaire doelen in Natura 2000 gebieden. | PS roepen GS op om:<br>- de complementaire doelen te schrappen in die Natura 2000 gebieden waarvoor de provincie Drenthe verantwoordelijk is;<br>- de vergunningverlening van Natuurbeschermingswet hierop met terugwerkende kracht aan te passen voor de gehele provincie en alle Natura 2000 gebieden zodat complementaire doelen geen hinder meer vormen voor vergunningverlening;<br>- de beheerplannen hierop aan te passen;<br>- de motie zo spoedig mogelijk uit te voeren, doch uiterlijk 1 oktober 2012 en de Staten te informeren over de voortgang, | 18.04.2012 | | PS 18.04.2012: De motie is aangehouden in afwachting van het toegezegde overzicht van de complementaire doelen in Natura 2000 gebieden.<br><br>Er is een memo in voorbereiding die aan de Staten zal worden toegezonden. |

# Statengriffie - ZIENSWIJZE-PROCEDURE STRUCTUURVISIE WIND OP LAND GESTART. / Platform Storm

**Van:** remko trip
**Aan:**

**Datum:** 17-9-2012 12:49
**Onderwerp:** ZIENSWIJZE-PROCEDURE STRUCTUURVISIE WIND OP LAND GESTART. / Platform Storm
**Bijlagen:** SWOl.jpg

---

Geachte lezer,

Dankzij een oplettende tegenstander van Windenergie op Land, is in de Volkskrant van vrijdag de aankondiging van de zienswijze procedure van " Structuurvisie wind op land" gevonden.
Zie bijlage.

Deze procedure is zaterdag 15 September 2012 al gestart en houdt 12 Oktober 2012 op. Daarbij is het jammer dat de openbare communicatie weer moeizaam verloopt. De aankondiging is 1 dag voor de opening van de zienswijzeprocedure en dat dit op internet ook niet goed te vinden is op bijv. de website van bureau energieprojecten.

Hieronder de link.
http://www.centrumpp.nl/projecten/alle_procedures/windenergie_op_land__2012_.aspx

Ik nodig u uit uw zienswijze kenbaar te maken , waarbij onze insteek is : Geen windmolens in onze woon- en leefomgeving.
Karl Voshaart
Voorzitter Stichting Platform Storm
www.platformstorm.nl
voorzitterstorm@platformstorm.nl

Rijksoverheid

# Windenergie op land

## Voornemen tot het opstellen van de Structuurvisie Windenergie op Land en een Milieurapport

**De Minister van Infrastructuur en Milieu (IenM) heeft samen met de Minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I) het voornemen om een Structuurvisie Windenergie op Land (SWOL) op te stellen die als ruimtelijk kader zal dienen voor grootschalige windenergieprojecten (meer dan 100 megawatt). Voor de structuurvisie laat het Rijk een onderzoeksrapport met de milieueffecten (plan-MER) opstellen. De Commissie voor de m.e.r. wordt gevraagd advies te geven over de reikwijdte en het detailniveau van het onderzoek naar de milieueffecten. Enkele in de structuurvisie voorgenomen activiteiten zullen naar verwachting plaatsvinden in of nabij de Ecologische Hoofdstructuur. De mogelijke consequenties hiervan voor natuur en milieu komen aan bod in het plan-MER.**

**Waarom dit voornemen?**
Nederland heeft in Europees verband afgesproken dat in 2020 14% van onze totale energievoorziening duurzaam zal zijn. Windenergie op land moet hieraan een belangrijke bijdrage gaan leveren. Het Rijk wil ruimte bieden voor grootschalige windparken om de doorgroei naar 6.000 megawatt windenergie op land mogelijk te maken. Het Rijk wil deze grootschalige parken concentreren in een beperkt aantal, hiervoor geschikte gebieden. De Structuurvisie Windenergie op Land legt de keuze voor deze gebieden vast en baseert zich in beginsel op de gebieden die provincies al hebben gereserveerd of aangedragen. Hierbij zal het Rijk aangeven welke afwegingen zijn gemaakt en onder welke voorwaarden grootschalige windenergie in beginsel mogelijk is. De structuurvisie regelt niet de concrete locaties en de opstelling van windparken. Dat is pas aan de orde als sprake is van een concreet initiatief.

**Publieksparticipatie**
Tussen 2009 en 2012 zijn in de voorbereiding op dit voornemen maatschappelijke partijen, bedrijven en het brede publiek op diverse manieren betrokken. Vanaf nu kunt u een zienswijze indienen op het voornemen om te komen tot deze structuurvisie via het Centrum Publieksparticipatie (CPP). De maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven zijn betrokken via het Overlegorgaan Infrastructuur en Milieu (OIM).

**Wat willen we van u weten?**
Om de structuurvisie zo zorgvuldig mogelijk op te stellen, vraagt het ministerie van IenM u mee te denken over de volgende vragen en deze met een toelichting te beantwoorden:
- Zijn er milieuthema's die volgens u ontbreken in het onderzoek naar de milieueffecten?
- Kunt u aangeven welke aspecten voor u belangrijk zijn bij de ontwikkeling van grootschalige windenergie?

Een toelichting op de vragen en meer informatie over het voornemen vindt u op de website van het Centrum Publieksparticipatie: www.centrumpp.nl.

**Hoe kunt u reageren?**
U kunt van 15 september tot en met 12 oktober 2012 reageren op het bovengenoemde voornemen. Wij ontvangen uw zienswijze bij voorkeur via het digitale zienswijzeformulier op www.centrumpp.nl. Als u niet beschikt over internet, kunt u uw reactie per post zenden aan:

**Centrum Publieksparticipatie, o.v.v. SWOL,**
**Postbus 30316, 2500 GH Den Haag**

*Inzien*
Informatie over het voornemen en het kaartmateriaal kunt u van 15 september tot en met 12 oktober 2012 downloaden van www.centrumpp.nl onder 'actuele zienswijzeprocedures'.
Hier vindt u ook informatie over het verdere proces.
U kunt het voornemen ook inzien bij de ministeries van IenM en EL&I in Den Haag.
Het MER en de ontwerp-structuurvisie worden te zijner tijd ter inzage gelegd. Eenieder wordt dan in de gelegenheid gesteld zijn zienswijze naar voren te brengen. Uiteindelijk nemen de Ministers een besluit over de vaststelling van de structuurvisie.

*Meer informatie?*
Informatie over de structuurvisie staat op www.rijksoverheid.nl/structuurvisiewindopland.
Heeft u na het bezoeken van de websites nog vragen? Belt u dan met het ministerie van Infrastructuur en Milieu, telefoon 070 456 12 49. Voor vragen over de procedure kunt u terecht bij het Centrum Publieksparticipatie, telefoon 070 456 96 00.

provincie Drenthe

# Begroting 2013

# Begroting
# 2013

*Gedeputeerde staten van Drenthe*
*Oktober 2012*

**Colofon**
Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

MO12092603

# Inhoud


| | | |
|---|---|---|
| | Inleiding en leeswijzer | 5 |
| | Kerngegevens | 8 |
| **I** | **Beleidsbegroting** | 9 |
| **I.1** | **Programmaplan** | 9 |
| | Programma 1 Samenwerkend Drenthe: Bestuur | 11 |
| | Programma 2 Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 17 |
| | Programma 3 Vitaal Drenthe: Regiospecifiek Pakket | 23 |
| | Programma 4 Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | 27 |
| | Programma 5 Vitaal Drenthe: Ruimtelijke Ontwikkeling | 34 |
| | Programma 6 Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | 38 |
| | Programma 7 Groen Drenthe: Natuur, landschap en landbouw | 49 |
| | Programma 8 Groen Drenthe: Klimaat en Energie | 54 |
| | Programma 9 Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | 57 |
| | Programma 10 Middelen en bedrijfsvoering | 65 |
| **I.2** | **Paragrafen** | 73 |
| | Paragraaf 2.1 Lokale heffingen | 75 |
| | Paragraaf 2.2 Weerstandsvermogen | 79 |
| | Paragraaf 2.3 Onderhoud kapitaalgoederen | 85 |
| | Paragraaf 2.4. Financiering | 90 |
| | Paragraaf 2.5 Bedrijfsvoering | 95 |
| | Paragraaf 2.6 Verbonden partijen | 98 |
| | Paragraaf 2.7 Grondbeleid | 107 |
| **II** | **Financiële begroting** | 109 |
| II.1 | Overzicht van lasten en baten, tevens Meerjarenraming 2013-2016 | 111 |
| II.2 | Verklaring aanmerkelijke verschillen | 113 |
| II.3. | Incidentele lasten en baten | 114 |
| II.4 | Financiële positie en toelichting | 119 |
| II. 5 | Toelichting op belangrijke ontwikkelingen | 149 |
| | **Bijlagen** | 151 |
| 1 | Controleprotocol | 153 |
| 2 | Normenkader | 157 |
| 3 | Afkortingenwijzer | 165 |

# Inleiding en leeswijzer

De Begroting 2013 is gereed en wordt ter besluitvorming aan Provinciale Staten voorgelegd. De Begroting 2013 is opgesteld tegen de achtergrond van de turbulente ontwikkelingen in de wereld om ons heen die door het College ook gesignaleerd zijn in het visiestuk "Koers in onzekere tijden". Die ontwikkelingen behelzen onder meer de voortdurende economische recessie en de Europese monetaire crisis. Experts wijzen op een langdurige economische recessie.

Mede tegen de achtergrond van de vele onzekerheden die zich rond de financiële positie van onze provincie voordoen, is in 2012 geen voorjaarsnota uitgebracht, maar gekozen voor een wijze van kaderstelling waarin vooral het politieke debat centraal heeft gestaan. Deze kaderstelling is verwerkt in de voorliggende Begroting 2013 en de bijbehorende Nota van aanbieding.

De statenwerkgroep programmabegroting heeft in het voorjaar van 2012 uitgebreid stilgestaan bij de gewijzigde begrotingssystematiek van de begroting 2012. Ook is gekeken naar het door de staten gewenste niveau van concrete beleidsinformatie in de begroting. De opzet van de begroting is daarop aangepast om meer en betere beleidsinformatie te verstrekken over het (uit) te voeren beleid en de daarvoor te autoriseren budgetten. Daartoe is voor de Begroting 2013 een aangepaste systematiek gehanteerd.
De Begroting 2013 is opgezet volgens besluit G-4 van Provinciale Staten naar aanleiding van statenstuk 2012-526, waarbij de uitgangspunten voor de uitwerking van de programma's van de Begroting 2013 vastgesteld zijn conform het voorstel van het Presidium en daarmee conform het advies van de statenwerkgroep programmabegroting.
Dit betekent onder meer dat de financiële informatie in de Begroting 2013 meer gedetailleerd is dan in de vorige editie.
De belangrijkste aanpassingen zijn:

- Het schrappen van het onderdeel "Ontwikkelingen" in de programmateksten;
- Het schrappen van de kolom "activiteiten" in de tabellen voor beleidsinformatie;
- Verdere aanscherping van de beleidsinformatie over doelen en resultaten (meer "SMART");
- Meer gedetailleerde financiele informatie, die ook gespecificeerd is naar economische categorie;
- Een beter aansluitende en meer gespecificeerde verschillenanalyse.

Hierna beschrijven wij kort de vier onderdelen van de Begroting 2013.

**Het programmaplan (beleidsbegroting)**
In totaal bestaat het programmaplan van de Begroting 2013 uit 10 programma's, waarbinnen de beleidsinformatie wordt gepresenteerd aan de hand van een aantal binnen elk programma afgebakende producten. Wij denken op deze wijze vorm te geven aan de wens van de staten op een adequaat niveau – per programma – de budgetten te autoriseren op basis van 'behapbare' en tevens integrale beleidsinformatie per product.

**De paragrafen (beleidsbegroting)**
In de paragrafen behandelen wij onderwerpen die van belang zijn voor het inzicht in de financiële positie van de provincie. De paragrafen bevatten de beleidsuitgangspunten van beheersmatige activiteiten en lokale heffingen en vallen daarom onder de beleidsbegroting.

De paragrafen betreffen: onderhoud kapitaalgoederen, verbonden partijen, grondbeleid, financiering, bedrijfsvoering, weerstandsvermogen en lokale heffingen.

**Het overzicht van lasten en baten (financiële begroting)**
Door vaststelling van de Begroting 2013 autoriseren de staten het college tot het doen van uitgaven. Gezien het belang van een goed inzicht in de baten en lasten worden de baten en lasten per programma weergegeven in een afzonderlijk overzicht. Dit overzicht is integraal, dat wil zeggen dat het alle baten en lasten bevat, zoals opgenomen in het programmaplan.

**De uiteenzetting van de financiële positie (financiële begroting)**
Inzicht in de financiële positie is van belang, mede met het oog op de continuïteit van de provincie. Daarom besteden wij afzonderlijk aandacht aan de financiële positie. Dit gebeurt ook in een meerjarig perspectief. Speciale aandacht geven wij aan de investeringen, financiering, reserves en voorzieningen.

De verschillende – vaste – onderdelen van het programmaplan worden kort toegelicht.

*Missie*
Elk programma start met een missie en een inleiding waarin op hoofdlijnen het beleidskader wordt weergegeven. De verbinding tussen begroting en Collegeprogramma wordt versterkt doordat de missie per programma wordt ontleend aan het Collegeprogramma 2011-2015. Op die manier wordt aangegeven hoe het Collegeprogramma verder wordt uitgewerkt naar concrete acties.

*Inleidende beleidstekst*
In de inleidende beleidstekst worden niet langer het bredere beleid en de doelstellingen beschreven en er vinden geen dubbelingen in de tekst meer plaats met de tekst in de nota van aanbieding. Beleidsopgaven per deelprogramma worden kort toegelicht. Verwijzingen naar onderliggende (sectorale) beleidsstukken en relevante moties van PS worden expliciet opgenomen. Te zijner tijd worden deze verwijzingen digitale links.

*Ontwikkelingen*
Het onderdeel “Ontwikkelingen” wordt niet meer opgenomen. Als er al tussentijdse ontwikkelingen zijn die leiden tot wijzigingen van beleid, zijn deze opgenomen in de Nota van aanbieding.

*Beleidsinformatie per product*
Per product bestaat de kern van de beleidsinformatie in het programmaplan uit een beschrijving van de beleidsopgaven voor de provincie, de provinciale doelstellingen en de resultaten waardoor een bijdrage aan het bereiken van de doelen geleverd wordt. In elk programma wordt beleidsinhoudelijke informatie verstrekt per “deelprogramma” (product) door middel van tabellen. Concreet wordt in de tabellen informatie per beleidsopgave opgenomen over de te bereiken beleidsdoelen en resultaten in 2013. Deze informatie is zo SMART mogelijk geformuleerd. Activiteiten/prestaties worden niet meer in de begroting opgenomen.

*Toelichting*
Per product wordt waar dat noodzakelijk en/of wenselijk is, op de activiteiten nog een nadere toelichting gegeven.

*Wat mag het kosten?*
Onder het onderdeel "Wat mag het kosten" wordt een meerjarig financieel overzicht opgenomen van de lasten en baten. Dit overzicht is meer gedetailleerd dan tot dusverre gebruikelijk was. Het overzicht verstrekt daarbij informatie per economische categorie (inkoop, subsidies en kapitaallasten). In het overzicht wordt een weergave opgenomen van de geplande onttrekkingen en dotaties aan de relevante reserves. Nieuwe investeringen worden in de programma's kort toegelicht. Daar waar bezuinigingen aan de orde zijn, wordt daarvan een overzicht verstrekt.
Per programma(onderdeel) wordt een totaaloverzicht gegeven van de lasten en baten. De financiële cijfers worden niet alleen verstrekt voor de jaren 2013 tot en met 2016, maar ook voor 2011 en 2012. De apparaatskosten maken in hun geheel deel uit van de kosten van het programma Middelen en bedrijfsvoering.

*Toelichting op verschillen. Begroting 2012 versus Begroting 2013*
De huidige tabellen met verschillen tussen jaren worden uitgebreid met een cijfermatige weergave van de verschillen (oud – nieuw – verschil) en een inhoudelijke toelichting, waarbij wordt teruggegrepen op het detailniveau van de informatie in het financiële overzicht.

# Kerngegevens

| | |
|---|---|
| **A. Sociale structuur** | |
| Aantal inwoners (per 1 juli 2012) | 490.410 |
| Aantal huishoudens (per 1 januari 2011) | 210.866 |
| | |
| **B. Economische structuur** | |
| Netto arbeidsparticipatie (2011) | 64,7% |
| Beroepsbevolking (2011; x 1.000) | 214 |
| Werkzaam (2011; x 1.000) | 202 |
| Werkloos (2011; x 1.000) | 12 (5,6%) |
| | |
| **Bedrijvigheid (in aantallen per 1 april 2011)** | |
| Landbouw | 3.939 |
| Industrie | 1.779 |
| Bouw | 3.386 |
| Handel | 7.385 |
| Vervoer en opslag | 759 |
| Horeca | 1.483 |
| Zakelijke diensten | 8.311 |
| Overige diensten | 7.662 |
| | |
| **C. Fysieke structuur** | |
| Oppervlakte (2012; in km2) | 2.680 |
| Oppervlakte cultuurgrond (2011; in ha) | 148.231 |
| Woningvoorraad (aantal per 1 januari 2012) | 208.952 |
| | |
| *Wegenbeheer* | |
| Wegen (in km, 2012) | 518 |
| Fietspaden (in km) | 270 |
| Vaarwegen (in km, 2012) | 177 |
| | |
| **D. Financiële kerngegevens Begroting 2013 (in euro's)** | |
| Totale lasten voor bestemming resultaat | 333.881.610 |
| Totale baten voor bestemming resultaat | 257.307.969 |
| Onttrekking aan reserves (saldo) | 76.573.641 |
| Opbrengsten opcenten motorrijtuigenbelasting | 49.411.000 |
| Uitkering provinciefonds (inclusief decentralisatie-uitkeringen) | 75.759.894 |
| Omvang algemene reserves per 1 januari 2013 | 36.361.843 |
| Omvang bestemmingsreserves per 1 januari 2013 | 291.866.417 |
| Omvang eigen voorzieningen per 1 januari 2013 | 16.019.320 |

Bronnen

Centraal Bureau voor de Statistiek, Provinciaal werkgelegenheidsregister

# I Beleidsbegroting

## I.1 Programmaplan

# Programma 1
# Samenwerkend Drenthe: Bestuur

## Missie

Drenthe is een bestuurskrachtige, zichtbare provincie met een integer bestuur, goede bestuurlijke verhoudingen en samenwerking tussen de verschillende overheden (en maatschappelijke partners), die staat voor haar inwoners en opkomt voor haar belangen in nationaal en internationaal verband.

## Inleiding

In april 2011 hebben wij een nieuw collegeprogramma vastgesteld. Dit programma bevat vier inhoudelijke speerpunten. Wij kunnen en willen onze provinciale ambities echter niet alleen realiseren. Daarom zetten we de komende jaren onder andere in op goede bestuurlijke verhoudingen en samenwerking in Drenthe. Daarnaast hebben rijk, provincies en gemeenten een bestuursakkoord gesloten. Hierin zijn afspraken gemaakt over de rollen en taken van de verschillende overheden.
Andere belangrijke beleidsdocumenten voor dit programma zijn:

- Provincie Drenthe Nieuwe Stijl;
- Amen is geen Amsterdam;
- Dienstverleningsconcept provincie Drenthe waaronder kanalenstrategie en kwaliteitshandvest;
- Beleidskader financieel toezicht op gemeenten en gemeenschappelijke regelingen provincie Drenthe;
- Beleidsnota interbestuurlijk toezicht Drenthe;
- Regelingen voor bezwaar en beroep.

Voor het proces heroriëntatie middenbestuur (zie Drenthe goed bestuurd) is bovendien motie 2011-5 relevant, omdat dit proces een vervolg is op onze beantwoording van deze motie over (Noordelijke) samenwerking.

Op grond hiervan hebben wij drie beleidsopgaven geformuleerd:

- Drenthe goed bestuurd: wij zorgen er voor dat de inwoners van Drenthe worden bestuurd door een kwalitatief goed functionerend, bestuurskrachtig en betrouwbaar openbaar bestuur, met integere bestuurders;
- Zichtbaar Drenthe: wij willen de zichtbaarheid van de provincie Drenthe als overheidslaag vergroten, met als uitgangspunt transparante en begrijpelijke informatie over te voeren of gevoerd beleid (verantwoordingsprincipe) en optimalisatie van de informatie-uitwisseling tussen provincie en haar doelgroepen;
- Goede belangenbehartiging voor Drenthe: wij zorgen voor een goede belangenbehartiging van het openbaar bestuur van Drenthe en aansluiting op Rijks- en Europees beleid.

Al onze activiteiten voor 2013 (en verder) zijn er op gericht om deze drie beleidsopgaven te realiseren.

## 1.1 Drenthe goed bestuurd

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **Drenthe goed bestuurd; Zorgen dat inwoners van Drenthe bestuurd worden door een kwalitatief goed functionerend, bestuurskrachtig en betrouwbaar openbaar bestuur met integere bestuurders.** | **1. Het verbeteren van de informatie- en beoordelingspositie van Provinciale Staten (PS).**<br>**2. Verhogen van de kwaliteit van besluitvorming (PS).**<br><br>**Indicatoren:**<br>■ Bijwonen van relevante presentaties (PS).<br>■ Advisering aan PS door de werkgroep programmabegroting, BCA, Commissie van Onderzoek en overige (incidentele) statenwerkgroepen (PS).<br>■ Organisatie van:<br>- Oplegnotities over strategische planning en control- en beleidsdocumenten;<br>- Politiek-bestuurlijk actuele evaluatieonderzoeken/ panelonderzoeken;<br>- Politiek-bestuurlijk actuele statenontmoetingen (PS). | ■ Versterking van de volksvertegenwoordigende, normstellende en controlerende rollen van PS (PS). |
| | **3. Een kwalitatief goed werkende provincie.**<br><br>**Indicatoren:**<br>■ Positief oordeel van onze partners over de provinciale bestuurskracht.<br>■ Geen meldingen met betrekking tot integriteit van bestuurders.<br>■ Een positief oordeel van onze partners over onze bestuursstijl. | ■ Effectief functionerend midden bestuur.<br>■ Zakelijke en eenduidige bestuursstijl.<br>■ (Visie op) toekomstbestendig bestuur.<br>■ Getoetst beleid en beheer. |
| | **4. Kwalitatief goede uitvoering van het openbaar bestuur.**<br><br>**Indicatoren:**<br>■ Gemeenten en veiligheidsregio voldoen aan de landelijke normen.<br>■ Rechtmatige uitvoering | ■ Functionerende gemeenten en veiligheidsregio.<br>■ Effectieve bestuurlijke samenwerking binnen de veiligheidsregio.<br>■ Borging bestuurlijke integriteit.<br>■ Drentse afdeling van het Prins Bernhard Cultuurfonds.<br>■ Advies Koninklijke onderscheidingen en predikaten.<br>■ (Her) benoeming van Drentse burgermeesters. |
| | **5. Beleidsproductie en bedrijfsvoering van de provinciale organisatie is doeltreffend en doelmatig ingericht.**<br><br>**Indicatoren:**<br>■ Zelfonderzoek Gedeputeerde Staten vindt plaats onder het regime van artikel 217a van de provinciewet. | ■ Twee auditonderzoeken, nog nader te bepalen op basis van actuele thema's. In de eerste bestuursrapportage worden Provinciale Staten hierover geïnformeerd.<br>■ Enkele lichte quick-scan-onderzoeken. |
| | **6. Een betrouwbare provincie (als partner).**<br><br>**Indicatoren:**<br>■ Partners vinden de provincie betrouwbaar.<br>■ 80% van de gestelde normen uit het kwaliteitshandvest worden nagekomen. | ■ Adequate en tijdige afhandeling van onze diensten. |

**Toelichting**
Eind 2011 is het griffieplan '2011-2015 statengriffie Drenthe' vastgesteld. In dit plan zijn de beoogde resultaten (doelstelling 1 en 2) met betrekking tot de Staten voor de statenperiode 2011-2015 opgenomen. De uitvoering wordt tevens bepaald door het jaarlijks door de staten vast te stellen werkprogramma onderzoekstaken van de griffie.

## 1.2 Zichtbaar Drenthe

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **Zichtbaar Drenthe; vergroten van de zichtbaarheid van de provincie Drenthe als overheidslaag met als uitgangspunt transparante en begrijpelijke informatie over te voeren of gevoerd beleid (verantwoordingsprincipe) en optimalisatie van de informatie-uitwisseling tussen provincie en haar doelgroepen.** | **1. Het vergroten van de zichtbaarheid en toegankelijkheid van het besluitvormingsproces van Provinciale Staten voor de (Drentse) samenleving (PS).**<br><br>**Indicatoren:**<br>■ Mate van publieke belangstelling (instellingen, inwoners) voor commissie- en statenvergaderingen (PS).<br>■ Aantal insprekers bij de commissievergaderingen (PS).<br>■ Aantal ingekomen stukken van derden t.b.v. PS.<br>■ Mate van belangstelling van jongeren voor de op hen gerichte activiteiten, zoals scholenprogramma's (PS).<br>■ Aantal raadplegingen van de videoverslaglegging van de Staten en de Statencommissies op internet (PS).<br>■ Structurele berichtgeving over de besluitvorming van PS in de media (kranten, internet, radio, televisie) (PS).<br>■ Aantal unieke bezoekers aan de (vernieuwde) website van PS (PS).<br>■ Aantal volgers van PS en statenleden via de sociale media (PS). | Toegenomen zichtbaarheid van (de eigen rol en positie van) het middenbestuur binnen de (Drentse) samenleving (PS). |
| | **2. Transparante en begrijpelijke informatie voor doelgroepen.**<br><br>**Indicatoren:**<br>■ Alle als zodanig aangemerkte (voorgenomen) besluiten zijn gepubliceerd.<br>■ Meer dan de helft van de doelgroep waardeert de advertentie positief op inhoud en stijl.<br>■ Media zijn tevreden over de wijze waarop zij worden gevoed met informatie vanuit de provincie. | ■ Efficiënte en duidelijke (vindbare) provinciale publicaties volgens wettelijke vereisten.<br>■ Actief informeren en waar nodig raadplegen over (voorgenomen) beleid.<br>■ Drents beleid krijgt voldoende aandacht in de media. |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| | **3. Kwalitatief goede dienstverlening: klantgericht, snel, op maat en efficiënt.**<br><br>**Indicatoren:**<br>■ Bezoekers waarderen de website met een 7 of hoger.<br>■ Alle informatie is goedgekeurd door de eigenaar.<br>■ Het aantal 'doorklikhandelingen' op onze website, maximaal 4 klikken, en het aantal telefonische doorverbindingen zijn beperkt tot een minimum.<br>■ Een hogere score in een volgend klanttevredenheids-onderzoek (KTO). Score 2010: 7,35.<br>■ Het aantal toegewezen bezwaarschriften en klachten.<br>■ Een laag percentage (aantal en toegewezen) beroepsprocedures met betrekking tot beslissingen op bezwaarschriften | ■ Eenduidige informatieverstrekking.<br>■ Pilot Klant Contact Centrum.<br>■ Optimaal gebruik instrumenten relatiemanagement.<br>■ Geïmplementeerde kanalenstrategie.<br>■ Gebruiksvriendelijke website met actuele en juiste informatie.<br>■ Tevreden relaties.<br>■ Minimalisering regeldruk en administratieve lasten.<br>■ Adequate en tijdige afhandeling van klachten, beroep- en bezwaarschriften. |

**Toelichting**

In 2012 is het communicatiebeleid 2011-2015 van Provinciale Staten vastgesteld. Doelgroepen van het communicatiebeleid van PS zijn het maatschappelijk middenveld (in het bijzonder opererend op de beleidsterreinen economie, natuur&landbouw, demografische ontwikkelingen en energie) en inwoners, waaronder jongeren.
We starten met een pilot Klant ContactCentrum (KCC) met als doel om tot één (virtuele) front office te komen. Uiteindelijk doel is om in 2015 aan te sluiten in de overheidsketen, met de gemeente als front office van de overheid ('De overheid heeft antwoord'). Het KCC is een belangrijk onderdeel voor de realisatie van onze kanalenstrategie.
De kanalenstrategie vormt het kader en de uitgangspunten voor de manier waarop wij onze dienstverlening de komende jaren vormgeven en vanaf 2015 verrichten. Het is een visie op het omgaan met onze klanten, en geeft aan via welke communicatiekanalen wij bij voorkeur door onze klanten willen worden benaderd (de zogenaamde voorkeurskanalen), en wij onze klanten willen benaderen. Met de implementatie van onze kanalenstrategie willen wij de wijze waarop wij onze producten en diensten aan onze klanten leveren, en de wijze waarop wij hierover contact hebben met onze klanten verbeteren, vergemakkelijken en efficiënter maken. Hiermee willen we onze klanttevredenheid en kostenefficiëntie verhogen, en onze visie op dienstverlening, zoals geformuleerd in het Dienstverleningsconcept provincie Drenthe, realiseren.

## 1.3 Goede belangenbehartiging

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **Goede belangenbehartiging voor Drenthe; zorgen voor goede belangenbehartiging van het openbaar bestuur van Drenthe en aansluiting op Rijks- en Europees beleid.** | **1. Focus op rollen en taken van de provincie Drenthe (PS).**<br><br>**Indicatoren:**<br>■ Deelname aan relevante werkbezoeken (PS). | Werkbezoeken gericht op het maatschappelijk middenveld (in het bijzonder op de beleidsterreinen Economie, Natuur & Landbouw, Demografische ontwikkeling en Energie), met aanvullende aandacht voor instellingen die de sociaal-culturele ruggengraat van Drenthe vormen (PS). |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| | **2. Optimale beïnvloeding, benutting en uitvoering van Europees(ese), Interregionale en Rijks beleid(sinstrumenten).**<br><br>**Indicatoren:**<br>■ Aantal regionale Europese programma's.<br>■ Europa-proof organisatie.<br>■ Financiële omvang Rijks/EU programma's.<br>■ Resultaten op Drentse lobbydossiers.<br>■ Aantal ontmoetingen Drentse en Duitse overheden en partners, deelname en organisatie internationale conferenties. | ■ Slagvaardig Drents optreden in SNN en IPO.<br>■ Optimale invloed op en kennis en benutting van Europese, Interregionale en Haagse beleidsvorming, subsidies en (financiële) instrumenten.<br>■ Drents beleid en doelstellingen sluiten aan bij de inhoud van de in 2013 op te stellen operationele programma's EFRO, INTERREG en POP 2014 – 2020.<br>■ PM[1] Drentse samenwerking in Europacommunicatie tussen gemeenten, waterschappen en maatschappelijke organisaties<br>■ Herkenbaar, zichtbaar, goed georganiseerd lobbyprofiel.<br>■ Versterking Drents profiel internationaal en internationale kennisuitwisseling m.b.t. economie, demografie, energie, milieu en plattelandsbeleid.<br>■ Succesvolle interbestuurlijke samenwerking. |

1 afhankelijk van besluitvorming na uitkomst evaluatie Europaservicepunt

**Toelichting**

Het jaar 2013 is een overgangsjaar naar nieuwe Europese programma's voor de periode 2014-2020. Onze inspanningen zijn erop gericht om Drentse doelstellingen in deze nieuwe programma's te laten landen.

## Wat mag het kosten?

| | Product | Eco cat | 2011 rekening | 2012 | 2013 | Verschil 2012-2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| lasten | Product 1.1 Drenthe goed bestuurd | | | | | | | | |
| | Bestuurlijk onderzoek | Inkoop | 45.481 | 211.969 | 154.417 | -57.552 | 154.417 | 154.417 | 154.417 |
| | Gedeputeerde staten | Salariskosten | | | 700.000 | 700.000 | 500.000 | 350.000 | 350.000 |
| | Gedeputeerde staten | Inkoop | 496.904 | 1.000.000 | 1.273.804 | 273.804 | 248.804 | 248.804 | 248.804 |
| | Handhaving openbare orde | Inkoop | 77 | 7.520 | 7.492 | -28 | 7.492 | 7.492 | 7.492 |
| | Handhaving openbare orde | Subsidies | 525 | 3.667 | | -3.667 | | | |
| | Kwaliteit openbaar bestuur | Inkoop | 14.158 | 25.000 | 34.142 | 9.142 | 34.142 | 34.142 | 34.142 |
| | Provinciale staten | Inkoop | 215.033 | 204.673 | 208.707 | 4.034 | 208.707 | 208.707 | 208.707 |
| | Provinciale staten | Subsidies | 570.945 | 570.587 | 581.989 | 11.402 | 581.989 | 581.989 | 581.989 |
| | Rampenbestrijding en crisisbeheersing | Inkoop | 169 | 23.660 | 23.660 | | 23.660 | 23.660 | 23.660 |
| | Rechtsbescherming | Inkoop | 16.506 | 2.000 | 33.970 | 31.970 | 33.970 | 33.970 | 33.970 |
| | Rechtsbescherming | Subsidies | 2.850 | 3.070 | 3.100 | 30 | 3.100 | 3.100 | 3.100 |
| | Product 1.2 Zichtbaar Drenthe | | | | | | | | |
| | Communicatie | Inkoop | 301.042 | 306.497 | 308.380 | 1.883 | 308.380 | 308.380 | 308.380 |
| | Juridische zaken | Inkoop | 86.558 | 114.608 | 114.408 | -200 | 114.408 | 114.408 | 114.408 |
| | Juridische zaken | Subsidies | | 160 | 200 | 40 | 200 | 200 | 200 |
| | Product 1.3. Goede belangenbehartiging voor Drenthe | | | | | | | | |
| | Interprovinciale betrekkingen | Inkoop | 578.957 | | | | | | |
| | Interprovinciale betrekkingen | Subsidies | 542.333 | 1.246.735 | 1.236.925 | -9.810 | 1.204.150 | 1.204.150 | 1.204.150 |
| | Totaal | | 2.871.539 | 3.720.146 | 4.681.194 | 961.048 | 3.423.419 | 3.273.419 | 3.273.419 |
| baten | Product 1.1. Drenthe goed bestuurd | | | | | | | | |
| | Gedeputeerde staten | Ontv. bijdragen | -1.361 | | | | | | |
| | Gedeputeerde staten | Ontv. subsidies | -140.895 | -12.000 | -12.000 | | -12.000 | -12.000 | -12.000 |
| | Kwaliteit openbaar bestuur | Ontv. bijdragen | -12.041 | | | | | | |
| | Product 1.2. Zichtbaar Drenthe | | | | | | | | |
| | Communicatie | Ontv. bijdragen | -19.146 | -7.640 | -7.640 | | -7.640 | -7.640 | -7.640 |
| | Totaal | | -173.442 | -19.640 | -19.640 | | -19.640 | -19.640 | -19.640 |
| | Totaal programma | | 2.698.097 | 3.700.506 | 4.661.554 | 961.048 | 3.403.779 | 3.253.779 | 3.253.779 |
| | Verrekeninngen resultaat met reserves | | | | | | | | |
| | Totaal na bestemming | | 2.698.097 | 3.700.506 | 4.661.554 | | 3.403.779 | 3.253.779 | 3.253.779 |

### Verschillen tussen begroting 2012 en 2013

| Product | Categorie | Verschil | Toelichting |
|---|---|---|---|
| Bestuurlijk onderzoek | Inkoop | -57.552 | Er is vanaf 2013 minder budget beschikbaar voor Onderzoek CWZ ex Verordening Bestuurscommissie en minder budget voor onderzoek doelmatigheid en doeltreffendheid ex art. 217a Provinciewet. |
| Gedeputeerde staten | Salariskstn | 700.000 | Er is extra budget opgenomen voor frictiekosten en sociaal plan inzake RUD. |
| Gedeputeerde staten | Inkoop | 273.804 | Er is voor projecten RUD meer budget beschikbaar gekomen, daar tegenover staan lagere budgetten Uitvoeringskosten Wabo. |

Er zijn binnen dit programma geen investeringen gepland die worden geactiveerd.

# Programma 2
# Vitaal Drenthe: Mobiliteit

## Missie

De goede bereikbaarheid van Drenthe is een belangrijke concurrentiekracht. De infrastructuur voor de auto is grotendeels op orde. De uitdaging voor de komende periode ligt vooral in de verdere verbetering van het openbaar vervoer en de verkeersveiligheid. Het hoofdnetwerk van het openbaar vervoer moet snel en doelmatig kunnen opereren. Het onderliggende netwerk openbaar vervoer in het landelijk gebied heeft een belangrijke sociaal-maatschappelijke functie. Deze moet goed op de hoofdstructuur zijn afgestemd en op maat worden ingevuld. Wij geven voor de periode tot 2015 uitvoering aan de investeringen, zoals vastgelegd in het Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer 2020.

## Inleiding

Regionale Bereikbaarheid en Regionaal Openbaar Vervoer is een provinciale kerntaak in de zin van het *Bestuursakkoord* en de *Planwet Verkeer en Vervoer*. De kern van het programma Vitaal Drenthe: Mobiliteit is de realisatie van het *Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan Drenthe* (PVVP, 2007). In 2010 hebben we een Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer (IVV) vastgesteld. De totale investering hiervan bedraagt circa € 53 miljoen. Hierbij hebben we besloten dat we de ambities uit het PVVP temperen voor de periode 2011 tot 2015. Bij deze temporisering hebben we rekening gehouden met die projecten die een direct provinciaal belang dienen en een relatie met het Regiospecifiek Pakket (RSP) hebben. Vanwege de gewenste flexibiliteit binnen de jaarprogrammering en vanwege de gelijkmatige spreiding van de kapitaallasten over de jaren, continueren we de Reserve Verkeer en Vervoer. Voor de periode 2015 – 2020 stellen we op basis van het IVV 2020 voor om uit te gaan van een investering van € 68 miljoen. Bij een volgende begroting doen we hier dekkingsvoorstellen voor.
In de huidige situatie hebben investeringen met betrekking tot de optimalisatie en veiligheid van het hoofdnetwerk van weg, water en spoor en de kwaliteitsverbetering van het openbaar vervoer prioriteit. Het IVV is de basis voor investeringsafspraken met andere beheerders van infrastructuur.

De Brede Doeluitkering (BDU) besteden we aan de exploitatie van het openbaar vervoer en aan de cofinanciering van infrastructurele investeringen en permanente verkeerseducatie. De provinciale commissie Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe geeft jaarlijks een afgewogen advies aan ons over het bestedingsvoorstel van de BDU.

Als beheerder van het provinciale wegen- en vaarwegennetwerk, laten wij beheer- en onderhoudswerkzaamheden uitvoeren om te zorgen voor voldoende kwaliteit en een dagelijks goede en veilige beschikbaarheid van de infrastructuur. Daarnaast nemen wij maatregelen om de beschikbaarheid, de doorstroming en de veiligheid ook naar de toekomst toe te kunnen garanderen. Onze activiteiten hebben we onder meer vastgelegd in het *Beleidsplan beheer en onderhoud vaarwegen* en het *Beleidsplan beheer en onderhoud wegen*. Vanaf 1994 geldt Overeenkomst DR1392, welke we hebben afgesloten met het Rijk, en waarin de kostenverrekening voor vaarweg Meppel de Punt is vastgelegd.

## 2.1 Bereikbaarheid inclusief openbaar vervoer

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **Ontwikkeling van een concurrerend vestigingsklimaat door optimalisatie van de regionale bereikbaarheid.** | Optimale autobereikbaarheid.<br>■ Verbetering reistijd/doorstroming;<br>■ Intensiteit/capaciteit verhouding binnen norm.<br>Stedelijke centra met auto binnen 20 minuten bereikbaar in een straal van circa 15 km en met de fiets binnen 30 minuten bereikbaar in een straal van 7,5 km. | Start verdubbeling N33, door het rijk, met bijdrage van Drenthe.<br><br>Verdere uitrol maatregelen N34: realisatie ongelijkvloerse aansluitingen Exloo en Klooster, start voorbereidingen Odoorn/Emmen Noord.<br><br>Maatregelen op diverse provinciale wegen zijn in voorbereiding dan wel in uitvoering volgens planning in het PUP 2013. Zie hiervoor ook het in deze begroting opgenomen investeringsoverzicht. |
| **Realisatie van duurzame mobiliteit op maat, waarbij de kracht van de verschillende modaliteiten wordt benut.** | Inzetten van hoogwaardig openbaar vervoer, zowel per spoor als over de weg.<br>■ Verbetering reistijd;<br>■ Verbetering bezettingsgraad OV.<br>De belangrijke ruimtelijk-economische locaties zijn in de spits, met het openbaar vervoer, binnen 30 minuten bereikbaar in een straal van 15 kilometer. | Uitvoering 1e jaar nieuwe concessie spoorlijn Zwolle - Emmen.<br><br>Doorloop voorverkenning haalbaarheid regiotram corridor Groningen - Assen.<br><br>Uitwerking onderzoek extra pendeltrein Groningen – Assen.<br><br>Rapport studie naar verbetering reistijd en frequentie personenvervoer en exploitatie per spoor voor de Vechtdallijnen.<br><br>Afspraken met het OV bureau t.a.v. tekort zijn uitgevoerd.<br><br>Studie naar mogelijkheden personenvervoer op spoor Coevorden – Rheine (Bentheimer Eisenbahn). |
| **De optimalisatie van de bereikbaarheid van stedelijke gebieden met een integraal maatregelpakket voor de auto, het openbaar vervoer, de fiets en het goederenvervoer.** | Het gebruik van de fiets stimuleren in zowel stedelijke gebieden als tussen stedelijke gebieden en omliggende kernen door directe, veilige en comfortabele routes te realiseren.<br>■ Verbetering reistijd;<br>■ Toename fietsintensiteit.<br><br>De knelpunten voor het goederenvervoer worden in het kader van het verbeteren van de bereikbaarheid opgepakt.<br>■ Verbetering reistijd;<br>■ Goederenvervoer.<br><br>Vaarverbindingen met economische kernzones optimaliseren.<br>■ Positieve ontwikkeling goederenoverslag en -transport. | Herijkte fietsnota Drenthe en bijbehorende visie.<br><br>1e fase aanpassing fietsroute plus Vries – Zuidlaren gerealiseerd.<br><br>Quick wins havenkade Coevorden (verruimen Coevorden – Vechtkanaal, verplaatsen kade en aanpassen fundering Bentheimer spoorbrug) zijn gerealiseerd.<br><br>Realisatie vaarweg Erica – Ter Apel. |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **Stimulering van ontwikkeling en toepassing innovatieve maatregelen.** | Capaciteit van het spoor voor goederenvervoer is in 2020 verviervoudigd ten opzichte van 2002.<br><br>Optimale benutting van het totale netwerk door sturing en geleiding.<br>■ Toename toepassing ICT. | Uitrol van Dynamische Reizigers Informatiesystemen (DRIS) op 330 haltes in Drenthe t.b.v. verbetering informatievoorziening OV aan reizigers is gerealiseerd.<br><br>Start uitvoering maatregelen convenant Beter Benutten (ITS, fiets en mobiliteitsmanagement). |

## 2.2 Verkeersveiligheid

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **Waarborgen van de Verkeersveiligheid.** | Verbeteren van de verkeersveiligheid<br>■ Lager aantal verkeersslachtoffers;<br>■ Afname black spots. | Naast aanpak infrastructuur uitvoering programma bewustwording (educatie en gedrag) weggebruikers. volgens planning PUP 2013 gerealiseerd.<br><br>Onze inzet is om het aantal verkeersslachtoffers zoveel mogelijk te beperken conform onze doelstelling in het strategisch plan verkeersveiligheid Drenthe.<br><br>Het provinciale wegennet is in 2015 ingericht volgens de richtlijn Essentiële Herkenbaarheidskenmerken (EHK). |
| **Waarborgen van de sociale veiligheid in het openbaar vervoer.** | Het veiligheidsniveau in het openbaar vervoer wordt door reizigers ruim voldoende gewaardeerd. | Minimaal een 8 op de reizigersenquete in het openbaar Vervoer (klanten barometer). |
| **De organisatie van samenwerking tussen overheden, overheidssectoren, marktpartijen en belangengroepen.** | Het realiseren van gebiedsgerichte samenwerking tussen provincie, gemeenten en rijk.<br>■ Afgesloten investeringsafspraken met partners. | Vastgelegd in het PUP 2013. |

## 2.3 Wegen

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **Garanderen van beschikbaarheid en veiligheid van het bestaande provinciale wegennet.** | De technische kwaliteit (CROW-normen) van het wegennet wordt voldoende gegarandeerd door het uitvoeren van onderhoud en beheerwerkzaamheden. | Niet meer dan 15 terechte aansprakelijkheidsstellingen. |
| | De beschikbaarheid van het provinciale wegnet moet maximaal zijn. | Stremming wegvak a.g.v. calamiteit beperkt tot 1 uur.<br><br>Binnen 1 uur gladheidbestrijding operationeel.<br><br>(Minimale) Basis kwaliteit van wegdek, (incl. belijning, bebording, bebakening, bewegwijzering, verlichting, etc.), wegberm, waterafvoer (sloten, duikers, riolering).<br><br>Calamiteitenorganisatie operationeel binnen 1 uur na melding. |

**Toelichting**

Op basis van het rapport "*Kosten beheer en onderhoud wegen en vaarwegen Provincie Drenthe*" stellen we het beleid en het benodigde budget vast. Door verlaging van de budgetten in de afgelopen jaren komt het basiskwaliteitsniveau in gevaar. Eerdergenoemd rapport vormt de basis voor het *Beheersplan Wegen*.

## 2.4 Vaarwegen

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **Garanderen beschikbaarheid en veiligheid provinciale vaarwegen.** | Waarborgen van:<br>■ Technische kwaliteit van de vaarweg als voldoende veilig;<br>■ Technische kwaliteit van de objecten (sluizen, bruggen, ect.) als voldoende veilig;<br>■ Aanleg van bediening op afstand traject Stieltjeskanaal - Bladderwijk. | Waarborgen van een veilig en doelmatig gebruik van de provinciale vaarwegen door beroeps en recreatievaart.<br>Aantal terechte aansprakelijkheidsstellingen zelfde als in 2010.<br>Uitvoeren van vervanging en groot onderhoud conform programmering. |
| | Openingstijden van de vaarwegen conform besluit GS. | |
| | Geen hoger waterpeil dan de toegestane afwijkingen (maximale afwijking van het waterpeil mag 10 cm zijn op basis van het door het waterschap vastgestelde peil). | Peilbeheer op de provinciale vaarwegen. |

**Toelichting**

In december 2012 stellen we de nota Toedeling Functionaliteit en Beheer Vaarwegen vast. Op basis van het rapport "*Kosten beheer en onderhoud wegen en vaarwegen Provincie Drenthe*" stellen we het beleid en het benodigde budget vast. Door verlaging van de budgetten in de afgelopen jaren komt het basiskwaliteitsniveau in gevaar. Eerdergenoemd rapport vormt de basis voor het *Beheerplan Vaarwegen*.

### Wat mag het kosten?

| | Product | Eco cat | 2011 rekening | 2012 | 2013 | Verschil 2012-2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| lasten | Product 2.1. Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | | | | | | | | |
| | Thema Bereikbaarheid | Inkoop | 1.323.854 | 13.105.698 | 4.512.455 | -8.593.243 | 1.176.146 | | |
| | Thema Bereikbaarheid | Subsidies | 9.806.861 | 6.844.216 | 6.844.216 | | 6.844.216 | 6.844.216 | 6.844.216 |
| | Thema Bereikbaarheid | kapitaallasten | 7.866.320 | 7.056.416 | 23.377.819 | 16.321.403 | 13.001.219 | 15.166.035 | 11.472.396 |
| | Thema Bereikbaarheid | Overige verrek. | 64.990 | 43.834 | 27.797 | -16.037 | 27.797 | 27.797 | 27.797 |
| | Thema ruimtelijk - economische ontwikkeling | Inkoop | 2.664.497 | 1.400.000 | 1.400.000 | | 1.000.000 | | |
| | Thema ruimtelijk - economische ontwikkeling | Subsidies | 21.498.124 | 21.547.883 | 21.552.743 | 4.860 | 21.552.743 | 21.552.743 | 21.552.743 |
| | Thema ruimtelijk - economische ontwikkeling | Overige verrek. | 172.111 | 70.405 | 44.886 | -25.519 | 44.886 | 44.886 | 44.886 |
| | Product 2.2. Verkeersveiligheid | | | | | | | | |
| | Thema beleidsmonitoring, -monitoring en communicatie | Inkoop | 89.559 | 237.787 | 191.027 | -46.760 | 191.027 | 134.590 | 134.590 |
| | Thema Veiligheid | Inkoop | 887.737 | 421.631 | 132.319 | -289.312 | 132.319 | 132.319 | 132.319 |
| | Thema Veiligheid | Subsidies | | 581.119 | 552.750 | -28.369 | 552.750 | 552.750 | 552.750 |

| | Product | Eco cat | 2011 rekening | 2012 | 2013 | Verschil 2012-2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Product 2.3. Wegen | | | | | | | | |
| | Wegennet (wegenbeheer) | Inkoop | 8.810.306 | 9.963.886 | 9.994.587 | 30.701 | 10.251.587 | 10.474.587 | 10.544.587 |
| | Wegennet (wegenbeheer) | Belastingen | 94.337 | 90.756 | 90.756 | | 90.756 | 90.756 | 90.756 |
| | Wegennet (wegenbeheer) | kapitaallasten | 163.279 | 123.011 | 97.500 | -25.511 | 97.635 | 110.685 | 134.995 |
| | Product 2.4. Vaarwegen | | | | | | | | |
| | Vaarweg Meppel-De Punt | Inkoop | 1.587.075 | 2.328.700 | 2.427.115 | 98.415 | 3.317.115 | 3.317.115 | 2.467.115 |
| | Vaarweg Meppel-De Punt | Belastingen | 25.132 | 13.615 | 13.615 | | 13.615 | 13.615 | 13.615 |
| | Vaarwegverbinding Erica - Ter Apel | Inkoop | 5.373.300 | 10.151.077 | 3.412.667 | -6.738.410 | 500.000 | | |
| | Zuidoost-Drentse vaarwegen | Inkoop | 1.680.773 | 2.487.600 | 2.644.474 | 156.874 | 2.694.474 | 2.694.474 | 2.694.474 |
| | Zuidoost-Drentse vaarwegen | Belastingen | 17.962 | 31.034 | 31.034 | | 31.034 | 31.034 | 31.034 |
| | Zuidoost-Drentse vaarwegen | kapitaallasten | | 1.029 | 108.900 | 107.871 | 409.067 | 570.763 | 700.085 |
| | Totaal | | 62.126.218 | 76.499.697 | 77.456.660 | 956.963 | 61.928.386 | 61.758.365 | 57.438.358 |
| baten | Product 2.1. Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | | | | | | | | |
| | Thema Bereikbaarheid | Ontv. bijdragen | -21.514 | | | | | | |
| | Thema Bereikbaarheid | Ontv. subsidies | -9.785.347 | -6.844.216 | -7.444.216 | -600.000 | -6.844.216 | -6.844.216 | -6.844.216 |
| | Thema ruimtelijk - economische ontwikkeling | Ontv. subsidies | -23.407.079 | -20.683.913 | -20.373.113 | 310.800 | -20.062.313 | -19.647.913 | -19.647.913 |
| | Product 2.2. Verkeersveiligheid | | | | | | | | |
| | Thema beleidsmonitoring, -monitoring en communicatie | Leges | -25.171 | -17.500 | -17.500 | | -17.500 | -17.500 | -17.500 |
| | Thema beleidsmonitoring, -monitoring en communicatie | Ontv. bijdragen | -35.250 | | | | | | |
| | Thema Veiligheid | Ontv. subsidies | -887.737 | -1.000.000 | -682.319 | 317.681 | -682.319 | -682.319 | -682.319 |
| | Product 2.3. Wegen | | | | | | | | |
| | Wegennet (wegenbeheer) | Leges | -6.253 | -5.000 | -5.000 | | -5.000 | -5.000 | -5.000 |
| | Wegennet (wegenbeheer) | Ontv. bijdragen | -257.447 | -44.660 | -44.660 | | -44.660 | -44.660 | -44.660 |
| | Product 2.4. Vaarwegen | | | | | | | | |
| | Vaarweg Meppel-De Punt | Leges | -400 | -500 | -500 | | -500 | -500 | -500 |
| | Vaarweg Meppel-De Punt | Ontv. bijdragen | -102.902 | -62.930 | -62.930 | | -62.930 | -62.930 | -62.930 |
| | Vaarweg Meppel-De Punt | Ontv. subsidies | -3.561.712 | -3.314.130 | -3.387.300 | -73.170 | -3.387.300 | -3.387.300 | -3.387.300 |
| | Vaarwegverbinding Erica - Ter Apel | Ontv. bijdragen | -5.351.000 | -6.695.333 | -1.361.834 | 5.333.499 | | | |
| | Zuidoost-Drentse vaarwegen | Leges | -775 | -500 | -500 | | -500 | -500 | -500 |
| | Zuidoost-Drentse vaarwegen | Ontv. bijdragen | -71.843 | -65.465 | -65.465 | | -65.465 | -65.465 | -65.465 |
| | Zuidoost-Drentse vaarwegen | Ontv. subsidies | -1.390.647 | -1.136.520 | -1.159.200 | -22.680 | -1.159.200 | -1.159.200 | -1.159.200 |
| | Totaal | | -44.905.076 | -39.870.667 | -34.604.537 | 5.266.130 | -32.331.903 | -31.917.503 | -31.917.503 |
| | Totaal programma | | 17.221.142 | 36.629.030 | 42.852.123 | 6.223.093 | 29.596.483 | 29.840.862 | 25.520.855 |

| | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Verrekeningen resultaat met reserves | | | | | | | |
| | Bijdrage aan reserve Investeringen Verkeer en Vervoer | | 2.940.237 | | | | | |
| | Bijdrage van reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt | 612.956 | -340.000 | -340.000 | | -1.190.000 | -1.190.000 | -340.000 |
| | Bijdrage van reserve Investeringen verkeer en vervoer | -31.818 | | -14.880.017 | | -4.272.341 | -4.426.120 | -858.810 |
| | Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbete-ringswerken N34 | -1.323.854 | -1.140.698 | -4.512.455 | | -1.176.146 | | |
| | Bijdrage van Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | -1.422.300 | -3.455.744 | -2.750.833 | | -1.200.000 | | |
| | Bijdrage van Reserve verdubbeling N33 | | -11.965.000 | | | | | |
| | Saldo verrekening met reserves | -2.165.016 | -13.961.205 | -22.483.305 | | -7.838.487 | -5.616.120 | -1.198.810 |
| | Totaal na bestemming | 15.056.126 | 22.667.825 | 20.368.818 | | 21.757.996 | 24.224.742 | 24.322.045 |

### Verschillen tussen de begroting 2012 en 2013

| Product | Categorie | Verschil | Toelichting |
|---|---|---|---|
| Thema Bereikbaarheid | Inkoop | -8.593.243 | In de begroting 2012 is de éénmalige bijdrage van bijna € 12 miljoen voor de verdubbeling N33 opgenomen. In 2013 zijn er hogere budgetten voor het onderhoud en verbeteringswerken N34 opgenomen, zodat per saldo € 8,5 miljoen minder besteed zal worden in 2013. |
| Thema Bereikbaarheid | kapitaallasten | 16.321.403 | De kapitaallasten van het investeringsprogramma Verkeer en Vervoer zijn in 2013 hoger, doordat geplande investeringen naar verwachting in 2012 kunnen worden afgerond en er daarom in 2013 gestart wordt met afschrijven. |
| Thema Veiligheid | Inkoop | -289.312 | Er is rekening gehouden met een lagere inzet van Programmakosten Verkeers- en Vervoersberaad. |
| Vaarweg Meppel-De Punt | Inkoop | 98.415 | Er is een prijscompensatie in 2013 toegevoegd van € 80.000. |
| Vaarwegverbinding Erica - Ter Apel | Inkoop | -6.738.410 | Het betreft hier de aanleg van Vaarweg Erica - Ter Apel. De kosten zijn niet gelijkmatig over de jaren verdeeld. |
| Zuidoost-Drentse vaarwegen | Inkoop | 156.874 | Aan het budget is € 80.000 prijscompensatie toegevoegd. Voor onderhoud Erica - Ter Apel was in 2012 een bedrag van € 30.000 meegenomen vanaf 2013 wordt dit structureel verhoogd naar € 140.000. |
| Zuidoost-Drentse vaarwegen | kapitaallasten | 107.871 | De rente- en afschrijvingslasten zijn toegenomen door rentelasten op de investeringskosten van Ericasluis/Oranjesluis. |
| Thema Bereikbaarheid | Ontv. subsidies | -600.000 | Er is rekening gehouden met de inzet van een bedrag van 600.000 BDU uit voorgaande jaren. |
| Thema ruimtelijk - economische ontwikkeling | Ontv. subsidies | 310.800 | Er is rekening gehouden met lagere BDU ontvangsten. |
| Thema Veiligheid | Ontv. subsidies | 317.681 | Er is rekening gehouden met lagere BDU ontvangsten. |
| Vaarweg Meppel-De Punt | Ontv. subsidies | -73.170 | De inkomsten worden berekend op basis van indexcijfers, vanaf 2013 is de begrote inkomst hierdoor verhoogd. |
| Vaarwegverbinding Erica - Ter Apel | Ontv. bijdragen | 5.333.499 | Het betreft hier de aanleg van Vaarweg Erica - Ter Apel. De opbrengsten zijn niet gelijkmatig over de jaren verdeeld. |

Er zijn binnen dit programma investeringen gepland. Zie hiervoor paragraaf II.4 Financiële positie en toelichting, onderdeel 4.1 Investeringen naar nut.

## Financiële toelichting

In de bovenstaande cijfers is als onderdeel van het dekkingsplan rekening gehouden met een vrijval van eigen middelen in de BDU en een lagere dotatie aan de Reserve Verkeer en Vervoer.

### Vrijval inzet eigen middelen in BDU

We schatten in dat de verwachte bezuiniging van het Rijk op de eenmalige BDU lager uitvalt dan eerst verwacht. We verwachten daardoor in 2013 € 600.000 minder provinciale middelen als compensatie nodig te hebben.

### Lagere dotatie aan Reserve Verkeer en Vervoer

Door het hanteren van een langere afschrijvingstermijn voor bijdragen aan activa in eigendom van derden – 10 jaar in plaats van de tot dusverre gehanteerde termijn van 1 jaar – is een lagere dotatie aan de Reserve Verkeer en Vervoer van € 250.000 structureel mogelijk zonder dat dit ten koste gaat van het voorgenomen investeringsprogramma.

# Programma 3
# Vitaal Drenthe: Regiospecifiek Pakket

## Missie

Het Regiospecifiek Pakket is een programma ter versterking van de economische structuur en verbetering van de bereikbaarheid van Drenthe, met looptijd tot in 2020. Met het Rijk zijn daarover in 2008 bindende afspraken op hoofdlijnen gemaakt in het convenant Regiospecifiek pakket Zuiderzeelijn (RSP).

## Inleiding

Het RSP bestaat uit vijf gebiedsopgaven en het REP. De doelen zijn in het rijksconvenant gedefinieerd op programmaniveau, dus voor het hele RSP. De doelen zijn samengevat in:
- Versterking van de ruimtelijk-economische structuur;
- Verbetering van de (voorwaardenscheppende) bereikbaarheid;
- Duurzame verbetering van de ruimtelijke kwaliteit.

Deze doelen zijn bijvoorbeeld te specificeren via in geld te vertalen rijtijdwinst, toename werkgelegenheid of afname werkloosheid. Maar in het RSP-rijksconvenant wordt ervan uitgegaan dat realisatie van de projectresultaten leidt tot realisatie van de genoemde doelen. Het convenant specificeert projectresultaten, die daarom vermeld staan bij de Doelstelling per thema.
Het zwaartepunt van de RSP-inzet in Drenthe ligt in de Integrale Gebiedsontwikkelingen (IGO's) Assen, Emmen en Coevorden, waarvoor het RSP katalysator is. We hebben die afspraken vastgelegd in samenwerkingsovereenkomsten met de gemeenten Assen, Coevorden en Emmen als trekkers van de RSP-deelprogramma's in die steden, die we, indien nodig, nader zullen concretiseren. Enkele afspraken zijn:

- In Coevorden valt dit convenant samen met het RSP (zoals afgesproken via het rijks-convenant van 2008).
- In Emmen neemt de provincie deel in de verbreding, de integrale gebiedsontwikkeling (IGO-) Atalanta.
- In de verbetering van de spoorlijn Zwolle-Emmen werkt de provincie samen met de provincie Overijssel via een gezamenlijk verbeterplan (2012).

Wij willen deze afspraken de komende jaren (t/m 2020) in samenwerking met onze partners zo snel mogelijk tot uitvoering brengen. Dat past in onze visie om in tijden van crisis geplande overheidsinvesteringen versneld uit te voeren, ter stimulering van werkgelegenheid. Het RSP ligt op schema om eind 2020 gereed te zijn waarin onze rol, naast die van contractpartner van het Rijk namens de regio (in SNN-verband), vooral regisserend, cofinancierend, voorwaarden scheppend en voor een beperkt deel uitvoerend zal zijn.

## 3.1 Bereikbaarheidspakket, waarin onderdelen van de Integrale gebieds-ontwikkelingen Assen, Coevorden, Emmen

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **RSP-Gebiedsopgave 1 Bereikbaarheid- Assen-FlorijnAs** | ■ Realiseren van de projecten:<br>a. Fly-over over het knooppunt N33/A28 (onderdeel van het project N33-verdubbeling);<br>b. Nieuw Station Assen Zuid;<br>c. Nieuwe Weg Assen Zuid - A28 (Aansluiting 'zuidzuid') – TT;<br>d. Opwaardering Stadsboulevard (incl. tunnel onder stationsplein);<br>e. Herinrichting Hoofdstation en de stationsomgeving<br>f. 'Blauwe As': weer bevaarbaar maken van Het Kanaal (De Vaart-Havenkanaal);<br>g. Verbredingspakket (in herijking);<br>■ Faciliteren van de IGO. | In 2013 komt het volgende gereed:<br>- Het contract voor het wegenproject Assen-Zuid (c) start uitvoering eind 2013, weg gereed eind 2014);<br>- Besluit over de voorkeurvariant voor het (Hoofd) Station (e);<br>- De Blauwe As, Het Kanaal (f), is in uitvoering.<br>De verdubbeling van de N33 is, inclusief de fly-over (die bij de FlorijnAs hoort), eveneens in uitvoering (geplande openstelling 2e kw. 2015). |
| **RSP-Gebiedsopgave 2A: Bereikbaarheid-Emmen-Centrum.** | ■ Realiseren van de projecten:<br>a. Ondertunneling Hondsrugweg (RSP-Bereikbaarheid);<br>b. Opwaardering Boermarkeweg (RSP-Bereikbaarheid; inherijking);<br>c. Reconstructie aansluiting N34/Rondweg (N391) (RSP-Bereikbaarheid, tevens investeringsprogramma verkeer en vervoer, IVV). | Eind 2013 komt het project Hondsrugwegtunnel gereed, plus in 2013:<br>- Programma van eisen N34-project (c );<br>- Besluiten provincie-gemeente over Bereikbaarheids-pakket (Keuze voor de Boermarkeweg (b) of een ander project). |
| **RSP-Gebiedsopgave 2B: Integrale gebied-ontwikkeling Atalanta (excl. Bereikbaarheid).** | ■ Realiseren van de projecten:<br>a. Centrumplein ('Economie van de Verbinding');<br>b. DPE-Next;<br>c. Mensen(leisure)park (op de Hoofstratlokatie, v/h Dierenpark Emmen, DPE).<br>■ Stimuleren (IGO). | DPE-Next is in uitvoering, geplande opening eind 2015. |
| **RSP-Gebiedsopgave 3 RSP-Coevorden.** | ■ Realiseren van de projecten:<br>a. Nieuwe (zuidelijke) Spoorboog naar het Europark (2016-2017);<br>b. Verwijderen rangeerterrein Coevorden Centrum;<br>c. Herinrichting Station en stationssomgeving. | In 2013 komt het volgende gereed:<br>- Technische voorbereiding bestekken en aanbesteding Spoorboog;<br>- Stationsomgeving: voorbereiding en aanpassing infrastructuur (bereikbaarheid). |
| **RSP-Gebiedsopgave 4 Verbetering spoorlijn Emmen-Zwolle (buiten Coevorden).** | ■ Realiseren van de projecten:<br>a. Spoorverdubbeling bij Station Emmen-Zuid;<br>b. Spoorverdubbeling Coevorden-Nieuw Amsterdam. | In 2013 komt het volgende gereed:<br>- De verkenningsstudie voor de spoorverdubbeling bij Emmen Zuid;<br>- De opdracht voor de vervolgstudie voor Coevorden-Nieuw Amsterdam. |
| **RSP-Gebiedsopgave 5 Verbetering Spoorlijn Zwolle-Assen-Groningen (Kernnet Spoor, of 'Motie Koopmans').** | ■ Realiseren van de projecten:<br>a. (Versnellings)Maatregelen Zwolle Noord;<br>b. Spoorboog Hoogeveen;<br>c. Wachtspoor voor goederentreinen;<br>d. Vrijleggen Emmen-Zwolle in Herfte-Aansluiting. | In 2013 komen de verkenningen voor de Maatregelen Zwolle Noord en Zwolle-Herfte gereed.<br>De planologische regeling van de spoorboog bij Hoogeveen (b) start in 2013. |

## 3.2 RSP/REP

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **Beleidsopgave 6 Ruimtelijk Economisch Programma (REP).** | Verbetering van de ruimtelijk-economische structuur. | In 2013 zijn zijn twee beschikkingen voor REP-projecten gepland. |

**Toelichting**

Het REP is onderdeel van het RSP, en is gesplitst in een centraal deel (onder rijksregie, met voor Drenthe een geplande rijksbijdrage van € 30 mln), en een decentraal deel (met voor Drenthe een geplande rijksbijdrage van € 25 mln), via het provinciefonds. Wij zijn in onderhandeling met het Rijk (ministerie van EL&I) om het centrale deel van het REP te decentraliseren.

## Wat mag het kosten?

| | Product | Eco cat | 2011 rekening | 2012 | 2013 | Verschil 2012-2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| lasten | Product 3.2. RSP/REP | | | | | | | | |
| | Regio Specifiek Pakket (RSP) incl. Ruimtelijk Economisch Programma (REP) | Inkoop | 519.214 | 5.525.922 | 28.814.434 | 23.288.512 | 33.735.056 | 27.762.033 | 20.299.971 |
| | Regio Specifiek Pakket (RSP) incl. Ruimtelijk Economisch Programma (REP) | Subsidies | | 14.951.049 | | -14.951.049 | | | |
| | Totaal | | 519.214 | 20.476.971 | 28.814.434 | 8.337.463 | 33.735.056 | 27.762.033 | 20.299.971 |
| baten | Product 3.2. RSP/REP | | | | | | | | |
| | Regio Specifiek Pakket (RSP) incl. Ruimtelijk Economisch Programma (REP) | Ontv. bijdragen | -200.000 | -5.890.278 | -8.821.000 | -2.930.722 | -8.741.000 | -9.893.000 | -8.955.000 |
| | Regio Specifiek Pakket (RSP) incl. Ruimtelijk Economisch Programma (REP) | Ontv. subsidies | -9.300.756 | | | | | | |
| | Totaal | | -9.500.756 | -5.890.278 | -8.821.000 | -2.930.722 | -8.741.000 | -9.893.000 | -8.955.000 |
| | Totaal programma | | -8.981.542 | 14.586.693 | 19.993.434 | 5.406.741 | 24.994.056 | 17.869.033 | 11.344.971 |
| | Verrekeningen resultaat met reserves | | | | | | | | |
| | Bijdrage aan RSP reserve | | 20.345.255 | | | | | | |
| | Bijdrage van Reserve RSP | | | -5.939.458 | -17.402.295 | | -22.402.917 | -15.277.894 | -8.753.832 |
| | Saldo verrekening met reserves | | 20.345.255 | -5.939.458 | -17.402.295 | | -22.402.917 | -15.277.894 | -8.753.832 |
| | Totaal na bestemming | | 11.363.713 | 8.647.235 | 2.591.139 | | 2.591.139 | 2.591.139 | 2.591.139 |

## Verschillen tussen de begroting 2012 en 2013

| Product | Categorie | Verschil | Toelichting |
|---|---|---|---|
| Regio Specifiek Pakket (RSP) incl. Ruimtelijk Economisch Programma (REP) | Inkoop | 23.288.512 | Voor de uitvoering van RSP projecten worden in 2013 meer lasten verwacht. Het verschil wordt met name verklaard door de uitvoering van het project Emmen Atalanta. |
| Regio Specifiek Pakket (RSP) incl. Ruimtelijk Economisch Programma (REP) | Subsidies | -14.951.049 | Voor de uitvoering van RSP projecten worden in 2013 meer lasten verwacht. Het verschil wordt met name verklaard door de uitvoering van het project Emmen Atalanta. |
| Regio Specifiek Pakket (RSP) incl. Ruimtelijk Economisch Programma (REP) | Ontv. bijdragen | -2.930.722 | In 2013 worden ten opzichte van 2012 meer baten verwacht in het kader van het Regionaal Mobiliteitsfonds. |

Er zijn binnen dit programma geen investeringen gepland die worden geactiveerd.

# Programma 4
# Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur

## Missie

De provincie wil de sociaal-culturele ruggengraat van Drenthe borgen. Cultuur is een kerntaak van de provincie, gekoppeld aan het ruimtelijk-economisch domein en de identiteit van Drenthe. Dit betekent dat organisaties en instellingen die opereren in het sociale domein zich primair wenden tot de gemeenten. De sociale en culturele ruggengraat van Drenthe, voor zover passend bij onze kerntaken op het ruimtelijk-economisch domein, blijven wij ondersteunen.

## Inleiding

**Cultuur**
Het cultuurbeleid plaatsen we meer dan voorheen in het kader van de ruimtelijke en economische opgaven van de provincie. Cultuur als drager van identiteit is daarbij uitgangspunt. We gaan integraler werken en gebiedsgerichter. Een andere ontwikkeling is dat de rijksoverheid taken decentraliseert naar provincies en dat provincies scherper leten op de taakverdeling tussen rijk, provincie en gemeenten.

De beleidsdoelen van het culturele domein hebben we vastgelegd in het beleidskader '*Oude wereld, nieuwe mindset*', cultuurbeleid provincie Drenthe 2013-2016.

**Sociaal domein**
Het sociale domein is geen kerntaak van de provincie. Wettelijke taken blijven we natuurlijk uitvoeren en daarnaast blijven we een aantal rollen in het sociale domein vervullen. In de transitie zien we erop toe dat het sociale aspect wordt verankerd in de terreinen die wel tot onze kerntaak behoren, zoals de uitvoering van de Omgevingsvisie en de ontwikkeling van het Vitaal Platteland.
De beleidskaders van het sociaal domein hebben we vastgelegd in:
- Beleidsvisie sociaal 2013-2015;
- Meerjaren beleidskader jeugdzorg 2013-2016;
- Kader voor Economische Investeringen 2011-2015 (Zorgeconomie/healthy ageing).

## 4.1 Sociaal domein

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **Vitaal en leefbaar Drenthe.** | Zorgvuldige afbouw sociale domein met behoud van aandacht voor sociaaleconomische vitaliteit en leefbaarheid. | Instellingen sociaal domein zijn ingespeeld op en beantwoorden vragen van Drentse gemeenten en provincie op gebied van vitaal en leefbaar Drenthe.<br>Krimpagenda Oost Drenthe: zie programma 5. |
| **Steunfunctiewerk art. 13 WMO.** | Invulling geven aan wettelijke steunfunctietaak samen met de Drentse gemeenten. | Instellingen sociaal domein zijn ingespeeld op en beantwoorden vragen van Drentse gemeenten en provincie op gebied van vitaal en leefbaar Drenthe. |

## 4.2 Jeugd en onderwijs

### Jeugdzorg

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **Wet op de Jeugdzorg uitvoeren op een wijze die aansluit bij de Drentse aanpak.** | Jeugdigen en gezinnen eerder helpen met lichtere zorg. | Ten opzichte van de situatie van 2011 is eind 2013:<br>- De groeiende vraag naar tweedelijns jeugdzorg afgeremd.<br>- De efficiency van de zorgaanbieder verder verbetert.<br>- Dure residentiële hulp teruggedrongen, door meer capaciteit voor intensieve pleegzorg en gezinshuizen. |
| | De toestroom naar geïndiceerde jeugdzorg verminderen door de ontwikkeling van Centra Jeugd en Gezin in 12 Drentse gemeenten te ondersteunen en de Zorg Advies Teams in het onderwijs te versterken. | In alle Drentse gemeenten maken medewerkers Toegangstaken Bureau Jeugdzorg onderdeel uit van CJG team. Eind 2013 is er in minimaal 6 gemeenten een gezamenlijke toegang BJZ-CJG. |
| | Jeugdigen in Drenthe snel en goed helpen bij het Veilig Opgroeien. | Jeugdigen die zich melden bij Bureau Jeugdzorg voelen zich veilig in de eigen sociale context. |

### Onderwijs; Onderwijskansen en arbeidsmarkt

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **Onderwijskansen.** | Evenwichtigheid tussen de vraag van werkgevers en het aanbod van werknemers (krimp).<br><br>Effectieve ketenvorming (Zorg Advies Teams). | Zie programma 9 en dan 9.2.<br><br>Zie Jeugdzorg. |
| **Arbeidsmarkt.** | Signaleren en agenderen lange termijn problematiek op de arbeidsmarkt. | Zie programma 9 en dan 9.2. |

## 4.3 Sport

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **Drenthe is economisch versterkt en aantrekkelijk voor toerist, recreant, inwoner en ondernemer.** | Economische en maatschappelijk spin-off genereren door sportevenementen. | 1 evenement op internationaal en 3 evenementen op nationaal niveau. |
| | Slimme combinaties van ruimtelijke functies. | Kenniscentrum Evenementen is verder ontwikkeld en ingezet bij evenementen.<br><br>Nationale parken opengesteld voor beweegactiviteiten. |
| **Stimuleren leefbaarheid en behouden/verkrijgen vitale inwoners.** | Inzetten op platformfunctie voor (combineren/versterken van) sportactiviteiten. | Samenwerking Sport Drenthe en Marketing Drenthe met aandacht voor aangepast sporten. |

## 4.4 Kunsten erfgoed en media

### Kunsten

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **Versterken ruimtelijke kwaliteit door cultuurhistorie, archeologie en artistiek ontwerp mee te laten sturen in ruimtelijke planvorming en gebiedsontwikkeling.** | Bij ruimtelijke ontwikkelingen, waar we als provincie direct of indirect bij betrokken zijn, betrekken we kunst, vormgeving en culturele identiteit in de ruimtelijke planvorming. | Bij minimaal 1 aanbesteding van een groter infrastructureel project zijn kunst- en cultuuraspecten meegenomen. |
| **Onderscheidend aanbod van kunst en cultuur met een hoge kwaliteit en toegesneden op verschillende doelgroepen toegankelijk maken voor een groot publiek en de deelname hieraan te bevorderen.** | Vergroten cultuurparticipatie door ondersteuning amateurkunst en ontwikkeling van talent in de uitvoerende kunsten op provinciaal niveau. | - Projecten van provinciaal belang zijn ondersteund.<br>- Drentse instellingen voor podiumkunst, provinciale festivals en overige instellingen met specifieke talentontwikkelingstaken zijn ondersteund. |
| | Kwaliteitsverbetering van cultuureducatie en daarbij een nieuwe verdeling van rollen, taken en verantwoordelijkheden tussen provinciale en gemeentelijke instellingen. | - De rijksregeling Cultuureducatie met Kwaliteit is geïmplementeerd door het ontwikkelen van een Drents plan door provincie en 12 Drentse gemeenten.<br>- De speerpunten erfgoededucatie en cultuureducatie zijn geborgd in provinciale en lokale infrastructuren. |
| **Versterken van het vestigingsklimaat en de vrijetijdseconomie door de inzet van kunst en cultuur.** | Het culturele aanbod en de kwaliteit van de ruimtelijke omgeving op het platteland op een hoog niveau brengen. | Samen met gemeenten zijn twee opdrachten verstrekt aan kunstenaars en gezelschappen voor podiumkunsten. |
| | Het stimuleren van de ontwikkeling van bijzondere en hoogwaardige culturele manifestaties en activiteiten. | Bijzondere culturele manifestaties op het terrein van de podiumkunsten en de beeldende kunsten zijn gestimuleerd en ontwikkeld. Daarnaast hebben we twee opdrachten verstrekt. |

### Erfgoed

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **Realiseren van een herkenbare en onderscheidende culturele identiteit door behoud en ontwikkeling van het materiële en immateriële erfgoed.** | Toegankelijk maken 'verhaal van Drenthe'. | Het publieksbereik bij musea van provinciale betekenis is toegenomen. |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **Realiseren van een herkenbare en onderscheidende culturele identiteit door behoud en ontwikkeling van het materiële en immateriële erfgoed.** | Het bevorderen van herbestemming van karakteristiek gebouwd erfgoed. | - Provinciaal Uitvoeringsprogramma Herbestemming (PPH-2013-2016/jaartranche 2013).<br>- Drents Monumentenfonds (DMF) is geëvalueerd en verbreed.<br>- Plan van aanpak 2014 Noordelijke samenwerking financiering restauratie en herbestemming van karakteristiek bezit. |
| | Goede omgang met archeologisch erfgoed ex situ. | Archeologisch opgravingsmateriaal in het Noordelijk Archeologisch Depot wordt duurzaam bewaard en is beschikbaar voor onderzoek en expositie (fysiek en digitaal). |
| | Betere borging van de streektaal en bewustwording van de meerwaarde van de streektaal bevorderen. | Opdracht aan Huus van de Taol voor streektaalontwikkeling, onderzoek, verstrekken informatie en promotie. |
| **Versterken ruimtelijke kwaliteit door cultuurhistorie en archeologie mee te laten sturen in ruimtelijke planvorming (structuurvisies, bestemmingsplannen, MER's) en gebiedsontwikkeling.** | Goede omgang met archeologisch erfgoed in situ. | Behoud archeologisch erfgoed van provinciaal belang in situ (in de bodem) door planologische bescherming/inrichting. |
| | Drentse gemeenten hebben vastgesteld gemeentelijk erfgoedbeleid in 2016. | Steunpunt Cultureel Erfgoed + steunt gemeenten in opstellen, vaststellen en uitvoeren erfgoedbeleid. |
| | Opname van de Koloniën van Weldadigheid op de UNESCO Werelderfgoedlijst. | - Statement of Outstanding Universal Value' is opgesteld als onderdeel van het nominatiedossier.<br>- Plan van aanpak 2013-2016 Provinciale Monumenten, als onderdeel van gemeentelijk erfgoedbeleid |
| **Onderscheidend aanbod van kunst en cultuur met een hoge kwaliteit en toegesneden op verschillende doelgroepen toegankelijk maken voor een groot publiek en de deelname hieraan te bevorderen.** | Toegankelijk maken ' verhaal van Drenthe'. | - Thematische publieksfilmpjes over provinciaal belang archeologie gemaakt en toegankelijk (site kernkwaliteitenhandboek, Drents Archief, etc).<br>- Eén project uitgevoerd waarbij cultuurhistorie en/of archeologie als leidende inspiratiebron is gebruikt voor ruimtelijke ontwerp/kunstzinnige uiting. |
| **Wettelijke taak voor een goed beheer en publiek toegankelijk historisch provinciaal archief.** | Toegankelijk maken 'verhaal van Drenthe'. | Project Historische Werkplaats Drenthe: concept is ontwikkeld en de uitvoering is gestart. |

## Media

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **Onderscheidend aanbod van kunst en cultuur met een hoge kwaliteit en toegesneden op verschillende doelgroepen toegankelijk maken voor een groot publiek en de deelname hieraan te bevorderen.** | Gemeentelijke betrokkenheid bij het opdrachtgeverschap aan Biblionet Drenthe.<br>Kostenbesparende samenwerking met Biblionet Groningen en/of andere samenwerkingsverbanden. | - Lokale Drentse bibliotheken zijn ondersteund;<br>- Een provinciaal netwerk van samenwerkende bibliotheken dat landelijk samenwerkt en dat is verankerd in gemeentelijk beleid;<br>- De provinciale taken zijn efficiënter uitgevoerd door Biblionet Drenthe. |
| **Wettelijk verantwoordelijk voor functie van rampenzender en dagelijkse regionale nieuwsvoorziening.** | Behoud van regionale radio en tv voor Drenthe. | Lobby bij het rijk heeft plaatsgevonden (in IPO verband). |
| | Efficiëntere uitvoering van de provinciale taken door RTV Drenthe (zie boven). | Kostenbesparende samenwerking met RTV Noord en/of andere samenwerkingsverbanden. |
| **Onderscheidend aanbod van kunst en cultuur met een hoge kwaliteit toegesneden op verschillende doelgroepen toegankelijk maken voor een groot publiek en de deelname hieraan te bevorderen.** | RTV Drenthe besteedt aandacht aan de Drentse cultuur en taal. | Bijzondere media programmering op het gebied van de Drentse taal en cultuur. |

| | Product | Eco cat | 2011 rekening | 2012 | 2013 | Verschil 2012-2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| lasten | Product 4.1. Sociaal domein | | | | | | | | |
| | Sociaal domein (Ontwikkeling beleid) | Inkoop | 28.482 | 100.000 | | -100.000 | | | |
| | Sociaal domein (Ontwikkeling beleid) | Subsidies | 75.042 | 113.445 | | -113.445 | | | |
| | Sociale domein (Mijn dag) | Inkoop | 372.225 | 10.000 | | -10.000 | | | |
| | Sociale domein (Mijn dag) | Subsidies | 152.418 | 540.000 | | -540.000 | | | |
| | Sociale domein (mijn omgeving) | Inkoop | | 10.000 | 30.000 | 20.000 | 330.000 | 330.000 | 30.000 |
| | Sociale domein (mijn omgeving) | Subsidies | 3.161.946 | 2.733.523 | 2.445.000 | -288.523 | 1.662.750 | 1.682.772 | 1.651.972 |
| | Product 4.2. Jeugd en onderwijs | | | | | | | | |
| | Jeugd (Mijn jeugd) | Inkoop | 1.324.854 | 325.000 | 20.000 | -305.000 | 20.000 | 20.000 | 20.000 |
| | Jeugd (Mijn jeugd) | Subsidies | 36.719.391 | 40.418.282 | 39.415.000 | -1.003.282 | 39.415.000 | 365.000 | 365.000 |
| | Onderwijs (Mijn Ontwikkeling) | Inkoop | 139.502 | 55.000 | 10.000 | -45.000 | 10.000 | 10.000 | 10.000 |
| | Onderwijs (Mijn Ontwikkeling) | Subsidies | 819.569 | 555.000 | 204.291 | -350.709 | 203.274 | 252.500 | 252.500 |
| | Product 4.3. Sport | | | | | | | | |
| | Sport (Mijn beweging) | Inkoop | 377.230 | 99.000 | 20.000 | -79.000 | 20.000 | 20.000 | 20.000 |
| | Sport (Mijn beweging) | Subsidies | 1.138.077 | 1.330.279 | 727.000 | -603.279 | 674.500 | 415.000 | 415.840 |
| | Product 4.4. Kunsten, erfgoed en media | | | | | | | | |
| | Erfgoed | Inkoop | 204.620 | 190.921 | 760.500 | 569.579 | 835.500 | 910.500 | 910.500 |
| | Erfgoed | Subsidies | 2.052.735 | 3.499.040 | 7.333.851 | 3.834.811 | 7.660.414 | 7.774.492 | 7.883.336 |
| | Erfgoed | kapitaallasten | | | 1.638.408 | 1.638.408 | 1.416.150 | 1.368.011 | 1.342.485 |
| | Kunsten | Inkoop | 1.010.805 | 110.000 | 161.500 | 51.500 | 161.500 | 161.500 | 161.500 |
| | Kunsten | Subsidies | 6.920.308 | 8.616.509 | 3.116.000 | -5.500.509 | 3.145.000 | 3.059.000 | 3.203.500 |
| | Kunsten | kapitaallasten | 1.153.456 | 1.282.774 | | -1.282.774 | | | |
| | Media | Inkoop | 100.000 | 40.000 | | -40.000 | | | |
| | Media | Subsidies | 12.723.719 | 12.947.771 | 11.834.816 | -1.112.955 | 12.028.299 | 12.211.069 | 12.516.771 |
| | Totaal | | 68.474.379 | 72.976.544 | 67.716.366 | -5.260.178 | 67.582.387 | 28.579.844 | 28.783.404 |
| baten | Product 4.2. Jeugd en onderwijs | | | | | | | | |
| | Jeugd (Mijn jeugd) | Ontv. subsidies | -36.188.530 | -40.068.282 | -39.100.000 | 968.282 | -39.100.000 | | |
| | Onderwijs (Mijn Ontwikkeling) | Ontv. subsidies | -135.642 | | | | | | |
| | Product 4.4. Kunsten, erfgoed en media | | | | | | | | |
| | Erfgoed | Ontv. bijdragen | -18.570 | | -1.415.319 | -1.415.319 | -1.439.354 | -1.459.893 | -1.468.591 |
| | Erfgoed | Ontv. subsidies | -315.870 | -106.246 | | 106.246 | | | |
| | Kunsten | Ontv. bijdragen | -971.230 | -1.391.360 | | 1.391.360 | | | |
| | Media | Ontv. subsidies | -112.000 | -113.700 | | 113.700 | | | |
| | Totaal | | -37.741.842 | -41.679.588 | -40.515.319 | 1.164.269 | -40.539.354 | -1.459.893 | -1.468.591 |
| | Totaal programma | | 30.732.537 | 31.296.956 | 27.201.047 | -4.095.909 | 27.043.033 | 27.119.951 | 27.314.813 |
| | Verrekeningen resultaat met reserves | | | | | | | | |
| | Saldo verrekening met reserves | | | | | | | | |
| | Totaal na bestemming | | 30.732.537 | 31.296.956 | 27.201.047 | | 27.043.033 | 27.119.951 | 27.314.813 |

## Verschillen tussen de begroting 2012 en 2013

| Product | Categorie | Verschil | Toelichting |
|---|---|---|---|
| Sociaal domein (Ontwikkeling beleid) | Inkoop | -100.000 | Door vaststelling nieuwe sociale domein en de afbouw daarin is er in totaal € 2,5 miljoen minder geld beschikbaar gesteld. De budgetten zijn vanaf 2013 in één deelproduct opgenomen. |
| Sociaal domein (Ontwikkeling beleid) | Subsidies | -113.445 | Idem. |
| Sociale domein (Mijn dag) | Subsidies | -540.000 | Idem. |

| Product | Categorie | Verschil | Toelichting |
|---|---|---|---|
| Sociale domein (mijn omgeving) | Subsidies | -288.523 | Idem. |
| Jeugd (Mijn jeugd) | Inkoop | -305.000 | Er is € 0,9 miljoen minder geld voor de doeluitkering jeugdzorg beschikbaar door 2,65% korting op VWS middelen. De instellingen krijgen deze korting doorvertaald. Daarnaast nemen de autonome provinciale middelen met € 0,4 miljoen af door vaststelling nieuwe sociale domein. Dit zit in de totale afname van die € 2,5 miljoen |
| Jeugd (Mijn jeugd) | Subsidies | -1.003.282 | Idem. |
| Onderwijs (Mijn Ontwikkeling) | Subsidies | -350.709 | Door vaststelling nieuwe sociale domein en de afbouw daarin is er in totaal € 2,5 miljoen minder geld beschikbaar gesteld. De budgetten zijn vanaf 2013 in één deelproduct opgenomen. |
| Sport (Mijn beweging) | Inkoop | -79.000 | Idem. |
| Sport (Mijn beweging) | Subsidies | -603.279 | Idem. |
| Erfgoed | Inkoop | 569.579 | Door verschuiving budgetten van kunsten naar erfgoed i.v.m. nieuwe Cultuurnota is extra budget opgenomen. |
| Erfgoed | Subsidies | 3.834.811 | Door verschuiving budgetten van kunsten naar erfgoed i.v.m. nieuwe Cultuurnota is extra budget opgenomen voor organisatie bevrijdingsfestival. Daarnaast is er extra budget opgenomen wegens extra te ontvangen rijksgeld t.b.v. restauratie rijksmonumenten. Hier tegenover staat het wegvallen van de budgetten m.b.t. rijksgeld cultuurparticipatie 2009-2012, afloop intensivisering monumentenzorg, bezuinigingen cultuur Voorjaarsnota 2011, de subsidie Drents Plateau is weg (deel van het budget is als loonkosten bij de provincie gekomen) en wegvallen prioriteitsgelden uit oude Cultuurnota 2009-2012. |
| Erfgoed | kapitaallasten | 1.638.408 | Hogere kapitaallasten door afronden project Nieuwbouw Drents Museum en het starten van de afschrijvingen op dat actief en door de verschuiving van budgetten van kunsten naar erfgoed i.v.m. nieuwe Cultuurnota. |
| Kunsten | Inkoop | 51.500 | Door verschuiving budgetten van erfgoed naar kunsten i.v.m. nieuwe Cultuurnota is hoger budget opgenomen. |
| Kunsten | Subsidies | -5.500.509 | Door verschuiving budgetten van erfgoed naar kunsten i.v.m. nieuwe Cultuurnota is lager budget opgenomen. |
| Kunsten | kapitaallasten | -1.282.774 | Door verschuiving budgetten van erfgoed naar kunsten i.v.m. nieuwe Cultuurnota is lager budget opgenomen. |
| Media | Subsidies | -1.112.955 | Lager geworden door bezuinigingen bij RTV Drenthe en Biblionet en door verschuiving deel budgetten naar erfgoed i.v.m. nieuwe Cultuurnota. |
| Jeugd (Mijn jeugd) | Ontv. subsidies | 968.282 | Er is rekening gehouden met € 0,9 miljoen lagere doeluitkering jeugdzorg. De instellingen krijgen deze korting doorvertaald. |
| Erfgoed | Ontv. bijdragen | -1.415.319 | De huuropbrengsten van het Drents Museum vallen in nieuwe Cultuurnota onder erfgoed i.p.v. kunsten. |
| Erfgoed | Ontv. subsidies | 106.246 | In 2012 konden de BTW gelden 2011 nog worden gecompenseerd van het Drents Plateau, nu niet meer. |
| Kunsten | Ontv. bijdragen | 1.391.360 | De huuropbrengsten van het Drents Museum vallen in nieuwe Cultuurnota onder kunsten i.p.v. erfgoed. |
| Media | Ontv. subsidies | 113.700 | De WSF bijdrage krijgen we van het rijk via de provincie Groningen. Dit bedrag is niet structureel geraamd, omdat het telkens onzeker is of dit geld daadwerkelijk weer beschikbaar komt. |

Er zijn binnen dit programma geen investeringen gepland die worden geactiveerd.

# Programma 5
# Vitaal Drenthe: Ruimtelijke Ontwikkeling

## Missie

Via een netwerkbenadering en een integrale agenda werken we nauw samen met andere maatschappelijke publieke en private partners aan de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Drenthe. Doel is een duurzame samenleving met een goede balans tussen leefbaarheid, milieu, gebruiksruimte, natuur en economie. We realiseren de Omgevingsvisie gebiedsgericht door invulling te geven aan de urgente gebiedsopgaven.

## Inleiding

**Ruimtelijke en stedelijke ontwikkeling**
De *Omgevingsvisie* is ons integrerend kader voor ruimtelijk economische ontwikkeling. In de realisatiestrategie maken we op basis van gebiedspecifieke kansen en uitdagingen onderscheid in drie gebieden: Noord-Drenthe, Zuid- en Oost-Drenthe en Zuidwest-Drenthe.

- Onder de huidige Wro is de kaderstellende en regisserende rol van de provincie versterkt. Eén van onze kerntaken is advisering op ruimtelijke ontwikkelingen in structuurvisies en bestemmingsplannen. Met deze advisering willen we aan de voorkant van ruimtelijke processen onze ambities en doelen verbinden met die van onze partners. Enerzijds willen we deze kerntaak aangrijpen om ontwikkeladviezen te geven, anderzijds om het koesteren en behouden van de kernkwaliteiten als voorwaarde voor ontwikkelingen zoals Vrijetijdseconomie. Daarom willen we in een zo vroeg mogelijk stadium betrokken zijn bij de ontwikkeling van gemeentelijke plannen. Onder andere via relatiebeheer sturen we hierop en willen we onze proactieve advisering beter vormgeven.

- We hechten grote waarde aan de kwaliteit van de leefomgeving. Het motto uit de Omgevingsvisie is het behoud van de kernkwaliteiten en ontwikkeling van een bruisend Drenthe. Naast de genoemde ontwikkeladviezen stimuleren we ruimtelijke kwaliteit met het handboek kernkwaliteiten, het *Xplorelab*, en de uitvoering van een gezamenlijke ruimtelijk economische visie met de provincies Groningen en Fryslân.

- We koppelen onze (financiële) inzet sterker aan het efficiënt en effectief omgaan met de beschikbare ruimte in onze provincie. De *SER ladder* heeft een structurerende werking voor onze financiële inzet en wordt doorvertaald in relevante beleidskaders. We zetten maximaal in op het stimuleren van ruimtelijke ontwikkeling dat gericht is op inbreiding in bestaand bebouwd gebied.

- Om in te spelen op actuele ontwikkelingen op de woningmarkt en de toekomstige demografische ontwikkeling, stellen wij samen met onze partners in drie woningmarktgebieden regionale woonvisies op. Deze regionale woonvisies zijn voor ons een afsprakenkader met gemeenten over de woningbouwopgave en kwalitatieve afstemming van het woningaanbod in relatie tot de bestaande voorraad. Om te kunnen anticiperen op de negatieve effecten van bevolkingsdaling, ontgroening en vergrijzing, voeren we met de gemeenten in Zuidoost Drenthe de regionale agenda uit.

**Vitaal platteland**

- De leefbaarheid op het platteland willen we op niveau houden. Dit doen we door te meten hoe de leefbaarheid nu door de bewoners van het platteland ervaren wordt en gericht maatregelen te nemen om dit te behouden of te verbeteren. Dit doen we door behoud en ontwikkeling van sociaal-economische structuur op het platteland en te werken aan een leefbaar en vitaal Drenthe als uitwerking van het beleidsadvies bevolkingsdaling '*Van groei naar bloei*'.

## 5.1 Ruimtelijke Ontwikkeling (incl. Regiovisie Groningen-Assen)

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **Realisatie ambities en doelen Provinciale omgevingsvisie Drenthe.** | Integrale gebiedsagenda's voor de regio's Zuidoost, Zuidwest en Noord-Drenthe waarin afspraken staan over onze financiële inzet en samen met partners verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van de geformuleerde gebiedsopgaven. | ■ 3 gebiedsagenda's.<br>■ Realisatie gebiedsontwikkelingen, zoals Atalanta, Nationaal Landschap Drentsche Aa, Uffelte/Ruinen, Belvedere Frederiksoord, Veenkoloniën. |
| | Borging van provinciale belangen in ruimtelijke plannen van gemeente en realiseren van provinciale ambities en doelen bij planvorming. | ■ Advisering ruimtelijke plannen en ontwikkelingen van gemeenten, conform de omgevingsvisie en provinciale verordening. |
| **Participatie in Regio Groningen-Assen.** | Een diversiteit aan aantrekkelijke woon- en werkmilieus, een brede voorzieningen structuur, een bereikbare regio via het openbaar vervoer en een aantrekkelijk landschap dat ook voorziet in de behoefte van recreatieve uitloop. | ■ Herijkte Regiovisie / MIP.<br>■ Uitvoering van de 4 pijlers van het jaarprogramma.<br>■ Vastgesteld jaarverslag/ begroting.<br>■ Uitvoering van herijkt IGS Leek Roden.<br>■ Meerjaren Uitvoerings-programma TT-circuit in relatie tot de Florijnas. |
| **Stimuleren ruimtelijke kwaliteit.** | Een mooi en aantrekkelijk Drenthe, koestering van kernkwaliteiten, tegengaan van verrommeling en stimulering van zuinig ruimtegebruik. | ■ Xplorelab 2.0 is een volwaardig instrument in het kader van ontwikkelings-planologie.<br>■ Handboek kernkwaliteiten.<br>■ Uitvoering van het ruimtelijk economisch beleid Noord-Nederland. |
| **Een leefbaar en vitaal Drenthe, volgens het beleidsadvies bevolkingsdaling 'Van groei naar bloei'.** | ■ Afstemming over gevolgen bevolkingsdaling en regionale woningbouwopgave.<br>■ Lange termijn strategie waarbinnen verbindingen tussen inspanningen van partners een plek krijgen. Zie ook motie Vitaal platteland. | ■ Uitvoeringsprogramma regionale krimpagenda Zuidoost-Drenthe in samenhang met motie Vitaal Platteland.<br>■ De prijswinnende methodiek van de EO-Wijersprijs toegepast op Zuidoost-Drenthe.<br>■ Monitoring bevolkingsprognoses.<br>■ Drentse woningmarktberichten.<br>■ Monitoring regionale Woonvisies. |

## 5.2 Stedelijke ontwikkeling (ISV)

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **Bevorderen van fysieke kwaliteit van de leefomgeving.** | Bevordering van kwaliteit en differentiatie van woningvoorraad door de inzet van ISV3 budgetten. | ■ Restant budget ISV is toegekend op basis van in 2012 vastgesteld bestedingsvoorstel.<br>■ Monitoring gemeentelijke projecten waaraan ISV budget is toegekend. |

## 5.3 Vitaal Platteland

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **Behoud en ontwikkeling van de ruimtelijke en sociaal-economische structuur op het platteland.** | Strategisch beleidskader vitaal platteland uitgewerkt naar de drie gebieden uit de realisatiestrategie van de omgevingsvisie. | ■ Afgerond Gebiedsprogramma 2013. |
| | Een combinatie van natuur en cultuurlandschappen vormt de basis voor een nieuwe economische motor en genereert middelen voor afronding en beheer van de EHS en de versterking van de toeristisch-recreatieve structuur. | ■ Verdienmodel plattelandsontwikkeling met werkzame alternatieve financieringen. |
| | Versterking internationaal profiel en kennisuitwisseling. | ■ Participatie in interreg-projecten. |

## Wat mag het kosten?

| | Product | Eco cat | 2011 rekening | 2012 | 2013 | Verschil 2012-2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| lasten | Product 5.1. Algemeen ruimtelijke ordening (incl Regiovisie Groningen-Assen) | | | | | | | | |
| | Algemeen ruimtelijke ordening | Inkoop | 951.412 | 420.341 | 28.341 | -392.000 | 28.341 | 28.341 | 28.341 |
| | Regiovisie Groningen-Assen | Subsidies | 1.000.000 | 4.114.462 | 1.037.773 | -3.076.689 | 1.187.773 | 2.237.773 | 1.237.773 |
| | Ruimtelijke kwaliteit | Inkoop | 551.195 | 290.000 | 350.000 | 60.000 | 350.000 | 350.000 | 350.000 |
| | Ruimtelijke kwaliteit | Subsidies | 177.485 | 200.000 | 200.000 | | 200.000 | 200.000 | 200.000 |
| | Product 5.2. Stedelijke ontwikkeling (ISV) | | | | | | | | |
| | Stedelijke ontwikkeling | Inkoop | 2.009.489 | 6.070 | 6.070 | | 6.070 | 6.070 | 6.070 |
| | Stedelijke ontwikkeling | Subsidies | 1.538.576 | 3.375.000 | 1.353.904 | -2.021.096 | 1.134.248 | | |
| | Stedelijke ontwikkeling | Overige verrek. | | 13.792 | | -13.792 | | | |
| | Totaal | | 6.228.157 | 8.419.665 | 2.976.088 | -5.443.577 | 2.906.432 | 2.822.184 | 1.822.184 |
| baten | Product 5.2. Stedelijke ontwikkeling (ISV) | | | | | | | | |
| | Stedelijke ontwikkeling | Ontv. subsidies | -362.545 | -1.488.861 | | 1.488.861 | | | |
| | Totaal | | -362.545 | -1.488.861 | | 1.488.861 | | | |
| | Totaal programma | | 5.865.612 | 6.930.804 | 2.976.088 | -3.954.716 | 2.906.432 | 2.822.184 | 1.822.184 |
| | Verrekeningen resultaat met reserves | | | | | | | | |
| | Saldo verrekening met reserves | | | | | | | | |
| | Totaal na bestemming | | 5.865.612 | 6.930.804 | 2.976.088 | | 2.906.432 | 2.822.184 | 1.822.184 |

## Verschillen tussen de begroting 2012 en 2013

| Product | Categorie | Verschil | Toelichting |
|---|---|---|---|
| Algemeen ruimtelijke ordening | Inkoop | -392.000 | Dit betreft 2 eenmalige budgetten in 2012 op Bevolkingsdaling en de Motie Landschap. |
| Regiovisie Groningen-Assen | Subsidies | -3.076.689 | Het budget voor het Regiopark is beëindigd in 2013 en er heeft een structurele korting op de bijdrage aan de Regiovisie plaatsgevonden. |
| Ruimtelijke kwaliteit | Inkoop | 60.000 | Betreft een verhoging van € 100.000 op budget vanaf 2013 en daarnaast was € 40.000 in 2012 extra gebudgetteerd voor de EO Weijers prijs. |
| Stedelijke ontwikkeling | Subsidies | -2.021.096 | Betreft getrapte budgetten waar Rijksbijdragen (ISV-gelden) tegenover staan, dit eindigt in 2014. |
| Stedelijke ontwikkeling | Ontv. subsidies | 1.488.861 | Betreft getrapte Rijksbijdragen (ISV-gelden), dit eindigt in 2014. |

Er zijn binnen dit programma geen investeringen gepland die worden geactiveerd.

# Programma 6
# Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem

## Missie

Een hoogwaardige leefomgevingskwaliteit is één van de belangrijkste randvoorwaarden voor een duurzame ruimtelijk- economische ontwikkeling van onze provincie.

## Inleiding

### Grondwater en waterhuishouding

Op watergebied richten we ons op het vasthouden van water en het verbeteren van waterveiligheid en -kwaliteit. Klimaatverandering vergroot de kans op droogte en wateroverlast. Daarom zetten we conform de *Omgevingsvisie* (2010) onze inspanningen voort om samen met de waterschappen wateroverlast te voorkomen (*WB21* doelen voor 2015) en de kwaliteitsdoelstellingen (Europese Kaderrichtlijn Water *KRW*) te realiseren. Daarnaast richten we ons op het vasthouden van grond- en oppervlaktewater om perioden van droogte te overbruggen. In deze collegeperiode maken we duidelijk hoe we door het vasthouden van water gedeeltelijk zelfvoorzienend kunnen zijn in de zoetwatervoorziening. Dit bepaalt tevens onze inzet in het *Zoetwaterprogramma* van het *Deltaplan*. Met de focus op het vasthouden van water sluiten we aan bij het beleid in onze *Innovatieve Grondwatervisie*, waarin voor de lange termijn de economische waarde van het grondwater wordt gekoesterd (het blauwe goud) en tegelijk wordt benut voor ruimtelijk- economische ontwikkeling.

### Bodemontwikkeling

De *Structuurvisie Ondergrond* is een primeur in Nederland en is onze leidraad voor het gebruik van de ondergrond. We verdiepen en actualiseren onze visie in samenwerking met onze partners en kennisinstellingen zoals de RUG, om in te spelen op nieuwe kennis en ontwikkelingen en het innovatieve karakter verder te versterken. We zetten in op ontwikkelingsgericht bodembeleid. De leidraad daarvoor is de door PS vastgestelde *Bodemvisie*.

Een gezonde bodem vormt de basis van een gezonde leefomgeving. De vervuilde locaties waar de bodem risico's oplevert voor het milieu zijn en worden met voorrang aangepakt. De grootschalige grondwaterverontreinigingen zijn complex; het wettelijke en financiële kader voldoen niet voor een gebiedseigen, regionale aanpak, waardoor maatwerk de oplossing biedt. Het voorkomen van vermijdbare verontreiniging en aantasting van de bodem (chemisch, fysisch en biologisch) is daardoor een belangrijk speerpunt.

### Milieu

Belangrijke randvoorwaarden voor duurzame ontwikkeling is een hoge omgevingskwaliteit. Drenthe is relatief schoon en er is rust en stilte. Die kwaliteiten willen we behouden. De komende periode richten we ons op de uitvoering van onderzoeksverplichtingen voor kwaliteit van lucht en geluid.
De omgevingskwaliteit wordt bevorderd door Europese, nationale en provinciale wet- en regelgeving. Een adequaat niveau van vergunningverlening, toezicht en handhaving is daarbij het belangrijkste instrument. Naast goede uitvoering van onze eigen wettelijke taken zetten we ons

daarom in voor de totstandkoming van een regionale uitvoeringsdienst (RUD) om samen met de Drentse gemeenten de uitvoering te verbeteren.

**Energie en Klimaat**
In de *Omgevingsvisie* hebben we een zoekgebied in Oost- en Zuidoost Drenthe opgenomen voor grootschalige windenergie. We begeleiden de besluitvorming rond initiatieven voor de realisatie van windenergieparken in het zoekgebied. We beschouwen de productie van duurzame energie ook als verdienmodel voor landbouw en natuur- en landschapsbeheer.

## 6.1 Grondwater en waterhuishouding (incl. waterschappen en peilbeheer)

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **Een klimaatbestendig (grond)watersysteem voor de lange termijn.** | Toename van het benutbare Drents grondwater (Innovatieve grondwatervisie). | ■ Uitvoeringsprogramma Innovatieve grondwatervisie.<br>■ Vastgesteld beleidskader beekdalen.<br>■ Vastgestelde Grondwaternota. |
| | Deltaprogramma:<br>behoud zoetwatervoorziening van Drenthe en bepalen toekomstige waterbehoefte. | ■ Overzicht van waterbehoefte in $m^3$ en knelpunten<br>■ Plan van aanpak met oplossingsrichting en concept maatregelenpakket. |
| | Strategische doelen, functies en normering voor het integrale regionale waterbeleid (onderdeel provinciale Omgevingsvisie). | ■ Concept-kadernota voor het regionale waterbeleid (vormt kader voor de waterbeheer-programma's van de waterschappen die vanaf 2014 worden opgesteld). |
| **Realisatie van een robuust watersysteem in 2015/2027.** | Realisatie doelen voor de KRW in 2015/2027 zoals opgenomen in de factsheets (vastgesteld PS 16 december 2009). | ■ Rapportage toestand grond- en oppervlaktewaterlichamen.<br>■ Zeven synergieprojecten in uitvoering of gereed.<br>■ Voortgangsrapport KRW voor GS en ter info aan PS. |
| | Uitvoering WB21 afspraken:<br>■ het gehele watersysteem voldoet in 2015 aan de normen voor regionale wateroverlast;<br>■ de regionale keringen voldoen in 2015 aan de daarvoor vastgestelde normen;<br>■ alle aangewezen bergingsgebieden zijn in 2015 gerealiseerd. | ■ Voortgangsrapportage realisatie waterbergingsgebieden.<br>■ Overstromingsgevaarkaart.<br>■ Conceptadvies Droge Voeten 2050 (maatregelen tegen wateroverlast tot 2025 in Noord-Drenthe en Groningen).<br>■ Herzien convenant Meppelerdiep.<br>■ Inrichtingsplan Uffelte-Ruinen. |
| | Grondwater voor de drinkwatervoorziening voldoet in 2015 aan KRW doel. | ■ Convenant met gemeenten en waterleidingbedrijven over maatregelen in grond-waterbeschermingsgebieden.<br>■ Uitvoeringsprogramma met maatregelen. |
| | Water is mede ordenend bij ruimtelijke ontwikkelingen. | ■ Alle ruimtelijke plannen voldoen aan de watertoets |
| | Aanpak verdroging in de 8 Top-gebieden. | ■ Inrichtingsmaatregelen Fochteloërveen en Dwingelderveld.<br>■ Aanpak verdroging afgestemd op PAS (N2000).<br>■ Nulrapportage toestand verdroogde gebieden. |
| | Doelgroep huishoudens is bekend met de effecten van bestrijdingsmiddelen. | ■ Participeren en ondersteunen van educatieve projecten zoals Ikonderzoekwater.nl. |
| **Uitvoeren wettelijke taken op basis van de waterwet en andere wetten.** | Uitvoering van waterwet/ waterschapswet. | ■ Verslag financieel toezicht.<br>■ Vier bestuurrapportages van de waterschappen. |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| | Schaal van waterschappen passend bij de (uitgebreide) taak van het waterschap en die bij draagt aan het voorkomen van ambtelijke en bestuurlijke drukte. | ■ Indien fusie: PS-besluit over fusie waterschappen Velt en Vecht, en Regge en Dinkel.<br>■ Inzicht in toekomstige samenwerking van de noordelijke waterschappen.<br>■ Visie op intensivering samenwerking met waterschappen Rijn-oost. |
| | Uitvoering EU-zwemwaterrichtlijn voor schoon en veilig zwemwater. | ■ Formeel aangewezen zwemwaterplassen. |
| | Implementatie afspraken bestuursakkoord water. | ■ Samenwerking gemeenten en waterschappen in de waterketen. |
| **Goed kwalitatief en kwantitatief beheer van de Drentse grondwatervoorraad.** | Monitoring en kennis van de toestand van het grondwater. | ■ Operationeel primair grondwatermeetnet met onze partners.<br>■ Meetnet verdroging.<br>■ Meetnet grondwaterkwaliteit.<br>■ Gegevens opgenomen in Basisregistratie ondergrond<br>■ Beleidevaluaties en voortgangsrapporten (zoals voor KRW).<br>■ Actueel grondwatermodel (MIPWA) voor beleidsevaluatie. |

## 6.2 Ontgrondingen

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **Een goede grondstoffenvoorziening in Drenthe.** | Op een verantwoorde wijze voldoen aan de behoefte aan oppervlaktedelfstoffen. | Een nieuwe Ontgrondingennota.. |

**Toelichting**

Deze taak blijft vooralsnog bij de provincie (VTH omgeving), mogelijk dat dit in 2015 alsnog naar de RUD gaat.

## 6.3 Bodemontwikkeling

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **Bodemvoorraad:**<br>**In 2020 zijn alle functie van de ondergrond integraal onderdeel van duurzaam omgevingsbeleid en de uitvoering daarvan.** | Voorkoming van ingebruikname van zoutkoepels voor opslag van gevaarlijke stoffen (zoals radioactief afval). | ■ Vastgestelde Structuurvisie 2.0.<br>■ Uitwerking beleid Structuur-visie 2.0.<br>■ Beïnvloeding rijksbeleid voor opslag kernafval (via Strong/Opera).<br>■ Project gestart voor verkenning in Europees verband voor mogelijkheden opslag waterstof in zoutkoepels.<br>■ Beleid m.b.t. inpassing van zoutkoepels voor opslag perslucht/gassen.<br>■ Uitwerking beleid Bodemvisie. |
| **Bodemgezondheid:**<br>**In 2020 wordt de bodem voor alle gewenste functies duurzaam beheerd en gebruikt.** | Uitvoering van alle spoedeisende bodemsaneringen of beheersing van risico's. | ■ Opdracht verleend aan RUD voor de uitvoering van saneringprogramma.<br>■ 60% van de beginvoorraad bodemsaneringen (200) is gerealiseerd.<br>■ Vastgestelde aanpak spoedlocaties van derden. |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| | Opname van alle niet-spoedeisende bodemsaneringen in stedelijke ontwikkelingsplannen of in beheer bij grondeigenaren, sanering van 50% of beheersing van risico's. | ■ Opdracht verleend aan RUD voor de uitvoering van saneringprogramma. |
| | Vastlegging van de gewenste bodemkwaliteit voor boven- en ondergrond en beheer van reststromen worden via hergebruik en kringloop van grondstoffen | ■ Nieuw beleid op operationele deel bodemsanering uitgewerkt in herziene Bodemnota, deel 2 (in concept gereed). |
| | De helft van de landbouwsector werkt volgens het kringloopprincipe. | ■ Bouwstenen aangeleverd voor landbouwvisie.<br>■ Pilotproject Veldleeuwerik afgerond.<br>■ Afgeronde verkenning certificering kringloopaanpak melkveehouderij.<br>■ Structurele promotie Drentse kennis & project-ervaringen.<br>■ Geïnitieerde nieuwe kringloopprojecten. |
| | Behoud van specifiek benoemde veenbodems in relatie tot (natuur)doelstellingen en beperking van veenoxidatie. | ■ Vastgesteld plan van aanpak veenbodems.<br>■ Te beschermen veenbodems in (natuur)gebieden zijn in kaart gebracht. |
| **Bodemarchief:**<br>**In 2020 worden aardkundige en archeologische waarden gezien als waardevol erfgoed, vormen basis voor waardevol Drents landschap, als kernkwaliteit voor toerisme en recreatie en voor aantrekkelijke woonomgeving.** | Kennisoverdracht en bewustwording van aardkundige waarden bij verschillende doelgroepen. | ■ Ontwikkelplannen van initiatiefnemers zijn getoetst aan beleidsopgaven. |
| | Realisatie van het Geopark samen met partners; als voorbeeldfunctie voor omgang van het bodemarchief voor ruimtelijke en economische ontwikkelingen. | ■ Erkenning als Europees Geopark op de European Geopark Conference 2013 expeditiepoorten geopend.<br>■ 1 Geoparkcongres.<br>■ 1 Geoweek. |
| | Samen met partners aanwijzing van acht aardkundige monumenten die bekendheid genereren onder een breed publiek. | ■ Eén onthuld aardkundig monument. |
| **Bodemkennis:**<br>**Beschikking over een goed en actueel kennisnetwerk.** | Kennis van de Drentse bodem, zodat inzicht bestaat in effecten van het bodembeleid en belanghebbende partijen beschikken over relevante bodeminformatie. | ■ Actuele bodeminformatie op www.drenthe.nl.<br>■ Een digitale actuele en toegankelijke bodematlas.<br>■ Kennisnetwerk.<br>■ Monitoring van bodem is opgenomen in Staat van Drenthe. |

## 6.4 Milieu

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **'Een veilig Drenthe': uitvoering wettelijke taken draagt bij aan verbetering van het basisveiligheidsniveau.** | Versterking en verbetering van kennis en uitvoering van externe veiligheidtaken bij de samenwerkingspartners in de periode 2011-2014. | ■ Regio op uitvoering programma 2011-2014.<br>■ Jaarprogramma 2013.<br>■ Opdrachtgeverschap richting RUD. |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **Waarborgen milieuaspecten in ruimtelijke plannen en omgevingsbeleid.** | Milieuplanologische advisering, zoals inbreng van provinciaal belang in MER-procedures. | ■ Advies en coördinatie (provinciaal en grensoverschrijdend) bij startnotities, plan MER's, bestemmings- en ruimtelijke plannen. |
| | Goede luchtkwaliteit en acceptabele geluidsbelasting conform Europese en nationale normen. | ■ Uitvoering wettelijke taak.<br>■ Monitoring kwaliteit via NSL Rekentool. |
| | Acceptabel houden en verminderen geluidsbelasting. Behoud van stilte specifiek voor stiltegebieden. | ■ Coördinatie op maatregelen actieplan wegverkeerslawaai met inbegrip van stiltegebieden.<br>■ Ontwikkeld beleid stilte in kernkwaliteit rust o.b.v. geluidskaarten actieplan.<br>■ Aangepast POV (provinciale omgevingsverordening).<br>■ Uitgewerkte doelen in kernkwaliteitenbeleid. |
| | Donkerte:<br>Behoud van duisternis in de nationale parken Dwingelderveld, Drents-Friese Wold, het Nationaal beek- en esdorpenlandschap.<br>Drentsche Aa en in de Natura 2000-gebieden. | ■ Vastgesteld beleid op licht- en duisternis (incl. aanpassing in de POV).<br>■ Donkertekaart.<br>■ Uitgewerkte doelen in kernkwaliteitenbeleid. |
| **Stimuleren van natuur- en milieueducatie.** | Provinciale duurzaamheidsdoelen bereiken via bewustwording. | ■ Ambitiestatement 2013-2016.<br>■ Programma Leren voor Duurzame Ontwikkeling (vervolg is afhankelijk van evaluatie). |

## 6.5 Vergunningverlening en handhaving/RUD

## 6.5a Taken RUD

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **Algemeen.** | Samenwerking met andere bevoegde gezagen door ketenhandhaving, Samenwerking Handhaving Drenthe (SHD), Noordelijke samenwerking en overleg met Buitengewoon Opsporing Ambtenaren (BOA's)[1]. | ■ Op diverse gebieden samen met de partners projecten uitvoeren.<br>■ Samen met Groningen en Fryslân invulling geven aan taken.<br>■ Samen met de politie BOA's effectief benutten. |
| | 24 uurs bereikbaarheid voor burgers en bedrijven[2]. | ■ Klachten worden direct beoordeeld.<br>■ Bij incidenten waar de provincie bevoegd is wordt direct gehandeld. |
| **WABO.** | Invulling wettelijke taken vanuit de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (WABO). | ■ Afhandelen (vergunning) aanvragen, meldingen, verzoeken, VVGB's en adviesvragen ingevolgde de Wabo.<br>■ Toezicht op en indien nodig handhaven bij inrichtingen.<br>■ Begeleiden en beoordelen van Milieueffectrapportages (MER).<br>■ Coordinatie Besluit Risico Zware Ongevallen (BRZO). |
| | Uitvoering Wet Geluidhinder. | ■ Verlenen ontheffingen.<br>■ Coördineren zonebeheer.<br>■ Uitvoeren en rapporteren geluidsmetingen bij inrichtingen. |
| | Effectieve uitvoering van de VTH taken[3]. | ■ Opstellen handhaving uitvoeringsprogramma (HUP).<br>■ Realiseren/implementeren van nieuwe en gewijzigde regelgeving. |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| | Verhoging van de kwaliteit van het toezicht. | Gebruiken gegevens van het Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA) bij de controles. |
| **Overige wetgeving.** | Uitvoering Vuurwerkbesluit. | Behandelen en toezicht op ontbrandingtoestemmingen en meldingen. |
| | Uitvoering Wet Luchtvaart. | Behandelen en toezicht op ontheffingen voor het landen buiten een luchthaven.<br><br>Opstellen luchthavenregelingen en controles bij luchthaven. |
| | Externe veiligheid (EV). | ■ Aanpassen ambities (nieuw programma, nieuwe Wro).<br>■ Goede samenwerking met gemeenten en Hulp VerleningsDiensten.<br>■ Ambities en doelen uit uitvoeringsprogramma EV 2011-2014. |

1 geldt voor de onderwerpen Wabo en Bodem.

2 deels echter ook nog bij latende organisatie voor Groen, Water en Ontgrondingen.

3 geldt voor het HUP Wabo.

## 6.5b Taken provincie

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **Algemeen.** | Realisatie van een RUD in Drenthe om daarmee de uitvoering van de vergunningverlening en handhaving Drenthe-breed te verbeteren. | Bij positieve besluitvorming met partners, plan van aanpak RUD (Regionale Uitvoeringsdiensten) uitvoeren (eventueel reorganisatie). |
| | Samenwerking met andere bevoegde gezagen door ketenhandhaving, Samenwerking Handhaving Drenthe (SHD), Noordelijke samenwerking en overleg met Buitengewoon Opsporing Ambtenaren (BOA's). | ■ Op diverse gebieden samen met de partners projecten uitvoeren.<br>■ Samen met Groningen en Fryslân invulling geven aan taken.<br>■ Samen met de politie BOA's effectief benutten. |
| | Uitvoeren IBT taken ten aanzien van de WABO en de archiefinspectie. | Een op een voorlichting, bezoeken met informerend en controlerend karakter, rapportage aan de partners en, waar nodig, een verbetertraject. |
| | 24 uurs bereikbaarheid voor burgers en bedrijven. | ■ Klachten worden direct beoordeeld.<br>■ Bij incidenten waar de provincie bevoegd is wordt direct gehandeld. |
| | Effectieve uitvoering van de VTH taken. | ■ Opstellen handhavings uitvoeringsprogramma (HUP).<br>■ Realiseren/implementeren van nieuwe en gewijzigde regelgeving.<br>■ Accounthouderschap Attero B.V.<br>■ Accounthouderschap TT-circuit. |
| **Groene wetgeving.** | Een goede uitvoering van de Natuurbeschermingswet 1998. | ■ Landelijk invloed uitoefenen op de ontwikkeling van de PAS.<br>■ Controle van de ca 100 Nb-wet vergunningen en handhaving op het aantal dierplaatsen bij een bedrijf. |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| | Een goede uitvoering van de Flora- en faunawet. | ■ Gemeenten stellen een Steenmarterbeheerplan op.<br>■ Gemeenten met plan krijgen voor 5 jaar een ontheffing van GS.<br>■ Afstemming met de FBE over een werkbare en juiste werkwijze mbt de wettelijk verplichte registratie ihkv ontheffingen en machtigingen FF-wet. |
| | De dienst regelingen conform landelijke afspraken ondersteunen voor een goede uitvoering van de Boswet. | Het adviseren over aanvragen aan de Dienst Regelingen en namens DR uitvoeren van controles en adviseren over handhaving. Daarnaast heeft de provincie ook een handhavende taak (invulling geven aan strafrechtelijke handhaving). |
| | Vervolg convenant Naleefstrategie Natuurwetgeving via het Landelijke platform Groene regisseurs. | ■ Uniformiteit provinciale regierol.<br>■ Met terreineigenaren de naleving van de natuurwetgeving meer prioriteit geven. |
| **Water.** | Uitvoeren WHVBZ. | ■ Jaarlijkse controle van de locatie.<br>■ Controle analyses waterkwaliteit.<br>■ Ca. 25 verleende ontheffingen.<br>■ Jaarlijkse veiligheidscontroles.<br>■ Bewaken van de waterkwaliteit.<br>■ Plaatsen bebording zwemplassen. |
| | Uitvoering waterwet/grondwaterbeheer. | ■ Behandelen aanvragen van burgers en bedrijven o.a. voor Warmte Koude Opslag.<br>■ Beheer Landelijk grondwater register. |
| | Uitvoering Drank- en horecawet. | Jaarlijkse controle van de inrichtingen.<br>Ontwikkeling in 2012: nieuwe wetgeving, bevoegd gezag naar gemeente. |
| **Overige wetgeving.** | Uitvoering Ontgrondingenwet. | In-en extern advies, vergunningen, handhaving en bezwaar en beroep. |
| | Opstelling POV.<br>Uitvoering POV. | Actueel houden via tranches.<br>■ Toezicht op het ligplaatsen besluit.<br>■ Controle grondwaterbeschermingsgebieden en Drentsche Aa gebied.<br>■ Controle uitritten.<br>■ Ondernemers attenderen op regels Stiltegebieden voor activiteiten. |

**Toelichting**

Aan de in de begroting opgenomen verdeling van taken kunnen dan ook geen rechten worden ontleend.

## 6.6 Bodemsanering

### 6.6a Taken RUD

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **Bodemsanering.** | De bodem wordt geschikt gemaakt voor het gebruik dat maatschappelijk gewenst is | Uitvoeringsprogramma 2010-2014:<br>■ Faciliteren aanpak spoedlocaties van derden.<br>■ Voorbereiden en uitvoeren onderzoek/sanering door provincie (vangnetgevallen).<br>■ Uitvoeren wettelijke taken.<br>■ Aanpak grootschalige verontreinigingen.<br>■ Faciliteren aanpak oude stortplaatsen (gesloten voor 1996).<br>■ Informatiebeheer. |

### 6.6b Taken provincie

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **Bodemsanering.** | De bodem wordt geschikt gemaakt voor het gebruik dat maatschappelijk gewenst is. | Uitvoeringsprogramma 2010-2014:<br>■ Vaststellen spoedlocaties.<br>■ Ontwikkelen gebiedsgericht aanpak.<br>■ Beleidsontwikkeling.<br>■ Regierol. |

**Toelichting**

Conform de provinciale inzet in de vorming RUD wordt uitgegaan van de volgende randvoorwaarden:

- beleid/programmering blijft bij provincie, zoals bijv. beleidsontwikkeling Bodemsanering is ondergebracht in hoofdstuk 6.3;
- vergunningverlening, toezicht en handhaving en de voorbereiding/uitvoering van bodemsaneringsprojecten worden bij de RUD ondergebracht.

## 6.7 Energie en klimaat

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **Een duurzame Drentse energiehuishouding, met 20% reductie van $CO_2$ emissie ten opzichte van 1990 in 2020 en met 80 tot 95% in 2050, in relatie tot de doelstellingen voor de ruimtelijke en economische ontwikkeling van Drenthe.** | Beleidsontwikkeling energie en klimaat:<br>Strategische beleidsontwikkeling, beleidsbeïnvloeding, informatie en monitoring effecten energiebeleid. | ■ Vastgestelde energiestrategie.<br>■ Keuzes energiestrategie uitgewerkt vanuit prioritaire thema's (gedeeltelijk).<br>■ Inbreng energiebeleid IPO, SNN, VDG.<br>■ Energielandschap als concept (Oost-Drenthe).<br>■ Monitoring energiebeleid. |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| | Duurzame energiesystemen:<br>Innovatie, stimulering en beleidsontwikkeling duurzame energiesystemen voor realisatie 14% duurzame energie-levering in 2020 in Drenthe. | ■ Vastgestelde gebiedsvisie windenergie.<br>■ Begeleiding procedures aanleg windparken.<br>■ Stimulering van versnelde groei WKO systemen door participatie in plannen, zoals Masterplan Meppel.<br>■ Aangepaste POV voor bodemenergie.<br>■ Stimulering projectontwikkeling geothermie door derden door participatie.<br>■ Uitvoeringsprogramma duurzame mobiliteit.<br>■ Stimulering projectontwikkeling voor energie uit biomassa.<br>■ Vastgesteld nieuw beleid voor duurzame energie-systemen. |
| | Energie-efficiëntie:<br>Energie-efficiënte processen en energiebesparing zodat we 20% energie besparen in 2020 ten opzichte van 1990. | ■ Beleidsinbreng voor energietransitieparken.<br>■ Programma van Eisen over energie voor RUD.<br>■ Verkenningen energie- efficiëntie, energienetwerken, energieopslag, restwarmte-benutting, energie-corporatie.s<br>■ Stimulering energiebesparing gebouwen (SIEB, SLIM) 3000 tot 3500 woningen per jaar. |
| | Klimaatadaptatie:<br>Aanpassing aan optredende klimaatverandering, uitgaande van het beoogde beleidseffect dat de aarde niet meer dan 2 graden Celcius opwarmt. | ■ Stimulering en beleidsmatige inbreng voor klimaat-adaptatie-projecten, zoals Regiovisie Groningen-Assen. |

## 6.8 Beheer afvalstoffen

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **Verantwoord beheer van stortplaatsen in Drenthe die na 1996 zijn of worden gesloten.** | Nazorg stortplaatsen technisch en financieel op orde. | ■ Beoordeeld nieuw nazorgplan Attero.<br>■ Vermogen in nazorgfonds op orde. |

**Toelichting**

Het is nog onbekend of deze taken naar de RUD gaan of bij de provincie blijven.

## Wat mag het kosten?

| | Product | Eco cat | 2011 rekening | 2012 | 2013 | Verschil 2012-2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| lasten | Product 6.1. Grondwater en waterhuishouding (incl. waterschappen en peilbeheer) | | | | | | | | |
| | Grondwaterbeheer | Inkoop | 302.180 | 676.375 | 742.230 | 65.855 | 742.230 | 592.230 | 592.230 |
| | Optimale waterpeilen op de provinciale kanalen | Subsidies | 5.709 | 4.538 | 4.538 | | 4.538 | 4.538 | 4.538 |
| | Optimale waterpeilen op de provinciale kanalen | kapitaallasten | 53.734 | 52.013 | 50.292 | -1.721 | 48.571 | 46.850 | 45.129 |
| | Waterhuishouding algemeen | Inkoop | 375.175 | 2.543.260 | 835.542 | -1.707.718 | 846.167 | 846.167 | 846.167 |

| | Product | Eco cat | 2011 rekening | 2012 | 2013 | Verschil 2012-2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Product 6.2. Ontgrondingen | | | | | | | | |
| | Ontgrondingen | Inkoop | 10.000 | | | | | | |
| | Product 6.3. Milieubeleid en ondergrond | | | | | | | | |
| | Duurzame projectontwikkeling | Inkoop | 438.812 | 288.720 | 80.218 | -208.502 | 100.000 | 100.000 | 100.000 |
| | Milieucommunicatie | Subsidies | 396.723 | 385.614 | 351.328 | -34.286 | 351.328 | 351.328 | 351.328 |
| | Product 6.4. Luchtverontreiniging | | | | | | | | |
| | Luchtverontreiniging algemeen | Inkoop | 23.500 | | | | | | |
| | Product 6.5. Vergunningverlening en handhaving/RUD | | | | | | | | |
| | Beleidsontwikkeling vergunning-verlening | Inkoop | 157.862 | | | | | | |
| | Externe Veiligheid | Inkoop | 370.817 | 503.100 | 492.000 | -11.100 | 492.000 | | |
| | Handhaving | Inkoop | 192.068 | 265.996 | 266.614 | 618 | 266.614 | 266.614 | 189.607 |
| | Programmering en sturing handhaving | Subsidies | 165.819 | 138.341 | 143.410 | 5.069 | 147.278 | 147.278 | 147.278 |
| | Uitvoering Saneringsprogramma industrielawaai | Inkoop | 20.766 | 5.630 | 5.630 | | 5.630 | 5.630 | 5.630 |
| | Uitvoering Saneringsprogramma industrielawaai | Subsidies | | 125.107 | 57.492 | -67.615 | 52.729 | | |
| | Vergunningverlening inrichtingen Wet Milieubeheer | Inkoop | 228.578 | 235.857 | 237.035 | 1.178 | 237.035 | 237.035 | 237.035 |
| | Product 6.6. Bodemsanering | | | | | | | | |
| | Bodemsanering | Inkoop | 1.635.392 | 2.468.718 | 5.025.438 | 2.556.720 | 1.686.685 | 103.915 | 103.915 |
| | Bodemsanering | Subsidies | 663.468 | 1.073.186 | 1.092.491 | 19.305 | 1.022.681 | 250.000 | 250.000 |
| | Product 6.7. Aardkundige waarden, Bodembeheer en -gebruik | | | | | | | | |
| | Bescherming aardkundige waarden/ bodemarchief | Inkoop | 27.270 | 20.000 | 20.000 | | 20.000 | 20.000 | 20.000 |
| | Bodemkwaliteitsbeheer | Inkoop | 202.783 | 207.100 | 207.100 | | 207.100 | 207.100 | 207.100 |
| | Duurzaam bodemgebruik in de landbouw en natuur | Inkoop | -6.560 | | | | | | |
| | Procesbewaking bodembeleid | Inkoop | 4.436 | 25.000 | | -25.000 | | | |
| | Totaal | | 5.268.533 | 9.018.555 | 9.611.358 | 592.803 | 6.230.586 | 3.178.685 | 3.099.957 |
| baten | Product 6.1. Grondwater en waterhuishouding (incl. waterschappen en peilbeheer) | | | | | | | | |
| | Grondwaterbeheer | Leges | -732.723 | -710.000 | -710.000 | | -710.000 | -710.000 | -710.000 |
| | Product 6.2. Ontgrondingen | | | | | | | | |
| | Ontgrondingen | Leges | -98.726 | -51.345 | -51.345 | | -51.345 | -51.345 | -51.345 |
| | Product 6.3. Milieubeleid en ondergrond | | | | | | | | |
| | Duurzame projectontwikkeling | Ontv. bijdragen | -50.000 | | | | | | |
| | Duurzame projectontwikkeling | Ontv. subsidies | -244.718 | -112.000 | | 112.000 | | | |
| | Product 6.5. Vergunningverlening en handhaving/RUD | | | | | | | | |
| | Vergunningverlening inrichtingen Wet Milieubeheer | Leges | | -175.000 | -175.000 | | -175.000 | -175.000 | -175.000 |
| | Handhaving | Ontv. bijdragen | -2.814 | | | | | | |
| | Uitvoering Saneringsprogramma industrielawaai | Ontv. subsidies | -14.826 | | | | | | |
| | Vergunningverlening inrichtingen Wet Milieubeheer | Leges | -371.715 | | | | | | |

| | Product | Eco cat | 2011 rekening | 2012 | 2013 | Verschil 2012-2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Product 6.6. Bodemsanering | | | | | | | | |
| | Bodemsanering | Ontv. bijdragen | -81.840 | -104.000 | -1.250.000 | -1.146.000 | -225.000 | | |
| | Bodemsanering | Ontv. subsidies | 191.216 | -1.225.824 | -2.638.144 | -1.412.320 | -351.474 | -250.000 | -250.000 |
| | Totaal | | -1.406.146 | -2.378.169 | -4.824.489 | -2.446.320 | -1.512.819 | -1.186.345 | -1.186.345 |
| | Totaal programma | | 3.862.387 | 6.640.386 | 4.786.869 | -1.853.517 | 4.717.767 | 1.992.340 | 1.913.612 |
| | Verrekeningen resultaat met reserves | | | | | | | | |
| | bijdrage aan de reserve grondwaterheffing | | 406.563 | | | | | | |
| | Bijdrage van reserve grondwaterheffing | | -85.000 | -85.000 | -150.000 | | -150.000 | | |
| | Bijdrage van reserve monitoring voormalige stortplaatsen | | -51.406 | -45.000 | -45.000 | | | | |
| | Saldo verrekening met reserves | | 270.157 | -130.000 | -195.000 | | -150.000 | | |
| | Totaal na bestemming | | 4.132.544 | 6.510.386 | 4.591.869 | | 4.567.767 | 1.992.340 | 1.913.612 |

### Verschillen tussen de begroting 2012 en 2013

| Product | Categorie | Verschil | Toelichting |
|---|---|---|---|
| Grondwaterbeheer | Inkoop | 65.855 | We gaan meer putten uit het grondwaterfonds i.v.m. onder andere de uitvoering van gebiedsdossiers, dekking komt uit de hieraan gekoppelde reserve. |
| Optimale waterpeilen op de provinciale kanalen | Subsidies | -1.707.718 | In 2013 minder budget voor opgaven voor wateroverlast en watertekort, realisatie waterwinbergingsgebieden en combineren "blauwe en groene diensten". |
| Duurzame projectontwikkeling | Inkoop | -208.502 | De rijksbijdrage voor Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving en Leren voor duurzaamheid vervalt in 2013. Daardoor vervalt ook dit kostenbudget. |
| Uitvoering Saneringsprogramma industrie-lawaai | Subsidies | -67.615 | Aflopende projecten, hiervoor is minder geld nodig in 2013. |
| Bodemsanering | Inkoop | 2.556.720 | In 2013 worden meer projecten in uitvoering gebracht dan in 2012 zoals de bodemsanering van het CPC-terrein. |
| Duurzame projectontwikkeling | Ontv. subsidies | 112.000 | De rijksbijdrage voor Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving en Leren voor duurzaamheid vervalt in 2013. Daardoor vervalt ook het kostenbudget. |
| Bodemsanering | Ontv. bijdragen | -1.146.000 | Hangt samen met de stijging van de kosten. Bij project Van Wijk en Boerma is voor 2013 een bijdrage derden geraamd van € 1,25 miljoen. |
| Bodemsanering | Ontv. subsidies | -1.412.320 | De verdubbeling van de bijdragen t.o.v. 2012 hangt ook wel weer samen met de stijging van de kosten. |

Er zijn binnen dit programma geen investeringen gepland die worden geactiveerd.

## Financiële toelichting

In de bovenstaande cijfers is als onderdeel van het dekkingsplan rekening gehouden met een lagere bijdrage aan het LMA van € 50.000 structureel. Deze was reeds met de betreffende instelling afgestemd. Er is door het LMA inmiddels, mede op verzoek van Drenthe, een bezuinigingsslag doorgevoerd.

# Programma 7
# Groen Drenthe: Natuur, landschap en landbouw

## Missie

Ontwikkelen van natuur en landschap, om Natura 2000-doelen, EHS, biodiversiteit en kernkwaliteiten te borgen en gelijktijdig economische ontwikkelingsmogelijkheden in onze provincie te bevorderen.

## Inleiding

In het Bestuursakkoord 2011 – 2015 tussen de vereniging van Nederlandse gemeenten, interprovinciaal overleg, Unie van Waterschappen en het Rijk is afgesproken dat de provincies verantwoordelijk worden voor de inrichting van het landelijk gebied en voor het regionale beleid voor natuur, recreatie en toerisme, landschap, structuurversterking van de landbouw en leefbaarheid. De provincies voeren de bovenlokale regie. De rol van het rijk beperkt zich voor de natuurkwaliteit van gebieden tot het stellen van kaders op grond van internationale en Europese verplichtingen (KRW, Natura 2000, PAS) en tot strategische ruimtelijke planning.

**Beheer**
Met de decentralisatie wordt de provincie verantwoordelijk voor het beheer. Vanaf 2014 wordt de provincie ook voor het Staatsbosbeheer verantwoordelijk. Inzet is om de Provincie te vrijwaren van boetes door het niet nakomen van de internationale verplichtingen op dit terrein. Daarom richten wij ons op het beheer wat vanuit de internationale opgave verplicht is en wordt er een oplossing gezocht voor natuurbeheer buiten de internationale doelen N2000 en KRW. Veertien Natura 2000-gebieden liggen geheel of gedeeltelijk in Drenthe. De provincie moet voor al deze gebieden een Beheerplan vaststellen. Voor acht gebieden nemen wij zelf het voortouw voor het opstellen van de Beheerplannen. Twaalf van de veertien gebieden bevatten ook stikstofgevoelige habitats. Dit betekent dat er extra eisen worden gesteld aan bedrijven rond het gebied die zorgen voor een extra stikstofbelasting op het gebied. Bovendien moeten er in het gebied herstelmaatregelen uitgevoerd worden. Daarnaast moeten er bij het vaststellen van de Beheerplannen ook de financiële borging van de maatregelen gegarandeerd zijn.

**Ontwikkelopgave verwerving/functieverandering en inrichting EHS**
Bij de verwerving/inrichting gaat het om het opvangen van de bezuiniging van het Rijk op verwerving/functieverandering en inrichting en tegelijkertijd (getemporiseerd) vasthouden aan de ambitie van het Groenmanifest. Wij zetten in op het vlot trekken van de ontwikkelopgave voor verwerving/ functieverandering en inrichting gericht op KRW en Natura2000/PAS. Het Groenmanifest is leidend en er wordt ingezet op maximale benutting cofinanciering vanuit het nieuwe programma Europa (POP3). Wij zetten tot de evaluatie met het Rijk in 2016 in op inrichting van de grotendeels gerealiseerde robuuste natuurgebieden. Prioriteit wordt gegeven aan de projecten waar veel internationale doelen samenvallen en synergie te bereiken is, zoals het Bargerveen, Elperstroom (het blauwe hart), de Oude Willem en de Reest.

**Plattelandsontwikkeling**
Met de decentralisatie zijn wij verantwoordelijk voor het plattelandsbeleid. Omdat het Rijk geen middelen meegeeft voor deze doelen is een keuze gemaakt waar wij op in zetten. Voor Drenthe zijn vooral van belang: Nationale parken/landschappen, landschapsbeheer, milieukwaliteit EHS/Verdroging, landbouwstructuurverbetering (kavelruil), leefgebiedenbenadering, routenetwerken, leefbaarheid en schaapskuddes.

- Wij zijn van mening dat de Nationale Parken een essentiële bijdrage leveren aan de vrijetijdseconomie die voorziet in een (inter)nationale behoefte en aan een gunstig woon-werk klimaat van onze provincie. Wij zullen ons daarom blijven inspannen voor de Nationale Parken in onze provincie. Bovendien leveren de Nationale Parken als visitekaartje van de Nederlandse natuur een wezenlijke bijdrage aan waardering voor en kennis van natuur bij mensen.

- Het landschap is een van de kernkwaliteiten van Drenthe. Het (kleinschalige) landschap van Drenthe draagt in hoge mate bij aan een aantrekkelijk milieu om te wonen, te werken en te recreëren. Daarnaast is het van grote culturele betekenis. Wij zetten daarom blijvend in op behoud, ontwikkeling en verbetering van de kwaliteit van ons landschap.

- De wens van de provincie om de landbouw sterker te verduurzamen en te vergroenen sluit naadloos aan bij de voorstellen voor het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouwbeleid. De uitdaging ligt dan in het zoeken naar maatregelen op het gebied van natuur, milieu en biodiversiteit die aansluiten bij de huidige structuur van de landbouw in de Drenthe en passen bij de bedrijfsvoering. Milieutechnische innovaties zijn hierbij ook van belang (sensor, water en energie). Hoewel individuele keuzevrijheid voor de boer bij de invulling voorop staat is het wel van belang om te kijken of er voordelen zijn te behalen door de verduurzamingsmaatregelen op regionale schaal te organiseren. Aangezien bodem een belangrijke productiefactor is, wordt de verduurzaming in nauwe samenhang met paragraaf 6.3 vormgegeven.

De versterking van de concurrentiekracht van de landbouw vraagt blijvende aandacht. Landbouw-structuurverbetering is daar een effectief middel in. Met het instrument Planmatige Kavelruil kan tegen relatief lage investeringen aanzienlijke landbouwkundige structuurverbeteringen worden gerealiseerd. Ook kan het instrument ingezet worden om integrale gebiedsdoelen en de herijkte EHS te realiseren door gronden op de juiste plek te krijgen.

**Gedecentraliseerde wettelijke taken**
Met de decentralisatie van natuur en plattelandsbeleid naar de provincie komen er een aantal wettelijke taken mee. Deze zullen moeten worden opgenomen in de werkzaamheden

**Afwikkeling lopende verplichtingen ILG**
De afrekening van de ILG bestuursovereenkomst vraagt in de komende jaren een zorgvuldige afronding. Voor zover het incidentele afrekeningen betreft en waar voorgesteld wordt aanvullende provinciale financiering in te zetten, zal financiering moeten worden gevonden binnen de ontwikkelopgave en inrichting. Daarbij wordt in eerste instantie gekeken of projecten bijdragen aan de realisatie van de ambitie, zoals deze is geformuleerd in het collegeprogramma 2011/12015: Focus en verbinding in Drenthe. Concreet gaat het dan om de uitvoering van het Groenmanifest en de Herijkte EHS.

## 7.1 Natuur (Beheer en ontwikkelopgave)

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **Behoud, herstel en versterking biodiversiteit.** | ■ Herijking van de EHS.<br>■ Realiseren van de Europese Natura 2000 doelen in Drenthe.<br>■ Verbeteren van de biodiversiteit buiten de EHS. | ■ Vastgestelde herijkte EHS 2040.<br>■ Aankoopstrategie EHS tot 2021.<br>■ 14 vastgestelde Natura 2000 beheerplannen.<br>■ Realisatiestrategie voor Biodiversiteit buiten de EHS. |
| | Zoveel mogelijk combineren van natuuropgaven met Europese Kaderrichtlijn wateropgaven. | Combineren van EHS en waterberging in natuurplannen. |
| | Beheer van bestaande en nieuwe EHS. | ■ SNL subsidies.<br>■ particulier en agrarisch natuurbeheer inzetten. |

## 7.2 Plattelandsontwikkeling

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **Behoud, herstel en versterking van Drentse landschapstypen.** | ■ Inbreng van landschapskwaliteit in ruimtelijke processen, (structuur) visie en plannen van derden.<br>■ Tegengaan van verrommeling van het landschap. | ■ Landschapsprogramma's en -projecten opgesteld en begeleiding verzorgd.<br>■ Uitgevoerde motie kwalititeitsimpuls landschap. |
| **Het kwalitatief en kwantitatief op peil houden – en waar mogelijk verbeteren – van de belevingswaarde van de Drentse Natuur.** | Doorontwikkeling van de 3 Nationale Parken. | ■ Vaststellen van 3 bestedingenplannen Nationale Parken.<br>■ Participatie in de uitvoering van natuureducatie. |
| **Een duurzame veilig en concurrerend producerende land en tuinbouw met een goed economisch perspectief.** | Uitvoeren van beleidskader duurzame landbouw. | ■ Certificering van veehouderij- en akkerbouwbedrijven volgens concept van Duurzaam Boer blijven.<br>■ Uitvoeren innovatieve voorbeeldprojecten. |
| **Landbouwstructuurverbetering.** | Integrale realisatie EHS, structuurverbetering landbouw, waterberging, infrastructuur, etc. | ■ Functionele Taskforce ruimtelijke structuur.<br>■ Diverse landinrichtings-afspraken (afwikkeling ILG). |
| | Optimale benutting van de mogelijkheden die het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) voor Drenthe biedt. | ■ Mogelijkheden die Drenthe biedt via SNN ingebracht in IPO-verband en kenbaar gemaakt aan het Rijk. |

## 7.3 Gedecentraliseerde wettelijke taken natuur

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **Uitvoering geven aan de wettelijke taken Beheerplannen SBB, Natura 2000, Instandhoudingregelingen.<br>Toelaatbaarheid van activiteiten, Invasieve exotensoorten, Ontheffingen uitzetten dieren, Boswet, Passende maatregelen Vogel- en Habitatrichtlijn, Wettelijke taak Schade tegemoetkomingen (faunafonds).** | Uitvoering inpassen in de werkzaamheden. | Wettelijke taken zijn opgenomen in de werkzaamheden. |

## 7.4 Afwikkeling lopende verplichtingen ILG

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **Uitfinancieren van WILG.** | Afronden van projecten die onder de WILG gestart zijn. | ■ Uitvoering Inrichtingsplan Dwingelderveld.<br>■ Realisatie Bufferzone Bargerveen.<br>■ Afronding waterberging Eelder-Peizermaden.<br>■ Grondverwerving EHS.<br>■ Planmatige kavelruil afronden.<br>■ Inrichting aangekochte EHS. |

**Toelichting**

Op grond van het deelakkoord natuur is er al veel verschoven in de prioritering van beleid voor natuur en landschap. Eind 2012 zal meer duidelijkheid komen over de beschikbare budgetten. Pas daarna kunnen wij bepalen welke resultaten realistisch zijn om in 2013 te realiseren.

| | Product | Eco cat | 2011 rekening | 2012 | 2013 | Verschil 2012-2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| lasten | Product 7.1. Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP | | | | | | | | |
| | Beheer | Subsidies | | 10.795.000 | 9.925.000 | -870.000 | 16.900.000 | 16.900.000 | 16.900.000 |
| | Groene instellingen | Subsidies | 1.208.706 | 1.312.573 | 1.141.097 | -171.476 | 1.104.317 | 1.104.317 | 1.104.317 |
| | Groene Wetgeving | Inkoop | 225.609 | 157.524 | 95.362 | -62.162 | 115.040 | 115.040 | 115.040 |
| | Groene Wetgeving | Subsidies | | 7.500 | 7.500 | | 7.500 | 7.500 | 7.500 |
| | ILG/pMJP algemeen | Inkoop | | 280.000 | 380.000 | 100.000 | 380.000 | 380.000 | 380.000 |
| | ILG/pMJP algemeen | Subsidies | | 852.771 | 830.271 | -22.500 | 830.271 | 830.271 | 830.271 |
| | ILG/pMJP algemeen | kapitaallasten | 352.774 | 149.179 | 347.958 | 198.779 | 455.369 | 559.102 | 1.132.907 |
| | Informatiesysteem landelijk gebied | Inkoop | | 189.250 | 189.250 | | 189.250 | 189.250 | 189.250 |
| | Natuur, Bos en Landschap | Subsidies | 16.159 | 8.280 | 8.280 | | 8.280 | 8.280 | 8.280 |
| | Ontwikkelopgave | Subsidies | | | 4.000.000 | 4.000.000 | 3.300.000 | 3.300.000 | 3.300.000 |
| | Plattelandsontwikkeling | Inkoop | 346.812 | 300.000 | | -300.000 | | | |
| | Plattelandsontwikkeling | Subsidies | 808.556 | 4.370.000 | 2.740.000 | -1.630.000 | 2.465.000 | 2.140.000 | 1.990.000 |
| | Synergie | Subsidies | | 1.918.750 | 1.918.750 | | 1.918.750 | 1.918.750 | |
| | Uitfinanciering ILG | Inkoop | 18.409.224 | 1.298 | -129 | -1.427 | 161 | 161 | 161 |
| | Uitfinanciering ILG | Subsidies | 45.268.400 | 22.805.000 | 10.171.000 | -12.634.000 | 10.232.000 | 10.113.000 | |
| | Totaal | | 66.636.240 | 43.147.125 | 31.754.339 | -11.392.786 | 37.905.938 | 37.565.671 | 25.957.726 |
| baten | Product 7.1. Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP | | | | | | | | |
| | Beheer | Ontv. subsidies | | -1.995.000 | -1.995.000 | | -10.500.000 | -10.500.000 | -10.500.000 |
| | Groene Wetgeving | Ontv. bijdragen | -1.585 | -64.527 | | 64.527 | | | |
| | Groene Wetgeving | Ontv. subsidies | -122.882 | | | | | | |
| | Informatiesysteem landelijk gebied | Ontv. bijdragen | -425 | -6.000 | -6.000 | | -6.000 | -6.000 | -6.000 |
| | Informatiesysteem landelijk gebied | Ontv. subsidies | -38.702 | -23.000 | -23.000 | | -23.000 | -23.000 | -23.000 |
| | Ontwikkelopgave | Ontv. bijdragen | | | -4.000.000 | -4.000.000 | -3.665.000 | -3.340.000 | -3.190.000 |
| | Synergie | Ontv. subsidies | | -1.918.750 | -1.918.750 | | -1.918.750 | -1.918.750 | |
| | Uitfinanciering ILG | Ontv. bijdragen | -10.047.927 | | -9.373.944 | -9.373.944 | -10.232.000 | -10.113.000 | |
| | Uitfinanciering ILG | Ontv. subsidies | -48.676.323 | -16.947.000 | | 16.947.000 | | | |
| | Uitfinanciering ILG | Ontv. rente | -356.382 | | | | | | |
| | Totaal | | -59.244.225 | -20.954.277 | -17.316.694 | 3.637.583 | -26.344.750 | -25.900.750 | -13.719.000 |
| | Totaal programma | | 7.392.015 | 22.192.848 | 14.437.645 | -7.755.203 | 11.561.188 | 11.664.921 | 12.238.726 |

| | Product | Eco cat | 2011 rekening | 2012 | 2013 | Verschil 2012-2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Verrekeningen resultaat met reserves | | | | | | | | |
| | Bijdrage van reserve provinciaal aandeel ILG | | 3.672.526 | -14.219.000 | -7.142.631 | | | | |
| | Bijdrage van reserve vitaal platteland | | | -650.000 | | | | | |
| | Saldo verrekening met reserves | | 3.672.526 | -14.869.000 | -7.142.631 | | | | |
| | Totaal na bestemming | | 11.064.541 | 7.323.848 | 7.295.014 | | 11.561.188 | 11.664.921 | 12.238.726 |

### Verschillen tussen de begroting 2012 en 2013

| Product | Categorie | Verschil | Toelichting |
|---|---|---|---|
| Beheer | Subsidies | -870.000 | In 2013 geen budget voor akkerrandenbeheer meer geraamd. |
| Groene instellingen | Subsidies | -171.476 | Mede als gevolg van bezuigingen op groene instellingen (Boerennatuur, consulentschap NME, Het Drentse Landschap, bijdrage faunabeheer) zijn er minder subsidies opgenomen. |
| Groene Wetgeving | Inkoop | -62.162 | In 2013 is geen budget opstellen beheerplannen Natura 2000 geraamd. |
| ILG/pMJP algemeen | Inkoop | 100.000 | In 2012 waren lagere uitvoeringskosten pMJP opgenomen. |
| ILG/pMJP algemeen | kapitaallasten | 198.779 | Kapitaallasten nemen toe door jaarlijkse investeringskrediet voor relatienotagebieden |
| Ontwikkelopgave | Subsidies | 4.000.000 | Vanaf 2013 worden onder dekking uit de grond voor grondregeling nieuwe projecten in het kader van de ontwikkelopgave gestart. |
| Plattelandsontwikkeling | Inkoop | -300.000 | In 2013 geen budget impuls sociale eonomische vitalisering meer. |
| Plattelandsontwikkeling | Subsidies | -1.630.000 | In 2012 enerzijds alleen nog honoreren bestaande afspraken en anderzijds afnemende budgetruimte voor subsidies nationaal landschap, nationaal park, landschapsbeheer, sociaal-economische vitalisering, toerisme etc. |
| Uitfinanciering ILG | Subsidies | -12.634.000 | Afnemende betalingen op restant verplichtingen verwerving, inrichting via Dienst Regelingen en incidentele budgetten 2012 voor ecoduct N33 en Tusschenwater. |
| Groene Wetgeving | Ontv. bijdragen | 64.527 | 2012 bevat incidenteel budget wegens vrijval voorgaande jaren. |
| Ontwikkelopgave | Ontv. bijdragen | -4.000.000 | Vanaf 2014 wordt een inkomst uit de grond voor grondregeling geraamd t.b.v. de ontwikkelopgave. |
| Uitfinanciering ILG | Ontv. bijdragen | -9.373.944 | In 2013 wordt voor het eerst een beroep gedaan op de grond- voor grondregeling voor dekking van de uitfinanciering verplichtingen ILG (onderdeel van de € 42 miljoen). |
| Uitfinanciering ILG | Ontv. subsidies | 16.947.000 | In 2012 worden de restant aanwezige rijksmiddelen ingezet ter dekking van de uitfinanciering verplichtingen ILG. |

Er zijn binnen dit programma investeringen gepland. Zie hiervoor paragraaf II.4 Financiële positie en toelichting, onderdeel 4.1 Investeringen naar nut.

## Financiële toelichting

In bovenstaande cijfers is uitgegaan van de informatie zoals deze aan Provinciale Staten is verstrekt in onze brief d.d. 5 juli jongstleden, kenmerk 27/3.7/2012004555 over de uitwerking van het Deelakkoord Natuur. Hierbij moet worden opgemerkt, dat de financiële uitwerking van het advies van de externe IPO-commissie (commissie Jansen), eindafrekening van het ILG en kader vitaal platteland u nog in een afzonderlijk Statenstuk worden aangeboden. De financiële uitwerking is nog niet opgenomen in deze begroting. Waar deze afwijkt van de reeds geraamde bedragen, zal dit door middel van een begrotingswijziging bij de eerste bestuursrapportage 2013 worden verwerkt.

Als onderdeel van het dekkingsplan wordt uitgegaan van een korting van € 47.500 op de uitvoeringskosten van het pMJP in het licht van de afwikkeling van de “oude” bestuursovereenkomst ILG 2007-2013.

# Programma 8
# Groen Drenthe: Klimaat en Energie

## Missie

Het thema energie is voor ons van grote economische betekenis. Wij leveren een bijdrage om minder afhankelijk te zijn van fossiele brandstoffen, mede gelet op de huidige spanningen in de wereld. Bovendien willen we de wereld ook voor toekomstige generaties leefbaar houden. Daarnaast zijn uiteraard de ruimtelijke implicaties van belang; in de loop der tijd ontstaan zo nieuwe energielandschappen. Wij sluiten aan bij het noordelijke energievizier. De focus ligt daarbij op Energieproductie, Biobased Energy, Groen Gas, Slimme Energiesystemen en Kennis en Innovatie. De Drentse Energie Organisatie is voor ons de uitvoeringsorganisatie van energieprojecten in de definitieve financieringsfase. Wij zien kansen om via een energie-academie (WO en HBO) en een energiecollege (MBO) het onderwijsaanbod te vernieuwen. Wij verbinden de robuuste onderdelen van het energieprogramma aan het noordelijke energievizier. Bestaande meerjarige afspraken, bijvoorbeeld de bijdrage aan RSP Emmen, worden gerespecteerd. Het zoekgebied Windenergie zoals verwoord in de Omgevingsvisie is onze leidraad voor de realisatie van grootschalige windparken. De Structuurvisie Ondergrond is voor ons leidend in de nationale discussie over het gebruik van de ondergrond. De opslag van kernafval in de Drentse ondergrond sluiten wij uit, evenals de komst van een kerncentrale in Drenthe.

## Inleiding

Het onderdeel Klimaat en Energie wordt in de begroting onderverdeeld naar de producten Klimaat en Energie en Drentse Energie Organisatie (DEO). Binnen deze producten wordt aangesloten op het noordelijke Energievizier, waarbij is gekozen voor focus op onderwerpen, die nauwe onderlinge samenhang vertonen (zie figuur).

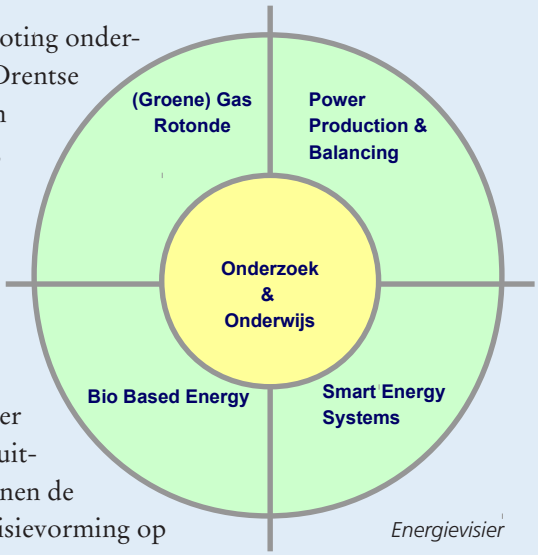

*Energievisier*

Lopende projecten uit het huidige programma, zoals Energietransitieparken, Duurzame Mobiliteit, Interreg Majeur groengas, Groengas en Klimaatlandschappen krijgen binnen dit energievizier een plek binnen het nieuwe programma. De beleidsuitvoering volgt de focus van het Energieakkoord. Binnen de focus van beleidsontwikkeling is ook ruimte voor visievorming op andere thema's, waaronder adaptatie.

Het energieprogramma 2012-2015 heeft, net als het vorige programma, een uitvoeringsgericht karakter. Met de sturingsfilosofie van dit programma gaan we er van uit dat door in te spelen op economisch momentum, een maximale bijdrage wordt geleverd aan de doelstellingen voor $CO_2$-reductie en de productie van duurzame energie. We zetten in de uitvoering in op robuustheid van projecten, zakelijkheid (Drentse Green Deals) en een evenwichtige inzet binnen de verschillende energieketens. We investeren gedurende de looptijd van dit nieuwe programma wederom in het verder verstevigen van de relaties met andere overheden en marktpartijen. Een belangrijk samenwerkingsplatform daarvoor wordt gevormd door de stichting Energy Valley, die daarnaast ook in de uitvoering van projecten een belangrijke inhoudelijke bijdrage levert.

Van het beschikbare uitvoeringsbudget hebben wij circa tweederde gereserveerd voor langlopende verplichtingen. Het betreft de Drentse Energie Organisatie, RSP (ATALANTA), Energy Valley en de cofinanciering van enkele Interreg-projecten.

## 8.1 Klimaat en Energie

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **Vergroten productie en gebruik groen gas.** | ■ Binnen de programmaperiode 60 MNm3 in Drenthe gerealiseerd. | ■ Equivalente bijdrage aan doelstelling volgens programmatische aanpak.<br>■ Aantoonbaar verminderde afhankelijkheid van steunkaders bij groen gas productie. |
| **Realiseren van Biobased Energy.** | ■ Binnen de programmaperiode € 300 miljoen euro aan economische investeringen in Biobased Energy in Drenthe. | ■ Equivalente bijdrage aan doelstelling volgens programmatische aanpak.<br>■ Toename werkgelegenheid in de energiesector in Drenthe. |
| **Kennisontwikkeling en innovatie.** | ■ Versterken Noord Nederland (NNL) als energieregio en borgen dat er voldoende goed geschoolde arbeidskrachten binnen de energiesector beschikbaar zijn. | ■ Realisatie E-Academy/E-College. |

**Toelichting**

Voor een nadere toelichting op deze begroting wordt verwezen naar het document Energieprogramma 2012-2015 (http://www.provincie.drenthe.nl/klimaatenenergie/downloads).

## 8.2 Drentse Energie Organisatie (DEO)

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **Versnellen energietransitie naar duurzame energie.** | ■ Drenthe staat bekend als een provincie met een gunstig vestigingsklimaat voor duurzame energieprojecten.<br>■ Drenthe levert een relevante bijdrage aan de Europese en Nationale doelstellingen ten aanzien van duurzame energie.<br>■ Het voor projectfinanciering beschikbaar budget is revolverend ingezet. | ■ Eind 2013 bestaat de portfolio van DEO uit 25 projecten.<br>■ Eind 2013 zitten 8 projecten in de financieringsfase.<br>■ Eind 2013 zijn 7 financieringsovereenkomsten afgesloten.<br>■ Eind 2013 is het volledige budget van de subsidie per boekjaar dat beschikbaar is voor projectfinanciering gereserveerd voor projecten. |

| | Product | Eco cat | 2011 rekening | 2012 | 2013 | Verschil 2012-2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| lasten | Product 8.1. Klimaat en Energie | | | | | | | | |
| | Programma klimaat en energie | Inkoop | 7.281.553 | 3.892.380 | 3.700.000 | -192.380 | 3.700.000 | 3.700.000 | 3.700.000 |
| | Programma klimaat en energie | Subsidies | | 11.842.317 | | -11.842.317 | | | |
| | Product 8.2. Drentse Energie Organisatie | | | | | | | | |
| | Drentse Energie Organisatie | Subsidies | | 13.000.000 | 14.700.000 | 1.700.000 | | | |
| | Totaal | | 7.281.553 | 28.734.697 | 18.400.000 | -10.334.697 | 3.700.000 | 3.700.000 | 3.700.000 |
| baten | Product 8.1. Klimaat en Energie | | | | | | | | |
| | Programma klimaat en energie | Ontv. bijdragen | -690.165 | | | | | | |
| | Programma klimaat en energie | Ontv. subsidies | | -4.303.697 | | 4.303.697 | | | |
| | Totaal | | -690.165 | -4.303.697 | | 4.303.697 | | | |
| | Totaal programma | | 6.591.388 | 24.431.000 | 18.400.000 | -6.031.000 | 3.700.000 | 3.700.000 | 3.700.000 |
| | | | | | | | | | |
| | Verrekeningen resultaat met reserves | | 6.591.388 | 24.431.000 | 18.400.000 | | 3.700.000 | 3.700.000 | 3.700.000 |
| | Bijdrage van Financieringsreserve | | | | -14.700.000 | | | | |
| | Saldo verrekening met reserves | | | | -14.700.000 | | | | |
| | Totaal na bestemming | | 6.591.388 | 24.431.000 | 3.700.000 | | 3.700.000 | 3.700.000 | 3.700.000 |

### Verschillen tussen de begroting 2012 en 2013

| Product | Categorie | Verschil | Toelichting |
|---|---|---|---|
| Programma klimaat en energie | Inkoop | -192.380 | In 2013 worden minder lasten verwacht ten opzichte van 2012, vanwege de besteding van eenmalige decentralisatieuitkeringen in 2012. |
| Programma klimaat en energie | Subsidies | -11.842.317 | In 2013 worden minder lasten verwacht ten opzichte van 2012, vanwege de besteding van eenmalige decentralisatieuitkeringen in 2012. |
| Drentse Energie Organisatie | Subsidies | 1.700.000 | Door afkoop van toekomstige subsidies t.b.v. de DEO is een hogere bedrag geraamd. |
| Programma klimaat en energie | Ontv. subsidies | 4.303.697 | In 2012 is in het kader van het Energie Akkoord Noord Nederland een voorschot ontvangen voor het project SEBB. In 2013 zijn hiervoor nog geen baten begroot. |

Er zijn binnen dit programma geen investeringen gepland die worden geactiveerd.

## Financiële toelichting

In de bovenstaande cijfers is als onderdeel van het dekkingsplan rekening gehouden met het in één keer uitkeren aan de Drentse Energie Organisatie van een bedrag van € 14,7 miljoen als – gedeeltelijk "afgeroomde" – contante waarde van de geraamde jaarlijkse subsidie van € 3.000.000. Dit levert een voordeel in de exploitatie op van € 3 miljoen structureel. Hierbij wordt per saldo een bezuiniging van € 8 miljoen gerealiseerd. Een bijkomend voordeel is de vergrote slagkracht van de DEO door de grotere armslag bij de inzet van de nog beschikbare middelen.
Daarbij komt verder nog, dat door deze maatregel het EMU-saldo voor de provincie met ingang van 2013 aanzienlijk verbetert, zodat de maatregel ook een positief effect heeft binnen de verwachte kaders van de Wet Hof. Dekking vindt plaats vanuit de Financieringsreserve.

# Programma 9
# Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt

## Missie

Het verbinden van taken, partners en partijen om zo te werken aan een provincie met een duurzame robuuste economische structuur waarin het stuwende innovatieve MKB een belangrijke positie inneemt en waar het bedrijfsleven oog heeft voor duurzaamheid en maatschappelijk ondernemen. Waar de kansen van onze prachtige leef- en werkomgeving (goede bereikbaarheid, voldoende ruimte, duurzaamheid, cultuurhistorie, natuur en milieu) economisch worden benut door in te zetten op het creëren van toegevoegde waarde. Wij verbinden onze Drentse economische ambities aan het nationale topsectorenbeleid en de nieuwe Europese programmaperiode (2014-2020).
Speerpunten in ons economisch beleid zijn energie, sensorsysteemtechnologie, agrifood/biobased economie/chemie, healthy ageing en vrijetijdseconomie en de onderlinge verbindingen. Wij werken nauw samen met onze partners en zetten in op het organiseren van voldoende realisatiekracht, een goede coördinatie vanuit de provinciale organisatie en een optimale samenwerking binnen Drenthe, Noord-Nederland, met Overijssel en Noordwest-Duitsland.

## Inleiding

De centrale doelstelling, zoals verwoord in de *Economische Beleidsagenda 2010-2015*, is het scheppen en behouden van werkgelegenheid door het ontwikkelen van een duurzame en robuuste economische structuur. Hierbij ligt de nadruk op het stimuleren van kennis en innovatie.
De thema's in de Drentse Economische Agenda hebben wij uitgewerkt in het *Kader voor Economische Investeringen (KEI)* en aangescherpt in de *herijking van het KEI* voor 2012. Op basis van dit KEI maken wij jaarprogramma's. De thema's in het KEI hebben een één-op-één relatie met deze begroting. Voor al deze thema's is Drentse, noordelijke en internationale samenwerking, lobby en netwerken van belang. De thema's versterken elkaar ook onderling en dragen bij aan de doelstellingen en van het beleid van het Rijk (topsectoren) en van Europa (EU 2020).

Door de huidige economische en monetaire crisis en de financiële context (Rijk en EU) is de financiële ruimte voor onze ambities nog steeds beperkter dan in voorgaande jaren, terwijl de noodzaak voor een actief werkgelegenheidsbeleid toeneemt, dit laatste met het oog op de economische situatie. Uit het onderzoek van onderzoeksbureau Ecorys naar de werkgelegenheidseffecten van programma 9 in de begroting en het Drentse innovatiebeleid blijkt een jaarlijks netto werkgelegenheidseffect tussen de 700 en 1300 arbeidsplaatsen als gevolg van provinciale activiteiten. Inzet in het economisch domein wordt hiermee onderschreven. Ook het innovatiebeleid blijkt effectief te zijn.

In de jaarprogramma's nemen we op basis van de lange en korte termijn ontwikkelingen activiteiten op. Voor het MKB komen wij met een actieprogramma dat hier invulling aan geeft. Gekoppeld aan dit actieprogramma voor het MKB wordt bekeken welke (financierings)instrumenten nodig zijn. Het Innovatief Actieprogramma Drenthe (IAD) loopt af in 2013. De laatste tender is in november 2012 van start gegaan.

Europa zet voor de periode tot 2020 in op een integrale aanpak gericht op slimme groei (onderwijs, kennis en innovatie), duurzame groei (een groenere en meer concurrerende economie die efficiënt omgaat met grondstoffen) en inclusieve groei (veel werkgelegenheid en economische, sociale en territoriale cohesie). In 2013 en 2014 stellen Europa en het Rijk de regionale programma's voor de verschillende structuurfondsen vast, zoals het OP EFRO 2014-2020, INTERREG en POP. In SNN-verband werken wij op basis van de *Houtskoolschets Europese Structuurfondsen*, de Smart Specialisation Strategy en de *Ruimtelijke economische visie (startnotitie)* aan de noordelijke programma's die hier invulling aan geven. Voor de cofinanciering van Europese- en Rijks programma's zijn provinciale middelen nodig. Hiervoor maken we gebruik van de Cofinancieringsreserve Europa, waar o.a. middelen uit de reserve Vitaal Platteland aan worden toegevoegd. Voor de omvang van deze reserve is een inschatting gemaakt op basis van de huidige kennis.

Verbinding en samenwerking met stakeholders, waaronder NOM, Syntens, Kamer van Koophandel, gemeenten, kennisinstellingen, marktpartijen en belangenorganisaties, is van groot belang voor het realiseren van onze doelen. Ook de komende tijd werken wij actief met hen samen. Voor de NOM geldt dat we nog met hun in gesprek zijn over hun toekomstige rol en taken. Dit doen we samen met de andere provincies als gevolg van de decentralisatie van het regionaal economisch beleid van het Rijk.

## 9.1 Product: Versterken regionale innovatiekracht

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **Versterking van de regionale innovatiekracht.** | Een ontwikkeling in het aantal startende bedrijven, ontwikkeling van de R&D-uitgaven en een werkgelegenheidsontwikkeling in Drenthe ten minste op het niveau van het landelijk gemiddelde, wat blijkt uit:<br>■ aantal gecreëerde arbeidsplaatsen;<br>■ werkgelegenheidsontwikkeling;<br>■ aantal starters;<br>■ R&D uitgaven. | ■ Actieprogramma MKB, inclusief (samenwerkings-) afspraken en (financieel) instrumentarium.<br>■ Koppeling MKB aan DOME via userplatform.<br>■ Afstemming met de andere aandeelhouders over taken NOM (deelneming NOM).<br>■ Aansluiting Drents MKB op nationaal topsectorenbeleid. |
| | Versterkte kennispositie en innovatiekracht kansrijke sectoren (in relatie tot EU2020, topsectoren-aanpak Rijk), wat blijkt uit:<br>■ R&D uitgaven;<br>■ aantal deelnemende Drentse bedrijven in innovatie contracten. | ■ Plan van aanpak voor doorontwikkeling sensorcluster en taken clusterorganisatie.<br>■ Kennisdeling en projectontwikkeling op Sensorsysteemtechnologie (m.n. energie, water, agribusiness) en op Healthy Ageing (zorginnovatie, sensor, food).<br>■ Ontwikkeling kennisinstituten op HBO/MBO niveau (E-college, Stenden pre, zorgacademie).<br>■ Versterkte netwerken tussen kennisinstellingen en MKB. |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| | Versterking internationaal economisch profiel Drenthe en internationale kennisuitwisseling, wat blijkt uit:<br>■ aantal grensoverschrijdende activiteiten. | ■ Drentse doelen zijn geland in Europese programma's, zoals INTERREG, OP EFRO, POP.<br>■ Bestuurlijk draagvlak voor economisch beleid in het grensgebied.<br>■ Positionering EDR als expertise centrum voor grensoverschrijdende samenwerking.<br><br>Wat blijkt uit:<br>■ ontwikkeld instrumentarium;<br>■ (grensoverschrijdende) projecten;<br>■ financiële omvang Europese programma INTERREG, OP EFRO;<br>■ grensoverschrijdende partnerschappen;<br>■ conferenties en ontmoetingen. |

**Toelichting**

Het jaar 2013 is een overgangsjaar naar nieuwe Europese programma's voor de periode 2014-2020. Onze inspanningen zijn erop gericht om Drentse doelstellingen in deze nieuwe programma's te laten landen. Wij trekken daarbij in SNN-verband op. Dit doen wij op basis van een integrale strategie waarin we de relatief sterke en onderscheidende elementen van de noordelijke economische structuur verbinden aan de noordelijke maatschappelijk opgaven (Ruimtelijke economische visie, Houtskoolschets SNN, SER advies, Programmaraad, e.d.).

## 9.2 Optimale aansluiting bedrijfsleven, kennis, onderwijs en arbeidsmarkt

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **Optimalisatie aansluiting bedrijfsleven, kennis, onderwijs en arbeidsmarkt.** | Betere aansluiting van vraag en aanbod op de Drentse arbeidsmarkt, in kwantitatief en kwalitatief opzicht, wat blijkt uit:<br>■ Het aantal (langdurig) openstaande vacatures is kleiner dan in 2010. | ■ Actief thema's als demografische- en werkgelegenheidsontwikkelingen, incl. aanpak voor de kritische sectoren zorg en techniek, geagendeerd en gesignaleerd bij onderwijs- en kennisinstellingen, ondernemersorganisaties en gemeenten.<br>■ Maatregelenpakket onderwijs en arbeidsmarkt.<br>■ Gefaciliteerd opstellen Humancapital agenda (Programmaraad) / aanhaken ESF.<br>■ Uitgevoerd en gepubliceerd arbeidsmarktonderzoek en Provinciaal Werkgelegenheidsregister (PWR).<br>■ Versterkte samenwerking bedrijfsleven en onderwijs.<br><br>Wat blijkt uit:<br>■ conferenties en ontmoetingen;<br>■ gepubliceerde onderzoeken;<br>■ voldoende kwantitatieve en kwalitatieve instroom in de Drentse speerpunt sectoren. |

**Toelichting**

Onze rol bij onderwijs en arbeidsmarkt is actief signaleren en agenderen. Dit doen wij op basis van gesignaleerde ontwikkelingen in de omgeving en onderzoeksresultaten. Hierbij zijn andere

partijen aan zet om hiermee aan de slag te gaan, zoals onderwijs- en kennisinstellingen, ondernemers-organisaties en gemeenten.

Vanaf 2013 zijn extra middelen beschikbaar gesteld voor de arbeidsmarkt en onderwijs. Met het UWV, de vakbonden, onderwijsinstellingen, werkgeversorganisaties en gemeenten zullen wij een pakket aan maatregelen samenstellen om invulling te geven aan de werkgeversbenadering. Instrumenten waar wij o.a. aan denken zijn een stagevoucherregeling voor specifieke groepen werkloze jongeren en de opbouw van werkgeverservicepunten.

Wij faciliteren het tot stand komen van een Human Capital agenda voor Noord Nederland in het kader van de Programmaraad Noord Nederland. Hoewel het Europees Sociaal Fonds (ESF) niet onder de verantwoordelijkheid van de provincie valt maar onder de gemeenten, zorgen wij voor programmatische afstemming van ESF/ arbeidsmarktdoelstellingen met de Europese Programma's EFRO/ INTERREG en POP in lijn met de EU 2020 doelen.

## 9.3 Verbeteren van Vestigingsklimaat

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **Verbetering vestigings-klimaat.** | Een aantrekkelijke regionale, stedelijke en fysieke bedrijfsomgeving, wat blijkt uit:<br>■ behoud/ontwikkeling van aantal arbeidsplaatsen in de stedelijke netwerken Groningen-Assen en Drentse Zuidas (werkgelegenheids-ontwikkeling);<br>■ voorraad bedrijventerreinen en jaarlijkse uitgifte;<br>■ start revitalisering bedrijventerreinen in stedelijke netwerken;<br>■ verbeterd imago t.o.v. voorgaande jaren (tweejaar-lijks onderzoek). | ■ Toename (acquisitie) en/of behoud van bedrijven in de speerpuntsectoren.<br>■ Verbeterde kwaliteit (o.a. duurzame) bestaande bedrijventerreinen en ontwikkeling afgestemde werklocaties vanuit regionale afspraken, waaronder Dry Port en Blue Port.<br>■ Visie Kantoorlocatie Assen en Emmen.<br>■ Verbeterd imago van Drenthe.<br>■ Gezamenlijke initiatieven op bedrijventerreinen vanuit zes Drentse parkmanagementorganisaties.<br><br>Wat blijkt uit:<br>■ behoud en toename van aantal arbeidsplaatsen in de stedelijke netwerken Groningen-Assen en Drentse Zuidas (werkgelegenheids-ontwikkeling);<br>■ voorraad bedrijventerreinen en jaarlijkse uitgifte in hectares;<br>■ gerevitaliseerde ha. bedrijventerrein;<br>■ verbeterd imago (twee-jaarlijks onderzoek). |

**Toelichting**
De uitvoering van het Provinciaal Herstructurerings programma (PHP) start uiterlijk in 2014.

Voor het uitvoeren van de acquisitieactiviteiten hebben wij afspraken gemaakt met de NOM.

Eind 2012 lopen de afspraken met Groningen Airport Eelde (GAE) af. Op basis van een nieuwe business case, waarin de baanverlenging wordt meegenomen, gaan wij samen met de andere aandeelhouders in gesprek met GAE over de toekomstige financiering. En we voeren gesprekken over de verdere economische ontwikkelingen van GAE, zoals de regiotram en het transferium.

## 9.4 Vrijetijdseconomie

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **Versterken van de vrijetijdseconomie in Drenthe.** | Stimuleren van behoud/groei van de werkgelegenheid in de vrijetijdseconomie met een focus op innovatie en versterking MKB, dat blijkt uit het aantal arbeidsplaatsen in de vrijetijdssectoren.<br><br>Groei van de bestedingen in de vrijetijdssector in Drenthe, dat blijkt uit de bestedingen (afgeleid bezoek / overnachtingen).<br><br>Verbeteren van het imago Drenthe, wat blijkt uit een hogere score in het 2 jaarlijks imago-onderzoek. | ■ Nieuwe, stuwende product/marktcombinaties in de vrijetijdssector, b.v. met sectoren als zorg, cultuur, natuur en sport.<br>■ Nieuwe economische impulsen Veenhuizen.<br>■ Samenwerking tussen de stakeholders in de vrijetijdssector, ten behoeve van het totaalproduct Drenthe.<br>■ Optimale aansluiting bij en benutting van project Natuurlijke Recreatie.<br>■ Onderzoek en kennisdeling.<br>■ Een sterker profilering van "Drenthe".<br>■ Verbeterd imago.<br><br>Wat blijkt uit:<br>■ 2 jaarlijks imago-onderzoek;<br>■ bestedingen (afgeleid bezoek / overnachtingen). |

## 9.5 Agribusiness / Biobased Economy

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **Versterken van de Agribusiness, versnelling transformatie naar BioBased Economy.** | Stimulering van behoud van het aantal arbeidsplaatsen in de agribusiness en de chemie waarbij de werkgelegenheidsontwikkeling zich minimaal gelijk aan het landelijk gemiddelde heeft ontwikkeld.<br><br>Stimulering BBE gerelateerde innovatie in chemie en agribusiness, dat blijkt uit het aantal innovatiecontracten en –activiteiten. | ■ Kennis/projecten ontwikkeld op het gebied van BBE: agro en chemie, zoals agrobiopolymeren (afronding in 2014) en uitwisseling kennis aardappelteelt (Nordconnect project Leningrad Oblast).<br>■ Kennisclusters en consortia chemie-agro is doorontwikkeld (o.a. Innovatieplatform PhytoGlasshouse Applications (PGA)).<br>■ Incubator chemie en aanjaagorganisatie chemie opgestart.<br>■ Noordelijke clusterorganisatie BBE / agribusiness is in ontwikkeling. |
| | | Wat blijkt uit:<br>■ uitgelokte investeringen;<br>■ arbeidsplaatsen in agribusiness en chemie Drenthe behouden;<br>■ gestimuleerde programma's, projecten, initiatieven en netwerken op het gebied van agribusiness/biobased economy. |

**Toelichting**

De biobased economy voldoet aan alle aspecten van het EU 2020 beleid en neemt daarmee een belangrijke rol in. Omdat voedselzekerheid als één van dé uitgangspunten benoemd is, geldt dat voor agribusiness in het bijzonder. Het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) zal in sterke mate het speelveld bepalen waarbinnen deze sector de komende jaren zal opereren.

De innovatiecontracten die het Rijk wil sluiten met de triple helix (kennisinstellingen, bedrijfsleven en overheid) voor de topsectoren agrofood, tuinbouw en uitgangsmaterialen, chemie, energie en het crosssectorale Biobased economy zijn belangrijke kaders waarbinnen de projectontwikkeling de komende jaren gaat plaatsvinden.

## Wat mag het kosten?

| | Product | Eco cat | 2011 rekening | 2012 | 2013 | Verschil 2012-2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| lasten | Product 9.1. Versterken regionale innovatiekracht | | | | | | | | |
| | Beleidskaders en programmabeheer | Inkoop | 128.186 | 156.913 | 4.166.827 | 4.009.914 | 166.827 | 166.827 | 166.827 |
| | Beleidskaders en programmabeheer | Subsidies | 8.544.696 | 13.383.556 | 5.547.877 | -7.835.679 | 6.947.877 | 6.947.877 | 6.947.877 |
| | Product 9.2. Optimale aansluiting bedrijfsleven, kennis, onderwijs en arbeidsmarkt | | | | | | | | |
| | Verbetering functioneren arbeidsmarkt | Inkoop | 849.477 | 122.174 | 250.000 | 127.826 | 250.000 | 250.000 | 250.000 |
| | Verbetering functioneren arbeidsmarkt | Subsidies | 3.591 | 172.173 | 300.000 | 127.827 | 300.000 | 300.000 | 260.000 |
| | Product 9.3. Verbeteren vestigingsklimaat | | | | | | | | |
| | Verbetering vestigingsfactoren kernzones | Inkoop | 473.389 | 1.467.257 | 57.400 | -1.409.857 | 57.400 | 57.400 | 57.400 |
| | Verbetering vestigingsfactoren kernzones | Subsidies | 514.626 | 1.632.068 | 1.555.644 | -76.424 | 1.140.148 | 702.400 | 702.400 |
| | Product 9.4. Vrijetijdseconomie | | | | | | | | |
| | Verbetering toeristisch aanbod en bevordering gebruik | Inkoop | 1.567.671 | 37.286 | 36.949 | -337 | 36.949 | 36.949 | 36.949 |
| | Verbetering toeristisch aanbod en bevordering gebruik | Subsidies | 1.460.978 | 1.768.996 | 1.900.220 | 131.224 | 1.900.220 | 1.900.220 | 1.900.220 |
| | Product 9.5 Versterken agribusiness (Landbouw) | | | | | | | | |
| | Verbetering economisch perspectief agrarische sector | Inkoop | 661 | | | | | | |
| | Verbetering economisch perspectief agrarische sector | Subsidies | 676.769 | 507.286 | 606.949 | 99.663 | 506.949 | 506.949 | 506.949 |
| | Totaal | | 14.220.044 | 19.247.709 | 14.421.866 | -4.825.843 | 11.306.370 | 10.868.622 | 10.828.622 |
| baten | Product 9.1. Versterken regionale innovatiekracht | | | | | | | | |
| | Beleidskaders en programmabeheer | Ontv. bijdragen | -8.674 | | | | | | |
| | Beleidskaders en programmabeheer | Ontv. subsidies | -490.000 | | | | | | |
| | Product 9.3. Verbeteren vestigingsklimaat | | | | | | | | |
| | Verbetering vestigingsfactoren kernzones | Ontv. bijdragen | -19.836 | -31.530 | -32.200 | -670 | -32.200 | -32.200 | -32.200 |
| | Totaal | | -518.510 | -31.530 | -32.200 | -670 | -32.200 | -32.200 | -32.200 |
| | Totaal programma | | 13.701.533 | 19.216.179 | 14.389.666 | -4.826.513 | 11.274.170 | 10.836.422 | 10.796.422 |
| | | | | | | | | | |
| | Verrekeningen resultaat met reserves | | 13.701.533 | 19.216.179 | 14.389.666 | 11.274.170 | 10.836.422 | 10.796.422 | |
| | Bijdrage aan reserve versterking economisch structuur | | | 5.000.000 | | | | | |
| | Bijdrage van Reserve RSP | | | -5.000.000 | | | | | |
| | Bijdrage van reserve versterking economisch structuur | | 1.867.771 | -8.000.000 | | | | | |
| | Bijdrage van Cofinancieringsreserve Europa | | | | | | -3.100.000 | -3.100.000 | -3.100.000 |
| | Saldo verrekening met reserves | | 1.867.771 | -8.000.000 | | | -3.100.000 | -3.100.000 | -3.100.000 |
| | Totaal na bestemming | | 15.569.304 | 11.216.179 | 14.389.666 | | 8.174.170 | 7.736.422 | 7.696.422 |

### Verschillen tussen de begroting 2012 en 2013

| Product | Categorie | Verschil | Toelichting |
|---|---|---|---|
| Beleidskaders en programmabeheer | Inkoop | 4.009.914 | In 2013 is € 4 miljoen extra budget opgenomen voor Risicofinanciering MKB. |
| Beleidskaders en programmabeheer | Subsidies | -7.835.679 | In 2012 was incidenteel € 5 miljoen voor Dome en € 3 miljoen voor REP projecten opgenomen. In 2013 is alleen het reguliere bedrag opgenomen. |
| Verbetering functioneren arbeidsmarkt | Inkoop | 127.826 | In 2013 is extra budget voor Onderwijs en Arbeidsmarkt opgenomen. |
| Verbetering functioneren arbeidsmarkt | Subsidies | 127.827 | In 2013 is extra budget voor Onderwijs en Arbeidsmarkt opgenomen. |
| Verbetering vestigingsfactoren kernzones | Inkoop | -1.409.857 | In 2012 was incidenteel budget opgenomen t.b.v. Herstructurering bedrijventerreinen (decentralisatie uitkering) wegens overheveling uit 2011 van dit budget. |
| Verbetering vestigingsfactoren kernzones | Subsidies | -76.424 | Dit verschil betreft voornamelijk het saldo van het vervallen van de subsidie aan NV Groningen Airport Eelde en het verhogen van de subsidie aan de Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij (NOM). |
| Verbetering toeristisch aanbod en bevordering gebruik | Subsidies | 131.224 | Het budget voor Structuurversterking recreatie en (zorg)toerisme is vanaf 2013 met € 100.000 verhoogd en structureel hoger. |
| Verbetering economisch perspectief agrarische sector | Subsidies | 99.663 | In 2013 is het budget voor Landbouw structuurversterking incidenteel verhoogd. |

Er zijn binnen dit programma geen investeringen gepland die worden geactiveerd.

## Financiële toelichting

### Intensivering: Drentse Participatiemaatschappij

Een intensivering betreft een bijdrage aan de NOM voor de Drentse Participatiemaatschappij ten bedrage van € 4 miljoen voor participaties en projecten binnen de doelen van deze instelling. De bijdrage kan ten laste gebracht worden van de Financieringsreserve en is daarmee budgettair neutraal.

### Intensivering: Onderwijs-Arbeidsmarkt

Conform besluit van het College d.d. 11 juli 2012 zijn naar aanleiding van de overgenomen motie vanuit Provinciale Staten met ingang van 2013 middelen geraamd voor een intensivering op het gebied van Onderwijs en Arbeidsmarkt waarbij jaarlijks in totaal een bedrag van € 500.000,-- beschikbaar zal zijn. Vooralsnog wordt daarbij uitgegaan van een looptijd van 4 jaar (dus van 2013 tot en met 2016).
Bij de aankondiging van de motie was vanwege PS geen expliciete financiële dekking aangegeven. Dit betekent dat de extra benodigde middelen uit de algemene middelen gedekt moeten worden.

### Nieuw in te stellen reserve: Cofinancieringsreserve Europa

In het visiestuk "Koers in onzekere tijden" hebben wij aangegeven dat we het economisch beleid richten op de cofinancieringsmogelijkheden van het Europees beleid. Om in te kunnen spelen op de goede mogelijkheden in de nieuwe EU periode (2014 – 2020), wordt in de Nota Reserves en Voorzieningen voorgesteld een Cofinancieringsreserve Europa te vormen met een startvermogen van € 24 miljoen.
Goed inspelen op cofinancieringsmogelijkheden van Europees beleid vergt meer maatwerk. Dit betekent dat wij ook zelf meer actief kansen zoeken en creëren. Hiervoor is een nieuw in te stellen Cofinancieringsreserve Europa een belangrijk middel. Wanneer de provincie de Europese Programma's (EFRO, INTERREG, en POP) voor de periode 2014-2020 adequaat wil financieren, met het doel een optimaal resultaat voor Drenthe te behalen, is een eigen inleg

noodzakelijk van € 21,9 miljoen voor een programmaperiode van 7 jaar, hetgeen neerkomt op een financieringsbehoefte van € 3,1 miljoen per jaar. De omzet die daarmee wordt gerealiseerd bedraagt naar schatting € 100 miljoen, ofwel € 14 miljoen per jaar.

# Programma 10
# Middelen en bedrijfsvoering

## Missie

De provincie is een aantrekkelijke werkgever waar mensen in een prettige en gezonde werkomgeving op een interactieve, doelgerichte en toekomstgerichte wijze samenwerken. De provincie is binnen de financiële verhoudingen in Nederland nog steeds een open huishouding. Dat houdt in dat de provincie een bestuurslaag is die eigen keuzes maakt. Een ander uitgangspunt voor ons is een sluitende begroting die langjarig in evenwicht is. Onze focus in beleid betekent ook een gerichte focus voor de inzet van de ambtelijke organisatie. Dit doen we door het principe 'medewerker volgt beleid' te hanteren. De veranderende rol van de provincie vraagt om creativiteit, professionaliteit, conceptueel vermogen, flexibiliteit en goede samenwerking van allen. In deze context vragen wij veel van de ambtelijke organisatie. We zorgen daarom ook voor een optimale werkomgeving. Nadere uitwerking van deze missie vindt plaats in de paragraaf bedrijfsvoering.

## Inleiding

Ons uitgangspunt bij het financieel beleid is een sluitende begroting die langjarig in evenwicht is. Incidentele middelen geven we in principe alleen uit aan incidentele activiteiten en die gebruiken we dus niet voor structurele uitgaven. Deze en andere meer gedetailleerde uitgangspunten zijn te vinden in de recentelijk herziene *Financiële verordening 2012*, het *Treasurystatuut 2012* en de *Nota Reserves en Voorzieningen 2012*.

De afgelopen jaren zijn ook voor de ambtelijke organisatie stevige keuzes gemaakt. De ambtelijke organisatie wordt kleiner en we gaan werken met een variabele schil van medewerkers. Uitgangspunt hiervoor is nog steeds de Directiebrief '*Slimmer en slanker, op weg naar de organisatie van 2018*' uit 2010.

Het informatieplan '*Digitaal Nieuwe Stijl*' is leidend voor de doorontwikkeling van een toekomstvaste ondersteuning van de primaire bedrijfsprocessen, vorming van de RUD, de realisatie van de basisregistraties etc. Het bijbehorende uitvoeringsprogramma bepaalt hierin de prioriteiten, waarbij het I-beleid en de I-architectuur kaderstellend zijn.

Voor alle facilitaire voorzieningen geldt:
- Het creëren van een goede beheersomgeving door adequaat en kostentechnisch verantwoord beheer van het gebouw, voor alle facetten van huisvestingsmanagement, zoals stoffering en inrichting, technische installaties, ICT, telefonie, logistiek, veiligheid en digitalisering;
- Het doorvoeren van een gezonde verzakelijkingslag binnen de bedrijfsvoering zoals onder andere opgenomen in het provinciale kwaliteitshandvest en het efficiënt en effectief organiseren van de bedrijfsprocessen en het doorbelasten van marktconforme tarieven aan externe huurders;
- Het ontwikkelen naar een meer regiegestuurde organisatie.

## 10.1 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **Een financieel gezonde organisatie.** | Duurzaam financieel evenwicht zonder onttrekking aan de algemene reserve. | ■ Structureel sluitende begroting, blijkend uit het actuele saldo in deze begroting.<br>■ Een goedkeurende verklaring van de accountant.<br>■ Toepassing van repressief toezicht door de toezichthouder.<br>■ Alle risico's kunnen afdekken door de risicoreserve.<br>■ Voldoende weerstandsvermogen, (zie verder de paragraaf weerstandsvermogen). |
| | Goede liquide positie binnen de randvoorwaarden van het treasurystatuut. | ■ Een goede liquiditeitspositie, blijkend uit het kunnen voldoen aan de financiële verplichtingen.<br>■ Voldoende rendement op liquide middelen conform uitgangspunten treasurystatuut op de overtollige liquide middelen. |

**Toelichting**

Een nadere toelichting op de financiële positie van de provincie is te vinden in de paragraaf weerstandsvermogen (paragraaf 2.2) en in de financiële begroting binnen de Begroting 2013

## 10.2 Personeel en organisatie

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **De provincie als effectieve en efficiënte organisatie.** | Kostenreductie realiseren en de kwaliteit en continuïteit nu en in de toekomst handhaven. | Door middel van samenwerking met Fryslân en Groningen in de bedrijfsvoering en op het gebied van ingenieursdiensten en infrastructuur. |
| | Verder vormgeven aan efficiëntere organisatie. | ■ De taakstellingen m.b.t. de afgesproken formatie zijn gerealiseerd conform de Directiebrief 2010.<br>■ De implementatie van de RUD is afgerond.<br>■ Het subsidieteam is operationeel, evenals de monitoringsunit. |
| **De provincie als goede werkgever.** | Nu en in de toekomst een aantrekkelijke werkgever zijn die de juiste mensen kan vinden en binden.<br>Hoogste score van de provincies in het Beste werkgeversonderzoek en in de top 10 van beste overheidswerkgevers in 2013. | Kwalitatieve hiaten zijn opgelost via talentmanagement en mobiliteit.<br><br>De Nota Social return (bij het verstrekken van inkoopopdrachten wordt de opdrachtnemer gestimuleerd personen die op grote afstand van de arbeidsmarkt in dienst te nemen) is in voorbereiding en wordt afgestemd op landelijke ontwikkelingen. |

**Toelichting**

Een uitwerking van de ontwikkeling van de organisatie, is te vinden in de paragraaf bedrijfsvoering, (paragraaf 2.5) in de Begroting 2013.

## 10.3 ICT en facilitaire zaken

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Resultaten |
|---|---|---|
| **De provincie is in staat zich te houden aan het eigen kwaliteitshandvest en beschikt over een ICT-infrastructuur die up-to-date is en geen belemmering vormt voor een gezonde bedrijfsvoering.** | **Huisvesting**<br>In het technisch en bouwkundig goed functionerend gebouw wordt sinds de revitalisering gebruik gemaakt van duurzame en/of milieuontlastende en energiebesparende maatregelen $CO_2$ neutraal. | ■ Voorzien in en onderhouden van gebouwen en terreinen door planning in tijd en bedragen op te volgen – via een meerjarenplanning - , waarin bouwkundige- en technische zaken en energiemanagement zijn verankerd.<br>■ $CO_2$ neutraal energieverbruik wordt bereikt door de aankoop van groen certificaten. |
| | En vasthouden aan het maximaal streefverbruik van 20.000 $m^3$ aardgas. | ■ Realiseren van een lager verbruik dan 20.000 $m^3$ aardgas. |
| | **Diensten**<br>Verzorgen van diverse services waaronder kwalitatief goede consumptieve diensten. Van 20% van het aangeboden assortiment in het bedrijfsrestaurant naar 50% duurzaam; | Voorzien in consumptieve diensten waarvan 50% van het aangeboden assortiment in het bedrijfsrestaurant duurzaam is. |
| | Grafische diensten. In afgelopen periode is het aantal centraal geprinte documenten gedaald van 4 miljoen A4 naar 800.000 stuks. | Binnen de grafische diensten zal het totaal aantal fysieke prints worden teruggebracht door invoering en opvolging van digitaal publiceren. We willen deze daling continueren. |
| | Het verstrekken van werkplekinrichting die optimaal bezet is (verhogen van de gemiddelde bezetting per werkplek, was in 2012 55%). | Voorzien in faciliteiten voor inhuizing externen op basis van actueel Huisvestingsbeleid en actueel bedrijfscontinuiteitsplan. |
| | **Informatievoorziening**<br>Omvat een moderne flexibele ICT infrastructuur (gemeten beschikbaarheid van de ICT systemen is 99% uptime) die meegroeit met en proactief ondersteuning biedt en eveneens de externe dienstverlening mogelijk maakt (ketenintegratie en kennismanagement) en leidt, voert uit of ondersteunt activiteiten en diensten die gericht zijn op het beheren van documenten ongeacht hun vorm. | ICT systemen zijn beschikbaar voor tenminste 99% (uptime).<br><br>Adequaat en actueel Informatieplan Digitaal Nieuwe Stijl en Uitvoeringsprogramma inclusief prioritering, actueel ICT Architectuur en I-Beleid.<br><br>Up tot date I-Beleid aangesloten bij het informatiebeveiligingsbeleid. |

| | Product | Eco cat | 2011 rekening | 2012 | 2013 | Verschil 2012-2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| lasten | Product 10.1. Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | | | | | |
| | Algemene baten en lasten/onvoorzien | Onvoorzien | | 50.000 | 50.000 | | 50.000 | 50.000 | 50.000 |
| | Geldleningen en uitzettingen korter dan 1 jaar | Rente | 5.749 | 2.500 | 2.500 | | 2.500 | 2.500 | 2.500 |
| | Openbaar belang nutsfuncties | Inkoop | | 40.000 | 40.000 | | 40.000 | 40.000 | 40.000 |
| | Openbaar belang nutsfuncties | kapitaallasten | 29.309 | 21.903 | 21.903 | | 21.903 | 21.903 | 21.903 |
| | Overige financiële middelen | Inkoop | 723.987 | | | | | | |
| | Overige financiële middelen | kapitaallstn/ stortingvoorz. | 116.877 | -396.369 | 140.148 | 536.517 | 140.148 | 140.148 | 140.148 |
| | Provinciefonds | Subsidies | 5.000.000 | | | | | | |
| | Product 10.2. Personeel en organisatie | | | | | | | | |
| | Financieel beheer en advisering | Inkoop | 387.117 | 2.066.243 | 835.598 | -1.230.645 | 835.598 | 270.598 | 270.598 |
| | Financieel beheer en advisering | Subsidies | 8.094 | 6.267 | 6.231 | -36 | 6.231 | 6.231 | 6.231 |
| | Goed personeels(informatie) beheer en een goede salarisbetaling | Inkoop | 351.719 | 361.556 | 349.860 | -11.696 | 349.860 | 349.860 | 349.860 |
| | Goede toepassing van de arbeids-voorwaardenregelingen | Inkoop | 323.425 | 663.264 | 650.988 | -12.276 | 650.988 | 650.988 | 650.988 |
| | Managementzaken | Inkoop | 252.675 | 381.999 | 126.900 | -255.099 | 126.900 | 126.900 | 126.900 |
| | Optimale arbeidsomstandigheden, veiligheid, gezondheid en welzijn | Inkoop | 177.347 | 254.187 | 248.220 | -5.967 | 248.220 | 248.220 | 248.220 |
| | OR/GO | Inkoop | 12.833 | 17.423 | 17.800 | 377 | 17.800 | 17.800 | 17.800 |
| | Saldo kostenplaatsen | Apparaatkstn | 38.433.893 | 39.624.208 | 40.470.025 | 845.817 | 40.195.981 | 40.496.951 | 41.097.936 |
| | Product 10.3. ICT en facilitaire zaken | | | | | | | | |
| | (D) Drukwerk | Inkoop | 652.827 | 440.215 | 429.976 | -10.239 | 429.976 | 429.976 | 429.976 |
| | (D) Drukwerk | kapitaallasten | 7.207 | 6.933 | 6.658 | -275 | 6.383 | | |
| | (D) Fotografie | Inkoop | 14.778 | 16.960 | 16.960 | | 16.960 | 16.960 | 16.960 |
| | (D) Inkoop | Inkoop | 41.219 | 62.372 | 62.227 | -145 | 62.227 | 62.227 | 62.227 |
| | (D) Inrichting | Inkoop | 85.073 | 52.787 | 52.787 | | 52.787 | 62.787 | 62.787 |
| | (D) Inrichting | kapitaallasten | 33.786 | 33.598 | 10.438 | -23.160 | 10.250 | 3.699 | 3.511 |
| | (D) Intern transport | Inkoop | 172.230 | 160.958 | 130.958 | -30.000 | 130.958 | 130.958 | 130.958 |
| | (D) Restauratieve voorzieningen | Inkoop | | 514.793 | 513.351 | -1.442 | 513.351 | 513.351 | 513.351 |
| | (D) Restauratieve voorzieningen | Belastingen | 635.271 | 7.572 | 7.572 | | 7.572 | 7.572 | 7.572 |
| | (D) Tekstbewerking | Inkoop | 916 | 2.120 | 2.120 | | 2.120 | 2.120 | 2.120 |
| | (D+I) Facilitair servicepunt | Inkoop | 359.275 | 394.727 | 391.185 | -3.542 | 391.185 | 371.185 | 371.185 |
| | (D+I) Facilitair servicepunt | kapitaallasten | 120.390 | 88.162 | 83.265 | -4.897 | 42.984 | 104.766 | 100.864 |
| | (H) Huisvesting | Inkoop | 1.335.682 | 1.042.466 | 1.048.556 | 6.090 | 1.048.556 | 1.048.556 | 1.048.556 |
| | (H) Huisvesting | Belastingen | 87.342 | 79.649 | 81.200 | 1.551 | 81.200 | 81.200 | 81.200 |
| | (H) Huisvesting | kapitaallasten | 1.662.154 | 2.967.964 | 2.895.030 | -72.934 | 2.825.372 | 2.760.813 | 2.590.256 |
| | (I) Archief | Inkoop | 5.804 | 13.852 | 13.852 | | 13.852 | 13.852 | 13.852 |
| | (I) Bibliotheek | Inkoop | 1.757 | | | | | | |
| | (I) Cartografie | Inkoop | 94.522 | 190.534 | 190.534 | | 190.534 | 190.534 | 190.534 |
| | (I) Documenten | Inkoop | 33.981 | 44.338 | 43.454 | -884 | 43.454 | 43.454 | 43.454 |
| | (I) ICT beheer | Inkoop | 1.597.449 | 1.028.777 | 1.007.762 | -21.015 | 1.007.762 | 1.007.762 | 1.007.762 |
| | (I) ICT beheer | kapitaallasten | 740.051 | 549.994 | 1.038.066 | 488.072 | 1.089.354 | 786.424 | 728.524 |
| | (I) Informatiebeleid | Inkoop | 87.618 | 655.173 | 764.463 | 109.290 | 694.463 | 694.463 | 694.463 |
| | (I) Informatiebeleid | kapitaallasten | 8.060 | 23.147 | 534.154 | 511.007 | 698.646 | 794.351 | 1.081.744 |
| | (I) Postverzending | Inkoop | 138.887 | 170.229 | 169.431 | -798 | 169.431 | 169.431 | 169.431 |
| | Totaal exclusief reserve mutaties | | 53.739.301 | 51.640.501 | 52.454.172 | 813.671 | 52.215.506 | 51.718.540 | 52.374.371 |

| | Product | Eco cat | 2011 rekening | 2012 | 2013 | Verschil 2012-2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| baten | Product 10.1. Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | | | | | |
| | Eigen middelen | Opcenten MRB | -47.274.713 | -48.473.000 | -49.411.000 | -938.000 | -51.751.000 | -52.606.000 | -53.454.000 |
| | Geldleningen en uitzettingen korter dan 1 jaar | Dividend | 6.891 | | | | | | |
| | Geldleningen en uitzettingen korter dan 1 jaar | Ontv. rente | -3.300.487 | -2.883.378 | -1.597.488 | 1.285.890 | -438.956 | -398.530 | -378.009 |
| | Geldleningen en uitzettingen langer of gelijk aan 1 jaar en bespaarde rente | Adm. boekingen | -10.296.000 | -8.989.000 | -6.412.000 | 2.577.000 | -8.378.000 | -8.048.000 | -7.314.000 |
| | Openbaar belang nutsfuncties | Dividend | -30.997.498 | -2.771.377 | -2.002.721 | 768.656 | -2.002.721 | -2.002.721 | -2.002.721 |
| | Overige financiële middelen | Ontv. bijdragen | -337 | | | | | | |
| | Overige financiële middelen | Dividend | -389.017 | -421.053 | -405.093 | 15.960 | -405.093 | -405.093 | -405.093 |
| | Overige financiële middelen | Ontv. subsidies | -5.000 | | | | | | |
| | Provinciefonds | Ontv. subsidies | -81.206.613 | -76.714.980 | -75.759.894 | 955.086 | -74.990.641 | -70.575.032 | -70.498.025 |
| | Product 10.2. Personeel en organisatie | | | | | | | | |
| | Financieel beheer en advisering | Ontv. bijdragen | -36.369 | -6.000 | -6.000 | | -6.000 | -6.000 | -6.000 |
| | Saldo kostenplaatsen | Adm. boekingen | 844.208 | 157.718 | -1.570.933 | -1.728.651 | -2.546.916 | -3.744.754 | -4.378.754 |
| | Product 10.3. ICT en facilitaire zaken | | | | | | | | |
| | (D) Drukwerk | Ontv. bijdragen | -576.714 | -348.107 | -348.107 | | -348.107 | -348.107 | -348.107 |
| | (D) Inkoop | Ontv. bijdragen | -4.537 | -1.000 | -1.000 | | -1.000 | -1.000 | -1.000 |
| | (D) Inrichting | Ontv. bijdragen | -273.893 | -350 | -350 | | -350 | -350 | -350 |
| | (D) Restauratieve voorzieningen | Ontv. bijdragen | -457 | -204.105 | -206.391 | -2.286 | -206.391 | -206.391 | -206.391 |
| | (H) Huisvesting | Ontv. bijdragen | -804 | -33.630 | -33.630 | | -33.630 | -33.630 | -33.630 |
| | (I) ICT beheer | Ontv. bijdragen | | -3.000 | -3.000 | | -3.000 | -3.000 | -3.000 |
| | (I) Informatiebeleid | Ontv. bijdragen | 920 | | | | | | |
| | Totaal exclusief reserve mutaties | | -173.510.421 | -140.691.262 | -137.757.607 | 2.933.655 | -141.111.805 | -138.378.608 | -139.029.080 |
| | Totaal programma exclusief reserve mutaties | | -119.771.120 | -89.050.761 | -85.303.435 | 3.747.326 | -88.896.299 | -86.660.068 | -86.654.709 |

| | | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Verrekeningen resultaat met reserves | | | | | | | | |
| | Bijdrage aan de reserve voor algemene doeleinden | | -20.448.370 | | 1.159.324 | | 3.284.883 | 1.983.370 | 1.340.826 |
| | Bijdrage aan saldireserve | | 4.954.681 | 750.000 | 300.000 | | 157.470 | | |
| | Bijdrage aan Financieringsreserve | | | | 4.500.000 | | | | |
| | Bijdrage aan Cofinancieringsreserve Europa | | 10.000.000 | | 24.000.000 | | | | |
| | Bijdrage aan Risicoreserve | | | | 21.000.000 | | | | |
| | inflatiecorrectie dynamische cofinan-cieringsreserve | | 642.982 | | | | | | |
| | Inflatiecorrectie RSP (IBOI) | | 1.315.209 | 1.620.621 | 1.489.226 | | 968.752 | 666.530 | 461.163 |
| | Bijdrage van reserve voor algemene doeleinden | | | -2.186.491 | | | | | |
| | Bijdrage van de saldireserve | | | -14.868.108 | -20.310 | | -220.310 | -1.095.310 | |
| | Bijdrage van Reserve RSP | | | | -21.000.000 | | | | |
| | Bijdrage van Reserve Stimulerings-fonds Drentse projecten | | -5.468.000 | -2.990.000 | -1.400.000 | | -1.000.000 | | |
| | Bijdrage van Risicoreserve | | | | -16.500.000 | | | | |
| | Bijdrage van Financieringsreserve | | -7.123.841 | -16.000.000 | -4.000.000 | | | | |

| | Product | Eco cat | 2011 rekening | 2012 | 2013 | Verschil 2012-2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Bijdrage van reserve vitaal platteland | | 25.000.000 | | -12.000.000 | | | | |
| | Saldo verrekening met reserves | | 8.872.661 | -33.673.978 | -2.471.760 | | 3.190.795 | 1.554.590 | 1.801.989 |
| | Totaal na bestemming | | -110.898.459 | -122.724.739 | -87.775.195 | | -85.705.504 | -85.105.478 | -84.852.720 |
| lasten | Product 10.4. Reserve mutaties | | | | | | | | |
| | Mutaties reserves | Adm. boekingen | 41.442.101 | 10.310.858 | 52.448.550 | 42.137.692 | 4.411.105 | 2.649.900 | 1.801.989 |
| | Totaal | | 95.181.403 | 61.951.359 | 104.902.722 | 42.951.363 | 56.626.611 | 54.368.440 | 54.176.360 |
| baten | Product 10.4. Reserve mutaties | | | | | | | | |
| | Mutaties reserves | Adm. boekingen | -8.578.747 | -86.884.499 | -116.843.541 | -29.959.042 | -34.711.714 | -25.089.324 | -13.052.642 |
| | Totaal | | -182.089.169 | -227.575.761 | -254.601.148 | -27.025.387 | -175.823.519 | -163.467.932 | -152.081.722 |
| | Totaal programma | | -86.907.766 | -165.624.402 | -149.698.426 | 15.925.976 | -119.196.908 | -109.099.492 | -97.905.362 |
| | Totaal generaal alle programma's | | -7.824.598 | | | | | | |

## Verschillen tussen de begroting 2012 en 2013

| Product | Categorie | Verschil | Toelichting |
|---|---|---|---|
| Overige financiële middelen | kapitaallstn/ stortingvoorz. | 536.517 | Aan de onderhoudsvoorzieningen is éénmalig geld onttrokken zodat deze weer op het benodigde peil zijn. |
| Financieel beheer en advisering | Inkoop | -1.230.645 | Dit zijn kosten voor flexibiliteit en mobiliteit. Deze kunnen per jaar verschillen. |
| Managementzaken | Inkoop | -255.099 | Dit zijn kosten voor flexibiliteit en mobiliteit. Deze kunnen per jaar verschillen. |
| (H) Huisvesting | kapitaallasten | -72.934 | De kapitaallasten van het provinciehuis zijn lager door een lagere boekwaarde waarover de rente wordt berekend. |
| (I) ICT beheer | kapitaallasten | 488.072 | De kapitaallasten van het investeringsprogramma Automatisering zijn in 2013 hoger, doordat geplande investeringen naar verwachting in 2012 kunnen worden afgerond en er daarom in 2013 gestart wordt met afschrijven. |
| (I) Informatiebeleid | Inkoop | 109.290 | In 2013 zijn vanuit de Voorjaarsnota 2011 éénmalig € 100.000 extra gelden beschikbaar voor ICT Ontwikkelingen. |
| (I) Informatiebeleid | kapitaallasten | 511.007 | De kapitaallasten van het investeringsprogramma Automatisering zijn in 2013 hoger, doordat geplande investeringen naar verwachting in 2012 kunnen worden afgerond en er daarom in 2013 gestart wordt met afschrijven. |
| Eigen middelen | Opcenten MRB | -938.000 | In 2013 verwachten we hogere MRB opcenten, dan 2012. |
| Geldleningen en uitzettingen korter dan 1 jaar | Ontv. rente | 1.285.890 | Lagere rente in 2013, minder inkomsten. |
| Geldleningen en uitzettingen langer of gelijk aan 1 jaar en bespaarde rente | Adm. boekingen | 2.577.000 | Door lagere boekwaarde is er minder toe te rekenen rente in 2013, minder inkomsten. |
| Openbaar belang nutsfuncties | Dividend | 768.656 | Lager dividend verwacht in 2013. |
| Provinciefonds | Ontv. subsidies | 955.086 | Lagere inkomsten in 2013 door lagere uitkering Provinciefonds. |
| Saldo kostenplaatsen | Adm. boekingen | -1.728.651 | Mede door hogere boekwaarden van de geactiveerde investeringen wordt meer rente toerekend aan de dirverse producten dat leidt administratief tot hogere doorberekende rentebaten. |

Er zijn binnen dit programma investeringen gepland. Zie hiervoor paragraaf II.4 Financiële positie en toelichting, onderdeel 4.1 Investeringen naar nut.

## Financiële toelichting

In de bovenstaande cijfers is als onderdeel van het dekkingsplan rekening gehouden met het gedeeltelijk schrappen van de door Provinciale Staten ingestelde stelpost voor de indexatie van de inkoopbudgetten. Dit wordt door het College als realistisch beschouwd tegen de achtergrond van een noodzaak tot steeds efficiënter inkopen. Een uitzondering wordt gemaakt voor de budgetten voor beheer en onderhoud van wegen en vaarwegen. In totaal levert dit een structurele bezuiniging op van € 400.000.

**Intensivering: kwaliteitsimpuls provinciale organisatie**
In het visiestuk "Koers in onzekere tijden" is beschreven dat het uitgangspunt voor de organisatie is: compacter, slagvaardiger en adaptief. Er wordt uitgegaan van het toegroeien naar een vaste kern van 370 fte. Deze uitgangspunten zullen opgenomen worden in de plannen met betrekking tot de organisatie ontwikkeling als vervolg op de directiebrief uit 2010. Deze directiebrief beschrijft hoe de organisatie in de toekomst een ondergrens kent van 370 fte. Dit zal 350 fte worden (exclusief RUD en exclusief zaken als shared service samenwerking). Om deze lange termijndoelstelling te realiseren zal al vanaf 2013 geanticipeerd worden. Dit zal vanaf 2014 merkbaar worden in de hoogte van de vaste kern, variabele schil.
De laatste en de komende tijd maakt de provinciale organisatie zowel intern als extern grote en snelle veranderingen door. Deze hebben ook hun weerslag op het provinciaal apparaat en de mogelijkheden de uitdagingen het hoofd te bieden. De komende jaren zal een kwaliteitsimpuls noodzakelijk zijn op het vlak van benodigde kennis en competenties om de organisatie adequaat toegerust te houden voor de toekomstige taken.

**Nieuw in te stellen reserve: Reserve Organisatieontwikkeling**
Om te voorzien in de noodzakelijk te maken kosten voor scholing, mobiliteit en in- en uitstroom hebben uw staten in het kader van de Voorjaarsnota 2010 voor de periode 2010 - 2014 een bedrag van € 2,5 miljoen beschikbaar gesteld. Aangezien in de praktijk blijkt dat het niet mogelijk is om jaarlijks voldoende nauwkeurig te bepalen welke kosten worden gemaakt, wordt in de Nota Reserves en Voorzieningen 2012 voorgesteld de nu nog resterende jaarlijkse budgetten te storten in een reserve Organisatieontwikkeling. Dit geeft de organisatie meer flexibiliteit in het beschikken over de middelen en voorkomt dat er in enig jaar overschotten dan wel tekorten ontstaan. Wij stellen voor de middelen op P&O-gebied via de 2e bestuursrapportage 2012 in deze reserve te storten. Wanneer middelen nodig zijn, dan zullen de aanvragen via de gebruikelijk manier d.m.v. planning & control documenten worden aangevraagd.

# I Beleidsbegroting
# I.2 Paragrafen

# Paragraaf 2.1 Lokale heffingen

## 1 Grondwaterheffing

Op grond van het bepaalde in artikel 7.7 van de Waterwet hebben provinciale staten bij wijze van belasting een heffing ingesteld op het onttrekken van grondwater. De regels die de provincie hanteert bij de grondwaterheffing zijn neergelegd in de grondwaterheffingsverordening.

Op grond van het bepaalde in artikel 6.4 van de Waterwet is het verboden om zonder vergunning van gedeputeerde staten grondwater te onttrekken of water te infiltreren:
a. ten behoeve van industriële toepassingen, indien de te onttrekken hoeveelheid meer dan 150.000 m3 per jaar bedraagt;
b. ten behoeve van de openbare drinkwatervoorziening of een bodemenergiesysteem.

De regels die de provincie hanteert voor bovengenoemde onttrekkingen zijn vastgelegd in de Provinciale omgevingsverordening (POV) Drenthe. De bestedingsmogelijkheden voor de provincie van de grondwaterheffing zijn limitatief in de Waterwet opgenomen.

**Kosten die op grond van de waterwet onder de heffing kunnen worden gebracht zijn:**
a. maatregelen, direct verband houdende met het voorkomen en tegengaan van de nadelige gevolgen van het onttrekken van grondwater en het infiltreren van water;
b. voor het grondwaterbeleid noodzakelijke onderzoekingen;
c. het houden van een register voor het onttrekken van grondwater en het infiltreren van water;
d. vergoeding ingevolge artikel 7.14, eerste lid, van schade, voortvloeiend uit de uitvoering van artikel 6.4;
e. in verband met de uitvoering van artikel 7.19.

**Inkomsten**
De belasting wordt geheven naar de onttrokken hoeveelheid grondwater gemeten in kubieke meters.
Indien op grond van de vergunningvoorschriften water wordt geïnfiltreerd, wordt op aanvraag van belastingplichtige het aantal kubieke meters geïnfiltreerd water in mindering gebracht op de voor de belasting te hanteren onttrokken hoeveelheid grondwater.
De hoogte van de heffing is vastgesteld door Provinciale Staten. Jaarlijks wordt het tarief verhoogd met de gemiddelde prijsindex voor gezinsconsumptie. Voor 2012 geldt een tarief van € 1,084 per 100 m3 onttrokken hoeveelheid grondwater. De te betalen heffing mag naar beneden afgerond worden op hele euro's.
De belasting wordt verschuldigd op het moment waarop het grondwater wordt onttrokken en moet op aangifte worden voldaan.
De geraamde inkomsten voor 2013 zijn € 700.000,--.

**Kwijtscheldingsbeleid**
Bij invordering van de grondwaterbelasting wordt geen kwijtschelding verleend.

## 2 Heffing ontgrondingen

Op grond van artikel 21f van de Ontgrondingenwet hebben provinciale staten bij wijze van belasting een heffing ingesteld op het ontgronden van stoffen. De regels die de provincie hanteert bij de ontgrondingenheffing zijn vastgelegd in de Heffingverordening ontgrondingen Drenthe 2000 en de Ontgrondingenwet. De bestedingsmogelijkheden voor de provincie van de ontgrondingenheffing zijn limitatief in de Ontgrondingenwet opgenomen.

**Kosten die onder de heffing zijn gebracht**
Na de laatste wijziging van de Ontgrondingenwet (in werking getreden per 1 februari 2008) wordt op grond van de Heffingverordening Drenthe 2000 alleen nog een heffing in rekening gebracht voor kosten met betrekking tot schadevergoedingen ingevolge artikel 26 van de Ontgrondingenwet. Het provinciale tarief daarvoor bedraagt € 0,45 per 100 m3 hoeveelheid stoffen. Daarnaast biedt de wet nog een mogelijkheid voor heffing ter dekking van kosten met betrekking tot het onderzoek naar het verband tussen een ontgronding en schade aan onroerende zaken en de bepaling van de omvang van de schade.

**Inkomsten**
De heffingsplicht rust op alle houders van vergunningen en machtigingen, behalve als het vergunningen en machtigingen betreft die gelden voor minder dan 10.000 m3 vaste stoffen. De belastingschuld ontstaat op het tijdstip dat de vergunning of machtiging is verleend en wordt door middel van aanslag opgelegd. De geraamde inkomsten voor 2013 zijn € 21.345,--.

**Teruggaaf**
Indien een vergunning of machtiging wordt vernietigd of ingetrokken dan wel wordt gewijzigd, vindt teruggaaf van de heffing plaats. Geen teruggaaf vindt plaats over de hoeveelheid stoffen die al is gewonnen. Teruggaaf blijft ook achterwege indien het bedrag dat moet worden teruggegeven minder bedraagt dan het in artikel 21f van de Ontgrondingenwet genoemde bedrag van € 227,--.

**Kwijtscheldingsbeleid**
Bij de invordering van de ontgrondingenheffing wordt geen kwijtschelding verleend.

**Toekomstige ontwikkelingen**
Besluitvorming over het mogelijk invoeren van een nieuwe heffingsmogelijkheid als bedoeld in artikel 21f, eerste lid, onder b, van de Ontgrondingenwet (kosten met betrekking tot het onderzoek naar het verband tussen een ontgronding en schade aan onroerende zaken en de bepaling van de omvang van de schade).

## 3 Leges

Onder de naam leges worden rechten geheven ter zake van het genot van de door of vanwege het provinciaal bestuur verstrekte diensten. De leges worden geheven van de aanvrager van de dienst dan wel degene ten behoeve van wie de dienst is verleend. De tarieventabel voor 2013 zal in het najaar van 2012 ter beschikking komen.

**Inkomsten**
De geraamde inkomsten voor 2013 zijn € 238.500,--. Dat is inclusief € 125.000,-- die we moeten doorbetalen aan de gemeenten, voor hun aandeel in de verrichte werkzaamheden in het kader van de WABO aanvragen.

| Prestatie | Budgetomschrijving | Rubrieknummer | Begroting 2012 | Begroting 2013 |
|---|---|---|---|---|
| 3550301 | Leges e.a. rechten WABO | 1 3. Omgevingsvergunning | 175.000 | 175.000 |
| 3560105 | Leges e.a. rechten Ontgrondingen | 4. Ontgrondingen | 30.000 | 30.000 |
| 3440106 | Leges e.a. rechten Waterwet | 5.1 Waterwet-Grondwater | 10.000 | 10.000 |
| 3300215 | Leges e.a. rechten VR/RVV | 6.1.3 Verkeer en vervoer | 17.500 | 17.500 |
| 3310404 | Leges e.a. rechten POV | 6.1.4 Verkeer en vervoer | 5.000 | 5.000 |
| 3330504 | Leges e.a. rechten Zuidoost-Drentse Vaarwegen | 6.1.5 Verkeer en Vervoer | 500 | 500 |
| 3330404 | Leges e.a. rechten Meppel-de Punt | 6.1.6 Verkeer en vervoer | 500 | 500 |
| 3620704 | Uitvoering NB-wet (aandeel VTH) | 3.13 Natuurbeschermingswet 1998 | 0 | 0 |

## 4 Nazorgheffing stortplaatsen

De provincie is op grond van de Wet milieubeheer (Wm) verantwoordelijk voor de eeuwig durende nazorg van stortplaatsen waar op of na 1 september 1996 nog afval is gestort.
De Provincie Drenthe draagt deze verantwoordelijkheid voor twee stortplaatsen. Dit zijn de Stortplaats Meisner Noord-Drenthe BV te Ubbena (in eigendom bij SITA Holding) en de Attero Noord BV stortplaats te Wijster.

Het doel van de nazorgregeling in de Wm is om zeker te stellen dat bestaande en nieuwe stortplaatsen, die voldoen aan de eisen van het Stortbesluit bodembescherming, ook na sluiting tot in lengte van jaren aan hetzelfde beschermingsniveau blijven voldoen, zodat zij geen risico voor verontreiniging van de bodem vormen. Financiering van de desbetreffende nazorg vindt plaats door middel van een door PS ingestelde heffing die de provincie gedurende de exploitatiefase van de stortplaatsen aan de exploitanten oplegt. Deze heffing wordt vastgesteld aan de hand van het doelvermogen dat op grond van een door de exploitanten ingediende nazorgplannen wordt berekend. Beoordeling van nazorgplannen en berekening van het doelvermogen vindt plaats aan de hand van in IPO-verband opgestelde modellen en checklisten.

**Beleid**
Het provinciale beleid is erop gericht de heffing toereikend te laten zijn om de eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen te bekostigen. Het tarief voor 2013 kan uiterlijk in december 2012 worden vastgesteld.

**Inkomsten**
De berekening van het doelvermogen heeft voor Meisner plaatsgevonden in 2011. Hierop wordt de eindafrekening bij de sluiting in 2012 gebaseerd. Het doelvermogen van Attero is voor het laatst in 2006 berekend aan de hand van de oude checklisten (versie 2002). In 2012 zal ook Attero een nieuw nazorgplan aanbieden waaruit een doelvermogen berekend wordt. Dit leidt mogelijk tot een nieuwe heffing. Vooralsnog is in 2013 geen heffing begroot.

**Kwijtscheldingsbeleid**
Bij de invordering van de heffing wordt geen kwijtschelding verleend.

## 5 Opcenten motorrijtuigenbelasting

Op grond van artikel 222 van de Provinciewet worden provinciale opcenten geheven. De opcenten zijn een opslag op een andere belasting, namelijk de motorrijtuigenbelasting (MRB). Deze belasting wordt geïnd door de Rijksbelastingdienst. De opbrengst opcenten MRB is qua opbrengst de belangrijkste provinciale heffing.

### Beleid

Het tarief voor de opcenten van de MRB wordt jaarlijks geïndexeerd. Voor Drenthe vindt deze indexering plaats op basis van het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie.
De tariefsontwikkeling geeft het volgende beeld:

| 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|
| 86,5 | 88,0 | 89,5 | 91,0 |

### De inkomsten

Op basis van de huidige gegevens en aannames is een raming gemaakt van de verwachte ontwikkeling van de opbrengst opcenten MRB. Daarbij houden we er rekening mee dat, zoals aangekondigd in het Rijksbelastingplan 2012, de vrijstelling van motorrijtuigenbelasting voor zeer zuinige auto's met ingang van 2014 vervalt. Dat betekent een extra opbrengst van € 1,5 miljoen per jaar.

In navolgende tabel is de raming voor 2013 en volgende jaren weergegeven.

| 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|
| 49.411 | 51.751 | 52.606 | 53.454 |

Het tarief voor de opcentenheffing op de MRB wordt jaarlijks gemaximeerd door de staatssecretaris van Financiën.
Het maximum voor 2013 wordt vastgesteld op 107,3 opcenten.

### Kwijtscheldingsbeleid

Voor bezwaar, beroep en eventuele vrijstellingen of heffingen is de Rijksbelastingdienst verantwoordelijk.

# Paragraaf 2.2 Weerstandsvermogen

## Inleiding

Bij het uitvoeren van beleid sturen wij actief op het beheersen risico's d.m.v. Risicomanagement. Een belangrijk instrument daarvoor is het nemen van beheersmaatregelen. Tevens heeft de provincie Drenthe een risicoreserve opgenomen. De hoogte van deze risicoreserve is vastgesteld na inventarisatie van de risico's die zich kunnen voordoen bij de provincie Drenthe. De paragraaf weerstandsvermogen geeft inzicht in de risico's en de weerstandscapaciteit om de risico's op te vangen. Het weerstandsvermogen is de relatie tussen de weerstandscapaciteit en de risico's. De weerstandscapaciteit omvat de middelen en mogelijkheden waarover de provincie kan beschikken om niet begrote kosten te dekken. Voor het kunnen beoordelen van het weerstandsvermogen is het noodzakelijk de aanwezige weerstandscapaciteit te analyseren in samenhang met de omvang en de achtergronden van de risico's. In deze paragraaf komen aan bod:

- Provinciaal beleid;
- Beschikbare weerstandscapaciteit:
  - Incidentele weerstandscapaciteit;
  - Structurele weerstandscapaciteit;
- Relatie benodigde en beschikbare weerstandscapaciteit;
- Inventarisatie risico's;
- Analyse risico's;
- Conclusie.

## Provinciaal beleid

Om de vele ambities van de provincie te realiseren is het van belang dat de provinciale middelen zo scherp mogelijk ingezet worden. Om het weerstandsvermogen te kunnen beoordelen is het van belang de aanwezige weerstandscapaciteit te analyseren in samenhang met de omvang en de achtergronden van de risico's.

De provincie gaat op de volgende wijze om met tegenvallers c.q. voorgevallen risico's:

1. Eerst worden de kosten opgevangen binnen het eigen programma.
2. Zijn binnen het programma geen mogelijkheden dan kijken naar middelen binnen de Begroting.
3. Is er dan nog een tekort dan wordt dit ten laste gebracht van de algemene reserve.
4. Zijn er dan niet voldoende middelen beschikbaar dan wordt de risicoreserve aangesproken.

## Beschikbare weerstandscapaciteit

Om de beschikbare weerstandscapaciteit te bepalen moet er gekeken worden naar de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt om niet begrote kosten te dekken. Hierbij kan een onderscheid worden gemaakt tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit.

## Incidentele weerstandscapaciteit

De incidentele weerstandscapaciteit is het vermogen dat ingezet kan worden om eenmalige tegenvallers op te vangen. Hiervoor werd een risicoreserve gebruikt met de grootte van € 29 miljoen.

*Risicoreserve*

Deze reserve wordt ingesteld om incidentele tegenvallers op te vangen, welke niet door een specifieke voorziening worden afgedekt. Voorgesteld wordt deze reserve de komende jaren € 33,5 miljoen groot te laten zijn. Jaarlijks zal aan de hand van een risico inventarisatie worden bekeken in hoeverre het weerstandsvermogen in de toekomst dient te worden bijgesteld.

De samenstelling en ontwikkeling van de algemene reserves ziet er als volgt uit.

| Bedragen x € 1.000,- per 31 december | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|
| Reserve voor algemene doeleinden | 7.643 | 10.928 | 12.911 | 14.252 |
| Risicoreserve | 33.500 | 33.500 | 33.500 | 33.500 |
| Totaal algemene reserves | 41.143 | 44.428 | 46.411 | 47.752 |

## Structurele weerstandscapaciteit

Met de structurele weerstandscapaciteit worden de middelen bedoeld die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van bestaande taken. Dit betreft in beginsel de optelsom van de ruimte op de begroting en de onbenutte belastingcapaciteit.

*Ruimte op de begroting*

De post onvoorziene uitgaven binnen het begrotingsprogramma Financiering en algemene dekkingsmiddelen, ten bedrage van structureel € 50.000 kan worden aangemerkt als onderdeel van de structurele weerstandscapaciteit.

*Onbenutte belastingcapaciteit*

De onbenutte belastingcapaciteit van de provincie Drenthe bestaat uit het verschil tussen de opbrengst bij het maximaal aantal te heffen opcenten motorrijtuigenbelasting (MRB) en de opbrengst bij het werkelijke tarief. De raming in de begroting 2013 gaat uit van een tarief per 1 januari 2013 van 86,5. Het tarief voor de opcentenheffing op de MRB wordt jaarlijks gemaximeerd door de staatssecretaris van Financiën. Het maximum voor 2013 wordt vastgesteld op 107,3. De stijging van de onbenutte capaciteit in 2014 wordt veroorzaakt door het feit dat in dat jaar de “zeer zuinige personenauto’s” niet meer zijn vrijgesteld van MRB.

| Bedragen x € 1.000,- | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|
| Voorgesteld tarief | 49.411 | 51.751 | 52.606 | 53.454 |
| Maximaal tarief | 61.260 | 64.473 | 65.569 | 66.684 |
| Onbenutte belastingcapaciteit | 11.849 | 12.722 | 12.963 | 13.230 |

*De weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe*

Uit de hiervoor genoemde gegevens blijkt dat de weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe als volgt meerjarig kan worden weergegeven (afgerond, x € 1.000).

| Bedragen x € 1.000,- | 2013 | | 2014 | | 2015 | | 2016 | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. |
| Risicoreserve | 33.500 | | 33.500 | | 33.500 | | 33.500 | |
| Ruimte binnen begroting | | 50 | | 50 | | 50 | | 50 |
| Onbenutte belastingcapaciteit | | 11.849 | | 12.722 | | 12.963 | | 13.230 |
| Totaal (inc. + struct.) | | 45.399 | | 46.272 | | 46.513 | | 46.780 |

Vanzelfsprekend geldt dat de componenten van de weerstandscapaciteit verschillen in hun mate van inzetbaarheid. Zo is de risicoreserve direct aanwendbaar tot het maximum. Tot het verhogen van het opcententarief in het kader van het opvangen van risico's zal echter niet lichtvaardig worden besloten.

## Risicoprofiel

Van de risico's die de provincie loopt, is een aantal afgedekt door de gebruikelijke verzekeringen of door het instellen van voorzieningen. In deze paragraaf gaat het om risico's die niet zijn afgedekt of niet kunnen worden afgedekt. Provincies hebben te maken met een diversiteit aan lastig in te schatten risico's die bovendien soms onderling afhankelijk zijn. De provincie Drenthe acht het wenselijk om risico's die van invloed zijn op de bedrijfsvoering beheersbaar te maken. Door inzicht in de risico's wordt de provincie in staat gesteld om op verantwoorde wijze besluiten te nemen, zodat de risico's nu en de risico's gerelateerd aan toekomstige investeringen in verhouding staan tot de vermogenspositie van de provincie. Om de risico's van provincie Drenthe in kaart te brengen is een risico-inventarisatie gedaan en een risicoprofiel opgesteld. Uit de inventarisatie zijn in totaal 85 risico's naar voren gekomen en beschreven. In het onderstaande overzicht staan de 10 belangrijkste risico's (=80% invloed op totaal) en hoe deze beheerst worden. Bij 67 van de deze 85 risico's zijn beheersmaatregelen benoemd. Als een beheersmaatregel actief wordt toegepast dan leidt dit in de regel tot een lagere risicoscore. Deze 85 risico's vertegenwoordigen een bedrag van afgerond € 81 miljoen.

**Inventarisatie en beheersing van risico's**

| Nr. | Risico | Gevolgen | Beheersmaatregel |
|---|---|---|---|
| R22 | Deelakkoord Natuur: vaststellen van de definitieve rijksuitkering tot en met 2013, alsmede opbrengst uit de grond voor grondregeling. | Indien er in het slechtst denkbare scenario geen middelen via de externe commissie beschikbaar komen dan kan gedacht worden aan de volgende dekking voor de verplichtingen van € 42 miljoen (afgerond): € 12 miljoen vrije reserve ILG, € 10 miljoen verkoop grond en gebouwen in Drenthe, € 5 miljoen ruimte binnen de verplichtingen en tenslotte € 15 miljoen risicoreserve | Versterken van sturing op deze projecten. Scherp bewaken van het tempo van uitvoering. Lopende projecten regelmatig monitoren op de vraag, of ze eind 2013 zijn afgerond en daarover rapporteren. Temporisering uitgaven. |

| Nr. | Risico | Gevolgen | Beheersmaatregel |
|---|---|---|---|
| R9 | Tegenvallende RSP-bijdragen van het Rijk en andere betrokken overheden. | Afname van Rijksbijdrage RSP betekent in eerste instantie overleg op Noord-Nederlandse schaal over gevolgen en verdeling van middelen. Dit kan consequenties hebben voor alle deelprogramma's in Drenthe in termen van (co-)financiering en ambitie (versoberen). | Alertheid op signalen vanuit het Rijk, en gemeenten, en adequaat handelen.<br><br>Overleg met betreffende overheden (SNN, BO MIRT, stuur- en projectgroepen), monitoring van de projecten. Voor zover het Drentse gemeenten betreft oefenen wij ook wettelijk toezicht op de gemeente-financiën uit.<br><br>In de stuurgroepen Assen, Emmen en Coevorden de financiële status quo goed monitoren.<br>De stuur- en projectgroep Vechtdallijnen (w.o. Zwolle-Emmen) bereiden het verbeterplan met overeenkomst voor (gereed voorjaar 2012). |
| R36 | Life (EU)subsidie, gedeeltelijk of geheel niet ontvangen. | Provincie Drenthe moet uit eigen middelen betalen. | Beter sturen op de uitvoering, planning aanhouden. |
| R92 | Afdwingen nakomen subsidievoorwaarden. | Kosten procedure; imagoschade. | In het kader van de invoering van de nieuwe ASV wordt sanctiebeleid ontwikkeld (2012). Ook onder de eerdere ASV werd al kritisch naar het nakomen van de subsidie-voorwaarden. |
| R10 | Onvoldoende indexatie rijksbedragen. | Besluiten om indexering van de Rijksbijdrage niet toe te passen kunnen grote gevolgen hebben voor de beschikbare Rijksmiddelen voor het Drentse RSP, zeker wanneer de index voor een aantal jaren op nul zou worden gesteld. Voor het REP is het gevolg: waarde-vermindering van de besteedbare subsidie. | Alertheid op signalen vanuit het Rijk. Zo nodig in overleg treden.<br><br>Overleg met betreffende overheden (SNN, BO MIRT, stuur-groepen). Tot dusver heeft I&M wel geïndexeerd. |
| R21 | Financiële risico's projecten pMJP/ILG. | De gevolgen vallen op dit moment nog lastig te kwatificeren. | Versterken van sturing op deze majeure projecten.<br><br>Tijdig onderkennen wanneer er mee- en tegenvallers.<br><br>Meevallers inzetten voor projecten waar tegenvallers zijn. |
| R97 | Gebrekkige gladheids-bestrijding. | Ongevallen en claims. | Bouwen van zoutloods voor strategische zoutvoorraad, voldoende strooimaterieel operationeel. |
| R49 | Voorfinanciering Meerjaren-uitvoerings-programma Bodem-sanering 2010-2014. | Voor 2011 is het voor te financieren bedrag begroot op € 2 miljoen. | Strakke controle op de verplichtingen/uitgaven, tegenval-lers worden gecompenseerd, meevallers worden gebruikt om het tekort te dekken. In 2013 wordt (landelijk) een tussenstand bepaald; dan wordt besloten over het vervolgtraject. |
| R71 | Laag Aanbesteden | Financieel-Onvoldoende kwaliteit uitvoering werken. | |
| R121 | Juridische fouten bij staatssteun, waarbij de provincie verwijtbaar is. | Ten onrechte verstrekte overheidsmiddelen worden teruggevorderd. | Deskundigheidsbevordering, inzetten second opinion. |

Op basis van de ingevoerde risico's en geactiveerde beheersmaatregelen is een risicosimulatie uitgevoerd. De simulatie wordt toegepast omdat het reserveren van het maximale bedrag € 81 miljoen ongewenst is. De risico's zullen immers niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang optreden. Uit deze berekening volgt dat met 90% zekerheid alle risico's kunnen worden afgedekt met een bedrag van € 25.512.836 (benodigde weerstandscapaciteit).

**Beschikbare weerstandscapaciteit**

De beschikbare weerstandscapaciteit van Provincie Drenthe bestaat uit het geheel aan middelen dat de organisatie daadwerkelijk beschikbaar heeft om de risico's in financiële zin af te dekken, de zogenaamde risicoreserve. Voor het afdekken van de risico's wordt gebruik gemaakt van de incidentele en structurele weerstandscapaciteit.

**Tabel 3: Beschikbare weerstandscapaciteit**

| Weerstand | Startcapaciteit |
|---|---|
| Risicoreserve | 33 500 000 |
| Ruimte binnen begroting | 50 000 |
| Onbenutte belastingcapaciteit | 11.849.000 |
| Totale weerstandscapaciteit | 45.399.000 |

## Relatie benodigde en beschikbare weerstandscapaciteit

Om te bepalen of het weerstandsvermogen toereikend is, dient de relatie te worden gelegd tussen de financieel gekwantificeerde risico's en de daarbij gewenste weerstandscapaciteit en de beschikbare weerstandscapaciteit. De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie voortvloeit, kan worden afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. Aangezien de risicoreserve bij calamiteiten direct aanwendbaar is tot het maximum wordt uitsluitend dit bedrag gebruikt om de weerstandsnorm te berekenen. De uitkomst van die berekening vormt het weerstandsvermogen. De ontwikkeling van de weerstandscapaciteit in relatie tot het risicoprofiel wordt nauwlettend gevolgd.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandcapaciteit}} = \frac{€\ 33\ 500\ 000}{€\ 25.512.836} = 1.31$$

De normtabel is ontwikkeld in samenwerking met de Universiteit Twente. Het biedt een waardering van het berekende ratio.

**Tabel 4 Weerstandsnorm**

| Waarderingscijfer | Ratio | Betekenis |
|---|---|---|
| A | >2.0 | uitstekend |
| B | 1.4-2.0 | ruim voldoende |
| C | 1.0-1.4 | voldoende |
| D | 0.8-1.0 | matig |
| E | 0.6-0.8 | onvoldoende |
| F | <0.6 | ruim onvoldoende |

Het kengetal van de provincie Drenthe valt in klasse C. Dit duidt op voldoende weerstandsvermogen.

## Conclusies

Uit de inventarisatie van de aanwezige risico's blijkt dat het risicoprofiel substantieel is veranderd ten opzichte van 2012. De totale beschikbare weerstandscapaciteit bedraagt voor 2012 € 33,5 miljoen. De omvang van het weerstandsvermogen van de provincie is naar verwachting dan ook ruim voldoende om de aanwezige risico's op te vangen. Er is een buffer nodig omdat we verwachten in de toekomst vaker geconfronteerd te worden met tegenvallers. Daarbij willen we de eerstkomende tijd de situatie vermijden dat we opnieuw aan de risicoreserve moeten doteren als er nieuwe risico's bijkomen of huidige risico's zwaarder worden ingeschat.

# Paragraaf 2.3 Onderhoud kapitaal-goederen

Op grond van artikel 9 van het BBV is bepaald dat in de Begroting de beleidslijnen moeten worden vastgelegd met betrekking tot relevante beheersmatige aspecten, waaronder het onderhoud van kapitaalgoederen. De commissie BBV (artikel 12) stelt dat in de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen het beleidskader voor het onderhoud van de kapitaalgoederen gegeven moet worden. In deze paragraaf wordt aangegeven om welke kapitaalgoederen het gaat, wat het ambitieniveau daarbij is en hoe het beheer, zowel operationeel als financieel, moet worden uitgevoerd.
De gewenste kwaliteit van de kapitaalgoederen is bepalend voor de lasten. De lasten kunnen op diverse programma's voorkomen. Met onderhoud van kapitaalgoederen is een substantieel deel van de Begroting gemoeid.. Onder kapitaalgoederen verstaan we alle in eigendom van de provincie zijnde goederen met een meerjarig nut. Deze kapitaalgoederen hebben wij als volgt gerubriceerd:

- Wegen
- Vaarwegen
- Kunstwerken (viaducten, bruggen en dergelijke)
- Groen
- Verlichting
- Gebouwen

Het beleid voor het onderhouden van de kapitaalgoederen behalve de provinciale gebouwen is opgenomen in:

- Beleidsvisie beheer en onderhoud wegen en kanalen (inclusief Groenbeheervisie Plan) .
- PVVP 2007-2012.
- POP II.
- Beleidsplan verlichting.

Op grond van artikel 9 van het BBV is bepaald dat in de Begroting de beleidslijnen moeten worden vastgelegd met betrekking tot relevante beheersmatige aspecten, waaronder het onderhoud van kapitaalgoederen. De commissie BBV (artikel 12) stelt dat in de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen het beleidskader voor het onderhoud van de kapitaalgoederen gegeven moet worden. In deze paragraaf wordt aangegeven om welke kapitaalgoederen het gaat, wat het ambitieniveau daarbij is en hoe het beheer, zowel operationeel als financieel, moet worden uitgevoerd.
De gewenste kwaliteit van de kapitaalgoederen is bepalend voor de lasten. De lasten kunnen op diverse programma's voorkomen. Met onderhoud van kapitaalgoederen is een substantieel deel van de Begroting gemoeid. Er is geen sprake van achterstallig onderhoud op de kapitaal-goederen, in de verschillende onderhoudsprogramma's is in de komende jaren in het reguliere onderhoud voorzien.

## Wegen

De provincie Drenthe beschikt over ongeveer 467 km wegen, 13 km parallelwegen, 256 km fietspaden, 26 km op- en afritten, 9 km dubbele rijbanen en 3 km voetpaden. Hierin bevinden zich 330 kruispunten/T-aansluitingen, 87 rotondes, 7 verkeersregelinstallaties,9 carpoolplaatsen, 2 transferia  en een groot aantal (± 80) bushokjes.

Aan de hand van een jaarlijkse inspectie van de infrastructuur, wordt het jaarlijkse onderhoudsprogramma vastgesteld, een afgeleide van het meerjarenonderhoudsprogramma.
Het kwaliteitsniveau wordt aan de hand van een landelijke systematiek vastgesteld.
Groot onderhoud van het asfalt vindt in een cyclus van gemiddeld 15-20 jaar plaats, afhankelijk van het wegtype en de mate van verkeersbelasting. Indien mogelijk worden nieuwbouw projecten gecombineerd met aangrenzend groot onderhoud projecten. Hierdoor wordt de overlast naar de omgeving tot een minimum beperkt en middelen zo efficiënt mogelijk ingezet.
Voor het onderhoud van de wegen zijn in de Begroting 2012 en volgende jaren de volgende bedragen opgenomen:

| Wegenonderhoud | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten | 10.182.843 | 10.439.978 | 10.676.028 | 10.770.338 |
| Baten | 49.660 | 49.660 | 49.660 | 49.660 |

## Vaarwegen

De provincie beheert ca. 176 kilometer vaarwegen, met daarnaast 21.200 are bermen en taluds en 24.900 meter watergangen. Het water in de vaarwegen wordt op peil gehouden door middel van 17 sluizen en 13 gemalen.

Het betreft het traject Meppel - De Punt, bestaande uit de Drentsche Hoofdvaart, het Noord-Willemskanaal en het Meppelerdiep en het traject Zuidoost-Drentse Vaarwegen, bestaande uit de Hoogeveensche Vaart, de Verlengde Hoogeveensche Vaart, het Stieltjeskanaal, het Coevorden-Vechtkanaal en het Afwateringskanaal.

In de zomer betekent dit wateraanvoeren om verdroging tegen te gaan (waterleidingfunctie) en in de herfst en winter het afvoeren van het overtollige water (rioolfunctie). Met de andere partners (waterschap en gemeenten) moet bepaald worden wie voor welk deel van het onderhoud hiervoor verantwoordelijk wordt.

Het beheer en onderhoud van de provinciale vaarwegen is eveneens opgenomen in jaarlijkse uitvoeringsprogramma's. In tegenstelling tot de wegen is er geen landelijke uniforme systematiek om het onderhoudsniveau van vaarwegen te kwalificeren. De vaarwegen worden geïnspecteerd op oeverbeschoeiingen en vaarwegdieptes. Op grond van inspecties is het huidige onderhoudsniveau als 'voldoende' te typeren. Een groot deel van de oeverbeschoeiing is in het verleden in dezelfde periode aangelegd. Omdat hiervan de technische levensduur verstreken is moeten we in de nabije toekomst rekening houden met een piek in het vervangen van oeverbeschoeiingen,

Voor al onze vaarwegen is de marge tussen vaarwegdiepte en diepgangen van de toegelaten 'maatgevende' scheepstypes in Drenthe minimaal. De verwachte overdracht van het peilbeheer naar de Waterschappen zal consequenties hebben voor het benodigde budget voor beheer en onderhoud van de vaarwegen.

**Vaarweg Meppel - De Punt**
De vaarweg Meppel - De Punt heeft een totale lengte van 64 km vaarweg: het Noord-Willemskanaal, de Drentsche Hoofdvaart en het Meppelerdiep. Over de vaarweg liggen 26 bruggen en het water wordt op peil gehouden door middel van 9 sluizen en 6 pompgemalen/aflaten.

Het beschikbare budget voor onderhoud bestaat uit bijdragen van het Rijk en waterschappen. Voor het onderhoud van de vaarweg Meppel - De Punt zijn in de Begroting 2013 en volgende jaren de volgende bedragen opgenomen.

| Onderhoud Meppel – De Punt | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten | 2.440.730 | 3.330.730 | 3.330.730 | 2.480.730 |
| Baten | -3.450.730 | -3.450.730 | -3.450.730 | -3.450.730 |

In 2013 zal € 820.000 in afstandsbediening geïnvesteerd worden.

Het saldo voor de Reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt bedraagt per 1 januari 2013 naar verwachting € 5.544.134.

**Zuidoost-Drentse vaarwegen**
De Zuidoost-Drentse vaarwegen hebben een totale lengte van 91 km, waarin zijn opgenomen alle vaarwegen die in het beheer en onderhoud zijn van de provincie Drenthe en die niet vallen onder de vaarweg Meppel-De Punt. Over deze vaarwegen liggen 20 bruggen en wordt het water op peil gehouden door middel van 8 sluizen en 5 gemalen met aflaatwerken. In 2013 zal het traject Erica - Ter Apel worden geopend, hierin zijn 2 sluizen opgenomen en 1 brug voor de provincie.

Het voor het onderhoud beschikbare budget bestaat naast een jaarlijks geïndexeerd normbedrag uit bijdragen die van derden (met name waterschappen) worden ontvangen. Voor het onderhoud van de Zuidoost-Drentse vaarwegen zijn in de Begroting 2013 en volgende jaren de volgende bedragen opgenomen.

| Onderhoud Zuidoost Drentse vaarwegen | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten | 2.748.408 | 3.134.575 | 3.296.271 | 3.425.593 |
| Baten | -1.225.165 | -1.225.165 | -1.225.165 | -1.225.165 |

**Vaarverbinding Erica-Ter Apel**
In 2011 is het Scholtenskanaal gebaggerd en is de oeverbeschoeiing aangebracht. De aanbesteding van het Hondsrugtraject heeft ook in 2011 plaatsgevonden.
De Spaarsluis en traject Bladderswijk inclusief aanleg van een brug is gerealiseerd in 2012.
Ook de aanleg van een fiets- en trambrug heeft in 2012 plaatsgevonden.
In 2013 zullen de laatste werkzaamheden aan het project plaatsvinden. De opening van de hernieuwde vaarweg staat gepland in het vaarseizoen 2013.

## Kunstwerken (civiel)

De provincie beheert een groot aantal kunstwerken: 445 duikers, 50 vaste bruggen, 11 houten bruggen, 10 betonnen fietsbruggen, 47 beweegbare bruggen, 35 viaducten, 30 onderdoorgangen, 17 sluizen, 2 stalen bruggen en 13 gemalen 19 sluizen. Kunstwerken van beton vergen normaliter nauwelijks onderhoud.
Vervangingen of reconstructies worden geactiveerd. De kosten van exploitatie en klein onderhoud van de kunstwerken zijn in de Begroting verdisconteerd in het programma 2 Vitaal Drenthe: Mobiliteit (zowel voor de wegen als de vaarwegen).

## Groen

Drenthe beheert ca. 66.200 are bermen met ca. 29.000 bomen en ca.137 hectare bosplantsoen. De ruimtelijke kwaliteit in het landelijk gebied is randvoorwaarde voor de ontwikkeling van de infrastructuur. Onze Groenstructuurvisie is gericht op het bereiken van een waardevolle, karakteristieke, veilige en duurzame groenstructuur langs provinciale wegen en vaarwegen/kanalen in de provincie Drenthe. Hieronder vallen ook faunavoorzieningen. Sinds enige tijd hebben we een groenbeheervisieplan voor de landschappelijke inpassing van de provinciale wegen en vaarwegen. Hiermee hopen we ook een voorbeeldfunctie voor gemeenten en andere overheden te kunnen uitoefenen. De kosten van onderhoud van groen zijn in de Begroting verdisconteerd in het programma 2 Vitaal Drenthe: Mobiliteit (zowel voor de wegen als de vaarwegen).

## Verlichting (openbare verlichting)

De provincie beheert ca. 3.500 lichtmasten. De exploitatie en het onderhoud van de openbare verlichting zijn grotendeels uitbesteed aan Essent. De masten vergen weinig tot geen onderhoud. In het Beleidsplan verlichting is opgenomen de openbare verlichting tot een minimum te beperken. Hiermee wordt tegemoetgekomen aan de wens om energie te besparen en de lichtoverlast terug te dringen zonder dat de verkeersveiligheid in het gedrang komt. Het opruimen van lichtmasten verloopt voorspoedig. Daar waar de sociale veiligheid een rol speelt wordt door middel van extra communicatie informatie gegeven aan de belanghebbenden. Verder hebben we pilots lopen met duurzame (LED)verlichting. De kosten van de exploitatie en het onderhoud van de verlichting zijn in de Begroting verdisconteerd in het Programma beheer en onderhoud (zowel voor de wegen als de vaarwegen).

## Gebouwen

Naast de steunpunten op het werkterrein van wegen en kanalen kent de provincie Drenthe nog drie gebouwen waarvan zij het onderhoud heeft. Dit betreft:

- het provinciehuis.
- het Drents Museum.
- het Depot Drents Museum.

### Provinciehuis

Om op een zo planmatige wijze het onderhoud aan het provinciehuis uit te voeren is het onderhoudsplan naar aanleiding van de afgeronde revitalisering geactualiseerd en in 2012 aangepast, waarbij rekening is gehouden met een onderhoudsplanning van 25 jaar. Een bedrag van € 369.639 dat de afgelopen jaren teveel in de voorziening was opgebouwd is in 2012 onttrokken. Het saldo van de voorziening is hiermee op het juiste niveau voor een adequaat onderhoudsniveau, zodat geen sprake zal zijn van achterstallig onderhoud. Voor het dagelijks onderhoud is jaarlijks een exploitatiebudget in de Begroting opgenomen. In paragraaf II.4 financiële positie en toelichting zijn een beperkt aantal investeringen opgenomen die betrekking hebben op het provinciehuis.

| Onderhoud Provinciehuis | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten | 398.750 | 398.750 | 398.750 | 398.750 |

Het saldo van de Voorziening groot onderhoud provinciehuis bedraagt per 1 januari 2013 naar verwachting € 177.751.

**Drents Museum**

Om op een zo planmatige wijze het onderhoud aan de gebouwen van het Drents Museum uit te voeren is het onderhoudsplan naar aanleiding van de verbouwing en nieuwbouw van het Drents Museum aangepast, waarbij rekening is gehouden met een onderhoudsplanning van 25 jaar. Een bedrag van € 77.384 dat de afgelopen jaren teveel in de voorziening was opgebouwd is in 2012 onttrokken. Het saldo van de voorziening is hiermee op het juiste niveau voor een adequaat onderhoudsniveau, zodat geen sprake zal zijn van achterstallig onderhoud.
Voor het dagelijks onderhoud is jaarlijks een exploitatiebudget in de Begroting opgenomen.

| Onderhoud Drents Museum | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten | 150.000 | 150.000 | 150.000 | 150.000 |

Het saldo van de Voorziening groot onderhoud Drents Museum bedraagt per 1 januari 2013 naar verwachting € 113.865.

**Depot Drents Museum**

Net als voor het provinciehuis en Drents Museum is op basis van een meerjaren-onderhoudsplan voor het Depot Drents Museum ook een voorziening ingesteld, nadat het depot in 2011 was opgeleverd. De planning beslaat een periode van 25 jaar. De vermeerderingen aan deze voorziening zijn vastgesteld op basis van een inschatting op het meerjarig onderhoudsplan voor de periode 2012-2036. Deze onderhoudsplanning is in 2012 aangepast, waarbij rekening is gehouden met vrijvallende investeringskredieten op de lange termijn. Een bedrag van € 36.520 dat de afgelopen jaren teveel in de voorziening was opgebouwd is in 2012 onttrokken. Het saldo van de voorziening is hiermee op het juiste niveau voor een adequaat onderhoudsniveau, zodat geen sprake zal zijn van achterstallig onderhoud.
Voor het dagelijks onderhoud is jaarlijks een exploitatiebudget in de Begroting opgenomen.

| Onderhoud Drents Museum | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten | 14.043 | 14.043 | 14.043 | 14.043 |

Het saldo van de Voorziening groot onderhoud Drents Museum bedraagt per 1 januari 2013 naar verwachting € 27.086.

# Paragraaf 2.4. Financiering

## Inleiding

In de paragraaf financiering wordt informatie over het provinciale treasurybeleid gegeven. Deze financieringsparagraaf is in samenhang met het Treasurystatuut en de Financiële Verordening een belangrijk instrument voor het transparant maken en daarmee voor het sturen, beheersen en controleren van de treasuryfunctie. In de financieringsparagraaf komen aan de orde:

- Ontwikkeling rentetarieven.
- Risicobeheer.
- Leningenportefeuille.
- Meerjarige financieringspositie.
- Interne ontwikkelingen.

De belangrijkste ontwikkelingen:
Het Kabinet heeft besloten dat in 2013 verplicht schatkistbankieren zonder leenfaciliteit wordt ingevoerd voor gemeenten, provincies, waterschappen, en gemeenschappelijke regelingen. Dit heeft een positief effect op de omvang van de staatsschuld. Decentrale overheden zullen op de deposito's een rente vergoedt krijgen die gelijk is aan de rentes die de Nederlandse staat betaalt op leningen die ze op de markt aangaat. Contracten en beleggingen die zijn aangegaan vóór 18.00 uur op 4 juni 2012 zullen worden geëerbiedigd. Zodra de looptijd van die beleggingen is verstreken, vallen de middelen in de schatkist. Contracten en beleggingen die zijn aangegaan op of na 18.00 uur op 4 juni 2012 zullen vallen onder de nog op te stellen nieuwe regels, waarvoor op zo kort mogelijke termijn een wettelijke grondslag zal worden gecreëerd. Voor de provincie Drenthe betekent dat per 1 januari 2013 alle kortlopende middelen (circa € 150 miljoen) naar de schatkist vloeien. De lang uitgezette gelden (€ 54,3 miljoen), met vrijval tussen 2016 en 2021, blijven tot einde looptijd uitstaan. Na vrijval vloeien ook deze middelen naar de schatkist. Deze beleidswijziging betekent zoals het nu lijkt een structurele rentederving van ruim € 2 miljoen.
In het accountantsverslag bij de jaarrekening 2011 raadt de accountant aan het statuut te actualiseren. In het najaar van 2012 wordt een geactualiseerd statuut aan de staten voorgelegd.

## Ontwikkeling rentetarieven

De Nederlandse economie is in het eerste kwartaal van 2012 met 1,1 procent gekrompen ten opzichte van een jaar eerder. De aanhoudende eurocrisis zorgt voor een vlucht naar staats- en bankpapier van landen die door de markt als relatief veilig worden gezien (onder andere Duitsland en Nederland). Hierdoor is de effectieve rente op kredietwaardig staatspapier en bankobligaties nog steeds relatief laag. Landen en banken die als risicovol worden beoordeeld door de markt hebben echter te maken met een explosieve rentestijging doordat weinig beleggers bereid zijn geld aan hen uit te lenen.

De geld- en kapitaalmarkttarieven blijven net zoals voorgaande jaren laag. De ECB heeft al sinds eind 2011 haar beleidsrente op 1% staan wat zich vertaalt in lage geldmarkttarieven. Op

de geldmarkt is het driemaands Euribortarief 0,677 procent tegenover 1,81 procent* voor een 10-jaars Nederlandse staatsobligatie op de kapitaalmarkt.

De ontwikkelingen op de kapitaalmarkt (> 1 jaar) zijn sterk afhankelijk van macro economische ontwikkelingen. Daarentegen worden de ontwikkelingen op de geldmarkt gestuurd door het rentebeleid dat de ECB voert. Op de kapitaalmarkt ligt de verwachting voor 2013 op een rentevergoeding van gemiddeld 1,8 procent. Onze huidige lange uitzettingen leveren in 2013 en volgende jaren circa 3,5% op. Op de geldmarkt ligt de verwachting voor 2013 op een rentevergoeding van 1 procent. Echter de Nederlandse staat kan zich relatief goedkoop financieren. Het Nederlandse staatspapier wordt door beleggers als één van de meest veilige havens in deze eurocrisis gezien. Daarom wordt voor 2013 en verder rekening gehouden met 0,3% rente op korte uitzettingen. Dit is de huidige (dagelijks fluctuerende) rentevergoeding op de rekening-courant faciliteit bij het Ministerie van Financiën. Deze vergoeding is hoger dan op kortlopende deposito's.

In de volgende grafiek is de ontwikkeling van de geld- en kapitaalmarktrente weergegeven, mede op basis van rentevisie van een aantal grote Nederlandse banken. De Nederlandse staatsrente ligt hier onder. In een normale markt zal de Nederlandse staatsrente zich naar verwachting meer conformeren aan de gemiddelde geld- en kapitaalmarkt tarieven.

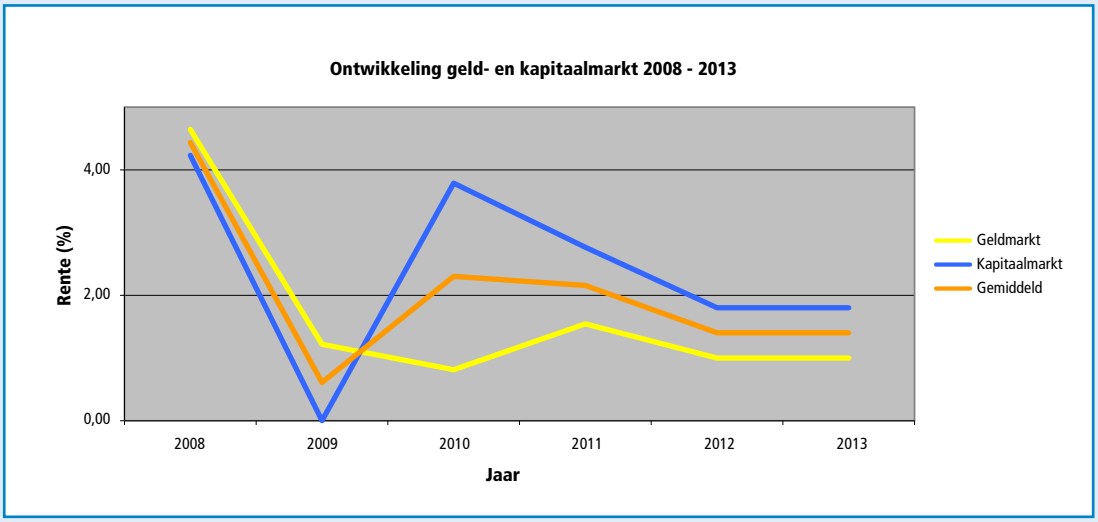


## Risicobeheer

In het Treasurystatuut zijn de risico's opgenomen die intern beheerst moeten worden. Hier wordt een analyse gemaakt van de kasgeldlimiet, de renterisiconorm en het krediet- koers- en valutarisico op de tijdelijk uitgezette liquide middelen. Een belangrijk uitgangspunt in de Wet Fido is het vermijden van grote fluctuaties in de rentelasten. In de Wet Fido is een toets gemaakt voor risico's op kortlopende schulden (kasgeldlimiet) en langlopende schulden (renterisiconorm).

### Kasgeldlimiet

De Wet Fido geeft aan dat de netto vlottende schuld niet hoger mag zijn dan de kasgeldlimiet.

* Peildatum is eind mei 2012.

Dit is bedoeld om de hoeveelheid kort aangetrokken leningen te begrenzen. Vooral bij korte financieringen kan het renterisico aanzienlijk zijn. De toegestane kasgeldlimiet bedraagt vooralsnog 7%. Dit betekent een kasgeldlimiet van € 21,6 miljoen. In 2013 staan geen financieringen gepland.

### Renterisiconorm

Het doel van de renterisiconorm is, net als bij de kasgeldlimiet, het inkaderen van grote fluctuaties in de rentelasten. Als grondslag wordt aangehouden dat de provincie niet meer dan 20% van haar begrotingstotaal in aanmerking mag laten komen voor herfinanciering. De provincie Drenthe heeft geen langlopende leningen. De renterisiconorm is daarom ook niet van toepassing.

### Kredietrisico

Het kredietrisico geeft de mate aan waarin de provincie een risico loopt over haar uitgezette gelden bij de diverse financiële ondernemingen. De diverse tegenpartijen zijn onderverdeeld in risicogroepen naar financiële zekerheid en variëren van extreem kredietwaardig tot twijfelachtig. Het treasurybeleid is gericht op het minimaliseren van financiële risico's om binnen de geldende kaders een zo optimaal mogelijk rendement te behalen. De kredietwaardigheid van financiële ondernemingen wordt nauwgezet gevolgd.

### Koersrisico

Koersrisico wordt gelopen bij uitzettingen in de vorm van vastrentende waarden zoals obligaties, waarbij voor het einde van de looptijd tot verkoop wordt overgegaan. De waarde van de obligaties kan tussentijds fluctueren waardoor sprake is van een koersrisico. De beleggingsportefeuille kent een 'buy en hold' strategie waardoor vroegtijdige verkoop in principe niet aan de orde is. Afhankelijk van de marktwaarde wordt een koerswinst of -verlies gerealiseerd. De onrustige markt zorgt voor een negatief effect op de koersen. Vanuit liquiditeitspositie is verkoop voorlopig niet aan de orde. Zoals eerder gemeld betekent de mogelijke invoering van verplicht schatkistbankieren in 2013 mogelijk koersverlies.

### Valutarisico

De provincie kent geen valutarisico, omdat het sluiten van transacties en het verlenen van garanties uitsluitend in euro plaatsvindt.

## Leningenportefeuille

### Verstrekte langlopende geldleningen

Het verwachte verloop van de langlopende geldleningen is als volgt in 2013:

| Verstrekte langlopende geldleningen | 1 januari 2013 | Aflossingen | 31 december 2013 |
|---|---|---|---|
| NV Edon achtergesteld | 4.247.837 | | 4.247.837 |
| RTV Drenthe | 3.148.446 | 187.677 | 2.960.769 |
| Hypotheken | 22.752.646 | 125.577 | 22.627.070 |
| Nationaal Restauratiefonds | 357.000 | | 357.000 |
| Drentse Participatie Maatschappij | 1.500.000 | | 1.500.000 |
| Bruglening Enexis tranche B | 11.405.278 | | 11.405.278 |
| Bruglening Enexis tranche C | 11.405.278 | | 11.405.278 |
| Bruglening Enexis tranche D | 7.983.694 | | 7.983.694 |
| Gemeente Emmen | 1.800.000 | | 1.800.000 |
| Dutch Recycling Solutions | 149.500 | | 149.500 |
| Totaal | 64.600.179 | 313.254 | 64.286.925 |

De geldleningen aan Essent, RTV Drenthe en Enexis zijn verstrekt in het kader van de publieke taak. De bruglening aan Enexis is opgedeeld in een viertal tranches met verschillende looptijden (variërend van 3 tot 10 jaar) en rentepercentages. De lening wordt aan het einde van de looptijd afgelost. Sinds 2007 worden geen nieuwe hypotheken meer aan personeel verstrekt. Vanuit het Nationaal Restauratie Fonds is een kredietfaciliteit van bijna € 2,6 miljoen beschikbaar voor het verstrekken van hypotheken ten behoeve van monumenten restauratie. Hieruit is inmiddels € 357.000 aan leningen verstrekt. In 2012 is besloten de gemeente Emmen een lening van € 6 miljoen te verstrekken voor de realisatie van DPE Next. Deze lening wordt in tranches verstrekt, afhankelijk van de voortgang van het project. In 2013 verwachten wij het eerste deel verstrekt te hebben, Vanuit Klimaat en Energie is voor € 149.500 een lening aan Dutch Recycling Solutions verstrekt. Deze wordt in 2014 afgelost.

### Opgenomen langlopende geldleningen

In 2013 zijn bij het groenfonds nog twee langlopende geldleningen met looptijd tot 2017. De leningen bij het groenfonds dienen de kavelruil van boeren te financieren.

| Opgenomen geldleningen | 1 januari 2013 | Aflossingen | 31 december 2013 |
|---|---|---|---|
| Nationaal Groenfonds à 4,3% | 100.000 | | 100.000 |
| Nationaal Groenfonds à 4,3% | 153.258 | | 153.258 |
| Totaal | 253.258 | - | 253.258 |

### Gewaarborgde geldleningen

De gewaarborgde geldleningen betreffen geldleningen verstrekt ten behoeve van instellingen in de gezondheidszorg. In deze sector worden geen nieuwe garanties afgegeven. Het totaal van de gegarandeerde geldleningen neemt in de toekomst verder af.

| Gewaarborgde geldleningen | |
|---|---|
| Stand 1-1-2013 | Stand 31-12-2013 |
| 4.476.728,88 | 3.948.977,57 |

## Meerjarige financieringspositie

Om een beeld te krijgen van de meerjarige financieringspositie is een meerjarige financierings- en investeringsstaat opgesteld. Deze is opgenomen in de Financiele begroting bij het onderdeel 4.2 Meerjarige financieringspositie.

## Het EMU-saldo

In het bestuurlijk overleg is afgesproken dat met ingang van de begroting 2006 de decentrale overheden ramingen van het EMU-saldo dienen te verstrekken over het voorafgaande jaar, het actuele jaar en het volgende jaar. Wij als provincie Drenthe hebben de jaren i.h.k.v. Wet Hof iets uitgebreid, zodat het meerjarig verloop beter zichtbaar is.

| | | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | Omschrijving | x € 1000,- | x € 1000,- | x € 1000,- | x € 1000,- | x € 1000,- |
| | | Volgens realisatie tot en met sept. 2012, aangevuld met raming resterende periode | Volgens begroting 2013 | Volgens meerjarenraming in begroting 2013 | Volgens meerjarenraming in begroting 2013 | Volgens meerjarenraming in begroting 2013 |
| 1 | Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c) | -76.574 | -64.395 | -30.301 | -22.439 | -11.251 |
| 2 | Afschrijvingen ten laste van de exploitatie | 6.593 | 23.572 | 13.554 | 15.451 | 12.587 |
| 3 | Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie | 172 | 709 | 709 | 709 | 709 |
| 4 | Investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd | 27.277 | 23.325 | 20.406 | 14.985 | 18.059 |
| 5 | Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4 | | | | | |
| 6 | Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord | | | | | |
| 7 | Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan) | | | | | |
| 8 | Baten bouwgrondexploitatie: Baten voorzover transacties niet op exploitatie verantwoord | | | | | |
| 9 | Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen | 2.082 | 784 | 1.046 | 1.212 | 899 |
| 10 | Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten | | | | | |
| 11 | Verkoop van effecten: | | | | | |
| a | Gaat u effecten verkopen? (ja/nee) | nee | nee | nee | nee | nee |
| b | Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie? | | | | | |
| Berekend EMU-saldo | | -99.168 | -64.223 | -37.490 | -22.476 | -16.913 |

# Paragraaf 2.5 Bedrijfsvoering

## Missie

De missie van de organisatie is om de ambities van het Drentse bestuur waar te maken, zo goed mogelijk - gefocust op de bestuurlijke speerpunten - en zo goedkoop mogelijk. Met een moderne bedrijfsvoering. De provincie is daarbij een solide partner die de zaken beheersmatig op orde heeft maar vooral ook ondernemend en flexibel inspeelt op nieuwe ontwikkelingen en veranderende behoeftes van bestuur, partners en burgers.

## Inleiding

In deze paragraaf beperken we ons tot de ontwikkelingsgerichte thema's van de bedrijfsvoering in brede zin en de afstemming van de bedrijfsvoering op de hoofdstukken van de begroting (programmaplan). Uiteraard omvat bedrijfsvoering meer, zoals management van arbeidsomstandigheden, verzuimbeleid, systeembeheer, documentair beheer, secretariaatsservice, onderhoud van gebouw en voorzieningen, financiële en personele administratie, rechtmatigheidsonderzoek, interne control en inkoop. Ook daarvoor geldt dat we blijvend sturen op een doeltreffende en doelmatige aanpak.

Binnen de kaders die het bestuur stelt, is de bedrijfsvoering een primaire verantwoordelijkheid van de directie. Die kaders voor de bedrijfsvoering zijn vastgelegd in twee documenten. De besturings- en managementfilosofie is beschreven in het document Meer samen, nóg sterker. De organisatie is qua indeling, taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden beschreven in het compacte Organisatiebesluit, met bijbehorend organigram. Zij vormen de 'blauwdruk' voor onze organisatie. Ook binnen die kaders streven wij naar een continue verbetering. In het Concernplan 2012 - 2015 (met een doorkijkje naar 2018) is de ontwikkelstrategie voor de organisatie in grote lijnen vastgelegd. De ontwikkelstrategie wordt samengevat in drie thema's: Slim, Slank en Soepel. Met als fundament een solide (financiële) huishouding. De thema's en de activiteiten rond die thema's worden in deze paragraaf nader toegelicht.

De ontwikkeling in de kwaliteit van medewerkers, management, werkprocessen, instrumenten, resultaatgerichtheid en het arbeidsklimaat wordt periodiek en volgens een vaste methodiek gemeten. Eind 2011, begin 2012 heeft deze meting plaatsgevonden. Daarin scoorde de tevredenheid van de medewerkers met hun baan, arbeidsomstandigheden en de organisatie zeer hoog. Ook vergeleken met andere publieke organisaties. Verbeteringen moeten naar de mening van de respondenten vooral worden gezocht in de resultaatgerichtheid en de interne samenwerking. Deze uitkomsten vallen samen met de ontwikkelstrategie die juist inzet op deze punten vraagt. Ook is in 2012 een belangrijk onderzoek gedaan naar de toepassing van ICT in de organisatie. De conclusie daarbij is dat het ICT beleid op orde is maar dat de uitvoering via diverse projecten nog moet leiden tot verbeteringen, zoals een meer stabiele infrastructuur. De complexe sturing op die projecten vereist daarbij extra aandacht.

Om focus aan te brengen en te houden op de projecten voor organisatieontwikkeling en ICT versterken wij de operationele sturing en de resultaatgerichtheid door te werken met projectportfolio's en portfoliobeheerders, die rapporteren aan de directie. De directie laat zich daarbij adviseren door vertegenwoordigers van het managementteam.

**Slim: Slimmer werken**

Onder Slim werken verstaan we een werkwijze die zich via strategieontwikkeling focust op de zaken die er toe doen, dialoog stimuleert en het resultaat centraal stelt. Het staat voor de verbetering de strategische processen (de goede dingen doen) en de versterking van het arbeidspotentieel (de dingen goed doen). Of resultaten bijdragen aan onze doelen, wordt gemeten. Slim werken wordt versterkt door een bedrijfscultuur waarin vertrouwen en zakelijkheid een goede balans kennen. Dit fundament wordt gevormd door goed getraind management en competente, veerkrachtige medewerkers. Medewerkers met publiek elan en gericht op samen doen. Het delen van kennis over werk, processen en relaties is daarbij essentieel. Het uitwisselen van medewerkers tussen afdelingen wordt een belangrijk speerpunt. Projectmatig werken speelt daarbij een grote rol. De toegenomen betekenis van onze rol als verbinder stelt meer specifieke eisen aan deskundigheid, houding en gedrag van medewerkers. In ons personeelsbeleid wordt de ontwikkeling van medewerkers daarom verder gericht op relatiebeheer, proces- en projectvaardigheden. Het mobiliteitspunt @Motion wordt de drager van die ontwikkeling, door bemiddeling tussen talent en projecten, aanbod van trainingen en ondersteuning van medewerkers die hun talent willen ontdekken en ontwikkelen. Ook trainees.

De ontwikkeling van leidinggevenden richt zich op de manier van sturing geven aan medewerkers. Er wordt steeds meer focus gelegd op resultaatsturing en een daarbij passende (ook inhoudelijk) coachende stijl. De afgelopen jaren is sterk gestuurd op terugdringen van het verzuim, de gestage daling heeft geleid tot een aanvaardbaar niveau, het beheersen van verzuim blijft echter speerpunt van beleid, ook door de nu optredende druk door deelreorganisaties en ombuigingen. Verder investeren we via een programma voor managementontwikkeling (MD) in de strategische kwaliteit van het management, dat zich nadrukkelijker moet oriënteren op onze omgeving, dat tijdig ontwikkelingen signaleert en daarop gericht met onze partners anticipeert, ook door inzet van lobby.
Strategieontwikkeling is in 2012 methodisch en organisatorisch al beter in de organisatie belegd; we willen in 2013 de kennis over het externe netwerk doorontwikkelen zodat het beter toegespitst is op de benodigde kennis voor onze beleidsontwikkeling. Instrumentarium voor modern kennismanagement wordt fasegewijs ontwikkeld en maakt gebruik van nieuwe (technologische) ontwikkelingen als de sociale media.
Per 1 januari 2013 wordt een eerste monitor met een voornamelijk tot het omgevingsbeleid beperkte set van indicatoren gepubliceerd die 'Staat van Drenthe' beschrijft. Dit als doorontwikkeling van de al bestaande DrentheMonitor gekoppeld aan een sanering van allerlei losse monitoren. Deze monitor is via het Web gepubliceerd. In 2013 zal de monitor nog worden uitgebreid. Wij onderzoeken de optie om alle inzet op monitoring te bundelen in een monitoringteam. Ook voeren wij in 2013 een klanttevredenheidsonderzoek uit om de kwaliteit van onze service te meten. We gebruiken steeds meer de digitale kanalen, de meting kan ons ook helpen daarin verder te ontwikkelen.

**Slank: Kleiner en flexibel**

De concentratie op kerntaken en de ombuigingen hebben gevolgen voor de omvang van ons personeelsbestand. Dat bestand moet Slank. Tegelijkertijd zien we een krappe arbeidsmarkt ontstaan, waarbij medewerkers steeds meer behoefte hebben aan afwisselend werk, een leven lang leren en minder hechten aan een levenslange functie en/of contract. De nadruk hierbij komt ook te liggen het meer flexibel inzetten van arbeid en meer flexibiliteit in de arbeidsvoorwaarden (waaronder plaatsonafhankelijk werken). Door deze ontwikkelingen is de wens ontstaan de organisatie om te vormen naar meer adaptieve organisatie. Een organisatie die meer uitbesteedt en die door professioneel samen te werken met partners effectiever en efficiënter werkt. Deze organisatie heeft een vaste kern van medewerkers met voor de provincie cruciale kennis en kunde en daaromheen een varabele schil van medewerkers met een tijdelijk contract

met kennis nodig voor een concrete vraag. Een schil die meebeweegt met de bestuurlijke ambities en de financiële mogelijkheden.
We zullen de formatie terugbrengen als afgesproken in de nieuwe meerjarenraming en proberen een versnelling aan te brengen in de realisatie van de variabele schil. We sturen strikt op de met u afgesproken loonkosten en op het inhuurplafond. We komen met voorstellen om de variabele schil en het inhuurplafond te combineren tot één te beheersen indicator. We stimuleren het inzetten van stagiaires en trainees. Vanuit een maatschappelijk belang en eigen belang. Door de Drentalent projecten hebben we de inzet van friskijkers leren waarderen. De overhead houden we onder 35% van de formatie.

We concentreren ons in 2013 op een ordentelijke uitplaatsing van medewerkers naar Regionale Uitvoeringsdiensten (RUD). Ook in de eigen organisatie leidt dat tot enige organisatorische correcties, die we binnen het juridisch kader voor organisatieverandering opvangen. En we bereiden in 2013 een mogelijke herschikking van bedrijfsvoeringstaken in Noordelijk verband voor. De verzakelijking van het subsidieproces heeft tot diverse verbeteringen geleid en dat zal ook in de structuur van de organisatie tot uiting komen. Door de vorming van een subsidieteam krijgen de professionalisering en de gewenste functiescheiding in het werkproces hun beslag.

**Soepel: betere werkprocessen**
Onze ambities zijn stevig maar zeker haalbaar. Terwijl we het werk met minder mensen moeten doen. Kortom: de productiviteit moet omhoog. Door te investeren in onze medewerkers (slimmer werken) en door te investeren in het verbeteren van de doelmatigheid en kwaliteit van de werkprocessen. Als processen Soepel lopen heeft dat een grote positieve impact op de productiviteit en het werkplezier in de organisatie.

En dat geldt zeker voor de planning en control (P&C) processen. Sturing is van groot belang, met zorg voor minimalisering van de bureaucratische last. Ook hier zien we een grote kans voor digitaal gegenereerde informatie. Wij voeren in 2013, na aanbesteding, een nieuw rapportagesysteem in. Op basis van een actueel bij te houden informatiesysteem wordt raadpleging op een Website mogelijk en kunnen periodieke en ad hoc rapportages voor management en bestuur worden gegenereerd. Voor risicomanagement hebben we het rapportagesysteem recent vernieuwd en wordt er nu periodiek over risico's gerapporteerd via de managementcyclus. In 2013 zullen we een specifiek risicomanagement voor grote complexe projecten invoeren.

Wij willen ook meer gebruik maken van vaste methoden de wij uit best practises halen. Zodat de energie en creativiteit van onze professionals gericht kunnen worden op de inhoud en niet in het steeds weer (moeten) bedenken van de aanpak van een programma, project of klus. Er is in 2012 een begin gemaakt met de vernieuwing van de huidige instrumenten (Handboeken, WerkWijzers, projectportfolio's), dat ronden we af in 2013. Daarbij wordt ook aandacht besteed aan de specifieke richtlijnen voor de aanpak in samenwerkingsverbanden met publieke of private partijen.

In 2012 is de digitalisering van werkprocessen afgerond en zijn deze processen in beheer genomen. In 2013 zullen we starten met een verdere standaardisatie van processen (gericht op de landelijk in te voeren overheidsarchitectuur en het concept van 'zaakgericht' werken) opdat we kunnen aansluiten op overheidsketens overheidsstandaarden en klantcontactcentra (KCC). De digitale processen die nu operationeel zijn worden fasegewijs en 'onder architectuur' geschikt gemaakt voor de zaakgerichte aanpak. In 2013 voorzien we aansluiting op door de rijksoverheid vrijgegeven basisregistraties als de Basisregistratie Grootschalige Topografie en bereiden we ons voor op de aansluiting van het Nieuwe Handelsregister in 2014. Deze projecten worden ook ondergebracht in de ICT portfolio.

# Paragraaf 2.6 Verbonden partijen

## Algemeen

Deze paragraaf schenkt aandacht aan de verbonden partijen van de provincie Drenthe, conform het BBV. In het BBV wordt onder 'verbonden partijen' verstaan: een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft. Voor wat betreft het financieel belang wordt verwezen naar de paragraaf Weerstandsvermogen.
Een bestuurlijk belang betekent dat de provincie op enigerlei wijze zeggenschap heeft, hetzij omdat de provincie een zetel in het bestuur heeft, hetzij omdat ze mee kan stemmen. Een financieel belang houdt in dat de provincie middelen ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in geval van faillissement. Voorts heeft de provincie een financieel belang indien financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de provincie.
Het begrip 'verbonden partijen' houdt in dat participaties in NV's, BV's, v.o.f.'s, commanditaire vennootschappen en gemeenschappelijke regelingen hieronder vallen. Ook stichtingen en verenigingen kunnen onder de verbonden partijen vallen, indien de provincie een zetel in het bestuur heeft en financiële risico's loopt. Een stichting of vereniging die jaarlijks subsidie krijgt, maar waaraan geen andere financiële verplichtingen zitten met een juridische afdwingbaarheid door derden, is geen verbonden partij. Een eventuele morele verplichting tot betaling in geval van problemen kan het wel verstandig maken de stichting of vereniging in de paragraaf Weerstandsvermogen op te nemen. Indien de provincie een aanzienlijk bestuurlijk, maar geen financieel belang heeft, kan dit belang in het desbetreffende programma genoemd worden.
Naast de hiervoor genoemde participaties maken ook deelnemingen, waarbij de provincie aandelen heeft in een NV of BV, deel uit van de verbonden partijen.
In het BBV wordt over de verbonden partijen voorgeschreven dat in de Begroting in een aparte paragraaf tenminste aandacht moet worden geschonken aan:

- de visie op verbonden partijen in relatie tot de realisatie van de doelstellingen van de programma's die zijn opgenomen in de Begroting;
- de beleidsvoornemens omtrent de verbonden partijen.

Met andere woorden: Wat willen wij met deze partijen? Hoe past de uitvoering van de taken binnen onze provinciale programma's? Hoe dragen zij bij aan het uitvoeren van het door de provincie gewenste beleid?

## Beleid inzake verbonden partijen

In 2001 is de Nota bestuursfuncties door Provinciale Staten vastgesteld. Deze nota geeft een beeld van de bestuurlijk belangen van de provincie in derde rechtspersonen. In de nota is vooral afgewogen in welke gevallen sprake kan zijn van een provinciale vertegenwoordiging in het bestuur van deze rechtspersonen. De afweging werd vooral gemaakt vanuit het oogpunt van belangenverstrengeling of de schijn daarvan of van belangentegenstellingen.
Als het provinciaal bestuur besluit tot deelneming aan een verbonden partij of een verbonden partij opricht, is een goede aansturing vanuit de provincie en verantwoording door de verbonden partij van belang. De verbonden partij staat weliswaar op afstand van de provincie maar is wel bedoeld om het beleidsdoel van de provincie te realiseren. Verder is het van belang dat de provincie inzicht heeft in de kosten (het budgettaire beslag) en de financiële risico's die de provincie met de verbonden partijen kan lopen en de daaruit voortvloeiende budgettaire gevolgen.

Tegen deze achtergrond is de Nota bestuursfuncties in 2012 geheel herzien en uitgewerkt naar een Nota verbonden partijen, die in het najaar van 2012 aan Provinciale Staten wordt aangeboden.

## Verbonden partijen

### I Opsomming van de verbonden partijen in onze provincie ingedeeld naar rechtsvorm

**Deelnemingen**

- N.V. NOM, Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland (NOM)
- N.V. Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD)
- Groningen Airport Eelde N.V. (GAE)
- Enexis N.V.
- Attero N.V.
- Verkoop Vennootschap
- CBL (Cross Border Leases) Vennootschap
- Vordering op Enexis Vennootschap
- Claim Staat Vennootschap Enexis N.V.

**Gemeenschappelijke regelingen (incl. "regeling zonder meer")**

- Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN)
- Bestuursacademie Noord-Nederland (BANN)
- Openbaar Vervoerbureau Groningen-Drenthe (OV-bureau)
- De Noordelijke Rekenkamer
- Regiovisie

**Stichtingen/privaatrechtelijke rechtspersonen**

- Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO)
- Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie
- Stichting Drentse Bedrijvenlocaties (DBL)
- Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA)
- Stichting Drents Plateau
- Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging (SLB) en Stichting Bodembeheer Schoonebeek
- Drentse Energie Organisatie (DEO)

**Bestuursrechtelijke rechtspersonen**

- Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe

De provincie Drenthe bezit belangen in diverse instellingen. Deze effecten zijn bestemd om duurzaam ten dienste van de eigen bedrijfsuitoefening te staan.
De volgende belangen waren per 31 december 2011 in het bezit van de provincie Drenthe.

| Deelnemingen ( x 1.000) | aandelen | Intrinsieke waarde | Boekwaarde per 31-12-11 | Stille reserve | Nominale waarde |
|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | |
| NV Bank Nederlandse Gemeenten | 87.750 | 3.657 | 199 | 3.458 | 219 |
| Groningen Airport Eelde | 3.600 | 4.188 | p.m. | 4.188 | 1.252 |
| Nederlandse Waterschapsbank | 40 | 720 | 4 | 716 | 5 |
| Enexis Holding NV | 3.414.335 | 67.604 | 392 | 67.211 | 3.414 |
| Vordering op Enexis BV | 45.621 | 2 | | 2 | |
| Verkoop Vennootschap BV | 45.621 | 17.787 | | 17.787 | |
| Attero Holding NV (v.h. Essent Milieu Holding NV) | 3.414.335 | 5.873 | 76 | 5.797 | 34 |
| CBL Vennootschap BV | 45.621 | 5 | | 5 | |
| Claim Staat Vennootschap BV | 45.621 | 2 | | 2 | |
| Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij | 11 | 8 | p.m. | 8 | 5 |
| Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD) | 973 | 21.112 | 18 | 21.094 | 49 |
| Totaal | | 120.958 | 690 | 120.268 | 4.979 |

## II Verbonden partijen per programma en rechtsvorm

### Programma 1 Samenwerkend Drenthe: Bestuur

### Privaatrechtelijke rechtspersoon

*Vereniging IPO*
De twaalf provincies werken samen in het IPO. Die samenwerking beoogt de condities waaronder de provincies werken te optimaliseren. Het IPO is actief op dezelfde terreinen als de provincies. Het IPO is in 2003 omgezet van een gemeenschappelijke regeling naar een vereniging. Het IPO heeft als doelen:
1. het behartigen van de belangen van provincies
2. het bieden van een platform voor uitwisseling van kennis en ervaring
3. het stimuleren en entameren van vernieuwingsprocessen binnen de provincies

Iedere provincie heeft het recht voor een zetel in het bestuur een bindende voordracht te doen. De voordracht wordt gemaakt door het college van GS. Daarnaast zijn twee Drentse statenleden lid van de algemene vergadering.
Naast het bestuur en de algemene vergadering zijn er 10 adviescommissies en het Bestuurlijk Platform Europa. De adviescommissies en het Bestuurlijk Platform Europa bestaan in beginsel uit twaalf leden. Ieder college van GS benoemt uit zijn midden een lid.
De provincie Drenthe bevordert de goede positionering van de provincie via deze interprovinciale samenwerking. Slagvaardigheid wordt bewerkstelligd door het actief volgen van ontwikkelingen en tijdig inspelen hierop.

### Gemeenschappelijke regelingen

*SNN*
De provincies Groningen, Fryslân en Drenthe hebben hun bestuurlijke krachten sinds 1992 gebundeld in het SNN. In SNN-verband ontwikkelt het Noorden gezamenlijk beleid en onderhandelt met het Kabinet over zaken die het hele Noorden aangaan. Kerntaak is het versterken van de ruimtelijk-economische structuur van Noord-Nederland. De hoofddoelstelling van het samenwerkingsverband is de samenwerking en het overleg tussen de deelnemende provinciale besturen te verbreden en te intensiveren. Verdere doelstellingen zijn coördinatie van beleid en

het opstellen van gezamenlijke standpunten in de richting van rijksoverheid en Europese Unie en het gemeenschappelijk optreden daarbij.
De gezamenlijke visie op de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Noord-Nederland is omschreven in 'Strategische Agenda voor Noord-Nederland 2007-2013'. Deze visie met als motto 'Noord-Nederland zet in op een dynamische kenniseconomie, sterke steden en een vitaal platteland' ligt ten grondslag gelegen aan een tweetal uitvoeringsprogramma's, te weten 'Koers Noord: op weg naar de pieken' (een programma van het Ministerie van Economische Zaken en het SNN gezamenlijk voor de periode 2007-2010) en het Operationeel Programma EFRO (een programma van het SNN voor de periode 2007-2013).
De bestuurlijke organisatie is opgebouwd uit een algemeen bestuur (AB-SNN), een dagelijks bestuur (DB-SNN) en bestuurscommissies.
Het AB-SNN bestaat uit de drie commissarissen en twee gedeputeerden per deelnemende provincie, alsmede drie statenleden per deelnemende provincie.
Naast de Commissaris van de Koningin J. Tichelaar maken de gedeputeerden R.W. Munniksma en mevrouw T. Klip-Martin deel uit van het DB-SNN namens de provincie Drenthe.
Ingaande juli 2007 zijn aan het DB-SNN de vier noordelijke grote gemeenten (NG4) als adviseur toegevoegd. Voor de provincie Drenthe betekent dat de deelname van de gemeenten Emmen en Assen.
Met ingang van 1 juli 2009 functioneren er drie bestuurscommissies, te weten Economische Zaken (Bcie EZ), Stedelijke Ontwikkeling en Mobiliteit (Bcie SOM) en Europa (Bcie Europa). De NG4 nemen deel aan alle bestuurscommissies. De provincie Drenthe is voorzitter van de Bcie Europa (gedeputeerde mevrouw T. Klip-Martin). De provincie Drenthe is vanaf 1 juli 2011 voorzitter van het SNN.

*BANN*
De gemeenschappelijke regeling had, voordat deze is aangepast, tot doel de behartiging van het bestuursdienstonderwijs in Noord-Nederland. Het bestuursonderwijs is geprivatiseerd. De gemeenschappelijke regeling is in stand gebleven om de eventuele verplichtingen ten opzichte van voormalig personeel na te kunnen komen.

*De Noordelijke Rekenkamer*
De Provinciewet verplicht elke provincie tot het instellen van een Rekenkamer of het organiseren van een rekenkamerfunctie. Ook bestaat de mogelijkheid tot een gemeenschappelijke Rekenkamer, waar alle provincies, met uitzondering van Zeeland, voor gekozen hebben. Drenthe, Fryslân en Groningen hebben de Gemeenschappelijke regeling Noordelijke Rekenkamer ingesteld. In de Gemeenschappelijke regeling is de concrete feitelijke situatie geregeld Tevens is daarin ook een aantal voorzieningen getroffen waardoor de Rekenkamer haar taken in een onafhankelijke positie kan uitoefenen.
Het doel van de Rekenkamer is om vanuit een onafhankelijke positie PS te ondersteunen in de kaderstellende en controlerende rol. Dit gebeurt door onderzoek te doen naar het gevoerde bestuur waarbij de vraag naar doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid centraal staat.

## Programma 2 Vitaal Drenthe: Mobiliteit

### Gemeenschappelijke regeling

*OV-bureau Groningen-Drenthe*
Het OV-bureau verricht de overheidstaken voor het openbaar vervoer (OV) die de drie bestuursorganen (provincies Groningen en Drenthe en gemeente Groningen) voorheen elk afzonderlijk verrichten. Het OV-bureau is als volgt georganiseerd: het bestaat uit een algemeen

bestuur (AB), een dagelijks bestuur (DB) en een uitvoerende organisatie. De deelnemende bestuursorganen wijzen vanuit hun midden de leden aan van het AB en DB OV-bureau Groningen-Drenthe. Het AB bestaat uit de portefeuillehouders verkeer en vervoer, ruimtelijke ordening en financiën. Het DB wordt gevormd door de portefeuillehouders verkeer en vervoer en de directeur van het OV-bureau.
Het OV-bureau heeft de volgende verantwoordelijkheden:

1. zorgen voor en bevorderen van openbaar vervoer per auto en per bus en andere vormen van vervoer ter uitvoering van artikel 20 van de Wet personenvervoer;
2. zorgen voor een juiste naleving en uitvoering van de concessievoorschriften;
3. zorgen voor de voorbereiding en totstandkoming van nieuwe concessies.

Dit openbaar vervoer betreft alle streek- en stadsvervoer per bus, het collectief vraagafhankelijk vervoer (CVV) en de treintaxi. In principe behoort het regionale spoorvervoer onder de gemeenschappelijke regeling, met dien verstande dat de deelnemende bestuursorganen een definitief besluit hierover nemen nadat de financiele en personele consequenties in kaart zijn gebracht. De algemene taken die het Openbaar Lichaam OV-bureau heeft uit te voeren zijn:

1. het beheer van het openbaar vervoer (concessieverlening en aanbesteding) en ontwikkeling van openbaar vervoer (planvorming en coördinatie van de OV-aspecten);
2. de bundeling van de OV-taken en -verantwoordelijkheden van de drie overheden;
3. de advisering van de provincies en gemeenten in het OV-beleid in relatie tot het algemene beleidsproces van ruimtelijke ordening en verkeer en vervoer.

De werkzaamheden zoals die door het OV-bureau uitgeoefend worden, liggen op het terrein van de uitvoering van de Wet personenvervoer 2000. Zij behoren daarmee tot de competentie van de colleges van Gedeputeerde Staten. Provinciale Staten van Drenthe en Groningen stellen in het kader van de totale provinciale en gemeentelijke begroting het budget voor het openbaar vervoer vast. Daarnaast hebben Provinciale Staten hun kaderstellende en controlerende bevoegdheid.
De verdeling van de kosten van het Openbaar Lichaam OV-bureau vindt plaats op basis van een verdeelsleutel die is gebaseerd op het totale stad- en streekvervoerbudget (omzet). De verdeelsleutel van de inzet per overheid is analoog aan de hoogte van de exploitatiesubsidie: 44% voor de provincie Groningen, 35% voor de provincie Drenthe en 21% voor de gemeente Groningen. Wanneer het takenpakket van het Openbaar Lichaam OV-bureau wordt uitgebreid met andere vormen van openbaar vervoer dan die hiervoor genoemd, dient de verhouding te worden herberekend naar rato van het dan ingebrachte OV-budget. Dit zal in elk geval geschieden wanneer definitief wordt besloten het regionale spoorvervoer onder het OV-bureau te brengen. Uiteraard zal de verdeelsleutel ook worden gewijzigd indien er sprake is van een uitbreiding van de deelnemende bestuursorganen aan deze gemeenschappelijke regeling.
De dekking van de kosten voor het Openbaar Lichaam OV-bureau wordt bereikt door de inzet van de Drentse exploitatiesubsidie en personele gelden naar rato van deze exploitatiesubsidie.

## Programma 4 Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur

### Privaatrechtelijke rechtspersoon

*Stichting Drents Plateau*
Leegstand en herbestemming, de provinciale monumentenlijst, steunpunt voor cultureel erfgoed en welstand en gemeentelijke archeologie worden komende jaren uitgevoerd door Libau adviesorganisatie voor Ruimtelijke Kwaliteit in Groningen. Erfgoededucatie blijft bij Kunst & Cultuur Drenthe en het penvoerderschap van Geopark de Hondsrug gaat naar het Recreatieschap Drenthe.

Drie mensen geplaatst die directe provinciale erfgoedtaken uitvoeren, zijn geplaatst in de provinciale organisatie. Ook het werk van de provinciaal historicus heeft een nieuwe plek gekregen.
Met het onderbrengen van deze taken is per 1 juli 2012 een einde gekomen aan Drents Plateau.

**Programma 6 Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem**

**Privaatrechtelijke rechtspersonen**

*SLB en Stichting Bodembeheer Schoonebeek*
De stichtingen hebben als doel het versterken van de milieuhygiënische kwaliteit in relatie met landinrichting met het doel grondruil mogelijk te maken. De stichting stemmen de uitvoering van de uitvoerende maatregelen af met de uitvoering van het landinrichtingsplannen. De stichtingen wordt bestuurd door een directeur onder toezicht van een Raad van Toezicht (RvT). In de RvT hebben onder meer leden zitting die zijn benoemd door GS, het bestuur van het waterschap Velt en Vecht en burgemeester en wethouders van Emmen.

*LMA*
Het doel van de Stichting LMA is om alle relevante meldingen te registreren van binnenlandse transporten van gevaarlijk afval, bedrijfsafval en scheepsafval. De Stichting LMA stelt deze gegevens beschikbaar aan de overheid ten behoeve van de handhaving, beleid en vergunningverlening.
Deze taken worden ten behoeve van de provincies en het Rijk (Ministerie van VROM) uitgevoerd. Een deel van deze taken geschiedt op grond van het bepaalde in de WM. Het doel en de taken van de stichting betreffen een stuk verlengd rijks- en provinciaal bestuur.

**Bestuursrechtelijke rechtspersoon**

*Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe*
Het fonds heeft tot doel de werkzaamheden en taken te vervullen die de WM in artikel 15.47 voorschrijft of mogelijk maakt. Het fonds beheert de uit de opbrengsten van de nazorgheffing verkregen middelen, dat nodig is om de eeuwigdurende nazorg van de onder de wet vallende gesloten stortplaatsen te waarborgen.

**Programma 8 Groen Drenthe: Klimaat en Energie**

**Privaatrechtelijke rechtspersonen**

*Drentse Energie Organisatie (DEO)*
Bij besluit van 2 februari 2011 hebben PS op basis van een unaniem aanvaarde motie besloten tot oprichting van de Drentse Energie Organisatie (hierna: DEO). Het gaat hierbij om een nieuwe rechtspersoon, met volledige rechtsbevoegdheid, in de vorm van een stichting. Om de betrokkenheid van de provincie als initiatiefnemer bij de DEO te verzekeren is in de conceptstatuten opgenomen dat de provincie een lid van de Raad van toezicht mag voordragen voor benoeming. Dit statutaire artikel is in overeenstemming met de provinciale beleidsnota Bestuursfuncties. De stichting legt verantwoording af aan de provincie in het kader van de Algemene Subsidieverordening Drenthe; dit komt voort uit de subsidierelatie die de relatie tussen provincie en stichting in financiële zin kenmerkt.

## Programma 9 Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt

### Privaatrechtelijke rechtspersonen

*NOM*
De vennootschap heeft tot doel een bijdrage te leveren aan de verbetering van de sociaal-economische structuur en de werkgelegenheid in de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe. Dit wordt gestalte gegeven door acquisitie, financiering van bedrijven door middel van het verwerven van aandelen en het verstrekken van achtergestelde leningen. Dit gebeurt bij zowel nieuwe bedrijven als bestaande bedrijven. De provincie Drenthe is, evenals de provincies Groningen en Fryslân, voor 0,01% aandeelhouder van de NV NOM. Voor de overige 99,97% is de Staat aandeelhouder.
Elk van de colleges van GS van de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe heeft het recht tot het doen van een aanbeveling van een lid van de Raad van Commissarissen (RvC). De commissarissen worden benoemd door de algemene vergadering van aandeelhouders (AvA).

*Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie*
Een van de doelen van de Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie is het vergroten van de aandacht voor de economische problematiek van Noord-Nederland. Door het verrichten van voor Noord-Nederland belangrijke onderzoeken, de organisatie van symposia en de samenwerking met provinciale Afdelingen Economie geeft zij invulling hieraan.
Centraal in de Drentse ambitie staat een werkgelegenheidsontwikkeling en werkloosheidspercentage te realiseren die gunstig afsteekt ten opzichte van het nationale beeld. De activiteiten van de Stichting Regionale Leerstoel sluiten hierbij nauw aan.

*DBL*
De stichting heeft tot doel het stimuleren van de economische activiteiten, werkgelegenheid en bedrijvigheid in de provincie Drenthe. De stichting is opgericht ter uitvoering van een besluit van PS. De stichting is dus opgericht ter behartiging van een openbaar belang. Op grond van de statuten heeft de provincie het recht een bestuurslid te benoemen. Het bestuurslidmaatschap eindigt onder meer door verlies van de kwaliteit of de hoedanigheid waarop het werd benoemd. Het lid van het college is uit hoofde van zijn ambt voorzitter van de stichting. Aangezien hij als bestuurslid een openbaar belang behartigt, bestaat er een verantwoordingsplicht aan PS voor het door hem gevoerde bestuur binnen de stichting. Behalve het feit dat de provincie bijdraagt in de kosten van de stichting is er verder geen belangenverstrengeling.

*Groningen Airport Eelde*
Het doel van de vennootschap is de uitoefening van het luchthavenbedrijf, waaronder met name de aanleg, het onderhoud, de ontwikkeling en de exploitatie van het luchthaventerrein. Op dit moment zijn er geen private aandeelhouders. De statuten sluiten de mogelijkheid daartoe echter niet uit.
Bij GAE is minder sprake van een openbaar taakkarakter. Het in stand houden van de luchthaven is van grote betekenis voor de infrastructuur. Uit het doel van de vennootschap, zoals in de statuten omschreven, komt dit aspect niet of nauwelijks naar voren.
De provincie heeft een aanmerkelijk financieel belang in GAE. De uitoefening van de rechten als aandeelhouder en verstrekker van financiële middelen kan voldoende mogelijkheden bieden voor beïnvloeding en toezicht. Het commissariaat wordt vervuld door een derde.
Tot 2002 droegen de regionale aandeelhouders bij in het exploitatietekort voor in totaal 60%. Met ingang van 2003 tot en met 2012 verstrekken de regionale aandeelhouders jaarlijks een vaste kapitaalbijdrage van totaal € 1.021.005,--. Deze kapitaalstortingen worden jaarlijks toegevoegd aan de agioreserve van GAE.

Aandelenverdeling

| | |
|---|---|
| - Provincie Drenthe | 30% |
| - Provincie Groningen | 30% |
| - Gemeente Groningen | 26% |
| - Gemeente Assen | 10% |
| - Gemeente Tynaarlo | 4% |

**Programma 10 Middelen en bedrijfsvoering**

**Privaatrechtelijke rechtspersonen**

*Enexis N.V.*
Enexis is een netwerkbedrijf dat ingevolge de Wet Onafhankelijk Netbeheer (WON), ook wel splitsingswet genoemd, alle netwerkactiviteiten van het voormalige Essent bezit en beheert. Wel zijn de 150 kV-netten inmiddels verkocht aan TenneT. De Provincie bezit 2,28 % van de aandelen in Enexis. Gezien de wettelijke basis/status zijn de risico's voor de Provincie uitermate gering.

*Attero N.V.*
De voorgenomen verkoop van Essent Milieu, waarvan Essent NV de enige aandeelhouder was, heeft geen doorgang gevonden. Omdat evenwel Essent Milieu buiten de verkoop van Essent aan RWE is gebleven zijn de oorspronkelijke aandeelhouders van Essent nu aandeelhouder geworden van het milieubedrijf en dat betekent voor de provincie een aandeel van 2,28 %. Een groot belang van de provincie is gelegen in de aanwezigheid van de vuilverbrander en de stortplaats bij Wijster. Financiële risico's zitten in slecht management en een instortende afvalmarkt. De beoogde sluiting van de stortplaats is voorzien in 2075.

*Overige deelnemingen in de 'nalatenschap' van Essent N.V.*
Uit de verkoop van de het provinciale belang in Essent N.V. is naast Enexis N.V. en Attero N.V. een aantal andere (tijdelijke) rechtspersonen overgebleven, waarin de provincie een aandeel van 2,28% houdt;

- Verkoop Vennootschap

De Special Purpose Vehicle (SPV) Verkoop Vennootschap is o.a. belast met het beheer van en de afwikkeling van mogelijke claims op het gevormde risicofonds van € 800 miljoen, dat vanuit de betreffende verkoopopbrengst is gevormd ter dekking van eventuele aansprakelijkheden van de verkopende aandeelhouders in verband met de vervreemding van het productie- en leveringsbedrijf van Essent.

- CBL (Cross Border Leases) Vennootschap

De SPV CBL Vennootschap is belast met het beheer van en de afwikkeling van mogelijke claims op het gevormde escrowfonds, dat is gevormd ter dekking van eventuele aansprakelijkheden van de verkopende aandeelhouders in verband met de eerder door Essent afgesloten cross border leases op centrales en netten en de kosten van een mogelijke vrijwillige beëindiging van de thans nog resterende leases.

- Vordering op Enexis

De SPV Vordering op Enexis is belast met de uitvoering van alle taken die verband houden met het beheer van de aan de aandeelhouders overgedragen bruglening, die eerder door de holding Essent was verstrekt aan haar voormalige netwerkbedrijf.

- Claim Staat

De SPV Claim Staat is verantwoordelijk voor het vervolg van de lopende juridische procedure tegen de Staat, die eerder door Essent was opgestart in verband met de van rijkswege opgelegde verplichting tot afsplitsing van haar netwerkbedrijf en de daardoor door Essent geleden schade.

*WMD*

Het betreft hier een vennootschap die tot doel heeft de zorg voor en de instandhouding van de (drink)watervoorziening in haar verzorgingsgebied. Alleen de provincie Drenthe en de gemeenten in deze provincie kunnen aandeelhouder zijn. Statutair hebben de gezamenlijke gemeenten en de provincie elk 50 % van de aandelen. Het aantal aandelen is afhankelijk van het aantal aansluitingen in de gemeente en eens per drie jaar wordt het aantal uitstaande aandelen bijgesteld.

De WMD is een structuurvennootschap waarbij een commissaris wordt voorgedragen door GS; drie door de gemeenten en de overige door de RvC. Er zijn dus vier commissarissen van overheidswege.

De door GS voorgedragen en benoemde commissaris is statutair tevens voorzitter van de Raad van Commissarissen.

De WMD is een vennootschap die vooral een publiek belang moet dienen. Evenals met andere nutsbedrijven het geval is geweest, ontwikkelt ook de WMD zich meer in de richting van een bedrijf dat, ook marktgerichte dochterondernemingen heeft. Over deze ontwikkeling is al enige tijd een discussie gaande die moet leiden tot een ontvlechting van de productie en levering van drinkwateractiviteiten en de overige al dan niet commerciële activiteiten.

# Paragraaf 2.7 Grondbeleid

Op grond van artikel 9 van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) dient de begroting een uiteenzetting te bevatten over het grondbeleid. De provincie Drenthe ziet vooralsnog geen noodzaak voor het voeren van een substantieel (actief) grondbeleid. Onlangs heeft de Noordelijke Rekenkamer een onderzoek uitgevoerd naar het provinciale grondbeleid en hierover gerapporteerd aan provinciale staten.

Op twee onderdelen is sprake van grond aan- en verkopen:

**Infrastructuur**
Op kleinere schaal worden naar behoefte, in verband met de realisatie van de infrastructurele werken, soms stukjes grond aangekocht.

**Realisatie EHS**
Voor de realisatie van de EHS, agrarische structuurverbetering en realisatie van overige doelen in het landelijk gebied worden gronden aangekocht. De provincie heeft de regie, de gronden staan op naam van Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL). Voor de reguliere aan- en verkopen hebben wij een handelingskader grondverwerving vastgesteld. Hierin is onder andere opgenomen het grondprijsbeleid en de spelregels daarvan, afspraken over aan- en verkopen, inzet van instrumentarium. Het handelingskader is een uitwerking van het aansturingsprotocol DLG/BBL. Dit regelt de aansturing van DLG/BL.

Op grond van het deelakkoord natuur dienen de ILG verplichtingen voor verwerving en inrichting, alsmede de nieuwe ontwikkelopgave te worden gefinancierd op basis van het grond-voor-grondprincipe (grondverkopen). Momenteel vindt alleen de afwikkeling van de per ultimo 2010 aangegane verwervings- en verkoopverplichtingen plaats. Afhankelijk van de uitkomsten van de bieding en de besluitvorming op dat gebied, dient een grondverkoopstrategie te worden opgesteld.

# II Financiële begroting

# II.1 Overzicht van lasten en baten, tevens Meerjarenraming 2013-2016

| Programma omschrijving | Rekening 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 | Begroting 2015 | Begroting 2016 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. Samenwerkend Drenthe: Bestuur | | | | | | |
| Lasten | 2.871.539 | 3.720.146 | 4.681.194 | 3.423.419 | 3.273.419 | 3.273.419 |
| Baten | -173.442 | -19.640 | -19.640 | -19.640 | -19.640 | -19.640 |
| Subtotaal voor bestemming | 2.698.097 | 3.700.506 | 4.661.554 | 3.403.779 | 3.253.779 | 3.253.779 |
| Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | | | | | | |
| Lasten | 62.126.218 | 76.499.697 | 77.456.660 | 61.928.386 | 61.758.365 | 57.438.358 |
| Baten | -44.905.076 | -39.870.667 | -34.604.537 | -32.331.903 | -31.917.503 | -31.917.503 |
| Subtotaal voor bestemming | 17.221.142 | 36.629.030 | 42.852.123 | 29.596.483 | 29.840.862 | 25.520.855 |
| Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP | | | | | | |
| Lasten | 519.214 | 20.476.971 | 28.814.434 | 33.735.056 | 27.762.033 | 20.299.971 |
| Baten | -9.500.756 | -5.890.278 | -8.821.000 | -8.741.000 | -9.893.000 | -8.955.000 |
| Subtotaal voor bestemming | -8.981.542 | 14.586.693 | 19.993.434 | 24.994.056 | 17.869.033 | 11.344.971 |
| Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | | | | | | |
| Lasten | 68.474.379 | 72.976.544 | 67.716.366 | 67.582.387 | 28.579.844 | 28.783.404 |
| Baten | -37.741.842 | -41.679.588 | -40.515.319 | -40.539.354 | -1.459.893 | -1.468.591 |
| Subtotaal voor bestemming | 30.732.537 | 31.296.956 | 27.201.047 | 27.043.033 | 27.119.951 | 27.314.813 |
| Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | | | | | | |
| Lasten | 6.228.157 | 8.419.665 | 2.976.088 | 2.906.432 | 2.822.184 | 1.822.184 |
| Baten | -362.545 | -1.488.861 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Subtotaal voor bestemming | 5.865.612 | 6.930.804 | 2.976.088 | 2.906.432 | 2.822.184 | 1.822.184 |
| Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | | | | | | |
| Lasten | 5.268.533 | 9.018.555 | 9.611.358 | 6.230.586 | 3.178.685 | 3.099.957 |
| Baten | -1.406.146 | -2.378.169 | -4.824.489 | -1.512.819 | -1.186.345 | -1.186.345 |
| Subtotaal voor bestemming | 3.862.387 | 6.640.386 | 4.786.869 | 4.717.767 | 1.992.340 | 1.913.612 |
| Programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw | | | | | | |
| Lasten | 66.636.240 | 43.147.125 | 31.754.339 | 37.905.938 | 37.565.671 | 25.957.726 |
| Baten | -59.244.226 | -20.954.277 | -17.316.694 | -26.344.750 | -25.900.750 | -13.719.000 |
| Subtotaal voor bestemming | 7.392.015 | 22.192.848 | 14.437.645 | 11.561.188 | 11.664.921 | 12.238.726 |
| Programma 8. Groen Drenthe: Klimaat en Energie | | | | | | |
| Lasten | 7.281.553 | 28.734.697 | 18.400.000 | 3.700.000 | 3.700.000 | 3.700.000 |
| Baten | -690.165 | -4.303.697 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Subtotaal voor bestemming | 6.591.388 | 24.431.000 | 18.400.000 | 3.700.000 | 3.700.000 | 3.700.000 |
| Programma 9. Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | | | | | | |
| Lasten | 14.220.044 | 19.247.709 | 14.421.866 | 11.306.370 | 10.868.622 | 10.828.622 |
| Baten | -518.510 | -31.530 | -32.200 | -32.200 | -32.200 | -32.200 |
| Subtotaal voor bestemming | 13.701.533 | 19.216.179 | 14.389.666 | 11.274.170 | 10.836.422 | 10.796.422 |
| Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | | | |
| Lasten exclusief reserve mutaties | 53.739.301 | 51.640.501 | 52.454.172 | 52.215.506 | 51.718.540 | 52.374.371 |
| Baten exclusief reserve mutaties | -173.510.421 | -140.691.262 | -137.757.607 | -141.111.805 | -138.378.608 | -139.029.080 |
| Subtotaal voor bestemming | -119.771.120 | -89.050.761 | -85.303.435 | -88.896.299 | -86.660.068 | -86.654.709 |
| Alle programma lasten exclusief reserve mutaties | 287.365.178 | 333.881.610 | 308.286.477 | 280.934.080 | 231.227.363 | 207.578.012 |
| Alle programma baten exclusief reserve mutaties | -328.053.129 | -257.307.969 | -243.891.486 | -250.633.471 | -208.787.939 | -196.327.359 |

| Programma omschrijving | Rekening 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 | Begroting 2015 | Begroting 2016 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves | -40.687.952 | 76.573.641 | 64.394.991 | 30.300.609 | 22.439.424 | 11.250.653 |
| Product 10.4. Reserve mutaties, toevoegingen | 41.442.101 | 10.310.858 | 52.448.550 | 4.411.105 | 2.649.900 | 1.801.989 |
| Product 10.4. Reserve mutaties, onttrekkingen | -8.578.747 | -86.884.499 | -116.843.541 | -34.711.714 | -25.089.324 | -13.052.642 |
| totaal reserves | 32.863.354 | -76.573.641 | -64.394.991 | -30.300.609 | -22.439.424 | -11.250.653 |
| Resultaat Exploitatiesaldo na toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves | -7.824.598 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |

**Saldo Programma's**

| Programma omschrijving | Rekening 2011 | Begroting 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 | Begroting 2015 | Begroting 2016 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. Samenwerkend Drenthe: Bestuur | 2.698.097 | 3.700.506 | 4.661.554 | 3.403.779 | 3.253.779 | 3.253.779 |
| Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 17.221.142 | 36.629.030 | 42.852.123 | 29.596.483 | 29.840.862 | 25.520.855 |
| Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP | -8.981.542 | 14.586.693 | 19.993.434 | 24.994.056 | 17.869.033 | 11.344.971 |
| Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | 30.732.537 | 31.296.956 | 27.201.047 | 27.043.033 | 27.119.951 | 27.314.813 |
| Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | 5.865.612 | 6.930.804 | 2.976.088 | 2.906.432 | 2.822.184 | 1.822.184 |
| Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | 3.862.387 | 6.640.386 | 4.786.869 | 4.717.767 | 1.992.340 | 1.913.612 |
| Programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw | 7.392.015 | 22.192.848 | 14.437.645 | 11.561.188 | 11.664.921 | 12.238.726 |
| Programma 8. Groen Drenthe: Klimaat en Energie | 6.591.388 | 24.431.000 | 18.400.000 | 3.700.000 | 3.700.000 | 3.700.000 |
| Programma 9. Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | 13.701.533 | 19.216.179 | 14.389.666 | 11.274.170 | 10.836.422 | 10.796.422 |
| Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | -119.771.120 | -89.050.761 | -85.303.435 | -88.896.299 | -86.660.068 | -86.654.709 |
| Saldo voor bestemming | -40.687.952 | 76.573.641 | 64.394.991 | 30.300.609 | 22.439.424 | 11.250.653 |
| bijdragen aan reserves | 41.442.101 | 10.310.858 | 52.448.550 | 4.411.105 | 2.649.900 | 1.801.989 |
| Bijdragen van reserves | -8.578.747 | -86.884.499 | -116.843.541 | -34.711.714 | -25.089.324 | -13.052.642 |
| Saldo onttrekkingen reserves | 32.863.354 | -76.573.641 | -64.394.991 | -30.300.609 | -22.439.424 | -11.250.653 |
| Resultaat Exploitatiesaldo na toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves | -7.824.598 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |

# II.2 Verklaring aanmerkelijke verschillen

De bedragen opgenomen in het overzicht van baten en lasten, tevens meerjarenraming 2013-2016, geven in sommige gevallen aanmerkelijke verschillen te zien. Hiervoor is een aantal oorzaken aan te wijzen, waarvan we hier de voornaamste noemen.

- Bepaalde begrotingsjaren bevatten incidentele uitgaven.
- Met name in de sfeer van de specifieke uitkeringen komt het voor, dat programma's aflopen; in de regel levert dat zowel aan de kant van de lasten als aan de kant van de baten verschillen tussen jaren op.
- Elk jaar worden de boekwaarden van de financieel nog niet afgesloten investeringen geactualiseerd. Door nieuwe inschattingen van wanneer kredieten daadwerkelijk kunnen worden afgesloten, samen eventuele gewijzigde uitgangspunten, in casu de te hanteren rentepercentages en afschrijvingstermijnen, leidt dit tot geactualiseerde kapitaallasten van deze investeringen.
- In de Meerjarenraming 2013-2016 zijn de besluiten verwerkt die zijn genomen naar aanleiding van de 1e Financiële actualisatie 2012 en het financieel perspectief dat bij de begroting 2013 is opgesteld om door aanvullende bezuinigingen aan te dragen voor een verdere focus op de provinciale kerntaken en een structureel sluitende begroting te kunnen opstellen.
  In de Nota van aanbieding bij de Begroting 2013 worden de financiële aanpassingen nader toegelicht.

Een toelichting op de verschillen tussen de dienstjaren 2012 en 2013 is gegeven in het programmaplan, bij de betreffende programma's. Waar de financiële totaaloverzichten voor de programma's substantiële verschillen (afwijkingen groter dan € 50.000) tussen de jaren 2012 en 2013 laten zien, wordt hiervoor een toelichting gegeven. Wij verwijzen naar de toelichting per programma.

# II.3. Incidentele lasten en baten

In de Meerjarenraming 2013-2016 zijn incidentele lasten en baten opgenomen. Onder incidentele lasten en baten worden in elk geval verstaan de in de jaren 2013, 2014 en 2015 geraamde lasten en baten. Hieronder zijn ook begrepen de eenmalige lasten die worden gedekt door bijdragen van derden (veelal de rijksoverheid) en de lasten die worden gedekt door een bijdrage van reserves. De Notitie incidentele en structurele baten en lasten van de Commissie BBV is hierbij als leidraad genomen, omdat het BBV geen scherpe definitief geeft wat incidenteel of structureel is. De volgende vier verduidelijkingen zijn bij het samenstellen gehanteerd:

1. Indien bestaand structureel beleid, niet zijnde een tijdelijke geldstroom, binnen de termijn van drie jaar een wijziging ondergaat dan worden de daarmee samenhangende lasten of baten in het begrotingsjaar niet als incidenteel aangemerkt. Bijvoorbeeld als in het kader van de bezuinigingen besloten is in jaar t+3 geen subsidies meer te verstrekken; de daarmee samenhangende lasten worden in t+2, t+1 en t nog als structureel beschouwd.
2. Na afloop van een begrotingsjaar zullen bij het opmaken van de jaarrekening altijd wel enige (relevante) verschillen tussen de werkelijkheid en de begroting blijken. Budgetverschillen op activiteiten inzake structureel bestaand beleid blijven naar hun aard “structureel”.
3. Toevoegingen aan en onttrekkingen uit de reserves worden als incidenteel beschouwd, tenzij het gaat om reguliere onttrekkingen aan financieringsreserves c.q. dekkingsreserves (kapitaallasten) of om onttrekkingen uit een daartoe toereikende (bestemmings-) reserve gedurende een periode van minimaal 3 jaar met als doel het dekken van structurele lasten.
4. Meerjarige tijdelijke geldstromen waarvan de eindigheid vastligt vanwege een PS-besluit en/of een toekenningsbesluit klasseren als incidentele baten en lasten, ook als de geldstroom (nog) langer is dan 3 jaar.

De overzichten van de eenmalige lasten en baten zien er als volgt uit.

| Lasten | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Programma omschrijving | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
| Programma 1. Samenwerkend Drenthe: Bestuur | | | | |
| Frictiekosten RU | 350.000 | 150.000 | 0 | 0 |
| RUD projectkosten | 1.000.000 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal incidenteel | 1.350.000 | 150.000 | 0 | 0 |
| Totaal structureel | 3.331.194 | 3.273.419 | 3.273.419 | 3.273.419 |
| Totaal lasten programma | 4.681.194 | 3.423.419 | 3.273.419 | 3.273.419 |
| Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | | | | |
| Uitvoering luchtvaartbeleid | 56.437 | 56.437 | 0 | 0 |
| Onderhoud en verbeteringswerken N34 | 4.512.455 | 1.176.146 | 0 | 0 |
| Aanleg Meppelerdiepschutsluis | 1.400.000 | 1.000.000 | 0 | 0 |
| Onderhoud Vaarwegen, aandeel uit reserve | 340.000 | 1.190.000 | 1.190.000 | 340.000 |
| Vaarwegverbinding Erica - Ter Apel | 3.412.667 | 500.000 | 0 | 0 |
| Totaal incidenteel | 9.721.559 | 3.922.583 | 1.190.000 | 340.000 |
| Totaal structureel | 67.735.101 | 58.005.803 | 60.568.365 | 57.098.358 |
| Totaal lasten programma | 77.456.660 | 61.928.386 | 61.758.365 | 57.438.358 |
| Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP | | | | |
| Regio Specifiek Pakket (RSP). | 28.814.434 | 33.735.056 | 27.762.033 | 20.299.971 |
| Totaal incidenteel | 28.814.434 | 33.735.056 | 27.762.033 | 20.299.971 |
| Totaal structureel | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal lasten programma | 28.814.434 | 33.735.056 | 27.762.033 | 20.299.971 |

| Lasten | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Programma omschrijving | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
| Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | | | | |
| Vuelta | 200.000 | 200.000 | 0 | 0 |
| Transitiekosten sociaal domein | 0 | 300.000 | 300.000 | 0 |
| Restauratie Rijksmonumenten | 494.185 | 494.185 | 494.185 | 494.185 |
| Sensoor Gr/Dr en Oost-Ned. | 145.000 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal incidenteel | 839.185 | 994.185 | 794.185 | 494.185 |
| Totaal structureel | 66.877.181 | 66.588.202 | 27.785.659 | 28.289.219 |
| Totaal lasten programma | 67.716.366 | 67.582.387 | 28.579.844 | 28.783.404 |
| Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | | | | |
| Bijdrage in kosten Regiovisie Groningen - Assen 2030 | 0 | 50.000 | 1.000.000 | 0 |
| Stedelijke Ontwikkeling en vernieuwing uitgaven ISV III | 1.353.904 | 1.134.248 | 0 | 0 |
| Totaal incidenteel | 1.353.904 | 1.184.248 | 1.000.000 | 0 |
| Totaal structureel | 1.622.184 | 1.722.184 | 1.822.184 | 1.822.184 |
| Totaal lasten programma | 2.976.088 | 2.906.432 | 2.822.184 | 1.822.184 |
| Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | | | | |
| Kosten uitvoering Grondwaterwet | 150.000 | 150.000 | 0 | 0 |
| Kosten monitoring voormalige stortplaatsen | 45.000 | 0 | 0 | 0 |
| Kosten uitvoering bodemsaneringsprogramma (6.2) | 1.248.294 | 1.256.296 | 0 | 0 |
| Voorbereiden en uitvoeren overheidssaneringen door de provincie uitgaven ISV III | 842.491 | 772.681 | 0 | 0 |
| Kosten bedrijvenregeling | 250.000 | 250.000 | 250.000 | 250.000 |
| Uitvoeringsprogramma externe veiligheid | 185.000 | 185.000 | 0 | 0 |
| Uitvoeringsprogramma externe veiligheid | 307.000 | 307.000 | 0 | 0 |
| Formuleren Provinciaal geluidsbeleid uitgaven ISV III | 57.492 | 52.729 | 0 | 0 |
| Toezicht Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden (WHVBZ) | 77.007 | 77.007 | 77.007 | 0 |
| Totaal incidenteel | 3.162.284 | 3.050.713 | 327.007 | 250.000 |
| Totaal structureel | 6.449.074 | 3.179.873 | 2.851.678 | 2.849.957 |
| Totaal lasten programma | 9.611.358 | 6.230.586 | 3.178.685 | 3.099.957 |
| Programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw | | | | |
| ILG uitgaven | 16.516.575 | 10.232.000 | 10.113.000 | 0 |
| Totaal incidenteel | 16.516.575 | 10.232.000 | 10.113.000 | 0 |
| Totaal structureel | 15.237.764 | 27.673.938 | 27.452.671 | 25.957.726 |
| Totaal lasten programma | 31.754.339 | 37.905.938 | 37.565.671 | 25.957.726 |
| Programma 8. Groen Drenthe: Klimaat en Energie | | | | |
| Subsidie Drentse Energie Organisatie | 14.700.000 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal incidenteel | 14.700.000 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal structureel | 3.700.000 | 3.700.000 | 3.700.000 | 3.700.000 |
| Totaal lasten programma | 18.400.000 | 3.700.000 | 3.700.000 | 3.700.000 |
| Programma 9. Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | | | | |
| Bijdragen in projecten Cofinancieringsreserve Europa | 0 | 3.100.000 | 3.100.000 | 3.100.000 |
| Risicofinanciering MKB | 4.000.000 | 0 | 0 | 0 |
| Herstructurering bedrijventerreinen (decentralisatieuitkering) | 1.128.244 | 537.748 | 0 | 0 |
| Prikkels functioneren arbeidsmarkt | 0 | 145.310 | 95.310 | 0 |
| Totaal incidenteel | 5.128.244 | 3.783.058 | 3.195.310 | 3.100.000 |
| Totaal structureel | 9.293.622 | 7.523.312 | 7.673.312 | 7.728.622 |
| Totaal lasten programma | 14.421.866 | 11.306.370 | 10.868.622 | 10.828.622 |

| Lasten | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Programma omschrijving | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
| Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Frictiekosten LSM | 565.000 | 565.000 | 0 | 0 |
| Totaal incidenteel | 565.000 | 565.000 | 0 | 0 |
| Totaal structureel | 51.889.172 | 51.650.506 | 51.718.540 | 52.374.371 |
| Totaal lasten zonder reserves programma | 52.454.172 | 52.215.506 | 51.718.540 | 52.374.371 |
| Totaal lasten alle programma's zonder reserve mutaties | 308.286.477 | 280.934.080 | 231.227.363 | 207.578.012 |
| | | | | |
| Bijdrage aan Cofinancieringsreserve Europa | 24.000.000 | 0 | 0 | 0 |
| Bijdrage aan de reserve voor algemene doeleinden | 1.159.324 | 3.284.883 | 1.983.370 | 1.340.826 |
| Bijdrage aan Financieringsreserve | 4.500.000 | 0 | 0 | 0 |
| Bijdrage aan Risicoreserve | 21.000.000 | 0 | 0 | 0 |
| Bijdrage aan saldireserve | 300.000 | 157.470 | 0 | 0 |
| Inflatiecorrectie RSP (IBOI) | 1.489.226 | 968.752 | 666.530 | 461.163 |
| Totaal reserve mutaties | 52.448.550 | 4.411.105 | 2.649.900 | 1.801.989 |
| Totaal generaal inclusief reserve mutaties | 360.735.027 | 285.345.185 | 233.877.263 | 209.380.001 |

| Baten | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Programma omschrijving | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
| Programma 1. Samenwerkend Drenthe: Bestuur | | | | |
| Incidenteel | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal incidenteel | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal structureel | -19.640 | -19.640 | -19.640 | -19.640 |
| Totaal baten programma | -19.640 | -19.640 | -19.640 | -19.640 |
| Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | | | | |
| Vaarwegverbinding Erica - Ter Apel | -1.361.834 | 0 | 0 | 0 |
| Inzet eerder ontvangen rijksmiddelen BDU overig | -600.000 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal incidenteel | -1.961.834 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal structureel | -33.242.703 | -32.331.903 | -31.917.503 | -31.917.503 |
| Totaal baten programma | -34.604.537 | -32.331.903 | -31.917.503 | -31.917.503 |
| Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP | | | | |
| Regionaal Specifiek Pakket (RSP) | -8.821.000 | -8.741.000 | -9.893.000 | -8.955.000 |
| Totaal incidenteel | -8.821.000 | -8.741.000 | -9.893.000 | -8.955.000 |
| Totaal structureel | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten programma | -8.821.000 | -8.741.000 | -9.893.000 | -8.955.000 |
| Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | | | | |
| Incidenteel | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal incidenteel | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal structureel | -40.515.319 | -40.539.354 | -1.459.893 | -1.468.591 |
| Totaal baten programma | -40.515.319 | -40.539.354 | -1.459.893 | -1.468.591 |
| Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | | | | |
| Incidenteel | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal incidenteel | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal structureel | 0 | 0 | 0 | 0 |

| Baten | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Programma omschrijving | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
| Totaal baten programma | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | | | | |
| Ontvangsten van derden ivm bodemsanering | -1.250.000 | -225.000 | 0 | 0 |
| Bijdragen Rijk in kosten bodemsaneringen | -1.574.200 | -34.197 | 0 | 0 |
| Bijdragen gemeenten in kosten bodemsaneringen | -813.944 | -67.277 | 0 | 0 |
| Convenant bodemsanering bedrijventerrein | -250.000 | -250.000 | -250.000 | -250.000 |
| Totaal incidenteel | -3.888.144 | -576.474 | -250.000 | -250.000 |
| Totaal structureel | -936.345 | -936.345 | -936.345 | -936.345 |
| Totaal baten programma | -4.824.489 | -1.512.819 | -1.186.345 | -1.186.345 |
| Programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw | | | | |
| ILG, Opbrengst grond voor grondprincipe | -9.373.944 | -10.232.000 | -10.113.000 | 0 |
| Totaal incidenteel | -9.373.944 | -10.232.000 | -10.113.000 | 0 |
| Totaal structureel | -7.942.750 | -16.112.750 | -15.787.750 | -13.719.000 |
| Totaal baten programma | -17.316.694 | -26.344.750 | -25.900.750 | -13.719.000 |
| Programma 8. Groen Drenthe: Klimaat en Energie | | | | |
| Incidenteel | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal incidenteel | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal structureel | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten programma | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 9. Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | | | | |
| Incidenteel | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal incidenteel | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal structureel | -32.200 | -32.200 | -32.200 | -32.200 |
| Totaal baten programma | -32.200 | -32.200 | -32.200 | -32.200 |
| Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Luchthavens 2011-2014 | -56.437 | -56.437 | 0 | 0 |
| Decentralisatie-uitkering RSP (extrapolatie) | -2.591.139 | -2.591.139 | -2.591.139 | -2.591.139 |
| Decentralisatie-uitkering monumentenzorg | -494.185 | -494.185 | -494.185 | -494.185 |
| Decentralisatie-uitkering Zwemwaterrichtlijn | -77.007 | -77.007 | -77.007 | 0 |
| Decentralisatie-uitkering ISV | -2.253.887 | -2.067.128 | 0 | 0 |
| Decentralisatie-uitkering externe veiligheid | -498.000 | -498.000 | 0 | 0 |
| Decentralisatie-uitkering bodemsanering | -1.248.294 | -1.256.296 | 0 | 0 |
| Decentralisatie uitkering herstructurering bedrijventerreinen | -1.128.244 | -537.748 | 0 | 0 |
| Totaal incidenteel | -8.347.193 | -7.577.940 | -3.162.331 | -3.085.324 |
| Totaal structureel | -129.410.414 | -133.533.865 | -135.216.277 | -135.943.756 |
| Totaal baten zonder reserves programma | -137.757.607 | -141.111.805 | -138.378.608 | -139.029.080 |
| Totaal baten alle programma's zonder reserve mutaties | -243.891.486 | -250.633.471 | -208.787.939 | -196.327.359 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Bijdrage van Cofinancieringsreserve Europa | 0 | -3.100.000 | -3.100.000 | -3.100.000 |
| Bijdrage van de saldireserve | -20.310 | -220.310 | -1.095.310 | 0 |
| Bijdrage van Financieringsreserve | -18.700.000 | 0 | 0 | 0 |
| Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeterings-werken N34 | -4.512.455 | -1.176.146 | 0 | 0 |
| Bijdrage van reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt | -340.000 | -1.190.000 | -1.190.000 | -340.000 |
| Bijdrage van reserve grondwaterheffing | -150.000 | -150.000 | 0 | 0 |
| Bijdrage van reserve monitoring voormalige stortplaatsen | -45.000 | 0 | 0 | 0 |
| Bijdrage van reserve provinciaal aandeel ILG | -7.142.631 | 0 | 0 | 0 |
| Bijdrage van Reserve RSP | -38.402.295 | -22.402.917 | -15.277.894 | -8.753.832 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Bijdrage van Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | -1.400.000 | -1.000.000 | 0 | 0 |
| Bijdrage van Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | -2.750.833 | -1.200.000 | 0 | 0 |
| Bijdrage van Reserve verdubbeling N33 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Bijdrage van reserve versterking economisch structuur | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Bijdrage van reserve vitaal platteland | -12.000.000 | 0 | 0 | 0 |
| Bijdrage van reserve voor algemene doeleinden | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Bijdrage van Risicoreserve | -16.500.000 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal incidenteel | -101.963.524 | -30.439.373 | -20.663.204 | -12.193.832 |
| Totaal structureel | -14.880.017 | -4.272.341 | -4.426.120 | -858.810 |
| Totaal reserve mutaties | -116.843.541 | -34.711.714 | -25.089.324 | -13.052.642 |
| Totaal generaal inclusief reserve mutaties | -360.735.027 | -285.345.185 | -233.877.263 | -209.380.001 |
| Totaal gehele begroting | 0 | 0 | 0 | 0 |

# II.4 Financiële positie en toelichting

## 4.1 Investeringen naar nut

Artikel 20 van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) bepaalt dat bij de raming voor het begrotingsjaar van de financiële gevolgen van het bestaande en nieuwe beleid afzonderlijk aandacht moet worden besteed aan de investeringen. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt in vervangings- en uitbreidingsinvesteringen met een economisch nut en met een maatschappelijk nut. Investeringen hebben een economisch nut indien ze verhandelbaar zijn en/of indien ze kunnen bijdragen aan het genereren van middelen.

De investeringen zien er de komende jaren op begrotingsbasis als volgt uit.

| | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|
| 1. Vervangingsinvesteringen met een economisch nut: | | | | |
| Hard- en software automatisering | 1.835.000 | 1.127.500 | 450.500 | 2.253.800 |
| | 1.835.000 | 1.127.500 | 450.500 | 2.253.800 |
| 2. Uitbreidingsinvesteringen met een economisch nut | - | - | - | - |
| | - | - | - | - |
| 3. Uitbreidingsinvesteringen met een maatschappelijk nut: | | | | |
| Investeringen verkeer en vervoer | 17.973.237 | 15.436.787 | 7.975.000 | 15.051.095 |
| Investeringen vaarwegen | 2.700.000 | 3.025.000 | 2.475.000 | 754.000 |
| Relatienotagebieden | 816.804 | 816.804 | 4.084.020 | - |
| | 21.490.041 | 19.278.591 | 14.534.020 | 15.805.095 |
| Totaal | 23.325.041 | 20.406.091 | 14.984.520 | 18.058.895 |

De kapitaallasten van de Investeringen Verkeer en Vervoer (Pup) en de kapitaallasten van Investeringen Verkeer en Vervoer worden via de begroting verrekend met de Reserve Investeringen Verkeer en Vervoer. De kapitaallasten van de overige investeringen komen rechtstreeks ten laste van de diverse programma's zonder een verrekening met reserves.

| Programma | Thema/product | Prestatie | Omschrijving | Team | T.l.v. prestatie |
|---|---|---|---|---|---|
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300405 | N853 ontsluiting Vierslagen FVV | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300502 | N371 aanpassingen herinrichting FVV | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300515 | N372 Transferium/aansl/A7 FVV | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300517 | Bijdrage prov. Bereikbaarheid Assen FVV Stationsomgeving/Peelo | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300520 | Bijdrage prov. Bereikbaarheid Meppel FVV Fietsroute Koedijkslanden | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300604 | UCA6 Opwaardering fietsroute Assen-Vries en aanpassing OV-voorzieningen | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300607 | UCSC6 Herinrichting stationsomgeving Coevorden | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300613 | TRO6 N375 Aanleg rotonde westelijke aansluiting A28 | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300705 | N371 Aansluiting N371/N373 / Optimalisering aansluiting N371/N373 (Norgerbrug) | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300708 | N372 Roden-Peizermade richtlijn EHK | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300711 | A28/N386 Versnelling Q-liner Assen-Groningen+ verbetering halte A28/N386 | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300713 | Q-liner Zuidlaren-Groningen | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300714 | N386 Toegankelijkheid NP Drentse Aa | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300716 | OV-vriendelijke ontsluiting | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300718 | Knooppunt Hoogeveen-oost (carpoolplaats + Haltevoorziening) | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300723 | Ontsluiting woonwijken Nw. Amsterdamsestraat | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300724 | Verdubbeling Nw. Amsterdamsestraat + Rotonde | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300727 | Dynamisch informatiesysteem Gemeente Emmen | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300732 | Gieten Multimodaal knooppunt | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300733 | N374 Busstation Borger | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300734 | N374 Dynamisch informatiesysteem Borger | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300736 | N371 Wegvak Norgerbrug-Wittelerbrug (hm 5.1-27.5) richtlijn EHK. | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300740 | Toegankelijkheid Dwingelderveld | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300807 | N374/N857 Reconstructie aansluiting | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300809 | Fietsenstalling Coevorden | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300810 | Maatregelen Nw. Amsterdamsestraat | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300811 | Schutstraat Hoogeveen | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300812 | Fietsbrug Hoogeveenschevaart | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300814 | Vormgeving Verbindingsweg | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300815 | Parkeerverwijssysteem | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300818 | N372/N386Vervanging VRI | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300819 | N372 Busbaan Peizermade-Peize | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300820 | N919 DRIS Veenhuizen | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300821 | N919 Traverse Veenhuizen: aansluiting Bankenbosch | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300822 | N919 Herinrichting wegvakken hm. 3.0-6.9 en Norgerhaven-Laan Weldadigheid | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300823 | N386 DRIS Vries-Zuidlaren | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300824 | N386 DRIS Tynaarlo | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300907 | Bijdrage aan Station Emmen-Zuid | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300909 | N48: Bijdrage nieuwe ontsluitingsweg Zuidwolde | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300910 | N386: Planuitwerking 'Mooi zo, veilig zo' De Groeve | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300911 | N374: Herinr. Wegvak hm. 16.9-23.0 (Borger-Schoonlo) afslag Westdorp/ fietspad | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300912 | N371: Herinr. Wegvak Norgerbrug-Hoogersmilde (incl. Bovensmilde en Smilde) | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300914 | N353: Wegvak Darp-Wapserveen inrichten tot GOW B (markering) | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300915 | N371: aanp. Wegvak Willelte-Havelte als GOW | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300917 | N855: herinr. Bebouwde kom Wapse | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300922 | Aanleg 50 haltevoorzieningen langs prov. Wegen (onderdeel Kolibri) | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300924 | Maatregelen spoor Zwolle-Emmen. | 6307 | 3300313 |

| Totale krediet* | Uitgaven t/m 1 jan. 2012 | Vermeerde-ring 2012 | Verminde-ring 2012 | Vermeerde-ring 2013 | Verminde-ring 2013 | Vermeerde-ring 2014 | Verminde-ring 2014 | Vermeerde-ring 2015 | Verminde-ring 2015 | vermeerde-ring 2016 | verminde-ring 2016 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 7.950.001 | 8.696.383 | 2.566.984 | 3.313.366 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.047.742 | 1.140.053 | 17.689 | 110.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.147.220 | 1.042.117 | 105.103 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 2.000.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 2.000.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 500.000 | 0 | 500.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 964.534 | 510.942 | 1.952.437 | 1.498.845 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 500.000 | 0 | 0 | 0 | 500.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 360.000 | 53.749 | 331.251 | 25.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 6.327.300 | 686.953 | 640.347 | 0 | 1.000.000 | 0 | 4.000.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 700.000 | 540.695 | 618.305 | 459.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 0 | 0 | 0 | 200.000 | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 200.000 | 57.788 | 0 | 0 | 142.212 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 250.000 | 820.927 | 0 | 570.927 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 250.000 | 120.000 | 130.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 125.000 | 0 | 125.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 328.000 | 0 | 328.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 300.000 | 0 | 300.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 0 | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 935.262 | 1.440.849 | -255.587 | 0 | -250.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 800.000 | 86.908 | 713.092 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 95.000 | 22.023 | 0 | 0 | 122.977 | 50.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 158.836 | 0 | 358.836 | 200.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 250.000 | 0 | 250.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 700.000 | 0 | 350.000 | 0 | 350.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 125.000 | 0 | 0 | 0 | 125.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 3.800.000 | 0 | 3.800.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 810.000 | 0 | 0 | 0 | 810.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.000.000 | 0 | 1.000.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 250.000 | 0 | 250.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 200.000 | 0 | 0 | 0 | 200.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.000.000 | 8.594 | 624.406 | 0 | 500.000 | 133.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 760.000 | 317.736 | 1.042.264 | 600.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 0 | 150.000 | 50.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 380.000 | 92.764 | 200.000 | 0 | 87.236 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.222.425 | 1.933.625 | -225.200 | 486.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 225.000 | 0 | 225.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 0 | 150.000 | 50.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 3.500.000 | 0 | 3.500.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 712.500 | 480 | 712.020 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 95.000 | 900 | 94.100 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.055.908 | 385.566 | 300.000 | 0 | 1.088.860 | 718.518 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.219.800 | 1.351.723 | 968.071 | 1.099.994 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 78.240 | 0 | 78.240 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 142.462 | 28.175 | 0 | 0 | 0 | 0 | 114.287 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 350.000 | 440.314 | 20.286 | 110.600 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 250.000 | 164.672 | 60.328 | 0 | 25.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.300.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 400.000 | 0 | 400.000 | 0 | 500.000 | 0 |

| Programma | Thema/product | Prestatie | Omschrijving | Team | T.l.v. prestatie |
|---|---|---|---|---|---|
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6300925 | Binnenhavens en Vaarwegen voor de QuickWins in Coevorden | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6301003 | Kunstprojecten langs provinciale wegen | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6301007 | Aanleg 50 haltevoorzieningen langs prov. Wegen (Kolibri) | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6301009 | Diverse studies OV en Spoor in Drenthe | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6301010 | N919: Bijdrage voor maatregelen Poorten Veenhuizen | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6301012 | N386:Mooi zo, Veilig zo De Groeve | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6301013 | N386: Rotonde kruispunt N386/N858 | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6301014 | Fietstellers Mon./An.; fietstell./telpunten | 6307 | 3300313 |
| totaal 2.1 Bereikbaarheid pup 2010 en eerder | | | | | |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6311000 | Investeringsnota voorjaarsnota 2007 plus prioriteit 3.11. aandeel derden | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6311001 | Investeringsnota voorjaarsnota 2007 plus prioriteit 3.11 | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6311002 | Nieuwe hoofdontsluiting langs Vliegveld Hoogeveen (bijdrage in kader convenant) | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6311003 | N386: Maatregelen fietsroute+ Vries-Zuidlaren (1e fase) | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6311004 | Vervolgstudie Transferium De Punt | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6311005 | Monitoring: Beleidsmonitoring: onderhoud tellers; licentie- en abonnementskosten | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6311006 | Onderzoek: Beleidsonderzoek en metingen Regionale bereikbaarheid | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6311007 | PR en Communicatie | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6311008 | N372: herinrichting bebouwde kom Peizermade | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6311010 | Kunstprojecten langs provinciale wegen | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6311011 | Projecten Mobiliteitsmanagement t.b.v. fiets en carpoolen | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6311012 | N381: Maatregelen knooppunt N381/A28 bij Beilen | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6311013 | Studies Spoor, OV, Regiotram en Luchtvaart | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6311014 | N386: aanvullende maatregelen i.r.m. aanleg Rotonde kruispunt N386/N858 | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6311015 | N375: realiseren volledige aansluiting Koekangerveld | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6311016 | Studies Veiligheid en Bereikbaarheid | 6307 | 3300315 |
| totaal 2.1 Bereikbaarheid investeringsnota prioriteit 3.11 2011 | | | | | |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6312001 | Verkenning uitbreiding capaciteit (2*3 rijstroken) (regiotram) | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6312002 | "Kwaliteitsverbetering busvervoer " "exploitatie busvervoer noodzaak MEP 2010" | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6312003 | Hoogeveen Stadscentrum reconstructie Schutstraat | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6312004 | Hoogeveen Stadscentrum, herinrichting 't Haagje (fase 1 en 2) | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6312005 | Investeringspakket Leek-Roden (MIP bereikb., strekken bus aanpassen infrastrc.) | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6312006 | Meppel Nieuwveenselanden, verwijderen rotonde N375, aanleg fietstunnel | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6312007 | "N34 aansluiting Exloo aanleg ongelijkvloerse kruising" | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6312008 | "N34 Zuidoost Drenthe, verkenning uitbreiding capaciteit N34 Holsloot - Coevorden" | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6312009 | N33 extra bijdrage verdubbeling, toezegging convenant mei 2010 | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6312010 | Aanvullende maatregelen bij aanleg Rotonde N386/N858 bij Donderen | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6312011 | Investeringspakket Leek-Roden (MIP bereikbaarheid, fietsverbinding) | 6307 | 3300315 |
| totaal 2.1 Bereikbaarheid investeringsnota prioriteit 3.11 2012 | | | | | |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6313001 | N34 Coevorden Zuid, aansluiting Klooster/Coevorden | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6313002 | N34, rondweg Emmen, reconstructie kruisingen | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6313003 | N391, rondweg Emmen, maatregelenpakket op basis studie | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6313004 | N353, aansluiting Vlindertuin/Holtingerveld | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6313005 | N371, reconstructie Pijlebrug | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6313006 | Meppel, Nieuwveenselanden, herinrichting N375 tot GOW | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6313007 | Meppel, Nieuwveenselanden, aanleg nw. Verbindingsweg watertoren-Zomerdijk | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6313008 | Meppel, Nieuwveenselanden, ontsluiting nieuwe invalsweg centrum Meppel | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6313009 | N376/N855, Hoofdwegennet-prov.wegennet, aanleg 2 rotondes | 6307 | 3300315 |

| Totale krediet* | Uitgaven t/m 1 jan. 2012 | Vermeerde-ring 2012 | Verminde-ring 2012 | Vermeerde-ring 2013 | Verminde-ring 2013 | Vermeerde-ring 2014 | Verminde-ring 2014 | Vermeerde-ring 2015 | Verminde-ring 2015 | vermeerde-ring 2016 | verminde-ring 2016 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 700.000 | 0 | 0 | 0 | 1.400.000 | 700.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 50.000 | 4.500 | 95.500 | 50.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 250.000 | 2.675 | 47.325 | 0 | 50.000 | 0 | 50.000 | 0 | 50.000 | 0 | 50.000 | 0 |
| 250.000 | 158.390 | 41.610 | 0 | 50.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 428.190 | 7.000 | 221.190 | 0 | 200.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 419.871 | 1.331.014 | -486.143 | 425.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 525.000 | 13.539 | 0 | 0 | 636.461 | 125.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 125.001 | 33.899 | 51.102 | 0 | 40.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 47.513.292 | 21.494.953 | 22.051.556 | 9.048.732 | 7.277.746 | 1.826.518 | 6.564.287 | 0 | 450.000 | 0 | 550.000 | 0 |
| 12.955.095 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 1.679.000 | 0 | 1.775.000 | 0 | 9.501.095 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.000.000 | 0 | 1.000.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 250.000 | 0 | 0 | 0 | 500.000 | 250.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 22.500 | 77.500 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 71.750 | 61.013 | 10.737 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 105.000 | 34.467 | 70.533 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 0 | 0 | 0 | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.500.000 | 1.120.941 | 379.059 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 0 | 200.000 | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 150.000 | 12.491 | 0 | 0 | 137.509 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 600.000 | 61.426 | 138.574 | 0 | 1.000.000 | 600.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 350.000 | 204.901 | 115.099 | 0 | 30.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 0 | 100.000 | 0 | 100.000 | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 500.000 | 0 | 0 | 0 | 500.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 75.000 | 6.721 | 38.279 | 0 | 30.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 17.956.845 | 1.524.460 | 2.129.781 | 100.000 | 2.397.509 | 950.000 | 1.679.000 | 0 | 1.775.000 | 0 | 9.501.095 | 0 |
| 50.000 | 0 | 50.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 713.000 | 0 | | 0 | 713.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 375.000 | 0 | 0 | 0 | 375.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.400.000 | 0 | 0 | 0 | 700.000 | 0 | 700.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.500.000 | 0 | 0 | 0 | 1.044.000 | 0 | 456.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.000.000 | 0 | 0 | 0 | 1.850.000 | 850.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 2.500.000 | | 3.000.000 | 1.750.000 | 3.000.000 | 1.750.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 50.000 | 0 | 0 | 0 | 50.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | |
| 2.880.000 | 0 | 2.880.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 0 | 200.000 | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 500.000 | 0 | 0 | 0 | 500.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 11.068.000 | 0 | 6.130.000 | 1.850.000 | 8.232.000 | 2.600.000 | 1.156.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 5.000.000 | 0 | 0 | 0 | 2.500.000 | 0 | 2.500.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 500.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 500.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 10.000.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 5.000.000 | 0 | 5.000.000 | 0 |
| 100.000 | 0 | 0 | 0 | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.500.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 1.500.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 930.000 | 0 | 0 | 0 | 930.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 500.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 500.000 | 0 | 0 | 0 |
| 250.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 250.000 | 0 | 0 | 0 |
| 900.000 | 0 | 0 | 0 | 900.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |

| Programma | Thema/product | Prestatie | Omschrijving | Team | T.l.v. prestatie |
|---|---|---|---|---|---|
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6313010 | Eerste fase Transferium De Punt | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6313011 | Uitbreiding Carpoolplaatsen langs provinciale wegen | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid | 6313012 | Duurzaam Veilig inrichten provinciale wegen | 6307 | 3300315 |
| totaal 2.1 Bereikbaarheid investeringsnota prioriteit 3.11 2013 | | | | | |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.3 Wegen | 6331101 | Bronhouderschap Basisregistratie Grootschalige topografie (BGT) | 6103 | 3310404 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.3 Wegen | 6331102 | Incidentmanagement op de N34, N381 en N372 | 6103 | 3310404 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.3 Wegen | 6331104 | Zoutloods | 6103 | 3310401 |
| totaal 2.3 Wegen | | | | | |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6330006 | Reconstructie Ericasluis en Oranjesluis | 6101 | 3330501 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6331103 | Bedieningspost Stieltjeskanaalsluis | 6101 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6331106 | Vervanging BW-2645 brug 23 (Bladderswijk) ophaalbrug uit 1954 | 6101 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6331107 | Vervanging N371-40750 Pijlebrug draaibrug uit 1922 | 6101 | 3330501 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6331108 | Vervanging N372-07792 Fietsbrug Oude Peizerdiep houten fietsbrug uit 1974 | 6101 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6331109 | Vervanging N374-38150 Fietsbrug Oude Diep - hout Fietsbrug uit 1974 | 6101 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6331110 | Vervanging N376-36750 Duikerbrug Holslootsdiep duikerbrug beton uit 1935 | 6101 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6331111 | Vervanging N386-08150 Oosterbroeksebruguit draaibrug (over NWK) uit 1956 | 6101 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6331112 | Vervanging N386-13550 brug Drentsche Aa betonbrug uit 1956 | 6101 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6331113 | Vervanging N862-04210 Brug over het Bargerkanaal betonbrug uit 1935 | 6101 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6331114 | Vervanging VHV-40620 Driftbrug draaibrug uit 1923 | 6101 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6331115 | Vervanging VHV-41405 Dalerbrug draaibrug uit 1912 | 6101 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6331116 | Vervanging VHV-43225 Hesselerbrug draaibrug uit 1913 | 6101 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6331117 | Vervanging VHV-45615 Klenckerbrug draaibrug uit 1920 | 6101 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6331118 | Vervanging VHV-47170 Haarbrug draaibrug uit 1914 | 6101 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6331119 | Vervanging VHV-49010 Hoolbrug draaibrug uit 1920 | 6101 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6331120 | Vervanging VHV-48145 Holslootbrug val verv.staal uit 1955 | 6101 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6331121 | Vervanging DHV-42290 Paradijssluis houten deuren uit 1926 | 6101 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6331601 | NWK-14340 Sluis De Punt (houten deuren) | 6101 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6331602 | NWK-14340 Sluis Peelo (houten deuren) | 6101 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6331606 | Vervanging kunstwerken WK diverse bruggen en duikers (2016-2020) | 6101 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6332107 | Vervanging kunstwerken WK diverse bruggen en duikers (2021-2025) | 6101 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4 Vaarwegen | 6332608 | Vervanging kunstwerken WK diverse bruggen en duikers (2026-2030) | 6101 | 3330504 |
| totaal 2.4 Vaarwegen | | | | | |
| totaal programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | | | | | |
| 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en Landschap en Landbouw | 7.1 Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP | 6620780 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2007 | 7302 | 3600518 |
| 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en Landschap en Landbouw | 7.1 Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP | 6620880 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2008 | 7302 | 3600518 |
| 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en Landschap en Landbouw | 7.1 Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP | 6620980 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2009 | 7302 | 3600518 |
| 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en Landschap en Landbouw | 7.1 Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP | 6621080 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2010 | 7302 | 3600518 |
| 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en Landschap en Landbouw | 7.1 Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP | 6621180 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2011 | 7302 | 3600518 |
| 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en Landschap en Landbouw | 7.1 Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP | 6621280 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2012 | 7302 | 3600518 |
| 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en Landschap en Landbouw | 7.1 Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP | 6621380 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2013 | 7302 | 3600518 |

| Totale krediet* | Uitgaven t/m 1 jan. 2012 | Vermeerde-ring 2012 | Verminde-ring 2012 | Vermeerde-ring 2013 | Verminde-ring 2013 | Vermeerde-ring 2014 | Verminde-ring 2014 | Vermeerde-ring 2015 | Verminde-ring 2015 | vermeerde-ring 2016 | verminde-ring 2016 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 2.050.000 | 0 | 0 | 0 | 512.500 | 0 | 1.537.500 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 200.000 | 0 | 0 | 0 | 200.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 300.000 | 0 | 0 | 0 | 300.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 22.230.000 | 0 | 0 | 0 | 5.442.500 | 0 | 6.037.500 | 0 | 5.750.000 | 0 | 5.000.000 | 0 |
| 942.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 287.000 | 0 | 314.000 | 0 | 341.000 | 0 |
| 100.000 | 0 | 0 | 0 | 33.000 | 0 | 33.000 | 0 | 34.000 | 0 | 0 | 0 |
| 1.500.000 | 0 | 4.500.000 | 3.000.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 2.542.000 | 0 | 4.500.000 | 3.000.000 | 33.000 | 0 | 320.000 | 0 | 348.000 | 0 | 341.000 | 0 |
| 2.200.000 | 22.870 | 1.977.130 | 0 | 200.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 820.000 | 0 | 200.000 | 0 | 620.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 715.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 715.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.320.000 | 0 | 0 | 0 | 1.320.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 27.500 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 27.500 | 0 | 0 | 0 |
| 82.500 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 82.500 | 0 | 0 | 0 |
| 275.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 275.000 | 0 | 0 | 0 |
| 660.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 660.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 660.000 | 0 | 160.000 | 0 | 500.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 220.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 220.000 | 0 | 0 | 0 |
| 550.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 550.000 | 0 | 0 | 0 |
| 550.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 550.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 550.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 550.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 550.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 550.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 550.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 550.000 | 0 | 0 | 0 |
| 550.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 550.000 | 0 | 0 | 0 |
| 220.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 220.000 | 0 | 0 | 0 |
| 120.000 | 0 | 60.000 | 0 | 60.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 377.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 377.000 | 0 |
| 377.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 377.000 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 11.374.000 | 22.870 | 2.397.130 | 0 | 2.700.000 | 0 | 3.025.000 | 0 | 2.475.000 | 0 | 754.000 | 0 |
| 112.684.137 | 23.042.283 | 37.208.467 | 13.998.732 | 26.082.755 | 5.376.518 | 18.781.787 | 0 | 10.798.000 | 0 | 16.146.095 | 0 |
| 816.805 | 764.848 | 51.957 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 816.804 | 0 | 816.804 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 816.804 | 0 | 0 | 0 | 816.804 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 816.804 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 816.804 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 816.804 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 816.804 | 0 | 0 | 0 |
| 816.804 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 816.804 | 0 | 0 | 0 |
| 816.804 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 816.804 | 0 | 0 | 0 |

| Programma | Thema/product | Prestatie | Omschrijving | Team | T.l.v. prestatie |
|---|---|---|---|---|---|
| 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en Landschap en Landbouw | 7.1 Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP | 6621480 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2014 | 7302 | 3600518 |
| 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en Landschap en Landbouw | 7.1 Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP | 6621580 | Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2015 | 7302 | 3600518 |
| totaal 7.1 Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP | | | | | |
| totaal programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en Landschap en Landbouw | | | | | |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5270610 | Proces vergunning verlenen en handhaven (voorheen Omgevingsverg. 2006) Phvm | 7303 | 2270207 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5270611 | Proces vergunning verlenen en handhaven (voorheen Omgevingsverg. 2006) VTH | 6803 | 2270207 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5270705 | Migratie Office XP 2007 | 6601 | 2270207 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5270803 | Processen digitaliseren mbt e-goverment (voorheen Probisdoc (e-government) 2008) | 7303 | 2270207 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5270804 | Hardware ERP 2008 | 6601 | 2270207 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5270805 | Processen digitaliseren mbt verstr. subsidies voorheen (Subsidievolgsysteem 2008 | 7303 | 2270207 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5270807 | Verbetering IT-huishouding/processen (voorjaarsnota 2007, prioriteit P6.02) | 6601 | 2270107 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5270808 | Herst. IT-huishouding oa. Digid (Prio 1.5 voorjaarsnota 2007) | 6601 | 2270107 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5270901 | Info- en comm. Basisvoorzieningen 2009 | 6601 | 2270207 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271001 | Vervanging lokaal netwerk 2010 | 6601 | 2270207 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271003 | E-architectuur 2010 | 6601 | 2270207 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271102 | ICT VJN 2011 basisregistratie | 6601 | 2270107 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271103 | ICT VJN 2011 Frontoffice | 6601 | 2270107 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271104 | ICT VJN 2011 ZGW 1e fase | 6601 | 2270107 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271105 | ICT VJN 2011 ZGW 12 processen | 6601 | 2270107 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271106 | ICT VJN 2011 I-beleid en architectuur | 6601 | 2270107 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271107 | ICT VJN 2011 migratie office | 6601 | 2270107 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271108 | ICT VJN 2011 mobiele devices en dat encryptie | 6601 | 2270107 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271109 | ICT VJN 2011 Ruimtelijk informatie systeem | 6601 | 2270107 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271110 | ICT VJN 2011 telewerken op basis van VDI en thuisnet | 6601 | 2270107 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271111 | ICT VJN 2011 van Novell naar MS | 6601 | 2270107 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271112 | ICT VJN 2011 Migratie groupwise naar outlook | 6601 | 2270107 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271113 | ICT VJN 2011 ontvlechting drents museum | 6601 | 2270107 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271114 | Verv. (2004) DM servers, werkplekken, basisvoorzieningen e.d. | 6601 | 2270107 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271201 | Verbetering informatie bedrijfsvoering 2012 (verv. Invest. vanuit 2006) | 6601 | 2270207 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271202 | ICT basisvoorzieningen 2012 (verv.invest. 2007) | 6601 | 2270207 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271203 | Stateninfosysteem (verv. invest. vanuit 2007) | 6601 | 2270207 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271301 | Basisvoorzieningen statenleden (verv. invest. vanuit 2008) | 6601 | 2270207 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271401 | Vervanging telefooncentrale (verv. invest. vanuit 2006) | 6601 | 2280301 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271402 | Modernisering GIS (verv. invest. vanuit 2010) | 6601 | 2270207 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271601 | vervangingsinvestering, Migratie Office XP 2007 | 6601 | 2270207 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271602 | Vervangingsinvestering Hardware ERP 2008 | 6601 | 2270207 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271603 | Vervangingsinvestering verbetering. IT-huishouding/processen | 6601 | 2270107 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271604 | Vervangingsinvestering Herstr. IT-huishouding o.a. Digid | 6601 | 2270107 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271605 | Vervangingsinvestering Info- en Comm. | 6601 | 2270207 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271606 | Vervangingsinvestering E-architectuur | 6601 | 2270207 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271607 | Vervangingsinvestering I-beleid en architectuur | 6601 | 2270107 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271608 | Vervangingsinvestering migratie Office | 6601 | 2270107 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271609 | Vervangingsinvestering mobiele devices en data encryptie | 6601 | 2270207 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271610 | Vervangingsinvestering Ruimtelijk informatie systeem | 6601 | 2270107 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271611 | Vervangingsinvestering telewerken obv VDI en thuisnet | 6601 | 2270107 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271612 | Vervangingsinvestering van Novell naar MS | 6601 | 2270107 |

| Totale krediet* | Uitgaven t/m 1 jan. 2012 | Vermeerde-ring 2012 | Verminde-ring 2012 | Vermeerde-ring 2013 | Verminde-ring 2013 | Vermeerde-ring 2014 | Verminde-ring 2014 | Vermeerde-ring 2015 | Verminde-ring 2015 | vermeerde-ring 2016 | verminde-ring 2016 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 816.804 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 816.804 | 0 | 0 | 0 |
| 816.804 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 816.804 | 0 | 0 | 0 |
| 7.351.237 | 764.848 | 868.761 | 0 | 816.804 | 0 | 816.804 | 0 | 4.084.020 | 0 | 0 | 0 |
| 7.351.237 | 764.848 | 868.761 | 0 | 816.804 | 0 | 816.804 | 0 | 4.084.020 | 0 | 0 | 0 |
| 225.000 | 62.940 | 162.060 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 75.000 | 24.430 | 50.570 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 186.800 | 0 | 186.800 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 492.000 | 394.816 | 97.184 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 277.000 | 45.983 | 231.017 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 96.000 | 44.016 | 51.984 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 525.000 | 91.757 | 433.243 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 175.000 | 101.402 | 73.598 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 335.000 | 262.827 | 72.173 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 157.000 | 0 | 0 | 0 | 157.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 20.000 | 0 | 20.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.000.000 | 0 | 245.000 | 0 | 500.000 | 0 | 202.500 | 0 | 52.500 | 0 | 0 | 0 |
| 120.000 | 0 | 70.000 | 0 | 50.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 410.000 | 0 | 100.000 | 0 | 250.000 | 0 | 60.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 300.000 | 0 | 0 | 0 | 100.000 | 0 | 150.000 | 0 | 50.000 | 0 | 0 | 0 |
| 75.000 | 0 | 75.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 0 | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 60.000 | 0 | 60.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 0 | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 100.000 | 0 | 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 300.000 | 0 | 300.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 250.000 | 0 | 100.000 | 0 | 150.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 250.000 | 0 | 250.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 150.000 | 0 | 0 | 0 | 150.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 480.000 | 0 | 100.000 | 0 | 380.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 59.000 | 0 | 59.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 135.000 | 71.034 | 63.966 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 65.000 | 0 | 0 | 0 | 65.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 280.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 280.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 50.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 50.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 186.800 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 186.800 | 0 |
| 277.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 277.000 | 0 |
| 125.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 125.000 | 0 |
| 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 100.000 | 0 |
| 235.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 235.000 | 0 |
| 20.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 20.000 | 0 |
| 75.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 75.000 | 0 |
| 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 100.000 | 0 |
| 60.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 60.000 | 0 |
| 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 100.000 | 0 |
| 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 100.000 | 0 |
| 300.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 300.000 | 0 |

| Programma | Thema/product | Prestatie | Omschrijving | Team | T.l.v. prestatie |
|---|---|---|---|---|---|
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271613 | Vervangingsinvestering Ontvlechting Drents Museum | 6601 | 2270107 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271614 | Vervangingsinvestering ICT voorzieningen 2012 | 6601 | 2270107 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5271615 | Vervangingsinvestering Stateninformatiesysteem 2012 | 6601 | 2270107 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5281201 | Beveiligingsmaatregelen (vervangingsinvestering) | 6604 | 2280304 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5281202 | Toegang- en aanwezigheidvoorziening installaties | 6604 | 2280304 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 5281701 | Vervangingsinvestering audio en video apparatuur revitalisering provinciehuis | 6604 | 2280101 |
| 10. Middelen en bedrijfsvoering | 10.3 ICT en facilitaire zaken | 6830704 | Uitbreiding Drents Museum | 7305 | 3830702 |
| totaal 10.3 ICT en facilitaire zaken | | | | | |
| totaal programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | | |
| | totaal generaal | | | | |

* De kolom Totaal krediet betreffen de saldo van uitgaven (vermeerderingen) en inkomsten (verminderingen) voor de periode t/m 2016.

## 4.2 Meerjarige financieringspositie

Om een beeld te krijgen van de ontwikkelingen van de meerjarige financieringspositie hebben wij een meerjarige investerings- en financieringsstaat opgesteld. De meerjarige investerings- en financieringsstaat is in het navolgende per aanvang van het jaar opgesteld.

**Meerjarige financieringspositie**

| | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|
| Investeringen | | | | |
| A1. Materiële activa (maatschappelijk nut) | 72.509.160 | 80.136.384 | 82.451.640 | 82.555.661 |
| A2. Materiële activa (economisch nut) | 44.709.665 | 42.088.472 | 38.934.691 | 37.393.389 |
| B. Financiële activa | | | | |
| 1. deelnemingen (economisch nut) | 690.028 | 690.028 | 690.028 | 690.028 |
| 2. Bijdrage aan activa in eigendom derden (maatschappelijk nut) | 19.346.514 | 22.314.996 | 25.379.614 | 30.727.796 |
| 3. Verstrekte langlopende geldleningen | 64.749.679 | 64.436.425 | 53.759.076 | 28.436.809 |
| Totaal investeringen | 202.005.046 | 209.666.305 | 201.215.049 | 179.803.683 |
| Financieringsmiddelen | | | | |
| A. reserves/voorzieningen | | | | |
| 1. Algemene reserves | 42.300.857 | 45.522.900 | 46.410.960 | 47.751.786 |
| 2. Bestemmingsreserves | 221.532.413 | 188.009.761 | 164.682.277 | 152.090.798 |
| 3. Voorzieningen (middelen derden) | 2.416.716 | 2.516.716 | 2.616.716 | 2.716.716 |
| 4. Voorzieningen | 15.952.928 | 15.624.625 | 15.130.070 | 14.948.953 |
| B. Opgenomen langlopende geldleningen | 253.258 | 253.258 | 253.258 | 253.258 |
| C. Incidentele financieringsmiddelen | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 |
| Totaal financieringsmiddelen | 292.456.171 | 261.927.259 | 239.093.280 | 227.761.510 |
| Saldo financieringsmiddelen (overschot) | 90.451.125 | 52.260.954 | 37.878.230 | 47.957.827 |

| Totale krediet* | Uitgaven t/m 1 jan. 2012 | Vermeerde-ring 2012 | Verminde-ring 2012 | Vermeerde-ring 2013 | Verminde-ring 2013 | Vermeerde-ring 2014 | Verminde-ring 2014 | Vermeerde-ring 2015 | Verminde-ring 2015 | vermeerde-ring 2016 | verminde-ring 2016 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 100.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 100.000 | 0 |
| 59.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 59.000 | 0 |
| 75.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 75.000 | 0 |
| 65.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 65.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 200.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 325.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 14.461.000 | 14.364.583 | 446.417 | 350.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 23.811.600 | 15.463.788 | 3.548.012 | 350.000 | 1.802.000 | 0 | 807.500 | 0 | 102.500 | 0 | 1.912.800 | 0 |
| 23.811.600 | 15.463.788 | 3.548.012 | 350.000 | 1.802.000 | 0 | 807.500 | 0 | 102.500 | 0 | 1.912.800 | 0 |
| 143.846.974 | 39.270.919 | 41.625.240 | 14.348.732 | 28.701.559 | 5.376.518 | 20.406.091 | 0 | 14.984.520 | 0 | 18.058.895 | 0 |

## 4.3 Stand en verloop van reserve en voorzieningen

| Nummer | | Saldo 31-dec-2011 na bestemming resultaat reserves | 2012 Begrote Rente | 2012 Begrote Vermeerderingen | 2012 Begrote Verminderingen | Saldo 31-dec-2012 | 2013 Begrote Rente | 2013 Begrote Vermeerderingen | 2013 Begrote Verminderingen | Saldo 31-dec-2013 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Algemene Reserves | | | | | | | | | | |
| 050001 | Reserve voor algemene doeleinden | 8.669.874 | - | | 2.186.491 | 6.483.383 | - | 1.159.324 | | 7.642.707 |
| 050002 | Saldireserve | 14.996.568 | | 750.000 | 14.868.108 | 878.460 | | 300.000 | 20.310 | 1.158.150 |
| 050005 | Risicoreserve | 29.000.000 | | | | 29.000.000 | | 21.000.000 | 16.500.000 | 33.500.000 |
| | | 52.666.442 | - | 750.000 | 17.054.599 | 36.361.843 | - | 22.459.324 | 16.520.310 | 42.300.857 |
| Bestemmingsreserves | | | | | | | | | | |
| 060111 | Reserve monitoring voormalige stortplaatsen | 1.201.288 | | | 45.000 | 1.156.288 | | | 45.000 | 1.111.288 |
| 060117 | Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | 5.390.000 | | - | 2.990.000 | 2.400.000 | | | 1.400.000 | 1.000.000 |
| 060124 | Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt | 5.884.134 | | | 340.000 | 5.544.134 | | | 340.000 | 5.204.134 |
| 060150 | Reserve versterking economische structuur | 7.222.607 | | 5.000.000 | 8.000.000 | 4.222.607 | | | - | 4.222.607 |
| 060161 | Reserve grondwaterheffing | 506.268 | | | 85.000 | 421.268 | | | 150.000 | 271.268 |
| 060199 | Reserve Investeringen verkeer en vervoer | 22.315.455 | | 2.940.237 | - | 25.255.692 | | | 14.880.017 | 10.375.675 |
| 060211 | Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel | 7.406.576 | | | 3.455.744 | 3.950.832 | | | 2.750.832 | 1.200.000 |
| 060212 | Reserve verdubbeling N33 | 11.965.000 | - | | 11.965.000 | - | - | | | - |
| 060214 | Reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | 6.829.299 | | | 1.140.698 | 5.688.601 | | | 4.512.455 | 1.176.146 |
| 060215 | Reserve provinciaal aandeel ILG | 21.361.631 | | | 14.219.000 | 7.142.631 | | | 7.142.631 | - |
| 060218 | Reserve Regio Specifiek Pakket | 114.937.692 | 1.620.621 | - | 10.939.458 | 105.618.855 | 1.489.226 | - | 38.402.295 | 68.705.786 |
| 060221 | Financieringsreserve (voorheen Dynamische cofinancieringsreserve) | 122.115.509 | | | 16.000.000 | 106.115.509 | | 4.500.000 | 18.700.000 | 91.915.509 |
| 060222 | Reserve Vitaal Platteland | 25.000.000 | | | 650.000 | 24.350.000 | | | 12.000.000 | 12.350.000 |
| 060223 | Cofinancieringsreserve Europa | - | | | | - | | 24.000.000 | | 24.000.000 |
| | | 352.135.459 | 1.620.621 | 7.940.237 | 69.829.900 | 291.866.417 | 1.489.226 | 28.500.000 | 100.323.230 | 221.532.413 |
| Totalen algemene reserves en bestemmingreserves | | 404.801.901 | 1.620.621 | 8.690.237 | 86.884.499 | 328.228.260 | 1.489.226 | 50.959.324 | 116.843.540 | 263.833.270 |
| Nummer | | | 2012 Begrote premie-inleg | 2012 Vermeerderingen | 2012 Verminderingen | Saldo 31-dec-2012 | 2013 Begrote premie-inleg | 2013 Vermeerderingen | 2013 Verminderingen | Saldo 31-dec-2013 |
| Voorzieningen middelen derden | | | | | | | | | | |
| 072110 | Voorziening spaarhypotheken | 2.216.716 | 100.000 | - | | 2.316.716 | 100.000 | | | 2.416.716 |
| | | 2.216.716 | 100.000 | - | - | 2.316.716 | 100.000 | - | - | 2.416.716 |
| Voorzieningen | | | | | | | | | | |
| 083173 | Voorziening groot onderhoud provinciehuis | 840.163 | | 398.750 | 1.061.162 | 177.751 | | 398.750 | 183.014 | 393.487 |
| 083177 | Voorziening groot onderhoud Drents Museum | 329.381 | | 165.000 | 380.516 | 113.865 | | 165.000 | 100.146 | 178.719 |
| 083179 | Voorziening spaarverlof | 99.637 | | | 99.637 | - | | | | - |
| 083180 | Voorziening op vordering op verkoop Vennootschap B.V. | 10.082.285 | | | | 10.082.285 | | | | 10.082.285 |
| 083181 | Voorziening Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Appa), (voorheen Reserve t.b.v. de in te stellen voorziening pensioenen) | 5.978.332 | | 140.000 | 500.000 | 5.618.332 | | 140.000 | 500.000 | 5.258.332 |
| 083182 | Voorziening groot onderhoud Depot Drents Museum | 53.590 | | 14.043 | 40.547 | 27.086 | | 14.043 | 1.025 | 40.104 |
| Totalen voorzieningen | | 17.383.389 | - | 717.793 | 2.081.862 | 16.019.320 | - | 717.793 | 784.185 | 15.952.928 |
| Saldo reserves en voorzieningen | | 424.402.005 | 1.720.621 | 9.408.030 | 88.966.361 | 346.564.295 | 1.589.226 | 51.677.117 | 117.627.725 | 282.202.913 |

| | 2014 Begrote Rente | 2014 Begrote Vermeerderingen | 2014 Begrote Verminderingen | Saldo 31-dec-2014 | 2015 Begrote Rente | 2015 Begrote Vermeerderingen | 2015 Begrote Verminderingen | Saldo 31-dec-2015 | 2016 Begrote Rente | 2016 Begrote Vermeerderingen | 2016 Begrote Verminderingen | Saldo 31-dec-2016 | 2017 Begrote Rente | 2017 Begrote Vermeerderingen | 2017 Begrote Verminderingen | Saldo 31-dec-2017 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | | | | | | | | | | | | |
| | | 3.284.883 | | 10.927.590 | | 1.983.370 | | 12.910.960 | | 1.340.826 | | 14.251.786 | | | | 14.251.786 |
| | | 157.470 | 220.310 | 1.095.310 | | | 1.095.310 | - | | | | - | | | | 0 |
| | | | | 33.500.000 | | | | 33.500.000 | | | | 33.500.000 | | | | 33.500.000 |
| | - | 3.442.353 | 220.310 | 45.522.900 | 0 | 1.983.370 | 1.095.310 | 46.410.960 | - | 1.340.826 | 0 | 47.751.786 | 0 | 0 | 0 | 47.751.786 |
| | | | | | | | | | | | | | | | | |
| | | | | 1.111.288 | | | | 1.111.288 | | | | 1.111.288 | | | | 1.111.288 |
| | | | 1.000.000 | - | | | | - | | | | - | | | | 0 |
| | | | 1.190.000 | 4.014.134 | | | 1.190.000 | 2.824.134 | | | 340.000 | 2.484.134 | | | 340.000 | 2.144.134 |
| | | | | 4.222.607 | | | | 4.222.607 | | | | 4.222.607 | | | | 4.222.607 |
| | | | 150.000 | 121.268 | | | | 121.268 | | | | 121.268 | | | | 121.268 |
| | | | 4.272.341 | 6.103.334 | | | 4.426.120 | 1.677.214 | | | 858.810 | 818.404 | | | | 818.404 |
| | | | 1.200.000 | - | | | | - | | | | - | | | | 0 |
| | | | | - | | | | - | | | | - | | | | 0 |
| | | | 1.176.146 | - | | | | - | | | | - | | | | 0 |
| | | | | - | | | | - | | | | - | | | | 0 |
| | 968.752 | | 22.402.917 | 47.271.621 | 666.530 | 0 | 15.277.894 | 32.660.257 | 461.163 | | 8.753.832 | 24.367.587 | 344.070 | | | 24.711.658 |
| | | | | 91.915.509 | | | | 91.915.509 | | | | 91.915.509 | | | | 91.915.509 |
| | | | | 12.350.000 | | | | 12.350.000 | | | | 12.350.000 | | | | 12.350.000 |
| | | | 3.100.000 | 20.900.000 | | | 3.100.000 | 17.800.000 | | | 3.100.000 | 14.700.000 | | | 3.100.000 | 11.600.000 |
| | 968.752 | - | 34.491.404 | 188.009.761 | 666.530 | 0 | 23.994.014 | 164.682.277 | 461.163 | 0 | 13.052.642 | 152.090.798 | 344.070 | 0 | 3.440.000 | 148.994.868 |
| | 968.752 | 3.442.353 | 34.711.714 | 233.532.660 | 666.530 | 1.983.370 | 25.089.324 | 211.093.236 | 461.163 | 1.340.826 | 13.052.642 | 199.842.583 | 344.070 | 0 | 3.440.000 | 196.746.653 |
| | 2014 Begrote premie-inleg | 2014 Vermeerderingen | 2014 Verminderingen | Saldo 31-dec-2014 | 2.015 Begrote premie-inleg | 2015 Vermeerderingen | 2015 Verminderingen | Saldo 31-dec-2015 | 2016 Begrote premie-inleg | 2016 Vermeerderingen | 2016 Verminderingen | Saldo 31-dec-2016 | 2017 Begrote premie-inleg | 2017 Vermeerderingen | 2017 Verminderingen | Saldo 31-dec-2017 |
| | | | | | | | | | | | | | | | | |
| | 100.000 | | | 2.516.716 | 100.000 | | | 2.616.716 | 100.000 | | | 2.716.716 | 100.000 | | | 2.816.716 |
| | 100.000 | - | - | 2.516.716 | 100.000 | 0 | 0 | 2.616.716 | 100.000 | 0 | 0 | 2.716.716 | 100.000 | 0 | 0 | 2.816.716 |
| | | | | | | | | | | | | | | | | |
| | | 398.750 | 372.804 | 419.433 | | 398.750 | 591.324 | 226.859 | | 398.750 | 197.646 | 427.963 | | 398.750 | 188.191 | 638.522 |
| | | 165.000 | 170.691 | 173.028 | | 165.000 | 119.947 | 218.081 | | 165.000 | 192.154 | 190.927 | | 165.000 | 357.565 | 1.638- |
| | | | | - | | | | - | | | | - | | | | - |
| | | | | 10.082.285 | | | | 10.082.285 | | | | 10.082.285 | | | | 10.082.285 |
| | | 140.000 | 500.000 | 4.898.332 | | 140.000 | 500.000 | 4.538.332 | | 140.000 | 500.000 | 4.178.332 | | 140.000 | 500.000 | 3.818.332 |
| | | 14.043 | 2.601 | 51.546 | | 14.043 | 1.077 | 64.512 | | 14.043 | 9.110 | 69.445 | | 14.043 | 9.110 | 74.378 |
| | - | 717.793 | 1.046.096 | 15.624.625 | - | 717.793 | 1.212.348 | 15.130.070 | 0 | 717.793 | 898.910 | 14.948.953 | 0 | 717.793 | 1.054.866 | 14.611.880 |
| | 1.068.752 | 4.160.146 | 35.757.810 | 251.674.001 | 766.530 | 2.701.163 | 26.301.672 | 228.840.022 | 561.163 | 2.058.619 | 13.951.552 | 217.508.252 | 444.070 | 717.793 | 4.494.866 | 214.175.249 |

In voorgaand overzicht wordt per reserve een toelichting gegeven op de vermeerderingen en de verminderingen. In sommige gevallen bestaan de vermeerderingen uit inkomsten ten gevolge van een heffing zoals bij de grondwaterheffing. De saldi aanvang jaar 2012 zijn dezelfde als de eindsaldi in de Jaarrekening 2011 (na bestemming). In de navolgende toelichtingen worden de stand en het verloop van de reserves en voorzieningen weergegeven, waarbij onderscheid is gemaakt in:

1. algemene reserves;
2. bestemmingsreserves;
3. voorzieningen middelen derden;
4. voorzieningen.

**050001 Reserve voor algemene doeleinden**

| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 4.670.814 | 6.483.383 | 7.642.707 | 10.927.590 | 12.910.960 |
| Begrote onttrekking (2) | 2.186.491 | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | 1.159.324 | 3.284.883 | 1.983.370 | 1.340.826 |
| Bestemming resultaat (4) | 3.999.060 | | | | |
| Saldo einde jaar (1-2+3+4) | 6.483.383 | 7.642.707 | 10.927.590 | 12.910.960 | 14.251.786 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Dit is een vrij besteedbare reserve voor algemene doeleinden. De reserve maakt financieel technisch deel uit van het weerstandsvermogen van de provincie en wordt gebruikt voor het sluitend maken van de meerjarenbegrotingen, zowel positief als negatief. Voor de opvang van tekorten wordt een maximale omvang van € 5 miljoen nagestreefd. Hierbij verwijzen we ook naar de afgesproken beheersmaatregelen van tekorten. | | | | |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | Product 10.1 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | |
| Toelichting | De geraamde mutaties zijn het resultaat van de actuele ramingen in de meerjaren begroting. Veelal bedoeld om de begroting sluitend te maken en in 2013 is voorzien in een begrotingsoverschot dat toegevoegd wordt. In 2012 is het rekeningsresultaat 2011 toegevoegd aan de reserve. | | | | |

**050002 Saldireserve**

| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 14.996.568 | 878.460 | 1.158.150 | 1.095.310 | - |
| Begrote onttrekking (2) | 14.868.108 | 20.310 | 220.310 | 1.095.310 | - |
| Begrote toevoeging (3) | 750.000 | 300.000 | 157.470 | - | - |
| Bestemming resultaat (4) | | | | | |
| Saldo einde jaar (1-2+3+4) | 878.460 | 1.158.150 | 1.095.310 | - | - |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Bedragen die worden overgeheveld naar volgende boekjaren worden via deze reserve van het ene naar volgende boekjaren overgeheveld. Overheveling vindt slechts plaats met instemming van PS. | | | | |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | Product 10.1 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | |
| Toelichting | Overhevelingen zoals opgenomen in de afgelopen jaarrekeningen en bestuursrapportages, waartoe u inmiddels heeft besloten, zijn in dit overzicht verwerkt. | | | | |

## 050005 Risicoreserve

| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 29.000.000 | 29.000.000 | 33.500.000 | 33.500.000 | 33.500.000 |
| Begrote onttrekking (2) | - | 16.500.000 | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | 21.000.000 | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 29.000.000 | 33.500.000 | 33.500.000 | 33.500.000 | 33.500.000 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De reserve is bedoeld om incidentele tegenvallers op te kunnen vangen die niet door een specifieke voorziening of de algemene reserve worden gedekt. Deze reserve is onderdeel van de totale weerstandscapaciteit en wordt betrokken bij de paragraaf weerstandsvermogen. | | | | |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | Product 10.1 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | |
| Toelichting | De omvang van deze reserve achten wij de minimumomvang van de totale algemene reserves. Deze reserve is bij het vaststellen van de Begroting 2008 ingesteld op een niveau van € 19 miljoen. In 2012 is besloten de Reserve te verhogen tot € 29 miljoen wegens verhoogd risicoprofiel met betrekking tot Deelakkoord Natuur. Binnen de RSP reserve is een bedrag van € 21 miljoen beschikbaar voor afdekken van RSP risico's; deze middelen worden in 2013 overgeheveld naar de risicoreserve, zodat alle risico's nu zijn ondergebracht in deze reserve. Mochten zich t.a.v. het RSP programma risico's voordoen, dan kan in die voorkomende gevallen een beroep gedaan worden op deze reserve. Volgens het huidige risicoprofiel is een bedrag van € 33,5 miljoen noodzakelijk, we stellen daarom voor om in 2013 een bedrag van € 16,5 miljoen vrij te laten vallen en over te hevelen naar de Cofinancieringsreserve Europa voor een bedrag van € 12 miljoen en € 4,5 miljoen over te hevelen naar de Financieringsreserve. Nu alle risico's zijn ondergebracht in deze reserve betekent dat niet, dat nu ongelimiteerd risico's kunnen worden afgewenteld op de risicoreserve. | | | | |

### 060111 Reserve monitoring voormalige stortplaatsen

| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 1.201.288 | 1.156.288 | 1.111.288 | 1.111.288 | 1.111.288 |
| Begrote onttrekking (2) | 45.000 | 45.000 | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 1.156.288 | 1.111.288 | 1.111.288 | 1.111.288 | 1.111.288 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De reserve is ingesteld om onderzoeken, monitoring en beheer van voormalige stortplaatsen te waarborgen. Deze reserve is gevoed uit een extra opslag op de nazorgheffing en is in de Leemtewet gekoppeld aan voormalige stortplaatsen. Momenteel vindt geen heffing meer plaats. | | | | |
| Portefeuillehouder | T. Klip - Martin | | | | |
| Teamleider | E. Gosselink | | | | |
| Programma | Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | | | | |
| Product | Product 6.6. Bodemsanering | | | | |
| Toelichting | Deze reserve is gevoed middels de leemtewetheffing. De leemtewetheffing is in artikel 15.44 lid 1c van de Wet milieubeheer opgenomen. Wettelijk is bepaald dat deze heffing uitsluitend bedoeld is voor inventarisatie van voormalige stortplaatsen en monitoring van oude stortplaatsen. Dit zal ook in de periode 2010-2014 plaatsvinden voor de (potentiële) spoedlocaties en eventuele herontwikkelingslocaties. Een deel van de voormalige stortplaatsen heeft in deze periode geen prioriteit (geen actuele risico's voor mens en milieu) en zal na 2015 aangepakt worden. In 2013 zal bij 1 voormalige stortplaats een triadeonderzoek worden gedaan naar de ecologische risico's en bij 1 voormalige stortplaats zal een nader onderzoek plaatsvinden. Verder gaan we onderzoeken of het mogelijk is om grond uit natuurontwikkelingsprojecten te gebruiken voor het ophogen van voormalige stortplaatsen daar waar de deklaag onvoldoende is. Het ministerie van Infrastructuur en Milieu onderzoekt momenteel de mogelijkheid de aanpak (sanering) van voormalige stortplaatsen via Leemtewetheffing mogelijk te maken. Indien op basis van dit onderzoek besloten wordt de Leemtewetheffing ook in te zetten voor de aanpak van voormalige stortplaatsen, wordt dit in de toekomst ten laste van deze reserve gebracht. | | | | |

### 060117 Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten

| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 5.390.000 | 2.400.000 | 1.000.000 | - | - |
| Begrote onttrekking (2) | 2.990.000 | 1.400.000 | 1.000.000 | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 2.400.000 | 1.000.000 | - | - | - |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Deze reserve is bij de Voorjaarsnota PLUS 2007 ingesteld om gebiedsgerichte cofinanciering van relatief grote projecten mogelijk te maken, waarbij het met name gaat om cofinanciering voor Europese programma's of bijdragen aan relatief grootschalige projecten om zodoende financiering mogelijk te maken. RSP-projecten worden niet meer uit deze reserve gedekt. Hiervoor is een aparte reserve ingesteld. | | | | |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | Product 10.1 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | |
| Toelichting | Deze reserve is bij de Voorjaarsnota PLUS 2007 ingesteld om gebiedsgerichte cofinanciering van relatief grote projecten mogelijk te maken, waarbij het met name gaat om cofinanciering voor Europese programma's of bijdragen aan relatief grootschalige projecten om zodoende financiering mogelijk te maken. RSP-projecten worden niet meer uit deze reserve gedekt. Hiervoor is een aparte reserve ingesteld. Volgens planning is de reserve in 2014 uitgeput en kan hij worden opgeheven. | | | | |

## 060124 Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt

| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 5.884.134 | 5.544.134 | 5.204.134 | 4.014.134 | 2.824.134 |
| Begrote onttrekking (2) | 340.000 | 340.000 | 1.190.000 | 1.190.000 | 340.000 |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 5.544.134 | 5.204.134 | 4.014.134 | 2.824.134 | 2.484.134 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het onderhouden van de vaarverbinding Meppel-De Punt. | | | | |
| Portefeuillehouder | H. Brink | | | | |
| Teamleider | H. van den Eerenbeemt | | | | |
| Programma | Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | | | | |
| Product | Product 2.3. Vaarwegen | | | | |
| Toelichting | De reserve is ingesteld om het beheer en onderhoud van de vaarweg Meppel-De Punt te waarborgen. Door het instellen van de reserve worden er geen extra claims op de provinciale middelen gelegd. Met behulp van de Brokx-Nat-systematiek wordt jaarlijks het Meerjaren(groot) onderhoudsplan bijgesteld, waarin de verwachte uitgaven voor het onderhoud aan de vaarweg worden vastgesteld. Deze verwachte uitgaven vormen de verminderingen die aan programma-onderdeel 33304 worden toegevoegd. Het saldo van de reserve moet tot 2024 toereikend zijn om het totale onderhoud uit te kunnen voeren. Na deze periode stopt de bijdrage voor groot onderhoud van het rijk en zal de grondslag van de reserve heroverwogen moeten worden. In het kader van de bezuinigingen 2011-2014 zijn de begrote onderhoudslasten met € 250.000 gereduceerd. Als gevolg van de lagere rijksinkomsten (btw-derving ad € 340.000) loopt het saldo van de reserve bij deze begrote onderhoudslasten per jaar met € 340.000 terug. In 2014 en 2015 zal beide jaren een bedrag van € 850.000 worden ingezet voor afstandbediening op het Noord Willemskanaal. | | | | |

## 060150 Reserve versterking economische structuur

| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 7.222.607 | 4.222.607 | 4.222.607 | 4.222.607 | 4.222.607 |
| Begrote onttrekking (2) | 8.000.000 | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | 5.000.000 | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 4.222.607 | 4.222.607 | 4.222.607 | 4.222.607 | 4.222.607 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het versterken van de sociaaleconomische structuur in Drenthe in brede zin, is gericht op de verwezenlijking van een duurzame economische ontwikkeling. Naast de inzet op de (nieuwe) nationale economische programma's werken wij aan projecten en initiatieven die bijdragen aan de versterking van de economische structuur en/of de transitie naar de kenniseconomie, maar die buiten de reikwijdte van de nieuwe SNN-programma's vallen. | | | | |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk | | | | |
| Teamleider | M. Koekoek | | | | |
| Programma | Programma 9. Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | | | | |
| Product | Product 9.1. Versterken regionale innovatiekracht | | | | |
| Toelichting | De reserve VES wordt ingezet voor de invulling van de verschillende ruimtelijk-economische (regio)programma's, projecten gericht op versterking van de economische structuur en ten behoeve van financieel stimuleringsinstrumentarium gericht op het MKB. De voortgang van de huidige programma´s loopt voorspoedig ondanks de economische en financiele crisis. In de Meerjarenbegroting is vanaf 2014 structureel een bedrag van € 3.841.977 opgenomen voor bijdragen in projecten ter versterking van de economische structuur. In 2012 is een toevoeging vanuit de reserve RSP opgenomen van € 5 miljoen voor cofinanciering van het project DOME. Daarnaast in voor 2012 een onttrekking van € 5 miljoen opgenomen voor hetzelfde project. Daarnaast is voor 2012 € 3 miljoen benodigd voor actieprogramma MKB. Generiek instrumenterium gericht op economische stimulering van het MKB met als doel behoud en ontwikkeling van werkgelegenheid in tijden van economische en financiele crisis. Verder is voorlopig in de meerjarenbegroting nog geen onttrekking opgenomen.<br>Bij het opstellen van de komende (meerjaren)begroting of eerder bij de reguliere bestuursrapportages hopen wij hierover meer duidelijkheid te kunnen geven. | | | | |

## 060161 Reserve grondwaterheffing

| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 506.268 | 421.268 | 271.268 | 121.268 | 121.268 |
| Begrote onttrekking (2) | 85.000 | 150.000 | 150.000 | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 421.268 | 271.268 | 121.268 | 121.268 | 121.268 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het financieren van de wettelijke taak van de provincie op het gebied van grondwaterbeheer (waarnemen grondwaterstanden, beheer meetnet, uitvoeren onderzoek etc.). Daarnaast worden de middelen ingezet voor het stimuleren van projecten door derden, gericht op duurzaam grondwaterbeheer. | | | | |
| Portefeuillehouder | T. Klip - Martin | | | | |
| Teamleider | C. Hussels | | | | |
| Programma | Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | | | | |
| Product | Product 6.1. Grondwater en waterhuishouding (incl. waterschappen en peilbeheer) | | | | |
| Toelichting | De reserve wordt gevoed met de opbrengst van de grondwaterheffing. De Waterwet schrijft limitatief voor waaraan de opbrengst van de grondwaterheffing mag worden besteed. Er is bij de Voorjaarsnota 2009 gekeken of deze reserve opgeheven kan worden, maar dat is in strijd met wettelijke voorschriften. Wel is afgesproken te streven naar een bufferomvang van € 150.000. Begin 2011 was die omvang nagenoeg bereikt, maar in 2011 zijn de uitgaven achter gebleven bij de verwachtingen waardoor de buffer weer is opgelopen. Met name de vertraging in de totale projectuitvoer in het licht van landelijke bezuinigingen is hier debet aan. | | | | |

## 060199 Reserve Investeringen verkeer en vervoer

| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 22.315.455 | 25.255.692 | 10.375.675 | 6.103.334 | 1.677.214 |
| Begrote onttrekking (2) | - | 14.880.017 | 4.272.341 | 4.426.120 | 858.810 |
| Begrote toevoeging (3) | 2.940.237 | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 25.255.692 | 10.375.675 | 6.103.334 | 1.677.214 | 818.404 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Egaliseren van de kapitaallasten van infrastructurele investeringen. | | | | |
| Portefeuillehouder | H. Brink | | | | |
| Teamleider | S.A.B. de Vries | | | | |
| Programma | Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | | | | |
| Product | Product 2.1. Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | | | | |
| Toelichting | Geraamd zijn de onttrekkingen ter dekking van de kapitaallasten met betrekking tot investeringen verkeer en vervoer. Het betreffen zowel de investeringen uit het Investeringsprogramma 2010 als de investeringen die gemoeid zijn met het nieuwe IVV tot en met 2015. De infrastructurele investeringen zijn gericht op veilige bereikbaarheid in Drenthe. Samen met het OV-bureau Groningen-Drenthe wordt ingezet op verdere productinnovatie binnen het openbaar vervoer. Waar mogelijk en wenselijk worden in de verkeers- en vervoerssector innovatieve en energiebesparende maatregelen toegepast. Op basis van cijfers van de jaarrekening 2011 en een nieuwe inschatting bij het opstellen van deze begroting zijn de toekomstige kapitaallasten berekend. Bij de Voorjaarsnota 2011 is vanaf 2015 het structurele normbedrag voor kapitaallasten extra verhoogd met € 2.100.000 tot een bedrag van € 9.417.079. Dit is gedaan om de kapitaallasten van zowel de investeringen IVV oud als nieuw in de toekomst te kunnen dekken. Vanaf 2013 is het normbedrag structureel verlaagd met € 250.000. Dit i.v.m.het aanpassen van de afschrijvingsmethodiek t.a.v. de activa in eigendom van derden. De termijn was een aantal jaar geleden op 1 jaar gezet, maar nu weer op 10 jaar, zodat een lager bedrag aan de reserve toegevoegde hoeft te worden en een voordeel ontstaat in de exploitatie. Door de eerder geplande kredieten meer gefaseerd in te plannen kan het structurele normbedrag in de toekomst misschien verder verlaagd worden. | | | | |

### 060211 Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel

| Verloop | 2012 | 2013 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 7.406.576 | 3.950.832 | 1.200.000 | - | - |
| Begrote onttrekking (2) | 3.455.744 | 2.750.832 | 1.200.000 | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 3.950.832 | 1.200.000 | - | - | - |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Herstel van de vaarverbinding Erica - Ter Apel. | | | | |
| Portefeuillehouder | H. Brink | | | | |
| Teamleider | R.B. Leemrijse | | | | |
| Programma | Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | | | | |
| Product | Product 2.3. Vaarwegen | | | | |
| Toelichting | Bij besluit van 31 januari 2007 is door uw staten de Bestemmingsreserve Erica-Ter Apel ingesteld. Deze reserve is ingesteld vanuit de afkoopsom van de overdracht van de N34 en er is een storting gedaan van € 10 miljoen als aandeel van de provincie Drenthe in het totale investeringsvolume van de vaarweg. Bij de 1e bestuursrapportage 2010 is voor de jaren 2013 en 2014 besloten om vanuit deze reserve € 700.000 per jaar beschikbaar te stellen t.b.v. het onderhoud aan de N34 die van het rijk is overgenomen, maar waarvoor nog geen dekking is voor de extra onderhoudskosten. Na de realisatie van de vaarverbinding zal deze reserve worden opgeheven. Inmiddels is het gehele traject obstakelvrij. Bijna alle werkzaamheden zijn aanbesteed. In 2013 worden Klazinaveen-Noord, het Hondsrugtraject en de recreatievoorzieningen afgerond. Conform overallplanning wordt realisatie en openstelling van het kanaal verwacht in 2013 en binnen de meerjarige financiële kaders. | | | | |

### 060212 Reserve verdubbeling N33

| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 11.965.000 | - | - | - | - |
| Begrote onttrekking (2) | 11.965.000 | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | - | - | - | - | - |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Realisatie van de verdubbeling N33. | | | | |
| Portefeuillehouder | H. Brink | | | | |
| Teamleider | S.A.B. de Vries | | | | |
| Programma | Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | | | | |
| Product | Product 2.1. Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | | | | |
| Toelichting | Bij besluit van 31 januari 2007 (2007-272) is door uw staten de Reserve verdubbeling N33 ingesteld en is daarin een storting gedaan van € 11,5 miljoen. Aan het saldo van deze reserve werd t/m 2009 een inflatiecorrectie-percentage van 2% toegerekend. Met ingang van 2010 is in het kader van de bezuingingen afgezien van een inflatiecorrectie. De reserve is bedoeld als aandeel van de provincie Drenthe in de regionale bijdrage voor de verdubbeling van de N33 van maximaal € 50 miljoen (prijspeil 2005). Hiervan neemt de provincie Groningen een bedrag van € 30 miljoen voor haar rekening en provincie Drenthe en Drentse gemeenten staan voor € 20 miljoen garant. De minister van I&M heeft op 24 mei 2012 het Tracébesluit ondertekend. Daarmee is de inspraakperiode voor het zomerreces afgerond. Met I&M zijn afspraken gemaakt over het in één keer betalen van het aandeel van de provincie Drenthe. In eerste instantie was dat gedacht bij oplevering van het project. Nu is in het convenant vastgelegd dat dat bij de gunning van het werk is. | | | | |

### 060214 Reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34

| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 6.829.299 | 5.688.601 | 1.176.146 | - | - |
| Begrote onttrekking (2) | 1.140.698 | 4.512.455 | 1.176.146 | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 5.688.601 | 1.176.146 | - | - | - |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het wegwerken van achterstallig onderhoud en het treffen van verbeteringswerkzaamheden aan de N34. | | | | |
| Portefeuillehouder | H. Brink | | | | |
| Teamleider | S.A.B. de Vries | | | | |
| Programma | Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | | | | |
| Product | Product 2.1. Bereikbaarheid (inclusief openbaar vervoer) | | | | |
| Toelichting | Per 1 januari 2007 is het beheer en onderhoud van de weg N34 overgedragen van het Rijk aan de provincie. In de hiervoor ontvangen afkoopsom is een bedrag van € 36.454.893 begrepen voor het wegwerken van achterstallig onderhoud en het treffen van verbeteringswerkzaamheden. Bij statenbesluit van 20 december 2006 is hiervoor een Reserve achterstallig onderhoud en verbeteringswerken N34 ingesteld. In de komende jaren zal het bedrag aan de geplande werkzaamheden worden besteed en in de meerjarenbegroting opgenomen worden. Na de realisatie van onderhoud en verbeteringswerken zal de reserve worden opgeheven. Zorgvuldige afstemming van de reconstrcutie Ees heeft geleid tot uitstel van de oorspronkelijke planning en de planvorming Exloo. De uitvoering voor Exloo staat nu gepland voor 2013. Hiermee is een investering van € 3,5 miljoen gemoeid. Mogelijk dat ook in 2013 een start gemaakt kan worden met de realisatie van een aansluiting Klooster bij Coevorden. Deze plannen worden afgestemd met de provincie Overijssel. In de Reserve N34 is voor de onderdoorgang € 1,2 miljoen gereserveerd voor 2014. | | | | |

### 060215 Reserve provinciaal aandeel ILG

| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 21.361.631 | 7.142.631 | - | - | - |
| Begrote onttrekking (2) | 14.219.000 | 7.142.631 | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 7.142.631 | - | - | - | - |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Uitvoering geven aan de afspraken in de bestuurovereenkomst met het Rijk over de realisatie van prestaties in het landelijk gebied. | | | | |
| Portefeuillehouder | R.W. Munniksma | | | | |
| Teamleider | J.F.X. Visser | | | | |
| Programma | Programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw | | | | |
| Product | Product 7.1. Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP | | | | |
| Toelichting | Op basis van het deelakkoord natuur vindt afrekening plaats met het rijk over de werkelijke bestedingen tot en met 2010 (betalingen + verplichtingen (excl. Verwerving en inrichting) en gebaseerd op de peilverantwoording 2010. Alle restant ontvangen (en nog te ontvangen) rijksmiddelen worden in de ILG reserve gestort. In de reserve zijn ook de nog niet benutte provinciale middelen gespaard tot en met 2010. Vanuit deze reserve vindt dekking van de uitgaven plaats wegens uitfinanciering van de verplichtingen ILG oud. Medio 2013 zal de reserve zijn uitgeput en moet de dekking van de uitgaven worden gedekt uit opbrengsten uit de grond voor grondregeling. | | | | |

## 060218 Reserve Regio Specifiek Pakket

| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 114.937.692 | 105.618.855 | 68.705.786 | 47.271.621 | 32.660.257 |
| Inflatiecorrectie/rente (2) | 1.620.621 | 1.489.226 | 968.752 | 666.530 | 461.163 |
| Begrote onttrekking (3) | 10.939.458 | 38.402.295 | 22.402.917 | 15.277.894 | 8.753.832 |
| Begrote toevoeging (4) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 105.618.855 | 68.705.786 | 47.271.621 | 32.660.257 | 24.367.587 |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het Regio Specifieke Pakket (RSP) is de katalysator voor brede, integrale stedelijke gebiedsontwikkelingen. Het inhoudelijke en financiële raamwerk is door uw staten in de Kadernota's uitvoering RSP/RSP-plus Drenthe 2009 en 2010 goedgekeurd. Met uitzondering van de spoorlijn Zwolle-Emmen worden de projecten in een langjarig partnerschap met de steden uitgevoerd. De steden Assen, Emmen en Coevorden hebben hier de 'lead'. Provincie en gemeenten hebben de afgelopen periode nauw samengewerkt bij het formuleren van de ambities, de visie en de strategie. |
| Portefeuillehouder | H. Brink |
| Programma manager | E.A. Martens |
| Programma | Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP |
| Product | Product 3.2. RSP/REP |
| Toelichting | Deze reserve is ingesteld omdat het programma Regio Specifiek Pakket een tijdsperiode van 2009 tot 2020 kent. Om de meerjarige afspraken met de verschillende partijen te kunnen blijven uitvoeren is met ingang van 2009 deze reserve ingesteld. Eenmalig is destijds besloten om 64 miljoen euro uit het bronvermorgen, verkoop aandelen Essent, aan deze reserve toe te voegen. Tevens wordt de decentralisatie uitkering RSP aan de reserve toegevoegd. Daarnaast wordt aan de reserve jaarlijks rente toegevoegd ter hoogte van de Index bruto overheidsinvesteringen (IBOI) om de projecten waardevast te houden. Volgens de meest recente gegevens van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu ( I&M) is dit percentage voor 2011 1,41% (2011 was eerder op 0,5% geraamd). Dit percentage gebruiken we ook voor de jaren 2012 en verder, omdat het IBOI voor 2012 nog niet bekend is. De IBOI van een boekjaar wordt in het daaropvolgende voorjaar vastgesteld, waardoor jaarlijks een correctie gemaakt moet worden. Binnen de RSP reserve is een bedrag van € 21 miljoen beschikbaar voor afdekken van RSP risico's. In 2013 stellen wij voor deze middelen over te hevelen naar de risicoreserve, zodat alle risico's nu zijn ondergebracht in deze reserve. |

## 060221 Financieringsreserve (voorheen Dynamische cofinancieringsreserve)

| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 122.115.509 | 106.115.509 | 91.915.509 | 91.915.509 | 91.915.509 |
| Inflatiecorrectie/rente (2) | - | - | - | - | - |
| Begrote onttrekking (3) | 16.000.000 | 18.700.000 | - | - | - |
| Begrote toevoeging (4) | - | 4.500.000 | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1+2-3+4) | 106.115.509 | 91.915.509 | 91.915.509 | 91.915.509 | 91.915.509 |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Beschikbaar stellen van middelen voor cofinanciering van programma's en projecten op het ruimtelijk-economische gebied, om de doelstellingen die de provincie hanteert voor het omgevingsbeleid en het beleid inzake de regionale economie te realiseren. |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk |
| Teamleider | E. Bos |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering |
| Product | Product 10.1 Financiering en algemene dekkingsmiddelen |
| Toelichting | De doelstelling van deze reserve is gewijzigd. In plaats van hoge bijdragen te onttrekken voor cofinancieringsprojecten, waardoor de Reserve op termijn is uitgeput, wordt de reserve nu ingezet om voldoende structurele rentebaten te genereren die bijdragen aan structurele begrotingsruimte. Daarvoor wordt een bodemstand van deze reserve wenselijk geacht van minimaal € 80 miljoen. Gelet op de gewijzigde doelstelling is de naam van de reserve gewijzigd in Financieringsreserve en wordt er met ingang van 2012 geen inflatiecorrectie meer aan toegevoegd. In de Voorjaarsnota 2011 is voor cofinanciering in het kader van regionale cofinanciering Rijks REP middelen € 10 miljoen aan de reserve onttrokken. Daarnaast is € 6 miljoen onttrokken voor de extra subsidieering aan de gemeente Emmen voor DPE-next. In 2013 is voor het in eens uitbetalen van de contant gemaakte toekomstige subsidies aan de Drentse Energie Organisatie (DEO), minus een korting, een onttrekking begroot van € 14,7 miljoen. De provincie Drenthe droeg tot en met 2020 jaarlijks € 3.000.000 bij aan DEO, waarvoor de DEO jaarlijks subsidie ontving. Door de subsidies contant maken en in één keer uitbetalen kan met een duidelijk programma van eisen en een jaarlijkse verantwoording over de bestemming van de gelden door de DEO het uitvoeringsbudget van de DEO worden gekort zonder in te teren op de slagkracht van de organisatie. Naast de onttrekking voor de DEO is ook een onttrekking opgenomen van € 4 miljoen in 2013 voor de subsidiëring van de Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland (NOM) ten behoeve van de Drentse Participatie Maatschappij. Het doel van de DPM, zoals dat geformuleerd is in de statuten, is het verstrekken van risicodragend kapitaal aan het bedrijfsleven binnen de regio van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Drenthe. In de praktijk richt de DPM zich vooral op innovatieve industriële ondernemingen en bedrijven in de nieuwe zakelijke dienstverlening. Het betreft veelal kleine bedrijven in het midden- en kleinbedrijf (MKB) (tot ca. vijftien werknemers). Bedrijven die willen investeren in de toekomst, maar daar niet de financiële ruimte voor hebben. De DPM participeert in het risicokapitaal van de onderneming. Hierdoor kan veelal extra financiering door de bank worden gerealiseerd. De DPM kan voor de ondernemer klankbord zijn en adviseren over de ontwikkelingen van het bedrijf. Door de participaties draagt de DPM bij aan de versterking van het MKB en dus ook aan de werkgelegenheid in Drenthe. De inzet van de € 4 miljoen wordt betrokken in de brede discussie rondom de taken en inzet van de NOM. Daarnaast wordt vanuit de Risicoreserve een bedrag van € 4,5 miljoen overgeheveld naar deze reserve. Voor de rest van de komende jaren zijn verder nog geen onttrekkingen voorzien. |

## 060222 Reserve Vitaal Platteland

| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 25.000.000 | 24.350.000 | 12.350.000 | 12.350.000 | 12.350.000 |
| Begrote onttrekking (2) | 650.000 | 12.000.000 | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 24.350.000 | 12.350.000 | 12.350.000 | 12.350.000 | 12.350.000 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Beschikbaar stellen van middelen voor de sociaal-economische vitalisering van het platteland en de versterking van de structuur van het landelijk gebied. Het is te verwachten dat een belangrijk deel van de middelen zal landen in de 'krimpregio' Zuid- en Oost-Drenthe. | | | | |
| Portefeuillehouder | R.W. Munniksma | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | |
| Programma | Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | | | | |
| Product | Product 5.3. Vitaal platteland (inclusief Zuidoost Drenthe en Stuurgroep Veenkoloniën) | | | | |
| Toelichting | Via motie 2010-27 bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2010 is door PS aangegeven dat € 25 miljoen binnen deze reserve ingezet dient te worden voor de beleidsdoelen sociaal economische vitalisering van het platteland en de versterking van de structuur van het landelijk gebied. Bij de Voorjaarsnota 2011 is besloten het bedrag van € 25 miljoen uit de reserve Dynamische cofinanciering te halen en apart onder te brengen in de reserve Vitaal Platteland. In de Begroting 2012 is conform PS besluit van 18 april een onttrekking gedaan van € 650.000 voor Beleidsadvies bevolkingsdaling, impulsgelden Vitaal Platteland en landschapsherstel. Van het resterende bedrag in de Reserve vitaal platteland gaat een bedrag van € 12 miljoen naar de Europese Cofinancieringsreserve. | | | | |

## 060223 Cofinancieringsreserve Europa

| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | - | - | 24.000.000 | 20.900.000 | 17.800.000 |
| Begrote onttrekking (2) | - | - | 3.100.000 | 3.100.000 | 3.100.000 |
| Begrote toevoeging (3) | - | 24.000.000 | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | - | 24.000.000 | 20.900.000 | 17.800.000 | 14.700.000 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Beschikbaar stellen van middelen voor cofinanciering van Europese programma's en projecten. | | | | |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | Product 10.1 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | |
| Toelichting | Reeds in het visiestuk "Koers in onzekere tijden" hebben wij aangegeven dat we het economisch beleid richten op de cofinancieringsmogelijkheden van het Europees beleid. Om in te kunnen spelen op de goede mogelijkheden in de nieuwe EU periode (2014 – 2020), wordt voorgesteld een Cofinancieringsreserve Europa te vormen met een startvermogen van € 24 miljoen. Goed inspelen op cofinancieringsmogelijkheden van Europees beleid vergt meer maatwerk. Dit betekent dat wij ook zelf meer actief kansen zoeken en creëren. Hiervoor is een nieuw in te stellen Cofinancieringsreserve Europa een belangrijk middel. Aan deze reserve voegen we onder meer middelen uit de Reserve vitaal platteland toe. Voor de omvang van de reserve hebben we een inschatting gemaakt op basis van de huidige kennis. Van de beschikbare € 25 miljoen in de Reserve vitaal platteland gaat € 12 miljoen naar de Europese Cofinancieringsreserve. Daarnaast komt een bedrag van € 12 miljoen uit de Risicoreserve. De ontwikkeling van (regionale) Europese programma's is in zichzelf een complex (onderhandelings) proces langs vele schaakborden met nog wijzigende spelregels. | | | | |
| | Omvang, vorm en inhoud van de programma's staan dan ook nog niet vast. Met in acht neming van alle onzekerheden schatten wij in dat wanneer de provincie de Europese Programma's (EFRO, INTERREG, en POP) voor de periode 2014-2020 adequaat wil financieren (met het doel een goed resultaat voor Drenthe te behalen), een eigen inleg noodzakelijk voor een programmaperiode van 7 jaar (2014-2020). Voorlopig wordt uitgegaan van een financieringsbehoefte van € 3,1 miljoen per jaar. De "omzet" die daarmee wordt gerealiseerd bedraagt naar schatting € 100 miljoen, ofwel € 14 miljoen per jaar. Mocht in de toekomst duidelijk worden dat de cofinancieringsbehoefte (per jaar) hoger of lager uitvalt dan op dit moment ingeschat betekent dat in de toekomst een bijstelling nodig kan zijn. | | | | |

### 072110 Voorziening spaarhypotheken

| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 2.216.716 | 2.316.716 | 2.416.716 | 2.516.716 | 2.616.716 |
| Begrote premie-inleg (2) | 100.000 | 100.000 | 100.000 | 100.000 | 100.000 |
| Begrote onttrekking (3) | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (4) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1+2-3+4) | 2.316.716 | 2.416.716 | 2.516.716 | 2.616.716 | 2.716.716 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het veiligstellen van de door de provinciale medewerkers gespaarde bedragen ten behoeve van aflossing van hypothecaire geldleningen. | | | | |
| Portefeuillehouder | T. Klip - Martin | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | Product 10.2. Personeel en organisatie | | | | |
| Toelichting | De voorziening is in het leven geroepen om de gespaarde middelen van medewerkers met een spaarhypotheek te beheren. Per 1 januari 2007 is de hypotheekregeling opgeheven. Daardoor zal het aantal spaarhypotheken afnemen en op lange termijn ook de hoogte van de voorziening dalen. Voorlopig wordt ervan uitgegaan dat door premie-inleg het saldo de komende jaren nog zal toenemen. Door aflossing in verband met verkoop van woningen kan de voorziening in omvang afnemen, maar daar is geen rekening meegehouden omdat het effect hiervan niet in te schatten is. De stijging van het spaarsaldo heeft overigens voor de provincie geen gevolgen, omdat de voorziening gelijk is aan de schuldpositie. Meerjarig houden we daarom voorlopig rekening met een jaarlijkse stijging van het spaarsaldo van € 100.000. | | | | |

### 083173 Voorziening groot onderhoud provinciehuis

| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 840.163 | 177.751 | 393.487 | 419.433 | 226.859 |
| Begrote onttrekking (2) | 1.061.162 | 183.014 | 372.804 | 591.324 | 197.646 |
| Begrote toevoeging (3) | 398.750 | 398.750 | 398.750 | 398.750 | 398.750 |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 177.751 | 393.487 | 419.433 | 226.859 | 427.963 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Voor nu en in de toekomst op een planmatige wijze werken aan een verantwoorde staat van bouwkundig en technisch onderhoud van het provinciehuis (alsook de bestrating en omheining) en daartoe de financiële middelen beschikbaar hebben. | | | | |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk | | | | |
| Teamleider | G. van der Ploeg | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | Product 10.3. ICT en facilitaire zaken | | | | |
| Toelichting | De vermeerderingen aan deze voorziening zijn vastgesteld op basis van een inschatting op het meerjarig onderhoudsplan voor de periode 2012-2022 zoals deze in de Voorjaarsnota 2011 is opgenomen. Op basis van het vernieuwde gebouwcomplex is door een extern bureau een onderhoudsplanning opgesteld voor 25 jaren (waarvan de laatste 15 jaar voorlopig zijn). In 2010 is het planmatige onderhoud vanwege de revitalisering van het provinciehuis deels opgenomen binnen het Programma Provinciehuis van Morgen. In 2011 is ook het overige (geplande) deel van het planmatig onderhoud uitgevoerd. De voorziening op basis van 25 jaar is ingesteld om fluctuatie in de jaarlijkse (groot) onderhoudskosten te voorkomen. Omdat in 2014, 2022, 2027 en 2032 een aantal investeringsbudgetten beschikbaar komen, zijn deze in mindering gebracht op de jaarlijkse dotatie en kan de jaarlijks dotatie worden beschouwd voor een periode van 25 jaar op € 398.750 per jaar. Het bedrag dat de afgelopen jaren teveel in de voorziening was opgebouwd is in 2012 onttrokken. Een bedrag van € 369.639 is daarom t.g.v. de algemene middelen gebracht. | | | | |

### 083177 Voorziening groot onderhoud Drents Museum

| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 329.381 | 113.865 | 178.719 | 173.028 | 218.081 |
| Begrote onttrekking (2) | 380.516 | 100.146 | 170.691 | 119.947 | 192.154 |
| Begrote toevoeging (3) | 165.000 | 165.000 | 165.000 | 165.000 | 165.000 |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 113.865 | 178.719 | 173.028 | 218.081 | 190.927 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Voor nu en in de toekomst op een planmatige wijze werken aan een verantwoorde staat van bouwkundig en technisch onderhoud van het Drents Museum en daartoe de financiële middelen beschikbaar hebben. | | | | |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk | | | | |
| Teamleider | G. van der Ploeg | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | Product 10.3. ICT en facilitaire zaken | | | | |
| Toelichting | Evenals bij het provinciehuis wordt bij het Drents Museum sinds 2002 gewerkt met een meerjaren-onderhoudsplan voor de gebouwen van het Drents Museum. De planning beslaat een periode van 25 jaar (waarvan de laatste 15 jaar voorlopig zijn). De vermeerderingen aan deze voorziening zijn vastgesteld op basis van een inschatting op het meerjarig onderhoudsplan voor de periode 2012-2022 zoals die in de Voorjaarsnota 2011 opgenomen zijn. De nieuwe onderhoudsplanning voor de jaren 2012-2022 op basis van het vernieuwde gebouwcomplex is door een extern bureau opgesteld. Het reguliere bedrag voor toevoeging aan de voorziening is vastgesteld op € 165.000. Vanwege de uitbreiding en verbouwing van het Drents Museum in 2011 zijn (achterstallige) werkzaamheden gelijktijdig met de verbouwingswerkzaamheden uitgevoerd. De voorziening op basis van 10 jaar is ingesteld om fluctuatie in de jaarlijkse (groot) onderhoudskosten te voorkomen de eerstvolgende 10 jaar. Na 2022 zal een substantiele verhoging van planmatige onderhoudskosten aan de orde zijn, omdat er voor het Drents Museum geen sprake is van vrijvallende investeringen in de berekende onderhoudsperiode van 25 jaar. Het bedrag dat de afgelopen lopen teveel in de voorziening was opgebouwd is in 2012 onttrokken. Een bedrag van € 77.384 is daarom t.g.v. de algemene middelen gebracht. | | | | |

### 083179 Voorziening spaarverlof

| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 99.637 | - | - | - | - |
| Begrote onttrekking (2) | 99.637 | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | - | - | - | - | - |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Werknemers hebben de mogelijkheid afspraken te maken om verlof te sparen, met het doel tussentijds of aan het eind van hun loopbaan de gespaarde uren op te nemen. | | | | |
| Portefeuillehouder | H. Brink | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | Product 10.2. Personeel en organisatie | | | | |
| Toelichting | Volgens planning is de voorziening vanaf 2012 niet meer nodig en kan hij worden opgeheven. Het saldo van € 55.374 dat niet meer nodig is komt t.g.v. de Reserve voor algemene doeleinden. Uitgangspunt is dat het gespaarde verlof via de CAO mogelijkheid van sparen (geen reguliere verlofuren) wordt opgevangen binnen de reguliere exploitatie begroting. | | | | |

### 083180 Voorziening op vordering op verkoop Vennootschap B.V.

| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 10.082.285 | 10.082.285 | 10.082.285 | 10.082.285 | 10.082.285 |
| Begrote onttrekking (2) | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 10.082.285 | 10.082.285 | 10.082.285 | 10.082.285 | 10.082.285 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Afdekking risico van nog af te wikkelen verplichtingen die voor rekening komen van de "vendors" van de aandelen Essent Holding N.V. aan RWE AG. | | | | |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | |
| Toelichting | Deze voorziening is ingesteld na verkoop van Essent. Met RWE is overeengekomen dat de aandeelhouders een voorziening treffen ten laste van de opbrengst verkoopopbrengst Essent. Het is mogelijk dat dan een gedeelte alsnog wordt uitgekeerd aan de aandeelhouders, afhankelijk van het beroep dat op de voorziening moet worden gedaan vanwege nog af te wikkelen zaken. Indien alsnog tot uitkering wordt overgegaan, dan zal op dat moment de opbrengst in de begroting worden opgenomen. Begin 2011 is sprake geweest van vrijval van een bedrag € 8.166.159. Bij wijze van interim-dividend is door de Verkoop Vennootschap BV een deel van de geblokkeerde gelden in het general escrow-fonds vrijgegeven. Vooralsnog is van verdere vrijval geen sprake. | | | | |

### 083181 Voorziening Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Appa), (voorheen Reserve t.b.v. de in te stellen voorziening pensioenen)

| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 5.978.332 | 5.618.332 | 5.258.332 | 4.898.332 | 4.538.332 |
| Begrote onttrekking (2) | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 | 500.000 |
| Begrote toevoeging (3) | 140.000 | 140.000 | 140.000 | 140.000 | 140.000 |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 5.618.332 | 5.258.332 | 4.898.332 | 4.538.332 | 4.178.332 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De provincie is voor pensioenen van (ex-)gedeputeerden eigen risicodrager. Deze pensioenen zijn niet ondergebracht bij het ABP of een pensioenverzekeringsmaatschappij. De voorziening is ingesteld om ervoor te zorgen dat de opgebouwde pensioenrechten van (ex-)gedeputeerden ook daadwerkelijk kunnen worden betaald door de provincie. | | | | |
| Portefeuillehouder | H. Brink | | | | |
| Teamleider | E.Bos | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | Product 10.2. Personeel en organisatie | | | | |
| Toelichting | De ingehouden pensioenpremies van de huidige gedeputeerden alsmede het werkgeversdeel pensioenpremie voor huidige gedeputeerden worden gestort in de voorziening. Aan de voorziening worden de daadwerkelijk betaalde pensioenen onttrokken. In 2009 is de voorziening op peil gebracht. Het werkgeversdeel in de pensioenpremie wordt begroot op de kostenplaats Oud GS en de totale pensioenpremies van gedeputeerden worden begroot als storting in de voorziening. Betaalde pensioenen worden rechtstreeks ten laste van de voorziening gebracht. In 2012 worden nieuwe berekeningen gemaakt en wordt deze voorziening op het peil gebracht dat noodzakelijk is. | | | | |

## 083182 Voorziening groot onderhoud Depot Drents Museum

| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 53.590 | 27.086 | 40.104 | 51.546 | 64.512 |
| Begrote onttrekking (2) | 40.547 | 1.025 | 2.601 | 1.077 | 9.110 |
| Begrote toevoeging (3) | 14.043 | 14.043 | 14.043 | 14.043 | 14.043 |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 27.086 | 40.104 | 51.546 | 64.512 | 69.445 |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Voor nu en in de toekomst op een planmatige wijze werken aan een verantwoorde staat van bouwkundig en technisch onderhoud van het Depot Drents Museum en daartoe de financiële middelen beschikbaar hebben. |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk |
| Teamleider | G. van der Ploeg |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering |
| Product | Product 10.3. ICT en facilitaire zaken |
| Toelichting | Net als voor het provinciehuis en Drents Museum is op basis van een meerjaren-onderhoudsplan voor de gebouwen van het Depot Drents Museum in 2011 een voorziening aangemaakt. De planning beslaat een periode van 25 jaar. De vermeerderingen aan deze voorziening zijn vastgesteld op basis van een inschatting op het meerjarig onderhoudsplan voor de periode 2012-2036 zoals die in de 1e Bestuursrapportage 2011 opgenomen zijn. Het reguliere bedrag voor toevoeging aan de voorziening was vastgesteld op € 53.590. De voorziening is ingesteld om fluctuatie in de jaarlijkse (groot) onderhoudskosten te voorkomen. Omdat in 2026 een investeringsbudget beschikbaar komt t.b.v. de installaties van het depot, is deze in mindering gebracht op de jaarlijkse dotatie en kan de jaarlijks dotatie worden verlaagd naar € 17.070 per jaar. Deze verandering in het meerjarenonderhoudsplan betekent een lastenvermindering van € 53.590 - € 14.043 = € 39.547 per jaar (2012-2036). Wel dient het bedrag voor dagelijks onderhoud te worden verhoogd met € 1.500 i.v.m. verschuiving van planmatig naar dagelijks onderhoud. Het bedrag dat het afgelopen jaar teveel in de voorziening was opgebouwd is in 2012 onttrokken. Een bedrag van € 36.520 is daarom t.g.v. de algemene middelen gebracht. |

# II. 5 Toelichting op belangrijke ontwikkelingen

**Algemene uitkering provinciefonds**
Bij de raming van het effect van de rijksbezuinigingen op de algemene uitkering van het provinciefonds is uitgegaan van de cijfers in de junicirculaire 2012. Daarbij is voor 2013 het bedrag overgenomen dat voor 2013 is berekend. Voor 2014 en latere jaren is conform de laatste tijd uitgegaan van de "nullijn", omdat nog erg onzeker is wat na de Tweede Kamerverkiezingen de financiële situatie voor de provincies zal worden. Er is zeker niet uitgesloten dat ook de provincies opnieuw worden aangeslagen met aanvullende bezuinigingen, die direct en/of door de normeringssystematiek en/of door herverdeeleffecten in de algemene uitkering doorwerken in de financiële positie van de provincies. Uit de doorrekeningen van de verkiezingsprogramma's door o.a. het CPB komt naar voren dat veel partijen zo'n € 1,2 miljard structureel willen gaan bezuinigen op gemeente- en provinciefonds. Het uiteindelijke effect zal mede afhankelijk zijn van de afspraken die gemaakt worden bij de formatie van een nieuw kabinet.

**Opcenten motorrijtuigenbelasting (MRB)**
De ontwikkeling in de opbrengst van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting bestaat allereerst uit de indexering van de opcenten. In 2016 is het bedrag hoger, omdat dan niet alleen de index wordt bijgeraamd, maar ook de ontwikkeling van opbrengst van de opcenten in het algemeen. Deze was in de voorgaande jaren reeds geraamd. Vanaf 2014 wordt rekening gehouden met een verhoogde opbrengst van opcenten door het vervallen van de huidige belastingvoordelen voor "groene" auto's. Daarbij is uitgegaan van het volledig vervallen van de huidige voordelen. Mochten bepaalde categorieën auto's nog worden ontzien, dan zal de geraamde opbrengst naar beneden bijgesteld moeten worden. Voor het overige wordt verwezen naar de paragraaf lokale heffingen.

**Ontwikkeling van de rente**
Naar verwachting zal de invoering van schatkistbankieren leiden tot een derving van renteinkomsten. Bij de berekening van de te derven rente door de invoering is uitgegaan van invoering van schatkistbankieren per 1 januari 2014. Dit uitgangspunt is gebaseerd op de concept wettekst aangaande het schatkistbankieren. Hierin wordt gesproken over: "uitzettingen op uiterlijk 31 december 2013 beschikbaar". Voor 2013 is de laatst berekende renteopbrengst afgezet tegen eerdere ramingen – op basis van een geactualiseerde liquiditeitsprognose – en daaruit komt het nadeel naar voren dat voor 2013 is opgenomen. In het algemeen zorgt de Europese schuldenproblematiek nog steeds voor onrust op de financiële markten. Hierdoor werpt Drenthe voortdurend een kritische blik op haar totale financiële portefeuille. De onrust leidt tot een dalende kapitaal- en geldmarktrente met als gevolg een doorzettende daling van de renteopbrengsten.

**Uitgangspunten en actualisering index gesubsidieerde instellingen:**
Jaarlijks worden voor de subsidies van de instellingen een index voor loon- en prijsstijgingen toegepast op basis van een 5-jaars gemiddelde van de cijfers van het CPB. Dit is destijds besloten om schommelingen in de indexering zoveel mogelijk tegen te gaan. waardoor nacalculatie kon worden afgeschaft. Deze index wordt elk jaar geactualiseerd. Voor 2013 bedraagt de werkelijke index 2,7% volgens de CPB gegevens maart 2012, die ook zijn opgenomen in de junicirculaire. Deze werkelijke index 2013 sluit aan bij de al begrote percentage van 2,7%, waardoor er voor 2013 geen aanpassing nodig is in de begroting.

Meerjarig blijft voor 2014 een index percentage van 2,6% geraamd en voor 2015 en 2016 een index percentage van 2,4%. Dit is gebaseerd op de verwachte ontwikkelingen van het CPB, maar loon- en prijsontwikkelingen blijven altijd erg onzeker. Omdat de index voor de instellingen genomen wordt over een gemiddelde van 5 jaren, heeft de actualisatie slechts een gering financieel effect. Het gaat namelijk alleen om de afwijking van de al begrote indexcijfers in de meerjarenraming.
Voor RTV Drenthe geldt een ander percentage. Hierover worden jaarlijks afspraken gemaakt tussen het IPO en ROOS. Voor 2013 is het percentage 1,31% geworden. In de meerjarenbegroting is rekening gehouden met het percentage van 2012 van 3,05%. Dit percentage is naar beneden bijgesteld door aanpassing van loonvoetcijfer en consumentenprijsindex. In de meerjarenraming van de begroting is voor 2014-2016 uit voorzichtigheid voorlopig een percentage van 2,5% aangehouden.

Voor een verdere toelichting op belangrijke ontwikkelingen wordt verwezen naar de Nota van aanbieding bij de Begroting 2013.

# Bijlagen

# 1 Controleprotocol

## Controleprotocol voor de accountantscontrole van de Jaarrekening 2012 van de provincie Drenthe

### Inleiding

Provinciale Staten (PS) hebben aan Ernst & Young Accountants opdracht verstrekt de accountantscontrole, als bedoeld in artikel 217 van de Provinciewet, voor de provincie Drenthe uit te voeren. Ter voorbereiding en ondersteuning van de uitvoering van deze accountantscontrole moeten PS echter nog een aantal zaken nader regelen, die op hoofdlijnen in dit Controleprotocol staan.

Object van controle is de Jaarrekening 2012 en daarmede tevens het financieel beheer over het jaar 2012, zoals uitgeoefend door of namens het College van Gedeputeerde Staten (GS) van Drenthe.

### Doelstelling

Dit Controleprotocol heeft als doel nadere aanwijzingen te geven aan de accountant over de reikwijdte van de accountantscontrole, de daarvoor geldende normstellingen en de daarbij verder te hanteren goedkeuring- en rapporteringtoleranties voor de controle van de Jaarrekening 2012 van de provincie Drenthe.

### Wettelijk kader

De Provinciewet, artikel 217, schrijft voor dat PS een of meer accountants aanwijzen kan geven, als bedoeld in BW2: artikel 393 lid 1, voor de controle van de in artikel 201 van de Provinciewet bedoelde Jaarrekening en het daarbij verstrekken van een controleverklaring en het uitbrengen van een verslag van bevindingen.

In het kader van deze opdrachtverstrekking aan de accountant kunnen PS nadere aanwijzingen geven voor te hanteren goedkeuring- en rapporteringtoleranties. Tevens zal in de opdrachtverstrekking duidelijk aangegeven moeten worden welke wet- en regelgeving in het kader van het financieel beheer onderwerp van rechtmatigheidcontrole zal zijn.

PS hebben op 17 maart 2004 de Verordening ex artikel 217 van de Provinciewet voor de controle op het financieel beheer en op de inrichting van de financiële organisatie van de provincie Drenthe vastgesteld.

Dit Controleprotocol en het door de accountant te hanteren Normenkader van wet- en regelgeving zullen in hun vergadering van 14 november 2012 ter goedkeuring/ vaststelling aan PS worden voorgelegd. Met dit Controleprotocol (waarin onder andere opgenomen de goedkeuring- en rapporteringtolerantie) stellen PS nadere aanwijzingen vast die specifiek van toepassing zijn voor het controlejaar 2012.

### Algemene uitgangspunten voor de controle (getrouwheid én rechtmatigheid)

Zoals in artikel 217 van de Provinciewet is voorgeschreven, zal de controle van de in artikel 201 van de Provinciewet bedoelde Jaarrekening uitgevoerd door de door PS benoemde accountant gericht zijn op het afgeven van een oordeel over:

- de getrouwe weergave van de in de Jaarrekening gepresenteerde baten en lasten en de activa en passiva;
- het rechtmatig totstandkomen van de baten en lasten en balansmutaties in overeenstemming met de Begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen, waaronder de provinciale verordeningen;
- de inrichting van het financieel beheer en de financiële organisatie gericht op de vraag of deze een getrouwe en rechtmatige verantwoording mogelijk maken;
- het in overeenstemming zijn van de door het college van GS opgestelde Jaarrekening met de bij of krachtens Algemene maatregel van bestuur te stellen regels bedoeld in artikel 186 van de Provinciewet (BBV);
- de verenigbaarheid van het Jaarverslag met de Jaarrekening.

Bij de controle zullen de nadere regels die bij of krachtens Algemene maatregel van bestuur worden gesteld op grond van artikel 217, zesde lid, van de Provinciewet (Besluit accountantscontrole provincies en gemeenten (BAPG)), en de Richtlijnen voor de Accountantscontrole (NIVRA) bepalend zijn voor de uit te voeren werkzaamheden.
Onder rechtmatigheid wordt begrepen de definitie volgens het BAPG dat de in de rekening verantwoorde lasten, baten en balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen, dat wil zeggen "in overeenstemming zijn met de begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen, waaronder provinciale verordeningen".

**Te hanteren goedkeuring- en rapporteringtoleranties**
De accountant accepteert bij de controle bepaalde toleranties en richt de controle daarop in. De accountant controleert niet ieder document of iedere financiële handeling, maar richt de controle zodanig in dat voldoende zekerheid wordt verkregen over het getrouwe beeld van de Jaarrekening en de rechtmatigheid van de verantwoorde baten en lasten en balansmutaties en financiële beheershandelingen met een belang groter dan de vastgestelde goedkeuringstolerantie*. De accountant richt de controle in op het ontdekken van belangrijke fouten en baseert zich daarbij op risicoanalyse, vastgestelde toleranties en statische deelwaarnemingen en extrapolaties.

In het BAPG zijn minimumeisen voor de in de controle te hanteren goedkeuringstoleranties voorgeschreven. PS mogen de goedkeuringstoleranties scherper vaststellen dan deze minimumeisen. Dit moet dan wel worden toegelicht in de controleverklaring.

De minimumeisen zijn de volgende:

| Goedkeuringstolerantie | Strekking controleverklaring: | | | |
|---|---|---|---|---|
| | Goedkeurend | Beperking | Oordeelonthouding | Afkeurend |
| Fouten in de jaarrekening (% lasten) | ≤ 1% | >1%<3% | - | ≥ 3% |
| Onzekerheden in de controle (% lasten) | ≤ 3% | >3%<10% | ≥ 10% | - |

Naast deze kwantitatieve benadering zal de accountant ook een kwalitatieve beoordeling hanteren (professional judgement). De weging van fouten en onzekerheden vindt ook plaats op basis van professional judgement.

* Door de toepassing van een risicoanalyse kan het zo zijn dat niet alle transacties die groter zijn dan de vastgestelde goedkeuringstolerantie individueel worden gecontroleerd. Ook kunnen andere gegevensgerichte werkzaamheden dan deelwaarnemingen worden toegepast. Vooral door toepassing van cijferanalyse (verbandcontroles) kan het aantal deelwaarnemingen worden beperkt.

De definitie van de goedkeuringstolerantie is als volgt. Het bedrag dat de som van fouten in de Jaarrekening of onzekerheden in de controle aangeeft, die in een Jaarrekening maximaal mogen voorkomen, zonder dat de bruikbaarheid van de Jaarrekening voor de oordeelsvorming door de gebruikers kan worden beïnvloed.

De goedkeuringstolerantie is bepalend voor de oordeelsvorming, de strekking van de af te geven controleverklaring.

Naast de goedkeuringstoleranties wordt onderkend de rapporteringtolerantie. Deze kan als volgt worden gedefinieerd. Een bedrag dat gelijk is aan of lager is dan de bedragen voortvloeiend uit de goedkeuringstolerantie. Bij overschrijding van dit bedrag vindt rapportering plaats in het verslag van bevindingen. Een lagere rapporteringtolerantie leidt in beginsel niet tot aanvullende controlewerkzaamheden, maar wel tot een uitgebreidere rapportage van bevindingen. De rapporteringtolerantie kan worden vastgesteld op een percentage, bijvoorbeeld 10%, van de goedkeuringstolerantie of op een maatschappelijk relevant geacht absoluut bedrag zoals € 150.000.

De rapporteringtolerantie wordt door PS vastgesteld, met inachtneming van vorengenoemde minimumeisen. De accountant richt de controle in, rekening houdend met de rapporteringtolerantie om te kunnen waarborgen dat alle gesignaleerde onrechtmatigheden die dit bedrag overschrijden ook daadwerkelijk in het verslag van bevindingen worden opgenomen.

In het hierna opgenomen schema zijn de goedkeuringstolerantie en de rapporteringtolerantie(s) opgenomen zoals door PS vastgesteld voor het controlejaar 2012.

| | Strekking controleverklaring: | | | |
|---|---|---|---|---|
| Goedkeuringstolerantie | Goedkeurend | Beperking | Oordeelonthouding | Afkeurend |
| Fouten in de jaarrekening (% lasten) | ≤ 1% | >1%<3% | - | ≥ 3% |
| Onzekerheden in de controle (% lasten) | ≤ 3% | >3%<10% | ≥ 10% | - |

Fouten spreken voor zich. Onzekerheden zijn minder hard kwantificeerbaar. Voor zover het totaal van de individuele fouten kleiner dan of gelijk is aan ca. € 2,9 miljoen wordt de jaarrekening goedgekeurd. Als het totaal van de fouten tussen ca. € 2,9 miljoen en maximaal ca. € 8,6 miljoen blijven, komt een verklaring met beperking bij de jaarrekening. Als het totaal van de fouten groter of gelijk is dan ca. € 8,6 miljoen, komt een afkeurende verklaring bij de jaarrekening.

Hetzelfde geldt voor de onzekerheden:
onzekerheden kleiner dan of gelijk is aan ca. € 8,6 miljoen: goedkeurende verklaring;
onzekerheden tussen ca. € 8,6 miljoen en maximaal ca. € 28,7 miljoen: verklaring met beperking;
onzekerheden groter dan of gelijk aan ca. € 28,7 miljoen: verklaring van oordeelonthouding.

Een verklaring met beperking is een goedkeurende verklaring, waarvan een deel van de baten en lasten wordt uitgezonderd op grond van geconstateerde fouten of onzekerheden.

De gehanteerde tolerantiegrenzen zijn gebaseerd op de jaarrekening 2011. Op basis van de Jaarrekening 2012 zal de definitieve goedkeuringstolerantie (voor 2012) worden bepaald.

Voor de rapporteringtolerantie stellen PS als maatstaf dat de accountant op het niveau van programma's/ producten in de Begroting elke fout of onzekerheid groter dan of gelijk aan € 300.000 rapporteert.

**Reikwijdte accountantscontrole rechtmatigheidtoetsing**
De accountantscontrole op rechtmatigheid voor het kalenderjaar 2012 is limitatief gericht op het volgende.

- De naleving van wettelijke kaders, zoals opgenomen in het Normenkader in het kader van de rechtmatigheidcontrole bij de provincie. Dit uitsluitend voor zover deze directe financiële beheershandelingen betreffen of kan betreffen.
- Indien en voor zover bij de accountantscontrole materiële financiële onrechtmatige handelingen worden geconstateerd, worden deze in de rapportage en oordeelsweging uitsluitend betrokken indien en voor zover het door de staten of hogere overheden vastgestelde regels betreft.

Met andere woorden: interne regels van college naar ambtelijke organisatie, GS-besluiten, vallen daar buiten. Wel worden in de accountantscontrole betrokken GS-besluiten voor zover zij een nadere uitwerking zijn van hogere wet- en regelgeving en betrekking hebben op financiële rechtmatigheid (kaderstellende besluiten).
Een afwijking van deze lagere regelgeving kan passend zijn binnen de uitvoering van "hogere" besluiten. Het is (over het algemeen) aan GS om een oordeel te vellen over de geconstateerde afwijkingen van lagere interne regels.

**Rapportering accountant**
Tijdens en na afronding van de controlewerkzaamheden rapporteert de accountant hierna in het kort weergegeven als volgt.

*Interim-controles*
In de tweede helft van het jaar wordt door de accountant een zogenaamde interim-controle uitgevoerd. Over de uitkomsten van die tussentijdse controle wordt een verslag uitgebracht. Bestuurlijk relevante zaken worden - op grond van de overeengekomen rapportagewensen - ook aan PS gerapporteerd.

*Verslag van bevindingen*
In overeenstemming met de Provinciewet wordt over de controle een Verslag van bevindingen uitgebracht aan PS en in afschrift aan GS. In het Verslag van bevindingen wordt gerapporteerd over de opzet en uitvoering van het financiële beheer en of de beheersorganisatie een getrouw en rechtmatig financieel beheer en een rechtmatige verantwoording daarover waarborgen.

*Uitgangspunten voor de rapportagevorm*
Gesignaleerde onrechtmatigheden worden toegelicht gespecificeerd naar de aard van het criterium (begrotingscriterium, voorwaardencriterium, etc.). Fouten of onzekerheden die de rapporteringtolerantie als bedoeld in hoofdstuk 3 van dit Controleprotocol overschrijden, worden weergegeven in een apart overzicht bij het Verslag van bevindingen. De accountant rapporteert ook over eventuele bevindingen met betrekking tot de betrouwbaarheid en de continuïteit van de door de provincie Drenthe gehanteerde geautomatiseerde informatieverzorging.

*Controleverklaring*
In de controleverklaring wordt op een gestandaardiseerde wijze, zoals wettelijk voorgeschreven, de uitkomst van de accountantscontrole weergegeven, zowel ten aanzien van de getrouwheid als de rechtmatigheid. Deze controleverklaring is bestemd voor PS, zodat deze de door het college van GS opgestelde Jaarrekening kan vaststellen.

# 2 Normenkader

## Kader interne regelgeving met financiële beheershandelingen 2012 d.d. 1 juni 2012

**1 ALGEMEEN BESTUUR**

1.1 Het organisme

- Regeling vergoedingen Statenfracties (gewijzigd 10-6-2011)
- Verordening rechtspositie gedeputeerden, staten- en commissieleden (Nieuwe versie 11-2-12)
- Besluit mandaat en machtiging provinciale staten (24/12/2011)

**1.2 Organisatie**

- Organisatiebesluit provincie Drenthe 2008 (gewijzigd 1-9-2011)
- Financiële verordening Drenthe gewijzigd 09/07/10
- Controleverordening provincie Drenthe
- Treasurystatuut provincie Drenthe 2009 (07/10/09)
- Belegging van gelden
- Besluit mandaat, volmacht en machtiging gedeputeerde staten van Drenthe 2007, muv artikelen 2, 2a, 2b en 3 (ingetrokken 19/02/08) (nog geldig voor externe mandaten)
- Mandaatbesluit LNV Dienst Landelijk Gebied provincie Drenthe 2007 (ingetrokken 19/02/08)

Op grond van het voorgaand punt zijn bepaalde bevoegdheden in het kader van de ILG gemandateerd aan DR/DLG. In dit kader is in het Bestuurlijk Overleg Landelijk Gebied in het najaar van 2007 besloten om één landelijk "Normen- en toetsingskader accountantsonderzoeken DR en DLG/BBL 2007 " toe te passen. Hierdoor is het van toepassing zijnde normenkader 2007 van de provincie Drenthe aangepast. Het van toepassing zijnde Normenkader accountantsonderzoeken DR en DLG 2007 is als bijlage opgenomen (bijlage 1a en 1b)

- Besluit ondermandaat beleidsregel financiering provinciale monumenten (26/03/2009)
- Besluit ondermandaat landinrichtingsprocedures (03/03/2009)
- Algemeen beleidskader in plaatstreding bij taak verwaarlozing (17/04/2012)
- Provinciale leidraad tegengaan misbruik en oneigenlijk gebruik bij subsidies
- Nota misbruik en oneigenlijk gebruik

**2 BELASTINGEN, RETRIBUTIES EN HEFFINGEN**

- Legesverordening provincie Drenthe 1998 (nieuwe versie 28/04/2012)
- Grondwaterheffingsverordening provincie Drenthe (22/12/09)
- Heffingverordening ontgrondingen Drenthe 2000 (11/12/02)
- Verordening nazorgheffing stortplaatsen provincie Drenthe (gewiizigd 1-2-12)
- Verordening op de heffing op de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting Drenthe (nieuwe versie 01/01/2012)

**3 SUBSIDIEREGELINGEN**

3.1 Algemeen

- Algemene subsidieverordening Drenthe 2007 en 2012
- Beleidsregel beloningsbeleid gesubsidieerde instellingen en organisaties (06/11/09)

3.2 Water, (water)wegen, verkeer en vervoer

3.3 Natuur en milieu

- Subsidieregeling inrichting landelijk gebied (gewijzigd 08/10/10)
- Subsidieregeling natuur en milieueducatie Drenthe (17/10/01) (2) (3)
- Beleidslijn inzake bijdragen uitvoeringskosten sanering industrielawaai provincie Drenthe(22/07/98) (1)
- Subsidieregeling Leren voor Duurzame ontwikkeling (ingetrokken 01/01/10)
- Subsidieregeling energieprojecten (01/01/06) (4)
- Beleidsregel water vasthouden en bergen (01/10/09)
- Subsidieregeling Energiebesparing Bestaande Bouw particulieren 2009 (16/11/09)
- Subsidieverordening Natuur- en Landschapsbeheer en Programma van eisen kwaliteit handboek natuurbeheer
- Beleidsregel voor Duurzame Ontwikkeling Drenthe 2008-2011 (04/03/10)
- Mandaat en machtigingenbesluit Programma Beheer, Subsidieverlening natuur en landschapsbeheer en subsidieregeling kwaliteitsimpuls natuur en landschap (geldig 16-11-2011)
- Subsidieregeling innovatieve energieprojecten bestaande bouw woning-
- corporaties (03/12/10) (4)
- Beleidsregel verdeling waarderingssubsidies per boekjaar (natuur)werkgroepen (3)
- Subsidieregeling grondaankoop EHS (geldig 01-01-2012 )
- Interestsubsidieregeling energiebesparing bestaande bouw particulieren (15/12/2011)
- Uitvoeringsbesluit milieusteun energieprogramma Drenthe (28-4- 2012)

3.4 Volkshuisvesting en ruimtelijke ordening

- Verdelingsverordening Stads- en dorpsvernieuwingfonds 1994 (17/10/01) (2)
- Subsidieverordening stedelijke ontwikkeling Drenthe (2)
- Beleidsregel collectief particulier opdrachtgeverschap (01/01/09) (1)
- Tenderregeling Investeringsbudget Stedelijke vernieuwing 3 ISV . (4)
- Verdelingsverordening stedelijke vernieuwing 2000 (2)
- Stimuleringsmaatregel Drentse woningmarkt (4)

3.5 Economie, recreatie/toerisme en landbouw

- Verordening Transiti II en Pieken (iwt 2-7-2011)
- Subsidieregeling Investeringspremieregeling Noord-Nederland 2008 (NIOF)
- Subsidieregeling Human Resource Management Plus 2010
- Beleidsregel Provinciaal herstructurerings Programma (PHP) 2011
- Subsidieregeling kwaliteitsinvesteringen in de toeristische sector 2000 (2)
- Subsidieregeling Ontwikkeling recreatie en toerisme (17/10/01) (2)
- Subsidieregeling Noordelijke Innovatie Ondersteuningsfaciliteit 2008 (per 22/11/09 versie 2010)
- Kaderverordening subsidies Samenwerkingsverband Noord-Nederland 2000
- Beleidsregel structuurversterking vrije tijdseconomie (1)
- Innovatief actieprogramma Drenthe 2008 – 2010 (01/04/08)
- Uitvoeringsbesluit innovatief Actieprogramma Drenthe (2010-2012) (geldig tot 01-01-2016)
- Subsidieregeling toerisme natuurlijk Drenthe 2008 – 2010 (11/10/08, gewijzigd 04/12/09) (2)
- Omnibus Decentraal-regeling Drenthe (01/01/09)
- Omnibus Decentraal-regeling Noord-Nederland
- Besluit ondermandaat SNN (geldig 14-04-2010)
- Besluit ondermandaat STINAT (geldig 19-12-2008)
- Besluit ondermandaat stichting Meer en Minder inzake SEBB particulieren (2011-2013)
- Mandaat , volmacht en machtigingsbesluit inzake aanwijzing toezicht houders NIOF en NIOF 2008

**Onderstaande regeling is alleen nog van belang voor afrekening van lopende projecten.**

- Subsidieregeling reserve stimulering vitaal platteland Drenthe (01/07/05)

3.6 Cultuur en welzijn

- Subsidieverordening jeugdzorg Drenthe en Controleprotocol jeugdzorg (01/01/11)
- Beleidsregel wonen, zorg en welzijn
- Beleidsregel subsidieverlening Culturele en Museale Agenda 2009-2012 (3)
- Beleidsregel bijzondere evenementen (1)
- Regeling culturele gemeente van Drenthe (3)
- Reglement culturele prijs van Drenthe

**4 WATER, (WATER)WEGEN, VERKEER EN VERVOER**

- Verordening Provinciale Commissie Verkeer- en Vervoerberaad Drenthe (06/06/01)
- Financieel Protocol Convenanten Duurzame stedelijke bereikbaarheid 2006-2008 (09/09/08)
- Aanbestedingsbeleid voor werken 2010 (08/01/10)
- Aanbestedingsbeleid voor diensten en leveringen (01/01/10)
- Verordening alleenrecht Stichting Bewegwijzering NL (i.w. per 01/01/2012 )

**5 NATUUR EN MILIEU**

- Bodemnota 1 en 2 Werk maken van eigen bodem (oktober 2008)
- Reglement Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe (02/02/99)
- Beleggingsstatuut Fonds nazorg gesloten stortplaatsen (30/11/10)
- Beleidsregel voor nazorgplannen ex artikel 8.49 Wet milieubeheer (22/06/04), inclusief rekenmodule (gewijzigd 6 januari 2011).
- Subsidieverordening Natuur en landschapsbeheer
- Subsidieregeling natuur en landschap.

**8 CULTUUR EN WELZIJN**

- Provinciale monumentenverordening 2007 (24/03/'07)
- Beleidsregel financiering instandhouding provinciale monumenten in Drenthe
- Uitvoeringsvoorschriften instandhouding provinciale monumenten in Drenthe, Leidraad te financieren instandhoudingkosten laagrentende leningen
- Uitvoeringsvoorschriften instandhouding provinciale monumenten in Drenthe, Leidraad laagrentende lening (4)

**9 OMGEVING**

- Provinciale omgevingsverordening (gewijzigd 19-11-2011)

**Bijlage 1a bij het kader interne regelgeving met financiële beheershandelingen 2012 d.d. 1 juni 2012**

| Normenkader Externe regelgeving |
|---|
| Het gaat om de volgende regelgeving:<br>■ Algemene wet bestuursrecht<br>■ Europese aanbestedingsrichtlijnen<br>■ artikelen 107,108 en 109 van het VWEU<br>■ Relevante Vo van de EU, inclusief alle richtsnoeren (inclusief kader richtlijn water)<br>■ Wet op het BTW compensatiefonds (BCF)/ Wet Omzetbelasting<br>■ Algemene wet inzake Rijksbelastingen<br>■ EU kaderverordening Plattelandsontwikkeling Leader + Verordening Europese Structuurfondsen (inclusief POP, EPD)<br>■ WILG<br>■ Reconstructiewet<br>■ Landinrichtingswet<br>■ Nationaal bestuursakkoord water<br>■ Invorderingswet<br>■ Besluit rivierdijkversterking<br>■ Subsidieregeling (PSAN, PSN, SVNL en SKNL |

**Bijlage 1b bij het kader interne regelgeving met financiële beheershandelingen 2012 d.d. 1 juni 2012**

| Normenkader Interne regelgeving voor DLG/DR |
|---|
| Het gaat om de volgende LNV regelgeving:<br>■ 1.2.10. Besluit mandaat, volmacht en machtiging gedeputeerde staten 2004<br>■ 3.3.2 Subsidieregeling natuurbeheer Drenthe (25/07/07 tw kracht tot 01/01/07)<br>■ 3.3.3. Subsidieverordening Natuur en Landschapsbeheer (van kracht tot 01/01/2017)<br>■ 3.3.4 Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap |

Notes

1. Regelingen zijn door GS ingetrokken per 1 juli 2012. Door GS is bepaald dat deze regelingen nog van toepassing blijven op het vaststellen van onder die regelingen voor 1 juli 2012 verstrekte subsidies
2. PS is op 6 juni 2012 voorgesteld om de regelingen in te trekken en daarbij te bepalen dat de regelingen nog van toepassing blijven op het vaststellen van onder die regeling verstrekte subsidies.
3. Betreft door GS vast te stellen subsidieregelingen per 1 juli 2012
4. Betreft door GS in een later stadium (2012) door GS aangepast vast te stellen subsidie-regelingen

## Kader externe regelgeving met financiële beheershandelingen 2012 d.d. 1 juni 2012

**0.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen**

- Wet Fido (gewijzigd 01/01/09)
- Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden (Ruddo) (gewijzigd 03/04/09)
- Financiële verhoudingswet (provinciefonds)
- Provinciewet
- Invorderingswet
- Besluit Begroting en Verantwoording
- Regeling van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties van 7 juli 2006, houdende regels met betrekking tot de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen in de jaarrekening van provincies en gemeenten (Regeling verantwoordingsinformatie specifieke uitkeringen)
- Informatie voor derden (IV3)
- Wet op het BTW compensatiefonds
- Wet omzetbelasting
- Algemene Wet inzake rijksbelastingen

**1.1 Bestuurlijke aangelegenheden**

- Burgerlijk Wetboek
- Wet gemeenschappelijke regelingen
- Artikelen 107,108 en 109 Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VwEU)
- Algemene wet bestuursrecht
- Wet dwangsom en beroep bij niet tijdig beslissen (01/10/09)

**3.1 Beheer en onderhoud**

- Europese aanbestedingsrichtlijnen voor werken, diensten en leveringen
- Besluit aanbestedingsregels voor overheidsopdrachten (01/12/05)
- Wegenwet
- Waterstaatswet 1900

**3.2 Verkeer**

- BDU
- Besluit BDU verkeer en vervoer
- Uitvoeringsregeling en beleidsregel BDU verkeer en vervoer
- Wet Luchtvaart
- Besluit Burger Luchthavens
- Regeling Burgerluchthavens en militaire luchthavens

**Vervoer**

- Wet personenvervoer
- Besluit infrastructuurfonds

**4.0 Waterhuishouding**

- Waterschapswet (gewijzigd 22/12/09)
- Waterwet (22/12/09)
- Invoeringswet Waterwet (22/12/09)

**5.0 Milieu Algemeen**

- Wet milieubeheer
- Wijzigingsregeling subsidieregeling BANS klimaatconvenant (vereenvoudiging subsidievoorwaarden en vaststelling Prestatie kaart provincies)
- Wet sanering industrielawaai
- Subsidieregeling programmafinanciering Externe Veiligheid (i.v.m. afwikkeling Programma 2006-2010)
- Besluit OM afdoening
- Bestuurlijke strafbeschikking milieu (i.w. 2012)

**5.1 Bodem**

- Wet bodembescherming
- Wet stedelijke vernieuwing
- Regeling financiële bepalingen bodemsanering
- Besluit financiële bepalingen bodemsanering
- Besluit uniforme saneringen
- Regeling uniforme saneringen
- Besluit bodemkwaliteit
- Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen

**5.2 Vergunningverlening en handhaving milieubeheer**

- Ontgrondingenwet
- Wet algemene bepalingen omgevingsrecht.

**6.1 Natuur**

- Kaderwet LNV subsidies
- Subsidieregeling natuurbeheer
- Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer
- Flora- en Faunawet
- Boswet: schadevergoeding
- Natuurbeschermingswet 1998 (gewijzigd 31/12/11)

**6.2 Plattelandsbeleid**

- Landinrichtingswet
- Wet inrichting Landelijk gebied

**7.0 Economie**

- Algemene groepsvrijstellingsverordening 2008
- artikelen 107, 108 en 109 Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VwEU)
- Kaderwet EZ-subsidies
- Wet toezicht Europese subsidies
- Beschikkingen EZ-Kompas/ D2 Beschikking Operationeel Programma voor Noord Nederland (OP-EFRO)
- Beschikking Operationeel Programma voor Noord Nederland (OP-EFRO)
- Plattelandsontwikkelingsprogramma Nederland
- Europees programma Innovatieve Acties CCI 2005 NL 16 0 PP 002
- Gebiedsopgave Zuidoost-Drenthe 2007-2013
- Algemene groepsvrijstellingsverordening nr 800/2008

Onderstaande regelgeving is van belang voor zover de provincie Drenthe cofinanciering verstrekt aan projecten die tevens financiering uithoofde van deze regelingen ontvangen, omdat dan de ASV niet van toepassing is.

- Standaardvoorwaarden voor projecten uitgevoerd in het kader van het Kompasprogramma, voor EFRO en EZ/KOMPAS
- Standaardvoorwaarden voor projecten uitgevoerd in het kader van Pieken in de Delta Noord Nederland, het Operationeel programma Noord Nederland

**7.1 Toerisme en recreatie**

- EG verdrag 70/2001

**7.2 Landbouw**

- artikelen 107, 108 en 109 Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VwEU)

**8.0 Welzijn**

- Wet maatschappelijke ondersteuning

**8.2 Cultuur**

- Wet op specifiek cultuurbeleid
- Bekostigingsbesluit cultuuruitingen
- Regeling subsidie en uitkeringen cultuuruitingen
- Monumentenwet
- Mediawet
- Regeling uitkeringen cultuurbereik 2005-2008 (vervalt per 01/01/11)

**Jeugdzorg**

- Wet op de jeugdzorg
- Uitvoeringsbesluit Wet op de jeugdzorg
- Regeling bekostiging jeugdzorg
- Landelijk beleidskader Jeugdzorg 2009-2012

**9.0 Ruimtelijke ordening**

- Wet Ruimtelijke ordening
- Crisis en herstel wet
- Besluit Algemene regels Ruimtelijke Ordening
- Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo)

**9.1 Volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing**

- Wet ruimtelijke ordening
- Invoeringswet Wet ruimtelijke ordening en uitvoeringsbesluiten
- Wet Stedelijke vernieuwing (gewijzigd 24-04-08, staatsblad 2008 nr. 167 i.v.m Sisa)
- Invoeringswet stedelijke vernieuwing

**Inkopen**

- Europese aanbestedingsrichtlijnen levering
- Europese aanbestedingsrichtlijnen werken
- Europese aanbestedingsrichtlijnen diensten
- Besluit aanbestedingsregels voor overheidsopdrachten (01/12/05)

**Personeel**

- Ambtenarenwet
- Fiscale wetgeving
- Sociale verzekeringswetten
- Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers
- Rechtspositiebesluit Commissarissen van de Koningin
- Rechtspositiebesluit Gedeputeerden

# 3 Afkortingenwijzer

| | |
|---|---|
| AvA | Algemene vergadering van aandeelhouders |
| BANN | Bestuursacademie Noord-Nederland |
| BAPG | Besluit accountantscontrole provincies en gemeenten |
| BBE | Biobased Economy |
| BBL | Bureau Beheer Landbouwgronden |
| BBV | Besluit Beheer en Verantwoording gemeenten en provincies 2004 |
| BDU | Brede Doeluitkering |
| BOA | Buitengewoon opsporingsambtenaar |
| BW | Burgerlijk Wetboek |
| BW | Bestuursakkoord Water |
| CAO | Collectieve Arbeidsovereenkomst |
| CBK | Centrum Beeldende Kunst |
| CBL | Cross Border Lease |
| CJG | Centrum voor Jeugd en Gezin |
| CVV | Collectief Vraagafhankelijk Vervoer |
| DBL | Drentse Bedrijfslocaties |
| DEO | Drentse Energie Organisatie |
| DLG | Dienst Landelijk Gebied |
| DPE | Dierenpark Emmen |
| EANN | Energie Akkoord Noord-Nederland |
| EHS | Ecologische Hoofdstructuur |
| ETP | Energie Totaal Project |
| EU | Europese Unie |
| FBE | Faunabeheerseenheid |
| GAE | Groningen Airport Eelde |
| GFT | Groente- Fruit- en Tuinafval |
| GLB | Gemeenschappelijk Landbouwbeleid |
| HANN | Healthy Ageing Netwerk Noord-Nederland |
| HNW | Het Nieuwe Werken |
| HNW | Het Nieuwe Werken |
| HRM | Human Resources Management |
| HUP | Handhavingsuitvoeringsprogramma |
| HUP | Handhavingsuitvoeringsprogramma |
| IAD | Innovatief Actieprogramma Drenthe |
| IGO | Integrale Gebiedsontwikkeling |
| ILG | Investeringsbudget Landelijk Gebied |
| IPO | Interprovinciaal Overleg |
| ISV | Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing |
| IVV | Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer |
| KCA | Klein Chemisch Afval |
| KCC | Klant Contact Centrum |
| KEI | Kader voor Economische Investeringen |
| KRW | Kaderrichtlijn Water |
| KTO | Klanttevredenheidsonderzoek |
| LMA | Landelijk Meldpunt Afvalstoffen |
| LvDO | Leren voor Duurzame Ontwikkeling |

| | |
|---|---|
| MIRT | Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport |
| MKB | Midden- en Kleinbedrijf |
| MRB | Motorrijtuigenbelasting |
| NAR | Nederlands Adviesbureau voor Risicomanagement |
| NME | Natuur- en Milieu Educatie |
| NOM | Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland |
| NUP | Nationaal UitvoeringsProgramma |
| OV-Bureau | Openbaar Vervoerbureau Groningen-Drenthe |
| PAS | Programmatische Aanpak Stikstof |
| pMJP | provinciaal Meerjarenprogramma |
| POP II | Provinciaal Omgevingsplan II |
| POV | Provinciale Omgevingsverordening |
| PVVP | Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan |
| REP | Ruimtelijk-Economisch Programma |
| RHC | Regionaal Historisch Centrum |
| RSP | Regiospecifiek Pakket |
| RUD | Regionale Uitvoeringsdienst |
| RUG | Rijksuniversiteit Groningen |
| RvC | Raad van Commissarissen |
| SER | Sociaal-economische raad |
| SHD | Samenwerking Handhaving Drenthe |
| SMART | Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch, Tijdgebonden |
| SNN | Samenwerkingsverband Noord-Nederland |
| SPV | Special Purpose Vehicle |
| UvW | Unie van Waterschappen |
| VES | Versterking Economische Structuur |
| VJN | Voorjaarsnota |
| VNG | Vereniging van Nederlandse Gemeenten |
| VTH | Vergunningverlening, toezicht en handhaving |
| WABO | Wet algemene bepalingen omgevingsrecht |
| WHVBZ | Wet Hygiëne en Veiligheid Badinrichtingen en Zwemgelegenheden |
| WKO | Warmte-Koude Opslag |
| Wm | Wet Milieubeheer |
| WMD | NV Waterleidingmaatschappij Drenthe |
| WMO | Wet Maatschappelijke Ondersteuning |
| WON | Wet Onafhankelijk Netbeheer |
| WRO | Wet op de ruimtelijke ordening |
| ZAT | Zorg- en Adviesteam |

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
19 december 2012

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de statenadviseur mede te delen.*

## *Samenvatting*

**van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid**

gehouden op 28 november 2012

WOENSDAG STATENDAG

# SAMENVATTING

**Vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid**

**Woensdag 28 november 2012**

*U kunt de agendavoorstellen en de ingezonden brieven, evenals de samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

De lijst met toezeggingen tot en met de vergadering van 28 november 2012 (*deze vergadering)* is als bijlage opgenomen bij deze samenvatting.

**Aanwezig:**
A. Huizing (voorzitter)
Mevrouw M. Bakker (PvdA)
H. Beerda (PvdA)
A.A.P.M. van Berkel (PVV)
J.A. van Dalen (D66, vv. mevrouw Van der Tol)
D.B. Dijkstra (CDA)
mevrouw G.M. van Dinteren (GroenLinks)
R. Fokkens (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
J.N. Kuipers (GroenLinks)
F.W. van Lookeren Campagne (D66)
mevrouw W.M. Meeuwissen-Dekker (VVD)
J.M.L. van Middelaar (SP)
mevrouw L.A. Smits (SP)
J.L. Stel (VVD)
mevouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
A. Timmerman (VVD)
mevrouw M.C.J. van der Tol (D66)
A. Vorenkamp (PVV)
Th.J. Wijbenga (CDA)

mevrouw R. Veenstra, statenadviseur

**Voorts aanwezig de leden van GS:**
Mevrouw T. Klip-Martin (VVD)
A. van der Tuuk (PvdA)
H. Brink (VVD)

**Afwezig:**
F. van Rhee (groep van Rhee)
J.A. van Berkum (CU)

**1. Opening**

**2. Vaststelling van de agenda**
Agenda wordt conform vastgesteld.

**3. Samenvatting vergadering 31 oktober 2012 en de lijst van toezeggingen**
Samenvatting wordt conform vastgesteld.

Toezeggingen:
**Korte termijn**
Toezegging 1: brief Smalbroek/Lheebroek 14 juni 2012
Gedeputeerde Klip geeft hierop een mondelinge toelichting.
De PvdA geeft aan toch graag voor de zorgvuldigheid de toelichting op papier te willen hebben omdat er nu een traject in werking gaat.
*Gedeputeerde Klip zegt het volgende toe*: Er komt een memo met toelichting

Toezegging 4. OV chipkaart
Is in de vergadering van 31 oktober jl. mondelinge toegelicht door de heer Brink. Aan het einde van de toelichting gaf hij aan nogmaals de problematiek (bij het extra inzetten van bussen zouden extra kosten worden gemaakt) onder de aandacht te brengen van het OV-bureau,. Het OV-bureau herkent het probleem niet.
De CDA, gaat de heer Brink een aantal mails doorsturen waaruit blijkt dat het wel degelijk een probleem is.

**Lange termijn**
Toezegging 5. rapport van de SER; Brief is inmiddels vertrekt aan de commissie. (Vergadering B&F, 7 november 44/3.4/2012007238)
Toezegging 6. gebiedsvisie Windenergie
*Gedeputeerde Klip zegt het volgende toe*: Voor het kerstreces wordt het rapport toegestuurd.

**4. Ingekomen stukken**
De PVV wil graag aandacht voor ingekomen brief nummer B.5 van de heer Muijzert.
Brief A.2 Subsidieregeling Impuls, VVD gaat hierover een schriftelijke vraag stellen.
Brief A.4, Verlenging OV-concessie, voorstel deze te agenderen voor de vergadering van 9 januari.
Hiermee wordt ingestemd.
Brief A.5 , B9 en B13 worden behandeld bij agendapunt 7.
B4 en 7 wordt betrokken bij de rondvraag van de SP
B12 wordt betrokken bij de rondvraag van GL
PvdA, wil graag weten wat er gebeurt met brieven die in handen van GS worden gesteld.
De voorzitter zorgt ervoor dat de PvdA een antwoord krijgt.

**5. Rondvraag**
1. De SP heeft vragen over de biovergister in Coevorden, er zijn ook nog schriftelijke vragen gesteld door D66. De PvdA onderschrijft de vragen die gesteld worden.

*Gedeputeerde Brink:* De provincie heeft op dit moment geen rol maar volgen het wel en delen de zorgen. Het is op dit moment de verantwoordelijkheid van de gemeente en er komt een rapport van TNO.
SP geeft aan dat drie weken niets doen eigenlijk niet kan gezien de onrust in de wijk.
*Gedeputeerde Brink zegt toe:* Telefonisch contact te leggen met de gemeente.

2. GL heeft vragen over het terugtrekken van de rijksbijdrage voor het knooppunt Herfte - Zwolle.
*Gedeputeerde Brink*: Het is aan de orde geweest in het bestuurlijk overleg met het ministerie. Ministerie erkent het probleem. Het probleem op lossen kost ongeveer 100 miljoen. Rond de zomer kan er een definitieve berekening komen van Pro-rail.
De vraag van de PvdA of de twintig miljoen die over is van de motie Koopmans aan Herfte te doen is nu lastig te beantwoorden want dat hangt van meerdere factoren af.

**6. IPO-, SNN- en EU- aangelegenheden**

**Geen opmerkingen**

**Mededeling:**
*Gedeputeerde Brink*: de heer Brink is rapporteur van: Comité van de Regio's.

**Statenstukken/brieven**

**7. Brief van Zandbedrijf Gasselte van 20 november 2012 over zandwinning in Gasselterveld**

Van het inspreekrecht is gebruik gemaakt door mevrouw mr. drs. I.E. Nauta, advocaat van Kienhuis Hoving

Samenvatting inbreng mevrouw Nauta namens het zandwinningbedrijf v.o.f. Echten
Er is geen uitkomst van een nieuw overleg tussen v.o.f. Echten en zandbedrijf Gasselte en voor v.o.f. Echten is daarmee de zaak afgehandeld. Kern van de zaak is dat er al 14 jaar beleid gevoerd wordt en dat er per 2013 geen zandwinning meer is in de EHS. Volgens v.o.f. Echten is er op dit moment geen reden om af te wijken van het beleid. Er is geen reden om aan te nemen dat het grondstoffenbeleid instort per 1 januari 2013. Verzoek aan commissie zich te houden aan het gevoerde beleid.

De fracties worden in de gelegenheid gesteld vragen te stellen aan mevrouw Nauta.
De vragen die gesteld worden gaan onder anderen over het substantieel winnen van beton en metselzand, of er wel activiteiten zijn in Echten en welke afspraken er zijn gemaakt. In antwoordt hierop geeft mevrouw Nauta aan dat de grondstoffen markt op geen enkel moment in gevaar komt, er wordt op dit moment voldoende beton en metselzand gewonnen en ook verkocht. Wat betreft de afspraken verwijst mevrouw Nauta naar de vergunningen die zijn verleent.

Samenvattende reactie van de fracties
De voorzitter geeft voor de beraadslaging van de fracties aan dat het agendapunt een vervolg is van de vergadering van 19 september 2012. Het standpunt van de meeste fracties op 19 september was, het college te vragen open te staan voor een overleg tussen marktpartijen en voor de uitkomst open te staan. De essentie is dat zandwinning na 1 januari strijdig is met de planologische regelgeving van de provincie. Overleg tussen partijen heeft geen resultaat opgeleverd. Hoe gaan we om met de periode na 1 januari 2013.

PvdA geeft aan dat er sinds 19 september geen nieuwe feiten en omstandigheden zijn en dat het college haar bevoegdheid juist heeft uitgevoerd. De VVD vindt dat de provincie Drenthe een consistente en betrouwbare overheid moet zijn maar heeft nog een aantal vragen voor GS o.a. over motivatie van GS over wel/niet verlengen, de combinatie van uitbreiding en een dierenpark en wanneer er een mogelijkheid is de omgevingsvisie te evalueren. CDA wil van de VVD graag een reactie op de motie van 2010 over de omgevingsvisie. Hoe dynamisch is de omgevingsvisie en kan die eventueel aangepast worden. Nieuw feit is de bereidheid van de heer Zeldenrust een eventuele schadeclaim over te nemen. SP geeft aan dat politiek keuzes maken is. Betrouwbaar en behoorlijk bestuur is hierbij belangrijk. PVV vraagt aan GS wanneer de heer Zeldenrust wel tijdig had gereageerd op de wijzigingen in het POV of dit dan verschil had gemaakt. D66 geeft aan veel kansen en mogelijkheden te zien voor de plannen van de heer Zeldenrust en Staatsbosbeheer. Ziet hier een win-win situatie. Mist de flexibiliteit die wel vaak van de staten wordt gevraagd, nu bij GS. Geeft aan dat het net als het CDA de omgevingsvisie als een dynamisch stuk ziet. Vraagt o.a. aan college wat wint/verliest de provincie als de plannen Gasselterveld wel of niet doorgaan. Vraag aan commissie: Brief toch te agenderen voor 19 december met, eventueel een voorstel van GS daarbij om bijvoorbeeld een jaar verlenging te geven om te kijken welke mogelijkheden er nog zijn. CU geeft aan dat de overheid betrouwbaar moet zijn dit geldt ook richting heer Kremer die ook heeft moeten stoppen door het nieuwe beleid. Steunen de gedeputeerde van harte omdat ze het beleid uitvoert. GL: Omgevingsvisie is zorgvuldig en hier bepalend. We staan niet achter het behandelen van de brief in PS

<u>De reactie van het college van GS wordt op hoofdlijnen als volgt verwoord:</u>
Het gaat hier om de omgevingsvisie en de vergunning aan de heer Zeldenrust.
Alles afwegend houden we vast aan het beleid dat is vastgesteld door de staten dit zijn namelijk de kaders waar binnen GS opereert. De motieven hiervoor zijn op de vergadering van 19 september en in een brief van 12 juli uitvoerig aan de orde geweest. Het is in strijd met de omgevingsvisie en met het beleid sinds 2004. Voor GS is dit besluit onherroepelijk en per 1 januari 2013 moeten de installaties verwijderd zijn. Er is inderdaad ook een verzoek ingediend voor uitbreiding. De mogelijkheid om de omgevingsvisie te evalueren of te herijken is aan de staten.
De motie waar door de VVD over wordt gesproken is niet van toepassing omdat het slaat op vergunningen die aflopen per 2012 deze winning was altijd al bedoeld als tijdelijke winning.
Er is geen reden om te twijfelen of vof Echten genoeg zand kan winnen. GS doen geen voorstel voor de PS vergadering om de vergunning met een jaar te verlengen.

Conclusie:
De voorzitter vraagt aan de fracties of de brief op de agenda van PS van 19 december 2012 geplaatst moet worden waarbij dan de staten zelf met een initiatief voorstel moeten komen.
De fracties , behalve D66 die ja zegt, geven aan de brief niet als agendapunt te willen plaatsen op de agenda van PS van 19 december 2012.

**8. Statenstuk 2012-551, vaststelling 8e wijziging provinciale Omgevingsverordening Drenthe en aanvulling Omgevingsvisie Drenthe**

Samenvattende reactie van de fracties
Alle fracties stemmen in met het voorstel. Er worden nog een aantal aanvullende vragen gesteld door de fracties van PvdA, SP, D66 en de PVV
(PvdA) Onduidelijkheid over het beheer en de kosten van Erica-Ter Apel. Hoe vinden de gedeputeerde en de commissie het dat de provincie beheerders aanwijst zonder dat de financiën zijn afgerond. (SP) Vanwaar de beperking tot bovenregionale vaarwegen en komt er nog een ander voorstel volgend jaar m.b.t. de beheersafspraken? (PVV) Hoe gaat het met de discussies met waterschap Hunze en A's

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
*Gedeputeerde Klip:* Het aanwijzen van de functie vaarweg en vervolgens het beheer aanwijzen moet voor 31 december 2012 gedaan worden. Van het traject Erica Ter-Apel gaat 22 kilometer naar de waterschappen en 14 kilometer naar de gemeente. Het klopt dat er nog geen overeenstemming is met Hunze en A's over de financiën maar daar gaan we uitkomen. Mocht dit niet het geval zijn dan wordt dit teruggekoppeld aan de commissie.
De vraag van de SP of er weer nieuwe wijziging POV komen klopt, dit veranderd voortdurend maar niet wat betreft de financiën

*Gedeputeerde Brink:* Het klopt dat er bij aanvang van het project geen afspraken zijn gemaakt over het beheer en dat moet wel als je iets bouwt. Problemen zullen er nu niet komen in het project Erica-Ter Apel.

De voorzitter vat de discussie als volgt samen:

Het wordt een A-stuk.

**10. Mededelingen**
Uitnodiging van Staatsbosbeheer aan de commissie OGB voor een bezoek aan Staatsbosbeheer. De commissie stemt hiermee in.

**11. Sluiting**
De volgende vergadering zal plaatsvinden op woensdag 9 januari 2013.

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 9 januari 2013,

, voorzitter

, statenadviseur

| Toezeggingenlijst Statencommissie Omgevingsbeleid, stand van zaken 28 november 2012 (inclusief PS 14 november 2012) | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Naam** | **Omschrijving** | **Startdatum** | **Einddatum** | **Stand van Zaken** |
| **Korte termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Brief Smalbroek/Lheebroek 14 juni 2012 | *Gedeputeerde Klip* zegt toe een reactie te geven op de brief. 28/11 er komt een memo met toelichting | 19.9.2012 | 19.12.2012 | √ Beantwoord bij memo 4 december 2012 Lis A.9 |
| 2. Ligplaatsenbesluit Dieverbrug/Dieversluis | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe dat het dat het college een reactie zal geven op de emails van de heren De Jong over het Ligplaatsenbesluit. | 19.9.2012 | 19.12.2012 | √Beantwoord bij brief Lis A.1<br>brief van 28/11/12 48.3.12.2012008178 |
| 3. Doelgroepenbeleid aanbestedingen Regiovisie | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe dat hij zal rapporteren over de resultaten van het doelgroepenbeleid bij aanbestedingen in het kader van de Regiovisie. | 19.9.2012 | 19.12.2012 | |
| 4. OV-chipkaarten | *Gedeputeerde Brink* zegt toe dat hij zal nagaan of het juist is dat er soms verkeerde bedragen worden afgeschreven van OV-chipkaarten en of het onnodig lastig is om deze bedragen terug te vorderen.<br>**31/10** mondelinge toelichting door de heer Brink, GPS-systeem bij omleidingen en menselijke fouten bij invoeren van een ritten zorgt voor verkeerde afschrijvingen toch gaat 98% goed. ***Gedeputeerde Brink zegt toe***<br>Gaat nogmaals aandacht voor deze problematiek vragen en bespreekt dit met het OV-bureau.<br>28/11: bij navraag van de heer Brink bij het OV-bureau, geeft deze aan dat het probleem niet speelt/bekend is | 19.9.2012 | 19.12.2012 | De CDA, gaat de heer Brink een aantal mails doorsturen waaruit blijkt dat het wel degelijk een probleem is |
| 5. Biovergister Coevorden | *Gedeputeerde Brink* zegt toe telefonisch contact te leggen met de gemeente | 28.11.2012 | 09.01.2013 | |
| 6. (PS 14/11) Natuurbeleid | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe wederom met de commissie in discussie te gaan over het oppakken van vervallen Rijkstaken (natuurbeleid) | 14.11.2012 | 14.02.2013 | |
| 7. (PS 14/11) Instrument Drentse maat | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe om het instrument Drentse maat niet alleen bij natuur maar ook bij landbouwstructuur versterking te betrekken | 14.11.2012 | 14.02.2013 | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 8. (PS 14/11) Aanbestedingen | *Gedeputeerde Brink* zegt toe, in het eerste kwartaal 2013 een overzicht naar de staten te sturen van de resultaten van de provinciale aanbestedingen in de laatste twee jaar | 14.11.2012 | 31.03.2013 | |
| 9. (PS 14/11) Bereikbaarheid platteland | *Gedeputeerde Brink* zegt toe OV platteland/bereikbaarheid mee te nemen in de kaderstellende nota Vitaal Platteland. | 14.11.2012 | 14.02.2012 | |
| 10. (PS 14/11) korte afstands radio (KAR) | *Gedeputeerde Brink* zegt toe begin januari 2013 terug te zullen komen op de 'groene golf' voor hulpverleningsdiensten | 14.11.2012 | 09.01.2013 | |
| 11. (PS 14/11) Isoleren van gebouwen | *Gedeputeerde Klip* zegt toe dat de staten binnen afzienbare tijd een schrijven ontvangen over de resultaten van het isoleren van gebouwen (100.000 woningenplan) | 14.11.2012 | 14.02.2013 | |
| 12. (PS 14/11) Vitaal platteland | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe een kaderstellende nota Vitaal platteland op te stellen en naar de staten te sturen die voor 13 februari 2013 in de Statencommissie geagendeerd kan worden, In de kadernota zal het Openbaar Vervoer in het landelijk gebied worden mee genomen. | 14.11.2012 | 13.02.2013 | |
| 13. (PS 14/11 ) Bedrijvigheid | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe dat in het ' ambtenaren' handboek voor kernwaarden de term bedrijvigheid zal worden opgenomen (omgevingsvisie) | 14.11.2012 | 14.02.2013 | |
| 14. (PS 14/11) Regionale woningbouw | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe dat de woningbouwvisies begin 2013 naar de staten worden toegezonden | 14.11.2012 | 14.02.2013 | |
| **Lange termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Bedrijventerreinen in de Regio Assen-Groningen | *Gedeputeerde Haarsma* zegt toe Provinciale Staten te betrekken bij de voortgang van de bedrijventerreinen in de Regio Assen-Groningen.<br><br>(overgenomen door gedeputeerde Munniksma)<br><br>***Gedeputeerde Munniksma verwacht een rapport*** rond bedrijventerreinen voor het einde van het jaar. Het kan in december of januari **2013** in de Staten worden voorgelegd. | 25-11-2009 | 31.01.2013 | OGB 09.02.2011: Gedeputeerde Haarsma zegt toe dat de commissie hier z.s.m. een brief over ontvangt.<br>OGB: 21.09 2011: het traject loopt binnen de Regiovisie. N.a.w. niet meer in 2011 afgerond.<br>OGB 30.11.2011: De gedeputeerden RO en Wonen zijn gemandateerd om te komen met een bijstelling v.w.b. de bouwopgave waaronder begrepen die van de bedrijventerreinen.<br>OGB 22.02.2012 De gedeputeerde geeft aan dat er formele stukken komen. |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 2. Biobased Economy | *Gedeputeerde Klip* zegt toe: dat de commissie de visie over Biobased Economy ontvangt<br>*Gedeputeerde vd Tuuk* zegt toe: in 1e kwartaak 2013 met een visie te komen | 11-01-2012 | 31-03-2013 | Overzetten naar commissie C&E, afspraak van 8 mei 2012 met de commissievoorzitters. |
| 3. Resultaten DEO | *Gedeputeerde Klip* zegt toe: dat PS elk jaar een terugkoppeling krijgt van de resultaten van de DEO. | 11-01-2012 | 31-01-2013 | |
| Brief van college van Gedeputeerde Staten d.d. 9 november 2011 over Stand van zaken aanleg recreatieve vaarverb. Erica-Ter Apel | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe: In de regionale woonvisies zullen ook de plannen uit de particuliere sector worden meegenomen. De gedeputeerde koppelt de opvatting van de gemeente terug aan de commissie. | 18.01.2012 | 31.12.2012 | |
| 4. IPO-, SNN- en EU-aangelegenheden | *Gedeputeerde Brink* zegt toe: het rapport van de SER over de Smart Specialization Strategy aan de commissie te verstrekken. | 28.03.2012 | 31.12.2012 | Brief is inmiddels vertrekt aan de commissie (vergadering B&F 7 november 44/3.4.2012007238 |
| 5. Gebiedsvisie Windenergie | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe dat nog in 2012 de Gebiedsvisie in de Veenkoloniën aan de orde gebracht zullen worden.<br><br>28/11 G*edeputeerde Klip* zegt toe dat voor het kerstreces het rapport wordt toegezonden | 19.09.2012 | 25.12.2012 | Brief van 16 oktober 2012 over Gebiedsvisie windenergie, rapport Windenergie Drenthe in de gemeenten Emmen en Coevorden. In november gesprekken met gemeenten. Totale visie zal voor de kerst afgerond zijn. **18 december presentatie. √ 9 januari in de commissie** |
| 6. Evaluatie AFLO nieuwe stijl | Als in de Statenvergadering van 10 oktober 2012 wordt besloten de AFLO nieuwe Stijl te starten, zal deze rond de zomer van 2014 geëvalueerd worden. | 19.09.2012 | 23.09.2014 | |
| 7. (PS 14/11) Agro deal Noord-Nederland | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe dat zodra er meer over het initiatief bekend is (Agro deal Noord Nederland) is er terugkoppeling komt in de staten | 14.11.2012 | 14.05-2013 | |
| **M 2012-04**: Schrappen van complementaire doelen in Natura 2000 gebieden. | PS roepen GS op om:<br>- de complementaire doelen te schrappen in die Natura 2000 gebieden waarvoor de provincie Drenthe verantwoordelijk is;<br>- de vergunningverlening van Natuurbeschermingswet hierop met terugwerkende kracht aan te passen voor de gehele provincie en alle Natura 2000 gebieden zodat complementaire doelen geen hinder meer vormen voor vergunningverlening;<br>- de beheerplannen hierop aan te passen;<br>- de motie zo spoedig mogelijk uit te voeren, doch uiterlijk 1 oktober 2012 en de Staten te informeren over de voortgang, | 18.04.2012 | | PS 18.04.2012: De motie is aangehouden in afwachting van het toegezegde overzicht van de complementaire doelen in Natura 2000 gebieden.<br><br>Er is een memo in voorbereiding die aan de Staten zal worden toegezonden.<br><br>√ Lis A.10, brief 12 december 2012 50/3.2/2012008430 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | | Complementaire doelen N2000 |
| **M 2012-17**; Verduurzaming voertuigen in Drenthe | Het college van GS op te dragen een Energie Impuls voor het rijden op duurzame brandstoffen te realiseren, in te passen in het programma Klimaat en Energie of financiering via derden, met een maximum budget van € 500.000,- voor een periode van drie jaar, waarbij het uitgangspunt is een reductie van maximaal 50% van de ombouwkosten voor de autobezitter, | 14.11.2012 | | |
| **M2012-20;** Aanbestedingsvoordeel N33 | Dragen het college op;<br>-om in overleg te treden met Rijkswaterstaat, de uitvoerende aannemer, de provincie Groningen en de deelnemende gemeenten om voorstellen uit te werken om besparingen binnen het ontwerp en tijdens de uitvoering, te herinvesteren in verbeteringen op het gebied van milieu9geluid) landschap (inpassing0 of anderszins in en om de verdubbelde aanleg van de N33, binnen de grenzen van contractuele mogelijkheden;<br>-bij de definitieve afrekening van de verdubbeling het dan resterende Drentse del van het aanbestedingsvoordeel te laten terugvloeien naar de algemene reserve;<br>-er bij het Rijk op aan te dringen het rijksdeel niet terug te laten vloeien naar het Rijk;<br>Over de hierboven genoemde drie punten uiterlijk in januari 2013 aan de provinciale staten te rapporteren en met PS te overleggen, zodat bij de uitvoering van het werk rekening kan worden gehouden met de uitkomsten. | 14.11.2012 | | |

*Besluitenlijst*

---

**van de vergadering van**
**Provinciale Staten van Drenthe**

---

gehouden op woensdag 19 december 2012

---

# BESLUITENLIJST

## Vergadering van Provinciale Staten van Drenthe
## Woensdag 19 december 2012

*U kunt de statenvoorstellen en de ingezonden brieven, alsmede de besluitenlijsten en samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

Ingediende moties zijn als bijlage opgenomen bij deze besluitenlijst.

**Aanwezig:**
J.Tichelaar (voorzitter)
J.Slagter (PvdA) (vicevoorzitter)
mevrouw C. Aarsbergen-Ligtvoet (VVD)
*tot en met agendapunt H*
mevrouw M. Bakker (PvdA)
J.J. Baltes (VVD)
H. Beerda (PvdA)
R. Beimers (PVV)
A.A.P.M. van Berkel (PVV)
H.H. van de Boer (VVD)
J.A. van Dalen (D66)
D.B. Dijkstra (CDA)
mevrouw G.M. van Dinteren (GroenLinks)
H.N. van Eekelen (SP)
R. Fokkens (PvdA)
mevrouw R.S. Goettsch (PvdA)
E. Hemsteede (PvdA)
mevrouw R. Horasan (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
A. Huizing (PvdA)
mevrouw T. Hummel (PvdA)
mevrouw M.S. Irrgang-Borsboom (VVD)
*vanaf agendapunt I*
mevrouw M.J. Kaal (CDA)
A. Kerstholt (VVD)
H. Klaver (CDA)
mevrouw W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen (CDA)
mevrouw W.M. Meeuwissen-Dekker (VVD)
P.H. Oosterlaak (SP)
mevrouw J.M. Pannekoek-van Toor (VVD)
F. van Rhee (Groep Van Rhee)
mevrouw L.A. Smits (SP)
J. Smits (VVD)
J.L. Stel (VVD)
T. Stelpstra (ChristenUnie)
mevrouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
A.Timmerman (VVD)
N.A. Uppelschoten (PVV)
E.R. Veenstra (PvdA)
H.J. van der Ven (CDA)
Th.J. Wijbenga (CDA)
P.A. Zwiers (PvdA)

mevrouw S. Buissink, griffier

**Voorts aanwezig de leden van GS:**
mevrouw T. Klip-Martin (VVD)
R.W. Munniksma (PvdA)
A. van der Tuuk (PvdA)
H. Brink (VVD)

**Afwezig:**
mevrouw M.C.J. van der Tol (D66)
mevrouw G.H. Smith (GroenLinks)
J. Vester (SP)

**A/B. Opening en mededelingen**

De voorzitter opent de vergadering om 13:30 uur.

*Gedeputeerde Munniksma* geeft aan dat op 18 december jl. een bijeenkomst is gehouden over de gebiedsvisie Windenergie Drenthe. In de bijeenkomst zijn rapporten uitgedeeld. Het aantal exemplaren was onvoldoende om op dat moment ook aan de statenleden te overhandigen. Op korte termijn is het rapport ook beschikbaar voor alle statenleden.

**C. Vaststelling van de agenda**

Aan de agenda worden op voorstel van de VVD en de CU twee moties vreemd aan de orde van de dag toegevoegd. Over het Europa Servicepunt (ESP) door de fractie van de VVD en over de werkgelegenheid Penitentiaire Inrichtingen Noord-Nederland van de fractie door de CU. Deze moties worden toegevoegd als agendapunt K1 en K2.

**D. Vaststellen besluitenlijst van de vergadering van PS van 14 november 2012**

De besluitenlijst wordt ongewijzigd vastgesteld.

**E. Ingekomen stukken**

De ingekomen stuken worden conform de voorstellen op de lijst van ingekomen stukken afgehandeld, met dien verstande dat A1 wordt betrokken bij agendapunt J6 (jeugdzorg) en niet zoals staat vermeld bij agendapunt J4.
De punt A2 en A6 over het gevangeniswezen kunnen worden betrokken bij agendapunt K2.

De fractie van D66 vraagt naar aanleiding van punt A7, uitstel beantwoording schriftelijke vragen over biovergisting, om deze vragen z.s.m. af te handelen. D66 wil dit onderwerp op zo kort mogelijke termijn bespreken in een statencommissie.

*Gedeputeerde Brink* antwoordt dat dit geen probleem is. Het antwoord zal zo snel als mogelijk is naar de staten worden gestuurd.

**F. Rondvraag**

<u>Woningmarkt provincie Drenthe</u>
De PvdA maakt zich ernstige zorgen over de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt met name wat betreft de woningmarkt. Hierbij worden enkele voorbeelden genoemd. Dit heeft grote gevolgen voor de werkgelegenheid, de verhoogde druk op de huurmarkt en het verdwijnen van vakmanschap. In het voorjaar komt het college volgens afspraak met meer informatie. De PvdA wil het probleem nu aan de orde stellen en stelt daarbij een aantal vragen. Kern van de vragen is of het college van GS mogelijkheden ziet om de woningmarkt uit het slop te trekken, bijvoorbeeld door een stadsvernieuwingsfonds, het versoepelen van regels etc.
GS worden verzocht om op korte termijn met een daadkrachtig plan naar de staten te komen.

De VVD stelt voor om over dit onderwerp een statenontmoeting (SO) te organiseren waarbij het initiatief van het CDA (om als woordvoerders woningbouw met de gedeputeerde in gesprek te gaan) kan worden meegenomen maar ook de economische ontwikkelingen, de versnellingsagenda en Vitaal platteland alsmede de beantwoording van schriftelijke vragen die de VVD over dit onderwerp heeft gesteld.
Het CDA sluit hierbij aan maar merkt ook op niet enthousiast te zijn om daar waar het Rijk steken laten vallen dit op te vullen met provinciale middelen.
D66 vult aan met de opmerking dat de provincie een voorwaardescheppende rol heeft. Ook zou geïnvesteerd kunnen worden in het energie neutraal maken van de bestaande woonvoorraad.
De SP kan zich vinden in het voorstel van de PvdA, maar wijst wel op de besluiten van het huidige kabinet waaraan ook de PvdA deelneemt.

De heer Beerda ervaart de reacties als steun voor zijn vragen en omarmt het voorstel om niet nu de discussie te voeren maar om over dit onderwerp zo spoedig mogelijk een SO te organiseren.

*Gedeputeerde Munniksma* geeft aan dat ook het college een bijdrage wil leveren aan een goede discussie. Hij wijst er op dat bij dit onderwerp niet alleen de economische kant een rol speelt.
Hij is een voorstander van een goed voorbereide SO in januari/februari waar ook anderen partijen dan de politiek aanwezig kunnen zijn zoals makelaars, woningbouwers, woningcorporaties en notarissen.
Desgevraagd geeft hij aan dat het voorgenomen banenplan (gedeputeerde vd Tuuk) hierbij kan worden betrokken.

Gedeputeerde staten zeggen het volgende toe:
*Gedeputeerde Munniksma*: zegt toe dat het college van GS een bijdrage wil leveren aan de Statenontmoeting over het onderwerp woningmarkt Drenthe.

**G. Onderzoek geloofsbrieven van mevrouw M.S. Irrgang-Borsboom (VVD)**

De geloofsbrieven van mevrouw Irrgang-Borsboom worden onderzocht door de commissie van onderzoek bestaande uit de heren B. Hemsteede (PvdA), T.Stelpstra (CU) en D. Dijkstra (CDA).
De heer Dijkstra brengt als rapporteur verslag uit en geeft aan dat de geloofsbrieven in orde zijn bevonden en adviseert de staten om mevrouw Irrgang-Borsboom toe te laten als statenlid.

De voorzitter concludeert dat de staten dit advies overnemen en mevrouw Irrgang-Borsboom daarmee kan worden toegelaten tot Provinciale Staten van Drenthe. Daarmee is mevrouw C. Aarsbergen-Ligtvoet (VVD) geen lid meer is van Provinciale Staten.

**H. Afscheid van mevrouw C. Aarsbergen-Ligtvoet**

De voorzitter spreekt een woord van afscheid tot mevrouw Aarsbergen en overhandigt haar een afscheidscadeau in de vorm van een houtsnede van Siemen Dijkstra.

**I. Installatie van mevrouw M.S. Irrgang-Borsboom**

Mevrouw Irrgang-Borsboom legt de verklaring en belofte af. En ondertekent de Verklaring Drentse gedragscode integriteit. Zij is hiermee toegetreden tot Provinciale Staten van Drenthe.

De voorzitter feliciteert haar met haar benoeming en geeft daarbij aan dat zij tevens is benoemd tot lid van de statencommissie Cultuur en Economie.

**J. Voorstellen**

## A-stukken:

**J-1 Statenstuk 2012-551; Vaststelling 8e wijziging Provinciale Omgevingsverordening Drenthe en aanvulling Omgevingsvisie Drenthe**

Zonder beraadslaging is het voorstel met algemene stemmen aanvaard.

**J-2 Statenstuk 2012-554; Wijziging Legesverordening Provincie Drenthe 2010**

Zonder beraadslaging is het voorstel met algemene stemmen aanvaard.

## B-stukken:

**J-3 Statenstuk 2012-549 HERZIEN; Kader revolverend financieren**

Zonder beraadslaging is het voorstel met algemene stemmen aanvaard.

**J-4 Statenstuk 2012-552; 2e bestuursrapportage 2012, 5e Begrotingswijziging en 1e Begrotingswijziging 2013**

Bijdrage van de fracties
De PvdA stemt, na beantwoording van de in de statencommissie gestelde vragen, in met het voorstel. Het CDA informeert op welke wijze de aan het afwegingskader toegevoegde punten om onder besteding te voorkomen, door GS zullen worden geïmplementeerd. D66 sluit hierbij aan. De SP geeft aan, zeker in deze tijd, moeite te hebben met de bijstorting van ruim € 2 miljoen in het pensioenfonds voor (ex-) gedeputeerden. Ook de PVV heeft hier grote moeite mee en zet nogmaals uiteen dat het niet is uit te leggen dat (ex-) gedeputeerden een beter pensioen gaan krijgen dan provinciale ambtenaren. Daarnaast is de PVV van mening dat het gereserveerde bedrag voor het vice-voorzitterschap van ENCORE terug moet naar de algemene reserve.

Reactie van de gedeputeerde
*Gedeputeerde van der Tuuk* geeft aan dat zodra onderbesteding zich voordoet deze getoetst zal worden aan het (aangevulde) beleidskader zoals dit nu is afgesproken. Hierbij zullen géén termijnen worden genoemd maar ieder jaar zal scherp aan dit afwegingskader worden getoetst en verantwoording worden afgelegd aan PS.
De onderbesteding en overheveling van ENCORE is vermeld om aan te geven dat mogelijk nog kosten gemaakt zullen worden.
*Gedeputeerde Brink* betreurt het dat de toegezegde memo met beantwoording van vragen over de APPA regeling niet voor deze vergadering bij de staten is binnengekomen. Hierin staat o.a. aangegeven dat de bijstorting in het fonds een wettelijke verplichting is. De provincie is verplicht om de voorziening op peil te houden. De lering die kan worden getrokken is dat regelmatig moet worden gecheckt of de voorziening nog op peil is.

Het college is bereid om wanneer er een andere regeling komt deze voor te leggen aan provinciale staten.

*Besluit met betrekking tot Statenstuk 2012-552:*
Het voorstel is met algemene stemmen aanvaard.

**J-5 Statenstuk 2012-555; HERZIEN 2e financiële actualisatie 2012, 6e wijziging Begroting 2012 en 2e wijziging Begroting 2013**

De voorzitter is van mening dat wanneer naar aanleiding van de discussie in de statencommissie een statenstuk wordt herzien in beginsel geen sprake meer is van een meningsverschil en het stuk in principe een A-stuk wordt. Een stuk kan desgewenst wel worden geagendeerd.
Een aantal fracties geven aan dat ook herziene statenstukken besproken moeten kunnen worden. Over de wijze waarop verschillen de meningen.

Bijdrage van de fracties
De PVV vraagt evenals in de statencommissie naar de grote verschillen tussen de 2e bestuursrapportage en de financiële actualisatie.

Bijdrage van de gedeputeerde
*Gedeputeerde van der Tuuk* herhaalt zijn in de statencommissie gegeven antwoord, namelijk dat het college alles doet om de financiële actualiteit zo scherp mogelijk in te gaten te houden en vervolgens te melden bij PS.

*Besluit met betrekking tot Statenstuk 2012-555:*
Het voorstel is met algemene stemmen aanvaard.

**J-6 Statenstuk 2012-553; Definitief Meerjarenbeleidskader Jeugdzorg 2013-3016**

Bijdrage van de fracties
De PvdA stemt in met het stuk en vraagt hoe het college van GS aankijkt tegen de mogelijkheid om al in 2013 en niet pas in 2015/2016 op beperkte schaal taken en middelen uit de doeluitkering te halen en over te dragen aan de Drentse gemeenten. Dit om tijdig te leren van de nieuwe ontwikkelingen. Daarnaast stelt de PvdA voor om een bijeenkomst te organiseren over de transitie en transformatie van Jeugdzorg voor Drentse raadsleden. In de volgende vergadering van de statencommissie C&E wil de heer Hemsteede hierover van gedachten wisselen met de woordvoerders Jeugdzorg van de verschillende fracties.
De PVV geeft aan het jammer te vinden dat Jeugdzorg naar de gemeenten gaat. De gemeenten moeten een transformatie maken en zorgen dat Jeugdzorg nog beter wordt.
D66 merkt op dat het gaat om een stevig dossier, geen gemakkelijke opgave voor de gemeenten. Verder vraagt D66 naar de borging van cliëntdossiers van Jeugdzorg in de overdracht naar de gemeenten.

Bijdrage van de gedeputeerde
*Gedeputeerde van der Tuuk* antwoordt dat de inspraakreacties niet hebben geleid tot inhoudelijke wijzigingen van het voorliggende beleidskader.
GS is zich bewust dat gemeenten voor een enorme opgave staan. De door de PvdA voorgestelde bijeenkomst met Drentse raadsleden over de overgang van Jeugdzorgtaken naar de gemeenten wil hij desgevraagd faciliteren.

Het voorstel van D66 om eerder dan in 2015/2016 een deel van de taken over te dragen naar gemeenten is momenteel volop in discussie bij gemeenten. Gemeenten staan hier niet onwelwillend tegenover. Zodra de gemeenten met een voorstel komen zullen de staten hierover worden geïnformeerd.

Gedeputeerde staten zeggen het volgende toe:
*Gedeputeerde van der Tuuk:* zegt toe in een memo aan te geven hoe de archivering van de (cliënt) dossiers van Jeugdzorg is geborgd.

*Besluit met betrekking tot Statenstuk 2012-553:*
Het voorstel is met algemene stemmen aanvaard.

**Moties vreemd aan de orde van de dag**

**K-1 Motie vreemd aan de orde van de dag van de fractie van de VVD over het Europa Servicepunt (ESP)**

Toelichting door de fractie van de VVD
De fractie van de VVD schetst de ontstaansgeschiedenis van de ESP. Het was de bedoeling dat de ESP ná 2012 verder kon zonder de bijdrage van de provincie. Dit is nog niet het geval.
In 2013 zal voorwerk worden verricht om te anticiperen op het nieuwe Europese programma voor de periode 2014-2020. In 2013 is het nog niet mogelijk om dekkingsmiddelen uit die projecten te genereren. De motie stelt voor om voor het overgangsjaar 2013 een eenmalige bijdrage te verstrekken onder de voorwaarde dat ook de overige deelnemers in het ESP voldoende bijdragen.

Bijdrage van de fracties
De SP merkt op dat de Europese programma's nog heel onzeker zijn en in 2013 niet aan de orde komen. De motie lijkt dan ook voorbarig.

Bijdrage van de gedeputeerde
*Gedeputeerde Brink* geeft aan dat GS waarde hecht aan het ESP. Volgens afspraak met de staten is voor twee jaar een bijdrage gegeven. Echter de pilot kon niet worden afgemaakt zonder een extra bijdrage van de provincie in 2011 en 2012.
Het college erkent de meerwaarde van het ESP en wil de motie overnemen onder de voorwaarden zoals genoemd in de motie.

**Motie**

| Nr. | Ingediend door | Onderwerp | Aangenomen/verworpen: |
|---|---|---|---|
| M 2012-22 | VVD, PvdA, CDA | Europaservicepunt | Aangenomen<br>Voor: PvdA, VVD, PVV, CDA, D66, GL, CU, Groep van Rhee<br>Tegen: SP |

**K-2 Motie vreemd aan de orde van de dag van de fractie van de CU over het behoud van de werkgelegenheid penitentiaire inrichtingen Noord-Nederland (PI)**

Toelichting door de fractie van de CU
De fractie van de CU geeft aan dat het goed is om een signaal af te geven op de plannen van staatssecretaris van Veiligheid en Justitie, dhr.Teeven met betrekking tot de voorgenomen sluiting van de PI's in Noord-Nederland. In Groningen is een dergelijke motie aangenomen, in Fryslan zal dit n.a.w. nog gaan plaatsvinden. De motie in Drenthe heeft een iets andere invalshoek.
Het is namelijk wenselijk dat er een algehele strategie wordt ontwikkeld als het gaat om het behoud van Rijksdiensten in het Noorden.

Bijdrage van de fracties
De SP heeft het initiatief genomen om te worden ontvangen door de Ondernemingsraad van de Grittenborg, PI in Hoogeveen.
Alle fracties zijn welkom op woensdag 9 januari 2013 vanaf 09:30 uur.

Bijdrage van de Commissaris van de Koningin
De heer Tichelaar geeft aan dat het college de motie zal overnemen.
Verder merkt hij op dat het Kabinet Rutte II voornemen is om na april 2013 met een notitie over de Rijksdiensten en de visie op de PI te komen. Op 10 januari 2013 is een overleg gepland met de ministers van BZK en Wonen en Rijksdiensten en op een later tijdstip met de staatsecretaris van Veiligheid en Justitie. De CdK's van Noord-Nederland komen nog met een strategische notitie over dit onderwerp.
De CdK zal de fractievoorzitters informeren over een nader overleg met de staten op 9 januari 2013.

| Nr. | Ingediend door | Onderwerp | Aangenomen/verworpen: |
|---|---|---|---|
| M 2012-21 | CU, VVD, PvdA, CDA, PVV, D66, SP, GL, Groep van Rhee | Behoud werkgelegenheid PI's Noord-Nederland | Met algemene stemmen aangenomen |

**9. Sluiting**
De voorzitter sluit de vergadering om 15:30 uur

De volgende vergadering zal plaatsvinden op 30 januari 2013.

Vastgesteld in de vergadering van provinciale staten van 30 januari 2013

, voorzitter

, griffier

# Motie: Europaservicepunt, Bijdrage overgangsjaar 2013

Provinciale Staten van Drenthe in vergadering bijeen op 19 december 2012

Overwegende dat:

- PS nut en noodzaak van het ESP nog steeds onderschrijft;
- de Drentse gemeenten in grote mate positief staan ten opzichte van voortzetting;
- het ESP in afstemming en samenwerking met vele organisaties, zoals VNG-international, SNN, Agenda voor de Veenkoloniën en Regiovise Groningen- Assen een duidelijke toegevoegde waarde heeft in onze regio;
- meerdere publieke organisaties en instellingen (onderwijsinstellingen, werkvoorzieningschappen en waterschappen) te kennen hebben gegeven te willen participeren en/of hebben aangegeven te willen samenwerken met het Europaservicepunt;
- het Europaservicepunt de taak van EU voorlichting naar burgers voor de komende 5 jaar op zich zal nemen;

Van mening zijnde dat

- PS nog slechts éénmaal wil bijdragen aan het ESP;
- het ESP het overgangsjaar 2013 dient te gebruiken om een toereikende financiële basis te leggen om uit te groeien tot een zelfstandige organisatie die de Drentse gemeenten en overige publiekrechtelijke organisaties effectief en adequaat kan ondersteunen bij het vergaren en verspreiden van kennis van het Europese programma 2014-2020;
- er zekerheid dient te bestaan over voldoende deelname van de overige participanten in 2013.

Verzoeken het College van GS van Drenthe:

- voor het overgangsjaar 2013 een bijdrage te verlenen aan het Europaservicepunt ter hoogte van € 20.000;
- dit bedrag beschikbaar te stellen indien er, uiterlijk 1 maart 2013, door het ESP is gerapporteerd over voldoende deelname van de overige participanten;
- de bijdrage van € 20.000 de dekken vanuit programma 9, Innovatief drenthe, economische zaken en arbeidsmarkt; uit de post "Bijdragen economische structuur"

En gaan over tot de orde van de dag.

Namens de fractie van:

VVD, Johan Baltes

PvdA, Roelie Goettsch

CDA, Joma Kaal

ChristenUnie PvdA SP D66 GROEN LINKS VVD CDA PARTIJ VOOR DE VRIJHEID

Groep Van Rhee

# Motie behoud werkgelegenheid penitentiaire inrichtingen Noord-Nederland

Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op woensdag 19 december 2012,

Constaterende
- dat staatssecretaris Teeven van Veiligheid en Justitie plannen ontwikkelt voor een grote reorganisatie van het gevangeniswezen.

Overwegende
- dat in Noord-Nederland de werkloosheid aanmerkelijk hoger is dan in de rest van Nederland;
- dat ruim 1700 mensen direct en indirect werkzaam zijn voor bovengenoemde penitentiaire inrichtingen;
- dat deze penitentiaire inrichtingen daarom van zeer groot belang zijn voor de werkgelegenheid in Noord-Nederland;

Vragen de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie
-zich maximaal in te spannen voor het in stand houden van zoveel mogelijk werkgelegenheid bij de penitentiaire inrichtingen en aanverwante diensten in Noord-Nederland;

en verzoeken het college van Gedeputeerde Staten van deze oproep en de inhoud van deze motie aan de staatssecretaris te doen toekomen

en gaan over tot de orde van de dag.

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
de voorzitter en leden van
provinciale staten van Drenthe

Assen, 19 december 2012
Ons kenmerk 50/3.3/2012008434
Behandeld door de heren E. Diekema (0592) 36 51 53 en W. Huizing (0592) 36 58 07
Onderwerp: Ontwerp-Gebiedsvisie windenergie Drenthe

Geachte voorzitter en leden,

De Ontwerp-Gebiedsvisie Windenergie Drenthe is op 11 december 2012 vastgesteld door ons college en de colleges van burgemeester en wethouders van de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Coevorden en Emmen. In de ontwerp-Gebiedsvisie wijzen wij vijf locaties aan voor windparken in het veenkoloniale gebied van de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn en Coevorden. De ontwerp-Gebiedsvisie borgt de realisatie van 280 MW aan windenergie in Drenthe, overeenkomstig de afspraak tussen IPO en Rijk over de realisatie van 6.000 MW aan windenergie op land.

In de gemeente Coevorden komt, naast een uitbreiding van het huidige windpark op het Europark, een windpark nabij Weijerswold. De keuze voor de locaties in Emmen wordt later gemaakt in de Structuurvisie windenergie Emmen.

In de gemeente Aa en Hunze kan een windpark nabij Gasselterboerveen worden gerealiseerd. In de gemeente Borger-Odoorn zijn twee locaties aangewezen. Ten zuiden van Nieuw-Buinen en ten zuidwesten van Tweede Exloërmond. Het is ons doel dat deze drie locaties worden vastgelegd in de lopende rijkscoördinatieregelingen voor de windparken De Drentse Monden en Oostermoer.

Bij de keuze van de locaties is rekening gehouden met de wettelijke eisen voor de bescherming van omwonenden en milieu tegen negatieve effecten van windturbines, zoals geluid, slagschaduw en veiligheid. De kenmerken van het landschap zijn leidend geweest bij de keuze voor de opstellingsvorm van windturbines. Daarnaast hebben wij voorwaarden vastgelegd voor participatie en gebiedsontwikkeling. Initiatiefnemers moeten omwonenden van een windpark de gelegenheid bieden financieel deel te nemen in windparken.

Tevens verwachten wij dat initiatiefnemers een financiële bijdrage leveren aan gebiedsontwikkeling nabij het windpark, waaronder maatregelen in het kader van een duurzame energiehuishouding.

De realisatie van 280 MW vindt plaats in twee fasen. De vier gemeenten leggen in de eerste fase de locaties vast in hun Structuurvisies. Begin 2014 wordt de balans opgemaakt. Op grond daarvan wordt het dan nog resterende deel van de doelstelling weggezet op locaties die daar het meest voor in aanmerking komen, op basis van de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de vijf betrokken overheden.

De ontwerp-Gebiedsvisie ligt vanaf 19 december 2012 tot en met 12 februari 2013 ter inzage bij de gemeenten en de provincie. Om belangstellenden te informeren organiseren wij informatieavonden, samen met de gemeenten.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris , voorzitter

Bijlage(n):
coll.

Gemeente Emmen

Gemeente Coevorden

gemeente Aa en Hunze

Gemeente Borger-Odoorn

provincie Drenthe

Ontwerp

# Gebiedsvisie windenergie Drenthe

Ontwerp

# gebiedsvisie windenergie Drenthe

Een gezamenlijke visie van het college van gedeputeerde staten van de provincie Drenthe en de colleges van burgemeester en wethouders van de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Emmen en Coevorden op windenergie.

Versie december 2012

# Inhoud


**Samenvatting** 3

**Vooraf** 5

**1. Inleiding** 6
Op weg naar een duurzame energiehuishouding 6
Het belang van windenergie op land als bron van hernieuwbare energie 6
Het provinciaal zoekgebied voor windenergie 7
Bouwstenen voor de gebiedsvisie 7
Leeswijzer 7

**2. Doelen** 8
Doelen gebiedsvisie windenergie 8
Rijksbeleid voor windenergie 8
Provinciaal en gemeentelijk beleid voor windenergie 8
Bevoegdheden op het gebied van windenergie 10
Juridische status en uitwerking gebiedsvisie 11

**3. Analyse** 12
Ruimtelijke analyse 12
Geschiktheid voor windenergie 14
Plannen voor windparken 14
Het elektriciteitsnetwerk 14
Economische effecten van windturbines 15
Windturbines en gezondheid 15
Veiligheid nabij windturbines 16
Waarde onroerende zaken 16

**4. Randvoorwaarden** 17
Wettelijke eisen 17
Gebiedsontwikkeling 17
Participatie in windparken 17
Vermogens en opbrengsten van windturbines 18

**5. Visie** 19
Herkenbare opstellingen op logische locaties 19
De realisatie van het provinciaal doel van 280 MW 26
De locaties en de opstellingen 26
Visiekaart 28

**6. Uitvoering** 29

**Bijlagen** 31
1 Kaart 8 A provinciale Omgevingsvisie 32
2 Visiekaart voorontwerp Structuurvisie Coevorden 33
3 De landschapstypen in het zoekgebied 34
4 Gemiddelde windsnelheden op 120 m boven maaiveld (bron: Agentschap NL) 36
5 Economische effecten windenergie 37
6 Belemmeringenkaart provinciaal zoekgebied 39
7 Vermogen en opbrengsten van windturbines 40

# Samenvatting

De overheid wil dat er meer duurzame energie wordt geproduceerd. Windenergie is één van de mogelijkheden om duurzame elektriciteit op te wekken. Daarom heeft de provincie in haar Omgevingsvisie een zoekgebied aangewezen, waar windturbines kunnen worden geplaatst. Het zoekgebied omvat de gemeente Emmen en delen van de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn en Coevorden.

De provincie Drenthe heeft de rijksoverheid aangeboden in Drenthe 280 MW aan windenergie te plaatsen, als bijdrage aan het realiseren van de rijksdoelstelling van 6000 MW voor 2020. In deze gebiedsvisie windenergie wordt aangegeven waar en hoe de doelstelling van 280 MW in het zoekgebied kan worden gerealiseerd. De locaties en gebieden die in aanmerking komen voor het plaatsen van windturbines, worden nader begrensd. Ook worden de randvoorwaarden en ontwerpuitgangspunten beschreven waaronder plaatsing mogelijk is. De gebiedsvisie is een gezamenlijk product van de colleges van burgemeester en wethouders van de vier gemeenten en het college van gedeputeerde staten van de provincie.

Het windaanbod in het zoekgebied is voldoende om windparken te kunnen realiseren. Dit blijkt ook uit plannen die bij ons bekend zijn. De elektriciteitsnetwerken van TenneT en Enexis bieden voldoende mogelijkheden om windparken aan te sluiten, zonder omvangrijke extra investeringen. In het noordelijk deel geldt dit alleen voor kleinere windparken, in het zuidelijk deel zijn meer mogelijkheden. Het ontwikkelen van windenergie heeft, naast de effecten op de leefomgeving en het landschap, ook economische effecten.

Bij de beoordeling van concrete plannen voor windparken gaan de provincie en de gemeenten uit van de wettelijke normen die gelden voor geluidhinder, slagschaduw en veiligheid. Wij vinden het belangrijk dat er meer algemeen onderzoek wordt uitgevoerd naar de emissie van laagfrequent geluid, de gevolgen daarvan voor de gezondheid en de wenselijkheid van een (aangepaste) grenswaarde. Met een doorlopend marktanalyseonderzoek maken de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn de waardeontwikkeling zichtbaar van onroerende zaken. De wettelijke regeling voor planschade is van toepassing.

Wij zien de ontwikkeling van windenergie als onderdeel van een integrale gebiedsontwikkeling. Een financiële bijdrage vanuit een windpark aan gebiedsontwikkeling is een voorwaarde voor het realiseren van een windpark. Hiermee willen wij een impuls geven aan de leefbaarheid, omgevingskwaliteit en economische ontwikkeling van het gebied waarin een windpark wordt gebouwd. Wij willen dat de betrokken partijen, waaronder omwonenden, worden betrokken bij het realisatieproces en de invulling van de gebiedsontwikkeling. Tevens verwachten wij een aanbod van de initiatiefnemers van een windpark aan de omwonenden om financieel te kunnen participeren in het windpark.

Vanuit de ruimtelijke invalshoek hebben wij een voorkeur voor windturbines met een zo groot mogelijk vermogen. Deze turbines zijn in het algemeen hoger, lijken slanker en draaien trager, hetgeen een rustiger beeld geeft.
In het zoekgebied komen vier van de zes Drentse landschapstypen voor. De kenmerken van de landschaptypen en de opgeleverde adviezen zijn gebruikt voor het formuleren van ruimtelijke ontwerpuitgangspunten. Op grond daarvan streven wij naar windparken op logische locaties met herkenbare opstellingen. Dit is verder uitgewerkt volgens drie lijnen:

- het landgebruik bepaalt locaties voor windparken.
- de ruimtelijke karakteristiek van de leefomgeving bepaalt de dichtheid van windparken.
- gebiedskenmerken bepalen opstellingsvorm en inrichtingsmaatregelen.

De volgende locaties en gebieden worden aangewezen voor windparken (zie ook de Visiekaart).

- Aa en Hunze: Gasselterboerveen.
- Borger-Odoorn: Nieuw Buinen-Zuid en Tweede Exloërmond-Zuid.
- Emmen: nader onderzoek en vastleggen locaties in Structuurvisie windenergie Emmen.
- Coevorden: zoekgebieden Weijerswold en Uitbreiding Europark.

De realisatie van de doelstelling van 280 MW en de doorwerking van deze gebiedsvisie, vindt plaats in twee fasen. In de eerste fase worden in de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn en Coevorden de aangewezen locaties en gebieden vastgelegd in de gemeentelijke structuurvisies. De gemeente Emmen rondt het lopende traject af voor 1 januari 2014, voordat sprake kan zijn van een aanvullende taakstelling in deze gemeente,

De ontwerp structuurvisies van de vier gemeenten, met de locaties en gebieden voor windparken, liggen uiterlijk 1 januari 2014 ter inzage. Na een kwalitatieve en kwantitatieve evaluatie van de eerste fase, wordt begin 2014 de balans opgemaakt. Op grond daarvan wordt dan het resterende deel van de doelstelling weggezet op locaties die daar het meest voor in aanmerking komen, op basis van de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de vijf betrokken overheden.

De provincie Drenthe en de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn willen dat de drie aangegeven locaties worden vastgelegd in de rijkscoördinatieregeling voor de windparken De Drentse Monden en Oostermoer.

# Vooraf

Het realiseren van windenergie in Drenthe is een complex proces. De gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Coevorden en Emmen werken samen met de provincie Drenthe aan een gebiedsvisie. Parallel daaraan werkt de rijksoverheid aan een Structuurvisie windenergie op land en lopen er twee rijkscoördinatieregelingen voor concrete initiatieven. Daarnaast stellen de gemeenten Emmen en Coevorden elk een structuurvisie op. Voor de structuurvisies en RCR-initiatieven worden, gescheiden van elkaar, milieueffectrapporten opgesteld. Bij het tot standkomen van deze gebiedsvisie zijn op diverse wijzen verschillende partijen, waaronder adviesbureaus en voor- en tegenstanders betrokken. Gezamenlijk hebben gemeenten en provincie hiervoor een aantal acties in gang gezet.

Elzinga en Oterdoom Procesmanagement heeft, aan de hand van interviews, de meningen over windenergie in het provinciaal zoekgebied in Aa en Hunze en Borger-Odoorn in beeld gebracht. Het rapport is naar de geïnterviewden gestuurd en gepresenteerd aan de leden van de gemeenteraden en provinciale staten. Tevens is het rapport gepubliceerd op de provinciale website. Op deze site staat alle informatie over het proces rond de gebiedsvisie.

De uitkomst van dit rapport was dat alle partijen graag betrokken willen worden bij het opstellen van de gebiedsvisie. Tegelijk is geconstateerd dat de opvattingen van voor- en tegenstanders van windenergie zo ver uit elkaar liggen dat een zinvolle participatie in het proces redelijkerwijs niet mogelijk was. Daarom is gekozen om tijdens dit proces regelmatig informatie te verstrekken over het proces en de vervolgstappen.

Wij hebben de adviesbureaus ROM3D, H+N+S en Schöne gevraagd de ruimtelijke mogelijkheden te verkennen van het plaatsen van windturbines in het provinciaal zoekgebied. Eerst in het noordelijk deel (Aa en Hunze en Borger-Odoorn) en vervolgens ook het zuidelijk deel (Emmen en Coevorden). Dit heeft een meetlat opgeleverd voor het beoordelen van potentiële locaties en van verschillende opstellingsvarianten. De adviseurs hebben mogelijke varianten ruimtelijk verbeeld op een computerscherm en er ook een beoordeling aan toegekend. De uitkomsten zijn gepresenteerd aan de leden van de gemeenteraden en provinciale staten en gepubliceerd op de provinciale website.

De uitkomsten van het onderzoek voor het noordelijk deel van het zoekgebied zijn tijdens twee informatieavonden in Valthermond en in Annen gepresenteerd. Tijdens deze avonden werd door het invullen van een antwoordkaart de gelegenheid geboden om suggesties te doen voor de gebiedsvisie. In totaal hebben 125 personen hiervan gebruik gemaakt. De reactienota op de suggesties is aan de indieners persoonlijk toegezonden en geplaatst op de provinciale website.

Daarnaast zijn wij gestart met reguliere overleggen. Enerzijds met vertegenwoordigers vanuit de overkoepelende actiegroep Tegenwind Veenkoloniën en de Natuur en Milieufederatie Drenthe. Anderzijds met vertegenwoordigers van de initiatiefnemers voor wie de rijksoverheid de rijkscoördinatieregelingen heeft gestart.

Al deze activiteiten hebben bijgedragen aan de ontwerpgebiedsvisie die nu voorligt. Deze ligt gedurende zes weken ter inzage bij de vier gemeenten en bij de provincie. Iedereen kan tijdens deze periode een zienswijze indienen. De ontwerpgebiedsvisie is ook in te zien op de provinciale website. Na de terinzagelegging worden alle zienswijzen beoordeeld, waarna de colleges van B&W en van GS de gebiedsvisie windenergie definitief vaststellen. Vervolgens zijn zij, op basis van hun rollen, bevoegdheden en instrumenten, elk verantwoordelijk voor de verdere uitwerking en uitvoering van de gebiedsvisie.

# 1. Inleiding

## Op weg naar een duurzame energiehuishouding

Energie vormt de ruggengraat van onze maatschappij. Wij kunnen in ons dagelijks leven niet meer zonder energie. De inzet van hoogwaardige energiedragers als gas en elektriciteit is essentieel voor een groot deel van de bestaande maatschappelijke en economische processen. Processen die leiden tot welzijn en welvaart. Energie en economie zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Beperkingen in ons energiesysteem zijn barrières voor verdere economische groei.

Het huidige energiesysteem loopt tegen zijn grenzen aan. Wij worden steeds vaker geconfronteerd met de beperkingen van ons energiesysteem op het gebied van betaalbaarheid, voorzieningszekerheid en leefomgevingkwaliteit. Op dezelfde weg doorgaan is niet meer vol te houden. Veranderingen zijn noodzakelijk om onze welvaart en ons welzijn in de toekomst groeiende, of simpelweg op peil te houden.

Een aantal hoofdlijnen in het toekomstbeeld voor de energiehuishouding als geheel is vrij robuust: een forse rol voor energiebesparing, verduurzaming van de elektriciteitsopwekking, een groter gebruik van elektriciteit en het gebruik van biomassa ter vervanging van fossiele brandstoffen.

## Het belang van windenergie op land als bron van hernieuwbare energie

Duurzame, of hernieuwbare energie is energie waarover de mensheid voor onbeperkte tijd kan beschikken en waarbij, door het gebruik ervan, het leefmilieu en de mogelijkheden voor toekomstige generaties niet worden benadeeld. Duurzame energie kan bestaan uit duurzaam opgewekte elektriciteit, warmte of groen gas.

Windenergie op het land is één van de mogelijkheden om duurzame elektriciteit op te wekken, naast bijvoorbeeld biomassa, zonne-energie en windenergie op zee.

In onderstaande tabel is het totaal aan duurzame elektriciteitsopwekking in Drenthe weergegeven in 2010, met een schatting voor 2020[1]. Hierbij is rekening gehouden met 280 MW aan windenergie in 2020.

| | Wind | Zon, PV[1] | AVI[2] | Afval-stort-plaatsen | RZI[3] | Covergis-ting | Indus-triële vergisting | Totaal (GWh)[4] |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 2010 | 2 | 2 | 178 | 7 | 3 | 161 | 0 | 354 |
| 2020 | 616 | 42 | 162 | 3 | 6 | 161 | 126 | 1.116 |

1 PV = Photovoltaics
2 AVI = afvalverbrandingsinstallatie
3 RZI = Rioolwaterzuiveringsinstallatie
4 GWh = gigawattuur

De eerste Drentse windturbines staan in Coevorden
In 2011 zijn in Coevorden vier windturbines geplaatst en in werking gesteld, één op het terrein van Proctor en Gamble en drie op het terrein van Defensie. Daarnaast heeft de gemeente Coevorden vergunningen verleend voor nog twee windturbines. Daarmee is voor ongeveer 14 MW aan windenergie in Coevorden gerealiseerd dan wel vastgelegd. Toch zijn windturbines in Drenthe, vergeleken met veel andere provincies, nog een vrij onbekend fenomeen.

1 "Energiebalansen provincie Drenthe", ECN, juli 2012

## Het provinciaal zoekgebied voor windenergie

Voor de realisatie van windenergie in Drenthe hebben provinciale staten bij de vaststelling van de Omgevingsvisie, op 2 juni 2010, een zoekgebied aangewezen. Dit zoekgebied omvat de gemeente Emmen en delen van de gemeenten Coevorden, Borger-Odoorn en Aa en Hunze (zie ook bijlage 1).

Het is niet de bedoeling in het zoekgebied, rekening houdend met de wettelijke milieunormen, het maximaal mogelijk aantal windturbines te plaatsen. Wat dan wel mogelijk is, waar en onder welke voorwaarden, wordt nader uitgewerkt in deze gebiedsvisie windenergie. Met deze benaderingswijze kunnen wij inhoud geven aan het zoveel mogelijk behouden van de kernkwaliteiten in dit gebied. Daarbij is niet de vraag aan de orde of er windenergie wordt geplaatst in het zoekgebied. Het gaat over de vraag waar en onder welke voorwaarden windturbines in het zoekgebied kunnen worden geplaatst.

De gebiedsvisie is een gezamenlijk product van het college van GS van de provincie en de colleges van B&W van de vier betrokken gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Emmen en Coevorden.

## Bouwstenen voor de gebiedsvisie

Ter voorbereiding op de gebiedsvisie windenergie is eerst een viertal vooronderzoeken uitgevoerd. Deze zogenaamde bouwstenen voor de gebiedsvisie zijn adviezen van externe deskundigen aan de betrokken overheden. De gebiedsvisie is mede gebaseerd op deze bouwstenen.
Het betreft de rapporten[2]:

- ‘gebiedsvisie Windenergie Fase 1: resultaten interviews / gesprekken’, Elzinga en Oterdoom Procesmanagement, 5 december 2011;
- ‘Windenergie in Drenthe in de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn’, ROM3D en H+N+S, 10 februari 2012 en ‘Windenergie Emmen / Coevorden’, ROM3D en Schöne, 1 juni 2012;
- ‘Naar een verdienmodel voor windenergie in Drenthe’, KNN, januari 2012.

## Leeswijzer

In het vervolg op deze inleiding is een beschrijving gegeven van de doelen, het beleid voor windenergie en de status en uitwerking van deze gebiedsvisie. Hiermee is de context van deze gebiedsvisie windenergie geschetst. Vervolgens wordt een analyse van het zoekgebied gegeven die ten grondslag ligt aan de randvoorwaarden en de visie. Deze gebiedsvisie wordt afgesloten met een doorkijk naar de uitvoering.

2 Deze rapporten zijn te vinden op www.provincie.drenthe.nl/windenergie

# 2. Doelen

## Doelen gebiedsvisie windenergie

Met de gebiedsvisie worden de volgende doelen gerealiseerd:
- de uitwerking en verfijning van het provinciaal zoekgebied voor windenergie;
- de bijdrage vanuit de regio aan de op te stellen Structuurvisie windenergie op land;
- het kader voor en de onderbouwing van de realisatie van het provinciale aanbod van 280 MW;
- het beïnvloeden van concrete initiatieven die vallen onder de rijkscoördinatieregeling;
- het kader voor de op te stellen gemeentelijke structuurvisies en bestemmingsplannen;
- een bijdrage aan de communicatie over windenergie met de bevolking;
- een kader voor het realiseren van voordelen voor het gebied in algemene zin en voor de bevolking in het bijzonder.

## Rijksbeleid voor windenergie

Het rijksbeleid voor windenergie op land wordt verwoord in de Structuurvisie windenergie op land. Deze structuurvisie is nog in voorbereiding en zal volgens planning in 2013 worden vastgesteld.
Het Rijk hanteert een doelstelling van 6000 MW windenergie op land voor 2020. Deze doelstelling hangt samen met een doelstelling van 14%[3] duurzame energie in het totale eindgebruik in 2020.
In de Structuurvisie windenergie op land zullen in ieder geval de gebieden worden aangegeven waar volgens de rijksoverheid windparken met een omvang van minimaal 100 MW mogelijk zijn.

Doelstellingen voor windenergie op land worden standaard uitgedrukt in megawatt (MW) opge-steld vermogen. De doelen van de overheden richten zich op het produceren van zo veel mogelijk duurzame elektriciteit. De opgewekte en geleverde elektriciteit wordt uitgedrukt in Gigawattuur (GWh), Megawattuur (MWh) of Kilowattuur (KWh).

## Provinciaal en gemeentelijk beleid voor windenergie

*Provincie Drenthe*
De twaalf provincies hebben de rijksoverheid een aanbod gedaan voor de realisatie van de rijksdoelstelling van 6000 MW in 2020. Als onderdeel daarvan heeft de provincie Drenthe het aanbod gedaan in Drenthe 280 MW te realiseren. De realisatie vindt plaats in het provinciaal zoekgebied voor windenergie dat is aangewezen in de provinciale Omgevingsvisie.

Hieronder staat de betreffende tekst uit de provinciale Omgevingsvisie. De bijbehorende kaart is te vinden in bijlage 1.

*"Omdat de maat en de schaal van het landschap van een groot deel van de gemeenten Emmen en Coevorden, en van het oostelijke veenkoloniale gebied, zich het beste voor windenergie leent, kan in dit gebied worden gezocht naar geschikte locaties voor windturbineparken (zie kaart 8a "Zoeklocatie grootschalige Windenergie"). Buiten het aangegeven gebied (kaart 8a) sluiten wij de toepassing van windenergie na 2020 niet helemaal uit. Wel dienen ook deze plannen te voldoen aan de voorwaarden zoals die hierna zijn verwoord met betrekking tot het zoekgebied grootschalige windenergie (kaart 8a), met uitzondering van de opstelling van kleine windenergie-installaties binnen het bebouwde gebied (niet zijnde buitengebied), passend bij de bestaande bebouwings- en/of beplantingshoogte. Dergelijke kleine installaties achten wij van gemeentelijk belang.*

3 In het onlangs afgesloten regeerakkoord wordt gesproken over 16% in plaats van 14%.

*Aan de toepassing van windenergie geven wij de volgende randvoorwaarden en criteria mee:*

- *Het vermogen van een windmolen dient ten minste 3 MW te bedragen.*
- *Solitaire windmolens zijn niet toegestaan. Molens dienen ten minste in een cluster van 5 te worden gerealiseerd.*
- *Windmolens worden in LOFAR-zone 1 uitgesloten en mogen in LOFAR-zone 2 het LOFAR-project niet hinderen.*
- *Er dient rekening te worden gehouden met laagvliegroutes.*
- *Er dient aan de natuur- en milieuwetgeving worden voldaan (o.a. Natura 2000, rode lijstsoorten, geluid, veiligheid).*
- *De kernkwaliteiten dienen zoveel als mogelijk behouden te blijven.*

*Wij stimuleren daarbij c.q. vragen initiatiefnemers te werken met organisatievormen waarin ook bewoners (kunnen) participeren. Ook zien wij de ontwikkeling van windenergieprojecten door de landbouwsector als een kansrijke tweede tak."*

### *Gemeente Aa en Hunze*

De gemeente Aa en Hunze heeft op 31 januari 2012 een duurzaamheidsvisie vastgesteld. Daarin wordt geconstateerd dat de steeds schaarser wordende fossiele energiebronnen op de lange termijn niet kunnen voorzien in de verwachte vraag naar energie. Een ander probleem is dat door de toenemende uitstoot van broeikasgassen het klimaat verandert. Een groot deel van de geproduceerde broeikasgassen bestaat uit CO2 dat vrijkomt bij het gebruik van fossiele energiebronnen. Daarom stelt de Duurzaamheidsvisie zich ten doel het gebruik van fossiele brandstoffen terug te dringen en de uitstoot van CO2 in 2025 met 50% te reduceren ten opzichte van 2010.
De gemeente zet daarbij in op energiebesparing, duurzame energieproductie en efficiëncyverbetering.

Windenergie kan een belangrijke bijdrage leveren aan de productie van duurzame energie. De gemeente ziet windenergie als een waardevolle duurzame energiebron, maar constateert tegelijk dat de ruimtelijke inpassing doorgaans moeilijk is. Windparken overstijgen namelijk de schaal van het landschap. Om ruimtelijke kaders te scheppen voor de plaatsing van windmolens (aantallen, locaties en de verdeling over het provinciaal zoekgebied) heeft de gemeente Aa en Hunze, samen met de provincie Drenthe en de andere gemeenten in het zoekgebied, deze gebiedsvisie windenergie opgesteld. Met een ruimtelijk kader voor windenergie wil de gemeente Aa en Hunze voorkomen dat de landschappelijk kwaliteiten en het woon- en leefklimaat onnodig worden aangetast. Daarmee wil de gemeente Aa en Hunze bijdragen aan de doelstellingen voor windenergie. In de duurzaamheidsvisie is de inzet van windenergie op voorhand beperkt tot een opgesteld vermogen van maximaal 30 MW.

### *Gemeente Borger-Odoorn*

In de op 9 december 2010 door de gemeenteraad vastgestelde Structuurvisie Borger-Odoorn is het thema windenergie opgenomen. Op bladzijde 29 van deze structuurvisie is aangegeven dat het veenkoloniaal gebied van de gemeente deel uitmaakt van het provinciaal zoekgebied voor windenergie. Het veenkoloniaal gebied kenmerkt zich door relatief grootschalige openheid en dat wordt als een te handhaven kernwaarde beschouwd.

Vanuit landschappelijke overwegingen heeft de gemeente dan ook bezwaren tegen het realiseren van een grootschalig windpark met tussen de 80 en 200 windturbines. Ook vreest de gemeente een mogelijke versnelling van de bevolkingsdaling vanwege een omvangrijk windpark. De nadelen van een dergelijk grootschalig windpark zijn in de ogen van de gemeente groter dan de voordelen.

De gemeente Borger-Odoorn kiest voor het inzetten op duurzaamheid en duurzame ontwikkeling. Dit is in 2011 door de gemeenteraad vastgesteld in de Kadernota Duurzame Ontwikkeling. Een keuze voor duurzame ontwikkeling zorgt er voor dat Borger-Odoorn nu en straks aantrekkelijk is voor inwoners en bezoekers. Hierbij is ook van belang dat wat binnen de gemeentegrenzen gebeurt, niet leidt tot negatieve effecten elders. Duurzame ontwikkeling betekent ook dat binnen de gemeente, op alle niveaus, bij beslissingen een afweging wordt gemaakt tussen de gevolgen voor mens, milieu en economie (people, planet, en profit). Hierbij moet een gezonde balans gevonden worden tussen deze drie belangen. De gemeente Borger-Odoorn neemt haar verantwoordelijkheid en gaat, op haar eigen niveau, bijdragen aan een meer duurzame samenleving.

In de kadernota worden diverse ambities beschreven. De ambitie met betrekking tot een duurzame leefomgeving is: 'De gemeente zet in op het reduceren van het gebruik van energie en groei van het gebruik van duurzame energie.' De benodigde energie komt van groen gas en van duurzaam opgewekte elektriciteit. Het aantal toepassingen van duurzame energie wordt sterk vergroot.

Bij de uitvoering van de plannen wordt er samengewerkt met een groot aantal partners. Samen met woningcorporaties, gemeenten, bedrijven, onderwijsinstellingen, maatschappelijke organisaties en inwoners wordt ingezet op energie besparen en het opwekken van duurzame energie.

*Gemeente Emmen*

De gemeente Emmen investeert in duurzame energie. Het doel is een betrouwbare, betaalbare en schone energievoorziening voor bewoners en bedrijven. De gemeente heeft in haar Energienota het energiebeleid voor de komende jaren vastgelegd. Er wordt via vijf hoofdsporen (benoemd als de "big five") ingezet op duurzame energie. Windenergie is één van deze vijf sporen en tevens een belangrijke om de energie- en klimaatdoelstellingen te kunnen realiseren.

In de Structuurvisie Emmen 2020, 'Veelzijdigheid troef', is opgenomen dat windenergie toelaatbaar is, onder strikte, nog te ontwikkelen randvoorwaarden. In het verlengde van deze structuurvisie heeft Emmen een beleidsregel voor windenergie ontwikkeld: de 'Beleidsregel Windmolenopstelling Gemeente Emmen', op 20 maart 2012 vastgesteld door het college van B&W. Hierin zijn de randvoorwaarden voor windenergie uitgewerkt.

In de beleidsregel is gekozen voor de ontwikkeling van één grootschalige windmolenopstelling van maximaal 60 MW. Het beleid heeft als uitgangspunt dat de realisatie van windenergie gecombineerd wordt met investeringen in gebiedsontwikkeling. Belangrijke thema's zijn daarbij: leefbaarheid, werkgelegenheid en landschap. Hierdoor wordt windenergie een onderdeel van de integrale ontwikkeling van een regio. Daarnaast is een belangrijke voorwaarde dat een windmolenopstelling bijdraagt aan de realisatie van een nieuw energielandschap.

Windenergie heeft een grote impact op de samenleving. Daarom is de bevolking in een intensief proces direct betrokken bij de ontwikkeling van de plannen. Daarbij loopt het invullen van de taakstelling voor windenergie gelijk op met het uitwerken van de gebiedsontwikkeling.

In de Structuurvisie windenergie Emmen zullen, op basis van een milieueffectenrapportage (m.e.r.), locaties in beeld worden gebracht. In de structuurvisie zal ook de gebiedsontwikkeling, zoals met bewoners wordt overeengekomen, worden opgenomen en verankerd. Op basis van de m.e.r. en de kansen voor gebiedsontwikkeling, zal een voorkeurslocatie voor de ontwikkeling van een windmolenopstelling worden aangewezen.

*Gemeente Coevorden*

Voor de gemeente Coevorden is de voorontwerp-Structuurvisie van betekenis. Daarin is de volgende tekst opgenomen. De bijbehorende kaart is opgenomen in bijlage 2.

*"In het zuidoosten van de gemeente doen zich nieuwe ontwikkelingen voor. Door de aanwezigheid van veen en olie in de bodem, staat het gebied al vele jaren in het teken van energie en heeft er een transformatie in het landschap plaatsgevonden. Het feit dat hier oliewinning plaats vindt, manifesteert zich nadrukkelijk in het landschap door de aanwezigheid van boorlocaties en de recent aangelegde bovengrondse pijpleidingen. Wij zien hier als gemeente aanknopingspunten voor een verdere ontwikkeling in de vorm van een nieuw cultuurlandschap, aansluitend op de aanwezige bedrijvigheid in Coevorden, met mogelijkheden tot het winnen van alternatieve energie.*

*Hier wordt met windenergie en andere vormen van energiewinning een landschap vormgegeven dat optimaal gebruik maakt van de mogelijkheden die deze omgeving biedt. Het nieuwe cultuurlandschap combineert daarbij twee aspecten. De wil als gemeente om vooruitstrevend te zijn en de wil om duurzaamheid, milieu en het tegengaan van en aanpassing aan klimaatverandering, kansen te geven. Dit willen wij ook zichtbaar maken voor het grote publiek. Het niet laten bij woorden dat we als gemeente iets willen doen tegen klimaatverandering, maar ook daadwerkelijk samen met de markt kansen creëren voor het winnen van energie uit hernieuwbare bronnen."*

## Bevoegdheden op het gebied van windenergie

Windparken met een gepland vermogen van 100 MW of meer vallen onder de rijkscoördinatieregeling (RCR). Deze regeling is bedoeld om bij grote projecten op een effciëntere en snellere manier besluiten te kunnen nemen.

Dit houdt in dat de rijksoverheid het ruimtelijk besluit neemt (het inpassingsplan) dat in de plaats komt van het bestemmingsplan. Dit besluit stelt het provinciaal en gemeentelijk beleid voor de betreffende locatie terzijde. Gemeente en provincie voeren daarover overleg met de rijksoverheid en hebben geen mogelijkheid om tegen het besluit in beroep te gaan bij de rechter. Voor anderen blijft die mogelijkheid wel bestaan. Daarnaast coördineert de rijksoverheid de procedures ter voorbereiding van de overige voor het project benodigde besluiten. De gemeente blijft het bevoegd gezag voor de omgevingsvergunning.

Voor windparken met een kleiner vermogen dan 100 MW is de gemeente bevoegd gezag voor het ruimtelijk besluit en voor de omgevingsvergunning. Indien de gemeente weigert mee te werken aan de procedures voor een windpark, neemt de provincie de bevoegdheid voor het ruimtelijk besluit over in de vorm van een (provinciaal) inpassingsplan. Tevens wordt de provincie dan verantwoordelijk voor de coördinatie van de procedures.

## Juridische status en uitwerking gebiedsvisie

De gebiedsvisie heeft geen wettelijke juridische status. De gebiedsvisie kan het best worden gekarakteriseerd als een gezamenlijke bestuurlijke en politieke visie van de provincie en de vier gemeenten (het college van GS en de vier colleges van B&W) over de invulling van het zoekgebied voor windenergie.
De vijf colleges van provincie en gemeenten stellen gezamenlijk de gebiedsvisie vast. Vervolgens zijn zij, op basis van hun rollen, bevoegdheden en instrumenten, elk verantwoordelijk voor de verdere uitwerking en uitvoering van de gebiedsvisie.

De provincie zal de uitwerking van de gebiedsvisie, waaronder haar aanbod van 280 MW aan de rijksoverheid voor de realisatie van de landelijke doelstelling, opnemen in een uitwerking van de Omgevingsvisie en/of in een wijziging van provinciale Omgevingsverordening.

De doorwerking van de gebiedsvisie in de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn is primair gericht op het beïnvloeden van de lopende aanvragen voor de windparken De Drentse Monden en Oostermoer. Een eerste stap daarin is dat de keuzes in de gebiedsvisie worden meegenomen in de milieueffectrapportage voor voornoemde windparken[4]. Beide gemeenten zullen de gebiedsvisie doorvertalen naar hun structuurvisies.

De gemeenten Emmen en Coevorden zijn al bezig met het opstellen van structuurvisies, waarin de locaties voor windparken worden aangewezen.

4 Overeenkomstig een toezegging van de minister van EL&I van 19 juni 2012

# 3. Analyse

## Ruimtelijke analyse

Het huidige zoekgebied voor windturbines is Rijk aan landschappelijke verschillen. De verschillen in de uiterlijke verschijningsvorm worden bepaald door het cultuurhistorische ontginningspatroon, gecombineerd met het huidige gebruik. Deze hebben van oudsher een één op één relatie met de ondergrond.

In het zoekgebied komen vier van de zes Drentse landschapstypen voor, te weten het esdorpenlandschap, het esgehuchtenlandschap, het wegdorpenlandschap van de veenrandontginningen en de veenkoloniën. In bijlage 3 is een korte kenschets opgenomen van deze landschapstypen.

Het provinciale zoekgebied voor windenergie wordt in het algemeen aangemerkt als 'Veenkoloniën'. Dit is weliswaar het meest voorkomende landschapstype, maar zoals hierboven gesteld, niet het enige. De kenmerken van de aanwezige landschapstypen zijn gebruikt bij het formuleren van de ontwerpuitgangspunten die in hoofdstuk 5 worden beschreven.

### Het noordelijke veen, Zuidlaarderveen – Gasselterboerveen

Het noordelijke deel bestaat voornamelijk uit een randveenontginning. Dit is de randveenontginning van de Hunze. Deze ontginning t.b.v. de turfwinning begon in de 13e eeuw na Christus. De ontginningsstructuur loopt parallel aan de Hondsrug en heeft nauwe relaties met de op de Hondsrug liggende dorpen. De ontginning van deze veenranden gebeurde handmatig en is daardoor kleinschalig van karakter.

Kenmerkend voor randveenontginningen zijn de weg- en streekdorpen. Op de hogere ruggen langs de Hunze ontstonden kleinschalige bebouwingslinten langs kronkelige wegen. Zo ontstond vanaf de Zuidlaarder tot de Exloër venen, oostelijk van de Hunze, een min of meer aaneengesloten rij wegdorpen die alle vanuit de Hondsrug zijn ontstaan. Naast lintbebouwing op de ruggen, is er op een enkele zandkop her en der bebouwing te vinden.

Een ander kenmerk is de optrekkende strokenverkaveling die haaks op de wegenstructuur ligt. Van oudsher is het verkavelingspatroon smal, ten behoeve van een goede ontwatering. Vanaf de weg zijn er, via de niet bebouwde open stukken langs de weg, doorzichten naar het achterliggende open landschap.

Dit deel van het zoekgebied kent twee gebieden met het landschaptype Veenkoloniën, te weten: de 'Oude Veenkoloniën' en het gebied rond Gasselterboerveenschemond. De 'Oude Veenkoloniën' zijn de ontginningen rondom het Annerveensche en Eexterveensche kanaal. Dit zijn 18e eeuwse ontginningen. Logischerwijs hebben de oude Drentse koloniën nauwe relaties met de direct aangrenzende Groningse veenkoloniën (o.a. het 17e eeuwse Wildervank en Borgercompagnie).

Het gebied van Gasselterboerveenschemond is, vanuit het noorden bekeken, het begin van de Drentse Monden. Omdat het Boerenbos (Bos van Kruit), als groene massa, een fysieke scheiding is gaan vormen, is Gasselterboerveenschemond bij het noordelijke veengebied getrokken.
Bijzonder aan dit deelgebied is het aangrenzende natuurontwikkelings- en waterbergingsproject 'De Hunze'. Door middel van landschapsbouw en natuurontwikkeling is de loop van de Hunze recentelijk hersteld.

Bij de locatiekeuze voor het realiseren van windparken in dit gebied moet rekening worden gehouden met:
- het kleinschalige en kronkelige karakter van de randveenontginning;
- de overgang Hondsrug - randveenontginning – veenkoloniën;
- natuurontwikkeling 'De Hunze';
- het open agrarische karakter van de 'Veenkoloniën'.

## De Drentse monden, Gasselterboerveen - Valtherdijk

Het gebied van de Drentse monden bestaat uit het landschapstype Veenkoloniën. Het gebied is door middel van kanalen en wijken stelselmatig ontgonnen. De ontginningstructuur is gericht op het Stadskanaal. Via deze wijken en kanalen werd de turf verscheept.

Langs de kanalen ontstonden lange bebouwingslinten. Het dorpssilhouet is een langgerekte strook, waarvan de massa wordt gevormd door een aaneenschakeling van grote boerderijen en woningen met erfbeplantingen. De lengte van het lint beslaat de volledige breedte van het gebied, namelijk van de Hondsrug tot aan de plaats Stadskanaal. Dominerend is de langgerekte wegbegeleidende beplanting van opgaande bomen in een vlak en open landschap. Deze openheid is een belangrijk kenmerk voor dit gebied.

De ontginningsstructuur van deze kanaaldorpen herhaalt zich een aantal malen met een landmeetkundige regelmaat. De namen van de woonlinten zijn afgeleid van de dorpen op de Hondsrug (Gasselternijveen en Gasselternijveenschemond, Drouwen en Drouwenermond, etcetera). De stelselmatige en systematische ontginning van dit gebied trok zich niets aan van de ondergrond, in tegenstelling tot de randveenontginning. Een ander verschil zat in het tempo van de ontginning. Deze lag in het gebied van de Drentse monden hoger vanwege een systematische aanpak.

Bij de locatiekeuze voor het realiseren van windparken in dit gebied moet rekening worden gehouden met:
- de relatie tussen het open landschap en de bebouwingslinten;
- de grootschalige en rechthoekige ontginningsstructuur met landmeetkundige regelmaat.

## De Emmer venen, Valtherdijk – Schoonebeek en omgeving Coevorden

Het zuidelijke deel van het zoekgebied bestaat voornamelijk uit een voormalig veenlandschap. Deze venen rond Emmen bestaan uit twee typen ontginningen, hoogveen- en randveenontginningen. De hoogveenontginning wordt aangeduid met het landschapstype 'Veenkolonien'. Dit type komt binnen dit deel van het zoekgebied het meest voor.

De hoogveenontginning in dit deel van het zoekgebied kent twee ontginningsstructuren die wezenlijk van elkaar verschillen. De ontginningsstructuren van de enkel- en dubbelkanaalsystemen, zoals ook in het gebied van 'De Drentse Monden', en die van de blokontginningen.

De ontginningen van kanaalsystemen vertonen een hechte samenhang tussen het bebouwingspatroon en het achterliggende veengebied. In dit deel van het zoekgebied zijn dat de dorpen Nieuw-Weerdinge en Emmer-Erfscheidenveen. Het gebied kent een grote mate van (relatieve) grootschaligheid, overeenkomstig het gebied van De Drentse monden. Planmatig ontwikkelde gebieden van deze omvang en zo'n sterke samenhang tussen bebouwing en landontginning, zijn wereldwijd nagenoeg uniek.

De blokontginningen zijn relatief jong: ontstaan na de Tweede Wereldoorlog. Vanuit drie hoofdrichtingen is het veen vergraven: vanuit het noordwesten met het Oranjekanaal, vanuit het westen met het doortrekken van de Verlengde Hoogeveensche Vaart en vanuit het noorden met een aftakking vanuit het Groninger Stadskanaal. Op basis van concessies is het veen met draglines afgegraven, met als resultaat een relatief grootschalig landschap, waar de ontwateringskanalen nauwelijks een relatie hebben met het bebouwingspatroon. Ook hier is openheid een kenmerk van het landschap, ofschoon in dit gebied meer opgaande beplanting langs kavelgrenzen en bosblokken te vinden zijn dan in de open Drentse monden. Het landschap is hier beslotener.

De randveenontginningen zijn ontstaan door de ontginning van de randen van het toenmalige immense hoogveenpakket. Het kleinschalige, meer onregelmatige beeld van dit landschapstype, wordt bepaald door de langgerekte bebouwingslinten met haaks hierop een smalle, onregelmatig opstrekkende verkaveling. De gebieden die tot de randveenontginningen in het zoekgebied behoren, zijn de oostflank van de Hondsrug (rondom Barger Oosterveld), Roswinkel, en de kleine nederzettingen op de zandrug bij Schoonebeek. Westerse Bos, Middendorp en Oosterse Bos zijn groene eilandjes met oude eiken en monumentale boerderijen. Het Schoonerbekerdiep is daarentegen een open en relatief breed beekdal met een eigen karakter en eigen kenmerken, afwijkend van de andere beekdalen in Drenthe.

Naast de landschapstypen 'Veenkoloniën' en 'Randveenontginning' liggen binnen dit deel van het zoekgebied enkele stukken van het 'Esdorpenlandschap' en het 'Esgehuchtenlandschap'. Deze oude ontginningen zijn zandontginningen. De karakteristiek van deze twee landschapstypen uit zich in een nauwe samenhang tussen esdorp/-gehucht, es, beekdal en veld, met bijbehorende hoogteverschillen en beplantingselementen als houtwallen en esrandbosjes.

Een voor Nederland uniek gebied, met een bijna 'natuurlijk' landschap, is het hoogveenreservaat Bargerveen. Ruimte, een drassige bodem met een voor hoogveen karakteristieke beplanting, hier en daar open water, soms met hernieuwde veenontwikkeling, of opslag van struweel, zijn kenmerkend voor dit gebied.

Een toegevoegde laag in het zuidelijk deel van het zoekgebied zijn nieuwe vormen van ruimtegebruik. Deze hebben voornamelijk in de relatief grootschalige blokontginningen een plek gekregen. De glastuinbouwgebieden Klazienaveen en Erica, het lawaaisportcentrum Pottendijk, het Veenpark en de oliewinning in Schoonebeek zijn daar voorbeelden van. Deze nieuwe laag geeft stedelijke dynamiek aan dit deel van het zoekgebied. De windparken op Duits grondgebied maken deel uit van de Nederlandse horizon.

Bij de locatiekeuze voor het realiseren van windparken in dit gebied moet rekening worden gehouden met:

- de relatie tussen het open landschap, afgewisseld met opgaande beplanting en bosblokken, en de bebouwingsstructuur;
- de randveenontginning van Schoonebeek;
- het hoogveenreservaat Bargerveen;
- de bestaande windturbines aan Duitse zijde.

## Geschiktheid voor windenergie

De gemiddelde windsnelheden in het zoekgebied zijn lager dan in gebieden langs of nabij de kust. Toch is het windaanbod ook hier toereikend om, met behulp van subsidie, een financieel sluitend bedrijfsplan op te stellen voor een windpark. Dit blijkt ook uit het grote aantal plannen voor windparken. De windsnelheden in het zoekgebied variëren op 120 m hoogte van 7,5 m/sec in het zuidelijk deel, tot 9,0 m/sec in het noordelijk deel (zie ook bijlage 4).

Een punt van aandacht is de rijkssubsidieregeling Stimuleringsregeling duurzame energieproductie (SDE+). Zonder toereikende bijdrage vanuit de SDE+ is realisatie van de doelstelling voor windenergie vooralsnog niet haalbaar. Windturbines in de niet-kust regio's hebben een lagere energieopbrengst dan vergelijkbare windturbines langs de kust. Dit vanwege lagere gemiddelde windsnelheden. Daarom is een regio passende SDE+-subsidieregeling vereist, waarin rekening wordt gehouden met de verschillen in het windaanbod. Het ministerie van EL&I onderzoekt de mogelijkheden om op dit punt de SDE+ aan te passen.

## Plannen voor windparken

In het zoekgebied is sprake van enkele tientallen initiatieven voor het bouwen van windparken. De initiatieven worden voornamelijk ontwikkeld door projectontwikkelaars, coöperaties van boeren, energiemaatschappijen en landelijke coöperaties. Het meest in het oog springend is een viertal grote initiatieven in de gemeenten Borger-Odoorn en Aa en Hunze. Deze vier initiatieven hebben zich gebundeld tot de plannen De Drentse Monden en Oostermoer. Beide plannen vallen vanwege hun geplande omvang onder de rijkscoördinatieregeling.

In de gebieden waar een windpark kan worden gerealiseerd is het belangrijk dat de grondeigenaren en de ontwikkelaars één gezamenlijk plan ontwikkelen en tot uitvoer brengen, dat past binnen deze gebiedsvisie. Zowel de eigenaren van de gronden waarop een turbine wordt geplaatst als de eigenaren van aangrenzende gronden moeten in de gelegenheid worden gesteld deel te nemen. Daarmee kan de meest optimale opstelling worden gerealiseerd, zonder ruimtelijke beperkingen vanuit grondposities.

## Het elektriciteitsnetwerk

De elektriciteit die door een windpark wordt opgewekt, wordt via het elektriciteitsnetwerk afgeleverd bij de gebruikers. Belangrijke afnemers van elektriciteit zijn de industrie en stedelijke gebieden. In de ideale situatie zitten de producent en de gebruiker dicht bij elkaar. De kosten van het netwerk en de transportverliezen blijven dan beperkt. Voor Noord-Nederland geldt dat er minder vraag is naar elektriciteit dan er wordt geproduceerd. Daarom moet de hier geproduceerde elektriciteit voor een deel worden getransporteerd naar andere gebieden, waar meer vraag is. Dit geldt overigens voor alle elektriciteit die wordt opgewekt in Noord-Nederland.

De kosten van de infrastructurele voorzieningen die vereist zijn voor een aansluiting op het net, komen in beginsel voor rekening van de eigenaar van het betreffende windpark. Als daarvoor ook een uitbreiding van het landelijk hoogspanningsnet vereist is, zullen de kosten worden 'gesocialiseerd' en voor rekening komen van de staat der Nederlanden. Als de kosten van een aansluiting relatief hoog zijn, vergeleken met de investering in een windpark (er is bijvoorbeeld een nieuw transformatorstation nodig of er moet over een relatief grote afstand een kabel worden aangelegd) en de kosten worden niet 'gesocialiseerd', zal het niet mogelijk zijn het windpark financieel rendabel te exploiteren.

In het zuidelijk deel van het zoekgebied, nabij Emmen en Coevorden, is het elektriciteitsnetwerk voldoende robuust om windparken te kunnen aansluiten, zonder omvangrijke extra kosten. Grote stedelijke kernen en omvangrijke industrieterreinen, die relatief veel elektriciteit afnemen, spelen daarbij een positieve rol. Dit geldt ook voor het enkele jaren geleden gerealiseerde transformatorstation nabij het kassengebied Klazienaveen/De Runde en de uitbreiding van het transformatorstation nabij Veenoord.

In het noordelijk deel, in de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn, zijn minder aansluitmogelijkheden. De netwerkinfrastructuur is ooit aangelegd voor de huidige vraag en het huidige aanbod. Grote windparken kunnen hier alleen met relatief grote investeringen op het bestaande net worden aangesloten. Dit heeft ook te maken heeft met het spanningsniveau. Grotere windparken vereisen al snel een spanning van 110 of 220 kV[5] en kunnen daarom niet via het aanwezige middenspanningsnet (50 kV) worden ontsloten. Dit betekent dat de mogelijkheden beperkt zijn om in dit deel van het zoekgebied grootschalige windparken te realiseren, zonder hoge aanvullende investeringen. Vanuit het netwerk geredeneerd liggen kleinere windparken hier meer voor de hand.

## Economische effecten van windturbines

De ontwikkeling van windenergie levert een bijdrage aan de economische ontwikkeling van Drenthe. Dit kan het maatschappelijk draagvlak voor windenergie versterken. Grofweg kan onderscheid worden gemaakt in economische effecten via:

- werkgelegenheid
- bedrijvigheid gerelateerde sectoren
- bestedingen
- arbeidsmarkt en onderwijs
- profilering bedrijven

Deze vijf thema's zijn in bijlage 5 uitgewerkt. Daaruit kan worden geconcludeerd dat de realisatie van 280 MW aan windenergie in Drenthe circa 28 structurele arbeidsplaatsen per jaar kan opleveren en 840 tijdelijke arbeidsplaatsen.

Voornoemde thema's hebben ook te maken met gebiedsontwikkeling en participatie door omwonenden in een windpark. Dit komt in de hoofdstukken 4 en 6 aan de orde.

5 kV = kilovolt, een eenheid om het spanningsniveau aan te geven.

## Windturbines en gezondheid

Windturbines en gezondheidsklachten worden regelmatig met elkaar in verband gebracht. Dat gebeurt vooral vanwege het geluid van windturbines, maar bijvoorbeeld ook vanwege slagschaduw en weerkaatsing van zonnestraling door draaiende wieken. Ook worden windturbines in verband gebracht met een 'windturbinesyndroom' of 'windturbineziekte'. Dit zou met name veroorzaakt worden door laagfrequent geluid van windturbines en met geluid samenhangende trillingen.

Geluid kan leiden tot hinder- en stressgerelateerde gezondheidsklachten. Onderzoeken in andere Europese landen, zoals Denemarken en Duitsland, bevestigen dit beeld. Dat geldt voor zowel de lichamelijke als de psychische gezondheid.

Om die reden gelden wettelijke regels voor windturbines. Sinds 2011 geldt voor de geluidsemissie van windturbines de Europese jaardosisnorm ($L_{den}$[6]). Met deze norm, die overigens al veel langer geldt voor weg-, rail- en vliegverkeer, wordt het gehele geluidspectrum van windturbinegeluid meegenomen, dus ook het laagfrequente geluid. Naast een jaargemiddelde norm voor overdag van 47 decibel, geldt een norm van 41 decibel voor de nachtperiode. Ook voor slagschaduw vanwege windturbines zijn wettelijke normen vastgesteld. De provincie en de vier gemeenten gaan in deze gebiedsvisie en bij de beoordeling van concrete plannen, uit van deze nationale normen.

Waar mogelijk streven wij naar een zo laag mogelijke geluidbelasting vanwege windturbines nabij woningen en andere geluidgevoelige plekken. Een geluidbelasting die bij voorkeur lager is dan de wettelijke norm. Daarnaast streven wij er naar dat zo weinig mogelijk woningen en andere geluidgevoelige plekken worden beïnvloed door de effecten van windturbines. Wij realiseren ons tegelijk dat deze wensen soms haaks op elkaar staan: spreiding versus concentratie van windturbines.

Hierbij speelt ook een rol dat de windparken deels in het landelijk gebied worden geplaatst en dat daar in het algemeen een lager geluidsniveau heerst dan de wettelijke norm. Dit kan er toe leiden dat op die plaatsen het geluid vanwege windturbines als hinderlijker wordt ervaren dan op plekken waar het achtergrondniveau hoger is. Overigens worden windparken in Nederland meestal in het landelijk gebied geplaatst en heeft de wetgever hiermee bij de normstelling tot op zekere hoogte ook rekening gehouden. Om inzicht te krijgen in het achtergrondniveau van

6 $L_{den}$ = is een maat om de geluidbelasting in uit te drukken

de huidige geluidbelasting ($L_{95}$[7]), voert de provincie, in overleg met Tegenwind Veenkoloniën, een aantal geluidmetingen uit met behulp van onbemande meetposten.

De provincie heeft het ministerie van Infrastructuur en Milieu geadviseerd om, naast het onderzoek dat wordt uitgevoerd in het kader van de m.e.r voor de projecten De Drentse Monden en Oostermoer, ook een meer algemeen onderzoek in te stellen naar de emissie van laagfrequent geluid door windturbines, de gevolgen daarvan voor de gezondheid en de wenselijkheid van een (aangepaste) grenswaarde.

## Veiligheid nabij windturbines

Windturbines zijn grote bouwwerken met zware, bewegende delen. In Nederland worden daarom dezelfde veiligheidsregels toegepast als bij vervoer en opslag van gevaarlijke stoffen. Dat wil zeggen dat gerekend moet worden met het plaatsgebonden risico: stel dat iemand een jaar lang op dezelfde plek bij een windturbine verblijft, dan mag de kans dat hij ten gevolge van een probleem met de turbine overlijdt, niet groter zijn dan één op de miljoen. In het landelijk gebied wordt een soepeler norm gehanteerd: een kans van één op de honderdduizend.

In de praktijk worden zones toegepast rond windturbines. Hiervoor wordt het Handboek risicozonering windturbines (2005) gebruikt. Speciale aandacht is nodig als de windturbines geplaatst worden in de nabijheid van inrichtingen waar gevaarlijke stoffen aanwezig zijn en die vallen onder het Besluit externe veiligheid inrichtingen, bij hogedrukgasleidingen, of bij een (spoor)weg of vaarverbinding. Dan kan de windturbine het risico van deze inrichting of verbinding vergroten. Er is dan sprake van een domino-effect. Afgesproken is dat als voor zo'n bedrijf het risico met meer dan tien procent toeneemt, dit opnieuw gewogen moet worden. Uiteraard vraagt dit om overleg tussen de initiatiefnemer van windturbines en het bedrijf waar het om gaat.

Het beleid voor de veiligheid van windturbines is nog in ontwikkeling. Bij de behandeling van een vergunningaanvraag zal naar de meest recente wet- en regelgeving gekeken worden. Het Steunpunt Externe Veiligheid Drenthe wordt bij de beoordeling van de aanvraag betrokken.

## Waarde onroerende zaken

De discussie zit nu nog in een fase waarin het in beginsel mogelijk is om in het gehele zoekgebied windparken te plaatsen. Dit betekent dat voor een marktanalyse van onroerendgoedtransacties, op dit moment het gehele zoekgebied in ogenschouw moet worden genomen.
Nadat deze gebiedsvisie is vastgesteld en de locaties voor windparken zijn aangewezen, kan meer gericht, rond deze locaties, een marktanalyse plaats vinden. Pas na plaatsing van windturbines kan op perceelsniveau het effect op de waarde van onroerend goed worden bepaald.

De gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn hebben afgesproken om marktanalyseonderzoeken naast elkaar te leggen en te beoordelen op eventuele verschillen. Ook zullen daarbij gegevens van andere gemeenten waar geen sprake is van windparken, als referentiekader worden meegenomen.
Met het doorlopende marktanalyseonderzoek, nu en in de nabije toekomst, willen de gemeenten de waardeontwikkeling vanwege plannen voor, dan wel plaatsing van, windturbines zichtbaar maken.

Formeel geldt dat op aanvraag planschadevergoeding kan worden toegekend, op grond van hoofdstuk 6, afdeling 6.1, van de Wet ruimtelijke ordening. Dit voor zover de schade redelijkerwijs niet voor rekening van de aanvrager van de tegemoetkoming van de schade behoort te blijven en voor zover de tegemoetkoming niet voldoende anderszins is verzekerd. Er is dus wettelijk gegarandeerd dat voor vergoeding in aanmerking komende schade ook daadwerkelijk zal worden vergoed. De uit te keren schade wordt verhaald op de veroorzakers, de initiatiefnemers. Mogelijke schade die al bij de voorbereiding optreedt, komt pas voor vergoeding in aanmerking nadat het formele ruimtelijk plan is vastgesteld. Pas op dat moment kan namelijk de schade als definitief worden aangemerkt.

7 $L_{95}$ = het geluidniveau dat op een bepaalde plek gedurende 95% van de tijd wordt overschreden.

# 4. Randvoorwaarden

## Wettelijke eisen

Er zijn verschillende wettelijke eisen voor de bescherming van omwonenden en het milieu tegen negatieve effecten van windturbines. Het betreft voornamelijk normen op het gebied van geluid, slagschaduw en veiligheid. Deze normen hebben wij in eerste instantie vertaald naar een minimaal aan te houden afstand van 500 m tussen een woning, of een andere hindergevoelige bestemming, en een windturbine. Deze afstand is weergegeven op de zogenaamde Belemmeringenkaart (zie bijlage 6). Ook andere belemmeringen voor het realiseren van windparken, zoals de ecologische hoofdstructuur (EHS) zijn op deze kaart weergegeven.

Het radioastronomieproject LOFAR in de gemeente Borger-Odoorn, kent een zogenaamd aandachtsgebied. Ook enkele zogenaamde buitenstations van LOFAR, elders in het zoekgebied, kennen aandachtsgebieden. Daarin is het niet toegestaan activiteiten te verrichten die het onderzoek in het kader van LOFAR hinderen. De aandachtsgebieden zijn weergegeven op de Belemmeringenkaart en, op grond van informatie van ASTRON, geïnterpreteerd als een zone waar geen turbines geplaatst kunnen worden. In het kader van de milieueffectrapportage voor De Drentse Monden/Oostermoer loopt nog een onderzoek naar de effecten van windturbines op het LOFAR-onderzoek.

De Belemmeringenkaart geeft een eerste, grof beeld van de gebieden die in beginsel geschikt zijn voor het realiseren van windparken. Op het punt van de bescherming van verspreid voorkomende bebouwing is de kaart echter onvolledig. Daarbij speelt een rol dat deze bebouwing soms door initiatiefnemers wordt bewoond, zodat met een lichtere milieubescherming kan worden volstaan. De precieze invulling van de normen zal plaatsvinden in het kader van de beoordeling van concrete aanvragen voor het bouwen van een windpark.

## Gebiedsontwikkeling

Kwaliteitsontwikkeling in het gebied waar windenergie wordt gerealiseerd, is een voorwaarde voor het realiseren van windenergie. De realisatie van windenergie zien wij als een integraal vraagstuk. Door de realisatie van windenergie op te pakken als onderdeel van een integrale gebiedsontwikkeling, en ook te laten bijdragen aan die gebiedsontwikkeling, ontstaat er een evenwichtiger ontwikkeling. Daarom is een financiële bijdrage vanuit een windpark een voorwaarde voor het realiseren van een windpark. Wij gaan daarbij uit van een financiële bijdrage tussen de 10 en 20% van de opbrengst uit de exploitatie van een windpark, voor belastingen. Daarbij maken wij gebruik van de wettelijke instrumenten voor grondexploitatie.

Een impuls voor leefbaarheid, omgevingskwaliteit en economische ontwikkeling (bijvoorbeeld de aanleg van zonnepanelen) stimuleert een duurzame ontwikkeling in het gebied. De mogelijkheden en projecten zullen worden bepaald in overleg met betrokkenen, waar onder de omwonenden. De Drentse energieorganisatie (DEO) kan een rol spelen bij de invulling van projecten op het vlak van duurzame energie.

## Participatie in windparken

Het is belangrijk dat omwonenden van een windpark worden betrokken bij het realisatieproces daarvan en de mogelijkheid krijgen om in de ontwikkeling en uitvoering te participeren. Dit geeft omwonenden de gelegenheid wensen kenbaar te maken over de inpassingsmaatregelen van windenergie en de invulling van de financiële bijdrage vanuit een windpark voor gebiedsontwikkeling. Wij zullen participatieprocessen ondersteunen en faciliteren. Wij streven naar een vorm van participatie die leidt tot de hoogste meerwaarde. Dit mede op basis van ervaringen elders en ervaringen van ontwikkelaars.

Een bijzondere vorm van participatie betreft het financieel deelnemen in een windpark. Wij zijn van mening dat alle omwonenden van een windpark financieel moeten kunnen deelnemen in windparken door middel van het uitgeven van leningen, obligaties of aandelen, met een aantrekkelijk rendement. Het adviesbureau KNN heeft op verzoek van de provincie Drenthe een onderzoek ingesteld naar mogelijke modellen om de bevolking financieel te laten participeren in windparken: 'Naar een verdienmodel voor windenergie in Drenthe', maart 2012. In dit rapport worden mogelijkheden opgesomd. Wij verplichten de initiatiefnemers een aanbod voor financiële participatie te doen aan omwonenden.

## Vermogens en opbrengsten van windturbines

De doelen voor windenergie worden in Nederland uitgedrukt in het vermogen van de turbines: in kilowatt (kW) of megawatt (MW). Landelijk: 6000 MW, provincie Drenthe: 280 MW. Bezien vanuit duurzame energieopwekking is de feitelijke productie van elektriciteit van belang, uitgedrukt in kilowattuur, megawattuur of gigawattuur. Alleen de met windenergie opgewekte elektriciteit in kWh draagt namelijk bij aan het realiseren van de landelijke en provinciale doelstelling voor 2020 van 14%[8] duurzame energie in het totale eindgebruik van energie.

Vanuit het ruimtelijk perspectief hebben wij een voorkeur de provinciale doelstelling te realiseren met turbines met een zo groot mogelijk vermogen. Deze turbines zijn in het algemeen hoger, lijken slanker, hebben langere wieken en ze draaien trager, hetgeen een rustiger beeld geeft. Ook zijn er minder nodig voor het bereiken van de doelstelling (in MW).

Anderzijds willen wij ook een zo groot mogelijke opbrengst aan elektriciteit (in kWh) realiseren. Immers, alleen daarmee wordt een bijdrage gerealiseerd aan de doelstelling van 14% duurzame energieopwekking. Dat beide voorkeuren met elkaar op gespannen voet staan, wordt toegelicht in bijlage 7. Volgens de huidige inzichten lijkt in het zoekgebied op dit moment een turbine van 3 MW het optimum tussen investeringskosten en energieopbrengsten het best te benaderen.



8 In het onlangs afgesloten regeerakkoord wordt gesproken over 16% in plaats van 14%.

# 5. Visie

Windenergie is relatief nieuw in Drenthe. Daarom heeft de provincie, als eerste stap, een gebied aangewezen (het zoekgebied) waarbinnen gezocht wordt naar geschikte locaties voor windparken. Het benoemen van een zoekgebied betekent dat in Drenthe alleen daar windturbines kunnen worden gebouwd en dat gebieden buiten het zoekgebied worden gevrijwaard. Het aanwijzen van een zoekgebied betekent niet dat daar overal en zonder samenhang windturbines gerealiseerd kunnen worden. De landschappelijke kwaliteit van onze Drentse ruimte is een belangrijke economische factor. Daarom zoeken wij naar de beste ruimtelijke locaties. Met deze gebiedvisie wordt ondermeer de vervolgstap gezet om windenergie op een samenhangende wijze te kunnen realiseren in het zoekgebied.

De gebiedsvisie krijgt invulling door randvoorwaarden en ontwerpuitgangspunten te benoemen voor het ontwikkelen van windenergie. De randvoorwaarden betreffen de ruimtelijke, milieuhygiënische en maatschappelijke aspecten van windenergie. De milieuhygiënische randvoorwaarden zijn in wetgeving opgenomen (zie ook hoofdstuk 4) en komen meer in detail aan de orde bij de uitvoering van de gebiedsvisie c.q. het aanvragen van een omgevingsvergunning. Maatschappelijke aspecten gaan over economische effecten, gebiedsontwikkeling en participatie en zijn ook in hoofdstuk 4 beschreven. In dit hoofdstuk staan de ruimtelijke ontwerpuitgangspunten centraal en de doorwerking daarvan naar de in aanmerking komende locaties.

De ruimtelijke ontwerpuitgangspunten zijn mede gebaseerd op de adviezen van ROM3D/H+N+S/Schöne. Het visualiseren van mogelijke windparken in een op de werkelijkheid gebaseerd driedimensionaal computermodel van het zoekgebied, was onderdeel van de advisering. Het aantal onderzochte opstellingen in de adviezen is niet uitputtend. Er zijn namelijk meer mogelijkheden om windparken te verschuiven, te vergroten of te verkleinen en er zijn verschillende combinaties van opstellingen mogelijk in een groter gebied. De adviezen bevatten echter voldoende materiaal om een inschatting te kunnen maken van de positieve en negatieve gevolgen van dergelijke aanpassingen. De uiteindelijk gekozen locaties zijn ook in voornoemd computermodel opgenomen.

## Herkenbare opstellingen op logische locaties

Elke tijd voegt nieuwe elementen aan de ruimte toe. Omdat in onze tijd veranderingen elkaar snel opvolgen, verandert ook het landschapsbeeld snel. Nieuwe elementen doen hun intrede in het landschap. Door de vorm en de schaal hebben moderne windturbines een grote visuele impact op de beleving van het landschap. De maatschappelijke acceptatie van deze grootschalige ingreep wordt groter wanneer de verschijning, de locatie en de opstelling van windturbines begrijpelijk zijn en passen bij de draagkracht van het landschap. De combinatie van vormgeving, functionaliteit, constructie en materiaalgebruik enerzijds en plaatsing anderzijds, moet logisch en verklaarbaar zijn. Vanuit die hoofdgedachte hebben wij de volgende statement geformuleerd.

Voor het ontwikkelen van windparken streven wij naar logische locaties met herkenbare opstellingen.

Met logische locaties bedoelen wij dat het dynamische en technische karakter van windparken aansluit bij verwante functies en overeenstemmen met het karakter van de plek en de omgeving[9]. Daarbij dient rekening te worden gehouden met de specifieke kenmerken van de voorkomende landschapstypen (zie hoofdstuk 3 en bijlage 3). Onder herkenbare opstellingen verstaan wij een weloverwogen en verantwoorde vormgeving en inrichting van windparken, met één type windturbine. Daarbij wordt tevens rekening gehouden met de specifieke kenmerken van

9 Bijvoorbeeld: maat en schaal, rust/drukte, licht/donker, massa/ruimte, natuur/cultuur en verhouding steen/beplanting.

het desbetreffende landschapstype, dan wel dat deze kenmerken benut/versterkt worden bij de vormgeving en inrichting van windparken.

De visie geeft hiervoor een drietal uitgangspunten. Deze houden elkaar in balans. Ze kunnen niet los van elkaar gebruikt worden, maar het zwaartepunt kan lokaal verschillen.

1. Het landgebruik bepaalt locaties voor windparken.
2. De ruimtelijke karakteristiek van de leefomgeving bepaalt de dichtheid van windparken.
3. Gebiedskenmerken bepalen opstellingsvorm en inrichtingmaatregelen.

Deze uitgangpunten zijn hierna uitgewerkt.

## 1. Landgebruik bepaalt locaties voor windparken.

*Het ruimtelijk koppelen van windparken aan robuuste landbouw en/of bedrijfsterreinen leidt tot 'visuele logica'.*

Fysieke omstandigheden zijn van oudsher bepalend geweest voor het gebruik van een gebied. Dat leidde zowel op het hogere als op het lagere schaalniveau tot een logische ruimtelijke inrichting. Daar waar rivieren in de zee uitmonden, ontstonden havens. Op hoger gelegen gronden ontstonden steden en dorpen en werd infrastructuur aangelegd. Het is functioneel, verklaarbaar en visueel logisch. Diezelfde vorm van logica is essentieel voor het ruimtelijk 'verklaren' van locaties van windparken.

Daarom worden windparken visueel gekoppeld aan een type landgebruik met een verwante uitstraling. Windturbines zijn groot en innovatief. De uitstraling is industrieel en modern. Het aansluiten van windparken bij locaties die industrieel zijn ingericht, is vanuit ruimtelijk perspectief daarom logisch. Voorbeelden in het gebied zijn het Europark in Coevorden, glastuinbouw Klazienaveen/Erica en de hoofdinfrastructuur, zoals de weg Emmen – Ter Apel en de A37.

Door de productie van windenergie te combineren met de agrarische sector ontstaat een nieuw productielandschap. De realisatie van windparken in landbouwgebieden maakt de verbinding met de landbouw als producerende sector begrijpbaar. Het aansluiten bij relatief grootschalige productieland-schappen en haar waarneembare topgrafische eigenschappen (zie hoofdstuk 3), zorgt voor verankering en maakt locaties verklaarbaar. Voorbeelden van productielandschappen zijn het gebied nabij Annerveensche- en Eexterveenschekaal, de omgeving van Gasselterboerveenschemond en het gebied van de Drentse monden.

Het zoekgebied voor windturbines wordt op hoofdlijnen gekarakteriseerd door grootschaligheid, functionaliteit en bedrijvigheid. Het relatief grootschalige productielandschap, met als hoofdfunctie landbouw, en de aanwezigheid van infrastructuur en bedrijvigheid, zijn ruimtelijke aanknopingspunten voor het ontwikkelen van logische locaties voor windturbines. Dit betekent concreet dat binnen het zoekgebied windparken aansluiting moeten vinden bij bedrijventerreinen, grootschalige productielandschappen, infrastructuur en/of bestaande windparken. Nieuwe ontwikkelingen op het gebied van landbouw, zoals agroclusters, zijn eveneens aanknopingspunten voor fysieke aansluiting.

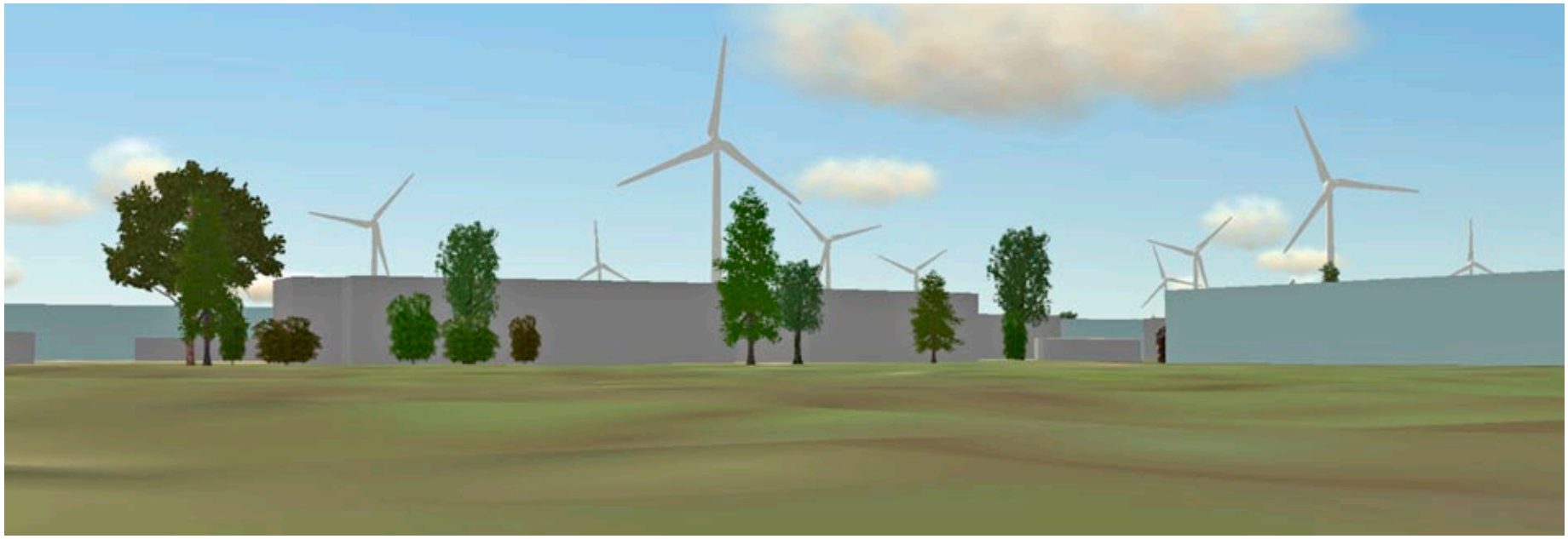

Windturbines
op een
bedrijventerrein

Windturbines
in een
open agrarisch /
productie-
landschap

Windturbines in een landschap met beplanting

Windturbines in een grootschalig open landschap

## 2. De ruimtelijke karakteristiek van de leefomgeving bepaalt de dichtheid van windparken.

*Het benutten van de ruimtelijke karakteristiek voor de afstand tussen windparken, beperkt interferentie[10] en landschappelijke 'willekeur'.*

Het landschap van Drenthe is Rijk aan contrasten. Contrasten die nog beleefbaar zijn. Het Drentse landschap kenmerkt zich door verschillen in hoog en laag, nat en droog, veen en zand, in beslotenheid en openheid en in bebouwde en onbebouwde gebieden. Het provinciaal beleid voor het landschap als leefomgeving, heeft als doel de verschillen in landschapskarakteristieken zichtbaar en beleefbaar te houden. Hierin past het streven naar een herkenbare opstelling van een windpark op een verklaarbare, logische locatie.

Een belangrijke conclusie uit de studies van ROM3D/H+N+S/Schöne is dat de visuele invloedssfeer van een windpark groot is. Bij het realiseren van windparken op een te geringe afstand van elkaar is de kans op interferentie tussen de afzonderlijke windparken groter. Het horizonbeslag is dan groot en daardoor kan het zoekgebied als één groot windpark worden ervaren, waarmee vervlakking op de loer ligt.

De visuele invloedsfeer van windturbines wordt bepaald door de maat van de open ruimte, waar de waarnemer zich bevindt, en de hoogte van de windturbine. Afschermende beplanting is alleen effectief nabij een waarnemer en niet nabij een windturbine. Een bomenrij op 50 m afstand van de waarnemer, onttrekt een windturbine op een afstand van ongeveer 550 m aan het zicht.
Het bovenstaande betekent dat de visuele invloedssfeer van windturbines in kleinschalige gebieden, dus gebieden met veel 'massa' dicht bij de waarnemer, geringer is dan in grootschalige, open gebieden. Vanuit dit perspectief zijn de mogelijkheden voor het plaatsen van windturbines in een besloten/kleinschalig landschap groter dan in open landschappen. Dit betekent ook dat in een besloten/kleinschalig landschap een kortere afstand kan worden gehanteerd tussen windparken, dan in open landschappen. Anders geformuleerd: hoe opener een landschap, hoe groter de afstand tussen afzonderlijke windparken moet zijn om interferentie en een groot horizonbeslag te voorkomen. Dit wordt met afbeeldingen hiernaast geïllustreerd.

10 Interferentie betekent dat het onderscheiden van twee afzonderlijke windparken, vanwege een te geringe onderlinge afstand niet mogelijk is. De waarnemer ziet de afzonderlijke windparken als één geheel.

## 3. Gebiedskenmerken bepalen opstellingsvorm en inrichtingmaatregelen.

*Overzichtelijke en herkenbare opstellingsvormen*

Het ontwerp van een windpark (lijn, cluster, zwerm), is een integraal onderdeel van de realisatie. Hierbij doelen wij op het ontwerpen op het lokale schaalniveau. Daarbij spelen zowel de regionale gebiedskarakteristieken als de beleving van bewoners een belangrijke rol. Onderstaande afbeeldingen van een lijn, cluster en zwerm, geven een indruk van het effect van een opstellingvorm op de ruimte.

In de provinciale Omgevingsvisie is de doelstelling opgenomen de karakteristiek van het landschap te behouden, om zodoende vervlakking te voorkomen. Bij karakteristiek van het landschap moet worden gedacht aan beplantingsmassa, openheid en ontginnings- en bebouwingsstructuren. De gebiedskarakteristieken worden omschreven in de ruimtelijke analyse (hoofdstuk 3 en bijlage 3). Het benutten van deze karakteristieken in de vormgeving van een windpark geeft invulling aan deze doelstelling. Het gaat daarbij om de mate van aanwezigheid en de onderlinge samenhang. Het heeft betrekking op de historie en de bestaande ruimtelijke situatie (dat wat we zien).

Moderne windturbines zijn zo groot dat ze de schaal van de karakteristiek van het landschap ontstijgen. Er is geen sprake meer van een directe relatie tussen de opstelling van windturbines en de ontginnings- en bebouwingsstructuren. Tenzij de opstelling van het windpark een enkele rij betreft met voldoende afstand naar een ander windpark. Dit is naar voren gekomen uit het onderzoek van ROM3D/H+N+S/Schöne.

Een ander woord voor gebiedskarakteristiek is ruimtelijke context. Dit begrip omvat overigens meer. Het omvat ook het belevingsaspect van een windpark vanuit de directe leefomgeving. Hoe omwonenden een windpark ervaren is namelijk ook afhankelijk van de plek van waaruit naar een windpark wordt gekeken (vanuit een dorp, woning, weg, fiets- of wandelpad). Bij het ontwerp van een opstelling voor een windpark moet daarom ook rekening worden gehouden met de kijkrichtingen van omwonenden.

De ervaring leert dat het inzetten van een interactief driedimensionaal visualisatie model, gebaseerd op de werkelijkheid, een effectief instrument is om ontwerpvragen te beantwoorden. Concrete vragen daarbij zijn bijvoorbeeld: 'Wat moet de verhouding zijn tussen masthoogte en wieklengte?', 'Moeten/kunnen de wieken voor een rustig beeld ook synchroon draaien?', 'Wat is de invloed van verlichting?', 'Is er aanleiding voor het toepassen van slanke of massieve masten?' 'Welke ruimtelijke inrichting (bijvoorbeeld de ontsluiting) van een windpark, vindt het best aansluiting bij de gebiedskarakteristieken?', 'Waar kunnen nieuw te planten landschapselementen als mitigerende maatregel[11] het best worden gerealiseerd?'. Het interactief beantwoorden van deze en andere vragen, met behulp van het visualisatiemodel, draagt bij aan het realiseren van een herkenbare en verklaarbare opstelling, met een zo gering mogelijke invloed op de omgeving. De in dit hoofdstuk geplaatste afbeeldingen komen uit het toegepaste model.

11 Mitigerende maatregel = een maatregel om de nadelige gevolgen van de voorgenomen activiteit voor het milieu te voorkomen of te beperken

Windturbines in een lijnopstelling

Windturbines in een clusteropstelling

Windturbines in een zwermopstelling

## De realisatie van het provinciaal doel van 280 MW

De realisatie van de provinciale doelstelling van 280 MW vindt plaats in twee fasen. In de eerste fase worden in de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn en Coevorden de locaties en gebieden vastgelegd in de gemeentelijke structuurvisies. In de gemeente Emmen worden in aanmerking komende locaties op grond van de gestarte m.e.r.-studie verkend. De gemeente Emmen rondt het lopende traject van het vastleggen van locaties voor windparken voor 60 MW aan windenergie af voor 1 januari 2014, voordat sprake kan zijn van een aanvullende taakstelling in deze gemeente.

De ontwerpstructuurvisies van de vier gemeenten, met de locaties en gebieden voor de windparken, liggen uiterlijk op 1 januari 2014 ter inzage. Na een kwalitatieve en kwantitatieve evaluatie van de eerste fase, wordt begin 2014 de balans opgemaakt. Op grond daarvan wordt dan het resterende deel van de doelstelling weggezet op locaties die daar het meest voor in aanmerking komen, op basis van de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de vijf betrokken overheden.

Indien de gemeenten hierbij in gebreke blijven zal de provincie de procedure starten voor een provinciaal inpassingsplan.

## De locaties en de opstellingen

De ontwerpuitgangspunten zijn gebruikt voor het bepalen van de geschikte locaties voor windparken. Van noord naar zuid worden hierna de gewenste locaties in beeld gebracht. De locaties zijn weergegeven op de visiekaart.

In het zoekgebied, en alleen daar, worden in Drenthe windparken gerealiseerd. Het zoekgebied is dus een concentratiegebied voor windenergie. Het aanwijzen van voldoende locaties voor het realiseren van de doelstelling van 280 MW, kan dan ook inhouden dat de keuze van de locaties niet altijd overeenstemt met de vanuit ruimtelijke ontwerpuitgangspunten gewenste locaties. Voor ons blijft voorop staan dat de verschillende windparken zoveel mogelijk als individuele opstellingen waarneembaar zijn. In andere woorden: 'geen windlandschap maar wel een landschap met wind'.

## Gemeente Aa en Hunze

*Locatie Gasselterboerveen*

Redenerend vanuit de ontwerpuitgangspunten is in de gemeente Aa en Hunze de omgeving van het Boerenbos/Gasselternijveenschemond het meest geschikt voor het realiseren van een windpark. Het gebied heeft een agrarische functie, met een relatief grootschalig productielandschap dat zich kenmerkt door een rechtlijnige structuur met rechte hoeken.

In de ontwerpuitgangspunten is gesteld dat deze kenmerken verwant zijn met de grootschaligheid en de moderne uitstraling van windturbines. Omdat dit gebied open is, is een strikte vormgeving van de opstelling noodzakelijk, volgens een vast stramien. Alleen dan versterkt de opstelling de rechtlijnige landschapsstructuur en omgekeerd. Dit betekent dat gedacht moet worden aan een cluster met meerdere lange of kortere lijnopstellingen, evenwijdig aan het Boerenbos en aan Gasselterboerveenschemond.

Bij een cluster- of lijnopstelling is het essentieel dat de opstellingen in elkaars verlengde staan en dat de onderlinge afstand tussen de turbines gelijk is, geïnspireerd op het landschappelijk karakter. Er moet worden voorkomen dat het windpark vanwege wettelijke belemmeringen een ruimtelijk onsamenhangend geheel met deze open omgeving gaat vormen.

De aanwezigheid van het boerenbos is een ruimtelijk pluspunt van deze locatie. Dit kan namelijk als 'rugdekking' fungeren vanuit Gasselternijveen en als een opgaande, ruimtelijke scheiding tussen zuidelijk gelegen windparken in de gemeente Borger-Odoorn.

In de ontwerpuitgangspunten komt naar voren dat het open karakter van een gebied het noodzakelijk maakt om voldoende afstand tot een volgend windpark te hanteren om de windparken elk als een afzonderlijk windpark te kunnen ervaren. De afstand tot het geplande windpark N33 nabij Veendam, is circa 7 km. De locatie Gasselterboerveen ligt in het gebied van het windpark Oostermoer, waarvoor de rijkscoördinatieregeling is gestart.

## Gemeente Borger-Odoorn

*Locatie Nieuw Buinen-Zuid*
Het karakter van dit gebied is agrarisch. Evenals de omgeving van Gasselterboerveenschemond kenmerkt dit gebied zich door een relatief grootschalig productielandschap met de typische bijbehorende rechtlijnige landschapsstructuur met rechte hoeken. Naast het kenmerk 'grootschalig productielandschap' biedt ook het kernmerk 'bedrijventerrein' aanknopingspunten voor de ontwikkeling van een windpark.

Ter hoogte van de Tweederdeweg ligt het geplande en deels ingevulde agrocluster. De locatie van het agrocluster wordt globaal begrensd door De Mondenweg, Nieuw Buinen en Eerste Exloërmond. Op termijn heeft dit de uitstraling van een agrarisch bedrijventerrein. Juist deze combinatie maakt een windpark ruimtelijk verklaarbaar. Omdat het omringende landschap zich hier als open kenmerkt, is een strikte vormgeving van het windpark belangrijk.

Ruimtelijk gezien is een clusteropstelling de beste opstellingsvariant om het horizonbeslag beperkt te houden. Het is daarbij essentieel dat de turbines exact in elkaars verlengde staan en dat de onderlinge afstand tussen de turbines gelijk zijn. Daarmee kan vanuit het windpark een ordenende structuur ontstaan waarbinnen het agrocluster zich kan ontwikkelen. De afstand tot de locatie Gasselterboerveen is ca 7 km.

Deze locatie ligt deels in het gebied van een initiatief van de Raedthuysgroep en deels in het gebied van een initiatief van Samenwerking Duurzame Energie Exloermond. Tezamen vormen deze initiatieven het windpark De Drentse Monden waarvoor de rijkscoördinatieregeling is gestart.

*Locatie Tweede Exloërmond-Zuid*
De omgeving van Tweede Exloërmond–Zuid karakteriseert zich ook als een open productielandschap. In dit deel van het mondengebied is de maat en schaal het grootst. Het panorama is weids. Deze kenmerken zijn, vanuit de ontwerpuitgangspunten geredeneerd, reden op deze plek een windpark te realiseren.

Een sturende factor voor de vormgeving is de militaire laagvliegroute. Deze niet zichtbare grens wordt gemarkeerd door de opstelling ietwat schuin te plaatsen in de open ruimte tussen Tweede Exloërmond en Valthermond. Hier is een clusteropstelling mogelijk tot op de grens van de militaire laagvliegroute.

De afstand tot de locatie Nieuw Buinen-Zuid is ca 3 km. Deze relatief kleine afstand, in combinatie met het open landschap, kan er toe leiden dat er visuele interferentie optreedt. Dit geldt voor een waarnemer ten zuidwesten van deze locatie en ten noordoosten van de locatie Nieuw Buinen-Zuid. Dit betekent dat vanuit die posities beide windparken visueel als één locatie kunnen worden ervaren.

De locatie ligt in het gebied van het initiatief van Samenwerking Duurzame Energie Exloërmond, dat onderdeel is van het windpark De Drentse Monden.

## Gemeente Emmen

In de gemeente Emmen blijft het provinciaal zoekgebied gehandhaafd en legt de gemeente de in aanmerking komende locaties vast in de Structuurvisie windenergie Emmen. Dit binnen het kader van deze gebiedsvisie.

De ruimtelijke karakteristiek van het gebied, met het open agrarische productielandschap dat wordt afgewisseld met beplantingsmassa, de afwisseling van groot- en kleinschalige landschapsstructuren en de aanwezigheid van grootschalige bedrijvigheid en infrastructuur, biedt voldoende ruimtelijke aanknopingspunten voor het realiseren van windparken. Vanwege de aanwezigheid van bovengenoemde diversiteit, is het mogelijk in dit deel van het zoekgebied windparken op een relatief kleine afstand van elkaar te realiseren.

## Gemeente Coevorden

*Zoekgebied Weijerswold en zoekgebied Uitbreiding Europark*
Het ontwerpuitgangspunt 'aansluiten bij verwante functies' is aanleiding hier locaties voor windparken te zoeken op of in de directe omgeving van het Europark en tegen de achtergrond van bestaande windturbines op Duits grondgebied nabij Weijerswold. De gemeente heeft eerder in haar ontwerp structuurvisie een voorkeur uitgesproken voor een zoekgebied in de omgeving van Weijerswold. De gemeente Coevorden voegt het zoekgebied Uitbreiding Europark daar aan toe.

Door aansluiting te zoeken met windparken in Duitsland en met de bebouwing op het Europark wordt ruimtelijke samenhang gecreëerd. Vanuit deze redenering is de omgeving van Weijerswold een geschikte locatie voor het realiseren van een windpark. Dit geldt ook voor het gebied ten zuidwesten van het Europark. De onderlinge afstand bedraagt ca 5 km. Vanwege de relatief kleinschalige landschapstructuur van het esgehuchtenlandschap en de aanwezigheid van voldoende opgaande massa

(recreatieplas met beplanting, landschapselementen, erfbeplanting en de bebouwing van het Europark), is deze afstand voldoende groot om beide windparken afzonderlijk te kunnen ervaren.

Voornoemde diversiteit, in combinatie met de opstellingsvorm van de al aanwezige Duitse en Nederlandse windturbines, zijn aanleiding te kiezen voor een zwermopstelling. Er staan nu vier windturbines van Defensie en Proctor and Gamble op het Europark. De gemeente heeft een vergunning afgegeven voor nog twee turbines op het Europark. Op Duits grondgebied, aansluitend op het Europark, worden op dit moment ook 4 windturbines geplaatst.

Het voorgaande leidt tot het volgende overzicht.

| Gemeente | Locatie/Zoekgebied | Opstelling |
|---|---|---|
| Aa en Hunze | Gasselterboerveen | Cluster |
| Borger-Odoorn | Nieuw Buinen-Zuid | Cluster |
| | Tweede Exloërmond-Zuid | Cluster |
| Emmen | Uitwerking provinciaal zoekgebied | |
| Coevorden | Weijerswold | Zwerm |
| | Europark | Zwerm |
| | Europark/Defensie, bestaand c.q. vergund | Zwerm |

## Visiekaart

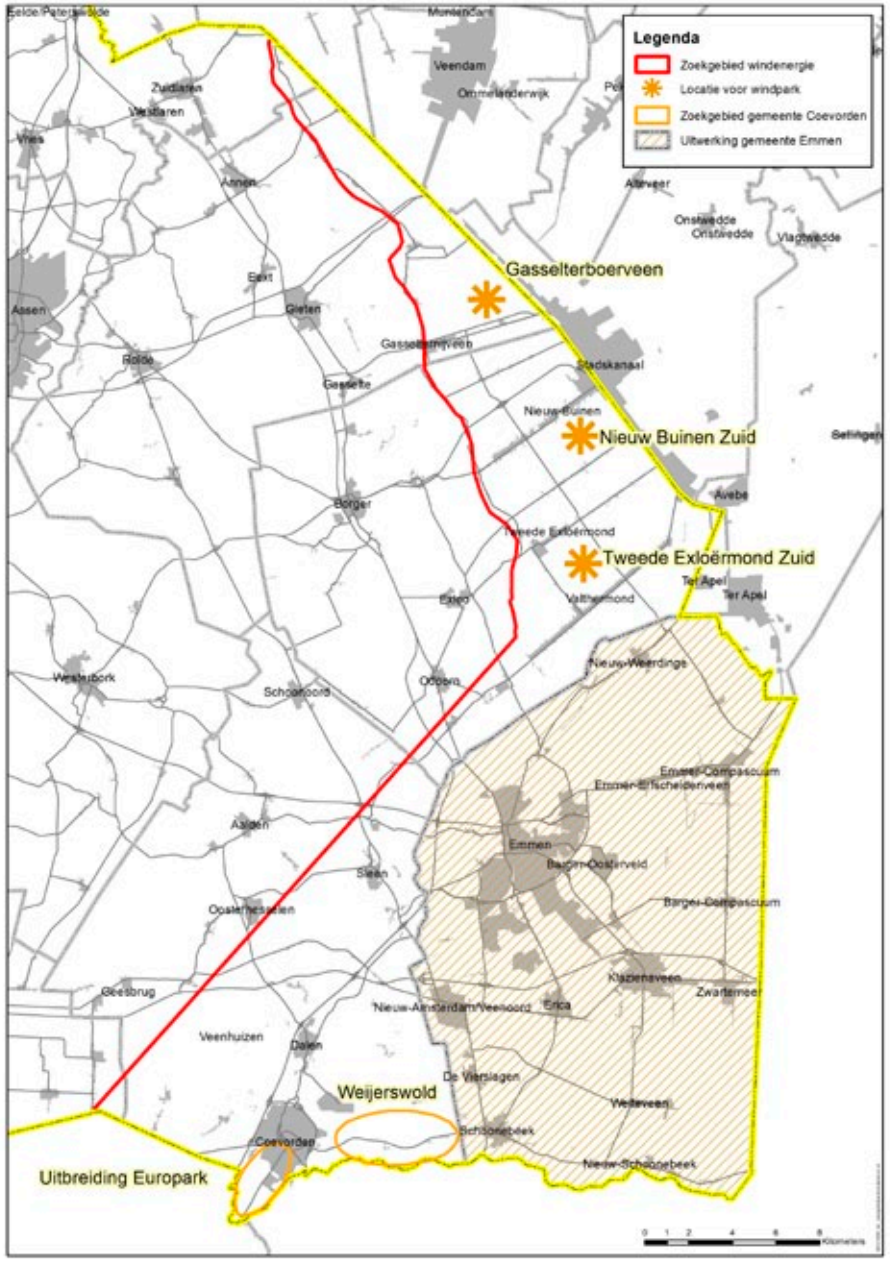

# 6. Uitvoering

In deze gebiedsvisie zijn drie locaties vastgelegd voor windparken in de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn, twee (kleine) zoekgebieden in de gemeente Coevorden en het nog uit te werken provinciaal zoekgebied in de gemeente Emmen.

De gemeente Emmen is bezig met onderzoek naar in aanmerking komende locaties en legt ze vast in de Structuurvisie windenergie Emmen. De andere drie locaties en de twee zoekgebieden in Coevorden, worden door de gemeenten ook vastgelegd in structuurvisies en bestemmingsplannen. De provincie zal de uitwerking van de gebiedsvisie opnemen in een uitwerking van de Omgevingsvisie en/of in een wijziging van de provinciale Omgevingsverordening. Dit is inclusief haar aanbod van 280 MW aan de rijksoverheid voor de realisatie van de landelijke doelstelling.

Parallel daaraan kunnen initiatiefnemers voor een windpark een aanvraag indienen voor een omgevingsvergunning. In feite zijn in de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn de procedures voor twee initiatieven al gestart, onder gebruikmaking van de rijkscoördinatieregeling. Hierbij plaatsen wij de kanttekening dat deze initiatieven tot nu een groter gebied beslaan dan de drie hier aangewezen locaties mogelijk maken. De provincie Drenthe en de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn willen dat in de rijkscoördinatieregeling alleen de locaties in deze gebiedsvisie worden vastgelegd.

De procedures voor structuurvisies, bestemmingsplannen en omgevingsvergunningen zijn wettelijk vastgelegd. Voor de inhoud gelden ook diverse wettelijke normen. Deels komen deze in de gebiedsvisie aan de orde. Daarnaast zijn ook de randvoorwaarden in deze gebiedsvisie van toepassing.

Gelijktijdig, en in samenhang met voornoemde formele procedures voor een concrete aanvraag, bevorderen wij dat er een traject wordt gestart voor betrokkenen in het gebied nabij de locaties en de zoekgebieden. Hieronder verstaan wij in ieder geval de omwonenden van een windpark, initiatiefnemers, eigenaren van onroerende zaken in of nabij een windpark en andere organisaties met belangen in het gebied.

In dat traject ligt het accent op participatie en gebiedsontwikkeling en zijn er verbindingen met de formele procedures. Het gaat over de concretisering van de voorwaarden die eerder zijn verwoord in de hoofdstukken 4 en 5. Organisaties en omwonenden worden betrokken bij:

- Inpassings- en uitvoeringsmaatregelen, zoals aan te leggen infrastructuur, beplanting en landschappelijke aankleding;
- het financieel laten meeprofiteren van de bevolking in de opbrengsten van het windpark;
- gebiedsontwikkeling, zijnde het realiseren van een impuls voor leefbaarheid, omgevingskwaliteit en economische ontwikkeling in het gebied van het windpark, mede door de inzet van een financiële bijdrage vanuit het windpark;
- koppelingen met andere vormen van duurzame energie(coöperaties).

# Bijlagen

## I Kaart 8 A provinciale Omgevingsvisie

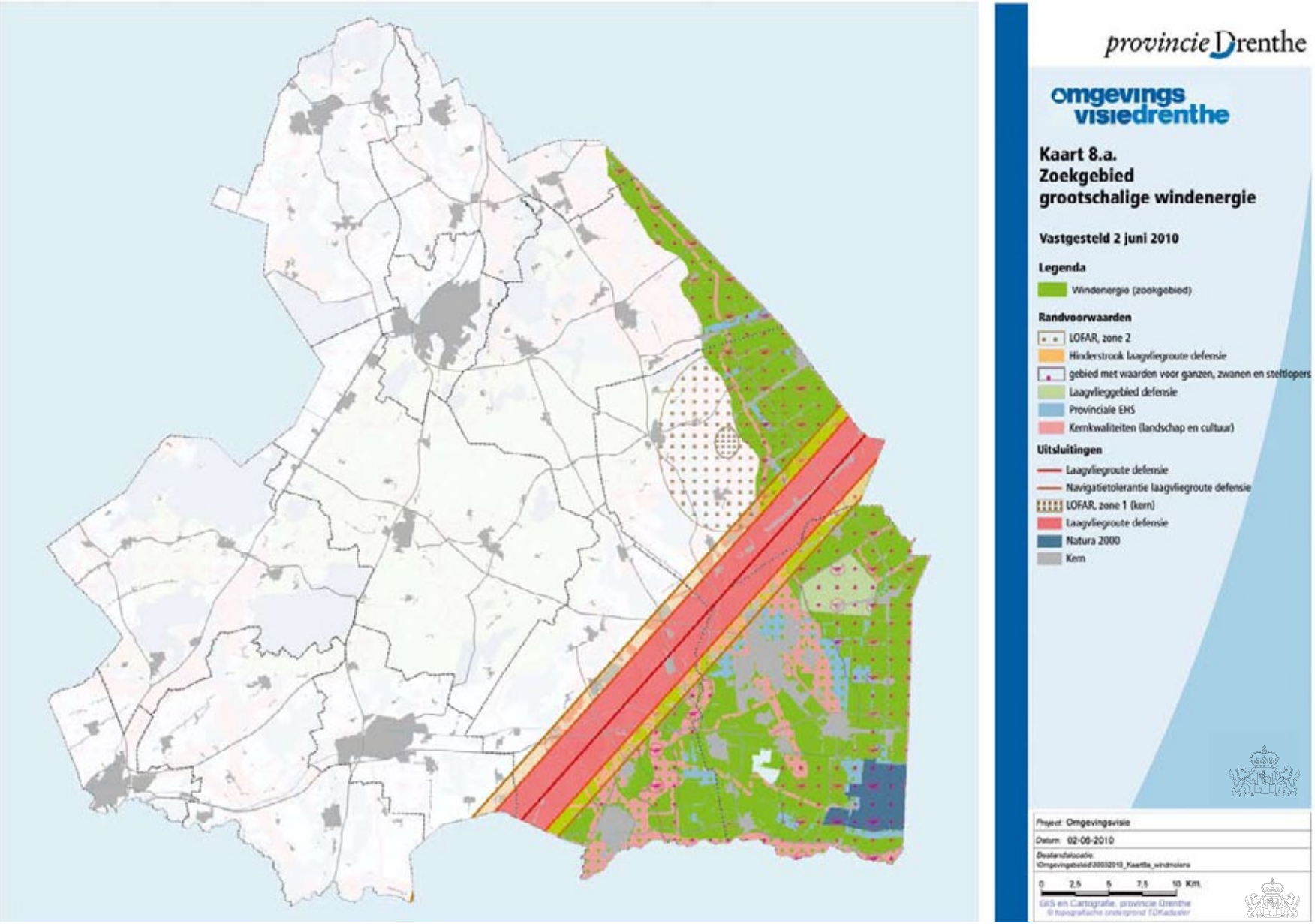

## 2 Visiekaart voorontwerp Structuurvisie Coevorden

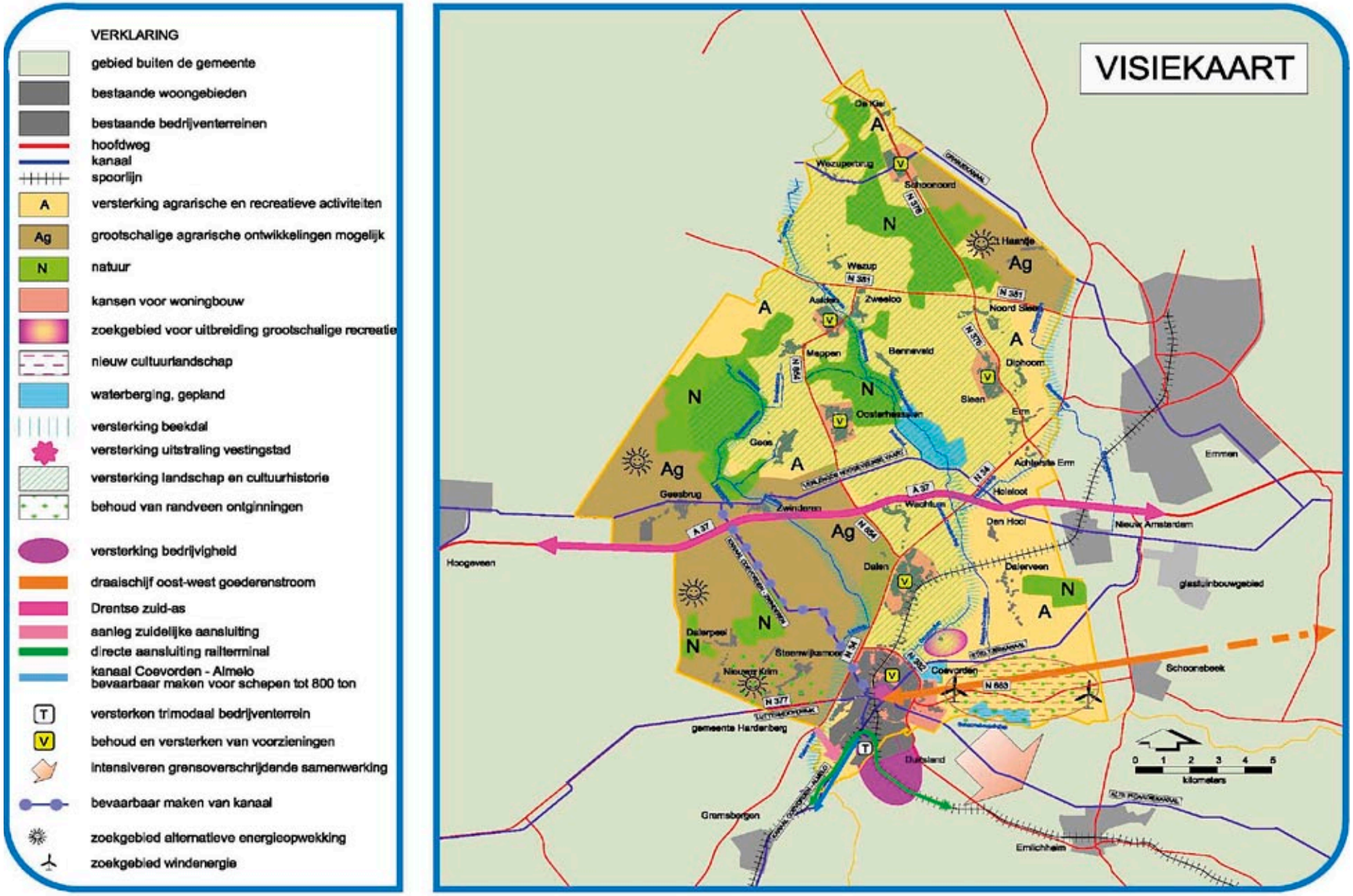

## 3 De landschapstypen in het zoekgebied

*Het esdorpenlandschap*

De esdorpen vormen vanouds de ontginningsbasis van het Drentse landschap. Ze liggen veelal op landschappelijke overgangen van nat (beekdal) naar droog (es/heide/bos). Het esdorpenlandschap is een agrarisch cultuurlandschap ten voeten uit. Elk onderdeel van het landschap, dorp, es, beekdal en de velden/bossen/heide, komt voort uit het agrarisch gebruik en is gerelateerd aan het functioneren van de lokale agrarische dorpsgemeenschap, met de boermarken als het oorspronkelijke gezag. Op de hoger gelegen gronden ontwikkelden zich door de eeuwen heen de essen, omzoomd door beplanting. In het lager gelegen beekdal lagen de graslanden. Later zijn de beekdalen sterk verkaveld en hebben ze door de aanleg van houtwallen een kleinschalig besloten karakter gekregen. Buiten de gecultiveerde wereld lag de grote 'woestenij', het veld, de heide. Deze grote ruimte werd gebruikt om de schapen te weiden.

Esdorpenlandschap in het zoekgebied: de westelijke flank van het zoekgebied in de gemeenten Emmen en Coevorden

*Het esgehuchtenlandschap*

Het esgehuchtenlandschap heeft veel overeenkomsten met het esdorpenlandschap. Beide zijn agrarische nederzettingen. De schaal verschilt echter. In algemene zin wordt dit landschapstype gekenmerkt door een aantal kleine nederzettingen, gehuchten, die zijn ontstaan op de flanken van een beekdal. Op zandruggen en koppen liggen hier boerderijen bij kleine (eenmans)essen. In Drenthe concentreert dit landschapstype zich langs de provinciegrens met Overijssel.

Esgehuchtenlandschap in het zoekgebied: langs het Schoonerbekerdiep liggen enkele esgehuchten. Te weten: Vlieghuis en Padhuis, ten oosten van Coevorden en ten westen van Schoonebeek. Deze gehuchten hebben een middeleeuwse oorsprong.

*Het wegdorpenlandschap van de veenrandontginningen*

Het wegdorpenlandschap van de veenrandontginningen, ook wel randveenontginningen genoemd, liggen langs de randen van de Veenkoloniën en is ontstaan door ontginning van de randen van het toenmalige immense hoogveenpakket vanuit de hoger gelegen zandorpen. Het kleinschalige, meer onregelmatige beeld van dit landschapstype wordt bepaald door langgerekte bebouwingslinten met daar dwars op een smalle onregelmatige, opstrekkende verkaveling.

Randveenontginningen in het zoekgebied: randveenontginningen van de Hunze (van Zuidlaarderveen tot Exloërveen), Schoonebeek en Roswinkel

*Veenkoloniën*

Een veenkolonie is een nederzetting die is ontstaan doordat arbeiders naar een gebied trokken waar stelselmatig hoogveen werd afgegraven voor de productie van turf. De veenkoloniën zijn systematisch ontgonnen. Veelal is dat gedaan vanuit een stelsel van kanalen en wijken.

De veenkoloniën in het zoekgebied: een klein stukje in de nabijheid van Annerveensche kanaal, de Drentse Monden en veengebieden rondom Emmen.

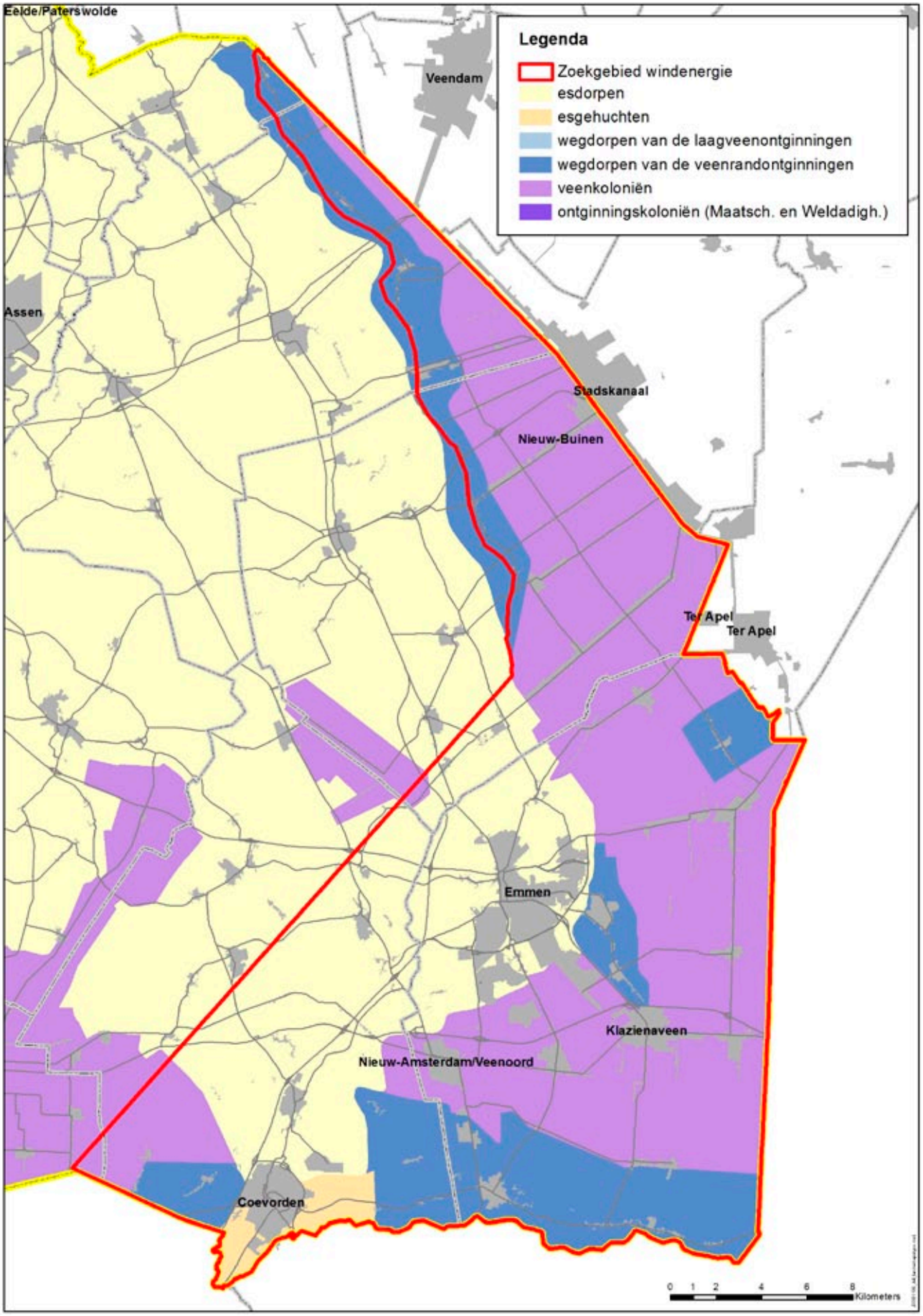
Legenda
Zoekgebied windenergie
esdorpen
esgehuchten
wegdorpen van de laagveenontginningen
wegdorpen van de veenrandontginningen
veenkoloniën
ontginningskoloniën (Maatsch. en Weldadigh.)
Eelde/Paterswolde
Veendam
Assen
Stadskanaal
Nieuw-Buinen
Ter Apel
Ter Apel
Emmen
Klazienaveen
Nieuw-Amsterdam/Veenoord
Coevorden
0 1 2 4 6 8
Kilometers

## 4 Gemiddelde windsnelheden op 120 m boven maaiveld (bron: Agentschap NL)

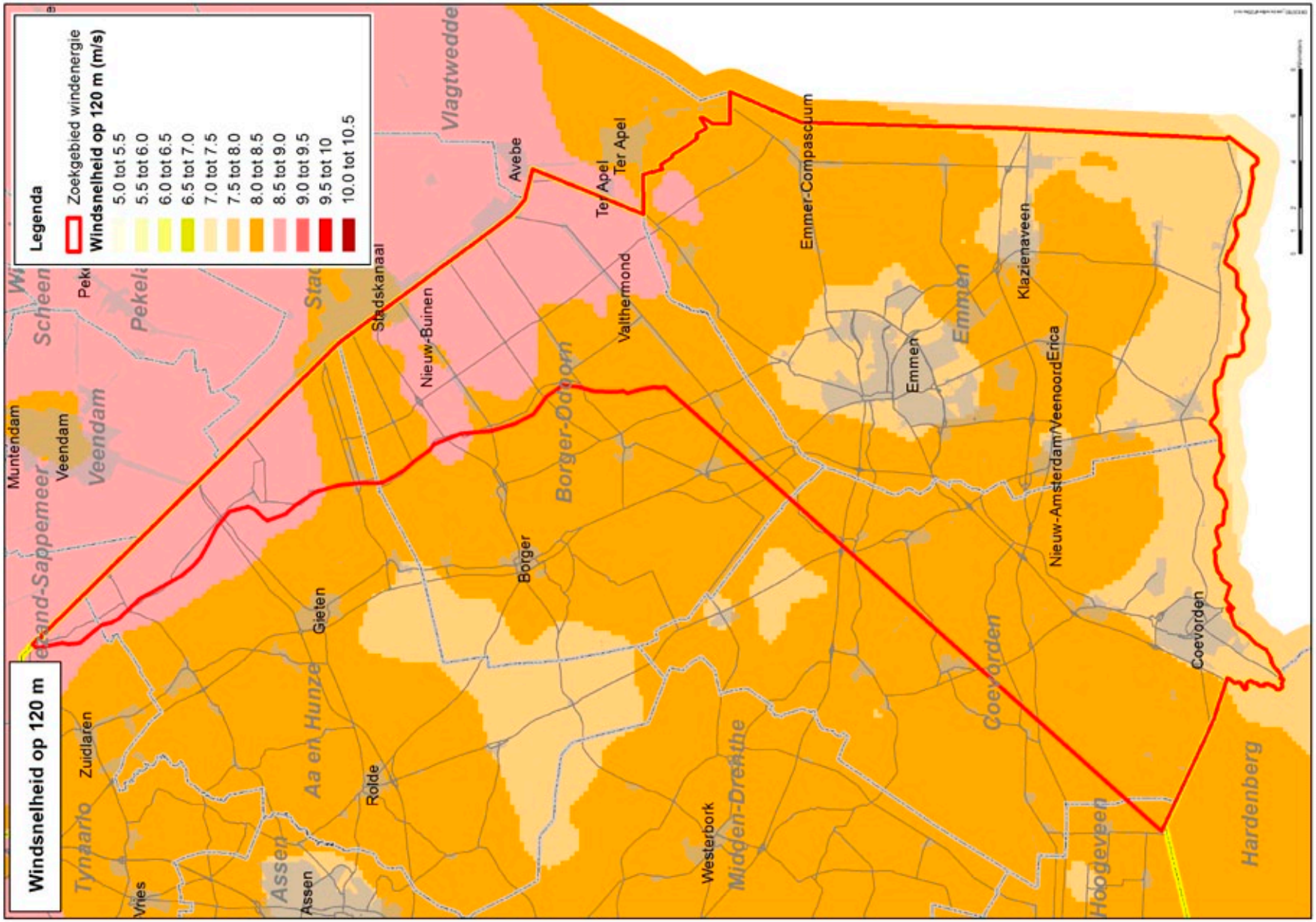

## 5 Economische effecten windenergie

*Werkgelegenheidseffecten*

Ontwikkeling, werking en onderhoud van windturbines brengt werkgelegenheidseffecten met zich mee. Directe, tijdelijke werkgelegenheid zijn arbeidsplaatsen die direct ontstaan bij het bouwen en plaatsen van windturbines: productie van windturbines, grondverzet, betonstort, aanleg van infrastructuur, installatie van windturbines, transport en dienstverlening. Bij indirecte, tijdelijke werkgelegenheid gaat het om toelevering aan bedrijven waar windturbines worden gemaakt.
Structurele werkgelegenheid ontstaat bij onderhoud en bedrijfsvoering van windturbines, opleidingen en 'research and development' (R&D). Vanuit economisch perspectief zijn met name de structurele effecten van belang.

Indicatieve berekening werkgelegenheidseffecten windturbines in Drenthe
Uitgaande van een totale opgave van 280 MW voor Drenthe kunnen op basis van kengetallen* de werkgele-genheidseffecten in beeld worden gebracht. De inschatting voor de bouw van windturbines bedraagt 3 fte per MW (eenmalig). Voor onderhoud en reparatie 0,1 fte per MW (per jaar). Voor Drenthe betekent dit:

- tijdelijke effecten: 280 MW*3 = 840 arbeidsplaatsen.
- structurele effecten: 280*0,1 = 28 arbeidsplaatsen per jaar.

De bouw en het onderhoud van windturbines is potentieel een grote bron van werkgelegenheid. Hiervoor bestaan in Drenthe maar een beperkt aantal bedrijven. Het is dus de vraag of de 3 fte per MW aan Drentse werkgelegenheid gehaald wordt. Het is echter in potentie mogelijk.

* bron: EWEA, Ecofys, Accres en interviews

In Drenthe bevinden zich geen productiebedrijven voor windturbines. In Drenthe zijn wel bedrijven die zich bezighouden met onder andere grondverzet, betonstort en transport. Het Duitse productiebedrijf voor windturbines, Enercon, met het hoofdkantoor in Aurich, plant een nieuw productiebedrijf voor rotorbladen vlak over de grens bij Emmen, in Haren (Emsland). Dit bedrijf zal circa 1.000 arbeidsplaatsen opleveren. Voor Drenthe biedt dit kansen voor (in)directe werkgelegenheid door toelevering van onderdelen en expertise op technisch gebied.
Om lokale bedrijven te betrekken bij de ontwikkeling van windturbines in Drenthe kan een bedrijvendag worden georganiseerd, waarbij windmolenfabrikanten aangeven wat voor bedrijven zij nodig hebben bij de ontwikkeling van windturbines. Dit kan variëren van transporteurs, kraancapaciteit, civiele werkzaamheden, elektronicawerkzaamheden, ondersteunend personeel tijdens de bouw tot (tijdelijke) huisvesting van personeel.

Voor de structurele werkgelegenheid is met name het onderhoud van belang. Uiteindelijk gaat het erom dat de windturbines elektriciteit blijven produceren. De inkomsten komen uit de verkoop van geproduceerde elektriciteit (aantal kilowatturen maal de prijs per kWh). Uitval door storingen hangt niet alleen af van het onderhoud, maar ook van de snelheid waarmee storingen opgelost worden. Daarom is het belangrijk om bij een storing zo snel mogelijk ter plaatse te zijn. Deze dienstverlening dient dan ook in de regio aanwezig te zijn.

*Bedrijvigheid gerelateerde sectoren*

De ontwikkeling van windturbines kan interessant zijn voor bedrijven en instellingen om hier op aan te haken (bijvoorbeeld de kunstof/biopolymeren industrie in Emmen) of om zich in de provincie Drenthe te vestigen. Een (neven)vestiging van een productie- of onderhoudsbedrijf zal vooral een besparing opleveren in reistijd van onderhoudsmedewerkers en de logistiek voor reserveonderdelen eenvoudiger maken. Tevens liggen er mogelijkheden om spin-off te genereren van windontwikkeling in andere (duurzaamheids)branches inclusief het duurzame energiecluster, R&D, transport/logistiek en eventueel onderhoud. Daarnaast kan er bijvoorbeeld ruimte worden geboden voor testturbines en testlocaties waarmee een koppeling wordt gelegd met het vestigingsbeleid voor windparken. Tot slot kan de op te wekken duurzame energie in de regio benut worden ten behoeve van instellingen en bedrijven, eventueel tegen gereduceerd tarief.

*Arbeidsmarkt en onderwijs*

Werkgelegenheid in de windenergiesector is over het algemeen technisch van aard. Koppeling met technisch onderwijs is dan ook belangrijk. Het in contact brengen van bouwers van windturbines (bijvoorbeeld Enercon en Siemens) met bijvoorbeeld de Hogeschool Stenden, kan de match op de Drentse arbeidsmarkt voor deze sector versterken. Mede via het te ontwikkelen E-college zullen de benodigde vaardigheden in de techniekopleidingen verweven worden. Daarnaast moeten de technische opleidingen aantrekkelijker worden gemaakt, om zo de toekomstige instroom van arbeidskrachten (voor onder andere de windenergiesector) te vergroten. Dit kan onder meer tot stand komen via stageplekken, gastcolleges, excursies en het gebruik van bijvoorbeeld dummie-windturbines.

Een andere koppeling met de lokale arbeidsmarkt is die vanuit het sociale return principe[12]. Zo kan bijvoorbeeld in de aanbesteding voor de ontwikkeling van windmolens worden opgenomen dat er tevens werkplekken ontstaan voor mensen met achterstanden op de arbeidsmarkt.

*Bestedingen*

De eigenaar of eigenaren van een windturbine of windpark krijgen inkomsten uit windenergie. Als dit lokale eigenaren zijn, betekent dit dat een groot deel van de inkomsten regionaal wordt besteed. Daarmee is dus sprake van een indirecte, regionale besteding. In Drenthe staat 280 MW aan windenergie gepland. Dit betekent, op basis van de aanname dat de gemiddelde inkomsten €30.000,- per MW zijn, voor Drenthe een bestedingspost van 8,4 miljoen euro. Afhankelijk van het aandeel eigenaren uit de regio blijft een deel van deze inkomsten in de regio. Het zal duidelijk zijn dat als grote projectontwikkelaars en energiemaatschappijen eigenaar zijn, deze inkomsten in geringere mate in de regio zullen worden besteed. Participatie door regionale partijen in windenergie zorgt voor een groter regionaal economisch effect.
Daarnaast zijn er nog inkomsten voor gemeenten en provincie via leges en belastingen, die weer in de regionale economie geïnvesteerd kunnen worden. Dit kan deel uitmaken van financiële bijdragen aan de nabije omgeving (bijv. gebiedsfonds) van windparken.

*Imago en profilering bedrijven*

Ondernemingen werken steeds meer aan een duurzaam imago. Windenergie kan hierbij helpen. Zo kunnen windturbines op het terrein van een bedrijf bijdragen aan het verduurzamen van het bedrijfsproces. Hiermee wint een bedrijf zelf haar energie en kan dit gebruiken in het eigen productieproces. Ook kan een bedrijf zich hiermee zichtbaar naar buiten profileren als duurzame onderneming.

12 'Sociale return' - letterlijk: sociale opbrengsten - is een breed begrip.
We verstaan eronder: maatregelen die de naleving van grondrechten en beginselen van gelijkheid en non-discriminatie, sociale cohesie en solidariteit moeten bevorderen

## 6 Belemmeringenkaart provinciaal zoekgebied

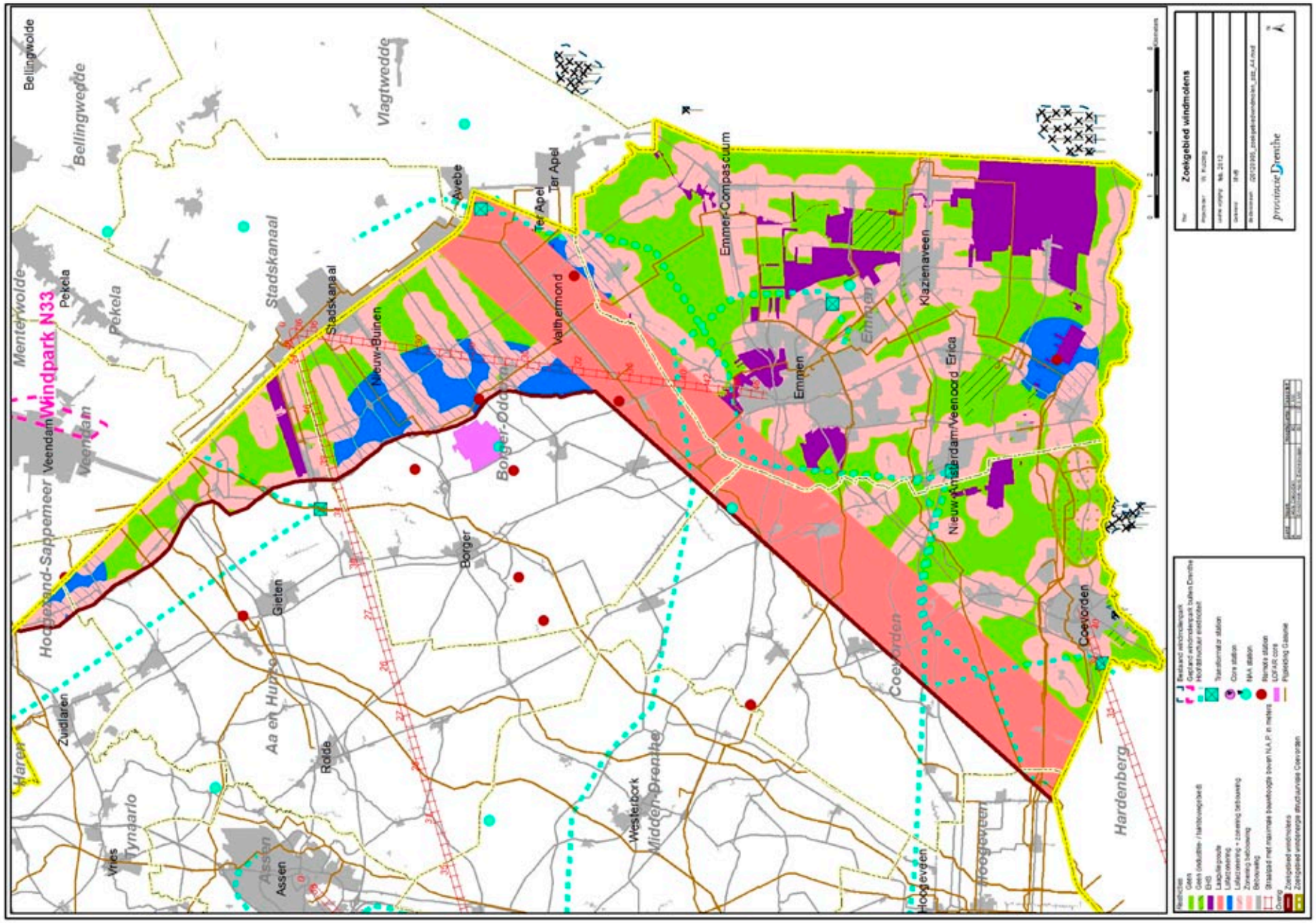

## 7 Vermogen en opbrengsten van windturbines

Elke windmolen wordt geconfronteerd met momenten dat het niet of nauwelijks waait. Op dat moment is er geen of nauwelijks sprake van energieproductie. Als het harder gaat waaien zal op een bepaald moment het maximaal vermogen worden benut, bij een klein vermogen eerder dan bij een groot vermogen. Het zal duidelijk zijn dat op plekken waar het vaker en harder waait, zoals op zee en langs de kust, grotere vermogens beter worden benut dan op een landlocatie als het provinciaal zoekgebied.

Windsnelheden waarbij maar een deel van het maximaal vermogen wordt benut, leiden tot een slecht renderende investering. Bij windsnelheden waarbij het maximaal vermogen te klein is om alle energie uit de wind te benutten, is sprake van gemiste opbrengsten. Een initiatiefnemer zal zoeken naar een optimale balans tussen investeringskosten en energieopbrengsten. De overheden streven vanuit energiebeleid naar een zo groot mogelijk opbrengst aan elektriciteit.

Om enig inzicht te kunnen bieden in de relaties tussen vermogens, opbrengsten en investeringskosten, zijn twee mogelijke opstellingen, als voorbeeld, met elkaar vergeleken. In onderstaande tabel is een (grove) vergelijking gemaakt tussen een relatief hoge windturbine, met grote wieken, en een vermogen van 3 MW en een turbine van 7,5 MW. Daarbij is rekening gehouden met het windaanbod in het noordelijk deel van het zoekgebied. De voorbeelden zijn volgens de stand van zaken op dit moment.

| Vermogen | 3 MW | 7,5 MW |
|---|---|---|
| Ashoogte | 149,5 m | 135 m |
| Hoogste punt van de wieken (tiphoogte) | 199,5 m | 198,5 m |
| Rotatiesnelheid | 14,5 rotaties per minuut | 12 rotaties per minuut |
| Maximaal brongeluid | 106 dB(A) | 108,5 dB(A) |
| Prijs per turbine | Ca € 4,4 miljoen | Ca € 13 miljoen |
| Aantal turbines voor realiseren 280 MW | 93 | 37 |
| Productie totale zoekgebied | 869.550.000 kWh | 629.000.000 kWh |
| Productie per turbine, incl. parkverliezen | 9.350.000 kWh | 17.000.000 kWh |

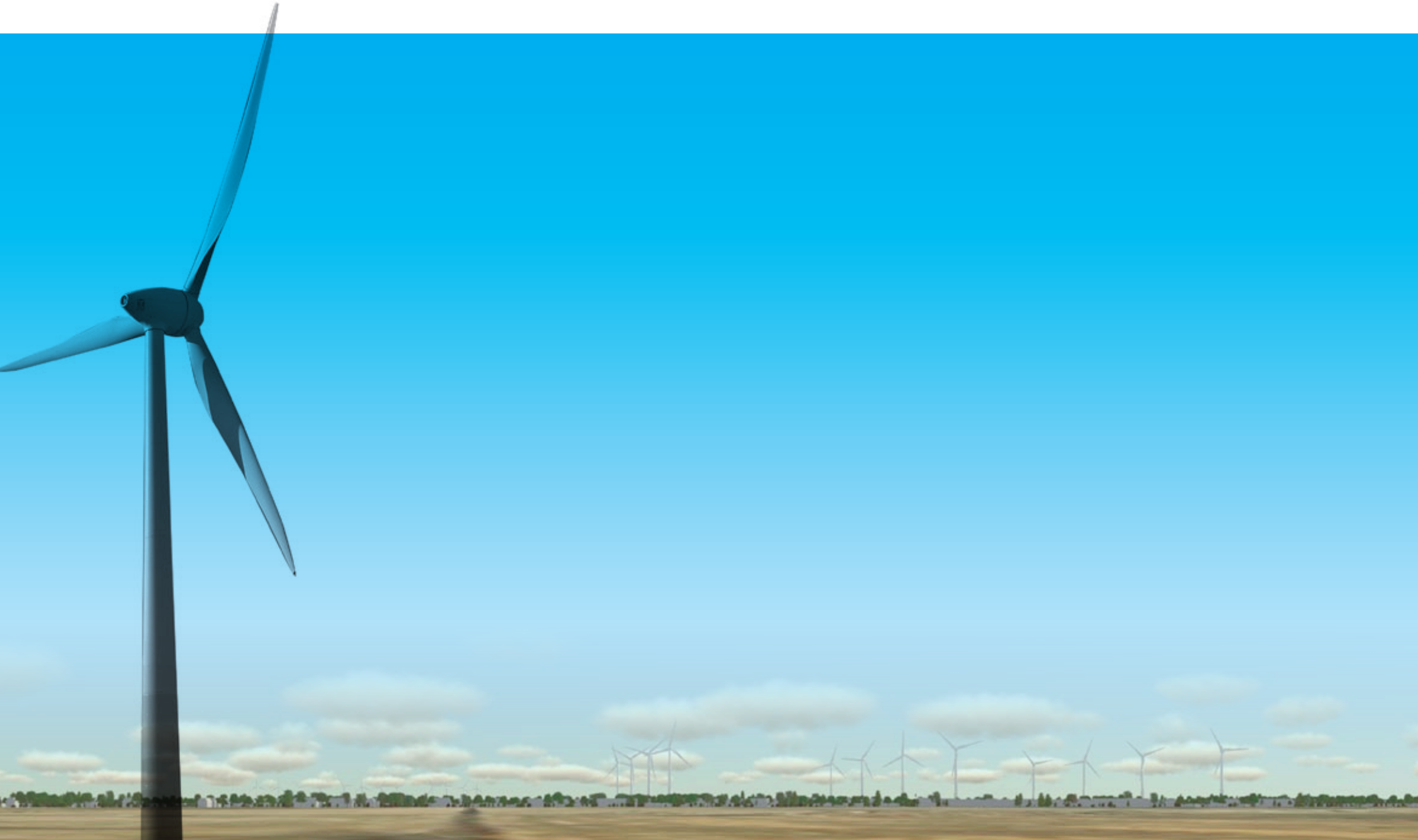

**MEMO**

| | |
|---|---|
| Aan | : De leden van de statencommissie OGB, t.a.v. de voorzitter, dhr. A. Huizing |
| Afschrift | : R. Munniksma, T. Klip-Martin, |
| Van | : de heer W Huizing (toestelnummer: 5807) |
| Datum | : 20 december 2012 |
| Onderwerp | : Ontwerp Gebiedsvisie windenergie Drenthe, procedures |

---

**Provinciaal doel windenergie: 280 MW**
Het zoekgebied voor windenergie is vastgelegd in de Omgevingsvisie van juli 2010. Tijdens de behandeling in PS is het door GS voorgestelde maximum van 200 MW bij amendement verwijderd. Daarom kent de Omgevingsvisie geen maximum voor het te realiseren vermogen aan windturbines. Vervolgens heeft het college, als bijdrage aan het IPO-bod (zie hierna) het maximaal te realiseren vermogen alsnog vastgelegd in een bandbreedte van 200 tot 280 MW. Naderhand bleek dat het IPO-bod van dat moment ontoereikend was, en is van alle provincies een extra inzet gevraagd. Daarop heeft Drenthe de bandbreedte van 200 tot 280 MW gewijzigd in een maximum van 280 MW.

**Gebiedsvisie windenergie Drenthe**
De ontwerp Gebiedsvisie windenergie Drenthe heeft geen wettelijke juridische status. De gebiedsvisie kan het best worden gekarakteriseerd als een gezamenlijke bestuurlijke en politieke visie van het college van GS en de vier colleges van B&W over de invulling van het zoekgebied voor windenergie. De vijf colleges van provincie en gemeenten stellen de gebiedsvisie ook gezamenlijk vast. Vervolgens zijn zij, op basis van hun rollen, bevoegdheden en instrumenten, elk verantwoordelijk voor de verdere uitwerking en uitvoering van de gebiedsvisie.

Zo zal de provincie de uitwerking van de gebiedsvisie, waaronder haar aanbod van 280 MW aan de rijksoverheid voor de realisatie van de landelijke doelstelling, opnemen in een uitwerking van de Omgevingsvisie en/of in een wijziging van provinciale Omgevingsverordening. Op dat moment zijn de staten formeel aan zet.

De gemeenten Aa en Hunze en Borger- Odoorn zullen de gebiedsvisie doorvertalen naar hun structuurvisies. De gemeenten Emmen en Coevorden zijn al bezig met het opstellen van structuurvisies, waarin de locaties voor windparken worden aangewezen. Daarna worden bestemmingsplannen opgesteld, zo mogelijk gekoppeld aan de procedure voor een omgevingsvergunning voor een concreet initiatief.

De terinzagelegging van de ontwerp gebiedsvisie loopt tot 12 februari. Daarna bundelen en beantwoorden de colleges de ontvangen reacties en stellen gezamenlijk de definitieve gebiedsvisie vast. Dit document zullen GS aan PS aanbieden.

**IPO-bod**
De provincies hebben het rijk aangeboden de rijksdoelstelling van 6000 MW windenergie op land te willen realiseren. De provincies doen dit door in hun plannen de daarvoor benodigde ruimte aan te wijzen. Dit houdt in dat elke provincie een zodanig aandeel levert dat het totaal van alle provincies uitkomt op 6000 MW. Kortweg: het IPO-bod. Het aandeel van Drenthe hierin is 280 MW.

De gezamenlijke provincies hebben medio december 2012 een onderling akkoord gesloten over het gezamenlijk bod. Naar verwachting zal het akkoord hierover met de rijksoverheid in januari 2013 worden gesloten.

**Structuurvisie Wind op Land**
De rijksoverheid legt haar beleid voor windenergie op het land vast in de Structuurvisie Wind op Land (SWoL). De formele procedure is in het najaar van 2012 gestart met de terinzagelegging van de Notitie reikwijdte en detail voor het opstellen van het milieueffectrapport (MER). Naar verwachting stuurt de verantwoordelijk minister van I&M het concept in het eerste kwartaal van 2013 naar de Tweede Kamer. Daarin worden in ieder geval de gebieden aangegeven waar windparken zijn toegestaan met een vermogen van meer dan 100 MW. Dit zijn de windparken waarvoor het rijk bevoegd gezag is en de rijkscoördinatieregeling (RCR) van toepassing is. Ook het IPO-bod zal in de SWoL worden verankerd.

**Rijkscoördinatieregelingen voor De Drentse Monden en Oostermoer**
De formele procedure in het kader van de RCR voor het windpark Oostermoer is medio 2011 gestart met de terinzagelegging van de Notitie reikwijdte en detail voor het opstellen van het MER. Begin 2012 is dezelfde stap gezet voor het windpark Oostermoer. Omdat beide parken aan elkaar grenzen hebben de initiatiefnemers en de rijksoverheid gekozen voor het opstellen van één MER.

Voor de goede orde: de minister is verantwoordelijk voor het deel van het MER dat wordt gekoppeld aan het besluit van de rijksoverheid tot het vaststelling van het (ruimtelijk) inpassingsplan. De initiatiefnemers zijn verantwoordelijk voor het deel dat wordt gekoppeld aan de door de gemeente te verlenen omgevingsvergunning.

In juni 2012 deed voormalig minister Verhagen de toezegging naar Drenthe de locatiekeuze in de gebiedsvisie windenergie als extra alternatief te zullen meenemen in het MER. Op dit moment zijn initiatiefnemers en rijk bezig met de onderzoeken in het kader van het MER.

**Verhouding gebiedsvisie – RCR**
De gebiedsvisie geeft het gewenste beleid aan van gemeenten en provincie voor windparken in het provinciaal zoekgebied. Het is duidelijk dat de alternatieven van de initiatiefnemers, waarbij het rijk de verantwoordelijkheid draagt voor het MER, daar niet mee in overeenstemming zijn. Dit vanwege de grotere omvang en de principieel andere benadering van de invulling van de open ruimten (lijnen versus clusters).

De rijksoverheid heeft formeel het wettelijk instrumentarium om het beleid van provincie en gemeenten te negeren en de voorkeur van de initiatiefnemers te honoreren, door dit juridisch te verankeren in het inpassingsplan. Provincie en gemeenten hebben in de RCR geen mogelijkheid daar bezwaar en beroep tegen aan te tekenen. De gemeente is gehouden de omgevingsvergunning te verlenen, voorzover dit past binnen de wettelijke normen, ook al druist het plan in tegen het beleid in de gebiedsvisie[1].

Hier staat tegenover dat bij een akkoord tussen rijk en IPO over het IPO-bod, de verantwoordelijkheid voor het realiseren van de rijksdoelstelling voor windenergie bij de provincies wordt neergelegd. Het ligt dan voor de hand dat de minister in een individuele provincie niet afwijkt van het provinciaal beleid voor windparken en niet via de RCR een andere invulling cq groter windpark mogelijk maakt. Immers, de betrokken ministers hebben via het IPO-bod de garantie van de provincies gekregen dat de aanpak van de afzonderlijke provincies toereikend is voor de realisatie van de rijksdoelstelling.

[1] Indien de gemeente dit weigert neemt het rijk deze taak over en legt vervolgens de rekening neer bij de gemeente.

In andere woorden: het is logisch dat de provincies via het akkoord de touwtjes voor de invulling van windenergie volledig in handen krijgen. De RCR wordt dan nog steeds toegepast voor projecten > 100 MW, maar alleen als deze passen in het provinciaal beleid.
Indien de drie locaties in de gebiedsvisie in Aa en Hunze en Borger-Odoorn als één gezamenlijk project worden gezien, is er geen inhoudelijk beletsel de lopende RCR voort te zetten.

Wh, 20 december 2012

Aan:
de leden van de Statencommissie
Omgevingsbeleid

(i.a.a. de overige statenleden)

Assen, 10 december 2012
Behandeld door mevrouw R. Veenstra (0592) 36 51 89
Onderwerp: Vergadering woensdag 9 januari 2013

STATENCOMMISSIE OMGEVINGSBELEID

Geachte commissieleden,

Namens de voorzitter nodig ik u uit voor een vergadering van de commissie op
woensdag 9 januari 2013.
Plaats: provinciehuis, statenzaal.
Aanvang: 13.30 uur.

De voorlopige agenda voor deze vergadering is bijgevoegd.

**Tevens wordt u uitgenodigd voor de vergadering van de Statencommissie Bestuur en Financiën- van 23 januari a.s. voor de behandeling van agendapunt 9 (Opheffing waterschap Velt en Vecht en instelling waterschap Vechtstromen).**

Hoogachtend,
namens de commissievoorzitter,

mevrouw R. Veenstra,
statenadviseur

VOORLOPIGE AGENDA voor de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid, op woensdag 9 januari 2013, aanvang 13.30 uur.

| Aanvang/ streeftijd | Status van het stuk | Agendapunt | |
|---|---|---|---|
| 13.30 uur (10 min.) | | 1. Opening | |
| | | 2. Vaststelling van de agenda | |
| | | 3. Samenvatting vergadering 28 november 2012 en de lijst van toezeggingen<br><br>*Vaststelling samenvatting conform het ontwerp* | |
| | | 4. Ingekomen stukken<br><br>*Zie bijgevoegde lijst van ingekomen stukken* | |
| 13.40 uur (20 min.) | | 5. Rondvraag | |
| 14.00 uur (20 min.) | | 6. IPO-, SNN- en EU- aangelegenheden<br><br>*Gelegenheid om in te gaan op (actuele) IPO-, SNN- en EU-aangelegenheden* | |
| 14.20 uur (45 min.) | | 7. Brief van het college van Gedeputeerde Staten van 27 november 2012 over Verlenging OV-concessie Groningen-Drenthe | |
| 15.05 uur (5 min.) | | 8. Mededelingen | |
| 15.10 uur | | 9. Sluiting | |

**Status A- en B-stukken**
A-stukken zijn voordrachten aan provinciale staten die als discussiestuk aan de orde komen in de commissievergaderingen, maar waarover in de regel geen discussie meer plaatsvindt in de statenvergadering (hamerstukken).
B-stukken zijn voordrachten aan provinciale staten waarover zowel in de vergadering van de commissie als in provinciale staten gediscussieerd kan worden.

**Spreekrecht**
Voor deze vergadering geldt voor het publiek spreekrecht. Insprekers kunnen voorafgaand aan het desbetreffende agendapunt in de eerste termijn maximaal vijf minuten inspreken. Na de eerste termijn van de statencommissie bestaat de mogelijkheid om voorafgaand aan de tweede termijn, indien gewenst en alleen ter verduidelijking, een korte nadere toelichting te geven (eveneens maximaal vijf minuten).

Het woord kan niet gevoerd worden over:
a. een besluit van het provinciebestuur waartegen bezwaar en beroep openstaat of heeft opengestaan;
b. benoemingen, keuzen, voordrachten of aanbevelingen van personen;
c. een gedraging waarover een klacht ex. artikel 9:1 van de Algemene wet bestuursrecht openstaat of heeft opengestaan.

Belangstellenden hiervoor dienen zich voorafgaande aan de vergadering, onder vermelding van naam, adres, telefoonnummer en het onderwerp waarover het woord gevoerd wenst te worden, aan te melden bij de statenadviseur, telefoonnummer (0592) 36 58 65.

**DocumentVindSysteem (DVS)**
De vergader- en ingekomen stukken zijn te vinden via www.drenthe.nl/ps.
Klik bovenaan op "Vergaderstukken".

**Lijst van ingekomen stukken Statencommissie Omgevingsbeleid op 9 januari 2013**

(periode 28 november 2012 tot en met 19 december 2012)

A. BRIEVEN/MEDEDELINGEN VAN GEDEPUTEERDE STATEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van 28 november 2012 over Toezegging mail de heren De Jong inzake Ligplaatsenbesluit | Voor kennisgeving aannemen |
| 2. | Brief van 29 november 2012 over Stand van zaken verdubbeling N33 | Voor kennisgeving aannemen |
| 3. | Afschrift brief van 29 november 2012 aan de heer Peperkoorn over Bezuinigingen OV | Voor kennisgeving aannemen |
| 4. | Brief van 3 december 2012 over Stand van zaken Gebiedsontwikkeling Uffelte-Ruinen (GUR) | Voor kennisgeving aannemen |
| 5. | Brief van 5 december 2012 over Beantwoording vraag statenlid H. Beerda (PvdA) over Structuurvisie Buisleidingen 2012-2035 en betekenis voor Drenthe | Voor kennisgeving aannemen |
| 6. | Brief van 5 december 2012 over Voortgang maatregelen Kaderrichtlijn Water (KRW) Drenthe | Voor kennisgeving aannemen |
| 7. | Brief van 6 december 2012 over Voornemen over inzet resterende middelen uit het ISV-3 budget | Voor kennisgeving aannemen |
| 8. | Memo van gedeputeerde T. Klip-Martin van 4 december 2012 aan mevrouw G.M. van Dinteren over Beantwoording vragen met betrekking tot ondergrondse gasopslag Langelo | Voor kennisgeving aannemen |
| 9. | Memo van gedeputeerde T. Klip-Martin van 4 december 2012 over Stuk B.14, vergadering OGB 19 september 2012 (Brief van het Buurtcomite Smalbroek/Lheebroek over Gasboringen bij nationaal park Dwingelderveld in weids landschap) | Voor kennisgeving aannemen |
| 10. | Brief van 12 december 2012 over Complementaire doelen N2000, motie VVD van 18 april 2012 | Voor kennisgeving aannemen |
| 11. | Brief van 12 december 2012 over Tarieven busvervoer Groningen en Drenthe 2013 | Voor kennisgeving aannemen |
| 12. | Brief van 12 december 2012 over IGO-Atalanta Emmen; rolen inzet provincie en monitoringsprogramma | Voor kennisgeving aannemen |
| 13 | Brief van 13 december 2012 over Realisatie particulier natuurbeheer | Voor kennisgeving aannemen |
| 14. | Brief van 19 december 2012 over Ruimtelijk-Economische Visie NNL: Noordervisie 2040 | Voor kennisgeving aannemen |
| 15. | Brief van 19 december 2012 over Proviniciaal Uitvoeringsprogramma (PUP) Verkeer en Vervoer 2013 en gecombineerd PUP jaarverslag 2011/12012 | Voor kennisgeving aannemen |
| 16. | Brief van 19 december 2012 over Ontwerp-Gebiedsvisie windenergie Drenthe | Voor kennisgeving aannemen |

B. VAN DERDEN ONTVANGEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | E-mail van de heer J.J. Tau van 7 december 2012 over Verzoek tot onderzoek (mestvergister Coevorden) | In handen stellen van GS |

| | | |
|---|---|---|
| 2. | Nieuwsbrief Zoetwatervoorziening Oost-Nederland, december 2012 | Voor kennisgeving aannemen |
| 3. | SNN; openbare besluitenlijst DB SNN van 4 december 2012 | Betrekken bij agendapunt 6 |
| 4. | Afschrift brief van SNN van 12 december 2012 aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal over Steunbetuiging Noordelijke woningcorporaties | Betrekken bij agendapunt 6 |
| 5. | Afschrift brief van SNN van 12 december 2012 aan het Ministerie van Wonen en Rijksdiensten over Steunbetuiging Noordelijke woningcorporaties | Betrekken bij agendapunt 6 |
| 6. | SNN Bestuurscommissie Stedelijke Ontwikkeling en Mobiliteit; conceptbesluitenlijst van de vergadering van 16 oktober 2012 | Betrekken bij agendapunt 6 |
| 7. | Brief van SNN van 12 december 2012 over Uitkomsten Bestuurlijk Overleg MIRT najaar 2012 | Betrekken bij agendapunt 6 |

C. TER INZAGE IN LEESKAMER

| **Punt** | **Omschrijving** | **Behoort bij** |
|---|---|---|
| | | |

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
30 januari 2013

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de statenadviseur mede te delen.*

## *Samenvatting*

# van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

gehouden op 9 januari 2013

WOENSDAG STATENDAG

# SAMENVATTING

**Vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid**

**Woensdag 9 januari 2013**

*U kunt de agendavoorstellen en de ingezonden brieven, evenals de samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

De lijst met toezeggingen tot en met de vergadering van 9 januari 2013 (*deze vergadering)* is als bijlage opgenomen bij deze samenvatting.

**Aanwezig:**
A. Huizing (voorzitter)
Mevrouw M. Bakker (PvdA)
H. Beerda (PvdA)
A.A.P.M. van Berkel (PVV)
J.A. van Dalen (D66, vv. mevrouw Van der Tol)
D.B. Dijkstra (CDA)
mevrouw G.M. van Dinteren (GroenLinks)
H.R. Hornstra (PvdA)
J.N. Kuipers (GroenLinks)
F.W. van Lookeren Campagne (D66)
mevrouw W.M. Meeuwissen-Dekker (VVD)
J.M.L. van Middelaar (SP)
mevrouw L.A. Smits (SP)
J.L. Stel (VVD)
mevouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
A. Timmerman (VVD)
mevrouw M.C.J. van der Tol (D66)
A. Vorenkamp (PVV)
Th.J. Wijbenga (CDA)

mevrouw R. Veenstra, statenadviseur

**Voorts aanwezig de leden van GS:**
Mevrouw T. Klip-Martin (VVD)
R. Munniksma (PvdA)
H. Brink (VVD)

**Afwezig:**
R. Fokkens (PvdA)
J.A. van Berkum (CU)

**1. Opening**

**2. Vaststelling van de agenda**
Opmerking voorzitter: Windenergie wordt behandeld bij de lijst ingekomen stukken.

Agenda wordt conform vastgesteld.

**3. Samenvatting vergadering 28 november 2012 en de lijst van toezeggingen**
Samenvatting wordt conform vastgesteld.

Toezeggingen:
**Korte termijn**
Toezegging 1. brief Smalbroek/Lheebroek 14 juni 2012, beantwoord bij memo van 4 december.
Toezegging 2. ligplaatsen besluit, beantwoord bij brief Lis A.1
Toezegging 3. regiovisie, vraag is uitgezet bij de regiovisie, gedeputeerde Munniksma geeft aan dat er nog geen actuele informatie is op dit moment
Toezegging 4. OV chipkaart, CDA heeft een aantal mails doorgestuurd naar gedeputeerde Brink
*Gedeputeerde Brink zegt het volgende toe*: er komt een antwoord via een memo.
Toezegging 5. biovergisting, gedeputeerde Brink heeft gebeld. Het is een zaak van de gemeente, communicatie heeft hun aandacht.
Toezegging 10. korte afstands radio (KAR) *gedeputeerde Brink zegt het volgende toe*: er komt op korte termijn een memo
Toezegging 12. Vitaal platteland, PvdA vraagt of de kaderstellende notitie nog komt in februari
*Gedeputeerde Munniksma zegt het volgende toe*: Het is krap maar er wordt geprobeerd de planning te halen, de griffie wordt over de planning geïnformeerd.

De PvdA vraagt aan de voorzitter of er inmiddels overleg is geweest over de afhandeling van brieven die in handen van GS worden gesteld. De voorzitter geeft aan nog niet te hebben geïnformeerd maar dit alsnog zal doen.

**Lange termijn**
Toezegging 1. *Gedeputeerde Munniksma zegt het volgende toe*: Het rapport bedrijventerreinen komt in februari op de agenda van de commissie OGB
Toezegging 2. Bio based economy is overgezet naar commissie C&E
Toezegging 3a. stand van zaken Erica-Ter Apel, memo ontvangen d.d. 8 januari,
Toezegging 4. rapport SER, brief naar commissie B&F d.d. 7 november
Toezegging 5. gebiedsvisie windenergie, is ontvangen en wordt na inspraakronde verder behandeld en op de agenda gezet (NB: wordt agenda van maart)

Motie 2012-04. complementaire doelen Natura 2000, beantwoord bij brief van 12 december
Motie 2012-17. verduurzaming voertuigen in Drenthe.
*Gedeputeerde Klip zegt het volgende toe:* Er aan wordt aan gewerkt door de ambtelijke organisatie. Aan de griffie wordt doorgegeven wanneer het onderwerp ingepland kan worden in de agenda van de commissie.
Motie 2012-20. aanbestedingsvoordeel N33, brief van 29 november geeft volgens PvdA nog niet voldoende antwoordt. Gedeputeerde Brink geeft aan bereid te zijn de acties te delen met de commissie eind deze maand houdt de RWS een bijeenkomst, voorstel dit te combineren.

**4. Ingekomen stukken**

Lis A.1 brief van 29 november over ligplaatsenbesluit. De PvdA vraagt of er ook voorwaarden zijn gemaakt bij de panden die zijn overgedragen aan DBF . Gedeputeerde Brink geeft aan dat er geen aanleiding is te denken dat er gehandeld wordt in strijd met de afspraken met DBF. CDA geeft aan dat er best nog wel een aantal leerpunten zijn o.a. sturing op de kwaliteitseisen bij de subsidieverordening.
Lis A.14, brief REV, aandacht voor de uitnodigingen die hier in staan.
Lis A.12, voorstel dit over te dragen naar de LIS van B&F ivm de financiele aspecten en risico's.
Lis A16, Ontwerp-Gebiedsvisie windenergie Drenthe, voorstel inspraakreacties af te wachten en dan op de agenda te plaatsen
B.1, Biovergister in handen stellen GS, tevens op 8 januari reactie ontvangen van GS op schriftelijke vragen D'66 mbt biovergister Klinkenvier.

**5. Rondvraag**

De SP heeft een vraag over spoorlijn Arriva; Emmen-Zwolle, machinist door een rood sein gereden had een ongeluk kunnen veroorzaken. Kan zijn door onvoldoende kennis van machinist op het traject. Vraag aan gedeputeerde Brink, heeft hij kennis hiervan en is hierover gesproken met Arriva. Kan er antwoord komen in een memo op de vragen: hoe wordt veiligheid gegarandeerd door Arriva en in hoeverre het huidige reisschema hierin een rol speelt.

*Gedeputeerde Brink:* Er is intensief overleg met Arriva, over de concessie, tijdschema, de stand van zaken en hoe zaken door Arriva opgelost worden.
Na een dergelijk ongeval vindt er een onderzoek plaats door betrokken partijen. Ieder incident is er inderdaad een teveel. Gedeputeerde Brink geeft aan het volste vertrouwen in de vervoerder Arriva te hebben en ook uit onderzoek is gebleken dat ze het goed doen. Dit moet gezien worden als een incident.

**6. IPO-, SNN- en EU- aangelegenheden**

**IPO:**

Vraag PvdA: met betrekking tot Gebiedsvisie windenergie zijn er afspraken gemaakt over de verdeling. Zijn er vanuit het Rijk inmiddels definitief afspraken gemaakt?

*Gedeputeerde Munniksma:* Het IPO-bestuur heeft een besluit genomen, in december is er een bestuurlijk overleg geweest met beide ministeries. Het bestuurlijk overleg gaat voortgezet worden in de 3e week van januari. Dan pas wordt het duidelijk of Rijk instemt met het voorstel van het IPO.
De commissie wordt door de gedeputeerde op de hoogte gehouden over de voortgang.

**SNN:** ingekomen stukken B.3 t/m 7 worden bij dit agendapunt betrokken.
**Geen opmerkingen**

**EU- aangelegenheden**
**Geen opmerkingen**

**Statenstukken/brieven**

**7. Brief van het college van Gedeputeerde Staten van 27 november 2012; Verlenging OV-concessie Groningen-Drenthe**

Samenvattende reactie van de fracties
De fracties ondersteunen de verlenging van de concessie. Een aantal fracties had graag vooraf geïnformeerd willen worden maar stemt wel in met de verlenging. De meeste fracties willen wel bij een volgende concessie op tijd bij het vervolgproces betrokken worden en vaker een discussie over wat men met het openbaar vervoer wil. De fracties vragen aan gedeputeerde Brink om een tijdsplanning. Ook willen de fracties graag weten hoe het er nu financieel voor staat met het OV-bureau.

De reactie van het college van GS wordt op hoofdlijnen als volgt verwoord:
Gedeputeerde Brink bedankt de commissie voor de brede steun aan de verlenging van de concessie. Deelt de mening van de commissie om in de toekomst, in het kader van een nieuwe concessie, de commissie breed mee te nemen. Hoofdzaak is een goed hoogwaardig vervoer.
Nu voldoende tijd om te kijken wat we willen in de nieuwe periode vanaf 2018. Verder speelt de ontwikkelingen van het stoppen met de Tram in Groningen mee. Dit is het moment om te kijken hoe we op deze nieuwe ontwikkelingen in kunnen spelen. Qbuzz denkt hier actief in mee. Binnen de huidige concessie is dan ook voldoende ruimte voor innovatieve ideeën.

Financiële stand van zaken
Voor 2012 komt er nog wel een verschil uit de jaarrekening van 2011 (onjuiste indexering) die verwerkt gaat worden in de jaarrekening van 2012, ook met dit verschil uit 2011 wordt 2012 nog positief. Voor 2013 wordt een positief resultaat verwacht die ligt tussen de twee en drie miljoen.

Klachten bij het OV-bureau over wijziging in de dienstregeling zijn de helft in vergelijking met de wijziging van de vorige dienstregeling die minder ingrijpend was. Er wordt getracht actief knelpunten weg te nemen.
*Gedeputeerde Brink zegt toe:* Er wordt een breed traject ingezet. De commissie krijgt een soort van tijdsplan en er worden deskundigen ingeschakeld met eventueel een excursie. Progamma Van Eisen komt zo wie zo in de commissie en uit die discussie komt dan de aanbesteding.

De voorzitter concludeert:
Er is brede steun voor verlenging van de concessie
Suggestie aan Gedeputeerde Staten om de commissie breed mee nemen in de voorbereiding van de volgende concessie en hierbij een tijdsplanning aan te geven en eventueel deskundigen hierbij te raadplegen wordt overgenomen. Ook wordt door GS een informatieve bijeenkomst georganiseerd.

**8. Mededelingen**

1. Commissie OGB is uitgenodigd voor het bijwonen van de vergadering van de commissie B&F op 23 januari a.s. ivm agendapunt: Fusie waterschappen
2. Voorstel voor een presentatie van Bernard Hanskamp, presentatie van zijn boek: Bewogen Ruimte
3. *Gedeputeerde Brink:* Dagelijks bestuur SNN heeft per 1 april een nieuwe directeur benoemd: dhr. van der Sluis..

**9. Sluiting**

De volgende vergadering zal plaatsvinden op woensdag 13 februari 2013.

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 13 februari 2013,

, voorzitter

, statenadviseur

| Toezeggingenlijst Statencommissie Omgevingsbeleid, stand van zaken 9 januari 2013 | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Naam** | **Omschrijving** | **Startdatum** | **Einddatum** | **Stand van Zaken** |
| **Korte termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Doelgroepenbeleid aanbeste-dingen Regiovisie | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe dat hij zal rapporteren over de resultaten van het doelgroepenbeleid bij aanbeste-dingen in het kader van de Regiovisie.<br><br>*9/1/2013 Gedeputeerde Munniksma geeft aan* dat de vraag is uitgezet bij de Regiovisie, op dit moment is er nog geen actuele informatie | 19.9.2012 | 19.12.2012 | √ Beantwoord bij brief van 30-01-2013 |
| 2. OV-chipkaarten | *Gedeputeerde Brink* zegt toe dat hij zal nagaan of het juist is dat er soms verkeerde bedragen worden afgeschreven van OV-chipkaarten en of het onnodig lastig is om deze bedragen terug te vorderen.<br>**31/10** mondelinge toelichting door de heer Brink, GPS-systeem bij omleidingen en menselijke fouten bij invoeren van een ritten zorgt voor verkeerde afschrijvingen toch gaat 98% goed. ***Gedeputeerde Brink zegt toe***<br>Gaat nogmaals aandacht voor deze problematiek vragen en bespreekt dit met het OV-bureau.<br>28/11: bij navraag van de heer Brink bij het OV-bureau, geeft deze aan dat het probleem niet speelt/bekend is<br>***9/1/2013*** *gedeputeerde Brink zegt toe* er komt een antwoord via een memo | 19.9.2012 | 19.12.2012 | De CDA, gaat de heer Brink een aantal mails doorsturen waaruit blijkt dat het wel degelijk een probleem is |
| 3. (PS 14/11) Natuurbeleid | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe wederom met de com-missie in discussie te gaan over het oppakken van vervallen Rijkstaken (natuurbeleid) | 14.11.2012 | 14.02.2013 | |
| 4. (PS 14/11) Instrument Drentse maat | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe om het instrument Drent-se maat niet alleen bij natuur maar ook bij landbouwstructuur versterking te betrekken | 14.11.2012 | 14.02.2013 | |
| 5. (PS 14/11) Aanbestedingen | *Gedeputeerde Brink* zegt toe, in het eerste kwartaal 2013 een overzicht naar de staten te sturen van de resultaten van de provinciale aanbestedingen in de laatste twee jaar | 14.11.2012 | 31.03.2013 | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 6. (PS 14/11) Bereikbaarheid platteland | *Gedeputeerde Brink* zegt toe OV platteland/bereikbaarheid mee te nemen in de kaderstellende nota Vitaal Platteland. | 14.11.2012 | 14.02.2012 | |
| 7. (PS 14/11) korte afstands radio (KAR) | *Gedeputeerde Brink* zegt toe begin januari 2013 terug te zullen komen op de 'groene golf' voor hulpverleningsdiensten<br><br>***9/1/2013*** *Gedeputeerde Brink zegt toe:* Er komt op korte termijn een memo | 14.11.2012 | 09.01.2013 | |
| 8. (PS 14/11) Isoleren van gebouwen | *Gedeputeerde Klip* zegt toe dat de staten binnen afzienbare tijd een schrijven ontvangen over de resultaten van het isoleren van gebouwen (100.000 woningenplan) | 14.11.2012 | 14.02.2013 | |
| 9. (PS 14/11) Vitaal platteland | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe een kaderstellende nota Vitaal platteland op te stellen en naar de staten te sturen die voor 13 februari 2013 in de Statencommissie geagendeerd kan worden, In de kadernota zal het Openbaar Vervoer in het landelijk gebied worden mee genomen.<br><br>9/1/2013 *Gedeputeerde Munnksma zegt toe* het wordt krap maar de griffie wordt geïnformeerd over de planning van de kaderstellende nota voor de agenda van februari | 14.11.2012 | 13.02.2013 | |
| 10. (PS 14/11 ) Bedrijvigheid | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe dat in het ' ambtenaren' handboek voor kernwaarden de term bedrijvigheid zal worden opgenomen (omgevingsvisie) | 14.11.2012 | 14.02.2013 | |
| 11. (PS 14/11) Regionale woningbouw | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe dat de woningbouwvisies begin 2013 naar de staten worden toegezonden | 14.11.2012 | 14.02.2013 | |
| 12. Gebiedsvisie Windenergie | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe:* de commissie wordt op de hoogte gehouden over de voortgang tussen het IPO en het Rijk | 09.01.2013 | 09.04.2013 | |

| **Lange termijn Toezeggingen** | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 1. Bedrijventerreinen in de Regio Assen-Groningen | *Gedeputeerde Haarsma* zegt toe Provinciale Staten te betrekken bij de voortgang van de bedrijventerreinen in de Regio Assen-Groningen.<br><br>(overgenomen door gedeputeerde Munniksma)<br><br>***Gedeputeerde Munniksma verwacht een rapport*** rond bedrijventerreinen voor het einde van het jaar. Het kan in december of januari **2013** in de Staten worden voorgelegd.<br><br>**9/1/*2013*** *gedeputeerde Munniksma zegt toe*: het rapport bedrijventerreinen komt in februari op de agenda van de commissie | 25-11-2009 | 31.01.2013<br><br>13.02.2013 | OGB 09.02.2011: Gedeputeerde Haarsma zegt toe dat de commissie hier z.s.m. een brief over ontvangt.<br>OGB: 21.09 2011: het traject loopt binnen de Regiovisie. N.a.w. niet meer in 2011 afgerond.<br>OGB 30.11.2011: De gedeputeerden RO en Wonen zijn gemandateerd om te komen met een bijstelling v.w.b. de bouwopgave waaronder begrepen die van de bedrijventerreinen.<br>OGB 22.02.2012 De gedeputeerde geeft aan dat er formele stukken komen.<br>√ Brief van 30-01-2013 |
| 2. Resultaten DEO | *Gedeputeerde Klip* zegt toe: dat PS elk jaar een terugkoppeling krijgt van de resultaten van de DEO. | 11-01-2012 | 31-01-2013 | √ Memo van 8 januari 2013 LIS.A. |
| 3. Evaluatie AFLO nieuwe stijl | Als in de Statenvergadering van 10 oktober 2012 wordt besloten de AFLO nieuwe Stijl te starten, zal deze rond de zomer van 2014 geëvalueerd worden. | 19.09.2012 | 23.09.2014 | |
| 4. (PS 14/11) Agro deal Noord-Nederland | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe dat zodra er meer over het initiatief bekend is (Agro deal Noord Nederland) is er terugkoppeling komt in de staten | 14.11.2012 | 14.05-2013 | |
| 5. Gebiedsvisie Windenergie | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe:*de commissie wordt op de hoogte gehouden over de voortgang tussen het IPO en het Rijk | 09.01.2013 | 09.04.2013 | |
| 6. OV-concessie (nieuw 2018) | *Gedeputeerde Brink zegt toe: Er wordt een breed traject ingezet.* De commissie krijgt een tijdsplan en er worden deskundigen ingeschakeld eventueel met een excursie. PVE komt in ieder geval in de commissie. | 09.01.2013 | 09.01.2017 | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **M 2012-17**; Verduurzaming voertuigen in Drenthe | Het college van GS op te dragen een Energie Impuls voor het rijden op duurzame brandstoffen te realiseren, in te passen in het programma Klimaat en Energie of financiering via derden, met een maximum budget van € 500.000,- voor een periode van drie jaar, waarbij het uitgangspunt is een reductie van maximaal 50% van de ombouwkosten voor de autobezitter,<br><br>***9/1/2013*** *gedeputeerde Klip zegt toe:* Er wordt aan gewerkt aan de griffie wordt doorgegeven wanneer het onderwerp ingepland kan worden op de agenda van de commissie | 14.11.2012 | | |
| **M2012-20;** Aanbestedingsvoordeel N33 | Dragen het college op;<br>-om in overleg te treden met Rijkswaterstaat, de uitvoerende aannemer, de provincie Groningen en de deelnemende gemeenten om voorstellen uit te werken om besparingen binnen het ontwerp en tijdens de uitvoering, te herinvesteren in verbeteringen op het gebied van milieu9geluid) landschap (inpassing0 of anderszins in en om de verdubbelde aanleg van de N33, binnen de grenzen van contractuele mogelijkheden;<br>-bij de definitieve afrekening van de verdubbeling het dan resterende Drentse del van het aanbestedingsvoordeel te laten terugvloeien naar de algemene reserve;<br>-er bij het Rijk op aan te dringen het rijksdeel niet terug te laten vloeien naar het Rijk;<br>Over de hierboven genoemde drie punten uiterlijk in januari 2013 aan de provinciale staten te rapporteren en met PS te overleggen, zodat bij de uitvoering van het werk rekening kan worden gehouden met de uitkomsten.<br><br>***9/1/2013*** *Gedeputeerde Brink zegt toe*: bereid zijn acties te delen met de commissie, Eind deze maand houdt de RWS een bijeenkomst, voorstel is om dit te combineren, | 14.11.2012 | | Brief 29 november 2012, geeft nog onvoldoende antwoord |

## Bijlage

**AANVULLING Lijst van ingekomen stukken vergadering provinciale staten van Drenthe op 30 januari 2013**

A. BRIEVEN/MEDEDELINGEN VAN GEDEPUTEERDE STATEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van 19 december 2012 over Uitstel beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de Statenfractie VVD inzake Wijziging subsidieregeling Impuls sociaal-economische vitalisering | Voor kennisgeving aannemen |
| 2. | Brief van 19 december 2012 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de Statenfractie PVV inzake de voorgenomen tariefsverhoging van de WMD | Voor kennisgeving aannemen |
| 3. | Brief van 8 januari 2013 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de Statenfractie D66 over Biovergister Klinkenvlier | Voor kennisgeving aannemen |
| 4. | Brief van 9 januari 2013 over Uitstel beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de Statenfractie GroenLinks over windturbines in Assen | Voor kennisgeving aannemen |
| 5. | Brief van 10 januari 2013 over Uitstel beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de Statenfractie GroenLinks over zandwinning Gasselte | Voor kennisgeving aannemen |
| 6. | Brief van 23 januari 2013 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de Statenfractie VVD over wijziging Subsidieregeling impuls sociaaleconomische vitalisering | Voor kennisgeving aannemen |
| 7. | Brief van 23 januari 2013 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de Statenfractie GroenLinks over windturbines in Assen | Voor kennisgeving aannemen |
| 8. | Brief van 29 januari 2013 over Onderhandelingsakkoord financiën Rijk - decentrale overheden | Betrekken bij agendapunt G. |

B. VAN DERDEN ONTVANGEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van de Commissaris van de Koningin van 11 december 2012 over vooraankondiging bezoek Ambon met Stichting SWOI | Voor kennisgeving aannemen |
| 2. | Brief van mevrouw R.S. Goettsch van 8 januari 2013 over overdracht lidmaatschap DrEUn | Voor kennisgeving aannemen |

C. BRIEVEN VAN DE VOORZITTER VAN PROVINCIALE STATEN/VOORZITTER PRESIDIUM

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Geen | |

**GEWIJZIGDE VOORLOPIGE AGENDA**

voor de op **WOENSDAG 30 JANUARI 2013** te houden vergadering van Provinciale Staten van Drenthe.

**A.** **OPENING (13.30 uur)**

**B.** **MEDEDELINGEN**

**C.** **VASTSTELLING VAN DE AGENDA**

**D.** **VASTSTELLING BESLUITENLIJST** van de vergadering van 19 december 2012

**E.** **INGEKOMEN STUKKEN**

Zie bijgevoegde Lijst van ingekomen stukken

**F.** **RONDVRAAG**

**G** **BRIEF VAN HET COLLEGE VAN GEDEPUTEERDE STATEN VAN 22 JANUARI 2013 OVER ONDERHANDELAARSAKKOORD RIJK-DECENTRALE OVERHEDEN (Wet Hof)**

**H** **VOORSTELLEN**

**A-STUKKEN:**

1. Statenstuk 2013-556
Voorstel van het Presidium van 10 december 2012, kenmerk 50/SG/201202174, Pilot herijking vergaderstructuur PS c.a.

**B-STUKKEN:**

2. Statenstuk 2013-557
Voorstel van Gedeputeerde Staten van 5 december 2012, kenmerk 49/3.8/2012003790, Opheffing waterschap Velt en Vecht en instelling waterschap Vechtstromen per 1 januari 2014

3. Statenstuk 2013-558
Voorstel van Gedeputeerde Staten van 19 december 2012, kenmerk 51/3.6/2012008626, Extra maatregelenpakket Onderwijs – Arbeidsmarkt 2013/2014 (Versnellingsagenda 2.0)

en de op deze punten betrekking hebbende videoverslagen en samenvattingen van de vergaderingen van de Statencommissie Omgevingsbeleid (9 januari 2013), Cultuur en Economie (5 december 2012) en Bestuur en Financiën (23 januari 2013).

## I. SLUITING

**Status A- en B-stukken**
A-stukken zijn voordrachten aan provinciale staten die als discussiestuk aan de orde komen in de commissievergadering, maar waarover in de regel geen discussie meer plaatsvindt in de statenvergadering (hamerstukken).
B-stukken zijn voordrachten aan provinciale staten waarover zowel in de vergadering van de commissie als in provinciale staten gediscussieerd kan worden.

**DocumentVindSysteem (DVS)**
De vergader- en ingekomen stukken zijn te vinden via www.drenthe.nl/ps .
Klik bovenaan op "Vergaderstukken".

## Bijlage

**Lijst van ingekomen stukken vergadering provinciale staten van Drenthe op 30 januari 2013**

A. BRIEVEN/MEDEDELINGEN VAN GEDEPUTEERDE STATEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van 19 december 2012 over Uitstel beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de Statenfractie VVD inzake Wijziging subsidieregeling Impuls sociaal-economische vitalisering | Voor kennisgeving aannemen |
| 2. | Brief van 19 december 2012 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de Statenfractie PVV inzake de voorgenomen tariefsverhoging van de WMD | Voor kennisgeving aannemen |
| 3. | Brief van 8 januari 2013 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de Statenfractie D66 over Biovergister Klinkenvlier | Voor kennisgeving aannemen |
| 4. | Brief van 9 januari 2013 over Uitstel beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de Statenfractie GroenLinks over windturbines in Assen | Voor kennisgeving aannemen |
| 5. | Brief van 10 januari 2013 over Uitstel beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de Statenfractie GroenLinks over zandwinning Gasselte | Voor kennisgeving aannemen |
| 6. | Brief van 23 januari 2013 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de Statenfractie VVD over wijziging Subsidieregeling impuls sociaaleconomische vitalisering | Voor kennisgeving aannemen |
| 7. | Brief van 23 januari 2013 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de Statenfractie GroenLinks over windturbines in Assen | Voor kennisgeving aannemen |

B. VAN DERDEN ONTVANGEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van de Commissaris van de Koningin van 11 december 2012 over vooraankondiging bezoek Ambon met Stichting SWOI | Voor kennisgeving aannemen |
| 2. | Brief van mevrouw R.S. Goettsch van 8 januari 2013 over overdracht lidmaatschap DrEUn | Voor kennisgeving aannemen |

C. BRIEVEN VAN DE VOORZITTER VAN PROVINCIALE STATEN/VOORZITTER PRESIDIUM

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Geen | |

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
mevrouw G.M. van Dinteren
en de heer J.N. Kuipers

(i.a.a. de overige statenleden)

Assen, 23 januari 2013
Ons kenmerk 4/3.3/2012008567
Onderwerp: Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde over windturbines in Assen

Geachte mevrouw Van Dinteren en heer Kuipers,

In uw brief van 11 december 2012 hebt u een aantal vragen gesteld over windturbines in Assen. Deze vragen beantwoorden wij als volgt.

Vraag 1
Is het mogelijk de Provinciale Omgevingsverordening te wijzigen, dan wel het zoekgebied windenergie te verruimen, teneinde de plaatsing van windmolens langs (delen van) de A28 ook voor 2020 mogelijk te maken?

*Antwoord 1*
*Ja.*
*Provinciale staten hebben de bevoegdheid de Provinciale Omgevingsverordening te wijzigen, zodat het huidige zoekgebied voor windenergie wordt verruimd. Overigens is hiervoor op provinciaal niveau ook een besluit van provinciale staten vereist tot wijziging van de Provinciale Omgevingsvisie.*
*Het deel van het zoekgebied in de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn is in 2010 afgestemd op een concept-windpotentiekaart van het toenmalig Ministerie van VROM.*

Vraag 2
Door amendement 2010-18 is er geen bovengrens gesteld aan de hoeveelheid windenergie. Is het juist aan te nemen dat uitbreiding van het zoekgebied geen belemmering oplevert voor het traject dat is ingezet met de Gebiedsvisie Windenergie?

*Antwoord 2*
*Nee.*
*De Drentse bijdrage aan de landelijke doelstelling voor windenergie van 6.000 MW in 2020, is 280 MW. Dit wordt gerealiseerd in het huidige zoekgebied voor windenergie. Waar en hoe wij dat willen realiseren is verwoord in de Ontwerp-Gebiedsvisie windenergie Drenthe. Een uitbreiding van het zoekgebied op dit moment zou in het zoekgebied kunnen worden opgevat als een signaal dat de Drentse doelstelling ook buiten het huidige zoekgebied kan worden gerealiseerd. Dit zou een verkeerd signaal zijn, gelet op het proces dat is ingezet op basis van de door provinciale staten vastgestelde Omgevingsvisie.*
*Wij moeten overigens wel realistisch onder ogen zien dat het Kabinet Rutte-2 de doelstelling voor duurzame energie in 2020 heeft verhoogd van 14% naar 16%. Dit zal ongetwijfeld gevolgen hebben voor de huidige rijksdoelstelling voor windenergie op land van 6.000 MW. In dat licht zijn suggesties als van de gemeente Assen niet alleen vanaf 2020 van belang, maar kan dit voor Drenthe ook eerder gaan spelen.*

Vraag 3
Deelt GS onze mening dat uitbreiding mogelijkheden biedt voor het halen van de landelijke doelstellingen met draagvlak?

*Antwoord 3*
*Wij verwachten dat de acceptatie van windenergie buiten het huidige zoekgebied zal overeenstemmen met de situatie in Emmen en Coevorden. In de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn heeft de rijksoverheid grote plannen voor windparken in procedure gebracht, parallel aan het opstellen van de Gebiedsvisie. Dit heeft in deze gemeenten de houding van de bevolking in belangrijke mate negatief beïnvloed. Overigens verwijzen wij ook naar ons antwoord op vraag 2.*

Vraag 4
Zijn er op voorhand bezwaren tegen het plaatsen van windmolens langs de A28 op grond van randvoorwaarden en criteria voor toepassing van windenergie, zoals gesteld op pagina 53 van de Omgevingsvisie?

*Antwoord 4*
*Nee.*
*Tijdens de voorbereiding van de Gebiedsvisie windenergie hebben wij meerdere onderzoeken laten uitvoeren. Dit heeft geleid tot aanvullende randvoorwaarden en ontwerpuitgangspunten die in de Gebiedsvisie zijn opgenomen. Het ligt voor de hand deze ook elders in Drenthe toe te passen, op het moment dat het zoekgebied wordt uitgebreid. Er is nadere studie vereist om te kunnen aangeven wat dit betekent voor de suggestie van de gemeente Assen om windmolens langs de A28 te plaatsen.*

Vraag 5
Is GS bereid een voorstel, zoals genoemd in vraag 1, te doen aan Provinciale Staten?

*Antwoord 5*
*Nee, waarbij de opmerking past die wij in de laatste alinea bij vraag 2 hebben verwoord.*

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

coll.

GROENLINKS
ZIN IN DE TOEKOMST

Aan de voorzitter van Provinciale Staten van Drenthe,

De heer J. Tichelaar
Postbus 122
9400 AC Assen

Datum: Meppel, 11 december 2012
Onderwerp: schriftelijke vragen ex artikel 41 RvO

Geachte heer Tichelaar,

GroenLinks heeft de volgende schriftelijke vragen inzake windturbines Assen.

Toelichting:
GroenLinks onderschrijft in princpe het vastgelegde zoekgebied voor grootschalige windenergie zoals dat door de Staten is vastgelegd in de Omgevingsvisie. Wij onderschrijven tevens de taakstelling om voor 2020 minimaal 200 MW en maximaal 280 MW aan grootschalige windenergie te realiseren in Drenthe. Desondanks zijn wij van mening dat het opwekken van windenergie ook buiten het zoekgebied mogelijk moet zijn waar dit op een verantwoorde wijze landschappelijk inpasbaar is.

In een artikel in het Dagblad van het Noorden, d.d. 7 december 2012, "*Assen vecht voor windmolens bij A28*" stelt gemeente Assen zich wederom hard te maken voor windturbines langs de A28. Evenals gedeputeerde Munniksma juicht onze fractie dat toe. Wij zijn echter van mening dat uitstel tot 2020 niet bij voorbaat noodzakelijk is.

In dit dossier hebben we te maken met veranderde omstandigheden en voortschrijdend inzicht. We constateren een zekere weerstand tegen windenergie in de Veenkoloniën. Anderszijds zien we de aanhoudende ambitie van Assen. Dit biedt mogelijkheden voor het halen van onze doelstellingen mét draagvlak, zowel in Assen als de Veenkoloniën. Het is dus wat onze fractie betreft de moeite waard om te heroverwegen windenergie langs de A28 toe te staan.

Door amendement 2010-18 is er geen bovengrens gesteld aan de hoeveelheid windenergie. Hierdoor hoeft uitbreiding van het zoekgebied geen belemmering op te leveren voor het traject dat is ingezet met de Gebiedsvisie Windenergie. Eventuele realisatie van windenergie buiten dit oorspronkelijke zoekgebied kan, indien noodzakelijk, gebruikt worden om ontwikkeling daarvan binnen het zoekgebied te temporiseren, mét behoud van de oorspronkelijke doelstellingen.

Uiteraard zal plaatsing van windmolens zorgvuldig moeten worden beoordeeld, en moeten voldoen aan de criteria zoals gesteld in de Omgevingsvisie.

Vragen aan het College van Gedeputeerde Staten (GS):

1. Is het mogelijk de Provinciale Omgevingsverordening te wijzigen, dan wel het zoekgebied windenergie te verruimen, teneinde de plaatsing van windmolens langs (delen van) de A28 ook vóór 2020 mogelijk te maken?
2. Door amendement 2010-18 is er geen bovengrens gesteld aan de hoeveelheid windenergie. Is het juist aan te nemen dat uitbreiding van het zoekgebied geen belemmering oplevert voor het traject dat is ingezet met de Gebiedsvisie Windenergie?
3. Deelt GS onze mening dat uitbreiding mogelijkheden biedt voor het halen van de landelijke doelstellingen mét draagvlak?
4. Zijn er op voorhand bezwaren vanuit tegen het plaatsen van windmolens langs de A28 op grond van de randvoorwaarden en criteria voor toepassing van windenergie, zoals gesteld op pagina 53 van de Omgevingsvisie?
5. Is GS bereid een voorstel, zoals genoemd in vraag 1, te doen aan Provinciale Staten?

Namens de fractie van GroenLinks,

Hans Kuipers
Gabriëlle van Dinteren

Bijlagen (3):

- Artikel Dagblad van het Noorden, 7 december 2012: "*Assen vecht voor windmolens bij A28*";
- Pagina 53 van de Omgevingsvisie Drenthe;
- Amendement 2010-18, Provinciale Staten d.d. 2 juni 2010.

**A 2010-18**

Provinciale Staten van Drenthe in vergadering bijeen op 2 juni 2010,
ter behandeling van Statenstuk 2010-429, inzake Omgevingsvisie Drenthe

besluiten in bovengenoemd Statenstuk:

De tekst op pagina 54 te wijzigen in:

Wij streven naar een opgesteld windenergievermogen van 200 MW in 2020 ( maximaal weglaten). Mogelijke verhoging van de doelstelling na 2020 is mogelijk.
Zin: " Omdat de ..... tot Windenergie") handhaven.
Zinsdeel: "Buiten het aangegeven gebied sluiten wij de toepassing van windenergie uit" te vervangen door:
Buiten het aangegeven gebied (Kaart 8a) sluiten wij de toepassing van windenergie op na 2020 ~~termijn~~ niet helemaal uit. Wel dienen ook deze plannen te voldoen aan de voorwaarden zoals die hierna zijn verwoord met betrekking tot het zoekgebied grootschalige windenergie (kaart 8a).

Toelichting:
Het denken over de inzet van duurzame opgewekte energie is voortdurend in ontwikkeling. In de notie 'Nederland krijgt nieuwe energie' van de gezamenlijke wetenschappelijke instituten van vrijwel alle politieke partijen wordt een prominente plaats aan windenergie op het land toebedeeld. Vandaar dat het begrip maximaal voor de doelstelling van 200MW is weggelaten.
De eerste optie is om tot het plaatsen van windturbines over te gaan in de drie in de omgevingsvisie genoemde concentratiegebieden. Bij voorbaat uitsluiten dat op termijn op nog een enkele plaats in Drenthe windenergie kan worden toegepast lijkt ons niet verstandig. Wel zullen ook deze mogelijke initiatieven aan strikte voorwaarden moeten voldoen.

PvdA H.R. Hanstra
VVD L. Bomhof

Aangenomen
Voor: PvdA, VVD, CU, GL
Tegen: SP, CDA

## ‘Grounds for Change’

Wij handelen vanuit de ‘Grounds for Change-filosofie’. Omdat duurzame-energiesystemen om meer ruimte vragen en meer zichtbaar zijn in het landschap, vraagt dit om een nieuwe kijk op de toepassing ervan. In de ‘Grounds for Change-filosofie’ staat het besef centraal dat onze samenleving moet wennen aan moderne landschappen (die ontstaan door het toepassen van bijvoorbeeld windenergie) en aan een intensiever gebruik van de ondergrond. Dit gewenningsproces gaat gepaard met de nodige weerstand in de samenleving.
Wij kiezen daarom voor zorgvuldige landschappelijke inpassing, heldere communicatie en informatie-verstrekking en transparante besluitvorming.

## Energie en ruimtelijke ontwikkelingen

Bij de ruimtelijke inrichting van onze provincie is het bereiken van de energiedoelstellingen een van de leidende principes. Vooral als het gaat om bedrijventerreinen en woningbouw. In de regionale afstemming over bedrijventerreinen wordt het thema integraal meegenomen. Bij woningbouw en energiebesparing in de bebouwde omgeving, gelden de afspraken die zijn gemaakt in het kader van het energieakkoord tussen Noord-Nederland en de rijksoverheid (het ‘100.000 woningenplan’).

Het toepassen van kleinschalige installaties voor de productie van duurzame energie binnen de bebouwde kom, valt onder de verantwoordelijkheid van de gemeenten. Toepassing van kleinschalige installaties daarbuiten zijn toegestaan, voor zover ze passen in het landschap.

Grootschalige energiesystemen moeten in onze optiek geconcentreerd worden op daarvoor aangewezen locaties, bijvoorbeeld op de bedrijventerreinen Bargermeer in Emmen, Europark in Coevorden en nabij Essent Milieu in Wijster. Op deze terreinen zien we ook kansen om energieproducenten en -consumenten aan elkaar te koppelen (energiecascadering). De genoemde terreinen zijn daarom als energietransitieparken (ETP) aangeduid (kaart 1, Visie 2020).

## Windenergie

Omdat de maat en de schaal van het landschap van een groot deel van de gemeenten Emmen en Coevorden, en van het oostelijke veenkoloniale gebied, zich het beste voor windenergie leent, kan in dit gebied worden gezocht naar geschikte locaties voor windturbineparken (zie kaart 8a “Zoeklocatie grootschalige Windenergie”). Buiten het aangegeven gebied (kaart 8a) sluiten wij de toepassing van windenergie na 2020 niet helemaal uit. Wel dienen ook deze plannen te voldoen aan de voorwaarden zoals die hierna zijn verwoord met betrekking tot het zoekgebied grootschalige windenergie (kaart 8a), met uitzondering van de opstelling van kleine windenergie-installaties binnen het bebouwde gebied (niet zijnde buitengebied), passend bij de bestaande bebouwings- en/of beplantingshoogte. Dergelijke kleine installaties achten wij van gemeentelijk belang.

Aan de toepassing van windenergie geven wij de volgende randvoorwaarden en criteria mee:
- Het vermogen van een windmolen dient ten minste 3 MW te bedragen;
- Solitaire windmolens zijn niet toegestaan. Molens dienen ten minste in een cluster van 5 te worden gerealiseerd;
- Windmolens worden in LOFAR-zone 1 uitgesloten en mogen in LOFAR-zone 2 het LOFAR-project niet hinderen;
- Er dient rekening te worden gehouden met laagvliegroutes;
- Er dient aan de natuur- en milieuwetgeving worden voldaan (o.a. Natura 2000, rode lijstsoorten, geluid, veiligheid);
- De kernkwaliteiten dienen zoveel als mogelijk behouden te blijven.

Wij stimuleren daarbij c.q. vragen initiatiefnemers te werken met organisatievormen waarin ook bewoners (kunnen) participeren. Ook zien wij de ontwikkeling van windenergieprojecten door de landbouwsector als een kansrijke tweede tak.

DAGBLAD VAN HET NOORDEN

07 december 2012 , pag. 26

# Assen vecht voor windmolens bij A28

● Wethouder haalt oud plan voor windmolens langs A28 uit de kast

**Door Maaike Wind en Henk Wollerich**

**Assen** De gemeente Assen gaat zich hard maken voor windturbines langs de A28. De Drentse hoofdstad wil energieneutraal worden en alle benodigde energie zelf opwekken. Naast zonnecollectoren, biovergisting en aardwarmte horen daar windmolens bij, zegt wethouder Alex Langius (ChristenUnie).

De bouw van windmolens is in strijd met het provinciaal beleid. Drenthe wil wildgroei van turbines voorkomen en de bouw juist concentreren op grootschalige parken in het zuidoosten van de provincie en in de Veenkoloniën. Na 2020 is er echter wel ruimte, zo laat gedeputeerde Rein Munniksma (PvdA) in reactie weten.

Munniksma juicht het toe dat Assen staat te trappelen. "Het is goed dat de gemeente het voortouw neemt en hierover met de bewoners in gesprek gaat. Mochten de plannen elders in Drenthe niet doorgaan of moeten we na 2020 meer windenergie realiseren, dan is Assen er planologisch klaar voor. Regeren is vooruitzien."

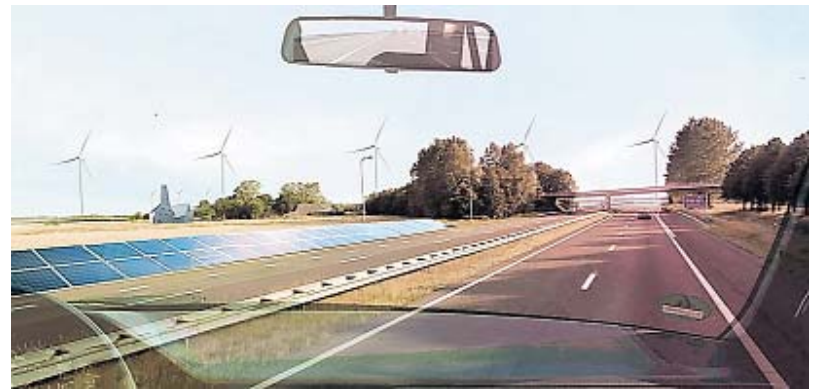

▲ **Impressies van Assen met windmolens.** Beeld: Gemeente Assen

Drie jaar geleden al deed Assen een poging toestemming te krijgen voor de bouw van acht windmolens van ruim 100 meter langs de stille kant van de A28 tussen de afslagen Assen-Zuid en Assen-Noord. De provincie verbood dit. Volgens Langius is er nu voldoende reden een nieuwe poging te wagen.

"Iedereen kent de discussies over de windmolens in de Veenkoloniën. Willen we die dingen daar wel? En leg mij nu eens uit waarom het bij Coevorden wel kan en waarom het hier langs de A28 niet." Bovendien, vult hij aan, is Assen een stad. "In de Veenkoloniën stap je naar buiten en dan zie je die turbines direct. Altijd, ook als je bij wijze van spreken 20 kilometer verderop staat. Dat is in Assen wel anders. Als je windmolens langs de A28 zet, kun je die vanuit veel plekken in de stad helemaal niet zien."

Langius denkt dat de inwoners van Assen de plannen wel omarmen. "Er is veel belangstelling voor het onderwerp. Veel burgers zijn bezorgd en denken aan de toekomst van hun kleinkinderen." Ook financieel ziet de wethouder geen belemmeringen. "We zijn al druk aan het praten met ondernemers en financieel kan het uit."

In de optiek van Assen zal er ook een centrale gebouwd moeten worden waar heet water wordt omgezet in elektriciteit. De investering bedraagt 50 miljoen euro. "Dat is veel geld, maar dan kun je wel 15.000 huishoudens van stroom voorzien. Ik wil daar echt serieus naar kijken."

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
de heer J.N. Kuipers en
mevrouw G.M. van Dinteren

(i.a.a. de overige statenleden)

Assen, 9 januari 2013
Ons kenmerk: 2012008567
Onderwerp: Uitstel beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde over windturbines in Assen

Geachte heer Kuipers en mevrouw Van Dinteren,

In uw brief van 11 december 2012 hebt u een vijftal vragen gesteld over het verruimen van de mogelijkheden voor windturbines in Assen.

In verband met het kerstreces is het helaas niet mogelijk uw vragen binnen de gestelde termijn van dertig dagen te beantwoorden.

De brief met de beantwoording van uw vragen kunt u vóór 26 januari 2013 tegemoet zien.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
de voorzitter en leden van
provinciale staten van Drenthe

Assen, 16 januari 2013
Ons kenmerk 3/3.2/2013000297
Behandeld door de heer G. Arkema (0592) 36 54 36
Onderwerp: Actualisering Omgevingsvisie

Geachte voorzitter/leden,

Op 2 juni 2010 stellen uw staten de Omgevingsvisie Drenthe vast. Laura Dekker wordt nog geacht naar school te gaan. Het is ongewis hoe de formatie van het eerste Kabinet Rutte uitpakt. Balkenende is premier. Job Cohen begint net als fractieleider van de PvdA in de Tweede Kamer en Femke Halsema is het bij GroenLinks. De bankencrisis is over, de Eurocrisis barst los, te beginnen in Griekenland. Twee en een half jaar later lijken we in een ander tijdgewricht te leven. De woningbouwmarkt valt stil. Vraag naar bedrijventerreinen is er nauwelijks. Gemeenten moeten fors afschrijven op de boekwaarde van gronden. De werkloosheid loopt op, de provinciale middelen terug. Het eerste Kabinet Rutte heeft fors bezuinigd, zoals op natuur. Voor aankoop en inrichting hiervan is niet of nauwelijks geld beschikbaar.

De ontwikkeling van Drenthe is desondanks voortgegaan. Wij zijn gekomen met ideeën op het gebied van ondergrond (Structuurvisie), bodem (Bodemvisie) en werken aan concretisering van het beleid rondom Kernkwaliteiten. Een windvisie staat stevig in de steigers. De ecologische hoofdstructuur wordt 'herijkt' en een beekdalvisie is in de maak. Met Groningen en Fryslân werkt onze provincie aan een 'Noordervisie'. Kortom, er lijkt aanleiding te bestaan om te bezien of de in 2010 vastgestelde Omgevingsvisie voldoende bij de tijd is. In de afgelopen periode keken wij naar de noodzaak en mogelijkheden om te komen tot een actualisatie van de Omgevingsvisie Drenthe zoals die in 2010 is vastgesteld.

**Voorstel**

1. Instemmen met actualisering van de Omgevingsvisie zoals in deze brief uiteengezet.
2. U als staten actief bij het proces te betrekken. Een mogelijkheid zou zijn om daartoe de Statenwerkgroep Omgevingsbeleid te heroprichten.

**Argumenten**

***1. Ambities en sturingsfilosofie vormen geen reden om tot bijstelling van de visie te komen***

Als wij kijken naar onze missie, ambities en belangen zoals omschreven in de Omgevingsvisie, maar ook naar onze strategie, houdt onze provincie op deze punten een rechte koers aan. Niet anders dan in 2010 is dus onze missie om de Drentse kernkwaliteiten te koesteren en een bruisend Drenthe te ontwikkelen, passend bij deze kernkwaliteiten. Recentelijk is deze lijn nog eens bevestigd met de in het visiedocument 'Koers in onzekere tijden' verwoorde centrale strategie van 'behoud door ontwikkeling'. In inhoud en aanpak lijkt in ruim twee jaar tijd geen principiële verandering gekomen. Wij vinden bedrijvigheid nog altijd een kernwaarde en kijken niet anders naar robuuste systemen en multifunctionele systemen. Vertrouwen en een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor Drenthe zijn leidend voor onze contacten met onze partners. Collega's geven aan prima uit de voeten te kunnen met de Omgevingsvisie en ook van onze externe partners ontvangen we op hoofdlijnen geen andere signalen.

***2. Maar het denken staat niet stil***

Sinds 2010 heeft de provincie nieuwe inzichten opgedaan. Wij noemen enige.

- De provincie werkt projectmatig aan een uitgewerkte wijze van omgaan met kernkwaliteiten.
  *Gevolg*: Wij kunnen teksten in de visie verbeteren waarmee deze aan kracht en helderheid wint.
- De provincie legt momenteel de laatste hand aan haar windvisie. Afspraak met de betrokken gemeenten is dat deze visie naar de provinciale beleidsstukken wordt doorvertaald.
  *Gevolg*: Wij zijn ertoe gehouden de teksten in de visie aan te scherpen waarmee het aan kracht en sturingsmogelijkheden op dit vlak wint. Ook de verordening zal worden aangepast.
- De provincie stelde een Structuurvisie Ondergrond vast.
  *Gevolg*: Voor het Drentse Omgevingsbeleid moeten nu twee documenten ter hand worden genomen die zich nu elk afzonderlijk door neigen te ontwikkelen. Een '3D benadering' van de omgeving zal beter vorm krijgen wanneer de beide structuurvisies worden gebundeld.
- De provincie werkt aan een nieuwe Beekdalvisie.
  *Gevolg*: Met een nieuwe Beekdalvisie geeft de provincie scherper invulling aan de invulling van beekdalen voor het opvangen van water en de consequenties daarvan voor de huidige gebruikers. Wij willen zo de beekdalen beter benutten. Tegelijkertijd werkt de provincie aan een kadernotitie voor het Waterbeleid. Door deze in de Omgevingsvisie op te nemen, wordt de visie kaderstellend voor nieuwe Waterbeheersplannen van waterschappen.

- De provincie zoekt steeds meer naar samenwerking in noordelijk verband.
  *Gevolg*: Totstandkoming van een 'Noordervisie' zal nieuwe accenten leggen die ook hun uitstraling hebben naar de Omgevingsvisie van Drenthe. Het lijkt voor de hand te liggen om een dergelijk strategisch document daarin een plek te geven.

### *3. De Omgevingsvisie is geen tijdloos document*

Sommige in de Omgevingsvisie neergelegde teksten zijn minder tijdloos dan wij destijds voorzagen. Wij noemen enige.

- De opgenomen cijfers voor woningbouw en bedrijventerreinen zijn achterhaald.
  *Gevolg*: Op basis van deze gegevens worden door buitenwacht en politiek vraagtekens gezet bij de provinciale sturingsfilosofie op dit gebied.
  *Risico*: Minder draagvlak voor regionale woonvisies en bedrijventerreinen.
- De regeling voor kernkwaliteiten 'witte gebieden' blijkt onduidelijk en moeilijk uit te leggen.
  *Gevolg*: Onduidelijkheid bij partners (gemeenten) over hoe om te gaan met gebiedskenmerken in dit gebied. Gemeenten pakken rol als beschermheer hier nog niet altijd volledig op. Onduidelijkheid intern over de mate waarin wij deze gebieden hebben 'losgelaten' als provincie.
  *Risico*: Aan de ene kant dreigt verwaarlozing van bescherming van landschapskenmerken bij ruimtelijke ontwikkelingen. Aan de andere kant kan irritatie in de relatie naar andere partijen ontstaan door blijvende provinciale bemoeienis met zaken die wij aan anderen willen laten.
- Natuurambities (EHS) zijn veranderd.
  Het eerste kabinet Rutte heeft het mes in de natuurdoelen voor Nederland gezet. In Drenthe leidde dit tot het 'Groenmanifest voor Drenthe', dat GS omarmden. Dit behelst dat we vooralsnog ons richten op realisering van een kleinere EHS en het voldoen aan Europese verplichtingen. Medio 2013 leidt dit in principe tot een Herijkte Ecologische Hoofdstructuur.
  *Gevolg*: De teksten en kaarten over EHS in de Omgevingsvisie zijn verouderd.
  *Risico*: De Omgevingsvisie is minder betrouwbaar als centraal beleidsdocument.

### *4. Hervorming in het Omgevingsrecht vergroot belang actuele en integrale Omgevingsvisie*

Het Ministerie van I&M werkt aan een fundamentele herziening van het omgevingsrecht. In 2018 moet een Omgevingswet, met de erbij behorende AMvB's, operationeel zijn. Daarin moet alle relevante wetgeving voor de leefomgeving dan zijn geïntegreerd. Met deze wet moet een verdere kanteling worden bereikt van meer toetsende naar ontwikkelingsgerichte planologie waarin kwaliteitsdoelen centraal staan. Deze ontwikkelingsgerichte planologie krijgt bij uitstek zijn beslag op gebiedsniveau. Op dat gebiedsniveau vervult de provincie de rol van gebiedsregisseur. Een – integrale en actuele – Omgevingsvisie is één van de meest centrale instrumenten in de nieuwe wet.

### *5. Tegen een forse bijstelling pleiten vele praktische bezwaren*

Aanleiding of niet; het is geen aanlokkelijk perspectief om de Omgevingsvisie ingrijpend te herzien. Dat zou onvermijdelijk gepaard moeten gaan met een intensief begeleidingstraject met alle inzet van menskracht, middelen, onderzoeken en procedures (inspraak, m.e.r.) van dien. Daarnaast zou een integrale herziening het beeld kunnen creëren dat de Omgevingsvisie van 2010 achterhaald is en, zoals hiervoor bij 1 al uiteengezet: dat is niet het geval. Integrale herziening gaat tot slot gepaard met het

heropenen van net afgesloten discussies en de daarmee gepaarde onzekerheid. Integrale herziening zou ook een fors beroep doen op de inzet van onze partners die daartoe nu absoluut geen noodzaak zien. Een grootschalige herziening is niet nodig en praktisch bezwaarlijk.

**Conclusie: Een centraal document als de Omgevingsvisie behoeft onderhoud.**

- Al met al zien wij duidelijke redenen om tot een vorm van actualisering van de visie te komen.
- In het licht van de gewenste status van de Omgevingsvisie als centraal visiedocument voor de provincie heeft het onze voorkeur te koersen op een beperkte herziening. Andere provincies doen dit overigens ook: Zuid-Holland doet een jaarlijkse 'update' en ook Overijssel is er net mee gestart.
- Meegenomen worden de thema's waarop de provincie in de afgelopen jaren besluitvorming doorliep en zaken die bijgewerkt en/ of verhelderd dienen te worden. Onder argument 2 en argument 3 vond u voorbeelden van deze thema's opgesomd. Wellicht resteren daarnaast meer thema's die onder een van de twee categorieën vallen. Te denken valt aan het beleid dat rondom vrijetijdseconomie in wording is, de uitwerking van het beleid voor toepassing van de SER-ladder en de uitwerking van de Regionale Agenda's.

De Omgevingsvisie verstevigt op deze manier haar functie als centraal beleidsdocument. Een beperkte herziening biedt daarbij als 'plus' de mogelijkheid om een aantal gedane beleidsinzichten op onderdelen van het beleid mee te nemen. Tot slot biedt actualisatie een kans om de digitale raadpleegbaarheid een impuls te geven.

**Verordening ruimtelijke omgevingsbeleid**

De actualisatie leidt parallel tot aanpassing van onze Verordening ruimtelijk omgevingsbeleid (Hoofdstuk 3 van de Provinciale Omgevingsverordening Drenthe). Dat biedt gelegenheid om nog eens naar de Ruimte-voor-ruimteregeling te kijken. Bij toepassing ervan geldt dat nu in alle situaties maximaal één compensatiewoning kan worden verkregen. De vraag is of dat niet te strikt is.

**Vervolg**

Wij suggereren deze brief te behandelen in uw Commissie Omgevingsbeleid. Wellicht dat deze commissie de Statenwerkgroep Omgevingsbeleid in het kader van de actualisering nieuw leven kan inblazen. De Statenwerkgroep kan dan verder adviseren rondom de 'actualisering'.
Ondertussen wordt ambtelijk een Projectplan opgesteld overeenkomstig de uitkomsten van voorgaand voorstel.

Gemeenten, waterschappen en gebiedspartners, zoals de LTO en TBO's, worden betrokken bij het actualisatietraject. Gezien het weinig ingrijpende karakter van de actualisering zal dit voornamelijk in informerende zin gebeuren.

Een planning wordt opgesteld waarbij in principe wordt gekoerst op vaststelling door uw staten eind 2013/aanvang 2014.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

Bijlage(n):
coll.

**2e GEWIJZIGDE** VOORLOPIGE AGENDA voor de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid, op woensdag 13 februari 2013, aanvang 13.30 uur.

| Aanvang/ streeftijd | Status van het stuk | Agendapunt | |
|---|---|---|---|
| 13.30 uur (10 min.) | | 1. Opening | |
| | | 2. Vaststelling van de agenda | |
| | | 3. Samenvatting vergadering 9 januari 2013 en de lijst van toezeggingen<br><br>Vaststelling samenvatting conform het ontwerp | |
| | | 4. Ingekomen stukken<br><br>Zie bijgevoegde lijst van ingekomen stukken | |
| 13.40 uur (20 min.) | | 5. Rondvraag | |
| 14.00 uur (20 min.) | | 6. IPO-, SNN- en EU- aangelegenheden<br><br>*Gelegenheid om in te gaan op (actuele) IPO-, SNN- en EU-aangelegenheden* | |
| 14.20 uur (40 min.) | | 7. Brief van het college van Gedeputeerde Staten van 16 januari 2013 over Actualisering Omgevingsvisie | |
| 15.00 uur (40 min.) | | 8. Brief van het college van Gedeputeerde Staten van 17 januari 2013 over Uitwerking Deelakkoord Natuur/vervallen Rijkstaken | |
| 15.40 uur (40 min.) | | 9. Brief van het college van Gedeputeerde Staten van 6 februari 2013 over Startnotitie vitaal platteland | |
| 16.20 uur (40 min.) | | 10. Brief van het college van Gedeputeerde Staten van 30 januari 2013 over Beantwoording langetermijntoezegging Statencommissie Omgevingsbeleid inzake voortgang planning bedrijventerreinen Regio Groningen-Assen | |

| Aanvang/ streeftijd | Status van het stuk | Agendapunt | |
|---|---|---|---|
| 17.00 uur (5 min.) | | 11. Mededelingen | |
| 17.05 uur | | 12. Sluiting | |

**Status A- en B-stukken**
A-stukken zijn voordrachten aan provinciale staten die als discussiestuk aan de orde komen in de commissievergaderingen, maar waarover in de regel geen discussie meer plaatsvindt in de statenvergadering (hamerstukken).
B-stukken zijn voordrachten aan provinciale staten waarover zowel in de vergadering van de commissie als in provinciale staten gediscussieerd kan worden.

**Spreekrecht**
Voor deze vergadering geldt voor het publiek spreekrecht. Insprekers kunnen voorafgaand aan het desbetreffende agendapunt in de eerste termijn maximaal vijf minuten inspreken. Na de eerste termijn van de statencommissie bestaat de mogelijkheid om voorafgaand aan de tweede termijn, indien gewenst en alleen ter verduidelijking, een korte nadere toelichting te geven (eveneens maximaal vijf minuten).

Het woord kan niet gevoerd worden over:
a. een besluit van het provinciebestuur waartegen bezwaar en beroep openstaat of heeft opengestaan;
b. benoemingen, keuzen, voordrachten of aanbevelingen van personen;
c. een gedraging waarover een klacht ex. artikel 9:1 van de Algemene wet bestuursrecht openstaat of heeft opengestaan.

Belangstellenden hiervoor dienen zich voorafgaande aan de vergadering, onder vermelding van naam, adres, telefoonnummer en het onderwerp waarover het woord gevoerd wenst te worden, aan te melden bij de statenadviseur, telefoonnummer (0592) 36 58 65.

**DocumentVindSysteem (DVS)**
De vergader- en ingekomen stukken zijn te vinden via www.drenthe.nl/ps.
Klik bovenaan op "Vergaderstukken".

**2e AANVULLING Lijst van ingekomen stukken Statencommissie Omgevingsbeleid op 13 februari 2013**

(periode 8 januari tot en met 6 februari 2013)

A. BRIEVEN/MEDEDELINGEN VAN GEDEPUTEERDE STATEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Memo van gedeputeerde Munniksma van 8 januari 2013 over particuliere initiatieven rond de vaarverbinding Erica-Ter Apel (toezegging Statencommissie Omgevingsbeleid van 18 januari 2012) | Is behandeld in de vergadering van OGB van 9 januari 2013 |
| 2. | Brief van 10 januari 2013 over Provinciale Omgevingsverordening Drenthe (POV), negende wijziging (EHS-kaart 2013) en Natuurbeheerplan Drenthe, versie 2014 | Voor kennisgeving aannemen |
| 3. | Brief van 23 januari 2013 over Groot wild in Drenthe | Voor kennisgeving aannemen |
| 4. | Brief van 23 januari 2013 over Ontwikkelagenda spoor Noord-Nederland, een gezamenlijke ambitie van het SNN en NS | Betrekken bij agendapunt 6 |
| 5. | Brief van 30 januari 2013 over Consultatie Deltaprogramma | Voor kennisgeving aannemen |
| 6. | Brief van 30 januari 2013 over Afhandeling verzoek de heer J.J. Tau inzake mestvergister | Voor kennisgeving aannemen |
| 7. | Brief van 31 januari 2013 over Stand van zaken overdracht taken VROM-inspectie | Voor kennisgeving aannemen |
| 8. | Brief van 30 januari 2013 over Beantwoording toezegging Statencommissie Omgevingsbeleid inzake doelgroepenbeleid bij aanbestedingen Regio Groningen-Assen | Voor kennisgeving aannemen |
| 9. | Brief van 15 januari 2013 over aanpassing resultaat 2011 van het OV-bureau Groningen Drenthe | Voor kennisgeving aannemen |
| 10. | Brief van 31 januari 2013 over Kaderstellende beleidsnotitie vitaal platteland | Betrekken bij agendapunt 9 |
| 11. | Brief van 6 februari 2013 over Rol van Korte Afstandsradiosysteem (KAR) in Drenthe; toezegging in Statencommissie Omgevingsbeleid (OGB) op 9 januari 2013 | Voor kennisgeving aannemen |

B. VAN DERDEN ONTVANGEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Afschrift brief van gemeente Hoogeveen van 9 januari 2013 aan het college van Gedeputeerde Staten van Drenthe over Inzet resterende middelen ISV-3 budget | Voor kennisgeving aannemen |
| 2. | Afschrift brief van de heer F.R. Menger van 12 januari 2013 aan de Commissie Mobiliteit en Energie van de provincie Groningen over Spoorlijn Veendam – Stadskanaal | Voor kennisgeving aannemen |
| 3. | Diverse e-mails van de heer P.C.J. Muijzert van 14 januari, 17 januari, 21 januari, 23 januari 2013 en 3 februari over N33 | In handen stellen van GS |
| 4. | Afschrift brief van de heer H. Zabel van 23 januari 2013 aan gedeputeerden mevrouw T. Klip-Martin en de heer R.W. Munniksma over Gebiedsvisie windenergie Drenthe | In handen stellen van GS |

C. TER INZAGE IN LEESKAMER

| Punt | Omschrijving | Behoort bij |
|---|---|---|
| | Geen | |

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
13 maart 2013

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de statenadviseur mede te delen.*

## *Samenvatting*

# van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

gehouden op 13 februari 2013

WOENSDAG STATENDAG

# SAMENVATTING

**Vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid**

**Woensdag 13 februari 2013**

*U kunt de agendavoorstellen en de ingezonden brieven, evenals de samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

De lijst met toezeggingen tot en met de vergadering van 13 februari 2013 (*deze vergadering)* is als bijlage opgenomen bij deze samenvatting.

**Aanwezig:**
A. Huizing (voorzitter)
Mevrouw M. Bakker (PvdA)
H. Beerda (PvdA)
A.A.P.M. van Berkel (PVV)
J.A. van Berkum (CU)
J.A. van Dalen (D66, vv. mevrouw Van der Tol)
D.B. Dijkstra (CDA)
mevrouw G.M. van Dinteren (GroenLinks)
R. Fokkens (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
J.N. Kuipers (GroenLinks)
F.W. van Lookeren Campagne (D66)
mevrouw W.M. Meeuwissen-Dekker (VVD)
J.M.L. van Middelaar (SP)
mevrouw L.A. Smits (SP)
J.L. Stel (VVD)
mevouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
A. Timmerman (VVD)
mevrouw M.C.J. van der Tol (D66)
A. Vorenkamp (PVV)

mevrouw R. Veenstra, statenadviseur

**Voorts aanwezig de leden van GS:**
R. Munniksma (PvdA)
A. vander Tuuk (PvdA)/deels
H. Brink (VVD)

**Afwezig:**
F. van Rhee (Groep van Rhee)
Th.J. Wijbenga (CDA)

**1. Opening**
Op de tafels van de statenleden ligt de Bosatlas van de Energie met een aanbiedingsbrief van gedeputeerde Klip die vanwege ziekte niet aanwezig kan zijn.

**2. Vaststelling van de agenda**
Verzoek van gedeputeerde van der Tuuk om agendapunt 10 te behandelen na agendapunt 6.
Agenda wordt verder ongewijzigd vastgesteld.

**3. Samenvatting vergadering 28 november 2012 en de lijst van toezeggingen**
Samenvatting wordt conform vastgesteld.
Voorzitter geeft aan navraag te hebben gedaan naar de afhandeling van brieven die in handen van GS worden gesteld. Het blijkt dat van de brieven een afschrift gaat naar de commissie.

Toezeggingen:
**Korte termijn**
1. Doelgroepenbeleid bij aanbesteding regiovisie, beantwoord bij brief van 30-1-2013
2. OV-chipkaart: *gedeputeerde Brink zegt toe:* er komt binnenkort een memo
3. Natuurbeleid, Vervallen rijkstaken, is agendapunt 8
4. Instrument Drentse maat, agendapunt 8
6. Bereikbaarheid platteland, wordt meegenomen in nota Vitaal platteland
7. Korte Afstands Radio, (KAR) beantwoord bij brief 6 februari LIS A.11
8. Isoleren van gebouwen, gedeputeerde Munniksma geeft aan: er is een brief in de maak, komt binnenkort
9. Vitaal platteland, brief 31 januari verzoek nota naar 27 maart te verplaatsen + als agendapunt 9 startnotitie
10. Bedrijvigheid, tekst aanpassen; moet zijn handboek voor kernkwaliteiten hierin moet de kernwaarde bedrijvigheid worden opgenomen.
11. Regionale woningbouw, *gedeputeerde Munniksma zegt toe*: Is klaar, afstemming vraagt afstemming met meerdere colleges, eind februari afgerond dan komt er een brief naar de commissie
12. Gebiedsvisie Windenergie, (lange termijn nr. 5 vervalt) Op korte termijn komen de afspraken met IPO ter sprake. *Verzoek van gedeputeerde Munniksma* dit gescheiden van het agendapunt visie Windenergie te behandelen. De voorzitter neemt dit in overweging.

**Lange termijn**
1. Bedrijventerrein, brief van 30 januari 2013 + agendapunt 10
2. Resultaten DEO, gedeputeerde Munniksma ging er vanuit dat het afgehandeld was. *gedeputeerde Munniksma zegt toe*: College komt alsnog met een memo.

**Motie 2012-17,** Verduurzaming voertuigen in Drenthe
Gedeputeerde Munniksma geeft aan dat er op 12 februari in GS een besluit over is genomen en dat een persbericht is uit gegaan. (PvdA) geeft aan hier niet gelukkig mee te zijn. Zou het op prijs stellen en correct vinden wanneer de statenleden (zijn hier ook actief mee bezig geweest) eerder geïnformeerd worden.

**Motie 2012-20**, Aanbestedingsvoordeel N33
*Gedeputeerde Brink*: In overleg met aannemer en partners aanleg N33 blijkt dat verdiepen van de weg (Gieten) niet te kunnen binnen tracé en contract. Wel wordt gekeken welke maatregelen de aannemer binnen het tracé /contract nog kan nemen. Met betrekking tot de geluidsproblematiek is er nieuwe wetgeving. Er wordt een berekening gemaakt van de maximale geluidsbelasting, de RWS is gehouden hierop maatregelen te nemen zodat geluid niet toeneemt.
*De voorzitter geeft aan* dat de commissie dit graag op op papier (in de vorm van een memo) zou zien
Fractie van de PvdA geeft aan dat het op prijs wordt gesteld indien gedeputeerde cq platform/ aannemer de commissie op de hoogte blijft houden De technische vragen die er nog zijn worden via een email verzonden aan de gedeputeerde.
*Gedeputeerd Brink zegt* toe de commissie regelmatig op de hoogte te houden.
CDA geeft aan blij te zijn dat in de geest van de motie de gedeputeerde ideeën uitwisselt met de aannemer.
.

**4. Ingekomen stukken**
Lis A.1,Memo gedeputeerde Munniksma particuliere initiatieven vaarverbinding Erica-Ter Apel.
De VVD geeft aan dat tijdens de statenontmoeting Woningmarkt is afgesproken dit onderwerp te bespreken in het presidium en verzoekt de memo hierbij te betrekken
D66 geeft aan dat de memo niet ingaat op de particuliere initiatieven tbv recreatieve voorzieningen.
Lis A.2, POV, 9e wijziging EHS kaart. Fractie van GL vraagt of dit onderwerp nog verder besproken gaat worden. *Gedeputeerde Munniksma zegt toe* dat dit in juni in de OGB vergadering terug komt.
Lis A. 4, Brief van 23 januari 2013 over Ontwikkelagenda spoor Noord-Nederland, een gezamenlijke ambitie van het SNN en NS, PvdA wil dit agendapunt graag agenderen.
De overige fracties onder steunen dit verzoek. Wordt geagendeerd voor de vergadering van 27 maart.
LisA.10 Brief van 31 januari 2013 over Kaderstellen beleidsnotitie vitaal platteland betrekken bij agendapunt 9
B.3 diverse mails Muijzert N 33, in handen stellen GS
B.4 Afschrift brief van de heer H. Zabel van 23 januari 2013 aan gedeputeerden mevrouw T. Klip-Martin en de heer R.W. Munniksma over Gebiedsvisie windenergie Drenthe, in handen stellen GS

**Ingekomen mededeling (mondeling)**
Gedeputeerde Brink bij de minister en staatssecretaris van I&M geweest. Er zijn een drietal zaken besproken
1. De bezuiniging. Er was 100 miljoen vanuit het lenteakkoord voor Openbaar Vervoer, voorstel minister 50 miljoen terug te doen in het infrafonds & spoor en 50 miljoen verdeeld te besteden voor BDU, dit betekent voor Drenthe € 700.000 op jaarbasis.
2. Oplossing voor Herfte is inhoudelijk nog niet besproken, dit wordt waarschijnlijk april/mei.
3. Over het aanbestedingsvoordeel wordt vooralsnog niet gesproken.
PvdA vraagt aan de gedeputeerde of er t.a.v. Herfte ook gesproken is over een mogelijke voorfinanciering? *Gedeputeerde Brink* opties zijn niet zijn besproken komt in mei in een bestuurlijk overleg terug.

**5. Rondvraag**

1. Ingediend door D66 en CDA
Onderwerp: Betrokkenheid Staten bij Noordervisie 2040 en RIS3

1. Welke kaders hebben de staten volgens GS aangeven voor de belangrijke thema's die binnen Noordervisie spelen.
2. Verzoek aan GS het stuk aan de staten voor te leggen zodat van het eindresultaat kennis kan worden genomen voor dat het naar Brussel wordt verstuurd.

*Gedeputeerde Munniksma*
1. RIS3, ging vooral om voorlichting te geven aan de staten gaat binnenkort terug naar het DB en komt in maart naar de staten en kan dan worden besproken.
2. Noordervisie: Behalve de voorlichting op 30 januari, die niet verlopen is zoals gewenst, komt er op 27 maart nog een brede informerende sessie voor de drie staten in de provincie Friesland waar voldoende mogelijkheid wordt gegeven nog op de inhoud te reageren. Het kwaliteitsteam komt dan ook een aantal zaken toelichten. Voor of na de zomer komt de visie in de staten. Er komt hierover nog een informerende brief naar de staten.
Een aantal fracties geven aan dat een bijeenkomst op 27 maart niet handig is omdat er 's middags ook een OGB vergadering staat gepland en de bijeenkomst in Leeuwarden al op half zes staat gepland.
*Gedeputeerde Munniksma:* Jammer is dat 27 maart niet lukt, er moet dan zo snel mogelijk een betere datum komen

*Gedeputeerde Brink :* Er is vorig jaar gesproken over RIS3 strategie. Op 30 januari is hierover onvoldoende duidelijkheid en zekerheid gegeven. In maart komt hierover een stuk naar de staten, de besluitvorming vindt plaats in SNN.

*De voorzitter concludeert* dat de bijeenkomst van 30 januari niet de bijeenkomst was waar men op gehoopt had. Vervolg bijeenkomst 27 maart is geen gelukkig datum. De visie ligt nog niet vast en er is nog ruimte voor discussie. Gekeken gaat worden naar de datum van 27 maart.

2. Ingediend door GL
Onderwerp: Abonnementhouders in het busvervoer
Abonnement houders worden in belbussen gedwongen een kaartje te komen omdat de apparatuur in de bus nog niet aanwezig is. Is het traject OV-chip nog steeds niet afgerond en wat gaat de gedeputeerde daar aan doen?
*Gedeputeerde Brink*:. Het is ondoenlijk om in iedere belbus apparatuur te krijgen. Voor abonnementhouders moet wel een oplossing gezocht worden.

GL vraagt hoe snel er een tussenoplossing kan komen
*Gedeputeerde Brink zegt toe*: 15 februari is er een DB-vergadering van het OV-bureau ik meld dan aan de staten hoe dit geregeld kan worden.

**6. IPO-, SNN- en EU- aangelegenheden**

**IPO:**
Gedeputeerde Munniksma geeft aan dat bij de afronding van het ILG is aangegeven dat er 120 miljoen beschikbaar komt voor grote projecten. Ministerie komt waarschijnlijk op korte termijn, op basis van nu nog onbekende criteria, vragen welke projecten er in Drenthe en in andere provincies spelen.
*Gedeputeerde Munniksma*: Stelt voor informeel contact te hebben met de fractiewoordvoerders voordat het signaal vanuit Drenthe weggaat.
Binnen het IPO en door het ministerie is gevraagd te komen tot rustiger perspectief rondom natuur- en landschapsbeleid Er zitten twee gedeputeerden vanuit de provincies in de regiegroep waaronder de heer Munniksma.

**SNN: ingekomen stuk**
LIS A. 4: Brief van 23 januari 2013 Ontwikkelagenda spoor Noord-Nederland, een gezamenlijke ambitie van het SNN en NS, wordt geagendeerd voor de vergadering van 27 maart.

**EU- aangelegenheden**
**Geen opmerkingen**

Statenstukken/brieven
7. **Brief van het college van Gedeputeerde Staten van 30 januari 2013 over Beantwoording Langetermijn toezegging Statencommissie Omgevingsbeleid inzake voortgang planning bedrijventerreinen Regio Groningen-Assen**

Samenvattende reactie van de fracties
De fracties zijn verrast door de hoeveelheid pagina's en geven aan dat het flinke overaanbod geen verrassing is. Willen de uitkomsten van het rapport gebruiken bij de actualisering van de Omgevingsvisie. Een aantal fracties vragen zich af wat de rapportage heeft gekost en of de diepte wel nodig was gezien de uitkomst. Ook de vraag wat er gebeurt als de gemeenten zich niet houden aan het instemmingsmodel. De VVD geeft aan dat gezien het feit dat de bereikbaarheid en uitstraling doorslaggevend is, het niet zinvol is dit aan te wijzen per thema. Wel de vraag of het niet leidt tot meer bureaucratie en hierdoor misschien initiatieven de kop in worden ingedrukt. De gemeenten gaan akkoord er zijn echter eerder geëvalueerde afspraken niet goed nagekomen waarom gaat het nu wel lukken?
De PVV vraagt waarom de informatie zolang is blijven liggen. (oktober).Vooral flexibel omgaan met deze problematiek. De CU geeft aan dat er misschien nog meer geschrapt kan worden. GL geeft aan dat het een zaak van heel Drenthe is en vraagt hoe de situatie dan in ZO- en ZW Drenthe is en welke rol GS daarin heeft. SP heeft waardering voor genomen stappen en is op zoek naar het leereffect.

De reactie van het college van GS wordt op hoofdlijnen als volgt verwoord:
Gedeputeerde van der Tuuk geeft compliment aan de gemeenten voor het onderling afstemmen en daarbij tot dit model te komen. Lastig om te anticiperen op trendbreuken. Provincie heeft gehandeld met de kaders zoals die door de staten zijn geschetst in het Omgevingsbeleid en in de begroting zijn hiervoor geen middelen opgenomen voor de gemeenten. Met behulp van enkele statenleden zijn de betreffende stukken openbaar gesteld. Dat verklaart ook waarom het bij andere gremia nog niet voorligt. Overzicht bedrijventerreinen STEC rapport van geschrapte terreinen is niet aanwezig die lijst is niet openbaar en ligt in handen van de gemeenten. Gedeputeerde geeft aan niet te weten wat het heeft gekost. Op de vraag hoe het staat in heel Drenthe geeft de gedeputeerde aan bezig te zijn dit op te pakken en het model voor heel Drenthe uit te rollen. Cijfers van andere gebieden zijn er niet en gedeputeerde geeft aan niet te kunnen toezeggen dat de statenleden de cijfers krijgen.

Gedeputeerde Munniksma geeft aan dat het Instemmingmodel gaat over woningbouw en bedrijventerreinen. De Regiovisie is vooral een samenwerkingsverband van gemeenten en twee provincies. Kleinschalige ontwikkelingen moeten kunnen zonder het hele circuit in werking te stellen.
Het kan gebeuren dat een gemeente een bestemmingsplan in ontwikkeling brengt zonder dat dit afgesproken is hierbij dient opgemerkt te worden dat in laatste instantie de provincies nog steeds een rol hebben bij uitbreiding. Het samenwerkingsverband is vrijwillig, vooral elkaar bij de les houden en zo weinig mogelijk bureaucratie

De voorzitter concludeert:
Fracties delen de conclusie dat er teveel bedrijventerreinen zijn. De zaken in het vervolg traject betrekken bij de actualistatie van de Omgevingsvisie. Leerproces van de afgelopen periode meenemen in de toekomst

**8. Brief van het college van Gedeputeerde Staten van 16 januari 2013 over Actualisering Omgevingsvisie**

Samenvattende reactie van de fracties

De fracties gaan akkoord met het voorstel. Belangrijk om partners te blijven informeren. Bij actualisering van technische zaken is een informerende rol akkoord. Bij belangrijke wijzigingen echter, of opnemen nieuwe visies zoals Noordervisie, Windenergie ook formeel de staten, partners en burgers hierbij betrekken met de mogelijkheid om zienswijzen in te dienen.
Men gaat akkoord met het opnieuw instellen van een “statenwerkgroep Omgevingsvisie” en het voorstel daarbij de heer Wijbenga van het CDA (indien hij akkoord gaat) te benoemen als voorzitter. De werkgroep dient wel toegevoegde waarde te hebben. Ook aandacht voor eventueel een evaluatie van de Omgevingsvisie en de rol van de werkgroep hierbij.
Werkgroep en de bemensing
CDA, dhr. Wijbenga (vz.), VVD, mw. Meeuwissen, PvdA, mv. Bakker, PVV, nog niet bekend
SP: Mw. Smits, GL: mw. van Dinteren, CU mw Stijkel, D66, nog niet bekend

De reactie van het college van GS wordt op hoofdlijnen als volgt verwoord:
De Omgevingsvisie is op een aantal momenten aan onderhoud toe voor kleine technische aanpassingen dit kan dan op een pragmatische wijze. Tegelijkertijd een up-date van de visie met een aantal grote zaken zoals het Waterdebat, Windvisie etc. In het kader van relatiebeheer is gebleken dat in 2010 de gemeenten het wel eens waren met diverse zaken maar het nu anders willen doen, die signalen willen we een plek geven. In de vergadering van de VDG is deze brief ook aan de orde geweest. Beekdalvisie is een uitwerking van de Omgevingsvisie. De rol van de gebiedsagenda’s krijgt de komende periode aandacht maar heeft een andere rol dan zoals het in 2010 is bedacht.
Bij wijzigingen zijn er altijd procedures in formele zin waar iedereen nog bij betrokken wordt.
Het globale raamwerk blijft in stand maar er wordt goed gekeken naar aantal belemmeringen die eventueel zijn op te lossen. Herijking EHS, gelijktijdig met de besluitvorming worden alle partijen hierbij betrokken. Wat betreft de regionale agenda’s ligt het perspectief nu anders dan in voorgaande jaren.

*De voorzitter concludeert*
Is er behoefte aan een werkgroep die de zaken begeleidt. Voorstel is de heer Wijbenga als voorzitter te benoemen. Er wordt gepleit voor globale aanpak waarbij de werkgroep een belangrijke rol krijgt dit geldt ook voor de betrokkenheid hierbij van de samenleving

**9. Brief van het college van Gedeputeerde Staten van 17 januari 2013 over Uitwerking Deel-akkoord Natuur/vervallen Rijkstaken**

Samenvattende reactie van de fracties

De fracties stemmen grotendeels in met het voorstel zoals het nu voor ligt. Punten die betrekking hebben op de Nota Vitaal platteland dienen daar behandeld te worden en niet bij de notitie vervallen rijkstaken. Verder geven de fracties aan:

**VVD:** Ten aanzien van Landschapsbeheer en schaapskuddes is het belangrijk dat de diverse partijen een evenredige bijdrage kunnen leveren. Meer middelen beschikbaar stellen om met cofinanciering te werken vanuit POP-gelden. Wat betreft duurzaam bodemgebruik hier is al veel in geïnvesteerd nu aan de mark laten hier verdere invulling aan te geven.

**SP**: Deelt visie met GS zoveel mogelijk gebruik te maken van cofinanciering. Vervallen rijkstaken en plattelandsontwikkeling goed aan te laten sluiten bij cofinanciering.

**PvdA**: College redelijk evenwichtig verhaal. Zorgen over landschapsbeheer Drenthe. Na tweede jaar wordt het wel erg moeilijk. Wat opgevallen is dat er geen geld meer gaat naar verdroging terwijl het probleem nog niet is opgelost,.

**GL:** Betreffende Landschapsbeheer Drenthe is het ook belangrijk wat ze doen in vrijwilligers educatie en werken met Alescon, grote meerwaarde aan landschapsbeheer.

**D66:** Landschap aantrekkelijk houden, afgelopen september discussie en voorbeelden waar het goed samen ging. Vraag wat het huidige natuurbeleid betekent voor onze CO2 print.

**CU:** Ambitie zoals vermeld in groen manifest vasthouden en als uitgangspunt nemen. Groot tekort voor plattelandsontwikkeling, grond voor grond. Provincie kan zich opwerpen als beschermheer voor onderwerpen biodiversiteit zoals, houtwallen en andere landschapselementen

**PVV**: Ook een gedeelte van recreatie en toerisme is te danken aan de natuur. Routenetwerk als doorgaande wandel- en fietspaden moeten daarvan niet de dupe worden.

De reactie van het college van GS wordt op hoofdlijnen als volgt verwoord:

De staten geven vrij breed aan dat zoals de begroting er nu uit ziet het redelijk maximale is gedaan. Wel is de vraag gesteld of het college hiermee een beroep doet op het geld van vitaal platteland. Wat het college aangeeft is dat wanneer je meer zaken wil doen je dit met voldoende middelen moet koppelen aan Europese projecten. Europa kiest niet voor innovatie maar voor plattelandsontwikkeling en deels voor vergroening van de landbouw. De Nationale Parken zijn de kroonjuwelen van Drenthe, niet één park van maken maar wel het overleg beperken, de uitvoering blijft hierbij voorop staan. Komende jaren de kavelruil beschikbaar houden voor EHS en voor landbouwstructuur versterking, hierbij een goede combinatie maken met Europese middelen. Er is geprobeerd de ruggengraat van Landschapsbeheer Drenthe overeind te houden. Wat betreft projecten; op het moment dat op het gebied van sociaal economische revitalisering er zaken aan bod komen is het aan de staten daar een uitspraak over te doen. Vloeiende lijn in stand houden dit kan niet zonder projecten en niet alleen door vrijwilligers gedragen worden. De problematiek van de CO2 en dan met name de productie, heeft voor een niet onaanzienlijk deel te maken met veenoxidatie.

*De voorzitter concludeert*

Grootste deel van de commissie kan zich vinden in het voorstel zoals het voorligt.

**10. Brief van het college van Gedeputeerde Staten van 6 februari 2013 over Startnotitie Vitaal platteland**

Samenvattende reactie van de fracties
De fracties zijn verontrust over het tempo en pleiten voor tempo in het proces.
Gaan akkoord met de lijn in de startnotitie dat initiatieven vooral van onderop dienen te komen**.**
Het inzetten van STAMM CMO voor formuleren criteria en monitoring is akkoord wel dient nog gekeken te worden of ook andere instanties (bijvoorbeeld BOKD) ingezet kunnen worden.
Budget vitaal platteland inzetten voor breedband/glasvezel of pilots vinden de fracties meer een zaak voor de markt maar hierbij wel ondersteuning geven aan burgers. Goede bereikbaarheid ook virtueel is belangrijk. Gezien de looptijd van zes jaar dient er regelmatig een evaluatie plaats te vinden.
De fracties geven aan dat ze Hoogeveen en Emmen niet zien als plattelandsgebieden. Budget is bedoeld om de leefbaarheid in de kleine kernen te vergroten. Gaan ervan uit dat het budget vitaal platteland voor de helft gebruikt gaat worden voor provinciaal gefinancierde projecten en op het moment dat het gaat om cofinanciering de andere helft beschikbaar is voor vitaal platteland.
**PvdA**: Groningen is verder is met Health Aging en de fractie vraagt zich af of men daardoor in Groningen beter beroep kan doen op de beschikbare middelen dan Drenthe. Mist het verhaal van de cofinanciering in de notitie
**D66**: Steden als Hoogeveen platteland te noemen gaat te ver. Motie vooral bedoelt als ondersteuning van projecten die niet van de grond komen daarom eerst kijken in regulier budget.
**VVD:** Al veel aanwezig op het gebied van breedband en veel commerciële aanbieders, gaat niet om de dienst maar om de infrastructuur. Looptijd van zes jaar is erg lang. In plaats van 2014 graag eerder starten en na twee jaar evalueren. Europese cofinanciering moet passen in de randvoorwaarde vitaal platteland.
**SP:** De **t**wee lijnen in punt 1 van de notitie hebben overlap en de middelen zijn beperkt. Digitale en fietsverbindingen zijn belangrijk. Indien blijkt dat er weinig ideeën uit de samenleving komen dan ideeen aandragen vanuit de provincie.
**GL**: Aanbieden van een startnotitie mag vaker gebeuren. Inzet STAMM CMO niet verkeerd maar wel voorbarig om al in startnotitie op te nemen. Ondersteunen glasvezel/breedband en inzetten op Europese fondsen is prima, niet met geld maar met daden.
**CU**: Gaat vooral om de bereikbaarheid van voorzieningen en zorg. Breedband noodzakelijk voor een goede ontsluiting er zijn ook mogelijkheden zonder financiering provincie.
**CDA:** Indien STAMM CMO zelf projecten indient oppassen voor dubbelrol. Budgetten, niet paraat indien we het hebben over reserve waar hebben we het dan over.
**PVV**: STAMM CMO niet nodig kan onderzoeksteam ook doen. Goede bereikbaarheid via OV maar ook via hoofd- en plaatselijke wegen. Steunt onderzoek naar pilots breedband met de voorwaarde aan uitvoerders ook mindere exploitabele gebieden meenemen. Notitie niet binden aan 1 periode maar rekening houden met veranderende omstandigheden.

De reactie van het college van GS wordt op hoofdlijnen als volgt verwoord:
*Gedeputeerde Munniksma*: Er komt zo snel mogelijk een kadernotitie. De opmerkingen die nu gemaakt zijn krijgen een plek bij de uitwerking. Een aantal verduidelijkende opmerkingen: door de staten is vastgesteld dat bij lijn twee het vooral om vitaal platteland gaat en niet primair de steden.
Kritiek geweest van de rekenkamer we moeten bij de voorkant zorgen goede criteria en monitoring daarom nu gekozen dit te doen via STAMM CMO dit betekent volgens de staten dat STAMM CMO niet primair de projecten uit gaat voeren. Met betrekking tot de breedband; insteek de infrastructuur door de markt laten doen. Regelmatig een evaluatie inplannen en in deze bestuursperiode ook een evaluatie laten plaatsvinden. GS gaan ervan uit dat er in de samenleving voldoende projecten zijn om op te pakken.

Healthy Aging, hoe ga je om met zorg projecten, dit proberen we in de notitie Vitaal Platteland op te nemen, indien dit niet lukt dan komt het separaat. Verder was vanuit het college het beeld ontstaan dat vanuit het budget van 25 miljoen, het deel Europese cofinanciering vanuit de 12 miljoen vitaal platteland zou komen. Gedeputeerde Munniksma geeft aan dat hij en gedeputeerde Brink uit de discussie begrijpen dat de staten zeggen dat het budget Vitaal Platteland voor de helft provinciaal gefinancierde projecten zijn en dat op het moment dat het gaat om cofinanciering de andere helft beschikbaar moet zijn voor Vitaal Platteland. Dit betekent dat wanneer andere projecten ook belangrijk zijn we moeten nagaan wat dat op de langere termijn betekent. Is een dubbele opdracht aan het college. Dan zal ook bij de voorjaarsnota iets gezegd moeten worden hoe we omgaan met andere projecten vanuit Europa. Afgelopen jaren gemiddeld 3 miljoen per jaar besteed aan Europese programma's. Een aantal had een relatie met plattelandsontwikkeling. Innovatiebudgetten industrie niet altijd gekoppeld aan platteland college had het idee dat de deur hiervoor op een kier stond.

De voorzitter concludeert
Bij de definitieve nota Vitaal Platteland zit een financieel paragraaf, dan wordt er een besluit genomen. Men vindt dat er tempo gemaakt worden en in deze bestuursperiode dient er nog een evaluatie plaats te vinden. Indien nota over meerdere jaren dan regelmatig een evaluatie. Bij de besteedbare twaalf miljoen cofinanciering is vitaal platteland leidend. Het geld is primair niet bedoeld voor de steden.

**11. Mededelingen**
Op 27 februari 13,30 uur een presentatie Kunst en vormgeving in ruimtelijke planvorming in zaal 0.67
Op 20 maart 's morgens een bijeenkomst van Staatsbosbeheer. (programma volgt)

**12. Sluiting**
De volgende vergadering zal plaatsvinden op woensdag 27 maart 2013.

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 27 maart 2013,

, voorzitter

, statenadviseur

| Toezeggingenlijst Statencommissie Omgevingsbeleid, stand van zaken 13 februari 2013 | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Naam** | **Omschrijving** | **Startdatum** | **Einddatum** | **Stand van Zaken** |
| **Korte termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. OV- chipkaarten<br><br>+ rondvraag GL<br>OV-chip in belbus | *Gedeputeerde Brink* zegt toe dat hij zal nagaan of het juist is dat er soms verkeerde bedragen worden afgeschreven van OV-chipkaarten en of het onnodig lastig is om deze bedragen terug te vorderen. **31/10** mondelinge toelichting door de heer Brink, GPS-systeem bij omleidingen en menselijke fouten bij invoeren van een ritten zorgt voor verkeerde afschrijvingen toch gaat 98% goed. ***Gedeputeerde Brink zegt toe***<br>Gaat nogmaals aandacht voor deze problematiek vragen en bespreekt dit met het OV-bureau.<br>28/11: bij navraag van de heer Brink bij het OV-bureau, geeft deze aan dat het probleem niet speelt/bekend is<br><br>***9/1/2013*** *en* ***13/2/2013*** *gedeputeerde Brink zegt toe* er komt een antwoord via een memo<br><br>**13.2.2013** *gedeputeerde Brink zegt toe;*15 februari een DB vergadering, meld dan aan de staten hoe dit geregeld kan worden | 19.9.2012 | 19.12.2012<br><br>27.03.2013<br><br>27.03.2013 | De CDA, gaat de heer Brink een aantal mails doorsturen waaruit blijkt dat het wel degelijk een probleem is |
| 2. (PS 14/11) Aanbestedingen | *Gedeputeerde Brink* zegt toe, in het eerste kwartaal 2013 een overzicht naar de staten te sturen van de resultaten van de provinciale aanbestedingen in de laatste twee jaar | 14.11.2012 | 27.03.2013 | |
| 3. (PS 14/11) Isoleren van gebouwen | *Gedeputeerde Klip* zegt toe dat de staten binnen afzienbare tijd een schrijven ontvangen over de resultaten van het isoleren van gebouwen (100.000 woningenplan)<br>*13.2.2013 Gedeputeerde Munniksma zegt toe* er komt op korte termijn een brief | 14.11.2012 | 14.02.2013<br><br>27.3.2013 | |
| 4. (PS 14/11) Vitaal platteland | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe een kaderstellende nota Vitaal platteland op te stellen en naar de staten te sturen die voor 13 februari 2013 in de Statencommissie geagendeerd kan worden, In de kadernota zal het Openbaar Vervoer in het landelijk gebied worden mee genomen. 9/1/2013 *Gedepu-* | 14.11.2012 | 13.02.2013 | Brief 31 januari, verzoek nota vitaal platteland naar 27 maart te verplaatsen<br>+ agendapunt 9 startnotitie |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | *teerde Munniksma zegt toe* het wordt krap maar de griffie wordt geïnformeerd over de planning van de kaderstellende nota voor de agenda van februari<br>13.2.2013 *verzoek Gedeputeerde Munniksma* nota naar 27 maart te verplaatsen | | 27.3.2013 | |
| 5. (PS 14/11 ) Bedrijvigheid | *13.2.2013 tekst aangepast Gedeputeerde Munniksma* zegt toe dat in het ambtenaren' handboek voor kernkwaliteiten de kernwaarde bedrijvigheid zal worden opgenomen (omgevingsvisie) | 14.11.2012 | 27.3.2013 | |
| 6. (PS 14/11) Regionale woningbouw | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe dat de woningbouwvisies begin 2013 naar de staten worden toegezonden.<br><br>13.2.2013 *Gedeputeerde Munniksma zegt toe* eind februari is de afstemming afgerond dan komt er een brief naar de commissie. | 14.11.2012 | 14.02.2013<br><br>27.3.2013 | Brief 27/2<br>afstemming regionale woningbouwontwikkeling<br>Lis OGB 27.3.2013. |
| 7. Gebiedsvisie Windenergie | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe:* de commissie wordt op de hoogte gehouden over de voortgang tussen het IPO en het Rijk<br><br>13.2.2013 Komt op korte termijn ter sprake *Verzoek van gedeputeerde Munniksma* dit gescheiden van agendapunt windenergie te behandelen.<br>Voorzitter neemt dit in overweging | 09.01.2013 | 27.3.2013 | |
| 8. 9e wijziging EHS kaart | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe:*komt in juni terug op de OGB vergadering | 13.02.2013 | 12.06.2013 | |
| | | | | |
| | | | | |

| **Lange termijn Toezeggingen** | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 1. Resultaten DEO | *Gedeputeerde Klip* zegt toe: dat PS elk jaar een terugkoppeling krijgt van de resultaten van de DEO.<br>13.2.2013 *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe: college komt alsnog met een memo | 11-01-2012 | 31-01-2013<br><br>27.3.2013 | <br><br>Brief 27/2/2013<br>Evaluatie DEO, LIS OGB 27/3 |
| 2. Evaluatie AFLO nieuwe stijl | Als in de Statenvergadering van 10 oktober 2012 wordt besloten de AFLO nieuwe Stijl te starten, zal deze rond de zomer van 2014 geëvalueerd worden. | 19.09.2012 | 23.09.2014 | |
| 3. (PS 14/11) Agro deal Noord-Nederland | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe dat zodra er meer over het initiatief bekend is (Agro deal Noord Nederland) is er terugkoppeling komt in de staten | 14.11.2012 | 08.05-2013 | |
| 4. OV- concessie (nieuw 2018) | *Gedeputeerde Brink zegt toe: Er wordt een breed traject ingezet.* De commissie krijgt een tijdsplan en er worden deskundigen ingeschakeld eventueel met een excursie. PVE komt in ieder geval in de commissie. | 09.01.2013 | 09.01.2017 | |
| | | | | |
| **M 2012-17**; Verduurzaming voertuigen in Drenthe | Het college van GS op te dragen een Energie Impuls voor het rijden op duurzame brandstoffen te realiseren, in te passen in het programma Klimaat en Energie of financiering via derden, met een maximum budget van € 500.000,- voor een periode van drie jaar, waarbij het uitgangspunt is een reductie van maximaal 50% van de ombouwkosten voor de autobezitter,<br><br>***9/1/2013*** *gedeputeerde Klip zegt toe:* Er wordt aan gewerkt aan de griffie wordt doorgegeven wanneer het onderwerp ingepland kan worden op de agenda van de commissie<br><br>13.2.2013 *Gedeputeerde Munniksma* Op 12 februari 2013 een besluit genomen in GS. | 14.11.2012 | | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **M2012-20;** Aanbestedingsvoordeel N33 | Dragen het college op;<br>-om in overleg te treden met Rijkswaterstaat, de uitvoerende aannemer, de provincie Groningen en de deelnemende gemeenten om voorstellen uit te werken om besparingen binnen het ontwerp en tijdens de uitvoering, te herinvesteren in verbeteringen op het gebied van milieu,geluid landschap (inpassing) of anderszins in en om de verdubbelde aanleg van de N33, binnen de grenzen van contractuele mogelijkheden;<br>-bij de definitieve afrekening van de verdubbeling het dan resterende Drentse del van het aanbestedingsvoordeel te laten terugvloeien naar de algemene reserve;<br>-er bij het Rijk op aan te dringen het rijksdeel niet terug te laten vloeien naar het Rijk;<br>Over de hierboven genoemde drie punten uiterlijk in januari 2013 aan de provinciale staten te rapporteren en met PS te overleggen, zodat bij de uitvoering van het werk rekening kan worden gehouden met de uitkomsten.<br><br>***9/1/2013*** *Gedeputeerde Brink zegt toe*: bereid zijn acties te delen met de commissie, Eind deze maand houdt de RWS een bijeenkomst, voorstel is om dit te combineren,<br><br>**13.2.2013** *Gedeputeerde Brink zegt toe* de commissie regelmatig op de hoogte te houden | 14.11.2012 | 13.2.2013 | Brief 29 november 2012, geeft nog onvoldoende antwoord<br><br>*Gedeputeerde Brink*: In overleg met aannemer en partners aanleg N33 blijkt dat verdiepen van de weg (Gieten) niet te kunnen binnen tracé en contract. Wel wordt gekeken welke maatregelen de aannemer binnen het tracé /contract nog kan nemen. Met betrekking tot de geluidsproblematiek is er nieuwe wetge ving. Er wordt een berekening gemaakt van de maximale geluidsbelasting, de RWS is gehouden hierop maatregelen te nemen zodat geluid niet toeneemt.<br>*De voorzitter geeft aan* dat de commissie dit graag op op papier (in de vorm van een memo) zou zien |

| Toezeggingenlijst Statencommissie Omgevingsbeleid, stand van zaken 13 februari 2013 | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Naam** | **Omschrijving** | **Startdatum** | **Einddatum** | **Stand van Zaken** |
| **Korte termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. OV- chipkaarten<br><br>+ rondvraag GL<br>OV-chip in belbus | *Gedeputeerde Brink* zegt toe dat hij zal nagaan of het juist is dat er soms verkeerde bedragen worden afgeschreven van OV-chipkaarten en of het onnodig lastig is om deze bedragen terug te vorderen. **31/10** mondelinge toelichting door de heer Brink, GPS-systeem bij omleidingen en menselijke fouten bij invoeren van een ritten zorgt voor verkeerde afschrijvingen toch gaat 98% goed. ***Gedeputeerde Brink zegt toe***<br>Gaat nogmaals aandacht voor deze problematiek vragen en bespreekt dit met het OV-bureau.<br>28/11: bij navraag van de heer Brink bij het OV-bureau, geeft deze aan dat het probleem niet speelt/bekend is<br>***9/1/2013*** *en*<br>***13/2/2013*** *gedeputeerde Brink zegt toe* er komt een antwoord via een memo<br>**13.2.2013** *gedeputeerde Brink zegt toe;*15 februari een DB vergadering, meld dan aan de staten hoe dit geregeld kan worden | 19.9.2012 | 19.12.2012<br><br>27.03.2013<br><br>27.03.2013 | De CDA, gaat de heer Brink een aantal mails doorsturen waaruit blijkt dat het wel degelijk een probleem is |
| 2. (PS 14/11) Aanbestedingen | *Gedeputeerde Brink* zegt toe, in het eerste kwartaal 2013 een overzicht naar de staten te sturen van de resultaten van de provinciale aanbestedingen in de laatste twee jaar | 14.11.2012 | 27.03.2013 | |
| 3. (PS 14/11) Isoleren van gebouwen | *Gedeputeerde Klip* zegt toe dat de staten binnen afzienbare tijd een schrijven ontvangen over de resultaten van het isoleren van gebouwen (100.000 woningenplan)<br>*13.2.2013 Gedeputeerde Munniksma zegt toe* er komt op korte termijn een brief | 14.11.2012 | 14.02.2013<br><br>27.3.2013 | Lis A.4 brief van 14 februari stand van zaken 100.000 woningenplan |
| 4. (PS 14/11) Vitaal platteland | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe een kaderstellende nota Vitaal platteland op te stellen en naar de staten te sturen die voor 13 februari 2013 in de Statencommissie geagendeerd kan worden, In de kadernota zal het Openbaar Vervoer in het landelijk gebied worden mee genomen.<br><br>13.2.2013 *verzoek Gedeputeerde Munniksma* nota naar 27 maart te verplaatsen | 14.11.2012 | 13.02.2013<br><br>27.3.2013 | Brief 31 januari, verzoek nota vitaal platteland naar 27 maart te verplaatsen<br>+ agendapunt 9 startnotitie<br><br>Agendapunt 10 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 5. (PS 14/11 ) Bedrijvigheid | *13.2.2013 tekst aangepast Gedeputeerde Munniksma* zegt toe dat in het ambtenaren' handboek voor kernkwaliteiten de kernwaarde bedrijvigheid zal worden opgenomen (omgevingsvisie) | 14.11.2012 | 27.3.2013 | Naar lange termijn toezegging verplaatsen. Actualisering omgevingsvisie eind 2013/begin 2014. |
| 6. (PS 14/11) Regionale woningbouw | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe dat de woningbouwvisies begin 2013 naar de staten worden toegezonden.<br><br>13.2.2013 *Gedeputeerde Munniksma zegt toe* eind februari is de afstemming afgerond dan komt er een brief naar de commissie. | 14.11.2012 | 14.02.2013<br><br>27.3.2013 | Lis A.6 OGB 27.3.2013. Brief 27/2 afstemming regionale woningbouwontwikkeling |
| 7. Gebiedsvisie Windenergie | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe:* de commissie wordt op de hoogte gehouden over de voortgang tussen het IPO en het Rijk<br><br>13.2.2013 Komt op korte termijn ter sprake *Verzoek van gedeputeerde Munniksma* dit gescheiden van agendapunt windenergie te behandelen.<br>Voorzitter neemt dit in overweging | 09.01.2013 | 27.3.2013 | Visie Windenergie op agenda OGB 12 juni 2013 |
| 8. 9e wijziging EHS kaart | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe:* komt in juni terug op de OGB vergadering | 13.02.2013 | 12.06.2013 | |
| **Lange termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Resultaten DEO | *Gedeputeerde Klip* zegt toe: dat PS elk jaar een terugkoppeling krijgt van de resultaten van de DEO.<br>13.2.2013 *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe: college komt alsnog met een memo | 11-01-2012 | 31-01-2013<br><br>27.3.2013 | Lis A.5 Brief 27/2/2013<br>Evaluatie DEO |
| 2. Evaluatie AFLO nieuwe stijl | Als in de Statenvergadering van 10 oktober 2012 wordt besloten de AFLO nieuwe Stijl te starten, zal deze rond de zomer van 2014 geëvalueerd worden. | 19.09.2012 | 23.09.2014 | |
| 3. (PS 14/11) Agro deal Noord-Nederland | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe dat zodra er meer over het initiatief bekend is (Agro deal Noord Nederland) is er terugkoppeling komt in de staten | 14.11.2012 | 08.05-2013 | |
| 4. OV- concessie (nieuw 2018) | *Gedeputeerde Brink zegt toe: Er wordt een breed traject ingezet.* De commissie krijgt een tijdsplan en er worden deskundigen ingeschakeld eventueel met een excursie. PVE komt in ieder geval in de commissie. | 09.01.2013 | 09.01.2017 | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **M 2012-17**; Verduurzaming voertuigen in Drenthe | Het college van GS op te dragen een Energie Impuls voor het rijden op duurzame brandstoffen te realiseren, in te passen in het programma Klimaat en Energie of financiering via derden, met een maximum budget van € 500.000,- voor een periode van drie jaar, waarbij het uitgangspunt is een reductie van maximaal 50% van de ombouwkosten voor de autobezitter,<br>***9/1/2013*** *gedeputeerde Klip zegt toe:* Er wordt aan gewerkt aan de griffie wordt doorgegeven wanneer het onderwerp ingepland kan worden op de agenda van de commissie<br><br>**13.2.2013** *Gedeputeerde Munniksma* Op 12 februari 2013 een besluit genomen in GS. | 14.11.2012 | | Lis A.3 brief 13 februari ombouwregeling duurzame brandstoffen |
| **M2012-20;** Aanbestedingsvoordeel N33 | Dragen het college op;<br>-om in overleg te treden met Rijkswaterstaat, de uitvoerende aannemer, de provincie Groningen en de deelnemende gemeenten om voorstellen uit te werken om besparingen binnen het ontwerp en tijdens de uitvoering, te herinvesteren in verbeteringen op het gebied van milieu,geluid landschap (inpassing) of anderszins in en om de verdubbelde aanleg van de N33, binnen de grenzen van contractuele mogelijkheden;<br>-bij de definitieve afrekening van de verdubbeling het dan resterende Drentse del van het aanbestedingsvoordeel te laten terugvloeien naar de algemene reserve;<br>-er bij het Rijk op aan te dringen het rijksdeel niet terug te laten vloeien naar het Rijk;<br>Over de hierboven genoemde drie punten uiterlijk in januari 2013 aan de provinciale staten te rapporteren en met PS te overleggen, zodat bij de uitvoering van het werk rekening kan worden gehouden met de uitkomsten.<br><br>***9/1/2013*** *Gedeputeerde Brink zegt toe*: bereid zijn acties te delen met de commissie, Eind deze maand houdt de RWS een bijeenkomst, voorstel is om dit te combineren,<br><br>**13.2.2013** *Gedeputeerde Brink zegt toe* de commissie regelmatig op de hoogte te houden | 14.11.2012 | **13.2.2013** | Brief 29 november 2012, geeft nog onvoldoende antwoord<br><br>*<u>Gedeputeerde Brink</u>***:** In overleg met aannemer en partners aanleg N33 blijkt dat verdiepen van de weg (Gieten) niet te kunnen binnen tracé en contract. Wel wordt gekeken welke maatregelen de aannemer binnen het tracé /contract nog kan nemen. Met betrekking tot de geluidsproblematiek is er nieuwe wetge ving. Er wordt een berekening gemaakt van de maximale geluidsbelasting, de RWS is gehouden hierop maatregelen te nemen zodat geluid niet toeneemt.<br>*<u>De voorzitter geeft aan</u>* dat de commissie dit graag op op papier (in de vorm van een memo) zou zien |

Aan de gedeputeerden van de Provincie Drenthe
mevrouw T. Klip – Martin en de heer R.W. Munniksma
Postbus 122
9400 AC Assen

In kopie aan:
Wethouders en raadsleden van de gemeenten Borger-Odoorn en Aa en Hunze
Statenleden van de Provincie Drenthe

Betreft: Gebiedsvisie windenergie Drenthe
Ees, 23 januari 2013

Geachte mevrouw Klip, heer Munniksma,

Als inwoner van en betrokken burger bij deze prachtige provincie vraag ik uw aandacht voor hetgeen er op dit moment niet goed gaat in de communicatie tussen overheid en burgers betreffende het 'windmolenpark-project in Oost-Drenthe'. Hoewel onze maatschappij gebouwd is op idealen die de mensheid verder zouden moeten helpen, blijkt dat in deze tijd van 'vrije-marktwerking' alle onderdelen van onze maatschappij, van wetenschap tot commercie, van landbouw tot zelfs zaadteelt, wapens worden in handen van een paar monopolisten die wereldwijd opereren. Met aan het hoofd een aantal elite-barons, gesteund door hun politieke handlangers en een leger aan lobbyisten. Het enige wat zij willen is de controle over een deel van de maatschappij en het veiligstellen van hun eigen belang, zonder rekening te houden met het algemeen belang.

Uit steeds meer publicaties blijkt dat de politiek - onze vertegenwoordigers - geen rekening houdt met de burgers. Door welke blindheid bent u bevangen? Met de mond en op papier wordt beleden hoe belangrijk burgerparticipatie is (www.eowijers.nl), maar in de praktijk wordt er niet naar gehandeld.
U bent kennelijk niet in staat dit soort processen op een goede en integere manier te begeleiden. Ook bij de laatste bijeenkomsten in Valthermond en Gasselternijveen bleek al gauw dat de aanwezige bestuurders niet ècht ingevoerd zijn in hun 'eigen gebiedsvisie' omtrent de zeer gevoelige materie van windmolens in Drenthe. Burgers herkennen hun eigen situatie niet in de dossiertermen, gemeenplaatsen en platitudes en keren zich zodoende af van politiek.

In uw toelichting slaat u er maar een slag naar, verschuilt u zich achter procedures, regels en met de RCR probeert u bovendien angst te zaaien en mensen monddood te maken. Verder verschuilt u zich achter een nog uit te voeren onderzoek door een zogenaamd 'onafhankelijk' instituut.

Hoe verhoudt de ontwikkeling van de windmolenparken zich tot de ontwikkeling van het unieke Lofar-project in Oost Drenthe (tussen Buinerveen en Exloo), het ontwikkelen van natuur in het Hunzedal (Spijkerboor - Eexterveen – Gieterveen - Gasselterboerveen etc.), het www.geoparkdehondsrug.nl, de Cittaslow City Borger-Odoorn (www.cittaslow-nederland.nl) etc. etc. Het antwoord daarop blijft u schuldig.

De economische waarde, gekoppeld aan cultuur-historische waarden, verhouden zich op geen enkele manier tot de veronderstelde meerwaarde van deze gigantische windmolens in dit rustige, groene, ruime, stille en unieke gebied. De aanpak van veel maatschappelijke problemen wordt door een topdown beleidsagenda gedomineerd en gevoed door schijn-inspraak vanuit een verouderd en failliet 'poldermodel'.

De wetenschappelijke paradigma's waarop men zich baseert zijn sterk geïnspireerd door neoklassieke economische theorieën (Milton Friedman - 'Capitalism and Freedom') en de daarop gebaseerde neoliberale agenda waarin de 'markt' vrij baan moet hebben. Dat is het streven naar permanente economische groei om het 'systeem' in stand te houden. [zie ter informatie en inspiratie het VPRO-programma 'Slag om Nederland', de tv drama-serie 'De ontmaskering van de vastgoedfraude', de 10-delige Deense drama-serie 'Borgen' of het rapport 'De prijs van de wind is hoog'. Allemaal inkijkjes in 'onze' werkelijkheid.]

Dit alles is voor de zeer betrokken, meedenkende en goed geïnformeerde bewoners in dit woon-, werk- en leefgebied een 'tantaluskwelling'. Wat is verantwoordelijkheid in uw handen waard en kunnen we u als onze vertegenwoordiger nog wel vertrouwen? Deze vragen worden simpel terzijde geschoven. Dat maakt mensen boos en ze voelen zich niet serieus genomen. Alle steekhoudende argumenten tegen de komst van de windmolens naar dit gebied worden weggemasseerd. Burgerlijke ongehoorzaamheid is het gevolg. Elk overleg tussen burgers en politici /ambtenaren is dan verworden tot een politiek ritueel. Dienstbaarheid aan en solidariteit met belangwekkende maatschappelijke vraagstukken komt door bovenstaande prioriteit op een tweede of misschien wel derde plaats.

Politieke verantwoordelijkheid en politieke ongehoorzaamheid zijn in deze kwestie zeer gewenst, het dansen naar de pijpen van de volkvertegenwoordigers in Den Haag is ongewenst. In Den Haag verkwanselt men immers vaker democratische rechten van burgers.

Om u toch nog een keer te overtuigen van de zinloosheid van de plaatsing van windmolens in Oost Drenthe verwijs ik u graag naar de website www.degroenerekenkamer.nl of www.clepair.net/windmolenrendement.html.

Ik hoop dat u wakker wordt en alsnog echte verantwoordelijkheid neemt, omdat deze taak u in vertrouwen gegeven is door de burgers in Drenthe. Democratie is een zeer belangrijk verworven goed in Nederland, maar als het alleen maar neerkomt op het uitvoeren van dictaten vanuit Den Haag, ingegeven door de onverzadigbare belangen van multinationals en de bancaire wereld, dan heeft democratie elke waarde voor de burger verloren. Wetten, procedures en 'veiligheidsregels' worden in onze 'vrije westerse wereld' steeds meer bepaald door de lobbyisten van deze rijke elite.
'Wiens brood men eet, diens woord men spreekt'.

Andere wijsheden die hier van toepassing zijn: 'Onderzoekt alles en behoud het goede', 'Haastige spoed is zelden goed', 'Beter ten halve gekeerd, dan ten hele gedwaald'.

Vertegenwoordigers van ons burgers, wordt wakker! De victorie van de democratie mag wat ons betreft in 2013 in Drenthe beginnen! Ik wens u moed, compassie en wijsheid toe.

met vriendelijke groet,

een verontrust en zeer betrokken burger
Hans Zabel

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
30 januari 2013

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de statenadviseur mede te delen.*

## *Samenvatting*

# van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

gehouden op 9 januari 2013

WOENSDAG STATENDAG

# SAMENVATTING

**Vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid**

**Woensdag 9 januari 2013**

*U kunt de agendavoorstellen en de ingezonden brieven, evenals de samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

De lijst met toezeggingen tot en met de vergadering van 9 januari 2013 (*deze vergadering)* is als bijlage opgenomen bij deze samenvatting.

**Aanwezig:**
A. Huizing (voorzitter)
Mevrouw M. Bakker (PvdA)
H. Beerda (PvdA)
A.A.P.M. van Berkel (PVV)
J.A. van Dalen (D66, vv. mevrouw Van der Tol)
D.B. Dijkstra (CDA)
mevrouw G.M. van Dinteren (GroenLinks)
H.R. Hornstra (PvdA)
J.N. Kuipers (GroenLinks)
F.W. van Lookeren Campagne (D66)
mevrouw W.M. Meeuwissen-Dekker (VVD)
J.M.L. van Middelaar (SP)
mevrouw L.A. Smits (SP)
J.L. Stel (VVD)
mevouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
A. Timmerman (VVD)
mevrouw M.C.J. van der Tol (D66)
A. Vorenkamp (PVV)
Th.J. Wijbenga (CDA)

mevrouw R. Veenstra, statenadviseur

**Voorts aanwezig de leden van GS:**
Mevrouw T. Klip-Martin (VVD)
R. Munniksma (PvdA)
H. Brink (VVD)

**Afwezig:**
R. Fokkens (PvdA)
J.A. van Berkum (CU)

**1. Opening**

**2. Vaststelling van de agenda**
Opmerking voorzitter: Windenergie wordt behandeld bij de lijst ingekomen stukken.

Agenda wordt conform vastgesteld.

**3. Samenvatting vergadering 28 november 2012 en de lijst van toezeggingen**
Samenvatting wordt conform vastgesteld.

Toezeggingen:
**Korte termijn**
Toezegging 1. brief Smalbroek/Lheebroek 14 juni 2012, beantwoord bij memo van 4 december.
Toezegging 2. ligplaatsen besluit, beantwoord bij brief Lis A.1
Toezegging 3. regiovisie, vraag is uitgezet bij de regiovisie, gedeputeerde Munniksma geeft aan dat er nog geen actuele informatie is op dit moment
Toezegging 4. OV chipkaart, CDA heeft een aantal mails doorgestuurd naar gedeputeerde Brink
*Gedeputeerde Brink zegt het volgende toe*: er komt een antwoord via een memo.
Toezegging 5. biovergisting, gedeputeerde Brink heeft gebeld. Het is een zaak van de gemeente, communicatie heeft hun aandacht.
Toezegging 10. korte afstands radio (KAR) *gedeputeerde Brink zegt het volgende toe*: er komt op korte termijn een memo
Toezegging 12. Vitaal platteland, PvdA vraagt of de kaderstellende notitie nog komt in februari
*Gedeputeerde Munniksma zegt het volgende toe*: Het is krap maar er wordt geprobeerd de planning te halen, de griffie wordt over de planning geïnformeerd.

De PvdA vraagt aan de voorzitter of er inmiddels overleg is geweest over de afhandeling van brieven die in handen van GS worden gesteld. De voorzitter geeft aan nog niet te hebben geïnformeerd maar dit alsnog zal doen.

**Lange termijn**
Toezegging 1. *Gedeputeerde Munniksma zegt het volgende toe*: Het rapport bedrijventerreinen komt in februari op de agenda van de commissie OGB
Toezegging 2. Bio based economy is overgezet naar commissie C&E
Toezegging 3a. stand van zaken Erica-Ter Apel, memo ontvangen d.d. 8 januari,
Toezegging 4. rapport SER, brief naar commissie B&F d.d. 7 november
Toezegging 5. gebiedsvisie windenergie, is ontvangen en wordt na inspraakronde verder behandeld en op de agenda gezet (NB: wordt agenda van maart)

Motie 2012-04. complementaire doelen Natura 2000, beantwoord bij brief van 12 december
Motie 2012-17. verduurzaming voertuigen in Drenthe.
*Gedeputeerde Klip zegt het volgende toe:* Er aan wordt aan gewerkt door de ambtelijke organisatie. Aan de griffie wordt doorgegeven wanneer het onderwerp ingepland kan worden in de agenda van de commissie.
Motie 2012-20. aanbestedingsvoordeel N33, brief van 29 november geeft volgens PvdA nog niet voldoende antwoordt. Gedeputeerde Brink geeft aan bereid te zijn de acties te delen met de commissie eind deze maand houdt de RWS een bijeenkomst, voorstel dit te combineren.

**4. Ingekomen stukken**

Lis A.1 brief van 29 november over ligplaatsenbesluit. De PvdA vraagt of er ook voorwaarden zijn gemaakt bij de panden die zijn overgedragen aan DBF . Gedeputeerde Brink geeft aan dat er geen aanleiding is te denken dat er gehandeld wordt in strijd met de afspraken met DBF. CDA geeft aan dat er best nog wel een aantal leerpunten zijn o.a. sturing op de kwaliteitseisen bij de subsidieverordening.
Lis A.14, brief REV, aandacht voor de uitnodigingen die hier in staan.
Lis A.12, voorstel dit over te dragen naar de LIS van B&F ivm de financiele aspecten en risico's.
Lis A16, Ontwerp-Gebiedsvisie windenergie Drenthe, voorstel inspraakreacties af te wachten en dan op de agenda te plaatsen
B.1, Biovergister in handen stellen GS, tevens op 8 januari reactie ontvangen van GS op schriftelijke vragen D'66 mbt biovergister Klinkenvier.

**5. Rondvraag**

De SP heeft een vraag over spoorlijn Arriva; Emmen-Zwolle, machinist door een rood sein gereden had een ongeluk kunnen veroorzaken. Kan zijn door onvoldoende kennis van machinist op het traject. Vraag aan gedeputeerde Brink, heeft hij kennis hiervan en is hierover gesproken met Arriva. Kan er antwoord komen in een memo op de vragen: hoe wordt veiligheid gegarandeerd door Arriva en in hoeverre het huidige reisschema hierin een rol speelt.

*Gedeputeerde Brink:* Er is intensief overleg met Arriva, over de concessie, tijdschema, de stand van zaken en hoe zaken door Arriva opgelost worden.
Na een dergelijk ongeval vindt er een onderzoek plaats door betrokken partijen. Ieder incident is er inderdaad een teveel. Gedeputeerde Brink geeft aan het volste vertrouwen in de vervoerder Arriva te hebben en ook uit onderzoek is gebleken dat ze het goed doen. Dit moet gezien worden als een incident.

**6. IPO-, SNN- en EU- aangelegenheden**

**IPO:**

Vraag PvdA: met betrekking tot Gebiedsvisie windenergie zijn er afspraken gemaakt over de verdeling. Zijn er vanuit het Rijk inmiddels definitief afspraken gemaakt?

*Gedeputeerde Munniksma:* Het IPO-bestuur heeft een besluit genomen, in december is er een bestuurlijk overleg geweest met beide ministeries. Het bestuurlijk overleg gaat voortgezet worden in de 3e week van januari. Dan pas wordt het duidelijk of Rijk instemt met het voorstel van het IPO.
De commissie wordt door de gedeputeerde op de hoogte gehouden over de voortgang.

**SNN:** ingekomen stukken B.3 t/m 7 worden bij dit agendapunt betrokken.
**Geen opmerkingen**

**EU- aangelegenheden**
**Geen opmerkingen**

**Statenstukken/brieven**

**7. Brief van het college van Gedeputeerde Staten van 27 november 2012; Verlenging OV-concessie Groningen-Drenthe**

Samenvattende reactie van de fracties
De fracties ondersteunen de verlenging van de concessie. Een aantal fracties had graag vooraf geïnformeerd willen worden maar stemt wel in met de verlenging. De meeste fracties willen wel bij een volgende concessie op tijd bij het vervolgproces betrokken worden en vaker een discussie over wat men met het openbaar vervoer wil. De fracties vragen aan gedeputeerde Brink om een tijdsplanning. Ook willen de fracties graag weten hoe het er nu financieel voor staat met het OV-bureau.

De reactie van het college van GS wordt op hoofdlijnen als volgt verwoord:
Gedeputeerde Brink bedankt de commissie voor de brede steun aan de verlenging van de concessie. Deelt de mening van de commissie om in de toekomst, in het kader van een nieuwe concessie, de commissie breed mee te nemen. Hoofdzaak is een goed hoogwaardig vervoer.
Nu voldoende tijd om te kijken wat we willen in de nieuwe periode vanaf 2018. Verder speelt de ontwikkelingen van het stoppen met de Tram in Groningen mee. Dit is het moment om te kijken hoe we op deze nieuwe ontwikkelingen in kunnen spelen. Qbuzz denkt hier actief in mee. Binnen de huidige concessie is dan ook voldoende ruimte voor innovatieve ideeën.

Financiële stand van zaken
Voor 2012 komt er nog wel een verschil uit de jaarrekening van 2011 (onjuiste indexering) die verwerkt gaat worden in de jaarrekening van 2012, ook met dit verschil uit 2011 wordt 2012 nog positief. Voor 2013 wordt een positief resultaat verwacht die ligt tussen de twee en drie miljoen.

Klachten bij het OV-bureau over wijziging in de dienstregeling zijn de helft in vergelijking met de wijziging van de vorige dienstregeling die minder ingrijpend was. Er wordt getracht actief knelpunten weg te nemen.
*Gedeputeerde Brink zegt toe:* Er wordt een breed traject ingezet. De commissie krijgt een soort van tijdsplan en er worden deskundigen ingeschakeld met eventueel een excursie. Progamma Van Eisen komt zo wie zo in de commissie en uit die discussie komt dan de aanbesteding.

De voorzitter concludeert:
Er is brede steun voor verlenging van de concessie
Suggestie aan Gedeputeerde Staten om de commissie breed mee nemen in de voorbereiding van de volgende concessie en hierbij een tijdsplanning aan te geven en eventueel deskundigen hierbij te raadplegen wordt overgenomen. Ook wordt door GS een informatieve bijeenkomst georganiseerd.

**8. Mededelingen**

1. Commissie OGB is uitgenodigd voor het bijwonen van de vergadering van de commissie B&F op 23 januari a.s. ivm agendapunt: Fusie waterschappen
2. Voorstel voor een presentatie van Bernard Hanskamp, presentatie van zijn boek: Bewogen Ruimte
3. *Gedeputeerde Brink:* Dagelijks bestuur SNN heeft per 1 april een nieuwe directeur benoemd: dhr. van der Sluis..

**9. Sluiting**

De volgende vergadering zal plaatsvinden op woensdag 13 februari 2013.

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 13 februari 2013,

, voorzitter

, statenadviseur

| Toezeggingenlijst Statencommissie Omgevingsbeleid, stand van zaken 9 januari 2013 | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Naam** | **Omschrijving** | **Startdatum** | **Einddatum** | **Stand van Zaken** |
| **Korte termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Doelgroepenbeleid aanbeste-dingen Regiovisie | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe dat hij zal rapporteren over de resultaten van het doelgroepenbeleid bij aanbeste-dingen in het kader van de Regiovisie.<br><br>*9/1/2013 Gedeputeerde Munniksma geeft aan* dat de vraag is uitgezet bij de Regiovisie, op dit moment is er nog geen actuele informatie | 19.9.2012 | 19.12.2012 | √ Beantwoord bij brief van 30-01-2013 |
| 2. OV-chipkaarten | *Gedeputeerde Brink* zegt toe dat hij zal nagaan of het juist is dat er soms verkeerde bedragen worden afgeschreven van OV-chipkaarten en of het onnodig lastig is om deze bedragen terug te vorderen.<br>**31/10** mondelinge toelichting door de heer Brink, GPS-systeem bij omleidingen en menselijke fouten bij invoeren van een ritten zorgt voor verkeerde afschrijvingen toch gaat 98% goed. ***Gedeputeerde Brink zegt toe***<br>Gaat nogmaals aandacht voor deze problematiek vragen en bespreekt dit met het OV-bureau.<br>28/11: bij navraag van de heer Brink bij het OV-bureau, geeft deze aan dat het probleem niet speelt/bekend is<br>***9/1/2013*** *gedeputeerde Brink zegt toe* er komt een antwoord via een memo | 19.9.2012 | 19.12.2012 | De CDA, gaat de heer Brink een aantal mails doorsturen waaruit blijkt dat het wel degelijk een probleem is |
| 3. (PS 14/11) Natuurbeleid | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe wederom met de com-missie in discussie te gaan over het oppakken van vervallen Rijkstaken (natuurbeleid) | 14.11.2012 | 14.02.2013 | |
| 4. (PS 14/11) Instrument Drentse maat | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe om het instrument Drent-se maat niet alleen bij natuur maar ook bij landbouwstructuur versterking te betrekken | 14.11.2012 | 14.02.2013 | |
| 5. (PS 14/11) Aanbestedingen | *Gedeputeerde Brink* zegt toe, in het eerste kwartaal 2013 een overzicht naar de staten te sturen van de resultaten van de provinciale aanbestedingen in de laatste twee jaar | 14.11.2012 | 31.03.2013 | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 6. (PS 14/11) Bereikbaarheid platteland | *Gedeputeerde Brink* zegt toe OV platteland/bereikbaarheid mee te nemen in de kaderstellende nota Vitaal Platteland. | 14.11.2012 | 14.02.2012 | |
| 7. (PS 14/11) korte afstands radio (KAR) | *Gedeputeerde Brink* zegt toe begin januari 2013 terug te zullen komen op de 'groene golf' voor hulpverleningsdiensten<br><br>***9/1/2013*** *Gedeputeerde Brink zegt toe:* Er komt op korte termijn een memo | 14.11.2012 | 09.01.2013 | |
| 8. (PS 14/11) Isoleren van gebouwen | *Gedeputeerde Klip* zegt toe dat de staten binnen afzienbare tijd een schrijven ontvangen over de resultaten van het isoleren van gebouwen (100.000 woningenplan) | 14.11.2012 | 14.02.2013 | |
| 9. (PS 14/11) Vitaal platteland | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe een kaderstellende nota Vitaal platteland op te stellen en naar de staten te sturen die voor 13 februari 2013 in de Statencommissie geagendeerd kan worden, In de kadernota zal het Openbaar Vervoer in het landelijk gebied worden mee genomen.<br><br>9/1/2013 *Gedeputeerde Munnksma zegt toe* het wordt krap maar de griffie wordt geïnformeerd over de planning van de kaderstellende nota voor de agenda van februari | 14.11.2012 | 13.02.2013 | |
| 10. (PS 14/11 ) Bedrijvigheid | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe dat in het ' ambtenaren' handboek voor kernwaarden de term bedrijvigheid zal worden opgenomen (omgevingsvisie) | 14.11.2012 | 14.02.2013 | |
| 11. (PS 14/11) Regionale woningbouw | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe dat de woningbouwvisies begin 2013 naar de staten worden toegezonden | 14.11.2012 | 14.02.2013 | |
| 12. Gebiedsvisie Windenergie | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe:* de commissie wordt op de hoogte gehouden over de voortgang tussen het IPO en het Rijk | 09.01.2013 | 09.04.2013 | |

| **Lange termijn Toezeggingen** | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 1. Bedrijventerreinen in de Regio Assen-Groningen | *Gedeputeerde Haarsma* zegt toe Provinciale Staten te betrekken bij de voortgang van de bedrijventerreinen in de Regio Assen-Groningen.<br><br>(overgenomen door gedeputeerde Munniksma)<br><br>***Gedeputeerde Munniksma verwacht een rapport*** rond bedrijventerreinen voor het einde van het jaar. Het kan in december of januari **2013** in de Staten worden voorgelegd.<br><br>**9/1/*2013*** *gedeputeerde Munniksma zegt toe*: het rapport bedrijventerreinen komt in februari op de agenda van de commissie | 25-11-2009 | 31.01.2013<br><br>13.02.2013 | OGB 09.02.2011: Gedeputeerde Haarsma zegt toe dat de commissie hier z.s.m. een brief over ontvangt.<br>OGB: 21.09 2011: het traject loopt binnen de Regiovisie. N.a.w. niet meer in 2011 afgerond.<br>OGB 30.11.2011: De gedeputeerden RO en Wonen zijn gemandateerd om te komen met een bijstelling v.w.b. de bouwopgave waaronder begrepen die van de bedrijventerreinen.<br>OGB 22.02.2012 De gedeputeerde geeft aan dat er formele stukken komen.<br>√ Brief van 30-01-2013 |
| 2. Resultaten DEO | *Gedeputeerde Klip* zegt toe: dat PS elk jaar een terugkoppeling krijgt van de resultaten van de DEO. | 11-01-2012 | 31-01-2013 | √ Memo van 8 januari 2013 LIS.A. |
| 3. Evaluatie AFLO nieuwe stijl | Als in de Statenvergadering van 10 oktober 2012 wordt besloten de AFLO nieuwe Stijl te starten, zal deze rond de zomer van 2014 geëvalueerd worden. | 19.09.2012 | 23.09.2014 | |
| 4. (PS 14/11) Agro deal Noord-Nederland | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe dat zodra er meer over het initiatief bekend is (Agro deal Noord Nederland) is er terugkoppeling komt in de staten | 14.11.2012 | 14.05-2013 | |
| 5. Gebiedsvisie Windenergie | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe:*de commissie wordt op de hoogte gehouden over de voortgang tussen het IPO en het Rijk | 09.01.2013 | 09.04.2013 | |
| 6. OV-concessie (nieuw 2018) | *Gedeputeerde Brink zegt toe: Er wordt een breed traject ingezet.* De commissie krijgt een tijdsplan en er worden deskundigen ingeschakeld eventueel met een excursie. PVE komt in ieder geval in de commissie. | 09.01.2013 | 09.01.2017 | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **M 2012-17**; Verduurzaming voertuigen in Drenthe | Het college van GS op te dragen een Energie Impuls voor het rijden op duurzame brandstoffen te realiseren, in te passen in het programma Klimaat en Energie of financiering via derden, met een maximum budget van € 500.000,- voor een periode van drie jaar, waarbij het uitgangspunt is een reductie van maximaal 50% van de ombouwkosten voor de autobezitter,<br><br>***9/1/2013*** *gedeputeerde Klip zegt toe:* Er wordt aan gewerkt aan de griffie wordt doorgegeven wanneer het onderwerp ingepland kan worden op de agenda van de commissie | 14.11.2012 | | |
| **M2012-20;** Aanbestedingsvoordeel N33 | Dragen het college op;<br>-om in overleg te treden met Rijkswaterstaat, de uitvoerende aannemer, de provincie Groningen en de deelnemende gemeenten om voorstellen uit te werken om besparingen binnen het ontwerp en tijdens de uitvoering, te herinvesteren in verbeteringen op het gebied van milieu9geluid) landschap (inpassing0 of anderszins in en om de verdubbelde aanleg van de N33, binnen de grenzen van contractuele mogelijkheden;<br>-bij de definitieve afrekening van de verdubbeling het dan resterende Drentse del van het aanbestedingsvoordeel te laten terugvloeien naar de algemene reserve;<br>-er bij het Rijk op aan te dringen het rijksdeel niet terug te laten vloeien naar het Rijk;<br>Over de hierboven genoemde drie punten uiterlijk in januari 2013 aan de provinciale staten te rapporteren en met PS te overleggen, zodat bij de uitvoering van het werk rekening kan worden gehouden met de uitkomsten.<br><br>***9/1/2013*** *Gedeputeerde Brink zegt toe*: bereid zijn acties te delen met de commissie, Eind deze maand houdt de RWS een bijeenkomst, voorstel is om dit te combineren, | 14.11.2012 | | Brief 29 november 2012, geeft nog onvoldoende antwoord |

| Toezeggingenlijst Statencommissie Omgevingsbeleid, stand van zaken 9 januari 2013 | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Naam** | **Omschrijving** | **Startdatum** | **Einddatum** | **Stand van Zaken** |
| **Korte termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Doelgroepenbeleid aanbeste-dingen Regiovisie | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe dat hij zal rapporteren over de resultaten van het doelgroepenbeleid bij aanbeste-dingen in het kader van de Regiovisie.<br><br>*9/1/2013 Gedeputeerde Munniksma geeft aan* dat de vraag is uitgezet bij de Regiovisie, op dit moment is er nog geen actuele informatie | 19.9.2012 | 19.12.2012 | √ Beantwoord bij brief van 30-01-2013 Lis A.8 |
| 2. OV-chipkaarten | *Gedeputeerde Brink* zegt toe dat hij zal nagaan of het juist is dat er soms verkeerde bedragen worden afgeschreven van OV-chipkaarten en of het onnodig lastig is om deze bedragen terug te vorderen.<br>**31/10** mondelinge toelichting door de heer Brink, GPS-systeem bij omleidingen en menselijke fouten bij invoeren van een ritten zorgt voor verkeerde afschrijvingen toch gaat 98% goed. ***Gedeputeerde Brink zegt toe***<br>Gaat nogmaals aandacht voor deze problematiek vragen en bespreekt dit met het OV-bureau.<br>28/11: bij navraag van de heer Brink bij het OV-bureau, geeft deze aan dat het probleem niet speelt/bekend is<br>***9/1/2013*** *gedeputeerde Brink zegt toe* er komt een antwoord via een memo | 19.9.2012 | 19.12.2012 | De CDA, gaat de heer Brink een aantal mails doorsturen waaruit blijkt dat het wel degelijk een probleem is |
| 3. (PS 14/11) Natuurbeleid | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe wederom met de com-missie in discussie te gaan over het oppakken van vervallen Rijkstaken (natuurbeleid) | 14.11.2012 | 14.02.2013 | Agendapunt 8 |
| 4. (PS 14/11) Instrument Drentse maat | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe om het instrument Drent-se maat niet alleen bij natuur maar ook bij landbouwstructuur versterking te betrekken | 14.11.2012 | 14.02.2013 | |
| 5. (PS 14/11) Aanbestedingen | *Gedeputeerde Brink* zegt toe, in het eerste kwartaal 2013 een overzicht naar de staten te sturen van de resultaten van de provinciale aanbestedingen in de laatste twee jaar | 14.11.2012 | 31.03.2013 | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 6. (PS 14/11) Bereikbaarheid platteland | *Gedeputeerde Brink* zegt toe OV platteland/bereikbaarheid mee te nemen in de kaderstellende nota Vitaal Platteland. | 14.11.2012 | 14.02.2012 | |
| 7. (PS 14/11) korte afstands radio (KAR) | *Gedeputeerde Brink* zegt toe begin januari 2013 terug te zullen komen op de 'groene golf' voor hulpverleningsdiensten<br><br>***9/1/2013*** *Gedeputeerde Brink zegt toe:* Er komt op korte termijn een memo | 14.11.2012 | 09.01.2013 | Lis A.11<br>Brief 6 februari 2013 |
| 8. (PS 14/11) Isoleren van gebouwen | *Gedeputeerde Klip* zegt toe dat de staten binnen afzienbare tijd een schrijven ontvangen over de resultaten van het isoleren van gebouwen (100.000 woningenplan) | 14.11.2012 | 14.02.2013 | |
| 9. (PS 14/11) Vitaal platteland | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe een kaderstellende nota Vitaal platteland op te stellen en naar de staten te sturen die voor 13 februari 2013 in de Statencommissie geagendeerd kan worden, In de kadernota zal het Openbaar Vervoer in het landelijk gebied worden mee genomen.<br><br>9/1/2013 *Gedeputeerde Munnksma zegt toe* het wordt krap maar de griffie wordt geïnformeerd over de planning van de kaderstellende nota voor de agenda van februari | 14.11.2012 | 13.02.2013 | Brief 31 januari, verzoek nota vitaal platteland naar 27 maart te verplaatsen<br>+ agendapunt 9 startnotitie |
| 10. (PS 14/11 ) Bedrijvigheid | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe dat in het ' ambtenaren' handboek voor kernwaarden de term bedrijvigheid zal worden opgenomen (omgevingsvisie) | 14.11.2012 | 14.02.2013 | |
| 11. (PS 14/11) Regionale woningbouw | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe dat de woningbouwvisies begin 2013 naar de staten worden toegezonden | 14.11.2012 | 14.02.2013 | |
| 12. Gebiedsvisie Windenergie | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe:* de commissie wordt op de hoogte gehouden over de voortgang tussen het IPO en het Rijk | 09.01.2013 | 09.04.2013 | |

| **Lange termijn Toezeggingen** | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 1. Bedrijventerreinen in de Regio Assen-Groningen | *Gedeputeerde Haarsma* zegt toe Provinciale Staten te betrekken bij de voortgang van de bedrijventerreinen in de Regio Assen-Groningen.<br><br>(overgenomen door gedeputeerde Munniksma)<br><br>***Gedeputeerde Munniksma verwacht een rapport*** rond bedrijventerreinen voor het einde van het jaar. Het kan in december of januari **2013** in de Staten worden voorgelegd.<br><br>**9/1/*2013*** *gedeputeerde Munniksma zegt toe*: het rapport bedrijventerreinen komt in februari op de agenda van de commissie | 25-11-2009 | 31.01.2013<br><br>13.02.2013 | OGB 09.02.2011: Gedeputeerde Haarsma zegt toe dat de commissie hier z.s.m. een brief over ontvangt.<br>OGB: 21.09 2011: het traject loopt binnen de Regiovisie. N.a.w. niet meer in 2011 afgerond.<br>OGB 30.11.2011: De gedeputeerden RO en Wonen zijn gemandateerd om te komen met een bijstelling v.w.b. de bouwopgave waaronder begrepen die van de bedrijventerreinen.<br>OGB 22.02.2012 De gedeputeerde geeft aan dat er formele stukken komen.<br>√ Brief van 30-01-2013. Agendapunt 10. |
| 2. Resultaten DEO | *Gedeputeerde Klip* zegt toe: dat PS elk jaar een terugkoppeling krijgt van de resultaten van de DEO. | 11-01-2012 | 31-01-2013 | |
| 3. Evaluatie AFLO nieuwe stijl | Als in de Statenvergadering van 10 oktober 2012 wordt besloten de AFLO nieuwe Stijl te starten, zal deze rond de zomer van 2014 geëvalueerd worden. | 19.09.2012 | 23.09.2014 | |
| 4. (PS 14/11) Agro deal Noord-Nederland | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe dat zodra er meer over het initiatief bekend is (Agro deal Noord Nederland) is er terugkoppeling komt in de staten | 14.11.2012 | 14.05-2013 | |
| 5. Gebiedsvisie Windenergie | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe:*de commissie wordt op de hoogte gehouden over de voortgang tussen het IPO en het Rijk | 09.01.2013 | 09.04.2013 | |
| 6. OV-concessie (nieuw 2018) | *Gedeputeerde Brink zegt toe: Er wordt een breed traject ingezet.* De commissie krijgt een tijdsplan en er worden deskundigen ingeschakeld eventueel met een excursie. PVE komt in ieder geval in de commissie. | 09.01.2013 | 09.01.2017 | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **M 2012-17**; Verduurzaming voertuigen in Drenthe | Het college van GS op te dragen een Energie Impuls voor het rijden op duurzame brandstoffen te realiseren, in te passen in het programma Klimaat en Energie of financiering via derden, met een maximum budget van € 500.000,- voor een periode van drie jaar, waarbij het uitgangspunt is een reductie van maximaal 50% van de ombouwkosten voor de autobezitter,<br><br>***9/1/2013*** *gedeputeerde Klip zegt toe:* Er wordt aan gewerkt aan de griffie wordt doorgegeven wanneer het onderwerp ingepland kan worden op de agenda van de commissie | 14.11.2012 | | |
| **M2012-20;** Aanbestedingsvoordeel N33 | Dragen het college op;<br>-om in overleg te treden met Rijkswaterstaat, de uitvoerende aannemer, de provincie Groningen en de deelnemende gemeenten om voorstellen uit te werken om besparingen binnen het ontwerp en tijdens de uitvoering, te herinvesteren in verbeteringen op het gebied van milieu9geluid) landschap (inpassing0 of anderszins in en om de verdubbelde aanleg van de N33, binnen de grenzen van contractuele mogelijkheden;<br>-bij de definitieve afrekening van de verdubbeling het dan resterende Drentse del van het aanbestedingsvoordeel te laten terugvloeien naar de algemene reserve;<br>-er bij het Rijk op aan te dringen het rijksdeel niet terug te laten vloeien naar het Rijk;<br>Over de hierboven genoemde drie punten uiterlijk in januari 2013 aan de provinciale staten te rapporteren en met PS te overleggen, zodat bij de uitvoering van het werk rekening kan worden gehouden met de uitkomsten.<br><br>***9/1/2013*** *Gedeputeerde Brink zegt toe*: bereid zijn acties te delen met de commissie, Eind deze maand houdt de RWS een bijeenkomst, voorstel is om dit te combineren, | 14.11.2012 | | Brief 29 november 2012, geeft nog onvoldoende antwoord |

# G E W I J Z G D E  V O O R L O P I G E  A G E N D A

voor de op **WOENSDAG 13 MAART 2013** te houden vergadering van provinciale staten van Drenthe.

**A.** **OPENING (13.30 uur)**

**B.** **MEDEDELINGEN**

**C.** **VASTSTELLING VAN DE AGENDA**

**D.** **VASTSTELLING BESLUITENLIJST** van de vergadering van 30 januari 2013

**E.** **INGEKOMEN STUKKEN**

Zie bijgevoegde Lijst van ingekomen stukken

**F.** **RONDVRAAG**

**G.** **ONDERZOEK GELOOFSBRIEVEN** van nieuw statenlid de heer E. Bolhuis

**H.** **AFSCHEID** van statenlid de heer H.H. van de Boer

**I.** **INSTALLATIE** van nieuw statenlid de heer E. Bolhuis

**J.** **BENOEMING EN INSTALLATIE ALS LID VAN GEDEPUTEERDE STATEN**

de heer H.H. van de Boer

**K.** **VOORZITTERSCHAP STATENCOMMISSIE BESTUUR EN FINANCIËN**

Statenstuk 2013-564,
Voorstel van het Presidium van Provinciale Staten van Drenthe van 11 maart 2013, kenmerk 10/SG/201300311, Voorzitterschap Statencommissie Bestuur en Financiën

## L. VOORSTELLEN

**A-STUKKEN:**

1. Statenstuk 2013-560
   Voorstel van het Presidium van Provinciale Staten van Drenthe van 19 februari 2013, kenmerk 201300167, Onderzoeksprogramma Provinciale Staten van Drenthe 2013

2. Statenstuk 2013-563
   Voorstel van het Presidium van Provinciale Staten van Drenthe van 11 maart 2013, kenmerk 10/SG/201300308, Aanwijzing plaatsvervangend lid algemeen bestuur Samenwerkingsverband Noord-Nederland

**B-STUK:**

3. Statenstuk 2013-559 HERZIEN
   Voorstel van het Presidium van Provinciale Staten van Drenthe van 28 januari 2013, kenmerk 201300165, Financieel toezicht 2013 BZK

en de op deze punten betrekking hebbende videoverslagen en samenvattingen van de vergaderingen van de Statencommissies Omgevingsbeleid (13 februari 2013) en Bestuur en Financiën (6 maart 2013).

## M. SLUITING

**Status A- en B-stukken**
A-stukken zijn voordrachten aan provinciale staten die als discussiestuk aan de orde komen in de commissievergadering, maar waarover in de regel geen discussie meer plaatsvindt in de statenvergadering (hamerstukken).
B-stukken zijn voordrachten aan provinciale staten waarover zowel in de vergadering van de commissie als in provinciale staten gediscussieerd kan worden.

**DocumentVindSysteem (DVS)**
De vergader- en ingekomen stukken zijn te vinden via www.drenthe.nl/ps.
Klik bovenaan op "Vergaderstukken".

## Bijlage

**AANVULLING**
**Lijst van ingekomen stukken vergadering provinciale staten van Drenthe op 13 maart 2013**

A. BRIEVEN/MEDEDELINGEN VAN GEDEPUTEERDE STATEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van 31 oktober 2012 over Inzicht in kosten UNESCO-nominatieproces Koloniën van Weldadigheid op weg naar werelderfgoed | Voor kennisgeving aannemen *Verplaatst van de (geannuleerde) vergaderingen C&E* |
| 2. | Brief van 28 november 2012 over Incidentele subsidietoekenningen in het kader van de Cultuurnota 2013-2016 | Voor kennisgeving aannemen *Verplaatst van de (geannuleerde) vergaderingen C&E* |
| 3. | Brief van 28 november 2012 over Programma Koloniën van Weldadigheid 2012-2016 | Voor kennisgeving aannemen *Verplaatst van de (geannuleerde) vergaderingen C&E* |
| 4. | Brief van 12 december 2012 over Uitwerking van de motie Zorg | Voor kennisgeving aannemen *Verplaatst van de (geannuleerde) vergaderingen C&E* |
| 5. | Brief van 13 december 2012 over Toezending subsidiebeschikking project IJkakker | Voor kennisgeving aannemen *Verplaatst van de (geannuleerde) vergaderingen C&E* |
| 6. | Brief van 19 december 2012 over Uitvoeringsprogramma jeugdzorg 2013 | Voor kennisgeving aannemen *Verplaatst van de (geannuleerde) vergaderingen C&E* |
| 7. | Brief van 19 december 2012 over Vervallen wettelijke taak provincie Ambulancevervoer | Voor kennisgeving aannemen *Verplaatst van de (geannuleerde) vergaderingen C&E* |
| 8. | Brief van 19 december 2012 over Ruimtelijk-Economische Visie NNL: Noordervisie 2040 | Voor kenisgeving aannemen *Verplaatst van de (geannuleerde) vergaderingen C&E* |
| 9. | Brief van 8 januari 2013 over Steun culturele basisinfrastructuur (BIS) Noord-Nederland | Voor kennisgeving aannemen *Verplaatst van de (geannuleerde) vergaderingen C&E* |
| 10. | Brief van 30 januari 2013 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van Orde van D66 inzake Ryan Air, Groningen Airport Eelde | Voor kennisgeving aannemen |
| 11. | Brief van 6 februari 2013 over Beantwoording vragen ex artikel 4l Reglement van Orde inzake de zandwinning Gasselte | Voor kennisgeving aannemen |
| 12. | Brief van 7 februari 2013 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van Orde inzake Megastallen aan de Duitse grens | Voor kennisgeving aannemen |
| 13. | Brief van 7 februari 2013 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van Orde inzake verbod nertsenfokkerijen | Voor kennisgeving aannemen |
| 14. | Brief van 12 februari 2013 over Beantwoording vragen ex artikel 41 RvO 2011 over de opheffing van waterschap Velt en Vecht en de instelling van waterschap Vechtstromen | Voor kennisgeving aannemen |
| 15. | Brief van 13 februari 2013 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van Orde inzake het project Nieuwveense Landen gemeente Meppel | Voor kennisgeving aannemen |

| | | |
|---|---|---|
| 16. | Brief van 14 februari 2013 over Uitstel beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van Orde inzake (schijn van) belangenverstrengeling commissaris WMD | Voor kennisgeving aannemen |
| 17. | Brief van 19 februari 2013 van mevrouw T. Klip-Martin over Ontslagname als lid van Gedeputeerde Staten | Betrekken bij agendapunt J. |
| 18. | Brief van 21 februari 2013 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van Orde inzake groot wild in Drenthe | Voor kennisgeving aannemen |
| 19. | Brief van 28 februari 2013 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde over Gebiedsvisie windenergie Drenthe | Voor kennisgeving aannemen |
| 20. | Brief van 28 februari 2013 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de SP inzake co-vergistingsinstallaties | Voor kennisgeving aannemen |
| 21 | Memo van het college van Gedeputeerde Staten van 1 maart 2013 over Benoeming nieuwe commissaris WMD | Voor kennisgeving aannemen |
| 22. | Brief van 1 maart 2013 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van Orde inzake BTW-compensatiefonds in relatie tot RSP-projecten | Voor kennisgeving aannemen |
| 23. | Brief van 6 maart 2013 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van Orde inzake archeologische fout Meppel | Voor kennisgeving aannemen |

B. VAN DERDEN ONTVANGEN

| **Punt** | **Omschrijving** | **Voorgestelde behandeling** |
|---|---|---|
| 1. | SNN; openbare besluitenlijst DB SNN van 4 december 2012 | Betrekken bij agendapunt 6 *Verplaatst van de (geannuleerde) vergaderingen C&E* |
| 2. | Brief van Zorgcombinatie Noorderboog van 24 december 2012 over Geboortezorg Zuidwest-Drenthe, Noordwest-Overijssel | Voor kennisgeving aannemen |
| 3. | Motie PS 2013-108 Onderhandelingsakkoord over financiën medeoverheden (van Provincie Gelderland) van 13 februari 2013 | Voor kennisgeving aannemen |
| 4. | Brief de heer H.H. van de Boer van 23 januari 2013 over ontslag lidmaatschap van de Provinciale Staten | Betrekken bij agendapunt H. |
| 5. | Brief van de Commissaris van de Koningin van 4 maart 2013 over betrokkenheid bij gesprekken over de stagnerende ontwikkeling van het centrum van Coevorden | Voor kennisgeving aannemen |

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
de heer A.A.P.M. van Berkel

(i.a.a. de overige statenleden)

Assen, 28 februari 2013
Ons kenmerk 9/3.1/2013001547
Onderwerp: Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde over Gebiedsvisie windenergie Drenthe

Geachte heer van Berkel,

In uw brief van 29 januari 2013 hebt u een aantal vragen gesteld over de Gebiedsvisie windenergie Drenthe. Deze vragen beantwoorden wij als volgt.

Vraag 1
Wat is de consequentie voor Drenthe als er méér moet worden geleverd omdat dit Kabinet kiest voor 16- in plaats van 14% "groene" energie? Kan dit verschil opgevuld worden met een andere vorm van "groene energie" opwekking zoals bijvoorbeeld zonne-energie, biovergisting etc. in plaats van windmolens?

*Antwoord 1*
*De provincies en het Rijk verkennen samen vóór 1 mei 2013 welke duurzame energiemix nodig is om in 2020 16% duurzame energie te produceren. Alle vormen van duurzame energie, dus ook windenergie, worden in deze verkenning betrokken.*

Vraag 2
Bestaat de kans dat het college kiest voor plaatsing van windmolens (buiten de 280 MW) buiten het zoekgebied zoals dat nu in het ontwerp van de gebiedsvisie wordt gehanteerd?

*Antwoord 2*
*De Drentse bijdrage aan de landelijke doelstelling voor windenergie van 6.000 MW in 2020, is 280 MW. Dit wordt gerealiseerd in het huidige zoekgebied voor windenergie. Waar en hoe wij dat willen realiseren is verwoord in de ontwerp-Gebiedsvisie windenergie Drenthe.*

*De verkenning (zie onder vraag 1) kan ertoe leiden dat er meer windenergie op land moet komen. In dat geval zal in Drenthe het extra boven de 280 MW buiten het huidige zoekgebied voor windenergie worden geplaatst.*

Vraag 3

Was het niet beter geweest als het college zelf al rekening gehouden had met het belang van de inwoners van Drenthe en bijvoorbeeld de afstand tussen windturbines woningen en andere objecten dusdanig had gekozen dat er geen direct overlast op gezondheidsgebied zou kunnen ontstaan zoals in andere landen wel het geval is?

*Antwoord 3*

*In de ontwerp-Gebiedsvisie windenergie Drenthe zijn de locaties en gebieden aangeduid waar redelijkerwijs, mede op basis van geschatte afstanden, de bouw van windmolens mogelijk is. De aan te houden minimale afstanden tot kwetsbare gebouwen en functies worden pas in een latere fase definitief bepaald, mede aan de hand van het type windmolen en de dan geldende normen.*

Vraag 4

De meeste fysieke en psychische klachten van windturbines (lawaai, slagschaduw, flikkering, storingen etc.) zijn bekend en onderzocht. De grote onbekende is het laagfrequent en infrageluid. Tot nu toe is er alleen zogenaamd literatuuronderzoek gedaan. De PVV vindt het in het belang van de bewoners in de nabijheid van windturbines dat dit fenomeen eerst grondig wordt onderzocht voordat er begonnen wordt met plaatsing. Is het college dezelfde mening toegedaan?

*Antwoord 4*

*Wij zijn ons ervan bewust dat er bij bewoners in het gebied zorg bestaat over de mogelijke gevolgen van laagfrequent geluid. Daarom hebben wij medio 2012 de in deze verantwoordelijke minister van I&M geadviseerd om, naast het onderzoek naar laagfrequent geluid dat wordt uitgevoerd in het kader van een milieueffectraportage, ook een meer algemeen onderzoek in te stellen naar de emissie van laagfrequent geluid door windturbines, de gevolgen daarvan voor de gezondheid en de wenselijkheid van een grenswaarde. Op het moment van plaatsing gaan wij uit van de dan geldende normen.*

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

coll.

PARTIJ VOOR DE **VRIJHEID**

**Schriftelijke vraag (artikel 41) aan Provinciale Staten**

Aan de voorzitter van Provinciale Staten van Drenthe

Dhr. J.Tichelaar

Postbus 122

9400 AC Assen

Eelde, 29 januari 2013

Betreft: ontwerp gebiedsvisie windenergie Drenthe

Geachte Voorzitter,

G.S. van de Provincie Drenthe heeft zich sterk gemaakt voor en door middel van haar ontwerp-Gebiedsvisie windenergie uitgedragen naar de bevolking om max. 280 Mw van de 6000 Mw aan windenergie te leveren, inherent aan de via het IPO gemaakte afspraak. Hoewel de PVV tegen het plaatsen van windturbines in Drenthe is, heeft zij alle lof voor het streven van G.S. om de bevolking te informeren. In dit kader heeft de PVV in Drenthe de volgende vragen:

Wat is de consequentie voor Drenthe als er méér moet worden geleverd omdat dit kabinet kiest voor 16- i.p.v. 14% "groene" energie?

1. Kan dit verschil opgevuld worden met een andere vorm van "groene energie" opwekking zoals b.v. zonne-energie, biovergisting etc. i.p.v. windmolens?
2. Bestaat de kans dat het college kiest voor plaatsing van windmolens (buiten de 280 Mw) buiten het zoekgebied zoals dat nu in het ontwerp van de gebiedsvisie wordt gehanteerd?

Bij veel bewoners in de gebieden die voorlopig aangewezen zijn als plaatsingsgebied voor windmolens heerst o.a. angst voor de fysieke- en psychische gevolgen van de nabijheid van een windturbine in hun leefomgeving. Uit vele onderzoeken in andere landen is gebleken dat deze angst gegrond is en zijn mede daarom de afstanden tussen woningen en windturbines verhoogd tot soms wel 2500 m. (i.p.v. de hier,tot nu toe, gehanteerde norm van 500m.)

Vragen:

3. Was het niet beter geweest als het college zelf al rekening gehouden had met het belang van de inwoners van Drenthe en bv. de afstand tussen windturbines woningen en andere objecten dusdanig had gekozen dat er geen directe overlast op

gezondheidsgebied zou kunnen ontstaan zoals in andere landen wel het geval is?

4. De meeste fysieke- en psychische klachten van windturbines (lawaai, slagschaduw, flikkering,storingen etc.) zijn bekend en onderzocht. De grote onbekende is het laagfrequente- en infra geluid. Tot nu toe is er alleen zgn. literatuuronderzoek gedaan. De PVV vindt het in het belang van de bewoners in de nabijheid van windturbines dat dit fenomeen eerst grondig wordt onderzocht voordat er begonnen wordt met plaatsing. Is het college dezelfde mening toegedaan?

Namens de fractie van de Partij Voor de Vrijheid,

Ad van Berkel

Aan:
de leden van de Statencommissie
Omgevingsbeleid

(i.a.a. de overige statenleden)

Assen, 11 maart 2013
Behandeld door mevrouw R. Veenstra (0592) 36 51 89
Onderwerp: Vergadering woensdag 27 maart 2013

STATENCOMMISSIE OMGEVINGSBELEID

Geachte commissieleden,

Namens de voorzitter nodig ik u uit voor een vergadering van de commissie op woensdag 27 maart 2013.
Plaats: provinciehuis, statenzaal.
Aanvang: 13.30 uur.

De voorlopige agenda voor deze vergadering is bijgevoegd.

**Voorafgaande aan de vergadering is er een presentatie over "Energiestrategie"**
**In kamer 0.67 van 12.15 tot 13.15 uur**

Hoogachtend,
namens de commissievoorzitter,

mevrouw R. Veenstra,
statenadviseur

VOORLOPIGE AGENDA voor de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid, op woensdag 27 maart 2013, aanvang 13.30 uur.

| Aanvang/ streeftijd | Status van het stuk | Agendapunt | |
|---|---|---|---|
| 13.30 uur (10 min.) | | 1. Opening | |
| | | 2. Vaststelling van de agenda | |
| | | 3. Samenvatting vergadering 13 februari 2013 en de lijst van toezeggingen<br><br>Vaststelling samenvatting conform het ontwerp | |
| | | 4. Ingekomen stukken<br><br>Zie bijgevoegde lijst van ingekomen stukken | |
| 13.40 uur (20 min.) | | 5. Rondvraag | |
| 14.00 uur (20 min.) | | 6. IPO-, SNN- en EU- aangelegenheden<br><br>*Gelegenheid om in te gaan op (actuele) IPO-, SNN- en EU-aangelegenheden* | |
| 14.20 uur (60 min,) | | 7. Rapport Energie in beweging, van zaaien naar oogsten van de Noordelijke Rekenkamer | |
| 15.20 uur (30 min.) | | 8. Brief van het college van Gedeputeerde Staten van 7 maart 2013 over Motievoorstel Provinciale Staten over functioneren OV-bureau | |
| 15.50 uur (40 min.) | | 9. Brief van het college van Gedeputeerde Staten van 23 januari 2013 over Ontwikkelagenda spoor Noord-Nederland, een gezamenlijke ambitie van het SNN en NS | |
| 16.30 uur (60 min.) | B | 10. Statenstuk 2013-565, Vitaal platteland | |

| Aanvang/ streeftijd | Status van het stuk | Agendapunt | |
|---|---|---|---|
| 17.30 uur (5 min.) | | 11. Mededelingen | |
| 17.35 uur | | 12. Sluiting | |

**Status A- en B-stukken**
A-stukken zijn voordrachten aan provinciale staten die als discussiestuk aan de orde komen in de commissievergaderingen, maar waarover in de regel geen discussie meer plaatsvindt in de statenvergadering (hamerstukken).
B-stukken zijn voordrachten aan provinciale staten waarover zowel in de vergadering van de commissie als in provinciale staten gediscussieerd kan worden.

**Spreekrecht**
Voor deze vergadering geldt voor het publiek spreekrecht. Insprekers kunnen voorafgaand aan het desbetreffende agendapunt in de eerste termijn maximaal vijf minuten inspreken. Na de eerste termijn van de statencommissie bestaat de mogelijkheid om voorafgaand aan de tweede termijn, indien gewenst en alleen ter verduidelijking, een korte nadere toelichting te geven (eveneens maximaal vijf minuten).

Het woord kan niet gevoerd worden over:
a. een besluit van het provinciebestuur waartegen bezwaar en beroep openstaat of heeft opengestaan;
b. benoemingen, keuzen, voordrachten of aanbevelingen van personen;
c. een gedraging waarover een klacht ex. artikel 9:1 van de Algemene wet bestuursrecht openstaat of heeft opengestaan.

Belangstellenden hiervoor dienen zich voorafgaande aan de vergadering, onder vermelding van naam, adres, telefoonnummer en het onderwerp waarover het woord gevoerd wenst te worden, aan te melden bij de statenadviseur, telefoonnummer (0592) 36 58 65.

**DocumentVindSysteem (DVS)**
De vergader- en ingekomen stukken zijn te vinden via www.drenthe.nl/ps.
Klik bovenaan op "Vergaderstukken".

**Lijst van ingekomen stukken Statencommissie Omgevingsbeleid op 27 maart 2013**

(periode 10 februari tot en met 12 maart 2013)

A. BRIEVEN/MEDEDELINGEN VAN GEDEPUTEERDE STATEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van 12 februari 2013 over Ontwikkelingen Studenten OV-kaart | Voor kennisgeving aannemen |
| 2. | Brief van 13 februari 2013 over Uitnodiging workshop 15 mei 2013, uitwerking Kijkrichtingen Natuur in Drenthe | Voor kennisgeving aannemen |
| 3. | Brief van 13 februari 2013 over Ombouwregeling duurzame brandstoffen; uitvoering motie M 2012-17 | Voor kennisgeving aannemen |
| 4. | Brief van 14 februari 2013 over Stand van zaken 100.000 woningenplan in Drenthe | Voor kennisgeving aannemen |
| 5. | Brief van 27 februari 2013 over Evaluatie Drentse Energie Organisatie (DEO) 2012 | Voor kennisgeving aannemen (betrekken bij toezegging lange termijn nr. 1) |
| 6. | Brief van 27 februari 2013 over Afstemming regionale woningbouwontwikkeling | Voor kennisgeving aannemen |
| 7. | Brief van 27 februari 2013 over Beantwoording toezegging advies Comité van de Regio's (CvdR) over Europees Innovatie Partnerschap (EIP) | Voorstel agenderen vergadering OGB van 8 mei 2013 |
| 8. | Brief van 12 maart 2013 over Tussenrapportage Actualisatie Netwerkanalyse Groningen-Assen | Voor kennisgeving aannemen |

B. VAN DERDEN ONTVANGEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van mevrouw A. Edelenbosch van 10 februari 2013 over ontwerp Gebiedsvisie Windenergie Drenthe | Betrekken bij agendering over ontwerp Gebiedsvisie Windenergie Drenthe |
| 2. | E-mail van mevrouw M. Hoekman van 12 februari 2013 over plaatsing van windmolens in Drenthe | In handen stellen van GS |
| 3. | Brief van OV-loket van 12 februari 2013 over Rapportage OV-loket 4$^{e}$ kwartaal 2012 en jaarcijfers | Voor kennisgeving aannemen |
| 4. | Brief van de heer H. Bulder van 12 februari 2013 over Zienswijze en visie op Ontwerp gebiedsvisie windenergie Drenthe | Betrekken bij agendering over ontwerp Gebiedsvisie Windenergie Drenthe |
| 5. | E-mail van mevrouw Jonkman-Koolen van 14 februari 2013 over Belbussen en OV-chipkaart | In handen stellen van GS |
| 6. | Afschrift brief van de heer F.R. Menger van 27 februari 2013 aan de Commissie Mobiliteit & Energie van de provincie Groningen over ontwikkelagenda Spoor SNN + NS | Betrekken bij agendapunt 9 |
| 7. | Afschrift brief van belanghebbenden van 8 maart 2013 aan het college van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Aa en Hunze over zienswijze met betrekking tot het ontwerpbesluit op de omgevingsvergunning activiteit bouwen, vernieuwen onderdoorgang Oude Groningerweg bij Gieten | In handen stellen van GS |

| | | |
|---|---|---|
| 8. | Brief van gemeente De Wolden van 8 maart 2013 over Subsidie snel internet buitengebied | Betrekken bij agendapunt 10 |
| 9. | Brief van SNN van 12 maart 2013 over RIS3 en voortgang Europese Programma's | Betrekken bij agendapunt 6 (ter voorbereiding op de presentatie van 10 april 2013 van het SNN) |
| 10. | Alle e-mail van de heer P.C.J. Muijzert van februari en maart 2013 over de N33 | In handen stellen van GS (alle e-mail ligt ter inzage in de leeskamer) |

C. TER INZAGE IN LEESKAMER

| **Punt** | **Omschrijving** | **Behoort bij** |
|---|---|---|
| 1. | Overzicht zienswijzen Ontwerp Gebiedsvisie windenergie Drenthe (behoort bij brief van het college van Gedeputeerde Staten van 19 december 2012 over Ontwerp-Gebiedsvisie windenergie Drenthe) | Betrekken bij agendering over ontwerp Gebiedsvisie Windenergie Drenthe (vergadering OGB van 12 juni 2013) |
| 2. | Alle e-mail van de heer P.C.J. Muijzert van februari en maart 2013 over N33 | Lijst van ingekomen stukken B.10. |

**AANVULLING Lijst van ingekomen stukken Statencommissie Omgevingsbeleid op 27 maart 2013**

(periode 10 februari tot en met 21 maart 2013)

A. BRIEVEN/MEDEDELINGEN VAN GEDEPUTEERDE STATEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van 12 februari 2013 over Ontwikkelingen Studenten OV-kaart | Voor kennisgeving aannemen |
| 2. | Brief van 13 februari 2013 over Uitnodiging workshop 15 mei 2013, uitwerking Kijkrichtingen Natuur in Drenthe | Voor kennisgeving aannemen |
| 3. | Brief van 13 februari 2013 over Ombouwregeling duurzame brandstoffen; uitvoering motie M 2012-17 | Voor kennisgeving aannemen *(betrekken bij toezegging motie 2012-7)* |
| 4. | Brief van 14 februari 2013 over Stand van zaken 100.000 woningenplan in Drenthe | Voor kennisgeving aannemen *(betrekken bij toezegging korte termijn nr. 3)* |
| 5. | Brief van 27 februari 2013 over Evaluatie Drentse Energie Organisatie (DEO) 2012 | Voor kennisgeving aannemen *(betrekken bij toezegging lange termijn nr. 1)* |
| 6. | Brief van 27 februari 2013 over Afstemming regionale woningbouwontwikkeling | Voorstel agenderen vergadering OGB van 8 mei 2013 *(betrekken bij toezegging korte termijn nr. 6)* |
| 7. | Brief van 27 februari 2013 over Beantwoording toezegging advies Comité van de Regio's (CvdR) over Europees Innovatie Partnerschap (EIP) | Voorstel agenderen vergadering OGB van 8 mei 2013 |
| 8. | Brief van 12 maart 2013 over Tussenrapportage Actualisatie Netwerkanalyse Groningen-Assen | Voor kennisgeving aannemen |

B. VAN DERDEN ONTVANGEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van mevrouw A. Edelenbosch van 10 februari 2013 over ontwerp Gebiedsvisie Windenergie Drenthe | Betrekken bij agendering over ontwerp Gebiedsvisie Windenergie Drenthe van 12 juni 2013 |
| 2. | E-mail van mevrouw M. Hoekman van 12 februari 2013 over plaatsing van windmolens in Drenthe | In handen stellen van GS |
| 3. | Brief van OV-loket van 12 februari 2013 over Rapportage OV-loket 4$^{e}$ kwartaal 2012 en jaarcijfers | Voor kennisgeving aannemen |
| 4. | Brief van de heer H. Bulder van 12 februari 2013 over Zienswijze en visie op Ontwerp gebiedsvisie windenergie Drenthe | Betrekken bij agendering over ontwerp Gebiedsvisie Windenergie Drenthe van 12 juni 2013 |
| 5. | E-mail van mevrouw Jonkman-Koolen van 14 februari 2013 over Belbussen en OV-chipkaart | In handen stellen van GS |
| 6. | Afschrift brief van de heer F.R. Menger van 27 februari 2013 aan de Commissie Mobiliteit & Energie van de provincie Groningen over ontwikkelagenda Spoor SNN + NS | Betrekken bij agendapunt 9 |

| | | |
|---|---|---|
| 7. | Afschrift brief van belanghebbenden van 8 maart 2013 aan het college van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Aa en Hunze over zienswijze met betrekking tot het ontwerpbesluit op de omgevingsvergunning activiteit bouwen, vernieuwen onderdoorgang Oude Groningerweg bij Gieten | In handen stellen van GS |
| 8. | Brief van gemeente De Wolden van 8 maart 2013 over Subsidie snel internet buitengebied | Betrekken bij agendapunt 10 |
| 9. | Brief van SNN van 12 maart 2013 over RIS3 en voortgang Europese Programma's | Betrekken bij agendapunt 6 *(ter voorbereiding op de presentatie van 10 april 2013 van het SNN)* |
| 10. | Alle e-mail van de heer P.C.J. Muijzert van februari en maart 2013 over de N33 | In handen stellen van GS *(alle e-mail ligt ter inzage in de leeskamer)* |
| 11. | SNN; Openbare besluitenlijst van dagelijks bestuur SNN van 5 maart 2013 | Betrekken bij agendapunt 6 *(ook vermeld op de Lijst van ingekomen stukken van de Statencommissies Cultuur en Economie en van Bestuur en Financiën)* |
| 12. | Brief van de heer B. Buskes van 20 maart 2013 over Ontwikkelagenda NS en SNN | Betrekken bij agendapunt 9 |
| 13. | Brief van Buinermond.nl van 20 maart 2013 over Dringende oproep van 250 ondernemers aan Drentse statenleden om windmolenparken niet toe te staan in de Veenkoloniën | Betrekken bij agendering over ontwerp Gebiedsvisie Windenergie Drenthe van 12 juni 2013 |
| 14. | Brief van de heer J. Hommes en de heer J.M. Strating van 20 maart 2013 over Gebiedsvisie windenergie en Laagvliegroute 10 | Betrekken bij agendering over ontwerp Gebiedsvisie Windenergie Drenthe van 12 juni 2013 |

C. TER INZAGE IN LEESKAMER

| **Punt** | **Omschrijving** | **Behoort bij** |
|---|---|---|
| 1. | Overzicht zienswijzen Ontwerp Gebiedsvisie windenergie Drenthe (behoort bij brief van het college van Gedeputeerde Staten van 19 december 2012 over Ontwerp-Gebiedsvisie windenergie Drenthe) | Betrekken bij agendering over ontwerp Gebiedsvisie Windenergie Drenthe (vergadering OGB van 12 juni 2013) |
| 2. | Alle e-mail van de heer P.C.J. Muijzert van februari en maart 2013 over N33 | Lijst van ingekomen stukken B.10. |

## Statengriffie

**Van:** Tjipke Paas
**Verzonden:** woensdag 20 maart 2013 12:11
**Aan:** Statengriffie
**CC:** Dhr. E. R. Veenstra; Dhr. H. Beerda; Mw. R.S. Goettsch; ruudfokkens@kpnmail.nl; Mw. A. Lubbers; Mw. J.M. Pannekoek-van Toor; Dhr. J. Baltes; Dhr. H. van de Boer; Mw. W.M. Meeuwissen-Dekker; Jan Cazemier; Dhr. H. Klaver; Theun Wijbenga; Mw. W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen; venbasvander@telfort.nl; Mw. C.F.M. Brouwer-Dekker; Dhr. G. Klein Koerkamp; Dhr. R. Beimers; Dhr. N.A. Uppelschoten; Dhr. P. Oosterlaak; Mw. M.C.J. van der Tol; Dhr. T. Stelpstra; Vorenkamp-Bert@hetnet.nl; lbeving@hetnet.nl; Mw. A. Dekker; grfennema@hetnet.nl; Dhr. F. van Lookeren Campagne; Mw. G. Hendriks; Dhr. J. van Berkum; Dhr. F. van Rhee; Dhr. W. van Heusden; Mw. G.M. van Dinteren; Mw. L. Punt; Dhr. K. Kuipers; Dhr. J.N. Kuipers; Mw. M. Bakker; Dhr. E. Hemsteede; R Horasan; Dhr. H.R. Hornstra; Dhr. A. Huizing; Mw. T. Hummel; Dhr. J. Slagter; Dhr. P. Zwiers; Dhr. Egbert Bolhuis; Mevr. M. S. Irrgang-Borsboom; Dhr. A. Kerstholt; Dhr. J. Smits; Dhr. J.L. Stel; Dhr. A. Timmerman; Dhr. D. Dijkstra; Mw. M.J. Kaal; Dhr. A.A.P.M. van Berkel; m.middelaar@drenthe.nl; Dhr. H.N. van Eekelen; Mw. L.A. Smits; Dhr. K. Vester; Dhr. J. Tuin; Dhr. J.A. van Dalen; Mevr. M. Stijkel - Kuijpers; Mw. G.H. Smith-Bults
**Onderwerp:** Betreft: Dringende oproep van 250 ondernemers aan Drentse statenleden om windmolenparken niet toe te staan in de Veenkoloniën
**Bijlagen:** openbriefwindmolens0313.pdf

Geachte leden van Provinciale Staten van Drenthe,

Bijgaand zenden wij als bezorgde ondernemers in Nieuw-Buinen en de Kanaalstreek een Open Brief waarin wij een dringende oproep aan u doen af te zien van de realisering van windmolenparken in het Veenkoloniale gebied. De ondernemersverenigingen van Nieuw-Buinen en de Kanaalstreek - met in totaal circa 250 aangesloten bedrijven - hebben de handen ineen geslagen om gezamenlijk stelling te nemen tegen deze plannen, die aan de orde komen tijdens de Statencommissie Omgevingsbeleid van de provincie Drenthe op 27 maart.

In de **bijgevoegde Open Brief** vindt u onze argumenten.

namens Ondernemersvereniging Buinermond (gemeente Borger-Odoorn)
en Vereniging van Bedrijven in de Kanaalstreek VVBK.

Buinermond.NL
Ondernemersnetwerk Nieuw-Buinen

Met vriendelijke groet / kind regards,

**Tjipke Paas**
Directeur | Eigenaar

Compused Professional

Bestuurslid Ondernemervereniging Buinermond

Mob: +31 (0)6 22 691 819 | Fax: +31 (0)599 650393 | E-mail: tpaas@compused.nl
Compused B.V. | Oosterstraat 56 | 9502 EE Stadskanaal | Netherlands
Tel: +31 (0)599 659115 | http://www.compused.nl | info@compused.nl

The information transmitted is intended only for the person(s) or entity to which it is addressed and may contain confidential and/or privileged material. Any review, retransmission, dissemination or other use of, or taking of any action in reliance upon this information by persons or entities other than the intended recipient is prohibited. If you received this in error, please contact the sender and delete the material from any computer.
**Please consider the environment before printing this e-mail.**

**Tjipke R. Paas**
Compused BV
Directeur / Eigenaar
(0599) 65 91 15 Werk
(06) 22 69 18 19 Mobiel
tpaas@compused.nl
Oosterstraat 56
9502 EE Stadskanaal Groningen
www.compused.nl

*OPEN BRIEF AAN PROVINCIALE STATEN VAN DRENTHE M.B.T. WINDMOLENPLANNEN VEENKOLONIËN*

Als ondernemers in Buinermond en de Kanaalstreek - circa 250 bedrijven vertegenwoordigd in de Ondernemersvereniging Buinermond en de Vereniging van Bedrijven in de Kanaalstreek VVBK - maken wij ons ernstig zorgen over de plannen van de provincie Drenthe om windmolens in het aangrenzende Veenkoloniale gebied te plaatsen. Wij doen een dringend beroep op Provinciale Staten van Drenthe om af te zien van de realisering van windmolenparken in het Veenkoloniale gebied.

Wij beschouwen ons zelf als ambassadeurs van onze regio, we dragen het gebied een warm hart toe en dragen dit uit. Wij vrezen voor ingrijpende sociale, sociaal-economische en economische gevolgen als de windmolens ons gebied gaan domineren. Om misverstanden te voorkomen: hier speelt voor ons geen NIMBY-belang. Het belang dat aan de orde is overstijgt bovendien het individuele belang. Wij maken ons ernstig zorgen over de gevolgen voor de leefbaarheid. Wij voorzien versnelde krimp in het gebied met alle gevolgen van dien.

Van onze kant willen wij de volgende waarnemingen en overwegingen onder uw aandacht brengen:

- De windmolens zijn van een enorme omvang: 200 meter, twee maal zo hoog als de Martinitoren. Daarmee is elke verhouding in het vrij beperkte Veenkoloniale landschap zoek, ook als ze in clusters worden geplaatst. Niemand kan zich feitelijk een voorstelling maken van deze hoogte. Het verhoudt zich ook niet tot de plaatsing ten opzichte van de bebouwing op een afstand van 500 meter. De impact zal pas duidelijk zijn als ze er staan en dan is er geen weg terug.
- De windmolens maken de Veenkoloniën onherbergzaam. Het zal er ‘unheimisch’ worden. Ervaar de impact door bestaande windmolenlocaties te bezoeken met windmolens die deze omvang hebben.
- Nieuwe toeristische en economische initiatieven kunnen we vergeten (provinciale subsidies ten spijt), de Veenkoloniën gaan voor generaties lang op slot. Het laatste wat het Veenkoloniaal gebied van zichzelf heeft - zijn weidsheid - wordt opgeofferd.
- De leefbaarheid wordt ernstig aangetast, de krimp gestimuleerd.
- Windmolens horen ten principale bij en op zee, ons land is er te klein voor. Windmolens zorgen na de ‘witte schimmel’ (aantasting van dorpsgezichten door nieuwbouw met lichtgekleurde stenen) voor een nieuwe vorm van ‘verlelijking’ en ‘verrommeling’ van het landschap. De impact van windmolens is daarbij aanzienlijk groter dan witte schimmel.
- Als het dan toch op land moet: Waarom geen innovatieve zonneparken op de boerenakkers? Een alternatief is de verbreding van de N33 te gebruiken om er een ‘Noordelijke Energieweg’ van te maken door daar wel een combinatie met windmolens toe te staan. De A28 is ook een optie.
- Het is ons volstrekt onduidelijk waarom juist dit gebied voorkeur heeft, gelegen in de windschaduw van de Hondsrug. Speelt hier louter het grondbezit van de initiatiefnemers een rol?
- Zeer druk bezochte informatie avonden laten momenteel woedende en zeer verontruste burgers zien. De volksaard is hier overigens van nature kalm. Dit project leidt tot een ernstige verwijdering tussen burger (massaal) en politiek. Een gevaarlijke ontwikkeling.
- Er ontstaat sociale onrust. Naar wij hebben vernomen komt nu al voor dat kinderen van de gewone bewoners en de initiatief nemende boeren niet meer met elkaar mogen spelen. Er dreigt tweespalt. Boeren wordt verweten dat ze niet thuis horen in het gebied nu ze met hun plannen geen enkel respect voor het gebied tonen.
- De plaatsing van de molens is dusdanig dat de combinatie met het verloop van de zonnestand verstrekkende gevolgen heeft voor de bewoners van Nieuw Buinen op het gebied van slagschaduw. Dit zal de leefbaarheid aantasten en gezondheidsrisico’s met zich meebrengen. Het wetenschappelijk tijdschrift Noise and Health concludeert dat omwonenden van windmolenparken aantoonbaar slechter slapen, een kwart werd depressief. Algemeen bekend zijn de gezondheidseffecten zoals epilepsie.

- Windmolens zijn natuuronvriendelijk. De windmolens zullen veel slachtoffers onder vogels betekenen die gedood worden door de wieken (Clive Hambler, Oxford University stelt dat 1 windturbine jaarlijks afhankelijk van de locatie tussen de drie- en achthonderd vogels dood).
- Het is opvallend dat Drenthe kiest voor plaatsing langs de provinciegrens. Het doet denken aan de situatie in onder meer Duitsland, waar veel kerncentrales nabij de landsgrenzen worden gebouwd. Windmolens overigens ook.
- Misschien wel het meest wrang: de bewoners van het gebied betalen zelf indirect mee via de subsidie die op de windmolens wordt verleend en direct door de waardedaling, c.q. onverkoopbaarheid van hun woningen. Het financieel voordeel komt bij de initiatiefnemers: vooral boeren (slechts enkele tientallen) waarvan sommige zelfs niet in het gebied wonen (Brabant, enz), terwijl duizenden bewoners overlast zullen krijgen (geluid, slagschaduw van de wieken, enz). Wij gunnen vanzelfsprekend elke ondernemer een goede boterham, maar hier is sprake van een volstrekt onrechtvaardige situatie. Hier zal een subsidie, financiële tegemoetkoming of anderszins afkoop niets aan veranderen. De gevolgen voor de krimp zijn hiervoor al genoemd. In onze opinie al met al een typisch geval van 'penny wise, pound foolish'.
- Meer principieel roept het initiatief ergernis op, waarbij wij ons in hoge mate storen aan het feit dat, om minister-president Mark Rutte te citeren: “windmolens niet op wind maar op subsidie draaien”. Bovendien onderschrijven steeds meer onderzoeken dat windmolens inefficiënt en duur zijn.
- Ten behoeve van het milieu wordt een landschap opgeofferd. Het doet denken aan de man die zonnepanelen op zijn dak plaatst en de bomen om zijn huis kapt om geen schaduw te hebben.

Met vriendelijke groet,

Ondernemersvereniging Buinermond
Vereniging van Bedrijven in de Kanaalstreek VVBK
Contactpersoon: T. Paas, bestuurslid Ondernemersvereniging Buinermond, tel. 06 22 69 18 19

Nieuw-Buinen, 21 maart 2013

www.vvbkstadskanaal.nl

www.buinermond.nl

Buinermond.NL
Ondernemersnetwerk Nieuw-Buinen

**Van:** henk bulder
**Verzonden:** dinsdag 12 februari 2013 14:31
**Aan:** Statengriffie
**Onderwerp:** zienswijze en visie op "ontwerp gebiedsvisie windenergie Drenthe"
**Bijlagen:** brandbrief.pdf; reactie-gebiedsvisie-wind-15 jan 2013.pdf; reactie-gebiedsvisie-wind-17 jan 2013.pdf; Referenties.pdf; visie transitie naar duurzaamheid.pdf; Zienswijze op gebiedsvisie wind.pdf

---

Geachte dames en heren statenleden,

Bijgaand stuur ik u een visie voor de transitie naar duurzaamheid, die ik als onderdeel van de zienswijze op het "ontwerp gebiedsvisie windenergie Drenthe" naar de gedeputeerden stuurde.

Ik ga ervan uit dat u de moeite wilt nemen dit stuk te lezen ter voorbereiding van de behandeling van het ontwerp gebiedsvisie windenergie Drenthe. Ik heb een pagina met referenties meegestuurd zodat u zich verder kunt verdiepen in de materie. Verder treft u de overige stukken die ik met mijn zienswijze meestuurde.

Uiteraard ben ik bereid de eventuele vragen die bij u opkomen naar aanleiding van het lezen van deze stukken te beantwoorden.

Met vriendelijke groet, Henk Bulder
voorzitter Stichting Duurzame Energieprovincie (SDE++)
voor een snelle transitie naar echte duurzame energie
website http://energieprovincie.nl/
KvK 55348637
Banknummer 25.47.20.935 te Buinerveen

Vaste Kamercommissie Infrastructuur en Milieu.

Dames en heren,

Als voorzitter van Stichting Duurzame Energieprovincie zit ik dagelijks om tafel met particulieren en bedrijven in Groningen en Drenthe om ze te adviseren over de noodzakelijke transitie naar duurzame energie en hoe zij daar hun bijdrage aan kunnen leveren. Ik ondervind daarbij een toenemende hinder van het regeringsbeleid.

De weerstand onder particulieren en bedrijven tegen “groen en duurzaam” neemt hand over hand toe. Veel gehoorde opmerkingen zijn:
-de overheid is onbetrouwbaar en inconsistent
-de overheid neemt zijn toevlucht tot leugens om haar zin door te drukken
-de nieuwe geluidsnormen deugen niet

> De geluidsnormen rond Schiphol zijn in het verleden meerdere malen opgerekt om de overlast onder het tapijt te kunnen vegen. Dat gebeurt nu opnieuw om ook de plaatsing van windturbines mogelijk te maken in gebieden die er op basis van de oude normen niet geschikt voor zijn. Het venijn zit daarbij in de onmogelijkheid om nog objectief te kunnen vaststellen of men aan de normen voldoet. Dit is het verkapt vrijgeven van geluidsproductie en de overlast die daarvan het gevolg is en dat terwijl uit enquêtes blijkt dat juist geluidsoverlast als de meest hinderlijke vorm van overlast wordt ervaren. Daar waar de oprekking van de geluidsnormen rond Schiphol nog kon worden gecompenseerd door woningen van extra geluidsisolatie te voorzien is dat bij het geluid van windturbines niet mogelijk. De reden hiervoor is gelegen in het verschil in de geproduceerde geluidsfrequenties. Hoge frequenties zoals bij vliegtuiglawaai laten zich goed isoleren. Tegen lage frequenties zoals bij windturbinelawaai is geen geluidsisolatie mogelijk, dergelijke frequenties gaan letterlijk overal doorheen.

-de overheid is niet bereid de bezwaren tegen het verpesten van woon- en leefklimaat serieus te nemen en schuift die zelfs bij voorbaat ter zijde door mechanismen te hanteren die elk bezwaar op voorhand onmogelijk maakt (Rijkscoördinatieregeling, crisis- en herstelwet en het zodanig oprekken van normen dat objectieve metingen van overlast onmogelijk worden)
-als de overheid werkelijk de intentie heeft het woon- en leefklimaat van toekomstige generaties veilig te stellen in verband met klimaatverandering, dan past het niet om daarvoor het woon- en leefklimaat van de huidige generatie op te offeren middels de plaatsing van eerste generatie windturbines en eerste generatie vergisters
-MER procedures zijn een wassen neus en zijn alleen bedoeld om ten minste de schijn van inspraak op te houden. Ze houden sowieso geen rekening met de effecten op de mens en de effecten op de locale economie

Ik kan het in het kort als volgt samenvatten. De transitie naar duurzaamheid krijgt door de werkwijze van de overheid een negatief imago waardoor de medewerking van burgers en bedrijven aan die transitie onder druk komt te staan.

Mijn suggesties voor een snelle transitie naar duurzame energie zijn de volgende:

1- Stop met het creëren van een slecht imago voor groene en duurzame energie door het oprekken van normen die in het verleden niet voor niets tot stand zijn gekomen en door het topdown droppen van grootschalige centrale oplossingen, daar waar decentraal en bottom-up het draagvlak juist vergroten
2- Schaf de subsidie voor zonnepanelen zowel voor particulieren als voor boeren af en besteed het geld aan het goed voorlichten van particulieren en bedrijven. Ik ben bereid daarvoor pro deo consulenten op te leiden als u de kosten voor zaalhuur en reis- en verblijfkosten voor uw rekening neemt. Het zou een mooi werkproject kunnen zijn voor 55-plussers (5 per gemeente) die niet aan werk kunnen komen. De huidige subsidies werken averechts. Door het uitlootsysteem hebben boeren minder van 5% kans om daadwerkelijk voor subsidie voor zonnepanelen in aanmerking te komen. Daardoor zal de vraag erom ieder jaar groot blijven terwijl degenen die er niet voor in aanmerking komen opnieuw gaan wachten. Ook zonder subsidie ligt de terugverdientijd voor boeren net als voor particulieren tussen 7 en 8 jaar en dat bij een levensduur van meer dan 30 jaar.
3- Schaf de subsidie voor windturbines op land af. Als ze na meer dan 20 jaar nog steeds niet zonder subsidie uit kunnen, dan is meer dan aangetoond dat de huidige techniek van windturbines op land niet levensvatbaar is. Besteed het geld dan liever aan windturbines op zee [mijn voorspelling: de bestaande techniek zal ook op zee nooit levensvatbaar worden maar op zee hebben de turbines tenminste niet de nadelige gevolgen van die op land; in mijn optiek kunnen we beter wachten op de nieuwe generatie windturbines waarvan de eerste exemplaren inmiddels op de markt zijn (geen geluidsoverlast, rendement 60% en terugverdientijd 10 jaar bij een levensduur van meer dan 30 jaar)]
4- Schaf de subsidies voor eerste generatie vergisters af. De tweede generatie decentrale vergisters (bioraffinage aan de bron) komt binnenkort op de markt. Deze vergisters hebben een terugverdientijd tussen 5 en 10 jaar en lossen tegelijk een aantal milieuproblemen op.
5- Verhoog de energiebelasting voor grootverbruikers. Het is de enige manier om een versnelde innovatie en transitie tot stand te brengen waardoor de concurrentiepositie van industrie, land- en tuinbouw uiteindelijk versneld verbetert.

Ik kan het huidige regeringsbeleid ten aanzien van duurzaamheid niet serieus nemen en al helemaal niet uitleggen aan degenen die ik adviseer. In plaats van te blijven proberen om zaken van bovenaf op te leggen wordt het tijd om burgers serieus te nemen en initiatieven van onderop een kans te geven.

Met vriendelijke groet,

Henk Bulder
voorzitter Stichting Duurzame Energieprovincie (SDE++)
website http://energieprovincie.nl/
KvK 55348637
Banknummer 25.47.20.935 te Buinerveen

**Tekst uitgesproken 15 januari 2013 in Valthermond**

Mijn naam is Henk Bulder, ik ben voorzitter van de Stichting Duurzame Energieprovincie (SDE++).

Laat ik beginnen een compliment te maken aan Rein Munniksma. Hij is er op onnavolgbare wijze in geslaagd om van een middel (windenergie) een doel op zich te maken. Daarmee volgt hij slaafs de dictaten die vanuit Den Haag zijn opgelegd. Hij presteert het zelfs om collega's in andere provincies die er iets anders over denken op de vingers te tikken. Door letterlijke teksten van de windmolenlobby te knippen en te plakken presenteert hij een windvisie waarbij deze lobby zijn vingers af kan likken. De teksten, onder andere afkomstig van de Nederlandse Wind Energie Associatie, die zonder bronvermelding letterljk worden overgenomen geven aan dat deze visie geen product is van een gedegen onderzoek en eigen ideeën maar slechts een samenraapsel van partijen die de windenergie een warm hart toedragen.

Dat er naar goede ideeën van burgers totaal niet geluisterd wordt en dat u participatie van de bevolking heeft tegengehouden dat wisten we al maar dat we nu ook nog de lulverhalen van adviesbureaus van de windmolenlobby als zoete koek moeten slikken dat is werkelijk teveel gevraagd.

"Duurzame, of hernieuwbare energie is energie waarover de mensheid voor onbeperkte tijd kan beschikken en waarbij, door het gebruik ervan, het leefmilieu en de mogelijkheden voor toekomstige generaties niet worden benadeeld." De huidige generatie windturbines doet helaas precies datgene wat u zegt te willen voorkomen.

"De overheid wil dat er meer duurzame energie wordt geproduceerd. Windenergie is één van de mogelijkheden om duurzame elektriciteit op te wekken" zo staat er te lezen. Helaas is de huidige generatie windturbines niet in staat om echte duurzame windenergie op te wekken want zonder subsidie lukt dat niet.

"Een financiële bijdrage vanuit een windpark aan gebiedsontwikkeling is een voorwaarde voor het realiseren van een windpark. Hiermee willen wij een impuls geven aan de leefbaarheid, omgevingskwaliteit en economische ontwikkeling van het gebied waarin een windpark wordt gebouwd." Nee meneer Munniksma de realisatie van een windpark schaadt de leefbaarheid, schaadt de omgevingskwaliteit en schaadt de economische ontwikkeling van het gebied. Als u de schade aan de bestaande werkgelegenheid meerekent dan is er helemaal geen sprake van een bijdrage aan de economische ontwikkeling van het gebied.

"Er zijn verschillende wettelijke eisen voor de bescherming van omwonenden en het milieu tegen negatieve effecten van windturbines. Het betreft voornamelijk normen op het gebied van geluid, slagschaduw en veiligheid. Deze normen hebben wij in eerste instantie vertaald naar een minimaal aan te houden afstand van 500 m tussen een woning, of een andere hindergevoelige bestemming, en een windturbine." In Duitsland wordt voor 1,5 MW turbines een afstand van minimaal 700 m gehanteerd en voor 2,3 MW turbines een afstand van 1000 meter. Zwaardere turbines worden alleen op zee of op grootschalige industrieterreinen toegepast. Ook in andere landen zoals Denemarken en Frankrijk heeft men dat al wel geleerd. U neemt er liever geen kennis van. Uw visie is kortom prutswerk.

**Tekst uitgesproken op 17 januari 2013 in Gasselternijveen**

Mijn naam is Henk Bulder, voorzitter van Stichting Duurzame Energieprovincie. Ik zit dagelijks om tafel met particulieren, bedrijven en zelfs boeren om ze te adviseren over de transitie naar duurzaamheid.

“Alleen aan hem die de wereld beschouwt als zijn eigen lichaam en er zo over waakt, kan de wereld worden toevertrouwd.” De bestuurder moet niet alleen met het land omgaan als ware het zijn eigen lichaam maar hij moet ook het lichamelijke welzijn van zijn onderdanen behartigen. De bron van deze wijsheid is het 13$^{e}$ hoofdstuk van Daode Jing, de oerbron van de TAO van ver voor onze jaartelling.

Wat Munniksma als bestuurder gisteren voor RTV Drenthe debiteerde is kort samengevat het volgende: “Ik wil zelf het stuur vasthouden. Ik rijd liever zelf met 100 km tegen één boom dan dat ik me door Den Haag tegen twee bomen laat rijden”. Ik kan u vertellen dat de uitslag het zelfde is, u overleeft het niet. Het mag duidelijk zijn dat we op dit soort bestuurders, die de zogenaamde superieure westerse beschaving heeft voortgebracht, echt niet zitten te wachten.

Maar ik wil ook nog iets richting de initiatiefnemers zeggen, met name tegen al die boeren die zich nu heel stil houden. De belangrijkste kernwaarden van het gebied zijn rust en ruimte daar is iedereen het wel over eens. Maar er is nog een andere belangrijke kernwaarde, die nauw aansluit bij de menselijke maat, en dat is naoberschap. Als u als boer over de ruggen van uw buren uzelf wilt verrijken dan hoort u in het gebied niet thuis.

Juist vanuit goed naoberschap is het van belang dat we samen de transitie naar duurzaamheid maken. Ik ga graag met u als boer aan tafel om te praten over hoe we die transitie met zijn allen kunnen maken zonder dat we worden opgescheept met giga windturbines die alle kernwaarden om zeep helpen.

## Referenties (Visie transitie naar duurzaamheid, SDE++ februari 2013)


**1 Lifestock's long shadow**, FAO
ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/010/a0701e/a0701e03.pdf

**2 Energietrends 2012**, ECN
http://www.ecn.nl/docs/library/report/2012/b12005.pdf

**3 Agrimodem** (2e generatie natte monovergisting van mest, Green Energy Technologies)
http://edepot.wur.nl/163328
http://microvergisters.nl/nl/systemen/agrimodem/

**4 Greenmodem** (2e generatie droge vergisting, Green Energy Technologies)
http://get-technologies.com/products/news_id:19

**5 VAWT** (vertical axis wind turbine) zweeftrein principe kleinschalig, Windpro, 0.5kW en 1kW beschikbaar, 3kW en 5kW nog niet goedgekeurd vanwege de ontbrekende mechanische rem terwijl elektromagnetisch rem prima werkt ?!
http://www.youtube.com/watch?v=31aZlIk5XkU

**6 Besparende douche**, Nick Christy, winnaar van de Green Challenge Award 2011
http://www.recyclingshower.com.au/eco-water-recycling-shower/

**7 Recycling van CO2 met surplus energie**
http://www.brighthub.com/environment/renewable-energy/articles/78303.aspx

**8 Opslag van elektriciteit**.
Lithium-air accu
http://energieprovincie.nl/index.php/ibm-onze-lithium-air-accu-haalt-800-km/
Sneller laden
http://energieprovincie.nl/index.php/nieuwe-batterij-kan-100-keer-zo-snel-worden-opgeladen/
Grootschalige opslag elektriciteit, Donald Sadoway
http://www.ted.com/talks/donald_sadoway_the_missing_link_to_renewable_energy.html

**9 Rijden op mierenzuur**
http://www.argusactueel.be/europees-nieuws/mierenzuur-maakt-van-waterstof-een-veilige-brandstof

**10 "The future grid is no grid"**, Justin Hall Tipping
http://www.ted.com/talks/justin_hall_tipping_freeing_energy_from_the_grid.html

**11 Plastic zonnecellen**, Kees Hummelen
http://www.rug.nl/news-and-events/inbeeld/khummelen?lang=en

**12 Parlementair onderzoek klimaat- en energiebeleid**
http://www.dagelijksestandaard.nl/2013/01/tweede-kamer-dikke-onvoldoende-voor-eigen-klimaat-en-energiebeleid?utm_source=Dagelijkse+Standaard+List&utm_campaign=08e34629bf-nb&utm_medium=email

**13 Duurzaamheidslening**
http://energieprovincie.nl/index.php/duurzaamheidlening-een-gedrocht-dat-zijn-doel-voorbij-schiet/

**14 Zijn woningbouwverenigingen asociaal?**
http://energieprovincie.nl/index.php/zijn-woningbouwverenigingen-a-sociaal/

# Visie transitie naar duurzaamheid

*Stichting Duurzame Energieprovincie, februari 2013*

## 1.Inleiding

Het ruimteschip aarde is het enige dat voor ons mensen als woon- en leefomgeving kan dienen. Hoewel er elders in het heelal ook dergelijke bewoonbare planeten bestaan bevinden die zich op afstanden die voor ons onbereikbaar zijn. Nabije planeten bewoonbaar maken is ook geen reële optie. Om die reden behoren wij zuinig om te gaan met onze planeet, de schaarse grondstoffen die ze herbergt en de dunne atmosfeer inclusief ozonlaag die ons tegen de schadelijke effecten van straling uit het heelal beschermt.

Omdat we er met zijn allen niet in slagen om de groei van de wereldbevolking binnen de perken te houden en omdat we gewend zijn een piramidespel (economiemodel gebaseerd op groei) te spelen lopen we hard aan tegen de grenzen die onze planeet stelt.

Er is een fundamenteel ander economisch model nodig, een fundamenteel andere manier van het gebruik van de schaarse grondstoffen en het beperken van de uitstoot van broeikasgassen. Stuk voor stuk zouden die de leefbaarheid op de planeet aarde kunnen verbeteren.

## 2.Situatie in Nederland

Nederland is een exporteur van fossiele brandstoffen (aardgas) en dankt daar voor een belangrijk deel haar welvaart aan. Sterker nog, omdat we ons realiseren dat die gasvoorraad eindig is, doen we er alles aan om die geldboom in stand te houden door de import van Russisch aardgas en vloeibaar aardgas uit Noord Afrika. Als bv Nederland hebben we dus tegengestelde belangen. We zijn enerzijds verslaafd aan de inkomsten van de verkoop en doorvoer van fossiele brandstoffen en anderzijds willen we een bijdrage leveren aan het terugdringen van het gebruik van fossiele brandstoffen. Dat gaat moeilijk samen en verklaart een belangrijk deel van de spagaat waarin we ons bevinden.

Op de lange termijn zullen we de (verkoop en doorvoer van) fossiele brandstoffen moeten uitfaseren zonder dat onze welvaart er onder gebukt gaat.

De uitstoot van broeikasgassen komt voor een belangrijk deel van onze landbouw en veeteelt. De mestkelders van de veehouders zorgen voor de uitstoot van 5 m3 methaan per m3 mest (methaan is een 23 keer zo sterk broeikasgas als CO2) en voor de uitstoot van lachgas (lachgas is een 300 keer zo sterk broeikasgas als CO2). Daarnaast is de kunstmestproductie ten behoeve van de landbouw ook nog eens goed voor een belangrijk deel van de CO2 uitstoot.

Natuurlijk dragen ook de industriële activiteiten, het verkeer en de huishoudens bij aan de uitstoot van CO2.

## 3.Huidig beleid

Het huidige beleid getuigt niet van een duidelijke visie. Enerzijds worden er nog steeds kolencentrales bijgebouwd (iets wat niemand begrijpt) en anderzijds worden er miljarden aan subsidie gepompt in achterhaalde windturbines die de afgelopen decennia meer dan bewezen hebben niet uit te kunnen zonder die subsidie terwijl ze nauwelijks een bijdrage leveren aan het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen. Het is slechts “window

dressing” van de overheid om de schijn van duurzaamheid hoog te houden. Dat zulk beleid ten koste gaat van hetzelfde woon- en leefklimaat dat ons nu juist zo ter harte gaat wordt volledig uit het oog verloren. Dat is precies de reden waarom er voor uw “Ontwerp Gebiedsvisie windenergie Drenthe” geen draagvlak te vinden is.

**4.Nieuwe visie**

We zijn hard toe aan een echte visie, een visie die ons vooruit helpt in plaats van achteruit. Dat vraagt om een systematische “bottum-up” aanpak die iedereen kan begrijpen en waarvoor dus ook gemakkelijker draagvlak is te vinden.

De huidige aan de overheid gekoppelde adviesorganen zijn niet onafhankelijk en praten de beleidsmakers of de geldschieters naar de mond. Het zou daarom helpen als een onafhankelijke denktank, bestaande uit onafhankelijke deskundigen (bijvoorbeeld emeritus hoogleraren met relevante kennis) het huidige beleid en nieuw beleid beoordeelt op relevantie en echte duurzaamheid. Die denktank kan ook bestaande productieprocessen doorlichten op efficiënt gebruik van grondstoffen gericht op toekomstig hergebruik (cradle to cradle) en beoordelen op energiezuinigheid. Ook de integratie van energiestromen en het afstemmen van energievraag en -aanbod van verschillende partijen (denk aan restwarmte) en het op basis daarvan combineren van industriële activiteiten kan een aantrekkelijke besparing opleveren (zie verder ook: www.groenerekenkamer.com/print/1751).

Als de overheid de transitie naar duurzaamheid echt prioriteit wil geven dan is het verder van belang dat bestuurders en politici beginnen het goede voorbeeld te geven, enerzijds door bijvoorbeeld overheidsgebouwen duurzaam te maken maar anderzijds door in de privésfeer -desnoods verplicht- deze transitie te maken. Het inkomen van bestuurders is tenslotte meer dan toereikend om de benodigde investeringen mogelijk te maken. Laat duidelijk zijn dat we met zijn allen de transitie naar duurzaamheid moeten maken en niet alleen de bestuurders en politici maar het helpt enorm wanneer zij als brengers van de boodschap tenminste zelf het goede voorbeeld geven.

Een onderdeel van de transitie naar duurzaamheid is de transitie naar 100% duurzame energie. Omdat die transitie waarschijnlijk niet binnen een generatie mogelijk is, is het belangrijk dat we beginnen alle basisscholen te voorzien van PV zonnepanelen en zoveel mogelijk van centrale verwarming op basis van houtsnippers. De energievoorziening van de school is dan 100% duurzaam terwijl de exploitatiekosten omlaag gaan, een win-win situatie.

Uiteraard dient er eerst, voor zover dat tenminste nog niet is gebeurd, gekeken te worden naar energiebesparing via isolatie etc. Met deze aanpak kan niet alleen een belangrijke besparing op de energiekosten voor scholen worden gerealiseerd, maar als het gepaard gaat met een lespakket over duurzaamheid dan wordt daarmee het zaad gezaaid dat de huidige generatie node mist. Doordat kinderen (onze toekomst) er thuis over praten kan deze aanpak ook direct een uitstralend effect hebben op de ouders (de huidige generatie).

Het effect op de huidige generatie kan verder worden versterkt door alle dorpshuizen, mfa’s en verenigingsgebouwen op dezelfde manier als voorbeelden van duurzaamheid in te richten gekoppeld aan een voorlichtingscampagne over duurzaamheid.

Door verder per gemeente een aantal energieconsulenten op te leiden die huishoudens (maar ook bedrijven) adviseert over de transitie (energiebesparing en decentrale

opwekking van energie) kan het gebrek aan kennis bij de huidige generatie snel worden weggewerkt. Daarvoor is wel flankerend beleid nodig omdat ik graag zie dat ook iedereen die transitie daadwerkelijk kan maken. Nu is die transitie voor grote delen van de bevolking niet mogelijk, enerzijds omdat bijvoorbeeld huurders afhankelijk zijn van de medewerking van de woningcorporatie en anderzijds omdat het voor mensen met onvoldoende inkomen niet mogelijk is een lening te verkrijgen om de benodigde investeringen mogelijk te maken terwijl ik keihard kan aantonen dat de lastenverhoging als gevolg van de lening dubbel en dwars wordt terugverdiend door lagere energielasten (anders gezegd de totale lasten gaan omlaag). Zulk flankerend beleid in de vorm van "sociale duurzaamheidsleningen" is goed mogelijk omdat overheden tegen veel lagere tarieven kunnen lenen dan particulieren. In de huidige situatie waarbij de energielasten, de zorgverzekeringspremies en de gemeentelijke belastingen de pan uitrijzen moeten we niet gek opkijken als er een explosieve groei komt in de schuldsaneringsvraag met als resultaat een behoorlijk beslag op het gemeentelijk apparaat, iets wat we met de transitie naar duurzame energie voor een groot deel voor kunnen zijn.

Voor bedrijven, zzp'ers en boeren zijn terugverdientijden van investeringen in de transitie naar duurzame energie meestal 1 tot 2 jaar korter dan voor particulieren door de btw-verrekening, energie-investeringsaftrek, kleinschaligheidsinvesteringsaftrek en reguliere afschrijving. Veel bedrijven, zzp'ers en boeren weten dat niet dus ook hier is een voorlichtingscampagne gewenst.

Daarmee hebben we de grootverbruikers nog niet aangepakt. Ook daar is flankerend beleid nodig via een versnelde verhoging van energiebelasting voor grootverbruikers. Door een en ander ruim van tevoren aan te kondigen en over een aantal jaren te spreiden hoeft dat niet ten koste te gaan van de concurrentiepositie van deze bedrijven. Zij hebben dan immers ruim voldoende tijd om hun bedrijfsplannen en bedrijfsprocessen daarop aan te passen en de bijbehorende investeringen in te passen.

Door het afschaffen van alle subsidies op energie (met uitzondering van kortlopende subsidies op nieuwe technieken) wordt de transitie naar duurzame energie versneld. Als gevolg van de subsidies op fossiele energie en de lage energiebelasting voor grootverbruikers ontbreekt vaak de motivatie om de transitie naar duurzame energie te maken. Door bijvoorbeeld het afschaffen van de subsidie op windturbines, zonnepanelen en 1$^{e}$ generatie vergisters komen vanzelf die technieken boven drijven die zonder subsidie uit kunnen en dus echt duurzaam zijn.

De trend is energie besparen en decentraal zelf energie opwekken, het liefst zonder dat de monopolisten als energieleveranciers en netbeheerders eraan te pas komen. Dat wordt op termijn van 10 tot 20 jaar wel mogelijk als alle technieken die nu nog in de laboratoria of in de pijplijn zitten beschikbaar komen. Tot die tijd moeten we het doen met de technieken die al op de markt zijn.

## 5.Duurzame maatregelen per doelgroep

Welke duurzame maatregelen kunnen de verschillende doelgroepen concreet nemen nu direct en in de naaste toekomst ?

### 5.1 Boeren

Rundveehouders en varkenshouders kunnen het best een bioraffinage systeem (bijvoorbeeld de agrimodem) installeren. Een dergelijk systeem verdient zich in 5 tot 10 jaar terug. Het voorkomt de uitstoot van methaan, lachgas en ammoniak, het bespaart 80% op de aanschaf van kunstmest (het wint immers alle mineralen waaronder het schaarse fosfor terug uit de mest), het maakt mestinjectie overbodig (waardoor het bodemleven in stand blijft en de weidevogelstand zich kan herstellen en de oppervlaktewaterkwaliteit met sprongen verbetert) en het levert biogas dat aan het gasnet kan worden teruggeleverd of in combinatie met warmtekrachtkoppeling (wkk) elektriciteit opwekt. Als alle rundveehouders en varkenshouders dit doen zijn we in een keer verlost van meer dan 20% van de uitstoot van broeikasgassen in Nederland. Door bovendien kuikenhouders te vestigen direct naast rundveehouders en/of varkenshouders kan de restwarmte van wkk efficiënt worden gebruikt.

Mocht er nog meer behoefte zijn aan energie dan kan de boer kiezen tussen het plaatsen van PV (photo voltaic) zonnepanelen (terugverdientijd <7 jaar) of kleinschalige VAWT's (vertical axis wind turbines) van 20 m hoog op basis van het zweeftreinprincipe (terugverdientijd <10 jaar). Deze kleinschalige windturbines halen een rendement van 60% en gaan 30 tot 40 jaar mee omdat ze geen wrijving (geen warmteverlies, geen geluidsproductie, geen slijtage en dus nauwelijks onderhoud) kennen. Agrariërs en tuinders kunnen voor de vergisting van restafval een 2$^{e}$ generatie droge vergister (greenmodem) plaatsen. Tuinders zouden verder in hun warmtevraag moeten voorzien via geothermie.

Zowel de agrimodem en greenmodem (maat zeecontainer) als de zonnepanelen en de kleinschalige windturbines tasten het landschap niet aan en hebben alleen een positieve invloed op het woon- en leefklimaat doordat de stankoverlast verdwijnt, de uitstoot van broeikasgassen drastisch wordt verlaagd en de lucht-, bodem- en waterkwaliteit verbetert.

### 5.2 Huiseigenaren

Energiebesparing is maatwerk maar er kunnen wel enkele algemene opmerkingen worden gemaakt. Eigenaren van woningen van na 1980, die zijn uitgerust met mechanische ventilatie, kunnen besparen op elektriciteit door de ventilatiebox met wisselstroommotor door een box met gelijkstroommotor te vervangen. Vriezers en koelvriescombinaties ouder dan 15 tot 20 jaar direct vervangen door A+++ exemplaren zorgt voor een verdere verlaging van de elektriciteitsbehoefte. De overige apparatuur kan zodra die defect raakt vervangen worden door zuiniger A+ tot A+++ exemplaren.

Op gasverbruik kan bespaard worden door het dichten van naden en kieren (kost weinig inspanning en geld en is in no-time terugverdiend), een besparende douche aan te leggen (70% besparing op water en op energie) en door spouw- of gevelisolatie toe te passen wanneer die tenminste nog niet aanwezig is. Ook dakisolatie, HR++ glas wanneer alleen enkel glas aanwezig is en het vervangen van een oude ketel door een HR107 zijn dan goede opties. Wil men 100% duurzaam dan komt een ketel op pellets of houtsnippers in

beeld. Dat laatste is eigenlijk alleen weggelegd voor vrijstaande woningen met bijgebouwen of boerderijen.

Voor investeringen met een rendement op investering (roi) van meer dan 6% kan zelfs een groene lening (5,5%-6,2% 10 jaar vast) goed uit. Om in aanmerking te komen voor een dergelijke lening is voldoende inkomen vereist in relatie tot de lasten. Om die reden komen huiseigenaren waarvan het huis onder water staat (hypotheek meer dan de waarde van de woning) en huiseigenaren die door omstandigheden een te laag inkomen hebben daarvoor echter niet in aanmerking. Hier zou een “sociale duurzaamheidslening” een uitkomst bieden (zie paragraaf 4).

Een zonneboiler, micro wkk installatie of de 1e generatie kleine windturbines raad ik niemand aan. Die maatregelen verdienen zich óf niet binnen een redelijke termijn terug óf kunnen alleen uit met subsidie en dat is niet echt duurzaam. Een zonneboiler kan wel interessant zijn voor campings of B&B’s omdat die ’s zomers een aanzienlijk hogere warmwatervraag hebben dan ’s winters. Ook warmtepompen kunnen in bepaalde situaties een uitkomst zijn, echter ook deze zijn niet echt duurzaam vanwege de subsidie.

| **maatregel** | **gas/el** | **terugverdientijd jaar** | **roi %** |
|---|---|---|---|
| naden en kieren dichten | gas | 1 tot 2 | 60 |
| mechanische ventilatiebox vervangen | el | 2 tot 3 | 40 |
| besparende douche (Nick Christy) | gas | 3 tot 5 | 25 |
| vriezer vervangen (ouder dan 15 jaar) | el | 4 tot 5 | 22 |
| ketel op houtsnippers | gas | 4 tot 6 | 20 |
| gevelisolatie of spouwisolatie | gas | 4 tot 6 | 20 |
| dakisolatie (bij verwarmde zolder) | gas | 4 tot 6 | 20 |
| bioraffinage aan de bron (+wkk) | gas/el | 5 tot 9 | 18 |
| PV zonnepanelen | el | 7 tot 9 | 12 |
| dakisolatie (bij onverwarmde zolder) | gas | 7 tot 9 | 12 |
| ketel op pellets | gas | 8 tot 10 | 11 |
| HR107 ketel (ouder dan 15 jaar) | gas | 8 tot 10 | 11 |
| HR++ glas (ipv enkel glas) | gas | 8 tot 10 | 10 |
| kleine windturbine (zweeftreinprincipe) | el | 10 | 9 |
| vloerisolatie | gas | 15 | 7 |
| A+++ apparatuur | el | 15 | 7 |
| HR++ glas (ipv HR glas) | gas | 20 | 4 |
| zonneboiler | gas | 25 | 3 |
| | | | |
| warmtepomp | gas | soms | |
| micro wkk ketel | el | niet | |
| huidige generatie windturbines | el | niet | |

Terugverdientijden en rendement op investering per maatregel
[Kleurcode: groen is duurzaam, rood is (nog) niet duurzaam]

### 5.3 Huurders

Voor huurders zijn in principe dezelfde maatregelen interessant als voor huiseigenaren. Zij zijn echter afhankelijk van de woningcorporatie. Woningcorporaties hebben in het recente verleden aangetoond niet sociaal te denken of de verkeerde keuzes te maken.

Als voorbeeld wil ik hier Lefier noemen die thans in Emmen de plaatsing van zonneboilers promoot, een investering die zichzelf niet terugverdient zonder subsidie maar zelfs met subsidie niet of nauwelijks (zie tabel in paragraaf 5.2).

Ik heb begrepen dat woningcorporaties voor iedere 1000 euro investering in duurzaamheid een huurverhoging van 10 euro in rekening brengen. Dat betekent in feite dat alleen investeringen met een rendement op investering van meer dan 12% voor huurders interessant zijn. Ik vind voor die maatregelen die nauwelijks onderhoud vragen en die 30 tot 40 jaar meegaan (isolatie, HR++ glas, PV zonnepanelen) een huurverhoging van 10 euro per 1000 euro exorbitant hoog en waarschijnlijk eerder een gevolg van de veel te hoge overheadkosten waarmee woningcorporaties rekenen.

### 5.4 Industrie

Door het inrichten van productieprocessen volgens het cradle to cradle principe kan een maximale recycling van schaarse grondstoffen worden gerealiseerd. Door producten zo in elkaar te zetten dat ze aan het eind van hun economische leven gemakkelijk uit elkaar kunnen worden gehaald kan deze recycling op een efficiënte manier plaatsvinden en behoren dumping praktijken van afgedankte apparaten in Afrika en andere derde wereld landen, die ten koste gaan van het woon- en leefklimaat en de gezondheid van de locale bevolking vanzelf tot het verleden.

Het afvangen van CO2 bij energie-intensieve industrie en tijdelijk bovengronds opslaan kan worden gecombineerd met het omzetten ervan in gas (methaan) via het sabatierproces op basis van surplus energie van windturbineparken op zee (of op de grootschalige industrieterreinen). Windluwe periodes kunnen dan worden overbrugd door gasturbines. Op die manier ontstaat een CO2-neutrale cyclus die bovendien als voordeel heeft dat koppeling van windturbines aan het grid overbodig wordt waardoor de miljarden investeringen in de verzwaring van het grid overbodig worden. De toekomst van het centrale grid is sowieso non-existant enerzijds door een verregaande decentralisering van de energieopwekking en anderzijds doordat de nieuwe technieken (nu nog in de laboratoria) voor het direct omzetten van infrarood (warmte) in elektriciteit op de markt komen. Kortom iedere euro (en we praten over miljarden euro’s) die nog in de verzwaring van het grid wordt geïnvesteerd is weggegooid geld.

[Het is eigenlijk vreemd dat windturbineparken altijd in verband gebracht worden met huishoudens als het om de berekeningen gaat ! Het is slechts een doorzichtige truc om de duurzaamheid zodanig uit te drukken dat bewoners ze wel als groen moeten accepteren !]

Daarnaast kan geothermie worden ingezet bij industriële processen. Verder loont het om industrieën met veel surplus aan restwarmte te combineren met (te plaatsen naast) industrieën die veel warmtevraag hebben.

## 5.5 Verkeer

Het terugdringen van de uitstoot van CO2 en fijnstof alsmede het terugdringen van de geluidsproductie is de opgave waarvoor we staan. Door het afschaffen van verbrandingsmotoren wordt zowel de geluidsproductie beperkt als de uitstoot van CO2 en fijnstof.

Door het railverkeer te vervangen door zweeftreinen kan ook daar de geluidsproductie fors worden ingeperkt (voor Nederland is dat door de dichtheid en korte afstanden waarschijnlijk minder interessant).

De huidige generatie elektrische auto's is door de verouderde lithium-ion accu's nog niet echt duurzaam te noemen. De actieradius is daardoor beperkt en door het ontbreken van de infrastructuur van snellaadstations en de relatief hoge prijs zal de groei ervan achterblijven bij de verwachtingen. De volgende generatie lithium-air accu's zal daarin verbetering brengen omdat de actieradius dan met een factor 2 toeneemt. Er kan dan ook met een minder omvangrijk netwerk van snellaadstations volstaan worden.

Een andere veelbelovende techniek is de waterstof-brandstofcel. De eerste modellen komen op de markt en hebben al gelijk een grote actieradius. Wel wordt daarbij nog steeds gebruik gemaakt van hogedruktanks voor de opslag van waterstof. Een goed alternatief hiervoor is de vloeistof mierenzuur. Het maakt hogedruktanks overbodig en het heeft een zodanig hoge waterstofinhoud dat een actieradius van 1000 km mogelijk wordt. (Mierenzuur kan met surplus energie gemaakt worden uit waterstof en CO2.)

## 5.6 Overheid

Het eerste wat de overheid moet doen is het afschaffen van de subsidies op energie (zonnepanelen/ windturbines/ kolencentrales etc.). Ook de subsidies voor 1$^{e}$ generatie vergistingsinstallaties moet worden afgeschaft omdat de 2$^{e}$ generatie zonder subsidie uitkan.

Schaf de energiebelasting af op de levering van energie aan naaste buren (desnoods beperkt tot een straal van enkele honderden meters). Bij de ruimtelijke ordening dient rekening gehouden te worden met de afstemming van decentrale energieproductie op decentrale energievraag (zie oa paragraaf 5.4).

Zelfs bij de invoering van de ODE (opslag duurzame energie) worden de grootverbruikers opnieuw ontzien. Dat is contraproductief. Grootverbruikers zullen zo nooit de transitie gaan maken. Daarom doet de overheid er verstandig aan om een forse (stapsgewijze) verhoging van de energiebelasting voor grootverbruikers aan te kondigen.

Pas het bouwbesluit aan door op te nemen dat alleen nog de bouw van minimaal energieneutrale (liever nog energieplus) gebouwen wordt toegelaten.

Bestuurders en politici dienen wat betreft de transitie naar duurzaamheid zelf (desnoods verplicht) het goede voorbeeld te geven zowel in de privésfeer als in de sfeer van het verduurzamen van overheidsgebouwen.

Voer consistent beleid en probeer niet de ontluikende decentralisering van de energieopwekking in de kiem te smoren vanuit vastgeroeste centralistische gedachten waarbij de grote monopolisten maximale bescherming genieten.

Gedeputeerde Staten
Postbus 122
9400 AC Assen

Buinerveen, 8 februari 2013

**Zienswijze op "Ontwerp Gebiedsvisie windenergie Drenthe"**

Het rapport "Ontwerp Gebiedsvisie windenergie Drenthe" is het zoveelste bewijs van een totaal gebrek aan visie bij onze provinciale bestuurders in Drenthe en kondigt alleen maar het definitieve failliet van deze bestuurslaag aan.

Allereerst zijn het de provinciale bestuurders geweest die zich bij de behandeling van de Provinciale omgevingsvisie hebben laten inpakken door de windmolenlobby en op basis van ondeugdelijke rapporten hebben laten verleiden om het veenkoloniale gebied van de gemeenten Borger-Odoorn en Aa en Hunze aan te wijzen als zoekgebied voor wind, nota bene zonder de gemeentelijke bestuurders daar in te kennen laat staan de burgers in het betreffende gebied enige vorm van inspraak te gunnen.

De problemen voortvloeiend uit deze aanwijzing, namelijk de ongewenste introductie van grootschalige industriële windturbineparken door de windmolenlobby, komen dus volledig op het conto van de visieloze en falende provinciale bestuurders.

Dat diezelfde bestuurders als mosterd na de maaltijd nog met een stuk komen dat elke juridische status mist en in de voorlichting wordt gepresenteerd als de oplossing voor de dreiging die op ons afkomt, waarbij van de bevolking wordt verwacht dat ze daar blij mee is, getuigt slechts van een totaal gebrek aan zelfreflectie, compassie en empathie.

Het stuk is bovendien niet meer dan knip- en plakwerk van teksten van de genoemde windmolenlobby (oa NWEA). Daarbij wordt werkelijk geen enkele doorzichtige truc geschuwd om toch vooral de schijn van een visie levendig te houden.

Het stuk is niet meer dan het bewijs van het totale failliet van democratie en inspraak in alle lagen van het overheidsapparaat, dat pretendeert het goed met ons als burgers voor te hebben en het is precies het tegenovergestelde van goed rentmeesterschap.

Verder is het de vraag of het ethisch nog wel verantwoord is om aan de ene kant miljarden aan subsidies te verstrekken aan technieken die nauwelijks iets bijdragen aan duurzaamheid en anderzijds dezelfde bedragen te bezuinigen op natuur en milieu, de ouderenzorg, de gehandicaptenzorg en de sociaal zwakkeren in onze samenleving.

Om te laten zien dat burgers goed in staat zijn zelf een visie op te stellen treft u bijgaand een eerste concept van een visie die door ondergetekende is opgesteld. Ik hoop dat u tenminste bereid bent de moeite te nemen die visie te lezen.

Met vriendelijke groet, Henk Bulder
voorzitter Stichting Duurzame Energieprovincie (SDE++)
website http://energieprovincie.nl/
p/a secretariaat, Noorderstraat 10$^{E}$ , 9524 PD Buinerveen

bijlagen:
brandbrief 2eKamercie 5 december 2012
tekst uitgesproken op 15 januari 2013 in Valthermond
tekst uitgesproken op 17 januari 2013 in Gasselternijveen
visie transitie naar duurzaamheid, SDE++ februari 2013

Gasselternijveenschemond, 10 februari 2013.

Geachte Statenleden,

Ik heb zojuist mijn zienswijze op het ontwerp Gebiedsvisie Windenergie Drenthe weggestuurd en bij het opstellen daarvan had ik de volgende gedachten:

- U heeft bij het vaststellen van de Omgevingsvisie van Drenthe een zoekgebied vastgesteld voor windenergie.
- U heeft daarbij geen enkel overleg met het gebied en zijn bewoners gehad. Dat heeft bij het gebied en zijn bewoners op zijn minst de suggestie gewekt: dump de windenergie maar in de Veenkoloniën
- U heeft daarmee de bewoners het idee gegeven dat zij er niet toe doen.
- U had zich eerst moeten verdiepen in de impact van windenergie als u wilt dat onze provincie een bijdrage levert aan CO2-reductie door windenergie.
- U had een andere volgorde moeten bewandelen: eerst de keus voor windenergie in Drenthe onderbouwen en de effecten met feiten in beeld brengen, dan in Drenthe zoeken naar de geschiktste locaties. U komt dan vermoedelijk uit bij de grote infrastructuur en bedrijventerreinen. Het effect van de molens valt daar weg tegen bestaande verlichting, horizonvervuiling en achtergrondgeluid. Er zijn al gemeenten die daaraan onder dergelijke omstandigheden willen meewerken.
- U heeft met uw zoekgebied de deur geopend voor de plannen van de boeren om het hele gebied vol te plempen met windmolens, zonder dat u dat had voorzien.
- U heeft daardoor gedeputeerde staten genoodzaakt om in allerijl een gebiedsvisie op te stellen die deze plannen moet verijdelen, maar wellicht komt als mosterd na de maaltijd.

In sporthallen proberen nu Uw en onze bestuurders vragen te beantwoorden van verontruste, boze en bange bewoners door te zeggen dat het Rijk het wil, dat de provincie volgt en dat de gemeenten ook maar moeten volgen. Als klap op de vuurpijl nog: als we dit niet doen, krijgen we de monsterlijke plannen van de boeren. Ze geven toe dat ze veel (nog) niet weten en nemen geen enkele onrust weg. Ze doen hun best. Ze halen voor U de kolen uit het vuur. Met vaak ongemakkelijke en inadequate beantwoording. U hebt dit besluit genomen. U bent daarvoor verantwoordelijk.

Waarom deze brief?

Twee weken geleden bleek uit onderzoek dat de negatieve effecten van de aardgaswinning in Groningen veel groter zijn dan tot nu toe gedacht. Dat heeft een grote schok in dat gebied veroorzaakt. Het is al een krimpgebied, nu wil er zich helemaal niemand meer vestigen. De waarde van de woningen daalt, de veiligheid en gezondheid zijn in het geding. In het verlengde daarvan zal het toerisme afnemen en staan voorzieningen op de tocht. Sinds dat bericht treden zowel de gemeenten als de provincie op voor de belangen van de inwoners. In ons gebied leven als gevolg van de windmolenplannen precies dezelfde angsten: grotere krimp, waardedaling woningen, gezondheidsrisico's, economische terugval door afnemend toerisme.

Maar hier staan de provincie en gemeenten niet naast, maar tegenover de bewoners. Dat voelt beslist niet goed. U heeft met Uw keuze onrust, angst en tweespalt in het Veenkoloniale gebied veroorzaakt. Misschien wilt U erover nadenken wat er nog te redden is.

Met vriendelijke groet,

Ali Edelenbosch,
Vrijdomstreekje 33
9515 AT Gasselternijveenschemond

**Van:** M. Hoekman
**Verzonden:** dinsdag 12 februari 2013 8:52
**Aan:** Statengriffie
**Onderwerp:** Contact via website Provinciale Staten

Mail van Provinciale Staten

# Contact

**Naam**
M. Hoekman

**E-mail**
info@hoekstee.com

**Organisatie**
Hoekstee, overnachten in rust en ruimte

**Adres**
Polderweg 27

**Postcode**
9654PV

**Plaats**
Annerveenschekanaal

**Uw bericht**
In de gebiedsvisie van de provincie wordt het mogelijk om windmolens te plaatsen in de provincie Drenthe. Ook in de Veenkoloniën, het meest windluwe deel van Nederland. Ik maak me zorgen om deze plaatsing vanwege geluidsoverlast, milieuschade en gezondheidsschade. Een afstand van 500 meter tot huizen is echt onvoldoende! Daarnaast is het plaatsen van windmolens negatief voor de bloeiende recreatiesector in Drenthe. Ik verwacht van u dat u bij het (eventueel) plaatsen van de molens rekening houdt met de inbreng van de verschillende belangenorganisaties (waaronder WindNee en Tegenwind Hunzedal).
Vriendelijke groet,
Maria Hoekman
Annerveenschekanaal

Dhr. J. Hommes,
Harmtiesingstraat 57,
9571 AX 2e Exloërmond
Email: joophommes@ziggo.nl

20 maart 2013

Dhr. ing. J.M. Strating,
Noorderdiep 69,
9521 BB Nieuw Buinen
Email: jm.strating@home.nl

Onderwerp: Gebiedsvisie windenergie en Laagvliegroute 10.

Geachte leden van de provinciale staten van de provincie Drenthe,

Naar aanleiding van correspondentie met de provincie Drenthe over de laagvliegroute in relatie met de gebiedsvisie Windenergie, zijn wij van mening dat wij het volgende aan u voor moeten leggen:

In de gebiedsvisie windenergie in Drenthe zijn er twee clusters die een duidelijke relatie hebben met de laagvliegroute Linkroute 10, het cluster bij 2e Exloërmond en bij Nieuw-Buinen Zuid. Wij hebben al meerdere keren mondeling aangegeven dat de weergave van linkroute 10 niet juist is. Van deze bevindingen hebben we een rapport opgesteld waarin we op basis van de huidige wetgeving aantonen dat het cluster bij 2e Exloërmond zoals weergegeven in de huidige gebiedsvisie niet gerealiseerd kan worden.

Met verbazing en verbijstering hebben we kennis genomen van de reactie van de provincie Drenthe op dit rapport, graag willen wij van u vernemen hoe u daar tegenover staat.

De problematiek:
Een militaire laagvliegroute is een door routepunten gedefinieerde hartlijn met aan weerszijde een navigatie tolerantie van 1 NM.(1852m), deze zone dient als veiligheidszone. Er wordt gevlogen met een snelheid van 128 meter/sec en op een minimale hoogte van tussen de 75 en 300 meter. Deze militaire laagvliegroute wordt omschreven in de luchtvaartwet Aeronautical Information Publication (AIP). Uit de revisie historie van het AIP is gebleken dat Linkroute 10 sinds 2005 op verzoek van defensie tweemaal gewijzigd is. Op 9 juni 2005 is het gebruik van linkroute 10 “suspended”, op 27 oktober 2005 is linkroute 10 “activated“ en is een extra routepunt (52°44’00”N 006°42’00”E) toegevoegd. Dit extra routepunt heeft net zoals de andere punten een 1 NM navigatie tolerantie aan weerszijde en zorgt er dus voor dat de ligging van de route inclusief de navigatie tolerantie wijzigt. De ligging van linkroute 10 is terug te vinden in het AIP, de luchtvaartwet, op vlieger kaarten, de luchtruimvisie van ministerie van infrastructuur en milieu en het ministerie van defensie, in diverse luchtvaartpublicatie. De luchtmacht vliegt volgens de reactie deze route. Ook is deze wijziging gepubliceerd in de Staatscourant.

Nu blijkt uit de reactie van de provincie Drenthe en defensie dat de huidige route (zoals hij omschreven is in het AIP en zoals hij daadwerkelijk door de luchtmacht gevlogen wordt) “onbedoeld” terecht is gekomen in de Regeling Algemene Regels Ruimtelijke Ordening (RARRO) van 2011 waarin een foutief kaartje van de laagvliegroute zou zijn gepubliceerd. Volgens de reactie is hierbij gebruik gemaakt van de manoeuvreerruimte ter weerszijde van de hartlijn van de in de VFR-regeling vastgelegde route en is er dus geen sprake van een extra routepunt zoals in het AIP en de RARRO gepubliceerd. Het ministerie van Infrastructuur en Milieu en het Ministerie van Defensie zijn volgens de reactie in overleg om deze “ontstane fout” te herstellen.

Het is goed om te realiseren waarom deze wijziging in de vliegroute, met het extra punt, in 2005 er is gekomen. Volgens de reactie is de reden voor deze wijziging dat op deze wijze zo veel als mogelijk woonkernen en ook het attractie en vakantiepark Slagharen werden gemeden. Er zijn in 2005 diverse klachten gekomen vanuit Slagharen en het attractiepark Slagharen over geluidsoverlast en de mogelijke risico’s. Uit o.a. de rapportage van de crash van een Apache helikopter bij een oefening is immers gebleken dat laagvliegen grote risico’s met zich meebrengt. Door het verleggen van de route (extra routepunt) werd er niet meer over woonkernen zoals Valthermond en Slagharen gevlogen dus minder geluidsoverlast en risico’s. Door het weer terugdraaien van deze wijziging, zou er dus weer over Slagharen, het vakantiepark en Valthermond worden gevlogen.

In beantwoording op ons rapport spreekt men erover dat het ministerie van Infrastructuur en Milieu en het Ministerie van Defensie in overleg zijn om “de ontstane fout te herstellen”. Men verwacht de correctie door te voeren bij de eerstvolgende herziening van de RARRO (gepland voor 1 juli 2013) zodat de provincie verder kan met de gebiedsvisie windenergie Drenthe, gevolg hiervan is dat alle hierboven opgenoemde wet- en regelgeving alsmede diverse publicaties, kaarten en het AIP zullen moeten worden aangepast. Ook zullen de in tussentijd verleende vergunningen op basis van het foutief kaartje opnieuw getoetst moeten worden.

Uit de reactie blijkt ook dat men al wist dat er een overlap was tussen de laagvliegroute en het zoekgebied windpark de Drentse Monden, desondanks is men toch overgegaan tot publicatie. Door deze onvolledige en onzorgvuldige informatieverstrekking naar de inwoners toe is een hoop maatschappelijke onrust, onbegrip en een gevoel van onveiligheid ontstaan bij de betrokken inwoners. De belangen en de veiligheid van vele inwoners worden ondergeschikt gemaakt aan de plaatsing van een aantal windturbines. Valthermond krijgt nu ook zowel de overlast van de laagvliegende straaljagers (met meer risico) en de windturbines.

Tevens gaat men voorbij aan de regeling kabelvliegers en kabelballonnen. Binnen 5 km van de laagvliegroute mogen geen kabelvliegers en kabelballonnen worden opgelaten. Ook voor windturbines lijkt ons deze zone van 5 km alleszins een hele reële veiligheidsmarge. Over de laagvliegroute wordt immers op geringe hoogte met hoge snelheid gevlogen.

Wij vragen u een gedegen onderzoek en verklaring te eisen voor de volgende punten :

- Wat is de werkelijke reden van de wijzigingen van linkroute 10 die op verzoek van defensie in 2005 zijn gedaan, te weten :
    - 9 juni 2005 is linkroute 10 “suspended”.
    - 27 oktober is linkroute 10 “activated” en is een extra coördinaat toegevoegd.
- Wat zijn de gevolgen indien men dit in 2005 toegevoegde coördinaat weer gaat verwijderen.
- Hoe heeft het kunnen gebeuren dat er een “foutief kaartje” een hierdoor “ontstane fout” en “onbedoelde” publicaties zijn gedaan en dat deze gedurende 8 jaar onopgemerkt zijn gebleven.
- Is de veiligheid en de gezondheid van de inwoners in het geding geweest of gaat deze in het geding komen bij de voorgenomen aanpassing.

Tevens vragen wij u om een duidelijk standpunt in te nemen ten aanzien van de realisatie van windenergie op de rand van een laagvliegroute en of dit een verhoging van overlast en risico’s voor de bewoners van o.a. 2e Exloërmond, Valthermond en Slagharen rechtvaardigt.

Uw antwoord en reactie op bovenstaande vragen zien wij met belangstelling tegemoet.

Hoogachtend,

Dhr. J. Hommes
Dhr. ing. J.M. Strating

Bijlage:

- Rapport dhr. J. Hommes en dhr. ing. J.M. Strating betreffende de Laagvliegroute (link 10)
- Reactie W. Huizing op rapport laagvliegroute 28-2-2013

Cc : provinciale staten Overijssel i.v.m. consequenties Slagharen
Cc : provinciale staten Groningen

**Grijs geaccentueerd : tekst uit wetgeving**

# Laagvliegroute 10 – windpark “ De Drentse Monden”

# Wat is de exacte ligging van laagvliegroute 10 en welke invloed heeft dit op de plannen ten aanzien van het windpark “ De Drentse Monden”.

Laagvliegroutes :

Een laagvliegroute voor jachtvliegtuigen en transportvliegtuigen beslaat een strook van 1852 meter aan beide zijden van de middellijn van de route, zie **Staatscourant nr. 23224 van 29 december 2011, toelichting artikel 2.1 tiende lid.**

Nederland telt 2 laagvliegroutes: route 10 en route 10A. Deze laagvliegroutes zijn ongeveer 4 kilometer breed. Route 10A komt de provincie Friesland binnen bij Lauwersmeer en gaat, via het oosten van Drachten in de richting van Zwolle. Route 10 komt in de buurt van Eibergen Nederland binnen en gaat noordelijk via Almelo richting Slagharen, om vervolgens af te buigen naar rechts, richting Musselkanaal. Vanaf daar loopt de route naar Duitsland. De laagvliegroutes zijn op vrijdag gesloten, behalve bij incidentele oefeningen.

Wij hebben de problematiek rond de laagvliegroute uitgezocht en we hebben niet blindelings aangenomen dat de overheid, provincie, gemeente en initiatiefnemers  het wel goed zouden hebben. Dit onderzoek heeft er toe geleidt dat wij er van overtuigt zijn dat de ingetekende laagvliegroute in de belemmeringenkaart niet correct is en dat er zeker niet volgens deze route gevlogen wordt.

## Ligging laagvliegroute 10 volgens belemmeringenkaart

Overheid, provincie, gemeente en initiatiefnemers gaan uit van laagvliegroute 10 ook wel linkroute 10 genoemd zoals gedefinieerd in onderstaande regeling en ingetekend in de belemmeringenkaart.
INFO : Zie http://wetten.overheid.nl/BWBR0007141/geldigheidsdatum_04-02-2013#Aanhef
**Regeling VFR-nachtvluchten en minimum vlieghoogten voor militaire luchtvaartuigen geldend op 04-02-2013**

- **Laagvliegroutes straal- en transportvliegtuigen**
- **Artikel 4**
  - 1.Het gestelde in artikel 3 geldt, behoudens op vrijdagen, niet voor gezagvoerders van Nederlandse en bondgenootschappelijke militaire straalvliegtuigen en voor gezagvoerders van militaire transportvliegtuigen behorende tot of in gebruik bij de Nederlandse en de bondgenootschappelijke strijdkrachten, indien zij een VFR-vlucht uitvoeren langs de volgende routes:
    - a. Linkroute 10:
      - 52 04 30 N - 006 44 00 E;
      - 52 14 40 N - 006 39 30 E;
      - 52 17 30 N - 006 38 30 E;
      - 52 25 00 N - 006 36 30 E;
      - 52 36 40 N - 006 33 00 E;
      - 53 03 00 N - 007 13 30 E,

waarbij de minimum vlieghoogte op het route gedeelte van de positie 52 17 30 N - 006 38 30 E naar de positie 52 25 00 N -006 36 30 E tenminste 300

meter boven hindernissen is, of zoveel lager als door het doel van de vlucht is vereist.

Hierbij valt op dat linkroute 10 in Artikel 4 uit 6 route punten bestaat.

- 2.Tijdens de in het eerste lid genoemde vluchten nemen de gezagvoerders de volgende nadere voorwaarden in acht:
  - a. De minimum vlieghoogte is ten minste 75 meter (250 voet) boven hindernissen of zoveel lager als door het doel van de vlucht is vereist.
  - b. Met betrekking tot het vliegzicht en de wolkenbasis gelden de eisen voor VFR-vluchten, tenzij het doel van de vlucht het noodzakelijk maakt van deze eisen af te wijken.
  - c. Iedere route wordt gevlogen in de richting als in het eerste lid onder a en b is aangegeven.
  - d. De gezagvoerder, die meer dan 1852 meter (1 NM) van de route is afgeraakt, klimt eerst naar de voor hem geldende minimum vlieghoogte en zet de vliegoefening pas voort als hij op de route is teruggekeerd. Wordt tijdens de manoeuvre gevlogen binnen een luchtverkeersleidingsgebied dan worden de voor dat gebied geldende voorschriften in acht genomen

## Wetstechnische informatie Regeling VFR-nachtvluchten en minimum vlieghoogten voor militaire luchtvaartuigen

**Algemene informatie**

**Eerst verantwoordelijke ministerie:** Defensie

**Citeertitel:** De citeertitel is in de regeling vastgesteld

**Soort regeling:** Ministeriële regeling

**Departementaal kenmerk:** CWW94/171

**Identificatienummer:** BWBR0007141

**Informatie geldend op 04-02-2013**

**Grondslagen voor deze regeling**

Artikelen 44, 45 en 56, Luchtverkeersreglement

**Wetsfamilie**

Wet luchtvaart

Luchtverkeersreglement

Regeling VFR-nachtvluchten en minimum vlieghoogten voor militaire luchtvaartuigen

# Werkelijke Ligging laagvliegroute 10

De Wet luchtvaart stelt regels omtrent de bescherming van de openbare veiligheid bij het gebruik van het luchtruim en de bevordering van de veilige, ordelijke en vlotte afwikkeling van het luchtverkeer en dat het tevens wenselijk is om de burgerlijke luchtverkeersbeveiliging onder te brengen in een zelfstandig bestuursorgaan.

De werkelijke ligging van laagvliegroute 10 is vastgelegd door de LVNL in
**Aeronautical Information Publication** het AIP, zie onderstaande informatie en wet- en regelgeving.

## Luchtruimvisie Bijlagerapport 1 maart 2012
## Huidige inrichting en beheer van het Nederlandse luchtruim.

http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2012/09/10/luchtruimvisie-bijlagerapport-1-huidige-inrichting-en-beheer-van-het-nederlandse-luchtruim.html

**pagina 32** | Bijlagerapport 1 – Huidige inrichting en beheer van het Nederlandse luchtruim.

De Luchtruimvisie vormt de visie van het Rijk en de luchtverkeersdienstverleners op het toekomstig gebruik, de inrichting en het beheer van het Nederlandse luchtruim. Gezien de complexiteit van de beleidsvraagstukken heeft het Rijk een aantal Bijlagerapporten opgesteld die meer informatie en inzicht geven in het huidige en toekomstige gebruik, de inrichting en het beheer van het Nederlandse luchtruim. In dit Bijlagerapport 1 bij de Luchtruimvisie vindt u meer informatie over de wijze waarop het Nederlandse luchtruim momenteel is ingericht en wordt beheerd. Daarbij wordt algemene informatie gegeven over de ontwikkeling van de civiele en militaire luchtvaart en de verschillende luchtruimlagen en onderdelen die gezamenlijk de hoofdstructuur vormen van het Nederlandse luchtruim.

Ten behoeve van militaire trainingsvluchten op lage hoogte is in Nederland een aantal laagvlieggebieden (GLV) en laagvliegroutes (Link routes) aangewezen. Deze gebieden en routes zijn gepubliceerd in het AIP. In deze gebieden mag in afwijking van de standaard minimum vlieghoogte lager worden gevlogen. In de GLV’s is laagvliegen tot een minimum van 100 voet of zoveel lager als noodzakelijk (volgens de vluchtopdracht) toegestaan. In de Link routes is een minimum hoogte van 250 voet toegestaan.
De laagvlieggebieden zijn niet afgesloten voor overig luchtverkeer, zij staan op de kaart vermeld als aandachtsgebied voor andere luchtvarenden dat daar niet-standaard vliegbewegingen plaatsvinden.
Defensie heeft recent aan de Tweede Kamer aangegeven dat de specifieke laagvliegbehoefte voor helikopters in Nederland met een kwart vermindert tot maximaal 7500 uur per jaar. Het laagvliegen in deze gebieden wordt gecombineerd met andere militaire oefeningen die zich tot grotere hoogte uitstrekken in het *betreffende gebied.*

*Fig 24: Laagvlieggebieden (GVL) in Nederland.*

De Luchtruimvisie maart 2012 is een uitgave van:
**Het Ministerie van Infrastructuur en Milieu en Ministerie van Defensie in samenwerking met: Luchtverkeersleiding Nederland (LNVL) en Maastricht Upper Area Control (MUAC)**

**Wet luchtvaart**

**Hoofdstuk 5. Luchtverkeer, luchtverkeersbeveiliging en luchtverkeersbeveiligingsorganisatie**

**Titel 5.2. Bepalingen met betrekking tot het verlenen van luchtverkeersdiensten**

**§ 5.2.1. Het verlenen van luchtverkeersdiensten**

**Artikel 5.12**

**1.** Luchtverkeersdiensten worden verleend in het belang van de algemene luchtverkeersveiligheid en een veilig, ordelijk en vlot verloop van het luchtverkeer.

**2.** Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur kunnen regels worden gesteld met betrekking tot de wijze waarop luchtverkeersdiensten worden verleend.

**Artikel 5.13**

- 1. Binnen het vluchtinformatiegebied Amsterdam kunnen luchtverkeersdiensten worden verleend door:
  - a. de LVNL.
  - b. Onze Minister van Defensie;

- 2. Onze Minister van Verkeer en Waterstaat en Onze Minister van Defensie tezamen wijzen de gebieden waarbinnen en het luchtverkeer waaraan de in het eerste lid genoemde instanties luchtverkeersdiensten verlenen, aan.

Vluchtinformatie gebied Amsterdam (FIR) strekt zich uit boven het Nederlandse grondgebied en een groot deel van de Noordzee.
info http://www.lvnl.nl/nl/over-ons/luchtverkeersleiding/luchtverkeersleiding.html

**Titel 5.3. De luchtverkeersbeveiligings-organisatie**

**§ 5.3.1. De LVNL**

**Artikel 5.22**

- **1.** Er is een organisatie voor het verlenen van luchtverkeersdiensten. Hij heeft rechtspersoonlijkheid.

- **2.** Op de in het eerste lid bedoelde organisatie is de Kaderwet zelfstandige bestuursorganen van toepassing, met uitzondering van de artikelen 15 en 18 van die wet.

Toelichting : Kaderwet zelfstandige bestuursorganen wil zeggen

## Wet van 2 november 2006, houdende regels betreffende zelfstandige bestuursorganen (Kaderwet zelfstandige bestuursorganen)

- **Hoofdstuk 1. Algemeen**
- **Artikel 1**
- In deze wet wordt verstaan onder:
- a. zelfstandig bestuursorgaan: een bestuursorgaan van de centrale overheid dat bij de wet, krachtens de wet bij algemene maatregel van bestuur of krachtens de wet bij ministeriële regeling met openbaar gezag is bekleed, en dat niet hiërarchisch ondergeschikt is aan een minister;
- b. Onze Minister: Onze Minister wie het aangaat.

**§ 5.3.2. Taken van de LVNL**

**Artikel 5.23**

- **1.** De LVNL is, ter bevordering van een zo groot mogelijke veiligheid van het luchtverkeer in het vluchtinformatiegebied Amsterdam, belast met de volgende taken:

  - a. het verlenen van luchtverkeersdiensten;
  - b. het verlenen van communicatie-, navigatie- en plaatsbepalingsdiensten;
  - c. het verlenen van luchtvaartinlichtingendiensten en het uitgeven van luchtvaartpublicaties en luchtvaartkaarten;
  - d. het verzorgen of doen verzorgen van opleidingen ten behoeve van luchtverkeersbeveiliging en het verlenen van luchtvaartnavigatiediensten;
  - e. het adviseren van Onze Minister van Verkeer en Waterstaat alsmede Onze Minister van Defensie betreffende aangelegenheden op het gebied van de luchtverkeersbeveiliging en het verlenen van luchtvaartnavigatiediensten;
  - f. het verrichten van andere bij of krachtens deze wet opgedragen taken.

Verder zegt het **Luchtverkeersreglement**

**Artikel 2. Bevoegdheid LVNL**

Voor zover de LVNL beslissingen neemt ingevolge de bij of krachtens dit besluit verleende bevoegdheden die mede betrekking hebben op het militaire luchtverkeer handelt zij in overeenstemming met Onze Minister van Defensie.

**Artikel 60. Het verstrekken van inlichtingen vóór de vlucht**

Ten behoeve van de vluchtvoorbereiding en de vluchtuitvoering verstrekt de LVNL vóór de vlucht de volgende luchtvaartinlichtingen:

a. een geïntegreerd pakket luchtvaartinlichtingen bestaande uit de volgende publikaties:
   1. een luchtvaartgids;
   2. wijzigingslijsten op de luchtvaartgids;
   3. aanvullingslijsten op de luchtvaartgids;
   4. berichten aan luchtvarenden;
   5. circulaires voor de luchtvaart;
   6. mededelingen aan Nederlandse luchtvarenden en eigenaren van luchtvaartuigen;

b. luchtvaartkaarten;

c. luchtvaartmeteorologische inlichtingen

**Artikel 64. Publikatie**

**1.** Van krachtens dit besluit gegeven ontheffingen wordt mededeling gedaan in de *Staatscourant*.

**2.** De LVNL doet mededeling aan luchtvarenden van deze en overige krachtens dit besluit gegeven bepalingen door middel van de daartoe bestemde luchtvaartpublikaties als bedoeld in artikel 60, onder *a* .

Eén van de taken van LVNL is het uitgeven van luchtvaartpublicaties en luchtvaartkaarten en het verlenen van luchtvaartnavigatiediensten. In de Aeronautical Information Publication, de gids voor gebruikers van het Nederlandse burgerluchtruim en de Nederlandse luchthavens, staan alle regels voor het gebruik van Schiphol en het omringende luchtruim. Deze procedures dienen in de eerste plaats de veiligheid. Door te werken met vastgestelde procedures wordt de veiligheid gewaarborgd.

In het AIP worden de route punten van laagvliegroute 10 als volgt weergegeven:

## ENR 5.2 MILITARY EXERCISE AND TRAINING AREAS AND ADIZ

### 2 MILITARY LOW FLYING ROUTES

| Name of the area and lateral limits | Upper limit<br>Lower limit | Remarks and time of ACT |
|---|---|---|
| 1 | 2 | 3 |
| **Link route 10**<br>52°04'30"N 006°44'00"E;<br>52°14'40"N 006°39'30"E; | 1000 ft AGL<br>250 ft AGL | |
| 52°17'30"N 006°38'30"E;<br>52°25'00"N 006°36'30"E; | 1000 ft AGL<br>1000 ft AGL | Low flying exercises with military jet and transport aircraft. The route will only be flown in the indicated direction.<br>VMC |
| 52°36'40"N 006°33'00"E;<br>52°44'00"N 006°42'00"E;<br>53°03'00"N 007°13'30"E. | 1000 ftAGL<br>250 ftAGL | |

Hierbij valt op dat conform het AIP link route 10 uit 7 route punten bestaat, dus een extra route punt, geel gemarkeerd, t.o.v. de 6 route punten waarvan overheid en initiatiefnemers zijn uitgegaan, zie pagina 1.

Het effect dat dit extra route punt heeft op de ligging van laagvliegroute 10 ten opzichte van de ligging uitgaande van 6 route punten is te zien op de kaarten op pagina 7,8 en 9.

Kaart met route punten, bij de witte pijl staat het zevende, geel geaccentueerde, route punt uit het AIP.

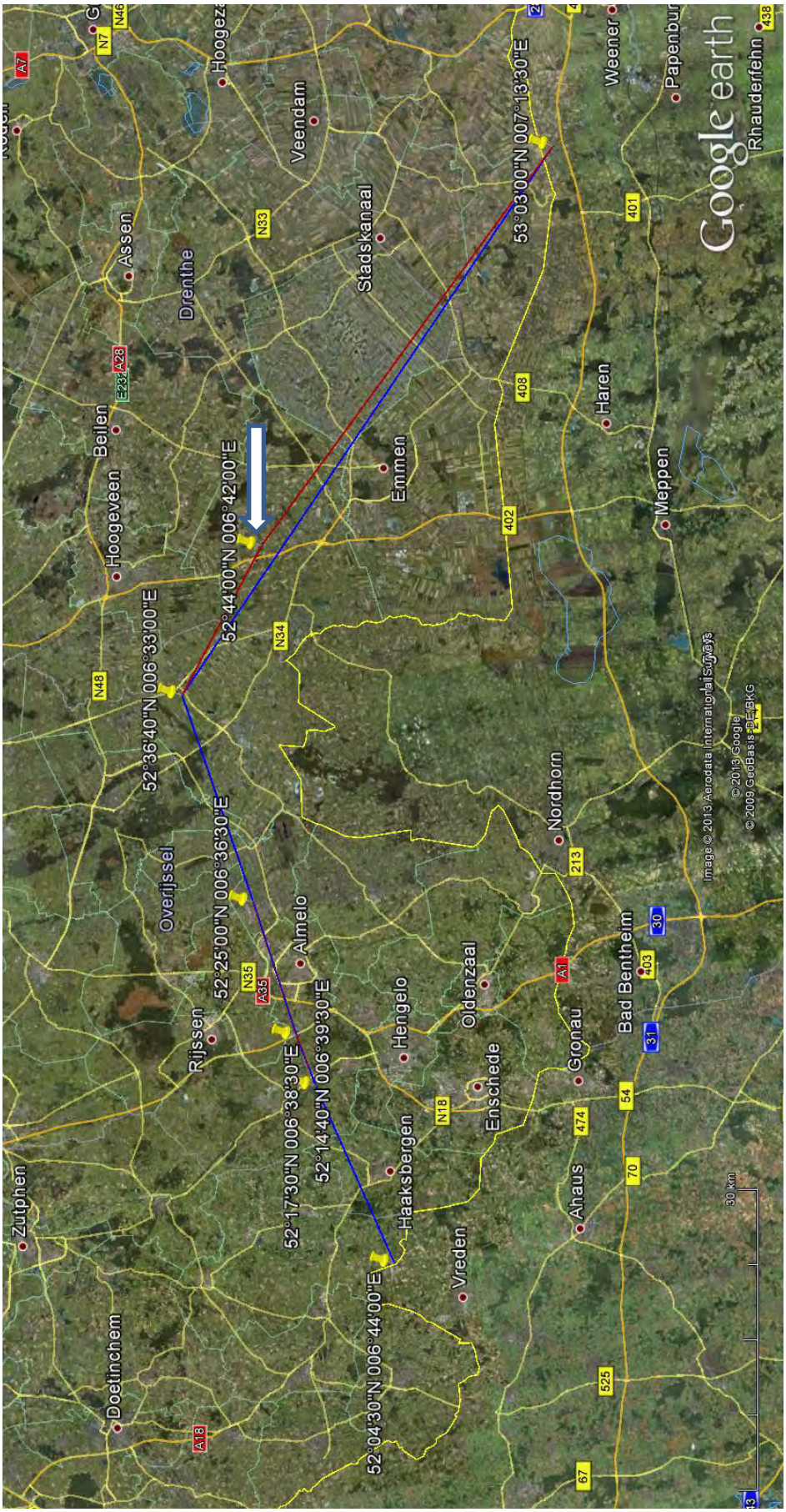

Er is inmiddels van zowel LVNL als ook van Ministerie van defensie van de Staf Officier Luchtverkeersleiding-Sectie Air Operations Luchtstrijdkrachten en van Commando Luchtstrijdkrachten (CLSK) - Air Operations de bevestiging gekomen dat de route punten zoals deze in het AIP worden opgegeven correct zijn.

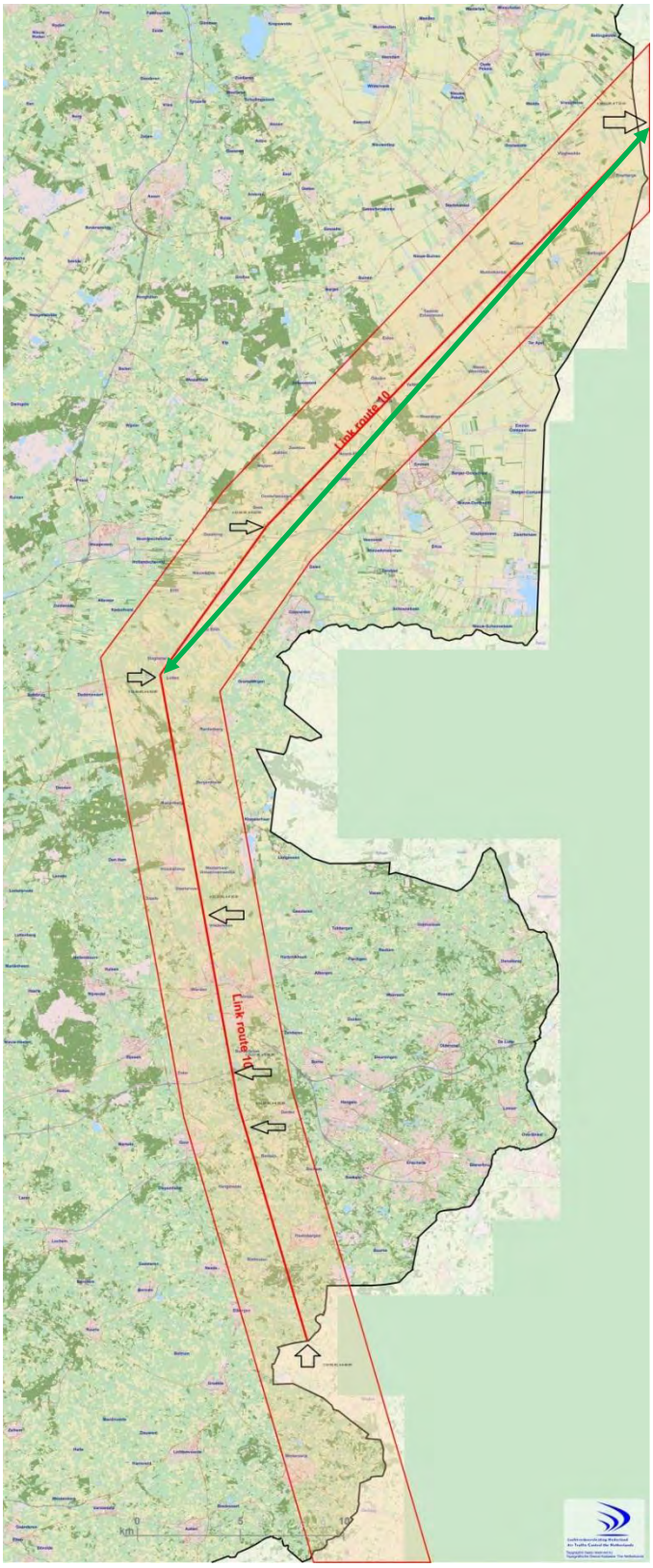


De route punten op hiernaast afgebeelde kaart middels zwarte pijlen en verbonden middels de rode hartlijn komen exact overeen met de zeven route punten zoals in de AIP publicatie staat aangegeven. De kaart is van de LVNL-OHD, de Operational help desk Air Traffic Control the Netherlands.

http://www.lvnl-ohd.nl/maps/maps_hq/link_route_10_hq.jpg

De groene lijn geeft de hartlijn aan van het laatste stuk van de laagvliegroute zoals aangenomen door overheden en initiatiefnemers.

Op de kaart is een zone van 5 km te zien naast de hartlijn van de laagvliegroute, Deze heeft betrekking op de regeling kabelvliegers en kleine ballons.

**Regeling kabelvliegers en kleine ballons**

**Artikel 1. Begripsbepalingen**

1. In deze regeling wordt verstaan onder:

a. *kabelvlieger :* een toestel, zwaarder dan lucht en niet voorzien van een voortstuwingsinrichting, dat door middel van (een) ankerkabel(s) of lijn(en) is verbonden met het aardoppervlak;

**Artikel 2. Kabelvliegers en kleine kabelballons**

Een kabelvlieger  of kleine kabelballon wordt niet gebruikt:

a. boven een hoogte van 100 meter boven grond of water;
b. binnen een afstand van 3 km van de grens van luchthavens en zweefvliegterreinen;
c. binnen een afstand van 5 km van de grens van gecontroleerde luchthavens;
d. binnen burger laagvlieggebieden, militaire laagvlieggebieden en binnen een afstand van 5 km van militaire laagvliegroutes.

Op onderstaand detailkaartje is de rode hartlijn de hartlijn van laagvliegroute 10 volgens AIP, de blauwe hartlijn de hartlijn van laagvliegroute 10 volgens overheden en initiatiefnemers.

Ook in **Staatscourant nr. 23224 van 29 december 2011** wordt de begrenzing van laagvliegroutes weergegeven.
Artikel 2.1 (aanwijzing terreinen, gebieden en installaties) tiende lid zegt : Als begrenzingen van de laagvliegroutes voor jacht- en transportvliegtuigen, bedoeld in artikel 2.6.2, tiende lid, van het besluit, worden aangewezen de in bijlage 11 vermelde begrenzingen. De bijbehorende kaarten zijn te vinden op: Staatscourant, nr. 24012.
**In de toelichting staat :**
**Algemeen**
Deze Regeling algemene regels ruimtelijke ordening is gebaseerd op het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (hierna: Barro). In titel 2.6 van het Barro is bepaald dat bij ministeriële regeling verschillende militaire terreinen, gebieden, objecten en zones worden aangewezen, waar gemeenten bij de vaststelling van bestemmingsplannen rekening mee moeten houden. In deze regeling wordt daar uitvoering aan gegeven.

***Tiende lid*** In Nederland zijn voor het militaire luchtverkeer laagvliegroutes voor jachtvliegtuigen en transport-vliegtuigen, laagvliegroutes voor lesvliegtuigen en helikopters en laagvlieggebieden voor helikopters aangewezen. Onder de laagvliegroutes voor jachtvliegtuigen en transportvliegtuigen, die een strook beslaat van 1852 meter aan beide zijden van de middellijn van de route, mag niet hoger worden gebouwd dan 40 meter. Voor de overige laagvliegroutes en laagvlieggebieden gelden geen planologische beperkingen.

**Staatscourant, nr. 24012**, kaartbladen bij Bijlage 2, 3, 6, 8, 8-4 en 11 van de Regeling algemene regels ordening.

**Bijlage 11.1 bij Regeling algemene regels ruimtelijke ordening**

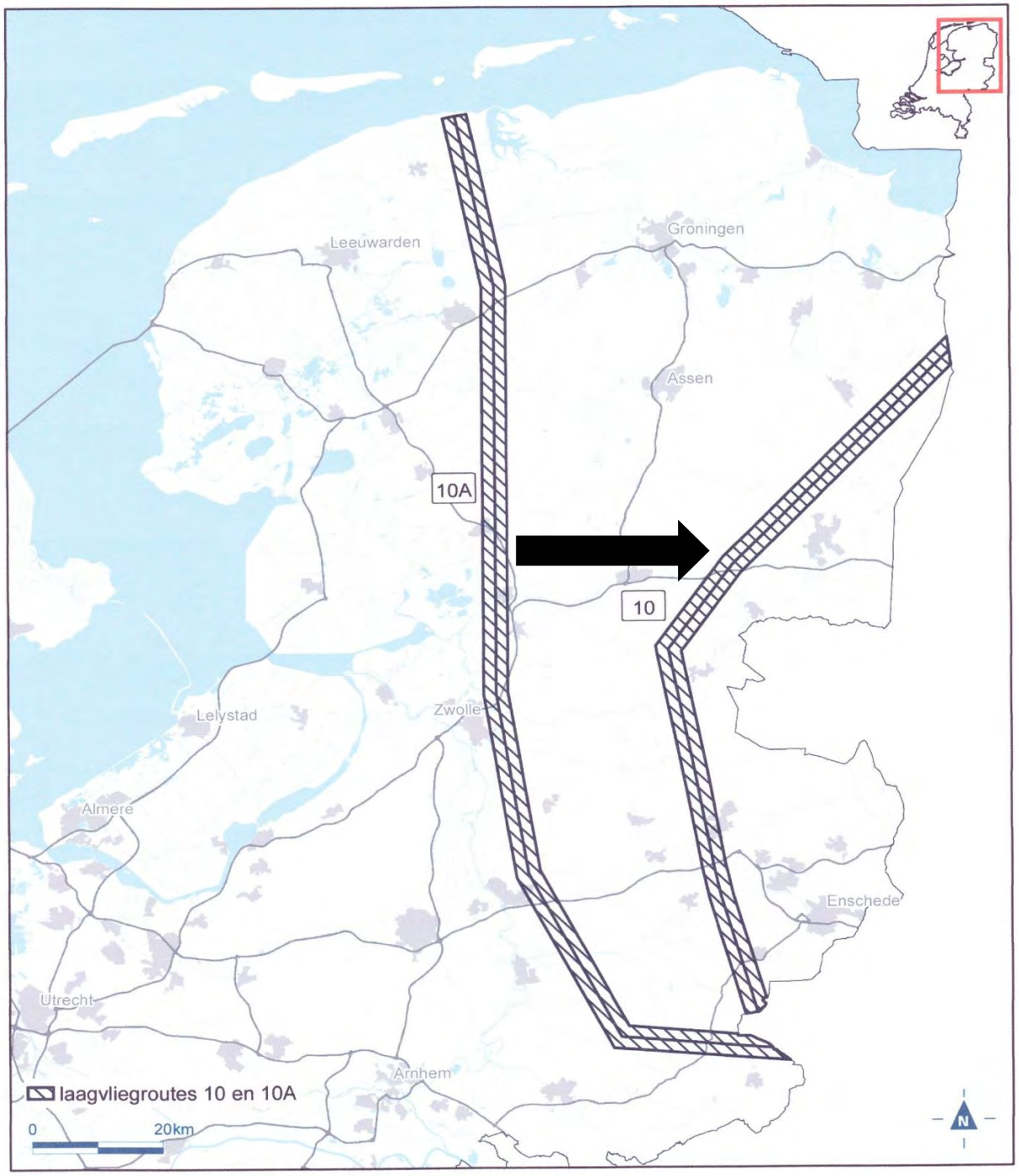


Kaart militaire laagvliegroutes voor jacht- en transportvliegtuigen

Op de in bijlage 11 weergegeven kaart militaire laagvliegroutes voor jacht- en transportvliegtuigen is het zevende route punt duidelijk te herkennen, zie zwarte pijl.

Kaart voor vliegers uitgave 2013, ook hier het zevende routepunt

Bovenstaande kaart is een kaart van de provincie Groningen met hierop geprojecteerd de belemmeringkaart van Drenthe, hierop is te zien dat provincie Groningen zijn huiswerk beter heeft gedaan, deze kaart geeft de juiste ligging van laagvliegroute 10 aan. Er is heel duidelijk te zien dat de laagvliegroute op beide kaarten niet op elkaar aansluit.

Uitsluitend onder laagvliegroutes voor jacht- en transportvliegtuigen geldt een bouwbeperking. Een laagvliegroute is als zodanig aangewezen krachtens artikel 45 van het Luchtverkeersreglement met inbegrip van een strook van 1852 meter aan beide zijden van de krachtens het Luchtverkeersreglement aangegeven middenlijn van de laagvliegroute die tezamen de totale breedte van de laagvliegroute van 3704 meter heeft. Op deze route mag op een hoogte van 75 meter worden gevlogen (250 voet). Dat betekent dat onder deze route niet hoger mag worden gebouwd dan 40 meter.

**Besluit algemene regels ruimtelijke ordening Geldend op 07-02-2013**

**Titel 2.6. Defensie**

**Afdeling 2.6.1. Algemene regels militaire objecten en civiele inrichtingen voor activiteiten met explosieven**

*Artikel 2.6.1. (begripsomschrijvingen)*

In deze titel en de daarop berustende bepalingen wordt verstaan onder:

*laagvliegroute_ voor jachtvliegtuigen en transportvliegtuigen:* gebied als bedoeld in artikel 2.6.10;

*Artikel 2.6.10. (beperkingen in verband met militaire laagvliegroute_s jacht- en transportvliegtuigen)*

Bij de eerstvolgende herziening van een bestemmingsplan dat betrekking heeft op een laagvliegroute_ voor jacht- en transportvliegtuigen worden geen bestemmingen opgenomen die het oprichten van bouwwerken met een hoogte van meer dan 40 meter te meten vanaf het maaiveld mogelijk maken.

# Conclusie

Ligging van laagvliegroute 10 waarvan Overheden en Initiatiefnemers uitgaan is niet correct, exacte ligging is conform AIP publicatie.

Dit betekend dat ons inziens locatie 2e Exloërmond Zuid vanwege ligging laagvliegroute, bebouwing zone en invloedzone Lofar niet kan worden gerealiseerd. Het kiezen van een andere locatie nabij 2$^{e}$ Exloërmond zal mogelijk ook direct invloed hebben op locatie Nieuw Buinen Zuid en locatie Gasselterboerveen.

Ook de regeling kabelvliegers en kleine ballons waarin wordt aangegeven dat deze binnen burger laagvlieggebieden, militaire laagvlieggebieden en binnen een afstand van 5 km van militaire laagvliegroutes niet gebruikt mogen worden dient volgens ons nader te worden bekeken. Mogen er binnen deze afstand van 5 km wel windturbines met een hoogte van 200m worden geplaatst?

Bij het uitzoeken van de exacte ligging van laagvliegroute 10 kom je bij de diverse overheden, provincies en gemeentelijke instelling allerlei tegenstrijdige informatie tegen. Deze tegenstrijdige informatie bij de diverse overheden baren ons als burger en inwoner van dit gebied, “onder de laagvliegroute”, grote zorgen ten aanzien van overlast, gezondheid, veiligheid, welzijn, leefbaarheid en toekomst van dit gebied.

Afgezien van overlast, gezondheid en veiligheid is ook ten aanzien van de plannen voor windpark “De Drentse Monden” uitgegaan van deze tegenstrijdige en onvolledige informatie. Dit alles zorgt voor grote onrust onder de bevolking van de Veenkoloniën. Blijkbaar is het in dit land toegestaan om, onder het mom van MILIEU en CO2 reductie, met steun van de overheid een kleine groep belanghebbenden een aantal elementaire, in de grondwet vastgelegde grondrechten van een grote groep bewoners aan te tasten.

Artikel 21 van de grondwet :
**De zorg van de overheid is gericht op de bewoonbaarheid van het land en de bescherming en verbetering van het leefmilieu.**

J. Hommes, Tweede Exloërmond
J.M. Strating, Nieuw Buinen

## Statengriffie

**Van:** J. <joophommes@ziggo.nl>
**Verzonden:** donderdag 28 februari 2013 21:37
**Aan:** Dhr. W. Huizing; 'Hans Strating'
**CC:** Henk Brink (h.brink@borger-odoorn.nl); pvdveen@aaenhunze.nl; Gortmaker, Henk; Numan, Moira; j.olst@emmen.nl; Dhr. E. Diekema; Jacob Bruintjes; reinmunniksma@planet.nl
**Onderwerp:** Antw: Laagvliegroute

Geachte heer Huizinga,

we zijn met onderstaande reactie zeer zeker niet voldoende geïnformeerd, we zullen ons beraden op een passende antwoord op uw reactie.

Met vriendelijke groet

J. Hommes

Op 02/28/13, **"Dhr. W. Huizing"** <W.Huizing@drenthe.nl> schreef:
Geachte heren Strating en Hommes,

Vorige week zond u mij het resultaat van uw onderzoek naar de ligging van de laagvliegroute in de gemeente Borger-Odoorn. Ik heb u medegedeeld dat ik het zou doorzenden naar het ministerie van Defensie met het verzoek daarover een oordeel te geven. Inmiddels heb ik een reactie ontvangen die ik hieronder heb weergegeven.

De militaire laagvliegroute nr. 10 is vastgelegd in de "Regeling VFR-nachtvluchten en minimum vlieghoogten voor militaire luchtvaartuigen" (Staatscourant 251 van 29 december 1994). In deze regeling zijn de exacte coördinaten van de hartlijn van de route genoemd. Er geldt een navigatietolerantie van 1 nautische mijl (1852 meter) ter weerszijden van die hartlijn. De breedte van de route bedraagt dus 2 maal 1852 meter is 3704 meter. Op de route mag met militaire luchtvaartuigen worden gevolgen op een minimum hoogte van 75 meter Onder de 3704 meter brede strook geldt een maximale obstakelhoogte van 40 meter. Buiten de route gelden geen restricties. De hierboven aangegeven route is de afgelopen jaren door de Defensie in het kader van het vooroverleg over gemeentelijke en provinciale ruimtelijke plannen bekend gesteld aan de betreffende gemeenten en provincies en is gehanteerd bij de beoordeling van bouwplannen voor hoge obstakels zoals windmolens en hoge antennemasten.
De kaart is ook verstrekt aan de initiatiefnemer van het windpark Drentse Monden. Daarbij is vastgesteld dat de route voor een klein deel overlapt met het zoekgebied van het windturbinepark. De initiatiefnemer van het windpark heeft aangegeven bij de detaillering van het windpark rekening te zullen houden met de laagvliegroute. Zodra er een inrichtingsplan met coördinaten van de te plaatsen turbines bekend is, zal dat aan Defensie worden voorgelegd, om zeker te stellen dat de windturbines (en de overdraai) niet binnen de laagvliegroute (de 3704 meter brede strook) valt. In de notitie reikwijdte en detailniveau van de MER van het windpark is eveneens aangegeven, dat bij de uitwerking van het plan rekening gehouden zal worden met de laagvliegroute.
Naar aanleiding van de ter visie legging van de provinciale en gemeentelijke Gebiedsvisie windenergie Drenthe hebben diverse bewoners van het gebied vragen over de ligging van de laagvliegroute gesteld aan Defensie. In reactie daarop is door Defensie aangegeven dat zowel in de plannen van de initiatiefnemer als in de provinciale gebiedsvisie rekening gehouden wordt met de beperkingen van de laagvliegroute.
Naar aanleiding van de in het gebied ontstane commotie is wel vastgesteld dat in de Regeling algemene regels ruimtelijke ordening (RARRO, 9 december 2011) een foutief kaartje van de laagvliegroute is opgenomen. Volgens dit kaartje zou de laagvliegroute in Zuid-Oost- Drenthe een extra knik hebben. Naar nu is gebleken heeft de Luchtmacht de afgelopen jaren de route met de extra knik gehanteerd in de vluchtplannen van de vliegers en is er ook daadwerkelijk volgens die route gevlogen. De reden hiervoor is dat op deze wijze zo veel als mogelijk woonkernen en bijvoorbeeld ook het attractie en vakantiepark Slagharen werden gemeden. Daarbij is gebruik gemaakt van de manoeuvreerruimte (1852 meter) ter weerszijde van de hartlijn van de in de VFR-regeling vastgelegde route. Onbedoeld is deze route vervolgens in het RARRO terecht gekomen, waarbij ter weerszijden van de gevlogen route een strook van 1852 meter is aangegeven. Inmiddels is het Ministerie van Defensie in overleg met het Ministerie van Infrastructuur en Milieu om de aldus ontstane fout te herstellen. Er wordt naar gestreefd deze correctie door te voeren bij de eerstvolgende herziening van het RARRO, die naar verwachting nog voor 1 juli 2013 zal uitkomen.

Ik hoop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,

mr. ing. Willem Huizing
beleidsbesturing duurzame ontwikkeling, klimaatverandering en energie
Provincie Drenthe
Postbus 122, 9400 AC Assen
0592365807
0646382086
w.huizing@drenthe.nl
www.drenthe.nl

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
17 april 2013

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de statenadviseur mede te delen.*

## *Samenvatting*

# van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

gehouden op 27 maart 2013

WOENSDAG STATENDAG

# SAMENVATTING

## Vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

**Woensdag 27 maart 2013**

*U kunt de agendavoorstellen en de ingezonden brieven, evenals de samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

De lijst met toezeggingen tot en met de vergadering van 27 maart 2013 (*deze vergadering)* is als bijlage opgenomen bij deze samenvatting.

**Aanwezig:**
A. Huizing (voorzitter)
Mevrouw M. Bakker (PvdA)
H. Beerda (PvdA)
A.A.P.M. van Berkel (PVV)
J.A. van Berkum (CU)
J.A. van Dalen (D66, vv. mevrouw Van der Tol)
R. Fokkens (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
J.N. Kuipers (GL)
F.W. van Lookeren Campagne (D66)
mevrouw W.M. Meeuwissen-Dekker (VVD)
J.M.L. van Middelaar (SP)
F. van Rhee (Groep van Rhee)
mevrouw L.A. Smits (SP)
J.L. Stel (VVD)
mevouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
mevrouw M.C.J. van der Tol (D66)
Th.J. Wijbenga (CDA)

**Afwezig:**
D.B. Dijkstra (CDA)
mevrouw G.M. van Dinteren (GL)
A. Timmerman (VVD)
A. Vorenkamp (PVV)

mevrouw R. Veenstra, statenadviseur

**Voorts aanwezig de leden van GS:**
H. vd Boer (VVD)
H. Brink (VVD)
R. Munniksma (PvdA)

**1. Opening**

De voorzitter opent de vergadering. De heer Klaver (CDA) vervangt de heer Dijkstra (CDA)
Een hartelijk welkom voor de heren van der Bij en van den Bergs van de Noordelijke Rekenkamer.
Ook welkom worden geheten de insprekers; de heer Buskes bij agendapunt 7, de heer Fidom bij agendapunt 9 en de heer de Vries bij agendapunt 10.

**2. Vaststelling van de agenda**

De agenda wordt ongewijzigd vastgesteld.

**3. Samenvatting vergadering 13 februari 2013 en de lijst van toezeggingen**

Samenvatting wordt conform vastgesteld.
De lijst van toezeggingen wordt aangepast. Een actueel overzicht hiervan is achter de samenvatting gevoegd.

**4. Ingekomen stukken**

A Lijst

A.4 Stand van zaken 100.000 woningenplan, PvdA wil dit meenemen bij agendapunt 7

A.5 Brief 27 februari Evaluatie DEO, De fractie van SP geeft aan dat de commissie zoals afgesproken t.z.t. het jaarverslag van DEO wil ontvangen.

A.6 Afstemming regionale woningbouwontwikkeling agenderen voor vergadering van 8 mei

A.7 Comité vd regio's, voorstel agenderen voor de vergadering van 8 mei, De fractie van SP vraagt of werkgroep Dreun hier een voorzet voor moet gaan geven. De voorzitter geeft aan dit voor te leggen aan het presidium.

A.8 Tussenrapportage Actualisatie netwerkanalyse, ter voorbereiding van de bijeenkomst op 8 april2013
De PvdA fractie wil A1, Brief 12 februari ontwikkelingen Studenten OV kaart en B3, Brief van OV-loket van 12 februari betrekken bij agendapunt 8.

B lijst

B.8. Gemeente De Wolden, subsidie internet, betrekken bij agendapunt 10.

B.9. Brief van SNN, RIS3 voortgang Europese Programma's, betrekken bij agendapunt 6,
De fractie van SP geeft aan dat het onderwerp is gelinkt aan de werkgroep Dreun, graag de mening van Dreun hierover.

B.10 E-mail van de heer Muijzert, in handen stellen van GS, liggen ter inzage in de leeskamer

B.12 Brief vd heer Buskes, betrekken bij agendapunt 9

**5. Rondvraag**

Er is geen rondvraag binnengekomen.

**6. IPO-, SNN- en EU- aangelegenheden**

**IPO:** Geen opmerkingen

**SNN:** Ingekomen stukken B9 en B11. De besluitenlijst staat geagendeerd voor de B&F-vergadering van 10 april a.s.

**EU- aangelegenheden:** Geen opmerkingen

**Statenstukken/brieven**

7. **Rapport Energie in beweging, van zaaien naar oogsten van de Noordelijke Rekenkamer (NRK)**
De heer van der Bij van bestuur NRK licht het rapport kort toe. Daarnaast is de heer Van den Bergs aanwezig voor beantwoording van eventueel inhoudelijk technische vragen

De heer van der Bij geeft aan dat duurzame energie een actueel thema is. Er is al een eerder een informatieve bijeenkomst geweest voor de statenleden. Het is niet de intentie van de rekenkamer een waardeoordeel te geven maar kijkend naar de doelstellingen beoordelen of deze wel of niet gehaald zijn.
De fractie van de SP vraagt of de conclusie van de NRK, namelijk dat van de 95 miljoen die isuitgegeven niet nagegaan kan worden of die efficiënt is besteed juist is en of dit komt omdat er geen goede 0-meting geweest zodat de effecten niet meetbaar zijn?
De heer van der Bij geeft aan dat er geen integrale evaluatie is geweest. Er is geen twijfel over de rechtmatigheid. Wel is niet na te gaan of de doelmatigheid juist is geweest.

Op dit agendapunt heeft zich aangemeld als inspreker; de heer Buskes. (bijdrage van de heer Buskes is bij de samenvatting gevoegd).

<u>Samenvattende reactie van de fracties</u>
Gedegen rapport met de conclusie er is veel gezaaid en niet alles is opgekomen. Er is veel aan branding gedaan maar te weinig geproduceerd. Belangrijk hierbij is het creëren van draagvlak. Een derde van de plannen is gerealiseerd. Belangrijk is realiteitszin en de juiste focus. Voorstel om de brief met plannen van de Natuur en Milieu Federatie meenemen in de discussie en in de overwegingen van GS. Goed naar de aanbevelingen kijken en kwantificeren. Het geld is mede nodig geweest om het denken in beweging te zetten. Het is belangrijk om te evalueren en informeren. Een aantal aanbevelingen is al in het programma Klimaat & Energie terug te vinden. Realistisch zijn in de doelen maar ook monitoren en eventueel bijsturen

Verder geven de fracties aan dat:
PvdA: Vindt de conclusie van de NRK te ver gaan. Er is een brede concensus om iets aan het klimaat te doen, het probleem zit bij de uitvoering. Het rapport is kritisch over Energy Valley, de PvdA spreekt ondernemers die tevreden zijn over Energy Valley. De woningcorporaties hebben hun doelstellingen wel bereikt. Over Green Deals is de rekenkamer nogal gereserveerd. In Drenthe is het juist wel mogelijk op kleine schaal veel voor elkaar krijgen. Het grootste probleem is geen werk, dus niet ambitie bijstellen maar iets doen op gebied van duurzame energie en op het gebied van werk.
CDA: Geeft aan dat de evaluatie van het eigen uitvoeringsprogramma Drenthe wel goed is gedaan en ook zijn de staten goed geïnformeerd. De NRK pleit ervoor ten koste van de branding meer in de uitvoering te doen. Uitvoering wel doen maar niet ten koste van de branding. Juist in economisch mindere tijden is het belangrijk de boodschap te herhalen. De omgeving verandert continue, bijvoorbeeld schaliegas, hier snel op inspringen. Meer kijken naar de integraliteit. Nog meer inzetten op zonneenergie.
VVD: Geen beeld van wat er wel en niet is gebeurd. Wat hebben we besteed , wat is het resultaat en wat hebben we wel en niet gehaald. Monitoren is belangrijk.
SP: Geeft aan dat niet goed is na te gaan of het geld efficiënt is besteed en vraagt GS het nogmaals terug laten komen bij de volgende bespreking over energie. In het rapport staat dat er geen concrete doelen opgenomen zijn in het akkoord en geen betrouwbare centrale monitoring. Volgens de SP zijn er wel doelen opgenomen maar is er geen goede 0-meting is geweest. Hoeveel $CO_2$ reductie of hoe-

veel duurzame energie wordt er bereikt. Uit de eigen evaluatie kwam de conclusie naar voren dat er meer op economische motieven dat op milieutechnische resultaten wordt gestuurd.
PVV: falen van monitoring, veel geld uitgegeven weinig voor terug. PS was voor 2010 tegen windenergie en nu voor.
GL: Veel waarde toebedeeld aan continuïteit daar kan de Drentse Energie Maatschappij een goede bijdrage aan leveren. Vraagt zich af of de doelstelling van 14 naar 16% realistisch is. Windmolens buiten het zoekgebied moeten ook mogelijk zijn.
D66: Geeft aan dat de intenties lovenswaardig zijn, samenwerking intensiveren, werkgelegenheid, duurzame energievoorzieningen reductie CO2. Er zijn positieve dingen gebeurt: Nieuwe samenwerkingsverbanden, nieuwe projectinitiatieven (toename werkgelegenheid). Participatie van bewoners en organisaties. Hoe gaat GS nu aan het werk om die weerstand te verminderen? Hoe zit het met die opslag van de CO2 en kernafval in zoutlagen?
CU: We hebben de omstandigheden niet mee gehad, de economische ontwikkeling stokt en toch blijven we achter onze doelen staan. CU ziet nog extra mogelijkheden, windmolens van 200 megawatt kun je ook kleinschalig doen per huishouden.
Groep v Rhee: Versnelling is uitgebleven en 95 miljoen is weg. GS heeft zich begin 2013 lovend uitgelaten over de initiatieven. Hoe gaat GS garanderen dat er niet weer zoveel geld wordt verspild.

De reactie van het college van GS wordt op hoofdlijnen als volgt verwoord:
Gedeputeerde van de Boer: De reactie van het college is dat aanbevelingen en conclusies van de NRK worden overgenomen. Er wordt nu even pas op de plaats gemaakt om in realisme na te denken over; waar nu en hoe verder. Met even wordt bedoeld binnen enkele weken. Indien er een wijziging komt dan wordt het meegenomen in de voorjaarsnota. Het 100.000 woningenplan is van start gegaan in 2008 de economische situatie was toen heel anders. Gedeputeerde geeft aan dat op de vraag: hoe invulling te geven aan draagvlak bij de bevolking hierbij de brief van De Natuur en Milieu Federatie en een aantal relevante partners wordt betrokken. De weerstand is een factor waar je rekening moet houden maar er moeten wel keuzes worden gemaakt. Zoeken naar objectivering om monitoring goed te kunnen doen. Hierbij wordt rekening houden met externe informatie bronnen. Landelijk is Deo een voorbeeld hoe je vanuit de staten een initiatief waaruit revolverend vermogen zit kunt stimuleren. Goed dat vanuit de staten de combinatie duurzame energie en werkgelegenheid wordt benadrukt. Ambtelijke analyse kan leiden tot bijstelling waarbij realisme uitgangspunt is. Indien het leidt tot bijstelling dan staat dat in de teksten van de voorjaarsnota.

De voorzitter concludeert:
De aanbevelingen worden door het grootste deel van de commissie onderschreven. PVV en de groep van Rhee hebben daar nog bedenkingen bij. Draagvlak is een belangrijk thema. De brief en discussie van Natuur en Milieu Federatie speelt daarbij een belangrijke rol. Realisme moet bij de ambitie een grote rol blijven spelen.

**8. Brief van het college van Gedeputeerde Staten van 7 maart 2013 over Motievoorstel (M2013-03) Provinciale Staten over functioneren OV-bureau**

Samenvattende reactie van de fracties
Het college wordt bedankt voor het nakomen van de afspraak voor 1 april te rapporteren aan de staten. De maatregelen zijn helder uiteengezet. De staten verwachten nu wel actief geïnformeerd te worden door GS. Er worden vragen aan de gedeputeerde gesteld hoe het er nu voor staat met het weerstandsvermogen van het OV-bureau, de indexeringen en de prognoses. Welke acties lopen er nu en hoe gaat het met het weerstandvermogen van 4,5 miljoen. De motie is naar behoren uitgevoerd wel willen de fracties met GS de afspraak maken over het rapporteren middels een kwartaal rapportage.

Enkele fracties geven aan dat naar verloop van tijd de rapportages minder kunnen worden. Graag een doorkijk naar 2013 en 2014. Gevraagd wordt aan de gedeputeerde hoe het nu zit met het niet aanwezig zijn van OV-apparatuur in de belbus waardoor mensen met een abonnement gedupeerd kunnen worden.

De reactie van het college van GS wordt op hoofdlijnen als volgt verwoord:
Gedeputeerde Brink: We scoren het hoogst met de klanttevredenheid. Er is bewust voor dit bedrijfsmodel gekozen. Met de komende concessie moet er weer een keuze gemaakt worden. Er is voor gekozen om zoveel mogelijk bussen te laten rijden, en zoveel mogelijk kilometers te maken in plaats van conservatief te begroten. Dus geen reserve maar meer bussen laten rijden dit maakt je echter wel kwetsbaar. Er moet toch enige weerstand opgebouwd worden om tegenvallers op te vangen. Provincie Groningen is bereidt indien weerstandsvermogen tijdelijk niet voldoende is garant te staan door middel van een soort rekening/courant systeem. Het incident van 2011 heeft te maken met een menselijke fout. Deze fout kan nu ook bij de accountant niet meer gebeuren door nog meer te sturen, betere controle en beter volgen van de processen. Het gaat dus niet alleen om controle achteraf. Het is een aantal jaren heel goed gegaan maar het kan altijd beter. De afweging is altijd: maximaal vervoer en aan de andere kant solide beleid.
Voor wat betreft de OV-chip apparaten die niet aanwezig zijn in belbussen (600 stuks) is afgesproken, dat wanneer men maar enigszins kan aantonen dat men een abonnement heeft, men mee mag in de bus. De reiziger mag er niet de dupe van worden dat er geen apparatuur in de belbus is.
De gevraagde kwartaal rapportage zal naar de staten komen.

De voorzitter concludeert:
De motie is naar vermogen uitgevoerd. De gedeputeerde informeert de staten 1 x per kwartaal door middel van een rapportage.

**9. Brief van het college van Gedeputeerde Staten van 23 januari 2013 over Ontwikkelagenda spoor Noord-Nederland, een gezamenlijke ambitie van het SNN en NS**
Op dit agendapunt heeft zich aangemeld als inspreker; de heer Fidom. (bijdrage van de heer Fidom is bij de samenvatting gevoegd).

Samenvattende reactie van de fracties
De fracties ondersteunen de opmerkingen van de inspreker de heer Fidom. Verder wil men dat er wordt gekeken naar de mogelijkheid om van het transferium de Punt een goede aansluiting naar Groningen te maken. Nu de regiotram niet doorgaat blijft het noodzakelijk te kijken naar goede verbindingen met Groningen. Men wil graag een totale visie op het Openbaar Vervoer een stelt voor daar te zijner tijd een integrale discussie over te voeren. Ook wordt er aandacht gevraagd voor de verbinding naar Emmen en naar Duitsland. De fracties zijn tevreden dat Assen Zuid een evenementen station gaat worden. De fracties gaan mee in het voorstel van het CDA om een alarmbrief naar de woordvoerders in de 2e Kamercommissie te sturen over knooppunt Herfte. Door de fracties wordt de vraag gesteld wat de gedeputeerde doet met de opmerkingen die vandaag in de commissie gemaakt zijn. SP vraagt zich af of er nagedacht wordt over het geluid en de milieuaspecten bij het sneller rijden van de treinen.

De reactie van het college van GS wordt op hoofdlijnen als volgt verwoord:
Gedeputeerde Brink geeft in reactie op de inbreng van de inspreker aan dat er sprake was van kiezen tussen 2 opties. Of 4 treinen naar Groningen of een stoptrein in Beilen en Hoogeveen.
De ontwikkelagenda is geen visie maar een uitvoeringsagenda en geeft overzicht van het hoofdrailnet daarom staat Emmen er niet in. Bij Herfte is de moeilijkheid van “ hoe kun je overstappen in Zwolle”.

Gedeputeerde wacht af wat de kosten van Herfte zijn, dit wordt eind april inzichtelijk gemaakt door Prorail. Het niet doorgaan van de tram heeft gevolgen voor de bereikbaarheid van Groningen en het Transferium zou een knoop kunnen zijn richting Groningen maar ligt wel in een kwetsbaar gebied. Het is nu een taak voor De Regio om te kijken naar de bereikbaarheid van Groningen.
De ontwikkelagenda is ter informatie aan de staten "een stand van zaken", internationaal treinverkeer is hier geen onderdeel van. Voor de gedeputeerde is wat de staten aangeven voortdurend een vertrekpunt voor onderhandelingen. De ontwikkelagenda is een vastgestelde agenda met een uitvoeringsagenda, er kunnen echter altijd nieuwe afspraken gemaakt worden om het te actualiseren. Brief (knooppunt Herfte) van PS wordt ondersteund door GS en loopt ook via SNN en Overijssel. De gedeputeerde is bereid een discussie aan te gaan over een compleet beeld van het openbaar vervoer. De milieuaspecten met betrekking tot het harder rijden heeft de aandacht.

De voorzitter concludeert
De ontwikkelagenda wordt voor kennisgeving aangenomen. Vanuit de commissie komt de suggestie een brede discussie op te zetten rondom het OV-systeem. De heer Klaver (CDA) zorgt voor een actiebrief, samen met woordvoerders openbaar vervoer, die voor 8 april richting Den Haag gaat .

**10. Statenstuk 2013-565, Vitaal platteland**

Op dit agendapunt heeft zich aangemeld als inspreker; de heer de Vries (bijdrage van de heer de Vries is bij de samenvatting gevoegd).

Samenvattende reactie van de fracties
De fracties geven aan dat de nota "Vitaal Platteland" goed de discussie in de staten van de afgelopen periode weergeeft maar wel had men een wat verdere uitwerking verwacht. Er zijn vragen over de indeling in Lijn 1 en 2, de drie thema's die worden genoemd en hoe de financiering en criteria is van de genoemde thema's. Aantal fracties vragen zich af waarom vooral ZO- Drenthe en een gedeelte van ZW Drenthe in beeld is, waarom niet gebied overschrijdend als er ook elders goede ideeën zijn. De fracties geven aan dat men op het gebied van breedband vooral de faciliterende en coördinerende rol ziet maar dat eventueel ook sprake kan zijn van cofinanciering. Men mist hierin echter nog de visie van GS. Er moet extra aandacht komen voor aanbieders die alleen de krenten uit de pap (Cherry picking) willen halen. Ook mist men de mogelijkheden voor een revolving-fund. Aangegeven wordt dat men vaker een rapportage wil over de voortgang dit kan dan middels de bestuursrapportage. De fracties vragen zich ook af of het mogelijk is dat STAMM onderaannemer is terwijl ze ook de opsteller van de criteria is. Aantal fracties vragen wanneer het uitvoeringsprogramma komt en of de criteria die worden geformuleerd door STAMM ook terug gaat komen in de commissie.

De reactie van het college van GS wordt op hoofdlijnen als volgt verwoord:
Gedeputeerde Munniksma: De staten heeft destijds besluit genomen 26 miljoen in te zetten voor Vitaal Platteland en in de afgelopen periode zijn hierover een aantal bijeenkomsten geweest. Geprobeerd is om vanuit deze bijeenkomsten structuur te brengen in de Nota waarbij met name is gekeken wat kan van onderop gebeuren en wat zijn de grotere projecten.
Naar aanleiding van het onderzoek van de Rekenkamer is gekozen voor twee lijnen. Drenthe breed en daar waar stapeling van problemen is, primair ZO Drenthe en de plattelandsomgeving van Hoogeveen. Betreffende recreatie en toerisme groeit ZW-Drenthe op dit moment het minst.
In het kader van breedband is de 25 miljoen euro die nu beschikbaar te weinig om de infrastructuur volledig te doen. Indien de provincie wil dat de markt de aanleg voor de voorzieningen regelt kan het niet zo zijn dat ze alleen de krenten uit de pap halen. De ideeën hiervoor worden in 1e instantie bottum-up opgehaald. Uitvoeringprojecten die ook revolving-fund meenemen in de aanvraag kunnen een

extra punt krijgen bij de aanvraag. Wanneer STAMM betrokken is bij opzet/uitwerking van de criteria dan betekend het ook dat STAMM daarmee niet de hoofdaanvrager van dit project kan zijn. Op het moment dat de drie projecten; breedband, recreatie&toerisme en mobiliteit zich uitbreiden wordt ervan uitgegaan dat de financiering gezocht wordt uit lijn 1 of uit lijn 2. De selectieprocedure is in handen van het college en die zorgt ervoor dat het zo snel mogelijk tot een uitvoering komt. De criteria worden ter kennis gebracht aan de commissie OGB. Er komt een uitgebreide rapportage om de twee jaar en tussentijds wordt het meegenomen in de bestuursrapportage.
Gedeputeerde van der Tuuk praat met de commissie verder over het onderdeel I-age.

De voorzitter concludeert:
Het wordt een B-stuk.

**11. Mededelingen**
De volgende vergadering is 8 mei, vooraf is er een presentatie door de heer Hanskamp.

**12. Sluiting**
De volgende vergadering zal plaatsvinden op woensdag 8 mei 2013.

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 8 mei 2013,

, voorzitter

, statenadviseur

| Toezeggingenlijst Statencommissie Omgevingsbeleid, stand van zaken 27 maart 2013 | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Naam** | **Omschrijving** | **Startdatum** | **Einddatum** | **Stand van Zaken** |
| **Korte termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. OV- chipkaarten<br><br>+ rondvraag GL<br>OV-chip in belbus | *Gedeputeerde Brink* zegt toe dat hij zal nagaan of het juist is dat er soms verkeerde bedragen worden afgeschreven van OV-chipkaarten en of het onnodig lastig is om deze bedragen terug te vorderen. **31/10** mondelinge toelichting door de heer Brink, GPS-systeem bij omleidingen en menselijke fouten bij invoeren van een ritten zorgt voor verkeerde afschrijvingen toch gaat 98% goed. ***Gedeputeerde Brink zegt toe***<br>Gaat nogmaals aandacht voor deze problematiek vragen en bespreekt dit met het OV-bureau.<br>28/11: bij navraag van de heer Brink bij het OV-bureau, geeft deze aan dat het probleem niet speelt/bekend is<br>***9/1/2013*** *en*<br>***13/2/2013*** *gedeputeerde Brink zegt toe* er komt een antwoord via een memo<br>**13.2.2013** *gedeputeerde Brink zegt toe;*15 februari een DB vergadering, meld dan aan de staten hoe dit geregeld kan worden | 19.9.2012 | 19.12.2012<br><br>08.05.2013 | De CDA, gaat de heer Brink een aantal mails doorsturen waaruit blijkt dat het wel degelijk een probleem is<br><br>√ Lis A.2 memo H. Brink 26.3.2013 |
| 2. (PS 14/11) Aanbestedingen | *Gedeputeerde Brink* zegt toe, in het eerste kwartaal 2013 een overzicht naar de staten te sturen van de resultaten van de provinciale aanbestedingen in de laatste twee jaar<br>***27.3 2013*** *gedeputeerde Brink zegt toe:* binnenkort komt er informatie | 14.11.2012 | 27.03.2013<br><br>0.8.05.2013 | √ Lis A.2 B&F, behandeld in de commissie B&F van 10 april jl. |
| 3. 9e wijziging EHS kaart | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe:* komt in juni terug op de OGB vergadering | 13.02.2013 | 12.06.2013 | √ Is binnen, geagendeerd voor de commissievergadering OGB van 12/6/13 |
| 4. | | | | |
| | | | | |

| **Lange termijn Toezeggingen** | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 1. Evaluatie AFLO nieuwe stijl | Als in de Statenvergadering van 10 oktober 2012 wordt besloten de AFLO nieuwe Stijl te starten, zal deze rond de zomer van 2014 geëvalueerd worden. | 19.09.2012 | 23.09.2014 | |
| 2. (PS 14/11) Agro deal Noord-Nederland | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe dat zodra er meer over het initiatief bekend is (Agro deal Noord Nederland) is er terugkoppeling komt in de staten | 14.11.2012 | 08.05-2013 | |
| 3. OV- concessie (nieuw 2018) | *Gedeputeerde Brink zegt toe: Er wordt een breed traject ingezet.* De commissie krijgt een tijdsplan en er worden deskundigen ingeschakeld eventueel met een excursie. PVE komt in ieder geval in de commissie. | 09.01.2013 | 09.01.2017 | |
| **M2012-20;** Aanbestedingsvoordeel N33 | Dragen het college op;<br>-om in overleg te treden met Rijkswaterstaat, de uitvoerende aannemer, de provincie Groningen en de deelnemende gemeenten om voorstellen uit te werken om besparingen binnen het ontwerp en tijdens de uitvoering, te herinvesteren in verbeteringen op het gebied van milieu,geluid landschap (inpassing) of anderszins in en om de verdubbelde aanleg van de N33, binnen de grenzen van contractuele mogelijkheden;<br>-bij de definitieve afrekening van de verdubbeling het dan resterende Drentse del van het aanbestedingsvoordeel te laten terugvloeien naar de algemene reserve;<br>-er bij het Rijk op aan te dringen het rijksdeel niet terug te laten vloeien naar het Rijk;<br>Over de hierboven genoemde drie punten uiterlijk in januari 2013 aan de provinciale staten te rapporteren en met PS te overleggen, zodat bij de uitvoering van het werk rekening kan worden gehouden met de uitkomsten.<br><br>***9/1/2013*** *Gedeputeerde Brink zegt toe*: bereid zijn acties te delen met de commissie, Eind deze maand houdt de RWS een bijeenkomst, voorstel is om dit te combineren,<br><br>**13.2.2013** *Gedeputeerde Brink zegt toe* de commissie regelmatig op de hoogte te houden<br><br>***27.3.2013*** *gedeputeerde Brink zegt toe:* ***er komt een memo*** | 14.11.2012 | 13.2.2013<br><br>**08.05.2013** | Brief 29 november 2012, geeft nog onvoldoende antwoord<br><br>*<u>Gedeputeerde Brink</u>***:** In overleg met aannemer en partners aanleg N33 blijkt dat verdiepen van de weg (Gieten) niet te kunnen binnen tracé en contract. Wel wordt gekeken welke maatregelen de aannemer binnen het tracé /contract nog kan nemen. Met betrekking tot de geluidsproblematiek is er nieuwe wetge ving. Er wordt een berekening gemaakt van de maximale geluidsbelasting, de RWS is gehouden hierop maatregelen te nemen zodat geluid niet toeneemt.<br>*<u>De voorzitter geeft aan</u>* dat de commissie dit graag op op papier (in de vorm van een memo) zou zien |

<Gerard Fidom, spreekt in namens GroenLinks Hoogeveen, Midden Drenthe, De Wolden, Emmen, Hardenberg en Westerveld>

**Ontwikkelagenda Spoor Noord-NL**

Verleden: lobby Hgv IC-station,
Zeer brede steun: raden, staten, consumentenorganisaties, Tweede Kamer..!

In discussie met NS is gebleken: géén 'ruimte' op het spoor, daarom TOEN niet in de plannen Hanzelijn

Daarnaast is optie Doorkoppeling ter sprake gebracht, voor Hoogeveen 'second best', en voor ALLE stations op traject Zwolle-Groningen voordelig!

Opnieuw brede / nóg bredere steun! Gedeputeerde opnieuw met boodschap naar NS. Maar... Ook daarvoor teveel praktische bezwaren, zoals verschillende treinen en risico's op vertraging. Reactie: nú niet, maar in de toekomst wellicht wel....

Die toekomst is nu aangebroken. De Hanzetrein rijdt. De Ontwikkelagenda kijkt inmiddels verder naar 2025. In deze visie staan 7 zoekmogelijkheden - 'projecten' - om de trein verder te verbeteren. Op weg naar méér treinen, meer stations, sneller rijden en betere aansluitingen.
Maar in het rijtje, zoals op het schutblad van het boekje weergegeven, ontbreekt nu juist: de doorkoppelvariant..!
Deze biedt grote voordelen voor de reizigers, en kent een zeer breed draagvlak, en is zelfs door ProRail in november 2011 gepropageerd, als oplossing voor het knelpunt Herfte.

ProRail heeft een uitgesproken voorkeur voor doorkoppelen in Meppel, de zogenaamde Meppel-variant.

In een verkennend gesprek met de directie van NS Noordoost is ons gebleken dat zij welwillend staat tegenover het aanvullen van het rijtje van 7 projecten, dat nu eindigt met Station Staphorst. Dit lijstje aan te vullen met het Doorkoppelen van Sprinters als IC naar de Randstad.
"Mits daar politiek/bestuurlijk draagvlak voor is."...
Wij bevelen zeer in uw aandacht dat te laten blijken, en deze 8e zoekrichting aan de visie toe te laten voegen..!

Behorend bij inspreker agendapunt 10, Vitaal platteland

Geachte Leden van de vergadering,

Mijn naam is Peter de Vries, als Initiatiefnemer van het Burger Initiatief Glasvezelmiddendrenthe.nl dank ik mede namens de Gemeentelijke werkgroep Glasvezel Midden Drenthe U allen hartelijk voor de mogelijkheid, om ons gemeenschappelijk gedachtegoed, met u te kunnen delen.

Begin 2012 bereikten mij signalen dat Midden Drenthe aangesloten zou gaan worden door Reggefiber.

Wij, in het buitengebied, ondervinden veel hinder van de slechte ADSL lijnen. De afkorting ADSL staat voor Asymmetric Digital Subscriber Line.

Navraag bij Reggefiber, voedde de indruk dat de gehele gemeente zou worden ontsloten. Maar onderzoek leerde echter dat alleen de grote kernen van de gemeente aansluiting zouden krijgen opgrond van kosten/ baten analyse vanuit Reggefiber.

***Frustratie alom bij inwoners van de kleine dorpen; buurtschappen en buitengebieden.***(witte gebieden volgens Europese normen)

**Kostentechnisch , niet lucratief en dus geen aanleg voor hen in tegenstelling tot de vijf grote kernen die al een snel internet via coax hebben.** (grijs aansluitgebied)

Via websites en dorpskranten en de publiciteit is de gehele gemeente geïnformeerd en gemobiliseerd.

De gemeente Midden Drenthe hoorde het signaal vanuit de buitengebieden en besloot half december 2012 tot installatie van haar werkgroep.

Doel: inventariseer en adviseer.

Tussenrapportage stelt, dat **GLASVEZEL is** de enige toekomstgerichte en bestendige infrastructuur, die zonder moeizame investeringen de digitale ontwikkelingen, kan volgen, voor minimaal de eerste 25 – 30 jaar en wellicht veel langer.

- ✓ Een Snel en symmetrisch netwerk is van het type: NGA <Nex Generation Acces>
- ✓ Vanuit een Openheid van netwerkstructuur, de toegang van diensten die de leefbaarheid vergroten, mogelijk kan maken zonder (onzichtbare) financiële drempels voor nieuwkomers.
- ✓ Een Coöperatie op te richten en daarmee als toezichthouder de aan te bieden diensten en de toegankelijkheid, onafhankelijk te kunnen reguleren.(wellicht hier een taak voor gemeente & provincie)
- ✓ Industrieterreinen in de aanleg worden meegenomen, om hun bedrijvigheid en werkgelegenheid en dus onze leefbaarheid te stimuleren. Waar werk is, is immers leven.
- ✓ Stakeholders te betrekken om als dienstverlener of gebruiker, de voordelen van Glasvezel zichtbaar te krijgen, en om zo een toekomstige vraagbundeling, een breder draagvlak te geven.

- ✓ Een Waarborg te creëren voor de duurzaamheid van de Coöperatie, die in een later stadium ook andere collectieve taken op gemeentelijk of provinciaal niveau kan vervullen. (initiatiefgroep idee)
- ✓ Het Netwerk moet opening bieden voor
  - ❖ Zorg op afstand;
  - ❖ Leren op afstand;
  - ❖ Werken op Afstand;
  - ❖ Monitoring van ouderen en Zieken;
  - ❖ Zakelijke dienstverlening;
  - ❖ Zgn. V-lan netwerken voor gedeelde vestigingen binnen NL of Europa (initiatiefgroep idee)
  - ❖ De veranderende Agrarische bedrijfsvoering ondersteund;
  - ❖ Cottage industries faciliterend;
  - ❖ En uitnodigend moet zijn, voor nieuwe vestigingen van grotere bedrijven, die naast een goede ontsluiting via een autowegennet, ook toegang tot de digitale snelweg behoeven.
- ✓ ingericht is voor alle lagen van de bevolkingen,die de vereenzaming helpt te verminderen. Sociale cohesie bevordert en jonge ondernemers helpt bij het ontwikkelen van eigen bedrijvigheid en met de komst van jonge gezinnen de uittocht omgezet kan worden in intocht.
- ✓ Die door een extensie meegevend als bijv ……@Digitaaldrenthe.nl , de Coöperatie mogelijkheden biedt, om jaarlijks te onderhandelen over prijzen met providers over aangeboden pakketten, als Diensten en Trippleplay , zonder dat webadressen en e-mailadressen, gewijzigd hoeven te worden.(initiatiefgroep idee)
- ✓ Provincie en of Gemeente dan de Coöperatie kan verzoeken om voor belangrijke beleidszaken een inwoner raadpleging te doen zonder dat privacy regelgeving wordt geschaad en deze organen dichter en efficiënter bij de mensen komt te staan. (initiatiefgroep idee)
- ✓ Secundaire netwerken mogelijk maakt, waardoor toeristen (verrekend in toeristenbelasting) en abonnementhouders via een open, resp. beveiligd wifi netwerk, ook op straat met Smartphone een internetverbinding kunnen hebben.
- ✓ De bedrijvigheid voor lokale aannemers aanjaagt door hen te betrekken in de aanleg.

Dit alles om een impuls tegen de krimp te geven, die haar sporen alom zichtbaar begint te maken.

Om deze om te zetten naar een **innovatief Drenthe.**

Een voorlopig financieel raamwerk is gemaakt, om dit project handen en voeten te geven. Uitgangspunt is de Gemeente Midden Drenthe als pilot voor de Provincie.

Geen definitief financieel plaatje, maar wel één die, zich kan lenen om toegepast te worden voor de gehele provincie. En/of daarbuiten.

Het voorlopig geschat en aan de provincie gevraagd bedrag, is geraamd op 1.6 – 1.7 miljoen euro en geldt voor 3495 woonhuisaansluitingen en 2856 zakelijke aansluitingen op industriegebied en bij bedrijvigheid aan huis en agrarische sector.

Het financiële Raamwerk moet nog worden gecontroleerd door de Gemeentelijke Werkgroep en wellicht door een toekomstige Provinciale werkgroep.

Wachten met een goede digitale infrastructuur heeft mijns inziens schadelijke uitwerking op bedrijvigheid; leefbaarheid en sociale verbondenheid en verpaupering.

De kosten per aansluiting zijn de laatste maanden gedaald door ontwikkelingen, via de aanleg middels het drukriool.

Voorheen € 5000-€6000 richting de € 1500-€ 2000/ aansluiting.

Ontsluiting door marktpartijen is de eerste 10 jaar zeker niet aan de orde.

Wellicht is naast de inbreng van de Provincie, in het kader van Europese Cofinanciering, een mogelijkheid te vinden, om dit project realiseerbaar te maken, en daarbij abonnementsprijzen voor de eindgebruikers, zonder meerkosten, op landelijk niveau te houden.

De centrale vraag door mij gesteld aan deze vergadering is.

Help ons een uitrol van Glasvezelnetwerk via het riool te realiseren, en middels een Open Netwerkstructuur te komen, tot een dynamisering van ons platteland.

Om demografische factoren als Bevolkingsopbouw, Arbeid, Sociale- Voorzieningen en Cohesie en zorg- ;studie- en werk- op afstand, op een toekomst gerichte wijze te kunnen inrichten en daarmee ons Platteland

**Een**

**Vitaal Platteland**

**te maken.**

Openheid van het Netwerk betekend gegarandeerd zeggenschap voor de gemeenschap over de aangeboden diensten en de daarbij behorende kosten.

Met provinciale hulp zou een uitrol misschien al begin 2014 gestart kunnen worden.

Met dank voor uw luisterend oor.

Peter de Vries

Lid van; Gemeentelijke Werkgroep Glasvezel Midden Drenthe
Initiatiefnemer: Burgerinitiatief **GlasvezelMiddenDrenthe.nl**
Zie voor meer info:
**http://kknn.vanmeernaarbeter.nl/sites/kknn.vanmeernaarbeter.nl/files/Final_Breedband%20eindversie.pdf**

| Toezeggingenlijst Statencommissie Omgevingsbeleid, stand van zaken 13 februari 2013 | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Naam** | **Omschrijving** | **Startdatum** | **Einddatum** | **Stand van Zaken** |
| **Korte termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. OV- chipkaarten<br><br>+ rondvraag GL<br>OV-chip in belbus | *Gedeputeerde Brink* zegt toe dat hij zal nagaan of het juist is dat er soms verkeerde bedragen worden afgeschreven van OV-chipkaarten en of het onnodig lastig is om deze bedragen terug te vorderen. **31/10** mondelinge toelichting door de heer Brink, GPS-systeem bij omleidingen en menselijke fouten bij invoeren van een ritten zorgt voor verkeerde afschrijvingen toch gaat 98% goed. ***Gedeputeerde Brink zegt toe***<br>Gaat nogmaals aandacht voor deze problematiek vragen en bespreekt dit met het OV-bureau.<br>28/11: bij navraag van de heer Brink bij het OV-bureau, geeft deze aan dat het probleem niet speelt/bekend is<br>***9/1/2013*** *en*<br>***13/2/2013*** *gedeputeerde Brink zegt toe* er komt een antwoord via een memo<br>**13.2.2013** *gedeputeerde Brink zegt toe;*15 februari een DB vergadering, meld dan aan de staten hoe dit geregeld kan worden | 19.9.2012 | 19.12.2012<br><br>27.03.2013<br><br>27.03.2013 | De CDA, gaat de heer Brink een aantal mails doorsturen waaruit blijkt dat het wel degelijk een probleem is |
| 2. (PS 14/11) Aanbestedingen | *Gedeputeerde Brink* zegt toe, in het eerste kwartaal 2013 een overzicht naar de staten te sturen van de resultaten van de provinciale aanbestedingen in de laatste twee jaar | 14.11.2012 | 27.03.2013 | |
| 3. (PS 14/11) Isoleren van gebouwen | *Gedeputeerde Klip* zegt toe dat de staten binnen afzienbare tijd een schrijven ontvangen over de resultaten van het isoleren van gebouwen (100.000 woningenplan)<br>*13.2.2013 Gedeputeerde Munniksma zegt toe* er komt op korte termijn een brief | 14.11.2012 | 14.02.2013<br><br>27.3.2013 | Lis A.4 brief van 14 februari stand van zaken 100.000 woningenplan |
| 4. (PS 14/11) Vitaal platteland | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe een kaderstellende nota Vitaal platteland op te stellen en naar de staten te sturen die voor 13 februari 2013 in de Statencommissie geagendeerd kan worden, In de kadernota zal het Openbaar Vervoer in het landelijk gebied worden mee genomen.<br><br>13.2.2013 *verzoek Gedeputeerde Munniksma* nota naar 27 maart te verplaatsen | 14.11.2012 | 13.02.2013<br><br>27.3.2013 | Brief 31 januari, verzoek nota vitaal platteland naar 27 maart te verplaatsen<br>+ agendapunt 9 startnotitie<br><br>Agendapunt 10 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 5. (PS 14/11 ) Bedrijvigheid | *13.2.2013 tekst aangepast Gedeputeerde Munniksma* zegt toe dat in het ambtenaren' handboek voor kernkwaliteiten de kernwaarde bedrijvigheid zal worden opgenomen (omgevingsvisie) | 14.11.2012 | 27.3.2013 | Naar lange termijn toezegging verplaatsen. Actualisering omgevingsvisie eind 2013/begin 2014. |
| 6. (PS 14/11) Regionale woningbouw | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe dat de woningbouwvisies begin 2013 naar de staten worden toegezonden.<br><br>13.2.2013 *Gedeputeerde Munniksma zegt toe* eind februari is de afstemming afgerond dan komt er een brief naar de commissie. | 14.11.2012 | 14.02.2013<br><br>27.3.2013 | Lis A.6 OGB 27.3.2013. Brief 27/2 afstemming regionale woningbouwontwikkeling |
| 7. Gebiedsvisie Windenergie | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe:* de commissie wordt op de hoogte gehouden over de voortgang tussen het IPO en het Rijk<br><br>13.2.2013 Komt op korte termijn ter sprake *Verzoek van gedeputeerde Munniksma* dit gescheiden van agendapunt windenergie te behandelen.<br>Voorzitter neemt dit in overweging | 09.01.2013 | 27.3.2013 | Visie Windenergie op agenda OGB 12 juni 2013 |
| 8. 9e wijziging EHS kaart | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe:* komt in juni terug op de OGB vergadering | 13.02.2013 | 12.06.2013 | |
| **Lange termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Resultaten DEO | *Gedeputeerde Klip* zegt toe: dat PS elk jaar een terugkoppeling krijgt van de resultaten van de DEO.<br>13.2.2013 *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe: college komt alsnog met een memo | 11-01-2012 | 31-01-2013<br><br>27.3.2013 | Lis A.5 Brief 27/2/2013<br>Evaluatie DEO |
| 2. Evaluatie AFLO nieuwe stijl | Als in de Statenvergadering van 10 oktober 2012 wordt besloten de AFLO nieuwe Stijl te starten, zal deze rond de zomer van 2014 geëvalueerd worden. | 19.09.2012 | 23.09.2014 | |
| 3. (PS 14/11) Agro deal Noord-Nederland | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe dat zodra er meer over het initiatief bekend is (Agro deal Noord Nederland) is er terugkoppeling komt in de staten | 14.11.2012 | 08.05-2013 | |
| 4. OV- concessie (nieuw 2018) | *Gedeputeerde Brink zegt toe: Er wordt een breed traject ingezet.* De commissie krijgt een tijdsplan en er worden deskundigen ingeschakeld eventueel met een excursie. PVE komt in ieder geval in de commissie. | 09.01.2013 | 09.01.2017 | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **M 2012-17**; Verduurzaming voertuigen in Drenthe | Het college van GS op te dragen een Energie Impuls voor het rijden op duurzame brandstoffen te realiseren, in te passen in het programma Klimaat en Energie of financiering via derden, met een maximum budget van € 500.000,- voor een periode van drie jaar, waarbij het uitgangspunt is een reductie van maximaal 50% van de ombouwkosten voor de autobezitter,<br>***9/1/2013*** *gedeputeerde Klip zegt toe:* Er wordt aan gewerkt aan de griffie wordt doorgegeven wanneer het onderwerp ingepland kan worden op de agenda van de commissie<br><br>**13.2.2013** *Gedeputeerde Munniksma* Op 12 februari 2013 een besluit genomen in GS. | 14.11.2012 | | Lis A.3 brief 13 februari ombouwregeling duurzame brandstoffen |
| **M2012-20;** Aanbestedingsvoordeel N33 | Dragen het college op;<br>-om in overleg te treden met Rijkswaterstaat, de uitvoerende aannemer, de provincie Groningen en de deelnemende gemeenten om voorstellen uit te werken om besparingen binnen het ontwerp en tijdens de uitvoering, te herinvesteren in verbeteringen op het gebied van milieu,geluid landschap (inpassing) of anderszins in en om de verdubbelde aanleg van de N33, binnen de grenzen van contractuele mogelijkheden;<br>-bij de definitieve afrekening van de verdubbeling het dan resterende Drentse del van het aanbestedingsvoordeel te laten terugvloeien naar de algemene reserve;<br>-er bij het Rijk op aan te dringen het rijksdeel niet terug te laten vloeien naar het Rijk;<br>Over de hierboven genoemde drie punten uiterlijk in januari 2013 aan de provinciale staten te rapporteren en met PS te overleggen, zodat bij de uitvoering van het werk rekening kan worden gehouden met de uitkomsten.<br><br>***9/1/2013*** *Gedeputeerde Brink zegt toe*: bereid zijn acties te delen met de commissie, Eind deze maand houdt de RWS een bijeenkomst, voorstel is om dit te combineren,<br><br>**13.2.2013** *Gedeputeerde Brink zegt toe* de commissie regelmatig op de hoogte te houden | 14.11.2012 | **13.2.2013** | Brief 29 november 2012, geeft nog onvoldoende antwoord<br><br>*<u>Gedeputeerde Brink</u>***:** In overleg met aannemer en partners aanleg N33 blijkt dat verdiepen van de weg (Gieten) niet te kunnen binnen tracé en contract. Wel wordt gekeken welke maatregelen de aannemer binnen het tracé /contract nog kan nemen. Met betrekking tot de geluidsproblematiek is er nieuwe wetge ving. Er wordt een berekening gemaakt van de maximale geluidsbelasting, de RWS is gehouden hierop maatregelen te nemen zodat geluid niet toeneemt.<br>*<u>De voorzitter geeft aan</u>* dat de commissie dit graag op op papier (in de vorm van een memo) zou zien |

# Energie in beweging

## *van zaaien naar oogsten*

PROVINCIE DRENTHE

Noordelijke Rekenkamer

# Brief van de Noordelijke Rekenkamer

Assen, 4 maart 2013

Geachte leden der Provinciale Staten van Drenthe,

Hierbij bieden wij het door ons op 11 februari 2013 vastgestelde rapport "Energie in beweging– van zaaien naar oogsten" aan.

Noordelijke Rekenkamer

Mr. G.B. Nijhuis
Voorzitter

Dr.M. Herweijer
Secretaris

# Energie in beweging

*van zaaien naar oogsten*

Provincie Drenthe

Noordelijke Rekenkamer

# Inhoud


Conclusies en aanbevelingen 3
Onderwerp van onderzoek 4
Algemene conclusie 4
Aanbevelingen voor PS 8
Aanbevelingen voor GS 9

Onderwerp en aanpak onderzoek 10
1.1 Relevantie en aanleiding onderzoek 11
1.2 Provinciale rol 12
1.3 Centrale vraagstelling en focus 13
1.4 Aanpak onderzoek 14
1.5 Leeswijzer 14

Energieakkoord Noord-Nederland 15
2.1 Inleiding 16
2.2 Inhoud EAN en onderbouwing doelen 16
2.3 Afstemming beleid en inzet financiële middelen 18
2.4 Organisatie uitvoering EAN 20
2.5 Deelconclusie 1 23

Wind en biomassa 24
3.1 Inleiding 25
3.2 Beleid provincie Drenthe 25
3.3 Uitvoering windenergieprojecten 33
3.4 Uitvoering biomassaprojecten 38
3.5 Vergelijking provincie Drenthe met Groningen en Fryslân 44
3.6 Deelconclusie 48

Doelrealisatie, bijsturing en informatievoorziening 50
4.1 Inleiding 51
4.2 Monitoring uitvoering EAN 51
4.3 Ambitie en doelrealisatie duurzame energie 52
4.4 Werkgelegenheid en investeringen in de energiesector 55
4.5 Bijsturing en informatievoorziening PS 57
4.6 Deelconclusie 59

Bestuurlijke reactie en nawoord 61
5.1 Bestuurlijke reactie van Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe 62
5.2 Nawoord van de Noordelijke Rekenkamer 67

Bijlagen 68
Bijlage 1 Afkortingen 69
Bijlage 2 Informatiebronnen 70
Bijlage 3 Onderzoeksverantwoording 73
Bijlage 4 Overzicht agrarische vergisters provincie Drenthe 78
Bijlage 5 Projectstudies provincie Drenthe 79

# Conclusies en aanbevelingen

# Conclusies en aanbevelingen

## Onderwerp van onderzoek

De voorraden olie, gas en kolen zijn eindig en dat betekent dat we moeten overschakelen op andere, meer duurzame energiebronnen. Met deze zogenoemde energietransitie is enkele decennia geleden gestart. In de praktijk blijkt de overstap naar het gebruik van andere energiebronnen, zoals wind, zon, biomassa en aardwarmte, een complex proces te zijn en verloopt in Nederland, en ook in Noord-Nederland, tot nu toe minder voorspoedig dan gewenst. Naast het belang van een snelle energietransitie speelt in het Noorden de vrees dat met het leeg raken van het aardgasveld te Slochteren, de werkgelegenheid in de energiesector gaat afnemen. Het behoud van de werkgelegenheid is voor Noord-Nederland een drijfveer om zich te profileren als de Energieregio van Nederland.

In dat kader past het Energieakkoord Noord-Nederland (EAN) dat de provincies Fryslân, Groningen, Drenthe en Noord-Holland op 8 oktober 2007 met het Rijk gesloten hebben. De intentie van dit akkoord was om de samenwerking tussen het Rijk en betrokken provincies in de Energy Valley regio te intensiveren, met als doel de duurzame energieproductie een flinke stimulans te geven en de werkgelegenheid in de energiesector te behouden en waar mogelijk uit te breiden. Op deze wijze wil de Energy Valley regio in Nederland een koploperspositie innemen bij de energietransitie. De Noordelijke Rekenkamer heeft onderzocht of de ondertekenaars van het energieakkoord hierin geslaagd zijn. De centrale vraagstelling van het onderzoek is als volgt geformuleerd.

***Op welke wijze hebben de provincies Groningen, Drenthe en Fryslân uitvoering gegeven aan het Energieakkoord Noord-Nederland en is het gelukt om de hierin opgenomen doelstelling voor duurzame energieproductie (2011) te realiseren?***

In het energieakkoord zijn vijf strategische thema's opgenomen. Het onderzoek van de Rekenkamer heeft zich met name gericht op het thema 'duurzame energie'. Bij dit thema zijn in het energieakkoord doelen opgenomen voor energieproductie uit biomassa, windenergie, geothermie, warmte-koudeopslag en zonne-energie. Het onderzoek is toegespitst op windenergie en biomassa. Reden hiervoor is dat de bijdrage aan de duurzame energieproductie vanuit deze bronnen tot nu toe verreweg het grootst is. Het onderzoek heeft geleid tot een algemene conclusie, die gebaseerd is op een drietal deelconclusies, en een aantal aanbevelingen.

## Algemene conclusie

De Rekenkamer concludeert dat de doelstelling voor de duurzame energieproductie, zoals opgenomen in het Energieakkoord Noord-Nederland, slechts voor een derde gerealiseerd is. De noordelijke provincies zijn er met het beschikbare instrumentarium niet in geslaagd om in Nederland de beoogde koploperspositie in te nemen.

De uitvoering van het Energieakkoord Noord-Nederland had een vrijblijvend karakter. De ondertekenaars van het energieakkoord hebben geen gemeenschappelijk plan van aanpak opgesteld, waarin de afspraken en de doelen van het akkoord zijn geoperationaliseerd. Tevens ontbrak een totaaloverzicht van financiële middelen die door het Rijk en de provincies voor de uitvoering van het energieakkoord beschikbaar zijn gesteld en heeft er geen duidelijke verdeling van de taakstelling plaatsgevonden. Hierdoor ontbrak de mogelijkheid om betrokken overheden, waaronder de provincies, aan te spreken op hun verantwoordelijkheid en was bijsturing nauwelijks mogelijk. Hoewel de uitvoering van het energieakkoord heeft gezorgd voor veel nieuwe samenwerkingsverbanden en projectinitiatieven binnen de energiesector in de Energy Valley regio - en daarmee voor een toename van de werkgelegenheid - is een substantiële versnelling in de duurzame energieproductie uitgebleven.

De algemene conclusie komt voort uit drie deelconclusies. De eerste deelconclusie gaat in op de wijze waarop de provincies in de Energy Valley regio invulling hebben gegeven aan de uitvoering van het Energieakkoord Noord-Nederland. De tweede deelconclusie heeft betrekking op het door de provincie Drenthe gevoerde windenergie- en biomassabeleid. De derde deelconclusie gaat over de mate van doelrealisatie, bijsturing van het gevoerde beleid en het informeren van PS.

### *Deelconclusie 1*

Het Energieakkoord Noord-Nederland is in korte tijd tot stand gekomen en kende een brede opzet. Het akkoord had betrekking op het behoud en waar mogelijk uitbreiding van de werkgelegenheid in de energiesector, het verhogen van de duurzame energieproductie en het verminderen van de $CO_2$-uitstoot om klimaatverandering tegen te gaan. De Rekenkamer concludeert dat in het akkoord voor deze onderwerpen ambitieuze doelen waren opgenomen die gebaseerd waren op enkele globale en indicatieve berekeningen.

De ondertekenaars hebben het energieakkoord niet uitgewerkt in een gemeenschappelijk plan van aanpak, waarin een concretisering van de taakstelling voor de betrokken overheden heeft plaatsgevonden. De Rekenkamer concludeert dat hierdoor in de eerste plaats geen basis aanwezig was om verantwoordelijke overheden aan te spreken op hun taakstelling en in de tweede plaats was het voor Provinciale Staten weinig inzichtelijk hoe de uitvoering van het energieakkoord geregeld was, hoe de voortgang verliep en op welke wijze bijsturing plaatsvond.

De Rekenkamer concludeert verder dat de provincies Fryslân, Groningen en Drenthe op thema- en projectniveau in beperkte mate hebben gezorgd voor een gecoördineerde beleidsinzet en een gebundelde inzet van financiële middelen. De betrokkenheid van het Rijk was marginaal. Betrokken overheden hebben bij benadering € 95 miljoen beschikbaar gesteld om de doelen van het energieakkoord te realiseren. Doordat er op het niveau van de Energy Valley regio geen gemeenschappelijke administratie van gesubsidieerde energieprojecten heeft plaatsgevonden, is geen totaaloverzicht beschikbaar van de projecten waaraan de financiële middelen zijn besteed. Of er sprake is geweest van een efficiënte en effectieve besteding van provinciale en Rijksmiddelen is hierdoor niet bekend.

Het publiek-private samenwerkingsverband binnen de Energy Valley regio richt zich op het schoner en efficiënter maken van de conventionele energieproductie en het stimuleren van duurzame energieproductie. Het behoud en waar mogelijk uitbreiden van de werkgelegenheid in de energiesector staat hierbij voorop. De focus van het samenwerkingsverband ligt bij grootschalige energieprojecten waarbij met name de grote gevestigde energiebedrijven en kennisinstellingen betrokken zijn. Het MKB en de agrarische sector zijn hier niet structureel bij betrokken. De provincie Drenthe daarentegen legt vooral prioriteit bij de kleinschalige, duurzame energieproductie en –distributie, waarbij nadrukkelijk een rol is weggelegd voor het MKB en de agrarische sector. De Rekenkamer concludeert dat de focus van publiek-private samenwerkingsverband niet in lijn is met die van de provincie Drenthe.

De noordelijke provincies hebben, tezamen met de Stichting Energy Valley, het afgelopen decennium de Energy Valley regio op de kaart gezet. De continue media-aandacht voor het beleidsterrein, de maatschappelijke initiatieven tot het oprichten van duurzame energiecoöperaties en het uitvoeren van duurzame energieprojecten door marktpartijen wijzen hierop. Dat de duurzame energieproductie desondanks moeizaam van de grond komt, ligt niet aan een gebrek aan bekendheid of initiatieven, maar heeft te maken met problemen in de uitvoering (zie deelconclusie 2). De Rekenkamer concludeert dat de 'branding' van het energiebeleid in de Energy Valley regio succesvol is geweest, maar in deze fase van de energietransitie weinig toegevoegde waarde meer heeft. Het komt nu op de uitvoering aan.

### *Deelconclusie 2*

De Rekenkamer concludeert dat de provincie Drenthe in haar *Programma Klimaat en Energie 2008–2011* geen concrete doelen heeft opgenomen voor de duurzame energieproductie en niet heeft aangegeven wat ze wil bijdragen aan de realisatie van de EAN-doelen in 2011. Doordat de provincie niet beschikt over een betrouwbaar monitoringsysteem voor duurzame energie, is niet bekend wat in 2011 de provinciale bijdrage aan de realisatie van de EAN-doelen is geweest.

PS van de provincie Drenthe hebben in 2010 een belangrijke koerswijziging doorgevoerd in het provinciale windenergiebeleid door in de Drentse Veenkoloniën een zoekgebied aan te wijzen voor windturbines en in te zetten op minimaal 200 MW opgesteld vermogen in 2020. De Rekenkamer concludeert dat niet een gebrek aan initiatieven een voorspoedige toename van de windenergieproductie in de provincie Drenthe in de weg zal staan, maar dat de uitdaging zal zijn om de weerstand van burgers en maatschappelijke organisaties, maar ook van sommige gemeenten, tegen het plaatsen van windturbines te verminderen. De belangrijkste kritische succesfactor hierbij lijkt participatie van bewoners en maatschappelijke organisaties te zijn. Vanuit deze optiek is een provinciale rol die vooral gericht is op regie en een goede samenwerking met gemeenten naar verwachting doelmatiger dan een rol die gefocust is op het eenzijdig stellen van ruimtelijke voorwaarden en het achteraf toetsen daaraan.

PS van de provincie Drenthe geven aan te willen inzetten op kleinschalige, decentrale vormen van energieopwekking die met name gericht zijn op een toename van de groen gasproductie. De Rekenkamer concludeert dat veel biogasprojecten, vooral bij agrarische bedrijven, stagneren doordat de prijzen voor landbouwgewassen en organische afvalstromen fors zijn gestegen. Hierdoor zijn projecten

niet meer rendabel te maken. Doordat daarnaast nog andere uitvoeringsproblemen spelen, zoals het ruimtelijk inpassen van vergisters en het invoeden van groen gas op het aardgasnet, is bij ongewijzigd beleid het toekomstperspectief voor agrarische vergisters ongunstig. De provinciale doelstelling voor groen gas zal dan met name gerealiseerd moeten worden door het in gebruik nemen van een beperkt aantal grote, industriële vergisters.

De Rekenkamer concludeert dat de provincie Groningen vanaf het begin de windenergieproductie beschouwt als een industriële activiteit en nadrukkelijk kiest voor grootschalige windturbineparken. Hoewel de provincies Drenthe en Fryslân ook insteken op grootschalige windmolenparken bieden zij meer ruimte voor een inbreng vanuit de agrarische sector. Binnen de Energy Valley regio levert de provincie Groningen de grootste bijdrage aan de landelijke doelstelling voor windenergie. Verder concludeert de Rekenkamer dat PS van de provincies Drenthe en Fryslân vooral de kleinschalige, decentrale vormen van energieopwekking willen bevorderen. Zij zien hierbij een belangrijke rol voor de agrarische sector en het MKB weggelegd. Een groot probleem hierbij is om de investeringen van kleinschalige duurzame energieprojecten rond te krijgen. Hiervoor heeft de provincie Drenthe eind 2011 een nieuw financieringsinstrument in de vorm van een revolverend fonds ingezet. De provincie Fryslân wil in 2013 een soortgelijk instrument gaan inzetten. De provincie Groningen kiest met name voor grootschalige projecten die een substantiële bijdrage kunnen leveren aan de duurzame energieproductie.

### *Deelconclusie 3*

De Rekenkamer concludeert dat betrokken overheden tijdens de uitvoering van het EAN er niet in geslaagd zijn een betrouwbaar monitoringsysteem te ontwikkelen en in gebruik te nemen waarmee ontwikkelingen in de duurzame energieproductie, de $CO_2$-emissiereductie en de werkgelegenheid konden worden gevolgd. Hierdoor was er geen zicht op de mate van doelrealisatie en kon op basis daarvan geen bijsturing plaatsvinden. Door de noordelijke provincies zijn wel initiatieven genomen tot het opzetten en in gebruik nemen van een monitoringsysteem, maar dat systeem bleek in de praktijk niet te werken. Na afloop van het EAN heeft de Stichting Energy Valley in 2012 een monitor laten ontwikkelen waarmee inzicht verkregen is in de ontwikkeling van de duurzame energieproductie en de werkgelegenheid binnen de energiesector in de Energy Valley regio. Deze monitor geeft echter geen inzicht in de duurzame energieproductie per provincie noch in de $CO_2$-emissiereductie.

De provincies van de Energy Valley regio willen zich nadrukkelijk profileren als topsector Energie en als Energy-mainport van Noordwest-Europa en een belangrijke bijdrage leveren aan de nationale klimaat- en energiedoelstellingen. Het energieakkoord was erop gericht om de beoogde koplopersspositie te versterken. De Rekenkamer stelt vast dat ambitie en uitvoering niet met elkaar in evenwicht zijn. Hoewel er binnen de energiesector in het Noorden allerlei nieuwe initiatieven in gang zijn gezet blijft de realisatie ver achter bij de ambitie. De EAN-doelstelling voor de duurzame energieproductie is slechts voor een derde gerealiseerd, waardoor de Energy Valley zich in dit opzicht niet onderscheidt van de rest van Nederland. Bovendien kan, doordat er voor het jaar 2007 geen betrouwbare T0-meting beschikbaar is, niet worden vastgesteld of de extra overheidsinvesteringen die gekoppeld waren aan de uitvoering van het EAN daadwerkelijk hebben geleid tot een versnelling van de energietransitie.

De Rekenkamer concludeert verder dat de aanzienlijke investeringen binnen de energiesector in de periode 2004–2010 hebben geleid tot een toename van de werkgelegenheid in de energiesector, met name op het gebied van planontwikkeling en advisering. Het Noorden onderscheidt zich hierbij wel van de rest van Nederland. Een belangrijk deel van de uitgevoerde en geplande investeringen, namelijk tweederde, heeft plaatsgevonden binnen de conventionele sector. De extra investeringen binnen de duurzame sector zijn vooral gericht geweest op energiebesparing en de energieproductie uit biomassa en wind, maar deze investeringen hebben (nog) niet tot de gewenste versnelling geleid.

Het EAN heeft in 2011 een vervolg gekregen met de *Green Deal Noord-Nederland* en het Drentse *Programma Klimaat en Energie 2008–2011* is in maart 2012 opgevolgd door het *Energieprogramma 2012–2015*. De Rekenkamer constateert dat er geen gezamenlijke evaluatie van het EAN heeft plaatsgevonden. Wel heeft de provincie Drenthe haar eigen *Programma Klimaat en Energie 2008–2011* geëvalueerd. PS zijn regelmatig geïnformeerd over de voortgang van het programma in de vorm van actieplannen en zijn na afloop van het programma op de hoogte gesteld van de uitkomsten van de evaluatie. PS zijn ingenomen met de vele projectinitiatieven, de nieuwe samenwerkingsverbanden en het in gebruik nemen van een nieuw financieringsinstrument in de vorm van een revolverend fonds. Wel vinden ze het zorgelijk dat er nog steeds geen betrouwbaar monitoringsysteem is om de mate van doelrealisatie te volgen en dat ambitie en realisatie niet met elkaar in de pas lopen.

De deelconclusies hebben geleid tot de volgende aanbevelingen.

## Aanbevelingen voor PS

1. Breng de realiteitszin terug in het duurzame energiebeleid door beleidsambitie en uitvoering beter op elkaar te laten aansluiten. Ga bij het formuleren van beleidsdoelen niet alleen uit van wat er in potentie mogelijk is, maar houd ook nadrukkelijk rekening met uitvoeringsproblemen, rentabiliteit van voorgenomen projecten, beschikbare financiële middelen en het instrumentarium dat de provincie kan inzetten om deze doelen te halen. Door een betere onderbouwing van het beleid en het stellen van reële beleidsambities zal de geloofwaardigheid van het gevoerde beleid toenemen.

2. Zorg voor meer continuïteit in het gevoerde beleid door kaders te stellen voor een doorlopend uitvoeringsprogramma met een structurele financieringsbasis en een stabiele (gemeenschappelijke) uitvoeringsorganisatie. De energietransitie is een zeer omvangrijk en complex proces dat zeker nog vele generaties gaat duren en heeft daarom baat bij een lange termijn aanpak. De provincies onderkennen het maatschappelijk belang en willen een prominente rol spelen bij deze transitie. Een duidelijk herkenbare basis van het gevoerde beleid zal marktpartijen meer vertrouwen geven om te investeren in de duurzame energieproductie.

## Aanbevelingen voor GS

1. Betrek burgers en maatschappelijke organisaties meer bij de planvorming en de ontwikkeling van windenergieprojecten. Door in een vroeg stadium met omwonenden en initiatiefnemers de mogelijkheden te onderzoeken op welke wijze omwonenden ook kunnen profiteren van de exploitatie van een voorgenomen windmolenpark, kunnen maatschappelijke weerstanden worden verminderd. Hierdoor ontstaat meer draagvlak voor het gevoerde beleid en kan een versnelling worden doorgevoerd in de windenergieproductie. Vanuit deze optiek lijkt een regisserende rol doelmatiger dan een rol die gericht is op het stellen van ruimtelijke voorwaarden en het achteraf toetsen daaraan.

2. Verschuif de focus van het gevoerde duurzame energiebeleid van 'branding' naar de uitvoering door projectontwikkeling te faciliteren en door uitvoeringsproblemen in beeld te brengen, deze te agenderen en gericht aan te pakken. Door ook het takenpakket van de Stichting Energy Valley hierop aan te passen, zal de toegevoegde waarde van het publiek-private samenwerkingsverband behouden en versterkt kunnen worden.

3. Betrek het MKB en de agrarische sector meer bij de uitvoering van het gevoerde duurzame energiebeleid door ze een vaste plaats te geven in het publiek-private samenwerkingsverband. De provincies Fryslân en Drenthe richten zich vooral op kleinschalige, duurzame energieproductie en -distributie, maar in de huidige gemeenschappelijke uitvoeringsorganisatie zijn de agrarische sector en het MKB niet vertegenwoordigd. Een structurele betrokkenheid van het MKB en de agrarische sector bij de uitvoering kan ervoor zorgen dat er een meer evenwichtige verdeling van beschikbare financiële middelen plaatsvindt tussen grootschalige, industriële energieprojecten en kleinschalige, decentrale vormen van energieopwekking.

4. Zorg voor een gezamenlijke organisatie in de Energy Valley regio die een administratie bijhoudt van alle energieprojecten die in het kader van de Green Deal Noord-Nederland worden uitgevoerd. Zorg ook zo spoedig mogelijk voor één monitoringsysteem waarmee ontwikkelingen in de duurzame energieproductie, de $CO_2$-emissiereductie en de werkgelegenheid in de (duurzame) energiesector op provinciaal niveau op een betrouwbare wijze te volgen zijn. Door aan te sluiten bij het landelijke systeem, kunnen ontwikkelingen in de Energy Valley regio worden vergeleken met landelijke trends en wordt dubbel werk voorkomen. Hierdoor ontstaat een basis om inzicht te krijgen in de voortgang van projecten, de mate van doelrealisatie, de belangrijkste uitvoeringsproblemen en de effectiviteit van bestede financiële middelen.

# 1

# Onderwerp en aanpak onderzoek

# Onderwerp en aanpak onderzoek

## 1.1 Relevantie en aanleiding onderzoek

Het besef dat de voorraden olie, gas en kolen eindig zijn en dat we moeten overschakelen op andere, meer duurzame energiebronnen is inmiddels bij velen aanwezig. Vandaar dat het bedrijfsleven, (milieu)organisaties en burgers de ambitie van Nederlandse politici om deze zogenoemde energietransitie zo spoedig mogelijk te realiseren over het algemeen van harte onderschrijven. Een snelle transitie zorgt ervoor dat onze afhankelijkheid van de nog resterende fossiele voorraden afneemt. Ook de risico's die samenhangen met klimaatverandering nemen hierdoor af. De nut en noodzaak van het overheidsbeleid in deze staan niet ter discussie. In de praktijk blijkt het echter lastig te zijn om de overstap naar het gebruik van andere energiebronnen, zoals wind, zon, biomassa en aardwarmte, te maken. Veel maatregelen die gericht zijn op het benutten van meer duurzame energiebronnen leiden tot discussie en soms tot maatschappelijk verzet, maar ook het doorgaan op de oude voet roept weerstand op.

De talloze bezwaren die tegen de nieuwe RWE-kolencentrale in de Eemshaven zijn ingediend, illustreren dat veel burgers van mening zijn dat kolencentrales niet meer van deze tijd zijn. De $CO_2$-emissie gaat dan onverminderd door. Aan de andere kant is er ook sprake van maatschappelijke weerstand tegen de afvalstoffencentrale in Harlingen, het plaatsen van windturbines in het landschap, het gebruik van biomassa voor het produceren van energie en het bedekken van gebouwen met zonnepanelen. Ook het opslaan van $CO_2$ in de ondergrond om klimaatverandering tegen te gaan is in Nederland dermate controversieel, dat alle voorgenomen maatregelen tot afvang en opslag in de ijskast zijn gezet. Daarnaast staan technische problemen, zoals het decentraal invoeden van elektriciteit en gas op bestaande distributienetten, en juridische problemen een snelle en efficiente transitie in de weg[1].

Naast het belang van een snelle energietransitie speelt in het Noorden de vrees voor het verlies van werkgelegenheid. De verwachting is dat het aardgasveld in Slochteren over enkele decennia leeg zal zijn. Hiermee zullen niet alleen de aardgasbaten voor Nederland geleidelijk wegvallen, maar in het Noorden tevens de hieraan verbonden werkgelegenheid. Het behoud van de werkgelegenheid in de energiesector is voor Noord-Nederland een drijfveer om zich nadrukkelijk te profileren als koploper in de energietransitie. Door zich te presenteren als Energy Valley, als topsector Energie en als Energy-mainport van Noordwest-Europa, heeft het Noorden hier uitwerking aan gegeven.

Eenzelfde ambitie straalt het Energieakkoord Noord-Nederland uit dat de provincies Fryslân, Groningen, Drenthe en Noord-Holland op 8 oktober 2007 met het Rijk gesloten hebben. De intentie van dit akkoord was om de samenwerking

1 Ganzevles, J. en R. van Est (Eindredactie). Energie in 2030. Maatschappelijke keuzes van nu. Rathenau Instituut. Den Haag, 2011.

tussen het Rijk en betrokken provincies in de Energy Valley regio (zie figuur 1.1) te intensiveren met als doel de duurzame energieproductie een flinke stimulans te geven en de werkgelegenheid in de energiesector te behouden. Noord-Nederland zou hierdoor tevens een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan het behalen van de nationale energie- en klimaatdoelstellingen[2]. De Noordelijke Rekenkamer heeft onderzocht of de provincies Fryslân, Groningen en Drenthe hierin geslaagd zijn.

**Figuur 1.1** De Energy Valley regio bestaat uit de provincies Groningen, Fryslân, Drenthe en de kop van Noord-Holland.

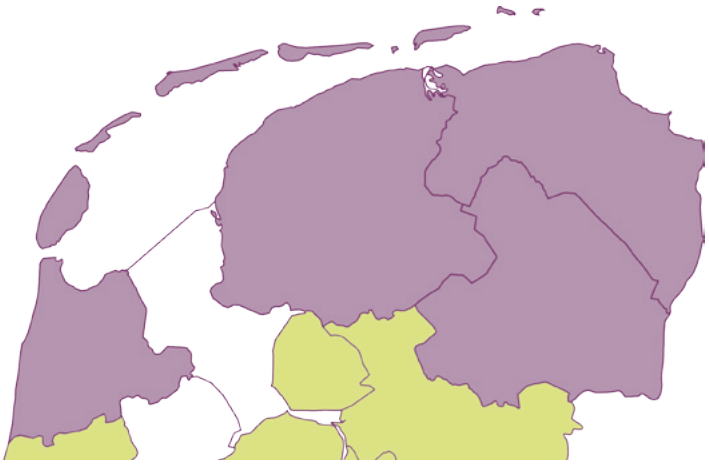

## 1.2 Provinciale rol

Voor Nederland is de EU-richtlijn ter bevordering van hernieuwbare energie richting gevend voor de uitvoering van het duurzame energiebeleid. Hierin is als doelstelling opgenomen dat in 2020 in alle 27 EU-landen gemiddeld genomen de bijdrage van hernieuwbare energie aan het totale bruto eindverbruik 20% dient te zijn. Voor Nederland is een bindend streefcijfer van 14% vastgesteld[3]. Nederland heeft de EU-richtlijn niet omgezet in nationale wetgeving. Wel is de EU-richtlijn uitgewerkt in een nationaal actieplan, waarin als uitgangspunt is opgenomen dat de overheid randvoorwaarden stelt, subsidieert en faciliteert, maar dat het aan marktpartijen is om te investeren in de winning, productie en distributie van energie[4].

Om alle partijen - lagere overheden, bedrijven, maatschappelijke organisaties en burgers - bij het gevoerde beleid te betrekken, zet het Rijk in op het afsluiten van convenanten met deze partijen. Zo heeft het Rijk in 2001 een overeenkomst afgesloten met provincies over de provinciale bijdrage aan de landelijke doel-

2 Energie Akkoord Noord-Nederland. Oranjewoud, 8 oktober 2007. Punt 3 overwegingen: samenwerking en innovatie.

3 Richtlijn 2009/28/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 april 2009 ter bevordering van het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen en houdende wijziging en intrekking van richtlijn 2001/77/EG en Richtlijn 2003/30/EG. Bijlage 1.

4 Ministerie Economische Zaken. Nationaal actieplan voor energie uit hernieuwbare bronnen (uitwerking EU-richtlijn 2009/28/EG). Den Haag, juni 2010.

stelling voor de productie van windenergie[5]. In 2009 heeft het Rijk met alle provincies een klimaat- en energieakkoord gesloten, waarin de provincies hebben vastgelegd wat zij denken te kunnen bijdragen aan de kabinetsdoelstellingen voor klimaat en energie. Het kabinet Rutte-I heeft bij zijn aantreden besloten om Green Deals in te zetten als uitvoeringsinstrument. Eind 2011 had het Rijk 59 Green Deals afgesloten, waaronder de *Green Deal Noord-Nederland*[6].

Hoewel de afspraken in de hierboven genoemde convenanten juridisch niet bindend zijn, hebben de provincies aangegeven dat de noodzakelijke energietransitie ook een provinciaal belang is. Ze willen zich nadrukkelijk inspannen om de nationale en Europese energie- en klimaatdoelen te halen[7]. In het Klimaat- en Energieakkoord van 2009 geven de provincies aan welke rol zij willen spelen. In de eerste plaats willen de provincies gebruik maken van hun wettelijke bevoegdheden op het terrein van de ruimtelijke ordening om zodoende te zorgen voor een goede landschappelijke inpassing van onder andere windturbines en vergisters. Daarnaast willen ze regulerend optreden bij het afgeven en handhaven van vergunningen. In de tweede plaats willen de provincies het goede voorbeeld geven door bijvoorbeeld in eigen gebouwen aan energiebesparing te doen en dienstauto's op biobrandstoffen te laten rijden. In de derde plaats willen de provincies naar eigen inzicht duurzame energie- en klimaatprojecten subsidiëren en faciliteren. Bij de uitvoering van het windenergiebeleid hebben de provincies richting het Rijk steeds aangegeven de regie te willen voeren[8].

## 1.3 Centrale vraagstelling en focus

Bij het onderzoek van de Rekenkamer naar het provinciale duurzame energiebeleid is als vertrekpunt het Energieakkoord Noord-Nederland genomen. De reden hiervoor is dat de provincies Groningen, Drenthe en Fryslân het energieakkoord hebben ondertekend en de provinciale energieprogramma's (deels) uitwerkingen zijn van dit akkoord. De centrale vraagstelling van het onderzoek is als volgt geformuleerd.

***Op welke wijze hebben de provincies Groningen, Drenthe en Fryslân uitvoering gegeven aan het Energieakkoord Noord-Nederland en is het gelukt om de hierin opgenomen doelstelling voor duurzame energieproductie (2011) te realiseren?***

Hoewel het noordelijke deel van de provincie Noord-Holland ook onderdeel uitmaakt van de Energy Valley-regio, valt dit gebied buiten de bevoegdheid van de Noordelijke Rekenkamer en is daarom niet in het onderzoek meegenomen. In het energieakkoord zijn vijf strategische thema's opgenomen[9]. Het onderzoek heeft zich met name gericht op het thema 'duurzame energie'. Bij dit thema zijn in het

5 Ministerie Economische Zaken. Bestuursovereenkomst Landelijke Ontwikkeling Windenergie (Rijk, IPO en VNG). Den Haag, juli 2001.

6 www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/duurzame-economie/green-deal.

7 Ministerie VROM. Klimaat- Energieakkoord tussen Rijk en IPO. Den Haag, 14 januari 2009.

8 Ruimtelijke reservering windenergie in de provincies. Brief van het IPO aan de minister van EL&I, kenmerk MIL 04459a/2011. Den Haag, 28 februari 2011.

9 Deze thema's zijn: 1. energiebesparing in de gebouwde omgeving, glastuinbouw en industrie; 2. duurzame energie; 3. bio-transportbrandstoffen en duurzame mobiliteit; 4. schoonfossiele energie: het voorbereiden voor en eventuele realisatie van CO2-opslag en 5. kennis en innovatie.

akkoord doelen opgenomen voor energieproductie uit biomassa, windenergie, geothermie, warmte-koudeopslag en zonne-energie. Het onderzoek is toegespitst op windenergie en biomassa. Reden hiervoor is dat de bijdrage aan de duurzame energieproductie vanuit deze bronnen tot nu toe verreweg het grootst is[10].

## 1.4 Aanpak onderzoek

Het onderzoek is verricht in een aantal stappen. In de eerste plaats is een deskstudy uitgevoerd waarbij Europese, nationale, en provinciale documenten over het duurzame energiebeleid zijn bestudeerd. Daarnaast zijn interviews afgenomen met provinciale medewerkers en externe partijen om een beeld te krijgen van het beleidsterrein. In de volgende stap zijn per provincie dossiers bestudeerd van 6 duurzame energieprojecten: 3 windenergie- en 3 biomassaprojecten. Voor deze projecten is het procesverloop in beeld gebracht en de wijze waarop de provincie er bij betrokken is geweest. De projectstudies zijn bedoeld om te illustreren wat er goed is gegaan en waar problemen zijn ontstaan in de projectuitvoering. Tevens zijn interviews afgenomen met initiatiefnemers, betrokken gemeenten en maatschappelijke organisaties. In de derde stap zijn de bevindingen van het onderzoek op een rij gezet, geanalyseerd en verwoord in een Nota van Bevindingen.

De Nota van Bevindingen is voor ambtelijk hoor en wederhoor voorgelegd aan de provincie, waarna deze is aangepast en vastgesteld. De bevindingen zijn vervolgens getoetst aan een normenkader. In het normenkader zijn enkele inhoudelijke normen opgenomen die gebaseerd zijn op het Energieakkoord Noord-Nederland. Daarnaast is nog getoetst aan een aantal algemene normen dat betrekking heeft op uitvoerbaarheid, transparantie en verantwoording aan PS. Na toetsing zijn conclusies getrokken en aanbevelingen geformuleerd die in dit rapport zijn opgenomen. Het volledige normenkader is opgenomen in bijlage 3.

## 1.5 Leeswijzer

In de volgende drie hoofdstukken begint iedere paragraaf met een bevinding van de Rekenkamer die vervolgens in de paragraaf wordt toegelicht. Ieder hoofdstuk eindigt met een deelconclusie. De algemene conclusie komt voort uit de drie deelconclusies. Hoofdstuk 2 gaat in op de inhoud van het Energieakkoord Noord-Nederland, de doelen die hierin zijn opgenomen, de afspraken die zijn gemaakt over de samenwerking en de wijze waarop betrokken partijen invulling hebben gegeven aan de uitvoering. In hoofdstuk 3 komt het gevoerde windenergie- en biomassabeleid van de provincie Drenthe aan de orde. Er is een beschrijving gegeven van het gevoerde beleid, de stand van zaken en de problemen die zich voordoen bij de uitvoering daarvan. Tevens is op onderdelen een vergelijking gemaakt met de provincies Groningen en Fryslân. In welke mate de doelen van het energieakkoord zijn gerealiseerd en hoe daarover is teruggekoppeld naar PS staat beschreven in hoofdstuk 4.

[10] Centraal Bureau voor de Statistiek. Hernieuwbare energie in Nederland 2011. Den Haag, augustus 2012. Paragraaf 2.1.

# 2

# Energieakkoord Noord-Nederland

# Energieakkoord Noord-Nederland

## 2.1 Inleiding

De colleges van GS van de provincies Fryslân, Groningen, Drenthe en Noord-Holland hebben op 8 oktober 2007, tezamen met de ministers van VROM en EZ, het Energieakkoord Noord-Nederland (EAN) ondertekend. De intentie van het akkoord is om de samenwerking tussen het Rijk en betrokken provincies op het gebied van de conventionele en duurzame energieproductie en -distributie te intensiveren. Door het ontwikkelen van nieuwe technieken en het vergroten van de duurzame energieproductie willen de provinciebesturen in de Energy Valley regio een koplopersspositie innemen en tevens een belangrijke bijdrage leveren aan het behalen van de nationale energie- en klimaatdoelstellingen. De ondertekenaars van het EAN hebben in het akkoord aangegeven dat zij de beoogde intensieve samenwerking vorm willen geven door binnen de Energy Valley regio te zorgen voor een gecoördineerde beleidsinzet en een gebundelde inzet van financiële middelen. Daarnaast willen ze de samenwerking met markpartijen en kennisinstellingen intensiveren binnen het reeds bestaande publiek-private samenwerkingsverband (Stichting Energy Valley)[11]. Dit hoofdstuk gaat in op de inhoud en de doelstellingen van het EAN, de afspraken die hierin zijn gemaakt en de wijze waarop betrokken partijen invulling hebben gegeven aan de uitvoering van het energieakkoord.

## 2.2 Inhoud EAN en onderbouwing doelen

***De Rekenkamer constateert dat het EAN in korte tijd tot stand is gekomen en een brede opzet kent met ambitieuze doelen ten aanzien van de werkgelegenheid in de energiesector, de duurzame energieproductie en de $CO_2$-emissiereductie. De doelen zijn gebaseerd op enkele globale en indicatieve berekeningen.***

Het EAN is onder leiding van de provincie Groningen in een kort tijdsbestek tot stand gekomen[12]. Het achterliggende doel van het akkoord was om het Rijk intensiever bij de Energy Valley regio te betrekken in de hoop dat vanuit een voorkeurspositie er relatief meer Rijksmiddelen beschikbaar zouden komen voor ontwikkelingen binnen de energiesector. De Energy Valley regio beslaat de provincies Drenthe, Groningen, Fryslân en de kop van Noord-Holland (zie figuur 1.1). Op 8 oktober 2007 is tijdens een bezoek van de ministers van VROM en EZ aan het Noorden het energieakkoord aan deze ministers voorgelegd en door betrokken partijen ondertekend. In 2008 hebben de gemeenten in Noord-Nederland, VNO-NCW-Noord en MKB-Noord zich eveneens aangesloten bij het energieakkoord[13].

---

11 Energie Akkoord Noord-Nederland, 8 oktober 2007. Artikel 3 lid 1 en 2.

12 Interview met de provincie Groningen, 9 mei 2012.

13 Energieakkoord Noord-Nederland. Jaarrapportage 2007/2008. Groningen, 8 oktober 2008.

In het akkoord geven betrokken partijen aan zich te willen inzetten voor innovatieve ontwikkelingen in de energiesector en te zorgen voor behoud en waar mogelijk uitbreiding van de werkgelegenheid in deze sector. Deze stimulans moet tevens leiden tot een substantiële toename van de duurzame energieproductie en een reductie van de $CO_2$-emissie, zodat het Noorden een belangrijke bijdrage kan leveren aan de nationale klimaat- en energiedoelstellingen. Het energieakkoord is afgesloten in de regeerperiode van het kabinet Balkenende-IV dat nog uitging van een duurzame energieproductie van 20% en een $CO_2$-emissiereductie van 30% in 2020[14]. Met het aantreden van het kabinet Rutte-I in oktober 2010 zijn deze doelen naar beneden bijgesteld, respectievelijk tot[14] en 20%[15].

Het EAN is breed opgezet en heeft betrekking op 5 strategische thema's, namelijk energiebesparing, de duurzame energieproductie, de productie van bio-transportbrandstoffen en duurzame mobiliteit, het schoner en efficiënter maken van de conventionele energieproductie (inclusief $CO_2$-afvang en opslag) en kennis en innovatie. In het akkoord zijn ambitieuze doelstellingen opgenomen ten aanzien van de duurzame energieproductie en de $CO_2$-emissiereductie. Als intentie is uitgesproken om in Energy Valley regio in de periode tot 2012 de duurzame energieproductie te verhogen tot 40–50 PJ en de $CO_2$-emissie te reduceren met 4–5 Mton. Voor de duurzame energieproductie betekent dit dat de productie tijdens de uitvoering van het EAN met ongeveer een factor 3 zou moeten toenemen (zie tabel 4.1 hoofdstuk 4). De ambitie van het EAN stemt overeen met die van het *Koers Noord-programma* waarin de noordelijke provincies als doel hebben gesteld om de duurzame energieproductie in Noord-Nederland een dusdanige impuls te geven dat Nederland binnen 5 jaar in de top van de EU-landen staat[16].

Bovengenoemde doelstellingen zijn gebaseerd op enkele globale en indicatieve berekeningen die vlak voor de ondertekening van het akkoord zijn uitgevoerd[17]. Reeds uitgevoerde en lopende projecten en voorgenomen initiatieven in de Energy Valley regio vormen de basis voor deze berekeningen. Voor het thema 'duurzame energie' is berekend dat in 2011 een productie van 32 PJ in ieder geval haalbaar moet zijn. Vervolgens is gesteld, zonder hiervoor een nadere onderbouwing te geven, dat dit waarschijnlijk een te lage schatting is en dat naar verwachting de productie nog een factor 1,5 hoger zal uitvallen (40–50 PJ). De verwachte bijdrage is afkomstig van windenergie, biomassa en biobrandstoffen. De ondertekenaars van het akkoord willen de uitvoering van het EAN volgen en bewaken door een gezamenlijk systeem van monitoring op te zetten en bij te houden. In hoofdstuk 4 is beschreven wat er van deze intentie terechtgekomen is.

---

14 Ministerie VROM. Nieuwe energie voor het klimaat. Werkprogramma Schoon en Zuinig. Den Haag, september 2007.

15 Ministerie Economische Zaken, Landbouw & Innovatie. Energierapport 2011. Den Haag, juni 2011.

16 Ministerie Economische Zaken en SNN. Koers Noord: op weg naar pieken. Groningen, oktober 2007. Opgave 1.

17 Notitie ten behoeve van energieakkoord inzake sterke punten N-NL en berekening realisatie duurzame energie en $CO_2$-emissiereductie. Groningen, versie 4, 10 september 2007.

## 2.3 Afstemming beleid en inzet financiële middelen

***In het EAN is afgesproken om voor de 5 onderscheiden thema's te zorgen voor een gecoördineerde beleidsinzet en een gebundelde inzet van financiële middelen. De Rekenkamer stelt vast dat betrokken overheden het EAN niet hebben uitgewerkt in een gemeenschappelijk plan van aanpak, waarin een concretisering van de verdeling van de taakstelling heeft plaatsgevonden en waarin een totaaloverzicht is opgenomen van financiële middelen die het Rijk en de provincies gezamenlijk beschikbaar willen stellen om de EAN-doelen te realiseren. De provincies hebben ervoor gekozen om het EAN uit te werken in afzonderlijke provinciale uitvoeringsprogramma's. Bij benadering is in de periode 2008–2011 € 95 miljoen aan overheidsmiddelen beschikbaar gesteld voor de uitvoering van het EAN.***

Het Rijk en de betrokken provincies hebben niet gezamenlijk een plan van aanpak voor de uitvoering van het EAN opgesteld, waarin een specifieke verdeling van de taakstelling voor de betrokken partijen heeft plaatsgevonden. De noordelijke provincies hebben besloten om het EAN uit te werken in afzonderlijke provinciale uitvoeringsprogramma's. In deze programma's hebben ze niet aangegeven wat ze willen bijdragen aan de realisatie van de EAN-doelen in 2011. De programma's van de provincies Drenthe, Groningen en Fryslân, die (mede) een uitwerking zijn van het EAN, verschillen onderling qua inhoud en doorlooptijd. Zo heeft de provincie Drenthe besloten om de uitvoering van het duurzame energie- en klimaatbeleid op te nemen in één programma[18], terwijl de programma's van Fryslân en Groningen zich alleen richten op het gevoerde (duurzame) energiebeleid[19]. Een inhoudelijk verschil tussen de provincies Fryslân en Groningen is dat het programma van Groningen betrekking heeft op zowel de duurzame als de conventionele energieproductie, terwijl het programma van Fryslân zich beperkt tot duurzame energie.

De doorlooptijden van de programma's zijn eveneens verschillend. De programma's van Groningen en Drenthe zijn in de eerste helft van 2008 van gestart gegaan met een doorlooptijd tot 2012, terwijl het programma van Fryslân pas in maart 2009 is vastgesteld en een doorlooptijd had tot 2015. Met het vaststellen van een nieuwe economische beleidsvisie voor Fryslân[20] is het *Programmaplan duurzame energie 2009–2015* in september 2012 komen te vervallen en zal begin 2013 worden vervangen door een nieuw programma. Een ander belangrijk verschil tussen Fryslân en Drenthe enerzijds en Groningen anderzijds is dat de eerste twee provincies prioriteit geven aan kleinschalige, decentrale vormen van duurzame energieopwekking, terwijl Groningen zich vooral richt op het ontwikkelen van een sterk energiecluster in het Noorden[21].

De provincies Drenthe, Fryslân en Groningen hebben in een later stadium op thema- en projectniveau wel gezorgd voor een gecoördineerde beleidsinzet en een gebundelde inzet van financiële middelen. Dat geldt bijvoorbeeld voor het 100.000 woningenplan dat gericht is op energiebesparing en het 100.000 voertuigenplan dat als doel heeft om het gebruik van bio-brandstoffen te stimuleren. Het Rijk is

18 Provincie Drenthe. Programma Klimaat en Energie 2009–2011. Assen, mei 2008.

19 Provincie Fryslân. Programmaplan Duurzame Energie 2009–2015 (Fryslân geeft energie). Vastgesteld door PS op 22 april 2009.

20 Provincie Fryslân. Economische beleidsvisie provincie Fryslân 2012 (Groen, slim en grensverleggend). Vastgesteld door PS op 19 september 2012.

21 Provincie Groningen. Programmadocument Energie. Groningen, 11 december 2007.

hier slechts in beperkte mate bij betrokken geweest. Voor het gevoerde windenergiebeleid op land heeft het akkoord bijvoorbeeld niet geleid tot een gezamenlijke beleidsinzet binnen de Energy Valley regio (zie hoofdstuk 3).

**Tabel 2.1** Overzicht financiële middelen (euro's x 1.000) die de provincies Drenthe, Groningen en Fryslân beschikbaar hebben gesteld voor de uitvoering van het EAN in de periode 2008–2012..

| **Provincie Drenthe** | ***Klimaat- en Energieprogramma*** | | | |
|---|---|---|---|---|
| Deelprogramma | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
| Mitigatie | 1.200 | 4.700 | 5.000 | 6.000 |
| Adaptatie | 700 | 1.600 | 1.300 | 100 |
| Participatie | 100 | 400 | 500 | 1.000 |
| **Totaal Drenthe** | **2.000** | **6.700** | **6.800** | **7.100** |

| **Provincie Groningen** | ***Programmadocument Energie*** | | | |
|---|---|---|---|---|
| Deelprogramma | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
| Energiebesparing | 362 | 312 | 312 | 312 |
| Duurzame energie | 330 | 242 | 210 | – |
| Duurzame mobiliteit | 150 | 150 | 100 | 100 |
| Schoon fossiel | 100 | 50 | 50 | 50 |
| Kennis en innovatie | – | – | – | – |
| Ondersteunend spoor* | 650 | 650 | 650 | 650 |
| **Totaal Groningen** | **1.592** | **1.404** | **1.322** | **1.112** |

| **Provincie Fryslân** | ***Programmaplan duurzame energie*** | | | |
|---|---|---|---|---|
| Deelprogramma | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 |
| Energiebesparing gebouwde omgeving ** | – | 380 | 5.750 | 3.150 |
| Opwekking duurzame energie | – | 500 | 1.200 | 1.200 |
| Duurzame mobiliteit | – | 1.295 | 2.800 | 3.275 |
| Kennis, innovatie en communicatie | – | 250 | 1.450 | 1.200 |
| **Totaal Fryslân** | **–** | **2.425** | **11.100** | **8.825** |

* De middelen van het 'ondersteunend spoor' hebben betrekking op de apparaatskosten.
** De provincie Fryslân heeft pas in 2009 haar programmaplan vastgesteld. Het is niet bekend wat de bijdrage in 2008 is geweest.

De provincies hebben in hun uitvoeringsprogramma aangegeven hoeveel financiële middelen zij beschikbaar stellen voor de periode 2008–2011 en hoe zij deze middelen willen verdelen over de onderscheiden deelprogramma's (zie tabel 2.1). In de programma's is niet aangegeven hoe de provincies de inzet van beschikbare middelen voor de onderscheiden thema's van het EAN op elkaar hebben afgestemd. Onderlinge vergelijking wordt verder bemoeilijkt doordat provincies bij de verdeling van financiële middelen over de deelprogramma's niet consequent aansluiten bij de 5 thema's van het EAN. Zo heeft de provincie Drenthe gekozen voor een verdeling die aansluit bij het klimaatbeleid en uitgaat van de thema's mitigatie, adaptatie en participatie. De provincies Groningen en Fryslân gaan wel uit van de thema-indeling van het EAN. De provincie Fryslân geeft aan dat het thema 'schoon fossiel' voor de provincie niet zozeer van toepassing is en daarom niet verder is uitgewerkt in haar programma. De Rekenkamer merkt op dat de

provincies Fryslân en Drenthe in hun programma substantieel meer middelen gereserveerd hebben voor de uitvoering van het EAN dan Groningen. Gezamenlijk hebben ze in de periode 2008–2012 ongeveer € 50 miljoen beschikbaar gesteld.

Daarnaast zijn voor het uitvoeren van energieprojecten nog financiële middelen toegekend vanuit verschillende andere programma's, zoals *Koers Noord*[22] en EFRO, een Europees subsidieprogramma. Vanuit *Koers Noord* zijn in de periode 2007–2011 binnen de piek 'Energie'[23] verschillende energieprojecten gesubsidieerd, onder ander het CCS-project dat gericht was op kennisontwikkeling met betrekking tot de afvang en opslag van $CO_2$. Ook vanuit het Waddenfonds, de Innovatieagenda Energie en het Fonds Economische Structuurversterking (FES) zijn in de periode 2007–2012 energieprojecten gesubsidieerd. In het uitvoeringsprogramma van de provincie Groningen is een indicatie gegeven van de totale bijdrage uit bovengenoemde fondsen die neerkomt op circa € 45 miljoen[24]. Dit betekent dat in de periode 2008–2011 bij benadering € 95 miljoen beschikbaar is gesteld voor de uitvoering van het EAN.

## 2.4 Organisatie uitvoering EAN

***De Rekenkamer constateert dat bij de start van het EAN niet een beschrijving van de organisatie van de uitvoering van het EAN is opgesteld, waarbij voor de betrokken partijen een duidelijke verdeling van taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden heeft plaatsgevonden. Zo was bijvoorbeeld onvoldoende duidelijk welke positie het Rijk en de Stichting Energy Valley innamen en welke bijdrage zij zouden moeten leveren aan het realiseren van de EAN-doelen. Hierdoor was geen basis aanwezig om de betrokken partijen aan te spreken op hun verantwoordelijkheid en was bijsturing nauwelijks mogelijk.***

In het EAN is afgesproken om de samenwerking met markpartijen en kennisinstellingen in het reeds bestaande publiek-private samenwerkingsverband, de Stichting Energy Valley (SEV), te intensiveren[25]. Deze intensieve samenwerking moet een impuls geven aan het ontwikkelen van nieuwe technieken en het ontwikkelen en uitvoeren van energieprojecten. Figuur 2.1 geeft een overzicht van de samenwerkingsorganisatie binnen de Energy Valley regio. Ten aanzien van de uitvoering van het EAN is ervoor gekozen om aansluiting te zoeken bij deze organisatiestructuur. Zo heeft het Rijk op ambtelijk niveau met enige regelmaat deelgenomen aan de ambtelijke begeleidingscommissie. In deze commissie werd op ambtelijk niveau meegewerkt aan de uitvoering van het EAN en werd de voortgang besproken. De bestuurlijke inzet van het Rijk heeft zich beperkt tot het eenmaal per jaar bijwonen van de minister van EZ aan het bestuurlijk overleg Noord-Nederland[26]. Vooraf is geen verdeling van taken vastgelegd tussen provincies, Rijk, gemeenten en de SEV en wat betrokken partijen zouden moeten bijdragen aan het realiseren van de EAN-doelen. Hierdoor was geen basis aanwezig om betrokken partijen aan te spreken op hun verantwoordelijkheid.

---

22 Ministerie Economische Zaken en SNN. Koers Noord: op weg naar pieken. Groningen, oktober 2007.

23 De andere pieken zijn: water, sensortechnologie en agribusiness.

24 Provincie Groningen. Programmadocument Energie 2008-2011. Groningen, 11 december 2007. Tabel 17.

25 Energie Akkoord Noord-Nederland, 8 oktober 2007. Artikel 3 lid 1 en 2.

26 Auditdienst Ministerie Economische Zaken, Landbouw en Innovatie. Rapport 20 Evaluatie Energieakkoord Noord-Nederland . Kenmerk AD/10192678. Den Haag, 2010.

**Figuur 2.1** Overzicht van de samenwerkingsorganisatie binnen de Energy Valley regio.

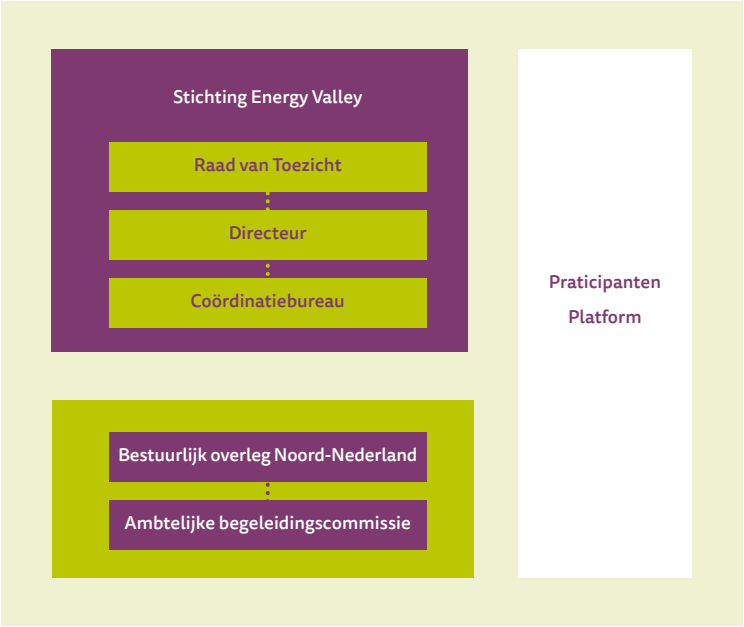


De SEV is in het Noorden in 2003 in het leven geroepen met als doel een gezamenlijk platform te creëren voor overheden, kennisinstellingen en private partijen die betrokken zijn bij het de uitvoering van het energiebeleid. De stichting houdt zich niet bezig met de uitvoering van het klimaatbeleid, maar richt zich vooral op het schoner en efficiënter maken van de conventionele energieproductie en het stimuleren van de (duurzame) energieproductie. Het behoud van de werkgelegenheid in de noordelijke energiesector staat hierbij voorop.[27] De provincies zijn niet vertegenwoordigd in de stichting. Ze subsidiëren de werkzaamheden van de SEV en houden een vinger aan de pols op de werkzaamheden via de voorwaarden die in de subsidiebeschikking zijn opgenomen. Het aantal bureaumedewerkers van de SEV is gestaag uitgebreid van 3 fte in 2003 tot 19 fte in 2012. De taken van de stichting bestaan uit 'branding', het aanjagen en faciliteren van projectontwikkeling en monitoring van ontwikkelingen binnen de energiesector. Vanaf 2011 richt de SEV zich ook op de internationale samenwerking en het ontwikkelen en uitvoeren van internationale energieprojecten[28]. Door de aanzienlijke uitbreiding van de SEV is ook de begroting in de loop der jaren fors toegenomen: van ca. € 2 miljoen in de periode 2003–2005[29] tot ruim € 11,5 miljoen voor de periode 2012–2015[30].

Vanuit verschillende maatschappelijke organisaties die zich bezig houden met het bevorderen van een duurzame energievoorziening is kritiek geuit op het functioneren van de SEV en het takenpakket[31]. Belangrijke kritiekpunten zijn dat de stichting:

27 Brief aan PS van GS van de provincie Groningen, 21 oktober 2005.

28 Stichting Energy Valley. Energy Valley 4, Energizing the Dutch economy. Strategieplan Stichting Energy Valley 2013–2015. Groningen, 5 juli 2011.

29 Stichting Energy Valley. Werkplan Energy Valley III. Groningen, 10 mei 2008. Pagina 6.

30 Stichting Energy Valley. Energy Valley 4: Energizing the Dutch economy. Strategieplan Stichting Energy Valley 2013–2015. Groningen, 5 juli 2011. Pagina 21.

31 Adviesbureau CAB. Concept eindrapportage mid-term evaluatie Energy Valley. Uitgevoerd in opdracht van de Stichting Energy Valley. Groningen, 14 januari 2008.

— zich vooral richt op 'branding' met als doel de Energy Valley regio op de kaart te zetten en vanuit dit perspectief schetst de stichting een te rooskleurig beeld van de ontwikkelingen op het gebied van de (duurzame) energieproductie en de hiermee samenhangende werkgelegenheid. Een eenzijdige, positieve informatievoorziening brengt als risico met zich dat allerlei praktische uitvoeringsproblemen onvoldoende belicht worden;
— zich teveel focust op grootschalige, industriële energieprojecten waarbij de grote kennisinstellingen en de gevestigde energiebedrijven betrokken zijn, waardoor de kleinschalige, decentrale energieopwekking te weinig aan bod komt. Zo zijn in de Raad van Toezicht van de stichting alleen de grote kennisinstellingen en gevestigde energiebedrijven vertegenwoordigd en niet het MKB en de landbouworganisaties;[32]
— zich niet alleen richt op de duurzame energieproductie, maar vooral ook op de conventionele sector. Voor de heer Ockels is dit bijvoorbeeld reden geweest om de 'Wubbo Ockelsprijs', die gelieerd was aan Energy Valley, niet meer uit te reiken[33]. Ook de milieufederaties van de noordelijke provincies hebben om die reden de samenwerking met de SEV verbroken en ze zijn nieuwe samenwerkingsvormen gestart[34].

Hoewel er kritiek is op het publiek-private samenwerkingsverband constateert de Rekenkamer dat betrokken provincies, tezamen met de SEV, het afgelopen decennium er goed in geslaagd zijn om de Energy Valley regio op de kaart te zetten. Er zijn talrijke projectinitiatieven en nieuwe samenwerkingsverbanden, zoals de Task Force Groen Gas en de Stichting Groen Gas, tot stand gebracht. Ook de media-aandacht voor de uitvoering van het energiebeleid en de verscheidene initiatieven vanuit de maatschappij tot het oprichten van duurzame energiecoöperaties wijzen erop dat het thema duurzame energie inmiddels breed verankerd is in de maatschappij. Dat de ontwikkeling van de duurzame energieproductie desondanks moeizaam verloopt heeft te maken met problemen in de uitvoering (zie hoofdstuk 3). In dit licht stelt de Rekenkamer de vraag of 'branding' in deze fase van de beleidsontwikkeling nog enige toegevoegde waarde heeft.

De Rekenkamer constateert verder dat in de gemeenschappelijke samenwerkingsorganisatie, zoals reeds eerder in 2010 vastgesteld door de auditdienst van het ministerie van EL&I[35], niemand was belast met het verzorgen van een gemeenschappelijke centrale projectadministratie, het volgen van de voortgang van energieprojecten in de Energy Valley regio, het bijhouden van verplichte en bestede middelen en het monitoren van de mate van doelrealisatie. Hierdoor ontbrak tijdens de uitvoering van het EAN een totaaloverzicht van uitgevoerde, lopende en geplande projecten en verplichte en bestede middelen. Daarmee was eveneens geen goede basis aanwezig om tussentijds bij te bijsturen.

---

32 In oktober 2012 was de samenstelling van de Raad van Toezicht als volgt: CdK van de provincie Groningen (voorzitter), Lid Raad van Bestuur Friesland Bank, Directeur Interdepartementale Directie Energietransitie Ministerie EL&I, Burgemeester gemeente Leeuwarden, Directeur ECN, Directeur NOM, Directeur Gasterra, Directeur NAM, Collegevoorzitter Hanzehogeschool Groningen, Voorzitter College van Bestuur RUG, Directeur Groninger Seaports, Directeur Business Development NV Gasunie.

33 Groninger Internet Courant, 29 november 2011.

34 Stichting Milieufederatie Groningen. Evaluatief Jaarverslag 2009. Groningen, mei 2010. Pagina's 13 en 15.

35 Auditdienst Ministerie Economische Zaken, Landbouw en Innovatie. Rapport 22 Evaluatie Energieakkoord Noord-Nederland. Kenmerk AD/10192678. Den Haag, 2010.

## 2.5 Deelconclusie 1

Het Energieakkoord Noord-Nederland is in korte tijd tot stand gekomen en kende een brede opzet. Het akkoord had betrekking op het behoud en waar mogelijk uitbreiding van de werkgelegenheid in de energiesector, het verhogen van de duurzame energieproductie en het verminderen van de $CO_2$-uitstoot om klimaatverandering tegen te gaan. De Rekenkamer concludeert dat in het akkoord voor deze onderwerpen ambitieuze doelen waren opgenomen die gebaseerd waren op enkele globale en indicatieve berekeningen.

De ondertekenaars hebben het energieakkoord niet uitgewerkt in een gemeenschappelijk plan van aanpak, waarin een concretisering van de taakstelling voor de betrokken overheden heeft plaatsgevonden. De Rekenkamer concludeert dat hierdoor in de eerste plaats geen basis aanwezig was om verantwoordelijke overheden aan te spreken op hun taakstelling en in de tweede plaats was het voor Provinciale Staten weinig inzichtelijk hoe de uitvoering van het energieakkoord geregeld was, hoe de voortgang verliep en op welke wijze bijsturing plaatsvond.

De Rekenkamer concludeert verder dat de provincies Fryslân, Groningen en Drenthe op thema- en projectniveau in beperkte mate hebben gezorgd voor een gecoördineerde beleidsinzet en een gebundelde inzet van financiële middelen. De betrokkenheid van het Rijk was marginaal. Betrokken overheden hebben bij benadering € 95 miljoen beschikbaar gesteld om de doelen van het energie-akkoord te realiseren. Doordat er op het niveau van de Energy Valley regio geen gemeenschappelijke administratie van gesubsidieerde energieprojecten heeft plaatsgevonden, is geen totaaloverzicht beschikbaar van de projecten waaraan de financiële middelen zijn besteed. Of er sprake is geweest van een efficiënte en effectieve besteding van provinciale en Rijksmiddelen is hierdoor niet bekend.

Het publiek-private samenwerkingsverband binnen de Energy Valley regio richt zich op het schoner en efficiënter maken van de conventionele energieproductie en het stimuleren van duurzame energieproductie. Het behoud en waar mogelijk uitbreiden van de werkgelegenheid in de energiesector staat hierbij voorop. De focus van het samenwerkingsverband ligt bij grootschalige energieprojecten waarbij met name de grote gevestigde energiebedrijven en kennisinstellingen betrokken zijn. Het MKB en de agrarische sector zijn hier niet structureel bij betrokken. De provincie Drenthe daarentegen legt vooral prioriteit bij de kleinschalige, duurzame energieproductie en -distributie, waarbij nadrukkelijk een rol is weggelegd voor het MKB en de agrarische sector. De Rekenkamer concludeert dat de focus van publiek-private samenwerkingsverband niet in lijn is met die van de provincie Drenthe.

De noordelijke provincies hebben, tezamen met de Stichting Energy Valley, het afgelopen decennium de Energy Valley regio op de kaart gezet. De continue media-aandacht voor het beleidsterrein, de maatschappelijke initiatieven tot het oprichten van duurzame energiecoöperaties en het uitvoeren van duurzame energieprojecten door marktpartijen wijzen hierop. Dat de duurzame energieproductie desondanks moeizaam van de grond komt, ligt niet aan een gebrek aan bekendheid of initiatieven, maar heeft te maken met problemen in de uitvoering (zie deelconclusie 2). De Rekenkamer concludeert dat de 'branding' van het energiebeleid in de Energy Valley regio succesvol is geweest, maar in deze fase van de energietransitie weinig toegevoegde waarde meer heeft. Het komt nu op de uitvoering aan.

# 3

# Wind en biomassa

# Wind en biomassa

## 3.1 Inleiding

Wind en biomassa zijn de hernieuwbare energiebronnen waarvan in de periode tot 2020 in Nederland een belangrijke bijdrage te verwachten valt. Dit geldt ook voor de provincie Drenthe. Het gebruik van zonnepanelen is in opkomst, maar de relatieve bijdrage van deze energiebron aan de totale energieproductie zal gering blijven. Andere veelbelovende energieopties, zoals geothermie, zitten nog in de ontwikkelingsfase en tot 2020 zullen deze vormen van energieopwekking geen substantiële bijdrage leveren aan de duurzame energieproductie. Dit betekent dat er voor wind en biomassa tot 2020 weinig alternatieven zijn die voor een substantiële bijdrage kunnen zorgen. Een bijkomend probleem is dat het plaatsen van windturbines en het gebruik van biomassa voor het opwekken van energie controversieel zijn. Zo stuiten de voorgenomen windenergieprojecten in de Drentse Veenkoloniën op maatschappelijk verzet. Ook de ontwikkeling van vergisters bij agrarische bedrijven wordt door plattelandsbewoners met argusogen gevolgd in verband met stank-, verkeers- en geluidsoverlast. De recente overlast met een vergister nabij Coevorden vormt hier een voorbeeld van. Dit hoofdstuk gaat in op het door de provincie Drenthe gevoerde windenergie- en biomassabeleid, de problemen die zich voordoen bij de uitvoering en de wijze waarop de provincie haar instrumentarium inzet om deze uitvoeringsproblemen te verminderen.

## 3.2 Beleid provincie Drenthe

***De Rekenkamer constateert dat de provincie Drenthe in haar* Programma Klimaat en Energie 2008–2011 *geen concrete doelen heeft opgenomen voor biomassa, warmte-koude-opslag (wko) en zonne-energie voor het jaar 2011. Ze heeft in dit programma ook niet aangegeven wat ze denkt te kunnen bijdragen aan de realisatie van de EAN-doelen. De provincie wil vooral inzetten op kleinschalige, decentrale vormen van energieopwekking. Verder constateert de Rekenkamer dat PS van de provincie Drenthe in 2010 een belangrijke koerswijziging hebben doorgevoerd in het windenergiebeleid door in de Drentse Veenkoloniën een zoekgebied aan te wijzen voor windturbines en de landelijk toegezegde bijdrage voor het jaar 2020 te verhogen van 15 naar 200 MW. Met deze beleidswijziging willen PS een impuls geven aan de provinciale duurzame energieproductie. Met betrekking tot de productie van groen gas heeft de provincie in het vervolgprogramma, het* Energieprogramma 2012–2015*, een concrete doelstelling opgenomen die neerkomt op een jaarlijkse groen gasproductie van 60 miljoen vanaf 2015.***

PS van de provincie Drenthe willen bij de energietransitie vooral inzetten op energiebesparing en decentrale productie van duurzame energie door samen met netbeheerders te zorgen voor een infrastructuur die dit mogelijk maakt. Zo moeten er voldoende mogelijkheden komen voor het invoeren van groen gas op het aardgasnet. Ze willen zich concentreren op energie uit biomassa, warmte-koude-opslag en het benutten van zonne-energie. Bij de productie van energie

uit biomassa gaan PS uit van de filosofie van een biobased economy[36]. Dat is een economie waarin bedrijven uit planten en algen medicijnen, chemicaliën, brandstoffen en energie produceren. Het basisprincipe is dat er een rangorde is van hoogwaardige naar laagwaardige aanwending van biomassa. Dit houdt in dat alleen organische afvalstromen die niet meer geschikt zijn voor andere doeleinden, in aanmerking komen voor de productie van energie (zie figuur 3.1).

**Figuur 3.1** Waardepiramide volgens het basisprincipe van de biobased economy.

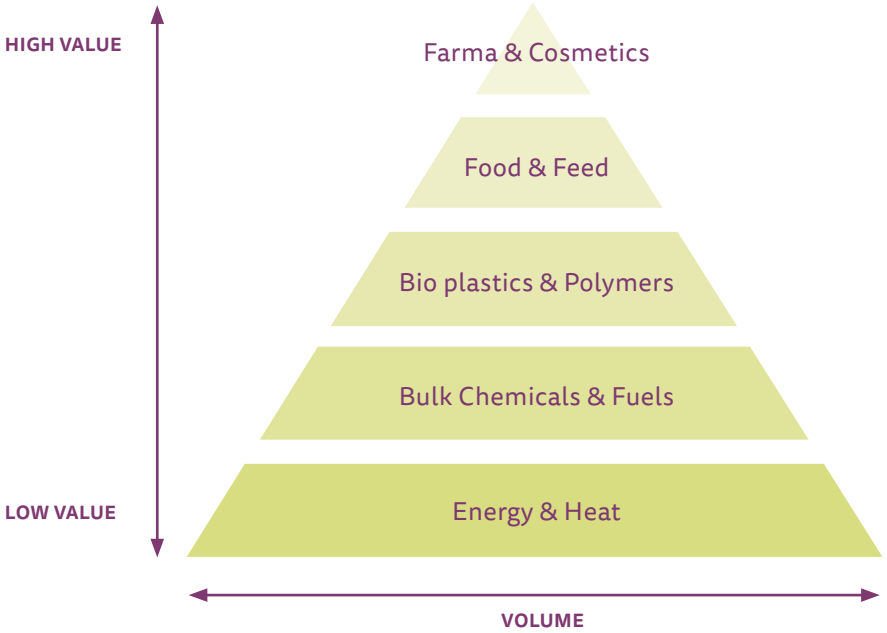


De provincie Drenthe heeft in 2008 besloten om het energie- en klimaatbeleid uit te werken in één uitvoeringsprogramma, het *Programma Klimaat en Energie 2008–2011*. Dit programma betreft tevens een uitwerking van het EAN[37]. In het programma heeft de provincie drie thema's onderscheiden, namelijk mitigatie, adaptatie en participatie. De voorgenomen maatregelen zijn ingedeeld volgens deze drie thema's, waaraan strategische doelen zijn gekoppeld. De strategische doelen zijn niet verder uitgewerkt in concrete, operationele doelen voor het jaar 2011. Daarmee geeft de provincie in haar programma niet aan welke kwantitatieve bijdrage zij wil leveren aan het behalen van de EAN-doelen. Overigens heeft de provincie bij de evaluatie van haar programma achteraf aangegeven dat zij uitgaat van een provinciaal aandeel van 25%. Voor de duurzame energieproductie komt dit neer op een bijdrage van 12,5 PJ[38].

De provincie wil de kleinschalige decentrale vormen van energieopwekking stimuleren door het aanjagen van initiatieven, het samenbrengen van partijen, het verwerven van financiële fondsen en het aanreiken en ontwikkelen van het benodigde instrumentarium. Zo heeft de provincie Drenthe, op aangeven van PS, een nieuw financieringsinstrument in de vorm van een revolverend fonds ontwikkeld met als

36 Provincie Drenthe. Omgevingsvisie Drenthe, vastgesteld door PS op 2 juni 2010. Paragraaf 4.6.

37 Provincie Drenthe. Programma Klimaat en Energie 2008–2011. Assen, mei 2008.

38 Provincie Drenthe. Evaluatie Programma Klimaat & Energie 2008-2011. Assen, 8 december 2011. Hoofdstuk 2.

doel een flinke impuls te geven aan de decentrale, duurzame energieopwekking en -distributie. De stichting Drentse Energie Organisatie (DEO) die op 1 december 2011 officieel van start is gegaan, geeft hier uitvoering aan. Verder is de provincie voornemens om niet alleen randvoorwaarden te stellen en te faciliteren, maar wil ze ook vooral een regisserende rol vervullen. Daarnaast heeft de provincie het voornemen om op basis van het programma ieder jaar een actieplan op te stellen waarin de resultaten van het afgelopen jaar en de maatregelen voor het komende jaar worden beschreven. Ook wil ze een evaluatie van het programma laten uitvoeren door een externe evaluator. In hoofdstuk 4 wordt hier verder op ingegaan.

### *Ontwikkelingen windenergiebeleid*

Tot 2010 hebben PS van de provincie Drenthe, met uitzondering van een terrein van het Ministerie van Defensie en het Europark te Coevorden, het plaatsen van windturbines in de provincie uitgesloten. Ze waren van mening dat windturbines het Drentse landschap teveel zouden aantasten. Wel is de plaatsing van kleine turbines op gebouwen toegestaan. In de omgevingsvisie Drenthe van juni 2010 is sprake van een belangrijke koerswijziging in het windenergiebeleid door in de Drentse Veenkoloniën een zoekgebied voor windturbines aan te wijzen. Het betreft een gebied gelegen in de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Emmen en Coevorden. Buiten het aangegeven zoekgebied wordt plaatsing van windturbines na 2020 niet helemaal uitgesloten. PS willen initiatiefnemers stimuleren om bewoners van het gebied in windenergieprojecten te laten participeren. Verder zien zij de ontwikkeling van windenergieprojecten door de landbouwsector als een belangrijke tweede tak[39]. In het landelijke overleg windenergie heeft de provincie Drenthe in 2011 aan het Rijk toegezegd om voor het jaar 2020 minimaal 200 MW aan opgesteld vermogen te realiseren[40].

De provincie heeft ervoor gekozen om geen eigen structuurvisie voor windenergie te ontwikkelen en vast te stellen. In plaats daarvan stelt zij samen met de betrokken gemeenten een interbestuurlijke gebiedsvisie op. Deze gebiedsvisie moet de basis gaan vormen voor de afbakening van het zoekgebied en de wijze waarop windturbines kunnen worden ingepast in het landschap. De provincie wil met deze visie ook sturing geven aan de landelijke structuurvisie voor windenergie. De gebiedsvisie heeft, anders dan een structuurvisie, geen officiële status, maar is vooral bedoeld als gemeenschappelijk beoordelingskader en als communicatie instrument voor de regio. Eind 2012 was de gebiedvisie nog in ontwikkeling. Met een structuurvisie zou de provincie voor windenergieprojecten tussen de 5 en 100 MW kunnen optreden als bevoegd gezag en inpassingsplannen kunnen vaststellen. De Crisis- en herstelwet die dit mogelijk maakt is bedoeld voor de gevallen waarbij gemeenten op basis van 'zachte gronden' initiatieven hebben afgewezen[41]. De provincie is terughoudend met de inzet van het instrument van aanwijzen. Ze staat op het standpunt dat een goede samenwerking met gemeenten onder druk komt te staan als dit instrumentarium wordt ingezet. Verder is ze van mening dat de regie voor windenergieprojecten bij de regio (provincie en gemeenten) dient te liggen en niet bij het Rijk, ook voor grootschalige projecten boven de 100 MW die door initiatiefnemers bij het Rijk worden ingediend.

---

39 Provincie Drenthe. Omgevingsvisie Drenthe, vastgesteld door PS op 2 juni 2010. Pagina 4.6.

40 Ruimtelijke reservering windenergie in de provincies. Brief van het IPO aan de minister van EL&I, kenmerk MIL 04459a/2011. Den Haag, 28 februari 2011.

41 Notitie 27 Uitvoering windenergie in relatie tot Crisis- en Herstelwet / Elektriciteitswet 1998 van 22 juni 2010 . Invoeging artikel 9e lid 1 van de Elektriciteitswet.

In het voorbereidingstraject van de gebiedsvisie zijn in 2011 verschillende belanghebbenden geconsulteerd met als doel de verschillende invalshoeken bij windenergie aan bod te laten komen[42]. Enkele belangrijke constateringen uit de afgenomen interviews zijn de volgende.

— Het besluitvormingsproces - waarbinnen Rijk, provincie en gemeenten verschillende bevoegdheden hebben, verschillende sporen trekken en eigen procedures volgen - komt bij omwonenden zeer verwarrend over en de bewoners voelen zich vaak overvallen met steeds weer andere plannen.
— Initiatiefnemers zien de realisatie van windturbineparken als een belangrijke economische impuls voor de regio en staan ervoor open dat omwonenden participeren en op enige wijze kunnen profiteren van de exploitatiewinst van de voorgenomen parken.
— Tegenstanders zien windturbines als een bedreiging voor het leefklimaat en het toerisme en geven aan zich met alle middelen te willen verzetten.
— Dorpsbelangen hebben vooral moeite met de gebrekkige informatievoorziening, maar zijn op voorhand niet tegen en willen graag in coöperatief verband meewerken aan de ontwikkeling van duurzame energie.

Van de gebiedsvisie verwachten de belanghebbenden dat er duidelijkheid wordt verschaft, zodat alle partijen weten waar ze aan toe zijn. Ook heeft de provincie in het voorbereidingstraject onderzocht wat de voordelen kunnen zijn voor de bewoners van het aangewezen zoekgebied. Het gaat dan vooral om werkgelegenheid en participatie in windenergieprojecten. Geconcludeerd is dat participatie een belangrijke sleutel kan zijn tot draagvlak voor windenergie in het gebied[43].

### *Stand van zaken windenergie 2012*

Na de beleidswijziging in 2010 zijn in Drenthe ongeveer 25 initiatieven voor windenergieprojecten van de grond gekomen. Een tweetal is bij het Rijk ingediend, omdat het projectinitiatieven betreft die groter zijn dan 100 MW. Hiervoor geldt de Rijkscoördinatieregeling. Het gaat om de initiatieven De Drentsche Monden (omvang 300–450 MW) en Oostermoer (120–150 MW). Provincie Drenthe en betrokken gemeenten hebben bij het Rijk erop aangedrongen om de lopende procedures voor deze initiatieven voorlopig aan te houden tot de landelijke structuurvisie voor windenergie op land definitief is vastgesteld. Het Rijk is hier ten dele in meegegaan. De lopende procedures voor windenergieprojecten die binnen de provinciale zoekgebieden vallen zullen doorgaan, maar er wordt nog geen inpassingsplan opgesteld en een omgevingsvergunning verleend[44].

In 2012 was de stand zaken in de provincie Drenthe met betrekking tot het gerealiseerde vermogen als volgt. In de gemeente Coevorden staat 1 windturbine (2 MW) op het bedrijfsterrein van Proctor & Gamble. Aangrenzend op het terrein van het Ministerie van Defensie zijn eind 2011 drie windturbines met een totaal vermogen van 7,5 MW in gebruik genomen. Verder staat er nog een windturbine (0,8 MW) in Nijeveen, maar die is volgens de provincie in strijd met haar beleid en de provincie telt daarom deze turbine niet mee als opgesteld vermogen. Dit houdt in dat in 2012 het totale geplaatste vermogen 9,5 MW bedroeg. Dit komt overeen met een duurzame energieproductie van 0,08 PJ (Voor omrekening zie Intermezzo I).

---

42 Elzinga & Oterdoom. Gebiedsvisie Windenergie Fase 1: resultaten interviews/gesprekken. In opdracht van provincie Drenthe en de gemeenten Borger-Odoorn en Aa en Hunze. Haren, 5 december 2011.

43 Adviesbureau KNN. Naar een verdienmodel voor windenergie in Drenthe. In opdracht van de provincie Drenthe. Groningen, februari 2012. Hoofdstuk 4.

44 Antwoord van minister Verhagen op een motie van mw. Dikkers, 19 juni 2012.

## *Intermezzo I Omrekening energie-eenheden*

*De eenheid van energie is Joule. De hoeveelheid geproduceerde duurzame of hernieuwbare energie in Nederland wordt uitgedrukt in PJ (Petajoule), dat staat voor $10^{15}$ J. Om de bijdrage van windenergie, biogas en zonne-energie aan de nationale doelstelling voor hernieuwbare energie te bepalen dienen veelal omrekeningen plaats te vinden.*

### WINDENERGIE

*De omvang van de productiecapaciteit van windturbines wordt veelal uitgedrukt in Megawatt (MW) opgesteld vermogen. Als er echter geen wind is produceren de turbines geen elektriciteit en is de bijdrage nul. Het aantal feitelijke draaiuren bepaalt de daadwerkelijke opbrengst van een windturbine en deze wordt uitgedrukt in kiloWatturen (kWh). Op de website van Agentschap NL is aangegeven dat een windturbine van de huidige generatie, van 3 MW, in Nederland per jaar tussen de 6.000.000 tot 7.500.000 kWh aan groene stroom levert. De Rekenkamer gaat in haar berekeningen uit van een gemiddelde van 6.750.000 kWh. Aangezien 1 kWh overeenkomt met 3,6 $10^6$ Joule, levert een windturbine van 3 MW 0,024 PJ. Dit houdt in dat 1 MW opgesteld vermogen overeenkomt met een energieproductie van 0,008 PJ.*

### GROEN GAS EN BIOGAS

*Voor aardgas geldt dat 1 $Nm^3$ (de hoeveelheid gas die bij nul graden Celsius en een absolute druk van 1,01325 bar een volume van één kubieke meter inneemt) overeenkomt met 31,7 megajoule (MJ) aan bruikbare energie[45]. Groen gas heeft dezelfde kwaliteit als aardgas en bevat daarmee dezelfde hoeveelheid energie. Voor biogas geldt dit niet. Uit 1 biogas kan ongeveer 0,6 groen gas gevormd worden. Dit betekent dat 1 $Nm^3$ biogas overeenkomt met 19 MJ. Een vergister die 1 miljoen $m^3$ biogas op jaarbasis produceert levert hiermee 0,02 PJ aan energie. Hierbij dient nog als kanttekening dat als het biogas wordt omgezet in elektriciteit via een warmtekracht-koppeling-installatie (wkk) een deel van deze energie verloren kan gaan als de hierbij vrijkomende warmte niet nuttig besteed kan worden. De feitelijke bijdrage zal dan lager uitvallen.*

### ZONNE-ENERGIE

*Bij zonne-energie wordt onderscheid gemaakt tussen zonnewarmte en zonnestroom. In 2011 bedroeg in Nederland het totale opgestelde vermogen aan zonnepanelen waarmee zonnestroom wordt opgewekt 130 MW. Net als bij windenergie zegt het opgesteld vermogen nog niet zoveel over de feitelijke energieproductie. Hoewel de betrouwbaarheid van de cijfers over de feitelijke productie in Nederland nog te wensen overlaat, wordt bij de berekeningen van de hernieuwbare energieproductie in Nederland ervan uitgegaan dat 1 MW overeenkomt met een energieproductie van 0,0025 PJ46. Dit betekent dat 130 MW overeenkomt met 0,325 PJ.*

## *Ontwikkelingen biomassabeleid*

Het provinciale beleid om biomassa in te zetten voor de productie van energie start bij benadering aan het begin van deze eeuw met het in kaart brengen van de hoeveelheid biomassa die in de provincie Drenthe in potentie beschikbaar is[47]. Vervolgens heeft de provincie in oktober 2006 het *Beleidskader Covergisting*

---

45 Agentschap NL. Statusdocument bio-energie 2011. Utrecht, maart 2012. Hoofdstuk 2.

46 Centraal Bureau voor de Statistiek. Hernieuwbare energie in Nederland 2011. Den Haag, 2012. Paragraaf 5.2.

47 DHV Milieu en Infrastructuur BV. Nota biomassa in Drenthe. Groningen, maart 2003.

vastgesteld, dat ingaat op de landschappelijke inpassing van vergisters[48]. In haar standpuntbepaling waar vergisters wel en niet kunnen worden toegestaan gaat de provincie uit van de categorie-indeling van VROM[49]. De provincie Drenthe ziet de categorieën A, B en C als een agrarische (neven)activiteit. Voor categorie D geldt dat de vergistingsinstallatie in principe gevestigd moet worden op een industrieterrein. De provincie geeft verder aan dat het van het vigerende bestemmingsplan zal afhangen of er al dan niet een herziening moet plaatsvinden of dat bijvoorbeeld kan worden volstaan met een vrijstelling. De provincie heeft daarnaast op basis van de ruimtelijke zonering, zoals opgenomen in de provinciale omgevingvisie Drenthe, een onderscheid gemaakt naar gebieden. In de zones I en II staat het landbouwbelang voorop en zijn er ruime mogelijkheden voor het bouwen van vergisters. Voor de zones III en IV geldt een iets strenger regime en moet nadrukkelijk worden aangetoond dat vergisters landschappelijke en natuurwaarden niet aantasten. In de zones V en VI prevaleert het belang van natuur, landschap en cultuurhistorie en is plaatsing van vergisters niet toegestaan.

### *Stand van zaken biomassa 2012*

De provincie Drenthe maakt gebruik van de DWA-monitor, die opgesteld is door het energieadviesbureau DWA, om het verloop van de duurzame energieproductie te volgen. Doordat niet alle duurzame energieprojecten van de provincie Drenthe zijn ingevoerd en de betrouwbaarheid van ingevoerde data te wensen overlaat, kan met de DWA-monitor geen goed beeld van het verloop van de duurzame energieproductie worden gegeven. Met de beschikbare data in de DWA-monitor is wel een indicatie gegeven van de duurzame energieproductie in de provincie Drenthe voor het jaar 2011 die uitkomt op 7,3 PJ[50]. Zoals hierboven opgemerkt is de bijdrage van windenergie in de provincie Drenthe nog gering. Hetzelfde geldt voor zonne-energie. Dit betekent dat de bijdrage voor verreweg het grootste deel gebaseerd moet zijn op biomassa. Om hier een indicatie van te geven heeft de Rekenkamer beschikbare data op een rij gezet (zie tabel 3.1) en dit vergeleken met de indicatieve berekening op basis van de DWA-monitor.

Vanaf 2003 zijn in de provincie Drenthe 11 vergisters bij agrarische bedrijven in gebruik genomen (Voor een overzicht zie bijlage 4). In de provincie Fryslân bedroeg in 2011 het aantal agrarische co-vergisters 22. De totale biogasproductie van deze vergisters is berekend op 39 miljoen  op jaarbasis. Ervan uitgaand dat in de Drenthe de helft wordt geproduceerd dan komt dit neer op een gemiddelde jaarproductie van 19,5 miljoen . Dit komt overeen met een duurzame energieproductie van 0,39 PJ. Hierbij dient nog te worden opgemerkt dat het meeste biogas met warmte-krachtinstallaties wordt omgezet in elektriciteit en warmte. Als deze warmte niet nuttig wordt besteed, en voor een belangrijk deel is dit het geval, dan is het rendement aanzienlijk lager (ca. 30%). Daar-

---

48 Provincie Drenthe. Beleidskader Covergisting. Assen, oktober 2006.

49 De categorie-indeling van vergisters van VROM is als volgt:
- A In hoofdzaak eigen mest, eigen of niet eigen cosubstraten, digestaat hoofdzakelijk op eigen grond
- B In hoofdzaak eigen mest, eigen of niet eigen cosubstraten, digestaat op eigen grond of naar derden
- C Mest van derden, eigen of niet eigen cosubstraten, digestaat hoofdzakelijk op eigen grond of naar derden
- D Mest hoofdzakelijk van derden, eigen of niet eigen cosubstraten, digestaat hoofdzakelijk naar derden

Dit betreft industriële installaties, deze kunnen niet meer worden beschouwd als agrarische activiteiten

50 Installatie- en energieadvies DWA. Evaluatie Programma Klimaat en Energie 2008–-2011. Bodegraven, 25 november 2011. Tabel 3.1.

naast speelt nog dat veel co-vergisters in 2012 niet meer op vollast draaiden of zelfs zijn stilgelegd. Dit houdt in dat de daadwerkelijke productie van de agrarische vergisters lager is.

Op het MERA-bedrijventerrein te Wijster is een groen gas hub gepland, waar biogas wordt opgewaardeerd tot groen gas en ingevoed op het aardgasnet (zie intermezzo II). Attero beschikt reeds over een opwerkingsinstallatie die een deel van het stortgas omzet in groen gas. Naar schatting is op deze locatie de afgelopen 30 jaar ruim 400 miljoen stortgas vrijgekomen uit opgeslagen organisch afval. Gemiddeld komt dit neer op 13,3 miljoen $m^3$ biogas op jaarbasis. Attero heeft onlangs een vergister in gebruik genomen die gevoed wordt met de organisch natte fractie (ONF) uit huishoudelijk en industrieel afval. De verwachting is dat deze vergister ongeveer 5 miljoen $m^3$ biogas per jaar gaat produceren. Binnenkort wordt gestart met de bouw van een tweede vergister die gaat draaien op groente-, fruit- en tuinafval (GFT). De planning is dat deze vergister in 2014 gereed is. Deze vergister gaat naar verwachting eveneens ca. 5 miljoen $m^3$ biogas per jaar produceren[51]. Om een indicatie te geven van de energieproductie die Attero levert via biogas is aangenomen dat de productie op jaarbasis 13 miljoen $m^3$ bedraagt. Dit komt overeen met 0,26 PJ aan duurzame energie.

Naast biogas produceert Attero te Wijster ook duurzame energie via het verbranden van organisch restafval in een energiecentrale. Deze afvalstoffencentrale produceert elektriciteit en warmte. Om de warmte zo goed mogelijk te benutten en beschikbaar te stellen voor andere bedrijven is een warmtenet aangelegd op het MERA-bedrijventerrein. Volgens Attero komt de hoeveelheid geproduceerde warmte en elektriciteit overeen met een aardgasbesparing van ca. 70 miljoen N $m^3$. Dit komt overeen met 2,4 PJ aan duurzame energie[52].

### *Intermezzo II Werking vergister en productie groen gas*

*Veel organisch materiaal is geschikt om te vergisten. Dat geldt bijvoorbeeld voor mest, GFT-afval, reststromen uit de voedingsindustrie, zoals zuivelproducten, glycerine, veevoederresten, maar ook zuiveringsslib. Vergisting is een zuurstofloos proces waarbij anaerobe bacteriën een deel van het organisch materiaal omzetten in biogas. Het biogas bestaat voor circa 60% uit methaan en de overige 40% bestaat hoofdzakelijk uit koolstofdioxide ($CO_2$) en enkele restgassen. Het biogas is direct te gebruiken als brandstof, maar kan ook gasmotoren aandrijven die elektriciteit en warmte produceren (WKK-installatie). De elektriciteit kan vervolgens aan het net worden geleverd. Om voor een optimaal rendement te zorgen is het van belang dat er een bestemming is voor de geproduceerde warmte. De nieuwe SDE+-regeling die in 2010 is ingegaan maakt het mogelijk om subsidie aan te vragen voor warmte die nuttig besteed wordt.*

51 www.attero.nl

52 www.attero.nl

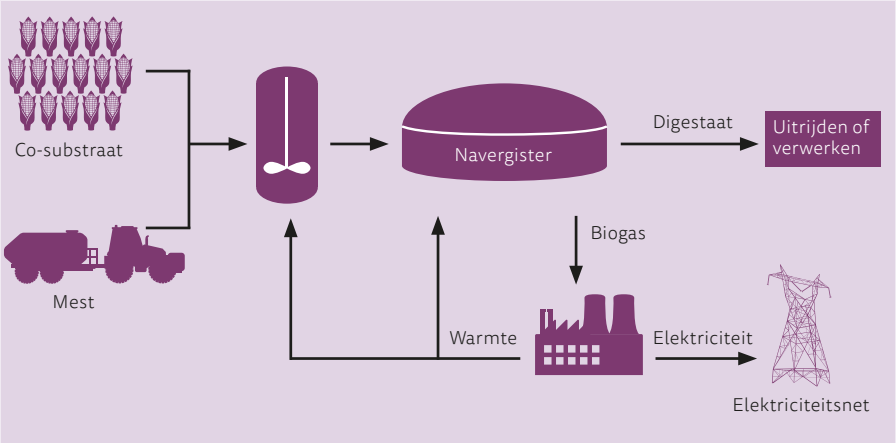


*In de bestaande regelgeving is onderscheid gemaakt tussen aan de ene kant monovergisters en allesvergisters en aan de andere kant co-vergisters. Voor co-vergisters geldt dat de vergisters voor minimaal 50% met mest moeten worden gevoed. Co-vergisters zijn in het algemeen kleinschalige vergisters die onderdeel mogen uitmaken van een agrarische bedrijfsvoering. Het vergisten van rundvee- en varkensmest levert relatief weinig biogas op. Het biogas is voor ca. 85% afkomstig van andere organische substraten (co-substraten) die tot maximaal 50% mogen worden toegevoegd. Het Rijk houdt een lijst bij van co-substraten die hiervoor in aanmerking komen, de zogenoemde positieve lijst. Hoewel het aantal toegestane co-substraten de afgelopen jaren is uitgebreid vinden eigenaren van co-vergisters de lijst erg beperkt en beschouwen dit als een probleem.*

*Een ander optie is om het biogas via een opwerkingsinstallatie om te zetten in groen gas dat bij benadering dezelfde kwaliteit heeft als aardgas. De installatie haalt het $CO_2$ en andere restgassen uit het biogas, zodat hoofdzakelijk methaan overblijft. Groen gas is hierdoor geschikt om in te voeden in het aardgasnet. Om het aantal invoedpunten te beperken is het idee ontstaan voor zogenoemde groen gas hubs. Dit zijn verzamelpunten van biogas waar een centrale verwerking plaatsvindt tot groen gas. In Noord-Nederland zijn voor de komende jaren 5 groen gas hubs gepland. Om het biogas van agrarische co-vergisters naar de groen gas hubs te transporteren is een netwerk van biogasleidingen noodzakelijk.*

*Het restproduct van het vergistingsproces, het zogenoemde digestaat, is te gebruiken als meststof. Het digestaat van allesvergisters en monovergisters wordt beschouwd als afval en dit mag niet worden toegepast als organische meststof in de landbouw. Hier dient een andere bestemming voor te worden gevonden. Dat geldt niet voor de co-vergisters. In dit geval is het digestaat wel toe te passen als organische meststof, maar niet als kunstmest. Voor veel agrariërs levert dit problemen op in het kader van de Mesttoffenwet, doordat zij maar een beperkte hoeveelheid mest mogen uitrijden op hun gronden.*

In Emmen staat de fabriek Sunoil Biodiesel die in 2005 is opgericht, als eerste biodieselfabriek in Nederland. De fabriek heeft een maximale capaciteit van ca. 70.000 ton oftewel ca. 80 miljoen liter[53]. Dit komt overeen met een duurzame energieproductie van ca. 2,6 PJ. De feitelijke productie is naar alle waarschijnlijk-

53 www.sunoil-biodiesel.com

heid lager, maar de Rekenkamer heeft niet kunnen achterhalen wat de productie in 2011 is geweest.

De indicatieve berekening van de Rekenkamer voor de energieproductie uit biomassa komt uit op ruim 3 PJ. Daar komt nog iets bij voor de productie van biobrandstoffen. De inschatting is dat de duurzame energieproductie in 2012 niet hoger dan 4 PJ is geweest. De indicatieve berekening van 7,3 PJ, die gebaseerd is op de data van de DWA-monitor, is naar alle waarschijnlijkheid aan de hoge kant.

**Tabel 3.1** Indicatieve berekening van de Noordelijke Rekenkamer met betrekking tot de bijdrage van biomassa aan de duurzame energieproductie in de provincie Drenthe.

| Energiebron | Duurzame energie productie (PJ) |
|---|---|
| Agrarische vergisters (11) | 0,39 |
| Biogasproductie Attero | 0,26 |
| Afvalstoffencentrale Attero | 2,40 |
| Biobrandstoffen (Sunoil Biodiesel) | ? |
| Totaal biogasproductie | 3,05 |

Naast de initiatieven van Attero zijn er nog andere projectinitiatieven die een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan de biogasproductie. Zo heeft de provincie met AVEBE een green deal gesloten en ontvangt AVEBE € 3 miljoen voor het opschalen van de vergister in Gasselternijveen. Het streven is om 18 miljoen $m^3$ groen gas op jaarbasis te gaan produceren. Verder is er nog een project van Oosterhof Holman bioEnergie BV tot het oprichten van een vergistingsinstallatie op het MERA-bedrijventerrein te Wijster. Het doel is om ongeveer 10 miljoen $m^3$ biogas op jaarbasis te produceren (zie paragraaf 3.5). Als de hierboven genoemde projecten de komende jaren in uitvoering komen, dan komt de provinciale doelstelling, om vanaf 2015 jaarlijks 60 miljoen $m^3$ groen gas te produceren, in zicht. Deze doelstelling komt overeen met een duurzame energieproductie van 1,2 PJ.

## 3.3 Uitvoering windenergieprojecten

***De Rekenkamer stelt vast dat niet een gebrek aan initiatieven een voorspoedige toename van de windenergieproductie in de provincie Drenthe in de weg zal staan, maar dat de uitdaging zal zijn om de weerstand van burgers en maatschappelijke organisaties, maar ook sommige gemeenten, tegen het plaatsen van windturbines te verminderen. De belangrijkste kritische succesfactor bij windenergieprojecten lijkt participatie van bewoners en maatschappelijke organisaties bij de uitvoering van windenergieprojecten te zijn. Vanuit deze optiek is een provinciale rol die vooral gericht is op regie en een goede samenwerking met gemeenten naar verwachting doelmatiger dan een rol die zich beperkt tot het vaststellen van ruimtelijke voorwaarden en het toetsen van initiatieven daaraan.***

De Rekenkamer heeft in de provincie Drenthe 3 windenergieprojecten nader onderzocht. De projectstudies zijn bedoeld om te specificeren wat er goed is gegaan en waar problemen zijn ontstaan in de projectuitvoering. Hierbij is nagegaan welke instrumenten de provincie heeft ingezet en welke rol zij heeft gespeeld bij de uitvoering. Zoals hierboven aangegeven is het aantal windturbines in de provincie Drenthe nog beperkt. Het eerste project betreft de 3 windturbines die op

het terrein van het Ministerie van Defensie eind 2011 in gebruik zijn genomen. Het tweede project heeft betrekking op de windturbine die op het bedrijfsterrein van Proctor & Gamble, gelegen op het Europark te Coevorden, is geplaatst. Het derde project is het voornemen van de gemeente Emmen om op termijn 60 MW aan opgesteld vermogen te plaatsen in haar gemeente. De projectstudies zijn opgenomen in bijlage 5.

Hoewel ook het Rijk en gemeenten bevoegdheden hebben als het gaat om de landschappelijke inpassing van windturbines is de provincie de aangewezen overheidsinstantie om invulling te geven aan de ruimtelijke ordening. Hierbij vindt een afweging van ruimtelijke belangen plaats. PS van de provincie Drenthe hebben tot 2010 het plaatsen van windturbines in de provincie uitgesloten, omdat prioriteit is gegeven aan het landschap. De provincie heeft echter voor het terrein van het Ministerie van Defensie in de gemeente Coevorden en het aangrenzende Europark een uitzondering gemaakt. De uitzondering is ingegeven door een verzoek van het Ministerie van Defensie om op haar terrein een aantal windturbines te mogen plaatsen (zie intermezzo's III en IV). In 2010 heeft een verschuiving in het beleid plaatsgevonden door de duurzame energieproductie meer prioriteit te geven. Na de beleidswijziging zijn in Drenthe ongeveer 25 initiatieven voor windenergieprojecten van de grond gekomen.

Hoewel in enquêtes naar voren komt dat een grote meerderheid van de bevolking voor windenergie is, willen weinigen naast een windturbine wonen en er zicht op hebben. In het dichtbevolkte Nederland en ook in de provincie Drenthe vormt dit een groot probleem. Politici en bestuurders zijn voortdurend op zoek om in dit spanningsveld een koers uit te zetten waar voldoende draagvlak voor is. Er zijn namelijk nauwelijks gebieden te vinden, ook in de provincie Drenthe niet, waar het plaatsen van windturbines niet op grote weerstand van omwonenden zal stuiten. Dat windturbines bij burgers niet geliefd zijn heeft vooral te maken met geluidsoverlast, slagschaduw en horizonvervuiling en de angst dat de waarde van hun huizen hierdoor zal verminderen. Veel windenergieprojecten in Nederland hebben forse vertraging opgelopen doordat tegenstanders bezwaar hebben gemaakt en beroep hebben ingesteld tegen voorgenomen herzieningen van bestemmingsplannen en het afgeven van vergunningen.

Om de maatschappelijke weerstand bij bewoners te verminderen, brengen regionale en lokale overheden vaker in beeld wat de voordelen kunnen zijn voor de lokale bewoners. Het gaat dan vooral om werkgelegenheid en de participatie van bewoners in windenergieprojecten, zodat zij niet alleen te maken krijgen met de lasten maar er ook profijt van hebben. Participatie vormt op deze wijze een belangrijke sleutel tot draagvlak voor windenergie in het gebied[54]. Bij het creëren van draagvlak draait het om een open communicatie en kansen voor financiële betrokkenheid. Er zijn diverse manieren waarop (financiële) betrokkenheid kan worden vormgegeven.

— ***Profitregeling***. De initiatiefnemers van het project kunnen de bewoners een vergoeding geven door middel van een profitregeling. Deze regeling kan onder andere inhouden dat de omwonenden een korting krijgen op hun energierekening, dat huishoudens een energiebesparingadvies wordt

54 Adviesbureau KNN. Naar een verdienmodel voor windenergie in Drenthe. In opdracht van de provincie Drenthe. Groningen, februari 2012. Hoofdstuk 4.

gegeven of jongeren uit de regio een opleiding tot energieadviseur aanbieden.

— ***Financiële participatie***. Bij financiële participatie kunnen bewoners een aandeel kopen in het park. Het rendement van deze investering kan oplopen tot 10–12% per jaar op het ingelegde geld.
— ***Fondsvorming***. Een deel van de opbrengsten van de windmolens komt in een fonds dat bedoeld is om lokale projecten mee te financieren. Voorbeelden hiervan zijn: het opknappen van het dorpshuis of zwembad, het sponsoren van het muziekkorps of de organisatie van het dorpsfeest.
— ***Eigen stroom***. De bewoners betrekken, tegen een gereduceerd tarief, een deel van de lokaal opgewekte stroom.

Naast weerstanden bij omwonenden kunnen nog andere praktische problemen spelen zoals het invoeden op het elektriciteitsnet. Hoewel de netbeheerders moeten zorgen dat het lokale net voldoende capaciteit heeft om de door windturbines geproduceerde elektriciteit te kunnen invoeden, blijkt in de praktijk dat er af en toe problemen zijn. Een voorbeeld hiervan is het project van het Ministerie van Defensie (zie intermezzo III). Bij dit project heeft het, na het voornemen om 4 windturbines te plaatsen op het defensieterrein te Coevorden, ongeveer 12 jaar geduurd voordat er uiteindelijk 3 turbines zijn geplaatst. De vertraging was in dit geval niet te wijten aan omwonenden die bezwaar hebben gemaakt, maar aan een aantal andere oorzaken, waaronder het invoeden op het net. Vanwege capaciteitsproblemen op het lokale netwerk stonden Enexis en Tennet in eerste instantie afwijzend tegenover een aansluiting op het lokale net, maar na enige jaren is uiteindelijk toestemming verleend. In 2010 is in de Elektriciteitswet een bepaling opgenomen die het mogelijk maakt om nadere regels te stellen om groene stroom voorrang te verlenen, maar deze bepaling gaat niet zover dat dit in alle gevallen gegarandeerd moet en kan worden. De initiatiefnemers van windturbineparken moeten overigens de kosten van de aansluiting zelf betalen.

### *Intermezzo III Windturbines Defensie Coevorden*

*Het betreft een initiatief van het Ministerie van Defensie om op haar terrein nabij het Europark in de gemeente Coevorden 4 windturbines met een as-hoogte van 105 meter een gezamenlijk vermogen van 15 MW te plaatsen. Defensie heeft in 2000 in haar milieubeleidsnota aangegeven dat zij van plan is een bijdrage te leveren aan de duurzame energievoorziening. In november 2011 zijn uiteindelijk 3 windturbines met een opgesteld vermogen van 7,5 MW in gebruik genomen. Na het beleidsvoornemen heeft het bijna 12 jaar geduurd voordat het project is gerealiseerd. Het project heeft vertragingen opgelopen die te maken hebben met intern draagvlak binnen Defensie (wel of geen kerntaak van Defensie), ruimtelijke inpassing, subsidieverlening en aansluiting op het net.*

*Om het voornemen van Defensie te realiseren is een herziening van het bestemmingsplan nodig. De provincie heeft in juli 2006 de gemeente in kennis gesteld dat zij geen bezwaar heeft. Hoewel het vigerende provinciale beleid erop gericht was om in de provincie geen windturbines toe te staan, heeft de provincie voor deze locatie een uitzondering gemaakt, ingegeven door het verzoek van het Ministerie van Defensie. Na het vaststellen van de herziening van het bestemmingsplan heeft de gemeente Coevorden in maart 2008 een bouwvergunning aan Defensie verleend.*

*Tegen de voorgenomen herziening van het bestemmingsplan en het afgeven van een bouwvergunning is bezwaar gemaakt door de Gesamtgemeinde Emlichheim. Het*

*betreft 1 van de 4 windturbines die te dicht bij een toekomstig gepland bouwwerk aan Duitse zijde zou komen te staan. Dit heeft ertoe geleid dat deze windturbine is afgevallen, waarna het bezwaar is ingetrokken. Daarnaast heeft de Milieufederatie Drenthe nog bezwaar gemaakt, maar dit heeft niet geleid tot een aanpassing van het voornemen.*

*Het Ministerie van Defensie heeft een SDE-subsidieaanvraag ingediend, maar deze is afgewezen omdat het ministerie van EL&I op het standpunt staat dat een Rijksinstantie niet in aanmerking kan komen voor subsidie die door het Rijk wordt verstrekt. Na overleg tussen beide ministeries is besloten dat het ministerie EL&I zelf een financiële bijdrage gaat leveren om realisatie mogelijk te maken. De aanvraag voor een aansluiting van het windpark op het elektriciteitsnetwerk is moeizaam verlopen. Vanwege capaciteitsproblemen op het lokale netwerk stonden Enexis en Tennet in eerste instantie afwijzend tegenover een aansluiting op het lokale net, maar na enige jaren is uiteindelijk toestemming verleend. In januari 2010 heeft Defensie ingestemd met een door Enexis uitgebrachte offerte voor netinpassing. De initiatiefnemer moet namelijk zelf de aansluitkosten betalen.*

Een voorbeeld van een project dat een voorspoedig verloop heeft gekend, was de plaatsing van een windturbine op het bedrijfsterrein van Proctor & Gamble, gelegen op het Europark te Coevorden (zie intermezzo IV). Net als voor de turbines op het terrein van Defensie heeft de provincie in dit geval een uitzondering gemaakt op het vigerende beleid door in te stemmen met het plaatsen van een windturbine en goedkeuring te geven aan een herziening van het bestemmingsplan. Hoewel er enkele bezwaren zijn ingediend door omwonenden, zijn deze niet overgenomen door de gemeente. Doordat geen beroep is ingesteld zijn geen noemenswaardige vertragingen opgetreden en is het project in relatief korte tijd gerealiseerd.

### *Intermezzo IV Windturbine Proctor & Gamble*

*Dit project betreft het voornemen om een windturbine met een vermogen van 3 MW op het bedrijfsterrein van Proctor & Gamble, gelegen op het Europark in de gemeente Coevorden, te plaatsen. Het bedrijfsterrein grenst aan dat van het Ministerie van Defensie. Het initiatief dateert van 2008 en begin 2011 is een windturbine met een vermogen van 2 MW geplaatst en in gebruik genomen.*

*Om de windturbine te mogen plaatsen is een herziening van het bestemmingsplan noodzakelijk, omdat een bouwwerk met een hoogte van 105 meter in strijd is met de voorschriften van het bestemmingsplan. GS hebben ingestemd met de hiervoor noodzakelijke wijziging van het gemeentelijke bestemmingsplan. Hoewel het vigerende provinciale beleid erop gericht was om in de provincie geen windturbines toe te staan, heeft de provincie voor het Europark een uitzondering gemaakt. Het afgeven van de milieuvergunning en de bouwvergunning hebben niet geleid tot noemenswaardige vertragingen.*

*Er zijn wel bezwaren ingediend tegen de herziening van het bestemmingsplan die onder andere betrekking hadden op aantasting van het open landschap, geluidsoverlast, slagschaduw, gezondheidsklachten en planschade, maar deze zijn door de gemeente niet overgenomen. Er is tegen de vergunningverlening geen beroep ingesteld. Het project heeft hierdoor geen noemenswaardige vertraging opgelopen als gevolg van plaatsingsproblemen of bezwaren van omwonenden.*

Het derde project dat door de Rekenkamer is bestudeerd heeft betrekking op het voornemen van de gemeente Emmen om een windmolenpark van ongeveer 60 MW te realiseren. Het eindresultaat van dit project is een gemeentelijke structuurvisie die het mogelijk maakt om een omgevingsvergunning te kunnen afgeven voor het beoogde windmolenpark van 60 MW (zie intermezzo V). De realisatie van het windmolenpark zal plaatsvinden door een marktpartij. De gemeente Emmen heeft in 2006 al het initiatief genomen om de mogelijkheden van windenergie te onderzoeken. Hoewel het provinciale beleid in die periode er nog opgericht was om geen windturbines toe te staan, heeft de provincie wel besloten deel te nemen aan de stuur- en projectgroep. De insteek van de provincie is om het initiatief zoveel mogelijk bij de gemeente te laten, terwijl zij zelf een faciliterende rol vervult.

De gemeente Emmen heeft een projectcoördinator aangesteld die belast is met het proces dat moet leiden tot een gemeentelijke structuurvisie, maar ook moet zorgen voor een goede communicatie met initiatiefnemers en bewoners. De gemeente heeft hierbij de keuze gemaakt voor een uitgebreid voorbereidingstraject met als doel alle belanghebbenden in een vroeg stadium bij het proces te betrekken en te komen tot een goede landschappelijke inpassing. In de eerste plaats is een beleidsregel voor windenergie opgesteld die in maart 2012 is vastgesteld door het college van B&W. Hierin zijn de randvoorwaarden opgenomen voor de realisatie van windmolenparken. Een belangrijke randvoorwaarde is dat initiatiefnemers van windenergieprojecten hun plannen dienen te communiceren met de bewoners van het gebied en moeten verkennen hoe bewoners kunnen participeren en mee kunnen profiteren van de opbrengst van het windmolenpark. Vervolgens zijn een plan-MER en een project-MER opgesteld om de milieueffecten in kaart te brengen. Tot slot wordt een gebiedsontwikkelingsplan opgesteld, waarin de windenergieproductie in samenhang met andere activiteiten in het gebied in beschouwing wordt genomen. De planning is dat de structuurvisie in 2013 wordt vastgesteld en daarmee heeft de planvorming ongeveer 7 jaar geduurd. Met deze zorgvuldige aanpak hoopt de gemeente een structuurvisie vast te stellen die breed gedragen wordt. Een nadeel is dat het lang duurt voordat initiatiefnemers windenergieprojecten kunnen uitvoeren.

### *Intermezzo V Windenergie gemeente Emmen*

*De gemeenteraad van de gemeente Emmen heeft in januari 2006 besloten het initiatief te nemen tot onderzoek en het stimuleren van de mogelijkheden voor windenergie. Het streven is om in de gemeente 60 MW aan opgesteld vermogen te realiseren. Er zijn een stuurgroep en een projectgroep met vertegenwoordigers van de provincie Drenthe en de gemeente Emmen in het leven geroepen die het initiatief moeten uitwerken. Inmiddels zijn verschillende onderzoeken uitgevoerd die uiteindelijk moeten uitmonden in een gemeentelijke structuurvisie voor windenergie op basis waarvan een omgevingsvergunning kan worden verleend.*
*De projectgroep heeft een onderzoek laten uitvoeren naar 5 mogelijk geschikte locaties voor windturbineparken in de gemeente Emmen. De resultaten zijn beschreven in het rapport* Windenergie in Emmen *van juni 2009. Het college van B&W van de gemeente Emmen heeft vervolgens ervoor gekozen om voor het plaatsen van windmolens een beleidsregel vast te stellen. In de beleidsregel die in maart 2012 is vastgesteld zijn de randvoorwaarden opgenomen voor de realisatie van windmolenparken. Een belangrijke randvoorwaarde is dat initiatiefnemers van windenergieprojecten hun plannen dienen te communiceren met de bewoners van het gebied, en moeten*

*verkennen hoe bewoners financieel kunnen participeren in het project. Daarnaast heeft de gemeente Emmen een projectcoördinator aangesteld die belast is met het proces dat moet leiden tot een gemeentelijke structuurvisie, maar ook de contacten met initiatiefnemers en bewoners moet verzorgen. Naast de beleidsregel dient namelijk nog een plan-MER en hierop volgend een project-MER te worden opgesteld. Ook zal nog invulling worden aan een gebiedsontwikkelingsplan. Met deze zorgvuldige aanpak hoopt de gemeente alle partijen voldoende bij het proces te betrekken. Een nadeel is dat het lang duurt voordat realisatie van windenergieprojecten kan plaatsvinden. De bedoeling is dat de structuurvisie van de gemeente Emmen een bouwsteen vormt voor de provinciale gebiedsvisie.*

*Vanaf het moment dat bekend werd dat de gemeente Emmen mogelijkheden wilde bieden voor de realisatie van windturbineparken, hebben verschillende marktpartijen initiatieven ontwikkeld. In totaal zijn er 15 initiatieven bij de gemeente ingediend. Zo heeft de projectontwikkelaar Raedthuys 3 initiatieven ingediend, namelijk de windparken Pottendijk, Rundeveen en Emmer-Compascuüm. Raedthuys heeft deze initiatieven ook bij de provincie ingediend met het verzoek om in het kader van de Crisis- en herstelwet voor deze initiatieven een inpassingsplan vast te stellen. De provincie heeft te kennen gegeven dat er geen dwingende redenen zijn om de behandeling van de gemeente Emmen over te nemen. De gemeente staat namelijk niet afwijzend tegenover de plannen en heeft zelf als doel om 60 MW aan windenergie te realiseren.*

## 3.4 Uitvoering biomassaprojecten

***De provincie Drenthe wil in de periode tot 2020 een substantiële bijdrage leveren aan de duurzame energieproductie door biomassa te vergisten en het vrijkomende biogas op te waarderen tot groen gas. De Rekenkamer constateert dat veel biogasprojecten, vooral bij agrarische bedrijven, stagneren doordat de prijzen voor landbouwgewassen en organische afvalstromen fors zijn gestegen. Hierdoor zijn deze projecten niet meer rendabel te maken. Daarnaast zijn er nog andere uitvoeringsproblemen, zoals het ruimtelijk inpassen van vergisters op terreinen met een agrarische bestemming en het invoeden van groen gas op het aardgasnet. Dit betekent dat, bij ongewijzigd beleid, het toekomstperspectief voor agrarische vergisters ongunstig is.***

De Rekenkamer heeft 3 biomassaprojecten nader onderzocht door het uitvoeren van dossieronderzoek en het houden van interviews. De projectstudies zijn bedoeld om in beeld te brengen wat er goed is gegaan en waar problemen zijn ontstaan in de projectuitvoering. Voor deze projecten is nagegaan welke instrumenten de provincie heeft ingezet en welke rol zij heeft gespeeld bij de uitvoering. Het eerste project betreft een initiatief van de Coöperatie Biogas Midden-Drenthe UA om gezamenlijk een vergister te bouwen en te exploiteren. Het tweede project is een initiatief van Oosterhof Holman om op het MERA-bedrijventerrein te Wijster een vergister te bouwen en het geproduceerde biogas te leveren aan de groen gas hub van Attero. Het derde project heeft betrekking op een initiatief van een agrarische ondernemer die naast een reeds aanwezige vergistingsinstallatie op zijn bedrijf nog een ethanolinstallatie in gebruik wil nemen. De projectstudies zijn opgenomen in bijlage 5.

Vanaf 2003 is de bouw van co-vergisters bij agrarische bedrijven flink op gang gekomen en heeft ertoe geleid dat er in de provincie Drenthe in 2012 11 vergisters

in gebruik waren (zie bijlage 4). Vanaf 2009 stagneert echter de groei van het aantal agrarische vergisters. De belangrijkste reden hiervan is dat de prijzen van veel landbouwgewassen en organische afvalstromen die in de co-vergisters worden bijgemengd, de afgelopen jaren fors zijn gestegen. Doordat de exploitatiesubsidie, die agrariërs van het Rijk ontvangen voor de geproduceerde elektriciteit, vaak niet meer toereikend is om deze prijsstijging op te vangen zijn veel vergisters inmiddels verliesgevend. Hierdoor draaiden in 2012 vergisters niet meer op vollast of waren zelfs stilgelegd (zie intermezzo VIII). Dit probleem zou voor een deel op te lossen zijn door de exploitatiesubsidie, die veelal nog gebaseerd is op de oude MEP-regeling[55], te verhogen. Een mogelijk gevolg hiervan is dat dit opnieuw leidt tot prijsstijgingen, waardoor het probleem verschuift. Hierbij speelt ook dat in Duitsland voor elektriciteit die met biogas wordt geproduceerd een aanmerkelijk hogere subsidie wordt verstrekt dan in Nederland.

Een ander probleem bij agrarische vergisters is het rendementsverlies dat optreedt als het biogas met gasmotoren wordt omgezet in elektriciteit en de hierbij vrijkomende warmte niet volledig benut kan worden. Bij de meeste bestaande vergisters is het rendement relatief laag (ca. 30%) doordat de meeste warmte verloren gaat. De nieuwe SDE+-regeling biedt de mogelijkheid om, naast de geproduceerde elektriciteit, ook subsidie aan te vragen voor de geproduceerde warmte. Een vereiste is dat voor deze warmte een nuttige bestemming wordt gevonden. Om dit te realiseren zijn aanvullende investeringen nodig voor nieuwe leidingen om de warmte of het biogas naar de gewenste bestemming te transporteren, bijvoorbeeld naar een zwembad, een gebouw of een woonwijk. Het streven van de provincie Drenthe is om zoveel mogelijk biogas om te zetten in groen gas via groen gas hubs. Hierdoor is het rendement hoger, maar ook dit betekent dat er nieuwe infrastructuur nodig is om het biogas van agrarische vergisters te verzamelen en naar deze groen gas hubs te leiden. Hiervoor zijn forse investeringen nodig.

Een voorbeeld van een veelbelovend groen gas project dat uiteindelijk is gestrand doordat er geen vooruitzicht was om het project rendabel te maken, is een initiatief van 3 agrariërs in de gemeente Midden-Drenthe (zie intermezzo VI). Deze agrariërs hebben in 2004 een innovatieprijs gewonnen en daarna de Coöperatie Biogas Midden-Drenthe UA opgericht. Het idee was om gezamenlijk een co-vergister te bouwen, het biogas op te waarderen tot groen gas en dat aan het aardgasnet te leveren. De Gasunie vreesde dat ze onvoldoende grip zou hebben op de geleverde hoeveelheid en kwaliteit van het toegevoerde gas en besloot geen toestemming te verlenen. Voor de coöperatie betekende dit dat ze moest terugvallen op het minder gunstige alternatief om met het geproduceerde biogas elektriciteit op te wekken. Een probleem hierbij is namelijk om een goede bestemming te vinden voor de geproduceerde warmte. De coöperatie heeft contact opgenomen met de zuivelfabriek in Beilen, die de warmte goed kon benutten. Hiervoor was het wel nodig om allerlei aanpassingen in de fabriek door te voeren en moest een leiding van 8 km (investering € 1 miljoen) naar de fabriek aangelegd worden. Dit idee is verder uitgewerkt en vervolgens is in 2011 SDE-subsidie aangevraagd, maar de aanvraag is uitgeloot. De zuivelfabriek heeft daarna op een andere wijze in de gewenste warmtetoevoer voorzien, waardoor

55 Het Rijk heeft in 2003 een stimuleringsregeling voor duurzame energie in het leven geroepen met als doel de onrendabele top van duurzame energieprojecten te subsidiëren. Deze regeling is in de jaren daarna voortdurend aangepast (MEP, OV-MEP, SDE, SDE+). Een belangrijk kritiekpunt is dat door de voortdurende aanpassingen er weinig zekerheid is voor initiatiefnemers.

dit voor de coöperatie nu geen optie meer is. Na deze tegenvallers en door de steeds verdere prijsstijging van co-substraten heeft de coöperatie na 7 jaar moeten besluiten om het initiatief in de ijskast te zetten.

Vanaf 2010 is het mogelijk om SDE+-subsidie aan te vragen voor groen gas projecten. Hier is massaal gebruik van gemaakt. Op 1 maart 2012 was er in Nederland voor € 1,4 miljard subsidie toegezegd aan 52 groen gasprojecten. Een probleem is dat veel van deze projecten niet tot uitvoer komen, doordat subsidieaanvragers te goedkoop hebben ingeschreven en geen kans zien om met het toegekende subsidiebedrag het project rendabel uit te voeren[56]. Het gevolg is dat medio 2012 nog maar 6% van de projecten daadwerkelijk gerealiseerd was[57]. Als alle projecten in uitvoering zouden komen dan zou in Nederland op jaarbasis een groen gasproductie van 250 miljoen $m^3$ mogelijk zijn.

### *Intermezzo VI Coöperatie Biogas Midden-Drenthe UA*

*In april 2004 hebben 3 agrariërs uit de gemeente Midden-Drenthe meegedongen naar een landbouw innovatieprijs, uitgeschreven door de provincie Drenthe en LTO-Noord. Ze hebben de prijs gewonnen en vervolgens de Coöperatie Biogas Midden-Drenthe UA opgericht met als doel om een co-vergister te bouwen en die gezamenlijk te exploiteren. Daarna is contact gezocht met Gasunie BV Engineering & Technology en TCNN (Technologie Centrum Noord-Nederland) om een haalbaarheidsonderzoek te laten uitvoeren, met name naar de mogelijkheid om het biogas op te werken tot groen gas en dit aan het aardgasnet te leveren. Het onderzoek is medegefinancierd door de provincie Drenthe. Na het uitvoeren van de haalbaarheidsstudie vreesde de Gasunie dat ze onvoldoende grip zou hebben op de geleverde hoeveelheid en kwaliteit van het toegevoerde gas en besloot geen toestemming te verlenen. Voor de Coöperatie betekende dit dat uitgeweken moest worden naar het minder gunstige alternatief om met het geproduceerde biogas elektriciteit op te wekken. Een probleem hierbij was om een goede bestemming te vinden voor de geproduceerde warmte.*

*GS hebben op in oktober 2007 een milieuvergunning verleend aan de coöperatie voor een periode van 10 jaar voor het bouwen en exploiteren van een co-vergister. De dichtstbijzijnde woning ligt op 250 meter. Tegen het verlenen van de milieuvergunning is geen bezwaar gemaakt. Ook de ruimtelijke inpassing en het afgeven van een bouwvergunning hebben niet tot problemen geleid.*

*In 2008 heeft de coöperatie bij het Rijk SDE-subsidie aangevraagd, maar de aanvraag is uitgeloot. Inmiddels begonnen de prijzen van co-substraten te stijgen en was winst in feite alleen nog mogelijk als er een zinvolle bestemming voor de geproduceerde warmte te vinden zou zijn. De coöperatie heeft contact opgenomen met de zuivelfabriek in Beilen. Deze kon de warmte goed benutten. Hiervoor was het wel nodig om allerlei aanpassingen in de fabriek door te voeren en zou het gas/de warmte via een leiding van 8 km (investering 1 miljoen euro) naar de fabriek moeten worden vervoerd. Dit idee is verder uitgewerkt en vervolgens is opnieuw SDE-subsidie aangevraagd. Ook deze keer viel de aanvraag buiten de boot. De zuivelfabriek heeft daarna op een andere wijze in de gewenste warmtetoevoer voorzien. Voor*

56 Open brief van D. Faber van E-kwadraat aan de fracties van de Tweede Kamer. Nieuwe Oogst, 15 september 2012.

57 Centraal Bureau voor de Statistiek. Hernieuwbare energie in Nederland 2011. Den Haag, 2012.

*de coöperatie is dit nu geen optie meer. Na deze tegenvaller en door de aanzienlijke prijsstijging van co-substraten heeft de coöperatie na 7 jaar moeten besluiten om het initiatief in de ijskast te zetten. De coöperatie heeft aangegeven dat ze zeer te spreken is over de medewerking van de provincie en de wijze waarop de provincie het project gefaciliteerd heeft. Wel betreurt ze dat bij de huidige ontwikkelingen het perspectief voor kleinschalige agrarische vergisters steeds slechter wordt.*

Een project waarbij het gelukt is om de gewenste SDE+-subsidie binnen te halen betreft een initiatief van Oosterhof Holman bioEnergie BV tot het oprichten van een industriële vergistingsinstallatie op het MERA-bedrijventerrein te Wijster (zie Intermezzo VII). Het doel is om 10 miljoen $m^3$ biogas op jaarbasis te produceren uit organische afvalstromen en dit biogas via de opwerkingsinstallatie van Attero om te zetten in groen gas. De initiatiefnemer heeft in 2011 SDE+-subsidie aangevraagd bij het Rijk voor de exploitatie van de voorgenomen vergister en deze is toegekend. Het project was hiermee eind 2011 uitvoeringsgereed. Dat medio 2012 nog niet gestart is met de bouw van de installatie heeft te maken met de onderhandelingen van de initiatiefnemer met Attero over de leverantie van het biogas en het gebruik van warmte. Om het biogas om te zetten in groen gas vraagt Attero een aanzienlijke vergoeding. De initiatiefnemer heeft aangegeven dat ook andere bedrijven problemen hebben met de tarieven die Attero in rekening brengt. Dit geldt bijvoorbeeld voor een agrarische ondernemer in Nieuweroord die het geproduceerde biogas van een maïsvergister aan de groen gas hub van Attero wil leveren. Hoewel de initiatiefnemer zeer tevreden is over de ondersteuning die hij van de provincie Drenthe en de Drentse Energie Organisatie heeft gekregen, zou hij het op prijs stellen als de provincie Drenthe als aandeelhouder meer druk zou uitoefenen op Attero om reële prijzen bij derden in rekening te brengen. Doordat Attero op het transitiepark een sleutelpositie vervult en veel investeringen zijn gedaan met overheidssubsidie, past het volgens de initiatiefnemer niet om dergelijke hoge prijzen in rekening te brengen. De initiatiefnemer geeft aan dat het beoogde doel van de groen gas hub hiermee onder druk komt te staan evenals de provinciale doelstelling om veel bedrijvigheid op het MERA-bedrijventerrein te realiseren.

### *Intermezzo VII Biogas Wijster*

*Het project betreft een initiatief van Oosterhof Holman bioEnergie BV tot het oprichten van een industriële vergistingsinstallatie op het MERA-bedrijventerrein te Wijster. Het doel is om ongeveer 10 miljoen $m^3$ biogas op jaarbasis te produceren, het biogas via de opwerkingsinstallatie van Attero om te zetten in groen gas en dat te injecteren in het openbare gasnet. De initiatiefnemer wil uitsluitend gebruik maken van organische afvalstromen. Het voornemen is om het digestaat in te drogen en naar Duitsland te exporteren. In tegenstelling tot Nederland mag het daar wel als meststof worden toegepast. Het is niet duidelijk waarom dit wel is toegestaan, omdat de Meststoffenwet, evenals de Duitse mestwetgeving, gebaseerd is op dezelfde Europese wet- en regelgeving.*

*GS van de provincie Drenthe hebben in december 2010 een milieuvergunning voor onbepaalde tijd verstrekt aan de initiatiefnemer. Het afgeven van de vergunning heeft niet geleid tot bezwaren van omwonenden. Ook de bouwvergunning is door de gemeente Midden-Drenthe verstrekt. De initiatiefnemer heeft in 2011 SDE-subsidie aangevraagd bij het Rijk voor de exploitatie van haar vergister en deze is toegekend.*

*In feite zou, na ruim 3 jaar, gestart kunnen worden met de bouw van de installatie. Dat dit nog niet gebeurd is heeft met het volgende te maken.*

*Het bedrijventerrein MERA-Wijster is door de provincie aangemerkt als Energie Transitie Park en de bedoeling is dat zich hier verschillende bedrijven kunnen vestigen die van elkaar kunnen profiteren als het gaat om de productie van energie en warmte en het benutten daarvan. Daarnaast is het bedrijventerrein één van de locaties in de Energy Valley regio waar een groen gas hub is gepland. Attero beschikt al over een opwerkingsinstallatie die biogas kan omzetten in groen gas en het idee is dat ook andere bedrijven die biogas produceren hierop kunnen aansluiten. Dit levert aan de ene kant een kostenbesparing op voor de biogasproducenten en aan de andere kant wordt het aantal invoedpunten op het aardgasnet beperkt. Dat de initiatiefnemer nog niet gestart is met de bouw heeft te maken met onderhandelingen met Attero over de leverantie van het biogas en het gebruik van warmte. Om het biogas om te zetten in groen gas vraagt Attero een aanzienlijke vergoeding. De initiatiefnemer geeft aan dat ook andere bedrijven problemen hebben met de tarieven die Attero in rekening brengt.*

*De initiatiefnemer is zeer tevreden over de ondersteuning die ze van de provincie Drenthe en de Drentse Energie Organisatie (DEO) hebben gekregen bij de ontwikkeling van het project. Wel zou de initiatiefnemer het op prijs stellen als de provincie Drenthe als aandeelhouder van Attero meer druk zou uitoefenen op Attero om reële prijzen bij derden in rekening te brengen. De provincie Drenthe zet in op veel bedrijvigheid op het Energie Transitie Park te Wijster. Gelet op het feit dat Attero op het park een sleutelpositie vervult en veel investeringen zijn gedaan met overheidssubsidie, past het volgens de initiatiefnemer niet om dergelijke prijzen in rekening te brengen. De initiatiefnemer geeft aan dat hiermee het beoogde doel van de groen gas hub hiermee onder druk te staan evenals de provinciale doelstelling om veel bedrijvigheid op het MERA-bedrijventerrein te realiseren.*

Hoewel het rond krijgen van de financiering bij biogasprojecten het grootste uitvoeringsobstakel is, zijn er nog andere problemen die de uitvoering kunnen belemmeren. Zo is de afzet van het digestaat, dat is het product dat na vergisting overblijft, soms lastig te regelen. Bij industriële vergisters wordt het digestaat namelijk beschouwd als afval en is het uitrijden van het digestaat op landbouwgronden verboden. Dit betekent dat de initiatiefnemer op zoek moet naar een andere bestemming. Zo heeft Oosterhof Holman bioEnergie BV het voornemen om het digestaat in te drogen en de mestkorrels naar Duitsland te exporteren (zie ook Intermezzo II).

Bij co-vergisters op agrarische bedrijfsterreinen speelt ook dat omwonenden soms te maken krijgen met brommende gasmotoren, stank en verkeersoverlast door een toename van zwaar transport en bezwaar maken tegen dit soort activiteiten. De vraag die hierbij speelt is wanneer de productie van energie nog te beschouwen is als een agrarische (neven)activiteit en wanneer dit niet meer het geval is. Naarmate de omvang van de activiteit toeneemt zal het steeds meer een hoofdactiviteit binnen de agrarische bedrijfsvoering gaan vormen. De kans bestaat dat dit strijdig is met het vigerende bestemmingsplan. De provincie- en gemeentebestuurders dienen in dit geval een afweging te maken wanneer de productie van energie nog valt te beschouwen als een agrarische (neven)activiteit of dat het een industriële activiteit is die in feite niet thuishoort in het landelijk gebied.

Een voorbeeld van een projectinitiatief waarbij deze problematiek volop speelt is het voornemen van een agrarische ondernemer om op zijn akkerbouwbedrijf naast een vergister ook nog een ethanolinstallatie in gebruik te nemen (intermezzo VIII). De initiatiefnemer heeft in 2003 een co-vergister gebouwd waarbij het geproduceerde biogas wordt gebruikt om elektriciteit te produceren. De elektriciteit wordt voor een gering deel (5%) gebruikt om aardappelen te koelen en het resterende deel wordt geleverd aan het net. De initiatiefnemer heeft in 2005 besloten om naast de vergister een ethanolinstallatie te bouwen. Het combineren van deze twee installaties heeft namelijk als voordeel dat de warmte die vrijkomt bij het produceren van elektriciteit voor een belangrijk deel inzetbaar is voor het verwarmen van de ethanolinstallatie en dat de restproducten van de ethanolinstallatie geschikt zijn om de co-vergister mee te voeden. Hierdoor ontstaat een meer gesloten kringloop met een hoger rendement. De provincie heeft hiervoor in november 2006 een milieuvergunning afgegeven. Door omwonenden zijn diverse bezwaren ingediend die betrekking hebben op verkeersoverlast en de landschappelijke inpassing. Ze zijn van mening dat deze activiteiten niet binnen de agrarische bestemming passen en thuis horen op een industrieterrein. Vanaf 2005 heeft de initiatiefnemer verschillende aanvragen voor een bouwvergunning bij de gemeente Noordenveld ingediend, maar uiteindelijk wordt deze in februari 2012 door het College van B&W van de gemeente Noordenveld geweigerd. Hoewel de gemeente de ethanolinstallatie niet op voorhand uitsluit moet de initiatiefnemer wel een aanvraag indienen voor een herziening van het vigerende bestemmingsplan, omdat het volgens de gemeente wel een industriële activiteit betreft. De initiatiefnemer is verschillende malen verzocht deze in te dienen, maar hij weigert dit. Volgens de gemeente had een (onafhankelijk) strategisch adviseur het proces wellicht vlot kunnen trekken. Eind 2012 liep er nog een rechtszaak bij de rechtbank te Assen.

### *Intermezzo VIII Bio-ethanolinstallatie*

*De initiatiefnemer heeft een akkerbouwbedrijf met een grootte van ruim 300 ha. In 2003 heeft de initiatiefnemer een co-vergister gebouwd die onder andere gevoed wordt met varkenmest uit Noord-Brabant en verschillende co-substraten. Met het biogas worden verschillende gasmotoren aangedreven die elektriciteit produceren. De elektriciteit wordt voor een gering deel (5%) gebruikt voor de koelcellen waar aardappelen in worden opgeslagen en het resterende deel wordt geleverd aan het net. De initiatiefnemer heeft in 2005 besloten om een ethanolinstallatie te bouwen. Het combineren van deze twee installaties heeft namelijk als voordeel dat de warmte die vrijkomt bij het produceren van elektriciteit voor een deel kan worden benut voor het verwarmen van de ethanolinstallatie en dat de restproducten van de ethanolinstallatie geschikt zijn om de co-vergister mee te voeden. Hierdoor ontstaat een meer gesloten kringloop.*

*In september 2005 vraagt de initiatiefnemer een milieuvergunning aan bij de provincie Drenthe voor het oprichten van een bio-ethanolinstallatie. De provincie geeft in november 2006 de milieuvergunning af. Door omwonenden zijn diverse bezwaren aangevoerd die betrekking hebben op verkeersoverlast en de landschappelijke inpassing. De omwonenden stellen dat de voorzieningen niet passen binnen een agrarische bestemming en beschouwd dienen te worden als een industriële activiteit. De provincie Drenthe verklaart de meeste bezwaren ongegrond. Met betrekking tot de landschappelijke inpassing en de verkeersoverlast stelt de provincie dat het aan de gemeente is om te beoordelen of de activiteit past binnen het vigerende bestemmingsplan. Voor de provincie zijn er daarom geen gegronde redenen om de vergunning te*

*weigeren. Daarna heeft de initiatiefnemer in 2006 een bestaande ethanolinstallatie uit Duitsland overgenomen en deze in een schuur bij zijn bedrijf geplaatst.*

*Vanaf mei 2005 heeft de initiatiefnemer verschillende aanvragen voor een bouwvergunning bij de gemeente Noordenveld ingediend die betrekking hebben op een inrichting die het mogelijk moet maken om een co-vergister in combinatie met een ethnolinstallatie te exploiteren. De bouwvergunning wordt door het College van B&W van de gemeente Noordenveld in februari 2012 uiteindelijk geweigerd, omdat het beoogde gebruik in strijd is met de vigerende bestemmingsplanbepalingen. De gemeente sluit de activiteit niet uit, maar de initiatiefnemer moet wel een aanvraag indienen voor een herziening van het vigerende bestemmingsplan omdat het een industriële activiteit betreft. De initiatiefnemer is verschillende malen verzocht een aanvraag tot planherziening in te dienen maar weigert dit. De gemeente en provincie hebben samen, maar ook met de initiatiefnemer verschillende malen overleg gevoerd om uit de impasse te komen. Volgens de gemeente had een (onafhankelijk) strategisch adviseur het proces wellicht vlot kunnen trekken. Eind 2012 liep er nog een rechtszaak bij de rechtbank te Assen.*

*Om het gemeentelijke standpunt te onderbouwen heeft de gemeente Noordenveld in de periode 2006–2008 beleidregels opgesteld voor de ruimtelijke inpassing van co-vergisters en bio-ethanolinstallaties. Dit beleid is in september 2008 vastgesteld door de gemeente. De gemeente is van mening dat de productie van ethanol een industriële activiteit betreft en dat een wijziging van het bestemmingsplan noodzakelijk is om de activiteit mogelijk te maken.*

*De initiatiefnemer heeft aangegeven dat de co-vergister naar volle tevredenheid werkt, maar in 2012 stil is gelegd door de aanzienlijke prijsstijging van co-substraten. Hierdoor is de toegekende MEP-subsidie niet meer toereikend om voor een positief economisch rendement te zorgen. De ethanolinstallatie is na 6 jaar nog steeds niet in gebruik genomen.*

## 3.5 Vergelijking provincie Drenthe met Groningen en Fryslân

De Rekenkamer heeft in de provincies Fryslân en Groningen een vergelijkbaar onderzoek uitgevoerd naar het gevoerde windenergie- en biomassabeleid. In deze paragraaf zijn de uitkomsten van deze drie onderzoeken op een aantal punten met elkaar vergeleken.

### *Windenergie*

De drie noordelijke provincies voeren binnen de Energie Valley regio geen gezamenlijk windenergiebeleid. Ook het EAN heeft hierin geen verandering gebracht. De reden hiervan is dat de provincies op landelijk niveau in IPO-verband hun beleid afstemmen met het Rijk en binnen dit overleg afspraken maken over de provinciale bijdrage aan de landelijke doelstelling voor windenergie. De eerste afspraken dateren vanaf 2001 (zie tabel 3.2). In 2001 was het windenergiebeleid in Drenthe er nog op gericht om de provincie, met uitzondering van het Defensieterrein en het Europark te Coevorden, te vrijwaren van windturbines. De bijdrage die in 2001 is toegezegd, bedroeg 15 MW. De provincie Groningen heeft vanaf het begin ingestoken op grootschalige windmolenparken in de omgeving van de Eemshaven en Delfzijl en de windenergieproductie beschouwd als een industriële activiteit. Ze heeft in 2001 een bijdrage toegezegd van 165 MW. De provincie Fryslân heeft een bijdrage

toegezegd van 200 MW onder het voorbehoud dat het Rijk mee zou werken aan het voornemen om een grootschalig windmolenpark van 300 MW in het IJsselmeer langs de Afsluitdijk (Interprovinciaal Project Windpark Afsluitdijk) te realiseren.

In 2010 hebben PS van de provincie Drenthe een belangrijke koerswijziging doorgevoerd door binnen haar provinciegrenzen een zoekgebied aan te wijzen voor het plaatsen van windturbines. De provincie heeft haar landelijk toegezegde bijdrage in 2011 verhoogd van 15 naar 200 MW. Ook de provincie Groningen heeft haar bijdrage fors verhoogd, namelijk van 165 naar 750 MW. De provincie Fryslân daarentegen heeft pas op de plaats gemaakt en haar bijdrage naar beneden bijgesteld tot 157 MW. Een belangrijke reden hiervoor is dat het Rijk geen medewerking wilde verlenen aan het Interprovinciaal Project Windpark Afsluitdijk. PS waren van oordeel dat de toegezegde, landelijke bijdrage van 200 MW hiermee evens kwam te vervallen. In de ontwerp-structuurvisie heeft de provincie Fryslân een doelstelling opgenomen van 400 MW voor het jaar 2020. Bovenstaande ontwikkelingen komen erop neer dat de noordelijke provincies met windenergie een substantiële bijdrage willen leveren aan de duurzame energieproductie. Alle drie willen ze dit realiseren door in een beperkt gebied grootschalige windmolenparken toe te staan, waarbij de provincies Drenthe en Fryslân nog wel de optie open houden dat de agrarische sector een rol speelt bij de realisatie van deze parken.

In tabel 3.2 is tevens aangegeven wat er in 2010 in de drie noordelijke provincies aan windenergieproductie gerealiseerd is, uitgedrukt in opgesteld vermogen (MW) en geproduceerde duurzame energie (PJ). De bijdrage van de provincie Drenthe was in 2010 nog marginaal, terwijl Groningen verreweg de grootste bijdrage leverde, namelijk 362 MW. In figuur 3.2 is voor de provincies Fryslân en Groningen de geproduceerde hoeveelheid windenergie, uitgedrukt als elektriciteitsproductie, voor de periode 2000–2011 weergeven. In de periode tot 2008 liep de provincie Fryslân nog voorop, maar daarna is de ontwikkeling gestagneerd, terwijl die in Groningen flink is toegenomen. De fluctuaties worden veroorzaakt doordat het aantal feitelijke draaiuren, en daarmee de elektriciteitsproductie, per jaar verschilt.

**Tabel 3.2** Ontwikkeling landelijke doelstelling voor windenergie op land en realisatie in 2010 (MW = opgesteld vermogen, PJ = duurzame energieproductie).

| Provincie | BLOW 2001 doel 2010 (MW) | Gerealiseerd in 2010[58] in MW | Ruimtelijke reservering 2011[59] doel 2020 (MW) | Gerealiseerd in 2010 in PJ |
|---|---|---|---|---|
| Groningen | 165 | 362 | 750 | 2,93 |
| Fryslân | 200 | 157 | 174 | 1,27 |
| Drenthe | 15 | 1 | 200 | 0,01 |
| Totaal noordelijke provincies | 370 | 520 | 1.124 | 4,21 |
| Landelijk totaal | 1.500 | 2.002 | 3.356 | 14,40 |

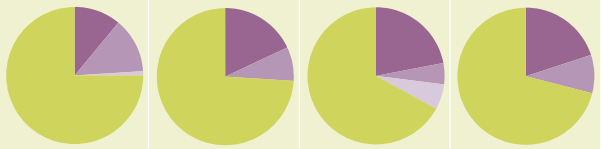

58 www.windenergie.nl. Statistieken.

59 Ruimtelijke reservering windenergie in de provincies. Brief van het IPO aan de minister van EL&I, MIL 04459a/2011, 28 februari 2011.

De afgelopen 10 jaar heeft het Rijk de nationale doelstelling voor windenergie op land fors naar boven bijgesteld, namelijk van 1.500 naar 6.000 MW opgesteld vermogen in 2020. Het gerealiseerde vermogen in Nederland bedroeg in 2010 ruim 2.000 MW. Dit betekent dat het totale vermogen tot 2020 nog moet toenemen met 4.000 MW. De provincies hebben in 2011 richting het Rijk aangegeven dat zij 3.356 MW bindend willen toezeggen en dat de totale provinciale ambitie op ca. 5.500 MW uitkomt. Voor de noordelijke provincies houdt dit in dat in periode tot 2020 bij benadering de productie van windenergie nog met een factor 3 zal moeten toenemen. Eind 2012 heeft het Rijk met de provincies nieuwe voorlopige afspraken gemaakt die uitkomen op 6.000 MW. Zo heeft de provincie Drenthe een voorlopige toezegging gedaan van 280 MW, de provincie Groningen 850 MW en de provincie Fryslân heeft nog geen toezegging gedaan. De provincies moeten voor 1 januari 2013 hun definitieve toezegging bekend maken[60].

Na de inwerkingtreding van de nieuwe Wet ruimtelijke ordening (Wro) op 1 juli 2008 kunnen provincies een structuurvisie opstellen voor windenergie op land en op basis daarvan een inpassingsplan vaststellen voor windenergieprojecten. De Crisis- en herstelwet van maart 2010 is bedoeld om ruimtelijke projecten sneller te kunnen uitvoeren en op basis hiervan kunnen provincies voor windenergieprojecten tussen de 5 en 100 MW optreden als bevoegd gezag en kunnen zij, als ze dat zouden willen, gemeenten 'overrulen' als deze niet bereid zijn voorliggende windenergieprojecten uit te voeren. De noordelijke provincies hebben aangegeven dat ze niet van plan zijn om gemeenten op deze wijze onder druk te zetten. Ze kiezen ervoor om op basis van consensus afspraken met gemeenten te maken. Wel zijn er provinciale verschillen met betrekking tot het opstellen van een structuurvisie voor windenergie. Zo heeft de provincie Fryslân besloten om een structuurvisie op te stellen, terwijl Drenthe ervoor heeft gekozen om gezamenlijk met betrokken gemeenten een gebiedsvisie op te stellen. Een gebiedsvisie heeft formeel geen juridische status. De provincie Groningen beschouwt het windenergiebeleid zoals opgenomen in het provinciaal omgevingsplan, als de vigerende structuurvisie voor windenergie.

**Figuur 3.2** Ontwikkeling elektriciteitsproductie uit windenergie in de provincies Groningen en Fryslân in de periode 2000–2011 (kWh x $10^6$).

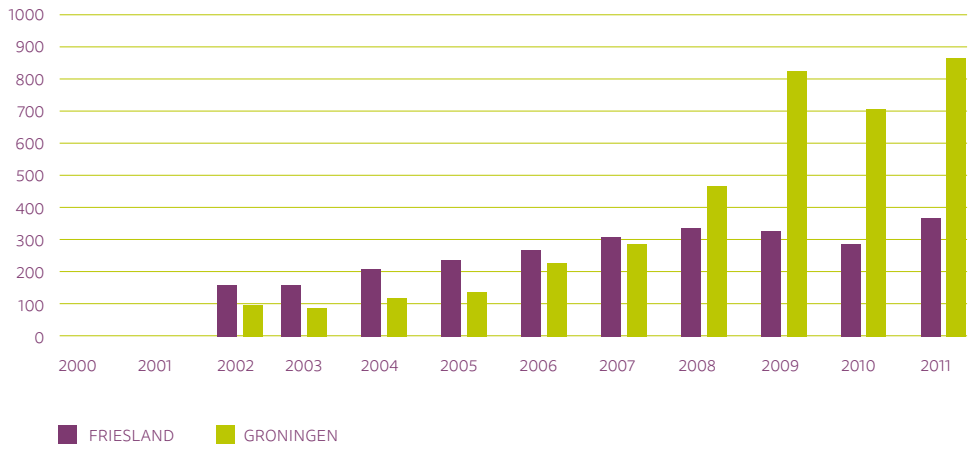


60 Dagblad Trouw, 15 december 2012.

Vergelijkbaar met de Crisis- en herstelwet heeft het Rijk op basis van de Rijkscoordinatieregeling (RCR) voor windenergieprojecten boven de 100 MW de mogelijkheid om op te treden als bevoegd gezag. De drie noordelijke provincies hebben alle drie aangegeven dat zij de regie willen voeren bij windenergieprojecten, ook voor de projecten waarbij het Rijk kan optreden als bevoegd gezag. Het Rijk stelt voor de grootschalige windturbineparken op land en zee een structuurvisie op die naar verwachting in 2013 zal worden vastgesteld[61]. Het uitgangspunt van het Rijk is dat de structuurvisie aansluit bij de zoekgebieden die door de provincies worden aangedragen, maar het Rijk heeft de mogelijkheid hiervan af te wijken en gebruik te maken van de RCR-regeling als provincies onvoldoende willen bijdragen aan de nationale doelstelling van 6.000 MW.

### *Biomassa*

De noordelijke provincies voeren een eigen biomassabeleid, maar anders dan bij windenergie, vindt op projectniveau wel de nodige samenwerking plaats, ook tijdens de uitvoering van het EAN. Een voorbeeld van een samenwerkingsproject dat nog steeds loopt is het onderzoek dat betrekking heeft op de realisatie van 5 groen gas hubs in het Noorden. De noordelijke provincies willen gezamenlijk fors inzetten op de productie van biogas dat via groen gas hubs in het aardgasnet wordt geïnjecteerd. Op deze wijze willen de provincies in het Noorden een groen gas rotonde realiseren. In de *Green Deal Noord-Nederland* is een doelstelling voor groen gas opgenomen van 200 miljoen $m^3$ in 2015 en 500–750 $m^3$ in 2020. Daarnaast vindt op bestuurlijk niveau afstemming plaats binnen de Groen Task Force, de Stichting Groen Gas NL en het bestuurlijk overleg dat in het kader van de uitvoering van de werkzaamheden van de SEV plaatsvindt.

Wat betreft de ruimtelijke inpassing van vergisters hanteren de drie noordelijke provincies de richtlijnen die door het Rijk zijn opgesteld als uitgangspunt, maar ze hebben hier vervolgens wel een eigen provinciale invulling aangegeven. Zo heeft de provincie Drenthe bijvoorbeeld, zoals aangegeven in paragraaf 3.2, besloten dat in sommige delen van de provincie geen vergisters geplaatst mogen worden. Friesland en Groningen hebben geen gebieden uitgesloten.

In 2011 bedroeg het aantal vergisters op agrarische bedrijfsterreinen in Fryslân 22, in Groningen 13 en in Drenthe 11. Een probleem bij veel agrarische vergisters is dat de warmte die vrijkomt bij het opwekken van elektriciteit grotendeels verloren gaat. Hierdoor is het rendement van veel vergisters laag (ca. 30%). De provincies Drenthe en Fryslân streven ernaar, om zoveel mogelijk biogas van agrarische vergisters te verzamelen en naar groen gas hubs te leiden om het daar in te voeden op het aardgasnet. Op deze wijze gaat het rendement om hoog en hoeven agrariërs niet meer te investeren in warmte-krachtinstallaties. Hiermee hopen zij weer perspectief te bieden aan het exploiteren van agrarische vergisters. De provincie Groningen zet vooral in op grootschalige, industriële biogasproductie.

Naast agrarische vergisters wordt biogas geproduceerd door de afvalverwerkingsbedrijven Omrin en Attero. Voor een deel wordt dit biogas al omgezet in groen gas. De cijfers in tabel 3.3 zijn gebaseerd op indicatieve berekeningen van de Noordelijke Rekenkamer. Hoewel de nauwkeurigheid van de cijfers nog te wensen overlaat, is wel duidelijk dat de doelstelling voor groen gas van de *Green*

61 Ministerie Infrastructuur en Milieu. Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte. Staten-Generaal, vergaderjaar 2011–2012, 32 660, nr. 51. Paragraaf 3.1.

*Deal Noord-Nederland* voor 2015 nog ver verwijderd is. Een biogasproductie van 120 miljoen $m^3$ levert namelijk 72 miljoen $m^3$ groen gas en dat betekent dat in de periode tot 2015 de productie van groen gas in de drie noordelijke provincies bij benadering nog met een factor 2,5 moet toenemen.

**Tabel 3.2** Indicatieve berekening biogasproductie in 2010–2011 voor de provincies Drenthe , Groningen, Fryslân.

| Provincie | Energiebron | Productie biogas ($m^3 * 10^6$) | Productie duurzame energie (PJ) |
|---|---|---|---|
| **Groningen** | Co-vergisters agrarisch (13) | 23 | 0,46 |
| | Attero Groningen | 9 | 0,18 |
| **Fryslân** | Co-vergisters agrarisch (22) | 39 | 0,78 |
| | Omrin | 17 | 0,34 |
| **Drenthe** | Co-vergisters agrarisch (11) | 19 | 0,39 |
| | Attero Wijster | 13 | 0,26 |
| **Totaal** | | 120 | 2,41 |

## 3.6 Deelconclusie

De Rekenkamer concludeert dat de provincie Drenthe in haar *Programma Klimaat en Energie 2008–2011* geen concrete doelen heeft opgenomen voor de duurzame energieproductie en niet heeft aangegeven wat ze wil bijdragen aan de realisatie van de EAN-doelen in 2011. Doordat de provincie niet beschikt over een betrouwbaar monitoringsysteem voor duurzame energie, is niet bekend wat in 2011 de provinciale bijdrage aan de realisatie van de EAN-doelen is geweest.

PS van de provincie Drenthe hebben in 2010 een belangrijke koerswijziging doorgevoerd in het provinciale windenergiebeleid door in de Drentse Veenkoloniën een zoekgebied aan te wijzen voor windturbines en in te zetten op minimaal 200 MW opgesteld vermogen in 2020. De Rekenkamer concludeert dat niet een gebrek aan initiatieven een voorspoedige toename van de windenergieproductie in de provincie Drenthe in de weg zal staan, maar dat de uitdaging zal zijn om de weerstand van burgers en maatschappelijke organisaties, maar ook van sommige gemeenten, tegen het plaatsen van windturbines te verminderen. De belangrijkste kritische succesfactor hierbij lijkt participatie van bewoners en maatschappelijke organisaties te zijn. Vanuit deze optiek is een provinciale rol die vooral gericht is op regie en een goede samenwerking met gemeenten naar verwachting doelmatiger dan een rol die gefocust is op het eenzijdig stellen van ruimtelijke voorwaarden en het achteraf toetsen daaraan.

PS van de provincie Drenthe geven aan te willen inzetten op kleinschalige, decentrale vormen van energieopwekking die met name gericht zijn op een toename van de groen gasproductie. De Rekenkamer concludeert dat veel biogasprojecten, vooral bij agrarische bedrijven, stagneren doordat de prijzen voor landbouwgewassen en organische afvalstromen fors zijn gestegen. Hierdoor zijn projecten niet meer rendabel te maken. Doordat daarnaast nog andere uit-

voeringsproblemen spelen, zoals het ruimtelijk inpassen van vergisters en het invoeden van groen gas op het aardgasnet, is bij ongewijzigd beleid het toekomstperspectief voor agrarische vergisters ongunstig. De provinciale doelstelling voor groen gas zal dan met name gerealiseerd moeten worden door het in gebruik nemen van een beperkt aantal grote, industriële vergisters.

De Rekenkamer concludeert dat de provincie Groningen vanaf het begin de windenergieproductie beschouwt als een industriële activiteit en nadrukkelijk kiest voor grootschalige windturbineparken. Hoewel de provincies Drenthe en Fryslân ook insteken op grootschalige windmolenparken bieden zij meer ruimte voor een inbreng vanuit de agrarische sector. Binnen de Energy Valley regio levert de provincie Groningen de grootste bijdrage aan de landelijke doelstelling voor windenergie. Verder concludeert de Rekenkamer dat PS van de provincies Drenthe en Fryslân vooral de kleinschalige, decentrale vormen van energieopwekking willen bevorderen. Zij zien hierbij een belangrijke rol voor de agrarische sector en het MKB weggelegd. Een groot probleem hierbij is om de investeringen van kleinschalige duurzame energieprojecten rond te krijgen. Hiervoor heeft de provincie Drenthe eind 2011 een nieuw financieringsinstrument in de vorm van een revolverend fonds ingezet. De provincie Fryslân wil in 2013 een soortgelijk instrument gaan inzetten. De provincie Groningen kiest met name voor grootschalige projecten die een substantiële bijdrage kunnen leveren aan de duurzame energieproductie.

# 4

# Doelrealisatie, bijsturing en informatievoorziening

# Doelrealisatie, bijsturing en informatievoorziening

## 4.1 Inleiding

In het Energieakkoord Noord-Nederland zijn doelen opgenomen voor de werkgelegenheid in de energiesector, de duurzame energieproductie en de $CO_2$-emissiereductie. Het voornemen was om gedurende de doorlooptijd van het EAN een flinke impuls te geven aan innovatieve ontwikkelingen binnen de energiesector met als doel de werkgelegenheid te behouden en waar mogelijk uit te breiden. Daarnaast was de intentie om duurzame energieproductie te verhogen tot 40–50 PJ in 2011 en de $CO_2$-emissie te reduceren met 4–5 Mton. Om de mate van doelrealisatie te kunnen vaststellen is in het EAN afgesproken een gezamenlijk monitoringsysteem op te zetten en in gebruik te nemen. Dit hoofdstuk gaat in op de mate van doelrealisatie en de wijze waarop het gevoerde beleid is gevolgd, bijgestuurd en teruggekoppeld aan PS.

## 4.2 Monitoring uitvoering EAN

***De Rekenkamer constateert dat de betrokken provincies gedurende de uitvoering van het EAN er niet in geslaagd zijn een monitoringsysteem in gebruik te nemen waarmee op een betrouwbare wijze de ontwikkelingen met betrekking tot de werkgelegenheid in de (duurzame) energiesector, de duurzame energieproductie en de $CO_2$-emissie-reductie te volgen zijn. Wel heeft na beëindiging van het EAN de SEV in 2012 een monitor laten ontwikkelen waarmee inzicht is verkregen in de duurzame energie-productie en de werkgelegenheid.***

Medio 2008 is een eerste aanzet gegeven tot een nulbepaling (T0-meting) en het opzetten van een monitoringsysteem[62]. Aangegeven is dat er nog informatie ontbreekt om voor het jaar 2007 een betrouwbare T0-meting te kunnen uitvoeren en dat nog gewerkt wordt aan een monitoringsysteem. In 2009 hebben de drie noordelijke provincies gezamenlijk met gemeenten afgesproken de zogenoemde DWA-monitor in te zetten om de ontwikkeling in de duurzame energieproductie en de $CO_2$-emissiereductie in de Energy Valley regio te volgen. De systematiek van de monitor is erop gebaseerd dat provincies en gemeenten zelf hun energie- en klimaatprojecten invoeren en voor deze projecten aangeven wat de reductie in $CO_2$-emissie is en wat de bijdrage is aan de duurzame energieproductie. Deze monitor blijkt in de praktijk erg kwetsbaar, omdat in de eerste plaats alle gemeenten en provincies gedisciplineerd hun projecten moeten invoeren en in de tweede plaats de kans op fouten erg groot is doordat vele partijen data invoeren. Zo had de provincie Fryslân in 2011 nog nauwelijks projecten ingevoerd in de monitor. Na het beëindigen van het EAN was het hierdoor niet mogelijk om met de data in de DWA-monitor een betrouwbare vergelijking tussen de provincies te maken en viel eveneens niet vast te stellen wat de bijdrage van betrokken overheden is geweest aan het realiseren van de EAN-doelen.

62 DHV. Uitgangspositie duurzame energieproductie en energiebesparing (concept). Groningen, juni 2008.

Ruim een jaar na afloop van het EAN heeft de SEV in 2012, samen met de Regio Groningen-Assen, opdracht gegeven tot het opstellen van een monitor voor de Energy Valley regio[63]. Met deze zogenoemde 'Energiemonitor' is inzicht verkregen in de duurzame energieproductie en de werkgelegenheid in de energiesector, maar niet in de $CO_2$-emissiereductie. De systematiek die bij deze monitor is toegepast voor het berekenen van de hernieuwbare energieproductie komt overeen met het landelijke protocol dat het Agentschap NL in opdracht van het ministerie van EL&I in 2009 heeft ontwikkeld[64].

## 4.3 Ambitie en doelrealisatie duurzame energie

***De Energy Valley regio wil zich nadrukkelijk profileren als topsector Energie en als Energy-mainport van Noordwest-Europa. De noordelijke provincies willen tevens een belangrijke bijdrage leveren aan de nationale klimaat- en energiedoelstellingen. De Rekenkamer stelt vast dat binnen de energiesector in het Noorden allerlei nieuwe initiatieven zijn opgepakt, maar dat de realisatie van de duurzame energieproductie ver achterblijft bij de ambitie. De ontwikkeling van de duurzame energieproductie in de Energy Valley regio is vergelijkbaar met die in de rest van Nederland.***

Eén van de overwegingen van het Rijk om een energieakkoord met het Noorden te sluiten was dat het Noorden zich nadrukkelijk wilde inspannen om een substantiële bijdrage te leveren aan het realiseren van de nationale klimaat- en energiedoelstellingen. In 2007 bedroeg het aandeel duurzame energie in het totale bruto eindverbruik in Nederland namelijk nog maar 3%. Hiermee was de doelstelling van het kabinet Balkenende-IV (2007–2010), die gericht was op 20% duurzame energie in 2020, nog lang niet in zicht. De noordelijke provincies hebben in 2007 aangegeven hierin verandering te willen aanbrengen door de duurzame energieproductie in het Noorden een flinke impuls te geven. Het beoogde doel is dat Nederland binnen 5 jaar in de top van de EU-landen staat[65]. Overigens is met het aantreden van het kabinet Rutte-I de ambitieuze, nationale doelstelling van 20% bijgesteld naar 14% en daarmee in lijn gebracht met de EU-verplichting voor hernieuwbare energie[66].

Nederland, en ook het Noorden, wil de energietransitie vorm geven door in de eerste plaats flink te besparen op het energieverbruik en in de tweede plaats door geleidelijk over te schakelen op andere energiebronnen. De afgelopen decennia is in Nederland een omvangrijk pakket aan energiebesparende maatregelen uitgevoerd. Zo is door de drie noordelijke provincies het 100.000 woningplan ontwikkeld en in uitvoering genomen. Dit heeft ertoe geleid dat veel woningen en gebouwen energiezuiniger zijn geworden, maar aan de andere kant is het elektriciteitsverbruik fors toegenomen door een aanzienlijke toename van elektrische apparatuur. In de periode 1950–2008 is het huishoudelijke elektriciteitsgebruik per inwoner

63 E&E Advies. Energiemonitor Energy Valley en Regio Groningen - Assen 2012. In opdracht van de Stichting Energy Valley en Regio Assen-Groningen. Groningen, mei 2012.

64 Agentschap NL. Protocol monitoring hernieuwbare energie. Update 2010. Publicatienummer 2DENB1013. Utrecht, mei 2010.

65 Ministerie Economische Zaken en SNN. Koers Noord: op weg naar pieken. Groningen, oktober 2007. Opgave 1.

66 Ministerie van Economische Zaken, Landbouw & Innovatie. Energierapport 2011. Den Haag , 10 juni 2011. Hoofdstuk 4.

van Nederland verviervoudigd, met als gevolg dat het energieverbruik in Nederland nog steeds stijgt[67].

Berekend is dat EU-doelstelling van 14% bij benadering overeenkomt met 300 PJ geproduceerde hernieuwbare energie[68]. Het aandeel hernieuwbare energie in het totale bruto eindverbruik bedroeg in Nederland in 2011 ongeveer 4,3%, wat overeenkomt met 88 PJ (zie tabel 4.1). De belangrijkste bijdrage, bijna driekwart, komt uit biomassa. Het gaat hierbij onder andere om afvalverbranding (AVI), de bijstook in centrales, houtkachels, biogas en de productie van biobrandstoffen. Daarna volgt windenergie. De bijdrage van de overige energiebronnen, waaronder waterkracht, zonne-energie en warmte-koude-opslag, is iets meer dan 10%.

**Tabel 4.1** Hernieuwbare energieproductie (PJ) in 2011 in Nederland[69], de Energy Valley regio[70] en de provincie Drenthe[71].

| Energiebron | Nederland (PJ) | Energy Valley (PJ) | Drenthe (PJ) |
|---|---|---|---|
| Afvalverbrandings-installaties (AVI) | 12,3 | 3,9 | 2,4 |
| Overige verbranding biomassa | 33,2 | 2,9 | p.m. |
| Biogas/groen gas | 8,8 | 2,4 | 0,65 |
| Biobrandstoffen | 10,2 | 2,3 | ? |
| Windenergie | 14,4 | 5,9 | 0,01 |
| Overige energiebronnen | 9,8 | p.m. | p.m. |
| Totaal hernieuwbare energie | 88,7 | 17,4 | 3,06 |

De hernieuwbare energieproductie die met de Energiemonitor is berekend komt voor de Energy Valley regio uit op 17,4 PJ voor het jaar 2011. Vergelijkbaar met de rest van Nederland komt de belangrijkste bijdrage van biomassa en wind. Van de overige energiebronnen zijn geen regionale cijfers beschikbaar. In de Energiemonitor zijn geen cijfers per provincie opgenomen. Doordat er geen betrouwbare T0-meting voor het jaar 2007 beschikbaar is, kan niet worden aangegeven in welke mate de duurzame energieproductie in de Energy Valley regio tijdens de uitvoering van het EAN is toegenomen. Hoewel de betrouwbaarheid van de monitoringdata te wensen overlaat kan wel met zekerheid worden gesteld dat de EAN-doelstelling van 40–50 PJ in 2011 niet is gehaald, maar slechts voor een derde gerealiseerd is. Verder constateert de Rekenkamer dat de procentuele bijdrage van de Energy Valley regio aan de landelijke duurzame energieproductie in 2011 ongeveer 20% bedroeg. Dit betekent dat de Energy Valley regio verhoudingsgewijs in 2011 niet een substantieel grotere bijdrage leverde dan de rest van Nederland.

67 Algemene Rekenkamer. Energiebesparing: ambities en resultaten. Den Haag, 2011. Pagina 7.

68 Agentschap NL. Statusdocument bio-energie 2011. Utrecht, maart 2012.

69 De cijfers in tabel 4.1 voor Nederland zijn gebaseerd op het 53 Statusdocument bio-energie 2011 en de Nota 53 Hernieuwbare energie in Nederland 2011 .

70 De cijfers in tabel 4.1 voor de Energy Valley regio zijn gebaseerd op de Energiemonitor Energy Valley. Opgesteld door E&E Advies in opdracht van de Stichting Energy Valley en Regio Groningen Assen, mei 2012. Hoofdstuk 4.

71 De cijfers voor de provincie Drenthe zijn gebaseerd op indicatieve berekeningen van de Noordelijke Rekenkamer.

De provincie Drenthe beschikt, zoals eerder opgemerkt, (nog) niet over een monitor waarmee op een betrouwbare wijze de ontwikkeling van de duurzame energieproductie in de eigen provincie te volgen is. Om een indicatie te krijgen van de provinciale duurzame energieproductie heeft de Rekenkamer zelf enkele indicatieve berekeningen uitgevoerd (zie paragraaf 3.2). Deze berekening komt uit op ruim 3 PJ duurzame energie in 2011, met als kanttekening dat er voor de productie van biobrandstoffen nog iets bij moet komen. De inschatting van de Rekenkamer is dat in de provincie Drenthe de duurzame energieproductie in 2011 maximaal 4 PJ bedroeg. Daarmee heeft de provincie de beoogde bijdrage van 12,5 PJ aan de EAN-doelstelling niet gehaald. Overigens heeft de provincie aangegeven dat ze vanaf 2013 meer aansluiting wil zoeken bij het landelijke monitoringsysteem voor $CO_2$ en duurzame energieproductie[72].

**Figuur 4.1** Doelstelling productie hernieuwbare energie voor het jaar 2020 van de 27 EU-landen en aandeel realisatie in 2010

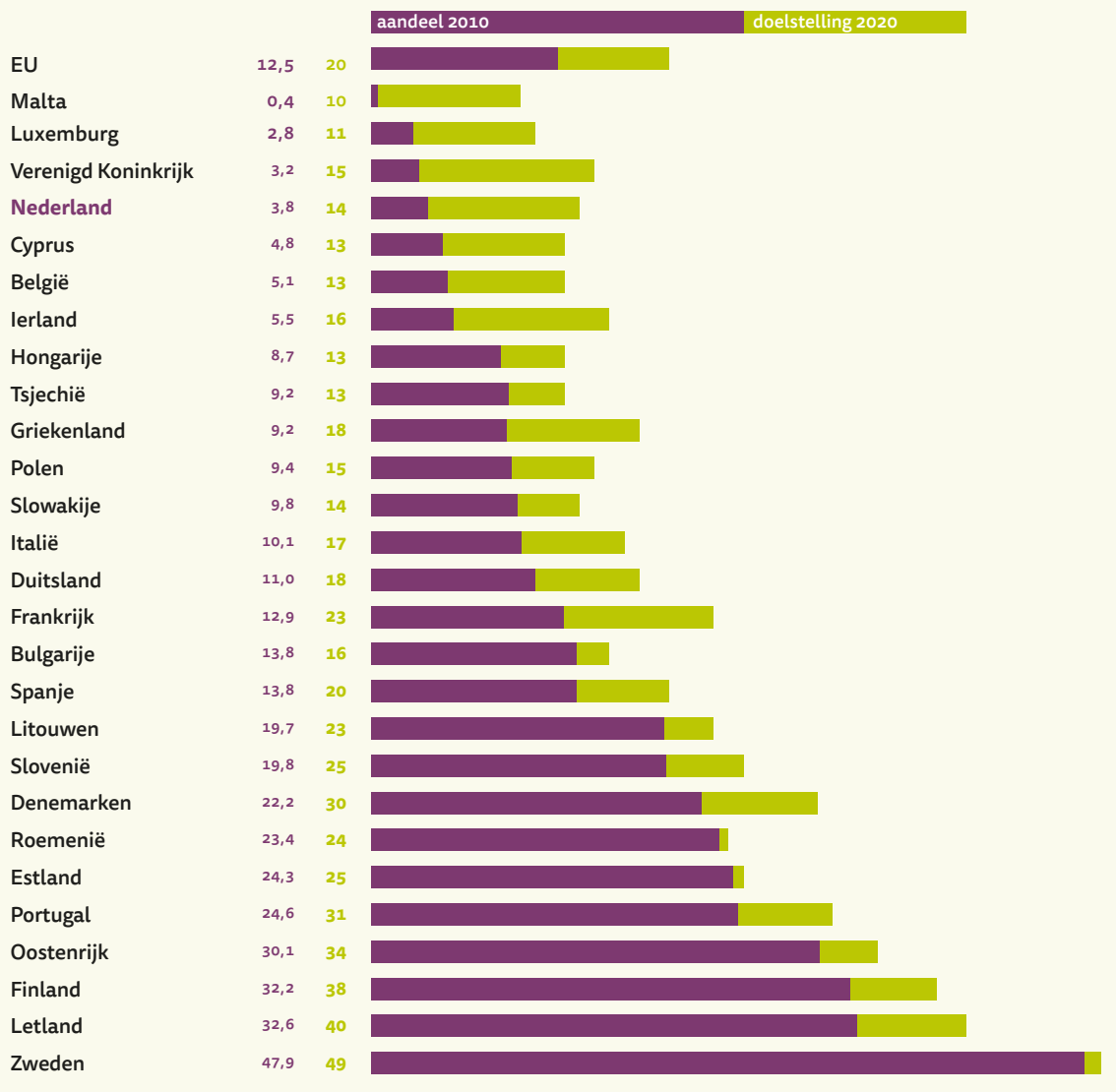


*Bron: Eurostat (2012) en Oberv'ER (2012b) (*)*

72 Provincie Drenthe. Evaluatie Programma Klimaat en Energie 2008–2011. Assen, 8 december 2011. Hoofdstuk 4.

De Rekenkamer merkt op dat de Energy Valley regio er de afgelopen 5 jaar niet in geslaagd is om Nederland te nestelen in de top van de 27 EU-landen. In de periode 2007–2011 is Nederland zelfs nog verder gedaald, namelijk van plaats 21 naar 24 (zie figuur 4.1)[73]. Eén van de geïnterviewden merkte in vergelijkende zin met het voetbal hierover op dat de beleidsambitie van Nederland, en het Noorden in het bijzonder, gericht is op het spelen in de Champions League, terwijl de uitvoering zich (nog) bevindt op het niveau van de vierde klasse KNVB. Het Planbureau voor de Leefomgeving heeft in 2011 op basis van de voorgenomen maatregelen, zoals opgenomen in de 59 Green Deals[74], een inschatting gemaakt van het doelbereik voor hernieuwbare energie in 2020. Geschat is dat het aandeel hernieuwbare energie in 2020 tussen de 9 en 12 procent uitkomt. Dit betekent dat bij ongewijzigd beleid de EU-doelstelling niet binnen handbereik ligt[75]. Hoewel het kabinet Rutte-II meer ambitie toont dan het vorige kabinet en de doelstelling heeft verhoogd van 14 naar 16%, is deze doelstelling, gelet op de vele uitvoeringsproblemen, niet erg realistisch.

## 4.4 Werkgelegenheid en investeringen in de energiesector

***Het behoud en waar mogelijk uitbreiding van de werkgelegenheid vormt voor Noord-Nederland een drijfveer om zich nadrukkelijk te willen profileren als de Energy regio van Nederland. In dat kader wil het Noorden flink investeren in nieuwe energieprojecten, zoals de aardgasrotonde, om ook in de toekomst een prominente rol te spelen. De Rekenkamer constateert dat de noordelijke provincies erin geslaagd zijn vele nieuwe initiatieven in gang te zetten en dat in de periode 2004–2011 flinke investeringen hebben plaatsgevonden. Dit heeft geleid tot een toename van de werkgelegenheid in de energiesector, in relatief opzicht met name op het gebied van planontwikkeling en advisering.***

In de Energiemonitor die in opdracht van de SEV is opgesteld staat vermeld dat voor de periode 2004–2018 de energie-investeringen in de Energy Valley regio zijn geraamd op € 26 miljard[76]. Hierbij is niet aangegeven wat het aandeel van de overheid is. Tweederde (€ 17,7 miljard) van dit bedrag wordt geïnvesteerd in de conventionele energieproductie- en distributie. Het gaat hier bijvoorbeeld om de aanleg van een gasrotonde, het anders inrichten van de bestaande distributienetwerken, het ontwikkelen van smart grids, het schoner en efficiënter maken van conventionele technieken en het verhogen van de conventionele energieproductie[77]. Ongeveer een derde (€ 8,1 miljard) betreft directe investeringen in duurzame energieproductie en energiebesparingen. Eind 2011 was een deel van de voorgenomen investeringen (€ 6,2 miljard) gerealiseerd. Het overige deel betreft gecommitteerde en geplande investeringen.

In de Energiemonitor zijn tevens berekeningen uitgevoerd met betrekking tot de werkgelegenheid in de energiesector in de periode 2000–2010. Hierbij is geen

73 Centraal Bureau voor de Statistiek. Hernieuwbare energie in Nederland 2011. Den Haag, 2012.

74 Dit is de stand van zaken in september 2011.

75 Het effect van 59 Green Deals op het aandeel hernieuwbare energie en de uitstoot van niet-ETS-broeikasgassen: een quick scan. Planbureau voor de Leefomgeving, 17 november 2011.

76 E&E Advies. Energiemonitor Energy Valley en Regio Groningen-Assen 2012. In opdracht van de Stichting Energy Valley en Regio Assen-Groningen. Groningen, mei 2012. Voorwoord.

77 Dagblad van het Noorden, 28 november 2009.

onderscheid gemaakt tussen de conventionele en duurzame sector[78]. In de monitor is de energiesector opgedeeld in een kern (producenten en leveranciers van energie), een eerste schil (productie, aanleg en onderhoud van energieinstallaties) en een tweede schil (dienstverlening gericht op ontwerp en advies). In tabel 4.2 is de ontwikkeling van de werkgelegenheid voor deze 3 deelsectoren weergegeven voor geheel Nederland, de Energy Valley regio en provincie Drenthe. Berekend is dat in de periode 2000–2010 in de Energy Valley regio het aantal arbeidsplaatsen in de gehele energiesector met 3.357 is toegenomen, wat neerkomt op een procentuele toename van 17%. De landelijke toename bedroeg in dezelfde periode 8%. Opvallend is verder dat verhoudingsgewijs de belangrijkste toename heeft plaatsgevonden binnen schil 2 die betrekking heeft op ondernemingen die gericht zijn op advies en ontwerp. Dat duidt erop dat de hierboven genoemde investeringen tot nu toe vooral hebben geleid tot banen bij advies- en onderzoeksinstellingen en nog niet zozeer in de installatie- en productiesector.

**Tabel 4.2**. Ontwikkeling werkgelegenheid (aantal arbeidsplaatsen) energiesector in de periode 2000–2010.[79].

| | Landelijk 2000 | Landelijk 2010 | Energy Vally 2000 | Energy Valley 2010 | Drenthe 2000 | Drenthe 2010 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Kern | 66.261 | 71.473 (+7%) | 9.068 | 10.363 (+14%) | 3.100 | 3.311 (+7%) |
| Eerste schil | 74.502 | 73.761 (-1%) | 8.229 | 9.057 (+10%) | 2.681 | 2.282 (-15%) |
| Tweede schil | 22.261 | 31.628 (+29%) | 1.778 | 3.009 (+69%) | 393 | 672 (+71%) |
| **Totaal** | **163.024** | **176.862 (+8%)** | **19.072** | **22.429 (+17%)** | **6.174** | **6.265 (+2%)** |

In de provincie Drenthe is de werkgelegenheid in periode 2000–2010 licht toegenomen. Er is een flinke toename geweest van arbeidsplaatsen bij de energieproducenten en –leveranciers, maar bij de eerste schil (installatie en onderhoud) is een fors verlies opgetreden. In de Energiemonitor is niet aangegeven, waardoor dit verlies is ontstaan. Procentueel is, net als bij de provincies Fryslân en Groningen, de toename bij de tweede schil (ontwerp en advies) het hoogst. De verwachtingen voor de komende periode zijn nog hoger gespannen. Tijdens de opening van de Energy Academie op 21 september 2012 is door de directeur van de SEV de verwachting uitgesproken dat in de Energy Valley regio de komende 10 jaar het aantal banen nog met 20.000 zal toenemen[80]. Gelet op de groei in de werkgelegenheid in de periode 2000–2010 en de beperkte groei in de duurzame energieproductie, is volgens de Rekenkamer deze verwachting niet erg realistisch.

78 E&E Advies. Energiemonitor Energy Valley en Regio Groningen-Assen 2012. In opdracht van de Stichting Energy Valley en Regio Assen-Groningen. Groningen, mei 2012. Hoofdstuk 4.

79 Cijfers in tabel 4.2 zijn gebaseerd op de Energiemonitor Energy Valley regio. Opgesteld door E&E Advies in opdracht van de Stichting Energy Valley en Regio Groningen  Assen. Groningen, mei 2012. Hoofdstuk 4.

80 Toespraak van de directeur van Stichting Energy Valley tijdens de opening van de Energy Academy Europe, 21 september 2012.

## 4.5 Bijsturing en informatievoorziening PS

***Het EAN heeft in 2011 een vervolg gekregen met de* Green Deal Noord-Nederland *en het* Programma Klimaat en Energie 2008–2011 *is in maart 2012 opgevolgd door het* Energieprogramma 2012–2015. *De Rekenkamer constateert dat er geen gezamenlijke evaluatie van het EAN heeft plaatsgevonden. Wel heeft de provincie Drenthe haar eigen* Programma Klimaat en Energie 2008–2011 *geëvalueerd. PS zijn regelmatig geïnformeerd over de voortgang van het programma in de vorm van actieplannen en zijn na afloop van het programma op de hoogte gesteld van de uitkomsten van de evaluatie. PS zijn ingenomen met de vele projectinitiatieven, de nieuwe samenwerkingsverbanden en het in gebruik nemen van een nieuw financieringsinstrument in de vorm van een revolverend fonds. Wel vinden PS het zorgelijk dat er nog steeds geen betrouwbaar monitoringsysteem is om de mate van doelrealisatie te volgen en dat ambitie en realisatie niet met elkaar in de pas lopen.***

PS van de provincie Drenthe hebben voorafgaand aan het afsluiten van het akkoord in december 2006 het manifest *De stem van het Noorden* vastgesteld. In dit manifest heeft Noord-Nederland het toenmalige kabinet Balkende IV een ambitieus aanbod gedaan om op een aantal thema's, waaronder energie, te komen tot een gezamenlijke aanpak van Rijk en regio. GS hebben in oktober 2007 PS op de hoogte gesteld dat het manifest ertoe heeft geleid dat op 8 oktober 2007 de Energy Valley provincies een energieakkoord met het Rijk hebben ondertekend. GS geven aan dat de gezamenlijke afspraken van het akkoord zullen worden verwerkt in een Drents klimaat- en energieprogramma dat begin 2008 aan PS zal worden voorgelegd[81].

Nadat in mei 2008 het *Programma Klimaat en Energie 2008–2011* is vastgesteld[82], heeft de provincie in december 2008 een overzicht van uitgevoerde, lopende en geplande projecten ter kennisgeving aan PS voorgelegd. Hiermee is inzicht gegeven in de projecten die in het kader van het *Programma Klimaat en Energie 2008–2011* door de provincie zijn gesubsidieerd en die wellicht in aanmerking komen voor subsidie[83]. Vervolgens heeft de provincie in de jaren daarna jaarlijks een actieplan opgesteld, waarin aan de hand van vijf deelprogramma's[84] de voortgang van het programma is beschreven. Tevens zijn in het actieplan voor het komende jaar de geplande activiteiten weergegeven. Ook geeft de provincie een overzicht van bestede en nog beschikbare middelen. De actieplannen zijn steeds ter kennisname aan PS voorgelegd[85].

De Energy Valley provincies hebben twee jaarrapportages met betrekking tot de uitvoering van het EAN opgesteld, namelijk in 2008 en in 2009. De Rekenkamer merkt op dat het Rijk niet als opsteller van deze rapportages wordt genoemd. In de eerste jaarrapportage is een overzicht opgenomen van energieprojecten die

---

81 Brief van GS aan PS van de provincie Drenthe met als onderwerp 'Energieakkoord Rijk en Noord-Nederland'. Kenmerk 41/5.10/200701242. Assen, 9 oktober 2007.

82 Provincie Drenthe. Programma Klimaat en Energie 2008–2011. Assen, mei 2008.

83 Provincie Drenthe. Klimaat en Energie. Beleidsinspanningen en projecten, overzicht 2008. Assen, 2 december 2008.

84 De deelprogramma's zijn: Diep onder Drenthe, Kenniseconomie, Klimaatlandschappen, Bouwen en Water.

85 Programma Klimaat & Energie Actieplan 2009, vastgesteld door GS in maart 2009. Programma Klimaat & Energie Actieplan 2010, vastgesteld door GS in december 2009. Programma Klimaat & Energie Actieplan 2011, provincie Drenthe, juni 2011.

in ontwikkeling zijn en waar subsidie voor is aangevraagd. Vermeld wordt dat de Stichting Energy Valley een projectmonitor gaat ontwikkelen om beter zicht te krijgen op de kwantitatieve bijdrage van uitgevoerde projecten aan de EAN-doelen. In de tweede jaarrapportage zijn eveneens per EAN-thema overzichten opgenomen van lopende activiteiten en projecten en aandachtspunten die inzicht geven in de uitvoeringsproblemen. Na de tweede jaarrapportage hebben de noordelijke provincies na het beëindigen van het EAN in 2011 niet een evaluerend eindrapport opgesteld. Als reden hiervoor geven de noordelijke provincies aan dat het Rijk hier geen behoefte aan had[86]. De jaarrapportages zijn voor kennisgeving aan PS voorgelegd.

In april 2010 zijn PS geïnformeerd over de klimaatcontracten die met gemeenten zijn afgesloten[87]. Aangegeven is dat gemeenten de belangrijkste bestuurlijke partner vormen, omdat zij het EAN mede hebben ondertekend en zich willen inzetten voor het realiseren van de EAN-doelen. Met het afsluiten van de akkoorden is een totale investering gemoeid van ruim € 30 miljoen. De provinciale bijdrage is begroot op ruim € 6,5 miljoen. Aan alle gemeenten is gevraagd een uitvoeringsprogramma op te stellen met maatregelen die uiterlijk voor 2014 moeten zijn afgerond. In juli 2011 besluiten GS dat de klimaatcontracten geen vervolg krijgen. Aangegeven is dat samenwerking met gemeenten alleen nog zal plaatsvinden op projectbasis, waarbij het om projecten gaat die binnen de focus van de provincie vallen[88].

Eind 2011 heeft de provincie Drenthe een evaluatie opgesteld van het *Programma Klimaat en Energie 2008–2011*[89]. De provincie heeft het uitvoeringsproces geëvalueerd en heeft aan het adviesbureau DWA opdracht verstrekt om de data van de DWA-monitor te analyseren[90]. De provincie stelt vast dat de kwaliteit van de monitoring te wensen overlaat en dat de berekende duurzame energieproductie niet betrouwbaar is. Verder is vastgesteld dat aan het begin van het programma € 22,6 miljoen beschikbaar is gesteld voor klimaat- en energiemaatregelen en dat na afloop hiervan ruim € 21 miljoen besteed is. In januari 2012 is het evaluatierapport door PS besproken. PS zijn over het algemeen lovend over de vele initiatieven, de nieuwe samenwerkingsverbanden en de investeringen die zijn uitgelokt in de programmaperiode. Verder zijn ze blij dat de stichting Drentse Energie Organisatie (DEO) op 1 december 2011 van start is gegaan, en dat hiermee op aangeven van PS een belangrijk nieuw financieringsinstrument in de vorm van een revolverend fonds in werking is getreden. Met dit instrument willen PS een impuls geven aan de decentrale duurzame energieopwekking en -distributie. Punten van zorg zijn dat er nog steeds geen betrouwbaar monitoringsysteem is om het doelbereik te volgen en dat ambitie en realisatie niet met elkaar in de pas lopen[91].

---

86 Antwoord op vragen aan provincie Groningen.

87 Brief van GS aan PS van de provincie Drenthe met als onderwerp 'Programma klimaat en energie: contracten met Drentse gemeenten'. Kenmerk 14/5.3/2010004920. Assen, 7 april 2010.

88 Brief van GS aan PS met als onderwerp 'Actieplan 2011 Klimaat en Energie'. Kenmerk 25/3.3/2011004993. Assen, 7 juli 2011.

89 Provincie Drenthe. Evaluatie programma Klimaat en Energie 2008–2011. Assen, 8 december 2011

90 Installatie- en energieadvies DWA. Evaluatie programma Klimaat en Energie 2008–2011. In opdracht van provincie Drenthe. Bodegraven, 25 november 2011.

91 In de Statencommissie van 11 januari 2012 is het evaluatierapport van het Programma Klimaat en Energie 2008–2011 door PS besproken.

In oktober 2011 zijn PS geïnformeerd over het afsluiten van de *Green Deal Noord-Nederland*[92]. GS beschouwen de Green Deal als een waardige opvolger van het EAN. Volgens GS heeft het EAN bijgedragen aan de positionering van het Noorden als Energy Valley regio en is de samenwerking zowel binnen de regio als met het Rijk verbeterd. Verder melden GS dat in een tussentijdse evaluatie is vastgesteld dat vooraf de wederzijdse verwachtingen en bijdragen beter geconcretiseerd hadden moeten worden. Dat is meegenomen bij het opstellen van de Green Deal.

Op 28 maart 2012 hebben GS het nieuwe *Energieprogramma 2012–2015* voor kennisgeving aan PS voorgelegd[93]. In dit programma zijn enkele belangrijke wijzigingen doorgevoerd. Zo willen GS meer sturen op de economische doelstellingen en een sterkere focus aanbrengen. De specifieke klimaatmaatregelen maken geen deel meer uit van het programma. Volgens GS heeft de ervaring geleerd dat het sturen op economische prikkels effectiever is dan een moreel beroep te doen op het belang van duurzaamheid. Ze willen vooral inzetten op robuuste projecten die een belangrijke bijdrage leveren aan de duurzame energieproductie en, in navolging van het Rijk, Green Deals afsluiten met bedrijven die uitvoering kunnen geven aan deze projecten. De Rekenkamer merkt op dat de koerswijziging in het nieuwe programma maar ten dele aansluit bij het beleidsvoornemen van PS om in de provincie Drenthe vooral in te zetten op een decentrale, kleinschalige duurzame energieproductie. Voor de productie van groen gas is in het programma een doelstelling van 60 miljoen $m^3$ voor het jaar 2015 opgenomen.

## 4.6 Deelconclusie

De Rekenkamer concludeert dat betrokken overheden tijdens de uitvoering van het EAN er niet in geslaagd zijn een betrouwbaar monitoringsysteem te ontwikkelen en in gebruik te nemen waarmee ontwikkelingen in de duurzame energieproductie, de $CO_2$-emissiereductie en de werkgelegenheid konden worden gevolgd. Hierdoor was er geen zicht op de mate van doelrealisatie en kon op basis daarvan geen bijsturing plaatsvinden. Door de noordelijke provincies zijn wel initiatieven genomen tot het opzetten en in gebruik nemen van een monitoringsysteem, maar dat systeem bleek in de praktijk niet te werken. Na afloop van het EAN heeft de Stichting Energy Valley in 2012 een monitor laten ontwikkelen waarmee inzicht verkregen is in de ontwikkeling van de duurzame energieproductie en de werkgelegenheid binnen de energiesector in de Energy Valley regio. Deze monitor geeft echter geen inzicht in de duurzame energieproductie per provincie noch in de $CO_2$-emissiereductie.

De provincies van de Energy Valley regio willen zich nadrukkelijk profileren als topsector Energie en als Energy-mainport van Noordwest-Europa en een belangrijke bijdrage leveren aan de nationale klimaat- en energiedoelstellingen. Het energieakkoord was erop gericht om de beoogde koplopersspositie te versterken. De Rekenkamer stelt vast dat ambitie en uitvoering niet met elkaar in evenwicht zijn. Hoewel er binnen de energiesector in het Noorden allerlei nieuwe initiatieven in gang zijn gezet blijft de realisatie ver achter bij de ambitie. De EAN-doelstelling voor de duurzame energieproductie is maar voor een derde gerealiseerd,

92 Brief van GS aan PS met als onderwerp 'Green Deal Noord-Nederland'. Kenmerk 39/3.12/2011008219. Assen, 3 oktober 2011.

93 Provincie Drenthe. Energieprogramma 2012-2015. Assen, 20 maart 2012.

waardoor de Energy Valley zich in dit opzicht niet onderscheidt van de rest van Nederland. Bovendien kan, doordat er voor het jaar 2007 geen betrouwbare T0-meting beschikbaar is, niet worden vastgesteld of de extra overheidsinvesteringen die gekoppeld waren aan de uitvoering van het EAN daadwerkelijk hebben geleid tot een versnelling van de energietransitie.

De Rekenkamer concludeert verder dat de aanzienlijke investeringen binnen de energiesector in de periode 2004–2010 hebben geleid tot een toename van de werkgelegenheid in de energiesector, met name op het gebied van planontwikkeling en advisering. Het Noorden onderscheidt zich hierbij wel van de rest van Nederland. Een belangrijk deel van de uitgevoerde en geplande investeringen, namelijk tweederde, heeft plaatsgevonden binnen de conventionele sector. De extra investeringen binnen de duurzame sector zijn vooral gericht geweest op energiebesparing en de energieproductie uit biomassa en wind, maar deze investeringen hebben (nog) niet tot de gewenste versnelling geleid.

Het EAN heeft in 2011 een vervolg gekregen met de Green Deal Noord-Nederland en het *Programma Klimaat en Energie 2008–2011* is in maart 2012 opgevolgd door het 'Energieprogramma 2012–2015'. De Rekenkamer constateert dat er geen gezamenlijke evaluatie van het EAN heeft plaatsgevonden. Wel heeft de provincie Drenthe haar eigen *Programma Klimaat en Energie 2008–2011* geëvalueerd. PS zijn regelmatig geïnformeerd over de voortgang van het programma in de vorm van actieplannen en zijn na afloop van het programma op de hoogte gesteld van de uitkomsten van de evaluatie. PS zijn ingenomen met de vele projectinitiatieven, de nieuwe samenwerkingsverbanden en het in gebruik nemen van een nieuw financieringsinstrument in de vorm van een revolverend fonds. Wel vinden ze het zorgelijk dat er nog steeds geen betrouwbaar monitoringsysteem is om de mate van doelrealisatie te volgen en dat ambitie en realisatie niet met elkaar in de pas lopen.

# 5

# Bestuurlijke reactie en nawoord

# Bestuurlijke reactie en nawoord

## 5.1 Bestuurlijke reactie van Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe

Op 17 december 2012 ontvingen wij het Conceptrapport Energie in beweging. Wij voldoen met deze brief aan uw verzoek om voor 1 februari 2013 te reageren. Wij willen u danken voor de toezending van het rapport. ln uw rapport merkt u op dat het beleid en de beleidsuitvoering voor de energietransitie een complex proces is. In Nederland en ook in Noord-Nederland. U bent er in geslaagd die complexiteit goed in beeld te brengen. U schetst daarmee ook direct de moeilijke opgave om bij de energietransitie doelmatig en doeltreffend te opereren. Noodzakelijkerwijs zijn er op dit dossier stevige en duurzame ambities nodig, en dat terwijl het beleidsveld nog volop in ontwikkeling is. Met vallen en opstaan, maken wij daarin stappen. Uw rapport helpt bij die beweging.

Ons eigen Programma Klimaat en Energie 2008–2011, dat voor een groot deel is gestoeld op het Energieakkoord Noord-Nederland (EANN), hebben wij al uitvoerig tegen het licht gehouden. De conclusies uit die evaluatie (december 2011) zijn in onze ogen congruent met uw conclusies. Ook uw zienswijzen, die zich richten op de (realistischere) ambities en doelen en op de kwaliteit van de monitoring kunnen wij op hoofdlijnen delen. Sterker, wij hebben ze in 2011 al grotendeels zelf verwoord in ons evaluatierapport. En in het nieuwe Energieprogramma 2012–2015 zijn de inzichten uit de evaluatie verwerkt.

### *Met betrekking tot uw aanbevelingen voor gedeputeerde staten*

> *1. Betrek burgers en maatschappelijke organisaties meer bij de planvorming en de ontwikkeling van windenergieprojecten. Door in een vroeg stadium met omwonenden en initiatiefnemers de mogelijkheden te onderzoeken op welke wijze omwonenden ook kunnen profiteren van de exploitatie van een voorgenomen windmolenpark, kunnen maatschappelijke weerstanden worden verminderd. Hierdoor ontstaat meer draagvlak voor het gevoerde beleid en kan een versnelling worden doorgevoerd in de windenergieproductie. Vanuit deze optiek lijkt een regisserende rol doelmatiger dan een rol die gericht is op het stellen van ruimtelijke voorwaarden en het toetsen daaraan.*

Deze aanbeveling kunnen wij onderschrijven en hebben wij inmiddels ook tot uitvoer gebracht. Voor de uitwerking en invulling van het zoekgebied voor windenergie, zoals opgenomen in de Provinciale Omgevingsvisie, hebben wij de samenwerking gezocht met de vier betrokken gemeenten: Coevorden, Emmen, Borger-Odoorn en Aa en Hunze. ln de voorbereiding hebben wij contact gelegd met initiatiefnemers en met vertegenwoordigers van de bevolking, hetgeen heeft geleid tot een structureel overleg met zowel de actiegroepen als initiatiefnemers. Het resultaat van deze aanpak is de Gebiedsvisie windenergie Drenthe waarvan het ontwerp eind december 2012 ter inzage is gelegd.

*2. Verschuif de focus van het gevoerde duurzame energiebeleid van 'branding' naar de uitvoering door projectontwikkeling te faciliteren en door uitvoeringsproblemen in beeld te brengen, deze te agenderen en gericht aan te pakken. Door ook het takenpakket van de Stichting Energy Valley hierop aan te passen, zal de toegevoegde waarde van het publiek-private samenwerkingsverband behouden en versterkt kunnen worden.*

Deze aanbeveling kunnen wij onderschrijven voor wat betreft het verschuiven van de focus van branding naar uitvoering. ln de loop van het Programma Klimaat en Energie 2008–2011 heeft deze focusverlegging plaats gevonden met onder andere de klimaatcontracten. ln het Energieprogramma 2012–2015 is de focus op uitvoering nog steviger doorgezet door middel van het instrument Drentse Green Deals en de oprichting van de Drentse Energieorganisatie. Daarnaast is, ten aanzien van de door u geschetste uitvoeringsproblemen, bijvoorbeeld de Taskforce Groen Gas en Groen Gas Nederland opgericht.

Uw aanbeveling ten aanzien van het takenpakket van Energy Valley kunnen wij onderschrijven mits geplaatst in een genuanceerd perspectief. Allereerst merken wij op dat de branding van Energy Valley de afgelopen periode zeer succesvol is gebleken. Dat heeft de (inter)nationale positie van de regio verstevigd. Branding blijft van groot belang en het zou onverstandig zijn daarmee te stoppen. Voorts moet worden geconstateerd dat het de projectinitiatiefnemers zijn die in hoofdzaak verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van projecten. De reikwijdte van Energy Valley is, net zoals die van onze provinciale organisatie, in die zin beperkt. Afsluitend constateren wij dat ook Energy Valley, net als de provincie Drenthe, de afgelopen jaren de focus meer naar (facilitering van de) uitvoering heeft verlegd. Wij zien er op toe dat deze trend wordt doorgezet.

*3. Betrek MKB en de agrarische sector meer bij de uitvoering van het duurzame energiebeleid door ze een vaste plaats te geven in het publiek-private samenwerkingsverband. De provincies Fryslân en Drenthe richten zich vooral op kleinschalige, duurzame energieproductie en -distributie, maar in de huidige gemeenschappelijke uitvoeringsorganisatie zijn de agrarische sector en het MKB niet vertegenwoordigd. Een structurele betrokkenheid van het MKB en de agrarische sector bij de uitvoering kan ervoor zorgen dat er een meer evenwichtige verdeling van beschikbare financiële middelen plaatsvindt tussen grootschalige, industriële energie projecten en kleinschalige, decentrale vormen van energieopwekking.*

Wij onderschrijven het belang van de betrokkenheid van het MKB en de agrarische sector ten aanzien van de realisatie van onze doelstellingen. Het op een juiste manier betrekken van deze organisaties is, mede gelet op het pluriforme karakter van het MKB, een uitdaging. Wat de agrarische sector betreft, tonen initiatieven als Duurzaam boer blijven in Drenthe en Stichting Veldleeuwerik aan dat de sector (mede)verantwoordelijkheid kan en durft te nemen. Binnen de Taskforce Groen Gas en Groen Gas Nederland bijvoorbeeld is het MKB daarom direct vertegenwoordigd door participerende ondernemers. De gedeelde verantwoordelijkheid leidt tot een situatie waarin eerder initiatieven zullen worden geïnitieerd en in uitvoering gebracht. Als provincie kunnen wij zorgen dat de juiste partijen aan elkaar verbonden worden, waardoor meerwaarde kan worden

gecreëerd. Juist ook op het gebied van energie, waar veel partijen actief zijn. De provincie Drenthe blijft in haar energiebeleid ruimte scheppen voor optimale aansluiting. Wij stellen voor samen met Energy Valley te onderzoeken hoe een nog betere structurele aansluiting daadwerkelijk gerealiseerd kan worden.

*4 Zorg voor een gezamenlijke organisatie in de Energy Valley regio die een administratie bijhoudt van alle energieprojecten die in het kader van de Green Deal Noord-Nederland worden uitgevoerd. Zorg ook zo spoedig mogelijk voor één monitoring systeem waarmee ontwikkelingen in de duurzame energieproductie, de CO2-emissiereductie en de werkgelegenheid in de (duurzame) energiesector op provinciaal niveau op een betrouwbare wijze te volgen zijn. Door aan te sluiten bij het Iandelijke systeem, kunnen ontwikkelingen in de Energy Valley regio worden vergeleken met landelijke trends en wordt dubbel werk voorkomen. Hierdoor ontstaat een basis om inzicht te krijgen in de voortgang van proiecten, de mate van doelrealisatie, de belangrijkste uitvoeringsproblemen en de effectiviteit van bestede financiële middelen.*

Wij onderschrijven het belang van een goede monitoring waarmee de effectiviteit van onze inspanningen kan worden gemeten. Zoals in de evaluatie van ons Programma 2008–2011 is beschreven, blijkt dat een goede monitoring van de doelstellingen een proces is dat van vele factoren afhankelijk is. ln de praktijk blijkt dat vooral het lastig beschikbaar komen van de gewenste informatie monitoring een zeer tijdrovend proces maakt. Het oprichten van een organisatie voor monitoring zal gepaard gaan met veel additionele kosten. Wij pleiten er daarom voor geen aparte organisatie in te richten, maar de bestaande samenwerking en instrumenten voor monitoring te benutten als volgt:

1. het bijhouden van werkgelegenheidseffecten door Energy Valley, op basis van de door haar ontwikkelde monitor;
2. het bijhouden van de effecten van de projecten waarbij de provincie direct betrokken is, om de effectiviteit van de inzet van provinciale middelen te toetsen;
3. het bijhouden van het beoogde energiebeleidseffect met behulp van beschikbare energiegebruikgegevens. ln IPO-verband is met diverse gemeenten en AgentschapNL opdracht gegeven aan CBS voor het leveren van cijfers over energiegebruik.

### *Met betrekking tot uw aanbevelingen voor provinciale staten*

*1. Breng de realiteitszin terug in het duurzame energiebeleid door beleidsambitie en uitvoering beter op elkaar te laten aansluiten. Ga bij het formuleren van beleidsdoelen niet alleen uit van wat er in potentie mogelijk is, maar houd ook nadrukkelijk rekening met uitvoeringsproblemen, rentabiliteit van voorgenomen projecten, beschikbare financiële middelen en het instrumentarium dat de provincie kan inzetten om deze doelen te halen. Door een betere onderbouwing van het beleid en het stellen van reële beleidsambities zal de geloofwaardigheid van het gevoerde beleid toenemen.*

Deze aanbeveling kunnen wij onderschrijven. Nu het beleidsveld een snelle ontwikkeling heeft doorgemaakt en er ook uitvoerig is geëvalueerd, zoals onze eigen evaluatie van het Programma Klimaat en Energie, is er een beter zicht op

de haalbaarheid van doelen. ln feite hebben de staten die realiteitszin al in het nieuwe Drentse programma laten zien. Dat neemt niet weg dat ook nu nog disbalans aanwezig kan zijn. Daarom is het goed dat de staten het energieprogramma periodiek evalueren en bij sturen als dat nodig is.

Wat betreft de onderbouwing voor onze huidige/toekomstige beleidsambitie voor een duurzame energiehuishouding is recentelijk de balans opgemaakt in zogenaamde energiebalansen voor Drenthe die in onze opdracht door ECN zijn opgesteld. De realisatiemogelijkheden voor de doelen voor 2020 en 2050 zijn vervolgens verkend. Wij nemen uw aanbevelingen mee in de beleidsstrategie die op basis hiervan zal worden opgesteld.

> *2. Zorg voor meer continuïteit in het gevoerde beleid door kaders te stellen voor een doorlopend uitvoeringsprogramma met een structurele financieringsbasis en een stabiele (gemeenschappelijke) uitvoeringsorganisatie. De energietransitie is een zeer omvangrijk en complex proces dat zeker nog vele generaties gaat duren en heeft daarom baat bij een lange termijn aanpak. De provincies onderkennen het maatschappelijk belang en willen een prominente rol spelen bij deze transitie. Een duidelijk herkenbare basis van het gevoerde beleid zal marktpartijen meer vertrouwen geven om te investeren in de duurzame energieproductie.*

Wij onderschrijven deze aanbeveling van harte.

### *Algemeen*

De realisatie van de noordelijke doelstellingen is achtergebleven bij de aanvankelijke ambities. Het akkoord heeft zeker een stimulerende werking gehad waardoor veel ontwikkelingen zijn losgetrokken. Zo zijn binnen de EANN-doelstellingen voor duurzame energie op drie van de vier subonderdelen, te weten wind, bio-energiecentrales en groen gas de doelstellingen ruim of bijna gehaald. Helaas is met name op het onderdeel Biofuels, waarvan de potentiële bijdrage aan doelstellingen het grootst werd geacht, de doelrealisatie ernstig tegengevallen. Binnen de EANN-periode is het speelveld voor biofuels sterk verslechterd. Deze ervaring heeft ons geleerd hoe belangrijk stabiele (inter)nationale (beleids) kaders zijn voor de energietransitie. Samen met marktpartijen, kennísinstellingen en andere overheden zullen wij ons voor verbetering daarvan blijven inzetten.

Het is de noordelijke provincies niet gelukt een koploperspositie in te nemen voor wat betreft de realisatie van duurzame energieproductie en $CO_2$-reductie. Het doel van EANN was meerledig. Het diende een impuls te geven aan de realisatie van de doelstellingen voor duurzame energieproductie en $CO_2$-reductie, maar ook aan de noordelijke energie-economie en innovatiekracht. Economisch gezien heeft de energiesector zich in onze regio sterk ontwikkeld, hetgeen zichtbaar wordt uit de door de Regio Groningen-Assen en Energy Valley opgestelde Energiemonitor. Deze wijst uit dat in periode 2000–2010 het aantal bedrijven substantieel is gestegen en dat de stijging van het aantal banen hoger was dan het landelijk gemiddelde. Dit heeft weliswaar niet helemaal betrekking op de EANN-periode alleen, maar is wel tekenend voor de ontwikkeling die onze regio de afgelopen jaren heeft door gemaakt. Het EANN was ook gericht ook op versterking van de koploperspositie van Noord-Nederland in innovatieve energieoplossingen. ln de EANN-periode zijn talloze ontwikkelingen gestart waaronder

groen gas hubs, energietransitieparken, smart grids, verschillende onderzoeksprogramma's en de oprichting Energy Academy Europe (inclusief E-college).

Een ander aansprekend voorbeeld is dat in Drenthe in de periode 2009–2011 ten minste 14.000 koop- en huurwoningen aantoonbaar energetisch zijn verbeterd (gemiddeld bijna 4.700 woningen per jaar). Het succes van deze realisatie was vooral te danken aan de in 2007–2008 met acht woningcorporaties in Drenthe gemaakte Prestatieafspraken. De beschreven ontwikkelingen binnen de EANN-periode heeft wel opgeleverd dat Noord-Nederland een zeer stevige positie heeft opgebouwd, hetgeen binnen en buiten Nederland wordt erkend.

Een belangrijke pijler in uw betoog is dat de provincies onvoldoende hebben samengewerkt, met een weinig gecoördineerde beleidsinzet en zonder gebundelde inzet van middelen. ln het normenkader geeft u aan dat "De Rekenkamer verwacht, en stelt dat als norm, dat bij een gecoördineerde beleidsinzet en een gebundelde inzet van middelen betrokken provincies hebben gezorgd voor een gezamenlijk uitvoeringsprogramma". Een gecoördineerde beleidsinzet mag van de provincies verwacht worden. Eén gezamenlijk uitvoeringsprogramma om het EANN uit te voeren is daarbij niet per definitie doeltreffender en/of doelmatiger, het zou in de praktijk ook inefficiënt kunnen uitpakken (accent op coördinatie in plaats van focus op doelbereik) en zou mede vanwege politieke nuanceverschillen vertragend kunnen hebben gewerkt (sprekende voorbeelden zijn de dossiers wind en CCS). De gecoördineerde beleidsinzet heeft in de onderzoeksperiode in onze ogen gestructureerd plaatsgevonden langs de vijf strategische thema's. Daarnaast heeft op specifieke dossiers zowel ambtelijk als bestuurlijk gezamenlijk noordelijke coördinatie en samenwerking plaatsgevonden. Onder andere het 100.000-woningenplan en verschillende gezamenlijke lobbytrajecten zijn daar goede voorbeelden van.

Wij zien de behandeling van uw rapport door provinciale staten van Drenthe met belangstelling tegemoet en zullen de uitkomsten daarvan meenemen in onze uitvoeringspraktijk.

## 5.2 Nawoord van de Noordelijke Rekenkamer

De Rekenkamer is verheugd dat GS van de provincie Drenthe het rapport *Energie in beweging* beschouwen als een welkome bijdrage om de doelmatigheid en doeltreffendheid van het provinciale beleidsterrein te verhogen. Het stemt tot tevredenheid dat in de evaluatie van het *Programma Klimaat en Energie 2008-2011*, uitgevoerd in opdracht van GS, conclusies zijn getrokken die overeenstemmen met die van de Rekenkamer. GS geven hierbij aan dat de meeste aanbevelingen van de Rekenkamer aansluiten bij aanpassingen die in het nieuwe *Energieprogramma 2012–2015* zijn doorgevoerd.

In het algemeen merken GS nog op dat zij zich niet kunnen vinden in de norm dat één gezamenlijk uitvoeringsprogramma van het EAN doelmatiger zou zijn geweest dan afzonderlijke provinciale programma's. De Rekenkamer wil hierover nog het volgende opmerken. De norm waar GS naar verwijzen is na de ambtelijke reactie op de Nota van Bevindingen door de Rekenkamer aangepast. Het betoog van de Rekenkamer is ***niet*** dat een gezamenlijk uitvoeringsprogramma een vereiste is en dat er door de betrokken provincies onvoldoende is samengewerkt, maar dat betrokken partijen vooraf geen afspraken hebben gemaakt over de verdeling van de taakstelling en de inzet van overheidsmiddelen. Door het ontbreken van deze afspraken was het niet duidelijk waar betrokken partijen voor aan de lat stonden, konden ze hier niet op worden aangesproken en was bijsturing nauwelijks mogelijk. Doordat na afloop van het EAN tevens geen gezamenlijke evaluatie is opgesteld van het EAN, is niet bekend hoeveel overheidsmiddelen vanuit verschillende programma's zijn besteed aan energieprojecten, wat de mate van doelrealisatie is geweest en of de middelen efficiënt zijn besteed.

# Bijlagen

*Bijlage 1* *Afkortingen*
*Bijlage 2* *Informatiebronnen*
*Bijlage 3* *Onderzoeksverantwoording*
*Bijlage 4* *Overzicht agrarische vergisters provincie Drenthe*
*Bijlage 5* *Projectstudies provincie Drenthe*

# Bijlage 1 Afkortingen

| | |
|---|---|
| AVI | Afvalverbrandingsinstallatie |
| BCG | Biogas Centrum Groningen |
| BLOW | Bestuursovereenkomst Landelijke Ontwikkeling Windenergie |
| CCS | Carbon Capture Storage |
| EAN | Energieakkoord Noord-Nederland |
| EFRO | Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling |
| GS | Gedeputeerde Staten |
| IPO | Interprovinciaal Overleg |
| LTO | Land- en Tuinbouw organisatie |
| MEP | Milieukwaliteit Elektriciteitsproductie |
| MER | Milieu Effect Rapportage |
| POP | Provinciaal Omgevingsplan |
| POV | Provinciale Omgevingsverordening |
| PS | Provinciale Staten |
| RCR | Rijkscoördinatieregeling |
| REC | Restafvalstoffencentrale |
| REP-ZZL | Ruimtelijk Economisch Programma, Zuiderzeelijn |
| SDE | Stimuleringsregeling Duurzame Energie |
| SEV | Stichting Energy Valley |
| SNN | Samenwerkingsverband Noord-Nederland |
| WKK | Warmtekrachtkoppeling |
| WKO | Warmte-koudeopslag |

# Bijlage 2 Informatiebronnen

## Schriftelijke bronnen


### ALGEMEEN

- Algemene Rekenkamer. Energiebesparing: ambities en resultaten. Den Haag, 2011.
- Ganzevles, J. en R. van Est (eindredactie). Energie in 2030. Maatschappelijke keuzes van nu. Rathenau Instituut. Den Haag, 2011.
- Hoogerwerf, A en M. Herweijer. Overheidsbeleid. Kluwer, september 2008.
- Rathenau Instituut. Energietransitie begint in de regio. Rotterdam, Texel en Energy Valley onder de loep. Den Haag, 17 juni 2009.
- Richtlijn 2009/28/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 april 2009 ter bevordering van het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen en houdende wijziging en intrekking van richtlijn 2001/77/EG en Richtlijn 2003/30/EG.

### RIJK

- Agentschap NL. Protocol monitoring hernieuwbare energie. Publicatiennr. 2DENB1013. Utrecht, mei 2010.
- Agentschap NL. Statusdocument bio-energie 2011. Utrecht, maart 2011.
- Adviesbureau Kplus. Rapportage evaluatie Klimaatakkoorden. In opdracht van het Agentschap NL. Utrecht, 19 mei 2010.
- Centraal Bureau voor de Statistiek. Hernieuwbare energie in Nederland 2011. Den Haag, augustus 2011.
- Centraal Bureau voor de Statistiek, het Centraal Planbureau, het Planbureau voor de Leefomgeving en het Sociaal en Cultureel Planbureau. Monitor Duurzaam Nederland 2011. Den Haag, september 2011.
- Ministerie van Economische Zaken. Bestuursovereenkomst Landelijke Ontwikkeling Windenergie (Rijk, IPO en VNG). Den Haag, juli 2001.
- Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie. Energierapport 2011. Den Haag, 10 juni 2011.
- Ministerie van Economische Zaken. Nationaal actieplan voor energie uit hernieuwbare bronnen (Richtlijn 2009/28/EG). Den Haag, juni 2010.
- Ministerie van Infrastructuur en Milieu. Verkenning Energietransitie en Ruimte. Den Haag, september 2011.
- Ministerie VROM. Nieuwe energie voor het klimaat. Werkprogramma Schoon en zuinig. Den Haag, september 2007.
- Ministerie VROM. Klimaat- Energieakkoord tussen Rijk en IPO. Den Haag, 14 januari 2009.
- Planbureau voor de Leefomgeving. Het effect van 59 Green Deals op het aandeel hernieuwbare energie en de uitstoot van niet-ETS-broeikasgassen: een quick scan. Bilthoven, 17 november 2011.
- VROM inspectie. Uitvoering windenergie in relatie tot Crisis- en herstelwet / Elektriciteitswet 1998. Den Haag, 22 juni 2012.

## Noord-Nederland/Energy Valley Regio


- Auditdienst Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie. Rapport 'Evaluatie Energie Akkoord Noord-Nederland'. Kenmerk AD/10192678. Den Haag, 2010.
- DHV Energy. Uitgangspositie duurzame energieproductie en energiebesparing. Groningen, juni 2008.
- Energieakkoord Noord-Nederland. Ondertekend door de Minister van Economische Zaken, de Minister van VROM en de Gedeputeerde Staten van de provincies Groningen, Fryslân, Drenthe en Noord-Holland. Oranjewoud, 8 oktober 2007.
- Energieakkoord Noord-Nederland. Jaarrapportage 2007/2008. Groningen, 8 oktober 2008.
- Energieakkoord Noord-Nederland. Jaarrapportage 2008/2009. Groningen, 8 oktober 2009.
- E&E Advies. Energiemonitor Energy Valley en Regio Groningen - Assen 2012. In opdracht van Stichting Energy Valley en Regio Assen-Groningen. Groningen, mei 2012
- Gardenier, J.D. en K van der Kooi. Concept eindrapportage mid-term Evaluatie Energy Valley. In opdracht van Stichting Energy Valley. Adviesbureau CAB. Groningen, 14 januari 2008.
- Green Deal Noord-Nederland. Green Deal tussen de Energy Valley regio Noord-Nederland en de Rijksoverheid, 3 oktober 2011.
- Installatie- en Energieadvies DWA. Evaluatie programma Klimaat en Energie 2008–2011. In opdracht van de provincie Drenthe. Bodegraven, 25 november 2011.
- Ministerie Economische zaken en SNN. Koers Noord: op weg naar Pieken. Groningen, oktober 2007.
- Provincie Groningen. Notitie t.b.v. energieakkoord inzake sterkt punten N-NL en berekening duurzame energie en CO2 emissiereductie. Groningen versie 4, september 2007.
- Samenwerkingsverband Noord-Nederland. Manifest 'De stem van het Noorden'. Groningen, versie 5 december 2006.
- Samenwerkingsverband Noord-Nederland. Operationeel Programma Noord-Nederland 2007–2013. Groningen mei 2007.
- Sociaal Economische Raad Noord-Nederland. Advies Energie Akkoord Noord-Nederland II. Groningen, maart 2011.
- Stichting Energy Valley. Werkplan Energy Valley III. Groningen, 10 mei 2008.
- Stichting Energy Valley. Energy Valley 4: Energizing the Dutch economy. Strategieplan Stichting Energy Valley 2013–2015. Groningen, 5 juli 2011.
- Stichting Milieufederatie Groningen. Evaluatief Jaarverslag 2009. Groningen, mei 2010.


### PROVINCIE DRENTHE


- Adviesbureau KNN. Naar een verdienmodel voor windenergie in Drenthe. In opdracht van de provincie Drenthe. Groningen, februari 2012.
- DHV Milieu en Infrastructuur BV. Nota Biomassa. Een inventarisatie van de Drentse biomassastromen voor opwekking van hernieuwbare energie. In opdracht van provincie Drenthe. Groningen, 23 maart 2003.
- Elzinga & Oterdoom. Gebiedsvisie Windenergie Fase 1: resultaten interviews / gesprekken. In opdracht van provincie Drenthe en de gemeenten Borger-Odoorn en Aa en Hunze. Haren, 5 december 2011.
- Installatie- en energieadvies DWA. Evaluatie programma Klimaat en Energie 2008–2011. In opdracht van provincie Drenthe. Bodegraven, 25 november 2011.
- Provincie Drenthe. Programma Klimaat en Energie 2008–2011. Assen, mei 2008.
- Provincie Drenthe. Klimaat en Energie. Beleidsinspanningen en projecten, overzicht 2008. Assen, 2 december 2008.

– Provincie Drenthe. Programma Klimaat & Energie Actieplan 2009. Vastgesteld door GS in maart 2009.
– Provincie Drenthe. Programma Klimaat & Energie Actieplan 2010. Vastgesteld door GS in december 2009.
– Provincie Drenthe. Omgevingsvisie Drenthe. Vastgesteld door PS op 2 juni 2010.
– Provincie Drenthe. Programma Klimaat & Energie Actieplan 2011. Vastgesteld door GS in juni 2011.
– Provincie Drenthe. Evaluatie Programma Klimaat & Energie 2008–2011. Assen, 8 december 2011.
– Provincie Drenthe. Energieprogramma 2012–2015. Assen, 20 maart 2012.

## INTERNETBRONNEN

– www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/duurzame-economie/green-deal
– www.attero.nl
– www.windenergie.nl/statistieken
– www.sunoil-biodiesel.com

## LIJST VAN GEÏNTERVIEWDE PERSONEN

– De heer R. Mudde, medewerker Ministerie van Defensie
– De heer J. van Olst, projectleider windenergie gemeente Emmen
– De heer A. Vermeulen, hoofd afdeling windenergieprojecten Raedthuys
– De heer H. ten Have, bestuurslid Stichting Drentse Monden
– De heer F. van der Klippe, voorzitter Cooperatie Biogas Midden-Drenthe UA
– De heer S. Binsma, medewerker Oosterhof Holman bioEnergie BV
– De heer W. Vrieling, medewerker E-Invest NL BV
– Mevrouw I.A.Kadijk, medewerkster gemeente Noordenveld
– De heer R. Struik, medewerker gemeente Noordenveld
– De heer H. Bosma, agrarisch ondernemer
– De heer H. Moll, voorzitter van de Interfacultaire Vakgroep Energie en Milieu (IVEM)
– De heer G. van Werven, directeur van de Stichting Energy Valley
– De heer N. van Hulst, directeur Energy Academy Europe
– De heer W. Klok, Parkmanagement Noordenveld en bestuurslid Technologie Centrum Noord-Nederland
– De heer J. Pijlman, medewerker E&E-advies
– De heer A. de Bruin, medewerker van het Ministerie van EL&I

# Bijlage 3 Onderzoeksverantwoording

In deze bijlage is verantwoord op welke wijze de Noordelijke Rekenkamer het onderzoek naar duurzame energie heeft uitgevoerd. Het onderzoek van de Rekenkamer heeft plaatsgevonden in 2012.

## Onderzoeksaanpak

Bij het onderzoek van de Rekenkamer naar het energiebeleid is als invalshoek het Energieakkoord Noord-Nederland gekozen. De reden hiervoor is dat de provincies Groningen, Drenthe en Fryslân het energieakkoord hebben ondertekend en de provinciale uitvoeringsprogramma's uitwerkingen zijn van dit akkoord. Voor het beantwoorden van de centrale vraagstelling van het onderzoek heeft de Rekenkamer als leidraad de 4 stappen van de beleidscyclus[94] gevolgd (zie figuur 1.1). De onderzoeksvragen zijn ingedeeld op basis van deze 4 stappen.

**Figuur 1.1** Overzicht stappen van de beleidscyclus

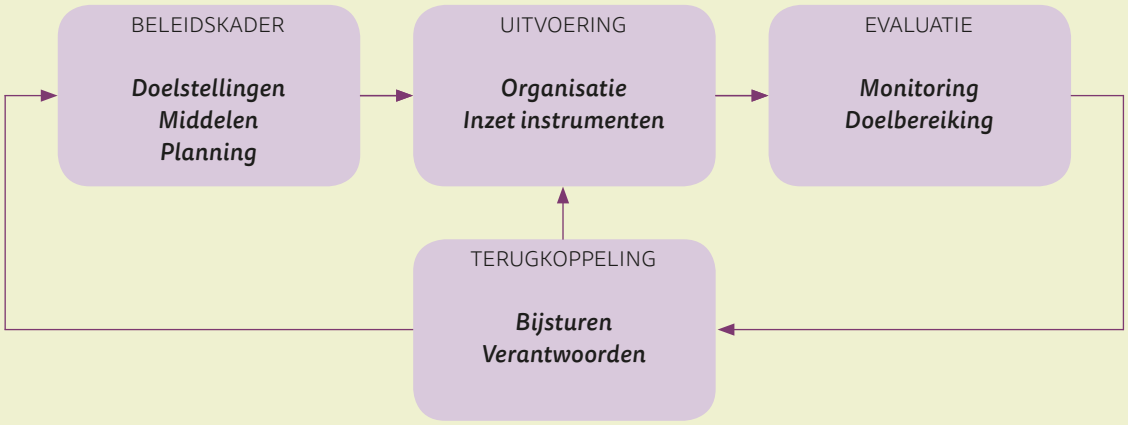


**BELEIDSKADER**

1. Op welke wijze zijn de doelen van het EAN uitgewerkt in de provinciale energieprogramma's?
2. Wat is het beleid van de provincies voor windenergie en biomassa en hebben ze gezorgd voor een gecoördineerde beleidsinzet?
3. Is er sprake van een gebundelde inzet van beschikbare provinciale middelen en hoe zijn deze middelen voor de periode 2007–2011 verdeeld?
4. Zijn de doelstellingen vertaald naar concrete maatregelen en is vooraf een indicatie gegeven in welke mate deze maatregelen zullen bijdragen aan het realiseren van de doelen?
5. Hebben de provincies vooraf aangegeven op welke wijze zij de uitvoering willen monitoren en evalueren?

94 De gehele beleidscyclus bestaat uit de volgende stappen: agendavorming, beleidsvoorbereiding, beleidsbepaling, beleidsinvoering en uitvoering, naleving van beleid en handhaving en beleidsevaluatie. Na deze stappen volgt nog de terugkoppeling. Bron: Overheidsbeleid, achtste geheel herziene druk, A. Hoogerwerf en M. Herweijer, juni 2008. De Rekenkamer heeft voor haar onderzoek ingezoomd op de stappen beleidsbepaling, beleidsuitvoering, beleidsevaluatie en beleidsterugkoppeling.

**UITVOERING**

6. Hebben de provincies gezorgd voor een uitvoeringsorganisatie waarbinnen de taken en verantwoordelijkheden zijn verdeeld en zijn de werkprocessen vooraf vastgelegd?
7. Hebben de provincies gezorgd voor een gezamenlijk uitvoeringsprogramma?
8. Welke instrumenten heeft de provincie tot haar beschikking en welke rollen kan zij vervullen?
9. Hoe heeft de ontwikkeling van duurzame energieprojecten plaatsgevonden en zijn de projecten door de initiatiefnemer daadwerkelijk gerealiseerd?

**EVALUATIE**

10. Op welke wijze hebben de provincies tijdens de uitvoering de voortgang van projecten en de realisatie van de doelen bewaakt?
11. Hebben de provincies zicht op de mate waarin de uitgevoerde projecten hebben bijgedragen aan de doelen van de eigen provinciale energieprogramma's en de doelen van het EAN?
12. Is een evaluatie opgesteld van de uitvoering van het EAN?
13. In hoeverre zijn de doelen voor de duurzame energieproductie van het EAN gerealiseerd?

**TERUGKOPPELING**

14. Hebben de provincies tijdens de uitvoering van het energieprogramma bijgestuurd als dat nodig was?
15. Hebben de provincies de ervaringen die ze opgedaan hebben met de uitvoering van het EAN betrokken bij het opstellen van de hierop volgende Green Deal en hun eigen uitvoeringsprogramma's?
16. Op welke wijze zijn PS geïnformeerd over de uitvoering en voortgang van het energiebeleid?

## Afbakening

Hoewel het noordelijke deel van de provincie Noord-Holland ook onder de Energy Valley-regio valt en de provincie Noord-holland het energieakkoord mede heeft ondertekend, valt dit buiten de bevoegdheid van de Noordelijke Rekenkamer en is daarom niet in het onderzoek meegenomen. Het onderzoek heeft zich beperkt tot de uitvoering van het duurzame energiebeleid. Hoewel het onderscheid tussen energie- en klimaatmaatregelen niet altijd scherp te stellen is, wordt met deze afbakeningsstap bedoeld dat klimaatmaatregelen op het terrein van het water- en natuurbeheer buiten beschouwing zijn gebleven.

In het EAN zijn vijf strategische thema's opgenomen[95]. Het onderzoek heeft zich gericht op het thema 'duurzame energie'. Bij dit thema zijn in het EAN doelen opgenomen voor biomassa, windenergie, geothermie, warmte-koudeopslag en zonne-energie. De Rekenkamer heeft ervoor gekozen om het onderzoek te richten op windenergie en biomassa. Reden hiervoor is dat de bijdrage aan de duurzame energieproductie vanuit deze bronnen tot nu toe verreweg het grootst is geweest.

[95] Deze thema's zijn: 1. Energiebesparing in de gebouwde omgeving, glastuinbouw en industrie; 2. Duurzame energie; 3. Bio-transportbrandstoffen en duurzame mobiliteit; 4. Schoonfossiele energie: het voorbereiden voor en eventuele realisatie van CO2-opslag en 5. Kennis en innovatie.

## Stappen

De uitvoering van het onderzoek is opgedeeld in een aantal stappen. Deze stappen zijn hieronder toegelicht.

- In de eerste stap is een deskstudy uitgevoerd waarbij de diverse Europese, nationale, noordelijke en provinciale beleidsdocumenten zijn bestudeerd. Het doel hiervan was om een overzicht te krijgen van het beleid, de uitvoeringsorganisatie en de wijze waarop monitoring, evaluatie en terugkoppeling plaatsgevonden. Tevens heeft de Rekenkamer een overzicht opgesteld van de instrumenten die de provincies tot hun beschikking hebben om de beleidsdoelen te realiseren.
- In stap twee zijn 6 projecten per provincie nader bestudeerd: 3 op het gebied van windenergie en 3 op het gebied van biomassa. Voor deze projecten heeft de Rekenkamer het procesverloop in beeld gebracht en de wijze waarop de provincie er bij betrokken is geweest. Daarnaast zijn er interviews afgenomen met initiatiefnemers van projecten, betrokken gemeenten en maatschappelijke organisaties.
- In derde stap zijn de bevindingen van het onderzoek op een rij gezet, geanalyseerd en verwoord in een Nota van Bevindingen. Bij het schrijven van de Nota zijn nog vragen aan de provincie voorgelegd om nog ontbrekende informatie te verkrijgen.

De Nota van Bevindingen is voor ambtelijk hoor en wederhoor voorgelegd aan de provincie, waarna deze is aangepast en vastgesteld. De bevindingen zijn vervolgens getoetst aan een normenkader dat hieronder is beschreven. Na toetsing zijn conclusies getrokken en aanbevelingen geformuleerd die in het bestuurlijk rapport zijn opgenomen.

## Normenkader

Het normenkader is gebaseerd op afspraken en doelen die het Energieakkoord Noord-Nederland zijn opgenomen en een aantal algemene normen.

### GECOÖRDINEERDE BELEIDSINZET EN GEBUNDELDE INZET MIDDELEN

De ondertekenaars van het akkoord hebben in het EAN aangegeven hoe zij de beoogde intensievere samenwerking vorm willen geven, namelijk door binnen de Energy Valley regio te zorgen voor een gecoördineerde beleidsinzet en een gebundelde inzet van provinciale middelen. Daarnaast willen ze de samenwerking met markpartijen en kennisinstellingen intensiveren binnen de reeds bestaande publiekprivate samenwerkingsverband (Stichting Energy Valley)[96].

De Rekenkamer verwacht, en stelt dat als norm, dat bij een gecoördineerde beleidsinzet en een gebundelde inzet van middelen betrokken partijen hebben gezorgd voor een gemeenschappelijk plan van aanpak voor de uitvoering van het EAN. In dit plan van aanpak heeft een concretisering van de taakstellingen voor betrokken partijen plaatsgevonden en is een overzicht opgenomen van de financiële middelen die provincies en het Rijk gezamenlijk beschikbaar stellen om de doelen van het EAN te realiseren.

### DOELREALISATIE PRODUCTIE DUURZAME ENERGIE

De ondertekenaars van het akkoord hebben in het EAN concrete doelen opgenomen voor productie van duurzame energie en $CO_2$-emissiereductie. De intentie is dat aan het eind van de doorlooptijd van het akkoord de productie van duurzame energie is toegenomen tot 40–50 PJ op jaarbasis en de $CO_2$-emissie is afgenomen met 4–5Mton[97]. Om de mate van doelrealisatie vast te stellen is het voornemen om een gezamenlijk monitoringsysteem op te zetten[98].

---

96 Energie Akkoord Noord-Nederland, 8 oktober 2007. Artikel 3, lid 1en 2.

97 Energie Akkoord Noord-Nederland, 8 oktober 2007. Artikel 2, lid 2a.

98 Energie Akkoord Noord-Nederland, 8 oktober 2007. Artikel 5, lid 6.

De Rekenkamer verwacht, en stelt dat als norm, dat betrokken partijen hebben gezorgd voor een systeem van monitoring en een To-situatie hebben vastgelegd om de mate van doelrealisatie te volgen. Tevens verwacht de Rekenkamer dat na afloop van akkoord partijen een gezamenlijke evaluatie hebben uitgevoerd waarin ondermeer is aangegeven in welke mate de doelen zijn gerealiseerd, of ingezette instrumenten het gewenste effect hebben gehad en daarmee of de uitvoering van het akkoord doeltreffend is geweest. Ook verwacht de Rekenkamer dat in deze evaluatie aandacht is besteed in hoeverre de (provinciale) uitvoeringsorganisatie en het publiekprivate samenwerkingsverband in de Energy Valley regio doelmatig is. Deze evaluatie vormt hiermee een opmaat om beleid en uitvoering beter op elkaar af te stemmen.

**UITVOERBAARHEID**

Deze norm heeft betrekking op een evenwichtige balans tussen beleidsambitie en uitvoering. Bij een doelmatige en doeltreffende beleidsuitvoering zijn beleidsambitie en uitvoering met elkaar in evenwicht. Om hiervoor te zorgen dient vooraf inzicht te bestaan in de maatregelen die nodig zijn om de beleidsdoelen te realiseren en is een inschatting gemaakt van benodigde middelen, menskracht en de tijd om deze maatregelen uit te voeren.

**EVENWICHTIGE UITVOERINGSORGANISATIE**

Naast dat er een balans dient te zijn tussen beleidsambitie en uitvoering is het van belang dat er sprake is van een evenwichtige inzet van menskracht, instrumenten en financiële middelen over de schakels in de uitvoeringsketen. Bij de beleidsuitvoering moeten verschillende stappen worden doorlopen om het gewenste resultaat te bereiken, zoals het implementeren van het beleid, de inzet van instrumenten, het betrekken van doelgroepen bij de uitvoering, het initiëren en ontwikkelen van projecten en het oplossen van problemen bij het uitvoeren van projecten. De doelmatigheid van de uitvoering komt onder druk te staan als één of meer schakels in de uitvoeringsketen onderbelicht blijven.

**TRANSPARANTIE UITVOERING**

Deze norm gaat over een transparante verdeling van taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden. Bij de uitvoering van het EAN zijn vier provincies betrokken, het Rijk en daarnaast heeft de Stichting Energy Valley, als publiekprivaat samenwerkingsverband, een rol  binnen de uitvoering van het EAN. Niet alleen voor direct betrokkenen, maar ook voor PS  en buitenstaanders moet het duidelijk zijn hoe de taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden binnen de uitvoeringsorganisatie verdeeld zijn.

**VERANTWOORDINGSPLICHT**

Democratische verantwoording is een essentieel onderdeel van het publieke domein en vormt daarmee een belangrijke norm. PS zijn niet vertegenwoordigd in de Raad van Toezicht van de Stichting Energy Valley. Ze zijn in hun informatievoorziening over de uitvoering van het EAN afhankelijk van GS. Om hun controlerende rol naar behoren te kunnen uitvoeren verwacht de Rekenkamer dat PS tussentijds door GS zijn geïnformeerd over het verloop van de uitvoering en de mate van doelrealisatie. Na afloop van het akkoord zijn PS door GS op de hoogte gesteld van het eindresultaat, zodanig dat PS inzicht hebben verkregen in de doelmatigheid en doeltreffendheid van het gevoerde beleid.

**LEREND VERMOGEN**

Het lerend vermogen van een organisatie is een norm om te toetsen of een organisatie leert van opgedane ervaringen bij de uitvoering en dit gebruikt om tot een efficiëntere en effectievere uitvoering te komen. In dit geval verwacht de Rekenkamer dat betrokken partijen de opgedane ervaringen bij de uitvoering van het EAN hebben betrokken bij het opstellen van de Green Deal Noord-Nederland.

# Bijlage 4 Overzicht agrarische vergisters provincie Drenthe

| Naam bedrijf | Woonplaats | Type |
|---|---|---|
| Houwing | Eexterveen | Co-vergister |
| Lammertink VOF | Hooghalen | Co-vergister |
| Mts. Mennik-Huizing | Emmen | Co-vergister |
| Wollerich | Tweede Exloermond | Co-vergister |
| Hazelaar | Haantje | Co-vergister |
| Mts. Bosma | Zuidvelde | Co-vergister |
| Eissen | Gasseltenijveenschemond | Co-vergister |
| Kloosterman | Nieuweroord | Monovergister (maïs) |
| Hartlief | Donderen | Co-vergister |
| ECOS Energy | Zuidlaren | Co-vergister |
| Remmelink | Zuidvelde | Co-vergister |

# Bijlage 5 Projectstudies provincie Drenthe

De Rekenkamer heeft een zestal projecten nader onderzocht, drie op het gebied van windenergie en drie op het gebied van biomassa. Voor de provincie Drenthe zijn dat:

1. Windturbines Defensie Coevorden
2. Windturbine Proctor & Gamble
3. Windenergie Gemeente Emmen
4. Coöperatie Biogas Midden-Drenthe UA
5. Biogas Wijster
6. Biogas- en ethanolproductie

In deze bijlage zijn de zes projectstudies opgenomen.

## Algemeen

Het betreft een initiatief van het Ministerie van Defensie. Defensie heeft in haar Milieubeleidsnota 2000[99] aangegeven dat zij het voornemen heeft om in 2004 4% van haar energieverbruik te dekken uit duurzame energiebronnen. Zij streeft ernaar om een aantal windturbines op haar terreinen te plaatsen met een totaal opgesteld vermogen van 20 MW. Dit voornemen is ook opgenomen in de BLOW-overeenkomst van juli 2001[100]. Eén van de terreinen waar Defensie windturbines wil realiseren, is het terrein aansluitend bij het Europark in de gemeente Coevorden. De locatie ligt vlak bij de Duitse grens. Op het aangrenzende Duitse grondgebied staan al verschillende windturbines. Het voornemen betreft 4 windturbines met een gezamenlijk vermogen van 15 MW en een as-hoogte van 105 meter. Het gaat om een investering van 5,6 miljoen euro. De verwachting is dat deze investering na 9 jaar is terugverdiend. De provincie heeft dit project aangemerkt als haar aandeel in het realiseren van de nationale BLOW-doelstelling van 1500 MW, te bereiken vóór 31 december 2010.

## Herziening bestemmingsplan

Om het voornemen van Defensie te realiseren is een herziening van het bestemmingsplan nodig. De provincie heeft op 14 juli 2006 de gemeente in kennis gesteld dat zij geen bezwaar heeft[101]. GS stellen dat de plaatsing van 4 windturbines op de betreffende locatie passend is en dat vanuit het POP geen eisen worden gesteld aan de opstelling en de hoogte van de windturbines. Vastgesteld is dat er geen noemenswaardige effecten op de omgeving zijn die plaatsing in de weg staan. Tegen de voorgenomen herziening van het bestemmingsplan en het afgeven van een bouwvergunning is een aantal zienswijzen ingediend. De Gesamtgemeinde Emlichheim heeft tezamen met BBE Bewerhrungs- und Betoncenter Europark GmbH bezwaar gemaakt tegen de bouw van de windturbine met nummer 1, omdat deze te dicht bij een toekomstig gepland bouwwerk zou komen te staan. Dit heeft ertoe geleid dat deze windturbine is afgevallen, waarna het bezwaar is ingetrokken. Daarnaast heeft de Milieufederatie Drenthe nog een zienswijze ingediend, maar dit heeft niet geleid tot een aanpassing van het voornemen.

## Bouwvergunning

Na het vaststellen van de herziening van het bestemmingsplan heeft Defensie eind 2007 een aanvraag voor een bouwvergunning bij de gemeente ingediend. De gemeente Coevorden heeft in maart 2008 een bouwvergunning voor de eerste fase aan Defensie verleend. Het betreft de voorbereidende werkzaamheden die nodig zijn om 3 windturbines te kunnen plaatsen. Na gunning van het project heeft Defensie een bouwvergunning voor de tweede fase aangevraagd. De plaatsing van de 3 windturbines heeft plaatsgevonden in 2011[102].

---

99 Milieubeleidsnota Defensie 2000. Tweede Kamer der Staten Generaal, vergaderjaar 1999/2000 26 800 X nr.35.

100 Bestuurovereenkomst Landelijke Ontwikkeling Windenergie (BLOW). Overeenkomst van het Rijk, IPO en VNG. Den Haag, juli 2001.

101 Brief van GS van de provincie Drenthe aan B&W van de gemeente Coevorden met als onderwerp 80 Realiseren 4 windturbines door het Ministerie van Defensie, DGW&T . Kenmerk 28/5.8/2006006947. Assen, 14 juli 2006.

102 www.defensie.nl/actueel/nieuws.

## Subsidieverlening

Het Ministerie van Defensie heeft na het verlenen van de bouwvergunning een SDE subsidieaanvraag ingediend bij Senternovem. Deze aanvraag is in eerste instantie afgewezen. De reden is dat het ministerie van EL&I op het standpunt staat dat rijksinstanties niet in aanmerking komen voor subsidies die door het Rijk worden verstrekt. Na overleg met het ministerie van EL&I is besloten dat het ministerie zelf een financiële bijdrage gaat leveren om realisatie mogelijk te maken.

## Aansluiting op het elektriciteitsnetwerk

De aanvraag voor een aansluiting van het windpark op het elektriciteitsnetwerk is moeizaam verlopen. Vanwege capaciteitsproblemen op het lokale netwerk stonden Enexis en Tennet in eerste instantie afwijzend tegenover een aansluiting op het lokale net, maar na enige jaren is uiteindelijk toestemming verleend. Op 25 januari 2010 heeft Defensie ingestemd met een door Enexis uitgebrachte offerte voor netinpassing.

## Procesverloop en rol van de provincie

Het Ministerie van Defensie heeft in 2000 het beleidsvoornemen naar buiten gebracht om voor 2005 20 MW aan opgesteld vermogen op haar terreinen te realiseren. In 2006 heeft zij voor haar terrein te Coevorden, aansluitend bij het Europark, het initiatief genomen om hier 5 windturbines met een gezamenlijk vermogen van 15 MW te realiseren. In november 2011 is het eerste windmolenpark van Defensie met 3 windturbines, met een opgesteld vermogen van 7,5 MW, te Coevorden officieel geopend. Na het beleidsvoornemen in 2000 heeft het bijna 12 jaar geduurd voordat het project is gerealiseerd. Het project heeft vertragingen opgelopen die te maken hebben met intern draagvlak binnen Defensie (wel of geen kerntaak van Defensie), ruimtelijke inpassing, subsidieverlening en aansluiting op het net.

De gemeente Coevorden heeft in 1999 voor 8 locaties laten onderzoeken wat de effecten zijn als hier windturbines zouden worden geplaatst. De locatie Europark is de enige locatie waarmee de provincie heeft ingestemd om hier windturbines te plaatsen[103]. Hoewel het provinciale vigerende beleid destijds erop gericht was om in de provincie geen windturbines toe te staan, heeft zij voor deze locatie een uitzondering gemaakt, mede ingegeven door het verzoek van het Ministerie van Defensie.

Gelet op het bovenstaande kan gesteld worden dat de rol van de provincie bij dit project een volgende is geweest. Hoewel het niet paste binnen haar beleid heeft ze ingestemd met de herziening van het bestemmingsplan die noodzakelijk was om het plaatsen van de windturbines op het terrein van Defensie mogelijk te maken. Door deze uitzondering toe te staan kon ze tevens een beperkte bijdrage leveren aan de landelijke doelstelling voor windenergie.

---

[103] Bestemmingsplan 81 Windturbines Europark , gemeente Coevorden. Grontmij Nederland BV Houten in opdracht van K-Wind BV, 18 mei 2009. Referentienr. 203719/LV.

# PROJECTSTUDIE: WINDTURBINE PROCTOR & GAMBLE

## Algemeen

Dit project betreft de voorgenomen plaatsing van een windturbine met een vermogen van 3 MW op het terrein van Proctor & Gamble Pet Care (P&G). Het bedrijf is gevestigd op het Europark te Coevorden. P&G heeft in 2008 het initiatief genomen om op haar bedrijfsterrein een winturbine te plaatsen. Het bedrijfsterrein grenst aan dat van het Ministerie van Defensie waar 3 windturbines zijn gepland.

## Herziening bestemmingsplan

Om de windturbine te mogen plaatsen is een herziening van het bestemmingsplan noodzakelijk, omdat een bouwwerk met een hoogte van 105 meter in strijd is met de voorschriften van het bestemmingsplan. Op 8 september 2009 heeft de gemeenteraad van Coevorden het herziene bestemmingsplan vastgesteld[104]. Er zijn vier zienswijzen in behandeling genomen door de gemeente. Drie zienswijzen gaan over de aantasting van het open landschappelijke karakter, geluidsoverlast, slagschaduw, gezondheidsklachten en planschade. Deze zienswijzen zijn door de gemeente niet overgenomen.

## Vergunning Wet Milieubeheer en bouwvergunning

Mede in verband met een nieuwe zonering in het kader van de Wet Geluidhinder zijn geluidsmetingen uitgevoerd en is door de gemeente op 6 juli 2009 een gereviseerde milieuvergunning afgegeven. Hierbij is ook gekeken naar mogelijke geluidsoverlast door de geplande windturbine. Hierbij is gesteld dat de windturbine deel uit maakt van de gehele inrichting. Het afgeven van de milieuvergunning en de bouwvergunning hebben niet geleid tot noemenswaardige vertragingen.

## Procesverloop en rol provincie

Het initiatief tot het plaatsen van een windturbine met een vermogen van 3 MW op het terrein van Proctor & Gamble Pet Care (P&G) dateert van 2009. De windturbine is begin 2011 in gebruik genomen en heeft een vermogen van 2 MW. Het project heeft geen noemenswaardige vertragingen opgelopen als gevolg van plaatsingproblemen of bezwaren van omwonenden. De provincie heeft bij het opstellen van POPII voor het Europark te Coevorden een uitzondering gemaakt voor het plaatsen van windturbines. Dit in verband met het voornemen van het Ministerie van Defensie om hier een aantal windturbines te plaatsen. De provincie heeft geen bezwaar gemaakt tegen het voornemen van Proctor & Gamble om op hun bedrijfsterrein, dat grenst aan het terrein van Defensie, ook een windturbine te plaatsen. Ze hebben ingestemd met de hiervoor noodzakelijke wijziging van het gemeentelijke bestemmingsplan.

---

104 Raadsvergadering Gemeente Coevorden van 8 september 2009. Vaststelling wijziging bestemmingsplan 82 Europark, Heege-West, Vosmatenweg 4 (windturbine) .

# PROJECTSTUDIE: WINDENERGIE GEMEENTE EMMEN

## Algemeen

De gemeenteraad Emmen heeft in januari 2006 besloten het initiatief te nemen tot onderzoek en het stimuleren van de mogelijkheden voor windenergie. Het streven is om in de gemeente 60 MW aan opgesteld vermogen te realiseren. Om dit voornemen te realiseren zijn een stuurgroep met een projectgroep met vertegenwoordigers van de provincie Drenthe en de gemeente Emmen in het leven geroepen die invulling moeten geven aan dit initiatief. Inmiddels zijn verschillende onderzoeken uitgevoerd die uiteindelijk moeten uitmonden in een gemeentelijke structuurvisie op basis waarvan een omgevingsvergunning kan worden verleend voor windenergieprojecten.

## Onderzoek naar geschikte locaties

Op verzoek van de projectgroep hebben de bureaus Schöne en ROM 3D Division onderzoek gedaan naar 5 mogelijk geschikte locaties voor windturbineparken in de gemeente Emmen. De resultaten zijn beschreven in het rapport *Windenergie in Emmen?* van juni 2009. Besloten is om 4 locaties voorlopig buiten beschouwing te laten en op 1 locatie een vervolgonderzoek te starten. Dit is een locatie nabij Bargercompascuüm. Hierbij zijn twee opties: koppelen aan het Veenpark of aan het glastuinbouwgebied Klazieneveen.

## Beleidsregel windmolenopstelling Gemeente Emmen

Het college van B&W van de gemeente Emmen heeft ervoor gekozen om met betrekking tot het ruimtelijke en economische beleid voor het plaatsen van windmolens een beleidsregel vast te stellen. De beleidsregel is een uitwerking van de randvoorwaarden die in de Structuurvisie 2020 voor windenergie zijn opgenomen. In de beleidsregel die in maart 2012 is vastgesteld door B&W geeft het college aan welke voorwaarden zij stelt aan de realisatie van windparken binnen haar gemeente. Zo dient er te worden voldaan aan de voorwaarden die opgenomen zijn in het Omgevingsplan van de provincie. Daarnaast dienen initiatiefnemers van windenergieprojecten hun plannen te communiceren met alle betrokken partijen en bewoners van het gebied, moeten ze verkennen hoe bewoners kunnen participeren in het project en dienen ze rekening te houden met gebiedsontwikkeling en landschappelijke inpassing.

De beleidsregel is geen eindstation maar is een opmaat voor een gemeentelijke 'Structuurvisie Windopstelling gemeente Emmen'. De gemeente is nu bezig met het opstellen van een plan-MER en hierop volgend komt er ook een project-MER. Daarna zal nog een gebiedsontwikkelingsplan worden opgesteld en tot slot de structuurvisie. De structuurvisie vormt het ruimtelijke toetsingskader voor de ingediende windenergieprojecten. Op grond van de structuurvisie kan de gemeente een omgevingsvergunning afgeven.

## Initiatieven

Vanaf het moment dat bekend werd dat de gemeente mogelijkheden wil bieden voor de realisatie van windturbineparken binnen haar gemeentegrenzen, hebben verschillende marktpartijen initiatieven ontwikkeld. In totaal zijn er 15 initiatieven ingediend. Zo heeft de projectontwikkelaar Raedthuys 3 initiatieven bij de gemeente ingediend, namelijk de windparken Pottendijk, Rundeveen en Emmer-Compascuüm. Raedthuys heeft deze initiatieven ook bij de provincie ingediend

met het verzoek om in het kader van de Crisis- en herstelwet voor deze initiatieven een inpassingsplan vast te stellen[105]. De provincie heeft te kennen gegeven dat er op dit moment geen dwingende redenen zijn om de behandeling van de gemeente Emmen over te nemen. De gemeente staat op voorhand namelijk niet afwijzend tegenover de plannen en heeft zelf als doel om 60 MW aan windenergie te realiseren. Raedthuys geeft aan dat zij geen vervolgstappen heeft ondernomen omdat zij hopen dat ze in onderling overleg met gemeente en provincie tot een realiseerbaar plan kunnen komen. Raedthuys heeft de plannen in de ijskast gezet. Ze zijn blij met het initiatief van de gemeente Emmen, maar betreuren het dat het zo lang duurt voordat er een definitieve structuurvisie ligt[106].

## Procesverloop en rol provincie

Het beleidsvoornemen van de gemeente Emmen om binnen haar gemeente 45–60 MW aan opgesteld vermogen te realiseren dateert van 2006. In 2012 is de gemeentelijke structuurvisie die de inpassing van een windturbinepark mogelijk moet maken nog niet gereed. Er zijn inmiddels verschillende initiatieven ingediend die voorlopig zijn aangehouden tot de structuurvisie definitief is.

De provincie is nauw betrokken bij de ontwikkeling van het gemeentelijke windenergiebeleid. De bedoeling is dat de structuurvisie van de gemeente deel uit gaat maken van de gebiedsvisie. De provincie heeft er niet voor gekozen om de regie volledig naar zich toe te trekken en de door Raedthuys ingediende initiatieven zelf in behandeling te nemen en hiervoor een inpassingsplan op te stellen. Ze volgt in deze de gemeente.

---

105 Brief van Raedthuys aan PS van Drenthe met als onderwerp 84 Verzoeken tot het vaststellen provinciale inpassingsplannen voor de Windparken Pottendijk, Rundeveen en Emmer-Compascuum. Enschede, 25 januari 2010.

106 Interview met Raedthuys BV, 10 september 2012.

## PROJECTSTUDIE: COÖPERATIE BIOGAS MIDDEN-DRENTHE UA

### Algemeen

Het voornemen betreft het realiseren van een co-vergistingsinstallatie met een capaciteit van 36.000 ton organisch substraat per jaar te Zwiggelte. Het is een initiatief van drie melkveehouders die zich in 2005 verenigd hebben in de Coöperatie Biogas Midden-Drenthe UA. De coöperatie is voornemens om het biogas op te werken tot groen gas en dat aan het aardgasnet te leveren.

### Haalbaarheidsonderzoek

In april 2004 hebben 3 agrariërs uit de gemeente Midden-Drenthe meegedongen naar een landbouw innovatieprijs, uitgeschreven door de provincie Drenthe en LTO-Noord. Ze hebben de prijs gewonnen en vervolgens een coöperatie opgericht met als doel om een co-vergister te bouwen en die gezamenlijk te exploiteren. Daarna is contact gezocht met Gasunie BV Engineering & Technology en TCNN (Technologie Centrum Noord-Nederland) om een haalbaarheidsonderzoek te laten uitvoeren, met name naar de mogelijkheid om het biogas op te werken tot groen gas en dit aan het aardgasnet te leveren. Het onderzoek is medegefinancierd door de provincie Drenthe[107].

Na het uitvoeren van de haalbaarheidsstudie bleek de Gasunie niet zo enthousiast te zijn over het voornemen om het biogas na een bewerking tot groen gas in het aardgasnet te injecteren. Ze was bang dat het aantal initiatieven flink zou toenemen, waardoor ze onvoldoende grip zou houden op de geleverde hoeveelheid en kwaliteit van het toegevoerde gas. Uiteindelijk heeft de Gasunie besloten om geen toestemming te geven. Voor de coöperatie betekende dit dat overgestapt moest worden naar het alternatief om met het geproduceerde biogas elektriciteit en warmte op te wekken.

### Ruimtelijke inpassing en vergunningverlening

GS hebben op 3 oktober 2007 een vergunning verleend voor een periode van 10 jaar[108]. GS stellen vast dat de voorgenomen activiteiten niet in strijd zijn met het vigerende Afvalbeheerplan en dat wordt voldaan aan de normen voor bodem, lucht (geur), geluid en veiligheid. De dichtstbijzijnde woning ligt op 250 meter. Tegen het verlenen van de milieuvergunning is geen bezwaar gemaakt. Ook de ruimtelijke inpassing en het afgeven van een bouwvergunning hebben niet tot problemen geleid.

### Subsidieverlening

In 2007 is een MEP-subsidie aangevraagd, maar deze is afgewezen omdat de vergunningen nog niet rond waren. In 2008 is opnieuw subsidie aangevraagd, in dit geval SDE. Dit keer is de aanvraag uitgeloot. Inmiddels begonnen de prijzen van co-substraten te stijgen en was winst in feite alleen nog mogelijk als er een zinvolle benutting van de geproduceerde warmte te vinden zou zijn. Bij het produceren van stroom uit biogas gaat namelijk ca. 60–70% van de energie verloren in de vorm van warmte. De coöperatie heeft contact opgenomen met de zuivelfabriek in Beilen. Deze konden de warmte goed benutten. Hiervoor was het wel nodig om allerlei aanpassingen in de fabriek door te voeren en zou het gas/de warmte via een leiding

---

107 Persbericht Provincie Drenthe en LTO Noord Projecten., nr. 05–059. Assen, 7 april 2005.

108 Besluit GS Drenthe ingevolge de WM voor Coöperatie Biogas Midden-Drenthe UA te Zwiggelte. Kenmerk MB/2007012312. Assen, 3 oktober 2007.

van 8 km (investering 1 miljoen euro) naar de fabriek moeten worden vervoerd. Dit idee is verder uitgewerkt en vervolgens is opnieuw SDE-subsidie aangevraagd. Ook deze keer viel de aanvraag buiten de boot. De zuivelfabriek heeft daarna op een andere wijze in de gewenste warmtetoevoer voorzien. Dit is nu geen optie meer[109].

## Procesverloop en rol van de provincie

Het initiatief dateert van 2005 en uiteindelijk is het na 7 jaar niet gelukt om het project tot uitvoer te brengen. De eerste tegenvaller was dat de Gasunie geen medewerking wilde verlenen om een invoedpunt voor groen gas te realiseren. Vervolgens moest een bestemming worden gevonden voor het benutten van de restwarmte om het project rendabel te maken. De coöperatie is hierin geslaagd, maar vervolgens is het niet gelukt om de gewenste SDE-subsidie tijdig binnen te halen. Door de aanzienlijke prijsstijging van co-substraten heeft de coöperatie na 7 jaar moeten besluiten om het initiatief in de ijskast te zetten[110].

De provincie heeft bij dit project verschillende rollen gespeeld. Ze heeft het initiatief gestimuleerd door bij de haalbaarheidsstudie te zorgen voor medefinanciering. Daarnaast heeft de provincie een vergunning verleend in het kader van de Wet milieubeheer. Verder heeft zij gefaciliteerd bij het zoeken naar alternatieven voor het benutten van de restwarmte. De voorzitter van de coöperatie is vol lof over de medewerking en de ondersteuning door de provincie.

109 Interview met de voorzitter van de Coöperatie Biogas Midden-Drenthe UA, 13 juli 2012.

110 Interview met de voorzitter van de Coöperatie Biogas Midden-Drenthe UA, 13 juli 2012.

## PROJECTSTUDIE: BIOGAS WIJSTER

### Algemeen

Het project betreft een initiatief van Oosterhof Holman bioEnergie BV tot het oprichten van een vergistingsinstallatie op het MERA-bedrijventerrein te Wijster. Het doel is om ongeveer 10 miljoen $m^3$ biogas op jaarbasis te produceren. Het voornemen is het biogas via de opwerkingsinstallatie van Attero om te zetten in groen gas en dat te injecteren in het openbare gasnet.

### Technische informatie vergister

Het betreft een industriële vergister. Het voornemen van de initiatiefnemer is om uitsluitend gebruik te maken van organische afvalstromen. Ze heeft hiertoe verschillende bedrijven benaderd die organisch afval produceren, zoals kippenslachterijen. De totale installatie bestaat uit verschillende vergistertanks, een navergister en opslagtanks voor het digestaat. Anders dan bij een co-vergister, mag het restproduct van het vergistingsproces, het zogenoemde digestaat, niet in de landbouw worden toegepast als organische meststof. Het restproduct wordt beschouwd als afvalstof. De initiatiefnemer heeft het voornemen om het digestaat in te drogen en de droge fractie naar Duitsland te exporteren. Daar mag het namelijk wel als meststof worden toegepast. Het is niet duidelijk waarom dit wel is toegestaan, omdat de Meststoffenwet gebaseerd is op Europese wet- en regelgeving.

### MER-plicht en vergunningen

Eind 2009 heeft de provincie op verzoek van de initiatiefnemer onderzocht of de activiteit MER-plichtig is. Volgens de provincie is dit niet het geval. In juli 2010 heeft de initiatiefnemer een milieuvergunning aangevraagd die door GS 13 december 2010 voor onbepaalde tijd is verstrekt[111]. GS stellen vast de activiteiten van de voorgenomen inrichting passen binnen het beleid zoals vastgelegd in de provinciale Omgevingsvisie Drenthe van juni 2010. Verder is vastgesteld dat de activiteiten in overeenstemming zijn met het Landelijk afvalbeheerplan 2009–2021 en bijdragen aan een doelmatiger beheer van afvalstoffen. Verder zijn er geen belemmeringen als het gaat om geluid, stank en veiligheid. Op basis van BBT (Best bestaande technieken) zijn GS van mening dat het leveren van groen gas de voorkeur heeft boven de productie van elektriciteit. Hier is een rendementsbepaling voor opgenomen in de vergunning. Er zijn geen adviezen binnengekomen en er zijn geen zienswijzen ingediend.

### SDE-subsidie

De initiatiefnemer heeft in 2011 SDE-subsidie aangevraagd voor de exploitatie van haar vergister. Het Agentschap NL heeft in datzelfde jaar besloten de SDE-subsidie toe te kennen.

### Omzetten biogas in groen gas en invoeden op het net

Het bedrijventerrein MERA-Wijster is door de provincie aangemerkt als Energie Transitie Park. De bedoeling is dat zich hier verschillende bedrijven kunnen vestigen die van elkaar kunnen profiteren als het gaat om de productie van energie en warmte en het benutten daarvan. Daarnaast is het bedrijventerrein één van de locaties in de Energy Valley regio waar een groen gas hub is gepland. Attero

[111] Besluit GS Drenthe ingevolge de WM voor Oosterhof Holman bioEnergie BV te Grijpskerk voor de inrichting Biogas Wijster te Wijster.

beschikt over een opwerkingsinstallatie die biogas kan omzetten in groen gas en het idee is dat ook andere bedrijven die biogas produceren hierop kunnen aansluiten. Dit levert aan de ene kant een kostenbesparing op voor de biogasproducenten en aan de andere kant wordt het aantal invoedpunten op het aardgasnet beperkt.

Oosterhof Holman heeft inmiddels alle benodigde vergunningen binnen, evenals de SDE-subsidie Dat ze nog niet gestart is met de bouw heeft te maken met onderhandelingen met Attero over de leverantie van het biogas en het gebruik van warmte. Om het biogas om te zetten in groen gas vraagt Attero een aanzienlijke vergoeding. Hetzelfde geldt voor het leveren van warmte. De initiatiefnemer geeft aan dat ook andere bedrijven problemen hebben met de tarieven die Attero in rekening brengt.

## Procesverloop en rol provincie

Oosterhof Holman heeft inmiddels alle benodigde vergunningen binnen evenals de SDE-subsidie. In feite zou nu, na ruim 3 jaar, gestart kunnen worden met de bouw van de installatie. Het obstakel dat ze nu nog moeten overwinnen is dat ze met Attero afspraken kan maken over de kostprijs van het omzetten van biogas in groen gas en de prijs die ze moet betalen voor de geleverde warmte.

Oosterhof Holman is zeer tevreden over de ondersteuning die ze van de provincie Drenthe en de Drentse Energie Organisatie (DEO) hebben gekregen bij de ontwikkeling van hun initiatief. De Stichting Energy Valley is niet betrokken geweest bij de projectontwikkeling. Wel zou Oosterhof Holman het op prijs stellen als de provincie Drenthe als aandeelhouder van Attero meer druk zou uitoefenen op Attero om reële prijzen bij derden in rekening te brengen. De provincie Drenthe zet in op veel bedrijvigheid op het Energie Transitie Park te Wijster. Gelet op het feit dat Attero op het park een sleutelpositie vervult en veel investeringen zijn gedaan met overheidssubsidie, past het volgens de initiatiefnemer niet om dergelijke prijzen in rekening te brengen. De initiatiefnemer geeft aan dat hiermee het beoogde doel van een groen gas hub onder druk te staan evenals de provinciale doelstelling om veel bedrijvigheid op het MERA-bedrijventerrein te realiseren.

## Algemeen

De initiatiefnemer heeft een akkerbouwbedrijf met een grootte van ruim 300 hectare en verbouwt voornamelijk aardappelen, graan en maïs. In 2002 heeft deze agrariër het initiatief genomen om een co-vergister te bouwen die in 2003 in productie is genomen. De vergister wordt onder andere gevoed met varkenmest dat uit Noord-Brabant komt en verschillende co-substraten. Met het biogas worden verschillende gasmotoren aangedreven die elektriciteit produceren. De installatie levert bij vollast ongeveer 4 miljoen kWh per jaar. De elektriciteit wordt voor een gering deel (5%) gebruikt voor de koelcellen waar aardappelen in worden opgeslagen. De resterende 95% wordt geleverd aan het net. Daarnaast heeft de initiatiefnemer in 2005 besloten om een ethanolinstallatie te bouwen. Het combineren van deze twee vergistingsinstallaties heeft als voordeel dat de warmte die vrijkomt bij het produceren van elektriciteit voor een deel kan worden benut voor het verwarmen van de ethanolinstallatie en dat de restproducten van de ethanolinstallatie geschikt zijn om de co-vergister mee te voeden. Hierdoor ontstaat een meer gesloten kringloop.

## Ruimtelijke inpassing en vergunningen

De initiatiefnemer heeft van de gemeente Noordenveld op 5 maart 2002 een milieuvergunning ontvangen voor het installeren van een co-vergister die op 8 mei 2002 van kracht is geworden. Door omwonenden zijn tegen deze vergunning diverse zienswijzen ingediend. Deze zienswijzen hebben onder andere betrekking op de verkeersoverlast veroorzaakt door grote tank- en vrachtauto's die mest en andere biomassastromen aanvoeren en de landschappelijke inpassing. De omwonenden stellen dat de voorzieningen niet passen binnen een agrarische bestemming en beschouwd dienen te worden als een industriële activiteit. De gemeente verklaart de bedenkingen ongegrond[112].

Op 22 september 2005 vraagt de initiatiefnemer een milieuvergunning aan bij de provincie voor het oprichten van een bio-ethanolinstallatie[113]. Aangezien de provincie ervan uitgaat dat de installatie deel uitmaakt van dezelfde inrichting als de opslagsilo's en de co-vergister, beschouwt zij de aanvraag als een verzoek tot wijziging van de reeds door de gemeente Noordenveld afgegeven milieuvergunning. De provincie geeft op 28 november 2006 de milieuvergunning af[114]. Evenals bij de co-vergister dienen omwonenden opnieuw bezwaar in. De omwonenden vinden dat de wegen rond het bedrijf niet geschikt zijn voor de zware vrachtwagens die biomassa aanvoeren en ethanol afvoeren. De provincie Drenthe verklaart de meeste bezwaren ongegrond. Met betrekking tot de landschappelijke inpassing stelt de provincie dat het aan de gemeente is om te beoordelen of de activiteit past binnen het vigerende bestemmingsplan. Hierbij gaat het om de vraag of de voorgenomen activiteit valt binnen de agrarische bestemming of dat er sprake is van een industriële activiteit. Volgens de provincie komen deze afwegingen aan de orde bij het verstrekken van de bouwvergunning waarvoor de gemeente Noordenveld het bevoegde gezag is. Voor de provincie zijn er daarom geen gegronde redenen om de vergunning te weigeren.

---

112 Milieuvergunning op basis van de Wet milieubeheer. B&W Noordenveld, 5 maart 2002.

113 Brief van de provincie Drenthe aan de initiatiefnemer, 19 oktober 2005.

114 Besluit van GS van Drenthe ingevolge de WM voor initiatiefnemer, 28 november 2006.

Vanaf mei 2005 heeft de initiatiefnemer verschillende aanvragen voor een bouwvergunning bij de gemeente Noordenveld ingediend die betrekking hebben op een inrichting die het mogelijk moet maken om een co-vergister en een bio-ethanolvergister te exploiteren. Onder de inrichting vallen niet alleen de vergistingsinstallaties, maar ook de silo's en opslagtanks voor de opslag van organisch materiaal om de vergisters mee te voeden en het opslaan van producten die uit de vergisters komen. De aanvraag voor een bouwvergunning die de bouw in het in gebruik nemen van de installatie mogelijk moet maken wordt door het College van B&W van de gemeente Noordenveld wordt op 7 februari 2012 uiteindelijk geweigerd, omdat het beoogde gebruik in strijd is met de vigerende bestemmingsplanbepalingen. De gemeente sluit de activiteit niet uit, maar de initiatiefnemer dient wel een aanvraag in te dienen voor een herziening van het vigerende bestemmingsplan. De gemeente heeft de initiatiefnemer verschillende malen verzocht om een aanvraag in te dienen maar hij weigert dit te doen. Er loopt nu nog een rechtszaak.

Om het gemeentelijke standpunt te onderbouwen heeft de gemeente Noordenveld in de periode 2006–2008 beleid opgesteld voor de ruimtelijke inpassing van co-vergisters en bio-ethanolinstallaties. Het *Integraal beleidskader voor bio-ethanol en vergistingsinstallaties*, dat een nadere uitwerking is van het landelijke en provinciale beleid, is op 18 september 2008 vastgesteld door de Raad van de gemeente Noordenveld en geeft de beleidslijn van de gemeente aan, inclusief de te volgen procedures. De gemeente is van mening dat de productie van ethanol een industriele activiteit betreft en dat een wijziging van het bestemmingsplan noodzakelijk is om de activiteit mogelijk te maken.

## Procesverloop en rol provincie

De initiatiefnemer heeft in 2003 een co-vergister in gebruik genomen. Deze werkt naar volle tevredenheid, maar ligt momenteel stil. Door de aanzienlijke prijsstijging van co-substraten is de toegekende MEP-subsidie niet meer toereikend om voor een positief economisch rendement te zorgen.

In 2005 heeft de intiatienemer het initiatief genomen tot het bouwen van een ethanolinstallatie. Deze is in 2007 gebouwd, maar is na 5 jaar nog steeds niet in gebruik genomen. In eerste instantie is vertraging ontstaan doordat de gemeente nog geen beleid had ontwikkeld voor de landschappelijke inpassing van vergisters en bioethanolinstallaties. Nadat dit beleid er in 2008 was, is door de gemeente vastgesteld dat een herziening van het bestemmingsplan noodzakelijk is om de activiteit mogelijk te maken. Het gaat namelijk om een industriële activiteit die niet past binnen het vigerende bestemmingsplan. In het interview met de gemeente geeft zij aan dat het provinciale beleid op dit punt voldoende is en dat het aan gemeenten zelf is om hier verder concreet invulling aan te geven. Punt van zorg is wel dat veel gemeenten nog niet over een eigen beleid beschikken.

Vervolgens is vertraging opgetreden doordat de initiatiefnemer van mening is dat het wel een agrarische activiteit is en dat de gemeente de bouwvergunning niet mag weigeren. De initiatiefnemer is niet van plan om een aanvraag tot herziening van het bestemmingsplan in te dienen. De rechtszaak loopt nog bij de rechtbank te Assen. De gemeente heeft een preventieve last onder dwangsom opgelegd om te voorkomen dat de initiatiefnemer de installatie gaat opstarten[115]. De gemeente en provincie hebben samen, maar ook met de inititiatiefnemer verschillende

[115] Brief van de provincie Drenthe aan de initiatiefnemer, 28 maart 2012.

oveleggen gevoerd om uit de impasse te komen. Tot nu toe is dit niet gelukt. Volgens de gemeente had een (onafhankelijk) strategisch adviseur het proces wellicht vlot kunnen trekken.

Inmiddels is de provinciale milieuvergunning van 2006 verlopen. De provincie geeft aan dat het opnieuw afgeven van de milieuvergunning op dit moment niet ter sprake is. Door de nieuwe wetgeving zal een nieuwe milieuvergunning deel uit gaan maken van een integrale omgevingsvergunning waarvoor de gemeente het bevoegde gezag is[116].

116 Antwoorden van de provincie Drenthe op vragen van de Noordelijke Rekenkamer, 10 juli 2012.

Dit onderzoek is uitgevoerd door:

Dhr. drs. J. van den Bergs en
Mw. drs. ing. P. Post

Assen, 4 maart 2012

Noordelijke Rekenkamer

**Ontwerp** Studio Peter Musschenga www.pjot.nl

Aan:
de leden van de Statencommissie
Omgevingsbeleid

(i.a.a. de overige statenleden)

Assen, 15 april 2013
Behandeld door mevrouw R. Veenstra (0592) 36 51 89
Onderwerp: Vergadering woensdag 8 mei 2013

STATENCOMMISSIE OMGEVINGSBELEID

Geachte commissieleden,

Namens de voorzitter nodig ik u uit voor een vergadering van de commissie op
woensdag 8 mei 2013.
Plaats: provinciehuis, statenzaal.
Aanvang: 13.30 uur.

De voorlopige agenda voor deze vergadering is bijgevoegd.

**Tevens wordt u uitgenodigd voor de vergadering van de Statencommissie Bestuur en Financiën van 22 mei a.s. voor de behandeling van agendapunt 8 (Jaarstukken 2012).**

Hoogachtend,
namens de commissievoorzitter,

mevrouw R. Veenstra,
statenadviseur

VOORLOPIGE AGENDA voor de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid, op woensdag 8 mei 2013, aanvang 13.30 uur.

| Aanvang/ streeftijd | Status van het stuk | Agendapunt | |
|---|---|---|---|
| 13.30 uur (10 min.) | | 1. Opening | |
| | | 2. Vaststelling van de agenda | |
| | | 3. Samenvatting vergadering 27 maart 2013 en de lijst van toezeggingen<br><br>*Vaststelling samenvatting conform het ontwerp* | |
| | | 4. Ingekomen stukken<br><br>*Zie bijgevoegde lijst van ingekomen stukken* | |
| 13.40 uur (20 min.) | | 5. Rondvraag | |
| 14.00 uur (20 min.) | | 6. IPO-, SNN- en EU- aangelegenheden<br><br>*Gelegenheid om in te gaan op (actuele) IPO-, SNN- en EU-aangelegenheden* | |
| 14.20 uur (40 min.) | | 7. Statenstuk 2013-573, Ontwerp-Luchthaven besluit (LHB) Heli Holland Emmer-Compascuum | |
| 15.00 uur (40 min.) | | 8. Brief van het college van Gedeputeerde Staten van 27 februari 2013 over Beantwoording toezegging advies Comité van de Regio's (CvdR) over Europees Innovatie Partnerschap (EIP)<br><br>*Geagendeerd op verzoek van de Statenfractie VVD* | |
| 15.40 uur (40 min.) | | 9. Brief van het college van Gedeputeerde Staten van 27 februari 2013 Afstemming regionale woningbouwontwikkeling | |

| Aanvang/ streeftijd | Status van het stuk | Agendapunt | |
|---|---|---|---|
| 16.20 uur (5 min.) | | 10. Mededelingen | |
| 16.25 uur | | 11. Sluiting | |

**Status A- en B-stukken**
A-stukken zijn voordrachten aan provinciale staten die als discussiestuk aan de orde komen in de commissievergaderingen, maar waarover in de regel geen discussie meer plaatsvindt in de statenvergadering (hamerstukken).
B-stukken zijn voordrachten aan provinciale staten waarover zowel in de vergadering van de commissie als in provinciale staten gediscussieerd kan worden.

**Spreekrecht**
Voor deze vergadering geldt voor het publiek spreekrecht. Insprekers kunnen voorafgaand aan het desbetreffende agendapunt in de eerste termijn maximaal vijf minuten inspreken. Na de eerste termijn van de statencommissie bestaat de mogelijkheid om voorafgaand aan de tweede termijn, indien gewenst en alleen ter verduidelijking, een korte nadere toelichting te geven (eveneens maximaal vijf minuten).

Het woord kan niet gevoerd worden over:
a. een besluit van het provinciebestuur waartegen bezwaar en beroep openstaat of heeft opengestaan;
b. benoemingen, keuzen, voordrachten of aanbevelingen van personen;
c. een gedraging waarover een klacht ex. artikel 9:1 van de Algemene wet bestuursrecht openstaat of heeft opengestaan.

Belangstellenden hiervoor dienen zich voorafgaande aan de vergadering, onder vermelding van naam, adres, telefoonnummer en het onderwerp waarover het woord gevoerd wenst te worden, aan te melden bij de statenadviseur, telefoonnummer (0592) 36 58 65.

**DocumentVindSysteem (DVS)**
De vergader- en ingekomen stukken zijn te vinden via www.drenthe.nl/ps.
Klik bovenaan op "Vergaderstukken".

**Lijst van ingekomen stukken Statencommissie Omgevingsbeleid op 8 mei 2013**

(periode 21 maart tot en met 22 april 2013)

A. BRIEVEN/MEDEDELINGEN VAN GEDEPUTEERDE STATEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van 27 maart 2013 over Gebiedsagenda's | Voor kennisgeving aannemen |
| 2. | Brief van gedeputeerde H. Brink van 26 maart 2013 aan de heren D.B. Dijkstra en J.N. Kuipers over Toezegging commissie Omgevingsbeleid: OV-chipkaart problematiek | Voor kennisgeving aannemen (*reactie toezegging korte termijn nr. 1)* |
| 3. | Brief van 18 april 2013 over Samenwerkingsovereenkomst Beheer en Financiering Vechtdallijnen 2012-2027 | Voor kennisgeving aannemen |
| 4. | Brief van 24 april 2013 over Jaarverslag Regietaken Handhaving 2012 | Voor kennisgeving aannemen |

B. VAN DERDEN ONTVANGEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | IPO; Openbare besluitenlijst vergadering IPO-bestuur van 21 maart 2013 | Betrekken bij agendapunt 6 |
| 2. | Brief van MEA-adviesbureau van 25 maart 2013 over Peiling belangstelling voor een regionale opzet windenergie in Noord-Nederland | In handen stellen van GS |
| 3. | Brief van het Waterschap Noorderzijlvest van 25 maart 2013 over Motie aardbevingen in werkgebied waterschap Noorderzijlvest | Voor kennisgeving aannemen |
| 4. | Brief van Evangelisch Vrijzinnig Platform (EVP) van 2 april 2013 over Kernenergie- en kernwapenvrije gemeenten | Voor kennisgeving aannemen |
| 5. | Persbericht van Nederlandse Vereniging Omwonenden Windenergie (NLVOW) van 28 maart 2013 over oprichting vereniging | Voor kennisgeving aannemen |
| 6. | SNN; openbare besluitenlijst van het DB SNN van 2 april 2013 | Betrekken bij agendapunt 6 *(ook vermeld op de Lijst van ingekomen stukken van de Statencommissies Cultuur en Economie en van Bestuur en Financiën)* |
| 7. | Brief van gemeente Hoogeveen van 8 april 2013 over Voortgang aanpassen Ruimte-voor-ruimteregeling in de Provinciale Omgevingsverordening Drenthe | In handen stellen van GS |
| 8. | Brief van Ziggo van 12 april 2013 over Reactie Ziggo op breedbandplannen provincie Drenthe in kader van Vitaal Platteland | In handen stellen van GS |
| 9. | IPO; Openbare besluitenlijst vergadering IPO-bestuur op 18 april 2013 | Betrekken bij agendapunt 6 *(ook vermeld op de Lijst van ingekomen stukken van de Statencommissies Bestuur en Financiën)* |

C. TER INZAGE IN LEESKAMER

| Punt | Omschrijving | Behoort bij |
|---|---|---|
| | Geen | |

t.a.v. Staten griffie

PROV. BESTUUR VAN DRENTHE
No.:
Ingek.: 26 MRT 2013
AFDELING Roth/h
TE BEH. DOOR:
DWS: G.AFD.:

MEA-adviesburo

MEA-13-519
Aan : Colleges van GS en PS van de provincies Friesland/Fryslân, Groningen en Drenthe
Van : MEA-adviesburo
Betreft: Peiling belangstelling voor een regionale opzet windenergie in Noord-Nederland
Datum: 25 maart 2013

Geachte Colleges van GS en Provinciale Statenleden,

Met belangstelling volgen wij de ontwikkelingen op gebied van windenergie in het noorden van het land, met name de afspraken met het Rijk om per provincie tot een bepaald windvermogen te komen en het aanwijzen van geschikte (zoek)gebieden.

De praktijk leert dat het aanwijzen van (zoek)gebieden voor grootschalig windvermogen (>100MW) leidt tot veel weerstand bij de plaatselijke bevolking omdat men veelal niet of nauwelijks betrokken wordt bij het opzetten van de plannen en omdat de participatiemogelijkheden vaak onduidelijk zijn en de winst veelal verdwijnt in de beurzen van projektontwikkelaars en niet-lokale beheerders.

Met het ontwikkelen van een regioplan voor windenergie in de drie noordelijke provincies, waarbij het gaat om een verspreid model van (park)aansluitingen en een zo groot mogelijke betrokkenheid van de lokale bevolking en bedrijven, zullen n.a.w. de doelstellingen van de provincies veel eerder bereikt kunnen worden.

In de bijlage is een eerste verkenning opgenomen van mogelijke regio's rondom trafo-/regelstations met een inschatting van maximaal inpasbaar duurzaam energievermogen, waarbij dit vermogen via aanvullende trafostations op het hoogspanningsnet kan worden gebracht. Daarbij gaan wij ervan uit dat er zoveel mogelijk lokale en regionale energieproduktiebedrijven worden ontwikkeld, tezamen mét en vóór de bevolking en dat de winst de lokale deelnemers en regionale leefbaarheid ten goede komt. Hierbij maken we gebruik van onze kennis en ervaring met lokale partijen en de kennis bij de diverse gemeenten en milieupartijen.

Indien u voor deze alternatieve route belangstelling heeft zouden we dit eerste ontwerp graag met u willen bespreken en tezamen met uw ambtenaren en beheerders van de trafo-/regelstations en elektriciteitsnetten in het noorden van het land willen uitwerken in overleg met regionale energie-werkgroepen en dorpsvertegenwoordigingen.

Gaarne vernemen wij uw reaktie,

Hoogachtend,

Ing. P.J. Timmer
MEA-adviesburo
Assen
(mea-info@gmx.net)

## Bijlage

Het grote voordeel van een regiomodel voor windenergie in de provincies is enerzijds een spreiding van de risiko's dat bij aankoppeling van duurzaam energievermogen op bepaalde momenten het elektriciteitsnet de vraag niet meer aan kan en de projekten moeten worden stilgezet en anderszijds dat de (decentrale) energieprojekten meer verspreid worden en dat er veel meer duurzame dorpen en regio's hiervan gebruik kunnen maken en regionale aktiviteiten en energiecoöperaties gaan opstarten. Dit zal de regionale leefbaarheid en werkgelegenheid ten goede komen.

Uit een eerste verkenning van regionale onderzoeksgebieden voor inpassing van duurzame energie (met name windenergie) nabij een aanwezig trafo- of regelstation in de drie noordelijke provincies, kwam het volgende beeld per provincie:

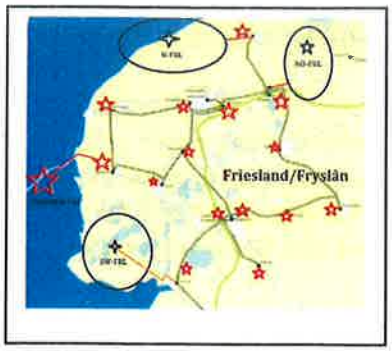

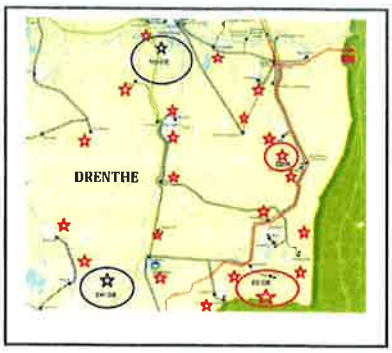


Noot 1a: Mogelijke onderverdeling in Friesland/Fryslân in ca. 15 regio's met b.v. nog 4 aparte onderzoeksgebieden; in totaal tenminste 600MW windvermogen op land
Noot 1b: Mogelijke onderverdeling in Groningen in ca. 15 à 17 regio's met b.v. nog 4 aparte onderzoeksgebieden; in totaal tenminste 850MW windvermogen op land
Noot 1c: Mogelijke onderverdeling in Drenthe in ca. 13 à 15 regio's met b.v. nog 4 aparte onderzoeksgebieden; in totaal tenminste 300MW windvermogen op land

Noot 2:
Aangezien geldt dat de meeste kleine, verouderde en solitaire windmolens in Friesland staan kan in dit plan goed worden aangesloten bij de ontwikkeling van de Windbank, waarbij zo veel mogelijk moleneigenaren hun bestaande molen gaan saneren en gaan deelnemen in een windpark bij de Afsluitdijk. Het Platform Duurzaam Friesland (PDF) heeft dit verband een vervierfoudiging van het huidige windvermogen van ca. 150MW ingeschat bij een afname van tenminste éénderde deel van bedoelde verouderde modellen, zodat er hooguit zo'n 200 windmolens verspreid over de provincie overblijven. Naast bedoeld windpark bij de Afsluitdijk zien we in deze provincie goede aansluitingsmogelijkheden in zo'n 15 stuks regio's rondom trafo-/regelstations, waarbij sprake zal zijn van een spreiding van aansluitvermogen en daardoor bepaalde risiko's van netkoppeling en levering worden tegengegaan. Dit laatste geldt ook voor de provincies Groningen en Drenthe.

Noot 3:
Voorstel onderzoekstrajekt in de drie noordelijke provincies:
April-mei 2013: Presentatie voorstel aan de drie noordelijke provincies en voorbereiding overleg/financiering
Mei-oktober 2013: Peiling belangstelling bij de (duurzame) dorpen en regio's; overleg met diverse gemeenten, milieupartijen, dorps- en streekbelangen, lokale energiecoöperaties, netbeheerders en overige betrokken partijen
Oktober-december 2013: Afstemming wensen en mogelijkheden en rapportage van de diverse mogelijkheden en voorkeursmodellen; presentatie aan de provincies en afstemming met de ambtenaren
Januari-maart 2014: Presentatie alternatief regiomodel voor één of meerdere noordelijke provincies, bij voorkeur voor geheel Noord-Nederland (drie provincies)
Maart-april 2014: Ondersteuning presentatie alternatief windmodel aan het Rijk ter goedkeuring

Noot 4:
Kostenindikatie van dit regionale onderzoek/cq. haalbaarheidsstudie en afstemming:
Ca. 20 dagen per provincie per dag à €600,- per dag (ex. BTW)

**Persbericht**

Utrecht, 28 maart 2013

*Evenwichtige afweging van belangen*

# Nederlandse Vereniging Omwonenden Windenergie (NLVOW) opgericht

**Met een publicatie in Elsevier treedt de kersverse Nederlandse Vereniging Omwonenden Windenergie (NLVOW) op 28 maart 2013 naar buiten. De NLVOW wil meer stem geven aan mensen die geconfronteerd worden met industriële windturbines en windparken in hun omgeving.**

Niet omdat de NLVOW tegen windenergie is – wèl om meer gewicht te geven aan de belangen van omwonenden in de besluitvorming over de bouw van windturbines en windparken. "NIMBY" is voor ons geen diskwalificatie, want wij zijn trots op onze achtertuin en het Nederlandse landschap.

**Evenwaardige belangen**

Waar het ons om gaat, is een meer evenwichtige afweging van belangen. Waarin die van omwonenden niet worden afgedaan als eigenbelang, maar als evenwaardig aan de belangen van investeerders en grondeigenaren. Het gaat niet alleen om landschap en cultuur of om techniek en winsten – het gaat ook om mensen.

**Windenergie als middel**

De NLVOW is geen actiegroep, maar zal wel actiegroepen steunen. Zoals de NLVOW ook individuele personen steunt als zij in verzet komen tegen plannen en projecten voor windturbines. Maar daarbij zal de NLVOW handelen naar wat zij preekt: een evenwichtige benadering en dus ook oog voor de noodzaak van duurzame energie. Als windenergie daartoe bijdraagt, dan moet er ruimte komen voor windturbines en windparken, ook op land en ook in de achtertuin van mensen. Op een faire en eerlijke manier en niet als een manier om (veel) geld te verdienen. Windenergie is geen doel, maar een middel. Het gaat dus niet enkel om het behalen van financieel voordeel, maar om de bijdrage van windenergie aan het verlagen van de $CO_2$-uitstoot en aan het in de praktijk brengen van een beter klimaatbeleid.

**Vereniging**

De NLVOW is een vereniging van leden. De statuten formuleren de doelstellingen als volgt:

1. Omwonenden te ondersteunen bij het behartigen van hun belangen op het vlak van windenergieprojecten.
2. Omwonenden te informeren over de mogelijkheden om in verzet te komen tegen windenergieprojecten
3. Het bevorderen van acties en maatregelen om te verzekeren dat overheden de rechten en belangen van omwonenden respecteren;
4. Het informeren van politici en bestuurders over de voor- en nadelen van windenergie, in het bijzonder in relatie tot duurzame energie; en
5. Het leveren van een op kennis en feiten gebaseerde bijdrage aan het maatschappelijk debat over de voor- en nadelen van windenergie.

**Op basis van feiten en kennis**
Een belangrijke zinsnede in de statuten is dat de NLVOW een bijdrage wil leveren "op basis van kennis en feiten". En dus niet op basis van ideologie of eigenbelang. Dat voor de NLVOW de belangen van omwonenden centraal staan, doet daar op geen enkele wijze afbreuk aan.

**Startconferentie**
Op vrijdag 31 mei 2013 organiseert de NLVOW een startconferentie in Utrecht. Tijdens deze conferentie zullen diverse sprekers uit buiten- en binnenland hun kennis en (zowel positieve als negatieve) standpunten ten aanzien van windenergie presenteren. Het inhoudelijke gedeelte van de bijeenkomst wordt afgesloten met een politiek forum, waarbij woordvoerders van verschillende politieke partijen aanschuiven. dhr. René Leegte (VVD), dhr. Paulus Jansen (SP), dhr. Machiel de Graaf (PVV) en mevr. Carla Dik-Faber (CU), hebben hun medewerking hieraan al toegezegd.

**NLVOW als organisatie**
De NLVOW is gevestigd in Utrecht. Het oprichtingsbestuur bestaat uit de volgende personen:

- Prof. dr. Albert Koers; Voorzitter
- Ir. Wouter Vogelesang; Secretaris
- Maurice Bakker, MBA; Penningmeester
- Henno Dasselaar, BCom; Bestuurder
- Ing. Edwin van Stam; Bestuurder

De heer Rob Rietveld, BBA; treedt op als directeur *ad interim.*
Telefoon: 06-46375095. Email: rob.rietveld@nlvow.nl. Website: www.nlvow.nl

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
29 mei 2013

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de statenadviseur mede te delen.*

## *Samenvatting*

# van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

gehouden op 8 mei 2013

WOENSDAG STATENDAG

# SAMENVATTING

**Vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid**

**Woensdag 8 mei 2013**

*U kunt de agendavoorstellen en de ingezonden brieven, evenals de samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

De lijst met toezeggingen tot en met de vergadering van 27 maart 2013 (*deze vergadering)* is als bijlage opgenomen bij deze samenvatting.

**Aanwezig:**
A. Huizing (voorzitter)
Mevrouw M. Bakker (PvdA)
H. Beerda (PvdA)
A.A.P.M. van Berkel (PVV)
J.A. van Berkum (CU)
J.A. van Dalen (D66, vv. mevrouw Van der Tol)
D.B. Dijkstra (CDA)
mevrouw G.M. van Dinteren (GL)
R. Fokkens (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
J.N. Kuipers (GL)
F.W. van Lookeren Campagne (D66)
mevrouw W.M. Meeuwissen-Dekker (VVD)
J.M.L. van Middelaar (SP)
J.L. Stel (VVD)
mevouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
A. Timmerman (VVD)
mevrouw M.C.J. van der Tol (D66)
A. Vorenkamp (PVV)
Th.J. Wijbenga (CDA)

mevrouw R. Veenstra, statenadviseur

**Voorts aanwezig de leden van GS:**
H. Brink (VVD)
R. Munniksma (PvdA)

**Afwezig:**
F. van Rhee (Groep van Rhee)
mevrouw L.A. Smits (SP)

**1. Opening**

De voorzitter opent de vergadering. Afwezig de heer van Rhee (groep van Rhee) en mevrouw Smits (SP). Mevrouw Dekker (SP) vervangt mevrouw Smits (SP)
Ook welkom wordt geheten de inspreker; de heer Klatte bij agendapunt 9.
De heer Hornstra (PvdA) deelt mede dat er een bijeenkomst in voorbereiding is m.b.t. de windvisie de rondleiding is gepland op 5 juni van 09.00-12.00.

**2. Vaststelling van de agenda**

De agenda wordt ongewijzigd vastgesteld.

**3. Samenvatting vergadering 27 maart 2013 en de lijst van toezeggingen**

Samenvatting wordt conform vastgesteld.
De lijst van toezeggingen wordt aangepast inclusief wijzigingsvoorstel van de heer Stel (VVD). Een actueel overzicht hiervan is bij de samenvatting gevoegd.

**4. Ingekomen stukken**

A Lijst

A.1 brief van 27 maart 2013, gebiedsagenda wordt geagendeerd voor de vergadering van september. De heer Wijbenga (CDA) levert de onderbouwing aan.

A.3 Brief van 18 april, beheer en financiering Vechtdallijnen. Gedeputeerde Brink zegt toe voor de zomer een schriftelijke stand van zaken te geven over de Vechtdallijnen.

B lijst

B.2 brief van MEA-adviesbureau, D66 vraagt deze te betrekken bij windvisie op 12 juni 2013

B.7 brief van gemeente Hoogeveen, de heer Wijbenga (CDA) stelt voor de brief in handen te stellen van de commissie actualisering omgevingsvisie (STACOM) en indien nodig voor een commissie-vergadering van OGB te agenderen**.**

**5. Rondvraag ,** Er is geen rondvraag binnengekomen.

**6. IPO-, SNN- en EU- aangelegenheden**

**IPO:** Ingekomen stukken B1 en B9. Besluitenlijsten IPO 21 maart en 18 april. Geen opmerkingen

**SNN:** Geen opmerkingen **EU- aangelegenheden:** Geen opmerkingen

Statenstukken/brieven

**7. Statenstuk 2013-573, Ontwerp-Luchthaven besluit (LHB) Heli Holland Emmer-Compascuum.**

Samenvattende reactie van de fracties
De fractie van D66 heeft een vraag over de controle op de geluidsnormering.
De fracties stemmen in met het statenstuk.

De reactie van het college van GS wordt op hoofdlijnen als volgt verwoord:
Gedeputeerde Brink, Er is constant achteraf controle en sancties bij overschrijding.

De voorzitter concludeert: Het wordt een A stuk

**8. Brief van het college van Gedeputeerde Staten van 27 februari 2013 over Beantwoording toezegging advies Comité van de Regio's (CvdR) over Europees Innovatie Partnerschap (EIP)**

Samenvattende reactie van de fracties
De brief is geagendeerd op verzoek van de Statenfractie VVD om vroegtijdig bij het proces te worden betrokken. Vraag aan andere fracties is om een visie en mening te delen rondom dit thema en vraag aan GS wat is de laatste stand van zaken. De VVD fractie geeft aan dat draagvlak vanuit de regio belangrijk is. Vraagt of het college met de primaire sector in gesprek gaat om te komen tot concrete aanvragen om de Drents Agro industrie een impuls te geven. Maximaal benutten van de middelen die beschikbaar zijn.
De fracties geven aan het voorstel positief te vinden. Het verbindt en biedt kansen voor Drenthe vooral het bottom-up ondersteunen en faciliteren van onderzoek en innovaties die uit de praktijk komen van het MKB. Belangrijk om in vroeg stadium kennis te nemen van de plannen. Hierbij de vraag of de 4,5 miljard ook juist wordt ingezet voor plannen vanuit het MKB en niet alleen voor grote organisaties. Belangrijk om te investeren in innovatie en duurzaamheid. Het biedt kansen voor het noorden ook op het gebied van ICT en Bio-Based Economy (BBE)
Belangrijk om de staten te betrekken bij het proces. Verder aan de gedeputeerde de vraag of er ruimte is voor cofinanciering of ondersteuning voor het MKB om de weg te vinden in de regels en in welk verband de gedeputeerde vertegenwoordiger is in de commissie van de CvdR.

De reactie van het college van GS wordt op hoofdlijnen als volgt verwoord:
*Gedeputeerde Brink:* blij met steun van de commissie voor de lijn die in het rapport zit. Rode lijn is duurzaam meer met minder en beter. Vooral de sector zelf moet met onderzoeksvragen komen.
De regio's kunnen een rol spelen in het aanzet brengen van de sector. EIP is niet een pot met geld maar bedoeld voor het ondersteunen van groepen. Vooral een faciliterende, stimulerende en ondersteunende rol en eventueel partijen bijelkaar brengen. Het is een rapport voor de 27 lidstaten.
Het gaat om duurzamer, meer met minder. Voedselveiligheid en voedselzekerheid is een onderdeel, verantwoordelijkheid ligt bij de sector. Nederland heeft in deze commissie vier 4 vertegenwoordigers. Het beschikbare geld 4,5 miljard (zou ook lager kunnen zijn) gaat naar de primaire sector. Ondersteuning voor het MKB gebeurt ook nu al via SNN, en via betrokken ambtenaren.
Gedeputeerde Brink zegt toe; Op het moment dat de financiële perikelen en het uiteindelijk advies en besluit in de commissie is geweest komt er een memo over de stand van zaken van het EIP naar de commissie.

De voorzitter concludeert:
Het is een doorlopend proces om het MKB voldoende te ondersteunen en te faciliteren. Gedeputeerde houdt de commissie op de hoogte van de ontwikkelingen,

**9. Brief van het college van Gedeputeerde Staten van 27 februari 2013 Afstemming regionale woningbouwontwikkeling.**

Op dit agendapunt heeft zich aangemeld als inspreker; de heer Klatte (bijdrage van de heer Klatte (is bij de samenvatting gevoegd)**.**

Samenvattende reactie van de fracties
De fracties hebben vragen bij de prognoses die worden gehanteerd en vragen zich af of het misschien niet te positief is geformuleerd ook al is het nu gebaseerd op de prognose van 2012 ipv. 2010. Verder wordt gevraagd hoe de provincie gaat monitoren en of de ontwikkelingen in de zorg ook zijn meegenomen. Regio's hebben behoefte aan betaalbare en levensloopbestendige woningen. Voor jongeren ook belangrijk dat er betaalbare woningen zijn. Ook wordt aangegeven dat er verschil is tussen de drie regio's;. In ZW Drenthe minder overleg en samenhang tussen de gemeenten dan ZO- en Noorden van Drenthe. De fracties willen ook graag een overzicht naar de staten welke plannen definitief geschrapt gaan worden. Ombouwen van bedrijfsgebouwen tot tijdelijke woningen zou ook een oplossing kunnen zijn. Verder geven de fracties aan:
PvdA: wil graag een overzicht van de prognoses vanaf 1980/1990 wat was de prognose en wat is daadwerkelijk gerealiseerd. CDA: vraagt zich af wat er met de opmerkingen tijdens het statendebat wordt gedaan zoals de suggestie van een Task Force.VVD: vraagt of de woonvisies voldoende elementen in zich hebben of juist belemmeringen als je kijkt naar het woningmarkt offensief en de Ruimte voor Ruimte regeling. PVV: vraagt zich af in hoeverre de provincie wettelijk kan bijsturen. In Hoeverre wordt de krimp in de buitengebieden veroorzaakt door onvoldoende aanbod. CU: Bij de visie Noord Drenthe wordt gekeken naar de relatie met Groningen echter nergens staat dat ook is afgestemd met de stad Groningen is ook hier afstemming geweest? D66: Geeft aan dat een aantal plannen nog uit het verleden komen en vraagt zich af nu met de recessie of het nog aansluit bij de huidige praktijk. GL: bedankt de heer voor Klatte voor zijn inbreng maar de provincie gaat hier niet over dat is de gemeente. SP: Vraagt verder nog aandacht voor de verhuurder heffing.

De reactie van het college van GS wordt op hoofdlijnen als volgt verwoord:
Gedeputeerde Munniksma De visie gaat niet om het formele RO instrumentarium. In de afgelopen jaren teveel bestemmingscapaciteit al formeel vastgelegd daarom nu afstemming met de partijen.
In de prognoses is uitgaan van grote getallen en achteraf blijkt dat het niet gehaald wordt. Vorige staten hebben in 2010 mede prognoses vastgesteld in de omgevingsvisie maar nu stagneert de bevolkingsgroei en de woningbouw. De komende periode is het van belang de feitelijkheid te monitoren.
In ZW-Drenthe minder samenhang tussen Meppel en Westerveld. Dit komt omdat Meppel en Westerveld vooral een wisselwerking hebben met Overijssel (Zwolle).
Twee soorten knelpunten: komende jaren de prognose 2012 eerder naar beneden bijstellen dan naar boven als dat blijkt op basis van monitoring. Op een aantal plekken niet ruimte scheppen maar binnen bestaande ruimte herscheppen vraagt om een andere vorm van sturing. Op de vraag over de consequenties verhuurderheffingen; afgelopen 2/3 jaar particuliere bouw stilgevallen wordt vooral nog gebouwd door woningbouwcoöperaties incl. energiebesparende maatregelen. Een aantal investeringsprogramma's is op lange termijn gezet of geschrapt. Wanneer bijvoorbeeld het Havenkwartier in assen wel doorgaat dan gaat uitbreiding van Kloosterveen niet door. Dit geldt ook voor bedrijventerreinen 1/3 staat nog op stapel 1/3 in de koelkast en 1/3 geschrapt. Inbreidingslocaties hoog houden.
Wat betreft het statendebat. Impuls woninggebeuren heeft een relatie met dit onderwerp. Hoe strak gaan we om met de herziening van de bestemmingsplannen na 10 jaar. Nu verplichting na 10 jaar te herzien maar gebeurde niet altijd nu zijn er ontwikkelingen om het wel te doen. Gemeenten maken hierin al een slag.

*De voorzitter concludeert*
Toezegging van gedeputeerde Munniksma: Er wordt een actuele stand van zaken aangeleverd door het college over projecten van coöperaties die wel en niet doorgaan.
Bij de prognoses is uitgegaan van een sombere situatie, gemeenten zijn in veel gevallen overgegaan tot afwaardering. Belangrijk punt is dat wordt gezorgd voor kwaliteit van de inbreidingslocaties. Remmingen in uitbreidingen in de kern. Bij bestemmingsplannen ligt de verantwoordelijkheid bij de gemeenten.
Toezegging van gedeputeerde Munniksma: De commissie krijgt een overzicht van de prognoses versus de realiteit. Ook geeft de gedeputeerde aan dat er een vervolg komt op het statendebat in gezamenlijkheid met de staten.

**10. Mededeling**

15 mei, workshop kijkrichtingen van 09.00-12.00 uur
22 mei, uitnodiging voor de commissie B&F agendapunt 8, jaarstukken 2012
29 mei, informerende bijeenkomst mbt RUD, commissie OGB en B&F 09.30-10.30 uur
29 mei, presentatie Kolonie van Weldadigheid 12.00-13.00 uur commissie OGB en C&E
5 juni, bijeenkomst Windvisie 09.00-12.00

Volgende vergadering 12 juni 2013, start 09.00 uur, hele dag.
O.a. EHS, Windvisie, begroting OV-bureau, definitieve agenda wordt nog bepaald door presidium.

Uitnodiging van de heer Tonckens, (ivm EHS) commissie kan niet op een woensdag, zal dan op een avond worden. Aantal fracties geven aan voorkeur te hebben voor het inspreken van de heer Tonckens. Er vindt overleg plaats tussen de griffie en de heer Tonckens
.

**11. Sluiting**
De volgende vergadering zal plaatsvinden op woensdag 12 juni 2013.

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 12 juni 2013,

, voorzitter

, statenadviseur

| Toezeggingenlijst Statencommissie Omgevingsbeleid, stand van zaken 8 mei 2013 | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Naam** | **Omschrijving** | **Startdatum** | **Einddatum** | **Stand van Zaken** |
| **Korte termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Rapport rekenkamer, stagneren projecten. Is Behandeld in commissie OGB van 27/3/2013 | Gedeputeerde *H.vd Boer zegt toe*: stagnatie van projecten hier wordt op terug gekomen in de voorjaarsnota. | 08.05.2013 | 03.07.2013 | |
| 2. brief van 18 april, beheer en financiering Vechtdal lijnen | Gedeputeerde *H. Brink zegt toe*: voor de zomer komt er een schriftelijke stand van zaken over de Vechtdal lijnen | 08.05/2013 | 03.07.2013 | |
| 3. Brief, 27 februari 2013, beantwoording toezegging advies Comité van de regio's | Gedeputeerde *Brink zegt toe:* Op moment dat de financiën en uiteindelijk advies en besluit in de commissie is geweest komt er een memo over de stand van zaken. | 08.05.2013 | 04.09.2013 | |
| 4. Afstemming regionale woningbouwontwikkeling. | Gedeputeerde *Munniksma zegt toe:* de commissie krijgt een overzicht van de prognoses versus de realiteit. Ook komt een er een vervolg op het statendebat. | 08.05.2013 | 04.09.2013 | |
| **Lange termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Evaluatie AFLO nieuwe stijl | Als in de Statenvergadering van 10 oktober 2012 wordt besloten de AFLO nieuwe Stijl te starten, zal deze rond de zomer van 2014 geëvalueerd worden. | 19.09.2012 | 23.09.2014 | |
| 2. (PS 14/11) Agro deal Noord-Nederland | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe dat zodra er meer over het initiatief bekend is (Agro deal Noord Nederland) is er terugkoppeling komt in de staten | 14.11.2012 | 08.05-2013 | |
| 3. OV- concessie (nieuw 2018) | *Gedeputeerde Brink zegt toe:* Er wordt een breed traject ingezet. De commissie krijgt een tijdsplan en er worden deskundigen ingeschakeld eventueel met een excursie. PVE komt in ieder geval in de commissie. | 09.01.2013 | 09.01.2017 | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **M2012-20;** Aanbestedingsvoordeel N33 | Dragen het college op;<br>-om in overleg te treden met Rijkswaterstaat, de uitvoerende aannemer, de provincie Groningen en de deelnemende gemeenten om voorstellen uit te werken om besparingen binnen het ontwerp en tijdens de uitvoering, te herinvesteren in verbeteringen op het gebied van milieu,geluid landschap (inpassing) of anderszins in en om de verdubbelde aanleg van de N33, binnen de grenzen van contractuele mogelijkheden;<br>-bij de definitieve afrekening van de verdubbeling het dan resterende Drentse deel van het aanbestedingsvoordeel te laten terugvloeien naar de algemene reserve;<br>-er bij het Rijk op aan te dringen het rijksdeel niet terug te laten vloeien naar het Rijk;<br>Over de hierboven genoemde drie punten uiterlijk in januari 2013 aan de provinciale staten te rapporteren en met PS te overleggen, zodat bij de uitvoering van het werk rekening kan worden gehouden met de uitkomsten.<br><br>***9/1/2013*** *Gedeputeerde Brink zegt toe*: bereid zijn acties te delen met de commissie, Eind deze maand houdt de RWS een bijeenkomst, voorstel is om dit te combineren,<br><br>**13.2.2013** *Gedeputeerde Brink zegt toe* de commissie regelmatig op de hoogte te houden<br><br>***27.3.2013*** *gedeputeerde Brink zegt toe:* ***er komt een memo*** | 14.11.2012 | 13.2.2013<br><br>**08.05.2013** | Brief 29 november 2012, geeft nog onvoldoende antwoord<br><br>*<u>Gedeputeerde Brink</u>***:** In overleg met aannemer en partners aanleg N33 blijkt dat verdiepen van de weg (Gieten) niet te kunnen binnen tracé en contract. Wel wordt gekeken welke maatregelen de aannemer binnen het tracé /contract nog kan nemen. Met betrekking tot de geluidsproblematiek is er nieuwe wetge ving. Er wordt een berekening gemaakt van de maximale geluidsbelasting, de RWS is gehouden hierop maatregelen te nemen zodat geluid niet toeneemt.<br><br>*<u>De voorzitter geeft aan</u>* dat de commissie dit graag op op papier (in de vorm van een memo) zou zien |

# Inspraakbijdrage

van Ernst R. Klatte, voorzitter van *Natuurlijk Norg 2000*
bij agendapunt 9: Brief van het college van Gedeputeerde Staten
dd. 27 februari 2013 Afstemming regionale woningbouwontwikkeling

Voorzitter, geachte leden van de Statencommissie Omgevingsbeleid

Dank voor de geboden gelegenheid om in te spreken bij agendapunt 9: Brief van het college van Gedeputeerde Staten dd.27 februari 2013 inzake Afstemming regionale woningbouwontwikkeling.

Mijn naam is Ernst Klatte, ik ben voorzitter van *Natuurlijk Norg 2000*, een vereniging die zich al meer dan 10 jaar inzet voor behoud van de eeuwenoude es op het Oosterveld in Norg.

**Positie van de regionale woonvisie**

Voorzitter, in eerdergenoemde brief van het college van GS staat geschreven, en ik citeer:

"Hoewel woningmarkten en arbeidsmarkten regionaal te duiden zijn, worden veel volkshuisvestelijke vraagstukken **lokaal** opgelost."

Einde citaat. *Natuurlijk Norg 2000* is het daar van harte mee eens.

Grote moeite hebben wij echter met de passage waarin u het Oosterveld te Norg opvoert als woningbouwlocatie voor "huishoudens van buiten de woonregio en van buiten de eigen gemeente". Wie bepaalt hier eigenlijk waar gebouwd gaat worden, in welke aantallen en voor wie? De **regionale** woonvisie of de **lokale** bewoners?

**Beperking regionale woningbouwopgave (IGS Leek-Roden)**

Voorzitter,

Gaarne wil ik het besluit van de stuurgroep van de Regio Groningen-Assen, van februari 2012, om de regionale woningbouwopgave (IGS Leek-Roden) met 60% te beperken, in herinnering brengen. Een verstandig besluit.

Geheel in lijn met de conclusies van de stuurgroep – die ook uitgaat van relatief veel binnendorpse ontwikkeling (inbreiding) met vervangende nieuwbouw binnen het 1000-woningen scenario – heeft de vereniging *Natuurlijk Norg 2000* in mei 2012 een rapport aangeboden aan het college van B & W en de gemeenteraad van Noordenveld, getiteld:

**"Binnendorpse Woningbouwlocaties (Nieuwe en vervangende woningbouw voor starters en senioren in Norg).**

De kernboodschap van het rapport is, dat het niet slechts onwenselijk maar ook onnodig is om een waardevolle es als het Oosterveld op te offeren aan woningbouw, omdat er ruimschoots binnendorpse woningbouwlocaties in Norg voorhanden zijn. Het rapport noemt 6 locaties voor binnendorpse woningbouw (inbreiding) als alternatief voor bebouwing van het

Oosterveld (uitbreiding). De bestaande infrastructuur maakt het mogelijk om op deze locaties tegen lagere kosten te bouwen dan op het Oosterveld, waar deze nog geheel moet worden aangelegd. Alle locaties liggen op korte afstand van de voorzieningen in het centrum van Norg. De in het rapport genoemde locaties bieden voldoende ruimte om aan de vraag naar starters- en seniorenwoningen te voldoen.

**Geen bebouwing van het Oosterveld**

Voorzitter,

Ondanks het feit dat er in tijden van hoogconjunctuur al nauwelijks belangstelling was voor wonen op het Oosterveld, blijft het college van B&W van Noordenveld in tijden van krimp en crisis hardnekkig vasthouden aan deze woningbouwlocatie, waar oorspronkelijk 225 woningen waren gepland. Pleidooien van *Natuurlijk Norg 2000* en de landelijke Bond Heemschut om het Oosterveld – een waardevolle en beeldbepalende es voor het esdorp Norg – te behouden, stuiten op dovemansoren.

B&W van Noordenveld laat momenteel een woningmarktanalyse uitvoeren om de vraag naar woningen in Norg te kunnen bepalen. Deze analyse richt zich – volgens B&W – voor het Oosterveld op de vraag in aantallen en soorten woningen mede in relatie tot het bestaande aanbod in de kern Norg. Het betreft de inkleuring van het 1000 woningen scenario voor de gemeente Noordenveld, zoals beschreven in de regionale woningbouwafstemming.

De recente geschiedenis leert overigens overduidelijk dat er onvoldoende vraag naar woningen op het Oosterveld is. Ook een in 2012 opgerichte stichting "Jong & Duurzaam", die de vraag naar starterswoningen op het Oosterveld moest inventariseren, heeft tot nu toe geen tastbare vraag naar woningen opgeleverd.

Voorzitter,

Dat is ook geen wonder. Want de feitelijke situatie is alsvolgt: Norg heeft 3250 inwoners, dat zijn 1500 huishoudens. 32% van deze huishoudens zijn alleenstaanden, 40% zijn 2-persoonshuishoudens en 28% gezinnen met kinderen. Norg is sterk aan het vergrijzen, heeft last van krimp en 10% van de woningen staat te koop. Bebouwing van het Oosterveld lost niks op, maar verergert de problemen alleen maar: het kost veel geld (de infrastructuur moet volledig aangelegd worden) , het leidt tot verpaupering van bestaande woningen in de kern van Norg, en eigenaren in de kern die hun huis willen verkopen raken hun huis niet meer kwijt. Tel uit je winst! Het antwoord op deze problematiek is niet uitbreiden, maar kwalitatief inbreiden. Precies zoals de stuurgroep al eerder heeft aangegeven.

**Conclusie**

Voorzitter,

Ik rond af.

Woningbouw op het Oosterveld lijkt op zijn minst in strijd te zijn met de geest van de afspraken die gemaakt zijn als gevolg van de besluitvorming door de stuurgroep van de Regio Groningen-Assen over de verminderde woningbouwplannen. Er bestaat geen investeringsplan voor het Oosterveld en er is mogelijk sprake van oneigenlijke financiering.

De gemeente Noordenveld wil € 2,8 miljoen in Norg investeren, waarvan € 450.000 rechtstreeks in het Oosterveld.

De vereniging Groen Noordenveld heeft inmiddels over het door B&W op voorhand beschikbaar stellen van € 450.000 voor een eerste – door Actium te realiseren - fase van bebouwing van het Oosterveld, een klacht ingediend bij de gemeentelijke Ombudscommissie vanwege een ongeoorloofde betaling. Tezamen met een aantal andere projecten wordt hiermee nl. de volledige volkshuisvestingsreserve van de gemeente Noordenveld uitgeput.

In eerste instantie was door B&W besloten dit geld al uit te betalen aan Actium, maar dit werd later als een "vergissing" bestempeld. Duidelijk is inmiddels dat de gemeente Noordenveld – die in een zeer kritieke financiële situatie verkeert – toch veel geld beschikbaar wil stellen voor een onvolledig project, zonder bestaand investeringsprogramma. Verder is door B&W de toezegging gedaan aan de Raad eerst nog een diepgaand onderzoek te zullen instellen naar de werkelijke vraag naar woningen op het Oosterveld en de inzet van de noodzakelijke partners.

Concluderend stel ik vast dat besluitvorming door de provincie in deze op dit moment prematuur is, en een extra financieel risico impliceert, omdat op basis van uw besluit al onomkeerbare stappen kunnen worden gezet voor het realiseren van een zeer beperkt deel van een onvolwaardig plan.

Dank u voor uw aandacht.

EK/5.5.2013

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
29 mei 2013

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de statenadviseur mede te delen.*

## *Samenvatting*

# van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

gehouden op 8 mei 2013

WOENSDAG STATENDAG

# SAMENVATTING

**Vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid**

**Woensdag 8 mei 2013**

*U kunt de agendavoorstellen en de ingezonden brieven, evenals de samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

De lijst met toezeggingen tot en met de vergadering van 27 maart 2013 (*deze vergadering)* is als bijlage opgenomen bij deze samenvatting.

**Aanwezig:**
A. Huizing (voorzitter)
Mevrouw M. Bakker (PvdA)
H. Beerda (PvdA)
A.A.P.M. van Berkel (PVV)
J.A. van Berkum (CU)
J.A. van Dalen (D66, vv. mevrouw Van der Tol)
D.B. Dijkstra (CDA)
mevrouw G.M. van Dinteren (GL)
R. Fokkens (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
J.N. Kuipers (GL)
F.W. van Lookeren Campagne (D66)
mevrouw W.M. Meeuwissen-Dekker (VVD)
J.M.L. van Middelaar (SP)
J.L. Stel (VVD)
mevouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
A. Timmerman (VVD)
mevrouw M.C.J. van der Tol (D66)
A. Vorenkamp (PVV)
Th.J. Wijbenga (CDA)

mevrouw R. Veenstra, statenadviseur

**Voorts aanwezig de leden van GS:**
H. Brink (VVD)
R. Munniksma (PvdA)

**Afwezig:**
F. van Rhee (Groep van Rhee)
mevrouw L.A. Smits (SP)

**1. Opening**

De voorzitter opent de vergadering. Afwezig de heer van Rhee (groep van Rhee) en mevrouw Smits (SP). Mevrouw Dekker (SP) vervangt mevrouw Smits (SP)
Ook welkom wordt geheten de inspreker; de heer Klatte bij agendapunt 9.
De heer Hornstra (PvdA) deelt mede dat er een bijeenkomst in voorbereiding is m.b.t. de windvisie de rondleiding is gepland op 5 juni van 09.00-12.00.

**2. Vaststelling van de agenda**

De agenda wordt ongewijzigd vastgesteld.

**3. Samenvatting vergadering 27 maart 2013 en de lijst van toezeggingen**

Samenvatting wordt conform vastgesteld.
De lijst van toezeggingen wordt aangepast inclusief wijzigingsvoorstel van de heer Stel (VVD). Een actueel overzicht hiervan is bij de samenvatting gevoegd.

**4. Ingekomen stukken**

A Lijst

A.1 brief van 27 maart 2013, gebiedsagenda wordt geagendeerd voor de vergadering van september. De heer Wijbenga (CDA) levert de onderbouwing aan.

A.3 Brief van 18 april, beheer en financiering Vechtdallijnen. Gedeputeerde Brink zegt toe voor de zomer een schriftelijke stand van zaken te geven over de Vechtdallijnen.

B lijst

B.2 brief van MEA-adviesbureau, D66 vraagt deze te betrekken bij windvisie op 12 juni 2013

B.7 brief van gemeente Hoogeveen, de heer Wijbenga (CDA) stelt voor de brief in handen te stellen van de commissie actualisering omgevingsvisie (STACOM) en indien nodig voor een commissie-vergadering van OGB te agenderen**.**

**5. Rondvraag ,** Er is geen rondvraag binnengekomen.

**6. IPO-, SNN- en EU- aangelegenheden**

**IPO:** Ingekomen stukken B1 en B9. Besluitenlijsten IPO 21 maart en 18 april. Geen opmerkingen

**SNN:** Geen opmerkingen **EU- aangelegenheden:** Geen opmerkingen

Statenstukken/brieven

**7. Statenstuk 2013-573, Ontwerp-Luchthaven besluit (LHB) Heli Holland Emmer-Compascuum.**

Samenvattende reactie van de fracties
De fractie van D66 heeft een vraag over de controle op de geluidsnormering.
De fracties stemmen in met het statenstuk.

De reactie van het college van GS wordt op hoofdlijnen als volgt verwoord:
Gedeputeerde Brink, Er is constant achteraf controle en sancties bij overschrijding.

De voorzitter concludeert: Het wordt een A stuk

**8. Brief van het college van Gedeputeerde Staten van 27 februari 2013 over Beantwoording toezegging advies Comité van de Regio's (CvdR) over Europees Innovatie Partnerschap (EIP)**

Samenvattende reactie van de fracties
De brief is geagendeerd op verzoek van de Statenfractie VVD om vroegtijdig bij het proces te worden betrokken. Vraag aan andere fracties is om een visie en mening te delen rondom dit thema en vraag aan GS wat is de laatste stand van zaken. De VVD fractie geeft aan dat draagvlak vanuit de regio belangrijk is. Vraagt of het college met de primaire sector in gesprek gaat om te komen tot concrete aanvragen om de Drents Agro industrie een impuls te geven. Maximaal benutten van de middelen die beschikbaar zijn.
De fracties geven aan het voorstel positief te vinden. Het verbindt en biedt kansen voor Drenthe vooral het bottom-up ondersteunen en faciliteren van onderzoek en innovaties die uit de praktijk komen van het MKB. Belangrijk om in vroeg stadium kennis te nemen van de plannen. Hierbij de vraag of de 4,5 miljard ook juist wordt ingezet voor plannen vanuit het MKB en niet alleen voor grote organisaties. Belangrijk om te investeren in innovatie en duurzaamheid. Het biedt kansen voor het noorden ook op het gebied van ICT en Bio-Based Economy (BBE)
Belangrijk om de staten te betrekken bij het proces. Verder aan de gedeputeerde de vraag of er ruimte is voor cofinanciering of ondersteuning voor het MKB om de weg te vinden in de regels en in welk verband de gedeputeerde vertegenwoordiger is in de commissie van de CvdR.

De reactie van het college van GS wordt op hoofdlijnen als volgt verwoord:
*Gedeputeerde Brink:* blij met steun van de commissie voor de lijn die in het rapport zit. Rode lijn is duurzaam meer met minder en beter. Vooral de sector zelf moet met onderzoeksvragen komen.
De regio's kunnen een rol spelen in het aanzet brengen van de sector. EIP is niet een pot met geld maar bedoeld voor het ondersteunen van groepen. Vooral een faciliterende, stimulerende en ondersteunende rol en eventueel partijen bijelkaar brengen. Het is een rapport voor de 27 lidstaten.
Het gaat om duurzamer, meer met minder. Voedselveiligheid en voedselzekerheid is een onderdeel, verantwoordelijkheid ligt bij de sector. Nederland heeft in deze commissie vier 4 vertegenwoordigers. Het beschikbare geld 4,5 miljard (zou ook lager kunnen zijn) gaat naar de primaire sector. Ondersteuning voor het MKB gebeurt ook nu al via SNN, en via betrokken ambtenaren.
Gedeputeerde Brink zegt toe; Op het moment dat de financiële perikelen en het uiteindelijk advies en besluit in de commissie is geweest komt er een memo over de stand van zaken van het EIP naar de commissie.

De voorzitter concludeert:
Het is een doorlopend proces om het MKB voldoende te ondersteunen en te faciliteren. Gedeputeerde houdt de commissie op de hoogte van de ontwikkelingen,

**9. Brief van het college van Gedeputeerde Staten van 27 februari 2013 Afstemming regionale woningbouwontwikkeling.**

Op dit agendapunt heeft zich aangemeld als inspreker; de heer Klatte (bijdrage van de heer Klatte (is bij de samenvatting gevoegd)**.**

Samenvattende reactie van de fracties
De fracties hebben vragen bij de prognoses die worden gehanteerd en vragen zich af of het misschien niet te positief is geformuleerd ook al is het nu gebaseerd op de prognose van 2012 ipv. 2010. Verder wordt gevraagd hoe de provincie gaat monitoren en of de ontwikkelingen in de zorg ook zijn meegenomen. Regio's hebben behoefte aan betaalbare en levensloopbestendige woningen. Voor jongeren ook belangrijk dat er betaalbare woningen zijn. Ook wordt aangegeven dat er verschil is tussen de drie regio's;. In ZW Drenthe minder overleg en samenhang tussen de gemeenten dan ZO- en Noorden van Drenthe. De fracties willen ook graag een overzicht naar de staten welke plannen definitief geschrapt gaan worden. Ombouwen van bedrijfsgebouwen tot tijdelijke woningen zou ook een oplossing kunnen zijn. Verder geven de fracties aan:
PvdA: wil graag een overzicht van de prognoses vanaf 1980/1990 wat was de prognose en wat is daadwerkelijk gerealiseerd. CDA: vraagt zich af wat er met de opmerkingen tijdens het statendebat wordt gedaan zoals de suggestie van een Task Force.VVD: vraagt of de woonvisies voldoende elementen in zich hebben of juist belemmeringen als je kijkt naar het woningmarkt offensief en de Ruimte voor Ruimte regeling. PVV: vraagt zich af in hoeverre de provincie wettelijk kan bijsturen. In Hoeverre wordt de krimp in de buitengebieden veroorzaakt door onvoldoende aanbod. CU: Bij de visie Noord Drenthe wordt gekeken naar de relatie met Groningen echter nergens staat dat ook is afgestemd met de stad Groningen is ook hier afstemming geweest? D66: Geeft aan dat een aantal plannen nog uit het verleden komen en vraagt zich af nu met de recessie of het nog aansluit bij de huidige praktijk. GL: bedankt de heer voor Klatte voor zijn inbreng maar de provincie gaat hier niet over dat is de gemeente. SP: Vraagt verder nog aandacht voor de verhuurder heffing.

De reactie van het college van GS wordt op hoofdlijnen als volgt verwoord:
Gedeputeerde Munniksma De visie gaat niet om het formele RO instrumentarium. In de afgelopen jaren teveel bestemmingscapaciteit al formeel vastgelegd daarom nu afstemming met de partijen.
In de prognoses is uitgaan van grote getallen en achteraf blijkt dat het niet gehaald wordt. Vorige staten hebben in 2010 mede prognoses vastgesteld in de omgevingsvisie maar nu stagneert de bevolkingsgroei en de woningbouw. De komende periode is het van belang de feitelijkheid te monitoren.
In ZW-Drenthe minder samenhang tussen Meppel en Westerveld. Dit komt omdat Meppel en Westerveld vooral een wisselwerking hebben met Overijssel (Zwolle).
Twee soorten knelpunten: komende jaren de prognose 2012 eerder naar beneden bijstellen dan naar boven als dat blijkt op basis van monitoring. Op een aantal plekken niet ruimte scheppen maar binnen bestaande ruimte herscheppen vraagt om een andere vorm van sturing. Op de vraag over de consequenties verhuurderheffingen; afgelopen 2/3 jaar particuliere bouw stilgevallen wordt vooral nog gebouwd door woningbouwcoöperaties incl. energiebesparende maatregelen. Een aantal investeringsprogramma's is op lange termijn gezet of geschrapt. Wanneer bijvoorbeeld het Havenkwartier in assen wel doorgaat dan gaat uitbreiding van Kloosterveen niet door. Dit geldt ook voor bedrijventerreinen 1/3 staat nog op stapel 1/3 in de koelkast en 1/3 geschrapt. Inbreidingslocaties hoog houden.
Wat betreft het statendebat. Impuls woninggebeuren heeft een relatie met dit onderwerp. Hoe strak gaan we om met de herziening van de bestemmingsplannen na 10 jaar. Nu verplichting na 10 jaar te herzien maar gebeurde niet altijd nu zijn er ontwikkelingen om het wel te doen. Gemeenten maken hierin al een slag.

*De voorzitter concludeert*
Toezegging van gedeputeerde Munniksma: Er wordt een actuele stand van zaken aangeleverd door het college over projecten van coöperaties die wel en niet doorgaan.
Bij de prognoses is uitgegaan van een sombere situatie, gemeenten zijn in veel gevallen overgegaan tot afwaardering. Belangrijk punt is dat wordt gezorgd voor kwaliteit van de inbreidingslocaties. Remmingen in uitbreidingen in de kern. Bij bestemmingsplannen ligt de verantwoordelijkheid bij de gemeenten.
Toezegging van gedeputeerde Munniksma: De commissie krijgt een overzicht van de prognoses versus de realiteit. Ook geeft de gedeputeerde aan dat er een vervolg komt op het statendebat in gezamenlijkheid met de staten.

**10. Mededeling**

15 mei, workshop kijkrichtingen van 09.00-12.00 uur
22 mei, uitnodiging voor de commissie B&F agendapunt 8, jaarstukken 2012
29 mei, informerende bijeenkomst mbt RUD, commissie OGB en B&F 09.30-10.30 uur
29 mei, presentatie Kolonie van Weldadigheid 12.00-13.00 uur commissie OGB en C&E
5 juni, bijeenkomst Windvisie 09.00-12.00

Volgende vergadering 12 juni 2013, start 09.00 uur, hele dag.
O.a. EHS, Windvisie, begroting OV-bureau, definitieve agenda wordt nog bepaald door presidium.

Uitnodiging van de heer Tonckens, (ivm EHS) commissie kan niet op een woensdag, zal dan op een avond worden. Aantal fracties geven aan voorkeur te hebben voor het inspreken van de heer Tonckens. Er vindt overleg plaats tussen de griffie en de heer Tonckens
.

**11. Sluiting**
De volgende vergadering zal plaatsvinden op woensdag 12 juni 2013.

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 12 juni 2013,

, voorzitter

, statenadviseur

| Toezeggingenlijst Statencommissie Omgevingsbeleid, stand van zaken 8 mei 2013 | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Naam** | **Omschrijving** | **Startdatum** | **Einddatum** | **Stand van Zaken** |
| **Korte termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Rapport rekenkamer, stagneren projecten. Is Behandeld in commissie OGB van 27/3/2013 | Gedeputeerde *H.vd Boer zegt toe*: stagnatie van projecten hier wordt op terug gekomen in de voorjaarsnota. | 08.05.2013 | 03.07.2013 | |
| 2. brief van 18 april, beheer en financiering Vechtdal lijnen | Gedeputeerde *H. Brink zegt toe*: voor de zomer komt er een schriftelijke stand van zaken over de Vechtdal lijnen | 08.05/2013 | 03.07.2013 | |
| 3. Brief, 27 februari 2013, beantwoording toezegging advies Comité van de regio's | Gedeputeerde *Brink zegt toe:* Op moment dat de financiën en uiteindelijk advies en besluit in de commissie is geweest komt er een memo over de stand van zaken. | 08.05.2013 | 04.09.2013 | |
| 4. Afstemming regionale woningbouwontwikkeling. | Gedeputeerde *Munniksma zegt toe:* de commissie krijgt een overzicht van de prognoses versus de realiteit. Ook komt een er een vervolg op het statendebat. | 08.05.2013 | 04.09.2013 | |
| **Lange termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Evaluatie AFLO nieuwe stijl | Als in de Statenvergadering van 10 oktober 2012 wordt besloten de AFLO nieuwe Stijl te starten, zal deze rond de zomer van 2014 geëvalueerd worden. | 19.09.2012 | 23.09.2014 | |
| 2. (PS 14/11) Agro deal Noord-Nederland | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe dat zodra er meer over het initiatief bekend is (Agro deal Noord Nederland) is er terugkoppeling komt in de staten | 14.11.2012 | 08.05-2013 | |
| 3. OV- concessie (nieuw 2018) | *Gedeputeerde Brink zegt toe:* Er wordt een breed traject ingezet. De commissie krijgt een tijdsplan en er worden deskundigen ingeschakeld eventueel met een excursie. PVE komt in ieder geval in de commissie. | 09.01.2013 | 09.01.2017 | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **M2012-20;** Aanbestedingsvoordeel N33 | Dragen het college op;<br>-om in overleg te treden met Rijkswaterstaat, de uitvoerende aannemer, de provincie Groningen en de deelnemende gemeenten om voorstellen uit te werken om besparingen binnen het ontwerp en tijdens de uitvoering, te herinvesteren in verbeteringen op het gebied van milieu,geluid landschap (inpassing) of anderszins in en om de verdubbelde aanleg van de N33, binnen de grenzen van contractuele mogelijkheden;<br>-bij de definitieve afrekening van de verdubbeling het dan resterende Drentse deel van het aanbestedingsvoordeel te laten terugvloeien naar de algemene reserve;<br>-er bij het Rijk op aan te dringen het rijksdeel niet terug te laten vloeien naar het Rijk;<br>Over de hierboven genoemde drie punten uiterlijk in januari 2013 aan de provinciale staten te rapporteren en met PS te overleggen, zodat bij de uitvoering van het werk rekening kan worden gehouden met de uitkomsten.<br><br>***9/1/2013*** *Gedeputeerde Brink zegt toe*: bereid zijn acties te delen met de commissie, Eind deze maand houdt de RWS een bijeenkomst, voorstel is om dit te combineren,<br><br>**13.2.2013** *Gedeputeerde Brink zegt toe* de commissie regelmatig op de hoogte te houden<br><br>***27.3.2013*** *gedeputeerde Brink zegt toe:* ***er komt een memo*** | 14.11.2012 | 13.2.2013<br><br>**08.05.2013** | Brief 29 november 2012, geeft nog onvoldoende antwoord<br><br>*<u>Gedeputeerde Brink</u>***:** In overleg met aannemer en partners aanleg N33 blijkt dat verdiepen van de weg (Gieten) niet te kunnen binnen tracé en contract. Wel wordt gekeken welke maatregelen de aannemer binnen het tracé /contract nog kan nemen. Met betrekking tot de geluidsproblematiek is er nieuwe wetge ving. Er wordt een berekening gemaakt van de maximale geluidsbelasting, de RWS is gehouden hierop maatregelen te nemen zodat geluid niet toeneemt.<br><br>*<u>De voorzitter geeft aan</u>* dat de commissie dit graag op op papier (in de vorm van een memo) zou zien |

# Inspraakbijdrage

van Ernst R. Klatte, voorzitter van *Natuurlijk Norg 2000*
bij agendapunt 9: Brief van het college van Gedeputeerde Staten
dd. 27 februari 2013 Afstemming regionale woningbouwontwikkeling

Voorzitter, geachte leden van de Statencommissie Omgevingsbeleid

Dank voor de geboden gelegenheid om in te spreken bij agendapunt 9: Brief van het college van Gedeputeerde Staten dd.27 februari 2013 inzake Afstemming regionale woningbouwontwikkeling.

Mijn naam is Ernst Klatte, ik ben voorzitter van *Natuurlijk Norg 2000*, een vereniging die zich al meer dan 10 jaar inzet voor behoud van de eeuwenoude es op het Oosterveld in Norg.

**Positie van de regionale woonvisie**

Voorzitter, in eerdergenoemde brief van het college van GS staat geschreven, en ik citeer:

"Hoewel woningmarkten en arbeidsmarkten regionaal te duiden zijn, worden veel volkshuisvestelijke vraagstukken **lokaal** opgelost."

Einde citaat. *Natuurlijk Norg 2000* is het daar van harte mee eens.

Grote moeite hebben wij echter met de passage waarin u het Oosterveld te Norg opvoert als woningbouwlocatie voor "huishoudens van buiten de woonregio en van buiten de eigen gemeente". Wie bepaalt hier eigenlijk waar gebouwd gaat worden, in welke aantallen en voor wie? De **regionale** woonvisie of de **lokale** bewoners?

**Beperking regionale woningbouwopgave (IGS Leek-Roden)**

Voorzitter,

Gaarne wil ik het besluit van de stuurgroep van de Regio Groningen-Assen, van februari 2012, om de regionale woningbouwopgave (IGS Leek-Roden) met 60% te beperken, in herinnering brengen. Een verstandig besluit.

Geheel in lijn met de conclusies van de stuurgroep – die ook uitgaat van relatief veel binnendorpse ontwikkeling (inbreiding) met vervangende nieuwbouw binnen het 1000-woningen scenario – heeft de vereniging *Natuurlijk Norg 2000* in mei 2012 een rapport aangeboden aan het college van B & W en de gemeenteraad van Noordenveld, getiteld:

**"Binnendorpse Woningbouwlocaties (Nieuwe en vervangende woningbouw voor starters en senioren in Norg).**

De kernboodschap van het rapport is, dat het niet slechts onwenselijk maar ook onnodig is om een waardevolle es als het Oosterveld op te offeren aan woningbouw, omdat er ruimschoots binnendorpse woningbouwlocaties in Norg voorhanden zijn. Het rapport noemt 6 locaties voor binnendorpse woningbouw (inbreiding) als alternatief voor bebouwing van het

Oosterveld (uitbreiding). De bestaande infrastructuur maakt het mogelijk om op deze locaties tegen lagere kosten te bouwen dan op het Oosterveld, waar deze nog geheel moet worden aangelegd. Alle locaties liggen op korte afstand van de voorzieningen in het centrum van Norg. De in het rapport genoemde locaties bieden voldoende ruimte om aan de vraag naar starters- en seniorenwoningen te voldoen.

**Geen bebouwing van het Oosterveld**

Voorzitter,

Ondanks het feit dat er in tijden van hoogconjunctuur al nauwelijks belangstelling was voor wonen op het Oosterveld, blijft het college van B&W van Noordenveld in tijden van krimp en crisis hardnekkig vasthouden aan deze woningbouwlocatie, waar oorspronkelijk 225 woningen waren gepland. Pleidooien van *Natuurlijk Norg 2000* en de landelijke Bond Heemschut om het Oosterveld – een waardevolle en beeldbepalende es voor het esdorp Norg – te behouden, stuiten op dovemansoren.

B&W van Noordenveld laat momenteel een woningmarktanalyse uitvoeren om de vraag naar woningen in Norg te kunnen bepalen. Deze analyse richt zich – volgens B&W – voor het Oosterveld op de vraag in aantallen en soorten woningen mede in relatie tot het bestaande aanbod in de kern Norg. Het betreft de inkleuring van het 1000 woningen scenario voor de gemeente Noordenveld, zoals beschreven in de regionale woningbouwafstemming.

De recente geschiedenis leert overigens overduidelijk dat er onvoldoende vraag naar woningen op het Oosterveld is. Ook een in 2012 opgerichte stichting "Jong & Duurzaam", die de vraag naar starterswoningen op het Oosterveld moest inventariseren, heeft tot nu toe geen tastbare vraag naar woningen opgeleverd.

Voorzitter,

Dat is ook geen wonder. Want de feitelijke situatie is alsvolgt: Norg heeft 3250 inwoners, dat zijn 1500 huishoudens. 32% van deze huishoudens zijn alleenstaanden, 40% zijn 2-persoonshuishoudens en 28% gezinnen met kinderen. Norg is sterk aan het vergrijzen, heeft last van krimp en 10% van de woningen staat te koop. Bebouwing van het Oosterveld lost niks op, maar verergert de problemen alleen maar: het kost veel geld (de infrastructuur moet volledig aangelegd worden) , het leidt tot verpaupering van bestaande woningen in de kern van Norg, en eigenaren in de kern die hun huis willen verkopen raken hun huis niet meer kwijt. Tel uit je winst! Het antwoord op deze problematiek is niet uitbreiden, maar kwalitatief inbreiden. Precies zoals de stuurgroep al eerder heeft aangegeven.

**Conclusie**

Voorzitter,

Ik rond af.

Woningbouw op het Oosterveld lijkt op zijn minst in strijd te zijn met de geest van de afspraken die gemaakt zijn als gevolg van de besluitvorming door de stuurgroep van de Regio Groningen-Assen over de verminderde woningbouwplannen. Er bestaat geen investeringsplan voor het Oosterveld en er is mogelijk sprake van oneigenlijke financiering.

De gemeente Noordenveld wil € 2,8 miljoen in Norg investeren, waarvan € 450.000 rechtstreeks in het Oosterveld.

De vereniging Groen Noordenveld heeft inmiddels over het door B&W op voorhand beschikbaar stellen van € 450.000 voor een eerste – door Actium te realiseren - fase van bebouwing van het Oosterveld, een klacht ingediend bij de gemeentelijke Ombudscommissie vanwege een ongeoorloofde betaling. Tezamen met een aantal andere projecten wordt hiermee nl. de volledige volkshuisvestingsreserve van de gemeente Noordenveld uitgeput.

In eerste instantie was door B&W besloten dit geld al uit te betalen aan Actium, maar dit werd later als een "vergissing" bestempeld. Duidelijk is inmiddels dat de gemeente Noordenveld – die in een zeer kritieke financiële situatie verkeert – toch veel geld beschikbaar wil stellen voor een onvolledig project, zonder bestaand investeringsprogramma. Verder is door B&W de toezegging gedaan aan de Raad eerst nog een diepgaand onderzoek te zullen instellen naar de werkelijke vraag naar woningen op het Oosterveld en de inzet van de noodzakelijke partners.

Concluderend stel ik vast dat besluitvorming door de provincie in deze op dit moment prematuur is, en een extra financieel risico impliceert, omdat op basis van uw besluit al onomkeerbare stappen kunnen worden gezet voor het realiseren van een zeer beperkt deel van een onvolwaardig plan.

Dank u voor uw aandacht.

EK/5.5.2013

| Toezeggingenlijst Statencommissie Omgevingsbeleid, 12 juni 2013 (t/m PS 3 juli 2013) | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Naam** | **Omschrijving** | **Startdatum** | **Einddatum** | **Stand van Zaken** |
| **Korte termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Rapport rekenkamer, stagneren projecten. Is Behandeld in commissie OGB van 27/3/2013 | Gedeputeerde *H.vd Boer zegt toe*: stagnatie van projecten hier wordt op terug gekomen in de voorjaarsnota. | 08.05.2013 | 03.07.2013 | |
| 2. brief van 18 april, beheer en financiering Vechtdal lijnen | Gedeputeerde *H. Brink zegt toe*: voor de zomer komt er een schriftelijke stand van zaken over de Vechtdal lijnen | 08.05/2013 | 03.07.2013 | √ Brief 19 juni, Rapportage Vechtdallijnen |
| 3. Brief, 27 februari 2013, beantwoording toezegging advies Comité van de regio's | Gedeputeerde *Brink zegt toe:* Op moment dat de financiën en uiteindelijk advies en besluit in de commissie is geweest komt er een memo over de stand van zaken. | 08.05.2013 | 04.09.2013 | |
| 4. Afstemming regionale woningbouwontwikkeling. | Gedeputeerde *Munniksma zegt toe:* de commissie krijgt een overzicht van de prognoses versus de realiteit. Ook komt een er een vervolg op het statendebat. | 08.05.2013 | 04.09.2013 | |
| 5. Jaarverslag DEO | Gedeputeerde *De Boer zegt toe*: jaarverslag komt 2 juli in GS gaat vervolgens naar de commissie | 12.06.2013 | 04.09.2013 | √ Brief + jaarverslag 3 juli 2013. Jaarverslag 2012 en Tussentijds rapportage DEO. Behandelen bij Agendapunt 10. |
| 6. EHS; Nader overleg CLG (PS) | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe* de toegevoegde 72 ha. Mee te zullen nemen in het nadere advies van de CLG | 26.06.2013 (PS) | 25.09.2013 | |
| 7. Gebiedsvisie Windenergie (PS) | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe* om na een bezoek aan een fabriek voor windmolens in Duitsland de discussie over het vastleggen van de hoogte van en afstand tot windmolens opnieuw te willen voeren. | 26.06.2013 (PS) | 25.09.2013 | |
| 8. Verkeer en Vervoer (PS) | *Gedeputeerde Brink zegt toe:* te onderzoeken of onderdelen van het onderhoudsprogramma Verkeer en vervoer eerder kunnen worden uitgevoerd. | 03.07.2013 (PS) | 25.09.2013 | |
| 9. Ondergrondse opslag (PS) | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe*: dat de stand van zaken m.b.t. de opslag in de ondergrond in de Statencommissie OGB zal worden beantwoord. | 03.07.2013 (PS) | 25.09.2013 | |

| **Lange termijn Toezeggingen** | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 1. Evaluatie AFLO nieuwe stijl | Als in de Statenvergadering van 10 oktober 2012 wordt besloten de AFLO nieuwe Stijl te starten, zal deze rond de zomer van 2014 geëvalueerd worden. | 19.09.2012 | 23.09.2014 | |
| 2. (PS 14/11) Agro deal Noord-Nederland | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe dat zodra er meer over het initiatief bekend is (Agro deal Noord Nederland) is er terugkoppeling komt in de staten | 14.11.2012 | 08.05-2013 | √ Brief 3 juli 2013 AGro Agenda Noord-Nederland + Agenda. |
| 3. OV- concessie (nieuw 2018) | *Gedeputeerde Brink* zegt toe: Er wordt een breed traject ingezet. De commissie krijgt een tijdsplan en er worden deskundigen ingeschakeld eventueel met een excursie. PVE komt in ieder geval in de commissie. | 09.01.2013 | 09.01.2017 | 1e bijeenkomst is geweest op 26 juni 2013 |
| 4. EHS; Nader advies CLG (PS) | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe om het nadere advies van de CLG over de ontstane concrete knelpunten binnen de herijkte EHS voor eind 2013 af te ronden, hierbij contact op te zullen nemen met enkele individuele ondernemers en hiermee terug te komen in de Statencommissie OGB | 26.06.2013 (Cie + PS) | 04.12.2013 | |
| 5. Energiepotentiekaart (PS) | *Gedeputeerde van de Boer* zegt toe: de herijking van de initiatieven van duurzame energie gekoppeld aan de energiepotentiekaart in oktober/november 2013 af te ronden en terug te koppelen aan de staten. | 03.07.2013 (PS) | 27.11.2013 | |
| **M2012-20;** Aanbestedingsvoordeel N33 | *Dragen het college op;*<br>-om in overleg te treden met Rijkswaterstaat, de uitvoerende aannemer, de provincie Groningen en de deelnemende gemeenten om voorstellen uit te werken om besparingen binnen het ontwerp en tijdens de uitvoering, te herinvesteren in verbeteringen op het gebied van milieu,geluid landschap (inpassing) of anderszins in en om de verdubbelde aanleg van de N33, binnen de grenzen van contractuele mogelijkheden;<br>-bij de definitieve afrekening van de verdubbeling het dan resterende Drentse deel van het aanbestedingsvoordeel te laten terugvloeien naar de algemene reserve;<br>-er bij het Rijk op aan te dringen het rijksdeel niet terug te laten vloeien naar het Rijk; | 14.11.2012 | | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | Over de hierboven genoemde drie punten uiterlijk in januari 2013 aan de provinciale staten te rapporteren en met PS te overleggen, zodat bij de uitvoering van het werk rekening kan worden gehouden met de uitkomsten.<br><br>**9.1.2013** *Gedeputeerde Brink* zegt toe: bereid zijn acties te delen met de commissie, Eind deze maand houdt de RWS een bijeenkomst, voorstel is om dit te combineren,<br><br>**13.2.2013** *Gedeputeerde Brink* zegt toe de commissie regelmatig op de hoogte te houden<br><br>**27.3.2013** *Gedeputeerde Brink* zegt toe: **er komt een memo** | | 13.2.2013<br><br>08.05.2013<br><br>04.09.2013 | Brief 29 november 2012, geeft nog onvoldoende antwoord<br><br>*Gedeputeerde Brink*: In overleg met aannemer en partners aanleg N33 blijkt dat verdiepen van de weg (Gieten) niet te kunnen binnen tracé en contract. Wel wordt gekeken welke maatregelen de aannemer binnen het tracé /contract nog kan nemen. Met betrekking tot de geluidsproblematiek is er nieuwe wetgeving. Er wordt een berekening gemaakt van de maximale geluidsbelasting, de RWS is gehouden hierop maatregelen te nemen zodat geluid niet toeneemt.<br><br>*De voorzitter* geeft aan dat de commissie dit graag op op papier (in de vorm van een memo) zou zien.<br><br>√ Memo 9 juli 2013, voortgang verdubbeling N33<br>(+ behandeling motie 2012-20) |
| **M 2013-09;** Gebiedsvisie windenergie Drenthe | **Verzoekt het college**: Gezondheidsaspecten m.b.t. geluid en een eerlijke verdeling van de opbrengsten (mede) leidend te laten zijn in de vervolgprocedure op de gebiedsvisie wind | 03.07.2013 | | |
| **M 2013-10** Gebiedsvisie windenergie Drenthe | **Verzoekt het college**: Bij de verdere planuitwerking te bepalen dat in de oprichtingsvergunning van de gemeenten zal worden opgenomen dat de initiatiefnemers actief de participatie van gebiedsbewoners ter hand zullen nemen. | 03.07.2013 | | |

# G E W I J Z I G D E  V O O R L O P I G E  A G E N D A

voor de op **WOENSDAG 29 mei 2013** te houden vergadering van Provinciale Staten van Drenthe.

**A.** **OPENING (13.30 uur)**

**B.** **MEDEDELINGEN**

**C.** **VASTSTELLING VAN DE AGENDA**

**D.** **VASTSTELLING BESLUITENLIJST** van de vergadering van 17 april 2013

**E.** **INGEKOMEN STUKKEN**

Zie bijgevoegde Lijst van ingekomen stukken

**F.** **RONDVRAAG**

**G.** **VOORSTELLEN**

**A-STUKKEN:**

1. Statenstuk 2013-571,
Voorstel van het college van Gedeputeerde Staten van 10 april 2013, kenmerk 15/3.2/2013002714, Archiefverordening provincie Drenthe 2013

2. Statenstuk 2013-573,
Voorstel van het college van Gedeputeerde Staten van 17 april 2013, kenmerk 16/3.1/2012003924, Ontwerp-Luchthaven besluit (LHB) Heli Holland Emmer-Compascuum

3. Statenstuk 2013-572,
Voorstel van het Presidium van Provinciale Staten van 15 april 2013, kenmerk 16/SG/201300541, Ontwerp begroting 2014 c.a. Noordelijke Rekenkamer

4. Statenstuk 2013-574,
Voorstel van het college van Gedeputeerde Staten van 8 mei 2013, kenmerk 19/3.2/2013003468, SNN Jaarstukken 2012 en SNN Begroting 2014

**B-STUKKEN:**

5. Statenstuk 2013-569,
Voorstel van het college van Gedeputeerde Staten van 27 maart 2013, kenmerk 13/3.2/2013002382, 1e Bestuursrapportage 2013 en 3e wijziging Begroting 2013

6. Statenstuk 2013-570,
Voorstel van het college van Gedeputeerde Staten van 2 april 2013, kenmerk 13/3.8/2013002442, Jaarstukken 2012

en de op deze punten betrekking hebbende videoverslagen en samenvattingen van de vergaderingen van de Statencommissie Omgevingsbeleid (8 mei 2013), Cultuur en Economie (15 mei 2013) en Bestuur en Financiën (22 mei 2013).

## H. SLUITING

**Status A- en B-stukken**
A-stukken zijn voordrachten aan provinciale staten die als discussiestuk aan de orde komen in de commissievergadering, maar waarover in de regel geen discussie meer plaatsvindt in de statenvergadering (hamerstukken).
B-stukken zijn voordrachten aan provinciale staten waarover zowel in de vergadering van de commissie als in provinciale staten gediscussieerd kan worden.

**DocumentVindSysteem (DVS)**
De vergader- en ingekomen stukken zijn te vinden via www.drenthe.nl/ps .
Klik bovenaan op "Vergaderstukken".

## Bijlage

**Aanvulling lijst van ingekomen stukken vergadering provinciale staten van Drenthe op 29 mei 2013**

A. BRIEVEN/MEDEDELINGEN VAN GEDEPUTEERDE STATEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van 17 april 2013 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde inzake de toepassing van wifi in het openbaar vervoer | Voor kennisgeving aannemen |
| 2. | Brief van 17 april 2013 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde Geiedsontwikkeling Ufelte-Ruinen | Voor kennisgeving aannemen |
| 3. | Brief van 17 april 2013 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde inzake inventarisatie beekdalen in Drenthe | Voor kennisgeving aannemen |
| 4. | Brief van 24 april 2013 over Uitstel beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde over ontwerp-Structuurvisie windenergie op land | Voor kennisgeving aannemen |
| 5. | Brief van 24 april 2013 over Beantwoording schriftelijke vragen ex artikel 41 Reglement van orde betreffende aardbevingen | Voor kennisgeving aannemen |
| 6. | Brief van 13 mei 2013 over Beantwoording schriftelijke vragen ex artikel 41 Reglement van orde van D66 inzake mogelijke opslag van kernafval in Wahn (Duitsland) | Voor kennisgeving aannemen |
| 7. | Brief van 15 mei 2013 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde inzake Ruimte voor Ruimte-regeling | Voor kennisgeving aannemen |

B. VAN DERDEN ONTVANGEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | SNN; Nieuwsbrief In Alle Staten, voorjaar 2013, nummer 9 | Voor kennisgeving aannemen |
| 2. | Brief van de heer drs. L.W. Verhoef van 21 mei 2013 over Jaarrekening 2012 van provincie Drenthe | Betrekken bij agendapunt G.6. (Jaarstukken 2012) |
| 3. | Brief van de heer Ph. Oosterlaak van 22 mei 2013 over Schijn van belangenverstrengeling commissaris WMD | Voor kennisgeving aannemen |

C. BRIEVEN VAN DE VOORZITTER VAN PROVINCIALE STATEN/VOORZITTER PRESIDIUM

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Geen | |

provincie Drenthe

# *Staten*stuk 2013-570

## Jaarstukken 2012

Voorgestelde behandeling:
- Statencommissie Commissie Bestuur en Financiën op 22 mei 2013
- provinciale staten op 29 mei 2013
- fatale beslisdatum: 29 mei 2013

Behandeld door de heer G.C. van Geffen, telefoonnummer (0592) 36 55 80, e-mail g.geffen@drenthe.nl
Portefeuillehouder: de heer A. van der Tuuk

## Inleiding

Hierbij bieden wij u de Jaarstukken over het dienstjaar 2012 aan. De Jaarstukken 2012 bestaan uit het Jaarverslag (programmaverantwoording en paragrafen) en de Jaarrekening (programmarekening en balans). Ook de goedkeurende controleverklaring van de accountant is opgenomen. Voor de indeling is de opzet van de Begroting 2013 gevolgd waarin 10 programma's zijn opgenomen, waarbij onderdelen van het pMJP nu geheel zijn ondergebracht binnen Programma 7 Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw, zodat een goede herkenbare vergelijking mogelijk blijft.

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) schrijft voor dat alleen begrote mutaties met reserves direct verwerkt worden in het rekeningresultaat. Afwijkingen met betrekking tot reserves ten opzichte van de Begroting dienen door uw staten expliciet te worden goedgekeurd bij de vaststelling van de bestemming van het rekeningsaldo. Daarom is net als vorig jaar in de programmaverantwoording per programma opgenomen van welke bedragen wordt voorgesteld deze vanuit het rekening-resultaat aan de achterliggende reserves toe te voegen. Hierdoor is beter inzichtelijk gemaakt welke gelden binnen de programma's met reserves worden verrekend en welke bedragen tot de voor- en nadelen van het rekeningsaldo behoren. Een nadere specificatie van de verschillen tussen begrote en gerealiseerde saldi groter dan € 50.000,-- is te vinden in paragraaf II.2.

Het vrij besteedbare resultaat over 2012 bedraagt € 2.009.000,--. Dit is het resultaat na verwerking van mutaties aan reserves. Voorgesteld wordt dit bedrag toe te voegen aan de Reserve voor algemene doeleinden.
Om de Begroting 2012 sluitend te maken was een beperkte toevoeging aan de Reserve voor algemene doeleinden geraamd van € 28.000,--. Door de toevoeging van het rekeningresultaat van € 2.009.000,-- wordt er per saldo € 2.037.000,-- aan de algemene reserve toegevoegd, zodat de buffer binnen deze reserve iets groter is geworden om de in toekomst verwachte tegenvallende algemene uitkering Provinciefonds deels op te vangen.

Het rekeningsaldo van de provincie is het verschil tussen de bedragen in de Begroting (na wijzigingen) en de realisatie. Het rekeningsaldo 2012, vóór verwerking van niet-begrote mutaties in reserves, bedraagt € 31.521.703,-- positief. De voornaamste afwijkingen betreffen de meerjarige investeringsprogramma's als het Regio Specifiek Pakket (RSP) € 6,3 miljoen en het provinciaal Meerjaren Programma Landelijk Gebied (pMJP) met een afwijking ten opzichte van de begroting met € 11,4 miljoen, en het Provinciefonds waar nog op de valreep van 2012 een bedrag van € 8,4 miljoen extra is ontvangen ten behoeve van de Decentralisatie Uitkeringen (DU) Natuur, Programmatische aanpak stikstof, Asbest en zonnepanelen en transitiekosten Regionale uitvoeringsdienst.
Er wordt in deze programma's gestuurd op meerjarige doelen en net als vorig jaar wordt ook nu voorgesteld niet bestede gelden voor het investeringsbudget landelijk gebied (pMJP) te reserveren voor de gevolgen van het deelakkoord natuur inclusief de DU Natuur.
Per saldo wordt voorgesteld € 22.837.884,-- aan bestemmingsreserves toe te voegen. De stand van zaken wordt in de desbetreffende programma's toegelicht. Het betreft hier een saldo van toevoegingen en onttrekkingen die afwijken van de begrote toevoegingen en onttrekkingen van reserves. Deze afwijkingen worden veroorzaakt door lagere kosten en of hogere opbrengsten van budgetten die aan deze reserves zijn gekoppeld. Het totaalbedrag dat voorgesteld wordt aan de reserves toe te voegen kan als volgt worden gespecificeerd (waarbij na- en voordelen vanuit het exploitatie-oogpunt zijn weergegevens).

| Mutaties reserves | Begroting | Realisatie | Voordeel / Nadeel | Verschil |
|---|---|---|---|---|
| Bijdrage aan reserve grondwaterheffing | 0 | 14.966 | N | -14.966 |
| Bijdrage aan reserve monitoring voorm. stortplaatsen | 0 | 48.546 | N | -48.546 |
| Bijdrage aan reserve vaarweg Meppel de Punt | 0 | 238.657 | N | -238.657 |
| Bijdrage aan Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | 0 | 59.000 | N | -59.000 |
| Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG | 0 | 2.334.507 | N | -2.334.507 |
| Bijdrage aan RSP reserve | 0 | 6.303.991 | N | -6.303.991 |
| Bijdrage aan reserve organisatie ontwikkeling | 1.537.500 | 1.662.690 | N | -125.190 |
| Bijdrage van reserve versterking economisch structuur | 1.000.000 | 1.408.424 | V | 408.424 |
| Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | 140.698 | 238.247 | V | 97.549 |
| Bijdrage van reserve provinciaal aandeel ILG | 14.219.000 | 0 | N | -14.219.000 |
| | | | | **-22.837.884** |

Wij stellen u voor vorenstaande niet-begrote mutaties op reserves te effectueren. Na verrekening van de niet-begrote mutaties met reserves bedraagt het rekeningsresultaat € 8.683.819,--.

Wij willen voor de uitvoering van projecten een bedrag van € 3.363.803,-- overhevelen van 2012 naar 2013. Dit bedrag kan als volgt worden gespecificeerd.

| Omschrijving | |
|---|---|
| RTV Drenthe | 128.533 |
| Klimaat en Energie | 751.430 |
| Regionale uitvoeringsdienst Drenthe | 350.000 |
| Apparaatskosten, bevordering mobiliteit | 400.000 |
| Bodem en Bodemsanering | 1.633.840 |
| Geopark de Hondsrug | 100.000 |
| Totaal | **3.363.803** |

Wij voeren ten aanzien van de budgetoverhevelingsvoorstellen een zeer restrictief beleid. In principe vallen meevallers vrij ten gunste van de algemene middelen. Op die manier zijn ze beschikbaar voor een integrale begrotingsafweging. Gelet op het meerjarenbegrotingsbeeld 2013-2016, de daarin opgenomen bezuinigingsscenario's en de gevolgen van het regeerakkoord wordt een "nee-tenzij"-principe ten aanzien van het overhevelen van budgetten van 2012 naar 2013 gevoerd. Er kunnen zich echter bijzondere omstandigheden voordoen waardoor de uitvoering van activiteiten of projecten geheel of gedeeltelijk in het volgende jaar plaatsvindt, terwijl hiervoor in 2O13 geen of onvoldoende middelen beschikbaar zijn en het budget voor 2012 niet of slechts gedeeltelijk wordt benut.

Voor de beoordeling van de overhevelingen is dan ook het navolgende afwegingskader gehanteerd. Daarbij is getoetst op:
- de omvang van het budget
- de omvang van de concreet benodigde (restant)middelen
- het incidentele karakter van het budget in 2012
- lopende (concrete) uitvoeringsafspraken en uitvoeringstermijn in 2013
- bijzondere(externe)omstandigheden
- eventueel vervallen of verminderen van cofinanciering
- de noodzaak van de overheveling en de gevolgen en de bestuurlijke impact bij het niet overhevelen van middelen

Naast deze overhevelingen van niet-bestede budgetten in 2012, zijn er door het Rijk in de Decembercirculaire van 20 december 2012 nog een aantal extra decentralisatie-uitkeringen (DU) over 2012 ontvangen en een hoger algemene Provinciefondsuitkering voor transitiekosten RUD. Deze bedragen konden gezien het tijdstip niet meer in de begrotingswijziging bij de 2e Financiële actualisatie worden

opgenomen. Bovendien hebben de uitgaven met betrekking tot deze doelen ook niet meer in 2012 kunnen plaatsvinden. Wat betreft de DU Natuur daarvan stellen wij voor dit bedrag van € 5.070.000,-- direct te storten in de Reserve provinciaal aandeel ILG gezien de achtergrond van deze toekenning. Van het resterende geld dat extra is ontvangen ad. € 3.310.978,-- stellen wij voor dit als onderdeel van de bestemming van het resultaat over te hevelen naar 2013, zodat de bestuurlijke afspraken met het Rijk kunnen worden nagekomen.

| Omschrijving | |
|---|---|
| DU Programmatische Aanpak Stikstof | **2.070.000** |
| DU Asbest en zonnepanelen | **1.044.000** |
| Provinciefonds transitiekosten RUD | **196.978** |
| | **3.310.978** |

Van het geheel vrij besteedbaar resultaat van € 2.009.038,-- dat nu nog resteert, stellen wij voor dit toe te voegen aan de Reserve voor algemene doeleinden. Dit voordeel is het resultaat van vele verschillende voor- en nadelen.
In de Jaarrekening is getracht eenvoudig in één overzicht aan te geven wat de oorzaken van de grotere onder- en overschrijdingen zijn. Dit conform statenstuk 2012-526, Advies uitgangspunten programmaplan Begroting 2013. U vindt dit overzicht in de inleiding. De norm voor de rapportage over afwijkingen ten opzichte van de door uw staten vastgestelde Begroting is vast gesteld € 250.000,-- op programmaniveau. Binnen de programma's worden de belangrijkste afwijkingen van meer dan € 50.000,-- op productniveau toegelicht. Tevens is in het overzicht aangegeven waardoor de onderbesteding is veroorzaakt, in welke mate de provincie onderbesteding heeft kunnen beïnvloeden (had aangepast kunnen worden bij de 2e financiële actualisatie) en in welke mate doelen gehaald zijn. Het gaat dus niet alleen om de omvang van de onderbesteding. Voor de volledigheid geven wij niet alleen bij onderbestedingen een toelichting, maar ook bij overschrijdingen. De afwijkingen zijn tekstueel opgenomen bij de financiële analyses aan het eind van elke programma bij het onderdeel "Wat heeft het gekost?". Een nadere financiële specificatie van de verschillen is te vinden in paragraaf II.2. Toelichting op de saldi van de Programmarekening.

**Controleverklaring accountant**
De Jaarrekening is voorzien van een controleverklaring van Ernst & Young Accountants LLP met daarin een goedkeurend oordeel over de getrouwheid en een goedkeurend oordeel over de rechtmatigheid. Het accountantsverslag over 2012 is u rechtstreeks door de accountant toegezonden. Wij ontvingen hiervan een afschrift. In dit statenstuk geven wij een korte reactie op het verslag van bevindingen van de accountant.

## Advies

1. De Jaarstukken 2012 vaststellen en hiermee de aangegeven overschrijdingen van de Begroting autoriseren.
2. Kennisnemen van het resultaat van € 31.521.703,-- over 2012 (voor verwerking van niet-begrote mutaties in reserves).
3. Instemmen met de afzonderlijke toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves die afwijken van de Begroting voor een totaal bedrag van € 22.837.884,--.
4. Instemmen met de bestemming, via de Saldi reserve, van het rekeningresultaat voor een bedrag van € 3.310.978,-- voor de inzet van bestuurlijke afspraken met het Rijk, waarvoor de decentralisatie uitkeringen eind 2012 zijn ontvangen.

5. € 3.363.803,-- storten in de saldireserve ten behoeve van de overheveling budgetten van 2012 naar 2013.
6. € 2.009.038,-- toevoegen aan de Reserve voor algemene doeleinden. Dit vrij besteedbaar bedrag zal worden verwerkt in een 1e Bestuursrapportage 2013.
7. Kennisnemen van de reactie op het accountantsverslag.

## Beoogd effect

Verantwoording van ons college aan uw staten zoals voorgeschreven in de Provinciewet en uitgewerkt in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

## Argumenten

*Het vaststellen van de jaarstukken is een vast onderdeel van de jaarcyclus en is voorgeschreven in de Provinciewet. De jaarstukken voldoen aan de voorschriften voor de opzet en de inrichting van de jaarstukken voor gemeenten en provincies. Deze voorschriften zijn opgenomen in het BBV.*

## Uitvoering

**Tijdsplanning**
Inzending door ons college van de jaarstukken aan het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties moet binnen de uiterlijke de wettelijke termijn van 15 juli 2012.

**Financiën**

| | | |
|---|---|---|
| Totale kosten | € | 10.000,-- |
| Bijdragen van derden | € | |
| Lasten voor de provincie | € | 10.000,-- |

Programmanummer: 10 Middelen en bedrijfsvoering

**Europese context**
Niet van toepassing.

**Monitoring en evaluatie**
Niet van toepassing.

**Extern betrokkenen**
Ernst & Young Accountants LLP en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

**Communicatie**
Niet van toepassing.

**Bijlagen**
1. Jaarstukken 2012

**Ter inzage in de kamer C0.39**
1. Productenrealisatie 2012

Assen, 2 april 2013
Kenmerk: 13/3.8/2013002442

Gedeputeerde staten van Drenthe,

J. Tichelaar, voorzitter
drs. M.-A.D. van Nieuwpoort, secretaris

coll.

**Reactie op het accountantsverslag**

De accountant Ernst & Young Accountants heeft een accountantsverslag voor de provinciale staten van de provincie Drenthe 2012 uitgebracht over de uitkomsten van de controle op de Jaarrekening 2012. Ernst & Young accountants heeft nu voor het tweede jaar de controles bij de Jaarrekening uitgevoerd en deze zowel op getrouwheid als op de rechtmatigheid beoordeeld conform artikel 217 van de Provinciewet.

Bij de Jaarrekening 2012 is een goedkeurende controleverklaring door de accountant afgegeven met daarin een goedkeurend oordeel over de getrouwheid en een goedkeurend oordeel over de rechtmatigheid. Dat betekent dat de Jaarrekening met een redelijke mate van zekerheid geen fouten of onzekerheden bevat die in totaliteit de voor de jaarrekeningcontrole gehanteerde goedkeuringstolerantie overschrijden. En dat de Jaarstukken 2012 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten en de Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens is opgesteld. Wij zijn tevreden dat er wederom een goedkeurende verklaring is afgegeven en dat mede hierdoor de provincie Drenthe onder repressief toezicht blijft.
De accountant maakt in het verslag een beperkt aantal opmerkingen die uw staten kunnen helpen hun controlerende taak uit te voeren. Wij willen kort op een aantal zaken, vooruitlopend op de bespreking met u, een reactie geven.

In paragraaf 5.3.2 Bevindingen en aanbevelingen- getrouwheid geeft de accountant een aantal zaken aan. Hieronder de reacties van ons.

Materiële vast activa
De accountant geeft aan dat geen consistente gedragslijn gehanteerd wordt inzake het moment waarop bijdrage van derden worden verwerkt. Het moment waarop de bijdragen van derden worden verwerkt is vaak afhankelijk van het soort project waarop de bijdrage betrekking heeft. Vaak is het zo dat, met name bij investeringsprojecten, eerst de kosten gemaakt moeten worden en dat de te ontvangen bijdragen dan achteraf worden opgenomen. Het is dan pas bekend welke kosten precies zijn gemaakt en verrekend/gedeclareerd kunnen worden. Bij andere projecten worden vaak tussentijdse rapportages opgesteld en is de relatie met het recht op een bepaalde bijdrage duidelijker en kunnen bedragen tussentijds gedeclareerd worden. Soms wordt hiervan beperkt afgeweken. Wij zullen het advies ter harte nemen en daar in de toekomst meer op letten.

Stand voorziening Algemene Pensioenwet politieke ambtsdragers (Appa)
De accountant constateert dat mogelijk de actuariële berekening afwijkt van wat er per 31 december 2012 in de voorziening aanwezig is. In de 2$^{e}$ Bestuursrapportage hebben wij uw staten aangegeven dat de voorziening op basis van wettelijk grondslagen een extra dotatie nodig had van € 2,4 miljoen en daarmee volgens die berekening op voldoende niveau is gebracht. Wij zijn het met de accountant eens dat er altijd gewijzigde uitgangspunten kunnen zijn tussen het moment van het maken van de berekening en de stand op 31 december, maar wij willen niet meerdere keren per jaar deze berekening laten uitvoeren. Wij vinden het voldoende om deze berekening één keer jaar te maken.

Voorziening financieel risico Innovatief actieprogramma Drenthe
Wij hebben een voorziening opgenomen van € 1.088.000,-- voor het financieel risico Innovatief actieprogramma Drenthe en deze toegelicht in de Jaarstukken 2012. De accountant geeft aan dat zij kan instemmen met de ultimo 2012 opgenomen voorziening.

In paragraaf 5.3.4 Rechtmatigheid - Personeel geeft de accountant aan dat er geen materiële onrechtmatigheden zijn geconstateerd ten aanzien van personeel. Hierna onze reactie.

Wij zijn verheugd dat de strikter geworden invoerprocessen rondom de salarisadministratie, die vorig jaar nog door de accountant kritisch werden beoordeeld, hebben geleid tot een nauwkeurige en deugdelijke autorisatie van declaraties.

In paragraaf 5.3.5 Rechtmatigheid - Treasury geeft de accountant aan dat er geen materiële onrechtmatigheden zijn geconstateerd ten aanzien van treasury. Hierna onze reactie.
Wij hebben naar aanleiding van de controle van vorig jaar in overleg met de treasurycommissie het treasurystatuut aangepast, zodat er geen onduidelijkheid meer kan ontstaan over de interpretatie van het statuut. Ook zijn de controles uitgebreid en aangepast met als resultaat dat er nu geen afwijkingen zijn geconstateerd.

In paragraaf 5.3.6 Rechtmatigheid - Inkopen geeft de accountant een aantal zaken aan. Hierna onze reactie.
Er is sprake van een geringe rechtmatigheidstekortkoming van € 223.000,-- doordat in drie gevallen onterecht niet is aanbesteed volgens de eigen interne regels. Het betreft het inkopen van verzekeringen, afvalverwerking en opleidingen. Deze onrechtmatigheden, die niet meer te corrigeren zijn, zijn door onze eigen interne auditors geconstateerd. Ten aanzien van de inkoop van verzekeringen, deze aanbesteding is vorig jaar voorbereid en de publicatie van de aanbesteding heeft begin februari 2013 plaatsgevonden. De aanbesteding afvalwerking is op dit moment in uitvoering. Wij blijven continue aandacht schenken aan de interne beheersing van de organisatie om te zorgen dat rechtmatigheid gewaarborgd blijft en passen indien nodig processen en procedures aan om de interne beheersing up-to-date te houden en verder te verbeteren.

In paragraaf 5.3.7 Rechtmatigheid – Subsidiebeheer geeft de accountant aan dat uit de interne rechtmatigheidscontrole is geconstateerd dat vanwege het niet invullen van een checklist en/of niet opvragen van een accountantsverklaring er sprake is van een onzekerheid van € 107.000,--. Hierna onze reactie.
Het subsidieproces is in ontwikkeling en de rechtmatigheidcontrole (schriftelijke onderbouwing van de risicoanalyse) was deels nog onvoldoende in het proces gewaarborgd. Bij de interne rechtmatigheidscontrole is gebleken dat meerdere checklisten-risicoanalyse niet ingevuld waren. Er zijn herstelacties opgezet om deze tekortkomingen op te lossen. Voor een aantal subsidies die kleiner zijn dan € 25.000,-- en onder arrangement 1 vallen (arrangement 1 is gelijk beschikken en vaststellen van subsidies) hebben die herstel acties niet (meer) plaatsgevonden, omdat achteraf invullen van checklists geen gevolgen kon hebben voor de reeds vastgestelde subsidies. Deze subsidies zijn echter wel als onzekerheid aangemerkt omdat de procedure niet op de juiste wijze is uitgevoerd.

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 2 april 2013, kenmerk 13/3.8/2013002442;

BESLUITEN:

I. de Jaarstukken 2012 vast te stellen en hiermee de aangegeven overschrijdingen van de begroting te autoriseren;

II. kennis te nemen van het resultaat van € 31.521.703,-- over 2012 (voor verwerking van niet-begrote mutaties in reserves);

III. in te stemmen met de afzonderlijke toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves die afwijken van de Begroting voor een totaal bedrag van € 22.837.884,--;

IV. in te stemmen met de bestemming, via de Saldireserve, van het rekeningresultaat voor een bedrag van € 3.310.978,-- voor de inzet van bestuurlijke afspraken met het Rijk, waarvoor de decentralisatie uitkeringen eind 2012 zijn ontvangen;

V. € 3.363.803,-- te storten in de saldireserve ten behoeve van de overheveling budgetten van 2012 naar 2013;

VI. een bedrag van € 2009.038,-- toe te voegen aan de Reserve voor algemene doeleinden. Dit vrij besteedbaar bedrag verwerken in de 1e Bestuursrapportage 2013;

VII. kennis te nemen van de reactie op het controleverslag van de accountant.

Assen, 29 mei 2013

Provinciale staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

coll.

provincie Drenthe

# Jaarstukken 2012

# Jaarstukken
## 2012

*Gedeputeerde staten van Drenthe*
*Maart 2013*

**Colofon**
Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

M013022502

# Inhoud


| | | |
|---|---|---|
| | Voorwoord | 5 |
| | Inleiding | 6 |
| | Kerngegevens | 11 |
| **I** | **Jaarverslag** | |
| | Programma 1 Samenwerkend Drenthe: Bestuur | 15 |
| | Programma 2 Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 33 |
| | Programma 3 Vitaal Drenthe: RSP | 47 |
| | Programma 4 Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | 55 |
| | Programma 5 Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | 81 |
| | Programma 6 Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | 89 |
| | Programma 7 Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw | 118 |
| | Programma 8 Groen Drenthe: Klimaat en Energie | 133 |
| | Programma 9 Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | 140 |
| | Programma 10 Middelen en bedrijfsvoering | 153 |
| **I.2** | **Paragrafen** | |
| I.2.1 | Lokale heffingen | 171 |
| I.2.2 | Weerstandsvermogen | 174 |
| I.2.3 | Onderhoud kapitaalgoederen | 182 |
| I.2.4 | Financiering | 187 |
| I.2.5 | Bedrijfsvoering | 192 |
| I.2.6 | Verbonden partijen | 196 |
| I.2.7 | Grondbeleid | 220 |
| **II** | **Jaarrekening** | |
| II.1 | Programmarekening 2012 | 222 |
| II.2 | Toelichting op de saldi van de programmarekening 2012 | 224 |
| II.3 | Balans per 31 december 2012 | 232 |
| II.4 | Waarderings- en resultaatbepalingsgrondslagen | 233 |
| II.5 | Toelichting op de balans per 31 december 2012 | 235 |
| II.6 | Incidentele lasten en baten | 242 |
| **III** | **Overige gegevens** | |
| III.1.1 | Investeringen | 249 |
| III.1.2 | Stand en verloop van reserve en voorzieningen | 260 |
| III.1.3 | Overzicht personeelssterkte (fte) | 292 |
| III.1.4 | Arbeidskostengerelateerde verplichtingen | 293 |
| III.1.5 | Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancieerde topinkomens | 294 |
| III.1.6 | Rapportage Verordening Dwangsom | 295 |
| III.1.7 | Rapportage Single Information Single Audit (SISA) | 299 |
| III.1.8 | Portefeuilleverdeling GS-leden | 302 |
| III.1.9 | Zetelverdeling | 303 |
| III.1.10 | Afkortingenwijzer | 304 |
| III.2 | Controleverklaring accountant | 308 |
| III.3 | Bestemming van het resultaat | 310 |

# Voorwoord

Het Jaarverslag 2012 is het verslag van het eerste volledige jaar waarin wij ons geheel hebben kunnen richten op de realisatie van de ambities van het Collegeprogramma “Focus en verbinding in Drenthe”. Vanuit dit Collegeprogramma hebben wij nog binnen de eigen kaders ambities kunnen nastreven, maar dit moet gebeuren onder een steeds grotere druk van takendiscussies, Rijksbezuinigingen en inperking van de provinciale autonomie. Ook in het Jaarverslag 2012 zult u daarom tegelijk een verslag van gerealiseerde ambities als een verslag van doorgevoerde bezuinigingen aantreffen. Veel is nog gerealiseerd, maar het wordt elk jaar een beetje moeilijker.

De Jaarstukken 2012 sluiten aan bij de aangepaste opzet van de Begroting 2013. U vindt dan ook in de Jaarstukken 2012 de indeling van programma’s terug die wij hebben gekozen op basis van ons Collegeprogramma “Focus en verbinding in Drenthe” en die wij hebben uitgewerkt in de Begroting 2013. Over deze koers hebben wij het afgelopen jaar uitgebreid met uw staten van gedachten gewisseld, mede met het oog op de bezuinigingen die ons nog te wachten staan en andere beperkingen die ons vanuit bijvoorbeeld de Wet Hof en het schatkistbankieren mogelijk nog worden opgelegd.
De komende periode blijven wij ons inzetten om onze ambities verder te realiseren. Deze Jaarstukken gaan in op de realisatie van de doelen zoals die door ons voor 2012 en volgende jaren zijn geformuleerd.

De Jaarstukken 2012 laten een positief rekeningresultaat zien. Dat resultaat bestaat voor een belangrijk deel uit extra ontvangen decentralisatie-uitkeringen voor natuur, programmatische aanpak stikstof, asbest en zonnepanelen en transitiekosten Regionale uitvoeringsdienst. Maar ook na uitzondering van deze incidentele opbrengsten blijft een positief resultaat over, naar onze mening dat een goed financieel beheer zijn vruchten afwerpt.
De financiële verantwoording vindt u in de programmaverantwoording per product en tevens in de jaarrekening, het tweede onderdeel van de jaarstukken. Bij het onderdeel bestemming van het resultaat vindt u een beknopt overzicht van de financiële afwijkingen die hebben geresulteerd in het rekeningssaldo. Wij gaan ook kort in op de vraag, of de hieraan gerelateerde doelen wel of niet zijn behaald.

Wij vertrouwen erop dat wij u met de Jaarstukken 2012 op een goede wijze inzicht bieden in de resultaten van onze inzet.

Assen, 26 maart 2013
*College van gedeputeerde staten van Drenthe*

# Inleiding

De Jaarstukken 2012 bestaan uit het jaarverslag (programmaverantwoording en paragrafen) en de jaarrekening (programmarekening en balans). Voor de indeling is de opzet van de Begroting 2013 gevolgd waarin 10 programma's zijn opgenomen, waarbij onderdelen van het pMJP nu geheel zijn ondergebracht binnen Programma 7 Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw, zodat een goede herkenbare vergelijking mogelijk blijft.

Het vrij besteedbare resultaat 2012 bedraagt € 2.009.000,--. Dit is het resultaat na verwerking van mutaties aan reserves. Voorgesteld wordt dit bedrag toe te voegen aan de Reserve voor algemene doeleinden. Een nadere specificatie van de verschillen tussen begrote en gerealiseerde saldi groter dan € 50.000,-- is te vinden in paragraaf II.2.

Om de begroting 2012 sluitend te maken was een beperkte toevoeging aan de Reserve voor algemene doeleinden geraamd van € 28.000,--. Door de toevoeging van het rekeningresultaat van € 2.009.000,-- wordt er per saldo € 2.037.000,-- aan de algemene reserve toegevoegd, zodat de buffer binnen deze reserve iets groter is geworden om de in toekomst verwachte tegenvallende algemene uitkering provinciefonds deels op te vangen.

Het rekeningsaldo 2012, vóór verwerking van niet-begrote mutaties in reserves, bedraagt € 31.522.000,-- positief. In de hierna opgenomen tabel wordt dit bedrag per programma uitgesplitst. De voornaamste afwijkingen betreffen de meerjarige investeringsprogramma's als het Regio Specifiek Pakket (RSP) € 6,3 miljoen en het provinciaal Meerjaren Programma Landelijk Gebied (pMJP) met een afwijking ten opzichte van de begroting met € 11,4 miljoen, en het Provinciefonds waar nog op de valreep van 2012 een bedrag van € 8,4 miljoen extra is ontvangen ten behoeve van de Decentralisatie Uitkeringen (DU) Natuur, Programmatische aanpak stikstof, Asbest en zonnepanelen en transitiekosten Regionale uitvoeringsdienst.
Er wordt in deze programma's gestuurd op meerjarige doelen en net als vorig jaar wordt ook nu voorgesteld niet bestede gelden aan voor het investeringsbudget landelijk gebied (pMJP) te reserveren voor de gevolgen van het deelakkoord natuur inclusief de DU Natuur. Per saldo wordt voorgesteld € 22.838.000,-- aan bestemmingsreserves toe te voegen (zie voor de specificatie III.12 Bestemming van het resultaat). De stand van zaken wordt in de desbetreffende programma's toegelicht.

In de programmaverantwoording is per programma opgenomen welke bedragen worden toegevoegd aan de achterliggende reserves. Hierdoor is beter inzichtelijk gemaakt welke bedragen binnen de programma's met reserves worden verrekend en welke bedragen tot de voor- en nadelen van het rekeningsaldo behoren.

De jaarstukken zijn onderverdeeld in het jaarverslag en de jaarrekening. Beide documenten geven provinciale staten de mogelijkheden om invulling te geven aan hun controlerende rol. Gedeputeerde staten leggen door middel van de Jaarstukken 2012 verantwoording af over de Begroting 2012.

Het jaarverslag bestaat uit:
- de programmaverantwoording
- de paragrafen zoals voorgeschreven volgens het Besluit begroting en verantwoording

De jaarrekening bestaat uit:
- de programmarekening en de toelichting
- de balans en de toelichting

Verder worden nog de “overige gegevens” verstrekt, waaronder de goedkeurende controleverklaring van de accountant.

Hierna beschrijven wij kort de onderdelen van de Jaarstukken 2012

## De programmaverantwoording

De programmaverantwoording is opgebouwd uit de programma’s en de programma’s zijn onderverdeeld in producten. In de programmaverantwoording wordt per programma/product ingegaan op de realisatie van doelstellingen en resultaten die in de Begroting van 2012 zijn opgenomen. Deze doelstellingen en resultaten zijn volgens de nieuwe indeling gegroepeerd over de producten en weergegeven als Doelstellingen per thema. In het blauw zijn de zaken vanuit de begroting 2012 opgenomen, dit onder het kopje: Beleidsopgaven. Daarnaast wordt, indien van toepassing, ingegaan op ontwikkelingen met betrekking tot de producten. Bij Realisatie beleidsopgaven wordt de realisatie van doelstellingen beschreven en wordt aangegeven wat volgens ons de status van de doelstelling is. Bij groen loopt alles volgens planning, bij oranje is er vertraging en bij rood is de doelstelling niet gerealiseerd. In de verantwoording is verder ingegaan op de realisatie van de resultaten. Er is niet al teveel ingegaan op de realisatie van de activiteiten gezien de detaillering en conform de lijn van de begroting 2013 waar de activiteiten niet meer zijn opgenomen. Ten slotte wordt aan het eind van elk programma aangegeven wat het gekost heeft en wordt op grotere verschillen een toelichting gegeven. Conform statenstuk 2012-526 Advies uitgangspunten programmaplan begroting 2013 volgt hierna een overzicht van de grotere afwijkingen. De norm voor de rapportage over afwijkingen ten opzichte van de door Provinciale Staten vastgestelde begroting is vast gesteld € 250.000 op programmaniveau. Binnen de programma’s worden de belangrijkste afwijkingen van meer dan € 50.000,-- op productniveau toegelicht. Tevens is in het overzicht aangegeven waardoor de onderbesteding is veroorzaakt, in welke mate de provincie onderbesteding heeft kunnen beïnvloeden (had aangepast kunnen worden bij de 2e financiële actualisatie) en in welke mate doelen gehaald zijn. Het gaat dus niet alleen om de omvang van de onderbesteding. Voor de volledigheid geven we niet alleen bij onderbestedingen een toelichting, maar ook bij overschrijdingen.

Statenzaal

**Resultaat toegelicht volgens statenstuk 2012-526**

| Omschrijving | Saldo programma | toelichting nodig? | Bedrag | voordeel / nadeel | Resultaat behaald (ja/nee) | Oorzaak overwegend (intern/extern | hoogte bedrag beinvloedbaar (ja/nee) |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. Samenwerkend Drenthe: Bestuur | **584.892** | ja | | | | | |
| Vorming RUD | | | 402.507 | V | nee | extern | ja |
| Advertentiekosten en nieuwe media | | | 58.479 | V | ja | extern | ja |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 123.906 | V | | | |
| Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | **-134.974** | nee | | | | | |
| Onderhoud en verbeteringswerken N34 | | | -97.549 | N | ja | extern | ja |
| Onderhoud wegennet | | | -650.670 | N | ja | intern | ja |
| Onderhoud Vaarweg Meppel-De Punt | | | 238.657 | V | nee | intern | ja |
| Onderhoud Vaarwegverbinding Erica - Ter Apel | | | 59.000 | V | ja | intern | ja |
| Onderhoud Zuidoost-Drentse vaarwegen | | | 69.620 | V | ja | intern | ja |
| Bijdrage van waterschappen | | | 176.366 | V | ja | intern | ja |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 69.601 | V | | | |
| Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP | **6.303.991** | ja | | | | | |
| Subsidie en inkopen Regio Specifiek Pakket | | | 6.234.262 | V | nee | extern | nee |
| Opbrengsten Regio Specifiek Pakket | | | 69.729 | V | ja | extern | nee |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 0 | V | | | |
| Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | **318.295** | ja | | | | | |
| Diverse voordelen o.a. Wetenschappelijke steun functie (WSF), archief middelen en lagere afrekeningen subsidies. | | | 128.533 | V | ja | intern | ja |
| Onderwijs (Mijn Ontwikkeling), onderwijskansen en afwikkeling subsidies vorig boekjaar | | | 54.325 | V | ja | intern | ja |
| Provinciale middelen jeugd | | | 83.723 | V | ja | intern | ja |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 51.714 | V | | | |
| Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | **213.177** | nee | | | | | |
| Inzet op specifieke ontwikkelingen Stichting Geopark de Hondsrug | | | 99.423 | V | nee | extern | ja |
| Atelier Mooi Drenthe | | | 48.099 | V | nee | extern | ja |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 65.655 | V | | | |
| Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | **2.418.780** | ja | | | | | |
| Waterhuishouding, Regionaal waterplan, Robuust watersysteem en Gebiedsontwikkeling water | | | 194.021 | V | ja | intern | ja |
| Duurzame projectontwikkeling, project afwikkeling voorgaand jaar | | | 197.409 | V | ja | intern | ja |
| Externe Veiligheid | | | 94.696 | V | ja | intern | ja |
| Kosten uitvoering bodemsaneringsprogramma isv III | | | 1.633.840 | V | Nee | extern | nee |
| Toezicht Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden (WHVBZ) | | | 60.495 | V | ja | intern | ja |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 238.319 | V | | | |

| Omschrijving | Saldo programma | toelichting nodig? | Bedrag | voordeel / nadeel | Resultaat behaald (ja/nee) | Oorzaak overwegend (intern/extern | hoogte bedrag beinvloedbaar (ja/nee) |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw | **11.442.198** | ja | | | | | |
| Beheer | | | -413.447 | N | ja | extern | nee |
| ILG/pMJP algemeen | | | -411.934 | N | ja | extern | nee |
| Ontwikkelopgave | | | -225.482 | N | ja | extern | nee |
| Plattelandsontwikkeling | | | 696.504 | V | nee | extern | nee |
| Synergie | | | -3.313.607 | N | ja | extern | nee |
| Uitfinanciering ILG | | | 15.093.963 | V | nee | extern | nee |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 16.200 | V | | | |
| Programma 8. Groen Drenthe: Klimaat en Energie | **751.430** | ja | | | | | |
| Projecten Milieu en Energie, inclusief afwikkeling voorgaand jaar | | | 396.279 | V | nee | extern | ja |
| Subsidies externe organisaties | | | 241.400 | V | nee | extern | ja |
| Uitvoeringskosten SEBB | | | 130.630 | V | nee | extern | ja |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | -16.879 | N | | | |
| Programma 9. Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | **-365.405** | ja | | | | | |
| Bijdragen in projecten versterking economische structuur | | | -408.424 | N | ja | extern | nee |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 43.019 | V | | | |
| Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | **9.989.319** | ja | | | | | |
| Decentralisatie-uitkering Natuur | | | 5.070.000 | V | nee | extern | nee |
| Decentralisatie-uitkering Programmatische aanpak stikstof | | | 2.070.000 | V | nee | extern | nee |
| Decentralisatie-uitkering Asbest en zonnepanelen | | | 1.044.000 | V | nee | extern | nee |
| Opbrengst opcenten op hoofdsom motorrijtuigenbelasting | | | -426.434 | N | ja | extern | nee |
| Provinciefonds transitiekosten RUD | | | 196.978 | V | nee | extern | nee |
| Onvoorziene uitgaven | | | 50.000 | V | ja | intern | ja |
| P&O budgetten Mobiliteit, flexibiliteit en het organisatie-ontwikkelingsfonds | | | 125.190 | V | ja | intern | ja |
| Kosten seniorenregeling en FPU+ | | | 118.700 | V | ja | intern | ja |
| Toegerekende apparaatskosten | | | 845.448 | V | ja | intern | ja |
| Huisvesting | | | 120.840 | V | ja | intern | ja |
| Restauratieve voorzieningen | | | 57.605 | V | ja | intern | ja |
| Geografische basisinformatiebestanden | | | 77.262 | V | ja | intern | ja |
| Informatiebeleid | | | 125.135 | V | ja | intern | ja |
| ICT beheer | | | 110.947 | V | ja | intern | ja |
| Drukwerk | | | 138.862 | V | ja | intern | ja |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 264.785 | V | | | |
| Totaal rekeningsaldo voor verrekeningen met reserves | | | 31.521.703 | | | | |

## De paragrafen

In de paragrafen die zijn voorgeschreven worden onderwerpen behandeld die van belang zijn voor het inzicht in de financiële positie van de provincie. De paragrafen bevatten een verslag van de realisatie van beleidsuitgangspunten van beheersmatige activiteiten en lokale heffingen.

Balloërveld

## De programmarekening

Via vaststelling van de begroting autoriseren de staten het college tot het doen van uitgaven. Over de realisatie daarvan wordt in het overzicht van baten en lasten in de programmarekening per programma verslag gedaan. Gezien het belang van een goed inzicht in de baten en lasten, worden de baten en lasten per programma weergegeven in een afzonderlijk overzicht. Dit overzicht is integraal; dat wil zeggen dat het alle baten en lasten bevat, zoals opgenomen in het programmaplan bij de Begroting 2012. Daarnaast wordt een overzicht verstrekt van de saldi per programma. In een beknopt overzicht is per programma een specificatie opgesteld.

## De balans met toelichting en de overige gegevens

Inzicht in de financiële positie is van belang, mede met het oog op de continuïteit van de provincie. Daarom besteden wij afzonderlijk aandacht aan de financiële positie, zoals deze te bepalen is op basis van de balans. Speciale aandacht geven wij aan de investeringen, reserves en voorzieningen, personeelssterkte, de Verordening dwangsom en de voorgeschreven verantwoording Single information en single audit (Sisa).

Vanuit het Besluit begroting en verantwoording zijn dit jaar geen nieuwe eisen naar voren gekomen die van invloed zijn op de indeling van jaarstukken.

# Kerngegevens

## A Sociale structuur

| | |
|---|---|
| Aantal inwoners (per 1 januari 2013) | 489.885 |
| Aantal huishoudens (per 1 januari 2012) | 211.236 |

## B Economische structuur

| | |
|---|---|
| Netto arbeidsparticipatie (2012 3e kwartaal) | 67,9% |
| Beroepsbevolking (2012 3e kwartaal; x 1.000) | 224 |
| Werkzaam (2012 3e kwartaal; x 1.000) | 210 |
| Werkloos (2012 3e kwartaal; x 1.000) | 13 (6,0%) |

**Werkgelegenheid (banen >= 12 uur; per 1 april 2012)**

| | |
|---|---|
| Landbouw | 8.357 |
| Industrie | 26.091 |
| Bouw | 13.441 |
| Handel | 27.264 |
| Vervoer en opslag | 5.075 |
| Horeca | 5.868 |
| Zakelijke diensten | 25.490 |
| Overige diensten | 62.311 |

## C Fysieke structuur

| | |
|---|---|
| Oppervlakte (2013; in km2) | 2.680 |
| Oppervlakte cultuurgrond (2012; in ha) | 148.000 |
| Woningvoorraad (aantal per 1 januari 2012) | 208.911 |

**Wegenbeheer**

| | |
|---|---|
| Wegen (in km, 2012) | 518 |
| Fietspaden (in km) | 270 |
| Vaarwegen (in km, 2012) | 177 |

## D Financiële kerngegevens jaarrekening 2012 (in euro's *1000)

| | |
|---|---|
| Totale lasten voor bestemming resultaat | 303.804 |
| Totale baten voor bestemming resultaat | 273.904 |
| Onttrekking aan reserves (saldo) | 61.422 |
| Rekening resultaat na begrote mutaties | 31.522 V |
| | |
| Opbrengsten opcenten motorrijtuigenbelasting | 48.047 |
| Uitkering provinciefonds (inclusief decentralisatie-uitkeringen) | 86.055 |
| Omvang algemene reserves per 31 december 2012 | 39.079 |
| Omvang bestemmingsreserves per 31 december 2012 | 327.139 |
| Omvang eigen voorzieningen per 31 december 2012 | 20.334 |

Bronnen

- Centraal Bureau voor de Statistiek
- Provinciaal werkgelegenheidsregister

# I

# Jaarverslag

# Programma 1
# Samenwerkend Drenthe: Bestuur

## Missie

Drenthe is een bestuurskrachtige, zichtbare provincie, met een integer bestuur, goede bestuurlijke verhoudingen en samenwerking tussen de verschillende overheden (en maatschappelijke partners), die staat voor haar inwoners en opkomt voor haar belangen in nationaal en internationaal verband.

## Successen

- Implementatie pilot 'herijking vergaderstructuur'. Succesvolle nieuwe initiatieven zijn onder andere de Statenontmoetingen en de Statendebatten.
- Notitie verbonden partijen: kader vastgesteld op grond waarvan kan worden besloten tot deelname aan, oprichting van, of beëindiging van een relatie met een verbonden partij.
- Pilot meldingen openbare ruimte (MOR): gemeenten en provincie hebben in 2012 succesvol samengewerkt op het gebied van dienstverlening richting klanten. Deze samenwerking wordt voortgezet en in 2013 onderzoeken we of deze verder kan worden uitgebreid.
- Interbestuurlijk toezicht (IBT): conform de Wet Generiek Toezicht, die op 1 oktober 2012 in werking trad, is onze organisatie ingericht op het nieuwe IBT.

## Knelpunten

- Het was niet haalbaar om tot een breed gedragen Drentse alliantie te komen. In overleg met gemeenten concluderen wij dat wij via andere wegen sneller tot resultaten komen en een groter effect bereiken. In reguliere (portefeuille)overleggen met gemeenten en/of in kleine wisselende coalities maken wij gecoördineerd en heldere onderlinge afspraken met gemeenten. Via de genoemde wegen werken wij als overheden op veel terreinen al samen en bereiken wij goede resultaten.
- Er was onvoldoende capaciteit beschikbaar om de doelstellingen in het dienstverleningsconcept (DVC) volledig te realiseren.
- Uit onderzoek is gebleken dat burgers vinden dat ze beter geïnformeerd moeten worden om in staat te zijn de provincie te beoordelen

# Product 1.1. Drenthe goed bestuurd

## Beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Drenthe goed bestuurd<br>Zorgen dat inwoners van Drenthe bestuurd worden door een kwalitatief goed functionerend, bestuurskrachtig en betrouwbaar openbaar bestuur met integere bestuurders. | 1. Het verbeteren van de informatie- en beoordelingspositie van Provinciale Staten (PS).<br><br>**Indicatoren:**<br>- Vaststelling van de begroting, bestuursrapportages, de jaarstukken en kaderstellende nota's (PS).<br>- Aantal bezwarenprocedures (PS)<br>- Aantal ingediende amendementen<br>- om het beleid bij te stellen (PS).<br>- Aantal initiatiefvoorstellen ingebracht door PS (PS). | - In 2012 doen van onderzoek door de Onderzoeksgroep (schrijven van inhoudelijke analyses/ oplegnotities en beleidsdoorlichtingen) met het oog op de bevordering van de kwaliteit van de besluitvorming binnen het Drentse provinciale bestuur (PS). | 1. Positieve evaluatie van PS van de inzet van de Onderzoeksgroep waaruit blijkt dat de informatie- en beoordelingspositie van PS is verbeterd (PS). |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| | 2. Een kwalitatief goed werkende provincie.<br><br>**Indicatoren:**<br>- Geen gemeenten met een artikel 12 status.<br>- Positief oordeel van onze partners over de provinciale bestuurskracht.<br>- Bestuurskrachtige overheden.<br>- Geen meldingen met betrekking tot integriteit van bestuurders.<br>- Een positief oordeel van onze partners over onze bestuursstijl. | - Uitoefenen financieel toezicht, interbestuurlijk Toezicht (IBT) en toetsen belangenverstrengeling.<br><br>- Onderzoek naar bestuurskracht provincie (laten) uitvoeren.<br>- Visie ontwikkelen op nieuwe bestuursstijl en deze waar nodig implementeren.<br>- Opstellen en uitvoeren van het Drents manifest tussen Drentse overheden en eventueel uitwerken in deelakkoord.<br>- Opstellen en uitvoeren<br>- onderzoeksplan audits artikel 217a Provinciewet en andere onderzoeken. | 2. Een goed functionerend openbaar bestuur.<br><br>3. Goed interbestuurlijk toezicht.<br><br>4. Borging bestuurlijke integriteit.<br><br>5. Inzicht in de bestuurskracht van de provincie.<br><br>6. Zakelijke en duidelijke bestuurs-stijl.<br><br>7. Drents manifest.<br>Waaronder uitgewerkte rollen en taken op het gebied van de sociale ruggengraat.<br><br>Getoetst effectief en efficiënt beleid en beheer. |
| | 3. Overheden in Drenthe die op hun taken zijn toegerust en deze naar behoren uitvoeren<br><br>**Indicatoren:**<br>- Gemeenten en veiligheidsregio voldoen aan de landelijke normen. | - Werkbezoeken CdK.<br>- Toezien op en rapporteren over de bestuurlijke samenwerking binnen de veiligheidsregio. | 8. Op hun taken toegeruste overheden. |
| | 4. Een betrouwbare provincie (als partner)<br><br>**Indicatoren:**<br>- Onze klanten/partners vinden de provincie betrouwbaar.<br>- 80% van de gestelde normen uit het kwaliteitshandvest worden nagekomen.<br>- Het aantal toegewezen bezwaar-schriften en klachten.<br>- Een laag percentage (aantal en toegewezen) beroepsprocedures met betrekking tot beslissingen op bezwaarschriften. | - Normen uit het kwaliteitshand-vest nakomen.<br>- Afspraken nakomen. | 9. Goede, adequate en tijdige afhandeling van onze diensten.<br><br>10. Goede, adequate en tijdige afhandeling van klachten, beroep- en bezwaarschriften.<br><br>11. Tevreden relaties. |

## Realisatie beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood. | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Drenthe goed bestuurd<br>Zorgen dat inwoners van Drenthe bestuurd worden door een kwalitatief goed functionerend, bestuurskrachtig en betrouwbaar openbaar bestuur met integere bestuurders. | Deze doelstelling per thema en de bijbehorende indicatoren voor de beleidsopgaven van Provinciale Staten zijn eind 2011 vernieuwd (grotere resultaat gerichtheid) en geconcretiseerd en opgenomen in de Begroting 2013. In het onderstaande verslag is hiermee rekening gehouden | Er zijn verschillende oplegnotities opgesteld, zowel m.b.t. strategische beleidsvoorstellen als m.b.t. de p&c-documenten.<br>Er zijn twee opiniepeilingen gehouden m.b.v. het Drents panel. Daarnaast is een aantal (verkennende) Statenontmoetingen georganiseerd over actuele thema's.<br>Verder zijn dagdeelvragen ontvangen en beantwoord en drie Statendebatten georganiseerd.<br>Op voorstel van de werkgroep programmabegroting is de opzet van de begroting verder verbeterd.<br>Voor de werkgroep Drents Europa Netwerk (DrEUn) is een nieuwe werkwijze opgesteld. | 1. Versterking van de volksvertegenwoordigende, normstellende en controlerende rollen van PS. |
| | 1. Het verbeteren van de informatie- en beoordelingspositie van Provinciale Staten (PS).<br><br>2. Verhogen van de kwaliteit van de besluitvorming (nieuw). | | |
| | **Indicatoren (nieuw):**<br>- Bijwonen van relevante presentaties (PS);<br>- Advisering aan PS door de werkgroep programmabegroting, BCA, Commissie van Onderzoek en overige (incidentele) statenwerkgroepen (PS).<br>- Organisatie van:<br>> Oplegnotities over strategische planning en control- en beleidsdocumenten;<br>> Politiek-bestuurlijke actuele evaluatieonderzoeken/panelonderzoeken;<br>> Politiek-bestuurlijk actuele statenontmoetingen (PS). | | |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood. | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| | 2. Een kwalitatief goed werkende provincie.<br><br>Indicatoren:<br>Geen gemeenten met een artikel 12 status<br>Positief oordeel van onze partners over de provinciale bestuurskracht.<br>Bestuurskrachtige overheden.<br>Geen meldingen met betrekking tot integriteit van bestuurders.<br>Een positief oordeel van onze partners over onze bestuursstijl. | Monitoring van de financiële positie van gemeenten en gemeenschappelijke regelingen. Eind 2012 is besloten om het repressieve toezicht voor alle gemeenten en gemeenschappelijke regelingen te continueren op basis van de begroting 2013. Dit betekent dat de Drentse gemeenten geen beroep hoeven te doen op de collectieve middelen (artikel 12 gemeenten). Medio 2012 is de beleidsnota InterBestuurlijk Toezicht vastgesteld.<br><br>De CvdK laat zich onder andere tijdens werkbezoeken door de burgemeesters informeren over het functioneren van het bestuur in de gemeenten en bestuurlijke integriteit.<br><br>Er zijn geen integriteitmeldingen van de bestuurders geweest. Alle gevraagde ontheffingen (4) voor verboden handelingen op grond van artikel 15 Gemeentewet (bestuurlijke integriteit) zijn verleend; er is geen belangenverstrengeling en/of bevoordeling geconstateerd.<br><br>College van GS heeft de workshop bestuurlijke integriteit gevolgd. Verder is integriteit is volop aan de orde geweest (en nog) in de Kring van CvdK<br><br>Gestart met verkennende fase proces middenbestuur. Daarin wordt ook de mogelijkheid voor een onderzoek naar de bestuurskracht van de provincie meegenomen/ afgewogen. | 2. Een goed functionerend openbaar bestuur is gerealiseerd.<br><br>3. Belangrijke onderdelen van goed interbestuurlijk toezicht zijn afgerond.<br><br>4. Belangrijke onderdelen in de borging van bestuurlijke integriteit zijn afgerond.<br><br>5. Enkele onderdelen om inzicht te krijgen in de bestuurskracht van de provincie zijn ingezet (zie activiteit verkennende fase proces middenbestuur). |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood. | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| | | Actieve participatie in IPO-proces<br>Stip aan de horizon<br>Samen met VDG wordt een Agenda 2013 opgesteld met majeure onderwerpen waar gemeenten en provincie mee te maken hebben en waarover in de voorfase procesafspraken worden gemaakt.<br><br>Er zijn meerdere bestuurlijke overleggen met gemeenten gevoerd om te komen tot een Drentse Alliantie. Met gemeenten is geconcludeerd dat via andere wegen sneller resultaat geboekt kan worden op de beoogde onderwerpen uit de alliantie. Daarom zullen voor deze onderwerpen andere coalities en overlegstructuren benut worden.<br><br>Brede audit staat van ICT.<br>Twee audits, verbonden partijen en sturing van complexe projecten, in staat van hoor en wederhoor<br>Quick scan uitgevoerd naar acties en effecten voortkomend uit auditonderzoeken 2007-2011.<br>Coördinatie op medewerking en beleidsreactie diverse onderzoeken Noordelijke Rekenkamer. Onderzoeken naar jeugdzorg, bodemsanering en grondbeleid gaven gunstig beeld provincie te zien. | 6. Enkele onderdelen van een zakelijke en duidelijke bestuursstijl zijn ingezet.<br><br>7. Enkele onderdelen zijn goed ingezet, maar een Drentse alliantie is niet gerealiseerd (zie knelpunt).<br><br>8. Getoetst effectief en efficiënt beleid en beheer gerealiseerd |
| | 3. Overheden in Drenthe die op hun taken zijn toegerust en deze naar behoren uitvoeren<br><br>**Indicatoren:**<br>- Gemeenten en veiligheidsregio voldoen aan de landelijke normen. | Beheer en actualisering van risicokaart Drenthe<br><br>Toezicht op politieorganisatie/veiligheidsregio en instandhouding en uitbreiding netwerken. | 9. Belangrijke onderdelen zijn gerealiseerd. |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood. | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| | 4. Een betrouwbare provincie (als partner)<br><br>**Indicatoren:**<br>- Onze klanten/partners vinden de provincie betrouwbaar.<br>- 80% van de gestelde normen uit het kwaliteitshandvest worden nagekomen.<br>- Het aantal toegewezen bezwaarschriften en klachten.<br>- Een laag percentage (aantal en toegewezen) beroepsprocedures met betrekking tot beslissingen op bezwaarschriften. | In verband met het vertragen van de start pilot KCC, zijn metingen in het kader van de kwaliteitshandvest onvoldoende gemonitord.<br><br>Commissie bezwaarschriften heeft in 2012 64 adviezen uitgebracht (61 bezwaarschriften en 3 klachten). In 2012 is in 7 gevallen beroep aangetekend tegen een beslissing op bezwaar en in 1 geval is een verzoek om een voorlopige voorziening ingediend in verband met het niet tijdig beslissen op een bezwaarschrift.<br><br>In 2012 zijn 7 uitspraken gedaan betreffende beroepschriften uit voorgaande jaren. Hiervan zijn 3 beroepschriften gegrond verklaard. Tegen 1 uitspraak hiervan is de provincie in hoger beroep gegaan.<br><br>Proces bezwaarschriften is verder geprofessionaliseerd<br><br>Gemeenten en provincie hebben in 2012 succesvol samengewerkt op het gebied van dienstverlening richting klanten in de pilot meldingen openbare ruimte. Deze samenwerking wordt voortgezet en in 2013 wordt onderzocht of deze verder kan worden uitgebreid | 10/12. Belangrijke onderdelen zijn ingezet maar onvoldoende meetgegevens om goede, adequate en tijdige afhandeling van onze diensten en klanttevredenheid te beoordelen (zie knelpunt 2).<br><br>11. Een goede, adequate en tijdige afhandeling van klachten, beroep- en bezwaarschriften is gerealiseerd. |

## Product 1.2. Zichtbaar Drenthe

### Beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Zichtbaar Drenthe vergroten van de zichtbaarheid van de provincie Drenthe als overheidslaag met als uitgangspunt transparante en begrijpelijke informatie over te voeren of gevoerd beleid (verantwoordingsprincipe) en optimalisatie van de informatieuitwisseling tussen provincie en haar doelgroepen. | 1. Een bredere bekendheid bij en meer betrokkenheid van de Drentse samenleving te ontwikkelen, ter bevordering van de democratische legitimatie van het 'parlement' (PS)<br><br>**Indicatoren:**<br>- Website Provinciale Staten wordt door een breed publiek bezocht (PS).<br>- Publieke belangstelling tijdens vergaderingen (PS).<br>- Er zijn regelmatig insprekers op relevante onderwerpen (PS).<br>- Aanzienlijk aantal volgers via de sociale media (PS).<br>- Interesse van de (schrijvende) pers (PS). | - Vaststellen van het communicatieplan van PS (PS).<br>- Werkbezoeken en discussiebijeenkomsten organiseren op locatie in de provincie (PS).<br>- Maken van vooraankondigingen en videoverslagen van de vergaderingen van PS en statencommissies (PS).<br>- Inzetten van Drents Panel (PS). | 1. Bredere bekendheid bij en meer betrokkenheid van de Drentse samenleving (PS).<br><br>2. Videoverslagen worden gemiddeld 300 keer per vergadering geraadpleegd (PS).<br><br>3. Statenontmoetingen worden door maatschappelijke organisaties bijgewoond (PS).<br><br>4. Drents Panel wordt 4 keer per jaar geraadpleegd (PS). |
| | 2. Transparante en begrijpelijke informatie voor doelgroepen.<br><br>**Indicatoren:**<br>- Alle als zodanig aangemerkte (voorgenomen) besluiten zijn gepubliceerd.<br>- Meer dan de helft van de doelgroep waardeert de advertentie positief op inhoud en stijl.<br>- Media zijn tevreden over de wijze waarop zij worden gevoed met informatie vanuit de provincie. | - Goedkoper en meer in combinatie met de provinciale website adverteren.<br>- Verbetering van de ontsluiting van informatie en officiële provinciale publicaties via de website.<br><br>- Actieve persbegeleiding. | 5. Efficiënte en duidelijke (vindbare) provinciale publicaties volgens wettelijke vereisten.<br><br>6. Actief informeren en waar nodig raadplegen over (voorgenomen) beleid.<br><br>7. Drents beleid krijgt voldoende aandacht in de media. |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| | 3. Kwalitatief goede dienstverlening: klantgericht, snel, op maat, efficiënt.<br><br>**Indicatoren:**<br>- Bezoekers waarderen de website met een 7 of hoger.<br>- Alle informatie is minder dan een half jaar geleden goedgekeurd door eigenaar.<br>- Het aantal 'doorklikhandelingen' op onze website, maximaal 4 klikken, en het aantal telefonische doorverbindingen zijn beperkt tot een minimum.<br>- Een hogere score in een volgend klanttevredenheids-onderzoek (KTO). Score 2010: 7,35. | - Invoeren van een kanalenstrategie, als kader voor het aanbieden van onze diensten.<br>- Opzetten en inrichten van een Klant Contact Centrum (KCC), in combinatie met een (virtuele) front office (website).<br><br>- Waar nodig meten en verbeteren van onze dienstverlening.<br><br>- Uitvoeren van een nieuw KTO.<br><br>- Implementatie aanbevelingen onderzoek naar lastenvermindering. | 8. Eenduidige informatieverstrekking.<br><br>9. Relaties kunnen ons / onze diensten benaderen / vinden.<br><br>10. Gebruiksvriendelijke website met actuele en juiste informatie.<br><br>11. Tevreden relaties.<br><br>12. Vermindering regeldruk en administratieve lasten. |

## Realisatie beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Zichtbaar Drenthe<br>Vergroten van de zichtbaarheid van de provincie Drenthe als overheidslaag met als uitgangspunt transparante en begrijpelijke informatie over te voeren of gevoerd beleid (verantwoordingsprincipe) en optimalisatie van de informatieuitwisseling tussen provincie en haar doelgroepen. | Deze doelstelling per thema en de bijbehorende indicatoren voor de beleidsopgaves van Provinciale Staten zijn eind 2011 vernieuwd (grotere resultaatgerichtheid) en geconcretiseerd en opgenomen in de Begroting 2013. In het onderstaande verslag is hiermee rekening gehouden.<br><br>1. Het vergroten van de zichtbaarheid en toegankelijkheid van het besluitvormingsproces van PS voor de (Drentse) samenleving (PS) (nieuw).<br><br>**Indicatoren:**<br>- Mate van publieke belangstelling (instellingen, inwoners) voor commissie- en statenvergaderingen (PS).<br>- Aantal insprekers bij de commissievergaderingen (PS).<br>- Aantal ingekomen stukken van derden t.b.v. PS. (nieuw).<br>- Mate van belangstelling van jongeren voor de op hen gerichte activiteiten, zoals scholenprogramma's (PS) (nieuw).<br>- Aantal raadplegingen van de videoverslaglegging van de Staten en de Statencommissies op internet (PS).<br>- Structurele berichtgeving over de besluitvorming van PS in de media (kranten, internet, radio, televisie)(PS).<br>- Aantal unieke bezoekers aan de (vernieuwde) website van PS (PS).<br>- Aantal volgers van PS en statenleden via de sociale media (PS). | Implementatie Communicatiebeleid PS 2011-2015. In 2012 is onder andere het persbeleid verbeterd, waarbij is gekozen voor een grotere inzet van de sociale media (t.b.v. actuele berichtgeving). De website van PS is gemoderniseerd en voorzien van een verbeterde opmaak en vormgeving. Het advertentiebeleid is gewijzigd (grotere zichtbaarheid en transmediaal karakter; meer aansprekend). Ook is er een Jongerendebat georganiseerd i.s.m. de Nationale Jeugdraad (NJR). De eerste stappen zijn gezet zodat vanaf januari 2013 met het nieuwe initiatief 'Gast van de Staten' kan worden gestart. | 1 t/m 4 Toegenomen zichtbaarheid van (de eigen rol en positie van) het middenbestuur binnen de (Drentse) samenleving (PS). |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| | 2. Transparante en begrijpelijke informatie voor doelgroepen.<br><br>**Indicatoren:**<br>- Alle als zodanig aangemerkte (voorgenomen) besluiten zijn gepubliceerd.<br>- Meer dan de helft van de doelgroep waardeert de advertentie positief op inhoud en stijl.<br>- Media zijn tevreden over de wijze waarop zij worden gevoed met informatie vanuit de provincie. | Het in 2011 ontwikkelde advertentiebeleid met als uitgangspunten goedkoper en meer in combinatie met de provinciale website, is doorgevoerd.<br><br>Eerste editie huis-aan-huis pagina gepubliceerd. | 5. Efficiënte en duidelijk (vindbare) provinciale publicaties volgens wettelijke vereisten is gerealiseerd.<br><br>6. Belangrijke onderdelen zijn afgerond waar het gaat om actief informeren en raadplegen over beleid.<br><br>7. Belangrijke onderdelen zijn afgerond waardoor Drents beleid voldoende aandacht in de media krijgt. |
| | 3. Kwalitatief goede dienstverlening:<br>klantgericht, snel, op maat, efficiënt.<br><br>**Indicatoren:**<br>- Bezoekers waarderen de website met een 7 of hoger.<br>- Alle informatie is minder dan een half jaar geleden goedgekeurd door eigenaar.<br>- Het aantal 'doorklikhandelingen' op onze website, maximaal 4 klikken, en het aantal telefonische doorverbindingen zijn beperkt tot een minimum.<br>- Een hogere score in een volgend klanttevredenheids-onderzoek (KTO). Score 2010: 7,35. | Nieuwe website is ontwikkeld en geïmplementeerd<br><br>Monitoringonderzoek uitgevoerd om meer zicht te krijgen op kennis over<br>provincie en mediagebruik door Drentse inwoners<br><br>Implementatie aanbevelingen klantgerichtheid<br><br>Uitvoeren van een nieuw KTO is interprovinciaal uitgesteld naar 2013<br><br>Visie en implementatieplan kanalenstrategie opgesteld. Dit beschrijft hoe de provincie de dienstverlening en communicatie richting haar klanten wil vormgeven.<br><br>Het KCC is per 1 februari 2013 operationeel voor de 6 maand durende pilot. | 8. Eenduidige informatieverstrekking is gerealiseerd.<br><br>9. Belangrijke onderdelen zijn afgerond waardoor relaties onze diensten kunnen benaderen/ vinden<br><br>10. Gebruiksvriendelijke website met actuele en juiste informatie is gerealiseerd: website wordt vooral bezocht voor nieuwsberichten, informatie over wegwerkzaamheden en ook toeristische informatie.<br><br>11. Enkele onderdelen zijn goed ingezet:<br>eerste beeld hoe wijze van communiceren vanuit de provincie Drenthe door de gemiddelde inwoner wordt ervaren. Dit is input voor onze communicatiestrategie naar het algemeen publiek.<br><br>12. Belangrijke onderdelen zijn afgerond ter vermindering regeldruk en administratieve lasten |

## Product 1.3. Goede belangenbehartiging voor Drenthe

### Beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Beleidsopgave<br>Goede belangen-behartiging voor Drenthe<br>zorgen voor goede belangenbehartiging van het openbaar bestuur van Drenthe en aansluiting op Rijks- en Europees beleid. | 1. Provinciale Staten stellen de kaders conform PNS+ met speciale aandacht voor de beleidsterreinen Economie, Natuur & Landbouw, Demografische ontwikkeling en Klimaat en Energie.<br>Besteden aandacht aan instellingen die de sociaal-culturele ruggengraat vormen (PS).<br><br>**Indicatoren:**<br>- De vastgestelde Begroting 2012 (PS). | - Strategische agenda PS invoeren als nieuw instrument voor Provinciale Staten (PS).<br>- Organiseren van statenontmoetingen waarbij maatschappelijk middenveld wordt betrokken (PS).<br>- Betrekken van insprekers bij relevante onderwerpen (PS). | 1. Betrokkenheid van insprekers en maatschappelijk middenveld (PS). |
| | 2. Optimale beïnvloeding, benutting en uitvoering van Europees(ese) beleid(sinstrumenten)<br><br>**Indicatoren:**<br>- Aansluiting tussen Europees beleid en Drents beleid.<br>- Aantal succesvolle Drentse bids voor Europese sectorale programma's.<br>- Mate waarin de laatste ontwikkelingen op het gebied van Europese regelgeving worden nageleefd in Drenthe. | - Kennisdeling, netwerken en beleidsprogrammering EU 2020 strategie in relatie tot Drentse doelen.<br>- Activeren, informeren en ondersteunen van Drentse stakeholders.<br>- Activiteiten Europa Service Punt.<br>- Uitwerking aanbevelingen audit staatssteun. | 2. Optimale invloed op en kennis en benutting van Europese beleidsvorming, subsidies en (financiële) instrumenten.<br><br>3. Onze regelgeving is Europa-proof. |
| | 3. Goede interbestuurlijke samenwerking, netwerkvorming en een actieve (gezamenlijke) lobby.<br><br>**Indicator:**<br>- Behaalde resultaten op deze speerpunten.<br>- Een slagvaardige gezamenlijke samenwerking met interregionale partners.<br>- Investeringen via noordelijke programma's. | - Vaststellen en uitdragen van Drentse en noordelijke speerpunten.<br>- Inbreng in het beheer en de uitvoering van noordelijke programma's en (mede)sturing gezamenlijke lobby.<br>- Op basis van Drentse speerpunten partnerschappen vormen,<br>- Bijdragen en inbreng aan gezamenlijk optreden en lobby met relevante partners.. | 4. Herkenbaar, zichtbaar, goed georganiseerd Drents lobby-profiel.<br><br>5. Effectieve behartiging Drentse belangen.<br><br>6. Slagvaardige samenwerking met interregionale partners.<br><br>7. Slagvaardig Drents optreden in SNN en IPO, richting rijk en Europa. |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| | - Aantallen ontmoetingen en conferenties waarbij Drentse en Duitse overheden betrokken zijn. | - Deelname aan Huis Nederlandse Provincies.<br>- Voorzitterschap SNN en vertegenwoordiging in bestuurlijke organen van SNN.<br>- Deelname aan IPO, met focus op voor Drenthe belangrijke thema's.<br>- Actief onderhouden en bevorderen van (bestuurlijk) contact met Duitsland.<br>- Actieve deelname aan relevante Europese netwerken en (bestuurlijk) contact onderhouden met Europese instellingen Parlement, Commissie. | |

## Realisatie beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood. | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Goede belangenbehartiging voor Drenthe<br>zorgen voor goede belangenbehartiging van het openbaar bestuur van Drenthe en aansluiting op Rijks- en Europees beleid. | 1. Provinciale Staten stellen de kaders conform PNS+ met speciale aandacht voor de beleidsterreinen Economie, Natuur & Landbouw, Demografische ontwikkeling en Klimaat en Energie.<br>Besteden aandacht aan instellingen die de sociaal-culturele ruggengraat vormen (PS).<br><br>Indicatoren:<br>De vastgestelde Begroting 2012 (PS). | Zie de toelichting op de uitgevoerde activiteiten bij Product 1.1 en 1.2. | |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood. | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| | 2. Optimale beïnvloeding, benutting en uitvoering van Europees(ese) beleid (sinstrumenten)<br><br>**Indicatoren:**<br>- Aansluiting tussen Europees beleid en Drents beleid.<br>- Aantal succesvolle Drentse bids voor Europese sectorale programma's.<br>- Mate waarin de laatste ontwikkelingen op het gebied van Europese regelgeving worden nageleefd in Drenthe. | Masterclass Europa voor statenleden door de werkgroep DrEUn, ondersteuning vanuit GS-organisatie.<br>Hierdoor is Europa meer in de belangstelling van de Drentse statenleden.<br>In november is een rapport onder regie van Drenthe over het nieuwe Europees Landbouwbeleid door het Comité van de Regio's aangenomen.<br><br>Actualiteit en belang Europa (beleid, fondsen en regelgeving) onder de aandacht gebracht van partijen in ons gebied.<br>Drentse/ Noordelijke prioriteiten worden meegenomen in de ontwikkeling nieuw EU-beleid en fondsen<br><br>Zichtbare aanwezigheid tijdens de Open Days in Brussel op thema's 'Healthy Ageing en Noordzeesamenwerking<br><br>Evaluatie en aanbevelingen toekomst Europa Service punt<br><br>Symposium 'Europa dichterbij' georganiseerd in samenwerking met Kenniscentrum Europa Decentraal, voor bestuurders en ambtenaren in Noord Nederland.1 | 2. Belangrijke onderdelen zijn afgerond waardoor optimale invloed op en kennis en benutting van Europese beleidsvorming, subsidies en (financiële) instrumenten. Een lid van ons college zit in de techische adviesgroep van de Europese Commissie rondom dit nieuwe landbouwbeleid.<br><br>3. Europaproof regelgeving is gerealiseerd. |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood. | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| | 3. Goede interbestuurlijke samenwerking, netwerkvorming en een actieve (gezamenlijke) lobby.<br><br>**Indicator:**<br>- Behaalde resultaten op deze speerpunten.<br>- Een slagvaardige gezamenlijke samenwerking met interregionale partners.<br>- Investeringen via noordelijke programma's.<br>- Aantallen ontmoetingen en conferenties waarbij Drentse en Duitse overheden betrokken zijn. | We voeren een actieve lobby gericht op behoud werkgelegenheid Rijksdiensten (waaronder gevangeniswezen)<br><br>Wij zijn met de provincie Groningen en Fryslân succesvol geweest in het benadrukken van de grote gevolgen van een mogelijke daling van de directe inkomenssteun door herziening van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid en de noodzaak van middelen in de potentie van de Noord-Nederlandse landbouwsector te benutten.<br><br>Er is een lobby gericht op het verkrijgen van regionale programma's voor OP EFRO, Interreg en POP.<br><br>In 2012 is een tenderronde gehouden in het kader van het transitieprogramma. Daaruit zijn 3 Drentse projecten gehonoreerd. | 4. Enkele onderdelen zijn gerealiseerd voor herkenbaar, zichtbaar, goed georganiseerd Drents lobbyprofiel.<br><br>5. Effectieve behartiging Drentse belangen is gerealiseerd.<br>6. Slagvaardige samenwerking met interregionale partners is gerealiseerd.<br><br>7. Slagvaardig Drents optreden in SNN en IPO is gerealiseerd. |
| | | Noordelijke belangen bij bestuurlijke contacten in Duitsland onder aandacht gebracht.<br>In april heeft in Leer met onze partners in Duitsland een bestuurlijk overleg ter voorbereiding Interreg V plaatsgevonden<br>Actief onderhouden bestuurlijke contacten met Duitsland bij diverse hoogbestuurlijke gelegenheden zoals Minister-president McAllister van Niedersaksen aan Noord-Nederland.<br>In juli hebben we in Assen een netwerkconferentie georganiseerd rond interregionale projecten gericht op biobased economy, logistiek, agribusiness en MKB<br>Lijsttrekkersdebat Tweede Kamer verkiezingen georganiseerd | |

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 1. Samenwerkend Drenthe: Bestuur | 2.789.617 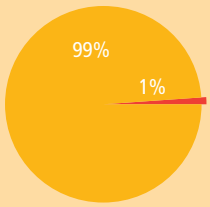  | 12.497 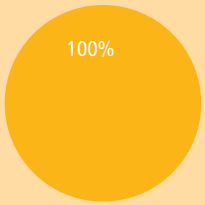  |
| Overige programma's | | |

| | 1 | 2 | 3 | 4 | (3-4) |
|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. Samenwerkend Drenthe: Bestuur | Realisatie 2011 | Primitieve begroting 2012 | Begroting 2012 na wijziging | Realisatie 2012 | Verschil |
| Totaal lasten | 2.871.539 | 3.453.979 | 3.381.652 | 2.789.617 | 592.035 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten | 173.442 | 19.640 | 19.640 | 12.497 | 7.143 |
| Saldo | 2.698.097 | 3.434.339 | 3.362.012 | 2.777.120 | 584.892 |

## Ontwikkelingen

### Product 1.1. Drenthe goed bestuurd

Wij zijn gestart met het IPO-proces Stip aan de horizon om te komen tot spraakmakend perspectief voor de rol van de (provinciale) overheid op basis van trends en ontwikkelingen die van belang zijn voor het openbaar bestuur. Medio 2013 wordt dit bestuurlijk afgerond.

De ontwikkelingen ten aanzien van de nationale politie en de hiermee samenhangende schaalvergroting van de politieregio's (regio's Groningen, Drenthe en Fryslân) zijn samengevoegd tot 1 regio Noord leiden tot een andere vorm van toezicht door de commissaris van de Koningin op de politie. In 2013 moet deze veranderende rol vorm krijgen.

## Ontwikkelingen

### Product 1.3. Goede belangenbehartiging voor Drenthe

In 2014 start een nieuwe periode voor Europese programma's. Om in aanmerking te komen voor deze programma's moet elke regio een Smart Specialisation Strategy (S3) opstellen.
Op basis van de Position Paper uit 2011, de medio 2012 vastgestelde houtskoolschets en de door de SER opgestelde S3 strategie wordt via een actieve participatie van alle stakeholders gewerkt aan de Research and Innovation Strategy (RIS3). Uitgangspunt daarbij is om integrale doelstellingen in de verschillende fondsen terug te laten komen. Het vaststellen van de RIS3 is een voorwaarde om in 2013 het nieuwe Operationeel Programma op te stellen voor het EFRO.

Door de opstelling van het vorige en het huidige Kabinet is het verkrijgen van een goede uitgangspositie voor noordelijke regioprogramma's voor OP EFRO, Interreg en POP niet

gemakkelijk. Verder leidt de discussie over de Europese begroting tot aanhoudende onduidelijkheden met betrekking tot het Europese beleid.

Het Rijksbeleid gericht op de werkgelegenheid van de Rijksdiensten leidt tot bedreiging van grote aantallen arbeidsplaatsen in Drenthe. Daartoe voeren we een lobby gericht op behoud van werkgelegenheid in de Rijksdiensten (waaronder gevangeniswezen).

PS hebben een motie aangenomen om het Europa Service Punt (ESP) voor de laatste maal financieel te ondersteunen.

## Wat heeft het gekost?

| | | 1 | 2 | 3 | 4 | (3-4) |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | Product | Realisatie 2011 | Primitieve begroting 2012 | Begroting 2012 na wijziging | Realisatie 2012 | Verschil |
| Lasten | | | | | | |
| | Product 1.1. Drenthe goed bestuurd | 1.362.649 | 1.798.479 | 1.739.992 | 1.245.735 | 494.257 |
| | Product 1.2. Zichtbaar Drenthe | 387.600 | 408.765 | 371.265 | 289.945 | 81.320 |
| | Product 1.3. Goede belangen behartiging voor Drenthe | 1.121.290 | 1.246.735 | 1.270.395 | 1.253.936 | 16.459 |
| | Totaal | 2.871.539 | 3.453.979 | 3.381.652 | 2.789.617 | 592.035 |
| Baten | | | | | | |
| | Product 1.1. Drenthe goed bestuurd | 154.296 | 12.000 | 12.000 | 12.497 | -497 |
| | Product 1.2. Zichtbaar Drenthe | 19.146 | 7.640 | 7.640 | 0 | 7.640 |
| | Product 1.3. Goede belangenbehartiging voor Drenthe | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | 173.442 | 19.640 | 19.640 | 12.497 | 7.143 |
| Saldo | | 2.698.097 | 3.434.339 | 3.362.012 | 2.777.120 | 584.892 |

**Toelichting**

| | |
|---|---|
| Saldo Programma | 584.892 |
| Bestemming resultaat reserves bij programma | |
| Totaal verrekend met reserves | 0 |
| Resultaat programma na bestemming reserves | 584.892 |

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

### Lasten

### Product 1.1. Drenthe goed bestuurd

De totale afwijking betreft een voordeel van € 494.257,-- De afwijkingen worden met name veroorzaakt door:
Een voordeel van € 58.000,-- op de budgetten van de fractievergoedingen en kosten duaal bestuur. Vanwege de verrekening van saldi over de verantwoordingsperiode 2011 is in 2012 sprake van een positief resultaat m.b.t. de fractievergoedingen. Daarnaast bestaat dit voordeel

uit lagere lasten duaal bestuur. Dit budget wordt mede ingezet voor bijzondere omstandigheden, zoals verkiezingen. Hiervan was in 2012 geen sprake waardoor het voordeel is ontstaan. Op de middelen die (eenmalig) beschikbaar waren voor de invoering van de Regionale Uitvoeringsdienst (RUD)
is ruim € 400.000,-- overgehouden. De belangrijkste oorzaak daarvoor is de vertraging die het oprichtingsproces RUD heeft opgelopen. Daarnaast hoefde tijdens het oprichtingsproces minder vervanging te worden ingehuurd voor compensatie van inzet van provinciaal personeel. Wij stellen voor € 350.000 voordeel over te hevelen naar 2013.

## Product 1.2. Zichtbaar Drenthe

De totale afwijking betreft een voordeel van € 81.320,--.
Dit wordt grotendeels veroorzaakt door een onderbesteding van ruim € 61.000,-- op het communicatiebudget. Dit is te verklaren doordat kosten voor adverteren en nieuwe media een enigszins onvoorspelbaar karakter hebben. Deze kosten zijn mede afhankelijk van de actualiteit en maatschappelijke ontwikkelingen. Bijvoorbeeld het aantal bekendmakingen, maar ook vacatures en andere communicatieve uitingen.

In 2012 zijn we gestart met een nieuwe manier van adverteren. Onderdeel daarvan is een maandelijkse informatiepagina. Omdat we eind 2012 gestart zijn hebben we slechts eenmaal een informatiepagina gepubliceerd. Vanaf 2013 verwachten we het reguliere budget weer grotendeels te benutten

## Product 1.3. Goede belangenbehartiging voor Drenthe

De totale afwijking betreft een voordeel van € 16.459,--.

### Baten

## Product 1.1. Drenthe goed bestuurd

De totale afwijking betreft een voordeel van € 497,--.

## Product 1.2. Zichtbaar Drenthe

De totale afwijking betreft een nadeel van € 7.640,--.

# Programma 2
# Vitaal Drenthe: Mobiliteit

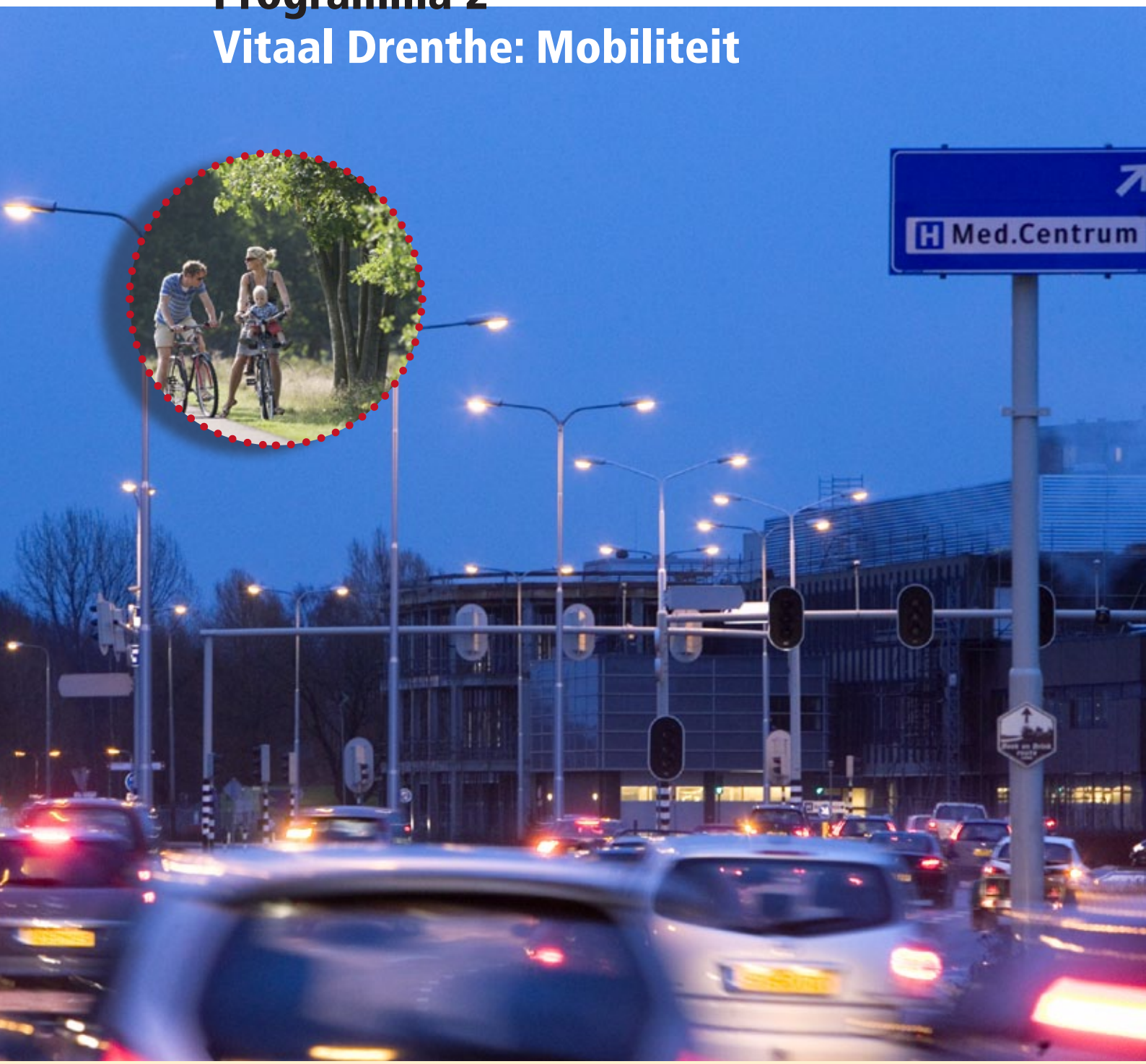


## Missie

De goede bereikbaarheid van Drenthe is een belangrijke concurrentiekracht. De infrastructuur voor de auto is grotendeels op orde. De uitdaging voor de komende periode ligt vooral in de verdere verbetering van het openbaar vervoer. Het hoofdnetwerk van het openbaar vervoer moet snel en doelmatig kunnen opereren. Het onderliggende openbaarvervoersnetwerk in het landelijk gebied heeft een belangrijke sociaal-maatschappelijke functie. Deze moet goed op de hoofdstructuur zijn aangetakt en op maat worden ingevuld. Wij geven voor de periode tot 2015 uitvoering aan de investeringen, zoals vastgelegd in het Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer 2020.

## Successen

- Samen met de provincie Overijssel gestart met de nieuwe concessie op de spoorlijn Emmen-Zwolle.
- De Raad van State heeft besloten dat de baanverlenging Groningen Airport Eelde kan worden uitgevoerd.
- Multimodaalknooppunt Gieten N334/N34 is geopend in het afgelopen jaar; de verdubbeling N33 is onder medeverantwoordelijkheid aanbesteed.
- Reconstructie aansluiting N381/A28 bij Beilen door twee rotondes en innovatieve verlichting.
- Aandacht voor verkeer in programma Kreukelzone op RTV Drenthe.

## Knelpunten

De uitwerking van de wet Hof en het BTW compensatiefonds heeft mogelijk gevolgen voor investeringsprojecten.

- Het niet doorgaan van de (regio) tram vraagt alternatieven voor de bereikbaarheid in het Regiovisie gebied Groningen-Assen.
- De formatie doelstellingen leiden in een aantal gevallen tot een keuze voor uitbesteden / inhuur terwijl dit economisch niet noodzakelijk voordelig is dan wel zeer onvoordelig is. Omdat de budgetten zijn gebaseerd op de meest efficiënte methode van beheer en onderhoud kan doorgaan met de huidige manier van organiseren leiden tot toekomstige tekorten.

# Product 2.1. Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer)

## Beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Ontwikkeling van een concurrerend vestigingsklimaat door optimalisatie van de regionale bereikbaarheid. | Optimale autobereikbaarheid<br>- verbetering reistijd/doorstroming<br>- intensiteit/capaciteit verhouding binnen norm<br><br>Stedelijke centra met auto binnen 20 minuten bereikbaar in een straal van circa 15 km en met de fiets binnen 30 minuten bereikbaar in een straal van 7,5 km. | Realisatie van het vastgestelde Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer IVV | 1. Maatregelen op de oa N34, N375 en N386 voorbereid dan wel in uitvoering volgens planning in het PUP 2012 |
| Realisatie van duurzame mobiliteit op maat, waarbij de kracht van de verschillende modaliteiten wordt benut. | Inzetten van hoogwaardig openbaar vervoer, zowel per spoor als over de weg.<br>- verbetering reistijd<br>- verbetering bezettingsgraad OV | Spoorverbinding Emmen – Zwolle verbeteren exploitatie m.b.t. dienstregeling en materieel<br><br>Haalbaarheidsstudie Regiotram Groningen – Assen. | 2. Ingang nieuwe concessie dec 2012<br><br>3. Rapport |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| De optimalisatie van de bereikbaarheid van stedelijke gebieden met een integraal maatregelpakket voor de auto, het openbaar vervoer, de fiets en het goederenvervoer | - De belangrijke ruimtelijk-economische locaties zijn in de spits, met het openbaar<br>- vervoer, binnen 30 minuten bereikbaar in een straal van 15 kilometer. | Planstudie transferium De Punt | 4. Rapport |
| | | Studie naar verbetering reistijd en frequentie personenvervoer en exploitatie per spoor. | 5. Rapport |
| | | Kwaliteitsverbetering busvervoer (MEP OV Bureau Groningen Drenthe) | 6. Voorstel OV-Bureau |
| | Het gebruik van de fiets stimuleren door zowel binnen stedelijke gebieden als tussen stedelijke gebieden en omliggende kernen directe, veilige en comfortabele routes te realiseren.<br>- verbetering reistijd<br>- toename fietsintensiteit | Acties in het kader van het jaar van de fiets in Drenthe | 7. Afgestemd programma met oa Fietsersbond en Recreatieschap<br><br>Bidboek MIRT |
| | De knelpunten voor het goederenvervoer worden in het kader van het verbeteren van de bereikbaarheid opgepakt. | Stimuleren ontwikkeling Dryport Emmen/Coevorden. | 8. Quick wins havenkade Coevorden |
| Stimulering van ontwikkeling en toepassing innovatieve maatregelen | - verbetering reistijd goederenvervoer | | 9. Visieontwikkeling Rapport |
| | Vaarverbindingen met economische kernzones optimaliseren.<br>- - positieve ontwikkeling goederenoverslag en -transport | Optimaliseren vaarwegen (zie Beheer en Onderhoud)<br><br>Stimuleren ontwikkeling Blueport Meppel | |
| | Capaciteit van het spoor voor goederenvervoer is in 2020 verviervoudigd ten opzichte van 2002 | | 10. Verbetering informatievoorziening OV aan reizigers door Dynamische Reizigers Informatiesystemen (DRIS) |
| | Optimale benutting van het totale netwerk door sturing en geleiding<br>- toename toepassing ICT | Opstellen uitvoeringsprogramma duurzame mobiliteit | |

## Realisatie beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood. | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Ontwikkeling van een concurrerend vestigingsklimaat door optimalisatie van de regionale bereikbaarheid | Optimale autobereikbaarheid<br>- verbetering reistijd/doorstroming<br>- intensiteit/capaciteit verhouding binnen norm | **Realisatie van:**<br><br>Realisatie financial close N33 t.b.v. verdubbeling | 1. Concrete afspraken met het Rijk over de financiering van de N33 |
| | Stedelijke centra met auto binnen 20 minuten bereikbaar in een straal van circa 15 km en met de fiets binnen 30 minuten bereik baar in een straal van 7,5 km. | Aanpassingen aansluitingen Exloo en 't Klooster met N34 in voorbereiding | 1. Concept ontwerpen gereed, interactie met belanghebbenden gestart. |
| Realisatie van duurzame mobiliteit op maat, waarbij de kracht van de verschillende modaliteiten wordt benut | Inzetten van hoogwaardig openbaar vervoer, zowel per spoor als over de weg.<br>- verbetering reistijd<br>- verbetering bezettingsgraad OV | Start nieuwe concessie trein Zwolle – Emmen door Arriva | 2. Vanaf 9 december 2012 nieuwe dienstregeling met nieuwe, comfortabele treinen + extra treinen in de spitsperioden |
| | De belangrijke ruimtelijk-economische locaties zijn in de spits, met het openbaar vervoer, binnen 30 minuten bereikbaar in een straal van 15 kilometer. | Haalbaarheidsstudie regiotram Groningen- Assen.<br><br>Planstudie transferium de Punt. | 3. De gemeente Groningen heeft besloten dat er geen tram komt.<br><br>4. GS heeft een besluit genomen dat de plannen voor het transferium in detail uitgewerkt kunnen worden. |
| | Het gebruik van de fiets stimuleren door zowel binnen stedelijke gebieden als tussen stedelijke gebieden en omliggende kernen directe, veilige en comfortabele routes te realiseren.<br>- verbetering reistijd<br>- toename fietsintensiteit | Realisatie nieuwe dienstregeling 2013 busvervoer op basis van nieuwe dienstregeling NS t.b.v. behoud aansluitingen.<br><br>Er is een Quick scan uitgevoerd ten behoeve van de haalbaarheid van personenvervoer op het spoor Coevorden –Rheine. | 6. Kwaliteit busvervoer op peil gehouden en waar mogelijk verbeterd.<br><br>5. Rapport met Quick scan |
| | De knelpunten voor het goederenvervoer worden in het kader van het verbeteren van de bereikbaarheid opgepakt.<br>- verbetering reistijd goederenvervoer | Diverse acties gericht op de fiets zoals het fietscongres in mei, vijf fietsmarkten t.b.v. de promotie voor de fiets. Het uitzetten van fietsparcoursen voor enerzijds basisscholieren en anderzijds senioren (E-bike) gericht op verkeersveiligheid. | 7. Verbetering bewustzijn bij Drentse bevolking over de fiets als goed alternatief voor het gebruik van de auto. |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood. | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Stimulering van ontwikkeling en toepassing innovatieve maatregelen | Vaarverbindingen met economische kernzones optimaliseren.<br>- positieve ontwikkeling goederenoverslag en -transport | De havenvisie Zwolle – Kampen – Meppel is afgerond door de gemeente Meppel in samenwerking met provincie Drenthe. | 9. Document Havenvisie gereed |
| | | Ingezet is op lobby, promotie en samenwerking op het gebied van logistiek en binnenhavens (o.a. Zwolle-Kampen). | |
| | Capaciteit van het spoor voor goederenvervoer is in 2020 verviervoudigd ten opzichte van 2002 | Bestuurlijke besluitvorming over spoorboog bij Coevorden is in voorbereiding | 8. Voorlopige ontwerpen zijn gereed. |
| | Optimale benutting van het totale netwerk door sturing en geleiding - toename toepassing ICT | Afspraken en contractvorming over DRIS in het openbaar vervoer afgerond | 10. DRIS panelen om busreizigers te informeren worden medio 2013 geïnstalleerd. |

## Product 2.2. Verkeersveiligheid

### Beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Waarborgen van de verkeersveiligheid | Verbeteren verkeersveiligheid<br>- lager aantal verkeersslachtoffers<br>- afname black spots<br><br>In 2020 is het aantal ernstige verkeersslachtoffers met 50% gedaald ten opzichte van 2008.<br><br>Inrichten wegennet volgens de richtlijn Essentiële Herkenbaarheidskenmerken.EHK<br>Het provinciale wegennet is in 2015 ingericht volgens de richtlijn | Aanpak black spots (wegbeheerders)<br><br>Uitvoering geven aan programma Permanente verkeerseducatie (Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe)<br><br>Handhaving (politie)<br><br>Herinrichten wegvakken (Zie Beheer en Onderhoud) | 1. Naast aanpak infrastructuur volgens planning PUP 2012 bewustwording weggebruikers |
| Waarborgen van de sociale veiligheid in het openbaar vervoer. | Het veiligheidsniveau in het openbaar vervoer wordt door reizigers ruim voldoende gewaardeerd(rapportcijfer 8). | Onderzoek OV Bureau Groningen Drenthe | 2. Reizigerenquête in het openbaar vervoer |
| De organisatie van samenwerking tussen overheden, overheidssectoren, marktpartijen en belangengroepen | Het realiseren van gebiedsgerichte samenwerking tussen provincie, gemeenten en rijk<br>- afgesloten investeringsafspraken met partners | Afstemming van beleid en investering via het Verkeers en Vervoersberaad Drenthe (VVBD). | 3. Vastgesteld PUP 2013 |

### Realisatie beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood. | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Waarborgen van de verkeersveiligheid | Verbeteren verkeersveiligheid<br>- lager aantal verkeersslachtoffers<br>- afname black spots | Rotondes in N381 op aansluiting met A28. | 1. Een veiliger infrastructuur |
| | In 2020 is het aantal ernstige verkeersslachtoffers met 50% gedaald ten opzichte van 2008. | Realisatie rotonde N374 + verlegging N857.<br>Realisatie rotonde N386 in Donderen. | |
| | Inrichten wegennet volgens de richtlijn Essentiële Herkenbaar heidskenmerken (EHK).<br>Het provinciale wegennet is in 2015 ingericht volgens de richtlijn. | Afronding herinrichting N919 + aanpassingen kruisingen drie nieuwe verkeersbruggen en twee nieuwe fietsbruggen. | |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood. | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Waarborgen van de sociale veiligheid in het openbaar vervoer. | Het veiligheidsniveau in het openbaar vervoer wordt door reizigers ruim voldoende gewaardeerd(rapportcijfer 8). | De kwaliteit van het OV is gemeten in de landelijke OV monitor. | 2. In de jaarlijkse klantenbarometer scoort het OV in Groningen/ Drenthe het hoogst met een 7,5.<br><br>3. 4x per jaar bestuurlijk overleg tussen alle gemeenten en provincie. |
| De organisatie van samenwerking tussen overheden, overheidssectoren, marktpartijen en belangengroepen | Het realiseren van gebiedsgerichte samenwerking tussen provincie, gemeenten en rijk<br>- afgesloten investerings-afspraken met partners. | Afstemming onderwerpen in Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe. | 3. Het PUP 2013 is op 18 december 2012 vastgesteld. |

## Product 2.3. Wegen

### Beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Garanderen van beschikbaarheid en veiligheid van het bestaande provinciaal wegennet. | De technische kwaliteit van het wegennet moet voldoende gegarandeerd zijn<br><br>De beschikbaarheid van de provinciale wegnet moet maximaal zijn | Uitvoeren beheer en onderhoud wegen (gladheidbestrijding), Uitvoeren Reconstructies en grootonderhoud<br>projecten wegen<br>196.949 m2 herstel wegdek<br>17.286m2 herstel fietspad<br>2 stuks herstel kunstwerken | 1. Niet meer dan 15 terechte aansprakelijkheidsstellingen. |
| | | 10 maal uitvoeren Incident management<br>40 maal uitvoeren gladheidsbestrijding | 2. Stremming wegvak agv calamiteit beperkt tot 1uur<br>Binnen 1 uur gladheidbestrijding operationeel |
| | | Beheren / onderhouden:<br>- 490 km weg<br>- 60 km oprit<br>- 270 km fietspad<br>- 200 st kunstwerken<br>- 50 stuks faunavoorzieningen | 3. Wekelijkse inspectie op kwaliteit en (technische)gebreken wegdek, (incl. belijning, bebording, bebakening, bewegwijzering, verlichting, etc), wegberm, waterafvoer (sloten, duikers, riolering) |
| | | Calamiteitenorganisatie operationeel. | 4. Binnen 1 uur na melding |

## Realisatie beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood. | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Garanderen van beschikbaarheid en veiligheid van het bestaande provinciaal wegennet. | De technische kwaliteit van het wegennet moet voldoende gegarandeerd zijn | Het dagelijks beheer en onderhoud wegen is uitgevoerd.<br><br>Reconstructies en grootonderhoud: projecten wegen<br>169.000 m2 wegdek en 17.000m2 fietspad is hersteld.<br><br>Het aantal m2 groot onderhoud op onze wegen is 27.000m2 achtergebleven op onze prognose. In de 2e bestuursrapportage hebben we aangegeven dat de projecten N34 en N377 zijn doorgeschoven naar 2013.<br><br>Kunstwerken:<br>Het herstel van de Boekweittunnel en tunnel 't Haantje lopen door in 2013. | 1. Er zijn 2 terechte aansprakelijkheidsstellingen geweest in 2012. |
| | De beschikbaarheid van de provinciale wegnet moet maximaal zijn | Uitvoeringsplan van incidentmanagement met de provincies Groningen en Friesland is voorbereid in 2012.<br><br>Er zijn 44 strooibeurten uitgevoerd in 2012.<br><br>Beheren en onderhouden wegen en bijbehorende voorzieningen<br><br>Het contract met een aannemer die de calamiteiten (niet zijnde ongevallen) op en rond de provinciale infrastructuur afhandelt is ingegaan op 1 november. | 2. De nieuwe incidentmanagement werkwijze wordt vanaf 1 april 2013 operationeel.<br><br>Binnen 1 uur na besluit tot actie was de gladheidbestrijding operationeel<br><br>3. Twee keer per week heeft inspectie plaatsgevonden op (technische) gebreken van het wegdek, (incl. belijning, bebording, bebakening, bewegwijzering, verlichting etc),wegberm, wateraf-voer (sloten, duikers, riolering).<br><br>4. De responsetijd bij calamiteiten - afhankelijk van benodigde actie, ligt tussen 45 en 75 minuten. |

Het laatste object, de koppelsluis door het Oostersebos, in de nieuwe vaarverbinding van het Koning Willem Alexander kanaal.

## Product 2.4. Vaarwegen

### Beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Garanderen beschikbaarheid en veiligheid provinciale vaarwegen | Waarborgen van:<br>- technische kwaliteit van de vaarweg als voldoende veilig;<br>- technische kwaliteit van de objecten (sluizen, bruggen, ect) als voldoende veilig;<br><br>- openingstijden van de vaarwegen conform besluit GS<br><br>- peilbeheer op de provinciale vaarwegen | Beheren van 170 km vaarwegen door:<br>- begeleiding en toezicht onderhoudscontracten;<br>- het reconstrueren / vervangen van 700 m oevervoorziening;<br>- het vervangen / reconstrueren van 2 bruggen (brugdekken) en 2 sluizen.<br><br>Inzet bedienend personeel op beweegbare objecten.<br><br>Zorgdragen voor een veilige aan- en afvoer van water door:<br>- onderhoud gemalen en pompen,<br>- calamiteitenorganisatie operationeel. | 1. Deze activiteiten waarborgen een veilig en doelmatig gebruik van de provinciale vaarwegen door beroeps en recreatievaart. Aantal terechte aansprakelijkheidsstellingen zelfde als in 2010.<br>Uitvoeren vervanging en groot onderhoud conform programmering<br><br>2. Klanttevredenheidsonderzoek voldoende<br><br>3. Geen hoger dan de toegestane afwijkingen van het waterpeil (maximale afwijking van het waterpeil mag 10 cm zijn op basis van het door het waterschap vastgestelde peil) |

## Realisatie beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood. | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Garanderen beschikbaarheid en veiligheid provinciale vaarwegen | Waarborgen van:<br>- technische kwaliteit van de vaarweg als voldoende veilig;<br>- technische kwaliteit van de objecten (sluizen, bruggen, ect) als voldoende veilig; | Beheer en onderhoud van de vaarwegen zijn uitgevoerd.<br><br>1500 meter damwand is na het vaarseizoen in uitvoering genomen<br><br>Brugdek van Kerkbrug (fietsersbrug) is vervangen. Over de Dieversluis is een fietsverbinding gerealiseerd.<br><br>Renovatie Ericasluis en Oranjesluis in afrondingsfase. | 1. Er hebben zich geen grote storingen of hinder voor de scheepvaart bij provinciale objecten voorgedaan. Reguliere inspecties en onderhoudsbeurten zijn uitgevoerd.<br><br>Er hebben zich 2 terechte aansprakelijkheidsstellingen voorgedaan. |
| | openingstijden van de vaarwegen conform besluit GS | Openingstijden vaarwegen zijn conform GS besluit uitgevoerd. | 2. Klanttevredenheids-onderzoek is uitgevoerd. In het algemeen zijn de vaarrecreanten tevreden over de voorzieningen en bedieningstijden van onze vaarwegen |
| | peilbeheer op de provinciale vaarwegen | Noodzakelijk onderhoud aan gemalen en pompen is uitgevoerd.<br><br>De calamiteitenorganisatie is het gehele jaar beschikbaar geweest. | 3. Het peilbeheer is binnen de toegestane afwijkingen uitgevoerd. |

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 2.<br>Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 74.154.942<br> 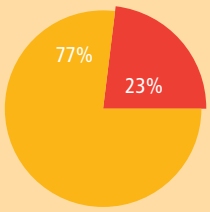 | 39.097.660<br> 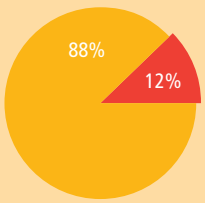 |
| Overige programma's | | |

| | 1 | 2 | 3 | 4 | (3-4) |
|---|---|---|---|---|---|
| Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | Realisatie 2011 | Primitieve begroting 2012 | Begroting 2012 na wijziging | Realisatie 2012 | Verschil |
| Totaal lasten | 62.126.218 | 79.646.703 | 74.269.976 | 74.154.942 | 115.034 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten | 44.905.076 | 37.517.653 | 39.347.668 | 39.097.660 | 250.008 |
| Saldo | 17.221.142 | 42.129.050 | 34.922.308 | 35.057.282 | -134.974 |

## Ontwikkelingen

### Product 2.3. Wegen

Het aanbestedingsproces en -beleid wordt als gevolg van de Nieuwe aanbestedingswet (mogelijke ingangsdatum 1 april 2013) op onderdelen herzien en aangepast. Belangrijke elementen hierin zijn: EMVI (Economische Meest Voordelige Inschrijving), het instellen van een klachtenpanel en het mogelijk toepassen van social return bij civieltechnische werken.

### Wat heeft het gekost?

| | | 1 | 2 | 3 | 4 | (3-4) |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | Product | Realisatie 2011 | Primitieve begroting 2012 | Begroting 2012 na wijziging | Realisatie 2012 | Verschil |
| Lasten | | | | | | |
| | Product 2.1. Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 43.396.757 | 56.463.716 | 49.596.885 | 49.314.723 | 282.162 |
| | Product 2.2. Verkeersveiligheid | 977.296 | 875.856 | 1.240.537 | 1.158.872 | 81.665 |
| | Product 2.3. Wegen | 9.067.922 | 9.388.882 | 9.824.048 | 10.485.350 | -661.302 |
| | Product 2.4. Vaarwegen | 8.684.243 | 12.918.249 | 13.608.506 | 13.195.997 | 412.509 |
| | Totaal | 62.126.218 | 79.646.703 | 74.269.976 | 74.154.942 | 115.034 |
| Baten | | | | | | |
| | Product 2.1. Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 33.213.940 | 27.528.129 | 27.979.562 | 27.588.412 | 391.150 |
| | Product 2.2. Verkeersveiligheid | 948.158 | 699.819 | 1.017.500 | 957.578 | 59.922 |
| | Product 2.3. Wegen | 263.700 | 49.660 | 180.000 | 244.347 | -64.347 |
| | Product 2.4. Vaarwegen | 10.479.279 | 9.240.045 | 10.170.606 | 10.307.323 | -136.717 |
| | Totaal | 44.905.076 | 37.517.653 | 39.347.668 | 39.097.660 | 250.008 |
| Saldo | | 17.221.142 | 42.129.050 | 34.922.308 | 35.057.282 | -134.974 |

**Toelichting**

| | |
|---|---|
| Saldo Programma | -134.974 |
| Bestemming resultaat reserves bij programma | |
| Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | -97.549 |
| Bijdrage aan Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | 59.000 |
| Bijdrage aan reserve vaarweg Meppel de Punt | 238.657 |
| Totaal verrekend met reserves | 200.108 |
| Resultaat programma na bestemming reserves | -335.082 |

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

### Lasten

### Product 2.1. Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer)

De totale afwijking betreft een voordeel van € 282.162,--. De voornaamste afwijkingen betreffen:

*Onderhoud en verbeteringswerken N34*
Voor de N34 zijn reconstructies van de aansluitingen Exloo en Klooster in voorbereiding. De onderhandelingen over ondermeer grondaankopen lopen, maar er vond geen overdracht meer plaats in 2012. Met de aannemer is de eindafrekening van de reconstructie Ees afgerond. Samen met de voorbereidingskosten voor Exloo en Klooster zijn de kosten € 98.000,-- hoger uitgevallen dan begroot. Dit nadeel wordt ontrokken aan de Reserve N34. Vanwege de complexiteit van de projecten met o.a. afstemming met de omgeving en partners is de planning aan fluctuatie onderhevig maar wordt het beoogde resultaat bereikt. Verschuivingen worden uitgewisseld binnen de Reserve N34.

*Brede Doeluitkering Verkeer en Vervoer (BDU-VV)*
In de begroting is bij de Brede Doeluitkering BDU het bedrag opgenomen dat de provincie naar verwachting krijgt voor dat begrotingsjaar. De primitieve begroting wordt opgesteld medio het lopende jaar. Hierin worden de geraamde BDU bijdrage zoals vastgelegd in het Verdeelbesluit opgenomen. Het totale toegekende bedrag voor 2012, is opgesplitst naar de thema's Bereikbaarheid en Veiligheid en naar Exploitatie Openbaar Vervoer. Voor 2012 heeft de provincie een hogere bijdrage ontvangen, dan waar bij de raming van het Verdeelbesluit rekening was gehouden. Daarnaast zijn de kosten verkeers- en vervoersprojecten (BDU) lagere uitgevallen, voordeel € 1.325.000,--. Jaarlijks adviseert het Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe ons over het Verdeelbesluit van het volgend jaar. Via het verdeelbesluit BDU wordt het bedrag verplicht aan projecten van gemeenten, provincie, OV-Bureau en Programma Permanente Verkeerseducatie van het Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe. Uitvoering en afrekening van die projecten is, behalve de exploitatie van het OV, over het algemeen niet in het lopende begrotingsjaar. Onder het kopje realisatie is zichtbaar wat er aan projecten is toegekend. En het komt voor dat subsidieaanvragers melden dat projecten niet doorgaan, doorschuiven naar het volgende jaar of goedkoper zijn uitgevallen. Deze middelen vloeien terug in de "Voorziening BDU" en worden de komende jaren besteed. Met de BDU wordt dus het beoogde resultaat bereikt. Door externe oorzaken en/of een andere financiering kan dus enige verschuiving optreden.
Daarnaast is de extra bijdrage aan het OV-Bureau toegekend ter dekking van het verlies van het OV-Bureau over 2011. Hierover bent u eerder in 2012 geïnformeerd, dat resulteert in een nadeel € 860.000,--dat bedrag wordt ook verrekend met BDU middelen.
In de begroting van 2012 zijn de kosten van het spoor Emmen-Zwolle opgenomen dat aan NS wordt betaald. In december is de concessie op het traject Emmen-Zwolle overgegaan naar Arriva. Bij het opstellen van de begroting was nog niet bekend welke afspraken met Arriva zouden worden gemaakt over de betaling van de voorschotten aan Arriva. Omdat in december Arriva al begonnen is met de dienstregeling is er een nadeel € 189.000,-- ontstaan. Al deze voor- en nadelen worden verrekend met 'Voorziening BDU'.

## Product 2.2. Verkeersveiligheid

De totale afwijking betreft een voordeel van € 81.665,-- De voornaamste afwijking betreft: Lagere Programmakosten Permanente Verkeerseducatie van het Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe die uit BDU middelen worden gedekt, voordeel € 71.000,--. Ook dit voordeel wordt verrekend met 'Voorziening BDU'.

## Product 2.3. Wegen

De totale afwijking betreft een nadeel van € 661.302,--. De voornaamste afwijkingen betreffen:
De overschrijdingen op beheer en onderhoudskosten € 328.000,-- en bestaat uit:

- in het voorjaar is een duiker onder de N371, ter hoogte van Havelte ingezakt. Het herstellen van de schade heeft ruim € 100.000,-- gekost;
- de aanbesteding van de inhuur van materiaal voor de gladheidbestrijding viel hoger uit dan geraamd. In combinatie met de 44 strooiacties (prognose 40 strooiacties) die er het afgelopen jaar zijn geweest heeft de totale gladheidbestrijding € 100.000,-- meer gekost;
- bestuurlijk en beleidsmatig is gekozen voor een duurzame bestrijding van onkruid op terreinen, wegen en bermen. Dat heeft een toename van de bestrijdingskosten tot gevolg gehad van circa € 50.000,--.
- de vergroting en modernisering van de zoutloodsen op de steunpunten Rogat en Schoonebeek vielen door meerwerk € 60.000,-- hoger uit;
- Vervanging van de deklaag van de N851 (Blankenstein in Meppel) kostte € 70.000,-- meer.

De post groot onderhoud is overschreden met € 333.000,--.
De overschrijding op deze post komt voornamelijk omdat veel werken, zoals het groot onderhoud aan de N373, N855 en N386, op de valreep nog in 2012 zijn uitgevoerd. De vervanging van de deklaag op de N857 betekende een tegenvaller van ca. € 128.000,--. Daarnaast leidden o.a. de aanleg van de rotondes Beilen en het vrijvallen van restantverplichtingen tot een overschrijding van € 205.000,--.

## Product 2.4. Vaarwegen

De totale afwijking betreft een voordeel van € 412.509,--. De voornaamste afwijkingen zijn:

*Vaarweg Meppel - de Punt*
De projecten groot onderhoud Vaarweg Meppel - de Punt zijn niet volledig tot uitvoering gekomen in 2012. De vervanging van 100 meter beschoeiing bij Dieverbrug is niet gerealiseerd; deze werkzaamheden worden nu uitgevoerd in 2013. De vervanging van de sluisdeuren van de Uffeltersluis is aanbesteed in 2012, maar de uitvoering loopt door in 2013. De kosten zullen ook ten laste van het budget 2013 worden gebracht, voordeel € 314.000,--. Daarnaast is het dagelijks onderhoud voor de Vaarweg Meppel de Punt en Zuidoost Drentse vaarwegen is overschreden met € 97.000,--.

*Zuidoost Drentse vaarwegen*
De projecten Zuidoost Drentse vaarwegen zijn aanbesteed en in uitvoering genomen. Een deel van deze projecten is echter nog niet afgerekend met een onderbesteding als gevolg, voordeel € 99.000,--;

*Erica-ter Apel*
De werkelijke kosten in 2012 voor het project Erica-ter Apel geven een onderschrijding te zien van € 97.000,--;

## Baten

### Product 2.1. Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer)

De totale afwijking betreft een nadeel van € 391.150,--. De voornaamste afwijking betreft:

*Brede Doeluitkering Verkeer en Vervoer (BDU-VV)*
Per saldo zijn de lasten voordelig uitgevallen, zoals beschreven bij de lastentoelichting. Per saldo is dan ook een bedrag € 391.000,-- minder aan BDU inkomsten nodig in 2012 er heeft een verrekening met de 'Voorziening BDU' plaatsgevonden.

### Product 2.2. Verkeersveiligheid

De totale afwijking betreft een nadeel van € 59.922,--. De voornaamste afwijking betreft:

*Brede Doeluitkering Verkeer en Vervoer (BDU-VV)*
Per saldo zijn de lasten voordelig uitgevallen, zoals beschreven bij de lastentoelichting. Per saldo is dan ook een bedrag € 71.000,-- minder aan BDU inkomsten nodig in 2012 er heeft een verrekening met de 'Voorziening BDU' plaatsgevonden. Daarnaast is er een beperkt voordeel op meer ontvangen Leges en andere rechten.

### Product 2.3. Wegen

De totale afwijking betreft een voordeel van € 64.347,-- De voornaamste afwijking betreft:

*Schadevergoedingen*
Van een in 2011 al ontvangen vergoeding voor schade veroorzaakt door graafwerkzaamheden is geen gebruik gemaakt. Dat levert een voordeel op van € 31.000,--

### Product 2.4. Vaarwegen

De totale afwijking betreft een voordeel van € 136.717,--.

*Bijdrage van de waterschappen*
Deze afwijking wordt voornamelijk veroorzaakt door de bijdrage van de waterschappen in pompkosten voor het peilbeheer. Deze bijdrage wordt berekend op grond van energiekosten en aantal opgepompte m3 water in 2011.

# Programma 3
# Vitaal Drenthe: RSP

## Missie

Het Regiospecifiek Pakket is een programma ter versterking van de ruimtelijk-economische structuur en verbetering van de voorwaardenscheppende bereikbaarheid van Drenthe, met looptijd tot in 2020. Met het Rijk zijn daarover in 2008 bindende afspraken op hoofdlijnen gemaakt in het convenant Regiospecifiek pakket Zuiderzeelijn (RSP)

## Successen

- Het project Dierenpark Emmen - Next (BeLEVENspark, Theater en gezamenlijk Ingangsgebouw) is gestart in 2012.
- In Assen is het RSP-project de Blauwe As in uitvoering (eerste, westelijke sluis) genomen.
- De verdubbeling van de N33, waar het RSP-FlorijnAs, onderdeel "fly-over" deel van uitmaakt, is gegund door Rijkswaterstaat. De uitvoering start in het voorjaar van 2013.
- In het RSP van Emmen, is de tunnel in de Hondsrugweg (onder het toekomstige Verbindingsplein), gegund, en in uitvoering gegaan.
- Voor het project Dome is in het kader van het ruimtelijk economisch programma (REP) subsidie toegezegd. Onder de projectnaam Dome willen IBM en ASTRON de komende vijf jaar een onderzoekscentrum tot stand brengen.

## Knelpunten

- Tegenvallende rijksbijdrage(n) in het RSP. Het Drentse RSP is gedekt. Nu overweegt het Rijk bijdragen af te romen en geen of minder indexering toe te passen. Daardoor kunnen dekkingstekorten ontstaan, of de noodzaak tot versobering in RSP-projecten.
- Knelpunt Zwolle-Herfte: Tussen Zwolle en Herfte liggen de spoorlijnen van Zwolle naar Leeuwarden, Assen/Groningen en Emmen op één en dezelfde spoorbaan, dat geeft een capaciteitsprobleem. In het RSP zijn hier zogenoemde Koopmansmiddelen voor gereserveerd, maar niet voldoende. De minister van I&M heeft ProRail opgedragen een plan te maken voor de capaciteitsuitbreiding met raming. Daarna vindt bestuurlijk vervolgoverleg plaats.

# Product 3.1. Integrale gebiedsontwikkeling (Assen, Coevorden, Emmen)

## Beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| RSP-Gebiedsopgave 1 Bereikbaarheid-Assen-FlorijnAs | Versterking van de ruimtelijk-economische structuur<br>Verbetering van de (voorwaarden-scheppende) bereikbaarheid<br>Duurzame verbetering van de ruimtelijke kwaliteit | Realiseren van de 8 projecten (tot in 2020)<br>1. Aanleg Fly-over N33/A28<br>2. Aanleg station Assen-Zuid<br>3. Aanleg weg Assen-Z-TT<br>4. Aanleg hoogwaardige Openbaar vervoeras TT-N371<br>5. Opwaardering Stadsboulevard<br>6. Herinrichting Stationsplein<br>7. weer bevaarbaar maken Blauwe As (fase 2) | Er komen in 2012 geen projecten gereed, wel halfproducten:<br>1. Tracébesluit N33 (Rijk/I&M)<br>2. Aanleg-besluit station Zuid (Rijk/I&M)<br>3. Programma v. eisen weg naar TT<br>4. Gemeentelijk besluit over de voorkeursvariant voor het Stationsplein<br>5. Overeenkomst gemeente-aannemer voor de Blauwe As |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| RSP-Gebiedsopgave 2A: Bereikbaarheid-Emmen-Centrum | Doelstelling per thema<br>Versterking van de ruimtelijk-economische structuur<br>Verbetering van de (voorwaarden-scheppende) bereikbaarheid<br>Duurzame verbetering van de ruimtelijke kwaliteit<br>kwaliteit | Activiteiten/prestaties<br>Realiseren van 3 projecten<br>1. Bouw tunnel Hondsrugweg<br>2. Capaciteitsvergroting N34-Zuidelijke Ringweg<br>3. Opwaardering Boermarkeweg | Resultaten<br>Er komen in 2012 geen projecten gereed wel 'halfproducten':<br>6. Contract tunnel-bouw (gemeente-aannemer)<br>7. Contract N34-project (provincie-aannemer)<br>8. Besluiten provincie en gemeente over bereikbaarheids-pakket (Boermarkeweg of een ander project). |
| RSP-Gebiedsopgave 2B: Integrale gebied-ontwikkeling Atalanta (excl. Bereikbaarheid) | Doelstelling per thema<br>Versterking van de ruimtelijk-economische structuur<br>Verbetering van de (voorwaarden-scheppende) bereikbaarheid<br>Duurzame verbetering van de ruimtelijke kwaliteit | Activiteiten/prestaties<br>1. Aanleg Verbindingsplein<br>2. Bouw DPE-Next<br>3. Aanleg "Mensenpark" | Resultaten<br>9. Er komen in 2012 geen projecten gereed, maar wel start, afhankelijk van de besluit-vorming door de gemeente Emmen en onze provincie, de realisatie van project nr. twee (DPE-Next). |
| RSP-Gebiedsopgave 3<br>RSP-Coevorden | Doelstelling per thema<br>Versterking van de ruimtelijk-economische structuur<br>Verbetering van de (voorwaarden-scheppende) bereikbaarheid<br>Duurzame verbetering van de ruimtelijke kwaliteit | Activiteiten/prestaties<br>- Realiseren van 3 projecten:<br>1. Aanleg Spoorboog Coevorden Zuid<br>2. Verwijderen rangeerterrein<br>3. Herinrichting Stationsomgeving | Resultaten<br>Er komen in 2012 geen projecten gereed, maar wel"<br>10. (Provinciaal en gemeentelijk) Besluit Zuidelijke Spoorboog)<br>11. Gebiedsvisie Stationsomgeving<br>12. Masterplan Coevorden Centrum-west |
| RSP-Gebiedsopgave 4<br>Verbetering spoorlijn Emmen-Zwolle (buiten Coevorden) | Doelstelling per thema<br>Versterking van de ruimtelijk-economische structuur<br>Verbetering van de (voorwaarden-scheppende) bereikbaarheid | - Activiteiten/prestaties<br>- Realiseren van 4 projecten<br>- Station Emmen-Zd<br>- (Spoor) verdubbeling Emmen zuid<br>- Aanpassen seinstelsel Ommen<br>- Overige verbeteringswerken | Resultaten:<br>13. Er komen in 2012 een project gereed, plus een rapport voor project nr. 4<br>14. De spoorverdubbeling bij Emmen Zuid<br>15. Aanpassing gereed (2011)<br>16. Het integrale verbeterplan |
| RSP-Gebiedsopgave 5<br>Verbetering Spoorlijn Zwolle-Assen-Groningen ( Kernnet Spoor, of 'Motie Koopmans') | Doelstelling per thema<br>Versterking van de ruimtelijk-economische structuur<br>Verbetering van de (voorwaarden-scheppende) bereikbaarheid | - Activiteiten/prestaties<br>- Realiseren van 3 projecten<br>- Maatregelen Zwolle-Nrd<br>- Bouw IC-Boog Hoogeveen<br>- Aanleg (Goederentrein-) Wacht-spoor, waarschijnlijk bij Meppel | Resultaten:<br>Er komen in 2012 geen projecten gereed, maar wel:<br>17. Maatregelen Zwolle Noord;<br>18. (Rijks) besluit over de nieuwe dienstregeling plus over de Boog bij Hoogeveen<br>19. (Rijks)Besluit wachtspoor (of ander besluit). |

**RSP, Deelprogramma Assen-FlorijnAs, Blauwe As**

Bouw van de Westelijke sluis in Het Kanaal

## Realisatie beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| RSP-Gebiedsopgave 1 Bereikbaarheid-Assen-FlorijnAs | Doelstelling per thema<br>Versterking van de ruimtelijk-economische structuur<br>Verbetering van de (voorwaardenscheppende) bereikbaarheid<br>Duurzame verbetering van de ruimtelijke kwaliteit | Tracébesluit N33 genomen; N33 gegund.<br>Weg A28-TT wordt gemeentelijk project en is in voorbereiding.<br>De Blauwe As is in uitvoering.<br>Besluiten Station Zuid en voorkeurs-variant Station-/Stationsplein wordt in 2013 genomen. | 1. Tracébesluit N33 definitief<br>2. Besluit dat er geen stoptrein-station Assen Zuid komt. In 2013 wel besluit over eventueel evenementen-station<br>3. Vastgesteld Programma van eisen weg TT-A28 (Assen ZZ).<br>4. Besluit voorkeurs-variant Stationsplein naar 2013 (complexiteit).<br>5. Overeenkomst Blauwe asproject gegund.<br>RSP-Assen ligt op schema. |
| RSP-Gebiedsopgave 2A: Bereikbaarheid-Emmen-Centrum | Doelstelling per thema<br>Versterking van de ruimtelijk-economische structuur<br>Verbetering van de (voorwaardenscheppende) bereikbaarheid<br>Duurzame verbetering van de ruimtelijke kwaliteit | Tunnel Hondsrugweg is gegund.<br>Aansluiting N34-Ringweg in voorbereiding.<br>Simpele/versoberde aanpassing Boermarkeweg in uitvoering. | 6. Contract Tunnel (Hondsrugweg) gegund, in uitvoering.<br>7. Contract N34-project komt na 2012. Knooppunt kan pas in uitvoering komen als Hondsrug-wegTunnel (nr. 6) gereed is |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| | | | 8. (Voorkeurs)Besluit Boermarkeweg genomen (3e rijstrook/ busbaan). Is in uitvoering.<br>RSP-Emmen ligt op schema. |
| RSP-Gebiedsopgave 2B: Integrale gebiedontwikkeling Atalanta (excl. Bereikbaarheid) | Doelstelling per thema<br>Versterking van de ruimtelijk-economische structuur<br>Verbetering van de (voorwaardenscheppende) bereikbaarheid<br>Duurzame verbetering van de ruimtelijke kwaliteit | DPE-Next is in uitvoering. | 9. DPE-Next gestart.<br><br>RSP-Emmen ligt op schema. |
| RSP-Gebiedsopgave 3 RSP-Coevorden | Doelstelling per thema<br>Versterking van de ruimtelijk-economische structuur<br>Verbetering van de (voorwaardenscheppende) bereikbaarheid<br>Duurzame verbetering van de ruimtelijke kwaliteit | Gebiedsvisie, waarin het 'Masterplan', en het Go/no-go-besluit Spoorboog, komt in juni 2013.<br>De Spoorboog bestaat uit drie projecten: Wachtspoor, Spoorbrug en Oostelijk verbindingsspoor. | Nrs. 10 t/m 12 worden in een nota en besluit, vanwege complexiteit en capaciteit Prorail na 2012 opgepakt.<br>RSP-Coevorden ligt op schema. |
| RSP-Gebiedsopgave 4 Verbetering spoorlijn Emmen-Zwolle (buiten Coevorden) | Doelstelling per thema<br>Versterking van de ruimtelijk-economische structuur<br>Verbetering van de (voorwaardenscheppende) bereikbaarheid | Seinen bij Dalfsen zijn aangepast.<br>ProRail is bezig met de verkenning van de spoorverdubbeling bij Emmen-Zuid =voorbereiding).<br>Statenbrief met de overige maatregelen (Verbeterplan): in 2013. | Seinen bij Dalfsen zijn aangepast (nieuw resultaat).<br>13. Station Emmen-Zuid +tunnel N853 +transferium gereed.<br>14. Spoor-verdubbeling bij station Emmen Zuid in voorbereiding.<br>15. Aanpassing seinen Ommen vergt nader onderzoek in 2013.<br>16. Integraal verbeterplan vanwege complexiteit (ervaringen nieuwe concessie afwachten) en capaciteit Prorail uitgesteld naar 2013.<br><br>Verbetering Spoor Zwolle-Emmen ligt op schema. |
| RSP-Gebiedsopgave 5 Verbetering Spoorlijn Zwolle-Assen-Groningen ( Kernnet Spoor, of 'Motie Koopmans') | Doelstelling per thema<br>Versterking van de ruimtelijk-economische structuur<br>Verbetering van de (voorwaardenscheppende) bereikbaarheid. | Maatregelen bij Zwolle Noord ('Zwolle Spoort', inclusief Zwolle-Herfte) zijn vertraagd en worden heroverwogen. | 17. Maatregelen Zwolle Noord (heet nu: Zwolle spoort in heroverweging bij Prorail.<br>18. Het besluit over de Boog Hoogeveen wacht daar op (17.).<br>19. Er is besloten dat er geen wachtspoor nodig is (want middels aanpassingen kunnen snellere goederentreinen gaan rijden).<br>Verbetering Noordelijk Kernnet Spoor ligt op schema. |

**RSP-Deelprogramma Verbetering Spoor Zwolle-Emmen**

Het nieuwe station Emmen Zuid met tunnel onder het spoor in de N853. Dit station is onderscheiden met de internationale 'Brunel-award'.

## Product 3.2. RSP/REP

### Beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Beleidsopgave 6 Ruimtelijk Economisch Programma (REP) | Doelstelling per thema<br>Verbetering van de ruimtelijk-economische structuur | - Activiteiten/prestaties<br>- Realiseren van 4 projectclusters:<br>- Decentrale projecten Assen<br>- Decentrale projecten Emmen<br>- Overige decentrale projecten<br>- Centrale projecten | Resultaten:<br>1. Er komen in 2012 geen REP-projecten gereed, waarschijnlijk wel twee beschikkingen. |

### Realisatie beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Ruimtelijk Economisch Programma (REP) | Verbetering van de ruimtelijk-economische structuur | Projectontwikkeling is gaande. Er is een REP-programma Assen. Dat van Emmen is in voorbereiding. | Beschikkingen Dome en Stadsbedrijvenpark Assen (is REP-resultaat 1) zijn afgegeven. De uitvoering van deze projecten is gepland tussen 2012 en 2015.<br>Het Drentse REP ligt op schema. |

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP | 17.142.709 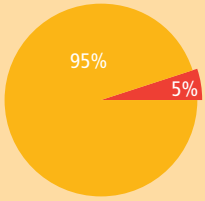  | 9.685.929 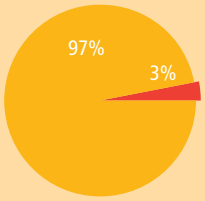  |
| Overige programma's | | |

| | 1 | 2 | 3 | 4 | (3-4) |
|---|---|---|---|---|---|
| Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP | Realisatie 2011 | Primitieve begroting 2012 | Begroting 2012 na wijziging | Realisatie 2012 | Verschil |
| Totaal lasten | 519.214 | 24.896.447 | 23.376.971 | 17.142.709 | 6.234.262 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten | 9.500.756 | 6.574.588 | 9.616.200 | 9.685.929 | -69.729 |
| Saldo | -8.981.542 | 18.321.859 | 13.760.771 | 7.456.780 | 6.303.991 |

## Ontwikkelingen

N.v.t.

## Wat heeft het gekost?

| | | 1 | 2 | 3 | 4 | (3-4) |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | Product | Realisatie 2011 | Primitieve begroting 2012 | Begroting 2012 na wijziging | Realisatie 2012 | Verschil |
| Lasten | | | | | | |
| | Product 3.1. Integrale gebiedsontwikkeling (Assen, Coevorden, Emmen) | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Product 3.2. RSP/REP | 519.214 | 24.896.447 | 23.376.971 | 17.142.709 | 6.234.262 |
| | Totaal | 519.214 | 24.896.447 | 23.376.971 | 17.142.709 | 6.234.262 |
| Baten | | | | | | |
| | Product 3.1. Integrale gebiedsontwikkeling (Assen, Coevorden, Emmen) | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Product 3.2. RSP/REP | 9.500.756 | 6.574.588 | 9.616.200 | 9.685.929 | -69.729 |
| | Totaal | 9.500.756 | 6.574.588 | 9.616.200 | 9.685.929 | -69.729 |
| Saldo | | -8.981.542 | 18.321.859 | 13.760.771 | 7.456.780 | 6.303.991 |

**Toelichting**

| | |
|---|---|
| Saldo Programma | 6.303.991 |
| Bestemming resultaat reserves bij programma | |
| Bijdrage aan RSP reserve | 6.303.991 |
| Totaal verrekend met reserves | 6.303.991 |
| Resultaat programma na bestemming reserves | 0 |

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

### Lasten

### Product 3.2. RSP/REP

De totale afwijking betreft een voordeel van € 6.234.262,--. De voornaamste afwijkingen zijn:

*Norgerbrug en ecoduct N33*
Een voordeel van per saldo € 677.000,-- is gerealiseerd op deze twee projecten. In de begroting was een last van € 1,6 miljoen voor het project Norgerbrug opgenomen. Inmiddels is besloten dat de Norgerbrug geen RSP-project meer is waardoor in 2012 een voordeel is ontstaan. Deze Norgerbrug-gelden zijn beschikbaar voor een ander project in het binnenstedelijk FlorijnAs-programma, waarover wij nog met Assen in overleg zijn.
Wel is besloten tot een bijdrage aan het ecoduct onder het knooppunt Assen-Zuid in de verdubbeling van de N33 (ook onderdeel van RSP-FlorijnAs). Deze last van € 968.000,-- was niet begroot voor 2012, maar op termijn was daar wel rekening meegehouden.De RSP-reserve functioneerd hier als egalisatiefonds.

*REP-Project Dome en Hondsrugtunnel*
Een niet voor 2012 begrote subsidiebeschikking voor het centrale REP-project Dome van € 1 miljoen (nadeel) is verstrekt. Een voordeel is ontstaan door het niet meer ten laste van 2012 kunnen beschikken van € 6,5 miljoen (voordeel) als provinciale bijdrage voor de Hondsrugtunnel Emmen, die wel in 2012 was begroot. Dit wordt een last voor 2013.

Wij stellen voor om het voordelige saldo van € 6.234.262,-- te storten in de Reserve RSP.

### Baten

### Product 3.2. RSP/REP

De totale afwijking betreft een voordeel van € 69.729,-- ontstaan doordat de indexering van de RSP-rijksbijdrage hoger is dan onze raming.

Wij stellen voor om het voordelige saldo van € 69.729,-- te storten in de Reserve RSP.

# Programma 4
# Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur

## Missie

De provincie wil de sociaal-culturele ruggengraat van Drenthe borgen. Cultuur is een kerntaak van de provincie, gekoppeld aan het ruimtelijk-economisch domein en de identiteit van Drenthe. Dit betekent dat organisaties en instellingen die opereren op het sociale domein zich primair wenden tot de gemeenten. De sociale en culturele ruggengraat van Drenthe, voor zover passend bij onze kerntaken op het ruimtelijk-economisch domein, blijven wij ondersteunen.

## Successen

- Ontwikkeling en vaststelling nieuw cultuurbeleid (2013-2016) 'Oude wereld, nieuwe mindset'.
- Charter is getekend waarin de samenwerking voor de Nederlands-Belgische nominatie van de Koloniën van Weldadigheid is vastgelegd voor de periode tot 2018
- Samenwerkingstrajecten provincie en Drentse gemeenten t.b.v. cultuureducatie en bibliotheekwerk in Drenthe.
- Gemeenten en Provincie zijn samen op weg om de transitie jeugdzorg vanuit een heldere visie vorm te geven. Visie, plan van aanpak en spoorboekje in alle gemeenten en provincie vastgesteld.
- Project Olympische Zomer: een bundeling van evenementen waardoor de breedtesport een impuls heeft gekregen en het imago van Drenthe is verbeterd.
- Kwaliteitsakkoord Basisonderwijs Drenthe is met succes afgerond.

## Knelpunten

- Het overleg met de Drentse gemeenten verloopt soms moeizaam, bijvoorbeeld op het terrein van archeologie..
- Door de krappere financiële kaders en de doorgaande verzakelijking komen subsidierelaties onder druk te staan.

# Product 4.1. Sociaal domein

## Beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Verbeteren mogelijkheden voor combinatie arbeid en zorg voor alle inwoners van Drenthe | 1. Optimaliseren van Drents Tijdbeleid<br>2. Optimaliseren mogelijkheden taakcombineerders<br><br>**Indicatoren:**<br>1. Aantal sociale allianties met gemeenten waarin projecten rond tijdbeleid zijn opgenomen en gestart.<br>2. Het aantal fte aan combinatiefunctionarissen per gemeente | - 1. Financiële bijdrage aan de Drentse gemeenten via de sociale allianties<br>- 2. Inzet kernteam 7-7 (middels jaarplan van de instellingen) | 1. Minimaal 4 gemeenten hebben projecten op Tijdbeleid gestart.<br><br>2. In minimaal 8 gemeenten zijn combinatiefunctionarissen aan het werk |

Ondertekening Charter. Op weg naar naar Werelderfgoed 2018, Koloniën van Weldadigheid

## Realisatie beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood. | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Verbeteren mogelijkheden voor combinatie arbeid en zorg voor alle inwoners van Drenthe | 1. Optimaliseren van Drents Tijdbeleid<br>2. Optimaliseren mogelijkheden taakcombineerders | Via de sociale allianties is een bijdrage geleverd aan de Drentse gemeenten om de mogelijkheden te verbeteren voor combinatie en zorg. | |
| | Indicatoren:<br>1. Aantal sociale allianties met gemeenten waarin projecten rond tijdbeleid zijn opgenomen en gestart.<br><br>2. Het aantal fte aan combinatiefunctionarissen per gemeente | | 1. Er zijn in Drenthe 4 gemeenten die projecten op het gebied van tijdbeleid hebben opgestart.<br><br>2. In Drenthe waren eind 2012 in totaal 59,52 fte combinatiefunctionarissen aan het werk. |

## Product 4.2. Jeugd en onderwijs

## Beleidsopgaven

**Jeugd**

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Jeugdigen en gezinnen eerder helpen met lichtere zorg | Afsprakenkader Rijk-IPO uitvoeren | 13 concrete resultaatafspraken met gemeenten, Bureau Jeugdzorg en zorgaanbieder maken | Situatie 2012 t.o.v. situatie 2010<br>1. de groeiende vraag naar tweedelijns jeugdzorg is afgeremd.<br>2. Meer provinciale ambulante jeugdzorg wordt zonder indicatie aangeboden.<br>3. De efficiency van de zorgaanbieder is verder verbeterd ten opzichte van de situatie op 1 januari 2010.<br>4. Het aanbod op het raakvlak van eerstelijnszorg en tweedelijnszorg is vergroot<br>5. Dure residentiële hulp is teruggedrongen door meer capaciteit voor intensieve pleegzorg en gezinshuizen<br>6. Er zijn minder knelpunten bij de overgang van geïndiceerde jeugdzorg naar eerstelijns zorg |
| De toestroom naar geïndiceerde jeugdzorg zoveel mogelijk verminderen | Ondersteuning bij de ontwikkeling van Centra Jeugd en Gezin in 12 Drentse gemeenten en versterken van de Zorg Advies Teams in het onderwijs | Via subsidie aan Bureau Jeugdzorg middelen doeluitkering jeugdzorg inzetten voor uitvoering Toegangstaak en via allianties Mijn Jeugd (Sociale Agenda 2009-2013) autonome middelen.<br><br>Yorneo subsidiëren met autonome middelen die in 2012 nog beschikbaar zijn voor het resultaatgericht meten van de instroom bij de gespecialiseerde vormen van jeugdzorg | 7. In minimaal 8 Drentse gemeenten maken medewerkers Toegangstaken Bureau Jeugdzorg onderdeel uit van CJG/ZAT team. |
| Wet op de Jeugdzorg uitvoeren op een wijze die aansluit bij de Drentse aanpak. | Jeugdigen in Drenthe snel en goed helpen bij het Veilig Opgroeien. | Via subsidiering Bureau Jeugdzorg middelen doeluitkering inzetten voor uitvoering taken (Toegang, Advies- en meldpunt Kindermishandeling, Jeugdbescherming/ jeugdereclassering) | 8. Jeugdigen die zich melden bij Bureau Jeugdzorg voelen zich veilig in de eigen sociale context |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| In 2012 voldoen alle Drentse CJG's en ZAT's aan de dan geldende kwaliteits-normen. | Uitvoeren Drentse pilot jeugd: Effectieve ketensamenwerking in de Drentse jeugdzorg, meetbaar beter! | Via subsidiering BJZ autonome middelen inzetten om de werkwijze van Signs of Safety breder in te zetten bij CJG/ ZAT.<br><br>Bureau Jeugdzorg binnen de doeluitkering subsidiëren voor inzet medewerkers toegangstaken op vraag van gemeenten (CJG en ZAT)<br><br>Yorneo binnen de doeluitkering subisidieren voor de inzet van duurzame ondersteuning richting- en op vraag van CJG en ZAT.<br><br>Yorneo subsidiëren voor het resultaatgericht meten van de zorg en het verminderen van de instroom | 9. Medewerkers toegangstaken BJZ zijn ingezet op vraag van gemeenten in CJG en ZAT<br><br>10. Er is een ondersteuningspunt Positief Opgroeien in combinatie met de GGD<br><br>11. Er is een monitor door PIONN in het kader van de Drentse pilot |

**Onderwijs**

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Kwaliteitsslag basis-onderwijs Drenthe | Hogere taal- en rekenprestaties van de Drentse kinderen in het basisonderwijs | Uitvoeren van het Uitvoeringsplan Kwaliteitsakkoord basisonderwijs Drenthe waaronder financiële ondersteuning van alle Drentse schoolbesturen | 12. Het aantal zwakke en zeer zwakke scholen is gelijk aan het landelijk gemiddelde, dit blijkt uit de Onderwijsmonitor |
| | Stimuleren van sterke en/of excellente basisscholen in Drenthe | Subsidiëren van een pilot voor scholen.<br><br>Toepassen van een Drents kader voor excellente c.q. sterke scholen.<br><br>Samen met de Drentse gemeenten subsidiëren onderwijsmonitor. | 13. Minimaal 5 scholen doen mee aan de pilot. |
| Voor elke jeugdige een passend onderwijs- en zorgaanbod | Vergroten ouderbetrokkenheid.<br>Verhogen taal- en rekenprestaties.<br>Doorgaande leerlijn<br><br>Deelname van Drentse kinderen aan (hogere vormen van) voortgezet onderwijs is gelijk aan het landelijk gemiddelde | Uitvoering geven aan het onderwijskansenplan middels financiële bijdrage aan projecten (i.s.m. rijk, gemeenten, schoolbesturen)<br><br>Financiële bijdrage aan projecten op het snijvlak onderwijs jeugd. | 14. Minimaal 4 scholen en/of gemeenten in met name zuidoost en zuidwest Drenthe voeren projecten uit op deze thema's.<br><br>15. Hogere cito-scores in de Drentse gemeenten. |

## Realisatie beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood. | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Jeugdigen en gezinnen eerder helpen met lichtere zorg. | Afsprakenkader Rijk-IPO uitvoeren. | In Drentse Pilot "Jeugd", is gewerkt aan de versterking van de lokale jeugdzorg. Kennis vanuit de provinciale jeugdzorg is ingebracht in CJG/ ZAT. | 1. t/m 6. Meer jeugdigen zijn bediend met een licht aanbod. Geen wachtlijsten bij de geïndi-ceerde jeugdzorg |
| De toestroom naar geïndiceerde jeugd-zorg zoveel mogelijk verminderen. | Ondersteuning bij de ontwikkeling van Centra Jeugd en Gezin (CJG) in 12 Drentse gemeenten en versterken van de Zorg Advies Teams (ZAT) in het onderwijs. | Binnen de Drentse Pilot jeugd is samen met gemeenten een visie opgesteld. Aan de hand daarvan wordt de transitie vormgegeven door uitvoering van projecten. | 7. CJG's bundelen hun krachten in 3 regio's. Provinciale jeugdzorg sluit daarbij aan met 1 toegang tot CJG/BJZ |
| Wet op de Jeugdzorg uitvoeren op een wijze die aansluit bij de Drentse aanpak. | Jeugdigen in Drenthe snel en goed helpen bij het Veilig Opgroeien. | Subsidie verlenen aan Bureau Jeugdzorg voor uitvoering taken | 8. Jeugdigen die zich melden bij Bureau Jeugdzorg worden geholpen en voelen zich meer veilig in de eigen sociale context |
| In 2012 voldoen alle Drentse CJG's en ZAT's aan de dan geldende kwaliteits-normen. | Uitvoeren Drentse pilot jeugd: Effectieve ketensamenwerking in de Drentse jeugdzorg, meetbaar beter! | Pilots in de Drentse Pilot jeugd:<br>1 Toegang tot CJG/BJZ<br>- Gebieds Gericht Werken | 9. Sterkere CJG's in 3 regio's met 1 toegang tot CJG/BJZ en een meer eenduidige werkwijze |
| | | Subsidie verlenen aan Yorneo aan Yorneo voor uitvoering taken | 10. Er is een ondersteuningspunt Positief Opgroeien gerealiseerd in combinatie met de GGD.<br><br>11. In het kader van de Drentse pilot voert PIONN een monitor uit. |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood. | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe<br>Voor elke jeugdige een passend onderwijs- en zorgaanbod | Hogere taal- en rekenprestaties van de Drentse kinderen in het basisonderwijs | Kwaliteitsakkoord basisonderwijs Drenthe is eind 2012 afgerond. Afname van aantallen zwakke en zeer zwakke scholen is ruim 80%. Veel middelen ingezet op risicoscholen (dreigen zwak of zeer zwak te worden);<br><br>Bijdrage aan de totstandkoming van het rapport van de Drentse onderwijsmonitor. | 12. In 2009 45 zwakke en zeer zwakke scholen, in sept. 2012 nog 8 zwakke scholen. Afname van aantallen zwakke en zeer zwakke scholen is ruim 80%.<br><br>12. Zes rapportages zijn verschenen: geeft daarmee een goed inzicht in:<br>- onderwijskwaliteit,<br>- de prestaties van de Drentse leerlingen (in vergelijking met Nederland)<br>- betrouwbaarheid aanleveren gegevens leerplichtadministratie. |
| | Stimuleren van sterke en/of excellente basisscholen in Drenthe | | 13. Onderdeel van het kwaliteitsakkoord: 18 scholen nemen deel. |
| | Vergroten ouderbetrokkenheid. Verhogen taal- en rekenprestaties. Doorgaande leerlijn. | Vier inhoudelijke themamiddagen verzorgd voor de deelnemers en gestart met Drentse visitatiecommissie. | 14. Projecten zijn gestart. Resultaten hiervan worden bekend in 2013. |
| | Deelname van Drentse kinderen aan (hogere vormen van) voort gezet onderwijs is gelijk aan het landelijk gemiddelde. | Projecten gestart met gemeenten Emmen, Aa en Hunze en Borger-Odoorn.<br>Ook project gestart met Alfa college (ROC)<br><br>Meting vanuit de Drentse onderwijsmonitor: | 15. In Drenthe wordt nog wat vaker verwezen naar VMBO en HAVO en iets minder vaak naar VWO (in vergelijking met de landelijke cijfers).<br>Meeste leerlingen volgen nog op hetzelfde niveau (3e leerjaar VO) onderwijs als verwezen door de basisschool (groep 8) |

Campagne foto van Marketing Drenthe, Noordelijk Internationaal Concours hippique Assen

## Product 4.3. Sport

### Beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Iedereen in Drenthe kan op passende wijze sporten en bewegen | Sportaanbod op maat bij verenigingen, op school en in de buurt | Gemeenten stimuleren tot het aanstellen van combinatiefunctionarissen en het uitvoeren van sportstimuleringsprojecten<br><br>Verder uitbouwen van platforms rondom kernsporten Drenthe 2028 | 1. Minimaal 75% van de Drentse gemeenten werkt met combinatiefunctionarissen.<br><br>2. Er heeft tenminste 1 EK/WK in Drenthe plaatsgevonden. |
| | De economische kansen van Drenthe als sportprovincie beter benutten | Ondersteuning EK<br><br>Driehoek sport, ruimte en economie verankeren in beweegbuurten en sportlandschap Drenthe | 3. Uitvoeringsprogramma Drenthe 2028 2012: 75% van de projecten is gerealiseerd. |
| | Integraal sportbeleid: Drenthe 2028, het Drents Olympisch plan | Gemeenten stimuleren integraal sportbeleid te ontwikkelen<br><br>Council voorzitter Drenthe 2028 | |

## Realisatie beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood. | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Iedereen in Drenthe kan op passende wijze sporten en bewegen. | Sportaanbod op maat bij verenigingen, op school en in de buurt. | Gemeenten zijn gestimuleerd tot het aanstellen van combinatiefunctionarissen en het uitvoeren van sportstimuleringsprojecten. | 1. 100% van de gemeenten werkt met combinatiefunctionarissen of buurtsportcoaches<br><br>2. Loop-Hippisch en Wielerplatform zijn operationeel.NK marathon natuurijs Emmen, NK tijdrijden, EK beachvolleybal jonger dan 23 jaar Meerdere nationale jeugdkampioenschappen zijn georganiseerd.<br><br>In samenwerking met het Kenniscentrum Events zijn vier thema-avonden georganiseerd. |
| | De economische kansen van Drenthe als sportprovincie beter benutten. | Platforms rondom kernsporten Drenthe 2028 zijn verder uitgebouwd en tenminste 1 EK is ondersteund.<br><br>Driehoek sport, ruimte en economie verankeren in beweegbuurten en sportlandschap Drenthe | |
| | | | Oriëntatie door o.a.<br>- Recratieschap Drenthe, Sport Drenthe en IVN op actieve beleving van de natuur en nieuwe product-markt-partnercombinaties<br><br>Project Olympische Zomer: bundeling van evenementen waardoor een krachtig product is ontstaan waar uitgebreid campagne op is gevoerd.<br><br>De evenementen zijn kwalitatief versterkt en hebben bijgedragen aan de verbetering van het imago van Drenthe.<br><br>Breedtesport heeft een belangrijke impuls gekregen door koppeling aan deze evenementen. |
| | Integraal sportbeleid: Drenthe 2028, het Drents Olympisch plan. | Gemeenten zijn gestimuleerd om integraal sportbeleid te ontwikkelen.<br><br>Council voorzitter Drenthe 2028 | 3. Doorstart van het programma Drenthe 2028 met een andere naam en in een andere vorm. Mede gedragen door gemeenten en andere maatschappelijke organisaties. Geen associaties met de Spelen van 2028, wel inzet op de kracht van sport.<br><br>Uitvoeringsprogramma Drenthe 2028: 75% van de projecten is gerealiseerd. |

## Product 4.4. Kunsten, erfgoed en media

## Beleidsopgaven

**Kunsten**

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Vergroten culturele participatie door optimale spreiding en een brede actieve deelname aan cultuur | Zoveel mogelijk leerlingen in primair onderwijs en voortgezet onderwijs komen in aanraking met verschillende culturele uitingen | Financiële ondersteuning Kunst & Cultuur Drenthe om<br>- het huidige bereik van cultuur-educatie te handhaven<br>- ondersteunen en ontwikkelen van lokale/regionale amateur-kunsten netwerken<br>- instandhouding advies en kennisfunctie | 1. 43.000 leerlingen primair onderwijs en 18.000 leerlingen voorgezet onderwijs komen in contact met culturele activi-teiten binnen het onderwijs<br>2. Uitreiking Culturele Prijs Drenthe |
| | | Faciliteren uitreiking Culturele Prijs Drenthe | 3. acht amateur-gezelschappen van provinciaal belang zijn ondersteund |
| | Actieve deelname aan amateur kunstbeoefening. | Financiële ondersteuning van amateurgezelschappen van provinciaal belang.<br>Financiële ondersteuning van projecten van amateurgezel-schappen van provinciaal belang | 4. Tien projecten van provinciaal belang van amateurgezel-schappen zijn ondersteund.<br>5. Drie projecten en initiatieven van provinciaal belang zijn ondersteund. |
| Ontwikkelen van een aantrekkend en aantrekkelijk cultu-reel klimaat | Verbetering beeldkwaliteit van de openbare ruimte.<br>In vroegtijdig stadium beeldende kunst en vormgeving inbrengen bij ruimtelijke planontwikkeling en nieuwe infrastructuur | Het faciliteren van ontwerpers en kunstenaars bij planontwikkeling.<br>Afronden project Kunst langs de N34<br>Financiële ondersteuning CBK Drenthe voor advisering en bemiddeling functie kunst in de openbare ruimte en stimulering (boven) provinciale BKV initia-tieven | 6. Realisatie van twee grote en acht kleine kunstobjecten langs de N34<br>7. Kennispunt Drentse Beeldende kunstenaars en vormgever door documentatie |
| | De economische kansen van cultuur beter benutten door een gespreid aanbod van festivals van provinciaal of bovenprovinciaal belang | Subsidiëren en cofinanciering van festivals met een provinciaal of bovenprovinciaal belang | 8. Vijf culturele festivals van provinciaal of bovenprovinciaal belang. |

Winnaar van de Grote Culturele prijs van Drenthe
Alfred Hafkenscheid

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| | Voldoende en goed gespreid aanbod van professionele podium-kunsten voor alle doelgroepen | Subsidiëren en cofinanciering van aanbod van professionele podium-kunsten met een provinciaal of bovenprovinciaal belang.<br><br>Mede opstellen van een visie op noordelijke en Drentse culturele basisinfrastructuur | 9. Aanbod van professionele podiumkunsten door tien instellingen van provinciaal of bovenprovinciaal belang<br><br>10. Een visie op noordelijke en Drentse culturele basisinfra-structuur |

Cultuur erfgoed, opening kiemhuis herbestemming

## Erfgoed

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Vergroten culturele participatie door optimale spreiding en een brede actieve deelname aan cultuur | Het bewaren en toegankelijk maken van materieel en immaterieel cultureel erfgoed door het ontsluiten van het 'Verhaal van Drenthe' | Subsidiering Drents Plateau voor het uitvoeren van de provinciale monumentenlijst | 11. Actuele provinciale monumentenlijst |
| | | | 12. Leningen verstrekt in het kader van het Drents monumentenfonds |
| | | Eigenaren ondersteunen bij instandhouding van monumenten door subsidiëring Monumentenwacht | 13. 700 abonnees monumentenwacht |
| | | | 14. 350 uitgevoerde inspecties |
| | | Opstellen nominatiedossier Unesco voordracht Koloniën van Weldadigheid | 15. Eén nominatie dossier Unesco voordracht. |
| | | Musea van provinciale betekenis prestatiegericht ondersteunen | |
| | | Laten uitvoeren project versterking Museumbestel Drenthe | 16. Vijf musea van provinciaal of bovenprovinciaal belang in Drenthe. |
| | | Beschikbaar stellen van middelen voor instandhouding Archeologisch Depot Nuis | 17. Toename van het aantal bezoekers van Drentse musea ten opzichte van 2011 |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| | | Bestuurlijke en financiële verantwoordelijkheid dragen voor beheer van eigen archief na overdracht aan Regionaal Historisch Centrum Drents Archief.<br><br>Beschikbaar stellen van middelen voor instandhouding Archeologisch Depot Nuis | 18. Archeologisch opgravingmateriaal is beschikbaar voor onderzoek en expositie.<br><br>19. Informatie uit het provinciaal archief is (digitaal) toegankelijk voor een ieder. |
| | Behoud en ontwikkeling van streektaal als immaterieel erfgoed en identiteit van Drenthe | Bestuurlijke en financiële verantwoordelijkheid dragen voor beheer van eigen archief na overdracht aan Regionaal Historisch Centrum Drents Archief.<br><br>Mede uitvoeren project Digitaal loket Bewoningsgeschiedenis uitvoeren met 12 gemeenten.<br><br>Subsidiering K&C voor de uitvoering van erfgoededucatie. | 20. Een digitaal loket bewoningsgeschiedenis voor elke Drentse gemeente dat burgers uiterlijk per april 2013 toegang geeft tot het leven van ruim 5 miljoen personen in 1,2 miljoen openbare Drentse akten (tot 1940)<br><br>21. Erfgoededucatie wordt geïmplementeerd bij 50% van de basisscholen.<br><br>22. Eén kennis en adviescentrum streektaal. |
| Ontwikkelen van een aantrekkend en aantrekkelijk cultureel klimaat | Cultuurhistorie en archeologie vroegtijdig inbrengen in ruimtelijke planvorming en gebiedsontwikkeling. | Subsidiering Huus van de Toal ten behoeve van informatieverstrekking aan culturele organisaties en instellingen, particulieren en overheden en het verzorgen van streektaaleducatie<br><br>Afronden erkenning van het Nedersaksisch onder deel 3 van het Europees handvest voor regionale talen en talen van minderheden<br><br>Vergroten samenwerking in Nedersaksische taalgebied door organiseren van evenementen<br><br>Subsidiëring Drents Plateau voor de ontwikkeling van projecten gericht op de ontsluiting van het Verhaal van Drenthe | 23. Versterkte streektaalinfrastructuur.<br><br>24. Eén publieksproject gericht op het ontsluiten van het Verhaal van Drenthe<br><br>25. twee publicaties in relevante vakbladen om het Verhaal van Drenthe te ontsluiten<br><br>26. Eén databank Cultuurhistorisch Kompas<br><br>27. Eén steunpunt cultureel erfgoed<br><br>28. Eén project ter bevordering van inzet en kwaliteit vrijwilligers |
| | Aansluiting provinciale en gemeentelijke cultuurbeleid optimaliseren. | | |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| | | Ontsluiting kennis en projectontwikkeling erfgoed door subsidiering Drents Plateau<br><br>Uitvoeren programma Tafelzilver<br><br>Uitvoeringsprogramma Cultuurhistorisch Kompas.<br><br>Stimuleren gemeenten cultuurhistorie en archeologie mee te nemen in ruimtelijke plannen door uitwerken afspraken Studio 13. | 29. Eén project gericht op behoud en ontwikkeling cultuurhistorisch waardevolle objecten of gebieden<br><br>30. Archeologische bodemschatten worden beschermd. |

Campagne foto van Marketing Drenthe, TT Run

**Media**

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Vergroten culturele participatie | Bereik regionale tv, radio teletekst en crossmedia vergroten.<br><br>Borging rampenzender | Subsidie RTV Drenthe om tenminste televisieprogramma's -samen met TekstTV- 24 uur per dag te verzorgen en 6 dagen per week uit te zenden van 45 unieke minuten (= zelfgeproduceerd en inkoop excl. NOS (op zaterdag 20 minuten i.p.v. 45),<br><br>Subsidiëring van RTV Drenthe om tenminste te verzorgen radioprogramma's op maandag tot en met vrijdag van 7 uur tot 18:30 uur, zaterdag en zondag van 8:00 uur tot 19:00 uur, waarvan tenminste 2 maal per dag een regionaal nieuwsoverzicht, welke wordt herhaald.<br><br>Subsidiëring van RTV Drenthe<br><br>Subdidiering van RTV Drenthe<br><br>Subsidiëring van RTV Drenthe<br><br>Subsidiering van Biblionet ten behoeve van innovatiecentrum specifiek gericht op digitale dienstverlening, collectiebeleid, marketing en HRM | 31. Tenminste gemiddelde kijkdichtheid 1,6 (18.00 t/m 24.00u.) Minimum marktaandeel 4,5 (18.00 -24.00 u.) en dagbereik 32,1 (2.00 -24.00 u.)<br><br>32. Tenminste gemiddelde luisterdichtheid 4,8 (7.00- 19.00 u.) Uitzenduren/ beschikbaarheid.<br><br>33. Tenminste handhaven niveau van activiteiten mbt de verzorging van radioprogramma's zoals in 2004 (Mediawet).<br><br>34. Bereik/ beschikbaarheid: 24 uur per dag teletekst voorziening op het RTV Drenthe kanaal.<br><br>35. Crossmedia 24 uur per dag beschikbaar.<br><br>36. Tenminste 1.250.000 bezoekers (unique visitors) van de website van RTV Drenthe per jaar.<br><br>37. Eén rampenzender<br><br>38. Twaalf gecertificeerde basisbibliotheken. |
| | | Subsidiering van Biblionet ten behoeve van facilitaire ondersteuning Drentse bibliotheken incl. Bibliobussen.<br><br>Incidentele financiële ondersteuning om proces van samenwerking met Groningen en andere samenwerkingsverbanden | 39. Bibliotheken sluiten dienstverleningsovereenkomsten met Biblionet. Dit blijkt uit jaarverslagen biblionet en lokale bibliotheken.<br><br>40. Onderzoeksrapport mogelijkheden kostenbesparing door samenwerking Biblionet met Groningen en/of andere samenwerkingsverbanden |

## Realisatie beleidsopgaven

| Beleidsopgave Kunsten | Doelstelling per thema Status: groen, oranje of rood. | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Vergroten culturele participatie door optimale spreiding en een brede actieve deelname aan cultuur | Zoveel mogelijk leerlingen in primair onderwijs en voortgezet onderwijs komen in aanraking met verschillende culturele uitingen. | Bereik 2011 van cultuureducatie is gecontinueerd; lokale/regionale amateurkunsten netwerken zijn ontwikkeld en ondersteund; advies en kennisfunctie is uitgevoerd | 1. 43.000 leerlingen primair onderwijs en 18.000 leerlingen voorgezet onderwijs hebben deelgenomen aan cultuureducatie binnen het onderwijs |
| | Actieve deelname aan amateur kunstbeoefening. | Uitreiking Culturele Prijs Drenthe gefaciliteerd. | 2. Culturele Prijs Drenthe is uitgereikt. |
| | | Financiële ondersteuning van amateurgezelschappen en projecten van amateurgezelschappen van provinciaal belang | Twaalf amateurgezelschappen zijn ondersteund, en daarnaast 1 project van provinciaal belang. |
| Ontwikkelen van een aantrekkend en aantrekkelijk cultureel klimaat | Verbetering beeldkwaliteit van de openbare ruimte. In vroegtijdig stadium beeldende kunst en vormgeving inbrengen bij ruimtelijke planontwikkeling en nieuwe infrastructuur | Ontwerpers en kunstenaars zijn bij planontwikkeling betrokken. | 6. Realisatie van 1 van de 3 grote kunstobjecten langs de N34 bij Coevorden |
| | | Financiële ondersteuning CBK Drenthe voor advisering en bemiddeling functie kunst in de openbare ruimte en stimulering (boven) provinciale BKV initiatieven | 7. Aanwezigheid van kennispunt Drentse Beeldende Kunstenaars en Vormgevers (BKV) |
| | De economische kansen van cultuur beter benutten door een gespreid aanbod van festivals van provinciaal of bovenprovinciaal belang | Subsidiëren en cofinanciering van festivals met een provinciaal of bovenprovinciaal belang | 8. Zes culturele festivals van provinciaal of bovenprovinciaal belang zijn uitgevoerd. |
| | Voldoende en goed gespreid aanbod van professionele podiumkunsten voor alle doelgroepen. | Subsidiëren en cofinanciering van aanbod van professionele podiumkunsten met een provinciaal of bovenprovinciaal belang. | 9. Uitvoering 10 projecten door instellingen van provinciaal of bovenprovinciaal belang |
| | | Mede opstellen van een visie op noordelijke en Drentse culturele basisinfrastructuur | 10. Visie is opgenomen in de nieuwe cultuurnota 2013-2016 |
| | | Ontwikkeling en start van het programma Kreatief met Krimp in de Veenkoloniën | Uitvoering programma de Streek door de PeerGrouP op diverse locaties, waaronder 'van Mond tot Mond', opgenomen en uitgezonden in documentaire vorm door RTV Drenthe |

Radiotelescoop wordt van sokkel getild

| Beleidsopgave Kunsten | Doelstelling per thema Status: groen, oranje of rood. | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| | | Financiële bijdrage geleverd aan bouw De Nieuwe Kolk, multifunctioneel cultuurcentrum te Assen<br><br>Financiële en inhoudelijke bijdrage geleverd aan Atalanta project Emmen, onderdeel Theater – Wereld van de ontmoeting. | Definitieve verhuizing CBK Drenthe, Biblionet, oplevering twee nieuwe theater / concertzalen van hoge kwaliteit<br><br>Architectenkeuze en definitieve Programma van Eisen conform provinciale eisen opgesteld |

| Beleidsopgave Erfgoed | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood. | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Vergroten culturele participatie door optimale spreiding en een brede actieve deelname aan cultuur | Het bewaren en toegankelijk maken van materieel en immaterieel cultureel erfgoed door het ontsluiten van het 'Verhaal van Drenthe'. | Subsidiering Drents Plateau voor het uitvoeren van de provinciale monumentenlijst | 11. De Stichting Drents Plateau (erfgoed en architectuur) heeft vanaf augustus 2012 haar werkzaamheden stopgezet. De stichting zal in 2013 formeel worden opgeheven.<br>Alle bij Drents Plateau belegde provinciale taken zijn elders belegd. De provinciale monumentenlijst is actueel. |
| | | Eigenaren ondersteunen bij instandhouding van monumenten door subsidiëring monumentenwacht.<br><br>Opstellen nominatiedossier Unesco voordracht Koloniën van Weldadigheid. | 12 t/m 14. Leningen zijn verstrekt in het kader van het Drents monumentenfonds; monumentenwacht heeft 700 abonnees; er zijn 350 inspecties uitgevoerd.<br><br>15. Charter is getekend waarin de samenwerking voor de Nederlands-Belgische nominatie is vastgelegd.<br><br>24. Publieksproject uigevoerd gericht op het ontsluiten van het Verhaal van Drenthe.<br><br>25. Publicaties in relevante vakbladen om het Verhaal van Drenthe te ontsluiten. |
| | Behoud en ontwikkeling van streektaal als immaterieel erfgoed en identiteit van Drenthe | Musea van provinciale betekenis prestatiegericht ondersteunen<br><br>Laten uitvoeren project versterking Museumbestel Drenthe | 16. Het Drents Museum heeft verwachte bezoekersaantal na nieuwbouw gerealiseerd.<br><br>17.Een toename van het aantal bezoekers van Drentse musea ten opzichte van 2011 geprognosticeerd op 211.300 (tot nov. 2012 140.000). |

| Beleidsopgave Erfgoed | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood. | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Ontwikkelen van een aantrekkend en aantrekkelijk cultureel klimaat | Cultuurhistorie en archeologie vroegtijdig inbrengen in ruimtelijke planvorming en gebiedsontwikkeling. | Beschikbaar stellen van middelen voor instandhouding Archeologisch depot Nuis.<br><br>Bestuurlijke en financiële verantwoordelijkheid dragen voor beheer van eigen archief na overdracht aan Regionaal Historisch Centrum Drents Archief.<br><br>Mede uitvoeren project Digitaal loket Bewoningsgeschiedenis met 12 gemeenten | 18. Middelen zijn beschikbaar geteld voor de instandhouding van het depot in Nuis. Archeologisch opgravingsmateriaal is beschikbaar voor onderzoek en expositie<br><br>19. Informatie uit het provinciaal archief is (digitaal) toegankelijk voor iedereen. Digitaal publiekssysteem voor ontsluiten cultureel erfgoed w.o. archieven, AnnoDrenthe.nu, is gelanceerd.<br><br>20. Oplevering Digitaal loket bewonings-geschiedenis is uitgesteld tot augustus 2013*. Dit loket geeft burgers inzicht in het leven van ruim 5 miljoen personen in 1,2 miljoen openbare Drentse akten (tot 1940) |
| | Behoud en ontwikkeling van streektaal als immateriaal erfgoed en identiteit van Drenthe | Subsidiëring K&C voor de uitvoering van erfgoededucatie<br><br>Subsidiëring van Huus van de Toal<br><br>Afronden erkenning van het Nedersaksisch onder deel 3 van het Europees handvest voor regionale talen en talen van minderheden.<br><br>Vergroten samenwerking in Nedersaksische taalgebied door organiseren van evenementen. | 21. Erfgoededucatie is geïmplenteerd bij 50% van de basisscholen.<br><br>22. Er is één kennis- en adviescentrum voor streektaal;<br><br>23. De infrastructuur voor streektaal is hierdoor versterkt.<br><br>De erkenning Nedersaksisch is afgewezen door het Rijk. |

| Beleidsopgave Erfgoed | Doelstelling per thema Status: groen, oranje of rood. | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| | Cultuurhistorie en archeologie vroegtijdig inbrengen in ruimtelijke planvorming en gebiedsontwikkeling | Stimuleren gemeenten om cultuurhistorie en archeologie mee te nemen in ruimtelijke plannen door uitwerken afspraken Studio 13. | Streektaalfestival Reur heeft plaatsgevonden |
| | Aansluiting provinciale en gemeentelijke cultuurbeleid optimaliseren. | Ontsluiten van kennis en projectontwikkeling erfgoed<br><br>Uitvoeren programma Tafelzilver<br><br>Uitvoeringsprogramma Cultuurhistorisch Kompas | 30. Archeologische bodemschatten zijn beter beschermd.<br><br>Provincie, gemeenten (uitgezonderd Emmen) en NLTO-Noord hebben een convenant gesloten over normaal agrarisch gebruik en archeologie<br><br>26. In het kader van de Culturele allianties 2011-2012 realiseren alle gemeenten Cultuurhistorische Waardenkaarten in aansluiting op de provinciale Cultuur Historische Waarden Kaart (CHWK)<br><br>27. Er is 1 steunpunt voor cultureel erfgoed<br><br>28. Project uitgevoerd ter bevordering van inzet en kwaliteit vrijwilligers.<br><br>29. Project uitgevoerd gericht op behoud en ontwikkeling cultuurhistorisch waardevolle objecten of gebieden. |

* E.e.a. heeft langer geduurd dan aanvankelijk de bedoeling was, door de verbouwing van het Drents Archief en doordat sommige gemeenten er niet in slaagden de gevraagde gegevens tijdig aan te leveren. Ook kost het aanbesteden via een sociale werkvoorziening, waarvoor een test in Tynaarlo is uitgevoerd, meer tijd.

| Beleidsopgave Media | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood. | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Vergroten culturele participatie | Bereik regionale tv, radio teletekst en crossmedia vergroten. | Subsidie verstrekt aan RTV Drenthe voor verzorgen televisie | 31. Tenminste een gemiddelde kijkdichtheid van 1,6 (18.00 t/m 24.00u.) is behaald. Minimum marktaandeel 4,5 (18.00 -24.00 u.) en dagbereik 32,1 (2.00 -24.00 u.) is behaald. |
| | Borging rampenzender | Subsidiëring verstrekt aan RTV Drenthe voor verzorgen radioprogramma's | 32. Tenminste gemiddelde luisterdichtheid 4,8 (7.00- 19.00 u.) is behaald. |
| | Biblionet biedt facilitaire ondersteuning aan de aangesloten bibliotheken in Drenthe. | | 33. Het niveau van activiteiten mbt de verzorging van radioprogramma's zoals in 2004 vastgelegd (Mediawet) is tenminste gehandhaafd.<br><br>34. Bereik/ beschikbaarheid: 24 uur per dag teletekst voorziening op het RTV Drenthe kanaal is gerealiseerd.<br><br>35. Crossmedia 24 uur per dag beschikbaar is gerealiseerd..<br><br>36. Tenminste 1.250.000 bezoekers (unique visitors) van de website van RTV Drenthe per jaar is gerealiseerd.<br><br>37. Eén rampenzender: gerealiseerd. |
| | | Subsidiering van Biblionet ten behoeve van innovatiecentrum specifiek gericht op digitale dienstverlening, collectiebeleid, marketing en HRM | 38. Realisatie: twaalf gecertificeerde basisbibliotheken.<br><br>39. Bibliotheken hebben |
| | | Subsidiering van Biblionet ten behoeve van facilitaire ondersteuning Drentse bibliotheken incl. Bibliobussen.<br><br>Incidentele financiële ondersteuning om proces van samenwerking met Groningen en andere samenwerkingsverbanden te ondersteunen. | 40. Er is een onderzoeksrapport opgeleverd dat inzicht geeft in mogelijke kostenbesparing door samenwerking Biblionet met Groningen en/of andere samenwerkingsverbanden |

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 4.<br>Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | 73.169.321 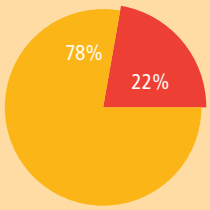  | 42.290.660 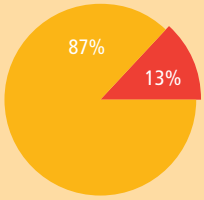  |
| Overige programma's | | |

| | 1 | 2 | 3 | 4 | (3-4) |
|---|---|---|---|---|---|
| Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | Realisatie 2011 | Primitieve begroting 2012 | Begroting 2012 na wijziging | Realisatie 2012 | Verschil |
| Totaal lasten | 68.474.379 | 70.029.714 | 73.198.544 | 73.169.321 | 29.223 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten | 37.741.842 | 39.436.890 | 42.001.588 | 42.290.660 | -289.072 |
| Saldo | 30.732.537 | 30.592.824 | 31.196.956 | 30.878.661 | 318.295 |

Erfgoed, verhaal van Drenthe

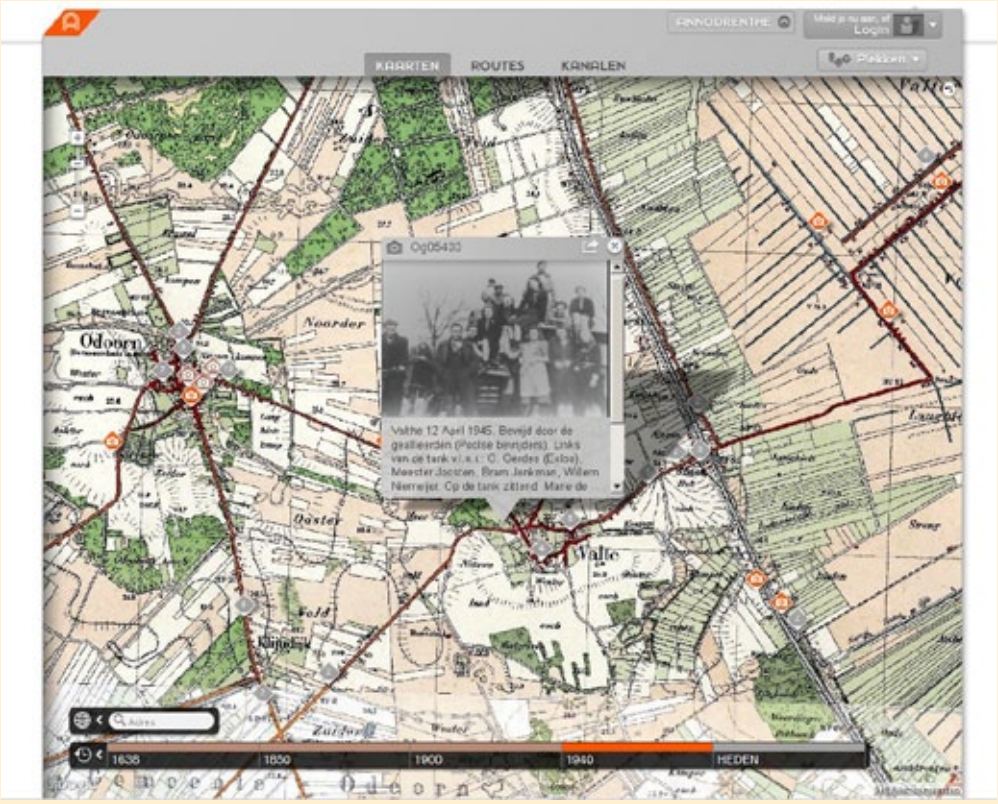

## Ontwikkelingen

### Product 4.1. Sociaal domein

**Beleidsvisie Sociaal**

Op 18 april 2012 is de Beleidsvisie Sociaal 2013 tot en met 2015 vastgesteld. Hierin richten wij ons op een vitaal Drenthe met een duidelijke verantwoordelijkheidsverdeling tussen de overheden op het sociale domein. Naast de wettelijke taken willen wij als provincie conform PNS+ een rol vervullen in een aantal autonome taken, met als initiatiefnemer en regisseur. Tevens willen wij de sociale of leefbaarheidscomponent een plek geven in economische en ruimtelijke programma's waarmee we aansluiten op het omgevingsbeleid en het programma Vitaal Platteland. Wat betreft onze subsidierelatie met de instellingen financieren we vanaf 2013 alleen nog werkzaamheden die passen bij de provinciale taken en rollen. We realiseren een geleidelijke overgang richting opdrachtnemerschap door middel van een vast budget per instelling gekoppeld aan de wettelijke en autonome taken van de provincie. Daarnaast stellen wij een flexibel budget per instelling beschikbaar voor projecten vanuit een vraaggerichte benadering. Voor de inhoudelijke invulling van het vaste en het flexibele budget is in 2012 een programma van eisen opgesteld, die aansluit bij de provinciale doelen en bij ons beleid op het gebied van Vitaal Platteland en (zorg)economie en die mede past bij de vraag vanuit gemeenten. Qua proces worden de uitgangspunten van de ASV gevolgd.

## Wat heeft het gekost?

| | | 1 | 2 | 3 | 4 | (3-4) |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | Product | Realisatie 2011 | Primitieve begroting 2012 | Begroting 2012 na wijziging | Realisatie 2012 | Verschil |
| Lasten | | | | | | |
| | Product 4.1. Sociaal domein | 3.790.113 | 3.506.968 | 3.616.968 | 3.576.328 | 40.640 |
| | Product 4.2. Jeugd en onderwijs | 39.003.316 | 39.688.593 | 41.665.282 | 41.785.347 | -120.065 |
| | Product 4.3. Sport | 1.515.307 | 1.429.279 | 1.229.279 | 1.270.788 | -41.509 |
| | Product 4.4. Kunsten, erfgoed en media | 24.165.643 | 25.404.874 | 26.687.015 | 26.536.858 | 150.157 |
| | Totaal | 68.474.379 | 70.029.714 | 73.198.544 | 73.169.321 | 29.223 |
| Baten | | | | | | |
| | Product 4.1. Sociaal domein | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Product 4.2. Jeugd en onderwijs | 36.324.172 | 38.445.593 | 40.390.282 | 40.648.395 | -258.113 |
| | Product 4.3. Sport | 0 | 0 | 0 | 22.500 | -22.500 |
| | Product 4.4. Kunsten, erfgoed en media | 1.417.670 | 991.297 | 1.611.306 | 1.619.765 | -8.459 |
| | Totaal | 37.741.842 | 39.436.890 | 42.001.588 | 42.290.660 | -289.072 |
| Saldo | | 30.732.537 | 30.592.824 | 31.196.956 | 30.878.661 | 318.295 |

**Toelichting**

| | |
|---|---|
| Saldo Programma | 318.295 |
| Bestemming resultaat reserves bij programma | |
| Totaal verrekend met reserves | 0 |
| Resultaat programma na bestemming reserves | 318.295 |

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

### Lasten

### Product 4.1. Sociaal domein

De totale afwijking betreft een voordeel van € 40.640,--.

### Product 4.2. Jeugd en onderwijs

De totale afwijking betreft een nadeel van € 120.065,--. De voornaamste afwijkingen betreffen:

**Doeluitkering jeugdzorg**
Bij de doeluitkering Jeugdzorg hebben we € 254.000,- extra uitgegeven dan dat we in de begroting hadden geraamd. Dit staat in relatie met de extra rijksuitgaven die we in 2012 hebben ontvangen. We hebben Bureau jeugdzorg een beschikking verstrekt voor de Vliegwiel middelen en we hebben de extra middelen van de hardheidsclausule doorbetaald. De overige instellingen (LWI's) hadden nog recht op looncompensatie (OVA) en vergoeding index pleegzorg 2011 en we hebben nog geld moeten uitgeven aan extra plaatsen zorgaanbod.

**Onderwijs**
Bij onderwijs hebben we € 50.000,-- overgehouden. Het rijksgeld Kwaliteitsakkoord basisonderwijs is helemaal besteed, waardoor we de gereserveerde middelen van € 12.000,-- voor eventuele terugbetaling kunnen laten vrijvallen. Ook is een verplichting vrijgevallen en was een geplande subsidie niet tijdig subsidierijp om nog te beschikken, totaal € 38.000,--.

**Jeugdzorg.**
Bij de provinciale middelen Jeugd is € 84.000,-- overgebleven. Voor de invoering van de decentralisatie Jeugdzorg hebben we van het rijk € 49.000,-- ontvangen die niet was begroot. Dit is bedoeld voor de extra personele inzet tijdens de transitie. Een deel van deze kosten was echter al opgenomen in de begroting van onze provinciale middelen jeugd. Verder is er nog een subsidie uit 2009 € 30.000,-- lager vastgesteld, waardoor dit geld is overgebleven.

### Product 4.3 Sport

De totale afwijking betreft een nadeel van € 41.509,--.

### Product 4.4. Kunsten, erfgoed en media

De totale afwijking betreft een voordeel van € 150.157,--. De voornaamste afwijking betreft: Door de niet volledige besteding van de budgetten m.b.t. de Wetenschappelijke steun functie (WSF), archief middelen en lagere afrekeningen subsidies is een voordeel ontstaan van € 128.533,--. De ruimte die hierin zat, wilden we benutten om knelpunten binnen Programma 4 nog te kunnen oplossen. Een van die knelpunten valt echter net over de jaarafsluiting heen. Dit hadden we niet voorzien. Dat betreft de kortingen op RTV Drenthe. In december 2012 heeft de commissie rechtsbescherming ten gunste van RTV Drenthe geoordeeld over het ingediende bezwaarschrift over een structurele korting op de reguliere subsidie (€ 75.000,--) en het volledig

Bevrijdingsfestival 2012

wegstrepen van de autonome subsidie (€ 378.000,--). Bestuurlijk overleg met RTV Drenthe vindt op dit moment plaats over de voorgenomen korting en afbouw van middelen. Voor de € 128.533,-- hebben we een overhevelingvoorstel gedaan.

## Baten

### Product 4.2. Jeugd en onderwijs

De totale afwijking betreft een voordeel van € 258.113,--. De voornaamste afwijkingen zijn: Bij de doeluitkering Jeugdzorg hebben we in totaal € 270.000,-- meer ontvangen van het rijk dan was geraamd. Dit komt onder andere doordat het rijk een extra bijdrage van € 120.000,-- beschikbaar heeft gesteld (de zogenaamde Vliegwiel-2 middelen) met als doel om de Bureaus Jeugdzorg (BJZ) te ondersteunen in het verkorten van de duur van ondertoezichtstelling (OTS). Daarnaast hebben we een beroep kunnen doen op de hardheidsclausule in verband met stijgende justitiecijfers (met name OTS, voogdij en jeugdreclassering). De inkomsten van de hardheidsclausule viel € 80.000,-- hoger uit, dan we voorzichtigheidshalve hadden ingeschat. Tenslotte hebben we nog een indexvergoeding pleegzorg ontvangen van € 70.000,-- die nog niet was meegenomen in de begroting.

## Product 4.3 Sport

De totale afwijking betreft een voordeel van € 22.500,--.

## Product 4.4 Kunsten, erfgoed en media

De totale afwijking betreft een voordeel van € 8.459,--.

# Programma 5
# Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling

## Missie

Samen met onze partners realiseren we de Omgevingsvisie gebiedsgericht op basis van integrale agenda's met daarin de urgente gebiedsopgaven.

## Successen

- De colleges van GS van de noordelijke provincies en de vier betrokken gemeenten hebben de Ontwerp gebiedsvisie wind vastgesteld en ter inzage gelegd.
- De provincies Groningen, Fryslân en Drenthe hebben besloten tot het opstellen van een Regionaal Economische Visie/Noordervisie.

## Knelpunten

- De Regiovisie is vanwege de huidige economische situatie niet meer actueel en moet worden geactualiseerd. Dit vergt de nodige afstemming en kost meer tijd dan verwacht.
- Met de omgevingsvisie / WRO nieuwe stijl lag het in de verwachting dat het aantal ruimtelijke plannen met een provinciaal belang zou afnemen. Dit blijkt niet het geval. Met de beschikbare formatie planadvisering moeten we alle zeilen bij zetten om de ingediende bestemmingsplannen en structuurvisies binnen de wettelijke termijn te behandelen. Ook gemeenten maken hierin een noodzakelijke inhaalslag, wat mede vertragend werkt.
- De financiële crisis brengt met zich mee dat ook gemeenten en particulieren andere prioriteiten stellen waardoor de ruimtelijke kwaliteit onder druk kan komen te staan.

## Product 5.1. Algemeen ruimtelijke ordening (incl Regiovisie Groningen-Assen)

## Beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling | Activiteiten/prestaties | Resultaten/indicator |
|---|---|---|---|
| Realisatie ambities en doelen Provinciale omgevingsvisie Drenthe | Drie integrale gebiedsagenda's voor de regio's Zuid- en Oost, Zuidwest en Noord-Drenthe waarin we afspraken maken over onze financiële inzet en samen met partners verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van de geformuleerde gebiedsopgaven | - Afstemmen met partners over rol en verantwoordelijkheid<br>- Samenwerken met partners in het uitvoeren van opgaven | 1. Vastgestelde gebiedsagenda's<br>2. Realisatie gebiedsontwikkelingen, zoals Atalanta, Nationaal Landschap Drentsche Aa Uffelte/Ruinen, Belvedère Frederiksoord<br>3. Gebiedsvisie windenergie |
| | Borgen provinciale belangen in ruimtelijke plannen van gemeente en realiseren van provinciale ambities en doelen bij planvorming | - Voorafgaand aan de formele procedure door middel van relatiebeheer sturen op doorwerking van provinciale belangen, doelen en ambities bij ruimtelijke planvorming.<br>- In het proces van formele planadvisering bij bestemmingsplannen en structuurvisies nagaan of provinciale belangen, ambities en doelen voldoende doorwerking krijgen | 4. Adviezen ruimtelijke plannen en ontwikkelingen van gemeenten, conform de omgevingsvisie en provinciale verordening |

| Beleidsopgave | Doelstelling | Activiteiten/prestaties | Resultaten/indicator |
|---|---|---|---|
| Participatie in Regio Groningen-Assen | Tot stand brengen van een diversiteit aan aantrekkelijke woon- en werkmilieus, een brede voorzieningen structuur, een bereikbare regio via de weg van het openbaar vervoer en een aantrekkelijk landschap dat ook voorziet in de behoefte van recreatieve uitloop | Gezamenlijk vaststellen van een jaarprogramma met 4 pijlers:<br>1. Wonen<br>2. Economie<br>3. Bereikbaarheid<br>4. Regiopark | 5. Uitvoering van de 4 pijlers van het jaarprogramma<br><br>6. Vastgesteld jaarverslag |
| Stimuleren ruimtelijke kwaliteit | Samenwerken aan een mooi en aantrekkelijk Drenthe, koesteren van kernkwaliteiten, tegengaan van verrommeling en stimuleren van zuinig ruimtegebruik | Onderzoeken ontwikkeling van een atelier Mooi Noord Nederland<br>20 Xplorelab-ateliers organiseren<br>Uitvoeren Eo Wijersprijsvraag in de Veenkoloniën<br>Verdiepingsslag kernkwaliteiten maken volgens de systematiek van het Cultuur Historisch Kompas, ofwel uitvoering motie Landschap<br>Onderzoeken visie op TT-circuit | 7. Atelier Mooi Noord Nederland<br><br>8. Doorontwikkeld Xplorelab<br>9. Winnende concept Eo Wijersprijs is uitgevoerd<br><br>10. Instrument beschikbaar voor het beoordelen van de kernkwaliteiten in ruimtelijke plannen<br><br>11. Meerjaren Uitvoeringsprogramma TT-circuit in relatie tot de Florijnas |
| Een leefbaar en vitaal Drenthe, volgens het beleidsadvies bevolkingsdaling 'Van groei naar bloei' | Inspelen op gevolgen bevolkingsdaling en regionaal afstemmen woningbouwopgave<br>Ontwikkelen lange termijn strategie waarbinnen verbindingen tussen inspanningen van partners een plek krijgen. Zie ook motie Vitaal platteland | Stimuleren bewustwording en actieve houding partners<br>Vergroten kennis over de effecten van bevolkingsdaling en inzicht krijgen in de specifieke krimpopgaven<br>Stimuleren en faciliteren regionale samenwerkingsprocessen/-projecten<br>Gegevens verzamelen en monitoren inzake demografie en woningbouw<br>Sturen op het opstellen van regionale woonvisies | 12. Kengetallen bepalend voor de Krimp<br><br>13. Uitvoeringsprogramma motie Vitaal platteland, voor wat betreft het onderdeel krimp<br><br>14. Bevolkingsprognoses inzichtelijk<br><br>15. Diverse woningmarktberichten<br><br>16. drie Regionale Woonvisies |

## Realisatie beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Realisatie ambities en doelen Provinciale omgevingsvisie Drenthe | Drie integrale gebiedsagenda's voor de regio's Zuid- en Oost, Zuidwest en Noord-Drenthe waarin we afspraken maken over onze financiële inzet en samen met partners verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van de gefor muleerde gebiedsopgaven | Inventarisatie opgaven partners bij de gebiedsagenda's<br><br>In het gebied Gebiedsontwikkeling Uffelte/Ruinen (GUR) hebben wij grondeigenaren bezocht en bevraagd. | 1. Met de vaststelling van een regionaal ontwikkelingsperspectief voor Noord, ZuidOost en Zuidwest Drenthe hebben wij met onze partners afspraken gemaakt voor regionale samenwerking en de reikwijdte voor invulling van de regionale agenda's.<br><br>2. In de gebiedsontwikkeling Uffelte/Ruinen hebben wij met de betrokken gemeenten een startovereenkomst en met de betrokken partijen een intentieverklaring getekend over de inzet voor realisatie van de gebiedsontwikkeling. |
| | Borgen provinciale belangen in ruimtelijke plannen van gemeente en realiseren van provinciale ambities en doelen bij planvorming | Wij hebben samen met onze partners de Gebiedsvisie afgerond<br><br>Wij hebben geadviseerd over ruimtelijke plannen | Wij hebben met waterschap en Natuurmonumenten een overeenkomst gesloten over de inrichting van klimaatbuffers.<br><br>3. De ontwerp-Gebiedsvisie Windenergie is in vijf colleges vastgesteld en in inspraakprocedure gebracht.<br><br>4. In 2012 hebben we geadviseerd over 166 voorontwerp bestemmingsplannen, 82 ontwerp-bestemmingsplannen en 51 vastgestelde bestemmingsplannen. In de ontwerpfase is er 8 keer een zienswijze ingediend. Er zijn geen reactieve aanwijzingen gegeven. Ook is er geen inpassingsplan gemaakt. |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Participatie in Regio Groningen-Assen | Tot stand brengen van een diversiteit aan aantrekkelijke woon- en werkmilieus, een brede voorzieningen structuur, een bereikbare regio via de weg van het openbaar vervoer en een aantrekkelijk landschap dat ook voorziet in de behoefte van recreatieve uitloop | Actualisatie Regiovisie (af te ronden in 2013)<br><br>Actualisatie Netwerkanalyse Bereikbaarheid (af te ronden in 2013) | 5 en 6. Wij hebben jaarprogramma's voor de Regiovisie vastgesteld.<br><br>Wij hebben het programma woningbouw en bedrijventerreinen herijkt.<br><br>Wij hebben het regionaal instemmingsmodel woningbouw en bedrijventerreinen vastgesteld |
| Stimuleren ruimtelijke kwaliteit | Samenwerken aan een mooi en aantrekkelijk Drenthe, koesteren van kernkwaliteiten, tegengaan van verrommeling en stimuleren van zuinig ruimtegebruik | In het Xplorelab is programmatisch gewerkt aan 3 producten binnen 4 beleidslijnen<br><br>Binnen de Agenda voor de Veenkoloniën wordt uitvoering aan de Eo Wijersprijs gegeven.<br><br>Verdiepingsslag kernkwaliteiten, zijnde uitvoering motie Landschap (2010-18)<br><br>Rond het TT-circuit hebben wij haalbaarheids-onderzoeken en een nulmeting uitgevoerd. | 7 en 8. We hebben de pilot Atelier Mooi Drenthe afgerond,<br><br>9. Winnende concepten Eo Wijersprijs zijn in uitvoering<br><br>10. Digitaal handboek kernkwaliteiten is in ontwikkeling<br><br>11. Wij hebben een visie op het TT-circuit ontwikkeld |
| Een leefbaar en vitaal Drenthe, volgens het beleidsadvies bevolkingsdaling 'Van groei naar bloei' | Inspelen op gevolgen bevolkingsdaling en regionaal afstemmen woningbouwopgave<br><br>Ontwikkelen lange termijn strategie waarbinnen verbindingen tussen inspanningen van partners een plek krijgen. Zie ook motie Vitaal platteland | Wij hebben bijgedragen aan activiteiten vanuit het Kennisnetwerk Krimp Noord-Nederland (KKNN).<br>Er is gestart met diverse experimenten (expertmeeting, kennis-cafe's, nieuwsbrieven)<br><br>Samen met de regio Oost-Drenthe en BZK is gewerkt aan de strategie.<br><br>Wij hebben met de drie woonregio's bestuurlijke gesprekken gevoerd over de woningbouw-ontwikkeling- en afstemming. | 12 en 13. Er is een noordelijke kennisagenda opgesteld.<br><br>Er lopen experimenten op het terrein van de Eo Wijersprijs: leegstand en herbestemming en de doorontwikkeling van een voorzieningenplan Oost-Drenthe en experiment zorgkracht.<br><br>14. Bevolkingsprognoses zijn inzichtelijk.<br><br>15. Diverse woningmarktberichten zijn gepubliceerd.<br><br>16. Voor de drie woonregio's zijn nu regionale woonvisies/-agenda's opgesteld. |

Sessie Kreatief met Krimp

## Product 5.2. Stedelijke ontwikkeling (ISV)

### Beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling | Activiteiten/prestaties | Resultaten/indicator |
|---|---|---|---|
| Bevorderen van fysieke kwaliteit van de leefomgeving | Bevorderen van kwaliteit en differentiatie van woningvoorraad door de inzet van ISV3 budgetten | Budgetten toekennen op basis van het beleidskader en de tenderregeling Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV3) en meer focus aanbrengen | 1. Aantal gemeentelijke projecten waaraan een ISV budget is toegekend, afhankelijk van het aantal inschrijvingen en toekenningen op de tender |

### Realisatie beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Bevorderen van fysieke kwaliteit van de leefomgeving | Bevorderen van kwaliteit en differentiatie van woningvoorraad door de inzet van ISV3 budgetten | Tenderregeling investeringsbudget Stedelijke vernieuwing uitgevoerd | 1. Aan 8 projecten is in totaal € 3.838.550,-- toegekend aan subsidies. |

### Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | 8.292.247 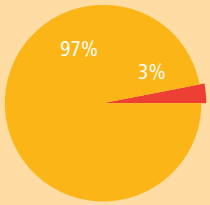  | 1.494.620 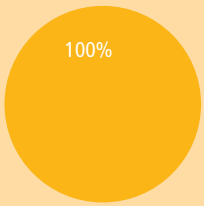  |
| Overige programma's | | |

| | 1 | 2 | 3 | 4 | (3-4) |
|---|---|---|---|---|---|
| Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | Realisatie 2011 | Primitieve begroting 2012 | Begroting 2012 na wijziging | Realisatie 2012 | Verschil |
| Totaal lasten | 6.228.157 | 6.094.645 | 8.499.665 | 8.292.247 | 207.418 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten | 362.545 | 0 | 1.488.861 | 1.494.620 | -5.759 |
| Saldo | 5.865.612 | 6.094.645 | 7.010.804 | 6.797.627 | 213.177 |

## Ontwikkelingen

### Product 5.1. Algemeen ruimtelijke ordening (incl Regiovisie Groningen-Assen)

Het Rijk werkt aan een nieuwe, alomvattende wet voor de leefomgeving. Vijftien wetten, waaronder Wro, Wabo en Wet milieubeheer, moeten daarin direct opgaan. Op langere termijn gaat het om nog meer wetten. De wet moet per 2018 in werking treden. Nog in 2013 wil de minister een wetsontwerp aan de kamer zenden. Het Rijk streeft eenvoudiger en betere procedures rondom het leefomgevings-recht na. Hiertoe zal in het vervolg, zoals het er nu voorstaat, met zes planvormen gewerkt gaan worden. Het instrument bestemmingsplan verdwijnt dan. De provincie voert in IPO-verband een lobby uit voor een goede borging van de provinciale positie (regiefunctie, doorzettingsmacht) en voor een volwaardige wet. Aangezien met de wet bijvoorbeeld ook een impuls voor de uitnodigingsplanologie en een vereenvoudiging van vergunningenprocedures wordt beoogd, kan de wet voor de provincie ook qua sturingsfilosofie en organisatie consequenties hebben.

### Product 5.2. Stedelijke ontwikkeling (ISV)

De verwachting is dat er geen ISV4 komt.

## Wat heeft het gekost?

| | | 1 | 2 | 3 | 4 | (3-4) |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | Product | Realisatie 2011 | Primitieve begroting 2012 | Begroting 2012 na wijziging | Realisatie 2012 | Verschil |
| Lasten | | | | | | |
| | Product 5.1. Algemeen ruimtelijke ordening (incl Regiovisie Groningen-Assen) | 2.680.092 | 4.296.114 | 4.604.803 | 4.417.262 | 187.541 |
| | Product 5.2. Stedelijke ontwikkeling (ISV) | 3.548.065 | 1.798.531 | 3.894.862 | 3.874.985 | 19.877 |
| | Totaal | 6.228.157 | 6.094.645 | 8.499.665 | 8.292.247 | 207.418 |
| Baten | | | | | | |
| | Product 5.1. Algemeen ruimtelijke ordening (incl Regiovisie Groningen-Assen) | 0 | 0 | 0 | 5.759 | -5.759 |
| | Product 5.2. Stedelijke ontwikkeling (ISV) | 362.545 | 0 | 1.488.861 | 1.488.861 | 0 |
| | Totaal | 362.545 | 0 | 1.488.861 | 1.494.620 | -5.759 |
| Saldo | | 5.865.612 | 6.094.645 | 7.010.804 | 6.797.627 | 213.177 |

**Toelichting**

| | |
|---|---|
| Saldo Programma | 213.177 |
| Bestemming resultaat reserves bij programma | |
| Totaal verrekend met reserves | 0 |
| Resultaat programma na bestemming reserves | 213.177 |

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

### Lasten

### Product 5.1. Algemeen ruimtelijke ordening (incl Regiovisie Groningen-Assen)

De totale afwijking betreft een voordeel van € 187.541,--. De voornaamste afwijkingen betreffen:

**Geopark de Hondsrug**
Binnen het budget inzet op specifieke ontwikkeling was voor dit jaar al rekening gehouden met een bijdrage van € 100.000,-- ten behoeve van de Stichting Geopark de Hondsrug. De bijdrage is in 2012 nog niet toegekend omdat de Stichting pas in 2013 wordt opgericht. Wij stellen voor om dit voordeel over te hevelen naar 2013.

**Atelier Mooi Drenthe**
Op het budget voor Atelier Mooi Drenthe resteert een voordelig saldo van € 48.000,-- Dat wordt mede veroorzaakt door het feit dat het in huidig tijdsgewricht lastig is de cofinanciering voor projecten ruimtelijke kwaliteit rond te krijgen.

### Product 5.2. Stedelijke ontwikkeling (ISV)

De totale afwijking betreft een voordeel van € 19.877,--.

### Baten

### Product 5.1. Algemeen ruimtelijke ordening (incl Regiovisie Groningen-Assen)

De totale afwijking betreft een voordeel van € 5.759,--.

### Product 5.2. Stedelijke ontwikkeling (ISV)

Er is geen afwijking.

# Programma 6
# Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem

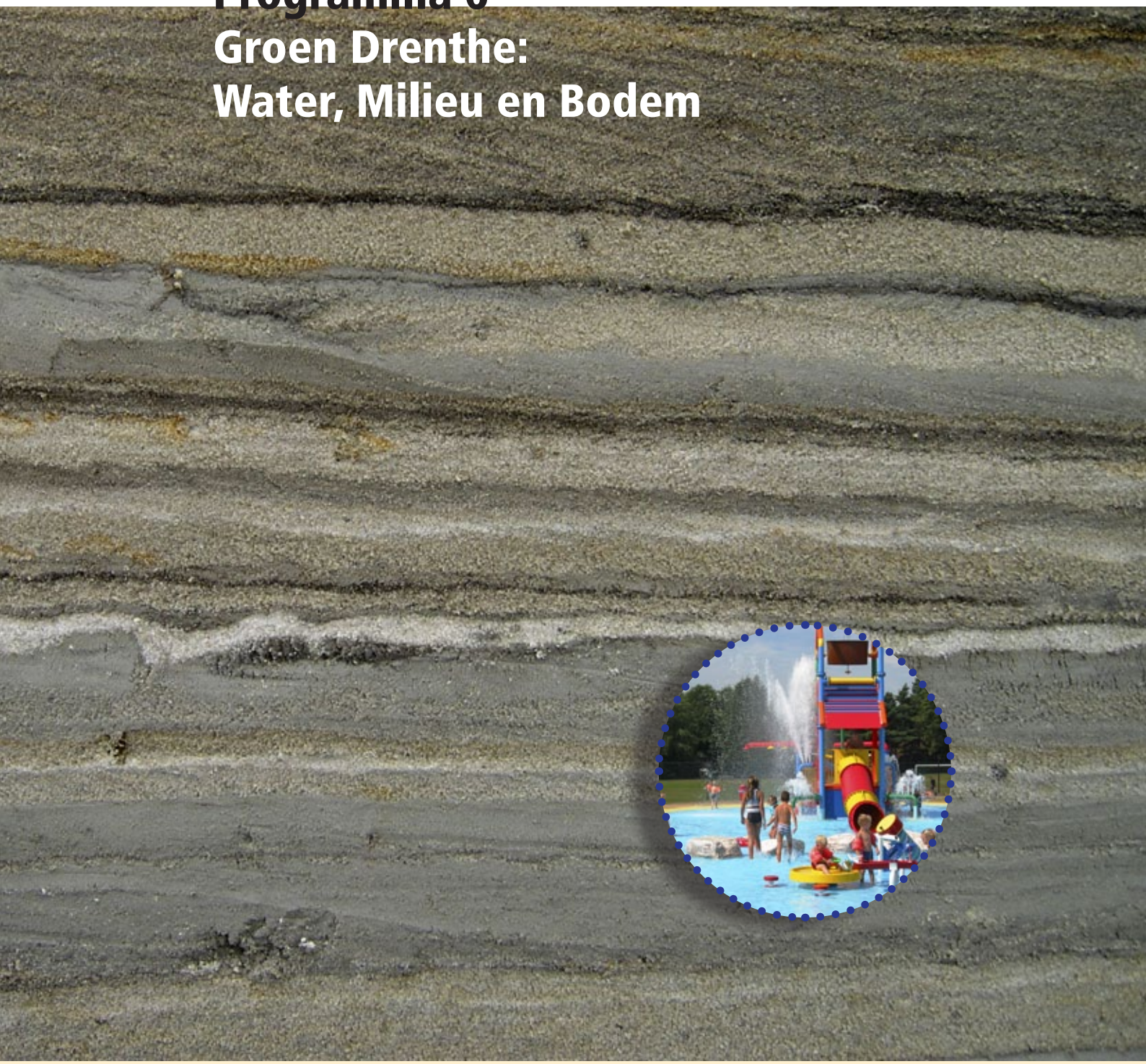

## Missie

Een hoogwaardige leefomgevingskwaliteit is één van de belangrijkste randvoorwaarden voor een duurzame ontwikkeling van onze provincie en waar we actief op inzetten. Op watergebied richten we ons op het vasthouden van water en het verbeteren van waterveiligheid en -kwaliteit.

## Successen

- Het waterbergingsgebied de Onlanden bij Peize is in januari voor de eerste keer ingezet en heeft een belangrijke rol gespeeld bij het beheersbaar houden van de waterstanden op de boezem in Groningen.
- In september 2012 hebben wij de ENCORE-conferentie georganiseerd, met 34 milieubestuurders uit diverse Europese regio's, waarbij 7 allianties zijn gesloten.
- Het op 28 september gehouden eindsymposium gehouden van het 4-jarige project Duurzaam Boer Blijven in Drenthe was een succesvolle afsluiting van tien jaar projecten met, voor en door boeren gericht op de Kringloopaanpak.
- Op 6 juni 2012 hebben wij de Bodemvisie definitief vastgesteld; deze betreft een uitwerking van de Omgevingsvisie en is de agenda voor het bodembeleid naar 2020.
- Dankzij het groenmanifest is er een helder kader voor veehouderijen gekomen, er zijn vanuit dit kader diverse vergunningen verleend.

## Knelpunten

- Aanpak verdroging in de 8 Top-gebieden conform plan van aanpak verdroging 70 % van de opgave van 11000 ha is in 2015 gerealiseerd. Vertraging van de uitvoering wordt veroorzaakt door stagnatie van realisatie EHS en bezuiniging door het Rijk op het ILG.
- Er heeft nog geen daadwerkelijke uitvoering kunnen plaatsvinden van het verlagen van de $CO_2$-emissie in veengebieden, aangezien de beschikbare informatie eerst beter in kaart moet worden gebracht. Hieruit vindt vervolgens een gezamenlijke probleemdefinitie en probleemerkenning plaats, waarna de uitvoering kan plaatsvinden.

## Product 6.1. Grondwater en waterhuishouding (incl. waterschappen en peilbeheer)

## Beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling | Activiteiten/prestaties | Resultaten/indicator |
|---|---|---|---|
| Een klimaatbestendig (grond)watersysteem voor de lange termijn | Koesteren en benutten Drents grondwater (Innovatieve grondwatervisie) | - Uitwerken provinciale rol / realisatiestrategie<br>- Haalbaarheidsanalyse van het concept 'wateroogsten' in landelijk gebied (bijv. Waterhouderij) | 1. Beschikbaarheid van grondwater voor verschillende functies in m3<br>2. Voortgangsrapportage uitwerking grondwatervisie |
| | Inzicht in consequenties van de klimaatverandering voor de wateropgave | - Gezamenlijke onderzoeksagenda met de waterschappen<br>- Uitwerken gevolgen klimaatverandering in de beekdalen | 3. Visiedocument 2012; strategie beekdalen en behoud veengebieden |
| | Deltaprogramma: behoud zoetwatervoorziening van Drenthe en bepalen toekomstige waterbehoefte | - Uitwerken klimaatscenario's (2e fase regionale droogteonderzoek) | 4. Inzicht in waterbehoefte in m3 en knelpunten |
| Realisatie van een robuust watersysteem in 2015/2027 | Realisatie doelen voor de KRW in 2015/2027 zoals opgenomen in de factsheets (vastgesteld PS 16 december 2009) | - Regie voeren op realisatie KRW doelen<br>- Monitoring grondwater | 5. Mid-term review voor grond- en oppervlaktewaterlichamen<br>6. Voortgangsrapport KRW voor GS en ter info aan PS |

| Beleidsopgave | Doelstelling | Activiteiten/prestaties | Resultaten/indicator |
|---|---|---|---|
| | Uitvoeren WB21 afspraken:<br>- het gehele watersysteem voldoet in 2015 aan de normen voor regionale wateroverlast;<br>- de regionale keringen voldoen in 2015 aan de daarvoor vastgestelde normen;<br>- alle aangewezen bergingsgebieden zijn in 2015 gerealiseerd | - Jaarlijkse rapportage aan GS van de uitvoering convenant Meppelerdiep.<br>- Faciliteren aanleg waterbergingsgebieden (procedures)<br>- Samen met de provincies Groningen en Overijssel en de waterschappen uitwerken Europese Richtlijn Overstromingsrisico's | 7. Ingerichte waterbergingsgebieden Z-Dr. in 2015<br>8. Waterakkoord Meppelerdiep en Overijsselsche Vecht + draaiboek<br>9. Overstromingsrisico- beheerplan in 2015 |
| | Grondwaterbescherming | - Aangaan convenanten op basis van uitvoeringsprogramma's<br>-Regie uitvoering uitvoeringsprogramma's<br>- Uitvoeren nota gewasbeschermingsmiddelen | 10. Grondstof voor de drinkwatervoorziening voldoet in 2015 aan KRW doel<br>11. Certificering Drentse overheidsorganisaties in 2015 |
| | Regionale invulling landelijke campagne 'Nederland leeft met water' | - Twee communicatieprojecten met de waterschappen en de gemeenten | 12. Project 'Beeldschoon water' is uigevoerd |
| | Water is mede ordenend bij ruimtelijke ontwikkelingen. | - Vaststellen provinciaal (water) belang bij ruimtelijke plannen<br>- Beoordelen en begeleiden van hydrologisch onderzoek | 13. Robuust watersysteem (WB21 en KRW doelen, grondwaterbescherming) |
| Integrale gebiedsgerichte waterprojecten | Realisatie van de wateropgave (WB21 en KRW) in Drenthe | - Regie op de uitvoering van synergieprojecten<br>- Uitwerken blauw-groene gordel Noord-Nederland<br>- Inzetten van middelen voor "blauwe en groene diensten"<br>- Participeren in gebiedsontwikkeling Ruinen-Uffelte | 14. Vijf synergieprojecten in uitvoering of gereed en twee in voorbereiding<br>- 2 of 3 projecten in beekdalen waarbij de wateropgave en landbouwdoelen worden gerealiseerd.<br>- Inrichtingsplan voor Ruinen-Uffelte |
| | Aanpak verdroging in de 8 Top-gebieden conform plan van aanpak verdroging | - Regie op uitvoering verdrogingsbestrijding in de 8 TOP –gebieden<br>- bijstellen ambitie op basis van uitkomst ILG bezuiniging<br>- Monitoring verdroging | 15. Vier top-gebieden in uitvoering / uitgevoerd (Peizerdiep, Fochteloërveen, Dwingelderveld en Elperstroom) en vier top-gebieden in voorbereiding (Drents Friese Wold, Reest, Bargerveen en Drentse Aa) |
| Uitvoeren wettelijke taken op basis van de waterwet en andere wetten | Uitvoeren waterwet/waterschapswet | - Vaststellen interne werkwijze financieel toezicht waterschappen<br>- Relatiebeheer voeren met waterschappen | 16. Verslag financieel toezicht<br>17. Vier bestuurrapportages van de waterschappen |
| | Schaal van waterschappen passend bij de (uitgebreide) taak van het waterschap en die bij draagt aan het voorkomen van ambtelijke en bestuurlijke drukte | Voorbereiding fusie van twee of meer waterschappen | 18. PS-besluit fusie waterschappen in 2013 |

| Beleidsopgave | Doelstelling | Activiteiten/prestaties | Resultaten/indicator |
|---|---|---|---|
| | Uitvoeren zwemwaterrichtlijn voor schoon en veilig zwemwater | - Aanwijzen zwemwaterplassen in afstemming met burgers | 19. Formeel aangewezen zwemwaterplassen |
| Goed kwalitatief en kwantitatief beheer van de Drentse grondwatervoorraad | Kennis van de toestand van het grondwater | - Onderhoud grondwatermodel MIPWA<br>- Faciliteren onderzoek | 20. Diverse projecten gericht op actief grondwaterbeheer (zuinig omgaan met grondwater)<br>21. Bijdrage aan de landelijke database met gegevens van het grondwater<br>22. Beleidevaluaties en voortgangsrapporten (zoals voor KRW)<br>23. Operationeel primair grondwatermeetnet<br>24. Meetnet verdroging<br>25. Meetnet grondwaterkwaliteit |

## Realisatie beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Een klimaatbestendig (grond)watersysteem voor de lange termijn | Koesteren en benutten Drents grondwater (Innovatieve grond watervisie) | Conform de brief van 14 december 2011 zijn wij in 2012 gestart met het opstellen van een grondwaternota. Deze wordt in 2013 opgeleverd. | 1 en 2. De beschikbaarheid van grondwater is bepaald in de waterbalansstudie en wordt als input gebruikt voor de grondwaternota en het Deltaprogramma (zoetwatervoorziening) |
| | Inzicht in consequenties van de klimaatverandering voor de wateropgave | Voor de beekdalen wordt een visie ontwikkeld, omdat juist daar alle wateropgave bij elkaar komen. O.a. komt de vraag aan de orde of de functie het peil moet volgen. De visie is gereed in het 2e kwartaal van 2013. | 3. Strategie veenoxidie is nog niet gestart. Wordt gestart in 2013. |
| | Deltaprogramma: behoud zoetwatervoorziening van Drenthe en bepalen toekomstige waterbehoefte | Uitwerken klimaatscenario's. | 4. Wij hebben de voorlopige richtingen van de Deltabeslissing zoetwaterstrategie opgesteld. |
| Realisatie van een robuust watersysteem in 2015/2027 | Realisatie doelen voor de Kaderrichtlijn water (KRW) in 2015/2027 zoals opgenomen in de factsheets (vastgesteld PS 16 december 2009) | Wij hebben in de stroomgebieden de midterm-review opgesteld. | 5. Uit de Midterm review KRW is gebleken dat de uitvoering op schema ligt.<br>6. Het grootste knelpunt op dit moment is de onzekerheid rondom de verdere inrichting van de EHS, waardoor maatregelen die hier direct aan gekoppeld zijn, vertraging gaan oplopen. |

Groen Drenthe, water, milieu en bodem

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| | Uitvoeren Waterbeheer 21ste eeuw (WB21) afspraken:<br>- het gehele watersysteem voldoet in 2015 aan de normen voor regionale wateroverlast;<br>- de regionale keringen voldoen in 2015 aan de daarvoor vastge stelde normen;<br>- alle aangewezen bergingsge bieden zijn in 2015 gerealiseerd | Aan de uitwerking van de Richtlijn Overstromingsrisico's wordt onder regie van ministerie van IenM gewerkt.<br><br>Waterakkoord Meppelerdiep en Overijsselsche Vecht<br><br>Waterakkoord Twente-kanalen/ Overijsselse Vecht<br><br>Wij hebben de Verdringingsreeks wateraanvoer (voorkeursvolgorde wateraanvoer bij een tekort aan water) herzien (POV) | 7 en 8. Uit de rapportage over de uitvoering van het convenant Meppelerdiep blijkt dat 6,3 miljoen m3 van de geplande 7,5 miljoen voor eind 2015 wordt gerealiseerd. Hierin is nog niet meegenomen de waterberging van 0.65 miljoen m3 die in de klimaatbuffer Ootmaanlanden wordt gerealiseerd. In de loop van 2013 blijkt uit de herijking van de wateropgave door het waterschap Reest en Wieden in hoeverre er sprake is van een knelpunt.<br>9. Het overstromings-risicobeheer-plan wordt de komende jaren voorbereid. |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| | Grondwaterbescherming | Wij hebben een uitvoeringsprogramma bij de gebiedsdossiers opgesteld; deze worden medio 2013 vastgesteld. | 10. Aan de hand van de uitvoeringsprogramma's worden voorbereidingen getroffen voor de KRW-doelen in 2015.<br>11. 7 Drentse overheidsorganisaties zijn gecertificeerd (inclusief de provincie) m.b.t. het gebruik van bestrijdingsmiddelen |
| | Regionale invulling landelijke campagne 'Nederland leeft met water' | Wij hebben het project bezem door de middelenkast afgerond | 12. Scholen in Drenthe hebben het project 'Beeldschoon Water' uitgewerkt in wandelroutes die via een App via annodrenthe. nu beschikbaar worden gesteld in 2013 |
| | Water is mede ordenend bij ruimtelijke ontwikkelingen. | Interne advisering bij ruimtelijke plannen (zoals Dierentuin Emmen, gasleiding Nogron)<br><br>In en externe advisering bij hydrologisch onderzoek | 13. Door goede advisering worden betere keuzes gemaakt |
| Integrale gebiedsgerichte waterprojecten | Realisatie van de wateropgave (WB21 en KRW) in Drenthe | Wij hebben de voorbereidende onderzoeken hydrologie en grondmobiliteit voor de Gebiedsontwikkeling Ruinen-Uffelte afgerond. Planning is vertraagd door de herijking van de wateropgave door het waterschap Reest en Wieden. Deel opgave Ruinen-Uffelte wordt gerealiseerd in de klimaatbuffer Ootmaanlanden. | 14. Synergieprojecten (7 in Drenthe): Beekdal Messchen (bij Assen) gereed, VIEP en Koppeling Masloot-Eelderdiep zijn in uitvoering en de Reest, Vledder Aa, Drentsche Aa en Hunze zijn in voorbereiding. De resterende middelen zijn gedecentraliseerd naar de provincie.<br><br>Groen-blauwe diensten: 40 ha particulier natuurbeheer (landgoed Eese) en 13,5 ha waterberging en natuurontwikkeling bij Peize. |
| | Aanpak verdroging in de 8 Top-gebieden conform plan van aanpak verdroging | Dwingerderveld, Fochteloerveen en Peizerdiep zijn in uitvoering.<br>De Oude Willem en de Reest zijn in voorbereiding<br>De Vledder Aa wordt voor de helft gerealiseerd, de Drentsche Aa voor een klein deel en de uitvoering van Bargerveen voor 2015 is nog onzeker | 15. 70 % van de opgave van 11000 ha is in 2015 gerealiseerd. Vertraging van de uitvoering wordt veroorzaakt door stagnatie van realisatie EHS en bezuiniging door het Rijk op het ILG. |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Uitvoeren wettelijke taken op basis van de waterwet en andere wetten | Uitvoeren waterwet/waterschapswet | Voorbereidingen getroffen om in 2013 4 bestuursrapportages te ontvangen van de waterschappen | 16. Wij voeren het financieel toezicht op de waterschappen gezamenlijk met de buurprovincies uit.<br>17. Er worden in 2013 vier bestuursrapportages van waterschappen opgeleverd. |
| | Schaal van waterschappen passend bij de (uitgebreide) taak van het waterschap en die bij draagt aan het voorkomen van ambtelijke en bestuurlijke drukte | | 18. De voorbereiding van fusie waterschap Velt en Vecht en Regge en Dinkel is gereed. |
| | Uitvoeren zwemwaterrichtlijn voor schoon en veilig zwemwater | Wij voeren bij alle zwemplassen controles uit en plaatsen nieuwe infoborden | 19. Veilig zwemwater en betere publiekscommunicatie |
| Goed kwalitatief en kwantitatief beheer van de Drentse grondwatervoorraad | Kennis van de toestand van het grondwater | De integrale rapportage meetnetten bodem- en grondwaterkwaliteit is in concept gereed.<br><br>In samenwerking met onze partners in Noord-Nederland hebben wij het groot onderhoud van het grondwatermodel Noord-Nederland gestart (MIPWA 3.0) | 20. De Keileemkaart van Noord-Nederland is beschikbaar gekomen.<br>21. Wij leveren een bijdrage aan de landelijke database.<br>22. We leveren jaarlijks diverse beleids-evaluaties en voortgangsrapportages op.<br>23, 24 en 25. We dragen bij aan goede meetnetten voor grondwater, verdroging en waterkwaliteit. |

## Product 6.2. Ontgrondingen

### Beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling | Activiteiten/prestaties | Resultaten/indicator |
|---|---|---|---|
| Een goede grondstoffenvoorziening in Drenthe. | Op een verantwoorde wijze voldoen aan de behoefte aan oppervlaktedelfstoffen. | In 2012 wordt een nieuwe Ontgrondingennota vastgesteld. | 1. Een nieuwe Ontgrondingennota. |

### Realisatie beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Een goede grondstoffenvoorziening in Drenthe | Op een verantwoorde wijze voldoen aan de behoefte aan oppervlaktedelfstoffen | Beëindiging vergunning zandwinning in de EHS. | 1. Per 1-1-2013 wordt er geen zand meer gewonnen binnen de EHS. De nieuwe ontgrondingennota verschijnt in 2013. |

## Product 6.3. Milieubeleid en ondergrond

### Beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling | Activiteiten/prestaties | Resultaten/indicator |
|---|---|---|---|
| Duurzaam gebruik van de ondergrond voor alle gewenste functies | Diep onder Drenthe. Bijdragen aan de doelen voor klimaat en energie; 30% reductie CO2, 20% duurzame energie, 2% energiebesparing. Aandeel Bodemenergie: 55% van Drentse reductiedoelstelling | - Beleidsbeïnvloeding voor verantwoorde winning en opslag<br>- Advisering over vergunningverlening door het rijk | 1. Beleidsbeïnvloeding op nationaal en Europees niveau |
| | Stimuleren gebruik van geothermie in Drenthe | In het kader van het programma Klimaat en Energie stimuleren van het ontwikkelen van geothermieprojecten in Assen, Noordenveld en Hoogeveen; opstellen van een projectplan voor implementatie van geothermie in Drenthe. | 2. Beoogd effect> 282 kton CO2-reductie in 2020 |
| | Stimuleren versnelde groei van de aanleg van systemen voor warmte- en koudeopslag | In het kader van het programma Klimaat en Energie stimuleren van de aanleg van WKO-systemen door gerichte bijdragen in klimaatcontracten met gemeenten, voorlichting en stimulering van direct belanghebbenden, goede voorlichting via de website met uitleg over de mogelijkheden en geldende voorwaarden in de provincie Drenthe | 3. Beoogd effect van 300 tot 400 kton CO2-reductie in 2020 |
| | Beïnvloeding van rijksbeleid voor opslag kernafval en perslucht | Technische studie naar (on) geschiktheid van opslag kernafval in zoutkoepels | 4. Rapport over (on)geschiktheid van opslag kernafval in zoutkoepels |
| | | Technische studie naar geschiktheid van opslag perslucht | 5. Rapport over geschiktheid van opslag perslucht |
| | Kunnen inspelen op nieuwe kennis en ontwikkelingen | Actualisatie van de Structuurvisie Ondergrond | 6. Herziene Structuurvisie Ondergrond |
| Duurzaam gebruik en beheer van de bodem voor alle gewenste functies | De bodem in Drenthe wordt duurzaam gebruikt en beheerd | Opstellen van een integrale bodemvisie | 7. Uitwerking Omgevingsbeleid en prioriteiten bodembeleid bepalen. |
| | | Verlagen van ammoniakemissie | 8. Draagkracht van de natuur wordt in 50% van de gebieden niet meer overschreden. |
| | | Project: Duurzaam boer blijven voor melkveehouderij | 9. 130 deelnemers en bewustwording bij 25 % van de melkveehouders |
| | | Project: Veldleeuwerik Drenthe, integrale verduurzaming akkerbouwsector | 10. 100 deelnemers en bewustwording bij 25 % van de Drentse akkerbouwers |

Koolzaad voor biodiesel Bazuin

| Beleidsopgave | Doelstelling | Activiteiten/prestaties | Resultaten/indicator |
|---|---|---|---|
| | Verlagen van de CO2-emissie in veengebieden | Plan van aanpak opgesteld om de veenoxidatie tegen te gaan | 11. Uitvoeringsprogramma is in werking |
| | Adviseren en begeleiden Plan m.e.r. | Toepassen van het instrument m.e.r. bij de besluitvorming van gemeenten en waterschappen en daarmee een meer duurzaam beleid | 12. Toepassing van het instrument m.e.r. Voorbeeldfunctie provincie en advisering in procedures |
| Omgaan met de veranderingen in het klimaat | Kennisverbreding en projecten voorbereiden en uitvoeren | Uitvoeren van diverse projecten zoals Energy Landscapes in Transition in Europe (ELITE) en klimaatlandschap Achterste Diep | 13. Gebiedsgerichte invulling aangepast aan klimaatverandering |
| | Huidige ruimtelijke kwaliteit van Drenthe behouden en waar mogelijk te verbeteren | Uitvoering geven aan de samenhang in ruimtelijke kwaliteit (Mooi Drenthe), Gebiedsagenda Noord-Nederland en biomassa uit het landschap | 14. Realisatie van windenergie, duurzame energie afkomstig uit biomassa, water als blauwe ontwerpdraad en energie-infrastructuren |
| | | Onderzoek naar invulling licht- en duisternisbeleid | 15. Visie op licht- en duisternisbeleid<br>16. Aanpassing op beleid in de POV |
| | Organiseren Encore-conferentie t.b.v. Europees milieubeleid | Voorbereidende werkzaamheden | 17. Conferentie in 2012 |

| Beleidsopgave | Doelstelling | Activiteiten/prestaties | Resultaten/indicator |
|---|---|---|---|
| Behalen doelen duurzaamheid en klimaat & energie | Stimuleren van duurzame ontwikkeling en projecten gericht op de reductie van CO2-emissie | - Inzet beleidsinstrumenten<br>- Invoeren nieuwe Regeling 2013-2016<br>- Vormgeven nieuwe programma Leren voor duurzame ontwikkeling (LvDO) i.s.m. Natuur- en Milieueducatie | 18. afronden van drie LvDO-projecten in 2012:<br>- Grenzeloos CO2-neutraal<br>- Oogstbaar landschap<br>- Light Challenge<br>- Uitvoeren nieuwe regeling 19. 2013-2016 in nieuw programma |
| Realisatie van energiebesparende activiteiten bij 100.000 woningen (nieuwbouw en bestaand) | Energiebesparing bij 100.000 woningen in Noord-Nederland | In Drenthe zijn 5 koploperprojecten energiezuinige nieuwbouw aangewezen | 20. Tot 2015 voldoen jaarlijks 3000-3500 bestaande woningen aan de ambities uit het 100.000 woningenplan in Drenthe |
| "Een veilig Drenthe" | Het versterken en verbeteren van de kennis en de uitvoering van de externe veiligheidtaken bij de samenwerkingspartners | Nieuw convenant provincie-gemeenten-HVD voor de periode 2011-2014 | 21. Afronding samenwerkingsovereenkomst 2011-2014 |
| | | Coördinatie programma en uitvoering | 22. Jaarprogramma 2012 |

## Realisatie beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Duurzaam gebruik van de ondergrond voor alle gewenste functies | Diep onder Drenthe. Bijdragen aan de doelen voor klimaat en energie; 30% reductie CO2, 20% duurzame energie, 2% energiebesparing. Aandeel Bodemenergie: 55% van Drentse reductiedoelstelling | Analyse haalbaarheid en opstellen programma voor uitvoering | 1. Concept-programmadocument. |
| | Stimuleren gebruik van geothermie in Drenthe | Analyse haalbaarheid en opstellen programma voor uitvoering | 2. Concept-programmadocument. |
| | Stimuleren versnelde groei van de aanleg van systemen voor warmte- en koudeopslag | Aanpassen Provinciale omgevingsverordening (POV).<br><br>Stimuleren van en adviseren over projecten.<br><br>Pilot gesloten systemen.<br><br>Beheer en onderhoud WKO tool. | 3. Ca. 5 miljoen m3 grondwater vergund voor WKO.<br><br>42 open WKO-systemen.<br><br>Groei van 15-20% per jaar. |
| | Beïnvloeding van rijksbeleid voor opslag kernafval en perslucht | Wij namen deel aan het opstellen van de landelijke structuurvisie ondergrond (STRONG) namens IPO.<br><br>Onderzoek mogelijkheid persluchtopslag (CAES). | 4. Afgestemd beleid op het gebied van de ondergrond.<br><br>5. Rapport mogelijkheid persluchtopslag. |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| | Kunnen inspelen op nieuwe kennis en ontwikkelingen | | 6. Concept geactualiseerde structuurvisie ondergrond Drenthe |
| Duurzaam gebruik en beheer van de bodem voor alle gewenste functies | De bodem in Drenthe wordt duurzaam gebruikt en beheerd | Wij hebben een Bodemvisie opgesteld en besproken met onze partners (tijdens het avondeten). | 7. Vastgestelde Bodemvisie (PS, 6 juni 2012) |
| | | Verlagen van ammoniakemissie | 8. Diverse activiteiten lopen of worden opgestart ter voorkoming van overschrijding van de draagkracht van de natuur. |
| | | Wij hebben het Project Duurzaam boer blijven in Drenthe afgerond | 9. Eindmanifestatie Project Duurzaam boer blijven |
| | | Integrale verduurzaming akkerbouwsector wordt projectmatig aangemaakt. | 10. Wij zijn gestart met het Pilotproject Veldleeuwerik in Drenthe gestart met 3 boerengroepen. |
| | Verlagen van de CO2-emissie in veengebieden | Wij hebben met waterschappen en kenniscentra een nadere probleemverkenning uitgevoerd. | 11. De beschikbare informatie is beter in kaart gebracht. |
| | Adviseren en begeleiden Plan milieu-effect-rapportage (MER) | Coördinatie provinciale reactie aanleg NorgroN-leiding (Rijksinpassingsplan). | 12. Provinciaal advies inzake inhoud MER, alsmede provinciale ontheffingen POV. |
| Omgaan met de veranderingen in het klimaat | Kennisverbreding en projecten voorbereiden en uitvoeren | Wij hebben de scans klimaatadaptatie gemeenten afgerond. | 13. Klimaatscan in gemeenten toegepast |
| | | Wij hebben een verkenning ruimtelijke concepten klimaat- en energielandschappen (o.a. kWh/m2) uitgevoerd. | Afgeronde eerste fase energielandschap Exloo. |
| | Huidige ruimtelijke kwaliteit van Drenthe behouden en waar mogelijk te verbeteren. | Wij hebben het ontwerp Gebiedsvisie windenergie Drenthe vastgesteld. | |
| | | Verkenning mogelijkheid benutting biomassa uit natuur en landschap. | 14. Eerste fase actieplan biomassa Drents-Friese Wold. |
| | | Uitvoering project NEND/biomassa uit natuur en landschap. | Aan projecten gericht op biomassa uit natuur en landschap subsidie toegekend uit NEND-regeling. |
| | | Wij hebben een advies geformuleerd over het vergroten van de hoeveelheid biomassa uit natuur en landschap voor energiegebruik. | Inschatting beschikbare hoeveelheid biomassa uit natuur en landschap van Drenthe voor energieopwekking. |
| | | Wij hebben een inventarisatie uitgevoerd van de beschikbare biomassa uit natuur en landschap. | |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| | Huidige ruimtelijke kwaliteit van Drenthe behouden en waar mogelijk te verbeteren. | Wij hebben een verkenning uitgevoerd als opmaat naar formulering beleid licht en duisternis | 15. Licht en duisternis input in project kernkwaliteitenbeleid.<br>16. Naar aanleiding van de uitkomsten van de verkenning zal de POV worden aangepast. |
| | Organiseren Encore-conferentie t.b.v. Europees milieubeleid | Wij hebben de inhoudelijke voorbereiding en de coördinatie van de conferentie verzorgd. | 17. 7 allianties, gesloten als resultaat van een conferentie met 34 milieubestuurders uit diverse Europese regio's. |
| Behalen doelen duurzaamheid en klimaat & energie | Stimuleren van duurzame ontwikkeling en projecten gericht op de reductie van CO2-emissie. | Wij hebben het Ambitiestatement Duurzaam Door 2013 geformuleerd. | 18. Wij hebben vier projecten uitgevoerd op basis van het Uitvoerings-programma 2012.<br>19. Er komt een nieuw programma voor de uitvoering nieuwe regeling 2013-2016 |
| Realisatie van energiebesparende activiteiten bij 100.000 woningen (nieuwbouw en bestaand) | Energiebesparing bij 100.000 woningen in Noord-Nederland | Uitvoering regeling koplopergebieden energiezuinige nieuwbouw Drenthe.<br><br>Uitvoering prestatie-overeenkomsten woningcorporaties.<br><br>Ontwikkelen noordelijke regelingen energiebesparing bestaande gebouwen. | 20. Project vijf excellente Drentse gebieden (koploperproject) .<br><br>Bijeenkomsten kennis- en leertraject gemeenten duurzame nieuwbouw.<br><br>Monitoringrapportage koplopergebieden en prestatieovereenkomsten.<br><br>Oriënterende bijeenkomst project Duurzame Dorpen in de Euregio.<br><br>Bijeenkomst verduurzaming gebouwen gemeenten.<br><br>Regeling duurzaamheidslening. |
| "Een veilig Drenthe" | Het versterken en verbeteren van de kennis en de uitvoering van de externe veiligheidtaken bij de samenwerkingspartners | Twee keer cursusdag externe veiligheid en RO.<br>RUD-ontwikkelingen volgen als opmaat voor samenwerkingsvisie EV.<br><br>Wij hebben eerste verkennende stappen uitgevoerd voor intrekken van de provinciale structuurvisie EV (2007) | 21. Toename kennis externe veiligheid medewerkers gemeente.<br><br>Input t.b.v. opdrachtgeversrol en nog op te stellen dienstverlenings-overeenkomst. |
| | | Coördinatie programma en uitvoering | 22. Jaarprogramma 2012 |

Biovergister Nieuw-Balinge

## Product 6.4. Luchtverontreiniging

### Beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling | Activiteiten/prestaties | Resultaten/indicator |
|---|---|---|---|
| Inzet op goede luchtkwaliteit en acceptabele geluidsbelasting | Behoud en verbetering luchtkwaliteit | Monitoring wordt uitgevoerd in aansluiting bij het rijksprogramma NSL | 1. Uitvoering van actieplan luchtkwaliteit Drenthe 2009-2012 waarmee mogelijke knelpunten in de toekomst worden voorkomen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van geactualiseerde informatie over de luchtkwaliteit in Drenthe (onderzoeks-resultaat 2011) |
| | Acceptabel houden en verminderen geluidsbelasting | Actieplan EU-geluidsbelastingkaart waarmee mogelijke knelpunten in de toekomst kunnen worden voorkomen.<br>Mede uitwerken van de kernkwaliteiten stilte en duisternis | 2. Oplevering van een actieplan (tweede tranche), 1 kaart met beleidskeuzes |

| Beleidsopgave | Doelstelling | Activiteiten/prestaties | Resultaten/indicator |
|---|---|---|---|
| | 100.000 voertuigen op alternatieve brandstoffen in 2015 in Noord-Nederland | Versnelling toepassing groen gas, o.a. realisatie van 3 aardgasvulpunten in Drenthe<br>Ontwikkeling lobbystrategie gunstige financiële regeling | 3. De TAB-2009 regeling gereed.<br><br>4. Voorbeeldfunctie overheid: eerste auto's provincie op alternatieve brandstoffen en in Drenthe 100 auto's in 3 gemeenten op groen gas |
| | Bijdrage aan beleidsdoel CO2-emissie-reductie, opwekking van duurzame energie en economische beleidsdoelen | Uitbouw van organisatiestructuur (o.a. stuurgroep), opstellen gebiedscontracten en intentieverklaringen, benutting restwarmte en ontwikkeling energietechnologie | 5. Dit leidt o.a. tot een groen gas hub, windturbinepark en energienetwerken in een ETP |

## Realisatie beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Inzet op goede luchtkwaliteit en acceptabele geluidsbelasting | Behoud en verbetering luchtkwaliteit | Wij hebben monitoring uitgevoerd in aansluiting bij het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL). | 1. Monitoring geeft aan dat in Drenthe geen knelpunten zijn. |
| | Acceptabel houden en verminderen geluidsbelasting | Wij hebben een EU-geluidsbelastingkaart gemaakt als ondersteuning voor uitwerken kernkwaliteit rust met aspect stilte. | 2. Vastgestelde kaart. |
| | 100.000 voertuigen op alternatieve brandstoffen in 2015 in Noord-Nederland | Wij zijn gestart met het verduurzamen van het eigen wagenpark.<br><br>Opdracht plaatsen laadpalen provinciehuis.<br><br>Verkenning mogelijkheden duurzaam vervoer als voorwaarde bij inkoop.<br><br>Start ontwikkeling subsidieregeling duurzame auto's. | 3. Er wordt gewerkt aan de TAB-2009regeling<br><br>4. Duurzame huurauto's voor dienstreizen.<br><br>Geopend vulstation duurzame autobrandstoffen. |
| | Bijdrage aan beleidsdoel CO2-emissie-reductie, opwekking van duurzame energie en economische beleidsdoelen | Wij voeren overleg, doen aan planvorming en ondernemen actie met partners in stuurgroep en kerngroep Energietransitiepark (ETP) Midden-Drenthe. | 5. Visiedocument.<br><br>Uitgevoerde activiteiten conform Actieplan 2012.<br><br>Bouw vergisters gestart.<br><br>Geleverde restwarmte via aangelegd warmtenet. |

## Product 6.5. Vergunningverlening en handhaving/RUD

### Beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Algemeen | Het realiseren van één RUD in Drenthe om daarmee de uitvoering van de vergunningverlening en handhaving Drenthe-breed te verbeteren | Kwaliteitsverbetering op het gebied van toezicht, vergunningsverlening en handhaving door samenwerking met de Drentse gemeenten in regionale uitvoeringsdienst (RUD) | 1. Bij positieve besluitvorming met partners plan van aanpak invoering RUD (Regionale Uitvoeringsdiensten) uitvoeren (eventueel reorganisatie) |
| | Samenwerking met andere bevoegde gezagen door ketenhandhaving, SamenwerkingHandhaving Drenthe (SHD), Noordelijke samenwerking en overleg met Buitengewoon Opsporing Ambtenaren (BOA's) | Door samenwerking met andere vergunningverlenende of handhavingsinstanties zowel de kwaliteit, de effectiviteit als de efficiency verbeteren | 2. Op diverse gebieden samen met de partners projecten uitvoeren.<br>3. Samen met Groningen en Fryslân invulling geven aan taken.<br>4. Samen met de politie BOA's effectief benutten |
| | Uitvoeren IBT taken ten aanzien van de WABO en de archiefinspectie | Door interbestuurlijk toezicht onze bestuurlijke partners stimuleren hun taken op het gebied van de WABO en archieven goed uit te voeren | 5. Één op één voorlichting, bezoeken met informerend en controlerend karakter, rapportage aan de partners en, waar nodig, een verbetertraject |
| | 24 uurs bereikbaarheid voor burgers en bedrijven | Wij zijn 24 uur per dag bereikbaar om te reageren op overlast of incidenten buiten kantooruren. | 6. Klachten worden direct beoordeeld.<br>7. Bij incidenten waar de provincie bevoegd is wordt direct gehandeld.. |
| WABO | Invullen wettelijke taken vanuit de de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (WABO) | Voorkomen en beperken milieubelasting en hinder door bedrijven | 8. Afhandelen (vergunning) aanvragen, meldingen, verzoeken, VVGB's en adviesvragen ingevolge de Wabo<br>9. Toezicht op en indien nodig handhaven bij inrichtingen<br>10. Begeleiden en beoordelen van Milieueffectrapportages (MER).<br>1. Coördinatie Besluit Risico Zware Ongevallen (BRZO). |
| | Uitvoeren Wet Geluidhinder | Voorkomen of beperken geluidhinder | 12. Verlenen ontheffingen<br>13. Coördineren zonebeheer<br>14. Uitvoeren en rapporteren geluidsmetingen bij inrichtingen |
| | Zorgen voor het effectief uitvoeren van de VTH taken | Beleidsontwikkeling vergunningverlening, toezicht en handhaving gericht op borgen en verhogen effectiviteit van het instrumentarium | 15. Opstellen handhavings uitvoeringsprogramma (HUP)<br>16. Realiseren/ implementeren van nieuwe en gewijzigde regelgeving<br>17. Accounthouderschap met betrekking TT-circuit en Attero BV. |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| | Verhogen van de kwaliteit van het toezicht | Door gebruik van administratieve gegevens bij milieutoezicht de kwaliteit van het toezicht verhogen | 18. Gebruiken gegevens van het Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA) bij de controles |
| Groene wetgeving | Een goede uitvoering van de Natuurbeschermingswet 1998 | Op basis van het PAS NB-wet evenwichtige vergunningen verlenen met het oog op de economische ontwikkelingen in Drenthe en het ecologisch herstel | 19. Landelijk invloed uitoefenen op de ontwikkeling van de PAS.<br>20. Controle van de ca 50 Nb-wet vergunningen en handhaving op het aantal dierplaatsen bij een bedrijf |
| | Een goede uitvoering van de Flora- en faunawet | hulp aan de burger indien deze schade en overlast ondervindt van een beschermde inheemse diersoort, waarbij de veroorzakende dieren zoveel mogelijk worden ontzien.<br>Dit door een uitvoerbare Wet Natuur en goede samenwerking met FBE Drenthe en gemeenten. | 21. Gemeenten stellen een Steenmarterbeheerplan op<br>Gemeenten met plan krijgen voor 5 jaar een ontheffing van GS.<br>22. Afstemming met de FBE over een werkbare en juiste werkwijze m.b.t. de wettelijk verplichte registratie ihkv ontheffingen en machtigingen Ffwet |
| | De dienst regelingen conform landelijke afspraken ondersteunen voor een goede uitvoering van de Boswet | Een uitvoerbare, transparante en consistente Wet Natuur.<br>Dit in goed overleg met de Dienst Regelingen. | 23. Het adviseren over aanvragen aan de Dienst Regelingen en namens DR uitvoeren van controles en adviseren over handhaving. |
| | Uitvoering geven aan het convenant Naleefstrategie Natuurwetgeving | Uitvoering van het convenant van de provincies en E.L. en I. over de regierol voor een adequate naleving van de natuurwetgeving. | 24. Uniformiteit provinciale regierol met terreineigenaren de naleving van de natuurwetgeving meer prioriteit geven |
| Water | Uitvoeren WHVBZ | Veilig en schoon zwemmen in de circulatiebaden.<br>Veilig zwemmen in oppervlakte water conform zwemwaterrichlijn<br>Aantal zwemplassen ingericht conform richtlijn | 25. Jaarlijks controle van de locatie.<br>26. Controle analyses waterkwaliteit<br>27. ca. 25 verleende ontheffingen<br>28. Jaarlijkse veiligheidscontroles<br>29. Bewaken van de waterkwaliteit.<br>30. Plaatsen bebording zwemplassen |
| | Uitvoering waterwet/ grondwaterbeheer | Vergunningen voldoen aan het POV, provinciaal beleid en registratieplicht grondwateronttrekkingen | 31. Behandelen aanvragen van burgers en bedrijven, o.a. voor Warmte Koude Opslag |
| | | Landelijk grondwaterregister | 32. Beheer Landelijk grondwaterregister |
| | Uitvoering Drank- en horecawet | bijdragen aan de wetsdoelstelling | 33. Jaarlijks controle van de inrichtingen. |
| Overige wetgeving | Uitvoeren Ontgrondingenwet | Op een verantwoorde wijze voldoen in de behoefte oppervlaktedelfstoffen | 34. In- en extern advies, vergunningen, handhaving en bezwaar en beroep |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| | Uitvoeren POV | Realiseren van het Ligplaatsen besluit<br>Vanuit handhaving bijdragen aan de bescherming van de gebieden<br>Uitritten laten voldoen aan provinciaal beleid | 35. Toezicht op het Ligplaatsen besluit.<br>36. Controle grondwater-beschermings-gebieden en Drentsche Aa gebied<br>37. Controle uitritten<br>38. Ondernemers attenderen op regels Stiltegebieden voor activiteiten |
| | Uitvoeren Vuurwerkbesluit | Zorgen voor veiligheid bij het afsteken van professioneel vuurwerk | 39. Uitvoeren wettelijk taken ingevolge het vuurwerkbesluit |
| | Uitvoeren Wet Luchtvaart | Begrenzen milieuhinder door regionale burgerluchthavens | 40. Uitvoeren provinciale wettelijk taken ingevolge de Wet luchtvaart |
| Externe veiligheid | Externe veiligheid (EV) | "Een veilig Drenthe", versterken en verbeteren van de kennis en de uitvoering bij de partners door realisatie uitvoeringsprogramma | 41. Aanpassen ambities (nieuw programma, nieuwe Wro)<br>42. Goede samenwerking met gemeenten en de Hulp Verlenings-Diensten<br>43. Ambities en doelen uit uitvoerings-programma EV 2011-2014 |

## Realisatie beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Algemeen | Het realiseren van één RUD in Drenthe om daarmee de uitvoering van de vergunning-verlening en handhaving Drenthe-breed te verbeteren. | Wij namen deel in diverse werkgroepen en bereiden de organisatie voor op de komst van de RUD. | 1. Provinciale organisatie is klaar voor de oprichting van de RUD.<br>Oprichting van de RUD is vertraagd. |
| | Samenwerking met andere bevoegde gezagen door keten handhaving, SamenwerkingHand-having Drenthe (SHD), Noordelijke samenwerking en overleg met Buitengewoon Opsporing Ambtenaren (BOA's). | Mei dit jaar is de netwerkdag georganiseerd.<br><br>Door de BOA's zijn enkele gemeenschappelijke acties gehouden. | 2. Op de netwerkdag waren 160 collega's van gemeenten, water-schappen en politie.<br><br>3. Invulling gegeven aan een keten-project op het gebied van asbest. Het betrof een samenwerking met 5 gemeenten en de arbeidsinspectie.<br><br>4. Met de BOA's is een handhavingska-lender opgezet. |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| | Uitvoeren Interbestuurlijk toezicht) IBT taken ten aanzien van de WABO en de archiefinspectie. | Jaarrapportage opstellen.<br>Voorlichting IBT nieuwe stijl volgens planning. | 5. Individuele voorlichting voltooid. Integrale voorlichting volgt.<br><br>Regiejaarverslag 2012 opgesteld (in besluitvorming).<br><br>Taakoverdracht VROM-inspectietaken stagneert.<br>Stagnatie bij taakoverdracht (discussie geld en fte's). |
| | 24 uurs bereikbaarheid voor burgers en bedrijven. | Wij zijn 24 uur per dag bereikbaar om te reageren op overlast of incidenten buiten kantooruren. | 6 en 7. We hebben adequaat gereageerd op klachten en ongewone voorvallen. |
| WABO | Invullen wettelijke taken vanuit de de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (WABO) | Vergunningen verleend, verklaring van geen bedenkingen (vvgb) afgegeven, meldingen beoordeeld, goedkeuringbesluiten vastgesteld.<br><br>Toezicht op en indien nodig handhaven bij inrichtingen.<br><br>Coördinatie Besluit Risico Zware Ongevallen (BRZO). | 8. Vergunningen verleend, verklaring van geen bedenkingen (vvgb) afgegeven, meldingen beoordeeld, goedkeuringbesluiten vastgesteld.<br><br>9. Toezicht uitgevoerd volgens planning: ruim 300 bezoeken obv "toezichtsplannen nieuwe stijl".<br><br>10. Er zijn geen MER procedures uitgevoerd, wel zijn zogenaamde vormvrij-mer-beoordelingen uitgevoerd.<br><br>11. Een nieuwe bestuursovereenkomst samenwerkingsverband Noord-Nederland. |
| | Uitvoeren Wet Geluidhinder | Bij een aantal bedrijven zijn selectief geluidmetingen uitgevoerd.<br><br>We hebben zoneheer (geluid) bij industrieterreinen uitgevoerd.<br><br>Uitvoeren en rapporteren geluidsmetingen bij inrichtingen. | 12. Geluidsmetingen dragen er aan bij dat bedrijven zich aan de geluidsvoorschriften houden<br><br>13. Bedrijfsmatige activiteiten op gezoneerde industrieterreinen vinden dusdanig plaats dat de geluidsgrenswaarden niet worden overschreden.<br><br>14. Geluidmetingen als gepland: 32 geluidsrapportages. |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| | Zorgen voor het effectief uitvoeren van de VTH taken | Wijziging in de Wabo, Activeitenbesluit en de IPPC-richtlijn zijn actief gevolgd en worden doorvertaald in concrete acties voor de provincie als bevoegd gezag.<br><br>Realiseren/implementeren van nieuwe en gewijzigde regelgeving.<br><br>Als accounthouder voor TT en Attero zijn de provinciale belangen, wensen en doelstellingen ten aanzien van de deze bedrijven integraal benadert. | 15. Handhavingsuitvoeringsprogramma (HUP) is opgesteld.<br><br>16. Tijdig en goed voorbereid op wetswijzigingen. Projectplan voor implementatie in opgesteld.<br><br>Project activiteitenbesluit 3e tranche per 1-1-13: interne instructie en projectplan in 2012 ter voorbereiding op voorlichtende brief voor bedrijven.<br><br>Gebruik maken van digitale checklists bij toezicht. Pilot met i-pad van start gegaan bij 3 toezichthouders.<br><br>17. Accounthouderschap heeft er in geresulteerd dat er integraal en professioneel richting deze bedrijven kan worden omgegaan. |
| | Verhogen van de kwaliteit van het toezicht | Gebruiken gegevens van het Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA) bij de controles. | 18. Is uitgevoerd volgens planning. |
| Groene wetgeving | Een goede uitvoering van de Natuurbeschermingswet 1998 | Afgeven van kwalitatief hoogwaardige vergunningen aan aanvragers, verklaringen van geen bedenkingen aan andere bevoegde gezagen en het geven van wettelijke adviezen aan andere bevoegde gezagen, binnen de daarvoor afgesproken termijnen. (circa 150 procedures per jaar) + inbreng nieuwe wet Natuur. | 19 en 20. Door duidelijkheid over het groenmanifest en een nieuw besluit huisvesting is er een zeer groot aantal aanvragen binnen gekomen. Deze hoeveelheid kan niet tijdig afgehandeld worden.<br>Ondanks inhuur (sept. - dec. 2012) worden nog steeds procedures verlengd. Door inzet van tijdelijke krachten begin 2013 getracht de vertraging voor de aanvragers zoveel als mogelijk te beperken. |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| | Een goede uitvoering van de Flora- en faunawet | hulp aan de burger indien deze schade en overlast ondervindt van een beschermde inheemse diersoort, waarbij de veroorzakende dieren zoveel mogelijk worden ontzien.<br>Dit door een uitvoerbare Wet Natuur en goede samenwerking met Fauna Beheer Eenheid FBE Drenthe en gemeenten. | 21. Er zijn geen steenmarterbeheerplannen door gemeenten ingediend.<br><br>22. Veel afstemming met de FBE over een werkbare en juiste werkwijze mbt ontheffingen en machtigingen FFW. Verstrekking van aparte ontheffingen. |
| | De dienst regelingen conform landelijke afspraken ondersteunen voor een goede uitvoering van de Boswet | Is volgens planning uitgevoerd. | 23. Planning is gerealiseerd. |
| | Uitvoering geven aan het convenant Naleefstrategie Natuurwetgeving. | Drenthe neemt deel aan het IPO overleg groene regie.<br>Er worden in Drenthe periodiek Buitengewoon Opsporings ambtenaar (BOA) avonden gehouden om de uitvoering af te stemmen.<br>De Bestuurlijke Strafbeschikking Milieu is ingevoerd met deelname van de terreinbeheerorganisaties en gemeenten. | 24. Drenthe heeft samen met Gelderland en Overijssel het voortouw bij het verbeteren van de permanente her- en bijscholing voor de BOA's.<br>Drenthe geeft samen met Groningen invulling aan deze opgave met een gelijkluidende inzet en aanpak.<br><br>Invulling middels programmatisch handhaven voor natura 2000 is nog niet gestart. |
| Water | Uitvoeren WHVBZ | Alle zwembaden en zwemplassen gecontroleerd.<br><br>Veilig en schoon kunnen zwemmen. | 25. Alle zwembaden zijn gecontroleerd.<br>26. Analyses waterkwaliteit zijn gecontroleerd.<br>27.Ontheffingen zijn verleend<br>28/29. GS besluit formeel aanwijzen zwemwaterplassen is genomen.<br>30.Alle publieksinformatieborden zijn geplaatst. |
| | Uitvoering waterwet/ grondwaterbeheer. | | 31. Vergunningen, ontheffingen en meldingen in behandeling genomen<br>32. Uitvoering als gepland |
| | Uitvoering Drank- en horecawet. | Inrichtingen hebben een actuele Drank en Horeca vergunning . | 33. Alle inrichtingen bezocht welke een drank en horeca vergunning hebben |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Overige wetgeving | Uitvoeren Ontgrondingenwet | Op een verantwoorde wijze voldoen in de behoefte aan oppervlaktedelfstoffen. | 34. Er zijn acht besluiten genomen die betrekking hebben op diepe zandwinningen en vier besluiten die betrekking hebben op oppervlakkige zandwinningen. Daarnaast zijn twee besluiten behandeld door de Raad van State (besluiten in stand gebleven). Twee besluiten zijn behandeld door Commissie rechtsbescherming: 1 advies verwerkt tot nieuw besluit en 1 advies nog in behandeling (minnelijke schikking). |
| | Uitvoeren POV | Realiseren van het Ligplaatsen besluit<br><br>Uitritten laten voldoen aan provinciaal beleid<br><br>Vanuit handhaving bijdragen aan de bescherming van de gebieden | 35. Ligplaatsen zijn gecontroleerd en voldoen aan ligplaatsen besluit<br><br>37. Uitritten voldoen aan provinciaal beleid.<br><br>36 en 38. Nog geen formele ontheffing voor stiltegebieden. |
| | Uitvoeren Vuurwerkbesluit | Toezien op veilig afsteken van vuurwerk bij evenementen. | 39. 13 toepassingsvergunningen aangevraagd en verleend, daarvan zijn 8 gecontroleerd. Er zijn 23 meldingen ingediend, waarvan er 9 zijn gecontroleerd |
| | Uitvoeren Wet Luchtvaart | | 40. Aanvragen TUG in behandeling genomen. Luchthavenbesluit Hoogeveen afgehandeld en LHB Heli Holland is procedure in gang gezet (afhandeling in 2013). |
| Externe veiligheid | Externe veiligheid (EV) | Advisering en ondersteuning aan gemeenten en provincie. | 41. Verantwoording groepsrisico bij ruimtelijke plannen<br>42. Geactualiseerde milieuvergunningen. Geactualiseerd Risico Register Gevaarlijke Stoffen (RRGS)-register.<br>43. Uitgevoerde veiligheidsberekeningen t.b.v. (actualisering) bestemmingsplannen (buitengebied) |

Op grond van wettelijke kwaliteitseisen moeten Gedeputeerde Staten (als verantwoordelijke voor de uitvoering van toezicht en handhaving op het gebied van leefomgeving) elk jaar een handhavingsuitvoeringsprogramma (HUP) vaststellen en verantwoording afleggen over het afgelopen jaar. Dit laatste gebeurt via het jaarverslag handhaving. GS heeft de wens uitgesproken om alle verantwoordingsdocumenten te bundelen in de jaarrekening 2012. In programma 6 en met name product 6.5 vergunningverlening en handhaving/RUD staat de verantwoording opgenomen. Voor een verdere detaillering wordt verwezen naar de Productenrealisatie 2012 (bijlage 6).

## Product 6.6. Bodemsanering

### Beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling | Activiteiten/prestaties | Resultaten/indicator |
|---|---|---|---|
| Bodemsanering | De bodem wordt geschikt gemaakt voor het gebruik dat maatschappelijk gewenst is | Voor 2015 zijn alle oude ernstige gevallen met onaanvaardbare risico's (spoed) gesaneerd of beheerst<br>Tot 2030 wil Drenthe vooralsnog de ernstige gevallen in beeld brengen en met rijksgeld de maatschappelijke ontwikkelingen stimuleren.<br>In 2030 is de totale verontreinigingsproblematiek beheerst | uitvoeringsprogramma 2010 - 2014:<br>1. Vaststellen en aanpak spoedlocaties van derden<br>2. Voorbereiden en uitvoeren onderzoek/sanering door provincie (vangnetgevallen)<br>3. Uitvoeren wettelijke taken<br>Aanpak grootschalige verontreinigingen en ontwikkelen gebiedsgericht aanpak<br>4. Faciliteren aanpak stortplaatsen<br>5. Beleidsontwikkeling<br>6. Regierol (Bodemberaad; aanpak grootschalige grondwaterverontreiniging<br>7. Informatiebeheer |

Wijster MERA

## Realisatie beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Bodemsanering | De bodem wordt geschikt gemaakt voor het gebruik dat maatschappelijk gewenst is | Wij voeren het meerjarenprogramma bodemsanering (MJP) uit. Dit betreft de uitvoering van sanering in opdracht van de provincie en de aanpak van spoedlocaties.<br>Daarnaast vergunnen, controleren en evalueren wij saneringen door derden.<br><br>Op landelijk niveau dragen wij bij aan de ontwikkeling van het bodembeleid, zowel op de korte als de middellange termijn. Vanaf 2015 zal het beleid ingrijpend wijzigen.<br><br>Wij hebben de bodemnota geëvalueerd; noodzakelijke aanpassingen zijn geïnventariseerd en in 2013 zal de nota worden geactualiseerd.<br><br>De informatievoorziening zowel intern als voor externen is op orde. | 1 t/m 7. De uitvoering van het MJP loopt enigszins achter op de planning. Voor de sanering van Wijk en Boerma is in 2012 een proefsanering uitgevoerd en is gestart met de daadwerkelijke sanering.<br>CPC is na een langdurig voortraject nu uitvoeringsgereed.<br><br>Het vaststellen van de spoedlocaties loopt volgens planning (Bodemconvenant).<br>Het aantal spoedlocaties is teruggebracht tot 102 (= 57½ %; doelstelling 2015 = 100%).<br><br>In de maatschappelijke afweging van ecologische risico's zijn we landelijk kennisdrager.<br><br>In het Bodemberaad/ILB2 worden de kennisuitwisseling en regie over het bodembeleid in Drenthe vorm gegeven.<br><br>In 2012 zijn 94 beschikkingen voor bodemsanering afgegeven.<br><br>De verkenning van de mogelijkheden van gebiedsgericht grondwaterbeheer in Coevorden is met een positief advies afgerond. |

## Product 6.7. Aardkundige waarden, Bodembeheer en -gebruik

## Beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling | Activiteiten/prestaties | Resultaten/indicator |
|---|---|---|---|
| Behoud en waar mogelijk herstel van aardkundige waarden als kernkwaliteit van Drenthe | Kennisoverdracht en bewustwording van aardkundige waarden bij doelgroepen | Voorlichtingsbijeenkomsten, symposia, workshops voor gemeenten, waterschappen, terreinbeheerders, etc. | 1. Bewustwording van het belang van aardkundige waarden bij externen en burgers.<br>2. Jaarlijks een onthulling aardkundig monument |

| Beleidsopgave | Doelstelling | Activiteiten/prestaties | Resultaten/indicator |
|---|---|---|---|
| | Verbetering van de economische ontwikkeling en de leefbaarheid op de Hondsrug | Realisatie Geopark Hondsrug in 2013, door middel van toeristische productontwikkeling waarbij gebruik gemaakt wordt van de unieke geologie en cultuurhistorie van het gebied. | 3. Het verkrijgen van UNESCO status |

## Realisatie beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Behoud en waar mogelijk herstel van aardkundige waarden als kernkwaliteit van Drenthe | Kennisoverdracht en bewustwording van aardkundige waarden bij doelgroepen. | Organiseren van voorlichtingsbijeenkomsten, symposia en workshops | 1. Wij hebben diverse voorlichtingsbijeenkomsten en workshops georganiseerd voor en met gebiedspartners en cursussen verzorgd.<br>Wij hebben een lijst Aardkundige Monumenten opgesteld.<br><br>2. 1 onthuld monument in Donderen. |
| | Verbetering van de economische ontwikkeling en de leefbaarheid op de Hondsrug | Wij hebben de status Europees Geopark aangevraagd en samen met onze partners een intentieverklaring getekend.<br><br>Oprichting en opening van expeditiepoorten Geopark.<br><br>Expeditieboekjes opgesteld. | 3. Er zijn 2 expeditiepoorten opgericht en geopend en daarbij zijn expeditieboekjes beschikbaar. |

## Product 6.8. Beheer afvalstoffen

## Beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling | Activiteiten/prestaties | Resultaten/indicator |
|---|---|---|---|
| Verantwoord beheer van stortplaatsen in Drenthe | Nazorg stortplaatsen op orde | Sluiting stortplaats Meisner | 1. Sluitingsverklaring in 2012 |
| | | Nieuw nazorgplan Attero | 2. Beoordeeld nazorgplan |

## Realisatie beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Verantwoord beheer van stortplaatsen in Drenthe | Nazorg stortplaatsen op orde | Sluiting stortplaats Meisner<br><br>Nieuw nazorgplan Attero | 1. Stukken voor sluiting zijn op orde<br><br>2. Afgerond besluit tot een nieuw nazorgplan Attero. |

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 6.<br>Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | 5.489.413<br> 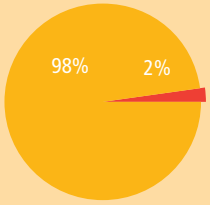 | 1.920.611<br> 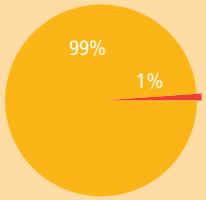 |
| Overige programma's | | |

| | 1 | 2 | 3 | 4 | (3-4) |
|---|---|---|---|---|---|
| Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | Realisatie 2011 | Primitieve begroting 2012 | Begroting 2012 na wijziging | Realisatie 2012 | Verschil |
| Totaal lasten | 5.268.533 | 6.581.929 | 7.868.593 | 5.489.413 | 2.379.180 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten | 1.406.146 | 1.844.609 | 1.881.011 | 1.920.611 | -39.600 |
| Saldo | 3.862.387 | 4.737.320 | 5.987.582 | 3.568.802 | 2.418.780 |

## Ontwikkelingen

### Product 6.1. Grondwater en waterhuishouding (incl. waterschappen en peilbeheer)

In 2013 wordt duidelijk wat de consequenties van de bezuinigingen van het Rijk op de EHS zijn voor het realiseren van de wateropgave.

### Product 6.3. Milieubeleid en ondergrond

Het energiebeleid is actueel en in beweging. De nationale verhoogde ambitie voor de transitie naar een duurzame energiehuishouding spoort met de noodzaak die blijkt uit onze verkenningen. De gestelde doelen zijn ambitieus. De realisatie van maatschappelijke verandering is complex en gaat moeizaam. De energietransitie vraagt om een lange termijnvisie op de realisatie van een duurzame energiehuishouding in Drenthe. Het is een opgave voor de Drentse maatschappij en hierbij is een gerichte keuze nodig voor onze rol, een energiestrategie met een handelingsperspectief.

De Rijksregeling 'Leren voor Duurzame Ontwikkeling' wordt 'Duurzaam Door'. Door een voorziene wijziging van de financieringconstructie wordt aandeel co-financiering lagere overheden groter. Definitief besluit vanuit Rijk nog niet bekend.

Rijksfinanciering externe veiligheid na programmaperiode 2011-2014 is ongewis. Draagvlak bij ministerie I&M voor de financiering van structurele uitvoeringstaken is gering. Medio begin 2013 volgt behandeling in de 2e kamer.

## Product 6.5. Vergunningverlening en handhaving/RUD

**Externe veiligheid**
Rijksfinanciering externe veiligheid na programmaperiode 2011-2014 is ongewis. Draagvlak bij ministerie I&M voor de financiering van structurele uitvoeringstaken is gering. Medio begin 2013 volgt behandeling in de 2e kamer.

## Wat heeft het gekost?

| | | 1 | 2 | 3 | 4 | (3-4) |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | Product | Realisatie 2011 | Primitieve begroting 2012 | Begroting 2012 na wijziging | Realisatie 2012 | Verschil |
| Lasten | | | | | | |
| | Product 6.1. Grondwater en water-huishouding (incl. waterschappen en peilbeheer) | 736.797 | 1.568.468 | 2.777.382 | 2.598.696 | 178.686 |
| | Product 6.2. Ontgrondingen | 10.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Product 6.3. Milieubeleid en onder-grond | 835.535 | 466.334 | 724.334 | 515.486 | 208.848 |
| | Product 6.4. Luchtverontreiniging | 23.500 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Product 6.5. Vergunningverlening en handhaving/RUD | 1.135.910 | 1.168.281 | 1.125.031 | 946.816 | 178.215 |
| | Product 6.6. Bodemsanering | 2.298.861 | 3.126.746 | 3.004.746 | 1.233.130 | 1.771.616 |
| | Product 6.7. Aardkundige waarden, Bodembeheer en -gebruik | 227.930 | 252.100 | 237.100 | 195.285 | 41.815 |
| | Product 6.8. Beheer afvalstoffen | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | 5.268.533 | 6.581.929 | 7.868.593 | 5.489.413 | 2.379.180 |
| Baten | | | | | | |
| | Product 6.1. Grondwater en water-huishouding (incl. waterschappen en peilbeheer) | 732.723 | 710.000 | 710.000 | 760.909 | -50.909 |
| | Product 6.2. Ontgrondingen | 98.726 | 51.345 | 71.345 | 158.440 | -87.095 |
| | Product 6.3. Milieubeleid en onder-grond | 294.718 | 0 | 162.000 | 130.767 | 31.233 |
| | Product 6.4. Luchtverontreiniging | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Product 6.5. Vergunningverlening en handhaving/RUD | 389.355 | 175.000 | 145.000 | 149.037 | -4.037 |
| | Product 6.6. Bodemsanering | -109.376 | 908.264 | 792.666 | 714.792 | 77.874 |

| | | 1 | 2 | 3 | 4 | (3-4) |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | Product | Realisatie 2011 | Primitieve begroting 2012 | Begroting 2012 na wijziging | Realisatie 2012 | Verschil |
| | Product 6.7. Aardkundige waarden, Bodembeheer en -gebruik | 0 | 0 | 0 | 6.667 | -6.667 |
| | Product 6.8. Beheer afvalstoffen | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | 1.406.146 | 1.844.609 | 1.881.011 | 1.920.611 | -39.600 |
| Saldo | | 3.862.387 | 4.737.320 | 5.987.582 | 3.568.802 | 2.418.780 |

**Toelichting**

| | |
|---|---|
| Saldo Programma | 2.418.780 |
| Bestemming resultaat reserves bij programma | |
| Bijdrage van reserve monitoring voormalige stortplaatsen | 48.546 |
| Bijdrage aan reserve grondwaterheffing | 14.966 |
| Totaal verrekend met reserves | 63.512 |
| Resultaat programma na bestemming reserves | 2.355.267 |

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

### Lasten

### Product 6.1. Grondwater en waterhuishouding (incl. waterschappen en peilbeheer)

De totale afwijking betreft een voordeel van € 178.686,--. De voornaamste afwijkingen betreffen:

- Voordelige afwikkelingen van projecten uit voorgaande jaren € 46.000,--.
- Minder onderzoek en daardoor lagere kosten van € 76.000,-- .
- Een niet besteed budget voor Groen Blauwe diensten van € 53.000,--

### Product 6.2. Ontgrondingen

Er is geen afwijking.

### Product 6.3. Milieubeleid en ondergrond

De totale afwijking betreft een voordeel van € 208.848,--. De voornaamste afwijking betreft: Voordelige afwikkelingen van projecten uit voorgaande jaren € 197.000,--

### Product 6.4. Luchtverontreiniging

Er is geen afwijking.

## Product 6.5. Vergunningverlening en handhaving/RUD

De totale afwijking betreft een voordeel van € 178.215,--. De voornaamste afwijkingen betreffen:

**Toezicht en externe veiligheid**
Lagere kosten voor onderzoek en toezicht op naleving van regelgeving en vergunningverlening van € 68.000,--
Een positief saldo van € 95.000,-- op de kosten voor externe veiligheid. Dat komt door de afrekening van Rijk over de periode 2006-2010.

**Toezicht Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden (WHVBZ)**
De kosten voor het informeren van het publiek over de zwemkwaliteit op zwemwaterlocaties met behulp van internet en borden zijn met € 63.000,-- onderschreden.

## Product 6.6. Bodemsanering

De totale afwijking betreft een voordeel van € 1.771.616,--. De voornaamste afwijkingen betreffen:

**Bodem- en bodemsaneringsprojecten**
Sinds 1 januari 2010 stelt het Rijk voor de uitvoering van bodem- en bodemsaneringsprojecten decentralisatie-uitkeringen beschikbaar. De ambities uit het convenant bodemontwikkelingsbeleid en aanpak spoedlocaties zijn gekoppeld aan beide budgetten. De kosten van het vastgestelde meerjaarprogramma overschrijden de beschikbare budgetten. De planning van de uitvoering van het programma loopt niet altijd in de pas met de beschikbaarstelling van de budgetten. Het geraamde budget wordt met € 906.000, -- onderschreden. Na aftrek van de bijdragen van derden resteert een bedrag van € 898.899,-- We stellen voor om dit bedrag over te hevelen naar 2013.

ISV3 bodem projecten worden geïnitieerd door gemeenten. Met de realisatie van onze planning zijn we voor deze projecten mede afhankelijk van de besluitvorming bij gemeenten.
In 2012 hebben we te maken met een vertraging in de overgang van de onderzoeksfase naar de saneringsuitvoering. Kenmerk bij ISV bodemprojecten is dat we proberen om werk met werk te maken en de bodemsanering samen te laten gaan met herontwikkeling. Mede als gevolg van de crisis verloopt dit proces moeizamer. Nog tot met de 2e Financiële actualisatie hebben we gedacht nog in 2012 tot verplichting over te kunnen gaan. Helaas is dat niet gelukt. De taak als onderdeel van de bovenstaande afspraken zal echter moeten worden uitgevoerd en voor de uitvoering van de afspraken zijn de beschikbaar gestelde budgetten nodig anders kunnen de bestuurlijke afspraken niet nagekomen worden. We stellen daarom voor om de resterende ISV III middelen van € 734.941,-- over te hevelen naar 2013.

**Monitoring van voormalige stortplaatsen**
In het kader van monitoring van voormalige stortplaatsen zijn geen kosten gemaakt. Daardoor resteert een bedrag van € 45.000,-- Dit bedrag wordt overigens weer terug gestort in de Reserve Nazorg voormalige stortplaatsen.

## Product 6.7. Aardkundige waarden, Bodembeheer en –gebruik

De totale afwijking betreft een voordeel van € 41.815,--.

### Baten

## Product 6.1. Grondwater en waterhuishouding (incl. waterschappen en peilbeheer)

De totale afwijking betreft een voordeel van € 50.909,--.

## Product 6.2. Ontgrondingen

De totale afwijking betreft een voordeel van € 87.095,--. De voornaamste afwijking betreft: Eind 2012 is nog een omvangrijke ontgrondingenvergunning aangevraagd.

## Product 6.3. Milieubeleid en ondergrond

De totale afwijking betreft een nadeel van € 31.233,--.

## Product 6.5. Vergunningverlening en handhaving/RUD

De totale afwijking betreft een voordeel van € 4.037,--.

## Product 6.6. Bodemsanering

De totale afwijking betreft een nadeel van € 77.874,--. De voornaamste afwijking betreft een lagere Rijksuitkering ad € 70.000,-- voor de uitvoering van de bedrijvenregeling. De uitkering is gelijk aan de gemaakte kosten.

## Product 6.7. Aardkundige waarden, Bodembeheer en –gebruik

De totale afwijking betreft een voordeel van € 6.667,--.

# Programma 7
# Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw

## Missie

Ontwikkelen van natuur, recreatiemogelijkheden en landbouw, om biodiversiteit en kernkwaliteiten te borgen en de landbouw in staat te stellen zich duurzaam, innovatief en economisch rendabel te ontwikkelen.

## Successen

- Wij hebben de afspraken Decentralisatie Natuur uitgewerkt en er zijn extra rijksmiddelen bovenop het oorspronkelijke akkoord beschikbaar gesteld (€ 200 miljoen Lente- en Regeerakkoord);
- Ondanks de bezuinigingen hebben wij toch 97 ha EHS gekocht, 165 ha verkocht en 1.500 ha EHS ingericht;
- De DVD Drentsche Aa is de meest verkochte DVD van 2012 in Assen;

## Knelpunten

- Er is bovenop de afspraken van de Decentralisatie Natuur, landelijk € 200 miljoen beschikbaar gekomen voor natuur. Helaas is nog steeds niet duidelijk hoe deze middelen beschikbaar komen, waardoor uitvoering van ontwikkelingen op het Drentse platteland nog steeds onduidelijk is en stagneert.
- Voor Natura 2000 gebieden moeten beheerplannen ontwikkeld worden. We willen dat deze plannen zo snel mogelijk vastgesteld zijn, zodat duidelijkheid ontstaat voor ondernemers over hun ontwikkelruimte. Zolang aanwijzingsbesluiten nog niet definitief genomen zijn door het Rijk, is het juridisch niet mogelijk de bedoelde duidelijkheid te geven. Illustratief hiervoor is het moeten intrekken van het ontwerp-beheerplan voor het Norgerholt omdat de Raad va State het aanwijzingsbesluit heeft vernietigd.

## Product 7.1. Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP

## Beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling | Activiteiten/prestaties | Resultaten/indicator |
|---|---|---|---|
| Behoud, herstel en versterking Biodiversiteit | Realisatiestrategie natuurbeleid en verdeling van taken verantwoordelijkheden en middelen voor natuur over provincie, rijk en anderen | Beleidsnotitie biodiversiteit opstellen<br>Samenwerken partners | 1. Beleidsnotitie met uitvoeringsprogramma is met belanghebbenden afgestemd en vastgesteld |
| | Ingericht en beheerd EHS | Uitvoeren natuurbeheerplan | 2. EHS is vastgelegd in 12 gemeentelijke bestemmingsplannen buitengebied in 2018 |
| | Leefsituatie van bedreigde soorten verbeteren | Uitvoeren lopende verplichtingen ILG | 3. 1500 ha landbouwgrond functiewijziging naar natuur voor 2018, vastgelegd in natuurbeheerplan |
| | Inzicht in toestand natuur (monitoring) | Verzamelen, verwerken en analyseren van natuurgegevens en uitwisseling van gegevens met andere instanties | 4. Geactualiseerde vegetatiegegevens landelijk gebied van 20000 ha |
| | Uitgevoerd Natura 2000 | Leefgebiedplannen opstellen<br>Natuurinformatiesysteem monitoren | |

| Beleidsopgave | Doelstelling | Activiteiten/prestaties | Resultaten/indicator |
|---|---|---|---|
| | Behoud, herstel en inrichting van Nationale Parken waaronder, Nationaal landschap Drentsche Aa | Beheerplannen Natura 2000 opstellen<br><br>Beheer- en inrichtingsplannen opstellen<br>Beheer- en inrichtingsplan opstellen Nationaal landschap Drentsche Aa | 5. Plots van weidevogels (22000 ha)<br><br>6. Meetnet flora; 385 meetpunten Landelijk Meetnet Flora (LMF) en 108 meetpunten Drenthe<br><br>7. Herijkte beheerplannen Natura 2000 gepubliceerd<br><br>8. Beheer- inrichtings- en bestedingsplannen vastgesteld<br><br>9. Actueel Beheer- en inrichtingsplan vastgesteld Nationaal landschap Drentsche Aa |
| Behoud, herstel en aanleg van Drentse landschapstypen | Uitwerking kernkwaliteiten Omgevingsvisie volgens Cultuurhistorisch kompas<br><br>Inbreng van landschapskwaliteit in ruimtelijke processen, (structuur) visie en plannen van derden<br><br>Tegengaan van verrommeling van het landschap | Onderzoek naar Atelier Mooi Drenthe of de opvolger daarvan<br><br>Kernkwaliteiten uitwerken<br>Kernkwaliteitenteam ontwikkelen en daarmee van start gaan<br><br>Opstellen en begeleiden van landschapsprogramma's en landschapsprojecten<br><br>Uitvoering motie landschap: kwaliteitsimpuls voor landschap | 10. Atelier Mooi Drenthe in nieuwe vorm<br><br>11. Beleidsnotitie opgesteld<br><br>12. Kernkwaliteitenteam opgericht<br><br>13. Landschaps-programma's en -projecten opgesteld en begeleiding verzorgd<br><br>14. Uitgevoerde motie |
| Invullen natuur- en landschapsdoelstellingen voor natuurbeheer en natuur- en milieueducatie | Beleidsopgave realiseren door uitvoeren van alle voorkomende werkzaamheden in het kader van het subsidiëren van de groene instellingen<br><br>Beleidsopgave realiseren door uitvoeren van alle voorkomende werkzaamheden in het kader van het subsidiëren van vrijwilligersorganisaties op het gebied van NME | Inzet van groene instellingen op het gebied van natuurbeheer en natuur- en milieueducatie<br><br>Inzet van vrijwilligersorganisaties | 15. Subsidiëren groene instellingen<br><br>16.Subsidiëring activiteiten Natuur- en Milieueducatie (NME) |
| Natuurbeschermingswet 1998 | In goed overleg en samenwerking met onze oosterburen komen tot een soortgelijke methodiek als het PAS voor het Bargerveen/Bourtangermoor gebied | In de werkgroep bijdrages leveren aan de ontwikkeling van de PAS en het Interreg project | 17. Bestuurlijke en ambtelijke afstemming over toepassing van Europese wetgeving in en rond het in het grensgebied liggende Bargerveen met de omringende bedrijfsterreinen |

| Beleidsopgave | Doelstelling | Activiteiten/prestaties | Resultaten/indicator |
|---|---|---|---|
| Een duurzame verbetering van de omstandigheden voor de wilde flora en fauna en voor natuurlijke leefgemeenschappen en beheer van nieuwe, bestaande en niet EHS | Uitgevoerd pMJP: Natuur<br><br>Verbetering Milieukwaliteit EHS/ VHR/NB Gebieden<br><br>Nationale Parken<br><br>Beheer nieuwe, bestaande en niet EHS<br><br>Realisatie natuur binnen de herijkte EHS<br><br>Inrichten herijkte EHS<br><br>Knelpunten robuuste verbindingen oplossen<br><br>Soortenbescherming<br><br>Overig Natuur<br><br>Ontsnippering EHS | Afronden lopende subsidies en inrichtingsprojecten met gevolgen voor verdroging en milieukwaliteit (verzuring en vermesting)<br><br>Subsidiering nationale Parken en afronding lopende projecten<br><br>Subsidiering regelingen beheer EHS en niet EHS waarbij de uitvoering ligt bij de rijksdienst Regelingen<br><br>Ruilen BBL en verkopen grond en opstallen alsmede subsidiëren bedrijfsverplaatsingen ca<br><br>Afronden lopende inrichtingsprojecten, inrichting via de dienst regelingen en afronden subsidies inrichting<br><br>Afronden projecten en subsidies<br><br>Afronden subsidies soortenbescherming en leefgebiedenbenadering<br><br>Subsidiering schaapskudden<br><br>Afwikkelen lopende subsidietoezeggingen | 18. 4706 Ha verdroging en 1183 Ha verzuring en vermesting (2012-2013)<br><br>19. Subsidiering parken<br><br>20. Gesubsidieerde EHS regelingen<br><br>21. Geruilde en aangekochte gronden en nieuwe aankopen nader bepalen<br><br>22. Nader te bepalen ha ingericht natuurterrein<br><br>23. Opgeloste knelpunten en verbindingen<br><br>24. Benadering is afgerond<br><br>25. Diverse schaapskuddes |
| Een duurzame veilig en concurrerend producerende land en tuinbouw met een goed economisch perspectief | Uitgevoerd pMJP: Landbouw<br><br>Duurzaam ondernemen<br><br>Grondgebonden landbouw structuurverbetering | Beoordelen subsidies<br>Pilots uitvoeren agrobiodiversiteit<br><br>Afronden lopende landinrichtingsprojecten en subsidietoezeggingen | 26. Subsidies zijn afgewikkeld<br><br>27. 6025Ha is grondgebonden en heeft een verbeterde structuur |

| Beleidsopgave | Doelstelling | Activiteiten/prestaties | Resultaten/indicator |
|---|---|---|---|
| Het landschap van Drenthe draagt in hoge mate bij aan een aantrekkelijk milieu om te wonen, te werken en te recreëren Daarnaast is het van grote culturele betekenis | Uitgevoerd pMJP: Landschap Behoud en ontwikkeling binnen en buiten nationaal landschap in relatie tot uitwerking Vitaal Platteland | Herprioriteren van lopende subsidietoezeggingen<br><br>Uitfinanciering Pre Wilg<br><br>Subsidie Landschapsbeheer en uitvoeringsprogramma nationaal landschap | 28. Uitvoerings-programma<br><br>29. Stichting opgericht<br><br>30. Subsidies verstrekt |
| Het kwalitatief en kwantitatief op peil houden – en waar mogelijk verbeteren – van de recreatie-mogelijkheden en het versterken van de positie van Drenthe op de Nederlandse vakantiemarkt | Uitgevoerd pMJP: Recreatie en Toerisme<br>Landelijke en provinciale routenetwerken, toegankelijkheid en toeristische voorzieningen | Beoordelen van de lopende subsidietoezeggingen | 31. Uitvoering projecten |
| Aantasting voorkomen en behouden en waar mogelijk herstellen van de aardkundige en gebruikswaarde van de bodem | Uitgevoerd pMJP: Bodem Duurzaam bodemgebruik | Beoordelen lopende subsidietoezeggingen | 32. Uitvoering projecten |
| Watersystemen moeten gezond en duurzaam zijn | Uitgevoerd pMJP: Water Oppervlaktewater vormt geen bedreiging voor de volksgezondheid en draagt bij aan de kwaliteit van het natuurlijk leefmilieu De wateroverlast wordt beperkt tot een maatschappelijk aanvaardbaar niveau | Beoordelen projecten | 33. Projecten nota ruimte, regionale waterberging uitvoeren |
| Het versterken van de sociaal economische vitalisering en de leefbaarheid van het platteland | Uitgevoerd pMJP: Sociaal economische vitalisering<br><br>Het stimuleren en verbreden van passende economische (MKB-) activiteiten en het verbeteren van voorzieningen in plattelandsgebieden | Uitvoeren subsidieregelingen | 34. Gestimuleerde MKB activiteiten |

| Beleidsopgave | Doelstelling | Activiteiten/prestaties | Resultaten/indicator |
|---|---|---|---|
| Behoud en ontwikkeling van de ruimtelijke en sociaal-economische structuur op het platteland | Beleidskader visie en strategie vitaal platteland, uitgewerkt naar de drie gebieden uit de realisatiestrategie van de omgevingsvisie | Beleidskader Vitaal Platteland<br>Gebiedsagenda's landelijk gebied<br>Uitvoeringsprogramma Vitaal Platteland<br>Agenda voor de Veenkoloniën<br>Onderzoek naar de Blauw Groene Gordel<br>herijking en prioritering niet ILG doelen<br>Bevordering agrobiodiversiteit | 35. Programma Vitaal Platteland<br>36. Afgerond Gebieds-programma 2012<br>37. Afgeronde herijking ontwikkelingsperspectief<br>38.Afgerond MIRT-onderzoek Blauw Groene gordel |
| | Een combinatie van natuur en cultuurlandschappen vormt de basis voor een nieuwe economische motor, en genereert middelen voor afronding en beheer van de EHS en de versterking van de toeristisch-recreatieve structuur | Verkennen van en visie ontwikkelen op alternatieve financiering realisatie natuurdoelen en landschap in Verkenningsrapport en visiedocument (pilot Zuid-West: Drents Friese Wold, Dwingelderveld en Holtingerveld) | 39. Verdienmodel plattelandsontwikkeling met werkzame alternatieve financieringen |
| | Continueren inzet conform de Beheer&Inrichtings Plannen (BIP) van de drie Nationale Parken Drents-Friese Wold, Drentsche Aa en Dwingelderveld. Vanuit plattelandsontwikkeling gericht op 2 (van de 4) doelen:<br>1. Natuurgerichte recreatie<br>2. Educatie en communicatie | Herijking Beheer- en Inrichtingsplannen in samenwerking met inwoners, omwonenden, gebruikers en (recreatie)ondernemers. | 40. Realiseren geherijkte jaarlijkse bestedingenplannen |
| | Een vitaal Nationaal Landschap Drentsche Aa, waarvan het recreatief gebruik wordt gestimuleerd. | Realiseren Uitvoeringsprogramma 2007 – 2013, samen met onze partners, inwoners en ondernemers. | 41. Ambitie van het Uitvoeringsprogramma is omgezet in concrete projecten |
| Landbouwstructuurversterking | Integrale realisatie EHS, structuurverbetering landbouw, waterberging, infrastructuur, etc. | Inrichten taskforce ruimtelijke structuur, kavelruilfaciliteiten<br>Herijking en prioritering diverse landinrichtingsafspraken | 42. Functionele Taskforce ruimtelijke structuur<br>43. Diverse landinrichtingsafspraken |
| Uitvoering Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB) | Optimale benutting van de mogelijkheden die het GLB voor Drenthe biedt | Visie opstellen op optimale benutting van de mogelijkheden die het GLB voor Drenthe biedt | Drentse lobbypunten zijn in 2012:<br>44. Gedeeld met LTO, waterschappen,<br>TBO's, agribusinessketen;<br>45. Ingebracht in SNN verband;<br>46. (via SNN) ingebracht in IPO-verband;<br>47. (via SNN) kenbaar gemaakt aan het Rijk;<br>48. (via SNN) kenbaar gemaakt aan de Europese Commissie |

## Realisatie beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Behoud, herstel en versterking Biodiversiteit | Realisatiestrategie natuurbeleid en verdeling van taken verantwoordelijkheden en middelen voor natuur over provincie, rijk en anderen. | De Biodiversiteitsstrategie buiten EHS is opgesteld.<br>Geen beheer buiten de EHS.<br>Opdracht aan Planbureau voor de Leefomgeving(PBL) gegeven om kijkrichtingen natuur voor Drenthe uit te werken. | 1. Bestaand beheer binnen EHS (lopende ILG verplichtingen) uitgevoerd, geen nieuwe overeenkomsten afgesloten.<br>Oplevering kijkrichtingen komt in 2013. |
| | Ingericht en beheerd EHS | Collectieve beheerplannen voor weidevogels en akkervogels zijn vastgesteld en opengesteld. | 2. Natuurbeheerplan Drenthe 2013 is vastgesteld. |
| | Leefsituatie van bedreigde soorten verbeteren. | Subsidieplafond is op nul euro gezet, dus geen projecten uitgevoerd. Via Monitoring of de kwaliteitsimpuls 10 heideterreinen door Landschapsbeheer Drenthe goed is uitgevoerd: herstelmaatregelen uitgevoerd binnen particuliere gebieden binnen de EHS & leefgebiedherstel t.b.v. heide- en veenvlinders. | 3. Herstel van leefgebied voor soorten als ringslang, adder, levendbarende - en zandhagedis, heikikker, jeneverbes (afronding in 2013). |
| | Inzicht in toestand natuur (monitoring). | Het verzamelen, verwerken en analyseren van natuurgegevens en uitwisseling van gegevens met andere instanties. | 4. Natuurinformatie-systeem gemoderniseerd.<br>20.000 ha vegetatiegegevens geactualiseerd.<br><br>5. Netwerk Ecologische Monitoring (NEM) plots weidevogels uitgevoerd.<br><br>6. NEM meetnet flora 385 Landelijk Meetnet Flora (LMF) meetpunten en 108 Drenthe meetpunten uitgevoerd en gegevens aan CBS geleverd. |
| | Uitgevoerd Natura 2000. | Wij hebben veel tijd in verbetering van de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) gestoken. Het blijkt erg ingewikkeld te zijn om een juridisch waterdicht systeem te maken, dat ook ecologisch onderbouwd is. Beheerplan Norgerholt is in ontwerp-vastgesteld en ter inzage gelegd. | 7. Ontwerp-beheerplan Norgerholt is in december ingetrokken, omdat het aanwijzingsbesluit door de Raad van State deels vernietigd is.<br><br>8. Het rijk moet eerst een nieuw aanwijzingbesluit nemen, voordat wij het beheerplan definitief kunnen vaststellen. |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| | Behoud, herstel en inrichting van Nationale Parken waaronder, Nationaal landschap Drentsche Aa. | In 2012 is het 2e lustrum van het Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa gevierd. In het 'Ambitie document Drentsche Aa 2020' is nogmaals bevestigd dat de geïntegreerde aanpak en werkwijze voor het totale Drentsche Aa-gebied goed heeft gewerkt en wordt gecontinueerd. | 9. Het Overlegorgaan Drentsche Aa heeft het 'Ambitiedocument Drentsche Aa 2020' vastgesteld. Dit is aan ons aangeboden als input voor de Gebiedsagenda Noord-Drenthe. |
| Behoud, herstel en aanleg van Drentse landschapstypen | Uitwerking kernkwaliteiten Omgevingsvisie volgens Cultuurhistorisch kompas. | Atelier mooi Drenthe is afgerond. | 10. In 2013 vindt een nadere verkenning plaats in welke vorm gezamenlijk aan ruimtelijke kwaliteit gewerkt kan worden op provinciale schaal |
| | Inbreng van landschapskwaliteit in ruimtelijke processen, (structuur) visie en plannen van derden. | In alle gemeenten worden landschapsprogramma's gestart. Het jaar 2012 was een voorbereidingsjaar. | 11 en 13.<br>In 2013 /14 worden de programma's uitgevoerd. |
| | Tegengaan van verrommeling van het landschap. | Motie 2010-18 is geïntegreerd met de uitwerking van de kernkwaliteiten. | 12. Digitaal handboek Kernkwaliteiten opgeleverd.<br><br>14. Motie landschap is in uitvoering. |
| Invullen natuur- en landschapsdoelstellingen voor natuurbeheer en natuur- en milieueducatie | Beleidsopgave realiseren door uitvoeren van alle voorkomende werkzaamheden in het kader van het subsidiëren van de groene instellingen. | De groene instellingen zijn gemiddeld met 11,8% gekort. We zijn nog in gesprek over welke taken voortaan niet meer worden uitgevoerd. | 15. Prestatie-subsidies verstrekt aan:<br>IVN Consulentschap,<br>BoerenNatuur,<br>Fauna Beheer Eenheid,<br>Natuur- en MilieuFederatie,<br>Stichting Het Drentse landschap en Landschapsbeheer Drenthe. |
| | Beleidsopgave realiseren door uitvoeren van alle voorkomende werkzaamheden in het kader van het subsidiëren van vrijwilligersorganisaties op het gebied van NME. | | 16. Waarderings-subsidies verstrekt aan:<br>Werkgroep AviFauna Drenthe,<br>Werkgroep Florakartering Drenthe,<br>Werkgroep Kerkuilen,<br>Paddestoelenwerkgroep Drenthe,<br>Vlinderwerkgroep Drenthe,<br>Noorderbreedte<br>Instituut voor natuurbeschermings-educatieVN Zuidlaren (namens IVN Norg en IVN Westerveld) en<br>Zoogdierenvereniging |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Natuurbescher-mingswet 1998 | In goed overleg en samenwerking met onze oosterburen komen tot een soortgelijke methodiek als het PAS voor het Bargerveen/ Bourtangermoor gebied. | De grensoverschrijdende onder-zoeken op gebied van Stikstof-belasting en hydrologie van het Naturpark Moor (incl. Bargerveen) zijn in een afrondend stadium. Het succesvolle Interreg IVa project is afgerond. | 17. Door samenwerking komen onverwachte projecten tot uitvoe-ring, zoals het keienpad en de Grenspalen-route. Alle middelen zijn besteed en we richten ons op deelname in de komende Interreg V Periode. |
| Een duurzame verbetering van de omstandigheden voor de wilde flora en fauna en voor natuurlijke leefge-meenschappen en beheer van nieuwe, bestaande en niet EHS | Uitgevoerd pMJP: Natuur | Uitvoering integrale projecten. | 18. Stagnatie vanwege onduide-lijkheid decantralisatie natuurbe-leid. |
| | Verbetering Milieukwaliteit EHS/ VHR/NB Gebieden. | Alleen nog lopende oude projecten zijn voortgezet. | 18. Afwikkeling oude projecten. En zijn geen nieuwe gestart i.v.m. onduidelijkheid over budget. |
| | Nationale Parken | Op basis van bestedingenplannen zijn subsidies aan de Overlegor-ganen van de 3 Nationale Parken verstrekt. | 19. Bestedingenplannen zijn uitgevoerd |
| | Beheer nieuwe, bestaande en niet EHS. | Er zijn beheersovereenkomsten voor terreinbeherende organisaties en particulieren afgesloten. | 20. Volgens planning; geen nieuw beheer in EHS. |
| | Realisatie natuur binnen de herijkte EHS. | In 2012 is het verkoopadvies voor gebouwen vastgesteld. De verkoop van de objecten worden verder uitgewerkt. Het verkoopadvies voor gronden is in voorbereiding. | 21. Er is 97 ha gekocht en 165 ha verkocht.<br>Per saldo is het bezit van het Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL). afgenomen met 68 Ha. |
| | Inrichten herijkte EHS. | Inrichting heeft hinder van ondui-delijkheid over budget. | 22. Er is 1500 ha EHS ingericht in 2012. |
| | Knelpunten robuuste verbindingen oplossen. | Er is gewerkt aan het oplossen van drie knelpunten tussen EHS en infrastructuur. | 23. N48, Zuidwolde is afgerond. N33, Hunze is gestart. Drentsche Aa, spoorbrug is nog niet gestart. |
| | Soortenbescherming | Projecten tot uitvoering brengen die bijdragen aan habitat of soortenverbetering. | 23. Lopende projecten zijn voortgezet. Er zijn geen nieuwe projecten opgestart vanwege onduidelijk beschikbaar budget. |
| | Overig Natuur | Zie beheer EHS | |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| | Ontsnippering EHS | Enkele projecten met gemeenten Midden-Drenthe, Assen en Westerveld zijn uitgevoerd. | 24. Suurmondsweg, Dijkveldspad, Huenderweg, N374 en omgelegde Eelderdiep.<br><br>25. De huidige schaapskuddes zijn gesubsidieerd. |
| Een duurzame veilig en concurrerend producerende land en tuinbouw met een goed economisch perspectief | Uitgevoerd pMJP: Landbouw | Zowel d.m.v lopende. Landinrichtings (LI)- projecten als directe kavelruilen is de landbouwstructuur verbeterd. | 26 en 27. Er zijn geen nieuwe projecten opgestart vanwege onduidelijk beschikbaar budget. |
| | Duurzaam ondernemen | Zie Duurzaam boer blijven (6.3) | |
| | Grondgebonden landbouw structuurverbetering | Zie uitgevoerd pMJP Landbouw | |
| Het landschap van Drenthe draagt in hoge mate bij aan een aantrekkelijk milieu om te wonen, te werken en te recreëren Daarnaast is het van grote culturele betekenis | Uitgevoerd pMJP: Landschap Behoud en ontwikkeling binnen en buiten nationaal landschap in relatie tot uitwerking Vitaal Platteland. | Zie landschapskwaliteit en verrommeling. | 28 en 29. Zie landschapskwaliteit en verrommeling.<br><br>30. Bijbehorende subsidies zijn verstrekt. |
| Het kwalitatief en kwantitatief op peil houden – en waar mogelijk verbeteren – van de recreatiemogelijkheden en het versterken van de positie van Drenthe op de Nederlandse vakantiemarkt | Uitgevoerd pMJP: Recreatie en Toerisme<br>Landelijke en provinciale routenetwerken, toegankelijkheid en toeristische voorzieningen. | Wij hebben het meerjarenprogramma voor wandelen en fietsen uitgevoerd. | 31. Gerealiseerde route in Zuidoost Drenthe<br>Grenspalenroute en hoogveen belevingsroute(samen met Duitse partner Emsland)<br>Verbetering Landelijke Fiets (LF) route 20. |
| Aantasting voorkomen en behouden en waar mogelijk herstellen van de aardkundige en gebruikswaarde van de bodem | Uitgevoerd pMJP: Bodem<br>Duurzaam bodemgebruik | Wij hebben lopende projecten afgerond. Er zijn geen nieuwe projecten uitgevoerd. | 32. Zie 6.3 bodem |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Watersystemen moeten gezond en duurzaam zijn | Uitgevoerd pMJP: Water Oppervlaktewater vormt geen bedreiging voor de volksgezondheid en draagt bij aan de kwaliteit van het natuurlijk leefmilieu De waterover-last wordt beperkt tot een maatschappelijk aanvaardbaar niveau. | Wordt integraal meegenomen in projecten. | 33. Totale opgave waterberging (2015) is 24 miljoen m3 water. Hiervan is 13 miljoen m3 uitgevoerd of in uitvoering (54%).<br>11 miljoen m3 is nog in voorbereiding. |
| Het versterken van de sociaal economische vitalisering en de leefbaarheid van het platteland | Uitgevoerd pMJP: Sociaal economische vitalisering<br><br>Het stimuleren en verbreden van passende economische (MKB-) activiteiten en het verbeteren van voorzieningen in plattelandsgebieden | Wij hebben ingediende subsidieverzoeken in behandeling genomen en afgerond.<br><br>Het Stimuleringsproject voor Innovatie in Plattelandsondernemingen (Stipo) is afgerond, de doelen zijn bereikt.<br><br>Stimulering MKB 2013 via project Micropol (Smart Work Centres). | 34. In Zuidoost-Drenthe Thema Varen speerpunt in 2013 (project Beheerskosten Leader).<br><br>Het project Veencompagnie is in 2012 opgeleverd en leverde onverwacht grote deelname en grote diversiteit van MKB-bedrijven op. |
| Behoud en ontwikkeling van de ruimtelijke en sociaal-economische structuur op het platteland | Beleidskader visie en strategie vitaal platteland, uitgewerkt naar de drie gebieden uit de realisatie strategie van de omgevingsvisie. | Omdat gekozen is de uitwerking aan te laten sluiten bij de ontwikkelingen in de gebiedsagenda's is er nog geen programma opgeleverd. Wel is opdracht gegeven om een monitorings-instrument te ontwikkelen door STAMM en is het Programma Agenda Veenkoloniën met 2 jaar verlengd. Het Landbouwadvies is opgesteld. Het Wateradvies is in voorbereiding. | 35. Er wordt geen programma Vitaal Platteland opgeleverd.<br><br>36. Commissie Rabbinge heeft advies landbouw voor de Veenkoloniën opgeleverd.<br><br>37 en 38. Het Meerjarenprogramma Ruimte, Infrastructuur en Transport (MIRT) onderzoek voor de Blauw-Groene Gordel wordt uitgevoerd, in het voorjaar 2013 is het gereed. |
| | Een combinatie van natuur en cultuurlandschappen vormt de basis voor een nieuwe economische motor, en genereert middelen voor afronding en beheer van de EHS en de versterking van de toeristisch-recreatieve structuur. | Onderzoek verdienmodellen bijna afgerond. De besluitvorming over de nieuwe organisatiestructuur Zuidwest-Drenthe is in voorjaar 2013 gepland. | 39. Onderzoek spitst toe op efficiënte organisatie van twee Nationale Parken en het Holtingerveld in Zw-Drenthe. Hierdoor ontstaat een besparing. Het vinden van nieuwe geldstromen is meer theoretisch. Uitwerking profijtbeginsel kan wel tot extra inkomsten leiden. |
| | Continueren inzet conform de Beheer&Inrichtings Plannen (BIP) van de drie Nationale Parken Drents-Friese Wold, Drentsche Aa en Dwingelderveld. Vanuit plattelandsontwikkeling gericht op 2 (van de 4) doelen:<br>1. Natuurgerichte recreatie<br>2. Educatie en communicatie | Zie nationale Parken | 40. Zie nationale Parken. |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| | Een vitaal Nationaal Landschap Drentsche Aa, waarvan het recreatief gebruik wordt gestimuleerd. | Zie: Behoud, herstel en inrichting van Nationale Parken waaronder, Nationaal landschap Drentsche Aa. | 41. In 2012 zijn de diverse projecten uitgevoerd, zoals de digitale dorpsatlas Nationaal Landschap Drentsche Aa en het Knoopunt 'Galgenriet' bij Gasteren als onderdeel van het Levend bezoekersnetwerk Drentsche Aa. |
| Landbouwstructuurversterking | Integrale realisatie EHS, structuurverbetering landbouw, waterberging, infrastructuur, etc. | Zie uitgevoerd pMJP Landbouw | 42 en 43. Zie uitgevoerd pMJP Landbouw. |
| Uitvoering Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB) | Optimale benutting van de mogelijkheden die het GLB voor Drenthe biedt. | De voorbereiding voor de nieuwe periode van het GLB vindt voornamelijk in SNN verband plaats. In SNN verband zijn op het landbouw dossier een aantal lobbymomenten geweest om het Noordelijk belang onder de aandacht te brengen van Den Haag en Brussel. Wij zijn actief betrokken om innovatie in de landbouw en de Europese onderzoeks-programma's beter op elkaar aan te laten sluiten. | 44 t/m 48. Een houtskoolschets en een Research and Innovation Strategies for Smart Specialisation (RIS3), die de basis vormen voor ook de invulling van het POP. |

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 7.<br>Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw | 33.390.860<br> 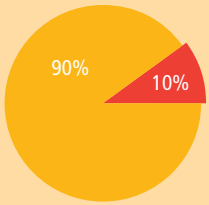 | 22.665.210<br> 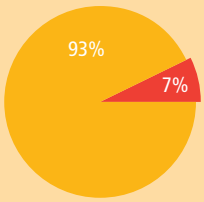 |
| Overige programma's | | |

| | 1 | 2 | 3 | 4 | (3-4) |
|---|---|---|---|---|---|
| Programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw | Realisatie 2011 | Primitieve begroting 2012 | Begroting 2012 na wijziging | Realisatie 2012 | Verschil |
| Totaal lasten | 66.636.240 | 78.150.131 | 43.251.125 | 33.390.860 | 9.860.265 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten | 59.244.226 | 62.983.066 | 21.083.277 | 22.665.210 | -1.581.933 |
| Saldo | 7.392.015 | 15.167.065 | 22.167.848 | 10.725.650 | 11.442.198 |

## Ontwikkelingen

### Product 7.1. Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP

Eind 2012 is uiteindelijk het decentralisatieakkoord gesloten tussen het Rijk en de provincies. Hiermee zijn de rijksmiddelen voor het Drentse landelijk gebied sterk verminderd. Daarnaast zijn ook de beschikbare provinciale middelen sterk naar beneden bijgesteld. Dit betekent een forse ingreep in de programmering van het ILG en het pMJP. Reeds aangegane juridische verplichtingen worden afgedaan en de daarbij behorende prestaties worden geleverd. Het ILG als zodanig bestaat nu niet meer. Voor het pMJP heeft dit tot gevolg dat de gehele systematiek aan verandering onderhevig is. In 2013 wordt een volledige transitie doorgevoerd waarbij de lopende projecten volgens afspraak worden uitgevoerd. In deze transitie zit ook opgesloten dat het werken en verantwoorden vanuit een meerjarenprogramma omgezet wordt in verantwoording binnen jaarschijven met inachtneming van de begrotingssystematiek van de programmatische meerjarige projecten. Dit is nu nog niet volledig doorgevoerd. Er zijn nu nog projecten die in 2011 zijn aangegaan maar in 2012 zijn verplicht.
Nieuwe projecten en verplichtingen moeten eerst door de provincie geaccordeerd worden alvorens tot uitvoer over gegaan kan worden. Ook wordt de rapportage en verantwoording van DLG richting de provincie in het eerste kwartaal van 2013 geoptimaliseerd.
Bij de toekomstige projecten zal de ontwikkelopgave centraal staan, waarbij koppeling met andere doelen een voorwaarde is. 2013 wordt benut om deze ontwikkelopgave te concretiseren in projecten om in de toekomst duidelijk te hebben waar de resterende middelen voor ingezet moeten worden. Hiervoor wordt eerst de herijking EHS en de realisatiestrategie afgerond.

## Wat heeft het gekost?

| | | 1 | 2 | 3 | 4 | (3-4) |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | Product | Realisatie 2011 | Primitieve begroting 2012 | Begroting 2012 na wijziging | Realisatie 2012 | Verschil |
| Lasten | | | | | | |
| | Product 7.1. Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP | 66.636.240 | 78.150.131 | 43.251.125 | 33.390.860 | 9.860.265 |
| | Totaal | 66.636.240 | 78.150.131 | 43.251.125 | 33.390.860 | 9.860.265 |
| Baten | | | | | | |
| | Product 7.1. Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP | 59.244.226 | 62.983.066 | 21.083.277 | 22.665.210 | -1.581.933 |
| | Totaal | 59.244.226 | 62.983.066 | 21.083.277 | 22.665.210 | -1.581.933 |
| Saldo | | 7.392.015 | 15.167.065 | 22.167.848 | 10.725.650 | 11.442.198 |

**Toelichting**

| | |
|---|---|
| Saldo Programma | 11.442.198 |
| Bestemming resultaat reserves bij programma | |
| Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG | 11.483.507 |
| Totaal verrekend met reserves | 11.483.507 |
| Resultaat programma na bestemming reserves | -41.309 |

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

### Lasten

### Product 7.1. Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP.

De totale afwijking betreft een voordeel van € 9.860.265,--. De voornaamste afwijking betreft:

**Afwikkeling ILG-verplichtingen (Uitfinanciering)**
De afwikkeling van de juridische verplichtingen in het voormalige ILG (Investeringsbudget Landelijk Gebied) is in jaarschijf 2012 lager dan begroot. Voor de totale kosten van deze projecten over meerdere jaren heeft dit geen effect en vallen de kosten binnen de begroting. Tevens past dit volledig binnen de afwikkeling zoals weergegeven in Statenstuk 2012-550:"Beëindiging ILG Bestuursovereenkomst".

**Synergieprojecten en Waterprojecten**
Voor synergieprojecten geldt een programmabenadering (2009 t/m 2015). Dit betekent dat de indiening van de projecten niet gekoppeld is aan jaarschijven terwijl de budgetten wel gekoppeld zijn aan jaarschijven. Er is in 2012 voor een bedrag van € 1.395.000,-- meer besteed dan ervoor begroot was. De laatste projecten worden in 2013 verplicht. Hierbij blijven we binnen de financiële ruimte van het meerjarenprogramma.

**ILG Algemeen**
Het totale budget ILG algemeen is met € 419.000,-- overschreden. Dit wordt veroorzaakt doordat er vanuit eerder aangegane verplichtingen in het kader van ILG in 2012, betalingen hebben plaatsgevonden.

**Plattelandsontwikkeling**
Het nadelige saldo op het onderdeel plattelandsontwikkeling bedraagt € 358.000,--. Binnen het onderdeel plattelandsontwikkeling zijn een aantal verschillen op te tekenen zowel voordelig als nadelig. Een belangrijke oorzaak voor deze verschillen is er in gelegen dat medio 2012 is overgestapt van een programmabegroting naar een jaarbegroting. Wij noemen hier een aantal onderdelen. Voor Duurzaam bodemgebruik was een bedrag gebudgetteerd van € 640.000,--. De geplande projecten zijn wegens verwachte bezuinigingen op het totale pMJP niet in uitvoering genomen. De afwikkeling van projecten vallend onder Tennet heeft in 2012 nog € 1.059.000,-- gekost. Dit wordt nagenoeg gedekt door de verkregen inkomsten.
In 2012 zijn nog een aantal verplichtingen van Stichting Landschapsbeheer Drenthe verantwoord die reeds in 2011 waren goedgekeurd, daardoor is dit budget met € 190.000,-- overschreden. Deze lasten hadden deels op voorgaande jaren moeten drukken maar zijn genomen in 2012. In de transitie van het pMJP wordt in komende jaren dit probleem opgelost. Er zijn geen aanvragen ingediend voor het budget soortenbescherming, waardoor een bedrag van € 200.000,-- naar de ILG-reserve vloeit. De geplande projecten zijn wegens verwachte bezuinigingen op het totale pMJP niet in uitvoering genomen.
Het budget voor Recreatie en toerisme, landbouw en sociaal economische vitalisering is met € 321.100,-- overschreden. Hier geldt dat sprake is van een forse overloop van projecten uit 2011 die zijn beschikt in 2012 hetgeen nog voortvloeit uit de overstap van een programmabegroting naar een jaarbegroting voor het onderdeel plattelandsontwikkeling. Het budget voor Grondgebonden landbouw en structuurverbetering is met € 366.000,-- onderschreden. Een deel van de geplande projecten (kavelruilprojecten) is wegens het kunnen benutten van Europese cofinanciering, doorgeschoven naar 2013.

**Ontwikkelopgave**
In 2012 was geen geld voor de ontwikkelopgave geraamd, maar de realisatie bedraagt € 228.000,-- en bestaat uit een nagekomen verrekening met Bureau beheer landbouwgronden (BBL) over 2011, een afrekening van het project Inrichting Bloemdendaal / Dijkbroeken en een rentenota wegens bedrijfsverplaatsing.

**Beheer (Akkerrandenbeheer en Programma Beheer)**
Het voordelige saldo op dit onderdeel bedraagt € 1.582.000,--. Voor het akkerrandenbeheer was dit € 766.000,--. Het project loopt in totaal 6 jaar. Het budget moet dus worden gespreid over 6 jaar (programmabegroting). Het saldo vloeit terug naar de ILG reserve ter dekking van de komende jaren. De overig kosten voor Programma Beheer zijn € 816.000,-- lager dan begroot. De eindafrekening 2012 van de Dienst Regelingen over december voor de Subsidieregeling Natuur en Landschap (SNL) moet nog worden ontvangen. De restant middelen worden hiervoor gereserveerd in de ILG reserve.

## Baten

## Product 7.1. Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP

De totale afwijking betreft een voordeel van € 1.581.933,--. De voornaamste afwijking betreft:

**Opbrengsten uitfinanciering**
Overeenkomstig statenstuk 2012-550 is het vrije saldo van de groenfondsrekening Drentse Maat, ten gunste van de exploitatie gebracht (€ 3.341.000,--).
Tevens heeft incasso plaatsgevonden van de rijksmiddelen die in het kader van de PNB afspraken door het rijk waren gestort op de groenfondsrekening garantielening Grondaankoop EHS (€ 1.143.000,-- ).

**Plattelandsontwikkeling**
Voor het onderdeel Tennet is nog € 1.038.000,-- ontvangen.

**Synergieprojecten**
De voor 2012 geraamde afzonderlijke doeluitkering van het Rijk voor FES projecten ad € 1.919.000,-- vervalt. Oorspronkelijk dachten wij dat de financiering van synergieprojecten buiten de afwikkeling ILG zou blijven. Uiteindelijk is in de berekening van de decentralisatie-uitkering 2012 (slottermijn ILG) de afwikkeling voor synergieprojecten meegenomen. Daarin is een extra Rijksbezuiniging doorgevoerd van 1,1 miloen euro. Met deze korting is rekening gehouden in Statenstuk 2012-550.

**Rijksbijdrage afronding ILG (decentralilsatie-uitkering)**
De geraamde restant rijksbijdrage ILG van € 1.995.000,-- in 2012 en een zelfde bedrag in 2013 is vervangen door een eenmalige decentralisatie uitkering van € 5.070.000,-- die in 2012 in programma 10 is verantwoord bij de andere bijdragen vanuit het provinciefonds.

**Rente Groenfonds**
Bij het opstellen van de begroting is verondersteld dat gegeven de afbouw van de groenfonds-rekening ILG, de lage rentestand en de verrekening met bankkosten, dat geen batig saldo meer zou resteren. Er is echter toch nog een saldo over 2012 van € 76.000,--.

# Programma 8
# Groen Drenthe: Klimaat en Energie

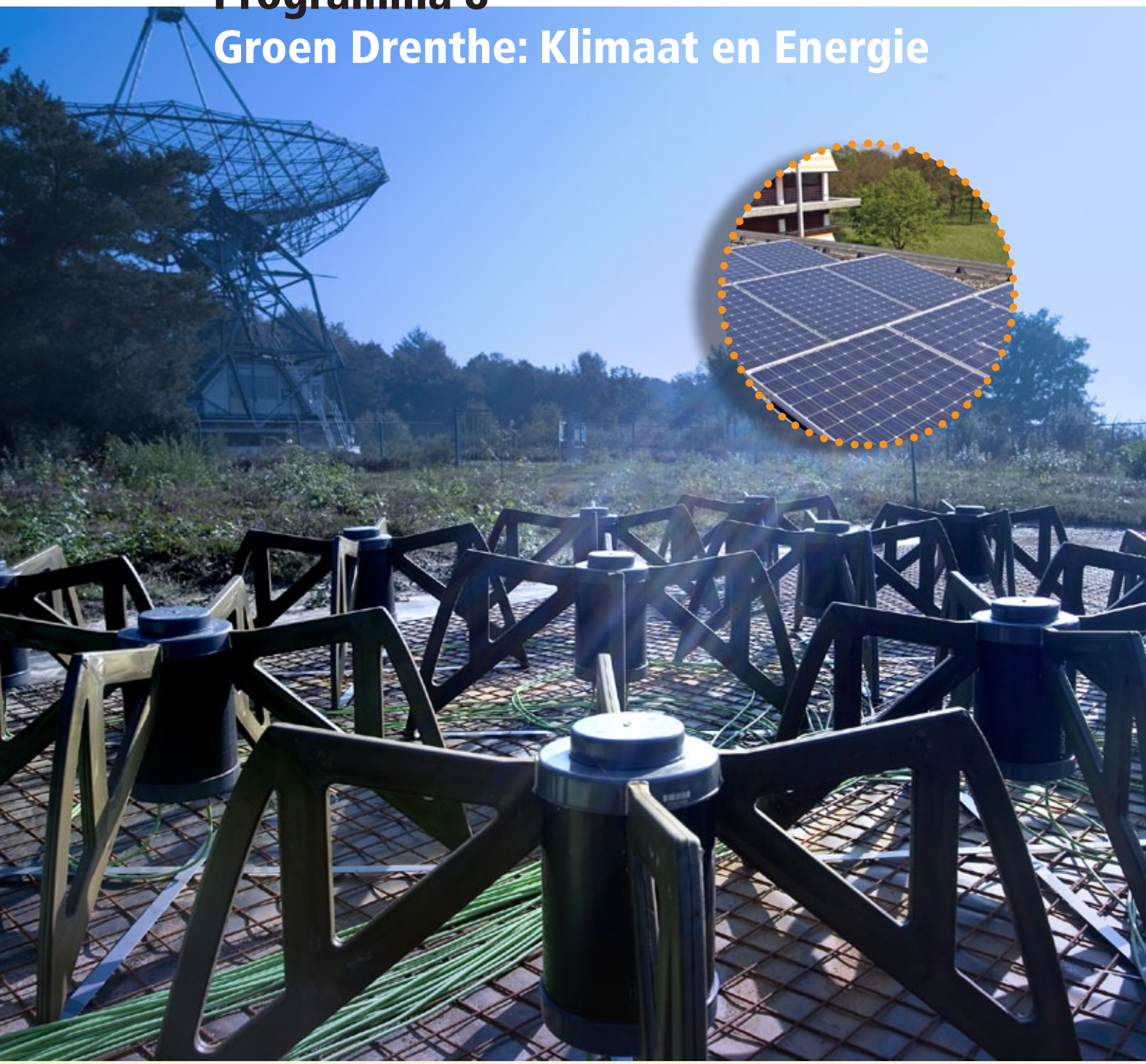

## Missie

Het thema energie is voor ons van grote economische betekenis. Wij leveren een bijdrage om minder afhankelijk te zijn van fossiele brandstoffen, mede gelet op de huidige spanningen in de wereld. Bovendien willen we de wereld ook voor toekomstige generaties leefbaar houden. Daarnaast zijn uiteraard de ruimtelijke implicaties van belang; in de loop der tijd ontstaan zo nieuwe energielandschappen. Wij gaan in noordelijk verband voor een Energieakkoord met het rijk en private partijen. De focus ligt daarbij op productie, distributie, kennis en innovatie.

Het thema energie is voor ons van grote economische betekenis. Wij leveren een bijdrage om minder afhankelijk te zijn van fossiele brandstoffen, mede gelet op de huidige spanningen in de wereld. Bovendien willen we de wereld ook voor toekomstige generaties leefbaar houden. Daarnaast zijn uiteraard de ruimtelijke implicaties van belang; in de loop der tijd ontstaan zo nieuwe energielandschappen. Wij gaan in noordelijk verband voor een Energieakkoord met het rijk en private partijen. De focus ligt daarbij op productie, distributie, kennis en innovatie. In het akkoord willen we de wederzijdse rol, bijdrage en verantwoordelijkheid van de betreffende partners goed geregeld zien. De Drentse Energie Organisatie is voor ons de uitvoeringsorganisatie van grotere projecten. Wij zien kansen om via een energie-academie (WO en HBO) en een energiecollege (MBO) het onderwijsaanbod te vernieuwen. Wij verbinden de robuuste onderdelen van het lopende programma Klimaat en Energie aan het Energieakkoord. Bestaande meerjarige afspraken, bijvoorbeeld de bijdrage aan RSP Emmen, worden gerespecteerd. Het afsluiten van nieuwe klimaatcontracten met gemeenten wordt heroverwogen. Activiteiten zoals het 100.000 woningenplan of voertuigenplan zetten we in noordelijk verband en in hernieuwde vorm voort. Deze activiteiten bekijken we tegen de achtergrond van de financiële ontwikkelingen. Het zoekgebied Windenergie zoals verwoord in de Omgevingsvisie is onze leidraad voor de realisatie van grootschalige windparken. De Structuurvisie Ondergrond is voor ons leidend in de nationale discussie over het gebruik van de ondergrond. De opslag van kernafval in de Drentse ondergrond sluiten wij uit, evenals de komst van een kerncentrale in Drenthe.

## Successen

- Wij hebben het evaluatie programma 2008-2011 en het nieuwe vaststelling programma 2012-2015 vastgesteld;
- Wij hebben een Green Deal DSM afgesloten. Binnen deze deal wordt toegewerkt naar een innovatieve kippenmestvergister op het Energietransitiepark (ETP) Midden Drenthe met een capaciteit van circa 15 miljoen m3 Groen Gas;
- Wij hebben een Green Deal AVEBE afgesloten. Binnen deze deal wordt onder andere het productieproces verduurzaamd. Bovendien wordt toegewerkt naar een productie van circa 20 miljoen m3 groen gas;
- Wij hebben een Green Deal Green Planet afgesloten. Bij het op te richten tankstation te Pesse kunnen alle duurzame brandstoffen worden getankt. Binnen de deal zijn afspraken gemaakt ten aanzien van de afzet van groen gas in de mobiliteit. Green Planet is het eerste tankstation in Nederland waar fysiek groen gas getankt kan worden. Met de realisatie van Green Planet wordt een belangrijke stap gezet binnen de keten van groen gas;
- Wij hebben de Green Deal Dutch Recycling Solutions (DRS) afgesloten. In deze deal wordt de vestiging van een fabriek voor board/plaatmateriaal op het ETP Midden Drenthe voorbereid. De fabriek gaat gebruik maken van restwarmte en groen gas.

## Knelpunten

- Investeringsbereidheid van initiatiefnemers van projecten neemt af door onzekerheid over de economische omstandigheden. Dit heeft mogelijk gevolgen voor doelrealisatie programma. In 2013 wordt bezien of het uitvoeringsinstrumentarium moet worden aangepast.
- Voor vergistingsinitiatieven vormt de beschikbaarheid en prijs/kwaliteit van biomassa een steeds groter probleem, ook voor de financierbaarheid van de betreffende projecten.

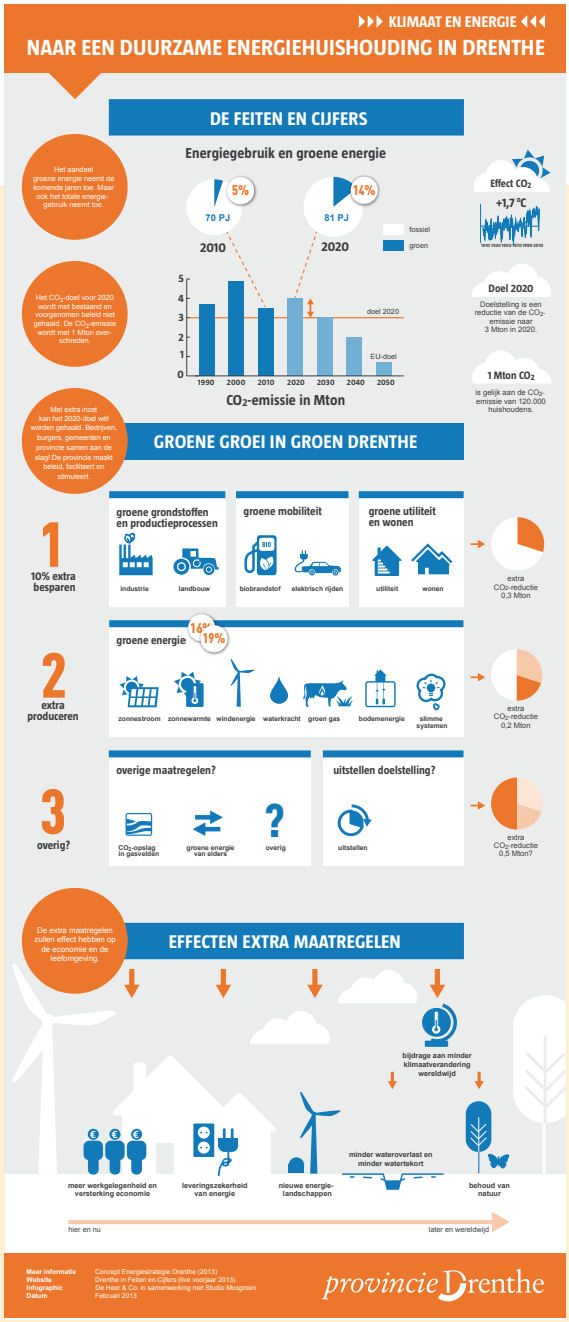


Infographic Klimaat en Energie

## Product 8.1. Klimaat en Energie

## Beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Vergroten Groen Gas productie en gebruik. | Binnen de programmaperiode 20 % van de nationale doelstelling groen gas productie (300 MNm3) in Drenthe gerealiseerd | Verbinden van aan elkaar gerelateerde ontwikkelingen/ organisaties | 1. Gerealiseerde productie Groen Gas |
| Realiseren van Biobased Energy | € 300 miljoen euro aan economische investeringen in Biobased Energy in Drenthe | Op basis van zakelijke overeenkomsten cofinancieren/faciliteren van projecten/ontwikkelingen die passen binnen de focus van het programma | 2. € 300 miljoen economische investeringen/ontwikkeling in Biobased Energy in Drenthe |
| Verder ontwikkelen ETP's | Aantoonbaar verminderde afhankelijkheid van steunkaders bij groen gas productie | Vanuit de provincie beleidsintegraal optreden in de richting van projecten | 3. Aantal nieuwe bedrijven en energiegerelateerde activiteiten op ETP's |
| Kennisontwikkeling en innovatie | Versterken Noord Nederland (NNL) als energieregio en borgen dat er voldoende goed geschoolde arbeidskrachten binnen de energiesector beschikbaar zijn | | 4. Toename werkgelegenheid in de energiesector in Drenthe<br>5. Realisatie E-College |

## Realisatie beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood. | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Vergroten Groen Gas productie en gebruik<br><br>Realiseren van Biobased Energy<br><br>Verder ontwikkelen ETP's<br><br>Kennisontwikkeling en innovatie | Binnen de programmaperiode 20 % van de nationale doelstelling groen gas productie (300 MNm 3) in Drenthe gerealiseerd.<br><br>€ 300 miljoen euro aan economische investeringen in Biobased Energy in Drenthe.<br><br>Aantoonbaar verminderde afhankelijkheid van steunkaders bij groen gas productie.<br><br>Versterken Noord Nederland (NNL) als energieregio en borgen dat er voldoende goed geschoolde arbeidskrachten binnen de energiesector beschikbaar zijn. | Ondersteunende instrumenten ontwikkeld: Reglement Drentse Green Deals en milieusteun regeling.<br><br>Actief acquisitie uitgevoerd<br><br>Sluiten Green Deals<br><br>Start Interreg Majeu Groen Gas<br><br>Uitvoering Green Deal Noord Nederland<br><br>Oprichten E-college | 1. Vier Green Deals afgesloten met in potentie een groen gas productie van 35 miljoen m3.<br><br>1 en 3. Afnemers gevonden voor groen gas afkomstig van ETP.<br><br>2 en 4. Binnen de afgesloten Green Deals is een investeringspotentie vertegenwoordigd van ruim 100 miljoen.<br><br>3. In potentie vestiging van 2 nieuwe bedrijven op ETP Midden Drenthe<br><br>5. Realisatie E-college. |

Hoewel de ontwikkelingen binnen het programma op schema lopen is in 2012 een verslechtering van de marktsituatie voor duurzame projecten ontstaan. Voornaamste redenen zijn een explosief stijgende prijs voor biomassa en een verminderde investeringsbereidheid ten aanzien van zowel eigen als vreemd vermogen. In 2013 wordt bezien in hoeverre deze marktomstandigheden het noodzakelijk maken de strategie van het energieprogramma aan te passen.

## Product 8.2. Drentse Energie Organisatie

## Beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Versnellen energie-transitie naar duurzame energie | Drenthe staat bekend als een provincie met een gunstig vestigingsklimaat voor duurzame energieprojecten.<br><br>Eind 2012 bestaat de portfolio van DEO uit 20 projecten<br><br>Eind 2012 zitten 4 projecten in de financieringsfase<br><br>Eind 2012 zijn 4 financierings-overeen-komsten afgesloten. | Inzetten communicatie-instrumenten voor positionering Drenthe als de provincie voor realisatie duurzame energieprojecten.<br><br>Kennisontzorging middels begeleiding initiatiefnemers<br><br>Kennisontzorging lokale initiatieven in samenwerking met NMF<br><br>Verleiden investeerders voor duurzame energie- projecten in Drenthe | De doelstellingen zijn alle gerealiseerd. |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| | Eind 2012 is het volledige budget van de subsidie per boekjaar dat beschikbaar is voor project-financiering gereserveerd voor projecten | Inzet financiële instrumenten | |

## Realisatie beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood. | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Versnellen energie-transitie naar duurzame energie | Drenthe staat bekend als een provincie met een gunstig vestigingsklimaat voor duurzame energieprojecten. | Actieve acquisitie door:<br>Houden netwerkbijeenkomsten<br>Publicaties en interviews in (vak) bladen | De naamsbekendheid van Drenthe als gunstig vestigingsklimaat voor duurzame energieprojecten is vergroot. |
| | Eind 2012 bestaat de portfolio van Drentse Energie Organisatie (DEO) uit 20 projecten. | - Houden van presentaties<br>- Netwerken en relatiebeheer. | Eind 2012 bestaat de portfolio van DEO uit 20 projecten. Daarnaast bestaat de acquisitielijst uit 8 projecten. |
| | Eind 2012 zitten 4 projecten in de financieringsfase. | | |
| | Eind 2012 zijn 4 financieringsover-eenkomsten afgesloten. | Beoordelen en begeleiden projecten<br>Professionaliseren en herstructu-reren van projecten | Eind 2012 zitten 3 projecten in de financieringsfase<br>Eind 2012 is 1 financieringsover-eenkomst afgesloten. Daarnaast zijn 7 projecten ontzorgt op kennis (waarvan voor 1 externe financie-ring is georganiseerd) |
| | Eind 2012 is het volledige budget van de subsidie per boekjaar dat beschikbaar is voor project-financiering gereserveerd voor projecten. | Verbinden van partijen.<br>Beschikbaar stellen eigen netwerk voor initiatiefnemers<br>Conceptontwikkeling<br>Oprichten Servicepunt in samenwerking met de Natuur en Milieufederatie. | 20% van het beschikbare budget van 2012 is in 2012 ingezet voor projecten. |

In het eerste kwartaal 2013 zijn Provinciale Staten over de werkzaamheden en resultaten van Drentse Energie Organisatie over 2012 geïnformeerd en is een doorkijk gegeven naar 2013.

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 8.<br>Groen Drenthe: Klimaat en Energie | 26.171.286 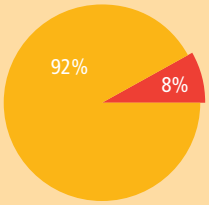  | 4.338.716 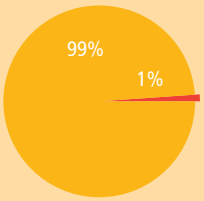  |
| Overige programma's | | |

| | 1 | 2 | 3 | 4 | (3-4) |
|---|---|---|---|---|---|
| Programma 8. Groen Drenthe: Klimaat en Energie | Realisatie 2011 | Primitieve begroting 2012 | Begroting 2012 na wijziging | Realisatie 2012 | Verschil |
| Totaal lasten | 7.281.553 | 17.660.000 | 26.922.716 | 26.171.286 | 751.430 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten | 690.165 | 0 | 4.338.716 | 4.338.716 | 0 |
| Saldo | 6.591.388 | 17.660.000 | 22.584.000 | 21.832.570 | 751.430 |

## Ontwikkelingen

N.v.t.

## Wat heeft het gekost?

| | | 1 | 2 | 3 | 4 | (3-4) |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | Product | Realisatie 2011 | Primitieve begroting 2012 | Begroting 2012 na wijziging | Realisatie 2012 | Verschil |
| Lasten | | | | | | |
| | Product 8.1. Klimaat en Energie | 7.281.553 | 7.660.000 | 13.922.716 | 13.171.286 | 751.430 |
| | Product 8.2. Drentse Energie Organisatie | 0 | 10.000.000 | 13.000.000 | 13.000.000 | 0 |
| | Totaal | 7.281.553 | 17.660.000 | 26.922.716 | 26.171.286 | 751.430 |
| Baten | | | | | | |
| | Product 8.1. Klimaat en Energie | 690.165 | 0 | 4.338.716 | 4.338.716 | 0 |
| | Product 8.2. Drentse Energie Organisatie | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | 690.165 | 0 | 4.338.716 | 4.338.716 | 0 |
| Saldo | | 6.591.388 | 17.660.000 | 22.584.000 | 21.832.570 | 751.430 |

### Toelichting

| | |
|---|---|
| Saldo Programma | 751.430 |
| Bestemming resultaat reserves bij programma | |
| Totaal verrekend met reserves | 0 |
| Resultaat programma na bestemming reserves | 751.430 |

Avebe Gasselternijveenschemond

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

### Lasten

### Product 8.1. Klimaat en Energie

De totale afwijking betreft een voordeel van € 751.430,--. De voornaamste afwijking betreft:

**Programma Klimaat en Energie**
Binnen het nieuwe programma is een aantal nieuwe uitvoeringsinstrumenten ontwikkeld, waaronder de Drentse Green Deals. Het programma is in het eerste uitvoeringsjaar op stoom gekomen en de eerste resultaten zijn geboekt. Het budget is echter niet geheel ingezet voor het energieprogramma in 2012 . Wij stellen voor dit bedrag later in te zetten, in overeenstemming met de afspraak met provinciale staten om budgetten programmatisch binnen de programmaperiode te mogen inzetten. Dit betekent dat het overschot bij de jaarrekening in het betreffende jaar wordt overgeheveld. Wij stellen u daarom voor om een bedrag van € 751.430,-- over te hevelen naar 2013 om het in de resterende programmaperiode in te zetten.

### Product 8.2. Drentse Energie Organisatie

Er is geen afwijking

### Baten

### Product 8.1. Klimaat en Energie

Er is geen afwijking.

# Programma 9
# Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt

## Missie

Het verbinden van taken, partners en partijen om zo te werken aan een provincie met een duurzame robuuste economische structuur waarin het innovatieve MKB een belangrijke positie inneemt en waar het bedrijfsleven oog heeft voor energie, ecologie en maatschappelijk ondernemen. Waar de kansen van onze prachtige leef- en werkomgeving (goede bereikbaarheid, voldoende ruimte, duurzaamheid, cultuurhistorie, natuur en milieu) economische worden benut door in te zetten op het creëren van toegevoegde waarde. Wij verbinden onze Drentse economische ambities aan het nationale topsectorenbeleid en het nieuwe Europese beleid (EU2020). Speerpunten in ons economisch beleid zijn energie, sensortechnologie, agribusiness/food/biobased economie/chemie en vrijetijdseconomie en de onderlinge verbindingen. Wij werken nauw samen met onze partners en zetten in op het organiseren van voldoende realisatiekracht, een goede coördinatie vanuit de provinciale organisatie en een optimale samenwerking binnen Noord-Nederland, met Overijssel, Noordwest Duitsland en binnen Drenthe.

## Successen

- Agribusiness/Biobased Economy (BBE): door de gezamenlijke lobby richting het rijk en de vorming van netwerken, heeft BBE Zuidoost Drenthe nu een plaats in het nationale programma Bio Based Economy gekregen.
- De onderzoekssamenwerking tussen ASTRON en IBM, met de naam DOME, is van start gegaan met nationale en Drentse cofinanciering. Dit heeft geleid tot een Centre for Exascale Technology in Dwingeloo. De samenwerking staat in het teken van de internationale Square Kilometre Array (SKA), de volgende generatie radiotelescoop.

## Knelpunten

- Vertraging in het maken van afspraken met KVK, syntens, NOM als uitvoeringspartners ten gevolge van rijksbezuiningen op deze organisaties en wijzigingen in de organisatie structuur van deze organisaties.
- De aanhoudende economische en financiële crisis maakt dat ondernemers zeer terughoudend zijn met het doen van investeringen, waardoor ook de projectontwikkeling in het kader van economische programma's minder snel verloopt als gehoopt.

## Product 9.1. Versterken regionale innovatiekracht

## Beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Versterking van de regionale innovatiekracht | Provincie Drenthe stimuleert dat er een relatief betere ontwikkeling is in het aantal startende bedrijven, ontwikkeling van de R&D-uitgaven en een betere werkgelegenheidsontwikkeling in Drenthe ten opzichte van het landelijk gemiddelde.<br><br>Versterking ruimtelijk-economische structuur in het grensgebied<br><br>Versterking internationaal economisch profiel Drenthe en internationale kennisuitwisseling<br><br>**Indicator**: en waaruit blijkt dat we dat bereikt hebben?<br>Aantal arbeidsplaatsen (werkgelegenheidsontwikkeling) hoger dan het landelijk gemiddelde<br>Aantal starters hoger dan landelijk gemiddelde<br>Ontwikkeling aandeel R&D uitgaven | - Afstemming met o.a. MKB Noord, de Kamer van Koophandel en Syntens over innovatiestimulering van het MKB (uitvoeren Motie Focus op Topsector en MKB)<br>- Stimuleren van nieuwe initiatieven en/of projectontwikkeling en andere wijzen van financiering<br>- Laten uitvoeren van het herijkte Innovatief actieprogramma Drenthe (IAD)<br>- Ontwikkelen van een gezamenlijke uitvoeringsstrategie met partners voor de sensorpiek<br>- Opstellen visie energie economie<br>- Samenwerking met externe partners zoals de NOM<br>- Afstemming met de andere aandeelhouders over taken NOM | 1. Versterkte kennispositie en innovatiekracht kansrijke sectoren (in relatie tot EU2020, topsectoren aanpak Rijk)<br>2. Innovatie, ondernemerschap en kennisniveau stuwend MKB is gestimuleerd<br>3. Versterkte transitie naar kennis-economie vanuit een internationaal perspectief<br>4. Positioneren van Drenthe gericht op een nieuw programma voor INTERREG A vanaf 2013 met tenminste dezelfde middelenomvang als in de vorige periode en met inhoudelijke focus op de overeengekomen speerpunten en projecten<br>5. Stevig bestuurlijk draagvlak voor economisch beleid in het grensgebied |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| | | - Lobby, veelal in SNN-verband o.a. gericht op behoud werkgelegenheid (Rijksdiensten), en vanuit Drenthe voor SKA<br>- Innovatie gericht op duurzaamheid en vergroting door o.a. inzet op duurzame mobiliteit en e-college<br>- Hernieuwen en versterken van het bestuurlijk overleg met aangrenzende Duitse overheden en Niedersachsen<br>- Bepalen van de speerpunten voor de economische samenwerking<br>- Afspraken maken over effectieve rol van EDR<br>- Activeren Drentse stakeholders<br>- Voorbereiden INTERREG Va 2014-2020<br>- Bevorderen van internationale activiteit Drentse partijen<br>- Bepalen speerpunten voor internationale profilering en contact<br>- Voorbereiding INTERREG Vb en Vc 2014-2020<br>- Standpunt bepalen inzake rol Nordconnect | Inbreng Drentse punten als biobased economy en sensortechnologie<br>6. Professionalisering EDR als expertise centrum voor grensoverschrijdende samenwerking<br>7. Inbreng Drentse punten voor INTERREG B en C<br><br>**Indicator**: en waaruit blijkt die bijdrage?<br>- Bruto gecreëerde werkgelegenheid<br>- uitgelokte investeringen<br>- aantal nieuw gevestigde bedrijven<br>- aantal projecten<br>- Aantal partnerschappen grensoverschrijdend<br>- zes conferenties en ontmoetingen |

## Realisatie beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Versterking van de regionale innovatiekracht | Provincie Drenthe stimuleert dat er een relatief betere ontwikkeling is in het aantal startende bedrijven, ontwikkeling van de R&D-uitgaven en een betere werkgelegenheidsontwikkeling in Drenthe ten opzichte van het landelijk gemiddelde.<br><br>Versterking ruimtelijk-economische structuur in het grensgebied | In samenwerking met de NOM zijn voorbereidingen getroffen voor het realiseren van nieuwe financieringsfaciliteiten voor het Drentse MKB.<br><br>De provincie participeert in het Ondernemersplein Emmen. (samenwerkingsverband met Kamer van Koophandel, NOM, Syntens en gemeente Emmen). | 1. Kennispositie en innovatiekracht kansrijke sectoren is versterkt: overleg met EZ is geïntensiveerd met als resultaat dat een noordelijke pilot om het MKB te faciliteren wordt opgezet.<br><br>2. Innovatie, ondernemerschap en kennisniveau stuwend MKB is gestimuleerd : tender opengesteld herijkt Innovatief Actieprogramma Drenthe |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| | Versterking internationaal economisch profiel Drenthe en internationale kennisuitwisseling<br><br>Indicator: en waaruit blijkt dat we dat bereikt hebben?<br><br>Aantal arbeidsplaatsen (werkgelegenheidsontwikkeling) hoger dan het landelijk gemiddelde<br>-<br>Aantal starters hoger dan landelijk gemiddelde<br>Ontwikkeling aandeel R&D uitgaven | Samen met gemeente Assen een onderzoek uitgevoerd naar de haalbaarheid van een sensorcampus.<br><br>Stimuleren totstandkoming nieuwe netwerken op het gebied van Healthy Ageing gestimuleerd o.a. via het project: "I-age".<br><br>Diverse lobbyacties uitgevoerd voor behoud van Rijksdiensten: rijkskantoren, Belastingdienst, Gevangeniswezen. De werkgelegenheid bij rijksdiensten is voor het eerst sinds jaren weer wat gestegen<br><br>In SNN-verband hebben wij gelobbyd om meer aandacht te krijgen voor de aansluiting van het MKB bij het Topsectorenbeleid. | 3. Transitie naar kenniseconomie vanuit een internationaal perspectief is versterkt: discussie is gestart over toekomst sensorcluster.<br><br>4. Drenthe is gepositioneerd voor nieuw programma INTERREG A: gebiedsuitbreiding hebben we bereikt.<br><br>5. Stevig bestuurlijk draagvlak is gecreëerd voor economisch beleid in het grensgebied met inbreng van Drentse punten als biobased economy en sensortechnologie.<br><br>6. EDR is geprofessionaliseerd als expertise centrum voor grensoverschrijdende samenwerking.<br><br>7. Inbreng Drentse punten voor INTERREG B en C. |

## Product 9.2. Optimale aansluiting bedrijfsleven, kennis, onderwijs en arbeidsmarkt

### Beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Optimalisatie aansluiting bedrijfsleven, kennis, onderwijs en arbeidsmarkt | Betere aansluiting van vraag en aanbod op de Drentse arbeidsmarkt, in kwantitatief en kwalitatief opzicht<br>Versterking van de kennisuitwisseling tussen kennisinstellingen en bedrijfsleven op prioritaire thema's en sectoren<br>**Indicator**: en waaruit blijkt dat we dat bereikt hebben?<br>aantal openstaande vacatures | Faciliteren van de Drentse Regiegroep Kennis & Arbeidsmarkt<br>Stimuleren brancheoverleggen in sectoren waar grote tekorten aan arbeidskrachten dreigen<br>Laten uitvoeren van onderzoek naar ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en de effecten van krimp van de (beroeps)bevolking<br>Projecten die bijdragen aan kenniscirculatie en arbeidsmarktbeleid (top)sectoren | 1. Evenwichtigere arbeidsmarkt (aansluiting tussen vraag en aanbod (kwalitatief en kwantitatief) en gerealiseerde aanpak voor de kritische sectoren.<br>2. Ontwikkeling kennisinfrastructuur en kenniscirculatie is gestimuleerd.<br>**Indicator**: en waaruit blijkt die bijdrage?<br>Een bovengemiddelde ontwikkeling van de werkgelegenheid<br>Minder openstaande vacatures ten opzichte van de landelijke cijfers |

Infographics arbeidsmarkt Drenthe

## Realisatie beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Optimalisatie aansluiting bedrijfsleven, kennis, onderwijs en arbeidsmarkt | Betere aansluiting van vraag en aanbod op de Drentse arbeids markt, in kwantitatief en kwalitatief opzicht. | Afspraken gemaakt in de Drentse Regiegroep Kennis & Arbeidsmarkt en de zorgacademie Drenthe. Hierin participeren ondernemers, onderwijs en overheid. | 1. Een evenwichtigere arbeidsmarkt (met aansluiting tussen vraag en aanbod, kwalitatief en kwantitatief) en een gerealiseerde aanpak voor de kritische sectoren: het aantal openstaande vacatures is gedaald. |
| | Versterking van de kennisuitwisseling tussen kennisinstellingen en bedrijfsleven op prioritaire thema's en sectoren | Ontwikkeling Versnellingsagenda 2.0 | |
| | **Indicator**: en waaruit blijkt dat we dat bereikt hebben?<br>aantal openstaande vacatures | Afspraken gemaakt over betere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt in de sector Techniek (o.a. Techniek Tafels en de conferentie doelmatig MBO Drenthe).<br><br>Verkenning uit laten voeren naar de gevolgen van de bevolkingsontwikkeling voor de Drentse arbeidsmarkt (OESO). | 2. De ontwikkeling van kennisinfrastructuur en kenniscirculatie is gestimuleerd: de aansluiting tussen onderwijs en bedrijfsleven is verbeterd door afspraken tussen onderwijs en bedrijfsleven in de techniek. |

## Product 9.3. Verbeteren vestigingsklimaat

### Beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Verbetering vestigingsklimaat | Een aantrekkelijke regionale, stedelijke en fysieke bedrijfsomgeving<br><br>Indicator: en waaruit blijkt dat we dat bereikt hebben?<br><br>aantal arbeidsplaatsen in de stedelijke netwerken Groningen-Assen en Drentse Zuidas (werkgelegenheidsontwikkeling)<br>voorraad bedrijventerreinen en jaarlijkse uitgifte<br>Verbeterd imago t.o.v. voorgaande jaren (tweejaarlijks onderzoek) | - Participatie in bestuurlijke overleggen en programmateams bedrijventerreinen Regio Groningen-Assen en Drentse Zuidas<br>- Afstemming met gemeenten over ontwikkeling van nieuwe werklocaties conform Omgevingsvisie en –verordening<br>- Monitoring omvang en kwaliteit werklocaties<br>- Uitvoering herstructureringsprogramma 2009-2013 (inclusief begeleiding gemeenten)<br>- Participatie platform parkmanagement<br>- Afstemming met NOM over acquisitieactiviteiten en acquisitieondersteunende instrumenten inclusief DBL | 1. Versterkt vestigingsklimaat in de Regio Groningen-Assen en in de Drentse Zuidas<br>2. Versterking (clusters van) bedrijven in Noord-Nederland en Drenthe<br>3. Ontwikkeling nieuwe werklocaties en verbeterde kwaliteit bestaande locaties.<br>Verbeterd imago van Drenthe.<br>Indicator: en waaruit blijkt die bijdrage?<br><br>- Bruto gecreëerde werkgelegenheid Groningen-Assen en Drentse Zuidas<br>- voorraad bedrijventerreinen en jaarlijkse uitgifte in hectares<br>- aantal gerevitaliseerde ha. Bedrijventerrein |
| | | - Participatie in projecten, programma's en gebiedsontwikkeling zoals Blueport Meppel, Dryport Coevorden, RSP, Florijnas Assen, Atalanta Emmen, etc.<br>- Deelnemingen (NOM, GAE)<br>- Het laten uitvoeren van marketingactiviteiten door Marketing Drenthe (accounthouder-schap) | - Verbeterd imago (tweejaarlijks onderzoek) |

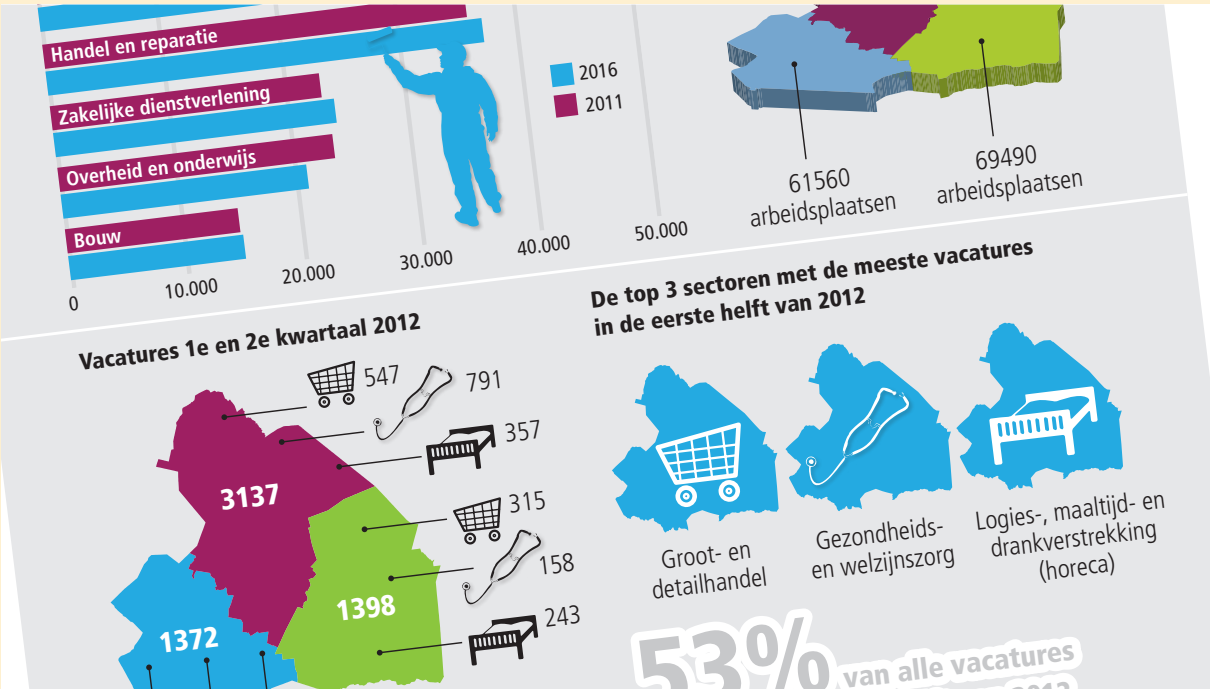

## Realisatie beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood. | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Verbetering vestigingsklimaat | Een aantrekkelijke regionale, stedelijke en fysieke bedrijfsomgeving<br><br>**Indicator**: en waaruit blijkt dat we dat bereikt hebben?<br>- aantal arbeidsplaatsen in de stedelijke netwerken Groningen-Assen en Drentse Zuidas (werkgelegenheidsontwikkeling)<br>- voorraad bedrijventerreinen en jaarlijkse uitgifte<br>Verbeterd imago t.o.v. voorgaande jaren (tweejaarlijks onderzoek) | Aan de gemeenten, Noordenveld, Emmen en Coevorden zijn beschikkingen verleend voor het Provinciale Herstructurerings Programma (PHP).<br>Monitoring van omvang en kwaliteit werklocaties via IBIS (Integraal Bedrijventerreinen Informatiesysteem).<br>Diverse studies uitgevoerd voor Dryport Emmen-Coevorden en Blueport Meppel (lobby, promotie en logistieke) samenwerking .<br><br>Overleg over planning van bedrijventerreinen met gemeenten buiten de twee stedelijke netwerken Groningen-Assen en Zuid-Drenthe.<br><br>Samen met alle parkmanagementorganisaties is de Stichting Backoffice Parkmanagement opgericht.<br><br>Subsidie verlenen aan Marketing Drenthe voor de promotie van Drenthe. | 1. Het vestigingsklimaat is versterkt in de Regio Groningen-Assen en in de Drentse Zuidas: eind 2012 is het regionale instemmingsmodel met de Regio Groningen-Assen ondertekend. Van het totale aanbod bedrijventerreinen (harde en zachte plannen), circa 600 hectare wordt 1/3 geschrapt en 1/3 pas op langere termijn ontwikkeld.<br><br>2 (Clusters van) bedrijven in Noord-Nederland en Drenthe zijn versterkt: In het samenwerkingsverband 'Drentse Zuidas' is een conceptvisie voor de regionale bedrijventerreinen opgesteld.<br><br>3. Nieuwe werklocaties zijn ontwikkeld en van bestaande locaties is de kwaliteit verbeterd.<br><br>4. Het imago van Drenthe is verbeterd: dit blijkt uit onderzoek. |

## Product 9.4. Vrijetijdseconomie

### Beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Wat moet er – bij wijze van algemene doelstelling – veranderen?<br><br>Vergroten economische rendement in de vrijetijdseconomie | Wat willen we als provincie bereiken?<br><br>Provincie Drenthe stimuleert een groei van de bestedingen in de vrijetijdssector in Drenthe ten opzichte van 2010<br><br>Provincie Drenthe stimuleert een bovengemiddelde groei van de werkgelegenheid in de vrijetijdssector in vergelijking met de rest van Nederland<br><br>Provincie Drenthe stimuleert een toename van het aantal toeristische overnachtingen ten opzichte van 2010<br><br>**Indicator**: en waaruit blijkt dat we dat bereikt hebben?<br>Toegenomen aantal arbeidsplaatsen in de vrijetijdssector (werkgelegenheidsontwikkeling) t.o.v. het landelijk gemiddelde<br>- Ontwikkeling van de bestedingen in de vrijetijdssector<br>- Ontwikkeling aantal toeristische overnachtingen | Wat gaan we eraan doen?<br><br>- Samenwerkingsverbanden (o.a. branchevreemd) faciliteren.<br>- Stimuleren van nieuwe stuwende initiatieven en/of product/marktcombinaties in de vrijetijdsector.<br>- Verdere uitrol en operationalisering project Natuurlijke recreatie Drenthe.<br>- Inbreng kennis, menskracht en middelen m.b.t. vrijetijdseconomie in gebiedsontwikkelingsprojecten Geopark Hondsrugspoor, Veenhuizen, Zuid West Drenthe, TT Assen en Atalanta Emmen.<br>- Leveren bijdrage aan instandhouding ontwikkelbureau Veenhuizen t.b.v. behoud en groei werkgelegenheid<br>- Kennisdeling o.a. door gebruikmaking van het European Tourism Futures Institute (ETFI).<br>- Onderzoek naar toeristische dataverzameling en vervolgonderzoek in samenwerking met MD. | En wat dragen onze activiteiten bij?<br><br>1. Nieuwe stuwende initiatieven en/of product/marktcombinaties in de vrijetijdsector<br>2. Ruimtelijke ontwikkeling toeristisch bedrijfsleven is gefaciliteerd<br>3. Bovenregionale vrijetijdseconomie is (verder) ontwikkeld<br>4. Verbeterd imago van Drenthe op het vlak van vrijetijdseconomie<br><br>**Indicator**: en waaruit blijkt die bijdrage?<br><br>- Bruto gecreëerde werkgelegenheid<br>- Uitgelokte investeringen in de vrijetijdsector.<br>- Aantal samenwerkingsverbanden<br>- Besluit over toeristische dataverzameling en vervolgonderzoek<br>- Verbeterd imago (2-jaarlijks onderzoek) |

### Realisatie beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Vergroten economische rendement in de vrijetijdseconomie | Provincie Drenthe stimuleert een groei van de bestedingen in de vrijetijdssector in Drenthe ten opzichte van 2010.<br><br>Provincie Drenthe stimuleert een bovengemiddelde groei van de werkgelegenheid in de vrijetijds sector in vergelijking met de rest van Nederland. | Overleg met externe partners over de juiste focus op vrijetijdseconomie en de afstemming van samenwerking.<br>Nadruk op (branchevreemde) samenwerkingsverbanden, nieuwe product-marktcombinaties en stuwende terugkerende evenementen. | 1. Nieuwe stuwende initiatieven en/of product markt combinaties in de vrijetijdssector: afstemming tussen stakeholders, extra inzet in 2013 voorbereiden. |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| | Provincie Drenthe stimuleert een toename van het aantal toeristische overnachtingen ten opzichte van 2010<br><br>**Indicator**: en waaruit blijkt dat we dat bereikt hebben?<br><br>- Toegenomen aantal arbeidsplaatsen in de vrijetijdssector (werkgelegenheidsontwikkeling) t.o.v. het landelijk gemiddelde<br>- Ontwikkeling van de bestedingen in de vrijetijdssector<br>- Ontwikkeling aantal toeristische overnachtingen | Inzet van het instrumentarium van het project Natuurlijke Recreatie.<br><br>Inzet van middelen en betrokkenheid van het ontwikkelbureau Veenhuizen.<br><br>Samen met ondernemers en investeerders en de gemeente Assen werken aan de toeristische ontwikkeling van het gebied rond het TT-circuit.<br><br>Imagocampagne proefleven en ondernemen opgezet door Marketing Drenthe.<br><br>Samen met Marketing Drenthe, Recron en Recreatieschap de vrijetijdseconomie cijfermatig in beeld laten brengen. | 2. Ruimtelijke ontwikkeling van het toeristisch bedrijfsleven is gefaciliteerd: een kwaliteitsverbetering van plannen voor uitbreiding van verblijfsrecreatiebedrijven<br><br>3. Bovenregionale vrijetijdseconomie is verder ontwikkeld en 4. Het imago van Drenthe (vrijetijdseconomie) is verbeterd: meer bezoekers zijn aangetrokken, bestedingen gegenereerd en banen gecreëerd. Dit blijkt uit Feiten en Cijfers Drentse Vrijetijdseconomie 2012. |

## Product 9.5 Versterken agribusiness (Landbouw)

### Beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Versterken van de agribusiness | Behoud van het aantal arbeidsplaatsen in de agribusiness en de chemie (in relatie tot biobased economy) stimuleren<br><br>Versterking van de glastuinbouwketen stimuleren<br><br>Indicator: en waaruit blijkt dat we dat bereikt hebben?<br><br>aantal arbeidsplaatsen in de agribusiness en chemie (werkgelegenheids-ontwikkeling) is minder sterk afgenomen dan het landelijk gemiddelde. | - Ontwikkelen (inter)nationale netwerken op het gebied van agro, food, life-sciences, healthy-aging en nutrition<br>- Begeleiding, cofinanciering en beheer van innovatieve projecten op het gebied van agro, food&nutriotion en Biobased economy (BBE)<br>- Inzetten op deelprogramma cluster Zuidoost in programma BBE-Noord-Nederland<br>- Lobby GLB richting SNN, IPO, Rijk, EU en stakeholders.<br>- Participatie, namens SNN in GreenportNL (Satelliet Emmen) | 1. Versterkte kennispositie en innovatiekracht kansrijke sectoren (in relatie tot EU2020, topsectoren aanpak Rijk)<br>2. Innovatie en nieuwe verdienmodellen in agribusiness zijn gestimuleerd.<br>3. Kennis/projectontwikkeling op het gebied van agro, chemie, food, life-sciences, healthy-aging en nutrition<br>4. Biobased economy is in ontwikkeling<br>5. BBE is meegenomen in de Drentse GLB-lobby<br>6. BBE heeft pregnante positie in Drents beleid<br>7. Behoud status als greenport voor tuinbouwcluster Emmen |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| | | | Indicator: en waaruit blijkt die bijdrage?<br>Uitgelokte investeringen<br>Aantal arbeidsplaatsen in agribusiness en chemie Drenthe behouden<br>Aantal gestimuleerde programma's, projecten, initiatieven en netwerken op het gebied van agribusiness / biobased economy |

## Realisatie beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood. | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Versterken van de agribusiness | Behoud van het aantal arbeidsplaatsen in de agribusiness en de chemie (in relatie tot biobased economy) stimuleren<br><br>Versterking van de glastuinbouwketen stimuleren<br><br>**Indicator**:<br>aantal arbeidsplaatsen in de agribusiness en chemie (werkgelegenheids-ontwikkeling) is minder sterk afgenomen dan het landelijk gemiddelde | Er zijn 2 symposia/events BBE samen met de Biobased Society Noord-Nederland in Drenthe georganiseerd.<br><br>Het project Agrobiopolymeren is in uitvoering en heeft als eerste resultaat de ontwikkeling van biovezeltouw opgeleverd.<br><br>Het Agrofoodcongres is samen met het Healthy Ageing Netwerk Noord-Nederland (HANN) en de gemeente in Emmen gehouden.. | 1. Versterkte kennispositie en innovatiekracht kansrijke sectoren (in relatie tot EU2020, topsectoren aanpak Rijk): drie projecten uitgevoerd, opleveringtussendocument Agrodeal Noord-Nederland.<br><br>2. Innovatie en nieuwe verdienmodellen in agribusiness zijn gestimuleerd: zes businesscases.<br><br>3. Kennis / projectontwikkeling op het gebied van agro, chemie, food, life-sciences, healthy-aging en nutrition: drie netwerken en het kenniscentrum Agro Noord- en Oost Nederland (KANON) is aangehaakt bij BBE Drenthe.<br><br>4. Biobased economy is in ontwikkeling: ontwikkleing van het SNN cluster agro en BBE is gestart in samenwerking met de NOM.<br><br>5. BBE is meegenomen in de Drentse GLB-lobby.<br><br>6. Drenthe heeft een plaats gekregen in het nationale BBE programma: transitiehuis BBE Ministerie EZ. |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood. | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| | | | 7. Behoud status als greenport voor tuinbouwcluster Emmen: Innovatieplatform tuinbouw (P.G.A.&I.) is gevormd en de ambassadeursgroep is in ontwikkeling. |

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 9.<br>Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | 12.608.389<br> 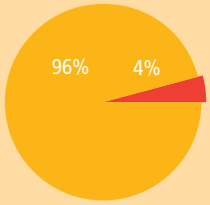 | 194.306<br> 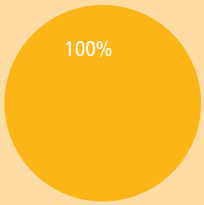 |
| Overige programma's | | |

| | 1 | 2 | 3 | 4 | (3-4) |
|---|---|---|---|---|---|
| Programma 9. Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeids-markt | Realisatie 2011 | Primitieve begroting 2012 | Begroting 2012 na wijziging | Realisatie 2012 | Verschil |
| Totaal lasten | 14.220.044 | 10.022.582 | 12.247.209 | 12.608.389 | -361.180 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten | 518.510 | 31.530 | 198.530 | 194.306 | 4.224 |
| Saldo | 13.701.533 | 9.991.052 | 12.048.679 | 12.414.084 | -365.405 |

## Ontwikkelingen

### Product 9.2. Optimale aansluiting bedrijfsleven, kennis, onderwijs en arbeidsmarkt

**Ontwikkeling werkgelegenheid**

De werkloosheid in Drenthe is in de loop van 2012 gestegen. Eind 2011 waren er 12.390 niet-werkende werkzoekenden in de arbeidsmarktregio Drenthe, een jaar later waren dat er 14.716. Dat is een stijging van de werkloosheid met 18,8%. Dit is meer dan het landelijk gemiddelde: in heel Nederland steeg de werkloosheid in 2012 met 16,1%. Het is aannemelijk dat de oorzaak hiervan ligt in het feit dat de Drentse arbeidsmarkt relatief gevoelig is voor conjuncturele schommelingen. Het gaat dan onder meer om de sectoren bouwnijverheid, industrie en transport.
Het werkloosheidspercentage, als percentage van de beroepsbevolking, was eind 2012 8,5%, ten opzichte van het landelijke cijfer van 6,9%. Dit betekent dat de positie van Drenthe ten opzichte van het landelijk gemiddelde iets is verslechterd. De Drentse arbeidsmarkt doet het beter dan die van Friesland en Groningen: in Friesland is het werkloosheidspercentage 8,7%, in Groningen 9,2%. De jeugdwerkloosheid is resp. 14,7% en 15,3%.
Ook de jeugdwerkloosheid is in Drenthe iets hoger dan gemiddeld: 14,7% van de Drentse jongeren tot 27 jaar is werkloos, tegen 12,6% in heel Nederland.

Het aantal openstaande vacatures is in 2012 gedaald. Er staan in Drenthe met name vacatures open voor technische en industrieberoepen, verzorgende en dienstverlenende beroepen en economisch-administratieve beroepen.

De stijging van de werkloosheid is voor een belangrijk deel te wijten aan de economische recessie. Het beleid van de provincie Drenthe richt zich daarom, onder meer met de Versnellingsagenda 2.0, zowel op het versterken van de economie, als op het creëren en behouden van werkgelegenheid.

## Wat heeft het gekost?

| | | 1 | 2 | 3 | 4 | (3-4) |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | Product | Realisatie 2011 | Primitieve begroting 2012 | Begroting 2012 na wijziging | Realisatie 2012 | Verschil |
| Lasten | | | | | | |
| | Product 9.1. Versterken regionale innovatiekracht | 8.672.882 | 5.540.469 | 6.539.969 | 6.955.082 | -415.113 |
| | Product 9.2. Optimale aansluiting bedrijfsleven, kennis, onderwijs en arbeidsmarkt | 853.069 | 480.277 | 294.347 | 298.977 | -4.630 |
| | Product 9.3. Verbeteren vestigings-klimaat | 988.015 | 1.688.268 | 3.099.325 | 3.080.133 | 19.192 |
| | Product 9.4. Vrijetijdseconomie | 3.028.649 | 1.806.282 | 1.806.282 | 1.747.505 | 58.777 |
| | Product 9.5 Versterken agribusiness (Landbouw) | 677.430 | 507.286 | 507.286 | 526.693 | -19.407 |
| | Totaal | 14.220.044 | 10.022.582 | 12.247.209 | 12.608.389 | -361.180 |
| Baten | | | | | | |
| | Product 9.1. Versterken regionale innovatiekracht | 498.674 | 0 | 167.000 | 167.500 | -500 |
| | Product 9.2. Optimale aansluiting bedrijfsleven, kennis, onderwijs en arbeidsmarkt | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Product 9.3. Verbeteren vestigings-klimaat | 19.836 | 31.530 | 31.530 | 26.806 | 4.724 |
| | Product 9.4. Vrijetijdseconomie | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Product 9.5 Versterken agribusiness (Landbouw) | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | 518.510 | 31.530 | 198.530 | 194.306 | 4.224 |
| Saldo | | 13.701.533 | 9.991.052 | 12.048.679 | 12.414.084 | -365.405 |

### Toelichting

| | |
|---|---|
| Saldo Programma | -365.405 |
| Bestemming resultaat reserves bij programma | |
| Bijdrage van reserve versterking economisch structuur | -408.424 |
| Totaal verrekend met reserves | -408.424 |
| Resultaat programma na bestemming reserves | 43.019 |

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

### Lasten

### Product 9.1. Versterken regionale innovatiekracht

De afwijking in product 9.1 bedraagt € 415.113,-- nadelig. De voornaamste afwijking betreft:

**Innovatieve Actieprogramma Drenthe**
Een reservering ten laste van het Innovatieve Actieprogramma Drenthe. Bij het Innovatieve Actieprogramma Drenthe 2008-2010 is na een audit bij het SNN een deel van de subsidiabele kosten afgekeurd. Het risico hiervoor ligt bij de provincie. De definitieve correctie door SNN moet nog plaatsvinden. In afwachting hiervan is een reservering ten laste van het Innovatieve Actieprogramma Drenthe gemaakt van € 1.088.000,-- .

### Product 9.2. Optimale aansluiting bedrijfsleven, kennis, onderwijs en arbeidsmarkt.

De totale afwijking betreft een nadeel van € 4.630,--.

### Product 9.3. Verbeteren vestigingsklimaat

De totale afwijking betreft een voordeel van €19.192,--.

### Product 9.4. Vrijetijdseconomie

De totale afwijking betreft een voordeel van € 58.777,--. De voornaamste afwijking betreft: De vrijval van oude verplichtingen met provincie Groningen inzake de Revitalisering Zuidlaardermeer. Dit project is afgerond waardoor bedragen vrijvallen.

### Product 9.5 Versterken agribusiness (Landbouw)

De totale afwijking betreft een nadeel van € 19.407,--.

### Baten

### Product 9.1. Versterken regionale innovatiekracht

De totale afwijking betreft een nadeel van € 500,--.

### Product 9.3. Verbeteren vestigingsklimaat

De totale afwijking betreft een voordeel van € 4.724,--.

# Programma 10
# Middelen en bedrijfsvoering

## Missie

De provincie is een aantrekkelijke werkgever waar mensen in een prettige en gezonde werkomgeving op een interactieve, doelgerichte en toekomstgerichte wijze samenwerken. De provincie is binnen de financiële verhoudingen in Nederland nog steeds een open huishouding. Dat houdt in dat de provincie een bestuurslaag die eigen keuzes maakt. Een ander uitgangspunt voor ons is een sluitende begroting die langjarig in evenwicht is. Onze focus in beleid betekent ook een gerichte focus voor de inzet van de ambtelijke organisatie. Dit doen we door het principe 'medewerker volgt beleid' te hanteren. De veranderende rol van de provincie vraagt om creativiteit, professionaliteit, conceptueel vermogen, flexibiliteit en goede samenwerking van allen. In deze context vragen wij veel van de ambtelijke organisatie. We zorgen daarom ook voor een optimale werkomgeving. Nadere uitwerking van deze missie vindt plaats in de paragraaf bedrijfsvoering.

## Successen

- Er is op ICT-gebied voldaan aan de wettelijke termijnen, waaronder een tijdige aansluiting op de Basisregistratie Gebouwen en Adressen (BAG) en de aanlevering van Geo-informatie op grond van de Europese richtlijnen (INSPIRE).
- De Begroting 2013 is gemaakt volgens de nieuwe opzet conform wensen Provinciale Staten.
- Er is een convenant afgesloten met de Belastingdienst over Horizontaal toezicht.
- Er is een CAO afgesloten voor 2011/2012.

## Knelpunten

- De provinciale inkomsten staan onder druk door diverse gelijktijdig optredende ontwikkelingen:
  - voortgaande kortingen op de algemene uitkering door toepassing van de normeringssystematiek;
  - een korting op de algemene uitkering vanwege het BTW-compensatiefonds;
  - de financiële effecten van (op handen zijnde) decentralisaties;
  - lagere opbrengsten opcenten MRB (door lagere autoverkopen en vrijstelling voor zuinige auto's).
- Hoewel formatief de personele bezetting op orde is, ontstaat er een mismatch tussen beschikbare kennis en competenties en benodigde kennis en competenties.

# Product 10.1. Financiering en algemene dekkingsmiddelen

## Beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Een financieel gezonde organisatie | Duurzaam financieel evenwicht, blijkend uit toepassing van repressief toezicht door de toezichthouder en een goedkeurende verklaring van de accountant, ook op het gebied van de rechtmatigheid. | Financiële planning en beheer conform Financiële Verordening<br><br>Doorontwikkeling begrotingssystematiek in overleg met de Adviescommissie programma begroting<br><br>Opstellen meerjarige liquiditeitsprognose en uitvoeren treasurybeleid.<br><br>Uitvoeren risicomanagement inclusief analyse benodigd en aanwezig weerstandsvermogen. | 1. Structureel sluitende begroting, blijkend uit het actuele saldo in deze begroting.<br><br>2. Een goede liquiditeitspositie, blijkend uit het kunnen voldoen aan de financiële verplichtingen. Een renteprognose van 2,0% op de kort uitgezette gelden en 3,7% op de lang uitgezette gelden (zie verder de paragraaf financiering).<br><br>3. Voldoende weerstandsvermogen, blijkend uit een in het kader van risicomanagement uitgevoerde analyse (zie verder de paragraaf weerstandsvermogen). |

## Realisatie beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood. | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Een financieel gezonde organisatie | Duurzaam financieel evenwicht, blijkend uit toepassing van repressief toezicht door de toezichthouder en een goed-keurende verklaring van de accountant, ook op het gebied van de rechtmatigheid | Financiële planning en beheer zijn conform de Financiële verordening uitgevoerd, met uitzondering van het niet uitbrengen van een Voorjaarsnota 2012 | 1. De begroting 2013 is sluitend en vertoont duurzaam financieel evenwicht, ook volgens de toezichthouder<br><br>Begroting 2013 is verschenen in een aangepast format, conform de wensen van PS |
| | | Voor 2013 en latere jaren zijn drie bezuinigingsscenario's ontwikkeld | In de nota van aanbieding bij de begroting zijn 3 bezuinigingssce-nario's opgenomen |
| | | Meerjarige liquiditeitsprognose is opgesteld en treasurybeleid is uitgevoerd. | 2. Op korte rente is circa 1,6% aan rente gerealiseerd. Op de lange uitzettingen is 3,9% aan rente gerealiseerd (zie verder de financieringsparagraaf) |
| | | Er is een analyse uitgevoerd in het kader van risicomanagement en benodigd weerstandsvermogen. | 3. Door de uitgevoerde analyse in het kader van risicomanagement is gebleken dat het weerstands-vermogen voldoende is. |

## Product 10.2. Personeel en organisatie

### Beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Beleidsopgave<br>Effectieve en efficiënte organisatie | Doelstelling<br>Door middel van samenwerking met Fryslan en Groningen in de bedrijfsvoering en op het gebied van ingenieursdiensten en infrastructuur kostenreductie realiseren en de kwaliteit en continuïteit nu en in de toekomst handhaven | Activiteiten/prestaties<br>Bij positieve besluitvorming samenwerkingsverbanden nader vormgegeven in de bedrijfsvoering met Groningen en Friesland<br><br>Bij positieve besluitvorming samenwerkingsverbanden nader vormgegeven voor beheer infrastructuur en ingenieursdiensten met Groningen en Friesland | Resultaten<br>1. Implementatiefase 1 Noordelijke samenwerking in de bedrijfsvoering uitvoeren en afronden.<br><br>2. Implementatiefase 2 Noordelijke samenwerking in de bedrijfsvoering starten<br><br>3. Onderzoeksfase afronden voor Beheer infrastructuur en ingenieursdiensten<br><br>4. Implementatiefase 1 starten voor Beheer infrastructuur en ingenieursdiensten |
| Modern werkgeverschap | Nu en in de toekomst een aantrekkelijke werkgever zijn die de juiste mensen kan vinden en binden<br><br>Hoogste score van de provincies in het Beste werkgeversonderzoek en in de top 10 van beste overheidswerkgevers in 2014 | Onderhandelingen overgangs-CAO<br><br>Onderhandelingen duurzame CAO | 5. Afsluiten overgangs-CAO<br><br>6. Vormgeven duurzame CAO |

## Realisatie beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood. | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Effectieve en efficiënte organisatie | Door middel van samenwerking met Fryslân en Groningen in de bedrijfsvoering en op het gebied van ingenieursdiensten en infrastructuur kostenreductie realiseren en de kwaliteit en continuïteit nu en in de toekomst handhaven | Er zijn businesscases uitgevoerd voor:<br>- Personeels en Salarisadministratie<br>- Financiële administratie.<br>- Inkoop<br>- Specialistische diensten:<br>> Geo/GIS<br>> Repro | 1. Input voor businesscases voor een volledig bedrijfsplan voor Shared Service Centre<br>- Medewerkers bijeenkomst<br>- GR voor Groningen en Drenthe en bestuursovereenkomst voor Friesland<br>Implementatiefase 1 is nog niet afgerond vanwege vertraging in de bestuurlijke besluitvorming.<br><br>2. Implementatiefase 2 is nog niet gestart, Eerst moet implementatiefase 1 worden afgerond.<br><br>3. Onderzoeksfase voor beheer infras structuur en ingenieursdiensten is afgerond, kansrijke thema's zijn benoemd.<br><br>4. Er is een overeenkomst gesloten met provincies Groningen, Fryslân en Overijssel om de samenwerking te formaliseren. |
| Modern werkgeverschap | Nu en in de toekomst een aantrekkelijke werkgever zijn die de juiste mensen kan vinden en binden | Onderhandelingen gevoerd met vakorganisaties | 5. Op 21 juni 2012 is de CAO Provincies 2011/2012 afgesloten.<br><br>6. De laatst vastgestelde cao 2011/2012 is geëindigd op 1 juni 2012. Gelet op afspraken, die daarin zijn gemaakt over studies naar de aanpassing van een aantal regelingen (het Individueel Keuzebudget, de Werkkostenregeling en Plaats- en Tijdonafhankelijk werken), is de inzet dat de nieuwe cao (met terugwerkende kracht tot juni 2012) in de loop van 2013 zal worden vastgesteld. |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood. | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| | Hoogste score van de provincies in het Beste werkgeversonderzoek en in de top 10 van beste overheids werkgevers in 2014 | | |

## Product 10.3. ICT en facilitaire zaken

### Beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| De provincie is in staat zich te houden aan het eigen kwaliteitshandvest en beschikt over een ICT-infrastructuur die up-to-date is en geen belemmering vormt voor een gezonde bedrijfsvoering<br>Huisvesting: | In het technisch en bouwkundig goed functionerend gebouw wordt sinds de revitalisering gebruik gemaakt van duurzame en/of milieuontlastende maatregelen en voldoet de inrichting van het provinciehuis aan de kwaliteit en eisen (arbo-normen) die gesteld worden aan 'Het Nieuwe Werken'(HNW)<br><br>Planning in tijd en bedragen opvolgen, uitgezet in een meerjaren-onderhoudsplanning<br><br>Het streefcijfer verbruik gas is gemiddeld 20.000 m3 per jaar vanaf 2012. Dit wordt bereikt door de toepassing van Warmte-Koude Opslag (WKO)<br><br>De provincie heeft de beschikking over verschillende typen werkruimten | Voorzien in provinciehuis inclusief parkeerterrein en tuinen.<br>Het onderhouden daarvan.<br>En het verstrekken van ruimten (passend bij HNW), benodigdheden, hulpmiddelen en kleding.<br><br>Onderhouden van Drents Museum<br><br>Onderhouden van Drents Depot<br><br>Onderhouden van overige locaties | 1. Het MOP van het gerevitaliseerde provinciehuis is gerealiseerd. Hierin zijn bouwkundige – en technische zaken (installaties) en energiemanagement stevig verankerd en wordt de ontwikkeling van de exploitatielasten inzichtelijk gemaakt.<br><br>2. Het verbruik van gas zal aanzienlijk verminderen tot een gemiddeld verbruik van circa 20.000 m3 per jaar vanaf 2012 (in 2008 was het verbruik ruim 310.000 m3).<br><br>3. Het aanbieden van verschillende typen werkruimten die HNW ondersteund (waaronder 500 werkplekken, 9 trefpunten, 11 projectruimten en 23 concentratieruimten) |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Diensten: | Verzorgen van consumptieve diensten -waaronder kwalitatief goede restauratieve voorzieningen en voorzien in een restaurant met free flow buffet – en uitvoeren van ontvangst en risicobeheersing, interieurverzorging en grafische diensten –waaronder printen, opmaak, publiceren, afwerken en traffic & regie).<br><br>20% van het aangeboden assortiment in het restaurant is biologisch<br><br>Gemiddeld bezoeken circa 100 gasten dagelijks het provinciehuis<br><br>Toepassen van gescheiden afval-stromen zoals GFT, platic, KCA en restafval | Voorzien in consumptieve diensten<br><br>Ontvangst en risicobeheersing<br><br>Interieurverzorging | 4. Aanbieden van biologische producten. Dit omvat circa 20% van het totale assortiment in het restaurant en dit resultaat is vastgelegd in het contract met de externe cateraar<br><br>5. Doorontwikkelen van de taakvelden beveiligen/ bewaken en receptie door integratie van deze taakvelden<br><br>6. Uitvoeren van het interne afval-inzamelingbeleidsplan van 2011 |
| | Door invoering van digitaal publi-ceren zal het aantal fysieke prints worden teruggebracht | Grafische diensten | 7. De verhouding centrale/ decentrale prints verschuift van centraal naar decentraal |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema | Activiteiten/prestaties | Resultaten |
|---|---|---|---|
| Informatievoorziening: | Omvat een moderne flexibele ICT infrastructuur die meegroeit met en proactief ondersteuning biedt en eveneens de externe dienstverlening mogelijk maakt (ketenintegratie en kennismanagement) en leidt, voert uit of ondersteunt activiteiten en diensten die gericht zijn op het beheren, produceren en publiceren van documenten ongeacht hun vorm<br><br>Gemeten beschikbaarheid van de ICT systemen is 99% uptime<br><br>Het aantal behandelde ICT incidenten en wijzigingen inclusief response en oplostijden wordt gemeten en hierop wordt in 2012 een streefcijfer vastgesteld met als doel het doorvoeren van een kwaliteitsslag<br><br>Het hebben van een actueel Informatieplan en Uitvoeringsprogramma inclusief prioritering, actueel ICT Architectuur en I-Beleid<br><br>Jaarlijks worden circa 40.000 documenten verwerkt. Dit is een toename ten opzichte van voorgaande jaren als gevolg van digitaliseren van alle binnenkomende post | Hardware (werkstations, servers en telefonie)<br><br>Infrastructuurfaciliteiten (intern/extern)<br><br>Applicaties (software)<br><br>Ondersteuning (beheer, opleiding, advisering)<br>Actualiseren van het Informatieplan om de twee jaar nu en 2012 en het jaarlijks updaten van het uitvoeringsprogramma, de ICT Architectuur en I-Beleid<br><br>Documentaire informatievoorziening en beheer | 8. ICT systemen zijn beschikbaar voor tenminste 99% (uptime).<br><br>9. In 2012 vaststellen van een streefcijfer voor behandelde ICT incidenten en afhandeling daarvan<br><br>10. Adequaat en actueel Informatieplan, inclusief bijbehorend uitvoeringsprogramma.<br><br>11. Bijgewerkte ICT Architectuur in overeenstemming met de werkelijke ICT.<br><br>12. Actueel I-Beleid<br><br>13. In 2012 zullen drie releases van de digitale processen plaatsvinden |

## Realisatie beleidsopgaven

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| Huisvesting<br>De provincie is in staat zich te houden aan het eigen kwaliteitshandvest en beschikt over een ICT-infrastructuur die up-to-date is en geen belemmering vormt voor een gezonde bedrijfsvoering | Planning in tijd en bedragen opvolgen, uitgezet in een meerjaren-onderhoudsplanning. | Voor alle gebouwen die in beheer zijn (Provinciehuis, Drents Museum en Depot), is in 2012 een meerjarenonderhouds-planning voor (25 jaar) de periode 2012-2036 opgesteld. Op basis van deze begrotingen zijn de gemiddelde jaarlijkse onderhoudskosten bepaald. | 1. Provinciehuis: een energiezuinige, activiteitengerichte kantooromgeving, waarin bestuur, medewerkers en externen kunnen vergaderen en werken.<br><br>Drents Museum: het aanbieden (verhuur) van zowel een depot (Schepersmaat 5) als museum (Brink 1) die representatief, goed geklimatiseerd en beveiligd zijn.<br><br>De Meerjaren-Onderhouds-Plannen van het gerevitaliseerde provinciehuis, het verbouwde Drents Museum en het nieuw gebouwde depot zijn gerealiseerd. |
| | Het streefcijfer verbruik gas is gemiddeld 20.000 m3 per jaar vanaf 2012. Dit wordt bereikt door de toepassing van Warmte-Koude Opslag (WKO) | Het door energiebesparende maatregelen verminderen van het gasverbruik tot een gemiddeld verbruik van circa 20.000 m3 per jaar vanaf 2012 (in 2008 was het verbruik ruim 310.000 m3). | 2. Het gasverbruik in 2012 is in het provinciehuis ca. 8.000 m³ geweest. Mogelijk zal het verbruik in de toekomst rondom het streefcijfer liggen, omdat pas na een aantal jaren de balans van de bron goed is en tevens de bron in balans gehouden moet worden. |
| | De provincie heeft de beschikking over verschillende typen werkruimten | In 2012 is een bezettingsmeting uitgevoerd ter bepaling van het gebruik van de werkruimten. Deze gegevens worden tevens gebruikt t.b.v. het toekomstige huisvestingsbeleid. | 3. Er zijn verschillende typen werkruimten gerealiseerd. Het aanbieden van verschillende typen werkruimten die HNW ondersteunt (waaronder 500 werkplekken, 9 trefpunten, 11 projectruimten en 23 concentratieruimten) |
| Diensten | 20% van het aangeboden assortiment in het restaurant is biologisch | Contract is aangepast. | 4. Gerealiseerd. |
| | Gemiddeld bezoeken circa 100 gasten dagelijks het provinciehuis | Monitoring via receptie. | 5. Gemiddeld 85 bezoekers per dag. |
| | Toepassen van gescheiden afval stromen zoals GFT, plastic, KCA en restafval | Met derden afspraken gemaakt c.q. contracten gesloten. | 6. Gerealiseerd. |

| Beleidsopgave | Doelstelling per thema<br>Status: groen, oranje of rood | Activiteiten uitgevoerd | Resultaat |
|---|---|---|---|
| | Door invoering van digitaal publiceren zal het aantal fysieke prints worden teruggebracht | | 7. Er is een teruggang in het aantal prints, de concrete cijfers zijn nog niet beschikbaar. |
| Informatievoorzie-ning | Gemeten beschikbaarheid van de ICT-systemen is 99% uptime | Wordt gemeten, maar er is geen berekening en normering bepaald. | 8. Er is nog geen normering bepaald. |
| | Het aantal behandelde ICT incidenten en wijzigingen inclusief response en oplostijden wordt gemeten en hierop wordt in 2012 een streefcijfer vastgesteld met als doel het doorvoeren van een kwaliteitsslag | In ons interne Servicedesk-registratiesysteem worden alle meldingen (incidenten en wijzi-gingen) en het verloop daarvan geregistreerd. | 9. Totaal bijna 8000 ICT meldingen per jaar. |
| | Het hebben van een actueel Informatieplan en Uitvoerings programma inclusief prioritering, actueel ICT Architectuur en I-Beleid | Actualisatie Informatieplan is uitgevoerd.<br>Prioritering projectenportfolio is vastgelegd in uitvoeringspro-gramma.<br>De Nieuwe versie van de I-archi-tectuur is opgesteld. | 10.en 12. Geactualiseerd Infor-matieplan Drenthe Nieuwe Stijl (DNS) opgeleverd. Uitvoeringsprogramma 2012 vastgesteld.<br><br>11. I-deel architectuur BARD 2.0 opgeleverd. |
| | Jaarlijks worden circa 40.000 documenten verwerkt. Dit is een toename ten opzichte van voorgaande jaren als gevolg van digitaliseren van alle binnen-komende post. | In 2012 zijn er 18.674 documenten geregistreerd. Als gevolg van vertraagde uitrol digitaal werken en een teruggang van provinciale taken is de totale omvang in 2012 lager dan in 2010 was geschat. | 13. Er is nog niet releasematig gewerkt in 2012. Gestart is met het stabiliseren van de techniek en inrichting. In 2013 zal een update productie genomen worden. |

## Product 10.4. Reserve mutaties

### Beleidsopgaven

n.v.t.

### Realisatie beleidsopgaven

n.v.t.

## Baten en lasten programma

| | Lasten | Baten |
|---|---|---|
| Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | 72.656.453 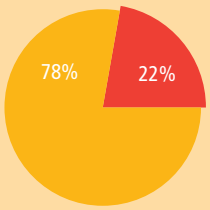  | 212.848.848 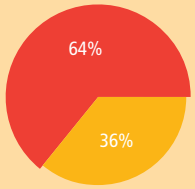  |
| Overige programma's | | |

| | 1 | 2 | 3 | 4 | (3-4) |
|---|---|---|---|---|---|
| Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | Realisatie 2011 | Primitieve begroting 2012 | Begroting 2012 na wijziging | Realisatie 2012 | Verschil |
| Totaal lasten | 95.181.403 | 49.934.901 | 65.670.473 | 72.656.453 | -6.985.980 |
| Apparaatskosten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten | 182.089.169 | 198.063.055 | 218.711.433 | 212.848.848 | 5.862.585 |
| Saldo | -86.907.766 | -148.128.154 | -153.040.960 | -140.192.395 | -12.848.565 |

## Ontwikkelingen

### Product 10.1. Financiering en algemene dekkingsmiddelen

In december 2012 is een brief gestuurd naar de Staten met informatie over de Wet Houdbare Overheidsfinanciën (wet HOF). In 2013 brengen we in beeld wat de exacte gevolgen voor de provincie zijn en welke maatregelen we nemen.
De verwachting is dat we vanaf eind 2013 verplicht worden tot schatkistbankieren. De rentederving als gevolg hiervan is al in de begroting verwerkt.

## Wat heeft het gekost?

| | | 1 | 2 | 3 | 4 | (3-4) |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | Product | Realisatie 2011 | Primitieve begroting 2012 | Begroting 2012 na wijziging | Realisatie 2012 | Verschil |
| Lasten | | | | | | |
| | Product 10.1. Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 5.875.921 | 219.357 | -281.966 | -434.432 | 152.466 |
| | Product 10.2. Personeel en organisatie | 39.947.103 | 42.380.347 | 44.488.701 | 43.311.164 | 1.177.537 |
| | Product 10.3. ICT en facilitaire zaken | 7.916.277 | 8.745.676 | 8.527.320 | 7.718.446 | 808.874 |
| | Product 10.4. Reserve mutaties | 41.442.101 | -1.410.479 | 12.936.418 | 22.061.275 | -9.124.857 |
| | Totaal | 95.181.403 | 49.934.901 | 65.670.473 | 72.656.453 | -6.985.980 |
| Baten | | | | | | |
| | Product 10.1. Financiering en algemene dekkingsmiddelen | 173.462.775 | 138.364.757 | 143.518.623 | 151.435.317 | -7.916.694 |
| | Product 10.2. Personeel en organisatie | -807.839 | -135.785 | -55.718 | -127.811 | 72.093 |
| | Product 10.3. ICT en facilitaire zaken | 855.485 | 475.945 | 890.192 | 896.032 | -5.840 |

| | | 1 | 2 | 3 | 4 | (3-4) |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | Product | Realisatie 2011 | Primitieve begroting 2012 | Begroting 2012 na wijziging | Realisatie 2012 | Verschil |
| | Product 10.4. Reserve mutaties | 8.578.747 | 59.358.138 | 74.358.336 | 60.645.309 | 13.713.027 |
| | Totaal | 182.089.169 | 198.063.055 | 218.711.433 | 212.848.848 | 5.862.585 |
| Saldo | | -86.907.766 | -148.128.154 | -153.040.960 | -140.192.395 | -12.848.565 |

**Toelichting**

| | |
|---|---|
| Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | |
| Saldo Programma | -12.848.565 |
| Totaal verrekend met reserves lasten binnen product 10.4 | -9.124.857 |
| Totaal verrekend met reserves baten binnen product 10.4 | -13.713.027 |
| Resultaat programma na bestemming reserves | 4.794.129 |

## Toelichting op verschillen begroting en rekening

### Lasten

### Product 10.1. Financiering en algemene dekkingsmiddelen

De totale afwijking betreft een voordeel van € 152.466,--. De voornaamste afwijking betreft: De post onvoorzien is niet aangesproken en daarop resteert een voordeel van € 50.000,--. Daarnaast is er een voordeel ontstaan door de vrijval van verplichtingen uit voorgaande boekjaren.

### Product 10.2. Personeel en organisatie

De totale afwijking betreft een voordeel van € 1.177.537,--. De voornaamste afwijking betreft: Op P&O-budgetten (arbeidsvoorwaarden, scholing en bevordering mobiliteit) houden we per saldo ruim
€ 125.000,-- over. De oorzaak daarvan is dat in de praktijk moeilijk valt te voorspellen welke kosten op welk moment worden gemaakt. Om die reden is bij het vaststellen van de “Nota reserves en voorzieningen 2012” besloten de Reserve Organisatieontwikkeling in te stellen. Wij stellen voor het saldo van € 125.000,-- toe te voegen aan die Reserve.

**Toegerekende apparaatskosten**
Daarnaast is er een voordeel van € 845.000,-- op de toegerekende apparaatskosten. Dit voordeel is veroorzaakt door een lagere salarislast. In 2012 is op het budget voor loonkosten is een positief saldo behaald van € 739.064,-- De totale loonsom is begroot op € 37.011.756,-- terwijl € 36.272.692,-- is gerealiseerd. Het voordeel op de lonen is vooral veroorzaakt doordat de formatiereductie sneller wordt gerealiseerd dan werd aangegeven in de directiebrief. De formatiereductie realiseren we door een selectieve vacaturestop.
Per 31-12-2012 was de bezetting 471 fte. De streefformatie volgens de directiebrief voor 2012 was 490. In het voorjaar van 2013 zal een nieuwe directiebrief worden uitgebracht. Aan externe inhuur van personeel is € 4.602.982,-- besteed, dat is ruim binnen het budget van € 5.360.498, -- en ruim onder de norm van € 5,6 miljoen. De inhuur wordt voor € 3.626.519,-- gedekt middels

doorbelasting naar projecten. Wij stellen voor een bedrag van € 400.000.—over te hevelen naar 2013. Het voorstel tot overheveling wordt ingegeven door de volgend overwegingen:

- de provincie zal in 2013 en verder naar verwachting nog frictiekosten (bevordering mobiliteit) moeten maken in verband met het realiseren van de totale taakstelling van 60 fte;
- het in hoog tempo realiseren van de personele taakstelling door het invoeren van een vacaturestop (uitgaande van natuurlijk verloop) en het niet omzetten van tijdelijke contracten in vaste contracten, maakt de organisatie op sommige punten kwetsbaar en maakt het investeren in kwaliteit, in aanvulling op de reeds door PS geaccordeerde kwaliteitsimpuls, noodzakelijk.

**FPU+ regeling**

Kosten voor de FPU+ regeling worden door het ABP doorberekend naar de provincie. Doordat er steeds minder oud-medewerkers gebruik maken van de FPU+, door afbouw van de FPU regeling en er mensen overgaan naar de FPU is er €119.000,- minder betaald aan senioren-regelingen en FPU+.

## Product 10.3. ICT en facilitaire zaken

De totale afwijking betreft een nadeel/voordeel van € 808.874,--. De afwijking wordt veroorzaakt door:

**Huisvesting**

De nieuwbouw van het Drents Museum, de revitalisering van het provinciehuis en de nieuwbouw van het depot Drents Museum zijn in 2010-2011 afgerond. De dagelijkse onderhoudskosten zijn daardoor in 2012 beperkt gebleven. Het totale voordeel op deze posten is € 121.000,--.

**Restauratieve voorzieningen**

Aangezien in 2012 minder lunches zijn verstrekt dan in vorige jaren, is de aankoop van grondenstoffen en personele inzet ook beperkt gebleven, dit geeft een voordeel van € 144.000, -- (die overigens deels wordt gecompenseerd door tegenvallende opbrengsten).

**Chauffeursdiensten**

In 2012 is minder gebruikgemaakt van inhuur van externe chauffeurs/auto's. Daarnaast heeft een nog efficiëntere planning van ritten een rol gespeeld om tot kostenbesparing te komen. Hierdoor is een voordeel gerealiseerd van € 41.000,--.

**Geografische basisinformatiebestanden**

Het budget t.b.v. aanschaf geografisch basisinformatiebestanden is in 2012 vrijwel niet benut, doordat enerzijds de voorgenomen aanschaf van hoogtekaart (AHN) via gezamenlijke aanbesteding (provincies, gemeenten e.a.) wederom is mislukt. Anderzijds is een deel van de basisinformatie inmiddels in de landelijke basisregistraties aanwezig. In 2013 moeten aanvullende geografisch basisinformatiebestanden centraal worden aangeschaft, waaronder GlobeSpotter (foto's). Het resulteert in een voordeel van € 77.000,--.

**Informatiebeleid**

Een aantal innovatieve projecten is uitgesteld dan wel loopt door in 2013. Dit geldt voor de actualisatie van het I-Beleid en de I-Architectuur (onderdeel infrastructuur). Tevens is de "Week van de informatiebeveiliging" doorgeschoven van 2012 naar 2013. Hierdoor is een voordeel ontstaan van € 125.000,--.

**ICT beheer**
De (contract)kosten van de eigen (ingekochte) applicaties zijn afgenomen en in dienstverleningscontract(en) met leveranciers omgezet. Dit heeft mede geleid tot een voordeel van € 111.000,--.

**Product 10.4 Reserve mutaties**
De totale afwijking betreft een nadeel van € 9.124.857,--. De totale overschrijding van de lasten binnen dit product betreffen de niet begrote verrekeningen met reserves zoals hieronder aangeven. Het betreft verrekeningen die apart zullen worden voorgelegd ter besluitvorming aan Provinciale Staten. Zie voor toelichtingen de afzonderlijke programma's, dan wel bij de toelichtingen op de stand en verloop van reserves bij het onderdeel III.1 Overige gegevens.

| mutaties reserves | Begrote toevoeging | Werkelijk toevoeging | Voordeel/ Nadeel | Verschil | |
|---|---|---|---|---|---|
| Bijdrage aan reserve vaarweg Meppel de Punt | 0 | 238.657 | N | -238.657 | t.g.v. onderbesteding programma 2 |
| Bijdrage aan Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | 0 | 59.000 | N | -59.000 | t.g.v. onderbesteding programma 2 |
| Bijdrage aan RSP reserve | 0 | 6.303.991 | N | -6.303.991 | t.g.v. onderbesteding programma 3 |
| Bijdrage aan reserve grondwaterheffing | 0 | 14.966 | N | -14.966 | t.g.v. onderbesteding programma 6 |
| Bijdrage aan reserve monitoring voorm. stortplaatsen | 0 | 48.546 | N | -48.546 | t.g.v. onderbesteding programma 6 |
| Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG | 0 | 2.334.507 | N | -2.334.507 | t.g.v. onderbesteding programma 7 |
| Bijdrage aan reserve organisatie ontwikkeling | 1.537.500 | 1.662.690 | N | -125.190 | t.g.v. onderbesteding programma 10 |
| Totaal | 1.537.500 | 10.662.357 | | -9.124.857 | |

## Baten

## Product 10.1. Financiering en algemene dekkingsmiddelen

De totale afwijking betreft een voordeel van € 7.916.694,--. De voornaamste afwijking betreft:
In de Provinciefondsuitkering (decembercirculaire) is een eenmalige extra bijdrage ontvangen van € 196.978,-- voor transitiekosten van de RUD. Dit bedrag kon niet meer in de begroting 2012 worden verwerkt en in 2012 worden besteed aan het doel waarvoor het ontvangen is.
We stellen voor dit bedrag over te hevelen naar 2013.
Daarnaast is door het Rijk in de decembercirculaire van 20 december 2012 nog een aantal extra decentralisatie-uitkeringen (DU) over 2012 aangekondigd. Ook deze konden gezien het tijdstip niet meer in de begrotingswijziging bij de 2e Financiële actualisatie worden opgenomen. Bovendien hebben de uitgaven met betrekking tot deze doelen ook niet meer in 2012 kunnen plaatsvinden. Het betreft de volgende uitkeringen:
DU Programmatische Aanpak Stikstof € 2.070.000,--
DU Asbest en zonnepanelen € 1.044.000,--
Ook deze uitkeringen stellen we voor over te hevelen naar 2013.
Tevens is de Decentralisatie-uitkering Natuur ontvangen voor een bedrag van € 5.070.000,-- welke gezien het tijdstip niet meer in de begrotingswijziging bij de 2e Financiële actualisatie

worden opgenomen. Wij stellen voor dit bedrag direct te verwerken in de Reserve provinciaal aandeel ILG.

Tegenover deze extra inkomsten staat een tegenvaller van ruim € 426.434,-- op de opbrengst van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting (mrb). Het totaal van het wagenpark dat deel uitmaakt van de grondslag voor de berekening van de opbrengst van de mrb bedroeg op 31 december 2011 218.007. Voor de berekening van de opbrengst voor 2012 is uitgegaan van een groei van 0%. De wederom zeer sterke groei van het aantal milieuvriendelijke auto's waarvoor geen of minder mrb verschuldigd is, heeft een lagere opbrengst veroorzaakt.

Conform Artikel 25 van het BBV geven we hier een overzicht van specificatie van de algemene dekkingsmiddelen te worden opgenomen.

| | bedrag *1.000 euro |
|---|---|
| Lokale heffingen | 720 |
| Algemene uitkeringen | 86.055 |
| Dividend | 2.957 |
| Saldo van de financieringsfunctie | 14.135 |
| Saldo tussen de compensabele btw en de uitkering uit het btw-compensatiefonds | 0 |
| Overige algemene dekkingsmiddelen | 48.047 |
| | 151.914 |

## Product 10.2. Personeel en organisatie

De totale afwijking betreft een nadeel van € 72.093,--. De voornaamste afwijking betreft:
Een hogere bijdrage vanuit de kostenplaats rente.

## Product 10.3. ICT en facilitaire zaken

De totale afwijking betreft een voordeel van € 5.840,--. De voornaamste afwijking betreft:

**Drukwerk**
De intern doorberekende kosten zijn marktconforme kosten om kostenbewust om te gaan met drukwerk. Aangezien daarin ook een deel personeelskosten is meegenomen is de realisatie in 2012 hoger dan begroot. Voordeel in totaal € 91.000,--.

**Restauratieve voorzieningen**
Aangezien in 2012 minder lunches zijn verstrekt dan in vorige jaren is de omzet lager geworden, dit geeft een nadeel van € 86.000,--.

## Product 10.4 Reserve mutaties

De totale afwijking betreft een nadeel van € 13.713.027,--. De totale onderschrijding van de baten binnen dit product betreffen de niet begrote verrekeningen met reserves zoals hieronder aangeven. Het betreft verrekeningen die apart zullen worden voorgelegd ter besluitvorming aan Provinciale Staten. Zie voor toelichtingen de afzonderlijke programma's, dan wel bij de toelichtingen op de stand en verloop van reserves bij het onderdeel III.1 Overige gegevens.

| mutaties reserves | Begrote toevoeging | Werkelijk toevoeging | Voordeel/ Nadeel | Verschil | |
|---|---|---|---|---|---|
| Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | -140.698 | -238.247 | V | 97.549 | t.g.v. overbesteding programma 2 |
| Bijdrage van reserve provinciaal aandeel ILG | -14.219.000 | 0 | N | -14.219.000 | t.g.v. onderbesteding programma 7 |
| Bijdrage van reserve versterking economisch structuur | -1.000.000 | -1.408.424 | V | 408.424 | t.g.v. overbesteding programma 9 |
| Totaal | -15.359.698 | -1.646.671 | | -13.713.027 | |

# I.2
# Paragrafen

# I.2.1
# Lokale heffingen

In deze paragraaf gaan wij in op de heffingen van de provincie Drenthe. Wij geven per heffing weer wat de gerealiseerde opbrengsten zijn in relatie tot het geformuleerde beleid.

## 1 Grondwaterheffing

Voor de aan het grondwaterbeheer verbonden kosten is een grondwaterheffing ingesteld. De heffing wordt opgebracht door de houders van vergunningplichtige pompinrichtingen, zoals waterbedrijven, zuivelbedrijven, zwembaden en dergelijke. De heffing mag alleen worden ingezet voor in de Waterwet nader omschreven werkzaamheden, gericht op het beheer van het grondwater.

Vanaf 2009 is de registratie van meldingen van grondwateronttrekkingen en de behandeling van vergunningaanvragen voor industriële onttrekkingen tot 150.000 m3 de taak van de waterschappen.

Elk kwartaal worden aan vergunningplichtige pomphouders aangiftebiljetten grondwaterbelasting uitgereikt. In 2012 waren 23 houders van pompinrichtingen vergunningplichtig. Een voorlopige schatting is dat er rond de 70 miljoen m3 grondwater is onttrokken en circa 1 miljoen m3 grondwater werd geïnfiltreerd. (Realisatie 2011: onttrokken 65.631.433 m3, geïnfiltreerd: 942.547 m3.)

**Geraamde en gerealiseerde inkomsten**
Het tarief per 100 m3 onttrokken grondwater bedroeg in 2012 € 1,084 (2011: € 1,070). Begroot was een bedrag van € 700.000,--. De opbrengst van de aangifte grondwaterheffing is € 697.001,--

## 2. Heffing ontgronding

Op grond van artikel 21f van de Ontgrondingenwet hebben Provinciale Staten een provinciale belasting ingesteld ter bestrijding van kosten met betrekking tot schadevergoedingen ingevolge artikel 26 van de Ontgrondingenwet. Deze belasting is opgenomen in de Heffingenverordening ontgrondingen 2000. De heffing is verschuldigd vanaf een totale - in de vergunning opgenomen - te winnen hoeveelheid bodemmateriaal vanaf 10.000 m3. De hoogte van de heffing bedraagt € 0,45 per 100 m3 bodemmateriaal.

Het ontgrondingenbeleid is vastgelegd in de Omgevingsvisie Drenthe. De heffing is gekoppeld aan het tijdstip waarop de vergunning of machtiging is verleend. Bij het indienen van de vergunningsaanvraag zijn ook leges verschuldigd, deze worden geheven bij het in behandeling nemen van de aanvraag.

In 2012 is via de ontgrondingsheffing in totaal € 22.768,-- aan inkomsten gerealiseerd.

## 3 Leges

Onder de naam leges worden rechten geheven terzake van het genot van de door of vanwege het provinciaal bestuur verstrekte diensten. De aanvrager van de dienst, dan wel degene ten behoeve van wie de dienst is verleend, is het legestarief verschuldigd.

In de provinciale Legesverordening zijn de tarieven opgenomen die verschuldigd zijn voor het in behandeling nemen van een te verstrekken dienst.

**Geraamde en gerealiseerde inkomsten**
Voor 2012 waren de leges begroot op € 223.500,-- en is € 317.202,-- gerealiseerd.
De gemiddelde legesopbrengsten over de laatste 4 jaar waren € 240.391,--.

De begrote leges vormen slechts een indicatie. De realisatie is afhankelijk van de werkelijke aanvragen. De afwijking van de begroting wordt voornamelijk veroorzaakt door de hogere opbrengsten bij product 6.2. Een grote ontgrondingsaanvraag in het najaar van 2012 leverde een extra bate op van circa € 118.000,--.

| Product | Hoofdfunctie/doelstelling | Begroot 2012 | Realisatie 2012 | Realisatie 2011 | Realisatie 2010 | Realisatie 2009 | Gemiddelde laatste 4 jaar |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 2.2 | Verkeersveiligheid | 17.500 | 25.349 | 25.171 | 23.260 | 20.232 | 23.503 |
| 2.3 | Wegen | 5.000 | 4.612 | 6.253 | 5.368 | 8.731 | 6.241 |
| 2.4 | Vaarwegen (Meppel-De Punt) | 500 | 100 | 400 | 150 | 933 | 396 |
| 2.4 | Vaarwegen (Zuidoost-Drentse vaarwegen) | 500 | 228 | 775 | 161 | 290 | 364 |
| 4.1 | Sociaal domein | 0 | 0 | 0 | 65 | 0 | 16 |
| 6.1 | Grondwater en waterhuishouding | 10.000 | 0 | 0 | 377 | 9.976 | 2.588 |
| 6.2 | Ontgrondingen | 50.000 | 135.671 | 107.825 | 5.783 | 56.896 | 76.544 |
| 6.5 | Vergunningverlening en handhaving/RUD | 110.000 | 114.742 | 371.715 | 0 | 0 | 121.614 |
| 7.1 | Natuur en landschap | 30.000 | 36.500 | 0 | 0 | 0 | 9.125 |
| | | 223.500 | 317.202 | 512.139 | 35.164 | 97.058 | 240.391 |

Per 1 juni 2012 is de tarieventabel van de legesverordening aangepast, waardoor voor elke vergunningaanvraag van de natuurbeschermingwet leges worden geheven.

## 4 Nazorgheffing stortplaatsen

Wettelijk is de provincie verantwoordelijk voor de eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen. De provincie Drenthe draagt deze verantwoordelijkheid voor twee stortplaatsen. Dit zijn de Stortplaats Meisner te Ubbena en Attero te Wijster. De nazorgheffing, die de provincie op grond van artikel 15.44 van de Wet milieubeheer heeft ingesteld, is ter bestrijding van de in de wet opgenomen kosten om deze taak uit te voeren. In het jaarverslag wordt onder meer verantwoording afgelegd over het gerealiseerde rendement op het belegde vermogen en over de gemaakte kosten.

**Geraamde en gerealiseerde inkomsten**
De nazorgheffing wordt geheven per stortplaats. De hoogte van de jaarlijkse heffing is afgeleid van het doelvermogen per stortplaats. In 2011 heeft Meisner een nieuw nazorgplan ingediend vanwege de aanstaande sluiting. Het doelvermogen is hierbij door het gebruik van de meest

recente inzichten (nieuwe checklisten) naar beneden bijgesteld. Hierdoor zijn voor Meisner inmiddels voldoende middelen in het nazorgfonds aanwezig. Daarom is in 2011 en 2012 geen heffing aan Meisner opgelegd. In 2013 vindt de definitieve eindafrekening plaats.
Attero te Wijster heeft in de tweede helft van 2012 een nieuw nazorgplan ingediend. GS hebben begin 2013 het nieuwe nazorgplan goedgekeurd. Bij de jaarafsluiting van het nazorgfonds wordt berekend of de huidige nihilheffing gewijzigd moet worden als gevolg van het nieuwe doelvermogen.

## 5 Opcenten motorrijtuigenbelasting

Op grond van artikel 222 van de Provinciewet worden provinciale opcenten geheven. De opcenten zijn een opslag op een andere belasting, namelijk de motorrijtuigenbelasting (mrb). Deze belasting wordt geïnd door de Rijksbelastingdienst.

### Geraamde en gerealiseerde inkomsten

De opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting is qua opbrengst de belangrijkste provinciale heffing. Deze belasting is voor de provincies een algemeen dekkingsmiddel. Het tarief wordt gebaseerd op het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie. PS stellen het opcententarief jaarlijks vast en hebben het per 1 januari 2012 vastgesteld op 85,1.

In 2012 is er ten opzichte van de raming € 426.434,-- minder aan opbrengst van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting gerealiseerd dan geraamd. In het navolgende zijn raming en realisatie tegenover elkaar gezet.

| | |
|---|---|
| Raming 2012 | 48.473.000,-- |
| Realisatie 2012 | 48.046.566,-- |
| Verschil | 426.434,-- |

Het totaal van het wagenpark dat deel uitmaakt van de grondslag voor de berekening van de opbrengst van de motorrijtuigenbelasting (mrb) bedroeg op 31 december 2011 218.007. Voor de berekening van de opbrengst voor 2012 is uitgegaan van een groei van 0%. De wederom zeer sterke groei van het aantal milieuvriendelijke auto's, waarvoor geen of minder mrb verschuldigd is, heeft echter een lagere opbrengst veroorzaakt.

# I.2.2
# Weerstandsvermogen

## Inleiding

Bij het uitvoeren van beleid sturen wij actief op het beheersen risico's d.m.v. Risicomanagement. Een belangrijk instrument daarvoor is het nemen van beheersmaatregelen. Tevens heeft de provincie Drenthe een risicoreserve opgenomen. De hoogte van deze risicoreserve is vastgesteld na inventarisatie van de risico's die zich kunnen voordoen bij de provincie Drenthe. De paragraaf weerstandsvermogen geeft inzicht in de risico's en de weerstandscapaciteit om de risico's op te vangen. Het weerstandsvermogen is de relatie tussen de weerstandscapaciteit en de risico's. De weerstandscapaciteit omvat de middelen en mogelijkheden waarover de provincie kan beschikken om niet begrote kosten te dekken. In deze paragraaf komen aan bod:

- Provinciaal beleid;
- Beschikbare weerstandscapaciteit:
  - Incidentele weerstandscapaciteit;
  - Structurele weerstandscapaciteit;
  - De weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe
- Inventarisatie en beheersing van risico's
- Relatie benodigde en beschikbare weerstandscapaciteit
- Schades in 2012

## Provinciaal beleid

Om de vele ambities van de provincie te realiseren is het van belang dat de provinciale middelen zo scherp mogelijk ingezet worden. Om het weerstandsvermogen te kunnen beoordelen is het van belang de aanwezige weerstandscapaciteit te analyseren in samenhang met de omvang en de achtergronden van de risico's.

De provincie gaat op de volgende wijze om met tegenvallers c.q. voorgevallen risico's:

1. Eerst worden de kosten opgevangen binnen het eigen programma.
2. Zijn binnen het programma geen mogelijkheden dan kijken naar middelen binnen de Begroting.
3. Is er dan nog een tekort dan wordt dit ten laste gebracht van de "algemene reserve".
4. Zijn er dan niet voldoende middelen beschikbaar dan wordt de risicoreserve aangesproken.

## Beschikbare weerstandscapaciteit

Om de beschikbare weerstandscapaciteit te bepalen moet er gekeken worden naar de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt om niet begrote kosten te dekken. Hierbij kan een onderscheid worden gemaakt tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit.

### Incidentele weerstandscapaciteit

De incidentele weerstandscapaciteit is het vermogen dat ingezet kan worden om eenmalige tegenvallers op te vangen.

*Risicoreserve*
Deze reserve wordt ingesteld om incidentele tegenvallers op te vangen, welke niet door een specifieke voorziening worden afgedekt. Voorgesteld wordt deze reserve de komende jaren € 33,5 miljoen groot te laten zijn. Jaarlijks wordt aan de hand van een risico inventarisatie worden bekeken in hoeverre het weerstandsvermogen dient te worden bijgesteld.

De samenstelling en ontwikkeling van de algemene reserves ziet er als volgt uit:

| (bedragen x € 1.000) per 31 december | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 * |
|---|---|---|---|---|
| Reserve voor Algemene doeleinden | 36.846 | 25.119 | 8.670 | 8.698 |
| Saldireserve | 1.279 | 6.216 | 14.996 | 1.381 |
| Risicoreserve | 19.000 | 19.000 | 29.000 | 29.000 |
| Totaal Algemene reserves | 57.425 | 50.335 | 52.666 | 39.079 |

* Voor bestemming resultaat reserves

De algemene reserves zijn met € 13,5 miljoen afgenomen. Deze afname wordt voornamelijk veroorzaakt door een forse onttrekking aan de Saldireserve.

*Resultaat boekjaar 2012*
Het rekeningsaldo over het boekjaar 2012 bedraagt € 31,5 miljoen vóór bestemming van de reserves. Het saldo is per 31 december 2012 in afwachting van de definitieve bestemming onder de algemene reserves geplaatst. Als bestemming voor verrekening met reserves wordt een bedrag van € 22,8 miljoen voorgesteld. Van het resultaat van € 8,7 miljoen dat dan overblijft, is een aantal projecten nog niet (volledig) gerealiseerd in 2012, waardoor gelden zijn overgehouden in 2012.
Bij de vaststelling van de jaarstukken stellen we voor een bedrag van € 6,7 miljoen over te hevelen. Het restant van € 2,0 miljoen heeft nog geen bestemmingsvoorstel gekregen en kan daarom (voorlopig) tot de weerstandscapaciteit worden gerekend.

*Conclusie algemene reserves*
Het resultaat boekjaar 2012 dat nog geen bestemming heeft gekregen (€ 2,0 miljoen) kan (voorlopig) gerekend worden tot de incidentele weerstandscapaciteit. Dit verandert pas als PS tot een definitieve bestemming heeft besloten die niet de algemene reserves betreffen.

*Bestemmingsreserves*
Alle bestemmingsreserves zijn door PS bestemd voor een bepaald doel. Alleen voor het afgesproken doel mogen bestedingen plaatsvinden. Alle uitgaven en inkomsten van de bestemmingsreserves lopen via de exploitatierekening. Bij de begroting worden toevoegingen aan en bijdragen van reserves opgenomen. Dit kunnen afgesproken algemene mutaties zijn, maar ook bijdragen van reserves die dienen voor het opvoeren van jaarbudgetten in de begroting. Dit is een verwachte besteding van de reserve in het boekjaar. Wanneer er meer of minder wordt besteed dan is begroot, moet PS toestemming geven voor een extra toevoeging of onttrekking aan de reserve. Volgens de BBV-voorschriften worden alle mutaties op de reserves vermeld bij het programma 10 middelen bedrijfsvoering. Dit maken wij expliciet zichtbaar door een resultaat voor bestemming en een resultaat na bestemming van reserves te presenteren. Het resultaat in de exploitatie van de bestemmingsreserves bedraagt € 22,8 miljoen.
Vanwege het feit dat bestemmingsreserves zijn bedoeld voor een specifiek doel, worden deze niet meegenomen bij de bepaling van de incidentele weerstandscapaciteit.

De samenstelling en ontwikkeling van de bestemmingsreserves (voor bestemming resultaat reserves) ziet er als volgt uit:

| (bedragen x € 1.000) per 31 december | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 * |
|---|---|---|---|---|
| Bestemmingsreserves | 321.796 | 313.778 | 352.135 | 304.301 |

* Voor bestemming resultaat reserves

Het totale saldo van de bestemmingsreserves is, op basis van de goedgekeurde begrotingsbedragen, in 2012 afgenomen met € 47,8 miljoen. Als de voorgestelde bestemming van reserves van € 22,8 miljoen ook goedgekeurd wordt, dan is het saldo van de bestemmingsreserves in 2012 afgenomen met € 25,0 miljoen. De mutaties in de bestemmingsreserves zijn de volgende:

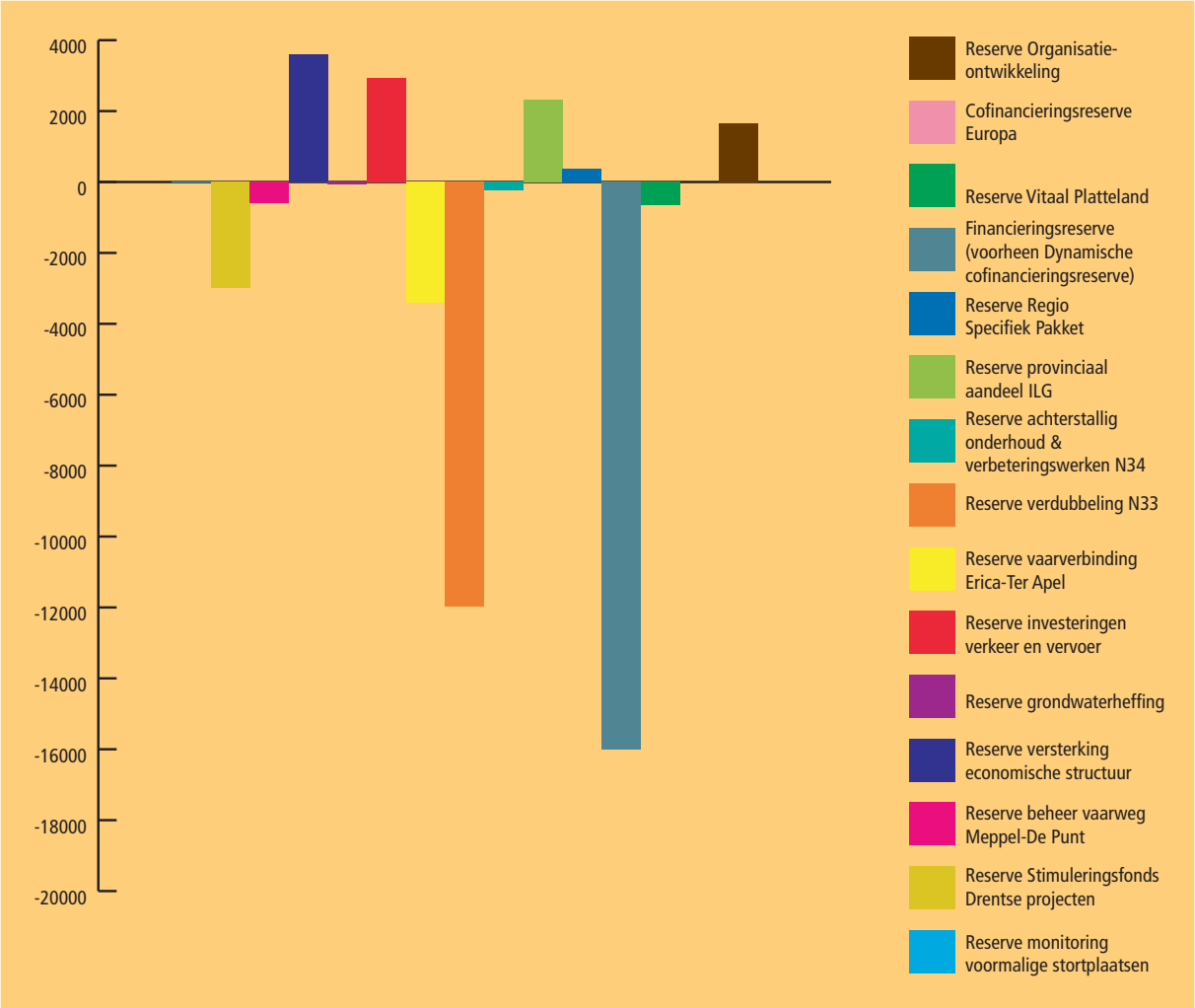


De mutaties zijn toegelicht bij de overige gegevens, in hoofdstuk III.1.2 van de Jaarrekening.

*Conclusie bestemmingsreserves:*
In de nota Reserves en Voorzieningen 2010 zijn alle reserves en voorzieningen gescreend en zijn voor de komende periode voorstellen gedaan hoe met de reserves wordt omgegaan. Uitgangspunt hierbij is het verbeteren van de transparantie en het jaarlijks integraal afwegen van middelen.

*Stille reserves:*
De stille reserves zijn de reserves die niet op de balans zijn opgenomen. Stille reserves ontstaan wanneer bezittingen niet worden geactiveerd of wanneer de reële waarde afwijkt van de waarde die in de boeken staat. Een provincie kan echter verborgen vermogen niet zo maar te gelde

maken. Bij de toelichting op de balans is dit jaar wel de geschatte stille reserves van de deelnemingen aangegeven. Dit is in totaal € 116,2 miljoen. Ook is het voor stille reserves die zijn 'opgesloten' in andere activa niet zinvol om deze mee te nemen in de weerstandscapaciteit. De meerwaarde van deze activa kan immers alleen dan verzilverd worden als er geen vervanging voor terug hoeft te komen. De activa die bij de provincie Drenthe op de balans staan worden voornamelijk gebruikt voor de normale bedrijfsvoering.

**Structurele weerstandscapaciteit**

Met de structurele weerstandscapaciteit worden de middelen bedoeld die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van bestaande taken. Dit betreft in beginsel de optelsom van de ruimte op de begroting en de onbenutte belastingcapaciteit.

*Ruimte op de begroting*

De post Onvoorziene uitgaven binnen het begrotingsprogramma Financiering en algemene dekkingsmiddelen, ten bedrage van structureel € 50.000,--, kan worden aangemerkt als onderdeel van de structurele weerstandscapaciteit. De post was tot 2009 vastgesteld op € 450.000,-- maar in het kader van de bezuinigingen met € 400.000,-- teruggebracht.

*Onbenutte belastingcapaciteit*

De onbenutte belastingcapaciteit van de provincie Drenthe bestaat uit het verschil tussen de opbrengst bij het maximaal aantal te heffen opcenten motorrijtuigenbelasting en de opbrengst bij het werkelijk tarief. Het tarief dat is voorgesteld aan PS bij de begroting 2012 bedraagt 85,1.. Als gevolg van de uitwerking van het Bestuursakkoord is de normering van de provinciale opcenten aangescherpt. Met ingang van 1 januari 2012 is het maximaal aantal te heffen opcenten daarom verlaagd en gemaximeerd op 105. Op grond van deze uitgangspunten is de onbenutte belastingcapaciteit als volgt (x € 1.000):

| | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|---|
| Opbrengst | 46.047 | 49.411 | 51.751 | 52.606 |
| Maximaal tarief | 60.136 | 61.260 | 64.473 | 65.569 |
| Onbenutte belastingcapaciteit | 14.089 | 11.849 | 12.722 | 12.963 |

**De weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe**

Uit het vorenstaande blijkt dat de weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe als volgt meerjarig kan worden weergegeven (afgerond, x € 1.000,--).

| Omschrijving | 2012 | | 2013 | | 2014 | | 2015 | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. |
| Risicoreserve | 29.000 | | 33.500 | | 33.500 | | 33.500 | |
| Ruimte binnen begroting | | 50 | | 50 | | 50 | | 50 |
| Onbenutte belastingcapaciteit | | 14.089 | | 11.849 | | 12.722 | | 12.963 |
| Totaal (inc. + struct) | | 43.139 | | 45.399 | | 46.272 | | 46.513 |

Vanzelfsprekend geldt dat de componenten van de weerstandscapaciteit verschillen in hun mate van inzetbaarheid. Zo is de risicoreserve direct aanwendbaar tot het maximum. Tot het verhogen van het opcententarief in het kader van het opvangen van risico's zal echter niet lichtvaardig worden besloten.

## Inventarisatie en beheersing van risico's

Van de risico's die de provincie loopt, is een aantal afgedekt door de gebruikelijke verzekeringen of door het instellen van voorzieningen. In deze paragraaf gaat het om risico's die niet zijn afgedekt of niet kunnen worden afgedekt. Provincies hebben te maken met een diversiteit aan lastig in te schatten risico's die bovendien soms onderling afhankelijk zijn. De provincie Drenthe acht het wenselijk om risico's die van invloed zijn op de bedrijfsvoering beheersbaar te maken. Door inzicht in de risico's wordt de provincie in staat gesteld om op verantwoorde wijze besluiten te nemen, zodat de risico's nu en de risico's gerelateerd aan toekomstige investeringen in verhouding staan tot de vermogenspositie van de provincie. Om de risico's van provincie Drenthe in kaart te brengen is een risico-inventarisatie gedaan en een risicoprofiel opgesteld. Uit de inventarisatie zijn in totaal 75 risico's naar voren gekomen en beschreven. In het onderstaande overzicht staan de 10 belangrijkste risico's(=80% invloed op totaal) en hoe deze beheerst worden. Bij de meeste van de deze 75 risico's zijn beheersmaatregelen benoemd. Als een beheersmaatregel actief wordt toegepast dan leidt dit in de regel tot een lagere risicoscore. Deze 75 risico's vertegenwoordigen een bedrag van afgerond € 76,5 miljoen.

| Nr. | Risicogebeurtenis | Gevolgen |
|---|---|---|
| R130 | Niet realiseren van begrote opbrengst landelijk grond voor grond regeling | Financieel-Dekkingstekort voor oude niet gehonoreerde rijksverplichtingen en ontwikkelopgave |
| R129 | Tegenvallende RSP-bijdragen van het Rijk en andere betrokken overheden | Financieel-Afname van Rijksbijdrage RSP betekent in eerste instantie overleg op Noord-Nederlandse schaal over gevolgen en verdeling van middelen. Dit kan consequenties hebben voor alle deelprogramma's in Drenthe in termen van (co-)financiering en ambitie (versoberen) |
| R92 | Afdwingen nakomen subsidievoorwaarden | Financieel-kosten procedure; imagoschade |
| R10 | Onvoldoende indexatie rijksbedragen | Financieel-Besluiten om indexering van de Rijksbijdrage niet toe te passen kunnen grote gevolgen hebben voor de beschikbare Rijksmiddelen voor het Drentse RSP, zeker wanneer de index voor een aantal jaren op nul zou worden gesteld. Voor het REP is het gevolg: waardevermindering van de besteedbare subsidie. |
| R21 | Financiële risico's projecten pMJP/ILG | Financieel-Overschrijding van projectbudgetten |
| R97 | Gebrekkige gladheidsbestrijding | Financieel-Ongevallen en claims |
| R49 | Voorfinanciering Meerjaren-uitvoeringsprogramma Bodem-sanering 2010-2014 | Financieel-Voor 2011 is het voor te financieren bedrag begroot op € 2 miljoen. |
| R71 | Laag Aanbesteden | Financieel-Onvoldoende kwaliteit uitvoering werken |
| R103 | Terugvordering Audit Autoriteit(AA) n.a.v. controle op het project Innovatief Actieprogramma Drenthe 2008 - 2010 | Financieel-Vordering AA op de provincie Drenthe |
| R121 | Juridische fouten bij staatssteun, waarbij de provincie verwijtbaar is. | Financieel-Ten onrechte verstrekte overheidsmiddelen worden teruggevorderd |

| | Beheersmaatregel |
|---|---|
| | |
| | Alerthheid op signalen vanuit het Rijk en gemeenten en adequaat handelen. Overleg met betreffende overheden (SNN, BO MIRT, stuur - en projectgroepen), monitoring van de projecten. Voor zover het Drentse gemeenten betreft oefenen wij ook wettelijk toezicht op de gemeente-financien uit. |
| | In het kader van de invoering van de nieuwe ASV wordt sanctiebeleid ontwikkeld(2012). Ook onder de eerdere ASV werd al kritisch naar het nakomen van de subsidievoorwaarden. |
| | Alertheid op signalen vanuit het Rijk. Zo nodig in overleg treden.<br><br>Overleg met betreffende overheden (SNN, BO MIRT, stuurgroepen). Tot dusver heeft I&M wel geïndexeerd |
| | Versterken van sturing op deze majeure projecten.<br><br>Tijdig onderkennen wanneer er mee- en tegenvallers<br><br>Meevallers inzetten voor projecten waar tegenvallers zijn. |
| | Bouwen van zoutloods voor strategische zoutvoorraad, voldoende strooimaterieel operationeel. |
| | Strakke controle op de verplichtingen/uitgaven, tegenvallers worden gecompenseerd,<br>meevallers worden gebruikt om het tekort te dekken. In 2013 wordt (landelijk) een<br>tussenstand bepaald; dan wordt besloten over het vervolg traject. |
| | Beter toezicht organiseren. Keuze maken tussen meer toezicht of toezicht anders inrichten. |
| | Betere controles n.a.v. van het ERAC onderzoek moeten er betere controles worden opgesteld. Tevens herstelactie in het veld uitvoeren |
| | Deskundigheidsbevordering, inzetten second opinion. |

Op basis van de ingevoerde risico's en geactiveerde beheersmaatregelen is een risicosimulatie uitgevoerd. De simulatie wordt toegepast omdat het reserveren van het maximale bedrag van € 81 miljoen ongewenst is. De risico's zullen immers niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang optreden. Uit deze berekening volgt dat met 90% zekerheid alle risico's kunnen worden afgedekt met een bedrag van € 19.500.000 (benodigde weerstandscapaciteit).

## Relatie benodigde en beschikbare weerstandscapaciteit

*Beschikbare weerstandscapaciteit*
De beschikbare weerstandscapaciteit van Provincie Drenthe bestaat uit het geheel aan middelen dat de organisatie daadwerkelijk beschikbaar heeft om de risico's in financiële zin af te dekken, de zogenaamde risicoreserve. Voor het afdekken van de risico's wordt gebruik gemaakt van de incidentele en structurele weerstandscapaciteit.

**Tabel 3** **Beschikbare weerstandscapaciteit**

| Weerstand | Startcapaciteit |
|---|---|
| Risicoreserve | 29.000.000 *) |
| Ruimte binnen begroting | 50.000 |
| Onbenutte belastingcapaciteit | 14.089.000 |
| Totale weerstandscapaciteit | 43.139.000 |

* Met ingang van 2013 is de Risicoreserve verhoogd tot € 33.500.000

Om te bepalen of het weerstandsvermogen toereikend is, dient de relatie te worden gelegd tussen de financieel gekwantificeerde risico's en de daarbij gewenste weerstandscapaciteit en de beschikbare weerstandscapaciteit. De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risico-simulatie voortvloeit kan worden afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. Aangezien de risicoreserve bij calamiteiten direct aanwendbaar is tot het maximum wordt uitsluitend dit bedrag gebruikt om de weerstandsnorm te berekenen. De uitkomst van die berekening vormt het weerstandsvermogen. De ontwikkeling van de weerstandscapaciteit in relatie tot het risico-profiel wordt nauwlettend gevolgd.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandcapaciteit}} = \frac{\text{EUR } 29.000.000}{\text{EUR } 19.500.000} = 1.48$$

De normtabel is ontwikkeld in samenwerking met de Universiteit Twente. Het biedt een waardering van het berekende ratio.

**Tabel 4** **Weerstandsnorm**

| Waarderingscijfer | Ratio | Betekenis |
|---|---|---|
| A | >2.0 | uitstekend |
| B | 1.4-2.0 | ruim voldoende |
| C | 1.0-1.4 | voldoende |
| D | 0.8-1.0 | matig |
| E | 0.6-0.8 | onvoldoende |
| F | <0.6 | ruim onvoldoende |

Het kengetal van de provincie Drenthe valt in klasse B. Dit duidt op ruim voldoende weerstandsvermogen.

## Schades in 2012

Bij het Innovatieve Actieprogramma Drenthe 2008-2010 is na een audit bij het SNN een deel van de subsidiabele kosten afgekeurd. Het risico hiervoor ligt bij de provincie. De definitieve correctie door SNN moet nog plaatsvinden. Geheel in lijn met onze escalatieladder wordt deze schade gedekt in het eigen programma en is hiervoor een reservering gemaakt van € 1.088.000,-- binnen de Reserve versterking Economische Structuur.

## Lopende claim

Er loopt een arbitrageprocedure over een claim van de aannemer met betrekking tot de reconstructie N34 Ees-Gieten. De claim was oorspronkelijk € 2,1 miljoen en is reeds teruggebracht tot € 1,2 miljoen door diverse kosten als meerwerk te accepteren. De claim is ontstaan doordat de aannemer ervan uit ging dat hij een definitief ontwerp van de provincie had ontvangen, echter de provincie ging ervan uit dat dit een concept ontwerp was. Er was sprake van een geïntegreerde contractvorm. De uitspraak door de Raad van Arbitrage wordt in 2013 verwacht.

# I.2.3
# Onderhoud kapitaalgoederen

Met het onderhoud van kapitaalgoederen is een substantieel deel van de exploitatie gemoeid. In de paragraaf die hieraan wordt gewijd, worden de beleidslijnen met betrekking tot beheersmatige aspecten daarvan weergegeven. In deze verantwoording doen wij verslag over de uitvoering van het onderhoud aan de kapitaalgoederen. Onder kapitaalgoederen verstaan we alle in eigendom van de provincie zijnde goederen met een meerjarig nut. Deze kapitaalgoederen hebben wij als volgt gerubriceerd:

- Wegen
- Vaarwegen
- Kunstwerken (viaducten, bruggen en dergelijke)
- Groen
- Gebouwen

Met betrekking tot achterstallig onderhoud kan gemeld worden, dat er op dit moment van achterstallig onderhoud geen sprake kan zijn bij alle kapitaalgoederen, omdat juist op dit moment in de betreffende kapitaalgoederen vernieuwingsinvesteringen worden gepleegd. Wij wijzen erop dat er bij het onderhoud van onze (vaar)wegen momenteel geen sprake is van achterstallig onderhoud. Bij de overdracht van de N34 aan de provincie is de afkoopsom in een reserve gestort. De stand van de reserve is voldoende voor het uitvoeren van het achterstallig onderhoud aan deze weg. Dit onderhoud wordt bovendien gecombineerd met investeringswerken. In het provinciehuis en in het Drents Museum hebben ingrijpende verbouwingen plaats gevonden, waarbij ook de in die gebouwen aanwezige technische installaties zijn vernieuwd en aangepast. Dat er geen aandacht wordt besteed aan eventueel achterstallig onderhoud komt dus voort uit het feit, dat er geen achterstallig onderhoud is.

## Wegen

### Kengetallen

De provincie Drenthe beschikt over ongeveer 467 km wegen, 13 km parallelwegen, 256 km fiets-paden, 26 km op- en afritten, 9 km dubbele rijbanen en 3 km voetpaden. Hierin bevinden zich 330 kruispunten/T-aansluitingen, 87 rotondes, 7 verkeersregelinstallaties, 9 carpoolplatsen, 2 transferia en een groot aantal (circa 80) bushokjes.

### Budget voor onderhoud

De kosten van onderhoud van de wegen, zoals opgenomen in de begroting 2012, en de werkelijke kosten zijn als volgt:

**Verantwoording 2012**

| Lasten | Begroot 2012 | Realisatie 2012 |
|---|---:|---:|
| Programma Beheer en onderhoud | € 10.485.350,-- | € 9.824.048,-- |

Het beleidsplan beheer en onderhoud is nagenoeg afgerond. Hiermee wordt beleid voor de langere termijn opgesteld, waarmee ook inzicht komt in de kosten, en daarmee de benodigde middelen, voor het beheer en onderhoud. De hoofdlijnen uit het beleidsplan zijn onderdeel van de totale provinciale meerjarenplanning en kaderstellend voor het uitvoeringsprogramma voor het daaropvolgende jaar.
Het cyclische beheer en onderhoud is in 2012 volgens planning verlopen.

## Vaarwegen

### Kengetallen

De provincie beheert circa 176 km vaarwegen, met daarnaast 21.200 are bermen en taluds en 24.900 meter watergangen. Het water in de vaarwegen wordt op peil gehouden door middel van 17 sluizen en 13 gemalen.

### Vaarweg Meppel-De Punt

*Kengetallen*

Totale lengte is 64 km vaarweg: het Noord-Willemskanaal, de Drentsche Hoofdvaart en het Meppelerdiep. Over de vaarweg liggen 26 bruggen en het water wordt op peil gehouden door middel van 9 sluizen en 6 pompgemalen/aflaten.

*Budget voor onderhoud*

Het beschikbare budget voor onderhoud bestaat, naast een weer vanaf 2012 geïndexeerd normbedrag, voornamelijk uit bijdragen van derden (rijk en waterschappen). Opmerking hierbij is dat de vergoeding van het Rijk voor groot onderhoud met ingang van 2024 komt te vervallen.

**Verantwoording 2012**

| Lasten | Begroot 2012 | Realisatie 2012 |
|---|---|---|
| Programma Beheer en onderhoud | €1.678.800,-- | € 1.433.495,-- |
| | Stand per 1 januari 2012 | Stand 31 december 2012 |
| Saldo reserve Beheer vaarweg MDP | € 5.884.134,-- (begrote onttrekking € 826.250 ,--) | € 5.296.541 |

De projecten groot onderhoud Vaarweg Meppel - de Punt zijn niet volledig tot uitvoering gekomen in 2012. De vervanging van 100 meter beschoeiing bij Dieverbrug is niet gerealiseerd; deze werkzaamheden worden nu uitgevoerd in 2013. De vervanging van de sluisdeuren van de Uffeltersluis is aanbesteed in 2012, maar de uitvoering loopt door in 2013. De kosten zullen ook ten laste van het budget 2013 worden gebracht, voordeel € 314.000,--. Daarnaast is het dagelijks onderhoud voor de Vaarweg Meppel de Punt en Zuidoost Drentse vaarwegen is overschreden met € 97.000,--.

### Zuidoost-Drentse vaarwegen

*Kengetallen*

De totale lengte is 91 km, waarin zijn opgenomen alle vaarwegen die in het beheer en onderhoud zijn van de provincie Drenthe en die niet vallen onder de vaarweg Meppel-De Punt. Over deze vaarwegen liggen 20 bruggen en wordt het water op peil gehouden door middel van 8 sluizen en 5 gemalen met aflaatwerken.

*Budget voor onderhoud*

Het voor het onderhoud beschikbare budget bestaat naast een weer vanaf 2012 geïndexeerd normbedrag uit bijdragen die van derden (met name waterschappen) worden ontvangen.

**Verantwoording 2012**

| Lasten | Begroot 2012 | Realisatie 2012 |
|---|---|---|
| Programma Beheer en onderhoud | € 1.778.629,-- | € 1.708.894,-- |

Het dagelijks beheer en onderhoud van de vaarwegen is volgens de planning uitgevoerd.

*Vaarverbinding Erica – Ter Apel*
In 2012 zijn de volgende onderdelen aanbesteed en gedeeltelijk gerealiseerd:
- deelproject spaarsluizen en Kanaaltraject Klazienaveen Noord is nagenoeg afgerond
- de aanleg van het Hondsrugkanaal ligt op schema.

In juni 2013 zal de vaarroute worden geopend.

**Kunstwerken (viaducten, bruggen en dergelijke)**

*Kengetallen*
De provincie beheert een groot aantal kunstwerken: 445 duikers, 50 vaste bruggen, 11 houten bruggen, 10 betonnen fietsbruggen, 47 beweegbare bruggen, 35 viaducten, 30 onderdoorgangen, 19 sluizen en 13 gemalen.

De kosten van exploitatie en onderhoud van de kunstwerken zijn in de Begroting verdisconteerd in het Programma beheer en onderhoud (zowel voor de wegen als de vaarwegen)

## Groen

*Kengetallen*
Drenthe beheert 66.200 are bermen met ruim 29.000 bomen. De ruimtelijke kwaliteit in het landelijk gebied is een randvoorwaarde voor de ontwikkeling van de infrastructuur.

## Gebouwen

Naast de steunpunten en dienstwoningen op het werkterrein van wegen en kanalen kent de provincie Drenthe nog drie gebouwen waarvan zij het onderhoud heeft. Dit betreft:
- het provinciehuis
- het Drents Museum
- het Depot Drents Museum

**Het provinciehuis**
De vermeerderingen aan deze voorziening zijn vastgesteld op basis van een inschatting op het meerjarig onderhoudsplan voor de periode 2012-2022 zoals deze in de VJN 2011 is opgenomen. Op basis van het vernieuwde gebouwcomplex is door een extern bureau een onderhoudsplanning opgesteld voor 25 jaren (waarvan de laatste 15 voorlopig). Het reguliere bedrag voor toevoeging aan de voorziening is op basis van 10 jaren vastgesteld op € 398.750,--. Vanwege de revitalisering is het planmatige onderhoud van het provinciehuis deels gelijktijdig met de verbouwingswerkzaamheden uitgevoerd In. De voorziening op basis van 10 jaar is ingesteld om fluctuatie in de jaarlijkse (groot) onderhoudskosten te voorkomen.

Voor de uitvoering van het onderhoudsplan is in de meest actuele Meerjarenbegroting rekening gehouden met een uitgaaf van € 1.061.162,-- in 2012. De daadwerkelijke onttrekking bedroeg in 2012 € 676.316,--.

| Onttrekking voorziening | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|---|
| Provinciehuis | 676.316,-- | 567.860,-- | 372.804,-- | 591.324-- |

Het saldo van de Voorziening groot onderhoud provinciehuis bedraagt per 31 december 2012 € 562.597,--.

Naast het planmatig onderhoud is ook voor dagelijks onderhoud budget beschikbaar.

**Verantwoording 2012**

| Lasten | Begroot 2012 | Realisatie 2012 |
|---|---|---|
| Onderhoud dagelijks provinciehuis | € 192.767,-- | € 155.636,-- |

## Drents Museum

Evenals bij het provinciehuis wordt bij het Drents Museum sinds 2002 gewerkt met een meerjaren-onderhoudsplan voor de gebouwen van het Drents Museum. De planning beslaat een periode van 25 jaar (waarvan de laatste 15 voorlopig). De vermeerderingen aan deze voorziening zijn vastgesteld op basis van een inschatting op het meerjarig onderhoudsplan voor de periode 2012-2022 zoals die in de VJN 2011 opgenomen zijn. De nieuwe onderhoudsplanning voor de jaren 2012-2022 op basis van het vernieuwde gebouwcomplex is door een extern bureau opgesteld. Het reguliere bedrag voor toevoeging aan de voorziening is vastgesteld op € 165.000,--. Vanwege de uitbreiding en verbouwing van het Drents Museum in 2011 zijn (achterstallige) werkzaamheden gelijktijdig met de verbouwingswerkzaamheden uitgevoerd. De voorziening op basis van 10 jaar is ingesteld om fluctuatie in de jaarlijkse (groot) onderhoudskosten te voorkomen.

Voor de uitvoering van het onderhoudsplan is in de meest actuele Meerjarenbegroting rekening gehouden met een uitgaaf van € 380.516.,-- in 2012. De daadwerkelijke onttrekking bedroeg in 2012 € 193.048,--.

| Onttrekking voorziening | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|---|
| Drents Museum | 193.048,-- | 287.614,-- | 170.691,-- | 119.947,-- |

Het saldo van de Voorziening groot onderhoud Drents Museum bedraagt per 31 december 2012 € 301.333,--.

Naast het planmatig onderhoud is ook voor dagelijks onderhoud budget beschikbaar.

**Verantwoording 2012**

| Lasten | Begroot 2012 | Realisatie 2012 |
|---|---|---|
| Onderhoud Drents Museum | € 125.000,-- | € 67.256,-- |

## Depot Drents museum

Net als voor het provinciehuis en Drents Museum is op basis van een meerjaren-onderhoudsplan voor de gebouwen van het Depot Drents Museum in 2011 een voorziening aangemaakt. De planning beslaat een periode van 25 jaar (waarvan de laatste 15 jaar voorlopig). De vermeerderingen aan deze voorziening zijn vastgesteld op basis van een inschatting op het meerjarig onderhoudsplan voor de periode 2012-2037 zoals die in de 1e Bestuursrapportage 2011 opgenomen zijn. Het reguliere bedrag voor toevoeging aan de voorziening is vastgesteld op € 14.043,--. De voorziening is ingesteld om fluctuatie in de jaarlijkse (groot) onderhoudskosten te voorkomen.

Voor de uitvoering van het onderhoudsplan is in de meest actuele Meerjarenbegroting rekening gehouden met een uitgaaf van € 40.547,-- in 2012. De daadwerkelijke onttrekking bedroeg in 2012 € 36.520,--.

| Onttrekking voorziening | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|---|---|---|---|
| Depot Drents Museum | 36.520,-- | 5.052,-- | 2.601,-- | 1.077,-- |

Het saldo van de Voorziening groot onderhoud Depot  Drents Museum bedraagt per 31 december 2012 € 31.113,--.

Naast het planmatig onderhoud is ook voor dagelijks onderhoud budget beschikbaar.

**Verantwoording 2012**

| Lasten | Begroot 2012 | Realisatie 2012 |
|---|---|---|
| Onderhoud depot Drents Museum | € 47.352,-- | € 33.427,-- |

# I.2.4
# Financiering

In de paragraaf financiering wordt informatie over het provinciale treasurybeleid gegeven. Deze financieringsparagraaf is in samenhang met het Treasurystatuut en de Financiële Verordening een belangrijk instrument voor het transparant maken en daarmee voor het sturen, beheersen en controleren van de treasuryfunctie. In de financieringsparagraaf komen aan de orde:

- Interne ontwikkelingen
- Ontwikkeling rentetarieven
- Risicobeheer
- Portefeuille uitzettingen
- Portefeuille leningen
- Meerjarige financieringspositie

## Interne ontwikkelingen

De belangrijkste ontwikkelingen:

- Het Kabinet heeft besloten dat verplicht schatkistbankieren zonder leenfaciliteit wordt ingevoerd voor gemeenten, provincies, waterschappen, en gemeenschappelijke regelingen. Dit heeft een positief effect op de omvang van de staatsschuld. Decentrale overheden krijgen op de deposito's een rente vergoed die gelijk is aan de rente die de Nederlandse staat betaalt op leningen die ze op de markt aangaat. Contracten en beleggingen die zijn aangegaan vóór 4 juni 2012 worden geëerbiedigd. Zodra de looptijd van die beleggingen is verstreken, vallen ook deze middelen per 1 januari 2014 in de schatkist. Contracten en beleggingen die zijn aangegaan op of na 4 juni 2012 vallen onder de nog op te stellen nieuwe regels, waarvoor op zo kort mogelijke termijn een wettelijke grondslag zal worden gecreëerd. Voor de provincie Drenthe betekent dat alle kortlopende middelen (circa € 200 miljoen) naar de schatkist vloeien. De lang uitgezette gelden (€ 54,3 miljoen), met vrijval tussen 2016 en 2021, blijven bij ongewijzigde omstandigheden tot einde looptijd uitstaan. Na vrijval vloeien ook deze middelen naar de schatkist. De rentederving is verwerkt in de begroting 2013.
- In het accountantsverslag bij de jaarrekening 2011 raadde de accountant aan het statuut op een aantal punten te actualiseren. In het najaar van 2012 is een geactualiseerd statuut aan de staten voorgelegd.

## Ontwikkeling rentetarieven

De Europese schuldencrisis had ook in 2012 weer impact op de financiële markten. Gevolg van de aanhoudende crisis is dat de korte en lange rente in het afgelopen jaar zijn gedaald. Het jaar 2012 werd gekenmerkt door een vertraging van de economische groei. In het begin van het jaar was de groei redelijk sterk, maar na het tweede kwartaal was de groei duidelijk lager. Bovendien liep de inflatie op. De ECB heeft in 2012 voor het eerst sinds de invoering van de euro de rente tot onder de één procent verlaagd naar 0,75%. De ECB hoopt met de lagere rente de economie te stimuleren tot groei.

### Geldmarkt (≤1 jaar)

Door het verlagen van de beleidsrente door de ECB van 1% naar 0,75% hebben de geldmarkt-tarieven, goed zichtbaar in de 3-maands Euribor (zie trend geldmarktrente in grafiek), opnieuw

een dalende lijn in gezet. De geldmarktrente[1] had in januari een waarde van 1,22%. In de daarop volgende maanden is de Euribor verder gedaald om in december te eindigen op 0,574%.

**Kapitaalmarkt (≥ 1 jaar)**
De kapitaalmarktrente had begin 2012 een waarde van circa 2,2%[2]. In de daarop volgende maanden is de Nederlandse staatsrente verder gedaald om in december te eindigen op 1,56%. De gemiddelde kapitaalmarktrente was 1,93% in 2012. In 2011 bedroeg de inflatie 2,5%[3] in Nederland. In onderstaande grafiek zijn de renteontwikkelingen over de afgelopen jaren weergegeven.

**Ontwikkeling geld- en kapitaalmarkt**

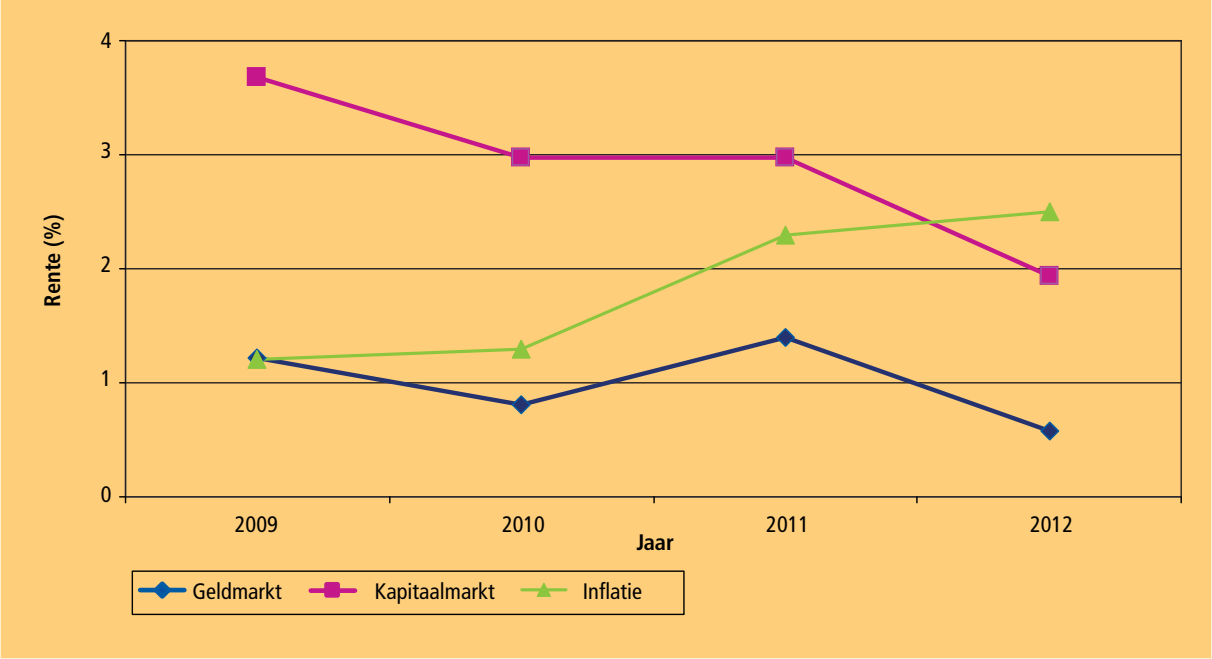


## Risicobeheer

In het Treasurystatuut zijn de risico's opgenomen die intern beheerst moeten worden. Hier wordt een analyse gemaakt van de kasgeldlimiet, de renterisiconorm en het krediet- koers- en valutarisico op de tijdelijk uitgezette liquide middelen. Een belangrijk uitgangspunt in de Wet Fido is het vermijden van grote fluctuaties in de rentelasten. In de Wet Fido is een toets gemaakt voor risico's op kortlopende schulden (kasgeldlimiet) en langlopende schulden (renterisiconorm).

**Kasgeldlimiet**
De Wet Fido geeft aan dat de netto vlottende schuld niet hoger mag zijn dan de kasgeldlimiet. Dit is bedoeld om de hoeveelheid kort aangetrokken leningen te begrenzen. Vooral bij korte financieringen kan het renterisico aanzienlijk zijn. In 2012 was de kasgeldlimiet bijna € 24,3 miljoen, terwijl slechts € 253.000,- aan kort opgenomen geldleningen uitstond. Hiermee is ruimschoots voldaan aan de norm om binnen de toegestane limiet van 7% te blijven

1 3 maands Euribor
2 10 jaars-Nederlandse staatslening
3 Centraal Bureau voor de Statistiek

**Renterisiconorm**
Het doel van de renterisiconorm is, net als bij de kasgeldlimiet, het inkaderen van grote fluctuaties in de rentelasten. Als grondslag wordt aangehouden dat de provincie niet meer dan 20% van haar begrotingstotaal in aanmerking mag laten komen voor herfinanciering. De provincie heeft geen langlopende geldleningen opgenomen. Daarom was de rente risiconorm niet van toepassing.

**Kredietrisico**
Het kredietrisico geeft de mate aan waarin de provincie een risico loopt over haar uitgezette gelden bij de diverse financiële ondernemingen. De diverse tegenpartijen zijn onderverdeeld in risicogroepen naar financiële zekerheid en variëren van extreem kredietwaardig tot twijfelachtig. De Wet Fido en Ruddo schrijven minimale kredieteisen voor. In 2012 is bij kredietwaardige financiële ondernemingen geld uitgezet, passend binnen wet- en regelgeving, om zo te streven naar minimale blootstelling aan risico's. De kredietwaardigheid (ratings) van financiële ondernemingen wordt nauwgezet gevolgd.

**Koersrisico**
In de portefeuille wordt een koersrisico gelopen bij uitzettingen in obligaties. De waarde van de obligaties kan namelijk tussentijds fluctueren. De beleggingsportefeuille kent een 'buy en hold' strategie waardoor obligaties in principe tot einde looptijd worden aangehouden. De eurocrisis zorgt voor een licht negatief effect op de koersen. Vanuit de liquiditeitspositie is verkoop voorlopig niet aan de orde, waardoor het koersrisico beperkt is.

**Valutarisico**
De provincie kent geen valutarisico, omdat het sluiten van transacties en het verlenen van garanties uitsluitend in euro plaatsvindt.

## Portefeuille: uitzettingen

De tijdelijk overtollige liquide middelen zijn grotendeels kort uitgezet op deposito's en spaarrekeningen. Daarnaast is een gedeelte (20%) lang uitgezet in bancaire obligaties of op meerjarige deposito's. Alle in 2012 geplaatste uitzettingen voldeden aan de wet- en regelgeving. De beleggingshorizon van de uitzettingen is gebaseerd op de meerjarige liquiditeitsprognose en de rentevisie. Op de korte gelduitzettingen is in de primaire begroting 2012 rekening gehouden met 2% rendement. Vanwege de eurocrisis is de rente in tegenstelling tot verwacht weer gedaald. Uiteindelijk is gemiddeld 1,6% aan rendement op korte uitzettingen gerealiseerd. De benchmark (3-maands Euribor) kwam uit op een gemiddelde van 0,57%. Op de lange gelduitzettingen was rekening gehouden met 3,7% rendement. In 2012 is een aantal bancaire obligaties gekocht en zijn twee langlopende deposito's afgesloten. Hierop is gemiddeld 3,9% rendement behaald. De benchmark (10-jaars Nederlandse staat) leverde 1,93% op. Uiteindelijk was in 2012 de kaspositie hoger dan verwacht met als resultaat een hoger absoluut rendement dan geprognosticeerd.

Hieronder volgt een overzicht van de liquide middelen per 31 december 2012.

**Overzicht uitgezette gelden > 1 jaar**

| Bank | Uitgezet in euro |
|---|---|
| BNP Paribas | 15.000.000 |
| NWB | 10.000.000 |
| Rabobank | 29.300.000 |
| Totaal lang uitgezet | 54.300.000 |

**Overzicht uitgezette gelden < 1 jaar**

| Bank | Bedrag in euro |
|---|---|
| ABN AMRO | 89.840.382 |
| ING Bank | 100.500.000 |
| Rabobank | 34.300.000 |
| Totaal kort uitgezet | 224.640.382 |
| Totaal uitgezette gelden | 278.940.382 |

## Portefeuille: leningen

De leningenportefeuille bestaat in 2012 uit verstrekte langlopende geldleningen, opgenomen langlopende geldleningen en gewaarborgde geldleningen.

### Verstrekte geldleningen

De leningportefeuille heeft per 31 december 2012 een omvang van € 117,6 miljoen aan verstrekte leningen. Dit bestaat voor ongeveer 18% uit verstrekte hypotheken aan het personeel. Sinds 2007 worden geen nieuwe hypotheken meer aan personeel verstrekt. De overige 82% zijn vanuit de publieke taak verstrekte leningen. Vanuit het Nationaal Restauratie Fonds is een kredietfaciliteit van bijna € 2,6 miljoen beschikbaar voor het verstrekken van hypotheken ten behoeve van monumenten restauratie. Hieruit is inmiddels € 645.000,-- aan leningen verstrekt. De lening aan Edon is een achtergestelde lening. De lening aan RTV Drenthe loopt nog tot 2027. De lening aan de Drentse Participatie Maatschappij moet uiterlijk eind 2015 afgelost worden.
In 2012 is een lening aan de gemeente Emmen verstrekt die ingezet wordt voor de realisatie van DPE Next. De totale omvang bedraagt € 6 miljoen, waarvan fasegewijs gedeelten beschikbaar worden gesteld. In 2012 is een eerste tranche bij de start van het project verstrekt met een omvang van € 1,8 miljoen.
Vanuit Klimaat en Energie is voor € 149.500,-- een lening aan Dutch Recycling Solutions verstrekt. Deze wordt in 2014 afgelost. De bruglening aan Enexis is opgedeeld in tranches met verschillende looptijden (aflossing variërend van 2012 tot 2019) en rentepercentages. In 2012 is tranche A vervroegd afgelost.

| (x 1.000,--.) | Stand 1-jan-12 | Verstrekte leningen | Aflossing | Stand 31-dec-12 |
|---|---|---|---|---|
| Verstrekte geldleningen (deposito's) | 41.427 | 12.300 | | 53.727 |
| NV Edon (achtergesteld) | 4.248 | | | 4.248 |
| RTV Drenthe | 3.331 | -0,6 | 182 | 3.148 |
| Hypotheken | 22.992 | | 1.413 | 21.579 |
| Via Nationaal Restauratiefonds | 357 | 307 | 19 | 645 |
| Drentse Participatie Maatschappij | 1.500 | | | 1.500 |
| Gemeente Emmen (DPE Next) | 0 | 1.800 | | 1.800 |
| Dutch Recycling Solutions | 0 | 150 | | 150 |
| Bruglening Enexis tranche A | 10.265 | | 10.265 | 0 |
| Bruglening Enexis tranche B | 11.405 | | | 11.405 |
| Bruglening Enexis tranche C | 11.405 | | | 11.405 |
| Bruglening Enexis tranche D | 7.984 | | | 7.984 |
| | 114.914 | 14.556 | 11.879 | 117.591 |

**Opgenomen geldleningen**

In 2012 is één groenfondslening afgelost waardoor er nog twee leningen per 31 december 2012 uitstaan. De leningen bij het groenfonds dienen de kavelruil van boeren te financieren. Aan het einde van de looptijd in 2016 moet worden afgelost.

| (x 1.000,--.) | Stand 1-jan-12 | Opgenomen | Aflossing | Stand 31-dec-12 |
|---|---|---|---|---|
| Nationaal Groenfonds à 3,5% | 136 | | 136 | 0 |
| Nationaal Groenfonds à 4,3% | 100 | | | 100 |
| Nationaal Groenfonds à 4,3% | 153 | | | 153 |
| | 389 | | 136 | 253 |

**Gewaarborgde geldleningen**

De gewaarborgde geldleningen betreffen geldleningen verstrekt ten behoeve van instellingen in de gezondheidszorg.

| (x € 1.000,--.) | Stand 1-jan-12 | Stand 31-dec-12 |
|---|---|---|
| Gewaarborgde geldleningen | 5.001 | 4.477 |

## Meerjarige financieringspositie

In 2012 is het financieringssaldo afgenomen tot € 161,1 miljoen.

| x € 1.000,- | 31-12-2011 | 31-12-2012 |
|---|---|---|
| Vaste activa | | |
| Materiële vaste activa | 101.687 | 101.125 |
| Financiële vaste activa | 117.281 | 124.577 |
| Subtotaal | 218.968 | 225.702 |
| Financiering | | |
| Eigen vermogen | 396.777 | 366.218 |
| Voorzieningen | 17.383 | 20.335 |
| Opgenomen geldleningen | 389 | 253 |
| Subtotaal | 414.749 | 386.806 |
| Financieringssaldo | 195.581 | 161.104 |

# I.2.5 Bedrijfsvoering

## Missie

De missie van de organisatie is om de ambities van het Drentse bestuur waar te maken, zo goed mogelijk - gefocust op de bestuurlijke speerpunten - en zo doelmatig mogelijk. Met een moderne bedrijfsvoering. De provincie is daarbij een solide partner die de zaken beheersmatig op orde heeft maar vooral ook ondernemend en flexibel inspeelt op nieuwe ontwikkelingen en veranderende behoeftes van bestuur, partners en burgers.

## Inleiding

In deze paragraaf beperken we ons een verantwoording op de ontwikkelingsgerichte thema's van de bedrijfsvoering in brede zin en de afstemming van de bedrijfsvoering op de hoofdstukken van de begroting (programmaplan). Uiteraard omvat bedrijfsvoering meer, zoals management van arbeidsomstandigheden, verzuimbeleid, systeembeheer, documentair beheer, secretariaatsservice, onderhoud van gebouw en voorzieningen, financiële en personele administratie, rechtmatigheidsonderzoek, interne control en inkoop (programma 10). Ook daarvoor geldt dat we blijvend sturen op een doeltreffende en doelmatige en rechtmatige aanpak. Binnen de kaders die het bestuur stelt, is de bedrijfsvoering een primaire verantwoordelijkheid van de directie. De basis voor de bedrijfsvoering in 2012 was gelegen in twee documenten. De besturing- en managementfilosofie zijn vastgelegd in het document Meer samen, nóg sterker. De organisatie is qua indeling, taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden beschreven in het compacte Organisatiebesluit, met bijbehorend organigram. In twee directiebrieven, het Concernplan en de notitie Slimmer en slanker; op weg naar de organisatie van 2018, is de ontwikkelstrategie voor de organisatie in grote lijnen vastgelegd. De ontwikkelstrategie wordt samengevat in drie thema's: Slim, Slank en Soepel. Deze thema's worden in deze paragraaf nader toegelicht.

Onder druk van nieuwe rijksbezuinigingen is de taakstelling op formatie (en dus loonkosten) vermeerderd met 20 fte. In het document Koers in onzekere tijden (gedeputeerde staten 2012) is dit gemotiveerd, onder de conditie dat er een stevige sturing nodig is op de omvang van de beleidsvragen aan de krimpende organisatie. In schetsende scenario's is dit destijds uitgewerkt.

De kwaliteit van medewerkers, management, werkprocessen, instrumenten en resultaatgerichtheid van de organisatie worden periodiek volgens een vaste methodiek (MTO/HPO) gemeten. In 2012 zijn deze metingen weer gehouden. De medewerkers hebben in een medewerkers tevredenheidonderzoek (MTO) aangegeven erg tevreden zijn met hun werk en werkomstandigheden. Ook is de een meting gedaan naar de prestaties van de organisatie (HPO), daaruit kwam naar voren dat bij verdere verbetering de sturing op resultaatgerichtheid en de dialoog tussen organisatieonderdelen focuspunten moeten zijn. In 2011 werd al een klantenonderzoek uitgevoerd: een ruime zeven.

## Slim: Slimmer werken

Onder Slim werken verstaan we een werkwijze die zich via strategieontwikkeling focust op de zaken die er toe doen, dialoog stimuleert en het resultaat centraal stelt. Het fundament wordt gevormd door goed getraind management en competente, veerkrachtige medewerkers met publiek élan. In 2012 is veel geïnvesteerd in managementtraining (met focus op resultaatgerichtheid en coaching). Voor medewerkers was een concernopleidingsaanbod beschikbaar met de focus op persoonlijke effectiviteit en proces- en projectvaardigheden. Van dit aanbod is via de individuele werkplannen van medewerkers veelvuldig gebruik gemaakt. Gebiedsregie staat centraal in het omgevingsbeleid. In 2012 zijn in een interactief proces met extern betrokkenen regionale agenda's opgesteld. Met dit proces hebben we ook on the job kunnen trainen op de specifieke eisen aan deskundigheid, houding en gedrag van medewerkers. Het opleidingsaanbod is hierop ook afgestemd.
We hebben in 2013 het landelijke keurmerk Persoonlijke Ontwikkeling behouden. In 2012 is sterk ingezet op interne mobiliteit een duurzame inzetbaarheid van medewerkers via het mobiliteitspunt @Motion. In 2012 zijn 8 vacatures via @Motion ingevuld en 19 tijdelijke klussen, 140 medewerkers zijn ingeschreven en kunnen gebruik maken van extra begeleiding.
Een verlaging van het ziekteverzuim was in 2012 speerpunt van beleid. Met groot succes, dit heeft geleid tot een verlaging tot 3,5%, terwijl een streefcijfer van 4,5% was vastgelegd. Inzet van management, medewerkers en een verzuimcoach is effectief gebleken.
Om een meer eenduidige strategieontwikkeling en lobby op relevante thema's mogelijk te maken, hebben we strategieontwikkeling methodisch en organisatorisch beter verankerd in de organisatie. Een deel van het managementteam, met een nieuw gevormde ambtelijke staf, heeft zich gericht op strategische verkenningen en gidsprincipes, die al in beleidsvoorbereidende processen zijn toegepast. Zoals in Xplorelab, waarin met nieuwe vormen van beleidsontwikkeling wordt gewerkt en in 2012 is genomineerd voor de Noorderlink Award. Instrumentarium voor modern kennismanagement wordt fasegewijs ontwikkeld vanuit een visie die ook gebruik maakt van nieuwe (technologische) ontwikkelingen als de sociale media. Zo loopt een proef met het besloten netwerk Yammer. Op termijn geeft dit mogelijkheden tot integratie met de eigen informatiesystemen en de digitale kantooromgeving. In een doeltreffende beleidscyclus past de ontwikkeling van een monitor met een set van indicatoren die Drenthe in feiten en cijfers (en kaarten) beschrijft. Dit als doorontwikkeling van de verouderde DrentheMonitor. In 2012 is de site ontwikkeld en gaat in het eerste kwartaal van 2013 in productie.

## Slank: Kleiner en flexibel

De concentratie op kerntaken en de ombuigingen hebben gevolgen voor de omvang van ons personeelsbestand..Door deze ontwikkelingen is de wens ontstaan de organisatie om te vormen naar meer adaptieve organisatie. Een organisatie die in staat is om de kerntaken goed uit te voeren en daarnaast meer uitbesteedt en door professioneel samen te werken met partners ook effectiever en efficiënter werkt. Deze organisatie heeft vanaf 2014 een vaste kern van medewerkers met voor de provincie cruciale kennis en kunde en daaromheen een varabele schil van medewerkers met een tijdelijk contract. Een schil die meebeweegt met de bestuurlijke ambities en de financiële mogelijkheden. De bezetting is in 2012 teruggebracht tot onder het afgesproken niveau voor eind 2012. We verwachten, ook gelet op de geprognotiseerde uitstroom, dat in de komende jaren de bezetting minder snel afneemt. Door de extra opgave uit Koers in onzekere tijden kan er in 2013 naar verwachting nog niet worden gestart met het invoeren van de gewenste variabele schil. De overhead is in 2012 op 37% gebleven. De norm van 35% van de formatie kon niet worden bereikt omdat de taakstelling in de faciliterende ondersteuning via

natuurlijke uitstroom moeilijker is te realiseren dan in de beleidsafdelingen. Deze scheefgroei baart ons zorgen en maakt dat we blijvend moeten inzetten op (ook gedwongen) mobiliteit. De samenwerking en gedeeltelijke uitplaatsing van milieutaken (Regionale Uitvoeringsdienst) is in 2012 zodanig uitgewerkt dat er nu overeenstemming is tussen provincie en gemeenten. Er is einde 2012 een voornemen tot reorganisatie uitgesproken. De interne reorganisatie en uitplaatsing van taken vindt plaats in 2013. In 2012 zijn businesscases gemaakt op deelterreinen van bedrijfsvoeringstaken die in Noordelijk verband, via een Shared Service Center (een samenwerkingsverband) kunnen plaatsvinden. De uitkomsten van die onderzoeken rechtvaardigen een verdere uitwerking in een businessplan, welke in 2013 verder wordt getoetst en uitgewerkt.

## Soepel: betere werkprocessen

Als processen Soepel lopen heeft dat een grote positieve impact op de productiviteit en het werkplezier in de organisatie. En dat geldt zeker voor de P&C (planning en control) processen. Sturing is van groot belang, met zorg voor minimalisering van de bureaucratische last. Wij zijn gestart met het invoeren van een nieuw digitaal rapportagesysteem in (LIAS Enterprise). Dit systeem geeft ons de mogelijkheid om binnenkort de informatie ook digitaal (online) te publiceren. Vernieuwing van de huidige instrumenten (Handboeken, WerkWijzers voor projectmatig werken en projectportfolio's) was gepland voor 2012. Daarbij is ook uitwerking gegeven aan specifieke richtlijnen voor de aanpak in samenwerkingsverbanden met publieke of private partijen (nota Verbonden Partijen, revolverend financieren). Wij zijn er nog niet in geslaagd de WerkWijzers aan te passen, dit doen wij in 2013. Wel hebben wij voor organisatie- en ICT-projecten een belangrijke professionalisering van de sturing op projecten doorgevoerd middels portfoliomanagement (conform aanbevelingen Berenschot). In 2012 is de digitalisering van werkprocessen afgerond (als voortzetting van het programma Provinciehuis van Morgen) waarna ze in een fase van beheer zijn gekomen. Op basis van aanbevelingen van Berenschot hebben wij kennisintensieve processen vooralsnog niet digitaal gemaakt en ons gericht op het planmatig verbeteren van de stabiliteit en gebruikersvriendelijkheid van de huidige digitale systemen. Hoewel we daar stappen in hebben gemaakt is het noodzaak hier nog verder in te investeren. De sterk gewenste introductie van tabletcomputers en de integratie daarvan met de centrale systemen heeft ons veel extra inspanning gekost. Op tijd hebben wij voldaan aan de aansluiting op de landelijke basisregistratie Gebouwen en adressen en levering van geo-informatie op grond van de Europese richtlijn INSPIRE. In 2012 is verder veel geïnvesteerd in de verbetering van de ICT (en de onderliggende architectuur) op basis van de audit op ICT die in het begin van 2012 door Berenschot is uitgevoerd. In 2013 zullen wij een KlantContactCentrum (KCC) operationeel maken. Met de frontoffice werkwijze hebben we in 2012 al succesvol geëxperimenteerd. Een pilot betrof de meldingen openbare ruimte, een samenwerking ook met gemeenten. In programma 1 is dit verder beschreven. Tenslotte hebben we gedurende 2012 in het kader van een verdere verzakelijking het subsidieproces gecentraliseerd en een strikte functiescheiding tussen beleid en uitvoering doorgevoerd, In 2013 zullen wij overgaan tot het vormen van een team Subsidies.

## Audits naar de bedrijfsvoering

In 2012 is vooral onderzoek uitgevoerd naar de staat van de ICT en de informatiebeveiliging. Het bureau Berenschot heeft geconstateerd dat het ICT beleid op orde is, maar dat er verbeteringen mogelijk zijn in de sturing op ICT projecten en men heeft een aantal aanbevelingen geformuleerd om de stabiliteit en de gebruikersvriendelijkheid van de systemen te verbeteren.

De sturing is verbeterd door de invoering van portfoliomanagement op de projecten. Een deel van de technische aanbevelingen zijn in 2012 al doorgevoerd. Op basis van een voorlopig infrastructuurplan wordt nu een nieuw meerjareninvesteringsprogramma opgezet. De stabiliteit van de (document)systemen is sterk verbeterd, verbeteringen in de gebruikersvriendelijkheid krijgen in het eerste kwartaal 2013 hun beslag. Voor de verbetering van de informatiebeveiliging (die overigens over het geheel voldoende op orde is) zijn een aantal quick wins doorgevoerd (als encryptie op mobiele apparaten). Andere aanbevelingen die vooral betrekking hebben op de sturing worden inmiddels doorgevoerd.
Lopende audits zijn onderzoek naar de sturing op verbonden partijen, waarvan tussenresultaten al zijn gebruikt voor de Nota Verbonden partijen, die in de staten is vastgesteld, en een onderzoek naar het risicomanagement op grote complexe projecten. De resultaten hiervan komen in het eerste kwartaal van 2013 ter beschikking. Onderzoeken van de Noordelijke rekenkamer over jeugdzorg, bodemsaneringen en grondbeleid hebben voor Drenthe een gunstig resultaat opgeleverd. Aanbevelingen voor geringe verbeteringen zijn of worden doorgevoerd.
Naar aanleiding van een vraag van de Statencommissie Bestuur en Financiën hebben wij een quick scan gedaan naar de uitvoering van de aanbevelingen van de diverse audits in de periode 2006-2011. We hebben geconstateerd dat deze door de afdelingen goed worden opgepakt en uitgevoerd. In enkele gevallen zijn door veranderende omstandigheden niet alle aanbevelingen doorgevoerd, zoals aanbevelingen in het kader van ILG/pMJP, door de plotselinge wijziging in het rijksbeleid (natuurakkoord) en de aanbevelingen op het terrein van ICT/nieuwe media, die naar de mening van het college een vervolgonderzoek rechtvaardigden (het latere rapport Berenschot). De bewaking van de aanbevelingen (in de P&C cyclus) is als extra zekerheid aangepast middels invoering van een centraal register.

# I.2.6
# Verbonden partijen

Deze paragraaf is anders van opzet dan andere jaren en daardoor iets uitgebreider. De paragraaf is opgesteld conform de opzet Statenstuk 2012-545 Nota Verbonden Partijen. In deze nota is een kader gegeven voor de deelname aan verbonden partijen en de wijze van vertegenwoordiging in de besturen van de verbonden partijen. Aanleiding zijn de ontwikkeling van de Code Tabaksblat, de inwerkingtreding van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV), de invoering van de dualisering en PNS. Verbonden partijen zijn (conform het BBV) privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisaties, waarin de provincie zowel een bestuurlijk als financieel belang heeft. Onder bestuurlijk belang wordt verstaan: een zetel in het bestuur of het hebben van stemrecht. Met een financieel belang wordt bedoeld dat middelen ter beschikking zijn gesteld die verloren gaan in geval van faillissement van de verbonden partij. Ook is sprake van een financieel belang als financiële problemen bij een verbonden partij op de provincie kunnen worden verhaald.
In de volgende tabellen worden de verbonden partijen van de provincie Drenthe weergegeven. De verbonden partijen voeren een beleid uit dat de provincie ook (gedeeltelijk) zelf had kunnen uitvoeren of vanuit andere, ook beleidsmatige overwegingen, hebben Provinciale Staten indertijd besloten deel te nemen aan de verbonden partij. De doelstellingen van de verbonden partijen corresponderen met die van de provincie of via de verbonden partijen worden de doelstellingen van de provincie gerealiseerd.

## Programma 1. Samenwerkend Drenthe: Bestuur

### 1.1 Vereniging IPO

| Verbonden partij | Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO) |
|---|---|
| Rechtsvorm | Vereniging (rechtspersoon), waarvan alleen provincies lid kunnen worden |
| Vestigingsplaats | ’s-Gravenhage |
| Doel | Het behartigen van de belangen van de provincies;<br>het bieden van een platform voor de uitwisseling van kennis en ervaring;<br>het stimuleren en entameren van vernieuwingsprocessen binnen de provincies. |
| Openbaar belang | De provincies trekken gezamenlijk op. Dit vindt vooral plaats op de dossiers Duurzame ruimtelijke ontwikkeling en waterbeheer, Vitaal Platteland, Regionale bereikbaarheid en Openbaar Vervoer, Regionale economie en energie, Middelen, Jeugdzorg, RUD/VTH, Regionale omroep en bibliotheken. |
| Overzicht activiteiten | Het IPO:<br>participeert in de voorbereiding van wetsvoorstellen op rijksniveau;<br>beïnvloedt beleid door het voeren van overleg met andere overheden, zowel op nationaal als Europees niveau;<br>begeleidt, coördineert, stimuleert en voert gezamenlijke projecten van provincies uit;<br>zorgt voor een goed gecoördineerde uitvoering van provinciale verordeningen;<br>brengt partijen bij elkaar om ontwikkelingen te stimuleren, bijvoorbeeld op economisch gebied. |
| Financieel belang | De provincie betaalt als lid van de vereniging contributie. Dit is een vast bijdrage. De provincies dragen verder de kosten voor extra activiteiten die het IPO voor de provincies verricht |
| Bestuurlijk belang | Het IPO-bestuur bestaat uit dertien leden. Alle colleges van GS kunnen uit hun midden een bindende voordracht doen voor een lid van het bestuur. Het bestuur doet een bindende voordracht voor 1 lid, bij voorkeur een CvdK. Dit lid is de voorzitter van het bestuur.<br>Op de algemene ledenvergadering wordt elke provincie vertegenwoordigd door twee statenleden. |

| Verbonden partij | Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO) |
|---|---|
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Elke college van GS wijst een bestuurslid aan. |
| Eigen vermogen op 1-1-2012 | € 0,6 miljoen |
| Vreemd vermogen op 1-1-2012 | € 9,5 miljoen |
| Resultaat over afgelopen jaar 2011 | € 528.187,-- |
| Dochterondernemingen | Niet van toepassing |
| Overige activiteiten | Behalve belangenbehartiging, ook Innovatie en Uitwisseling |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Niet van toepassing |
| Invloed uitoefenen | Invloed kan worden uitgeoefend in het bestuur door de leden van GS. Het bestuur legt verantwooding af over het gevoerde beleid aan de AV waarin alle provincies zijn vertegenwoordigd door leden van PS. |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Niet van toepassing |
| Risico's | Geen specifieke risico's. |

## 1.2 SNN

| Verbonden partij | Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) |
|---|---|
| Rechtsvorm | Gemeenschappelijke regeling (openbaar lichaam) |
| Vestigingsplaats | Groningen |
| Doel | verbreding en intensivering van de samenwerking en het overleg tussen de deelnemende provinciale besturen;<br>het waarborgen van de coördinatie in het beleid van de deelnemende provinciale besturen;<br>het gezamenlijk onderzoeken van de gevolgen van de werkzaamheden van de Europese Unie voor de deelnemende provincies en het opstellen van gemeenschappelijke standpunten dienaangaande;<br>het bevorderen van gemeenschappelijk optreden tegenover derden, met name de Europese Unie en de rijksoverheid;<br>het gemeenschappelijk uitoefenen van provinciale taken en het bieden van een kader voor decentralisatie van rijkstaken naar samenwerkende provincies;<br>het verlenen van onderlinge steun tussen de deelnemende provincies en het bevorderen van de uitwisseling van en taakverdeling tussen personeel van de deelnemende provincies. |
| Openbaar belang | Zie boven |
| Overzicht activiteiten | Vervullen van een netwerkfunctie voor overheden, kennisinstellingen en intermediaire organisaties in Noord-Nederland.<br>Subsidiemogelijkheden voor ondernemers, particulieren, woningcorporaties, samenwerkingsverbanden van kennisinstellingen, gemeenten, maatschappelijke organisaties. Subsidies om de noordelijke economie te versterken<br>Afstemming van het ruimtelijke en economische beleid van Noord-Nederland afgestemd. |
| Financieel belang | De verdeling van de kosten van het SNN vindt plaats op basis van een verdeelsleutel tussen de deelnemende provincies en gemeenten die aan de werkzaamheden van het SNN deelnemen. |
| Bestuurlijk belang | Leden van PS en GS zijn vertegenwoordig in het Algemeen bestuur, de leden van GS in het Dagelijks bestuur |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Niet van toepassing |

| Verbonden partij | Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) |
|---|---|
| Eigen vermogen op 1-1-2012 | € 5.702.000,-- |
| Vreemd vermogen op 1-1-2012 | € 304.948.000,-- |
| Resultaat over afgelopen jaar | € 0,-- |
| Dochterondernemingen | Niet van toepassing |
| Overige activiteiten | Niet van toepassing |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Niet van toepassing |
| Invloed uitoefenen | Leden van GS zijn vertegenwoordigd in het Algemeen en Dagelijks Bestuur van het SNN |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Niet van toepassing |
| Risico's | Het SNN loopt nog een gering renterisico ten aanzien van de depositogelden die de provincie Groningen uit IJsland terug moet ontvangen.<br>Een budgettair risico komt voort uit overcommittering. In de praktijk van de uitvoering van de regionale stimuleringsprogramma's treedt bij eindafrekening van projecten altijd enige onderbenutting van de toegekende middelen op. Daardoor ontstaat de zogeheten vrijval van middelen. Om te voorkomen dat programmamiddelen onbenut blijven, worden op basis van ervaringscijfers meer middelen gecommitteerd dan feitelijk budgettair beschikbaar zijn. Op basis van de meest recente gegevens is er ultimo 2011 geen risico. |

## 1.3 BANN

| Verbonden partij | Bestuursacademie Noord Nederland |
|---|---|
| Rechtsvorm | Gemeenschappelijke regeling in liquidatie. Formele opheffing van de GR zal binnenkort worden afgerond. |
| Vestigingsplaats | Assen |
| Doel | Garantie voor wachtgelden voormalig personeel Bestuursacademie Noord-Nederland. Omdat voldoende middelen voorhanden zijn om toekomstige wachtgeldverplichtingen van de voormalige Bestuursacademie Noord Nederland te kunnen voldoen heeft het algemeen bestuur van de GR besloten de GR op te heffen en de middelen over te hevelen naar een stichting. Naar verwachting zal de stichting tot 2018 aan wachtgeldverplichtingen moeten voldoen. Daarna kan de stichting worden opgeheven. Het batig saldo van de stichting zal alsdan worden aangewend voor bestuursonderwijs in Noord Nederland. Vanwege de hoogte van het batig saldo en het grote aantal deelnemers aan de GR (gemeenten, provincies en waterschapen in de drie noordelijke provincies) is niet besloten tot verdeling van het batig saldo over de deelnemers. |
| Openbaar belang | Nasleep van voormalige opleiding voor ambtenaren |
| Overzicht activiteiten | Niet van toepassing |
| Financieel belang | Het betreft een gemeenschappelijke regeling waaraan de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe, 69 gemeenten uit deze provincies en dertien waterschappen deelnemen. |
| Bestuurlijk belang | Niet van toepassing |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Niet van toepassing |
| Eigen vermogen op 1-1-2012 | € 507.120 |
| Vreemd vermogen op 1-12012 | € 158.801 |
| Resultaat over afgelopen jaar | -/- € 22.825 |
| Dochterondernemingen | Niet van toepassing |
| Overige activiteiten | Niet van toepassing |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Niet van toepassing |

| Verbonden partij | Bestuursacademie Noord Nederland |
|---|---|
| Invloed uitoefenen | Niet van toepassing |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Niet van toepassing |
| Risico's | Geen |

## 1.4 De Noordelijke rekenkamer

| Verbonden partij | Noordelijke Rekenkamer |
|---|---|
| Rechtsvorm | Gemeenschappelijke regeling |
| Vestigingsplaats | Assen |
| Doel | Het doel van Rekenkamer is om vanuit een onafhankelijke positie Provinciale Staten te ondersteunen in de kaderstellende en controlerende rol. |
| Openbaar belang | De Provinciewet verplicht elke provincie tot het instellen van een rekenkamer of het organiseren van een rekenkamerfunctie. Ook bestaat de mogelijkheid tot een gemeenschappelijke rekenkamer, waartoe alle provinciën met uitzondering van Zeeland voor gekozen hebben. Drenthe, Fryslân en Groningen hebben de Noordelijke Rekenkamer ingesteld. |
| Overzicht activiteiten | De Rekenkamer doet onderzoek naar het gevoerde bestuur waarbij de vraag naar doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid centraal staat. |
| Financieel belang | De Noordelijke Rekenkamer ontvangt van elke provincie een gelijke bijdrage in de kosten. In de begroting kunt u lezen wat de Rekenkamer daarvoor gaat doen. |
| Bestuurlijk belang | Van elke deelnemende provincie hebben de Staten drie leden uit hun midden aangewezen als lid van de Programmaraad. |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Niet van toepassing |
| Eigen vermogen op 1-1-2012 | € 42.565,-- |
| Vreemd vermogen op 1-1-2012 | € 131.141,-- |
| Resultaat over afgelopen jaar | € 131.141,-- |
| Dochterondernemingen | Geen |
| Overige activiteiten | Geen |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Niet van toepassing |
| Invloed uitoefenen | Als onafhankelijk functionerende organisatie is de Rekenkamer vrij in haar onderwerpkeuze. In de Gemeenschappelijke Regeling De Noordelijke Rekenkamer is bepaald dat er een Programmaraad is, die als taak heeft het doen van suggesties ten behoeve van het onderzoeksprogramma. Van elke deelnemende provincie hebben de Staten drie leden uit hun midden aangewezen als lid van de Programmaraad. |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Niet van toepassing |
| Risico's | Geen |

## Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit

### 2.1 OV-bureau Groningen-Drenthe

| Verbonden partij | Openbaar Vervoer bureau Groningen Drenthe |
|---|---|
| Rechtsvorm | Gemeenschappelijke regeling |
| Vestigingsplaats | Assen |
| Doel | Zorgen voor en bevorderen van openbaar vervoer per auto en per bus en andere vormen van vervoer ter uitvoering van artikel 20 van de Wet personenvervoer<br>Zorgen voor een juiste naleving en uitvoering van de concessievoorschriften<br>Zorgen voor de voorbereiding en totstandkoming van nieuwe concessies |
| Openbaar belang | Zorg dragen voor een goede bereikbaarheid met het openbaar vervoer voor stad en land in de provincies Groningen en Drenthe |
| Overzicht activiteiten | De algemene taken die het Openbaar Lichaam OV-bureau heeft uit te voeren zijn:<br>het beheer van het openbaar vervoer (concessieverlening en aanbesteding) en ontwikkeling van openbaar vervoer (planvorming en coördinatie van de OV-aspecten);<br>de bundeling van de OV-taken en -verantwoordelijkheden van de drie overheden; de advisering van de provincies en gemeenten in het OV-beleid in relatie tot het algemene beleidsproces van ruimtelijke ordening en verkeer en vervoer. |
| Financieel belang | De verdeling van de kosten van het Openbaar Lichaam OV-bureau vindt plaats op basis van een verdeelsleutel die is gebaseerd op het totale stad- en streekvervoerbudget (omzet).<br>De verdeelsleutel van de inzet per overheid is analoog aan de hoogte van de exploitatiesubsidie: 44% voor de provincie Groningen, 35% voor de provincie Drenthe en 21% voor de gemeente Groningen.<br>Wanneer het takenpakket van het Openbaar Lichaam OV-bureau wordt uitgebreid met andere vormen van openbaar vervoer dan die hiervoor genoemd, dient de verhouding te worden herberekend naar rato van het dan ingebrachte OV-budget. Dit zal in elk geval geschieden wanneer definitief wordt besloten het regionale spoorvervoer onder het OV-bureau te brengen. Uiteraard zal de verdeelsleutel ook worden gewijzigd indien er sprake is van een uitbreiding van de deelnemende bestuursorganen aan deze gemeenschappelijke regeling.<br>De dekking van de kosten voor het Openbaar Lichaam OV-bureau wordt bereikt door de inzet van de Drentse exploitatiesubsidie en personele gelden naar rato van deze exploitatiesubsidie. |
| Bestuurlijk belang | De werkzaamheden, zoals die door het OV-bureau uitgeoefend worden, liggen op het terrein van de uitvoering van de Wet personenvervoer 2000 en behoren daarmee tot de competentie van de colleges van Gedeputeerde Staten. Provinciale Staten van Drenthe en Groningen stellen in het kader van de totale provinciale en gemeentelijke begroting het budget voor het openbaar vervoer vast. Daarnaast hebben Provinciale Staten hun kaderstellende en controlerende bevoegdheid. |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Het OV-bureau is als volgt georganiseerd: het bestaat uit een algemeen bestuur (AB), een dagelijks bestuur (DB) en een uitvoerende organisatie. De deelnemende bestuursorganen wijzen vanuit hun midden de leden aan van het AB en DB OV-bureau Groningen-Drenthe. Het AB bestaat uit de portefeuillehouders verkeer en vervoer, ruimtelijke ordening en financiën. Het DB wordt gevormd door de portefeuillehouders verkeer en vervoer en de directeur van het OV-bureau. |
| Eigen vermogen op 1-1-2012 | € 6.638.000,- (exploitatiesaldo jaarrekening 2011) |
| Vreemd vermogen op 1-1-2012 | Niet van toepassing |
| Resultaat over afgelopen jaar | Zie eigen vermogen |
| Dochterondernemingen | Niet van toepassing |
| Overige activiteiten | Niet van toepassing |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Ja, de Corporate Governance Code is vastgelegd in de gemeenschappelijke regling openbaar vervoer bureau Groningen en Drenthe. Zie verder organisatie en benoemingen hiervoor. |

| Verbonden partij | Openbaar Vervoer bureau Groningen Drenthe |
|---|---|
| Invloed uitoefenen | PS wordt minstens jaarlijks gevraagd haar zienswijze te geven op de jaarrekening / begrotingen en zo nodig op beleidskeuzes in de uitvoering van het OV. PS kan daarmee haar kaderstellende functie voor het OV-beleid en de financiering uitoefenen. Zo is voor het negatief bedrijfsresultaat van 2011 een uitgebreid pakket van maatregelen getroffen dat onder anderen in samenspraak met PS Drenthe tot stand is gekomen. |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Zie samenstelling bestuur hiervoor. |
| Risico's | Met het aanhouden van een eigen weerstandscapaciteit beoogt het OV-bureau te vermijden dat er een beroep moet worden gedaan op de GR-partners om bij te springen in de financiële gevolgen van de risico's. In 2011 is de beschikbare weerstandscapaciteit van grote waarde gebleken, omdat zich tegelijkertijd een aantal risico's voordeden. Door het nadelige resultaat over 2011 is de beschikbare weerstandscapaciteit van € 4,5 miljoen volledig noodzakelijk voor dekking. Omdat zich in 2011 meer negatieve gevolgen van risico's hebben voorgedaan dan voorzien is het noodzakelijk de risico's opnieuw tegen het licht te houden, evenals de weerstandscapaciteit die nodig is als buffer voor het opvangen van de risico's. In 2012 zal daarom een geheel herziene notitie weerstandsvermogen worden opgesteld. Waarin ondermeer zal worden ingegaan op: mogelijkheden van egalisatie tussen diverse jaren, wijze van begroten, het afdekken van liquiditeitsrisico's en de frequentie waarin een volledige risico-inventarisatie plaats moet vinden. |

## 2.2 Vechtdallijnen

| Verbonden partij | Beheerorganisatie Vechtdallijnen |
|---|---|
| Rechtsvorm | Gemeenschappelijke regeling (zogenaamde "Gemeenschappelijk regeling zonder meer" op basis van de bestuursovereenkomst "Samenwerkingsovereenkomst Beheer en Financiering Vechtdallijnen 2012-2027") |
| Vestigingsplaats | Diverse |
| Doel | zorgen voor en bevorderen van openbaar vervoer per trein op de Vechtdallijnen (spoorverbindingen Zwolle-Emmen en Almelo – Marienberg) ter uitvoering van artikel 20 van de Wet personenvervoer<br>zorgen voor een juiste naleving en uitvoering van de concessievoorschriften<br>zorgen voor de voorbereiding en totstandkoming van nieuwe concessies |
| Openbaar belang | Zorg dragen voor een goede bereikbaarheid met het openbaar treinvervoer voor het gebied rond de spoorlijnen Zwolle – Emmen en Almelo - Marienberg in de provincies Overijssel en Drenthe |
| Overzicht activiteiten | De algemene taken die de beheerorganisatie Vechtdallijnen heeft uit te voeren zijn:<br>het beheer van het openbaar treinvervoer (concessieverlening en aanbesteding) en ontwikkeling van openbaar vervoer (planvorming en coördinatie van de OV-aspecten) op en rond de Vechtdallijnen;<br>de bundeling van de OV-taken en -verantwoordelijkheden van de drie overheden provincie Drenthe en Overijssel en regio Twente voor de Vechtdallijnen;<br>de advisering van de provincies en gemeenten in het OV-beleid met betrekking tot de Vechtdallijnen in relatie tot het algemene beleidsproces van ruimtelijke ordening en verkeer en vervoer. |

| Verbonden partij | Beheerorganisatie Vechtdallijnen |
|---|---|
| Financieel belang | De verdeling van de kosten van het Openbaar Lichaam OV-bureau vindt plaats op basis van een verdeelsleutel die is gebaseerd op de km-lengte spoor van de Vechtdallijnen in het gebied van de betrokken overheid.<br>De verdeling van de exploitatiesubsidie voor de treindienst Zwolle-Emmen is: 64% voor de provincie Overijssel, 36% voor de provincie Drenthe. De exploitatiesubsidie van Almelo – Marienberg is 100 % regio Twente.<br>De verdeling van de kosten van de beheerorganisatie is eveneens op basis van de km-lengte spoor per overheid:<br>29% provincie Drenthe, 51% provincie Overijssel en 20% regio Twente. |
| Bestuurlijk belang | De werkzaamheden zoals die door de beheerorganisatie Vechtdallijnen uitgeoefend worden, liggen op het terrein van de uitvoering van de Wet personenvervoer 2000 en behoren daarmee tot de competentie van de colleges van gedeputeerde staten. Provinciale staten van Drenthe en Groningen stellen in het kader van de totale provinciale en gemeentelijke begroting het budget voor het openbaar vervoer vast. Daarnaast hebben provinciale staten hun kaderstellende en controlerende bevoegdheid. |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | De beheerorganisatie Vechtdallijnen is als volgt georganiseerd: het bestaat uit een Stuurgroep, een concessiemanagement dat ondergebracht is bij de provincie Overijssel en ambtelijke samenwerkingsgroepen (kernteam, Ontwikkelteam). De deelnemende bestuursorganen wijzen vanuit hun midden de leden aan van de stuurgroep. De stuurgroep bestaat nu uit de portefeuillehouders verkeer en vervoer en de concessiemanager van de Vechtdallijnen. |
| Verstigingsplaats | Diverse |
| Eigen vermogen op 1-1-2013 | exploitatiesaldo jaarrekening 2012 wordt nog opgemaakt |
| Vreemd vermogen op 1-1-2013 | Niet van toepassing |
| Resultaat over afgelopen jaar | Zie eigen vermogen |
| Dochterondernemingen | Niet van toepassing |
| Overige activiteiten | Niet van toepassing |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Ja, de Corporate Governance Code is vastgelegd in de Samenwerkingsovereenkomst Vechtdallijnen. Zie verder organisatie en benoemingen hiervoor. |
| Invloed uitoefenen | PS wordt minstens jaarlijks gevraagd haar zienswijze te geven op de jaarrekening / begrotingen en zo nodig op beleidskeuzes in de uitvoering van het OV. PS kan daarmee haar kaderstellende functie voor het OV-beleid en de financiering uitoefenen. |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Zie samenstelling bestuur hiervoor |
| Risico's | De opdrachtgevende partijen Overijssel en Drenthe zijn opbrengstverantwoordelijk voor de exploitatie van de treindienst. Dat wil zeggen dat zij de risico's lopen van fluctuerende kaartverkoop inkomsten. Conform het OV bureau GroningenDrenthe wordt er een conservatief financieel beleid gevoerd. De begroting 2013 wordt dit voorjaar voor het eerst opgesteld met de eerste resultaten van de kaartverkoop van januari 2013. Daarin wordt het financieel risico en het benodigde weerstandsvermogen nader aangegeven. |

## Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur

### Stichting Drents Plateau

Leegstand en herbestemming, de provinciale monumentenlijst, steunpunt voor cultureel erfgoed en welstand en gemeentelijke archeologie worden komende jaren uitgevoerd door Libau adviesorganisatie voor Ruimtelijke Kwaliteit in Groningen. Erfgoededucatie blijft bij

Kunst & Cultuur Drenthe en het penvoerderschap van Geopark de Hondsrug gaat naar het Recreatieschap Drenthe. 103 Verbonden partijen. Drie mensen geplaatst die directe provinciale erfgoedtaken uitvoeren, zijn geplaatst in de provinciale organisatie. Ook het werk van de provinciaal historicus heeft een nieuwe plek gekregen.
Met het onderbrengen van deze taken is per 1 juli 2012 een einde gekomen aan Drents Plateau.

## Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem

### 6.1 Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging (SLB)

| Verbonden partij | Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging (Blok III) |
|---|---|
| Rechtsvorm | Stichting |
| Vestigingsplaats | Groningen |
| Doel | Het versterken van de bodemkwaliteit in aangewezen landinrichtingsgebieden in het veenkoloniaal gebied van de provincie Groningen en Drenthe waar bodemverontreiniging, ontstaan door dempingen van wijken en sloten, risico's veroorzaakt en een belemmering vormt voor de landinrichting en de landbouw. Het beheren van fondsen voor het aktief onderzoeken en bestrijden van risico's en voor het vrijwaren van grondeigenaren. |
| Openbaar belang | Het beperken, terugdringen en voorkomen van de verspreiding in het milieu, incl. landbouwproducten, van in de bodem aanwezige verontreinigende stoffen, alsmede het bevorderen van de landinrichting. |
| Overzicht activiteiten | Het verrichten van bodemonderzoek en bodemsaneringen en het uitvoeren van beschermingsmaatregelen.<br>Het beheren van fondsen ter bekostiging van de maatregelen en het vrijwaren van eigenaren van verontreinigde locaties van het juridisch aansprakelijkheidinstrumentarium volgens de Wet bodembescherming. |
| Financieel belang | € 387.211 als bijdrage t.l.v. het van het Rijk afkomstig budget bodemsanering. |
| Bestuurlijk belang | Deelname aan en stemrecht in de Raad van Toezicht.<br>Toepassing Wet bodembescherming in het Drentse deel. |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Voor de Raad van Toezicht. |
| Eigen vermogen op 1-1-2011 | € 220.400 (voor het Drentse deel) |
| Vreemd vermogen op 1-1-2011 | € 21.756 (Groningen + Drenthe) |
| Resultaat over afgelopen jaar | € 7.600 (voor het Drentse deel) |
| Dochterondernemingen | geen |
| Overige activiteiten | geen |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Ja. De Raad van Toezicht bestaat uit vertegenwoordiging van GS van Groningen en Drenthe, de minister van ELI, waterschappen, LTO + B&W van div. gemeenten. Door deze variëteit wordt kritischer geoordeeld over verstrengeling van belangen. |
| Invloed uitoefenen | De Raad van Toezicht ziet toe op de directie en op de algemene gang van zaken van de stichting. De Raad heeft 9 leden. Het Drentse lidmaatschap wordt bemenst door de milieu-gedeputeerde. Iedere deelnemer heeft één stem. Besluiten worden genomen o.b.v. volstrekte meerderheid. Doorgaans wordt het Drentse lidmaatschap uitgevoerd door een waarnemend ambtenaar van de groep Bodemsanering.<br>Tevens voert de provincie invloed uit via haar wettelijke rol van bevoegd gezag Wet bodembescherming en als regievoerder van de bodemsaneringsoperatie. In dat verband moet zij inhoudelijke oordelen geven over besluiten omtrent de ernst van gevallen van bodemverontreiniging en over de kwaliteit van beschermingsmaatregelen, bodemsaneringen en nazorg. |

| Verbonden partij | Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging (Blok III) |
|---|---|
| Profiel voor lid Raad van Toezicht waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Het voorzitterschap wordt bekleed door het lid van de Provincie Groningen. Het lid van Drenthe en diens waarnemer moeten een moderne visie hebben op governance. en kennis en ervaring hebben in bestuurlijke besluitvormingsprocessen in het algemeen en van milieu en bodemaspecten in het bijzonder. Vandaar dat deze personen worden gekozen uit de bestuurlijke en ambtelijke milieu- en bodemdiscipline. Tevens moet het lid het vermogen hebben om op gepaste afstand en met een deskundig/kritische blik de gang van zaken te beoordelen en te controleren. |
| Risico's | Deze stichting beheert de dempingen en coördineert en begeleidt saneringwerkzaamheden, zodat de landinrichting en de lanbouwexploitatie weer op gang kan komen. Bovendien neemt ze de toekomstige risico's van de grondeigenaren over. Mocht later blijken dat er meer geld nodig is voor sanering, dan zijn de eigenaren van de kosten hiervan gevrijwaard. Het risico is dat de vrijwaringen leiden tot financiële verplichtingen voor onderzoek en sanering die de daarop afgestemde financiële voorziening overschrijden. Een ander risico is dat het vermogensbeheer tegenvalt en dat daardoor verzieningen tussentijds extra aangevuld moeten worden ter waarborging van de verplichtingen. Anderzijds echter wordt dit risico beperkt doordat het wordt gedeeld met de andere partijen. |

## 6.2 Stichting Bodembeheer Schoonebeek

| Verbonden partij | Stichting Bodembeheer Schoonebeek |
|---|---|
| Rechtsvorm | Stichting |
| Vestigingsplaats | Nieuw Amsterdam |
| Doel | Het versterken van de bodemkwaliteit in aangewezen landinrichtingsgebieden in de provincie Drenthe waar bodemverontreiniging, ontstaan door dempingen van wijken en sloten, risico's veroorzaakt en een belemmering vormt voor de landinrichting en de landbouw. |
| Openbaar belang | Het beperken, terugdringen en voorkomen van de versprei-ding in het milieu, incl. landbouwproducten, van in de bodem aanwezige verontreinigende stoffen, alsmede het bevorderen van de landinrichting. Het beheren van fondsen voor het actief onderzoeken en bestrijden van risico's en voor het vrijwaren van grondeigenaren. |
| Overzicht activiteiten | Het verrichten van bodemonderzoek en bodemsaneringen en het uitvoeren van beschermingsmaatregelen.<br>Het beheren van fondsen ter bekostiging van de maatregelen en het vrijwaren van eigenaren van verontreinigde locaties van het juridisch aansprakelijkheidinstrumentarium volgens de Wet bodembescherming. |
| Financieel belang | € 218.750 als bijdrage t.l.v. het van het Rijk afkomstig budget bodemsanering. |
| Bestuurlijk belang | Deelname aan en stemrecht in de Raad van Toezicht.<br>Toepassing Wet bodembescherming. |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Voor de Raad van Toezicht. |
| Eigen vermogen op 1-1-2012 | Nihil |
| Vreemd vermogen op 1-1-2012 | € 37.062 |
| Resultaat over afgelopen jaar | Nihil |
| Dochterondernemingen | Nee |
| Overige activiteiten | Nee |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Ja |

| Verbonden partij | Stichting Bodembeheer Schoonebeek |
|---|---|
| Invloed uitoefenen | De Raad van Toezicht ziet toe op de directie en op de algemene gang van zaken van de stichting. De Raad heeft 9 leden. Het Drentse lidmaatschap wordt bemenst door de milieu-gedeputeerde. Iedere deelnemer heeft één stem. Besluiten worden genomen o.b.v. volstrekte meerderheid. Doorgaans wordt het Drentse lidmaatschap uitgevoerd door een waarnemend ambtenaar van de groep Bodemsanering.<br><br>Tevens voert de provincie invloed uit, voor het deel dat buiten de gemeente Emmen is gelegen, via haar wettelijke rol van bevoegd gezag Wet bodembescherming en als regievoerder van de bodemsaneringsoperatie. Als bevoegd gezag moeten Gedeputeerde Staten inhoudelijke oordelen geven over besluiten omtrent de ernst van gevallen van bodemverontreiniging en over de kwaliteit van beschermingsmaatregelen, bodemsaneringen en nazorg voor het deel buiten Emmen. Emmen is nl. in het kader van de Wbb zelf bevoegd. |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Het voorzitterschap wordt bekleed door het lid van de gemeente Emmen.<br>Voor de Raad van Toezicht is de hoedanigheid van gedeputeerde toereikend. |
| Risico's | Deze stichting beheert de dempingen en coördineert en begeleidt saneringwerkzaamheden, zodat de landinrichting en de landbouwexploitatie weer op gang kan komen. Bovendien neemt ze de toekomstige risico's van de grondeigenaren over. Mocht later blijken dat er meer geld nodig is voor sanering, dan zijn de eigenaren van de kosten hiervan gevrijwaard. Het risico is dat de vrijwaringen leiden tot financiële verplichtingen voor onderzoek en sanering die de daarop afgestemde financiële voorziening overschrijden. Een ander risico is dat het vermogensbeheer tegenvalt en dat daardoor verzieningen tussentijds extra aangevuld moeten worden ter waarborging van de verplichtingen. Anderzijds echter wordt dit risico beperkt doordat het wordt gedeeld met de andere partijen. |

## 6.3 LMA

| Verbonden partij | Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA) |
|---|---|
| Rechtsvorm | Stichting |
| Vestigingsplaats | Den Haag |
| Doel | Uitvoering geven aan wettelijk taak Provincies: het mogelijk maken en verwerken van meldingen afvalstoffen, beheer gegevens, beheer helpdesk, etc |
| Openbaar belang | Uitvoering geven aan wettelijke taak Provincies. De meldgegevens zijn naast gebruik door de provincies, landelijk beschikbaar voor andere handhavende instanties, zoals gemeenten, politie, NVWA Inspectie Leefomgeving en Transport. |
| Overzicht activiteiten | het verwerken van de meldingen van bedrijfsafval en gevaarlijk afval, waaronder scheepsafval;<br>het verspreiden van meldgegevens aan overheden en andere instanties;<br>het geven van voorlichting over de meldingensystematiek;<br>het bewaken van de kwaliteit van de databases met meldgegevens;<br>het signaleren van en communiceren over eventuele systeemfouten;<br>het bijhouden van een bestand waarin gegevens over vergunningen worden vastgelegd;<br>het op verzoek analyseren van meldgegevens voor met name handhaving en beleid. |
| Financieel belang | Jaarlijkse bijdrage |
| Bestuurlijk belang | Lid van de Raad van Toezicht LMA |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Niet van toepassing |
| Eigen vermogen op 31-12-2011 | Het eigen vermogen bedraagt per 31 december 2011 totaal € 3.288.201. Dit bedrag is vrij besteedbaar vermogen |

| Verbonden partij | Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA) |
|---|---|
| Vreemd vermogen op 31-12-2011 | - |
| Resultaat over 2011 | -51.325 |
| Dochterondernemingen | Geen |
| Overige activiteiten | Geen |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Niet bekend. |
| Invloed uitoefenen | Raad van toezicht (bestuurlijk)<br>Landelijk Administratief Toezichthoudersoverleg (LAT, ambtelijk) |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Niet van toepassing |
| Risico's | Geen specifieke risico's |

## 6.4 Fonds nazorg gesloten stortplaatsen

| Verbonden partij | Fonds nazorg gesloten stortplaatsen |
|---|---|
| Rechtsvorm | Bestuursrechtelijke rechtspersoon |
| Vestigingsplaats | Assen |
| Doel | Financiering voor eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen mogelijk maken conform Wet Milieubeheer artikel 15.47. |
| Openbaar belang | Gesloten stortplaatsen die voldoen aan wettelijke normen. |
| Overzicht activiteiten | Beleggen van heffingen die de exploitanten van de stortplaatsen, te weten Meisner in Ubbena (sluit binnenkort en gaat dan de 'nazorg' in) en Attero Noord in Wijster betalen. Ook is sprake van een zorgplicht, welke uit de volgende activiteiten kan bestaan:<br>maatregelen strekkende tot het instandhouden en onderhouden, alsmede het herstellen, verbeteren of vervangen van voorzieningen ter bescherming van de bodem;<br>het regelmatig inspecteren van voorzieningen ter bescherming van de bodem;<br>het regelmatig onderzoeken van de bodem onder de stortplaats. |
| Financieel belang | Bij sluiting moet voldoende vermogen in het fonds zijn opgebouwd om aan de verplichtingen van de eeuwigdurende nazorg te kunnen voldoen. Dit betekent dat GS aan PS in de volgende gevallen een heffingswijziging kunnen voorstellen:<br>gewijzigde inzichten in de technische mogelijkheden voor wat betreft de nazorg<br>gewijzigde inzichten ten aanzien van de exploitatieduur van de stortplaats<br>fundamentele afwijkingen in de financiële parameters (inflatie- en rendementspercentages) |
| Bestuurlijk belang | Gedeputeerde staten vormen het algemeen bestuur van het fonds. Het dagelijks bestuur bestaat uit 2 gedeputeerden, waaronder in ieder geval de gedeputeerde voor financiën en de gedeputeerde die belast is met de nazorg. |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Niet van toepassing |
| Eigen vermogen op 1-1-2012 | € 7.060.718,- |
| Vreemd vermogen op 1-1-2012 | Niet van toepassing |
| Resultaat over afgelopen jaar | € 871,- NADELIG |
| Dochterondernemingen | Niet van toepassing |
| Overige activiteiten | Geen |

| Verbonden partij | Fonds nazorg gesloten stortplaatsen |
|---|---|
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Ja. Corporate Governance is vastgelegd in het Reglement Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe. Dit betekent dat GS het algemeen bestuur vormen en het dagelijks bestuur gevormd wordt door gedeputeerde financiën en gedeputeerde milieu. Minstens tweemaal per jaar vergadert het AB. |
| Invloed uitoefenen | Het DB kan beleidswijzigingen voorstellen aan het AB. Een besluit kan slechts genomen worden door het AB. |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Niet van toepassing |
| Risico's | Risico's komen voort uit mogelijke vervroegde sluiting van de stortplaats, met als financiële vertaling het nog niet voorhanden zijn van het voor sluiting en nazorg benodigde vermogen. Naar risico's en mogelijke beheersmaatregelen vindt nader onderzoek plaats. |

## Programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw

### 7.1 Bestuurscommissies Wilg

| Verbonden partij | Uitvoeringscommissies Wet Inrichting Landelijk Gebied (bestuurscommissies, 6 stuks) (er is geen prov. bestuurder lid van deze commissies) |
|---|---|
| Rechtsvorm | Commissie op basis van art. 81 van de Provinciewet |
| Vestigingsplaats | Diverse |
| Doel | Voorbereiding en uitvoering van de door GS vast te stellen inrichtingsplannen |
| Openbaar belang | Zie doel, uitvoering provinciaal beleid |
| Overzicht activiteiten | Zie bijgevoegd reglement |
| Financieel belang | GS stellen een budget beschikbaar |
| Bestuurlijk belang | Uitvoering van het GS besluit |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Niet van toepassing |
| Eigen vermogen op 1-1-20xx | Niet van toepassing |
| Vreemd vermogen op 1-1-20xx | Niet van toepassing |
| Resultaat over afgelopen jaar | Niet van toepassing |
| Dochterondernemingen | Niet van toepassing |
| Overige activiteiten | Niet van toepassing |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Niet van toepassing |
| Invloed uitoefenen | GS benoemde de leden van de commissie en kennen de commissie een budget toe voor proces- en uitvoeringskosten. De verantwoordelijkheid voor het budgetbeheer berust bij DLG |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Niet van toepassing |
| Risico's | Geen |

## Programma 8. Groen Drenthe: Klimaat en Energie

### 8.1 Drentse Energie Organisatie (DEO)

| Verbonden partij | Stichting Drentse Energie Organisatie |
|---|---|
| Rechtsvorm | Stichting |
| Vestigingsplaats | Assen |
| Doel | De Drentse Energie Organisatie is een financierings- en investeringsmaatschappij die de energie-transitie in Drenthe wil versnellen. |
| Openbaar belang | Het versnellen van de energietransitie draagt bij aan het betaalbaar houden van energielasten. De projecten waarmee deze transitie gestalte krijgt dragen bij aan werkgelegenheid door de economische spin-off van de projecten. De projecten dragen daarnaast bij aan de Drentse doelstellingen voor duurzame energieproductie en CO2-reductie. |
| Overzicht activiteiten | Drentse Energie Organisatie als projectfinancier<br>Een lening vanuit de Drentse Energie Organisatie onderscheidt zich van een traditionele bancaire lening door de manier waarop de financieringsvoorwaarden worden vastgesteld. Het vaststellen van de rente- en aflossingsvoorwaarden gebeurt op basis van de kenmerken van het project, daarnaast kunnen maatschappelijke baten meewegen. Het financieringsbeleid van de Drentse Energie Organisatie is gericht op het mogelijk maken van projecten.<br>Drentse Energie Organisatie als borg- en garantsteller<br>Naast directe financiering kan de Drentse Energie Organisatie onder strikte voorwaarden als borg of garantsteller op te treden. Hierbij verplicht de Drentse Energie Organisatie zich om de verplichting van de schuldenaar na te komen, wanneer deze dat zelf niet kan.<br>Drentse Energie Organisatie als projectinvesteerder<br>De Drentse Energie Organisatie heeft naast de rol van projectfinancier ook de mogelijkheid om (tijdelijk) als projectinvesteerder op te treden. Het voor de realisatie van een duurzaam energie-project benodigde kapitaal wordt bijeengebracht door investeerders aangevuld met een vorm van financiering. De investeerders ontvangen voor het ingebrachte kapitaal een aandelenbelang in het project. |
| Financieel belang | Het financiële belang van de provincie is gelegen in de subsidie die is verleend door de provincie. Normaal gesproken is bij het verlenen van subsidie geen sprake van een financieel belang zoals aangegeven in het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten bij een verbonden partij. Bij de stichting DEO ligt dat eigenlijk net even anders. De stichting ontvangt weliswaar subsidie van de provincie maar het is de bedoeling dat de stichting het geld gebruikt als een revolving fund. De provincie hoopt als de doelstelling van de stichting is bereikt de verleende subsidie (t.z.t.) terug te ontvangen. Het is mogelijk dat de provincie door mogelijk verschillende oorzaken (faillissement van de ontvangers van een lening van DEO of faillissement van DEO zelf) het beschikbaar gestelde bedrag kwijt is. |
| Bestuurlijk belang | Strikt genomen is er volgens de regels geen bestuurlijk belang maar doordat de provincie de oprichter van de stichting is, is er sprake van een zekere bestuurlijke verbondenheid, waardoor opname van deze organisatie in de lijst van verbonden partijen niet onlogisch is |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Volgens de statuten van DEO hebben GS geen benoemingsrecht of recht van voordracht voor een lid van het bestuur of raad van toezicht van de stichting. Een bestuurlijk belang in de zin dat de provincie een zetel heeft in het bestuur is er dus niet. |
| Eigen vermogen op 1-1-2012 | 0 euro, op 1-3-2012: € 4,2 miljoen euro |
| Vreemd vermogen | Niet van toepassing |
| Resultaat over afgelopen jaar | 2012 is eerste uitvoeringsjaar van DEO, resultaat moet dus nog worden vastgesteld. |
| Dochterondernemingen | geen |

| Verbonden partij | Stichting Drentse Energie Organisatie |
|---|---|
| Overige activiteiten | Versnelling van de energietransitie is nodig om de provinciale klimaatdoelstellingen te behalen en biedt kansen voor duurzame economische ontwikkelingen voor de regio. Daarnaast is de transitie noodzakelijke voor de toekomstige voorzieningszekerheid en betaalbaarheid van energie. De Drentse Energie Organisatie treedt in Drenthe op als aanjager en accelerator van de transitie door;<br>Projectkansen te signaleren op te pakken en onder de aandacht te brengen bij belanghebbenden;<br>Opgedane ervaringen en kennis uit projecten in te brengen in andere projecten;<br>Haar uitgebreide netwerk open te stellen voor initiatiefnemers. |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Er is een bestuur (directeur) en een Raad van Toezicht. |
| Invloed uitoefenen | DEO heeft een subsidierelatie met de provincie. De eisen tbv deze subsidie zijn vastgelegd in een programma van eisen. Via een jaarlijkse verantwoordingsrapportage wordt verantwoording afgelegd. Op basis van de bevindingen vindt een jaarlijks bestuurlijk overleg met directeur plaats. |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Niet van toepassing |
| Risico's | Risico's liggen in tegenvallende rendementen, zodat het beschikbaar gestelde kapitaal mogelijk niet revolverend zal blijken te zijn. |

## Programma 9. Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt

### 9.1 NOM

| Verbonden partij | Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord- Nederland |
|---|---|
| Rechtsvorm | NV |
| Vestigingsplaats | Groningen |
| Doel | De NOM, Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland is een onafhankelijke NV die door middel van financiering, acquisitie en het aanjagen van projecten, de noordelijke economie versterkt |
| Openbaar belang | Versterking noordelijke economie |
| Overzicht activiteiten | NOM heeft drie kerntaken<br>NOM Finance<br>Wil bedrijven laten groeien. Ze doet dat door financiering te verstrekken aan kansrijke ondernemingen in Noord-Nederland in de vorm van aandelenkapitaal en/of achtergestelde leningen. Zowel aan startende bedrijven als aan bedrijven die willen groeien of een overname willen doen. De financiële betrokkenheid is altijd voor een beperkte periode. Daarna worden de aandelen (terug)verkocht, wordt de eventuele lening afgelost en wordt de opbrengst elders geïnvesteerd. NOM Finance had in 2010 rond € 110 miljoen aan financiering uitstaan bij 130 ondernemingen.<br>NOM Ontwikkeling & Innovatie<br>Zorgt ervoor dat een vernieuwend idee ook leidt tot een renderend bedrijf. De afdeling is ook actief op zoek naar innovatieve projecten. NOM-O&I fungeert als aanjager en makelaar met toegang tot enerzijds investeerders en subsidiebronnen, en anderzijds kennisinstellingen zoals de Rijksuniversiteit Groningen en de Stenden Hogeschool. NOM-O&I concentreert zich op sectoren die kansrijk zijn in het noorden zoals energie, watertechnologie en agro-food, maar staat ook open voor bijvoorbeeld innovaties bij productiviteitsverbetering. |

| Verbonden partij | Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord- Nederland |
|---|---|
| | NOM Foreign Direct Investment<br>De NOM heeft alle relevante informatie paraat voor ondernemers die in het Noorden willen investeren. Dat strekt zich uit van kennis over beschikbaar personeel en infrastructuur tot advies over vestigingslocaties en subsidiemogelijkheden. NOM-FDI gaat ook zelf de boer op om ondernemers te interesseren voor investeringen in het noorden. De afgelopen drie jaar hebben zich mede daardoor bijna 60 bedrijven in het noorden gevestigd. Goed voor zo'n 3000 nieuwe banen. |
| Financieel belang | 0.01 % aandelen, net als provincie Groningen en provincie Fryslân. Overige aandelen (99,7%) in handen van Ministerie EL&I. |
| Bestuurlijk belang | Stemrecht in de AVA |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Ja, alle provincies hebben het recht om één voordracht te doen. De RvC bestaat uit totaal 5 personen, twee op voordracht van EL&I, drie op voordracht van de provincies. |
| Eigen vermogen op 1-1-2011 | Ca € 84 miljoen |
| Vreemd vermogen op 1-1-2011 | Ca. € 20 miljoen |
| Resultaat over afgelopen jaar | -/- € 1,3 miljoen |
| Dochterondernemingen | Venture Kapitaalfonds II BV (100%)<br>Venture Kapitaalfonds III BV (100%)<br>Drentse Participatiemaatschappij (100%)<br>Participatiemaatschappij Ondernemend Groningen BV (100%) |
| Overige activiteiten | Niet van toepassing |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Ja. |
| Invloed uitoefenen | Vanuit de deelneming NOM invloed via de AvA. |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Niet op basis van vaste profielschetsen.<br>Bij vorige voordracht is overleg geweest met RvC over gewenst profiel. Toen behoefte aan iemand met ervaring op kerntaak Ontwikkeling en Innovatie. Vanuit die wens hebben wij Rudy Rabbinge voorgedragen. |
| Risico's | Risico beperkt zich feitelijk tot instandhouding vermogen (rendement fondsen). Met aandeel van 0,01% is risico overigens marginaal. |

## 9.2 Stichting Drentse Bedrijfslocaties

| Verbonden partij | Stichting Drentse Bedrijfslocaties (DBL) |
|---|---|
| Rechtsvorm | Stichting |
| Vestigingsplaats | Groningen |
| Doel | Stimuleren van economische activiteiten, werkgelegenheid en bedrijvigheid samen met de provincie Drenthe en de Drentse gemeenten. In praktijk: gebundelde inzet van middelen m.b.t. promotie en acquisitie. |
| Openbaar belang | Bevorderen werkgelegenheid via investeringsprojecten en vestiging van nieuwe bedrijven. |
| Overzicht activiteiten | Via DBL verlenen provincie en gemeenten opdracht aan de NOM om acquisitie te verzorgen voor Drenthe.<br>Via DBL worden de financiële bijdragen van provincie en gemeenten geïnd en via DBL wordt ook de factuur van de NOM voldaan.<br>Op dit moment zijn gemeenten en provincie in gesprek over toekomst DBL / NOM. Besluitvorming hierover is voorzien begin 2013. |
| Financieel belang | Provincie levert jaarlijks een bijdrage van € 62.000,-- aan de stichting, voor de uitvoering van de acquisitie activiteiten van NOM in Drenthe. |
| Bestuurlijk belang | Via deelname aan bestuursvergadering DBL |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Niet van toepassing |

| Verbonden partij | Stichting Drentse Bedrijfslocaties (DBL) |
|---|---|
| Eigen vermogen op 1-1-2011 | Ca. € 25.000,-- |
| Vreemd vermogen op 1-1-2011 | - |
| Resultaat over afgelopen jaar | €1.456,-- |
| Dochterondernemingen | Niet van toepassing |
| Overige activiteiten | Niet van toepassing |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Niet van toepassing |
| Invloed uitoefenen | Via bestuursvergadering<br>Via bijdrage aan DBL op basis van werkplan. |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Niet van toepassing |
| Risico's | Geen specifieke risico's. |

## 9.3 Groningen Airport Eelde

| Verbonden partij | Groningen Airport Eelde N.V. (GAE) |
|---|---|
| Rechtsvorm | Naamloze Vennootschap |
| Vestigingsplaats | Eelde |
| Doel | Uitoefening van het luchthavenbedrijf, waaronder voornamelijk de aanleg, het onderhoud, de ontwikkeling, exploitatie van het luchtvaartterrein inclusief het verrichten van daaraan verbonden handelingen van commerciële of financiële aard (art. 2 lid 1a Statuten GAE). |
| Openbaar belang | De luchthaven vormt een essentieel onderdeel van de noordelijke infrastructuur zowel in relatie tot de (internationale) bereikbaarheid (zowel economisch als sociaalmaatschappelijk) als het regionale vestigingsklimaat. Via onder meer de accommodatie van medische vluchten en het belangrijkste opleidingscentrum van verkeersvliegers in Nederland vervult GAE ook een duidelijke maatschappelijke functie. |
| Overzicht activiteiten | Groningen Airport Eelde N.V. zet zich in voor een duurzame ontwikkeling van het luchtvaartbedrijf met een optimaal economisch en sociaal-maatschappelijk rendement. Vanuit dat oogpunt wordt continu gewerkt aan het luchthavenproduct, waaronder aan de luchthaven verbonden diensten, de ruimtelijke ontwikkeling van het luchthaventerrein en het bestemmingsportfolio. |
| Financieel belang | Aandelen (30%); overige aandelen in handen van de provincie Groningen (30%), de gemeente Groningen (26%), de gemeente Assen (10%) en de gemeente Tynaarlo (4%). |
| Bestuurlijk belang | Stemrecht in de AvA. |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Ja. |
| Eigen vermogen op 1-1-2012 | € 14.460.470- |
| Vreemd vermogen op 1-1-2012 | € 26.785.389- |
| Resultaat over afgelopen Jaar | € -522.000,- (2011) |
| Dochterondernemingen | Nee. |
| Overige activiteiten | Niet van toepassing |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Ja |

| Verbonden partij | Groningen Airport Eelde N.V. (GAE) |
|---|---|
| Invloed uitoefenen | Bestuur<br>Het bestuur van de vennootschap is opgedragen aan een directie en een raad van commissarissen. De directeuren<br>worden benoemd en ontslagen door de algemene vergadering (artikel 10 lid 1 Statuten GAE).<br>Het bestuur dient de AvA om toestemming te vragen in de volgende situaties (artikel 11 lid 4 Statuten GAE):<br>- Overdracht van de onderneming of nagenoeg de hele onderneming aan een derde;<br>- Het aangaan of verbreken van duurzame samenwerking van de vennootschap met een andere rechtspersoon;<br>- Het nemen of afstoten van een deelneming in het kapitaal van een vennootschap van ten minste een derde van het bedrag van de activa;<br>- Het verkrijgen van eigen aandelen.<br><br>De leden van de raad van commissarissen worden benoemd en ontslagen door de algemene vergadering (artikel 13 lid 6<br>Statuten GAE).<br><br>Vaststelling Begroting en Jaarrekening<br>De algemene vergadering stelt de begroting vast (artikel 19A, lid 3 Statuten GAE) en kan dwingende aanwijzingen aan de directie geven inzake het te volgen financiële beleid (artikel 19A, lid 5 Statuten GAE). De jaarrekening wordt tevens vastgesteld door de algemene vergadering (artikel 20 lid 4<br>Statuten GAE). |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Profiel wordt momenteel herzien. |
| Risico's | Bij de aandelenoverdracht in 2003 is met het Rijk de contractuele afspraak gemaakt dat de regionale aandeelhouders GAE open houden tot 2015 op ten minste het niveau van 2003 en daarvoor al hun mogelijke financiële en ruimtelijke instrumenten aanwenden. Een mogelijk financieel risico zou derhalve gelegen kunnen zijn in een situatie waarin GAE bij een tekort op de exploitatiebegroting onvoldoende liquiditeit kan verwerven uit eigen middelen ofwel uit middelen van derden om dit tekort af te dekken. Het gemiddelde resultaat over de afgelopen jaren en de vermogenspositie van GAE geven op dit moment geen aanleiding om te veronderstellen een dergelijke situatie zich ook daadwerkelijk voor zal doen. Via het stemrecht bij het vaststellen van de Begroting en het Jaarverslag wordt hier toezicht opgehouden. |

## Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering

### 10.1 Enexis N.V.

| Verbonden partij | Enexis N.V. |
|---|---|
| Rechtsvorm | Enexis Holding NV is een naamloze vennootschap. |
| Vestigingsplaats | Rosmalen |
| Doel | Enexis zet alles in het werk voor een duurzame, betrouwbare en betaalbare energiedistributie (Missie uit Jaarverslag 2011). |
| Openbaar belang | Energiedistributie wordt gezien als publieke taak; vandaar dat de aandelen Enexis in publieke handen moeten blijven. |

| Verbonden partij | Enexis N.V. |
|---|---|
| Overzicht activiteiten | Enexis is een netwerkbedrijf dat ingevolge de Wet Onafhankelijk Netbeheer (WON), ook wel splitsingswet genoemd, alle netwerkactiviteiten van het voormalige Essent bezit en beheert. Wel zijn de 150 kV-netten inmiddels verkocht aan TenneT |
| Financieel belang | 2,28% van de aandelen is in handen van de provincie Drenthe. De overige aandelen zijn in publieke handen bij provincies en gemeenten. |
| Bestuurlijk belang | Stemrecht in de AVA. |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Niet aan de orde |
| Eigen vermogen op 31-12-2011 | € 3.130.900.000,-- |
| Vreemd vermogen op 31-12-2011 | € 3.188.500.000,-- |
| Resultaat voor belastingen over afgelopen jaar (2011) | € 308.300.000,-- |
| Dochterondernemingen | Fudura |
| Overige activiteiten | Fudura verzorgt meetdiensten voor zakelijke klanten, levert een commercieel dienstenpakket aan klanten met een eigen infrastructuur en ontwikkelt nieuwe, duurzame producten in het kader van de energietransitie. |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Ja. |
| Invloed uitoefenen | De provincie Drenthe is als aandeelhouder door de provincie Groningen vertegenwoordigd in de aandeelhouderscommissie. |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Niet van toepassing. |
| Risico's | Gezien de wettelijke basis/status zijn de risico's voor de Provincie uitermate gering. |

## 10.2 Attero N.V.

| Verbonden partij | Attero N.V. |
|---|---|
| Rechtsvorm | Attero Holding NV is een naamloze vennootschap. |
| Vestigingsplaats | Wijster |
| Doel | Attero wil op een duurzame en innovatieve wijze omgaan met afval. Dat betekent dat Attero een belangrijke bijdrage wil leveren aan het voorkómen van het ontstaan van afval, het maximaal produceren van nuttige grondstoffen uit afvalstromen en het produceren van duurzame energie uit afval, een en ander volgens de Ladder van Lansink. |
| Openbaar belang | Afvalverwerking vanuit een taakopvatting als publiek dienstverlener |
| Overzicht activiteiten | Attero richt zich op de productie van teruggewonnen grondstoffen en duurzame energie uit afval. Uitgangspunt hierbij is maximale waardecreatie voor alle stakeholders. |
| Financieel belang | 2,28% van de aandelen is in handen van de provincie Drenthe. De overige aandelen zijn in publieke handen bij provincies en gemeenten. |
| Bestuurlijk belang | Stemrecht in de AVA. |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Niet aan de orde |
| Eigen vermogen op 31-12-2012 | € 274.152.000,-- |
| Vreemd vermogen op 31-12-2012 | € 544.940.000,-- |

| Verbonden partij | Attero N.V. |
|---|---|
| Resultaat over afgelopen jaar (2011) | € 25.445.000,-- |
| Dochterondernemingen | Attero Holding NV is de houdstermaatschappij van een aantal groepsmaatschappijen in Nederland die zich richt op de productie van teruggewonnen grondstoffen en duurzame energie uit afval. |
| Overige activiteiten | Geen branchevreemde activiteiten |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | De directie en Raad van Commissarissen van Attero Holding NV hebben besloten om de Nederlandse Corporate Governance Code (verder: de Code) vrijwillig toe te passen. De Code zelf gaat uit van dwingende toepasselijkheid voor grote in Nederland beursgenoteerde vennootschappen. Aangezien Attero geen grote beursgenoteerde vennootschap is, zijn diverse bepalingen (principes en best practices) niet van toepassing op het bedrijf. Zoals verder ook uit het opgenomen overzicht blijkt, gaat dit om onderwerpen rondom aandelenkoersen (koersgevoelige informatie, remuneratie en aandelen, en dergelijke). Daarbij kunnen er elementen in de Code zijn waarvan bestuur en commissarissen het niet nuttig of wenselijk achten om die toe te passen. Daarvoor geldt het 'comply or explain'-principe. |
| Invloed uitoefenen | Attero kent een statutaire Aandeelhouderscommissie. Deze commissie is een vertegenwoordiging van de aandeelhouders ten behoeve van overleg tussen aandeelhouders, Raad van Commissarissen en het bestuur van Attero Holding. In de AHC wordt de provincie Drenthe vertegenwoordigd door de provincie Groningen.<br>De Aandeelhouderscommissie biedt de mogelijkheid voor aandeelhouders om via de vertegenwoordiging aanbevelingen te doen aan Directie en Raad van Commissarissen.<br>De Aandeelhouderscommissie heeft een versterkt recht van aanbeveling voor een derde van het aantal leden van de Raad van Commissarissen. |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Provincie kan geen voordracht doen. Wel invloed via AHC. |
| Risico's | Financiële risico's komen in theorie voort uit slecht management en meer in de praktijk uit een instortende afvalmarkt. Een mogelijk verkoop/overname van Attero levert verdere risico's op van zowel financiele (verkoopopbrengst) als operationele (werkgelegenheid, nazorg, duurzaamheid op ETP) aard. Voor een inschatting van de omvang van deze risico's vindt nader onderzoek plaats. |

## 10.3 Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V.

| Verbonden partij | Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V. |
|---|---|
| Rechtsvorm | Publiek Belang Elektriciteitsproductie is een besloten vennootschap. |
| Vestigingsplaats | 's Hertogenbosch |
| Doel | Vanwege de voorlopige uitkomst van een juridische procedure ter zake, is in september 2009 besloten tot een afsplitsing van het 50%-belang van Essent in het Zeeuwse elektriciteitsproductiebedrijf EPZ. Na onderbrenging van dat belang in de daartoe opgerichte, afzonderlijke houdstermaatschappij EPZ, is deze overgedragen aan de voormalige aandeelhouders van Essent. In 2011 is overeenstemming bereikt over een minnelijke oplossing van het<br>geschil dat heeft geleid tot de genoemde juridische procedure, waarna het EPZ-belang alsnog is verkocht aan RWE. |
| Openbaar belang | Geen specifiek openbaar belang. |
| Overzicht activiteiten | PBE heeft alleen nog enkele toezichthoudende taken. |
| Financieel belang | 2,28% van de aandelen is in handen van de provincie Drenthe. De overige aandelen zijn in publieke handen bij provincies en gemeenten. |
| Bestuurlijk belang | Provincie Drenthe is via de provincie Groningen vertegenwoordigd in de aandeelhouderscommissie. |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Niet aan de orde |

| Verbonden partij | Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V. |
|---|---|
| Eigen vermogen op 31-12-2012 | € 28 miljoen |
| Vreemd vermogen op 31-12-2012 | € 0,2 miljoen |
| Resultaat voor belastingen over afgelopen jaar (2011) | € 722 miljoen |
| Dochterondernemingen | Geen |
| Overige activiteiten | Geen |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Ja. |
| Invloed uitoefenen | De provincie Drenthe is als aandeelhouder door de provincie Groningen vertegenwoordigd in de aandeelhouderscommissie. |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Niet van toepassing. |
| Risico's | Na verkoop geen specifieke risico's meer. |

## 10.4 Verkoop Vennootschap b.v.

| Verbonden partij | Verkoop Vennootschap B.V. |
|---|---|
| Rechtsvorm | Verkoop Vennootschap is een besloten vennootschap. |
| Vestigingsplaats | 's Hertogenbosch |
| Doel | De SPV Verkoop Vennootschap is o.a. belast met het beheer van en de afwikkeling van mogelijke claims op het gevormde risicofonds van € 800 miljoen, dat vanuit de betreffende verkoopopbrengst is gevormd ter dekking van eventuele aansprakelijkheden van de verkopende aandeelhouders in verband met de vervreemding van het productie- en leveringsbedrijf van Essent. |
| Openbaar belang | Geen specifiek openbaar belang. |
| Overzicht activiteiten | In 2011 is de eerste helft van het genoemde risicofonds van € 800 miljoen minus het bedrag van daarop liggende claims, vrijgevallen ten gunste van de voormalige aandeelhouders van Essent. De vrijval van de tweede helft van dit fonds minus eventuele additionele claims, zal plaatsvinden in 2015. |
| Financieel belang | 2,28% van de aandelen is in handen van de provincie Drenthe. De overige aandelen zijn in publieke handen bij provincies en gemeenten. |
| Bestuurlijk belang | Provincie Drenthe is via de provincie Groningen vertegenwoordigd in de aandeelhouderscommissie. |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Niet aan de orde |
| Eigen vermogen op 31-12-2011 | € 416 miljoen |
| Vreemd vermogen op 31-12-2011 | € 30 miljoen |
| Resultaat voor belastingen over afgelopen jaar (2011) | -/- € 5 miljoen |
| Dochterondernemingen | Geen |
| Overige activiteiten | Geen |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Ja. |
| Invloed uitoefenen | De provincie Drenthe is als aandeelhouder door de provincie Groningen vertegenwoordigd in de aandeelhouderscommissie. |

| Verbonden partij | Verkoop Vennootschap B.V. |
|---|---|
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Niet van toepassing. |
| Risico's | Eventuele toegekende claims worden opgevangen binnen balans. |

## 10.5 CBL (Cross Border Leases) vennootschap

| Verbonden partij | Cross Border Leases Vennootschap B.V. |
|---|---|
| Rechtsvorm | CBL Cross Border Leases is een besloten vennootschap. |
| Vestigingsplaats | 's Hertogenbosch |
| Doel | De SPV CBL Vennootschap is belast met het beheer van en de afwikkeling van mogelijke claims op het gevormde Escrowfonds, dat is gevormd ter dekking van eventuele aansprakelijkheden van de verkopende aandeelhouders in verband met de eerder door Essent afgesloten cross border leases op centrales en netten en de kosten van een mogelijke vrijwillige beëindiging van de thans nog resterende leases. |
| Openbaar belang | Geen specifiek openbaar belang. |
| Overzicht activiteiten | Vanwege vrijwillige vervroegde beëindiging van de bestaande cross border leases, is in 2011 besloten tot uitkering van het grootste deel van het genoemde escrowfonds. Deze uitkering is toegekomen aan RWE en aan de voormalige aandeelhouders van Essent (ieder de helft).. |
| Financieel belang | 2,28% van de aandelen is in handen van de provincie Drenthe. De overige aandelen zijn in publieke handen bij provincies en gemeenten. |
| Bestuurlijk belang | Provincie Drenthe is via de provincie Groningen vertegenwoordigd in de aandeelhouderscommissie. |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Niet aan de orde |
| Eigen vermogen op 31-12-2011 | $ 0,1 miljoen |
| Vreemd vermogen op 31-12-2011 | $ 10 miljoen |
| Resultaat voor belastingen over afgelopen jaar (2011) | $ 96 miljoen |
| Dochterondernemingen | Geen |
| Overige activiteiten | Geen |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Ja. |
| Invloed uitoefenen | De provincie Drenthe is als aandeelhouder door de provincie Groningen vertegenwoordigd in de aandeelhouderscommissie. |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Niet van toepassing. |
| Risico's | Claims worden opgevangen binnen escrowfonds. |

## 10.6 Vordering Op Enexis

| Verbonden partij | Vordering op Enexis B.V. |
|---|---|
| Rechtsvorm | Vordering op Enexis is een besloten vennootschap. |
| Vestigingsplaats | 's Hertogenbosch |
| Doel | De SPV Vordering op Enexis is belast met de uitvoering van alle taken die verband houden met het beheer van de aan de aandeelhouders overgedragen bruglening, die eerder door de holding Essent was verstrekt aan haar voormalig netwerkbedrijf. |

| Verbonden partij | Vordering op Enexis B.V. |
|---|---|
| Openbaar belang | Geen specifiek openbaar belang. |
| Overzicht activiteiten | Beheer bruglening; gestreefd wordt naar versnelde aflossing. |
| Financieel belang | 2,28% van de aandelen is in handen van de provincie Drenthe. De overige aandelen zijn in publieke handen bij provincies en gemeenten. |
| Bestuurlijk belang | Provincie Drenthe is via de provincie Groningen vertegenwoordigd in de aandeelhouderscommissie. |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Niet aan de orde |
| Eigen vermogen op 31-12-2011 | € 0,1 miljoen |
| Vreemd vermogen op 31-12-2011 | € 1.822 miljoen |
| Resultaat voor belastingen over afgelopen jaar (2011) | € 0,01 miljoen |
| Dochterondernemingen | Geen |
| Overige activiteiten | Geen |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Ja. |
| Invloed uitoefenen | De provincie Drenthe is als aandeelhouder door de provincie Groningen vertegenwoordigd in de aandeelhouderscommissie. |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Niet van toepassing. |
| Risico's | Enig renterisico bij vervroegde aflossing. |

## 10.7 Claim Staat

| Verbonden partij | Deelneming |
|---|---|
| Rechtsvorm | Vordering op Enexis is een besloten vennootschap. |
| Vestigingsplaats | 's Hertogenbosch |
| Doel | De SPV Claim Staat is verantwoordelijk voor het vervolg van de lopende juridische procedure tegen de Staat, die eerder door Essent was opgestart in verband met de van rijkswege opgelegde verplichting tot afsplitsing van haar netwerkbedrijf en de daardoor door Essent geleden schade. |
| Openbaar belang | Geen specifiek openbaar belang. |
| Overzicht activiteiten | Voeren en afhandelen lopende procedure. |
| Financieel belang | 2,28% van de aandelen is in handen van de provincie Drenthe. De overige aandelen zijn in publieke handen bij provincies en gemeenten. |
| Bestuurlijk belang | Provincie Drenthe is via de provincie Groningen vertegenwoordigd in de aandeelhouderscommissie. |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Niet aan de orde |
| Eigen vermogen op 31-12-2011 | € 81.378,-- |
| Vreemd vermogen op 31-12-2011 | € 3.144,-- |
| Resultaat voor belastingen over afgelopen jaar (2011) | -/- € 5.195,-- |
| Dochterondernemingen | Geen |
| Overige activiteiten | Geen |

| Verbonden partij | Deelneming |
|---|---|
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Ja. |
| Invloed uitoefenen | De provincie Drenthe is als aandeelhouder door de provincie Groningen vertegenwoordigd in de aandeelhouderscommissie. |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Niet van toepassing. |
| Risico's | - |

## 10.8 N.V. Waterleidingmaatschappij Drenthe

| Verbonden partij | NV Waterleidingmaatschappij Drenthe |
|---|---|
| Rechtsvorm | Naamloze vennootschap |
| Vestigingsplaats | |
| Doel | Vooral de zorg voor en de instandhouding van (drink)watervoorziening in haar verzorgingsgebied van drinkwater in het verzorgingsgebied |
| Openbaar belang | Drinkwater van goede kwaliteit en tegen een acceptabele prijs, vastgelegd in de Drinkwaterwet |
| Overzicht activiteiten | De NV Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD) staat garant voor duurzame en efficiënte drinkwatervoorziening aan 450.000 inwoners van elf Drentse gemeenten. De WMD is een winstgevend bedrijf en behoort al jaren tot de top in de landelijke benchmark van waterbedrijven.<br>De aandeelhouders hebben belangrijke bevoegdheden, zoals het vaststellen van de tarieven en voorwaarden. Binnen het verzorgingsgebied produceert de WMD jaarlijks 32 miljard liter drinkwater in 12 drinkwaterproductiebedrijven. De organisatie had in 2011 een netto omzet van ruim M € 43 en sloot dat jaar af met een positief resultaat. Kwaliteit, leveringszekerheid en betaalbaarheid staan als kernwaarden voorop. De WMD haalt daarom haar water uit de meest betrouwbare bron, diep uit de grond. Voor de controle van dit kwaliteitsproduct heeft de WMD de beschikking over een laboratorium. De kwaliteit van het water is in de wet vastgelegd. Naast het winnen, zuiveren en distribueren van drinkwater wil de WMD zich nationaal en internationaal profileren op de watermarkt. Deze activiteiten zijn ondergebracht in verschillende BV's. Daarnaast legt de WMD zich toe op andere en vernieuwende wateractiviteiten. Bij alle activiteiten staat de zorg voor natuur en milieu voorop. De aandeelhouders ondersteunen de maatschappelijke doelstellingen van de WMD en een duurzame samenleving met zorg voor de bescherming van natuur en milieu. |
| Financieel belang | Aandelen (50 %); overige aandelen in handen van elf Drentse gemeenten |
| Bestuurlijk belang | Stemrecht in de AvA |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Ja. Het door de provincie voorgedragen lid is voorzitter van de RvC.<br>Overeenkomstig hetgeen in de Nota Verbonden partijen is vermeld wordt een extern persoon voorgedragend die geen functie vervult binnen het provinciaal apparaat. De selectie van deze persoon vindt plaats via een open en transparante procedure.<br>Met de voordracht wordt beoogd dat een commissaris wordt benoemd die in staat is toezicht te houden op het bestuur en anderzijds afwegingen kan maken waarbij niet alleen het ondernemingsbelang speelt maar ook het publieke belang daarmee kan combineren |
| Eigen vermogen op 31-12-2011 | € 42.231.000,-- |
| Vreemd vermogen op 31-12--2011 | € 101.558.000,-- |
| Resultaat over 2011 | € 260.000,-- |

| Verbonden partij | NV Waterleidingmaatschappij Drenthe |
|---|---|
| Dochterondernemingen | Noordwater BV<br>NieuWater BV<br>Drentse Golf en Countryclub BV<br>Futuro BV |
| Overige activiteiten | De WMD kenmerkt zich al jaren door een geïntegreerde exploitatie van drinkwater en ander waterprojecten. Volgend op de juridische herstructurering/vereenvoudiging van 2010, is in 2011 een start gemaakt om de drinkwateractiviteiten en ander wateractiviteiten naast de procesmatige en organisatorische scheiding ook financieel volledig te scheiden. Hierbij is de Drinkwaterwet leidend. |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Ja, met ingang van 2006<br>De corporate governance is vastgelegd in de Statuten, het Directiestatuut en het Reglement Raad van Commissarissen. |
| Invloed uitoefenen | In beginsel zijn de regels omtrent de structuurregeling van toepassing op WMD. Dit brengt met zich mee dat de WMD verplicht is om een RvC in te stellen. De RvC houdt toezicht op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in de vennootschap en de met haar verbonden onderneming.<br>WMD is echter gebonden aan de bepalingen uit de Drinkwaterwet 2011. Deze wet heeft – indien strijdig – voorrang boven hetgeen bepaald is in het Burgerlijk Wetboek. Voorts zijn de bepalingen van de Drinkwaterwet van toepassing ongeacht of de statuten (al) zijn geconformeerd aan de Drinkwaterwet.<br>De lokale overheden, in hun hoedanigheid van aandeelhouder, hebben een toezichthoudende taak met betrekking tot het beleid en bestuur van WMD. Om het de lokale overheden mogelijk maken deze toezichthoudende taak uit te oefenen heeft de wetgever de Ava bepaalde bevoegdheden toegekend. Allereerst heeft de wetgever het verzwakte regime van toepassing verklaard, waardoor de Ava met name door middel van uitoefening van de bevoegdheid tot benoeming en ontslag van de bestuurders van de vennootschap invloed kan uitoefenen op het beleid van het bestuur. Het bestuur van een kapitaalvennootschap kan te allen tijde worden ontslagen. Daarbij speelt geen ontslagbescherming. Verder heeft de Ava een specifieke bevoegdheid toebedeeld gekregen, namelijk het (uiteindelijk) bepalen van de hoogte van de tarieven. Deze bevoegdheden maken het de Ava mogelijk om het beleid van het bestuur tot op zekere hoogte te beïnvloeden. |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | De RvC, 6 leden, vervult de formele taken als toezichthouder en werkgever van de directie en staat de directie bij in het maken van strategische afwegingen en keuzes.<br>Op grond van de Corporate Gorvernance Code moet een commissaris geschikt zijn om de hoofdlijnen van het totale beleid te beoordelen en beschikt hij over specifieke deskundigheid die noodzakelijk is voor de vervulling van zijn taak. Tevens moet elke vorm en schijn van belangenverstrengeling tussen vennootschap en bestuurder worden vermeden. |
| Risico's | Geen specifieke risico's |

# I.2.7
# Grondbeleid

Op grond van artikel 26 van het BBV dient de Jaarrekening een verantwoording te bevatten over het grondbeleid. De provincie Drenthe ziet vooralsnog geen noodzaak voor het voeren van een substantieel (actief) grondbeleid. Onlangs heeft de Noordelijke Rekenkamer een onderzoek uitgevoerd naar het provinciale grondbeleid en hierover gerapporteerd aan provinciale staten. De aanbevelingen van de rekenkamer richten zich met name op het, vooraf, duidelijke afspraken maken over de kaders en spelregels voor de verwerving van gronden voor de realisatie van provinciale doelen. De aanbevelingen van de rekenkamer worden verder uitgewerkt in de recent opgerichte werkgroep grond, een integrale groep waarin het grondbeleid en de vertaling daarvan naar werkafspraken opgepakt wordt.

Op twee onderdelen is sprake van grond aan- en verkopen:

## Infrastructuur

Op kleinere schaal worden naar behoefte, in verband met de realisatie van de infrastructurele werken, soms stukjes grond aangekocht.

## Realisatie EHS

Voor de realisatie van de EHS, agrarische structuurverbetering en realisatie van overige doelen in het landelijk gebied worden gronden aangekocht. De provincie heeft de regie, de gronden staan echter op naam van Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL). Voor de reguliere aan- en verkopen hebben wij een handelingskader grondverwerving vastgesteld. Hierin is onder andere opgenomen het grondprijsbeleid wo. afspraken over aan- en verkopen en inzet van instrumentarium. Het handelingskader is een uitwerking van het aansturingsprotocol DLG/BBL. Dit regelt de aansturing van DLG/BL. Momenteel vindt vrijwel alleen nog de afwikkeling van de in het kader van het ILG per ultimo 2010 aangegane verwervings- en verkoopverplichtingen plaats.

Op grond van het deelakkoord natuur dienen de restant ILG verplichtingen voor verwerving en inrichting per 31-12-2010, alsmede de nieuwe ontwikkelopgave te worden gefinancierd op basis van het grond-voor-grondprincipe (grondverkopen). Tot op heden zijn er tussen het Rijk en de provincies geen afspraken gemaakt over de nadere uitwerking van dit principe. Afhankelijk van de resultaten dient een grondverkoopstrategie te worden opgesteld.

# II

# Jaarrekening

# II.1 Programmarekening 2012

**Lasten (* 1.000,-)**

| Programma | Realisatie 2011 | Primitieve begroting 2012 | Begroting 2012 na wijziging | Realisatie | Verschil | Voordeel / Nadeel |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. Samenwerkend Drenthe: Bestuur | 2.872 | 3.454 | 3.382 | 2.790 | 592 | V |
| Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 62.126 | 79.647 | 74.270 | 74.155 | 115 | V |
| Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP | 519 | 24.896 | 23.377 | 17.143 | 6.234 | V |
| Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | 68.474 | 70.030 | 73.199 | 73.169 | 29 | V |
| Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | 6.228 | 6.095 | 8.500 | 8.292 | 207 | V |
| Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | 5.269 | 6.582 | 7.869 | 5.489 | 2.379 | V |
| Programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw | 66.636 | 78.150 | 43.251 | 33.391 | 9.860 | V |
| Programma 8. Groen Drenthe: Klimaat en Energie | 7.282 | 17.660 | 26.923 | 26.171 | 751 | V |
| Programma 9. Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | 14.220 | 10.023 | 12.247 | 12.608 | -361 | N |
| Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | 53.739 | 51.345 | 52.734 | 50.595 | 2.139 | V |
| Totaal lasten | 287.365 | 347.882 | 325.751 | 303.804 | 21.947 | V |

**Baten (*1.000,-)**

| Programma | Realisatie 2011 | Primitieve begroting 2012 | Begroting 2012 na wijziging | Realisatie | Verschil | Voordeel / Nadeel |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. Samenwerkend Drenthe: Bestuur | 173 | 20 | 20 | 12 | -7 | V |
| Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 44.905 | 37.518 | 39.348 | 39.098 | -250 | V |
| Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP | 9.501 | 6.575 | 9.616 | 9.686 | 70 | N |
| Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | 37.742 | 39.437 | 42.002 | 42.291 | 289 | N |
| Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | 363 | 0 | 1.489 | 1.495 | 6 | N |
| Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | 1.406 | 1.845 | 1.881 | 1.921 | 40 | N |
| Programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw | 59.244 | 62.983 | 21.083 | 22.665 | 1.582 | N |
| Programma 8. Groen Drenthe: Klimaat en Energie | 690 | 0 | 4.339 | 4.339 | 0 | N |
| Programma 9. Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | 519 | 32 | 199 | 194 | -4 | V |
| Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | 173.510 | 138.705 | 144.353 | 152.204 | 7.850 | N |
| Totaal baten | 328.053 | 287.113 | 264.329 | 273.904 | 9.575 | N |

**Recapitulatie (* 1.000,-)**

| | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Totaal lasten (1) | 287.365 | 347.882 | 325.751 | 303.804 | 21.947 | V |
| Totaal baten (2) | 328.053 | 287.113 | 264.329 | 273.904 | 9.575 | V |
| Resultaat voor mutaties in reserves (3=1-2) | -40.688 | 60.769 | 61.422 | 29.900 | 12.372 | V |
| | | | | | | |
| Begrote stortingen in reserves (4) | 41.442 | -1.410 | 12.936 | 12.936 | 0 | - |
| Begrote onttrekkingen aan reserves (5) | 8.579 | 59.357 | 74.358 | 74.358 | 0 | - |
| Per saldo mutaties bestemmingsreserves begroot (6=4-5) | 32.863 | -60.767 | -61.422 | -61.422 | 0 | - |
| | | | | | | |
| Resultaat na begrote mutaties in reserves (7=3+6) | -7.825 | 2 | 0 | -31.522 | 12.372 | V |
| | | | | | | |
| Stortingen in reserves niet begroot (8) | -11.182 | 0 | 0 | 9.125 | -9.125 | N |
| Onttrekkingen aan reserves niet begroot (9) | 625 | 0 | 0 | -13.713 | 13.713 | N |
| Per saldo mutaties bestemmingsreserves niet begroot (10=8-9) | 11.807 | 0 | 0 | 22.838 | -22.838 | N |
| | | | | | | |
| Per saldo mutaties bestemmingsreserves (11=6+10) | 21.057 | -60.769 | -61.422 | -38.584 | -22.838 | N |
| Resultaat na verrekening met reserves (12=3+11) | 7.825 | 0 | 0 | -8.684 | 8.684 | V |

# II.2 Toelichting op de saldi van de programmarekening 2012

| Programma Saldi (* 1.000,--) | Realisatie 2011 | Primitieve begroting 2012 | Begroting 2012 na wijziging | Realisatie | Verschil | Voordeel / Nadeel |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. Samenwerkend Drenthe: Bestuur | 2.698 | 3.434 | 3.362 | 2.777 | 585 | V |
| Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 17.221 | 42.129 | 34.922 | 35.057 | -135 | N |
| Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP | -8.982 | 18.322 | 13.761 | 7.457 | 6.304 | V |
| Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | 30.733 | 30.593 | 31.197 | 30.879 | 318 | V |
| Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | 5.866 | 6.095 | 7.011 | 6.798 | 213 | V |
| Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | 3.862 | 4.737 | 5.988 | 3.569 | 2.419 | V |
| Programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw | 7.392 | 15.167 | 22.168 | 10.726 | 11.442 | V |
| Programma 8. Groen Drenthe: Klimaat en Energie | 6.591 | 17.660 | 22.584 | 21.833 | 751 | V |
| Programma 9. Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | 13.702 | 9.991 | 12.049 | 12.414 | -365 | N |
| Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | -119.771 | -87.360 | -91.619 | -101.608 | 9.989 | V |
| totaal saldi | -40.688 | 60.769 | 61.422 | 29.900 | 31.522 | V |

Het rekeningsaldo over het boekjaar 2012 bedraagt € 31.522.000,--. Dit rekeningsaldo is samengesteld de voorschriften van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). Hierin is bepaald dat het saldo van baten en lasten, ten opzichte van de begroting, na verrekening met begrote mutaties met bestemmingsreserves gepresenteerd dient te worden. Het betreft dan het saldo waarin de begroting inclusief begrotingswijzigingen heeft voorzien. Vorig jaar bedroeg het rekeningsaldo op dezelfde wijze berekend € 19.631.000,--.

Het saldo van verrekeningen van budgetten die relaties hebben met bestemmingsreserves bedraagt vanuit 2012 € 22.838.000,-- (in 2011 was dit € 11.807.000,--). Het rekeningsaldo na verrekening met bestemmingsreserves bedraagt dan per saldo € 8.684.000,-- tegen een bedrag van € 7.825.000,-- in 2011, € 3.356.000,-- in 2010, € 1.334.000,-- in 2009, € 7.627.000,-- in 2008, € 16.364.000,-- in 2007 en € 17.383.000,-- in 2006.

De totale lasten waren € 21.947.000,-- lager dan begroot en de baten waren € 9.575.000,-- hoger dan begroot. Het resultaat voor verrekening met reserves bedroeg daardoor per saldo € 31.522.000,--.

De begrote stortingen in reserves bedragen € 12.936.000,-- en de begrote onttrekkingen zijn € 74.358.000,--. De beoogde stortingen zijn € 9.125.000,-- hoger dan begroot en de onttrekkingen zijn € 13.713.000,-- lager dan begroot. Samen een bedrag van € 22.838.000,--. Dit bedrag kan als volgt worden gespecificeerd (waarbij na- en voordelen vanuit het exploitatie-oogpunt zijn weergegevens):

| Mutaties reserves | Begroting | Realisatie | Voordeel / Nadeel | Verschil |
|---|---|---|---|---|
| Bijdrage aan reserve grondwaterheffing | 0 | 15.000 | N | -15.000 |
| Bijdrage aan reserve monitoring voorm. stortplaatsen | 0 | 48.000 | N | -48.000 |
| Bijdrage aan reserve vaarweg Meppel de Punt | 0 | 239.000 | N | -239.000 |
| Bijdrage aan Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | 0 | 59.000 | N | -59.000 |
| Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG | 0 | 2.334.000 | N | -2.334.000 |
| Bijdrage aan RSP reserve | 0 | 6.304.000 | N | -6.304.000 |
| Bijdrage aan reserve organisatie ontwikkeling | 1.538.000 | 1.663.000 | N | -125.000 |
| Bijdrage van reserve versterking economisch structuur | 1.000.000 | 1.408.000 | V | 408.000 |
| Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | 141.000 | 238.000 | V | 97.000 |
| Bijdrage van reserve provinciaal aandeel ILG | 14.219.000 | 0 | N | -14.219.000 |
| | | | | -22.838.000 |

Het resultaat na verrekening met de reserves bedraagt € 8.684.000,--. Van dit bedrag is € 3.363.803,-- gereserveerd voor budgetoverheveling naar 2013. Dit bedrag kan als volgt worden gespecificeerd:

| Omschrijving | |
|---|---|
| RTV Drenthe | 128.533 |
| Klimaat en Energie | 751.430 |
| Regionale uitvoeringsdienst Drenthe | 350.000 |
| Apparaatskosten, bevordering mobiliteit | 400.000 |
| Bodem en Bodemsanering | 1.633.840 |
| Geopark de Hondsrug | 100.000 |
| Totaal | 3.363.803 |

Naast deze overhevelingen van niet bestede budgetten in 2012, zijn er door het Rijk in de decembercirculaire van 20 december 2012 nog een aantal extra decentralisatie-uitkeringen (DU) over 2012 ontvangen en een hogere algemene Provinciefondsuitkering voor transitiekosten RUD. Deze bedragen konden gezien het tijdstip niet meer in de begrotingswijziging bij de 2e Financiële actualisatie worden opgenomen. Bovendien hebben de uitgaven met betrekking tot deze doelen ook niet meer in 2012 kunnen plaatsvinden. Wat betreft de Decentralisatie-uitkering Natuur daarvan stellen wij voor dit bedrag van € 5.070.000,-- direct te storten in de Reserve provinciaal aandeel ILG gezien de achtergrond van deze toekenning. Van het resteerde geld dat extra is ontvangen ad. € 3.310.978,-- stellen we voor dit als onderdeel van de bestemming van het resultaat over te hevelen naar 2013, zodat de bestuurlijke afspraken met het rijk kunnen worden nagekomen.

| Omschrijving | |
|---|---|
| DU Programmatische Aanpak Stikstof | 2.070.000 |
| DU Asbest en zonnepanelen | 1.044.000 |
| Provinciefonds transitiekosten RUD | 196.978 |
| Totaal | 3.310.978 |

Alle voorstellen tot overheveling en bestemming van het resultaat van de decentralisatie-uitkeringen samen komen uit op een totaal van € 6.674.781,--. Het voordelig resultaat dat dan nog resteert ad € 2.009.038,-- is nog vrij te bestemmen. Voorgesteld zal worden dit toe te voegen aan de Reserve voor algemene doeleinden. Om de begroting 2012 sluitend te maken was begroot om aan de Reserve voor algemene doeleinden voor een bedrag van € 28.337,-- toe te voegen. In feite werd dan ook uitgaan van een beperkt begroot voordeel over 2012. Bij het opstellen van de Jaarrekening blijkt dat dit voordeel van € 28.337,-- bijgesteld kan worden op een voordeel van € 2.037.375,--.

In de recapitulatie die u hierna aantreft worden per programma verschillen gespecificeerd. Het betreft verschillen groter dan € 50.000,-- tussen de begrote saldi (na verwerking begrotingswijzigingen) versus de gerealiseerde saldi van diverse kostensoort binnen de programma's en producten. Verschillende saldi worden verrekend met reserves. In de meest rechtse kolom treft u de saldi aan per programma na de voorgestelde verrekening met reserves. Conform gemaakte afspraken worden afwijkingen ten opzichte van de begroting nog beperkt toegelicht aan het eind van de verantwoording per programma

**Specificatie van verschillen (groter dan € 50.000,--) tussen begrote (na wijziging) en gerealiseerde saldi per programma en product.**

| | | Saldi programma's | Verrekening specifieke reserves | Saldi programma's na verrekening |
|---|---|---|---|---|
| Programma 1. Samenwerkend Drenthe: Bestuur | | | | |
| Product 1.1. Drenthe goed bestuurd | | | | |
| Vorming RUD | V | 402.507 | | |
| Overige | V | 92.247 | | |
| Totaal Product 1.1. Drenthe goed bestuurd | V | 494.754 | | |
| Product 1.2. Zichtbaar Drenthe | | | | |
| Advertentiekosten en nieuwe media | V | 58.479 | | |
| Overige | V | 15.201 | | |
| Totaal Product 1.2. Zichtbaar Drenthe | V | 73.680 | | |
| Product 1.3. Goede belangenbehartiging voor Drenthe | | | | |
| Overige | V | 16.459 | | |
| Totaal Product 1.3. Goede belangenbehartiging voor Drenthe | V | 16.459 | | |
| Programma 1. Samenwerkend Drenthe: Bestuur | V | 584.892 | | |
| Verrekeningen reserves | | | 0 | |
| **Saldo programma na verrekening met reserves** | | | **V** | **584.892** |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | | | | |
| Product 2.1. Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | | | | |
| Onderhoud en verbeteringswerken N34 | N | -97.549 | | |
| Overige | N | -11.439 | | |
| Totaal Product 2.1. Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | N | -108.988 | | |
| Product 2.2. Verkeersveiligheid | | | | |
| Overige | V | 21.742 | | |
| Totaal Product 2.2. Verkeersveiligheid | V | 21.742 | | |
| Product 2.3. Wegen | | | | |
| Onderhoud wegennet | N | -650.670 | | |
| Overige | V | 53.715 | | |
| Totaal Product 2.3. Wegen | N | -596.955 | | |
| Product 2.4. Vaarwegen | | | | |
| Onderhoud Vaarweg Meppel-De Punt | V | 238.657 | | |
| Onderhoud Zuidoost-Drentse vaarwegen | V | 69.620 | | |
| Bijdrage van waterschappen | V | 176.366 | | |
| Onderhoud Vaarwegverbinding Erica - Ter Apel | V | 59.000 | | |
| Overige | V | 5.582 | | |
| Totaal Product 2.4. Vaarwegen | V | 549.226 | | |

| | | Saldi programma's | Verrekening specifieke reserves | Saldi programma's na verrekening |
|---|---|---|---|---|
| Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | N | -134.974 | | |
| Verrekeningen reserves | | | | |
| Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | | | -97.549 | |
| Bijdrage aan Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | | | 59.000 | |
| Bijdrage aan reserve vaarweg Meppel de Punt | | | 238.657 | |
| totaal | | | 200.108 | |
| **Saldo programma na verrekening met reserves** | | | **N** | **-335.082** |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP | | | | |
| Product 3.2. RSP/REP | | | | |
| Subsidie en inkopen Regio Specifiek Pakket | V | 6.234.262 | | |
| Opbrengsten Regio Specifiek Pakket | V | 69.729 | | |
| Overige | V | 0 | | |
| Totaal Product 3.2. RSP/REP | V | 6.303.991 | | |
| Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP | V | 6.303.991 | | |
| Verrekeningen reserves | | | | |
| Bijdrage aan RSP reserve | | | 6.303.991 | |
| totaal | | | 6.303.991 | |
| **Saldo programma na verrekening met reserves** | | | **V** | **0** |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | | | | |
| Product 4.1. Sociaal domein | | | | |
| Overige | V | 40.640 | | |
| Totaal Product 4.1. Sociaal domein | V | 40.640 | | |
| Product 4.2. Jeugd en onderwijs | | | | |
| Onderwijs (Mijn Ontwikkeling), onderwijskansen en afwikkeling subsidies vorig boekjaar | V | 54.325 | | |
| Provinciale middelen jeugd | V | 83.723 | | |
| Overige | V | 0 | | |
| Totaal Product 4.2. Jeugd en onderwijs | V | 138.048 | | |
| Product 4.3. Sport | | | | |
| Overige | N | -19.009 | | |
| Totaal Product 4.3. Sport | N | -19.009 | | |
| Product 4.4. Kunsten, erfgoed en media | | | | |
| Diverse voordelen o.a. Wetenschappelijke steun functie (WSF), archief middelen en lagere afrekeningen subsidies. | V | 128.533 | | |
| Overige | V | 30.083 | | |
| Totaal Product 4.4. Kunsten, erfgoed en media | V | 158.616 | | |
| Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | V | 318.295 | | |
| Verrekeningen reserves | | | 0 | |
| **Saldo programma na verrekening met reserves** | | | **V** | **318.295** |

| | | Saldi programma's | Verrekening specifieke reserves | Saldi programma's na verrekening |
|---|---|---|---|---|
| Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | | | | |
| Product 5.1. Algemeen ruimtelijke ordening (incl Regiovisie Groningen-Assen) | | | | |
| Inzet op specifieke ontwikkelingen Stichting Geopark de Hondsrug | V | 99.423 | | |
| Atelier Mooi Drenthe | V | 48.099 | | |
| Overige | V | 45.778 | | |
| Totaal Product 5.1. Algemeen ruimtelijke ordening (incl Regiovisie Groningen-Assen) | V | 193.300 | | |
| Product 5.2. Stedelijke ontwikkeling (ISV) | | | | |
| Overige | V | 19.877 | | |
| Totaal Product 5.2. Stedelijke ontwikkeling (ISV) | V | 19.877 | | |
| Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | V | 213.177 | | |
| Verrekeningen reserves | | | 0 | |
| **Saldo programma na verrekening met reserves** | | | **V** | **213.177** |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | | | | |
| Product 6.1. Grondwater en waterhuishouding (incl. waterschappen en peilbeheer) | | | | |
| Waterhuishouding, Regionaal waterplan, Robuust watersysteem en Gebiedsontwikkeling water | V | 194.021 | | |
| Overige | V | 35.574 | | |
| Totaal Product 6.1. Grondwater en waterhuishouding (incl. waterschappen en peilbeheer) | V | 229.595 | | |
| Product 6.2. Ontgrondingen | | | | |
| Leges en andere rechten | V | 85.671 | | |
| Overige | V | 1.423 | | |
| Totaal Product 6.2. Ontgrondingen | V | 87.095 | | |
| Product 6.3. Milieubeleid en ondergrond | | | | |
| Duurzame projectontwikkeling, project afwikkeling voorgaand jaar | V | 197.409 | | |
| Duurzame projectontwikkeling, incidentele baten lager | N | -63.137 | | |
| Overige | V | 43.343 | | |
| Totaal Product 6.3. Milieubeleid en ondergrond | V | 177.615 | | |
| Product 6.5. Vergunningverlening en handhaving/RUD | | | | |
| Externe Veiligheid | V | 94.696 | | |
| Toezicht Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden (WHVBZ) | V | 60.495 | | |
| Overige | V | 27.060 | | |
| Totaal Product 6.5. Vergunningverlening en handhaving/RUD | V | 182.252 | | |
| Product 6.6. Bodemsanering | | | | |
| Kosten uitvoering bodemsaneringsprogramma isv III | V | 1.633.840 | | |
| Overige | V | 59.902 | | |
| Totaal Product 6.6. Bodemsanering | V | 1.693.742 | | |
| Product 6.7. Aardkundige waarden, Bodembeheer en -gebruik | | | | |
| Overige | V | 48.482 | | |
| Totaal Product 6.7. Aardkundige waarden, Bodembeheer en -gebruik | V | 48.482 | | |
| Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | V | 2.418.780 | | |
| Verrekeningen reserves | | | | |
| Bijdrage van reserve monitoring voormalige stortplaatsen | | | 48.546 | |
| Bijdrage aan reserve grondwaterheffing | | | 14.966 | |
| totaal | | | 63.512 | |
| **Saldo programma na verrekening met reserves** | | | **V** | **2.355.267** |

| | | Saldi programma's | Verrekening specifieke reserves | Saldi programma's na verrekening |
|---|---|---|---|---|
| Programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw | | | | |
| Product 7.1. Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP | | | | |
| Beheer | N | -413.447 | | |
| ILG/pMJP algemeen | N | -411.934 | | |
| Ontwikkelopgave | N | -225.482 | | |
| Plattelandsontwikkeling | V | 696.504 | | |
| Synergie | N | -3.313.607 | | |
| Uitfinanciering ILG | V | 15.093.963 | | |
| Rente van belegd kasgeld | V | 57.509 | | |
| Overige | N | -41.309 | | |
| Totaal Product 7.1. Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP | V | 11.442.198 | | |
| Programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw | V | 11.442.198 | | |
| Verrekeningen reserves | | | | |
| Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG | | | 11.483.507 | |
| totaal | | | 11.483.507 | |
| **Saldo programma na verrekening met reserves** | | | **N** | **-41.309** |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Programma 8. Groen Drenthe: Klimaat en Energie | | | | |
| Product 8.1. Klimaat en Energie | | | | |
| Projecten Milieu en Energie, inclusief afwikkeling voorgaand jaar | | 396.279 | | |
| Subsidies externe organisaties | | 241.400 | | |
| Uitvoeringskosten SEBB | | 130.630 | | |
| Overige | N | -16.879 | | |
| Totaal Product 8.1. Klimaat en Energie | V | 751.430 | | |
| Product 8.2. Drentse Energie Organisatie | | | | |
| Overige | | 0 | | |
| Totaal Product 8.2. Drentse Energie Organisatie | | 0 | | |
| Programma 8. Groen Drenthe: Klimaat en Energie | V | 751.430 | | |
| Verrekeningen reserves | | | 0 | |
| **Saldo programma na verrekening met reserves** | | | **V** | **751.430** |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Programma 9. Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | | | | |
| Product 9.1. Versterken regionale innovatiekracht | | | | |
| Bijdragen in projecten versterking economische structuur | N | -408.424 | | |
| Overige | N | -6.189 | | |
| Totaal Product 9.1. Versterken regionale innovatiekracht | N | -414.613 | | |
| Product 9.2. Optimale aansluiting bedrijfsleven, kennis, onderwijs en arbeidsmarkt | | | | |
| Overige | N | -4.630 | | |
| Totaal Product 9.2. Optimale aansluiting bedrijfsleven, kennis, onderwijs en arbeidsmarkt | N | -4.630 | | |
| Product 9.3. Verbeteren vestigingsklimaat | | | | |
| Overige | V | 14.468 | | |
| Totaal Product 9.3. Verbeteren vestigingsklimaat | V | 14.468 | | |
| Product 9.4. Vrijetijdseconomie | | | | |
| Overige | V | 58.777 | | |
| Totaal Product 9.4. Vrijetijdseconomie | V | 58.777 | | |

| | | Saldi programma's | Verrekening specifieke reserves | Saldi programma's na verrekening |
|---|---|---|---|---|
| Product 9.5 Versterken agribusiness (Landbouw) | | | | |
| Overige | | -19.407 | | |
| Totaal Product 9.5 Versterken agribusiness (Landbouw) | | -19.407 | | |
| Programma 9. Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | N | -365.405 | | |
| Verrekeningen reserves | | | | |
| Bijdrage van reserve versterking economisch structuur | | | -408.424 | |
| totaal | | | -408.424 | |
| **Saldo programma na verrekening met reserves** | | | **V** | **43.019** |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product 10.1. Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | |
| Decentralisatie-uitkering Natuur | V | 5.070.000 | | |
| Decentralisatie-uitkering Programmatische aanpak stikstof | V | 2.070.000 | | |
| Decentralisatie-uitkering Asbest en zonnepanelen | V | 1.044.000 | | |
| Opbrengst opcenten op hoofdsom motorrijtuigenbelasting | N | -426.434 | | |
| Provinciefonds transitiekosten RUD | V | 196.978 | | |
| Onvoorziene uitgaven | V | 50.000 | | |
| Overige | V | 64.616 | | |
| Totaal Product 10.1. Financiering en algemene dekkingsmiddelen | V | 8.069.160 | | |
| Product 10.2. Personeel en organisatie | | | | |
| P&O budgetten Mobiliteit, flexibiliteit en het organisatie-ontwikkelingsfonds | V | 125.190 | | |
| Kosten seniorenregeling en FPU+ | V | 118.700 | | |
| Toegerekende apparaatskosten | V | 845.448 | | |
| Overige | V | 16.106 | | |
| Totaal Product 10.2. Personeel en organisatie | V | 1.105.445 | | |
| Product 10.3. ICT en facilitaire zaken | | | | |
| Huisvesting | V | 120.840 | | |
| Restauratieve voorzieningen | V | 57.605 | | |
| Geografische basisinformatiebestanden | V | 77.262 | | |
| Informatiebeleid | V | 125.135 | | |
| ICT beheer | V | 110.947 | | |
| Drukwerk | V | 138.862 | | |
| Overige | V | 184.063 | | |
| Totaal Product 10.3. ICT en facilitaire zaken | V | 814.714 | | |
| Totaal Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering exclusief reserve mutaties | V | 9.989.319 | | |
| Verrekeningen reserves | | | | |
| Bijdrage aan reserve organisatie ontwikkeling | | 125.190 | | |
| Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG | | 5.070.000 | | |
| totaal | | | 5.195.190 | |
| **Saldo programma na verrekening met reserves binnen programma 10 zelf** | | | **V** | **4.794.129** |

| | | Saldi programma's | Verrekening specifieke reserves | Saldi programma's na verrekening |
|---|---|---|---|---|
| **Totaal saldo jaarrekening voor bestemming reserves** | **V** | **31.521.703** | | |
| Mutaties reserves | | | | |
| Bijdrage aan reserve grondwaterheffing | N | -14.966 | | |
| Bijdrage aan reserve monitoring voorm. stortplaatsen | N | -48.546 | | |
| Bijdrage aan reserve vaarweg Meppel de Punt | N | -238.657 | | |
| Bijdrage aan Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | N | -59.000 | | |
| Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG | N | -2.334.507 | | |
| Bijdrage aan RSP reserve | N | -6.303.991 | | |
| Bijdrage aan reserve organisatie ontwikkeling | N | -125.190 | | |
| Bijdrage van reserve versterking economisch structuur | V | 408.424 | | |
| Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | V | 97.549 | | |
| Bijdrage van reserve provinciaal aandeel ILG | N | -14.219.000 | | |
| **Mutaties reserves** | **N** | **-22.837.884** | | |
| **Totaal Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering inclusief reserve mutaties** | **N** | **-12.848.565** | | |
| totale Verrekeningen reserves | | N | -22.837.884 | |
| **Totaal saldo jaarrekening na bestemming reserves** | | | | **8.683.819** |

# II.3 Balans per 31 december 2012

(x € 1.000,--)

| | 31 december 2011 | | 31 december 2012 | |
|---|---|---|---|---|
| ACTIVA | | | | |
| Vaste activa | | | | |
| Materiële vaste activa | | | | |
| - investeringen in economisch nut | 43.308 | | 42.539 | |
| - investeringen in maatschappelijk nut | 58.380 | | 58.586 | |
| Financiële vaste activa | | | | |
| - kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen | 690 | | 690 | |
| - overige verstrekte langlopende leningen | 116.591 | | 123.887 | |
| | | 218.969 | | 225.703 |
| Vlottende activa | | | | |
| Uitzettingen met een rentetypische looptijd <1 jaar | | | | |
| - vorderingen op openbare lichamen | 11.692 | | 6.331 | |
| - verstrekte kasgeldleningen | 77.300 | | 89.200 | |
| - overige vorderingen | 14.257 | | 11.351 | |
| Liquide middelen | 210.811 | | 169.994 | |
| Overlopende activa | 25.436 | | 32.359 | |
| Voorraden | 527 | | 63 | |
| | | 340.022 | | 309.298 |
| Totaal activa | | 558.991 | | 535.001 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| PASSIVA | | | | |
| Vaste passiva | | | | |
| Eigen vermogen | | | | |
| Algemene reserves | 52.666 | | 39.079 | |
| Bestemmingsreserves | 352.136 | | 327.139 | |
| Resultaat | | | 8.684* | |
| | | 404.802 | | 374.902 |
| Voorzieningen | | | | |
| Voorzieningen t.b.v. derden | 2.217 | | 2.459 | |
| Voorzieningen | 17.383 | | 20.334 | |
| | | 19.600 | | 22.794 |
| Vlottende passiva | | | | |
| Vaste schulden met een rentetypische looptijd van 1 jaar of langer | | 389 | | 253 |
| Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar | | | | |
| - overige schulden | 16.268 | | 20.976 | |
| - overlopende passiva | 117.931 | | 116.076 | |
| | | 134.200 | | 137.052 |
| Totaal passiva | | 558.991 | | 535.001 |
| De som van de gewaarborgde geldleningen bedraagt: | | 5.001 | | 4.477 |

* presentatiewijziging: In de balans per 31-12-2012 is het resultaat na bestemming opgenomen. Voorheen was dat het resultaat voor bestemming.

# II.4 Waarderings- en resultaatbepalings-grondslagen

## Algemeen

De programmaverantwoording is opgesteld met inachtneming van de waarderingsgrondslagen voor de balans en de resultaatbepaling zoals vastgelegd in het Besluit begroting en verantwoording (BBV). Door invoering van het BTW-compensatiefonds zijn alle lasten netto, dus exclusief het betaalde BTW-deel, verantwoord.

## Balans

### Algemeen

De activa en passiva worden, tenzij anders vermeld, gewaardeerd tegen nominale waarde.

De jaarlijkse afschrijvingen worden bepaald volgens de lineaire methode of volgens het annuïteitenprincipe.

| Investering | Afschrijvingstermijn (in jaren) |
|---|---:|
| Sluizen | 100 |
| Bruggen en viaducten | 90 |
| Provinciale gebouwen | 50 |
| Meubilair | 10 |
| (Voorzieningen bij) waterwegen | 30 |
| (Aanleg van) wegen | 20 |
| Rotondes en verkeersdrempels ed | 10 |
| Immateriële activa | maximaal 5 |
| Transportmiddelen ed | 5 |
| Hardware (automatisering) | 4 |
| Software (automatisering) | 4 |
| Bijdrage aan activa in eigendom van derden | 15* |

* Bijdragen aan activa in eigendom van derden m.b.t. investeringen Verkeer- en Vervoer worden vanaf 2009 in 1 jaar afgeschreven. Voor bijdragen aan activa in eigendom van derden m.b.t. Relatienotagebieden geldt een afschrijvingstermijn van 10 jaar.

### Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd op historische kosten onder aftrek van cumulatieve afschrijvingen, gebaseerd op de verwachte economische levensduur.

### Financiële vaste activa

De deelnemingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde of lagere verkrijgingsprijs. Aandelen waarvan de intrinsieke waarde lager is dan de nominale waarde of verkrijgingsprijs, worden tegen lagere marktwaarde opgenomen. De in het volgende dienstjaar te ontvangen aflossingsbedragen op de verstrekte langlopende leningen worden niet naar de vlottende activa overgebracht. Onder de Financiële vaste activa worden ook opgenomen alle bijdragen in investeringen van derden. De onder deze noemer geactiveerde uitgaven worden gewaardeerd op historische kosten onder aftrek van cumulatieve afschrijvingen.

De jaarlijkse afschrijvingen worden bepaald volgens de lineaire methode of volgens het annuïteitenprincipe.

**Vorderingen**
Vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde onder aftrek van een voorziening voor mogelijke oninbaarheid.

**Opgenomen geldleningen**
De in het volgende dienstjaar te betalen aflossingsbedragen worden niet naar de vlottende passiva overgebracht.

**Gewaarborgde geldleningen**
De gewaarborgde geldleningen zijn "binnenlijns" vermeld in de balans, tegen het nominale bedrag van de resterende borgstelling. Conform artikel 57 BBV is een specificatie opgenomen in de productenrealisatie 2012. Over 2012 zijn geen bedragen uit hoofde van de garantstellingen betaald.

# II.5 Toelichting op de balans per 31 december 2012

## Inleiding

Het verloop van enkele posten gedurende het jaar is weergegeven in een mutatieoverzicht. De bedragen in de overzichten zijn in duizenden euro's. De balans is conform de voorgeschreven wijze van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) opgesteld.

**Materiële vaste activa (€ 101.125)**

| (x € 1.000,--) | Boekwaarde 1 januari 2012 | Investeringen | Afschrijving | Bijdragen derden | Boekwaarde 31 december 2012 |
|---|---|---|---|---|---|
| Bedrijfsgebouwen | 29.525 | 964 | 1.012 | 290 | 29.187 |
| Grond-, weg- en waterbouwkundige werken | 58.296 | 8.900 | 4.075 | 4.594 | 58.527 |
| Machines, apparaten en installaties | 13.867 | 1.007 | 1.424 | 38 | 13.412 |
| Totaal | 101.687 | 10.871 | 6.512 | 4.921 | 101.125 |

De boekwaarde van de materiële vaste activa is ten opzichte van 31 december 2011 afgenomen met € 562.000,--. De investeringen met betrekking tot grond-, weg- en waterbouwkundige werken hebben betrekking op investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut. De investeringen die betrekking hebben op de bedrijfsgebouwen, vervoersmiddelen en machines, apparaten en installaties hebben grotendeels betrekking op investeringen met een economisch nut. De kapitaallasten van investeringen die worden gefinancierd uit het krediet Investeringen verkeer en vervoer worden gedekt door de bestemmingsreserve Investeringen verkeer en vervoer. Er hebben in 2012 geen desinvesteringen plaatsgevonden.

**Financiële vaste activa (€ 124.577)**

De financiële vaste activa zijn als volgt te specificeren

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2012 | 31 december 2012 |
|---|---|---|
| Deelnemingen | 690 | 690 |
| Hypotheek ambtenaren | 22.992 | 21.579 |
| Overige uitgegeven langlopende leningen | 91.922 | 96.012 |
| Bijdragen in activa in eigendom van derden | 1.678 | 6.296 |
| Totaal | 117.281 | 124.577 |

## Deelnemingen

De provincie Drenthe bezit belangen in diverse instellingen. Deze effecten zijn bestemd om duurzaam ten dienste van de eigen bedrijfsuitoefening te staan.

De volgende belangen zijn per 31 december 2012 in het bezit van de provincie Drenthe.

| ( x 1.000) | aandelen | Intrinsieke waarde | Boekwaarde per 31-12-12 | Stille reserve | Nominale waarde |
|---|---|---|---|---|---|
| NV Bank Nederlandse Gemeenten | 87.750 | 3.416 | 199 | 3.217 | 219 |
| Groningen Airport Eelde | 3.600 | 4.338 | p.m. | 4.338 | 1.252 |
| Nederlandse Waterschapsbank | 40 | 801 | 4 | 797 | 5 |
| Enexis Holding NV | 3.414.335 | 71.428 | 392 | 71.035 | 3.414 |
| Vordering op Enexis BV | 45.621 | 2 | | 2 | |
| Verkoop Vennootschap BV | 45.621 | 9.490 | | 9.490 | |
| Attero Holding NV (v.h. Essent Milieu Holding NV) | 3.414.335 | 6.248 | 76 | 6.172 | 34 |
| CBL Vennootschap BV | 45.621 | 2 | | 2 | |
| Claim Staat Vennootschap BV | 45.621 | 2 | | 2 | |
| Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij | 11 | 8 | p.m. | 8 | 5 |
| Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD) | 973 | 21.116 | 18 | 21.097 | 49 |
| Totaal | | 116.851 | 690 | 116.161 | 4.979 |

De dividendopbrengsten moeten worden verantwoord in het jaar waarin het recht op het ontvangen van dividend ontstaat. Omdat de algemene vergadering van aandeelhouders pas in het jaar t+1 beslist over het dividend, moet het dividend worden verantwoord in de jaarrekening van het jaar t+1. Op basis hiervan is het dividend opgenomen, dat in 2012 is ontvangen.
De aandelen zijn op de balans opgenomen tegen de nominale waarde. Om inzicht te geven in een meer reëlere waarde is tevens de stille reserve die in de waarde van de aandelen verscholen zit, aangegeven. Deze waarde is berekend door rekening te houden met de intrinsieke waarde van de deelnemingen en de verhouding van het aandelenbezit van de provincie t.o.v. van de andere aandeelhouders. De aandelen van de NOM en Groningen Airport Eelde NV zijn p.m. gepresenteerd, aangezien de waarde van deze aandelen lager is dan de nominale waarde.

## Hypotheken ambtenaren

De door de provincie in het verleden verstrekte geldleningen inzake hypotheken ambtenaren zijn als volgt te specificeren.

| (x € 1.000) | Boekwaarde 1 januari 2012 | Verstrekte leningen | aflossing | Boekwaarde 31 december 2012 | Rente |
|---|---|---|---|---|---|
| | 22.999 | | 1.420 | 21.579 | 831 |

### Overige uitgegeven langlopende geldleningen

De door de provincie verstrekte langlopende geldleningen zijn als volgt te specificeren.

| (x € 1.000,--) | Stand 1 januari 2012 | Verstrekte leningen | Aflossing | Stand 31 december 2012 | Rente |
|---|---|---|---|---|---|
| Verstrekte geldleningen (deposito's) | 41.427 | 12.300 | | 53.727 | 2.169 |
| NV Edon (achtergesteld) | 4.248 | | | 4.248 | 382 |
| RTV Drenthe | 3.331 | -1 | 182 | 3.148 | 116 |
| Drentse Participatie Maatschappij | 1.500 | | | 1.500 | 60 |
| Leningen via NRF | 357 | 307 | 19 | 645 | 6 |
| Gemeente Emmen (DPE Next) | | 1.800 | | 1.800 | 19 |
| Dutch Recycling Solutions | | 150 | | 150 | |
| Enexis | 41.059 | | 10.265 | 30.794 | 1.662 |
| | 91.922 | 14.556 | 10.466 | 96.012 | 2.245 |

## Bijdragen aan activa in eigendom van derden

De bijdragen aan activa in eigendom van derden zijn als volgt te specificeren.

| (x € 1.000,--) | Boekwaarde 1 januari 2012 | Investeringen | Afschrijving | Bijdragen derden | Boekwaarde 31 december 2012 |
|---|---|---|---|---|---|
| | 1.678 | 4.700 | 82 | | 6.296 |

## Uitzettingen met een rentetypische looptijd <1 jaar (€ 106.882)

### Vorderingen

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2012 | 31 december 2012 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Debiteuren | 15.866 | 7.600 | -8.266 |
| Deposito›s u/g | 77.300 | 89.200 | 11.900 |
| Overige vorderingen | 10.082 | 10.082 | |
| Totaal | 103.248 | 106.882 | 3.634 |

Van het bedrag dat opgenomen is onder debiteuren heeft een bedrag van € 6.331.000,-- betrekking op vorderingen op openbare lichamen en de rest heeft betrekking op overige vorderingen. Op de vorderingen op debiteuren is een voorziening voor mogelijke oninbaarheid in mindering gebracht van € 571.000,--. Van het saldo van de vorderingen op 31 december 2012 resteert per 6 februari 2013 6.770.000,--. Hiervan hadden 275.000,-- een vervaldatum van na 6 februari 2013.

### Liquide middelen (€ 169.994)

Onder de liquide middelen zijn alle tegoeden opgenomen die per direct ter vrije beschikking van de provincie Drenthe staan.

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2012 | 31 december 2012 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Bank Nederlandse Gemeenten | | | |
| ABN AMRO Bank | 25.242 | 6.095 | -19.147 |
| ING | 42 | 1 | -42 |
| ABN AMRO Parkeerrekening | 16.904 | 2.840 | -14.064 |
| Groenfonds | 32.724 | 15.614 | -17.110 |
| Groenfonds op Drentse Maat | 1.558 | 1.055 | -504 |
| Groenfonds Eerste bebossing landbouwgrond | 1.342 | 1.299 | -43 |
| ABN AMRO Ondernemers Top Deposito | 5.000 | 5.000 | |
| ABN AMRO Top Deposito | 10.000 | 10.000 | |
| ABN AMRO Loyaal Deposito | 5.000 | 5.000 | |
| ING Bonus Zakenrekening | 10.000 | 10.000 | |
| ING Bonus Zakenrekening | 10.000 | 10.000 | |
| RABO Bedrijfsdeposito | 2.500 | 2.500 | |
| Groenfonds Klimaatbos Drenthe | 658 | 2.196 | 1.538 |
| Groenfonds Garantielening Grondaankoop EHS Drenthe | 1.145 | 1 | -1.145 |
| Nationaal Restauratiefonds Hypotheken | 2.591 | 2.308 | -282 |
| RABO Bedrijfsbonusrekening | 10.000 | 10.000 | |
| Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse Gemeenten | 542 | 495 | -47 |
| Nationaal Restauratiefonds Subsidies | 337 | 503 | 165 |
| ING LMA | 20.000 | 20.000 | |
| ABN AMRO Ondernemers | 5.000 | 5.000 | |

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2012 | 31 december 2012 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| ING Zakelijke Rekening | 1 | 1 | |
| ABN AMRO Ondernemers Top Deposito | 5.000 | 5.000 | |
| ING LMA Spaarrekening | 20.000 | 20.000 | |
| ABN AMRO Ondernemers Deposito | 5.000 | 5.000 | |
| RABO | 1 | 1 | |
| RABO Streekrekening | 5.000 | 5.000 | |
| ING Extra Bonus Zakenrekening | 10.000 | 10.000 | |
| RABO | 5.100 | 5.100 | |
| ING | 20 | 20 | |
| ABN AMRO | 41 | 38 | -3 |
| Groenfonds Provincie Drenthe Compensatiefonds | 54 | 54 | 0 |
| Ministerie van Financiën | | 4.509 | 4.509 |
| ING Beleggingsrekening | | 1 | 1 |
| ABN AMRO Ondernemers Loyaal Deposito | | 5.000 | 5.000 |
| Nationaal Restauratiefonds Uitvoeringsprogramma Koloniën van Weldadigheid | | 360 | 360 |
| Kas | 7 | 3 | -4 |
| Totaal | 210.811 | 169.994 | -40.817 |

De ontwikkeling van het saldo van de Groenfondsrekening kan als volgt worden gespecificeerd.

| | 2012 |
|---|---|
| Saldo RC Groenfonds begin | 32.724 |
| Ontvangen van het Ministerei van LNV (ILG) | |
| Ontvangen overig | 4.484 |
| Ontvangen rente | 144 |
| Kostenvergoeding | -13 |
| Bestedingen | -21.725 |
| Saldo RC Groenfonds eind | 15.614 |

Overlopende activa ( € 32.359)

| ( x € 1.000,--) | 1 januari 2012 | 31 december 2012 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Nog te ontvangen inkomsten | 9.394 | 9.652 | 258 |
| Nog te declareren bedragen | 2.668 | 7.434 | 4.766 |
| Gedeclareerde bedragen BCF | 10.221 | 9.705 | -517 |
| Vooruitbetaalde kosten | 4.039 | 5.315 | 1.276 |
| Overige overlopende activa | 690 | 253 | -437 |
| Totaal | 27.013 | 32.359 | 5.346 |

## Nog te ontvangen inkomsten

Dit betreft de raming van een aantal nog te ontvangen bedragen, die ten tijde van het opstellen van de jaarrekening nog niet waren afgewikkeld. De grootste bedragen hebben betrekking op spaar-, coupon- en depositorente 2012 ad. 3.840.000, opcenten motorrijtuigenbelasting december 2012 ad. 3.938.000,--, de nog te ontvangen bijdrage van provincie Groningen in het kader van het RSP-project Busstation Gieten ad. 600.000 en de bijdrage o.g.v. bedrijvenregeling ad. 579.000,--.

## Nog te declareren bedragen

Dit betreft de nog in rekening te brengen bedragen bij derden, waarbij de afrekening in 2013 wordt gemaakt.

## Vooruitbetaalde kosten

Deze post heeft voornamelijk betrekking op SNL, ILG, vooruitbetaalde subsidies/bijdragen en verzekeringspremies/abonnementsgelden 2013.

## Overige overlopende activa

Dit betreft de terug te ontvangen middelen van derden in het kader van de Regeling verplaatsing agrarische bedrijven.

### Voorraden

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2012 | 31 december 2012 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Onderhanden werken derden | 525 | 60 | -465 |
| Vooruitbetalingen t.a.v. voorraden | 2 | 3 | 1 |
| Totaal | 527 | 63 | -464 |

### Eigen vermogen ( € 374.902)

Alle aangegane verplichtingen met betrekking tot de reserves zijn inde balans verwerkt.

| (x € 1.000) | 1 januari 2012 | Storting | Uitname | Bestemming resultaat | 31 december 2012 |
|---|---|---|---|---|---|
| Algemene reserve | 52.666 | 1.281 | 14.868 | | 39.079 |
| Bestemmingsreserve | 352.135 | 11.656 | 59.490 | 22.838 | 327.139 |
| Resultaat | | | | | 8.684 |
| | 404.802 | 12.936 | 74.358 | 22.838 | 374.902 |

Een gedetailleerd overzicht van alle reserves is opgenomen in de bijlage Staat van reserves en voorzieningen.

### Voorzieningen ( € 22.794)

Alle aangegane verplichtingen met betrekking tot de voorzieningen zijn in de balans verwerkt. De mutaties in voorzieningen kunnen als volgt worden weergegeven. Er zijn geen bedragen vrijgevallen t.g.v. de programmarekening.

| (x € 1.000,--) | 1 januari 2012 | Storting | Uitname | 31 december 2012 |
|---|---|---|---|---|
| Voorzieningen t.b.v. derden | 2.217 | 243 | | 2.459 |
| Voorzieningen | 17.383 | 4.234 | 1.283 | 20.334 |
| | 19.600 | 4.477 | 1.283 | 22.794 |

Een gedetailleerd overzicht van alle voorzieningen is opgenomen in de bijlage Staat van reserves en voorzieningen.

**Vaste schulden met een rentetypische looptijd >1 jaar ( € 253)**

De langlopende schulden kunnen als volgt worden gespecificeerd.

| (x 1000,--) | 1 januari 2012 | Opgenomen | Aflossing | 31 december 2012 | Rente % |
|---|---|---|---|---|---|
| Opgenomen leningen | | | | | |
| Stichting Nationaal Groenfonds | 136 | | 136 | | 3,50 |
| Stichting Nationaal Groenfonds | 100 | | | 100 | 4,30 |
| Stichting Nationaal Groenfonds | 153 | | | 153 | 4,30 |
| | 389 | | 136 | 253 | |

De betaalde rente over de drie opgenomen geldleningen bedroeg in 2012 € 14.000,--.

## Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd <1 jaar (€ 137.052)

**Overige schulden (€ 20.976)**

De vlottende passiva kunnen als volgt worden gespecificeerd.

| | 1 januari 2012 | 31 december 2012 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Overige schulden | 10.873 | 16.318 | 5.445 |
| Rekening-courantsaldi | 5.396 | 4.659 | -737 |
| Totaal | 16.268 | 20.976 | 4.708 |

Het openstaande bedrag aan crediteuren, dat onder overige schulden is gerangschikt, is per 31 december 2012 € 16.707.000,--. Van het saldo overige schulden heeft € 7.815.000,-- betrekking op schulden aan openbare lichamen en de rest heeft betrekking op overige crediteuren. Van het saldo crediteuren op 31 december 2012 resteert per 6 februari 2013 nog € 2.154.000,--.

De saldi van diverse rekening-courantrekeningen hebben voornamelijk betrekking op Europese of regionale projecten, waarvoor de provincie de administratie voert.

**Overlopende passiva (€ 116.076)**

De overlopende passiva kunnen als volgt worden gespe cificeerd.

| | 1 januari 2012 | 31 december 2012 | Ontwikkeling |
|---|---|---|---|
| Nog te betalen posten | 73.638 | 90.821 | 17.183 |
| Verstrekte voorschotten | 1 | | -1 |
| Diverse overlopende posten | 8.397 | 6.692 | -1.705 |
| Vooruitontvangen bedragen specifieke uitkeringen | 35.633 | 18.375 | -17.259 |
| Diverse kruisposten | | 2 | 2 |
| Nog af te dragen sociale premies en loonheffing | 1.791 | -16 | -1.789 |
| Te verrekenen BTW | 48 | 202 | 154 |
| Totaal | 119.508 | 116.076 | -3.414 |

*Nog te betalen posten*

Onder de Nog te betalen posten is het totaal van de aangegane verplichtingen per 31 december 2012 verantwoord.

*Diverse overlopende posten*

Onder deze post zijn overige vooruit ontvangen inkomsten verantwoord.

*Vooruit ontvangen bedragen specifieke uitkeringen*
Onder deze post zijn middelen verantwoord die van derden (overheidslichamen) zijn ontvangen met een specifiek bestedingsdoel.

De vooruit ontvangen bedragen specifieke uitkeringen kunnen als volgt worden gespecificeerd.

| | 1 januari 2012 | Inzet middelen van vorig jaar in 2012 | Resultaat over 2012 | 31 december 2012 | Ontwikke-ling |
|---|---|---|---|---|---|
| BDU overig | 4.383 | 318 | 2.886 | 6.952 | 2.568 |
| BDU openbaar vervoer | 7.275 | | -1.432 | 5.844 | -1.432 |
| Bodemsaneringen | 2.681 | 2.681 | 2.205 | 2.205 | -477 |
| Saneringsmaatregelen industrielawaai | 996 | | | 996 | |
| Besluit locatiegebonden subsidies | 160 | 160 | | | -160 |
| Stedelijke vernieuwing | 106 | | | 106 | |
| Jeugdzorg | 131 | | 518 | 649 | 518 |
| Investeringsbudget Landelijk Gebied | 16.947 | 16.947 | | | -16.947 |
| BTW ILG-DLG | 877 | | | 877 | |
| Leren voor duurzaamheid | -15 | | | -15 | |
| Overloop ontvangen gelden CPO | 200 | 36 | | 164 | -36 |
| ISV 3 Stadsvernieuwing en herstructurering | 1.346 | 1.293 | | 54 | -1.293 |
| ISV 3 Geluid | 58 | | | 58 | |
| ISV 3 Bodem | 487 | | | 487 | |
| | 35.633 | 21.435 | 4.177 | 18.375 | -17.259 |

*Nog af te dragen sociale premies en loonheffing*
De inhoudingen die nog moeten worden verrekend betreffen voornamelijk loonheffing.

*Te verrekenen BTW*
Het betreft hier nog te verrekenen BTW over de maand december 2012 en overlopende BTW.

Niet in de balans opgenomen belangrijke financiële langlopende verplichtingen

Conform artikel 53 Besluit Begroting en Verantwoording worden hieronder de volgende contracten vermeld met een langdurig karakter.

| | |
|---|---|
| Beveiliging, receptie en telefonie | 200 |
| Drukwerkmachines | 163 |
| Schoonmaak | 200 |
| Autohuur | 50 |
| Verzekeringen | 237 |
| Accountantskosten | 73 |
| Gas, water en elektriciteit | 270 |
| Onderhoud hard- en software | 1.001 |
| | 2.194 |

# II.6 Incidentele lasten en baten

In de Meerjarenraming 2012-2015 zijn incidentele lasten en baten opgenomen, mede op basis hiervan is het onderstaande overzicht gemaakt voor deze jaarrekening. In dit overzicht is voor het jaar 2012 te zien is welke incidentele lasten en baten er zijn geweest. Onder incidentele lasten en baten worden in elk geval verstaan de in de jaren 2012, 2013, 2014 en 2015 geraamde lasten en baten. Hieronder zijn ook begrepen de eenmalige lasten die worden gedekt door bijdragen van derden (veelal de rijksoverheid) en de lasten die worden gedekt door een bijdrage van reserves. De Notitie incidentele en structurele baten en lasten van de Commissie BBV is hierbij als leidraad genomen, omdat het BBV geen scherpe definitief geeft wat incidenteel of structureel is. De volgende vier verduidelijkingen zijn bij het samenstellen gehanteerd:

1. Indien bestaand structureel beleid, niet zijnde een tijdelijke geldstroom, binnen de termijn van drie jaar een wijziging ondergaat dan worden de daarmee samenhangende lasten of baten in het begrotingsjaar niet als incidenteel aangemerkt. Bijvoorbeeld als in het kader van de bezuinigingen besloten is in jaar t+3 geen subsidies meer te verstrekken; de daarmee samenhangende lasten worden in t+2, t+1 en t nog als structureel beschouwd.
2. Na afloop van een begrotingsjaar zullen bij het opmaken van de jaarrekening altijd wel enige (relevante) verschillen tussen de werkelijkheid en de begroting blijken. Budgetverschillen op activiteiten inzake structureel bestaand beleid blijven naar hun aard “structureel”.
3. Toevoegingen aan en onttrekkingen uit de reserves worden als incidenteel beschouwd, tenzij het gaat om reguliere onttrekkingen aan financieringsreserves c.q. dekkingsreserves (kapitaallasten) of om onttrekkingen uit een daartoe toereikende (bestemmings-) reserve gedurende een periode van minimaal 3 jaar met als doel het dekken van structurele lasten.
4. Meerjarige tijdelijke geldstromen waarvan de eindigheid vastligt vanwege een PS-besluit en/of een toekenningsbesluit klasseren als incidentele baten en lasten, ook als de geldstroom (nog) langer is dan 3 jaar.

De overzichten van de eenmalige lasten en baten voor 2012 zien er als volgt uit.

| Programma omschrijving/ Omschrijving post | Realisatie 2012 | begroting 2012 | Verschil begroting/ rekening |
|---|---|---|---|
| Incidentele lasten | | | |
| Programma 1. Samenwerkend Drenthe: Bestuur | | | |
| Vorming RUD | 317.194 | 690.000 | 372.806 |
| Bijdrage in kosten Noordelijke Rekenkamer, afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar | -40.494 | -40.494 | 0 |
| Totaal incidenteel | 276.700 | 649.506 | 372.806 |
| Totaal structureel | 2.512.917 | 2.732.146 | 219.229 |
| Totaal lasten programma | 2.789.617 | 3.381.652 | 592.035 |
| Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | | | |
| Onderhoud en verbeteringswerken N34 | 238.247 | 140.698 | -97.549 |
| Verdubbeling N33 | 11.965.000 | 11.965.000 | 0 |
| Aanleg Meppelerdiepschutsluis | 1.489.850 | 1.477.000 | -12.850 |
| Uitvoering luchtvaartbeleid | 96.573 | 103.437 | 6.864 |
| Vaarweg Meppel-De Punt | 826.250 | 340.000 | -486.250 |
| Vaarwegverbinding Erica - Ter Apel | 10.053.608 | 10.151.077 | 97.469 |
| Totaal incidenteel | 24.669.528 | 24.177.212 | -492.316 |
| Totaal structureel | 49.485.416 | 50.092.764 | 607.348 |
| Totaal lasten programma | 74.154.944 | 74.269.976 | 115.032 |

| Programma omschrijving/ Omschrijving post | Realisatie 2012 | begroting 2012 | Verschil begroting/ rekening |
|---|---|---|---|
| Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP | | | |
| Regionaal Specifiek Pakket (RSP) | 17.142.709 | 23.376.971 | 6.234.262 |
| Totaal incidenteel | 17.142.709 | 23.376.971 | 6.234.262 |
| Totaal structureel | 0 | 0 | 0 |
| Totaal lasten programma | 17.142.709 | 23.376.971 | 6.234.262 |
| Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | | | |
| Restauratie Rijksmonumenten | 494.185 | 494.185 | 0 |
| Radiotelescoop | 175.000 | 175.000 | 0 |
| Bibliotheekvernieuwing; vernieuwingsimpuls | 52.500 | 113.700 | 61.200 |
| Totaal incidenteel | 721.685 | 782.885 | 61.200 |
| Totaal structureel | 72.447.637 | 72.415.659 | -31.978 |
| Totaal lasten programma | 73.169.322 | 73.198.544 | 29.222 |
| Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | | | |
| Bevolkingsdaling e.d. | 309.843 | 322.000 | 12.157 |
| Stedelijke Ontwikkeling en vernieuwing, uitgaven ISV III | 3.838.550 | 3.838.550 | 0 |
| Totaal incidenteel | 4.148.393 | 4.160.550 | 12.157 |
| Totaal structureel | 4.143.855 | 4.339.115 | 195.260 |
| Totaal lasten programma | 8.292.248 | 8.499.665 | 207.417 |
| Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | | | |
| Leren voor duurzaamheid | 137.867 | 162.000 | 24.133 |
| Kosten uitvoering Grondwaterwet | 70.034 | 85.000 | 14.966 |
| Kosten monitoring voormalige stortplaatsen | -3.546 | 45.000 | 48.546 |
| Uitvoeringsprogramma externe veiligheid | 275.768 | 344.100 | 68.332 |
| Toezicht Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden (WHVBZ) | 49.053 | 77.007 | 27.954 |
| Kosten uitvoering bodemsaneringsprogramma Uitgaven ISV III | 1.024.563 | 2.665.746 | 1.641.183 |
| Totaal incidenteel | 1.553.739 | 3.378.853 | 1.825.114 |
| Totaal structureel | 3.935.674 | 4.489.740 | 554.066 |
| Totaal lasten programma | 5.489.413 | 7.868.593 | 2.379.180 |
| Programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw | | | |
| ILG uitgaven | 31.712.548 | 41.480.278 | 9.767.730 |
| Totaal incidenteel | 31.712.548 | 41.480.278 | 9.767.730 |
| Totaal structureel | 1.678.313 | 1.770.847 | 92.534 |
| Totaal lasten programma | 33.390.861 | 43.251.125 | 9.860.264 |
| Programma 8. Groen Drenthe: Klimaat en Energie | | | |
| Groen gas | 4.816.202 | 4.800.000 | -16.202 |
| Green Deal | 3.011.150 | 3.000.000 | -11.150 |
| Stimuleringsfonds energiebesparing bestaande Bouw (SEBB). | 4.173.067 | 4.303.697 | 130.630 |
| Drentse Energie Organisatie | 13.000.000 | 13.000.000 | 0 |
| Totaal incidenteel | 25.000.419 | 25.103.697 | 103.278 |
| Totaal structureel | 1.170.867 | 1.819.019 | 648.152 |
| Totaal lasten programma | 26.171.286 | 26.922.716 | 751.430 |
| Programma 9. Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | | | |
| Bijdragen in projecten versterking economische structuur | 1.408.424 | 1.000.000 | -408.424 |
| Herstructureringbedrijventerreinen (decentr. uitk) | 2.512.633 | 2.512.633 | 0 |
| Totaal incidenteel | 3.921.057 | 3.512.633 | -408.424 |
| Totaal structureel | 8.687.332 | 8.734.576 | 47.244 |
| Totaal lasten programma | 12.608.389 | 12.247.209 | -361.180 |

| Programma omschrijving/ Omschrijving post | Realisatie 2012 | begroting 2012 | Verschil begroting/ rekening |
|---|---|---|---|
| Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering, zonder reserves | | | |
| Bijdrage vanuit diverse voorzieningen | -533.917 | -533.917 | 0 |
| Frictiekosten LSM, kosten mobiliteit en flexibiliteit e.d. | 1.364.948 | 1.490.140 | 125.192 |
| Totaal incidenteel | 831.031 | 956.223 | 125.192 |
| Totaal structureel | 49.764.149 | 51.777.832 | 2.013.683 |
| Totaal lasten programma, zonder reserves | 50.595.180 | 52.734.055 | 2.138.875 |
| Totaal lasten alle programma's zonder reserve mutaties | 303.803.969 | 325.750.506 | 21.946.537 |
| Product 10.4. Reserve mutaties | | | |
| Bijdrage aan reserve versterking economisch structuur | 5.000.000 | 5.000.000 | 0 |
| Inflatiecorrectie RSP (IBOI) | 2.177.839 | 2.177.839 | 0 |
| Bijdrage aan reserve grondwaterheffing | 14.966 | 0 | -14.966 |
| Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG | 2.334.507 | 0 | -2.334.507 |
| Bijdrage aan reserve organisatie ontwikkeling | 1.662.690 | 1.537.500 | -125.190 |
| Bijdrage aan de reserve voor algemene doeleinden | 28.337 | 28.337 | 0 |
| Bijdrage aan reserve monitoring voorm. stortplaatsen | 48.546 | 0 | -48.546 |
| Bijdrage aan RSP reserve | 6.303.991 | 0 | -6.303.991 |
| Bijdrage aan reserve vaarweg Meppel de Punt | 238.657 | 0 | -238.657 |
| Bijdrage aan Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | 59.000 | 0 | -59.000 |
| Bijdrage aan saldireserve | 1.252.505 | 1.252.505 | 0 |
| Totaal incidenteel | 19.121.038 | 9.996.181 | -9.124.857 |
| Totaal structureel | 2.940.237 | 2.940.237 | 0 |
| Totaal toevoegingen aan reserves | 22.061.275 | 12.936.418 | -9.124.857 |
| Totaal generaal lasten inclusief reserve mutaties | 325.865.244 | 338.686.924 | 12.821.680 |

| Programma omschrijving/Omschrijving post | Realisatie 2012 | begroting 2012 | Verschil begroting/ rekening |
|---|---|---|---|
| Incidentele baten | | | |
| Programma 1. Samenwerkend Drenthe: Bestuur | | | |
| Totaal incidenteel | 0 | 0 | 0 |
| Totaal structureel | -12.497 | -19.640 | -7.143 |
| Totaal baten programma | -12.497 | -19.640 | -7.143 |
| Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | | | |
| Vaarwegverbinding Erica - Ter Apel | -5.356.864 | -5.395.333 | -38.469 |
| Eerder ontvangen Rijksmiddelen BDU overig | -246.415 | -317.681 | -71.266 |
| Totaal incidenteel | -5.603.279 | -5.713.014 | -109.735 |
| Totaal structureel | -33.494.382 | -33.634.654 | -140.272 |
| Totaal baten programma | -39.097.661 | -39.347.668 | -250.007 |
| Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP | | | |
| Regionaal Specifiek Pakket (RSP) | -9.685.929 | -9.616.200 | 69.729 |
| Totaal incidenteel | -9.685.929 | -9.616.200 | 69.729 |
| Totaal structureel | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten programma | -9.685.929 | -9.616.200 | 69.729 |
| Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | | | |
| Bijdrage WSF-taken | -113.700 | -113.700 | 0 |
| Later te besteden Rijksmiddelen Jeugdzorg | 516.002 | 500.000 | -16.002 |
| Totaal incidenteel | 402.302 | 386.300 | -16.002 |
| Totaal structureel | -42.692.962 | -42.387.888 | 305.074 |
| Totaal baten programma | -42.290.660 | -42.001.588 | 289.072 |

| Programma omschrijving/ Omschrijving post | Realisatie 2012 | begroting 2012 | Verschil begroting/ rekening |
|---|---|---|---|
| Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | | | |
| Rijksbijdrage stedelijke vernieuwing ISV III | -1.452.411 | -1.452.411 | 0 |
| Totaal incidenteel | -1.452.411 | -1.452.411 | 0 |
| Totaal structureel | -42.209 | -36.450 | 5.759 |
| Totaal baten programma | -1.494.620 | -1.488.861 | 5.759 |
| Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | | | |
| Leren voor duurzaamheid | -113.863 | -162.000 | -48.137 |
| Bodemsanering | -714.791 | -792.666 | -77.875 |
| Totaal incidenteel | -828.654 | -954.666 | -126.012 |
| Totaal structureel | -1.091.956 | -926.345 | 165.611 |
| Totaal baten programma | -1.920.610 | -1.881.011 | 39.599 |
| Programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw | | | |
| ILG inkomsten | -22.573.506 | -20.860.750 | 1.712.756 |
| Totaal incidenteel | -22.573.506 | -20.860.750 | 1.712.756 |
| Totaal structureel | -91.705 | -222.527 | -130.822 |
| Totaal baten programma | -22.665.211 | -21.083.277 | 1.581.934 |
| Programma 8. Groen Drenthe: Klimaat en Energie | | | |
| Programma klimaat en energie | -4.338.715 | -4.338.716 | -1 |
| Totaal incidenteel | -4.338.715 | -4.338.716 | -1 |
| Totaal structureel | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten programma | -4.338.715 | -4.338.716 | -1 |
| Programma 9. Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | | | |
| Beleidskaders en programmabeheer | -167.500 | -167.000 | 500 |
| Totaal incidenteel | -167.500 | -167.000 | 500 |
| Totaal structureel | -26.806 | -31.530 | -4.724 |
| Totaal baten programma | -194.306 | -198.530 | -4.224 |
| Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | |
| Decentralisatie uitkering herstructurering bedrijventerreinen | -1.101.576 | -1.101.576 | 0 |
| Luchthavens 2011-2014 | -56.437 | -56.437 | 0 |
| Decentralisatie-uitkering Asbest en zonnepanelen | -1.044.000 | 0 | 1.044.000 |
| Decentralisatie-uitkering invoeringskosten decentralisatie Jeugdzorg | -100.000 | -100.000 | 0 |
| Decentralisatie-uitkering integratieuitkering Cultuurparticipatie | -298.118 | -298.118 | 0 |
| Decentralisatie-uitkering ISV | -2.202.242 | -2.202.242 | 0 |
| Decentralisatie-uitkering Zwemwaterrichtlijn | -77.007 | -77.007 | 0 |
| Decentralisatie-uitkering bodemsanering | -1.249.894 | -1.249.894 | 0 |
| Decentralisatie uitkering green deal | -84.000 | -84.000 | 0 |
| Decentralisatie-uitkering externe veiligheid | -498.000 | -498.000 | 0 |
| Decentralisatie-uitkering Programmatische aanpak stikstof | -2.070.000 | 0 | 2.070.000 |
| Decentralisatie-uitkering Natuur | -5.070.000 | 0 | 5.070.000 |
| Decentralisatie-uitkering monumentenzorg | -494.185 | -494.185 | 0 |
| Decentralisatie uitkering Groen Gas Hub Wijster | -960.000 | -960.000 | 0 |
| Decentralisatie-uitkering RSP (extrapolatie) | -2.647.235 | -2.647.235 | 0 |
| Totaal incidenteel | -17.952.694 | -9.768.694 | 8.184.000 |
| Totaal structureel | -134.250.847 | -134.584.403 | -333.556 |
| Totaal baten programma, zonder reserves | -152.203.541 | -144.353.097 | 7.850.444 |
| Totaal baten alle programma's zonder reserve mutaties | -273.903.750 | -264.328.588 | 9.575.162 |
| Product 10.4. Reserve mutaties | | | |

| Programma omschrijving/ Omschrijving post | Realisatie 2012 | begroting 2012 | Verschil begroting/ rekening |
|---|---|---|---|
| Bijdrage van reserve provinciaal aandeel ILG | 0 | -14.219.000 | -14.219.000 |
| Bijdrage van reserve grondwaterheffing | -85.000 | -85.000 | 0 |
| Bijdrage van Financieringsreserve | -16.000.000 | -16.000.000 | 0 |
| Bijdrage van reserve monitoring voormalige stortplaatsen | -45.000 | -45.000 | 0 |
| Bijdrage van reserve versterking economisch structuur | -1.408.424 | -1.000.000 | 408.424 |
| Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | -238.247 | -140.698 | 97.549 |
| Bijdrage van de saldireserve | -14.868.108 | -14.868.108 | 0 |
| Bijdrage van Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | -2.990.000 | -2.990.000 | 0 |
| Bijdrage van Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | -3.455.744 | -3.455.744 | 0 |
| Bijdrage van Reserve RSP | -8.113.536 | -8.113.536 | 0 |
| Bijdrage van Reserve verdubbeling N33 | -11.965.000 | -11.965.000 | 0 |
| Bijdrage van reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt | -826.250 | -826.250 | 0 |
| Bijdrage van reserve vitaal platteland | -650.000 | -650.000 | 0 |
| Totaal incidenteel | -60.645.309 | -74.358.336 | -13.713.027 |
| Totaal structureel | 0 | 0 | 0 |
| Totaal onttrekking aan reserves | -60.645.309 | -74.358.336 | -13.713.027 |
| | -334.549.059 | -338.686.924 | -4.137.865 |
| Totaal generaal baten inclusief reserve mutaties | -8.683.815 | 0 | 8.683.815 |

III

# Overige gegevens

# III.1.1
# Investeringen

## Investeringsprojecten

In 2012 waren in totaal 131 lopende investeringsprojecten. Het merendeel van deze projecten (80) wordt uitgevoerd ten behoeve van de bereikbaarheid volgens het Provinciaal Uitvoeringsprogramma verkeer en vervoer . De overige projecten hebben betrekking op wegen en vaarwegen (21), ICT en facilitaire zaken (26) en overig (4). De totale netto-investering op de provinciale investeringsprojecten in 2012 bedroeg € 10.649.000,-- (in 2011 was dit € 16.050.000,--)

Van de 131 lopende projecten, zijn er 27 in financieel en technisch opzicht geheel afgerond (waarvan 22 verkeer en vervoer projecten). De begrote totale netto-investering van deze af te sluiten projecten is € 48.503.000,--. Van dit krediet is € 12.324.000,-- overgebleven. Hierbij laten de afgesloten verkeer- en vervoerprojecten een voordeel zien van € 8.120.000,--. Hierbij moet vermeld worden dat het project Norgerbrug in verband met stagnatie in de woningbouw, is afgesloten en het restantkrediet anders zal worden geïnvesteerd. Het andere grote voordeel op afgesloten investeringen betreft de aankoop relatienota gebieden ( € 4.136.000,- voordeel op de investeringskredieten tot en met 2012). In de 2e financiële actualisatie 2012 is vermeld dat de komende jaren ook kapitaallasten vrijvallen door het niet meer jaarlijks verhogen van dit krediet. De voordelen zijn toegevoegd aan de ILG reserve.
Het voordeel op de investeringskredieten vertaalt zich vanaf 2012 in lagere kapitaallasten, waarbij het voordeel van de lagere kapitaallasten op de afgesloten verkeer- en vervoerprojecten weer ten gunste komt van de reserve investeringen verkeer en vervoer.

Investeringen kunnen als volgt worden gerecapituleerd.

| (x 1.000,--) | verstrekte kredieten | realisatie | kredietruimte |
|---|---|---|---|
| 104 lopende investeringsprojecten | | | |
| uitgaven 1 januari 2012 | | 15.681 | |
| investeringen 2012 | | 9.519 | |
| totale uitgaven | 72.341 | 25.200 | 47.141 |
| Bijdragen derden en reserves 1 januari 2012 | | 3.236 | |
| ontvangen bijdragen 2012 | | 2.038 | |
| totale bijdragen 2012 | 10.626 | 5.274 | 5.352 |
| totaal netto | 61.715 | 19.926 | 41.789 |
| De dit jaar afgesloten 27 projecten | | | |
| uitgaven 1 januari 2012 | | 41.268 | |
| investeringen 2012 | | 6.051 | |
| totale uitgaven | 64.188 | 47.320 | 16.868 |
| Bijdragen derden en reserves 1 januari 2012 | | 8.258 | |
| ontvangen bijdragen 2012 | | 2.883 | |
| totale bijdragen 2012 | 15.685 | 11.141 | 4.544 |
| Totaal netto | 48.503 | 36.179 | 12.324 |
| Totaal generaal | 110.218 | 56.105 | 54.113 |

| netto investering in 2012 (x 1000) | |
|---|---|
| totale uitgaven 2012 | 15.570 |
| totale inkomsten 2012 | 4.921 |
| netto investering | 10.649 |

## Kapitaallasten

De kapitaallasten zijn op de navolgende wijze aan programma's doorberekend.

| Programma | Budget | Realisatie | Verschil | V/N |
|---|---|---|---|---|
| Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 7.180.456 | 7.180.455 | 1 | V |
| Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | 1.282.774 | 1.282.774 | 0 | - |
| Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | 52.013 | 52.013 | 0 | - |
| Programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw | 149.179 | 149.179 | 0 | - |
| Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | 3.123.056 | 3.123.056 | 0 | - |
| Totaal | 11.787.478 | 11.787.477 | 1 | V |

De kapitaallasten die worden toegerekend aan programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit komen grotendeels ten laste van de reserve investeringen verkeer en vervoer.

## Overzicht restant kredieten van lopende investeringsprojecten

| Nummer | Omschrijving | Krediet | Kosten | Opbrengsten |
|---|---|---|---|---|
| Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | | | | |
| 2.1 Bereikbaarheid pup 2010 en eerder | | | | |
| 6300405 | N853 ontsluiting Vierslagen | 7.950.000 | 9.516.470 | -2.345.088 |
| 6300502 | N371 aanpassingen herinrichting | 1.161.935 | 1.274.246 | -20.000 |
| 6300515 | N372 Transferuim/aansl. A7 | 1.274.690 | 1.169.588 | 0 |
| 6300517 | Bijdrage prov. Bereikbaarheid Assen FVV Stationsomgeving/Peelo | 5.000.000 | 3.000.000 | 0 |
| 6300520 | Bijdrage prov. Bereikbaarheid Meppel FVV Fietsroute Koedijkslanden | 500.000 | 341.623 | 0 |
| 6300604 | UCSA6 Opw fietsrAss-Vri+aanpOVvz | 1.140.000 | 1.789.418 | -1.092.277 |
| 6300607 | UCSC6 Herinri stationsomg Coevorden | 500.000 | 0 | 0 |
| 6300613 | TRO6 N375 Aanl rotonde west aansl A28 | 400.000 | 168.749 | -75.000 |
| 6300705 | N371 Aansluiting N371/N373 / Optimalisering aansluiting N371/N373 (Norger-brug) | 6.327.300 | 710.188 | 0 |
| 6300708 | N372 Roden-Peizermade richtlijn EHK | 700.000 | 572.808 | -16.000 |
| 6300711 | A28/N386 Versnelling Q-liner Assen-Groningen+ verbetering halte A28/N386 | 100.000 | 57.788 | 0 |
| 6300713 | Q-liner Zuidlaren-Groningen | 200.000 | 168.067 | 0 |
| 6300714 | N386 Toegankelijkheid NP Drentse Aa | 250.000 | 1.270.703 | -449.776 |
| 6300716 | OV-vriendelijke ontsluiting | 250.000 | 120.000 | 0 |
| 6300718 | Knooppunt Hoogeveen-oost (carpoolplaats + Haltevoorziening) | 125.000 | 114.740 | 0 |
| 6300723 | Ontsluiting woonwijken Nw. Amsterdamsestraat | 328.000 | 0 | 0 |
| 6300724 | Verdubbeling Nw. Amsterdamsestraat + Rotonde | 300.000 | 0 | 0 |
| 6300727 | Gemeente Emmen Dynamisch informatiesysteem | 100.000 | 100.000 | 0 |
| 6300732 | Gieten Multimodaal knooppunt | 1.000.000 | 2.329.008 | -611.534 |
| 6300733 | N374 Busstation Borger | 800.000 | 99.158 | 0 |

| | restant/tekort | Af te sluiten | Opmerkingen |
|---|---|---|---|
| | | | |
| | | | |
| | 778.617 | ja | Project is uitgevoerd en afgerekend. |
| | -92.311 | ja | Combinatieproject met Norgerbrug-Wittelerbrug en Norgerbrug-Hoogersmilde. Alledrie zijn uitgevoerd. |
| | 105.103 | nee | Project is gereed, maar moet nog financieel afgewikkeld worden met de provincie Groningen |
| | 2.000.000 | nee | Betreft reservering, is onderdeel van RSP-afspraken |
| | 158.378 | ja | Project is uitgevoerd en afgerekend. |
| | 442.859 | ja | Project is uitgevoerd. Met regio Assen-Groningen wordt nog financieel verslag opgesteld. |
| | 500.000 | nee | Betreft reservering, bestuurlijke afspraken in RSP-verband. |
| | 306.251 | ja | Project is uitgevoerd en afgerekend. |
| | 5.617.112 | ja | Project Norgerbrug. Ivm stagnatie in woningbouw wordt project afgesloten. Restant krediet is beschikbaar voor doorstart in 2015 of nog later. |
| | 143.192 | nee | Rondweg Roden is gereed, ander deel nu in uitvoering |
| | 42.212 | nee | Onderzoek loopt nog |
| | 31.933 | nee | Aanbesteding heeft plaatsgevonden, afrekening in 2013 |
| | -570.927 | nee | Afronding is in voorbereiding met de Dienst Landelijk Gebied. Bijdrage DLG 235.000 moet nog gedaan worden. |
| | 130.000 | nee | Dit project is omgezet in 2 andere, nl.: uitbreiding P&R-terrein (130.000) en fietsbrug Berggierslanden (120.000), beide projecten zijn uitgevoerd, Berggierslanden afgerekend, P&R nog niet. |
| | 10.260 | ja | Project is uitgevoerd en afgerekend. |
| | 328.000 | nee | Wordt bestuurlijke afspraak overgemaakt |
| | 300.000 | nee | Project is uitgevoerd, over financiele afrekening worden bestuurlijke afspraken gemaakt |
| | 0 | ja | Systeem is ingevoerd en met gemeente afgerekend. |
| | -717.474 | nee | Het project is uitgevoerd en het knooppunt is volledig in bedrijf. Bijdrage Regio Groningen-Assen (600.000) moet nog gedaan worden. Project sluit wel negatief. Oorzaken zijn diverse aanpassingen en tegenvallers tijdens de aanleg. |
| | 700.848 | nee | Project is uitgevoerd. Busstation is in gebruik. De kosten moeten nog financieel afgewikkeld worden met het N34-budget. |

## Overzicht restant kredieten van lopende investeringsprojecten

| Nummer | Omschrijving | Krediet | Kosten | Opbrengsten |
|---|---|---|---|---|
| 6300734 | N374 Dynamisch informatiesysteem | 100.000 | 93.523 | 0 |
| 6300736 | N371 Wegvak Norgerbrug-Witytelerbrug (hm 5.1-27.5) richtlijn EHK. | 160.000 | 1.164 | 0 |
| 6300740 | Toegankelijkheid Dwingelderveld | 250.000 | 0 | 0 |
| 6300807 | N374/N857 Reconstructie aansluiting | 700.000 | 1.447.204 | -216.624 |
| 6300809 | Fietsenstalling Coevorden | 125.000 | 0 | 0 |
| 6300810 | Maatregelen Nw. Amsterdamsestraat | 3.800.000 | 0 | 0 |
| 6300811 | Schutstraat hoogeveen | 810.000 | 195.393 | 0 |
| 6300812 | Fietsbrug Hoogeveenschevaart | 1.000.000 | 1.000.000 | 0 |
| 6300814 | Vormgeving Verbindingsweg | 250.000 | 0 | 0 |
| 6300815 | Parkeerverwijssysteem | 200.000 | 0 | 0 |
| 6300818 | N372/N386Vervanging VRI | 1.000.000 | 10.284 | 0 |
| 6300819 | N372 Busbaan Peizermade-Peize | 800.000 | 2.957.736 | -2.757.870 |
| 6300820 | N919 DRIS Veenhuizen | 100.000 | 100.000 | 0 |
| 6300821 | N919 Traverse Veenhuizen: aansluiting Bankenbosch | 400.000 | 112.764 | 0 |
| 6300822 | N919 Herinrichting wegvakken hm. 3.0-6.9 enNorgerhaven-Laan Weldadigheid (hm. Ca. 7.7- 11.0) volgens de Richtlijn EHK | 1.222.475 | 1.942.217 | -1.177.424 |
| 6300823 | N386 DRIS Vries-Zuidlaren | 225.000 | 225.000 | 0 |
| 6300824 | N386 DRIS Tynaarlo | 100.000 | 100.000 | 0 |
| 6300907 | Bijdrage aan Station Emmen-Zuid | 3.500.000 | 0 | 0 |
| 6300909 | N48: Bijdrage nieuwe ontsluitingsweg Zuidwolde | 750.000 | 487 | 0 |
| 6300910 | N386: Planuitwerking 'Mooi zo, veilig zo' De Groeve | 100.000 | 105.900 | 0 |
| 6300911 | N374: Herinr. Wegvak hm. 16.9-23.0 (Borger-Schoonlo) afslag Westdorp/ fietspad | 1.111.482 | 441.140 | 0 |
| 6300912 | N371: Herinr. Wegvak Norgerbrug-Hoogersmilde (incl. Bovensmilde en Smilde) | 1.284.000 | 1.417.423 | 0 |
| 6300914 | N353: Wegvak Darp-Wapserveen inrichten tot GOW B (markering) | 78.240 | 0 | 0 |
| 6300915 | N371: aanp. Wegvak Willelte-Havelte als GOW | 149.960 | 35.673 | 0 |
| 6300917 | N855: herinr. Bebouwde kom Wapse | 350.000 | 447.184 | 0 |
| 6300922 | Aanleg 50 haltevoorzieningen langs prov. Wegen (onderdeel Kolibri) | 250.000 | 227.427 | -250.485 |
| 6300924 | Maatregelen spoor Zwolle-Emmen. | 1.300.000 | 0 | 0 |
| 6300925 | Binnenhavens en Vaarwegen voor de QuickWins in Coevorden | 700.000 | 0 | 0 |
| 6301003 | Kunstprojecten langs provinciale wegen | 50.000 | 4.500 | 0 |
| 6301007 | Aanleg 50 haltevoorzieningen langs prov. Wegen (Kolibri) | 250.000 | 661.735 | 0 |
| 6301009 | Studie Luchtvaartbeleid | 80.000 | 63.501 | 0 |
| | Studie OV + spoor in Drenthe | 150.000 | 67.390 | 0 |
| | Vervolgstudie Dryport c.a. | 20.000 | 30.000 | 0 |
| 6301010 | N919: Bijdrage voor maatregelen Poorten Veenhuizen | 430.000 | 240.529 | 0 |
| 6301012 | N386:Mooi zo, Veilig zo De Groeve | 425.000 | 1.377.499 | 0 |
| 6301013 | N386: Rotonde kruispunt N386/N858 | 525.000 | 757.248 | -165.001 |
| 6301014 | (Fietstellers Mon./An.; fietstell./telpunten | 125.000 | 33.899 | 0 |
| | | 51.278.082 | 36.899.375 | -9.177.079 |
| 2.1 Bereikbaarheid investeringsnota prioriteit 3.11 2011 | | | | |
| 6311002 | Nieuwe hoofdontsluiting langs Vliegveld Hoogeveen (bijdrage in kader convenant) | 1.000.000 | 0 | 0 |
| 6311003 | N386: Maatregelen fietsroute+ Vries-Zuidlaren (1e fase) | 250.000 | 0 | 0 |
| 6311004 | Vervolgstudie Transferium De Punt | 100.000 | 83.649 | 0 |
| 6311005 | Monitoring: Beleidsmonitoring: onderhoud tellers; licentie- en abonnementskosten | 71.750 | 61.013 | 0 |
| 6311006 | Onderzoek: Beleidsonderzoek en metingen Regionale bereikbaarheid | 105.000 | 184.467 | -150.000 |
| 6311007 | PR en Communicatie | 100.000 | 0 | 0 |

| | restant/tekort | Af te sluiten | Opmerkingen |
|---|---|---|---|
| | 6.477 | ja | Project is uitgevoerd. Busstation is in gebruik. |
| | 158.836 | ja | Combinatieproject met N371en Norgerbrug-Hoogersmilde. Alledrie zijn uitgevoerd. |
| | 250.000 | nee | Convenantproject Westerveld, is in uitvoering. |
| | -530.580 | nee | Project is uitgevoerd, financiele afrekening wordt met gemeente voorbereid. |
| | 125.000 | ja | Project is teruggetrokken |
| | 3.800.000 | nee | Project is in voorbereiding. |
| | 614.607 | nee | Uitvoering gefaseerd, project is opgeleverd maar moet nog financieel worden afgewikkeld. |
| | 0 | ja | Project is uitgevoerd en afgerekend. |
| | 250.000 | nee | Convenantproject, is in uitvoering |
| | 200.000 | nee | Bijgesteld project is in uitvoering. |
| | 989.716 | nee | Project is in uitvoering |
| | 600.134 | nee | Project is uitgevoerd. Afrekening is in voorbereiding. |
| | 0 | ja | Systeem is ingevoerd en met gemeente afgerekend. |
| | 287.236,09 | ja | Project is uitgevoerd en afgerekend. |
| | 457.682 | ja | Project is uitgevoerd en afgerekend. |
| | 0 | ja | Systeem is ingevoerd en met gemeente afgerekend. |
| | 0 | ja | Systeem is ingevoerd en met gemeente afgerekend. |
| | 3.500.000 | nee | Onderdeel RSP, worden bestuurlijke afspraken over gemaakt. |
| | 749.513 | nee | Project is gereed; afrekening kosten is in voorbereiding. |
| | -5.900 | ja | Planuitwerking is afgerond. |
| | 670.342 | nee | Project is uitgevoerd. Ffinanciele afrekening wordt met gemeente voorbereid. |
| | -133.423 | ja | Combinatieproject met N371en Norgerbrug-Hoogersmilde. Alledrie zijn uitgevoerd. |
| | 78.240 | nee | Deels uitgevoerd. Krediet moet nog verhoogd worden. Bestuurlijke afspraak volgt |
| | 114.287 | nee | Project is uitgevoerd. Afrekening kosten is in voorbereiding |
| | -97.184 | ja | Project is uitgevoerd. Weg is overgedragen aan gemeente Westerveld |
| | 273.058 | nee | Project wordt afgesloten in 2013 |
| | 1.300.000 | nee | Uitvoering in 2014, 2015 en 2016 |
| | 700.000 | nee | Uitvoering in 2014 |
| | 45.500 | nee | Kunstopdrachten worden verstrekt in 2013 |
| | -411.735 | nee | project wordt financieel in 2013 afgesloten |
| | 16.499 | nee | Projecten lopen volgens planning |
| | 82.610 | | |
| | -10.000 | | |
| | 189.471 | nee | Project is uitgevoerd. Afrekening volgt in 2013. |
| | -952.499 | nee | Project is uitgevoerd,afrekening met gemeente in voorbereiding. Bijdragen BDU, WK en gem. resp 425.000, 283.000 en 350.000 moeten nog gedaan worden. |
| | -67.247 | nee | Project is in uitvoering. Project wordt afgesloten in 2013 |
| | 91.102 | nee | Project is in uitvoering |
| | 23.555.786 | | |
| | | | |
| | 1.000.000 | nee | Project is uitgevoerd. Afrekening met gemeente is in voorbereiding. |
| | 250.000 | nee | Project is gegund in 2012. Uitvoering volgt in 2013. |
| | 16.357 | nee | Project is in uitvoering |
| | 10.737 | nee | Project is in uitvoering |
| | 70.533 | nee | Project is in uitvoering |
| | 100.000 | nee | Loopt nog. |

## Overzicht restant kredieten van lopende investeringsprojecten

| Nummer | Omschrijving | Krediet | Kosten | Opbrengsten |
|---|---|---|---|---|
| 6311008 | N372: herinrichting bebouwde kom Peizermade | 1.500.000 | 1.435.305 | 0 |
| 6311010 | Kunstprojecten langs provinciale wegen | 100.000 | 0 | 0 |
| 6311011 | Projecten Mobiliteitsmanagement t.b.v. fiets en carpoolen | 100.000 | 123.290 | -39.167 |
| 6311012 | N381: Maatregelen knooppunt N381/A28 bij Beilen | 600.000 | 2.455.637 | -495.868 |
| 6311013 | Studies Spoor, OV, Regiotram en Luchtvaart | 280.000 | 212.122 | 0 |
| 6311014 | N386: aanvullende maatregelen i.r.m. aanleg Rotonde kruispunt N386/N858 | 100.000 | 0 | 0 |
| 6311015 | N375: realiseren volledige aansluiting Koekangerveld | 500.000 | 272 | 0 |
| 6311016 | Studies Veiligheid en Bereikbaarheid | 75.000 | 43.862 | -8.900 |
| | | 4.881.750 | 4.599.612 | -693.935 |
| 2.1 Bereikbaarheid investeringsnota prioriteit 3.11 2012 | | | | |
| 6312001 | Verkenning uitbreiding capaciteit (2*3 rijstroken) (regiotram) | 50.000 | 0 | 0 |
| 6312002 | Kwaliteitsverbetering busvervoer "exploitatie busvervoer noodzaak MEP 2010" | 713.000 | 0 | 0 |
| 6312003 | Hoogeveen Stadscentrum reconstructie Schutstraat | 2.375.000 | 0 | 0 |
| 6312004 | Hoogeveen Stadscentrum, herinrichting 't Haagje (fase 1 en 2) | 1.400.000 | 0 | 0 |
| 6312005 | Investeringspakket Leek-Roden (MIP bereikb., strekken bus aanpassen infrastrc.) | 1.044.000 | 0 | 0 |
| 6312006 | Meppel Nieuwveenselanden, verwijderen rotonde N375, aanleg fietstunnel | 1.000.000 | 3.800 | 0 |
| 6312007 | N34 aansluiting Exloo "aanleg ongelijkvloerse kruising" | 2.500.000 | 9.065 | 0 |
| 6312008 | N34 Zuidoost Drenthe, verkenning uitbreiding capaciteit N34 Holsloot - Coevorden | 50.000 | 0 | 0 |
| 6312009 | N33 extra bijdrage verdubbeling, toezegging convenant mei 2010 | 2.880.000 | 2.880.000 | 0 |
| 6312010 | Aanvullende maatregelen bij aanleg Rotonde N386/N858 bij Donderen | 100.000 | 0 | 0 |
| | | 12.112.000 | 2.892.865 | 0 |
| 2.1 Bereikbaarheid investeringsnota prioriteit 3.11 2013 | | | | |
| 6313009 | N376/N855, Hoofdwegennet-prov.wegennet, aanleg 2 rotondes | 0 | 5.188 | 0 |
| | | 0 | 5.188 | 0 |
| 2.3 Wegen | | | | |
| 6331101 | Bronhouderschap Basisregistratie Grootschalige topografie (BGT) | 942.000 | 0 | 0 |
| 6331102 | Incidentmanagemnet op de N34, N381 en N372 | 100.000 | 0 | 0 |
| 6331104 | Zoutloods | 1.500.000 | 130.920 | -75.000 |
| | | 2.542.000 | 130.920 | -75.000 |
| 2.4 Vaarwegen | | | | |
| 6330006 | Reconstructie Ericasluis en Oranjesluis | 2.200.000 | 1.261.228 | 0 |
| 6331103 | Bedieningspost Stieltjeskanaalsluis | 820.000 | 0 | 0 |
| 6331106 | Vervanging BW-2645 brug 23 (Bladderswijk) ophaalbrug uit 1954 | 715.000 | 0 | 0 |
| 6331107 | Vervanging N371-40750 Pijlebrug draaibrug uit 1922 | 1.320.000 | 0 | 0 |
| 6331108 | Vervanging N372-07792 Fietsbrug Oude Peizerdiep houten fietsbrug uit 1974 | 27.500 | 0 | 0 |
| 6331109 | Vervanging N374-38150 Fietsbrug Oude Diep - hout Fietsbrug uit 1974 | 82.500 | 0 | 0 |
| 6331110 | Vervanging N376-36750 Duikerbrug Holslootsdiep duikerbrug beton uit 1935 | 275.000 | 0 | 0 |
| 6331111 | Vervanging N386-08150 Oosterbroeksebrug Vervanging N386-08150 Oosterbroeksebrug draaibrug (over NWK) uit 1956 uit 1956 | 660.000 | 0 | 0 |

| | restant/tekort | Af te sluiten | Opmerkingen |
|---|---|---|---|
| | 64.695,01 | nee | Verdeling kosten moet nog uitgevoerd worden. |
| | 100.000 | nee | Kunstopdrachten worden verstrekt in 2013 |
| | 15.877 | nee | Project is in uitvoering |
| | -1.359.770 | nee | Tijdens de uitvoering bleek een 'grondtegenvaller' van 500.000. Bijdragen BDU 600.000 en WK 150.000 moeten verwerkt worden. |
| | 67.878 | nee | Project is in uitvoering |
| | 100.000 | nee | Project is in uitvoering. Afrekening volgt in 2013. |
| | 499.728 | nee | Wordt bestuurlijke afspraak over gemaakt. |
| | 40.038 | nee | Lopen volgens planning |
| | 976.073 | | |
| | | | |
| | 50.000 | nee | Aanbesteding is in voorbereiding |
| | 713.000 | nee | Project is in uitvoering |
| | 2.375.000 | nee | Krediet is te hoog en zal in 2013 worden verlaagd |
| | 1.400.000 | nee | Project is in uitvoering |
| | 1.044.000 | nee | Planologische procedure is in voorbereiding |
| | 996.200 | nee | Voorbereidende gesprekken zijn gaande, kredietbijstelling naar boven zal nog moeten plaatsvinden. |
| | 2.490.935 | nee | Planologische procedure is in voorbereiding |
| | 50.000 | nee | Project is in uitvoering |
| | 0 | ja | Afrekening met Rijkswaterstaat heeft plaatsgevonden |
| | 100.000 | ja | Krediet is dubbel opgenomen (zie ook 6311014) |
| | 9.219.135 | | |
| | | | |
| | -5.188 | nee | Krediet komt in 2013 beschikbaar. Er zijn al wat voorbereidende kosten gemaakt. |
| | -5.188 | | |
| | | | |
| | 942.000 | nee | In 2013 zal een bestuurlijke overeenkomst worden gesloten met de partners in de regio waarin afspraken over de transitie naar de BGT worden gemaakt. Overigens is de provinicie wettelijk verplicht een deel van de BGT op te zetten en te onderhouden. In 2015 moet de transitie voltooid zijn. |
| | 100.000 | nee | Incidentmanagement zal vanaf 1 april 2013 operationeel worden. De komende periode zullen de investeringen plaats gaan vinden. |
| | 1.444.080 | nee | De bouw van de zoutloods staat gepland voor 2013. Door verplaatsing van de uitrit en benodigde bodemsanering stijgen de kosten met € 500.000. In de eerste bestuursrapportage 2013 zullen wij een verzoek doen aan Provinciale staten voor extra krediet. |
| | 2.486.080 | | |
| | | | |
| | 938.772 | nee | Het bestek is in april 2012 gegund. De geplande opleverdatum is 1 maart 2013. De financiele afronding zal doorlopen in het tweede kwartaal 2013. |
| | 820.000 | nee | Project loopt door t/m 2013 |
| | 715.000 | nee | Brug 23 is overgedragen aan de Gemeente Emmen. We zullen in 2013 verzoeken het krediet te mogen inzetten voor de vervanging van de Noordse Schutsluisbrug. |
| | 1.320.000 | nee | Uitvoering werkzaamheden staat gepland voor 2014 |
| | 27.500 | nee | Uitvoering project 2015. |
| | 82.500 | nee | Uitvoering project 2015. |
| | 275.000 | nee | Uitvoering project 2015. |
| | 660.000 | nee | Uitvoering werkzaamheden staat gepland voor 2014 |

## Overzicht restant kredieten van lopende investeringsprojecten

| Nummer | Omschrijving | Krediet | Kosten | Opbrengsten |
|---|---|---|---|---|
| 6331112 | Vervanging N386-13550 brug Drentsche Aa betonbrug uit 1956 | 660.000 | 325,5 | 0 |
| 6331113 | Vervanging N862-04210 Brug over het Bargerkanaal betonbrug uit 1935 | 220.000 | 0 | 0 |
| 6331114 | Vervanging VHV-40620 Driftbrug draaibrug uit 1923 | 550.000 | 2.750 | 0 |
| 6331115 | Vervanging VHV-41405 Dalerbrug draaibrug uit 1912 | 550.000 | 0 | 0 |
| 6331116 | Vervanging VHV-43225 Hesselerbrug draaibrug uit 1913 | 550.000 | 0 | 0 |
| 6331117 | Vervanging VHV-45615 Klenckerbrug draaibrug uit 1920 | 550.000 | 0 | 0 |
| 6331118 | Vervanging VHV-47170 Haarbrug draaibrug uit 1914 | 550.000 | 0 | 0 |
| 6331119 | Vervanging VHV-49010 Hoolbrug draaibrug uit 1920 | 550.000 | 0 | 0 |
| 6331120 | Vervanging VHV-48145 Holslootbrug val verv.staal uit 1955 | 220.000 | 0 | 0 |
| 6331121 | Vervanging DHV-42290 Paradijssluis houten deuren uit 1926 | 120.000 | 23.060,04 | 0 |
| | | 10.620.000 | 1.287.363 | 0 |
| Totaal programma 2 | | 81.433.832 | 45.815.322 | -9.946.014 |
| Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | | | | |
| 4.4. Kunsten, Erfgoed en media | | | | |
| 6830704 | Uitbreiding Drents Museum | 14.461.000 | 20.847.256 | -6.414.500 |
| 6831101 | Huize Tetrode | 550.000 | 550.000 | 0 |
| Totaal programma 4 | | 15.011.000 | 21.397.256 | -6.414.500 |
| Programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en Landschap en Landbouw | | | | |
| 7.1 Natuur en Landschap en diverse deelprojecten pMJP | | | | |
| 6628480 | Aankoop relatienotagebieden natuurgebieden | 7.320.102 | 3.201.115 | -16.990 |
| Totaal Programma 7 | | 7.320.102 | 3.201.115 | -16.990 |
| Programma 10. Middelen en Bedrijfsvoering | | | | |
| 10.3 ICT en facilitaire zaken | | | | |
| 5270610 | Omgevingsvergunning 2006 Aandeel PhvM | 225.000 | 218.691 | 0 |
| 5270611 | Omgevingsvergunning 2006 Aandeel PhvM Aandeel Beleidsinstrumenten | 75.000 | 54.925 | 0 |
| 5270705 | Migratie Office XP 2007 | 186.800 | 5.782 | 0 |
| 5270803 | Probisdoc (e-government) 2008 | 492.000 | 434.665 | -18.000 |
| 5270804 | Hardware ERP 2008 | 277.000 | 58.733 | 0 |
| 5270805 | Subsidievolgsysteem 2008 | 96.000 | 62.052 | 0 |
| 5270807 | Verbetering IT-huishouding/processen (voorjaarsnota 2007) | 525.000 | 330.062 | 0 |
| 5270808 | Herst. IT-huishouding oa. Digid (Prio 1.5 voorjaarsnota 2007) | 175.000 | 141.902 | 0 |
| 5270901 | Info- en comm. Basisvoorzieningen 2009 | 335.000 | 264.957 | 0 |
| 5271001 | Vervanging lokaal netwerk 2010 | 157.000 | 18.189 | 0 |
| 5271003 | E-architectuur 2010 | 20.000 | 5.000 | 0 |
| 5271102 | ICT VJN 2011 basisregistratie | 1.000.000 | 114.754 | 0 |
| 5271103 | ICT VJN 2011 Frontoffice | 120.000 | 0 | 0 |
| 5271104 | ICT VJN 2011 ZGW 1e fase | 410.000 | 0 | 0 |
| 5271105 | ICT VJN 2011 ZGW 12 processen | 300.000 | 0 | 0 |
| 5271106 | ICT VJN 2011 I-beleid en architectuur | 75.000 | 0 | 0 |
| 5271107 | ICT VJN 2011 migratie office | 100.000 | 0 | 0 |
| 5271108 | ICT VJN 2011 mobiele devices en dat encryptie | 60.000 | 0 | 0 |
| 5271109 | ICT VJN 2011 Ruimtelijk informatie systeem | 100.000 | 2.475 | 0 |
| 5271110 | ICT VJN 2011 telewerken op basis van VDI en thuisnet | 100.000 | 0 | 0 |

| | restant/tekort | Af te sluiten | Opmerkingen |
|---|---|---|---|
| | 659.675 | nee | Uitvoering werkzaamheden staat gepland voor 2014 |
| | 220.000 | nee | Uitvoering werkzaamheden staat gepland voor 2015 |
| | 547.250 | nee | Uitvoering werkzaamheden staat gepland voor 2015, maar wordt eerder uitgevoerd in 2013 |
| | 550.000 | nee | Uitvoering werkzaamheden staat gepland voor 2015 |
| | 550.000 | nee | Uitvoering werkzaamheden stond gepland voor 2015, maar wordt 2014 |
| | 550.000 | nee | Uitvoering werkzaamheden stond gepland voor 2015, maar wordt 2014 |
| | 550.000 | nee | Uitvoering werkzaamheden stond gepland voor 2015, maar wordt 2014 |
| | 550.000 | nee | Uitvoering werkzaamheden stond gepland voor 2015, maar wordt 2014 |
| | 220.000 | nee | Uitvoering werkzaamheden staat gepland voor 2015 |
| | 96.940 | nee | De vervanging van de sluisdeuren is aanbesteed en in uitvoering genomen. De realisatie moet worden voltooid in 2013. |
| | 9.332.637 | | |
| | 45.564.523 | | |
| | | | |
| | | | |
| | 28.244 | ja | Project is afgerond. |
| | 0 | ja | Project is afgerond. |
| | 28.244 | | |
| | | | |
| | | | |
| | 4.135.977 | ja | In de 2e financiële actualisatie 2012 is besloten om de kredieten van de Relatienota gebieden om te zetten in een bijdrage aan de ILG reserve ineens (zoals in Statenstuk 2012-550 Beëindiging bestuursovereenkomst ILG was aangegeven) |
| | 4.135.977 | | |
| | | | |
| | | | |
| | 6.309 | ja | Project is afgerond. |
| | 20.075 | nee | In 2012 zijn er aanpassingen gedaan in de WFM/MPM applicatie t.b.v. WABO vergunningen. In 2013 wordt de overgang gerealiseerd naar een nieuwe versie van de applicatie. |
| | 181.018 | nee | In uitvoering kwartaal 1 van 2013, kwartaal 2 van 2013 wordt het afgerond. |
| | 75.335 | nee | Nog niet volledig afgerond, kredieten nog in te zetten voor afronding digitalisering |
| | 218.267 | nee | Vervanging SAN vertraagd ten gevolge van juridische procedure |
| | 33.948 | ja | Project is afgerond. |
| | 194.938 | nee | Vervanging SAN vertraagd ten gevolge van juridische procedure |
| | 33.098 | nee | Vervanging SAN vertraagd ten gevolge van juridische procedure |
| | 70.043 | nee | Project is in uitvoering |
| | 138.811 | nee | Uitgesteld tot 2013, niet eerder noodzakelijk. |
| | 15.000 | nee | Gestart in 2012, afronding in kwartaal 1 van 2013 |
| | 885.246 | nee | Realisatie basisregistratie BGT vertraagd (landelijk). |
| | 120.000 | nee | Loopt volgens planning |
| | 410.000 | nee | In 2012 Blauwdruk ontworpen, realisatie start 2013 |
| | 300.000 | nee | Project volgt op 1e fase ZGW |
| | 75.000 | nee | Loopt volgens planning |
| | 100.000 | nee | In uitvoering kwartaal 1 van 2013, kwartaal 2 van 2013 wordt het afgerond. |
| | 60.000 | nee | In uitvoering kwartaal 1 van 2013, kwartaal 2 van 2013 wordt het afgerond. |
| | 97.525 | nee | Loopt volgens planning |
| | 100.000 | nee | In uitvoering kwartaal 1 van 2013, in kwartaal 2 van 2013 wordt het afgerond. |

## Overzicht restant kredieten van lopende investeringsprojecten

| Nummer | Omschrijving | Krediet | Kosten | Opbrengsten |
|---|---|---|---|---|
| 5271111 | ICT VJN 2011 van Novell naar MS | 300.000 | 99.144 | 0 |
| 5271112 | ICT VJN 2011 Migratie groupwise naar outlook | 250.000 | 7.200 | 0 |
| 5271113 | ICT VJN 2011 ontvlechting drents museum | 250.000 | 96.096 | 0 |
| 5271114 | Verv. (2004) DM servers, werkplekken, basisvoorzieningen e.d. | 150.000 | 0 | 0 |
| 5271201 | Verbetering informatie bedrijfsvoering 2012 (verv. Invest. vanuit 2006) | 480.000 | 100.399 | 0 |
| 5271202 | ICT basisvoorzieningen 2012 (verv.invest. 2007) | 59.000 | 15.359 | -20.000 |
| 5271203 | Stateninfosysteem (verv. invest. vanuit 2007) | 135.000 | 75.881 | 0 |
| Totaal Programma 10 | | 6.452.800 | 2.106.264 | -38.000 |
| TOTAAL | | 110.217.734 | 72.519.958 | -16.415.504 |

| | restant/tekort | Af te sluiten | Opmerkingen |
|---|---|---|---|
| | 200.857 | nee | In uitvoering kwartaal 1 van 2013, in kwartaal 2 van 2013 wordt het afgerond. |
| | 242.800 | nee | In uitvoering kwartaal 1 van 2013, in kwartaal 2 van 2013 wordt het afgerond. |
| | 153.904 | nee | In productie, afronding in kwartaal 1 van 2013 |
| | 150.000 | nee | In productie, afronding in kwartaal 1 van 2013 |
| | 379.601 | nee | Vervanging probis uitgesteld. |
| | 63.641 | nee | In uitvoering kwartaal 1 van 2013, in kwartaal 2 van 2013 wordt het afgerond. |
| | 59.1189 | nee | Loopt volgens planning |
| | 4.384.536 | | |
| | 54.113.279 | | |

# III.1.2
# Stand en verloop van reserve en voorzieningen

| Nummer | | Saldo 31-12-2011 na bestemming resultaat reserves | 2012 Begrote Rente | 2012 Begrote Vermeerde-ringen | 2012 Begrote Verminde-ringen | Saldo 31-12-2012 voor bestemming resultaat reserves | Saldo 31-12-2012 Resultaat op reserves | Saldo 31-12-2012 na bestemming resultaat reserves | Mutaties 2012 na bestemming resultaat reserves | 2013 Begrote Rente | 2013 Begrote Vermeerde-ringen |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Algemene Reserves | | | | | | | | | | | |
| 050001 | Reserve voor algemene doeleinden | 8.669.874 | - | 28.337 | | 8.698.211 | | 8.698.211 | 28.337 | - | 3.278.589- |
| 050002 | Saldireserve | 14.996.568 | | 1.252.505 | 14.868.108 | 1.380.965 | | 1.380.965 | 13.615.603- | | 300.000 |
| 050005 | Risicoreserve | 29.000.000 | | | | 29.000.000 | | 29.000.000 | - | | 21.000.000 |
| | | 52.666.442 | - | 1.280.842 | 14.868.108 | 39.079.176 | - | 39.079.176 | 13.587.266- | - | 18.021.411 |
| Bestemmingsreserves | | | | | | | | | | | |
| 060111 | Reserve monitoring voormalige stortplaatsen | 1.201.288 | | | 45.000 | 1.156.288 | 48.546 | 1.204.834 | 3.546 | | |
| 060117 | Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | 5.390.000 | | - | 2.990.000 | 2.400.000 | | 2.400.000 | 2.990.000- | | |
| 060124 | Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt | 5.884.134 | | | 826.250 | 5.057.884 | 238.657 | 5.296.541 | 587.593- | | |
| 060150 | Reserve versterking economische structuur | 7.222.607 | | 5.000.000 | 1.000.000 | 11.222.607 | 408.424- | 10.814.183 | 3.591.576 | | |
| 060161 | Reserve grondwaterheffing | 506.268 | | | 85.000 | 421.268 | 14.966 | 436.234 | 70.034- | | |
| 060199 | Reserve Investeringen verkeer en vervoer | 22.315.455 | | 2.940.237 | - | 25.255.692 | | 25.255.692 | 2.940.237 | | |
| 060211 | Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel | 7.406.576 | | | 3.455.744 | 3.950.832 | 59.000 | 4.009.832 | 3.396.744- | | |
| 060212 | Reserve verdubbeling N33 | 11.965.000 | - | | 11.965.000 | - | | - | 11.965.000- | - | |
| 060214 | Reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | 6.829.299 | | | 140.698 | 6.688.601 | 97.549- | 6.591.052 | 238.247- | | |
| 060215 | Reserve provinciaal aandeel ILG | 21.361.631 | | | 14.219.000 | 7.142.631 | 16.553.507 | 23.696.138 | 2.334.507 | | |
| 060218 | Reserve Regio Specifiek Pakket | 114.937.692 | 2.177.839 | - | 8.113.536 | 109.001.995 | 6.303.991 | 115.305.986 | 368.294 | 2.065.370 | - |
| 060221 | Financieringsreserve (voorheen Dynamische cofinancieringsreserve) | 122.115.509 | | | 16.000.000 | 106.115.509 | | 106.115.509 | 16.000.000- | | 4.500.000 |
| 060222 | Reserve Vitaal Platteland | 25.000.000 | | | 650.000 | 24.350.000 | | 24.350.000 | 650.000- | | |
| 060223 | Cofinancieringsreserve Europa | - | | | | - | | - | - | | 24.000.000 |
| 060224 | Reserve organisatie-ontwikkeling | | | 1.537.500 | | 1.537.500 | 125.190 | 1.662.690 | 1.662.690 | | |
| | | 352.135.459 | 2.177.839 | 9.477.737 | 59.490.228 | 304.300.807 | 22.837.884 | 327.138.691 | 24.996.768- | 2.065.370 | 28.500.000 |
| Totalen algemene reserves en bestemmingreserves | | 404.801.901 | 2.177.839 | 10.758.579 | 74.358.336 | 343.379.983 | 22.837.884 | 366.217.867 | 38.584.034- | 2.065.370 | 46.521.411 |

| Nummer | | | 2012 Begrote premie-inleg | 2012 Vermeerde-ringen | 2012 Verminde-ringen | Saldo 31-dec-2012 | | Saldo 31-dec-2012 | | 2013 Begrote premie-inleg | 2013 Vermeerde-ringen |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Voorzieningen middelen derden | | | | | | | | | | | |
| 072110 | Voorziening spaarhypotheken | 2.216.716 | 242.659 | - | | 2.459.374 | | | | 100.000 | |
| | | 2.216.716 | 242.659 | - | - | 2.459.374 | | 2.459.374 | | 100.000 | - |
| Voorzieningen | | | | | | | | | | | |
| 083173 | Voorziening groot onderhoud provinciehuis | 840.163 | | 398.750 | 676.316 | 562.597 | | | | | 398.750 |
| 083177 | Voorziening groot onderhoud Drents Museum | 329.381 | | 165.000 | 193.048 | 301.333 | | | | | 165.000 |
| 083179 | Voorziening spaarverlof | 99.637 | | | 99.637 | - | | | | | |
| 083180 | Voorziening op vordering op verkoop Vennootschap B.V. | 10.082.285 | | | | 10.082.285 | | | | | |
| 083181 | Voorziening Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Appa), (v/h Reserve t.b.v. de in te stellen voorziening pensioenen) | 5.978.332 | 90.000 | 2.478.575 | 277.743 | 8.269.164 | | | | 90.000 | 200.000 |
| 083182 | Voorziening groot onderhoud Depot Drents Museum | 53.590 | | 14.043 | 36.520 | 31.113 | | | | | 14.043 |
| 083183 | Voorziening financieel risico IAP Drenthe | - | | 1.088.000 | | 1.088.000 | | | | | |
| Totalen voorzieningen | | 17.383.389 | 90.000 | 4.144.368 | 1.283.264 | 20.334.493 | | 20.334.493 | - | 90.000 | 777.793 |
| Saldo reserves en voorzieningen | | 424.402.005 | 2.510.498 | 14.902.947 | 75.641.600 | 366.173.850 | | 389.011.734 | | 2.255.370 | 47.299.204 |

| 2013 Begrote Verminde-ringen | Saldo 31-12-2013 | 2014 Begrote Rente | 2014 Begrote Vermeerde-ringen | 2014 Begrote Verminde-ringen | Saldo 31-dec-2014 | 2015 Begrote Rente | 2015 Begrote Vermeerde-ringen | 2015 Begrote Verminde-ringen | Saldo 31-12-2015 | 2016 Begrote Rente | 2016 Begrote Vermeerde-ringen | 2016 Begrote Verminde-ringen | Saldo 31-12-2016 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | | | | | | | | | |
| | 5.419.622 | | 3.176.528 | | 8.596.150 | | 1.314.038 | | 9.910.188 | | 1.141.940 | | 11.052.128 |
| 1.022.815 | 658.150 | | 657.470 | 220.310 | 1.095.310 | | | 1.095.310 | - | | | | - |
| 16.500.000 | 33.500.000 | | | | 33.500.000 | | | | 33.500.000 | | | | 33.500.000 |
| 17.522.815 | 39.577.772 | - | 3.833.998 | 220.310 | 43.191.460 | 0 | 1.314.038 | 1.095.310 | 43.410.188 | - | 1.141.940 | 0 | 44.552.128 |
| | | | | | | | | | | | | | |
| 45.000 | 1.159.834 | | | | 1.159.834 | | | | 1.159.834 | | | | 1.159.834 |
| 1.400.000 | 1.000.000 | | | 1.000.000 | - | | | | - | | | | - |
| 990.000 | 4.306.541 | | | 1.190.000 | 3.116.541 | | | 1.190.000 | 1.926.541 | | | 340.000 | 1.586.541 |
| - | 10.814.183 | | | | 10.814.183 | | | | 10.814.183 | | | | 10.814.183 |
| 150.000 | 286.234 | | | 150.000 | 136.234 | | | | 136.234 | | | | 136.234 |
| 2.115.317 | 23.140.375 | | | 3.726.602 | 19.413.773 | | | 2.360.040 | 17.053.733 | | | 3.176.774 | 13.876.959 |
| 2.750.832 | 1.259.000 | | | 1.259.000 | - | | | | - | | | | - |
| | - | | | | - | | | | - | | | | - |
| 5.512.455 | 1.078.597 | | | 1.078.597 | - | | | | - | | | | - |
| 542.631 | 23.153.507 | | | | 23.153.507 | | | | 23.153.507 | | | | 23.153.507 |
| 37.402.295 | 79.969.061 | 1.515.254 | | 21.402.917 | 60.081.398 | 1.138.422 | 0 | 14.027.894 | 47.191.926 | 894.193 | | 7.503.832 | 40.582.287 |
| 18.700.000 | 91.915.509 | | | | 91.915.509 | | | | 91.915.509 | | | | 91.915.509 |
| 12.000.000 | 12.350.000 | | | | 12.350.000 | | | | 12.350.000 | | | | 12.350.000 |
| | 24.000.000 | | | 3.100.000 | 20.900.000 | | | 3.100.000 | 17.800.000 | | | 3.100.000 | 14.700.000 |
| | 1.662.690 | | | | 1.662.690 | | | | 1.662.690 | | | | 1.662.690 |
| 81.608.530 | 276.095.531 | 1.515.254 | - | 32.907.116 | 244.703.669 | 1.138.422 | - | 20.677.934 | 225.164.157 | 894.193 | - | 14.120.606 | 211.937.744 |
| 99.131.345 | 315.673.303 | 1.515.254 | 3.833.998 | 33.127.426 | 287.895.128 | 1.138.422 | 1.314.038 | 21.773.244 | 268.574.345 | 894.193 | 1.141.940 | 14.120.606 | 256.489.871 |

| 2013 Verminde-ringen | Saldo 31-dec-2013 | 2014 Begrote premie-inleg | 2014 Vermeerde-ringen | 2014 Verminde-ringen | Saldo 31-dec-2014 | 2.015 Begrote premie-inleg | 2015 Vermeerde-ringen | 2015 Verminde-ringen | Saldo 31-dec-2015 | 2016 Begrote premie-inleg | 2016 Vermeerde-ringen | 2016 Verminde-ringen | Saldo 31-dec-2016 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | | | | | | | | | |
| | 2.559.374 | 100.000 | | | 2.659.374 | 100.000 | | | 2.759.374 | 100.000 | | | 2.859.374 |
| - | 2.559.374 | 100.000 | - | - | 2.659.374 | 100.000 | 0 | 0 | 2.759.374 | 100.000 | 0 | 0 | 2.859.374 |
| | | | | | | | | | | | | | |
| 567.860 | 393.487 | | 398.750 | 372.804 | 419.433 | | 398.750 | 591.324 | 226.859 | | 398.750 | 197.646 | 427.963 |
| 287.614 | 178.719 | | 165.000 | 170.691 | 173.028 | | 165.000 | 119.947 | 218.081 | | 165.000 | 192.154 | 190.927 |
| | - | | | | - | | | | - | | | | - |
| | 10.082.285 | | | | 10.082.285 | | | | 10.082.285 | | | | 10.082.285 |
| 252.000 | 8.307.164 | 90.000 | 200.000 | 252.000 | 8.345.164 | 90.000 | 200.000 | 252.000 | 8.383.164 | 90000 | 200.000 | 252.000 | 8.421.164 |
| 5.052 | 40.104 | | 14.043 | 2.601 | 51.546 | | 14.043 | 1.077 | 64.512 | | 14.043 | 9.110 | 69.445 |
| | 1.088.000 | | | | 1.088.000 | | | | 1.088.000 | | | | 1.088.000 |
| 536.185 | 20.089.750 | 90.000 | 777.793 | 798.096 | 20.159.457 | 90.000 | 777.793 | 964.348 | 20.062.0902 | 90.000 | 777.793 | 650.910 | 20.279.785 |
| 100.243.871 | 338.322.437 | 1.705.254 | 4.611.791 | 33.925.522 | 310.713.960 | 1.328.422 | 2.091.831 | 22.737.592 | 291.396.621 | 1.084.193 | 1.919.733 | 14.771.516 | 279.629.031 |

In voorgaand overzicht wordt per reserve een toelichting gegeven op de vermeerderingen en de verminderingen. In sommige gevallen bestaan de vermeerderingen uit inkomsten ten gevolge van een heffing zoals bij de grondwaterheffing. De saldi aanvang jaar 2012 zijn dezelfde als de eindsaldi in de Jaarrekening 2011 (na bestemming). In de navolgende toelichtingen worden de stand en het verloop van de reserves en voorzieningen weergegeven, waarbij onderscheid is gemaakt in:

1. algemene reserves
2. bestemmingsreserves
3. voorzieningen middelen derden
4. voorzieningen

| 050001 | Reserve voor algemene doeleinden | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 4.670.814 | 8.698.211 | 5.419.622 | 8.596.150 | 9.910.188 |
| Begrote onttrekking (2) | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | 28.337 | (3.278.589) | 3.176.528 | 1.314.038 | 1.141.940 |
| Bestemming resultaat 2011 (4) | 3.999.060 | | | | |
| Saldo einde jaar (1-2+3+4) | 8.698.211 | 5.419.622 | 8.596.150 | 9.910.188 | 11.052.128 |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Dit is een vrij besteedbare reserve voor algemene doeleinden. De reserve maakt financieel technisch deel uit van het weerstandsvermogen van de provincie en wordt gebruikt voor het sluitend maken van de meerjarenbegrotingen, zowel positief als negatief. Voor de opvang van tekorten wordt een maximale omvang van € 5 miljoen nagestreefd. Hierbij verwijzen we ook naar de afgesproken beheersmaatregelen van tekorten. |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk |
| Teamleider | E. Bos |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering |
| Product | Product 10.1 Financiering en algemene dekkingsmiddelen |
| Toelichting | De geraamde mutaties zijn het resultaat van de actuele ramingen in de meerjaren begroting. Veelal bedoeld om de begroting sluitend te maken en in 2014 is voorzien in een begrotingsoverschot dat toegevoegd wordt. In 2012 is het rekeningsresultaat 2011 toegevoegd aan de reserve. En is rekening gehouden met de saldi van de 1e bestuursrapportage en de 1e Financiële actualisatie 2012 en ook met het financieel perspectief van 18 september 2012 en de dekking die daarin is opgenomen. |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2012 gepland? |
| | Een begrote toevoeging van per saldo € 28.337,-- om de begroting sluitend te maken. |
| | De begrote toevoeging is gerealiseerd. De bestemming van het resultaat 2012 kan verwerkt worden na vaststelling van de jaarstukken 2012. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| 050002 | Saldireserve | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 14.996.568 | 1.380.965 | 658.150 | 1.095.310 | - |
| Begrote onttrekking (2) | 14.868.108 | 1.022.815 | 220.310 | 1.095.310 | - |
| Begrote toevoeging (3) | 1.252.505 | 300.000 | 657.470 | - | - |
| Bestemming resultaat (4) | | | | | |
| Saldo einde jaar (1-2+3+4) | 1.380.965 | 658.150 | 1.095.310 | - | - |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Bedragen die worden overgeheveld naar volgende boekjaren worden via deze reserve van het ene naar volgende boekjaren overgeheveld. Overheveling vindt slechts plaats met instemming van PS. |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk |
| Teamleider | E. Bos |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering |
| Product | Product 10.1 Financiering en algemene dekkingsmiddelen |
| Toelichting | Overhevelingen zoals opgenomen in de afgelopen jaarrekeningen en bestuurs-rapportages, waartoe u inmiddels heeft besloten, zijn in dit overzicht verwerkt. |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2012 gepland? |
| | Gepland was in 2012 toe te voegen de overheveling van 2012 naar 2013 en volgende jaren, zoals aangegeven in de jaarrekening 2011, de bestuursrappor-tages en de financiële actualisaties. De begrote onttrekking is de toevoeging aan de exploitatie van de overhevelingen van 2011 naar 2012. |
| | Wat is in 2012 gerealiseerd? |
| | De begrote onttrekkingen en toevoegingen. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| 050005 | Risicoreserve | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 29.000.000 | 29.000.000 | 33.500.000 | 33.500.000 | 33.500.000 |
| Begrote onttrekking (2) | - | 16.500.000 | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | 21.000.000 | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 29.000.000 | 33.500.000 | 33.500.000 | 33.500.000 | 33.500.000 |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De reserve is bedoeld om incidentele tegenvallers op te kunnen vangen die niet door een specifieke voorziening of de algemene reserve worden gedekt. Deze reserve is onderdeel van de totale weerstandscapaciteit en wordt betrokken bij de paragraaf weerstandsvermogen. |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk |
| Teamleider | E. Bos |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering |
| Product | Product 10.1 Financiering en algemene dekkingsmiddelen |
| Toelichting | De omvang van deze reserve achten wij de minimumomvang van de totale algemene reserves. Deze reserve is bij het vaststellen van de Begroting 2008 ingesteld op een niveau van 19 miljoen. In de Voorjaarsnota 2012 is besloten de Reserve te verhogen tot € 29 miljoen wegens verhoogd risicoprofiel met betrekking tot Deelakkoord Natuur. Binnen de RSP reserve is een bedrag van 21 miljoen beschikbaar voor afdekken van RSP risico's; deze middelen worden in 2013 overgeheveld naar de risicoreserve, zodat alle risico's nu zijn ondergebracht in deze reserve. Mochten zich t.a.v. het RSP programma risico's voordoen, dan kan in die voorkomende gevallen een beroep gedaan worden op deze reserve. Volgens het huidige risicoprofiel is een bedrag van € 33,5 miljoen noodzakelijk, we stellen daarom voor om in 2013 een bedrag van € 16,5 miljoen vrij te laten vallen en over te hevelen naar de Cofinancieringsreserve Europa voor een bedrag van € 12 miljoen en € 4,5 miljoen over te hevelen naar de Financieringsreserve. |
| | Nu alle risico's zijn ondergebracht in deze reserve betekend dat niet, dat nu ongelimiteerd risico's kunnen worden afgewenteld op de risicoreserve. Om op dit punt een goede 'control' te handhaven, wordt voorgesteld voor het opvangen van risico's van het volgende escalatiemodel uit te gaan: eerst dient dekking te worden gevonden binnen het betreffende begrotingsprogramma, dan dekking uit programmagebonden bestemmingsreserves, dan dekking binnen de exploitatie (resultaat plus of min naar algemene reserve) en dan pas dekking vanuit de risicoreserve. Een onttrekking is op die manier dan meer het resultaat van een uitgekomen risico, dan een politiek keuze. |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2012 gepland? |
| | Voor 2012 zijn geen mutaties gepland. Bij de behandeling van de begroting 2013 is besloten tot een toevoeging van per saldo € 4,5 miljoen in 2013. |
| | Wat is in 2012 gerealiseerd? |
| | N.v.t. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| 060111 | Reserve monitoring voormalige stortplaatsen | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 1.201.288 | 1.204.834 | 1.159.834 | 1.159.834 | 1.159.834 |
| Begrote onttrekking (2) | 45.000 | 45.000 | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De reserve is ingesteld om onderzoeken, monitoring en beheer van voormalige stortplaatsen te waarborgen. Deze reserve is gevoed uit een extra opslag op de nazorgheffing en is in de Leemtewet gekoppeld aan voormalige stortplaatsen. Momenteel vindt geen heffing meer plaats. | | | | |
| Portefeuillehouder | T. Klip - Martin | | | | |
| Teamleider | E. Gosselink | | | | |
| Programma | Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | | | | |
| Product | Product 6.6. Bodemsanering | | | | |
| Toelichting | Deze reserve is gevoed middels de leemtewetheffing. De leemtewetheffing is in artikel 15.44 lid 1c van de Wet milieubeheer opgenomen. Wettelijk is bepaald dat deze heffing uitsluitend bedoeld is voor inventarisatie van voormalige stortplaatsen en monitoring van oude stortplaatsen. Dit zal ook in de periode 2010-2014 plaatsvinden voor de (potentiële) spoedlocaties en eventuele herontwikkelingslocaties. Een deel van de voormalige stortplaatsen heeft in deze periode geen prioriteit (geen actuele risico's voor mens en milieu) en zal na 2015 aangepakt worden. In 2013 zal bij 1 voormalige stortplaats een triadeonderzoek worden gedaan naar de ecologische risico's en bij 1 voormalige stortplaats zal een nader onderzoek plaatsvinden. Verder gaan we onderzoeken of het mogelijk is om grond uit natuurontwikkelingsprojecten te gebruiken voor het ophogen van voormalige stortplaatsen daar waar de deklaag onvoldoende is. | | | | |
| | Het ministerie van Infrastructuur en Milieu onderzoekt momenteel de mogelijkheid de aanpak (sanering) van voormalige stortplaatsen via Leemtewetheffing mogelijk te maken. Indien op basis van dit onderzoek besloten wordt de Leemtewetheffing ook in te zetten voor de aanpak van voormalige stortplaatsen, wordt dit in de toekomst ten laste van deze reserve gebracht. | | | | |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2012 gepland? | | | | |
| | 1 triadeonderzoek en 1 nader onderzoek | | | | |
| | Wat is in 2012 gerealiseerd? | | | | |
| | 1 onderzoek maatschappelijke afweging ecologische risico's | | | | |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | Triadeonderzoek kost € 50.000,-- en de nieuwe circulaire Bodemsanering heeft het mogelijk gemaakt om daarvan af te wijken en een maatschappelijke afweging onderzoek naar ecologische risico's uit te voeren. Dit hebben we gedaan met een werkgroep intern uit de organisatie. Omdat er geen ontwikkelingen zijn geweest bij voormalige stortplaatsen is er geen nader onderzoek uitgevoerd en zijn er in 2012 geen kosten gemaakt. Het saldo van een in 2011 opgevoerde verplichting is vrijgevallen. Vandaar een incidentele bate van € 3.546,--. | | | | |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | Nihil | | | | |
| Begrote lasten programma (4) | 45.000 | 45.000 | - | - | - |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (5) | - | 45.000 | - | - | - |
| Begrote baten programma (6) | - | - | - | - | - |
| Werkelijke/beoogde baten programma (7) | 3.546 | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | 1.204.834 | 1.159.834 | 1.159.834 | 1.159.834 | 1.159.834 |

| 060117 | Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 5.390.000 | 2.400.000 | 1.000.000 | - | - |
| Begrote onttrekking (2) | 2.990.000 | 1.400.000 | 1.000.000 | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Deze reserve is bij de Voorjaarsnota PLUS 2007 ingesteld om gebiedsgerichte cofinanciering van relatief grote projecten mogelijk te maken, waarbij het met name gaat om cofinanciering voor Europese programma's of bijdragen aan relatief grootschalige projecten om zodoende financiering mogelijk te maken. RSP-projecten worden niet meer uit deze reserve gedekt. Hiervoor is een aparte reserve ingesteld. | | | | |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | Product 10.1 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | |
| Toelichting | Deze reserve is bij de Voorjaarsnota PLUS 2007 ingesteld om gebiedsgerichte cofinanciering van relatief grote projecten mogelijk te maken, waarbij het met name gaat om cofinanciering voor Europese programma's of bijdragen aan relatief grootschalige projecten om zodoende financiering mogelijk te maken. RSP-projecten worden niet meer uit deze reserve gedekt. Hiervoor is een aparte reserve ingesteld. Volgens planning is de reserve in 2014 uitgeput en kan hij worden opgeheven. | | | | |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2012 gepland? | | | | |
| | De reserve wordt volgens planning afgebouwd. In 2012 is een onttrekking begroot van € 2.990.000,--. | | | | |
| | Wat is in 2012 gerealiseerd? | | | | |
| | De geplande onttrekking is gerealiseerd. | | | | |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | N.v.t. | | | | |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | N.v.t. | | | | |
| Begrote lasten programma (4) | 2.990.000 | 1.400.000 | 1.000.000 | - | - |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (5) | 2.990.000 | 1.400.000 | 1.000.000 | - | - |
| Begrote baten programma (6) | - | - | - | - | - |
| Werkelijke/beoogde baten programma (7) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | 2.400.000 | 1.000.000 | - | - | - |

| 060124 | Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 5.884.134 | 5.296.541 | 4.306.541 | 3.116.541 | 1.926.541 |
| Begrote onttrekking (2) | 826.250 | 990.000 | 1.190.000 | 1.190.000 | 340.000 |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het onderhouden van de vaarverbinding Meppel-De Punt. |
| Portefeuillehouder | H. Brink |
| Teamleider | H. van den Eerenbeemt |
| Programma | Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit |
| Product | Product 2.3. Vaarwegen |
| Toelichting<br>Inhoudelijke en financiële toelichting | De reserve is ingesteld om het beheer en onderhoud van de vaarweg Meppel-De Punt te waarborgen. Door het instellen van de reserve worden er geen extra claims op de provinciale middelen gelegd. Met behulp van de Brokx-Nat-systematiek wordt jaarlijks het Meerjaren(groot)onderhoudsplan bijgesteld, waarin de verwachte uitgaven voor het onderhoud aan de vaarweg worden vastgesteld. Deze verwachte uitgaven vormen de verminderingen die aan programmaonderdeel 33304 worden toegevoegd. Het saldo van de reserve moet tot 2024 toereikend zijn om het totale onderhoud uit te kunnen voeren. Na deze periode stopt de bijdrage voor groot onderhoud van het rijk en zal de grondslag van de reserve heroverwogen moeten worden. In het kader van de bezuinigingen 2011-2014 zijn de begrote onderhoudslasten met € 250.000,-- gereduceerd. Als gevolg van de lagere rijksinkomsten (btw-derving ad € 340.000,--) loopt het saldo van de reserve bij deze begrote onderhoudslasten per jaar met € 340.000,-- terug. In 2014 en 2015 zal beide jaren een bedrag van € 850.000,-- worden ingezet voor afstandbediening op het Noord-Willemskanaal. |
| | Wat was in 2012 gepland? |
| | Gepland waren onderhoud aan de woonschepenhaven Assen (gevolgd door overdracht aan de gemeente), de vervanging van twee sluisdeuren van de Uffeltersluis en het herstel van de damwand bij Dieverbrug. |
| | Wat is in 2012 gerealiseerd? |
| | Het onderhoud aan de woonschepenhaven Assen is uitgevoerd. De vervanging van de sluisdeuren bij de Uffeltersluis is aanbesteed, maar nog niet afgerond en afgerekend. Dit zal voorjaar 2013 gebeuren. De damwand bij Dieverbrug kon niet worden gerealiseerd. Dit zal in 2013 met een groter bestek voor damwandherstel worden meegenomen. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | De beoogde lasten zullen een jaar later optreden. Meerjarig is er geen effect. |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Begrote lasten programma (4) | 1.678.800 | 2.360.730 | 2.360.730 | 2.360.730 | 2.360.730 |
| Te verrekenen apparaatskosten (4a) | 1.090.000 | 1.090.000 | 1.090.000 | 1.090.000 | 1.090.000 |
| Btw-derving vanaf 2010 opgenomen (4b) | 340.000 | 340.000 | 340.000 | 340.000 | 340.000 |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (5) | 1.433.495 | 2.360.730 | 2.360.730 | 2.360.730 | 2.360.730 |
| Werkelijke/beoogde apparaats-kosten (5a) | 1.090.000 | 1.090.000 | 1.090.000 | 1.090.000 | 1.090.000 |
| Werkelijke/beoogde btw-derving vanaf 2010 opgenomen (5b) | 340.000 | 340.000 | 340.000 | 340.000 | 340.000 |
| Begrote baten programma (6) | 3.568.310 | 3.450.730 | 3.450.730 | 3.450.730 | 3.450.730 |
| Werkelijke/beoogde baten programma (7) | 3.561.662 | 3.450.730 | 3.450.730 | 3.450.730 | 3.450.730 |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4+4a+4b-5-5a-5b-6+7) | 5.296.541 | 4.306.541 | 3.116.541 | 1.926.541 | 1.586.541 |

| 060150 | Reserve versterking economische structuur | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 7.222.607 | 10.814.183 | 10.814.183 | 10.814.183 | 10.814.183 |
| Begrote onttrekking (2) | 1.000.000 | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | 5.000.000 | - | - | - | - |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het versterken van de sociaaleconomische structuur in Drenthe in brede zin, is gericht op de verwezenlijking van een duurzame economische ontwikkeling. Naast de inzet op de (nieuwe) nationale economische programma's werken wij aan projecten en initiatieven die bijdragen aan de versterking van de economische structuur en/of de transitie naar de kenniseconomie, maar die buiten de reikwijdte van de nieuwe SNN-programma's vallen. |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk |
| Teamleider | M. Koekoek |
| Programma | Programma 9. Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt |
| Product | Product 9.1. Versterken regionale innovatiekracht |
| Toelichting | De reserve VES wordt ingezet voor de invulling van de verschillende ruimtelijk-economische (regio)programma's, projecten gericht op versterking van de economische structuur en ten behoeve van financieel stimuleringsinstrumentarium gericht op het MKB. De voortgang van de huidige programma´s loopt voorspoedig ondanks de economische en financiële crisis. In de Meerjarenbegroting is vanaf 2014 structureel een bedrag van € 3.841.977,-- opgenomen voor bijdragen in projecten ter versterking van de economische structuur. In 2012 is een toevoeging vanuit de reserve RSP opgenomen van € 5 miljoen voor cofinanciering van het project DOME. Daarnaast in voor 2012 een onttrekking van € 5 miljoen opgenomen voor hetzelfde project. Daarnaast is voor 2012 € 3 miljoen benodigd voor actieprogramma MKB. Generiek instrumenterium gericht op economische stimulering van het MKB met als doel behoud en ontwikkeling van werkgelegenheid in tijden van economische en financiële crisis. Verder is voorlopig in de meerjarenbegroting nog geen onttrekking opgenomen. |
| | Bij het opstellen van de komende (meerjaren)begroting of eerder bij de reguliere bestuursrapportages hopen wij hierover meer duidelijkheid te kunnen geven. |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2012 gepland?<br>Vanuit VES vindt de cofinanciering van projecten plaats met als doel stimulering van innovatie en werkgelegenheid in Drenthe. In 2012 was één grote onttrekking gepland van € 5 miljoen voor het project DOME. Daarnaast een toevoeging van € 1 miljoen.<br>Wat is in 2012 gerealiseerd?<br>Naast de bijdrage voor DOME van € 5 miljoen is een verrekening gemaakt met het exploitatiebudget. Nadeel ruim van € 4 ton.<br>Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?<br>Een reservering t.b.v. het Innovatieve Actieprogramma Drenthe. Bij het Innovatieve Actieprogramma Drenthe 2008-2010 is na een audit bij het SNN een deel van de subsidiabele kosten afgekeurd. Het risico hiervoor ligt bij de provincie. De definitieve correctie door SNN moet nog plaatsvinden. In afwachting hiervan is een reservering gemaakt van ¬ 1.088.000,--.<br>Daarnaast is een bedrag van ¬ 537.367,-- t.b.v. het Provinciale herstructureringsprogramma (PHP) ten laste van dit budget gebracht. Voor het PHP is in 2012 een bedrag van ¬ 2.477.633,-- begroot. Aan de gemeente Coevorden en Emmen is elk een bedrag van ¬ 1.025.000,-- toegekend en aan de gemeente Noordenveld een bedrag van ¬ 1 miljoen. Hierdoor is een tekort ontstaan in het budget PHP van ¬ 537.367,--. Door deze nadelen komt per saldo een bedrag van ¬ 408.424,-- ten laste van de Reserve versterking economische structuur.<br>Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen?<br>geen meerjarige doorwerking | | | | |
| Begrote lasten programma (4) | 6.557.756 | 5.541.977 | 3.841.977 | 3.841.977 | 3.841.977 |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (5) | 6.966.180 | 5.541.977 | 3.841.977 | 3.841.977 | 3.841.977 |
| Begrote baten programma (6) | | | | | |
| Werkelijke/beoogde baten programma (7) | | | | | |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | 10.814.183 | 10.814.183 | 10.814.183 | 10.814.183 | 10.814.183 |

| 060161 | Reserve grondwaterheffing | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 506.268 | 436.234 | 286.234 | 136.234 | 136.234 |
| Begrote onttrekking (2) | 85.000 | 150.000 | 150.000 | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het financieren van de wettelijke taak van de provincie op het gebied van grondwaterbeheer (waarnemen grondwaterstanden, beheer meetnet, uitvoeren onderzoek etc.). Daarnaast worden de middelen ingezet voor het stimuleren van projecten door derden, gericht op duurzaam grondwaterbeheer. | | | | |
| Portefeuillehouder | T. Klip - Martin | | | | |
| Teamleider | C. Hussels | | | | |
| Programma | Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | | | | |
| Product | Product 6.1. Grondwater en waterhuishouding (incl. waterschappen en peilbeheer) | | | | |
| Toelichting | De reserve wordt gevoed met de opbrengst van de grondwaterheffing. De Waterwet schrijft limitatief voor waaraan de opbrengst van de grondwaterheffing mag worden besteed. Er is bij de voorjaarsnota 2009 gekeken of deze reserve opgeheven kan worden, maar dat is in strijd met wettelijke voorschriften. Wel is afgesproken te streven naar een bufferomvang van € 150.000,--. Begin 2011 was die omvang nagenoeg bereikt, maar in 2011 zijn de uitgaven achtergebleven bij de verwachtingen waardoor de buffer weer is opgelopen. Met name de vertraging in de totale projectuitvoer in het licht van landelijke bezuinigingen is hier debet aan. In 2012 worden de mogelijkheden verkend voor het verbreden van de inzet van de grondwaterheffing. Ongeacht het resultaat van die verkenning blijft het streven erop gericht om een buffer in deze reserve aan te houden van circa € 150.000,--. | | | | |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2012 gepland? | | | | |
| | - Actief grondwaterbeheer: projecten gericht op waterbesparing; anti-verdrogingsprojecten gerelateerd aan de waterwinning; projecten gericht op de aanvulling van de grondwatervoorraad.<br>- Grondwatermeetnet<br>- Onderzoeken<br>- Bijhouden landelijk grondwaterregister<br>- Bijdrage aan de landelijke Commissie van deskundigen (onderzoek schadegevallen). | | | | |
| | Wat is in 2012 gerealiseerd? | | | | |
| | Conform planning | | | | |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | N.v.t. | | | | |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | N.v.t. | | | | |
| Begrote lasten programma (4) | 555.421 | 470.421 | 470.421 | 470.421 | 470.421 |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (5) | 537.456 | 470.421 | 470.421 | 470.421 | 470.421 |
| Begrote baten programma (6) | 700.000 | 700.000 | 700.000 | 700.000 | 700.000 |
| Werkelijke/beoogde baten programma (7) | 697.001 | 700.000 | 700.000 | 700.000 | 700.000 |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | 436.234 | 286.234 | 136.234 | 136.234 | 136.234 |

| 060199 | Reserve Investeringen verkeer en vervoer | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 22.315.455 | 25.255.692 | 23.140.375 | 19.413.773 | 17.053.733 |
| Begrote onttrekking (2) | - | 2.115.317 | 3.726.602 | 2.360.040 | 3.176.774 |
| Begrote toevoeging (3) | 2.940.237 | - | - | - | - |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Egaliseren van de kapitaallasten van infrastructurele investeringen. |
| Portefeuillehouder | H. Brink |
| Teamleider | S.A.B. de Vries |
| Programma | Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit |
| Product | Product 2.1. Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) |
| Toelichting | Geraamd zijn de onttrekkingen ter dekking van de kapitaallasten met betrekking tot investeringen verkeer en vervoer. Het betreffen zowel de investeringen uit het Investeringsprogramma 2010 als de investeringen die gemoeid zijn met het nieuwe IVV tot en met 2015. De infrastructurele investeringen zijn gericht op veilige bereikbaarheid in Drenthe. Samen met het OV-bureau Groningen-Drenthe wordt ingezet op verdere productinnovatie binnen het openbaar vervoer. Waar mogelijk en wenselijk worden in de verkeers- en vervoerssector innovatieve en energiebesparende maatregelen toegepast. Op basis van cijfers van de jaarrekening 2011 en een nieuwe inschatting bij het opstellen van deze begroting zijn de toekomstige kapitaallasten berekend. Bij de Voorjaarsnota 2011 is vanaf 2015 het structurele normbedrag voor kapitaallasten extra verhoogd met € 2.100.000,-- tot een bedrag van € 9.417.079,-- in 2015. Dit is gedaan om de kapitaallasten van zowel de investeringen IVV oud als nieuw in de toekomst te kunnen dekken. Vanaf 2013 is het normbedrag structureel verlaagd met € 250.000,--. |
| | Dit i.v.m.het aanpassen van de afschrijvingsmethodiek t.a.v. de activa in eigendom van derden. De termijn was een aantal jaar geleden op 1 jaar gezet, maar nu weer op 10 jaar, zodat een lager bedrag aan de reserve toegevoegde hoeft te worden en een voordeel ontstaat in de exploitatie. Door de eerder geplande kredieten meer gefaseerd in te plannen kan het structurele normbedrag in de toekomst misschien verder verlaagd worden. Het normbedrag vanaf 2015 wordt hiermee € 9.167.079,-- |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2012 gepland? |
| | Begroot waren kapitaallasten van € 5.130.820,--, waarbij het normbedrag € 8.071.057,-- is, zodat de begrote toevoeging € 2.940.237,-- is. |
| | Wat is in 2012 gerealiseerd? |
| | De gerealiseerde kapitaallasten zijn € 5.130.820,--. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | n.v.t. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | n.v.t. |

| | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|---|
| Begrote lasten programma (4) | 5.130.820 | 6.580.727 | 7.067.059 | 9.167.079 | 9.167.079 |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (5) | 5.130.820 | 6.580.727 | 7.067.059 | 9.167.079 | 9.167.079 |
| Begrote baten programma (6) | | | | | |
| Werkelijke/beoogde baten programma (7) | | | | | |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | 25.255.692 | 23.140.375 | 19.413.773 | 17.053.733 | 13.876.959 |

| 060211 | Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 7.406.576 | 4.009.832 | 1.259.000 | - | - |
| Begrote onttrekking (2) | 3.455.744 | 2.750.832 | 1.259.000 | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Herstel van de vaarverbinding Erica - Ter Apel. | | | | |
| Portefeuillehouder | H. Brink | | | | |
| Teamleider | G.J.V. Jansen | | | | |
| Programma | Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | | | | |
| Product | Product 2.3. Vaarwegen | | | | |
| Toelichting | Bij besluit van 31 januari 2007 is door uw staten de Bestemmingsreserve Erica-Ter Apel ingesteld. Deze reserve is ingesteld vanuit de afkoopsom van de overdracht van de N34 en er is een storting gedaan van € 10 miljoen als aandeel van de provincie Drenthe in het totale investeringsvolume van de vaarweg. Bij de 1e bestuursrapportage 2010 is voor de jaren 2013 en 2014 besloten om vanuit deze reserve € 700.000,-- per jaar beschikbaar te stellen t.b.v. het onderhoud aan de N34 die van het rijk is overgenomen, maar waarvoor nog geen dekking is voor de extra onderhoudskosten. Na de realisatie van de vaarverbinding zal deze reserve worden opgeheven. Inmiddels is het gehele traject obstakelvrij. Bijna alle werkzaamheden zijn aanbesteed. In 2013 worden Klazienaveen-Noord, het Hondsrugtraject en de recreatievoorzieningen afgerond. Conform overallplanning wordt realisatie en openstelling van het kanaal verwacht in 2013 en binnen de meerjarige financiële kaders. | | | | |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2012 gepland? | | | | |
| | De afronding van de Spaarsluis inclusief het aanbrengen van composiet-deuren was gepland. Het deelproject Hondsrugkanaal moest voor 80% gerealiseerd worden in 2012. Ook de aanleg van het kanaaltraject Klazienaveen-Noord moest worden uitgevoerd. | | | | |
| | Wat is in 2012 gerealiseerd? | | | | |
| | Het deelproject Spaarsluisen kanaaltraject Klazienaveen-Noord is nagenoeg afgerond. De aanleg van het Hondsrugkanaal ligt op schema. | | | | |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | Het Kanaaltraject Erica-Ter Apel wordt in juni 2013 conform planning geopend. | | | | |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | Geen | | | | |
| Begrote lasten programma (4) | 10.151.077 | 3.412.667 | 500.000 | - | |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (5) | 10.053.608 | 3.412.667 | 500.000 | - | |
| Begrote baten programma (6) | 5.395.333 | 1.361.834 | - | - | - |
| Werkelijke/beoogde baten programma (7) | 5.356.864 | 1.361.834 | - | - | - |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | 4.009.832 | 1.259.000 | - | - | - |

| 060212 | Reserve verdubbeling N33 | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 11.965.000 | - | - | - | - |
| Begrote onttrekking (2) | 11.965.000 | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Realisatie van de verdubbeling N33. | | | | |
| Portefeuillehouder | H. Brink | | | | |
| Teamleider | S.A.B. de Vries | | | | |
| Programma | Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | | | | |
| Product | Product 2.1. Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | | | | |
| Toelichting | Bij besluit van 31 januari 2007 (2007-272) is door uw staten de Reserve verdubbeling N33 ingesteld en is daarin een storting gedaan van € 11,5 miljoen. Aan het saldo van deze reserve werd t/m 2009 een inflatiecorrectie-percentage van 2% toegerekend. Met ingang van 2010 is in het kader van de bezuingingen afgezien van een inflatiecorrectie. De reserve is bedoeld als aandeel van de provincie Drenthe in de regionale bijdrage voor de verdubbeling van de N33 van maximaal € 50 miljoen (prijspeil 2005). Hiervan neemt de provincie Groningen een bedrag van € 30 miljoen voor haar rekening en provincie Drenthe en Drentse gemeenten staan voor € 20 miljoen garant. De minister van IenM heeft op 24 mei 2012 het Tracébesluit ondertekend. Daarmee is de inspraakperiode voor het zomerreces afgerond. Met IenM zijn afspraken gemaakt over het in één keer betalen van het aandeel van de provincie Drenthe. In eerste instantie was dat gedacht bij oplevering van het project. Nu is in het convenant vastgelegd dat dat bij de gunning van het werk is. Dat wordt waarschijnlijk, als de procedures goed verlopen. | | | | |
| | in het jaar 2012. Daarom is een onttrekking in de begroting 2012 opgenomen. | | | | |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2012 gepland? | | | | |
| | Bij Financial Close van project betaling van € 11.965.000,-- aan RWS. | | | | |
| | Wat is in 2012 gerealiseerd? | | | | |
| | De betaling is uitgevoerd. | | | | |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | N.v.t. | | | | |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | N.v.t. | | | | |
| Begrote lasten programma (4) | 11.965.000 | - | - | - | |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (5) | 11.965.000 | - | - | - | |
| Begrote baten programma (6) | - | - | - | - | - |
| Werkelijke/beoogde baten programma (7) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | - | - | - | - | - |

| 060214 | Reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 6.829.299 | 6.591.052 | 1.078.597 | - | - |
| Begrote onttrekking (2) | 140.698 | 5.512.455 | 1.078.597 | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het wegwerken van achterstallig onderhoud en het treffen van verbeteringswerkzaamheden aan de N34. | | | | |
| Portefeuillehouder | H. Brink | | | | |
| Teamleider | S.A.B. de Vries | | | | |
| Programma | Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | | | | |
| Product | Product 2.1. Bereikbaarheid (inclusief openbaar vervoer) | | | | |
| Toelichting<br>Inhoudelijke en financiële toelichting | Per 1 januari 2007 is het beheer en onderhoud van de weg N34 overgedragen van het Rijk aan de provincie. In de hiervoor ontvangen afkoopsom is een bedrag van € 36.454.893,-- begrepen voor het wegwerken van achterstallig onderhoud en het treffen van verbeteringswerkzaamheden. Bij statenbesluit van 20 december 2006 is hiervoor een Reserve achterstallig onderhoud en verbeteringswerken N34 ingesteld. In de komende jaren zal het bedrag aan de geplande werkzaamheden worden besteed en in de meerjarenbegroting opgenomen worden. Na de realisatie van onderhoud en verbeteringswerken zal de reserve worden opgeheven. Zorgvuldige afstemming van de reconstrcutie Ees heeft geleid tot uitstel van de oorspronkelijke planning en de planvorming Exloo. De uitvoering voor Exloo staat nu gepland voor 2013. Hiermee is een investering van € 3,5 miljoen gemoeid. Mogelijk dat ook in 2013 een start gemaakt kan worden met de realisatie van een aansluiting Klooster bij Coevorden. Deze plannen worden afgestemd met de provincie Overijssel. In de Reserve N34 is voor de onderdoorgang € 1,2 miljoen gereserveerd voor 2014. | | | | |
| | Wat was in 2012 gepland? | | | | |
| | Start van de uitvoering Exloo. Planvorming Klooster. | | | | |
| | Wat is in 2012 gerealiseerd? | | | | |
| | Ees is afgerond en afgerekend met de aannemer. Plannen voor Exloo zijn aan de omgeving voorgelegd en worden verder uitgewerkt. De werkelijke uitvoering start in 2013. Ook is gestart met de plannen voor de reconstructie Klooster. Er zijn iets meer middelen besteed dan geraamd. Deze worden verrekend met de reserve. Het gaat om een bedrag van € 97.549,--. | | | | |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | Afstemmen plannen omgeving en andere overheden. | | | | |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | Geen | | | | |
| Begrote lasten programma (4) | 140.698 | 1.012.455 | - | | - |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (5) | 238.247 | 1.012.455 | - | | - |
| Begrote baten programma (6) | - | | | | |
| Werkelijke/beoogde baten programma (7) | - | | | | |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | 6.591.052 | 1.078.597 | - | - | - |

| 060215 | Reserve provinciaal aandeel ILG | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 21.361.631 | 23.696.138 | 23.153.507 | 23.153.507 | 23.153.507 |
| Begrote onttrekking (2) | 14.219.000 | 542.631 | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Uitvoering geven aan de afspraken in de bestuurovereenkomst met het Rijk over de realisatie van prestaties in het landelijk gebied. | | | | |
| Portefeuillehouder | R.W. Munniksma | | | | |
| Teamleider | J.F.X. Visser | | | | |
| Programma | Programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw | | | | |
| Product | Product 7.1. Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP | | | | |
| Toelichting | Op basis van het deelakkoord natuur vindt afrekening plaats met het rijk over de werkelijke bestedingen tot en met 2010 (betalingen + verplichtingen (excl. Verwerving en inrichting) en gebaseerd op de peilverantwoording 2010. Alle restant ontvangen (en nog te ontvangen) rijksmiddelen worden in de ILG reserve gestort. In de reserve zijn ook de nog niet benutte provinciale middelen "gespaard" tot en met 2010. Tevens wordt in deze reserve de opbrengsten wegens verkopen eigen grond en vanuit de landelijke grond-voor-grondregeling gestort. Vanuit deze reserve vindt dekking van de uitgaven plaats wegens uitfinanciering van de verplichtingen ILG en de ontwikkelopgave. In 2013 wordt het niet bestede saldo van het investeringskrediet relatienotagebieden ad € 6,6 miljoen nog gestort ter dekking van het ILG-tekort. Met deze middelen moet het mogelijk zijn om de afwikkelingen (uitfinanciering) van de lopende juridische ILG verplichtingen en de ontwikkelopgave tot en met 2015 te dekken. | | | | |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2012 gepland? | | | | |
| | Voor 2012 was een onttrekking wegens de uitfinanciering van ILG verplichtingen voorzien van € 14,2 miljoen euro. | | | | |
| | Wat is in 2012 gerealiseerd? | | | | |
| | In 2012 is onttrekking begroot ter dekking van de uitfinanciering van ILG verplichtingen in programma 7 van € 14,2 miljoen. In 2012 is decentralisatieuitkering ontvangen van € 5,1 miljoen en bedraagt het batige saldo in programma 7 dat wordt gestort in de ILG-reserve € 11,5 miljoen euro. Per saldo resulteert dat in een toevoeging van € 2,3 miljoen euro. Het voordelige saldo in programma 7 ontstaat voor € 15,1 miljoen in het onderdeel uitfinanciering. Daarnaast is er een nadeel van € 3,9 miljoen op de begrote doeluitkeringen Rijk (synergie en beheer). Deze doeluitkeringen zijn vervallen, terwijl een slotbetaling in de vorm van een decentralisatieuitkering van € 5,1 miljoen (programma 10) heeft plaatsgevonden. In de overige onderdelen zoals beheer, plattelandsontwikkeling, ILG/PMJP algemeen en synergieuitgaven zit per saldo een voordeel van € 0,3 miljoen euro. | | | | |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | Voor een inhoudelijke toelichting op de verschillen ten opzichte van de begroting verwijzen wij naar de financiele toelichting in programma 7. | | | | |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | In de eerste bestuursrapportage wordt het meerjarig effect van de beëindiging van de bestuursovereenkomst ILG verwerkt. | | | | |
| Begrote lasten programma (4) | 41.471.998 | 28.755.359 | 34.816.161 | 34.372.161 | 22.190.161 |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (5) | 31.701.246 | 28.755.359 | 34.816.161 | 34.372.161 | 22.190.161 |
| Begrote baten programma (6) | 20.860.750 | 17.287.694 | 26.316.000 | 25.872.000 | 13.690.000 |
| Werkelijke/beoogde baten programma (7) + decentralisatie-uitk. (€ 5.070.000) | 27.643.505 | 17.287.694 | 26.316.000 | 25.872.000 | 13.690.000 |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | 23.696.138 | 23.153.507 | 23.153.507 | 23.153.507 | 23.153.507 |

| 060218 | Reserve Regio Specifiek Pakket | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 114.937.692 | 115.305.986 | 79.969.061 | 60.081.398 | 47.191.926 |
| Inflatiecorrectie/rente (2) | 2.177.839 | 2.065.370 | 1.515.254 | 1.138.422 | 894.193 |
| Begrote onttrekking (3) | 8.113.536 | 37.402.295 | 21.402.917 | 14.027.894 | 7.503.832 |
| Begrote toevoeging (4) | - | - | - | - | - |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het Regio Specifieke Pakket (RSP) is de katalysator voor brede, integrale stedelijke gebiedsontwikkelingen. Het inhoudelijke en financiële raamwerk is door uw staten in de Kadernota's uitvoering RSP/RSP-plus Drenthe 2009 en 2010 goedgekeurd. Met uitzondering van de spoorlijn Zwolle-Emmen worden de projecten in een langjarig partnerschap met de steden uitgevoerd. De steden Assen, Emmen en Coevorden hebben hier de 'lead'. Provincie en gemeenten hebben de afgelopen periode nauw samengewerkt bij het formuleren van de ambities, de visie en de strategie. |
| Portefeuillehouder | H. Brink |
| Programma manager | E.A. Martens |
| Programma | Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP |
| Product | Product 3.2. RSP/REP |
| Toelichting | Deze reserve is ingesteld omdat het programma Regio Specifiek Pakket een tijdsperiode van 2009 tot 2020 kent. Om de meerjarige afspraken met de verschillende partijen te kunnen blijven uitvoeren is met ingang van 2009 deze reserve ingesteld. Eenmalig is destijds besloten om 64 miljoen euro uit het bronvermorgen, verkoop aandelen Essent, aan deze reserve toe te voegen. Tevens wordt de decentralisatie uitkering RSP aan de reserve toegevoegd. Daarnaast wordt aan de reserve jaarlijks rente toegevoegd ter hoogte van de Index bruto overheidsinvesteringen (IBOI) om de projecten waardevast te houden. Volgens de meest recente gegevens van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu ( I&M) is dit percentage voor 2011 1,41% (2011 was eerder op 0,5% geraamd). Dit percentage gebruiken we ook voor de jaren 2012 en verder, omdat het IBOI voor 2012 nog niet bekend is. De IBOI van een boekjaar wordt in het daaropvolgende voorjaar vastgesteld, waardoor jaarlijks een correctie gemaakt moet worden. Binnen de RSP reserve is een bedrag van 21 miljoen euro beschikbaar voor afdekken van RSP risico's. |
| | In 2013 stellen wij voor deze middelen over te hevelen naar de risicoreserve, zodat alle risico's nu zijn ondergebracht in deze reserve. |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2012 gepland? |
| | Onder andere € 6 miljoen overhevelen naar de RSP reserve t.l.v. de Financieringsreserve (1e bestuursrapportage). |
| | Wat is in 2012 gerealiseerd? |
| | In de begroting was € 1,6 miljoen voor de Norgerbrug opgenomen en dit project is in 2012 nog niet in voorbereiding genomen. Inmiddels is besloten dat de Norgerbrug geen RSP-project meer is. In 2012 is € 968.000,-- als last voor het ecoduct in de verdubbeling van de N33 genomen. De provinciale bijdrage moet vooruitbetaald worden aan Rijkswaterstaat. Daarnaast wordt een verschil van € 5.558.000,-- veroorzaakt door de niet begrote verplichting voor het REP-project Dome van € 1 miljoen en het niet meer in 2012 verplichten van € 6,5 miljoen als provinciale bijdrage voor de Hondsrugtunnel Emmen, die wel was begroot. Door het niet meer versturen van de beschikkingsbrief van de 26 miljoen aan Emmen voor het bereikbaarheidspakket in 2012 is de verplichting voor de bevoorschotting van de eerste 30% ook niet meer opgenomen in 2012. |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | Voor wat betreft de baten: de afwijking betreft een voordeel van € 69.729,-- en heeft te maken met de verrekening met Assen. Na indexering kwam het rijk op een ander bedrag dan aanvankelijk is begroot. Wij stellen voor om het voordelige saldo van in totaal € 6.303.991,-- te storten in de Reserve RSP. | | | | |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | Door hogere saldi dan begroot zal een hogere rente worden berekend. De voor de komende jaren begrote rentebedragen zullen hierop worden aangepast. | | | | |
| Begrote lasten programma (5) | 23.376.971 | 48.814.434 | 32.735.056 | 26.512.033 | 19.049.971 |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (6) | 17.142.709 | 48.814.434 | 32.735.056 | 26.512.033 | 19.049.971 |
| Begrote baten programma (7) | 9.616.200 | 11.412.139 | 11.332.139 | 12.484.139 | 11.546.139 |
| Werkelijke/beoogde baten programma (8) | 9.685.929 | 11.412.139 | 11.332.139 | 12.484.139 | 11.546.139 |
| Saldo einde jaar (9=1+2-3+4+5-6-7+8) | 115.305.986 | 79.969.061 | 60.081.398 | 47.191.926 | 40.582.287 |

| 060221 | Financieringsreserve (voorheen Dynamische cofinancieringsreserve) | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 122.115.509 | 106.115.509 | 91.915.509 | 91.915.509 | 91.915.509 |
| Inflatiecorrectie/rente (2) | - | - | - | - | - |
| Begrote onttrekking (3) | 16.000.000 | 18.700.000 | - | - | - |
| Begrote toevoeging (4) | - | 4.500.000 | - | - | - |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Beschikbaar stellen van middelen voor cofinanciering van programma's en projecten op het ruimtelijk-economische gebied, om de doelstellingen die de provincie hanteert voor het omgevingsbeleid en het beleid inzake de regionale economie te realiseren. |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk |
| Teamleider | E. Bos |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering |
| Product | Product 10.1 Financiering en algemene dekkingsmiddelen |
| Toelichting | De doelstelling van deze Reserve is gewijzigd. In plaats van hoge bijdragen te onttrekken voor cofinancieringsprojecten, waardoor de reserve op termijn is uitgeput, wordt de reserve nu ingezet om voldoende structurele rentebaten te genereren die bijdragen aan structurele begrotingsruimte. Daarvoor wordt een bodemstand van deze reserve wenselijk geacht van minimaal € 80 miljoen. Gelet op de gewijzigde doelstelling is de naam van de reserve gewijzigd in Financieringsreserve en wordt er met ingang van 2012 geen inflatiecorrectie meer aan toegevoegd. In de VJN 2011 is voor cofinanciering in het kader van regionale cofinanciering Rijks rep middelen € 10 miljoen aan de reserve onttrokken. Daarnaast is € 6 miljoen onttrokken voor de extra subsidiëring aan de gemeente Emmen voor DPE-next. In 2013 is voor het ineens uitbetalen van de contant gemaakte toekomstige subsidies aan de Drentse Energie Organisatie (DEO), minus een korting, een onttrekking begroot van € 14,7 miljoen. |
| | De provincie Drenthe droeg tot en met 2020 jaarlijks € 3.000.000,- bij aan de DEO, waarvoor de DEO jaarlijks subsidie ontving. Door de subsidies contant te maken en in één keer uit te betalen kan, met een duidelijk programma van eisen en een jaarlijkse verantwoording over de bestemming van de gelden door de DEO, het uitvoeringsbudget van de DEO worden gekort zonder in te teren op de slagkracht van de organisatie. Naast de onttrekking voor de DEO is ook een onttrekking opgenomen van € 4 miljoen in 2013 voor de subsidiëring van de Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland (NOM) ten behoeve van de Drentse Participatie Maatschappij (DPM). Het doel van de DPM, zoals dat geformuleerd is in de statuten, is het verstrekken van risicodragend kapitaal aan het bedrijfsleven binnen de regio van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Drenthe. In de praktijk richt de DPM zich vooral op innovatieve industriële ondernemingen en bedrijven in de nieuwe zakelijke dienstverlening. |
| | Het betreft veelal kleine bedrijven in het midden- en kleinbedrijf (MKB) (tot ca. vijftien werknemers), bedrijven die willen investeren in de toekomst, maar daarvoor niet de financiële ruimte hebben. De DPM participeert in het risicokapitaal van de onderneming. Hierdoor kan veelal extra financiering door de bank worden gerealiseerd. De DPM kan voor de ondernemer klankbord zijn en adviseren over de ontwikkelingen van het bedrijf. |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | Door de participaties draagt de DPM bij aan de versterking van het MKB en dus ook aan de werkgelegenheid in Drenthe. De inzet van de € 4 miljoen wordt betrokken in de brede discussie rondom de taken en inzet van de NOM. Daarnaast wordt vanuit de Risicoreserve een bedrag van € 4,5 miljoen overgeheveld naar deze reserve. Voor de rest van de komende jaren zijn verder nog geen onttrekkingen voorzien. | | | | |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2012 gepland? | | | | |
| | € 10 miljoen voor de oprichting van de Drentse Energie Organisatie en € 6 miljoen overhevelen naar de RSP-reserve (1e bestuursrapportage) | | | | |
| | Wat is in 2012 gerealiseerd? | | | | |
| | De begrote onttrekking is gerealiseerd. | | | | |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | N.v.t. | | | | |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | N.v.t. | | | | |
| Begrote lasten programma (5) | 16.000.000 | 18.700.000 | 0 | 0 | 0 |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (6) | 16.000.000 | 18.700.000 | 0 | 0 | 0 |
| Begrote baten programma (7) | 0 | 4.500.000 | 0 | 0 | 0 |
| Werkelijke/beoogde baten programma (8) | 0 | 4.500.000 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo einde jaar (9=1+2-3+4+5-6-7+8) | 106.115.509 | 91.915.509 | 91.915.509 | 91.915.509 | 91.915.509 |

| 060222 | Reserve Vitaal Platteland | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 25.000.000 | 24.350.000 | 12.350.000 | 12.350.000 | 12.350.000 |
| Begrote onttrekking (2) | 650.000 | 12.000.000 | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Beschikbaar stellen van middelen voor de sociaal-economische vitalisering van het platteland en de versterking van de structuur van het landelijk gebied. Het is te verwachten dat een belangrijk deel van de middelen zal landen in de 'krimp-regio' Zuid- en Oost-Drenthe. | | | | |
| Portefeuillehouder | R.W. Munniksma | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | |
| Programma | Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | | | | |
| Product | Product 5.3. Vitaal platteland (inclusief Zuidoost Drenthe en Stuurgroep Veenkoloniën) | | | | |
| Toelichting | Via motie 2010-27 bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2010 is door PS aangegeven dat € 25 miljoen binnen deze reserve ingezet dient te worden voor de beleidsdoelen sociaal economische vitalisering van het platteland en de versterking van de structuur van het landelijk gebied. Bij de Voorjaarsnota 2011 is besloten het bedrag van € 25 miljoen uit de reserve Dynamische cofinancie-ring te halen en apart onder te brengen in de reserve Vitaal Platteland. In de begroting 2012 is conform PS besluit van 18 april een onttrekking gedaan van € 650.000,-- voor Beleidsadvies bevolkingsdaling, impulsgelden Vitaal Platteland en landschapsherstel. Van het resterende bedrag in de Reserve vitaal platteland gaat een bedrag van € 12 miljoen naar de Europese Cofinancieringsreserve. | | | | |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2012 gepland? | | | | |
| | Gepland was een onttrekking van € 650.000,-- voor Beleidsadvies bevolkingsdaling, impulsgelden Vitaal Platteland en landschapsherstel. | | | | |
| | Wat is in 2012 gerealiseerd? | | | | |
| | De geplande onttrekking is gerealiseerd. | | | | |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | N.v.t. | | | | |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | N.v.t. | | | | |
| Begrote lasten programma (4) | 650.000 | - | - | - | |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (5) | 650.000 | - | - | - | |
| Begrote baten programma (6) | - | - | - | - | - |
| Werkelijke/beoogde baten programma (7) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | 24.350.000 | 12.350.000 | 12.350.000 | 12.350.000 | 12.350.000 |

| 060223 | Cofinancieringsreserve Europa | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
| Saldo aanvang jaar (1) | - | - | 24.000.000 | 20.900.000 | 17.800.000 |
| Begrote onttrekking (2) | - | - | 3.100.000 | 3.100.000 | 3.100.000 |
| Begrote toevoeging (3) | - | 24.000.000 | - | - | - |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Beschikbaar stellen van middelen voor cofinanciering van Europese programma's en projecten. | | | | |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | Product 10.1 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | |
| Toelichting | In te stellen bij de Begroting 2013. Reeds in het visiestuk "Koers in onzekere tijden" hebben wij aangegeven dat we het economisch beleid richten op de cofinancieringsmogelijkheden van het Europees beleid. Om in te kunnen spelen op de goede mogelijkheden in de nieuwe EU periode (2014 – 2020), wordt voorgesteld een Cofinancieringsreserve Europa te vormen met een startvermogen van € 24 miljoen. Goed inspelen op cofinancieringsmogelijkheden van Europees beleid vergt meer maatwerk. Dit betekent dat wij ook zelf meer actief kansen zoeken en creëren. Hiervoor is een nieuw in te stellen Cofinancieringsreserve Europa een belangrijk middel. Aan deze reserve voegen we onder meer middelen uit de Reserve vitaal platteland toe. Voor de omvang van de reserve hebben we een inschatting gemaakt op basis van de huidige kennis. Van de beschikbare € 25 miljoen in de Reserve vitaal platteland gaat € 12 miljoen) naar de Europese Cofinancieringsreserve. Daarnaast komt een bedrag van € 12 miljoen uit de Risicoreserve. | | | | |
| | De ontwikkeling van (regionale) Europese programma's is in zichzelf een complex (onderhandelings-)proces langs vele schaakborden met nog wijzigende spelregels.Omvang, vorm en inhoud van de programma's staan dan ook nog niet vast. Met inachtneming van alle onzekerheden schatten wij in dat wanneer de provincie de Europese Programma's (EFRO, INTERREG, en POP) voor de periode 2014-2020 adequaat wil financieren (met het doel een goed resultaat voor Drenthe te behalen), een eigen inleg noodzakelijk voor een programmaperiode van 7 jaar (2014-2020). Voorlopig wordt uitgegaan van een financieringsbehoefte van € 3,1 miljoen per jaar. De "omzet" die daarmee wordt gerealiseerd bedraagt naar schatting € 100 miljoen, ofwel € 14 miljoen per jaar. Mocht in de toekomst duidelijk worden dat de cofinancieringsbehoefte (per jaar) hoger of lager uitvalt dan op dit moment ingeschat betekent dat in de toekomst een bijstelling nodig kan zijn. | | | | |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2012 gepland? | | | | |
| | Voor 2012 zijn geen mutaties gepland. Bij de behandeling van de begroting 2013 is besloten tot een toevoeging van in totaal € 24 miljoen in 2013. | | | | |
| | Wat is in 2012 gerealiseerd? | | | | |
| | N.v.t. | | | | |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | N.v.t. | | | | |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | N.v.t. | | | | |
| Begrote lasten programma (4) | - | - | 3.100.000 | 3.100.000 | 3.100.000 |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (5) | - | - | 3.100.000 | 3.100.000 | 3.100.000 |
| Begrote baten programma (6) | - | - | - | - | - |
| Werkelijke/beoogde baten programma (7) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | - | 24.000.000 | 20.900.000 | 17.800.000 | 14.700.000 |

| 060224 | Reserve organisatie-ontwikkeling | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
| Saldo aanvang jaar (1) | - | 1.662.690 | 1.662.690 | 1.662.690 | 1.662.690 |
| Begrote onttrekking (2) | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | 1.537.500 | - | - | - | - |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Beschikbaar stellen van middelen voor organisatieontwikkeling. | | | | |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | Product 10.2 Perosneel en Organisatie | | | | |
| Toelichting | Ingesteld bij de Nota reserves en voorzieningen 2012. Om te voorzien in de noodzakelijk te maken kosten voor scholing, mobiliteit en in- en uitstroom hebben uw staten in het kader van de Voorjaarsnota 2010 voor de periode 2010 - 2014 een bedrag van € 2,5 miljoen beschikbaar gesteld. Aangezien in de praktijk blijkt dat het niet mogelijk is om jaarlijks voldoende nauwkeurig te bepalen welke kosten worden gemaakt is voorgesteld in de 2e Bestuursrapportage 2012 de nu nog resterende jaarlijkse budgetten te storten in een reserve Organisatie-ontwikkeling. Dit geeft de organisatie meer flexibiliteit in het beschikken over de middelen en voorkomt dat er in enig jaar overschotten dan wel tekorten ontstaan. | | | | |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2012 gepland? | | | | |
| | De begrote toevoeging is gerealiseerd. | | | | |
| | Wat is in 2012 gerealiseerd? | | | | |
| | Op P&O-budgetten (arbeidsvoorwaarden, scholing en bevordering mobiliteit) houden we per saldo € 125.190,-- over. | | | | |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | De oorzaak daarvan is dat in de praktijk moeilijk valt te voorspellen welke kosten op welk moment worden gemaakt. Om die reden is bij het vaststellen van de "Nota reserves en voorzieningen 2012" besloten de Reserve Organisatieontwikkeling in te stellen. Wij stellen voor het saldo van € 125.190,-- toe te voegen aan deze reserve. | | | | |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? | | | | |
| | N.v.t. | | | | |
| Begrote lasten programma (4) | 1.490.140 | - | - | - | - |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (5) | 1.364.950 | - | - | - | - |
| Begrote baten programma (6) | - | - | - | - | - |
| Werkelijke/beoogde baten programma (7) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | 1.662.690 | 1.662.690 | 1.662.690 | 1.662.690 | 1.662.690 |

| 072110 | Voorziening spaarhypotheken | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 2.216.716 | 2.459.374 | 2.559.374 | 2.659.374 | 2.759.374 |
| Premie-inleg (2) | 242.659 | 100.000 | 100.000 | 100.000 | 100.000 |
| Onttrekking (3) | - | - | - | - | - |
| Toevoeging (4) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1+2-3+4) | 2.459.374 | 2.559.374 | 2.659.374 | 2.759.374 | 2.859.374 |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het veiligstellen van de door de provinciale medewerkers gespaarde bedragen ten behoeve van aflossing van hypothecaire geldleningen. |
| Portefeuillehouder | T. Klip - Martin |
| Teamleider | E. Bos |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering |
| Product | Product 10.2. Personeel en organisatie |
| Toelichting | De voorziening is in het leven geroepen om de gespaarde middelen van medewerkers met een spaarhypotheek te beheren. Per 1 januari 2007 is de hypotheekregeling opgeheven. Daardoor zal het aantal spaarhypotheken afnemen en op lange termijn ook de hoogte van de voorziening dalen. Voorlopig wordt ervan uitgegaan dat door premie-inleg het saldo de komende jaren nog zal toenemen. Door aflossing in verband met verkoop van woningen kan de voorziening in omvang afnemen, maar daar is geen rekening meegehouden omdat het effect hiervan niet in te schatten is. De stijging van het spaarsaldo heeft overigens voor de provincie geen gevolgen, omdat de voorziening gelijk is aan de schuldpositie. Meerjarig houden we daarom voorlopig rekening met een jaarlijkse stijging van het spaarsaldo van € 100.000,--. |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2012 gepland? |
| | Gepland was een premie-inleg van € 100.000,--. |
| | Wat is in 2012 gerealiseerd? |
| | Een premie-inleg van € 242.659,--. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Medewerkers hebben van de mogelijkheid gebruik gemaakt om extra premie in te leggen. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| 083173 | Voorziening groot onderhoud provinciehuis | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 840.163 | 562.597 | 393.487 | 419.433 | 226.859 |
| Onttrekking (2) | 676.316 | 567.860 | 372.804 | 591.324 | 197.646 |
| Toevoeging (3) | 398.750 | 398.750 | 398.750 | 398.750 | 398.750 |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 562.597 | 393.487 | 419.433 | 226.859 | 427.963 |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Voor nu en in de toekomst op een planmatige wijze werken aan een verantwoorde staat van bouwkundig en technisch onderhoud van het provinciehuis (alsook de bestrating en omheining) en daartoe de financiële middelen beschikbaar hebben. |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk |
| Teamleider | H.J. Schimmel |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering |
| Product | Product 10.3. ICT en facilitaire zaken |
| Toelichting | De vermeerderingen aan deze voorziening zijn vastgesteld op basis van een inschatting op het meerjarig onderhoudsplan voor de periode 2012-2022 zoals deze in de VJN 2011 is opgenomen. Op basis van het vernieuwde gebouwcomplex is door een extern bureau een onderhoudsplanning opgesteld voor 25 jaren (waarvan de laatste 15 jaar voorlopig zijn). In 2010 is het planmatige onderhoud vanwege de revitalisering van het provinciehuis deels opgenomen binnen het Programma Provinciehuis van Morgen. In 2011 is ook het overige (geplande) deel van het planmatig onderhoud uitgevoerd. De voorziening op basis van 25 jaar is ingesteld om fluctuatie in de jaarlijkse (groot) onderhoudskosten te voorkomen. Omdat in 2014, 2022, 2027 en 2032 een aantal investeringsbudgetten beschikbaar komt, zijn deze in mindering gebracht op de jaarlijkse dotatie en kan de jaarlijks dotatie worden beschouwd voor een periode van 25 jaar op € 398.750,-- per jaar. |
| | Het bedrag dat de afgelopen jaren te veel in de voorziening was opgebouwd is in 2012 onttrokken. Een bedrag van € 369.639,-- is daarom ten gunste van de algemene middelen gebracht. |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2012 gepland? |
| | In 2012 en de komende jaren is alleen dagelijks onderhoud van toepassing voor 2014 is dat een bedrag van € 1.061.162,--. Omdat het gebouw een geheel gerenoveerd gebouw betreft zijn planmatige onderhoudskosten (nog) niet/weinig aan de orde de komende jaren. |
| | Wat is in 2012 gerealiseerd? |
| | Er is voor € 676.316,-- aan onderhoud uitgevoerd. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | Het geplande onderhoud schuift door naar 2013. |

| 083177 | Voorziening groot onderhoud Drents Museum | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 329.381 | 301.333 | 178.719 | 173.028 | 218.081 |
| Onttrekking (2) | 193.048 | 287.614 | 170.691 | 119.947 | 192.154 |
| Toevoeging (3) | 165.000 | 165.000 | 165.000 | 165.000 | 165.000 |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 301.333 | 178.719 | 173.028 | 218.081 | 190.927 |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Voor nu en in de toekomst op een planmatige wijze werken aan een verantwoorde staat van bouwkundig en technisch onderhoud van het Drents Museum en daartoe de financiële middelen beschikbaar hebben. |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk |
| Teamleider | H.J. Schimmel |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering |
| Product | Product 10.3. ICT en facilitaire zaken |
| Toelichting | Evenals bij het provinciehuis wordt bij het Drents Museum sinds 2002 gewerkt met een meerjaren-onderhoudsplan voor de gebouwen van het Drents Museum. De planning beslaat een periode van 25 jaar (waarvan de laatste 15 jaar voorlopig zijn). De vermeerderingen aan deze voorziening zijn vastgesteld op basis van een inschatting van het meerjarig onderhoudsplan voor de periode 2012-2022, zoals dit in de VJN 2011 is opgenomen. De nieuwe onderhoudsplanning voor de jaren 2012-2022 op basis van het vernieuwde gebouwcomplex is door een extern bureau opgesteld. Het reguliere bedrag voor toevoeging aan de voorziening is vastgesteld op € 165.000,--. Vanwege de uitbreiding en verbouwing van het Drents Museum in 2011 zijn (achterstallige) werkzaamheden gelijktijdig met de verbouwingswerkzaamheden uitgevoerd. De voorziening op basis van 10 jaar is ingesteld om fluctuatie in de jaarlijkse (groot) onderhoudskosten te voorkomen de eerstvolgende 10 jaar. |
| | Na 2022 zal een substantiële verhoging van planmatige onderhoudskosten aan de orde zijn, omdat er voor het Drents Museum geen sprake is van vrijvallende investeringen in de berekende onderhoudsperiode van 25 jaar. Het bedrag dat de afgelopen jaren te veel in de voorziening was opgebouwd is in 2012 onttrokken. Een bedrag van € 77.384,-- is daarom ten gunste van de algemene middelen gebracht. |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2012 gepland? |
| | In 2012 en de komende jaren wordt er beperkt planmatig onderhoud uitgevoerd voor 2012 is dat een bedrag van € 380.516,--. Omdat het oude gebouw deels is gerenoveerd en de aanbouw een volledige nieuwbouw betreft zijn planmatige onderhoudskosten (nog) niet/weinig aan de orde de komende jaren. |
| | Wat is in 2012 gerealiseerd? |
| | In 2012 zijn geen (nieuwe) grote onderhoudsklussen uitgevoerd. Er is voor € 193.048,-- aan onderhoud uitgevoerd. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | Het geplande onderhoud schuift door naar 2013. |

| 083179 | Voorziening spaarverlof | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 99.637 | - | - | - | - |
| Begrote onttrekking (2) | 99.637 | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | - | - | - | - | - |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Werknemers hebben de mogelijkheid afspraken te maken om verlof te sparen, met het doel tussentijds of aan het eind van hun loopbaan de gespaarde uren op te nemen. |
| Portefeuillehouder | H. Brink |
| Teamleider | E. Bos |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering |
| Product | Product 10.2. Personeel en organisatie |
| Toelichting | Volgens planning is de voorziening vanaf 2012 niet meer nodig en kan hij worden opgeheven. Het saldo van € 55.374,-- dat niet meer nodig is komt t.g.v. de Reserve voor algemene doeleinden. Uitgangspunt is dat het gespaarde verlof via de CAO mogelijkheid van sparen (geen reguliere verlofuren) wordt opgevangen binnen de reguliere exploitatiebegroting. |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2012 gepland? |
| | Na een onttrekking van € 44.263,-- wegens afkoop spaarverlof resteerde een saldo € 55.374,--. Dit bedrag is niet meer nodig en ten gunste gekomen van de algemene middelen. |
| | Wat is in 2012 gerealiseerd? |
| | De geplande onttrekkingen zijn gerealiseerd. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| 083180 | Voorziening op vordering op verkoop Vennootschap B.V. | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 10.082.285 | 10.082.285 | 10.082.285 | 10.082.285 | 10.082.285 |
| Begrote onttrekking (2) | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 10.082.285 | 10.082.285 | 10.082.285 | 10.082.285 | 10.082.285 |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Afdekking risico van nog af te wikkelen verplichtingen die voor rekening komen van de "vendors" van de aandelen Essent Holding N.V. aan RWE AG. |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk |
| Teamleider | E. Bos |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering |
| Product | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen |
| Toelichting | Deze voorziening is ingesteld na verkoop van Essent. Met RWE is overeengekomen dat de aandeelhouders een voorziening treffen ten laste van de opbrengst verkoopopbrengst Essent. Het is mogelijk dat dan een gedeelte alsnog wordt uitgekeerd aan de aandeelhouders, afhankelijk van het beroep dat op de voorziening moet worden gedaan vanwege nog af te wikkelen zaken. Indien alsnog tot uitkering wordt overgegaan, dan zal op dat moment de opbrengst in de begroting worden opgenomen. Begin 2011 is sprake geweest van vrijval van een bedrag € 8.166.159,--. Bij wijze van interim-dividend is door de Verkoop Vennootschap BV een deel van de geblokkeerde gelden in het general escrow-fonds vrijgegeven. Vooralsnog is van verdere vrijval geen sprake. |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2012 gepland? |
| | Geen mutaties gepland. |
| | Wat is in 2012 gerealiseerd? |
| | Geen mutaties. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |

| 083181 | Voorziening Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Appa), (v/h Reserve t.b.v. de in te stellen voorziening pensioenen) | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 5.978.332 | 8.269.164 | 8.307.164 | 8.345.164 | 8.383.164 |
| Onttrekking (2) | 277.743 | 252.000 | 252.000 | 252.000 | 252.000 |
| Toevoeging (3) | 2.568.575 | 290.000 | 290.000 | 290.000 | 290.000 |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 8.269.164 | 8.307.164 | 8.345.164 | 8.383.164 | 8.421.164 |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De provincie is voor pensioenen van (ex-)gedeputeerden eigen risicodrager. Deze pensioenen zijn niet ondergebracht bij het ABP of een pensioenverzekeringsmaatschappij. De voorziening is ingesteld om ervoor te zorgen dat de opgebouwde pensioenrechten van (ex-)gedeputeerden ook daadwerkelijk kunnen worden betaald door de provincie. |
| Portefeuillehouder | H. Brink |
| Teamleider | E.Bos |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering |
| Product | Product 10.2. Personeel en organisatie |
| Toelichting | De ingehouden pensioenpremies van de huidige gedeputeerden alsmede het werkgeversdeel pensioenpremie voor huidige gedeputeerden worden gestort in de voorziening. Aan de voorziening worden de daadwerkelijk betaalde pensioenen onttrokken. In 2012 is de voorziening op peil gebracht (2e bestuursrapportage). Het werkgeversdeel in de pensioenpremie wordt begroot op de kostenplaats Oud GS en de totale pensioenpremies van gedeputeerden worden begroot als storting in de voorziening. Betaalde pensioenen worden rechtstreeks ten laste van de voorziening gebracht. Vanaf 2012 worden wachtgeld betalingen niet meet ten laste van de voorziening gebracht. Vanaf 2013 vindt jaarlijkse rentetoevoeging van ca. € 200.000,-- plaats. |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2012 gepland? |
| | In de tweede bestuursrapportage over 2012 is aangegeven dat op basis van de verwachte premiestorting en de extra dotatie van € 2.480.000,-- de voorziening op € 8.263.000,-- zou sluiten. |
| | Wat is in 2012 gerealiseerd? |
| | De extra dotatie is gerealiseerd. De premietoevoeging is vrijwel gelijk aan de verwachtingen en is uitgekomen op € 88.575,--. Daarnaast is aan afdracht voor pensioenen een onttrekking van € 277.743,-- gerealiseerd. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | n.v.t. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | n.v.t. |

| 083182 | Voorziening groot onderhoud Depot Drents Museum | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
| Saldo aanvang jaar (1) | 53.590 | 31.113 | 40.104 | 51.546 | 64.512 |
| Onttrekking (2) | 36.520 | 5.052 | 2.601 | 1.077 | 9.110 |
| Toevoeging (3) | 14.043 | 14.043 | 14.043 | 14.043 | 14.043 |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 31.113 | 40.104 | 51.546 | 64.512 | 69.445 |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Voor nu en in de toekomst op een planmatige wijze werken aan een verantwoorde staat van bouwkundig en technisch onderhoud van het Depot Drents Museum en daartoe de financiële middelen beschikbaar hebben. |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk |
| Teamleider | H.J. Schimmel |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering |
| Product | Product 10.3. ICT en facilitaire zaken |
| Toelichting | Net als voor het provinciehuis en Drents Museum is op basis van een meerjarenonderhoudsplan voor de gebouwen van het Depot Drents Museum in 2011 een voorziening aangemaakt. De planning beslaat een periode van 25 jaar. De vermeerderingen aan deze voorziening zijn vastgesteld op basis van een inschatting op het meerjarig onderhoudsplan voor de periode 2012-2036 zoals die in de 1e Bestuursrapportage 2011 opgenomen zijn. Het reguliere bedrag voor toevoeging aan de voorziening was vastgesteld op € 53.590,--. De voorziening is ingesteld om fluctuatie in de jaarlijkse (groot) onderhoudskosten te voorkomen. Omdat in 2026 een investeringsbudget beschikbaar komt t.b.v. de installaties van het depot, is deze in mindering gebracht op de jaarlijkse dotatie en kan de jaarlijks dotatie worden verlaagd naar € 17.070,-- per jaar. Deze verandering in het meerjarenonderhoudsplan betekent een lastenvermindering van € 53.590,-- - € 14.043,-- = € 39.547,-- per jaar (2012-2036). |
| | Wel dient het bedrag voor dagelijks onderhoud te worden verhoogd met € 1.500,-- i.v.m. verschuiving van planmatig naar dagelijks onderhoud. |
| | Het bedrag dat het afgelopen jaar te veel in de voorziening was opgebouwd is in 2012 onttrokken. Een bedrag van € 36.520,-- is daarom ten gunste van de algemene middelen gebracht. |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2012 gepland? |
| | In 2012 en de komende jaren is alleen dagelijks onderhoud van toepassing voor 2012 is dat een bedrag van € 40.547,--. Omdat het gebouw een nieuw gebouw betreft zijn planmatige onderhoudskosten (nog) niet/weinig aan de orde. |
| | Wat is in 2012 gerealiseerd? |
| | Er is voor € 36.520,-- aan onderhoud uitgevoerd. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | N.v.t. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | Het geplande onderhoud schuift door naar 2013. |

| 083183 | Voorziening financieel risico IAP Drenthe | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Verloop | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
| Saldo aanvang jaar (1) | - | 1.088.000 | 1.088.000 | 1.088.000 | 1.088.000 |
| Onttrekking (2) | - | - | - | - | - |
| Toevoeging (3) | 1.088.000 | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 1.088.000 | 1.088.000 | 1.088.000 | 1.088.000 | 1.088.000 |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Afdekking risico van nog af te wikkelen verplichtingen die voor rekening komen van de "vendors" van de aandelen Essent Holding N.V. aan RWE AG. |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk |
| Teamleider | M. Koekoek |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering |
| Product | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen |
| Toelichting | Deze voorziening is ingesteld omdat na een audit bij het SNN bij het Innovatieve Actieprogramma Drenthe 2008-2010 een deel van de subsidiabele kosten is afgekeurd. Het risico hiervoor ligt bij de provincie. De definitieve correctie door SNN moet nog plaatsvinden. In afwachting hiervan is deze voorziening van € 1.088.000,-- ten laste van het Innovatieve Actieprogramma Drenthe gemaakt . |
| Inhoudelijke en financiële toelichting | Wat was in 2012 gepland? |
| | Er was geen toevoeging gepland. |
| | Wat is in 2012 gerealiseerd? |
| | De toevoeging vanuit het Innovatieve Actieprogramma Drenthe. |
| | Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen? |
| | Het risico van het niet terugkrijgen van gedeclareerde kosten. |
| | Wat is het het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen? |
| | Vooralsnog is van vrijval geen sprake. |

# III.1.3
# Overzicht personeelssterkte (fte)

| Organisatie-eenheid/afdeling (zoals opgenomen in de kostenverdeelstaat) | Sterkte ultimo 2011 (werkelijk) | Sterkte ultimo 2012 (werkelijk) |
|---|---|---|
| Hulpkostenplaatsen | | |
| Directie | 2,00 | 1,00 |
| Bestuur, Communicatie en Concernzaken | 42,37 | 43,39 |
| Facilitaire Ondersteuning | 105,13 | 96,34 |
| Management Ondersteuning | 41,83 | 42,12 |
| Statengriffie | 7,79 | 8,08 |
| Totaal hulpkostenplaatsen | 199,12 | 190,93 |
| Hoofdkostenplaatsen | | |
| Programma- en Projectmanagement | 4,85 | 4,00 |
| Wegen en Kanalen | 81,27 | 78,81 |
| Economische Ontwikkeling, Mobiliteit en Cultuur | 62,81 | 66,33 |
| Ruimtelijke Ontwikkeling, Milieu en Natuur | 86,62 | 84,11 |
| Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving | 59,51 | 55,51 |
| Drenttalenten | 5,00 | 4,78 |
| Totaal hoofdkostenplaatsen | 300,06 | 293,54 |
| Totaal organisatieschema | 499,18 | 484,47 |
| Overig personeel | | |
| Provinciale staten | 41,00 | 41,00 |
| Gedeputeerde staten | 4,00 | 4,00 |
| Oud-leden gedeputeerde staten/provinciale staten | 23,60 | 23,60 |
| Commissaris van de Koningin | 1,00 | 1,00 |
| Herplaatsen/Regelingen | 3,84 | 3,84 |
| Totaal overig | 73,44 | 73,44 |
| Totaal Generaal | 572,62 | 557,91 |
| Noordelijke Rekenkamer | 5,70 | 5,70 |
| BBL-ers | 6,50 | 9,90 |

# III.1.4 Arbeidskostengerelateerde verplichtingen

In het Besluit begroting en verantwoording is bepaald dat de arbeidskostengerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume een onderdeel van de uiteenzetting over de financiële positie in de jaarrekening zijn. Wij beschrijven het verloop van deze verplichtingen ten opzichte van de begroting.

## Vergoeding Ziekte Verzekering Wet (ZVW)

De totale lasten van de vergoeding Ziekte Verzekering Wet (ZVW) hebben in 2012 € 1.677.886,-- bedragen. Deze vergoeding geldt totdat werknemers uit dienst treden.

## Vakantiegeld

In de maand mei wordt het vakantiegeld over de afgelopen 12 maanden betaald. Aan het eind van het jaar ontstaat er daardoor een verplichting van 7 maanden vakantiegeld. Het bedrag van de verplichting per 31 december 2012 bedraagt € 1.918.260,--.

## Pensioenen/wachtgelden

Er zijn per eind december 35 uitkeringsgerechtigden. Dat betreffen pensioenontvangende ex-leden van gedeputeerde staten (9), nabestaanden (7) en overige slapers en actieven (15). Daarnaast zijn er 4 ex-gedeputeerden die wachtgeld ontvingen. In 2012 zijn de lasten voor pensioenen € 277.743,-- geweest en de wachtgelden € 358.686,-- geweest.

# III.1.5
# Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancieerde topinkomens

Met ingang van 1 maart 2006 is de WOPT (Staatsblad 2006, 95) van kracht. Deze wet regelt dat elke instelling die overwegend uit publieke middelen is gefinancierd jaarlijks het belastbaar jaarloon per individuele functionaris met wie zij een arbeidsrelatie heeft op functienaam zal publiceren, indien dit belastbaar jaarloon uitgaat boven dat van de minister. In 2011 bedroeg de norm € 193.000,-- en in 2012 gaat het om € 194.000,--. Het voorschrift in de WOPT houdt voor provincies en gemeenten in dat de informatie over topinkomens moet worden opgenomen in de Jaarrekening als bedoeld in artikel 201 van de Provinciewet en artikel 197 van de Gemeentewet. De wijziging in artikel I, onderdeel D, strekt ertoe dat deze informatie wordt opgenomen in de toelichting op de Programmarekening, die daarvoor een logische plaats is.
Voor de provincie Drenthe geld dat geen functionaris op de loonlijst staat die vermeld moeten worden op basis van de definitie van de WOPT.

Overigens wordt de WOPT vervangen door De Wet normering bezoldiging topfunctionarissen in de publieke en semipublieke sector (WNT). De Eerste Kamer heeft op 13 november 2012 unaniem ingestemd met de WNT. De ingangsdatum is 1 januari 2013. De WNT stelt, naast een verplichting tot openbaarmaking, een maximum aan de bezoldiging en de contractuele ontslagvergoeding van bestuurders, toezichthouders (Raad van Commissarissen, Raad van Toezicht) en van de hoogste leidinggevenden (managementteam). Het beloningsmaximum geldt ook voor bepaalde ingehuurde derden. Ook binnen de WNT stelt de wetgever jaarlijks voor de organisaties die onder het wettelijk bezoldigingsregime vallen het bezoldigingsmaximum vast. Op grond van de wet bedraagt de totale maximale bezoldiging (exclusief sociale verzekeringspremies) na indexering voor 2013 € 228.599,-- of een pro rata gedeelte bij deeltijddienstverbanden of dienstverbanden korter dan een jaar. Dit bedrag is inclusief het werkgeversdeel in de pensioenpremie. Het maximum van € 228.599,-- (2013) geldt ook voor contracten met ingehuurde derden die in enige periode van achtien maanden langer dan zes maanden voor de organisatie werkzaam zijn. Voorbeelden zijn zzp'ers, personen met een management-BV en (interim-)arbeidskrachten van adviesbureaus.
De beloning in het sectoraal bezoldigingsregime mag niet uitstijgen boven de voor die sector geldende norm. Deze norm wordt door de betrokken minister vastgesteld. Ten slotte geldt er een bonusverbod, tenzij een bonus bij uitzondering is toegestaan op grond van een algemene maatregel van bestuur.

# III.1.6
# Rapportage Verordening Dwangsom

## Rapportage i.v.m. Verordening dwangsom bij niet tijdig beslissen door de provincie Drenthe over de periode 01/01/2012 t/m 31/12/2012

| Productgroep / Statgroep | Totaal aantal geregistreerde ingekomen stukken (incl. stukken met risico van dwangsom) | Aantal geregistreerde ingekomen stukken met risico van dwangsom | Aantal geregistreerde afgedane ingekomen stukken met risico van dwangsom | Aantal geregistreerde nog openstaande ingekomen stukken met risico van dwangsom | Aantal stukken met risico van dwangsom dat tijdig is afgehandeld | Aantal stukken met risico van dwangsom dat te laat is afgehandeld | % stukken met risico van dwangsom dat tijdig is afgehandeld * | % stukken met risico van dwangsom dat te laat is afgehandeld ** | Overzicht lengte termijnoverschrijding afgedane stukken (in aantallen) | | | | | Overzicht redenen termijnoverschrijding afgedane stukken (in aantallen) | | | | | | | Aantal ingebrekestellingen *** | Aantal betaalde dwangsommen | Hoogte betaalde dwangsommen in euro's |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | | | | | 0 < 2 weken | 2 < 4 weken | 4 < 6 weken | 6 < 8 weken | > 8 weken | Complexiteit van de aanvraag | Inschakeling externe adviescommissie/org | Piekbelasting | Prioriteitstelling | Veel overleg nodig | Vrije toelichting | Geen reden opgegeven | | | |
| BC&C | 416 | 25 | 5 | 20 | 5 | 0 | 20 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | | | | | | | 0 | 0 | | |
| CC | 1 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | | | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | | | | | | | 0 | 0 | | |
| CS | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | | | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | | | | | | | 0 | 0 | | |
| DIR | 7 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | | | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | | | | | | | 0 | 0 | | |
| DO | 19 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | | | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | | | | | | | 0 | 0 | | |
| EOM&C | 518 | 7 | 5 | 2 | 4 | 1 | 57 | 14 | 1 | 0 | 0 | 0 | 0 | | | | | | 1 | 0 | 0 | | |
| FO | 121 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | | | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | | | | | | | 0 | 0 | | |
| MO | 235 | 7 | 3 | 4 | 3 | 0 | 43 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | | | | | | | 0 | 0 | | |
| PPM | 18 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | | | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | | | | | | | 0 | 0 | | |
| RO | 102 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | | | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | | | | | | | 0 | 0 | | |
| ROM&N | 639 | 17 | 11 | 3 | 12 | 1 | 71 | 6 | 0 | 0 | 0 | 1 | 0 | | | | | | 1 | 0 | 0 | | |
| SEO | 183 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | | | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | | | | | | | 0 | 0 | | |
| SG | 6 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | | | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | | | | | | | 0 | 0 | | |
| VTH | 1474 | 423 | 242 | 130 | 242 | 41 | 57 | 10 | 21 | 4 | 1 | 3 | 12 | 1 | | | | | 40 | 0 | 1 | 1 | 1260 |
| WK | 548 | 52 | 40 | 10 | 35 | 7 | 67 | 13 | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 1 | 2 | 2 | | | 2 | 0 | 0 | | |
| Totaal | 4287 | 531 | 306 | 169 | 301 | 50 | | | 25 | 6 | 2 | 4 | 13 | 2 | 2 | 2 | 0 | 0 | 44 | 0 | 1 | | 1260 |

* Voor de hele rapportage geldt: de getallen kunnen ook stukken betreffen die weliswaar in de rapportageperiode zijn afgedaan of nog openstaan, maar die voorafgaand aan de rapportageperiode zijn ingekomen.

** Het betreft hier het % stukken dat tijdig c.q. te laat na de in wet- of regelgeving gestelde termijn is afgehandeld. Het % betreft het gedeelte van het aantal geregistreerde afgedane ingekomen stukken met risico van dwangsom (zie 4e kolom).

*** Een aanvrager van een beschikking kan binnen 6 weken nadat de termijn voor het geven van de beschikking is verstreken en er geen beschikking is gegeven, een schriftelijke ingebrekestelling sturen. De provincie heeft dan nog 2 weken de tijd alsnog een beschikking te geven. Gebeurt dit niet, dan is dwangsom verschuldigd.

## Achtergrond

Per 1 oktober 2009 is de Wet dwangsom en beroep bij niet-tijdig beslissen in werking getreden en vervangt de provinciale Verordening dwangsom. De wijzigingen zijn onder andere:

- uitbreiding van de gronden voor het opschorten van de beslistermijn
- schriftelijke bevestiging aan de aanvrager in geval van beëindiging opschortingsperiode
- de bedragen en looptijd zijn gewijzigd
- de dwangsom mag niet verrekend worden met eventuele openstaande rekeningen van de aanvrager bij de provincie

Hier treft u de rapportage aan. De tabel geeft een overzicht over de provincie als totaal. Hieruit en uit een daartoe in de ambtelijke organisatie gemaakte analyse komt het volgende beeld naar voren.

## Hoeveelheid geregistreerde ingekomen stukken met risico van dwangsom

Van de in de periode 1 januari tot en met 31 december 2012 totaal geregistreerde ingekomen stukken had 12,39% het risico van dwangsom in zich. Dat is 10% minder dan in de rapportage van 2011. In absolute aantallen zijn er in 2012 ( 531) ook minder ingekomen stukken met risico van dwangsom dan in 2011 (1.616). Bij stukken met risico van dwangsom valt bijvoorbeeld te denken aan een aanvraag voor een subsidie of vergunning, een gedoogbesluit, een verzoek tot handhaving, een bezwaarschrift etc. Het merendeel van het aantal stukken met risico van dwangsom kwam binnen bij de afdeling Vergunning, Toezicht en Handhaving (VTH), namelijk 79,7%. Op het gebied van wegen en kanalen was dit percentage 9,8%. Ook wat betreft de beleidsterreinen op het gebied van Bestuur, Communicatie & Concernzaken (BC&C) en Ruimtelijke ontwikkeling, Milieu & Natuur (ROM&N) kwamen relatief veel stukken binnen met het risico van dwangsom, namelijk 4,7% respectievelijk 3,2%. Tenslotte kwamen op de werkvelden van Management Ondersteuning (MO) en Economische Ontwikkeling, Mobiliteit en Cultuur (EOM&C) enkele stukken met risico van Dwangsom binnen (in totaal circa 2,6%).

## Afhandeling stukken met risico van dwangsom

In totaal is het grootste deel 98% (ofwel in aantal 301) van de geregistreerde en afgedane ingekomen stukken met risico van dwangsom tijdig afgehandeld; 16,3% (ofwel in aantal 50) van de stukken is te laat afgehandeld. Het percentage tijdig afgehandelde stukken is ten opzichte van 2011 gestegen, namelijk van 52% naar 98%. Voor de organisatie als totaal hadden van de te laat afgedane stukken de meeste (50%) een termijnoverschrijding van minder < 2 weken. Het percentage van de termijnoverschrijdingen meer > 8 weken betrof in 2012 26%. Dit is een verbetering ten opzichte van 2011; destijds lag het zwaartepunt van termijnoverschrijdingen bij meer > 8 weken met een percentage van 31,5%. De afdeling Vergunning, Toezicht en Handhaving (VTH) heeft hierin het grootste aandeel.

## Toelichting op termijnoverschrijdingen

De meeste termijnoverschrijdingen hebben plaatsgevonden binnen de afdeling Vergunning, Toezicht en Handhaving. De belangrijkste verklaring hiervoor is dat op deze beleidsterreinen verreweg de meeste stukken met risico van dwangsom zijn binnengekomen. De termijnoverschrijdingen betreffen vrijwel allemaal vergunningen, handhavingverzoeken en ontheffingen.

Veel termijnen hadden aangepast kunnen worden, dit is in vele gevallen niet goed gezien. In de loop van 2012 zijn maatregelen genomen om de registratie te verbeteren. Een van die maatregelen is het controleren van de afdeling VTH dat de juiste termijnen worden gehanteerd, waardoor er een betere sturing komt op de behandeltermijnen.

## Ingebrekestellingen en dwangsommen

In 2012 is er 1 ingebrekestelling ontvangen (in 2011 waren dat er 2). In 2012 is 1 dwangsom van € 1.260,-- uitbetaald. De oorzaak van deze dwangsom ligt vooral op het volgende terrein: de provincie heeft niet tijdig beslist op het ingediende handhavingverzoek. Het niet tijdig beslissen heeft te maken met de hoeveelheid overleggen die voor het handhavingverzoek nodig waren.

## Toelichting uitbetaalde dwangsommen:

**Casus 1:**
Voor het behandelen van het handhavingverzoek waren er verschillende malen bestuurlijk overleg nodig tussen 3 gedeputeerden en tussen de provincie en de gemeente Coevorden. De uitkomst van deze overleggen was van noodzaak voor het afhandelen van het verzoek. Er is op de uitkomsten van deze verschillende overleggen gewacht met als gevolg dat de dwangsomtermijn is overschreden.

# III.1.7 Rapportage Single Information

| Departement | Nummer | Specifieke uitkering / Juridische grondslag / Ontvanger | INDICATOREN | | |
|---|---|---|---|---|---|
| I&M | E6 | Bodemsanering (excl. Bedrijvenregeling) 2005-2009<br><br>Wet bodembescherming (Wbb), Besluit financiële bepalingen bodemsanering en Regeling financiële bepalingen bodemsanering;<br><br>Provincies en gemeenten | Besteding (jaar T) ten laste van Wbb | Eindverantwoording Ja/Nee | |
| | | | Aard controle R | Aard controle n.v.t. | |
| | | | Indicatornummer: E6 / 01 | Indicatornummer: E6 / 02 | |
| | | | € 476.680 | Nee | |
| | | | Aantal saneringen<br><br>in te vullen zodra de prestaties behaald zijn | Aantal bodemonderzoeken<br><br>in te vullen zodra de prestaties behaald zijn | |
| | | | Aard controle D1 | Aard controle D1 | |
| | | | Indicatornummer: E6 / 03 | Indicatornummer: E6 / 04 | |
| | | | | | |
| I&M | E6_2010 | Bodemsanering (excl. Bedrijvenregeling) 2005-2009_Hernieuwde uitvraag 2010<br><br>Wet bodembescherming (Wbb), Besluit financiële bepalingen bodemsanering en Regeling financiële bepalingen bodemsanering;<br><br>Provincies en gemeenten | Besteding 2010 uit Wbb | Besteding 2010 uit FES | |
| | | | Aard controle R | Aard controle R | |
| | | | Indicatornr: E6_2010 / 01 | Indicatornr: E6_2010 / 02 | |
| | | | € 332.846 | € 0 | |
| | | | Eindverantwoording Ja/Nee | Aantal saneringen (in te vullen zodra de prestaties behaald zijn) | |
| | | | Aard controle n.v.t. | Aard controle D1 | |
| | | | Indicatornr: E6_2010 / 07 | Indicatornr: E6_2010 / 08 | |
| | | | Nee | | |
| I&M | E27 | Brede doeluitkering verkeer en vervoer<br><br>Wet BDU Verkeer en Vervoer (art. 10)<br><br>Provincies en stadsregio's (Wgr+) | Eindsaldo/-reservering (jaar T-1) | Rentebaten (jaar T) | |
| | | | Aard controle R | Aard controle R | |
| | | | Indicatornummer: E27 / 01 | Indicatornummer: E27 / 02 | |
| | | | € 11.254.987 | € 112.549 | |
| | | | Eindsaldo/-reservering (jaar T) | | |
| | | | Aard controle R | | |
| | | | Indicatornummer: E27 / 07 | | |
| | | | € 11.769.790 | | |
| | | | Individuele bestedingen (jaar T) die meer dan 20% van de totaal ontvangen BDU bedragen<br><br>Omschrijving | Individuele bestedingen (jaar T) die meer dan 20% van de totaal ontvangen BDU bedragen<br><br>Bedrag | |
| | | | Aard controle n.v.t. | Aard controle R | |
| | | | Indicatornummer: E27 / 08 | Indicatornummer: E27 / 09 | |
| | | 1 | Concessie Groningen Drenthe | € 15.862.867 | |
| I&M | E28B | Regionale mobiliteitsfondsen (Zuiderzeelijn)<br>SiSa tussen medeoverheden | Hieronder per regel één beschikkingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie | Gerealiseerd Ja/Nee | |
| | | | Aard controle n.v.t. | Aard controle R | |
| | | | Indicatornummer: E28B / 01 | Indicatornummer: E28B / 02 | |
| | | 1 | UP-10-03055 | Nee | |
| | | | Eindverantwoording Ja/Nee | | |
| | | | Aard controle n.v.t. | | |
| | | | Indicatornummer: E28B / 07 | | |
| | | 1 | Nee | | |
| I&M | E30 | Quick wins binnenhavens<br><br>Tijdelijke subsidieregeling Quick Wins Binnenvaart<br><br>Provincies en gemeenten | Hieronder per regel één projectaanduiding en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie | Besteding (jaar T) ten laste van rijksmiddelen | |
| | | | Aard controle n.v.t. | Aard controle R | |
| | | | Indicatornummer: E30 / 01 | Indicatornummer: E30 / 02 | |
| | | 1 | 5000001276 | € 7.183 | |
| EL&I | F3 | Verzameluitkering EL&I<br><br>Regeling verzameluitkering<br><br>Provincies, gemeenten en gemeenschappelijke regelingen (Wgr) | Besteding (jaar T)<br><br>(en eventueel besteding van voorgaande jaren voor zover nog niet eerder verantwoord) | | |
| | | | Aard controle R | | |
| | | | Indicatornummer: F3 / 01 | | |
| | | | € 147.637 | | |

# Single Audit (SISA)

| | | | |
|---|---|---|---|
| Aantal m2 gesaneerd oppervlakte (inclusief SEB)<br><br>in te vullen zodra de prestaties behaald zijn | Aantal m3 gesaneerde grond (inclusief SEB)<br><br>in te vullen zodra de prestaties behaald zijn | Aantal m3 gesaneerd verontreinigd grondwater (inclusief SEB)<br><br>in te vullen zodra de prestaties behaald zijn | |
| Aard controle D1 | Aard controle D1 | Aard controle D1 | |
| Indicatornummer: E6 / 05 | Indicatornummer: E6 / 06 | Indicatornummer: E6 / 07 | |
| | | | |
| Bestedingen (Wbb) van vóór 2010, waarvan de uitgave in of na 2010 plaatsvindt<br><br>In verband met de overgang naar het baten-lastenstelsel | Uitgaven (Wbb) van vóór 2010, waarvan besteding in 2010 plaatsvindt<br><br>In verband met de overgang naar het baten-lastenstelsel | Bestedingen (FES) van vóór 2010, waarvan de uitgave in of na 2010 plaatsvindt<br><br>In verband met de overgang naar het baten-lastenstelsel | Uitgaven (FES) van vóór 2010, waarvan besteding in 2010 plaatsvindt<br><br>In verband met de overgang naar het baten-lastenstelsel |
| Aard controle R | Aard controle R | Aard controle R | Aard controle R |
| Indicatornr: E6_2010 / 03 | Indicatornr: E6_2010 / 04 | Indicatornr: E6_2010 / 05 | Indicatornr: E6_2010 / 06 |
| € 0 | € 0 | € 0 | € 0 |
| Aantal bodemonderzoeken (in te vullen zodra de prestaties behaald zijn) | Aantal m2 gesaneerd oppervlakte (inclusief SEB) (in te vullen zodra de prestaties behaald zijn) | Aantal m3 gesaneerde grond (inclusief SEB) (in te vullen zodra de prestaties behaald zijn) | Aantal m3 gesaneerd verontreinigd grondwater (inclusief SEB) (in te vullen zodra de prestaties behaald zijn) |
| Aard controle D1 | Aard controle D1 | Aard controle D1 | Aard controle D1 |
| Indicatornr: E6_2010 / 09 | Indicatornr: E6_2010 / 10 | Indicatornr: E6_2010 / 11 | Indicatornr: E6_2010 / 12 |
| | | | |
| Ontvangen BDU-bijdrage V&W (jaar T) | Terugbetaling door derden vanuit BDU-bijdrage verstrekte middelen in (jaar T) | Besteding (jaar T) | Correctie over besteding (T-1) |
| Aard controle R | Aard controle R | Aard controle R | Aard controle R |
| Indicatornummer: E27 / 03 | Indicatornummer: E27 / 04 | Indicatornummer: E27 / 05 | Indicatornummer: E27 / 06 |
| € 29.541.000 | € 35.261 | € 29.174.007 | € 0 |
| | | | |
| Besteding (jaar T) ten laste van SNN | Overige bestedingen (jaar T) | Te verrekenen met SNN | Toelichting |
| Aard controle R | Aard controle R | Aard controle R | Aard controle n.v.t. |
| Indicatornummer: E28B / 03 | Indicatornummer: E28B / 04 | Indicatornummer: E28B / 05 | Indicatornummer: E28B / 06 |
| € 506.582 | € 0 | € 0 | |
| | | | |
| Overige bestedingen (jaar T) | Eindverantwoording Ja/Nee | | |
| Aard controle R | Aard controle R | | |
| Indicatornummer: E30 / 03 | Indicatornummer: E30 / 04 | | |
| € 7.211 | Nee | | |

| Departement | Nummer | Specifieke uitkering / Juridische grondslag / Ontvanger | INDICATOREN | | |
|---|---|---|---|---|---|
| VWS | H8 | Doeluitkering jeugdzorg (Bureau Jeugdzorg + Zorgkosten Jeugdzorg)<br><br>Wet op de jeugdzorg (art. 37)<br>en<br>Regeling bekostiging jeugdzorg 2009<br><br>Provincies en stadsregio's (Wgr+) | Aantal Onder toezichtstelling (OTS), (jaar T-1) | Aantal OTS (jaar T-1), overig | |
| | | | Aard controle D1 | Aard controle D1 | |
| | | | Indicatornummer: H8 / 01 | Indicatornummer: H8 / 02 | |
| | | | 132 | 359 | |
| | | | Aantal Individuele Traject Begeleiding (jaar T-1) (ITB), harde kern | Aantal ITB (jaar T-1), Criem | |
| | | | Aard controle D1 | Aard controle D1 | |
| | | | Indicatornummer: H8 / 07 | Indicatornummer: H8 / 08 | |
| | | | 59 | 14 | |
| | | | Aantal aanmeldingen (jaar T-1) aan het LBIO door bureau jeugdzorg | Aantal afmeldingen (jaar T-1) aan het LBIO door bureau jeugdzorg | |
| | | | Aard controle D2 | Aard controle D2 | |
| | | | Indicatornummer: H8 / 13 | Indicatornummer: H8 / 14 | |
| | | | 106 | 53 | |

In de Algemene maatregel van bestuur Single information single audit (Sisa) geeft het rijk aan dat van een aantal regelingen, waarvoor gemeenten en provincies van het rijk gelden ontvangen, verantwoording moet worden afgelegd in de jaarstukken. Eerdere jaren werden voor deze regelingen afzonderlijke verantwoordingen opgesteld met daarbij ook een afzonderlijke accountantsverklaring. Vanaf 2006 is dit teruggebracht tot één verantwoording in de jaarrekening en is er één controlemoment. Over 2012 worden 7 regelingen verantwoord via deze rapportage.

Het opgenomen overzicht is het door het rijk voorgeschreven. De verantwoorde bedragen zijn gebaseerd op het stelsel van baten en lasten. Voordeel hiervan is dat cijfers beter aansluiten op de provinciale administratie, waardoor eveneens de administratieve lasten verder worden beperkt.

In IPO-verband is afgesproken dat ook gemeenten via de Sisa methodiek kunnen verantwoorden over diverse regelingen, waarover de provincies weer naar het rijk moeten verantwoorden. Over 2012 dienen diverse Drentse gemeenten zich aan de provincie voor 3 regelingen te verantwoorden.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | Aantal voorlopige voogdij (jaar T-1) | Aantal voogdij (jaar T-1) | Aantal jeugdreclassering (jaar T-1) | Aantal samenloop (jaar T-1) |
| | Aard controle D1 | Aard controle D1 | Aard controle D1 | Aard controle D1 |
| | Indicatornummer: H8 / 03 | Indicatornummer: H8 / 04 | Indicatornummer: H8 / 05 | Indicatornummer: H8 / 06 |
| | 2 | 89 | 223 | 20 |
| | Aantal scholing- en trainingsprogramma's (STP) (jaar T-1) | Besteding (jaar T) aan stichting die een bureau jeugdzorg in stand houdt -deel justitietaken | Besteding (jaar T) aan stichting, die een bureau jeugdzorg in stand houdt - deel taken bureau jeugdzorg en subsidie bureau jeugdzorg | Besteding (jaar T) aan zorgaanbod |
| | Aard controle D1 | Aard controle R | Aard controle R | Aard controle R |
| | Indicatornummer: H8 / 09 | Indicatornummer: H8 / 10 | Indicatornummer: H8 / 11 | Indicatornummer: H8 / 12 |
| | 1 | € 6.255.651 | € 6.497.984 | € 27.890.881 |
| | Omvang egalisatiereserve jeugdzorg per 31 december (jaar T) | Eindverantwoording Ja/Nee | | |
| | Aard controle R | Aard controle n.v.t. | | |
| | Indicatornummer: H8 / 15 | Indicatornummer: H8 / 16 | | |
| | € 648.788 | Nee | | |

# III.1.8
# Portefeuilleverdeling GS-leden

Jacques Tichelaar
Commissaris van de Koninigin

- Openbare orde en veiligheid
- Coördinatie belangenbehartiging, lobby en externe betrekkingen
- Voorzitter Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN)
- Kabinetszaken
- Communicatie

Annet van Schreven
algemeen directeur
provinciesecretaris

Rein Munniksma
(PvdA)

- Ruimtelijke ontwikkeling
- Wonen, natuur en landschap
- Vitaal platteland en landbouw
- Cultuur (m.u.v. bibliotheken, archief, musea en mediabeleid)
- Krimp (demografische ontwikkelingen)
- Windenergie
- Lid Noordelijk Landbouwberaad
- Waarnemend Commissaris van de Koningin

Henk van de Boer
(VVD)

- Milieu, lucht en bodem (incl. ontgrondingen)
- Klimaat, energie, energielandschappen en energieeconomie
- Water en waterschappen
- Cultuur (bibliotheken, archief, musea en mediabeleid)
- RTV Drenthe
- Biobased economy
- Stuurgroep Veenkoloniën
- Lid IPO-bestuur
- Tweede waarnemend Commissaris van de Koningin

Ard van der Tuuk
(PvdA)

- Financiën
- Economische zaken en arbeidsmarkt
- Recreatie en toerisme
- Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport (coördinatie PNS+)
- Informatisering, automatisering en facilitaire zaken
- Krimp (sociale sector)
- Dagelijks bestuur SNN

*Gezamenlijk met Henk Brink*
- RSP Emmen
- RSP Assen/Coevorden

Henk Brink
(VVD)

- Verkeer en vervoer
- Wegen en kanalen
- Bestuurlijke verhoudingen en toezicht
- Personeel en organisatie
- Coördinatie Europa
- Handhaving
- Dagelijks bestuur SNN

*Gezamenlijk met Ard van der Tuuk*
- RSP Assen/Coevorden
- RSP Emmen

# III.1.9
# Zetelverdeling

| Zetelverdeling provinciale staten Drenthe | |
|---|---|
| PvdA | 12 |
| VVD | 9 |
| CDA | 6 |
| SP | 4 |
| PVV | 4 |
| ChristenUnie | 2 |
| GroenLinks | 2 |
| D66 | 2 |
| | 41 |

| Zetelverdeling college van gedeputeerde staten | |
|---|---|
| PvdA | 2 |
| VVD | 2 |

# III.1.10
# Afkortingenwijzer

| | |
|---|---|
| AB | algemeen bestuur |
| ASV | Algemene subsidieverordening |
| AvA | algemene vergadering van aandeelhouders |
| Awb | Algemene wet bestuursrecht |
| BANN | Bestuursacademie Noord-Nederland |
| BBV | Besluit begroting en verantwoording |
| BDU | brede doeluitkering |
| BIELLS | bodeminformatie essentieel voor landelijke en lokale sturing |
| BKV | beeldende kunst en vormgeving |
| BNG | Bank Nederlandse Gemeenten |
| BOAG | brede overleg- en adviesgroep |
| BOS | buurt, onderwijs en sport |
| BRTN | Beleidsvisie recreatietoervaart Nederland |
| BTO | bedrijfstakgericht opleiden |
| BZK | Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Ministerie van |
| CBK | Centrum Beeldende Kunst |
| CBM | Centraal Bureau Motorrijtuigenbelasting |
| CBS | Centraal Bureau voor de Statistiek |
| CHW | cultuurhistorische waardenkaart |
| CKA | Cultureel Kwartier Assen |
| CROW | Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw en de verkeerstechniek |
| CvdK | Commissaris van de Koningin |
| CBB | collectief vraagafhankelijk vervoer |
| CPO | collectief particulier opdrachtgeverschap |
| CWZ | cultuur, welzijn en zorg |
| DB | dagelijks bestuur |
| DBL | Drentse Bedrijfslokaties, Stichting |
| DLG | Dienst Landelijk Gebied |
| DU | Decentralisatie Uitkering |
| DURP | digitale uitwisseling ruimtelijke plannen |
| ECB | Europese Centrale Bank |
| EHK | essentiële herkenbaarheidskenmerken |
| EHS | ecologische hoofdstructuur |
| EMMS | energie- en milieumanagementsysteem |
| EZ | Economische Zaken, Ministerie van |
| FBE | faunabeheereenheid |
| FFW | Flora- en Faunawet |
| GAE | Groningen Airport Eelde |
| GBT | Gemeentelijk Beleidsteam |
| GGOR | gewenst grond- en oppervlaktewaterregiem |
| GS | gedeputeerde staten |
| GWW | Grondwaterwet |
| HR | human resource |
| IAD | Innovatief Actieprogramma Drenthe 2008-2010 |
| IGGD | Integraal groen gebiedsplan Drenthe |

| | |
|---|---|
| ILG | Investeringsbudget landelijk gebied |
| IPPC | Integrated Pollution Prevention and Control |
| IPO | Interprovinciaal Overleg |
| ISP | Integraal structuurplan |
| ISV | Investeringsbudget stedelijke vernieuwing |
| iWSR | instrumentarium Watersysteemrapportage |
| IWV | Interprovinciaal Werkgeversverband |
| IZR | Interprovinciale ziektekostenregeling |
| KIK | Kunstenaarsinitiatief in Kolderveen |
| KO | Koninklijke onderscheidingen |
| KRW | Kaderrichtlijn Water |
| LGR | landelijk grondwaterregister |
| LMA | Landelijk Meldpunt Afvalstoffen |
| LNV | Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Ministerie van |
| MEP | Meerjarenexploitatieprogramma |
| m.e.r. | milieu-effectrapportage |
| MFD | Milieufederatie Drenthe |
| MFD | multifunctioneel dienstencentrum |
| MIRT | Meerjarenprogramma infrastructuur ruimte en transport |
| MOD | Multidisciplinaire Oefenstaf Drenthe |
| MOP | Meerjarenontwikkelingsprogramma |
| MOP | meerjarenonderhoudsplan |
| MRB | motorrijtuigenbelasting |
| MUP-VV | Meerjarenuitvoeringsprogramma verkeer en vervoer |
| NaVoS | nazorg voormalige stortplaatsen |
| NBW | Nationaal Bestuursakkoord Water |
| NBW | Natuurbeschermingswet |
| NME | natuur- en milieueducatie |
| NMP | Nationaal Milieubeleidsplan |
| NNBT | Noord-Nederlands Bureau voor Toerisme |
| NNGB | Nederlandse norm gezond bewegen |
| NOA | Noordelijke ontwikkelingsas |
| NOM | Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij |
| NRK | Noordelijke Rekenkamer |
| NSW | Natuurschoonwet |
| NUP | Nationaal uitvoeringsprogramma |
| NVD | netwerk veilig Drenthe |
| NWW | niet-werkende werkzoekenden |
| OCW | Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Ministerie van |
| OKI | onderwijs en kennisinfrastructuur |
| OOV | openbare orde en veiligheid |
| ov | openbaar vervoer |
| OZB | onroerendezaakbelasting |
| PCC | Provinciaal Coördinatiecentrum |
| pMJP | provinciaal Meerjarenprogramma |
| POP | Provinciaal omgevingsplan |
| POV | Provinciale omgevingsverordening |
| PPM | Programma- en Projectmanagement |
| PS | provinciale staten |
| PUP | Provinciaal uitvoeringsprogramma |

| | |
|---|---|
| PUVV | Provinciaal uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer |
| PvA | plan van aanpak |
| PvE | programma van eisen |
| PVVP | Provinciaal verkeers- en vervoersplan |
| RAO | regionaal ambtelijk overleg |
| RBO | regionaal bestuurlijk overleg |
| Regis | regionaal geohydrologisch informatiesysteem |
| ROT | Regionaal Operationeel Team |
| RPC | Rijksplanologische Commissie |
| RPCP | Regionaal Patiënten Consumenten Platform |
| RSP | Regiospecifiek Pakket |
| RUD | Regionale Uitvoeringsdienst |
| Ruddo | Regeling uitzettingen en deriviaten decentrale overheden |
| RvC | Raad van Commissarissen |
| RVT | Raad van Toezicht |
| SAN | Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer |
| SHN | Samenwerking Handhaving Drenthe |
| SIA | Sámen Sterker in Actie! |
| Sisa | Single information single audit |
| SLB | Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging |
| smb | strategische milieubeoordeling |
| SN | Subsidieregeling natuurbeheer |
| SNN | Samenwerkingsverband Noord-Nederland |
| SOL | Subsidieverordening onderhoud landschapselementen |
| SOM | stedelijke ontwikkeling en mobiliteit |
| STADO | stads- en dorpsvernieuwing, Wet op de |
| SZW | Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Ministerie van |
| TJS | Tienjarenscenario |
| UILN-N | Uitvoeringsprogramma Innovatieve Landbouw Noord-Nederland |
| UvW | Unie van Waterschappen |
| VDG | Vereniging Drentse Gemeenten |
| VES | versterking economische structuur |
| VHR | Vogel- en Habitatrichtlijn |
| Vigeb | verbindingsoefening gemeenten en provincies |
| VINEX | Vierde nota op de ruimtelijke ordening extra |
| VRD | Veiligheidsregio Drenthe |
| VROM | Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, Ministerie van |
| VSV | voortijdig schoolverlaten |
| VTB | vliegende teambrigade |
| VVBD | Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe |
| VW | Verkeer en Waterstaat, Ministerie van |
| VWS | Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Ministerie van |
| WABO | Wet algemene bepalingen omgevingsrecht |
| Wav | Wet ammoniak en veehouderij |
| WBB | Wet bodembescherming |
| Wet fido | Wet financiering decentrale overheden |
| WGR | Wet gemeenschappelijke regelingen |
| WiDD | Welkom in Digitaal Drenthe |
| WILG | Wet inrichting landelijk gebied |
| WKO | warmte-/koudeopslag |

| | |
|---|---|
| Wm | Wet milieubeheer |
| WMD | Waterleidingmaatschappij Drenthe |
| WMO | Wet maatschappelijke ondersteuning |
| WNT | Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector |
| WOK | werk, onderwijs en kennisinfrastructuur |
| WOPT | Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens |
| Wro | Wet op de ruimtelijke ordening |
| WVO | Wet verontreiniging oppervlaktewateren |
| WWI | Wet werk en inkomen |
| WWZ | wonen, welzijn en zorg |
| ZVW | Ziekte Verzekering Wet |
| ZZL | Zuiderzeelijn |

# III.2 Controleverklaring accountant

## Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: Provincie Drenthe

## Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de in dit verslag opgenomen jaarrekening 2012 van de provincie Drenthe te Assen gecontroleerd. Deze jaarrekening bestaat uit de balans per 31 december 2012 en de exploitatierekening over 2012 met de toelichtingen, waarin zijn opgenomen een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving, de Sisa-bijlage en andere toelichtingen.

*Verantwoordelijkheid van het college van Gedeputeerde Staten*
Het college van Gedeputeerde Staten is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten. Tevens is het college van Gedeputeerde Staten verantwoordelijk voor de financiële rechtmatigheid van de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties. Dit houdt in dat deze bedragen in overeenstemming dienen te zijn met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen. Het college van Gedeputeerde Staten is daarnaast verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

*Verantwoordelijkheid van de accountant*
Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle, als bedoeld in artikel 217, tweede lid, van de Provinciewet. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden en het controleprotocol dat d.d. 14 november 2012 vastgesteld is door Provinciale Staten van de provincie Drenthe. Dit vereist dat wij voldoen aan de voor ons geldende ethische voorschriften en dat wij onze controle zodanig plannen en uitvoeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de door de accountant toegepaste oordeelsvorming, met inbegrip van het inschatten van de risico's dat de jaarrekening een afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten.

Bij het maken van deze risico-inschattingen neemt de accountant de interne beheersing in aanmerking die relevant is voor het opmaken van de jaarrekening en voor het getrouwe beeld daarvan, gericht op het opzetten van controlewerkzaamheden die passend zijn in de omstandigheden.

Deze risico-inschattingen hebben echter niet tot doel een oordeel tot uitdrukking te brengen over de effectiviteit van de interne beheersing van de provincie Drenthe. Een controle omvat tevens het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van de door het college van Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe gemaakte schattingen, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening. De bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten, inclusief toevoegingen aan reserves. Deze goedkeuringstolerantie is d.d. 14 november 2012 vastgesteld door Provinciale Staten van de provincie Drenthe.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is om een onderbouwing voor ons oordeel te bieden.

*Oordeel betreffende de jaarrekening*
Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van de activa en passiva van de provincie Drenthe per 31 december 2012 en van de baten en lasten over 2012 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten.

Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen in overeenstemming met de begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen waaronder provinciale verordeningen.

## Verklaring betreffende overige bij of krachtens de wet gestelde eisen

Op grond van de wettelijke verplichting ingevolge artikel 217, lid 3, onder d, Provinciewet melden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening.

Groningen, 2 april 2013

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. drs. B.W. Littel RA

# III.3
# Bestemming van het resultaat

Het resultaat over 2012, na verwerking van de begrote mutaties met reserves, bedraagt € 31.521.703,-- voordelig.

Hieronder staan de grotere afwijkingen vermeld. Een detailoverzicht van afwijkingen groter dan € 50.000,-- is binnen paragraaf II.2 Toelichting op saldi van de programmarekening 2012 opgenomen. Conform statenstuk 2012-526 Advies uitgangspunten programmaplan begroting 2013 volgt hieronder een overzicht van de grotere afwijkingen. De norm voor de rapportage over afwijkingen ten opzichte van de door Provinciale Staten vastgestelde begroting is vast gesteld € 250.000,-- op programmaniveau. Binnen de programma's worden de belangrijkste afwijkingen van meer dan € 50.000,-- op productniveau toegelicht. Aangegeven is of de doelen die zijn gerelateerd aan de budgetten wel of niet zijn gerealiseerd, of de voornaamste oorzaak van de afwijking van interne of externe aard was en of het bedrag door ons beïnvloedbaar was. De toelichting is bij elk programma te vinden bij het onderdeel: Wat heeft het gekost?

| Omschrijving | Saldo programma | toelichting nodig? | Bedrag | voordeel / nadeel | Resultaat behaald (ja/nee) | Oorzaak overwegend (intern/extern | hoogte bedrag beinvloedbaar (ja/nee) |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. Samenwerkend Drenthe: Bestuur | 584.892 | ja | | | | | |
| Vorming RUD | | | 402.507 | V | nee | extern | ja |
| Advertentiekosten en nieuwe media | | | 58.479 | V | ja | extern | ja |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 123.906 | V | | | |
| Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | -134.974 | nee | | | | | |
| Onderhoud en verbeteringswerken N34 | | | -97.549 | N | ja | extern | ja |
| Onderhoud wegennet | | | -650.670 | N | ja | intern | ja |
| Onderhoud Vaarweg Meppel-De Punt | | | 238.657 | V | nee | intern | ja |
| Onderhoud Vaarwegverbinding Erica - Ter Apel | | | 59.000 | V | ja | intern | ja |
| Onderhoud Zuidoost-Drentse vaarwegen | | | 69.620 | V | ja | intern | ja |
| Bijdrage van waterschappen | | | 176.366 | V | ja | intern | ja |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 69.601 | V | | | |
| Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP | 6.303.991 | ja | | | | | |
| Subsidie en inkopen Regio Specifiek Pakket | | | 6.234.262 | V | nee | extern | nee |
| Opbrengsten Regio Specifiek Pakket | | | 69.729 | V | ja | extern | nee |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 0 | V | | | |
| Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | 318.295 | ja | | | | | |
| Diverse voordelen o.a. Wetenschappelijke steun functie (WSF), archief middelen en lagere afrekeningen subsidies. | | | 128.533 | V | ja | intern | ja |
| Onderwijs (Mijn Ontwikkeling), onderwijskansen en afwikkeling subsidies vorig boekjaar | | | 54.325 | V | ja | intern | ja |
| Provinciale middelen jeugd | | | 83.723 | V | ja | intern | ja |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 51.714 | V | | | |
| Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | 213.177 | nee | | | | | |
| Inzet op specifieke ontwikkelingen Stichting Geopark de Hondsrug | | | 99.423 | V | nee | extern | ja |

| Omschrijving | Saldo programma | toelichting nodig? | Bedrag | voordeel / nadeel | Resultaat behaald (ja/nee) | Oorzaak overwe-gend (intern/ extern | hoogte bedrag beinvloed-baar (ja/nee) |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Atelier Mooi Drenthe | | | 48.099 | V | nee | extern | ja |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 65.655 | V | | | |
| Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | 2.418.780 | ja | | | | | |
| Waterhuishouding, Regionaal waterplan, Robuust water-systeem en Gebiedsontwikkeling water | | | 194.021 | V | ja | intern | ja |
| Duurzame projectontwikkeling, project afwikkeling voorgaand jaar | | | 197.409 | V | ja | intern | ja |
| Externe Veiligheid | | | 94.696 | V | ja | intern | ja |
| Kosten uitvoering bodemsaneringsprogramma isv III | | | 1.633.840 | V | Nee | extern | nee |
| Toezicht Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden (WHVBZ) | | | 60.495 | V | ja | intern | ja |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 238.319 | V | | | |
| Programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw | 11.442.198 | ja | | | | | |
| Beheer | | | -413.447 | N | ja | extern | nee |
| ILG/pMJP algemeen | | | -411.934 | N | ja | extern | nee |
| Ontwikkelopgave | | | -225.482 | N | ja | extern | nee |
| Plattelandsontwikkeling | | | 696.504 | V | nee | extern | nee |
| Synergie | | | -3.313.607 | N | ja | extern | nee |
| Uitfinanciering ILG | | | 15.093.963 | V | nee | extern | nee |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 16.200 | V | | | |
| Programma 8. Groen Drenthe: Klimaat en Energie | 751.430 | ja | | | | | |
| Projecten Milieu en Energie, inclusief afwikkeling voorgaand jaar | | | 396.279 | V | nee | extern | ja |
| Subsidies externe organisaties | | | 241.400 | V | nee | extern | ja |
| Uitvoeringskosten SEBB | | | 130.630 | V | nee | extern | ja |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | -16.879 | N | | | |
| Programma 9. Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | -365.405 | ja | | | | | |
| Bijdragen in projecten versterking economische structuur | | | -408.424 | N | ja | extern | nee |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 43.019 | V | | | |
| Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | 9.989.319 | ja | | | | | |
| Decentralisatie-uitkering Natuur | | | 5.070.000 | V | nee | extern | nee |
| Decentralisatie-uitkering Programmatische aanpak stikstof | | | 2.070.000 | V | nee | extern | nee |
| Decentralisatie-uitkering Asbest en zonnepanelen | | | 1.044.000 | V | nee | extern | nee |
| Opbrengst opcenten op hoofdsom motorrijtuigenbelasting | | | -426.434 | N | ja | extern | nee |
| Provinciefonds transitiekosten RUD | | | 196.978 | V | nee | extern | nee |
| Onvoorziene uitgaven | | | 50.000 | V | ja | intern | ja |
| P&O budgetten Mobiliteit, flexibiliteit en het organisatie-ontwikkelingsfonds | | | 125.190 | V | ja | intern | ja |
| Kosten seniorenregeling en FPU+ | | | 118.700 | V | ja | intern | ja |
| Toegerekende apparaatskosten | | | 845.448 | V | ja | intern | ja |
| Huisvesting | | | 120.840 | V | ja | intern | ja |
| Restauratieve voorzieningen | | | 57.605 | V | ja | intern | ja |

| Omschrijving | Saldo programma | toelichting nodig? | Bedrag | voordeel / nadeel | Resultaat behaald (ja/nee) | Oorzaak overwegend (intern/ extern | hoogte bedrag beinvloedbaar (ja/nee) |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Geografische basisinformatiebestanden | | | 77.262 | V | ja | intern | ja |
| Informatiebeleid | | | 125.135 | V | ja | intern | ja |
| ICT beheer | | | 110.947 | V | ja | intern | ja |
| Drukwerk | | | 138.862 | V | ja | intern | ja |
| Totaal kleinere verschillende binnen programma | | | 264.785 | V | | | |
| Totaal rekeningsaldo voor verrekeningen met reserves | | | 31.521.703 | | | | |

Van het resultaat stellen wij u voor aan de reserves toe te voegen een bedrag van € 22.837.884,--. Het betreft hier een saldo van toevoegingen en onttrekkingen die afwijken van de begrote toevoegingen en onttrekkingen van reserves. Deze afwijkingen worden veroorzaakt door lagere kosten en of hogere opbrengsten van budgetten die aan deze reserves zijn gekoppeld. Het totaal bedrag dat voorgesteld wordt aan de reserves toe te voegen kan als volgt worden gespecificeerd (waarbij na- en voordelen vanuit het exploitatie-oogpunt zijn weergegevens):

| Mutaties reserves | Begroting | Realisatie | Voordeel / Nadeel | Verschil |
|---|---|---|---|---|
| Bijdrage aan reserve grondwaterheffing | 0 | 14.966 | N | -14.966 |
| Bijdrage aan reserve monitoring voorm. stortplaatsen | 0 | 48.546 | N | -48.546 |
| Bijdrage aan reserve vaarweg Meppel de Punt | 0 | 238.657 | N | -238.657 |
| Bijdrage aan Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | 0 | 59.000 | N | -59.000 |
| Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG | 0 | 2.334.507 | N | -2.334.507 |
| Bijdrage aan RSP reserve | 0 | 6.303.991 | N | -6.303.991 |
| Bijdrage aan reserve organisatie ontwikkeling | 1.537.500 | 1.662.690 | N | -125.190 |
| Bijdrage van reserve versterking economisch structuur | 1.000.000 | 1.408.424 | V | 408.424 |
| Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | 140.698 | 238.247 | V | 97.549 |
| Bijdrage van reserve provinciaal aandeel ILG | 14.219.000 | 0 | N | -14.219.000 |
| | | | | -22.837.884 |

Na verwerking van de voorgestelde mutaties die niet begroot zijn resteert een voordeel van € 8.683.819,--. Van dit resultaat stellen wij u voor een bedrag van € 3.363.803,-- in te zetten voor de hieronder genoemde zaken voor uitvoering in 2013.

| Omschrijving | |
|---|---|
| RTV Drenthe | 128.533 |
| Klimaat en Energie | 751.430 |
| Regionale uitvoeringsdienst Drenthe | 350.000 |
| Apparaatskosten, bevordering mobiliteit | 400.000 |
| Bodem en Bodemsanering | 1.633.840 |
| Geopark de Hondsrug | 100.000 |
| Totaal | 3.363.803 |

Naast deze overhevelingen van niet bestede budgetten in 2012, zijn er door het Rijk in de decembercirculaire van 20 december 2012 nog een aantal extra decentralisatie-uitkeringen (DU) over 2012 ontvangen en een hogere algemene Provinciefondsuitkering voor transitiekosten RUD. Deze bedragen konden gezien het tijdstip niet meer in de begrotingswijziging bij de

2e Financiële actualisatie worden opgenomen. Bovendien hebben de uitgaven met betrekking tot deze doelen ook niet meer in 2012 kunnen plaatsvinden. Wat betreft de Decentralisatie-uitkering Natuur daarvan stellen wij voor dit bedrag van € 5.070.000,-- direct te storten in de Reserve provinciaal aandeel ILG gezien de achtergrond van deze toekenning. Van het resteerde geld dat extra is ontvangen ad. € 3.310.978,-- stellen we voor dit als onderdeel van de bestemming van het resultaat over te hevelen naar 2013, zodat de bestuurlijke afspraken met het rijk kunnen worden nagekomen.

| Omschrijving | |
|---|---|
| DU Programmatische Aanpak Stikstof | 2.070.000 |
| DU Asbest en zonnepanelen | 1.044.000 |
| Provinciefonds transitiekosten RUD | 196.978 |
| | 3.310.978 |

Van het geheel vrij besteedbaar resultaat van € 2.009.038,-- dat nu nog resteert, stellen wij voor dit toe te voegen aan de Reserve voor algemene doeleinden.

Resumerend stellen wij u voor:
- een bedrag van € 22.837.884,-- per saldo toe te voegen aan diverse reserves;
- een bedrag van in totaal € 6.674.781,-- te bestemmen voor overheveling van budgetten;
- een bedrag van € 2.009.038,-- toe te voegen aan de Reserve voor algemene doeleinden.

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
mevrouw G.M. van Dinteren
en de heer J.N. Kuipers

(i.a.a. de overige statenleden)

Assen, 24 april 2013
Ons kenmerk 2013003150
Onderwerp: Uitstel beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde over ontwerp-Structuurvisie windenergie op land

Geachte mevrouw Van Dinteren en de heer Kuipers,

In uw brief van 16 april 2013 hebt u vragen gesteld over de ontwerp-Structuurvisie windenergie op land.
Hierbij informeren wij u dat de normale termijn van beantwoording zal worden overschreden vanwege de meivakantie en de beantwoording van de zienswijzen in het kader van de afronding van de Gebiedsvisie windenergie Drenthe.

De brief met de beantwoording van uw vragen kunt u vóór 31 mei 2013 tegemoetzien.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

coll.

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
de voorzitter en leden van
provinciale staten van Drenthe

Assen, 11 juni 2013
Ons kenmerk 22/3.7/3003862
Behandeld door de heren E. Diekema (0592) 365153 en W. Huizing (0592) 365807
Onderwerp: Gebiedsvisie windenergie Drenthe

Geachte voorzitter en leden,

Op verzoek van uw Statengriffie treft u een aangepaste brief van 30 mei jl aan, waarin de basis van de brief overeind is gebleven. Ter voorbereiding op uw commissievergadering is de besluitvorming nader toegelicht en zijn de bespreekpunten aangescherpt.

Op 28 mei hebben wij de Gebiedsvisie windenergie Drenthe vastgesteld. Ook de colleges van B&W van de gemeenten Aa en Hunze, Emmen en Coevorden hebben ingestemd met de gebiedsvisie Het college van B&W van de gemeente Borger-Odoorn legt de gebiedsvisie eerst voor aan de gemeenteraad. De realisatie van 280 MW aan windenergie, op basis van deze gebiedsvisie, draagt in belangrijke mate bij aan de realisatie van onze doelstelling van 14% duurzame energie in 2020.

De gebiedsvisie is ondermeer een instrument van provincie en gemeenten om de lopende rijkscoördinatieregelingen (RCR) voor de initiatieven De Drentse Monden en Oostermoer te beïnvloeden. De rijkscoördinatieregelingen voor deze windparken zijn formeel gestart medio 2011 respectievelijk begin 2012. Het risico bestaat namelijk dat via de RCR een groter windpark wordt gerealiseerd dan gemeenten en provincie in de Gebiedsvisie windenergie Drenthe hebben vastgelegd.

Op 19 december 2012 hebben wij gezamenlijk de ontwerp Gebiedsvisie windenergie Drenthe ter inzage gelegd. Hierop zijn 222 unieke zienswijzen ingediend. Twee zienswijzen telden in totaal 1394 handtekeningen. De reacties zijn samengevat en beantwoord in een Nota van beantwoording. Dit heeft geleid tot een aantal wijzigingen van de gebiedsvisie.

In de zienswijzen wordt de vraag naar een grotere afstand tussen windmolens en woonbebouwing veelvuldig gesteld. Ook tijdens de informatieavonden kwam dit veelvuldig aan de orde, evenals vragen over mogelijke risico's voor het woongenot en voor de gezondheid door slagschaduw en (laagfrequent)geluid. Veel vragen kunnen echter pas goed beantwoord worden als meer bekend is over de invulling van de locaties en het type windmolen.

**Vervolgtraject**
Het komende jaar geven gemeenten en provincie uitvoering aan de gebiedvisie door de locaties en randvoorwaarden door te vertalen in gemeentelijk en provinciaal beleid. De provincie zal de uitwerking van de gebiedsvisie opnemen in de actualisatie van de Omgevingsvisie.

De gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn leggen de locaties en randvoorwaarden uit de gebiedsvisie voor aan de gemeenteraden.

Wij zijn in gesprek met het Rijk om afspraken te maken over de toepassing van de rijkscoördinatieregeling in Borger-Odoorn en Aa en Hunze. Wij gaan er van uit dat met deze afspraken er alleen windmolens worden gebouwd nabij de drie sterren in de gebiedsvisie. Wij verwachten deze gesprekken op korte termijn te kunnen afronden. Zodra dat het geval is zullen wij u informeren.

De gemeente Emmen heeft de gebiedsvisie vertaald in een ontwerp-Structuurvisie Windenergie Emmen. Daarin is het Rundeveen aangewezen als keuzelocatie voor twintig windmolens. In de ontwerp-Structuurvisie zijn ook de uitgangspunten voor gebiedsontwikkeling opgenomen.

De gemeente Coevorden heeft de zoekgebieden Weijerswold en omgeving en Uitbreiding Europark in haar ontwerp Structuurvisie opgenomen. De verwachting is dat deze structuurvisies in september 2013 door de gemeenteraden worden vastgesteld.

Wij leggen ter informatie de Gebiedsvisie windenergie Drenthe en de Nota van beantwoording bij deze aan u voor.

Wij stellen u voor het volgende punt in uw staten te bespreken en een kaderstellende uitspraak over de doorwerking van de gebiedsvisie in de Omgevingsvisie te doen. Dit vooruitlopend op de actualisatie van de Omgevingsvisie 2010, die u in 2014 ter vaststelling wordt aangeboden.

- Kennis te nemen van de gebiedsvisie en de verdeling van windenergie over het zoekgebied. De gebiedsvisie past binnen de huidige Omgevingsvisie.

Daarnaast vragen wij u een besluit te nemen over:

- Instemmen met het overnemen van de gehanteerde ruimtelijke uitgangspunten en de randvoorwaarden voor participatie en gebiedsontwikkeling in de Omgevingsvisie.

- In afwijking van de huidige Omgevingsvisie, de doelstelling in het zoekgebied in de Omgevingsvisie te limiteren tot 280 MW. Dit is conform de afspraak tussen de provincie Drenthe met het Rijk.

- In afwijking van de huidige Omgevingsvisie, een eventuele hogere provinciale taakstelling dan 280 MW, vanwege een hogere landelijke doelstelling dan 6000 MW, buiten het huidige zoekgebied te realiseren.

Bovenstaande verankering in de Omgevingsvisie is van belang, omdat de Gebiedsvisie windenergie Drenthe daarmee ook een formeel instrument is om de lopende Rijkscoördinatieregeling (in de gemeenten Borger-Odoorn en Aa en Hunze) te beïnvloeden.

Wij zijn van mening dat deze gebiedsvisie een goede basis vormt voor de realisatie van 280 MW aan windenergie in Drenthe.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

,Secretaris

,Voorzitter

Gemeente Emmen

Gemeente Coevorden

gemeente Aa en Hunze

Gemeente Borger-Odoorn

provincie Drenthe

# Gebiedsvisie windenergie Drenthe

# Gebiedsvisie windenergie Drenthe

Dit is een gezamenlijke visie van het college van gedeputeerde staten van de provincie Drenthe en de colleges van burgemeester en wethouders van de gemeenten Aa en Hunze, Emmen en Coevorden. De gemeente Borger-Odoorn legt de gebiedsvisie eerst voor aan de gemeenteraad.

Versie 28 mei 2013

# Inhoud


**Samenvatting** 3

**Vooraf** 5

**1 Inleiding** 7
Op weg naar een duurzame energiehuishouding 7
Het belang van windenergie op land als bron van hernieuwbare energie 7
De eerste Drentse windturbines staan in Coevorden 7
Het provinciaal zoekgebied voor windenergie 8
Bouwstenen voor de gebiedsvisie 8
Leeswijzer 8

**2 Doelen** 9
Doelen Gebiedsvisie windenergie 9
Rijksbeleid voor windenergie 9
Provinciaal en gemeentelijk beleid voor windenergie 9
Bevoegdheden op het gebied van windenergie 11
Juridische status en uitwerking gebiedsvisie 12

**3 Analyse** 13
Ruimtelijke analyse 13
Geschiktheid voor windenergie 15
Plannen voor windparken 15
Het elektriciteitsnetwerk 15
Economische effecten van windturbines 16
Windturbines en gezondheid 16
Veiligheid nabij windturbines 17
Waarde onroerende zaken 17

**4 Randvoorwaarden** 18
Wettelijke eisen 18
Gebiedsontwikkeling 18
Participatie in windparken 18
Vermogens en opbrengsten van windturbines 19

**5 Visie** 20
Herkenbare opstellingen op logische locaties 20
De realisatie van het provinciaal doel van 280 MW 26
De locaties en de opstellingen 26
Visiekaart 29

**6 Uitvoering** 30

**Bijlagen** 31
1 Kaart 8 A provinciale Omgevingsvisie 32
2 Visiekaart voorontwerp Structuurvisie Coevorden 33
3 De landschapstypen in het zoekgebied 34
4 Gemiddelde windsnelheden op 120 m boven maaiveld (bron: Agentschap NL) 36
5 Economische effecten windenergie 37
6 Belemmeringenkaart provinciaal zoekgebied 39
7 Vermogen en opbrengsten van windturbines 40

# Samenvatting

De overheid wil dat er meer duurzame energie wordt geproduceerd. Windenergie is één van de mogelijkheden om duurzame elektriciteit op te wekken. Daarom heeft de provincie in haar Omgevingsvisie een zoekgebied aangewezen, waar windturbines kunnen worden geplaatst. Het zoekgebied omvat de gemeente Emmen en delen van de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn en Coevorden.

De provincie Drenthe heeft met de rijksoverheid afgesproken in Drenthe 280 MW aan windenergie te plaatsen, als bijdrage aan het realiseren van de rijksdoelstelling van 6000 MW voor 2020. In deze Gebiedsvisie windenergie Drenthe wordt aangegeven waar en hoe de doelstelling van 280 MW in het zoekgebied kan worden gerealiseerd. De locaties en gebieden die in aanmerking komen voor het plaatsen van windturbines, worden nader begrensd. Ook worden de randvoorwaarden en ontwerpuitgangspunten beschreven waaronder plaatsing mogelijk is. De gebiedsvisie is een gezamenlijk product van de vier gemeenten en de provincie.

Het windaanbod in het zoekgebied is voldoende om windparken te kunnen realiseren. Dit blijkt ook uit plannen die bij ons bekend zijn. De elektriciteitsnetwerken van TenneT en Enexis bieden voldoende mogelijkheden om windparken aan te sluiten, zonder omvangrijke extra investeringen. In het noordelijk deel geldt dit alleen voor kleinere windparken, in het zuidelijk deel zijn meer mogelijkheden. Het ontwikkelen van windenergie heeft, naast de effecten op de leefomgeving en het landschap, ook economische effecten.

Bij de beoordeling van concrete plannen voor windparken zijn de wettelijke normen die gelden voor geluidhinder, slagschaduw en veiligheid minimaal aan te houden eisen. Waar mogelijk willen wij grotere afstanden aanhouden tot woonbebouwing dan vereist zijn op grond van de wettelijke milieunormen. Wij vinden het belangrijk dat er meer algemeen onderzoek wordt uitgevoerd naar de emissie van laagfrequent geluid, de gevolgen daarvan voor de gezondheid en de wenselijkheid van een (aangepaste) grenswaarde. Met een doorlopend marktanalyseonderzoek maken de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn de waardeontwikkeling zichtbaar van onroerende zaken. De wettelijke regeling voor planschade is van toepassing.

Wij zien de ontwikkeling van windenergie als onderdeel van een integrale gebiedsontwikkeling. Een financiële bijdrage vanuit een windpark aan gebiedsontwikkeling is een voorwaarde voor het realiseren van een windpark. Hiermee willen wij een impuls geven aan de leefbaarheid, omgevingskwaliteit en economische ontwikkeling van het gebied waarin een windpark wordt gebouwd. Wij willen dat de betrokken partijen, waaronder omwonenden, worden betrokken bij het realisatieproces en de invulling van de gebiedsontwikkeling. Tevens verwachten wij een aanbod van de initiatiefnemers van een windpark aan de omwonenden om financieel te kunnen participeren in het windpark.

Vanuit de ruimtelijke invalshoek hebben wij een voorkeur voor windturbines met een zo groot mogelijk vermogen. Deze turbines zijn in het algemeen hoger, lijken slanker en draaien trager, hetgeen een rustiger beeld geeft.

In het zoekgebied komen vier van de zes Drentse landschapstypen voor. De kenmerken van de landschaptypen en de opgeleverde adviezen zijn gebruikt voor het formuleren van ruimtelijke ontwerpuitgangspunten. Op grond daarvan streven wij naar windparken op logische locaties met herkenbare opstellingen. Dit is verder uitgewerkt volgens drie lijnen:

- Het landgebruik bepaalt locaties voor windparken.
- De ruimtelijke karakteristiek van de leefomgeving bepaalt de dichtheid van windparken.
- Gebiedskenmerken bepalen opstellingsvorm en inrichtingsmaatregelen.

De volgende locaties en gebieden worden aangewezen voor windparken (zie ook de Visiekaart).
Aa en Hunze: Gasselterboerveen.
Borger-Odoorn: Nieuw Buinen-Zuid en Tweede Exloërmond-Zuid.
Emmen: nader onderzoek en vastleggen locaties in Structuurvisie windenergie Emmen.
Coevorden: zoekgebieden Weijerswold en omgeving en Uitbreiding Europark.

De realisatie van de doelstelling van 280 MW en de doorwerking van deze gebiedsvisie, vindt plaats in twee fasen. In de eerste fase worden in de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn en Coevorden de aangewezen locaties en gebieden vastgelegd in de gemeentelijke structuurvisies. In de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn bestaat de mogelijkheid dat er windparken worden vastgelegd in een inpassingsplan op grond van de lopende rijkscoördinatieregeling. De gemeente Emmen rondt het lopende traject van de Structuurvisie windenergie Emmen af voor 1 januari 2014, voordat sprake kan zijn van een aanvullende taakstelling in deze gemeente,

De ontwerp structuurvisies van de vier gemeenten, met de locaties en gebieden voor windparken, liggen uiterlijk 1 januari 2014 ter inzage. Na een kwalitatieve en kwantitatieve evaluatie van de eerste fase, wordt begin 2014 de balans opgemaakt. Op grond daarvan wordt dan het resterende deel van de doelstelling weggezet op locaties die daar het meest voor in aanmerking komen, op basis van de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de vijf betrokken overheden.

De provincie Drenthe en de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn willen dat de uitwerking van de drie aangegeven locaties wordt vastgelegd in de rijkscoördinatieregeling voor de windparken De Drentse Monden en Oostermoer.

# Vooraf

Het realiseren van windenergie in Drenthe is een complex proces. De gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Coevorden en Emmen werken samen met de provincie Drenthe aan een gebiedsvisie. Parallel daaraan werkt de rijksoverheid aan een Structuurvisie windenergie op land en lopen er twee rijkscoördinatieregelingen voor concrete initiatieven. Daarnaast stellen de gemeenten Emmen en Coevorden elk een structuurvisie op. Voor de structuurvisies en RCR-initiatieven worden, gescheiden van elkaar, milieueffectrapporten opgesteld. Bij het tot standkomen van deze gebiedsvisie zijn op diverse wijzen verschillende partijen, waaronder adviesbureaus en voor- en tegenstanders betrokken. Gezamenlijk hebben gemeenten en provincie hiervoor een aantal acties in gang gezet.

Elzinga en Oterdoom Procesmanagement heeft, aan de hand van interviews, de meningen over windenergie in het provinciaal zoekgebied in Aa en Hunze en Borger-Odoorn in beeld gebracht. Het rapport is naar de geïnterviewden gestuurd en gepresenteerd aan de leden van de gemeenteraden en provinciale staten. Tevens is het rapport gepubliceerd op de provinciale website. Op deze site staat alle informatie over het proces rond de gebiedsvisie.

De uitkomst van dit rapport was dat alle partijen graag betrokken willen worden bij het opstellen van de gebiedsvisie. Tegelijk is geconstateerd dat de opvattingen van voor- en tegenstanders van windenergie zo ver uit elkaar liggen dat een zinvolle participatie in het proces redelijkerwijs niet mogelijk was. Daarom is gekozen om tijdens dit proces regelmatig informatie te verstrekken over het proces en de vervolgstappen.

Wij hebben de adviesbureaus ROM3D, H+N+S en Schöne gevraagd de ruimtelijke mogelijkheden te verkennen van het plaatsen van windturbines in het provinciaal zoekgebied. Eerst in het noordelijk deel (Aa en Hunze en Borger-Odoorn) en vervolgens ook het zuidelijk deel (Emmen en Coevorden). Dit heeft een meetlat opgeleverd voor het beoordelen van potentiële locaties en van verschillende opstellingsvarianten. De adviseurs hebben mogelijke varianten ruimtelijk verbeeld op een computerscherm en er ook een beoordeling aan toegekend. De uitkomsten zijn gepresenteerd aan de leden van de gemeenteraden en provinciale staten en gepubliceerd op de provinciale website.

De uitkomsten van het onderzoek voor het noordelijk deel van het zoekgebied zijn tijdens twee informatieavonden in Valthermond en in Annen gepresenteerd. Tijdens deze avonden werd door het invullen van een antwoordkaart de gelegenheid geboden om suggesties te doen voor de gebiedsvisie. In totaal hebben 125 personen hiervan gebruik gemaakt. De reactienota op de suggesties is aan de indieners persoonlijk toegezonden en geplaatst op de provinciale website.

Daarnaast zijn wij gestart met reguliere overleggen. Enerzijds met vertegenwoordigers vanuit de overkoepelende actiegroep Tegenwind Veenkoloniën en de Natuur en Milieufederatie Drenthe. Anderzijds met vertegenwoordigers van de initiatiefnemers waarvoor de rijksoverheid de rijkscoördinatieregelingen heeft gestart.

Al deze activiteiten hebben bijgedragen aan de ontwerp gebiedsvisie die in december 2012 is vastgesteld door het college van gedeputeerde staten en de colleges van burgemeester en wethouders van de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Emmen en Coevorden.

Het ontwerp heeft ter inzage gelegen bij de vier gemeenten en de provincie vanaf 19 december 2012 tot 12 februari 2013. Tijdens de terinzagelegging is een viertal informatiebijeenkomsten belegd in Coevorden, Barger-Compascuum, Valthermond en Gasselternijveen. Een ieder heeft tijdens deze periode een zienswijze kunnen indienen.

In totaal zijn 222 afzonderlijke zienswijzen ontvangen. Twee daarvan zijn door meerdere personen ondertekend, één door 1054 mensen (waarvan in 33 gevallen de naam en/of het adres onleesbaar was) en één door 340 personen (waarvan in één geval de naam en/of het adres onleesbaar was). Al de indieners van een ziens-

wijze, inclusief de medeondertekenaars, hebben een ontvangstbevestiging gehad. Naar aanleiding daarvan bleken 13 ondertekenaars niet (meer) op het opgegeven adres woonachtig te zijn. Acht mensen hebben naderhand aangegeven dat zij ten onrechte als medeondertekenaar op de lijst zijn vermeld.

De ontvangen zienswijzen zijn beantwoord in een Nota van beantwoording. Op grond daarvan is de ontwerp gebiedsvisie op onderdelen aangepast. Deze onderdelen zijn benoemd in de Nota van beantwoording. Daarnaast is de ontwerp gebiedsvisie geactualiseerd. De definitieve Gebiedsvisie windenergie Drenthe is vastgesteld door het het college van gedeputeerde staten van de provincie Drenthe en de colleges van burgemeester en wethouders van de gemeenten Aa en Hunze, Emmen en Coevorden. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Borger-Odoorn legt het eerst voor aan de gemeenteraad.

Aan alle indieners van een zienswijze, inclusief de medeondertekenaars, is na het vaststellen van de Nota van beantwoording en de definitieve Gebiedsvisie windenergie Drenthe een link gestuurd met een koppeling naar de beide documenten op het internet. Desgevraagd zijn papieren versies van de documenten toegezonden. De gebiedsvisie is ook in te zien op de provinciale website.

Na het vaststellen van de Gebiedsvisie windenergie Drenthe zijn de gemeenten en de provincie, op basis van hun rollen, bevoegdheden en instrumenten, elk verantwoordelijk voor de verdere uitwerking en uitvoering van de gebiedsvisie.

# 1 Inleiding

## Op weg naar een duurzame energiehuishouding

Energie vormt de ruggengraat van onze maatschappij. Wij kunnen in ons dagelijks leven niet meer zonder energie. De inzet van hoogwaardige energiedragers als gas en elektriciteit is essentieel voor een groot deel van de bestaande maatschappelijke en economische processen. Processen die leiden tot welzijn en welvaart. Energie en economie zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Beperkingen in ons energiesysteem zijn barrières voor verdere economische groei.

Het huidige energiesysteem loopt tegen zijn grenzen aan. Wij worden steeds vaker geconfronteerd met de beperkingen van ons energiesysteem op het gebied van betaalbaarheid, voorzieningszekerheid en leefomgevingkwaliteit. Op dezelfde weg doorgaan is niet meer vol te houden. Veranderingen zijn noodzakelijk om onze welvaart en ons welzijn in de toekomst groeiende, of simpelweg op peil te houden.

Een aantal hoofdlijnen in het toekomstbeeld voor de energiehuishouding als geheel is vrij robuust: een forse rol voor energiebesparing, verduurzaming van de elektriciteitsopwekking, een groter gebruik van elektriciteit en het gebruik van biomassa ter vervanging van fossiele brandstoffen.

## Het belang van windenergie op land als bron van hernieuwbare energie

Duurzame, of hernieuwbare energie is energie waarover de mensheid voor onbeperkte tijd kan beschikken en waarbij, door het gebruik ervan, het leefmilieu en de mogelijkheden voor toekomstige generaties niet worden benadeeld. Duurzame energie kan bestaan uit duurzaam opgewekte elektriciteit, warmte of groen gas.

Windenergie op het land is één van de mogelijkheden om duurzame elektriciteit op te wekken, naast bijvoorbeeld biomassa, zonne-energie en windenergie op zee.

In onderstaande tabel is het totaal aan duurzame elektriciteitsopwekking in Drenthe weergegeven in 2010, met een schatting voor 2020[1]. Hierbij is rekening gehouden met 280 MW aan windenergie in 2020.

| | Wind | Zon, PV[1] | AVI[2] | Afvalstort-plaatsen | RZI[3] | Co-vergisting | Industriële vergisting | Totaal (GWh)[4] |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 2010 | 2 | 2 | 178 | 7 | 3 | 161 | 0 | 354 |
| 2020 | 616 | 42 | 162 | 3 | 6 | 161 | 126 | 1.116 |

1 PV = Photovoltaics
2 AVI = afvalverbrandingsinstallatie
3 RZI = Rioolwaterzuiveringsinstallatie
4 GWh = gigawattuur

## De eerste Drentse windturbines staan in Coevorden

In 2011 zijn in Coevorden vier windturbines geplaatst en in werking gesteld, een op het terrein van Proctor en Gamble en drie op het terrein van Defensie. Daarnaast heeft de gemeente Coevorden vergunningen verleend voor nog twee windturbines. Daarmee is voor ongeveer 14 MW aan windenergie in Coevorden gerealiseerd dan wel vastgelegd. Toch zijn windturbines in Drenthe, vergeleken met veel andere provincies, nog een vrij onbekend fenomeen.

1 Energiebalansen provincie Drenthe', ECN, juli 2012

## Het provinciaal zoekgebied voor windenergie

Voor de realisatie van windenergie in Drenthe hebben provinciale staten bij de vaststelling van de Omgevingsvisie, op 2 juni 2010, een zoekgebied aangewezen. Dit zoekgebied omvat de gemeente Emmen en delen van de gemeenten Coevorden, Borger-Odoorn en Aa en Hunze (zie ook bijlage 1).

Het is niet de bedoeling in het zoekgebied, rekening houdend met de wettelijke milieunormen, het maximaal mogelijk aantal windturbines te plaatsen. Wat dan wel mogelijk is, waar en onder welke voorwaarden, wordt nader uitgewerkt in deze Gebiedsvisie windenergie. Met deze benaderingswijze kunnen wij inhoud geven aan het zoveel mogelijk behouden van de kernkwaliteiten in dit gebied. Daarbij is niet de vraag aan de orde of er windenergie wordt geplaatst in het zoekgebied. Het gaat over de vraag waar en onder welke voorwaarden windturbines in het zoekgebied kunnen worden geplaatst.

De gebiedsvisie is een gezamenlijk product van het college van GS van de provincie en de colleges van B en W van de gemeenten Aa en Hunze, Emmen en Coevorden. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Borger-Odoorn legt het eerst voor aan de gemeenteraad.

## Bouwstenen voor de gebiedsvisie

Ter voorbereiding op de Gebiedsvisie windenergie is eerst een viertal vooronderzoeken uitgevoerd. Deze zogenaamde bouwstenen voor de gebiedsvisie zijn adviezen van externe deskundigen aan de betrokken overheden. De gebiedsvisie is mede gebaseerd op deze bouwstenen.
Het betreft de rapporten[2]:

- ‘Gebiedsvisie Windenergie Fase 1: resultaten interviews/gesprekken’, Elzinga en Oterdoom Procesmanagement, 5 december 2011;
- ‘Windenergie in Drenthe in de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn’, ROM3D en H+N+S, 10 februari 2012 en ‘Windenergie Emmen/Coevorden’, ROM3D en Schöne, 1 juni 2012;
- ‘Naar een verdienmodel voor windenergie in Drenthe’, KNN, januari 2012.

## Leeswijzer

In het vervolg op deze inleiding is een beschrijving gegeven van de doelen, het beleid voor windenergie en de status en uitwerking van deze Gebiedsvisie. Hiermee is de context van deze Gebiedsvisie windenergie geschetst. Vervolgens wordt een analyse van het zoekgebied gegeven die ten grondslag ligt aan de randvoorwaarden en de visie. Deze Gebiedsvisie wordt afgesloten met een doorkijk naar de uitvoering.

2 Deze rapporten zijn te vinden op www.provincie.drenthe.nl/windenergie.

# 2 Doelen

## Doelen Gebiedsvisie windenergie

Met de gebiedsvisie worden de volgende doelen gerealiseerd:
- de uitwerking en verfijning van het provinciaal zoekgebied voor windenergie;
- de bijdrage vanuit de regio aan de op te stellen Structuurvisie windenergie op land;
- het kader voor en de onderbouwing van de realisatie van de provinciale doelstelling van 280 MW;
- het beïnvloeden van concrete initiatieven die vallen onder de rijkscoördinatieregeling;
- het kader voor de op te stellen gemeentelijke structuurvisies en bestemmingsplannen;
- een bijdrage aan de communicatie over windenergie met de bevolking;
- een kader voor het realiseren van voordelen voor het gebied in algemene zin en voor de bevolking in het bijzonder.

## Rijksbeleid voor windenergie

Het rijksbeleid voor windenergie op land wordt verwoord in de Structuurvisie windenergie op land. De Ontwerp-structuurvisie Windenergie op land heeft ter inzage gelegen vanaf 19 april tot en met 30 mei 2013. Het Rijk hanteert een doelstelling van 6000 MW windenergie op land voor 2020. Deze doelstelling hangt samen met een doelstelling van 14%[3] duurzame energie in het totale eindgebruik in 2020.
In de Structuurvisie windenergie op land zullen in ieder geval de gebieden worden aangegeven waar volgens de rijksoverheid windparken met een omvang van minimaal 100 MW mogelijk zijn.

3 In het regeerakkoord van het kabinet Rutte II wordt gesproken over 16% in plaats van 14%.

In de ontwerp-structuurvisie is voor Drenthe het deel van het provinciaal zoekgebied in de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn, aangewezen als 'gebied voor grootschalige windenergie', oftewel een gebied waar windparken groter dan 100 MW mogelijk zijn.

Doelstellingen voor windenergie op land worden standaard uitgedrukt in megawatt (MW) opgesteld vermogen. De doelen van de overheden richten zich op het produceren van zo veel mogelijk duurzame elektriciteit. De opgewekte en geleverde elektriciteit wordt uitgedrukt in Gigawattuur (GWh), Megawattuur (MWh) of Kilowattuur (KWh).

## Provinciaal en gemeentelijk beleid voor windenergie

### Provincie Drenthe

De twaalf provincies hebben in januari 2013 een akkoord gesloten met de rijksoverheid over de realisatie van de rijksdoelstelling van 6000 MW in 2020. Als onderdeel daarvan heeft de provincie Drenthe de afspraak gemaakt in Drenthe 280 MW te realiseren. De realisatie vindt plaats in het provinciaal zoekgebied voor windenergie dat is aangewezen in de provinciale Omgevingsvisie.

Hieronder staat de betreffende tekst uit de provinciale Omgevingsvisie. De bijbehorende kaart is te vinden in bijlage 1.

'Omdat de maat en de schaal van het landschap van een groot deel van de gemeenten Emmen en Coevorden, en van het oostelijke veenkoloniale gebied, zich het beste voor windenergie leent, kan in dit gebied worden gezocht naar geschikte locaties voor windturbineparken (zie kaart 8a 'Zoeklocatie grootschalige

Windenergie'). Buiten het aangegeven gebied (kaart 8a) sluiten wij de toepassing van windenergie na 2020 niet helemaal uit. Wel dienen ook deze plannen te voldoen aan de voorwaarden zoals die hierna zijn verwoord met betrekking tot het zoekgebied grootschalige windenergie (kaart 8a), met uitzondering van de opstelling van kleine windenergie-installaties binnen het bebouwde gebied (niet zijnde buitengebied), passend bij de bestaande bebouwings- en/of beplantingshoogte. Dergelijke kleine installaties achten wij van gemeentelijk belang.

Aan de toepassing van windenergie geven wij de volgende randvoorwaarden en criteria mee:

- Het vermogen van een windmolen dient ten minste 3 MW te bedragen.
- Solitaire windmolens zijn niet toegestaan. Molens dienen ten minste in een cluster van 5 te worden gerealiseerd.
- Windmolens worden in LOFAR-zone 1 uitgesloten en mogen in LOFAR-zone 2 het LOFAR-project niet hinderen.
- Er dient rekening te worden gehouden met laagvliegroutes.
- Er dient aan de natuur- en milieuwetgeving worden voldaan (o.a. Natura 2000, rode lijstsoorten, geluid, veiligheid).
- De kernkwaliteiten dienen zoveel als mogelijk behouden te blijven.

Wij stimuleren daarbij c.q. vragen initiatiefnemers te werken met organisatievormen waarin ook bewoners (kunnen) participeren. Ook zien wij de ontwikkeling van windenergieprojecten door de landbouwsector als een kansrijke tweede tak.'

*Gemeente Aa en Hunze*

De gemeente Aa en Hunze heeft op 31 januari 2012 een duurzaamheidsvisie vastgesteld. Daarin wordt geconstateerd dat de steeds schaarser wordende fossiele energiebronnen op de lange termijn niet kunnen voorzien in de verwachte vraag naar energie. Een ander probleem is dat door de toenemende uitstoot van broeikasgassen het klimaat verandert. Een groot deel van de geproduceerde broeikasgassen bestaat uit $CO_2$ dat vrijkomt bij het gebruik van fossiele energiebronnen. Daarom stelt de Duurzaamheidsvisie zich ten doel het gebruik van fossiele brandstoffen terug te dringen en de uitstoot van $CO_2$ in 2025 met 50% te reduceren ten opzichte van 2010.
De gemeente zet daarbij in op energiebesparing, duurzame energieproductie en efficiencyverbetering.

Windenergie kan een belangrijke bijdrage leveren aan de productie van duurzame energie. De gemeente ziet windenergie als een waardevolle duurzame energiebron, maar constateert tegelijk dat de ruimtelijke inpassing doorgaans moeilijk is. Windparken overstijgen namelijk de schaal van het landschap. Om ruimtelijke kaders te scheppen voor de plaatsing van windmolens (aantallen, locaties en de verdeling over het provinciaal zoekgebied) heeft de gemeente Aa en Hunze, samen met de provincie Drenthe en de andere gemeenten in het zoekgebied, deze Gebiedsvisie windenergie opgesteld. Met een ruimtelijk kader voor windenergie wil de gemeente Aa en Hunze voorkomen dat de landschappelijk kwaliteiten en het woon- en leefklimaat onnodig worden aangetast. In de duurzaamheidsvisie is een opgesteld vermogen van 30 MW richtinggevend voor het bereiken van de energiedoelstelling.

*Gemeente Borger-Odoorn*

In de op 9 december 2010, door de gemeenteraad vastgestelde Structuurvisie Borger-Odoorn is het thema windenergie opgenomen. Op bladzijde 29 van deze structuurvisie is aangegeven dat het veenkoloniaal gebied van de gemeente deel uitmaakt van het provinciaal zoekgebied voor windenergie. Het in geding zijnde gebied binnen de gemeente Borger-Odoorn kenmerkt zich door de grootschalige openheid, zoals ook specifiek is opgenomen in de gemeentelijke Toekomstvisie. Dit wordt als een te handhaven kernwaarde beschouwd.

Vanuit landschappelijke overwegingen heeft de gemeente dan ook bezwaren tegen het realiseren van een grootschalig windpark met tussen de 80 en 200 windturbines. Ook vreest de gemeente een mogelijke versnelling van de bevolkingsdaling vanwege een omvangrijk windpark. De nadelen van een dergelijk grootschalig windpark zijn in de ogen van de gemeente groter dan de voordelen.

De gemeente Borger-Odoorn kiest voor het inzetten op duurzaamheid en duurzame ontwikkeling. Dit is in 2011 door de gemeenteraad vastgesteld in de 'Kadernota Duurzame Ontwikkeling'. Een keuze voor duurzame ontwikkeling zorgt er voor dat Borger-Odoorn nu en straks aantrekkelijk is voor inwoners en bezoekers. Hierbij is ook van belang dat wat binnen de gemeentegrenzen gebeurt, niet leidt tot negatieve effecten elders. Duurzame ontwikkeling betekent ook dat binnen de gemeente, op alle niveaus, bij beslissingen een afweging wordt gemaakt tussen de gevolgen voor mens, milieu en economie (people, planet, en profit). Hierbij moet een gezonde balans gevonden worden tussen deze drie belangen. De gemeente Borger-Odoorn neemt haar verantwoordelijkheid en gaat, op haar eigen niveau, bijdragen aan een meer duurzame samenleving.

In de kadernota worden diverse ambities beschreven. De ambitie met betrekking tot een duurzame leefomgeving is: 'De gemeente zet in op het reduceren van het gebruik van energie en groei van het gebruik van duurzame energie.' De benodigde energie komt van groen gas en van duurzaam opgewekte elektriciteit. Het aantal toepassingen van duurzame energie wordt sterk vergroot.

Bij de uitvoering van de plannen wordt er samengewerkt met een groot aantal partners. Samen met woningcorporaties, gemeenten, bedrijven, onderwijsinstellingen, maatschappelijke organisaties en inwoners wordt ingezet op energie besparen en het opwekken van duurzame energie.

*Gemeente Emmen*
De gemeente Emmen investeert in duurzame energie. Het doel is een betrouwbare, betaalbare en schone energievoorziening voor bewoners en bedrijven. De gemeente heeft in haar Energienota het Energiebeleid voor de komende jaren vastgelegd. Er wordt via vijf hoofdsporen (benoemd als de 'big five') ingezet op duurzame energie. Windenergie is één van deze vijf sporen en tevens een belangrijke om de energie- en klimaatdoelstellingen te kunnen realiseren.

In de Structuurvisie Emmen 2020, 'Veelzijdigheid troef', is opgenomen dat windenergie toelaatbaar is, onder strikte, nog te ontwikkelen randvoorwaarden. In het verlengde van deze structuurvisie heeft Emmen een beleidsregel voor windenergie ontwikkeld: de 'Beleidsregel Windmolenopstelling Gemeente Emmen', op 20 maart 2012 vastgesteld door het college van B&W. Hierin zijn de randvoorwaarden voor windenergie uitgewerkt.

In de beleidsregel is gekozen voor de ontwikkeling van één grootschalige windmolenopstelling van maximaal 60 MW. Het beleid heeft als uitgangspunt dat de realisatie van windenergie gecombineerd wordt met investeringen in gebiedsontwikkeling. Belangrijke thema's zijn daarbij: leefbaarheid, werkgelegenheid en landschap. Hierdoor wordt windenergie een onderdeel van de integrale ontwikkeling van een regio. Daarnaast is een belangrijke voorwaarde dat een windmolenopstelling bijdraagt aan de realisatie van een nieuw energielandschap.

Windenergie heeft een grote impact op de samenleving. Daarom is de bevolking in een intensief proces direct betrokken bij de ontwikkeling van de plannen. Dit heeft ondermeer geleid tot het instellen van een Windteam. Daarbij loopt het invullen van de taakstelling voor windenergie gelijk op met het uitwerken van de gebiedsontwikkeling.

In de Structuurvisie windenergie Emmen is, op basis van een milieueffectenrapportage (m.e.r.), het Rundeveen aangewezen als de gebiedskeuze voor het realiseren van 60 MW aan windenergie. In de structuurvisie is ook de gebiedsontwikkeling, zoals met bewoners wordt overeengekomen, opgenomen en verankerd. De ontwerp-Structuurvisie windenergie Emmen heeft vanaf 25 april 2013 gedurende acht weken ter inzage gelegen.

*Gemeente Coevorden*
Voor de gemeente Coevorden is de ontwerp-Structuurvisie van betekenis. Daarin is de volgende tekst opgenomen. De visiekaart uit de voorontwerp-Structuurvisie is opgenomen in bijlage 2.

'In het zuidoosten van de gemeente doen zich nieuwe ontwikkelingen voor. Door de aanwezigheid van veen en olie in de bodem, staat het gebied al vele jaren in het teken van energie en heeft er een transformatie in het landschap plaatsgevonden. Het feit dat hier oliewinning plaats vindt, manifesteert zich nadrukkelijk in het landschap door de aanwezigheid van boorlocaties en de recent aangelegde bovengrondse pijpleidingen. Wij zien hier als gemeente aanknopingspunten voor een verdere ontwikkeling in de vorm van een nieuw cultuurlandschap, aansluitend op de aanwezige bedrijvigheid in Coevorden, met mogelijkheden tot het winnen van alternatieve energie.

Hier wordt met windenergie en andere vormen van energiewinning een landschap vormgegeven dat optimaal gebruik maakt van de mogelijkheden die deze omgeving biedt. Het nieuwe cultuurlandschap combineert daarbij twee aspecten. De wil als gemeente om vooruitstrevend te zijn en de wil om duurzaamheid, milieu en het tegengaan van en aanpassing aan klimaatverandering, kansen te geven. Dit willen wij ook zichtbaar maken voor het grote publiek. Het niet laten bij woorden dat we als gemeente iets willen doen tegen klimaatverandering, maar ook daadwerkelijk samen met de markt kansen creëren voor het winnen van energie uit hernieuwbare bronnen.'

## Bevoegdheden op het gebied van windenergie

Windparken met een gepland vermogen van 100 MW of meer vallen onder de rijkscoördinatieregeling (RCR). Deze regeling is bedoeld om bij grote projecten op een effciëntere en snellere manier besluiten te kunnen nemen.

Dit houdt in dat de rijksoverheid het ruimtelijk besluit neemt (het inpassingsplan) dat in de plaats komt van het bestemmingsplan. Dit besluit stelt het provinciaal en gemeentelijk beleid voor de betreffende locatie terzijde. Gemeente en provincie voeren daarover overleg met de rijksoverheid en hebben geen mogelijkheid om tegen het besluit in beroep te gaan bij de rechter. Voor anderen blijft die mogelijkheid wel bestaan. Daarnaast coördineert de rijksoverheid de procedures ter voorbereiding van de overige voor het project benodigde besluiten. De gemeente blijft het bevoegd gezag voor de omgevingsvergunning.

Op windparken met een vermogen van 5 tot 100 MW is de provinciale coördinatieregeling van toepassing . Indien de gemeente meewerkt, stelt zij het bestemmingsplan vast. Anders neemt de provincie de bevoegdheid voor het ruimtelijk besluit over in de vorm van een (provinciaal) inpassingsplan. De provincie coördineert de procedures en verleent ook de omgevingsvergunning. Op verzoek van gedeputeerde staten kan de minister van Economische Zaken een ontheffing verlenen van de provinciale coördinatieplicht. De gemeente is dan bevoegd gezag voor de omgevingsvergunning. Voor projecten kleiner dan 5 MW is de gemeente het bevoegd gezag.

## Juridische status en uitwerking gebiedsvisie

De gebiedsvisie heeft geen wettelijke juridische status. De gebiedsvisie kan het best worden gekarakteriseerd als een gezamenlijke bestuurlijke en politieke visie van de provincie en de vier gemeenten over de invulling van het zoekgebied voor windenergie.
Vervolgens zijn zij, op basis van hun rollen, bevoegdheden en instrumenten, elk verantwoordelijk voor de verdere uitwerking en uitvoering van de gebiedsvisie. De toegang tot de rechter staat open in de procedures voor de verdere uitvoering en uitwerking, zoals bestemmingsplannen en omgevingsvergunningen.

De provincie zal de uitwerking van de gebiedsvisie, waaronder haar aanbod van 280 MW aan de rijksoverheid voor de realisatie van de landelijke doelstelling, opnemen in een uitwerking van de Omgevingsvisie en/of in een wijziging van provinciale Omgevingsverordening.

De doorwerking van de gebiedsvisie in de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn is primair gericht op het beïnvloeden van de lopende aanvragen voor de windparken De Drentse Monden en Oostermoer. Een eerste stap daarin is dat de keuzes in de gebiedsvisie worden meegenomen in de milieueffectrapportage voor voornoemde windparken[4].

De gemeenten Emmen en Coevorden zijn al bezig met het opstellen van structuurvisies, waarin de locaties voor windparken worden aangewezen.

4 Overeenkomstig een toezegging van de minister van EL&I van 19 juni 2012

# 3 Analyse

## Ruimtelijke analyse

Het huidige zoekgebied voor windturbines is rijk aan landschappelijke verschillen. De verschillen in de uiterlijke verschijningsvorm worden bepaald door het cultuurhistorische ontginningspatroon, gecombineerd met het huidige gebruik. Deze hebben van oudsher een één op één relatie met de ondergrond.

In het zoekgebied komen vier van de zes Drentse landschapstypen voor, te weten het esdorpenlandschap, het esgehuchtenlandschap, het wegdorpenlandschap van de veenrandontginningen en de veenkoloniën. In bijlage 3 is een korte kenschets opgenomen van deze landschapstypen.

Het provinciale zoekgebied voor windenergie wordt in het algemeen aangemerkt als 'Veenkoloniën'. Dit is weliswaar het meest voorkomende landschapstype, maar zoals hierboven gesteld, niet het enige. De kenmerken van de aanwezige landschapstypen zijn gebruikt bij het formuleren van de ontwerpuitgangspunten die in hoofdstuk 5 worden beschreven.

*Het noordelijke veen, Zuidlaarderveen – Gasselterboerveen*
Het noordelijke deel bestaat voornamelijk uit een randveenontginning. Dit is de randveenontginning van de Hunze. Deze ontginning t.b.v. de turfwinning begon in de 13e eeuw na Christus. De ontginningsstructuur loopt parallel aan de Hondsrug en heeft nauwe relaties met de op de Hondsrug liggende dorpen. De ontginning van deze veenranden gebeurde handmatig en is daardoor kleinschalig van karakter.

Kenmerkend voor randveenontginningen zijn de weg- en streekdorpen. Op de hogere ruggen langs de Hunze ontstonden kleinschalige bebouwingslinten langs kronkelige wegen. Zo ontstond vanaf de Zuidlaarder tot de Exloër venen, oostelijk van de Hunze, een min of meer aaneengesloten rij wegdorpen die alle vanuit de Hondsrug zijn ontstaan. Naast lintbebouwing op de ruggen, is er op een enkele zandkop her en der bebouwing te vinden.

Een ander kenmerk is de optrekkende strokenverkaveling die haaks op de wegenstructuur ligt. Van oudsher is het verkavelingspatroon smal, ten behoeve van een goede ontwatering. Vanaf de weg zijn er, via de niet bebouwde open stukken langs de weg, doorzichten naar het achterliggende open landschap.

Dit deel van het zoekgebied kent twee gebieden met het landschaptype Veenkoloniën, te weten: de 'Oude Veenkoloniën' en het gebied rond Gasselterboerveenschemond. De 'Oude Veenkoloniën' zijn de ontginningen rondom het Annerveensche en Eexterveensche kanaal. Dit zijn 18e eeuwse ontginningen. Logischerwijs hebben de oude Drentse koloniën nauwe relaties met de direct aangrenzende Groningse veenkoloniën (o.a. het 17e eeuwse Wildervank en Borgercompagnie).

Het gebied van Gasselterboerveenschemond is, vanuit het noorden bekeken, het begin van de Drentse Monden. Omdat het Boerenbos (Bos van Kruit), als groene massa, een fysieke scheiding is gaan vormen, is Gasselterboerveenschemond bij het noordelijke veengebied getrokken.
Bijzonder aan dit deelgebied is het aangrenzende natuurontwikkelings- en waterbergingsproject 'De Hunze'. Door middel van landschapsbouw en natuurontwikkeling is de loop van de Hunze recentelijk hersteld.

Bij de locatiekeuze voor het realiseren van windparken in dit gebied moet rekening worden gehouden met:
- het kleinschalige en kronkelige karakter van de randveenontginning;
- de overgang Hondsrug - randveenontginning – veenkoloniën;
- natuurontwikkeling 'De Hunze';
- het open agrarische karakter van de 'Veenkoloniën'.

*De Drentse monden, Gasselterboerveen - Valtherdijk*
Het gebied van de Drentse monden bestaat uit het landschapstype Veenkoloniën. Het gebied is door middel van kanalen en wijken stelselmatig ontgonnen. De ontginningstructuur is gericht op het Stadskanaal. Via deze wijken en kanalen werd de turf verscheept.

Langs de kanalen ontstonden lange bebouwingslinten. Het dorpssilhouet is een langgerekte strook, waarvan de massa wordt gevormd door een aaneenschakeling van grote boerderijen en woningen met erfbeplantingen. De lengte van het lint beslaat de volledige breedte van het gebied, namelijk van de Hondsrug tot aan de plaats Stadskanaal. Dominerend is de langgerekte wegbegeleidende beplanting van opgaande bomen in een vlak en open landschap. Deze openheid is een belangrijk kenmerk voor dit gebied.

De ontginningsstructuur van deze kanaaldorpen herhaalt zich een aantal malen met een landmeetkundige regelmaat. De namen van de woonlinten zijn afgeleid van de dorpen op de Hondsrug (Gasselternijveen en Gasselternijveenschemond, Drouwen en Drouwenermond, etcetera). De stelselmatige en systematische ontginning van dit gebied trok zich niets aan van de ondergrond, in tegenstelling tot de randveen-ontginning. Een ander verschil zat in het tempo van de ontginning. Deze lag in het gebied van de Drentse monden hoger vanwege een systematische aanpak.

Bij de locatiekeuze voor het realiseren van windparken in dit gebied moet rekening worden gehouden met:
- de relatie tussen het open landschap en de bebouwingslinten;
- de grootschalige en rechthoekige ontginningsstructuur met landmeetkundige regelmaat.

*De Emmer venen, Valtherdijk – Schoonebeek en omgeving Coevorden*
Het zuidelijke deel van het zoekgebied bestaat voornamelijk uit een voormalig veenlandschap. Deze venen rond Emmen bestaan uit twee typen ontginningen, hoogveen- en randveenontginningen. De hoogveenontginning wordt aangeduid met het landschapstype 'Veenkolonien'. Dit type komt binnen dit deel van het zoekgebied het meest voor.

De hoogveenontginning in dit deel van het zoekgebied kent twee ontginningsstructuren die wezenlijk van elkaar verschillen. De ontginningsstructuren van de enkel- en dubbelkanaalsystemen, zoals ook in het gebied van 'De Drentse Monden', en die van de blokontginningen.

De ontginningen van kanaalsystemen vertonen een hechte samenhang tussen het bebouwingspatroon en het achterliggende veengebied. In dit deel van het zoekgebied zijn dat de dorpen Nieuw-Weerdinge en Emmer-Erfscheidenveen. Het gebied kent een grote mate van (relatieve) grootschaligheid, overeenkomstig het gebied van De Drentse monden. Planmatig ontwikkelde gebieden van deze omvang en zo'n sterke samenhang tussen bebouwing en landontginning, zijn wereldwijd nagenoeg uniek.

De blokontginningen zijn relatief jong: ontstaan na de Tweede Wereldoorlog. Vanuit drie hoofdrichtingen is het veen vergraven: vanuit het noordwesten met het Oranjekanaal, vanuit het westen met het doortrekken van de Verlengde Hoogeveensche Vaart en vanuit het noorden met een aftakking vanuit het Groninger Stadskanaal. Op basis van concessies is het veen met draglines afgegraven, met als resultaat een relatief grootschalig landschap, waar de ontwaterings-kanalen nauwelijks een relatie hebben met het bebouwingspatroon. Ook hier is openheid een kenmerk van het landschap, ofschoon in dit gebied meer opgaande beplanting langs kavelgrenzen en bosblokken te vinden zijn dan in de open Drentse monden. Het landschap is hier beslotener.

De randveenontginningen zijn ontstaan door de ontginning van de randen van het toenmalige immense hoogveenpakket. Het kleinschalige, meer onregelmatige beeld van dit landschapstype, wordt bepaald door de langgerekte bebouwingslinten met haaks hierop een smalle, onregelmatig opstrekkende verkaveling. De gebieden die tot de randveenontginningen in het zoekgebied behoren, zijn de oostflank van de Hondsrug (rondom Barger Oosterveld), Roswinkel, en de kleine nederzettingen op de zandrug bij Schoonebeek. Westerse Bos, Middendorp en Oosterse Bos zijn groene eilandjes met oude eiken en monumentale boerderijen. Het Schoonerbekerdiep is daarentegen een open en relatief breed beekdal met een eigen karakter en eigen kenmerken, afwijkend van de andere beekdalen in Drenthe.

Naast de landschapstypen 'Veenkoloniën' en 'Randveenontginning' liggen binnen dit deel van het zoekgebied enkele stukken van het 'Esdorpenlandschap' en het 'Esgehuchtenlandschap'. Deze oude ontginningen zijn zandontginningen. De karakteristiek van deze twee landschapstypen uit zich in een nauwe samenhang tussen esdorp/-gehucht, es, beekdal en veld, met bijbehorende hoogteverschillen en beplantingselementen als houtwallen en esrandbosjes.

Een voor Nederland uniek gebied, met een bijna 'natuurlijk' landschap, is het hoogveenreservaat Bargerveen. Ruimte, een drassige bodem met een voor hoogveen karakteristieke beplanting, hier en daar open water, soms met

hernieuwde veenontwikkeling, of opslag van struweel, zijn kenmerkend voor dit gebied.

Een toegevoegde laag in het zuidelijk deel van het zoekgebied zijn nieuwe vormen van ruimtegebruik. Deze hebben voornamelijk in de relatief grootschalige blokontginningen een plek gekregen. De glastuinbouwgebieden Klazienaveen en Erica, het lawaaisportcentrum Pottendijk, het Veenpark en de oliewinning in Schoonebeek zijn daar voorbeelden van. Deze nieuwe laag geeft stedelijke dynamiek aan dit deel van het zoekgebied. De windparken op Duits grondgebied maken deel uit van de Nederlandse horizon.

Bij de locatiekeuze voor het realiseren van windparken in dit gebied moet rekening worden gehouden met:

- de relatie tussen het open landschap, afgewisseld met opgaande beplanting en bosblokken, en de bebouwingsstructuur;
- de randveenontginning van Schoonebeek;
- het hoogveenreservaat Bargerveen;
- de bestaande windturbines aan Duitse zijde.

## Geschiktheid voor windenergie

De gemiddelde windsnelheden in het zoekgebied zijn lager dan in gebieden langs of nabij de kust. Toch is het windaanbod ook hier toereikend om, met behulp van subsidie, een financieel sluitend bedrijfsplan op te stellen voor een windpark. Dit blijkt ook uit het grote aantal plannen voor windparken. De windsnelheden in het zoekgebied variëren op 120 m hoogte van 7,5 m/sec in het zuidelijk deel, tot 9,0 m/sec in het noordelijk deel (zie ook bijlage 4).

Een punt van aandacht is de rijkssubsidieregeling Stimuleringsregeling duurzame energieproductie (SDE+). Zonder toereikende bijdrage vanuit de SDE+ is realisatie van de doelstelling voor windenergie vooralsnog niet haalbaar. Windturbines in de niet-kust regio's hebben een lagere energieopbrengst dan vergelijkbare windturbines langs de kust. Dit vanwege lagere gemiddelde windsnelheden. Daarom is een regio passende SDE+-subsidieregeling vereist, waarin rekening wordt gehouden met de verschillen in het windaanbod. Het ministerie van Economische Zaken onderzoekt de mogelijkheden om op dit punt de SDE+ aan te passen.

## Plannen voor windparken

In het zoekgebied is sprake van enkele tientallen initiatieven voor het bouwen van windparken. De initiatieven worden voornamelijk ontwikkeld door projectontwikkelaars, coöperaties van boeren, energiemaatschappijen en landelijke coöperaties. Het meest in het oog springend is een viertal grote initiatieven in de gemeenten Borger-Odoorn en Aa en Hunze. Deze vier initiatieven hebben zich gebundeld tot de plannen De Drentse Monden en Oostermoer. Beide plannen vallen vanwege hun geplande omvang onder de rijkscoördinatieregeling.

In de gebieden waar een windpark kan worden gerealiseerd is het belangrijk dat de grondeigenaren en de ontwikkelaars één gezamenlijk plan ontwikkelen en tot uitvoer brengen, dat past binnen deze gebiedsvisie. Zowel de eigenaren van de gronden waarop een turbine wordt geplaatst als de eigenaren van aangrenzende gronden moeten in de gelegenheid worden gesteld deel te nemen. Daarmee kan de meest optimale opstelling worden gerealiseerd, zonder ruimtelijke beperkingen vanuit grondposities.

## Het elektriciteitsnetwerk

De elektriciteit die door een windpark wordt opgewekt, wordt via het elektriciteitsnetwerk afgeleverd bij de gebruikers. Belangrijke afnemers van elektriciteit zijn de industrie en stedelijke gebieden. In de ideale situatie zitten de producent en de gebruiker dicht bij elkaar. De kosten van het netwerk en de transportverliezen blijven dan beperkt. Voor Noord-Nederland geldt dat er minder vraag is naar elektriciteit dan er wordt geproduceerd. Daarom moet de hier geproduceerde elektriciteit voor een deel worden getransporteerd naar andere gebieden, waar meer vraag is. Dit geldt overigens voor alle elektriciteit die wordt opgewekt in Noord-Nederland.

De kosten van de infrastructurele voorzieningen die vereist zijn voor een aansluiting op het net, komen in beginsel voor rekening van de eigenaar van het betreffende windpark. Als daarvoor ook een uitbreiding van het landelijk hoogspanningsnet vereist is, zullen de kosten worden 'gesocialiseerd' en voor rekening komen van de staat der Nederlanden. Als de kosten van een aansluiting relatief hoog zijn, vergeleken met de investering in een windpark (er is bijvoorbeeld een nieuw transformatorstation nodig of er moet over een relatief grote afstand een kabel worden aangelegd) en de kosten worden niet 'gesocialiseerd', zal het niet mogelijk zijn het windpark financieel rendabel te exploiteren.
In het zuidelijk deel van het zoekgebied, nabij Emmen en Coevorden, is het elektriciteitsnetwerk voldoende robuust om windparken te kunnen aansluiten, zonder

omvangrijke extra kosten. Grote stedelijke kernen en omvangrijke industrieterreinen, die relatief veel elektriciteit afnemen, spelen daarbij een positieve rol. Dit geldt ook voor het enkele jaren geleden gerealiseerde transformatorstation nabij het kassengebied Klazienaveen/De Runde en de uitbreiding van het transformatorstation nabij Veenoord.

In het noordelijk deel, in de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn, zijn minder aansluitmogelijkheden. De netwerkinfrastructuur is ooit aangelegd voor de huidige vraag en het huidige aanbod. Grote windparken kunnen hier alleen met relatief grote investeringen op het bestaande net worden aangesloten. Dit heeft ook te maken heeft met het spanningsniveau. Grotere windparken vereisen al snel een spanning van 110 of 220 kV[5] en kunnen daarom niet via het aanwezige middenspanningsnet (50 kV) worden ontsloten. Dit betekent dat de mogelijkheden beperkt zijn om in dit deel van het zoekgebied grootschalige windparken te realiseren, zonder hoge aanvullende investeringen. Vanuit het netwerk geredeneerd liggen kleinere windparken hier meer voor de hand.

## Economische effecten van windturbines

De ontwikkeling van windenergie levert een bijdrage aan de economische ontwikkeling van Drenthe. Dit kan het maatschappelijk draagvlak voor windenergie versterken. Grofweg kan onderscheid worden gemaakt in economische effecten via:

- werkgelegenheid
- bedrijvigheid gerelateerde sectoren
- bestedingen
- arbeidsmarkt en onderwijs
- profilering bedrijven

Deze vijf thema's zijn in bijlage 5 uitgewerkt. Daaruit kan worden geconcludeerd dat de realisatie van 280 MW aan windenergie in Drenthe circa 28 structurele arbeidsplaatsen per jaar kan opleveren en 840 tijdelijke arbeidsplaatsen.

Voornoemde thema's hebben ook te maken met gebiedsontwikkeling en participatie door omwonenden in een windpark. Dit komt in de hoofdstukken 4 en 6 aan de orde.

## Windturbines en gezondheid

Windturbines en gezondheidsklachten worden regelmatig met elkaar in verband gebracht. Dat gebeurt vooral vanwege het geluid van windturbines, maar bijvoorbeeld ook vanwege slagschaduw: weerkaatsing van zonnestraling door draaiende wieken. Ook worden windturbines in verband gebracht met een 'windturbinesyndroom' of 'windturbineziekte'. Dit zou met name veroorzaakt worden door laagfrequent geluid van windturbines en met geluid samenhangende trillingen.

Geluid kan leiden tot hinder- en stressgerelateerde gezondheidsklachten. Onderzoeken in andere Europese landen, zoals Denemarken en Duitsland, bevestigen dit beeld. Dat geldt voor zowel de lichamelijke als de psychische gezondheid.

Om die reden gelden wettelijke regels voor windturbines. Sinds 2011 geldt voor de geluidsemissie van windturbines de Europese jaardosisnorm ($L^{den}$[6]). Met deze norm, die overigens al veel langer geldt voor weg-, rail- en vliegverkeer, wordt het gehele geluidspectrum van windturbinegeluid meegenomen, dus ook het laagfrequente geluid. Naast een jaargemiddelde norm voor overdag van 47 decibel, geldt een norm van 41 decibel voor de nachtperiode. Ook voor slagschaduw vanwege windturbines zijn wettelijke normen vastgesteld. De provincie en de vier gemeenten gaan in deze gebiedsvisie en bij de beoordeling van concrete plannen, uit van deze nationale normen.

Waar mogelijk streven wij naar een zo laag mogelijke geluidbelasting vanwege windturbines nabij woningen en andere geluidgevoelige plekken. Een geluidbelasting die bij voorkeur lager is dan de wettelijke norm. Daarnaast streven wij er naar dat zo weinig mogelijk woningen en andere geluidgevoelige plekken worden beïnvloed door de effecten van windturbines. Wij realiseren ons tegelijk dat deze wensen soms haaks op elkaar staan: spreiding versus concentratie van windturbines.

Hierbij speelt ook een rol dat de windparken deels in het landelijk gebied worden geplaatst en dat daar in het algemeen een lager geluidsniveau heerst dan de wettelijke norm. Dit kan er toe leiden dat op die plaatsen het geluid vanwege windturbines als hinderlijker wordt ervaren dan op plekken waar het achtergrondniveau hoger is. Overigens worden windparken in Nederland meestal in het landelijk gebied geplaatst en heeft de wetgever hiermee bij de normstelling tot op zekere hoogte ook rekening gehouden. Om inzicht te krijgen in het achtergrond-

5 kV = kilovolt, een eenheid om het spanningsniveau aan te geven.

6 $L^{den}$ = is een maat om de geluidbelasting in uit te drukken

niveau van de huidige geluidbelasting ($L^{95}$ [7]), voert de provincie, in overleg met Tegenwind Veenkoloniën, een aantal geluidmetingen uit met behulp van onbemande meetposten.

De provincie heeft het ministerie van Infrastructuur en Milieu geadviseerd om, naast het onderzoek dat wordt uitgevoerd in het kader van de m.e.r voor de projecten De Drentse Monden en Oostermoer, ook een meer algemeen onderzoek in te stellen naar de emissie van laagfrequent geluid door windturbines, de gevolgen daarvan voor de gezondheid en de wenselijkheid van een (aangepaste) grenswaarde.

## Veiligheid nabij windturbines

Windturbines zijn grote bouwwerken met zware, bewegende delen. In Nederland worden daarom dezelfde veiligheidsregels toegepast als bij vervoer en opslag van gevaarlijke stoffen. Dat wil zeggen dat gerekend moet worden met het plaatsgebonden risico: stel dat iemand een jaar lang op dezelfde plek bij een windturbine verblijft, dan mag de kans dat hij ten gevolge van een probleem met de turbine overlijdt, niet groter zijn dan één op de miljoen.
In de praktijk worden zones toegepast rond windturbines. Hiervoor wordt het Handboek risicozonering windturbines (2005) gebruikt. Speciale aandacht is nodig als de windturbines geplaatst worden in de nabijheid van inrichtingen waar gevaarlijke stoffen aanwezig zijn en die vallen onder het Besluit externe veiligheid inrichtingen, bij hogedrukgasleidingen, of bij een (spoor)weg of vaarverbinding. Dan kan de windturbine het risico van deze inrichting of verbinding vergroten. Er is dan sprake van een domino-effect. Afgesproken is dat als voor zo'n bedrijf het risico met meer dan tien procent toeneemt, dit opnieuw gewogen moet worden. Uiteraard vraagt dit om overleg tussen de initiatiefnemer van windturbines en het bedrijf waar het om gaat.

Het beleid voor de veiligheid van windturbines is nog in ontwikkeling. Bij de behandeling van een vergunningaanvraag zal naar de meest recente wet- en regelgeving gekeken worden. Het Steunpunt Externe Veiligheid Drenthe wordt bij de beoordeling van de aanvraag betrokken.

## Waarde onroerende zaken

De discussie zit nu nog in een fase waarin het in beginsel mogelijk is om in het gehele zoekgebied windparken te plaatsen. Dit betekent dat voor een marktanalyse van onroerendgoedtransacties, op dit moment het gehele zoekgebied in ogenschouw moet worden genomen.
Nadat deze gebiedsvisie is vastgesteld en de locaties voor windparken zijn aangewezen, kan meer gericht, rond deze locaties, een marktanalyse plaats vinden. Pas na plaatsing van windturbines kan op perceelsniveau het effect op de waarde van onroerend goed worden bepaald.

De gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn hebben afgesproken om marktanalyseonderzoeken naast elkaar te leggen en te beoordelen op eventuele verschillen. Ook zullen daarbij gegevens van andere gemeenten, waar geen sprake is van windparken, als referentiekader worden meegenomen.
Met het doorlopende marktanalyseonderzoek, nu en in de nabije toekomst, willen de gemeenten de waardeontwikkeling vanwege plannen voor, dan wel plaatsing van, windturbines zichtbaar maken.

Formeel geldt dat op aanvraag planschadevergoeding kan worden toegekend, op grond van hoofdstuk 6, afdeling 6.1, van de Wet ruimtelijke ordening. Dit voor zover de schade redelijkerwijs niet voor rekening van de aanvrager van de tegemoetkoming van de schade behoort te blijven en voor zover de tegemoetkoming niet voldoende anderszins is verzekerd. Er is dus wettelijk gegarandeerd dat voor vergoeding in aanmerking komende schade ook daadwerkelijk zal worden vergoed. De uit te keren schade wordt verhaald op de veroorzakers, de initiatiefnemers. Mogelijke schade die al bij de voorbereiding optreedt, komt pas voor vergoeding in aanmerking nadat het formele ruimtelijk plan is vastgesteld. Pas op dat moment kan namelijk de schade als definitief worden aangemerkt.

7 $L^{95}$ = het geluidniveau dat op een bepaalde plek gedurende 95% van de tijd wordt overschreden.

# 4 Randvoorwaarden

## Wettelijke eisen

Er zijn verschillende wettelijke eisen voor de bescherming van omwonenden en het milieu tegen negatieve effecten van windturbines. Het betreft voornamelijk normen op het gebied van geluid, slagschaduw en veiligheid. Deze normen hebben wij in eerste instantie vertaald naar een minimaal aan te houden afstand van 500 m tussen een woning, of een andere hindergevoelige bestemming, en een windturbine. Deze afstand is weergegeven op de zogenaamde Belemmeringenkaart (zie bijlage 6). Ook andere belemmeringen voor het realiseren van windparken, zoals de ecologische hoofdstructuur (EHS) zijn op deze kaart weergegeven.

Het radioastronomieproject LOFAR in de gemeente Borger-Odoorn, kent een zogenaamd aandachtsgebied. Ook enkele zogenaamde buitenstations van LOFAR, elders in het zoekgebied, kennen aandachtsgebieden. Daarin is het niet toegestaan activiteiten te verrichten die het onderzoek in het kader van LOFAR hinderen. De aandachtsgebieden zijn weergegeven op de Belemmeringenkaart en, op grond van informatie van ASTRON, geïnterpreteerd als een zone waar geen turbines geplaatst kunnen worden. In het kader van de milieueffectrapportage voor De Drentse Monden-Oostermoer loopt nog een onderzoek naar de effecten van windturbines op het LOFAR-onderzoek.

De Belemmeringenkaart geeft een eerste, grof beeld van de gebieden die in beginsel geschikt zijn voor het realiseren van windparken. Op het punt van de bescherming van verspreid voorkomende bebouwing is de kaart echter onvolledig. Daarbij speelt een rol dat deze bebouwing soms door initiatiefnemers wordt bewoond, zodat met een lichtere milieubescherming kan worden volstaan. De precieze invulling van de normen zal plaatsvinden in het kader van de beoordeling van concrete aanvragen voor het bouwen van een windpark. Dan is ook duidelijk welk type windmolen (ashoogte, wieklengte en vermogen) door initiatiefnemers wordt geplaatst. Waar mogelijk zullen wij grotere afstanden aanhouden tot geluidgevoelige bebouwing dan vereist is op grond van de wettelijke milieunormen.

## Gebiedsontwikkeling

Kwaliteitsontwikkeling in het gebied waar windenergie wordt gerealiseerd, is een voorwaarde voor het realiseren van windenergie. De realisatie van windenergie zien wij als een integraal vraagstuk. Door de realisatie van windenergie op te pakken als onderdeel van een integrale gebiedsontwikkeling, en ook te laten bijdragen aan die gebiedsontwikkeling, ontstaat er een evenwichtiger ontwikkeling. Daarom is een financiële bijdrage vanuit een windpark een voorwaarde voor het realiseren van een windpark. Wij willen daarom afspraken maken met de ontwikkelaars van een windpark over een financiële bijdrage tussen de 10 en 20% van de opbrengst uit de exploitatie van een windpark, voor belastingen. Zonodig maken wij gebruik van de wettelijke instrumenten voor grondexploitatie.
Een impuls voor leefbaarheid, omgevingskwaliteit en economische ontwikkeling (bijvoorbeeld de aanleg van zonnepanelen) stimuleert een duurzame ontwikkeling in het gebied. De mogelijkheden en projecten zullen worden bepaald in overleg met betrokkenen, waar onder de omwonenden. Wij maken daarbij gebruik van de ervaringen die de gemeente Emmen heeft opgedaan met het ingestelde Windteam. De Drentse energieorganisatie (DEO) kan een rol spelen bij de invulling van projecten op het vlak van duurzame energie.

## Participatie in windparken

Het is belangrijk dat omwonenden van een windpark worden betrokken bij het realisatieproces daarvan en de mogelijkheid krijgen om in de ontwikkeling en uitvoering te participeren. Dit geeft omwonenden de gelegenheid wensen kenbaar te maken over de inpassingsmaatregelen van windenergie en de invulling van de financiële bijdrage vanuit een windpark voor gebiedsontwikkeling. Wij zullen participatieprocessen ondersteunen en faciliteren. Wij streven naar een vorm van participatie die leidt tot de hoogste meerwaarde. Dit mede op basis van ervaringen elders en ervaringen van ontwikkelaars.

Een bijzondere vorm van participatie betreft het financieel deelnemen in een windpark. Wij zijn van mening dat alle omwonenden van een windpark financieel moeten kunnen deelnemen in windparken door middel van het uitgeven van leningen, obligaties of aandelen, met een aantrekkelijk rendement. Het adviesbureau KNN heeft op verzoek van de provincie Drenthe een onderzoek ingesteld naar mogelijke modellen om de bevolking financieel te laten participeren in windparken: 'Naar een verdienmodel voor windenergie in Drenthe', maart 2012. In dit rapport worden mogelijkheden opgesomd. Wij verplichten de initiatiefnemers een aanbod voor financiële participatie te doen aan omwonenden.

## Vermogens en opbrengsten van windturbines

De doelen voor windenergie worden in Nederland uitgedrukt in het vermogen van de turbines: in kilowatt (kW) of megawatt (MW). Landelijk: 6000 MW, provincie Drenthe: 280 MW. Bezien vanuit duurzame energieopwekking is de feitelijke productie van elektriciteit van belang, uitgedrukt in kilowattuur, megawattuur of gigawattuur. Alleen de met windenergie opgewekte elektriciteit in kWh draagt namelijk bij aan het realiseren van de landelijke en provinciale doelstelling voor 2020 van 14%[8] duurzame energie in het totale eindgebruik van energie.

Vanuit het ruimtelijk perspectief hebben wij een voorkeur de provinciale doelstelling te realiseren met turbines met een zo groot mogelijk vermogen. Deze turbines zijn in het algemeen hoger, lijken slanker, hebben langere wieken en ze draaien trager, hetgeen een rustiger beeld geeft. Ook zijn er minder nodig voor het bereiken van de doelstelling (in MW).

Anderzijds willen wij ook een zo groot mogelijke opbrengst aan elektriciteit (in kWh) realiseren. Immers, alleen daarmee wordt een bijdrage gerealiseerd aan de doelstelling van 14% duurzame energieopwekking. Dat beide voorkeuren met elkaar op gespannen voet staan, wordt toegelicht in bijlage 7. Volgens de huidige inzichten lijkt in het zoekgebied op dit moment een turbine van 3 MW het optimum tussen investeringskosten en energieopbrengsten het best te benaderen.

Om inzicht te krijgen in de totale milieubelasting van een windturbine tijdens de gehele levenscyclus, vinden wij dat de initiatiefnemers een Life Cycle Assesment (LCA) moeten uitvoeren, als onderdeel van de milieueffectrapportage.

8 In het onlangs afgesloten regeerakkoord wordt gesproken over 16% in plaats van 14%.

# 5 Visie

Windenergie is relatief nieuw in Drenthe. Daarom heeft de provincie, als eerste stap, een gebied aangewezen (het zoekgebied) waarbinnen gezocht wordt naar geschikte locaties voor windparken. Het benoemen van een zoekgebied betekent dat in Drenthe alleen daar de doelstelling van 280 MW aan windenergie wordt gerealiseerd. Het aanwijzen van een zoekgebied betekent niet dat daar overal en zonder samenhang windturbines gerealiseerd kunnen worden. De landschappelijke kwaliteit van onze Drentse ruimte is een belangrijke economische factor. Daarom zoeken wij naar de beste ruimtelijke locaties. Met deze gebiedvisie wordt ondermeer de vervolgstap gezet om windenergie op een samenhangende wijze te kunnen realiseren in het zoekgebied.

De gebiedsvisie krijgt invulling door randvoorwaarden en ontwerpuitgangspunten te benoemen voor het ontwikkelen van windenergie. De randvoorwaarden betreffen de ruimtelijke, milieuhygiënische en maatschappelijke aspecten van windenergie. De milieuhygiënische randvoorwaarden zijn in wetgeving opgenomen (zie ook hoofdstuk 4) en komen meer in detail aan de orde bij de uitvoering van de gebiedsvisie cq het aanvragen van een omgevingsvergunning. Maatschappelijke aspecten gaan over economische effecten, gebiedsontwikkeling en participatie en zijn ook in hoofdstuk 4 beschreven. In dit hoofdstuk staan de ruimtelijke ontwerpuitgangspunten centraal en de doorwerking daarvan naar de in aanmerking komende locaties.

De ruimtelijke ontwerpuitgangspunten zijn mede gebaseerd op de adviezen van ROM3D/H+N+S/Schöne. Het visualiseren van mogelijke windparken in een op de werkelijkheid gebaseerd driedimensionaal computermodel van het zoekgebied, was onderdeel van de advisering. Het aantal onderzochte opstellingen in de adviezen is niet uitputtend. Er zijn namelijk meer mogelijkheden om windparken te verschuiven, te vergroten of te verkleinen en er zijn verschillende combinaties van opstellingen mogelijk in een groter gebied. De adviezen bevatten echter voldoende materiaal om een inschatting te kunnen maken van de positieve en negatieve gevolgen van dergelijke aanpassingen. De uiteindelijk gekozen locaties zijn ook in voornoemd computermodel opgenomen.

## Herkenbare opstellingen op logische locaties

Elke tijd voegt nieuwe elementen aan de ruimte toe. Omdat in onze tijd veranderingen elkaar snel opvolgen, verandert ook het landschapsbeeld snel. Nieuwe elementen doen hun intrede in het landschap. Door de vorm en de schaal hebben moderne windturbines een grote visuele impact op de beleving van het landschap. De maatschappelijke acceptatie van deze grootschalige ingreep wordt groter wanneer de verschijning, de locatie en de opstelling van windturbines begrijpelijk zijn en het past bij de draagkracht van het landschap. De combinatie van vormgeving, functionaliteit, constructie en materiaalgebruik enerzijds en plaatsing anderzijds, moet logisch en verklaarbaar zijn. Vanuit die hoofdgedachte hebben wij de volgende statement geformuleerd.

Voor het ontwikkelen van windparken streven wij naar logische locaties met herkenbare opstellingen.

Met logische locaties bedoelen wij dat het dynamische en technische karakter van windparken aansluit bij verwante functies en overeenstemmen met het karakter van de plek en de omgeving[9]. Daarbij dient rekening te worden gehouden met de specifieke kenmerken van de voorkomende landschapstypen (zie hoofdstuk 3 en bijlage 3). Onder herkenbare opstellingen verstaan wij een weloverwogen en verantwoorde vormgeving en inrichting van windparken, met één type windturbine. Daarbij wordt tevens rekening gehouden met de specifieke kenmerken van het desbetreffende landschapstype, dan wel dat deze kenmerken benut/versterkt worden bij de vormgeving en inrichting van windparken.

9 Bijvoorbeeld: maat en schaal, rust/drukte, licht/donker, massa/ruimte, natuur/cultuur en verhouding steen/ beplanting.

De visie geeft hiervoor een drietal uitgangspunten. Deze houden elkaar in balans. Ze kunnen niet los van elkaar gebruikt worden, maar het zwaartepunt kan lokaal verschillen.

1. Het landgebruik bepaalt locaties voor windparken.
2. De ruimtelijke karakteristiek van de leefomgeving bepaalt de dichtheid van windparken.
3. Gebiedskenmerken bepalen opstellingsvorm en inrichtingmaatregelen.

Deze uitgangpunten zijn hieronder uitgewerkt. De afbeeldingen zijn ontleend aan een driedimensionaal computermodel en bedoeld als illustratieve toelichting op de uitgangspunten in de gebiedsvisie.

## 1 Landgebruik bepaalt locaties voor windparken.

*Het ruimtelijk koppelen van windparken aan robuuste landbouw en/of bedrijfsterreinen leidt tot 'visuele logica'.*

Fysieke omstandigheden zijn van oudsher bepalend geweest voor het gebruik van een gebied. Dat leidde zowel op het hogere als op het lagere schaalniveau tot een logische ruimtelijke inrichting. Daar waar rivieren in de zee uitmonden, ontstonden havens. Op hoger gelegen gronden ontstonden steden en dorpen en werd infrastructuur aangelegd. Het is functioneel, verklaarbaar en visueel logisch. Diezelfde vorm van logica is essentieel voor het ruimtelijk 'verklaren' van locaties van windparken.

Daarom worden windparken visueel gekoppeld aan een type landgebruik met een verwante uitstraling. Windturbines zijn groot en innovatief. De uitstraling is industrieel en modern. Het aansluiten van windparken bij locaties die industrieel zijn ingericht, is vanuit ruimtelijk perspectief daarom logisch. Voorbeelden in het gebied zijn het Europark in Coevorden, glastuinbouw Klazienaveen/Erica en de hoofdinfrastructuur, zoals de weg Emmen – Ter Apel en de A37.

Door de productie van windenergie te combineren met de agrarische sector ontstaat een nieuw productielandschap. De realisatie van windparken in landbouwgebieden maakt de verbinding met de landbouw als producerende sector begrijpbaar. Het aansluiten bij relatief grootschalige productielandschappen en hun waarneembare topografische eigenschappen (zie hoofdstuk 3), zorgt voor verankering en maakt locaties verklaarbaar. Voorbeelden van productielandschappen zijn het gebied nabij Annerveensche- en Eexterveenschekaal, de omgeving van Gasselterboerveenschemond en het gebied van de Drentse monden.

Het zoekgebied voor windturbines wordt op hoofdlijnen gekarakteriseerd door grootschaligheid, functionaliteit en bedrijvigheid. Het relatief grootschalige productielandschap, met als hoofdfunctie landbouw, en de aanwezigheid van infrastructuur en bedrijvigheid zijn ruimtelijke aanknopingspunten voor het ontwikkelen van logische locaties voor windturbines. Dit betekent concreet dat binnen het zoekgebied windparken aansluiting moeten vinden bij bedrijfsterreinen, grootschalige productielandschappen, infrastructuur en/of bestaande windparken. Nieuwe ontwikkelingen op het gebied van landbouw, zoals agroclusters, zijn eveneens aanknopingspunten voor fysieke aansluiting.

## 2 De ruimtelijke karakteristiek van de leefomgeving bepaalt de dichtheid van windparken.

*Het benutten van de ruimtelijke karakteristiek voor de afstand tussen windparken, beperkt interferentie[10] en landschappelijke 'willekeur'.*

Het landschap van Drenthe is rijk aan contrasten. Contrasten die nog beleefbaar zijn. Het Drentse landschap kenmerkt zich door verschillen in hoog en laag, nat en droog, veen en zand, in beslotenheid en openheid en in bebouwde en onbebouwde gebieden. Het provinciaal beleid voor het landschap als leefomgeving, heeft als doel de verschillen in landschapskarakteristieken zichtbaar en beleefbaar te houden. Hierin past het streven naar een herkenbare opstelling van een windpark op een verklaarbare, logische locatie.

Een belangrijke conclusie uit de studies van ROM3D/H+N+S/Schöne is dat de visuele invloedssfeer van een windpark groot is. Bij het realiseren van windparken op een te geringe afstand van elkaar is de kans op interferentie tussen de afzonderlijke windparken groter. Het horizonbeslag is dan groot en daardoor kan het zoekgebied als één groot windpark worden ervaren, waarmee vervlakking op de loer ligt.

10 Interferentie betekent dat het onderscheiden van twee afzonderlijke windparken, vanwege een te geringe onderlinge afstand niet mogelijk is. De waarnemer ziet de afzonderlijke windparken als één geheel.

Windturbines op een bedrijventerrein

Windturbines in een open agrarisch / productie-landschap

Windturbines in een landschap met beplanting

Windturbines in een grootschalig open landschap

De visuele invloedsfeer van windturbines wordt bepaald door de maat van de open ruimte, waar de waarnemer zich bevindt, en de hoogte van de windturbine. Afschermende beplanting is alleen effectief nabij een waarnemer en niet nabij een windturbine. Een bomenrij op 50 m afstand van de waarnemer, onttrekt een windturbine op een afstand van ongeveer 550 m aan het zicht.
Het bovenstaande betekent dat de visuele invloedssfeer van windturbines in kleinschalige gebieden, dus gebieden met veel 'massa' dicht bij de waarnemer, geringer is dan in grootschalige, open gebieden. Vanuit dit perspectief zijn de mogelijkheden voor het plaatsen van windturbines in een besloten/kleinschalig landschap groter dan in open landschappen. Dit betekent ook dat in een besloten/kleinschalig landschap een kortere afstand kan worden gehanteerd tussen windparken, dan in open landschappen. Anders geformuleerd: hoe opener een landschap, hoe groter de afstand tussen afzonderlijke windparken moet zijn om interferentie en een groot horizonbeslag te voorkomen. Dit wordt met afbeeldingen hiervoor geïllustreerd

## 3 Gebiedskenmerken bepalen opstellingsvorm en inrichtingmaatregelen.

*Overzichtelijke en herkenbare opstellingsvormen*

Het ontwerp van een windpark (lijn, cluster, zwerm), is een integraal onderdeel van de realisatie. Hierbij doelen wij op het ontwerpen op het lokale schaalniveau. Daarbij spelen zowel de regionale gebiedskarakteristieken als de beleving van bewoners een belangrijke rol. Navolgende afbeeldingen van een lijn, cluster en zwerm, geven een indruk van het effect van een opstellingvorm op de ruimte.

In de provinciale Omgevingsvisie is de doelstelling opgenomen de karakteristiek van het landschap te behouden, om zodoende vervlakking te voorkomen. Bij karakteristiek van het landschap moet worden gedacht aan beplantingsmassa, openheid en ontginnings- en bebouwingsstructuren. De gebiedskarakteristieken worden omschreven in de ruimtelijke analyse (hoofdstuk 3 en bijlage 3). Het benutten van deze karakteristieken in de vormgeving van een windpark geeft invulling aan deze doelstelling. Het gaat daarbij om de mate van aanwezigheid en de onderlinge samenhang. Het heeft betrekking op de historie en de bestaande ruimtelijke situatie (dat wat we zien).

Windturbines in een lijnopstelling

Windturbines in een clusteropstelling

Windturbines in een zwermopstelling

Moderne windturbines zijn zo groot dat ze de schaal van de karakteristiek van het landschap ontstijgen. Er is geen sprake meer van een directe relatie tussen de opstelling van windturbines en de ontginnings- en bebouwingsstructuren. Tenzij de opstelling van het windpark een enkele rij betreft met voldoende afstand naar een ander windpark. Dit is naar voren gekomen uit het onderzoek van ROM3D/H+N+S/Schöne.

Een ander woord voor gebiedskarakteristiek is ruimtelijke context. Dit begrip omvat overigens meer. Het omvat ook het belevingsaspect van een windpark vanuit de directe leefomgeving. Hoe omwonenden een windpark ervaren is namelijk ook afhankelijk van de plek van waaruit naar een windpark wordt gekeken (vanuit een dorp, woning, weg, fiets- of wandelpad). Bij het ontwerp van een opstelling voor een windpark moet daarom ook rekening worden gehouden met de kijkrichtingen van omwonenden.

De ervaring leert dat het inzetten van een interactief driedimensionaal visualisatiemodel, gebaseerd op de werkelijkheid, een effectief instrument is om ontwerpvragen te beantwoorden. Concrete vragen daarbij zijn bijvoorbeeld: 'Wat moet de verhouding zijn tussen masthoogte en wieklengte?', 'Moeten/kunnen de wieken voor een rustig beeld ook synchroon draaien?', 'Wat is de invloed van verlichting?', 'Is er aanleiding voor het toepassen van slanke of massieve masten?' 'Welke ruimtelijke inrichting (bijvoorbeeld de ontsluiting) van een windpark, vindt het best aansluiting bij de gebiedskarakteristieken?', 'Waar kunnen nieuw te planten landschapselementen als mitigerende maatregel[11] het best worden gerealiseerd?'. Het interactief beantwoorden van deze en andere vragen, met behulp van het visualisatiemodel, draagt bij aan het realiseren van een herkenbare en verklaarbare opstelling, met een zo gering mogelijke invloed op de omgeving. De in dit hoofdstuk geplaatste afbeeldingen komen uit het toegepaste model.

11 Mitigerende maatregel = een maatregel om de nadelige gevolgen van de voorgenomen activiteit voor het milieu te voorkomen of te beperken

## De realisatie van het provinciaal doel van 280 MW

De realisatie van de provinciale doelstelling van 280 MW vindt plaats in twee fasen. In de eerste fase worden in de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn en Coevorden de locaties en gebieden vastgelegd in de gemeentelijke structuurvisies. In de gemeente Emmen zijn de in aanmerking komende locaties op grond van de gestarte m.e.r.-studie verkend. De gemeente Emmen rondt het lopende traject van het vastleggen van locaties voor windparken voor 60 MW aan windenergie af voor 1 januari 2014, voordat sprake kan zijn van een aanvullende taakstelling in deze gemeente.

De ontwerp structuurvisies van de vier gemeenten, met de locaties en gebieden voor de windparken, liggen uiterlijk op 1 januari 2014 ter inzage. Na een kwalitatieve en kwantitatieve evaluatie van de eerste fase, wordt begin 2014 de balans opgemaakt. Op grond daarvan wordt dan het resterende deel van de doelstelling weggezet op locaties die daar het meest voor in aanmerking komen, op basis van de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de vijf betrokken overheden.

Indien de gemeenten hierbij in gebreke blijven zal de provincie de procedure starten voor een provinciaal inpassingsplan.

## De locaties en de opstellingen

De ontwerpuitgangspunten zijn gebruikt voor het bepalen van de geschikte locaties voor windparken. Van noord naar zuid worden hierna de gewenste locaties in beeld gebracht. De locaties zijn weergegeven op de visiekaart.

In het zoekgebied, en alleen daar, wordt in Drenthe de doelstelling gerealiseerd van 280 MW voor 2020. Het zoekgebied is dus een concentratiegebied voor windenergie. Het aanwijzen van voldoende locaties voor het realiseren van de doelstelling van 280 MW, kan dan ook inhouden dat de keuze van de locaties niet altijd overeenstemt met de vanuit ruimtelijke ontwerpuitgangspunten gewenste locaties. Voor ons staat voorop dat minimaal aan de wettelijke milieunormen wordt voldaan en waar mogelijk een grotere afstand tot geluidgevoelige bebouwing wordt aangehouden dan op grond van de wet is vereist. Ook vinden wij het belangrijk dat de verschillende windparken zoveel mogelijk als individuele opstellingen waarneembaar zijn. In andere woorden: 'geen windlandschap maar wel een landschap met wind'.

## Gemeente Aa en Hunze

*Locatie Gasselterboerveen*
Redenerend vanuit de ontwerpuitgangspunten is in de gemeente Aa en Hunze de omgeving van het Boerenbos/Gasselternijveenschemond het meest geschikt voor het realiseren van een windpark. Het gebied heeft een agrarische functie, met een relatief grootschalig productielandschap dat zich kenmerkt door een rechtlijnige structuur met rechte hoeken.

In de ontwerpuitgangspunten is gesteld dat deze kenmerken verwant zijn met de grootschaligheid en de moderne uitstraling van windturbines. Omdat dit gebied open is, is een strikte vormgeving van de opstelling noodzakelijk, volgens een vast stramien. Alleen dan versterkt de opstelling de rechtlijnige landschapsstructuur en omgekeerd. Dit betekent dat gedacht kan worden aan een opstelling met meerdere lange of kortere lijnopstellingen, bijvoorbeeld evenwijdig aan het Boerenbos en aan Gasselterboerveenschemond.

Bij een cluster- of lijnopstelling is het essentieel dat de opstellingen in elkaars verlengde staan en dat de onderlinge afstand tussen de turbines gelijk is, geïnspireerd op het landschappelijk karakter. Er moet worden voorkomen dat het windpark vanwege wettelijke belemmeringen een ruimtelijk, onsamenhangend geheel met deze open omgeving gaat vormen. Daarnaast is van belang dat de mogelijkheden worden benut om een grotere afstand tot geluidgevoelige bebouwing aan te houden, dan volgens de wettelijke milieunormen is vereist.

De aanwezigheid van het boerenbos is een ruimtelijk pluspunt van deze locatie. Dit kan namelijk als 'rugdekking' fungeren vanuit Gasselternijveen en als een opgaande, ruimtelijke scheiding tussen zuidelijk gelegen windparken in de gemeente Borger-Odoorn.

In de ontwerpuitgangspunten komt naar voren dat het open karakter van een gebied het noodzakelijk maakt om voldoende afstand tot een volgend windpark te hanteren om de windparken elk als een afzonderlijk windpark te kunnen ervaren. De afstand tot het geplande windpark N33 nabij Veendam, is circa 7 km. De locatie Boerveen ligt in het gebied van het windpark Oostermoer, waarvoor de rijkscoördinatieregeling is gestart.

## Gemeente Borger-Odoorn

*Locatie Nieuw-Buinen-Zuid*
Het karakter van dit gebied is agrarisch. Evenals de omgeving van Gasselterboerveenschemond kenmerkt dit gebied zich door een relatief grootschalig productielandschap met de typische bijbehorende rechtlijnige landschapsstructuur met rechte hoeken. Naast het kenmerk 'grootschalig productielandschap' biedt ook het kernmerk 'bedrijventerrein' aanknopingspunten voor de ontwikkeling van een windpark.

Ter hoogte van de Tweederdeweg ligt het geplande en deels ingevulde agrocluster. De locatie van het agrocluster wordt globaal begrensd door De Mondenweg, Nieuw-Buinen en Eerste Exloërmond. Op termijn heeft dit de uitstraling van een agrarisch bedrijventerrein. Juist deze combinatie maakt een windpark ruimtelijk verklaarbaar. Omdat het omringende landschap zich hier als open kenmerkt, is een strikte vormgeving van het windpark belangrijk.

Ruimtelijk gezien is een clusteropstelling de beste opstellingsvariant om het horizonbeslag beperkt te houden. Het is daarbij essentieel dat de turbines exact in elkaars verlengde staan en dat de onderlinge afstand tussen de turbines gelijk zijn. Daarmee kan vanuit het windpark een ordenende structuur ontstaan waarbinnen het agrocluster zich kan ontwikkelen. Ook voor deze locatie geldt dat wij de mogelijkheden willen benutten om grotere afstanden aan te houden tot geluidgevoelige bebouwing dan vereist zijn op grond van de wettelijke milieunormen. De afstand tot de locatie Gasselterboerveen is ca 7 km.

Deze locatie ligt deels in het gebied van een initiatief van de Raedthuysgroep en deels in het gebied van een initiatief van Samenwerking Duurzame Energie Exloërmond. Tezamen vormen deze initiatieven het windpark De Drentse Monden waarvoor de rijkscoördinatieregeling is gestart.

*Locatie Tweede Exloërmond-Zuid*
De omgeving van Tweede Exloërmond–Zuid karakteriseert zich ook als een open productielandschap. In dit deel van het mondengebied is de maat en schaal het grootst. Het panorama is weids. Deze kenmerken zijn, vanuit de ontwerpuitgangspunten geredeneerd, reden op deze plek een windpark te realiseren.

Een sturende factor voor de vormgeving is de militaire laagvliegroute. Deze niet zichtbare grens wordt gemarkeerd door de opstelling ietwat schuin te plaatsen in de open ruimte tussen Tweede Exloërmond en Valthermond. Hier ligt vanuit de

wens om een ruime afstand aan te houden tot woonbebouwing, een opstelling voor de hand tot de grens van de militaire laagvliegroute.

De afstand tot de locatie Nieuw-Buinen-Zuid is ca 3 km. Deze relatief kleine afstand, in combinatie met het open landschap, kan er toe leiden dat er visuele interferentie optreedt. Dit geldt voor een waarnemer ten zuidwesten van deze locatie en ten noordoosten van de locatie Nieuw-Buinen-Zuid. Dit betekent dat vanuit die posities beide windparken visueel als één locatie kunnen worden ervaren.

De locatie ligt in het gebied van het initiatief van Samenwerking Duurzame Energie Exloërmond, dat onderdeel is van het windpark De Drentse Monden.

## Gemeente Emmen

In de gemeente Emmen blijft het provinciaal zoekgebied gehandhaafd en legt de gemeente de in aanmerking komende locaties vast in de Structuurvisie windenergie Emmen .Het ontwerp, waarin het Rundeveen is aangewezen als het keuzegebied voor de realisatie van 60 MW, is op 25 april 2013 gedurende acht weken ter inzage gelegd .

De ruimtelijke karakteristiek van het gebied, met het open agrarische productie-landschap dat wordt afgewisseld met beplantingsmassa, de afwisseling van groot- en kleinschalige landschapsstructuren en de aanwezigheid van grootschalige bedrijvigheid en infrastructuur, biedt voldoende ruimtelijke aanknopingspunten voor het realiseren van windparken. Vanwege de aanwezigheid van bovengenoemde diversiteit, is het mogelijk in dit deel van het zoekgebied windparken op een relatief kleine afstand van elkaar te realiseren.

## Gemeente Coevorden

*Zoekgebied Weijerswold en omgeving en zoekgebied Uitbreiding Europark*
Het ontwerpuitgangspunt 'aansluiten bij verwante functies' is aanleiding hier locaties voor windparken te zoeken op of in de directe omgeving van het Europark en tegen de achtergrond van bestaande windturbines op Duits grondgebied nabij Weijerswold. De gemeente heeft eerder in haar ontwerp structuurvisie een voorkeur uitgesproken voor een zoekgebied in de omgeving van Weijerswold. De gemeente Coevorden voegt het zoekgebied Uitbreiding Europark daar aan toe.

Door aansluiting te zoeken met windparken in Duitsland en met de bebouwing op het Europark wordt ruimtelijke samenhang gecreëerd. Vanuit deze redenering is de omgeving van Weijerswold een geschikte locatie voor het realiseren van een windpark. Dit geldt ook voor het gebied ten zuidwesten van het Europark. De onderlinge afstand bedraagt ca 5 km. Vanwege de relatief kleinschalige landschap-structuur van het esgehuchtenlandschap en de aanwezigheid van voldoende opgaande massa (recreatieplas met beplanting, landschapselementen, erfbeplanting en de bebouwing van het Europark), is deze afstand voldoende groot om beide windparken afzonderlijk te kunnen ervaren.

Voornoemde diversiteit, in combinatie met de opstellingsvorm van de al aanwezige Duitse en Nederlandse windturbines, zijn aanleiding te kiezen voor een zwermop-stelling. Er staan nu vier windturbines van Defensie en Proctor and Gamble op het Europark. De gemeente heeft een vergunning afgegeven voor nog twee turbines op het Europark. Op Duits grondgebied, aansluitend op het Europark, worden op dit moment ook 4 windturbines geplaatst.

Het voorgaande leidt tot het volgende overzicht.

| Gemeente | Locatie/Zoekgebied | Opstelling |
|---|---|---|
| Aa en Hunze | Gasselterboerveen | Cluster/lijnen |
| Borger-Odoorn | Nieuw- Buinen-Zuid | Cluster/lijnen |
| | Tweede Exloërmond-Zuid | Cluster/lijnen |
| Emmen | Uitwerking provinciaal zoekgebied | |
| Coevorden | Weijerswold en omgeving | Zwerm |
| | Europark | Zwerm |
| | Europark/Defensie, bestaand c.q. vergund | Zwerm |

## Visiekaart

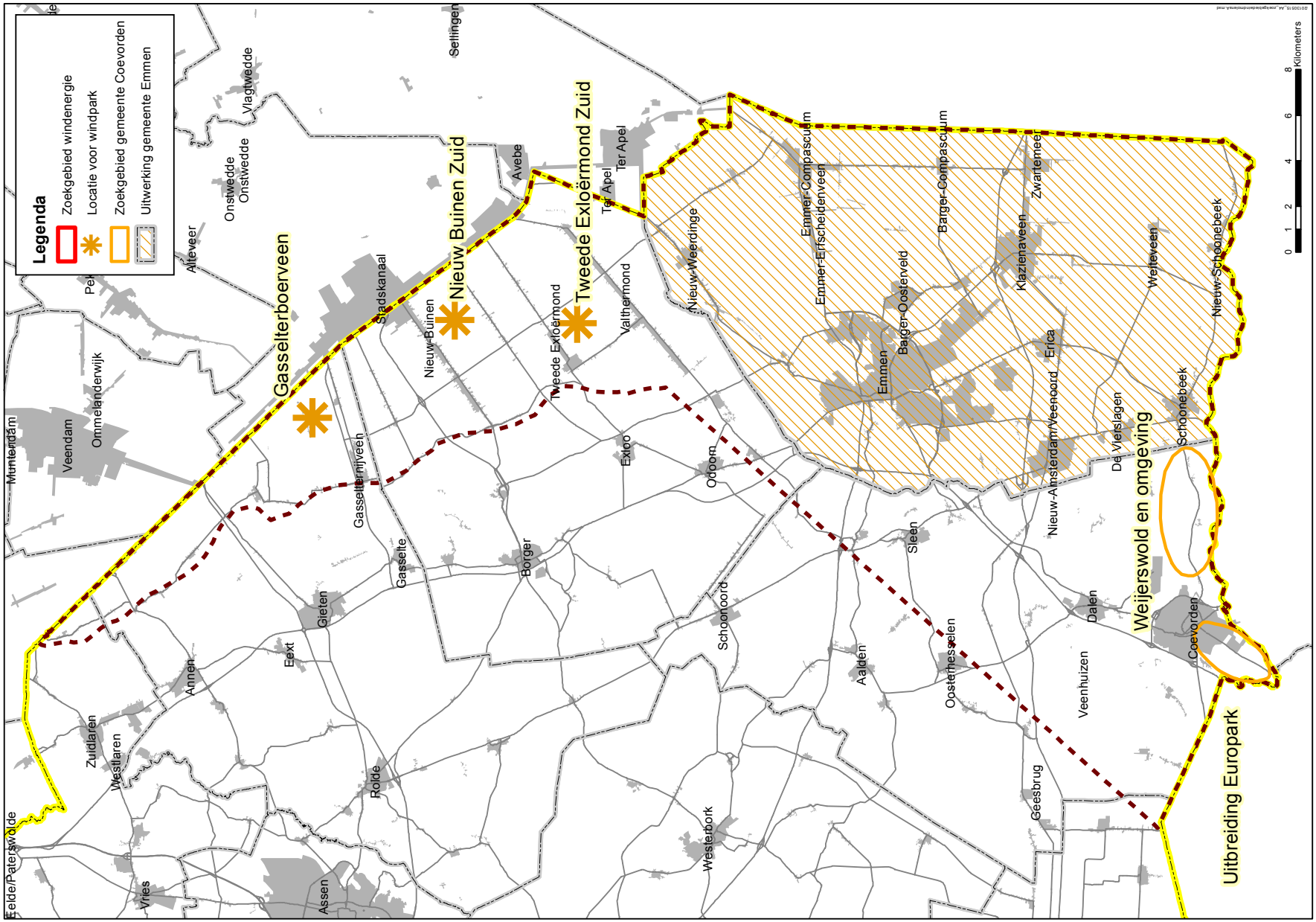
Legenda
Zoekgebied windenergie
Locatie voor windpark
Zoekgebied gemeente Coevorden
Uitwerking gemeente Emmen
Gasselterboerveen
Nieuw Buinen Zuid
Tweede Exloërmond Zuid
Weijerswold en omgeving
Uitbreiding Europark
Emmen
Coevorden
Kilometers
0 1 2 4 6 8

# 6 Uitvoering

In deze gebiedsvisie zijn drie locaties vastgelegd voor windparken in de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn, twee (kleine) zoekgebieden in de gemeente Coevorden en het nog uit te werken provinciaal zoekgebied in de gemeente Emmen.

De gemeente Emmen is bezig met het aanwijzen van in aanmerking komende locaties in de Structuurvisie windenergie Emmen. De andere drie locaties en de twee zoekgebieden in Coevorden, worden door de gemeenten ook vastgelegd in structuurvisies en bestemmingsplannen. De locaties in de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn kunnen overigens ook worden vastgelegd in een inpassingsplan in het kader van de lopende rijkscoördinatieregeling.

De provincie zal de uitwerking van de gebiedsvisie opnemen in een uitwerking van de Omgevingsvisie en/of in een wijziging van de provinciale Omgevingsverordening. Dit is inclusief haar aanbod van 280 MW aan de rijksoverheid voor de realisatie van de landelijke doelstelling.

Parallel daaraan kunnen initiatiefnemers voor een windpark een aanvraag indienen voor een omgevingsvergunning. In feite zijn in de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn de procedures voor twee initiatieven al gestart, onder gebruikmaking van de rijkscoördinatieregeling. Hierbij plaatsen wij de kanttekening dat deze initiatieven een groter gebied kunnen beslaan dan de drie hier aangewezen locaties mogelijk maken. De provincie Drenthe en de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn willen dat in de rijkscoördinatieregeling alleen de uitwerking van de locaties in de gebiedsvisie worden vastgelegd in een inpassingsplan.

De procedures voor structuurvisies, bestemmingsplannen en omgevingsvergunningen zijn wettelijk vastgelegd. Voor de inhoud gelden ook diverse wettelijke normen. Deels komen deze in de gebiedsvisie aan de orde. Daarnaast zijn ook de randvoorwaarden in deze gebiedsvisie van toepassing. In deze fase wordt ook duidelijk welk type windturbine (ashoogte, wieklengte en vermogen) door initiatiefnemers wordt geplaatst. Waar mogelijk zullen wij grotere afstanden aanhouden tot geluidgevoelige bebouwing dan vereist is op grond van de wettelijke milieunormen.
Het bevoegd gezag voor het realiseren van een windturbine sluit een overeenkomst met de initiatiefnemer waarin wordt opgenomen dat de windturbine na een nader te bepalen periode wordt gesloopt.

Gelijktijdig, en in samenhang met voornoemde formele procedures voor een concrete aanvraag, bevorderen wij dat er een traject wordt gestart voor betrokkenen in het gebied nabij de locaties en de zoekgebieden. Hieronder verstaan wij in ieder geval de omwonenden van een windpark, initiatiefnemers, eigenaren van onroerende zaken in of nabij een windpark en andere organisaties met belangen in het gebied.

In dat traject ligt het accent op participatie en gebiedsontwikkeling en zijn er verbindingen met de formele procedures. Het gaat over de concretisering van de voorwaarden die eerder zijn verwoord in de hoofdstukken 4 en 5. Organisaties en omwonenden worden betrokken bij:

- inpassings- en uitvoeringsmaatregelen, zoals aan te leggen infrastructuur, beplanting en landschappelijke aankleding;
- het financieel laten meeprofiteren van de bevolking in de opbrengsten van het windpark;
- gebiedsontwikkeling, zijnde het realiseren van een impuls voor leefbaarheid, omgevingskwaliteit en economische ontwikkeling in het gebied van het windpark, mede door de inzet van een financiële bijdrage vanuit het windpark;
- koppelingen met andere vormen van duurzame energie(coöperaties).

Bij de invulling maken wij gebruik van de ervaringen in de gemeente Emmen met het instellen van een Windteam.

# Bijlagen

# I Kaart 8 A provinciale Omgevingsvisie

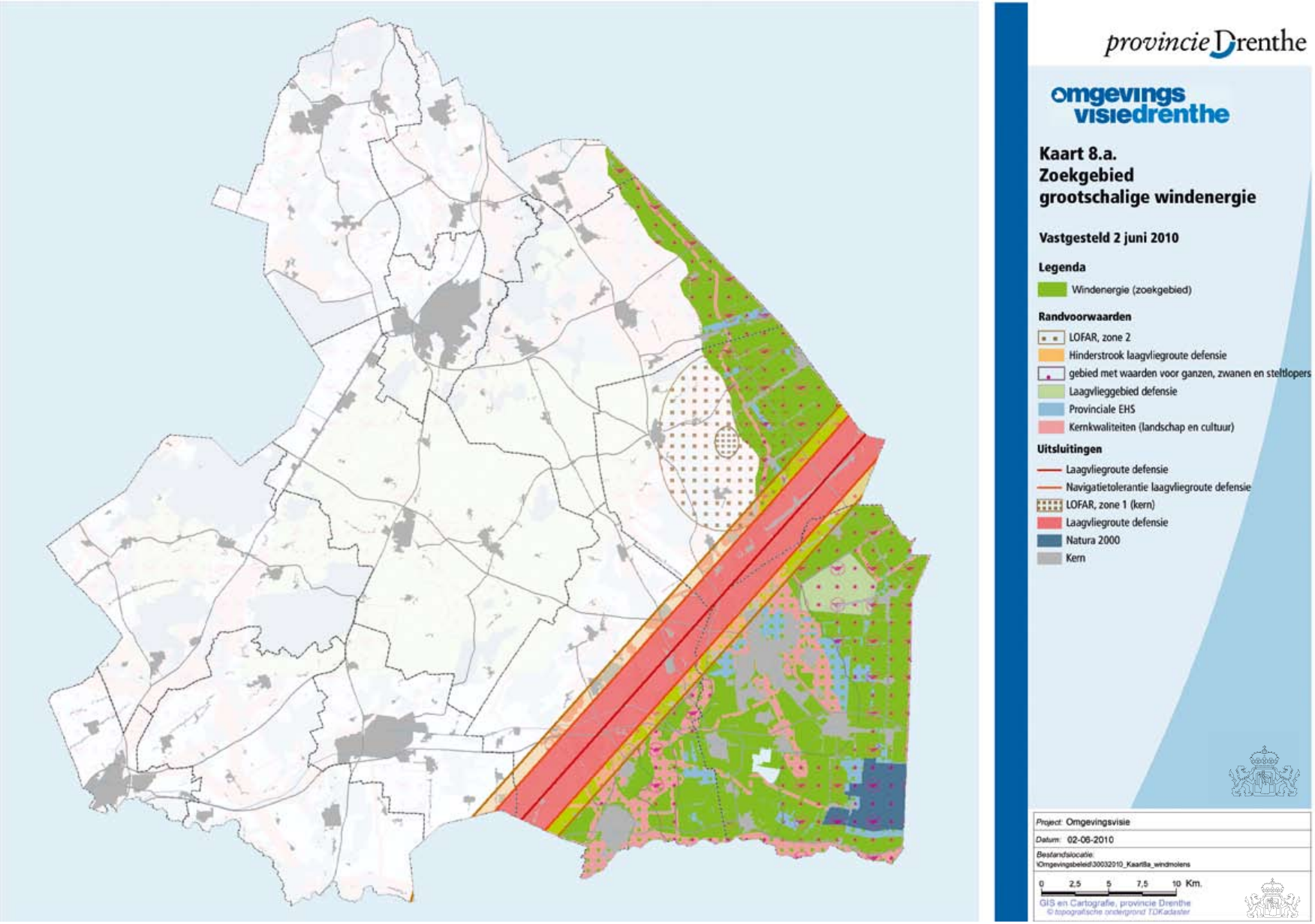

## 2 Visiekaart voorontwerp Structuurvisie Coevorden

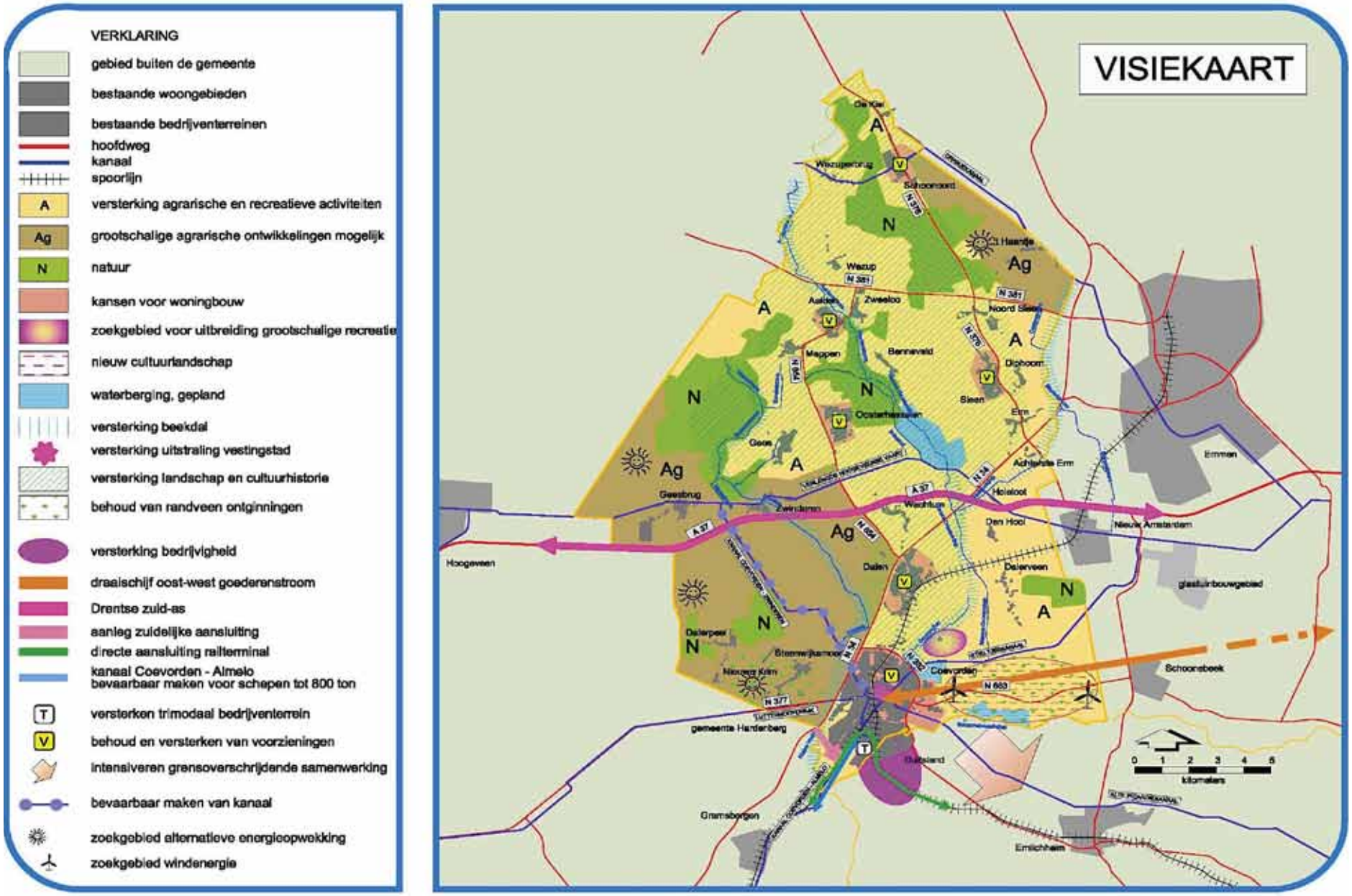

## 3 De landschapstypen in het zoekgebied

*Het esdorpenlandschap*
De esdorpen vormen vanouds de ontginningsbasis van het Drentse landschap. Ze liggen veelal op landschappelijke overgangen van nat (beekdal) naar droog (es/heide/bos). Het esdorpenlandschap is een agrarisch cultuurlandschap ten voeten uit. Elk onderdeel van het landschap, dorp, es, beekdal en de velden/bossen/heide, komt voort uit het agrarisch gebruik en is gerelateerd aan het functioneren van de lokale agrarische dorpsgemeenschap, met de boermarken als het oorspronkelijke gezag. Op de hoger gelegen gronden ontwikkelden zich door de eeuwen heen de essen, omzoomd door beplanting. In het lager gelegen beekdal lagen de graslanden. Later zijn de beekdalen sterk verkaveld en hebben ze door de aanleg van houtwallen een kleinschalig besloten karakter gekregen. Buiten de gecultiveerde wereld lag de grote 'woestenij', het veld, de heide. Deze grote ruimte werd gebruikt om de schapen te weiden.

Esdorpenlandschap in het zoekgebied: de westelijke flank van het zoekgebied in de gemeenten Emmen en Coevorden

*Het esgehuchtenlandschap*
Het esgehuchtenlandschap heeft veel overeenkomsten met het esdorpenlandschap. Beide zijn agrarische nederzettingen. De schaal verschilt echter. In algemene zin wordt dit landschapstype gekenmerkt door een aantal kleine nederzettingen, gehuchten, die zijn ontstaan op de flanken van een beekdal. Op zandruggen en koppen liggen hier boerderijen bij kleine (eenmans)essen. In Drenthe concentreert dit landschapstype zich langs de provinciegrens met Overijssel.

Esgehuchtenlandschap in het zoekgebied: langs het Schoonerbekerdiep liggen enkele esgehuchten. Te weten: Vlieghuis en Padhuis, ten oosten van Coevorden en ten westen van Schoonebeek. Deze gehuchten hebben een middeleeuwse oorsprong.

*Het wegdorpenlandschap van de veenrandontginningen*
Het wegdorpenlandschap van de veenrandontginningen, ook wel randveenontginningen genoemd, ligt langs de randen van de Veenkoloniën en is ontstaan door ontginning van de randen van het toenmalige immense hoogveenpakket vanuit de hoger gelegen zandorpen. Het kleinschalige, meer onregelmatige beeld van dit landschapstype wordt bepaald door langgerekte bebouwingslinten met daar dwars op een smalle onregelmatige, opstrekkende verkaveling.

Randveenontginningen in het zoekgebied: randveenontginningen van de Hunze (van Zuidlaarderveen tot Exloërveen), Schoonebeek en Roswinkel

*Veenkoloniën*
Een veenkolonie is een nederzetting die is ontstaan doordat arbeiders naar een gebied trokken waar stelselmatig hoogveen werd afgegraven voor de productie van turf. De veenkoloniën zijn systematisch ontgonnen. Veelal is dat gedaan vanuit een stelsel van kanalen en wijken.

De veenkoloniën in het zoekgebied: een klein stukje in de nabijheid van Annerveensche kanaal, de Drentse Monden en veengebieden rondom Emmen.

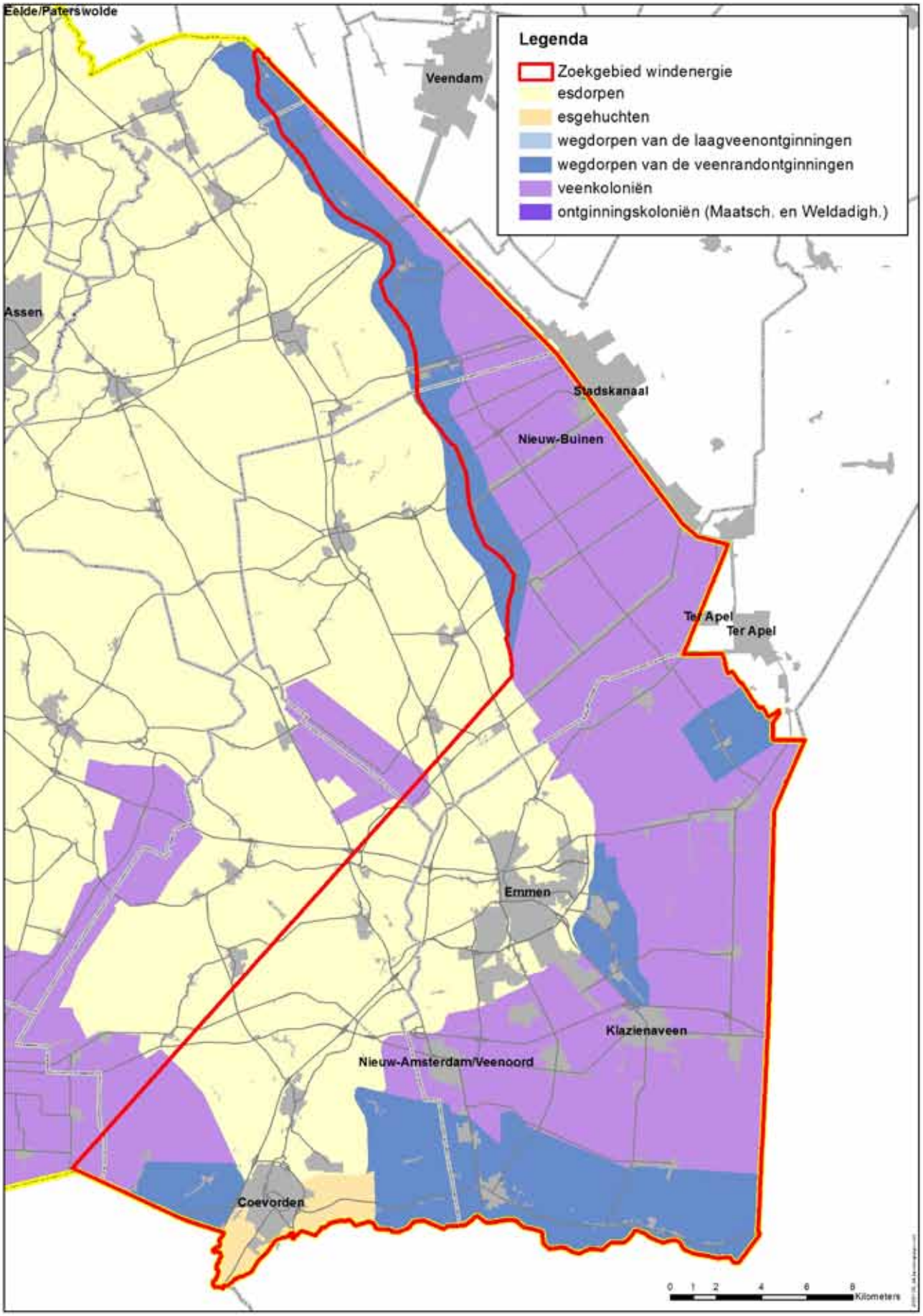
Legenda
Zoekgebied windenergie
esdorpen
esgehuchten
wegdorpen van de laagveenontginningen
wegdorpen van de veenrandontginningen
veenkoloniën
ontginningskoloniën (Maatsch. en Weldadigh.)
Eelde/Paterswolde
Veendam
Assen
Stadskanaal
Nieuw-Buinen
Ter Apel
Ter Apel
Emmen
Klazienaveen
Nieuw-Amsterdam/Veenoord
Coevorden
0 1 2 4 6 8
Kilometers

## 4 Gemiddelde windsnelheden op 120 m boven maaiveld (bron: Agentschap NL)

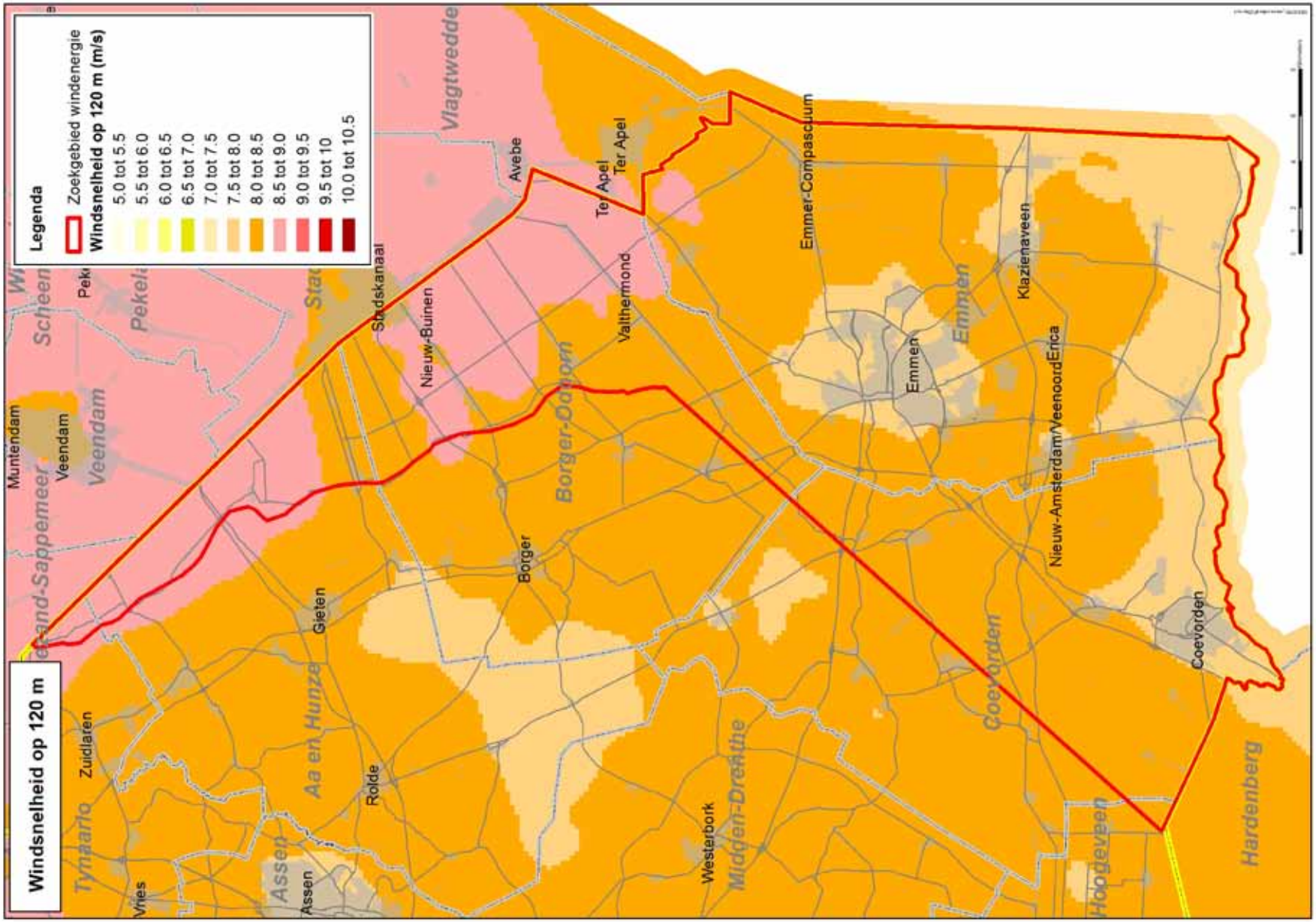

## 5 Economische effecten windenergie

*Werkgelegenheidseffecten*

Ontwikkeling, werking en onderhoud van windturbines brengt werkgelegenheidseffecten met zich mee. Directe, tijdelijke werkgelegenheid zijn arbeidsplaatsen die direct ontstaan bij het bouwen en plaatsen van windturbines: productie van windturbines, grondverzet, betonstort, aanleg van infrastructuur, installatie van windturbines, transport en dienstverlening. Bij indirecte, tijdelijke werkgelegenheid gaat het om toelevering aan bedrijven waar windturbines worden gemaakt. Structurele werkgelegenheid ontstaat bij onderhoud en bedrijfsvoering van windturbines, opleidingen en 'research and development' (R&D). Vanuit economisch perspectief zijn met name de structurele effecten van belang.

**Indicatieve berekening werkgelegenheidseffecten windturbines in Drenthe**

Uitgaande van een totale opgave van 280 MW voor Drenthe kunnen op basis van kengetallen* de werkgelegenheidseffecten in beeld worden gebracht. De inschatting voor de bouw van windturbines bedraagt 3 fte per MW (eenmalig). Voor onderhoud en reparatie 0,1 fte per MW (per jaar). Voor Drenthe betekent dit:

- Tijdelijke effecten: 280 MW*3 = 840 arbeidsplaatsen.
- Structurele effecten: 280*0,1 = 28 arbeidsplaatsen per jaar.

De bouw en het onderhoud van windturbines is potentieel een grote bron van werkgelegenheid. Hiervoor bestaan in Drenthe maar een beperkt aantal bedrijven. Het is dus de vraag of de 3 fte per MW aan Drentse werkgelegenheid gehaald wordt. Het is echter in potentie mogelijk.

* bron: EWEA, Ecofys, Accres en interviews

In Drenthe bevinden zich geen productiebedrijven voor windturbines. In Drenthe zijn wel bedrijven die zich bezighouden met onder andere grondverzet, betonstort en transport. Het Duitse productiebedrijf voor windturbines, Enercon, met het hoofdkantoor in Aurich, plant een nieuw productiebedrijf voor rotorbladen vlak over de grens bij Emmen, in Haren (Emsland). Dit bedrijf zal circa 1.000 arbeidsplaatsen opleveren. Voor Drenthe biedt dit kansen voor (in)directe werkgelegenheid door toelevering van onderdelen en expertise op technisch gebied.

Om lokale bedrijven te betrekken bij de ontwikkeling van windturbines in Drenthe kan een bedrijvendag worden georganiseerd, waarbij windmolenfabrikanten aangeven wat voor bedrijven zij nodig hebben bij de ontwikkeling van windturbines. Dit kan variëren van transporteurs, kraancapaciteit, civiele werkzaamheden, elektronicawerkzaamheden, ondersteunend personeel tijdens de bouw tot (tijdelijke) huisvesting van personeel.

Voor de structurele werkgelegenheid is met name het onderhoud van belang. Uiteindelijk gaat het erom dat de windturbines elektriciteit blijven produceren. De inkomsten komen uit de verkoop van geproduceerde elektriciteit (aantal kilowatturen maal de prijs per kWh). Uitval door storingen hangt niet alleen af van het onderhoud, maar ook van de snelheid waarmee storingen opgelost worden. Daarom is het belangrijk om bij een storing zo snel mogelijk ter plaatse te zijn. Deze dienstverlening dient dan ook in de regio aanwezig te zijn.

*Bedrijvigheid gerelateerde sectoren*

De ontwikkeling van windturbines kan interessant zijn voor bedrijven en instellingen om hier op aan te haken (bijvoorbeeld de kunstof/biopolymeren industrie in Emmen) of om zich in de provincie Drenthe te vestigen. Een (neven)vestiging van een productie- of onderhoudsbedrijf zal vooral een besparing opleveren in reistijd van onderhoudsmedewerkers en de logistiek voor reserveonderdelen eenvoudiger maken. Tevens liggen er mogelijkheden om spin-off te genereren van windontwikkeling in andere (duurzaamheids)branches inclusief het duurzame energiecluster, R&D, transport/logistiek en eventueel onderhoud. Daarnaast kan er bijvoorbeeld ruimte worden geboden voor testturbines en testlocaties waarmee een koppeling wordt gelegd met het vestigingsbeleid voor windparken. Tot slot kan de op te wekken duurzame energie in de regio benut worden ten behoeve van instellingen en bedrijven, eventueel tegen gereduceerd tarief.

*Arbeidsmarkt en onderwijs*

Werkgelegenheid in de windenergiesector is over het algemeen technisch van aard. Koppeling met technisch onderwijs is dan ook belangrijk. Het in contact brengen van bouwers van windturbines (bijvoorbeeld Enercon en Siemens) met bijvoorbeeld de Hogeschool Stenden, kan de match op de Drentse arbeidsmarkt voor deze sector versterken. Mede via het te ontwikkelen E-college zullen de benodigde vaardigheden in de techniekopleidingen verweven worden. Daarnaast moeten de technische opleidingen aantrekkelijker worden gemaakt, om zo de toekomstige instroom van arbeidskrachten (voor onder andere de windenergiesector)

te vergroten. Dit kan onder meer tot stand komen via stageplekken, gastcolleges, excursies en het gebruik van bijvoorbeeld dummie-windturbines.

Een andere koppeling met de lokale arbeidsmarkt is die vanuit het social return principe[12]. Zo kan bijvoorbeeld in de aanbesteding voor de ontwikkeling van windmolens worden opgenomen dat er tevens werkplekken ontstaan voor mensen met achterstanden op de arbeidsmarkt.

*Bestedingen*

De eigenaar of eigenaren van een windturbine of windpark krijgen inkomsten uit windenergie. Als dit lokale eigenaren zijn, betekent dit dat een groot deel van de inkomsten regionaal wordt besteed. Daarmee is dus sprake van een indirecte, regionale besteding. In Drenthe staat 280 MW aan windenergie gepland. Dit betekent, op basis van de aanname dat de gemiddelde inkomsten € 30.000,- per MW zijn, voor Drenthe een bestedingspost van 8,4 miljoen euro. Afhankelijk van het aandeel eigenaren uit de regio blijft een deel van deze inkomsten in de regio. Het zal duidelijk zijn dat als grote projectontwikkelaars en energiemaatschappijen eigenaar zijn, deze inkomsten in geringere mate in de regio zullen worden besteed. Participatie door regionale partijen in windenergie zorgt voor een groter regionaal economisch effect.
Daarnaast zijn er nog inkomsten voor gemeenten en provincie via leges en belastingen, die weer in de regionale economie geïnvesteerd kunnen worden. Dit kan deel uitmaken van financiële bijdragen aan de nabije omgeving (bijv. gebiedsfonds) van windparken.

*Imago en profilering bedrijven*

Ondernemingen werken steeds meer aan een duurzaam imago. Windenergie kan hierbij helpen. Zo kunnen windturbines op het terrein van een bedrijf bijdragen aan het verduurzamen van het bedrijfsproces. Hiermee wint een bedrijf zelf haar energie en kan dit gebruiken in het eigen productieproces. Ook kan een bedrijf zich hiermee zichtbaar naar buiten proflieren als duurzame onderneming.

12 'Social return' - letterlijk: sociale opbrengsten - is een breed begrip. We verstaan eronder: maatregelen die de naleving van grondrechten en beginselen van gelijkheid en non-discriminatie, sociale cohesie en solidariteit moeten bevorderen

# 6 Belemmeringenkaart provinciaal zoekgebied

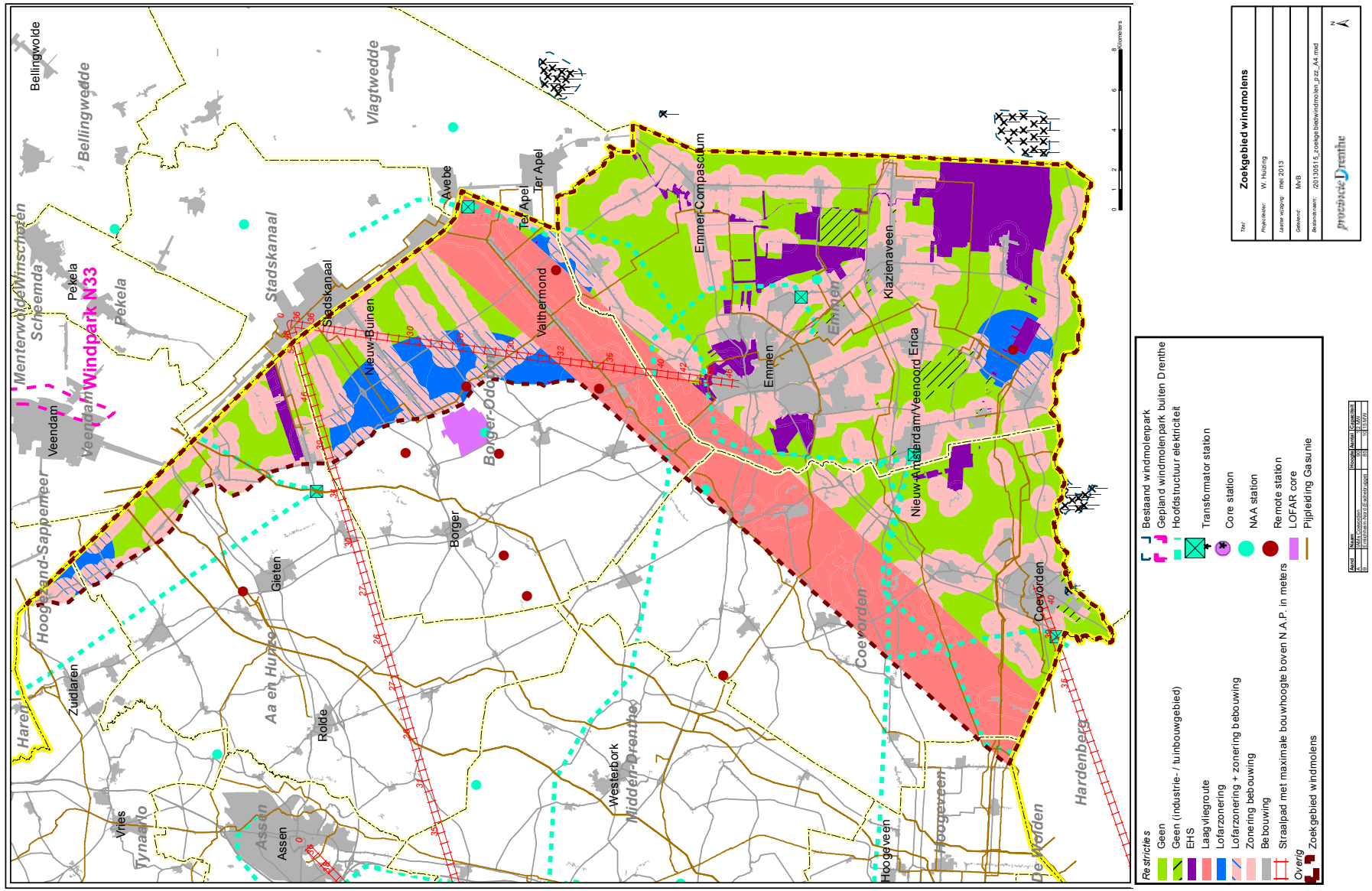

## 7 Vermogen en opbrengsten van windturbines

Elke windmolen wordt geconfronteerd met momenten dat het niet of nauwelijks waait. Op dat moment is er geen of nauwelijks sprake van energieproductie. Als het harder gaat waaien zal op een bepaald moment het maximaal vermogen worden benut, bij een klein vermogen eerder dan bij een groot vermogen. Het zal duidelijk zijn dat op plekken waar het vaker en harder waait, zoals op zee en langs de kust, grotere vermogens beter worden benut dan op een landlocatie als het provinciaal zoekgebied.

Windsnelheden waarbij maar een deel van het maximaal vermogen wordt benut, leiden tot een slecht renderende investering. Bij windsnelheden waarbij het maximaal vermogen te klein is om alle energie uit de wind te benutten, is sprake van gemiste opbrengsten. Een initiatiefnemer zal zoeken naar een optimale balans tussen investeringskosten en energieopbrengsten. De overheden streven vanuit energiebeleid naar een zo groot mogelijk opbrengst aan elektriciteit.

Om enig inzicht te kunnen bieden in de relaties tussen vermogens, opbrengsten en investeringskosten, zijn twee mogelijke opstellingen, als voorbeeld, met elkaar vergeleken. In onderstaande tabel is een (grove) vergelijking gemaakt tussen een relatief hoge windturbine, met grote wieken, en een vermogen van 3 MW en een turbine van 7,5 MW. Daarbij is rekening gehouden met het windaanbod in het noordelijk deel van het zoekgebied. De voorbeelden zijn volgens de stand van zaken op dit moment.

| Vermogen | 3 MW | 7,5 MW |
|---|---|---|
| Ashoogte | 149,5 m | 135 m |
| Hoogste punt van de wieken (tiphoogte) | 199,5 m | 198,5 m |
| Rotatiesnelheid | 14,5 rotaties per minuut | 12 rotaties per minuut |
| Maximaal brongeluid | 106 dB(A) | 108,5 dB(A) |
| Prijs per turbine | Ca € 4,4 miljoen | Ca € 13 miljoen |
| Aantal turbines voor realiseren 280 MW | 93 | 37 |
| Productie totale zoekgebied | 869.550.000 kWh | 629.000.000 kWh |
| Productie per turbine, incl. parkverliezen | 9.350.000 kWh | 17.000.000 kWh |

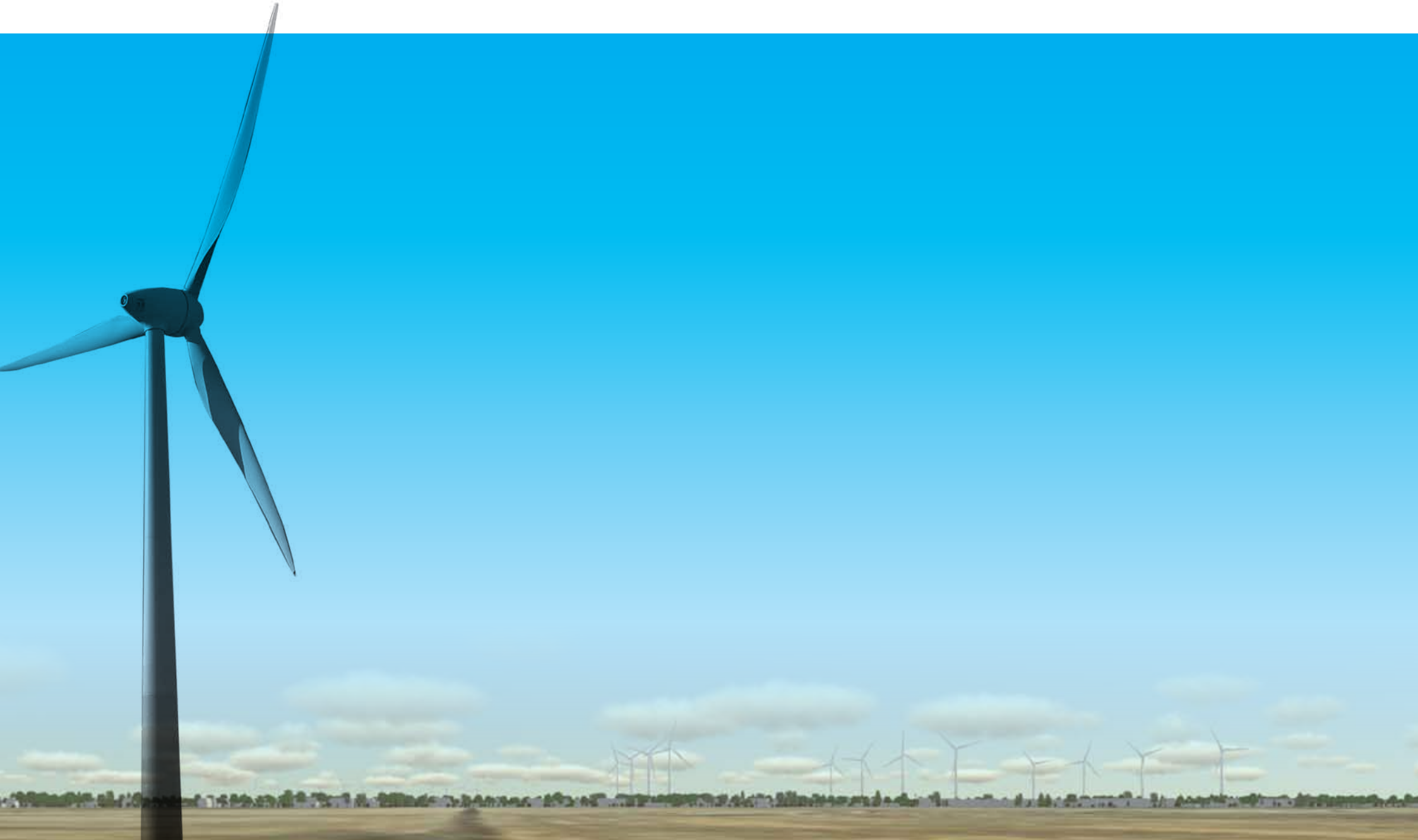

Gemeente Emmen

Gemeente Coevorden

gemeente Aa en Hunze

Gemeente Borger-Odoorn

provincie Drenthe

Nota van beantwoording

# Gebiedsvisie windenergie Drenthe

Nota van beantwoording

# Gebiedsvisie windenergie Drenthe

Een gezamenlijk product van de provincie Drenthe en de gemeenten Coevorden, Emmen, Borger-Odoorn en Aa en Hunze

28 mei 2013

# Inhoud


**1 Beleid** 6
1.1 Locatiekeuze 6
1.1.1 Windaanbod 6
1.1.2 Waarom niet in de rest van Drenthe 7
1.1.3 Onderbouwing locatiekeuze ontbreekt 8
1.1.4 Wind op Zee 8
1.1.5 Waarom niet in legere stukken van Nederland 9
1.1.6 Overig 9
1.2 Nut en noodzaak van windenergie 10
1.2.1 Rendement van windenergie 10
1.2.2 Alternatieve technieken 10
1.2.3 $CO_2$-reductie en brandstofbesparing 11
1.2.4 Economische haalbaarheid/verborgen kosten 11
1.2.5 Overig 12
1.3 Energiebeleid 13
1.3.1 Doelstelling MWh versus MW 13
1.3 Gemeentelijk beleid 14
1.3.3 Provinciaal beleid 15
1.3.4 Landelijk beleid 18
1.3.5 Overig 19
1.4 Subsidie 20
1.4.1 SDE+ 20
1.4.2 Subsidie algemeen 20

**2 Procedure en planologie** 22
2.1 Communicatie 22
2.1.1 Algemeen 22
2.1.2 Eerdere correspondentie 23
2.1.3 Informatieavonden 23
2.1.4 Communicatie in het verdere verloop van het proces 24
2.2 Aanpassingen aan de Gebiedsvisie 25
2.2.1 Kaartmateriaal 25
2.2.2 Rapportage ROM3D, H+N+S, Schone 26
2.2.3 Laagvliegroute 26
2.2.4 Suggesties voor tekstuele aanpassingen 27
2.3 Planologie en proces 28
2.3.1 Algemeen 28
2.3.2 Status Gebiedsvisie windenenergie Drenthe 29
2.3.3 RCR 29
2.3.4 Crisis- en Herstelwet 31
2.3.5 MER 32
2.3.6 Proces tot nu toe 32
2.3.7 Het verdere proces 34
2.4 Overig 35

| | | |
|---|---|---|
| **3** | **Milieueffecten** | 37 |
| 3.1 | Algemeen | 37 |
| 3.1.1 | Minimale afstand tot woningen | 37 |
| 3.1.2 | Overig | 39 |
| 3.2 | Gezondheid | 40 |
| 3.3 | Geluid | 41 |
| 3.3.1 | Algemeen | 41 |
| 3.3.2 | Norm | 42 |
| 3.3.3 | Laagfrequent geluid | 43 |
| 3.4 | Slagschaduw | 44 |
| 3.5 | Ecologie | 44 |
| 3.5.1 | Natuurbeleid | 44 |
| 3.5.2 | Vogels en vleermuizen | 45 |
| 3.5.3 | Overig | 45 |
| 3.6 | Veiligheid | 46 |
| **4** | **Landschap** | 47 |
| 4.1 | Locatiespecifieke opmerkingen | 47 |
| 4.1.1 | Coevorden | 47 |
| 4.1.2 | Veenkoloniën | 49 |
| 4.2 | Rapportage ROM3D, H+N+S, Schöne | 50 |
| 4.3 | Visualisaties | 51 |
| 4.4 | Overig | 52 |
| 4.4.1 | Koppeling wind en landschap | 54 |
| 4.4.2 | Opstellingsvormen | 54 |
| 4.4.3 | Algemeen | 55 |
| **5** | **Financien en economie** | 57 |
| 5.1 | Participatie | 57 |
| 5.2 | Planschade, waardedaling en compensatie | 60 |
| 5.2.1 | Planschade en waardedaling van onroerend goed | 60 |
| 5.2.2 | Compensatie | 62 |
| 5.2.3 | Financiële bijdrage en gebiedsontwikkeling | 62 |
| 5.3 | Economische effecten | 64 |
| 5.3.1 | Werkgelegenheid | 64 |
| 5.3.2 | Overig | 65 |
| 5.4 | Overig financiën en economie | 66 |
| **6** | **Overig** | 68 |
| 6.1 | Algemeen | 68 |
| 6.2 | Energietransitie | 73 |
| 6.3 | Effecten van werkende windturbines | 75 |
| 6.4 | Sociale aspecten en draagvlak | 76 |
| 6.5 | Elektriciteitsnet | 77 |
| **Bijlagen** | | 79 |
| 1 | Geografische spreiding unieke zienswijzen | 80 |
| 2 | Samenvatting tekstwijzigingen in Nota van beantwoording | 81 |

# Inleiding

In december 2012 is de ontwerp Gebiedsvisie windenergie Drenthe vastgesteld. Het ontwerp heeft ter inzage gelegen bij de vier gemeenten en de provincie vanaf 19 december 2012 tot 12 februari 2013. Tijdens de terinzagelegging is een viertal informatiebijeenkomsten belegd in Coevorden, Barger-Compascuum, Valthermond en Gasselternijveen. Een ieder heeft tijdens deze periode een zienswijze kunnen indienen.

In totaal zijn 222 afzonderlijke zienswijzen ontvangen. Twee daarvan zijn door meerdere personen ondertekend, één door 1054 mensen (waarvan in 33 gevallen de naam en/of het adres onleesbaar was) en één door 340 personen (waarvan in één geval de naam en/of het adres onleesbaar was). Al de indieners van een zienswijze, inclusief de medeondertekenaars, hebben een ontvangstbevestiging gehad. Naar aanleiding daarvan bleken 13 ondertekenaars niet (meer) op het opgegeven adres woonachtig te zijn. Acht mensen hebben naderhand aangegeven dat zij ten onrechte als medeondertekenaar op de lijst zijn vermeld. In bijlage 1 is een grafiek opgenomen die inzicht geeft in de geografische herkomst van de unieke zienswijzen.

Aan elk van de 223 zienswijzen is een uniek nummer toegekend. Aan het nummer gaat een 'Z' vooraf, of een 'O' wanneer de zienswijze afkomstig is van een overheidsinstantie. De zienswijzen zijn gelezen en vervolgens heeft het adviesbureau Bosch & van Rijn op ons verzoek de zienswijzen samengevat en gerubriceerd in een zestal thema's/hoofdstukken die elk weer zijn onderverdeeld in subthema's. Zienswijzen van verschillende indieners, of onderdelen daarvan, die onderling samenvallen of elkaar grotendeels overlappen, zijn samengevoegd. Per thema en soms ook per subthema zijn de unieke nummers vermeld van de zienswijzen die in het thema zijn opgenomen. Vervolgens zijn de samengevatte zienswijzen beantwoord.

Aan alle indieners van een zienswijze, inclusief de medeondertekenaars, is na het vaststellen van de Nota van beantwoording en de definitieve Gebiedsvisie windenergie Drenthe, een brief verzonden met voornoemd uniek nummer en een link met een koppeling naar de beide documenten op het internet. Op deze wijze kan een ieder zijn zienswijze terugvinden en kennis nemen van de beantwoording. Desgevraagd zijn papieren versies van de documenten toegezonden. De gebiedsvisie is ook in te zien op de provinciale website www.provincie.drenthe.nl/windenergie .

De ingediende zienswijzen leiden tot een aantal wijzigingen in de tekst van de ontwerp gebiedsvisie. Deze wijzigingen zijn te vinden in de reacties op de zienswijzen in deze Nota van beantwoording en in bijlage 2 samengevat. Daarnaast zijn in de gebiedsvisie ook teksten aangepast die samenhangen met voornoemde wijzigingen en is de tekst op enkele punten geactualiseerd.

Er zijn veel zienswijzen met vragen en opmerkingen die gaan over zaken die nu nog niet goed kunnen worden beantwoord. Dit geldt met name voor de milieueffecten.

In de gebiedsvisie gaat het vooral over het aanwijzen van locaties en gebieden die in aanmerking komen voor het realiseren van windparken en de randvoorwaarden die wij daarbij hanteren. De precieze invulling van de aangewezen locaties en gebieden komt in een latere fase aan de orde, tijdens de procedure voor een bestemmingsplan (of inpassingsplan) en voor een omgevingsvergunning. Deze procedures gaan in het algemeen gepaard met een milieueffectrapportage.

Dan wordt ook de precieze plek van een windmolen vastgelegd, is duidelijk welk type windmolen (ashoogte, rotordiameter en vermogen) zal worden geplaatst, kan de hoogte van het geluidniveau worden bepaald, het veiligheidsrisico, de slagschaduw, de gevolgen voor de fauna, een eventuele waardedaling van onroerende zaken in de omgeving, etc. Ook een gang naar de rechter is dan mogelijk.

# 1 Beleid

## 1.1 Locatiekeuze

| | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Insprekers: | | Z002 | Z003 | Z005 | Z006 | Z008 | Z013 | Z014 |
| Z016 | Z019 | Z020 | Z021 | Z022 | Z024 | Z030 | Z032 | Z035 |
| Z037 | Z038 | Z040 | Z041 | Z044 | Z049 | Z050 | Z052 | Z054 |
| Z055 | Z056 | Z058 | Z059 | Z061 | Z063 | Z064 | Z065 | Z066 |
| Z069 | Z071 | Z072 | Z074 | Z077 | Z078 | Z079 | Z081 | Z082 |
| Z084 | Z085 | Z086 | Z087 | Z088 | Z094 | Z095 | Z097 | Z100 |
| Z102 | Z103 | Z104 | Z105 | Z110 | Z111 | Z114 | Z117 | Z121 |
| Z122 | Z123 | Z125 | Z126 | Z128 | Z130 | Z134 | Z136 | Z138 |
| Z139 | Z141 | Z142 | Z144 | Z145 | Z146 | Z147 | Z148 | Z149 |
| Z150 | Z151 | Z152 | Z153 | Z155 | Z156 | Z157 | Z159 | Z160 |
| Z161 | Z164 | Z165 | Z166 | Z169 | Z172 | Z180 | Z181 | Z182 |
| Z185 | Z187 | Z188 | Z192 | Z194 | Z195 | Z197 | Z198 | Z200 |
| Z201 | Z202 | Z204 | Z208 | Z210 | Z214 | Z219 | Z221 | Z223 |

### 1.1.1 Windaanbod

*Zienswijze:*
Het windaanbod in dit deel van Nederland is niet voldoende voor een rendabel project.

**Reactie:**
*Gezien het grote aantal initiatiefnemers dat plannen voor windparken in het zoekgebied wil ontwikkelen, concluderen wij dat het mogelijk is om rendabele projecten te ontwikkelen.*

*Zienswijze:*
De windsnelheden op 120 m hoogte zoals genoemd in de gebiedsvisie moeten als indicatief gezien worden.

**Reactie:**
*Deze opmerking onderschrijven wij.*

*Zienswijze:*
Om de daadwerkelijke windsnelheid ter plaatse te bepalen moet de wind worden gemeten door middel van een windmeetcampagne voor de duur van minimaal 1 jaar.
De gebiedsvisie mist een indicatie van opbrengsten bij verschillende windsnelheden. Wikipedia stelt dat het op grote hoogte doorgaans harder waait, maar dat de windsnelheid landinwaarts overdag onder de 90 m gemiddeld hoger is dan daarboven.

**Reactie:**
*Het is aan de initiatiefnemers van een windpark om hier invulling aan te geven.*

*Zienswijze:*
Er is in de gebiedsvisie geen rekening gehouden met het effect van dalende windsnelheden in de regio (ca. 2% per jaar in de laatste twintig jaar).

**Reactie:**
*In de klimaatscenario's van het KNMI voor 2050 worden geen significante veranderingen verwacht in de windsnelheden*

*Zienswijze:*
Aangaande pag. 16: Er wordt aangegeven dat de provincie, in overleg met Tegenwind Veenkoloniën, een aantal geluidmetingen uitvoert met behulp van onbemande meetposten.

a. Welke metingen betreft dit, wanneer worden/zijn deze uitgevoerd, worden de resultaten daarvan gepubliceerd en zo ja, wanneer?
b. Indien deze metingen aantonen dat het te verwachten windaanbod aanzienlijk lager is dan de windkaart van AgentschapNL, bent u dan bereid alsnog de minimumeis van 3 MW per turbine te verlagen?

**Reactie:**
*De geluidmetingen zijn bedoeld om een indruk te krijgen van het achtergrondniveau in de huidige situatie. De meetlocaties en meetperioden worden in overleg met Tegenwind Veenkoloniën bepaald. De uitkomsten zijn beschikbaar. Over het publiceren van de uitkomsten zijn nog geen afspraken gemaakt. Er worden ter plekke geen windsnelheden gemeten. Het vermogen van een windturbine wordt bepaald door de initiatiefnemer van een windpark. In de Omgevingsvisie is vastgelegd dat het vermogen van een windmolen ten minste 3 MW dient te zijn.*

*Zienswijze:*
Op bladzijde 9 wordt op basis van bijlage 4 aangegeven dat de gemiddelde windsnelheid op 120 m hoogte maximaal 9,0 m/s is. Op basis van de kaarten en formules opgenomen in 'De Windkaart van Nederland op 100 m hoogte' opgesteld door KEMA Nederland B.V. in opdracht van SenterNovem (nu AgentschapNL) is dit maximaal 8,5 m/s. Op welke wijze zijn de gegeven waarden bepaald en is dat juist gebeurd?
Aangaande pag. 14: Onder het kopje 'Geschiktheid voor windenergie' staat dat op basis van een kaart van AgentschapNL (was SenterNovem) in het zoekgebied de windsnelheden op 120 meter variëren tussen de 7,5 en 9,0 m/s. Bij veel gerealiseerde windparken is gebleken dat de windsnelheid op de locatie veel lager lag dan kon worden verwacht op basis van de windkaart van SenterNovem/AgentschapNL. Hierbij bleken afwijkingen voor te komen van 0,4 tot wel 1,2 m/s (lager) t.o.v. die van de windkaart van SenterNovem.
a. Zijn er buiten de windkaart van SenterNovem nog andere bronnen geraadpleegd voor het bepalen van het verwachte windaanbod in het zoekgebied?
b. Zo ja: welke? Zo nee, is de provincie alsnog voornemens dit te doen omdat dit cruciaal is voor zowel het opbrengstpotentieel (kWh-en) als de keuze van de best passende windturbinetypes?

**Reactie:**
*De kaart met windsnelheden op 120 m boven maaiveld is bedoeld om een indruk te geven van de gemiddeld voorkomende windsnelheden op die hoogte. Voor het opstellen van de Gebiedsvisie windenergie Drenthe is de windsnelheid maar beperkt van betekenis. Wij hebben geen inzicht in de wijze waarop de informatie op de aangehaalde kaarten is bepaald. Het is wel de moeite van het vermelden waard dat de windkaart van Nederland geldt voor 100 m hoogte, en de gemiddelde windsnelheid op 120 m hoogte hoger ligt.*

*Voor een preciezer beeld zijn metingen in het zoekgebied vereist. Dit wordt in het algemeen uitgevoerd door de initiatiefnemers van een windpark. Voor hen is een zo nauwkeurig mogelijke inschatting van de windsnelheid van belang voor het bepalen van de te verwachten elektriciteitsopbrengst. Daarom zijn de initiatiefnemers van het windpark De Drentse Monden voornemens een mast voor het meten van windsnelheden te plaatsen tussen Nieuw-Buinen en Eerste Exloërmond.*

### 1.1.2 Waarom niet in de rest van Drenthe

*Zienswijze:*
Ook in de rest van de provincie moet gezocht worden naar locaties. Dat betekent de Provinciale Omgevingsvisie aanpassen.
Mogelijkheden zijn: Assen; Hoogeveen; Meppel; grote bedrijventerreinen; snelwegen; spoorwegen; langs de grens met Duitsland; op de Hondsrug; bij de Davidsplassen/Dwingelderveld.
Windturbines passen beter in legere gebieden van Drenthe, bijvoorbeeld tussen Weerdinge en Roswinkel.

**Reactie:**
*Provinciale staten hebben bij de vaststelling van de Omgevingsvisie in 2010 een zoekgebied voor windenergie aangewezen. Samen met de elf andere provincies heeft de provincie Drenthe afspraken met de rijksoverheid gemaakt om 280 MW aan windenergie te realiseren in Drenthe. Deze 280 MW wordt in het zoekgebied gerealiseerd. Na 2020, of bij een tussentijdse verhoging van de taakstelling, komen locaties buiten het zoekgebied aan bod. Overigens ligt het gebied tussen Weerdinge en Roswinkel in het provinciale zoekgebied.*

*Zienswijze:*
Door lagere netaansluitingskosten is het zuidelijk deel van het provinciaal zoekgebied beter geschikt voor windenergie.

**Reactie:**
*In de gebiedsvisie is verwoord dat het zuidelijk deel van het zoekgebied beter geschikt is voor grootschalige windparken dan het noordelijk deel.*

*Zienswijze:*
De twee dissonanten in het landschap worden door de Drentse Mondenweg (N379) en de N374 (Borger-Stadskanaal) gevormd. Rondom beide provinciale wegen is nauwelijks bebouwing. Wat is de overweging geweest om niet te kiezen voor de gebieden langs beide genoemde provinciale wegen?

**Reactie:**
*De Drentse Mondenweg en de N374 vallen grotendeels binnen het beschermingsgebied van LOFAR en beide wegen doorsnijden bebouwings-linten, waardoor een heldere opstelling niet mogelijk is. Daarnaast ligt de resterende ruimte langs de N374 op relatief korte afstand van de dichtst-bewoonde gebieden van Nieuw-Buinen en Stadskanaal.*

*Zienswijze:*
De opmerking uit de gebiedsvisie (pag. 20) 'Het zoekgebied wordt gekarakteriseerd door grootschaligheid, functionaliteit en bedrijvigheid.' klopt niet voor Weijerswold. Hoewel dit voor het windpark in Duitsland wel geldt, klopt dit niet voor de situatie aan de Nederlandse kant van de grens. Wat zijn de argumenten voor het kiezen van Weijerswold boven andere locaties binnen de gemeente Coevorden?
Er is plek voor één turbine achter het Europark Coevorden richting de Haandrik. Ook nog tussen de Hulterweg Coevorden en het Europark voor twee turbines. Er wonen hier veel minder mensen die hinder kunnen ondervinden.
Andere alternatieve locaties binnen de gemeente Coevorden: de Galgaten bij Dalen en de Broeklanden bij Sleen.

**Reactie:**
*Aan de keuze voor de zoekgebieden Weijerswold en omgeving en Europark ligt een 3D-studie ten grondslag. Hiermee is bekeken welke locaties het meest geschikt zijn voor de plaatsing van windturbines. Het klopt dat binnen de gemeente Coevorden ook andere locaties geschikt zijn bevonden. De keuze voor de zoekgebieden Weijerswold en omgeving en Europark is mede ingegeven door de aanwezigheid van windparken net over de grens in Duitsland.*

*Zienswijze:*
Het op voorhand toewerken naar één locatie geniet niet de voorkeur. De gemeente Emmen zou actief naar ruimere mogelijkheden 'moeten' zoeken qua aantal locaties binnen het grondgebied van de gemeente Emmen. Het plan-MER kan daarvoor een geschikt instrument zijn.

**Reactie:**
*Emmen maakt voor de ontwikkeling van windenergie een zorgvuldige afweging. De gemeente heeft op basis van haar Energienota (raadsbesluit 26 april 2012) een taakstelling van 60 MW. Op basis van het milieueffectonderzoek vindt een afweging plaats tussen een zevental gebieden die zich lenen voor de realisatie van windenergie. Meest zwaarwegende criterium wordt gevormd door de mogelijkheden voor gebiedsontwikkeling in relatie tot de ontwikkeling van windenergie. De uiteindelijke gebiedskeuze voor de regio waar windenergie gerealiseerd kan worden vindt plaats in de Structuurvisie windenergie Emmen.*

### 1.1.3 Onderbouwing locatiekeuze ontbreekt

*Zienswijze:*
In de gebiedsvisie ontbreekt een goede onderbouwing van de locatiekeuze, zie ook de Omgevingsvisie. Dit werd ook geadviseerd door de commissie voor de Milieueffectrapportage.
De onderbouwing van de locatie Nieuw-Buinen Zuid wijkt af van de studie van ROM3D.

**Reactie:**
*De locaties zijn gebaseerd op een koppeling met de aanwezige functies landbouw en/of bedrijfsterreinen en een zo groot mogelijke afstand tussen afzonderlijke windparken.*

### 1.1.4 Wind op Zee

*Zienswijze:*
Windturbines kunnen beter op zee. Daar vangen ze meer wind. Bijvoorbeeld op de Waddenzee, samen met Duitsland. Onderhoud is eenvoudiger bij windturbines op zee.

**Reactie:**
*Windturbines vangen op zee inderdaad meer wind en zullen daardoor ook meer elektriciteit opleveren dan een vergelijkbare windmolen in het Drentse zoekgebied voor windenergie. De kosten van het bouwen en onderhouden van windmolens op zee zijn echter hoger. Er staan overigens al windmolens op zee en er zullen nog meer worden bijgebouwd.*

*Zienswijze:*
Aan de gebiedsvisie moet objectieve onderbouwing worden toegevoegd van de 6000 MW op land en waarom deze niet op zee geplaatst wordt.

**Reactie:**
*De doelstelling van 6000 MW is een doel van de rijksoverheid en staat in de gebiedsvisie niet ter discussie.*

### 1.1.5 Waarom niet in legere stukken van Nederland

*Zienswijze:*
Er zijn andere locaties in Nederland waar windturbines verder van woningen geplaatst kunnen worden.
De locatie in het veenkoloniale gebied ligt minder voor de hand dan midden in Drenthe, in de Veluwse bossen of in het Groene Hart, in verband met het grondeffect, hoger grondniveau en lagere zichtbaarheid (in bossen).
Waarom worden de nadelige gevolgen van de windturbines niet over heel Nederland verdeeld?
Nederlandse windturbineparken kunnen in minder dichtbevolkte landen als Noorwegen worden geplaatst. Hoger windaanbod en minder landschapsvervuiling.

**Reactie:**
*De provincie Drenthe heeft, evenals de elf andere provincies, een afspraak gemaakt met de rijksoverheid over het realiseren van windmolens, verdeeld over de provincies. De uitwerking van deze afspraak vindt voor Drenthe plaats in de Gebiedsvisie windenergie Drenthe. De andere provincies zijn elk voor zich verantwoordelijk voor de uitwerking van hun afspraak. In Drenthe wordt slechts vier à vijf procent van het landelijk totaal geplaatst. Provinciale staten hebben in 2010 besloten in Drenthe alleen in het zoekgebied voor windenergie, zoals opgenomen in de provinciale Omgevingsvisie, windmolens toe te staan. Tot dat moment waren er alleen afspraken met de gemeenten Emmen en Coevorden over het realiseren van windenergie.*

### 1.1.6 Overig

*Zienswijze:*
Is het mogelijk om windturbines op platte daken te plaatsen, bijvoorbeeld van flats?

**Reactie:**
*Ja, dat kan. Het gaat dan wel om kleine windmolens met een relatief lage energieopbrengst. De gemeenten bepalen waar deze kleine windmolens toelaatbaar zijn. Het toestaan van deze windmolens maakt geen deel uit van de Gebiedsvisie windenergie Drenthe. Het zoekgebied voor windenergie in de provinciale Omgevingsvisie is hierop niet van toepassing.*

*Zienswijze:*
Waarom is het park bij de dorpskern van Tweede Exloërmond gepland. Dit is niet volgens de gemaakte afspraken.

**Reactie:**
*Op grond van onze studies is dit één van de locaties die wij hebben aangewezen. Door dit gebied met een ster aan te geven laten wij ruimte, mede naar aanleiding van zienswijzen en de inbreng van initiatiefnemers, voor een nadere invulling.*

*Zienswijze:*
In de gebiedsvisie (pag. 44, 45, 62, 63) is het gebied tussen Dalerveen en Dalen aangemerkt als zoekgebied, terwijl de gemeente de toezegging heeft gedaan dat hier geen windturbines komen.

**Reactie:**
*Deze pagina's verwijzen niet naar de gebiedvisie maar naar verbeeldingen van windparken uit het adviesrapport voor de gemeenten Emmen en Coevorden van de adviesbureaus ROM3D, H+N+S en Schöne. In deze studie zijn de ruimtelijke effecten van verschillende opstellingen van windturbines op verschillende locaties onderzocht. Dit advies is als bouwsteen gebruikt bij het opstellen van de Gebiedsvisie windenergie Drenthe. De onderzochte opstelling tussen Dalerveen en Dalen uit het adviesrapport is niet overgenomen in de gebiedsvisie als zoekgebied in de gemeente Coevorden.*

## 1.2 Nut en noodzaak van windenergie

| | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Insprekers: | | Z002 | Z003 | Z005 | Z006 | Z008 | Z013 | Z015 |
| Z016 | Z022 | Z026 | Z035 | Z043 | Z044 | Z045 | Z049 | Z052 |
| Z055 | Z056 | Z059 | Z061 | Z063 | Z064 | Z065 | Z067 | Z068 |
| Z069 | Z070 | Z072 | Z073 | Z075 | Z076 | Z077 | Z079 | Z084 |
| Z086 | Z091 | Z094 | Z097 | Z100 | Z102 | Z103 | Z104 | Z106 |
| Z110 | Z111 | Z115 | Z128 | Z130 | Z131 | Z139 | Z142 | Z144 |
| Z148 | Z150 | Z155 | Z159 | Z161 | Z162 | Z163 | Z165 | Z170 |
| Z180 | Z181 | Z188 | Z191 | Z193 | Z194 | Z198 | Z200 | Z201 |
| Z202 | Z204 | Z206 | Z209 | Z210 | Z223 | | | |

### 1.2.1 Rendement van windenergie

*Zienswijze:*
Er is geen sprake van energiebesparing gezien het lage rendement van deze opwekkingsvorm.

**Reactie:**
*Met een windmolen wordt niet bespaard op het energieverbruik, maar wordt energie opgewekt uit de duurzame bron wind.*

*Zienswijze:*
In de gebiedsvisie mist de uitwerking van de optische en energetische interferentie tussen windpark Gasselterboerveen en windpark N33.

**Reactie:**
*De afstand tussen de windparken Gasselterboerveen en N33 is dusdanig groot dat geen sprake zal zijn van energetische referentie. Beide windparken zullen ook visueel als twee afzonderlijke parken worden gezien De visuele referentie vinden wij acceptabel.*

*Zienswijze:*
Windturbines met een groot vermogen leveren meer op, maar zijn niet groter. Daarom hebben deze de voorkeur.

**Reactie:**
*Er zijn verschillende combinaties mogelijk van ashoogte, rotordiameter en vermogen van een windturbine. Windturbines met een groot vermogen (in MW) leveren in absolute zin meer elektriciteit (in kWh) op, maar in relatieve zin, in verhouding tot het vermogen, juist minder. De tabel in bijlage 7 van de Gebiedsvisie windenergie Drenthe geeft daar een voorbeeld van. Uit het voorbeeld in de tabel valt ook op te maken dat een windturbine met een kleiner vermogen dezelfde hoogte kan hebben als een windturbine met een groter vermogen.*

*Zienswijze:*
De geplaatste capaciteit (aantal molens x maximale capaciteit per molen) zal niet altijd overeenkomen met de te realiseren opbrengst.

- De hoeveelheid wind in de regio is minder dan de hoeveelheid wind die nodig is om de maximale capaciteit uit een molen te halen.
- Stilstand van molens door storingen en onderhoud of zelfs definitieve uitval van kapotte molens zal voor een mindere opbrengst zorgen.

Wat zal derhalve de maximale opbrengst zijn als hier rekening mee gehouden wordt?

**Reactie:**
*In het voorbeeld in bijlage 7 van de Ontwerp Gebiedsvisie windenergie Drenthe is rekening gehouden met de gemiddeld te verwachten windsnelheid in het zoekgebied en het te verwachten aantal draaiuren. De capaciteit van de windmolens zal inderdaad maar gedeeltelijk worden benut. Aanvullend merken wij op dat de energie-efficiëntie van een windmolen nog voortdurend wordt verbeterd.*

### 1.2.2 Alternatieve technieken

*Zienswijze:*
In plaats van de vergelijking met een 7,5 MW turbine (die niet geschikt is voor deze locatie) kan beter een vergelijking worden gemaakt met andere vormen van duurzame energie (zoals bioraffinage, zonne-energie en windwokkels/windschalen). Importeren van goedkope duurzame stroom uit het buitenland is beter dan lokaal opwekken van windenergie.

**Reactie:**
*Eén van de doelen van de gebiedsvisie is het opstellen van een kader voor en de onderbouwing van de realisatie van de provinciale doelstelling van 280 MW aan windenergie in het provinciaal zoekgebied. Het gaat daarom in de gebiedsvisie niet over andere vormen van duurzame energie. Daarvoor hebben gemeenten en provincie apart beleid ontwikkeld. Windwokkels en windschalen kunnen (helaas) nog geen substantiële bijdrage leveren aan de doelstelling. Nederland, met inbegrip van de twaalf provincies, waaronder de provincie Drenthe, nemen hun verantwoordelijk-*

*heid voor de realisatie van duurzame energie, met een eigen doelstelling voor de realisatie van wind-energie.*

*Zienswijze:*
Zonne-energie kan worden opgeslagen, in tegenstelling tot windenergie.

**Reactie:**
*Voorzover met behulp van zonne-energie elektriciteit wordt opgewekt is er geen verschil met windenergie.*

*Zienswijze:*
Als alle inwoners van Drenthe een 1,5 kW turbine hebben, aangesloten op het lichtnet, wordt de doelstelling ruimschoots gehaald.
Windenergie op land is geen wenselijke optie. Het draagt niet bij aan het bewustzijn van de consument. Als het geld dat nu wordt gebruikt voor windenergie wordt aangewend voor bewustzijnscampagnes dan verbruiken we zoveel minder energie dat windenergie op land mogelijk helemaal niet meer nodig is.

**Reactie:**
*Het is om praktische en visuele redenen niet gewenst dat alle inwoners een eigen windturbine van 1,5 kW in beheer hebben. Wij delen uw mening dat energiebesparing voorop moet staan. Van de energievraag die resteert, willen wij 14% duurzaam opwekken. Overigens kunnen windmolens op het land bijdragen aan bewustzijn over energie en energiebesparing.*

### 1.2.3 $CO_2$-reductie en brandstofbesparing

*Zienswijze:*
Is er onderzoek naar de werkelijke besparing op fossiele brandstof en reductie van broeikasgassen, rekening houdend met het lokale windregime en benodigde back-upcapaciteit?

**Reactie:**
*Grootschalige inzet van windenergie kan leiden tot een lager rendement van met name het grootschalige elektriciteitsproductievermogen (kolen- en gasgestookte centrales).*

*Zienswijze:*
Het verhaal dat gasturbines snel fluctuaties kunnen opvangen op het net is onzin, omdat het opstarten van een gascentrale 1-2 weken duurt.

**Reactie:**
*Vanwege de variatie in de vraag naar elektriciteit en het vanwege het door zijn aard wisselende aanbod van duurzame energie, is het nodig dat er meer flexibiliteit ontstaat in het elektriciteitsnet. Daarvoor wordt ondermeer gebruik gemaakt van flexibele productiecapaciteit, smart-grids en opslagmogelijkheden. Wij verwachten dat op dit vlak nog veel innovatie mogelijk is.*

*Zienswijze:*
De energietransitie is vooral een kwestie van mentaliteitsverandering. Daarnaast komt uitstoot van $CO_2$ voor een belangrijk deel van landbouw en veeteelt en kunstmestproductie.

**Reactie:**
*Energietransitie is een complex proces waarbij mentaliteitsverandering een belangrijk aspect is. $CO_2$ (en andere broeikasgassen) ontstaan inderdaad niet alleen bij de productie van energie uit fossiele brandstoffen.*

### 1.2.4 Economische haalbaarheid/verborgen kosten

*Zienswijze:*
Voorafgaand aan het definitief plaatsen van de eerste windturbine in de genoemde windparken zou de economische haalbaarheid van windturbines met de kennis van nu onafhankelijk onderzocht moeten worden. Daarbij kan gekeken worden naar de te verwachte opbrengst in de komende tien tot twintig jaar in vergelijk tot andere ontwikkelingen op het gebied van (duurzame) energieopwekking. Zijn deze windmolens rendabel en staan de aanlegkosten wel in verhouding tot de opbrengst van de windenergiewinning?
Het noordelijk zoekgebied beschikt niet over een elektriciteitsnetwerk dat geschikt is voor windparken en op basis van de huidige subsidieregeling is een windpark niet rendabel. Zijn deze conclusies voor u geen aanleiding de aanwijzing van het zoekgebied te herzien?
Zo nee, waarom niet? Zo ja, wat zijn dan de uitgangspunten hiervoor?
Hoe groot zijn de investeringen die nodig zijn om grote windparken hier op het bestaande net aan te sluiten en wie dragen deze kosten?

Hoe groot kan een windpark in dit noordelijk zoekgebied zijn zonder aanvullende infrastructurele investering?

**Reactie:**
*De economische haalbaarheid is primair een zaak van de initiatiefnemers van een windpark. Wij hebben voldoende signalen dat het bouwen van een windpark in het zoekgebied voor windenergie kan leiden tot een economisch rendabele investering, ook in het noordelijk deel van het zoekgebied. De kosten van het aansluiten van een windpark op het bestaande elektriciteitsnetwerk zijn voor rekening van de initiatiefnemers. Wij hebben nu geen inzicht in de omvang van deze kosten. De locaties (sterren) die op de Visiekaart staan zijn normaliter zonder omvangrijke aanvullende infrastructurele investeringen aan te sluiten.*

*Zienswijze:*
Op pagina 15 wordt gesteld dat kleine parken beter elektrisch te ontsluiten zijn dan grote parken. Dit is echter in tegenspraak met de conclusie van onderzoeken van TenneT. Ook grotere parken zijn goed op het net inpasbaar waarbij op basis van beschikbare informatie geen conclusies kunnen worden getrokken over de kosten. Wel klopt het dat kleine parken op kortere afstand aangesloten kunnen worden op relatief kleinere hoogspanningsstations, maar de kosten van de aansluiting per megawatt is daarmee zeker niet automatisch lager.

**Reactie:**
*Grotere windparken vergen grotere infrastructurele investeringen dan kleinere. Deze investeringen kunnen bestaan uit langere kabels tot een verder weg gelegen transformatorstation. Bij de uitwerking van de plannen worden deze aspecten op verzoek van initiatiefnemers, nader onderzocht door Enexis en TenneT.*

*Zienswijze:*
De levensduur van een windturbine is veel korter dan men ons wil doen geloven. De opbrengst neemt snel af wat een turbine nog duurder maakt en de opbrengst nog minder.

**Reactie:**
*Deze opvatting komt niet overeen met de ervaringen die er op dit punt zijn in Nederland met oudere windturbines.*

*Zienswijze:*
Om aan een jaarlijkse stijging van de elektriciteitsvraag van 2% te voldoen (250.000 kW) moeten er jaarlijks 833 windturbines worden bijgeplaatst. Dit komt mede doordat windturbines slechts max. 30% van de tijd draaien.

**Reactie:**
*Het is niet de bedoeling om de stijging van de energievraag geheel op te vangen met windmolens.*

*Zienswijze:*
De winning van neodymium voor de motor van de windturbine gebeurt onder erbarmelijke omstandigheden die schadelijk zijn voor ecologie en gezondheid. Inspreker stelt dat benodigde energie en materiaal en de uitstoot van machines bij de bouw van de windturbines het positieve milieueffect teniet doet.

**Reactie:**
*Wij vinden dat bij de verdere uitwerking van de windparken de initiatiefnemers een onderzoek moeten instellen naar het energie- en grondstoffengebruik gedurende de gehele levenscyclus van een windturbine, 'van de wieg naar het graf', een zogenaamde Life Cycle Assesment (LCA). Een LCA is een methode om de totale milieubelasting van een product te bepalen gedurende de gehele levenscyclus: winning van de benodigde grondstoffen, productie, transport, gebruik en afvalverwerking. Windenergie is duurzaam vergeleken met de productie van elektriciteit met behulp van aardgas en kolen, omdat windenergie een hernieuwbare bron is zonder uitstoot van koolstofdioxide. Er zijn overigens windmolens waarin geen neodymium wordt gebruikt, zoals de windmolens van Enercon.*

Aanvullen gebiedsvisie, pag. 18, toevoegen onderaan:
'Om inzicht te krijgen in de totale milieubelasting van een winturbine tijdens de gehele levenscyclus, vinden wij dat de initiatiefnemers een Life Cycle Assesment (LCA) moeten uitvoeren, als onderdeel van het project – Milieu-effectrapport.'

### 1.2.5 Overig

*Zienswijze:*
Nederland heeft een overschot aan stroom, wat de noodzaak voor deze windparken ondermijnt.

**Reactie:**
*Er is een overschot aan stroom die met fossiele energiebronnen is opgewekt, maar er is een tekort aan hernieuwbare energie. Zonder windparken wordt de doelstelling voor duurzame energie niet bereikt.*

*Zienswijze:*
De redenen voor windenergie (opwarming van de aarde en eindigheid van de voorraden fossiele brandstoffen) houden wellicht geen stand, nu blijkt dat de aarde de laatste twintig jaar niet is opgewarmd (bron: Elsevier) en er nieuwe voorraden schaliegas worden ontdekt.

**Reactie:**
*Er is wel degelijk sprake van voortschrijdende temperatuurstijging en klimaatverandering (zie ondermeer publicaties van het KNMI). Daarnaast speelt het belang van een betrouwbare levering van energie. Schaliegas biedt hiervoor geen oplossing, maar hooguit meer tijd om aan een oplossing te werken. De aanwezige hoeveelheid schaliegas lijkt overigens in Nederland relatief beperkt te zijn.*

*Zienswijze:*
Waarop is de opmerking 'Het huidige energiesysteem loopt tegen zijn grenzen aan.' (pag. 6) gebaseerd?

**Reactie:**
*In essentie gaat het over de emissie van broeikasgassen, leveringszekerheid en prijs. De beschikbaarheid van fossiele bronnen is eindig en daardoor zal fossiele energie in de loop der tijd schaarser worden. Ook worden we afhankelijker van invoer met stijgende kostprijzen doordat nationale bronnen opdrogen. Daarbij worden we ook afhankelijker van internationale verhoudingen. Op het gebied van duurzaamheid gaat het om de negatieve gevolgen van de relatief grote stijging van de uitstoot van koolstofdioxide door het toenemende gebruik van fossiele energie. Door de toename van het broeikaseffect gaat de gemiddelde temperatuurstijging door zodat het klimaat verandert. Dit heeft wereldwijd grote gevolgen voor biodiversiteit, waterhuishouding, voedselvoorziening en armoede.*

*Zienswijze:*
Het elektriciteitsverbruik in Nederland daalt. Deze trend (veroorzaakt door zuinige apparatuur en alternatieve opwekking) maakt nieuwe windturbines overbodig.

**Reactie:**
*Door diverse maatregelen worden allerlei apparaten en installaties energiezuiniger. Bij huishoudens zien we bijvoorbeeld een trend met een lichte afname van het energiegebruik. Toch neemt in totaliteit het energiegebruik nog steeds toe.*

## 1.3 Energiebeleid

| | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Insprekers: | | O1 | O2 | Z001 | Z002 | Z003 | Z005 | Z006 |
| Z008 | Z016 | Z018 | Z036 | Z044 | Z050 | Z055 | Z061 | Z069 |
| Z072 | Z073 | Z084 | Z090 | Z094 | Z096 | Z098 | Z106 | Z107 |
| Z110 | Z111 | Z114 | Z116 | Z117 | Z120 | Z124 | Z125 | Z128 |
| Z130 | Z134 | Z136 | Z137 | Z138 | Z142 | Z147 | Z148 | Z149 |
| Z156 | Z157 | Z161 | Z165 | Z173 | Z180 | Z181 | Z191 | Z192 |
| Z194 | Z198 | Z204 | Z210 | Z219 | Z223 | | | |

### 1.3.1 Doelstelling MWh versus MW

*Zienswijze:*
In de Gebiedsvisie moet de eis dat het geïnstalleerd vermogen van een windturbine tenminste 3 MW moet bedragen los worden gelaten. Actuele inzichten geven aan dat het beste rendement op minder windrijke locaties juist met kleinere generatoren (bv. 2,5 of 2,7 MW) gehaald kan worden. Dit is ook het standpunt van het IPO. Dit wordt steeds belangrijker omdat enerzijds de overheid stimuleert tegen een zo laag mogelijke kostprijs per kWh te produceren (SDE+) en er tevens financiële middelen worden gevraagd voor participatie van omwonenden.
Het vermogen van een windturbine zegt niets over de geproduceerde energie per windturbine?

**Reactie:**
*In de Omgevingsvisie is vastgelegd dat het vermogen van een windmolen ten minste 3 MW dient te zijn. Op pag. 18 van de Ontwerp Gebiedsvisie windenergie Drenthe wordt ook het belang van een zo groot mogelijke opbrengst aan elektriciteit, uitgaande van een vermogensdoelstelling, benadrukt.*

## 1.3 Gemeentelijk beleid

*Zienswijze:*
De doelstelling per gemeente (30 MW voor Aa en Hunze, 60 MW voor Emmen) moet worden teruggedraaid. Op basis van bescherming voor de bewoners worden de minst belastende locaties binnen de aangewezen zoekgebieden aangewezen. Aangaande pag. 9 (Doelen): bij de Gemeente Aa & Hunze staat in de duurzaamheidsvisie dat de inzet van windenergie bij voorbaat beperkt is tot een opgesteld vermogen van maximaal 30 MW. Wat is de betekenis hiervan in relatie tot de nog op te stellen structuurvisie voor de gemeente Aa & Hunze?

**Reactie:**
*Het ruimtelijk effect van windparken wordt bepaald door de gekozen locatie en het toegestane vermogen (in MW) of het toegestane aantal turbines. In de nog op te stellen Structuurvisie Buitengebied van de gemeente Aa en Hunze zal over de locatie en de maximale fysieke omvang van een windpark duidelijkheid worden gegeven. In de gemeentelijke Duurzaamheidsvisie is gekozen voor een scenario met de toepassing van 30 MW windenergie. Het betreft hier een indicatie van het aantal windmolens dat nodig is om de gemeentelijke doelstelling van 50% $CO_2$ reductie in 2025 te halen, naast de toepassing van andere vormen duurzame energie. Aa en Hunze maakt echter ook deel uit van het provinciaal zoekgebied voor windenergie en levert daarmee ook een bijdrage aan het realiseren van de provinciale doelstelling voor duurzame energie en in het bijzonder windenergie. Dit kan inhouden dat in Aa en Hunze meer vermogen of meer windmolens worden geplaatst dan nodig zou zijn voor het realiseren van de gemeentelijke doelstelling. In het Ontwerp structuurvisie Windenergie op land wijst de rijksoverheid het zoekgebied in de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn aan als een gebied dat in beginsel geschikt is voor windparken met een vermogen van 100 MW of meer.*

*Zienswijze:*
Aangaande pag. 26 (locatie Gasselterboerveen), citaat uit 2e alinea: 'Dit betekent dat gedacht moet worden aan een cluster met meerdere lange of kortere lijnopstellingen, evenwijdig aan het Boerenbos en aan Gasselterboerveenschemond.' Hoe zien de provincie en de gemeente Aa & Hunze de begrenzing van het plaatsingsgebied aan de noordzijde? Is dit globaal tot aan de Zwarte Weg of is een noordelijke lijn juist boven de Zwarte Weg ook nog denkbaar voor de provincie/gemeente?

**Reactie:**
*Tijdens de openbare voorlichtingsavond in Gasselternijveen is door wethouder Wassink toegelicht dat het plaatsingsgebied in noordelijke richting globaal wordt begrensd door de Zwarte Weg. Globaal wil echter ook zeggen dat omwille van een optimale opstelling, voor een goede ruimtelijke inpassing en ter beperking van hinder, ook het gebied ten noorden van de Zwarte weg bij deze locatie kan worden betrokken.*

*Zienswijze:*
Op pag. 9 moet een ander deel van de structuurvisie van de gemeente Borger-Odoorn worden opgenomen in de gebiedsvisie, namelijk de alinea waarin wordt vermeld 'Het in geding zijnde gebied binnen de gemeente Borger-Odoorn kenmerkt zich door de grootschalige openheid, zoals ook specifiek is opgenomen in de gemeentelijke toekomstvisie. Dit wordt als een te handhaven kernwaarde beschouwd.'

**Reactie:**
*Deze opmerking is juist. De letterlijke tekst op blz. 29 van de Structuurvisie is als volgt:*
*'Het in geding zijnde gebied binnen de gemeente Borger-Odoorn kenmerkt zich door de grootschalige openheid, zoals ook specifiek is opgenomen in de gemeentelijke Toekomstvisie. Dit wordt als een te handhaven kernwaarde beschouwd.'*

De tekst op pagina 9 van de ontwerp-gebiedsvisie wordt hierop aangepast.

*Zienswijze:*
De gemeente Coevorden zet, door het zoekgebied 'Weijerswold' te noemen, haar inwoners op het verkeerde been. Dit levert maatschappelijke onduidelijkheid op die niet gewenst is. Feitelijk gaat het om een veel groter gebied. Het gebied op het kaartje behorende bij de gebiedsvisie betreft het gehele beekdalgebied van het Schoonebeekerdiep vanaf de woonwijk Klinkenvlier, de boerderijenzwermen Weijerswold, Vlieghuis en Padhuis tot aan de gemeentegrens van Emmen.

**Reactie:**
*Het is geenszins de bedoeling geweest om inwoners op het verkeerde been te zetten. Het zoekgebied Weijerswold en omgeving is zowel in het ontwerp van de Structuurvisie Coevorden als van de Gebiedsvisie windenergie Drenthe duidelijk op kaart aangegeven.*

*Zienswijze:*
De gemeente Coevorden houdt zich niet aan de provinciale voorwaarden voor nieuwe windparken uit de gebiedsvisie:
- in de buurt van grootschalige agrarische activiteiten,
- bij industriegebieden en
- langs wegen,

omdat Weijerswold aan geen van deze voorwaarden voldoet.

**Reactie:**
*Naast de genoemde criteria wordt ook de aansluiting bij bestaande windparken genoemd.*
*In dat kader is ook gekeken naar windparken net over de grens in Duitsland.*

*Zienswijze:*
Waarom is er geen integrale visie van provincie en gemeente Emmen om windparken te laten aansluiten bij bestaande parken in Duitsland?
Aangaande pag. 10: bij de Gemeente Emmen staat dat in de Beleidsregel is gekozen voor de ontwikkeling van één grootschalige windmolenopstelling van maximaal 60 MW. Daarnaast staat er dat op basis van een MER locaties in beeld worden gebracht. Op basis van de MER en de kansen voor gebiedsontwikkeling, zal een voorkeurslocatie voor de ontwikkeling van een windmolenopstelling worden aangewezen. In het rapport van ROM3D van juni 2012 ('Windenergie Drenthe, in de gemeenten Emmen en Coevorden') zijn verschillende varianten/locaties onderzocht. Kan worden geconcludeerd dat, gegeven het feit dat Emmen voor één grootschalige opstelling gaat, de individuele varianten die een potentieel hebben van minder dan 60 MW (2b, 2c, 3c, 3d, 4b) afvallen als potentieel aan te wijzen locatie?

**Reactie:**
*Nabij Roswinkel is er onvoldoende ruimte om 60 MW te realiseren aansluitend aan het windpark in Duitsland. Daarbij komt dat de opstellingen, ondermeer vanwege het verdrag van Meppen, sterk met elkaar zullen interfereren. Dit is vanuit landschappelijke overwegingen niet acceptabel.*
*De gemeente Emmen heeft een m.e.r. uit laten voeren. Op basis van de startnotitie-m.e.r. is, mede op advies van de Commissie MER, uiteindelijk een zevental zoekgebieden in het milieueffectonderzoek betrokken. De rapportage van ROM3D heeft waardevolle informatie gebracht over mogelijkheden voor opstellingen. Het 'belemmeringenonderzoek' heeft uiteindelijk bepaald welke zeven gebieden (geen locaties of opstellingsvormen) in het MER zijn onderzocht.*

*Zienswijze:*
Aangaande pag. 3 en pag. 4 ('Samenvatting'): 'De gemeente Emmen rondt het lopende traject af voor 1 januari 2014, voordat sprake kan zijn van een aanvullende taakstelling in deze gemeente.' De doelstelling van de gemeente Emmen is nu 60 MW in 2020. Wordt deze doelstelling verlaagd indien de andere drie gemeentes meer dan 220 MW (280 MW - 60 MW) in haar planvorming hebben opgenomen, respectievelijk verhoogd indien de andere drie gemeentes minder dan 220 MW hebben opgenomen in haar plannen?
60 MW voor Emmen moet niet als een maximum worden beschouwd; mede gezien de grootte van het zoekgebied in de structuurvisie van de provincie Drenthe/Provinciale Omgevingsvisie Drenthe.

**Reactie:**
*Begin 2014 maken we samen de balans op en bekijken dan waar een eventueel resterende taakstelling het best gerealiseerd kan worden.*

### 1.3.3 Provinciaal beleid

*Zienswijze:*
Waarom is het provinciaal bod 280 MW? Hoe is dit tot stand gekomen? De gebiedsvisie moet worden uitgebreid met de eisen die in het IPO-akkoord zijn afgesproken over draagvlak.
Is er een garantie dat er niet meer windenergie in het zoekgebied wordt gerealiseerd dan in de gebiedsvisie staat? Voor elke locatie moet de maximale capaciteit in de visie worden vastgelegd.

**Reactie:**
*Het provinciaal bod is na overleg met de andere elf provincies over de verdeling van 6.000 MW windenergie op land tot stand gekomen. Met de gebiedvisie wordt invulling gegeven aan de realisatie van de doelstelling van 280 MW. Voor windparken De Drentse Monden en Oostermoer is in juni 2011 een rijksprocedure gestart en kan de rijksoverheid als bevoegd gezag een inpassingsplan vaststellen met een hogere capaciteit dan de gebiedsvisie mogelijk maakt. De maximale capaciteit per locatie wordt pas in een latere fase duidelijk. Indien de verhoging van de rijksdoelstelling voor duurzame energie van 14% naar 16% leidt tot een hogere doelstelling voor windenergie in Drenthe, zal dit buiten het zoekgebied worden gerealiseerd.*

*Zienswijze:*
Het is niet waarschijnlijk dat met de locaties die in de Ontwerp Gebiedsvisie worden aangewezen de minimaal vereiste 280 MW in 2020 wordt gehaald, mede omdat:

- de gebiedsvisie de ruimte binnen het eerder vastgestelde provinciale zoekgebied drastisch beperkt.
- er in de gebiedsvisie weinig aandacht is besteed aan de ruimtelijke impact van milieueffecten en overige belemmeringen voor windenergie zoals LOFAR, het verdrag van Hannover, laagvlieggebieden, veiligheidsaspecten, geluidsoverlast, etc.
- in de praktijk steeds blijkt dat er locaties zijn waar, om wat voor reden dan ook, minder windenergie gerealiseerd kan worden dan aanvankelijk gehoopt. Deze belemmeringen komen doorgaans pas aan het licht wanneer de procedures rond het vaststellen van de structuurvisies en de ingediende omgevingsvergunningen gaan spelen. Om uiteindelijk op 280 MW uit te komen is daarom, naast meer ruimte, ook veel meer extra zoekruimte noodzakelijk vanwege gebieden die mogelijk afvallen gedurende genoemde procedures; het gaat om grofweg 1/3e meer zoekruimte.
- er in de gebiedsvisie aanvullende ontwerprichtlijnen worden gepresenteerd die een beperkend effect hebben op het potentieel (beoogd cluster bij Aa en Hunze onvoldoende voor 30 MW, regelmatige clusters in Borger-Odoorn die meer geluid produceren waardoor het ruimtelijk potentieel afneemt, wens van Emmen om 60 MW in één park te realiseren, wat moeilijk is in dichtbevolkt gebied, wens om bij industrieterreinen etc. te plaatsen).
- de gebiedsvisie gemeenten niet belet restrictief om te gaan met de geschetste kaders, wat bij een structuurvisie minder het geval zou zijn.

**Reactie:**
*Op basis van de ruimtelijke kaders, randvoorwaarden en procesafspraken wordt in de gebiedsvisie voldoende ruimte geboden om 280 MW te realiseren*

*Zienswijze:*
De provincie moet rekening houden met het feit dat Drenthe een provincie is waar mensen rust zoeken. Het beleid van de provincie Drenthe ten aanzien van het veenkoloniale gebied is tegengesteld aan dat van de provincie Groningen. De gebiedsvisie laat niet duidelijk zien wat de concrete voordelen zijn voor het gebied en de bewoners.

**Reactie:**
*Ook na de realisatie van de Gebiedsvisie windenergie Drenthe zijn er nog steeds veel rustige plekken in Drenthe te vinden. De provincie Groningen heeft in haar omgevingsplan een windpark aangewezen in het veenkoloniale gebied nabij Veendam. De economische effecten van windenergie zijn zo goed mogelijk beschreven in bijlage 5 van de gebiedsvisie.*

*Zienswijze:*
De 280 MW in Drenthe mag niet als belemmering werken voor de realisatie van meer windenergie in het gebied.

**Reactie:**
*Indien binnen de ruimtelijke kaders en randvoorwaarden in de gebiedsvisie door initiatiefnemers en betrokkenen in het gebied een efficiëntere invulling kan worden bereikt van de gekozen locaties, bijvoorbeeld door technische verbetering van windturbines, waardoor een groter vermogen kan worden geplaatst, kan de provinciale doelstelling van 280 MW worden overschreden.*

*Zienswijze:*
Over het voorstel om ten noorden van de laagvliegroute op slechts drie locaties een clusteropstelling te realiseren het volgende:

- Dit doet geen recht aan de mogelijkheden die dit gebied voor windenergie biedt.
- Op deze wijze wordt de provinciale doelstelling niet gehaald.
- Concentratie in clusters zorgt op die locaties voor een maximale milieubelasting.
- In het plan-MER (onderdeel RCR) worden lijnopstellingen onderzocht op grotere afstand van lintbebouwing.

**Reactie:**
*In de gebiedvisie is het uitgangspunt om in het zoekgebied in de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn drie windparken te realiseren in plaats van één groot windpark. Onderzoek naar de milieubelasting is onderdeel van de milieueffecten studie die in een later stadium wordt uitgevoerd. Voorzover in het kader van de rijkscoördinatieregeling het rijk een inpassingsplan vaststelt voor de windparken De Drentse Monden en Oostermoer, streven wij er naar dat daarin de uitwerking van de gebiedsvisie wordt opgenomen.*

*Zienswijze:*
Het stimuleren van duurzame energie moet als dé doelstelling voor de integrale gebiedsontwikkeling worden genoemd.

**Reactie:**
*Wij willen gebiedsontwikkeling graag samen met betrokkenen invullen. Daarom spreken wij op voorhand geen voorkeur uit voor een bepaalde invulling.*

*Zienswijze:*
De varianten in de gebiedsvisie komen teveel overeen met het plan voor Windpark de Drentse Monden.

**Reactie:**
*Deze mening delen wij niet.*

*Zienswijze:*
Aangaande pag. 6 ('Inleiding'): opvallend is dat u geen enkele groei voorziet bij covergisting (161 GWh in 2010 evenals in 2020). Kunt u deze (niet-groei) prognose van covergisting toelichten?

**Reactie:**
*De producten die bij covergisting worden gebruikt (bijvoorbeeld mais) zijn marktgebonden. Dit zal een verdere groei van covergisting volgens ons in de weg staan.*

*Zienswijze:*
Aangaande pag. 3 en 4 ('Samenvatting'): u geeft aan dat begin 2014 de balans wordt opgemaakt. Op grond daarvan wordt het resterende deel van de doelstelling weggezet op locaties die daar het meest voor in aanmerking komen, op basis van de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de vijf betrokken overheden. Als de doelstelling van 280 MW op dat moment niet gerealiseerd lijkt te worden, wordt dan alleen binnen de vier genoemde gemeentes gekeken voor de benodigde aanvulling of ook naar andere locaties/gemeentes in de provincie?.

**Reactie:**
*De doelstelling van 280 MW wordt in het zoekgebied gerealiseerd.*

*Zienswijze:*
Het verzoek om de tekst 'Het benoemen van een zoekgebied betekent dat in Drenthe alleen daar windturbines kunnen worden gebouwd en dat gebieden buiten het zoekgebied worden gevrijwaard.' (pag. 19) te schrappen uit de gebiedsvisie. Dit, omdat er geen termijn wordt genoemd waarbinnen deze opmerking geldt en omdat gedeputeerde Munniksma tijdens een inspraakbijeenkomst heeft aangegeven dat extra gebied voor windturbines die als gevolg van de verhoogde duurzaamheidsdoelstelling in Drenthe moeten komen, buiten het aangewezen gebied zal worden gezocht.

**Reactie:**
*De provincie Drenthe wil 280 MW aan windenergie realiseren in het zoekgebied, voor 2020. Indien de taakstelling van 280 MW tussentijds wordt verhoogd, zullen buiten het zoekgebied locaties worden aangewezen.*

Wijziging ontwerp gebiedsvisie, pag. 19, linker kolom, vierde en vijfde regel: '(…) in Drenthe alleen daar de doelstelling van 280 MW aan windenergie wordt gerealiseerd. Het aanwijzen ...'

*Zienswijze:*
Is de provincie van plan om grootschalige industriële veehouderij in de regio in te voeren, net als in Duitsland?

**Reactie:**
*In de provinciale omgevingsverordening (POV) is de nieuwe vestiging van intensieve veehouderijen in de provincie Drenthe niet toegestaan. De POV voorziet in vergroting van het bouwblok van een bestaande intensieve veehouderij tot maximaal 2 hectare mits dit samengaat met winst voor milieu/dierenwelzijn en een dergelijke ontwikkeling landschappelijk acceptabel wordt ingepast (POV blz. 16).*

*Zienswijze:*
Betekent de opmerking over testturbines en testlocaties (pag. 37) dat er nog meer en/of grotere windturbines geplaatst mogen worden buiten de voorgestelde clusters?

**Reactie:**
*Voor de plaatsing van windturbines kunnen alleen de aangewezen locaties worden benut. Dit geldt ook voor testturbines.*

*Zienswijze:*
De belemmeringenkaart van het provinciaal zoekgebied moet worden herzien, waarbij de hele provincie in kaart wordt gebracht. Op deze manier kan er veel beter worden afgewogen met betrekking tot:
- afstand tot bewoonde bebouwing
- interferentie tussen turbine-opstellingen
- draagvlak onder omwonenden/belanghebbenden
- reeds bestaande (industriële) mogelijkheden
- reeds bestaande infrastructuur.

**Reactie:**
*Het zoekgebied in de provinciale Omgevingsvisie is het vertrekpunt voor de gebiedsvisie.*

*Zienswijze:*
De politieke keuze voor de hoeveelheid Megawatts per gemeente staat niet in verhouding tot met name de uitkomsten in de beide rapporten van ROM3D en H+N+S. In de rapporten van ROM3D en H+N+S blijkt dat met name de hoeveelheid bewoners die overlast van de voorgestelde windturbineparken krijgen in gemeente Emmen beduidend minder zijn dan in de gemeente Borger-Odoorn. Echter heeft de gemeente Emmen zich al gecommitteerd aan 60 MW en de gemeente Borger-Odoorn heeft hierin geen beperking.

Er moet nu onderkend worden dat aangewezen gebieden niet volstaan en het toetsmoment moet niet worden uitgesteld tot na de afronding van alle gemeentelijke structuurvisies. Haast is geboden bij het maken van een goed ruimtelijk beleid dat een langetermijnambitie voor duurzame energie voldoende faciliteert.
De nieuwe Gebiedsvisie windenergie geeft op geen enkele wijze vorm aan de huidige missie van de provincie Drenthe 'om haar kernkwaliteiten rust, ruimte, natuur, landschap, oorspronkelijkheid, kleinschaligheid, naoberschap, menselijke maat en veiligheid te koesteren.'

**Reactie:**
*Windturbines hebben visuele impact op de beleving van bewoners in het gebied. Bij de plaatsing van windturbines moet worden voldaan aan de wettelijk geldende normen voor veiligheid, gezondheid en milieueffecten. Met de gebiedsvisie wordt op zorgvuldige wijze de plaatsing van 280 MW windenergie op de meest geschikte locaties gerealiseerd.*

*Zienswijze:*
In het ROM3D/H+N+S-rapport wordt gesteld dat windmolens visueel niet passen bij hoogspanningsmasten. Terwijl deze locatie in het gehele zoekgebied de grootste afstand tot de woningen van burgers garandeert. Hierbij gaan visuele aspecten voor op sociaal financiële- en geluids- c.q. gezondheidsaspecten. Ook de korte afstand tussen twee windturbineparken in de gemeente Borger-Odoorn, wordt duidelijk door de ROM3D conclusies afgeraden.

**Reactie:**
*De samenloop met de hoogspanningslijn Emmen – Ter Apel komt aan de orde in de 'Structuurvisie windenergie Emmen' en het bijbehorende MER. Het zoekgebied is in de provincie Drenthe concentratiegebied voor windenergie en het enige gebied waar meer dan kleinschalige windenergie mogelijk is. In de gebiedvisie is op basis van de adviezen van ROM3D/H+N+S naar een zo groot mogelijke onderlinge afstand tussen locaties voor wind-parken gezocht.*

### 1.3.4 Landelijk beleid

*Zienswijze:*
Is het IPO-akkoord helemaal rond?

**Reactie:**
*Ja, het akkoord is op 22 januari 2013 afgesloten.*

*Zienswijze:*
Duitsland heeft een overschot aan duurzame energie dat Nederland kan overkopen om de milieudoelstellingen te realiseren.

**Reactie:**
*Dit ontslaat de provincie Drenthe niet van haar plicht om voor het jaar 2020 280 MW aan windenergie in het zoekgebied voor windenergie te realiseren.*

*Zienswijze:*
Het is onbegrijpelijk dat de overheid zonder overleg een Crisis- en Herstelwet in het leven heeft geroepen.

**Reactie:**
*Dit is een verantwoordelijkheid van de rijksoverheid.*

*Zienswijze:*
Het is krom dat bewoners van rijksmonumentale boerderijen aan vele wetten en regels worden gehouden wat betreft aanpassingen aan de boerderijen, maar dat de gemeente in dit gebied windturbines kan plaatsen.

**Reactie:**
*Ook de gemeenten houden zich aan de wetten en regels die samenhangen met het plaatsen van windmolens.*

*Zienswijze:*
De Europese doelstelling (voor Nederland 14% duurzame energie) houdt te weinig rekening met de mogelijkheden van verschillende landen voor de productie van duurzame energie. Nederland is te vlak om waterkracht te benutten. Nederland moet in Europees verband met argumenten strijden voor een uitzonderingspositie.

**Reactie:**
*Nederland heeft al een relatief lage doelstelling voor duurzame energie, in vergelijking met andere landen zoals Zweden. Nederland heeft vooral wind beschikbaar.*

*Zienswijze:*
Als de overheid werkelijk de intentie heeft het woon- en leefklimaat van toekomstige generaties veilig te stellen in verband met klimaatverandering, dan past het niet om daarvoor het woon- en leefklimaat van de huidige generatie op te offeren middels de plaatsing van eerste generatie windturbines en eerste generatie vergisters.

**Reactie:**
*Wij zijn niet voornemens het woon- en leefklimaat van de huidige generatie op te offeren.*

### 1.3.5 Overig

*Zienswijze:*
Wat gebeurt er als Nederland niet aan de Europese verplichting voldoet of kan voldoen.

**Reactie:**
*Er treedt dan een procedure in werking waarbij de opstellers van de Gebiedsvisie windenergie Drenthe geen partij zijn.*

*Zienswijze:*
(Inwoners van) de provincie Groningen moeten worden betrokken in het proces. Zij kunnen evengoed overlast ondervinden van het windturbinepark.

**Reactie:**
*De inwoners van de provincie Groningen zijn geïnformeerd en zullen worden betrokken bij de uitvoering indien zij in de nabijheid van een windpark wonen. De provinciegrens is daarbij niet van betekenis.*

*Zienswijze:*
De provincie moet stoppen met het project, omdat het de weg van Fyra en de Betuwelijn zal gaan.

**Reactie:**
*Wij zien de relatie met aangehaalde projecten niet.*

*Zienswijze:*
De gebiedsvisie mist een aantal essentiële garanties aangaande primaire levensbehoeften van burgers die zijn vastgelegd in o.a. de Grondwet maar ook in veel andere wetgeving. Deze voorwaarden worden door deze gebiedsvisie zoals nu omschreven niet gegarandeerd. Met name artikel 11, artikel 22, artikel 1, artikel 20, artikel 21.

**Reactie:**
*De Grondwet is doorvertaald in diverse wetten en regels. In de gebiedsvisie en in de vervolgprocedures zijn dit randvoorwaarden.*

## 1.4 Subsidie

Insprekers: Z002 Z005 Z006 Z008 Z012 Z013 Z016
Z030 Z045 Z046 Z069 Z077 Z084 Z090 Z098 Z099
Z100 Z109 Z110 Z114 Z117 Z125 Z148 Z155 Z159
Z165 Z170 Z173 Z180 Z188 Z189 Z191 Z193 Z198
Z199 Z200 Z209 Z219 Z223

### 1.4.1 SDE+

*Zienswijze:*
Er is veel twijfel over de haalbaarheid en de effectiviteit van de SDE+- subsidieregeling.
De teksten 'Toch is het windaanbod ook hier toereikend om, met behulp van subsidie, een financieel sluitend bedrijfsplan op te stellen voor een windpark'.(pag. 14) en '[Er] is een regio-passende SDE+-subsidieregeling vereist, waarin rekening wordt gehouden met de verschillen in het windaanbod. Het ministerie van EL&I onderzoekt de mogelijkheden om op dit punt de SDE+ aan te passen.' (pag.14) stroken niet met elkaar.

**Reactie:**
*Windmolens in het zoekgebied zijn rendabel te exploiteren. Toch vinden wij het gerechtvaardigd dat in de SDE+ meer rekening wordt gehouden met de verschillen in windaanbod. De SDE+ is inmiddels enigszins aangepast, zodat deels aan de bezwaren is tegemoetgekomen.*

*Zienswijze:*
In de gebiedsvisie moet vermeld staan hoeveel de inwoners zelf via hun vaste opslag op hun energierekening meebetalen aan SDE+-subsidie, ongeacht hoeveel energie ze gebruiken en of ze groene of grijze stroom afnemen.

**Reactie:**
*Wij zien geen toegevoegde waarde in deze suggestie.*

*Zienswijze:*
Windenergie zou niet moeten dienen als een herverdelingsmechanisme van rijksbudgetten naar provinciale budgetten. Dit zou wel het geval zijn als verplichte percentages ('10-20% afdracht', pag. 7) bij het bepalen van de hoogte van het subsidiebedrag meegenomen zouden worden.

**Reactie:**
*Wij sluiten hier aan op de bestaande praktijk, waarin initiatiefnemers er mee kunnen instemmen dat een deel van de revenuen van een windpark ten goede komen aan de omgeving.*

*Zienswijze:*
Het huidige subsidiebeleid zou windenergie bevorderen ten opzichte van zonne-energie.

**Reactie:**
*Windenergie wordt niet bevoordeeld ten opzichte van zonne-energie. Het is juist andersom. De mogelijkheid van verrekening van zelf opgewekte zonneenergie met de energieleverancier is in feite een subsidie van ca 15 cent per kilowattuur (inkoopprijs particulier van ca 21 cent minus ca. 6 cent marktprijs). De subsidie voor windenergie bedraagt ca. 3 cent per kilowattuur. Het economische tij kan ook weer ten goede keren.*

*Zienswijze:*
De uitspraak dat windturbines draaien op subsidie is niet financieel tegengesproken in de gebiedsvisie.

**Reactie:**
*Voor het realiseren van windparken is op dit moment subsidie vereist.*

### 1.4.2 Subsidie algemeen

*Zienswijze:*
De subsidie kan beter worden gebruikt voor het plaatsen van zonnepanelen in het gebied, isoleren van huizen of andere duurzame oplossingen.

**Reactie:**
*Daarvoor bestaan andere subsidieregelingen. Overigens zij wij van mening dat, naast windenergie op land, ook andere vormen van duurzame energie, isolatiemaatregelen en dergelijke, moeten bijdragen aan een duurzame energiehuishouding.*

*Zienswijze:*
Het is ethisch niet verantwoord om subsidies voor duurzame energie te verstrekken en tegelijkertijd te bezuinigen op natuur en zorg.

**Reactie:**
*Dit is een politieke keuze op landelijk niveau.*

*Zienswijze:*
Europese subsidies kunnen beter gebruikt worden voor burgerparticipatie, duurzame en schone energie en bijdragen aan een betrokken en saamhorige samenleving.

**Reactie:**
*Er is bij windenergie geen sprake van Europese subsidie.*

*Zienswijze:*
De subsidie op diverse vormen van duurzame energie moet worden afgeschaft:

- Bij zonnepanelen kan het geld besteed worden aan voorlichting van particulieren en bedrijven. Dit kan een werkproject zijn voor 55-plussers zonder baan. De terugverdientijd voor zonnepanelen ligt ook zonder subsidie tussen zeven en acht jaar.
- Bij windenergie omdat deze technologie niet levensvatbaar is. Het geld kan beter worden besteed aan wind op zee, tenminste totdat de volgende generatie windturbines op de markt zijn (geen geluidsoverlast, rendement 60%, terugverdientijd tien jaar).

**Reactie:**
*De belangrijkste subsidieregeling, SDE+, en de verrekening van zonne-energie voor particulieren is een verantwoordelijkheid van de rijksoverheid.*

# 2 Procedure en planologie

## 2.1 Communicatie

Insprekers: Z002 Z003 Z005 Z006 Z008 Z019 Z021
Z027 Z029 Z031 Z033 Z037 Z041 Z046 Z049 Z052
Z055 Z059 Z061 Z067 Z072 Z074 Z076 Z082 Z083
Z084 Z088 Z094 Z097 Z102 Z103 Z110 Z111 Z114
Z116 Z117 Z118 Z121 Z122 Z123 Z125 Z127 Z130
Z132 Z142 Z144 Z147 Z148 Z157 Z161 Z165 Z166
Z180 Z185 Z186 Z189 Z193 Z194 Z195 Z199 Z200
Z201 Z202 Z205 Z208 Z209 Z220

### 2.1.1 Algemeen

*Zienswijze:*
Wanneer en hoe gaat de provincie de bevolking informeren aangaande gezondheidsaspecten, laagfrequent geluid, economische gevolgen en krimp.

**Reactie:**
*Voor het onderdeel gezondheid en laagfrequent geluid verwijzen wij naar onze reactie onder 3.2 en 3.3.3. Resultaten van nieuwe studies zullen wij publiceren op de provinciale website. In Emmen zullen wij ook informatie verstrekken aan het Windteam en in Aa en Hunze en Borger-Odoorn zullen wij nieuwe informatie inbrengen in het overleg met Tegenwind Veenkoloniën.*

*Zienswijze:*
Communicatie over de gebiedsvisie en de verantwoordelijkheden van rijk en provincie is in gebreke gebleven.

- Het zoekgebied is al op 2 juni 2010 aangewezen door provinciale staten.
- Er zijn gebieden waar geen uitnodigingen ontvangen zijn.
- De geheimhoudingsplicht van boeren hielp niet.
- Communicatie van initiatiefnemers is duidelijker dan van de provincie.
- De lokale bevolking is niet betrokken bij de keuze van een zoekgebied, en dus zeker niet bij eventuele voor- en nadelen van een windpark, noch betrokken geweest bij enige financiële deelneming die eventueel aangeboden zou worden. De bevolking is buitengesloten en per toeval te weten gekomen dat er een windpark in ontwikkeling is in dit gebied (Coevorden).
- Bewoners van het Noorderdiep (Tweede Exloërmond) hebben geen brief van gemeente/provincie ontvangen.
- De achterstand in kennis bij bewoners wordt niet verholpen door provincie en/of initiatiefnemers.

**Reactie:**
*Windprojecten groter dan 100 MW vallen onder de bevoegdheid van de rijksoverheid binnen de rijkscoördinatieregeling. In het zoekgebied zijn bij het ministerie van Economische Zaken twee RCR-projectaanvragen ingediend: windparken Oostermoer en Drentse Monden. Voor deze projecten zijn in 2011 en 2012 de RCR-procedures gestart met een milieueffecten onderzoek. In de RCR-procedure neemt de minister uiteindelijk een besluit over een rijksinpassingsplan. Windparken die kleiner zijn dan 100 MW vallen onder de provinciale coördinatieregeling.*

*Tijdens het opstellen van de Gebiedsvisie windenergie Drenthe is op verschillende momenten gecommuniceerd. Bij de start van het project is de mening van de verschillende doelgroepen door een adviesbureau gepeild in de vorm van interviews. De rapportage is aan de geïnterviewden gestuurd en op de website van de provincie Drenthe geplaatst. Ook heeft de provincie Drenthe, in overleg met de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Emmen en Coevorden, een onderzoek laten uitvoeren door Bureau KNN, naar de economische effecten van windenergie en de mogelijkheden van participatie door de inwoners. Dit verslag is ook op de website van de provincie geplaatst.*

*Om inzicht te krijgen in de ruimtelijke effecten van verschillende windmolenopstellingen in het gebied hebben de bureaus ROM3D en H+N+S tweemaal een verkenning uitgevoerd. Deze driedimensionale beelden zijn toegelicht op twee informatieavonden in de gemeenten Borger-Odoorn en Aa en Hunze. De rapporten van de verkenning in Aa en Hunze/Borger-Odoorn en Emmen/Coevorden zijn op de website geplaatst.*

*Wij betreuren het dat sommigen geen uitnodiging hebben ontvangen voor een informatieavond.*

*Zienswijze:*
In het gebied Weijerswold zijn alleen de grondeigenaren door de projectontwikkelaars benaderd, en niet de overige omwonenden.
De gemeente Coevorden communiceert onvoldoende met haar bewoners. Zo wordt de Krant van Coevorden niet in het gebied rond Weijerswold verspreid, waardoor de ontwerp structuurvisie van voorjaar 2012 niet aangekomen is.
Ook valt het onderwerp windenergie weg in de totale structuurvisie. Het lijkt er daarom op of de gemeente Coevorden de windturbines onopgemerkt door de burgers wil realiseren.

**Reactie:**
*De communicatie rond de Structuurvisie Coevorden heeft plaatsgevonden via de reguliere kanalen, te weten Coevorden Huis aan Huis/Krant van Coevorden en de gemeentelijke website. Het onderdeel windenergie is inderdaad een onderdeel van de structuurvisie. Het is geenszins de bedoeling geweest om dit thema op welke wijze dan ook te verbloemen.*
*Tijdens de in 2011 gehouden informatieavonden over het voorontwerp van de Structuurvisie Coevorden is het thema windenergie nadrukkelijk aan de orde gekomen.*

*Zienswijze:*
Onderzoek naar effecten van windturbines op gezondheid van omwonenden wordt achtergehouden.
De provincie verzint zelf antwoorden als het antwoord niet bekend is.

**Reactie:**
*Samen met betrokkenen uit het zoekgebied zijn wij in gesprek met het RIVM over gezondheid en geluid vanwege windmolens, en met name over de effecten van laagfrequent geluid.*

*Zienswijze:*
Er is te weinig positieve publiciteit geweest rond windenergie.

**Reactie:**
*Wij richten ons in de communicatie primair op de randvoorwaarden voor het realiseren van windparken in het zoekgebied. Daarbij besteden wij aandacht aan positieve en aan negatieve effecten.*

### 2.1.2 Eerdere correspondentie

*Zienswijze:*
Er is geen antwoord gekomen op zienswijzen betreffend windpark De Drentse Monden en Oostermoer.

**Reactie:**
*Waarschijnlijk wordt hier gedoeld op de zienswijzen op de 'concept-Notitie reikwijdte en detail'. Deze zienswijzen worden beantwoord door de rijksoverheid.*

*Zienswijze:*
Een eerdere brief van Platform Storm over de bouwstenen is niet beantwoord.

**Reactie:**
*Wij zullen deze brief beantwoorden, nadat ons duidelijk is welke brief wordt bedoeld, omdat ons geen brief bekend is met als onderwerp 'bouwstenen'.*

### 2.1.3 Informatieavonden

*Zienswijze:*
Windenergie is niet ter sprake gekomen bij informatiebijeenkomsten over de omgevingsvisie uit 2010. Hierdoor voelen bewoners van het gebied zich weggezet als er niet toe doend. Ook kan op vragen over gevolgen van de plaatsing geen antwoord worden gegeven.

**Reactie:**
*Het noordelijk deel van het zoekgebied voor windenergie is na de terinzagelegging van de ontwerp-Omgevingsvisie opgenomen in de stukken voor de vaststelling.*

*Zienswijze:*
De informatieavonden in januari waren ontoereikend, omdat er op veel vragen geen antwoord gevonden kon worden.

**Reactie:**
*De informatieavonden waren bedoeld om de keuzes uit de ontwerp Gebiedsvisie windenergie Drenthe toe te lichten. Op informatieve vragen is zoveel mogelijk antwoord gegeven of na afloop voor beantwoording voorgelegd aan deskundigen.*

*Zienswijze:*
De informatieavond in Dalen (31 januari 2013) ging niet over de gebiedsvisie, hoewel dit wel was aangekondigd. Ook waren er geen collegeleden die vragen konden beantwoorden.

**Reactie:**
*De informatieavond op 31 januari 2013 had betrekking op het ontwerp van de Structuurvisie Coevorden, het voorontwerp van het bestemmingsplan Buitengebied Coevorden en het onderliggende Milieu-effectrapport. Als onderdeel van de Structuurvisie Coevorden is ook het thema windenergie aan de orde gekomen. Als uitvloeisel van deze avond is een aparte informatieavond over windenergie georganiseerd op 13 februari 2013. Beide informatieavonden werden voorgezeten door wethouder Wilting.*

*Zienswijze:*
Abonnees van de gemeentemail van Coevorden zijn niet op de hoogte zijn gebracht van de voorlichtingsavond over de Structuurvisie van 30 januari jl.

**Reactie:**
*De informatiebijeenkomsten zijn meerdere keren aangekondigd in de gemeentelijke informatiepagina en via de website. In de digitale nieuwsbrief van 28 januari 2013 is deze ook vermeld.*
*De gemeente Coevorden onderkent dat ook in de nieuwsbrief van 21 januari 2013 de informatiebijeenkomst aangekondigd had moeten worden, maar dit is per abuis niet gebeurd.*

*Zienswijze:*
Er was geen ruimte voor discussie tijdens de informatieavonden.

**Reactie:**
*Deze opmerking begrijpen wij niet. Tijdens de informatieavonden konden aanwezigen hun mening over de plannen naar voren brengen en vragen stellen. Er was wel degelijk ruimte om in discussie te gaan met gemeente en provincie.*

### 2.1.4 Communicatie in het verdere verloop van het proces

*Zienswijze:*
Hoe gaat de communicatie verder in de rest van het proces? Hoe pakt de provincie dit aan?
Diverse insprekers, zowel particulier als privaat, vragen, mede door hun unieke positie als eigenaar van duizenden woningen in het gebied, om nadrukkelijk betrokken te worden bij het verdere besluitvorming- en planvormingsproces.

**Reactie:**
*De gebiedsvisie is een gezamenlijke visie van het college van gedeputeerde staten van de provincie Drenthe en de colleges van burgermeesters en wethouders van de gemeenten Aa en Hunze, Emmen en Coevorden. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Borger-Odoorn legt de gebiedsvisie eerst voor aan de gemeenteraad. De betrokken partijen zullen de randvoorwaarden en locaties uit de gebiedvisie voor 1 januari 2014 vastleggen in de provinciale Omgevingsvisie, provinciale Omgevingsverordening en gemeentelijke structuurvisies. Wijziging van de Omgevingsvisie, Omgevingsverordening en gemeentelijke structuurvisies zal op de daarvoor gebruikelijke wijze worden aangekondigd en gepubliceerd. In hoofdstuk 6 van de gebiedsvisie wordt beschreven hoe wij betrokkenen bij de uitvoering willen betrekken.*

## 2.2 Aanpassingen aan de Gebiedsvisie

| | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Insprekers: | | Z002 | Z003 | Z005 | Z006 | Z008 | Z013 | Z016 |
| Z017 | Z018 | Z020 | Z028 | Z037 | Z043 | Z045 | Z046 | Z048 |
| Z052 | Z053 | Z055 | Z061 | Z082 | Z083 | Z084 | Z089 | Z091 |
| Z106 | Z110 | Z111 | Z118 | Z128 | Z130 | Z134 | Z136 | Z138 |
| Z142 | Z151 | Z156 | Z157 | Z159 | Z160 | Z162 | Z163 | Z165 |
| Z171 | Z178 | Z179 | Z180 | Z204 | Z207 | | | |

### 2.2.1 Kaartmateriaal

*Zienswijze:*
'De Belemmeringenkaart' (bijlage 6) is niet in overeenstemming met bijlage 1. Zo ontbreekt bijvoorbeeld de navigatietolerantie van de laagvliegroute.

**Reactie:**
*De hinderstrook op kaart 8 A in de provinciale Omgevingsvisie vormt geen belemmering voor de plaatsing van windturbines. Derhalve is deze hinderstrook op de belemmeringkaart (bijlage 6) in de gebiedsvisie niet weergegeven. De navigatietolerantiezone is wel aangeduid.*

*Zienswijze:*
Het digitaal beschikbaar gestelde bestand van de gebiedsvisie heeft een dermate lage resolutie dat de hierin opgenomen kaarten niet in detail te beoordelen zijn. De legenda is onleesbaar.

**Reactie:**
*Het is helaas niet mogelijk de resolutie van de kaarten te verbeteren.*

*Zienswijze:*
De gebiedsvisie hanteert een incorrecte aanname: het cartografische materiaal is verouderd: er zijn veel huizen die niet op de kaarten staan, maar waar wel mensen wonen.
Als de exacte turbinelocaties bekend zouden zijn kan er gerichter naar de problematiek worden gekeken en constructief worden gekeken naar structurele oplossingen.

**Reactie:**
*Onduidelijk is welke kaart hiermee wordt bedoeld. Op de belemmeringenkaart is alleen de aaneengesloten bebouwing voorzien van een zonering. In een later stadium wordt op een hoger detailniveau gekeken naar de verspreid liggende woonbebouwing.*

*Zienswijze:*
De afbakening van parken op de visiekaart moet concreter dan middels sterren. Zonering van bewoonde gebieden moet opnieuw in kaart worden gebracht. De ster 'Gasselterboerveen' staat getekend ten noorden van Gasselternijveenschemond, terwijl de locatie ten noorden van Gasselternijveen is. Inspreker meent dat zijn woning niet is opgenomen in de belemmeringenkaart. (Z053)

**Reactie:**
*De gebiedvisie geeft op hoofdlijnen aan welke gebieden geschikt zijn voor het realiseren van windparken. De exacte begrenzing van de locaties wordt pas in een later stadium vastgesteld in een bestemmingsplan. Hiervoor is aanvullende informatie nodig over de milieueffecten op parkniveau en bijvoorbeeld het type windmolen en aanwezige, verspreide bebouwing. In dit stadium volstaan de ruimtelijke voorwaarden in de gebiedvisie, in combinatie met de ruimtelijke inrichtingsprincipes en de duiding van de locaties met sterren in de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn.*

*Zienswijze:*
Waarom zijn bij de bouwsteenonderzoeken in Emmen en Coevorden andere geluidscontouren gehanteerd dan in het Mondengebied?

**Reactie:**
*In het onderzoek van ROM3D/H+N+S/Schöne voor het zoekgebied Emmen en Coevorden is, in overeenstemming met het onderzoek in Aa en Hunze en Borger-Odoorn, een contour van 500 m tot aangesloten bebouwing aangehouden. Dit komt overeen met de aangehouden afstand in het onderzoek voor de gebieden Aa en Hunze en Borger-Odoorn.*

*Zienswijze:*
Aangaande de visiekaart op pag. 28 de volgende opmerkingen:
- De LOFAR cirkel ontbreekt.
- De laagvliegroute ontbreekt.
- De suggestie van één ster is misleidend, omdat er clusters gerealiseerd worden.

- Er is al een richtlijn voor aantallen turbines (13 Gasselterboerveen, 15 Nieuw-Buinen-Zuid, 12 Tweede Exloërmond-Zuid); deze kan in de visiekaart helpen de grootte van het gebied aan te geven.
- De ster van Tweede Exloërmond-Zuid staat in de LOFAR cirkel.
- De rode lijn die het zoekgebied windenergie omkadert is alleen aan de westzijde van het zoekgebied zichtbaar.

**Reactie:**
*De belemmeringen zijn op de visiekaart niet weergegeven. In bijlage 6 worden op de belemmeringenkaart de belangrijkste harde belemmeringen aangegeven. Met betrekking tot de aangehouden afstand tussen windturbines en woonbebouwing merken wij op dat op de belemmeringenkaart 500 m aangehouden is. Afhankelijk van de ashoogte, rotordiameter en het vermogen verschilt per type windturbine de minimaal aan te houden afstand tot woonbebouwing. Het aantal en het type windturbines dat op een locatie kan worden gerealiseerd is op dit moment niet duidelijk. Hiervoor is het noodzakelijk om eerst aanvullend milieueffectenonderzoek uit te voeren. Daarbij streven wij waar mogelijk naar grotere afstanden tot woningen dan vereist zijn op grond van de wettelijke milieunormen.*
*De ster van Tweede Exloërmond Zuid staat buiten de LOFAR beschermingszone en wordt verschoven zodat de ster ook buiten de laagvliegzone staat. De lijn die het zoekgebied afbakent wordt zowel op de Visiekaart als op de Belemmeringenkaart rondom aangegeven.*

Wijziging gebiedsvisie:
Visiekaart:
- de ster nabij Tweede Exloërmond in noordelijke richting verschuiven, zodat deze buiten de LOFAR-beschermingszone en buiten de laagvliegzone valt;
- de begrenzing van het zoekgebied rondom aangeven.

Belemmeringenkaart:
- de begrenzing van het zoekgebied rondom aangeven.

### 2.2.2 Rapportage ROM3D, H+N+S, Schone

*Zienswijze:*
De rapportage van Adviesbureau ROM3D, H+N+S en Schöne wordt als bouwsteen aangeduid, maar de uitgangspunten ten aanzien van de windturbines komen niet overeen met deze ontwerpgebiedsvisie.
In de rapportage van Adviesbureau ROM3D, H+N+S en Schöne worden slechts negen van de tien 'cameraposities' weergegeven.
De rapportage van Adviesbureau ROM3D, H+N+S en Schöne geeft geen juist beeld van de Cluster 3x variant door het ontbreken van adequate 'cameraposities'. Slechts positie 1 geeft een beeld over De Mondenweg.
Er wordt gesteld dat de uiteindelijk gekozen locaties opgenomen zijn in het computermodel van Adviesbureau ROM3D, H+N+S en Schöne. De rapportage van dit bureau geeft echter geen volledig beeld van de gekozen locaties.
Op blz. 21 en 22 zijn een viertal animaties opgenomen die op verschillende afstanden van de windturbines zijn gemaakt en daardoor geen onderlinge band hebben c.q. vergelijking mogelijk maken. Inspreker: animaties op gelijke afstanden vervaardigen en opnemen in gebiedsvisie.

**Reactie:**
*De adviezen van ROM3D en H+N+S zijn gebruikt om de gevolgen van verschillende opstellingen te onderzoeken. Dit zijn geen bindende adviezen. Daarom wijkt de gebiedsvisie op onderdelen af van de uitgebrachte adviezen. De uiteindelijke keuzes in de gebiedsvisie zijn naderhand in het computermodel opgenomen en daarom niet in de oorspronkelijke adviezen te vinden. De rapporten bieden echter voldoende inzicht in de gevolgen van de gekozen locaties. De animaties in de gebiedsvisie zijn illustratief om de uitgangspunten van de visie te verbeelden.*

Wijziging:
Bij de afbeeldingen op blz. 21, 23, 24 en 25 in de gebiedsvisie vermelden dat de gepresenteerde afbeeldingen ontleend zijn aan het driedimensionaal computermodel en bedoeld zijn als illustratieve toelichting op de uitgangspunten van de gebiedsvisie.

### 2.2.3 Laagvliegroute

*Zienswijze:*
Locatie Tweede Exloërmond is misleidend weergegeven op het kaartje met zoekgebieden, en ligt midden in de laagvliegroute.
De aangegeven tekst over de laagvliegroute in het hoofdstuk 'Visie' is misleidend daar het vrijgedeelte wat niet begrensd wordt niet door de laagvliegroute, inclusief de navigatietolerantie, in de nabijheid van Tweede Exloërmond ligt en niet in de open ruimte tussen Tweede Exloërmond en Valthermond.

**Reactie:**
*Het ministerie van Defensie heeft ook een kaart gepubliceerd met een andere, iets noordelijker ligging van de laagvliegzone. Recent heeft het ministerie ons verzekerd dat de weergave van de laagvliegzone in de bijlagen 1 en 6 de enige juiste is. Afwijkende kaarten van het ministerie zullen hierop worden aangepast. Zie voor meer informatie ook de provinciale website. De betreffende ster wordt iets verplaatst in de richting van Tweede Exloërmond.*

Wijziging:
Aanpassing Visiekaart: ster nabij Tweede Exloërmond iets verplaatsen naar Tweede Exloërmond.

### 2.2.4 Suggesties voor tekstuele aanpassingen

*Zienswijze:*
Verwijderen de zin 'Daarbij is niet (….) onder welke voorwaarden (...)' (pag. 7) omdat het gezien lopende onderzoeken niet zeker is dat er geplaatst kan worden.

**Reactie:**
*De vraag of er windturbines in het gebied worden gerealiseerd is met 'ja' te beantwoorden. De onderzoeken richten zich op de locaties (waar) en opstellingsvarianten (hoe) waarin windturbines worden geplaatst. Wij kennen geen lopende onderzoeken die het plaatsen van windmolens ter discussie stellen.*

*Zienswijze:*
Toevoegen aan de laatste zin van de paragraaf over Aa en Hunze op pag. 9 dat de 30 MW uit een verouderd rapport komt en geen harde grens is.

**Reactie:**
Zie onze reactie onder 1.3.2.

*Zienswijze:*
Toevoegen aan de berekening in de tabel op pag. 6 hoe aan de 616 MW wordt gekomen.
Een onderbouwing van de stelling dat met de gebiedsvisie de omschreven doelen worden gerealiseerd ontbreekt.( blz. 8) Inspreker: Onderbouwing van deze stelling op alle punten toevoegen.

**Reactie:**
*Bij de berekening van het aandeel windenergie in de duurzame energiemix voor Drenthe is uitgegaan van een standaardwindmolen van 3 MW. Aangenomen is dat deze op jaarbasis (8.760 uur) gedurende 25% van de tijd energie levert. Dat betekent dat één windmolen gemiddeld per jaar 6,6 miljoen kWh produceert. Uitgaande van 280 MW ofwel 93 molens van 3 MW komt dit neer op 616 GWh (Bron: 'Naar een verdienmodel voor windenergie in Drenthe', jan. 2012, pagina 6). Voor een onderbouwing van het aandeel van de andere bronnen van duurzame energie in de energiemix voor Drenthe, wordt verwezen naar de 'Energiestrategie Drenthe: op weg naar een duurzame Drentse energiehuishouding' en het ECN rapport 'Energiebalansen Provincie Drenthe'.*

*De tabel in bijlage 7 leert dat er ook windmolens mogelijk zijn met een vermogen van 3 MW die aanmerkelijk meer elektriciteit produceren. Dan gaat het over een type met een hogere ashoogte, langere wieken en meer draaiuren. Als dit type uiteindelijk wordt gekozen, zal het zoekgebied voor windenergie dus meer elektriciteit gaan opleveren dan nu in de Drentse energiemix is geraamd. Al met al houdt dat in dat het aandeel duurzame energie in Drenthe groter wordt.*

## 2.3 Planologie en proces

| | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Insprekers: | | Z002 | Z005 | Z006 | Z008 | Z016 | Z036 | Z048 |
| Z055 | Z057 | Z064 | Z077 | Z084 | Z088 | Z089 | Z091 | Z096 |
| Z100 | Z106 | Z110 | Z111 | Z113 | Z114 | Z117 | Z121 | Z122 |
| Z123 | Z124 | Z125 | Z127 | Z128 | Z130 | Z134 | Z136 | Z138 |
| Z139 | Z141 | Z142 | Z144 | Z147 | Z151 | Z152 | Z153 | Z156 |
| Z158 | Z159 | Z160 | Z161 | Z164 | Z166 | Z172 | Z180 | Z181 |
| Z182 | Z190 | Z198 | Z204 | | | | | |

### 2.3.1 Algemeen

*Zienswijze:*
De gebiedsvisie moet duidelijkheid geven of er sprake is van drie windparken of van één windpark bestaande uit drie clusters, evenals aangeven wat de criteria voor een windpark zijn.

**Reactie:**
*Ruimtelijk is sprake van drie windparken in het zoekgebied van de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn en drie zoekgebieden in het gebied van de gemeenten Emmen en Coevorden. In sommige gevallen kan in juridisch, technisch en organisatorisch opzicht sprake zijn van één windpark.*

*Zienswijze:*
De gebiedsvisie beperkt zich tot een ruimtelijke visie. Sociale, gezondheids-, economische en milieuaspecten worden niet (op basis van gedegen onderzoek) behandeld.

**Reactie:**
*In de gebiedvisie worden de harde belemmeringen (bijlage 6) voor het hele zoekgebied weergegeven. In de uitvoeringsfase (zie hoofdstuk 6 van de gebiedsvisie) worden de milieueffecten en belemmeringen op een gedetailleerder niveau (parkniveau) in beeld gebracht.*

*Zienswijze:*
Hoe verhoudt deze gebiedsvisie zich tot de aanliggende provincie Groningen en de visie in Duitsland op het gebied van windenergie.

**Reactie:**
*De bestaande en geplande windparken in Duitsland en in de buurprovincies zijn meegenomen in de visuele beoordeling.*

*Zienswijze:*
Er moet een contra-expertise worden uitgevoerd door een onafhankelijke instantie, op basis van door bewoners van het gebied aangedragen argumenten, inclusief retentiegebied, rijksmonumenten, cultuurhistorisch erfgoed.
Het lijkt wel of tijdens de besluitvorming het welzijn van de mensen, MKB en flora/fauna niet of nauwelijks meetelt.

**Reactie:**
*De Gebiedsvisie windenergie Drenthe is tot stand gekomen op basis van een onderzoek waarin alle belangen in het gebied zijn betrokken. Naar aanleiding van de ingediende zienswijzen hebben wij de gebiedsvisie inhoudelijk nog eens tegen het licht gehouden en waar nodig aangepast. De afwegingen en de motivering voor de gemaakte keuzes zijn in de gebiedsvisie zo transparant mogelijk verwoord. Tijdens het proces van afweging hebben wij gebruik gemaakt van de beschikbare interne en externe expertise op het gebied van ruimtelijke ontwikkeling. Om die reden achten wij een contra-expertise niet noodzakelijk.*

*Zienswijze:*
De provincie moet haar bestuurlijke verantwoordelijkheid nemen indien de locatie Drentse Monden gehandhaafd wordt, gezien de provinciale inbreng in het proces. Om invulling te geven aan de samenwerking met de gemeente Stadkanaal dient deze in samenspraak met de agrariërs in het gebied ontwikkelde locatie, die ruimtelijk is gelegen nabij één van de mogelijke clusters, te worden meegenomen in het proces. Een en ander past binnen de bereidheid van de gemeente Stadskanaal die graag een actieve rol wenst te vervullen in het huidige proces.

**Reactie:**
*Provinciegrenzen en/of gemeentegrenzen vormen geen belemmering bij de uitwerking van (financiële) participatie in windparken. Wij zijn niet op de hoogte van een locatie voor een windpark in de gemeente Stadskanaal.*

*Zienswijze:*
Het is verwarrend dat er vier procedures tegelijk lopen waarover zienswijzen kunnen worden ingediend:
- gebiedsvisie Drenthe
- structuurvisie Coevorden

- MER behorende bij structuurvisie Coevorden
- ontwerp bestemmingsplan buitengebied.

**Reactie:**
*Er lopen op dit moment verschillende procedures rondom windenergie in Drenthe. De gebiedsvisie is bedoeld als kader voor de ontwikkeling van gemeentelijk beleid voor windenergie. In de gemeenten Emmen en Coevorden is de ontwikkeling van beleid voor windenergie verder dan in de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn. De processen van Emmen en Coevorden hebben grotendeels parallel gelopen aan de ontwikkeling van de gebiedvisie. In de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn loopt de gebiedvisie parallel aan de rijkcoördinatieregeling. De gebiedsvisie is in deze gemeenten bedoeld om de planvorming in de rijkscoördinatieregeling te beïnvloeden.*

*Zienswijze:*
Welke randvoorwaarden zijn er nog in ontwikkeling voor Emmen? Welke randvoorwaarden zijn al bekend voor Emmen (zie pag. 10 van de gebiedsvisie)

**Reactie:**
*De randvoorwaarden voor het realiseren van windparken in de gemeente Emmen zijn nader uitgewerkt in de 'Structuurvisie windenergie Emmen', die vanaf 25 april 2013 gedurende acht weken ter inzage heeft gelegen. Deze randvoorwaarden hebben vooral te maken met ruimtelijke ordeningsvoorwaarden en kwalitatieve uitgangspunten. Zo acht de gemeente het wenselijk dat een beeldkwaliteitsplan zal worden ontwikkeld voor de windmolenopstelling. Daarnaast acht de gemeente een life cycle assessment van belang voor de toe te passen windmolens.*

### 2.3.2 Status Gebiedsvisie windenenergie Drenthe

*Zienswijze:*
De suggestie dat besluiten worden genomen op basis van de gebiedsvisie is onjuist: de gebiedsvisie is geen formeel planfiguur in het kader van de Wet ruimtelijke ordening. Uitwerking van de plannen kan in Emmen en Coevorden plaatsvinden zoals geschetst in de gebiedsvisie. In De Drentse Monden en Oostermoer loopt daarentegen een RCR. Binnen deze RCR wordt het bestemmingsplan niet vastgesteld door de gemeenteraad, maar stellen de ministers van Economische Zaken en Infrastructuur & Milieu een Rijksinpassingsplan (RIP) vast.
Omdat de gebiedsvisie geen wettelijke juridische status heeft moet duidelijk vermeld worden waar gedupeerden van deze gebiedsvisie (bewoners nabij de windturbines) hun rechten kunnen halen.

Het is niet duidelijk hoe een politiek en bestuurlijk document als het kader voor de onderbouwing van de realisatie van het provinciale aanbod van 280 MW en als kader voor de op te stellen gemeentelijke structuurvisies en bestemmingsplannen kan dienen.
De gebiedsvisie is een samenraapsel van teksten die zijn overgenomen uit bronnen die de windenergie een warm hart toedragen.

**Reactie:**
*De Gebiedsvisie windenergie Drenthe is een document van de provincie en de vier betrokken gemeenten. Het geeft richting aan de (formele) besluiten die door deze vijf overheden over windenergie worden genomen. De rijksoverheid is gebonden aan de afspraak die met de provincie is gemaakt over de realisatie van 280 MW in Drenthe.*

*De toegang tot de rechter staat open in de procedures voor de verdere uitvoering en uitwerking, zoals bestemmingsplannen en omgevingsvergunningen. Deze passage wordt aan de tekst van de gebiedsvisie toegevoegd.*

Wijziging:
Tekst gebiedsvisie, pag. 11, toevoegen aan tweede alinea:
'De toegang tot de rechter staat open in de procedures voor de verdere uitvoering en uitwerking, zoals bestemmingsplannen en omgevingsvergunningen.'

### 2.3.3 RCR

*Zienswijze:*
Het argument dat, indien de provincie en gemeente dit plan niet aannemen, het rijk met een groter initiatief komt, is niet steekhoudend.

**Reactie:**
*De rijksoverheid heeft de procedure voor het toepassen van de Rijkscoördinatieregeling gestart en wil deze ook afronden. Op dit moment worden in het kader van een studie voor het Milieueffectrapport verschillende alternatieven onderzocht. Deze alternatieven gaan over veel meer windmolens dan mogelijk zijn in de locaties die in de gebiedsvisie zijn opgenomen. Eén alternatief, met het kleinste aantal windmolens, is een uitwerking van de sterren in de gebiedsvisie en is opgenomen na een toezegging van de minister van EL&I. Bedoeld alternatief is dus rechtstreeks ontleend aan de gebiedsvisie. Daarom zal alleen een vastgestelde gebiedsvisie, als regionale visie, van invloed kunnen zijn op de uitkomsten van de RCR.*

*Zienswijze:*
Hoe groot is de kans dat het RCR initiatief doorgaat boven de provinciale plannen?

**Reactie:**
*Hierover is op dit moment geen uitspraak mogelijk. De ministers van EZ en I&M nemen hierover een besluit.*

*Zienswijze:*
De provincie en gemeenten hebben geen machtsmiddelen om het rijk te beletten de RCR-initiatieven doorgang te verlenen.

**Reactie:**
*Wij hebben hiertoe geen wettelijke middelen, maar wel de afspraak tussen het IPO en de rijksoverheid over de realisatie van 280 MW aan windenergie in Drenthe en toezegging (Ontwerp-structuurvisie Windenergie op land) dat '…..het rijk, in overleg met de betrokken provincie en gemeenten, uitvoering geeft aan twee initiatieven die onder de Rijkscoördinatie (RCR) vallen..'*

*Zienswijze:*
Met de provinciale houding 'als we geen provinciale gebiedsvisie ontwikkelen zal de landelijke overheid de coördinatieregeling gaan toepassen en komen er nog veel meer windturbines' heeft de provincie bij voorbaat verloren, omdat de 280 MW die Drenthe biedt onvoldoende is om de landelijke doelstelling te halen, waardoor de RCR alsnog ingezet zal worden.

**Reactie:**
*De provincie Drenthe heeft, samen met de andere provincies in het kader van het IPO, afspraken met de rijksoverheid gemaakt over de realisatie van 280 MW. De andere elf provincies hebben vergelijkbare afspraken gemaakt, waarbij de som van alle provincies uitkomt op 6000 MW (= de landelijke doelstelling)*[1].

*Zienswijze:*
Hoe verhouden de procedures voor RCR-parken en deze gebiedsvisie zich met elkaar?

**Reactie:**
*De procedure voor de gebiedsvisie wordt rond de zomer van 2013 afgerond. De eerstvolgende stap in de RCR is de publicatie van een ontwerp-inpassingsplan met MER in januari 2014.*

*Zienswijze:*
Aangaande pag. 3 en pag. 4 ('Samenvatting')
'De provincie Drenthe en de gemeenten Aa & Hunze en Borger-Odoorn willen dat de drie aangegeven locaties worden vastgelegd in de RCR voor de windparken Drentse Monden en Oostermoer.'

a. Wat doet de provincie en betrokken gemeente indien de initiatiefnemers binnen de kaders van de wet- en regelgeving (ruimte, milieu en RCR) ook windturbines plannen buiten de gebieden zoals genoemd in deze Gebiedsvisie?
b. De twee initiatiefnemers 'Windpark De Drentse Monden' en 'Windpark Oostermoer' hebben zich beide, onafhankelijk van elkaar, gemeld als RCR-initiatief bij het ministerie van Economische Zaken. Daarnaast is er, mede op verzoek van tegenstanders en het betrokken bevoegde gezag, voor gekozen om een gezamenlijke milieueffectrapportage uit te voeren. Is het juridisch mogelijk dat de beide initiatieven alsnog worden samengevoegd tot één RCR-project bij het ministerie van EZ?
c. De ruimte die vanuit de gebiedsvisie wordt aangegeven binnen de gemeente AA & Hunze voorziet redelijkerwijs niet in de ruimte voor de plaatsing van 100 MW of meer. Als initiatiefnemers zich conformeren aan de gebiedsvisie resulteert dit dan wat u betreft ook in de situatie dat het niet meer voldoet aan de voorwaarden voor toepassing van de RCR?

Er wordt onvoldoende rekening gehouden met de lopende RCR voor windparken De Drentse Monden en Oostermoer.

**Reactie:**
*Dat initiatiefnemers windmolens plannen buiten de locaties die in de gebiedsvisie zijn opgenomen is een wens van hen. Relevant is welke ruimte de ministers van EZ en I&M hen bieden in het inpassingsplan in het kader van de RCR. Het besluit van de ministers is voor ons een gegeven. Tegen dat besluit kunnen gemeenten en provincies ook geen beroep instellen bij een rechter. Het samenvoegen van initiatieven in het kader van de RCR is een beslispunt van de rijksoverheid. Indien een project kleiner is dan 100 MW, valt het niet meer onder de RCR.*

1 Formeel is van de 6000 MW nog 285 MW niet verdeeld over de provincies. Dit restant wordt nog verdeeld over enkele met name genoemde provincies, waarvan Drenthe geen deel uitmaakt.

*Zienswijze:*
Er wordt gesteld 'De provincie Drenthe en de gemeenten willen dat in de rijks-coördinatieregeling alleen de locaties in deze gebiedsvisie worden vastgelegd.' Op welke wijze denken zij dit te doen? De locaties zijn slechts circa 48 MW groot en vallen derhalve niet onder de RCR.

**Reactie:**
*Het is een mogelijkheid om de drie clusters als één project te zien.*

*Zienswijze:*
De overheid is niet bereid de bezwaren tegen het verpesten van woon- en leefklimaat serieus te nemen en schuift die zelfs bij voorbaat terzijde door mechanismen te hanteren die elk bezwaar op voorhand onmogelijk maakt (Rijkscoördinatieregeling, Crisis- en herstelwet en het zodanig oprekken van normen dat objectieve metingen van overlast onmogelijk worden).

**Reactie:**
*Aan bedoelde wetten ligt een politieke keuze ten grondslag. Voor burgers staat de weg naar de rechter open.*

*Zienswijze:*
De wens van de provincie Drenthe en de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn om in de RCR alleen de locaties uit de gebiedsvisie vast te leggen, zoals verwoord op pag. 29 van de gebiedsvisie, is onjuist: de visie wordt als één van de alternatieven in het plan-MER van het rijk beschouwd op basis waarvan het bevoegd gezag tot vaststelling van een Rijksinpassingsplan komt.

**Reactie:**
*Dat de gebiedsvisie als een van de alternatieven wordt meegenomen in de m.e.r. doet niets af aan de uitdrukkelijke wens van provincie en betrokken gemeenten om alleen de locaties uit de gebiedsvisie vast te leggen.*

### 2.3.4 Crisis- en Herstelwet

*Zienswijze:*
De Crisis- en herstelwet is niet van toepassing op het gebied, omdat:
- Het project op geen enkele wijze eenmalig of langdurig een bijdrage levert aan de lokale of landelijke economie
- De realisatie en exploitatie van windparken verlieslatend is
- Het project de realisatie de onlangs afgeronde Herinrichting van de Veenkoloniën (1 mld. euro) teniet doet.
- Het project de realisatie de lokale economie schade toebrengt door krimp te versterken.

**Reactie:**
*Hierover oordeelt de rijksoverheid.*

*Zienswijze:*
Aanpassen tekst 'voor windparken met (…) voor de omgevingsvergunning.' (pag.11) in: 'Voor windparken met een kleiner vermogen dan 100 MW en groter dan 5 MW is de provincie bevoegd gezag. Zie Crisis- en herstelwet. Onder de 5 MW is de gemeente bevoegd gezag.'

**Reactie:**
*Projecten tussen de 5 en 100 MW vallen onder de provinciale coördinatieregeling. Daaronder is de gemeente het bevoegd gezag. Indien de gemeente meewerkt, stelt zij het bestemmingsplan vast. Als de gemeente niet meewerkt stelt de provincie een provinciaal inpassingsplan vast. De provincie verleent de omgevingsvergunning. Op verzoek van gedeputeerde staten kan de minister van EZ een ontheffing verlenen van de provinciale coördinatieplicht. De gemeente is dan bevoegd gezag voor de omgevingsvergunning. De tekst wordt op dit punt gecorrigeerd.*

Wijziging:
Tekst aanpassen, pag. 11, eerste alinea:
' Op windparken met een vermogen van 5 tot 100 MW is de provinciale coördinatieregeling van toepassing. Indien de gemeente meewerkt, stelt zij het bestemmingsplan vast. Anders neemt de provincie de bevoegdheid voor het ruimtelijk besluit over in de vorm van een (provinciaal) inpassingsplan. De provincie coördineert de procedures en verleent de omgevingsvergunning. Op verzoek van gedeputeerde staten kan de minister van EZ een ontheffing verlenen van de provinciale coördinatieplicht. De gemeente is dan bevoegd gezag voor de omgevingsvergunning. Voor projecten kleiner dan 5 MW is de gemeente bevoegd gezag.'

### 2.3.5 MER

*Zienswijze:*
De bestaande turbines over de Duitse grens moeten worden meegenomen in de m.e.r.-procedure.
De adviezen van de Commissie voor de Milieueffectrapportage en eerder uitgebrachte zienswijzen zijn niet voldoende meegenomen in de ontwerp gebiedsvisie. M.e.r.-procedures zijn een wassen neus en zijn alleen bedoeld om ten minste de schijn van inspraak op te houden. Ze houden sowieso geen rekening met de effecten op de mens en de effecten op de locale economie.

**Reactie:**
*Er is geen MER gekoppeld aan de gebiedsvisie.*

*Zienswijze:*
De betrokken overheden zouden ook de verdere procedure voor de plan-MER samen ter hand moeten nemen. Er moet een einde komen aan het gegeven dat de overheid twee verschillende ruimtelijke planprocedures in het gebied door elkaar laat lopen. Bovendien zou het rijk de regio daadwerkelijk het voortouw moeten geven bij de verdere ontwikkeling en uitwerking van de windplannen.

**Reactie:**
*Ook wij vinden het gewenst dat er één gedeelde visie en procedure is voor het zoekgebied voor windenergie.*

*Zienswijze:*
Er moet ruimte blijven om af te wijken van de ruimtelijke uitgangspunten uit de gebiedsvisie wanneer, bijvoorbeeld op grond van de MER, blijkt dat daarvoor goede argumenten zijn. Zo is het bijvoorbeeld nog de vraag of de plaatsing van windmolens in de LOFAR-zone geheel moet worden uitgesloten. Mocht plaatsing van windmolens in (een deel van) deze zone wel mogelijk zijn dan zal dat van grote invloed zijn op het ontwerp van de windmolenlocaties in de gemeente Borger-Odoorn.

**Reactie:**
*Indien er goede argumenten zijn, kan in een concrete situatie worden afgeweken van de uitgangspunten in de gebiedsvisie.*

### 2.3.6 Proces tot nu toe

*Zienswijze:*
Zouden Provinciale Staten anders gehandeld hebben wanneer de uitspraak van de geschillencommissie MOA van 1 mei 2012 ten aanzien van het rapport 'Opinie onderzoek windenergie' van de firma Newcom (juli 2008) bekend was geweest tijdens de besluitvorming over windenergie?
Gemeenten en provincies staan onder druk van initiatiefnemers en hebben daarom drie clusters aangewezen.
Enkele jaren geleden speelde in dit gebied de vraag of er langs de Tweederde weg boerderijen zouden mogen komen. In een openbare bijeenkomst werd toentertijd door wethouder Bruintjes gesteld dat dit zeker niet zou leiden tot het feit dat er vervolgens windmolens bij geplaatst konden worden. Nu is de argumentatie dat juist de bouw van deze boerderijen geldt als argument voor de gekozen locatie. Het bestemmingsplan 'Perspectiefplan boeren Nieuw-Buinen' maakt geen gewag van windturbines, terwijl er tijdens het vaststellen al wel windplannen waren, en er nu erg gemakkelijk aansluiting is gevonden bij een zogenaamd 'agrocluster.' Ook voor andere bestemmingsplannen geldt iets dergelijks.

**Reactie:**
*Wij kunnen niet namens Provinciale Staten spreken. Ten tijde van de ontwikkeling van het plan tot uitplaatsing van boeren aan de TweeDerdeweg Zuid, was geen sprake van mogelijkheden voor de plaatsing van windmolens in het gebied. Pas in 2010 is de discussie over windenergie in het gebied ontstaan.*
*Ten tijde van de genoemde openbare bijenkomst lag het collegebesluit van 2003 voor, inhoudende dat het college van B & W geen windmolens wil toestaan binnen het grondgebied van Borger-Odoorn.*
*Het college heeft nadien, alles overwegende, besloten om als tegenhanger voor het grootschalige windmolenplan bij de rijksoverheid mee te werken aan het opstellen van een gebiedsvisie. Daarmee kan invloed worden uitgeoefend op de plannen in de rijkscoördinatieregeling.*

*Zienswijze:*
De aanpak van de provincie veroorzaakt verwarring en vergroot onzekerheid. Het lijkt erop dat de provincie een wit voetje wil halen bij de landelijke politiek ten koste van haar eigen burgers. Beter zou zijn als de provincie samen met burgers werkt aan alternatieven, zoals andere duurzame bronnen. Omdat zonne-energie bijvoorbeeld direct geplaatst kan worden, en windprojecten een aantal jaren moeten opstarten, waar tijden geen duurzame energie geproduceerd wordt.

**Reactie:**
*Eén van de doelen van de gebiedsvisie is het opstellen van een kader voor en de onderbouwing van de realisatie van de provinciale doelstelling van 280 MW aan windenergie in het provinciaal zoekgebied. Het gaat daarom in de gebiedsvisie niet over andere vormen van duurzame energie. Daarvoor hebben gemeenten en provincie apart beleid ontwikkeld. Windwokkels en windschalen kunnen nog geen substantiële bijdrage leveren aan de doelstelling.*

*Zienswijze:*
Waarom zijn er drie varianten, als er toch al gekozen is voor clusteropstellingen.

**Reactie:**
*In gebiedsvisie is in het zoekgebied gekozen voor drie locaties en het aanwijzen van drie zoekgebieden voor de ontwikkeling van windmolens. Er worden in de gebiedsvisie geen varianten gegeven.*

*Zienswijze:*
Aangaande de tekst op pag. 14 over het ontwikkelen van één gezamenlijk plan het volgende: wanneer 'samenwerking van initiatiefnemers' niet mogelijk blijkt te zijn mag dit geen 'showstopper' zijn. Het moet mogelijk zijn om meerdere initiatieven voor windenergie in een deelgebied te realiseren. De ruimtelijke kwaliteit kunt u borgen in de planologische processen.

**Reactie:**
*Het ontwikkelen van meerdere plannen voor windparken naast elkaar vinden wij onwenselijk. Wij vinden het van belang dat de overheden gezamenlijk met inwoners en initiatiefnemers aan één plan werken waarin alle belangen zorgvuldig worden gewogen.*

*Zienswijze:*
In de gebiedsvisie wordt niet uitgelegd waarom locaties die eerder als mogelijk zoekgebied voor grootschalige windenergie zijn genoemd nu niet in de afweging worden meegenomen.

**Reactie:**
*De gebiedsvisie is een verfijning van het zoekgebied. De behoefte om het zoekgebied te verfijnen is ontstaan om de provinciale doelstelling van 280 MW beter in balans te brengen met de planologische ruimte voor windenergie en het realiseren van voordelen voor het gebied. Daarbij is in de gemeenten Emmen en Coevorden aangesloten bij lopende processen.*

*Zienswijze:*
De suggestie van samenwerking met en goedkeuring door actiegroep Tegenwind Veenkoloniën moet uit de gebiedsvisie wordt verwijderd, omdat er niets is gedaan met opmerkingen van vertegenwoordigers van de actiegroep. Ook is de concept gebiedsvisie voor publicatie niet aan de actiegroep getoond.

**Reactie:**
*In de gebiedvisie wordt geen suggestie van samenwerking gewekt. Er wordt melding gemaakt van reguliere overleggen met de actiegroep Tegenwind Veenkoloniën.*

*Zienswijze:*
Op pag. 8 wordt de SWOL genoemd, maar over enige relatie met of invloed op de gebiedsvisie wordt niet gesproken.
Toevoegen aan de paragraaf 'De gebiedsvisie is (…) Emmen en Coevorden.' (pag. 7) dat de keus van het zoekgebied niet door de gemeente is genomen, laat staan dat zij zijn betrokken bij het proces.
In de Gebiedsvisie windenergie Drenthe moet volledig Drenthe worden behandeld. Geen apart traject voor enkele gemeenten.

**Reactie:**
*De gebiedvisie is in opdracht van de colleges van gemeenten en provincie opgesteld en is een verfijning van het provinciaal zoekgebied. Bij het opstellen van de gebiedvisie is rekening gehouden met de lopende trajecten in de afzonderlijke gemeenten.*

*Zienswijze:*
De provincie moet zich breder informeren over het onderwerp, (internet, gesprekken met mensen/experts, slachtoffers van de windindustrie), mede omdat het zoveel partijen aangaat.

**Reactie:**
*Provincie en gemeenten hebben zich bij het opstellen van de gebiedsvisie laten adviseren door externe partijen en deskundigen.*

*Zienswijze:*
Eerst moeten de parken Oostermoer en Drentse Monden worden gerealiseerd. Na realisering is pas goed aan te geven wat de gevolgen zijn en of andere initiatieven noodzakelijk en inpasbaar zijn.

**Reactie:**
*In de vervolgstappen wordt duidelijk hoeveel vermogen er precies op de locaties kan worden geplaatst, inclusief de windparken Oostermoer en De Drentse Monden. Daarom is in de gebiedvisie voorzien in de realisatie van 280 MW in twee fasen.*

*Zienswijze:*
De provincie moet geen nieuwe initiatieven in de gebiedsvisie opnemen en in het bijzonder in het gebied tussen Oud Annerveen en Gasselternijeveen, waar nu al op korte afstand twee windmolenparken worden ontwikkeld.

**Reactie:**
*Deze zienswijze is voor kennisgeving aangenomen.*

*Zienswijze:*
De zoeklocatie Drentse Monden zat bij terinzagelegging niet in de Omgevingsvisie 2010, maar deze is bij de vaststelling toegevoegd, waardoor geen inspraak mogelijk was over deze locatie.
Bij het vaststellen van het provinciaal omgevingsbeleid in 2010 is de keuze voor Borger-Odoorn als zoekgebied niet ter inspraak aan de bevolking voorgelegd. Tevens is de aanwijzing van het rijk van het veenkoloniale deel van de gemeente Borger-Odoorn geen onderdeel van de inspraak geweest. Hierdoor zijn omwonenden geconfronteerd met het voldongen feit dat een groot deel van de 280 MW in het veenkoloniale gebied van de Gemeente Borger-Odoorn wordt geplaatst. De inspraakmogelijkheid die er is op de ontwerp Gebiedsvisie gaat uit van het feit dat onze gemeente in het zoekgebied ligt.
De omgevingsvisie van 2010 repte nog over 60 MW, en dat door de toename naar 280 MW het zoekgebied opnieuw moet worden bekeken, inclusief andere gebieden in Drenthe.

**Reactie:**
*Provinciale Staten hebben in juni 2010 na de terinzagelegging van de ontwerp Omgevingsvisie besloten een zoekgebied voor windenergie aan te wijzen. De Omgevingsvisie kent geen vermogensdoelstelling.*

### 2.3.7 Het verdere proces

*Zienswijze:*
De planning voor gemeentelijke structuurvisies in de gebiedsvisie is te krap: uit de procedures die geschetst worden in de gebiedsvisie kan volgen dat er locaties of delen daarvan afvallen. In dat geval zou de doelstelling van de provincie Drenthe als onderdeel van het IPO-bod in gevaar kunnen komen. Tegelijk zouden dan andere of nieuwe locaties nodig kunnen zijn. Op dat moment is er te weinig tijd om tijdig alsnog te kunnen voldoen aan de doelstelling qua MW en tijd.

**Reactie:**
*In de afspraken tussen IPO en het rijk over windenergie is overeen gekomen dat de afspraken vóór 31 december 2013 planologisch worden vastgelegd. Indien er locaties afvallen, worden voor medio 2014 alternatieve locaties vastgelegd.*

*Zienswijze:*
In het gebied Flevoland, alwaar insprekers ook zijn betrokken bij de (her-)structurering van windenergie, is op dit moment een positief en interessant proces gestart aangaande de gebiedsorganisatie van alle inwoners van het plangebied Oostelijk en Zuidelijk Flevoland. Insprekers zijn graag bereid hierover met u van gedachten te wisselen en informatie te verstrekken.

**Reactie:**
*Wij gaan graag met u in gesprek over het benutten van de positieve ervaringen uit gebiedsprocessen elders.*

*Zienswijze:*
Voorwaarde voor vergunningverlening moet zijn een goede samenwerking en overleg van initiatiefnemers met omwonenden en andere belanghebbenden in het gebied, zoals natuurverenigingen.

**Reactie:**
*Voor de realisatie van een windpark moet een bestemmingsplan of inpassingsplan (bestemmingsplan door rijk of provincie) worden gemaakt. Alle voor de realisatie van dat plan benodigde besluiten worden in een procedure voorbereid op grond van de wet ruimtelijke ordening. Daaronder valt ook de omgevingsvergunning.*

*Het bestemmingsplan c.q. inpassingsplan bepaalt de kaders waarbinnen een omgevingsvergunning moet worden verstrekt. De provincie en de gemeenten zullen bij de voorbereiding van het bestemmingsplan c.q. inpassingsplan de samenwerking opzoeken met initiatiefnemers, omwonenden en andere belanghebbenden. In deze fase zullen in gezamenlijk overleg met alle partijen ook de randvoorwaarden worden bepaald voor compenserende maatregelen en participatiemogelijkheden. Ook maken wij graag gebruik van de ervaringen in de gemeente Emmen met het Windteam.*

## 2.4 Overig

| Insprekers: | | Z005 | Z006 | Z022 | Z032 | Z034 | Z038 | Z044 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Z052 | Z064 | Z065 | Z071 | Z082 | Z083 | Z084 | Z096 | Z100 |
| Z106 | Z110 | Z122 | Z123 | Z127 | Z128 | Z132 | Z139 | Z150 |
| Z151 | Z162 | Z165 | Z180 | Z199 | Z204 | Z205 | Z210 | |

*Zienswijze:*
Volksvertegenwoordigers moeten de belangen behartigen van tegenstanders van windenergie (13.000 inwoners van het gebied).
Er moet een nieuwe enquête worden gehouden onder inwoners van het onderhavige gebied (inclusief Stadskanaal, Musselkanaal, Weerdingen en Exloo) naar het draagvlak voor windenergie.

**Reactie:**
*Volksvertegenwoordigers houden rekening met alle belangen en wegen deze vervolgens tegen elkaar af. Wij gaan geen enquêtes organiseren.*

*Zienswijze:*
Mevrouw T. Klip op 17 januari 2013: 'De omwonende burgers hebben zeker inspraak bij eventuele plaatsing van windmolens in hun leefomgeving.'
De bestuurders zijn niet goed ingevoerd in de materie, en de gebiedsvisie is niet concreet genoeg. Hierdoor zullen de burgers zich afkeren van de politiek.
Steekhoudende argumenten tegen de komst van windturbines worden weggemasseerd.
De komst van windturbines zorgt ervoor dat het gebied ook voor andere onwenselijke activiteiten gezoneerd wordt (afvalverwerking, megastallen etc.).
Omwonenden willen inspraak in de locatie van de windturbines.
Het is raar dat in het gebied, omdat het tot energiewinningsgebied is omgedoopt, zomaar van alles geplaatst kan worden zonder overleg met de bewoners/bevolking.

**Reactie:**
*Het is belangrijk dat omwonenden worden betrokken bij het realisatieproces van windparken. Voor een goed ontwerp van een windpark speelt de beleving van bewoners een belangrijke rol. In de gebiedsvisie stellen wij daarom dat bewoners betrokken moeten worden in het proces om tot invulling van de locaties te komen.*

*Zienswijze:*
Er zijn enkele gemeenten in Drenthe geweest die hebben aangegeven windmolens te willen plaatsen. Deze gemeenten kregen deze mogelijkheid niet bij de vaststelling van het provinciaal omgevingsbeleid.

**Reactie:**
*De doelstelling van 280 MW aan windenergie wordt gerealiseerd in het provinciaal zoekgebied.*
*Een eventuele hogere doelstelling zal buiten het zoekgebied worden ingevuld.*

*Zienswijze:*
De provincie moet rekening houden met de windparkontwikkeling in Musselkanaal ten zuidoosten van Vleddermond in het gebied tussen het Tweede Boerendiep en het A.G. Wildervanckkanaal.

**Reactie:**
*Uitgangspunt voor windparken in de provincie Groningen is het Provinciaal Omgevingsplan van de provincie Groningen. Hierin is in de directe nabijheid van het Drents zoekgebied alleen ruimte voor een windpark langs de N33 bij Veendam.*

*Zienswijze:*
Welke voordelen (zoals genoemd in 'Doelen') wegen op tegen alle nadelen.

**Reactie:**
*Zie hiervoor bijlage 5 van de gebiedsvisie; 'Economische effecten windenergie'.*

*Zienswijze:*
Hoe zit het met de extra woonwijk die in Tweede Exloërmond gepland was, en de daarbijhorende vergroting van natuurgebied Exloërkijl.

**Reactie:**
*In Tweede Exloërmond is een bestaande uitbreidingswijk aanwezig. Deze kent een fasering in bebouwing en grenst aan het genoemde natuurgebied. Van een extra woonwijk in Tweede Exloërmond is geen sprake.*

*Zienswijze:*
De weerstand onder particulieren en bedrijven tegen 'groen en duurzaam' neemt toe, mede door vermeende onbetrouwbaarheid en inconsistentie van de overheid.

**Reactie:**
*Deze zienswijze is voor kennisgeving aangenomen.*

*Zienswijze:*
De rol van GGD Drenthe is niet duidelijk; deze partij wordt niet als onafhankelijk gezien.

**Reactie:**
*De GGD is een deskundige instantie en wordt door ons ingeschakeld bij vragen over gezondheidseffecten.*

# 3 Milieueffecten

## 3.1 Algemeen

| | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Insprekers: | | Z005 | Z006 | Z013 | Z014 | Z015 | Z018 | Z021 |
| Z023 | Z026 | Z028 | Z030 | Z032 | Z033 | Z034 | Z035 | Z036 |
| Z039 | Z040 | Z043 | Z047 | Z048 | Z049 | Z055 | Z057 | Z059 |
| Z061 | Z064 | Z067 | Z070 | Z071 | Z073 | Z075 | Z077 | Z081 |
| Z083 | Z084 | Z086 | Z089 | Z090 | Z091 | Z098 | Z099 | Z102 |
| Z103 | Z104 | Z106 | Z107 | Z109 | Z111 | Z113 | Z115 | Z118 |
| Z126 | Z128 | Z130 | Z132 | Z139 | Z141 | Z142 | Z143 | Z144 |
| Z147 | Z148 | Z150 | Z151 | Z152 | Z155 | Z156 | Z157 | Z158 |
| Z159 | Z160 | Z161 | Z162 | Z163 | Z164 | Z168 | Z172 | Z174 |
| Z175 | Z177 | Z181 | Z183 | Z187 | Z188 | Z190 | Z191 | Z192 |
| Z194 | Z195 | Z201 | Z204 | Z210 | Z220 | Z223 | | |

*Zienswijze:*
Als er hiaten in kennis zijn op het gebied van milieueffecten betekent dit niet dat er mag worden gerealiseerd, maar dat er eerst gedegen onderzoek moet worden gedaan naar risico's van hoorbaar en laagfrequent geluid en infrageluid, veroorzaakt door grote windturbines. Als dit niet gebeurt komt het over of de omwonenden als proefkonijnen worden gebruikt.
Welke rapporten zijn in het kader van de gebiedsvisie en de beantwoording van zienswijzen gebruikt? Wat wordt er gedaan met de jarenlange ervaring met windturbines in het buitenland?
De tot nu toe uitgebrachte milieueffectrapporten bij andere windparken geven aangaande gezondheid geen uitsluitsel omdat deze veel gekopieerd worden van elkaar en onderzoeken gebruiken die jaren oud zijn en dus verouderd. Daarbij is er veel theoretisch bepaald en niet proefondervindelijk gemeten. Ook zijn er nog onderzoeken door o.a. RIVM in gang gezet. Omdat daar de uitkomst nog niet van is bepaald kan de gebiedsvisie pas definitief worden als alle belangrijke onderzoeken zijn afgerond, zodat hiernaar verwezen kan worden in de gebiedsvisie.
Welke wetenschappelijke onderbouwing heeft het onderzoek van RIVM en waarom maakt het geen onderdeel uit van de gebiedsvisie?

**Reactie:**
*De normen die landelijk gelden zijn met studies onderbouwd en door de landelijke wetgever vastgesteld. De landelijke normen zijn ons vertrekpunt, waar mogelijk zullen wij bij de uitwerking van de locaties grotere afstanden tot gevoelige bebouwing aanhouden dan hetgeen minimaal volgens de wet nodig is op grond van de norm. De belangrijkste rapporten die tijdens het opstellen van de gebiedsvisie zijn gebruikt, zijn genoemd in hoofdstuk 1, 'Inleiding'. Voor het samenvatten en beantwoorden hebben wij ondermeer gebruik gemaakt van de kennis van Bosch en van Rijn, HaskoningDHV en AgentschapNL. Wij hebben niet in het bijzonder gebruik gemaakt van ervaringen met windmolens in het buitenland. Over de onderzoeken die het RIVM instelt naar de effecten van geluid, waaronder laagfrequent geluid, zijn wij in gesprek met het RIVM. Daarbij worden ook inwoners van het zoekgebied betrokken.*

### 3.1.1 Minimale afstand tot woningen

*Zienswijze:*
Waar in de gebiedsvisie een afstand van 500 meter wordt aangehouden, zou dit minimaal 1.500 meter moeten zijn[2]. Dit onder andere met oog op de risico's van geluidsoverlast en gezondheidsklachten als gevolg van laagfrequent geluid dat windturbines voortbrengen. Het zou de provincie sieren als zij het lot van de bewoners die zij vertegenwoordigt zou aantrekken, door zich niet te verschuilen achter de landelijke norm van 500 meter. Mocht dit tot gevolg hebben dat er in de Veenkoloniën minder mogelijkheden zijn voor de plaatsing van windturbines, dan is

2 Zo blijkt uit gezondheidsstudies uit o.m. Canada, Verenigde Staten, Nieuw-Zeeland en Australië.

er elders in de provincie voldoende gelegenheid om de afgesproken 280 MW aan windenergie te behalen.
De afstand van 1.500 m wordt ook in andere landen (Denemarken, Duitsland) gehanteerd.
Aangaande de randvoorwaarde wettelijke eisen (pag. 17) het volgende: ten onrechte worden hier de wettelijke normen voor geluid, slagschaduw en veiligheid vertaald naar een minimaal aan te houden afstand van 500 meter tussen een windturbine en een woning of een andere hindergevoelige bestemming. Het is belangrijk te vermelden dat die gehanteerde afstand niet meer is dan een vuistregel. Uiteindelijk zullen de milieuonderzoeken op basis van de wettelijke normen maatgevend zijn voor de te hanteren afstanden. Dat kan leiden tot afstanden groter of juist kleiner dan 500 meter, afhankelijk van de opstellingsvarianten en windturbinetypes.
Naast de wettelijke bepaling zijn er diverse onderzoeken uitgevoerd naar de gezondheidseffecten van windturbines op de woonomgeving. Deze dienen ook een onderdeel te zijn van te hanteren randvoorwaarden voor de onderhavige windparken. De afstand tussen bebouwing en windturbines dient dan ook bepaald te worden op basis van de gezondheidsrisico's en niet op een geluidscontour, dus 1.500 meter afstand.
De Nederlandse geluidsnorm is de slechtste van Europa als het gaat om de bescherming van inwoners.

**Reactie:**
*Eén van de doelen van de gebiedsvisie is het uitwerken en verfijnen van het provinciale zoekgebied voor windenergie. Daarvoor zijn ondermeer de belangrijkste belemmeringen voor het plaatsen van windmolens geïnventariseerd en weergegeven op de Belemmeringenkaart provinciaal zoekgebied die in bijlage 6 van de gebiedsvisie is opgenomen.*
*Op deze kaart is rond aaneengesloten woonbebouwing een minimale afstand van 500 meter aangehouden. Voor een eerste selectie van gebieden is het aanhouden van een dergelijke afstand toereikend. In een latere fase, wanneer bekend is welk type windmolens in een windpark wordt geplaatst, zijn de wettelijke normen voor geluid, slagschaduw en veiligheid bepalend voor de minimaal aan te houden afstand tot de windmolens. Deze afstand kan afwijken van 500 meter. De wettelijke normen zijn daarbij het uitgangspunt, waar mogelijk zullen wij een grotere afstand aanhouden.*

*De ons meest recent bekende vergelijking tussen minimale afstanden in Nederland en aangrenzende landen stamt uit 2010: 'Normen voor windenergie over geluid, slagschaduw en externe veiligheid in België, Duitsland, Frankrijk, Groot Brittannië en Denemarken'. Daaruit komt naar voren dat in Denemarken vanwege veiligheid en geluidhinder een norm geldt van 4 x de ashoogte. Dit leidt in de praktijk, bij een ashoogte van 90 tot 125 meter tot een minimale afstand van 360 tot 500 meter. In Duitsland geldt geen vaste norm voor veiligheid. Voor geluidhinder geldt een norm van 45 dB(A), wat in de praktijk overeenkomt met een afstand van 400 tot 500 meter. Hierbij maakt het rapport de kanttekening dat de Duitse deelstaten daarnaast ook aanbevelingen en richtlijnen geven over de te hanteren afstanden. Deze variëren van 400 tot 1.000 meter. Zo beveelt Brandenburg een afstand van 1.000 meter aan, maar geeft tevens aan dat bij verspreide woonbebouwing kleinere afstanden gerechtvaardigd zijn. De Nederlandse normen leiden volgens het aangehaalde rapport in de praktijk tot een minimale afstand van 150 meter vanwege veiligheid en 360 meter vanwege geluidhinder. De stelling dat in Denemarken en Duitsland afstanden van 1.500 meter worden gehanteerd, wordt in het aangehaalde rapport dus niet ondersteund.*

*Aanvullend merken wij op dat in Denemarken vanaf 1 januari 2012 ook een norm geldt voor laagfrequent geluid, zijnde 20 dB voor het spectrum tussen de 20 en 100 Hertz. Daarmee is Denemarken het eerste land met een norm voor laagfrequent geluid.*

Wijziging tekst gebiedsvisie, pagina 17, aan 'Wettelijke eisen' toevoegen:
'Dan is ook duidelijk welk type windmolen (ashoogte, wieklengte en vermogen) door initiatiefnemers wordt geplaatst. Waar mogelijk zullen wij grotere afstanden aanhouden tot geluidgevoelige bebouwing dan vereist is op grond van de milieunormen.'.

*Zienswijze:*
Windpark Nieuw-Buinen ligt te dicht bij de dorpskern.

**Reactie:**
*De dorpskern van Nieuw-Buinen ligt ten noorden van het lint Buinerveen- – Nieuw-Buinen. Mede daardoor is het nabijgelegen windpark ten zuiden van Nieuw-Buinen gepland en niet ten noorden in het open gebied richting Drouwenermond. De locatie Nieuw-Buinen – Zuid biedt voldoende mogelijkheden voor een windpark. De precieze afstanden tussen het windpark en de bebouwing worden in een later stadium bepaald.*

*Zienswijze:*
Is het bewezen dat nieuwere windturbines minder overlast veroorzaken waardoor de afstand kan worden verkleind. En worden turbines weggehaald als dit later toch niet zo blijkt te zijn?

**Reactie:**
*Innovatie leidt inderdaad tot stillere en efficiëntere windmolens. Als een windmolen niet voldoet aan de eisen die in de omgevingsvergunning worden gesteld, wordt de windturbine geheel of gedeeltelijk stilgelegd.*

*Zienswijze:*
De invloedssfeer van windturbines is groter dan de geluidstechnische afstandscriteria.

**Reactie:**
*Dit is juist. Windmolens zijn op veel grotere afstanden zichtbaar dan de afstand die vereist is op grond van de wettelijke norm om geluidoverlast te voorkomen.*

*Zienswijze:*
Heeft een initiatiefnemer/participant van windpark Oostermoer recht op een beschermende zonering wanneer zijn woning zich in de nabijheid van een ander windpark bevindt?

**Reactie:**
*Windmolens zijn een bedrijfsmatige activiteit, waarbij de woning van de eigenaar van de grond waarop de windmolen wordt geplaatst, als een bedrijfswoning wordt gezien. Hiervoor hanteren wij minder strenge milieunormen. Wanneer het gaat over de milieueffecten van een ander windpark, gelden wel de 'normale' milieuregels. Vanwege de grote afstanden tussen de windparken zal dit hier niet aan de orde zijn. Iemand de financieel participeert in een windpark behoudt zijn volledig recht op bescherming door de geldende milieunormen.*

### 3.1.2 Overig

*Zienswijze:*
Er moet onderzocht worden of Nederland met het verhogen van de 'geluidsoverlastdrempel' zich schuldig maakt aan het 'Verdrag tegen Marteling' door middel van geluid en zich schuldig maakt aan misdaden tegen de mensheid dan wel de menselijkheid.

**Reactie:**
*Dit nemen wij voor kennisgeving aan.*

*Zienswijze:*
De kap van bomen langs het Zuiderdiep heeft bewoners bescherming ontnomen tegen uitzicht op windturbines en geluids- en slagschaduwhinder.

**Reactie:**
*In de uitvoeringsfase zullen wij bezien in hoeverre aanvullende beplanting nabij de woningen gewenst is.*

*Zienswijze:*
Bouw en onderhoud zullen leiden tot overlast. Materieel zal langs woningen rijden, wat zorgt voor gevaarlijke verkeerssituaties en geluids- en lichthinder.

**Reactie:**
*De gemeenten zullen, na overleg met de bevolking, te zijner tijd afspraken maken met de aannemers die de windmolens en de bijbehorende infrastructuur aanleggen. Daarbij denken wij ondermeer aan speciale routes voor werkverkeer.*

## 3.2 Gezondheid

Insprekers: Z002 Z004 Z007 Z008 Z009 Z011 Z014
Z015 Z016 Z018 Z019 Z021 Z022 Z024 Z026 Z027
Z028 Z029 Z031 Z033 Z037 Z039 Z041 Z046 Z047
Z048 Z049 Z050 Z052 Z055 Z058 Z059 Z061 Z062
Z064 Z065 Z067 Z069 Z070 Z071 Z072 Z074 Z075
Z076 Z077 Z078 Z084 Z087 Z089 Z097 Z098 Z099
Z102 Z103 Z108 Z109 Z110 Z111 Z116 Z121 Z122
Z123 Z126 Z128 Z129 Z130 Z131 Z137 Z139 Z141
Z152 Z154 Z155 Z156 Z157 Z158 Z161 Z163 Z164
Z165 Z166 Z168 Z172 Z174 Z176 Z177 Z184 Z185
Z187 Z188 Z192 Z194 Z201 Z204 Z205 Z208 Z218
Z223

*Zienswijze:*
Er moet uitvoerig onderzoek gedaan worden naar gezondheidsklachten van omwonenden van windparken voordat de bouw van de eerste windturbine begint.
Niet het landschap maar de gezondheid van omwonenden moet leidend zijn.
Waarom gebeurt dat niet in de gebiedsvisie?
Wat gaat de provincie doen als mensen ziek worden van windturbines en hun huis niet verkocht krijgen?
Windturbines veroorzaken het windturbinesyndroom bij omwonenden.
Het (elektro)magnetisch veld en de straling van windturbines kan effect hebben op omwonenden.
De overheid zet willens en wetens de gezondheid van omwonenden op het spel.
Welke middelen hebben overheden om mensen te beschermen tegen windturbines als schadelijke effecten blijken voor te komen, na realisatie van het windpark.
Wat doet hoorbaar geluid van een windturbine met de gezondheid van de omwonenden?
Wat doet windturbine laag frequent geluid met de gezondheid van de omwonenden?
Wat doet slagschaduw met de gezondheid van omwonenden?
Wat doen draaiende windturbines met de verkeersveiligheid?
Wat hebben windturbines voor invloed op hoog sensitieve mensen, zoals mensen met ADHD, autisme, syndroom van Down en psychische aandoeningen?
Wat doen windturbines met huisdieren en hobbydieren. Bijv. signalen als dat van paarden in Ter Apel die last hebben van Duitse windturbines?
Wat wordt gedaan aan de gezondheidsproblemen die omwonenden nu al hebben als gevolg van de plannen (stress, etc.)?
Zijn de hoogspanningslijnen die moeten worden geplaatst als gevolg van de windparken gevaarlijk voor de gezondheid?
Kinderen kunnen leerproblemen ondervinden door nachtelijke geluidshinder en slagschaduw en (laagfrequent) geluid tijdens schooltijd.
Waar en hoe gaat de provincie de bevolking informeren aangaande gezondheidsaspecten van windturbines?

**Reactie:**
*Uit de ingediende zienswijzen blijkt dat er veel ongerustheid bestaat over de mogelijke effecten van de plaatsing van windturbines op de gezondheid van de omwonenden.*

*Dat een activiteit effect kan hebben op de gezondheid, is vaker het geval. Dit speelt in beginsel bij elk groot initiatief dat in een gebied ontplooid wordt. In Nederland zijn milieunormen ontwikkeld en vastgesteld en zijn voor het ontplooien van grootschalige activiteiten vergunningen vereist. Het geldt ook voor de aanleg en het gebruik van wegen, industriële bedrijven en voor veel andere zaken. Dit geldt ook voor het plaatsen van windturbines. In aansluiting op de Europese regelgeving zijn op rijksniveau normen ontwikkeld, waarbij die voor geluid speciale aandacht vragen. Een aantal mensen zal hinder ondervinden. Bij de vaststelling van normen is een afweging gemaakt tussen de voordelen van de windturbines en de nadelen. Provincie en gemeenten zijn gehouden aan de landelijke normstelling. Waar mogelijk zullen wij grotere afstanden aanhouden dan nodig zijn op grond van de landelijke normen.*

*Er is regelmatig contact met de GGD-Drenthe over de gezondheidsaspecten van de plaatsing van windmolens. Ook heeft de provincie Drenthe er bij de verantwoordelijke minister op aangedrongen nader onderzoek in te stellen naar de effecten van laagfrequent geluid en zo nodig daarvoor een norm vast te stellen.*

Wijziging Gebiedsvisie pag. 26 onder 'De locaties en de opstellingen' 2e alinea: '(…) gewenste locaties. Voor ons staat voorop dat minimaal aan de wettelijke milieunormen wordt voldaan en waar mogelijk een grotere afstand wordt aangehouden tot geluidgevoelige bebouwing dan op grond van de wet is vereist. Ook vinden wij het belangrijk dat de verschillende windparken (…)'

## 3.3 Geluid

| Insprekers: | | Z002 | Z003 | Z004 | Z008 | Z011 | Z014 | Z015 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Z016 | Z019 | Z021 | Z022 | Z023 | Z024 | Z026 | Z027 | Z028 |
| Z029 | Z030 | Z031 | Z033 | Z034 | Z035 | Z036 | Z037 | Z041 |
| Z042 | Z046 | Z047 | Z048 | Z049 | Z051 | Z052 | Z053 | Z055 |
| Z056 | Z057 | Z058 | Z059 | Z061 | Z062 | Z065 | Z067 | Z069 |
| Z070 | Z072 | Z076 | Z083 | Z086 | Z087 | Z091 | Z094 | Z097 |
| Z098 | Z099 | Z100 | Z101 | Z102 | Z103 | Z104 | Z109 | Z110 |
| Z111 | Z114 | Z116 | Z117 | Z118 | Z121 | Z122 | Z123 | Z125 |
| Z128 | Z129 | Z130 | Z134 | Z135 | Z136 | Z137 | Z138 | Z141 |
| Z142 | Z144 | Z147 | Z148 | Z150 | Z153 | Z154 | Z155 | Z156 |
| Z157 | Z158 | Z159 | Z160 | Z162 | Z163 | Z165 | Z166 | Z168 |
| Z170 | Z171 | Z174 | Z175 | Z176 | Z177 | Z178 | Z179 | Z180 |
| Z181 | Z183 | Z185 | Z186 | Z187 | Z188 | Z189 | Z193 | Z194 |
| Z197 | Z199 | Z201 | Z202 | Z203 | Z204 | Z206 | Z208 | Z210 |
| Z218 | Z221 | Z223 | | | | | | |

### 3.3.1 Algemeen

*Zienswijze:*
De windturbines gaan zorgen voor geluidoverlast.

**Reactie:**
*Geluidoverlast is een subjectieve beleving. Indien aan de wet- en regelgeving wordt voldaan, zal overlast tot een minimum worden beperkt.*

*Zienswijze:*
Het 'Van den Berg-effect' zorgt 's nachts voor veel geluidsoverlast.

**Reactie:**
*Dit effect is bekend. Daarom houden wij rekening met het effect van windschering[3] en het nachtelijk windmaximum bij de beoordeling van windturbinegeluid. Dit kan er toe leiden dat maatregelen getroffen moeten worden om aan de norm te voldoen. Dat kan in de ontwerpfase door een grotere afstand tot woningen aan te houden, te kiezen voor een stiller type turbine, de turbine tijdens een stabiele atmosfeer te laten werken op een stillere mode of door een windpark uit te voeren met minder turbines. Kortom: dit kan pas later worden ingevuld.*

*Zienswijze:*
Turbines met een groter vermogen (bv. 7,5 MW) produceren in totaal minder brongeluid en hebben minder grond nodig.
Wat is er bekend over de effecten van ultrasone geluiden op slechthorende mensen?
Geluidshinder kan leiden tot slaapstoornissen.
Het geluid van de wieken zal het ruisen van de wind overstemmen, waardoor het gebied een belangrijke karakteristiek verliest.
Aan de gebiedsvisie moet worden toegevoegd hoe het 'streven naar een zo laag mogelijke geluidsbelasting vanwege windturbines nabij woningen' (pag. 15) wordt ingevuld.
Mag het brongeluid 106 dB (A) zijn?

**Reactie:**
*Het bronvermogen varieert in de praktijk van 98 tot 106 dB(A), uitgaande van een 3 MW windmolen, en is mede afhankelijk van de windsnelheid. Er geldt geen wettelijke eis voor het bronvermogen van een windturbine, wel voor de door een windmolen veroorzaakte geluidbelasting nabij een woning. Dit betekent dat bij een groter bronvermogen een grotere afstand tot woningen moet worden aangehouden. Wij beschikken niet over informatie over de effecten van ultrasoon geluid op slechthorende mensen. Bij de invulling van de locaties voor windparken streven wij naar grotere afstanden tussen woningen en windmolens dan vereist is vanuit de wettelijke milieunormen. Daarmee realiseren wij bij woningen een lagere geluidbelasting dan minimaal is vereist.*

*Zienswijze:*
In de gebiedsvisie mist informatie over geluidsmetingen (nulmeting):
- Hoe wordt de periode van kalibratie van geluidsapparatuur (20 dec.-14 feb.), waarin niet is gemeten, verwerkt in het jaargemiddelde?
- Wat zijn begin- pauze- en eind-momenten van de geplande geluidsmetingen?
- Wat zijn de locaties van de geplande geluidsmetingen?
- Wordt er een nulmeting uitgevoerd voor wat betreft laagfrequent geluid?
- Hoe wordt de verzamelde informatie gebruikt?

3 Windschering is de verzamelterm voor zeer lokale, plotselinge veranderingen in de wind. Dat kan de windsnelheid of de windrichting zijn of beide tegelijk. De wind heeft bijvoorbeeld op 100 m hoogte een snelheid van 20 knopen (40 km per uur) uit het zuiden en op 200 m een snelheid van 50 knopen uit het noorden

**Reactie:**
*Dat de gebiedsvisie geen informatie geeft over de geluidmetingen die in het gebied gedaan worden, klopt. Deze metingen zijn bedoeld om informatie te verzamelen over het achtergrondniveau. De insteek is om zo lang mogelijk het achtergrondgeluid (L95) te meten. Hieruit analyseren we de bandbreedte van het heersende achtergrondniveau in deze omgeving en geen absolute waarde. Dit betekent dat wij extremen in eerste instantie niet meenemen in onze beoordeling. De meetlocaties en meetperioden worden in overleg met Tegenwind Veenkoloniën bepaald. De uitkomsten zijn beschikbaar. Over het publiceren van de uitkomsten zijn nog geen afspraken gemaakt.*

*Zienswijze:*
In de gebiedsvisie moeten de volgende voorwaarden worden opgenomen:
Bij de bouw boren in plaats van heien, in verband met geluidsoverlast.
- Gebruik maken van getande wieken.
- Gebruik maken van nieuwe windenergietechnologie zonder wieken.
- Geluidsoverlast van turbines neemt toe in de tijd door slijtage van bewegende onderdelen.

**Reactie:**
*Als het moment van vergunningverlening is aangebroken, wordt ook gekeken naar het type windturbine dat geplaatst zal worden en worden afspraken gemaakt om de hinder voor de bevolking tijdens de bouw te beperken. De best beschikbare technieken worden voorgeschreven.*

*Zienswijze:*
Bij wie kunnen gedupeerden terecht voor schade aan gederfde inkomsten door laagfrequent geluid?
Er is veel discussie over het werkelijke effect van de windturbines op de leefbaarheid en mogelijke negatieve effecten op de gezondheid van bewoners. Geluidsoverlast is wat mensen ervaren.
In het akoestisch onderzoek moet ook rekening worden gehouden met amplitude gemoduleerde frequenties: gesuperponeerde geluidsgolven. Bij toekomstige uitbreiding van het gebied moet de MER de AMF als totaalgeluidsoverlast aanmerken en beneden de geluidsoverlastdrempel houden.
De geluidsdemping door de bodem (grondeffect) is in het veenkoloniale gebied klein, door de hoogte van de windturbines en de leegheid van het landschap. Aan de gebiedsvisie moet een grondeffectkaart (demping in dB) van Nederland, in vakken van 10x10 km, worden toegevoegd. Hierop wordt aangegeven hoe sterk het grondeffect van dat gebied is voor windturbines op een hoogte van 50, 100, 150, 200 en 250 m.

Bij het vergroten van een windmolen neemt de wieklengte lineair toe. Door deze dubbele wieklengte neemt de tipsnelheid niet lineair maar logaritmisch toe. De geluidsoverlast van een tweemaal zo grote windmolen is dus niet tweemaal zo groot, maar is twee maal twee maal tweemaal zo groot. Het geluidsoverlastgebied is dus nog groter. Hiermee moet in de gebiedsvisie rekening worden gehouden.

**Reactie**
*Het uitgangspunt is dat de veroorzaker betaalt. Voor het bepalen van de geluidsbelasting worden voorgeschreven rekenmodellen gehanteerd. Geluiddemping door de bodem is een factor die in het akoestisch onderzoek wordt meegenomen. Dat geldt ook voor het mogelijk verschil in geluidproductie van verschillende typen windturbines. Elk windpark, c.q. elke vergunningaanvraag voor een windpark, moet tenminste rekening houden met de geldende landelijke normen.*

*Zienswijze:*
Overheid en geluidsadviseurs hebben de geluidsproductie en daarmee de overlast van windturbines grondig onderschat.
Het isoleren tegen geluidshinder is, in tegenstelling tot bij Schiphol, niet mogelijk tegen windturbines, door de lage frequentie van het geluid.
Wanneer en hoe gaat de provincie omwonenden informeren over (laagfrequent) geluid?

**Reactie:**
*Samen met mensen uit het zoekgebied zijn wij in gesprek met het RIVM over onderzoek naar de gezondheidseffecten van windmolens, waaronder de effecten van laagfrequent geluid. De uitkomsten daarvan zijn tijdens het schrijven van deze nota nog niet bekend. De geldende normen gelden voor alle typen windmolens.*

### 3.3.2 Norm

*Zienswijze:*
Omdat de norm een jaargemiddelde is, is deze niet te handhaven.

**Reactie:**
*De verantwoordelijke minister heeft in de Nota van toelichting bij de AMvB over windturbines aanwijzingen gegeven voor de handhaving.*

*Zienswijze:*
De voor het landelijk gebied geldende normen zullen fors worden overschreden.
De huidige norm voor geluid 's nachts is 35 dB (geen gemiddelde). Het gebruik van de term 'streven' in de paragraaf over windturbines en gezondheid (pag. 15) is te vrijblijvend.
De norm voor hoorbaar geluid houdt geen rekening met (het ontbreken van) omgevingsgeluid. Hiervoor moet de provincie maatwerk toepassen in dit stille gebied.
Geluidshinder van zeer grote windturbines kan slecht worden getoetst, omdat er nog zo weinig van dergelijke turbines in Nederland geplaatst zijn (één in de Wieringermeer).
De geluidsnorm betreft alleen hoorbaar geluid; voor laagfrequent geluid is geen norm, omdat deze niet kan worden gemeten via een A-weging.
De geluidsnorm die voor 2011 geldig was moet worden nageleefd in het woongebied.
Gaat de geluidsnorm ook op voor grote turbines zoals die gepland zijn?
Er is alle aanleiding om te onderzoeken of de Nederlandse geluidsnorm voldoende rekening houdt met het pulserende karakter van windturbinegeluid, mede omdat bijvoorbeeld door Denemarken de absolute norm op de gevel van huizen voor geluid van windturbines niet alleen is verlaagd maar ook aanzienlijk lager ligt dan in Nederland terwijl bovendien in Denemarken voor de geluidshinder ook nog een norm voor binnenshuis is geïntroduceerd. Er zijn in technisch opzicht nog meer verschillen zoals ten aanzien van specifieke aandacht voor het geluidspatroon e.d.
Er is dan ook alle aanleiding om eerst nader onderzoek te doen naar de redenen voor de verschillen tussen Nederland en Denemarken, bezien vanuit bescherming tegen hinder en gezondheidsrisico's. Neem geen onomkeerbare besluiten alvorens recht is gedaan aan de gezondheidsrisico's van mens en ook dier.

**Reactie:**
*Voor grote windturbines gelden dezelfde normen als voor kleinere. Het bronvermogen is bekend, aan de hand daarvan kan het geluid bij de woningen berekend worden. De minister heeft in antwoord op kamervragen aangegeven dat er na 2011 geen soepeler normen gelden voor geluid dan daarvoor. Onder 3.1.1 gaan wij in op de verschillen in milieunormen met andere landen, waaronder Denemarken. Verder merken wij op dat op dit moment nog niet duidelijk is welke windmolens hier worden geplaatst en hoe hoog ze worden.*

### 3.3.3 Laagfrequent geluid

*Zienswijze:*
Onderzoek toont aan dat laagfrequent geluid het binnenoor verstoort. Dit moet worden meegenomen in de besluitvorming over turbinelocaties.
Er moet meer onderzoek worden gedaan naar laagfrequent geluid voordat er sprake kan zijn van nieuwe normen en mogelijke plaatsing van turbines.
Grotere turbines produceren meer laagfrequent geluid. Hiermee moet rekening worden gehouden bij de turbinekeuze.
Windparken van deze schaal (aantallen en afmetingen) zijn niet eerder zo dicht bij bevolking geplaatst. Dit resulteert in een hoge mate van laagfrequent geluid.
Oud onderzoek van 2006 aangaande veiligheids- en gezondheidsnormen zal vernieuwd worden heeft de provincie op 13 augustus 2012 medegedeeld. Wat is er uit dat onderzoek gekomen en welk beleid heeft u daar op neergezet? Oude normen gelden niet voor de geplande, veel grotere, turbines.
Mevr. Klip heeft tijdens de informatieavond in Gasselternijveen (jan. 2013) toegezegd dat het RIVM niet alleen moet kijken naar bestaande studies over laagfrequent geluid, maar ook naar daadwerkelijke metingen. Dit moet ook gebeuren.
De stelling 'om die reden gelden wettelijke (...)' in het hoofdstuk 'Analyse' heeft geen betrekking op alle klachten, vooral het laag frequente geluid.
Neem kennis van het onderzoek van Marianne Alves Pereira over laagfrequent geluid.

**Reactie:**
*Gedeputeerde mevr. T. Klip-Martin heeft in Gasselternijveen toegezegd dat zij gaat uitzoeken welk onderzoek het RIVM uitvoert naar gezondheidseffecten van windmolens.*
*Samen met mensen uit het zoekgebied zijn wij in gesprek met het RIVM over onderzoek naar de gezondheidseffecten van windmolens, waaronder de effecten van laagfrequent geluid. De uitkomsten daarvan zijn tijdens het schrijven van deze nota nog niet bekend. De geldende normen gelden voor alle typen windmolens.*
*Dit kan inhouden dat grote windmolens op grotere afstand van woningen worden geplaatst dan kleinere.*

## 3.4 Slagschaduw

| | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Insprekers: | | Z004 | Z005 | Z006 | Z011 | Z015 | Z018 | Z023 |
| Z035 | Z037 | Z040 | Z045 | Z046 | Z049 | Z058 | Z059 | Z062 |
| Z069 | Z072 | Z086 | Z087 | Z089 | Z091 | Z094 | Z097 | Z098 |
| Z099 | Z104 | Z109 | Z129 | Z130 | Z134 | Z135 | Z136 | Z138 |
| Z147 | Z150 | Z154 | Z155 | Z158 | Z162 | Z168 | Z170 | Z171 |
| Z174 | Z175 | Z178 | Z179 | Z180 | Z188 | Z189 | Z193 | Z194 |
| Z197 | Z201 | Z202 | Z203 | Z206 | Z214 | Z218 | Z219 | Z221 |
| Z222 | Z223 | | | | | | | |

*Zienswijze:*
De windturbines gaan zorgen voor slagschaduwhinder.
De grotere rotatiesnelheid van 3 MW turbines zorgt voor meer overlast, slagschaduw en visuele hinder dan grotere turbines.
Slagschaduw zal zorgen voor lagere opbrengst van zonnepanelen.
Er worden twee types windturbines weergegeven, elk met een verschillende rotordiameter. Voor het bepalen van de afstand tot de woningen van derden wordt een afstand gerekend van 12x de rotordiameter. Voor een op te richten windpark met woningen van derden binnen een straal van 12 maal de rotordiameter vanaf de inrichting is een onderzoek naar slagschaduw volgens het Besluit Algemene Regels voor Inrichtingen Milieubeheer (Barim) verplicht, (bron: Pondera services). Kunt u aangeven waarom er hier geen rekening wordt gehouden met de tiphoogte van de windmolens? De slagschaduw reikt bij molen type 1 verder dan bij type 2.
Slagschaduwhinder van zeer grote windturbines kan slecht worden getoetst, omdat er nog zo weinig van dergelijke turbines in Nederland geplaatst zijn (één in de Wieringermeer).

**Reactie:**
*Nederland kent in vergelijking met het buitenland een strenge norm voor slagschaduw. Omwonenden mogen niet meer dan 5 uur en 40 minuten per jaar hinder ondervinden van slagschaduw, maar ook niet meer dan 20 minuten per dag. In Duitsland gaat het om acht uur per jaar. Bij de vergunningaanvraag wordt dit nader onderzocht. Zonodig wordt de windturbine stilgezet als dit aantal uren en minuten overschreden wordt. Slagschaduw wordt modelmatig berekend en is dus niet afhankelijk van daadwerkelijk aanwezige windmolens van een bepaald type.*

## 3.5 Ecologie

| | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Insprekers: | | Z002 | Z004 | Z008 | Z009 | Z015 | Z016 | Z019 |
| Z022 | Z025 | Z029 | Z032 | Z033 | Z034 | Z035 | Z036 | Z037 |
| Z038 | Z039 | Z041 | Z046 | Z047 | Z049 | Z051 | Z052 | Z056 |
| Z058 | Z059 | Z061 | Z063 | Z064 | Z065 | Z069 | Z070 | Z071 |
| Z072 | Z075 | Z077 | Z081 | Z086 | Z089 | Z090 | Z091 | Z097 |
| Z098 | Z102 | Z103 | Z104 | Z105 | Z110 | Z114 | Z117 | Z121 |
| Z125 | Z130 | Z131 | Z135 | Z137 | Z139 | Z144 | Z147 | Z148 |
| Z149 | Z154 | Z158 | Z161 | Z162 | Z163 | Z170 | Z174 | Z175 |
| Z176 | Z177 | Z181 | Z183 | Z185 | Z188 | Z194 | Z197 | Z200 |
| Z201 | Z202 | Z203 | Z206 | Z208 | Z209 | Z218 | Z223 | |

### 3.5.1 Natuurbeleid

*Zienswijze:*
Wordt er natuurcompensatie toegepast?
De provincie moet een toetsing door de flora- en faunawet (laten) uitvoeren.
Worden beschermde diersoorten daadwerkelijk beschermd?
De komst van windparken zal gedane investeringen in natuurgebieden teniet doen.
Er is in de gebiedsvisie niet aangetoond dat de realisatie van het plan geen:
- wezenlijke invloed zal hebben op (populaties) beschermde planten- en dierensoorten;
- schade zal toebrengen aan voorkomende planden en dieren zelf;
- aantasting zal veroorzaken van aanwezige voortplantings-, vaste rust- en verblijfsplaatsen.

De gebiedsvisie loopt in de tekst onder de kop 'Geschiktheid voor windenergie' vooruit op de uitkomsten van het MER, waarin compensatie van natuur nodig kan zijn en er windturbines kunnen wegvallen.
Voor het gebied Gieterveen is op geen enkele manier rekening gehouden met natuurwaarden van het gebied.
Waarom is er direct naast een EHS-gebied (boerenbos Gasselterboerveenschemond) een windpark gepland?
De transitie van agrarisch naar industrieel landschap zal een nadelig effect hebben op flora en fauna.
Slagschaduw heeft een negatief effect op flora en fauna van omwonenden.
Waarom wordt natuur beter beschermd dan omwonenden?

**Reactie:**
*Veel vragen en opmerkingen kunnen op dit moment nog niet concreet beantwoord worden. Aanwezige natuurwaarden, eventuele trekbewegingen, het voorkomen van specifieke soorten, maar ook recreatieve aspecten zijn per deelgebied verschillend en vaak niet vergelijkbaar. Op het moment dat er definitievere keuzes worden gemaakt komen deze onderdelen in beeld. De onderzoeken in het kader van een MER zullen op al deze aspecten ingaan. De weging van belangen kan dan plaatsvinden. Dit kan leiden tot mitigatie- en compensatiemaatregelen.*

### 3.5.2 Vogels en vleermuizen

De recent ontdekte vlinder in het bos van Tweede Exloërmond zal uitsterven door de komst van windturbines.
De windparken zullen veel vogelslachtoffers veroorzaken.
Trekroutes van vogels, zoals ganzen, zullen worden verstoord.
Uilen en andere dieren die op hun gehoor jagen zullen worden gehinderd door (het geluid van) de windturbines, waardoor ze zullen wegtrekken uit het gebied.
Door het verdwijnen van roofvogels uit het gebied zal ongedierteoverlast toenemen.
De windparken zullen veel vleermuisslachtoffers veroorzaken.
Het is vreemd dat er in weidevogelgebied geen woningen mogen worden gebouwd, maar wel windturbines.

**Reactie:**
*Zoals hiervoor onder 3.5.1 is vermeld, worden deze aspecten behandeld in de onderzoeken die behoren bij de milieueffectrapportage. In het zoekgebied voor windenergie komen geen weidevogelgebieden voor.*

### 3.5.3 Overig

*Zienswijze:*
Het gebied kan beter een beschermd vogelgebied worden dan een windturbinepark.
Het gebied Katshaar is aangemerkt als Natuurgebied, bestemd voor behoud en versterken van de daar voorkomende dan wel daaraan eigen natuurlijke en landschappelijke kenmerken. Hoe combineert dit met windturbines?

**Reactie:**
*Voor de Structuurvisie Coevorden is een Milieueffectrapport opgesteld, dat ondermeer ingaat op de plaatsing van windturbines. Hierbij is ook gekeken naar de aanwezige natuurwaarden. Op dit punt worden geen belemmeringen gezien. Zie ook de reactie onder 3.5.1.*

*Zienswijze:*
De komst van windparken zorgt ervoor dat het bos van Tweede Exloërmond zijn recreatieve functie verliest.
Het bosgebied aan de rand van het cluster bij Tweede Exloërmond wordt intensief gebruikt door alle bewoners. Er wordt gewandeld met honden en kinderen, gevist, gezwommen, etc. Dit gebied wordt dagelijks eigenlijk net zo intensief gebruikt als een stadspark. Gelden er dan niet andere normen voor tot de afstand van plaatsing? Moet hier ook niet die 500 meter op losgelaten worden? Is het niet gevaarlijk? Verder is het dus een natuurgebied in beheer van Landschapsbeheer Drenthe dus het is niet zo maar een productiebosje. Er zitten reeën, vossen, eekhoorns, marters en vele soorten vogels. Er staan bijzondere planten en er komen bijzondere vlinders voor. Wat vindt Landschapsbeheer Drenthe hiervan dat er zoveel windturbines vlakbij komen?

**Reactie:**
*Bosgebieden zijn geen geluidsgevoelige bebouwing waarvoor een minimale afstand tot windturbines moet worden aangehouden.*

*Zienswijze:*
De gebiedsvisie weidt niet uit over eventuele nachtelijke verlichting van de windturbines, die een negatief effect op flora en fauna kan hebben.

**Reactie:**
*Regels voor het luchtvaartverkeer kunnen het noodzakelijk maken dat op de gondel van de windmolens verlichting aangebracht wordt. Wanneer blijkt dat dit in het gebied aan de orde is, wordt dit meegenomen in de m.e.r.-studie.*

## 3.6 Veiligheid

Insprekers: Z003 Z016 Z052 Z055 Z086 Z097 Z098 Z099 Z108 Z109 Z110 Z111 Z126 Z153 Z157 Z159 Z160 Z162 Z163 Z170 Z176 Z177 Z194 Z195 Z199 Z218 Z223

*Zienswijze:*
Is de veiligheid voldoende gegarandeerd van agrariërs die binnen 400 m van de turbines hun werk doen? En van passanten op doorgaande wegen binnen deze zone?
Als het beleid voor de veiligheid van de windturbines nog in ontwikkeling is (pag. 16) hoe kunnen dan al goede locaties voor windturbines worden aangegeven?
Er moet zekerheid komen omtrent gevaren door ijsafzetting.
Windturbines gaan dezelfde kant op als asbest en hoogspanningslijnen. Het is belangrijk dat de overheid bij windenergie niet dezelfde fouten maakt als daarbij.
Er is nader onderzoek nodig naar radarverstoring i.v.m. vliegveld Eelde vanwege baanverlenging van het vliegveld.
Hoe zit het met aardbevingsbestendigheid van windturbines; zeker in dit gebied?
Geldt voor turbines van 3 MW en meer dezelfde risicozonering als bij kleinere turbines? Het handboek risicozonering stamt uit 2005 en gaat dus wellicht uit van verouderde gegevens.
Waarom zijn de normen op het gebied van veiligheid in landelijk gebied soepeler dan in de rest van Nederland?
Er moet een onderzoek komen naar de veiligheid van de hogedrukgasleidingen in het gebied in relatie tot door windturbines veroorzaakte trillingen.
Alle woningen in de regio moeten een veiligheidszone krijgen. Hierdoor is er minder ruimte voor windturbines in Aa en Hunze.
Ligt het zoekgebied van Tweede-Exloërmond-Zuid niet te dicht bij LOFAR?
Omdat kuilvoerplaten meegeteld moeten worden als bebouwing (op basis van een uitspraak van een adviseur van stedenbouwkundig adviesbureau Witpaard), moet ook hierom een veiligheidszone worden toegekend.
Wat is het effect van veengrond op de stabiliteit van windturbines?
De zuurgasleiding van Gasselternijveenschemond naar Torenwijk staat niet op de belemmeringenkaart. Is deze wel meegenomen in de diverse onderzoeken?
Zijn er verhoogde risico's voor ongevallen wanneer windturbines geplaatst worden in een gebied waar olie- en gaswinning aanwezig zijn en pijpleidingen lopen?

**Reactie:**
*Het Nederlandse beleid voor veiligheid is er niet op gericht alle risico's uit te sluiten - dat zou ook niet kunnen -,maar om risico's inzichtelijk te maken. Het is aan de bestuurders om daarover een afweging te maken. Daarbij moeten zij zich uiteraard wel houden aan de wettelijke grenzen. De normen voor veiligheid in het dichtbevolkte Nederland horen tot de strengste in Europa. Nadelen voor de natuur worden op een andere manier beoordeeld.*

*Windturbines worden beoordeeld naar de uitgangspunten voor externe veiligheid. Daarbij gaat het om het risico dat mensen overlijden ten gevolge van een falen van de turbines. Kuilvoerplaten tellen daarbij niet mee. Het handboek risicozonering windturbines uit 2005 geeft geen absolute afstanden, maar levert een methode om een veilige afstand tussen windturbines en bebouwing te bepalen. Bij een nieuwe versie zal aan deze methode weinig veranderen, al zullen de opgenomen tabellen rekening houden met nieuwe, grote windturbines.*

*De normen voor veiligheid zijn overal in Nederland van toepassing. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen wie een object met risico's, bijvoorbeeld een windturbine, maar ook een biovergister of een tankstation, als bedrijf exploiteert en wie dat niet doet. Daarbij gaat het dus niet over landelijk gebied of niet, maar of iemand bij zijn eigen bedrijf woont of niet. De tekst in de gebiedsvisie wordt op dit punt aangepast.*

*In het Besluit externe veiligheid buisleidingen (2012) zijn aanwijzingen gegeven hoe om te gaan met initiatieven in de buurt van buisleidingen. Daar horen windturbines ook bij.Volgens dat besluit is het niet acceptabel als het risico vanwege de buisleidingen opzichzelf vergroot wordt. Inderdaad staan niet alle buisleidingen op de belemmeringenkaart.*

*Als in de fase van het aanvragen van de vergunning de precieze locatie van een windturbine bekend is, wordt exact naar dit soort zaken gekeken. In die fase wordt, zoals bij ieder te bouwen object, ook gekeken naar speciale locale omstandigheden, zoals het benodigde fundament en bijvoorbeeld de aardbevingsbestendigheid.*
*Dat er sprake kan zijn van ijsafzetting op de rotorbladen van windturbines is bekend. In dat geval zal een turbine in onbalans raken en stilgezet worden. Ook kunnen de rotorbladen van binnenuit worden verwarmd.*

Wijziging pagina 16 ontwerp gebiedsvisie. In de derde alinea, zesde regel, schrappen:
'In het landelijk gebied wordt een soepeler norm gehanteerd: een kans van één op de honderduizend'.

# 4 Landschap

Insprekers: Z002 Z003 Z004 Z008 Z009 Z011 Z013
Z014 Z015 Z016 Z018 Z019 Z021 Z022 Z023 Z024
Z025 Z029 Z030 Z033 Z034 Z035 Z036 Z038 Z039
Z040 Z041 Z042 Z049 Z051 Z052 Z055 Z056 Z057
Z059 Z061 Z063 Z064 Z065 Z069 Z070 Z072 Z074
Z075 Z076 Z078 Z081 Z086 Z087 Z088 Z089 Z090
Z091 Z092 Z093 Z094 Z098 Z100 Z101 Z102 Z103
Z104 Z105 Z110 Z111 Z114 Z117 Z120 Z121 Z122
Z123 Z125 Z128 Z129 Z130 Z131 Z132 Z134 Z135
Z136 Z138 Z141 Z142 Z143 Z144 Z145 Z146 Z147
Z148 Z149 Z150 Z152 Z153 Z155 Z156 Z157 Z159
Z160 Z163 Z164 Z166 Z168 Z169 Z170 Z171 Z172
Z177 Z181 Z183 Z185 Z187 Z188 Z189 Z193 Z194
Z195 Z196 Z197 Z199 Z200 Z201 Z202 Z204 Z205
Z206 Z208 Z209 Z214 Z217 Z218 Z219 Z220 Z221
Z223

## 4.1 Locatiespecifieke opmerkingen

### 4.1.1 Coevorden

*Zienswijze:*
De locaties in Coevorden zijn meegenomen in een m.e.r. Mede op grond daarvan vindt de gemeente Coevorden de locaties in haar gemeente aanvaardbaar.

**Reactie:**
*Met de komst van windturbines verandert het landschap. Dat zal niemand ontkennen.*

*Zienswijze:*
De maat en de schaal van het gebied lenen zich niet voor windmolens van 200 m hoog. Het gebied is te klein waardoor de molens te dicht op de bebouwing gezet moeten worden.

**Reactie:**
*Ongeacht de aard van het landschap wordt de afstand tussen een windturbine en nabijgelegen bebouwing nooit kleiner dan wettelijk toegestaan. Het is nog niet bekend of er windmolens van 200 m worden geplaatst.*

*Zienswijze:*
De provincie moet rekening houden met het esgehuchtenlandschap.

**Reactie:**
*Het esgehuchtenlandschap is een landschapstype dat zich kenmerkt door klein-schaligheid en relatief fijnmazige beplantingsstructuur. Met de ruimtelijke 3D-studie is duidelijk geworden dat bestaande karakteristieke landschapsstructuren weinig tot geen houvast bieden voor het plaatsen van windmolens in een op de landschaps-structuur gebaseerd patroon. Wel speelt de aanwezigheid van beplanting een rol in het beperken van de dominantie van turbines op het landschapsbeeld.*

*Zienswijze:*
Waarom wordt een Belvederegebied in Coevorden opgeofferd als energiegebied? (zie: Welstands-nota, Erfgoednota, Ontwerpstructuurvisie).
Er is voor het windpark in Coevorden geen sprake van 'aansluiten op verwachte functies', omdat het windpark in Duitsland kleiner is.

**Reactie:**
*Wij vinden dat het aanwijzen van een gebied voor windmolens aansluit op de Belvedere-gedachte om een nieuw energie, c.q. cultuurlandschap in te richten. Het aansluiten bij aanverwante functies heeft niet zozeer betrekking op de omvang van*

*de bestaande windparken, maar op de aanwezigheid ervan. Door aan te sluiten bij de Duitse windturbines en dus bewust te clusteren bij aanwezige turbines, willen wij voorkomen dat de horizon van dit zoekgebied volledig in beslag wordt genomen door turbines.*

*Zienswijze:*
De vergelijking met de NAM-oliewinning gaat niet op, omdat de windturbines veel groter zijn dan de oliewinningsinstallaties.
De aanwezigheid van oliewinning in het gebied is eerder reden om het te ontzien dan om het aan te wijzen als windlocaties.

**Reactie:**
*De hoogte van een windmolen is inderdaad veel groter dan de NAM-installaties, de onderlinge afstand is echter ook groter. De vergelijking heeft betrekking op het winnen van energie, enerzijds door olie anderzijds door wind. Het zuidoosten van Drenthe is bekend met energiewinning. Vanuit het ontwerpprincipe 'aansluiten bij verwante functies' vinden wij dit gebied geschikt. Ook is het reëel te verwachten dat het oliewingebied uitgebreid wordt naar het oosten in de gemeente Emmen: dit is aangewezen in de Omgevingsvisie en de NAM heeft daarvoor een concessie.*

*Zienswijze:*
Coevorden wijkt af van de reeds in gang gezette ontwikkelingen die de gemeente Emmen en het waterschap Velt en Vecht voorstaan. Deze ontwikkelingen zijn gericht op herstel van het beekdalgebied. Vanuit regionaal/provinciaal perspectief betekent de nieuwe ontwikkelrichting van Coevorden versnippering van landschappelijk sterke eenheden.

**Reactie:**
*Herstel van het beekdal hoeft niet op gespannen voet te staan met het plaatsen van windmolens.*

*Zienswijze:*
Overduidelijk zullen de 'turbines' door hun enorme maat de historisch belangrijke schaal van de Randveenontginningen en Weijerswold volledig overvleugelen. In Weijerswold waar u aansluiting suggereert op de turbines in Duitsland, is dat nu al duidelijk, zoals het massale verzet van de bevolking van dit gebied aantoont. Nog meer toevoegen maakt dit alleen maar erger. Opgemerkt wordt hierbij dat Weijerswold in een door de gemeente Coevorden als Cultuurhistorisch zeer waardevol aangemerkt gebied ligt. (Erfgoednota, gebied 4,b12.41). Ook naar deze nota ontbreekt een verwijzing, laat staan een analyse van de betekenis van de waardering voor nieuwe ontwikkelingen.
Omwonenden zullen worden ingeklemd tussen de windturbines van Europark, Emlichheim (D) en Weijerswold.
De recreatieve functie van het landschap rond Coevorden gaat verloren door de komst van windturbines.
Het gebied van Dalerveen Den Hool is ongeschikt voor windturbines, door landschapsvervuiling, recreatie, etc.
Een lijnopstelling is in Coevorden de enige mogelijke opstelling door de aanwezige woonbebouwing en het verdrag van Meppen. Hierdoor zal Weijerswold worden omsloten.
Turbines rond Weijerswold mogen niet hoger zijn dan de nabijgelegen turbines op Duits grondgebied.

**Reactie:**
*Juist gezien vanuit het 'overvleugelende' karakter van deze turbines vanwege hun omvang, is het aansluiten bij de bestaande turbines op Duits grondgebied landschappelijk gewenst. Daarmee wordt het horizonbeslag beperkt. De gemeente heeft in haar Structuurvisie Coevorden twee zoekgebieden aangewezen voor de plaatsing van windturbines.*

*Beide zoekgebieden zijn onderzocht in het milieueffectrapport van de gemeente Coevorden. Hierbij is gekeken naar energie en broeikasgassen, geluidsbelasting, externe veiligheid, slagschaduw en licht, landschap, cultuurhistorie en archeologie, bodem en water, ecologie en radar en vliegvelden. De conclusie van het Milieueffectrapport op dit punt is dat er binnen de zoekgebieden mogelijkheden zijn voor de plaatsing van windturbines. Vervolgonderzoek zal moeten uitwijzen welke locaties binnen de zoekgebieden daadwerkelijk geschikt zijn.*

*Zienswijze:*
Het is onbegrijpelijk dat voor schans De Katshaar en de karakteristieke omgeving geen aparte status is gemaakt in het gebied.

**Reactie:**
*Wij zien daar op dit moment onvoldoende redenen voor.*

### 4.1.2 Veenkoloniën

*Zienswijze:*
Het open landschap is geen geschikt gebied voor grootschalige windenergie. Er is sprake van horizonvervuiling.
Voor de locatie Tweede Exloërmond ontbreekt zoals wel bij de overige locaties aangegeven, een motivatie voor de keuze van de opstellingsvorm.

**Reactie:**
*Een belangrijk ruimtelijk uitgangspunt in de gebiedsvisie is de windparken te koppelen aan een type landgebruik met een verwante uitstraling: groot, innovatief, industrieel en modern. Het ruimtelijke beeld van de Veenkoloniën is ruimtelijk, grootschalig en het overgrote deel van de fysieke ruimte is gericht op agrarische productie. De ruimtelijke rechtlijnige structuur maakt de Veenkoloniën geschikt voor het realiseren van windparken.*

*In het proces van de gebiedsvisie worden de begrippen dominantie en horizonbeslag gehanteerd, in plaats van horizonvervuiling. Horizonvervuiling is een niet objectief te hanteren begrip. Wij ontkennen niet dat windturbines de horizon veranderen. Het 3D-onderzoek wijst uit dat open landschappen kwetsbaarder zijn dan besloten landschappen. De ruimtelijke structuur van deze open veenkoloniale landschappen is echter vanwege de open orthogonale structuur geschikt voor het realiseren van heldere opstellingen. Een zorgvuldige plaatsingsstrategie, met afstand tussen windparken, is daarbij belangrijk, zodat afzonderlijke opstellingen kunnen worden ervaren.*

*In de gebiedsvisie willen wij de mogelijkheid open houden dat clusters ook kunnen bestaan uit enkele of dubbele lijnen. Dit biedt ook meer mogelijkheden om ruimere afstanden tot woonbebouwing aan te houden.*

De tekst van de gebiedsvisie is hierop op enkele plaatsen aangepast.

*Zienswijze:*
Gezien de bevolkingsdichtheid nabij windpark Nieuw-Buinen Zuid moet dit windpark komen te vervallen. Ook omdat de gebiedsvisie zelf al aangeeft dat de afstand tussen dit windpark en locatie Tweede Exloërmond-Zuid 3 km is en dat dit relatief een kleine afstand is.
De afstand van windpark Nieuw-Buinen Zuid tot windpark Gasselterboerveen is 7 km. Hier zal sprake zijn van interferentie.

Inwoners van Eerste en Tweede Exloërmond worden ingesloten tussen twee windparken. Dit moet duidelijk in de gebiedsvisie staan.
Er zal zeker visuele interferentie optreden tussen de windparken Tweede Exloërmond-Zuid en Nieuw-Buinen Zuid. Het woord 'kan' in de zin 'Deze relatief kleine afstand, in combinatie met het open landschap, kan er toe leiden dat er visuele interferentie optreedt.' (pag. 27) moet daarom verwijderd worden.
Wat is 'voldoende afstand' tussen windparken? (pag. 23) Dit moet worden toegelicht in de gebiedsvisie. Vanuit landschap sec: 10 km.

**Reactie:**
*De onderlinge afstanden tussen de windparken Nieuw-Buinen Zuid en Gasselterboerveenschemond zijn onder andere vanwege de aanwezigheid van het Boerenbos (Bos van Kruit) verenigbaar.*

*De onderlinge afstand tussen windparken Nieuw-Buinen Zuid en Tweede Exloërmond-Zuid is kleiner. Met een gerichte plaatsingsstrategie van windturbines en een integraal landschapsplan met beplanting als onderdeel van de gehele ontwikkeling, kan interferentie, afhankelijk van het standpunt van waarneming, zo veel mogelijk beperkt dan wel voorkomen worden.*

*Zienswijze:*
Hoe kan de provincie/gemeente Borger-Odoorn vasthouden dat de kernwaarde 'grootschalige openheid' wordt behouden (pag. 9) als men er ongeveer twaalf windturbines per cluster neerzet?

**Reactie:**
*Door de windparken op voldoende afstand van elkaar te plaatsen wordt het horizonbeslag en de gevolgen voor de beleving van de openheid beperkt.*

*Zienswijze:*
Enkele citaten uit het rapport 'Gemeente Borger-Odoorn. Woonplan 2010-2014. Vitale gemeente met karakteristieke kernen', van 17 januari 2011, die niet stroken met de gebiedsvisie:

- 'De grote kwaliteit van het Veen is het open landschap met haar weidse vergezichten en haar karakteristieke lintbebouwing. Dit open landschap moet behouden blijven maar biedt ook kansen voor schaalvergroting in de landbouw. Ook de karakteristieke lintdorpen moeten hun huidige structuur, zoals boerderijen en woningen die elk aan een zijde van de dorpen staan, behouden. Ontwikkelingen in het Veengebied dienen plaats te vinden binnen het huidige karakteristieke landschapsbeeld' (pag. 23).

- ‘Ruimtelijke kwaliteit is ook zichtbaar in de structuur en kwaliteit van het groen. In de Beleidsvisie ‘ Onze Groene Ruimte’ heeft de gemeente de volgende hoofddoelstellingen geformuleerd:
  - behouden van de karakteristieke opbouw van de dorpen;
  - aandacht voor de cultuurhistorische aspecten voor behoud en versterking van karakteristieke elementen (grofweg gaat het om elementen en structuren die voor 1950 al aanwezig waren, zoals lanen, brinken, houtwallen, etc.);
  - streven naar zoveel mogelijk gebruiken van inheemse beplanting en waar mogelijk versterken.’

**Reactie:**
*Voor de gemeente Borger-Odoorn is in de gebiedsvisie gekozen voor de ontwikkeling van windparken op twee locaties. De keuze voor deze locaties is verenigbaar met de doelstelling om de karakteristieke opbouw van de lintbebouwing te behouden.*

*Zienswijze:*
De windturbines zullen ook te zien zijn vanuit de beschermde dorpsgezichten van Annerveensche- en Eexterveenschekanaal.
Het aanwijzen van de Oude Veenkoloniën als zoekgebied wordt als onbegrijpelijk gezien door landschapsarchitect Harry Berg, historisch geograaf Hans Elerie en Rijksadviseur van het landschap Ytje Feddes.

**Reactie:**
*Het aangewezen zoekgebied voor windenergie bestaat uit de Drentse Veenkoloniën, waaronder naast de Drentse Monden en de randveenontginning van de Hunze ook de Oude Veenkoloniën vallen. Het zoekgebied is in 2010 door provinciale staten vastgelegd in de provinciale Omgevingsvisie.*

*Zienswijze:*
In de Veenkoloniën is de lineaire structuur van de Monden, de leegte en grootschaligheid het belangrijkste cultuurhistorische gegeven. Zie het door u opgestelde Cultuurhistorisch Kompas, 8.3.5. De aangevoerde motivatie en ontwerpuitgangspunten voor clustering geven op zijn zachtst gezegd onvoldoende onderbouwing.

**Reactie:**
*De argumentatie voor clusters vindt zijn oorsprong in het ruimtelijk 3D-model. Uit het model blijkt dat vanwege de maat en de schaal van de turbines, lange lijnopstellingen in alle open ruimtes, voor het gebied van de Monden ongeschikt zijn. Dit leidt namelijk tot een grote mate van horizonbeslag en veroorzaakt veel interferentie. Tegelijkertijd zorgen lange lijnopstellingen langs, voor het gebied karakteristieke lijnvormige structuren, voor schaalverwarring. Voorbeeld: een karakteristieke waterloop die in de context van de ontginningsgeschiedenis groots en indrukwekkend is, degradeert tot een enkel slootje als er windmolens langs worden geplaatst.*

*Zienswijze:*
Aan weerszijden van de Mondenweg moeten gelijke aantallen turbines komen om symmetrie te behouden.

**Reactie:**
*Dit voorstel is onhaalbaar vanwege de LOFAR-zonering. Bovendien wijst de modellenstudie met behulp van het 3D-model uit dat een lijn langs de Mondenweg een groot horizonbeslag veroorzaakt.*

*Zienswijze:*
De drie-eenheid in het landschap (zand, veen, Hunzelaagte) wordt doorbroken.

**Reactie:**
*Wij delen deze opvatting niet.*

## 4.2 Rapportage ROM3D, H+N+S, Schöne

*Zienswijze:*
Het advies van ROM3D en H+N+S heeft een ander uitgangspunt (150 m tiphoogte) dan de gebiedsvisie (200 m tiphoogte).

**Reactie:**
*Afhankelijk van locatiespecifieke (wind-)omstandigheden en de windturbinefabrikant kunnen verschillende typen windmolens worden geplaatst. De ashoogte, rotordiameter en het vermogen zijn daarbij variabel. In bijlage 7 van de gebiedsvisie wordt een vergelijking tussen twee verschillende windturbines gegeven om het verschil tussen vermogen (MW), energieopbrengst en investeringskosten inzichtelijk te maken. De uiteindelijke keuze voor een specifiek type windturbine, ashoogte, rotordiameter en vermogen is afhankelijk van de windopbrengst en de investeringskosten. De keuze wordt uiteindelijk bepaald door de initiatiefnemer.*

*Zienswijze:*
In het rapport van Schöne waarin staat dat windturbines van 100 m of hoger 'schaalverwarring' veroorzaken, waardoor snel een chaotisch beeld ontstaat. Windturbines hebben een groot ruimtebeslag.

**Reactie:**
*Exact om deze reden is een plaatsingsstrategie en de zorgvuldige uitvoering ervan belangrijk. Tevens wordt om deze reden aansluiting gezocht bij verwante functies.*

*Zienswijze:*
Om geen visuele interferentie te krijgen dient de afstand tussen de windparken minimaal 10 km conform de rapportage van Adviesbureau ROM3D, H+N+S en Schöne. Dit uitgangspunt is niet gehanteerd bij de bepaling van de locaties c.q. niet inzichtelijk gemaakt.
De afstand tot locatie Nieuw-Buinen Zuid bedraagt 3 km terwijl in de rapportage van Adviesbureau ROM3D, H+N+S en Schöne is aangegeven dat deze afstand minimaal 10 km dient te zijn. Er wordt niet aangegeven waarom er in dit geval afgeweken zou moeten worden van de eis/conclusie.

**Reactie:**
*De onderlinge afstand tussen de windparken Nieuw-Buinen Zuid en Tweede Exloërmond-Zuid is inderdaad kleiner dan 10 km. Met een gerichte plaatsingsstrategie van windturbines en een integraal landschapsplan met beplanting als onderdeel van de gehele ontwikkeling, kan interferentie, afhankelijk van het standpunt van waarneming, beperkt dan wel voorkomen worden.*

*Zienswijze:*
De rapportage van Adviesbureau ROM3D, H+N+S en Schöne geeft eerst aan dat cluster bestaan uit 3 x 4 windturbines, terwijl er later uit wordt gegaan van clusters van 4 x 4.

**Reactie:**
*In de Gebiedsvisie windenergie Drenthe worden locaties aangeduid. In de rapportage van ROM3D, H+N+S en Schöne zijn verschillende varianten van clusters onderzocht. De invulling van de locaties uit de gebiedsvisie met exacte aantallen windturbines is onderdeel van de nadere uitwerking en wordt vastgelegd in een bestemmingsplan c.q. inpassingsplan.*

## 4.3 Visualisaties

*Zienswijze:*
Aangaande de visualisaties het volgende:
- Toevoegen van de locatie van de visualisaties op pag. 21/22, evenals de afstand van de waarnemer tot de windturbines en bebouwing.
- Toevoegen van een visualisatie aan de gebiedsvisie van een windpark bij het 'agropark'.
- Toevoegen van een visualisatie op 500 m van bebouwing.
- Toevoegen van een visualisatie vanaf de weg kijken naar een cluster.
- Toevoegen van visualisaties vanuit Eerste Exloërmond vanaf de voorkant en vanaf de achterkant van een woning.
- Toevoegen van een visualisatie van windturbines tegen een donkere lucht.
- Toevoegen van een afbeelding waarop de onderlinge verhoudingen van mens, woning en windturbine zichtbaar is.

De tweede foto op pag. 22 geeft een vertekend beeld.
De visualisaties geven een verkeerd beeld, omdat niet gevisualiseerd is vanuit woningen op 500 m afstand van windturbines.
Aangaande de afbeeldingen van turbineopstellingen op pag. 24 en 25 het volgende:
- Toevoegen van afbeeldingen op ooghoogte van de opstellingsvarianten.
- Wijzigen van de afbeelding van windturbines in een clusteropstelling, omdat de windturbines te klein, te dicht bij elkaar en te ver bij bebouwing vandaan staan in verhouding tot de plannen. (afbeeldingen verhouden zich tot de visie, niet tot de plannen van de initiatiefnemers die in de lucht hangen)
- Wijzigen van de onderzochte opstellingen zodat elke opstellingsvorm wordt weergegeven met eenzelfde aantal turbines. Invalshoek is het laadvermogen van het landschap te onderzoeken door middel van verschillende opstellingen. Niet om opstellingen van gelijke omvang te vergelijken.

**Reactie:**
*De visualisaties in de Gebiedsvisie zijn bedoeld om de drie uitgangspunten voor de visie toe te lichten. Slechts een deel van de in het onderzoek gebruikte computerbeelden is in de rapporten opgenomen.*

*Zienswijze:*
Juist omdat het hier om zeer verscheiden landschapstypen gaat met elk een belangrijke cultuurhistorische waarde dienen de in de visie genoemde 'logische locaties' aan te sluiten op te noemen waarden, of daar op zijn minst gemotiveerd van af te wijken. De visualisaties geven geen aangrijpingspunt. Niet in te zien is bijvoorbeeld, hoe een clusteropstelling aansluit bij de historische waarden van het veenkoloniale

landschap, waarin de haaks op het Stadskanaal staande, oneindig lange monden allesbepalend zijn. Ook is niet duidelijk hoe en waarom realisatie in landbouwgebieden de verbinding met de landbouw als producerende sector begrijpbaar maakt (pag. 20).

**Reactie:**
*Uit de modellenstudie blijkt, en zo is dit ook in de visie verwoord, dat de bestaande ruimtelijke structuur geen houvast biedt voor heldere zelfstandige opstellingen. Windturbines zijn een geheel eigen laag in het landschap. Een opstelling van windturbines laten aansluiten op een historische lijn, zorgt juist voor schaalverwarring. Dit is anders wanneer grote watervlakten of water-land grenzen te accentueren zijn. Deze zijn echter niet in het zoekgebied aanwezig.*
*Door opstellingen te kiezen die afwijken van de kenmerkende structuur van het gebied, wordt schaalverwarring en vertroebeling van de bestaande karakteristieke historische structuur voorkomen.*
*Vanuit de gedachte dat het oogsten van wind geassocieerd kan worden met een agrarische activiteit wordt verbinding gezocht met de landbouw.*

## 4.4 Overig

*Zienswijze:*
Wat is de motivatie waarom windturbines geen afbreuk doen aan de kernkwaliteiten van Drenthe, zoals verwoord in de Omgevingsvisie (rust & ruimte, naoberschap, veiligheid, kleinschaligheid, menselijke maat)?

**Reactie:**
*Windmolens hebben impact op de omgeving. Deze impact wordt beperkt door binnen het zoekgebied alleen op bepaalde plekken geconcentreerd windturbines te realiseren.*

*Zienswijze:*
Hoe kunnen de volgende stellingen met elkaar worden verenigd?
- 'Het provinciaal beleid voor het landschap als leefomgeving, heeft als doel de verschillen in landschapskarakteristieken zichtbaar en beleefbaar te houden.' (pag. 23)
- 'Het panorama is weids. Deze kenmerken zijn, vanuit de ontwerpuitgangspunten geredeneerd, reden op deze plek een windpark te realiseren.' (pag. 27)

**Reactie:**
*Door te kiezen voor een beperkt aantal clusteropstellingen, in plaats van lijnopstellingen verspreid over het hele gebied, voorkomen wij dat de landschappelijke karakteristieke openheid door windmolens wordt opgeslokt. Deze keuze heeft juist vanuit het provinciaal doel voor het landschap de voorkeur. Overigens zullen wij, mede gelet op de zienswijzen, minder strak uitgaan van een geclusterde invulling en meer tot lijnopstellingen overgaan. Hierdoor kan in het algemeen een grotere afstand tot aaneengesloten bebouwing gerealiseerd worden. Het gevolg hiervan is wel dat vanuit meer woningen windmolens (weliswaar op een grotere afstand) waarneembaar zullen zijn.*

*Zienswijze:*
In de gebiedsvisie ontbreekt een cultuurhistorische paragraaf geheel. Zelfs verwijzing naar het Cultuurhistorisch Kompas - Hoofdstructuur en beleidsvisie ontbreekt. Dit is voor een provincie die de Cultuurhistorie hoog in het vaandel heeft teleurstellend. Bovendien voldoet het ontwerp hierdoor niet aan de wettelijke eisen, die aan een ruimtelijk plan gesteld worden (in het Besluit ruimtelijke ordening is de verplichting vastgelegd om in de ruimtelijke ordening 'rekening te houden met aanwezige cultuurhistorische waarden en in de grond aanwezige of te

verwachten monumenten.' Om aan deze verplichting te voldoen is cultuurhistorisch onderzoek en een daaraan verbonden waardestelling noodzakelijk.)
De Ruimtelijke analyse in uw stuk is wat dat betreft onvoldoende. Vooral omdat een waardestelling met daaraan verbonden conclusies voor het al dan niet, en zo ja, op welke manier, vormgeven van windenergieparken er niet in voorkomt.

**Reactie:**
*Drenthe is rijk aan cultuurhistorie. De provinciale cultuurhistorisch waardevolle elementen in het zoekgebied betreffen de bebouwing langs de ontginningsassen. De benadering vanuit het cultuurhistorisch kompas is te eng om locaties voor windopstellingen te definiëren. Vanuit het beleidsveld landschap is de ruimtelijke samenhang tussen de ontginningslinten en het achterliggende wijkengebied belangrijk. De landschappelijke samenhang vanuit cultuurhistorisch perspectief is meegenomen bij het bepalen van de locaties. Daarom wordt in de gebiedsvisie gekozen voor windturbines in een beperkte hoeveelheid clusteropstellingen. Daarmee voorkomen wij, bekeken vanuit een ontginningslint, het horizonbeslag. Ook kan zo een nieuw energie- en cultuurlandschap ontstaan.*
*Overigens is de gebiedsvisie geen formeel wettelijk plan waarop het Besluit ruimtelijke ordening van toepassing is, in tegenstelling tot bijvoorbeeld een structuurvisie of een bestemmingsplan.*

*Zienswijze:*
De gebiedsvisie moet rekening houden met het initiatief bij Veendam-Menterwolde, mede omdat de Gronings-Drentse Veenkoloniën een cultuurhistorisch landschappelijke eenheid vormen.

**Reactie:**
*De ontwikkeling van windpark N33 is betrokken in de ruimtelijke studie van ROM3D, H+N+S voor Aa en Hunze en Borger-Odoorn.*

*Zienswijze:*
De ruimtelijke verkenning moet worden overgedaan met een vast aantal MW in diverse opstellingen.

**Reactie:**
*In de verkenning is gekozen voor de insteek om op basis van gebiedspecifieke kenmerken plaatsingsconcepten voor windturbines te ontwikkelen en geschikte locaties te onderzoeken. ROM3D en H+N+S hebben verschillende plaatsingsconcepten onderling vergeleken voor de thema's landschap, leefomgeving en de herkenbaarheid van opstellingen. De omvang en de hoeveelheid MW zijn afhankelijk van de opstelling.*

*Zienswijze:*
Windturbines zijn industriële machines die bij industriegebieden moeten worden geplaatst.

**Reactie:**
*Dit is één van de ontwerpuitgangspunten in de gebiedsvisie. De realisatie van 280 MW is echter teveel om alleen aan industriegebieden te kunnen koppelen. Daarom zijn er meer ontwerpuitgangspunten, zoals clustering.*

*Zienswijze:*
De gebiedsvisie moet een onderbouwing bevatten waarom het ruimtelijke aspect ondergeschikt is aan economische aspecten bij de keuze tussen een windturbine van 3 en 7,5 MW (pag. 18).

**Reactie:**
*Het toe te passen vermogen is niet afdwingbaar. Wanneer uit het businessmodel van de initiatiefnemer blijkt dat een turbine van 7.5 MW niet haalbaar is, dan wordt gekozen voor een kleiner model. Kleinere modellen draaien sneller en kunnen dichter op elkaar worden geplaatst. Grotere molens staan op een grotere onderlinge afstand van elkaar en draaien langzamer. Ze zijn daarom rustiger voor het oog. De beleving van windmolens blijft voor ons belangrijk.*

*Zienswijze:*
De stelling dat het landschap als hoofdfunctie landbouw heeft is onjuist. Dat het belang van een kleine groep landbouwers ten koste van de overige inwoners de toon zet is onacceptabel.

**Reactie:**
*In de provinciale Omgevingsvisie heeft dit gebied als hoofdfunctie landbouw.*

*Zienswijze:*
De stelling uit de gebiedsvisie dat de windturbines opgaan in het landschap is onwaar.

**Reactie:**
*Deze opmerking staat niet in de ontwerp-Gebiedsvisie windenergie Drenthe.*

*Zienswijze:*
Toevoegen aan de opmerking 'Toch zijn windturbines in Drenthe, vergeleken met veel andere provincies, nog een vrij onbekend fenomeen.' (pag. 6) dat in Duitsland veel windturbines nabij de Drentse grens staan die goed zichtbaar zijn.

**Reactie:**
*Klopt, het plaatsen van windturbines is echter, op de windturbines op het Europark na, nog tamelijk onbekend in Drenthe.*

### 4.4.1 Koppeling wind en landschap

*Zienswijze:*
Toevoegen aan de paragraaf over de koppeling tussen het huidige landschap en de toekomstige windparken (pag. 20) hoe de koppeling is tussen het huidige horizontale landschap en een toekomstig verticaal landschap.
De tekst 'Daarom worden windparken visueel gekoppeld aan een type landgebruik met een verwante uitstraling. Windturbines zijn groot en innovatief. De uitstraling is industrieel en modern. Het aansluiten van windparken bij locaties die industrieel zijn ingericht, is vanuit ruimtelijk perspectief daarom logisch.' (pag. 20) is niet terug te vinden in de keuze voor de windenergielocaties.

**Reactie:**
*Het zoekgebied Europark sluit aan bij dit ontwerpprincipe.*

*Zienswijze:*
De woordkeus 'Geen windlandschap, maar wel een landschap met wind.' (pag. 26) is ongelukkig, omdat het landschap verandert in een industrieel bedrijventerrein.

**Reactie:**
*De komst van windturbines doet het landschapsbeeld veranderen, dit wordt niet ontkend. De stelling 'Geen windlandschap, maar een landschap met wind', wordt hier nader uitgelegd.*
*In een 'landschap met wind' worden alleen op zorgvuldig bepaalde locaties windparken gerealiseerd. Dit leidt tot een landschap waar op enkele plekken windenergie geproduceerd wordt, maar geen sprake is van een 'industrieel bedrijventerrein'.*
*Een 'windlandschap' is een landschap waar overal windturbines geplaatst kunnen worden: als het ware één groot windpark. In een 'windlandschap' staat het economisch belang voorop. In een 'landschap met wind' speelt het ruimtelijk aspect, als ordeningsprincipe, een grotere rol.*

*Zienswijze:*
Op pag. 20 wordt gesteld 'De realisatie van windparken in landbouwgebieden maakt de verbinding met de landbouw als producerende sector begrijpbaar.' Voor wie?
De stelling 'Door de productie van windenergie te combineren met de agrarische sector ontstaat een nieuw productielandschap.' (pag. 20) is suggestief en misleidend. Graag een materiële en financiële onderbouwing van deze stelling. Ik zie geen mogelijkheid die onderbouwing te leveren.

**Reactie:**
*In de gebiedsvisie wordt gesteld dat de maatschappelijke acceptatie van deze grootschalige ingreep groter wordt wanneer de verschijning, de locatie en de opstelling van windturbines begrijpelijk zijn en het past bij de draagkracht van het landschap. De combinatie van vormgeving, functionaliteit, constructie en materiaalgebruik enerzijds en plaatsing anderzijds, moet logisch en verklaarbaar zijn. Daarmee wordt gestreefd naar heldere opstellingen op logische locaties*

*De landbouw in de Veenkoloniën is een teeltgerichte agrarische activiteit. Het is gericht op het het telen van gewassen en het oogsten ervan. Wind wordt gezien als een nieuw oogstbaar gewas en kan daarmee een nieuwe neventak worden voor de landbouw.*

### 4.4.2 Opstellingsvormen

*Zienswijze:*
Lijnopstellingen hebben de voorkeur. Deze geven een rustiger beeld en bieden de kans om op voldoende afstand tot woningen te blijven.
Zowel lijnen als clusters zijn vanaf de grond doorgaans niet als zodanig te herkennen.
Waarom hebben clusters de voorkeur boven lijnen?

**Reactie:**
*Lange lijnopstellingen hebben een groot horizonbeslag tot gevolg en kunnen lintdorpen aan weerszijden insluiten.*
*Clusters beperken de mate van horizonbeslag. Afhankelijk van de afstand en het standpunt van een waarnemer is bij een cluster een ordening als zodanig wel waarneembaar. Naarmate het horizonbeslag groter wordt en de open ruimte meer gevuld wordt met windturbines, wordt de herkenbaarheid van de opstelling, en daarmee de beleving, negatiever. Overigens zullen wij, mede gelet op de zienswijzen, minder strak uitgaan van een geclusterde invulling en meer tot lijnopstellingen*

*overgaan. Hierdoor kan in het algemeen een grotere afstand tot aaneengesloten bebouwing gerealiseerd worden. Het gevolg hiervan is wel dat vanuit meer woningen windmolens (weliswaar op een grotere afstand) waarneembaar zullen zijn.*

*Zienswijze:*
Windparken moeten parallel aan hoogspanningslijnen worden geplaatst om verstoring te voorkomen.

**Reactie:**
*Hiervan nemen wij kennis.*

### 4.4.3 Algemeen

*Zienswijze:*
Aanleg van toegangswegen tot windturbines zal leiden tot versnippering van landerijen.

**Reactie:**
*De aanleg van toegangswegen wordt meegenomen in het ontwerp van een windpark.*

*Zienswijze:*
Landschapsvervuiling wordt versterkt door de rode verlichting van de windturbines in Duitsland.

**Reactie:**
*Regels voor het luchtvaartverkeer kunnen het noodzakelijk maken dat op de gondel van de windmolens verlichting aangebracht wordt. Wanneer blijkt dat dit in het gebied aan de orde is, wordt dit meegenomen in de m.e.r.-studie*

*Zienswijze:*
De stelling dat grotere turbines slankere masten lijken te hebben is onwaar.
De stelling dat grotere turbines een rustiger beeld geven is onwaar.

**Reactie:**
*Een hogere ashoogte maakt dat de mast van een windturbine optisch slanker lijkt. Een grotere rotordiameter heeft een lagere draaisnelheid en dit levert een rustiger beeld op.*

*Zienswijze:*
De keuze voor windparken in dit gebied dient niet de duurzame zorg voor onze aarde -het algemeen belang- want vernietigt een zeldzaam stil, donker en schoon gebied, maar dient uitsluitend het winstoogmerk van de initiatiefnemers.

**Reactie:**
*Er wordt ook duurzame energie geproduceerd.*

*Zienswijze:*
De stelling 'De maatschappelijke acceptatie van deze grootschalige ingreep wordt groter wanneer de verschijning, de locatie en de opstelling van windturbines begrijpelijk zijn (…)' (pag. 19) is onwaar.

**Reactie:**
*Voor kennisgeving aangenomen.*

*Zienswijze:*
Wat gaat de gemeente/provincie doen met de conclusie dat afschermende beplanting alleen effectief is nabij een waarnemer en niet nabij een windturbine?

**Reactie:**
*Een proces faciliteren waarin de waarnemers en initiatiefnemers gezamenlijk werken aan het ontwerp van een windpark, inclusief de mogelijkheid en wenselijkheid van beplanting nabij omwonenden.*

*Zienswijze:*
Als het agrocluster inderdaad wordt vormgegeven, zoals op pagina 27 wordt gesuggereerd, dan dient het agroplan als bijlage toegevoegd te worden aan de gebiedsvisie. Ook dient er duidelijkheid te komen of hier sprake zal zijn van windturbines met daaronder mestvergisters en megastallen.

**Reactie:**
*De plannen voor een agrocluster zijn opgenomen in de provinciale Omgevingsvisie 2010 en uitgewerkt in een bestemmingsplan. Binnen de pilot Boeren (Tweederdeweg Zuid) bestaan daarvoor mogelijkheden. Een nadere concrete uitwerking moet echter nog plaatsvinden.*

*Zienswijze:*
Wat kan verstaan worden onder de 'uitstraling van een agrarisch bedrijventerrein'? (pag. 27)

**Reactie:**
*Agrarische bedrijven, gegroepeerd op één locatie.*

*Zienswijze:*
Bekabeling op het elektriciteitsnet moet ondergronds plaatsvinden.

**Reactie:**
*De windparken zullen met ondergrondse kabels worden aangesloten op het elektriciteitsnet.*

*Zienswijze:*
De laatste twee alinea's van pag. 8 zijn met elkaar in tegenspraak. Wat is het standpunt van de provincie over de geschikte maat van windturbines in het gebied?

**Reactie:**
*Bedoelde tekst is niet met elkaar in tegenspraak. Met kleine installaties worden kleine windmolens bedoeld die toegepast kunnen worden in bebouwd gebied, met een hoogte die aansluit op de aanwezige beplantings- en bebouwingshoogte. De Omgevingsvisie gaat voor grootschalige windenergie uit van windturbines met een minimaal vermogen van 3 MW.*

*Zienswijze:*
Ook al zijn ze misschien volgens de huidige normering inpasbaar, windturbines mogen een kwetsbaar gebied, dat bovendien te smal is om een windpark te zijn, niet kapot maken - Tegenwind Hunzedal had gejuicht als er zoiets in de gebiedsvisie was vermeld. Dan was het een tegenhanger geweest van de vergissing, om dit unieke stukje Veenkoloniën in het provinciale zoekgebied op te nemen en het zo de borst te ontbloten voor de doodsteek. Een opvatting die gedeeld wordt door deskundigen als Hans Elerie en Harrie Berg.

**Reactie:**
*Deze gebiedsvisie is ontwikkeld om het zoekgebied zorgvuldig in te kaderen tot enkele locaties waar windenergie mogelijk is.*

*Zienswijze:*
De exacte omvang van de voorgestelde windparken is niet duidelijk genoeg op te maken uit de gebiedsvisie, waardoor de impact niet goed te beoordelen is.

**Reactie:**
*Dit wordt ingevuld in de uitvoeringsfase. Zie daarvoor hoofdstuk 6 van de gebiedsvisie.*

*Zienswijze:*
Waarom zijn productielandschappen op andere locaties uitgesloten?

**Reactie:**
*Deze vallen buiten het zoekgebied. Tot 2020 wordt vastgehouden aan het zoekgebied voor de realisatie van de provinciale doelstelling van 280 MW.*

# 5 Financien en economie

## 5.1 Participatie

| | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Insprekers: | | Z002 | Z003 | Z008 | Z016 | Z018 | Z022 | Z027 |
| Z046 | Z047 | Z052 | Z055 | Z061 | Z064 | Z065 | Z067 | Z068 |
| Z089 | Z091 | Z102 | Z103 | Z104 | Z106 | Z107 | Z110 | Z111 |
| Z112 | Z116 | Z121 | Z122 | Z123 | Z126 | Z128 | Z130 | Z132 |
| Z136 | Z139 | Z142 | Z144 | Z147 | Z148 | Z152 | Z156 | Z157 |
| Z161 | Z162 | Z164 | Z170 | Z172 | Z176 | Z177 | Z181 | Z182 |
| Z183 | Z186 | Z187 | Z188 | Z194 | Z204 | Z218 | Z223 | |

*Zienswijze:*
In de gebiedsvisie moet worden opgenomen dat minimaal 40% van de direct omwonenden (dichterbij dan 5 kilometer) moet participeren in het project. Bij onvoldoende participatie kan het project niet doorgaan door gebrek aan draagvlak. In het akkoord dat IPO met het rijk heeft gesloten staat dat draagvlak een voorwaarde is.
Hoe zit het met omwonenden die geen financiële draagkracht hebben en dus niet zelf kunnen investeren via bijvoorbeeld obligaties?
Minimaal 40% van de participatie, zoals genoemd in het onderzoek 'Naar een verdienmodel voor windenergie in Drenthe' moet beschikbaar zijn voor omwonenden.
Omwonenden moeten zelf kunnen aangeven welke vorm van participatie hen het meest aanspreekt

**Reactie:**
*Wij zijn van mening dat zoveel mogelijk omwonenden van een windpark in de gelegenheid moeten worden gesteld om financieel te kunnen deelnemen in windparken. Daarbij is van belang dat initiatiefnemers financiële participatie ook mogelijk maken voor mensen met een smalle beurs. Overigens kunnen mensen zich ook onderling organiseren zodat in gezamenlijkheid de instap mogelijk wordt. Wij zullen bewoners en bedrijven attent maken op de mogelijkheden voor participatie. Wij kunnen en zullen echter omwonenden niet forceren tot deelname/participatie in de ontwikkeling van windenergie, hoe zeer wij dit ook van belang achten voor de bevolking. Het deelnemend percentage is dan ook geen maatstaf voor draagvlak en ook niet bepalend voor het doorgaan van een project.*

*Zienswijze:*
Omwonenden moeten financieel kunnen participeren onder behoud van het recht op planschade.

**Reactie:**
*Omwonenden, niet zijnde grondeigenaren die grond beschikbaar stellen voor een windmolen, kunnen volgens informatie van de Stichting Adviesbureau Onroerende Zaken (SAOZ) financieel participeren in een windpark zonder dat zij hun recht op planschade verliezen. Voor meer informatie over de relatie tussen participatie en planschade verwijzen wij naar de provinciale website.*

*Zienswijze:*
In de gebiedsvisie moet de voorwaarde worden opgenomen dat participanten inspraak hebben in de bedrijfsvoering van de windturbines.

**Reactie:**
*Inspraak op de bedrijfsvoering is niet afdwingbaar. De bedrijfsvoering is een recht dat eigenaren is voorbehouden. Wij kunnen ons echter voorstellen, aanvullend op de omgevingsvergunning, dat er op hoofdlijnen afspraken gemaakt worden tussen de omwonenden van een windpark en de initiatiefnemers over de bedrijfsvoering van de windturbines.*

*Zienswijze:*
Op pag. 17 van de gebiedsvisie ('Participatie in windparken') wordt de suggestie gewekt dat omwonenden door te participeren in de ontwikkeling en uitvoering van een windpark de omvang, locatiekeuze en windturbine-afmetingen kunnen bepalen. Dergelijke keuzes zijn echter in grote mate afhankelijk van de beschikbare grondposities, wettelijke voorwaarden en financiële haalbaarheid. Graag dit in de definitieve Gebiedsvisie expliciet aangeven om in deze fase geen onterechte verwachtingen bij inwoners van het gebied te wekken.

**Reactie:**
*Het gaat bij participatie niet om het 'bepalen', maar over een proces van beïnvloeding, waarin argumenten worden uitgewisseld. Vanzelfsprekend binnen de wettelijke eisen en financiële haalbaarheid.*

*Zienswijze:*
Hoe garandeert u dat betrokkenen en met name omwonenden die participeren niet slechter worden van hun investering, die bedoeld is als financiële compensatie.

**Reactie:**
*De keuze om financieel te participeren wordt individueel gemaakt, op grond van een eigen inschatting van de risico's. Overigens moet worden benadrukt dat participatie geen financiële compensatie inhoudt.*

*Zienwijze:*
Het onderzoek 'Naar een verdienmodel voor windenergie in Drenthe' moet worden toegevoegd aan de gebiedsvisie als bijlage.
De rapportage 'Naar een verdienmodel voor windenergie in Drenthe' van de firma KNN advies, 2012 blinkt uit in 'open deuren' en onjuiste aannames.

**Reactie:**
*Het rapport is te vinden op de provinciale website.*

*Zienswijze:*
Financiële participatie is een wassen neus, omdat er niet veel geld in dit gebied aanwezig is, en particulieren dat geld liever voor andere dingen bewaren, zoals isolatie van de woning, aanleggen van zonnepanelen en -collectoren. Initiatiefnemers kunnen de omwonenden helpen hun woningen energiezuinig of klimaatneutraal te maken. Door bewoners van het gebied lokale producenten te laten zijn van duurzame energie door opbrengsten vanuit de windenergie, kan zelfs een energieneutrale regio ontstaan.

Ook diegenen die uit principe niet willen participeren in de windturbines moeten een vergoeding krijgen voor het investeren of het reeds geïnvesteerd hebben in duurzame energie die door andere bronnen zoals bijvoorbeeld zonnepanelen wordt opgewekt.

**Reactie:**
*Ook wij vinden dat een energieneutrale regio de uitkomst kan zijn van het proces van gebiedsontwikkeling, in samenwerking met initiatieven vanuit de bevolking.*

*Zienswijze:*
Op welke wijze gaat de provincie de betrokkenheid van bewoners en participatie bevorderen? De gemeente Emmen heeft hiervoor al eerste stappen gezet die navolging verdienen.

**Reactie:**
*Wij maken graag gebruik van de ervaringen in de gemeente Emmen met het Windteam.*

*Zienswijze:*
In het kader van Veenergie zijn wij (Natuur- en Milieufederatie Drenthe), samen met bewoners uit de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Coevorden en Emmen, nagegaan op welke wijze bewoners kunnen profiteren van het realiseren van een duurzame energievoorziening in het gebied. Daarbij hebben wij alle vormen van duurzame energieopwekking én energiebesparing in beeld gebracht en een aantal voorstellen ontwikkeld voor gebiedsgerichte investeringen. De resultaten en ervaringen van deze aanpak willen wij graag aan u presenteren. Wij hopen daarmee een bijdrage te kunnen leveren aan meer gedragen ontwerpen voor een duurzame energievoorziening in dit gebied.

**Reactie:**
*Wij nemen graag kennis van uw ervaringen op het vlak van energieopwekking en –besparing in relatie tot gebiedsinvesteringen.*

*Zienswjze:*
Woningcorporaties zijn voorstander van een participatie- en compensatiemodel voor bewoners en eigenaren. Er moet een goede balans zijn tussen de geleden schade en overlast en vergoeding, compensatie en participatie. 85% Van de huurders in het gebied heeft geen goedgevulde portemonnee.

**Reactie:**
*Wij dagen de woningbouwcorporaties uit om in het kader van gebiedsontwikkeling ook te investeren in verduurzaming van de leefomgeving in het zoekgebied en huurders te betrekken.*

*Zienswijze:*
Wat zijn de fiscale effecten van participatie op individuele huishoudens?

**Reactie:**
*De algemeen geldende fiscale regels voor leningen, obligaties, e.d. zijn van toepassing.*

*Zienswijze:*
Participatie kan niet goedmaken dat men in een ziekmakend/industriegebied komt te wonen.
aangaande pag. 18 ('Randvoorwaarden, _Participatie in windparken).
Citaat: 'Wij verplichten de initiatiefnemers een aanbod voor financiële participatie te doen aan de omwonenden.'
In het rapport van KNN dat in februari 2012 gepubliceerd is in opdracht van de provincie worden verschillende vormen genoemd.

a. Voor welke vorm(en) zoals genoemd in het KNN-rapport heeft/hebben de provincie en de betrokken gemeentes de voorkeur?
b. Hoe wordt het 'verplichte aanbod' van initiatiefnemers door u getoetst?

**Reactie:**
*Participatie is ook geen 'goedmaker'. Het is een manier voor bewoners om revenuen te ontlenen aan de exploitatie van duurzame energie. Wij hebben geen voorkeur voor een bepaalde vorm. Het is een kwestie van maatwerk tussen inwoners en initiatiefnemers. Wij zien er op toe dat er een uitgewerkt aanbod wordt gedaan.*

*Zienswijze:*
Wanneer de geplande windturbines alleen over gronden van de eigenaren draaien is er geen noodzaak om de eigenaren van deze aangrenzende gronden deel te laten nemen. Er is dan geen sprake van een ruimtelijke beperking vanuit de grondposities. Gelieve deze passage (pag.14) in de definitieve Gebiedsvisie weg te laten.

**Reactie:**
*Voor ons is van belang dat de optimale opstelling voor windmolens in de aangewezen locaties en gebieden kan worden gerealiseerd. Grondposities kunnen daaraan in de weg staan en daardoor leiden tot een ongewenste ruimtelijke beperking. Daarom zijn wij voorstander dat (alle) grondeigenaren en ontwikkelaars één gezamenlijk plan ontwikkelen waarin de optimale opstelling van de windmolens ten uitvoer wordt gebracht.*

*Zienswijze:*
De vorming van een coöperatie waarbij elke inwoner van provincie/regio/gemeente automatisch participant is heeft de voorkeur. Als locatie bijvoorbeeld het Gasselterveld waar 10 turbines op 2.000 meter van de dichtstbijzijnde bewoonde bebouwing passen. En revenuen die volledig ten gunste kunnen komen van tal van projecten op het gebied van leefbaarheid, duurzaamheid, sociale cohesie, enzovoort.

**Reactie:**
*Wij willen participatie bevorderen, maar kunnen het niet verplichten.*

*Zienswijze:*
Hoe wil de provincie organisaties en omwonenden betrekken (pag. 29)? Hoe groot is het gebied waarbinnen mensen tot 'omwonenden' worden gerekend?

**Reactie:**
*De nadere invulling van het uitvoeringsproces en het bepalen van de omvang van het gebied waarbinnen omwonenden worden uitgenodigd, worden mede bepaald door de locale omstandigheden rond een individueel windpark. Bij de invulling maken wij gebruik van de ervaringen die in de gemeente Emmen zijn opgedaan met burgerparticipatie, waaronder het instellen van een windteam. De gemeente Coevorden zal het te volgen proces vastleggen in de definitieve versie van de Structuurvisie Coevorden.*

Zienwijze:
Participatie komt niet van de grond zonder goede communicatie vanuit initiatiefnemers.

**Reactie:**
*De initiatiefnemers worden natuurlijk betrokken in de uitvoeringsfase, zoals ook is vermeld op pag. 29 van de ontwerp Gebiedsvisie windenergie Drenthe.*

## 5.2 Planschade, waardedaling en compensatie

| | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Insprekers: | | O1 | Z002 | Z003 | Z004 | Z005 | Z006 | Z008 |
| Z010 | Z011 | Z013 | Z015 | Z016 | Z018 | Z019 | Z021 | Z022 |
| Z025 | Z027 | Z029 | Z030 | Z031 | Z033 | Z035 | Z037 | Z040 |
| Z041 | Z043 | Z045 | Z046 | Z047 | Z048 | Z049 | Z050 | Z051 |
| Z052 | Z055 | Z057 | Z058 | Z059 | Z061 | Z062 | Z064 | Z065 |
| Z067 | Z068 | Z069 | Z070 | Z072 | Z074 | Z075 | Z076 | Z078 |
| Z079 | Z080 | Z089 | Z091 | Z092 | Z093 | Z094 | Z097 | Z098 |
| Z101 | Z102 | Z103 | Z104 | Z105 | Z107 | Z108 | Z110 | Z111 |
| Z116 | Z121 | Z122 | Z123 | Z126 | Z128 | Z129 | Z130 | Z135 |
| Z137 | Z139 | Z142 | Z143 | Z144 | Z146 | Z147 | Z148 | Z150 |
| Z152 | Z154 | Z156 | Z157 | Z161 | Z162 | Z163 | Z164 | Z165 |
| Z166 | Z168 | Z170 | Z171 | Z172 | Z174 | Z175 | Z176 | Z177 |
| Z178 | Z179 | Z180 | Z181 | Z183 | Z184 | Z185 | Z186 | Z187 |
| Z188 | Z190 | Z194 | Z195 | Z197 | Z199 | Z201 | Z202 | Z204 |
| Z205 | Z206 | Z214 | Z218 | Z221 | Z223 | | | |

### 5.2.1 Planschade en waardedaling van onroerend goed

*Zienswijze:*

Aangaande planschade en waardedaling van woningen de volgende vragen:

- Bij welke overheid kan planschade worden geclaimd?
- Wat voor regelingen zijn hiervoor met de initiatiefnemer?
- Is er een procedure via de rechter vereist?
- Waar is toewijzing van de claim van afhankelijk?
- Wordt de waardedaling van een huis vergoed? Waar is dit van afhankelijk?
- Dient de waarde van een huis van tevoren te worden getaxeerd?
- Hoe is waardedaling ten gevolge van de crisis te onderscheiden van die ten gevolge van het windpark?
- Wat is de rol van de provincie aangaande planschade?
- Kan een participant in het windpark planschade claimen?
- Wat mogen omwonenden van provincie/gemeente verwachten aan compensatie ten behoeve van gederfd woon- en leefkwaliteit?

In de gebiedsvisie is op onvoldoende wijze aangegeven waarop de planschade zal worden berekend, rekening houdend met niet bekend wordende prijsverlagingen doordat woningen niet op de markt komen. Zoals het momenteel in de visie staat is de hele berekening nog open. Hier is onvoldoende duidelijk gemaakt hoe de planschade gecalculeerd wordt.

Voorts is niet duidelijk of toeristische dan wel ander soortige bedrijven planschade kunnen krijgen wanneer zij die hebben en hoe de calculatie daarvan tot stand komt. Ten slotte zijn het niet alleen bewoners die schade lijden.
De overheid moet duidelijk stelling nemen in de discussie over waardeverandering van onroerend goed. Dit wekt vertrouwen bij omwonenden en zorgt voor zorgvuldigheid bij initiatiefnemers.
De gemeente is aansprakelijk voor mogelijk te lijden schade en gevolgschades.
De gebiedsvisie moet concrete informatie bieden over de minimale afstand van een woning tot een windturbine waarbij de omwonende onder de planschaderegeling valt.

**Reactie:**

*Een aanvraag voor planschade kan worden ingediend bij de gemeente. In geval van rijks- of provinciale coördinatie zendt de gemeente de aanvraag door naar de rijksoverheid respectievelijk de provincie, die dan verantwoordelijk is voor de afhandeling van aanvragen, volgens de wettelijke regels die daarvoor in de Wet ruimtelijke ordening zijn opgesteld. Wanneer schade wordt geleden ten gevolge van planologische maatregelen (planschade) vindt schadeverhaal plaats op de initiatiefnemers. Wij hebben nog geen regelingen hierover getroffen met initiatiefnemers. Een verzoek kan pas worden ingediend als procedures zijn afgerond en het planologisch besluit voor plaatsing van windmolens onherroepelijk is geworden. Een verzoek kan dan binnen vijf jaar worden ingediend. Indien de gemeente en de aanvrager van planschade er samen niet uitkomen, staat de gang naar de rechter open.*

*In essentie wordt de waarde van een onroerende zaak bepaald in de situatie voor de wijziging en in de situatie na de wijziging van het bestemmingsplan. Indien de laatst bepaalde waarde het laagst is, is het verschil tussen beide in beginsel de planschade. Het is niet nodig nu al de waarde van de woning te taxeren.*

*Algemene trends die van invloed zijn op de waarde van een woning, zoals een crisis in de woningmarkt, doet zich in veel groter gebied voor dan alleen nabij een windpark. Dit biedt aanknopingspunten voor een inschatting van een eventuele waardedaling van (alleen) het realiseren van een windpark. De provincie speelt geen rol op het vlak van planschade.*

*Indien iemand financieel deelneemt in een windpark, behoudt hij zijn recht op planschade. Dit geldt niet wanneer betrokkene actief meewerkt aan de totstandkoming van het windpark, Daarbij valt te denken aan een agrariër die zijn grond beschikbaar stelt voor het plaatsen van een windmolen.*

*Naast het bevorderen van participatie stellen wij eisen aan het beschikbaar stellen van gelden uit de exploitatie van een windpark voor gebiedsontwikkeling.*

*Zienswijze:*
In de gebiedsvisie moet worden gesteld dat huizen van omwonenden die niet verkocht kunnen worden moeten worden opgekocht door de initiatiefnemers, tegen marktwaarde.

**Reactie:**
*Waardedaling vanwege de aanwezigheid van windmolens wordt vergoed volgens de wettelijke regels voor planschade. Hieronder valt niet het opkopen van woningen die niet kunnen worden verkocht.*

*Zienswijze:*
Aangaande de alinea over planschade (pag. 16) het volgende: deze tekst veronderstelt dat er voor het moment waarop het formele ruimtelijke plan wordt vastgesteld al planschade kan ontstaan. Dit is niet juist. Planschade is schade die ontstaat door een planologische verslechtering en wordt bepaald door een vergelijking van het nieuwe planologische regime met het voorgaande. Bij de voorbereiding van een ruimtelijk plan kan er dus onmogelijk planschade ontstaan.

**Reactie:**
*In de tekst op pag.16 wordt gesproken over 'schade die al bij de voorbereiding optreedt' en niet over planschade. Er kan, vooruitlopend op het vaststellen van een wijziging in het geldende ruimtelijk plan, sprake zijn van waardedaling van onroerend goed c.q. schade. Wij onderschrijven de mening van de inspreker, en zo is het ook in de tekst op pag. 16 van de ontwerp gebiedsvisie verwoord: dat pas sprake kan zijn van vergoeding, in de vorm van planschade, nadat het nieuwe ruimtelijk plan definitief is geworden.*

*Zienswijze:*
Gemeenten Borger-Odoorn en Aa en Hunze maken waardeontwikkeling zichtbaar met een doorlopend marktanalyseonderzoek. Hoe is dit in de gemeente Coevorden geregeld?

**Reactie:**
*De gemeente Coevorden kent een dergelijk onderzoek niet. Eventuele waardevermindering van panden zal in het kader van planschade worden verhaald op de betreffende initiatiefnemer.*

*Zienswijze:*
Ook omwonenden die in gemeente Stadskanaal wonen moeten worden betrokken bij financiële regelingen en ook hun huizen moeten worden meegenomen in onderzoek naar waardeontwikkeling.
De gebiedsvisie geeft niet genoeg informatie over de voorgenomen marktanalyse aangaande waardeontwikkeling van onroerend goed. Onbekend is wie deze analyse gaat uitvoeren, wie ervoor betaalt, wat de gemeente/provincie gaan doen met de resultaten, wanneer deze analyse plaatsvindt en hoe het effect van windturbines kan worden bepaald, los van de onafhankelijke trend op de huizenmarkt.
Nulmeting voor onderzoek naar waardedaling zou moeten zijn het moment voor de eerste presentatie van de plannen.
Nulmeting ten behoeve van waardedaling zou moeten zijn op het moment voor de eerste windturbine er staan. Waardedaling moet worden berekend ten opzichte van het jaar 2000. Hoe komen de marktanalyseonderzoeken tot stand?

**Reactie:**
*Met betrekking tot de WOZ-bepalingen en -beoordelingen in de gemeente Stadskanaal kan geen verantwoordelijkheid worden gelegd bij de gemeenten Aa en hunze en Borger-Odoorn.*

*In de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn wordt al enkele jaren via monitoring gekeken wat het effect van de economische crisis is op de waardebepaling van gebouwen in de gemeenten. Ook is er een regelmatig overleg met plaatselijk opererende makelaars.*
*De windmolendiscussie is vanaf 2010 actueel geworden.*
*Daarom is vanaf 2011, naast voornoemde monitoring, ook gekeken naar een mogelijk effect van de discussie over de plaatsing van windmolens op de waarde van gebouwen.*
*Uit thans lopende beroepszaken, gericht tegen de in het voorjaar van 2013 afgegeven WOZ-beschikkingen, zal moeten blijken of voornoemde twee effecten in voldoende mate zijn meegenomen.*

*Zienswijze:*
Sommige omwonenden hebben veel tijd en geld gestopt in het verbouwen van hun woning; vaak voordat bekend werd dat er windturbines kwamen c.q. dat het gebied tot energiewingebied werd omgedoopt.

**Reactie:**
*Het realiseren van een windpark doet geen afbreuk aan de woningverbeteringen die hiermee samenhangen.*

*Zienswijze:*
Wanneer en hoe gaat de provincie de bevolking informeren aangaande economische gevolgen en krimp.

**Reactie:**
*Op dit moment is er geen relatie tussen bevolkingsdaling en windparken bekend. De bevolkingsontwikkeling wordt nauwlettend door de gemeenten gevolgd. De afnemende bevolking in het gebied zuid-oost Drenthe is een autonome ontwikkeling als gevolg van demografische processen als vergrijzing, ontgroening en verdunning van huishoudens. De provincie en betrokken gemeenten erkennen deze trend en hebben daarvoor een strategie en maatregelen ontwikkeld. Daarin is opgenomen hoe ze willen omgaan met de gevolgen van bevolkingsdaling in het gebied. De economische gevolgen worden beschreven op pag. 15 en in bijlage 5 van de ontwerp gebiedsvisie.*

### 5.2.2 Compensatie

*Zienswijze:*
In de gebiedsvisie moet een standaard financiële compensatie voor zowel particulieren als bedrijven worden opgenomen (afstand bepaalt compensatie).
Er moet een kader komen waarbinnen compensatie moet plaatsvinden, zonder dat de omwonenden hiervoor naar de rechter hoeven. Deze compensatie bestaat naast de planschade, voor gederfd woongenot.
In de gebiedsvisie moet worden opgenomen wat de gemeente/provincie gaan doen als blijkt dat de plannen negatief uitpakken voor de mens, het milieu en de economie voor wat betreft compensatie aan de bewoners, MKB en investeerders die hun project zien devalueren.

**Reactie:**
*Naast de wettelijke regeling voor planschade bevorderen wij dat burgers financieel participeren in een windpark. Ook stellen wij eisen aan het beschikbaar stellen van gelden uit de exploitatie van een windpark voor gebiedsontwikkeling.*

### 5.2.3 Financiële bijdrage en gebiedsontwikkeling

*Zienswijze:*
In de gebiedsvisie mist een duidelijke onderbouwing van de financiële bijdrage vanuit een windpark aan de gebiedsontwikkeling. Dit wordt gesteld als voorwaarde voor het realiseren van een windpark. Er zijn wel berekeningen terug te vinden maar niet specifiek voor het gebied. Het lijkt daarmee dat niet aan de voorwaarde is voldaan. Een uitgangspunt van de provincie is een financiële bijdrage van tussen de 10 en 20 % van de opbrengst voor belastingen. Dit is een ruime marge. Onduidelijk is over hoeveel geld dit gaat per MW. Graag nader specificeren en aangeven op welke wijze dit afgedwongen kan worden na een eventuele vaststelling van de gebiedsvisie.
Om te voorkomen dat de in de ontwerp Gebiedsvisie opgenomen financiële bijdrage (10-20%, pag. 17) betekent dat de ontwikkeling van windturbines in Drenthe hierdoor wordt gefrustreerd moet in de definitieve Gebiedsvisie opgenomen worden dat in overleg met de betrokken initiatiefnemer afspraken worden gemaakt over de hoogte van de financiële bijdrage aan de gebiedsontwikkeling.
Een financiële bijdrage vanuit het windpark aan de gebiedsontwikkeling is een voorwaarde voor het realiseren van het windpark. Lokale overheden hebben echter geen middelen om dit af te dwingen bij het rijk, dat de beslissingsmacht heeft.
De paragraaf over de mogelijkheden en projecten aangaande gebiedsontwikkeling (pag. 17) zijn te vrijblijvend. Hoe gaan provincie/gemeente dit invullen?

**Reactie:**
*Het is niet mogelijk nu al aan te geven over hoeveel geld het gaat. De opbrengsten zijn afhankelijk van verschillende factoren, waaronder investerings- en onderhoudhoudskosten, rentelasten, elektriciteitsopbrengsten en aansluitkosten netwerk. In de uitvoeringsfase, zie hoofdstuk 6, 'Uitvoering', wordt dit nader geconcretiseerd. Wij gaan er van uit hierover in goed overleg met betrokkenen nadere afspraken te kunnen maken. Zo nodig maken wij gebruik van de wettelijke instrumenten voor grondexploitatie. Uit de 'ontwerp Structuurvisie windenergie op land', paragraaf 3.6, valt op te maken, dat ook voor de rijksoverheid draagvlak, participatie en gebiedsontwikkeling belangrijke onderwerpen zijn. Daarin kunnen rijk, provincie en gemeenten dan ook gezamenlijk optrekken.*

Aanpassen tekst Gebiedsvisie, pag. 17, onder Gebiedsontwikkeling:
'Wij willen daarom afspraken maken met de ontwikkelaars van een windpark over een financiële bijdrage tussen de 10 en 20% van de opbrengst uit de exploitatie van een windpark, voor belastingen. Zo nodig maken wij gebruik van de wettelijke instrumenten voor grondexploitatie als in een locatie sprake is van grondposities van overheden.'

*Zienswijze:*
Waarom profiteren omwonenden en nabijgelegen ondernemers niet van de windturbines?
Aangaande pag. 3 en pag. 4 (Samenvatting): 'Wij willen dat de betrokken partijen, waaronder omwonenden, worden betrokken bij het realisatieproces en de invulling van de gebiedsontwikkeling.'

- Wie zijn volgens u de 'betrokken partijen'?
- Wat wordt exact bedoeld met het realisatieproces?
- Wie beslist volgens u de allocatie van de beschikbare gelden/middelen voor gebiedsontwikkeling bij de verwachten uiteenlopende belangen van verschillende 'betrokken' partijen?

Graag reactie op de volgende stelling: 'Winsten uit het windpark worden vooral geïnvesteerd in het westen. De rest gaat naar gebieden als Assen, Emmen, Hoogeveen en Meppel.'
Er dient onderzocht te worden of de vergoeding voor grondeigenaren voldoende recht doet aan de belangen van alle bewoners van het gebied.
De winst van de molens moet via een fonds moet afgeroomd en geïnvesteerd in tegengaan van het verlies aan kwaliteit van het leefgebied en de waardevermindering van het onroerend goed, en het verbeteren van voorzieningen.

Reactie:
*Provincie en gemeenten vinden vroegtijdige betrokkenheid van omwonenden van windparken een belangrijke voorwaarde om tot de ontwikkeling van windparken te komen. De realisatie is grofweg te verdelen in drie fasen: planvoorbereiding en vergunningverlening, aanleg en realisatie van een windpark en de exploitatie van het windpark.*
*In de gebiedsvisie wordt voorgesteld om een deel van de financiële opbrengsten van windturbines ten gunste te laten komen aan het gebied. Enerzijds door participatiemodellen aan te bieden aan inwoners en anderzijds door afdracht van een gebiedsgebonden bijdrage in een gebiedsfonds, gekoppeld aan bestedingen voor maatschappelijke doelen in het gebied. Bij de verdere uitvoering maken wij gebruik van de ervaringen van de gemeente Emmen met het verantwoordelijk maken van omwonenden voor de besteding van middelen in het gebiedsfonds. De vergoeding voor grondeigenaren die een windmolen op hun eigendom krijgen, berust op een privaatrechtelijke overeenkomst tussen de eigenaar van de grond en de ontwikkelaar van een windpark.*

*Zienswijze:*
Aangaande pag. 29 ('Uitvoering'): 'onder andere de volgende voorwaarden worden gesteld bij de realisatie, waarbij organisaties en omwonenden worden betrokken bij:

- Inpassings- en uitvoeringsmaatregelen, zoals aan te leggen infrastructuur, beplanting en landschappelijke aankleding,
- Financieel meeprofiteren,
- Gebiedsontwikkeling,
- Koppelingen met andere vormen van duurzame energie'

De SDE+ houdt geen rekening met de kosten voor gebiedsontwikkeling, participatie voor omwonenden etc. Hoe ziet de provincie de financiering hiervan mede op basis van haar voorwaarde dat alleen voor gebiedsontwikkeling al 10-20% van de opbrengst moet worden bijgedragen door initiatiefnemers?

**Reactie:**
*De opgesomde mogelijkheden zijn mede gebaseerd op ervaringen elders in Nederland met het realiseren van windparken. Op basis van communicatie van initiatiefnemers en ontwikkelaars op websites en in advertenties valt op te maken dat het geaccepteerd is dat de nabije omgeving van een windpark er baat bij moet hebben.*

*Zienswijze:*
De door de gerealiseerde windturbines geheven OZB kan worden benut voor gebiedsontwikkeling, waardoor de eis van 10-20% van de opbrengst kan worden weggelaten uit de gebiedsvisie.

**Reactie:**
*Wij leggen geen verband tussen de onroerendzaakbelasting vanwege windmolens en de bijdrage vanuit een windpark voor gebiedsontwikkeling.*

*Zienswijze:*
Het gebied en de omwonenden moeten meeprofiteren van de inkomsten van windenergie. Allereerst kan de duurzaam opgewekte stroom voor gebruikers uit de omgeving van het windpark beschikbaar worden gesteld tegen een lage prijs. Voor inwoners die willen investeren in een windmolen komen er participatieregelingen. Eén van de opties is door middel van financiële participaties, zoals obligaties of het investeren in coöperatief verband. Ook kunnen één of meer streekfondsen worden opgericht om daaruit maatschappelijke doelen in de regio te ondersteunen. Een deel van het financiële resultaat van de projecten komt dan ten goede aan zo'n fonds.

**Reactie:**
*De strekking van deze zienswijze is terug te vinden in de gebiedsvisie.*

*Zienswijze:*
Aangaande pag. 17 ('Randvoorwaarden, Gebiedsontwikkeling'): 'Wij gaan uit van een financiële bijdrage tussen de 10% en 20% van de opbrengst uit de exploitatie van een windpark, voor belastingen. Daarbij maken wij gebruik van de wettelijke instrumenten voor grondexploitatie.'

- Kunt u in absolute zin aangeven welke bedragen u ziet of heeft berekend bij 'een financiële bijdrage tussen de 10% en 20% van de opbrengst uit de exploitatie'?
- U geeft aan gebruik te maken van wettelijke instrumenten voor grondexploitatie. Kunt u toelichten wat u hiermee concreet bedoelt?

**Reactie:**
*Het is niet mogelijk nu al aan te geven over hoeveel geld het gaat. De opbrengsten zijn afhankelijk van verschillende factoren, waaronder investerings- en onderhoud-houdskosten, rentelasten, elektriciteitsopbrengsten en aansluitkosten netwerk. In de uitvoeringsfase, zie hoofdstuk 6, 'Uitvoering', wordt dit nader geconcretiseerd. Zo nodig maken wij gebruik van de wettelijke instrumenten voor grondexploitatie.*

*Zienswijze:*
In hoeverre blijft de overheid een rol spelen in de inpassingsmaatregelen en de invulling van de financiële bijdrage vanuit een windpark voor gebiedsontwikkeling? (pag. 17) als er weinig participanten zijn?

**Reactie:**
*Wij hebben een proces voor ogen zoals is weergegeven in hoofdstuk 6 van de gebiedsvisie. Wij willen dat proces faciliteren en bevorderen. De inhoudelijke invulling ligt wat ons betreft primair bij de omwonenden van een windpark, initiatiefnemers, eigenaren van onroerende zaken in of nabij een windpark en andere organisaties met belangen in het gebied. Als er weinig belangstelling voor bestaat zal de rol van de betrokken overheden zwaarder worden. Er is een relatie tussen de keuze van inpassingsmaatregelen en de besteding van gelden voor gebiedsontwikkeling, omdat inpassingsmaatregelen ook een vorm van gebiedsontwikkeling zijn.*

## 5.3 Economische effecten

| | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Insprekers: | | Z002 | Z003 | Z008 | Z016 | Z022 | Z028 | Z029 |
| Z033 | Z034 | Z035 | Z036 | Z043 | Z046 | Z047 | Z050 | Z052 |
| Z055 | Z061 | Z064 | Z065 | Z067 | Z068 | Z069 | Z070 | Z072 |
| Z075 | Z077 | Z079 | Z084 | Z087 | Z089 | Z091 | Z097 | Z100 |
| Z102 | Z103 | Z104 | Z106 | Z110 | Z111 | Z116 | Z121 | Z126 |
| Z128 | Z130 | Z131 | Z135 | Z137 | Z139 | Z142 | Z144 | Z147 |
| Z148 | Z150 | Z156 | Z157 | Z160 | Z161 | Z162 | Z163 | Z166 |
| Z168 | Z170 | Z171 | Z173 | Z176 | Z177 | Z181 | Z183 | Z184 |
| Z186 | Z187 | Z188 | Z189 | Z193 | Z194 | Z201 | Z202 | Z203 |
| Z204 | Z206 | Z209 | Z214 | Z218 | Z219 | Z223 | | |

### 5.3.1 Werkgelegenheid

*Zienswijze:*
Aangaande de zin 'Ontwikkeling, werking en onderhoud van windturbines brengt werkgelegenheidseffecten met zich mee.' (pag. 37) de volgende opmerkingen:

- Voor wie zijn deze werkgelegenheidseffecten?
- Moeten de werkzaamheden worden aanbesteed?
- Zo ja, zijn er voorwaarden in de aanbesteding dat het werk lokaal moet worden aanbesteed?
- Hoe gaat de provincie de potentiële 3 fte per MW aan werkgelegenheid in Drenthe waarmaken?

Economische effecten als genoemd in de opsomming op pag. 15 moeten worden gegarandeerd voor de regio. Dit wil zeggen dat wanneer een Drents of Gronings bedrijf concurrerend kan aanbieden om diensten of producten te leveren, zij de voorkeur krijgen.
Het project zal door specialisatie geen werkgelegenheid brengen.
Vanuit welk maatschappelijk belang wordt de werkgelegenheid van 10-15% van de beroepsbevolking (vrijetijdseconomie) op het spel wordt t.b.v. de groei met mogelijk 28 structurele arbeidsplaatsen?
De cijfers voor permanente arbeidsplaatsen worden onderschat (pag. 37). Er wordt geen rekening gehouden met de spin-off naar scholing en opleiding en van de verbeterde bedrijfspositie van de deelnemende agrariërs. Het MER zal de stand van zaken in diverse onderzoeken op dit gebied weergeven.
De waarden 3fte/MW (eenmalig) en 0,1 fte/MW (per jaar) (pag. 37) komen uit het Accres rapport en zijn gemiddelden van Europese landen. De provincie moet onderzoeken wat deze waarden voor Drenthe specifiek zijn.

Het plangebied voor de windturbines bevindt zich gedeeltelijk in een regio die in sociaal-economisch opzicht kwetsbaar te noemen is. Dit uit zich ondermeer in verschraling van het voorzieningenaanbod, teruglopende werkgelegenheid en bevolkingskrimp. De komst van de windturbines vergroot de kwetsbaarheid van het gebied, waarmee ook het (sociale) rendement op investeringen van woningcorporaties in het gebied bedreigd wordt.
Het rapport van Accres (genoemd op pag. 37) baseert zich onder andere op een rapport van EWEA uit 2004. Dit is verouderd. Daarnaast is EWEA geen onafhankelijke bron en zijn de feiten niet toegespitst op de situatie in Drenthe.

**Reactie:**
*In bijlage 5 van de gebiedsvisie is aandacht besteed aan de economische effecten van windmolens. Aan de werkgelegenheidseffecten ligt een indicatieve berekening ten grondslag gebaseerd op kengetallen uit een aantal bronnen (EWEA, Ecofys, Accres). De aangegeven werkgelegenheidseffecten zijn bedoeld voor Drenthe. Dit kan onder meer via lokale aanbesteding tot stand komen. Onder het kopje 'arbeidsmarkt en onderwijs' wordt aandacht besteed aan de spin-off naar scholing en opleiding. Onder het kopje 'bestedingen' gaat aandacht uit naar de verbeterde bedrijfsposities van agrarische bedrijven. Uit diverse onderzoeken is gebleken dat windmolens geen negatieve effecten hebben op de vrijetijdssector.*

*Aangezien hier sprake is van een eerste verkenning met een indicatieve berekening van de economische effecten, zullen wij nadere stappen zetten om te bevorderen dat de ingeschatte positieve effecten inderdaad zullen optreden en zo goed mogelijk worden benut in de regio.*
*De opdracht voor de werkzaamheden om een windpark te realiseren wordt door de initiatiefnemer van een windpark gegeven.*

### 5.3.2 Overig

*Zienswijze:*
Het hoofdstuk Bestedingen op pag. 38 kijkt alleen naar positieve effecten. Ook negatieve effecten (lagere WOZ inkomsten voor gemeenten, minder toerisme, niet-aantoonbare schade aan infrastructuur door bouwactiviteiten) dienen hier aan bod te komen. (Z183: zie ook 'De Prijs van wind').
Gelieve een economische effectrapportage te laten uitvoeren ter onderbouwing van de uitspraken op pag. 37.

Aangaande de zin 'Tot slot kan de op te wekken duurzame energie in de regio benut worden ten behoeve van instellingen en bedrijven, eventueel tegen gereduceerd tarief.' (pag. 37) de volgende opmerkingen:
- Grootverbruikers hebben al een gereduceerd tarief voor stroomverbruik;
- Krijgen omwonenden ook een gereduceerd tarief voor stroomverbruik?
- Wie zijn de genoemde instellingen en bedrijven in de regio?
- Wat zijn de voorwaarden voor deze instellingen en bedrijven om hiervoor in aanmerking te komen?

Er is geen onderzoek gedaan naar kapitaalvernietiging die ontstaat doordat investeringen in toerisme en natuur teniet worden gedaan in de gebiedsvisie.
De provincie moet kritisch kijken naar de bouwstenen en eventuele ontbrekende informatie verzamelen en toevoegen aan de gebiedsvisie over onderwerpen als krimp, gezondheidsaspecten, compensatie en Economische Effectrapportage.
De lokale economie heeft veel voordeel van een windproject, bijvoorbeeld door inkomsten uit leges, OZB, pacht, omwonendenregelingen, gemeenschapsfondsen, werkgelegenheid etc.
Woningcorporaties maken zich zorgen over de verhuurbaarheid van hun woningaanbod, met name het deel van de woningvoorraad dat het zwaarst getroffen zal worden door de daadwerkelijke realisatie van de windturbines. Dergelijke woningen zullen moeilijker verhuurbaar zijn, wat financieel en volkshuisvestelijk nadelig is. De corporaties zullen de mogelijkheden onderzoeken om geleden schade in de vorm van waardedaling en verminderde verhuurbaarheid te verhalen.

**Reactie:**
*Wij geven hier dezelfde reactie als hiervoor onder 5.3.1. Het is een eerste verkenning en we zullen nadere stappen zetten om te bevorderen dat de ingeschatte positieve effecten inderdaad zullen optreden en zo goed mogelijk worden benut in de regio.*

## 5.4 Overig financiën en economie

| Insprekers: | | Z002 | Z003 | Z008 | Z013 | Z016 | Z022 | Z032 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Z042 | Z043 | Z046 | Z047 | Z052 | Z055 | Z064 | Z065 | Z067 |
| Z068 | Z072 | Z076 | Z095 | Z096 | Z100 | Z102 | Z103 | Z104 |
| Z106 | Z107 | Z110 | Z111 | Z116 | Z126 | Z128 | Z130 | Z139 |
| Z140 | Z144 | Z148 | Z152 | Z153 | Z157 | Z159 | Z160 | Z161 |
| Z162 | Z164 | Z166 | Z169 | Z170 | Z173 | Z176 | Z177 | Z181 |
| Z183 | Z186 | Z187 | Z188 | Z201 | Z202 | Z204 | Z206 | Z218 |
| Z219 | Z220 | | | | | | | |

*Zienswijze:*
Ontmanteling van windturbines moet voor rekening komen van initiatiefnemers.

**Reactie:**
*Wij zijn van mening dat windturbines na de gebruiksperiode moeten worden gesloopt. Dit uitgangspunt zullen wij opnemen in de gebiedsvisie en doorvertalen in de provinciale Omgevingsvisie en Omgevingsverordening. Bij bestemmingsplannen van gemeenten zullen wij toetsen of er ook een overeenkomst is tussen gemeente en initiatiefnemer, waarin de sloop na een bepaalde periode is veilig gesteld. Alhoewel de initiatiefnemer daarna, binnen de geldende bepalingen van het bestemmingsplan, in principe opnieuw windturbines kan plaatsen, verwachten wij dat hiervoor in het algemeen toch een aanpassing van het bestemmingsplan nodig is. Op dat moment kan de gemeente de afweging maken of turbines op die plek nog wel nodig c.q. gewenst zijn. Het moge duidelijk zijn dat de sloopkosten voor rekening van de initiatiefnemers zijn.*

Aanpassen tekst Gebiedsvisie, pag. 29, onder Uitvoering toevoegen:
'Het bevoegd gezag voor het realiseren van een windturbine sluit een overeenkomst met de initiatiefnemer waarin wordt opgenomen dat de windturbine na een nader te bepalen periode wordt gesloopt.'

*Zienswijze:*
Met dit plan wordt horizonvervuiling gefinancierd door belastinggeld.
Er is geen geld meer voor sociale voorzieningen, maar wel voor de ontwikkeling van windenergie.
Hoe duurzaam is een productiewijze waar ondernemersrisico moet worden weggenomen door middel van structurele financiële ondersteuning.
Als op deze locatie een rendabel project mogelijk was waren er allang projectontwikkelaars bezig.

Geld is de belangrijkste drijfveer voor de plaatsing van windturbines, omdat een turbine van 2,75 MW twee ton winst per jaar oplevert. De totale baten wegen echter niet op tegen de lasten

**Reactie:**
*Overheidssubsidie is nog steeds nodig om rendabel windenergie te kunnen opwekken. Maar ook het opwekken van energie uit fossiele brandstoffen leunt deels op overheidsbijdragen.*
*De overheid geeft zowel voor sociale voorzieningen als voor windenergie geld uit. Voorzover ons bekend zijn in alle in de gebiedsvisie aangewezen locaties en gebieden voor windparken ontwikkelaars actief.*

Zienswijze:
Toevoegen aan de tekst onder kop 'Geschiktheid voor windenergie' (pag. 14) dat de geschiktheid ook afhankelijk is van de prijs van grijze stroom.

**Reactie:**
*De koppeling met de prijs van grijze stroom is beperkt door de wijze waarop de subsidie wordt bepaald in de SDE+.*

*Zienswijze:*
Met dit plan wordt horizonvervuiling gefinancierd door belastinggeld.

**Reactie:**
*Er zullen inderdaad windmolens zichtbaar zijn en er is inderdaad overheidsgeld nodig voor een sluitend businessplan, maar er wordt dan ook duurzame elektriciteit geproduceerd.*

*Zienswijze:*
Staatsbosbeheer is voornemens zelf windenergie te ontplooien op gebieden in eigendom, waarbij de financiële opbrengsten bijdragen aan een duurzame financieringsbasis van Staatsbosbeheer. Daarbij worden als speerpunten genoemd financiële participatie van de omgeving en het ten goede laten komen van een deel van de opbrengsten aan de directe omgeving, zoals door versterking van de natuur, recreatie en maatschappelijk gewenste voorzieningen.

**Reactie:**
*Wij nemen hier kennis van.*

*Zienswijze:*
De opgenomen tabel uit de inleiding is gebaseerd op het provinciale beleid en huidige subsidies die windenergie bevorderen ten opzichte van zonne-energie. Tevens wordt uitgegaan van een economische groei van 1,7 % voor 2013 tot 2020 wat in de huidige economische situatie niet realistisch is.(blz. 6).

**Reactie:**
*Windenergie wordt niet bevoordeeld ten opzichte van zonne-energie. Het is juist andersom. De mogelijkheid van verrekening van zelf opgewekte zonne-energie met de energieleverancier leidt in feite tot een subsidie van ca 15 cent per kilowattuur (inkoopprijs particulier van ca. 21 cent minus marktprijs van ca 6 cent). De subsidie voor windenergie bedraagt ca. 3 cent per kilowattuur. Het economische tij kan ook weer ten goede keren.*

*Zienswijze:*
Hoe speelt de verjaringstermijn in de Wet Ruimtelijke ordening een rol, omdat de windparken het betreffende gebied tientallen jaren zullen beïnvloeden en bepalen. Hoe zit het met effecten die pas na het verlopen van deze termijn bekend worden etc.

**Reactie:**
*Nadat een windpark in een vigerend bestemmingsplan is opgenomen en een geldende omgevingsvergunning is verleend, heeft de eigenaar van het windpark het recht om het windpark te bouwen en te exploiteren, binnen de regels die in het bestemmingsplan en de omgevingsvergunning zijn opgenomen. Hiervoor is aangegeven dat wij afspraken willen maken over het slopen van windturbines na een bepaalde periode.*

*Zienswijze:*
Om het project financieel rendabel te maken zal naast de opbrengst van de geproduceerde stroom rekening gehouden moeten worden met verschillende kostenposten.

- Bouwkosten.
- Onderhoudskosten.
- Vergoedingen aan grondeigenaren (initiatiefnemers?).
- Kosten compenserende maatregelen voor natuur en milieu.
- Kosten compensatie voor te ondervinden hinder door omwonenden.
- Kosten compensatie voor waardedaling omliggend onroerend goed.
- Kosten van leegloop regio.
- Kosten van achteruitgang toerisme.

Is een dergelijk project überhaupt rendabel te maken?

**Reactie:**
*Wij denken van wel, mede op basis van ervaringen elders in Nederland met het bouwen van windmolens.*

*Zienswijze:*
Door de energiebelasting voor grootverbruikers te verhogen komt innovatie en transitie sneller tot stand, waardoor de concurrentiepositie van industrie, land- en tuinbouw uiteindelijk versneld verbeterd.

**Reactie:**
*De bevoegdheid om dit uit te voeren ligt bij de rijksoverheid.*

*Zienswijze:*
De realisatie van windenergie door een kleine groep initiatiefnemers ten koste van duizenden omwonenden is een voorbeeld van Maatschappelijk Onverantwoord Ondernemen.

**Reactie:**
*De realisatie van windenergie vindt plaats, mede vanwege de doelen die de overheid zich heeft gesteld op het vlak van duurzame energie*

# 6 Overig

## 6.1 Algemeen

| | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Zienswijzen: | O1 | | Z002 | Z005 | Z006 | Z008 | Z011 | Z013 |
| Z015 | Z016 | Z019 | Z022 | Z023 | Z026 | Z027 | Z028 | Z029 |
| Z030 | Z032 | Z033 | Z034 | Z035 | Z036 | Z037 | Z038 | Z041 |
| Z043 | Z044 | Z046 | Z047 | Z048 | Z049 | Z050 | Z052 | Z053 |
| Z056 | Z057 | Z058 | Z059 | Z062 | Z064 | Z065 | Z066 | Z068 |
| Z069 | Z070 | Z072 | Z073 | Z074 | Z075 | Z079 | Z084 | Z086 |
| Z087 | Z088 | Z090 | Z094 | Z095 | Z097 | Z098 | Z099 | Z100 |
| Z101 | Z104 | Z106 | Z107 | Z109 | Z110 | Z111 | Z113 | Z114 |
| Z116 | Z117 | Z122 | Z123 | Z125 | Z128 | Z129 | Z130 | Z131 |
| Z132 | Z134 | Z136 | Z137 | Z138 | Z142 | Z143 | Z144 | Z146 |
| Z147 | Z148 | Z150 | Z152 | Z153 | Z154 | Z156 | Z157 | Z158 |
| Z159 | Z160 | Z161 | Z162 | Z164 | Z170 | Z172 | Z176 | Z177 |
| Z178 | Z179 | Z180 | Z181 | Z183 | Z185 | Z186 | Z187 | Z188 |
| Z191 | Z199 | Z201 | Z202 | Z203 | Z204 | Z206 | Z209 | Z210 |
| Z214 | Z218 | Z219 | Z223 | | | | | |

*Zienswijze:*
Zo weinig mogelijk woningen mogen worden beïnvloed door effecten van windturbines.

**Reactie:**
*Wij delen dit uitgangspunt. Daarom hebben wij voor het noordelijk deel van het zoekgebied ook gekozen voor een drietal locaties. Daarmee kan het aantal woningen dat wordt beïnvloed door de effecten van windmolens, rekening houdend met een doelstelling van 280 MW, worden beperkt.*
*We realiseren ons dat wanneer we hier, mede op basis van de zienswijzen, kiezen voor een meer lijnvormige invulling van de locaties, het aantal woningen dat (op een weliswaar grotere afstand) binnen de invloedsfeer van windmolens komt te liggen, zal toenemen.*

*Zienswijze:*
Veel mensen hebben een huis gekocht in de regio, wat ze niet zouden hebben gedaan als de plannen voor windenergie eerder bekend waren.

**Reactie:**
*Vanaf het moment dat er bij ons plannen voor windparken bekend waren, hebben wij daarover gecommuniceerd.*

*Zienswijze:*
Wat is het effect van de bouw van de windparken op de regionale infrastructuur?

**Reactie:**
Dit wordt in het vervolg van de procedure nader verkend.

*Zienswijze:*
De aanleg van infrastructuur en het bouwen van de windturbines zullen voor overlast bij omwonenden zorgen.

**Reactie:**
*Daarover zullen te zijner tijd de gemeenten afspraken maken met de aannemers en zij betrekken daarbij de betrokken omwonenden. Daarbij denken wij ondermeer aan speciale routes voor werkverkeer.*

*Zienswijze:*
Het Verdrag van Meppen schrijft voor dat er geen bebouwing mogelijk is binnen de zone van 376 meter aan weerszijden van de grens met Duitsland.

**Reactie:**
*Dit is juist. Voor de locaties waarop dit van toepassing is, zullen wij in overleg met Duitse instanties nagaan of hierover nadere afspraken te maken zijn, overeenkomstig de situatie op het Europark in Coevorden.*

*Zienswijze:*
Deze zoekgebieden zijn verworden tot het afvalputje van de provincie.

**Reactie:**
*Het zoekgebied voor windenergie is niet het afvalputje van Drenthe. Het is een gebied waarvoor kansen zijn op het gebied van duurzame energie, waaronder windenergie.*

*Zienswijze:*
Hoe verhoudt dit plan zich met de CittaSlow gedacht? Komt dit keurmerk in gevaar?

**Reactie:**
*De CittaSlow-gedachte richt zich op het beleven van de gemeente Borger-Odoorn, vanuit de wens dat mensen moeten kunnen onthaasten en gebruik kunnen maken van streekeigen producten. Binnen de gemeente zijn voldoende mogelijkheden aanwezig om bij te komen van het 'jachtige leven' in deze tijd. Daarnaast heeft CittaSlow ook in zich om na te denken over zaken als duurzaamheid. Bij het opraken van fossiele brandstoffen is het noodzakelijk om ons te bezinnen over de mogelijkheden van alternatieve energiebronnen. Windenergie maakt daarvan deel uit. Het keurmerk CittaSlow kan onverkort binnen Borger-Odoorn van kracht blijven.*

*Zienswijze:*
De effecten van zeer grote windturbines moeten worden onderzocht door een onafhankelijke partij.

**Reactie:**
*Wij houden ons aan de wettelijke normen die daarvoor gelden.*

*Zienswijze:*
Artikel 1 van het Eerste Protocol van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens: 'Iedere natuurlijke of rechtspersoon heeft recht op the ongestoord genot van zijn eigendom. Aan niemand zal zijn eigendom worden ontnomen behalve in het algemeen belang en onder de voorwaarden voorzien in de wet en in de algemene beginselen van internationaal recht.' De plannen zijn hiermee in strijd.

**Reactie:**
*Nee, de plannen zijn hiermee niet in strijd. Bedoeld artikel is vertaald in de wetgeving die in Nederland geldt.*

*Zienswijze:*
Het imago van Nieuw-Buinen zal lijden onder de windturbineplannen.

**Reactie:**
*Deze stelling onderschrijven wij niet.*

*Zienswijze:*
Aangaande pag. 5 ('Vooraf'): 'De uitkomst van dit rapport was dat alle partijen graag betrokken willen worden bij het opstellen van de Gebiedsvisie. Tegelijk is geconstateerd dat de opvattingen van voor- en tegenstanders van windenergie zo ver uit elkaar liggen dat een zinvolle participatie in het proces redelijkerwijs niet mogelijk was. Daarom is er voor gekozen om tijdens dit proces regelmatig informatie te verstrekken over het proces en de vervolgstappen.'
Op pag. 3 geeft u aan (citaat): 'Wij willen dat de betrokken partijen, waaronder omwonenden, worden betrokken bij het realisatieproces en de invulling van de gebiedsontwikkeling.'
Waarom wilt u dat betrokken partijen en omwonenden betrokken worden bij het realisatieproces/gebiedsontwikkeling terwijl u zelf heeft ervaren dat dit redelijkerwijs al niet mogelijk was bij het opstellen van de Gebiedsvisie.

**Reactie:**
*De constatering op bladzijde 5 van de ontwerp gebiedsvisie beschrijft de situatie aan het begin van het proces van de gebiedsvisie. Nu de plannen concreter worden komt de vraag naar betrokkenheid in de realisatie opnieuw naar voren. Gebiedsontwikkeling is voor ons een belangrijke randvoorwaarde. Betrokkenheid van omwonenden is daarbij belangrijk.*

*Zienswijze:*
Het is triest dan LOFAR beter wordt beschermd dan omwonenden.

**Reactie:**
*Omwonenden worden beschermd door wettelijke regels. Zie ook onze reactie hierna, specifiek over LOFAR.*

*Zienswijze:*
Het gebrek aan communicatie vanuit de initiatiefnemers is een indicatie dat het project geen voordelen voor het gebied oplevert.

**Reactie:**
*Wij zien geen relatie tussen een (verondersteld) gebrek aan communicatie van initiatiefnemers en de voordelen van windmolens voor het gebied.*

*Zienswijze:*
De huizen aan de Kopweg, Zwarteweg en Langestraat zijn niet terug te vinden in de bebouwingstekening. Aan het Zuiderdiep staan drie rijksmonumenten en vijf provinciale monumenten.

**Reactie:**
*Dit is juist. Op de belemmeringenkaart in bijlage 6 is alleen de aaneengesloten bebouwing opgenomen. Bij de verdere invulling van de locaties wordt vanzelfsprekend alle aanwezige woonbebouwing meegenomen, inclusief bedoelde rijks- en provinciale monumenten.*

*Zienswijze:*
Aangaande LOFAR (pag. 17) het volgende: in hoofdstuk 4 wordt de interpretatie dat de aandachtsgebieden op de 'Belemmeringenkaart' een zone vormen waar geen windturbines geplaatst kunnen worden, gepresenteerd als een wettelijke eis. Dit is niet het geval. Op dit moment bestaat er geen wetgeving omtrent LOFAR en windturbines. Ook de interpretatie dat de LOFAR-aandachtsgebieden op de Belemmeringenkaart een zone is waar geen windturbines geplaatst kunnen worden is voorbarig en niet passend in deze Gebiedsvisie. Het is wel een aandachtsgebied. Nader onderzoek zal moeten uitwijzen welke mogelijke gevolgen de realisatie van windturbines heeft voor LOFAR. Dit onderzoek wordt onder aansturing van het rijk uitgevoerd door een onafhankelijk bureau en zal een plaats krijgen in het MER voor de windparken.

**Reactie:**
*De provinciale Omgevingsverordening is ook een vorm van wetgeving, zijnde een wet in materiële zin. Daarin staan regels voor activiteiten in het aandachtsgebied-LOFAR. Op grond van informatie van ASTRON hebben wij geconcludeerd dat windmolens daar vooralsnog niet kunnen worden toegestaan. Wij sluiten overigens niet uit dat in overleg met ASTRON, in beperkte mate, en in combinatie met nader onderzoek, toch windmolens mogelijk zijn.*

*Zienswijze:*
De gebiedsvisie benoemt wel de afstand van locatie Nieuw-Buinen Zuid tot Gasselterboerveen (ca. 7 km) (pag. 27), maar niet op welke afstand de dichtstbijzijnde mensen wonen.

**Reactie:**
*De afstand tot de dichtstbijzijnde woningen wordt later bepaald en zal in ieder geval de afstand zijn die vereist is vanuit de wettelijke normen, waar mogelijk zullen wij een grotere afstand aanhouden.*

*Zienswijze:*
In de gebiedsvisie moeten normen worden bepaald die verder gaan dan de wettelijke landelijke normen, waarmee de kernkwaliteiten rust, menselijke maat, kleinschaligheid en veiligheid voor de inwoners geborgd blijven.

**Reactie:**
*De wettelijke normen zijn voor ons het uitgangspunt. Waar mogelijk streven wij naar grotere afstanden tussen woningen en windturbines dan wettelijk is vereist.*

*Zienswijze:*
Er moet een sloopfonds worden opgesteld. Daarin kunnen de initiatiefnemers en participanten van de windmolens op voorhand storten, zodat zeker is gesteld dat er voldoende kapitaal is om de windmolens te zijner tijd te slopen.

**Reactie:**
*Zie hiervoor onze reactie onder 5.4.*

*Zienswijze:*
Het college van Borger-Odoorn is doende het dorp Tweede Exloërmond te degraderen om zo te kunnen verdedigen dat in het dorp windturbines geplaatst kunnen worden. Het dorp is geen kerncluster meer, de multifunctionele faciliteit die zou komen gaat niet door, de bibliotheek is opgeheven, en dat terwijl Tweede Exloërmond juist een van de weinige kernen is met bevolkingsgroei in plaats van -krimp. (bron: pag. 47 van 'Vernieuwend verbinden. Economisch Beleidsplan Borger-Odoorn', november 2012).

**Reactie:**
*De gemeente Borger-Odoorn is zeker niet doende het dorp Tweede Exloërmond te degraderen, ten gunste van het plaatsen van windmolens. Er is juist binnen de discussie Kern en Kader besloten om in de gehele gemeente Borger-Odoorn, binnen het huidige economische en maatschappelijke klimaat, de leefbaarheid op peil te houden, met handhaving van voorzieningen. Ook is besloten de gemeente in vier leefgebieden te verdelen en binnen die gebieden te zorgen voor een acceptabel voorzieningenniveau.*

*De leefgebieden bestaan uit meerdere kernen en het kan voorkomen dat keuzes gemaakt moeten worden over handhaving van voorzieningen in de ene kern, ten faveure van een andere kern.*

*Zienswijze:*
Onderzoek naar leefbaarheid in het gebied moet worden uitgevoerd in samenhang met andere verstorende factoren, zoals de bouw van mestvergistingsinstallaties, megastallen, melkveehouderijen en uitbreiding van kippenfokkerij.

**Reactie:**
*Het is ons niet duidelijk op welk onderzoek naar leefbaarheid wordt gedoeld.*

*Zienswijze:*
Wetten en procedures worden bepaald door lobbyisten van een rijke elite.

**Reactie:**
Wij leven in een democratie met al haar voors en tegens.

*Zienswijze:*
Hoe lang blijven de turbines in het landschap staan?
Wat gebeurt er met de windturbines als ze overbodig zijn door innovaties in zonne-energietechnologie: blijven ze dan stilstaan en zo nee, door wie worden ze gesloopt?

**Reactie:**
*Zie onze reactie onder 5.4.*

*Zienswijze:*
Er is bezwaar tegen het plaatsen van een tijdelijke mast langs de weg tussen Eerste Exloërmond en Nieuw Buinen.

**Reactie:**
*Hiervoor loopt een aparte procedure binnen de gemeente Borger-Odoorn.*

*Zienswijze:*
Het gebied Dalerveen-Den Hool heeft al genoeg ergernissen (kassen, knooppunt, hoogspanning, A37, Europark).

**Reactie:**
*Het gebied Dalerveen – Den Hool is geen gebied waarin in de gebiedsvisie een windpark is gepland.*

*Zienswijze:*
Hoofdstuk 6, afdeling 6.1 van de Wet ruimtelijke ordening moet als bijlage worden toegevoegd aan de gebiedsvisie.

**Reactie:**
*Er zijn diverse wetteksten die van betekenis zijn voor het realiseren van windparken. Zo nodig verwijzen wij naar bepaalde onderdelen.*

*Zienswijze:*
Alle inwoners tot 1,5 km van de geplande windparken moeten tot 'omwonenden' gerekend worden en worden geïnformeerd op naam en adres.

**Reactie:**
*Tot nu hebben wij huis-aan-huis de direct omwonenden rond de drie clusters in het noordelijk deel van het zoekgebied geïnformeerd. Zie ook onze reactie onder 5.1, 'Participatie.'*

*Zienswijze:*
De lijst met onderwerpen waar organisaties en omwonenden bij worden betrokken (pag. 29) is te vaag en vrijblijvend.

**Reactie:**
*De punten die op pag. 29 van de ontwerp Gebiedsvisie zijn opgesomd, zijn de punten waarvan nu duidelijk is dat deze aan de orde moeten komen. Te zijner tijd wordt dit verder aangevuld en concreter gemaakt.*

*Zienswijze:*
Aangaande bijlage 1 de volgende opmerkingen:
- Op de kaart missen de huizen en de bijbehorende veiligheidszones.
- Het gebied binnen de LOFAR cirkel is groen aangegeven.
- Op de kaart staat een andere laagvliegroute dan op de kaart van defensie.
- Op de kaart staat niet waarom specifiek voor dit gedeelte van Drenthe is gekozen voor windenergie.

**Reactie:**
*Bedoelde kaart is een letterlijke weergave van de kaart zoals deze is opgenomen in de geldende provinciale Omgevingsvisie*
*Het ministerie van Defensie heeft ook een kaart gepubliceerd met een andere, iets noordelijker ligging van de laagvliegzone. Recent heeft het ministerie ons verzekerd dat de weergave van de laagvliegzone in de bijlagen 1 en 6 de enige juiste is.*

*Afwijkende kaarten van het ministerie zullen hierop worden aangepast. Zie voor meer informatie ook de provinciale website.*

*Zienswijze:*
De bronnen van de tekst over werkgelegenheid (pag. 37) zijn niet te herleiden in het geval van EWEA en Ecofys. Welke rapporten zijn gebruikt?

**Reactie:**
*Ecofys, 2011: 'Werkgelegenheidseffecten door wind en kolen in Eemshaven, Friesland en Groningen.'*
*'EWEA,' 2009/2012: 'Wind at Work/Green Growth'.*

*Zienswijze:*
De provincie heeft zich eenzijdig laten informeren en beïnvloeden door bronnen die pro-wind zijn.

**Reactie:**
*Wij hebben overleg met vertegenwoordigers van de actiegroepen en met vertegenwoordigers van initiatiefnemers.*

*Zienswijze:*
Aangaande de zin 'Het in contact brengen van bouwers van windturbines (bijvoorbeeld Enercon en Siemens) met bijvoorbeeld de Hogeschool Stenden, kan de match op de Drentse arbeidsmarkt voor deze sector versterken.' (pag. 37) de volgende opmerkingen:
- Op welke termijn vindt dit contact plaats?
- Op welke termijn verwacht de provincie/gemeente studenten in te kunnen zetten?
- Hoe realistisch is dit, uitgaande van een start van de plannen over ca. 2 jaar?

Aangaande de zin 'Zo kan bijvoorbeeld in de aanbesteding voor de ontwikkeling van windmolens worden opgenomen dat er tevens werkplekken ontstaan voor mensen met achterstanden op de arbeidsmarkt.'(pag. 38) de volgende opmerkingen:
- De verwoording is te vrijblijvend. Wordt het wel of niet in de aanbesteding opgenomen?
- Hoe gaan de genoemde mensen opgeleid worden?
- Wat zijn de selectiecriteria voor deze mensen? Moeten ze uit de regio komen?
- Hoe realistisch is dit?

**Reactie:**
*Deze acties worden nog nader ingevuld, in samenhang met de verdere invulling van de geplande windparken.*

*Zienswijze:*
De gegevens van de 3 MW turbine op pag. 40 zijn onjuist. Het rapport van ROM3D en H+N+S heeft wel de juiste gegevens (op pag. 19).

**Reactie:**
*Een windmolen met een vermogen van 3 MW kan verschillen qua ashoogte en rotordiameter. De beschreven windmolens zijn louter voorbeelden. Uiteindelijk zullen de initiatiefnemers een bepaald type windmolen kiezen. Op dat moment liggen vermogen, ashoogte en rotordiameter van de windmolen vast.*

*Zienswijze:*
De zin 'De gebiedsvisie kan het best worden gekarakteriseerd als een gezamenlijke bestuurlijke en politieke visie van de provincie en de vier gemeenten (het college van GS en de vier colleges van B&W) over de invulling van het zoekgebied voor windenergie.' kan worden uitgebreid met 'de 30 (maatschappelijke) organisaties en personen uit het betreffende gebied' die aan de bouwsteen (gesprekken Elzinga en Oterdoom) hebben meegewerkt.

**Reactie:**
*De gebiedsvisie is uitgebracht onder verantwoordelijkheid van (alleen) de vijf genoemde overheden.*

*Zienswijze:*
De gemeente Coevorden heeft geen actie ondernomen op meldingen van overlast door windturbines van het Europark en uit Duitsland.

**Reactie:**
*De reactie van de gemeente Coevorden op bedoelde melding heeft inderdaad lang op zich laten wachten. Inmiddels is de gemeente in gesprek met de indiener. De gemeente Coevorden en de indiener hebben afgesproken dat de gemeente geluidmetingen laat verrichten om te beoordelen in hoeverre sprake is van overmatige geluidoverlast.*

*Zienswijze:*
De eventuele uitbreiding van de N33 is zorgwekkend.

**Reactie:**
*De besluitvorming over de verdubbeling van de N33 is afgerond en de uitvoering is gaande.*

*Zienswijze:*
Komen er ook bedrijfswoningen in het gebied?

**Reactie:**
*Er komen geen nieuwe bedrijfswoningen vanwege het plaatsen van windmolens.*

*Zienswijze:*
Indien er inmiddels windmolens staan opgesteld en bij metingen blijken de normen overschreden, welke initiatieven zult u dan gaan nemen. Gaat u handhaven? Gaat u sancties uitschrijven? Gaat u de molens stilzetten? Gaat u zo ver dat zelfs de molens opgeruimd moeten worden?

**Reactie:**
*In de omgevingsvergunning voor windmolens komen eisen te staan, waaraan de windmolen en het gebruik ervan moeten voldoen. Deze eisen worden door het bevoegd gezag gehandhaafd.*

*Zienswijze:*
In hoeverre provoceert staatsterrorisme individueel terrorisme. Ter informatie; kijk eens in de geschiedenisboeken over Filips II, Tachtigjarige oorlog, de europese revoluties, oorlogen, anarchisten, verzetshelden, Stuttgart 21 en Breivik.
Er moet een verplichting in de gebiedsvisie worden opgenomen dat windturbines slechts één rechtspersoon als eigenaar mogen hebben, en dat de windturbine uitgezet moet worden als de eigenaar zich op een afstand groter dan 1000 m bevindt van de turbine.
Kunnen windturbines op gezette tijden worden stilgezet (bv. in verband met nacht- en zondagsrust)?

**Reactie:**
*Wij zien het aanleggen van windmolens binnen de wettelijke eisen niet als een vorm van staatsterrorisme. Er is geen beletsel voor een investeerder in een windpark om elders te wonen. Windmolens kunnen worden stilgezet in overleg met de eigenaar, of als de wettelijke normen worden overschreden.*

*Zienswijze:*
Zie het artikel: 'Wind lost niets op' uit Elsevier.

**Reactie:**
*Wij hebben kennis genomen van bedoeld artikel.*

*Zienswijze:*
Er moet een sociale duurzaamheidslening in het leven geroepen worden, waarmee particulieren duurzame investeringen kunnen doen waarvoor ze zelf bij de bank geen lening kunnen krijgen.

**Reactie:**
*Er zijn diverse vormen van duurzaamheidsleningen van overheden voor particulieren, om investeringen in duurzame energie of energiebesparing te ondersteunen.*

*Zienswijze:*
De gebiedsvisie moet een overzicht bevatten van de waarden die maken dat windturbines op bepaalde locaties ongewenst zijn (zoals beschermde dorpsgezichten).

**Reactie:**
*De belangrijkste belemmeringen zijn weergegeven op de Belemmeringenkaart in bijlage 6 van de gebiedsvisie. Andere mogelijke belemmeringen komen in een latere fase aan de orde.*

## 6.2 Energietransitie

*Zienswijze:*
Aan de gebiedsvisie moet een kaart van Nederland worden toegevoegd, in blokken van 10x10 km, met daarop aangegeven de door de energietransitie veroorzaakte transportverliezen en de hierdoor ontstane extra opwarming van het klimaat. Bij dit onderzoek moeten milieueffecten op flora en fauna meegenomen worden.

**Reactie:**
*Deze transportverliezen maken onderdeel uit van het totale verbruikssaldo en dus ook van het beleid om te komen tot reductie van de $CO_2$-uitstoot. Verwacht mag worden dat de transportverliezen op lange termijn zullen afnemen als gevolg van een toename van de decentraal opgewekte energie.*
*(Bron: 'Energiebalansen Provincie Drenthe', juli 2012)*

*Zienswijze:*
Een explosiemotor is energiezuiniger dan een elektromotor. Daaruit blijkt dat windenergie als transitie naar hernieuwbare energie een onmogelijke prestatie is. Belasting- en overige voordelen voor elektrische auto's zijn een wassen neus.

**Reactie:**
*Volledig elektrische voertuigen stoten tijdens het rijden geen $CO_2$, stikstof en fijnstof uit en zijn stil. Elektrisch vervoer heeft daardoor een gunstig effect op de luchtkwaliteit, geluidsoverlast en klimaat, vooral in een stedelijke omgeving. De nadruk ligt op personenvoertuigen en bestelwagens omdat voor zwaar transport biodiesel en CNG/LNG vooralsnog een beter alternatief zijn. Natuurlijk vindt er $CO_2$-uitstoot plaats bij de opwekking van de elektriciteit. In haar totaliteit is de uitstoot van elektrische auto's niet ongunstiger dan conventioneel vervoer, omdat elektrische voertuigen minder energie nodig hebben voor eenzelfde verplaatsing.*

*Elektrische voertuigen kunnen ook gebruik maken van groene stroom. Een elektrische auto kan in de toekomst ook een rol als energiedrager gaan spelen in de afstemming tussen vraag en aanbod op het elektriciteitsnet. Op het moment dat sprake is van een overschot aan zonne-energie of windenergie kan deze stroom worden opgeslagen in de accu van de auto en worden teruggeleverd wanneer sprake is van een hogere stroomproductie dan de vraag. Zo kan een elektrisch voertuig een rol spelen bij de transitie naar lokale duurzame energieopwekking.*

*Zienswijze:*
Er moet een transitie komen van olie naar waterstof. Een wereldwaterstofhandel is beter voor het milieu dan windturbines, slimme netten en internet.

**Reactie:**
*Waterstof is, in tegenstelling tot fossiele brandstoffen als aardolie, aardgas en steenkool, geen energiebron, maar een energiedrager. Dit houdt in dat met behulp van energie water wordt omgezet in waterstof, waarna deze energie bij de verbranding van waterstof weer grotendeels vrijkomt. Dat kan met elektrische energie, waarbij water wordt gesplitst in waterstofgas en zuurstofgas (electrolyse) of in kerncentrales door stoom tot boven de 1.800°C te verhitten zodat het splitst in zuurstof en waterstof (thermolyse). Een waterstofeconomie is alleen milieuvriendelijk en duurzaam als de energie, die in eerste instantie gebruikt wordt om het waterstofgas te vormen, milieuvriendelijk is opgewekt.*

*In een zogenaamde waterstofeconomie verschuift de afhankelijkheid van de energievoorziening van leveranciers uit de traditionele olielanden naar landen met een 'onbruikbaar' energieoverschot. Voorbeelden zijn IJsland, met veel warmwaterbronnen, en Frankrijk met een overcapaciteit aan elektriciteit uit kernenergie. De meest duurzame optie is wanneer hiervoor zonne-energie wordt gebruikt. Ontwikkelingslanden zouden dan een belangrijke rol kunnen gaan spelen als exporteurs van zonne-energie, waarbij waterstof als energiedrager fungeert.*

*Waterstof kan bijvoorbeeld worden ingezet voor elektriciteitsopwekking met brandstofcellen, voor verwarming, of als brandstof voor auto's. Het gebruik van waterstof kent echter ook een aantal praktische nadelen, ondermeer bij gebruik in de transportsector. Waterstof is namelijk moeilijk op te slaan, moeilijk te transporteren en extreem explosief. De productie van waterstof via duurzame energie is nog inefficiënt en duur. Waterstof als energiedrager is voor Drenthe dan ook een lange termijn optie.*

*Zienswijze:*
Windturbines nemen kostbare landbouwgrond in beslag, waardoor voedsel uit verre landen moet komen, wat niet duurzaam is.

**Reactie:**
*Windenergie heeft juist het voordeel dat het absolute ruimtebeslag beperkt is. In een windpark is slechts 1 tot 2% van de grond fysiek door windturbines bezet (inclusief toegangswegen en andere faciliteiten). De overige grond kan voor andere functies, zoals landbouw, worden gebruikt. Realisatie van een windpark geeft dus nauwelijks aanleiding tot een verhoogde import van voedsel uit verre landen.*

*Zienswijze:*
De energietransitie is vooral een kwestie van mentaliteitsverandering. Daarnaast komt uitstoot van $CO_2$ voor een belangrijk deel van landbouw en veeteelt en kunstmestproductie.
Energiebesparing en voorlichting (bijvoorbeeld op scholen) is ook een belangrijk deel van de energietransitie.
De overheid moet een bezuinigingsronde op energieverbruik aankondigen.

**Reactie:**
*Mentaliteitsverandering speelt een belangrijke rol binnen alle sectoren van de samenleving om te komen tot een energietransitie. Voor de landbouw speelt dat er naast de uitstoot van $CO_2$, als gevolg van het gebruik van fossiele brandstoffen, sprake is van uitstoot van zogenaamde overige broeikasgassen (ondermeer methaan). Daarnaast is er in Drenthe sprake van mineralisatie van de veenbodems door oxidatie van het veen, hetgeen ook gepaard gaat met de uitstoot van broei-*

*kasgassen. Daarom streeft de provincie Drenthe naar een verdere toename van het aantal deelnemende veehouders aan projecten gebaseerd op kringloopprincipes (zoals 'Duurzaam boer blijven in Drenthe') en proefprojecten voor kringlooplandbouw in de akkerbouw (zoals 'Veldleeuwerik').*
*Ook wij zijn van mening dat energiebesparing en voorlichting belangrijke onderdelen zijn van een energietransitie.*

*Zienswijze:*
Toevoegen aan de berekening in de tabel op pag. 6 hoe aan de 616 MW wordt gekomen.
Een onderbouwing van de stelling dat met de gebiedsvisie de omschreven doelen worden gerealiseerd ontbreekt (blz. 8). Inspreker: Onderbouwing van deze stelling op alle punten toevoegen.

**Reactie:**
*Bij de berekening van het aandeel windenergie in de duurzame energiemix van Drenthe is uitgegaan van een standaardwindmolen van 3 MW. Aangenomen is dat deze op jaarbasis (8.760 uur) gedurende 25% van de tijd energie levert. Dat betekent dat één windmolen gemiddeld per jaar 6,6 miljoen kWh produceert. Uitgaande van 280 MW ofwel 93 molens van drie MW, komt dit neer op 616 GWh (Bron: 'Naar een verdienmodel voor windenergie in Drenthe', jan. 2012, pag. 6).*
*Voor een onderbouwing van het aandeel van de andere bronnen van duurzame energie in de energiemix voor Drenthe, wordt verwezen naar de 'Energiestrategie Drenthe: op weg naar een duurzame Drentse energiehuishouding' en het ECN rapport 'Energiebalansen Provincie Drenthe'.*

*De tabel in bijlage 7 leert dat er ook windmolens mogelijk zijn met een vermogen van 3 MW die aanmerkelijk meer elektriciteit produceren. Dan gaat het over een type met een hogere ashoogte, langere wieken en meer draaiuren. Als dit type uiteindelijk wordt gekozen, zal het zoekgebied voor windenergie dus meer elektriciteit gaan opleveren dan nu in de Drentse energiemix is geraamd. Al met al houdt dat in dat het aandeel duurzame energie in Drenthe groter wordt.*

## 6.3 Effecten van werkende windturbines

*Zienswijze:*
De windturbines zullen lichthinder veroorzaken. De gebiedsvisie moet voorwaarden borgen voor lichtvervuiling door de turbines.
Er moet onderzoek gedaan worden naar temperatuurverschillen die worden veroorzaakt door (het draaien van) de windturbines.
De windturbines veroorzaken turbulentie.
Er moet onderzoek gedaan worden naar de klimaatgevolgen van windturbinegebieden (effecten van afnemende wind door 'oogsten' van windenergie).
Het waterpeil zal veranderen: door plaatsing van de windturbines en de daarbij behorende grondpalen en betonnen bodem komt er minder ruimte voor de zeer natte grond. Nu klagen boeren al als de grond verzadigd is; dit wordt alleen maar erger.
Er moet aandacht worden besteed aan trillingen die worden veroorzaakt als grote windturbineparken in werking zijn, zowel op mensen als op flora en fauna. Deze kunnen leiden tot geluidsoverlast, verdichting van de bodem (met bodemdaling tot gevolg) en invloed op de bodemfauna.
Er wordt geen rekening gehouden met trillingen in de bodem door het heien bij de fundering.
Er is onzekerheid over de effecten van onzichtbare spanningsvelden. In het buitenland zijn hierom reeds bouwprojecten van windturbines stopgezet vanwege gezondheidsproblemen.
Wat zijn de eventuele gevolgen voor verschillende vormen van telecommunicatie via de ether? Te denken valt hierbij aan mobiele telefonie, digitale televisie (Digitenne) en dergelijke. Veel mensen in het gebied hebben geen kabel en zijn voor de TV-ontvangst dus afhankelijk van Digitenne.
Doen windturbines niet (letterlijk) veel stof opwaaien?

**Reactie:**
*Regels voor het luchtvaartverkeer kunnen het noodzakelijk maken dat op de gondel van de windmolens verlichting aangebracht wordt. Wanneer blijkt dat dit in het gebied aan de orde is, wordt dit meegenomen in de m.e.r.-studie.*
*In de plannen van de gebiedsvisie gaat het om relatief kleine windparken die, zoals elke bebouwing, een effect op de omgeving zullen hebben. Gezien het grondbeslag zal dit echter op beperkte schaal zijn. Daarbij kan het soms gaan om een verarming, maar in andere gevallen ook om een verrijking*
*Windturbines geven mogelijkheden voor vormen van telecommunicatie omdat de masten ook voor dat doel gebruikt kunnen worden.*
*Wanneer het zo hard waait dat windturbines stof doen opwaaien, zal dit in het niet vallen bij het stof dat de wind zelf doet opwaaien.*

## 6.4 Sociale aspecten en draagvlak

*Zienswijze:*
De plannen zorgen voor sociale ontwrichting tussen mensen die last van turbines hebben en initiatiefnemers uit het gebied. De provincie moet hier rekening mee houden.

**Reactie:**
*Wij verwachten dat duidelijkheid over de locatie van de windparken en duidelijkheid over de precieze invulling en de bijbehorende afspraken, een positief effect zal hebben.*

*Zienswijze:*
Initiatiefnemers houden te weinig rekening met de 'gewone' bevolking.

**Reactie:**
*Deze constatering dient geadresseerd te worden aan de initiatiefnemers.*

*Zienswijze:*
Er is geen draagvlak voor windturbines onder de inwoners van het gebied.

**Reactie:**
*Het zoekgebied voor windmolens is van betekenis voor de gehele provincie.*

*Zienswijze:*
Er moet een enquête komen onder alle bewoners van Drenthe, met de keus tussen wind- en zonne-energie.

**Reactie:**
*Ons beleid voorziet in de productie van zonne-energie én windenergie.*

*Zienswijze:*
Er moet inspraak door omwonenden plaatsvinden (incl. Stadskanaal) op het behalen van duurzame doelstellingen, in plaats van op wankele basis en met gebrekkig onderzoek plaatsen van windparken.

**Reactie:**
*Duurzame doelen vereisen een vertaling naar concreet beleid. Dit is een taak van de betrokken overheden. Omwonenden kunnen inspreken op de beleidsvoorstellen.*

*Zienswijze:*
Initiatiefnemers zullen wegtrekken uit het gebied, de overige bewoners met de overlast achterlatend.

**Reactie:**
*Deze stelling delen wij niet.*

*Zienswijze:*
De exacte turbinelocaties kunnen pas worden aangewezen als er lokaal draagvlak is voor de komst van windturbines.

**Reactie:**
*Windturbines dienen een regionaal en nationaal belang waarvoor lokaal draagvlak niet doorslaggevend hoeft te zijn.*

*Zienswijze:*
De overheid moet de gronden verwerven en vervolgens daarop windturbines plaatsen (als ze er echt moeten komen). Op deze manier wordt voorkomen dat enkele mensen enorme inkomsten verwerven en er sociale ontwrichting ontstaat.

**Reactie:**
*Wij zien voor ons geen rol als ontwikkelaar weggelegd, tenzij wij als overheid beschikken over grondposities in de aangewezen locaties en gebieden.*

*Zienswijze:*
Er moet een onderzoek komen naar de sociaal-maatschappelijke en psychologische effecten die worden veroorzaakt door de 'nationaal belang' projecten van de overheid.
Er zijn bedreigingen geuit, vergaderingen gesaboteerd en spandoeken van de tegenstanders van windturbines zijn vernield of weggehaald. (bron: bijgevoegd artikel Telegraaf).

**Reactie:**
*Deze opmerkingen nemen wij voor kennisgeving aan.*

*Zienswijze:*
Duurzaamheid in de provincie moet worden bevorderd door middel van bottom-up initiatieven.

**Reactie:**
*Dat doen wij ook. Zo heeft bijvoorbeeld de Natuur en Milieufederatie Drenthe, op verzoek van de provincie en de Duurzame energie organisatie Drenthe, een loket geopend voor lokale initiatieven op het gebied van duurzame energie.*

## 6.5 Elektriciteitsnet

*Zienswijze:*
De angst bestaat dat de opgewekte stroom wordt verkocht aan Duitsland, in plaats van gebruik in eigen land.

**Reactie:**
*De handel in elektriciteit vindt plaats in een open Europese markt. Dus Nederland kan gebruik maken van Duitse duurzame energie en omgekeerd.*

*Zienswijze:*
De Veenkoloniën zijn een onlogische keuze voor opwekking van windenergie, doordat een groot deel van de geproduceerde energie moet worden getransporteerd naar andere delen van Nederland, wat maatschappelijke kosten met zich mee kan brengen.

**Reactie:**
*Een deel van de opgewekte elektriciteit kan ter plekke worden benut, een deel zal inderdaad moeten worden afgevoerd naar elders. Dit is voor ons geen reden de plannen aan te passen.*

*Zienswijze:*
Waar komen de hoogspanningskabels te lopen? Zijn deze boven- of ondergronds?

**Reactie:**
*Gezien de omvang van de windparken ligt het voor de hand dat alle benodigde kabels onder de grond komen te liggen.*

# Bijlagen

## I Geografische spreiding unieke zienswijzen

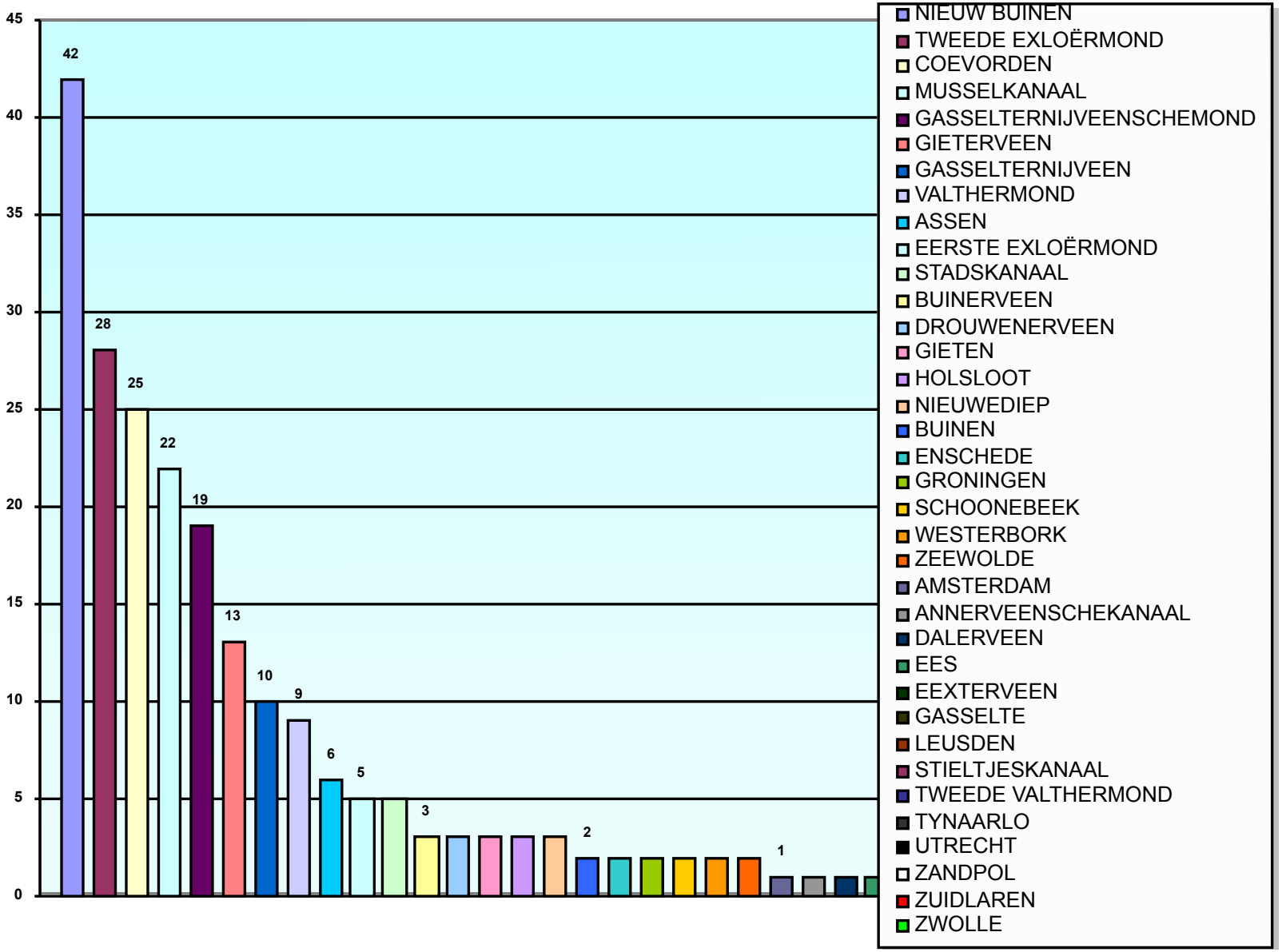

## 2 Samenvatting tekstwijzigingen in Nota van beantwoording

Wijzigen pag. 18 (van de ontwerp-gebiedvisie), toevoegen Gebiedsvisie onderaan:
'Om inzicht te krijgen in de totale milieubelasting van een winturbine tijdens de gehele levenscyclus, vinden wij dat de initiatiefnemers een Life Cycle Assesment (LCA) moeten uitvoeren, als onderdeel van het project – Milieueffectrapport.'

Wijzigen Gebiedsvisie pag. 19 (van de ontwerp-gebiedsvisie) linker kolom, 4e en 5e regel:
'(…) in Drenthe alleen daar de doelstelling van 280 MW aan windenergie wordt gerealiseerd. Het aanwijzen....'

Wijziging Gebiedsvisie:
Visiekaart:
- de ster nabij Tweede Exloërmond in noordelijke richting verschuiven, zodat deze buiten de LOFAR-beschermingszone en buiten de laagvliegzone valt;
- de begrenzing van het zoekgebied rondom aangeven.

Belemmeringenkaart:
- de begrenzing van het zoekgebied rondom aangeven.

Wijziging Gebiedsvisie: Bij de afbeeldingen op blz. 21, 23, 24 en 25 (van de ontwerp-Gebiedsvisie) in de gebiedsvisie vermelden dat 'de gepresenteerde afbeeldingen ontleend zijn aan het driedimensionaal computermodel en bedoeld zijn als illustratieve toelichting op de uitgangspunten van de gebiedsvisie.'

Wijziging Gebiedsvisie:
Aanpassing Visiekaart: ster nabij Tweede Exloërmond iets verplaatsen naar Tweede Exloërmond.

Wijziging tekst pag. 11 (van de ontwerp-Gebiedsvisie) toevoegen Gebiedsvisie aan tweede alinea:
'De toegang tot de rechter staat open in de procedures voor de verdere uitvoering en uitwerking, zoals bestemmingsplannen en omgevingsvergunningen.'

Wijziging tekst pag. 11, eerste alinea (van de ontwerp-Gebiedsvisie), aanpassen Gebiedsvisie:
'Op windparken met een vermogen van 5 tot 100 MW is de provinciale coördinatieregeling van toepassing. Indien de gemeente meewerkt, stelt zij het bestemmingsplan vast. Anders neemt de provincie de bevoegdheid voor het ruimtelijk besluit over in de vorm van een (provinciaal) inpassingsplan. De provincie coördineert de procedures en verleent de omgevingsvergunning. Op verzoek van gedeputeerde staten kan de minister van EZ een ontheffing verlenen van de provinciale coördinatieplicht. De gemeente is dan bevoegd gezag voor de omgevingsvergunning. Voor projecten kleiner dan 5 MW is de gemeente bevoegd gezag.'

Wijziging tekst pag. 17 (van de ontwerp-Gebiedsvisie) aan 'Wettelijke eisen' Gebiedsvisie toevoegen:
'Dan is ook duidelijk welk type windmolen (ashoogte, wieklengte en vermogen) door initiatiefnemers wordt geplaatst. Waar mogelijk zullen wij grotere afstanden aanhouden tot geluidgevoelige bebouwing dan vereist is op grond van de milieunormen.'

Wijziging Gebiedsvisie pag. 26 (van de ontwerp-Gebiedsvisie) onder 'De locaties en de opstellingen' 2e alinea:
'(…) gewenste locaties. Voor ons staat voorop dat minimaal aan de wettelijke milieunormen wordt voldaan en waar mogelijk een grotere afstand wordt aangehouden tot geluidgevoelige bebouwing dan op grond van de wet is vereist. Ook vinden wij het belangrijk dat de verschillende windparken (…)'

Wijziging pagina 16 (van de ontwerp-Gebiedsvisie), in de derde alinea, zesde regel Gebiedsvisie, schrappen:
'In het landelijk gebied wordt een soepeler norm gehanteerd: een kans van één op de honderduizend.'

De tekst van de Gebiedsvisie op enkele plaatsen aanpassen in de zin dat wij de mogelijkheid open willen houden dat clusters ook kunnen bestaan uit enkele of dubbele lijnen.

Aanpassen tekst Gebiedsvisie, pag. 17 (van de ontwerp-Gebiedsvisie), onder 'Gebiedsontwikkeling':
'Wij willen daarom afspraken maken met de ontwikkelaars van een windpark over een financiële bijdrage tussen de 10 en 20% van de opbrengst uit de exploitatie van een windpark, voor belastingen. Zo nodig maken wij gebruik van de wettelijke instrumenten voor grondexploitatie als in een locatie sprake is van grondposities van overheden.'

Aanpassen tekst Gebiedsvisie, pagina 29 (van de ontwerp-Gebiedsvisie), onder 'Uitvoering' toevoegen:
'Het bevoegd gezag voor het realiseren van een windturbine sluit een overeenkomst met de initiatiefnemer waarin wordt opgenomen dat de windturbine na een nader te bepalen periode wordt gesloopt.'

c

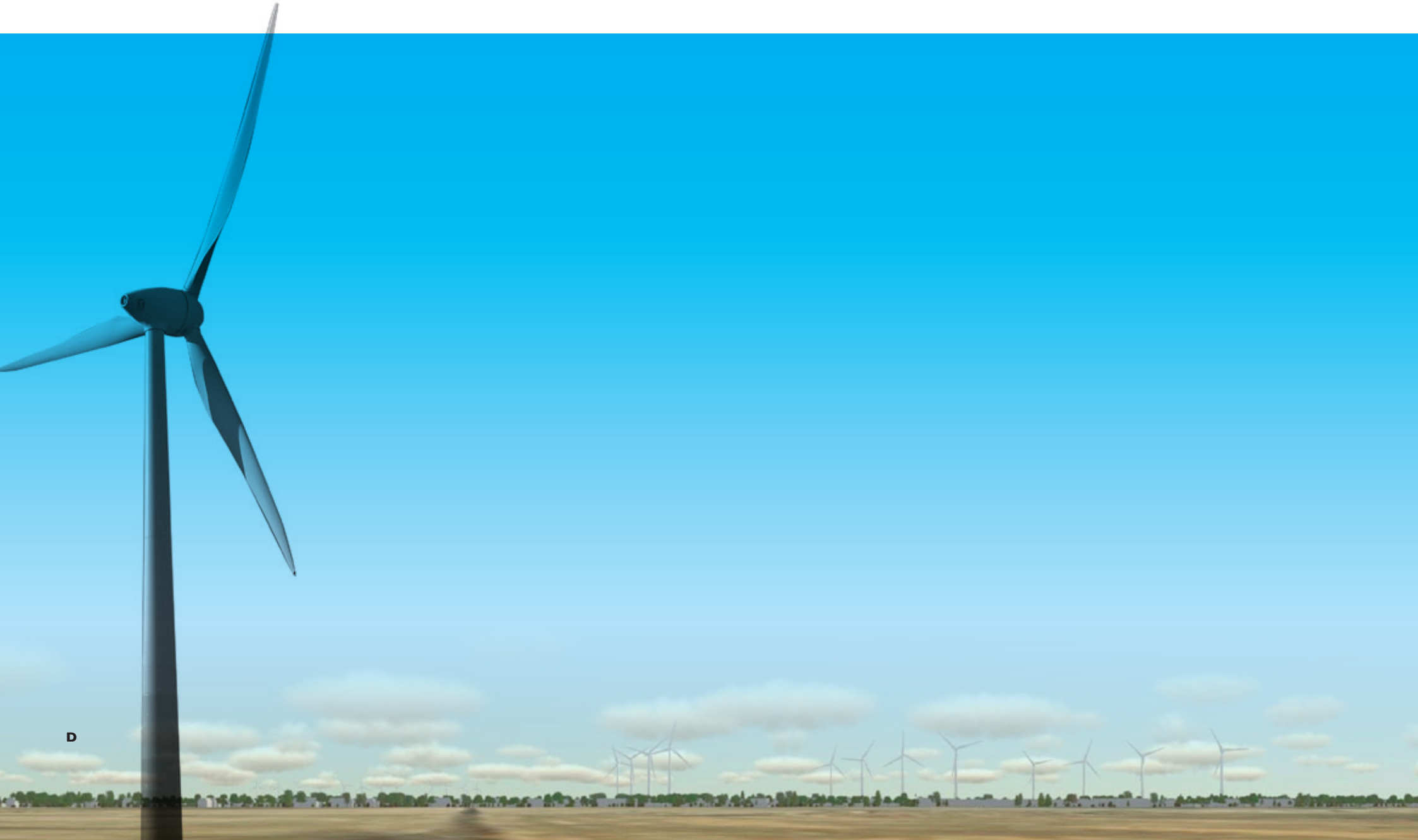
D

**2E GEWIJZIGDE** VOORLOPIGE AGENDA voor de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid, op woensdag 12 juni 2013, **aanvang 9.00 uur**.

| Aanvang/ streeftijd | Status van het stuk | Agendapunt | |
|---|---|---|---|
| 9.00 uur<br>(10 min.) | | 1. Opening | |
| | | 2. Vaststelling van de agenda | |
| | | 3. Samenvatting vergadering 8 mei 2013 en de lijst van toezeggingen<br><br>Vaststelling samenvatting conform het ontwerp | |
| | | 4. Ingekomen stukken<br><br>Zie bijgevoegde lijst van ingekomen stukken | |
| 9.10 uur<br>(5 min.) | | 5. Rondvraag | |
| 9.15 uur<br>(5 min.) | | 6. IPO-, SNN- en EU-aangelegenheden<br><br>*Gelegenheid om in te gaan op (actuele) IPO-, SNN- en EU-aangelegenheden* | |
| 9.20 uur<br>(10 min.) | | 7. RSP- Coevorden<br>Mondelinge toelichting van gedeputeerde H. Brink | |
| 9.30 uur<br>(120 min.) | | 8. Statenstuk 2013-575, 9e Wijzigingstranche POV Drenthe (Herijking EHS) | |
| 11.30 uur<br>(60 min.) | | 9. Gebiedsvisie windenergie<br><br>- Brief van het college van Gedeputeerde Staten van 11 juni 2013 over Gebiedsvisie windenergie Drenthe<br>- Brief van het college van Gedeputeerde Staten van 30 mei 2012 over Gebiedsvisie windenergie Drenthe (vervangen door brief van het college van Gedeputeerde Staten van 11 juni 2013)<br>- Gebiedsvisie windenergie Drenthe<br>- Nota van beantwoording Gebiedsvisie wind-· energie Drenthe | |
| 12.30 uur<br>(45 min.) | | PAUZE | |

| Aanvang/ streeftijd | Status van het stuk | Agendapunt | |
|---|---|---|---|
| 13.15 uur (240 min.) | | 9. Gebiedsvisie windenergie, vervolg | |
| 17.15 uur (15 min.) | | SCHORSING | |
| 17.30 uur (45 min.) | | 10. Statenstuk 2013-581, Initiatiefvoorstel energie-potentiekaart Drenthe | |
| 18.15 uur (30 min.) | | PAUZE | |
| 18.45 uur (30 min.) | | 11. Brief van het college van Gedeputeerde Staten van 23 april 2013, over Kaders voor aanpassing dienstregeling en tarieven OV 2014 | |
| 19.15 uur (30 min.) | | 12. Brief van het college van Gedeputeerden Staten van 8 mei 2013 over Ontwerpbegroting 2014 OV-bureau Groningen Drenthe | |
| 19.45 uur (5 min.) | | 13. Mededelingen | |
| 19.50 uur | | 14. Sluiting | |

**Status A- en B-stukken**
A-stukken zijn voordrachten aan provinciale staten die als discussiestuk aan de orde komen in de commissievergaderingen, maar waarover in de regel geen discussie meer plaatsvindt in de statenvergadering (hamerstukken). B-stukken zijn voordrachten aan provinciale staten waarover zowel in de vergadering van de commissie als in provinciale staten gediscussieerd kan worden.

**Spreekrecht**
Voor deze vergadering geldt voor het publiek spreekrecht. Insprekers kunnen voorafgaand aan het desbetreffende agendapunt in de eerste termijn maximaal vijf minuten inspreken.
Het woord kan niet gevoerd worden over:
a. een besluit van het provinciebestuur waartegen bezwaar en beroep openstaat of heeft opengestaan;
b. benoemingen, keuzen, voordrachten of aanbevelingen van personen;
c. een gedraging waarover een klacht ex. artikel 9:1 van de Algemene wet bestuursrecht openstaat of heeft opengestaan.
Belangstellenden hiervoor dienen zich **24 uur voorafgaande** aan de vergadering, onder vermelding van naam, adres, telefoonnummer en het onderwerp waarover het woord gevoerd wenst te worden, aan te melden bij de statenadviseur, telefoonnummer (0592) 36 58 65.

**DocumentVindSysteem (DVS)**
De vergader- en ingekomen stukken zijn te vinden via www.drenthe.nl/ps.
Klik bovenaan op "Vergaderstukken".

**AANVULLING Lijst van ingekomen stukken Statencommissie Omgevingsbeleid op 12 juni 2013**

(periode 10 februari tot en met 7 juni 2013)

A. BRIEVEN/MEDEDELINGEN VAN GEDEPUTEERDE STATEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van 15 mei 2013 over Breedband – "Next Generation Access Netwerken in Drenthe" | Voor kennisgeving aannemen |
| 2. | Brief van 30 mei 2013 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van GroenLinks over de Ontwerp-structuurvisíe Windenergie op land | Voor kennisgeving aannemen |
| 3. | Brief van 29 mei 2013 over Rapportage OV Bureau Groningen-Drenthe eerste kwartaal 2013 | Voor kennisgeving aannemen |
| 4. | Brief van 30 mei 2013 over Omgevingswet | Voor kennisgeving aannemen |
| 5. | Brief van 5 juni 2013 over Invoering pluspakket bus per dienst-regeling | Voor kennisgeving aannemen |
| 6. | Brief van 5 juni 2013 over Subsidieregeling Asbest eraf, zonne-panelen erop Drenthe | Voor kennisgeving aannemen |
| 7. | Brief van 5 juni 2013 over Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) | Voor kennisgeving aannemen |

B. VAN DERDEN ONTVANGEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van mevrouw A. Edelenbosch van 10 februari 2013 over ontwerp Gebiedsvisie Windenergie Drenthe | Betrekken bij agendapunt 9 |
| 2. | Brief van de heer H. Bulder van 12 februari 2013 over Zienswij-ze en visie op Ontwerp gebiedsvisie windenergie Drenthe | Betrekken bij agendapunt 9 |
| 3. | Brief van Buinermond.nl van 20 maart 2013 over Dringende oproep van 250 ondernemers aan Drentse statenleden om windmolenparken niet toe te staan in de Veenkoloniën | Betrekken bij agendapunt 9 |
| 4. | Brief van de heer J. Hommes en de heer J.M. Strating van 20 maart 2013 over Gebiedsvisie windenergie en Laagvliegroute 10 | Betrekken bij agendapunt 9 |
| 5. | Brief van MEA-adviesbureau van 25 maart 2013 over Peiling belangstelling voor een regionale opzet windenergie in Noord-Nederland | Betrekken bij agendapunt 9 |
| 6. | Brief van Raad voor de Leefomgeving en infrastructuur (Rli) van 16 mei 2013 over Advies "Onbeperkt houdbaar: naar een ro-buust natuurbeleid" | Voor kennisgeving aannemen |
| 7. | Nieuwsbrief van Zoetwatervoorziening Oost-Nederland van juni 2013 | Voor kennisgeving aannemen |
| 8. | Brief van Natuur en Milieufederatie Drenthe van 7 juni 2013 over Gebiedsvisie windenergie | Betrekken bij agendapunt 9 |

C. TER INZAGE IN LEESKAMER

| Punt | Omschrijving | Behoort bij |
|---|---|---|
| 1. | Overzicht zienswijzen Ontwerp Gebiedsvisie windenergie Dren-the (behoort bij brief van het college van Gedeputeerde Staten van 19 december 2012 over Ontwerp-Gebiedsvisie windenergie | Betrekken bij agendapunt 9 |
| 2. | Map met zienswijzen, verslagen hoorzittingen en verslagen voorlichtingsbijeenkomsten | Behoort bij agendapunt 8 (statenstuk 2013-575) |

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
de heer J.N. Kuipers en
mevrouw G.M. van Dinteren

(i.a.a. de overige statenleden)

Assen, 30 mei 2013
Ons kenmerk 22/3.1/2013003150
Onderwerp: Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van GroenLinks over de Ontwerp-structuurvisie Windenergie op land

Geachte heer Kuipers en mevrouw Van Dinteren,

In uw brief van 16 april 2013 hebt u een aantal vragen gesteld over de ontwerp-structuurvisie Windenergie op land. Deze vragen beantwoorden wij als volgt.

Vraag 1
De verdeling tussen de provincies in IPO-verband gaat uit van een landelijk totaal van 6000 MW windenergie in 2020. Hoe verhoudt bovenstaande passage (*"Daartoe wijst het kabinet gebieden aan die in beginsel geschikt zijn voor windenergieprojecten van ten minste 100 MW. Alle provincies zullen dit jaar een structuurvisie opstellen waarin de gebieden of locaties worden aangewezen ten behoeve van windenergieprojecten kleiner dan 100 MW. Al deze gebieden samen zijn nodig om het vermogen van 6000 MW te kunnen realiseren"*) zich tot de IPO-verdeling en de "Afspraken overleg Rijk en IPO over wind op land van 22 januari 2013"?

*Antwoord 1*
*In de Ontwerp-structuurvisie Windenergie op land (kortweg: OsWol) wijst de rijksoverheid de gebieden aan die in beginsel geschikt zijn voor windparken van 100 MW of meer. De gebieden die in de OsWol als zodanig zijn aangewezen liggen alle binnen de gebieden die volgens de provincies in aanmerking komen voor de realisatie van hun bijdrage aan de landelijke doelstelling van 6000 MW aan windenergie op land.*

Vraag 2
Houdt bovenstaande passage in dat het Kabinet van mening is dat zowel de gebieden in de provinciale structuurvisies als die in de structuurvisie van het Kabinet gerealiseerd dienen te worden?

*Antwoord 2*
*Onze interpretatie is dat de provincies de gebieden aanwijzen voor de realisatie van hun doelstelling, als bijdrage aan de realisatie van de landelijke doelstelling.*
*Binnen deze 'provinciale' gebieden liggen ook de 'rijksgebieden' waarvan de OsWol aangeeft dat deze in beginsel ook geschikt zijn voor windparken van 100 MW of meer.*
*Het is vervolgens aan de provincies om hun gebieden nader in te vullen, waarbij gebruik kan worden gemaakt van de mogelijkheid om in de "rijksgebieden" windparken van 100 MW of meer te realiseren.*

Vraag 3
Betekent dit dat de initiatieven gerealiseerd via de Rijkscoördinatieregeling (RCR) in mindering gebracht zullen worden op de doelstellingen voor de provincies?

*Antwoord 3*
*Ja, voor de realisatie van de provinciale doelstelling maakt het niet uit of windparken via rijkscoördinatie (100 MW of meer), via provinciale coördinatie (tussen de 5 en 100 MW), of door een gemeente (kleiner dan 5 MW) worden vastgelegd.*

Vraag 4
Zo nee, mogen wij concluderen dat het Kabinet van mening is dat er meer windenergie in Drenthe zal worden gerealiseerd dan de 280 MW?

*Antwoord 4*
*Zie het antwoord onder vraag 3.*

Vraag 5
Op welke wijze zal de gebiedsvisie feitelijk worden betrokken?

*Antwoord 5*
*Formeel zijn de ministers van EZ en I&M verantwoordelijk voor de uitvoering van de rijkscoördinatieregeling. Daarmee zijn zij ook verantwoordelijk voor de wijze waarop de Gebiedsvisie windenergie Drenthe wordt betrokken bij het op te stellen inpassingsplan. De rijkscoördinatieregelingen voor de windparken De Drentse Monden en Oostermoer zijn formeel gestart medio 2011 respectievelijk begin 2012. Wij zijn van mening dat wij verantwoordelijk zijn voor de wijze waarop de Drentse doelstelling van 280 MW, als onze bijdrage aan de rijksdoelstelling, in Drenthe wordt gerealiseerd. Dit hebben wij, samen met de vier betrokken gemeenten, uitgewerkt in de Gebiedsvisie windenergie Drenthe.*

*Daarom is volgens ons de rijksoverheid gehouden om de rijkscoördinatie in overeenstemming met de gebiedsvisie in te vullen. Met andere woorden, het inpassingsplan van het rijk moet de uitwerking zijn van de drie locaties die in de gebiedsvisie zijn aangewezen in de gemeenten Borger-Odoorn en Aa en Hunze. Wij vinden hiervoor ook aanknopingspunten in de OsWol, waarin is verwoord dat: "....Het Rijk geeft in overleg met de betrokken provincie en gemeenten uitvoering aan twee initiatieven die onder rijkscoördinatie vallen...."*
*Eén van de alternatieven in de milieueffectrapportage voor de windparken De Drentse Monden en Oostermoer is, op grond van een toezegging van de minister van EL&I medio 2012, de uitwerking van de drie clusters in de gebiedsvisie.*

Vraag 6
Acht GS het door het Kabinet aangegeven gebied in de Drentse Veenkoloniën geschikt voor Grootschalige Windenergie (groter dan 100 MW)?

*Antwoord 6*
*Wij achten bedoeld gebied geschikt voor het realiseren van drie locaties voor windparken, zoals is aangegeven in de Gebiedsvisie windenergie Drenthe. Als deze drie locaties als één project kunnen worden aangemerkt, verwachten wij dat daar meer dan 100 MW kan worden gerealiseerd.*

Vraag 7
Moeten wij uit deze passage concluderen dat het Kabinet voornemens is meer windenergie in Drenthe te realiseren dan de overeengekomen 280 MW, aangezien de twee genoemde initiatieven deze doelstelling overschrijden?

*Antwoord 7*
*Op dit moment wordt het milieueffectrapport opgesteld, waarin één van de alternatieven de uitwerking is van de gebiedsvisie voor dit deel van het zoekgebied voor windenergie. Mede op basis van het milieueffectrapport stellen de betrokken ministers een ontwerp-inpassingsplan op. De publicatie van het ontwerp-inpassingsplan is gepland begin 2014. Dan wordt ook duidelijk hoeveel vermogen aan windenergie hier wordt geplaatst en in hoeverre dit overeenkomt met de gebiedsvisie.*

Vraag 8
Indien via de RCR meer dan 280 MW windenergie in de Veenkoloniën zal worden gerealiseerd, is daarmee het Drentse aandeel afgedaan?

*Antwoord 8*
*Ja, in dat geval is onze doelstelling gehaald.*

Vraag 9
Welke gevolgen zal dit hebben voor de delen van Drenthe die binnen het zoekgebied uit de Omgevingsvisie c.q. gebiedsvisie vallen, maar buiten het gebied voor grootschalige windenergie?

*Antwoord 9*
*Bedoeld gebied is het zoekgebied voor windenergie in de gemeenten Emmen en Coevorden. In deze gemeenten zijn processen voor de realisatie van windparken in gang gezet. In de Ontwerp-structuurvisie windenergie Emmen en de Ontwerp-structuurvisie Coevorden zijn locaties en gebieden voor windparken aangewezen. Respectievelijk het Rundeveen, Weijerswold en Uitbreiding Europark. Deze structuurvisies worden komend najaar vastgesteld. Daarna kunnen voor deze locaties concrete aanvragen in behandeling worden genomen, als volgende stap naar de realisatie van windparken.*

Vraag 10
Zal GS een zienswijze indienen op deze Ontwerp-structuurvisie en zo ja, Provinciale Staten hiervan een afschrift doen toekomen?

*Antwoord 10*
*Onze opvatting over de samenloop gebiedsvisie-rijkscoördinatie is goed verwoord in een brief van het IPO aan de minister van I&M van 31 januari 2013. De minister van EZ heeft daar op 14 maart 2013 op gereageerd. Beide brieven zijn als bijlage toegevoegd. Verder zijn wij via een bestuurlijk platform betrokken bij de uitvoering van de rijkscoördinatie voor De Drentse Monden en Oostermoer. Dit biedt ons voldoende mogelijkheden om ons standpunt in dezen met het rijk te bespreken.*
*Wij zien daarom geen reden om een zienswijze in te dienen over de OsWol.*

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

tk/coll.

Muzenstraat 61
Postbus 16107
2500 BC Den Haag
telefoon (070) 888 12 12
fax (070) 888 12 80
www.ipo.nl

Aan de minister van Infrastructuur en Milieu
Postbus 20901
2500 EX 's-GRAVENHAGE

Interprovinciaal Overleg

| uw brief van | uw kenmerk | ons kenmerk | datum |
|---|---|---|---|
| | | REE 06036/2013 | 31 januari 2013 |

onderwerp
Instemming met akkoord over windenergie op land en verkenning 16% duurzame energie

Geachte mevrouw Schultz van Haegen,

Het verheugt me om u te kunnen melden dat het bestuur van het Interprovinciaal Overleg (IPO) op 31 januari 2013 heeft ingestemd met het akkoord over windenergie op land en de verkenning voor duurzame energie, dat u op 22 januari 2013 heeft gesloten met de IPO-delegatie.
Het IPO is bijzonder ingenomen met deze impuls om de uitdaging van de duurzame energievoorziening gezamenlijk aan te pakken. Wij hebben goede verwachtingen dat we met deze samenwerking voortvarend aan de slag gaan om ruimte te maken voor windenergie op land en om de voorwaarden te scheppen waarbinnen windenergieprojecten ook sneller kunnen worden uitgevoerd.
In de komende maanden verwachten wij met u te verkennen hoe we Nederland minder afhankelijk kunnen maken van fossiele energiebronnen. We hopen daarbij wegen open te leggen die niet alleen dit doel realiseren, maar ook bijdragen aan een herstel en versterking van de economie en werkgelegenheid in Nederland en de innovatieve kracht in onze samenleving uitdagen en stimuleren.

In de bijlage bij deze brief treft u de tekst aan van het akkoord zoals deze was overeengekomen en voorgelegd aan ons bestuur.

Tijdens de bespreking in het bestuur kwam het verzoek om de uitleg van punt 7 over de toepassing van de Rijkscoördinatieregeling in de alinea *"Van 14% naar 16% duurzame energieproductie in 2020"* te verduidelijken.

Inlichtingen bij : drs. M.A. van der Gaag
Doorkiesnummer : (070) 888 12 17
Bijlagen : één

Hierover was voorafgaand aan het IPO-bestuur nog contact geweest tussen gedeputeerde Munniksma en plaatsvervangend directeur-generaal De Vries van het ministerie van Economische Zaken. Zij hebben gezamenlijk geconstateerd dat het rijk wettelijk niet kan weigeren om een melding op grond van de Rijkscoördinatieregeling (RCR) in behandeling te nemen. Het uitgangspunt is dat RCR-meldingen buiten de provinciale zoekgebieden worden afgewezen of aangehouden.

Meldingen in de provinciale zoekgebieden zal het rijk in overleg met de betreffende provincie onderzoeken en zo nodig uitwerken.

Als de provincie voldoet aan de prestatienorm, dan zal de minister van Economische Zaken alleen een RCR-inpassingsplan vaststellen als daarover overeenstemming is met de provincie. De toepassing van RCR's zal er niet toe leiden dat een inpassingsplan boven de prestatienorm van de provincie uitkomt of indien aanwezig, niet in overeenstemming is met de gebiedsvisie van de provincie.

Als een provincie niet voldoet aan de prestatienorm kan het rijk uiteraard de RCR alsnog toepassen.

Wij hopen met deze afspraken een voortvarende start te maken om samen te werken te werken aan de duurzame energiemix voor 2020.

Een eensluidende brief hebben wij verzonden aan minister Kamp van Economische Zaken.

Met vriendelijke groet,
INTERPROVINCIAAL OVERLEG

drs. G. Beukema
algemeen directeur

Ministerie van Economische Zaken

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Interprovinciaal Overleg
T.a.v. de heer drs. G. Beukema
Postbus 16107
2500 BC DEN HAAG

**Directoraat-generaal Energie, Telecom & Mededinging**
Directie Energie en Duurzaamheid

**Bezoekadres**
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

**Postadres**
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

**Factuuradres**
Postbus 16180
2500 BD Den Haag

**Overheidsidentificatienr**
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

**Behandeld door**
drs. R. Moor

T 070 379 6419
F 070 379 7423
r.moor@minelenl.nl

**Ons kenmerk**
DGETM-ED / 13035388

**Uw kenmerk**
REE06036/2013

Datum 14 MAART 2013
Betreft antwoord op uw brief van 31 januari 2013 en voorstel voor bestuurlijk overleg

Geachte heer Beukema,

Mede namens de minister van Infrastructuur en Milieu deel ik u hierbij mee dat wij verheugd zijn met uw brief van 31 januari 2013. In deze brief stemt het IPO in met het akkoord over windenergie op land en de verkenning voor 16% duurzame energie in 2020. Ik zie uit naar een vruchtbare en plezierige samenwerking tussen Rijk en provincies.

U heeft mij in dezelfde brief gevraagd om onze afspraken nader toe te lichten voor wat betreft punt 7 onder de kop "Van 14% naar 16% duurzame energieproductie in 2020".

Punt 7 luidt: "De Rijkscoördinatieregeling wordt in goed overleg met de provincies toegepast, zoveel mogelijk rekening houdend met de ruimtelijke keuzes van de betreffende provincie en de mate waarin de provincie heeft voldaan aan de prestatieafspraken".

Over deze passage is contact geweest tussen de plv. DG de heer De Vries van ministerie van EZ en gedeputeerde Munniksma van de provincie Drenthe.
In overeenstemming met de afspraken die mijn ambtsvoorganger met de heer Munniksma over de RCR-procedure in de provincie Drenthe heeft gemaakt en daarna met de Tweede Kamer heeft gedeeld, heeft de heer De Vries het volgende aangegeven:

- De al geruime tijd lopende RCR-procedure wordt zorgvuldig afgemaakt.
- In de milieueffectrapportage wordt ook het alternatief beoordeeld dat de provincie Drenthe heeft ingebracht.
- Uiteindelijk bepalen de ministers van EZ en IenM of, en zo ja voor welk alternatief een inpassingsplan wordt gemaakt, na overleg met de provincie Drenthe, de betrokken gemeenten en de initiatiefnemers.

Dit is geheel in lijn met mijn interpretatie van de afspraken.

Ik maak van de gelegenheid gebruik om te reageren op het voorstel dat u op 27 februari 2013 per e-mail heeft gedaan om twee of drie keer een bestuurlijk overleg te hebben.

Directoraat-generaal
Energie, Telecom &
Mededinging
Directie Energie en
Duurzaamheid

DGETM-ED / 13035388

Ik heb begrepen dat de heer De Vries inmiddels met gedeputeerde Moorlag van de provincie Groningen heeft afgesproken dat zij de voortgang zo nodig via een extra overleg op gedeputeerde en dg-niveau van beide ministeries zullen bespreken.

Ik ben het met u eens dat het naar alle waarschijnlijkheid noodzakelijk is om ook in bestuurlijke samenstelling bij elkaar te komen. Ik stel voor dat wij half/eind april 2013 de conclusies uit de verkenning van de extra 2% duurzame energie in 2020 bespreken en vaststellen of en welke additionele opgave voor wind op land daaruit voortvloeit. Vervolgens kan half mei 2013 de verdeling over de provincies worden vastgesteld, inclusief hoe en wanneer deze gebieden ruimtelijk en planologisch worden vastgelegd.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp
Minister van Economische Zaken

GROENLINKS
ZIN IN DE TOEKOMST

Aan de voorzitter van Provinciale Staten van Drenthe,

De heer J. Tichelaar
Postbus 122
9400 AC Assen

Datum: Meppel, 16 april 2013
Onderwerp: schriftelijke vragen ex artikel 41 RvO inzake de ontwerp-Structuurvisie Windenergie op land

Geachte heer Tichelaar,

GroenLinks heeft de volgende schriftelijke vragen inzake de ontwerp-Structuurvisie Windenergie op land.

Toelichting:
Op 28 maart 2013 hebben de Ministers van Infrastructuur & Milieu en Economische Zaken de ontwerp-Structuurvisie Windenergie op land aangeboden[1] aan de Tweede Kamer. Naar aanleiding van de inhoud van dit ontwerp en de aanbiedingsbrief heeft onze fractie een aantal vragen.

In de aanbiedingsbrief lezen wij de passage: "*Daartoe wijst het kabinet gebieden aan die in beginsel geschikt zijn voor windenergieprojecten van ten minste 100 MW. Alle provincies zullen dit jaar een structuurvisie opstellen waarin de gebieden of locaties worden aangewezen ten behoeve van windenergieprojecten kleiner dan 100 MW. Al deze gebieden samen zijn nodig om het vermogen van 6000 MW te kunnen realiseren.*"

Vragen aan het College van Gedeputeerde Staten (GS):
1. De verdeling tussen de provincies in IPO-verband gaat uit van een landelijk totaal van 6000 MW windenergie in 2020. Hoe verhoudt bovenstaande passage zich tot de IPO-verdeling en de "Afspraken overleg Rijk en IPO over wind op land van 22 januari 2013[2]"?
2. Houdt bovenstaande passage in dat het Kabinet van mening is dat zowel de gebieden in de provinciale structuurvisies als die in de structuurvisie van het Kabinet gerealiseerd dienen te worden?
3. Betekent dit dat de initiatieven gerealiseerd via de Rijkscoördinatieregeling (RCR) in mindering gebracht zullen worden op de doelstellingen voor de provincies?
4. Zo nee, mogen wij concluderen dat het Kabinet van mening is dat er meer windenergie in Drenthe zal worden gerealiseerd dan de 280 MW?

---

[1] Aanbiedingsbrief onder kenmerk IENM/BSK-2013/52126, http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2013/03/28/kamerbrief-over-ontwerp-structuurvisie-windenergie-op-land.html

[2] http://www.ipo.nl/publicaties/provincies-en-rijk-eens-over-plaatsing-windmolens

Toelichting:
Op pagina 34 van de ontwerp-structuurvisie lezen wij onder het kopje **4 – Drentse Veenkoloniën**: "*Het Rijk geeft, in overleg met de betrokken provincie en gemeenten uitvoering aan twee initiatieven die onder de rijkscoördinatie (RCR) vallen. De gebiedsvisie van de provincie Drenthe wordt hierbij betrokken.*"

Vragen aan het College van Gedeputeerde Staten (GS):
5. Op welke wijze zal de gebiedsvisie feitelijk worden betrokken?
6. Acht GS het door het Kabinet aangegeven gebied in de Drentse Veenkoloniën geschikt voor Grootschalige Windenergie (groter dan 100 MW)?
7. Moeten wij uit deze passage concluderen dat het Kabinet voornemens is meer windenergie in Drenthe te realiseren dan de overeengekomen 280 MW, aangezien de twee genoemde initiatieven deze doelstelling overschrijden?
8. Indien via de RCR meer dan 280 MW windenergie in de Veenkoloniën zal worden gerealiseerd, is daarmee het Drentse aandeel afgedaan?
9. Welke gevolgen zal dit hebben voor de delen van Drenthe die binnen het zoekgebied uit de Omgevingsvisie c.q. gebiedsvisie vallen, maar buiten het gebied voor grootschalige windenergie?
10. Zal GS een zienswijze indienen op deze ontwerp-Structuurvisie en zo ja, Provinciale Staten hiervan een afschrift doen toekomen?

Namens de fractie van GroenLinks,

Hans Kuipers
Gabriëlle van Dinteren

## Statengriffie

**Van:** Tjipke Paas
**Verzonden:** woensdag 20 maart 2013 12:11
**Aan:** Statengriffie
**CC:** Dhr. E. R. Veenstra; Dhr. H. Beerda; Mw. R.S. Goettsch; ruudfokkens@kpnmail.nl; Mw. A. Lubbers; Mw. J.M. Pannekoek-van Toor; Dhr. J. Baltes; Dhr. H. van de Boer; Mw. W.M. Meeuwissen-Dekker; Jan Cazemier; Dhr. H. Klaver; Theun Wijbenga; Mw. W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen; venbasvander@telfort.nl; Mw. C.F.M. Brouwer-Dekker; Dhr. G. Klein Koerkamp; Dhr. R. Beimers; Dhr. N.A. Uppelschoten; Dhr. P. Oosterlaak; Mw. M.C.J. van der Tol; Dhr. T. Stelpstra; Vorenkamp-Bert@hetnet.nl; lbeving@hetnet.nl; Mw. A. Dekker; grfennema@hetnet.nl; Dhr. F. van Lookeren Campagne; Mw. G. Hendriks; Dhr. J. van Berkum; Dhr. F. van Rhee; Dhr. W. van Heusden; Mw. G.M. van Dinteren; Mw. L. Punt; Dhr. K. Kuipers; Dhr. J.N. Kuipers; Mw. M. Bakker; Dhr. E. Hemsteede; R Horasan; Dhr. H.R. Hornstra; Dhr. A. Huizing; Mw. T. Hummel; Dhr. J. Slagter; Dhr. P. Zwiers; Dhr. Egbert Bolhuis; Mevr. M. S. Irrgang-Borsboom; Dhr. A. Kerstholt; Dhr. J. Smits; Dhr. J.L. Stel; Dhr. A. Timmerman; Dhr. D. Dijkstra; Mw. M.J. Kaal; Dhr. A.A.P.M. van Berkel; m.middelaar@drenthe.nl; Dhr. H.N. van Eekelen; Mw. L.A. Smits; Dhr. K. Vester; Dhr. J. Tuin; Dhr. J.A. van Dalen; Mevr. M. Stijkel - Kuijpers; Mw. G.H. Smith-Bults
**Onderwerp:** Betreft: Dringende oproep van 250 ondernemers aan Drentse statenleden om windmolenparken niet toe te staan in de Veenkoloniën
**Bijlagen:** openbriefwindmolens0313.pdf

Geachte leden van Provinciale Staten van Drenthe,

Bijgaand zenden wij als bezorgde ondernemers in Nieuw-Buinen en de Kanaalstreek een Open Brief waarin wij een dringende oproep aan u doen af te zien van de realisering van windmolenparken in het Veenkoloniale gebied. De ondernemersverenigingen van Nieuw-Buinen en de Kanaalstreek - met in totaal circa 250 aangesloten bedrijven - hebben de handen ineen geslagen om gezamenlijk stelling te nemen tegen deze plannen, die aan de orde komen tijdens de Statencommissie Omgevingsbeleid van de provincie Drenthe op 27 maart.

In de **bijgevoegde Open Brief** vindt u onze argumenten.

namens Ondernemersvereniging Buinermond (gemeente Borger-Odoorn)
en Vereniging van Bedrijven in de Kanaalstreek VVBK.

Buinermond.NL
Ondernemersnetwerk Nieuw-Buinen

Met vriendelijke groet / kind regards,

**Tjipke Paas**
Directeur | Eigenaar

Compused Professional

Bestuurslid Ondernemervereniging Buinermond

Mob: +31 (0)6 22 691 819 | Fax: +31 (0)599 650393 | E-mail: tpaas@compused.nl
Compused B.V. | Oosterstraat 56 | 9502 EE Stadskanaal | Netherlands
Tel: +31 (0)599 659115 | http://www.compused.nl | info@compused.nl

The information transmitted is intended only for the person(s) or entity to which it is addressed and may contain confidential and/or privileged material. Any review, retransmission, dissemination or other use of, or taking of any action in reliance upon this information by persons or entities other than the intended recipient is prohibited. If you received this in error, please contact the sender and delete the material from any computer.
**Please consider the environment before printing this e-mail.**

**Tjipke R. Paas**
Compused BV
Directeur / Eigenaar
(0599) 65 91 15 Werk
(06) 22 69 18 19 Mobiel
tpaas@compused.nl
Oosterstraat 56
9502 EE Stadskanaal Groningen
www.compused.nl

*OPEN BRIEF AAN PROVINCIALE STATEN VAN DRENTHE M.B.T. WINDMOLENPLANNEN VEENKOLONIËN*

Als ondernemers in Buinermond en de Kanaalstreek - circa 250 bedrijven vertegenwoordigd in de Ondernemersvereniging Buinermond en de Vereniging van Bedrijven in de Kanaalstreek VVBK - maken wij ons ernstig zorgen over de plannen van de provincie Drenthe om windmolens in het aangrenzende Veenkoloniale gebied te plaatsen. Wij doen een dringend beroep op Provinciale Staten van Drenthe om af te zien van de realisering van windmolenparken in het Veenkoloniale gebied.

Wij beschouwen ons zelf als ambassadeurs van onze regio, we dragen het gebied een warm hart toe en dragen dit uit. Wij vrezen voor ingrijpende sociale, sociaal-economische en economische gevolgen als de windmolens ons gebied gaan domineren. Om misverstanden te voorkomen: hier speelt voor ons geen NIMBY-belang. Het belang dat aan de orde is overstijgt bovendien het individuele belang. Wij maken ons ernstig zorgen over de gevolgen voor de leefbaarheid. Wij voorzien versnelde krimp in het gebied met alle gevolgen van dien.

Van onze kant willen wij de volgende waarnemingen en overwegingen onder uw aandacht brengen:

- De windmolens zijn van een enorme omvang: 200 meter, twee maal zo hoog als de Martinitoren. Daarmee is elke verhouding in het vrij beperkte Veenkoloniale landschap zoek, ook als ze in clusters worden geplaatst. Niemand kan zich feitelijk een voorstelling maken van deze hoogte. Het verhoudt zich ook niet tot de plaatsing ten opzichte van de bebouwing op een afstand van 500 meter. De impact zal pas duidelijk zijn als ze er staan en dan is er geen weg terug.
- De windmolens maken de Veenkoloniën onherbergzaam. Het zal er ‘unheimisch’ worden. Ervaar de impact door bestaande windmolenlocaties te bezoeken met windmolens die deze omvang hebben.
- Nieuwe toeristische en economische initiatieven kunnen we vergeten (provinciale subsidies ten spijt), de Veenkoloniën gaan voor generaties lang op slot. Het laatste wat het Veenkoloniaal gebied van zichzelf heeft - zijn weidsheid - wordt opgeofferd.
- De leefbaarheid wordt ernstig aangetast, de krimp gestimuleerd.
- Windmolens horen ten principale bij en op zee, ons land is er te klein voor. Windmolens zorgen na de ‘witte schimmel’ (aantasting van dorpsgezichten door nieuwbouw met lichtgekleurde stenen) voor een nieuwe vorm van ‘verlelijking’ en ‘verrommeling’ van het landschap. De impact van windmolens is daarbij aanzienlijk groter dan witte schimmel.
- Als het dan toch op land moet: Waarom geen innovatieve zonneparken op de boerenakkers? Een alternatief is de verbreding van de N33 te gebruiken om er een ‘Noordelijke Energieweg’ van te maken door daar wel een combinatie met windmolens toe te staan. De A28 is ook een optie.
- Het is ons volstrekt onduidelijk waarom juist dit gebied voorkeur heeft, gelegen in de windschaduw van de Hondsrug. Speelt hier louter het grondbezit van de initiatiefnemers een rol?
- Zeer druk bezochte informatie avonden laten momenteel woedende en zeer verontruste burgers zien. De volksaard is hier overigens van nature kalm. Dit project leidt tot een ernstige verwijdering tussen burger (massaal) en politiek. Een gevaarlijke ontwikkeling.
- Er ontstaat sociale onrust. Naar wij hebben vernomen komt nu al voor dat kinderen van de gewone bewoners en de initiatief nemende boeren niet meer met elkaar mogen spelen. Er dreigt tweespalt. Boeren wordt verweten dat ze niet thuis horen in het gebied nu ze met hun plannen geen enkel respect voor het gebied tonen.
- De plaatsing van de molens is dusdanig dat de combinatie met het verloop van de zonnestand verstrekkende gevolgen heeft voor de bewoners van Nieuw Buinen op het gebied van slagschaduw. Dit zal de leefbaarheid aantasten en gezondheidsrisico’s met zich meebrengen. Het wetenschappelijk tijdschrift Noise and Health concludeert dat omwonenden van windmolenparken aantoonbaar slechter slapen, een kwart werd depressief. Algemeen bekend zijn de gezondheidseffecten zoals epilepsie.

- Windmolens zijn natuuronvriendelijk. De windmolens zullen veel slachtoffers onder vogels betekenen die gedood worden door de wieken (Clive Hambler, Oxford University stelt dat 1 windturbine jaarlijks afhankelijk van de locatie tussen de drie- en achthonderd vogels dood).
- Het is opvallend dat Drenthe kiest voor plaatsing langs de provinciegrens. Het doet denken aan de situatie in onder meer Duitsland, waar veel kerncentrales nabij de landsgrenzen worden gebouwd. Windmolens overigens ook.
- Misschien wel het meest wrang: de bewoners van het gebied betalen zelf indirect mee via de subsidie die op de windmolens wordt verleend en direct door de waardedaling, c.q. onverkoopbaarheid van hun woningen. Het financieel voordeel komt bij de initiatiefnemers: vooral boeren (slechts enkele tientallen) waarvan sommige zelfs niet in het gebied wonen (Brabant, enz), terwijl duizenden bewoners overlast zullen krijgen (geluid, slagschaduw van de wieken, enz). Wij gunnen vanzelfsprekend elke ondernemer een goede boterham, maar hier is sprake van een volstrekt onrechtvaardige situatie. Hier zal een subsidie, financiële tegemoetkoming of anderszins afkoop niets aan veranderen. De gevolgen voor de krimp zijn hiervoor al genoemd. In onze opinie al met al een typisch geval van 'penny wise, pound foolish'.
- Meer principieel roept het initiatief ergernis op, waarbij wij ons in hoge mate storen aan het feit dat, om minister-president Mark Rutte te citeren: “windmolens niet op wind maar op subsidie draaien”. Bovendien onderschrijven steeds meer onderzoeken dat windmolens inefficiënt en duur zijn.
- Ten behoeve van het milieu wordt een landschap opgeofferd. Het doet denken aan de man die zonnepanelen op zijn dak plaatst en de bomen om zijn huis kapt om geen schaduw te hebben.

Met vriendelijke groet,

Ondernemersvereniging Buinermond
Vereniging van Bedrijven in de Kanaalstreek VVBK
Contactpersoon: T. Paas, bestuurslid Ondernemersvereniging Buinermond, tel. 06 22 69 18 19

Nieuw-Buinen, 21 maart 2013

www.vvbkstadskanaal.nl

www.buinermond.nl

Buinermond.NL
Ondernemersnetwerk Nieuw-Buinen

**Van:** henk bulder
**Verzonden:** dinsdag 12 februari 2013 14:31
**Aan:** Statengriffie
**Onderwerp:** zienswijze en visie op "ontwerp gebiedsvisie windenergie Drenthe"
**Bijlagen:** brandbrief.pdf; reactie-gebiedsvisie-wind-15 jan 2013.pdf; reactie-gebiedsvisie-wind-17 jan 2013.pdf; Referenties.pdf; visie transitie naar duurzaamheid.pdf; Zienswijze op gebiedsvisie wind.pdf

---

Geachte dames en heren statenleden,

Bijgaand stuur ik u een visie voor de transitie naar duurzaamheid, die ik als onderdeel van de zienswijze op het "ontwerp gebiedsvisie windenergie Drenthe" naar de gedeputeerden stuurde.

Ik ga ervan uit dat u de moeite wilt nemen dit stuk te lezen ter voorbereiding van de behandeling van het ontwerp gebiedsvisie windenergie Drenthe. Ik heb een pagina met referenties meegestuurd zodat u zich verder kunt verdiepen in de materie. Verder treft u de overige stukken die ik met mijn zienswijze meestuurde.

Uiteraard ben ik bereid de eventuele vragen die bij u opkomen naar aanleiding van het lezen van deze stukken te beantwoorden.

Met vriendelijke groet, Henk Bulder
voorzitter Stichting Duurzame Energieprovincie (SDE++)
voor een snelle transitie naar echte duurzame energie
website http://energieprovincie.nl/
KvK 55348637
Banknummer 25.47.20.935 te Buinerveen

Vaste Kamercommissie Infrastructuur en Milieu.

Dames en heren,

Als voorzitter van Stichting Duurzame Energieprovincie zit ik dagelijks om tafel met particulieren en bedrijven in Groningen en Drenthe om ze te adviseren over de noodzakelijke transitie naar duurzame energie en hoe zij daar hun bijdrage aan kunnen leveren. Ik ondervind daarbij een toenemende hinder van het regeringsbeleid.

De weerstand onder particulieren en bedrijven tegen “groen en duurzaam” neemt hand over hand toe. Veel gehoorde opmerkingen zijn:
-de overheid is onbetrouwbaar en inconsistent
-de overheid neemt zijn toevlucht tot leugens om haar zin door te drukken
-de nieuwe geluidsnormen deugen niet

> De geluidsnormen rond Schiphol zijn in het verleden meerdere malen opgerekt om de overlast onder het tapijt te kunnen vegen. Dat gebeurt nu opnieuw om ook de plaatsing van windturbines mogelijk te maken in gebieden die er op basis van de oude normen niet geschikt voor zijn. Het venijn zit daarbij in de onmogelijkheid om nog objectief te kunnen vaststellen of men aan de normen voldoet. Dit is het verkapt vrijgeven van geluidsproductie en de overlast die daarvan het gevolg is en dat terwijl uit enquêtes blijkt dat juist geluidsoverlast als de meest hinderlijke vorm van overlast wordt ervaren. Daar waar de oprekking van de geluidsnormen rond Schiphol nog kon worden gecompenseerd door woningen van extra geluidsisolatie te voorzien is dat bij het geluid van windturbines niet mogelijk. De reden hiervoor is gelegen in het verschil in de geproduceerde geluidsfrequenties. Hoge frequenties zoals bij vliegtuiglawaai laten zich goed isoleren. Tegen lage frequenties zoals bij windturbinelawaai is geen geluidsisolatie mogelijk, dergelijke frequenties gaan letterlijk overal doorheen.

-de overheid is niet bereid de bezwaren tegen het verpesten van woon- en leefklimaat serieus te nemen en schuift die zelfs bij voorbaat ter zijde door mechanismen te hanteren die elk bezwaar op voorhand onmogelijk maakt (Rijkscoördinatieregeling, crisis- en herstelwet en het zodanig oprekken van normen dat objectieve metingen van overlast onmogelijk worden)
-als de overheid werkelijk de intentie heeft het woon- en leefklimaat van toekomstige generaties veilig te stellen in verband met klimaatverandering, dan past het niet om daarvoor het woon- en leefklimaat van de huidige generatie op te offeren middels de plaatsing van eerste generatie windturbines en eerste generatie vergisters
-MER procedures zijn een wassen neus en zijn alleen bedoeld om ten minste de schijn van inspraak op te houden. Ze houden sowieso geen rekening met de effecten op de mens en de effecten op de locale economie

Ik kan het in het kort als volgt samenvatten. De transitie naar duurzaamheid krijgt door de werkwijze van de overheid een negatief imago waardoor de medewerking van burgers en bedrijven aan die transitie onder druk komt te staan.

Mijn suggesties voor een snelle transitie naar duurzame energie zijn de volgende:

1- Stop met het creëren van een slecht imago voor groene en duurzame energie door het oprekken van normen die in het verleden niet voor niets tot stand zijn gekomen en door het topdown droppen van grootschalige centrale oplossingen, daar waar decentraal en bottom-up het draagvlak juist vergroten
2- Schaf de subsidie voor zonnepanelen zowel voor particulieren als voor boeren af en besteed het geld aan het goed voorlichten van particulieren en bedrijven. Ik ben bereid daarvoor pro deo consulenten op te leiden als u de kosten voor zaalhuur en reis- en verblijfkosten voor uw rekening neemt. Het zou een mooi werkproject kunnen zijn voor 55-plussers (5 per gemeente) die niet aan werk kunnen komen. De huidige subsidies werken averechts. Door het uitlootsysteem hebben boeren minder van 5% kans om daadwerkelijk voor subsidie voor zonnepanelen in aanmerking te komen. Daardoor zal de vraag erom ieder jaar groot blijven terwijl degenen die er niet voor in aanmerking komen opnieuw gaan wachten. Ook zonder subsidie ligt de terugverdientijd voor boeren net als voor particulieren tussen 7 en 8 jaar en dat bij een levensduur van meer dan 30 jaar.
3- Schaf de subsidie voor windturbines op land af. Als ze na meer dan 20 jaar nog steeds niet zonder subsidie uit kunnen, dan is meer dan aangetoond dat de huidige techniek van windturbines op land niet levensvatbaar is. Besteed het geld dan liever aan windturbines op zee [mijn voorspelling: de bestaande techniek zal ook op zee nooit levensvatbaar worden maar op zee hebben de turbines tenminste niet de nadelige gevolgen van die op land; in mijn optiek kunnen we beter wachten op de nieuwe generatie windturbines waarvan de eerste exemplaren inmiddels op de markt zijn (geen geluidsoverlast, rendement 60% en terugverdientijd 10 jaar bij een levensduur van meer dan 30 jaar)]
4- Schaf de subsidies voor eerste generatie vergisters af. De tweede generatie decentrale vergisters (bioraffinage aan de bron) komt binnenkort op de markt. Deze vergisters hebben een terugverdientijd tussen 5 en 10 jaar en lossen tegelijk een aantal milieuproblemen op.
5- Verhoog de energiebelasting voor grootverbruikers. Het is de enige manier om een versnelde innovatie en transitie tot stand te brengen waardoor de concurrentiepositie van industrie, land- en tuinbouw uiteindelijk versneld verbetert.

Ik kan het huidige regeringsbeleid ten aanzien van duurzaamheid niet serieus nemen en al helemaal niet uitleggen aan degenen die ik adviseer. In plaats van te blijven proberen om zaken van bovenaf op te leggen wordt het tijd om burgers serieus te nemen en initiatieven van onderop een kans te geven.

Met vriendelijke groet,

Henk Bulder
voorzitter Stichting Duurzame Energieprovincie (SDE++)
website http://energieprovincie.nl/
KvK 55348637
Banknummer 25.47.20.935 te Buinerveen

**Tekst uitgesproken 15 januari 2013 in Valthermond**

Mijn naam is Henk Bulder, ik ben voorzitter van de Stichting Duurzame Energieprovincie (SDE++).

Laat ik beginnen een compliment te maken aan Rein Munniksma. Hij is er op onnavolgbare wijze in geslaagd om van een middel (windenergie) een doel op zich te maken. Daarmee volgt hij slaafs de dictaten die vanuit Den Haag zijn opgelegd. Hij presteert het zelfs om collega's in andere provincies die er iets anders over denken op de vingers te tikken. Door letterlijke teksten van de windmolenlobby te knippen en te plakken presenteert hij een windvisie waarbij deze lobby zijn vingers af kan likken. De teksten, onder andere afkomstig van de Nederlandse Wind Energie Associatie, die zonder bronvermelding letterljk worden overgenomen geven aan dat deze visie geen product is van een gedegen onderzoek en eigen ideeën maar slechts een samenraapsel van partijen die de windenergie een warm hart toedragen.

Dat er naar goede ideeën van burgers totaal niet geluisterd wordt en dat u participatie van de bevolking heeft tegengehouden dat wisten we al maar dat we nu ook nog de lulverhalen van adviesbureaus van de windmolenlobby als zoete koek moeten slikken dat is werkelijk teveel gevraagd.

"Duurzame, of hernieuwbare energie is energie waarover de mensheid voor onbeperkte tijd kan beschikken en waarbij, door het gebruik ervan, het leefmilieu en de mogelijkheden voor toekomstige generaties niet worden benadeeld." De huidige generatie windturbines doet helaas precies datgene wat u zegt te willen voorkomen.

"De overheid wil dat er meer duurzame energie wordt geproduceerd. Windenergie is één van de mogelijkheden om duurzame elektriciteit op te wekken" zo staat er te lezen. Helaas is de huidige generatie windturbines niet in staat om echte duurzame windenergie op te wekken want zonder subsidie lukt dat niet.

"Een financiële bijdrage vanuit een windpark aan gebiedsontwikkeling is een voorwaarde voor het realiseren van een windpark. Hiermee willen wij een impuls geven aan de leefbaarheid, omgevingskwaliteit en economische ontwikkeling van het gebied waarin een windpark wordt gebouwd." Nee meneer Munniksma de realisatie van een windpark schaadt de leefbaarheid, schaadt de omgevingskwaliteit en schaadt de economische ontwikkeling van het gebied. Als u de schade aan de bestaande werkgelegenheid meerekent dan is er helemaal geen sprake van een bijdrage aan de economische ontwikkeling van het gebied.

"Er zijn verschillende wettelijke eisen voor de bescherming van omwonenden en het milieu tegen negatieve effecten van windturbines. Het betreft voornamelijk normen op het gebied van geluid, slagschaduw en veiligheid. Deze normen hebben wij in eerste instantie vertaald naar een minimaal aan te houden afstand van 500 m tussen een woning, of een andere hindergevoelige bestemming, en een windturbine." In Duitsland wordt voor 1,5 MW turbines een afstand van minimaal 700 m gehanteerd en voor 2,3 MW turbines een afstand van 1000 meter. Zwaardere turbines worden alleen op zee of op grootschalige industrieterreinen toegepast. Ook in andere landen zoals Denemarken en Frankrijk heeft men dat al wel geleerd. U neemt er liever geen kennis van. Uw visie is kortom prutswerk.

**Tekst uitgesproken op 17 januari 2013 in Gasselternijveen**

Mijn naam is Henk Bulder, voorzitter van Stichting Duurzame Energieprovincie. Ik zit dagelijks om tafel met particulieren, bedrijven en zelfs boeren om ze te adviseren over de transitie naar duurzaamheid.

“Alleen aan hem die de wereld beschouwt als zijn eigen lichaam en er zo over waakt, kan de wereld worden toevertrouwd.” De bestuurder moet niet alleen met het land omgaan als ware het zijn eigen lichaam maar hij moet ook het lichamelijke welzijn van zijn onderdanen behartigen. De bron van deze wijsheid is het 13$^{e}$ hoofdstuk van Daode Jing, de oerbron van de TAO van ver voor onze jaartelling.

Wat Munniksma als bestuurder gisteren voor RTV Drenthe debiteerde is kort samengevat het volgende: “Ik wil zelf het stuur vasthouden. Ik rijd liever zelf met 100 km tegen één boom dan dat ik me door Den Haag tegen twee bomen laat rijden”. Ik kan u vertellen dat de uitslag het zelfde is, u overleeft het niet. Het mag duidelijk zijn dat we op dit soort bestuurders, die de zogenaamde superieure westerse beschaving heeft voortgebracht, echt niet zitten te wachten.

Maar ik wil ook nog iets richting de initiatiefnemers zeggen, met name tegen al die boeren die zich nu heel stil houden. De belangrijkste kernwaarden van het gebied zijn rust en ruimte daar is iedereen het wel over eens. Maar er is nog een andere belangrijke kernwaarde, die nauw aansluit bij de menselijke maat, en dat is naoberschap. Als u als boer over de ruggen van uw buren uzelf wilt verrijken dan hoort u in het gebied niet thuis.

Juist vanuit goed naoberschap is het van belang dat we samen de transitie naar duurzaamheid maken. Ik ga graag met u als boer aan tafel om te praten over hoe we die transitie met zijn allen kunnen maken zonder dat we worden opgescheept met giga windturbines die alle kernwaarden om zeep helpen.

## Referenties (Visie transitie naar duurzaamheid, SDE++ februari 2013)


**1 Lifestock's long shadow**, FAO
ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/010/a0701e/a0701e03.pdf

**2 Energietrends 2012**, ECN
http://www.ecn.nl/docs/library/report/2012/b12005.pdf

**3 Agrimodem** (2e generatie natte monovergisting van mest, Green Energy Technologies)
http://edepot.wur.nl/163328
http://microvergisters.nl/nl/systemen/agrimodem/

**4 Greenmodem** (2e generatie droge vergisting, Green Energy Technologies)
http://get-technologies.com/products/news_id:19

**5 VAWT** (vertical axis wind turbine) zweeftrein principe kleinschalig, Windpro, 0.5kW en 1kW beschikbaar, 3kW en 5kW nog niet goedgekeurd vanwege de ontbrekende mechanische rem terwijl elektromagnetisch rem prima werkt ?!
http://www.youtube.com/watch?v=31aZlIk5XkU

**6 Besparende douche**, Nick Christy, winnaar van de Green Challenge Award 2011
http://www.recyclingshower.com.au/eco-water-recycling-shower/

**7 Recycling van CO2 met surplus energie**
http://www.brighthub.com/environment/renewable-energy/articles/78303.aspx

**8 Opslag van elektriciteit**.
Lithium-air accu
http://energieprovincie.nl/index.php/ibm-onze-lithium-air-accu-haalt-800-km/
Sneller laden
http://energieprovincie.nl/index.php/nieuwe-batterij-kan-100-keer-zo-snel-worden-opgeladen/
Grootschalige opslag elektriciteit, Donald Sadoway
http://www.ted.com/talks/donald_sadoway_the_missing_link_to_renewable_energy.html

**9 Rijden op mierenzuur**
http://www.argusactueel.be/europees-nieuws/mierenzuur-maakt-van-waterstof-een-veilige-brandstof

**10 "The future grid is no grid"**, Justin Hall Tipping
http://www.ted.com/talks/justin_hall_tipping_freeing_energy_from_the_grid.html

**11 Plastic zonnecellen**, Kees Hummelen
http://www.rug.nl/news-and-events/inbeeld/khummelen?lang=en

**12 Parlementair onderzoek klimaat- en energiebeleid**
http://www.dagelijksestandaard.nl/2013/01/tweede-kamer-dikke-onvoldoende-voor-eigen-klimaat-en-energiebeleid?utm_source=Dagelijkse+Standaard+List&utm_campaign=08e34629bf-nb&utm_medium=email

**13 Duurzaamheidslening**
http://energieprovincie.nl/index.php/duurzaamheidlening-een-gedrocht-dat-zijn-doel-voorbij-schiet/

**14 Zijn woningbouwverenigingen asociaal?**
http://energieprovincie.nl/index.php/zijn-woningbouwverenigingen-a-sociaal/

# Visie transitie naar duurzaamheid

*Stichting Duurzame Energieprovincie, februari 2013*

## 1.Inleiding

Het ruimteschip aarde is het enige dat voor ons mensen als woon- en leefomgeving kan dienen. Hoewel er elders in het heelal ook dergelijke bewoonbare planeten bestaan bevinden die zich op afstanden die voor ons onbereikbaar zijn. Nabije planeten bewoonbaar maken is ook geen reële optie. Om die reden behoren wij zuinig om te gaan met onze planeet, de schaarse grondstoffen die ze herbergt en de dunne atmosfeer inclusief ozonlaag die ons tegen de schadelijke effecten van straling uit het heelal beschermt.

Omdat we er met zijn allen niet in slagen om de groei van de wereldbevolking binnen de perken te houden en omdat we gewend zijn een piramidespel (economiemodel gebaseerd op groei) te spelen lopen we hard aan tegen de grenzen die onze planeet stelt.

Er is een fundamenteel ander economisch model nodig, een fundamenteel andere manier van het gebruik van de schaarse grondstoffen en het beperken van de uitstoot van broeikasgassen. Stuk voor stuk zouden die de leefbaarheid op de planeet aarde kunnen verbeteren.

## 2.Situatie in Nederland

Nederland is een exporteur van fossiele brandstoffen (aardgas) en dankt daar voor een belangrijk deel haar welvaart aan. Sterker nog, omdat we ons realiseren dat die gasvoorraad eindig is, doen we er alles aan om die geldboom in stand te houden door de import van Russisch aardgas en vloeibaar aardgas uit Noord Afrika. Als bv Nederland hebben we dus tegengestelde belangen. We zijn enerzijds verslaafd aan de inkomsten van de verkoop en doorvoer van fossiele brandstoffen en anderzijds willen we een bijdrage leveren aan het terugdringen van het gebruik van fossiele brandstoffen. Dat gaat moeilijk samen en verklaart een belangrijk deel van de spagaat waarin we ons bevinden.

Op de lange termijn zullen we de (verkoop en doorvoer van) fossiele brandstoffen moeten uitfaseren zonder dat onze welvaart er onder gebukt gaat.

De uitstoot van broeikasgassen komt voor een belangrijk deel van onze landbouw en veeteelt. De mestkelders van de veehouders zorgen voor de uitstoot van 5 m3 methaan per m3 mest (methaan is een 23 keer zo sterk broeikasgas als CO2) en voor de uitstoot van lachgas (lachgas is een 300 keer zo sterk broeikasgas als CO2). Daarnaast is de kunstmestproductie ten behoeve van de landbouw ook nog eens goed voor een belangrijk deel van de CO2 uitstoot.

Natuurlijk dragen ook de industriële activiteiten, het verkeer en de huishoudens bij aan de uitstoot van CO2.

## 3.Huidig beleid

Het huidige beleid getuigt niet van een duidelijke visie. Enerzijds worden er nog steeds kolencentrales bijgebouwd (iets wat niemand begrijpt) en anderzijds worden er miljarden aan subsidie gepompt in achterhaalde windturbines die de afgelopen decennia meer dan bewezen hebben niet uit te kunnen zonder die subsidie terwijl ze nauwelijks een bijdrage leveren aan het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen. Het is slechts “window

dressing” van de overheid om de schijn van duurzaamheid hoog te houden. Dat zulk beleid ten koste gaat van hetzelfde woon- en leefklimaat dat ons nu juist zo ter harte gaat wordt volledig uit het oog verloren. Dat is precies de reden waarom er voor uw “Ontwerp Gebiedsvisie windenergie Drenthe” geen draagvlak te vinden is.

**4.Nieuwe visie**

We zijn hard toe aan een echte visie, een visie die ons vooruit helpt in plaats van achteruit. Dat vraagt om een systematische “bottum-up” aanpak die iedereen kan begrijpen en waarvoor dus ook gemakkelijker draagvlak is te vinden.

De huidige aan de overheid gekoppelde adviesorganen zijn niet onafhankelijk en praten de beleidsmakers of de geldschieters naar de mond. Het zou daarom helpen als een onafhankelijke denktank, bestaande uit onafhankelijke deskundigen (bijvoorbeeld emeritus hoogleraren met relevante kennis) het huidige beleid en nieuw beleid beoordeelt op relevantie en echte duurzaamheid. Die denktank kan ook bestaande productieprocessen doorlichten op efficiënt gebruik van grondstoffen gericht op toekomstig hergebruik (cradle to cradle) en beoordelen op energiezuinigheid. Ook de integratie van energiestromen en het afstemmen van energievraag en -aanbod van verschillende partijen (denk aan restwarmte) en het op basis daarvan combineren van industriële activiteiten kan een aantrekkelijke besparing opleveren (zie verder ook: www.groenerekenkamer.com/print/1751).

Als de overheid de transitie naar duurzaamheid echt prioriteit wil geven dan is het verder van belang dat bestuurders en politici beginnen het goede voorbeeld te geven, enerzijds door bijvoorbeeld overheidsgebouwen duurzaam te maken maar anderzijds door in de privésfeer -desnoods verplicht- deze transitie te maken. Het inkomen van bestuurders is tenslotte meer dan toereikend om de benodigde investeringen mogelijk te maken. Laat duidelijk zijn dat we met zijn allen de transitie naar duurzaamheid moeten maken en niet alleen de bestuurders en politici maar het helpt enorm wanneer zij als brengers van de boodschap tenminste zelf het goede voorbeeld geven.

Een onderdeel van de transitie naar duurzaamheid is de transitie naar 100% duurzame energie. Omdat die transitie waarschijnlijk niet binnen een generatie mogelijk is, is het belangrijk dat we beginnen alle basisscholen te voorzien van PV zonnepanelen en zoveel mogelijk van centrale verwarming op basis van houtsnippers. De energievoorziening van de school is dan 100% duurzaam terwijl de exploitatiekosten omlaag gaan, een win-win situatie.

Uiteraard dient er eerst, voor zover dat tenminste nog niet is gebeurd, gekeken te worden naar energiebesparing via isolatie etc. Met deze aanpak kan niet alleen een belangrijke besparing op de energiekosten voor scholen worden gerealiseerd, maar als het gepaard gaat met een lespakket over duurzaamheid dan wordt daarmee het zaad gezaaid dat de huidige generatie node mist. Doordat kinderen (onze toekomst) er thuis over praten kan deze aanpak ook direct een uitstralend effect hebben op de ouders (de huidige generatie).

Het effect op de huidige generatie kan verder worden versterkt door alle dorpshuizen, mfa’s en verenigingsgebouwen op dezelfde manier als voorbeelden van duurzaamheid in te richten gekoppeld aan een voorlichtingscampagne over duurzaamheid.

Door verder per gemeente een aantal energieconsulenten op te leiden die huishoudens (maar ook bedrijven) adviseert over de transitie (energiebesparing en decentrale

opwekking van energie) kan het gebrek aan kennis bij de huidige generatie snel worden weggewerkt. Daarvoor is wel flankerend beleid nodig omdat ik graag zie dat ook iedereen die transitie daadwerkelijk kan maken. Nu is die transitie voor grote delen van de bevolking niet mogelijk, enerzijds omdat bijvoorbeeld huurders afhankelijk zijn van de medewerking van de woningcorporatie en anderzijds omdat het voor mensen met onvoldoende inkomen niet mogelijk is een lening te verkrijgen om de benodigde investeringen mogelijk te maken terwijl ik keihard kan aantonen dat de lastenverhoging als gevolg van de lening dubbel en dwars wordt terugverdiend door lagere energielasten (anders gezegd de totale lasten gaan omlaag). Zulk flankerend beleid in de vorm van "sociale duurzaamheidsleningen" is goed mogelijk omdat overheden tegen veel lagere tarieven kunnen lenen dan particulieren. In de huidige situatie waarbij de energielasten, de zorgverzekeringspremies en de gemeentelijke belastingen de pan uitrijzen moeten we niet gek opkijken als er een explosieve groei komt in de schuldsaneringsvraag met als resultaat een behoorlijk beslag op het gemeentelijk apparaat, iets wat we met de transitie naar duurzame energie voor een groot deel voor kunnen zijn.

Voor bedrijven, zzp'ers en boeren zijn terugverdientijden van investeringen in de transitie naar duurzame energie meestal 1 tot 2 jaar korter dan voor particulieren door de btw-verrekening, energie-investeringsaftrek, kleinschaligheidsinvesteringsaftrek en reguliere afschrijving. Veel bedrijven, zzp'ers en boeren weten dat niet dus ook hier is een voorlichtingscampagne gewenst.

Daarmee hebben we de grootverbruikers nog niet aangepakt. Ook daar is flankerend beleid nodig via een versnelde verhoging van energiebelasting voor grootverbruikers. Door een en ander ruim van tevoren aan te kondigen en over een aantal jaren te spreiden hoeft dat niet ten koste te gaan van de concurrentiepositie van deze bedrijven. Zij hebben dan immers ruim voldoende tijd om hun bedrijfsplannen en bedrijfsprocessen daarop aan te passen en de bijbehorende investeringen in te passen.

Door het afschaffen van alle subsidies op energie (met uitzondering van kortlopende subsidies op nieuwe technieken) wordt de transitie naar duurzame energie versneld. Als gevolg van de subsidies op fossiele energie en de lage energiebelasting voor grootverbruikers ontbreekt vaak de motivatie om de transitie naar duurzame energie te maken. Door bijvoorbeeld het afschaffen van de subsidie op windturbines, zonnepanelen en 1$^{e}$ generatie vergisters komen vanzelf die technieken boven drijven die zonder subsidie uit kunnen en dus echt duurzaam zijn.

De trend is energie besparen en decentraal zelf energie opwekken, het liefst zonder dat de monopolisten als energieleveranciers en netbeheerders eraan te pas komen. Dat wordt op termijn van 10 tot 20 jaar wel mogelijk als alle technieken die nu nog in de laboratoria of in de pijplijn zitten beschikbaar komen. Tot die tijd moeten we het doen met de technieken die al op de markt zijn.

## 5.Duurzame maatregelen per doelgroep

Welke duurzame maatregelen kunnen de verschillende doelgroepen concreet nemen nu direct en in de naaste toekomst ?

### 5.1 Boeren

Rundveehouders en varkenshouders kunnen het best een bioraffinage systeem (bijvoorbeeld de agrimodem) installeren. Een dergelijk systeem verdient zich in 5 tot 10 jaar terug. Het voorkomt de uitstoot van methaan, lachgas en ammoniak, het bespaart 80% op de aanschaf van kunstmest (het wint immers alle mineralen waaronder het schaarse fosfor terug uit de mest), het maakt mestinjectie overbodig (waardoor het bodemleven in stand blijft en de weidevogelstand zich kan herstellen en de oppervlaktewaterkwaliteit met sprongen verbetert) en het levert biogas dat aan het gasnet kan worden teruggeleverd of in combinatie met warmtekrachtkoppeling (wkk) elektriciteit opwekt. Als alle rundveehouders en varkenshouders dit doen zijn we in een keer verlost van meer dan 20% van de uitstoot van broeikasgassen in Nederland. Door bovendien kuikenhouders te vestigen direct naast rundveehouders en/of varkenshouders kan de restwarmte van wkk efficiënt worden gebruikt.

Mocht er nog meer behoefte zijn aan energie dan kan de boer kiezen tussen het plaatsen van PV (photo voltaic) zonnepanelen (terugverdientijd <7 jaar) of kleinschalige VAWT's (vertical axis wind turbines) van 20 m hoog op basis van het zweeftreinprincipe (terugverdientijd <10 jaar). Deze kleinschalige windturbines halen een rendement van 60% en gaan 30 tot 40 jaar mee omdat ze geen wrijving (geen warmteverlies, geen geluidsproductie, geen slijtage en dus nauwelijks onderhoud) kennen. Agrariërs en tuinders kunnen voor de vergisting van restafval een 2$^{e}$ generatie droge vergister (greenmodem) plaatsen. Tuinders zouden verder in hun warmtevraag moeten voorzien via geothermie.

Zowel de agrimodem en greenmodem (maat zeecontainer) als de zonnepanelen en de kleinschalige windturbines tasten het landschap niet aan en hebben alleen een positieve invloed op het woon- en leefklimaat doordat de stankoverlast verdwijnt, de uitstoot van broeikasgassen drastisch wordt verlaagd en de lucht-, bodem- en waterkwaliteit verbetert.

### 5.2 Huiseigenaren

Energiebesparing is maatwerk maar er kunnen wel enkele algemene opmerkingen worden gemaakt. Eigenaren van woningen van na 1980, die zijn uitgerust met mechanische ventilatie, kunnen besparen op elektriciteit door de ventilatiebox met wisselstroommotor door een box met gelijkstroommotor te vervangen. Vriezers en koelvriescombinaties ouder dan 15 tot 20 jaar direct vervangen door A+++ exemplaren zorgt voor een verdere verlaging van de elektriciteitsbehoefte. De overige apparatuur kan zodra die defect raakt vervangen worden door zuiniger A+ tot A+++ exemplaren.

Op gasverbruik kan bespaard worden door het dichten van naden en kieren (kost weinig inspanning en geld en is in no-time terugverdiend), een besparende douche aan te leggen (70% besparing op water en op energie) en door spouw- of gevelisolatie toe te passen wanneer die tenminste nog niet aanwezig is. Ook dakisolatie, HR++ glas wanneer alleen enkel glas aanwezig is en het vervangen van een oude ketel door een HR107 zijn dan goede opties. Wil men 100% duurzaam dan komt een ketel op pellets of houtsnippers in

beeld. Dat laatste is eigenlijk alleen weggelegd voor vrijstaande woningen met bijgebouwen of boerderijen.

Voor investeringen met een rendement op investering (roi) van meer dan 6% kan zelfs een groene lening (5,5%-6,2% 10 jaar vast) goed uit. Om in aanmerking te komen voor een dergelijke lening is voldoende inkomen vereist in relatie tot de lasten. Om die reden komen huiseigenaren waarvan het huis onder water staat (hypotheek meer dan de waarde van de woning) en huiseigenaren die door omstandigheden een te laag inkomen hebben daarvoor echter niet in aanmerking. Hier zou een “sociale duurzaamheidslening” een uitkomst bieden (zie paragraaf 4).

Een zonneboiler, micro wkk installatie of de 1e generatie kleine windturbines raad ik niemand aan. Die maatregelen verdienen zich óf niet binnen een redelijke termijn terug óf kunnen alleen uit met subsidie en dat is niet echt duurzaam. Een zonneboiler kan wel interessant zijn voor campings of B&B’s omdat die ’s zomers een aanzienlijk hogere warmwatervraag hebben dan ’s winters. Ook warmtepompen kunnen in bepaalde situaties een uitkomst zijn, echter ook deze zijn niet echt duurzaam vanwege de subsidie.

| **maatregel** | **gas/el** | **terugverdientijd jaar** | **roi %** |
|---|---|---|---|
| naden en kieren dichten | gas | 1 tot 2 | 60 |
| mechanische ventilatiebox vervangen | el | 2 tot 3 | 40 |
| besparende douche (Nick Christy) | gas | 3 tot 5 | 25 |
| vriezer vervangen (ouder dan 15 jaar) | el | 4 tot 5 | 22 |
| ketel op houtsnippers | gas | 4 tot 6 | 20 |
| gevelisolatie of spouwisolatie | gas | 4 tot 6 | 20 |
| dakisolatie (bij verwarmde zolder) | gas | 4 tot 6 | 20 |
| bioraffinage aan de bron (+wkk) | gas/el | 5 tot 9 | 18 |
| PV zonnepanelen | el | 7 tot 9 | 12 |
| dakisolatie (bij onverwarmde zolder) | gas | 7 tot 9 | 12 |
| ketel op pellets | gas | 8 tot 10 | 11 |
| HR107 ketel (ouder dan 15 jaar) | gas | 8 tot 10 | 11 |
| HR++ glas (ipv enkel glas) | gas | 8 tot 10 | 10 |
| kleine windturbine (zweeftreinprincipe) | el | 10 | 9 |
| vloerisolatie | gas | 15 | 7 |
| A+++ apparatuur | el | 15 | 7 |
| HR++ glas (ipv HR glas) | gas | 20 | 4 |
| zonneboiler | gas | 25 | 3 |
| | | | |
| warmtepomp | gas | soms | |
| micro wkk ketel | el | niet | |
| huidige generatie windturbines | el | niet | |

Terugverdientijden en rendement op investering per maatregel
[Kleurcode: groen is duurzaam, rood is (nog) niet duurzaam]

### 5.3 Huurders

Voor huurders zijn in principe dezelfde maatregelen interessant als voor huiseigenaren. Zij zijn echter afhankelijk van de woningcorporatie. Woningcorporaties hebben in het recente verleden aangetoond niet sociaal te denken of de verkeerde keuzes te maken.

Als voorbeeld wil ik hier Lefier noemen die thans in Emmen de plaatsing van zonneboilers promoot, een investering die zichzelf niet terugverdient zonder subsidie maar zelfs met subsidie niet of nauwelijks (zie tabel in paragraaf 5.2).

Ik heb begrepen dat woningcorporaties voor iedere 1000 euro investering in duurzaamheid een huurverhoging van 10 euro in rekening brengen. Dat betekent in feite dat alleen investeringen met een rendement op investering van meer dan 12% voor huurders interessant zijn. Ik vind voor die maatregelen die nauwelijks onderhoud vragen en die 30 tot 40 jaar meegaan (isolatie, HR++ glas, PV zonnepanelen) een huurverhoging van 10 euro per 1000 euro exorbitant hoog en waarschijnlijk eerder een gevolg van de veel te hoge overheadkosten waarmee woningcorporaties rekenen.

### 5.4 Industrie

Door het inrichten van productieprocessen volgens het cradle to cradle principe kan een maximale recycling van schaarse grondstoffen worden gerealiseerd. Door producten zo in elkaar te zetten dat ze aan het eind van hun economische leven gemakkelijk uit elkaar kunnen worden gehaald kan deze recycling op een efficiënte manier plaatsvinden en behoren dumping praktijken van afgedankte apparaten in Afrika en andere derde wereld landen, die ten koste gaan van het woon- en leefklimaat en de gezondheid van de locale bevolking vanzelf tot het verleden.

Het afvangen van CO2 bij energie-intensieve industrie en tijdelijk bovengronds opslaan kan worden gecombineerd met het omzetten ervan in gas (methaan) via het sabatierproces op basis van surplus energie van windturbineparken op zee (of op de grootschalige industrieterreinen). Windluwe periodes kunnen dan worden overbrugd door gasturbines. Op die manier ontstaat een CO2-neutrale cyclus die bovendien als voordeel heeft dat koppeling van windturbines aan het grid overbodig wordt waardoor de miljarden investeringen in de verzwaring van het grid overbodig worden. De toekomst van het centrale grid is sowieso non-existant enerzijds door een verregaande decentralisering van de energieopwekking en anderzijds doordat de nieuwe technieken (nu nog in de laboratoria) voor het direct omzetten van infrarood (warmte) in elektriciteit op de markt komen. Kortom iedere euro (en we praten over miljarden euro’s) die nog in de verzwaring van het grid wordt geïnvesteerd is weggegooid geld.

[Het is eigenlijk vreemd dat windturbineparken altijd in verband gebracht worden met huishoudens als het om de berekeningen gaat ! Het is slechts een doorzichtige truc om de duurzaamheid zodanig uit te drukken dat bewoners ze wel als groen moeten accepteren !]

Daarnaast kan geothermie worden ingezet bij industriële processen. Verder loont het om industrieën met veel surplus aan restwarmte te combineren met (te plaatsen naast) industrieën die veel warmtevraag hebben.

## 5.5 Verkeer

Het terugdringen van de uitstoot van CO2 en fijnstof alsmede het terugdringen van de geluidsproductie is de opgave waarvoor we staan. Door het afschaffen van verbrandingsmotoren wordt zowel de geluidsproductie beperkt als de uitstoot van CO2 en fijnstof.

Door het railverkeer te vervangen door zweeftreinen kan ook daar de geluidsproductie fors worden ingeperkt (voor Nederland is dat door de dichtheid en korte afstanden waarschijnlijk minder interessant).

De huidige generatie elektrische auto's is door de verouderde lithium-ion accu's nog niet echt duurzaam te noemen. De actieradius is daardoor beperkt en door het ontbreken van de infrastructuur van snellaadstations en de relatief hoge prijs zal de groei ervan achterblijven bij de verwachtingen. De volgende generatie lithium-air accu's zal daarin verbetering brengen omdat de actieradius dan met een factor 2 toeneemt. Er kan dan ook met een minder omvangrijk netwerk van snellaadstations volstaan worden.

Een andere veelbelovende techniek is de waterstof-brandstofcel. De eerste modellen komen op de markt en hebben al gelijk een grote actieradius. Wel wordt daarbij nog steeds gebruik gemaakt van hogedruktanks voor de opslag van waterstof. Een goed alternatief hiervoor is de vloeistof mierenzuur. Het maakt hogedruktanks overbodig en het heeft een zodanig hoge waterstofinhoud dat een actieradius van 1000 km mogelijk wordt. (Mierenzuur kan met surplus energie gemaakt worden uit waterstof en CO2.)

## 5.6 Overheid

Het eerste wat de overheid moet doen is het afschaffen van de subsidies op energie (zonnepanelen/ windturbines/ kolencentrales etc.). Ook de subsidies voor 1$^{e}$ generatie vergistingsinstallaties moet worden afgeschaft omdat de 2$^{e}$ generatie zonder subsidie uitkan.

Schaf de energiebelasting af op de levering van energie aan naaste buren (desnoods beperkt tot een straal van enkele honderden meters). Bij de ruimtelijke ordening dient rekening gehouden te worden met de afstemming van decentrale energieproductie op decentrale energievraag (zie oa paragraaf 5.4).

Zelfs bij de invoering van de ODE (opslag duurzame energie) worden de grootverbruikers opnieuw ontzien. Dat is contraproductief. Grootverbruikers zullen zo nooit de transitie gaan maken. Daarom doet de overheid er verstandig aan om een forse (stapsgewijze) verhoging van de energiebelasting voor grootverbruikers aan te kondigen.

Pas het bouwbesluit aan door op te nemen dat alleen nog de bouw van minimaal energieneutrale (liever nog energieplus) gebouwen wordt toegelaten.

Bestuurders en politici dienen wat betreft de transitie naar duurzaamheid zelf (desnoods verplicht) het goede voorbeeld te geven zowel in de privésfeer als in de sfeer van het verduurzamen van overheidsgebouwen.

Voer consistent beleid en probeer niet de ontluikende decentralisering van de energieopwekking in de kiem te smoren vanuit vastgeroeste centralistische gedachten waarbij de grote monopolisten maximale bescherming genieten.

Gedeputeerde Staten
Postbus 122
9400 AC Assen

Buinerveen, 8 februari 2013

**Zienswijze op "Ontwerp Gebiedsvisie windenergie Drenthe"**

Het rapport "Ontwerp Gebiedsvisie windenergie Drenthe" is het zoveelste bewijs van een totaal gebrek aan visie bij onze provinciale bestuurders in Drenthe en kondigt alleen maar het definitieve failliet van deze bestuurslaag aan.

Allereerst zijn het de provinciale bestuurders geweest die zich bij de behandeling van de Provinciale omgevingsvisie hebben laten inpakken door de windmolenlobby en op basis van ondeugdelijke rapporten hebben laten verleiden om het veenkoloniale gebied van de gemeenten Borger-Odoorn en Aa en Hunze aan te wijzen als zoekgebied voor wind, nota bene zonder de gemeentelijke bestuurders daar in te kennen laat staan de burgers in het betreffende gebied enige vorm van inspraak te gunnen.

De problemen voortvloeiend uit deze aanwijzing, namelijk de ongewenste introductie van grootschalige industriële windturbineparken door de windmolenlobby, komen dus volledig op het conto van de visieloze en falende provinciale bestuurders.

Dat diezelfde bestuurders als mosterd na de maaltijd nog met een stuk komen dat elke juridische status mist en in de voorlichting wordt gepresenteerd als de oplossing voor de dreiging die op ons afkomt, waarbij van de bevolking wordt verwacht dat ze daar blij mee is, getuigt slechts van een totaal gebrek aan zelfreflectie, compassie en empathie.

Het stuk is bovendien niet meer dan knip- en plakwerk van teksten van de genoemde windmolenlobby (oa NWEA). Daarbij wordt werkelijk geen enkele doorzichtige truc geschuwd om toch vooral de schijn van een visie levendig te houden.

Het stuk is niet meer dan het bewijs van het totale failliet van democratie en inspraak in alle lagen van het overheidsapparaat, dat pretendeert het goed met ons als burgers voor te hebben en het is precies het tegenovergestelde van goed rentmeesterschap.

Verder is het de vraag of het ethisch nog wel verantwoord is om aan de ene kant miljarden aan subsidies te verstrekken aan technieken die nauwelijks iets bijdragen aan duurzaamheid en anderzijds dezelfde bedragen te bezuinigen op natuur en milieu, de ouderenzorg, de gehandicaptenzorg en de sociaal zwakkeren in onze samenleving.

Om te laten zien dat burgers goed in staat zijn zelf een visie op te stellen treft u bijgaand een eerste concept van een visie die door ondergetekende is opgesteld. Ik hoop dat u tenminste bereid bent de moeite te nemen die visie te lezen.

Met vriendelijke groet, Henk Bulder
voorzitter Stichting Duurzame Energieprovincie (SDE++)
website http://energieprovincie.nl/
p/a secretariaat, Noorderstraat 10$^{E}$ , 9524 PD Buinerveen

bijlagen:
brandbrief 2eKamercie 5 december 2012
tekst uitgesproken op 15 januari 2013 in Valthermond
tekst uitgesproken op 17 januari 2013 in Gasselternijveen
visie transitie naar duurzaamheid, SDE++ februari 2013

Gasselternijveenschemond, 10 februari 2013.

Geachte Statenleden,

Ik heb zojuist mijn zienswijze op het ontwerp Gebiedsvisie Windenergie Drenthe weggestuurd en bij het opstellen daarvan had ik de volgende gedachten:

- U heeft bij het vaststellen van de Omgevingsvisie van Drenthe een zoekgebied vastgesteld voor windenergie.
- U heeft daarbij geen enkel overleg met het gebied en zijn bewoners gehad. Dat heeft bij het gebied en zijn bewoners op zijn minst de suggestie gewekt: dump de windenergie maar in de Veenkoloniën
- U heeft daarmee de bewoners het idee gegeven dat zij er niet toe doen.
- U had zich eerst moeten verdiepen in de impact van windenergie als u wilt dat onze provincie een bijdrage levert aan CO2-reductie door windenergie.
- U had een andere volgorde moeten bewandelen: eerst de keus voor windenergie in Drenthe onderbouwen en de effecten met feiten in beeld brengen, dan in Drenthe zoeken naar de geschiktste locaties. U komt dan vermoedelijk uit bij de grote infrastructuur en bedrijventerreinen. Het effect van de molens valt daar weg tegen bestaande verlichting, horizonvervuiling en achtergrondgeluid. Er zijn al gemeenten die daaraan onder dergelijke omstandigheden willen meewerken.
- U heeft met uw zoekgebied de deur geopend voor de plannen van de boeren om het hele gebied vol te plempen met windmolens, zonder dat u dat had voorzien.
- U heeft daardoor gedeputeerde staten genoodzaakt om in allerijl een gebiedsvisie op te stellen die deze plannen moet verijdelen, maar wellicht komt als mosterd na de maaltijd.

In sporthallen proberen nu Uw en onze bestuurders vragen te beantwoorden van verontruste, boze en bange bewoners door te zeggen dat het Rijk het wil, dat de provincie volgt en dat de gemeenten ook maar moeten volgen. Als klap op de vuurpijl nog: als we dit niet doen, krijgen we de monsterlijke plannen van de boeren. Ze geven toe dat ze veel (nog) niet weten en nemen geen enkele onrust weg. Ze doen hun best. Ze halen voor U de kolen uit het vuur. Met vaak ongemakkelijke en inadequate beantwoording. U hebt dit besluit genomen. U bent daarvoor verantwoordelijk.

Waarom deze brief?

Twee weken geleden bleek uit onderzoek dat de negatieve effecten van de aardgaswinning in Groningen veel groter zijn dan tot nu toe gedacht. Dat heeft een grote schok in dat gebied veroorzaakt. Het is al een krimpgebied, nu wil er zich helemaal niemand meer vestigen. De waarde van de woningen daalt, de veiligheid en gezondheid zijn in het geding. In het verlengde daarvan zal het toerisme afnemen en staan voorzieningen op de tocht. Sinds dat bericht treden zowel de gemeenten als de provincie op voor de belangen van de inwoners. In ons gebied leven als gevolg van de windmolenplannen precies dezelfde angsten: grotere krimp, waardedaling woningen, gezondheidsrisico's, economische terugval door afnemend toerisme.

Maar hier staan de provincie en gemeenten niet naast, maar tegenover de bewoners. Dat voelt beslist niet goed. U heeft met Uw keuze onrust, angst en tweespalt in het Veenkoloniale gebied veroorzaakt. Misschien wilt U erover nadenken wat er nog te redden is.

Met vriendelijke groet,

Ali Edelenbosch,
Vrijdomstreekje 33
9515 AT Gasselternijveenschemond

Dhr. J. Hommes,
Harmtiesingstraat 57,
9571 AX 2e Exloërmond
Email: joophommes@ziggo.nl

20 maart 2013

Dhr. ing. J.M. Strating,
Noorderdiep 69,
9521 BB Nieuw Buinen
Email: jm.strating@home.nl

Onderwerp: Gebiedsvisie windenergie en Laagvliegroute 10.

Geachte leden van de provinciale staten van de provincie Drenthe,

Naar aanleiding van correspondentie met de provincie Drenthe over de laagvliegroute in relatie met de gebiedsvisie Windenergie, zijn wij van mening dat wij het volgende aan u voor moeten leggen:

In de gebiedsvisie windenergie in Drenthe zijn er twee clusters die een duidelijke relatie hebben met de laagvliegroute Linkroute 10, het cluster bij 2e Exloërmond en bij Nieuw-Buinen Zuid. Wij hebben al meerdere keren mondeling aangegeven dat de weergave van linkroute 10 niet juist is. Van deze bevindingen hebben we een rapport opgesteld waarin we op basis van de huidige wetgeving aantonen dat het cluster bij 2e Exloërmond zoals weergegeven in de huidige gebiedsvisie niet gerealiseerd kan worden.

Met verbazing en verbijstering hebben we kennis genomen van de reactie van de provincie Drenthe op dit rapport, graag willen wij van u vernemen hoe u daar tegenover staat.

De problematiek:
Een militaire laagvliegroute is een door routepunten gedefinieerde hartlijn met aan weerszijde een navigatie tolerantie van 1 NM.(1852m), deze zone dient als veiligheidszone. Er wordt gevlogen met een snelheid van 128 meter/sec en op een minimale hoogte van tussen de 75 en 300 meter. Deze militaire laagvliegroute wordt omschreven in de luchtvaartwet Aeronautical Information Publication (AIP). Uit de revisie historie van het AIP is gebleken dat Linkroute 10 sinds 2005 op verzoek van defensie tweemaal gewijzigd is. Op 9 juni 2005 is het gebruik van linkroute 10 “suspended”, op 27 oktober 2005 is linkroute 10 “activated“ en is een extra routepunt (52°44’00”N 006°42’00”E) toegevoegd. Dit extra routepunt heeft net zoals de andere punten een 1 NM navigatie tolerantie aan weerszijde en zorgt er dus voor dat de ligging van de route inclusief de navigatie tolerantie wijzigt. De ligging van linkroute 10 is terug te vinden in het AIP, de luchtvaartwet, op vlieger kaarten, de luchtruimvisie van ministerie van infrastructuur en milieu en het ministerie van defensie, in diverse luchtvaartpublicatie. De luchtmacht vliegt volgens de reactie deze route. Ook is deze wijziging gepubliceerd in de Staatscourant.

Nu blijkt uit de reactie van de provincie Drenthe en defensie dat de huidige route (zoals hij omschreven is in het AIP en zoals hij daadwerkelijk door de luchtmacht gevlogen wordt) “onbedoeld” terecht is gekomen in de Regeling Algemene Regels Ruimtelijke Ordening (RARRO) van 2011 waarin een foutief kaartje van de laagvliegroute zou zijn gepubliceerd. Volgens de reactie is hierbij gebruik gemaakt van de manoeuvreerruimte ter weerszijde van de hartlijn van de in de VFR-regeling vastgelegde route en is er dus geen sprake van een extra routepunt zoals in het AIP en de RARRO gepubliceerd. Het ministerie van Infrastructuur en Milieu en het Ministerie van Defensie zijn volgens de reactie in overleg om deze “ontstane fout” te herstellen.

Het is goed om te realiseren waarom deze wijziging in de vliegroute, met het extra punt, in 2005 er is gekomen. Volgens de reactie is de reden voor deze wijziging dat op deze wijze zo veel als mogelijk woonkernen en ook het attractie en vakantiepark Slagharen werden gemeden. Er zijn in 2005 diverse klachten gekomen vanuit Slagharen en het attractiepark Slagharen over geluidsoverlast en de mogelijke risico’s. Uit o.a. de rapportage van de crash van een Apache helikopter bij een oefening is immers gebleken dat laagvliegen grote risico’s met zich meebrengt. Door het verleggen van de route (extra routepunt) werd er niet meer over woonkernen zoals Valthermond en Slagharen gevlogen dus minder geluidsoverlast en risico’s. Door het weer terugdraaien van deze wijziging, zou er dus weer over Slagharen, het vakantiepark en Valthermond worden gevlogen.

In beantwoording op ons rapport spreekt men erover dat het ministerie van Infrastructuur en Milieu en het Ministerie van Defensie in overleg zijn om “de ontstane fout te herstellen”. Men verwacht de correctie door te voeren bij de eerstvolgende herziening van de RARRO (gepland voor 1 juli 2013) zodat de provincie verder kan met de gebiedsvisie windenergie Drenthe, gevolg hiervan is dat alle hierboven opgenoemde wet- en regelgeving alsmede diverse publicaties, kaarten en het AIP zullen moeten worden aangepast. Ook zullen de in tussentijd verleende vergunningen op basis van het foutief kaartje opnieuw getoetst moeten worden.

Uit de reactie blijkt ook dat men al wist dat er een overlap was tussen de laagvliegroute en het zoekgebied windpark de Drentse Monden, desondanks is men toch overgegaan tot publicatie. Door deze onvolledige en onzorgvuldige informatieverstrekking naar de inwoners toe is een hoop maatschappelijke onrust, onbegrip en een gevoel van onveiligheid ontstaan bij de betrokken inwoners. De belangen en de veiligheid van vele inwoners worden ondergeschikt gemaakt aan de plaatsing van een aantal windturbines. Valthermond krijgt nu ook zowel de overlast van de laagvliegende straaljagers (met meer risico) en de windturbines.

Tevens gaat men voorbij aan de regeling kabelvliegers en kabelballonnen. Binnen 5 km van de laagvliegroute mogen geen kabelvliegers en kabelballonnen worden opgelaten. Ook voor windturbines lijkt ons deze zone van 5 km alleszins een hele reële veiligheidsmarge. Over de laagvliegroute wordt immers op geringe hoogte met hoge snelheid gevlogen.

Wij vragen u een gedegen onderzoek en verklaring te eisen voor de volgende punten :

- Wat is de werkelijke reden van de wijzigingen van linkroute 10 die op verzoek van defensie in 2005 zijn gedaan, te weten :
    - 9 juni 2005 is linkroute 10 “suspended”.
    - 27 oktober is linkroute 10 “activated” en is een extra coördinaat toegevoegd.
- Wat zijn de gevolgen indien men dit in 2005 toegevoegde coördinaat weer gaat verwijderen.
- Hoe heeft het kunnen gebeuren dat er een “foutief kaartje” een hierdoor “ontstane fout” en “onbedoelde” publicaties zijn gedaan en dat deze gedurende 8 jaar onopgemerkt zijn gebleven.
- Is de veiligheid en de gezondheid van de inwoners in het geding geweest of gaat deze in het geding komen bij de voorgenomen aanpassing.

Tevens vragen wij u om een duidelijk standpunt in te nemen ten aanzien van de realisatie van windenergie op de rand van een laagvliegroute en of dit een verhoging van overlast en risico’s voor de bewoners van o.a. 2e Exloërmond, Valthermond en Slagharen rechtvaardigt.

Uw antwoord en reactie op bovenstaande vragen zien wij met belangstelling tegemoet.

Hoogachtend,

Dhr. J. Hommes
Dhr. ing. J.M. Strating

Bijlage:

- Rapport dhr. J. Hommes en dhr. ing. J.M. Strating betreffende de Laagvliegroute (link 10)
- Reactie W. Huizing op rapport laagvliegroute 28-2-2013

Cc : provinciale staten Overijssel i.v.m. consequenties Slagharen
Cc : provinciale staten Groningen

**Grijs geaccentueerd : tekst uit wetgeving**

# Laagvliegroute 10 – windpark “ De Drentse Monden”

# Wat is de exacte ligging van laagvliegroute 10 en welke invloed heeft dit op de plannen ten aanzien van het windpark “ De Drentse Monden”.

Laagvliegroutes :

Een laagvliegroute voor jachtvliegtuigen en transportvliegtuigen beslaat een strook van 1852 meter aan beide zijden van de middellijn van de route, zie **Staatscourant nr. 23224 van 29 december 2011, toelichting artikel 2.1 tiende lid.**

Nederland telt 2 laagvliegroutes: route 10 en route 10A. Deze laagvliegroutes zijn ongeveer 4 kilometer breed. Route 10A komt de provincie Friesland binnen bij Lauwersmeer en gaat, via het oosten van Drachten in de richting van Zwolle. Route 10 komt in de buurt van Eibergen Nederland binnen en gaat noordelijk via Almelo richting Slagharen, om vervolgens af te buigen naar rechts, richting Musselkanaal. Vanaf daar loopt de route naar Duitsland. De laagvliegroutes zijn op vrijdag gesloten, behalve bij incidentele oefeningen.

Wij hebben de problematiek rond de laagvliegroute uitgezocht en we hebben niet blindelings aangenomen dat de overheid, provincie, gemeente en initiatiefnemers  het wel goed zouden hebben. Dit onderzoek heeft er toe geleidt dat wij er van overtuigt zijn dat de ingetekende laagvliegroute in de belemmeringenkaart niet correct is en dat er zeker niet volgens deze route gevlogen wordt.

## Ligging laagvliegroute 10 volgens belemmeringenkaart

Overheid, provincie, gemeente en initiatiefnemers gaan uit van laagvliegroute 10 ook wel linkroute 10 genoemd zoals gedefinieerd in onderstaande regeling en ingetekend in de belemmeringenkaart.
INFO : Zie http://wetten.overheid.nl/BWBR0007141/geldigheidsdatum_04-02-2013#Aanhef
**Regeling VFR-nachtvluchten en minimum vlieghoogten voor militaire luchtvaartuigen geldend op 04-02-2013**

- **Laagvliegroutes straal- en transportvliegtuigen**
- **Artikel 4**
  - 1.Het gestelde in artikel 3 geldt, behoudens op vrijdagen, niet voor gezagvoerders van Nederlandse en bondgenootschappelijke militaire straalvliegtuigen en voor gezagvoerders van militaire transportvliegtuigen behorende tot of in gebruik bij de Nederlandse en de bondgenootschappelijke strijdkrachten, indien zij een VFR-vlucht uitvoeren langs de volgende routes:
    - a. Linkroute 10:
      - 52 04 30 N - 006 44 00 E;
      - 52 14 40 N - 006 39 30 E;
      - 52 17 30 N - 006 38 30 E;
      - 52 25 00 N - 006 36 30 E;
      - 52 36 40 N - 006 33 00 E;
      - 53 03 00 N - 007 13 30 E,

waarbij de minimum vlieghoogte op het route gedeelte van de positie 52 17 30 N - 006 38 30 E naar de positie 52 25 00 N -006 36 30 E tenminste 300

meter boven hindernissen is, of zoveel lager als door het doel van de vlucht is vereist.

Hierbij valt op dat linkroute 10 in Artikel 4 uit 6 route punten bestaat.

- 2.Tijdens de in het eerste lid genoemde vluchten nemen de gezagvoerders de volgende nadere voorwaarden in acht:
  - a. De minimum vlieghoogte is ten minste 75 meter (250 voet) boven hindernissen of zoveel lager als door het doel van de vlucht is vereist.
  - b. Met betrekking tot het vliegzicht en de wolkenbasis gelden de eisen voor VFR-vluchten, tenzij het doel van de vlucht het noodzakelijk maakt van deze eisen af te wijken.
  - c. Iedere route wordt gevlogen in de richting als in het eerste lid onder a en b is aangegeven.
  - d. De gezagvoerder, die meer dan 1852 meter (1 NM) van de route is afgeraakt, klimt eerst naar de voor hem geldende minimum vlieghoogte en zet de vliegoefening pas voort als hij op de route is teruggekeerd. Wordt tijdens de manoeuvre gevlogen binnen een luchtverkeersleidingsgebied dan worden de voor dat gebied geldende voorschriften in acht genomen

## Wetstechnische informatie Regeling VFR-nachtvluchten en minimum vlieghoogten voor militaire luchtvaartuigen

**Algemene informatie**

**Eerst verantwoordelijke ministerie:** Defensie

**Citeertitel:** De citeertitel is in de regeling vastgesteld

**Soort regeling:** Ministeriële regeling

**Departementaal kenmerk:** CWW94/171

**Identificatienummer:** BWBR0007141

**Informatie geldend op 04-02-2013**

**Grondslagen voor deze regeling**

Artikelen 44, 45 en 56, Luchtverkeersreglement

**Wetsfamilie**

Wet luchtvaart

Luchtverkeersreglement

Regeling VFR-nachtvluchten en minimum vlieghoogten voor militaire luchtvaartuigen

# Werkelijke Ligging laagvliegroute 10

De Wet luchtvaart stelt regels omtrent de bescherming van de openbare veiligheid bij het gebruik van het luchtruim en de bevordering van de veilige, ordelijke en vlotte afwikkeling van het luchtverkeer en dat het tevens wenselijk is om de burgerlijke luchtverkeersbeveiliging onder te brengen in een zelfstandig bestuursorgaan.

De werkelijke ligging van laagvliegroute 10 is vastgelegd door de LVNL in
**Aeronautical Information Publication** het AIP, zie onderstaande informatie en wet- en regelgeving.

## Luchtruimvisie Bijlagerapport 1 maart 2012
## Huidige inrichting en beheer van het Nederlandse luchtruim.

http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2012/09/10/luchtruimvisie-bijlagerapport-1-huidige-inrichting-en-beheer-van-het-nederlandse-luchtruim.html

**pagina 32** | Bijlagerapport 1 – Huidige inrichting en beheer van het Nederlandse luchtruim.

De Luchtruimvisie vormt de visie van het Rijk en de luchtverkeersdienstverleners op het toekomstig gebruik, de inrichting en het beheer van het Nederlandse luchtruim. Gezien de complexiteit van de beleidsvraagstukken heeft het Rijk een aantal Bijlagerapporten opgesteld die meer informatie en inzicht geven in het huidige en toekomstige gebruik, de inrichting en het beheer van het Nederlandse luchtruim. In dit Bijlagerapport 1 bij de Luchtruimvisie vindt u meer informatie over de wijze waarop het Nederlandse luchtruim momenteel is ingericht en wordt beheerd. Daarbij wordt algemene informatie gegeven over de ontwikkeling van de civiele en militaire luchtvaart en de verschillende luchtruimlagen en onderdelen die gezamenlijk de hoofdstructuur vormen van het Nederlandse luchtruim.

Ten behoeve van militaire trainingsvluchten op lage hoogte is in Nederland een aantal laagvlieggebieden (GLV) en laagvliegroutes (Link routes) aangewezen. Deze gebieden en routes zijn gepubliceerd in het AIP. In deze gebieden mag in afwijking van de standaard minimum vlieghoogte lager worden gevlogen. In de GLV’s is laagvliegen tot een minimum van 100 voet of zoveel lager als noodzakelijk (volgens de vluchtopdracht) toegestaan. In de Link routes is een minimum hoogte van 250 voet toegestaan.
De laagvlieggebieden zijn niet afgesloten voor overig luchtverkeer, zij staan op de kaart vermeld als aandachtsgebied voor andere luchtvarenden dat daar niet-standaard vliegbewegingen plaatsvinden.
Defensie heeft recent aan de Tweede Kamer aangegeven dat de specifieke laagvliegbehoefte voor helikopters in Nederland met een kwart vermindert tot maximaal 7500 uur per jaar. Het laagvliegen in deze gebieden wordt gecombineerd met andere militaire oefeningen die zich tot grotere hoogte uitstrekken in het *betreffende gebied.*

*Fig 24: Laagvlieggebieden (GVL) in Nederland.*

De Luchtruimvisie maart 2012 is een uitgave van:
**Het Ministerie van Infrastructuur en Milieu en Ministerie van Defensie in samenwerking met: Luchtverkeersleiding Nederland (LNVL) en Maastricht Upper Area Control (MUAC)**

**Wet luchtvaart**

**Hoofdstuk 5. Luchtverkeer, luchtverkeersbeveiliging en luchtverkeersbeveiligingsorganisatie**

**Titel 5.2. Bepalingen met betrekking tot het verlenen van luchtverkeersdiensten**

**§ 5.2.1. Het verlenen van luchtverkeersdiensten**

**Artikel 5.12**

**1.** Luchtverkeersdiensten worden verleend in het belang van de algemene luchtverkeersveiligheid en een veilig, ordelijk en vlot verloop van het luchtverkeer.

**2.** Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur kunnen regels worden gesteld met betrekking tot de wijze waarop luchtverkeersdiensten worden verleend.

**Artikel 5.13**

- 1. Binnen het vluchtinformatiegebied Amsterdam kunnen luchtverkeersdiensten worden verleend door:
  - a. de LVNL.
  - b. Onze Minister van Defensie;

- 2. Onze Minister van Verkeer en Waterstaat en Onze Minister van Defensie tezamen wijzen de gebieden waarbinnen en het luchtverkeer waaraan de in het eerste lid genoemde instanties luchtverkeersdiensten verlenen, aan.

Vluchtinformatie gebied Amsterdam (FIR) strekt zich uit boven het Nederlandse grondgebied en een groot deel van de Noordzee.
info http://www.lvnl.nl/nl/over-ons/luchtverkeersleiding/luchtverkeersleiding.html

**Titel 5.3. De luchtverkeersbeveiligings-organisatie**

**§ 5.3.1. De LVNL**

**Artikel 5.22**

- **1.** Er is een organisatie voor het verlenen van luchtverkeersdiensten. Hij heeft rechtspersoonlijkheid.

- **2.** Op de in het eerste lid bedoelde organisatie is de Kaderwet zelfstandige bestuursorganen van toepassing, met uitzondering van de artikelen 15 en 18 van die wet.

Toelichting : Kaderwet zelfstandige bestuursorganen wil zeggen

## Wet van 2 november 2006, houdende regels betreffende zelfstandige bestuursorganen (Kaderwet zelfstandige bestuursorganen)

- **Hoofdstuk 1. Algemeen**
- **Artikel 1**
- In deze wet wordt verstaan onder:
- a. zelfstandig bestuursorgaan: een bestuursorgaan van de centrale overheid dat bij de wet, krachtens de wet bij algemene maatregel van bestuur of krachtens de wet bij ministeriële regeling met openbaar gezag is bekleed, en dat niet hiërarchisch ondergeschikt is aan een minister;
- b. Onze Minister: Onze Minister wie het aangaat.

**§ 5.3.2. Taken van de LVNL**

**Artikel 5.23**

- **1.** De LVNL is, ter bevordering van een zo groot mogelijke veiligheid van het luchtverkeer in het vluchtinformatiegebied Amsterdam, belast met de volgende taken:

  - a. het verlenen van luchtverkeersdiensten;
  - b. het verlenen van communicatie-, navigatie- en plaatsbepalingsdiensten;
  - c. het verlenen van luchtvaartinlichtingendiensten en het uitgeven van luchtvaartpublicaties en luchtvaartkaarten;
  - d. het verzorgen of doen verzorgen van opleidingen ten behoeve van luchtverkeersbeveiliging en het verlenen van luchtvaartnavigatiediensten;
  - e. het adviseren van Onze Minister van Verkeer en Waterstaat alsmede Onze Minister van Defensie betreffende aangelegenheden op het gebied van de luchtverkeersbeveiliging en het verlenen van luchtvaartnavigatiediensten;
  - f. het verrichten van andere bij of krachtens deze wet opgedragen taken.

Verder zegt het **Luchtverkeersreglement**

**Artikel 2. Bevoegdheid LVNL**

Voor zover de LVNL beslissingen neemt ingevolge de bij of krachtens dit besluit verleende bevoegdheden die mede betrekking hebben op het militaire luchtverkeer handelt zij in overeenstemming met Onze Minister van Defensie.

**Artikel 60. Het verstrekken van inlichtingen vóór de vlucht**

Ten behoeve van de vluchtvoorbereiding en de vluchtuitvoering verstrekt de LVNL vóór de vlucht de volgende luchtvaartinlichtingen:

a. een geïntegreerd pakket luchtvaartinlichtingen bestaande uit de volgende publikaties:
   1. een luchtvaartgids;
   2. wijzigingslijsten op de luchtvaartgids;
   3. aanvullingslijsten op de luchtvaartgids;
   4. berichten aan luchtvarenden;
   5. circulaires voor de luchtvaart;
   6. mededelingen aan Nederlandse luchtvarenden en eigenaren van luchtvaartuigen;

b. luchtvaartkaarten;

c. luchtvaartmeteorologische inlichtingen

**Artikel 64. Publikatie**

**1.** Van krachtens dit besluit gegeven ontheffingen wordt mededeling gedaan in de *Staatscourant*.

**2.** De LVNL doet mededeling aan luchtvarenden van deze en overige krachtens dit besluit gegeven bepalingen door middel van de daartoe bestemde luchtvaartpublikaties als bedoeld in artikel 60, onder *a* .

Eén van de taken van LVNL is het uitgeven van luchtvaartpublicaties en luchtvaartkaarten en het verlenen van luchtvaartnavigatiediensten. In de Aeronautical Information Publication, de gids voor gebruikers van het Nederlandse burgerluchtruim en de Nederlandse luchthavens, staan alle regels voor het gebruik van Schiphol en het omringende luchtruim. Deze procedures dienen in de eerste plaats de veiligheid. Door te werken met vastgestelde procedures wordt de veiligheid gewaarborgd.

In het AIP worden de route punten van laagvliegroute 10 als volgt weergegeven:

## ENR 5.2 MILITARY EXERCISE AND TRAINING AREAS AND ADIZ

### 2 MILITARY LOW FLYING ROUTES

| Name of the area and lateral limits | Upper limit<br>Lower limit | Remarks and time of ACT |
|---|---|---|
| 1 | 2 | 3 |
| **Link route 10**<br>52°04'30"N 006°44'00"E;<br>52°14'40"N 006°39'30"E; | 1000 ft AGL<br>250 ft AGL | |
| 52°17'30"N 006°38'30"E;<br>52°25'00"N 006°36'30"E; | 1000 ft AGL<br>1000 ft AGL | Low flying exercises with military jet and transport aircraft. The route will only be flown in the indicated direction.<br>VMC |
| 52°36'40"N 006°33'00"E;<br>52°44'00"N 006°42'00"E;<br>53°03'00"N 007°13'30"E. | 1000 ftAGL<br>250 ftAGL | |

Hierbij valt op dat conform het AIP link route 10 uit 7 route punten bestaat, dus een extra route punt, geel gemarkeerd, t.o.v. de 6 route punten waarvan overheid en initiatiefnemers zijn uitgegaan, zie pagina 1.

Het effect dat dit extra route punt heeft op de ligging van laagvliegroute 10 ten opzichte van de ligging uitgaande van 6 route punten is te zien op de kaarten op pagina 7,8 en 9.

Kaart met route punten, bij de witte pijl staat het zevende, geel geaccentueerde, route punt uit het AIP.

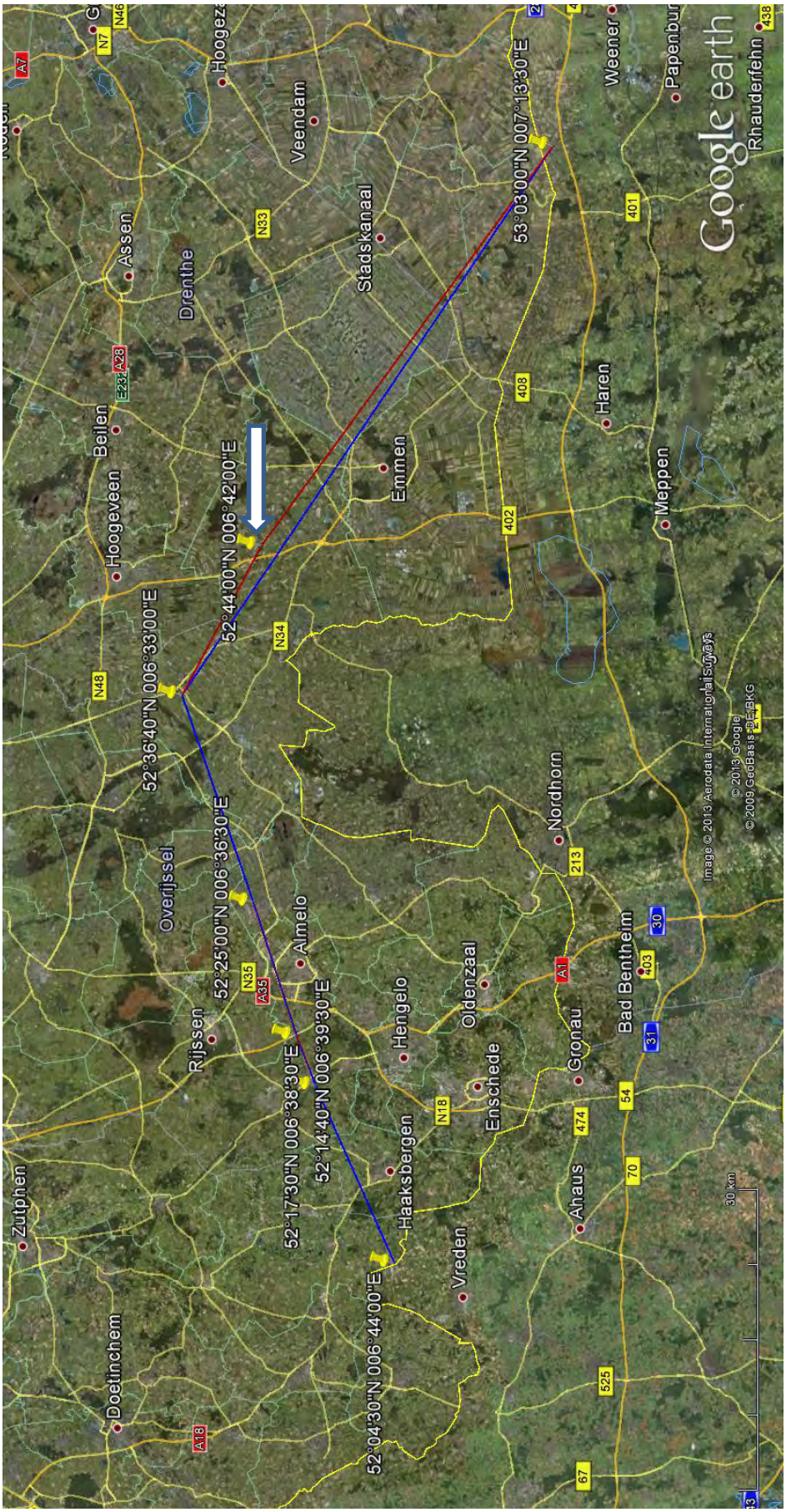

Er is inmiddels van zowel LVNL als ook van Ministerie van defensie van de Staf Officier Luchtverkeersleiding-Sectie Air Operations Luchtstrijdkrachten en van Commando Luchtstrijdkrachten (CLSK) - Air Operations de bevestiging gekomen dat de route punten zoals deze in het AIP worden opgegeven correct zijn.

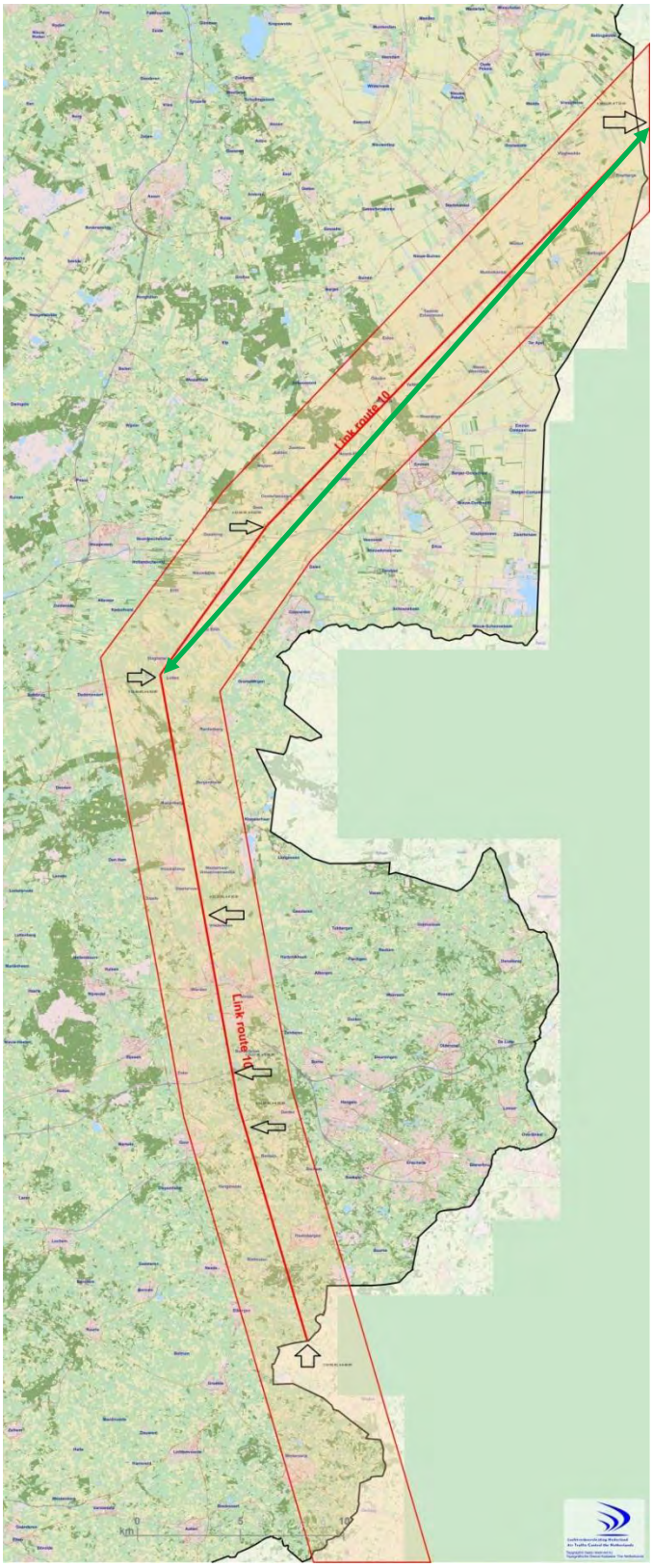


De route punten op hiernaast afgebeelde kaart middels zwarte pijlen en verbonden middels de rode hartlijn komen exact overeen met de zeven route punten zoals in de AIP publicatie staat aangegeven. De kaart is van de LVNL-OHD, de Operational help desk Air Traffic Control the Netherlands.

http://www.lvnl-ohd.nl/maps/maps_hq/link_route_10_hq.jpg

De groene lijn geeft de hartlijn aan van het laatste stuk van de laagvliegroute zoals aangenomen door overheden en initiatiefnemers.

Op de kaart is een zone van 5 km te zien naast de hartlijn van de laagvliegroute, Deze heeft betrekking op de regeling kabelvliegers en kleine ballons.

**Regeling kabelvliegers en kleine ballons**

**Artikel 1. Begripsbepalingen**

1. In deze regeling wordt verstaan onder:

a. *kabelvlieger :* een toestel, zwaarder dan lucht en niet voorzien van een voortstuwingsinrichting, dat door middel van (een) ankerkabel(s) of lijn(en) is verbonden met het aardoppervlak;

**Artikel 2. Kabelvliegers en kleine kabelballons**

Een kabelvlieger  of kleine kabelballon wordt niet gebruikt:

a. boven een hoogte van 100 meter boven grond of water;
b. binnen een afstand van 3 km van de grens van luchthavens en zweefvliegterreinen;
c. binnen een afstand van 5 km van de grens van gecontroleerde luchthavens;
d. binnen burger laagvlieggebieden, militaire laagvlieggebieden en binnen een afstand van 5 km van militaire laagvliegroutes.

Op onderstaand detailkaartje is de rode hartlijn de hartlijn van laagvliegroute 10 volgens AIP, de blauwe hartlijn de hartlijn van laagvliegroute 10 volgens overheden en initiatiefnemers.

Ook in **Staatscourant nr. 23224 van 29 december 2011** wordt de begrenzing van laagvliegroutes weergegeven.
Artikel 2.1 (aanwijzing terreinen, gebieden en installaties) tiende lid zegt : Als begrenzingen van de laagvliegroutes voor jacht- en transportvliegtuigen, bedoeld in artikel 2.6.2, tiende lid, van het besluit, worden aangewezen de in bijlage 11 vermelde begrenzingen. De bijbehorende kaarten zijn te vinden op: Staatscourant, nr. 24012.
**In de toelichting staat :**
**Algemeen**
Deze Regeling algemene regels ruimtelijke ordening is gebaseerd op het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (hierna: Barro). In titel 2.6 van het Barro is bepaald dat bij ministeriële regeling verschillende militaire terreinen, gebieden, objecten en zones worden aangewezen, waar gemeenten bij de vaststelling van bestemmingsplannen rekening mee moeten houden. In deze regeling wordt daar uitvoering aan gegeven.

***Tiende lid*** In Nederland zijn voor het militaire luchtverkeer laagvliegroutes voor jachtvliegtuigen en transport-vliegtuigen, laagvliegroutes voor lesvliegtuigen en helikopters en laagvlieggebieden voor helikopters aangewezen. Onder de laagvliegroutes voor jachtvliegtuigen en transportvliegtuigen, die een strook beslaat van 1852 meter aan beide zijden van de middellijn van de route, mag niet hoger worden gebouwd dan 40 meter. Voor de overige laagvliegroutes en laagvlieggebieden gelden geen planologische beperkingen.

**Staatscourant, nr. 24012**, kaartbladen bij Bijlage 2, 3, 6, 8, 8-4 en 11 van de Regeling algemene regels ordening.

**Bijlage 11.1 bij Regeling algemene regels ruimtelijke ordening**

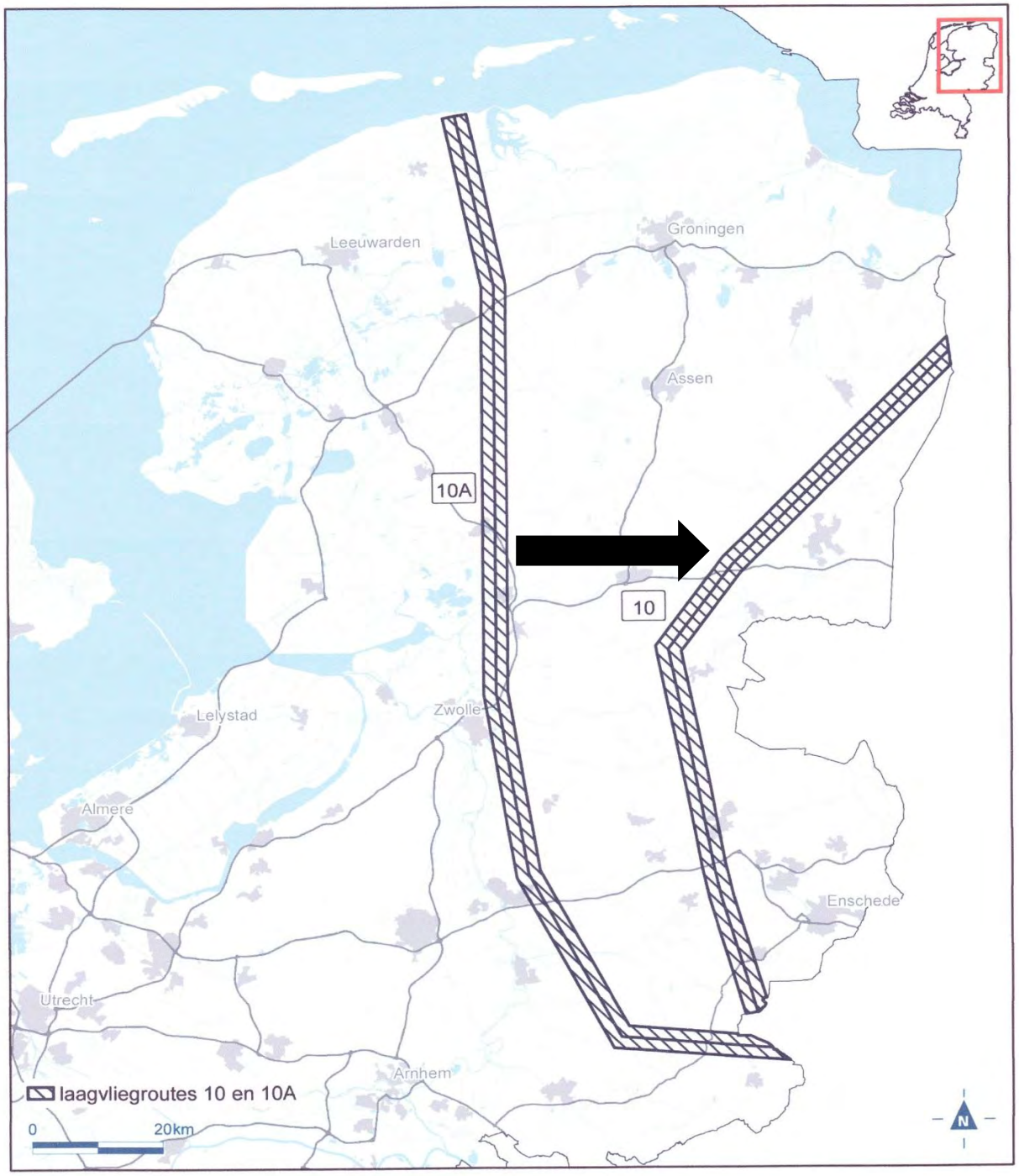


Kaart militaire laagvliegroutes voor jacht- en transportvliegtuigen

Op de in bijlage 11 weergegeven kaart militaire laagvliegroutes voor jacht- en transportvliegtuigen is het zevende route punt duidelijk te herkennen, zie zwarte pijl.

Kaart voor vliegers uitgave 2013, ook hier het zevende routepunt

Bovenstaande kaart is een kaart van de provincie Groningen met hierop geprojecteerd de belemmeringkaart van Drenthe, hierop is te zien dat provincie Groningen zijn huiswerk beter heeft gedaan, deze kaart geeft de juiste ligging van laagvliegroute 10 aan. Er is heel duidelijk te zien dat de laagvliegroute op beide kaarten niet op elkaar aansluit.

Uitsluitend onder laagvliegroutes voor jacht- en transportvliegtuigen geldt een bouwbeperking. Een laagvliegroute is als zodanig aangewezen krachtens artikel 45 van het Luchtverkeersreglement met inbegrip van een strook van 1852 meter aan beide zijden van de krachtens het Luchtverkeersreglement aangegeven middenlijn van de laagvliegroute die tezamen de totale breedte van de laagvliegroute van 3704 meter heeft. Op deze route mag op een hoogte van 75 meter worden gevlogen (250 voet). Dat betekent dat onder deze route niet hoger mag worden gebouwd dan 40 meter.

**Besluit algemene regels ruimtelijke ordening Geldend op 07-02-2013**

**Titel 2.6. Defensie**

**Afdeling 2.6.1. Algemene regels militaire objecten en civiele inrichtingen voor activiteiten met explosieven**

*Artikel 2.6.1. (begripsomschrijvingen)*

In deze titel en de daarop berustende bepalingen wordt verstaan onder:

*laagvliegroute_ voor jachtvliegtuigen en transportvliegtuigen:* gebied als bedoeld in artikel 2.6.10;

*Artikel 2.6.10. (beperkingen in verband met militaire laagvliegroute_s jacht- en transportvliegtuigen)*

Bij de eerstvolgende herziening van een bestemmingsplan dat betrekking heeft op een laagvliegroute_ voor jacht- en transportvliegtuigen worden geen bestemmingen opgenomen die het oprichten van bouwwerken met een hoogte van meer dan 40 meter te meten vanaf het maaiveld mogelijk maken.

# Conclusie

Ligging van laagvliegroute 10 waarvan Overheden en Initiatiefnemers uitgaan is niet correct, exacte ligging is conform AIP publicatie.

Dit betekend dat ons inziens locatie 2e Exloërmond Zuid vanwege ligging laagvliegroute, bebouwing zone en invloedzone Lofar niet kan worden gerealiseerd. Het kiezen van een andere locatie nabij 2$^{e}$ Exloërmond zal mogelijk ook direct invloed hebben op locatie Nieuw Buinen Zuid en locatie Gasselterboerveen.

Ook de regeling kabelvliegers en kleine ballons waarin wordt aangegeven dat deze binnen burger laagvlieggebieden, militaire laagvlieggebieden en binnen een afstand van 5 km van militaire laagvliegroutes niet gebruikt mogen worden dient volgens ons nader te worden bekeken. Mogen er binnen deze afstand van 5 km wel windturbines met een hoogte van 200m worden geplaatst?

Bij het uitzoeken van de exacte ligging van laagvliegroute 10 kom je bij de diverse overheden, provincies en gemeentelijke instelling allerlei tegenstrijdige informatie tegen. Deze tegenstrijdige informatie bij de diverse overheden baren ons als burger en inwoner van dit gebied, “onder de laagvliegroute”, grote zorgen ten aanzien van overlast, gezondheid, veiligheid, welzijn, leefbaarheid en toekomst van dit gebied.

Afgezien van overlast, gezondheid en veiligheid is ook ten aanzien van de plannen voor windpark “De Drentse Monden” uitgegaan van deze tegenstrijdige en onvolledige informatie. Dit alles zorgt voor grote onrust onder de bevolking van de Veenkoloniën. Blijkbaar is het in dit land toegestaan om, onder het mom van MILIEU en CO2 reductie, met steun van de overheid een kleine groep belanghebbenden een aantal elementaire, in de grondwet vastgelegde grondrechten van een grote groep bewoners aan te tasten.

Artikel 21 van de grondwet :
**De zorg van de overheid is gericht op de bewoonbaarheid van het land en de bescherming en verbetering van het leefmilieu.**

J. Hommes, Tweede Exloërmond
J.M. Strating, Nieuw Buinen

## Statengriffie

**Van:** J. <joophommes@ziggo.nl>
**Verzonden:** donderdag 28 februari 2013 21:37
**Aan:** Dhr. W. Huizing; 'Hans Strating'
**CC:** Henk Brink (h.brink@borger-odoorn.nl); pvdveen@aaenhunze.nl; Gortmaker, Henk; Numan, Moira; j.olst@emmen.nl; Dhr. E. Diekema; Jacob Bruintjes; reinmunniksma@planet.nl
**Onderwerp:** Antw: Laagvliegroute

Geachte heer Huizinga,

we zijn met onderstaande reactie zeer zeker niet voldoende geïnformeerd, we zullen ons beraden op een passende antwoord op uw reactie.

Met vriendelijke groet

J. Hommes

Op 02/28/13, **"Dhr. W. Huizing"** <W.Huizing@drenthe.nl> schreef:
Geachte heren Strating en Hommes,

Vorige week zond u mij het resultaat van uw onderzoek naar de ligging van de laagvliegroute in de gemeente Borger-Odoorn. Ik heb u medegedeeld dat ik het zou doorzenden naar het ministerie van Defensie met het verzoek daarover een oordeel te geven. Inmiddels heb ik een reactie ontvangen die ik hieronder heb weergegeven.

De militaire laagvliegroute nr. 10 is vastgelegd in de "Regeling VFR-nachtvluchten en minimum vlieghoogten voor militaire luchtvaartuigen" (Staatscourant 251 van 29 december 1994). In deze regeling zijn de exacte coördinaten van de hartlijn van de route genoemd. Er geldt een navigatietolerantie van 1 nautische mijl (1852 meter) ter weerszijden van die hartlijn. De breedte van de route bedraagt dus 2 maal 1852 meter is 3704 meter. Op de route mag met militaire luchtvaartuigen worden gevolgen op een minimum hoogte van 75 meter Onder de 3704 meter brede strook geldt een maximale obstakelhoogte van 40 meter. Buiten de route gelden geen restricties. De hierboven aangegeven route is de afgelopen jaren door de Defensie in het kader van het vooroverleg over gemeentelijke en provinciale ruimtelijke plannen bekend gesteld aan de betreffende gemeenten en provincies en is gehanteerd bij de beoordeling van bouwplannen voor hoge obstakels zoals windmolens en hoge antennemasten.
De kaart is ook verstrekt aan de initiatiefnemer van het windpark Drentse Monden. Daarbij is vastgesteld dat de route voor een klein deel overlapt met het zoekgebied van het windturbinepark. De initiatiefnemer van het windpark heeft aangegeven bij de detaillering van het windpark rekening te zullen houden met de laagvliegroute. Zodra er een inrichtingsplan met coördinaten van de te plaatsen turbines bekend is, zal dat aan Defensie worden voorgelegd, om zeker te stellen dat de windturbines (en de overdraai) niet binnen de laagvliegroute (de 3704 meter brede strook) valt. In de notitie reikwijdte en detailniveau van de MER van het windpark is eveneens aangegeven, dat bij de uitwerking van het plan rekening gehouden zal worden met de laagvliegroute.
Naar aanleiding van de ter visie legging van de provinciale en gemeentelijke Gebiedsvisie windenergie Drenthe hebben diverse bewoners van het gebied vragen over de ligging van de laagvliegroute gesteld aan Defensie. In reactie daarop is door Defensie aangegeven dat zowel in de plannen van de initiatiefnemer als in de provinciale gebiedsvisie rekening gehouden wordt met de beperkingen van de laagvliegroute.
Naar aanleiding van de in het gebied ontstane commotie is wel vastgesteld dat in de Regeling algemene regels ruimtelijke ordening (RARRO, 9 december 2011) een foutief kaartje van de laagvliegroute is opgenomen. Volgens dit kaartje zou de laagvliegroute in Zuid-Oost- Drenthe een extra knik hebben. Naar nu is gebleken heeft de Luchtmacht de afgelopen jaren de route met de extra knik gehanteerd in de vluchtplannen van de vliegers en is er ook daadwerkelijk volgens die route gevlogen. De reden hiervoor is dat op deze wijze zo veel als mogelijk woonkernen en bijvoorbeeld ook het attractie en vakantiepark Slagharen werden gemeden. Daarbij is gebruik gemaakt van de manoeuvreerruimte (1852 meter) ter weerszijde van de hartlijn van de in de VFR-regeling vastgelegde route. Onbedoeld is deze route vervolgens in het RARRO terecht gekomen, waarbij ter weerszijden van de gevlogen route een strook van 1852 meter is aangegeven. Inmiddels is het Ministerie van Defensie in overleg met het Ministerie van Infrastructuur en Milieu om de aldus ontstane fout te herstellen. Er wordt naar gestreefd deze correctie door te voeren bij de eerstvolgende herziening van het RARRO, die naar verwachting nog voor 1 juli 2013 zal uitkomen.

Ik hoop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,

mr. ing. Willem Huizing
beleidsbesturing duurzame ontwikkeling, klimaatverandering en energie
Provincie Drenthe
Postbus 122, 9400 AC Assen
0592365807
0646382086
w.huizing@drenthe.nl
www.drenthe.nl

t.a.v. Staten griffie

PROV. BESTUUR VAN DRENTHE
No.:
Ingek.: 26 MRT 2013
AFDELING Roth/h
TE BEH. DOOR:
DWS: G.AFD.:

MEA-adviesburo

MEA-13-519
Aan : Colleges van GS en PS van de provincies Friesland/Fryslân, Groningen en Drenthe
Van : MEA-adviesburo
Betreft: Peiling belangstelling voor een regionale opzet windenergie in Noord-Nederland
Datum: 25 maart 2013

Geachte Colleges van GS en Provinciale Statenleden,

Met belangstelling volgen wij de ontwikkelingen op gebied van windenergie in het noorden van het land, met name de afspraken met het Rijk om per provincie tot een bepaald windvermogen te komen en het aanwijzen van geschikte (zoek)gebieden.

De praktijk leert dat het aanwijzen van (zoek)gebieden voor grootschalig windvermogen (>100MW) leidt tot veel weerstand bij de plaatselijke bevolking omdat men veelal niet of nauwelijks betrokken wordt bij het opzetten van de plannen en omdat de participatiemogelijkheden vaak onduidelijk zijn en de winst veelal verdwijnt in de beurzen van projektontwikkelaars en niet-lokale beheerders.

Met het ontwikkelen van een regioplan voor windenergie in de drie noordelijke provincies, waarbij het gaat om een verspreid model van (park)aansluitingen en een zo groot mogelijke betrokkenheid van de lokale bevolking en bedrijven, zullen n.a.w. de doelstellingen van de provincies veel eerder bereikt kunnen worden.

In de bijlage is een eerste verkenning opgenomen van mogelijke regio's rondom trafo-/regelstations met een inschatting van maximaal inpasbaar duurzaam energievermogen, waarbij dit vermogen via aanvullende trafostations op het hoogspanningsnet kan worden gebracht. Daarbij gaan wij ervan uit dat er zoveel mogelijk lokale en regionale energieproduktiebedrijven worden ontwikkeld, tezamen mét en vóór de bevolking en dat de winst de lokale deelnemers en regionale leefbaarheid ten goede komt. Hierbij maken we gebruik van onze kennis en ervaring met lokale partijen en de kennis bij de diverse gemeenten en milieupartijen.

Indien u voor deze alternatieve route belangstelling heeft zouden we dit eerste ontwerp graag met u willen bespreken en tezamen met uw ambtenaren en beheerders van de trafo-/regelstations en elektriciteitsnetten in het noorden van het land willen uitwerken in overleg met regionale energie-werkgroepen en dorpsvertegenwoordigingen.

Gaarne vernemen wij uw reaktie,

Hoogachtend,

Ing. P.J. Timmer
MEA-adviesburo
Assen
(mea-info@gmx.net)

## Bijlage

Het grote voordeel van een regiomodel voor windenergie in de provincies is enerzijds een spreiding van de risiko's dat bij aankoppeling van duurzaam energievermogen op bepaalde momenten het elektriciteitsnet de vraag niet meer aan kan en de projekten moeten worden stilgezet en anderszijds dat de (decentrale) energieprojekten meer verspreid worden en dat er veel meer duurzame dorpen en regio's hiervan gebruik kunnen maken en regionale aktiviteiten en energiecoöperaties gaan opstarten. Dit zal de regionale leefbaarheid en werkgelegenheid ten goede komen.

Uit een eerste verkenning van regionale onderzoeksgebieden voor inpassing van duurzame energie (met name windenergie) nabij een aanwezig trafo- of regelstation in de drie noordelijke provincies, kwam het volgende beeld per provincie:

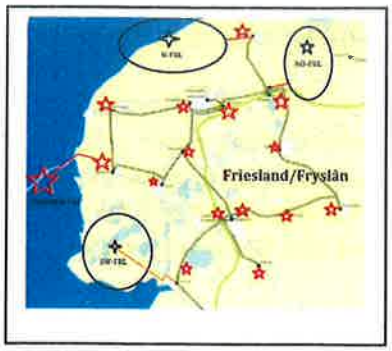

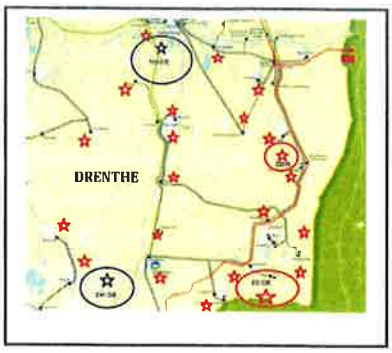


Noot 1a: Mogelijke onderverdeling in Friesland/Fryslân in ca. 15 regio's met b.v. nog 4 aparte onderzoeksgebieden; in totaal tenminste 600MW windvermogen op land
Noot 1b: Mogelijke onderverdeling in Groningen in ca. 15 à 17 regio's met b.v. nog 4 aparte onderzoeksgebieden; in totaal tenminste 850MW windvermogen op land
Noot 1c: Mogelijke onderverdeling in Drenthe in ca. 13 à 15 regio's met b.v. nog 4 aparte onderzoeksgebieden; in totaal tenminste 300MW windvermogen op land

Noot 2:
Aangezien geldt dat de meeste kleine, verouderde en solitaire windmolens in Friesland staan kan in dit plan goed worden aangesloten bij de ontwikkeling van de Windbank, waarbij zo veel mogelijk moleneigenaren hun bestaande molen gaan saneren en gaan deelnemen in een windpark bij de Afsluitdijk. Het Platform Duurzaam Friesland (PDF) heeft dit verband een vervierfoudiging van het huidige windvermogen van ca. 150MW ingeschat bij een afname van tenminste éénderde deel van bedoelde verouderde modellen, zodat er hooguit zo'n 200 windmolens verspreid over de provincie overblijven. Naast bedoeld windpark bij de Afsluitdijk zien we in deze provincie goede aansluitingsmogelijkheden in zo'n 15 stuks regio's rondom trafo-/regelstations, waarbij sprake zal zijn van een spreiding van aansluitvermogen en daardoor bepaalde risiko's van netkoppeling en levering worden tegengegaan. Dit laatste geldt ook voor de provincies Groningen en Drenthe.

Noot 3:
Voorstel onderzoekstrajekt in de drie noordelijke provincies:
April-mei 2013: Presentatie voorstel aan de drie noordelijke provincies en voorbereiding overleg/financiering
Mei-oktober 2013: Peiling belangstelling bij de (duurzame) dorpen en regio's; overleg met diverse gemeenten, milieupartijen, dorps- en streekbelangen, lokale energiecoöperaties, netbeheerders en overige betrokken partijen
Oktober-december 2013: Afstemming wensen en mogelijkheden en rapportage van de diverse mogelijkheden en voorkeursmodellen; presentatie aan de provincies en afstemming met de ambtenaren
Januari-maart 2014: Presentatie alternatief regiomodel voor één of meerdere noordelijke provincies, bij voorkeur voor geheel Noord-Nederland (drie provincies)
Maart-april 2014: Ondersteuning presentatie alternatief windmodel aan het Rijk ter goedkeuring

Noot 4:
Kostenindikatie van dit regionale onderzoek/cq. haalbaarheidsstudie en afstemming:
Ca. 20 dagen per provincie per dag à €600,- per dag (ex. BTW)

Hertenkamp 6
9401 HL Assen
**telefoon** (0592) 311 150
**e-mail** info@nmfdrenthe.nl
**www.nmfdrenthe.nl**

natuur en milieu drenthe
federatie

PROV. BESTUUR VAN DRENTHE
No.:
Ingek.: 10 JUN 2013
AFDELING
TE BEH. DOOR:
DWS: G.AFD.:

Provincie Drenthe
T.a.v. de Statencommissie Omgevingsbeleid
Postbus 122
9400 AC ASSEN

Assen, 7 juni 2013
Betreft: Gebiedsvisie windenergie

Geachte leden van de Statencommissie Omgevingsbeleid,

Op 12 juni a.s. staat de Gebiedsvisie windenergie in uw commissie geagendeerd. Wij hebben kennis genomen van de Nota van beantwoording en geven u hierbij onze visie op het geheel. Wij besteden daarbij niet alleen aandacht aan de inhoud van de gebiedsvisie, maar staan ook stil bij de aanpak van het vervolg en het plan- en besluitvormingsproces.

**Noodzaak windenergie**
Wij zijn ervan overtuigd dat wind op land een zeer belangrijke en op dit moment onmisbare bouwsteen is voor een duurzame energievoorziening. Terwijl de noodzaak van aanpak van het klimaatprobleem verder toeneemt (zie recente berichten over schrikbarende stijging van de $CO_2$-gehalten in de atmosfeer), raakt Nederland in de verduurzaming steeds verder achterop. Het gaat in onze ogen niet om wind op land *of* energiebesparing *of* zon *of* wind op zee. Extra inzet op al deze terreinen is keihard nodig.

Wij onderschrijven vanuit dit oogpunt de Rijksdoelstelling om 6000 MW op land te realiseren en vinden 280 MW voor Drenthe een reële taakstelling.
Wij hebben ons als Natuur en Milieufederatie Drenthe eerder ook uitgesproken voor de Veenkoloniën als zoekgebied voor windparken en daarnaast gepleit voor vrijwaring van het Drents Plateau.
In deze gebiedsvisie is de verdere ruimtelijke vertaling van dit zoekgebied in onze ogen zorgvuldig opgebouwd. Hoewel we niet alle daarin gemaakte keuzes onderschrijven (o.a. volledige uitsluiting van LOFAR-zone, onderbouwing locatie Weijerswold), ondersteunen wij de belangrijkste hoofdlijnen van dit ruimtelijk kader.

In de Gebiedsvisie windenergie worden - op globale wijze - de gebieden aangewezen die binnen het provinciale zoekgebied in aanmerking komen voor realisatie van windparken. Even belangrijk is dat de gebiedsvisie hiermee ook aangeeft waar de betrokken overheden windmolenparken niet wenselijk vinden. Met de vaststelling van deze gebiedsvisie voert u dus zelf ruimtelijke regie over de plaatsing van windmolens in uw gebied.

natuur en milieu drenthe
federatie

**Wij vragen u, conform het verzoek van Gedeputeerde Staten, in te stemmen met de gebiedsvisie en de doelstelling om 280 MW windenergie in het zoekgebied te realiseren.**

**Belang gezamenlijke visie**
In een deel van het zoekgebied (Borger-Odoorn en Aa en Hunze) lopen tegelijkertijd ook RCR-procedures. Dit betekent voor bewoners dat *'de overheid'* op dit moment met twee verschillende planprocessen in hetzelfde gebied bezig is. Deze kennen - voor zover na te gaan - een verschillende inhoud en lopen qua proces volstrekt niet gelijk op. Het laten voortbestaan van dit tweerichtingsverkeer van één overheid, vinden wij onbegrijpelijk en volstrekt ongewenst.
Voor alle betrokken bestuurders (provincie, gemeenten én Rijk) is de eerste opgave en opdracht hier nu één gezamenlijk inspraak- en besluitvormingsproces van te maken.
Het gegeven dat de provincie en de betrokken gemeenten initiatief hebben genomen tot deze gezamenlijke gebiedsvisie, wordt door ons dan ook zeer toegejuicht. Na vaststelling kan de gezamenlijke inzet gericht worden op volledige inbedding van de lopende RCR-procedures binnen de kaders van de gebiedsvisie.
Gezien dit belang onderschrijven wij ook de aankondiging in de gebiedsvisie dat de provincie als 'second best' haar bevoegdheden tot het maken van een inpassingsplan zal toepassen, als een gemeente voor een eigen opstelling kiest, los van de gezamenlijk ontwikkelde gebiedsvisie.

**Wij vragen Provinciale Staten deze aanpak en aankondiging te ondersteunen. Een gemeenschappelijke krachtige regie vanuit de regio achten wij voor het verdere planproces van groot belang.**

**Participatief planproces**
Een deel van het zoekgebied is overvallen door de (omvang) van de RCR-procedures voor plaatsing van windmolens en vervolgens geconfronteerd met een gebiedsvisie als tweede spoor. Van een actieve informatievoorziening en een goed georganiseerde maatschappelijke dialoog, waarin ruimte is voor debat over nut en noodzaak, is geen sprake. De plannen 'van bovenaf' raken het gebied in zijn hart en hebben veel onrust en verzet veroorzaakt.
In beide planprocessen (RCR en gebiedsvisie) is sprake van informeren, maar van echt participeren in open planprocessen is geen sprake. Positieve uitzondering vormt de gemeente Emmen die - los van deze gebiedsvisie - een eigen traject is gestart.
De uitgangspunten, participatieve aanpak en inzet van gemeente Emmen verdient brede navolging in het gebied. Eerste stappen zijn daarbij dat de andere gemeenten - naar voorbeeld van de gemeente Emmen - concretere randvoorwaarden stellen aan de projectontwikkeling, bijvoorbeeld als het gaat om financiële afdracht van de opbrengst van een windpark aan het gebied.

Vervolgens zal de uitwerking van de windlocaties verder vorm moeten krijgen via een open, participatief planproces. Dit proces kent - terecht - nog veel vrijheidsgraden en keuzemogelijkheden waar het gaat om de te plaatsen windmolens (megawatts per locatie, hoogte, afstanden tot woningen e.d.). Bij de verdere uitwerking dient beter inzichtelijk te worden gemaakt wat de concretere effecten van verschillende varianten kunnen zijn. Omwonenden dienen actief bij de te maken keuze te worden betrokken. Daarbij is essentieel dat argumenten over en weer op georganiseerde wijze worden uitgewisseld en besluitvorming over het geheel zorgvuldig wordt opgebouwd.

natuur en milieu drenthe
federatie

Mede in verband met de vele zorgen die er leven, verdienen de effecten van (laagfrequent)geluid bijzondere aandacht. Vanuit dit oogpunt stellen wij voor het streven naar zo min mogelijk geluidbelasting in het planproces boven-geschikt te maken ten opzichte van andere belangen, zoals landschap.

**Wij vragen u Gedeputeerde Staten en de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn en Coevorden opdracht te geven om voor de nu aangewezen windlocaties een open en participatief planproces op te starten. Daarin moet ook ruimte zijn voor debat en dialoog en worden bewoners uitgenodigd om zelf - met professionele begeleiding - mede uitwerking te geven aan de windplannen.**
**Voor geluid stellen wij voor het principe 'best technical means' en het voorzorgbeginsel als uitgangspunt te hanteren voor de uiteindelijke vergunningverlening.**

**Werk maken van een breder investeringspakket**
Wat nu voor ligt, is uitsluitend een eerste ruimtelijk afwegingskader voor het plaatsen van windmolens. Dit roept veel reacties op, omdat windmolens van deze omvang onmiskenbaar een impact hebben op het gebied. De reacties zijn zeer uiteenlopend en betreffen de nut en noodzaak, energiealternatieven, effecten op het landschap, de economie, leefomgeving en gezondheid. Wat overheerst is zorg en negatieve lading. Dat kan in dit kwetsbare gebied ook leiden tot een soort self-fulfilling prophecy.

Wij maken ons grote zorgen over dit proces, temeer omdat de discussie zich alleen beperkt tot de vraag of en waar windmolens geplaatst kunnen worden. Dit debat mag naar onze mening echter niet los staan van realisering van een bredere duurzame energievoorziening in het gebied. Windmolens alleen helpen dit gebied niet vooruit. Het gebied verdient een breder investeringspakket. Daarbij bieden investeringen in een duurzame energievoorziening ook economische groeikansen voor het gebied. Windmolens kunnen hier - met de juiste aanpak - ook positief aan bijdragen.

Parrallel aan een planproces voor verdere uitwerking van de windlocaties, moet in onze ogen daarom de samenstelling van zo'n breder investeringspakket worden opgestart. Dit totale pakket, waarin investeringen in duurzame energie worden gecombineerd met gebiedsontwikkeling, dient in onze ogen 'van onderop' en samen met het gebied te worden opgebouwd. De snelle ontwikkeling van lokale energiecorporaties en de opkomst van de energieke samenleving bieden hiervoor kansen.

Landelijk wordt op dit moment onderhandeld over het SER-akkoord energie. De provincie heeft middelen beschikbaar voor vitaal platteland en corporaties in krimpgebieden vragen een speciale positie bij toepassing van de verhuurdersheffing. Rijk, provincie en gemeenten kunnen de handen ineenslaan voor extra investeringen in dit gebied.

**Wij vragen u samen met bewoners een gezamenlijk actie- en investeringsprogramma op te stellen, gericht op het realiseren van een duurzame energievoorziening in combinatie met economische versterking van het gebied.**

natuur en milieu drenthe
federatie

***Veenergie***
Met het initiatief *Veenergie* hebben we hiervoor een aantal eerste voorzetten gedaan. Samen met energiedeskundigen en een klankbordgroep van bewoners zijn we nagegaan op welke wijze een duurzamere energievoorziening in het gebied zou kunnen worden gerealiseerd.
In deze aanpak zijn als eerste stap de potenties van energiebesparing en hernieuwbare energiebronnen in de Veenkoloniën in beeld gebracht. Op basis hiervan hebben we een energieperspectief en aanzet voor een actieprogramma uitgewerkt.

Belangrijke bouwstenen daarvoor zijn:
- een investeringsprogramma voor energiebesparing in bestaande woningbouw (de energiesprong voor de Veenkoloniën);
- de Veenkoloniën als koplopersregio voor zonne-energie;
- een energie-investeringsprogramma voor en met MKB-bedrijven.

Wij willen de resultaten van dit proces op een later moment graag aan u presenteren en met u in gesprek gaan over hoe hier samen met alle betrokkenen nader inhoud aan is te geven.

Met vriendelijke groet,
Natuur en Milieufederatie Drenthe

R. Hoekstra,
directeur

provincie Drenthe

Op te bergen
in de band van
26 juni 2013

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de statenadviseur mede te delen.*

## *Samenvatting*

# van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

gehouden op 12 juni 2013

WOENSDAG STATENDAG

# SAMENVATTING

## Vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

**Woensdag 12 juni 2013**

*U kunt de agendavoorstellen en de ingezonden brieven, evenals de samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

De lijst met toezeggingen tot en met de vergadering van 12 juni 2013 (*deze vergadering)* is als bijlage opgenomen bij deze samenvatting.

**Aanwezig:**
A. Huizing (voorzitter)
Mevrouw M. Bakker (PvdA)
H. Beerda (PvdA)
A.A.P.M. van Berkel (PVV)
J.A. van Berkum (CU)
J.A. van Dalen (D66, vv. mevrouw Van der Tol)
D.B. Dijkstra (CDA)
mevrouw G.M. van Dinteren (GL)
R. Fokkens (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
J.N. Kuipers (GL)
F.W. van Lookeren Campagne (D66)
mevrouw W.M. Meeuwissen-Dekker (VVD)
J.M.L. van Middelaar (SP)
mevrouw L.A. Smits (SP)
J.L. Stel (VVD)
mevouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
A. Timmerman (VVD)
mevrouw M.C.J. van der Tol (D66)
A. Vorenkamp (PVV)
Th.J. Wijbenga (CDA)

mevrouw R. Veenstra, statenadviseur

**Voorts aanwezig de leden van GS:**
H. vd Boer (VVD)
H. Brink (VVD)
R. Munniksma (PvdA)

**Afwezig:**
F. van Rhee (Groep van Rhee)
Mevrouw Stijkel (CU) vervangen door T. Stelpstra

**1. Opening**

De voorzitter opent de vergadering. Afwezig de heer van Rhee (groep van Rhee), de heer Stelpstra vervangt mevrouw Stijkel (CU).
Welkom worden geheten de aanwezigen op de tribune en de insprekers bij agendapunt 8. EHS en de aanwezigen en insprekers bij agendapunt 9. gebiedsvisie Windenergie.

**2. Vaststelling van de agenda**

De agenda wordt ongewijzigd vastgesteld. Op 11 juni is er een GS brief binnengekomen voor de commissie betreffende de windvisie agendapunt 9 deze vervangt de brief van 30 mei.

**3. Samenvatting vergadering 8 mei 2013 en de lijst van toezeggingen**

Samenvatting wordt conform vastgesteld.
Toezeggingen:
- Agro deal Noord-Nederland

*Gedeputeerde Munniksma zegt toe:* Binnenkort wordt de agenda toegezonden aan de commissie
- Motie2012-20 Aanbestedingsvoordeel N33, De voorzitter geeft aan dat met gedeputeerde Brink is afgesproken dat dit wordt meegenomen in een memo met een bredere uiteenzetting over de voortgang van de N33.
- De PvdA mist de toezegging betreffende het jaarverslag van DEO

*Gedeputeerde van de Boer zegt toe:* Jaarverslag wordt op 2 juli behandeld in GS en gaat vervolgens naar de commissie. De lijst van toezeggingen wordt aangepast. Een actueel overzicht hiervan is achter de samenvatting gevoegd.

**4. Ingekomen stukken**

GL stelt voor A.5 “invoering pluspakket bus per dienstregeling”te betrekken bij agendapunt 12. Ontwerpbegroting OV-bureau.
De VVD stelt voor brief A.1 Breedband-Next generation en brief A.7 Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) te agenderen voor de volgende commissievergadering. De commissie gaat akkoord met het aanbod van GS betreffende PAS om een informatiebijeenkomst te houden voor de commissie OGB.
De PvdA stelt voor brief B.6 “Leefomgeving en infrastructuur“ te betrekken bij agendapunt 8. EHS.

**5. Rondvraag**

Ingediend door de fractie van SP
Onderwerp: Luchtkwaliteit op Drentse basisscholen is slecht
- Het slechte binnenklimaat moet direct aangepakt moet worden. Het expertise centrum “gezonde en duurzame scholen”zou nog voor de zomer een verslag naar de Staten kunnen sturen met concrete knelpunten en verbetervoorstellen.
- Stel provinciale middelen dan wel aantrekkelijke leningen beschikbaar, voor concrete verbeteringen in de schoolgebouwen
- Vraag aan GS: Wat is uw reactie op het bericht in het Dagblad van het Noorden van zaterdag 8 juni jl. “Het is muf in de Drentse klas” en deelt u de mening van de SP?.

*Gedeputeerde vd Boer:* geeft aan dat er inderdaad inmiddels voldoende rapporten liggen en dat de vraag is wie nu tot actie moet overgaan. De gebouwenbeheerders/schoolbesturen zijn verantwoordelijk voor het binnenklimaat.

De provincie heeft een aantal projecten opgezet o.a. Energy Challeng, gaat over energiebesparing en bewustwording Leefklimaat. Ook kunnen eigenaren van een gebouw een contract afsluiten voor het verduurzamen van het gebouw.

De SP geeft aan dat het blijft gaan over schuiven met geld en beraad zich op verdere acties.

**6. IPO-, SNN- en EU- aangelegenheden**
**IPO:** geen opmerkingen
**SNN:** geen opmerkingen
**EU- aangelegenheden:** geen opmerkingen

7. **RSP- Coevorden**
Mondelinge toelichting door gedeputeerde H. Brink.
Het college van Coevorden is akkoord gegaan met de financiering van de RSP projecten Coevorden en geleiden dit door naar de raad. Het is een totaal bedrag van € 36 miljoen. Hiervan wordt € 7,5 miljoen bijgedragen door de gemeente Coevorden en €7,5 miljoen door de provincie Drenthe het overige komt uit de RSP gelden. Het betreft spooraanpassingen en aanpassing van het stationsge bied. Ook de Bentheimer Eisenbahn doet nog een bijdrage van 1 miljoen.

De gedeputeerde geeft ook nog een korte toelichting betreffende de stand van zaken Herfte.
De 1e studie rondom Herfte is afgerond. Het rapport geeft aan dat het ingewikkelder en duurder is dan verwacht. Er vindt nu afstemming plaats tussen Pro-rail en de vier provincies. Grootste tegenslag is dat er versneld een rangeerterrein moeten komen. Het kan daardoor langer duren (2020) en duurder worden. De vier noordelijke provincies gaan daarom in gesprek met het ministerie.
De fractie van de PvdA vraagt of er alleen door prorail naar oplossingen wordt gekeken, of zijn er ook alternatieven? Gedeputeerde Brink geeft aan dat het tot de mogelijkheden zou kunnen behoren om een contra-expertise te houden. Nu eerst met het ministerie in gesprek want ook zij moeten hun verantwoordelijkheid nemen.

Statenstukken/brieven

8. **Statenstuk 2013-575, 9e Wijzigingstranche POV Drenthe (Herijking EHS**)
Op dit agendapunt hebben zich acht insprekers aangemeld( 1.de heer Tonckens, 2.de heer Steenbergen, 3.de heer Mentink, 4.de heer Nieuwenhuis, 5.de heer Dalfzen, 6.de heer Bosman, 7.de heer Mac Gillavry en 8.mevrouw Wolthuis, de bijdragen zijn bij de samenvatting gevoegd).

Samenvattende reactie van de fracties
De fracties geven aan dat er misschien nog beter gecommuniceerd had kunnen worden met de betrokkenen. Zijn het eens dat het einddoel dat er een robuuste EHS moet blijven staan. Wel moet duidelijk zijn wat de gevolgen zijn als de grond van eigenaren in de EHS komt te liggen. Wat betekent dit met betrekking tot rechtszekerheid en compensatie. Het CDA stelt voor de pijnpunten voor te leggen aan het CLG en in een volgende wijziging hierop terug te komen. Een aantal fracties steunen dit voorstel.

Verder geven de fracties aan;
PvdA: Blij met gelegenheid technische vragen te stellen helaas pas 24 uur van te voren gekregen. Stelt daarom de vraag naar de communicatie nog een keer. Welke instrumenten zijn gebruikt om een goede communicatie te realiseren met betrokkenen. Is er een wettelijke beperking dat EHS niet in de bebouwde kom kan liggen.CDA: Vertrekpunt is het Groen manifest. Stelt voor de pijnpunten voor te leggen aan het CLG en in een volgende wijziging hierop terug te komen Nu wel de gewijzigde kaart vaststellen. VVD: EHS voorstel gaat dwars in tegen alle gemaakte afspraken, zijn het hier niet mee eens. Diverse voorbeelden gehoord van de insprekers. Roept college op alsnog de eerste gemaakte afspraken te verwerken in de herijking EHS. SP: EHS geeft helderheid over groot stuk Drenthe. Toewijzing legt niet direct beperking op. Vraag t.a.v. nieuwe herijking; in hoeverre hebben de natuurgelden een rol gespeeld. D66: Wat gebeurt er als we de kaart die nu nog geldig is houden en het over een jaar opnieuw bekijken GL: Ambitie voor Drenthe 15% diversiteit is niet te hoog. Ook in groen manifest voorstel 1000 ha extra natuur toe te voegen aan de EHS. Hier houden we de gedeputeerde aan. Belangrijk ervoor te zorgen dat de Reest goed verbonden blijft. Alle natura 2000 liggen in de EHS, blij om de ammoniak belasting daar uit te weren. PVV: Constateert dat er geen gepubliceerde lijst bekend is van alle wijzigingen. Kaart die is gepubliceerd en ter goedkeuring is voorgelegd is incompleet. Vraagt wanneer de toevoegingen aangebracht zijn in het kaart materiaal en doet voorstel om met grensgevallen in de EHS rekening te houden. Wil weten in hoeverre er kosten gemoeid zijn met toevoeging EHS. CU: Indruk van een zorgvuldig proces. LTO pleit voor een aankoopplicht hoe staat GS daarin. Aanwijzing EHS leidt vaak tot stempels en daardoor mogelijke schades, kan hiervoor een planschade claim neergelegd worden.

De reactie van het college van GS wordt op hoofdlijnen als volgt verwoord:
*Gedeputeerde Munniksma*: *zegt toe* dat de punten die tijdens de inspraak door de insprekers en door de Statencommissie zijn gemaakt, en zoals voorgesteld door de fractie van het CDA, met instemming van een aantal andere fracties, voor te leggen aan de CLG. Via de CLG wordt met een nader advies teruggekomen bij commissie en dan kan worden besloten of het leidt tot wijzigingen of dat het administratief afgehandeld kan worden. Herijking EHS is in de afgelopen vier jaar fors gedaan. In 2010, 2500 ha van de kaart afgehaald. In 2013 nog een stap er bovenop. Dit in goed overleg met alle groenmanifest partijen. Met deze kaart nog een keer 4900 ha van de kaart afgehaald. De reuring die bij de inspraak is ontstaan heeft misschien ook te maken met andere zaken.In de afgelopen periode zijn de puntjes op de i gezet. Vastgesteld kan worden dat er een unaniem advies van alle groen manifest partijen lag die niet leidde tot een afwijkend standpunt binnen de CLG. Beeld is dan ook dat op een aantal momenten andere wetgeving dan EHS een rol speelt bij betrokkenen. Ook is naar voren gebracht dat men mogelijkerwijs misleidend bezig is geweest. In reactie hierop geeft de gedeputeerde aan dat op het moment dat ze gehouden zijn aan afspraken dat die afspraken dan ook worden nagekomen. De fractie van de VVD geeft hierop aan dat het woord misleidend een ongelukkige woordkeus is geweest en vraagt excuus hiervoor. De gedeputeerde geeft verder aan dat gekeken wordt welke vragen schriftelijk beantwoord kunnen worden voor de PS vergadering van 26 juni.

De voorzitter concludeert:
De discussie over de herijking EHS wordt hervat op 26 juni. De vragen die gesteld zijn in de 1e termijn worden voor zover mogelijk door de gedeputeerde schriftelijk beantwoord voor de vergadering van 26 juni.

**9. Gebiedsvisie windenergie Drenthe**

- Brief van het college van Gedeputeerde Staten van 1 juni 2013 over Gebiedsvisie windenergie Drenthe
- Gebiedsvisie windenergie Drenthe
- Nota van beantwoording Gebiedsvisie windenergie Drenthe

Insprekers
Op dit agendapunt hebben zich drie insprekers aangemeld. (de bijdragen van de insprekers: de heer Rietveld, Tegenwind Veenkoloniën, de heer Out, burgemeester Borger-Odoorn en de heer ten Have, initiatiefnemers windparken de Drentse Monden en Oostermoer) zijn bij de samenvatting gevoegd).

De voorzitter geeft voor de beraadslagingen in 1e termijn aan, dat in de brief van het college van 11 juni 2013 over de volgende zaken een uitspraak van de staten wordt gevraagd.
Kennisnemen van de uitwerking van de gebiedsvisie en de verdeling van windenergie over het zoek gebied. De gebiedsvisie past binnen de huidige Omgevingsvisie.
Besluit te nemen over:
Instemmen met het overnemen van de gehanteerde ruimtelijke uitgangspunten en de randvoorwaar den voor participatie en gebiedsontwikkeling in de Omgevingsvisie
In afwijking van de huidige Omgevingsvisie, de doelstelling in het zoekgebied in de Omgevingsvisie te limiteren tot 280 MW. Dit is conform de afspraak tussen de provincie Drenthe en het Rijk.
In afwijking van de huidige Omgevingsvisie, een eventuele hogere provinciale taakstelling dan 280 MW, vanwege een hogere landelijke doelstelling dan 6000 MW, buiten het zoekgebied te realiseren.

Samenvattende reactie van de fracties
De fracties geven aan dat in de vorige statenperiode de omgevingsvisie inclusief het zoekgebied is vastgesteld. Afspraak met Rijk is 6000 Mega Watt (MW) waarbij 280 MW in Drenthe. Discussie is niet of maar waar en hoeveel. Verdere uitwerking vind plaats in de ontwerp structuurvisies van de gemeenten. Nederland loopt achter als het gaat om duurzame energie. Minder gebruik maken van fossiele brandstoffen en terugdringen CO2. Betaalbare en schone energie is nodig. Toepassing dient een mix te zijn van verschillende technieken dus ook windenergie en niet alleen zonnepanelen of zonnecollectoren. Er zijn, rekening houdend met de bevolking, afspraken met het Rijk gemaakt over de verdeling van 6000 MW Lukt het de provincies niet zelf dan gaat de Rijks Coördinatie Regeling (RCR) zijn werk doen in het noordelijk zoekgebied. Er is in de zoekgebieden weinig draagvlak bij de bewoners voor het plaatsen van windturbines en het gaat dan ook gepaard met de nodige weerstand in de samenleving De fracties maken zich zorgen over een eventuele tweedeling in de bevolking in voor- en tegenstanders van windmolens. Belangrijk om randvoorwaarden mee te nemen bijvoorbeeld geen solitaire molens, geen hinder voor LOFAR, rekening houden met laagvliegroute, lijnopstellingen en afstanden van 700 tot 800 meter. Er moeten harde afspraken komen over participatie van de bewoners en schadeloosstelling. De initiatiefnemers is gevraagd met burger participatie te werken. Draagvlak bij de bevolking is van groot belang. Initiatiefnemers moeten verantwoordelijkheid nemen naar het gebied, zelf met voorstellen komen dat een breed draagvlak krijgt en goed communiceren. Verder is het belangrijk dat er inzicht komt in de gezondheidsaspecten, eisen stellen aan geluid, slagschaduw etc. mede afhankelijk van de MER. De technologische ontwikkelingen staan niet stil dit kan van invloed zijn op het aantal windmolens en het aantal MW in het zoekgebied. Belangrijk hierbij is ook het behoud van de kernkwaliteiten natuur en milieu.

Verder geven de fracties aan:
PvdA: Steeds keuze gemaakt voor verduurzaming, de Drentse Energie Organisatie (DEO) is daar een voorbeeld van. Windenergie is geen verouderde techniek. De informatie avonden is te veel over en niet met bevolking georganiseerd. Heeft ook nog vragen over hoe het is de verdeling van de opbrengsten. De lusten en lasten zijn nu onevenredig verdeeld. Wat voor werkgelegenheid levert het op direct en indirect. Wil graag dialoog laten ontstaan tussen partijen: wat kan het college daar aan doen en wat kunnen we als Provinciale Staten daar aan bijdragen. Denkt in te stemmen met de punten die in de brief zijn genoemd. Maar na antwoord op gestelde vragen. Grote verantwoordelijkheid voor veenkoloniën daarom duidelijke afspraken over gezondheid van de bevolking en over de opbrengsten.

CDA: Vasthouden aan omgevingsvisie dan pas verder kijken. Wel aantal wijzigingen in opnemen. Nog niet alle gemeenten hebben zich uitgesproken dit is de verkeerde volgorde. Eerst gemeenten dan pas provincie. Vandaag nog geen eindoordeel. Nu al voorstellen om aantal zaken aan te passen:Bepaling max. hoogte windmolens 110-120 meter als denkmodel is aanzienlijk lager en misschien minder gevolgen. Denkrichting meegeven, hoe kunnen we misschien aan de bezwaren tegemoet komen in de omgevingsvisie. Maximaal 280 MW. In het amendement van 2010 is er voor gekozen geen max. op te nemen. Onverstandig om aantal vast te leggen.

VVD: Verbaasd dat een gemeente een structuurplan opneemt met daarin niet meer dan 80 molens en dan zegt dat er niet over gesproken is. Na januari 2014 nog keuze waar resterend deel gerealiseerd dient te worden. Hoe denkt het college dit in te vullen, zijn hier al afspraken over genaakt.
Er lopen meerdere procedures tegelijk daarom is goede communicatie belangrijk.
Het is nu een visie en heeft geen juridische status het wordt uiteindelijk vastgesteld in de omgevingsvisie. Wil nog niet ingaan op de vier vragen die door het college zijn gesteld in de brief.

GL: Voorstel gedaan voor energiepotentiekaart. Visie die nu voorligt, is vooral een reactie op Rijk en RCR. Als provincie eerder op Wind had ingezet hadden ze ook kunnen handelen als regisseur. Ondersteunt de gebiedsvisie omdat het beter maatwerk biedt op Drentse schaal. Doelstelling 280 MW en meer buiten het zoekgebied is niet akkoord. GL Staat voor 280 MW maar indien er meer wordt opgewekt dan deze 280 MW zijn we ervoor. Wil best buiten zoekgebied kijken mits het past in de omgevingsvisie. Als aan alle criteria kan worden voldaan  dan wordt het limiet niet gesteund..

SP: Benoem richting de bevolking de zorgpunten en hoe deze op te lossen. Veel oplossingen en oplossingsrichtingen aangeven. Een leeswijzer in begrijpelijke taal vergroot de kans om in gesprek te komen en de ander serieus te nemen. Vraag aan GS: de provincie Friesland en Flevoland liepen ook niet gelijk warm voor windmolens zijn hier evaluatie rapporten van hoe de bewoners het nu vinden? Ondersteunt het beperken van de hoogte. Visuele invloedsfeer windpark is groot. Vermijden dat men zich ingesloten voelt door windmolens.

PVV: Grote verliezer in deze schaakpartij is Drenthe en zijn bewoners. Wijzen hierbij op draagvlak. We zijn tegen de komst van windmolens. Het is niet duurzaam, vermindert ook niet de $CO_2$ uitstoot en is niet rendabel. Tegen alle normen in komt er 18 uur voor de vergadering een nieuwe brief. Ook het gladstrijken van de knik in de laagvlieg route, want precies aan die rand komen er nu een rij windturbines van 200 meter hoog. In de route mogen geen obstakels komen die de hoogte van 40 meter overstijgen. Eerst goed onderzoeken wat de gevolgen zijn, vooral over infrageluid is nog niet veel bekend. Onhoorbare geluiden worden niet gehoord maar wel gevoeld.

D66: Is voor transitie naar een duurzame energie huishoudding. Wil maatschappelijke verantwoordelijkheid nemen voor toekomstige generaties. Er zijn verschillende partijen met ieder een eigen route, soms gevoel van verdeel en heers. Initiatieven stapelden zich op en plannen van 500/600 MW werd direct aan het rijk voorgelegd. Ondernemers maken gebruik van de mogelijkheden. Pas later kwam er tegenstand. Bewoners vinden dat rond het besluitvormingsproces slecht met hen is gecommuniceerd. Iedereen is voor duurzame energie maar niet in de eigen omgeving. De burgers hebben het gevoel dat de lasten bij hen worden neergelegd en dat voelt als oneerlijk en ook voelen ze zich niet gehoord. Opdracht voor de politiek: hand in eigen boezem steken, afspraken en beloften nakomen.

CU: Definitieve afweging over de gebiedsvisie wordt gemaakt in de Statenvergadering. Kan zich vinden in de opdracht vanuit het rijk een bijdrage te leveren aan windenergie. Hebben ingestemd met zoekgebied zoals het destijd is vastgelegd en daarmee vastgelegd een bijdrage te willen leveren. Wel normen bepalen, geen inbreuk op landschap, ruimtelijke ordening. Dat zijn meer de zachte normen en dan wordt het lastiger is namelijk meer subjectief. Gaan niet mee in limiteren tot 280 MW. Hoe ziet dat eruit, hoeveel molens. Weinig molens die wel tot 600 MW kunnen leveren is ook prachtig..Buiten huidig zoekgebied kijken is dezelfde discussie. Vraagt het college de besluitvorming anders voor te bereiden.

<u>reactie van het college van GS wordt op hoofdlijnen als volgt verwoord:</u>
<u>Gedeputeerde Munniksma</u> College beseft dat realiseren windenergie een problematische opgave is om die handen en voeten te geven met grote voorstanders en tegenstanders. In gesprek gaan is een goede basis om samen op te trekken. We proberen het proces zo transparant mogelijk te maken. Het is moeilijk om proces van de grond te krijgen dit loopt eigenlijk al vanaf 2006. In Emmen en Coevorden anders dan bij Aa en Hunze en Borger-Odoorn. Bijeenkomsten gehad tegen de achtergrond van het moeizame decor van de RCR. Nu gekomen met opstellingsvarianten die potentieel voor deze twee gemeenten, uitgaande van 3 MW, uitkomen op 40 molen. In goed overleg met de 4 betrokken gemeenten en provincie moet het mogelijk zijn 280 MW te plaatsen. Emmen en Coevorden willen een eigen traject in hun gemeente voeren. Aa en Hunze en Borger-Odoorn via de RCR procedure. Indien de gemeenten een rol hebben dan wordt het draagvlak eerder vergroot dan verkleind. Er moet ruimte gegeven worden aan het proces. In 2014 kijken hoever we zijn gekomen en of er de wil is om het restant op te pakken. Gemeenten hebben ons er op gewezen dat op het moment dat provincie zelf met strepen op de kaart aangeeft daar moet het gebeuren dat dan het proces wordt gefrustreerd. De vijf colleges hebben samen aangegeven zo komen we bij de 280 MW. Het is nodig om ruimte aan dit proces te geven. Steeds op de achtergrond blijven rekenen. Op dit moment wil het Rijk voor 1 januari 2014 weten waar wij ruimtelijk denken dat die 280 MW gerealiseerd kan worden. Op blz. 26 van de gebiedsvisie windenergie staat dat: Indien de gemeenten in gebreke blijven dan moet de provincie zijn rol vervullen om het plan te realiseren.De vraag is gesteld of het mogelijk is de 280MW ergens anders plek te geven. Technisch kan dat maar in de staten is bewust is gekozen om het te beperken tot een deel van deze vier gebieden. Op bepaald moment moet de politiek redelijk consequent zijn en die lijn nu neerzetten. Indien 3 MW dan 90 molens. In 1$^{e}$ instantie werd gedacht aan clusters want dan hebben minder mensen last. Indien we nu kiezen voor lijnopstelling op grotere afstand en daarbij wordt wordt 700-750 meter gehanteerd dan is het misschien uiteindelijk nog niet te voorkomen dat je nooit een keer dichter bij komt. Uitgangspunt is tussen de 700-800 meter en op veel plekken kan het tot deze opstelling komen. Daardoor kan het probleem van potentiële gezondheidsklachten voorkomen worden. RIVM, geeft de laatste stand van techniek en onderzoek naar gezondheid. De discussie vandaag gaat ook over het stellen van een maximum hoogte. Ik beveel u dat niet aan. Wel een balans creëren hoe groot en waar neer zetten.

Het formuleren van de besluitvorming. College heeft het beeld dat de staten zelf een uitspraak doen over de ruimtelijke keuzes zoals die zijn verwoord in de gebiedsvisie en dat die dan landen in de omgevingsvisie. Vanuit het proces is het van belang dat de staten een uitspraak doen die gekoppeld is aan de 280 MW. Bij de vorming van het college was de windvisie niet alleen belangrijk om de RCR maar ook om vorm en inhoud geven aan het van de grond krijgen van meer groene energie in onze provincie met het oog op de toekomst. Hoe sterker je als Drentse overheid opereert en stuurt op de RCR hoe beter: Het voorstel van GS is zo gemaakt dat het eventueel amendeerbaar is.

*Gedeputeerde vd Boer:* inbreng vanuit eigen portefeuille, discussie over de windmolens plaatsen vanuit energiestrategie "Drenthe op weg naar duurzame energiehuishouding. Vanuit een eerder rapport van de Noordelijke Rekenkamer nader beraden over projecten die lopen. Ambitie is niet verlaagd maar realistisch tegen het licht gehouden. Het gaat steeds om verduurzaming van energieverbruik en reductie. Een van de meest directe elementen in de besparing is bewust omgaan met energie.

*Mededeling van Gedeputeerde Munniksma:* Het IPO heeft met het rijk afgesproken dat er 6000 MW verdeeld moet worden over de provincies. Uiteindelijk is de stand van zaken nu dat 65 MW nog steeds niet verdeeld is over de provincies. Morgen is er een IPO overleg en eind deze week wil de minister een antwoord hoe deze verdeeld gaan worden. Drenthe wil niet substantieel bijplussen bij de 280 MW maar als er nog 65 MW over is om over de provincies te verdelen zijn we als provincie bereid nog maximaal 5,5 MW erbij te plaatsen.

*De voorzitter concludeert*
Het college komt uiterlijk woensdag 19 juni 2013 met een statenstuk voor de PS vergadering van 26 juni a.s. met daarin de voorgestelde besluitvorming waarbij de inhoud van de discussie van vandaag zal worden betrokken. In de PS vergadering kan dan de 2e termijn plaatsvinden.

10. **Statenstuk 2013-581, Initiatiefvoorstel energiepotentiekaart Drenthe**.

Samenvattende reactie van de fracties
De fractie van GL licht het voorstel toe: Alle vormen van hernieuwbare energie zijn nodig. Niet de bedoeling vooruit te lopen op beleidskeuzes of ruimtelijke keuzes. Wil een volledig overzicht van wat nu mogelijk is. Een kaart met mogelijkheden waar later beleid op gebaseerd kan worden.
De fracties stemmen in met het voorstel met hierbij de kanttekening dat het bedrag wordt gemaximeerd tot €65.000, - en dat de "energiepotentiekaart" los als kenniskaart bij de omgevingsvisie komt.

De reactie van het college van GS wordt op hoofdlijnen als volgt verwoord:
Gedeputeerde vd Boer ontvangt het voorstel positief. Hierdoor wordt Inzichtelijk wat wel en niet mogelijk is. Complimenten aan GL en de ambtenaren voor het tempo van het voorliggende initiatief. Dekking komt uit het programma Klimaat en Energie.

*De voorzitter concludeert*
Bij de onderzoekspunten wordt het woord "bijvoorbeeld"voor gezet. Het wordt een A stuk.

**11. Brief van het college van Gedeputeerde Staten van 23 april 2013, over Kaders voor aan passing dienstregeling en tarieven OV 2014**

Samenvattende reactie van de fracties
De fracties gaan op hoofdlijnen akkoord met de nota wel worden er door een aantal fracties nog nadere vragen gesteld/ opmerkingen gemaakt die de gedeputeerde nog mee kan nemen.
O.a. aandacht voor de bereikbaarheid van Peelo, laten bestaan lijn 650; lijn Tynaarlo, aansluitingen met overig openbaar vervoer prioriteit geven, klantenonderzoek naar de positie van ouderen en korting voor scholieren moet blijven

De reactie van het college van GS wordt op hoofdlijnen als volgt verwoord:
Gedeputeerde Brink geeft naar aanleiding van de gestelde vragen aan dat het OV-bureau in het 1e kwartaal € 400.000 in de plus staat en dat er geen aanleiding is om aan te nemen dat er een negatieve spiraal is. Onderkant van de markt daarmee worden de dunne lijnen bedoeld. Inzet is een snelle verbinding. De vragend die gesteld zijn worden meegenomen in het overleg. Alle wijzigingen worden besproken met reizigersorganisaties gemeenten en scholen.

*De voorzitter concludeert* De fracties kunnen in grote lijnen instemmen. Er zijn door de fracties een aantal vragen gesteld en de gedeputeerde heeft toegezegd dit mee te nemen in het overleg.
Twee punten worden door de voorzitter benoemd
- kan bij een klantenonderzoek de positie van ouderen meegenomen worden.
- verbetering (in stand houden) van de aansluiting op het openbaar vervoer .

**12. Brief van het college van Gedeputeerden Staten van 8 mei 2013 over Ontwerpbegroting 2014 OV-bureau Groningen Drenthe**.

Samenvattende reactie van de fracties
De fracties geven aan de begroting er goed uit ziet. Er zit een goede lijn in de opbouw van het weerstandsvermogen. Het cijfer 7,5 is goed en verder voldoet het aan de criteria van een goed OV-netwerk, De meerjarenbegroting lijkt echter veel op voorgaande jaren en de vraag is dan ook of het enkel plak en knipwerk is. Ook wordt gevraagd welke situatie ontstaat indien de Ov-studentenkaart wordt afgeschaft.

Verder geven de fracties aan
VVD: geeft aan dat in de huidige tijd de afrekening toch echt sneller moet kunnen. GL: vraagt zich af hoe het met de financiën richting Drenthe gaat nu de regiotram niet doorgaat. Goede verbinding met de stad blijft belangrijk. SP: vraagt aan de gedeputeerde of het mogelijk is de huisvestingskosten naar beneden te brengen door het OV-bureau onder te brengen in het provinciehuis. PvdA: geeft aan dat de groei erg voorzichtig is gepland en de indexering weer ruim. Geeft complimenten voor de No Regret maatregelen. CDA: Vraagt aan de gedeputeerde wanneer er kennis uit de OV-chipkaart gehaald kan worden en wat voor financiële consequenties het heeft als de 7,5 een 7 gaat worden.

De reactie van het college van GS wordt op hoofdlijnen als volgt verwoord:
Gedeputeerde Brink aantal zaken zijn wel annex maar hebben op zich niet met de begroting te maken. De tram was van de Regiovisie Assen-Groningen en had niets te maken met het OV-bureau maar had wel consequenties voor het OV-bureau indien er een tram was gekomen. Het geld gaat terug naar de Regio Groningen Assen.

Op het moment dat de begroting wordt vastgesteld kun je niet meer sturen. Het weerstandsvermogen is gebaseerd op berekening van de accountant het is wel een minimum en de accountants verklaring is er inmiddels. De meerjaren begroting bestaat voor 95% uit het laten rijden van de bussen en dat veranderd niet. Zorg Is wel de Ov-studentenkaart na 2015-2016. De minister wil daar nog eens naar kijken maar als er de helft op bezuinigd moet worden dan heeft dat consequenties.
We gaan zorgvuldig om met de omgeving van het knooppunt transferium de Punt. Er komt afstemming met alle partijen in het gebied en deze worden betrokken bij de gebiedsontwikkeling.
Voor de huisvesting wordt gekeken of het eventueel elders zou kunnen maar in het verleden is bewust de keuze gemaakt het op afstand te zetten. De chipkaart levert in de toekomst gegevens op waar we ons voordeel mee willen en kunnen doen.

*De voorzitter concludeert* dat de commissie kan instemmen met de begroting zoals die nu voor ligt.

**13. Mededeling**
De heer Wijbenga neemt namens de commissie met een toespraak, waarin hij de voorzitter bedankt voor zijn inzet, en een Drentse turf afscheid van de heer Huizing als voorzitter van de commissie OGB.

**14. Sluiting**
De volgende vergadering zal plaatsvinden op woensdag 4 september 2013, start **13.00 uur**

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 4 september 2013,

, voorzitter

, statenadviseur

| Toezeggingenlijst Statencommissie Omgevingsbeleid, 12 juni 2013 (t/m PS 3 juli 2013) | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Naam** | **Omschrijving** | **Startdatum** | **Einddatum** | **Stand van Zaken** |
| **Korte termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Rapport rekenkamer, stagneren projecten. Is Behandeld in commissie OGB van 27/3/2013 | Gedeputeerde *H.vd Boer zegt toe*: stagnatie van projecten hier wordt op terug gekomen in de voorjaarsnota. | 08.05.2013 | 03.07.2013 | |
| 2. brief van 18 april, beheer en financiering Vechtdal lijnen | Gedeputeerde *H. Brink zegt toe*: voor de zomer komt er een schriftelijke stand van zaken over de Vechtdal lijnen | 08.05/2013 | 03.07.2013 | √ brief 19 juni, Rapportage Vechtdallijnen |
| 3. Brief, 27 februari 2013, beantwoording toezegging advies Comité van de regio's | Gedeputeerde *Brink zegt toe:* Op moment dat de financiën en uiteindelijk advies en besluit in de commissie is geweest komt er een memo over de stand van zaken. | 08.05.2013 | 04.09.2013 | |
| 4. Afstemming regionale woningbouwontwikkeling. | Gedeputeerde *Munniksma zegt toe:* de commissie krijgt een overzicht van de prognoses versus de realiteit. Ook komt een er een vervolg op het statendebat. | 08.05.2013 | 04.09.2013 | |
| 5. Jaarverslag DEO | Gedeputeerde *De Boer zegt toe*: jaarverslag komt 2 juli in GS gaat vervolgens naar de commissie | 12.06.2013 | 04.09.2013 | √ Brief + jaarverslag 3 juli 2013. Jaarverslag 2012 en Tussentijds rapportage DEO. Behandelen bij Agendapunt 10. |
| 6. EHS; Nader overleg CLG (PS) | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe* de toegevoegde 72 ha. Mee te zullen nemen in het nadere advies van de CLG | 26.06.2013 (PS) | 25.09.2013 | |
| 7. Gebiedsvisie Windenergie (PS) | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe* om na een bezoek aan een fabriek voor windmolens in Duitsland de discussie over het vastleggen van de hoogte van en afstand tot windmolens opnieuw te willen voeren. | 26.06.2013 (PS) | 25.09.2013 | |
| 8. Verkeer en Vervoer (PS) | *Gedeputeerde Brink zegt toe:* te onderzoeken of onderdelen van het onderhoudsprogramma Verkeer en vervoer eerder kunnen worden uitgevoerd. | 03.07.2013 (PS) | 25.09.2013 | |
| 9. Ondergrondse opslag (PS) | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe*: dat de stand van zaken m.b.t. de opslag in de ondergrond in de Statencommissie OGB zal worden beantwoord. | 03.07.2013 (PS) | 25.09.2013 | |

| **Lange termijn Toezeggingen** | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 1. Evaluatie AFLO nieuwe stijl | Als in de Statenvergadering van 10 oktober 2012 wordt besloten de AFLO nieuwe Stijl te starten, zal deze rond de zomer van 2014 geëvalueerd worden. | 19.09.2012 | 23.09.2014 | |
| 2. (PS 14/11) Agro deal Noord-Nederland | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe* dat zodra er meer over het initiatief bekend is (Agro deal Noord Nederland) is er terugkoppeling komt in de staten | 14.11.2012 | 08.05-2013 | √ Brief 3 juli 2013 AGro Agenda Noord-Nederland + Agenda. |
| 3. OV- concessie (nieuw 2018) | *Gedeputeerde Brink zegt toe:* Er wordt een breed traject ingezet. De commissie krijgt een tijdsplan en er worden deskundigen ingeschakeld eventueel met een excursie. PVE komt in ieder geval in de commissie. | 09.01.2013 | 09.01.2017 | 1e bijeenkomst is geweest op 26 juni 2013 |
| 4. EHS; Nader advies CLG (PS) | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe* om het nadere advies van de CLG over de ontstane concrete knelpunten binnen de herijkte EHS voor eind 2013 af te ronden, hierbij contact op te zullen nemen met enkele individuele ondernemers en hiermee terug te komen in de Statencommissie OGB | 26.06.2013 (Cie + PS) | 04.12.2013 | |
| 5. Energiepotentiekaart (PS) | *Gedeputeerde van de Boer zegt toe:* de herijking van de initiatieven van duurzame energie gekoppeld aan de energiepotentiekaart in oktober/november 2013 af te ronden en terug te koppelen aan de staten. | 03.07.2013 (PS) | 27.11.2013 | |
| **M2012-20;** Aanbestedingsvoordeel N33 | Dragen het college op;<br>-om in overleg te treden met Rijkswaterstaat, de uitvoerende aannemer, de provincie Groningen en de deelnemende gemeenten om voorstellen uit te werken om besparingen binnen het ontwerp en tijdens de uitvoering, te herinvesteren in verbeteringen op het gebied van milieu,geluid landschap (inpassing) of anderszins in en om de verdubbelde aanleg van de N33, binnen de grenzen van contractuele mogelijkheden;<br>-bij de definitieve afrekening van de verdubbeling het dan resterende Drentse deel van het aanbestedingsvoordeel te laten terugvloeien naar de algemene reserve;<br>-er bij het Rijk op aan te dringen het rijksdeel niet terug te laten vloeien naar het Rijk;<br><br>Over de hierboven genoemde drie punten uiterlijk in januari 2013 aan de provinciale staten te rapporteren en met PS te overleggen, zodat bij de uitvoering van het werk rekening kan worden gehouden met de uitkomsten. | 14.11.2012 | | Brief 29 november 2012, geeft nog onvoldoende antwoord |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | ***9/1/2013*** *Gedeputeerde Brink zegt toe*: bereid zijn acties te delen met de commissie, Eind deze maand houdt de RWS een bijeenkomst, voorstel is om dit te combineren,<br><br>**13.2.2013** *Gedeputeerde Brink zegt toe* de commissie regel-matig op de hoogte te houden<br><br>***27.3.2013*** *gedeputeerde Brink zegt toe:* ***er komt een memo*** | | 13.2.2013<br><br><br>

provincie Drenthe

Op te bergen
In de map van
26 juni 2013

# Statenstuk 2013-581

## Initiatiefvoorstel Energiepotentiekaart Drenthe

Voorgestelde behandeling:
- Statencommissie Omgevingsbeleid op 12 juni 2013
- Provinciale Staten op 26 juni 2013

Initiatiefvoorstel van de leden mevrouw G.M. van Dinteren en G.H. Smits-Bults, Statenfractie GroenLinks

## Inleiding

*Onderwerp*
Drenthe heeft ambitieuze doelstellingen voor duurzame energiewinning: 20% minder $CO_2$-uitstoot in 2020 ten opzichte van 1990; in 2020 16% van het eindverbruik (finaal energieverbruik) produceren met hernieuwbare energiebronnen; 20% energiebesparing in 2020. (Energienota 2012-2015 en Energiestrategie 2020 en 2050, provincie Drenthe.)

*Probleem*
Dit zijn geen geringe ambities en steeds meer wordt duidelijk dat een mix van hernieuwbare energiebronnen nodig zal zijn om hieraan te voldoen. Op dit moment zijn in Drenthe al veel initiatieven genomen om de mogelijkheden te onderzoeken, alleen is er nog geen gedetailleerd overzicht van (on-)geschikte locaties per energiebron voor de hele provincie.

Om op een juiste manier de regie te kunnen voeren op de realisatie van de doelen, is het wenselijk een goed beeld te hebben van de (on-)mogelijkheden van verschillende technieken op mogelijke locaties in Drenthe voor het opwekken van duurzame energie in Drenthe.

*Wat kan Drenthe doen?*
Een dergelijk beeld wordt gegeven door een zogenaamde 'Energiepotentiekaart'.
De potenties van zes duurzame energietechnieken (windenergie, zonne-energie, geothermie, warmte- en koudeopslag, biomassa en restwarmtebenutting) worden voor locaties in heel Drenthe onderzocht: ruimtelijke criteria en toepassingsmogelijkheden. Zo worden alle mogelijkheden in kaart gebracht. De optelsom hiervan is de Energiepotentiekaart van de provincie Drenthe, die de vraag 'wat kan waar?' integraal beantwoordt.

Deze Energiepotentiekaart kan aan de basis staan van een breed gedragen visie op de toekomstige energiehuishouding van de provincie. Ook voor gemeenten, inwoners, ondernemers en andere initiatiefnemers op het gebied van duurzame energie kan dit een eerste blik op haalbaarheid van plannen vormen, en een stimulans zijn om mogelijkheden te onderzoeken.

*Bestaand beleid en reeds bekende gegevens*
In het concept "energiestrategie Drenthe" staan de verschillende sporen van het Drentse beleid. Spoor IV betreft "groene energie en slimme systemen". Daarin is de potentie voor onze provincie opgenomen. De technische energiepotentie van de afzonderlijke hernieuwbare energietechnieken is in grote lijnen wel bekend. De toepasbaarheid is veelal afhankelijk van diverse locatiespecifieke omstandigheden of beleidsmatige restricties.
In de structuurvisie ondergrond "Met Drenthe de diepte in" zijn ondergrondse mogelijkheden voor bijvoorbeeld warmte-koude-opslag in beeld gebracht, maar ook mogelijkheden voor geothermie en benutting van gasvelden voor opslag van gassen zijn bekend en inzichtelijk in beeld gebracht in de Structuurvisie ondergrond. De Structuurvisie ondergrond versie 2.0 is thans in procedure om dit najaar te kunnen worden vastgesteld. De energiepotentie m.b.t. warmtenetten en biomassa etc. is ook op hoofdlijnen bekend en inzichtelijk. De potentie van zonnestroom op daken is bij diverse gemeenten inzichtelijk. Potentie zonnestroom "niet gebouw gebonden" (zonneweides) is nog niet eerder onderzocht of beleidsmatig vormgegeven. De beleidsmatige potentie voor windenergie is opgenomen in de "Gebiedsvisie windenergie Drenthe".
De energiepotentie wordt thans verder inzichtelijk gemaakt als uitvloeisel van de (concept)-energiestrategie.

Veel kennis is dus aanwezig om de potenties op basis van bestaand beleid in een kaartbeeld te vatten. Daarnaast is een inspanning nodig om op detailniveau nieuwe, technische mogelijkheden in kaart te brengen (los van de beleidsmatige keuzes die daarna nog gemaakt zullen moeten worden).

De Energiepotentiekaart is dus niet bedoeld als (nieuw) beleid, alleen als bundeling van bestaande en nieuwe kennis. Daarmee is het een **kennisbron om nieuw beleid op te kunnen baseren**. Mede daarom is het voorstel deze kaart op te nemen in de geactualiseerde versie van de Omgevingsvisie Drenthe en indien mogelijk ook in beschouwing te nemen bij verdere ontwikkelingen op het gebied van de Windvisie Drenthe.

*Alternatieven*
Door middel van een eigen initiatiefvoorstel spreken de Staten van Drenthe duidelijk uit dat zij belang hechten aan een gedegen basis voor te maken (ruimtelijke) beleidskeuzes op het gebied van hernieuwbare energievormen. Bij behandeling van de Windvisie Drenthe is duidelijk dat vanuit de bevolking en de Staten gehecht wordt aan een mix van hernieuwbare energievormen, waarover meer kennis wenselijk is. Een motie of aparte agendering van dit onderwerp zou een minder krachtig signaal zijn over de urgentie van dit gewenste overzicht. Daarom is gekozen voor het middel van een (beknopt) initiatiefvoorstel gelijktijdig met de behandeling van de windvisie, nader uit te voeren door Gedeputeerde Staten.

## Advies

Gedeputeerde Staten opdracht te geven:

I. In het najaar van 2013 een Energiepotentiekaart op te stellen met mogelijke locaties voor hernieuwbare energiebronnen (wind, zon, warmte-koude-opslag, geothermie, biomassa en restwarmtebenutting) en als bijlage te voegen bij de te actualiseren Omgevingsvisie;

II. de Energiepotentiekaart Drenthe ter vaststelling voor te leggen aan Provinciale Staten;

III. dekking voor de Energiepotentiekaart Drenthe te vinden binnen het programma Klimaat en Energie.

## Meetbaar/Beoogd beleidseffect

Inzicht geven in de ruimtelijke mogelijkheden voor duurzame energiewinning in Drenthe.
Daardoor een bijdrage leveren aan de doelstelling voor het aandeel opgewekte duurzame energie.

## Argumenten

*De Energiepotentiekaart kan aan de basis staan van een breed gedragen visie op de toekomstige energiehuishouding van de provincie;*

*Inzicht in de ruimtelijke mogelijkheden voor duurzame energiewinning kan stimuleren mogelijkheden te onderzoeken;*

*Goede match tussen bovengrond en ondergrond*;
In de Bodemvisie Drenthe zijn de ondergrondse mogelijkheden aangegeven voor warmte- en koude-opslag en geothermie. Voor praktische toepasbaarheid zal een koppeling moeten worden gemaakt met de gebruiksfunctie bovengronds.

*Mogelijke uitbreiding zoekgebied windenergie vraagt om een integraal ruimtelijk beeld;*
Het Kabinet Rutte-2 heeft de doelstelling voor duurzame energie in 2020 verhoogd van 14% naar 16%. Dit zal ongetwijfeld gevolgen hebben voor de huidige rijksdoelstelling voor windenergie op land van 6.000 MW. In dat licht is het wenselijk de *potentie* voor windturbines buiten het huidige zoekgebied in beeld te hebben.

*Totaalbeeld voor duurzame-energie-technieken;*
Door windenergie, zonne-energie, geothermie, warmte- en koudeopslag, biomassa en restwarmte-benutting te beschouwen en onderling ruimtelijk af te wegen, kan vanuit een totaalbeeld de vraag “wat kan waar?” worden beantwoord.

*Sluit aan bij initiatieven van gemeenten;*
Gemeente Assen heeft reeds een Energiepotentiekaart (2011) en Midden Drenthe is bezig deze op te stellen, naar verwachting zal deze kaart met een maand gereed zijn (mondelinge info, Greenspread). Deze kunnen worden verwerkt in een provinciale kaart. Daarmee ontstaat een integraal beeld over de hele provincie.

## Uitvoering

### Tijdsplanning
De totstandkoming van een gemeentelijke Energiepotentiekaart vergt gemiddeld twee maanden wanneer een adviesbureau dit doet. Gezien de grote hoeveelheid gegevens die in Drenthe al bekend zijn enerzijds en het feit dat van 10 gemeenten nog geen Energiepotentiekaart gemaakt is anderzijds, is de inschatting dat met een periode van drie tot zes maanden realisatie mogelijk moet zijn.

### Financiën
Incidentele dekking uit het programma Klimaat en Energie. Bij het vaststellen van de Jaarstukken 2012 is een niet-besteed bedrag van € 751.430, - overgeheveld naar 2013. Een (klein) deel daarvan kan worden ingezet. Een grove schatting is dat maken van een Energiepotentiekaart voor Drenthe om en nabij € 65.000, - kost. Geraamde kosten zullen afhankelijk van uit te voeren studie nader moeten worden bepaald.

### Europese context
N.v.t.

### Monitoring en evaluatie
Bij de totstandkoming van de actualisering van de Omgevingsvisie Drenthe dient de Energiepotentiekaart gereed te zijn.

### Extern betrokkenen
Gemeenten die reeds een Energiepotentiekaart hebben laten maken (Assen, Midden Drenthe), andere gemeenten die voor eigen energiebeleid gebruik kunnen maken van de Energiepotentiekaart en mogelijk een in te huren bureau voor de realisatie van deze kaart.

**Communicatie**
Het is goed om bij realisatie van de kaart brede publiciteit te organiseren, zodat geïnteresseerden (gemeenten, particulieren) die aan de slag willen met hernieuwbare energiebronnen weten van deze informatie. Ook zou de kaart openbaar beschikbaar gemaakt moeten worden via DVS.

## Bijlagen

1. Energiepotentiekaart Assen (uit: Bosatlas van de Energie)
   Meer informatie te vinden op:
   http://www.duurzameenergiethuis.nl/energie/energiepotentiekaart-laat-grote-kansen-voor-zonne-energie-in-assen-zien-7300.html (berichtgeving over de Energiepotentiekaart Assen) en
   http://www.greenspread.nl/diensten/advies/energiepotentiekaart/ (een voorbeeld van een bureau dat deze kaarten maakt).

## Ter inzage in de leeskamer

N.v.t.

Assen, 27 mei 2013
Kenmerk: 22/SG/201300710

De leden van Provinciale Staten,

mevrouw G.M. van Dinteren

mevrouw G.H. Smith-Bults

**Bijlage Energiepotentiekaart Assen**

## E. Energiepotenties in de gemeente Assen

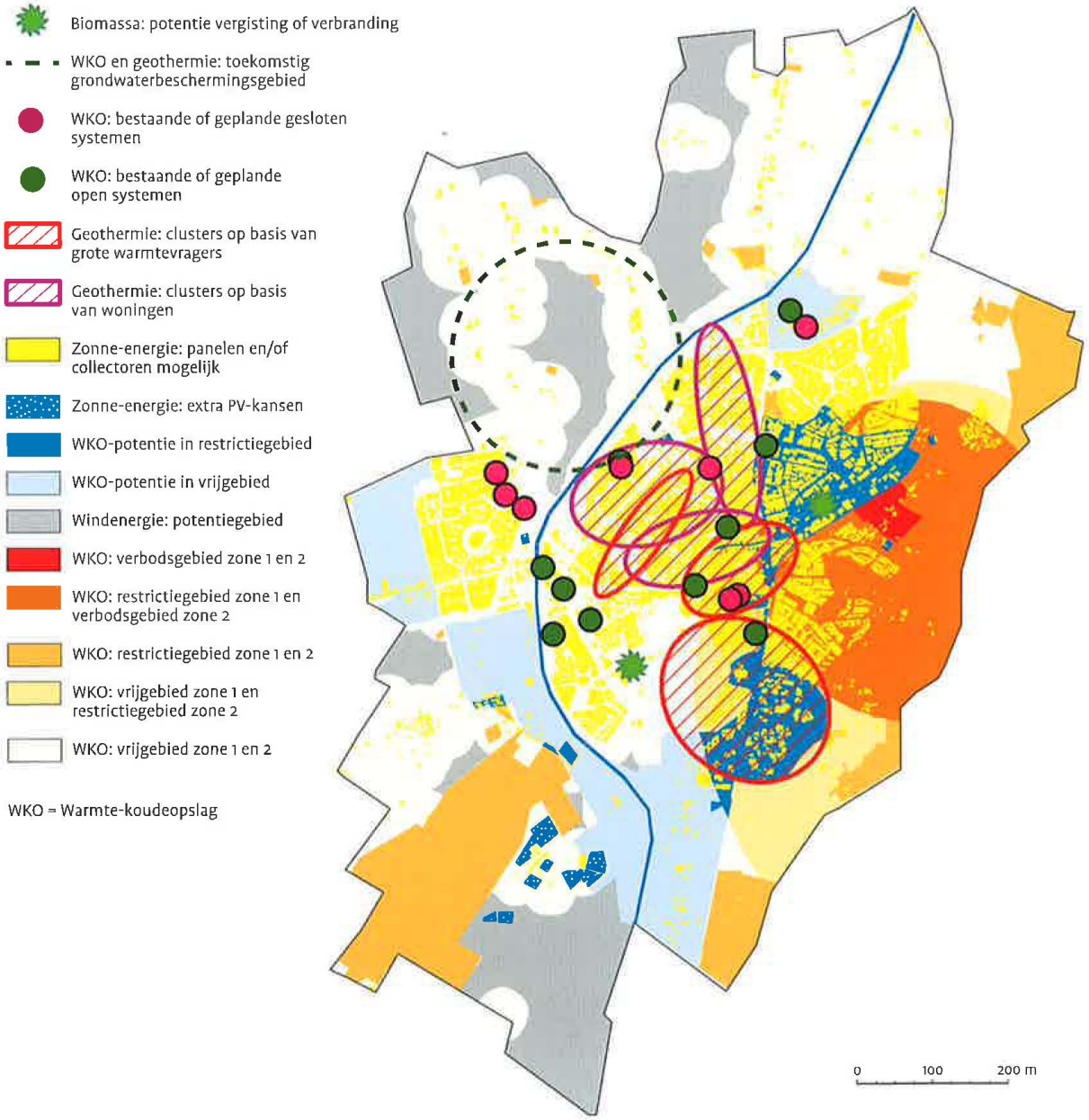


© Noordhoff Uitgevers

# *Ontwerp*besluit

2013-581-1

Provinciale Staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van de leden mevrouw G.M. van Dinteren en mevrouw G.H. Smith-Bults van de Statenfractie GroenLinks van 27 mei 2013, kenmerk 22/SG/201300710;

BESLUITEN:

Gedeputeerde Staten opdracht te geven:

I. in het najaar 2013 een Energiepotentiekaart Drenthe op te stellen met mogelijke locaties voor hernieuwbare energiebronnen (wind, zon, warmte-koude-opslag, geothermie, biomassa en rest-warmtebenutting) en als bijlage te voegen bij de te actualiseren Omgevingsvisie;

II. de Energiepotentiekaart Drenthe ter vaststelling voor te leggen aan Provinciale Staten;

III. dekking voor de Energiepotentiekaart Drenthe te vinden binnen het programma Klimaat en Energie.

Assen, 26 juni 2013

Provinciale Staten voornoemd,

, griffier

, voorzitter

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
de voorzitter en leden van
provinciale staten van Drenthe

Assen, 30 mei 2013
Ons kenmerk 22/3.7/2013003862
Behandeld door de heren E. Diekema (0592) 365153 en W. Huizing (0592) 365807
Onderwerp: Gebiedsvisie windenergie Drenthe

Geachte voorzitter/leden,

Op 28 mei 2013 hebben wij de Gebiedsvisie windenergie Drenthe vastgesteld. Ook de colleges van burgemeester en wethouders van de gemeenten Aa en Hunze, Emmen en Coevorden hebben ingestemd met de gebiedsvisie. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Borger-Odoorn legt de gebiedsvisie eerst voor aan de gemeenteraad. De realisatie van 280 MW aan windenergie, op basis van deze gebiedsvisie, draagt in belangrijke mate bij aan de realisatie van onze doelstelling van 14% duurzame energie in 2020.

De gebiedsvisie is onder meer een instrument van provincie en gemeenten om de lopende rijkscoördinatieregelingen (RCR) voor de initiatieven De Drentse Monden en Oostermoer te beïnvloeden. De rijkscoördinatieregelingen voor deze windparken zijn formeel gestart medio 2011 respectievelijk begin 2012. Het risico bestaat namelijk dat via de RCR een groter windpark wordt gerealiseerd dan gemeenten en provincie in de Gebiedsvisie windenergie Drenthe hebben vastgelegd.

Op 19 december 2012 hebben wij gezamenlijk de ontwerp-Gebiedsvisie windenergie Drenthe ter inzage gelegd. Hierop zijn 222 unieke zienswijzen ingediend. Twee zienswijzen telden in totaal 1.394 handtekeningen. De reacties zijn samengevat en beantwoord in een Nota van beantwoording. Dit heeft geleid tot een aantal wijzigingen van de gebiedsvisie.

In de zienswijzen wordt de vraag naar een grotere afstand tussen windmolens en woonbebouwing veelvuldig gesteld. Ook tijdens de informatieavonden kwam dit veelvuldig aan de orde, evenals vragen over mogelijke risico's voor het woongenot en voor de gezondheid door slagschaduw en (laagfrequent) geluid. Veel vragen kunnen echter pas goed beantwoord worden als meer bekend is over de invulling van de locaties en het type windmolen.

**Vervolgtraject**
Het komende jaar geven gemeenten en provincie uitvoering aan de gebiedsvisie door de locaties en randvoorwaarden door te vertalen in gemeentelijk en provinciaal beleid. De provincie zal de uitwerking van de gebiedsvisie opnemen in de actualisatie van de Omgevingsvisie.

De gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn leggen de locaties en randvoorwaarden uit de gebiedsvisie voor aan de gemeenteraden.

Wij zijn in gesprek met het Rijk om afspraken te maken over de toepassing van de rijkscoördinatieregeling in Borger-Odoorn en Aa en Hunze. Wij gaan ervan uit dat met deze afspraken er alleen windmolens worden gebouwd nabij de drie sterren in de gebiedsvisie. Wij verwachten deze gesprekken op korte termijn te kunnen afronden. Zodra dat het geval is, zullen wij u informeren.

De gemeente Emmen heeft de gebiedsvisie vertaald in een ontwerp-Structuurvisie Windenergie Emmen. Daarin is het Rundeveen aangewezen als keuzelocatie voor twintig windmolens. In de ontwerp-structuurvisie zijn ook de uitgangspunten voor gebiedsontwikkeling opgenomen.

De gemeente Coevorden heeft de zoekgebieden Weijerswold en omgeving en Uitbreiding Europark in haar ontwerp-structuurvisie opgenomen. De verwachting is dat deze structuurvisies in september 2013 door de gemeenteraden worden vastgesteld.

Wij leggen de Gebiedsvisie windenergie Drenthe en de Nota van beantwoording bij dezen aan u voor. Wij stellen u voor de volgende punten in uw staten te bespreken en in ieder geval mee te nemen in de actualisatie van de Omgevingsvisie.

- Kennisnemen van de uitwerking van de gebiedsvisie en de verdeling van windenergie over het zoekgebied.
- Instemming met de doelstelling van 280 MW die wij hebben afgesproken met het Rijk en die een limiet stelt aan de invulling van het zoekgebied in de Omgevingsvisie.
- Instemming met de gehanteerde ruimtelijke uitgangspunten en de randvoorwaarden voor participatie en gebiedsontwikkeling.
- Instemming dat een eventuele hogere provinciale taakstelling, vanwege een hogere landelijke doelstelling dan 6.000 MW, buiten het huidige zoekgebied zal worden gerealiseerd.

Wij zijn van mening dat deze gebiedsvisie een goede basis vormt voor de realisatie van 280 MW aan windenergie in Drenthe.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

Bijlagen

## Bijlage

**3e Aanvulling**
**Lijst van ingekomen stukken vergadering provinciale staten van Drenthe op 26 juni 2013**

A. BRIEVEN/MEDEDELINGEN VAN GEDEPUTEERDE STATEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van 30 mei 2013 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de Statenfractie PvdA inzake de werkgelegenheid bij de uitvoering van de verdubbeling van de N33 | Voor kennisgeving aannemen |
| 2. | Brief van 29 mei 2013 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de Statenfractie SP betreffende Innovatief Actieprogramma Drenthe | Voor kennisgeving aannemen |
| 3. | Memo van gedeputeerde de heer R.W. Munniksma van 18 juni 2013 over Beantwoording vragen Statencommissie Omgevingsbeleid d.d. 12 juni 2013 over de Herijking EHS | Betrekken bij agendapunt G.3. |
| 4. | Memo van gedeputeerde de heer H.H. van de Boer van 21 juni 2013 over Toezeggingen aan de Statencommissie B&F t.b.v. de PS-vergadering op 26/6/13 (bij behandeling van het statenstuk 2013-578, Gemeenschappelijke Regeling RUD) | Betrekken bij agendapunt G.6. |
| 5. | Brief van 24 juni 2013 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de PVV over notitie windenergie Centraal Planbureau | Betrekken bij agendapunt G.7. |

B. VAN DERDEN ONTVANGEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van de heer Ch.C. de Haas van 30 mei 2013 over aardbevingschade in Ekehaar | In handen stellen van GS |
| 2. | Brief van de heer H. Bulder van 24 juni 2013 over Voorstellen voor flankerend beleid | Betrekken bij agendapunt G.7. |
| 3. | Brief van de heer H. Zabel van 24 juni 2013 over Behandeling gebiedsvisie wind | Betrekken bij agendapunt G.7. |

C. BRIEVEN VAN DE VOORZITTER VAN PROVINCIALE STATEN/VOORZITTER PRESIDIUM

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| | Geen | |

# G E W I J Z I G D E  V O O R L O P I G E  A G E N D A

voor de op **WOENSDAG 26 juni 2013** te houden vergadering van provinciale staten van Drenthe.

**A.** **OPENING (14.00 uur)**

**B.** **MEDEDELINGEN**

**C.** **VASTSTELLING VAN DE AGENDA**

**D.** **VASTSTELLING BESLUITENLIJST** van de vergadering van 29 mei 2013

**E.** **INGEKOMEN STUKKEN**

Zie bijgevoegde Lijst van ingekomen stukken

**F.** **RONDVRAAG**

**G.** **VOORSTELLEN**

**A-STUKKEN:**

1. Statenstuk 2013-581 HERZIEN
Initiatiefvoorstel van de leden mevrouw G.M. van Dinteren en mevrouw G.H. Smith-Bults van 27 mei 2013, kenmerk 22/SG/201300710, Initiatiefvoorstel Energiepotentie-kaart Drenthe

2. Statenstuk 2013-576
Voorstel van het Presidium van Provinciale Staten van 27 mei 2013, kenmerk 22/SG/2013/00591, Actualisering Gemeenschappelijke regeling Noordelijke Rekenkamer

**B-STUKKEN:**

3. Statenstuk 2013-575
Voorstel van het college van Gedeputeerde Staten van 24 april 2013, kenmerk 17/3.1/2013003166, 9$^{e}$ Wijzigingstranche POV Drenthe (Herijking EHS)

4. Statenstuk 2913-579
Voorstel van het college van Gedeputeerde Staten van 15 mei 2013, kenmerk 19/3.8/2013003474, Financieringsinstrumentarium Drenthe

5. Statenstuk 2013-577
Voorstel van het Presidium van Provinciale Staten van 27 mei 2013, kenmerk 22/SG/201300621, Herijking vergaderstructuur PS II

6. Statenstuk 2013-578
Voorstel van het college van Gedeputeerde Staten van 15 mei 2013, kenmerk 20/3.3/2013003585, Gemeenschappelijke regeling RUD Drenthe

**19.00 uur**

7. Statenstuk 2013-582
Voorstel van het college van Gedeputeerden Staten van 19 juni 2013, kenmerk 25/3.10/2013004433, Gebiedsvisie windenergie Drenthe

en de op deze punten betrekking hebbende videoverslagen en samenvattingen van de vergaderingen van de Statencommissie Omgevingsbeleid (12 juni 2013), Cultuur en Economie (19 juni 2013) en Bestuur en Financiën (19 juni 2013).

## H. SCHORSING TOT 3 JULI 2013

**Status A- en B-stukken**
A-stukken zijn voordrachten aan provinciale staten die als discussiestuk aan de orde komen in de commissievergadering, maar waarover in de regel geen discussie meer plaatsvindt in de statenvergadering (hamerstukken).
B-stukken zijn voordrachten aan provinciale staten waarover zowel in de vergadering van de commissie als in provinciale staten gediscussieerd kan worden.

**DocumentVindSysteem (DVS)**
De vergader- en ingekomen stukken zijn te vinden via www.drenthe.nl/ps .
Klik bovenaan op "Vergaderstukken".

## Bijlage

**Aanvulling**
**Lijst van ingekomen stukken vergadering provinciale staten van Drenthe op 26 juni 2013**

A. BRIEVEN/MEDEDELINGEN VAN GEDEPUTEERDE STATEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van 30 mei 2013 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de Statenfractie PvdA inzake de werkgelegenheid bij de uitvoering van de verdubbeling van de N33 | Voor kennisgeving aannemen |
| 2. | Brief van 29 mei 2013 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de Statenfractie SP betreffende Innovatief Actieprogramma Drenthe | Voor kennisgeving aannemen |
| 3. | Memo van gedeputeerde de heer R.W. Munniksma van 18 juni 2013 over Beantwoording vragen Statencommissie Omgevingsbeleid d.d. 12 juni 2013 over de Herijking EHS | Betrekken bij agendapunt G.3. |

B. VAN DERDEN ONTVANGEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van de heer Ch.C. de Haas van 30 mei 2013 over aardbevingschade in Ekehaar | In handen stellen van GS |

C. BRIEVEN VAN DE VOORZITTER VAN PROVINCIALE STATEN/VOORZITTER PRESIDIUM

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| | Geen | |

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
de heer A.A.P.M. van Berkel

(i.a.a. de overige statenleden)

Assen, 24 juni 2013
Ons kenmerk 26/3.17/2013004540
Onderwerp: Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de PVV over notitie windenergie Centraal Planbureau

Geachte heer Van Berkel,

In uw brief d.d. 19 juni 2013 hebt u een aantal vragen gesteld over de notitie windenergie van het Centraal Planbureau. Deze vragen beantwoorden wij als volgt.

Vraag 1
Nu het CPB tot de conclusie komt dat uitstel van het project maatschappelijk gezien de beste optie is, lijkt het de PVV in Drenthe verstandig om dit voorstel over te nemen. Deelt GS onze mening? En zo nee, waarom niet?

*Antwoord 1*
*Nee, wij hebben, als onderdeel van het IPO, de afspraak met het Rijk gemaakt dat er uiterlijk in 2020 een vermogen van 285,5 MW aan windenergie in Drenthe is geplaatst. De op verzoek van het Rijk door het CPB opgestelde notitie is voor ons geen reden de afspraak met het Rijk op te zeggen. Het realiseren van windenergie vergt een lange voorbereidingstijd. Het door het CPB bepleite uitstel tot 2020 wordt daarom voor een deel toch al ingevuld. Ook wijst het CPB op het risico dat Europa ons land boetes gaat opleggen gelet op de slechte prestaties van ons land om minder afhankelijk te worden van fossiele energie. Verder zijn de onzekerheden in de studie van het CPB groot, waarbij de hoogte van de elektriciteitsprijzen cruciaal zijn voor de uitkomsten.*

Vraag 2
In deze notitie heeft het CPB het bedrijfseconomische resultaat weergegeven voor de verschillende provincies. Behalve de provincies Friesland, Flevoland en Noord Holland, komt het CPB bij alle andere provincies (waaronder Drenthe) op een negatief of op zijn hoogst neutraal resultaat uit. Deelt GS de mening van het CPB, dat stelt, dat het zinvol is om de geplande bouw van windmolenparken te schrappen in provincies waar wind op land waarschijnlijk nooit rendabel wordt en zo nee, waarom niet?

*Antwoord 2*
*Nee, voor de provincies is het realiseren van de rijksdoelstelling van 6000 MW aan windenergie op land in 2020, een gezamenlijke opgave, waaraan alle provincies een bijdrage leveren. Het is logisch dat windturbines in de windrijke kustgebieden sneller rendabel zijn dan windturbines in de inlandige provincies. Daarom wordt de hoogste bijdrage geleverd door de meest windrijke provincies.*

Vraag 3
"Windenergie levert geen $CO_2$-reductie in een wereld met emissiehandel" is een andere conclusie in deze notitie. Deelt GS deze mening en zo nee, waarom niet?

*Antwoord 3*
*Ja.*

Vraag 4
In de conclusies van het CPB waar de vragen 1, 2 en 3 betrekking op hebben, is nog geen rekening gehouden met andere effecten bij de plaatsing van windturbines. Die worden in deze notitie ook behandeld (landschapsvervuiling, werkgelegenheid nihil etc.) maar ook gezien de weerstand, die bestaat bij de bevolking in de zoekgebieden, vindt de PVV in Drenthe voldoende argumentatie in deze notitie om er nogmaals voor te pleiten de plaatsing van windturbines in Drenthe te heroverwegen. Deelt GS de mening van de PVV en zo nee, waarom niet?

*Antwoord 4*
*Nee, zie ons antwoord op vraag 1.*

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris , voorzitter

PARTIJ VOOR DE **VRIJHEID**

**Schriftelijke vraag (artikel 41)**
Aan de voorzitter van Provinciale Staten
Dhr. J.Tichelaar
Postbus 122
9400 AC Assen

Eelde, 19 juni 2013

**Betreft CPB notitie van 14 juni 2013 KBA SVWOL (windenergie op land)**

Op verzoek van het ministerie van Economische Zaken en het ministerie van Infrastructuur en Milieu heeft het CPB, ondersteund door het Energie Onderzoek Centrum Nederland een maatschappelijke kosten-batenanalyse uitgevoerd van de Rijksstructuurvisie 6000Mw Windenergie op land, vastgelegd in een notitie van 14 juni 2013. (zie bijlage)
Naar aanleiding daarvan heeft de PVV Drenthe de volgende schriftelijke vragen:

1. **Nu het CPB tot de conclusie komt dat uitstel van het project maatschappelijk gezien de beste optie is, lijkt het de PVV in Drenthe verstandig om dit voorstel over te nemen. Deelt G.S. onze mening? En zo nee, waarom niet?**
2. **In deze notitie heeft het CPB het bedrijfseconomische resultaat weergegeven voor de verschillende provincies; Behalve de Provincies Friesland, Flevoland en Noord-Holland, komt het CPB bij alle andere Provincies (waaronder Drenthe) op een negatief of op zijn hoogst neutraal resultaat uit. Deelt GS de mening van het CPB, dat stelt, dat het zinvol is om de geplande bouw van windmolenparken te schrappen in provincies waar wind op land waarschijnlijk nooit rendabel wordt en zo nee, waarom niet?**
3. **"Windenergie levert geen CO2-reductie in een wereld met emissiehandel" is een andere conclusie in deze notitie. Deelt GS deze mening en zo nee, waarom niet?**
4. **In de conclusies van het CPB waar de vragen 1,2 en 3 betrekking op hebben, is nog geen rekening gehouden met andere effecten bij de plaatsing van windturbines. Die worden in deze notitie ook behandeld (landschapsvervuiling, werkgelegenheid nihil etc.) maar ook gezien de weerstand, die bestaat bij de bevolking in de zoekgebieden, vindt de PVV in Drenthe voldoende argumentatie in deze notitie om er nogmaals voor te pleiten de plaatsing van windturbines in Drenthe te heroverwegen. Deelt GS de mening van de PVV en zo nee, waarom niet?**

Namens de fractie van de Partij Voor de Vrijheid,
Ad van Berkel

*Besluitenlijst*

---

**van de vergadering van**
**Provinciale Staten van Drenthe**

---

gehouden op woensdag 26 juni 2013

---

# BESLUITENLIJST

## Vergadering van Provinciale Staten van Drenthe
## Woensdag 26 juni 2013

*U kunt de statenvoorstellen en de ingezonden brieven, alsmede de besluitenlijsten en samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

Ingediende moties en het amendement zijn als bijlage opgenomen bij deze besluitenlijst.

**Aanwezig:**
J.Tichelaar (voorzitter)

J.Slagter (PvdA) (vicevoorzitter)
mevrouw M. Bakker (PvdA)
J.J. Baltes (VVD)
H. Beerda (PvdA)
R. Beimers (PVV)
A.A.P.M. van Berkel (PVV)
E.Bolhuis (VVD)
J.A. van Dalen (D66)
D.B. Dijkstra (CDA)
mevrouw G.M. van Dinteren (GroenLinks)
R. Fokkens (PvdA)
mevrouw R.S. Goettsch (PvdA)
E. Hemsteede (PvdA)
mevrouw R. Horasan (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
A. Huizing (PvdA)
mevrouw T. Hummel (PvdA)
mevrouw M.S. Irrgang-Borsboom (VVD)
mevrouw M.J. Kaal (CDA)
A. Kerstholt (VVD)
H. Klaver (CDA)
mevrouw W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen (CDA)
mevrouw W.M. Meeuwissen-Dekker (VVD)
P.H. Oosterlaak (SP)
mevrouw J.M. Pannekoek-van Toor (VVD)
mevrouw G.H. Smith (GroenLinks)
mevrouw L.A. Smits (SP)
J. Smits (VVD)
J.L. Stel (VVD)
T. Stelpstra (ChristenUnie)
mevrouw M.C.J. van der Tol (D66)
A.Timmerman (VVD)
N.A. Uppelschoten (PVV)
E.R. Veenstra (PvdA)
H.J. van der Ven (CDA)
J. Vester (SP)
P.A. Zwiers (PvdA)

mevrouw S. Buissink, Statengriffier

**Voorts aanwezig het college van GS:**
H. Brink (VVD)
H.H. van de Boer (VVD)
R.W. Munniksma (PvdA)
A. van der Tuuk (PvdA)

**Afwezig:**
H.N. van Eekelen (SP)
F. van Rhee (Groep Van Rhee)
mevrouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
Th.J. Wijbenga (CDA)

## A/B. Opening en mededelingen

De voorzitter opent de vergadering om 13:30 uur en geeft aan dat het een extra statenvergadering betreft met een aantal belangrijke onderwerpen. De vergadering zal aan het einde worden geschorst en op 3 juli worden heropend.
Om 19:00 uur zal het onderwerp 'Gebiedsvisie Windenergie Drenthe' aan de orde komen.

De voorzitter verwelkomt de op de publieke tribune aanwezige gasten in het kader van het project 'Gast van de Staten'.

De CdK doet mededelingen over:
- Het behoud van de Rijksdiensten in Drenthe;
- Het gevangeniswezen;
- De bezuiniging bij het ministerie van Defensie.

## C. Vaststelling van de agenda

De fractie van D66 verzoekt om agendapunt G6, Gemeenschappelijke Regeling RUD, af te voeren van de agenda en door te schuiven naar de statencommissie FCBE van 11 september a.s. De behandeling in de statencommissie B&F van 19 juni en de verkregen aanvullende informatie maken dat het nu te prematuur is om een beslissing te nemen. Er zijn nog te veel onduidelijkeheden.
De fracties van het CDA en GL sluiten hierbij aan.

<u>Reactie van gedeputeerde van de Boer:</u>
Hij ontraadt het verplaatsen van het agendapunt. Het betreft hier een belangrijk traject wat ook in de 12 Drentse gemeenten speelt. Indien het sociaal statuut voor de zomer wordt vastgesteld, de onderhandelingen hierover zijn gaande, kunnen de medewerkers ná de zomervakantie worden geplaatst en is de RUD m.i.v. 1 januari 2014 een feit. Wanneer de staten pas op 25 september een besluit nemen zal 1 januari 2014 als ingangsdatum van de RUD niet worden gehaald, met alle gevolgen van dien.

Stemming over het voorstel van D66 om agendapunt G6 van de agenda te halen:
Voor: de fracties van D66, CDA en GL.
Tegen: de fracties van PvdA, VVD, SP, CU, PVV.
Het voorstel is met meerderheid van stemmen verworpen.

De agenda wordt ongewijzigd vastgesteld.

## D. Vaststellen besluitenlijst van de vergadering van PS van 29 mei 2013

De besluitenlijst wordt ongewijzigd vastgesteld.

## E. Ingekomen stukken

De ingekomen stukken worden conform de voorstellen op de lijst van ingekomen stukken afgehandeld.

## F. Rondvraag

De fractie van de PvdA stelt vragen over de werkgelegenheid rondom de verdubbeling van de N33.

Het was de bedoeling dat de vele miljoenen die geïnvesteerd worden in dit project ook neerdalen in het gebied; de vraag is in hoeverre dit het geval is.
Daarnaast zou het ook goed zijn om in de cie. OGB in zijn algemeenheid de gang van zaken bij infrastructurele werken tegen het licht te houden.
*Reactie van gedeputeerde Brink*: De provincie was voorstander om het project in delen aan te besteden om locale aannemers meer kansen te geven. Helaas is het niet alleen aan de provincie om dit te bepalen. Het project is nu aanbesteed, het is aan de aannemer om hieraan invulling te geven. Rijkswaterstaat heeft hierin het laatste woord. Ongeveer 60-70% van het werk wordt ingevuld door noordelijke bedrijven, bijvoorbeeld loonwerkers, transport. Wanneer de verdubbeling een feit is dan leidt de N33 naar veel bedrijven in Noord-Nederland.

## G. Voorstellen

### A-stukken

### G1. Statenstuk 2013-581; HERZIEN, initiatiefvoorstel Energiepotentiekaart (GL)

Zonder beraadslaging is het voorstel met algemene stemmen aanvaard.

### G2. Statenstuk 2013-576; Actualisering Gemeenschappelijke regeling Noordelijke Rekenkamer

Zonder beraadslaging is het voorstel met algemene stemmen aanvaard.

### B-Stukken

### G3. Statenstuk 2013-575; 9e Wijzigingstranche POV Drenthe (EHS)

Bijdrage van de fracties
De PvdA verzoekt in het kader van een heldere communicatie om een toezegging dat eigenaren rechtstreeks worden benaderd wanneer grond wordt toegevoegd aan de EHS of juist hieraan wordt onttrokken.
De VVD merkt op dat de toezegging van de gedeputeerde om de knelpunten zoals verwoord in de zienswijzen, kritisch door de Commissie Landelijk Gebied (CLG) te laten bekijken, voor eind van 2013 plaats moeten vinden.
De fracties van CDA, SP D66, en GL sluiten hierbij aan.
Verder is de VVD van mening dat het Groenmanifest het uitgangspunt moet zijn en dat de kern bij de EHS is het vinden van balans tussen natuur en economische activiteiten. Dit betekent dat voor een aantal bedrijven maatwerk moet worden toegepast.
De SP informeert of het beleid van de staatssecretaris om te stoppen met de verkoop van grond door Staatsbosbeheer het beleid van de EHS kan doorkruisen.
D66 merkt op dat de staten niet alles in detail kunnen regelen. De fractie hecht aan goed overleg en wacht de reactie van de CLG af. De CU geeft aan de EHS van groot belang te vinden en hoopt dat het tempo van de uitvoering gestaag voort zal gaan.
GL geeft aan dat de natuur niet alleen is bedoeld voor economisch gewin of goed is voor de gezondheid maar ook van groot belang voor de generaties hierna. De overeengekomen toekomstige uitbreiding zoals genoemd in het Groenmanifest vindt GL noodzakelijk.
De PVV houdt een pleidooi om de EHS jaarlijks te herzien waarbij het adagium voor de PVV is: ‘hoe kleiner hoe beter’. De staten zouden zich moeten bezinnen of ze met de EHS wel op de goede weg

zijn. De PVV dient een amendement in om de bij het besluit horende kaart ‘herijking EHS 2013’ niet toe te voegen maar een concept EHS-kaart 2013 die ter inzage is gelegd, toe te voegen.
De fractie vindt het niet correct dat aanpassingen gedaan naar aanleiding van ingebrachte zienswijzen niet opnieuw worden voorgelegd zodat iedereen daar (opnieuw) op kan reageren.

Reactie van de gedeputeerde
*Gedeputeerde Munniksma* geeft samengevat de volgende reactie.
Uitgangspunt is dat de EHS kaart herijkt wordt, waarbij nauwkeurig wordt gekeken hoe om te gaan met de zienswijzen. Het is belangrijk om een goede balans te vinden tussen natuur en landbouw en recreatie activiteiten. De afspraken van de landinrichtingscommissie zijn bestaande afspraken dit betekent dat er geen contact wordt opgenomen met eigenaren. Op diverse plaatsen is hierover informatie verkrijgbaar o.a. bij de Dienst Landelijk Gebied (DLG).
Het verzoek om het nadere advies van de CLG voor het einde van het jaar af te ronden wordt door hem overgenomen. Het besluit van de staatssecretaris om te stoppen met de verkoop van bosperceelen heeft geen relatie met de herijking van de EHS.
Bij zienswijzen die de kaart veranderen zal zeker zorgvuldigheid in acht worden genomen.
Tot slot geeft hij aan, n.a.v. het ingediende amendement, dat de gevolgde procedure bij het indienen van zienswijzen overeenkomt met die van een bestemmingsplan procedure. Ook in dat geval wordt alleen kennisgenomen van de zienswijzen en volgt daarna het besluit. Dit is ook hier aan de orde.
Het ingediende amendement wordt door gedeputeerde Munniksma ontraden.

Gedeputeerde staten zeggen het volgende toe:
*Gedeputeerde Munniksma:* zegt toe om het nadere advies van de CLG over de ontstane concrete knelpunten binnen de herijkte EHS voor eind 2013 af te ronden, hierbij contact op te zullen nemen met enkele individuele ondernemers en hiermee terug te komen in de Statencommissie OGB.
*Gedeputeerde Munniksma:* zegt toe de toegevoegde 72 ha mee te zullen nemen in het nadere overleg met de CLG.

*Besluit met betrekking tot statenstuk 2013-575*

De heer Stel (VVD) legt een stemverklaring af waarbij hij aangeeft het Amendement van de PVV niet te steunen omdat de door de PVV genoemde toegevoegde 72 ha aan de EHS wordt meegenomen in het nadere advies van de CLG.

Voor de stemming over het ingediende Amendement wordt deze door de PVV ingetrokken. De PVV volstaat met de beantwoording door de gedeputeerde.

**Amendement**

| Nr. | Ingediend door | Onderwerp | Aangenomen/verworpen: |
|---|---|---|---|
| A 2013-03 | PVV | EHS | Ingetrokken |

Het voorstel is met algemene stemmen aanvaard.

## G4. Statenstuk 2013-579; Financieringsinstrumentarium Drenthe

Bijdrage van de fracties
Alle fracties zijn positief over het voorstel. Een aantal fracties merkt daarbij nog het volgende op.
Meerdere fracties spreken zorgen uit over de besteding van het geld. Hoe gaan de ondernemers de weg naar de subsidieregeling vinden?

De PvdA en de SP geven aan de monitoring belangrijk te vinden ook omdat de regeling door een externe partij zal worden uitgevoerd. Wanneer zien de staten hierover iets terug? De VVD pleit voor ontzorging en ontschotting van de gelden. Het CDA geeft aan het MKB zeer belangrijk te vinden, hierbij wordt het Drentse CDA verkiezingsprogramma aangehaald. De vraag is aldus het CDA, of een deel van de genoemde 17 miljoen gebruikt kan worden voor het MKB actieprogramma. Het MKB in Drenthe staat tenslotte (bijna) synoniem met het dagelijkse brood.
De PVV vindt het móeten investeren een lastige opgave voor de bedrijven. Er zijn ook MKB bedrijven die op een andere manier geholpen moeten worden. D66 informeert of de Top-regeling ook opgerekt kan worden voor bestaande ondernemers. GL is enthousiast over de regeling mits ook aandacht wordt geschonken aan duurzaamheid.

Reactie van de gedeputeerde
*Gedeputeerde van der Tuuk* geeft aan dat deze regeling een weerslag is van de bijeenkomst 'slim investeren'. Het financieringsinstrumentarium is de 3e maatregel om het bedrijfsleven een impuls te geven. Hij is van mening dat de provincie risico's moet durven nemen maar niet onbeheerst.
Door de staten is aangegeven om te letten op ontschotting, de toetsingscriteria en de doelstelling bij toewijzing van de gelden. Hij geeft aan op deze onderwerpen terug te zullen komen. Nu het signaal wordt gegeven dat innovatief niet te eng moet worden gedefinieerd zal hiermee bij de uitvoering rekening worden gehouden
Tot slot geeft hij aan dat de provincie alles op alles zet om het MKB te ondersteunen.

In de tweede termijn dient het CDA een amendement in m.b.t. een MKB actieprogramma.

*Besluit met betrekking tot statenstuk 2013-579*

**Amendement**

| Nr. | Ingediend door | Onderwerp | Aangenomen/verworpen: |
|---|---|---|---|
| A 2013-04 | CDA | MKB aktieprogramma | Verworpen<br>Voor: CDA<br>Tegen: PvdA, VVD, PVV, SP, D66, GL, CU |

Het voorstel is met algemene stemmen aanvaard.

**G5. Statenstuk 2013-577; Herijking vergaderstructuur PS II**

Bijdrage van de fracties
De VVD geeft aan dat de commissievoorzitters moeite hebben met een regeling via een intekenlijst over de volgorde van sprekers. Hoewel het in het Presidium is besproken dient de VVD alsnog een amendement in.

Reactie van de voorzitter van de begeleidingscommissie Herijking vergaderstructuur, de heer Slagter
De heer Slagter geeft aan dat de intekenlijst gehanteerd kán worden. Hierover kan ook informeel een afspraak worden gemaakt, er is geen amendement van het besluit voor nodig. De voorzitters kunnen de intekenlijst ook soepel hanteren.

In tweede termijn trekt de VVD het amendement in. De toelichting van de voorzitter is voldoende om de vergaderafspraken met de nodige soepelheid te hanteren.

*Besluit met betrekking tot statenstuk 2013-577*

**Amendement**

| Nr. | Ingediend door | Onderwerp | Aangenomen/verworpen: |
|---|---|---|---|
| A 2013-05 | VVD | Herijking vergaderstructuur; intekenlijst | Ingetrokken |

Het voorstel is met algemene stemmen aanvaard.

**G6. Statenstuk 2013-578; Gemeenschappelijke regeling RUD.**

Bijdrage van de fracties
De fracties onderschrijven nut en noodzaak van de RUD. Alle fracties zijn tevreden met de verkregen aanvullende informatie na de bespreking in de statencommissie op 19 juni jl. De VVD wil daarnaast informatie over alle oprichtings- en uitvoeringskosten om inzicht te krijgen of een RUD inderdaad efficiënter is. Verder wil de VVD zodra deze beschikbaar is de uitgewerkte mandaatregeling ontvangen.
Voor de SP is en blijft het probleem van de RUD de democratische controle. Het belangrijkste hierbij is de attitude van de bestuurder om verantwoording af te leggen. Voor de PVV blijft het onduidelijk hoe het zit met het opdrachtgeverschap. Daarnaast is het feit dat AB en het DB gelijk zijn bijzonder en is het niet goed dat de RUD zowel in Assen als in Emmen wordt gehuisvest.
D66 blijft in toenemende mate vraagtekens zetten bij de RUD. Is deze niet in strijd met de WGR wanneer AB en DB gelijk zijn? Vele vragen blijven bestaan ook na de verkregen informatie. Bijvoorbeeld over wie een directeur benoemd en ontslaat. Maar ook hoe is de accountantscontrole geregeld.
GL is niet enthousiast om weer een verbonden partij toe te voegen aan de lijst. Het minst tevreden is de fractie over de constructie van de raad van opdrachtgevers.

Reactie van de gedeputeerde
*Gedeputeerde van de Boer* geeft aan dat bij de RUD de uitvoeringstaken van het bodem en milieudossier van de provincie wordt ondergebracht. Het water- ontgrondings- en natuurdossier blijft bij de provincie. GS zijn en blijven verantwoordelijk voor het interbestuurlijk toezicht. Speerpunt van de RUD is het verhogen van de kwaliteit.
Van belang is dat het personeel pas kan worden geplaatst als er een akkoord is over het sociaal statuut. Hierover zijn de onderhandelingen nog gaande.
GS is en blijft het bevoegde gezag en is politiek verantwoordelijk. PS kan daar de controle op uitoefenen. Daarnaast oefenen de staten invloed uit door de kaders vast te stellen en door zienswijzen los te laten op de begroting van de RUD.
Op dit moment is de stemverhouding binnen de RUD ‘one man one vote’. Hiermee kan een situatie ontstaan die ongewenst is. GS is bereid om bij majeure financiële beslissingen zich sterk te maken om hiervan af te wijken. Wanneer dit naar de inbreng van de partners zou gaan betekent dit voor de provincie een inbreng van ongeveer 40%. Dit zal geborgd moeten worden in een Reglement van Orde. Lukt dit niet dan zal hij hiervan melding maken bij PS.
Van het voornemen om AB en DB gelijk op te laten lopen zal na de aanloopfase moeten blijken of dit werkt. Hierop komt hij zonodig terug. De rol van de raad van opdrachtgevers is slechts adviserend aan het DB. Het woord raad is wellicht te zwaar aangezet.
Tot slot geeft hij aan dat GS het als onderdeel van haar actieve informatie plicht ziet om – zeker in de aanloopfase – de staten ook buiten de P&C cyclus actief te informeren over de RUD.

Gedeputeerde staten zeggen het volgende toe:
*Gedeputeerde van de Boer:* zegt toe om bij majeure financiële beslissingen te bepleiten dat de stemverhouding wordt bepaald aan de hand van de financiële inbreng van de onderscheidende partners.

*Gedeputeerde van de Boer*: zegt toe om zodra de uitgewerkte mandaatregeling beschikbaar is deze naar de staten te sturen.
*Gedeputeerde van de Boer:* zegt toe om in het kader van de actieve informatieplicht de staten te informeren over de ontwikkelingen van het AB en DB en de Raad van opdrachtgevers.

*Besluit met betrekking tot statenstuk 2013-578*

Mevrouw Kaal (CDA) legt een stemverklaring af waarbij zij aangeeft dat de beantwoording van de gedeputeerde met de gedane toezeggingen het CDA hebben doen besluiten om voor het statenstuk te stemmen.
De heer van Dalen (D66) legt een stemverklaring af waarbij hij aangeeft te verwachten dat binnen enkele maanden duidelijkheid wordt verkregen over wat onder majeure financiële beslissingen wordt verstaan en hoe de verhoudingen liggen tussen AB en DB.

Het voorstel is hierna met algemene stemmen aanvaard.

**G7. Statenstuk 2013-582; Gebiedsvisie windenergie Drenthe**

Bijdrage van de fracties (samengevat)
De *PvdA* geeft aan dat het gaat om een planologisch document zonder juridische status maar wel met richtlijnen. De fractie gaat voor de laatste stand van de techniek. De PvdA kiest voor windenergie ook in de Veenkoloniën. Wanneer er meer dan 285,5 MW moet komen dan zal dit buiten de Veenkoloniën moeten worden gezocht.
De PvdA kiest niet voor de plannen van de initiatiefnemers. De provincie (en de gemeenten) moeten de regie houden. Het is belangrijk om met elkaar te proberen om de dialoog op gang te brengen.
De PvdA is van mening dat de gezondheidsaspecten en een eerlijke verdeling van de opbrengsten leidend moeten zijn in de vervolgprocedure van de gebiedsvisie wind.
Hiervoor wordt een motie ingediend (M 2013-09).
De *VVD* steunt het voorstel van het college en wil niet de zoekgebieden, die in de Omgevingsvisie zijn vastgesteld opnieuw ter discussie stellen. In de periode die resteert voor dat de molens worden geplaatst kan onderzoek worden gedaan naar de gezondheidsaspecten van de windmolens. Suggesties om minimale afstand en hoogtes van de molens aan te geven steunt de VVD niet; hiervoor is onvoldoende onderbouwing aan te geven. Wel vindt de fractie dat de initiatiefnemers in overleg moeten gaan met het gebied. Een voorgestelde gebiedsmakelaar is daarvoor niet nodig. De fractie vraagt zich af hoe om te gaan met het (negatieve) besluit van de gemeente Borger-Odoorn.
Het *CDA* geeft aan nee, tenzij te zeggen tegen het statenstuk. De fractie vindt dat de minimale afstand tussen bebouwing en de windmolens 750 meter zijn. Ook vindt het CDA dat de molens maximaal 120 meter hoog mogen zijn. Het gaat niet om het aantal windmolens, maar om de molens die problemen opleveren. Hiervoor wordt een Amendement ingediend (A 2013-06)
Het CDA pleit er voor om 280 MW in te zetten met zo min mogelijk molens.
Met de extra verplichting die Drenthe op zich heeft genomen, gaat het CDA niet akkoord.
Pas na 2020 wil de fractie praten over extra MW.
De fractie is verder van mening dat met de bewoners beter gecommuniceerd had moeten worden.
Om dit in de toekomst beter te borgen dient het CDA een motie in (M 2013-10)
De *SP* stelt voor om het zoekgebied aan te passen en heel Drenthe tot zoekgebied te maken. Hiervoor zou nog een concreet voorstel moeten komen. De SP is niet tegen windenergie, maar niet om deze geforceerd neer te zetten in één gebied. Ook zijn veel aspecten o.a. over de gezondheid nog niet bekend ook om die reden stelt de SP om een periode van time-out voor. Betrokken partijen kunnen in die periode proberen beter bij elkaar te komen. Hiervoor wordt een Amendement ingediend (A 2013-07).

De *PVV* is duidelijk in haar standpunt: De windmolens moeten er niet komen. Ze zijn niet duurzaam en niet rendabel. De fractie is voor duurzame energie, mits deze rendabel is. Bovendien moet naar windenergie gekeken worden vanuit een breder perspectief dan Drenthe. De PVV zou een onderzoek willen naar de verschillende vormen van energie en vraagt zich af waar het maximum ligt van het aantal MW.
*D66* is voorstander van hernieuwbare duurzame veilige energie. Draagvlak is daarbij belangrijk. Alleen de tegenstanders laten zich horen niet de voorstanders. Lerend van het verleden vindt D66 dat er m.b.t. de communicatie fouten zijn gemaakt. Er is onvoldoende en gebrekkig gecommuniceerd. Om de bewoners te betrekken bij het proces stelt D66 een onafhankelijke gebiedsmediator voor.
Hiervoor wordt een Amendement ingediend (A 2013-08, in tweede termijn vervangen door A 2013-09)
De *CU* is van mening dat er een omslag moet worden gemaakt naar duurzame energie vanuit de overtuiging om als Rentmeester goed om te gaan met de schepping. De overheid heeft hierbij een stimulerende en soms ook een financiële rol. Goede communicatie rondom dit proces is belangrijk maar is niet hetzelfde als iedereen gelijk geven. Het aangewezen zoekgebied biedt veel goede mogelijkheden. Meer MW is, binnen randvoorwaarden en de nieuwste techniek, prima.
*GL* geeft aan dat het proces niet ideaal is geweest. Maar het is niet zo dat er niets is gebeurd. Zowel provincie als initiatiefnemers hebben bijeenkomsten georganiseerd, er is een handreiking gedaan. Een meerwaarde om nogmaals om tafel te gaan ziet GL dan ook niet. Inhoudelijk vindt GL dat haast moet worden gemaakt met hernieuwbare energie wil er een toekomst zijn na de fossiele brandstoffen. Het zoekgebied voor de Veenkoloniën is nog steeds goed verdedigbaar gezien de schaal en de historie van het landschap. GL is echter tegen de maximering van windenergie (max. 285,5 MW). Wanneer er turbines komen met minder overlast is GL absoluut voor meer windenergie in Drenthe. Ook is GL voor het verder verkennen van duurzame energie via inventarisatie van de door de staten vastgestelde Energiepotentiekaart.

<u>Reactie van de gedeputeerde</u>
*Gedeputeerde Munniksma* geeft samengevat de volgende reactie.
Het college is voor duurzame energie waaronder windenergie. Overheden ontkomen er niet aan om te gaan voor vergroening van energie en moeten daarin ook keuzes in maken. Er zullen in Nederland geen energieprojecten, waaronder windenergie worden gerealiseerd die ten koste gaan van de gezondheid. Onlangs heeft de Tweede Kamer verzocht om een gezondheidsonderzoek in te stellen wat betreft windenergie.

Kern van het besluit wat nu aan de orde is, is het realiseren van planologische ruimte.
De gedeputeerde schetst hoe de Gebiedsvisie toe stand is gekomen. Voor 2010 zijn er in het gebied van de gemeente Borger-Odoorn initiatieven aangekaart bij het Rijk. GS vinden die te groot voor het gebied. Inmiddels is door het Rijk wel de RCR (Rijks Coördinatie Regeling) procedure opgestart, inclusief een Mer-procedure. Het beste instrument om hierop te sturen is een Gebiedsvisie Windenergie.
Over de keuze voor het zoekgebied geeft hij aan dat de discussie over windenergie in 2003/2004 is gestart met de gemeente Coevorden, daar is Emmen bij gekomen. In 2010 is dit in de toen vastgestelde Omgevingsvisie uitgebreid met de gemeenten Borger-Odoorn en Aa en Hunze. Dit besluit is informeel maar ook formeel teruggekoppeld met alle betrokken.
Voor deze toevoeging is gekozen omdat op 120 meter hoogte in die omgeving de stevigste wind in Drenthe waait. Dit is op 2 andere plaatsen ook het geval, Meppel en Leek, maar daar zijn andere bezwaren o.a. laagvliegroute.
Gedeputeerde Munniksma geeft aan de emoties in het gebied te begrijpen, ook daarom is het beter om na twee jaar een besluit te nemen; dat is beter dan géén besluit nemen. Hij geeft aan dat bij de verdere uitwerking van het plan zal worden gekeken of het inschakelen van externen nodig is om het proces beter te begeleiden.

De techniek schrijdt voort, GS wil blijven uitgaan van de best beschikbare techniek.
Voor wat betreft zowel maximale afstanden tot de molens als de hoogte geeft hij aan dat het beter is om hierbij maatwerk te leveren dan strakke regels af te spreken. Hij stelt voor om i.h.k.v. technologische ontwikkelingen een fabriek van windmolens in Duitsland te gaan bezoeken. Daarna kan de discussie over het wel of niet opnemen van een maximale afstand tot de molens opnieuw aan de orde komen.
Over de extra toebedeelde 5,5 MW aan Drenthe geeft hij aan dat het IPO zes maanden heeft gezocht naar een oplossing om de resterende 600 MW te verdelen. Dat is niet gelukt uiteindelijk is voor de oplossing gekozen waarbij Drenthe nog een opgave van 5.5. MW heeft gekregen. Desgevraagd geeft hij aan hiervoor mandaat te hebben gevonden binnen de Omgevingsvisie waar oorspronkelijk 300 MW aan windenergie was opgenomen.
Over de moties M 2013-09 (gezondheidsaspecten en eerlijke verdeling opbrengsten leidend laten zijn in de vervolgprocedure) en M 2013-10 (bewonersparticipatie) geeft hij aan deze moties te willen overnemen en geïntegreerd te willen oppakken.

In de tweede termijn worden na de beraadslaging en de beantwoording van de gedeputeerde de Amendementen 2013-06 en A 2013-09 ingetrokken.

Gedeputeerde staten zeggen het volgende toe:
*Gedeputeerde Munniksma:* zegt toe om na een bezoek aan een fabriek voor windmolens in Duitsland, de discussie over het vastleggen van de hoogte van en afstand tot windmolens opnieuw te willen voeren.

*Besluit met betrekking tot statenstuk 2013-582:*

De voorzitter merkt op dat waar in het voorstel nu “280 MW” staat, “285,5 MW”moet worden gelezen.

Stemverklaring: De heer Zwiers (PvdA) geeft aan vanaf de eerste dag tegen de windindustrie en de windmolenplannen te zijn geweest, omdat ze de kernkwaliteiten van het gebied, de rust en de ruimte wegnemen. Duurzame energie gaat niet alleen over windenergie. Daarnaast is er geen maatschappelijke discussie geweest en is er grote onrust in het gebied. Hij ziet dit met de huidige gebiedsvisie windenergie niet veranderen. Vanuit die overtuiging stemt hij tegen de Gebiedsvisie Windenergie en het Amendement 2013-07.

**Amendement**

| Nr. | Ingediend door | Onderwerp | Aangenomen/verworpen: |
|---|---|---|---|
| A 2013-07 | SP | Uitstel vastleggen zoekgebied | Verworpen<br>Voor: SP, de heer Zwiers (PvdA)<br>Tegen: PvdA, (m.u.v. dhr. Zwiers), VVD, D66, SP, CU, GL, CDA, PVV |
| A 2013-06 | CDA | Minimale afstand tot windmolens en bebouwing en max. ashoogte molens | Ingetrokken |
| A 2013-08 | D66 | Gebiedsmediator | Vervangen door A 2013-09 |
| A 2013-09 | D66 | Gebiedsmediator | Ingetrokken |

*Besluit 2013-582, onderdeel I*

Het voorstel is na hoofdelijke stemming met meerderheid van stemmen aanvaard.

De volgende Statenleden hebben **voor** het voorstel gestemd: mevrouw M. Bakker (PvdA), J.J. Baltes (VVD), H. Beerda (PvdA), E.Bolhuis (VVD), D.B. Dijkstra (CDA), mevrouw G.M. van Dinteren (GL), R. Fokkens (PvdA), mevrouw R.S. Goettsch (PvdA), E. Hemsteede (PvdA), mevrouw R. Horasan,(PvdA), H.R. Hornstra (PvdA), A. Huizing (PvdA), mevrouw T. Hummel (PvdA), mevrouw M. Irrgangs-Borsboom (VVD), mevrouw M.J.Kaal (CDA), A. Kerstholt (VVD), H. Klaver (CDA), mevrouw W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen (CDA), mevrouw W.M. Meeuwissen-Dekker (VVD), mevrouw J.M. Pannekoek-van Toor (VVD), J. Slagter (PvdA), mevrouw G.H. Smith-Bults (GL), J. Smits (VVD) J.L. Stel (VVD), T. Stelpstra (ChristenUnie), Timmerman (VVD), mevrouw M.C.J. van der Tol (D66), E.R. Veenstra (PvdA) en H.J. van der Ven (CDA)

De volgende Statenleden hebben **tegen** het voorstel gestemd: R. Beimers (PVV), A.A.P.M. van Berkel (PVV), J.A. van Dalen (D66), P.H. Oosterlaak (SP), mevrouw L.A. Smits (SP), N.A. Uppelschoten (PVV), en J. Vester (SP) en P.A. Zwiers (PvdA).

*Besluit 2013-582, onderdeel II*

Het voorstel is met meerderheid van stemmen aanvaard.

Voor: PvdA, (m.u.v. de heer Zwiers), VVD, en D66
Tegen: dhr. Zwiers (PvdA), SP, PVV, GL, CU en CDA

*Besluit 2013-582, onderdeel III*

Het voorstel is met meerderheid van stemmen aanvaard.

Voor: PvdA, (m.u.v. de heer Zwiers), VVD, en D66
Tegen: dhr. Zwiers (PvdA), SP, PVV, GL, CU en CDA

**Moties**

| Nr. | Ingediend door | Onderwerp | Aangenomen/verworpen: |
|---|---|---|---|
| M 2013-09 | PvdA en GL | Gezondheidsaspecten en eerlijke verdeling opbrengsten | Aangenomen met meerderheid van stemmen<br>Voor: PvdA, GL, VVD, SP, D66, CDA, CU<br>Tegen: PVV |
| M 2013-10 | CDA | Oprichtingsvergunning inclusief participatie van gebiedsbewoners | Aangenomen met meerderheid van stemmen.<br>Voor: PvdA, GL, VVD, SP, D66, CDA, CU<br>Tegen: PVV |

**H. Sluiting**
De voorzitter sluit de vergadering om 23:18 uur

Het vervolg van de vergadering zal plaatsvinden op 3 juli 2013.

Vastgesteld in de vergadering van Provinciale Staten van 25 september 2013,

, voorzitter

, griffier

# Motie windenergie

Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 26 juni 2013.

Constaterende dat:
- de problemen verband houdende met klimaatveranderingen steeds groter lijken te worden en de voorraden fossiele brandstoffen uitgeput raken

Van mening zijn dat:
- oplossingen op de wat kortere termijn moeten worden gezocht in windenergie, naast initiatieven die gebaseerd zijn op o.a. zonne-energie en biomassa
- het terecht is dat ook Drenthe daarvan een deel, 285,5 MW voor haar rekening neemt
- bij de plaatsing van windturbines gezondheidsrisico's voor de omwonenden vermeden moeten worden
- er een eerlijke verdeling van opbrengsten moet komen, zowel voor directe betrokkenen als voor het gebied

Verzoekt het College:

Gezondheidsaspecten m.b.t. geluid en een eerlijke verdeling van de opbrengsten (mede) leidend te laten zijn in de vervolgprocedure op de gebiedsvisie wind

En gaan over tot de orde van de dag

PvdA Hans Hornstra

Eddy Veenstra

GL

Aangenomen

M 2013-10

CDA Drenthe

**Motie Gebiedsvisie windenergie Drenthe**
**(Bewonersparticipatie)**

Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 26 juni 2013, ter behandeling van Statenstuk 2013-582, betreffende de Gebiedsvisie windenergie Drenthe,

Constaterende dat bij de bewoners van het zoekgebied grootschalige windenergie onduidelijkheid en onzekerheid bestaat over de mogelijkheid van participatie bij de oprichting van windmolens;

Van mening zijnde dat deze onduidelijkheid en onzekerheid kan worden weggenomen door de mogelijkheid van participatie van de gebiedsinwoners als voorwaarde in de oprichtingsvergunning op te nemen;

Voorts van mening zijnde dat de inwoners van het zoekgebied profijt toekomt vanwege de overlast die de windmolens met zich meebrengen.

Verzoeken het college van Gedeputeerde Staten bij de verdere planuitwerking te bepalen dat in de oprichtingsvergunning van de gemeenten zal worden opgenomen dat de initiatiefnemers actief de participatie van de gebiedsbewoners ter hand zullen nemen;

En gaan over tot de orde van de dag.

Dick Dijkstra (CDA)

Aangenomen

## Statengriffie

**Van:** henk bulder
**Verzonden:** maandag 24 juni 2013 15:42
**Aan:** Statengriffie; Renee Westerhof Provinciale Staten; Arend Wendt ChristenUnie Provincie Drenthe; Dhr. E. R. Veenstra; Dhr. H. van de Boer; Dhr. H.R. Hornstra; Henk Klaver CDA Provincie Drenthe; Jan Langenkamp Groen Links Provincie Drenthe; Mw. L. van der Merwe; Dhr. P. Oosterlaak; Dhr. Th. J. Wijbenga
**Onderwerp:** open brief statenleden tbv behandeling gebiedsvisie wind op 26 juni 2013
**Bijlagen:** flankerend beleid en actieplan.pdf; Open brief statenleden.pdf

Geachte statenleden,

Omdat het mij niet is toegestaan om in te spreken tijdens de beraadslagingen over de gebiedsvisie windenergie op 26 juni aanstaande in uw college stuur ik u bijgaand een open brief met daarbij voorstellen voor flankerend beleid.

Met vriendelijke groet, Henk Bulder
voorzitter Stichting Duurzame Energieprovincie (SDE++)
voor een snelle transitie naar echte duurzaamheid
website http://energieprovincie.nl/
e-mail: info@energieprovincie.nl

Geachte Statenleden**,**

Hoewel ik niet de indruk heb dat brieven van verontruste burgers er iets toe doen, neem ik u toch graag mee in een korte analyse in de hoop u nog op andere gedachten te kunnen brengen.

De maatschappij is ziek ! Er is grote onrust in landen als Turkije en Brazilië. Dat zijn toch de landen met sterke economische groei. Hoe kan er dan toch zoveel onvrede zijn ?

Turkije is een democratie maar er zit iemand aan het roer die zich dictatoriaal gedraagt, niet bereid is te luisteren naar minderheden en de wil van het volk maar eigenzinnig zijn wil oplegt en doordrukt. Brazilië is een democratie waar grote sommen geld worden geïnvesteerd in sportevenementen alleen voor prestige terwijl grote delen van de bevolking creperen. Wat hebben beide landen gemeen en wat is er mis?

De kwaliteit van beschaving wordt afgemeten aan de mate waarin ze zorgt voor de kwetsbare groepen in de samenleving. Een kwalitatief goede samenleving is een piramide waarin de grote onderlaag en middenlaag de economische motor vormen en een kleine toplaag zorgt voor samenhang en algemeen belang waaronder de zorg voor kwetsbaren. In democratisch overleg wordt draagvlak gecreëerd.

Helaas is de praktijk anders. In de top van de piramide vindt zelfverrijking plaats, daar is sprake van het grote graaien, het veilig stellen van eigenbelangen en worden de miljarden over de balk gesmeten als of het een lieve lust is, terwijl de kosten worden afgewenteld op de onderlaag in de samenleving. Als het algemeen belang niet wordt gekoesterd, niet iedereen wordt meegenomen in de welvaart, de principes van democratie geweld worden aangedaan en de kosten eenzijdig worden afgewenteld op de onderkant van de piramide ontstaat er onvrede. Een kleine aanleiding is dan voldoende om de lont in het kruitvat te gooien.

Hoe is de situatie in Nederland ?
Steeds meer taken van de Rijksoverheid worden naar de Gemeenten geschoven zonder het bijbehorende budget waardoor de OZB als sluitpost van de begroting de pan uitrijst. En wie betaalt het gelag ? Het is de onderkant van de samenleving.
In de zorg wordt geld verspild en witte jassen fraude gepleegd. Bezuinigingen worden vertaald in hogere premies, verhoging eigen risico en eigen bijdragen. En wie betaalt het gelag ? Het is de onderkant van de samenleving.
In de energie worden miljarden aan subsidies uitbetaald aan monopolisten en verrijken zich een paar initiatiefnemers over de ruggen van hun buren en dat voor achterhaalde technieken. De energiebelasting en opslag duurzame energie worden onevenredig verdeeld over de energieverbruikers. Dus wie betaalt het gelag ? Juist, de onderkant van de samenleving.

Als je dat koppelt aan bestuurders die zich regentesk gedragen en hun eigen zin doordrijven en daarvoor bereid zijn alle democratische principes aan de kant te schuiven dan heb je alle ingrediënten en het recept voor onrust.

Waarom wordt de energieproductie van windturbines vertaald in aantallen huishoudens die van energie worden voorzien ? Dat is om te verdoezelen dat industriële windturbines energie leveren aan de industrie, de grootverbruikers. De trend is juist dat huishoudens minder energie afnemen en dat de industrie vanwege de lage energiebelasting nauwelijks bijdraagt aan de transitie naar duurzaamheid.

Ik ga u niet vermoeien met cijfertjes die niet kloppen in de gebiedsvisie, het is al lang bekend dat de overheid niet kan rekenen. Als er echter een hoofdstuk werkgelegenheidseffecten wordt geschreven en je komt alleen met een hosannaverhaal over de positieve effecten en je rept met geen woord over de negatieve effecten dan weet ik wel hoe laat het is. Zo'n visie deugt niet, is eenzijdig en misleidend. Kortom het stinkt en van stank raak je net zo in de stress als van lawaai hebben we onlangs mogen lezen.

Wie wind zaait zal storm oogsten. Als u deze visie vaststelt en onderschrijft dan maakt u zich schuldig aan misleiding en bent u medeverantwoordelijk voor de resulterende onrust.

Hoe kan het anders ? U heeft al eerder kennis kunnen nemen van onze visie op de transitie naar duurzaamheid. Bijgaand treft u 1 A4 met de uitwerking in voorstellen voor flankerend beleid.

Met vriendelijke groet, Henk Bulder
voorzitter Stichting Duurzame Energieprovincie (SDE++)
voor een snelle transitie naar echte duurzaamheid
website http://energieprovincie.nl/
e-mail: info@energieprovincie.nl

# Voorstellen flankerend beleid en actieplan transitie naar duurzaamheid

*Stichting Duurzame Energieprovincie juni 2013*

**Energie**
1-Schaf alle subsidies op energie af. Voor echt nieuwe duurzame technieken zou een kortlopende subsidie van maximaal 5 jaar kunnen worden gehanteerd. In die termijn moet het zichzelf bewezen hebben en dus zonder subsidie uit kunnen.
2-Schaf de energiebelasting op het verbruik van in Nederland opgewekte duurzame/hernieuwbare energie af (certificaten van duurzame energie uit Noorwegen vallen daar dus niet onder). Daarbij kan de resterende energiebelasting worden gedifferentieerd naar de vervuilingsgraad en mate van duurzaamheid van een centrale (energie van een kolencentrale krijgt bijvoorbeeld een veel hogere energiebelasting dan energie van een gascentrale). De hoogte van de energiebelasting op energie geleverd door een energieleverancier wordt jaarlijks door een onafhankelijk bureau aan de hand van overheidsrichtlijnen vastgesteld op basis van de energiemix van die energieleverancier. Er kan op die manier worden geconcurreerd op energiebelasting en dus op de mate van duurzaamheid van de geleverde energie.
3-Kondig een jaarlijkse verhoging van de energiebelasting op fossiele brandstoffen voor grootverbruikers aan (bijvoorbeeld 1 cent per jaar) totdat het niveau van de energiebelasting van kleinverbruikers is bereikt. Dit is een incentive voor verduurzaming van productieprocessen.
4-Flexibiliseer de transportkosten van energie volledig. Dit is een incentive voor energiebesparing.

**Infrastructuur**
1-Sluit grootschalige windturbines niet aan op het centrale net maar maak locale netten voor de industrie omdat ze immers op industriële schaal stroom leveren voor die industrie.
2-Zet industriële windturbines alleen op industrieterreinen of op zee en laat op land verder alleen kleinschalige windturbines toe tot een hoogte van maximaal 25 meter.
3-Zorg voor een “power to gas” infrastructuur waardoor surplus energie van industriele windturbines kan worden opgeslagen in het gasnet (voorbeeld Duitsland).

**Agrarische sector**
1-Voer een verbod in op open gierkelders waardoor de methaan, lachgas en ammoniak uitstoot wordt voorkomen. Wereldwijd is deze uitstoot goed voor 18% van de broeikasgassen. In Nederland is de veeteeltsector minstens goed voor het dubbele percentage.
2-Decentrale bioraffinage komt als nieuw duurzaam systeem 5 jaar in aanmerking voor subsidie.

**Bouw**
1-Voer een EPC-belasting in. Voor gebouwen met een negatieve epc krijgt men subsidie, voor gebouwen met een positieve epc betaalt men belasting op basis van de hoogte van de epc.
2-Verduurzaam alle overheidsgebouwen en dorpshuizen/mfa’s om het goede voorbeeld te geven.
3-Voer een opslag op de OZB in afhankelijk van het energielabel.
4-Voer een sociale duurzaamheidslening in zodat ook mensen die het geld niet hebben of te weinig inkomen om geld te kunnen lenen mee kunnen in de transitie naar duurzaamheid. Daarmee wordt tevens voorkomen dat ze door de al maar stijgende kosten in de schuldsanering terecht komen.

**Mobiliteit**
1-Bijtellingsvrijstelling en vrijstelling wegenbelasting alleen nog voor voertuigen die volledig op duurzame/hernieuwbare energie rijden.

**Onderwijs**
1-Lespakket duurzaamheid gekoppeld aan verduurzaming schoolgebouwen.

M 2013-10

CDA Drenthe

**Motie Gebiedsvisie windenergie Drenthe**
**(Bewonersparticipatie)**

Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 26 juni 2013, ter behandeling van Statenstuk 2013-582, betreffende de Gebiedsvisie windenergie Drenthe,

Constaterende dat bij de bewoners van het zoekgebied grootschalige windenergie onduidelijkheid en onzekerheid bestaat over de mogelijkheid van participatie bij de oprichting van windmolens;

Van mening zijnde dat deze onduidelijkheid en onzekerheid kan worden weggenomen door de mogelijkheid van participatie van de gebiedsinwoners als voorwaarde in de oprichtingsvergunning op te nemen;

Voorts van mening zijnde dat de inwoners van het zoekgebied profijt toekomt vanwege de overlast die de windmolens met zich meebrengen.

Verzoeken het college van Gedeputeerde Staten bij de verdere planuitwerking te bepalen dat in de oprichtingsvergunning van de gemeenten zal worden opgenomen dat de initiatiefnemers actief de participatie van de gebiedsbewoners ter hand zullen nemen;

En gaan over tot de orde van de dag.

Dick Dijkstra (CDA)

Aangenomen

provincie Drenthe

Op te bergen
In de map van
26 juni 2013

# Statenstuk 2013-581 HERZIEN

## Initiatiefvoorstel Energiepotentiekaart Drenthe

Voorgestelde behandeling:
- Statencommissie Omgevingsbeleid op 12 juni 2013
- Provinciale Staten op 26 juni 2013

Initiatiefvoorstel van de leden mevrouw G.M. van Dinteren en mevrouw G.H. Smith-Bults,
Statenfractie GroenLinks

## Inleiding

*Onderwerp*
Drenthe heeft ambitieuze doelstellingen voor duurzame energiewinning: 20% minder $CO_2$-uitstoot in 2020 ten opzichte van 1990; in 2020 16% van het eindverbruik (finaal energieverbruik) produceren met hernieuwbare energiebronnen; 20% energiebesparing in 2020. (Energienota 2012-2015 en Energiestrategie 2020 en 2050, provincie Drenthe.)

*Probleem*
Dit zijn geen geringe ambities en steeds meer wordt duidelijk dat een mix van hernieuwbare energiebronnen nodig zal zijn om hieraan te voldoen. Op dit moment zijn in Drenthe al veel initiatieven genomen om de mogelijkheden te onderzoeken, alleen is er nog geen gedetailleerd overzicht van (on-)geschikte locaties per energiebron voor de hele provincie.

Om op een juiste manier de regie te kunnen voeren op de realisatie van de doelen, is het wenselijk een goed beeld te hebben van de (on-)mogelijkheden van verschillende technieken op mogelijke locaties in Drenthe voor het opwekken van duurzame energie in Drenthe.

*Wat kan Drenthe doen?*
Een dergelijk beeld wordt gegeven door een zogenaamde 'Energiepotentiekaart'.
De potenties van duurzame energietechnieken (bijvoorbeeld windenergie, zonne-energie, geothermie, warmte- en koudeopslag, biomassa en restwarmtebenutting) worden voor locaties in heel Drenthe onderzocht: ruimtelijke criteria en toepassingsmogelijkheden. Zo worden alle mogelijkheden in kaart gebracht. De optelsom hiervan is de Energiepotentiekaart van de provincie Drenthe, die de vraag 'wat kan waar?' integraal beantwoordt.

Deze Energiepotentiekaart kan aan de basis staan van een breed gedragen visie op de toekomstige energiehuishouding van de provincie. Ook voor gemeenten, inwoners, ondernemers en andere initiatiefnemers op het gebied van duurzame energie kan dit een eerste blik op haalbaarheid van plannen vormen, en een stimulans zijn om mogelijkheden te onderzoeken.

*Bestaand beleid en reeds bekende gegevens*
In het concept "energiestrategie Drenthe" staan de verschillende sporen van het Drentse beleid. Spoor IV betreft "groene energie en slimme systemen". Daarin is de potentie voor onze provincie opgenomen. De technische energiepotentie van de afzonderlijke hernieuwbare energietechnieken is in grote lijnen wel bekend. De toepasbaarheid is veelal afhankelijk van diverse locatiespecifieke omstandigheden of beleidsmatige restricties.
In de structuurvisie ondergrond "Met Drenthe de diepte in" zijn ondergrondse mogelijkheden voor bijvoorbeeld warmte-koude-opslag in beeld gebracht, maar ook mogelijkheden voor geothermie en benutting van gasvelden voor opslag van gassen zijn bekend en inzichtelijk in beeld gebracht in de Structuurvisie ondergrond. De Structuurvisie ondergrond versie 2.0 is thans in procedure om dit najaar te kunnen worden vastgesteld. De energiepotentie m.b.t. warmtenetten en biomassa etc. is ook op hoofdlijnen bekend en inzichtelijk. De potentie van zonnestroom op daken is bij diverse gemeenten inzichtelijk. Potentie zonnestroom "niet gebouw gebonden" (zonneweides) is nog niet eerder onderzocht of beleidsmatig vormgegeven. De beleidsmatige potentie voor windenergie is opgenomen in de "Gebiedsvisie windenergie Drenthe".
De energiepotentie wordt thans verder inzichtelijk gemaakt als uitvloeisel van de (concept)-energiestrategie.

Veel kennis is dus aanwezig om de potenties op basis van bestaand beleid in een kaartbeeld te vatten. Daarnaast is een inspanning nodig om op detailniveau nieuwe, technische mogelijkheden in kaart te brengen (los van de beleidsmatige keuzes die daarna nog gemaakt zullen moeten worden).

De Energiepotentiekaart is dus niet bedoeld als (nieuw) beleid, alleen als bundeling van bestaande en nieuwe kennis. Daarmee is het een **kennisbron om nieuw beleid op te kunnen baseren**.

*Alternatieven*
Door middel van een eigen initiatiefvoorstel spreken de Staten van Drenthe duidelijk uit dat zij belang hechten aan een gedegen basis voor te maken (ruimtelijke) beleidskeuzes op het gebied van hernieuwbare energievormen. Bij behandeling van de Windvisie Drenthe is duidelijk dat vanuit de bevolking en de Staten gehecht wordt aan een mix van hernieuwbare energievormen, waarover meer kennis wenselijk is. Een motie of aparte agendering van dit onderwerp zou een minder krachtig signaal zijn over de urgentie van dit gewenste overzicht. Daarom is gekozen voor het middel van een (beknopt) initiatiefvoorstel gelijktijdig met de behandeling van de windvisie, nader uit te voeren door Gedeputeerde Staten.

## Advies

Gedeputeerde Staten opdracht te geven:

I. In het najaar van 2013 een Energiepotentiekaart op te stellen met mogelijke locaties voor hernieuwbare energiebronnen (bijvoorbeeld wind, zon, warmte-koude-opslag, geothermie, biomassa en restwarmtebenutting);

II. de Energiepotentiekaart Drenthe ter vaststelling voor te leggen aan Provinciale Staten;

III. dekking voor de Energiepotentiekaart Drenthe te vinden binnen het programma Klimaat en Energie.

## Meetbaar/Beoogd beleidseffect

Inzicht geven in de ruimtelijke mogelijkheden voor duurzame energiewinning in Drenthe.
Daardoor een bijdrage leveren aan de doelstelling voor het aandeel opgewekte duurzame energie.

## Argumenten

*De Energiepotentiekaart kan aan de basis staan van een breed gedragen visie op de toekomstige energiehuishouding van de provincie;*

*Inzicht in de ruimtelijke mogelijkheden voor duurzame energiewinning kan stimuleren mogelijkheden te onderzoeken;*

*Goede match tussen bovengrond en ondergrond*;
In de Bodemvisie Drenthe zijn de ondergrondse mogelijkheden aangegeven voor warmte- en koude-opslag en geothermie. Voor praktische toepasbaarheid zal een koppeling moeten worden gemaakt met de gebruiksfunctie bovengronds.

*Mogelijke uitbreiding zoekgebied windenergie vraagt om een integraal ruimtelijk beeld;*
Het Kabinet Rutte-2 heeft de doelstelling voor duurzame energie in 2020 verhoogd van 14% naar 16%. Dit zal ongetwijfeld gevolgen hebben voor de huidige rijksdoelstelling voor windenergie op land van 6.000 MW. In dat licht is het wenselijk de *potentie* voor windturbines buiten het huidige zoekgebied in beeld te hebben.

*Totaalbeeld voor duurzame-energie-technieken;*
Door windenergie, zonne-energie, geothermie, warmte- en koudeopslag, biomassa en restwarmtebenutting te beschouwen en onderling ruimtelijk af te wegen, kan vanuit een totaalbeeld de vraag “wat kan waar?” worden beantwoord.

*Sluit aan bij initiatieven van gemeenten;*
Gemeente Assen heeft reeds een Energiepotentiekaart (2011) en Midden Drenthe is bezig deze op te stellen, naar verwachting zal deze kaart met een maand gereed zijn (mondelinge info, Greenspread). Deze kunnen worden verwerkt in een provinciale kaart. Daarmee ontstaat een integraal beeld over de hele provincie.

## Uitvoering

### Tijdsplanning
De totstandkoming van een gemeentelijke Energiepotentiekaart vergt gemiddeld twee maanden wanneer een adviesbureau dit doet. Gezien de grote hoeveelheid gegevens die in Drenthe al bekend zijn enerzijds en het feit dat van 10 gemeenten nog geen Energiepotentiekaart gemaakt is anderzijds, is de inschatting dat met een periode van drie tot zes maanden realisatie mogelijk moet zijn.

### Financiën
Incidentele dekking uit het programma Klimaat en Energie. Bij het vaststellen van de Jaarstukken 2012 is een niet-besteed bedrag van € 751.430,-- overgeheveld naar 2013. Een (klein) deel daarvan kan worden ingezet. Een grove schatting is dat maken van een Energiepotentiekaart voor Drenthe om en nabij € 65.000,-- kost. Dit bedrag zal maximaal hieraan besteed worden.

### Europese context
N.v.t.

### Monitoring en evaluatie
Bij de totstandkoming van de actualisering van de Omgevingsvisie Drenthe dient de Energiepotentiekaart gereed te zijn.

### Extern betrokkenen
Gemeenten die reeds een Energiepotentiekaart hebben laten maken (Assen, Midden Drenthe), andere gemeenten die voor eigen energiebeleid gebruik kunnen maken van de Energiepotentiekaart en mogelijk een in te huren bureau voor de realisatie van deze kaart.

### Communicatie
Het is goed om bij realisatie van de kaart brede publiciteit te organiseren, zodat geïnteresseerden (gemeenten, particulieren) die aan de slag willen met hernieuwbare energiebronnen weten van deze informatie. Ook zou de kaart openbaar beschikbaar gemaakt moeten worden via DVS.

## Bijlagen

1. Energiepotentiekaart Assen (uit: Bosatlas van de Energie)
   Meer informatie te vinden op:
   http://www.duurzameenergiethuis.nl/energie/energiepotentiekaart-laat-grote-kansen-voor-zonne-energie-in-assen-zien-7300.html (berichtgeving over de Energiepotentiekaart Assen) en
   http://www.greenspread.nl/diensten/advies/energiepotentiekaart/ (een voorbeeld van een bureau dat deze kaarten maakt).

## Ter inzage in de leeskamer

N.v.t.

Assen, 27 mei 2013
Kenmerk: 22/SG/201300710

De leden van Provinciale Staten,

mevrouw G.M. van Dinteren

mevrouw G.H. Smith-Bults

**Bijlage Energiepotentiekaart Assen**

## E. Energiepotenties in de gemeente Assen

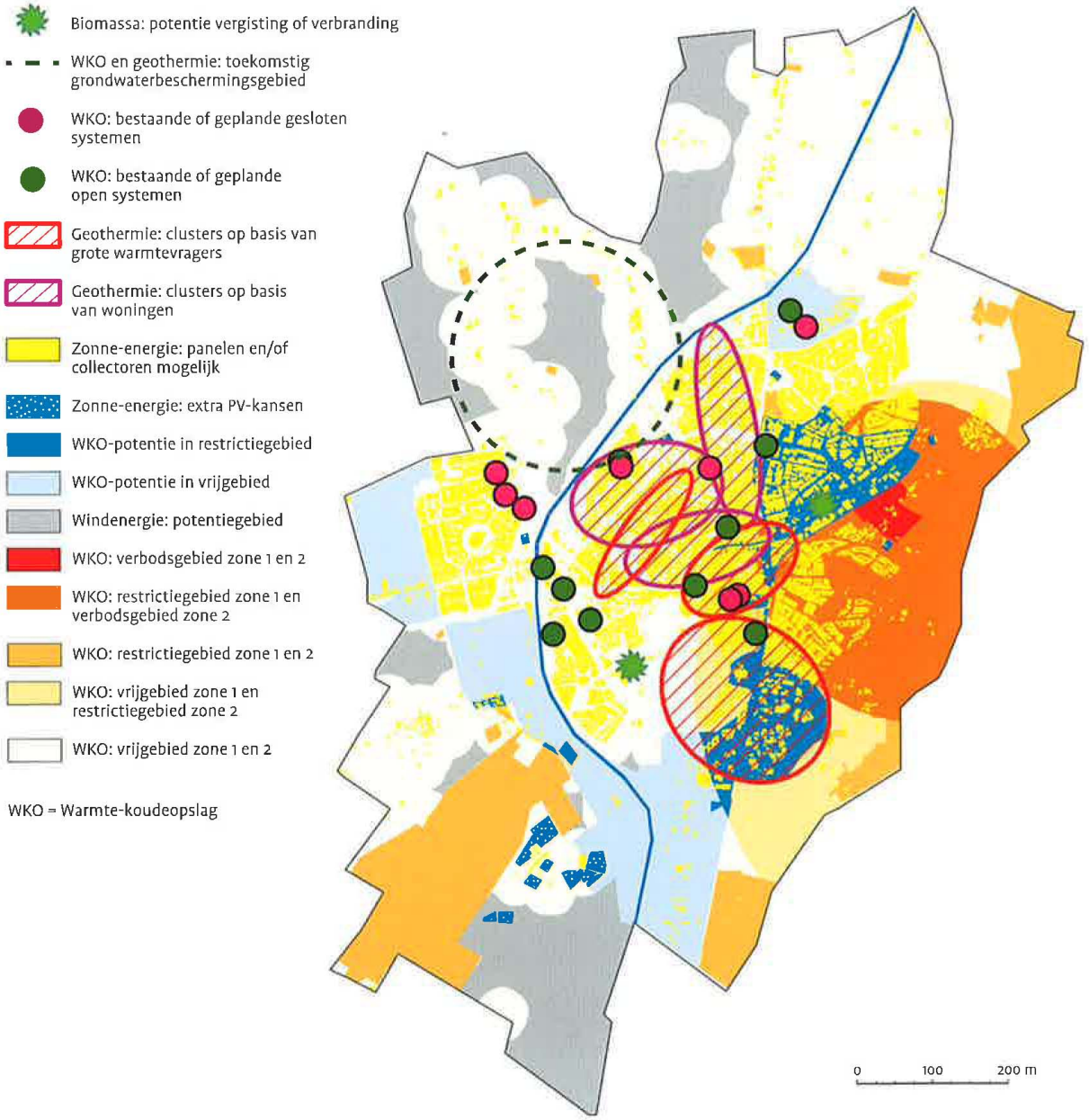


© Noordhoff Uitgevers

# *Ontwerp*besluit

2013-581-1

Provinciale Staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van de leden mevrouw G.M. van Dinteren en mevrouw G.H. Smith-Bults van de Statenfractie GroenLinks van 27 mei 2013, kenmerk 22/SG/201300710;

BESLUITEN:

Gedeputeerde Staten opdracht te geven:

I. in het najaar 2013 een Energiepotentiekaart Drenthe op te stellen met mogelijke locaties voor hernieuwbare energiebronnen (bijvoorbeeld wind, zon, warmte-koude-opslag, geothermie, biomassa en restwarmtebenutting);

II. de Energiepotentiekaart Drenthe ter vaststelling voor te leggen aan Provinciale Staten;

III. dekking voor de Energiepotentiekaart Drenthe te vinden binnen het programma Klimaat en Energie.

Assen, 26 juni 2013

Provinciale Staten voornoemd,

, griffier

, voorzitter

# *Besluit* G-7

2013-582-1

Provinciale Staten van Drenthe;

gelezen de brieven van Gedeputeerde Staten van Drenthe van 30 mei 2013, kenmerk 22/3.7/2013003862 en 11 juni 2013, kenmerk 22/3.7/3003862;

gelet op:

- het grote belang van windenergie voor het realiseren van de provinciale doelstelling voor duurzame energie;
- de Gebiedsvisie windenergie Drenthe die een verfijning is van het zoekgebied voor windenergie in de provinciale Omgevingsvisie;
- het uitvoeringskader dat de gebiedsvisie biedt voor het realiseren van windenergie in het zoekgebied;
- de ontwerpcriteria en randvoorwaarden in de gebiedsvisie die aansluiten op de randvoorwaarden voor windenergie die in de Omgevingsvisie zijn opgenomen;
- de afspraak die de twaalf provincies met het Rijk hebben gemaakt over de realisatie van 6000 MW aan windenergie op land in 2020;
- de 285,5 MW voor Drenthe, als onderdeel van deze afspraak;
- de verplichting om de benodigde ruimte voor 285,5 MW vast te leggen in de provinciale Omgevingsvisie voor 1 januari 2014;
- de ruimte voor 285,5 MW aan windenergie die aanwezig is in het zoekgebied voor windenergie;
- het ontbreken van een doelstelling voor windenergie in de Omgevingsvisie;
- een eventuele verhoging van de taakstelling voor windenergie, vanwege landelijke ontwikkelingen;
- de op te stellen Energiepotentiekaart waarin de potentie voor windenergie buiten het zoekgebied in beeld wordt gebracht;

BESLUITEN:

I. in te stemmen met de Gebiedsvisie windenergie Drenthe;

II. een maximum van 285,5 MW aan windenergie op te nemen in de Omgevingsvisie, voor het zoekgebied;

III. een eventueel hogere taakstelling dan 285,5 MW buiten het zoekgebied te realiseren.

Assen, 26 juni 2013

Provinciale Staten voornoemd,

, griffier

, voorzitter

provincie Drenthe

# Statenstuk 2013-582

## Gebiedsvisie windenergie Drenthe

Voorgestelde behandeling:
- Provinciale staten op 26 juni 2013

Behandeld door de heer W Huizing / de heer E. Diekema, telefoonnummer (0592) 36 58 07, e-mail w.huizing@drenthe.nl / e.diekema@drenthe.nl
Portefeuillehouder: de heer drs. R.W. Munniksma

## Inleiding

Op 12 juni 2013 heeft de Statencommissie Omgevingsbeleid gesproken over de Gebiedsvisie windenergie Drenthe. In deze vergadering heeft de portefeuillehouder toegezegd een statenstuk over dit onderwerp te zullen aanleveren voor behandeling in de statenvergadering op 26 juni 2013.

## Advies

1. Instemmen met de Gebiedsvisie windenergie Drenthe.
2. Een maximum van 280 MW aan windenergie opnemen in de Omgevingsvisie, voor het zoekgebied.
3. Een eventueel hogere taakstelling dan 280 MW buiten het zoekgebied realiseren.

## Beoogd effect

Kaders stellen voor het realiseren van windmolens.

## Argumenten

Niet van toepassing.

## Uitvoering

**Tijdsplanning**
Niet van toepassing.

**Financiën**
Niet van toepassing.

**Europese context**
Niet van toepassing.

**Monitoring en evaluatie**
Niet van toepassing.

**Extern betrokkenen**
Niet van toepassing.

**Communicatie**
Niet van toepassing.

**Bijlagen**
1. Brief van 30 mei 2013, Gebiedsvisie windenergie Drenthe, kenmerk: 22/3.7/2013003862
2. Brief van 11 juni 2013, Gebiedsvisie windenergie Drenthe, kenmerk: 22/3.7/2013003862

**Ter inzage in de kamer C0.39**
Niet van toepassing.

Assen, 19 juni 2013
Kenmerk: 25/3.10/2013004433

Gedeputeerde staten van Drenthe,

J. Tichelaar, voorzitter
mevrouw mr. A.M. van Schreven, secretaris

coll.

# *Ontwerp*besluit

2013-582-1

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen de brieven van gedeputeerde staten van Drenthe van 30 mei 2013, kenmerk 22/3.7/2013003862 en 11 juni 2013, kenmerk 22/3.7/3003862;

gelet op:

- het grote belang van windenergie voor het realiseren van de provinciale doelstelling voor duurzame energie;
- de Gebiedsvisie windenergie Drenthe die een verfijning is van het zoekgebied voor windenergie in de provinciale Omgevingsvisie;
- het uitvoeringskader dat de gebiedsvisie biedt voor het realiseren van windenergie in het zoekgebied;
- de ontwerpcriteria en randvoorwaarden in de gebiedsvisie die aansluiten op de randvoorwaarden voor windenergie die in de Omgevingsvisie zijn opgenomen;
- de afspraak die de twaalf provincies met het Rijk hebben gemaakt over de realisatie van 6000 MW aan windenergie op land in 2020;
- de 280 MW voor Drenthe, als onderdeel van deze afspraak;
- de verplichting om de benodigde ruimte voor 280 MW vast te leggen in de provinciale Omgevingsvisie voor 1 januari 2014;
- de ruimte voor 280 MW aan windenergie die aanwezig is in het zoekgebied voor windenergie;
- het ontbreken van een doelstelling voor windenergie in de Omgevingsvisie;
- een eventuele verhoging van de taakstelling voor windenergie, vanwege landelijke ontwikkelingen;
- de op te stellen Energiepotentiekaart waarin de potentie voor windenergie buiten het zoekgebied in beeld wordt gebracht;

BESLUITEN:

I. in te stemmen met de Gebiedsvisie windenergie Drenthe;

II. een maximum van 280 MW aan windenergie op te nemen in de Omgevingsvisie, voor het zoekgebied;

III. een eventueel hogere taakstelling dan 280 MW buiten het zoekgebied te realiseren.

Assen, 26 juni 2013

Provinciale staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

coll.

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
de voorzitter en leden van
provinciale staten van Drenthe

Assen, 30 mei 2013
Ons kenmerk 22/3.7/2013003862
Behandeld door de heren E. Diekema (0592) 365153 en W. Huizing (0592) 365807
Onderwerp: Gebiedsvisie windenergie Drenthe

Geachte voorzitter/leden,

Op 28 mei 2013 hebben wij de Gebiedsvisie windenergie Drenthe vastgesteld. Ook de colleges van burgemeester en wethouders van de gemeenten Aa en Hunze, Emmen en Coevorden hebben ingestemd met de gebiedsvisie. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Borger-Odoorn legt de gebiedsvisie eerst voor aan de gemeenteraad. De realisatie van 280 MW aan windenergie, op basis van deze gebiedsvisie, draagt in belangrijke mate bij aan de realisatie van onze doelstelling van 14% duurzame energie in 2020.

De gebiedsvisie is onder meer een instrument van provincie en gemeenten om de lopende rijkscoördinatieregelingen (RCR) voor de initiatieven De Drentse Monden en Oostermoer te beïnvloeden. De rijkscoördinatieregelingen voor deze windparken zijn formeel gestart medio 2011 respectievelijk begin 2012. Het risico bestaat namelijk dat via de RCR een groter windpark wordt gerealiseerd dan gemeenten en provincie in de Gebiedsvisie windenergie Drenthe hebben vastgelegd.

Op 19 december 2012 hebben wij gezamenlijk de ontwerp-Gebiedsvisie windenergie Drenthe ter inzage gelegd. Hierop zijn 222 unieke zienswijzen ingediend. Twee zienswijzen telden in totaal 1.394 handtekeningen. De reacties zijn samengevat en beantwoord in een Nota van beantwoording. Dit heeft geleid tot een aantal wijzigingen van de gebiedsvisie.

In de zienswijzen wordt de vraag naar een grotere afstand tussen windmolens en woonbebouwing veelvuldig gesteld. Ook tijdens de informatieavonden kwam dit veelvuldig aan de orde, evenals vragen over mogelijke risico's voor het woongenot en voor de gezondheid door slagschaduw en (laagfrequent) geluid. Veel vragen kunnen echter pas goed beantwoord worden als meer bekend is over de invulling van de locaties en het type windmolen.

**Vervolgtraject**
Het komende jaar geven gemeenten en provincie uitvoering aan de gebiedsvisie door de locaties en randvoorwaarden door te vertalen in gemeentelijk en provinciaal beleid. De provincie zal de uitwerking van de gebiedsvisie opnemen in de actualisatie van de Omgevingsvisie.

De gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn leggen de locaties en randvoorwaarden uit de gebiedsvisie voor aan de gemeenteraden.

Wij zijn in gesprek met het Rijk om afspraken te maken over de toepassing van de rijkscoördinatieregeling in Borger-Odoorn en Aa en Hunze. Wij gaan ervan uit dat met deze afspraken er alleen windmolens worden gebouwd nabij de drie sterren in de gebiedsvisie. Wij verwachten deze gesprekken op korte termijn te kunnen afronden. Zodra dat het geval is, zullen wij u informeren.

De gemeente Emmen heeft de gebiedsvisie vertaald in een ontwerp-Structuurvisie Windenergie Emmen. Daarin is het Rundeveen aangewezen als keuzelocatie voor twintig windmolens. In de ontwerp-structuurvisie zijn ook de uitgangspunten voor gebiedsontwikkeling opgenomen.

De gemeente Coevorden heeft de zoekgebieden Weijerswold en omgeving en Uitbreiding Europark in haar ontwerp-structuurvisie opgenomen. De verwachting is dat deze structuurvisies in september 2013 door de gemeenteraden worden vastgesteld.

Wij leggen de Gebiedsvisie windenergie Drenthe en de Nota van beantwoording bij dezen aan u voor. Wij stellen u voor de volgende punten in uw staten te bespreken en in ieder geval mee te nemen in de actualisatie van de Omgevingsvisie.

- Kennisnemen van de uitwerking van de gebiedsvisie en de verdeling van windenergie over het zoekgebied.
- Instemming met de doelstelling van 280 MW die wij hebben afgesproken met het Rijk en die een limiet stelt aan de invulling van het zoekgebied in de Omgevingsvisie.
- Instemming met de gehanteerde ruimtelijke uitgangspunten en de randvoorwaarden voor participatie en gebiedsontwikkeling.
- Instemming dat een eventuele hogere provinciale taakstelling, vanwege een hogere landelijke doelstelling dan 6.000 MW, buiten het huidige zoekgebied zal worden gerealiseerd.

Wij zijn van mening dat deze gebiedsvisie een goede basis vormt voor de realisatie van 280 MW aan windenergie in Drenthe.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

Bijlagen

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
de voorzitter en leden van
provinciale staten van Drenthe

Assen, 11 juni 2013
Ons kenmerk 22/3.7/3003862
Behandeld door de heren E. Diekema (0592) 365153 en W. Huizing (0592) 365807
Onderwerp: Gebiedsvisie windenergie Drenthe

Geachte voorzitter en leden,

Op verzoek van uw Statengriffie treft u een aangepaste brief van 30 mei jl aan, waarin de basis van de brief overeind is gebleven. Ter voorbereiding op uw commissievergadering is de besluitvorming nader toegelicht en zijn de bespreekpunten aangescherpt.

Op 28 mei hebben wij de Gebiedsvisie windenergie Drenthe vastgesteld. Ook de colleges van B&W van de gemeenten Aa en Hunze, Emmen en Coevorden hebben ingestemd met de gebiedsvisie Het college van B&W van de gemeente Borger-Odoorn legt de gebiedsvisie eerst voor aan de gemeenteraad. De realisatie van 280 MW aan windenergie, op basis van deze gebiedsvisie, draagt in belangrijke mate bij aan de realisatie van onze doelstelling van 14% duurzame energie in 2020.

De gebiedsvisie is ondermeer een instrument van provincie en gemeenten om de lopende rijkscoördinatieregelingen (RCR) voor de initiatieven De Drentse Monden en Oostermoer te beïnvloeden. De rijkscoördinatieregelingen voor deze windparken zijn formeel gestart medio 2011 respectievelijk begin 2012. Het risico bestaat namelijk dat via de RCR een groter windpark wordt gerealiseerd dan gemeenten en provincie in de Gebiedsvisie windenergie Drenthe hebben vastgelegd.

Op 19 december 2012 hebben wij gezamenlijk de ontwerp Gebiedsvisie windenergie Drenthe ter inzage gelegd. Hierop zijn 222 unieke zienswijzen ingediend. Twee zienswijzen telden in totaal 1394 handtekeningen. De reacties zijn samengevat en beantwoord in een Nota van beantwoording. Dit heeft geleid tot een aantal wijzigingen van de gebiedsvisie.

In de zienswijzen wordt de vraag naar een grotere afstand tussen windmolens en woonbebouwing veelvuldig gesteld. Ook tijdens de informatieavonden kwam dit veelvuldig aan de orde, evenals vragen over mogelijke risico's voor het woongenot en voor de gezondheid door slagschaduw en (laagfrequent)geluid. Veel vragen kunnen echter pas goed beantwoord worden als meer bekend is over de invulling van de locaties en het type windmolen.

**Vervolgtraject**
Het komende jaar geven gemeenten en provincie uitvoering aan de gebiedvisie door de locaties en randvoorwaarden door te vertalen in gemeentelijk en provinciaal beleid. De provincie zal de uitwerking van de gebiedsvisie opnemen in de actualisatie van de Omgevingsvisie.

De gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn leggen de locaties en randvoorwaarden uit de gebiedsvisie voor aan de gemeenteraden.

Wij zijn in gesprek met het Rijk om afspraken te maken over de toepassing van de rijkscoördinatieregeling in Borger-Odoorn en Aa en Hunze. Wij gaan er van uit dat met deze afspraken er alleen windmolens worden gebouwd nabij de drie sterren in de gebiedsvisie. Wij verwachten deze gesprekken op korte termijn te kunnen afronden. Zodra dat het geval is zullen wij u informeren.

De gemeente Emmen heeft de gebiedsvisie vertaald in een ontwerp-Structuurvisie Windenergie Emmen. Daarin is het Rundeveen aangewezen als keuzelocatie voor twintig windmolens. In de ontwerp-Structuurvisie zijn ook de uitgangspunten voor gebiedsontwikkeling opgenomen.

De gemeente Coevorden heeft de zoekgebieden Weijerswold en omgeving en Uitbreiding Europark in haar ontwerp Structuurvisie opgenomen. De verwachting is dat deze structuurvisies in september 2013 door de gemeenteraden worden vastgesteld.

Wij leggen ter informatie de Gebiedsvisie windenergie Drenthe en de Nota van beantwoording bij deze aan u voor.

Wij stellen u voor het volgende punt in uw staten te bespreken en een kaderstellende uitspraak over de doorwerking van de gebiedsvisie in de Omgevingsvisie te doen. Dit vooruitlopend op de actualisatie van de Omgevingsvisie 2010, die u in 2014 ter vaststelling wordt aangeboden.

- Kennis te nemen van de gebiedsvisie en de verdeling van windenergie over het zoekgebied. De gebiedsvisie past binnen de huidige Omgevingsvisie.

Daarnaast vragen wij u een besluit te nemen over:

- Instemmen met het overnemen van de gehanteerde ruimtelijke uitgangspunten en de randvoorwaarden voor participatie en gebiedsontwikkeling in de Omgevingsvisie.

- In afwijking van de huidige Omgevingsvisie, de doelstelling in het zoekgebied in de Omgevingsvisie te limiteren tot 280 MW. Dit is conform de afspraak tussen de provincie Drenthe met het Rijk.

- In afwijking van de huidige Omgevingsvisie, een eventuele hogere provinciale taakstelling dan 280 MW, vanwege een hogere landelijke doelstelling dan 6000 MW, buiten het huidige zoekgebied te realiseren.

Bovenstaande verankering in de Omgevingsvisie is van belang, omdat de Gebiedsvisie windenergie Drenthe daarmee ook een formeel instrument is om de lopende Rijkscoördinatieregeling (in de gemeenten Borger-Odoorn en Aa en Hunze) te beïnvloeden.

Wij zijn van mening dat deze gebiedsvisie een goede basis vormt voor de realisatie van 280 MW aan windenergie in Drenthe.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

,Secretaris

,Voorzitter

## Statengriffie

**Van:** H Zabel
**Verzonden:** maandag 24 juni 2013 21:31
**Aan:** Statengriffie; Dhr. E. R. Veenstra; Dhr. H. Beerda; Dhr. H.R. Hornstra; Mw. J.M. Pannekoek-van Toor; Mw. W.M. Meeuwissen-Dekker; henk.klaver@drenthe.nl; Dhr. H. van de Boer; Dhr. P. Oosterlaak; Mw. L.A. Smits; Dhr. Th. J. Wijbenga; theun@wijbenga.nl; r.beimer@drenthe.nl; Dhr. A.A.P.M. van Berkel; Mw. M.C.J. van der Tol; Dhr. T. Stelpstra; Mevr. M. Stijkel - Kuijpers; Mw. L. van der Merwe; Mw. G.M. van Dinteren
**Onderwerp:** openbrief voor de statenleden tbv behandeling gebiedsvisie wind op 26 juni 2013
**Bijlagen:** Zienswijze voor Statenleden 24 juni 2013.docx

Geachte Statenleden,

Bijgaand stuur ik, als meelevend,verontrust en betrokken burger, u een openbrief met daarbij een opwekking om Uw verantwoordelijkheid als autonoom vertegenwoordiger te nemen bij uw stemming over de gebiedsvisie windenergie op woensdag 26 juni aanstaande.

Met vriendelijke groet,
Hans Zabel, Kunstnetwerk
Sinds 1986 zelfstandig kunstanimator
Exloërweg 13
9536 PJ Ees

e: kunstnetwerk@planet.nl

ter informatie en inspiratie

www.artinstone.nl ( de zwerfstenen beelden in Drenthe en op het Drents Plateau)
www.dehondsruginbeeld.nl

www.drenthekunstbreed.nl ( vanaf 2005, alle beeldende kunstaspecten in Drenthe met hun GPS coördinaten vastgelegd op een daarvoor speciaal ontwikkelde kaart
van Drenthe, het was toen de eerste Beeldende Kunst Portal in Nederland en het liep toen voor op Google Earth en Google Map)

www.grafischproeflokaal-orvelte.nl ( eerste Kunst-Ambacht proeflokaal voor grafische drukkunst en analoge fotografie in Drenthe gekoppeld aan het ICT)

www.basisinkomen.nl ( voor een rechtvaardiger en gezonder samenleving)

_____ Informatie van ESET NOD32 Antivirus, versie van database viruskenmerken 8485 (20130624) _____

Het bericht is gecontroleerd door ESET NOD32 Antivirus.

http://www.eset.com

Ees, 24 juni 2013

Geachte Statenleden,

Bent u tevreden met de manier waarop mensen naar u toe komen, mannen, vrouwen, mogelijk burgers die nog vertrouwen hebben in het begrip 'democratie'. Een 'zijns begrip' dat heel bijzonder is in deze wereld. Een heel bijzondere, kwetsbaar verworven visie en ontwikkelingsgraad van met name de Noord Europese landen. Hoewel de Grieken het begrip democratie als eerste benoemd hebben. Er zijn vele varianten van het begrip democratie ontwikkeld in Europa en de VS. Het begrip democratie staat momenteel door allerlei manipulaties heel erg onder druk. Dictatuur dreigt!!

Democratie is ontstaan vanuit een verlangen om een wereld te scheppen waarin zowel mannen als vrouwen gelukkiger zijn en hun authentieke talenten kunnen ontwikkelen en delen. Dit bewustzijn kan ik U als Statenlid van harte aanbevelen bij het nemen van Uw verantwoordelijkheid en het uitbrengen van Uw stem vóór of tegen de Provinciale Gebiedsvisie windenergie Drenthe a.s. woensdag 26 juni 2013.

U heeft ondertussen wel begrepen dat de nationale overheid steeds meer initiatief en verantwoordelijkheid bij de burgers legt , niet vanuit een onderbouwde mens- en daarmee samenhangende maatschappij visie, maar meer vanuit pragmatische opportunistische financiële overwegingen. Een typische VOC mentaliteit. Dat hebben heel veel burgers feilloos door.

Ik hoop van HARTE dat U in de positie van Statenlid U zich bewust bent van het aan U geschonken vertrouwen. Burgers in Drenthe hebben U gekozen om U in te zetten voor hun woon-, leef- en werkbelangen in deze prachtige , groene, ruime en rustige provincie Drenthe.

Drenthe is het prehistorisch archief van Nederland, tevens het oudste 'beeldenland' en nieuwste 'beeldenland', zie www.artinstone.nl of www.dehondsruginbeeld.nl .
Hier dienen we met elkaar zorgvuldig mee om te gaan om het niet te verkwanselen.
Wie of wat is hiermee gediend?
Het eigen EGO, of om je baan als politieker na vier te behouden en of om te scoren! Bij wie?
Wilt U zichtbaar zijn voor Uw achterban, of wilt U opvallen bij Uw partijkader?
U mag wat mij betreft best enige 'politieke ongehoorzaamheid' betrachten.
Laat zien dat U een autonoom mens bent met een eigen verantwoordelijkheid juist wat betreft het welzijn en een gezonde toekomst van de bewoners in Drenthe.

Drenthe wordt op allerlei manieren met Europese geldmiddelen ( 2,5 miljoen Euro) ondersteund om een bijzonder 'Geopark de Hondsrug' te ontwikkelen. De grootste telescoop 'LOFAR' ter wereld wordt ontwikkeld in het gebied tussen Buinen en Exloo. Het Hunzevallei - project is met behulp van veel overheidsgeld ontwikkeld en heeft dit gebied veel aantrekkelijker gemaakt. Op 8 juni j.l. heeft de opening plaatsgevonden van het Kanaal Erica-Ter Apel, een unieke toeristische vaarroute vanuit Ter Apel/Duitsland naar en door Zuid –Oost Drenthe.

Kortom Drenthe is dankzij haar bijzondere landschappelijke en cultuur -historische kwaliteiten bezig zich tot een zeer aantrekkelijke woon , werk, leef en toeristisch stukje Nederland te ontwikkelen en

dan passen deze enorm storende weinig rendement opleverende windturbines hier in het geheel niet.

Als alle ambtenaren en politici eerlijk zouden turven welke handelingen en vergaderingen eigenlijk overbodig of onzinnig zijn, dan zou er misschien ruimte komen voor visie en verantwoordelijkheid.

Ik wens U veel wijsheid en compassie bij het uitbrengen van' Uw Stem' als MedeMenS.

Met vriendelijke groet,

Hans Zabel, Kunstnetwerk
Sinds 1986 zelfstandig kunstanimator
Exloërweg 13
9536 PJ Ees
e: kunstnetwerk@planet.nl

www.wanttoknow.nl/zo-kan-het-ook/windwokkels-2200-jaar-oud-en-beter-dan-..
www.groenerekenkamer.com/print/175]
het gaat om symbool beleid en daar moet mee gestopt worden volgens 33 deskundigen.

*Besluitenlijst*

---

**van de vergadering van**
**Provinciale Staten van Drenthe**

---

gehouden op woensdag 3 juli 2013

---

# BESLUITENLIJST

## Vergadering van Provinciale Staten van Drenthe
## Woensdag 3 juli 2013

*U kunt de statenvoorstellen en de ingezonden brieven, alsmede de besluitenlijsten en samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

Ingediende moties en het amendement zijn als bijlage opgenomen bij deze besluitenlijst.

**Aanwezig:**
J.Tichelaar (voorzitter)
J.Slagter (PvdA) (vicevoorzitter)
mevrouw M. Bakker (PvdA)
J.J. Baltes (VVD)
H. Beerda (PvdA)
R. Beimers (PVV)
A.A.P.M. van Berkel (PVV)
E.Bolhuis (VVD) vanaf 11:25 uur
J.A. van Dalen (D66)
D.B. Dijkstra (CDA)
mevrouw G.M. van Dinteren (GroenLinks)
H.N. van Eekelen (SP)
R. Fokkens (PvdA)
mevrouw R.S. Goettsch (PvdA) vanaf 11:20 uur
E. Hemsteede (PvdA) vanaf 10:42 uur
mevrouw R. Horasan (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
A. Huizing (PvdA)
mevrouw T. Hummel (PvdA)
mevrouw M.S. Irrgang-Borsboom (VVD)
mevrouw M.J. Kaal (CDA)
A. Kerstholt (VVD)
H. Klaver (CDA)
mevrouw W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen (CDA)
mevrouw W.M. Meeuwissen-Dekker (VVD)
P.H. Oosterlaak (SP)
mevrouw J.M. Pannekoek-van Toor (VVD)
mevrouw G.H. Smith (GroenLinks)
mevrouw L.A. Smits (SP)
J. Smits (VVD)
J.L. Stel (VVD)
T. Stelpstra (ChristenUnie)
mevrouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
mevrouw M.C.J. van der Tol (D66)
A.Timmerman (VVD) vanaf 10:35 uur
N.A. Uppelschoten (PVV)
E.R. Veenstra (PvdA)
H.J. van der Ven (CDA)
J. Vester (SP)
Th.J. Wijbenga (CDA)
P.A. Zwiers (PvdA)

mevrouw S. Buissink, Statengriffier

**Voorts aanwezig het college van GS:**
H. Brink (VVD)
H.H. van de Boer (VVD) vanaf 15:55 uur
R.W. Munniksma (PvdA)

**Afwezig:**
F. van Rhee (Groep Van Rhee)

**GS:**
A. van der Tuuk (PvdA)

## I/J. Heropening en mededelingen

De voorzitter heropent de vergadering om 09:30 uur en deelt mee dat gedeputeerde van der Tuuk vanwege privéomstandigheden niet aanwezig kan zijn. Gedeputeerde van de Boer, vervangt de CdK in Den Haag bij het debat over de Rijksdiensten. De heer van de Boer zal later in de vergadering aanschuiven.

## K. Vaststelling van de agenda

Aan de agenda wordt toegevoegd als agendapunt L, een motie vreemd aan de orde M 2013-11 over het behoud werkgelegenheid rijksdiensten. De motie wordt ingediend door het CDA.
Om de motie tijdig naar de Tweede Kamer (het debat over de Rijksdiensten vangt aan om 10:00 uur) te kunnen toesturen wordt de motie als eerste inhoudelijke agendapunt behandeld.
Voor het overige wordt de agenda ongewijzigd vastgesteld.

## L. Motie 2013-11 betreffende Behoud werkgelegenheid rijksdiensten

Het CDA dient namens alle fracties (behalve de afwezige Groep van Rhee) motie 2013-11 in. Alles aan Rijksdiensten en gebouwen aanwezig in de provincie Drenthe moet worden behouden. De motie heeft ook betrekking op die Defensie en Justitie onderdelen die in Drenthe aanwezig zijn.

*De heer Tichelaar geeft namens het college de volgende samengevatte reactie:*
Ter informatie is in de vergadering een notitie uitgedeeld over de stand van zaken m.b.t. rijkshuisvesting van minister Blok. Deze notitie is als bijlage aan de besluitenlijst toegevoegd.
De notitie geeft aan dat het beeld voor Drenthe er slecht uit ziet. Het verlies aan Rijksbanen in Drenthe is circa 600.
Dit getal is exclusief de bewegingen van Defensie, de huisvestingsplannen van de politie en de effecten van de begroting 2014.
Het verschil binnen de drie Noordelijke provincies heeft ook te maken met het verschuiven van Rijksdiensten in het Noorden, met name van Drenthe en Fryslân naar Groningen.
De provincies werken onderling goed samen op dit dossier en zijn van mening dat het niet goed is om rijkdiensten binnen de Noordelijke provincies te verschuiven.
Desgevraagd geeft de heer Tichelaar aan dat ook het ‘nieuwe werken’ een rol speelt. Mede om die reden zou concentratie ook beter zijn dan centralisatie.

| Nr. | Ingediend door | Onderwerp | Aangenomen/verworpen: |
|---|---|---|---|
| M 2013-11 | PvdA, VVD, CDA, SP, PVV, D66, CU, GL | Behoud werkgelegenheid rijksdiensten | Aangenomen**.** |

*Besluit met betrekking tot de motie M 2013-11*
De motie is met algemene stemmen **aangenomen**.

## M. Algemene Beschouwingen (AB)

Hierbij zijn de volgende stukken betrokken:

- Statenstuk 2013-580; Voorjaarsnota 2013 (VJN)
- Directiebrief van 6 juni 2013

Samenvattende reactie van de fracties:
Het *CDA* heeft als motto voor de AB gekozen: “Elkaar ontmoeten helpt ons verder…” Zij gaan daarbij uit van een aantal principes:

1. De samenleving, niet de overheid.
2. Iedereen telt in een eerlijke economie
3. De familie is ons fundament
4. Nederland verbonden met Europa
5. Een stevig financieel fundament
6. Bereikbaarheid en
7. Drentse topsectoren.

Op deze manier wil het CDA piketpaaltjes uitzetten voor de nieuwe begroting 2014.

Het centrale thema voor de *PvdA* in deze bestuursperiode is werk, werk, werk …! Werk verschaft inkomen, door werk kun je jezelf ontwikkelen en door een baan ontmoet je mensen en maak je deel uit van een netwerk. De PvdA stemt in met de VJN. De PvdA ziet een aantal rollen voor de provincie die verder uitgebouwd kunnen worden. De provincie als opdrachtgever, als stimulator en als werkgever.
De PvdA dient een drietal moties is:
M 2013-12; VJN, aanvalsplan werkgelegenheid gemeente Hoogeveen.
M 2013-13; VJN, de provincie als opdrachtgever; o.a. door werken eerder uit te voeren dan gepland.
en M 2013 -14: VJN, operatie stofkam, om te zien waar nog ruimte is in de begroting; wat is nodig, wat kan goedkoper.
In tweede termijn worden deze moties ingetrokken.

De reactie van de *SP* op de VJN is niet anders dan in voorgaande jaren; kijk kritisch naar nut en noodzaak van grotere projecten. Regionale samenwerking is belangrijk, niet alleen met Groningen en Fryslân maar ook met Overijssel en de Oosterburen.
Daarnaast zijn de onderwerpen (Zon voor)Asbest, isolatie en energiebesparing, vergisting en opslag bio materiaal voor de SP onderwerpen waarover ze met het college (verder) willen praten.
Tot slot vraagt de SP aandacht voor het binnenklimaat van basisscholen en dient hiervoor een motie in M 2013-15.
In tweede termijn wordt deze motie ingetrokken.

De *VVD* snijdt twee thema’s aan: Tijden van verandering en Werkgelegenheid.
De provincie moet antwoorden vinden om ook in de toekomst op een verantwoorde manier in te spelen op de maatschappelijke veranderingen. O.a. door na te denken over de schaal en structuur die het beste past bij de taken waar gemeenten en provincie voor staan. Maar ook over de Regio Groningen-Assen en de veranderingen van de Europese programma’s moet worden nagedacht. De VVD heeft hierover duidelijke standpunten ingenomen. Wederom vraagt de VVD om vermindering van regeldruk waar dat kan. Zorgen heeft de VVD over de financiën van de provincie.
I.h.k.v. het thema werkgelegenheid worstelt de VVD met de provinciale rol bij dit thema; de overheid schept geen banen dat doen ondernemers. Aandacht wordt gevraagd voor innovatie, dit zal gestimuleerd moeten worden. Verder geeft de fractie aan dat de TOPregeling voor innovatieve en vernieuwende MKB ondernemers verbreed moet worden en aansluiting moet vinden bij bestaande regeling

(actieprogramma MKB). Hiervoor wordt een motie ingediend, M2013-16, die in tweede termijn tekstueel wordt aangepast .

Voor de *PVV* is het helder dat de landelijke financiële en politieke situatie ook zijn weerslag heeft in Drenthe. Met de huidige regering in Den Haag betekent dit ook voor de Drenten dat er met meer onzekerheid, minder te besteden is. Ook de VJN kent vele onzekerheden. De PVV erkent dat de provincie weinig instrumenten heeft om de lasten voor de burgers te verlichten. Mede vanwege de nog komende bezuinigingen wil de PVV niet nu voorstellen om de Motorrijtuigenbelasting te verlagen.
Van belang is te werken aan een sluitende begroting. Met scenario 2 en wellicht 3.
De website 'Staat van Drenthe; feiten en cijfers' is prima maar de toedeling van 'kleuren' is vanuit het perspectief van GS, dit hoeft niet zo te zijn voor de bewoners en de PVV. Als voorbeeld wordt de gebiedsvisie Wind genoemd. De website kan ook gebruikt worden om een volksraadpleging te houden over bijvoorbeeld over de Windvisie. Misschien dat Drenthe dan verschoont blijft van windturbines. Beter dan geld steken in grote projecten als de EHS en Windvisie is aldus de PVV om geld vrij te maken voor werk, werk, werk.

*GL* is blij dat de VJN behoorlijk vooruitstrevend is qua duurzaamheid.
Extra aandacht vraagt GL voor:

1. Het snel op orde brengen van financiën; zo spoedig mogelijk om tafel om de opties voor bezuinigingen met elkaar op volgorde te zetten.
2. De naweeën van het winddebat omzetten in een positieve actie, een visie op duurzame energie; snel de sociale onrust vanuit het debat recht doen en een echte visie ontwikkelen.
3. Noaberschap 2.0 uitwerken; GS zou de uitwerking moeten willen faciliteren.
4. Een ronde tafel voor techniek organiseren; met MKB, Onderwijs, Openbaar Bestuur en Medische techniek.
5. Duidelijkheid geven aan Natuur; na vaststelling van de EHS is het noodzakelijk om duidelijkheid te verschaffen over het onderwerp Stikstof.

GL vindt het belangrijk dat met de intrede van de iPad voor de statenleden ook de moties en amendementen digitaal beschikbaar komen. Hiervoor wordt motie M 2013-17 ingediend.
In de tweede termijn wordt deze motie ingetrokken.

*D66* vindt dat ook wanneer er voor de provincie financieel minder te verdelen is het belangrijk is dat er nog steeds plannen worden gemaakt. Strategische kansen moeten worden benut op het gebied van:
*Economie;* ondernemersmanifestatie organiseren.
*Natuur en Landbouw;* vitaliteit en leefbaarheid centraal stellen.
*Energie;* bij het thema windenergie: terugkoppeling over bemiddeling tussen partijen. Maar ook hoe in te zetten op hernieuwbare energie.
Daarnaast wil D66 met GS verder in discussie over de onderwerpen: bestuurlijke opschaling van Drenthe, de beschikbaarheid van Europese fondsen, Mobileit, RSP en Groen Drenthe.

De *CU* is van menig dat aan de boodschap van de noodzakelijke bezuinigingen ook hoop moet worden verbonden. Vanuit de eigen kracht moet perspectief worden geboden. De economie moet worden gestimuleerd, zoals het naar voren halen van projecten. Maar ook investeren in concreet werk zoals oplaadpunten voor elektrische fietsen. De CU zou van Drenthe naast een fiets- ook een wandelprovincie willen maken. Een wandelnetwerk zou daarbij helpen (www.wandelnetwerk.nl is hiervoor gereserveerd). Investeren in het product toerisme is voor Drenthe van het grootste belang (korte termijn). Ook de bereikbaarheid van Drenthe speelt hierbij een grote rol (lange termijn). Daarnaast zou een investeringsplan voor Landbouw en het MKB zou een goede zaak zijn. De financiële positie van de provincie speelt daarbij een belangrijke rol maar hiervoor is ook durf nodig om ver genoeg vooruit te willen kijken. Hierbij past minder regels waar dit kan en mogelijk is.

De CU is van mening dat een formele vaststelling van de VJN niet juist is. De VJN moet worden gezien als richtinggevend kader voor de begroting 2014.
De CU dient hiervoor een Amendement in. A 2013-10.

Samenvattende reactie van het college van GS:
*Gedeputeerde Bink* geeft aan blij te zijn met de reacties op de VJN. GS gaan voor een middenbestuur dat zorgt voor leefbaarheid. Regie voeren en nemen en actie ondernemen. Hierin wil GS samen optrekken met PS. Er zullen keuzes gemaakt moeten worden gelet op de huidige economische situatie. Over de invulling van de scenario's zal het college met de PS in overleg gaan. Zodra zicht is op financieel perspectief zal dit tijdig bekend gemaakt moeten worden ook richting instellingen mocht bezuiniging nodig zijn. Het is belangrijk om het topsectoren beleid in Drenthe goed uit te dragen, deze sterke sectoren moeten verbonden worden met landelijke thema's. In een lange termijn- en investeringsvisie komt GS hierop terug bij PS.
In dit kader wijst de *Voorzitter* er op dat Topsectoren Nationaal zijn vastgesteld en als zodanig ook een ander traject volgen naar de EU. Daarnaast zijn er sectoren in Drenthe die het goed doen, die top zijn, niet te verwarren met de landelijke Topsectoren.

De heer Brink geeft verder aan dat het college met de 'stofkam' door de begroting zal gaan en deze kritisch zal bekijken; wat is nog nodig, passend en actueel. Wat kan anders, lees goedkoper gerealiseerd worden. Desgevraagd geeft hij aan dat het niet nodig is om hiervoor een motie in te dienen.
Over het MKB merkt de heer Brink op dat het college deze sector zal helpen om meer banen te creëren. Van GS mag worden verwacht dat zij, bekend met de slechte werkgelegenheidssituatie in Hoogeveen, hieraan ook zoveel mogelijk aandacht zal besteden. O.a. door samen met Hoogeveen te kijken hoe werk 'gemaakt' kan worden.
Desgevraagd geeft de heer Brink aan dat het beter is om de RSP projecten krachtig uit te voeren, te versnellen, dan deze te herijken. In het verlengde hiervan merkt hij op dat wanneer de Wet Hof een feit is uitgewerkt wordt met welke maatregelen Drenthe zal komen. Vóór GS m.b.t. het sneller uitvoeren van het RSP project, afspraken maakt met Emmen. De staten zullen hierover worden geïnformeerd.
Tot slot geeft hij aan dat het treinstation in Herften is een nationaal probleem. Met Prorail is afgesproken om hierover in september verder te praten.

*Gedeputeerde Munniksma* vult aan met volgende.
Naast de economische crisis is de rol van de overheid ook volop in beweging, dit geldt ook voor het ruimtelijke ordening (RO)beleid. Richting Den Haag en Brussel wil het college zich sterk maken om verantwoordelijkheid te nemen voor zover dit mogelijk is. Het nemen van beleidskeuzes komt terug in de Noordervisie. Het is belangrijk dat de provincie laat zien waar ze goed in is. Wat willen we uitstalen. Innovatie is daarbij van groot belang. Anders met regelgeving omgaan is ook aan de orde. Zo gaat de commissie uit de staten, Stacom de regels van de RO tegen het licht houden.
Naast een natuurvisie komt er in deze bestuursperiode ook nog een landbouwvisie. Bij die laatste worden natuur en landschap ook betrokken. Beide visies moeten in samenhang worden bekeken.
Over de problematiek rondom de stikstof merkt de gedeputeerde op dat hij zich hierover zorgen maakt. Door de bezuinigingen komt alles ter discussie. Wil de economie op het platteland worden behouden en versterken dan is het belangrijk dat er voldoende milieuruimte is. Er is nog geen sluitende PAS regeling, komt die er dan zal ook het Rijk financiën ter beschikking (moeten) stellen.
Na de startersmanifestatie woningbouw valt te overwegen of een dergelijke manifestatie ook voor ondernemers gehouden kan worden. Het zal wel helder moeten zijn hoe breed dit wordt opgezet.
Over de Regio Groningen-Assen merkt hij op dat in 2012 is afgesproken om 30% minder te besteden aan de Regio(visie) en dat het zwaartepunt op bereikbaarheid zal liggen. Op 2 september a.s. wordt een bijeenkomst georganiseerd om de visie voor de komende jaren – opgesteld door de Stuurgroep –

voor raden en staten uiteen te zetten. Desgevraagd geeft hij aan dat de *besluitvorming* over de herziening van de Regiovisie nog dit jaar zal vallen.
De staten zullen nadrukkelijk op de hoogte worden gehouden van het Windenergie dossier in de statencommissie OGB.

*Gedeputeerde van de Boer* merkt op dat het college bezig is om alle initiatieven op het gebied van duurzame energie te bekijken; wat is er, wat is een succes etc. Dit zal worden gekoppeld aan de Energiepotentiekaart zoals die in PS van 26 juni jl is vastgesteld.

Tot slot geeft *gedeputeerde van de Boer* een korte samenvatting van zijn bezoek aan de Commissie Wonen en Rijksdienst van de Tweede Kamer. Dit bezoek is voor Drenthe zeer teleurstellend verlopen. Minister Blok was niet bereid tot enige beweging richting Drenthe. Alle partijen hebben in de commissie een pleidooi gehouden vóór het behoud van werkgelegenheid in Drenthe. De hedenochtend door de staten aangenomen motie is meerdere malen aangehaald, maar helaas (nog) zonder succes.
Er volgt nog een plenair debat in de Tweede Kamer, wanneer dit zal zijn is niet bekend. Het is van (groot) belang dat de lobby vanuit Drenthe met kracht wordt voortgezet.

*Gedeputeerde staten zeggen het volgende toe:*
*Gedeputeerde Brink zegt toe:* te onderzoeken of onderdelen van het onderhoudsprogramma Verkeer en vervoer eerder kunnen worden uitgevoerd.
*Gedeputeerde Munniksma zegt toe:* de problematiek van het binnenklimaat op basisscholen (CO2) te agenderen voor een regulier overleg met de Drentse gemeenten.
*Gedeputeerde Munniksma zegt toe*: dat de stand van zaken m.b.t. de opslag in de ondergrond in de Statencommissie OGB zal worden beantwoord.
*Gedeputeerde Brink zegt toe:* dat de staten afzonderlijke rapportage ontvangen over de werkgelegenheid in Hoogeveen en over de operatie stofkam vóór de begrotingsbehandeling in november 2013.
*Gedeputeerde van de Boer zegt toe:* de herijking van de initiatieven van duurzame energie gekoppeld aan de energiepotentiekaart in oktober/november 2013 af te ronden en terug te koppelen aan de staten.

*Besluit met betrekking tot statenstuk 2013-580*

**Amendement**

| Nr. | Ingediend door | Onderwerp | Aangenomen/verworpen: |
|---|---|---|---|
| A 2013-10 | CU | VJN als richtinggevend kader | **Aangenomen:**<br>**Voor:** CU, PvdA, D66, SP, VVD, GL (1x)<br>**Tegen:** PVV, CDA, GL (1x) |

Het besluit is met meerderheid van stemmen aanvaard. De fractie van de SP heeft tegen gestemd.

**Moties**

| Nr. | Ingediend door | Onderwerp | Aangenomen/verworpen: |
|---|---|---|---|
| M 2013-12 | PvdA, VVD | Aanvalsplan werkgelegenheid Hoogeveen | Ingetrokken |
| M 2013-13 | PvdA | Provincie als opdrachtgever | Ingetrokken |
| M 2013-14 | PvdA, VVD | Operatie stofkam | Ingetrokken |
| M 2013-15 | SP | CO2 meter in elke klas op Drentse basisscholen zonder mechanische ventilatie | Ingetrokken |

| | | | |
|---|---|---|---|
| M 2013-16 | VVD, CDA en PvdA | Inzet financiële middelen TOP regeling verbreden MKB sector etc. | Tekstueel aangepast en vervangen |
| M 2013-16 | VVD, CDA en PvdA | Inzet financiële middelen TOP regeling verbreden MKB sector etc. gewijzigde tekst | **Aangenomen:**<br>**Voor:** VVD, CDA, PvdA, D66, CU, PVV<br>**Tegen:** SP, GL. |
| M 2013-17 | GL | Moties, Amendementen en andere bijdragen elektronisch beschikbaar stellen | Ingetrokken |

**N. Sluiting**
De voorzitter sluit de vergadering om 16:30 uur

De volgende vergadering zal plaatsvinden op 25 september 2013.

Vastgesteld in de vergadering van Provinciale Staten van 25 september 2013,

, voorzitter

, griffier

M 2013-11

**Motie Behoud werkgelegenheid rijksdiensten**

**Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 3 juli 2013,**

Constaterende dat de Minister van Wonen en Rijksdienst voornemens is

- om het aantal arbeidsplaatsen bij de rijksdiensten met ruim 10 % te verminderen;
- om kantoorruimte voor rijksdiensten af te stoten en te concentreren in een beperkt aantal grote steden;

Overwegende dat

- in Drenthe sinds 2005 al 1000 directe en naar schatting 600 indirecte formatieplaatsen bij rijksdiensten zijn verdwenen;
- als gevolg van de recente besluitvorming over de bezuinigingen bij het gevangeniswezen, de defensie, de politie en het OM/Rechtspraak ca. 800 formatieplaatsen verloren zullen gaan;
- er bij de uitvoering van de hiervoor genoemde beleidsvoornemens nog eens 235 formatieplaatsen zullen verdwijnen;
- in Drenthe (en in heel Noord-Nederland) de werkloosheid aanmerkelijk hoger is dan in de rest van Nederland;
- de rijksoverheid bij de eigen personeelsreducties de provincies met de hoogste werkloosheid moet ontzien (Motie Heijnen c.s.) en daarom een belangrijke verantwoordelijkheid heeft voor het behoud van arbeidsplaatsen in Noord-Nederland;

Van mening zijnde dat

- de rijksbezuinigingen onevenredige zware negatieve effecten hebben op de werkgelegenheid in de provincie Drenthe;

Spreken uit dat

- zij het rijksbeleid m.b.t. de in de regio gevestigde rijksdiensten, in het bijzonder de onevenredige negatieve effecten in de provincie Drenthe, ten zeerste betreuren;
- zij de algemene commissie voor Wonen en Rijksdienst, in overleg bijeen op 3 juli 2013, oproepen het rijksbeleid met betrekking tot de in de regio gevestigde rijksdiensten kritisch te beoordelen op haar regionale werkgelegenheidseffecten en specifiek op de effecten voor de provincie Drenthe;

En gaan over tot de orde van de dag.

H. Klaver (CDA) T. Stelpstra (CU) P.H. Oosterlaak (SP)

G. van Dinteren (GL) M.C.J. van der Tol (D66) E.R. Veenstra (PvdA)

J.M. Pannekoek-van Toor (VVD) R. Beimers (PVV)

Aangenomen.

A 2013-10

ChristenUnie

**Statenfractie provincie Drenthe**

## Amendement voorjaarsnotitie 2013

Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 3 juli 2013 ter behandeling van de voordracht tot vaststelling van de Voorjaarsnotitie 2013

overwegende dat

- de voorjaarsnota een richting aangeeft van te ontwikkelen beleid op basis van de stand van zaken op het moment van behandeling en niet bedoeld is om beleid in definitieve vorm vast te leggen;
- dat met vaststelling van de voorjaarsnota wel daadwerkelijk beleid zal worden vastgelegd waaraan het college gebonden wordt en provinciale staten zich zelf binden;
- dat dit laatste niet wenselijk is en dat dit ook tot uitdrukking moet komen in de formulering van het besluit;

Besluiten:

In statenstuk 2013-580 het besluit met de volgende tekst aan te vullen:

"...als richtinggevend kader voor de begroting 2014."

T. Stelpstra (ChristenUnie)

Motie 2013-16 Gewijzigd.

Motie statenstuk 2013-580, Voorjaarsnota 2013

Provinciale staten van Drenthe in vergadering bijeen op 3 juli 2013

Overwegende dat:

- Het MKB moeilijke tijden doormaakt
- Het MKB niet altijd over de expertise en mankracht beschikt om kennis te nemen van de mogelijke financieringsstromen die voor hen beschikbaar zijn .
- Het doen van een aanvraag dikwijls de nodige tijdsinvestering vraagt die bij het MKB niet altijd beschikbaar is
- Advies van partijen die gespecialiseerd zijn in dit werk hen in staat stelt een gedegen aanvraag te doen.

Constaterende dat:
Het MKB Actieprogramma 2013 een goed overzicht geeft op welke gebieden de Drentse MKB sector versterking behoeft.

Van mening zijnde dat:

De financiële middelen van de TOP regeling die in de VJN wordt voorgesteld voor innovatieve en vernieuwende MKB ondernemers voor de hele sector toegankelijk zou moeten zijn.
Het Actieprogramma MKB duidelijk de knelpunten aangeeft waarmee de MKB sector kampt en daar oplossingen voor biedt.

Dragen het college op:

Om de **inzet** financiële middelen van de TOP regeling te verbreden tot de hele sector MKB ter ondersteuning van het MKB bij het zo succesvol mogelijk indienen van projectvoorstellen etc.

VVD: Annemarie Pannekoek

PvdA: Eddy Veenstra

CDA: Henk Klaver

provincie Drenthe

# *Staten*stuk 2013-580

## Voorjaarsnota 2013

Voorgestelde behandeling:
- Statencommissie Bestuur en Financiën op 19 juni 2013
- provinciale staten op 3 juli 2013
- fatale beslisdatum: 3 juli 2013

Behandeld door de heer L.C.M. Evers, telefoonnummer (0592) 36 55 59, e-mail l.evers@drenthe.nl
Portefeuillehouder: de heer A. van der Tuuk

## Inleiding

Voor u ligt de Voorjaarsnota 2013. Door vaststelling van de Voorjaarsnota 2013 stellen uw staten het inhoudelijke en financiële kader voor de Begroting 2014 en de jaren daarna vast. De Voorjaarsnota 2013 bouwt voort op het visiedocument “Koers in onzekere tijden” en gaat uit van de bestuurlijke en financiële ontwikkelingen die zich de afgelopen tijd hebben voorgedaan en die voor de komende tijd nog te verwachten zijn.

## Advies

Vaststellen van de Voorjaarsnota 2013.

## Beoogd effect

Bestuurlijke kaderstelling voor de Begroting 2014.

## Argumenten

De Voorjaarsnota 2013 bevat de kaderstelling voor de Begroting 2014 en bouwt daarbij voort op het collegeprogramma en het visiedocument “Koers in onzekere tijden”. Deze kaderstelling is zowel inhoudelijk als financieel van aard. De inhoudelijke kaderstelling is te vinden in hoofdstuk 1 van de Voorjaarsnota 2013, waarbij het gaat om een strategisch/kaderstellend deel en in hoofdstuk 3, waarbij de aandacht vooral is gericht op de voortzetting van het “going concern”.
De Voorjaarsnota 2013 bevat een financieel perspectief op basis van de ten tijde van het opstellen beschikbare informatie. In het financieel perspectief zijn de resultaten van de Jaarstukken 2012 en de 1e Bestuursrapportage 2013 meegenomen als onderdeel van de uitgangspositie. Daarnaast worden enige financiële ontwikkelingen besproken waarbij sprake is van de doorwerking van een aantal ontwikkelingen op rijksniveau. Daarbij wordt ook de doorwerking van voorgenomen rijksbezuinigingen meegenomen. Hoewel het nog gaat om zeer voorlopige en ook vrij grove schattingen, komt uit het geheel toch een financieel beeld naar voren dat met ingang van 2015 bestaat uit een structureel begrotingstekort. In die zin geeft het financieel perspectief aanleiding tot het treffen van maatregelen voor het behoud van een duurzaam financieel evenwicht. De Voorjaarsnota 2013 bevat nog geen verdere voorstellen voor bezuinigingen die moeten leiden tot een financieel evenwicht in de jaren 2015 en volgende.
Dat er minder geld is, betekent echter niet dat de provincie daardoor ook minder initiatieven zal willen ontplooien. Daarbij zal echter duidelijk zijn, dat de provincie niet de mogelijkheden, maar ook niet de intentie heeft bezuinigingen die door het Rijk worden opgelegd te compenseren. Voor het ontplooien van initiatieven voor de Drentse samenleving worden de komende jaren kansrijke concrete maatregelen ontwikkeld. De Voorjaarsnota bevat eerste globale voorstellen voor dergelijke maatregelen, die verder ontwikkeld worden als onderdeel van de productie van de Begroting 2014.

## Uitvoering

**Tijdsplanning**
Niet van toepassing.

**Financiën**
Zie het onderdeel Financieel perspectief in de voorliggende teksten.

**Europese context**
Niet van toepassing.

**Monitoring en evaluatie**
Niet van toepassing.

**Extern betrokkenen**
Niet van toepassing.

**Communicatie**
Momenteel vindt nadere ontwikkeling plaats van een website over de Voorjaarsnota 2013; die website moet nog van “content” worden voorzien op basis van de voorliggende teksten.

**Bijlagen**
1. Voorjaarsnota 2013

**Ter inzage in kamer C0.39**
Niet van toepassing.

Assen, 22 mei 2013
Kenmerk: 20/2.1/2013000883

Gedeputeerde staten van Drenthe,

J. Tichelaar, voorzitter
mevrouw mr. A.M. van Schreven, secretaris

jk/coll.

# *Ontwerp*besluit

2013-580-1

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 22 mei 2013, kenmerk 20/2.1/2013000883;

BESLUITEN:

de Voorjaarsnota 2013 vast te stellen.

Assen, 3 juli 2013

Provinciale staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

jk/coll.

provincie Drenthe

# Voorjaarsnota 2013

# Voorjaarsnota
# 2013

*Provinciale staten van Drenthe*
*Mei 2013*

**Colofon**
Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

M013052106-Voorjaarsnota 2013

# Inhoud


| | | |
|---|---|---|
| **1** | **Inleiding** | 4 |
| 1.1 | Visie op Drenthe | 4 |
| 1.2 | De tweede helft: onze strategie | 5 |
| **2** | **Financiële positie en ontwikkelingen** | 11 |
| | Toelichting op de financiële ontwikkelingen | 12 |
| **3.** | **Beleidsmatige kaderstelling per programma** | 15 |
| | Programma 1 Samenwerkend Drenthe: Bestuur | 15 |
| | Programma 2 Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 16 |
| | Programma 3 Vitaal Drenthe: Regiospecifiek Pakket (RSP) | 18 |
| | Programma 4 Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | 18 |
| | Programma 5 Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | 18 |
| | Programma 6 Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | 19 |
| | Programma 7 Groen Drenthe: pMJP, natuur en landschap en landbouw | 20 |
| | Programma 8 Groen Drenthe: Klimaat en Energie | 21 |
| | Programma 9 Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | 21 |
| | Programma 10 Middelen en bedrijfsvoering | 23 |
| **4** | **Financiële kaderstelling** | 24 |
| | Inzet van financieel beleid | 24 |
| | Financiële maatregelen voor de komende twee jaren | 25 |

# 1 Inleiding

## 1.1 Visie op Drenthe

De provincie doet ertoe. Wij zetten in op economie, natuur en landschap en energie en anticiperen op de demografische ontwikkelingen. Dat is de opvatting van ons college van gedeputeerde staten. De provincie geeft samen met publieke en private partners en met onze inwoners vorm aan de Drentse samenleving. Net als onze inwoners staan wij voor de keuze hoe we onze middelen willen inzetten: wij blijven kiezen voor focus op een aantal zorgvuldig gekozen opgaven. Halverwege onze collegeperiode scherpen we de speerpunten uit ons collegeprogramma: economie, natuur en landschap en energie, verder aan. We kiezen hiermee voor leefbaarheid. Op de belangrijkste opgaven intensiveren we onze inzet. Behoud van werkgelegenheid en het creëren van nieuwe banen is een uiterst belangrijk thema geworden. Wij gaan ervan uit dat we onze ambities de komende jaren moeten realiseren onder toenemende financiële druk. Met de keuzes in ons visiedocument, 'Koers in onzekere tijden' hebben we rekening gehouden met financiële tegenvallers. We anticiperen hierop door scenario's met maatregelen in te zetten die we met het visiedocument ontwikkeld hebben.

De inwoners van onze provincie maken zich met de rest van Nederland zorgen over het behoud van werk. Ook de betaalbaarheid van de eigen woning, de stijgende prijzen, de kwaliteit van de zorg en andere voorzieningen staan onder druk. Onderwerpen als veiligheid, alternatieve energie en duurzaamheid zijn eveneens van belang. Ondernemers moeten alle zeilen bijzetten om het hoofd boven water te houden. In alle regio's is de economische neergang duidelijk merkbaar. In de krimpregio's, zoals de Veenkoloniën, komt de economische neergang nog harder aan: het heeft gevolgen voor de leefbaarheid. De overheden in onze regio moeten allemaal de broekriem aanhalen. Dit geldt ook voor de met publieke middelen gefinancierde instellingen. In deze context mag de Drentse burger rekenen op een overheid die ondersteunt en helpt.

In veel van de problematiek uit bovenstaand kader is de provincie niet het eerste overheidsloket voor de inwoners van Drenthe. De verantwoordelijkheden voor de woningmarkt, sociale voorzieningen en zorg liggen in de eerste plaats bij rijksoverheid en de gemeenten. De provincie staat er relatief ver vanaf. Wel hebben wij invloed op het regionale vestigings- en leefklimaat.

De provincie is, als middenbestuur, de schakel tussen Rijk en gemeenten. Wij zien onze rol vooral als stimulerend en ontwikkelingsgericht. Daar waar nodig of wettelijk vereist zijn we ook ondersteunend en toetsend. De provincie is de regionale gesprekspartner van de Europese Unie (ook voor subsidies). De meerwaarde van de provincie wordt zichtbaar bij opgaven die het lokale niveau overstijgen zoals regionale arbeidsmarkt, woningmarkt, natuurontwikkeling, water en bereikbaarheid. De kracht van de provincie zit in het verbinden van partners. Samen willen we gebiedsopgaven realiseren, onder andere via regionale samenwerkingsverbanden zoals het Samenwerkingverband Noord-Nederland en de Regio Groningen-Assen.
Onze context waarbinnen we werken verandert. De landelijke trend is een kleinere overheid en een betere overheid. Een overheid die met minder middelen, meer slagkracht heeft. De rijksoverheid heeft de discussie over de bestuurlijke herinrichting ingezet, de uitkomst is onduidelijk. Wij staan open en positief in deze discussie. De gemeentelijke samenwerking en mogelijke schaalvergroting komen op ons af. Dat heeft ook gevolgen voor onze positie. Wij zijn bereid hierin als middenbestuur een ondersteunende rol te spelen. Daarnaast is ook de samenleving in beweging. Wij zien het als onze opdracht om in deze nieuwe en veranderende werkelijkheid perspectief te blijven bieden, te verbinden en ruimte te geven.

De provincie kan beperkt eigen beleidskeuzes maken. Het grootste deel van ons budget is bestemd voor onze wettelijke taken. Door deze beperkte open huishouding moeten we onze vrij besteedbare middelen scherp inzetten. Enerzijds doen we dat door een scherpe focus aan te brengen in onze speerpunten en de ontwikkelingen die we daarin willen realiseren, anderzijds sturen wij nadrukkelijk op de efficiënte inzet van middelen en een zakelijke uitvoering.

We verwachten binnen enkele maanden een helder financieel beeld van het Rijk voor de komende jaren. We bespreken de consequenties hiervan tijdens de behandeling van de begroting. Duidelijk is wel dat we het met minder geld moeten doen. Daarvoor hebben we al scenario's klaar liggen. We willen en kunnen als provincie de rijksbezuinigingen niet simpelweg compenseren. Dit geldt ook voor bezuinigingen die gemeenten opgelegd krijgen. We zijn bereid tot initiatief en inzet daar waar het maatschappelijk noodzakelijk is. Daarbij luisteren we eerst naar het maatschappelijk middenveld voordat we handelen. We denken mee, meebetalen doen we alleen in bijzondere gevallen. Voor kansrijke projecten gaan wij in eerste aanleg uit van provinciale meerwaarde zonder inzet van geld, vervolgens van dekking uit bestaande budgetten en reserves. De financieringsreserve laten wij in principe ongemoeid. Herprioritering van onze middelen is voor ons een reële optie, als dit dienstbaar is voor het bereiken van onze ambities.

Als college hebben we laten zien in te kunnen spelen op de veranderende omstandigheden. Waar nodig, zorgen we samen met onze partners voor een vangnet. Of we komen in goed overleg tot herbesteding van bestaande middelen. Wij zijn bereid tot extra investeringen om ontwikkelingen van de grond te krijgen. Wel zijn we daarbij selectief: passend bij onze strategie en samen met onze partners.

## 1.2 De tweede helft: onze strategie

In Drenthe liggen kansen voor economische ontwikkeling op het gebied van energie en groene economische ontwikkeling, recreatie en toerisme, innovatieve landbouw en biobased economy, sensortechnologie en logistiek. Onze kernkwaliteiten natuur en landschap, rust, ruimte en cultuurhistorie zijn hierbij van groot belang. Drenthe heeft een sterke positie op de energiemarkt. Onze provincie is goed bereikbaar en is internationaal een belangrijke logistieke schakel richting Noord-en Oost-Europa. De innovatieve agribusiness en groene chemie in Drenthe maken een sprong voorwaarts naar een biobased economie. Kennisintensieve specialisaties in bijvoorbeeld sensortechnologie en zorg maken de innovatiekracht van Drenthe zichtbaar. Eén van de aandachtspunten van ons college is de digitale bereikbaarheid. We nemen initiatieven om verbetering van de netwerken mogelijk te maken.

Wat betekent het vorenstaande concreet voor ons en hoe anticiperen we hierop in de tweede helft van onze bestuursperiode? Het grootste verschil is dat we meer verbinding willen maken in Drenthe. Dat is onze stip op de horizon. We staan als provincie tussen de partijen en trekken samen op, bijvoorbeeld in de vorm van comakership. Dit beschouwen we als één van onze vaste kerntaken, naast het signaleren van de maatschappelijke noden zoals zorg, arbeidsmarkt en krimp. We zoeken het niet in extra middelen, maar willen juist samen met partners kijken naar kansen en niet naar bedreigingen. Onze uitdaging zit in het verminderen van regeldruk en het bevorderen van snelle besluitvorming. We willen werk maken. Samen met partners selecteren we een lobbyagenda gericht op concrete resultaten. En we willen scherper zijn op wat we zelf doen: we zijn terughoudend en zuinig met het inhuren van menskracht en kritisch op het behalen van resultaten.

Het laatste deel van onze collegeperiode willen gedeputeerde staten inhoud geven door de meest kansrijke en urgente vraagstukken van onze provincie te benoemen en aan te pakken. We selec-

teren daarvoor binnen de bestaande kaders. Hierbij maken wij vanzelfsprekend een koppeling met ons collegeprogramma en we maken halverwege de collegeperiode de balans op. We gaan actief op zoek naar samenwerking met de juiste partners. En we zorgen er vanuit onze organisatie voor, dat we de goede dingen ook goed doen.

Hierna bespreken wij per speerpunt uit ons collegeprogramma enkele belangrijke resultaten die we al bereikt hebben, waar we nu aan werken en op welke opgaven binnen onze speerpunten we onze inzet willen gaan intensiveren. Deze opgaven zijn weergegeven in kaders met – nader uit te werken – actieprogramma's.

## I. Economie

Wij zetten ons maximaal in voor behoud en ontwikkeling van werkgelegenheid. Dit doen we via de (versnelde) uitvoering van projecten maar vooral door beter overleg, duidelijke regelgeving en kortere doorlooptijd van initiatieven mogelijk te maken. Wij stimuleren ondernemerschap en innovatie door kansen op het gebied van energie, landbouw, zorg, recreatie, toerisme en specialisaties zoals sensortechnologie en logistiek te laten verzilveren. En we lobbyen voor het behoud van (Rijks)werkgelegenheid. Wij zetten hierop in omdat we kansen voor de Drentse economie zien en daar waar het kan zoeken we aansluiting bij Rijks- en Europese middelen. Waar mogelijk heffen we belemmeringen voor de regionale economie op door de bereikbaarheid te verbeteren en door betere afstemming van nationaal, regionaal en lokaal arbeidsmarkt- en ruimtelijk-economisch beleid. In overleg met partners als gemeenten, vastgoedontwikkelaars en VNO/NCW stimuleren we de aanpassing van stads- en dorpscentra, met het oog op het behoud van een goede structuur in de detailhandel. De ontwikkelingen op de arbeidsmarkt volgen wij nauwlettend. We sturen bij de inzet op onze andere beleidsopgaven op samenhang en verbinding ter stimulering van de werkgelegenheid. De Noorder-visie en de actualisatie van de Omgevingsvisie Drenthe zijn daarvoor leidend.

*Welke resultaten hebben we al bereikt*

- Door de gezamenlijke lobby richting het Rijk en de vorming van netwerken, heeft BBE Zuidoost Drenthe nu een plaats in het nationale programma Bio Based Economy gekregen. De INTERREG projecten SmartBot, Agro-Biopolymeren, Groen Gas en 'Green Corridors in the North Sea Region' zijn met succes afgerond.
- Wij hebben een Versnellingsagenda uitgevoerd, met daarin projecten als een noordelijk 'Stimuleringsfonds energiebesparing bestaande bouw', stadvernieuwing Hoogeveen, de inrichting van het beekdal van het Grote Diep en de Langeloër- en Eenerstukken. De Versnellingsagenda is een succes geweest als instrument ter bestrijding van de effecten van de economische crisis.
- Het multimodaal knooppunt Gieten N334/N34 is geopend; de verdubbeling van de N33 is succesvol aanbesteed. In Assen is het RSP-project de Blauwe As in uitvoering, de overige onderdelen van de Florijnas staan in de steigers.
- De onderzoekssamenwerking tussen ASTRON en IBM (DOME) heeft kunnen starten met nationale en Drentse cofinanciering. Dit heeft geleid tot een Centre for Exascale Technology in Dwingeloo. De samenwerking staat in het teken van de internationale Square Kilometre Array (SKA), de volgende generatie radiotelescoop.
- Het project Dierenpark Emmen – Next is gestart in 2012. Het (nieuwe) station Emmen-Zuid is in gebruik genomen. De tunnel in de N853 (Nieuw-Amsterdamsestraat) onder het spoor is gereed. De tunnel in de Hondsrugweg (onder het toekomstige Verbindingsplein) in Emmen komt binnenkort in uitvoering.

*Waar werken we nu aan*

- Om de bouwsector en de woningmarkt een duw te geven organiseren we samen met partners een Drents woningmarktoffensief, waarbij we verbinding leggen met duurzame ontwikkeling.
- We stellen een actieprogramma biobased economy op.
- We stellen een integrale visie op voor duurzame, innovatieve landbouw in Drenthe.
- We geven het MKB een impuls door een MKB-actieplan uit te voeren met stimuleringsmaatregelen en specifieke aandacht voor startende ondernemers, alternatieve financieringsvormen en de aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt.
- Om in overleg met gemeenten de jeugdwerkloosheid te bestrijden geven we een extra impuls aan BBL-plekken (jeugd) en extra projecten.
- We werken met onze regionale partners aan de verbetering van de bereikbaarheid van de regio Groningen-Assen.
- We zetten in op de ontwikkeling van de omgeving van Groningen Airport Eelde. We richten ons daarbij op het versterken van de kwaliteit van het gebied en de bereikbaarheid met onder andere de realisatie van een transferium en een OV-knooppunt.
- Met de Noordervisie en de actualisatie van de Omgevingsvisie nodigen we meer uit tot het inbrengen van nieuwe initiatieven.
- Onder meer in het kader van de versnellingsagenda bekijken we de mogelijkheden van het aantrekken van bedrijvigheid naar Drenthe via een zogenaamd ‘rode-loperbeleid’. Bedrijven kunnen daarbij bijvoorbeeld administratieve ondersteuning krijgen. Dit vergt een goede afstemming tussen betrokken partijen als terreineigenaren, gemeenten, Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij (NOM), Kamer van Koophandel, Drentse Energie Organisatie (DEO), Rijk, en provincie.

*Waarop willen we intensiveren*

**Actieprogramma**

TOP (tijdelijke ondernemersplaatsen)-regeling voor de stimulering van het MKB

Deelnemende innovatieve en vernieuwende MKB-ondernemers helpen we een jaar lang / een bepaalde periode aan ondersteuning, advies, netwerk en financiële hulp.
Het doel van de TOP-regeling is de start van een bedrijf zo succesvol mogelijk te laten verlopen door een bepaalde periode ondersteuning, advies, netwerk en financiële hulp aan te bieden.
Doelgroep van de regeling: innovatieve en vernieuwende MKB-ondernemers.
Geschatte benodigde middelen: € 1 miljoen.
Financiering: vanuit de reserve VES.

Stimuleren (biobased) economie

Doel is het stimuleren van de Drentse economie met versnellingsprojecten van innovaties in de agribusiness en kennisprojecten, de ontwikkeling van een Centre of Chemical Innovations en een Innovation Lab in Emmen. Hiermee willen we de verbinding met de nationale topsectoren versterken. Wij bieden een vorm van ondersteuning door personele inzet en subsidies. Een Centre of Chemical Innovations en een Innovation Lab in Emmen zullen in 2015 uitvoering kunnen krijgen.
Doelgroep: organisaties actief op de hiervoor genoemde gebieden.
Geschatte benodigde middelen:

- € 350.000,-- voor de versnelling van agribusinessprojecten.
  Financiële dekking: vanuit de reserve VES in de vorm van cofinanciering.
- Center of Chemical Innovations (COCI): dit traject wordt in 2013 nader uitgewerkt.
  Financiële dekking uit bestaand budget programma 9.

Stimuleren bereikbaarheid en wegenbouwsector

Om de economie in het zuidoosten van de provincie een impuls te geven, halen we de uitvoering van de reconstructie van de aansluiting van de N34 met de rondweg Emmen/N391 en de ombouw van het oostelijk deel van de N391 Emmen-Stadskanaal tot stroomweg in de planning twee jaar naar voren. Met de inzet van extra menskracht in de voorbereiding is het mogelijk de uitvoering eind 2014 te starten in plaats van in 2016. Financiële dekking vindt plaats vanuit de reguliere budgetten.

## II. Natuur en landbouw

We zetten scherp in op de vitaliteit en leefbaarheid van het platteland. We investeren in natuur en landschap, omdat dit belangrijke waarden voor Drenthe zijn als vestigingsfactor om te wonen en te werken. We zoeken samen met onze partners naar mogelijkheden voor tijdelijk of alternatief gebruik van leegstaande panden of braakliggende terreinen. Voor de regio Zuidoost-Drenthe werken we met een verbrede plattelandsagenda samen aan het beheersen van de effecten van de krimp op leegstand, openbaar vervoer, sociale voorzieningen, werkgelegenheid en leefbaarheid.

*Welke resultaten hebben we al bereikt*

- Drenthe was winnaar van de EO Wijersprijs.
- Met het Groenmanifest is er een helder kader voor veehouderijen gekomen. Er zijn vanuit dit kader diverse vergunningen verleend. We hopen dit in 2014 voort te zetten op basis van de landelijk ontwikkelde Programmatische Aanpak Stikstof (PAS). Het project VIEP (inrichting waterberging in de kop van Drenthe) is in de afrondende fase. Dwingelderveld is volop in

uitvoering. Ten behoeve van ontsnippering EHS is, ondanks het gewijzigde natuurbeleid van het Rijk, toch een aantal knelpunten opgelost.
- Het eerste traject van de vaarweg Erica-Ter Apel – herdoopt tot het Willem-Alexander-kanaal – is opengesteld voor vaartuigen.
- De Stichting Gebiedsfonds Drentsche Aa is opgericht voor behoud en herstel van de cultuurhistorische, archeologische, aardkundige en landschappelijke waarden en de biodiversiteit en het watersysteem.

*Waar werken we nu aan*
- We geven een forse impuls op het gebied van water en natuur door te investeren in vier Icoonprojecten: Drents-Friese Wold, De Reest, Bargerveen en De Hunze.
- We voeren de door provinciale staten vastgestelde Kadernota Vitaal Platteland via twee actielijnen uit. Bij de uitvoering van het programma Vitaal Platteland zetten we onder meer in op de vrijetijdseconomie in Drenthe, door nieuwe initiatieven te ontwikkelen op de verbinding tussen werk en natuur.
- We geven een vervolg aan het woningbouwdebat en de startersmanifestatie.

*Waarop willen we intensiveren*

**Actieprogramma**

Investeren in fietsnetwerk (toeristisch-recreatief)
We vinden het belangrijk dat Drenthe landelijk weer dé fietsprovincie wordt en blijft voor recreatieve fietsers en het woon-werk-/schoolverkeer. In overleg met onze partners zoals gemeenten, maatschappelijke organisaties (zoals het recreatieschap) en bedrijfsleven wordt een nieuwe fietsnota opgesteld. Het betreft een integrale en ambitieuze nota die vanuit verschillende beleidsvelden wordt benaderd met ruimte voor innovatieve concepten. Naast verkeerskundige thema's als verkeersveiligheid en infrastructuur (fietsroute plus) wordt ook ingezoomd vanuit andere invalshoeken als economie, marketing/promotie en toerisme/recreatie.
Om de kwaliteit en conditie van de fietspaden te kunnen verbeteren is het college bereid om te kijken of hier middelen voor vrijgemaakt kunnen worden ten bedrage van minstens € 1 miljoen. Een keuze zou kunnen zijn dit te halen uit de reserve Vitaal Platteland.

Duurzame krimpregeling
Primair in de gebieden waar de woning- en bedrijfsmarkt vast zit, bieden wij hulp met een investeringsregeling voor verduurzaming, saneren, slopen en vernieuwbouw van de bestaande woning- en bedrijfsvoorraad. Daarbij wordt uitgegaan van € 1 miljoen uit lijn 2 van de nota Vitaal Platteland, aangevuld met de bestaande ISV3-middelen. De doelgroep bestaat uit organisaties die zich in de desbetreffende gebieden bezighouden met verduurzaming, saneren, slopen en vernieuwbouw van de bestaande woning- en bedrijfsvoorraad.

Natuurontwikkeling
Wij geven een forse impuls aan water- en natuurprojecten door ruim € 20 miljoen te investeren in vier natuurprojecten; Drents-Friese Wold, De Reest, Bargerveen en De Hunze; onze inspanning is gericht op optimaal inspelen op het verruimde rijksbeleid voor de ontwikkeling van natuur. Deels kan hierbij gebruikgemaakt worden van middelen zoals reeds op de begroting staan en deels van middelen die het Rijk beschikbaar stelt.

## III. Energie

We investeren in een toekomstbestendig Drenthe. Dit wordt zichtbaar met de realisatie van gebieden waar ruimte wordt gegeven aan water en natuur, waar mogelijk met ruimte voor recreatief gebruik. We stimuleren de ontwikkeling van onder andere het Geopark Hondsrug en de nationale parken van Zuidwest Drenthe. We stimuleren alternatieve vormen van energie voor zover deze een echte bijdrage leveren aan de regio of de inwoners van het gebied. Inwoners van Drenthe moeten via participatie hun bijdrage kunnen leveren aan klimaat en milieu en hebben recht op compensatie voor de ruimtelijke impact van grootschalige energieprojecten. Wij treden daarbij op als intermediair tussen initiatiefnemer, bewoner en gemeente.
Met de Gebiedsvisie windenergie Drenthe wordt invulling gegeven aan onze ambitie om minder afhankelijk te zijn van fossiele brandstoffen. Conform de afspraak met het Rijk wordt in het zoekgebied in de Veenkoloniën ruimte geboden voor 280 MW. Komend jaar geven we daar samen met de vier betrokken gemeenten invulling aan. Bij de uitvoering willen we een koppeling maken met het programma duurzaamheid.

*Welke resultaten hebben we al bereikt*

- De Drentse Energie Organisatie (DEO) is op 1 december 2011 opgericht.
- Wij zijn een nieuw energieakkoord Noord-Nederland, Green Deal, aangegaan. Met diverse bedrijven zoals DSM, AVEBE en Dutch Recycling Solutions, hebben we verdere Green Deals afgesloten, hetgeen nieuwe economische activiteit in Drenthe heeft opgeleverd die een belangrijke bijdrage gaat leveren aan het realiseren van onze energiedoelstellingen. We hebben samen met onze partners de Gebiedsvisie wind opgesteld en ter inzage gelegd.

*Waar werken we nu aan*

- We zetten extra in op het vergroten van de productie van hernieuwbare energie;
- We anticiperen op een nieuw energieprogramma in samenhang met de noordelijke energie-agenda, het landelijke traject van de SER en het energieakkoord tussen Rijk en IPO over de regionale productie van hernieuwbare energie.
- We stellen een Energieagenda Noord-Nederland op. Hiermee willen we als eerste in de rij staan om dé energieregio van Nederland te worden. Ook thema's als ruimtelijke ordening, krimp en economische ontwikkeling kunnen hierin meeliften.

*Waarop willen we intensiveren*

**Actieprogramma**

Stimuleren gebruik van zonnestroom/hernieuwbare energie

Voor de verdere uitrol van zonnepanelen willen we de huidige versnelling in Drenthe vasthouden. We willen samen met onze partners de continuïteit verzekeren voor het bevorderen van investeringen in systemen voor hernieuwbare energie door particulieren. Tevens speelt het verlagen van de laatste drempels bij grootschalige zonne-energieprojecten een rol. Hierop proberen we invloed uit te oefenen door beleidsbeïnvloeding/lobby-trajecten.

# 2 Financiële positie en ontwikkelingen

Het startpunt voor deze Voorjaarsnota is het financieel perspectief, zoals dat na vaststelling van de Begroting 2013 tot stand gekomen is. Dat perspectief is geactualiseerd op basis van de Jaarstukken 2012 en de 1e Bestuursrapportage 2013. Verder zijn enige te verwachten ontwikkelingen in beeld gebracht, deels op basis van tussentijdse berichten en vooruitlopend op definitieve mededelingen in de mei-/junicirculaire algemene uitkering Provinciefonds 2013. Deze circulaire wordt niet meer op tijd voor bespreking van deze Voorjaarsnota 2013 verwacht; daarom wordt zo goed mogelijk een inschatting van te verwachten ontwikkelingen gemaakt op basis van de informatie die voor handen is, soms afkomstig van het Rijk of het IPO, maar ook uit andere (gezaghebbende) bronnen. Zodra de meicirculaire is verschenen en er aanvullende informatie beschikbaar is, wordt deze aan provinciale staten beschikbaar gesteld.
De actuele situatie wordt gekenmerkt door een financieel perspectief dat voor de korte termijn – vanaf nu tot en met 2015 – nog tot beperkte maatregelen noopt, maar dat bij realisatie van alle geplande rijksbezuinigingen met ingang van 2016 bij ongewijzigd beleid oplopende structurele tekorten vertoont.
Dit levert het volgende beeld op van de financiële uitgangspositie voor de Begroting 2014.

**Financieel perspectief 2013-2017 (bedragen in €)**

| | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|
| **1. Uitgangspositie** | | | | | |
| Onttrekkingen / donaties algemene reserve | -3.278.589 | 3.176.528 | 1.314.038 | 1.141.940 | 0 |
| Resultaat Jaarrekening 2012 | 2.009.039 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Resultaat 1e Bestuursrapportage | -1.065.000 | -80.000 | 0 | 0 | 0 |
| **Subtotaal 1. Uitgangspositie** | **-2.334.550** | **3.096.528** | **1.314.038** | **1.141.940** | **0** |
| | | | | | |
| **2. Financiele ontwikkelingen** | | | | | |
| Nacalculatie algemene uitkering 2012 | -650.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Doorwerking toepassing normeringssystematiek als gevolg van regeerakkoord 'Bruggen Slaan' | 324.800 | 72.800 | -268.800 | -1.327.200 | -1.971.200 |
| Doorwerking toepassing normerings-systematiek als gevolg van aanvullende Rijksbezuinigingen | 0 | 0 | -1.000.000 | -1.000.000 | -1.000.000 |
| Korting op algemene uitkering vanwege BCF | 0 | -1.500.000 | -2.500.000 | -2.500.000 | -2.500.000 |
| Transitie jeugdzorg | 0 | 0 | 0 | -2.500.000 | -2.500.000 |
| Ontwikkelopgave Natuur | 0 | 0 | 0 | -2.000.000 | -2.000.000 |
| Effecten organisatieontwikkeling | 0 | 350.000 | 700.000 | 1.050.000 | 1.400.000 |
| | | | | | |
| **Subtotaal 2. Uitgangspositie** | **-325.200** | **-1.077.200** | **-3.068.800** | **-8.277.200** | **-8.571.200** |
| | | | | | |
| **Subtotaal 1 en 2** | **-2.659.750** | **2.019.328** | **-1.754.762** | **-7.135.260** | **-8.571.200** |

## Toelichting op de financiële ontwikkelingen

### Nacalculatie over 2012

In de Decembercirculaire is een 'winstwaarschuwing' afgegeven voor de nacalculatie over 2012 van de algemene uitkering. Het Rijk blijkt in 2012 veel minder te hebben uitgegeven dan gepland. De omvang van die onderuitputting is om en nabij € 500 miljoen. Ingeschat wordt dat de gemeenten door de onderuitputting ongeveer € 100 miljoen minder gaan ontvangen. Dat zou voor de provincies dan een korting van naar schatting € 8 miljoen betekenen; dit betekent voor Drenthe een eenmalige korting in 2013 van ongeveer € 650.000,--.

### Bezuinigingen op basis van het Regeerakkoord 'Bruggen Slaan'

Voor het jaar 2013 en verder is in de Begroting 2013 nog geen rekening gehouden met noodzakelijke bezuinigingen op basis van het regeerakkoord 'Bruggen Slaan'. In dit regeerakkoord worden de volgende voor de provincies en de gemeenten relevante bezuinigingen gepresenteerd.

**Overzicht van voor provincies en gemeenten relevante bezuinigingen in het Regeerakkoord (bedragen x € 1 miljoen)**

| | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 | Structureel |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Decentrale overheden (trap-op- trap-af) | 58 | 13 | -48 | -237 | -352 | -307 |
| Minder provincies | | | -5 | -10 | -15 | -75 |
| BTW-compensatiefonds | | -200 | -550 | -550 | -550 | -550 |
| | 58 | -187 | -603 | -797 | -917 | -932 |

N.B. Het gaat hier om cijfers voor heel Nederland

In dit overzicht zijn voor de komende vierjarige periode met name de bezuinigingen via de normeringssystematiek en de bezuiniging op het BTW-compensatiefonds van belang. De bezuiniging op het BTW-compensatiefonds wordt verderop in deze voorjaarsnota behandeld. De voorgenomen bezuiniging vanwege de geplande opschaling van de provincies zal voor Drenthe wellicht rond 2017 van belang worden; deze bezuiniging nemen we in deze Voorjaarsnota 2013 nog niet mee.
Het uitgangspunt voor de bezuiniging als gevolg van de doorwerking van de normeringssystematiek komt erop neer, dat de bezuiniging totale bezuiniging van € 16 miljard, uiteindelijk (samen trap-op-trap-af) leidt tot een daling van het Gemeentefonds/Provinciefonds. In voorgaande tabel valt te zien, dat het effect daarvan zich met ingang van 2015 zal doen gelden. Dan treedt een daling op met uiteindelijk een bedrag van ruim € 300 miljoen. Daarvan krijgt Drenthe op den duur – grof geschat – een korting van € 1,7 miljoen structureel voor haar rekening. Dit is berekend op basis van de aannames dat het aandeel van het Gemeentefonds 92% is en 8% provinciefonds en het Drentse aandeel in het Provinciefonds 7% is. Dit is nog niet in de huidige (meerjaren)begroting van de provincie verwerkt.

### Extra bezuinigingen in 2014

Voor 2014 en latere jaren zal wellicht rekening gehouden moeten worden met aanvullende rijksbezuinigingen. Op basis van de recentelijk verschenen prognoses van het Centraal Planbureau heeft het kabinet overeenstemming bereikt over een pakket aan maatregelen van € 4,3 miljard waarmee het begrotingstekort voor 2014 moet worden teruggedrongen. Voor 2013 zal niet verder worden bezuinigd, maar het kabinet wil de begroting voor volgend jaar wel op orde krijgen door € 4,3 miljard aan extra bezuinigingsmaatregelen door te voeren. Momenteel is de besluitvorming over het aanvullende bezuinigingspakket opgeschort in verband met het Sociaal Akkoord. Daarom is in het financieel perspectief voorzichtigheidshalve vooralsnog uitgegaan

van effectuering van aanvullende bezuinigingen met ingang van 2015. Voor Drenthe zal het aandeel in de € 15 miljoen ongeveer neerkomen op een korting van ruim € 1 miljoen structureel. Nadere informatie hierover wordt verwacht in de meicirculaire provinciefonds 2013. Deze zal overigens naar verwachting niet tijdig verschijnen om in de Voorjaarsnota 2013 meegenomen te worden, maar de effecten zullen worden verwerkt in de Begroting 2014.
Hierin is in afwachting van nadere besluitvorming het effect van de aanvullende rijksbezuinigingen van € 4,3 miljard voorlopig wel meegenomen; momenteel loopt op rijksniveau nog een discussie over de noodzaak en wenselijkheid van deze bezuinigingen. Bij definitief schrappen van de bezuinigingen zou het financieel perspectief met ingang van 2016 ongeveer € 1 miljoen minder negatief uitvallen.

**Onderhandelaarsakkoord**
Het IPO-bestuur heeft op 31 januari 2013 in meerderheid ingestemd met de pakketafspraken die zijn gemaakt tussen het kabinet en het IPO, VNG en UvW over de Wet houdbare overheidsfinanciën, het schatkistbankieren en het BTW-compensatiefonds. Naar de mening van het IPO moeten de beperkingen die voortvloeien uit de Wet Hof en het verplichte schatkistbankieren worden opgeheven op het moment dat de Europese EMU-afspraken zijn gerealiseerd, gezien de uitwerking die de maatregelen kunnen hebben op de mogelijkheden die de provincies de komende jaren hebben voor het plegen van investeringen.

**Schatkistbankieren**
Met verplicht schatkistbankieren voor decentrale overheden beoogt het kabinet bij te dragen aan de vereiste daling van de EMU-schuld van de collectieve sector. In het Lenteakkoord is door het Rijk vastgelegd dat decentrale overheden allen verplicht gaan schatkistbankieren met de mogelijkheid om onderling geld uit te lenen aan openbare lichamen waar geen toezichtrelatie mee bestaat. De rentederving als gevolg van schatkistbankieren is voor de jaren 2014 en verder reeds in de Begroting 2013 verwerkt.

**BTW-compensatiefonds**
In het financieel onderhandelaarsakkoord is afgesproken dat het BTW-compensatiefonds (BCF) niet wordt afgeschaft, maar dat de korting van € 550 miljoen gehandhaafd blijft en op het gemeente- en provinciefonds wordt toegepast conform de verdeling van het BCF over gemeenten en provincies in de begroting 2013. Dit levert voor de provincies uiteindelijk een korting van € 66 miljoen op.
De korting op het BTW-compensatiefonds levert voor Drenthe, afhankelijk van de gekozen verdeelmethode, uiteindelijk na een gefaseerde invoering in 2014 per 2015 een structurele korting van € 2,5 miljoen tot € 4,6 miljoen op. Dan is de discussie over de handelwijze bij overschrijdingen nog niet gevoerd. In deze Voorjaarsnota 2013 wordt uitgegaan van een verdeling op basis van de werkelijke declaraties over de afgelopen drie jaar. Dat levert een Drents aandeel op van 3,4%.

**Transitie jeugdzorg**
Aan de transitie van taken op het gebied van de jeugdzorg van de provincie naar de gemeenten is een korting op de algemene uitkering uit het provinciefonds verbonden. Ten aanzien van de uitname uit het Provinciefonds van in totaal € 90 miljoen in 2016 is de verdeelsleutel nog niet bekend. Uitgaande van een verdeling van de uitname volgens de verdeling van de doeluitkering jeugdzorg, gaan we vooralsnog uit van een nadeel van € 2.522.000,-- structureel met ingang van 2016.

*Ontwikkelopgave natuur*
De provincie heeft tot en met 2015 cofinancieringsmiddelen ten bedrage van € 2 miljoen geraamd voor de ontwikkelopgave natuur. Boven op het Natuurakkoord geeft het kabinet Rutte II een impuls aan natuur en landschap. Een eerste stap daarin is de € 20 miljoen die we beschikbaar hebben gekregen voor de uitvoering van natuurprojecten. Vanaf 2013 is de verwachting, dat we ook de jaren daarna geld krijgen van het Rijk voor beheer en ontwikkeling. In 2016 is de ontwikkelopgave echter nog niet afgerond en de verwachting is, dat dit ook voor de jaren daarna nog niet het geval zal zijn. Door het Rijk wordt uitgegaan van voortgezette inzet door de provincie voor de ontwikkelopgave natuur, voor een bedrag dat overeenkomt met de huidige investering.

**Effecten organisatieontwikkeling**
Voor de komende jaren houden wij onverkort vast aan de extra taakstelling voor reductie van het ambtelijk apparaat van 20 fte. Dit betekent een totaal effect van € 1,4 miljoen met ingang van het jaar 2017, de komende jaren te realiseren in stappen van 5 fte per jaar tot 2018, dus elk jaar een kwart van het te besparen bedrag. Eventuele extra inzet voor een kwaliteitsimpuls in combinatie met versnelling van taakuitvoering zal incidenteel plaatsvinden.

**Opcenten motorrijtuigenbelasting (MRB)**
Uit het meest recente overzicht van de samenstelling van het wagenpark in Drenthe blijkt dat in 2012 een explosieve groei van het aantal zeer zuinige auto's heeft plaats gevonden. Van ruim 13.000 op 1 januari 2012 is het aantal gestegen tot ruim 19.000 op 31 december 2012.
Daarnaast stagneert de groei van het totale wagenpark en vindt er amper nog een verschuiving naar zwaardere gewichtsklassen plaats. Deze ontwikkelingen leidden al tot een nadeel in de jaarrekening 2012 van ruim € 400.000,--.
We gaan ervan uit dat deze ontwikkeling zich ook nog doorzet in 2013 en passen daarom het geraamde bedrag in 2013 neerwaarts aan met € 955.000,--. Deze bijstelling maakt deel uit van het resultaat van de 1e Bestuursrapportage 2013 in het financieel perspectief.
In 2014 vervalt de vrijstelling van motorrijtuigenbelasting voor zeer zuinige auto's en kunnen de bestaande ramingen worden gehandhaafd.

# 3. Beleidsmatige kaderstelling per programma

## Programma 1 Samenwerkend Drenthe: Bestuur

### Schaalvergroting decentrale overheden

De inrichting van het openbaar bestuur zal als gevolg van onder andere het regeerakkoord de komende jaren aan ontwikkelingen onderhevig zijn. De door het kabinet beoogde robuuste schaal voor gemeenten zou ook in Drenthe tot een opschaling kunnen leiden. Vooralsnog kiezen de Drentse gemeenten voor een vorm van samenwerking. Zie hiervoor ook onze brief verkennende fase proces middenbestuur d.d. 19 maart 2013 met daarin ons perspectief voor Drenthe.

### Europa

Met het besluit in Europa rond het meerjaren financieringskader (MFK) binnen Europa heeft Europa een belangrijke stap gemaakt in het proces dat moet resulteren in de beschikbaarheid van Europese fondsen voor onze regio.
Binnen Drenthe en Noord-Nederland zijn we reeds in 2011 gestart met de voorbereidende processen gericht op de aansluiting als regio op de Europese doelstellingen voor de nieuwe programmaperiode 2014-2020 (EU2020). In feite is het verkrijgen van Europese financiering in de vorm van regionale programmering voor Interreg, OP EFRO en POP een groot onderhandelingsproces met vele partijen met elk een eigen belang. Met het opstellen van de Position Paper begin 2011 is daarvoor het startpunt gemarkeerd. Uitgangspunten in de Position Paper zijn het toewerken naar integrale doelstellingen en een multifundbenadering.

### RIS3 en OP EFRO

Als voorwaarde voor een toekomstig EFRO-programma moet de regio beschikken over een RIS3. Aan deze strategie wordt hard gewerkt. De RIS3 is daarbij een sturend vergezicht waaraan bedrijven, kennisinstellingen, burgers en overheden zich verbinden om gezamenlijk innovaties tot stand te brengen die ertoe doen. Met haar RIS3 gaat Noord-Nederland dan ook verder dan de formele vraag. De RIS3 beschrijft de wijze waarop Noord-Nederland kan bijdragen aan de grote maatschappelijke uitdagingen op Europees niveau. Via samengestelde behoeften/samengestelde oplossingen en Noord-Nederland als 'achtertuin en als proeftuin' worden de bestaande sectoren en instellingen samen met bedrijven uitgedaagd tot het realiseren van de gestelde doelen. Voor deze filosofie vraagt Noord-Nederland, met inbegrip van de Drentse steden Emmen en Assen, zowel steun bij het Rijk alsook bij de Europese Unie.
Op basis van de filosofie van Noord-Nederland wordt momenteel invulling gegeven aan het OP-EFRO 2014-2020. Daarnaast is het tevens een inspiratiebron bij het opstellen van het plattelandsontwikkelingsplan. Weliswaar een nationaal programma, maar wel met landsdelige 'luiken'. Daarnaast vanuit de multifundbenadering wordt ook aansluiting met het op landsniveau uitgewerkte ESF-programma nagestreefd.
De weg naar de Europese programma's loopt via Den Haag. Daar het kabinet de onderhandelingen in Europa vooral insteekt vanuit de opstelling van minder bruto betalen en inzet van Cohesiefondsen enkel voor de armere regio's in Europa, zijn de gespreksvoering en onderhandelingen met het kabinet over de Europese programma's en de rol van de regio een essentiële stap in het proces om überhaupt regionale programma's te verkrijgen.
Met de hiervoor beschreven aanpak zet Noord-Nederland in om zoveel mogelijk EU-middelen binnen te halen. Zoals aangegeven doet de overheid dat niet alleen maar samen met de verschillende stakeholders. Om EU-middelen naar Noord-Nederland te halen moeten de betrokken

partijen in Noord-Nederland zelf ook voldoende (investerings)middelen beschikbaar maken. Dat geldt ook voor de provincie Drenthe. Zeker in een ijle markt zal nog nadrukkelijker van de overheid een zekere (voor-/co)financiering nodig zijn. De Cofinancieringsreserve Europa is noodzakelijk om voldoende te kunnen aanhaken op de gewenste ontwikkelingen.

**POP**

Vanaf 2014 start de nieuwe periode van het plattelandsfonds POP3 (ELFPO, 2e pijler GLB). Noord-Nederland streeft een landsdelige programmering en uitvoering na in samenhang met EFRO en ESF. Noord-Nederland wil zelf bepalen aan welke maatregelen prioriteit wordt gegeven met de eigen cofinanciering en wil daarbij ondersteuning van rijksmiddelen voor uitvoering van nationale prioriteiten in Noord-Nederland. Naast innovatie landbouw en agrarisch natuurbeheer wil Noord-Nederland ook inzetten op natuur en brede plattelandsdoelen.

**Interreg A en B**

Ook zal in 2013 ingezet worden op het opstellen van de programma's voor Interreg A met onze Duitse partners en Interreg B met de Noordzeepartners.

**Europese cofinanciering**

Met het besluit om in de begroting 2013 middelen te reserveren voor cofinanciering van Europese middelen hebben we in Drenthe in 2012 een belangrijke stap gezet. De beschikbaarheid van voldoende cofinancieringsmogelijkheden is een voorwaarde om in aanmerking te komen voor regionale Europese ondersteuningsmogelijkheden. De omvang hebben we destijds bepaald door een inschatting op basis van de informatie die toen beschikbaar was. Op dit moment is er nog geen reden om tot een andere inschatting te komen. In de periode 2013 met een uitloop naar de eerste helft 2014 zal duidelijk worden of, en zo ja in welke omvang, Europese middelen voor de regio beschikbaar komen en wat daarvoor minimaal aan cofinancieringsbehoefte nodig is. De komende jaren zal veel creativiteit noodzakelijk zijn om voldoende middelen voor cofinanciering beschikbaar te krijgen. Het college zet zich hiervoor ten volle in.

## Programma 2 Vitaal Drenthe: Mobiliteit

**Bereikbaarheid**

De bereikbaarheid in Drenthe is geen specifieke Drentse aangelegenheid, maar een aangelegenheid die geheel Noord-Nederland aangaat. De Regio Groningen-Assen is hierin een belangrijke schakel.

**Brede doeluitkering (BDU) Verkeer en Vervoer**

De plannen van het kabinet om de BDU Verkeer en Vervoer te decentraliseren naar het Provinciefonds hebben nog geen gestalte gekregen. Momenteel is nog niet duidelijk of en wanneer deze maatregel gaat plaatsvinden. Bij een eventuele decentralisatie wordt de BDU in haar huidige verdeling opgenomen als decentralisatie-uitkering binnen het Provinciefonds. Een decentralisatie-uitkering bestaat maximaal vijf jaar. Daarna bewegen de bedragen mee met de algemene uitkering ('trap op en trap af'). De BDU Verkeer en Vervoer wordt jaarlijks ingezet voor de exploitatie van het openbaar vervoer de regionale bereikbaarheid en verkeerseducatie en gedrag.

De extra middelen die in het Lente-akkoord van 26 april 2012 beschikbaar zijn gesteld ten behoeve van de BDU worden door het huidige kabinet voor de helft bestendigd, waarmee de bezuinigingen op de BDU van het kabinet Rutte I gedeeltelijk zijn gecompenseerd. Deze extra middelen willen wij reserveren voor het openbaar vervoer in Drenthe.

**Infrastructuur**

Vanuit het investeringsprogramma Verkeer en vervoer investeren we jaarlijks in infrastructurele projecten in Drenthe. De geplande investeringen in de N391 en N34 willen we waar mogelijk, versneld uitvoeren. Bij de N34 betreffen dit afspraken die we hebben gemaakt met het Rijk bij de overname van deze weg.
Voor de N33 is het Tracébesluit vastgesteld. Dit voorjaar is Rijkswaterstaat gestart met de uitvoering van de werkzaamheden die volgens planning eind 2014 worden afgerond.
De werkzaamheden ten behoeve van het kanaal Erica-Ter Apel zullen voor het komend vaarseizoen (2013) zijn afgerond. De officiële opening van het kanaal is 8 juni 2013.
In samenwerking met onze regionale partners werken aan de gebiedsontwikkeling Groningen Airport Eelde. Onderdeel van deze ontwikkeling is de koppeling aan een goede bereikbaarheid van de regio Groningen-Assen met een OV-knooppunt en transferium bij De Punt.
Veiligheid en bereikbaarheid van onze provinciale wegen is een kerntaak. Vanuit economisch perspectief blijft de wens de stroomwegen op het huidige kwaliteitsniveau te handhaven.

**Openbaar vervoer**

De overbelasting van het spoortraject tussen Zwolle en Herfte is een belangrijk knelpunt voor de bereikbaarheid van Noord-Nederland. Prorail komt voor de zomer 2013 met een oplossingsrichting en een raming van de investeringskosten voor dit knelpunt. Het college geeft grote prioriteit aan het oplossen van het spoorknelpunt Zwolle-Herfte en zal na de onderhandelingen met Rijk en regio een (financierings)voorstel aan provinciale staten voorleggen.

Vanaf 9 december 2012 wordt het vervoer op de spoorlijn Zwolle-Emmen verzorgd door Arriva. Deze overgang is, op enkele opstartproblemen na, soepel verlopen. Samen met de provincie Overijssel zijn wij opbrengstverantwoordelijk voor deze concessie. De komende tijd zal duidelijk worden wat de exacte kosten/opbrengstenverhouding voor de spoorlijn zal zijn en welke sturing hierop plaats moet vinden. In de komende periode zal de businesscase uitgewerkt worden om vier treinen in de spits van en naar Emmen te laten rijden.

In overleg met het OV bureau Groningen-Drenthe wordt, mede in het kader van Vitaal Platteland, een strategie uitgewerkt voor de doorontwikkeling van het vervoer op maat in het landelijk gebied, voor zover mogelijk binnen de lopende concessies. Daarnaast kijken we in dit kader naar innovatieve oplossingen op het gebied van bereikbaarheid en kleinschalige infrastructurele maatregelen voor bijvoorbeeld langzaam verkeer. Ook zullen we in de komende periode met elkaar inhoudelijk spreken over de vorming en uitvoering van de nieuwe concessieperiode.

Het niet doorgaan van de (regio)tram vraagt om alternatieven voor de bereikbaarheid in het Regiovisie gebied Groningen-Assen. Aan de hand van een actualisatie van de netwerkanalyse wordt besproken hoe de regio in de toekomst bereikbaar kan blijven. Hierbij komen alle modaliteiten aan de orde van trein tot fiets.

## Programma 3 Vitaal Drenthe: Regiospecifiek Pakket (RSP)

### RSP

We hebben het voornemen om het project RSP Emmen versneld financieel uit te voeren. Dit gebeurt mede om in de jaren 2014 en later een lagere bijdrage vanuit deze projecten aan het EMU-saldo van de provincie te bereiken. Uitgangspunt is, dat versneld de beschikking voor deze projecten gereed komt en dat uitbetaling van de bijdragen spoedig daarna kan volgen.

## Programma 4 Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur

### Beleidsvisie Sociaal 2013 tot en met 2015

In 2012 is de Beleidsvisie Sociaal 2013 tot en met 2015 vastgesteld. Hierin richten wij ons op een vitaal Drenthe met een duidelijke verantwoordelijkheidsverdeling tussen de overheden op het sociale domein. De sociale of leefbaarheidscomponent geven wij een plek in economische en ruimtelijke programma's waarmee we aansluiten op het omgevingsbeleid en het programma Vitaal Platteland.

### Oude wereld, nieuwe mindset

De beleidsdoelen van het culturele domein zijn vastgelegd in het beleidskader 'Oude wereld, nieuwe mindset', cultuurbeleid provincie Drenthe 2013-2016. Tegen de achtergrond van de verslechterde economische situatie en dreigende nieuwe rijksbezuinigingen bestaat de mogelijkheid dat de vastgestelde ambities in de nieuwe cultuurnota bijgesteld zullen gaan worden. Samen met de Drentse gemeenten stimuleren we meer samenwerking van instellingen op het gebied van de (regionale) kunstencentra (ICO, CQ en Scala) en het (provinciale) K&C. Op het gebied van bibliotheekondersteuning zijn gemeenten en provincie op vergelijkbare wijze in gesprek. Deze samenwerking moet ook op termijn leiden tot minder uitgaven voor gemeenten en provincie.

### Regionale omroepen

Het Rijk bereidt een recentralisatie van de regionale omroepen voor. Via het IPO benadrukken wij richting het Rijk dat bij recentralisatie het eigen geluid van de regionale omroep in stand moet blijven.
Recentralisatie betekent een uitname uit het Provinciefonds. Risico hierbij is dat er meer geld wordt uitgenomen dan wij nu daadwerkelijk beschikken aan RTV Drenthe. Dit risico is nu nog niet te kwantificeren.

### Transitie jeugdzorg

Samen met gemeenten hebben wij de transitie jeugdzorg volop in voorbereiding. Gemeenten zitten nu in de regierol, provincie laat meer en meer los en draagt kennis over. Wel zorgen wij voor een goede uitvoering van de wettelijke taken zolang wij verantwoordelijk zijn voor de jeugdzorg en bereiden we ons voor op mogelijke financiële en juridische risico's van de transitie.

## Programma 5 Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling

### Actualisatie Omgevingsvisie

Gedeputeerde staten hebben op 15 januari jl. besloten tot Actualisering van de Omgevingsvisie. Hierbij wordt de huidige visie aangepast door herijkt beleid erin door te vertalen, beleid dat

niet werkbaar is gebleken werkbaar te maken, door onduidelijkheden weg te nemen, door te anticiperen op nieuwe wetgeving en door het beleid beter (digitaal) te ontsluiten. Hierbij is ook speciale aandacht voor de betere digitale toegankelijkheid van de Omgevingsvisie. Dit project is gestart om de centrale positie van de Omgevingsvisie in het provinciaal beleid verder te versterken. Hiermee wordt tevens aangesloten bij de verplichting om de omgevingsvisie digitaal aan te bieden en te beheren.

**Woning(bouw)markt**
Onder de noemer 'Drents Woningmarktoffensief' geven we samen met de Drentse gemeenten, makelaars, woningcorporaties, financiële instellingen en de bouwsector de woningmarkt een duwtje. De officiële start van het Drentse Woningmarkt-offensief heeft op 24 april 2013 plaatsgevonden. Onderdeel hiervan zijn de in mei 2013 geplande Startersmanifestaties, waarbij 4.000 koopwoningen in de prijsklasse tot € 200.000,-- in de schijnwerpers staan. Later dit jaar gaat de aandacht uit naar het duurzaam investeren in de eigen woning.
Met de samenwerkende gemeenten binnen de drie woonregio's in Drenthe zijn afspraken gemaakt over het volgen en waar nodig bijsturen van de woningbouwontwikkeling. Met het in beweging zetten van de woningmarkt geven we tevens een impuls aan de werkgelegenheid. Daarom stellen we voor dit beleid te intensiveren via de in de inleiding genoemde Duurzame Krimpregeling.

**Noordervisie**
Binnenkort wordt u de Noordervisie 2040 aangeboden. Daarin wordt aangegeven hoe Noord-Nederland de komende jaren in wil spelen op ruimtelijke en economische ontwikkelingen en opgaven.
De drie provinciebesturen maken zich hard om deze omslag in denken en doen op gang helpen brengen. Niet in de laatste plaats omdat ze ervan overtuigd zijn dat Noord-Nederland zowel de schaal als het (zelf)organiserend vermogen bezit om er samen met de partners een succes van te maken.

De drie noordelijke provinciebesturen zullen deze visie ook gebruiken om in Den Haag en Brussel te laten zien welke ontwikkelingen door de maatschappelijke partijen worden ingezet en bijdragen aan nationale en Europese doelen en daarover ook samenwerkingsafspraken maken.

Na de vaststelling in de drie provinciale staten begint het uitvoeren van concrete maatregelen uit de Strategische Agenda 2020, onderdeel van de Noordervisie. Dit markeert onze wens om een rolverschuiving te realiseren en partijen te inspireren en uit te nodigen deel te nemen aan de realisatie van deze agenda.

## Programma 6 Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem

**Kaderrichtlijn Water (KRW)**
De realisatie van de KRW doelen staat onder druk door de bezuinigingen van het Rijk op natuur. De provincie is verantwoordelijk voor het grondwater binnen de KRW. De aanpak van de verdroging is daar een onderdeel van. De middelen uit de grondwaterheffing worden ingezet voor de cofinanciering van de uitvoering van maatregelen die resulteren in een grotere voorraad grondwater. De Natura2000-gebieden zijn hiermee beter in staat om veranderingen in het klimaat op te vangen en de drinkwatervoorziening in de provincie komt door deze Europese verplichtingen niet onder druk te staan. We stellen voor de middelen uit de grondwaterheffing daar waar mogelijk in te zetten om KRW doelen te realiseren.

**Beekdalvisie**
Centraal in de beekdalvisie staat de uitwerking van het begrip robuust watersysteem in de vorm van een streefbeeld voor de beekdalen in 2030. Mogelijkheden om met natuurontwikkeling ruimte voor water te creëren zijn, afgezien van de EHS, zeer beperkt. De beekdalvisie gaat uit van de huidige functies en probeert antwoord te geven op de vraag hoe we een goede combinatie kunnen vinden tussen de huidige functies en een klimaatbestendig watersysteem.
We kiezen voor een procesmatige uitwerking aan de hand van meerjarige pilots waarin samen met LTO, de waterschappen en agrariërs naar oplossingsrichtingen wordt gekeken.

**Energiestrategie/structuurvisie ondergrond**
De koers staat in het concept van de Energiestrategie Drenthe. Deze krijgt een vervolg door concretisering in overleg met uitvoeringspartners: de energietransitie als ontwikkelproces.
We streven naar dialoog over energie, ondergrond en bovengrond. Dit ter voorbereiding op een nieuw energieprogramma, in samenhang met de noordelijke energieagenda, het landelijke traject van de SER en het energieakkoord tussen Rijk en IPO over de regionale productie van hernieuwbare energie. Leidend in onze strategie is de afname van uitstoot van broeikasgassen, in samenhang met de ruimtelijke en economische ontwikkeling van Drenthe en energieleveringszekerheid. Het accent ligt allereerst op 'besparen': het voorkomen van energievraag, het gebruiken van hernieuwbare energie en het efficiënt gebruiken van fossiele energie ('trias energetica'), kortom het maken van bewuste keuzes. Ook is extra inzet nodig op het vergroten van de productie van hernieuwbare energie, daarom stellen we voor onze inzet ten behoeve van zonne-energie te vergroten. Daarnaast zullen we in het kader van het accent 'besparen' extra inzet plegen op de in de inleiding voorgestelde duurzame Krimpregeling. We onderzoeken ook andere mogelijkheden voor energieprojectontwikkeling in samenhang met beleid voor werkgelegenheid, kennisontwikkeling en krimpgebieden.

## Programma 7 Groen Drenthe: pMJP, natuur en landschap en landbouw

**Uitwerking Natuur**
In de komende jaren wordt de uitwerking van de Hoofdlijnennotitie Natuur van het huidige kabinet ook in onze provincie vormgegeven Na het herijken van de EHS is duidelijk waar Drenthe, vanuit internationale verplichtingen, op in moet zetten voor realisatie in 2027 van de EHS. Wij geven een forse impuls op water- en natuurgebied door ruim € 20 miljoen te investeren in vier natuurprojecten: Drents-Friese Wold, De Reest, Bargerveen en De Hunze; onze inspanning is gericht op optimaal inspelen op het verruimde rijksbeleid voor de ontwikkeling van natuur. Deels kan hierbij gebruikgemaakt worden van middelen zoals reeds op de begroting staan en deels van middelen die het Rijk beschikbaar stelt.
Verder wordt inzet gepleegd op de vervallen rijkstaken. Samen met de keuzes bij Vitaal Platteland is hiermee helderheid verschaft richting onze partners waar onze inzet voor het platteland zich op toespitst. Duidelijk is wel dat er voor onze taken op het platteland sterk verminderde middelen beschikbaar zijn en dat de provincie daardoor scherper dan voorheen de keuzes moet maken en bewaken.

**Nationale parken**
Wij zijn van mening dat de Nationale Parken een essentiële bijdrage leveren aan de vrijetijdseconomie die voorziet in een (inter)nationale behoefte en aan een gunstig woon-werkklimaat van onze provincie. Wij zullen ons daarom blijven inspannen voor de Nationale Parken in onze provincie. Bovendien leveren de Nationale Parken als visitekaartje van de Nederlandse natuur een wezenlijke bijdrage aan waardering voor en kennis van natuur bij mensen.

**Economische verduurzaming landbouw**
De Drentse landbouw is van oudsher sterk met haar omgeving verbonden. Dat geldt voor de fysieke omgeving (water, lucht en bodem), maar ook voor de sociaal economische en de maatschappelijke omgeving. We stellen op dit moment een integrale visie op voor duurzame landbouw in Drenthe. Wij maken in 2013 de visie Duurzaam Boeren, die concrete mijlpalen en acties voor de komende jaren oplevert.

**Inzet reserve Vitaal Plattelend**
'Een platteland dat levenskrachtig en zelfredzaam is, waarbij sprake is van een goede balans tussen wonen, werken en bereikbaarheid van voorzieningen.'
De inzet voor het vitaal houden van het platteland willen wij uitvoeren langs 2 lijnen, enerzijds naar gebieden waar bovenregionaal een stapeling van problemen aanwezig is en anderzijds het plattelandsbeleid van onder op in de brede zin van het woord (lokale initiatieven). Wij vinden digitale en fysieke bereikbaarheid belangrijke ontwikkelingen om het platteland vitaal te houden. Daarom zetten wij specifiek in op de thema's breedband, mobiliteit en vrijetijdseconomie. Daarbij verwijzen we naar onze geïntensiveerde inzet op het toeristisch-recreatieve fietsnetwerk en de duurzame krimpregeling.

**Inzet Europese cofinancieringsreserve**
Van het oorspronkelijk gereserveerde bedrag van € 25 miljoen is € 12 miljoen bestemd voor cofinanciering van Europese programma's. Als zodanig is bij de vaststelling van de begroting 2013 ook in de meerjarenbegroting vastgelegd. Wij denken dat bij de uitwerking van de Europese programma's vanaf 2014/2015 zeker mogelijkheden gaan ontstaan om de opgaven te realiseren volgens de doelen zoals verwoord in de kadernotitie Vitaal Platteland. Daarmee kan een deel van het gereserveerde budget als cofinanciering voor plattelandsdoelen in worden gezet. We verhogen daarom via de kwaliteitsimpuls tijdelijk onze personele inspanningen op dit gebied.

## Programma 8 Groen Drenthe: Klimaat en Energie

**Energie**
De komende jaren wordt het energieprogramma 2012-2015 uitgevoerd. Door te sturen op economische doelstellingen en meer focus aan te brengen wordt de realisatiekracht van het programma groter. Er wordt in de uitvoering ingezet op robuustheid van projecten, zakelijkheid (Drentse Green Deals) en een evenwichtige inzet binnen de verschillende energieketens. Om de doelstellingen te realiseren is samenwerking met andere partijen cruciaal.
Voor organisaties die een belangrijke bijdrage willen leveren aan onze programmadoelstellingen is het instrument Drentse Green Deal (samenwerkingsovereenkomst) beschikbaar. Met de Drentse Green Deal kunnen knelpunten en belemmeringen weggenomen worden om de realisatie van projecten te versnellen. Dit vooral door medewerking en kennis aan te bieden en partijen aan elkaar te verbinden. Daarnaast kunnen afspraken gemaakt worden over het toekennen van provinciale middelen. Hierbij wordt ook proactief gezocht naar het verkrijgen van additionele middelen (EU, Rijk, privaat) ten behoeve van de uitvoering van projecten. In dergelijke situaties worden de provinciale middelen ingezet als cofinanciering.

## Programma 9 Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt

Zoals aangekondigd in hoofdstuk 1 willen wij de Drentse economie blijven stimuleren door een maximale inzet op behoud en ontwikkeling van werkgelegenheid. Het MKB is de motor van de

Drentse economie (ruim 95% is MKB). Naast de aansluiting van het MKB op het topsectorenbeleid van het Rijk, willen we innovatie en ondernemerschap blijven faciliteren. De benodigde maatregelen worden uitgewerkt in programma 9 Innovatief Drenthe.

Het Kader voor Economische Investeringen (KEI) is herijkt in 2012. Wij hebben meer focus aangebracht in onze rollen en taken en (financiële) instrumenten en zoeken nog nadrukkelijker de samenwerking en verbinding met onze stakeholders. De volgende vijf thema's hebben prioriteit in ons economische beleid:

**1. Versterken regionale innovatiekracht**

Het sensorcluster in Drenthe willen wij doorontwikkelen en verder verankeren in de Drentse economie. Hiermee willen wij innovatie stimuleren met als doel het creëren en behouden van werkgelegenheid. In april 2013 hebben provinciale staten ingestemd met een verdere ontwikkeling van het sensorcluster en daarvoor ook middelen beschikbaar gesteld.

**2. Optimale aansluiting bedrijfsleven, kennis, onderwijs en arbeidsmarkt**

De versnellingsagenda 2.0 (extra maatregelenpakket Onderwijs-Arbeidsmarkt 2013/2014) is één van de maatregelen die wij treffen om er op korte termijn aan bij te dragen dat mensen niet onnodig thuis komen te zitten. Omdat elke baan telt, zijn door provinciale staten extra middelen beschikbaar gesteld voor de uitvoering van de versnellingsagenda 2.0. Techniek, zorg en de aanpak van jeugdwerkeloosheid verdienen onze bijzondere aandacht in dit verband. Om méér jongeren te laten kiezen voor techniek en ervoor te zorgen dat méér werknemers gaan en blijven werken in de techniek, heeft Drenthe namens Noord-Nederland het landelijke techniekpact ondertekend. Wij zien het techniekpact als kans om samen met bedrijfsleven, onderwijsinstellingen, werknemersorganisaties, regionale overheden en het Rijk de oplopende tekorten in de technieksector aan te pakken.

**3. Optimaliseren vestigingsklimaat**

Goede fysieke en niet fysieke vestigingsvoorwaarden zijn van groot belang om bedrijven naar Drenthe te trekken en bedrijven voor Drenthe te behouden. Het beschikbaar hebben van snel internet is een van deze vestigingsvoorwaarden. Wij faciliteren een kennisknooppunt breedband en in afstemming met de Drentse gemeenten verkennen wij de verdere ontwikkeling NGA-netwerken in Drenthe.

Ook voldoende en goed toegankelijke financiële middelen zijn een belangrijke vestigingsvoorwaarde. Wij richten een Drents Innovatiefonds, een Drents Ontwikkelingsfonds en NOM-projects op, van waaruit een mix van revolverende financieringsinstrumenten kan worden ingezet voor Drentse bedrijven en economische projecten.

Het MKB in Drenthe kan rekenen op steun van de provincie. Gedeputeerde staten hebben voor 2013 een actieprogramma vastgesteld dat volledig op het midden- en kleinbedrijf is gericht. De maatregelen richten zich op knelpunten in sectoren die belangrijk zijn voor de economie van Drenthe, zoals alternatieve financiering en het verminderen van de regeldruk. De in hoofdstuk 1 genoemde TOP-regeling is een van de instrumenten in het kader van het MKB-actieplan. Deze regeling is gericht op starters, een groep ondernemers die het ten gevolge van de economische en financiële crisis extra moeilijk heeft.

**4. Vergroten economische rendement in de vrijetijdseconomie**

Gelet op het economisch belang van de vrijetijdssector voor Drenthe blijven wij ons inzetten om de economische kansen optimaal te benutten. In samenwerking met de Recron en het

Recreatieschap ondersteunen wij het vergroten van ondernemerschap binnen de sector. Daarnaast constateren wij dat de kwaliteit van verblijfsaccommodatie in Drenthe onder druk staat. Investeringen worden uitgesteld. Dit is niet een probleem van een individueel bedrijf maar speelt in een groter deel van de sector. Wij zoeken naar alternatieve instrumenten om investeringen in de verblijfsrecreatie te stimuleren waardoor er een kwaliteitsimpuls wordt gerealiseerd.

**5. Versterken van de agribusiness**

Dankzij de aanwezigheid van (groene) vezelchemie, glastuinbouw en agribusiness kan Drenthe een belangrijke bijdrage leveren aan de transitie van onze economie naar een biobased economy (BBE). Juist in de krimpregio rond Emmen kan deze ontwikkeling een belangrijke bijdrage gaan leveren in het behoud en creëren van werkgelegenheid. Het (vezel)chemiecluster in is een belangrijke partij om te komen tot een vergroening van de economie. Er zijn de laatste jaren stappen gezet in de verdere ontwikkeling van dit cluster in Emmen. Het (vezel)chemiecluster in Emmen maakt grote kans om de landelijke status Centre Of Chemical Innovations (COCI) te verkrijgen. Daarmee wordt Emmen definitief een belangrijke speler binnen de topsector chemie. Juist de aanwezigheid van tuinbouw, primaire landbouw en agribusiness nabij het (vezel)chemiecluster is een belangrijke pre. Er lopen al diverse crosssectorale initiatieven. Onze inspanningen zijn erop gericht om de verbindingen tussen deze activiteiten te verstevigen. Zoals ook in hoofdstuk 1 is aangegeven willen wij de ontwikkeling van initiatieven op dit vlak versneld stimuleren.

**Biobased economy**

Momenteel zijn wij bezig met het opstellen van een visie rond de biobased economy (BBE). In deze visie gaan we in op onze ambities op dit vlak, de pijlers waarop de Drentse BBE berust, en onze rol als provincie. Op basis van deze trechterbenadering zal een aantal acties worden benoemd. Uitvoering van deze acties vindt plaats binnen de bestaande financiële kaders. Voor de zomer zullen provinciale staten het actieprogramma ontvangen.

## Programma 10 Middelen en bedrijfsvoering

Parallel aan deze Voorjaarsnota 2013 heeft een herijking plaatsgevonden van de Directiebrief uit het jaar 2010. In de nieuwe Directiebrief worden de plannen voor de organisatie voor de komende jaren gepresenteerd. Tegelijk doen zich daarnaast nog ontwikkelingen voor op het gebied van de Noordelijke samenwerking op het gebied van ondersteuning en specifieke expertise en op het gebied van de invoering van de Regionale uitvoeringsdienst (RUD).
We kiezen voor een organisatie die bestaat uit een kleinere, vaste kern van functies. Deze functies zijn vooral nodig om cruciale kennis en kerntaken te kunnen borgen. Voor tijdelijke opgaven, zoals prioriteiten uit een collegeprogramma, werken we met een variabele schil rond de vaste kern. Deze schil houdt rekening met de ambities en financiële mogelijkheden van dat moment. Zo lopen we minder financiële risico's op de personele lasten in tijden van tegenspoed en kunnen we meer flexibel inspelen op de vraag van het bestuur. We nemen een ruime periode (2010-2018) om dit toekomstbeeld te verwezenlijken.
De organisatie heeft eind 2013 een formatie van 470 fte, De komende jaren wordt dit afgebouwd naar 450 fte. We gaan in de toekomst naar een vaste kern van minimaal 350 fte met een maximale variabele schil van 100 fte. Aanvullend is er een extern inhuurbudget van maximaal € 5,6 miljoen. Op het gebied van de facilitaire ondersteuning zijn wij bezig met ontwikkelingen om versneld in te kunnen spelen op de toekomst door het creëren van meer flexibiliteit.

# 4 Financiële kaderstelling

## Inzet van financieel beleid

Voor de komende jaren blijft de inzet van het financiële beleid, dat er sprake zal zijn van een meerjarig duurzaam financieel evenwicht en dus een begroting die op orde is. Daartoe zullen met ingang van 2016 structurele bezuinigingen geëffectueerd moeten worden.
Daarvoor zijn al drie scenario's ontwikkeld, waarvan het eerste in de Begroting 2013 is opgenomen en waarbij de volgende twee nog niet tot besluitvorming hebben geleid. Deze laatste scenario's kunnen gebruikt worden als startpunt voor de uitwerking van noodzakelijke bezuinigingen met ingang van 2016, in goed overleg van het college met provinciale staten, zoals dat in 2012 al is gebeurd voor de Begroting 2013. In deze Voorjaarsnota 2013 worden nog geen aanvullende bezuinigingen voorgesteld ten opzichte van het dekkingsplan voor de Begroting 2013. Het college is voornemens in 2014 met provinciale staten nadere maatregelen te ontwikkelen en voor te stellen naar aanleiding van de dan actuele situatie. Voor de jaren 2014 en 2015 is het volgens het huidige financieel perspectief nog niet noodzakelijk aanvullende bezuinigingsmaatregelen te nemen, maar de ontwikkeling van maatregelen voor het jaar 2016 en daarna zal met voortvarendheid worden opgepakt.
Dat er minder geld is, betekent echter niet dat de provincie daardoor ook minder initiatieven zal willen ontplooien. Daarbij zal echter duidelijk zijn dat de provincie niet de mogelijkheden, maar ook niet de intentie heeft bezuinigingen die door het Rijk worden opgelegd te compenseren.
Voor het ontplooien van initiatieven voor de Drentse samenleving worden de komende jaren kansrijke concrete maatregelen ontwikkeld waarbij het accent ligt op het versterken van het MKB en vrijetijdseconomie, de aanpak van leegstand en leefbaarheid van de woonomgeving, het stimuleren van verduurzaming en alternatieve energie en intensiveringen van de investeringen in de groene en grijze infrastructuur. Binnen de speerpunten 'stimuleren Drentse economie', 'leefbaar platteland' en 'duurzame toekomst' kunnen kansrijke projecten verder worden uitgewerkt. Maar daarbij zal een scherpe financiële koers moeten worden gevaren waarbij primair ingezet wordt op het creëren van meerwaarde vanuit goed overleg met onze partners, het versoepelen en versnellen van procedures rond de toepassing van regelgeving en waarbij het inzetten van provinciale middelen niet de eerste optie is. Waar de inzet van provinciale middelen voor een kansrijk project noodzakelijk blijkt, geldt allereerst dat structurele uitgaven zullen moeten passen binnen de bestaande structurele budgetten. Daarbij zet het college allereerst in op herprioritering binnen bestaande middelen en inzet van de nog aanwezige incidentele middelen. We hebben in deze voorjaarsnota er vooral voor gekozen de aanscherping van de speerpunten en de kerntaken binnen de bestaande programma's te vinden. We zullen de komende periode onze uitgaven scherp tegen het licht houden. Deze aanpak zullen we ook gebruiken om het nu voorziene tekort voor 2015 weg te werken.
Deze financiële terughoudendheid betrachten wij mede in verband met de mogelijke noodzaak om in de toekomst nog financiële inzet te plegen voor het volgende PVVP en de voorziening groot onderhoud kunstwerken WK.

## Financiële maatregelen voor de komende twee jaren

Voor de korte termijn worden de volgende financiële maatregelen voorgesteld.

1. Het tekort in het jaar 2015 vooralsnog dekken door een bijdrage uit de Reserve voor algemene doeleinden (voor het jaar 2013 is dat al besloten).
2. Voor de jaren 2016 en later nu gekoppeld aan de productie van de Begroting 2015 een discussie met provinciale staten starten over de bezuinigingen die met ingang van 2016 moeten worden gerealiseerd, mede op basis van de uitgewerkte scenario's in de Nota van aanbieding bij de Begroting 2013.
3. Onze uitgaven scherp tegen het licht houden en deze aanpak ook gebruiken om het nu voorziene tekort voor 2015 weg te werken.
4. De discussie over noodzakelijke bezuinigingen in zoverre tijdig afronden, dat per 1 januari 2015 een mededeling kan worden verstrekt aan gesubsidieerde instellingen die een korting opgelegd krijgen.
5. Bij de dekking van de structurele tekorten met ingang van 2016 primair uitgaan van realisatie van de uitgewerkte scenario's en structurele bezuinigingen en als onderbouwing van het streven naar duurzaam financieel evenwicht de geformuleerde scenario's aanvoeren.
6. Bij financiële dekking voor kansrijke projecten primair uitgaan van provinciale meerwaarde zonder inzet van geld, vervolgens van dekking uit bestaande budgetten en reserves.

27-6-2013 / 9:56:09 / 6637 /00091

Gemeente Borger-Odoorn

Hoofdstraat 50
7875 AD Exloo
Postbus 3
7875 ZG Exloo
T 14 0591
T +31 591 53 53 53 (vanuit buitenland)
F (0591) 53 53 99
E gemeente@borger-odoorn.nl

*13.13952*

Aan de leden van Provinciale Staten van Drenthe
Postbus 122
9400 AC ASSEN

PROV. BESTUUR VAN DRENTHE
No.:
Ingek.: 27 JUN 2013
AFDELING
TE BEH. DOOR:
DWS: G.AFD.:

Uw bsn nummer

Uw brief

Ons kenmerk
13.13952
Behandeld door
H. Brink
Doorkiesnummer
0591-535293
Bijlage
div.

Datum
18 juni 2013

19 JUNI 2013

Onderwerp
Windenergie.

Geachte leden,

In uw statencommissievergadering van 12 juni 2013 is de door het college van gedeputeerde staten vastgestelde Gebiedsvisie Wind Drenthe onderwerp van discussie geweest.

Tijdens deze vergadering heeft burgemeester Out namens de gemeente Borger-Odoorn ingesproken.

In zijn betoog sprak hij over de politieke legitimatie om tot beslissingen te kunnen komen en over de gewenste zorgvuldige afweging van alternatieven.

Omdat de gemeenteraad van Borger-Odoorn zich, tot dat moment, nog niet over plaatsing van windmolens had uitgesproken, heeft het college van Borger-Odoorn (nog) geen besluit genomen over de Gebiedsvisie Wind Drenthe. Het onderwerp windenergie is tot ruim na de vorige gemeenteraadsverkiezingen geen discussiethema geweest, behalve de uitspraak in de structuurvisie dat windmolenparken tussen de 80 en 200 windmolens in ieder geval niet gewenst zijn. In de vergadering van 13 juni 2013 heeft de gemeenteraad zich inmiddels uitgesproken. Er is geen draagvlak om de Gebiedsvisie Wind Drenthe tot uitvoering te brengen.

Het college van gedeputeerde staten heeft de politieke legitimatie ten aanzien van windenergie door uw staten gekregen in de Omgevingsvisie 2010. Daarin is immers het provinciale zoekgebied opgenomen. Er heeft geen bestuurlijk overleg plaatsgevonden. De inwoners van Drenthe hebben niet de mogelijkheid gekregen om iets te vinden van de wijzigingen die in de definitieve Omgevingsvisie zijn opgenomen.

De constatering van burgemeester Out was dat het zonder consultatie en inspraak genomen besluit de kurk is waarop de locatiekeuze drijft.

27-6-2013 / 9:56:09 / 6637 /00092



Daarnaast is niet uitgelegd op grond van welke overweging(en) juist dit gebied (en niet elders) door het provinciaal bestuur is uitverkoren als zoekgebied voor windenergie. Gemeenten die zelf ambitie hadden om windenenergie te realiseren hebben nu nul op het rekest gekregen. Zonder een transparante weging van alternatieven en zonder aan te geven wat het beoordelingskader is geweest, zijn het de Drentse Veenkoloniën geworden.

Meerdere leden van uw staten hebben op 12 juni 2013 na het betoog van burgemeester Out aangegeven ten aanzien van de geschetste gang van zaken een andere beleving te hebben.

Aan hem is ter vergadering gevraagd over het vorenstaande ten behoeve van uw staten een gemeentelijk overzicht van feiten en omstandigheden op te stellen.

Hij heeft uw staten dit toegezegd en het feitenrelaas treft u hierna aan.

De Wet ruimtelijke ordening uit 2008 stelde aan de gemeente- en provinciale besturen de verplichting om een beleidsvisie op te stellen.

U hebt daartoe besloten om als vervolg op het Provinciaal Omgevings Plan II een nieuwe provinciale Omgevingsvisie te gaan ontwikkelen.

De gemeenten in Drenthe zijn daarbij op interactieve wijze betrokken, hetgeen door ons college als positief is ervaren.

Tijdens de vele interactieve overleggen is voor wat betreft het aspect duurzame energie en met name de windenergie telkens uitgegaan van een zoekgebied binnen de gemeenten Coevorden en Emmen.

Op 23 september 2009 hebben wij van het college van gedeputeerde staten ter consultatie de Concept Ontwerp Omgevingsvisie Drenthe ontvangen (bijlage 1).

Het viel ons college op dat onder het kopje "Klimaat en energie" specifiek werd aangegeven dat "het gebied Zuidoost-Drenthe het meest logisch wordt gevonden voor de productie van windenergie, bijvoorbeeld in de vorm van een windmolenpark".

In het kader van genoemde consultatie hebben wij bij brief van 16 oktober 2009, verzonden op 29 oktober 2009, (bijlage 2) naar het college van gedeputeerde staten toe gereageerd.

Onder het kopje "Energie/duurzaamheid" noemen wij de uitbreiding van het zoekgebied ten behoeve van windenergie en verzoeken tot bijstelling van de Concept Ontwerp Omgevingsvisie Drenthe.

Het college van gedeputeerde staten heeft bij brief van 18 december 2009 de Ontwerp Omgevingsvisie Drenthe aan ons college doen toekomen en gevraagd om het stuk ten behoeve van inspraak voor eenieder gedurende de periode van 7 januari tot en met 18 februari 2010 beschikbaar te hebben in het gemeentehuis.

In de Ontwerp Omgevingsvisie Drenthe, versie December 2009 (Bijlage 3), is onder het kopje "Windenergie" specifiek aangegeven dat binnen de gemeenten Coevorden en Emmen wordt gezocht naar een geschikte locatie voor een windpark. <u>De toepassing van grote windmolens buiten het te ontwikkelen windturbinepark in Emmen/Coevorden wordt uitgesloten!</u>

27-6-2013 / 9:56:09 / 6637 /00093



Op voornoemd stuk konden dus de inwoners van onze gemeente mondeling/schriftelijk reageren.

Op 6 april 2010 blijkt het college van gedeputeerde staten voornoemde Ontwerp Omgevingsvisie Drenthe, versie December 2009, gewijzigd te hebben vastgesteld en Aa en Hunze alsmede Borger-Odoorn opgenomen in het provinciale zoekgebied voor de plaatsing van windmolens.

Dit besluit is op 7 april 2010 door de toenmalige gedeputeerde mw. A. Haarsma telefonisch aan onze wethouder dhr. J.J. Bruintjes kenbaar gemaakt.

Nadien blijkt het college van gedeputeerde staten bij brief van 15 april 2010 de gewijzigde Ontwerp Omgevingsvisie Drenthe aan uw staten te hebben doen toekomen.

U hebt, na op 12 en 19 mei 2010 in commissieverband te hebben vergaderd, het stuk op 2 juni 2010 definitief vastgesteld.

Uit het vorenstaande blijkt in voldoende mate dat de in de Ontwerp Omgevingsvisie Drenthe op 6 april 2010 aangebrachte en voor onze gemeente belangrijke wijzigingen niet via inspraak etc. zijn gedeeld met onze inwoners en dat er geen overleg heeft plaatsgevonden.

Wij nemen aan u met het vorenstaande in voldoende mate te hebben ingelicht,

Hoogachtend,
Burgemeester en wethouders van Borger-Odoorn,

| | |
|---|---|
| de secretaris, | de burgemeester, |
| mr. P. Post | M.L.J. Out |

27-6-2013 / 9:56:09 / 6637 /00094

1

provincie Drenthe

# Concept Ontwerp Omgevingsvisie Drenthe

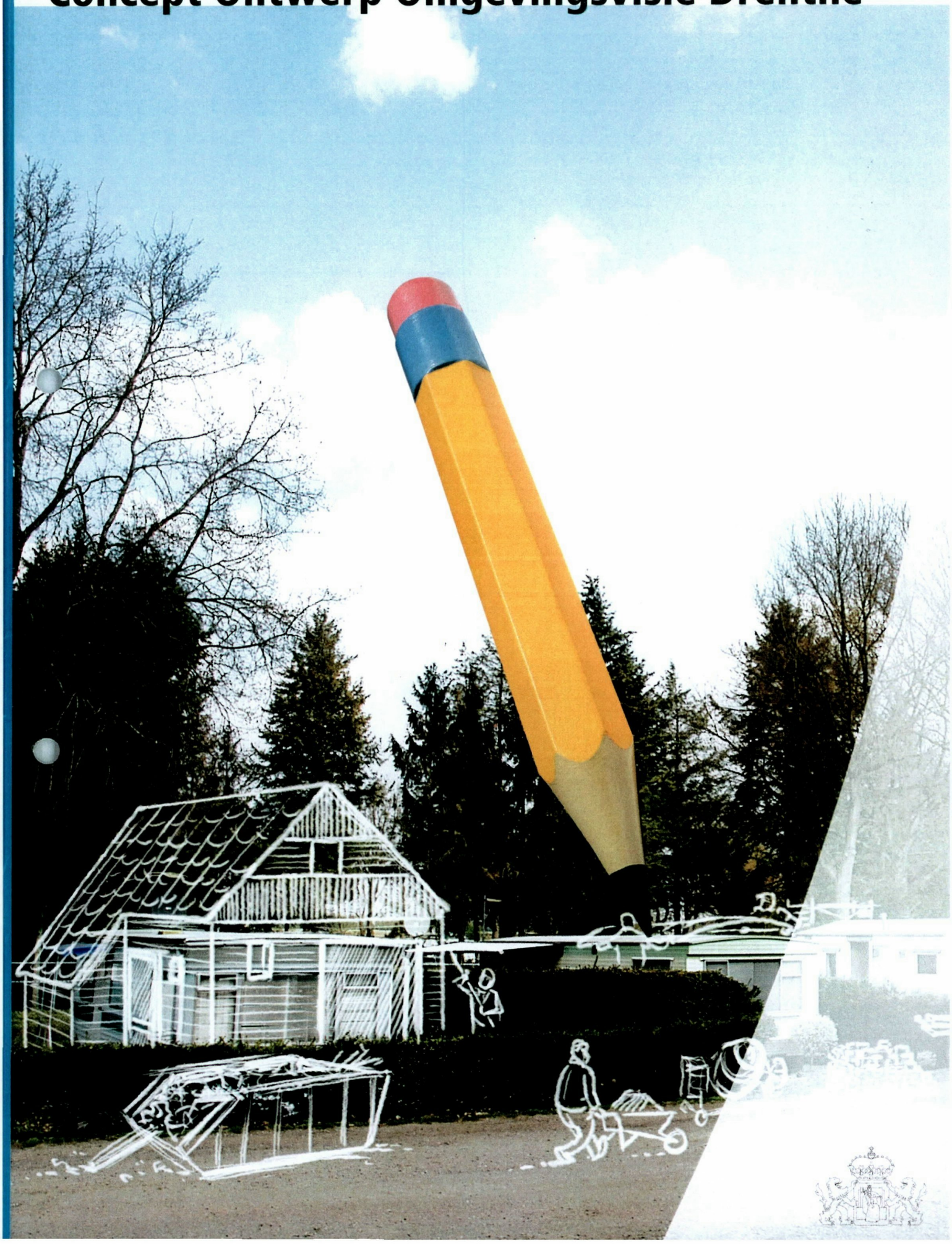

27-6-2013 / 9:56:09 / 6637 /00095

# Inhoud


1. Drenthe nu 4

2. Missie, opgaven, ambities en belangen 5
2.1 Aard van de Omgevingsvisie 5
2.2 Missie 5
2.3 Opgaven 5
2.4 Ambities en belangen 6
*2.4.1 Drentse kwaliteiten* 6
*2.4.2 Fysiek-ruimtelijke ontwikkelingen* 6

3 Strategie 9
3.1 Robuuste systemen en verwevinggebieden 9
3.2 Ruimtelijke kwaliteit 9

4 Doorwerking van de strategie 13
4.1 Ontwikkelen met ruimtelijke kwaliteit 13
*4.1.1 Het begrip ruimtelijke kwaliteit* 13
*4.1.2 Kernkwaliteit landschap* 14
*4.1.3 Kernkwaliteit natuur* 16
*4.1.4 Kernkwaliteit oorspronkelijkheid* 16
*4.1.5 Kernkwaliteit rust* 17
*4.1.6 Zorgvuldig ruimtegebruik* 17
*4.1.7 Milieu- en leefomgevingkwaliteit* 18
4.2 Ontwikkeling van robuuste systemen 18
*4.2.1 Robuuste stedelijke netwerken met bruisende steden* 18
*4.2.2 Robuust en klimaatbestendig watersysteem* 20
*4.2.3 Robuuste natuur* 22
*4.2.4 Robuuste landbouw* 25
4.3 Ontwikkeling van verwevinggebieden 27
4.4 Overige (on)gewenste ontwikkelingen 28
*4.4.1 Wonen* 28
*4.4.2 Werken* 30
*4.4.3 Vitaal platteland* 31
*4.4.4 Recreatie en toerisme* 32
*4.4.5 Duurzame energievoorziening* 34
*4.4.6 Ontgrondingen* 35
*4.4.7 Sport en cultuur* 35

Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe,
september 2009 (versie voor consultatie)

27-6-2013 / 9:56:09 / 6637 /00096

*Klimaat en energie*
Wij willen Zuidoost-Drenthe een voortrekkersrol laten spelen bij het ontwikkelen, produceren en toepassen van duurzame energie. Voorbeeldprojecten zijn het benutten van aardwarmte voor de glastuinbouwgebieden in Erica en Klazienaveen en het ontwikkelen van lokale energienetwerken tussen producenten en consumenten op de bedrijventerreinen Bargermeer en Europark. Om kansen te kunnen benutten, wordt een Energieburo Zuidoost-Drenthe opgericht. Provincie en de gemeenten Emmen en Coevorden investeren op deze wijze, samen met betrokken private partijen, in de uitvoering op projectniveau.

In onze provincie biedt de regio Zuidoost-Drenthe de beste mogelijkheden voor het treffen van energiemaatregelen. Dit heeft te maken met natuurlijke omstandigheden (de aanwezigheid van aardgas, aardolie en aardwarmte), de aanwezigheid van relevante functies (glastuinbouw en grootschalige landbouw in een open landschap) en twee grote industriële complexen met relatief veel basisindustrie (Bargermeer in Emmen en Europark in Coevorden). Laatstgenoemde industrieterreinen zijn aangemerkt als energietransitiepark. Een gezamenlijke energieaanpak op deze terreinen, in combinatie met parkmanagement, kan de bedrijfskosten verlagen en daarmee ook een positieve vestigingsvoorwaarde worden. In een dergelijke aanpak kan ook het 'cascaderen' van water en energie meegenomen worden. Hieronder verstaan we het gebruik en hergebruik van water en energie, zodanig dat de functie of activiteit die de hoogste kwaliteit vraagt, voorop wordt gesteld, gevolgd door de functies of activiteiten die minder hoge eisen aan de kwaliteit stellen.

Wij vinden het gebied Zuidoost-Drenthe het meest logisch voor de productie van windenergie, bijvoorbeeld in de vorm van een windmolenpark.

*Positionering Emmen: label 'vermaak'*
Emmen creëert met de verplaatsing van het Dierenpark Emmen ruimte om de (functionele) samenhang in het centrum te versterken en de Hoofdstraat te herontwikkelen. Het stadscentrum wordt met een nieuw plein verbonden met het Dierenpark en het nieuwe theater. De 'verlaten' locatie van het Dierenpark (oostzijde centrum) krijgt een passende invulling. De uitgangspunten hierbij zijn om het groen en openbare karakter te handhaven en alleen te bouwen op de plaats van de huidige gebouwen binnen een flexibele invulling (leisure park). Hierdoor ontwikkelt deze zijde van het stadscentrum een geheel nieuwe identiteit met een hoge attractiviteit.

Op de Visiekaart (kaart 1) heeft Emmen het label 'vermaak' gekregen. Hiermee ondersteunen we de positionering van Emmen als belangrijke stad op het gebied van grootschalig vermaak (dierenpark, theater, sport, en dergelijke).

*Positionering Coevorden: label 'vesting'*
Coevorden is volop bezig met de uitvoering van het centrumplan, waardoor water en historie weer tot leven komen, onder andere door upgrading van het Stedelijk Museum. Markt en haven vormen straks het kloppende hart van deze historische vestingstad. Behalve aan het stadscentrum wordt ook gewerkt aan de ontwikkeling van het stationsgebied. Als het rangeeremplacement wordt verplaatst, ontstaat ruimte om de omgeving van het station als een tweede pool te ontwikkelen.

Op de Visiekaart (kaart 1) heeft Coevorden het label 'vesting' gekregen. Hiermee ondersteunen we de positionering van Coevorden als historische vestingstad.

*Versterken van de werkgelegenheid*
Het arbeidspotentieel in Zuidoost-Drenthe is relatief laaggeschoold. In dit gebied is de maakindustrie een belangrijke werkgever. De spin-off van deze sector voor de lokale economie is groot; de industrie is de drijvende kracht achter de groei van de dienstverlening. De ontwikkeling van deze sector wordt onder meer belemmerd door een tekort aan hoger geschoolde arbeidskrachten.

27-6-2013 / 9:56:09 / 6637 /00097

2

Gemeente Borger-Odoorn

Hoofdstraat 50
7875 AD Exloo
Postbus 3
7875 ZG Exloo
T (0591) 53 53 53
F (0591) 53 53 99
E gemeente@borger-odoorn.nl

*09-11167*
UIT d.d. 29-10-2009

V

Aan het college van gedeputeerde staten van Drenthe
Postbus 122
9400 AC ASSEN

Uw brief
-
Ons kenmerk

Behandeld door
H. Brink
Doorkiesnummer
0591-535293
Bijlage
-

Datum
16 oktober 2009 29 OKT 2009
Onderwerp
Concept Ontwerp Omgevingsvisie Drenthe.

Geacht college,

Hierbij vragen wij uw aandacht voor het navolgende.

Van uw college hebben wij onlangs de Concept Ontwerp Omgevingsvisie Drenthe in goede orde ontvangen.

Mede door de inwerkingtreding per 1 juli 2008 van de Wet ruimtelijke ordening hebben provinciale staten besloten tot een algehele herziening van het POP-II in de vorm van de nieuwe Concept Omgevingsvisie.

Bij de voorbereiding om te komen tot voornoemde Concept Omgevingsvisie hebt u ons college op uitgebreide wijze in de gelegenheid gesteld de nodige inbreng te leveren.

Wij hebben actief onze bijdrage geleverd en de interactieve samenwerking is door ons als zeer plezierig ervaren.

In de voorbereidingsfase is de gewijzigde rolverdeling tussen provincie en gemeenten op basis van de nieuwe Wro telkens naar voren gekomen, hetgeen zich vertaalt in provinciale en gemeentelijke belangen.

Hierover heeft op 13 oktober 2009 een goed bestuurlijk overleg tussen vertegenwoordigers van uw en ons college plaatsgevonden.

Wij hebben enkele specifieke zaken aangegeven, waarbij het gemeentelijk belang een primaire rol speelt.

27-6-2013 / 9:56:09 / 6637 /00098



Hierna willen wij deze kort noemen.

*Wonen.
In uw Concept Omgevingsvisie wordt specifiek aangegeven dat uitbreidingswijken nabij kernen (m.u.v. HEMA gemeenten) niet meer worden toegestaan.

In onze gemeente hebben wij nabij de kernen Borger en Nieuw-Buinen uitbreidingswijken in ontwikkeling c.q. uitvoering. Voor wat betreft de overige kernen, niet zijnde lintdorpen, willen wij inzetten op inbreiding in de vorm van incidentele woningbouw aan de uitloopstraten.

In het kader van nieuwe woonvormen zijn wij voornemens om in de Hunzelaagte (zie nota Hunzeco) een zoekgebied op te nemen in de gemeentelijke Structuurvisie Wro voor een zogenaamd Eco-dorp.

Tevens willen wij het gebied tussen 2e Exloermond en Valthermond door middel van hoogwaardige incidentele woon/werkeenheden gaan invullen.

*Landbouw.
In uw Concept Omgevingsvisie wordt de invulling van de vrijgekomen agrarische bebouwing als gemeentelijk belang gezien. Wij zijn met de herinvulling van dergelijke panden al jaren actief bezig en verrichten daarbij telkens maatwerk.

Wij zijn voornemens om op korte termijn een beleidsvisie te gaan ontwikkelen, waarbij naast de mogelijkheden van de zogenaamde vab's ook gaat worden gekeken naar mogelijkheden tot herinvulling van voormalige agrarische percelen, waarop thans een woonbestemming rust.

Wij zijn verheugd dat de discussie vanuit het verleden over de grootte van agrarische bouwblokken thans kan worden beëindigd. Wij kunnen ons vinden in uw visie voor wat betreft bouwblokken gelegen op het zandgedeelte van onze gemeente (max. 1,5 hectare) en uw opvatting dat agrarische bedrijvigheid met alle facetten in ons veenkoloniale gebied van gemeentelijk belang wordt geacht.

*Verkeer.
Naar onze opvatting wordt in uw Concept Omgevingsvisie dit item enigszins onderbelicht. Binnen onze gemeente zal door het toestaan van grootschalige landbouwactiviteiten in het veenkoloniale gebied een extra druk ontstaan op de aan- en afvoerwegen, zoals bijvoorbeeld de N374. De verkeersproblematiek in de kern Borger verdient mede in dat kader een spoedige aanpak.

Tevens dient naar onze opvatting, door het toekomstige wegvallen van directe aansluitingen op de N34, de nodige aandacht worden geschonken aan de toenemende verkeersdruk op kleinere omgevingswegen.

27-6-2013 / 9:56:09 / 6637 /00099



Ook willen wij bij uw college onze wens neerleggen om de Drentse Mondenweg in noordelijke richting door te trekken en aan te sluiten op de N33.

*Energie/duurzaamheid.
Met betrekking tot windenergie-opwekking heeft uw college meermaals aangegeven slechts in de gemeenten Emmen en Coevorden een windmolenpark mogelijk te willen maken. In de Concept Omgevingsvisie worden deze gemeenten aangehaald tezamen met het gebied Zuid-Oost Drenthe.

Gezien uw opvatting over de gebieden alwaar windmolens slechts aanwezig mogen zijn moet ten behoeve van helderheid de visie tekstueel worden aangepast.

*Recreatie/toerisme.
De kwaliteitsslag die uw college wenst te maken onderschrijven wij volledig.

Mede in dat kader willen wij nieuwe kwalitatieve hoogwaardige recreatieve bedrijvigheid in de toekomst laten ontwikkelen in het gebied Ellertshaar en omgeving. Reeds in het huidige Pop-II is een dergelijke ontwikkeling voorzien en deze dient in uw Concept Omgevingsvisie niet onbenoemd blijven.

Verder zullen wij in de lijn van de in geding zijnde Concept Omgevingsvisie de kansen voor het Hondsrug gebied benutten en het unieke ervan benadrukken. Wellicht kan een zogenaamd GEO-park worden ontwikkeld.

*Stadsrandzone.
De stadsrandzone van Emmen in noordelijke richting is op de visiekaart niet nader begrensd.

Van provinciaal belang is het dat door gemeenten duidelijk wordt gemaakt welk kwaliteitsbeeld wordt nagestreefd voor een dergelijke zone.

Binnen onze gemeente strekt de stadsrandzone van Emmen zich uit tot de kernen Klijndijk en Valthe. Daar liggen authentieke essenlandschappen en deze verdienen bescherming, geen aantasting. Voor het behoud van dit unieke gebied maken wij ons sterk.

*Krimp.
In de Concept Omgevingsvisie wordt aangegeven dat uw college in gezamenlijkheid met de aanstaande krimpgemeenten, waaronder Borger-Odoorn, een onderzoek verricht met als insteek de gevolgen van krimp te bezien in relatie tot aspecten als voorzieningenniveau, wonen en leefbaarheid.

Wij zullen op inventieve wijze omgaan met de te verwachten onderzoeksresultaten vanuit de gedachte dat krimp naast negatieve aspecten ook kansen kan bieden.

27-6-2013 / 9:56:09 / 6637 /00100



Wij verzoeken u kennis te nemen van voornoemde zaken en rekening te houden met onze aangegeven wensen.

Tot slot gaan wij er vanuit dat met behoud van onze en uw bevoegdheden er vele zaken in gezamenlijk overleg kunnen worden opgepakt ten behoeve van het welzijn van de provincie Drenthe en specifiek onze gemeente Borger-Odoorn.

Hoogachtend,
Burgemeester en wethouders van Borger-Odoorn,
de secretaris, de burgemeester,

W.P. van Boggelen. M. Out.

27-6-2013 / 9:56:09 / 6637 /00101

3

provincie Drenthe

# Ontwerp
# Omgevingsvisie Drenthe

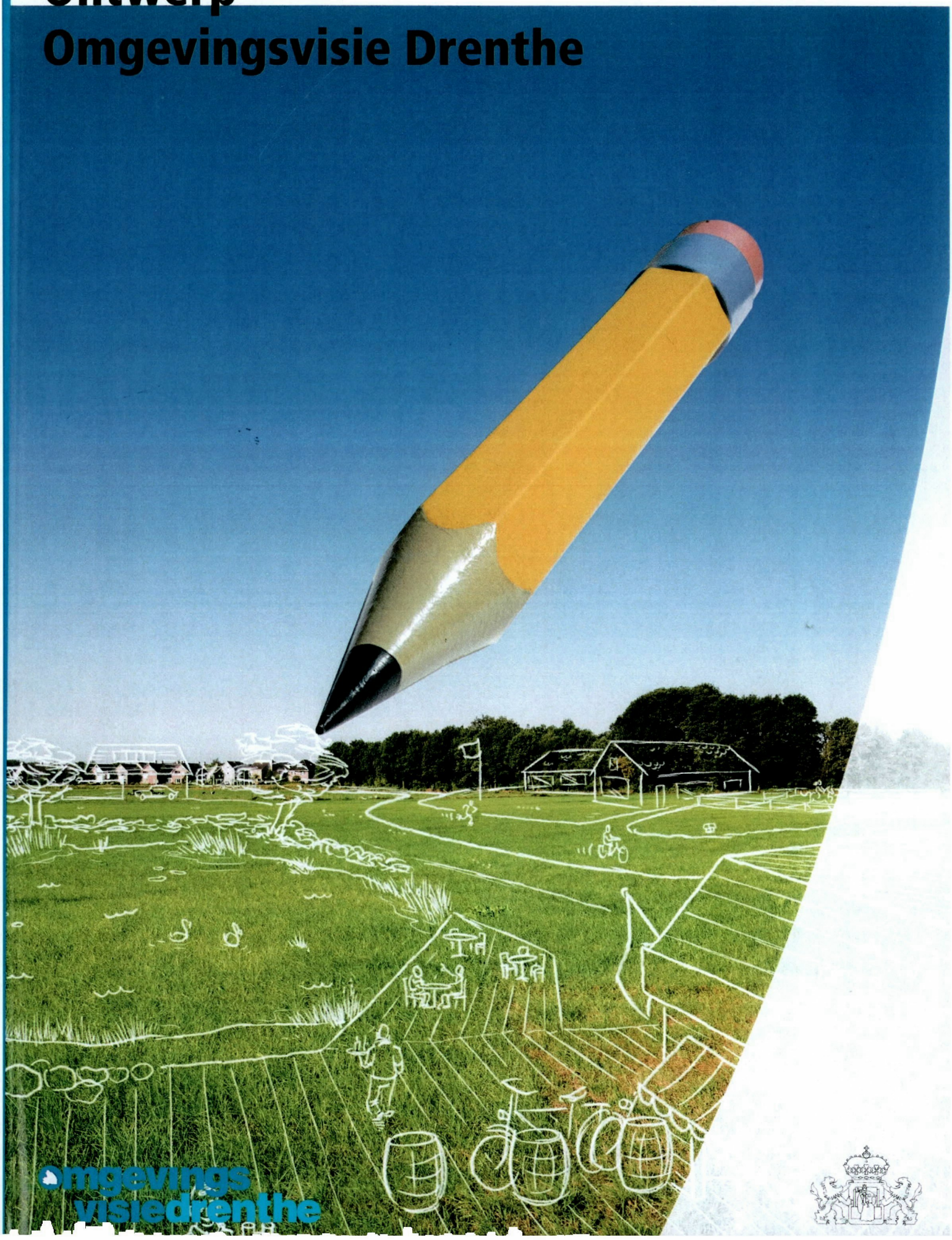

27-6-2013 / 9:56:09 / 6637 /00102

*Gedeputeerde staten van Drenthe*
*December 2009*

**Colofon**
Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

27-6-2013 / 9:56:09 / 6637 /00103

### 'Grounds for Change'

Wij handelen vanuit de 'Grounds for Change-filosofie'. Omdat duurzame-energiesystemen om meer ruimte vragen en meer zichtbaar zijn in het landschap, vraagt dit om een nieuwe kijk op de toepassing ervan. In de 'Grounds for Change-filosofie' staat het besef centraal dat onze samenleving moet wennen aan moderne landschappen (die ontstaan door het toepassen van bijvoorbeeld windenergie) en aan een intensiever gebruik van de ondergrond. Dit gewenningsproces gaat gepaard met de nodige weerstand in de samenleving. Wij kiezen daarom voor zorgvuldige landschappelijke inpassing, heldere communicatie en informatieverstrekking en transparante besluitvorming.

### Energie en ruimtelijke ontwikkelingen

Bij de ruimtelijke inrichting van onze provincie is het bereiken van de energiedoelstellingen een van de leidende principes. Vooral als het gaat om bedrijventerreinen en woningbouw. In de regionale afstemming over bedrijventerreinen wordt het thema integraal meegenomen. Bij woningbouw en energiebesparing in de bebouwde omgeving, gelden de afspraken die zijn gemaakt in het kader van het energieakkoord tussen Noord-Nederland en de rijksoverheid (het '100.000 woningenplan').

Het toepassen van kleinschalige installaties voor de productie van duurzame energie binnen de bebouwde kom, valt onder de verantwoordelijkheid van de gemeenten. Toepassing van kleinschalige installaties daarbuiten zijn toegestaan, voorzover ze passen in het landschap.

Grootschalige energiesystemen moeten in onze optiek geconcentreerd worden op daarvoor aangewezen locaties, bijvoorbeeld op de bedrijventerreinen Bargermeer in Emmen, Europark in Coevorden en nabij Essent Milieu in Wijster. Op deze terreinen zien we ook kansen om energieproducenten en -consumenten aan elkaar te koppelen (energiecascadering). De genoemde terreinen zijn daarom als energietransitieparken (ETP) aangeduid (kaart 1, Visie 2020).

Bij het realiseren van duurzame-energieprojecten vinden wij het van belang dat procedures geen onnodige vertraging oplopen. Bijvoorbeeld bij de inpassing van windmolens, het realiseren van transportnetten en bij het gebruik van de diepe ondergrond.

### Windenergie

Wij willen in 2020 minstens 60 MW vermogen aan windenergie geoperationaliseerd hebben. Dit is inclusief de 15 MW die op en nabij het Europark in Coevorden in voorbereiding is. Deze doelstelling willen wij halen door een windturbinepark te ontwikkelen. Omdat het landschap van de gemeenten Emmen en Coevorden zich er het best voor leent, wordt in dit gebied gezocht naar een geschikte locatie voor een dergelijk windpark. De toepassing van grote windmolens buiten het te ontwikkelen windturbinepark sluiten wij uit.

### Energie uit biomassa

Wij stimuleren energieopwekking uit biomassa. Grootschalige bio-energiecentrales vestigen zich bij voorkeur op goed bereikbare bedrijventerreinen met mogelijkheden voor de energie-infrastructuur en afnamemogelijkheden van vrijkomende warmte. Daarbij kan gedacht worden aan de Energietransitieparken (kaart 1, Visie 2020). Voor de vestiging van kleinschalige mestvergistingsinstallaties bij veehouderijbedrijven hanteren wij het 'Beleidskader co-vergisting'.

## Statengriffie

**Van:** henk bulder
**Verzonden:** woensdag 3 juli 2013 11:52
**Aan:** Statengriffie; Renee Westerhof Provinciale Staten; Arend Wendt ChristenUnie Provincie Drenthe; Dhr. E. R. Veenstra; Dhr. H. van de Boer; Henk Klaver CDA Provincie Drenthe; Jan Langenkamp Groen Links Provincie Drenthe; Mw. L. van der Merwe; Dhr. P. Oosterlaak; Dhr. Th. J. Wijbenga; Mw. W.M. Meeuwissen-Dekker; Dhr. T. Stelpstra; R. Beimer PS; Mw. M.C.J. van der Tol; Mevr. M. Stijkel - Kuijpers; Mw. L.A. Smits; Mw. J.M. Pannekoek-van Toor; Dhr. H. Beerda; Mw. G.M. van Dinteren; Dhr. A.A.P.M. van Berkel
**CC:** Dhr. R. Munniksma
**Onderwerp:** hoe een hardleerse gedeputeerde u bewust misleidt
**Bijlagen:** windkaart_van_nederland_drenthe.pdf

Geacht statenlid,

Het heeft mij veel moeite gekost om mij op 26 juni aan uw gedragscode te houden omdat gedeputeerde Munniksma het presteerde de ene na de andere onwaarheid te debiteren. Tijdens eerdere voorlichtingsavonden voor burgers heb ik hem daarop al gewezen maar zoals mij al eerder duidelijk is geworden wenst hij zich geen algemeen beschikbare kennis eigen te maken.

Als voorbeeld daarvan heb ik van de algemeen beschikbare windkaart op 100 m hoogte het deel Drenthe bijgevoegd (bron SenterNovem, Duurzame Energie in Nederland, de wegwijzer voor uw keuze). Zoals u op de eerste pagina al direct kunt zien heeft de westelijke helft van Drenthe aanmerkelijk meer wind dan de oostelijke helft. Vooral in de zuidwesthoek en de kop van Drenthe is er de meeste wind terwijl er uitgerekend in de zuidoosthoek de minste wind staat.

Voor de windsnelheden op 120 meter hoogte volstaat het een 0,5 m/s bij te tellen. De verschillen lijken klein maar de windsnelheid telt tot de derde macht mee in de energieopbrengst. Het verschil tussen zuidwest en zuidoost Drenthe wordt dan een factor (8,75/7,25)^3=1,758. De energieopbrengst verschilt dus ruim 75%. Voor de veenkolonien is het verschil wat kleiner maar altijd nog 44% minder dan in het zuidwesten van Drenthe.

Als Munniksma dus tijdens voorlichtingsavonden verkondigt dat hij de veenkolonien gekozen heeft vanwege de windopbrengsten dan misleidt hij het publiek. Als hij datzelfde doet voor uw college nadat ik hem gewezen heb op deze onjuistheid dan misleidt hij uw college bewust. In politiek Den Haag is zoiets een doodzonde. Hoe zoiets in uw college wordt beschouwd is mij niet duidelijk.

Met vriendelijke groet, Henk Bulder
voorzitter Stichting Duurzame Energieprovincie (SDE++)
voor een snelle transitie naar echte duurzaamheid
website http://energieprovincie.nl/
e-mail: info@energieprovincie.nl
KvK 55348637
Banknummer 25.47.20.935 te Buinerveen

# De windkaart van Nederland

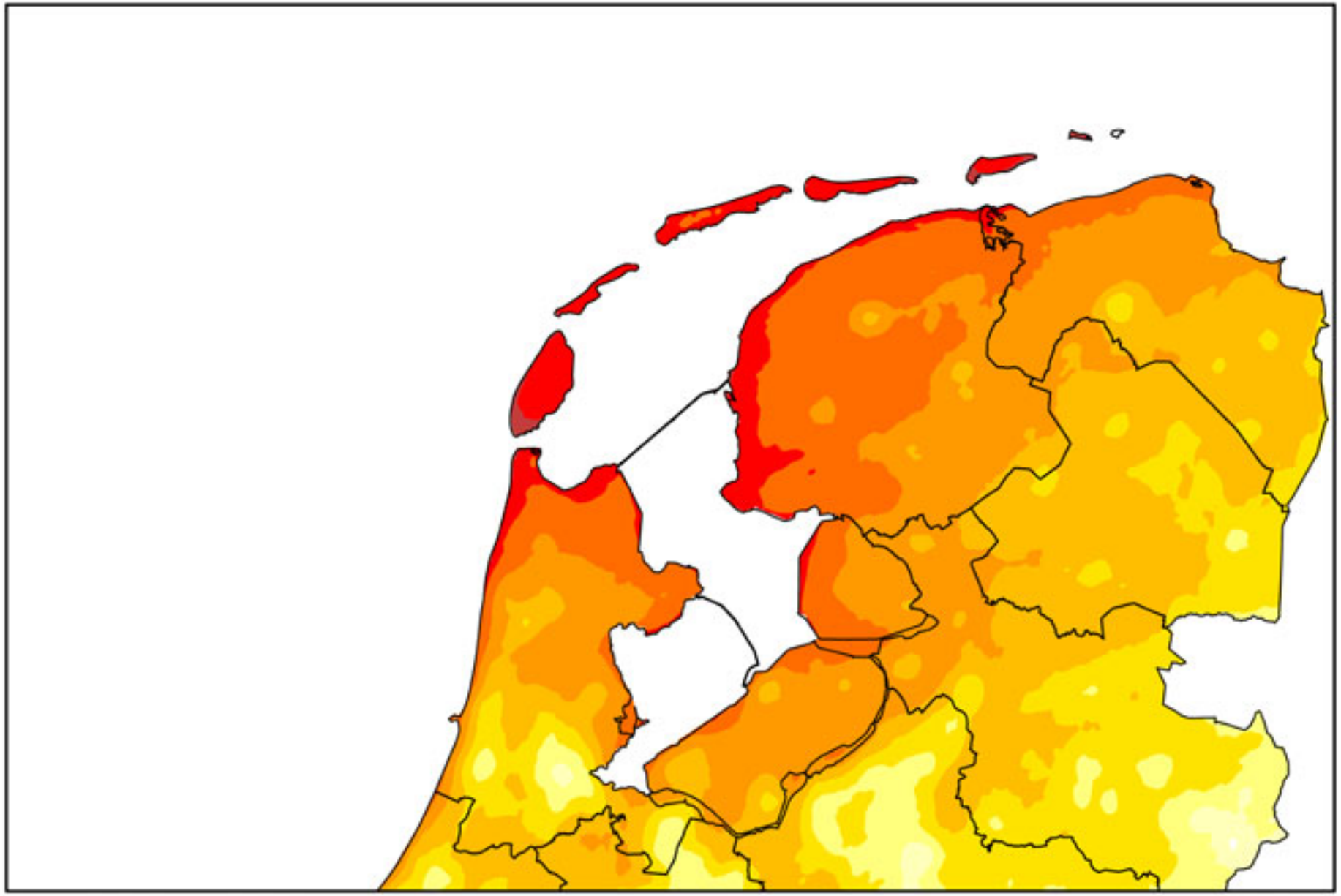

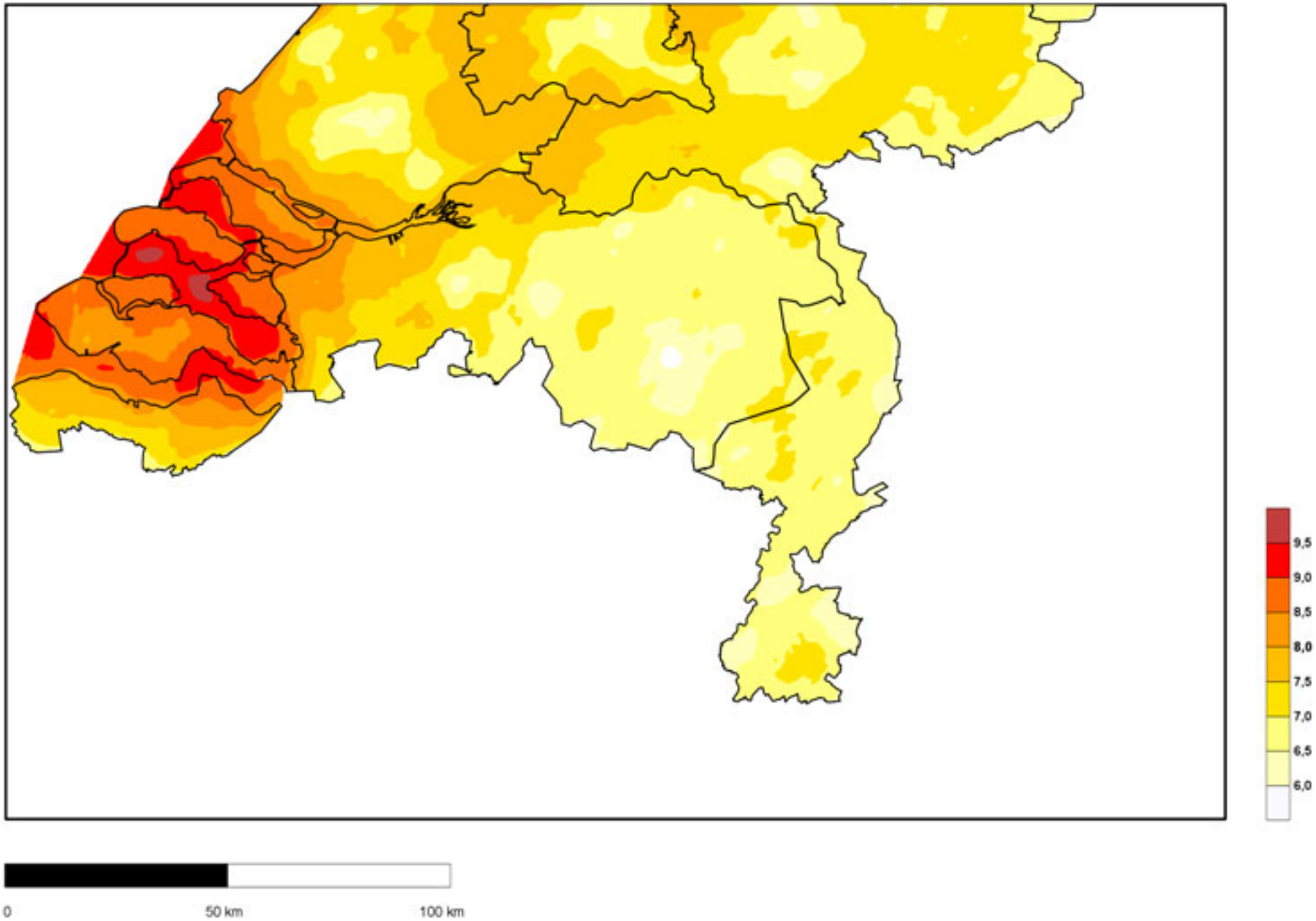
9,5
9,0
8,5
8,0
7,5
7,0
6,5
6,0
0
50 km
100 km

# 5. Drenthe

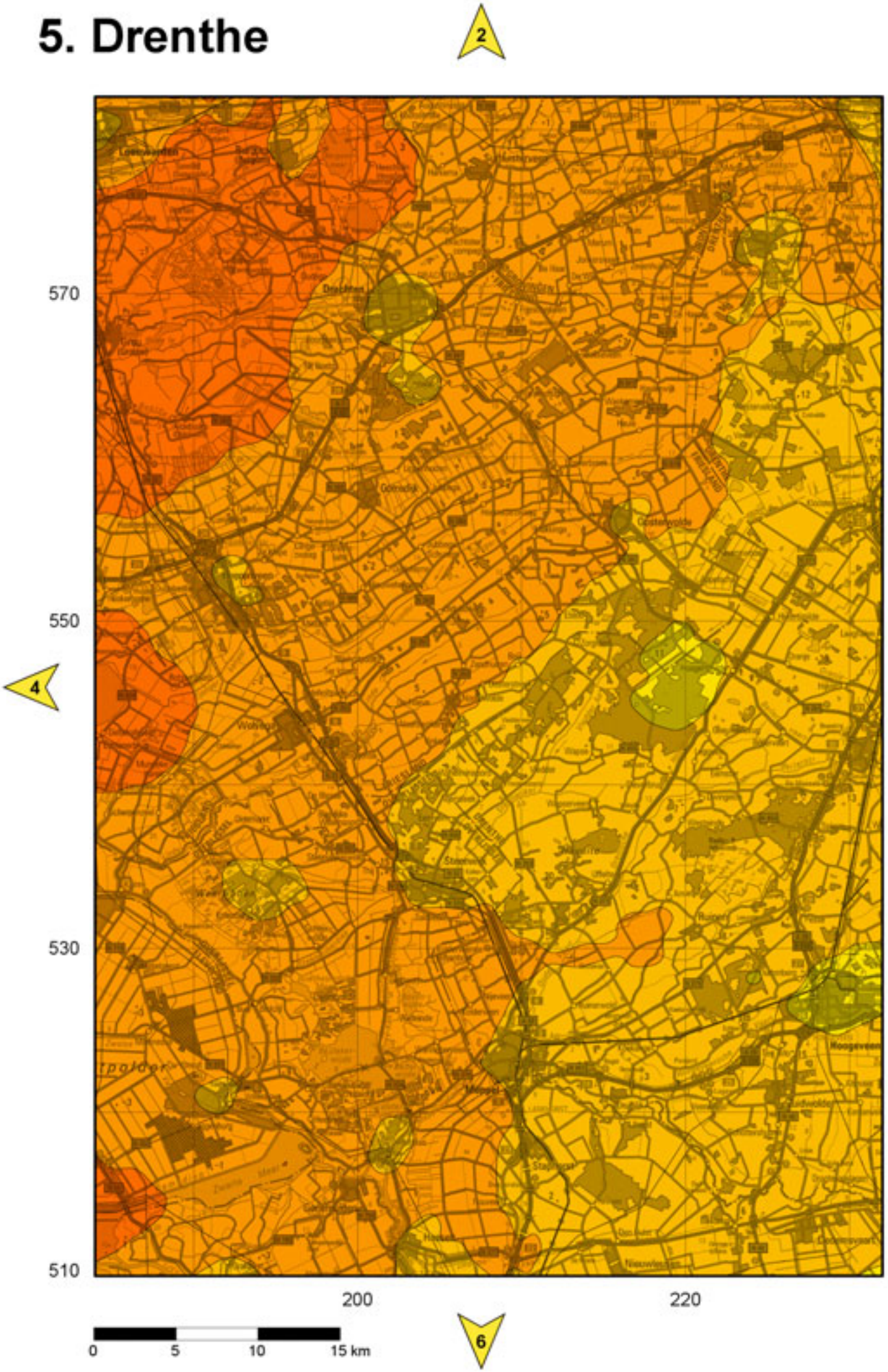

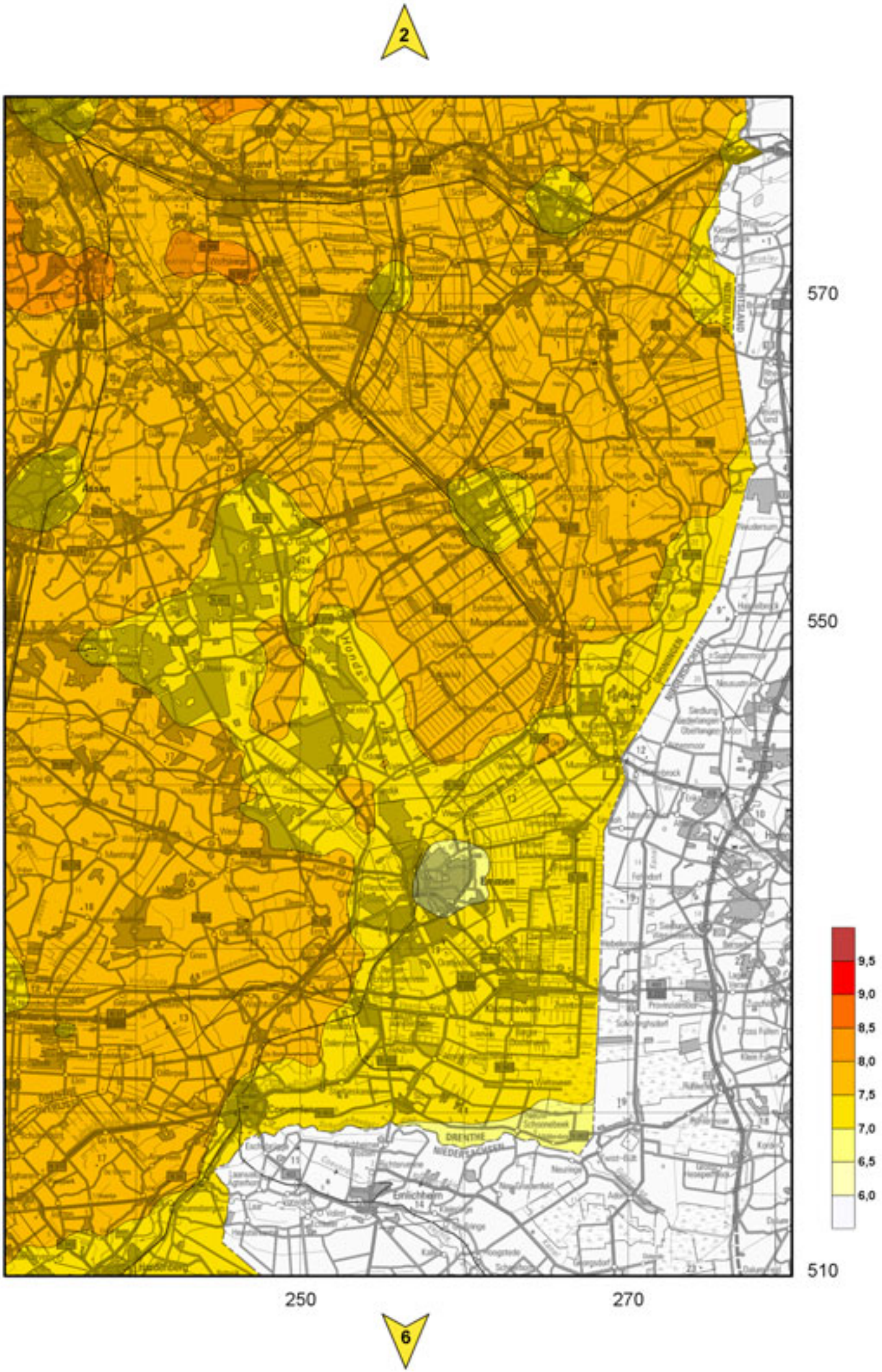
2
570
550
510
250
270
6
9,5
9,0
8,5
8,0
7,5
7,0
6,5
6,0
Assen
Emmen
Emlichheim
DRENTHE
NIEDERLANDE

Interprovinciaal Overleg

# Openbare besluitenlijst vergadering IPO-bestuur
# 23 mei 2013 te Den Haag

**Stand van zaken uitvoering financieel akkoord**
Op 31 januari jl. heeft het bestuur in meerderheid besloten om met de 'packagedeal' financiële verhoudingen in te stemmen. Als onderdeel van deze besluitvorming is een brief gestuurd aan de ministers van Financiën en BZK waarin op een aantal punten wordt aangegeven hoe het IPO het akkoord uitlegt en welke onduidelijkheden zijn gesignaleerd. Tevens is het verzoek gedaan tot een 'verhelderend gesprek' dat mogelijk kan leiden tot vergroting van het draagvlak voor het akkoord.

Het bestuur heeft kennis genomen van de stand van zaken van de uitvoering van het financieel akkoord. Tijdens het reguliere Bestuurlijk overleg financiële verhoudingen (Bofv) is nogmaals aangedrongen op het laten plaats vinden van het 'verhelderend gesprek'. Het gesprek vindt plaats op 28 mei 2013.

Inzake de Wet Houdbare Overheidsfinanciën (Hof) is kennis genomen van het feit dat IPO, VNG en Unie van Waterschappen gezamenlijk onderzoek laten doen naar de onderlinge verdeling van het decentrale EMU-saldo van -0,5%. Tevens heeft het bestuur kennis genomen van de stand van zaken van het (verplicht) schatkistbankieren. De betreffende IPO-werkgroep heeft gesproken over het onderling uitlenen tussen overheden binnen de provincie. De conclusie van de werkgroep is dat aan de markt overlaten de beste optie is. De werkgroep heeft inmiddels een modelovereenkomst opgesteld. Als terugvaloptie geldt in alle gevallen het schatkistbankieren. Het bestuur stemt in met dit voorstel.

**Nadere IPO-reactie nota 'Bestuur in Samenhang'**
Eind maart verscheen de Visienota 'Bestuur in Samenhang' van de minister van BZK. Aanleiding voor deze nota was de door de Eerste Kamer met algemene stemmen aanvaarde motie Kox c.s. waarbij het kabinet werd gevraagd om 'een integrale visie op de modernisering van de bestuurlijke organisatie van Nederland'. Het bestuur heeft bij het verschijnen van deze nota een eerste reactie gegeven. Daarbij is toen aangegeven dat een nadere reactie zou volgen.

Daarna heeft het kabinet op 26 april jl. in een brief aan de Tweede Kamer een nader procedurevoorstel gedaan over de 'Noordvleugelprovincie'. Op grond van de nota en deze nadere brief heeft het bestuur een nadere IPO-reactie vastgesteld. Deze is als **bijlage 1** bijgevoegd.

**Definitieve IPO-reactie Omgevingswet**
Het bestuur heeft ter vergadering kennis genomen van de stand van zaken van het dossier 'Omgevingswet' en de definitieve IPO-reactie op de Omgevingswet vastgesteld. Deze reactie is bijgevoegd als **bijlage 2**.

**Decentralisatie Natuurbeleid**
Ter vergadering heeft het bestuur kennis genomen van de uitkomsten van het bestuurlijk overleg met staatssecretaris Dijksma op 21 mei 2013. Er is nagenoeg overeenstemming bereikt over de decentralisatie van het beleid en de condities daarbij. Staatssecretaris Dijksma zal daarover nog overleg moeten voeren binnen het kabinet.

**'Wind op Land'**
Op 31 januari jl. heeft het bestuur ingestemd met het akkoord met het rijk over de hoeveelheid te realiseren windenergie op land. Het hoofdpunt van het akkoord is dat de provincies met elkaar ruimte maken voor het opstellen van 6.000 MW windenergie op land.

Daarnaast is de afspraak gemaakt dat de provincies met het rijk zullen onderzoeken wat de meest geschikte instrumentenmix is om 16% hernieuwbare energie in 2020 te produceren.

Het bestuur wisselt van gedachten over de stand van zaken van dit onderzoek en de uitvoering van het akkoord over 6.000 MW windenergie op land. Het afrondend bestuurlijk overleg, als onderdeel van het akkoord, is voorzien voor eind juni 2013. Het bestuur spreekt hier nader over in de vergadering op 20 juni 2013.

**Verdeling uitname middelen voor regionale omroepen**
In het regeerakkoord van het kabinet-Rutte/Asscher is opgenomen dat de zorg voor de regionale omroepen per 2014 naar het rijk gaat, inclusief de 142 miljoen euro aan middelen die hiervoor in het provinciefonds zit. Voor de vaststelling van de omvang en de verdeling van de uitname zijn heldere uitgangspunten nodig. Het bedrag van 142 miljoen euro is ook het bedrag dat volgens Cebeon in het nieuwe verdeelmodel van het provinciefonds vanaf 2012 in het cluster Voorzieningen is opgenomen. Er is geen aanleiding om dit bedrag ter discussie te stellen.

Het bestuur stemt in met de door het ministerie van BZK voorgestelde verdeling van de uitname van 142 miljoen euro voor de regionale omroepen op basis van de verdeelmaatstaven vast bedrag, inwoners, inwoners landelijk gebied en oppervlakte land.

**Prioritaire IPO-agenda / Europese lobbyagenda**
Het bestuur bespreekt de actuele stand van zaken van de prioritaire IPO-dossiers op grond van de prioritaire IPO-agenda.

*Transitie Jeugdzorg*
Op 26 april jl. vond een bestuurlijk overleg plaats tussen IPO, VNG en rijk. In dit overleg is door de IPO-kerndelegatie Jeugdzorg een afspraak gemaakt inzake de overgangsmaatregelen nieuw stelsel jeugd. Het bestuur stemt in met het door de kerndelegatie bereikte resultaat.

*Interbestuurlijk Toezicht*
In de vorige vergadering van het bestuur op 18 april jl. is kennis genomen van het afrondende bestuurlijk overleg tussen het IPO en de minister van I&M. Gezien deze ontwikkelingen en conform de afspraken inzake de prioritaire IPO-agenda besluit het bestuur het dossier 'Interbestuurlijk Toezicht' van de prioritaire IPO-agenda af te voeren.

*Overige onderwerpen / Europese lobbyagenda*
Het bestuur neemt kennis van de actuele stand van zaken van de dossiers 'Positie en Profiel Provincies'/'Stip aan de Horizon' en de Europese lobbyagenda.

**Overige (hamer)punten**
Het bestuur neemt (vertrouwelijk) kennis van de stand van zaken van de *onderhandelingen over een nieuwe provinciale cao*. Tevens stemt het bestuur in met de IPO-reactie op de conceptversie van de *Wet normering bezoldiging topfunctionarissen*. Ook stemt het bestuur in met het in kennis stellen van de minister van BZK van het standpunt van het bestuur over de wijze en het tijdstip van overgang naar *fondsfinanciering van de politieke pensioenen bij het ABP* en dringt aan op een zorgvuldige regeling van de resterende rechtspositionele gevolgen van de overgang naar het ABP. Ten slotte stemt het bestuur in met de voordracht van de heer Lucas Bolsius (burgemeester Amersfoort) als *voorzitter van het bestuur van de stichting SVB-BGT*.

Muzenstraat 61
Postbus 16107
2500 BC Den Haag
telefoon (070) 888 12 12
fax (070) 888 12 80
www.ipo.nl

Aan de voorzitter en leden van de Eerste Kamer der Staten Generaal
Postbus 20017
2500 EA DEN HAAG

Interprovinciaal Overleg

| uw brief van | uw kenmerk | ons kenmerk | datum |
|---|---|---|---|
| --- | --- | BV 06263/2013 | 29 mei 2013 |

onderwerp
IPO-reactie op Nota 'Bestuur in samenhang'

Geachte heer, geachte mevrouw,

De Eerste Kamer heeft het kabinet in een met algemene stemmen aanvaarde motie gevraagd om 'een integrale visie op de modernisering van de bestuurlijke organisatie van Nederland' (motie-Kox c.s.). Met de nota 'Bestuur in samenhang' geeft het kabinet de voorstellen uit het regeerakkoord in samenhang weer. Daarna heeft het kabinet op 26 april jl. in een brief aan de Tweede Kamer een nader procedurevoorstel gedaan over de 'Noordvleugelprovincie'. Deze brief betrekken wij bij onze reactie.

Wij zijn ingenomen met uw initiatief en wij waarderen de reactie daarop van het kabinet. Toch moeten wij vaststellen dat het in samenhang weergeven van de voorstellen uit het regeerakkoord niet meteen ook een samenhangende visie oplevert. De nota gaat vooral over de decentrale overheden. De relatie tussen het rijk en de decentrale overheden blijft onbesproken. Een visie op het rijk, ook in de Europese context, wordt gemist. De Europese dimensie blijft eveneens onderbelicht.

Met de recente brief van minister Plasterk over de procedure voor een Noordvleugelprovincie komt de visienota in een ander perspectief te staan. Nu de minister zijn ingrijpende (en van bovenaf bepaalde) voornemens tot schaalvergroting op provinciaal en gemeentelijk niveau heeft verlaten en zich beperkt tot 'geïsoleerde' voorstellen voor de korte termijn, is daarmee het in het regeerakkoord door het kabinet geschetste perspectief voor de lange termijn in feite los gelaten.

**Inhoud voorop, niet de schaal**

De provincies zijn van mening dat in elke discussie over de toekomst van het binnenlands bestuur inhoud en maatschappelijke opgaven leidend moeten zijn. Voor drastische ingrepen in de bestuurlijke organisatie is een inhoudelijke onderbouwing nodig. In deze tijd van crisis, herstel en vernieuwing moet de overheid alles op alles zetten om de regionale economie te versterken.

Inlichtingen bij : drs. Gerard Beukema
Doorkiesnummer : (070) 888 12 23
Bijlagen : geen

Die inzet heeft voor de provincies de allerhoogste prioriteit. Wij waarderen in deze context het pleidooi van minister Plasterk in de nota voor sterke Nederlandse EU-regio's.

Het kabinet beargumenteert de noodzaak tot provinciale schaalvergroting met name op grond van analyses over de situatie in de Randstad (commissies Geelhoed, Burgmans, Kok en de Holland-8). Deze discussie voltrekt zich binnen het 'Noordvleugel'-overleg tussen de provincies Noord-Holland, Utrecht en Flevoland en de minister. Daarbij zijn de provincies van mening dat onderbouwing voor provinciale schaalvergroting, zowel in de Randstad als daarbuiten, altijd vanuit de maatschappelijke opgaven benaderd moet worden.

Verder zijn de provincies graag bereid het debat over taken en (verdeling van) verantwoordelijkheden samen met de andere overheden te voeren. Dit debat beperkt zich in het voorstel van het kabinet vooreerst tot de Noordvleugelprovincie, maar kan zich daar op termijn niet toe beperken. Voor dit debat is vanuit provinciale optiek al een goede basis gelegd met het profiel voor de provincies, dat is vastgelegd in de vigerende Bestuursafspraken tussen rijk en decentrale overheden (2011). Daarin zijn eveneens de profielen van het rijk, de gemeenten en de waterschappen opgenomen. Dit biedt een goed uitgangspunt voor een gezamenlijk ontwikkelperspectief voor het openbaar bestuur.

**Maatwerk, geen blauwdruk**
Maatschappelijke vraagstukken kunnen ook opgelost worden door 'grensontkennende' samenwerking. De provincies zijn in de afgelopen jaren zowel op bestuurlijk niveau als met maatschappelijke en economische partners, en over provincie- en landsgrenzen heen, effectieve verbanden aangegaan voor de aanpak van urgente maatschappelijke opgaven. Het doet geen recht aan de resultaten hiervan door deze af te doen met 'bestuurlijke drukte'.
Als schaalvergroting gekoppeld aan maatschappelijke opgaven noodzakelijk is voor een slagvaardig bestuur dan kan dit het best van onderop worden gerealiseerd. Dat biedt ruimte voor maatwerk en differentiatie en sluit aan bij wat regionaal noodzakelijk wordt beschouwd om tot goed bestuur te komen.
De invloed van culturele en regionale dimensies voor de inrichting en werking van het openbaar bestuur krijgt ten onrechte geen plaats in de nota. Culturele en regionale identiteit zijn drijvende krachten die mede het succes van bestuurlijk handelen bepalen.

**Open huishouding**
Provincies hebben zich de afgelopen jaren steeds meer gericht op de kerntaken die aansluiten bij het profiel van de provincies, zoals voorgesteld in het advies van de Commissie Lodders (2007), het daarop gebaseerde 'Profiel Provincies' (2010) en de eerder genoemde vigerende Bestuursafspraken. Deze keuze hebben de provincies voor zichzelf gemaakt. Om die reden is een beknotting van onze autonomie, zoals bij het voorstel voor de materieel gesloten huishouding in het regeerakkoord aan de orde is, niet aan de orde en ongewenst. Wij beoordelen het positief dat minister Plasterk hierover met ons nadere afspraken wil maken en daarbij niet wenst te tornen aan de grondwettelijk vastgelegde open huishouding van de provincies.

**Wetsvoorstel Wgr-plus**
Het kabinet heeft blijkens de nota nog steeds het voornemen het wetsvoorstel tot afschaffing van de Wgr-plus op 1 januari 2014 inwerking te laten treden. Dat is in 2011 al in de vigerende Bestuursafspraken vastgelegd. Wij gaan ervan uit dat het kabinet op zeer korte termijn een wetsvoorstel naar het parlement stuurt, omdat de tijd nu wel erg begint te dringen. Daarbij gaan wij er van uit dat er geen vervoersregio's in de Randstad worden geïntroduceerd, gezien het voornemen van het kabinet tot versterking van provinciale verantwoordelijkheden en de constatering dat verkeer en vervoer een provinciale kerntaak is. Dergelijke 'bestuurlijke exoten' passen daar niet bij.

Een afschrift van deze brief is verzonden aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties, de heer dr. R.H.A.Plasterk, en de voorzitter en leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Met vriendelijke groet,
INTERPROVINCIAAL OVERLEG

J.W. Remkes
voorzitter

Muzenstraat 61
Postbus 16107
2500 BC Den Haag
telefoon (070) 888 12 12
fax (070) 888 12 80
www.ipo.nl

Aan de minister van Infrastructuur en Milieu
Postbus 20901
2500 EX 's-GRAVENHAGE

Interprovinciaal Overleg

| uw brief van | uw kenmerk | ons kenmerk | datum |
|---|---|---|---|
| 28 februari 2013 | IENM/BSK-2013/19122 | DROW 06273/2013 | 30 mei 2013 |

onderwerp
Definitieve IPO-reactie Omgevingswet

Geachte mevrouw Schultz van Haegen,

Op 6 mei jl. heeft het IPO een reactie op de toetsversie van de Omgevingswet aan u toegestuurd (kenmerk DROW 06235/2013). Vanwege enkele lopende bestuurlijke processen was deze reactie voorlopig. Hierbij ontvangt u onze definitieve reactie, waarin we de afronding van deze processen bevestigen. Verder maken we van de gelegenheid gebruik om nog enkele inhoudelijke punten onder uw aandacht te brengen. Daarbij gaan wij ook in op de reacties van de VNG en de Unie op de Omgevingswet, voor zover deze raken aan de positie van de provincies in het fysieke domein. Deze brief markeert tevens onze inzet voor het BKO Omgevingswet met u op 6 juni aanstaande.

Regeling van het Interventie-instrument in de Omgevingswet
Na het bestuurlijk overleg van 22 april jl. is overleg met uw ministerie gevoerd over de vormgeving van het provinciale (en rijks-)interventie-instrument in de Omgevingswet. Uitgaande van de tussenstand met betrekking tot het gezamenlijke overleg over de wettelijke regeling van 27 mei jl. (Notitie IenM/directeur EB) spreken wij op dit moment een voorkeur uit voor een combinatievariant van twee interventievoorzieningen in de Omgevingswet:

1. een corrigerend instructiebesluit/gemoderniseerde reactieve aanwijzing Wro, gericht op omgevingsplannen en projectbesluiten (voor borging beleid);
2. advies en instemming, gericht op omgevingsvergunningen (voor beschikkingen).

In het bestuurlijk overleg van 22 april is afgesproken in de Omgevingswet een met de reactieve aanwijzing van de Wro overeenkomend interventie-instrument op te nemen (dezelfde functionaliteit) en wij rekenen er op dat de combinatievariant hieraan tegemoet kan komen (door zo dicht mogelijk bij de Wro te blijven). Dit vergt nog enige uitwerking. In het bestuurlijk overleg tussen het IPO en de VNG van 27 mei is afgesproken hierover verder gedrieën (IenM, IPO, VNG) te overleggen.

Inlichtingen bij : ir. Ieme Faber
Doorkiesnummer : (070) 888 12 60
Bijlagen : geen

Uitwerking voorwaarden interventie-instrument
In het bestuurlijk overleg van 22 april is het opnemen van het interventie-instrument in de Omgevingswet verbonden aan enkele voorwaarden. De voorwaarden zijn het vergroten van de voorspelbaarheid van de toepassing en een terughoudend gebruik van dit instrument richting gemeenten. Ook zal het instrument binnen een aantal jaren worden geëvalueerd.
De voorzitter van de IPO-delegatie Omgevingsrecht, de heer Y.C.M.G. de Boer (gedeputeerde in Noord-Brabant), heeft het initiatief genomen om de VNG uit te nodigen om zo snel mogelijk met het IPO te overleggen over de nadere invulling van deze voorwaarden. Het IPO zet zich in om globale afspraken met u en de VNG te maken, die vervolgens door de individuele provincies in overleg met de inliggende gemeenten in een concreet handelings-perspectief worden uitgewerkt. De VNG heeft deze uitnodiging aanvaard. In het bestuurlijk overleg van 27 mei hebben het IPO en de VNG met elkaar afgesproken enkele procedurele afspraken bij de toepassing van het interventie-instrumentarium van de Omgevingswet met elkaar nader uit te werken. Deze afspraken hebben betrekking op het overleg met de gemeenten bij het opstellen van provinciaal beleid (visie, verordening en dergelijke) gericht op beleidsafstemming, op de kenbaarheid van het provinciaal beleid en op het overleg met de betrokken gemeente bij de voorgenomen inzet in een concreet geval. In het BKO op 6 juni zullen het IPO en de VNG hierover een gezamenlijke mededeling doen.

Afsprakenkader IenM en IPO over de Omgevingswet
Hierbij bevestigen wij het gezamenlijke bestuurlijk overeengekomen Afsprakenkader en nodigen u uit om de afspraken direct voorafgaand aan het BKO op 6 juni met de voorzitter van de IPO-delegatie Omgevingswet, de heer De Boer, te ondertekenen.

Positie van provincies in het fysieke domein
In de voorlopige IPO-reactie hebben wij gevraagd "de gelijkwaardige positie (taken, verantwoordelijkheden, bevoegdheden, instrumenten) van provincies in de Memorie van Toelichting goed neer te zetten. Daarbij dient de functie van het subsidiariteitsartikel (artikel 2.3) te worden betrokken, in de zin van hulpmiddel voor het positioneren van provincies als bestuurslaag tussen Rijk en gemeenten, met autonome provinciale bevoegdheden." Dit verzoek krijgt in onze beleving extra lading, nu in de reactie van de VNG openlijk aan deze gelijkwaardige positie wordt getornd. Ook in de reactie van de Unie van Waterschappen worden de grenzen tussen functioneel en integraal bestuur verder opgerekt.

De VNG spreekt van een "buitenproportionele ruimtelijke bemoeienis van Rijk en provincies met het gemeentelijk beleid". Wij herkennen ons absoluut niet in deze beeldvorming. Integendeel; de jurisprudentie op dit punt onder de Wro laat juist zien dat de provincies zorgvuldig omgaan met de onderbouwing en motivering van het provinciaal belang en terughoudend met de inzet van interventie-instrument (reactieve aanwijzing).

In de voorlopige IPO-reactie hebben we met betrekking tot artikel 2.3 gesteld dat "wij goede nota hebben genomen van de stellingname in de Memorie van Toelichting dat het subsidiariteitsartikel 2.3 geen verandering oplevert in betekenis en reikwijdte van het provinciaal belang en niet leidt tot verzwaring van motiveringsverplichtingen ten opzichte van de Wro en Awb." Wij dringen er bij u op aan dit in het BKO op 6 juni ter geruststelling van onder andere de VNG nog eens duidelijk naar voren te brengen.

Wij hebben u in de voorlopige reactie gevraagd "expliciet in de toelichting te bevestigen dat de begrippen gemeente-overstijgend belang en regio-overstijgend belang alle zaken afdekken die naar

aard of schaal van het vraagstuk tot een provinciaal belang kunnen leiden. De toelichting dient een eenduidige opvatting van het begrip regionaal belang te geven."
Een dergelijke verduidelijking is ook in het belang van de uitvoeringspraktijk van de gemeenten. In onze opvatting laten deze begrippen onverlet dat ook in (binnen)stedelijk gebied provinciale belangen aan de orde kunnen zijn.

Verder vragen wij u nota te nemen van het rapport 'Gevolgen Omgevingswet voor Omgevingsvisie en Omgevingsverordening van de provincie Overijssel', Radboud Universiteit Nijmegen, 6 mei 2013, waarin de conclusie wordt getrokken dat de bedoeling van het criterium 'doelmatige en doeltreffende overheidszorg voor de fysieke leefomgeving' in artikel 2.3 nader inzichtelijk moet worden gemaakt in de toelichting. Wij gaan er expliciet van uit dat dit criterium (lid 1, onder b) niet beperkend werkt voor het criterium van gemeente-overstijgend belang (lid 1, onder a). Tevens dat laatstgenoemd criterium geen verandering teweeg zal brengen in de jurisprudentie op dit punt onder de Wro.

Vergunningverlening, toezicht en handhaving
Het IPO maakt zich ernstig zorgen over de consequenties van enkele uitgangspunten in de toetsversie voor de integratie van het VTH-stelsel in de Omgevingswet. Wij betreuren het dat hierover in het Afsprakenkader geen afspraak mogelijk was. Om die reden herhalen wij de voorlopige IPO-reactie op twee punten:

1. de Omgevingswet moet aansluiten bij de recente lessen ten aanzien van vergunningverlening, toezicht en handhaving, dat wil zeggen een instrumentarium bieden dat niet vrijblijvend is en past bij de maatschappelijke druk op de aanscherping van VTH. Een van de doelen van de Omgevingswet is verschuiving naar meer algemene regels en minder vergunningen. In het bijzonder bij milieu zijn de grenzen daarvan inmiddels wel bereikt. Ook uit de lessen van Enschede, CMI, Chemie-Pack, Moerdijk, Odfjell etc. blijkt dat er juist behoefte is aan heldere, transparante vergunningen met duidelijke normen die voldoende aanknopingspunten bieden voor toezicht en handhaving;
2. de in de toetsversie gehanteerde principes van het loslaten van de onlosmakelijke samenhang en het laten vervallen van het begrip inrichting moeten worden heroverwogen voor wat betreft de complexere bedrijven, hier aangeduid als provinciale inrichtingen. Uitgangspunt is te voorkomen dat het principe van "één omgevingsvergunning" en "één bevoegd gezag" op "één locatie" wordt ondergraven, met een complexere handhaving als gevolg. Uitgangspunt is ook dat de provincies het bevoegd gezag behouden met betrekking tot (milieu)activiteiten binnen wat nu provinciale inrichtingen zijn, dat wil zeggen voor alle milieuactiviteiten binnen de complexere bedrijven.

Voor het IPO ligt hier een belangrijk bespreekpunt voor het BKO op 6 juni a.s.

Met vriendelijke groet,
INTERPROVINCIAAL OVERLEG

drs G. Beukema
algemeen directeur

## Statengriffie

**Van:** G Persoon
**Verzonden:** zondag 30 juni 2013 14:34
**Aan:** Statengriffie
**Onderwerp:** Windmolens veenkolonieen. T.a.v Mr Tichelaar.

goeie middag, heb met vol ongeloof en afgunst ,meegemaakt ,want ik was aanwezig bij vergadering gebiedsvisie windmolens, hoe er besloten werd om toch de windmolens te plaatsen in de veenkolonieen, 28 stemmen voor. 9 tegen..... ongeloofelijk dat er
niet naar t volk (Zie
volksvertegenwoordiging) geluisterd werd, 28 stemmen voor, in 1100 TEGEN, en dan tel ik de mensen die zich er nu pas van bewust zijn
niet mee..... 28 voor... 1100 tegen
(Burgers)... die er werkelijk mee te maken gaan krijgen . voortuin, achter tuin, horizon vervuiling ..... t mooiste stukkie , geld.
geld, geld.. politiek , en totaal je zin doordrammen omdat den haag tijdsdruk heb...
hou op. provincie drenthe die luistert naar den haag , maar die de Burgers van Veenkolonieen in de steek laat.!!!!!!!!!!!.
triest, triest, ik hoor in omgeving waar ik woon , dat mensen totaal t vertrouwen kwijt zijn in politiek provincie drenthe... ik ga morge makelaar bellen, wil weg hier, kijken of me huis kwijt kan aan iemand die wel naar draaiende en knipperende wieken van 200m hoog wil aanschouwen...ga t vakantie krant ook e mailen, dat iedereen maar naar n andere provincie moet gaan,, wie wil er fiesten in n provincie die zn zin doordramt en luisterd naar geld verspillend Den haag.... en fietsen door n windmolen park is niet echt rustgevend... slaap lekker verder provincie drenthe..heb hier heerlijk gewoond, totdat
28 stemmen voor verandering zorgen, die niet
willen luisteren naar Burgers!!!!!!!! G.
Persoon. inwoner veenkolonieen

provincie Drenthe

Betrekken bij
PS-vergadering van
25 september 2013

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de statenadviseur mede te delen.*

## *Samenvatting*

**van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid**

gehouden op 4 september 2013

WOENSDAG STATENDAG

# SAMENVATTING

**Vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid**

**Woensdag 4 september 2013**

*U kunt de agendavoorstellen en de ingezonden brieven, evenals de samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

De lijst met toezeggingen tot en met de vergadering van @ (*deze vergadering)* is als bijlage opgenomen bij deze samenvatting.

**Aanwezig:**
mevrouw L.A.Smits (voorzitter)
mevrouw M. Bakker (PvdA)
E. Bolhuis (VVD)
D.B. Dijkstra (CDA)
mevrouw G.M. van Dinteren (GroenLinks)
H.R. Hornstra (PvdA)
J.N. Kuipers (GroenLinks)
F.W. van Lookeren Campagne (D66)
mevrouw W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen (CDA)
mevrouw W.M. Meeuwissen-Dekker (VVD)
J.M.L. van Middelaar (SP)
J.L. Stel (VVD)
mevouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
T. Stelpstra (Christen Unie)
A. Timmerman (VVD)
mevrouw M.C.J. van der Tol (D66)
J. Vester (SP)
A. Vorenkamp (PVV)
Th.J. Wijbenga (CDA)
P.A. Zwiers (PvdA)

mevrouw R. Veenstra, statenadviseur

**Voorts aanwezig de leden van GS:**
R.W. Munniksma (PvdA)
A. van der Tuuk (PvdA)
H. Brink (VVD)

**Afwezig:**
H. Beerda (PvdA)
A.A.P.M. van Berkel (PVV)
J.A. van Berkum (ChristenUnie)
R. Fokkens (PvdA)
P.H.Oosterlaak (SP)
F. van Rhee (Groep Van Rhee)
J. Slagter (PvdA)

**1. Opening en vaststelling van de agenda**

De voorzitter opent de vergadering en geeft aan dat er vanaf nu met een sprekerslijst wordt gewerkt. Afwezig zijn: de heer van Rhee (groep van Rhee), de heer van Berkel (PVV) de heer Oosterlaak (SP), de heren Beerda, Slagter en Fokkens (PvdA). De heer Stelpstra vervangt de heer van Berkum (CU).

De heer Wijbenga (CDA) krijgt als voorzitter van de werkgroep Stacom het woord om een mededeling te doen. De heer Wijbenga geeft aan dat het streven is om in december met een advies te komen in de commissie OGB over een aantal onderwerpen uit de actualisatie Omgevingsvisie. Een deel hiervan zijn hamerstukken (wijzigingen tekst).

**2. Vaststelling van de agenda**

De agenda wordt ongewijzigd vastgesteld.

**3. Samenvatting vergadering 12 juni 2013 en de lijst van toezeggingen**

De samenvatting wordt conform vastgesteld.
Toezeggingen korte termijn; Nummer 2 Vechtdallijnen en nr.5. jaarverslag DEO zijn afgedaan.
Toezeggingen lange termijn nr.2 Agro Deal is afgedaan. M2012-20 Aanbestedingsvoordeel N33, is afgedaan. Voorstel is om bij toezeggingen waarvan de einddatum niet is gehaald voorafgaande aan de vergadering een nieuwe einddatum te krijgen van GS.

**4. Ingekomen stukken**

De PVV dringt aan op een nette afhandeling van brief A.4 van de heer de Haas en vraagt of de provincie hier een rol in kan spelen. D66 wil brief A.12 OV-bureau, jaarverslag en jaarrekening agenderen voor de volgende vergadering. De PvdA geeft aan dat er afspraken zijn gemaakt over het aanleveren van een oplegnotitie bij een jaarverslag. De VVD geeft aan bij brief A6, dienstregeling busvervoer Groningen-Drenthe dat er nu een bus is met WIFI.
De PvdA vraagt betreffende brief A5 Natuurvisie, aan het college wanneer er een start notitie komt. *Gedeputeerde Munniksma zegt toe:* er komt een kaderstellend A4tje voor een rondetafelgesprek met de commissie. De VVD vraagt hoe de staten verder geïnformeerd worden betreffende de Agrovisie.(brief A.8) Gedeputeerde Munniksma geeft aan dat het goed is hier in de toekomst met elkaar over te praten. D66 geeft aan dat er drie brieven binnen zijn gekomen over de windvisie en vraagt aan het college wat zij met deze brieven gaan doen. PvdA geeft aan dat er geen duidelijke afspraken zijn gemaakt over het vervolg betreffende de windvisie en vraagt aan het college daar regelmatig over te rapporteren. Gedeputeerde Munniksma geeft aan dat de brieven worden beantwoord en dat er ook brieven kunnen zijn die aanleiding geven tot een gesprek. *Gedeputeerde Munniksma zegt toe*: De commissie wordt op de hoogte gehouden van de voortgang.
De VVD vraagt n.a.v. de Regiovisie Assen-Groningen hoe het zit met de 30% afdracht. Wil graag in het verslag van de stuurgroep zien hoe het bedrag besteedt gaat worden. CDA geeft aan dat er tijdens de bijeenkomst een toezegging is gedaan dat hier een overzicht van zou komen. Gedeputeerde Munniksma en Brink geven aan dat dit in de commissievergadering van oktober terug komt.
D66 en VVD willen n.a.v. brief A15, vervanging bruggen, weten hoe GS t.o.v. dit onderwerp staat. Gedeputeerde Brink geeft aan dat zes bruggen in slechte conditie zijn. Men gaat terug van zes naar vier bruggen. De inspraakprocedure gebeurt zorgvuldig en er is veel overleg. Het onderwerp komt niet terug in PS. *Gedeputeerde Brink zegt toe*: een memo te sturen over de voortgang.
De VVD wil brief B4 de volgende keer betrekken bij het agendapunt Regiovisie.
De PvdA wil betreffende brief B3 jaaroverzicht Natuur en Milieu federatie graag schriftelijk antwoord van het college op de vragen welke afspraken er gemaakt zijn over de besteding en prestatie van de subsidie gelden (ong. €400.000, -) en of deze afspraken zijn nagekomen.
Er volgt een korte discussie of het stellen van korte vragen bij de ingekomen stukken op deze manier effectief is. De voorzitter geeft aan dat dit besproken zal worden in het overleg van de voorzitters.

**5. Rondvraag**
Geen rondvraag

**6. IPO-, SNN- en EU-aangelegenheden**
Geen opmerkingen

**Statenstukken/brieven**

**7. Brief van het college van Gedeputeerde Staten van 27 maart 2013 over Gebiedsagenda's**
Geagendeerd op verzoek van de CDA.
**Onderbouwing**:
De CDA-fractie wil dat er een ander middel komt om de realisering van de omgevingsvisie te kunnen volgen nu de gebiedsagenda verdwijnt en vraagt of de andere fracties het hiermee eens zijn. Ook is het CDA van mening dat de thema's die genoemd worden in paragraaf 4 vragen om een actieve provinciale bemoeienis. Vraagt aan GS om PS te betrekken bij de verdere uitwerking van de Omgevingsvisie los van het lopende actualiseringtraject. Hoe wordt er nu structuur gebracht in de samenhang met de omgevingsvisie nu de gebiedsagenda's zijn geschrapt.

Samenvattende reactie van de fracties
De fracties geven aan dat het nu onduidelijk is welke thema's/projecten lopen, zijn geweest of nog komen. De structuur is onduidelijk. Ook de wijze van invloed en controle door PS en momenten om bij te sturen zijn niet helder. GS geven aan wel een goed beeld te hebben van de opgaven maar voor PS zijn deze echter moeilijk te volgen. De fractie van de PvdA stelt voor een lijst te maken van alle thema's en projecten om verbanden zichtbaar te maken en de manier waarop controle kan plaatsvinden. De overige fracties kunnen zich hierin vinden maar stellen voor dit op een eenvoudige manier (A4tje) te doen en niet in een uitgebreid document. Geen extra bureaucratie maar een sturingsinstrument voor PS.

De reactie van het college van GS wordt op hoofdlijnen als volgt verwoord:
Gedeputeerde Munniksma op dit moment is er een grote aarzeling bij alle overheden om snel grote projecten aan te pakken. Er komt veel op de gemeenten af. Grote projecten worden kleiner of worden uitgesteld. Op basis van de Omgevingsvisie en de actualiteit worden de zaken opgepakt. Afgelopen periode is de herijking van de EHS geweest. Dit is een uitwerking van de omgevingsvisie zoals die is vastgesteld. Dit geldt ook voor de Beekdalvisie die net door GS is vastgesteld. Thema's die in de brief zijn genoemd komen nog langs in de commissie. *Gedeputeerde Munniksma zegt toe;* er komt een overzicht (A4). Tevens worden onderwerpen die al zijn geweest in de jaarlijkse rapportage meegenomen met daarin een paragraaf: Stand van zaken huidige- en actualisatie Omgevingsvisie.

De voorzitter sluit de beraadslaging met de conclusie dat: De gedeputeerde Munniksma een toezegging heeft gedaan waarin de commissie zich kan vinden.

**8. Brief van het college van gedeputeerde Staten van 15 mei 2013 over Breedband-Next Generation Access Netwerken in Drenthe.**
Geagendeerd op verzoek van de Statenfractie VVD. Vragen aan GS: hoe is de aanpak van het traject, wanneer komt het naar PS en is het draaien van pilots in gemeenten onderdeel van de aanpak.

Samenvattende reactie van de fracties
CDA vraagt voor de discussie of de VVD niet beter schriftelijke vragen aan GS had kunnen stellen. De fracties onderstrepen het belang van een goede ontsluiting als belangrijke vestigingsvoorwaarde voor bedrijven en recreatie. PvdA geeft aan dat het onderwerp breder is dan alleen de commissie OGB. SP geeft aan dat de ontwikkelingen snel gaan en of in een vervolgonderzoek aangegeven kan worden hoe hoog de nood werkelijk is bij de bedrijven. CDA stelt voor een statenontmoeting te organiseren en dit de griffie te laten doen in samenwerking met GS.
D66 vraagt GS hier snel mee aan de slag te gaan. De fracties van GI en de PvdA benadrukken dat de rol van de provincie een coördinerende en faciliterende zou moeten zijn en niet een financiële.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
Gedeputeerde van der Tuuk geeft aan dat het vervolg onderzoek is afgerond. Het onderzoek moet nog in GS besproken worden en komt vervolgens naar PS. De gedeputeerde doet het aanbod om op korte termijn de experts van het onderzoek uit te nodigen voor een expertmeeting met de Staten om het rapport te bespreken. Voor wat betreft het Kennis knooppunt breedband was het de bedoeling niet op het rijk wachten maar er komt nu een landelijk pilot. Er komt over het onderwerp “digitale agenda” eind oktober /november een notitie naar de Staten. Doel is maatwerk te leveren, een kennisknooppunt neerzetten waarbij is gekeken naar wat de verschillende partijen nodig hebben.
De gedeputeerde kan zich vinden in het voorstel om samen met PS een expertmeeting te organiseren.

**9. Brief van het college van gedeputeerde Staten van 3 juli 2013 over Jaarverslag 2012 en tussentijdse rapportage Drentse Energie organisatie.**
Samenvattende reactie van de fracties
Fracties geven aan dat de toelichting door DEO voorafgaand aan de vergadering als positief is ervaren hadden dit echter wel graag eerder gewild. In 2012 waren er vooral procedures en processen en nog weinig projecten. Men vraagt zich af of er niet alleen projecten voor opwekking maar ook projecten voor besparing van energie kunnen komen. Ook vragen een aantal fracties of het mogelijk is de grens van € 50.000,- naar beneden bij te stellen en dat er misschien minder regels zouden kunnen komen om het minder bureaucratisch te maken voor de eventuele gebruikers. Verder worden er vragen gesteld over de loonkosten van DEO.
Verder geven de fracties aan:
GL: beleidsplan heeft geen doelstelling in Joules maar in geld en vraagt aan GS of een bundeling van initiatieven ook buiten de provinciale grenzen zou kunnen. CU: Voornaamste taak is ontzorgen en kapitaal verschaffen. VVD: Veel aandacht voor zonne-energie, dit loopt al goed dus waarom nog inzetten op zonne-energie. PVV: Dertien projecten zijn afgehaakt vanwege financiële of juridische haalbaarheid en vraagt aan GS wat voor gevallen dit zijn. PvdA: stelt voor om vooral initiatieven uit de Veenkoloniën met speciale aandacht te bekijken. SP: Vraagt aan gedeputeerde of m.b.t. tot Green Deals er vrije wetgeving toe te passen is. Terugleveren van duurzame energie is nu niet aantrekkelijk door fiscale aspecten. D66: Meer vernieuwend zijn qua techniek en organisatie een voorbeeld hiervan is het scholenproject. Er kan meer uitgetrokken worden voor besparing en innovatieve projecten.
CDA: Ondergrens naar €10.000,- kan goed uitgangspunt zijn. Voorstel volgend jaar voorafgaand aan bestuurlijk overleg weer met elkaar om de tafel te gaan om gedeputeerde zaken mee te geven, is namelijk het moment als PS om te sturen.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
Gedeputeerde Munniksma geeft aan dat de eerste periode van DEO een opstartperiode is geweest. Mid-Term Review en de toelichting op het jaarverslag laat zien dat Deo zich dit jaar moet en gaat bewijzen. De verwachting is dan ook dat de targets aan het eind van het jaar gehaald worden. College heeft ook stil gestaan bij de salariëring maar dit is een taak van het bestuur. Bij de problematiek van het MKB werken de eigen regels van de provincie soms belemmerend. Niet alleen de agrarische sector maar ook op andere plekken kijken in het gebied van de Veenkolonie naar wat mogelijk is. Probleem van bundeling kan misschien opgelost worden door het systeem aan te passen. Energiebesparing is geen onderdeel van het takenpakket van DEO maar is wel onderdeel van Klimaat en Energieagenda. Hierover vindt overleg plaats tussen DEO en de gedeputeerde. PS zullen op de hoogte worden gehouden van de voortgang. Op dit moment is er een ondergrens van €50.000, - In de komende periode kan verkent worden onder welke voorwaarde de grens eventueel naar beneden kan worden bijgesteld. Op dit moment kan er nog geen uitspraak over worden gedaan want dit hoort bij de rol van Raad van Bestuur en GS. Kosten worden gestuurd via programma van eisen en via accountmanager. Er is een perspectief dat de kosten zich binnen de huishouding van DEO gaat oplossen.

**10. Mededelingen**

Twee bijeenkomsten:
11 september, 19.00 uur provinciehuis omgevingsvisie Groningen Airport Eelde
18 september, 13.30-14.30 provincie huis uitnodiging aan woordvoerders Klimaat en Energie (informeel overleg Green Deals)

**11. Sluiting**

De volgende vergadering zal plaatsvinden op woensdag 16 oktober 2013.

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 16 oktober 2013,

, voorzitter

, statenadviseur

| Toezeggingenlijst Statencommissie Omgevingsbeleid, 4 september 2013 | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Naam** | **Omschrijving** | **Startdatum** | **Einddatum** | **Stand van Zaken** |
| **Korte termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Rapport rekenkamer, stagneren projecten. Is Behandeld in commissie OGB van 27/3/2013 | Gedeputeerde *H.vd Boer zegt toe*: stagnatie van projecten hier wordt op terug gekomen in de voorjaarsnota. | 08.05.2013 | 03.07.2013 | |
| 2. Brief, 27 februari 2013, beantwoording toezegging advies Comité van de regio's | Gedeputeerde *Brink zegt toe:* Op moment dat de financiën en uiteindelijk advies en besluit in de commissie is geweest komt er een memo over de stand van zaken. | 08.05.2013 | 04.09.2013 | |
| 3. Afstemming regionale woningbouwontwikkeling. | Gedeputeerde *Munniksma zegt toe:* de commissie krijgt een overzicht van de prognoses versus de realiteit. Ook komt een er een vervolg op het statendebat. | 08.05.2013 | 04.09.2013 | √ A2, brief van 10 september, woningbouw en werkgelegenheid. |
| 4. Gebiedsvisie Windenergie (PS) | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe* om na een bezoek aan een fabriek voor windmolens in Duitsland de discussie over het vastleggen van de hoogte van en afstand tot windmolens opnieuw te willen voeren. | 26.06.2013 (PS) | 25.09.2013 | |
| 5. Verkeer en Vervoer (PS) | *Gedeputeerde Brink zegt toe:* te onderzoeken of onderdelen van het onderhoudsprogramma Verkeer en vervoer eerder kunnen worden uitgevoerd. | 03.07.2013 (PS) | 25.09.2013 | |
| 6. Ondergrondse opslag (PS) | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe*: dat de stand van zaken m.b.t. de opslag in de ondergrond in de Statencommissie OGB zal worden beantwoord. | 03.07.2013 (PS) | 25.09.2013 | |
| 7. Natuurvisie | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe:* er komt een kaderstellend A4 voor een rondetafelgesprek met de commissie | 04.09.2013 | 04.12.2013 | |
| 8. Voortgang Windvisie | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe:* de commissie wordt op de hoogte gehouden over de voortgang (o.a. stand van zaken beantwoorden brieven en rapporteren over voortgang windvisie) | 04.09.2013 | 04.12.2013 | |
| 9. Vervanging bruggen | *Gedeputeerde Brink zegt toe:* Er komt een memo over de voortgang | 04.09.2013 | 04.12.2013 | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 10. Projecten en thema's gebiedsvisie/omgevingsvisie | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe:*Er komt een overzicht van de thema's/projecten die lopen (A4) | 04.09.2013 | 04.12.2013 | |
| 11. Breedband | *Gedeputeerde vd Tuuk zegt toe:* Het rapport Businessmodellen en financiering NGA komt naar de commissie | 04.09.2013 | 06.11.2013 | √ LIS A.7, beantwoording toezegging in de Statencommissie OGB van 4 september.<br><br>Het rapport wordt toegelicht in de statenontmoeting op 6 november |
| **Lange termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Evaluatie AFLO nieuwe stijl | Als in de Statenvergadering van 10 oktober 2012 wordt besloten de AFLO nieuwe Stijl te starten, zal deze rond de zomer van 2014 geëvalueerd worden. | 19.09.2012 | 23.09.2014 | |
| 2. OV- concessie (nieuw 2018) | *Gedeputeerde Brink zegt toe*: Er wordt een breed traject ingezet. De commissie krijgt een tijdsplan en er worden deskundigen ingeschakeld eventueel met een excursie. PVE komt in ieder geval in de commissie. | 09.01.2013 | 09.01.2017 | 1e bijeenkomst is geweest op 26 juni 2013 |
| 3. EHS; Nader advies CLG (PS) | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe om het nadere advies van de CLG over de ontstane concrete knelpunten binnen de herijkte EHS voor eind 2013 af te ronden, hierbij contact op te zullen nemen met enkele individuele ondernemers en hiermee terug te komen in de Statencommissie OGB.<br><br>*Gedeputeerde Munniksma zegt toe* de toegevoegde 72 ha. Mee te zullen nemen in het nadere advies van de CLG | 26.06.2013 (Cie. + PS) | 04.12.2013 | |
| 4. Energiepotentiekaart (PS) | *Gedeputeerde van de Boer zegt toe*: de herijking van de initiatieven van duurzame energie gekoppeld aan de energiepotentiekaart in oktober/november 2013 af te ronden en terug te koppelen aan de staten. | 03.07.2013 (PS) | 27.11.2013 | |
| **M 2013-09;** Gebiedsvisie windenergie Drenthe | **Verzoekt het college**: Gezondheidsaspecten m.b.t. geluid en een eerlijke verdeling van de opbrengsten (mede) leidend te laten zijn in de vervolgprocedure op de gebiedsvisie wind | 03.07.2013 | | |
| **M 2013-10** Gebiedsvisie windenergie Drenthe | **Verzoekt het college**: Bij de verdere planuitwerking te bepalen dat in de oprichtingsvergunning van de gemeenten zal worden opgenomen dat de initiatiefnemers actief de participatie van gebiedsbewoners ter hand zullen nemen. | 03.07.2013 | | |

| Toezeggingenlijst Statencommissie Omgevingsbeleid, 12 juni 2013 (t/m PS 3 juli 2013) | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Naam** | **Omschrijving** | **Startdatum** | **Einddatum** | **Stand van Zaken** |
| **Korte termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Rapport rekenkamer, stagneren projecten. Is Behandeld in commissie OGB van 27/3/2013 | Gedeputeerde *H.vd Boer zegt toe*: stagnatie van projecten hier wordt op terug gekomen in de voorjaarsnota. | 08.05.2013 | 03.07.2013 | |
| 2. brief van 18 april, beheer en financiering Vechtdal lijnen | Gedeputeerde *H. Brink zegt toe*: voor de zomer komt er een schriftelijke stand van zaken over de Vechtdal lijnen | 08.05/2013 | 03.07.2013 | √ Brief 19 juni, Rapportage Vechtdallijnen |
| 3. Brief, 27 februari 2013, beantwoording toezegging advies Comité van de regio's | Gedeputeerde *Brink zegt toe:* Op moment dat de financiën en uiteindelijk advies en besluit in de commissie is geweest komt er een memo over de stand van zaken. | 08.05.2013 | 04.09.2013 | |
| 4. Afstemming regionale woningbouwontwikkeling. | Gedeputeerde *Munniksma zegt toe:* de commissie krijgt een overzicht van de prognoses versus de realiteit. Ook komt een er een vervolg op het statendebat. | 08.05.2013 | 04.09.2013 | |
| 5. Jaarverslag DEO | Gedeputeerde *De Boer zegt toe*: jaarverslag komt 2 juli in GS gaat vervolgens naar de commissie | 12.06.2013 | 04.09.2013 | √ Brief + jaarverslag 3 juli 2013. Jaarverslag 2012 en Tussentijds rapportage DEO. Behandelen bij Agendapunt 10. |
| 6. EHS; Nader overleg CLG (PS) | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe* de toegevoegde 72 ha. Mee te zullen nemen in het nadere advies van de CLG | 26.06.2013 (PS) | 25.09.2013 | |
| 7. Gebiedsvisie Windenergie (PS) | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe* om na een bezoek aan een fabriek voor windmolens in Duitsland de discussie over het vastleggen van de hoogte van en afstand tot windmolens opnieuw te willen voeren. | 26.06.2013 (PS) | 25.09.2013 | |
| 8. Verkeer en Vervoer (PS) | *Gedeputeerde Brink zegt toe:* te onderzoeken of onderdelen van het onderhoudsprogramma Verkeer en vervoer eerder kunnen worden uitgevoerd. | 03.07.2013 (PS) | 25.09.2013 | |
| 9. Ondergrondse opslag (PS) | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe*: dat de stand van zaken m.b.t. de opslag in de ondergrond in de Statencommissie OGB zal worden beantwoord. | 03.07.2013 (PS) | 25.09.2013 | |

| **Lange termijn Toezeggingen** | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 1. Evaluatie AFLO nieuwe stijl | Als in de Statenvergadering van 10 oktober 2012 wordt besloten de AFLO nieuwe Stijl te starten, zal deze rond de zomer van 2014 geëvalueerd worden. | 19.09.2012 | 23.09.2014 | |
| 2. (PS 14/11) Agro deal Noord-Nederland | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe dat zodra er meer over het initiatief bekend is (Agro deal Noord Nederland) is er terugkoppeling komt in de staten | 14.11.2012 | 08.05-2013 | √ Brief 3 juli 2013 AGro Agenda Noord-Nederland + Agenda. |
| 3. OV- concessie (nieuw 2018) | *Gedeputeerde Brink* zegt toe: Er wordt een breed traject ingezet. De commissie krijgt een tijdsplan en er worden deskundigen ingeschakeld eventueel met een excursie. PVE komt in ieder geval in de commissie. | 09.01.2013 | 09.01.2017 | 1e bijeenkomst is geweest op 26 juni 2013 |
| 4. EHS; Nader advies CLG (PS) | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe om het nadere advies van de CLG over de ontstane concrete knelpunten binnen de herijkte EHS voor eind 2013 af te ronden, hierbij contact op te zullen nemen met enkele individuele ondernemers en hiermee terug te komen in de Statencommissie OGB | 26.06.2013 (Cie + PS) | 04.12.2013 | |
| 5. Energiepotentiekaart (PS) | *Gedeputeerde van de Boer* zegt toe: de herijking van de initiatieven van duurzame energie gekoppeld aan de energiepotentiekaart in oktober/november 2013 af te ronden en terug te koppelen aan de staten. | 03.07.2013 (PS) | 27.11.2013 | |
| **M2012-20;** Aanbestedingsvoordeel N33 | *Dragen het college op;*<br>-om in overleg te treden met Rijkswaterstaat, de uitvoerende aannemer, de provincie Groningen en de deelnemende gemeenten om voorstellen uit te werken om besparingen binnen het ontwerp en tijdens de uitvoering, te herinvesteren in verbeteringen op het gebied van milieu,geluid landschap (inpassing) of anderszins in en om de verdubbelde aanleg van de N33, binnen de grenzen van contractuele mogelijkheden;<br>-bij de definitieve afrekening van de verdubbeling het dan resterende Drentse deel van het aanbestedingsvoordeel te laten terugvloeien naar de algemene reserve;<br>-er bij het Rijk op aan te dringen het rijksdeel niet terug te laten vloeien naar het Rijk; | 14.11.2012 | | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | Over de hierboven genoemde drie punten uiterlijk in januari 2013 aan de provinciale staten te rapporteren en met PS te overleggen, zodat bij de uitvoering van het werk rekening kan worden gehouden met de uitkomsten.<br><br>**9.1.2013** *Gedeputeerde Brink* zegt toe: bereid zijn acties te delen met de commissie, Eind deze maand houdt de RWS een bijeenkomst, voorstel is om dit te combineren,<br><br>**13.2.2013** *Gedeputeerde Brink* zegt toe de commissie regelmatig op de hoogte te houden<br><br>**27.3.2013** *Gedeputeerde Brink* zegt toe: **er komt een memo** | | 13.2.2013<br><br>08.05.2013<br><br>04.09.2013 | Brief 29 november 2012, geeft nog onvoldoende antwoord<br><br>*Gedeputeerde Brink*: In overleg met aannemer en partners aanleg N33 blijkt dat verdiepen van de weg (Gieten) niet te kunnen binnen tracé en contract. Wel wordt gekeken welke maatregelen de aannemer binnen het tracé /contract nog kan nemen. Met betrekking tot de geluidsproblematiek is er nieuwe wetgeving. Er wordt een berekening gemaakt van de maximale geluidsbelasting, de RWS is gehouden hierop maatregelen te nemen zodat geluid niet toeneemt.<br><br>*De voorzitter* geeft aan dat de commissie dit graag op op papier (in de vorm van een memo) zou zien.<br><br>√ Memo 9 juli 2013, voortgang verdubbeling N33<br>(+ behandeling motie 2012-20) |
| **M 2013-09;** Gebiedsvisie windenergie Drenthe | **Verzoekt het college**: Gezondheidsaspecten m.b.t. geluid en een eerlijke verdeling van de opbrengsten (mede) leidend te laten zijn in de vervolgprocedure op de gebiedsvisie wind | 03.07.2013 | | |
| **M 2013-10** Gebiedsvisie windenergie Drenthe | **Verzoekt het college**: Bij de verdere planuitwerking te bepalen dat in de oprichtingsvergunning van de gemeenten zal worden opgenomen dat de initiatiefnemers actief de participatie van gebiedsbewoners ter hand zullen nemen. | 03.07.2013 | | |

## Statengriffie

**Van:** H Zabel
**Verzonden:** woensdag 3 juli 2013 13:48
**Aan:** Statengriffie; Dhr. E. R. Veenstra; Dhr. H. Beerda; Dhr. H.R. Hornstra; Dhr. H. Klaver; Mw. J.M. Pannekoek-van Toor; Mw. W.M. Meeuwissen-Dekker; Dhr. H. van de Boer; Dhr. P. Oosterlaak; Mw. L.A. Smits; Dhr. Th. J. Wijbenga; r.beimer@drenthe.nl; Dhr. A.A.P.M. van Berkel; Mw. M.C.J. van der Tol; Dhr. T. Stelpstra; Mevr. M. Stijkel - Kuijpers; Mw. L. van der Merwe; Mw. G.M. van Dinteren
**Onderwerp:** Afhandeling gebiedsvisie wind op 26 juni j.l.

Geachte Statenleden,
Als zeer betrokken burger moet me het volgende van het hart.
De besluitvorming over de Gebiedsvisie 'Wind' op woensdag 26 juni j.l.
was voor mij als betrokken meelevende burger
ondoorzichtig en met veel 'politieke' vijven en zessen omgeven.
Het viel mij vooral op hoe veel woordvoerders zich vaak verschuilen achter 'democratische procedures'
en hoe ze degene die een andere mening is toegedaan, dit hem/haar verwijten en zelfs kwalijk nemen.

Het betoog van onze gedeputeerde de heer Munniksma was in één woord- misleidend!
Zoals gij dat ook vaak was in zijn contact met de bewoners.
Zijn verhaal deed op geen enkele wijze recht aan de vele steekhoudende argumenten van bewoners en ook van vele zeer deskundige mensen, om geen Windturbines in de Drentse Veenkoloniën te plaatsen
De wijze waarop u als groep gekozen vertegenwoordigers met deze voor een samenleving belangrijke zaken om gaat wekt bij mij weinig vertrouwen en stemt mij niet vrolijk.

Het volgende wil ik graag U meegeven.
De belangen van de markt van de elite niet meer te dienen.
Begin pas een debat als alle argumenten, feiten en cijfers en verwachtingen
bij alle direct betrokkenen bekend en verwoord zijn.
Dus ook de tegen argumenten en anders luidende standpunten in Uw oordeel meenemen en betrekken.
Dit dient de basis te zijn van de grondrechtelijk geïnformeerde verantwoordelijkheid.
Dit is min of meer ook de basis van maatschappelijk draagvlak of consentdemocratie!

Op dit moment wordt steeds meer onthuld, niet alleen via de niet -officiële media ( internet),
maar gelukkig , hoewel nog maar mondjesmaat, ook meer via de MSM ( Main Stream Media).
Gisteren werd in het NCRV programma 'Altijd wat' duidelijk hoe de farmaceutische industrie,
via allerlei lobbyisten/advocaten werkt om hun heilige doel 'GELD' veilig te stellen.
Dit ten koste van onze gezondheid en de onpartijdigheid van artsen/specialisten.
Zij studeren niet voor niets 'medicijnen' en niet meer "heel-kunde of geneeskunst".
Maandagavond werd in het MAX programma 'Zwarte Zwanen' het gokken met onze pensioen premie heel duidelijk In beeld gebracht.
Ook weer een onthullend beeld van hoe we op allerlei manieren in 'democratische Nederland' om de tuin geleid en misleid worden.
Waar blijft de gekozen volksvertegenwoordiger??

Kortom willen we het echt 'met elkaar' anders gaan doen, dan zullen we echt 'wakker moeten worden'.
Een zeer informatief verhelderend en ondersteunend boekje hierbij is o.a. :
'Méér'
onder redactie van Marianne Thieme- ISBN 978-906224-525
m.m.v.: Prof. Dr. Arjo Klamer, Prof.dr. Louise E.M. Vet , Prof dr.ir. Jan Rotmans en vele anderen,
Uitgeverij Jan van Arkel, www.janvanarkel.nl
Uit de Paradigma serie: boeken die uw kijk op de wereld veranderen.
Ik hoop van harte dat U, die op een verantwoordelijke positie zit wat betreft onze samenleving,

dit ook wilt lezen!
“Niet de prijs van dingen, maar de waarde ervan centraal stellen is het uitgangspunt
voor een bundel die niet alleen werkbare oplossingen biedt,
maar vooral ook leefbare perspectieven.
Geef het door!”
Via internet te bestellen, prijs 14,95 Euro.

Heel veel moed bij en aandacht voor dat wat op uw pad komt.
Bedankt voor U aandacht!
Met vriendelijke groet,
Hans Zabel, Kunstnetwerk
Ees

_____ Informatie van ESET NOD32 Antivirus, versie van database viruskenmerken 8519 (20130703)
_____

Het bericht is gecontroleerd door ESET NOD32 Antivirus.

http://www.eset.com

# G E W IJ Z I G D E V O O R L O P I G E A G E N D A

voor de op **WOENSDAG 25 SEPTEMBER 2013** te houden vergadering van Provinciale Staten van Drenthe

**A.** **OPENING (15.30 uur)**

**B.** **MEDEDELINGEN**

**C.** **VASTSTELLING VAN DE AGENDA**

**D.** **VASTSTELLING BESLUITENLIJST** van de vergaderingen van 26 juni 2013 en 3 juli 2013

**E.** **INGEKOMEN STUKKEN**

Zie bijgevoegde Lijst van ingekomen stukken

**F.** **RONDVRAAG**

**G.** **VOORSTELLEN**

**A-STUKKEN:**

1. Statenstuk 2013-583
Voorstel van het college van Gedeputeerde Staten van 20 juni 2013, kenmerk 25/3.2/2013004385, 1e financiële actualisatie 2013 / 4e wijziging Begroting 2013

**B-STUKKEN:**

2. Statenstuk 2013-585
Voorstel van het college van Gedeputeerde Staten van 28 augustus 2013, kenmerk 35/3.5/2013006213, Noordervisie 2040

Statenstuk 2013-585 A (Aanvullend)
Voorstel van het college van Gedeputeerde Staten van 24 september 2013, kenmerk 35/3.5/2013006213, Noordervisie 2040

3. Statenstuk 2013-584
Voorstel van het Presidium van Provinciale Staten van 26 augustus 2013, kenmerk 35/SG/201301016, Burgerinitiatiefvoorstel Tegenwind Veenkoloniën

en de op deze punten betrekking hebbende videoverslagen en samenvattingen van de vergaderingen van de Statencommissie Omgevingsbeleid (4 september 2013), Financiën, Cultuur, Bestuur en Economie (11 september 2013)

## H. SLUITING

**Status A- en B-stukken**
A-stukken zijn voordrachten aan provinciale staten die als discussiestuk aan de orde komen in de commissievergadering, maar waarover in de regel geen discussie meer plaatsvindt in de statenvergadering (hamerstukken).
B-stukken zijn voordrachten aan provinciale staten waarover zowel in de vergadering van de commissie als in provinciale staten gediscussieerd kan worden.

**DocumentVindSysteem (DVS)**
De vergader- en ingekomen stukken zijn te vinden via www.drenthe.nl/ps .
Klik bovenaan op "Vergaderstukken".

## Bijlage

**2e AANVULLING**

**Lijst van ingekomen stukken vergadering provinciale staten van Drenthe op 25 september 2013**

A. BRIEVEN/MEDEDELINGEN VAN GEDEPUTEERDE STATEN

| **Punt** | **Omschrijving** | **Voorgestelde behandeling** |
|---|---|---|
| 1. | Brief van 26 juni 2013 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de Statenfractie SP inzake de (schijn van) belangenverstrengeling commissaris van de WMD | Voor kennisgeving aannemen |
| 2. | Brief van 5 juli 2013 over Uitstel beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde inzake uitkijktoren in natuurgebied De Onlanden nabij Paterswolde | Voor kennisgeving aannemen |
| 3. | Brief van 12 juli 2013 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de ChristenUnie over de spoorverbinding van Zwolle naar Groningen en Leeuwarden | Voor kennisgeving aannemen |
| 4. | Brief van 17 juni 2013 over Noorderzine/Noordervisie2040 | Betrekken bij agendapunt G.2. (Statenstuk 2013-585) |
| 5. | Brief van 29 augustus 2013 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de Statenfractie PVV inzake uitkijktoren in het natuurgebied "De Onlanden" nabij Paterswolde | Voor kennisgeving aannemen |
| 6. | Brief van 5 september 2013 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de Statenfractie D66 inzake bevorderen werkgelegenheid door terughalen van maakwerk (reshoring) | Voor kennisgeving aannemen |
| 7. | Brief van 18 september 2013 over Noordervisie 2040 | Betrekken bij agendapunt G.2. (Statenstuk 2013-585) |

B. VAN DERDEN ONTVANGEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelatief van 15 juli 2013 over Ambtswoning; WIA-voorziening burgemeester/wethouders/raadsleden; Schrappen grondslag uitkeringsregeling raadsleden; Tegemoetkoming vervanging wethouder wegens zwangerschap/bevalling/ziekte met als doelstelling informatie over beleid | Voor kennisgeving aannemen |
| 2. | Brief van het IPO van 3 september 2013 over Uitkomsten IPO-enquête onder de leden van Provinciale Staten | Voor kennisgeving aannemen |
| 3. | Brief van de heer G.W. de Kleine van 11 september 2013 over Verzoek | Nader voorstel volgt. |
| 4. | Brief van Stichting Platform Storm van 19 september 2013 over Actiebericht 2 Stichting Platform Storm, Participatie levert niets op | Voor kennisgeving aannemen |
| 5. | Brief van Tegenwind Veenkoloniën van 23 september 2013 over Agendapunt Burgerinitiatief PS vergadering 25 september 2013 - Statenstuk 2013-584 | Betrekken bij agendapunt G.3. (Statenstuk 2013-584) |

C. BRIEVEN VAN DE VOORZITTER VAN PROVINCIALE STATEN/VOORZITTER PRESIDIUM

| **Punt** | **Omschrijving** | **Voorgestelde behandeling** |
|---|---|---|
| | Geen | |

*Besluitenlijst*

---

**van de vergadering van**
**Provinciale Staten van Drenthe**

---

gehouden op woensdag 25 september 2013

---

# BESLUITENLIJST

## Vergadering van Provinciale Staten van Drenthe
## Woensdag 25 september 2013

*U kunt de statenvoorstellen en de ingezonden brieven, alsmede de besluitenlijsten en samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

Ingediende moties en het amendement zijn als bijlage opgenomen bij deze besluitenlijst.

**Aanwezig:**
J.Tichelaar (voorzitter)
J.Slagter (PvdA) (vicevoorzitter)
mevrouw M. Bakker (PvdA)
J.J. Baltes (VVD)
H. Beerda (PvdA)
R. Beimers (PVV) vanaf 16:00 uur
A.A.P.M. van Berkel (PVV)
E.Bolhuis (VVD)
J.A. van Dalen (D66)
D.B. Dijkstra (CDA)
H.N. van Eekelen (SP)
R. Fokkens (PvdA)
mevrouw R.S. Goettsch (PvdA)
E. Hemsteede (PvdA)
mevrouw R. Horasan (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
A. Huizing (PvdA)
mevrouw T. Hummel (PvdA) vanaf 16:00 uur
mevrouw M.S. Irrgang-Borsboom (VVD)
mevrouw M.J. Kaal (CDA)
A. Kerstholt (VVD)
H. Klaver (CDA)
mevrouw W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen (CDA)
mevrouw W.M. Meeuwissen-Dekker (VVD)
P.H. Oosterlaak (SP)
mevrouw J.M. Pannekoek-van Toor (VVD)
mevrouw G.H. Smith (GroenLinks)
mevrouw L.A. Smits (SP)
J. Smits (VVD)
J.L. Stel (VVD)
T. Stelpstra (ChristenUnie)
mevrouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
mevrouw M.C.J. van der Tol (D66)
N.A. Uppelschoten (PVV)
E.R. Veenstra (PvdA)
J. Vester (SP)
Th.J. Wijbenga (CDA)
P.A. Zwiers (PvdA)

mevrouw S. Buissink, Statengriffier

**Voorts aanwezig het college van GS:**
H. Brink (VVD)
H.H. van de Boer (VVD)
R.W. Munniksma (PvdA) agendapunt G2

**Afwezig:**
mevrouw G.M. van Dinteren (GroenLinks)
A.Timmerman (VVD)
F. van Rhee (Groep Van Rhee)
H.J. van der Ven (CDA)

## A/B. Opening en mededelingen

De voorzitter opent de vergadering om 15:30 uur en deelt mee dat de vergadering op een later tijdstip aanvangt in verband met het overlijden en de begrafenisdienst van Mieke de Vroede. Zij heeft ook als bode voor provinciale staten gewerkt. Vervolgens wordt een minuut stilte in acht genomen.

Na een schorsing vanwege het verstoren van de vergaderorde door tegenstanders van windenergie wordt de vergadering om 16:10 uur hervat.

## C. Vaststelling van de agenda

De agenda wordt gewijzigd vastgesteld.
De onderdelen G2 en G3 worden, in verband met het voortijdig vertrek van de heer Munniksma, als eerste behandeld.
Aan de agenda worden toegevoegd als agendapunten H en I, twee moties vreemd aan de orde. De motie M 2013-22 over het veilig stellen van het voortbestaan van de Johan Willem Friso kazerne in Assen. Deze motie wordt ingediend door het CDA. En de motie M 2013-23 over Schaliegas. Deze motie wordt ingediend door GL.

Voor het overige wordt de agenda ongewijzigd vastgesteld.

## D. Vaststelling besluitenlijsten van 26 juni en 3 juli 2013.

De besluitenlijsten worden ongewijzigd vastgesteld.

## E. Ingekomen stukken.

De fractie van de PVV vraagt of er een procedure is om, n.a.v. een brief van de heer de Kleine (B3), een besluit, genomen in de vorige statenperiode, over de destijds opgelegde geheimhouding opnieuw te bespreken.
De Voorzitter antwoordt dat gekeken zal worden wat het verzoek van de heer Kleine betekent. Het verzoek komt terug in de staten.

De fractie van de PVV verzoekt om agendering van een brief van het college van GS van 29 augustus 2013 over beantwoording vragen van de PVV over de uitkijktoren in het natuurgebied “De Onlanden” (A5) in de commissie OGB.
De voorzitter geeft aan dat de brief op de concept-agenda van de Statencommissie OGB zal worden geplaatst.

De fractie van D66 geeft aan dat een brief van Stichting Platform Storm van 23 september jl het behandeladvies heeft “voor kennisgeving aannemen”. Dit is in strijd met de toezegging van gedeputeerde Munniksma dat alle brieven i.r.t. dit onderwerp zijn of zullen worden beantwoord.
De voorzitter, de heer Tichelaar, antwoordt dat hij gedeputeerde Munniksma hierover zal informeren. Hij zegt daarbij toe dat wanneer er een toezegging ligt dat het college zich hieraan dient te houden of aan moet geven dat het niet mogelijk is om hieraan te voldoen.

## F. Rondvraag.

Er wordt geen gebruik gemaakt van de rondvraag.

**G1. Voorstellen**

**A-stukken**

**G1. Statenstuk 2013-583; 1e Financiële actualisatie 2013/ 4e wijziging Begroting 2013**

Zonder beraadslaging is het voorstel met algemene stemmen aanvaard.

**G.2. Statenstuk 2013-585; Noordervisie 2040**
**Statenstuk 2013-585 A (aanvullend) Noordervisie 2040**

Samenvattende reactie van de fracties:
Met uitzondering van de PVV vinden de fracties de Noordervisie een mooi document. Met de aanvulling op het statenstuk is het college tegemoet gekomen aan het merendeel van de opmerkingen die in de commissie zijn gemaakt. Met name is het proces en de procedure van het stuk nu goed verwoord. Daarnaast worden samengevat nog de volgende opmerkingen gemaakt.
De PvdA is van mening dat – ook in het aanvullende statenstuk – de huidige en toekomstige zorg onvoldoende terugkomt. Dit onderwerp is te belangrijk voor de inwoners van Drenthe om niet mee te nemen in een toekomstvisie.
Om dit te benadrukken dienen PvdA en CDA een *motie in (M 2013-18)*
De VVD blijft van mening dat het moeilijk is om tégen dit document te zijn maar vindt dat een echte visie zou moeten leiden tot een levendige discussie, dit wordt in deze visie gemist. Wel is de VVD blij dat burgers worden uitgenodigd om met ideeën te komen.
Het CDA vindt dat door de provincie verantwoordelijkheid wordt genomen door een richting te bepalen. De toekomst van Drenthe gaat over mensen in een verantwoorde leefomgeving.
De SP vindt het beoordelen van de Noordervisie een behoorlijke worsteling; hoe beoordeel je de dromen van een ander? Het initiatief wordt onderschreven. Een van de belangrijkste thema's voor de SP is punt 5 van de Strategische agenda Noordervisie. Samen met GL dient de SP een *motie in (M 2013-19)* waarbij om aansluiting wordt verzocht bij het Blue Community initiatief. In tweede termijn wordt deze motie omgezet in een motie vreemd aan de orde van de dag.
Voor D66 is de Noordervisie een interessant en mooi document, waarin de ambitie toerisme en recreatie nog sterker mag worden neergezet.
De CU kan zich vinden in de Noordervisie, betreurt de houding van Fryslân in dezen. GL sluit hierbij aan. Verder benadrukt de CU om met kracht aan de slag te gaan
GL complimenteert het college voor de Noordervisie en benadrukt dat het om een visie gaat en niet om een werkplan. GL dient 2 moties is: *M 2013 – 20, over Aardgas en M 2013-21 over Landbouw.*

Reactie van de gedeputeerden
Gedeputeerde Munniksma geeft aan het jammer te vinden dat het stuk in Fryslân voor kennisgeving is aangenomen. De provincie Groningen heeft inmiddels ingestemd met het stuk. Voor het college is het belangrijk dat ook in deze visie niemand tussen wal en het schip mag komen. De Human Capital agenda is een belangrijk onderdeel. Het gaat er daarbij ook om dat werk en werkgelegenheid goed op elkaar wordt afgestemd. Niet alleen werk voor de hoger opgeleiden maar ook handen aan het bed. De monitoring van het stuk vindt o.a. plaats door het debat te blijven aangaan met de samenleving.
*Gedeputeerde van de Boer* vult aan met de opmerking dat GS de ambitie van het energieakkoord overeind willen houden. Prioriteit ligt bij de hernieuwbare energie die in 2020, 14% zal moeten bedragen. Tot die tijd is het gebruik van aardgas onmisbaar. De energietransitie wordt binnenkort met de staten besproken.

De moties Zorg (M 2013-18) en Landbouw (M 2013-21) worden door het college ontraden. De inhoud van de moties wordt reeds in het beleid meegenomen.
De motie over Water (M 2013-19) staat los van de Noordervisie evenals de motie over Aardgas (M 2013-20).

*Besluit met betrekking tot statenstuk 2013-585*
Het besluit is met meerderheid van stemmen aanvaard. De fractie van de PVV heeft zich van stemming onthouden.

*Besluit met betrekking tot statenstuk 2013-585A*
Het besluit is met meerderheid van stemmen aanvaard. De fractie van de PVV heeft zich van stemming onthouden.

Besloten wordt om de motie over Water (M 2013-19) aan te merken als een Motie vreemd aan de orde en deze te agenderen als agendapunt K. De motie over Aardgas ( M 2013-20) blijft onderdeel uitmaken van de beraadslaging over de Noordervisie.

| Nr. | Ingediend door | Onderwerp | Aangenomen/verworpen: |
|---|---|---|---|
| M 2013-18 | PvdA en CDA | Zorg | **Aangenomen**<br>Voor: PvdA, SP, GL, CU en CDA<br>Tegen: PVV, VVD en D66 |
| M 2013- 20 | GL | Aardgas | **Verworpen**<br>Voor: SP, GL<br>Tegen: PvdA, VVD, D66, CU, CDA en PVV |
| M 2013-21 | GL | Landbouw | **Verworpen**<br>Voor: SP, GL, CU<br>Tegen: PvdA, VVD, D66, PVV en CDA |

### G.3. Statenstuk 2013-584; Burgerinitiatiefvoorstel Tegenwind Veenkoloniën

Samenvattende reactie van de fracties:
Alle fracties gaan in meer of mindere mate in op het inhoudelijke aspect van de windenergie in het zoekgebied Veenkoloniën. Daarbij memoreren ze aan de hierover eerder gehouden besprekingen in de staten in juni van dit jaar. Genoemd wordt ook dat de door de staten aangenomen Windvisie wellicht de enige mogelijkheid is om te voorkomen dat het Rijk gaat bepalen waar de windmolens komen. Daarnaast wordt nog door meerdere fracties opgemerkt dat het zorgwekkend is dat de dialoog tussen de initiatiefnemers en de actiegroepen niet op gang lijkt te komen.

Reactie van de Commissaris van de Koning
De heer Tichelaar benadrukt dat wat voor ligt een voorstel is van het Presidium. Juist omdat het hier om een burgerinitiatief gaat moet bij de besluitvorming de nodige zorgvuldigheid in acht worden genomen. Hij is van mening dat het dan ook niet gepast is om nu op de inhoud, het heroverwegen van het zoekgebied voor grootschalige Windenergie, in te gaan. Hierover zijn duidelijke afspraken gemaakt. De fractievoorzitters, die het Presidium vormen, zullen zich hieraan moeten houden.

De twee besluiten zoals genoemd in het statenstuk zullen in stemming worden gebracht.

*Besluit met betrekking tot statenstuk 2013-584, onder I*
Het besluit is unaniem aanvaard.

*Besluit met betrekking tot statenstuk 2013-58, onderdeel II*
Het besluit is unaniem aanvaard.

**Moties vreemd aan de orde**

**H. Motie vreemd aan de orde van de fractie van het CDA over het behoud van de Johan Willem Friso kazerne in Assen.**

Toelichting door de fractie van het CDA
De heer Klaver geeft een korte toelichting en benadrukt daarbij dat de stille diplomatie, waaronder die van de CdK, tot nu toe goed zijn werk heeft gedaan, maar dat het einddoel, het openhouden van de kazerne, nog niet is bereikt. Deze motie is bedoeld om de werkzaamheden van de lobbyisten te ondersteunen.

De fractie van GL legt een stemverklaring af en geeft daarbij aan dat de partij GL in het kader van pacifisme tegen de motie is. Echter de Drentse statenleden van GL zullen in het kader van de werkgelegenheid voor de motie stemmen.

| Nr. | Ingediend door | Onderwerp | Aangenomen/verworpen: |
|---|---|---|---|
| M 2013-22 | PvdA en CDA | Johan Willem Friso kazerne | **Aangenomen; Unaniem aanvaard** |

**I. Motie vreemd aan de orde van de fractie van GL over Schaliegas.**

Toelichting door de fractie van GL
Mevrouw Smith-Bults geeft met behulp van een youtube film een toelichting op het onderwerp van de motie, Schaliegas.

Samenvattende reactie van de fracties:
De andere fracties geven aan de motie niet te zullen steunen. De PvdA laat weten de motie inhoudelijke te delen met GL maar omdat op dit moment i.h.k.v. duurzame energie sprake is van een transitieperiode niet in te kunnen schatten is hoe dit verder zal gaan.

Reactie van de gedeputeerde
Gedeputeerde van de Boer merkt op dat Schaliegas bij de vaststelling van de structuurvisie 2.0 aan de orde komt. Daarin is vastgelegd dat winning van Schaliegas in Drenthe nu nog niet aan de orde is en om die reden heeft GS hierover ook nog geen standpunt ingenomen. Landelijk onderzoek naar Schaliegas is nog gaande. Het is ook nog niet aan de orde nu door het Rijk voorlopig, de komende 1,5 jaar nog geen proefboringen zullen worden gehouden. De motie komt voor het college te vroeg om nu te betrekken bij de energie transitie.
De motie wordt door GS ontraden.

| Nr. | Ingediend door | Onderwerp | Aangenomen/verworpen: |
|---|---|---|---|
| M 2013-23 | GL | Schaliegas | **Aangehouden**<br>Tot Schaliegas onderdeel is van de discussie in PS |

**J. Motie vreemd aan de orde van de fractie van de SP en GL over Water (Noordervisie 2040).**

Toelichting door de fractie van de SP
De SP heeft bij het agendapunt over de Noordervisie 2040 aangegeven aansluiting te willen zoeken bij het internationale initiatief, het Blue Community initiatief, die o.a. er op toe ziet dat drinkwater niet wordt geprivatiseerd.

Samenvattende reactie van de fracties:
De fracties hebben bij agendapunt G2 een reactie gegeven op het voorstel van de SP.

Reactie van de gedeputeerde
Gedeputeerde van de Boer geeft aan dat niemand tegen schoon water kan zijn. Maar in Drenthe is de winning van drinkwater en de verwerving van afvalwater ondergebracht bij de WMD. De gemeenten en de provincie zijn aandeelhouder van de WMD en hebben hier een directie invloed wat wettelijk is vastgelegd. De vraag is of water in de toekomst ook in publieke handen blijft. Dit is nu niet te overzien. Om die formele grond ontraadt GS de motie.

| Nr. | Ingediend door | Onderwerp | Aangenomen/verworpen: |
|---|---|---|---|
| M 2013-19 | SP en GL | Water | **Verworpen**<br>Voor: SP, GL en CDA<br>Tegen: PvdA, D66, VVD, CU, PVV |

**K. Sluiting**

De heer Beimers deelt mee met ingang van 1 oktober 2013 het fractievoorzitterschap van de PVV over te dragen aan de heer Uppelschoten.

De voorzitter sluit de vergadering om 19:15 uur

De volgende vergadering zal plaatsvinden op 13 november 2013.

Vastgesteld in de vergadering van Provinciale Staten van 13 november 2013,

, voorzitter

, griffier

M 2013-18

CDA

PvdA

**Motie Noordervisie 2040 (Zorg)**

Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op woensdag 25 september 2013, ter behandeling van statenstuk 2013-585, Noordervisie 2040

kennis genomen hebbende van deze visie

onderschrijven dat
- er urgente maatschappelijke vraagstukken bestaan in Noord-Nederland
- dat gezamenlijke aanpak op noordelijke schaal meerwaarde kan hebben
- er gewerkt moet worden aan een goede balans tussen wonen, werken en leven in de drie noordelijke provincies

van mening zijn dat
- goede zorg voor ieder een onlosmakelijk onderdeel van die balans is
- dat de beschikbaarheid en bereikbaarheid van goede zorg voor de inwoners van Noord-Nederland nu en in de toekomst van groot belang is en zal blijven

constaterende dat
- een visie hoe dit vraagstuk tegemoet te treden ontbreekt in Noordervisie 2040

spreken als hun mening uit dat
- het onderwerp "zorg" serieuze aandacht dient te krijgen in Noordervisie 2040

dragen het college op
- de noodzakelijke stappen te ondernemen om "zorg" als zelfstandig thema op te nemen in de strategische agenda van statenstuk 2013-585 Noordervisie 2040

en gaan over tot de orde van de dag.

Bert Hemsteede (PvdA)

Henk Klaver (CDA)

aangenomen

M 2013-22

**Motie veilig stellen voortbestaan van de Johan Willem Friso kazerne in Assen**

Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op 25 september 2013,

Constaterende dat
- de minister van Defensie voornemens is om de Johan Willem Friso kazerne in Assen te sluiten;

Overwegende dat
- de Johan Willem Friso kazerne van groot belang is voor de werkgelegenheid in Assen en omgeving;
- de kazerne met ruim 1000 medewerkers één van de grootste werkgevers is in Assen;
- er daarnaast nog eens bijna 1000 indirecte banen verloren gaan in het geval dat de kazerne gesloten wordt;
- een sluiting van de kazerne derhalve ca. 2000 gezinnen raakt, die direct of indirect voor hun inkomen afhankelijk zijn van de aanwezigheid van de kazerne;
- de kazerne in Assen sinds mensenheugenis tot de economische infrastructuur van de Drentse hoofdstad behoort;
- de bevolking van Assen, het stadsbestuur, en ook het regionale bedrijfs- en verenigingsleven zich ernstige zorgen maken over de effecten van deze voorgenomen sluiting van de kazerne;

Van mening zijnde dat

- de uitvoering van het voornemen om de kazerne te sluiten onevenredige negatieve effecten zal hebben voor de werkgelegenheid in Assen en omgeving;

Spreken uit dat

- zij de voorgenomen sluiting van de Johan Willem Friso kazerne en de daaruit voortvloeiende onevenredig negatieve effecten voor de werkgelegenheid in Assen niet aanvaardbaar vinden;
- alles op alles gezet moet worden om het voortbestaan van de Johan Willem Friso kazerne in Assen veilig te stellen;

Verzoeken het college van Gedeputeerde Staten de inhoud van deze motie aan de minister van Defensie te doen toekomen en een afschrift daarvan toe te zenden aan de leden van de Tweede Kamer.

En gaan over tot de orde van de dag.

H. Klaver (CDA) T. Stelpstra (CU) P.H. Oosterlaak (SP)

* G. Smith-Bults (GL) M.C.J. van der Tol (D66) E.R. Veenstra (PvdA)

M.A. Uppelschoten

R. Beimers (PVV) J.M. Pannekoek-van Toor (VVD)

M.A. Uppelschoten

Met algemene stemmen aangenomen.

## Statengriffie

**Van:** Stichting Platform Storm
**Verzonden:** donderdag 19 september 2013 20:17
**Aan:** Rein Munniksma; Dhr. A. Huizing; Dhr. A. Kerstholt; Dhr. A. Timmerman; Dhr. A.A.P.M. van Berkel; Dhr. E. Hemsteede; Dhr. D. Dijkstra; Dhr. Egbert Bolhuis; Dhr. E. R. Veenstra; Dhr. F. van Rhee; Mw. G.M. van Dinteren; Dhr. H. Beerda; Dhr. H. Klaver; Dhr. H.J. van der Ven; Dhr. H.N. van Eekelen; Dhr. H.R. Hornstra; Mevr. M. S. Irrgang-Borsboom; Dhr. J. Baltes; Dhr. J. Smits; Dhr. K. Vester; Dhr. J.A. van Dalen; Dhr. J.L. Stel; Dhr. J. Slagter; Mw. M. Bakker; Mw. G.H. Smith-Bults; R Horasan; Mw. J.M. Pannekoek-van Toor; Mw. L.A. Smits; Mevr. M. Stijkel - Kuijpers; Mw. M.C.J. van der Tol; Mw. M.J. Kaal; Mw. T. Hummel; Mw. W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen; Mw. W.M. Meeuwissen-Dekker; Dhr. N.A. Uppelschoten; Dhr. P. Zwiers; Dhr. P. Oosterlaak; Dhr. R. Beimers; Mw. R.S. Goettsch; Ruud Fokkens; Statengriffie; Dhr. T. Stelpstra; Theun Wijbenga
**Onderwerp:** Re: Actiebericht 2 Stichting Platform Storm, Participatie informatie levert niets op.
**Bijlagen:** Open brief participatie informatie levert niets op.pdf

Onze excuses. Nu wel met bijlage.

Met vriendelijke groeten
Stichting Platform Storm

Op 19 september 2013 20:15 schreef Stichting Platform Storm
<platformstormborgerodoorn@gmail.com>:
> Geachte de heer Munniksma en Statenleden,
>
> Bijgaand treft u een open brief aan die wij naar pers, abonnees van
> onze actiebrieven, Tweede Kamerleden en gemeente B-O hebben verzonden.
>
> Het onderwerp betreft participatie, volgens voorstanders het
> zogenaamde "pilletje tegen windturbine klachten" maar zo wordt het
> hier in deze gemeente niet ervaren.
> Meer hierover kunt u in dit bericht lezen.
>
> Met vriendelijke groeten
> Stichting Platform Storm

# Platform Storm

Stichting Platform Storm
Zuiderdiep 189
9521 AE Nieuw Buinen
Telefoon secretariaat: 0599-211949
e-mail:platformstormborgerodoorn@gmail.com

KvK: 52992098 Bankrekening: 1356.49.498

Betreft: Participatie informatie levert niets op Nieuw Buinen, 19-9-2013

**Ingezonden brief.**

**Aan de bewoners van ons mooie gebied.**

Participatie informatie levert niets op.

De provincie Drenthe heeft duidelijk aangegeven dat de initiatiefnemers van de mega windprojecten nu toch echt moeten gaan praten met de inwoners. En zo geschiede….
Stichting Platform ***Storm*** heeft zich bewust op de achtergrond gehouden tijdens de informatie momenten van de initiatiefnemers. Er is niets zo gemakkelijk als de tegenpartij –dus ons- de schuld te geven van het niet op komen draven van de omwonenden.
O, u heeft het gemist? U was wellicht op vakantie? Dat is goed mogelijk, want een gedeelte van de data vielen in de vakantie periode.
Of wilt u liever niet naar een festival terrein? Raedthuys had geen zin om er apart een fatsoenlijk zaaltje voor af te huren en dacht; “Als ik dan toch in Drenthe zit om mijn duurzame gezicht te laten zien, kan ik meteen wel even dit varkentje wassen, sla ik twee vliegen in een klap. Ik gooi er wat gratis kaartjes van het Boerenrock festival tegenaan, dat kost de wereld niet en klaar is Clara.”
O, u heeft zelfs geen uitnodiging gehad? Tja, ook dat is goed mogelijk, navraag leerde ons dat de initiatiefnemers nogal zuinig zijn geweest met de uitnodigingen, heel zuinig. Want stel je voor dat er te veel mensen komen, vooral boze buren die helemaal niet blij worden van die windturbines. Gelukkig kwamen er niet veel burgers, maar waren er wel boeren. Die vinden namelijk het credo- samen delen- helemaal niets. “Een boer en een zog hebben nooit genog” is het spreekwoord. Ze konden gelukkig weer vrij ademhalen. Ze hoeven nog helemaal niets te delen. De bewoner KRIJGT NIKS! De bewoner mag wel met risico investeren.
DEE –Duurzame Energieproductie Exloërmond, zeg maar de windboeren- spande voor hun participatie momentje De Windvogel voor hun boerenkar. De idealistische groene club die helemaal blij wordt van windmolens en niet hier vandaan komt snapte werkelijk niet waarom de bewoners het heel anders zien. Ze deden hun best om obligaties aan de man te brengen. Op de vraag waarom deze obligaties voor iedereen in Nederland te koop zijn en wat nu het speciale is voor alleen de omwonenden die hun woon- en

leefomgeving naar de knoppen zien gaan had de Windvogel geen antwoord. De woordvoerder van de boeren, de in EPE (!) wonende H. ten Have mompelde nog snel iets over gebiedsfonds, maar iets concreets is er- na meer dan 2 jaar- nog steeds niet bekend. De Windvogel vloog terug, de boeren gingen opgelucht naar huis, dat was dat. Afvinken en weer achteroverleunen tot de vergunningen eindelijk rond zijn en het geld komt aangewaaid.
Raedthuys doet het zelf met zijn getrainde poppetjes in pakken die ook obligaties aan de man proberen te brengen. Hun credo op de uitnodiging: Samen leven, samen delen, samen feesten.

Om te beginnen leven zij niet in Drenthe bij hun eigen windturbines maar in Enschede, waar geen windturbines staan. De overlast delen ze dus niet, net zo goed als dat ze de inkomsten niet zullen delen. Ook zij willen niet aan COMPENSATIE doen, maar vragen van u een risicovolle inleg- zo'n 500 euro per obligatie- zodat u een misschien een paar procentjes winst daarop kan maken. Ook zij zullen de obligaties in heel Nederland verkopen en niet exclusief en alleen aan omwonenden in Drenthe. Ook zij roepen iets van gebiedsfonds, maar ook hier niets concreets.
Wat Platform Storm zo raar vindt, is dat er wel al twee jaar geleden precies kon worden vastgelegd wat er met de boeren gedeeld zou worden. Een landeigenaar die getekend heeft krijgt per geïnstalleerd megawatt € 12.500 per jaar. Een windturbine van 3 Megawat is dus een jaarinkomen van € 37.500. Gegarandeerd, daar zit niet hetzelfde risico aan zoals u zou hebben met een obligatie. Raedthuys zelf kan ook tevreden zijn, de SDE plus subsidie regeling zorgt voor een gegarandeerd inkomen en alle Nederlanders betalen automatisch hun bijdrage via de energierekening dus die pot zal niet opeens leeg zijn. Men gaat wel uit van een groeiende economie.
De windboeren van DEE hebben zelf een coöperatieve verdeelsleutel. Als je als sneue boer net naast de pot piest omdat op jouw land geen windturbine komt, kan je toch deelnemen en krijg je toch een gedeelte van de winst. 'Ons kent ons' en 'ons zorgt voor ons'.
Maar voor ons "burgerburen" komen de plannen- en praatjesmakers niet verder dan obligaties en een "gebiedsfonds". Niets concreets. Het zou de provincie sieren als ze de druk op deze partijen eens wat zou opschroeven.
Maar **als** er compensatie komt, hebben we daar dan wel iets aan? **Wat hebben we b.v. aan goedkopere stroom als we onze woningen niet meer kwijt kunnen, we dag en nacht het geluid van deze windturbines horen, we gek worden van de slagschaduw en ons mooie uitzicht vernield is door deze enorme machines van 200 meter hoog!?**
***Storm*** wil alle landeigenaren persoonlijk gaan uitnodigen om eens te praten over de gezondheidsrisico's en andere gevolgen van windturbines, en over de onrust die er is in het gebied, omdat eigenlijk niemand van ons de molens wil.
We hopen dan eens een echt gesprek te kunnen gaan voeren. Dat zal niet meevallen, want de boeren en landeigenaren hebben zich al twee jaar verschanst op hun erven en laten het werk opknappen door hun woordvoerders. Daarom zal ***Storm*** eerst de landeigenaren moeten traceren.

***Storm*** is bereid om daar tijd en energie in te steken, omdat wij nog steeds geloven dat mensen- zelfs boeren en landeigenaren- niet alleen financieel voor hun gezin willen zorgen maar omdat we geloven dat ook zij weten dat een goede gezondheid, een gezonde woon- en leefomgeving en een goede buur onbetaalbaar zijn!!!

Stichting Platform ***Storm***

---

***Noot voor de redactie: niet voor publicatie:***
***Voor meer informatie kunt u contact opnemen met onze woordvoerder: dhr. Rob Rietveld:***

woordvoerder@tegenwindhunzedal.nl 0598-491740 / 06-46375095

# *Besluit* G-3

2013-584-1

Provinciale Staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van het Presidium van Provinciale Staten van Drenthe van 26 augustus 2013, kenmerk 35/SG/201301016;

BESLUITEN:

I Het Burgerinitiatiefvoorstel Tegenwind Veenkoloniën op formele gronden af te wijzen.

II Het verzoek – zoals genoemd in het Burgerinitatiefvoorstel – om het zoekgebied voor grootschalige windenergie te heroverwegen, te betrekken bij de actualisatie van de Omgevingsvisie, bij de vaststelling van de Energiepotentiekaart en bij de rapprtage over de Gebiedsvisie.

Assen, 25 september 2013

Provinciale Staten voornoemd,

, griffier

, voorzitter

provincie Drenthe

# Statenstuk 2013-584

## Burgerinitiatiefvoorstel Tegenwind Veenkoloniën

Voorgestelde behandeling:
- provinciale staten op 25 september 2013
- fatale beslisdatum: 25 september 2013

Voorstel van het Presidium van Provinciale Staten van 26 augustus 2013, kenmerk 35/SG/201301016

## Inleiding

Op 26 juni jl. heeft de Commissaris van de Koning een burgerinitiatiefvoorstel ontvangen van Tegenwind Veenkoloniën, uit handen van de heer R. Rietveld. Tegenwind Veenkoloniën is een samenwerkingsverband van Platform Storm (Borger-Odoorn), Tegenwind N33 (Veendam), WindNee (Boerveen), Tegenwind Hunzedal (Greveling) en Tegenwind Weijerswold (Coevorden).

Het voorstel betreft het verzoek de volgende vraag te agenderen voor de vergadering van Provinciale Staten: "*Het besluit van Provinciale Staten uit de vorige statenperiode, om een deel van de Provincie Drenthe aan te wijzen als zoekgebied voor grootschalige windenergie, te heroverwegen en vervolgens op basis van argumenten te zoeken naar de beste locaties voor windturbines in Drenthe*."

*Toelichting op het verzoek*
De toelichting op het verzoek geeft het volgende aan.
- Bij het vaststellen van de Drentse Omgevingsvisie in 2010 is een deel van de provincie op de kaart gezet als zoekgebied voor windenergie. Tot op heden zijn er geen argumenten door Provinciale Staten aangevoerd die deze keuze onderbouwen;
- Als Provinciale Staten de keuze die in 2010 is gemaakt niet kunnen onderbouwen, vragen de initiatiefnemers de staten de keuze te heroverwegen en ruimte te maken voor een ander besluit.

*Toelichting op de procedure*
De procedure voor indiening, agendering en behandeling van een burgerinitiatiefvoorstel is als volgt.
- Het voorstel wordt schriftelijk ingediend bij de voorzitter van Provinciale Staten.
- Hierna vindt door de Statengriffie toetsing van het voorstel plaats aan de formele en inhoudelijke voorwaarden die hieraan worden gesteld, zoals vastgesteld in de Verordening burgerinitiatiefvoorstellen Drenthe.
- De Statengriffie adviseert Provinciale Staten over de agendering van het verzoek. Provinciale Staten nemen op grond hiervan een besluit over de agendering van het onderwerp in de eerstvolgende vergadering na de datum van indiening, met een minimale tussenliggende termijn van twee weken. I.c. is dit de vergadering van 25 september 2013.
- Indien de staten concluderen dat sprake is van een geldig verzoek en het verzoek toewijzen, agenderen zij het voorstel in beginsel voor de (dan) eerstvolgende statenvergadering.
- De behandeling van het voorstel kan in een statencommissie plaatsvinden.
- Tijdens de commissie- en/of statenvergadering krijgen de indieners de gelegenheid hun verzoek toe te lichten.

## Advies

Het verzoek om agendering van het bovengenoemde voorstel op formele gronden niet te honoreren. Het inhoudelijk verzoek – *het opnieuw in overweging nemen van het zoekgebied voor grootschalige windenergie in Drenthe* – mee te nemen in een nog te voeren discussie over de actualisatie van de Omgevingsvisie, de Energiepotentiekaart en de Gebiedsvisies.

## Meetbaar/Beoogd beleidseffect

Bespreking van het burgerinitiatiefvoorstel door Provinciale Staten; zorgvuldige besluitvorming.

## Argumenten

*Een burgerinitiatiefvoorstel dient schriftelijk te worden ingediend bij de voorzitter van Provinciale Staten en te voldoen aan een aantal in de Verordening burgerinitiatiefvoorstellen Drenthe gestelde formele voorwaarden.* Eén hiervan is de ondersteuning van het verzoek door tenminste 500 kiesgerechtigden. Het verzoek van Tegenwind Veenkoloniën voldoet aan deze en aan de andere gestelde formele voorwaarden.

*Verder mag een verzoek om geldig te zijn – om dus op de agenda van de staten te kunnen worden geplaatst – geen onderwerp betreffen waarover in de lopende statenperiode al een besluit is genomen of binnen afzienbare tijd zal worden genomen.*
Een burgerinitiatiefvoorstel dient vanwege zijn bijzondere karakter met aandacht te worden behandeld; een grote groep inwoners doet immers een appél op de staten. De initiatiefnemers van Tegenwind Veenkoloniën hebben meer dan 1000 handtekeningen aangeboden ter ondersteuning van het verzoek.

Tegelijkertijd moet recht worden gedaan aan al genomen en (op korte termijn) nog te nemen politiek-bestuurlijke besluiten door Provinciale Staten. Een eenmaal via de gebruikelijke weg genomen besluit van Provinciale Staten kan via de route van een burgerinitiatiefvoorstel niet opnieuw op de agenda worden gezet. Hiervoor kan (en moet) het reguliere besluitvormingsproces worden benut (inspreekrecht).

Het onderwerp van het verzoek van Tegenwind Veenkoloniën betreft het zoekgebied voor de plaatsing van windturbines in het Veenkoloniale deel van Drenthe (Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Emmen en Coevorden). Meer specifiek betreft het de argumentatie die ten grondslag lag aan het besluit van Provinciale Staten in 2010 met betrekking tot de Omgevingsvisie, waarbij dat zoekgebied is vastgesteld.

In het licht van de beoordeling van het voorstel is de conclusie van het Presidium dat bij de vaststelling van de Gebiedsvisie Windenergie Drenthe door Provinciale Staten op 26 juni jl. de eerdere keuze van Provinciale Staten voor juist dit zoekgebied na een uitvoerig debat bij meerderheid van stemmen opnieuw is bevestigd. Hieraan voorafgaand is het zoekgebied bovendien aan de orde geweest bij de behandeling van het voorstel over de Gebiedsvisie in de Statencommissie Omgevingsbeleid van 12 juni jl.

Tijdens die laatste vergadering hebben de initiatiefnemers van Tegenwind Veenkoloniën c.q. heeft de heer R. Rietveld, gebruik gemaakt van het inspreekrecht. Hierbij is het standpunt van het samenwerkingsverband mondeling aan de staten toegelicht en bestond er voor de staten ruimte voor het stellen van vragen, waarvan gebruik is gemaakt.

Verder is in dit kader van belang dat dit najaar de behandeling plaatsvindt van de Energiepotentiekaart Drenthe. Hierbij worden de potenties van duurzame energietechnieken – waaronder windenergie – voor locaties in heel Drenthe onderzocht: ruimtelijke criteria en toepassingsmogelijkheden. De optelsom hiervan is de Energiepotentiekaart van de provincie Drenthe, die de vraag 'wat kan waar?' integraal beantwoordt.

Later dit jaar zal bovendien de Omgevingsvisie worden geactualiseerd én volgt de rapportage van Gedeputeerde Staten over het overleg met betrokkenen naar aanleiding van de besluitvorming over de Gebiedsvisie.

Dit alles betekent dat er voor Provinciale Staten voldoende gelegenheid was en is om op basis van voorliggende argumenten het zoekgebied in heroverweging te nemen.
Formeel voldoet het burgerinitiatiefvoorstel niet aan de betreffende Verordening en zal moeten worden afgewezen.

Echter het Presidium staat in beginsel sympathiek en positief tegenover een burgerinitiatiefvoorstel. Om die reden wordt voorgesteld om het inhoudelijke verzoek – *het opnieuw in overweging nemen van het zoekgebied voor grootschalige windenergie in Drenthe* – mee te nemen in de nog te voeren discussies die in op een later tijdstip nog zullen worden gevoerd.

Het Presidium stelt om die reden voor om – op grond van artikel 2 lid 2 sub b jo. artikel 4 Verordening burgerinitiatiefvoorstellen Drenthe – te beslissen het verzoek van Tegenwind Veenkoloniën op formele gronden niet te honoreren, maar de heroverweging van het zoekgebied voor grootschalige windenergie mee te nemen:
1. in de discussie over de actualisatie van de Omgevingsvisie,
2. bij het vaststellen van de Energiepotentiekaart en
3. bij de rapportage van Gedeputeerde Staten over de Gebiedsvisie.

## Uitvoering/communicatie

Na besluitvorming door Provinciale Staten zal Tegenwind Veenkoloniën schriftelijk over deze beslissing worden geïnformeerd.

Assen, 26 augustus 2013
Kenmerk: 35/SG/201301016

Het Presidium van Provinciale Staten,

J. Tichelaar, voorzitter
mevrouw mr. drs. S. Buissink, griffier

# *Ontwerp*besluit

2013-584-1

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van het Presidium van Provinciale Staten van Drenthe van 26 augustus 2013, kenmerk 35/SG/201301016;

BESLUITEN:

I Het Burgerinitiatiefvoorstel Tegenwind Veenkoloniën op formele gronden af te wijzen.

II Het verzoek – zoals genoemd in het Burgerinitatiefvoorstel – om het zoekgebied voor grootschalige windenergie te heroverwegen, te betrekken bij de actualisatie van de Omgevingsvisie, bij de vaststelling van de Energiepotentiekaart en bij de rapprtage over de Gebiedsvisie.

Assen, 25 september 2013

Provinciale Staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

## Statengriffie

| | |
|---|---|
| **Van:** | Woordvoerder Tegenwind Veenkoloniën |
| **Verzonden:** | maandag 23 september 2013 14:09 |
| **Aan:** | Statengriffie |
| **CC:** | Dhr. A. Huizing; Dhr. A.A.P.M. van Berkel; Dhr. B. Vorenkamp; Dhr. D. Dijkstra; Dhr. F. van Lookeren Campagne; Dhr. H. Beerda; Dhr. H.R. Hornstra; Dhr. J.N. Kuipers; Dhr. J. van Berkum; Dhr. J.L. Stel; Dhr. M van Middelaar; 'De heer R. Fokkens'; Theun Wijbenga; Dhr. J. Smits; Mw. G.M. van Dinteren; Mw. L.A. Smits; Mw. M. Bakker; Mevr. M. Stijkel - Kuijpers; Mw. M.C.J. van der Tol; Dhr. R. Munniksma; Henk Brink; 'Jacob Bruintjes'; Peter Veen van der; Bert Wassink |
| **Onderwerp:** | Agendapunt Burgerinitiatief PS vergadering 25 september 2013 - Statenstuk 2013-584 |
| **Bijlagen:** | statenstuk_2013-584_Burgerinitiatief_Tegenwind_def.pdf; Persbericht WINDPARK MANDELANDEN1.pdf; CIMG9728K.JPG; Munniksma bij opening.jpg; 20130626 Aanbieding BI CvdK.doc |

Geachte griffie PS Drenthe,

Hierbij een schrijven behorende bij het agenda punt van het Burgerinitiatief dat komende woensdag op de agenda staat van PS. Ik verzoek u dit schrijven bij de behandeling mee te nemen.

---

---

Geachte leden van PS – woordvoerders windenergie,

Komende woensdag staat het door Tegenwind Veenkoloniën georganiseerde Burgerinitiatief bij u op de agenda. Daarbij heeft het presidium u voorzien van een Statenstuk (2013-584) waarin grofweg wordt gesteld om dit Burgerinitiatief maar in de prullenbak te gooien.

Het heel veel worden probeert het presidium de kern van het Burgerinitiatief om zeep te helpen en dit te verdraaien naar het heroverwegen van het zoekgebied. Dit is beslist niet waar het Burgerinitiatief over gaat. U hoeft van ons niets te heroverwegen als u voldoende kunt onderbouwen (beargumenteren en rechtvaardigen) waarom het huidige zoekgebied zo is vastgesteld.

Door veel personen die deze discussie uit de weg willen gaan, wordt beweerd dat deze beslissing goed onderbouwd en op democratische wijze is genomen (dit zijn duidelijk twee verschillende zaken). Het laatste, de democratische wijze, bestrijden wij niet in dit Burgerinitiatief. Als wij (de bewoners van het zoekgebied) vragen om de gebruikte argumentatie en onderbouwing komt er echter nooit een concreet antwoord. Ook het door dhr. Munniksma, voorzichtig, aangehaalde feit dat als zijnde dit gebied qua windsnelheden het beste gebied van Drenthe zijn, snijdt geen hout. **Uit alle windkaarten blijkt dat dit gebied zeker niet het beste windgebied van Drenthe is!**

De vraag van het Burgerinitiatief is meer dan duidelijk, maar ik zal hem hier nogmaals vermelden:

**Geeft de mensen in het zoekgebied de argumenten die de keuze (door PS) van het zoekgebied onderbouwd en rechtvaardigt.**

Gezien de opmerkingen van diverse statenleden dat de discussie in 2010 goed gevoerd is en dat alle argumenten toen afgewogen zijn, zou deze vraag heel simpel beantwoord moeten kunnen worden. Tot nu toe is het nog steeds niet gelukt en wordt er nu opnieuw geprobeerd om de beantwoording van deze vraag te omzeilen.

Het afwijzen van het Burgerinitiatief op procedurele gronden is echt onzin en niet terecht. Door de manier van interpretatie door het presidium is er een reden gevonden om dit Burgerinitiatief op procedurele gronden niet in uitvoering te nemen en het zo te verdraaien dat er niet over de kern van de vraag meer gediscussieerd gaat worden, maar over een afgeleide die niet bediscussieerd kan worden als de kern niet eerst beantwoord wordt.

Het is natuurlijk aan u als statenleden om de brief van het presidium te beoordelen en te besluiten om er al dan niet mee in te stemmen. U heeft ook echter alle gelegenheid om wel te luisteren naar de wens van de bewoners (en dit zijn er meer dan de ondertekenaars) om hen te voorzien van de juiste argumentatie voor het college besluit uit 2010 voor dit zoekgebied. De redenatie door het presidium is op dit punt onjuist en duidelijk bedoeld om onder de discussie uit te komen. Deze vraag van het Burgerinitiatief gaat over een besluitvorming uit een vorig college (van voor de verkiezingen) en is sinds het besluit in 2010 niet behandeld in PS en staat ook nog steeds niet geagendeerd.

U moet zich realiseren dat de 1000 ondertekenaard maar een klein groepje zijn van de mensen die achter dit Burgerinitiatief staat. Wij hadden “maar” 500 handtekeningen nodig. Het zijn er ruim 1000 geworden. Als u er 5000 had gevraagd, hadden er 5000 handtekeningen onder dit Burgerinitiatief gestaan! We hoefden er niet meer en we hadden haast wegens de behandeling van de gebiedsvisie in PS.

Dat de opstelling van de initiatiefnemers (samen met het Rijk) en dit schrijven van het presidium (en wellicht ook uw opstelling hierin) tot emotionele reacties kan leidt, mag duidelijk zijn. Bij deze mail de reactie van mij op een vraag vanuit de gemeente Borger-Odoorn ten aanzien van acties. Dit ter illustratie van wat er leeft in het gebied en dat de huidige manier van het omgaan hiermee er geen goed aan doet.

Ook alleen al het feit dat het Burgerinitiatief door u als PS wordt behandeld met een Statenstuk van het Presidium zonder dat wij hierop reactie kunnen geven tijdens de vergadering of in kunnen spreken, getuigt van een zeer fraai staaltje van vermorsellende democratische procedures die de bewoners monddood lijkt te maken. Op dit punt zou niemand van u zich meer de vraag moeten stellen waarom de provinciale politiek en bestuur zo ver afstaat van de bewoners en dat de mensen er zich niet bij betrokken voelen. Zelf een middel als het Burgerinitiatief is op deze manier een wassen neus om de mensen een rad voor ogen te draaien. Voor de duidelijkheid, wij zijn niet gevraagd om ons burgerinitiatief toe te lichten of om een reactie op het statenstuk!

Ik wil u tenslotte op wijzen, dat deze vraag via het Burgerinitiatief past binnen de Aarhus-conventie zoals door de landen van de EU is vastgesteld (en ook door Nederland geratificeerd) om in dit soort processen te behandelen. Een van de onderdelen hierbij is de onderbouwing van de keuze (naast zaken als bijv. een goede KBA, belangen afweging, communicatie/dialoog, enz.). Alles in het kader van transparantheid van bestuur en objectieve afweging. Na een beroep van het NLVOW op de WOB bij het ministerie van I&M, ter toetsing van het gevolgde proces aan deze conventie, staat dit onderwerp plotseling weer direct op de agenda van het OIM. Het blijft jammer dat het niet gelijk open en transparant kan!

Ik wens u veel wijsheid toe tijdens de vergadering en in de besluitvorming. Ik hoop echter van harte dat u de democratie en het gevoel van rechtvaardigheid bij de bewoners van het zoekgebied  een kans wil geven.

Met vriendelijke groet,

Rob Rietveld
Woordvoerder Tegenwind Veenkoloniën
woordvoerder@tegenwindveenkolonien.nl
0646375095

## Mail aan Henk Brink (Gemeente Borger-Odoorn) n.a.v. vraag over acties.

Henk,

Zoals aangegeven is er nog al erg veel frustratie binnen het gebied ontstaan wegens de informatieavonden van de initiatiefnemers en de manier waarop het Burgerinitiatief behandeld wordt binnen PS (Zie de brief van het Presidium hierover aan PS voor komende woensdag).

Er zijn nu diverse groepen van mensen actief om nog duidelijker aan te geven dat men windturbines in hun gebied niet accepteert. Dit voor het geval men al het idee zou hebben (ingegeven door initiatiefnemers) dat er een zwijgende meerderheid is die voor windenergie is. Dit zijn groepen van mensen vanuit de actiegroepen, maar ook spontane gelegenheidsformaties die zich niet gebonden voelen.

Dat dit gebied buiten het zoekgebied ligt weten al deze mensen, **maar we zijn het niet eens met het zoekgebied**. Zoals aangegeven in ons gesprek afgelopen donderdag vinden wij dat er ook buiten het zoekgebied gekeken zou moeten worden naar goede locaties. Natuurgebieden zijn volgens ons toch de meest aangewezen locaties gezien het "groene karakter" van windenergie (Ha, Ha). Hier wordt dus op deze manier duidelijk landelijk schoon belangrijker gesteld dan het welzijn van de inwoners in dit gebied! Zo ervaart men dit en dat verklaart dan ook deze actie.

Zoals aangegeven, de komende tijd zal er meer actie gevoerd gaan worden. Men heeft het idee dat de provincie deze bevolking hier niet serieus neemt, ingegeven door de manier waarop het onderwerp in PS behandeld wordt en de opstelling van het Rijk en de Initiatiefnemers.

Deze actie geeft nog eens een keer aan, dat er antwoord op het burgerinitiatief moet komen en dan wel op de juiste vraag hieruit: **geeft de mensen de argumenten die deze keuze van het zoekgebied onderbouwd en rechtvaardigt.**

En dus niet het L..-verhaal van het presidium die aanstuurt op een heroverweging van het zoekgebied waarvan men op voorhand al duidelijk weet dat dit niet haalbaar is en zo op deze manier de hete aardappel van de onderbouwing probeert te ontlopen.

Nogmaals voor de duidelijkheid: Men is boos! En dat zal gemerkt gaan worden en zeker als de RcR doorgezet zou gaan worden en PS niet komt met een fatsoenlijk antwoord op het Burgerinitiatief!

Ik hoop hiermee wat duidelijkheid te hebben gegeven. Het zou goed zijn, dat het gehele bestuur (gemeente, provincie maar ook de begeleidende ministeries) zich realiseren dat het Burgerinitiatief er niet voor niets is gekomen en aangeeft waar er een zeer verwijtbare omissie zit in het democratisch proces dat tot nu toe hier gevoerd is. Als men geen antwoord kan geven op de vraag van het Burgerinitiatief, is de keuze niet objectief en democratisch de bestempelen. Het zal verder best wel procedureel correct zijn geweest, maar dat is wat anders!

Met vriendelijke groet,

Rob Rietveld

p.s. Ik .cc dit ook naar Rein en Liesbeth, heb dus de bijlagen er weer bij gevoegd voor hun.

p.p.s. Zie hieronder de link, dan men zelfs meeloopt in Amsterdam om duidelijk te maken dat men hier een probleem heeft met de windparken

http://www.youtube.com/watch?v=Da7huDJwdiw&feature=youtu.be

http://www.youtube.com/watch?v=G4c-tA9liNE&feature=youtu.be

-----Oorspronkelijk bericht-----
Van: Henk Brink [mailto:h.brink@borger-odoorn.nl]
Verzonden: maandag 23 september 2013 11:23
Aan: 'Jan Feiken'; 'rob.rietveld@nlvow.nl'
CC: 'Dhr. J. Kuiper'; Annette Toepoel; Jacob Bruintjes
Onderwerp: FW: Windpark Mandelanden (23/09 Fonda website raad)

Hallo Jan en Rob,

Afgelopen vrijdag is en natuurgebied tussen Borger en Ees langs de N34 (Mandelanden) geopend.

Rein Munniksma was daar ook aanwezig en aan de overkant van de weg stonden enkele personen met een geschilderd spandoek, met de tekst Nieuw Windpark Mandelanden.

Nu krijgen we per mail bijgevoegd persbericht.

Hebben jullie hier enige connectie mee of kunnen jullie mij aangeven wie achter dit persbericht zit.

De Mandelanden valt natuurlijk buiten het drentse zoekgebied.

Ik hoor graag nader.

Henk

provincie Drenthe

# Statenstuk 2013-584

## Burgerinitiatiefvoorstel Tegenwind Veenkoloniën

Voorgestelde behandeling:
- provinciale staten op 25 september 2013
- fatale beslisdatum: 25 september 2013

Voorstel van het Presidium van Provinciale Staten van 26 augustus 2013, kenmerk 35/SG/201301016

## Inleiding

Op 26 juni jl. heeft de Commissaris van de Koning een burgerinitiatiefvoorstel ontvangen van Tegenwind Veenkoloniën, uit handen van de heer R. Rietveld. Tegenwind Veenkoloniën is een samenwerkingsverband van Platform Storm (Borger-Odoorn), Tegenwind N33 (Veendam), WindNee (Boerveen), Tegenwind Hunzedal (Greveling) en Tegenwind Weijerswold (Coevorden).

Het voorstel betreft het verzoek de volgende vraag te agenderen voor de vergadering van Provinciale Staten: "*Het besluit van Provinciale Staten uit de vorige statenperiode, om een deel van de Provincie Drenthe aan te wijzen als zoekgebied voor grootschalige windenergie, te heroverwegen en vervolgens op basis van argumenten te zoeken naar de beste locaties voor windturbines in Drenthe*."

*Toelichting op het verzoek*
De toelichting op het verzoek geeft het volgende aan.
- Bij het vaststellen van de Drentse Omgevingsvisie in 2010 is een deel van de provincie op de kaart gezet als zoekgebied voor windenergie. Tot op heden zijn er geen argumenten door Provinciale Staten aangevoerd die deze keuze onderbouwen;
- Als Provinciale Staten de keuze die in 2010 is gemaakt niet kunnen onderbouwen, vragen de initiatiefnemers de staten de keuze te heroverwegen en ruimte te maken voor een ander besluit.

*Toelichting op de procedure*
De procedure voor indiening, agendering en behandeling van een burgerinitiatiefvoorstel is als volgt.
- Het voorstel wordt schriftelijk ingediend bij de voorzitter van Provinciale Staten.
- Hierna vindt door de Statengriffie toetsing van het voorstel plaats aan de formele en inhoudelijke voorwaarden die hieraan worden gesteld, zoals vastgesteld in de Verordening burgerinitiatiefvoorstellen Drenthe.
- De Statengriffie adviseert Provinciale Staten over de agendering van het verzoek. Provinciale Staten nemen op grond hiervan een besluit over de agendering van het onderwerp in de eerstvolgende vergadering na de datum van indiening, met een minimale tussenliggende termijn van twee weken. I.c. is dit de vergadering van 25 september 2013.
- Indien de staten concluderen dat sprake is van een geldig verzoek en het verzoek toewijzen, agenderen zij het voorstel in beginsel voor de (dan) eerstvolgende statenvergadering.
- De behandeling van het voorstel kan in een statencommissie plaatsvinden.
- Tijdens de commissie- en/of statenvergadering krijgen de indieners de gelegenheid hun verzoek toe te lichten.

## Advies

Het verzoek om agendering van het bovengenoemde voorstel op formele gronden niet te honoreren. Het inhoudelijk verzoek – *het opnieuw in overweging nemen van het zoekgebied voor grootschalige windenergie in Drenthe* – mee te nemen in een nog te voeren discussie over de actualisatie van de Omgevingsvisie, de Energiepotentiekaart en de Gebiedsvisies.

## Meetbaar/Beoogd beleidseffect

Bespreking van het burgerinitiatiefvoorstel door Provinciale Staten; zorgvuldige besluitvorming.

## Argumenten

*Een burgerinitiatiefvoorstel dient schriftelijk te worden ingediend bij de voorzitter van Provinciale Staten en te voldoen aan een aantal in de Verordening burgerinitiatiefvoorstellen Drenthe gestelde formele voorwaarden.* Eén hiervan is de ondersteuning van het verzoek door tenminste 500 kiesgerechtigden. Het verzoek van Tegenwind Veenkoloniën voldoet aan deze en aan de andere gestelde formele voorwaarden.

*Verder mag een verzoek om geldig te zijn – om dus op de agenda van de staten te kunnen worden geplaatst – geen onderwerp betreffen waarover in de lopende statenperiode al een besluit is genomen of binnen afzienbare tijd zal worden genomen.*
Een burgerinitiatiefvoorstel dient vanwege zijn bijzondere karakter met aandacht te worden behandeld; een grote groep inwoners doet immers een appél op de staten. De initiatiefnemers van Tegenwind Veenkoloniën hebben meer dan 1000 handtekeningen aangeboden ter ondersteuning van het verzoek.

Tegelijkertijd moet recht worden gedaan aan al genomen en (op korte termijn) nog te nemen politiek-bestuurlijke besluiten door Provinciale Staten. Een eenmaal via de gebruikelijke weg genomen besluit van Provinciale Staten kan via de route van een burgerinitiatiefvoorstel niet opnieuw op de agenda worden gezet. Hiervoor kan (en moet) het reguliere besluitvormingsproces worden benut (inspreekrecht).

Het onderwerp van het verzoek van Tegenwind Veenkoloniën betreft het zoekgebied voor de plaatsing van windturbines in het Veenkoloniale deel van Drenthe (Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Emmen en Coevorden). Meer specifiek betreft het de argumentatie die ten grondslag lag aan het besluit van Provinciale Staten in 2010 met betrekking tot de Omgevingsvisie, waarbij dat zoekgebied is vastgesteld.

In het licht van de beoordeling van het voorstel is de conclusie van het Presidium dat bij de vaststelling van de Gebiedsvisie Windenergie Drenthe door Provinciale Staten op 26 juni jl. de eerdere keuze van Provinciale Staten voor juist dit zoekgebied na een uitvoerig debat bij meerderheid van stemmen opnieuw is bevestigd. Hieraan voorafgaand is het zoekgebied bovendien aan de orde geweest bij de behandeling van het voorstel over de Gebiedsvisie in de Statencommissie Omgevingsbeleid van 12 juni jl.

Tijdens die laatste vergadering hebben de initiatiefnemers van Tegenwind Veenkoloniën c.q. heeft de heer R. Rietveld, gebruik gemaakt van het inspreekrecht. Hierbij is het standpunt van het samenwerkingsverband mondeling aan de staten toegelicht en bestond er voor de staten ruimte voor het stellen van vragen, waarvan gebruik is gemaakt.

Verder is in dit kader van belang dat dit najaar de behandeling plaatsvindt van de Energiepotentiekaart Drenthe. Hierbij worden de potenties van duurzame energietechnieken – waaronder windenergie – voor locaties in heel Drenthe onderzocht: ruimtelijke criteria en toepassingsmogelijkheden. De optelsom hiervan is de Energiepotentiekaart van de provincie Drenthe, die de vraag 'wat kan waar?' integraal beantwoordt.

Later dit jaar zal bovendien de Omgevingsvisie worden geactualiseerd én volgt de rapportage van Gedeputeerde Staten over het overleg met betrokkenen naar aanleiding van de besluitvorming over de Gebiedsvisie.

Dit alles betekent dat er voor Provinciale Staten voldoende gelegenheid was en is om op basis van voorliggende argumenten het zoekgebied in heroverweging te nemen.
Formeel voldoet het burgerinitiatiefvoorstel niet aan de betreffende Verordening en zal moeten worden afgewezen.

Echter het Presidium staat in beginsel sympathiek en positief tegenover een burgerinitiatiefvoorstel. Om die reden wordt voorgesteld om het inhoudelijke verzoek – *het opnieuw in overweging nemen van het zoekgebied voor grootschalige windenergie in Drenthe* – mee te nemen in de nog te voeren discussies die in op een later tijdstip nog zullen worden gevoerd.

Het Presidium stelt om die reden voor om – op grond van artikel 2 lid 2 sub b jo. artikel 4 Verordening burgerinitiatiefvoorstellen Drenthe – te beslissen het verzoek van Tegenwind Veenkoloniën op formele gronden niet te honoreren, maar de heroverweging van het zoekgebied voor grootschalige windenergie mee te nemen:
1. in de discussie over de actualisatie van de Omgevingsvisie,
2. bij het vaststellen van de Energiepotentiekaart en
3. bij de rapportage van Gedeputeerde Staten over de Gebiedsvisie.

## Uitvoering/communicatie

Na besluitvorming door Provinciale Staten zal Tegenwind Veenkoloniën schriftelijk over deze beslissing worden geïnformeerd.

Assen, 26 augustus 2013
Kenmerk: 35/SG/201301016

Het Presidium van Provinciale Staten,

J. Tichelaar, voorzitter
mevrouw mr. drs. S. Buissink, griffier

# *Ontwerp*besluit

2013-584-1

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van het Presidium van Provinciale Staten van Drenthe van 26 augustus 2013, kenmerk 35/SG/201301016;

BESLUITEN:

I Het Burgerinitiatiefvoorstel Tegenwind Veenkoloniën op formele gronden af te wijzen.

II Het verzoek – zoals genoemd in het Burgerinitatiefvoorstel – om het zoekgebied voor grootschalige windenergie te heroverwegen, te betrekken bij de actualisatie van de Omgevingsvisie, bij de vaststelling van de Energiepotentiekaart en bij de rapprtage over de Gebiedsvisie.

Assen, 25 september 2013

Provinciale Staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

# WINDPARK MANDELANDEN

Hedenochtend 20 september 2013 heeft gedeputeerde Rein Munniksma  de zoeklocatie van het Windpark Mandelanden in Borger officieel geopend.
Windpark Mandelanden is door eendrachtige samenwerking van Natuur organisaties, waterschap Hunze & Aa en de Provincie Drenthe tot stand gekomen.
De gedeputeerde Munniksma benadrukte, dat in deze moeilijke tijd, waar woorden als crisis en bezuinigingen veelvuldig gebruikt worden, het een weldaad is te zien, hoe in dit project milieu en techniek harmonieus samengaan.
Nu de milieuorganisaties inzien dat ook van hen een bijdrage wordt gevraagd in de energie problematiek, is het aanbieden van het natuurgebied De Mandelanden als zoekgebied voor windenergie een eerste stap. Dit gebied leent zich uitstekend voor het plaatsen van 120 MW aan windenergie.  Naast natuur en energieproductie dient de Mandelanden ook als overloop gebied, zodat Borger bij veel neerslag geen wateroverlast meer heeft.
Hij dankte de Natuurorganisaties, het Waterschap Hunze & Aa en de Gemeente Borger-Odoorn nadrukkelijk voor de goede en collegiale samenwerking, waardoor dit project tot een goed einde is gekomen.
Hij besloot zijn betoog met de woorden: Groene Stroom alleen nog maar uit groene gebieden.

WINDPARK MANDELANDEN
GROENE STROOM UIT
GROENE GEBIEDEN

B-8

Geachte CvdK en aanwezige leden van Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten van Drenthe,

Wij bieden u hier het burgerinitiatief aan met het verzoek om op de agenda opnemen een vraag die bij heel veel mensen in een specifiek gedeelte van Drenthe leeft. Deze vraag is:

***Wat zijn de argumenten die er in 2010, tijdens de behandeling van de omgevingsvisie voor Drenthe, er voor gezorgd hebben dat het voorkeursgebied voor windenergie gekozen is zoals het nu vast ligt.***

Voor dit burgerinitiatief zijn 500 handtekeningen nodig, het zijn er bijna 1100 geworden. Als u er 2000 had willen hebben, waren die er ook gekomen! Dit geeft aan hoezeer deze vraag leeft onder de bevolking en ook bij de aangrenzende gebieden.

Op zich lijkt deze vraag wat vreemd en overbodig. Er is immers tijdens een Provinciale Staten vergadering gekomen tot dit voorkeursgebied en er zal dan toch zeker wel een goede discussie zijn gevoerd als basis om tot een goed onderbouwd besluit te komen. Het vreemde is echter, dat dit niet zo lijkt te zijn. In eerste instantie zijn de gemeenten Emmen en Coevorden voorgesteld. Voor deze twee gemeenten zijn er dan ook wel enige argumenten te vinden in het voorstel aan PS uit 2010. Het bestuur van deze twee gemeenten zijn ook vooraf geïnformeerd en betrokken bij deze keuze. De gemeenten hadden hiervan hun burgers kunnen informeren en men had hierop zienswijzen kunnen indienen als men het er niet mee eens zou zijn. Naar onze mening zijn de burgers van deze gemeenten toen niet goed geïnformeerd hierover en zeker niet over de mogelijke consequenties hiervan.

De andere twee gemeenten, Borger-Odoorn en AA en Hunze, zijn op basis van ingediende zienswijzen toegevoegd aan het gebied dat uiteindelijk is vastgesteld. Omdat deze gebieden eerst niet waren opgenomen, zijn het bestuur en de bewoners van dit gebied niet geïnformeerd en konden er vanuit deze gebieden geen zienswijzen worden ingediend. Wat weet tot gevolg heeft dat er vervolgens geen mogelijkheid meer was om tegen het besluit van PS in beroep te gaan. Naar onze mening een omissie in de procedure die snel reparatie behoeft!

Het niet weten waarom juist dit gebied en geen andere gebieden in Drenthe is gekozen voor windenergie, en daarmee ook nog voor grootschalige windenergie, maakt het voor ons als bewoners onmogelijk om de komst van windparken in hun woon- en leefomgeving te accepteren, ongeacht wat er tegenover gesteld wordt. Het kan toch niet zo zijn, dat er een gebied zonder argumentatie, en dus met wat lijkt op willekeur, wordt aangewezen voor iets wat eigenlijk niemand in zijn achtertuin wil hebben staan. Het lijkt daarmee, dat niet de bevolking van het huidige zoekgebied dat befaamde NIMBY gedrag heeft, maar juist vanuit de andere gebieden er een NIMBY gedrag is geweest door het "maar" in de Veenkoloniën te plaatsen. Dit voelt voor de bewoners aan als bescherming van de "meer waardevolle gebieden van Drenthe?".

Ik kan mij heel goed voorstellen dat u zich van deze kwalificatie van mij zult distantiëren, maar dan zal zowel Provinciale Staten als Gedeputeerde Staten opheldering moeten geven op deze vraag die nu als burgerinitiatief verzocht wordt om op de agenda te worden gezet.

Provinciale Staten kan de vraag naast zich neer leggen, geen invulling aan geven aan het agendapunt, de discussie uit de weg gaan. Maar dan zal het gebied zelf deze lagune in onderbouwing invullen en, naar wat te verwachten valt, dit vertalen naar: er is een "A"- Drenthe en een "B"- Drenthe of te wel de kwalificatie "de veenkoloniën is het afvalputje van Drenthe". Dat is teleurstellend voor de mensen om te moeten concluderen over hun eigen gebied als kwalificatie, zeker van hun eigen provincie. Ten aanzien van de landelijke opinie hadden de bewoners al geconstateerd dat Drenthe en wel specifiek de Veenkoloniën blijkbaar gezien wordt als afvalputje, hierbij te denken aan opslag CO2, kernafval, enz.

Ik hoop dat u samen met college en raad kan zorgdragen voor een goede beantwoording van de vraag van dit burgerinitiatief en als deze onderbouwing er niet is, vraag ik u om het besluit van 2010 in heroverweging te nemen en met een open, objectieve blik te bekijken wat een goede inpassing zou kunnen zijn voor de duurzaamheidsdoelstelling in het algemeen, maar nu specifiek voor de invulling van de IPO afspraken voor windenergie op land in Drenthe.

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
de voorzitter en leden van
provinciale staten van Drenthe

Assen, 18 september 2013
Ons kenmerk 38/3.2/2013004899
Behandeld door de heer A.J. van Harten (0592) 53 62 30
Onderwerp: Vervolg energiestrategie

Geachte voorzitter/leden,

De Energiestrategie Drenthe is als concept gepubliceerd op 25 februari 2013. Wij gaven u inhoudelijke uitleg hierover tijdens een informatieve bijeenkomst op 27 maart 2013. Op de gebruikelijke wijze vond de bekendmaking plaats, met de mededeling dat zienswijzen konden worden ingediend tot 1 juli 2013. Er is één reactie ontvangen en dat leidde tot een kleine actualisatie van de tekst. Ook is gevraagd aan onafhankelijke deskundigen te reageren op het concept. Die reacties zijn toegevoegd aan het document.

De beleidsmatige hoofdlijnen van de strategie worden opgenomen in onze tekstvoorstellen voor de actualisatie van de Omgevingsvisie. Ook wordt op uw initiatief een energiepotentiekaart voor Drenthe door ons opgesteld. De Energiestrategie Drenthe geeft een totaalbeeld waarbij detaillering en concretisering nodig is. Voor een deel is dat al gedaan, zoals met de Gebiedsvisie voor windenergie. Ook staat in de Energiestrategie een matrix met de keuze van de rol en effectieve inzet van de provincie per maatregel. Jaarlijkse monitoring in relatie tot doelen is georganiseerd. Hiermee nemen wij een aantal adviezen van de Noordelijke Rekenkamer ter harte. De basisgegevens van de energiebalans van Drenthe zijn de feitelijke onderbouwing van de Energiestrategie. We zijn voornemens die in 2015 opnieuw te laten opstellen. Zo kunnen wij vroegtijdig zien in hoeverre een duurzame Drentse energiehuishouding wordt bereikt.

Met het voorstel voor de Energiestrategie Drenthe als vertrekpunt kan nu met uitvoeringspartners de dialoog worden aangegaan over de uitwerking en uitvoering.
De energietransitie is een maatschappelijk proces. In een vernieuwende aanpak gaan wij hierover de dialoog aan met onze partners. De vormgeving daarvan vindt dit najaar plaats.

Wij bereiden ons daarmee tegelijk voor op het vervolg op de uitvoering van het huidige energieprogramma na 2015.
Het treffen van energiemaatregelen heeft gevolgen in verband met de relatie tot ondergrond en bovengrondse omgevingsaspecten en sociaal-economische aspecten. Daarbij is te denken aan ruimtelijke gevolgen van keuzes, 'energielandschappen', werkgelegenheid en draagvlak.

Op het gebied van energie is onze inzet en die van onze partners groot, maar helaas blijkt uit de beleidsverkenning dat het heel moeilijk wordt de gestelde doelen te bereiken. Hoe kunnen wij het samen anders doen? Wij nemen het initiatief om in gesprek te gaan met onze partners over de strategie, de uitwerking en concretisering daarvan en de afspraken over wie wat doet. Ons voorstel voor de Energiestrategie Drenthe is daarbij onze inbreng voor het gesprek, met daarin de sporen waarlangs het door u vastgestelde beleidsdoel bereikt kan worden. Het gesprek kan ook leiden tot beleidsvoorstellen om de Energiestrategie bij te stellen. Het beoogde resultaat is dat er programmatische voorstellen ontwikkeld worden voor gezamenlijke realisatie met partners, als basis voor het vervolg op het huidige energieprogramma.

In de bijlage staat een voorlopige schets van het voorgenomen traject.
Wij zenden u hierbij de aangepaste Energiestrategie en wij stellen u voor deze als informatief stuk te agenderen voor de Statencommissie Omgevingsbeleid.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris , voorzitter

Bijlage(n):
coll.

**Bijlage**

**3D**: **D**rentse **D**ialoog **D**uurzame energiehuishouding
Voorlopig voorstel voor provinciale dialoog over energietransitie

Inleiding
De verhouding tussen de samenleving en de overheid is aan het veranderen. Deze trend is op vele beleidsvelden zichtbaar. Het is een verandering van 'zorgen voor' naar 'zorgen dat' in de maatschappij doelen bereikt worden. Op 6 juni 2013 is afgesproken als gemeenten en provincie gezamenlijk op te trekken bij het bespreken, concretiseren en uitvoeren van de ambitie voor klimaat en energie en de strategie daarvoor. Door de provincie Drenthe is als kader een Drentse energiestrategie opgesteld, zodat er een voorstel op hoofdlijnen ligt om over te praten. Hierin is geconcludeerd dat met de huidige en al voorgenomen maatregelen de energietransitie in Drenthe te langzaam gaat. Voor het verminderen van fossiel energiegebruik en het vergroten van het aandeel hernieuwbare energie is een strategische samenwerking nodig voor energiebesparing, hernieuwbare energie en afname van uitstoot van broeikasgassen.

Aanpak
Binnen beleidskaders is er ruimte voor allerlei keuzes, initiatieven, nadere invulling en uitvoering van maatregelen. Energietransitie is een proces in de Drentse maatschappij. Er zijn veel ideeën en initiatieven. Het is de kunst daar op in te spelen. De provincie Drenthe stimuleert het proces door te zorgen voor communicatie en door zelf deel te nemen aan het proces door ondersteuning bij het verder brengen van initiatieven.
In de Energiestrategie Drenthe staat beschreven langs welke vijf strategische sporen Drenthe op termijn een duurzame energiehuishouding kan realiseren: groene grondstoffen, groene mobiliteit, groen wonen en werken, groene energie en schoon fossiel.
Het gaat er nu om als samenwerkingspartners in Drenthe een gezamenlijke strategie voor de energietransitie te bespreken, te concretiseren en uit te voeren. Het voorstel van de provincie Drenthe in de Energiestrategie Drenthe betreft vijf sporen met daarbij behorende mogelijke maatregelen. Het kan dienen als kader om het gesprek te voeren met partners over wie wat doet, vanuit de eigen rol en mogelijkheden. Van belang is dat we als uitvoeringspartners rekening houden met ieders rol en belang.

Initiatief
De provincie neemt initiatief en verantwoordelijkheid voor de organisatie maar is ook zelf partner en deelnemer. Daarom stellen we voor dat een extern bureau het vervolgproces begeleidt. Provincie en gemeenten werken nu samen bij het vormgeven daaraan. De provincie is bereid zorg te dragen voor de financiering en opdracht voor de procesbegeleiding. Een open dialoog is nodig als middel voor het traject van de energietransitie. Betrokkenheid en draagvlak zijn noodzakelijk. Daarbij is het belangrijk vooraf duidelijkheid te geven over de beleidsruimte die er is. Het doel is samen als partners te komen tot een breed gedragen aanpak en uitvoering daarvan, voortbordurend op al bestaande inzet, want er gebeurt al veel. De focus ligt op doen: welke acties gaan we uitvoeren voor de energietransitie? De betrokkenheid van uitvoerders en belanghebbenden bij gewenste energiemaatregelen is cruciaal voor

zowel uitvoering op korte termijn als voor het bereiken van het lange termijndoel van de duurzame Drentse energiehuishouding.
In de eerste fase vindt er overleg plaats tussen overheden en maatschappelijke organisaties over aanpak en inhoud van de dialoog en in de tweede fase de uitvoering van de provinciebrede dialoog.

Start
Een nader voorstel wordt nu uitgewerkt met de werkgroep Drents Energie en Klimaat Overleg (DEKO) van de Vereniging Drentse Gemeenten met een onafhankelijke procesbegeleider. Het voornemen is belangrijke provinciale maatschappelijke uitvoeringspartners te betrekken. Bij de nadere uitwerking willen we nader bepalen welke rol een ieder kan en wil invullen en hoe we het voorgestelde proces zien. Het beoogde resultaat van deze startfase is dat we als provinciale maatschappelijke organisaties en overheden achter de aanpak staan om het proces van het samen concretiseren en realiseren van de energietransitie in de provincie uit te voeren.

Proces
We hebben een proces voor ogen waarbij communicatie de sleutel is voor de gewenste samenwerking. Timing en toon van de communicatie is daarom zeer belangrijk. Het succes van de samenwerking wordt ook bepaald door de procesarchitectuur en de positie van de procesbegeleider als het gezicht en als neutraal centraal punt voor de dialoog. Door het proces door een onafhankelijke partij te laten begeleiden, kunnen alle partijen geloofwaardig de door hen gewenste rol innemen. Hoe het proces er precies uitziet weten we nu nog niet. De uitwerking is immers afhankelijk van de startbesprekingen en het draagvlak van de daarbij betrokken partijen, de gezamenlijke wensen en de voorstellen van het begeleidende bureau.

Organisatie
Deze aanpak heeft ook consequentie voor de organisatorische inzet. We stellen voor een platform voor de energietransitie te vormen met vertegenwoordigers van overheden en maatschappelijke organisaties die bij de startfase verantwoordelijkheid nemen voor het proces van de dialoog. In het DEKO en het portefeuillehouderoverleg Milieu en Mobiliteit van de Vereniging Drentse Gemeenten vindt rapportage over de voortgang plaats en worden zo nodig belemmeringen besproken die bestuurlijk uit de weg geruimd moeten worden.

Stappen
Fase I. in najaar 2013
Uitwerking met gemeenten, procesbegeleider en betrekken van maatschappelijke organisatie. De aanpak bespreken in DEKO en pho Milieu en Mobiliteit

Fase II. vanaf eind 2013
Dialoog organiseren en uitvoeren met interactieve uitwerking van uit te voeren maatregelen.

provincie Drenthe

# Energiestrategie Drenthe

## Op weg naar een duurzame Drentse energiehuishouding

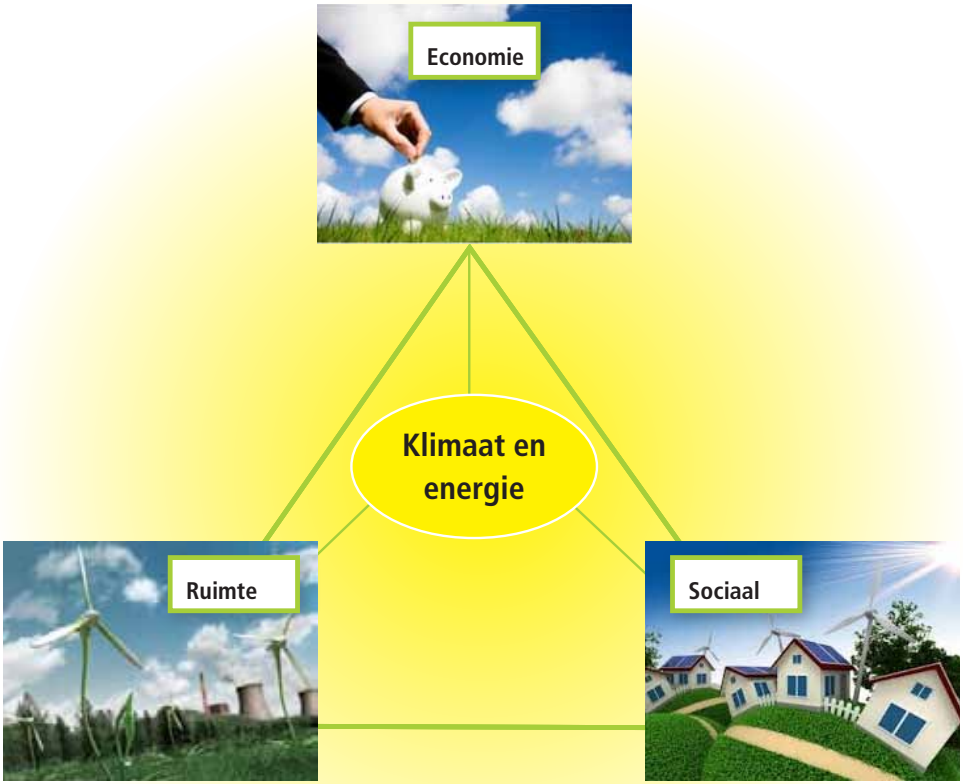


*Gedeputeerde staten van Drenthe*
*17 september 2013*

**Colofon**
Dit is een uitgave van de provincie Drenthe
Grafische verzorging: Docucentrum, provincie Drenthe
Foto's: Hans Dekker, tenzij anders vermeld
Samenstelling: Projectgroep Energiestrategie
September 2013
ROM&N13091202

# Inhoudsopgave


| | | |
|---|---|---|
| **1** | **Inleiding** | **5** |
| **2** | **De maatschappelijke opgave** | **9** |
| **3** | **De verkenning** | **11** |
| **4** | **De strategische sporen** | **15** |
| **5** | **Het vervolg** | **32** |
| | **Bijlagen** | **35** |
| 1 | Overzicht van de inzet van de provincie Drenthe | 36 |
| 2 | Basisgegevens | 39 |
| 3 | Reacties van deskundigen | 48 |
| 4 | Energiestrategie Drenthe in beeld | 64 |

Avébé in Gasselternijveenschemond

# 1 Inleiding

Deze Energiestrategie Drenthe gaat over een grote gemeenschappelijke opgave. Het betreft de transitie naar een duurzame energiehuishouding in Drenthe. Met deze strategie bieden wij een handelingsperspectief voor zowel onszelf als voor onze partners.

De verhouding tussen overheid, markt en maatschappij wijzigt en vraagt een ander aanpak. Lokale economisch ontwikkelingen die gericht zijn op de vitaliteit van individuen of groepen zijn sterk in opkomst. Er ontstaan lokale duurzame energiebedrijven vanuit een impuls om gezamenlijk energievoorziening in eigen hand te nemen. De grens tussen producent en consument vervaagt tot "prosument". Het zijn actuele en sterker wordende signalen van de transitie die gaande is. Drijfveren voor deze transitie naar een duurzame energiehuishouding zijn bijvoorbeeld het verlangen naar een verbetering van de kwaliteit van het leven en onvrede over de bestaande situatie.

Uit de beleidsverkenning[1] blijkt dat het met de productie van hernieuwbare energie in Drenthe goed gaat wanneer we uitvoeren wat we ons voorgenomen hebben. Op dit moment zitten we boven het landelijke gemiddelde en realiseren we de Europese doelstelling voor 2020. Het gebruik van fossiele energie stijgt echter. Ondanks het al uitgevoerde beleid en de realisatie van het al ingezette en voorgenomen beleid, wordt de doelstelling voor 2020 voor de afname van de uitstoot van $CO_2$ in Drenthe niet gehaald. Er is méér afname van het gebruik van fossiele energie nodig en toename van het gebruik van hernieuwbare energie.

Om daadwerkelijk een verschil te maken is een vernieuwende aanpak noodzakelijk. Mede op basis van de reactie van deskundigen is besloten dat deze energiestrategie dient als vertrekpunt daarvoor, om de in gang gezette energietransitie te versnellen.

Deze transitie kost tijd... Het vraagt een duidelijke koers en goede randvoorwaarden van de overheden. Het is een grote opgave, maar het biedt tegelijkertijd kansen voor groene groei in een groen Drenthe. De transitie kan voor een belangrijk deel regionaal gerealiseerd worden. Het vraagt daarom van ons als regionale overheid gerichte inzet en keuzes.

Deze energiestrategie bestaat inhoudelijk uit een drietal onderdelen:
1. De maatschappelijke opgave.
2. De verkenning.
3. De strategische sporen.

Drenthe gaat en moet verder met de energietransitie. Zie het laatste hoofdstuk. Het is een opgave voor vele partijen en dient daarom ook

1 Beleidsverkenning Energiestrategie Drenthe, provincie Drenthe, Assen, januari 2013-09-05

Aardgasinstallatie bij Hoogeveen

gezamenlijk te worden vormgegeven. De binnengekomen reacties motiveren ons nog meer om aan de slag gaan met het vervolgproces. Er is een maatschappelijke dialoog nodig. Deze willen wij organiseren en op een vernieuwende wijze vorm geven. Met als aanleiding en kader deze strategie, zodat de uitwerking en concretisering van de opgave en de uitvoering van allerlei activiteiten en projecten in samenwerking nadere invulling kunnen krijgen. We willen als provincie op basis van dit document samen met onze partners in gesprek gaan over energietransitie en over wie wat doet om de duurzame Drentse energiehuishouding samen te realiseren.

# 2 De maatschappelijke opgave

We zijn op weg naar een duurzame Drentse energiehuishouding in 2050. Het is een overgang van fossiel energiegebruik naar hernieuwbare energie. Om de wereldwijde temperatuurstijging te beperken tot twee graden Celsius, is afname van de uitstoot van $CO_2$ nodig. De vastgestelde doelstelling is 20 % afname in 2020 ten opzichte van 1990. De opgave is dat het energiegebruik binnen de Drentse grenzen in 2020 leidt tot een uitstoot van drie megaton[2] $CO_2$.

De provincie Drenthe werkt samen met haar partners om in het jaar 2020 een vermindering van de uitstoot van $CO_2$ in Drenthe te bereiken van 20 % ten opzichte van 1990, zodat dan een jaarlijkse uitstoot door energiegebruik is bereikt van 3,0 Mton $CO_2$.

De doelstelling voor 2050 is 80-95 % afname van uitstoot van $CO_2$ ten opzichte van 1990. Dat is voor Drenthe een uitstoot van een halve megaton $CO_2$.

De provincie Drenthe werkt samen met haar partners om in het jaar 2050 een vermindering van de uitstoot van $CO_2$ in Drenthe te bereiken van 80-95 % ten opzichte van 1990, zodat dan een jaarlijkse uitstoot door energiegebruik is bereikt van 0,5 Mton $CO_2$.

De geraamde uitstoot van $CO_2$ zal volgens de energiebalans van 2020 vier megaton zijn. Op basis van realistische scenario's is de situatie in 2050 dat er een uitstoot is van anderhalve megaton. Als we in Drenthe het doel voor 2020 willen halen, is er extra inspanning nodig voor afname van de jaarlijkse uitstoot van één megaton $CO_2$ in 2020. Dat geldt ook voor het doel voor 2050.

2 Een megaton of Mton is een miljoen ton of $10^9$ kilo. Dat is ongeveer de uitstoot door al het verkeer en vervoer in Drenthe.

Bedrijventerrein bij Wijster

# 3 De verkenning

Voor de verkenning hoe het doel bereikt kan worden is de basis de informatie in de energiebalansen[3] van 2010 en 2020. Grofweg zijn er vier mogelijkheden voor het beperken van de uitstoot die veroorzaakt wordt door het gebruik van fossiele energie.

| 1. Energiebesparing | 2. Hernieuwbare energieproductie | 3. Opslag van $CO_2$ |
|---|---|---|

We onderzochten de potentie van de invulling van deze mogelijkheden in Drenthe, behalve kernenergie. Kernenergie in de huidige vorm is niet duurzaam door het ontstaan van radioactief afval. We willen in Drenthe geen kerncentrale of opslag van kernafval. De overige opties noemen we hierna kortweg 'besparen', 'produceren' en 'opslaan'. De drie mogelijkheden staan op volgorde van prioriteit.

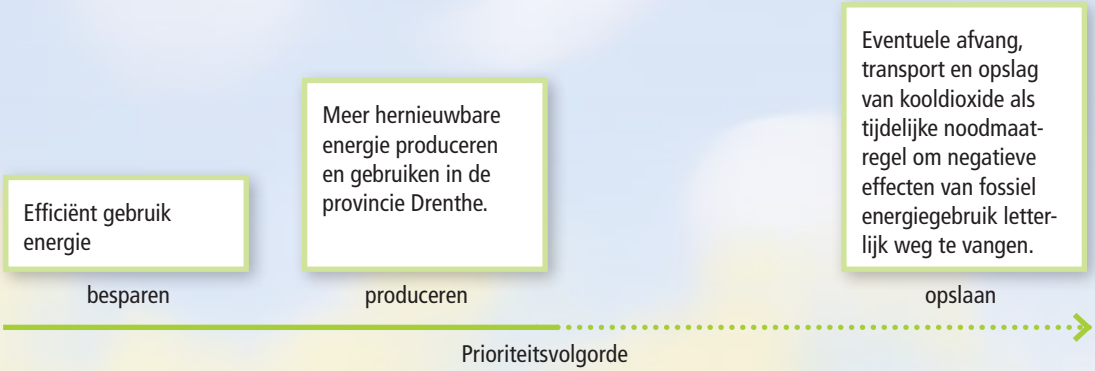


De eerste, meest efficiënte en belangrijkste stap is 'besparen'. Hierbij horen ook de maatregelen om de uitstoot te beperken van lachgas en methaan door landbouw en veenbodems. In de beleidsverkenning is geconstateerd dat alle drie stappen nodig zijn om het doel te bereiken. We onderkennen vijf mogelijke sporen voor het realiseren van het doel door besparen, produceren en opslaan. In het overzicht op de volgende pagina staat daarbij vermeld wat de omvang van het energiegebruik is in 2020 in petajoule of $10^{15}$ Joule.

3 Energiebalansen provincie Drenthe, ECN, Petten, juli 2012.

Gasleiding bij Nieuw-Balinge

I Groene grondstoffen en productieprocessen (sector industrie en sector landbouw 21 PJ)
Kansen: besparing industrie en kringlooplandbouw
II Groene mobiliteit (sector verkeer en vervoer 17 PJ)
Kansen: biobrandstoffen en elektrisch rijden
III Groene utiliteit en wonen (sector handel, diensten en overheid en sector huishoudens 21 PJ)
Kansen: energiebesparing in de gebouwde omgeving
IV Groene energie en slimme systemen (sector energie 22 PJ)
Kansen: productie van hernieuwbare energie en systemen voor transport en opslag
V Schoon fossiel
Kansen: afvang, transport en opslag van $CO_2$

Via deze sporen en opties is de transitie van het gebruik van fossiele naar hernieuwbare energie te realiseren en tegelijk bieden ze mogelijkheden voor groene groei. De visie waarop dat is gebaseerd staat in het Energieprogramma 2012-2015 en deze is uitgewerkt in onze beleidsverkenning. Het betreft de realisatiemogelijkheden voor het jaar 2020, met een doorkijk naar 2050. De sporen en bijbehorende opties zijn integraal gewaardeerd op de bijdrage aan het terugdringen van de uitstoot van $CO_2$, energieleveringszekerheid, de betekenis voor werkgelegenheid, het rendement, de ruimtelijke effecten, het sociale aspect en de mogelijke rol van de provincie bij het realiseren. Zie bijlage, tabel 'Beoordeling opties duurzame energiehuishouding'. Voor de toelichting daarop verwijzen we naar de beleidsverkenning. Hieronder staat voor 2020 de potentie per spoor en voor de daarbij horende energiegebruiksectoren. De eerste drie sporen voor besparing van energie leveren bij 10 % extra besparen een afname van uitstoot met 0,3 megaton op. Het vierde spoor over de productie van hernieuwbare energie levert een aandeel van 16 % duurzame energie en 0,2 megaton op. Spoor vijf betreft de optie van eventuele opslag in 'lege' gasvelden in relatie tot de nationale doelstelling.

**Potentie beleidsintensivering besparing, hernieuwbare energieproductie en opslag in 2020**

| Spoor / sectoren | Energiegebruik en emissie* | Raming potentie extra inzet |
|---|---|---|
| I. Industrie en landbouw | 20,9 PJ ~ 1,1 Mton $CO_2$ | 0,1 Mton |
| II. Verkeer en vervoer | 17,0 PJ ~ 0,9 Mton $CO_2$ | 0,1 Mton |
| III. Huishoudens en HDO | 21,0 PJ ~ 1,1 Mton $CO_2$ | 0,1 Mton |
| IV. Energiesector | 21,6 PJ ~ 1,1 Mton $CO_2$ | 0,2 Mton |
| V. Opslag $CO_2$ | n.v.t. | 0,5 Mton |

* De cijfers zijn afgerond en globaal want de omrekening van energie naar emissie verschilt per energiesoort

Koolzaadveld bij Zuidwolde.
De koolzaadolie wordt lokaal gebruikt als voertuigbrandstof.

# 4 De strategische sporen

Uit de verkenning volgt dat op alle fronten extra inzet nodig is. De ambitie is hoog. Het zal moeilijk zijn die te halen. We geven voor deze gezamenlijke opgave voor de Drentse maatschappij de mogelijkheden aan. Uit onze rol en positie volgt dat het doel niet door ons zelf bereikt kan worden. Vooral bij de hoge ambitie van tien procent extra besparen is er eerder een rol voor onze partners dan voor de provinciale organisatie. Bij de ambitie voor hernieuwbare energie is de raming gebaseerd op de potentie[4] van wat te realiseren is tot 2020, met extra inzet en in de huidige omstandigheden. Zonder extra maatregelen of bij uitstel, zijn er grotere risico's door de klimaatverandering (wateroverlast, economische schade, afname biodiversiteit). Met de verkende extra maatregelen wordt het emissiedoel voor 2020 nog niet bereikt. Naast uitstel is ook aanvoer van hernieuwbare energie mogelijk, aanpassing van beleidskaders en regelgeving (bijvoorbeeld uitbreiding zoekgebied windenergie) of opslag van $CO_2$ als tijdelijke tussenoplossing. We zetten primair in op extra besparen en produceren. Hierna werken we de strategie uit in de noodzakelijke handelingen. Een gerichte inzet is nodig om zo effectief mogelijk aan het doel bij te dragen, want menskracht en financiële middelen zijn immers beperkt inzetbaar. Die afweging is onderbouwd in de beleidsverkenning. In veel gevallen is nog een nadere analyse, afweging en aanpak nodig als uitwerking van deze strategie. We hebben keuzes gemaakt voor onze eigen inzet die passen bij onze rol en positie. Zie de afbeelding hiernaast daarover.

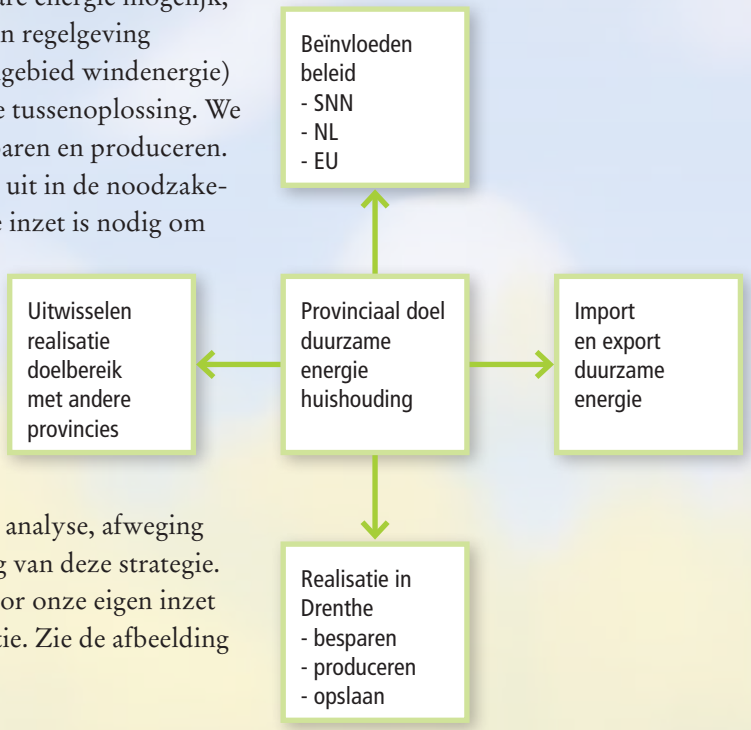


4 Zie bijlage: tabel Potentie hernieuwbare energie, kolom 'Met extra inzet 2020'.

Onze inspanning betreft enerzijds het beïnvloeden van noordelijk, landelijk en Europees beleid. Anderzijds betreft onze inzet het gebruik maken van onze beleidsinstrumenten om met onze partners het besparen, produceren en opslaan in de provincie te realiseren. Ook kan uitwisseling over provinciegrenzen plaats vinden om het doel te bereiken.
Voor de realisatie zetten we als volgt onze beleidsinstrumenten in.
Randvoorwaardelijk is ten eerste het scheppen van duidelijke provinciale regels, voor zover dat onze taak is in verband met de provinciale bevoegdheden en belangen. Hier hoort natuurlijk ook vergunningverlening en handhaving bij.
Ten tweede zorgen we voor informatieoverdracht op vele manieren, bijvoorbeeld voor het delen van kennis en het stimuleren van betrokkenheid en inzet van inwoners en uitvoeringspartners.
Ten derde stimuleren we via de Drentse Energie Organisatie omvangrijke projecten die financieel een zetje in de rug nodig hebben. Dat betreft vooral productie van hernieuwbare energie en systemen zoals warmtenetten. We geven via ons energieprogramma, zoals op basis van Green Deals, bijdragen om projecten te stimuleren die bijdragen aan de programmadoelen.
Ten vierde voorzien we in dienstverlening zoals het bij elkaar brengen van partijen en kennis, het maken van afspraken tussen uitvoeringspartners, deelname aan overleg met gemeenten en regie zoals in de vorm van project- en programmaleiding.

De beoogde afname van de uitstoot is in Drenthe te bereiken, met een integrale afweging met effecten zoals op werkgelegenheid en omgevingskwaliteit. Het door het Rijk gewenste percentage hernieuwbare energie van 16 % wordt daarmee in Drenthe tegelijk bereikt. Voor windenergie bijvoorbeeld gaat het om het leveren van het met het Rijk en de andere provincies afgesproken aandeel aan de nationale taakstelling. Als het Rijk de doelstelling voor 2020 voor windenergie op land verhoogt, zijn wij bereid vóór 2020 een uitbreiding van het zoekgebied voor windenergie in Drenthe in procedure te brengen. Maar onze mogelijkheden zijn beperkt omdat we onze omgevingskwaliteit koesteren. We willen het realiseren van windenergieparken op land in Drenthe beperken. Het lijkt ons beter het zoekgebied voor windenergie op zee in het noorden te vergroten.

Onze ambitie is dat de Drentse maatschappij zich extra inzet om het emissiedoel in 2020 te bereiken. Voor de langere termijn gaat het om het bereiken van een duurzame energiehuishouding in 2050. Daarmee zorgen we tegelijk voor grotere energieleveringszekerheid. In dat verband is onze ambitie het benutten van de maximale potentie voor hernieuwbare energie in

Drenthe. Het maximaal benutten van de technische potentie is niet mogelijk, we gaan uit van realistische ramingen op basis van de huidige omstandigheden. Zie de tabel in de bijlage[5].

Per optie geven we hierna aan wat ons beleid is. We geven daarbij eerst aan wat onze eigen mogelijke inzet is, meestal in relatie tot wat we van anderen verwachten. Vervolgens geven we afzonderlijk aan wat die verwachtingen zijn. In de bijlage staat een samenvattend overzicht van onze inzet.

## Spoor I Groene grondstoffen en productieprocessen

### Industrie

Streven naar tien procent extra besparing in 2020 in de industrie (tot 15,3 PJ met een uitstoot van 0,8 Mton). Het accent ligt daarbij op de sectoren chemie en voedings- en genotmiddelenindustrie, door middel van energiebesparing, efficiëntie en vervanging van fossiele grondstoffen bij productieprocessen door biomassa.

- Met het instrument vergunningverlening als kapstok gaan wij in het kader van toezicht en handhaving Wet Milieubeheer in gesprek met de bedrijven waarvoor wij bevoegd gezag zijn.
- Plan van aanpak voor chemie en voedings- en genotsmiddelenindustrie om transitie te stimuleren bij grote en de vele kleinere bedrijven. Bijvoorbeeld door het zorgen voor kennis met uitwisselen van informatie, visie, voorbeeldprojecten, het gesprek, verbindingen etc. Nadere beleidsverkenning en uitwerking van de mogelijkheden om in samenwerking met de industrie het beleidsdoel te realiseren: organisatie van het uitwisselen van informatie, actieve coaching e.d.
- Green deals als instrument inzetten voor concrete afspraken.
- Het stimuleren van innovaties op basis van het Kader voor Economische Investeringen (KEI)
- Besparingslobby via het Interprovinciaal Overleg. Door overheidsmaatregelen kan het uitvoeren van energiemaatregelen door het bedrijfsleven markttechnisch gunstiger worden.

5 Zie bijlage: tabel Potentie hernieuwbare energie, Kolommen 'Maximale potentie 2020' en 'Maximale potentie 2050'.

*Partners*

- Van kennisinstellingen, bedrijven e.d. verwachten wij initiatieven voor het treffen van maatregelen in het belang van het realiseren van werkgelegenheid, het innemen van een goede marktpositie bij duurzame productie, initiatieven voor innovaties.
- Van de Natuur en Milieufederatie Drenthe verwachten we inzet voor algemene bewustwording.
- Van gemeenten verwachten we evenredige inzet in relatie tot de gemeentelijke vergunningverlening.

**Landbouw**

Streven naar tien procent extra besparing op fossiel energiegebruik in 2020 in de landbouw (tot 4,3 PJ en een uitstoot van 0,2 Mton). Streven naar het extra terugdringen van de uitstoot van overige broeikasgassen met 0,1 Mton in 2020 door middel van kringlooplandbouw en met 0,2 Mton in 2020 door middel van het beperken van de mineralisatie van veenbodems.

- Het vervolgen van projecten met een zo groot mogelijke toename van het aantal deelnemende veehouders dat werkt volgens kringloopprincipes (zoals Duurzaam boer blijven in Drenthe). Het vervolgen van het proefproject voor kringlooplandbouw in de akkerbouw (Veldleeuwerik). We kiezen daarbij een stimulerende rol door het voorzien in coördinatie, organisatie en een financiële bijdrage. We zoeken naar mogelijkheden voor grootschalige en intensievere aanpak, zo mogelijk in noordelijk verband en naar duurzame samenwerking tussen akkerbouw en veehouderij.
- Stimuleren van efficiënt energiegebruik in de landbouw via bovengenoemde projecten en het stimuleren van specifieke projectontwikkeling. Voorbeelden daarvan zijn het benutten van restwarmte, vervanging van fossiele door hernieuwbare energie zoals geothermie in de glastuinbouw, de inzet van biomassa (zie aldaar) en het realiseren van windparken op landbouwgronden. We kiezen daarbij een stimulerende rol door het voorzien in projectontwikkeling, organisatie van overleg en inbreng van deskundigheid.
- Het vervolgen van het uitwerken van het project Veenoxidatie met samenwerkingspartners en het stimuleren van de uitvoering. We kiezen daarbij een stimulerende rol door het voorzien in projectontwikkeling, organisatie van overleg en inbreng van deskundigheid.
- Het stimuleren van innovaties op basis van het Kader voor Economische Investeringen (KEI).

*Partners*
In bovengenoemde projecten is de provincie samenwerkingspartner met onder andere agrarische ondernemers, kennisinstellingen, de land- en tuinbouworganisatie en waterschappen. De uitvoering van maatregelen is in handen van de samenwerkingspartners. We verwachten van hen een actieve medewerking en initiatief voor het uitvoeren van projecten.

## Spoor II Groene mobiliteit

### Biobrandstoffen en elektrisch rijden

Streven naar tien procent extra besparing op het fossiel energiegebruik in 2020 in de sector verkeer en vervoer (tot 15,3 PJ met een uitstoot van 0,8 Mton $CO_2$ ). Het accent ligt daarbij op het vergroten van het gebruik van biobrandstoffen en het elektrisch rijden.

- Het versterken van de voorbeeldfunctie van de provincie en het stimuleren van andere Drentse overheden om dat ook te doen, door het verduurzamen van eigen wagenpark, woon-werkverkeer, dienstreizen e.d.
- Het beïnvloeden van het landelijke beleid op het gebied van fiscalisering, zodat het gebruik van groen gas en het omschakelen naar elektrisch vervoer financieel aantrekkelijker wordt.
- Het stimuleren van de realisatie van de infrastructuur van laadpunten voor elektrisch vervoer en tankstations voor de duurzame brandstoffen biodiesel en groen gas (biobrandstoffen) door overleg met uitvoeringspartners.
- Bij eigen inkoop voor de provinciale organisatie en bij aanbesteding van het openbaar vervoer duurzaam vervoer als voorwaarde stellen.
- Het stimuleren van innovaties op basis van het Kader voor Economische Investeringen (KEI).

*Partners*
- Van kennisinstellingen, vervoersbedrijven, tankstations e.d. verwachten wij initiatieven voor het treffen van maatregelen in het belang van het realiseren van duurzaam vervoer en het benutten van kansen voor werkgelegenheid zoals bij innovaties en regionale productie, distributie en gebruik van groen gas als voertuigbrandstof.
- Van de Natuur en Milieufederatie Drenthe verwachten we inzet voor algemene bewustwording.

- Van gemeenten verwachten we evenredige inzet voor de voorbeeldfunctie in relatie tot eigen duurzaam vervoer en inkoop.
- Van het Rijk verwachten we verdere aanpassing van fiscale systemen e.d. zodat het voor individuele beslissers prijstechnisch interessanter wordt over te schakelen op duurzaam vervoer zoals biobrandstof, elektrisch rijden, openbaar vervoer, fiets en het versneld inruilen van vervoersmiddelen die rijden op fossiele brandstof.

## Spoor III Groene utiliteit en wonen

### Huishoudens en Handel, diensten en overheden

Streven naar tien procent extra besparing op het fossiel energiegebruik in 2020 in de sector huishoudens en de sector handel, diensten en overheden (tot 18,9 PJ met een uitstoot van 1 Mton $CO_2$). Het accent ligt daarbij op het versnellen van de energetische verbetering van gebouwen, energiezuinige nieuwbouw en de aanleg van duurzame energiesystemen voor besparing op warmte en elektriciteit.

- Het etaleren van de voorbeeldfunctie van de maatregelen in het provinciehuis[6], het verder verduurzamen van overige provinciegebouwen en het stimuleren van andere Drentse overheden om dat ook te doen. Bijvoorbeeld door isolatie, slimme systemen, zonnepanelen e.d.
- Initiëren van grote projecten met overheden en marktpartijen, zoals de aanleg van warmtenetten, eventueel in noordelijk verband.
- Overleg met uitvoeringspartners over de mogelijkheden voor grootschalig investeren en het wegnemen van belemmeringen. Nieuwe noordelijke en provinciale prestatieafspraken met woningcorporaties.
- Voortzetting en verbetering noordelijk Energierenovatiefonds in samenwerking met Fryslân, Groningen en noordelijke woningcorporaties.
- Zo mogelijk inzet van Drentse Energie Organisatie en afsluiten van Green Deals.
- Ondersteuning IPO-VNG lobby over vervolg financiële regeling lokaal klimaatbeleid (SLOK 2.0) voor energierenovatie in de bestaande bouw en maatschappelijk vastgoed.

6 Aan het provinciehuis is na de renovatie label A toegekend. In het kader van de voorbeeldfunctie kan dat nadrukkelijk uitgedragen worden en kunnen andere overheden gestimuleerd worden ook dergelijke maatregelen uit te voeren voor hun vastgoed.

- Optimale inzet van eventuele rijksmiddelen (SLOK 2.0) in overleg met de Drentse gemeenten.
- Lobby bij Rijk en Europa. Onder andere samen met woningcorporaties over staatssteun en het definiëren van energierenovatie sociale huurwoningen als Dienst van algemeen en economisch belang.
- Transitie stimuleren door het mede organiseren van het uitwisselen van informatie, visie uitdragen, voorbeeldprojecten, overleg, kennis inbrengen, verbindingen organiseren etc.
- Het concept van 'duurzame dorpen' uitwerken en in samenwerking met gemeenten en inwoners uitvoeren. Samenwerking op Drentse en noordelijke schaal en streven naar samenwerking als grensregio (EUREGIO-project). Het betreft collectieve duurzame initiatieven van gemeenten en inwoners.
- Uitdragen van de resultaten van energiezuinige en energieneutrale nieuwbouw in de vijf Excellente gebieden voor energiezuinige nieuwbouw in Drenthe.
- Het stimuleren van energiemaatregelen door eigenaren en gebruikers van gebouwen, onder andere via provinciale vergunningverlening en handhaving en vergroten van bewustwording door het zorgen voor goede informatievoorziening.

*Partners*

- Van eigenaren en gebruikers van gebouwen verwachten wij initiatief voor de uitvoering van renderende energiemaatregelen.
- Van gemeenten en de Natuur en Milieufederatie Drenthe verwachten we inzet voor algemene bewustwording, om de vraag naar producten te activeren voor energiebesparing en de productie van hernieuwbare energie.
- Van gemeenten verwachten we een leidende rol bij het realiseren van de doelstelling door de regie op de ruimtelijke ordening, vergunningverlening, handhaving en realisatie van energiebesparing bij scholen en eigen gebouwen.
- Van woningcorporaties verwachten we om blijvend te investeren in de energierenovatie van hun woningvoorraad en om zich samen met ons en andere noordelijke partners in te zetten de financierbaarheid daarvan mogelijk te maken door gezamenlijke lobbytrajecten richting het Rijk en Europa.
- Van het Rijk verwachten we stimulerende landelijke regels voor lokaal en regionaal klimaatbeleid (SLOK 2.0)
- Van financiers verwachten we inzet voor het bevorderen van investeringen in energiemaatregelen in de gebouwde omgeving.

Zonnepanelen bij Zuidwolde

## Spoor IV Groene energie en slimme systemen

**Zonnestroom**

- Uitbreiding van de oppervlakte zonnepanelen op geschikte daken tot 100 ha en tot 200 ha met wijziging van landelijke regels. Eventuele aanleg op maaiveld ('zonneakker' of 'zonneweide') onder voorwaarden in nader aan te wijzen gebieden.
- Beleidsplan met onder andere doelstellingen en ruimtelijk kader.
- Aanleg stimuleren door het mede organiseren van het uitwisselen van informatie, visie uitdragen, voorbeeldprojecten, overleg, kennis inbrengen, verbindingen organiseren etc.
- Bevorderen dat gemeenten, Natuur en Milieufederatie Drenthe en Drentse Energie Organisatie initiatieven stimuleren van inwoners, maatschappelijke organisaties en bedrijven.
- Afspraken met gemeenten over voorbeeldfunctie door zelf zonnepanelen aan te leggen op eigen gebouwen en scholen.
- Organisatie van de uitvoering van de regeling voor vervanging van asbestdaken van agrarische gebouwen met plaatsing van zonnepanelen.
- Het stimuleren van eigenaren en gebruikers van gebouwen, onder andere door vergroten van bewustwording door het zorgen voor goede informatievoorziening.

*Partners*

- Van eigenaren en gebruikers van gebouwen verwachten we het nemen van initiatieven voor realisatie.
- Van de Noordelijke Land- en Tuinbouw Organisatie verwachten we een actieve houding, ondermeer voor het gebruik mak en van de regeling voor zonnepanelen op astbestdaken.
- Opleiding (E-college), product-marktcombinaties, certificering op initiatief van marktpartijen.
- We vragen aan gemeenten en Natuur en Milieufederatie Drenthe via hun loketfunctie de algemene bewustwording te vergroten en de versnelling van het nemen van initiatieven.
- We vragen het Rijk de landelijke regelgeving zo te wijzigen dat optimaal benutten van geschikte daken financieel aantrekkelijk wordt voor particulieren in de omgeving, die niet zelf over een geschikt dak beschikken en voor investeerders en grootverbruikers.
- Van initiatiefnemers voor windenergie in het provinciale zoekgebied vragen we afspraken en inzet voor het realiseren van zonnestroom in combinatie met realisatie van windenergie.

**Zonnewarmte**
Extra uitbreiding van zonnecollectoren in 2020 met 25 % tot 125 TJ voor 22.500 woningen. Dat is ongeveer 10 % van de bestaande woningen in Drenthe.

- Bevorderen dat gemeenten, Natuur en Milieufederatie Drenthe en Drentse Energie Organisatie initiatieven stimuleren van inwoners.
- Afspraken met gemeenten over voorbeeldfunctie door zelf collectoren aan te leggen op eigen gebouwen en scholen.
- Afspraken met woningbouwcorporaties e.d.
- Mogelijkheden verkennen voor het wegnemen van financieringsbelemmeringen.

*Partners*
- De eigenaren en gebruikers van gebouwen vragen we het initiatief te nemen voor realisatie.
- Overleg met vertegenwoordigers van installatie bedrijven.
- We verwachten van gemeenten en de Natuur en Milieufederatie Drenthe dat zij via hun loketfunctie de algemene bewustwording vergroten voor de versnelling van het nemen van initiatieven.

**Windenergie**
Ruimtelijke invulling voor het realiseren van windenergie in het provinciaal zoekgebied voor windturbines tot in totaal 280 MW opgesteld vermogen[7]. Als het Rijk de doelstelling voor windenergie op land (6000 MW in 2020) verhoogt, zijn wij bereid vóór 2020 het proces te starten voor uitbreiding van het zoekgebied voor windenergie in Drenthe om aanvullende locaties aan te wijzen buiten het huidige zoekgebied.

- Aanpassing van de omgevingsvisie en omgevingsverordening op basis van de Gebiedsvisie windenergie Drenthe.
- Beleidsbijdrage aan Structuurvisie wind op land.
- Toetsing van initiatieven aan het provinciale beleid en eventuele vergunningverlening.
- Regierol bij de uitvoering van de gebiedsvisie en bij initiatieven: communicatie, gebiedsontwikkeling en participatie.

7 Afhankelijk van het windregime van een locatie wordt het turbinetype gekozen en de verhouding tussen rotordiameter en generatorvermogen bepaald. Dit kan bijvoorbeeld inhouden dat er 93 turbines van 3 MW worden geplaatst.

- Onderzoek, afweging en planvorming in het geval van uitbreiding van het huidige zoekgebied.
- Lobby voor een wettelijke regeling waarin omwonenden die participeren in een nabijgelegen windpark hun aandeel opgewekte elektriciteit kunnen verrekenen met hun gebruik, zoals ook bij zonnestroom mogelijk is ('saldering')

*Partners*
- Van initiatiefnemers verwachten we afstemming van hun initiatieven op het provinciale beleid.
- Afspraken met het Rijk over de gezamenlijke inzet van de provincies voor de nationale opgave voor de realisatie van windenergie.
- We vragen het Rijk de regierol aan ons over te laten voor de uitvoering van de initiatieven waarvoor zij het bevoegd gezag is: communicatie, gebiedsontwikkeling en participatie.
- We verwachten van de vier betrokken gemeenten dat zij samen met ons de Gebiedsvisie windenergie doorvertalen in relevante ruimtelijke plannen.

**Waterkracht**
Opwekken van elektriciteit door gebruik te maken van de waterkracht van aanwezig stromend water.

- Afspraak maken met waterbeheerders over plan en realisatie.
- Bij planvorming voor inrichting en beheer de opwekking van energie inbrengen.

*Partners:*
- Aan waterbeheerders vragen we het initiatief voor het verkennen van mogelijkheden en eventuele realisatie.

**Groen gas**
De industriële vergisting voor de productie van groen gas uitbreiden tot 100 miljoen $m^3$. We streven naar clustering van vergisting (bedrijvenparken, agroparken) en naar optimale inzet van de maximaal benutbare bestaande biomassa die aanwezig is in Drenthe, zoals reststromen uit de landbouw en uit de voedselverwerkende industrie[8].

8 Vooralsnog gaan we er van uit dat biomassa uit natuur en landschap doorgaans niet wordt verwerkt in industriële vergistingsinstallaties.

- Provinciaal beleidsplan voor energie uit biomassa in relatie tot het beleid voor het ontwikkelen van de Biobased Enonomy.
- Vergunningverlening en handhaving.
- Clustering stimuleren door overleg met vertegenwoordigers van landbouwers, voedselverwerkende industrie, natuurbeheerders en andere uitvoeringspartners: organiseren van het uitwisselen van informatie, visie uitdragen, voorbeeldprojecten zoals droogvergisting, overleg, kennis inbrengen, verbindingen organiseren zoals versterking van de keten, etc.
- In gesprek gaan met bedrijven en leveranciers van biomassa. Green deals met afspraken met uitvoeringspartners.
- Regionale afzet groen gas voor transport bevorderen door het verbinden van partijen; zie ook 7.5 Groene mobiliteit.
- Overleg met gemeenten over ruimtelijke regelgeving en ruimtelijke planvorming voor clustering van installaties voor vergisting.
- Met partners verkennen van realisatie Agropark Veenkoloniën met centrale benutting van biomassa voor energie.
- Aandringen op aanpassing van landelijke regels om productie en gebruik van groen gas te stimuleren in de regio (zoals vereenvoudiging 'biotickets' en fiscalisering groen gas).

*Partners*
- Van bedrijven en leveranciers van biomassa verwachten we initiatieven voor realisatie.
- Van landbouw- en natuurorganisaties en bedrijven verwachten we initiatieven voor clustering.
- Van het Rijk vragen we aanpassing van regels om productie en gebruik van groen gas regionaal te stimuleren.

**Warmte en koude opslag**

Voortzetting van de ingezette versnelling van de aanleg van systemen tot een omvang van 500 TJ in 2020.

- Vergunningverlening, registratie en handhaving open systemen.
- Voortzetting inzet coach om gemeenten en marktpartijen te adviseren en te stimuleren.
- Stimuleren van gemeenten bij het opstellen van masterplannen voor gebieden met veel WKO met daarin opgenomen interventiegebieden.
- Green Deals met potentiële partijen voor grootschalige aanleg en beheer.

- Aanpassing beleid en regelgeving op basis van Besluit Bodemenergie.
- Stimuleren actieve communicatie en promotie door overleg met uitvoerende partijen.
- Afspraken over algemene bewustwording inwoners door NMF, gemeenten en markt.

*Partners*
- Vergunningverlening, registratie en handhaving gesloten systemen door gemeenten.
- Ruimtelijke ordening ondergrond en masterplannen WKO door gemeenten.
- We verwachten van marktpartijen dat zij projecten uitvoeren en hun potentiële opdrachtgevers actief stimuleren door te wijzen op de mogelijkheden.
- Samenwerking met Groningen en Fryslân met informatie geven (website), afstemming beleidskaders (3D-zonemodel) en mogelijk ander uitvoeringsaspecten.

**Geothermie**
Aanleg van twee systemen (zogeheten doubletten inclusief warmtelevering)

- Ondersteuning initiatieven marktpartijen met informatie, onderzoek, advies en financiering.
- Begeleiding project geothermie tuinbouw.
- Advisering over vergunningverlening aan het Rijk.
- Programma geothermie met plan van aanpak voor realisatie.
- Overleg met mogelijke partners voor uitvoering en investeringen.

*Partners*
- We verwachten van gemeenten, tuinders en andere potentiële partners initiatieven en dat zij met elkaar samenwerken bij het ontwikkelen en realiseren van projecten.

**Diepe geothermie**
Voor de langere termijn mogelijkheden elektriciteitsopwekking verkennen.
- Verkennen van mogelijkheden.
- Programma diepe geothermie met plan van aanpak voor realisatie.
- Plan voor een voorbeeldproject ontwikkelen met partners.

*Partners*
We verwachten van potentiële partners initiatieven.

Kassengebied Zuidwest-Drenthe

**Slimme systemen**
Aanpassing van de infrastructuur voor optimalisatie van transport, opslag en levering van energie met partners verkennen. Het gaat hier onder ander om 'smart grids' om met slimme koppelingen energie efficiënt te gebruiken.

- Verkenningen, overleg en afspraken met uitvoerende partners.
- Stimuleren van demonstratieprojecten, stimulans en projectontwikkeling (Energy Valley), innovaties (KEI) en investeringen (DEO).

*Partners*
Van gemeenten en anderen vragen we het initiatief te nemen voor de aanleg van energienetten. Van verantwoordelijken voor de infrastructuur verwachten we initiatieven voor projecten en samenwerking voor verkenningen.

## Spoor V Schoon fossiel

**Opslag in gasvelden**
Het streven naar een proefproject voor een mobiele centrale (ZEPP) en een maatschappelijk debat over (duurzame) energie in relatie tot driedimensionaal omgevingsbeleid, in verband met de impact op het gebruik van de ruimte zowel boven- als ondergronds, voordat een eventueel demonstratieproject voor de opslag van $CO_2$ door het Rijk aan de orde is.

- Dialoog over energietransitie en ruimtegebruik.

*Partners*
Van het Rijk vragen we ruimte voor een zorgvuldig communicatietraject over het gebruik van de ondergrond.

**Integrale concepten**
De hiervoor genoemde opties kunnen gecombineerd worden in integrale concepten. Dit geeft onderlinge versterking van effecten en grotere realisatiekracht. Het probleem daarbij is dat ze moeilijk spontaan ontstaan. We zien het als een taak van de provincie om samen met partners integrale concepten te ontwikkelen, die uit te dragen met visie en de eerste stappen van reali-

satie te bevorderen. Het werken met mogelijke integrale concepten bij het realiseren van maatregelen heeft voordelen. Er kan dan beter ingespeeld worden op nieuwe ontwikkelingen en zich voordoende kansen. Afhankelijk van de situatie kan een concept en de bijbehorende maatregelen dan ontwikkeld worden. De mate van realisatiemogelijkheden van maatregelen kan immers wisselend zijn. Per concept wisselt de potentiële realisatie van maatregelen. Een voorbeeld hiervan is het concept duurzame dorpen waarbij te denken is aan planmatige energiebesparing, aanleg van een warmtenet of grootschalige WKO, zonnestroom en het optimaal lokaal benutten van plaatselijk aanwezige biomassa uit natuur en landschap.

**Evaluatie**

De inspanningen van de provincie worden jaarlijks gepland en de voortgang wordt bewaakt met een jaarlijkse evaluatie op basis van de prestaties. Dit betreft de interne bedrijfsvoering van de provincie.
Daarnaast willen we een jaarlijkse rapportage gaan realiseren over het bereiken van de beleidsdoelen op basis van het energiegebruik in Drenthe (CBS-gegevens). Door de provincies en het rijk (IPO en AgentschapNL) worden stappen gezet voor het realiseren van een uniforme monitoring. Over het werkgelegenheidseffect wordt in Energy Valley verband gerapporteerd. Voor de evaluatie van deze strategie is het gewenst opnieuw energiebalansen voor Drenthe op te stellen, bijvoorbeeld voor 2020 en 2030, zodat opnieuw strategische beleidskeuzes gemaakt kunnen worden. Afhankelijk van de dan behaalde resultaten kan dan voor 2030 een nieuwe doelstelling bepaald worden.

**Beleidsuitwerking**

De inzet van de provincie bestaat uit het faciliteren van de uitvoering en de financiering van projecten via het energieprogramma en de Drentse Energie Organisatie. De hiervoor genoemde inzet bestaat voor een belangrijk deel ook uit verdere uitwerking van het beleid op de genoemde thema's. Door het nader onderzoeken en verkennen van de mogelijkheden, het benoemen van meer gedetailleerde doelen en gewenste resultaten en dergelijke. Dit gaat doorgaans in overleg en samenwerking met partners. Voor het bereiken van het gewenste effect voor het terugdringen van broeikasgassen, gaat het telkens om het zoeken naar de onderliggende oorzaken van het probleem om effectieve maatregelen te kunnen treffen. Hiertoe worden zo nodig aparte beleidsdocumenten opgesteld ten behoeve van de uitvoering van de gewenste maatregelen, zoals de Ontwerp Gebiedsvisie windenergie Drenthe.

## Doorkijk naar 2050

Voor de lange termijn gaat het om de potentie voor het realiseren van een duurzame energie-huishouding in 2050. Het gebruik van fossiele energie is dan voor een belangrijk deel vervangen door hernieuwbare energie. Realistisch is de raming dat het aandeel fossiel ten opzichte van 2010 vermindert door besparingen en efficiëntie met 30 % tot 50 PJ. Bij dat energiegebruik is bepalend in hoeverre de vervanging mogelijk is van fossiele door hernieuwbare energie. Uitgegaan is van een aandeel van hernieuwbare energie van 50 %, dus van 25 PJ. We gaan er van uit dat de huidige geraamde maximale potentie vergroot kan worden, zoals door toekomstige innovaties en diepe geothermie. De energiebesparing en het gebruik van hernieuwbare energie leiden niet tot de gewenste afname van de uitstoot tot 0,5 Mton maar tot 1,5 Mton. De opties zijn een grotere aanvoer van hernieuwbare energie van buiten de provincie Drenthe en opslag van $CO_2$. Het doel voor 2050 kan op deze wijze worden bereikt. Op basis van de huidige kennis en geraamde potentie is te verwachten dat, ook na een transitieperiode met opslag van $CO_2$, niet alle duurzame energie in Drenthe wordt opgewekt. Voor een deel zal waarschijnlijk aanvoer van hernieuwbare energie van buiten de provincie nodig zijn. Dat kan bijvoorbeeld door (deelname aan) windparken op zee of misschien van duurzame energie die is omgezet in waterstofgas.
De in deze strategie bepaalde koers is gekozen op basis van de huidige kennis en situatie. Technieken en omstandigheden veranderen snel en sterk en dat kan van grote invloed zijn op het beleid. Dat ontslaat ons niet van de noodzaak om nu een koers te bepalen. Dat doen we met discussie en besluitvorming over dit document, in de wetenschap dat er misschien spoedig bijstelling nodig is.

## Prioriteiten

De strategie leidt tot de volgende keuzes voor prioritaire inzet van de provincie.

| Korte termijn 2013 | Middellange termijn 2015 | Lange termijn 2020 |
|---|---|---|
| 1. Windenergie | 1. Geothermie | 1. Slimme systemen |
| 2. Zonnestroom | 2. Veenoxidatie | 2. Diepe geothermie |
| 3. Groen gas/bio-energie/BBE | 3. Landbouw | 3. Duurzame dorpen / wijken |

# 5 Het vervolg

In dit hoofdstuk gaan we in op de binnengekomen reacties en geven we informatie over de stand van zaken en het vervolgproces.

De Energiestrategie Drenthe is als concept gepubliceerd op 25 februari 2013 en op de gebruikelijke wijze is in de huis-aan-huisbladen bekend gemaakt dat een ieder er op kon reageren tot 1 juli 2013. We ontvingen een uitgebreide reactie van Tegenwind Veenkoloniën. Het betreft opmerkingen over de voorgenomen realisatie van windenergie in de Veenkoloniën. Het beleid is al vastgelegd in de Omgevingsvisie Drenthe en de Gebiedsvisie windenergie Drenthe. De energiestrategie is daarmee in overeenstemming en de strategie is niet bedoeld om die afgeronde afweging opnieuw te doen. De reactie geeft daarom geen aanleiding tot inhoudelijke wijzigingen. Wel is terecht opgemerkt dat de procedure van de gebiedsvisie is afgerond; de tekst is op dat punt geactualiseerd. Verder geeft Tegenwind Veenkoloniën aan dat betrokkenheid van de bevolking nodig is bij de beleidsrealisatie. Dat onderschrijven we van harte; het komt overeen met onze visie.

We vroegen aan diverse externe onafhankelijke deskundigen te reageren op het concept van de energiestrategie. Dit zijn stuk voor stuk waardevolle gezichtspunten. Het betreft vooral nuttige aanbevelingen voor het vervolg. De energiestrategie is een nogal technische en inhoudelijke omschrijving van maatregelen die nodig zijn voor het bereiken van een duurzamere Drentse energiehuishouding. Het is een totaaloverzicht op provinciaal niveau, maar daardoor nog vrij globaal. Uit de reacties komen twee hoofdzaken naar voren: dat er concretisering nodig is en dat er overleg met belanghebbenden nodig is. Dat komt geheel overeen met onze visie op het vervolg. De energiestrategie zien we als ons voorstel aan uitvoeringspartners om samen te werken aan een duurzame energiehuishouding. We willen het laten dienen als een inhoudelijk gespreksdocument om het met elkaar te hebben over wie wat doet. De mening van de externe deskundigen is daarbij waardevolle informatie. We hebben daarom die gegevens als bijlage opgenomen.

De situatie is dat we nog teveel fossiele energie gebruiken en te weinig hernieuwbare energie. Er gebeurt op energiegebied al veel. Maar uit de gegevens blijkt dat het doel desondanks niet bereikt zal worden. Hoe kunnen we het anders doen? We zien de binnengekomen reacties als

een ondersteuning van ons voornemen om het initiatief te nemen voor het overleg in de Drentse maatschappij. We zien daarbij voor onszelf een rol om de organisatie van de dialoog over energietransitie in Drenthe ter hand te nemen. Dat proces willen we op een vernieuwende wijze gaan vorm geven.

Foto: Dreamstime

# Bijlagen

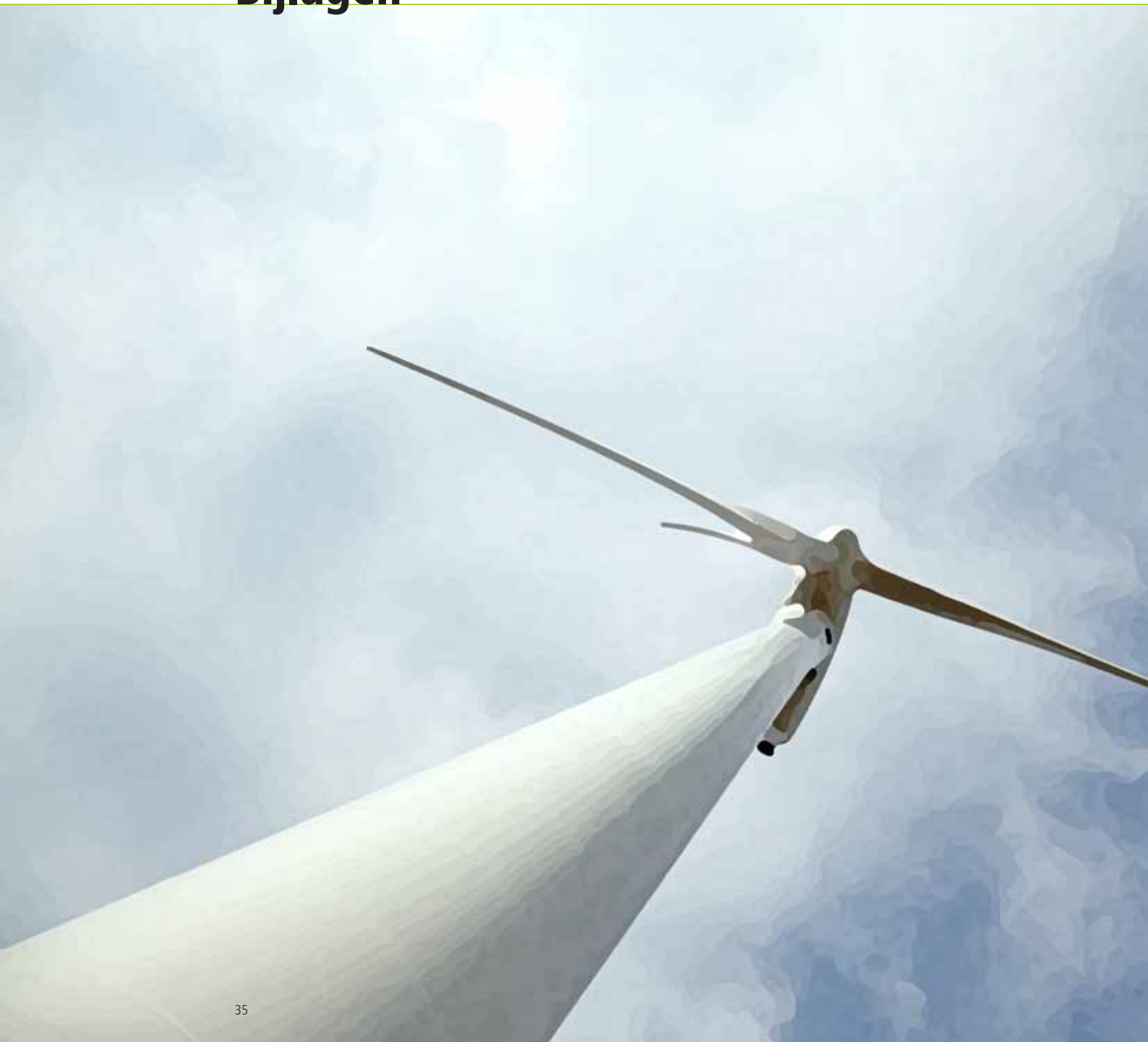

# 1 Overzicht van de inzet van de provincie Drenthe

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | initiëren | K | Korte termijn: | tot en met 2013 |
| | uitbouwen | M | Middellange termijn: | tot en met 2015 |
| | continueren | L | Lange termijn: | tot en met 2020 |

| ALGEMEEN | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Bestaand energiebeleid 2012 | Actiepunten energiebeleid 2013 | Planning beleidsinzet tot 2020 | Inzet | K | M | L |
| Kader | Energiebalansen 2010 en 2020<br>Beleidsverkenning energie-strategie<br>Concept energiestrategie | Vaststellen energiestrategie<br>Uitwerken energielandschap | Energiebalansen 2020 en 2030<br>Actualisatie energiestrategie | ++++ | | | |
| Evaluatie | | Monitoring rapportage CBS gegevens<br>Evaluatie voortgang beleid | Jaarlijkse monitoring | ++ | | | |
| Informatie | Aanpassing website energie | Energieatlas maken | Optimaliseren digitale informatie | + | | | |

| BESPAREN | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Bestaand energiebeleid 2012 | Actiepunten energiebeleid 2013 | Planning beleidsinzet tot 2020 | Inzet | K | M | L |
| Industrie | | Opstellen plan van aanpak | VTH milieuvergunningen<br>Innovatieprojecten KEI<br>Green deals en scans<br>Informatie uitwisseling<br>Besparingslobby IPO | ++ | | | |
| Landbouw | Duurzaam boer blijven in Drenthe | Verder uitrollen duurzaam boer blijven | Regie<br>Financiële bijdrage | ++++ | | | |
| | Voorbereiding project veenoxi-datie | Project veenoxidatie vervolgen | Informatie uitwisseling<br>Regie en afspraken | | | | |
| Transport | Duurzame huurauto's<br>Stimuleren voorbeeldfunctie gemeenten | Eigen duurzaam vervoer uitbreiden<br>Inkoopvoorwaarden stellen<br>Fiscaliseringsbeleid beïnvloeden | Voorbeeldfunctie<br>Lobby fiscalisering | + | | | |

| BESPAREN | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Bestaand energiebeleid 2012 | Actiepunten energiebeleid 2013 | Planning beleidsinzet tot 2020 | Inzet | K | M | L |
| Gebouwen | SLIM wonen | Vaststellen Plan van Aanpak<br>Continueren en borgen SLIM | Regie en afspraken maken<br>Sociaal aanbesteden | +++ | | | |
| | Energierenovatiefonds SEBB | Uitvoeren Subsidieregeling energiebesparing en Duurzaamheidslening | Betrekken particuliere eigenaren<br>Voortgangsrapportage SNN - EFRO | | | | |
| | Prestatieafspraak woning-corporaties | Vaststellen eindrapportage | Lobby nieuw project EFRO / ESF | | | | |
| | Duurzame Dorpen | Plan van Aanpak<br>Verkenning kansen EUREGIO-project | Burgerinitiatieven aan elkaar verbinden en actief uitdragen via NMFD | | | | |

| PRODUCEREN | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Bestaand energiebeleid 2012 | Actiepunten energiebeleid 2013 | Planning beleidsinzet tot 2020 | Inzet | K | M | L |
| Zonnestroom | Verkennend rapport | Gebiedsvisie zonnestroom<br>Regeling zon op asbestdaken | Informatie uitwisseling<br>Bewustwording inwoners stimuleren<br>Voorbeeldfunctie overheden | ++++ | | | |
| Zonne-warmte | | Convenanten corporaties uitbreiden | Bewustwording inwoners stimuleren<br>Voorbeeldfunctie overheden | + | | | |
| Wind energie | Ontwerp Gebiedsvisie Windenergie Drenthe | Vastgestelde gebiedsvisie<br>Beleidsinbreng landelijke visie<br>Regie gebiedsproces en regie uitvoering gebiedsvisie | Toetsen realisatieprojecten<br>Aanpassen omgevingsbeleid en POV<br>Uitbreiding zoekgebied verkennen | ++++ | | | |
| Waterkracht | | | Overleg met waterschappen<br>Afspraak realisatie water-schappen<br>Turbines eventuele nieuwe bekkens | + | | | |

| PRODUCEREN | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Bestaand energiebeleid 2012 | Actiepunten energiebeleid 2013 | Planning beleidsinzet tot 2020 | Inzet | K | M | L |
| Groen gas | Verkenning Drents Friese Wold<br>Project NEND | Uitrol resultaat Drents-Friese Wold<br>Beleidsuitwerking biomassa<br>Beleidsbeïnvloeding fiscalisering | Afspraken clustering vergisting<br>Green deals<br>Afspraken over regionale afzet | ++++ | | | |
| WKO | Beleid, regelgeving, info, coaching, registratie, beleidsbe-invloeding | Voortzetting coaching partners<br>VTH open systemen<br>Aanpassing POV nav landelijk beleid | Green deals grootschalige aanleg<br>Overleg met uitvoerders<br>Bewustwording inwoners stimuleren | +++ | | | |
| Geothermie | Ondersteuning project tuinbouw | Programma geothermie opstellen | Ondersteuning initiatieven<br>Advisering Rijk over vergunningen | +++ | | | |
| Diepe geothermie | | Programma geothermie opstellen<br>Overleg samenwerkingspartners | Realisatie voorbeeldproject | +++ | | | |
| Systemen | Onderzoeksrapport perslucht-opslag | Onderzoek waterstofopslag | Verkenning, overleg en afspraken met uitvoerende partners. | ++ | | | |

| OPSLAAN | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Bestaand energiebeleid 2012 | Actiepunten energiebeleid 2013 | Planning beleidsinzet tot 2020 | Inzet | K | M | L |
| Opslag | | Voorbereiding communicatie-traject | Communicatietraject<br>Eventueel Demonstratieproject | ++ | | | |

## 2 Basisgegevens

**Toelichting: zie Beleidsverkenning Energiestrategie Drenthe**

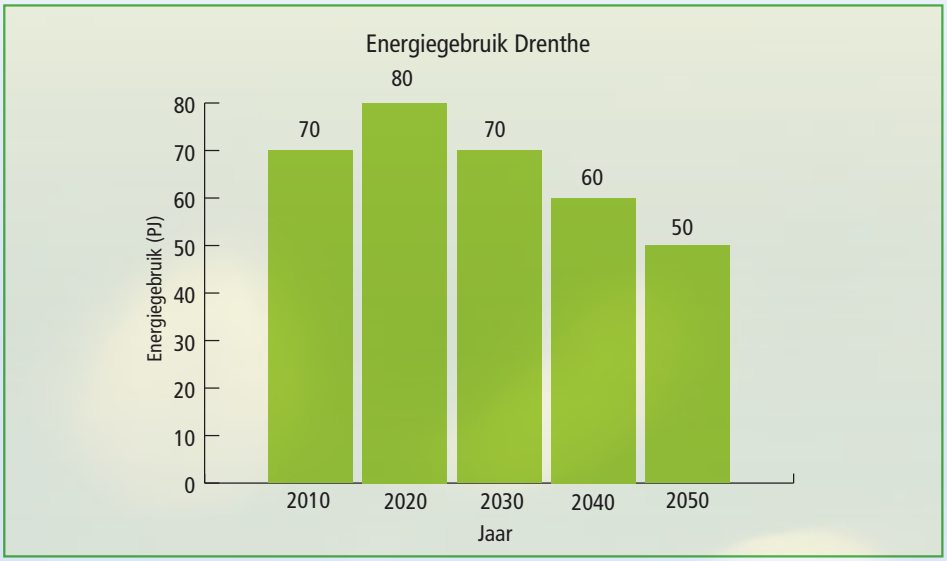


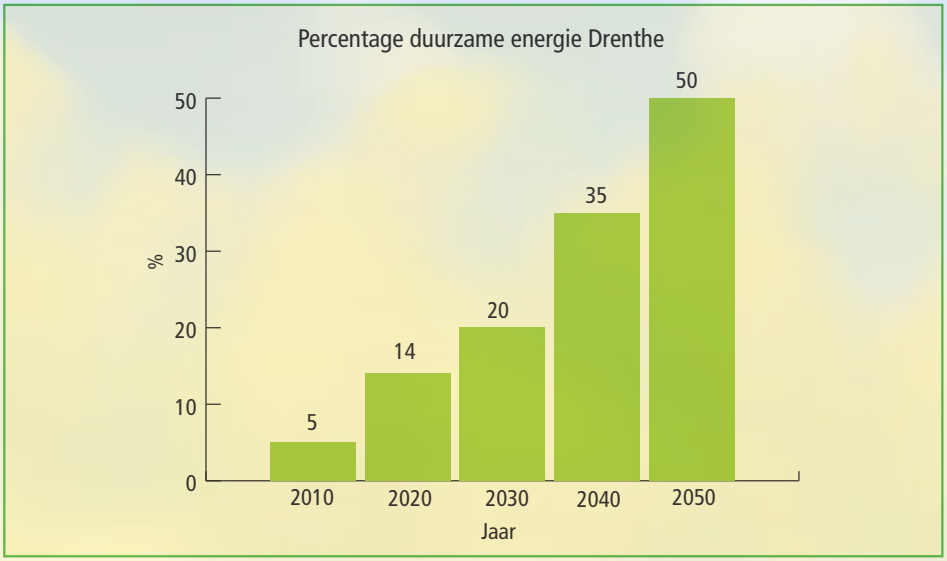

**Emissie in Drenthe door energiegebruik**

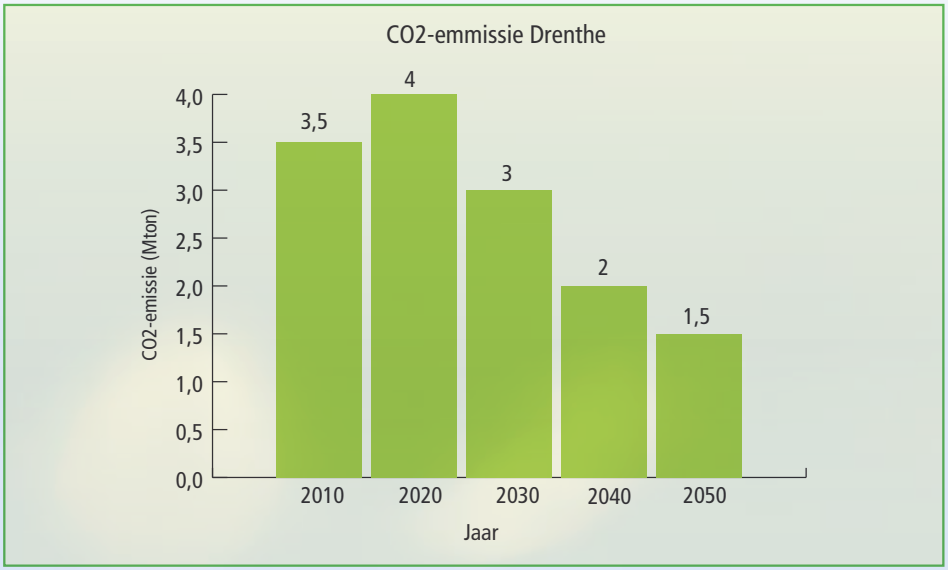


**Emissie in Drenthe door energiegebruik en overige emissie**

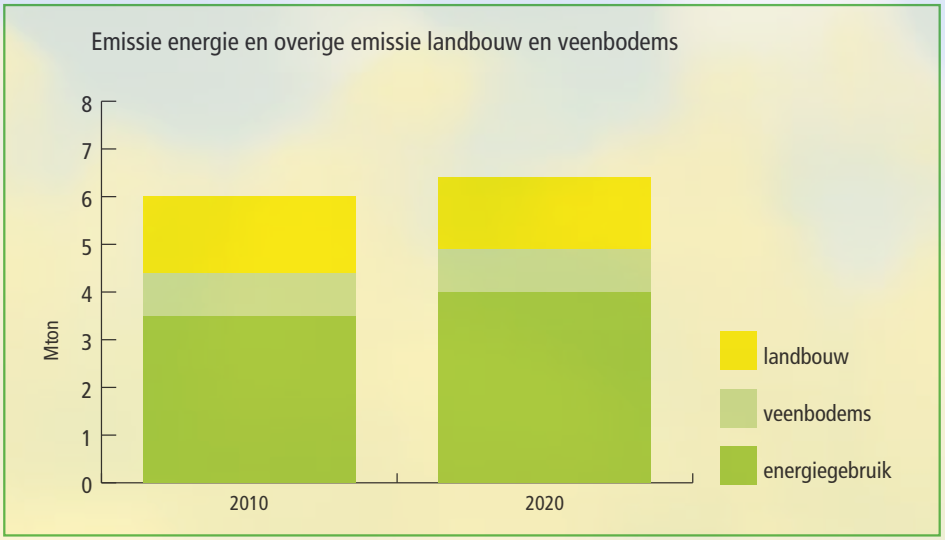

## Energiegebruik per sector

| | Verbruikssaldo 2010 | | Verbruikssaldo 2020 | |
|---|---|---|---|---|
| | [TJ] | [%] | [TJ] | [%] |
| Huishoudens | 13.364 | 19,1 | 12.299 | 15,3 |
| Handel, diensten en overheid | 8.597 | 12,3 | 8.601 | 10,7 |
| Industrie | 15.611 | 22,3 | 16.162 | 20,1 |
| Land- en tuinbouw | 4.218 | 6,0 | 4.841 | 6,0 |
| Verkeer en vervoer | 17.585 | 25,2 | 16.954 | 21,1 |
| Energiesector | 10.525 | 15,1 | 21.599 | 26,8 |
| Totaal | 69.900 | 100 | 80.456 | 100 |

## Aandeel hernieuwbare energie

| | | 2010 | 2020 |
|---|---|---|---|
| Finaal energetisch verbruik Drenthe * | [TJ] | 68.613 | 78.915 |
| Hernieuwbare energie | | | |
| Elektriciteit | [TJ] | 15 | 2.368 |
| Warmte | [TJ] | 80 | 1.336 |
| Biogas | [TJ] | 1.547 | 4.197 |
| Biomassa | [TJ] | 1.927 | 3.338 |
| Totaal hernieuwbare energie | [TJ] | 3.569 | 11.239 |
| Aandeel in finaal energiegebruik | [%] | ~ 5 | ~ 14 |

* Dit is exclusief het non-energetische gebruik van fossiele energie, bijvoorbeeld als grondstof voor producten, daarom zijn de getallen lager dan in de vorige tabel. Daar staat het totaal van fossiel energiegebruik, energiegebruik van hernieuwbare bronnen en het non-energetische gebruik van fossiele energie.

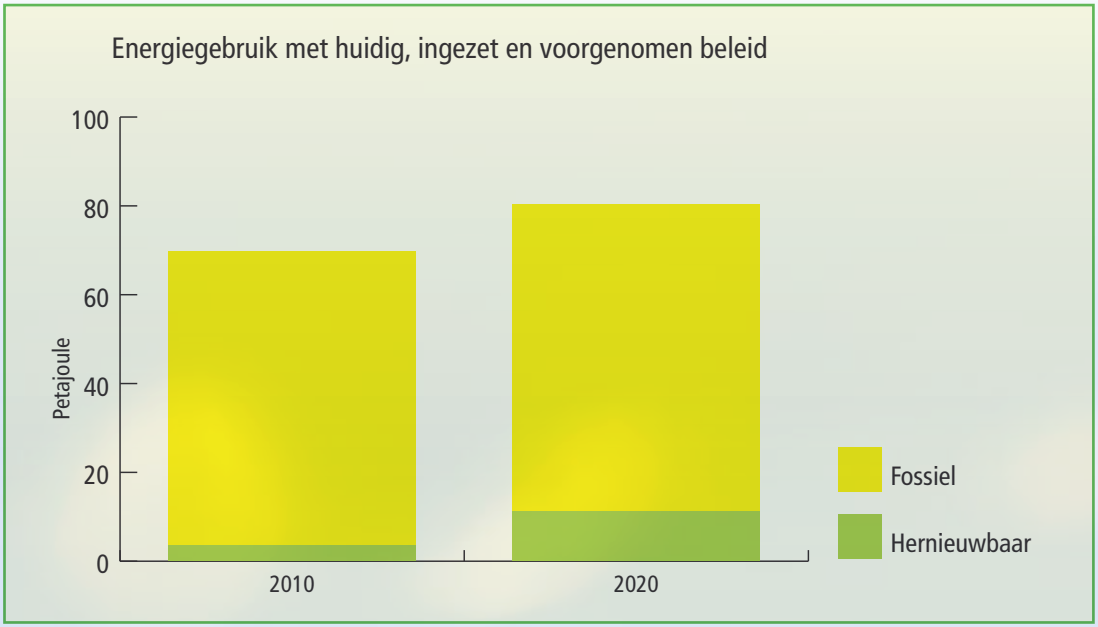
Energiegebruik met huidig, ingezet en voorgenomen beleid
100
80
60
40
20
0
Petajoule
2010
2020
Fossiel
Hernieuwbaar

**Beoordeling opties duurzame energiehuishouding 2020**

| Optie | | $CO_2$ | Werk | Rend. | Ruimte | Sociaal | Rol |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| BESPAREN | | | | | | | |
| 1 | Industrie | ++ | + | + | +++ | 0 | + |
| 2 | Landbouw | +++ | + | + | +++ | 0 | + |
| 3 | Biobrandstoffen | + | 0 | + | ++ | + | 0 |
| 4 | Elektrisch rijden | ++ | + | 0 | ++ | + | 0 |
| 5 | Utiliteit | + | +++ | ++ | +++ | + | + |
| 6 | Wonen | ++ | +++ | ++ | +++ | +++ | + |
| PRODUCEREN | | | | | | | |
| 7 | Zonnestroom | ++ | ++ | + | + | +++ | + |
| 8 | Zonnewarmte | + | ++ | ++ | ++ | +++ | 0 |
| 9 | Windenergie | +++ | + | + | - - | - | +++ |
| 10 | Waterkracht | 0 | 0 | 0 | ++ | 0 | + |
| 11 | Groen gas | + | + | 0 | + | + | + |
| 12 | WKO | + | + | ++ | ++ | + | ++ |
| 13 | Geothermie | 0 | 0 | + | ++ | 0 | ++ |
| 14 | Diepe geothermie | + | 0 | 0 | ++ | 0 | +++ |
| 15 | Slimme systemen | + | + | 0 | + | + | + |
| OPSLAAN | | | | | | | |
| 16 | Opslag in gasvelden | +++ | + | 0 | 0 | - - - | ++ |

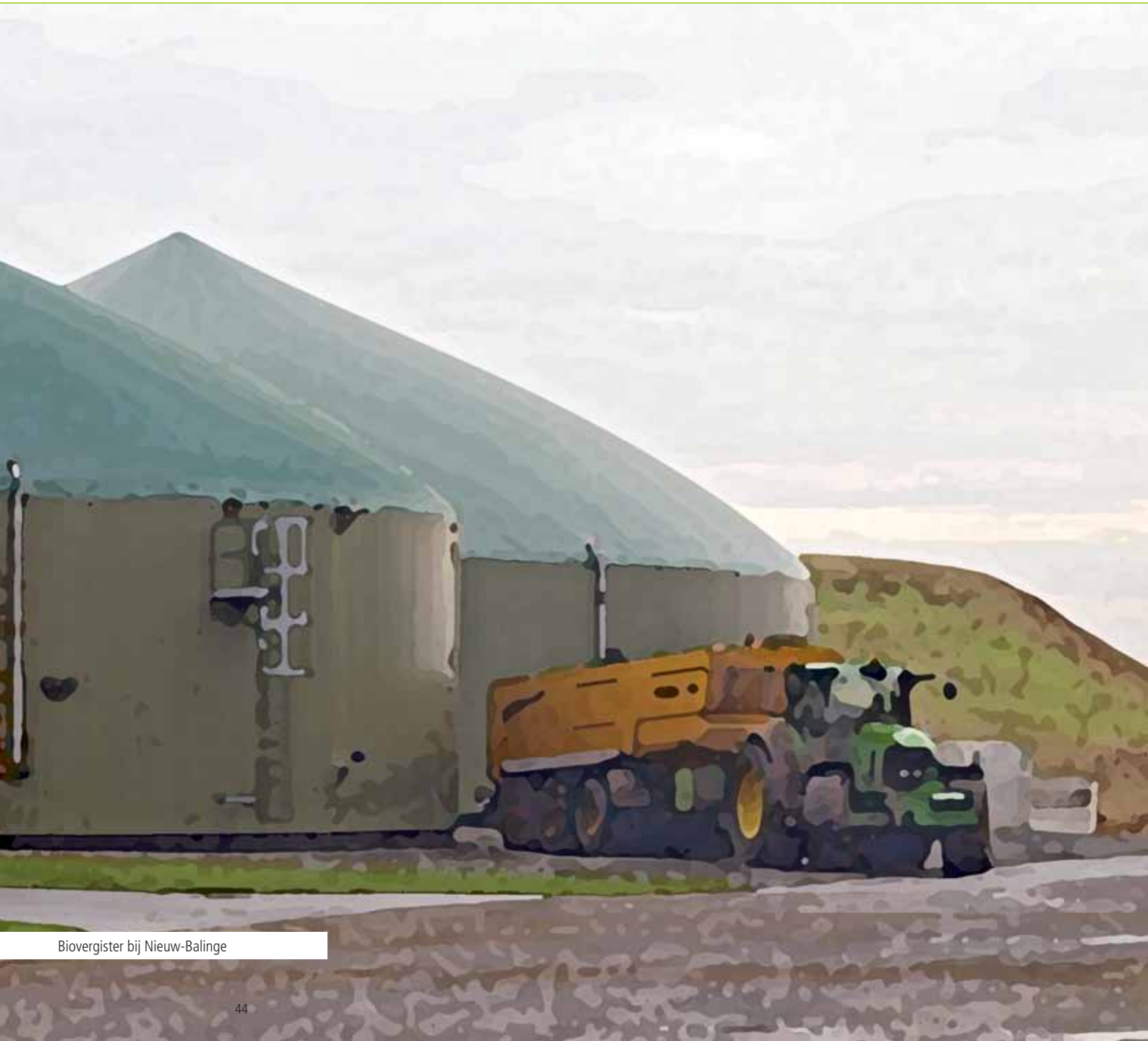

Biovergister bij Nieuw-Balinge

**Doelbereik 2020 voor energiegebruik, opslag, landbouw en veenbodems (emissie in Mton CO2).**

| | Thema | Balans 1990 | Doel 2020 | Raming 2020 | Extra inzet | Doel bereik |
|---|---|---|---|---|---|---|
| 1 | Besparen en produceren ** | 3,5 | 2,8 | 3,8 | - 0,5 | 3,3 |
| 2 | Schoon fossiel | 0,0 | n.v.t. | 0,0 | - 0,5 | -0,5 |
| 3 | Duurzame landbouw | 2,2 | 1,7 | 1,7 | - 0,1 | 1,6 |
| 4 | Mineralisatie veenbodems | 0,9 | 0,7 | 0,9 | - 0,2 | 0,7 |
| Totaal | | 6,6 | 5,2 | 6,4 | - 1,3 | 5,1 |

**Doelbereik 2050 voor energiegebruik, opslag, landbouw en veenbodems (emissie in Mton CO2).**

| | Thema | Balans 1990 | Balans 2020 | Doel 2050 | Raming 2050 | Extra inzet | Doel bereik |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 1 | Besparen en produceren ** | 3,5 | 3,8 | 0,5 | 1,5 | 0,0 | 1,5 |
| 2 | Schoon fossiel | 0,0 | 0,0 | 0,0 | - 0,5 | - 0,5 | - 1,0 |
| 3 | Duurzame landbouw | 2,2 | 1,7 | 0,4 | 1,3 | - 0,5 | 0,8 |
| 4 | Mineralisatie veenbodems | 0,9 | 0,9 | 0,2 | 0,0 | 0,0 | 0,0 |
| Totaal | | 6,6 | 6,4 | 1,1 | 2,3 | - 1,0 | 1,3 |

** Balans en doel zijn het totaal met aftrek van emissie door energiegebruik landbouw met 0,2 Mton want de totale emissie van de landbouw is apart aangegeven. Voor 2050 is mogelijke extra inzet voor besparen en produceren onbekend, waarschijnlijk is aanvoer van duurzame energie van buiten Drenthe nodig.

**Potentie hernieuwbare energie**

| Energieoptie | | Energie balans 2010 | Energie balans 2020 | Met extra inzet 2020 | Maximale potentie 2020 | Maximale potentie 2050 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| 1. Zon | | | | | | |
| Zonnestroom | ha | 2 | 40 | 100 | 200 | 1200 |
| | GWh | 2,2 | 42 | 105 | 210 | 1260 |
| Zonnewarmte | aantal | 7.000 | 18.000 | 22.500 | 35.000 | 150.000 |
| | TJ | 40 | 100 | 128 | 200 | 857 |
| 2. Wind | | | | | | |
| Windturbines | aantal | 1 | 93 | 93 | ? | ? |
| | MW | 0,8 | 280 | 280 | | |
| | GWh | 1,4 | 616 | 870* | | |
| 3. Water | | | | | | |
| | | - | - | - | ? | ? |
| 4. Biomassa + Warmte | | | | | | |
| **Warmte** | | | | | | |
| afvalverbranding | aantal | 1 | 1 | 1 | 1 | 1 |
| | TJ | 0 | 583 | 583 | 583 | 583 |
| houtkachels | aantal | - | - | - | - | - |
| | TJ | 869 | 869 | 869 | 869 | 869 |
| **Elektriciteit** | | | | | | |
| afvalverbranding | aantal | 1 | 1 | 1 | 1 | 1 |
| | GWh | 178 | 162 | 162 | 162 | 162 |
| afvalstort | aantal | 1 | 1 | 1 | 1 | 1 |
| | GWh | 7 | 3 | 3 | 3 | - |
| covergisters mest | aantal | 12 | 12 | 12 | 12 | 12 |
| | GWh | 161 | 161 | 161 | 161 | 161 |
| rioolwaterzuivering | aantal | 3 | 6 | 9 | 15 | 15 |
| | GWh | 3 | 6 | 9 | 15 | 15 |
| industriële vergisters | aantal | 0 | 10 | 10 | 10 | 10 |
| | GWh | 0 | 126 | 126 | 126 | 126 |

* Door ashoogte en wieklengte beter op elkaar af te stemmen wordt een hogere elektriciteitsopbrengst gerealiseerd.

**Potentie hernieuwbare energie (vervolg)**

| Energieoptie | | Energie balans 2010 | Energie balans 2020 | Met extra inzet 2020 | Maximale potentie 2020 | Maximale potentie 2050 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **Groen Gas (warmte)** | | | | | | |
| afvalstort | aantal | 1 | 1 | 1 | 1 | 1 |
| | TJ | 156 | 63 | 63 | 63 | -- |
| covergisters mest | aantal | 1 | 1 | 1 | 1 | 1 |
| | TJ | 50 | 50 | 50 | 50 | 50 |
| rioolwaterzuivering | aantal | 3 | 6 | 6 | 6 | 6 |
| | TJ | - | - | - | - | - |
| industriële vergisters | aantal | 0 | 10 | 10 | 10 | 10 |
| | TJ | 0 | 2570 | 3213 | 3213 | 3213 |
| 5. Bodem | | | | | | |
| geothermie | aantal | 0 | 5 | 2 | 2 | 5 |
| warmte | TJ | 0 | 733 | 293 | 293 | 733 |
| WKO: utiliteit | aantal | 41 | 515 | 515 | 515 | 515 |
| warmte | TJ | 40 | 500 | 500 | 500 | 500 |
| diepe geothermie | aantal | - | - | - | ? | ? |
| stroom | GWh | - | - | - | | |
| Totaal: elektriciteit | GWh | 353 | 1.116 | 1.436 | | |
| warmte | TJ | 1.155 | 5.468 | 5.699 | | |
| elektriciteit | PJ | 1,26 | 4,02 | 5,18 | | |
| warmte | PJ | 1,16 | 5,47 | 5,70 | | |
| Totaal: | PJ | 2,43 | 9,50 | 10,88 | | |
| Emissie in Mton | (GWh) | 0,200 | 0,632 | 0,813 | | |
| | (TJ) | 0,065 | 0,312 | 0,325 | | |
| Totaal: Mton $CO_2$-reductie | | 0,265 | 0,944 | 1,138 | | |

## 3 Reacties van deskundigen

We vroegen aan diverse deskundigen hun mening te geven over de Energiestrategie Drenthe. We ontvingen adviezen van de volgende personen:

Peter Timmer, MEA-adviesbureau, Assen
Gerwin Verschuur, Thermo Bello, Lanxmeer
Peter van Rooy, Accanto BV, Utrecht
Henk Moll, Rijksuniversiteit Groningen, Groningen
Frans Debets, Debets B.V., Groningen
Jan Schouw, Volharding Breda B.V., Breda
Peter Heerema, Locus, Eesergroen
Paul Lako, Energieonderzoek Centrum Nederland, Petten
Jan Willem Zwang, Greenspread, Arnhem
Guido Bakema, IF technology, Arnhem
Frans Stokman, Grunneger Power, Groningen
Klaas Jan Noorman, proDO Consult, Winsum

*Er is een kansrijk transitiepad naar 100% hernieuwbare energie in Drenthe, onder andere door deelname aan windenergie op zee.*

We voegden de reacties samen, gerangschikt naar onderwerp, en die treft u hierna aan.
In cursief staat er een voorlopige ambtelijke reactie bij.

**Algemeen**

- Een goed document! De boodschap is helder. We doen ons best, het gaat ook goed maar we gaan de langere termijn doelen niet halen door verschillende omstandigheden; vooral door de oliewinning. Dus is er aanvullende strategie nodig. Het is duidelijk dat de provincie haar taak serieus neemt.

De structuur van het verhaal is goed.

- Neem als leidraad: voorkomen van vraag, duurzame energie, slim besparen (trias energetica).

- De status van de Energiestrategie verduidelijken in relatie tot andere beleidsstukken, want er worden diverse zaken gemeld: het is het verlengde van het Energieprogramma 2012-2015,

de actualisatie van de Omgevingsvisie, handelingsperspectief voor provincie en partners, realisatie van de opgave, de inzet van instrumenten.

- Is er een principieel gewijzigde inzet op basis van de figuur (blz. 13)? De uitwerking van de sporen lijkt alleen een extra impuls van het bestaande die vertaald is in acties.

- De vraag blijft of de versnellingsstrategie voldoende soelaas biedt. Zet de koppeling met het innovatiebeleid steviger in (RIS3). Dat is ook een belangrijke route naar Europese fondsen.

*Maak met uitvoeringspartners een concreet handelingsperspectief en ontwikkeltraject voor de energietransitie.*

- Uit het hoofdstuk Verkenning volgt op welk terrein beleidsintensivering winst geeft, maar de strategie is niet helder, behalve dan het proberen te versnellen van ingezette trajecten.

- De maatschappelijke opgave voor het beperken van de uitstoot van $CO_2$ is vooral een mondiaal thema en dat is beperkt door Drenthe te beïnvloeden. Voeg daarom toe: betaalbare en duurzame energie voor de inwoners en nieuwe werkgelegenheid in een lokale duurzame economie (het is wellicht aardig om uit te rekenen hoeveel Drenthe betaalt aan fossiel brandstof (verdwijnt allemaal naar Rusland en het Midden-Oosten).

De focus ligt erg op vermindering van $CO_2$. In een agrarisch gebied zou ook vermindering van stikstof tot beleid moeten worden gemaakt.

*De 'trias energetia' is het uitgangspunt bij 'besparen'.*
*Strategie, status en intentie zijn uitgebreider uitgelegd in de beleidsverkenning.*
*Principiële verandering is specifieke inzet per maatregel op basis van beleidsrendement en rol.*
*Bij het voorgenomen vervolgproces van de concretisering ligt het accent meer op betaalbare hernieuwbare energie voor inwoners en de lokale relatie met sociale, ruimtelijke en economische aspecten.*
*Koppeling met innovatiebeleid is van belang en is gelegd, zie ook beleidsverkenning.*
*Vermindering van stikstof is aan de orde bij het landbouwbeleid (kringlooplandbouw); de energiestrategie gaat over energiebeleid.*

**Flexibiliteit**

- Wat denk je over tien jaar met deze strategie bereikt te hebben? Ik voorzie teleurstelling vanwege autonome veranderingen in de mondiale omgeving (vgl. schaliegas en de prijs van steenkool) en te weinig aspiraties van actoren (o.m. vanwege de crisis of multinationale belangen die anders liggen).

- Er staat dat de transitie goed gestuurd en geleid moet worden door de overheid, maar transitie is inspelen op kansen die vanuit verschillende hoeken komen. Het vraagt een overheidsstrategie van ruimte geven aan initiatieven uit de samenleving.

- Het is nog erg moeilijk om uitspraken te doen over energiegebruik en emissies in 2050. Het is goed na te denken over de lange termijn en wat dit impliceert voor de kortere termijn.

- Het lijkt ook alsof we goed weten wat de toekomst vraagt. De afhankelijkheid van andere landen is echter groot zodat voorspellen vrijwel onmogelijk is. Bij het gebiedsgerichte proces van de transitie is het daarom nodig goed om te gaan met onzekerheden door
  - alert te zijn op veranderingen;
  - direct daarop in te spelen;
  - ruimte te scheppen daarvoor.

In de op zich logische lijn van de strategie is het gewenst dit sterker te verankeren.

*Zie beleidsverkenning: met een doorkijk naar 2050 is een strategie voor 2020 gemaakt, ondanks onzekerheden. Omstandigheden en inzet actoren zijn inderdaad bepalend en maken resultaat onzeker. Daarom is het nodig expliciet aan te geven dat verwachtingen niet te hoog gespannen moeten zijn. De opgestelde energiebalansen voor Drenthe zijn een momentopname en de transitie is een ontwikkelproces. Dat vraagt om evaluaties, ruimte voor bijstellingen en dialoog met uitvoeringspartners. Bij de uitvoering door de provincie van het Energieprogramma (en via DEO, Energy Valley en NMF Drenthe) wordt ingespeeld op ontwikkelingen en kansen die zich voordoen. Zie verderop wat betreft het proces van uitwerking en ruimte geven aan initiatieven.*

*Bepalend is dat je goed omgaat met onzekerheden want voorspellingen zijn onmogelijk.*

**Potentie**

- De energiestrategie is in een aantal opzichten nogal traditioneel en te weinig ambitieus. De ambitie van 20% afname van de uitstoot van $CO_2$ en de landelijke ambitie voor hernieuwbare energie van 16 % kan veel hoger zijn in gebieden waarin platteland en stad met elkaar verbonden kunnen worden. Drenthe is zo'n gebied. Drenthe kan weer netto exporteur van energie worden, maar dan van duurzame energie!

- Er is nog veel nodig om het gewenste aandeel hernieuwbare energie ook echt te realiseren. Het is in de energiestrategie niet meer een beleidsdoel 'omdat de productie van hernieuwbare energie gehaald wordt'. Voor sterke groei is er een rol voor de provincie, het is ondanks rijkssubsidies nog geen gelopen race. De energiestrategie is overzichtelijk en spreekt tot de verbeelding wat betreft beleid voor hernieuwbare energiebronnen.

*Concentreer je inzet als provincie op maatregelen waarmee je een taak en directe invloed hebt op het resultaat en kies voor kritische evaluatie.*

- De moeilijkheid van de realisatie van de gewenste omvang van hernieuwbare energie wordt onderschat en zal, zeker als de economie straks aantrekt, niet worden gehaald. Het Europese doel van 14% hernieuwbare energieproductie in Nederland zal binnenkort moeten worden losgelaten. Vroeg of laat moet erkend worden dat het niet lukt en dat kun je beter nu doen om de draai naar een meer realistisch beleid minder pijnlijk te maken. Er wordt in de energiestrategie teveel verwacht van systemen die nauwelijks bijdragen.

In de energiebalansen en de beleidsverkenning is een realistische raming gemaakt voor Drenthe.
*Voor een relatief landelijk gebied als Drenthe is het verhogen van het aandeel hernieuwbare energie relatief gemakkelijk en bij de uitwerking verdient de verbinding platteland-stedelijk gebied aandacht.*
*Inderdaad zijn er vaak tegenvallers in de praktijk van realisatie. Daarom is er temeer reden de focus te leggen op inzet van de provincie bij het wegnemen van belemmeringen. Voor de diverse opties is een nadere uitwerking gemaakt, gaande of nog nodig. De energiestrategie geeft de hoofdrichting aan.*

*Werk de realisatie concreter uit en geef eerlijk aan dat de doelstellingen te ambitieus zijn om teleurstellingen te voorkomen.*

**Ontwikkelproces**

Een strategie is een route naar het gestelde doel. De energiestrategie geeft het doel aan, maar te vaag is de uitvoering of de weg om het te bereiken. De uitwerking in acties per spoor is te vrijblijvend: 'stimuleren, verwachten (van andere partijen), versterken, beïnvloeden, initiëren, voortzetten, uitdragen (van resultaten).' Het handelingsperspectief zit nog op het te hoge abstractieniveau van idealen (hoofd) en heeft uitwerking nodig in organisatie (romp) en economische behoefte (voeten). De energiestrategie zal niet gerealiseerd worden met het model dat de overheid de ambitie stelt en van alles wil, maar het vervolgens aan de maatschappij overlaat zich te organiseren en het aan markten overlaat zich te ontwikkelen. Dat levert te weinig dynamiek op. In deze tijd hoort een strategie die verbinding zoekt met krachten die zich willen organiseren en met producenten en consumenten. Dan kom je samen tot een stip op de horizon en tot een taakverdeling waarbij je stap voor stap verder komt. De transitie vraagt volharding en veel meer samenwerking en afstemming tussen overheden, maatschappelijke organisaties en markten. Energietransitie bereik je door aan te haken bij andere transities; dus als je het niet los (eenvoudig) doet, maar in samenhang en met dwarsverbanden. Benader het als een ontwikkelingsproces. Denk na over de spelers, over hoe die hun rol goed kunnen spelen en over proceskwaliteit. Sluit bij de concretisering aan bij de volgende transities en drijfveren van lokale / decentrale initiatiefnemers.

1. Bewustzijn
   Het zich bewust zijn van de gevaren van klimaatverandering en in actie komen en niet langer willen afwachten tot anderen deeloplossingen realiseren.
2. Gemeenschapszin
   De sociale transitie van egocentrisme naar gemeenschapszin is een culturele transitie. Daarbij maakt een mechanisch wereldbeeld en een mensbeeld dat de mens tot machine maakt plaats voor een beeld waarin de mens zich verder kan ontplooien en uit zichzelf gemotiveerd verantwoordelijkheid draagt. Uit groter zelfbewustzijn van eigen motieven en mogelijkheden volgt bewustzijn van wat je zelf niet (goed) kunt doen en gemeenschapszin.
3. Zelfsturing
   Er is een maatschappelijke transitie waarbij voor een deel de organisatie van publieke goederen bij de vitale samenleving komt te liggen. De verhouding tussen overheid, markt en maatschappij wijzigt en dat vraagt van de overheid lichtere participatie. De vermaatschappelijking van overheidstaken is een bestuurlijke transitie met minder hiërarchische overheidssturing, zelfsturing van maatschappelijke organisaties en meer maatschappelijke legitimiteit.

4. Ondernemingszin
   Er is een economische transitie van neoliberaal kapitalisme, die gericht is op aandeelhouderswaarde, naar een circulaire lokale economie die gericht is op vitaliteit van de deelnemers. Er ontstaan lokale duurzame energiebedrijven vanuit de impuls om gezamenlijk energievoorziening in eigen hand te nemen, waarbij de grens tussen producent en consument vervaagt tot 'prosument'.
5. Rendement
   Er is een financieel en zakelijk motief bij het maatschappelijke ondernemerschap bij de lokale energiebedrijven: betaalbare hernieuwbare energie en financieel rendement voor een gezond bedrijf dat kan overleven en zich kan ontwikkelen. Daarbij speelt ook de context van onvrede met het geldsysteem, dat de werkelijke economische waarde uitholt met kunstmatige financiële waarde. Verder de behoefte aan een geldsysteem en financieringssystemen die ten goede komen aan mens en omgeving.

*Decentrale initiatieven, maatschappelijke betrokkenheid en de genoemde drijfveren zijn van belang. De mede op basis van de adviezen in dit document voorgenomen dialoog over de uitwerking van de transitie is mede hier op gericht.*
*De energiestrategie is het raamwerk voor de concretisering van de energietransitie in Drenthe die nog uitgewerkt wordt. Dat is een ontwikkelproces in samenwerking met uitvoeringspartners dat in dialoog plaats vindt.*

*Verduidelijk de status van de strategie en geef er concreter inhoud aan.*

**Dialoog**

- Waarom zouden uitvoeringspartners in beweging komen? De strategie komt technocratisch over. De transitie kun je zien als culturele opdracht. Vergelijkbaar met destijds bij stadsvernieuwing van 'stapelen van stenen' naar een rol van de buurt, waarden, doelgroepen, zelfredzaamheid en zelfwerkzaamheid enz. Het gaat niet zozeer om meer bewustwording maar om betrokkenheid en zeggenschap. 'Van wie is ons dorp of ons landschap en wie verdient daaraan?' De transitie heeft een relatie met sociale, ruimtelijke en economische kwaliteit van Drenthe. De provincie moet naar een multistakeholderdialoog toe. Het gaat om de rol van mensen en waarden in het toekomstige energiesysteem. Niet gevangen blijven in de kring van meest betrokken actoren en experts

- Er wordt in de strategie vaak gesproken over partners. Ik mis daarin de brancheorganisaties van de diverse duurzame technologie. Deze partijen zijn graag bereid mee te werken en te denken. Ook de adviesbureaus hebben veel kennis en ervaring met het verduurzamen.
- Blijf zoeken naar nieuwe samenwerkingsverbanden.

*Deze aspecten betrekken bij het vorm geven aan de dialoog bij de uitwerking.*

**Focus**

- Zet in op een beperkter aantal projecten/maatregelen waar je als provincie echt het verschil maakt, want de hoge ambitie kan niet alleen door de provincie bereikt worden en het is demotiverend als doelen niet gehaald worden. Uit het document blijkt wel duidelijk waar de Provincie wel/niet een rol voor zichzelf ziet, zoals bijvoorbeeld bij de maatregelen voor groene mobiliteit.

- Provincie en andere overheden kunnen nog veel zelf doen door verduurzamen van haar eigen provinciale vastgoed en mobiliteit.
- Voor energiebesparingsmaatregelen is een stimulerende op controlerende rol voldoende, op basis van taakstelling per sector.

- Bij projectontwikkeling voor grootschalige productie van hernieuwbare energie is een actievere rol aan de orde, zoals coördiantie bij het aanwijzen van locaties van windparken, het initiëren van een effectieve uitrol van biomassacentrales.

- Het is een interessante suggestie om het Rijk te vragen de regierol aan de provincie over te laten voor initiatieven waarvoor zij het bevoegd gezag is.

- Neem de kritiek in het rekenkamerrapport over de uitvoering van het vorige energieprogramma ter harte en leer er van. Geef specifiek aan wat de provincie doet. Dat moet passen bij de taak en de rol van de provincie. Leg daarbij het accent op datgene waar de provincie direct invloed op heeft gezien die rol en taak. Daarover leg je verantwoording af. Wees explicieter in waar anderen voor verantwoordelijk zijn en waar je dus niet verantwoordelijk voor bent.
  - Verbeter de planning en monitoring van de uitvoering en geef aan dat je het model van de kritische evaluatiecyclus gebruikt zodat er geen kloof tussen planning en uitvoering ontstaat.

- Neem monitoring serieus en geef letterlijk in de strategie aan dat die niet vrijblijvend is, en borg de betrouwbaarheid, bijvoorbeeld door een externe die te laten opstellen.
- Het aangeven van een samen te realiseren maatschappelijke ambitie is prima, maar geef explicieter aan hoe je zelf als provincie realiseert waarvoor je zelf verantwoordelijk bent.
- Maak een analyse van het beleidsrendement van je eigen inspanningen om zo sterk mogelijk bij te dragen aan het gestelde maatschappelijke doel, in dit geval de emissiereductie.
- De in de energiestrategie gestelde doelen zijn haalbaar. De techniek is er in principe voor beschikbaar, dat is het probleem niet. Daarvoor is wel nodig dat je bepaalt en benoemt waar je direct invloed op hebt en monitor en evalueer de uitvoering daarvan en leg daarover verantwoording af. Richt je op de dingen die je zelf kunt.

*Dialoog met inwoners is nodig over het Drentse energielandschap, want het draait om betrokkenheid en zeggenschap: "van wie is ons dorp of ons landschap en wie verdient daaraan?"*

- Bepaal en benoem ook waar je geen of weinig invloed op hebt en alleen een rol hebt om te ondersteunen, stimuleren en faciliteren. Geef aan wat anderen doen volgens beslissingen en afspraken, geef bijvoorbeeld aan wat op basis van convenanten gedaan wordt door derden.
- Ga alle genoemde energiemaatregelen in de energiestrategie na en maak strategische keuzes voor de inzet van de provincie om het beleid effectiever te maken.

*Bij het proces van de dialoog, de uitwerking en de realisatie deze aspecten betrekken.. Het is effectief in overleg met andere overheden de regierol bij één overheid te leggen, zoals bij de regionale of lokale opgave voor windenergie regie door provincie of gemeente, ook als het Rijk bevoegd is.*
*Bij de uitwerking nog specifiekere gerichte keuzes maken voor de inzet van de provincie.*

**Projectontwikkeling**

- De analyse gaat alleen over energie en dat is te beperkt. De financiële crisis is oorzaak van moeilijke financiering van energieprojecten zoals door terughoudendheid van banken. Fondsen van Rijk en provincie bieden kansen om revolverend en risicodragend te participeren. Trends: er zijn nieuwe investeerders zoals pensioenfondsen voor grote projecten boven vijftig miljoen en er is een maatschappelijke trend van kleinschalig en bottom-up. Strategie: schep nieuwe financiële arrangementen. Bijvoorbeeld bundelen van projecten tot groter investeringsvolume.

*Leg de focus op projecten waar je als provincie een verschil kunt maken, vooral bij het vergroten van productie van hernieuwbare energie.*

- Wat is het budget dat overheden vrijmaken voor de gestelde ambities?

- Investeer in het helpen ontwikkelen van kansrijke projecten, juist omdat er veel partners met ideeën zijn. Projectontwikkeling is een vak. Het wordt vaak slecht uitgevoerd. Financiers willen in die fase vaak niet investeren. Een kansrijke strategie is daarom, bijvoorbeeld in samenwerking met financiële instellingen, het helpen ontwikkelen van businessplannen die voor financiering in aanmerking komen.
  Welke belemmeringen kan de provincie zelf wegnemen voor de transitie op het gebied van wet- en regelgeving en procedures? Hierbij is te denken aan vereenvoudiging, verkorting, toetsing van plannen, wat mag wel en wat mag niet bij beleidscategorieën zoals bij natuurgebied en Natura 2000.
  Integrale concepten ontstaan moeilijk spontaan en daar kan juist de provincie als regionale "makelaar" alle kracht inzetten.

- Projecten moeten economisch haalbaar en rendabel zijn. De vraag is daarbij welke bedrijvigheid baat heeft bij de transitie naar een duurzame energiehuishouding en welke programmatische uitwerking met die partijen gemaakt kan worden. Een kans is bijvoorbeeld de integrale aanpak van energiebesparing in de bestaande bouw.

*De economische strategie is uitgangspunt bij het Energieprogramma 2012-2015 en de Energiestrategie Drenthe en dat geldt ook voor de uitwerking met partners. De kans 'besparing bestaande bouw' is al een speerpunt (SLIM wonen).*
*Bij inzet van de provincie bij uitwerking en projectontwikkeling is het leggen van verbindingen, uitdragen van integrale oplossingen en wegnemen van belemmeringen een aandachtspunt dat extra aandacht vraagt. Dat laatste betreft niet alleen provinciale bevoegdheden, maar is breder. Bijvoorbeeld bestuurlijk overleg met andere overheden.*

**Operationalisatie**

- Concretisering van doelen. Afzonderlijke maatregelen dragen bij aan de energiebesparing en energieproductie. Stel een doel met omvang energiebesparing per sector en omvang hernieuwbare energieproductie, met een realistische termijn. Leg maatregelen naast elkaar en

toets ze op potentiële bijdrage aan de doelstelling, algemene haalbaarheid en realisatietermijn. Zo kun je per sector een realistische opgave stellen waarop kan worden afgerekend. Effectief is uitvoering met vaststelling van jaarlijkse 'targets' voor de betrokken stakeholders. Soms heeft de provincie daarbij een initiërende of coördinerende rol bij de projectontwikkeling wanneer het overzicht ontbreekt, bij windturbineparken of biomassacentrales. In andere gevallen is een stimulerende of informerende rol voldoende, zoals bij energiebesparingsprogramma's.

- Uitvoeringsorganisatie. Realisatie van uitvoeringsdoelen per sector door de betrokken stakeholders. Werk uit door wie en hoe gaat gebeuren wat in de strategie per spoor is genoemd en waarborg dat het gaat gebeuren. Realisatie van dat beleid door de provincie maakt een structuur nodig als brug tussen beleid en uitvoering. Een projectbureau dat dicht bij de projecten staat en de beleidsuitvoering garandeert door projecten te faciliteren, fondsen te beheren en te monitoren wat de bijdrage van projecten is aan de afname van emissie.

- Monitoring. Voor regie op de uitvoering is uitvoeringsmonitoring nodig om regie te behouden en bij te kunnen sturen op te maken keuzes over projecten op basis van hun bijdrage aan doelen. Een $CO_2$-managementmonitor is nodig om maandelijks inzicht te geven op de resultaten.

- Energiepotentiekaart. Geef ruimtelijke mogelijkheden voor hernieuwbare energieproductie aan op een energiepotentiekaart, met per gebied of regio overzicht als brug tussen beleidsdoel en uitvoeringsprojecten, zoals in Assen.

*Deze aspecten betrekken bij de uitwerking.*

**Besparen**

- Het is onverteerbaar dat er nog zoveel 'lekke' woningen zijn, en dat gaat alleen veranderen met hardhandig ingrijpen van de overheid. Hoe gaat dat gebeuren?

- Veel maatregelen richten zich op de nieuwbouw, terwijl de grootste opgave ligt bij de bestaande bouw. Op dit moment houdt de landelijke overheid de energielabeling tegen. Drenthe zou er voor kunnen pleiten om dit toch door te voeren (is ook verplicht vanuit Europa)

- Vooral in de gebouwde omgeving is in Drenthe nog veel winst te behalen samen met de corporaties.

- De inzet op besparing is verstandig, maar onvermijdelijk is dat in onze economie wat verandert. Bedrijvigheid zal misschien moeten verdwijnen omdat die is gericht op gebruik van goedkoop aardgas; bijvoorbeeld glastuinbouw.

- In tegenstelling tot de gebouwde omgeving (bouwbesluit) liggen er binnen de industrie geen dwingende eisen om energie te besparen. Op basis van vrijwilligheid is de afgelopen jaren in de industrie weinig bereikt. Ik zou er voor willen pleiten dwingender afspraken te maken. Nu wordt dat vaak niet gedaan omdat de vrees is dat de industrie dan zal vertrekken. Ik denk dat het voor veel industrie juist veel belangrijker is om ook hun energiekosten te verlagen en stabiele prijzen te krijgen.

- Bij de landbouw mis ik de tuinbouw (blz16).

- Bij groene mobiliteit is waterstof ook een optie als goede energiedrager die met duurzame elektriciteit kan worden geproduceerd.

*Besparen is eerste prioriteit. Gebouwde omgeving, industrie, landbouw en mobiliteit zijn belangrijke sectoren met grote kansen waarvoor we- ons inzetten, maar de provincierol is hierbij beperkt. Zie uitleg beleidsverkenning. Met landbouw wordt ook (glas)tuinbouw bedoeld.*

**Windenergie**

- Er is een transitiepad mogelijk naar 100% gebruik van hernieuwbare energie in Drenthe als uitwerking van de energiestrategie. Dat is haalbaar door de technische mogelijkheden voor energiebesparing en productie, opslag en transport van hernieuwbare energie en de bereidheid voor lokale deelname daaraan. De opwekking in Drenthe kan verruimd worden door uitbreiding van (het zoekgebied voor) windenergie op land en aangevuld worden met windenergie op zee. De provincie kan deelname stimuleren aan lokale energieprojecten en aan windenergie op zee. Hiermee worden de doelstellingen gehaald, kan het Noorden voorzien in eigen energielevering en wordt de werkgelegenheid bevorderd. Grondeigenaren, omwonenden, bedrijven en gemeenten krijgen daarbij de gelegenheid met investeringen

deel te nemen aan rendabele projecten en voor omwonenden worden vergoedingsregelingen uitgewerkt. De provincie kan hiervoor stappen zetten en in noordelijk verband samenwerken bij het realiseren van windparken op land en op zee, aanvraag van subsidies, netinpassing met uitbreiding van transformatorstations, buffering windenergie en overige hernieuwbare energie zoals zon en biogas, slimme systemen energiegebruikers.

*Werk de strategie uit wat betreft inzet van instrumenten, projectorganisatie en het scheppen van draagvlak van energiemaatregelen.*

- Bij de ontwikkeling van windparken zijn de gemeenten een belangrijke partij. Hoe kijken de gemeenten tegen beoogde windlocaties aan? Hoe gaat de provincie met hen in gesprek? Er zijn Drentse gemeenten die buiten de huidige zoekgebieden vallen, maar wel de wens hebben om met grootschalige windenergie aan de slag te gaan. Een mogelijke taak kan zijn om alle gemeenten om tafel te krijgen waarbij consensus kan worden bereikt over de verdeling van de lusten en de lasten van windparken.

*Mogelijke uitbreiding van het zoekgebied voor windenergie op land staat al in de strategie op voorwaarde dat het Rijk bereid is windenergie op zee uit te breiden. Het beleidsdoel heeft betrekking op Drenthe, dus het streven naar een duurzame energiehuishouding binnen de provinciegrenzen. Het doel kan volgens de energiestrategie ook grensoverschrijdend benaderd worden. Bijvoorbeeld door productie van hernieuwbare energie buiten Drenthe. Mogelijke uitbreiding van het zoekgebied voor windenergie op land is een onderwerp voor het vervolgtraject van de energiestrategie.*

**Zonnestroom**

De groei van zonnestroom valt tot nu toe telkens tegen en is in de energiestrategie erg optimistisch geraamd.

*Een raming blijft uiteraard een inschatting.*

**Biomassa**

- Het volume van energie uit vaste biomassa met houtkachels van particulieren is al jaren gelijk, maar zal gaan stijgen, uitgaande van de activiteit van de kachelhandel. Neem daarom in de strategie een lichte groei op.

- Kan in Drenthe met haar vele bossen niet een soort van rotatieteelt worden geïntroduceerd met snelgroeiende bomen die geoogst kunnen worden als biomassa? \

- Benutting van biomassa is een complex veld van stromen, concepten en actoren en dat vraagt om een integrale benadering. Het laat zich niet "vangen" in een spoor en de benutting van biomassa staat onvolledig in de energiestrategie. Er is een integrale benadering van teelt en toepassing van biomassa en afgeleide residuen nodig: biomassa is er in vele soorten en maten kent vele toepassingsmogelijkheden (grondstof, brandstof, energie). Het zijn communicerende vaten want de beschikbaarheid van biomassa is niet onbeperkt zoals bij aardwarmte, zon en wind. De uitdaging is het samen met externe stakeholders (landbouw, industrie etc.) komen tot afwegingskader dat recht doet aan de waarde van biomassa als unieke koolstofbron. Energieproductie is dan soms hooguit een middel of een afgeleide doelstelling, als onderdeel van de totale waardeketen. De provincie kan de sectoroverstijgende rol op zich nemen.
  Over de herkomst van biomassa wordt niet duidelijk of er primair wordt ingezet op beschikbare stromen in Drenthe of ook op het bevorderen van import van biomassa.
  Opmerking per spoor:
  1. In Spoor I wordt terecht ingezet op vervanging van fossiele grondstoffen door biomassa. De noodzakelijke koppeling met teelt (=landbouw) en inzet biomassa voor andere doeleinden (mobiliteit, groen gas etc.) wordt echter niet expliciet gemaakt.
  2. In Spoor II wordt onder andere ingezet op gebruik van biodiesel en groen gas, maar wordt de koppeling met teelt voor productie van biobrandstoffen nog niet gelegd, terwijl de rol van de provincie juist kan zijn de vraag en aanbodketens te verbinden.
  3. In Spoor IV is er een beperking tot vergistbare biomassa ten behoeve van de productie van groen gas, maar er is ook houtige biomassa en er zijn ook andere conversietechnologieën zoals verbranding, vergassing en pyrolyse.

- De groei van opbrengsten vanuit de rioolwaterzuiveringsinstallaties is te optimistisch.

*De energiestrategie is goed leesbaar en geeft concrete invulling aan de rol van de provincie.*

- Let bij biobrandstof sterk op het conflict met de voedselvoorziening. De huidige generatie en ook de tweede generatie zijn conflicterend.

*Deze aspecten betrekken bij de uitwerking van het beleid voor biomassa.*

**Geothermie**

Bij de optie geothermie (blz. 25) is het goed om ook verder onderzoek te doen naar ondiepe geothermie ( tot 1000 m -mv in combinatie met warmtepompen) het grote voordeel ten opzichte van geothermie is dat de schaal veel kleiner is ( ca 400 eenheden/woningen). Dit betekent dat de financieringsbehoefte veel kleiner is en dat de technische risico's veel lager.

*Deze aspecten betrekken bij het programma geothermie.*

**Warmte en koude opslag**

WKO wordt niet genoemd in de korte termijn keuzes (blz. 29 ). Dit is vreemd omdat het de meest rendabele vorm van duurzame energie is, technologische uitontwikkeld is en het heeft geen NIMBY-effect. Daarnaast op veel plaatsen toegepast (meer dan 2500 in Nederland)

*Het belang van WKO is inderdaad groot. Het gaat hier echter om de prioritaire inzet van de provincie om de benodigde extra inzet te realiseren. WKO had de laatste jaren al grote prioriteit en de rol van de provincie is goed uitgevoerd.*

**Opslag $CO_2$**

- Inzetten op de opslag van $CO_2$ is positief.

- Als transitiemaatregel is $CO_2$-afvang en -opslag een tijdelijke oplossing, als met besparing en hernieuwbare energie onvoldoende te bereiken is. Er wordt een proefproject genoemd, maar het is niet waarschijnlijk dat dit in 2020 gerealiseerd kan worden. Het kan efficiënter zijn om de middelen van Drenthe ergens anders in te zetten, bijvoorbeeld bij andere innovatieve projecten. Het zou geen doel op zich hoeven zijn om de $CO_2$-emissie in Drenthe zelf tegen elke prijs te verlagen, als er ook positieve effecten bereikt kunnen worden buiten de provinciegrenzen.

*Drenthe kan exporteur van duurzame energie worden met energieneutrale dorpen en gebieden door een vernieuwende aanpak met verbindingen tussen sectoren, energieproductie-processen, stad en platteland.*

- $CO_2$-opslag als maatregel om het doel te bereiken heeft als nadeel dat ook de komende jaren zal worden geïnvesteerd in grote fossiel eenheden. Nu al staan er twee nieuwe centrales in de Eemshaven die gebouwd zijn met de illusie dat ze uiteindelijk $CO_2$ kunnen opslaan. Ik zou er voor kiezen ook deze optie uit te sluiten mede gezien het zeer grote maatschappelijke debat over opslag.

*Het meest efficiënt is inderdaad 'besparen' en 'produceren'. Helaas is het niet voldoende om het emissiedoel te bereiken. Opslag is als tussenoplossing daarbij een optie voor doelbereik in Drenthe en op landelijk en Europees niveau is het nodig voor doelbereik. Daarom is debat nodig over energie in relatie tot het gebruik van ondergrond en omgevingskwaliteit. Realisatie van een eventueel proefproject is afhankelijk van het Rijk. Op dit moment is opslag in gasvelden op zee aan de orde.*

**Integraliteit**

- Het is erg belangrijk dat er naar integrale concepten wordt gekeken in plaats van alleen losse technieken (blz. 28). Concepten zijn belangrijk om dat het over een langere periode gaat. Ik zou er voor willen pleiten dit op nummer 1 te zetten en daarna een opsomming van technieken. Het gaat hierbij ook veel meer om de infrastructuur ( warmte en koude netten) dan om specifieke technieken.

- Ik vind het jammer dat integrale concepten op de lange termijn zijn gezet (blz.29). Dat ze moeilijk spontaan ontstaan is 1 ding (p.28), maar daar zou juist de provincie als regionale "makelaar" alle kracht op kunnen inzetten.

- De indeling en focus liggen op het verminderen van emissie van $CO_2$ en dat belemmert een integrale visie. Het scheppen van sterk vernieuwende benaderingen is nodig. Dat kan door verbindingen tussen sectoren, tussen energieproductieprocessen en tussen energieprocessen en sectoren. De beperkingen van nu gehanteerde invalshoek blijkt uit het overzicht van de inzet van de provincie. Een integrale invalshoek leidt tot een inzet die juist dingen met elkaar verbindt, lokaal en over sporen heen.

- Focus op circulaire economie met een nieuwe inrichting van productieprocessen. Hierdoor ontstaat geen afval meer. Het 'afval' wordt, liefst zelfs nog hoogwaardiger, hergebruikt in nieuwe productie. Dat sluit goed aan op de Drentse ambitie om in Wijster een grondstoffenrotonde in te richten. Bijvoorbeeld hergebruik van (riool) slib en mest.

- Een integraal beleid op energieneutrale dorpen en gebieden waarin platteland en kernen met elkaar worden verbonden. Denk aan de mogelijkheden van de zonneterp (zie hun website). Denk aan de sociale aspecten die door verbinding van dorpsverenigingen met energie verkregen kunnen worden en de verbinding tussen deze lokale verenigingen met de Drentse KEI en de gelden die dit gaat genereren voor lokale projecten van verschillende omvang!! Waarom niet een rapport waarin een visie wordt ontwikkeld voor energieneutrale kernen, waarin agrarische sector, industrie en bewoners in een circulaire economie sociaal met elkaar zijn verbonden, geen energie gebruiken, geen afval produceren en een bloeiende lokale economie hebben!!

- Voeg een hoofdstuk toe waarin de integrale aanpak wordt geschetst en vervolgens wordt uitgewerkt in een inzet van de provincie die op lokale gemeenschappen is georiënteerd, waarbij voor elke lokale gemeenschap een specifieke oplossing wordt gezocht die bij de structuur van die gemeenschap aansluit. Zie bijvoorbeeld de aanpak voor Midwolde.

*Fijn dat het belang van integrale concepten wordt onderschreven en de rol van de provincie daarbij.*
*De insteek van integrale concepten krijgt vorm in het vervolgtraject bij de dialoog.*

*Het is de vraag of de versnellingsstrategie voldoende werkt. Zet stevig in op innovatiebeleid en blijf zoeken naar nieuwe samenwerkingsverbanden, vooral in de gebouwde omgeving.*

# 4 Energiestrategie Drenthe in beeld

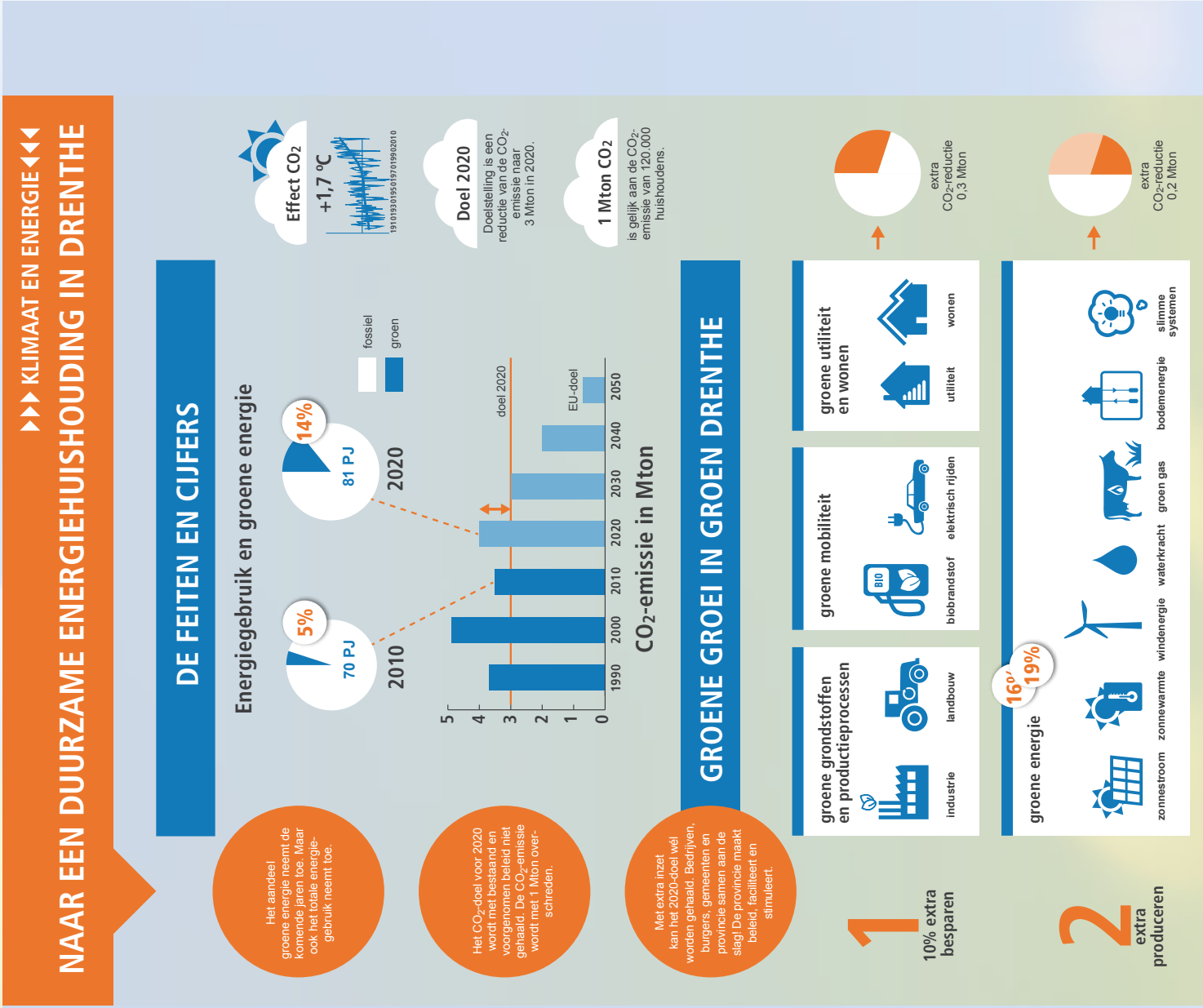

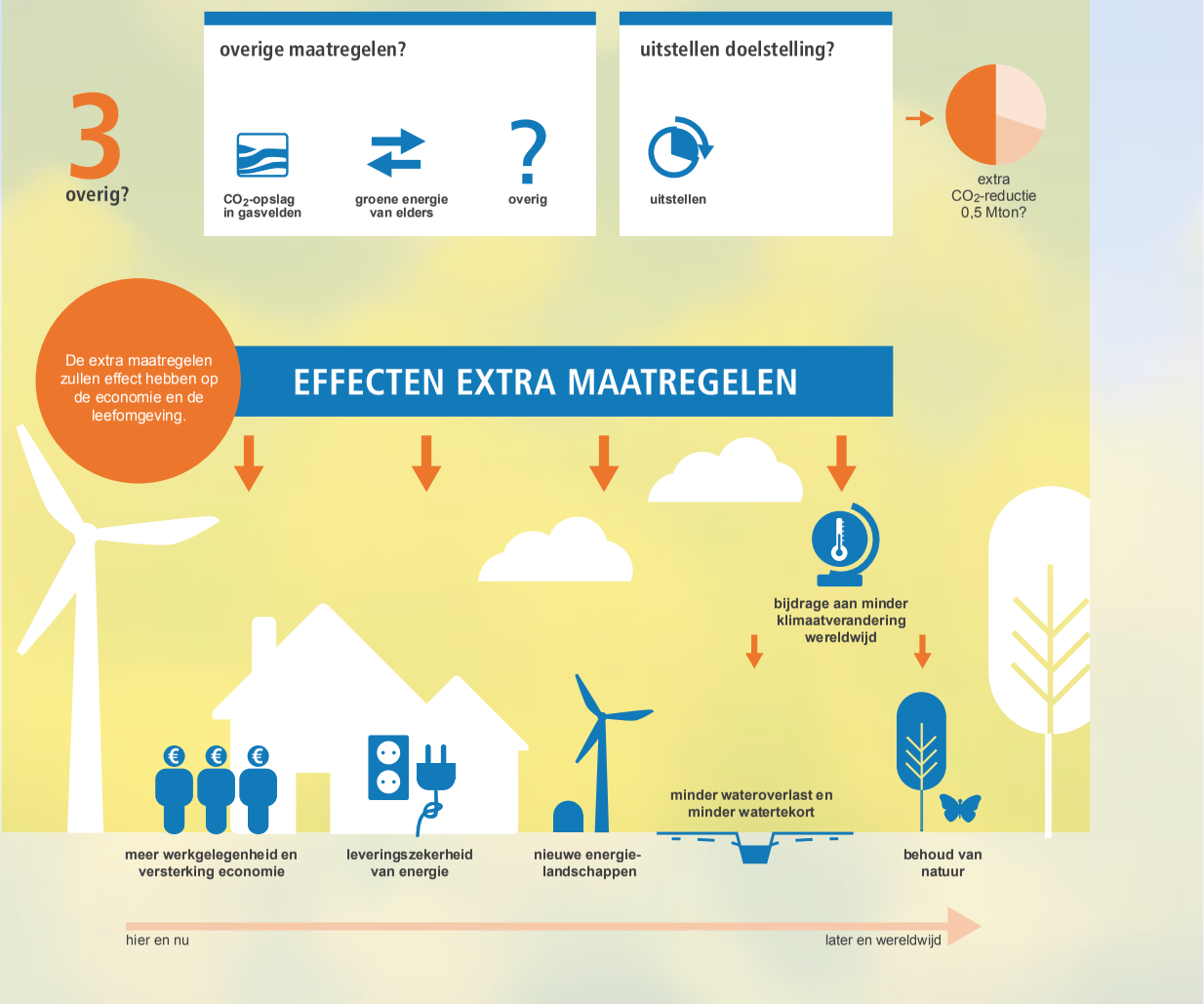
3
overig?
overige maatregelen?
$CO_2$-opslag in gasvelden
groene energie van elders
overig
uitstellen doelstelling?
uitstellen
extra $CO_2$-reductie 0,5 Mton?
De extra maatregelen zullen effect hebben op de economie en de leefomgeving.
EFFECTEN EXTRA MAATREGELEN
bijdrage aan minder klimaatverandering wereldwijd
meer werkgelegenheid en versterking economie
leveringszekerheid van energie
nieuwe energie-landschappen
minder wateroverlast en minder watertekort
behoud van natuur
hier en nu
later en wereldwijd

Aan:
de leden van de Statencommissie
Omgevingsbeleid

(i.a.a. de overige statenleden)

Assen, 23 september 2013
Behandeld door mevrouw R. Veenstra (0592) 36 51 89
Onderwerp: Vergadering woensdag 16 oktober 2013

STATENCOMMISSIE OMGEVINGSBELEID

Geachte commissieleden,

Namens de voorzitter nodig ik u uit voor een vergadering van de commissie op
woensdag 16 oktober 2013.
Plaats: provinciehuis, statenzaal.
Aanvang: 13.00 uur.

**De leden van de Statencommissie Omgevingsbeleid zijn uitgenodigd voor de vergadering van de Statencommissie Financiën, Cultuur, Bestuur en Economie van 6 november 2013 voor agenda-punt 12 (Begroting 2014)**

De voorlopige agenda voor deze vergadering is bijgevoegd.

Hoogachtend,
namens de commissievoorzitter,

mevrouw R. Veenstra,
statenadviseur

VOORLOPIGE AGENDA voor de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid, op woensdag 16 oktober 2013, aanvang 13.00 uur.

| Aanvang/ streeftijd | Status van het stuk | Agendapunt | |
|---|---|---|---|
| 13.00 uur (10 min.) | | 1. Opening | |
| | | 2. Vaststelling van de agenda | |
| | | 3. Samenvatting vergadering 4 september en de lijst van toezeggingen<br><br>Vaststelling samenvatting conform het ontwerp | |
| | | 4. Ingekomen stukken<br><br>Zie bijgevoegde lijst van ingekomen stukken | |
| 13.10 uur (20 min.) | | 5. Rondvraag | |
| 13.30 uur (20 min.) | | 6. IPO-, SNN- en EU-aangelegenheden<br><br>*Gelegenheid om in te gaan op (actuele) IPO-, SNN- en EU-aangelegenheden* | |
| 13.50 uur (40 min.) | B | 7. Statenstuk 2013-587, Actualisatie Regiovisie Groningen Assen | |
| 14.30 uur (30 min.) | | 8. Brief van het college van Gedeputeerde Staten van 4 september 2013 over Beleidsplan Wegen | |
| 15.00 uur (30 min.) | | 9. Brief van het college van Gedeputeerde Staten van 11 september 2013 over Beekdalenvisie 2030 | |
| 15.30 uur (30 min.) | | 10. Brief van het college van Gedeputeerde Staten van 18 september 2013 over Vervolg energie-strategie | |
| 16.00 uur (35 min.) | B | 11. Statenstuk 2013-586, Vaststelling Structuurvisie Ondergrond 2.0 | |

| Aanvang/ streeftijd | Status van het stuk | Agendapunt | |
|---|---|---|---|
| 16.35 uur (5 min.) | | 12. Mededelingen | |
| 16.40 uur | | 13. Sluiting | |

**Status A- en B-stukken**
A-stukken zijn voordrachten aan provinciale staten die als discussiestuk aan de orde komen in de commissievergaderingen, maar waarover in de regel geen discussie meer plaatsvindt in de statenvergadering (hamerstukken).
B-stukken zijn voordrachten aan provinciale staten waarover zowel in de vergadering van de commissie als in provinciale staten gediscussieerd kan worden.

**Spreekrecht**
Voor deze vergadering geldt voor het publiek spreekrecht. Insprekers kunnen voorafgaand aan het desbetreffende agendapunt in de eerste termijn maximaal vijf minuten inspreken. Na de eerste termijn van de statencommissie bestaat de mogelijkheid om voorafgaand aan de tweede termijn, indien gewenst en alleen ter verduidelijking, een korte nadere toelichting te geven (eveneens maximaal vijf minuten).

Het woord kan niet gevoerd worden over:
a. een besluit van het provinciebestuur waartegen bezwaar en beroep openstaat of heeft opengestaan;
b. benoemingen, keuzen, voordrachten of aanbevelingen van personen;
c. een gedraging waarover een klacht ex. artikel 9:1 van de Algemene wet bestuursrecht openstaat of heeft opengestaan.

Belangstellenden hiervoor dienen zich voorafgaande aan de vergadering, onder vermelding van naam, adres, telefoonnummer en het onderwerp waarover het woord gevoerd wenst te worden, aan te melden bij de statenadviseur, telefoonnummer (0592) 36 58 65.

**DocumentVindSysteem (DVS)**
De vergader- en ingekomen stukken zijn te vinden via www.drenthe.nl/ps .
Klik bovenaan op "Vergaderstukken".

**Lijst van ingekomen stukken Statencommissie Omgevingsbeleid op 16 oktober 2013**

(periode 1 september tot en met 2 oktober 2013)

A. BRIEVEN/MEDEDELINGEN VAN GEDEPUTEERDE STATEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van 10 september 2013 over BSB-dossiers | Voor kennisgeving aannemen |
| 2. | Brief van 10 september 2013 over Toegezegde informatie in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 8 mei 2013 over woningbouw en werkgelegenheid | Voor kennisgeving aannemen (betrekking bij toezegging korte termijn 3) |
| 3. | Brief van 10 september 2013 over Voortgang project “Droge Voeten 2050” en (plan-) m.e.r.-procedure | Voor kennisgeving aannemen |
| 4. | Brief van 10 september 2013 over De Drentse Natuur in 2040, Vier kijkrichtingen voor de toekomst | Voor kennisgeving aannemen |
| 5. | Brief van 17 september 2013 over Midyear Review IPO-Jaarplan 2013 | Betrekken bij agendapunt 6 *(ook vermeld op de agenda van de Statencommissie Financiën, Cultuur, Bestuur en Economie)* |
| 6. | Brief van 10 september 2013 over IPO-trajecten ‘Stip aan de horizon’ en ‘Profiel provincies’ | Voor kennisgeving aannemen *(ook vermeld op de agenda van de Statencommissie Financiën, Cultuur, Bestuur en Economie)* |
| 7. | Brief van 25 september 2013 over Besluitvorming inzake Natuurpact en Bestuursovereenkomst Grond | Voor kennisgeving aannemen *(presentatie 7 oktober 2013, in uw bezit)* |
| 8. | Brief van 18 september 2013 over Beantwoording toezegging in Statencommissie OGB van 4 september 2013 voor breedband - vervolgonderzoek NGA-netwerken in Drenthe | Betrekken bij de Statenontmoeting van 6 november 2013 |
| 9. | Brief van 25 september 2013 over Stand van zaken Agro Valley; informatie over bezoek Noord-Nederlandse landbouwdelegatie aan Rusland | Voor kennisgeving aannemen |
| 10. | Brief van 2 oktober 2013 over Kreatief met Krimp | Voor kennisgeving aannemen *(informatie bij excursie op 30 oktober 2013 met Statencommissie Financiën, Cultuur, Bestuur en Economie)* |

B. VAN DERDEN ONTVANGEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van Burgerbelangen Gemeente Emmen van 24 augustus 2013 over Milieu geluidsportcentrum aan de Pottendijk te Emmen (aanwezigheid autobanden in en op de grond) | In handen stellen van GS |
| 2. | Zoetwatervoorziening Oost-Nederland; nieuwsbrief september 2013 | Voor kennisgeving aannemen |

| | | |
|---|---|---|
| 3. | Brief van de heer G. Bax en de heer D. van der Valk van 4 september 2013 over het op oneigenlijke wijze toegang verkregen tot grote delen van het vertrouwelijke archief van de BSB | Voor kennisgeving aannemen (betrekken bij brief LIS A.1.) |
| 4. | Brief van de heer P.C.J. Muijzert van 23 juni 2013 over OV, beter verbinding met Groningen (Regiovisie Groningen-Assen) | Betrekken bij agendapunt 7 |
| 5. | Brief van Stichting Landschapsbeheer Drenthe van 18 september 2013 over Jaarverslag Landschapsbeheer Drenthe | Voor kennisgeving aannemen |
| 6. | Brief van Natuurplatform Drentsche Aa van 19 september 2013 over Transferium De Punt | Betrekken bij agendapunt 7 |
| 7. | Afschrift brief van Stichting Platform Storm van 12 september 2013 aan gedeputeerde Munniksma over Beantwoorden brieven, e-mails en zienswijze | Voor kennisgeving aannemen (betrekken bij toezegging korte termijn 8) |
| 8. | SNN; openbare besluitenlijst Dagelijks Bestuur SNN van 10 september 2013 | Betrekken bij agendapunt 6 |
| 9. | Brief van IPO van 30 september 2013 over Midyear Review IPO-Jaarplan 2013 (voorheen het voortgangsverslag) | Betrekken bij agendapunt 6 |

C. TER INZAGE IN LEESKAMER

| **Punt** | **Omschrijving** | **Behoort bij** |
|---|---|---|
| | | |

## Statengriffie

**Van:** Andreas Firewolf
**Verzonden:** maandag 7 oktober 2013 11:15
**Aan:** Statengriffie
**Onderwerp:** Verbod om windmolens te plaatsen

Geachte leden der Provinciale Staten van Drente,

Volgens artikel 9 van de Flora en Fauna wet is het verboden beschermde dieren opzettelijk te doden.

Grote windmolens veroorzaken grote luchtdrukverschillen. De longen van vleermuizen zijn bijzonder gevoelig voor deze luchtdrukverschillen.
Op grote afstand veroorzaken windmolens inwendige bloedingen en longschade, waardoor de vleermuizen doodbloeden of stikken.
Zie:

German Wind Farms Can Kill Bats from Near and Far, Research Suggests
http://www.sciencedaily.com/releases/2012/07/120702133529.htm

Het plaatsen van windmolens op het land komt feitelijk neer op het op grote schaal doden of zelfs volledig uitroeien van vleermuizen.
Dat is een ernstige schending van artikel 9 van de Flora en Fauna wet.
Op grond hiervan verzoek ik u onmiddelijk te besluiten tot een algeheel verbod op het plaatsen van windmolens (op het land).
Tevens verzoek ik u te overwegen bestaande windmolens op het land te slopen.

Het moet mij van het hart, dat ik het overheidsbeleid krankzinnig vind.
Er is heel veel geld gestoken in nieuwe natuur en met name in recreatiegebied Drentsche Aa.
Over de N33 is zelfs een Vleermuisportaal geplaatst. Tegelijk wil de overheid windmolens plaatsen, die deze vleermuizen uitroeien.
En die de rust verstoren, grote windmolens maken behoorlijk veel lawaai.
Recreatie en grote windmolens sluiten elkaar uit.
Natuur en windmolens sluiten elkaar uit.
Vleermuizen zijn een essentieel onderdeel van eco-systemen.

Ik kan me goed voorstellen, dat u zich onder druk gezet voelt door de idioterie van Den Haag.
Met de Flora en Fauna wet heeft u een geschikt instrument om keihard 'Neen' te zeggen.
Als de haagse politiek graag windenergie wil opwekken, kan dat in het Binnenhof.
Laat ieder kamerlid een molentje op het hoofd binden.
Daar wordt zoveel gebakken lucht uitgestoten, dat het vermogen aan windenergie meteen verdubbeld.
Bovendien denk ik, dat een molentje op het hoofd van Samsom heel goed staat.
(Ik noem Samsom met name, omdat de VVD al heeft laten weten, dat zij tegen de windmolenwaanzin is, maar gedwongen wordt door de PvdA.)

Hoogachtend,

Andreas Firewolf

www.groenepolitiek.info

## Statengriffie

**Van:** Windhandel <platformstormborgerodoorn@gmail.com>
**Verzonden:** donderdag 12 september 2013 13:39
**Aan:** Rein Munniksma
**CC:** Dhr. A. Huizing; Dhr. A. Kerstholt; Dhr. A. Timmerman; Dhr. A.A.P.M. van Berkel; Dhr. E. Hemsteede; Dhr. D. Dijkstra; Dhr. Egbert Bolhuis; Dhr. E. R. Veenstra; Dhr. F. van Rhee; Mw. G.M. van Dinteren; Dhr. H. Beerda; Dhr. H. Klaver; Dhr. H.J. van der Ven; Dhr. H.N. van Eekelen; Dhr. H.R. Hornstra; Mevr. M. S. Irrgang-Borsboom; Dhr. J. Baltes; Dhr. J. Smits; Dhr. K. Vester; Dhr. J.A. van Dalen; Dhr. J.L. Stel; Dhr. J. Slagter; Mw. M. Bakker; Mw. G.H. Smith-Bults; R Horasan; Mw. J.M. Pannekoek-van Toor; Mw. L.A. Smits; Mevr. M. Stijkel - Kuijpers; Mw. M.C.J. van der Tol; Mw. M.J. Kaal; Mw. T. Hummel; Mw. W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen; Mw. W.M. Meeuwissen-Dekker; Dhr. N.A. Uppelschoten; Dhr. P. Zwiers; Dhr. P. Oosterlaak; Dhr. R. Beimers; Mw. R.S. Goettsch; Ruud Fokkens; Dhr. T. Stelpstra; Theun Wijbenga; Post; Statengriffie
**Onderwerp:** Brief t.a.v. de heer Munniksma, nu wel graag antwoord!
**Bijlagen:** 2013 9 8 Geachte de heer Munniksma nu graag wel antwoord.pdf

Geachte de heer Munniksma (en Statenleden van de Provincie Drenthe)

Bijgaand een brief, in de hoop nu eens eindelijk antwoord te krijgen op al die vragen die gesteld worden en zijn, maar door de overheid stelselmatig ontweken of genegeerd worden.

Met vriendelijke groeten
Stichting Platform Storm

Deze brief is ook per post verzonden.

# Platform Storm

Stichting **Platform Storm**
Zuiderdiep 189
9521 AE Nieuw Buinen
e-mail:platformstormborgerodoorn@gmail.com

KvK: 52992098 Bankrekening: 1356.49.498

Betreft: **Reeds eerder gezonden brieven, e-mail en zienswijzen alsnog beantwoorden.** Nieuw-Buinen, 12-9-2013

Geachte de heer Munniksma,

Al eerder heeft ***Storm*** via gesprekken, e-mails, zienswijzen en brieven getracht een aantal zaken rondom het dossier windenergie (in Drenthe) helder te krijgen en tot op heden bent u daar niet of onvolledig in geslaagd.

Daarom zijn wij zeer verheugd dat u de Statenleden op 4 september 2013 heeft beloofd om alle correspondentie te gaan beantwoorden en de Statenleden op de hoogte te brengen en houden voor wat betreft de voortgang van zaken rond het onderwerp windenergie in Drenthe.

Helaas hebben wij zo onze twijfels over uw belofte, want onze ervaring is dat uw beloftes maar zelden uitmonden in werkelijke acties. Daarom hebben wij dit schrijven ook naar de pers, gemeenten, Statenleden, Kamerleden en Ministers verzonden. Zodat zij weten van de onrust. En zodat zij ook weten welke vragen er nog steeds spelen. Vragen waarvan wij vinden dat de bewoners –die opeens in een zoekgebied voor grootschalige windindustrie wonen- recht op antwoorden hebben.

**Het betreft de volgende stukken:**

- Het recent **ingediende burgerinitiatief**, met de vraag waarom wij in 2010 zijn aangewezen als zoekgebied voor grootschalige windenergie? Waarom hier? Op basis van welke argumenten, onderzoeken en rapporten is deze ingrijpende en verstrekkende beslissing destijds genomen?
Tot op heden is daar niets concreets over boven tafel gekomen behalve een enkel verouderd windkaartje waaraan u mondeling refereert. Daarop is duidelijk te zien dat ons gebied niet het gebied in Drenthe is waar het het meest waait, zoals u de Statenleden en bewoners probeert wijs te maken.

- De **brief die *Storm* naar aanleiding van de bouwstenen** -die uitgevoerd zijn t.b.v. de gebiedsvisie Windenergie Drenthe- al in 2012 gestuurd heeft en waarop nimmer schriftelijk gereageerd is.

- De **vragenlijst van de bewoners die *Storm* u per mail via Tegenwind Veenkoloniën** heeft aangereikt; die wij verzameld hebben vanuit het zoekgebied. Deze zijn u –in overleg met Tegenwind Veenkoloniën- aangeboden zodat u tijdens de informatieavonden -georganiseerd door de provincie Drenthe- inhoudelijk kon reageren. Dit leidde nogal tot een teleurstelling want we hebben weinig tot niets teruggehoord wat we herkenden van de lijst. Ook niet van mevrouw Klip,die de tweede avond voor haar rekening nam.
Het heeft er alle schijn van dat u de door ons verzamelde vragen bewust negeerde en daarmee negeerde u niet alleen de vragen maar vooral ook de mensen die ze gesteld hebben, de bewoners.

**De brief naar aanleiding van de bouwstenen is nogmaals ingediend als punt 7 van de *Storm* zienswijze. De vragenlijst van de bewoners is nogmaals ingediend als punt 103 van de *Storm* zienswijze.**
Ook de tweede keer indienen hebben geen antwoorden opgeleverd.

-De **volledige *Storm* zienswijze** in de verwachting dat wij nu wel op al onze punten een duidelijk en helder antwoord krijgen. De Nota van Antwoord van uw windwerkgroep heeft namelijk hele stukken van onze zienswijze genegeerd, zeg maar gerust meer niet dan wel beantwoord.

Voor uw gemak hebben wij de tekst van het burgerinitiatief en de volledige ***Storm*** zienswijze –met daarin de eerder verzonden stukken onder punt 7 en punt 103- bij deze brief gevoegd. Wij kijken uit naar uw schriftelijke reactie en zullen deze weer door communiceren naar onze achterban, de pers etc. etc. Want dit hele proces kan wel wat transparantie gebruiken en dat is een van de taken die ***Storm*** vanaf het begin op zich heeft genomen. En graag iets anders dan waar u tot op heden iedere keer mee komt: “Het moet van Den Haag” en “Dit of de RCR procedure”. Wij willen geen politieke prietpraat meer, wij willen duidelijke antwoorden. Nu is het de beurt aan u om uw belofte tot helder en transparant communiceren waar te maken.
Met vriendelijke groeten;

Stichting **Platform Storm**
Zuiderdiep 189
9521 AE Nieuw Buinen
secretaris@platformstorm.nl

Deze brief is naar u verzonden per post en per e-mail.

# -Petitie burgerinitiatief-

Voor de Provinciale Staten in Assen
betreffende Windenergie in Drenthe

Nog steeds wordt op diverse fronten gesproken over windturbines in onze woonomgeving. Met dit burgerinitiatief kunnen we met 500 handtekeningen Provinciale Staten van Drenthe dwingen een discussie op basis van argumenten aan te gaan. Waarom hier en niet daar?

Wij, bewoners van de provincie Drenthe, constateren
dat bij het vaststellen van de Drentse Omgevingsvisie een deel van onze provincie op de kaart is gezet als zoekgebied voor grootschalige windenergie.
Tot op heden heeft u niet aangegeven wat daarvoor de argumenten zijn. Wij vinden dat een besluit over de plaatsing van de windturbines zou moeten worden genomen op basis van een degelijk onderzoek en goede argumenten.
En verzoeken
**de Provinciale Staten van Drenthe hun besluit uit de vorige statenperiode, om een deel van de Provincie Drenthe aan te wijzen als zoekgebied voor grootschalige windenergie, te heroverwegen en vervolgens op basis van argumenten te zoeken naar de beste locaties voor windturbines in Drenthe.**

Stichting Platform Storm
Zuiderdiep 189
9521 AE Nieuw Buinen
Telefoon secretariaat: 0599-211949
e-mail:platformstormborgerodoorn@gmail.com

KvK: 52992098 Bankrekening: 1356.49.498

**Betreft: Zienswijzen gebiedsvisie Windenergie Drenthe** Nieuw Buinen, 10-2-2013

Geachte mevrouw, mijnheer,

Om te beginnen is er maar één zienswijze passend en dat is dat het gehele plan niet door moet gaan en dat er geen windturbines in de Veenkoloniën moeten komen.
Toch willen wij u onze zienswijzen op deze, op zijn zachtst gezegd, rammelende gebiedsvisie niet onthouden. Daarom zullen wij de gebiedsvisie pagina voor pagina doorlopen om duidelijk te maken dat een dergelijke incomplete en slechte gebiedsvisie nooit de goede basis en aanzet kan zijn voor een dergelijk ingrijpend en naar onze mening catastrofaal project.

**1)** Op pagina 3 in de inleiding spreekt u over "duurzame elektriciteit op te wekken". Ik wil u met klem verzoeken te herzien of windenergie in de huidige vorm onder duurzame energie valt en wel om de volgende redenen:
In de motor zit de zeldzame aarde Neodymium, welke gewonnen wordt in China. Het winning proces is dermate vervuilend dat er op dit moment kinderen geboren worden met afwijkingen aan het skelet en er treden vele vormen van kanker op onder de plaatselijke bevolking. Hiermee worden wel degelijk TOEKOMSTIGE GENERATIES BENADEELD!
(Zie manuscript: de prijs van wind is hoog)
Een andere reden dat windturbines niet het predicaat duurzaam mogen hebben is het feit dat ze

a) Geluidsoverlast produceren
b) Slagschaduw produceren
c) Lichtvervuiling geven in de donkere nachten
d) Laag Frequente geluidsbelasting genereren welke ernstige en schadelijke gevolgen voor de volksgezondheid veroorzaken
e) Vogels en vleermuizen populaties aantasten
f) Horizonvervuiling veroorzaken

Met deze vervuilingen belasten ze het LEEFMILIEU.
Derhalve vraag ik u het Rijk erop te wijzen dat deze vorm van energiewinning bijzonder schadelijk is voor de inwoners van uw provincie en voor de Chinezen betrokken bij (en wonend in het gebied) van dit zeer schadelijk productieproces.

**2)** Pagina 3: "Wij vinden dat er meer algemeen onderzoek nodig.....grenswaarde"

Dat er meer onderzoek nodig is onderschrijft Storm.
Het meest recente onderzoek toont aan dat windturbines inderdaad LFG produceren.
(Bron: Report Number 122412-1 Issued: December 24, 2012 Revised:
**A Cooperative Measurement Survey and Analysis of Low Frequency and Infrasound at the Shirley Wind Farm in Brown County, Wisconsin)**
Onderzoek toont tevens aan dat LFG het binnenoor verstoort met alle gevolgen van dien.
(bron: Dr. Alec Salt, KNO arts)
Wij verzoeken u dit mee te nemen in de besluitvorming waar IWT geplaatst kunnen worden.

**3)** Pagina 3: "het windaanbod in het zoekgebied etc."
De windsnelheid is de afgelopen jaren afgenomen (Wind neemt af: Dagblad v/h Noorden van 24 augustus) en de kaart van pagina 36 van het Agentschap NL dateert uit 2005 en is derhalve niet meer up to date. Daarnaast zijn de metingen van deze kaart gedaan op 120 meter terwijl de windturbines op ashoogte 150 meter draaien.
Wij verzoeken u om nieuwe windsnelheid metingen want nu baseert u uw informatie op 8 jaar oude gegevens en op foutieve hoogte.
Daarnaast verzoeken wij u om een recente windkaart van compleet Drenthe te presenteren, want waait het in de Veenkoloniën het meest van heel Drenthe?

**4)** Pagina 3: "wettelijke regeling voor planschade"
Wij vragen u om specifiekere informatie omtrent planschade omdat het hier gaat om objecten van 200 meter hoogte, welke geluidsoverlast zullen veroorzaken.
Graag horen we concrete informatie binnen welke straal men onder de planschade-regeling zal vallen.

**5)** Pagina 3: "Tevens verwachten wij een aanbod van de initiatiefnemers…. participeren in het windpark."
Wij willen in de gebiedsvisie ook een verwachting van de provincie/gemeente zien betreffende planschade en compensatie al dan niet in combinatie met participatie.

**6)** Pagina 3: "windturbines met een groter vermogen hebben de voorkeur in de gebiedsvisie"
Uit literatuur blijkt dat een groter vermogen en daarmee langzamer draaiende windturbines een grotere hoeveelheid LFG produceren.
(bron: Report Number 122412-1 Issued: December 24, 2012 Revised: **A Cooperative Measurement Survey and Analysis of Low Frequency and Infrasound at the Shirley Wind Farm in Brown County, Wisconsin)**

Wij verzoeken u hiermee rekening te houden en uw bewoners te beschermen tegen deze grotere LFG bronnen. Als provincie bent u niet alleen volksvertegenwoordiger maar ook heeft u de plicht uw burgers te beschermen. Ze moedwillig blootstellen aan ziekmakende bronnen van LFG is misdadig.

**7)** Pagina 5: Op deze pagina worden de bouwstenen besproken die hebben geresulteerd in de concept gebiedsvisie zoals hij er nu ligt. Al eerder stuurde Platform Storm hier vragen over, deze zijn nimmer beantwoord. Hierbij alsnog de brief, dan nu als zienswijze.
Wij verzoeken u nu wel in te gaan op de vragen –die onderstreept zijn- die in deze brief gesteld zijn:

"Betreft: Windturbinepark Drentse Monden en Oostermoer
Tweede Exloërmond, 10-07-2012

Geachte Statenleden,
Zoals u allen weet, zijn er plannen voor het realiseren van windturbineparken in de gemeenten Borger-Odoorn en AA en Hunze. Deze plannen behelzen 80 tot 160 windturbines van 150 tot 198 meter hoogte. Samen met de beoogde plannen in Veendam zullen bij realisatie de Veenkoloniën meer en hogere objecten bevatten dan een stad als New York.
Dit betekent voor tienduizenden inwoners in de beide gemeenten, maar ook voor de inwoners van de steden Stadskanaal en Musselkanaal, een zeer ingrijpende wijziging van het totale landschap en daarmee de leefomgeving en leefomstandigheden. Wij als belangen behartigers van de bezorgde bewoners willen u ons ongenoegen uiten met betrekking tot het tot nu toe gelopen proces.
Ten eerste zijn de bewoners niet geïnformeerd over het besluit dat de gemeenten Borger Odoorn en AA en Hunze mede tot zoekgebied voor windenergie zijn aangewezen. Als de heer Munniksma wordt gevraagd tijdens een bijeenkomst in Annen waarom de keuze is gevallen op deze twee gemeenten, antwoordt hij dat er veel wind is. Echter de windkaart van Nederland op 100 m. hoogte (Senter Novem juni 2005) geeft aan dat in het westen van Drenthe meer wind is dan in de Veenkoloniën.

- Graag zouden wij alsnog van u vernemen waarom het Veenkoloniale gebied van de gemeenten Borger-Odoorn en AA en Hunze tot zoekgebied voor windenergie is verkozen?

Ook blijkt de Provincie foutief geïnformeerd te zijn door de firma Raedthuys. Zij hebben u het rapport van de firma Newcom "Opinie onderzoek windenergie" van juli 2008 gepresenteerd en daarbij geconcludeerd dat er draagvlak is voor windenergie in Drenthe. Echter de geschillen commissie MOA heeft middels uitspraak van 1 mei 2012 beoordeeld dat het onderzoek juist is uitgevoerd, maar dat de conclusies uit dit onderzoek onjuist zijn weergegeven in het rapport. Daarbij bent u als Statenlid foutief geïnformeerd en dit heeft mogelijk consequenties gehad voor uw beslissingen jegens windenergie.

- Gaarne zouden wij van u vernemen wat uw mening hierover is, of u door deze fout niet vindt dat er destijds anders gehandeld had moeten worden en indien u wel tot deze conclusie komt, deze alsnog te wijzigen?

Wij constateren dat de politiek erg onduidelijk communiceert. Vanaf het bekend worden van de plannen voert het Ministerie I&M bevoegd gezag. Dit terwijl de Structuurvisie Wind op Land nog niet is gemaakt. Andersom heeft de Provincie

geen bevoegd gezag maar maakt wel een gebiedsvisie Windenergie. Daar komt bij dat dinsdag 20 juni 2012 door de Minister van I&M is toegezegd dat de gebiedsvisie van de Provincie Drenthe in de Milieu Effect Rapportage wordt meegenomen. Deze werkwijze is de bewoners in 2e Exloërmond, Zuidlaren en Nooitgedacht niet zo voorgespiegeld. Ook de planning die het Ministerie ons presenteerde klopt nu zo'n anderhalf jaar later al niet meer. Helaas moeten wij dit zelf constateren en worden de bewoners niet geïnformeerd over de foutieve informatie tijdens de startnotitie. Laat staan dat ze worden geïnformeerd over de nieuwe planning.

- Wanneer is de gebiedsvisie windenergie van de Provincie Drenthe af en welk tijdspad zal hierin worden gevolgd? Of moeten we daarvoor weer bij het ministerie zijn?

Ons verzoek is, om middels een uitgebreide communicatie richting de bewoners, duidelijkheid te scheppen in het bovenstaande. Daar hebben de bijeenkomsten in Annen en Valthermond zeker niet aan bij gedragen. Hier zijn alleen de visuele aspecten gepresenteerd, terwijl vragen over gezondheidsaspecten, laag-frequent geluid, economische gevolgen en krimp niet of nauwelijks aan bod zijn gekomen en er steeds meer vragen bijkomen.

- Op welke termijn gaat de Provincie de bevolking informeren en op welke wijze?

Als laatste wil ik u verwittigen van het feit dat de Staten zijn geïnformeerd door de initiatiefnemers van Windpark de Drentse Monden en Windpark Oostermoer over de mogelijke windturbine opstellingen. Ook wij als vertegenwoordigers van de bewoners zijn in een klein selecte groep geïnformeerd. Echter publicatie van de windturbine-opstellingen naar de achterban was en is ons verboden door de initiatiefnemers. Daarentegen meldt de commissie voor de MER in haar advies van windpark Oostermoer het volgende:
"De initiatiefnemers geven in de notitie R&D aan draagvlak belangrijk te vinden. Daarom geeft de Commissie in overweging om in het MER aandacht aan bovenstaande aspecten te besteden en de MER ook te benutten als communicatiemiddel."
Tot nu toe blijkt dit advies dan ook nog niet ter harte te zijn genomen door de initiatiefnemers. Wij hebben dit diverse keren gemeld aan de vertegenwoordigers van DEE, Raedthuys en Oostermoer. Echter zonder resultaat. Wij hopen dat u ons kunt en wilt helpen om de initiatiefnemers te overtuigen meer en open te communiceren met de bevolking.
Wellicht wordt u voorgespiegeld (o.a. via de media) dat Tegenwind Veenkoloniën actief meewerkt aan de invulling van de bouwstenen en het ontwerpen van de gebiedsvisie Wind in Drenthe. Tot op heden is elke stap door de Provincie genomen zonder enige inbreng van Tegenwind Veenkoloniën. Zoals u wellicht weet heeft tijdens de behandeling van de eerste bouwsteen Tegenwind Veenkoloniën succesvol ingesproken tijdens het debat en moest dhr. Munniksma uit zijn brief verwijderen dat er geen enkele manier van samenwerking mogelijk zou zijn.

Nu moeten we constateren dat de bouwstenen, die wij onvolledig achten en waarover wij meerdere malen vragen hebben gesteld tijdens onze gesprekken, nog steeds als peilers gebruikt worden voor de Gebiedsvisie Wind in Drenthe. Wij willen met klem benadrukken dat wij geen van de reeds afgeronde bouwstenen daarvoor geschikt vinden. Hetgeen gedaan is, is slechts een eerste start. We missen nog steeds een correct uitgevoerd draagvlak onderzoek (bouwsteen 1 bevat slechts een aantal interviews) en een correct uitgevoerde Economische Effect Rapportage (EER) wat ons van groter belang lijkt dan een participatie rapport (bouwsteen 2) waar eigenlijk niets concreets in staat over de Veenkoloniën. Meer geschikt zou een onderzoek naar compensatie zijn geweest in plaats van participatie. Tevens missen wij de inpassing van de EO Wijersprijs in het geheel. Hier zijn diverse landschapsarchitecten bezig geweest met de inrichting van de Drentse- en Groninger Veenkoloniën, terwijl de heer Munniksma wel heeft aangegeven over een jaar verantwoording hierover af te leggen aan de aanwezigen, waaronder vertegenwoordigers van de Veenkoloniale gemeenten.
Bouwsteen 3 bevat slechts een visueel onderzoek naar enkele variaties van plaatsing in een 3D omgeving zonder dat er daadwerkelijk kaders zijn gegeven waardoor de onderzochte opstellingen dusdanig verschillen met het aantal megawatts dat je ze niet onderling kunt vergelijken. Tevens is het goed hieraan de EER te koppelen.

- Wij vragen u om de belangen van de bewoners en dus uw stemmers, goed te behartigen en kritisch te kijken naar de huidige bouwstenen en eventuele ontbrekende informatie van te voren te verzamelen voordat u komt tot de gebiedsvisie Wind in Drenthe. Hierbij kunt u aan niet onderzochte zaken denken als: de krimp, gezondheidsaspecten, compensatie en EER; deze komen vooralsnog in de MER niet aan bod en ook niet in de bouwstenen. Heeft de Provincie daar nog nadere eisen aan gesteld of laat zij daar onderzoek naar doen?

Wij hopen door middel van dit schrijven dat u onze adviezen wilt meenemen in uw besluiten en onze vragen wilt beantwoorden. Gaarne ontvangen wij van u een schriftelijk antwoord."

**8)** Pagina 5: "We hebben de adviseurs van ROM3D, H+N+S en Schone gevraagd de ruimtelijke mogelijkheden te verkennen"
Het is onbegrijpelijk dat er geen duidelijke kaders aan ROM3D zijn gegeven voor wat betreft afstand tot bewoners en maximale MW. Nu kon ROM3D hooguit een "landschappelijke verkenning doen" terwijl er meer dan 15.000 inwoners in dat landschap zijn! Door geen aantallen van MW te geven, is er geen vergelijking mogelijk tussen de verschillende opstellingen die nu in megawatts erg ver uit elkaar liggen. Zie punt 6. Deze ruimtelijke verkenning moet over gedaan worden met een vast aantal MW in diverse opstellingen want dan pas kunt u echt verkennen.

**9)** Pagina 5: “Daarnaast zijn we gestart met reguliere overleggen. Enerzijds met vertegenwoordigers vanuit de overkoepelende actiegroep Tegenwind Veenkoloniën.”
“Al deze activiteiten hebben bijgedragen aan de ontwerpgebiedsvisie die nu voorligt”

Wij praten graag met u over hoe de bewoners te beschermen of welke kaders er geschapen kunnen worden en zijn te allen tijde bereid onze kennis –die bij de beleidsmakers duidelijk ontbreekt- te delen, maar als daar niets mee gedaan wordt door u hoeft dat overleg ook niet vermeld te worden. En zeker niet zoals dat nu door u is verwoord.
Wij moeten constateren dat u weinig tot niets heeft gedaan met ook maar iets wat er door onze vertegenwoordigers is aangekaart betreffende: compensatie, beschermende afstand tot bewoners, draagvlak, gezondheidsrisico’s etc. etc., Bovendien is het gehele concept nooit ter goedkeuring voor publicatie aan ons getoond. Daarom eisen wij dat u deze impertinente suggestie van samenwerking en goedkeuring onzerzijds verwijdert uit dit concept.

**10)** Pagina 6: Het huidige systeem loopt tegen zijn grenzen aan… op peil te houden”
Toelichting gevraagd: op basis waarvan concludeert u dit?

**11)** Pag. 6. "Toch zijn windturbine in Drenthe ... een vrij onbekend fenomeen".
Tekst aanpassen of toevoegen dat er recht aan wordt gedaan dat er tienduizenden mensen al ervaringen hebben met de vele windturbines in Duitsland die op ca. 5 km van de Drentse grens staan. Deze zijn tot in Nieuw-Buinen goed waarneembaar.

**12)** Pagina 7: Vermeldt in het 1e hoofdstuk niet de woorden van Wethouder Bruintjes
van gem. Borger Odoorn en wethouder Wassink van gem. Aa & Hunze dat de keuze van het zoekgebied niet door de gemeente is genomen, laat staan dat zij zijn betrokken bij het proces. Als dit boven op alle tekst van de gebiedsvisie wordt benadrukt is dit zeker het vermelden waard in deze gebiedsvisie. Daarom ook hierbij dat verzoek.

**13)** Pagina 7: “Voor de realisatie van windenergie in Drenthe…. zoekgebied aangewezen”
Gaarne ontvangen wij van u het onderzoek wat hieraan vooraf is gegaan om specifiek deze locaties in Drenthe aan te wijzen voor grootschalige windenergie.
(Dit is nimmer overlegd met de bewoners maar stiekem door onze politieke volksvertegenwoordigers geflikt. Het is begrijpelijk dat niet alle stappen door de provincie worden overlegd met de bewoners maar iets van een dergelijk grote impact had wel degelijk gecommuniceerd moeten worden. Onnodig om te zeggen dat vele inwoners zich bedonderd voelen door hun eigen politici/partij. Dit zal zich ongetwijfeld wreken bij de volgende verkiezingen.)

**14)** Pagina 6: " In onderstaande tabel is het totaal aan duurzame elektriciteitsopwekking etc.."
Volgens de tabel op pagina 6 wordt er door de aan 280 MW geïnstalleerde windturbines in totaal 616 GWh aan energie opgewekt. Wanneer dat 100 % van de tijd draait, dan is dat 280MW x 24 hr x 365 dgn = 2450 GWh. Maar het waait niet altijd hier, hooguit 17 tot 19% van de tijd. Met een te hoog ingeschatte efficiëntie van 25 % is dat 612 GWh, nog steeds geen 616.
Wij vragen aan u de uitgewerkte berekening toe te voegen; hoe komt u aan die 616 GWh?

**15)** Pagina 7: "De gebiedsvisie is mede gebaseerd op deze bouwstenen"
Deze bouwstenen proberen alle negatieve effecten om te zeten in positieve omdat zij allen zijdelings betrokken zijn bij de realisatie van windturbines. De bouwstenen zijn onvolledig en gekleurd en niet een goede basis voor deze gebiedsvisie. Bovendien zijn de bouwstenen incompleet. Dit hebben wij ook tijdens de gesprekken en in de brief hier onder punt 6 ingebracht.

**16)** Pagina 7: "Daarbij is niet de vraag aan de orde of er windenergie wordt geplaatst in het zoekgebied. Het gaat over de vraag waar en onder welke voorwaarden …"
Gezien de lopende onderzoeken is het helemaal nog niet zeker dat er geplaatst kan worden.
Deze vooringenomenheid is een smet op het democratische bestel wat wij hier hebben en hiermee doet u voorkomen alsof noch de bewoners, noch de statenleden, noch de onderzoeken enige invloed zullen hebben. Wij gaan ervan uit dat u deze stelling uit de gebiedsvisie verwijdert.

**17)** Pag. 8. Hier wordt de SWOL genoemd, maar over enige relatie of invloed op de gebiedsvisie wordt niet gesproken. Voorstel is om te vermelden dat het gestelde in de SWOL ook van toepassing wordt op deze gebiedsvisie.

**18)** Pagina 8: Bij de doelen heeft u het over "realiseren van voordelen voor het gebied in algemene zin en voor de bevolking in het bijzonder."

A. U erkent de nadelen van de windturbines niet en negeert deze = misleidende, eenzijdige informatie.
B. U schetst dat er voordelen zijn, maar die staan niet in verhouding tot de nadelen.

Onze zienswijze is dat er ook aandacht voor de nadelen moet zijn in uw gebiedsvisie zoals:
-Terugloop/ verdwijnen toerisme
-Verergering krimp
-Aantasting woon- en leefomgeving
-Mogelijk gezondheidsklachten door geluid –al dan niet hoorbaar-
-Waardedaling woning
-Woning wellicht onverkoopbaar

-Vogels en vleermuizen populaties aangetast of verdwijnen
-Lichtvervuiling
-Keurmerk Cittaslow onder druk
En vooral: wat gaat u doen om specifiek deze nadelen te compenseren?! Hiervoor dient u van te voren kaders te stellen.

**19)** Op pagina 9 vermeldt de gebiedsvisie niet de volledige structuurvisie van de gemeente Borger-Odoorn betreffende het thema windenergie. Verzoek is een ander deel van de structuurvisie van de gemeente Borger-Odoorn op te nemen in de gebiedsvisie. Namelijk de alinea waarin wordt vermeld "Het in geding zijnde gebied binnen de gemeente Borger-Odoorn kenmerkt zich door de grootschalige openheid, zoals ook specifiek is opgenomen in de gemeentelijke toekomstvisie. Dit wordt als een te handhaven kernwaarde beschouwd ".

**20)** Pagina 9: Randvoorwaarden
-Er moet rekening gehouden worden met de laagvliegroute:
Onze zienswijze is dat de laagvliegroute naar de werkelijke vliegkaart moet worden aangepast en dat de veiligheid van bewoners en piloten gewaarborgd moet zijn. Dit verdient nader onderzoek uwerzijds.
-"Kernkwaliteiten dienen zoveel als mogelijk behouden te blijven"
De kernkwaliteiten dienen behouden te blijven! Dat is waarom mensen hier (nog) willen wonen (werk is hier niet veel) en toeristen hier komen (unieke kwaliteiten die je bijna nergens anders in Nederland meer kan vinden). Kernkwaliteiten weids landschap, rust en duisternis zullen verdwijnen als er windturbines geplaatst worden.

**21)** Pagina 9: "Uitstoot van CO2 reduceren door middel van windturbines."
Zin verwijderen uit de gebiedsvisie want tot op heden blijkt de CO2 uitstoot van Nederland niet te verminderen door het plaatsten van windturbines, dit blijkt uit bijvoorbeeld onderstaand artikel:

# *'Windmolens zijn niet duurzaam'*

*9-1-2013 Regio Roosendaal*

*HEIJNINGEN - De totale CO2-productie in ons land gaat niet omlaag door de plaatsing van talloze windmolens. De CO2-uitstoot die de molens besparen mag elders worden geproduceerd. 'Het is tijd voor actie.' "Ik kon niet geloven wat we ontdekten", zegt Michael Daamen. "Windmolens produceren stroom en CO2-certificaten. Met die certificaten in de hand kunnen energiebedrijven kolencentrales bouwen. De totale CO2-productie daalt dus niet door de windturbines."*

*"Daarom zouden mensen nu in actie moeten komen. Protesteren tegen het beleid van de gemeente", vindt Daamen. Hij weet zich in zijn opvatting gesterkt door hoogleraar Frans Stokman van de Universiteit Groningen die zaterdag in deze krant hetzelfde betoog hield.***http://pol-prod-cm.wegener.nl/cmlink/2.194/2.1658/1.3596184#.UO37BIhP5hE.twitter**

**22)** Pagina 9: “Gemeente Aa en Hunze op voorhand beperkt tot een opgesteld vermogen van maximaal 30 Mw.”

A> De locatie die hiervoor is aangegeven mist een fijne uitwerking waardoor zeker 100 woningen geen beschermende zonering hebben gekregen. Het werkelijke zoekgebied is veel kleiner. Onze zienswijze is dat er gewerkt moet worden met correcte en complete informatie en dat alle woningen in de regio een veiligheidszone moeten krijgen.

B> Op de informatie avond te Gasselternijveen stelde wethouder Wassink dat deze 30 MW uit een verouderd rapport is en dat dit geen harde grens is. Het kon meer of minder worden. Deze nuance staat niet in uw gebiedsvisie en dient daarom te worden aangepast.

**23)** Pagina 9: “Relatief grootschalige openheid en dat wordt als een te handhaven kernwaarde beschouwd”
Hoe kan de gemeente/provincie volhouden dat de kernwaarde “grootschalige openheid” wordt behouden als men er ongeveer 12 windturbines per cluster neerzet?

**24)** Pagina 9: “dat Borger-Odoorn nu en straks aantrekkelijk is voor inwoners en bezoekers.”
Deze plannen zullen de mensen alleen wegjagen. Verergering van krimp en verdwijnen van toeristen. In de gebiedsvisie moet worden opgenomen wat de gemeente/provincie gaan doen als blijkt dat wat wij voorspeld hebben (namelijk dat deze plannen negatief uitpakken voor de mens, het milieu en de economie -people, planet en profit-) uitkomt voor wat betreft compensatie aan de bewoners, MKB en investeerders die hun projecten zien devalueren.

**25)** Pagina 10: “ In de structuur visie Emmen……strikte, nog te ontwikkelen randvoorwaarden”
In deze gebiedsvisie Windenergie Drenthe hoort te staan:

A. Welke randvoorwaarden er nog in ontwikkeling zijn voor Emmen.
B. De randvoorwaarden die al bekend zijn voor Emmen.

Nu is niet duidelijk of er voor Emmen andere randvoorwaarden dan voor ons gebied gelden.
Wij verwachten dat in de gebiedsvisie Windenergie Drenthe volledig Drenthe wordt behandeld en niet - zoals nu gemeenten van Drenthe een apart traject, buiten deze gebiedsvisie om, volgen.

**26)** Pagina 11: “voor windparken met een kleiner vermogen dan 100MW is de gemeente bevoegd gezag voor het ruimtelijk besluit en voor de omgevingsvergunning.”
Het is nog steeds niet duidelijk of hier sprake is van:
een windpark bestaande uit drie clusters of drie losse windparken

A> De gebiedsvisie moet duidelijkheid geven of er sprake is van drie windparken of van een windpark bestaand uit drie clusters. Gaarne hierin duidelijkheid verschaffen in de gebiedsvisie.

B> Wat zijn de criteria voor een windpark? Oftewel hoever mogen de clusters uit elkaar liggen om toch nog een windpark te zijn? Gaarne deze grens/criteria in de gebiedsvisie opnemen.

C> Verzoek is deze tekst aan te passen in "Voor windparken met een kleiner vermogen dan 100 MW en groter dan 5 MW is de Provincie bevoegd gezag. Zie Crisis en Herstelwet. Onder de 5 MW is de gemeente bevoegd gezag.

**27)** Pagina 11:"De gebiedsvisie heeft geen wettelijke juridische status"
Het moet duidelijk vermeld zijn waar de gedupeerden van deze gebiedsvisie (bewoners nabij de windturbines) hun rechten kunnen halen.

**28)** Pagina 14: "Toch is het windaanbod hier toereikend om met behulp van subsidie een financieel sluitend bedrijfsplan op te stellen voor een windpark"

A> Vertel dan het hele verhaal over de subsidie. In de gebiedsvisie moet ook vermeld staan hoeveel de inwoners zelf via hun vaste opslag op hun energierekening al mee betalen aan deze SDE+ subsidie regeling, ongeacht hoeveel energie ze gebruiken en of ze groene of grijze stroom afnemen.

B> Deze zin staat haaks op 2 zinnen in de eerst volgende > alinea. "Daarom is een regio passende SDE+ ... punt de SDE+ aan te passen." Met andere woorden; als het ministerie van I&M de mogelijkheid niet heeft de SDE+subsidieregeling aan te passen is er ook geen financieel sluitend bedrijfsplan. Verzoek is deze contradictie aan te passen.

**29)** Pag. 14. De gehele tekst onder de kop "Geschiktheid voor windenergie" is nogal incompleet en een veel te eenvoudige omschrijving van de stellingen. Verzoek is toe te voegen dat de geschiktheid ook afhankelijk is van; prijs van grijze stroom. Als deze zoals recentelijk daalt door winning nieuwe gasvelden (onder bijv. Noorpool), door schaliegas, door goedkope Duitse windenergie, door elke jaar meer rendabelere zonne-energie, zullen de "opcenten" van de SDE+ niet voldoende zijn voor rendabele windenergie. Ook loopt de gebiedsvisie hier vooruit op de uitkomsten van het MER onderzoek, waarin compensatie van mn. natuur nodig is en er windturbines kunnen wegvallen.

**30)** Pagina 14: zie bijlage 4
Is een verouderde windkaart zie punt 3

**31)** Pagina 14: “in de ideale situatie zitten de producent en de gebruikers dicht bij elkaar.”
De Veenkoloniën is hiermee een onlogische keuze voor opwekking windenergie, temeer daar men rekening houdt met het “socialiseren” van kosten. Dat betekent dat de Nederlander in het algemeen en de bewoners van dit gebied in het bijzonder hiervoor ook nog eens de extra kosten mogen dragen.

**32)** Pag. 15. "Grofweg kan onderscheid worden gemaakt in economische effecten via:...."
De opsomming in deze zin zijn volstrekt nutteloos en bieden geen kaders of garanties. Voorstel is om deze economische effecten te garanderen voor de regio. Dat wil zeggen dat wanneer een Drents of Gronings bedrijf concurrerend kan aanbieden om diensten of producten te leveren, zij de voorkeur krijgen. Eerste goede voorbeeld is de recentelijk aangevraagd vergunning voor de windmeetmast tussen Nieuw-Buinen en 1e Exloërmond. Deze wordt geleverd door een Duitse fabrikant. Technologisch gezien had dit net zo goed (deels) door een regionaal bedrijf geleverd kunnen worden. Initiatiefnemers van de te plaatsen windturbines zien door de tekst in de gebiedsvisie geen enkele noodzaak de economie van Drenthe verplicht te versterken.

**33)** Pagina 15: “grote windparken kunnen hier alleen met relatief grote investeringen op het bestaande net worden aangesloten”
Deze grote investeringen dienen als bijlage verhelderd te worden.

A> Hoe groot zijn deze “grote” investeringen?
B> Wie dragen de kosten?

**34)** Pagina 15: “de economische effecten van windturbines.”
Economische Effect Rapportage ontbreekt. Indien deze niet aanwezig is deze alsnog uitvoeren.
Nu staan er alleen maar aannames zonder toelichting of uitwerking.

**35)** Pagina 15: ‘” Om die reden gelden er wettelijke regels voor windturbines”

A. Deze normen zijn aangepast aan de mogelijkheid tot plaatsen, niet ter bescherming van de inwoners. Nederland heeft de slechtste normen van Europa.
B. De normen zijn een jaargemiddelde en niet te handhaven.
C. De normen betreffen alleen hoorbaar geluid, voor LFG is geen norm. Deze kan namelijk niet gemeten worden via een A-weging
D. De norm voor hoorbaar geluid is alleen gedifferentieerd voor dag en nacht en houdt geen rekening met de stilte van het platteland c.q. het ontbreken van omgevingsgeluid.
   De provincie/gemeente zou hiervoor maatwerk moeten eisen.
E. In het meest recente rapport uit 2012 (zie punt 5) is er onderzoek gedaan naar windturbines van 2.5 MW: ‘The Shirley project is unique to the experience of the two

firms in that the Nordex100 turbines are very high rated units (2.5 MW) essentially not included in our past experiences.'

Dit geeft aan dat de windturbines waar het hier om gaat (3MW) VERY VERY HIGH rated UNITS zijn en waarbij men tot op heden nog geen enkel idee heeft hoe dit zal uitpakken voor
de volksgezondheid. Dus is onze zienswijze dat gedegen onderzoek heel erg nodig is voordat u van de Veenkoloniën een proeftuin maakt met turbines van maar liefst 3 MW.

**36)** Pagina 15: "Waar mogelijk streven wij naar een zo laag mogelijke geluidsbelasting vanwege windturbines nabij woningen…"
In de gebiedsvisie moet worden toegevoegd hoe men dit "streven" gaat invullen. Geluidswallen? Maatwerk? Stilstand knop bij geluidsoverlast?

**37)** Pagina 15: "wetgever heeft hiermee bij de normstelling tot op zekere hoogte rekening gehouden"
Informatie aanpassen want deze klopt niet, zie punt 28: normen zijn niet afhankelijk van omgevingsgeluid of achtergrondniveau maar zijn een jaargemiddelde van hoorbaar geluid voor de dag en voor de nacht. Dit wordt berekend met een computermodel en niet naar werkelijkheid.

**38)** Pagina 16: "geadviseerd om….. onderzoek in te stellen naar de emissie van laagfrequent geluid door windturbines, de gevolgen daarvan voor de volksgezondheid "
Onze zienswijze is dat dit onderzoek eerst moet worden uitgevoerd, moet worden afgerond en dat daarna pas sprake van mogelijk nieuwe inzichten/normen en mogelijke plaatsing kan zijn.

**39)** Pagina 16: "Veiligheid nabij windturbines."

A> Informatie over zonering en ijsafzetting ontbreekt.

B> Als het beleid voor de veiligheid van de windturbines nog in ontwikkeling is, hoe kun je dan al aangeven wat goede locaties zijn om deze turbines te plaatsen?

C> De zones die worden gebruikt zijn afkomstig uit het Handboek risicozonering windturbines 2005. Men spreekt hier echter over windturbines van 3 MW en meer. Geldt hiervoor dan dezelfde risicozonering als bij veel kleinere windturbines?

**40)** Pagina 16: “een marktanalyse plaatsvinden” Wij missen in de gebiedsvisie informatie als:

A> Wie gaat deze marktanalyse doen?
B> Wie gaat dat betalen?
D> Wat gaat de gemeente/provincie doen met die waardeontwikkeling die dan zichtbaar zou kunnen worden?
D> Van wanneer tot wanneer gaat deze marktanalyse lopen?
E> Hoe verwacht de provincie/gemeente verschil te kunnen maken wat de invloed is van de huidige crisis op de huizen markt en wat de invloed is van de windturbines op de huizenmarkt?

**41)** Pagina 16: “op grond van hoofdstuk 6, afdeling 6.1. van de Wet ruimtelijke ordening”
Onze zienswijze is dat dit stuk als bijlage toegevoegd moet worden aan de gebiedsvisie als er naar wordt verwezen.

**42)** Pag. 16. Aan de laatste alinea toevoegen, na de tekst "er is dus wettelijk gegarandeerd dat ... zal worden vergoed" **tenzij** men als bewoner op enigerlei wijze participeert in het windpark. Dan zal in het participatie overeenkomst opgenomen moeten worden welke bepalingen er zijn betreffende planschade en compensatie. Deze stelling is bevestigd door dhr. Bosch van Bosch & van Rijn.

**43)** Pagina 17: “wettelijke eisen”
A: de randvoorwaarden zijn gebaseerd op kleine windturbines en dateren van een aantal jaren geleden. In de gebiedsvisie wordt gesproken over zeer grote windturbines van 3 MW of zelfs nog groter. Voortschrijdend inzicht geeft aan dat deze windturbines een dramatisch effect op de gezondheid hebben. Wij willen eerst wetenschappelijk bewijs dat er geen risico is voor de bewoners, wij zijn geen proefkonijnen!

**44)** Pagina 17: “Lofar”
Het is triest om te moeten constateren dat LOFAR beter beschermd wordt dan de inwoners van de zoekgebieden.

**45)** Pagina 17 : “kwaliteitsontwikkeling”
Hier is geen sprake van kwaliteitsontwikkeling maar kwaliteitsverlies en voor hooguit enkelen een economische ontwikkeling.

**46)** Pagina 17: “een impuls voor leefbaarheid, omgevingskwaliteit…. gebied”
Windturbines geven geen impuls voor leefbaarheid maar tasten de omgevingskwaliteit aan en door de leegloop zal economische ontwikkeling stagneren en teruglopen.

**47)** Pagina 17: " mogelijkheden en projecten zullen worden bepaald in overleg met betrokkenen waar onder de omwonenden"

A> Hoe wil de provincie/gemeente dit concreet gaan invullen, dit is veel te vrijblijvend.

B> Hoe zit het met de omwonenden die geen financiële draagkracht hebben en dus niet mee kunnen doen met participatie op basis van inleg eigen geld zoals bijvoorbeeld obligaties?

C> Hoe garandeert u dat betrokkenen en met name omwonenden die participeren, niet slechter worden van hun investering, die bedoeld is als financiële compensatie tegenover de schade die deze molens veroorzaken?

**48)** Pagina 17: "participatie in windparken"

De gebiedsvisie vermeldt nergens over compensatie alleen over participatie.

A> In de gebiedsvisie moet duidelijk worden opgenomen wat mensen als compensatie tegemoet kunnen zien als zij gedupeerd worden door dit plan (verlies waarde woning en woongenot)

*B*> In de gebiedsvisie moet worden opgenomen dat er minimaal 40% direct omwonenden binnen een staal van 5 kilometer rond de windturbines moeten participeren. Bij niet genoeg participatie is er geen draagvlak en gaat het project niet door (Draagvlak is IPO voorwaarde *"De exacte locaties worden pas definitief aangewezen als er lokaal draagvlak is voor de komst van de molens. Hierin wordt nauw samengewerkt met gemeenten en toekomstige omwonenden."*

C> De gebiedsvisie moet worden uitgebreid met de eisen die in het IPO akkoord zijn afgesproken.

D> In de gebiedsvisie moet een vangnet worden opgenomen als de huizen niet verkocht worden. Als de bewoners dermate last ondervinden van de windturbines dat zij willen verhuizen en zij krijgen het huis niet verkocht dan dienen binnen een staal van 1500 meter deze woningen verplicht te worden opgekocht door de initiatiefnemers tegen de marktwaarde, te bepalen door een taxateur aan te wijzen door de initiatiefnemers en een taxateur aan te wijzen door de bewoners. Taxaties worden betaald door de initiatiefnemers. Zo worden de bewoners niet gedwongen door de initiatiefnemers en provincie om voor de rest van hun leven in een onverkoopbaar huis in een voor hun ziekmakende omgeving te wonen.

E> In de gebiedsvisie moet worden opgenomen dat als men participeert, men niet de rechten voor planschade opgeeft want zo is het op dit moment wel geregeld.

Hierover heeft de heer Karl Voshaart vragen gesteld aan Bosch & van Rijn, deze zouden hierover informatie verstrekken op de afgelopen informatie avonden. Tot onze grote verbazing konden ze niet ter plekke antwoord geven en moesten ze het een en ander nakijken. Na diverse keren te hebben gemaild dat we nog op een antwoord aan het wachten waren is er eindelijk een reactie gekomen, waarin tot onze verbazing, onze eigen stichting werd geciteerd!

*"Geachte heer Voshaart,*

*Platform Storm zegt hierover: "Als participant doet u mee aan het project en kunt u geen bezwaar meer maken of planschade claimen bij de rechter. Dat zou ook wel vreemd zijn natuurlijk. U*

*investeert in een windproject en gaat dan in procedure bij de rechter omdat u planschade wilt ontvangen omdat uw huis in waarde is gedaald, misschien zelfs wel onverkoopbaar is geworden. De rechter zal u niet ontvankelijk verklaren. U kunt nu eenmaal niet van twee walletjes eten."*
*Saoz (Stichting Advies onroerende Zaken) komt in een specifieke planschadestudie tot dezelfde conclusie.*
*Met vriendelijke groet,*
*Geert Bosch, Prins Bernhardlaan 63, 3555 AC Utrecht; 030 - 677 64 66, 06 - 233 696 22, www.boschenvanrijn.nl"*

F> In de gebiedsvisie moet een standaard financiële compensatie voor zowel particulieren als bedrijven worden opgenomen. (bijvoorbeeld: door middel van afstandscirkels die rond de windturbines getrokken kunnen worden. De afstand tot de windturbines en het soort bebouwing (woning/bedrijf) bepaalt de compensatie.)

G> Ook zou de paragraaf participatie moeten borgen dat wanneer men participeert ook inspraak heeft op de bedrijfsvoering van de windmolens. Verzoek om deze voorwaarde te omschrijven in de gebiedsvisie.

**49)** Pagina 18: "Naar een verdienmodel voor windenergie"
De genoemde participatie is niet alleen voor omwonenden maar voor heel Nederland. Dit zou minimaal 40% voor de omwonenden moeten zijn.

**50)** Pagina 18: "3 MW het optimum… benaderen"
3 MW windturbines zijn hele grote windturbines die niet eerder op deze schaal zo dicht bij de bewoning in zulke grote clusters zijn gezet. Zoveel groter de windturbines zoveel meer laag frequent geluid er gegenereerd wordt.

**51)** Pagina 18: De onderbouwing betreffende de keuze tussen een windturbine van 3 MW en 7,5 MW op pagina 18 is niet volledig omdat er niet in gegaan wordt waarom het ruimtelijk perspectief ondergeschikt is aan de economisch aspecten. Verzoek is om deze onderbouwing toe te voegen aan de gebiedsvisie.

**52)** De gebiedsvisie omschrijft in hoofdstuk 4 een paragraaf betreffende participatie. Verzoek is om deze onderbouwing- Naar een verdienmodel in Drenthe- toe te voegen aan de gebiedsvisie.

**53)** Pagina 19: "logische locaties met herkenbare opstellingen"
A: De Veenkoloniën is geen logische locatie want:
- het waait er niet veel
- het is niet leeg, het is dicht bewoond door de kernen en linten
- er is geen industrie en er zijn geen direct grote afnemers van de opgewekte stroom
- het energienetwerk moet worden aangepast dus grote investeringen
- is dicht bij Lofar
- heeft een laagvliegroute
- is Citta Slow (Borger Odoorn)
- het is in de wereld een uniek gebied

- er is de afgelopen 25 jaar ter stimulering van de economie, waaronder het toerisme, 1 miljard geïnvesteerd in de herinrichting van de Veenkoloniën; de beoogde positieve effecten van deze investering worden met de komst van windturbines in één klap teniet gedaan.

B: <u>een cluster is alleen een herkenbare opstelling vanuit de lucht</u>, op de grond ziet het er net zo ongeorganiseerd uit als een zwerm los gestrooide windturbines.

**54)** Pag. 19. "Het benoemen van een zoekgebied betekend ... dat gebieden buiten het zoekgebied worden gevrijwaard"
<u>Verzoek is deze tekst te schrappen omdat:</u>

A> Er wordt geen termijn genoemd in de tekst. Is dit tot 2020 of 2050 of is het na 2100?

B> In de bijeenkomst op 15 januari in het Brughuus te Valthermond heeft gedeputeerde Munniksma gemeld dat wanneer er meer windturbines in Drenthe moeten komen - eventueel vanwege de verhoogde doelstelling van 14% naar 16% duurzame energie in 2020 – deze invulling buiten het nu aangewezen gebied wordt gezocht.

**55)** Pagina 19: “De maatschappelijke acceptatie wordt groter… begrijpelijk zijn”
Als het niet uit te leggen is, klopt het verhaal niet en moet je het ook niet doen!

**56)** Pagina 20: “De visie geeft hiervoor een drietal uitgangspunten”
<u>Wij missen op 1 als uitgangspunt de bewoner</u> inzake gezondheidsproblematiek, waardedaling woningen, derving woon- en leef genot, leegloop van de regio en daardoor problemen sociale voorzieningen en MKB etc.

**57)** Op pagina 20 wordt een koppeling gemaakt tussen het huidige landgebruik en de toekomstige windparken. Daarin ontbreekt de koppeling tussen een huidig horizontaal landschap en een toekomstig verticaal landschap. <u>Verzoek is om de onderbouwing toe te voegen aan de gebiedsvisie.</u>

**58)** Pagina 20: “Door productie van windenergie te combineren met de agrarische sector ontstaat een nieuw productielandschap”
<u>Deze koppeling is onlogisch want de windturbines zijn 200 meter hoog en voegen niets toe aan onze voedselvoorziening.</u> Mogen we dan maar van alles gaan “produceren” in dit zogenaamde “productielandschap”?
Nieuw ontwikkeling van landbouw zoals agroclusters –lees megastallen- bij windturbines is een groot risico voor het dierenwelzijn aangezien dieren eveneens bijzonder gevoelig zijn voor geluid, hoorbaar en onhoorbaar laag frequent geluid (infra-geluid).
Met de term “productielandschap” en het in combinatie daarmee in één zin noemen van de woorden “agrarische sector”en ‘productie van windenergie”moet kennelijk

worden gesuggereerd dat “iets nieuws in het landschap”een productieve bijdrage voor de omgeving (lees: de omwonenden) levert. Graag vernemen wij de materiële en financiële onderbouwing van deze suggestieve en volgens ons misleidende stelling.

**59)** Pagina 20: “Hoofdfunctie landbouw”
Als je langs de lintbebouwing rijdt zie je aan de ene kant inderdaad hoeves en landerijen, maar aan de andere kant zal je veel meer verschillende soorten bedrijven, meer dan er hoeves zijn.
Er zit dus veel meer bedrijvigheid dan alleen de landbouw, sterker nog, het gebied heeft zijn grootste inkomsten al lang niet meer uit de landbouw en de meeste inwoners zijn ook niet meer werkzaam in de landbouw. Onder andere de toeristische sector zal grote klappen krijgen en daarin gedane investeringen zullen verloren gaan. Dat het belang van deze kleine groep landbouwers ten koste van al die andere duizenden inwoners de toon zet is onacceptabel.

**60)** Pagina 21: Afbeelding “Windturbines op bedrijven terrein”
Toevoegen welk bedrijventerrein dit is?
Afbeelding “windturbines in open agrarisch/productie landschap”
Toevoegen op hoeveel afstand staat men vanaf bebouwing/windturbines en waar dit is.
Bewoners zullen over de weg door de windturbines/langs de windturbines rijden, dit zal op een veel kortere afstand zijn dan dat hier gesuggereerd wordt.

**61)** Pag. 21/22. In de gehele gebiedsvisie geen visualisatie van een windpark bij het "agropark". Verzoek deze alsnog toe te voegen.

**62)** Pagina 22: Afbeelding “windturbines met beplanting”
Toevoegen waar dit is in het zoekgebied en op welke meter afstand zichtpunt is vanaf de windturbines.
Afbeelding “Windturbines in grootschalig open landschap”:
Toevoegen op hoeveel afstand staat men vanaf bebouwing/windturbines en waar dit is.
Er mist een afbeelding op 500 meter vanaf de bebouwing, deze toevoegen
Er mist een afbeelding genomen vanaf de weg kijkend naar een cluster, deze toevoegen
Er missen twee afbeelding betreffende Eerste Exloërmond wat men ziet als men aan de voorkant van de woning of aan de achterkant van de woning naar de turbines kijkt, deze toevoegen.
Er mist een afbeelding met windturbines tegen een donkere lucht, deze toevoegen.
Er mist een afbeelding waarop duidelijk de verhouding te zien is tussen een mens, een woning en de windturbine, deze toevoegen.

**63)** Pagina 23: "Afschermende beplanting"
Er staat de conclusie dat beplanting alleen effectief is nabij een waarnemer en niet nabij een windturbine. Wat gaat de provincie/gemeente doen met deze conclusie?

**64)** Op pagina 23 omschrijft "voldoende afstand" naar een ander windpark. Verzoek concreet te maken wat wordt verstaan onder "voldoende afstand"

**65)** Pag. 23. 1e alinea wordt de herkenbaarheid vermeld. 2e alinea heeft als conclusie dat door interferentie vervlakking optreedt. Alle 3 de clusters staan binnen 10 km afstand van elkaar. Het rapport van ROM 3D en H+N+S d.d. 10-02-12 vermeldt op pagina 29 dat dit gevolgen heeft voor de herkenbaarheid, interferentie en zichtbaarheid. Advies van ROM 3D dan ook de 10 km afstand
aan te houden. Gaarne hierin voorzien.

**66)** Pagina 23: "is de doelstelling opgenomen om de karakteristiek van het landschap te behouden"
Groene uitstraling wordt industriële uitstraling
Weidsheid wordt ingevuld met enorme industriële windturbines over kilometers ver te zien
Rust wordt beweging aan de horizon
Donkerte wordt verlichting in de nacht
Stilte wordt geluid van de windturbines, dag en nacht
Graag zien wij in de gebiedsvisie verwerkt hoe de landschap karakteristieken worden behouden?

**67)** Pagina 23: "de huidige windturbines zijn zo groot dat ze de schaal van de karakteristiek van het landschap ontstijgen"
De windturbines ontstijgen niets, ze staan gewoon op de grond en zijn overduidelijk aanwezig in het landschap. Dit spreekt het provinciaal beleid tegen dat de landschapskarakteristieken zichtbaar en beleefbaar gehouden moeten worden.

**68)** Op pagina 27 onderbouwt de gebiedsvisie dat de afstand tussen de 2 windparken 3 km is en dat dit relatief een kleine afstand is. Deze zin staat in tegenstelling tot het in pagina 23 gestelde betreffende de afstand van 7 km. Bovendien worden veel bewoners met name in 1$^{e}$ en 2$^{e}$ Exloërmond ingesloten tussen 2 windparken. Voorstel is gezien de bevolkingsdichtheid nabij het windpark Nieuw-Buinen Zuid, dit windpark te laten vervallen.

**69)** Pagina 24: Afbeelding Windturbines in een lijnopstelling
Afbeelding alleen vanuit de lucht, mist afbeelding genomen vanaf ooghoogte.

**70)** Pagina 25: Afbeelding Windturbines in een clusteropstelling
Afbeelding alleen vanuit de lucht, mist afbeelding genomen vanaf ooghoogte.
Bovendien zijn deze windturbines te klein in verhouding tot de plannen die er zijn. Bovendien staan ze te dicht bij elkaar en te ver bij de bebouwing vandaan, in vergelijking met zoals ze straks in werkelijkheid zullen worden geplaatst.
Wij verwachten van de provincie een eerlijk en transparante voorlichting en daarom hoort er op deze plaats een cluster met 3 MW windturbines te staan, geplaatst volgens de huidige normen, zoals het straks hier ook in de praktijk gaat plaatsvinden.
Pagina 25: Afbeelding Windturbines in een zwermopstelling
Afbeelding alleen vanuit de lucht, mist afbeelding genomen vanaf ooghoogte.

Bovendien wordt er op de afbeeldingen verschillende opstellingen met respectievelijk 9, 12 en 16 windturbines vergeleken. Wij vragen u deze drie opstellingen opnieuw te onderzoeken met een vast aantal windturbines wat bij het geschatte aantal wat geplaatst gaat worden komt (12 of 15 en 3 MW), met voor elke opstelling hetzelfde aantal windturbines op dezelfde locatie met een afbeelding van een vogel- maar ook een ooghoogteperspectief. De bewoners vliegen namelijk niet.

**71)** Pagina 26: "In het zoekgebied, en alleen daar, worden in Drenthe windparken gerealiseerd"
Dat betekent dat wij dus voor altijd geconfronteerd zullen worden met windturbines, daar de provincie ons tot zoekgebied heeft aangewezen. Als er extra moet worden geplaatst, zal de provincie dit in de zoekgebieden moeten doen. Terwijl de bewoners een garantie willen dat als deze gebiedsvisie wordt gerealiseerd, dit ook het uiterste is en er niet meer wordt bijgeplaatst. U geeft wel een garantie af voor de rest van Drenthe –turbine vrij- maar u geeft geen garantie in uw gebiedsvisie aan de bewoners van het zoekgebied met een maximum te plaatsen vermogen. Hierbij verzoeken wij u alsnog een maximum op te nemen in de gebiedsvisie.

**72)** Pagina 26: "Voor ons blijft voorop staan dat de verschillende windparken zoveel mogelijk als individuele opstellingen waarneembaar zijn"
Wederom de vraag: zijn het verschillende windparken of is het een windpark met drie clusters?

**73)** Pagina 26: "De afstand tot het geplande windpark N33 nabij Veendam is circa 7 km."
Dit is niet voldoende om volledig weg te vallen, dit is te dichtbij waardoor de parken zullen gaan interfereren met elkaar. Naast dat de windturbines dit optisch gaan doen, vangt het ene veld mogelijk wind weg voor de andere windturbines. Wij missen in de gebiedsvisie deze twee vormen van interferentie en een uitwerking hiervan.

**74)** Pagina 26: “In andere woorden: Geen windlandschap maar wel een landschap met wind”
Die wind hebben we ook zonder windturbines, met windturbines wordt het een industrieel bedrijventerrein, geen windlandschap. Landschap is iets groens en natuurlijks, wij ageren tegen het gebruik van deze verhullende woordkeus.

**75)** Pagina 27: “Ter hoogte van de Tweederdeweg ligt het geplande en deels ingevulde agrocluster”
Wij hebben hier diverse politici en beleidsmakers op aangesproken maar krijgen verschillende signalen. Volgens de een is het plan nooit goedgekeurd maar ligt het nog op “de plank”, volgens de ander is het plan helemaal van de baan. Maar uitgaande van wat hier in de gebiedsvisie staat wordt het agrocluster dus vormgegeven!
Dan dient het agro plan als bijlage ter verduidelijking toegevoegd te zijn aan de gebiedsvisie.
Ook dient er duidelijkheid te komen of hier sprake zal zijn van windturbines met daaronder mestvergisters en megastallen, zoals we nu bij de grensstreek met Duitsland zien.
Kortom: hoe ziet een “uitstraling van een agrarisch bedrijventerrein” eruit?

**76)** Pagina 27: “De afstand tot de locatie Gasselterboerveen is ca. 7 km.
Zie punt 57, ook hier zal sprake zijn van interferentie.

**77)** Pagina 27: “Het panorama is weids. Deze kenmerken zijn, vanuit de ontwerpuitgangspunten geredeneerd, reden op deze plek een windpark te realiseren”
Was dat weidse panorama niet juist een karakteristiek dat beschermd en zoveel mogelijk behouden moest worden?

**78)** Pagina 27: “Een sturende factor is de laagvliegroute”
Zie punt 15.

**79)** Pagina 27: “De afstand tot de locatie Nieuw Buinen Zuid is ca. 3 km”
Waar u eerst als voorwaarde stelt dat u mensen niet wilt opsluiten tussen de clusters, concludeert u hier dat er “visuele interferentie”” kan optreden. Aangezien de windturbines in Duitsland op een afstand van ongeveer 20 kilometer nog zichtbaar zijn, kunnen wij u vertellen, dat het woordje –kan- er wel tussenuit kan.. het is 100% zeker dat er visuele interferentie zal plaatsvinden.

Hier staat in verhullende woorden dat de mensen in Tweede Exloërmond tussen beide windprojecten zullen worden ingesloten. Dit geldt ook voor de mensen in Eerste Exloërmond. Wees daar eerlijk en duidelijk in. Als u als volksvertegenwoordiger niet voor de gevolgen van uw eigen plannen durft uit te komen, dan deugt er iets niet aan deze plannen.

**80)** Pagina 28: “Visiekaart”

Op de visiekaart is heel wat aan te merken:

A> De Lofar cirkel ontbreekt.

B> De Laagvliegroute ontbreekt en klopt niet. (zie punt 15)

C> De suggestie van 1 ster is misleidend, er wordt gesproken over een cluster en dan dient er ook een cluster te worden ingetekend op de kaart.

D> Dat er nog geen vast aantal bekend is kunnen wij ons voorstellen, maar er is zeker al een richtlijn (13 Gasselterboerveen, 15 Nieuw-Buinen Zuid en 12 Tweede -Exloërmond Zuid)
Deze richtlijn staat niet in uw gebiedsvisie, maar kregen wij te horen van een ambtenaar die met deze materie bezig is. Bovendien is met deze richtaantallen ook al duidelijk aan te geven in welk een groot gebied er geplaatst gaat worden.

E> De ster van Tweede Exloërmond Zuid staat in de Lofar cirkel. Als u die wel had ingetekend had u dit zelf kunnen constateren. Hierdoor suggereert u dat de mensen niet ingesloten worden, maar de ster hoort meer naar Avebe te worden geplaatst. <u>En dan is zelfs met dit verhullende systeem van sterretjes te zien dat mensen in Tweede/Eerste Exloërmond Zuid zullen worden ingesloten. Wederom: overheid, wees eerlijk!</u>

F> Legenda omschrijft dat het met rood omkaderd gebied, het zoekgebied windenergie is. Echter de rode lijn in de kaart omkadert niets en is alleen een lijn. Feitelijk kan dit uitgelegd worden dat er alleen OP de rode lijn windturbines geplaatst kunnen worden. <u>Verzoek is de kaart aan te passen, zodat het zoekgebied rood wordt omkaderd.</u>

**81)** Pagina 29: “Gelijktijdig en in samenhang met de voornoemde formele procedures voor een concrete aanvraag, bevorderen wij dat er een traject wordt gestart voor betrokkenen in het gebied nabij de locaties en de zoekgebieden”

A> <u>Hoe wil de provincie dit gaan bevorderen, graag concreet zijn.</u>

B> <u>Hoe gaat dit traject eruit zien, graag concreet zijn.</u>

**82)** Pagina 29: “Organisaties en omwonenden worden betrokken bij”

A> <u>Hoe wil de provincie deze organisatie en omwonenden gaan betrekken?</u>

B> <u>Wat is de grens van omwonenden?</u> Bij het informeren van de bewoners in Borger-Odoorn is bijvoorbeeld maar een heel klein gedeelte van de bewoners (slechts 630 adressen) geïnformeerd met een huis aan huis brief (niet eens op adres!). Storm heeft getracht dit samen met WindNee recht te zetten en alleen Storm heeft al meer dan 4100 flyers verspreid, om maar even het verschil aan te geven tussen “niet te veel, we willen geen slapende honden wakker maken” en eerlijke informatievoorziening. <u>In de gebiedsvisie hoort te staan hoe groot het gebied is wat de provincie en gemeenten als “omwonenden” zien. Aangezien in jurisprudentie wordt uitgegaan van een grens van 1,5 kilometer, wil Storm hierbij de suggestie doen om alle omwonenden tot en met de grens van 1,5 kilometer in het vervolg door provincie en gemeenten “de omwonenden te rekenen en hen te informeren op naam en adres.</u>

C> De doelstellingen onder dit stukje zijn veel te vaag en vrijblijvend.

**83)** Pagina 32: Bijlage Kaart 8 A Provinciale Omgevingsvisie
Op de kaart missen de huizen en de daarbij horende veiligheidszones!
Op de kaart staat wel de Lofar cirkel maar is het gebied binnen de cirkel groen aangegeven.
Op de kaart staat een andere laagvliegroute dan dat op de kaart van defensie staat (zie punt 15)
Uit de kaart blijkt niet waarom er specifiek voor dit gedeelte van Drenthe is gekozen voor windenergie.

**84)** Pagina 36: Bijlage Gemiddelde windsnelheden op 120 m boven maaiveld.
Zie punt 3: De windsnelheid is de afgelopen jaren afgenomen (Wind neemt af: Dagblad v/h Noorden van 24 augustus) en deze kaart van het Agentschap NL dateert uit 2005 en is derhalve niet meer up to date. Daarnaast zijn de metingen van deze kaart gedaan op 120 meter terwijl de windturbines op 150 meter draaien.
Wij verzoeken u om nieuwe windsnelheid metingen want nu baseert u uw informatie op 8 jaar oude gegevens en op foutieve hoogte.
Daarnaast verzoeken wij u om een complete recente windkaart van Drenthe te presenteren, want waait het echt in de Veenkoloniën het meest van heel Drenthe?

**85)** Pagina 37: Economische effecten windenergie
Om te beginnen verbaast het Storm dat u boude uitspraken doet op deze pagina over de positieve bijdrage van windhandel in dit gebied zonder dat er een Economische Effect Rapportage is gemaakt. Platform Storm verzoekt u alsnog een Economische Effect Rapportage te laten uitvoeren om zo te achterhalen wat de effecten zullen zijn op het toerisme in de regio en de waardedalingen van de woningen (daaropvolgend mensen die met een hypotheekgat tussen werkelijke waarde en hypotheekhoogte komen te zitten), teniet doen van reeds gedane investeringen in natuur en toerisme. Verergering van de krimp en de effecten daarvan op het MKB en sociale leven, gezondheidskosten etc. etc.

**86)** Pagina 37: " Ontwikkeling , werking en onderhoud van de windturbines brengt werkgelegenheidseffecten met zich mee"

A> Voor wie zijn deze werkgelegenheidseffecten?
B> Moeten de werkzaamheden worden aanbesteed?
C> Zo ja, zijn er voorwaarden in de aanbesteding dat het werk zo lokaal mogelijk moet worden aanbesteed om zo de regio zelf te laten profiteren van de spinoff?
D> Toevoegen hoe de provincie de "potentie om 3 fte per MW aan werkgelegenheid in Drenthe" gaat waarmaken/stimuleren?
E> Verzoek is om de gebiedsvisie aan te passen, zodat op deze pagina eisen worden gesteld aan de werkgelegenheid i.p.v. aannames en vertrouwen op de blauwe ogen van de initiatiefnemers. Belangen bewoners en bedrijven zijn op deze pagina amateuristisch vertegenwoordigd.

**87)** Als bron van de kengetallen* geeft u aan "EWEA (European Wind Energie Association) Ecofys , Accres en interviews."

Kunt u specifieker zijn waar u uw informatie vandaan heeft gehaald ?

-EWEA: Op deze Engelstalige site van de windindustrie is geen directe informatie te vinden die met kengetallen en werkgelegenheidseffecten in Drenthe van doen hebben.

-Ecofys; Op de site van Ecofys staat nergens iets over kengetallen of werkgelegenheidseffecten. Als we de firma Ecofys opbellen is hun niets bekend over deze gebiedsvisie. Gesproken is met de heer J. van Doorn. Hij zou het een en ander nazoeken maar heeft ons tot op heden niet teruggebeld.

-Accres; Dit kantoor heeft een rapport uitgebracht over de spin-off van windenergie, en is duidelijk uw bron, daar u letterlijke teksten hebt overgenomen!

Dit rapport staat op internet, wij verwachten dat u in de gebiedsvisie duidelijker bent over uw bron.

http://www.acrres.nl/content/picture/pdf/rapport_spinoff_windenergie_okt09_v2.pdf

*… willen inzicht in de economische betekenis van windenergie voor agrarische bedrijven in Nederland en de regionale ontwikkeling in de Provincie Flevoland.*

**88)** Dit is dus niet automatisch van toepassing op Drenthe want het betreft een onderzoek naar de situatie in Flevoland! Dit zou minimaal in de tekst erbij moeten staan.

*"pagina 47: Potentiële werkgelegenheid Flevoland, kwantitatief*
*Om de werkgelegenheid als gevolg van windenergie in Flevoland te bepalen (bij bouw en bij onderhoud) is*
*gebruik gemaakt van de methode uit de literatuur, ondersteund door uitkomsten bij de interviews. In de*
*literatuur zijn een aantal standaardwaarden gepubliceerd in Wind Energy – the facts (EWEA, 2004). De*
*waarden zijn het gemiddelde van een aantal Europese landen en zijn (gedeeltelijk) gebaseerd op input-output tabellen van Eurostat. De standaardwaarden zijn*
*1) De inschatting voor de bouw van windturbines bedraagt 3 fte per MW (eenmalig).*
*2) Die van onderhoud en reparatie 0,1 fte per MW (per jaar)."*

**89)** Deze waarden heeft u 1 op 1 overgenomen in de gebiedsvisie op pagina 37. De hier vermelde kernwaarden zijn dus gemiddelde van Europese landen en niet specifiek voor Drenthe berekend. Wij vragen u dat alsnog te doen.

"Pagina 48: *De bouw en het onderhoud is potentieel een grote bron van werkgelegenheid. Hiervoor zijn echter nog een beperkt aantal bedrijven in Flevoland. Het is dus ook de vraag of de 3 fte per MW aanNederlandse/Flevolandse werkgelegenheid gehaald wordt. Het is echter in potentie mogelijk*."

Ook deze tekst heeft u letterlijk overgenomen van dit rapport naar uw gebiedsvisie pagina 37 blauwe kader en simpelweg Nederlandse/Flevolandse door Drentse vervangen! Bovendien is het EWEA een verouderd rapport, 2004 is negen jaar geleden! Inmiddels heeft het EWEA al nieuwere facts gepubliceerd, die net zo discutabel zijn als de facts van 2004. Het betreft hier een krachtig lobby orgaan gefinancierd en opgetuigd door de windindustrie. Dat is geen onafhankelijke bron en al helemaal geen wetenschappelijk verhaal op basis van feiten toegespitst op de situatie in Drenthe.

**90)** Wat we kunnen lezen op pagina 43 van dit Accres rapport bevestigt dat toerisme en windturbines samen geen lang en gelukkig huwelijk beschoren is… en de vraag is dan ook waarom dat in Drenthe dan wel zal slagen? Op deze hele pagina komt het woord "toerisme" in de gebiedsvisie niet voor terwijl wel degelijk een groot deel van de inkomsten van dit gebied uit het toerisme komt. Wij verzoeken u deze bedrijfstak ook in de gebiedsvisie te benoemen en uit te werken.

*"4.5.2 Toerisme*
*Windenergie biedt mogelijk kansen voor de provincie Flevoland om windenergie als toeristische attractie te ontwikkelen en zo inkomsten te genereren. In het verleden is er toerisme geweest rond het windpark op de Westermeerdijk bij Espel. Dit was toentertijd het grootste windpark van Europa. Het gebouw waarin informatie over het windpark te lezen was, is momenteel nog in gebruik als regelkamer. Er is nu geen toeristische activiteit meer rond het windpark (mondelinge mededeling Dhr. Hammer, Essent)."*

**91)** Storm vindt, dat als u toch informatie hier en daar weghaalt, u dat dan ook compleet moet doen. Met bronvermelding en ook de niet positieve kanten van windenergie vermelden.

> *"Door letterlijke teksten van de windmolenlobby te knippen en te plakken presenteert u een windvisie waarbij deze lobby zijn vingers af kan likken. De teksten, onder andere afkomstig van de Nederlandse Wind Energie Associatie, die zonder bronvermelding letterlijk worden overgenomen geven aan dat deze visie geen product is van een gedegen onderzoek en eigen ideeën maar slechts een samenraapsel van partijen die de windenergie een warm hart toedragen." (tekst: Henk Bulder)* En daar sluiten wij ons volledig bij aan.

Onze zienswijze is dat u net zo goed van anti windsites en klimaat kritische sites uw informatie kan halen. U laat zich eenzijdig informeren en beïnvloeden en loopt aan de lijband van de windlobby en initiatiefnemers zonder nog oog te hebben voor nadelige effecten van de windturbines.

Kijkt u eens op: http://www.energieexpert.nl/de-economie-van-de-duurzaamheid-deel-4-hoeveel-verpleegsters-kosten-groene-banen/#

*Economische onderzoeken naar groene banen*

*Wanneer ik stel dat een groene baan één op één een verpleegstersbaan kost, is dat helaas een ernstig tekortschietende simplificatie. In de belangrijkste landen, die inzetten op duurzame energie, zijn econometrische studies gedaan naar hoe het nou precies zit met die groene banen. Een greep daaruit: het vooroplopende Spanje; maar liefst twee voor het superduurzame Duitsland; windparadijs Denemarken; de Verenigde Staten en tot slot twee voor Italië.*

*Uit de studies blijkt dat er meer economische factoren meespelen, waardoor men komt tot getallen van 175.000 euro (Duitsland) tot 571.000 euro (Spanje) aan subsidie per groene baan. Met andere woorden: elke groene baan kost meerdere zorgbanen.*

*Dat gaat in de beginperiode allemaal prima. Groene banen geven de betreffende regering een fraai groen imago. Tot het moment dat de industrie (zoals ook de bedoeling was) hierop reageert met investeringen in zeer grote projecten met een substantieel duurzame capaciteit als resultaat. Dan blijkt dat die regeringen daarmee geen rekening hebben gehouden en het simpelweg niet te kunnen betalen. Zo heeft voorbeeldland Spanje onlangs zelfs eenzijdig alle lopende contracten door het overheidstoilet gespoeld om onder zijn multimiljarden verplichtingen aan de duurzame exploitanten uit te komen. Die gaan nu uiteraard allemaal failliet. In Duitsland is dit nog net niet aan de orde, maar wel zijn de regelingen voor de toekomst al teruggedraaid. Iedereen die daarop rekende met zijn investeringen komt dus wel degelijk ernstig in de problemen.*

Want deze banen worden betaald met subsidiegeld, dat moet worden opgebracht door alle Nederlanders. En wat aan subsidie voor het een wordt uitgegeven kan niet meer voor het ander worden besteed.
Of kijk op: http://www.wind-energie-halkema.org/een.html voor meer diepgang en kennis.

Pagina 37: "om lokale bedrijven te betrekken…kan een bedrijvendag worden georganiseerd."
Het eerste werk (de windmeetmast) komt in ieder geval uit Duitsland en zal geen inkomsten/arbeid binnen de regio genereren. Waarom kan? Storm ziet graag als eis verankerd in de gebiedsvisie dat het werk voor alles (behalve de levering van de kale windturbine want dat komt uit Duitsland) door bedrijven in de regio wordt uitgevoerd. Dat wil zeggen dat: funderingen, infrastructuur, onderhoud, monitoring, montage met telescoopkraan allemaal 100% door regionale bedrijven en mensen worden uitgevoerd. Dan pas wordt er serieus gewerkt aan windwerk in de regio!

**92)** Pagina 37: "benut worden ten behoeve van instellingen en bedrijven eventueel tegen een gereduceerd tarief"

A> Grootverbruikers hebben al een gereduceerd tarief voor stroomverbruik, ongeacht of dat groen of grijs is!

B> Wij missen hierin de bewoners, krijgen zij ook een gereduceerd tarief voor stroomverbruik?

C> Wie zijn die instellingen of bedrijven in de regio?
D> Wat zijn de voorwaarden voor deze instellingen en bedrijven om hiervoor in aanmerking te komen?

**93)** Pagina 37: "testturbines en testlocaties"
Het wordt niet duidelijk uit de gebiedsvisie wat hiermee bedoeld wordt. Houdt dit in dat er nog meer en/of grotere windturbines geplaatst mogen gaan worden buiten de voorgestelde clusters?

**94)** Pagina 37: "Het in contact brengen van bouwers van windturbines met bijvoorbeeld de Hogeschool Stenden kan de match op de Drentse arbeidsmarkt versterken"
A> Op welke termijn gaat dat 'in contact brengen' gebeuren?
B> Op welk termijn verwacht de provincie/gemeente deze studenten van de Hogeschool in te kunnen zetten?
C> Oftewel een mooi stukje over opleidingen en mogelijkheden, maar de opleidingen zijn nog niet begonnen en de plannen voor de windturbines zullen binnen nu en –als de initiatiefnemers hun zin krijgen- twee jaar uitgevoerd worden. Dus hoe realistisch is dit?

**95)** Pagina 38: "Zo kan bijvoorbeeld bij de aanbesteding voor de ontwikkeling van windmolens worden opgenomen dat er tevens werkplekken ontstaan voor mensen met achterstanden op de arbeidsmarkt"
A> Te vrijblijvend, wordt het nu wel of niet in de aanbesteding opgenomen?
B> Hoe gaan deze "mensen met achterstanden op de arbeidsmarkt" opgeleid worden?
C> Wat is de criteria voor deze mensen, moeten ze bijvoorbeeld uit de regio komen?
D> Hoe realistisch is dit? Politiek, wees eerlijk!

**96)** Pag. 38. Stelt onder het hoofdstuk bestedingen geen enkele eisen m.b.t. tot deze besteding in de regio. Wederom aannames en vertrouwen op regionale inborst van de initiatiefnemers. Bovendien wonen 2 van de belangrijkste initiatiefnemers niet eens in de regio!!

**97)** Pag. 38. Vermeldt onder het hoofdstuk bestedingen alleen de inkomsten van de gemeente en provincie. Verzoek is toe te voegen dat er ook door de gemeente inkomsten worden gemist door verminderde WOZ inkomsten uit woningen, verminderde WOZ inkomsten bedrijven (door afname toerisme en afname consumpties door verergerde krimp). Ook zal de schade aan de infrastructuur door de bouwactiviteiten niet altijd aantoonbaar verwant zijn aan de bouwactiviteiten van de windturbines en dus voor kosten van de gemeente komen.

**98)** Pagina 39: Belemmeringenkaart provinciaal zoekgebied.

A> Niet alle woningen hebben een geluidszonering gekregen.

B> De laagvliegroute komt niet overeen met de kaart van defensie (zie punt 15)

**99)** Pagina 40: Vermogen en opbrengsten van windturbines

U informeert maar gedeeltelijk en laat een belangrijk punt weg in uw tekst: de back-up. Al eerder is de overheid door de Nationale Ombudsman op de vingers getikt dat deze informatie ook vermeld dient te worden. Wij wijzen u er dan ook op dat u ook in de tekst dient op te nemen dat als er geen wind is, er met gascentrales moet worden ingesprongen om deze dalen te compenseren en dat altijd net zoveel aan back-up als aan geïnstalleerde windenergie moet zijn om de pieken en dalen in de windenergie te kunnen compenseren.

**100)** Pag. 40. Gegevens van de 3 MW windturbine m.b.t. ashoogte en hoogste punt wieken is niet juist. Het rapport van ROM 3D en H+N+S d.d.10-2-12 vermeldt op pag. 19 wel de juiste gegevens van de 3MW turbine. Gelieve deze gegevens aan te passen.

**101)** Een windturbine van 7,5 MW is geschikt voor op zee, niet voor op land en al helemaal niet in de Veenkoloniën. Het is daarom onnodig om een vergelijking te publiceren met een windturbine die nimmer in dit gebied geplaatst kan worden. Liever zien wij een vergelijking met andere vormen van duurzame energie die wel mogelijk zijn in dit gebied;

A> Bioraffinage aan de bron (van stront naar stroom)

B> Zonne-energie

C> Ander vormen van windenergie zoals bijvoorbeeld windwokkels of windschalen.

**102)** Wat betreft de nulmetingen van het geluid. Hierover staat weinig tot niets in de omgevingsvisie.

Tot op heden hebben wij geen antwoord op onze vraag/input gekregen.

Wij missen in de gebiedsvisie informatie over de geluidsmetingen en verzoeken deze alsnog toe te voegen:

A> Vanwege calibratie van de geluidsapparatuur zijn er gedurende twee maanden (20 december-14 februari) geen geluidsmetingen geweest en derhalve geen geluidsgegevens beschikbaar. Hoe worden deze verwerkt in een gemiddelde aan geluid gedurende een jaar?

B> De data van geplande geluidsmetingen? Begin – pauze - einddatum?

C> De locaties van de geplande geluidsmetingen?

D> Of er nu wel of geen nulmeting met betrekking tot het laagfrequent geluid uitgevoerd wordt door de provincie/gemeenten?

E> Wat de provincie gaat doen met de verzamelde informatie?

***103)*** Tijdens de voorgesprekken is beloofd dat de gedeputeerden de vragen van bewoners zouden beantwoorden op de informatieavonden. Wij hebben veel vragen ontvangen en doorgespeeld, maar helaas is er maar op weinig vragen inhoudelijk geantwoord. Dat was niet de afspraak. Daarom sturen wij u alle vragen nogmaals toe, maar nu als zienswijze met het verzoek deze nogmaals/alsnog schriftelijk te beantwoorden:

---

*Waarom is ons gebied als zoekgebied voor grootschalige windenergie aangewezen?*

---

- *Waarom is er een gebied met weinig wind aangewezen? Doel van windenergie is toch zoveel mogelijk wind oogsten?*
- *Hoe is het mogelijk dat zodra er plannen worden geformuleerd op nationaal of op provinciaal niveau die positieve effecten genereren, zoals vergroten werkgelegenheid, uitbreiden sociale en culturele voorzieningen, stimuleren woningbouw, etc. dit gebied stelselmatig wordt overgeslagen maar zodra er naar uitvoering van een gedrocht van een plan wordt gezocht, men dit gebied in enkele ogenblikken heeft gevonden? Het is werkelijk onvoorstelbaar dat dit in een democratie als Nederland mogelijk is.*
- *Waarom geen turbines in nog legere delen van Drenthe zoals tussen Weerdinge en Roswinkel waar maar her en der een boerderij staat en ook al van die grote elektriciteitsmasten staan?*
- *Waarom niet in de ruimte aan de kant van Meppel?*
- *Waarom dat stuk bij Tweede Exloërmond Zuid? In mijn beleving is het Zuid-gedeelte aan de Exloërkant van de Mondenweg, op het kaartje lijkt het anders. Verder lijkt het me een berekeningsfout, want hier achter het huis (nr 271) is het hemelsbreed een 2 kilometer van LOFAR, wat binnen het 4 km gebied ligt waarin het niet toegestaan is turbines te plaatsen i.v.m. overlast voor LOFAR (zie besluit Eexterveensekanaal e.o.) Volgens mij is er weer eens niet goed gekeken.*
- *In het definitieve ontwerp gebiedsvisie windenergie staat letterlijk: "De omgeving van Tweede Exloërmond-Zuid karakteriseert zich ook als een open productielandschap. In dit deel van het mondengebied is de maat en schaal het grootst. Het panorama is weids. Deze kenmerken zijn, vanuit de ontwerpuitgangspunten geredeneerd, reden op deze plek een windpark te realiseren."*
  *Nu opeens zijn de prachtige kenmerken (weids panorama) vanuit de ontwerpuitgangspunten geredeneerd een reden om dit gebied te 'benutten' voor de realisatie van een windpark. Nooit zijn deze kenmerken een punt van studie geweest bij het bepalen van locaties voor de realisatie van moderne woningbouw, natuurgebieden en andersoortige positieve projecten. Nu opeens wel en als klap op de vuurpijl gaat men het prachtige weidse landschap volledig vervuilen met windturbines die geluidsoverlast gaan veroorzaken. Gaarne een reactie op deze stelling.*
- *Waarom dit niet op het hoogste gedeelte van de Hondsrug?*

- *Wij en de buren hebben nu Zonnepanelen aangeschaft, andere buren denker er ook over dat te doen! In de regio zie je dat steeds meer, wij investeren, en krijgen in de Zomer zeker weer veel terug verdient. Dus als de Regering i.p.v. €650,- subsidie wat meer geeft, dan zullen er meer mensen dit gaan doen. We hebben dan die " dure en vreselijke ,ziekmakende enorme Windmolens niet voor onze deur nodig. " Net als in Duitsland kunnen mensen die het niet kunnen hebben op hun daken, via de grote schuren van de Boeren, hun energie krijgen. Wij leveren terug aan de Energie maatschappij,*
  *Hoeveel woningen staan er rondom de plannen van de provincie, waar ze moeten komen. Onze Zonnepanelen 16 st. c.a. € 8000,- x de woningen =? Bij licht heb je al profijt!! Gaarne een reactie op deze stelling.*
- *Ben benieuwd naar de motivatie waarom de windturbines geen afbreuk doen aan de Kernkwaliteiten van Drenthe zoals verwoord in de Omgevingsvisie:*
  *- rust,ruimte*
  *- naoberschap*
  *- veiligheid*
  *- kleinschaligheid*
  *- menselijke maat.*
  *Voor de kernkwaliteiten wordt specifiek thans de Drentse Monden als model gebruikt. Bij indicatieve toetsing lijken mij de idealen van de kernkwaliteiten onder te sneeuwen.*

---

*Hoe zit het met de financiën?*

---

- *De OZB waarde van mijn woning is verlaagd met 75.000 euro. De reden hiervoor is 'het plan van een windturbinepark in een vergevorderd stadium'. Hierdoor betaal ik per jaar 75 euro minder aan OZB.*
  *Er zijn dus 1000 jaren nodig om de waardedaling 'terug te verdienen'. Dit gaan zowel mijn woning als ik waarschijnlijk niet halen. Wie komt mij tegemoet als ik mijn woning eerder wil verkopen?*
- *Bij welke overheid (gemeente, provincie, Rijk) kan ik welke planschade claimen? Of moet ik claimen bij de marktpartij (projectontwikkelaar) ?*
- *Welke regelingen zijn hiervoor? Verwijst de ene partij dan niet naar de andere partij?*
- *Is er een procedure via de rechter vereist?*
- *Waar is toewijzing van de claim van afhankelijk?*
- *Wordt de waarde daling van mijn huis vergoed? Waar is dit van afhankelijk?*
- *Dien ik de waarde van mijn huis nu al te laten taxeren?*
- *Hoe is waarde daling tengevolge van de crisis te onderscheiden van die tengevolge van het windmolen park? Ontstaat dan niet een eeuwig durend getouwtrek?*
- *Wat doet de Provincie voor mij met betrekking tot planschade?*
- *Als ik participeer in het windmolenpark, kan ik dan nog planschade claimen?*

- *Er staat niets in over compensatie voor de omwonenden. Tegenwind Veenkoloniën heeft dit uitvoerig met de werkgroep besproken. Waarom is daar niets mee gedaan?*
  *En uiteraard daarop volgend:*
- *Wat mogen de omwonenden van de Provincie en gemeente verwachten om de waardedaling van hun woningen en de gederfde woon- en leefkwaliteit vergoed te zien? Neemt de politiek in deze haar verantwoordelijkheid?*

---

*Wat is de toekomst van ons woon- en leefgebied?*

---

- *Volgens site Windenergie Nieuws: Verdeling **380** MW voor Drenthe. Opeens is dit weer aangepast na 280 MW.*
  *http://www.windenergie-nieuws.nl/21/verdeling-windenergie-provincies-bekend/*
  *Volgens IPO: Verdeling **280** MW voor Drenthe.*
  *http://www.ipo.nl/nieuws/verdeling-6000-mw-windenergie-over-de-provincies*
  *We zijn al van 200 MW naar 280 MW gegaan, is er al in de achterkamertjes overleg over **380** MW gesproken ?*
- *Is er al overleg om de clusters in de toekomst uit te breiden of op te schalen zoals zo vaak bij andere projecten gebeurt?*
- *Volgens diverse berichten in de media is het IPO akkoord nog helemaal niet rond. Hoe zit dat? Bron: **http://www.energiekeuze.nl/nieuws.aspx?id=1400***
- *Hoe groot/klein is de kans dat het mega plan van de initiatiefnemers het wint in Den Haag van de plannen van de provincie want die plannen lopen ook nog?*
- *In de Duitse grensstreek worden op dit moment windturbine areas gezien als bij uitstek geschikte plaatsen om mega grote stallen met vee neer te zetten. Ook hier in Nieuw Buinen is er sprake van een Agro park plan. In tegenstelling tot wat de naam doet vermoeden gaat het hier om grootschalige industriële veehouderij met diverse vormen van eigen opwekking van energie. Biovergisting, windturbines en megastallen?*
  *Is dat wat de provincie Drenthe voor ons gebied gepland heeft? -Meer informatie over het Agropark vindt u hier: http://edepot.wur.nl/194618 en http://www.drenthe.info/dvs/fileadmin/user_upload/kwartaal4_2010/47-5.9-2010013204_Agroparken.DEF.pdf*

---

*Hoe zit het met onze gezondheid?*

---

- *Volgens diverse onderzoeken veroorzaakt het geluid van windturbines een keur aan klachten. Gezondheidsklachten van mensen die in de buurt wonen van windmolens lopen uiteen van slaapproblemen, duizeligheid, angststoornissen, prikkelbaarheid, depressies, concentratie- en leerproblemen, en tinnitus (oorsuisen) Die conclusie trekt een onderzoeker van de faculteit Rechtsgeleerdheid van de Universiteit van Utrecht. We vragen ons dan ook af wat met deze onderzoeken wordt gedaan? Het heeft geen enkele zin om dit*

*achteraf vast te stellen. Dit soort zaken moet compleet onderzocht worden voordat de bouw van de eerste windmolen begint.*

- *Tijdens de gesprekken met de werkgroep Windenergie Drenthe heeft Tegenwind Veenkoloniën meerdere malen erop aangedrongen om de afstand tussen bewoners en windturbines minimaal 1500 meter te houden in verband met gezondheidsrisico's. Niet het landschap maar de gezondheid van de bewoners moet leidend zijn.*
  *Dit plan houdt daar bij geen enkel cluster rekening mee. Waarom niet?*
- *Waarom zijn er bij de bouwsteen onderzoeken in Emmen en Coevorden extra geluidscontouren berekend voor extra bescherming van de bewoners en ontbreken deze extra contouren in het Mondengebied?*
- *Komt er nu wel of geen verlichting op de windturbines?*
- *Wat gaat de provincie doen als mensen ziek worden van de windturbines maar hun huis niet verkocht krijgen?*
- *Ongeveer 150 meter van onze woningen 2 zendmasten, Straling toch!!??*
-

---

*Wat gebeurt er met de opgewekte stroom en de inkomsten daarvan?*

---

- *Tot slot hebben we de grote vrees dat straks de opgewekte energie niet gebruikt gaat worden voor ons eigen landelijk verbruik maar dat onze regering doodleuk de energie met grote winst gaat doorverkopen aan onze Oosterburen: Duitsland.*
- *Het hoeft al geen verdere toelichting dat de grote winst die hiermee gemaakt gaat worden, bijna volledig geïnvesteerd gaat worden in het Westen van ons land en een restdeel dat naar het Noorden gaat (afkopen) bijna volledig wordt geïnvesteerd in gebieden zoals Assen, Emmen, Hoogeveen en Meppel. Gaarne een reactie op deze stelling.*
- *Volgens het tabel op pagina 6 wordt er door de aan 280 MW geïnstalleerde windturbines in totaal 616 GWh aan energie opgewekt. Wanneer dat 100 % van de tijd draait, dan is dat 280 x 24 hr x 365 dgn = 2450 GWh. Maar het waait niet altijd hier, hooguit 17 tot 19% van de tijd. Met een te hoog ingeschatte efficiëntie van 25 % is dat 612 GWh, nog steeds geen 616. Hoe komt de provincie aan de 616 GWh?*

---

*Flora en fauna*

---

- *Vandaag zitten we weer naar de vogels hier alleen al 42 soorten gespot geweest, gisteren avond nog een Uil die overvloog , de Zilverreigers die op het Noorderdiep lopen, regelmatig Reeën in de buurt, marters, bunzingen, al de Zwanen die overvliegen, en de Ganzen Roeken en Kauwen, grote groepen. Beschermde diersoorten toch!!!????*

- *We hebben het nog niet gehad over de bouw, van de windmolens, wat daar aan vooraf gaat!! Extra wegen, beton wagens vol, hoeveel? Hoeveel palen moeten in de grond gestampt worden? Onze wegen in de regio zijn pas allemaal vernieuwd, wat blijft er van over? Zwaar verkeer?*

---

*Laagvliegroute*

---

- *Maar we hebben en dat is echt waar, de Straaljagers die hier precies hun lage route hebben over onze daken!*

---

*Hoe verhoudt dit plan zich met de Citta Slow gedachte, komt dit keurmerk in gevaar?*

---

**104)** Uit onderstaande verhaal blijkt dat **kuilvoerplaten** meetellen bij de bebouwing.

"Daarna kwam Hester Smeenk, projectleider bij stedenbouwkundig adviesbureau Witpaard, aan het woord. Ook zij hield haar inleiding kort. Eén van haar uitspraken werd door een aantaal aanwezigen niet begrepen. 'Op een perceel met agrarische bestemming moet de bebouwing dichtbij elkaar staan, omdat veel ruimte ertussen rommelig staat.' Daarnaast bleek, dat kuilvoerplaten in dit nieuwe ontwerp-bestemmingsplan worden meegeteld bij de bebouwing en dat was eerder niet het geval. Vanuit het publiek kwam nog een vraag over de realisering bij buitenbakken bij paardenhouderijen. Volgens Smeenk gaat het hier niet om een gebouw, maar om een bouwwerk.

Onze zienswijze is dat voor alle gebiedsvisies in Drenthe, ongeacht de gemeente, dezelfde voorwaarden moeten gelden. Hierbij dan ook het verzoek om in Borger-Odoorn en Aa en Hunze ook de kuilvoerplaten te laten meetellen als bebouwing en deze ook een veiligheidszone toe te kennen .

**105)** Inmiddels is het IPO bod van 280 MW Drenthe in Den Haag geaccepteerd. Gemeente Aa en Hunze en gemeente Emmen hebben beiden in het verleden al een hoeveelheid MW vastgelegd, respectievelijk 30 en 60 MW. Gemeente Borger-Odoorn en gemeente Coevorden deden dat niet. Dit heeft als gevolg dat er niet meer wordt gekeken waar de locaties met de minste overlast zijn binnen de gehele provincie maar dat simpelweg de overige 190 MW (±63 windturbines van 3 MW!) worden verdeeld tussen de gemeenten Coevorden en Borger-Odoorn. In de gemeente Borger-Odoorn betekent dit dat er mensen tussen de clusters zullen worden opgesloten, ook al staat in uw eigen gebiedsvisie dat u dit niet wenselijk vindt. En dat Emmen in verhouding -met veel meer open locaties met grotere afstanden tot de bewoners waardoor een beduidende mindere hoeveelheid mensen overlast zal ondervinden- slechts 60 MW hoeft te realiseren. Onze constatering is dat er een onevenredige verdeling plaatsvindt en dat er onnodig veel meer mensen overlast zullen gaan ervaren omdat op basis van een sommetje de MW worden verdeeld en niet wordt gekeken waar de grootste afstand tussen de woningen beschikbaar is. Wij verzoeken u dan ook deze gang van zaken terug te draaien en op basis van bescherming voor de bewoners de minst belastende locaties binnen de aangewezen zoekgebieden aan te wijzen, niet op basis van politieke besluitvorming uit het verleden en een sommetje.

**106)** Graag willen wij ook een aantal voorwaarden in de gebiedsvisie opgenomen zien om de overlast voor bewoners zoveel mogelijk te beperken:
-Men kan heien maar ook boren. Bij boren zal er veel minder geluidsoverlast zijn.

-Naast gewone wieken zijn er ook getande wieken voor windturbines. Deze produceren veel minder geluid. (http://www.kennislink.nl/publicaties/windmolen-met-tanden)
-Of Drenthe zou zelfs de eerste provincie kunnen worden waar innovaties worden toegepast, wat meteen heel veel problemen van de huidige windtechniek oplost door windenergie te oogsten zonder wieken.
(http://www.happynews.nl/2012/12/07/vogelvriendelijke-windturbine-zonder-wieken/)

Als u dan toch voor "duurzaam" wil gaan, kijk dan wat echt duurzaam is en wat binnen het gebied past. Kijk over de grens, kijk naar nieuwe inzichten en kijk vooral naar uw inwoners. Dat is uw verantwoordelijkheid en daar zullen wij u op aan blijven spreken.

**Wij verwachten van u een inhoudelijke reactie en vragen u ons schriftelijk op de hoogte houden over de verdere voortgang van het proces.**

Met vriendelijke groeten;
Namens Stichting Platform Storm
M. Goudriaan, Secretaris
Zuiderdiep 189, 9521 AE Nieuw-Buinen

Betrekken bij
PS-vergadering van
13 november 2013

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de statenadviseur mede te delen.*

# *Samenvatting*

## van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

gehouden op 16 oktober 2013

WOENSDAG STATENDAG

# SAMENVATTING

**Vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid**

**Woensdag 16 oktober 2013**

*U kunt de agendavoorstellen en de ingezonden brieven, evenals de samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

De lijst met toezeggingen tot en met de vergadering van 16 oktober is als bijlage opgenomen bij deze samenvatting.

**Aanwezig:**
mevrouw L.A.Smits (voorzitter)
H. Beerda (PvdA)
A.A.P.M. van Berkel (PVV)
J.A. van Berkum (ChristenUnie)
D.B. Dijkstra (CDA)
R. Fokkens (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
J.N. Kuipers (GroenLinks)
F.W. van Lookeren Campagne (D66)
mevrouw W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen (CDA)
mevrouw W.M. Meeuwissen-Dekker (VVD)
J.M.L. van Middelaar (SP)
P.H.Oosterlaak (SP)
J. Slagter (PvdA)
Mevrouw G. H. Smith (Groen Links)
J.L. Stel (VVD)
mevouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
A. Timmerman (VVD)
mevrouw M.C.J. van der Tol (D66)
J. Vester (SP)
A. Vorenkamp (PVV)
Th.J. Wijbenga (CDA)
P.A. Zwiers (PvdA)

mevrouw R. Veenstra, statenadviseur

**Voorts aanwezig de leden van GS:**
H. Brink (VVD)
H.vd Boer (VVD

**Afwezig:**
mevrouw M. Bakker (PvdA)
E. Bolhuis (VVD)
mevrouw G.M. van Dinteren (GroenLinks)
F. van Rhee (Groep Van Rhee)

**1. Opening en vaststelling van de agenda**

De voorzitter opent de vergadering. Afwezig zijn: de heer van Rhee (groep van Rhee), de heer Bolhuis (VVD) en mevrouw Bakker (PvdA). Mevrouw Smith vervangt mevrouw van Dinteren (GL).

**2. Vaststelling van de agenda**

Vanwege het aantal insprekers bij agendapunt 10 worden de agendapunten 9 en 10 omgedraaid.

**3. Samenvatting vergadering 4 september 2013 en de lijst van toezeggingen**

De samenvatting wordt conform vastgesteld.
De toezeggingen korte termijnnummers 2,3,6 en 11 worden conform voorstel van de lijst gehaald.

**4. Ingekomen stukken**

Het CDA wil de ingekomen brieven A.1 en B3, (BSB dossiers) agenderen voor de volgende OGB vergadering. De PVV heeft een vraag over A.3 “Voortgang droge voeten” en betrekt daarbij B2. De vraag gaat over het feit dat op pag.12 staat vermeld (elektronisch pag.18) dat er op enig moment spijt kan worden gekregen van genomen maatregel, de PVV wil hier graag uitleg over van de gedeputeerde.
Voorzitter stelt voor dat deze vraag schriftelijk wordt beantwoord door GS.
De VVD wil A4, Drentse natuur en kijkrichtingen agenderen voor de volgende OGB vergadering.
De PVV verzoekt het college nogmaals de brieven van platform Storm (B.7) te beantwoorden. Gedeputeerde vd Boer zegt toe dat alle brieven beantwoordt zullen worden maar dat sommige brieven wat meer tijd kosten. De fractie van SP nodigt, n.a.v. brief A.2 (woningbouw en werkgelegenheid) het college uit alsnog met cijfers te komen. Gedeputeerde vd Boer zegt toe dat hierop teruggekomen wordt na overleg met gedeputeerde Munniksma.
De fractie van CDA en GL willen n.a.v. brief A.11 “schorsen NB wet” aansluiten bij de rondvraag van de VVD. De PvdA vraagt nogmaals aan GS om bij een binnengekomen jaarverslag (dit keer B.5 ) een korte oplegnotititie te doen richting PS zoals al eerder is toegezegd. Gedeputeerde vd Boer zegt toe dat GS op deze vraag met een reactie zal komen

**5. Rondvraag**

Er zijn drie rondvragen binnengekomen.

1. Ingediend door de fractie van de PvdA; Voortgang N33

Motie rondom de verdubbeling N33 is vorig jaar aangenomen, o.a. daar waar mogelijk met partijen mogelijkheden benutten om aanpassingen te doen. In Rolde veel zorgen om de geluidsbelasting. Hoe staat het met het overleg m.b.t. de situatie in Rolde. Gedeputeerde Brink, geeft aan dat naar de mogelijkheden binnen de aanbesteding met betrekking tot de problematiek in Rolde en Gieten wordt gekeken. Bij Rolde zou het kunnen door aanleggen van een natuurstrook. In gesprekken tussen bevolking en gemeente blijkt dat een aantal inwoners gaan voor een geluidsscherm. Conform de motie is gekeken wat gedaan kan worden. De fractie van de PvdA vraagt de gedeputeerde de commissie op de hoogte te houden betreffende zaken rond de N33.
Gedeputeerde Brink geeft aan dat wanneer er ontwikkelingen zijn rondom de N33 de commissie hierover wordt ingelicht en doet een voorstel aan commissie om een bezoek te brengen aan de N33. Gaat hierover een voorstel doen.

2. Ingediend door de fractie van de VVD; vraag over schorsing Natuur Beschermingswet
Vorige week werd de commissie overvallen door het besluit van GS om de NB vergunningen stop te zetten. Regeling was immers bedoeld ter overbrugging van invoering PAS. Waarom nu keuze van college om dit stop te zetten wanneer een evaluatie ook mogelijk is zonder dit stop te zetten. Ook de vraag of het besluit van het college ook consequenties heeft voor het Groen Manifest. De fractie van het CDA is benieuwd wat zich heeft afgespeeld tussen de partijen en wil graag de verslagen zien.
De fractie van GL geeft aan dat het uitgangspunt van Het Groen manifest een neergaande lijn was in de stikstofdepositie op de natura 2000 gebieden. Wordt dit voldoende gemonitord?
Gedeputeerde vd Boer geeft aan dat hij de vragen van de VVD volgt omdat die inhoudelijk zijn voorbereid. De vragen waarop hij nu geen antwoord heeft zullen schriftelijk worden beantwoord.
Sinds de inwerkingtreding van het groen manifest zijn meer dan 500 vergunningen verleend. Op dit moment liggen er nog 100 aanvragen. Het aantal vergunningen dat wordt aangevraagd is nu zo groot dat gekeken moet worden of dit niet ten koste gaat van de natuur. Stoppen met aanvragen ivm de evaluatie is een bewuste keuze. De gedeputeerde zegt toe op de vraag van het CDA "over het beschikbaar stellen van de verslagen" en de vraag van GL over het verschil tussen de beleidsregel en PAS hier schriftelijk op te antwoorden.

3. Ingediend door fractie van Groen Links; vraag over pijpleiding van de NAM die onder de N34 en de Drentsche Aa gaat lopen. De vraag is onder wiens verantwoordelijkheid dit valt dit en hoe het kan dat dit door een natura 2000 gebied loopt.
Gedeputeerde vd Boer geeft aan dat het een Rijks coördinatie Regeling (RcR) is. Er is goed overleg geweest tussen alle betrokken partijen over het traject waar de leidingen liggen. In de natuurgebieden is het getoetst aan al het relevante beleid dat aanwezig is binnen de provincie. Alles wordt uitgevoerd conform de MER. Provincie heeft op basis daarvan ontheffing verleend.

**6. IPO-, SNN- en EU-aangelegenheden**
IPO/SNN: Geen opmerkingen van de commissieleden.
EU: Voorzitter geeft aan dat er een verslag komt van de Europa werkgroep over de bijeenkomst in Brussel.

Gedeputeerde Brink
- vervanging bruggen Hoogeveense vaart: Op 29 oktober komt hier een voorlichtingsbijeenkomst over en gaat men weer in gesprek.
- Herfte: in gesprek met ministerie, getracht wordt voor half december een oplossing te hebben.

**Statenstukken/brieven**

**7. Statenstuk 2013-587, Actualisatie Regiovisie Groningen-Assen**
Op dit agendapunt heeft zich 1 inspreker aangemeld, de heer Bosch namens Groen Noordenveld (zijn bijdrage is bij de samenvatting gevoegd)

In het statenstuk wordt gevraagd het rapport "Veranderende context, blijvend perspectief' vast te stellen als geactualiseerde visie voor de Regio Groningen Assen en zich te committeren aan de voortzetting van de regionale samenwerking. Verder de jaarlijkse bijdrage aan het regiofonds te continueren voor een bedrag van €948.067 en de financiële looptijd van de bijdrage met drie jaar te verlengen tot en met 2023.

Samenvattende reactie van de fracties
De fracties geven aan dat er vraagtekens zijn bij de toelichting over de financiering van de Regiovisie. Door het bijstellen van de ambities wordt aangegeven dat er een korting is van 30% maar door het met 3 jaar te verlengen wordt uiteindelijk 11% meer uitgegeven. Ook geven de fracties aan dat er nog geen kaders zijn gesteld (weinig diepgang in de uitwerking) voor nieuwe projecten en zijn er vragen over de democratische legitimiteit. Belangrijk dat Raden en Staten betrokken worden bij de keuzes die worden gemaakt. Een aantal fracties vragen zich af of de regiovisie op deze manier nog wel bestaansrecht heeft.

Verder geven de fracties aan:
VVD:. Vraagt wat het economisch platform toevoegt. In Groningen is men bezig met de herindeling van gemeenten. Voorstel om bij herindeling de constructie kritisch te evalueren. D66: Regiovisie is belangrijk voor het binnenhalen van Europees geld. Goede bereikbaarheid is ook belangrijk maar nu niet gelukkig met de gekozen oplossing voor transferium de Punt. SP: geeft aan dat er voldoende meerwaarde is in de Regiovisie. CU: Er blijft behoefte aan woningen voor starters en senioren en bereikbaarheid is belangrijk. Wel vraagtekens bij voortzetting nu uitgangspunten zijn losgelaten. GL: Vraagt of er alleen projecten zijn die met vervoer te maken hebben en waar de concrete plannen voor toerisme, ecologische structuren en leegstaande bedrijfspanden zijn. PVV: Het gebied Assen-Groningen heeft belang bij een gezamenlijke aanpak. In het plan staat niets over autovervoer. CDA: Vraagt of er een midterm review kan komen bijvoorbeeld eens in de 5 jaar. Ook vinger aan de pols houden betreffende woningbouw en bedrijventerreinen. PvdA: RGA is het enige door Rijk erkende netwerk. Eens met voorstel om voor 3 jaar budget vrij te maken. Prioriteitenlijst, geen geld beschikbaar gesteld voor fietsroutes waarom niet hoger op de prioriteringslijst.

De reactie van het college van GS wordt op hoofdlijnen als volgt verwoord:
Gedeputeerde Brink: Belangrijk dat Regiovisie Groningen-Assen er is omdat er samen meer gerealiseerd kan worden dan ieder voor zich. Staan als college achter het nieuwe stuk. Binnen de begroting/projecten wordt steeds met de partners gesproken of het plan voldoet aan de uitgangspunten van de Regiovisie. Er is aandacht voor het Regiopark en daar zijn zaken gerealiseerd. Regiovisie is een plan vanuit de verschillende partners o.a. een Rijksbijdrage van 9 miljoen en voor een totaal van 20 miljoen. Het is belangrijk de Stad bereikbaar te houden ook na het wegvallen van de Regiotram. Er is niet alleen aandacht voor fiets en OV maar ook aandacht voor viaducten en kruisingen. Actualisatie/bijstelling wordt geregeld gedaan en zaken worden indien nodig bijgesteld. Aan het democratisch gehalte wordt gehecht. Bij de evaluatie worden de Staten betrokken en kunnen kaders worden aangegeven. Bij verkeer en vervoer ligt een samenhangend verhaal waarbij iedereen (o.a. OV bureau) betrokken is. Daar kunnen geen elementen uitgehaald worden. 1 x per vier jaar een herijking/evaluatie waarin dergelijke zaken naar voren kunnen komen. Ook gedeputeerde Munniksma zorgt ervoor dat er samenhang blijft tussen woningbouw en bedrijventerreinen. Voorwaarden voor geld is dat we het met elkaar willen uitvoeren en er draagvlak is bij de partners. Bij het Transferium is op dit moment de voorkeur voor de rechterzijde. Hierover is met alle partners gesproken. Voor het Transferium is het op dit moment de beste plek. Er wordt een MER uitgevoerd en er wordt zorgvuldig mee omgegaan. Ambities worden bijgesteld waardoor een aantal zaken op een laag pitje komen te staan maar bestaansrecht van de Regiovisie is er nog steeds. Het is een samenhangend geheel van regionale projecten en het projectbureau wordt afgebouwd. De gedeputeerde geeft verder aan dat hij hoopt dat de commissie met de Regiovisie kan instemmen.

De voorzitter concludeert dat het een B stuk wordt.

**8. Brief van het college van gedeputeerde Staten van 4 september 2013 over Beleidsplan Wegen.**

Samenvattende reactie van de fracties
De fracties geven aan dat een zes prima is zolang het niet ten koste gaat van de veiligheid. Ook het sociaal aanbesteden door het inzetten van werkvoorzieningschap is een goede zaak. In de provincie missen op een aantal plekken vangrails en zijn er veel bomen langs de weg die kunnen zorgen voor een onveilige situatie. Dit geldt ook voor spoorvorming in de wegen en in de bermen het jacobskruiskruid voor de dieren. Verder wordt gevraagd hoe het gaat met de vaarwegen en het samenwerken met provincies zoals Overijssel. Het besparen van 1 miljoen is een goede zaak maar belangrijk te weten wanneer je onder de zes komt. Gevraagd wordt of daar een soort van volg(piep)systeem voor is. Goede monitoring is belangrijk, Verder wordt gevraagd of het eventueel uitstellen van de EHK eis van 2014 naar 2016 invloed heeft op de financiën. Ook belangrijk hoe nu wordt omgegaan wordt met de openbare verlichting. Belangrijk hierbij is dat de sociale veiligheid niet in het geding komt. Technische kunstwerken blijven toetsen en de staten hierover informeren. Ook wordt de vraag gesteld wat het onderhoud kost als je het gaat verlagen naar een vijf of juist gaat verhogen naar een zeven en hoe het met de privacy zit door de systemen die nu langs de weg gebruikt worden. Benadrukt wordt dat niveau zes echt de ondergrens moet zijn.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
Gedeputeerde Brink Met dit beleidstuk een doorkijkje willen geven aan de staten. De provincie heeft 470 kilometer wegen. Uitgangspunt is een 6, komen nu aan een niveau dat hoger is dan een 7. Willen dit als provincie wel houden maar financiele perikelen nopen ons tot een zes. Als het naar een 5 gaat, gaat de kwaliteit van de weg heel snel achteruit. Ongelukken worden nog wel geteld, maar is nu lastiger omdat niet overal politie aanwezig is. Nog steeds teveel ongelukken maar het aantal met dodelijke afloop is wel gereduceerd. Blackspots zijn er niet meer (Borger) nog wel veel eenzijdig ongelukken. Wat betreft het omgevingsmanagement dat gaat steeds beter met Friesland en Groningen echter nog niet met Overijssel maar dat zou kunnen in de toekomst. Herkenbaarheids kenmerken belangrijk om weg veilig en betrouwbaar te houden maar dan kunnen de staten niet verwachten dat er wordt gekozen voor kunst. Met betrekking tot het reduceren van verlichting blijft men bezig met innovatie, bijvoorbeeld: ledlampen, groen licht, fietspad met licht door beweging. Werken nu conform het plan. Mocht het zo zijn dat niveau 6 niet gehaald kan worden dan komt GS terug bij de staten voor geld.

**10. Brief van het college van gedeputeerde Staten van 18 september 2013 over vervolg energiestrategie**
Op dit agendapunt hebben zich negen insprekers aangemeld( 1. mevrouw Holtkamp, 2. mevrouw Kwekel, 3. mevrouw Goudriaan , 4. de heer Nieboer, 5. de heer Kok, 6. de heer Huisman, 7. de heer Zeegers, 8. de heer Rietveld en 9. de heer Bulder (de bijdragen van de insprekers zijn bij de samenvatting gevoegd, hierbij ook de toelichting van de heer Bulder over de cijfers.).
Hoofdlijnen uit de bijdragen zijn: gezondheidsaspecten bij plaatsing windmolens o.a. infrageluid. Het aanwijzen van het zoekgebied, vermindering waarde woning en omgeving. Verhouding tussen voor en tegenstanders. Alternatieven voor windenergie zoals zonne-energie.

Samenvattende reactie van de fracties
De fracties geven aan dat het goed is dat de energiestrategie er is. Wel vraagtekens bij het abstractieniveau en of de doelen die er in staan gehaald kunnen worden. Duidelijke strategie maar erg ambitieus hoe kan het concreter gemaakt worden. Ook wordt gevraagd of er tussendoelen per periode kunnen worden geformuleerd en hoe men omgaat met de bewustwording van burgers en bedrijven.

Kun je bijvoorbeeld iedereen verplichten huizen te isoleren. Belangrijk om realistisch te blijven. Wat is echt mogelijk en wat zijn wensen. Prioriteren van eerst besparen dan opwekken en opslagen is een goede zaak. Naar voren halen van duurzame dorpen en wijken is belangrijk. Een heldere visie kan bijdragen aan versterking van de Drentse economie. Ook wordt de vraag gesteld hoe het zit met schaliegas in Nederland. Hoe wordt de maatschappelijke dialoog georganiseerd en welke lessen zijn er geleerd uit het winddebat? Belangrijk om ook DEO in te zetten voor energiebesparing.Verder zijn er vraagtekens of externen ingehuurd moeten worden wanneer er ook veel kennis in huis is. Rol provincie is faciliteren en regisseren.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
Gedeputeerde vd Boer Onderscheid maken tussen de bespreking windenergie, en nu ruimtelijk aspecten van energie waaronder windenergie. Maakt dit onderscheid omdat het soms door elkaar loopt (zie insprekers) Op 25 september besluit door PS genomen: Verzoek in burgerinitiatief om het zoekgebied te heroverwegen en te betrekken bij de actualisatie van de Omgevingsvisie, bij de vaststelling energiepotentie kaart en bij de rapportage over de omgevingsvisie. Is paraplu boven aantal aspecten die vastgelegd worden. Zijn op weg naar duurzame Drentse energie huishouding. Kunnen dat in Drenthe niet alleen. Door Europees Unie, worden 12 provincies gehouden aan vermindering CO2 uitstoot en verhoging duurzame energie. Aan de voorzitter van de SER is aangegeven niet boven die 6000MW uit te kunnen gaan. Het is een mix van energiekeuzes en dit is een langjarig proces. De energiestrategie zoals die voor ligt is het beschrijven van wat we voornemen. Realistische afweging, keuzes maken tussen voor en nadelen. Stimuleren dorpen en wijken is het aan elkaar knopen van initiatieven. Daar kan de provincie versterkend in werken. Ook in de richting van Green Deals dus niet alleen DEO. Normen CO2 uitstoot en duurzame energie zijn aangegeven. Als doelstelling niet wordt gehaald dan kan dit in IPO-verband worden besproken. Koersen op energiemix, besparing is daarin een van de grootste elementen.

**9. Brief van het college van gedeputeerde Staten van 11 september 2013 over Beekdalenvisie 2030**

Samenvattende reactie van de fracties
In de beekdalenvisie is de uitgangsvisie geformuleerd dat bestaande functies blijven bestaan en dat het oorspronkelijk idee Ground voor Chance blijft bestaan. Willen de aangekondigde pilots graag in de tijd geplaatst zien. Beekdalen grote waarde voor natuur en landbouw mits zo ingericht. Vasthouden van water bovenstrooms. Onderschrijven robuust watersysteem in de beekdalen. Welk effect heeft het echter op de landbouw levert dit spanningen op?

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
Gedeputeerde vd Boer Spanningsveld is aanwezig daarom kiezen voor twee pilots. Adhv criteria uit beekdalenvisie. Begeleidingscommissie is interactie tussen deskundigen. In de uitwerkingen is het mogelijk om het streefbeeld bij te stellen. Peilbeheerders overleggen in open harmonie met LTO noord en betrokken waterschappen die er achter staan. Op de vraag of er een samenvatting kan komen van de doelstelling/actualisatie doet de gedeputeerde de toezegging hier schriftelijk op te reageren.
Ook zegt de gedeputeerde toe, dat op moment dat de keuze is gemaakt voor de twee pilots (over enkele weken) en de criteria die daarbij worden gehanteerd, de commissie geïnformeerd wordt over het besluit.

**11. Statenstuk 2013-586, Vaststelling Structuurvisie Ondergrond 2.0**

Samenvattende reactie van de fracties Er zijn complimenten voor de uitgebreide visie echter er is een motie met uitspraken van PS over de opslag van CO2. De huidige structuurvisie 2.0 geeft nu wel weer ruimte aan CO2 in Drenthe dit is niet in de lijn met de aangenomen motie. Aan de gedeputeerde wordt gevraagd welke twee velden in Noord Drenthe zijn aangewezen voor CO2 opslag. Toevoegen van energieopslag in water (HTO) en Geothermie bij goede afweging tussen kosten en baten. Belangrijk om ook verbinding te leggen met eventuele samenwerkingpartners zoals buurland Duitsland. Verder vraagt men zich af of schaliegas wel landschappelijk in te passen is. Leren van de discussie over windmolens daarom bewoners zo vroeg mogelijk bij plannen betrekken.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
Gedeputeerde vd Boer Motie de “Buitenplaats”.is nog steeds onverkort van kracht. De deur wordt niet open gezet voor CO2 of radioactief opslag. In visie is wel verwoord dat wanneer het wel zou moeten waar het dan het beste zou kunnen. Structuurvisie 2.0 is een actualisering van 1.0.
Mogelijk opslag kernafval in Wahn (Duitsland) als daar nieuwe ontwikkelingen zijn worden de staten geïnformeerd.
De gedeputeerde zegt toe dat de motie onverkort geldt en als bijlage wordt toegevoegd. Is verder bereid een addendum toe te voegen waar nogmaals de strekking van de motie wordt aangeduid.

De voorzitter: concludeert dat het een B-stuk wordt.

**12. Mededelingen**
Geen

**13. Sluiting**
De voorzitter sluit de vergadering om 19.06 uur
De volgende vergadering zal plaatsvinden op woensdag 27 november 2013.

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 27 november 2013,

, voorzitter

, statenadviseur

| Toezeggingenlijst Statencommissie Omgevingsbeleid, 16 oktober 2013 | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Naam** | **Omschrijving** | **Startdatum** | **Einddatum** | **Stand van Zaken** |
| **Korte termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Rapport rekenkamer, stagneren projecten. Is Behandeld in commissie OGB van 27/3/2013 | Gedeputeerde *H.vd Boer zegt toe*: stagnatie van projecten hier wordt op terug gekomen in de voorjaarsnota. | 08.05.2013 | 03.07.2013 | |
| 2. Gebiedsvisie Windenergie (PS) | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe* om na een bezoek aan een fabriek voor windmolens in Duitsland de discussie over het vastleggen van de hoogte van en afstand tot windmolens opnieuw te willen voeren. | 26.06.2013 (PS) | 25.09.2013 | |
| 3. Verkeer en Vervoer (PS) | *Gedeputeerde Brink zegt toe:* te onderzoeken of onderdelen van het onderhoudsprogramma Verkeer en vervoer eerder kunnen worden uitgevoerd. | 03.07.2013 (PS) | 25.09.2013 | √ **Brief van 17 oktober, onderwerp mogelijkheden versnelde uitvoering groot onderhoudsprojecten** |
| 4. Natuurvisie | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe:* er komt een kaderstellend A4 voor een rondetafelgesprek met de commissie | 04.09.2013 | 04.12.2013 | |
| 5. Voortgang Windvisie | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe:* de commissie wordt op de hoogte gehouden over de voortgang<br>(o.a. stand van zaken beantwoorden brieven en rapporteren over voortgang windvisie)<br>Eveneens toegezegd op 16 oktober door gedeputeerde Brink | 04.09.2013 | 04.12.2013 | |
| 6. Vervanging bruggen | *Gedeputeerde Brink zegt toe:* Er komt een memo over de voortgang | 04.09.2013 | 04.12.2013 | √ **Brief van 17 oktober, onderwerp mogelijkheden versnelde uitvoering groot onderhoudsprojecten**. |
| 7. Projecten en thema's gebiedsvisie/omgevingsvisie | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe:*Er komt een overzicht van de thema's/projecten die lopen (A4) | 04.09.2013 | 04.12.2013 | |
| 8. Voortgang droge voeten | Vraag van PVV aan GS wat bedoelt wordt met de opmerking "dat er op enig moment spijt kan worden gekregen van genomen maatregel.<br>*Voorzitter vraagt aan GS* hier schriftelijk op te antwoorden | 16.10.2013 | 04.12.2013 | |
| 9. Oplegnotitie bij jaarverslagen | *Gedeputeerde vd Boer zegt toe* dat GS met een reactie zal komen | 16.10.2013 | 08.01.2014 | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 10. Voortgang N33 | *Gedeputeerde Brink doet voorstel* om met de commissie een bezoek te brengen aan de N33. Gaat een voorstel doen en neemt hierover contact op met de griffie. | 16.10.2013 | 08.01.2014 | |
| 11. Schorsing Natuur Beschermingswet | *Gedeputeerde vd Boer zegt toe* dat vragen die nog niet zijn beantwoord schriftelijk af te doen naar de commissie.<br>Betreft de vraag van het CDA over beschikbaar stellen van verslagen en de vraag van GL over het verschil tussen de beleidsregel en PAS. | 16.10.2013 | 08.01.2014 | |
| 12. Beekdalenvisie 2030 | *Gedeputeerde vd Boer zegt toe* schriftelijk te reageren op de vraag of er een samenvatting kan komen van de doelstelling/actualisatie. Ook zal de commissie geïnformeerd worden over de keuze voor de twee pilots | 16.10.2013 | 08.01.2014 | |
| 13. Vaststelling structuurvisie Ondergrond | *Gedeputeerde vd Boer zegt toe* dat de motie onverkort geldt en als bijlage wordt toegevoegd. Is bereid een addendum tot te voegen waarin nogmaals de strekking van de motie wordt aangeduid. | 16.10.2013 | 13.11.2013 | **√ Behandeld tijdens PS vergadering van 13/11 jl.** |
| **Lange termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Evaluatie AFLO nieuwe stijl | Als in de Statenvergadering van 10 oktober 2012 wordt besloten de AFLO nieuwe Stijl te starten, zal deze rond de zomer van 2014 geëvalueerd worden. | 19.09.2012 | 23.09.2014 | Op de agenda OGB 27/11 staat de benoeming van de leden AFLO |
| 2. OV- concessie (nieuw 2018) | *Gedeputeerde Brink zegt toe*: Er wordt een breed traject ingezet. De commissie krijgt een tijdsplan en er worden deskundigen ingeschakeld eventueel met een excursie. PVE komt in ieder geval in de commissie. | 09.01.2013 | 09.01.2017 | 1e bijeenkomst is geweest op 26 juni 2013 |
| 3. EHS; Nader advies CLG (PS) | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe om het nadere advies van de CLG over de ontstane concrete knelpunten binnen de herijkte EHS voor eind 2013 af te ronden, hierbij contact op te zullen nemen met enkele individuele ondernemers en hiermee terug te komen in de Statencommissie OGB.<br><br>*Gedeputeerde Munniksma zegt toe* de toegevoegde 72 ha. Mee te zullen nemen in het nadere advies van de CLG | 26.06.2013 (Cie. + PS) | 04.12.2013 | √ Lis A4, brief van 30 oktober 2013, beantwoording toezegging Statencommissie OGB en PS van 12 en 26 juni over aanvullend CLG advies Herijking EHS |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 4. Energiepotentiekaart (PS) | *Gedeputeerde van de Boer zegt toe*: de herijking van de initiatieven van duurzame energie gekoppeld aan de energiepotentiekaart in oktober/november 2013 af te ronden en terug te koppelen aan de staten. | 03.07.2013 (PS) | 27.11.2013 | √ Op de agenda van de commissie OGB van 27/11/2013 |
| **M 2013-09;** Gebiedsvisie wind-energie Drenthe | **Verzoekt het college**: Gezondheidsaspecten m.b.t. geluid en een eerlijke verdeling van de opbrengsten (mede) leidend te laten zijn in de vervolgprocedure op de gebiedsvisie wind | 03.07.2013 | | |
| **M 2013-10** Gebiedsvisie wind-energie Drenthe | **Verzoekt het college**: Bij de verdere planuitwerking te bepalen dat in de oprichtingsvergunning van de gemeenten zal worden opgenomen dat de initiatiefnemers actief de participatie van gebiedsbewoners ter hand zullen nemen. | 03.07.2013 | | |

| Toezeggingenlijst Statencommissie Omgevingsbeleid, 16 oktober 2013 | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Naam** | **Omschrijving** | **Startdatum** | **Einddatum** | **Stand van Zaken** |
| **Korte termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Rapport rekenkamer, stagneren projecten. Is Behandeld in commissie OGB van 27/3/2013 | Gedeputeerde *H.vd Boer zegt toe*: stagnatie van projecten hier wordt op terug gekomen in de voorjaarsnota. | 08.05.2013 | 03.07.2013 | |
| 2. Gebiedsvisie Windenergie (PS) | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe* om na een bezoek aan een fabriek voor windmolens in Duitsland de discussie over het vastleggen van de hoogte van en afstand tot windmolens opnieuw te willen voeren. | 26.06.2013 (PS) | 25.09.2013 | |
| 3. Verkeer en Vervoer (PS) | *Gedeputeerde Brink zegt toe:* te onderzoeken of onderdelen van het onderhoudsprogramma Verkeer en vervoer eerder kunnen worden uitgevoerd. | 03.07.2013 (PS) | 25.09.2013 | √ Brief van 17 oktober 2013, onderwerp mogelijkheden versnelde uitvoering groot onderhoudsprojecten |
| 4. Natuurvisie | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe:* er komt een kaderstellend A4 voor een rondetafelgesprek met de commissie | 04.09.2013 | 04.12.2013 | √ Bijeenkomst 27 november 2013, toelichting op natuurvisie |
| 5. Voortgang Windvisie | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe:* de commissie wordt op de hoogte gehouden over de voortgang<br>(o.a. stand van zaken beantwoorden brieven en rapporteren over voortgang windvisie)<br>Eveneens toegezegd op 16 oktober door gedeputeerde Brink | 04.09.2013 | 04.12.2013 | √ brief van 19 november, reacties op vaststelling gebiedsvisie windenergie Drenthe |
| 6. Vervanging bruggen | *Gedeputeerde Brink zegt toe:* Er komt een memo over de voortgang | 04.09.2013 | 04.12.2013 | √ Brief van 17 oktober 2013, onderwerp mogelijkheden versnelde uitvoering groot onderhoudsprojecten. |
| 7. Projecten en thema's gebiedsvisie/omgevingsvisie | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe:*Er komt een overzicht van de thema's/projecten die lopen (A4) | 04.09.2013 | 04.12.2013 | |
| 8. Voortgang droge voeten | Vraag van PVV aan GS wat bedoelt wordt met de opmerking "dat er op enig moment spijt kan worden gekregen van genomen maatregel.<br>*Voorzitter vraagt aan GS* hier schriftelijk op te antwoorden | 16.10.2013 | 04.12.2013 | √ Brief van 20 november 2013, beantwoording vragen PVV-fractie |
| 9. Oplegnotitie bij jaarverslagen | *Gedeputeerde vd Boer zegt toe* dat GS met een reactie zal komen | 16.10.2013 | 08.01.2014 | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 10. Voortgang N33 | *Gedeputeerde Brink doet voorstel* om met de commissie een bezoek te brengen aan de N33. Gaat een voorstel doen en neemt hierover contact op met de griffie. | 16.10.2013 | 08.01.2014 | |
| 11. Schorsing Natuur Beschermingswet | *Gedeputeerde vd Boer zegt toe* dat vragen die nog niet zijn beantwoord schriftelijk af te doen naar de commissie.<br>Betreft de vraag van het CDA over beschikbaar stellen van verslagen en de vraag van GL over het verschil tussen de beleidsregel en PAS. | 16.10.2013 | 08.01.2014 | Brief 7 november 2013, vervolg opschorten NB wet, vergadering OGB 27 november 2013, agendapunt 12 |
| 12. Beekdalenvisie 2030 | *Gedeputeerde vd Boer zegt toe* schriftelijk te reageren op de vraag of er een samenvatting kan komen van de doelstelling/actualisatie. Ook zal de commissie geïnformeerd worden over de keuze voor de twee pilots | 16.10.2013 | 08.01.2014 | |
| 13. Vaststelling structuurvisie Ondergrond | *Gedeputeerde vd Boer zegt toe* dat de motie onverkort geldt en als bijlage wordt toegevoegd. Is bereid een addendum tot te voegen waarin nogmaals de strekking van de motie wordt aangeduid. | 16.10.2013 | 13.11.2013 | √ Behandeld tijdens PS vergadering van 13 november jl. |
| **Lange termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Evaluatie AFLO nieuwe stijl | Als in de Statenvergadering van 10 oktober 2012 wordt besloten de AFLO nieuwe Stijl te starten, zal deze rond de zomer van 2014 geëvalueerd worden. | 19.09.2012 | 23.09.2014 | Op de agenda OGB 27 november 2013 staat de benoeming van de leden AFLO |
| 2. OV- concessie (nieuw 2018) | *Gedeputeerde Brink zegt toe*: Er wordt een breed traject ingezet. De commissie krijgt een tijdsplan en er worden deskundigen ingeschakeld eventueel met een excursie. PVE komt in ieder geval in de commissie. | 09.01.2013 | 09.01.2017 | 1e bijeenkomst is geweest op 26 juni 2013 |
| 3. EHS; Nader advies CLG (PS) | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe om het nadere advies van de CLG over de ontstane concrete knelpunten binnen de herijkte EHS voor eind 2013 af te ronden, hierbij contact op te zullen nemen met enkele individuele ondernemers en hiermee terug te komen in de Statencommissie OGB.<br><br>*Gedeputeerde Munniksma zegt toe* de toegevoegde 72 ha. Mee te zullen nemen in het nadere advies van de CLG | 26.06.2013 (Cie. + PS) | 04.12.2013 | √ **Lis A4**, brief van 30 oktober 2013, beantwoording toezegging Statencommissie OGB en PS van 12 en 26 juni over aanvullend CLG advies Herijking EHS |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 4. Energiepotentiekaart (PS) | *Gedeputeerde van de Boer zegt toe*: de herijking van de initiatieven van duurzame energie gekoppeld aan de energiepotentiekaart in oktober/november 2013 af te ronden en terug te koppelen aan de staten. | 03.07.2013 (PS) | 27.11.2013 | √ **Op de agenda** van de commissie OGB van 27 november 2013 |
| **M 2013-09;** Gebiedsvisie wind-energie Drenthe | **Verzoekt het college**: Gezondheidsaspecten m.b.t. geluid en een eerlijke verdeling van de opbrengsten (mede) leidend te laten zijn in de vervolgprocedure op de gebiedsvisie wind | 03.07.2013 | | |
| **M 2013-10** Gebiedsvisie wind-energie Drenthe | **Verzoekt het college**: Bij de verdere planuitwerking te bepalen dat in de oprichtingsvergunning van de gemeenten zal worden opgenomen dat de initiatiefnemers actief de participatie van gebiedsbewoners ter hand zullen nemen. | 03.07.2013 | | |

provincie Drenthe

# Statenstuk 2013-591

## Nota van aanbieding Begroting 2014

Voorgestelde behandeling:
- Statencommissie Financiën, Cultuur, Bestuur en Economie op 6 november 2013
- Provinciale Staten op 13 november 2013
- fatale beslisdatum: 13 november 2013

Behandeld door de heer L.C.M. Evers, telefoonnummer (0592) 36 55 59, e-mail l.evers@drenthe.nl
Portefeuillehouder: de heer A. van der Tuuk

## Inleiding

Door middel van dit statenstuk wordt de Begroting 2014 inclusief Nota van aanbieding aan uw Staten aangeboden.

De Begroting 2014 is opgesteld op basis van een zo actueel mogelijk financieel perspectief. Daarbij is de informatie verwerkt die op basis van de Septembercirculaire Provinciefonds 2013 beschikbaar is gekomen. De plannen die de regering op Prinsjesdag heeft gepresenteerd, hebben hun doorwerking gevonden in de Septembercirculaire. De nu voorliggende begroting vertoont over de gehele meerjarige looptijd een structureel duurzaam evenwicht, maar voor de jaren na 2015 zal daarvoor volgens het huidige financieel perspectief sprake moeten zijn van aanvullende bezuinigingen. Die zijn nu financieel verwerkt in de vorm van een stelpost, maar wij hebben dit slechts willen doen tegen de achtergrond van de reeds ontwikkelde scenario's voor bezuinigingen. Deze scenario's zijn geactualiseerd uitgaande van de huidige financiële situatie.
Wij staan borg voor het realiseren van bezuinigingen conform de bedragen zoals genoemd in de scenario's en zullen mede op grond van de uitgevoerde actualisatie met voorstellen komen voor maatregelen om verder invulling aan de scenario's te geven. Uit de actualisatie komt naar voren dat het op grond van het koersdocument geformuleerde pakket aan maatregelen in de scenario's aanvulling behoeft om deze scenario's financieel en inhoudelijk af te dekken.

In lijn met het voorgestelde proces in de Voorjaarsnota 2013, stellen wij voor de discussie over de noodzakelijke bezuinigingen te gaan voeren in het kader van de Voorjaarsnota 2014. Dit achten wij verstandig, omdat er pas vanaf 2016 grote tekorten gaan optreden en omdat er tussen nu en 2016 nog grote onzekerheden in het financieel perspectief zitten.

## Advies

1. Kennisnemen van het financiële beeld als geschetst in de Begroting 2014 en de Begroting 2014 vaststellen, inclusief het financieel perspectief, zoals opgenomen in de Nota van aanbieding bij de Begroting 2014.
2. Instemmen met de uitwerking van een proces dat leidt tot voorstellen voor de Voorjaarsnota 2014 met als doel het bereiken van duurzaam meerjarig financieel evenwicht in de jaren 2015 en later en in dat kader de geactualiseerde bezuinigingsscenario's opgenomen in de voorliggende Nota van aanbieding als richtinggevende kaders vaststellen.
3. De in de Nota van aanbieding bij de Begroting 2014 beschreven uitwerking van de Voorjaarsnota 2013 bestempelen als beleidsinhoudelijk en financieel kader voor de realisatie van de beleidsinhoudelijke ambities van het college voor de komende jaren.
4. De lasten en baten in de Begroting 2014 autoriseren in totalen per programma.
5. Artikel 1 van de Verordening op de heffing van de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting (mrb) wijzigen in: "Op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting worden in de provincie jaarlijks 88,3 opcenten geheven" en artikel 2 van dezelfde verordening wijzigen in: "Deze wijziging treedt in werking met ingang van 1 januari 2014".
6. Het Normenkader 2013 vaststellen naar de stand op 1 juni 2013 en Gedeputeerde Staten (evenals in 2012) de bevoegdheid geven om wijzigingen in het Normenkader goed te keuren indien deze na datum van vaststelling en vóór 31 december 2013 plaatsvinden.
7. Het Controleprotocol 2013 vaststellen.

## Beoogd effect

Provinciale Staten autoriseren Gedeputeerde Staten voor het jaar 2014, het beleid uit te voeren met de daaraan verbonden lasten en baten.

## Argumenten

1. *Het financiële perspectief bouwt voort op het perspectief dat opgenomen is in de 1e Financiële actualisatie over 2013.*

De doorwerking van de 1e Financiële actualisatie 2013 en andere tussentijds opgetreden ontwikkelingen worden meegenomen in de Begroting 2014 en geven een aangepast financieel beeld. Zie voor verdere details de Nota van aanbieding.

2. *Uit het overzicht blijkt, dat de Begroting 2014 zonder wijziging van beleid vanaf 2015 sluit met een negatief saldo.*

Het feit dat een begroting meerjarig sluit met een negatief saldo betekent dat er vanuit het perspectief van de toezichthouder geen sprake zal zijn van duurzaam meerjarig financieel evenwicht. Voor het jaar 2014 levert een en ander nog geen problemen op en ook voor 2015 valt dekking zonder al te grote ingrepen nog wel te realiseren. Voor de jaren 2016 en daarna zullen echter aanvullende maatregelen noodzakelijk zijn. Daarvoor worden in de Nota van aanbieding eerste voorstellen gedaan. Zie voor verdere details de Nota van aanbieding.

3. *In de Voorjaarsnota 2013 hebben wij aangegeven, het tweede deel van onze collegeperiode inhoud te willen geven door de meest kansrijke en urgente vraagstukken van onze provincie te benoemen en aan te pakken.*

Uit de speerpunten economie, natuur en landschap en energie is een actieprogramma opgesteld, waarin concrete resultaten benoemd worden. De resultaten worden in de Begroting 2014 vetgedrukt aangegeven, zodat inzichtelijk is waar de prioriteiten liggen en waar actief op gestuurd wordt.

4. *Autorisatie van de budgetten voor lasten en baten in de Begroting 2014 in totalen per programma doet het best recht aan de rol van Provinciale Staten en het principe "besturen op hoofdlijnen".*

De Begroting 2014 bestaat uit dezelfde tien programma's als de Begroting 2013. Daarbinnen wordt de beleidsinformatie gepresenteerd aan de hand van een aantal binnen elk programma afgebakende beleidsopgaven. Wij denken op deze wijze vorm te geven aan de wens van uw Staten op een adequaat niveau - per programma - de budgetten te autoriseren op basis van "behapbare" en tevens integrale beleidsinformatie per product. De Begroting 2014 is opgezet volgens besluit G-4 van uw Staten naar aanleiding van statenstuk 2012-526, waarbij de uitgangspunten voor de uitwerking van de programma's van de Begroting 2014 vastgesteld zijn conform het voorstel van het Presidium en daarmee conform het advies van de Statenwerkgroep Programmabegroting.

5. *Het besluit de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting (mrb) vast te stellen op 88,3 komt overeen met de eerder door uw Staten genomen besluiten over de indexering van de opcenten op de mrb.*

Het tarief voor de opcenten van de mrb wordt jaarlijks geïndexeerd. Voor Drenthe vindt deze indexering plaats op basis van het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie. Dit houdt in dat op de hoofdsom van de mrb in de provincie Drenthe met ingang van 2014 88,3 opcenten worden geheven. Zie overigens ook de paragraaf Lokale heffingen in de Begroting 2014.

*6 en 7. Voor de vaststelling van het Normenkader 2013 en het Controleprotocol 2013 kan "meegelift" worden met de begrotingsbehandeling, door het Normenkader 2013 en het Controleprotocol 2013 vast te laten stellen als bijlagen bij en daarmee onderdeel van de Begroting 2014.*

Door vaststelling van het Controleprotocol en het Normenkader wordt de reikwijdte van de accountantscontrole helder en eenduidig aangegeven. Tevens is in de Financiële verordening van de provincie Drenthe (artikel 5, vierde lid) bepaald dat wij jaarlijks een overzicht van wet- en regelgeving ter goedkeuring aan uw Staten voorleggen. Om praktische redenen wordt aan uw Staten voorgesteld het Normenkader 2013 nu vast te stellen en ons de bevoegdheid te geven om wijzigingen in het Normenkader goed te keuren indien na de datum van uw goedkeuring en vóór 31 december 2013 wijzigingen plaatsvinden. Het Controleprotocol 2013 wordt eveneens ter vaststelling aangeboden.

## Uitvoering

**Tijdsplanning**

| | |
|---|---|
| Bespreking Statencommissie Financiën, Cultuur, Bestuur en Economie: | 6 november 2013 |
| Bespreking in Provinciale Staten: | 13 november 2013 |
| Toezending aan BZK (toezichthouder): | 15 november 2013 |

**Financiën**

Zie financieel perspectief in de Nota van aanbieding en verder de Begroting 2014.

**Europese context**

Niet van toepassing.

**Monitoring en evaluatie**

Niet van toepassing.

**Extern betrokkenen**

Niet van toepassing.

**Communicatie**

Bij de Begroting 2014 behoort een digitale "Begroting in één oogopslag" die door middel van een website wordt gepubliceerd.

**Bijlagen**

1. Begroting 2014

Assen, 11 oktober 2013
Kenmerk: 40/2.3/2013007205

Gedeputeerde Staten van Drenthe,

J. Tichelaar, voorzitter
mevrouw mr. A.M. van Schreven, secretaris

wa/coll.

# *Ontwerp*besluit

2013-591-1

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van Gedeputeerde Staten van Drenthe van 11 oktober 2013, kenmerk 40/2.3/2013007205;

BESLUITEN:

1. kennis te nemen van het financiële beeld als geschetst in de Begroting 2014 en de Begroting 2014 vast te stellen, inclusief het financieel perspectief, zoals opgenomen in de Nota van aanbieding bij de Begroting 2014;
2. in te stemmen met de uitwerking van een proces dat leidt tot voorstellen voor de Voorjaarsnota 2014 met als doel het bereiken van duurzaam financieel evenwicht in de jaren 2015 en later en in dat kader de ontwikkelde (geactualiseerde) bezuinigingsscenario's opgenomen in de voorliggende Nota van aanbieding als richtinggevende kaders vast te stellen, inclusief de daarin geformuleerde beleidsinhoudelijke keuzes;
3. de in de Nota van aanbieding bij de Begroting 2014 beschreven uitwerking van de Voorjaarsnota 2013 te bestempelen als beleidsinhoudelijk en financieel kader voor de realisatie van de beleidsinhoudelijke ambities van het college van Gedeputeerde Staten voor de komende jaren;
4. de lasten en baten in de Begroting 2014 te autoriseren in totalen per programma;
5. artikel 1 van de Verordening op de heffing van de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting (MRB) te wijzigen in: "Op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting worden in de provincie jaarlijks 88,3 opcenten geheven" en artikel 2 van dezelfde verordening te wijzigen in: "Deze wijziging treedt in werking met ingang van 1 januari 2014";
6. het Normenkader 2013 vast te stellen naar de stand op 1 juni 2013 en Gedeputeerde Staten (evenals in 2012) de bevoegdheid te geven om wijzigingen in het Normenkader goed te keuren indien deze na datum van vaststelling en vóór 31 december 2013 plaatsvinden;
7. het Controleprotocol 2013 vast te stellen.

Assen, 13 november 2013

Provinciale Staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

wa/coll.

provincie Drenthe

# Nota van aanbieding
## Begroting 2014

# Nota van aanbieding Begroting 2014

**Inleiding**
**Focus en verbinding zijn de uitgangspunten voor dit college van Gedeputeerde Staten. Wij willen verder focussen op de speerpunten uit ons collegeprogramma: economie, natuur & landschap en energie. Behoud van werkgelegenheid en het creëren van nieuwe banen is daarbij een uiterst belangrijk thema geworden. Daarnaast anticiperen wij op de demografische ontwikkelingen en het behoud van de leefbaarheid. In de Voorjaarsnota 2013 zijn onze ambities verder geaccentueerd door een aantal opgaven te benoemen waar wij met voorrang aan werken binnen de speerpunten van ons visiedocument "Koers in onzekere tijden". In de Voorjaarsnota 2014 zal deze richting in de vorm van een bijgesteld koersdocument door ons verder worden aangescherpt.**

Samen met publieke en private partners én met onze inwoners, geeft de provincie vorm aan de Drentse samenleving. Wij zien het aanscherpen van onze koers dan ook niet alleen als noodzaak, maar ook als kans voor gerichte ontwikkelingen. Op de belangrijkste opgaven en onze ambities uit de Voorjaarsnota 2013 intensiveren wij daarom onze inzet. Wij sturen op een slagvaardige aanpak en concrete resultaten in 2014. De intensiveringen zijn samengevat in een actieprogramma dat bestaat uit de volgende onderdelen:

**Economie**
1. TOP-regeling voor de stimulering van het midden- en kleinbedrijf
2. Stimuleren biobased economie
3. Stimuleren bereikbaarheid en wegenbouwsector

Deze actiepunten zijn bedoeld om ons Drentse bedrijfsleven te helpen de crisis door te komen. Tevens hebben wij een aantal nieuwe opgaven benoemd, waaronder het aantrekken van bedrijvigheid naar Drenthe (rode-loperbeleid) en de door u gevraagde aanpak van de werkloosheid in de gemeente Hoogeveen. Daarnaast ontwikkelen wij een Fietsnota die ook de verbinding legt tussen bereikbaarheid, beleid en investeringen in het fietsnetwerk.

**Natuur & landschap**
4. Investeren in fietsnetwerk (toeristisch-recreatief)
5. Duurzame krimpregeling
6. Natuurontwikkeling

Wij willen met deze actiepunten een impuls geven aan natuur en het Drentse platteland. Zij zijn tevens bedoeld om investeringen uit te lokken. Deze ondersteunen tevens de economische ontwikkeling van de landbouw en stikstofproducerende bedrijven.

**Energie**
7. Stimuleren gebruik van zonnestroom/hernieuwbare energie.

Hier sluiten wij aan bij de energiestrategie om onze duurzaamheid op het gebied van energie te vergroten. Inmiddels is ook een energiepotentiekaart in bewerking.

Deze actiepunten zijn in de voorliggende begroting vertaald. De beoogde resultaten worden in deze begroting vetgedrukt aangegeven, zodat inzichtelijk is waar onze prioriteiten liggen en waar wij actief op sturen. Mocht de uitwerking/realisatie leiden tot extra lasten, dan worden deze meegenomen.

Wij gaan ervan uit dat wij onze ambities de komende jaren moeten realiseren onder toenemende financiële druk. Voor kansrijke projecten gaan wij daarom in eerste instantie uit van provinciale meeraarde zonder inzet van geld, vervolgens van dekking uit bestaande budgetten en daartoe reeds bestemde reserves. De financieringsreserve laten wij in principe ongemoeid. Herprioritering van onze middelen is voor ons een reële optie.

De Begroting 2014 is opgesteld op basis van een zo actueel mogelijk financieel perspectief. Daarbij is de informatie verwerkt die op basis van de Septembercirculaire Provinciefonds 2013 beschikbaar is gekomen. Over de gehele meerjarige looptijd laat de voorliggende begroting een structureel duurzaam financieel evenwicht zien, maar voor de jaren na 2015 zal volgens het huidige financieel perspectief sprake moeten zijn van aanvullende bezuinigingen om dat evenwicht te behouden. In hoofdstuk 3 worden de daarvoor bij het visiedocument "Koers in onzekere tijden" opgestelde bezuinigingsscenario's besproken. De aanvullende bezuinigingen vanaf 2016 zijn nu financieel verwerkt in de vorm van een stelpost, maar wij doen dit tegen de achtergrond van de reeds ontwikkelde en geactualiseerde scenario’s.

Wij kiezen er nadrukkelijk voor de tekorten niet af te dekken vanuit de Algemene Reserve. De maatregelen uit de scenario's aangevuld met eventueel noodzakelijke extra bezuinigingsmaatregelen moeten de tekorten oplossen. Ons uitgangspunt is dat financiële problemen niet doorgeschoven mogen worden naar het volgende college. Wij vragen uw Staten nu om deze (geactualiseerde) scenario's als richtinggevende kaders vast te stellen. Voorgaande lijn is ook afgestemd met en akkoord bevonden door onze financieel toezichthouder, de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK).

**Inhoudsopgave**

Deze Nota van aanbieding bij de Begroting 2014 bevat:

1. financieel perspectief van de Begroting 2014
2. vrije ruimte nieuw college
3. dekkingsplan voor de Begroting 2014, inclusief geactualiseerde scenario's

In hoofdstuk 1 wordt de actuele financiële situatie van de provincie toegelicht, uitgaande van een situatie van "bestaand en ongewijzigd beleid". In de Begroting 2014 wordt de meerjarige financiële doorwerking van de 1e Financiële actualisatie meegenomen en ook de meerjarige effecten van de 2e Bestuursrapportage in 2013 zijn al verwerkt. Voor zover de tussentijdse wijzigingen nog niet in een vergadering van uw Staten besproken waren, worden deze toegelicht. Ook wordt het effect van de Septembercirculaire Provinciefonds 2013 toegelicht.
Daarnaast hebben zich in de tussentijd ontwikkelingen voorgedaan die uitwerking hebben op het financiële beeld van de Begroting 2014. Ook die worden toegelicht.

Voor een aantal budgetten geldt dat ze na afloop van onze collegeperiode vrijvallen en als vrije ruimte ter beschikking komen van het nieuwe college. Dit college kan dan besluiten deze budgetten weer in te zetten voor het nieuwe collegeprogramma. Hierop wordt ingegaan in hoofdstuk 2.

Bij de Begroting 2014 wordt geen afzonderlijke Nota reserves en voorzieningen uitgebracht. De informatiebehoefte op dit punt wordt gedekt door de nieuwe paragraaf Reserves en voorzieningen.

## 1. Financieel perspectief van de Begroting 2014

In het financieel perspectief wordt vanuit de Voorjaarsnota 2013 de ontwikkeling geschetst van de financiële situatie van de provincie. Daarbij wordt de aansluiting tussen de Voorjaarsnota 2013 en de Begroting 2014 tot stand gebracht. In de Voorjaarsnota 2013 waren nog stelposten opgenomen waarvoor in de Begroting 2014 de bedragen zijn opgenomen op basis van de Meicirculaire Provinciefonds 2013.

| **(Bedragen in €)** | **2014** | **2015** | **2016** | **2017** |
|---|---|---|---|---|
| **Uitgangspositie** | | | | |
| Financieel perspectief (stand Voorjaarsnota 2013) | 2.019.328 | -1.754.762 | -7.135.260 | -8.571.200 |
| Doorwerking toepassing normeringssystematiek als gevolg van regeerakkoord "Bruggen Slaan" | -72.800 | 268.800 | 1.327.200 | 1.971.200 |
| Doorwerking toepassing normeringssystematiek als gevolg van aanvullende Rijksbezuinigingen | 0 | 1.000.000 | 1.000.000 | 1.000.000 |
| Korting op algemene uitkering vanwege BCF | 1.500.000 | 2.500.000 | 2.500.000 | 2.500.000 |
| Transitie jeugdzorg | 0 | 0 | 2.500.000 | 2.500.000 |
| Ontwikkelopgave Natuur | 0 | 0 | 2.000.000 | 2.000.000 |
| Effecten organisatieontwikkeling | -350.000 | -700.000 | -1.050.000 | -1.400.000 |
| **Subtotaal uitgangspositie met correctie van aannames van Voorjaarsnota 2013** | **3.096.528** | **1.314.038** | **1.141.940** | **0** |
| Resultaat 1e Financiële actualisatie (exclusief Bijstelling provinciefondsuitkering naar aanleiding van Meicirculaire 2013) | -92.621 | -96.383 | -96.383 | 0 |
| Bijstelling provinciefondsuitkering naar aanleiding van Meicirculaire 2013 in 1e Financiële actualisatie | -798.595 | -2.848.212 | -6.757.791 | 0 |
| Gevolgen doortrekken van het geheel van structurele budgetten | 0 | 0 | 0 | -5.712.234 |
| Resultaat 2e Bestuursrapportage | 0 | 0 | 0 | 0 |
| **Subtotaal uitgangspositie** | **2.205.312** | **-1.630.557** | **-5.712.234** | **-5.712.234** |

| Financiële ontwikkelingen, reeds verwerkt in primitieve begroting | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|
| Resultaat 2e Bestuursrapportage | 171.370 | 171.370 | 171.370 | 171.370 |
| Transitie jeugdzorg (uit Voorjaarsnota 2013) | 0 | 0 | -2.500.000 | -2.500.000 |
| Ontwikkelopgave Natuur (uit Voorjaarsnota 2013) | 0 | 0 | -2.000.000 | -2.000.000 |
| Effecten organisatieontwikkeling (uit Voorjaarsnota 2013) | 350.000 | 700.000 | 1.050.000 | 1.400.000 |
| Indexering opcenten motorrijtuigenbelasting | 0 | 149.000 | 415.000 | 1.470.000 |
| Indexering salarissen en subsidies instellingen | -24.138 | -2.665 | 131.580 | -564.019 |
| Kapitaallasten en rente | -516.594 | -409.865 | -259.434 | -1.048.024 |
| Herberekening IBOI RSP reserve | 628.310 | 340.823 | 349.517 | 476.749 |
| correctie ontwikkelopgave en dekking ontwikkelopgave ILG | 0 | 0 | 0 | 110.300 |
| Vrijval aanloopkosten RUD | 0 | 0 | 350.000 | 350.000 |
| **Subtotaal Ontwikkelingen** | **608.948** | **948.663** | **-2.291.967** | **-2.133.624** |
| **Subtotaal Financieel Perspectief** | **2.814.260** | **-681.894** | **-8.004.201** | **-7.845.858** |

Hieronder worden de belangrijkste posten in het bovenstaande overzicht kort toegelicht.

*Uitgangspositie*
De uitgangspositie van het financieel perspectief sluit aan bij de cijferopstelling in de Voorjaarsnota 2013 en de daarop volgende bijstelling op basis van de Meicirculaire Provinciefonds 2013. Daarbij is het perspectief eerst gecorrigeerd voor de aannames in de Voorjaarsnota 2013 en daarna zijn de cijfers verwerkt zoals meerjarig voortgekomen uit de 1e Financiële actualisatie 2013, de 2e Bestuursrapportage 2013 en op basis van tussentijdse ontwikkelingen rechtstreeks in de primitieve begroting. Een aantal posten uit de Voorjaarsnota 2013 is in de primitieve begroting meegenomen. Inmiddels is de Septembercirculaire Provinciefonds 2013 verschenen. Deze circulaire laat een licht verbeterd beeld zien ten opzichte van het beeld dat wij naar aanleiding van de Meicirculaire hebben geschetst.

*Hogere opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting in 2015 en 2016*
Het opcententarief wordt jaarlijks geïndexeerd met het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie. Dit gemiddelde van 2,03 is gestegen en daarom worden de ramingen voor 2015 en 2016 aangepast. Overigens is met ingang van 2014 de vrijstelling voor zeer zuinige auto's vervallen; de opbrengst daarvan was al verwerkt in de ramingen.

*Septembercirculaire Provinciefonds 2013*
In de Septembercirculaire Provinciefonds 2013 zijn nieuwe berekeningen gemaakt voor de algemene uitkering uit het Provinciefonds. Uit deze berekeningen volgt dat er in 2013 nauwelijks een bijstelling van de algemene uitkering noodzakelijk is; deze bijstelling zal worden meegenomen in de 2e Financiële actualisatie voor 2013. Voor het jaar 2014 laat de Septembercirculaire een hogere algemene uitkering zien dan wij naar aanleiding van de Meicirculaire hadden ingeschat. Nu een meer definitief bedrag bekend is, blijkt de algemene uitkering voor 2014 naar boven bijgesteld te kunnen worden met € 2.955.847,-- naar € 60.011.368,--. Wij stellen voor, voor 2014 niet langer uit te gaan van een accres van nul, maar aan te sluiten bij de bedragen die in de Septembercirculaire genoemd zijn. Voor de jaren 2015 en daarna stellen wij wel voor de bestaande methode te handhaven en dus uit te blijven gaan van de bedragen die wij naar aanleiding van de Meicirculaire al ingeschat hadden. Gezien de ontwikkelingen die in de Septembercirculaire geschetst worden, achten wij het verantwoord, bij de

ramingen voor het jaar 2015 en daarna uit te gaan van een met € 1 miljoen verhoogde raming. Daarbij moet wel worden opgemerkt, dat aanpassing van de ramingen altijd noodzakelijk kan worden, naarmate over de jaren 2015 en daarna meer duidelijkheid ontstaat in volgende circulaires. Bij de raming van de algemene uitkering blijven onzekerheden een rol spelen, waarbij met name de ontwikkelingen rond het btw-compensatiefonds genoemd moeten worden als bron van onzekerheid.

| **Doorwerking Septembercirculaire Provinciefonds 2013** | **2014** | **2015** | **2016** | **2017** |
|---|---|---|---|---|
| Effect algemene uitkering | 2.955.847 | 1.000.000 | 1.000.000 | 1.000.000 |
| Saldo overige effecten | 0 | 0 | 0 | 0 |
| **Subtotaal Algemene uitkering** | **2.955.847** | **1.000.000** | **1.000.000** | **1.000.000** |
| | | | | |
| **Totaal Financieel Perspectief** | **5.770.107** | **318.106** | **-7.004.201** | **-6.845.858** |
| **Stelpost op basis van scenario's** | **0** | **0** | **7.004.201** | **6.845.858** |
| **Totaal Financieel Perspectief** | **5.770.107** | **318.106** | **0** | **0** |

*Stelpost op basis van scenario's*
Door inzet van de door ons reeds ontwikkelde scenario's kunnen de nu voorziene tekorten voor 2016 en 2017 voor het grootste deel worden opgevangen. Indien bij de Voorjaarsnota 2014 nog aan de orde, zullen wij met uitgewerkte voorstellen voor aanvullende bezuinigingsmaatregelen komen ter dekking van de dan bekende tekorten.

*Nadeel uitname Provinciefonds voor regionale omroepen*
In de Septembercirculaire Provinciefonds 2013 wordt aangegeven, dat de uitname per 2014 vanwege het centraliseren van het budget voor regionale omroepen, zoals opgenomen in paragraaf 5.2 van de Meicirculaire 2013, met een bedrag van € 1,5 miljoen verhoogd wordt naar € 143,5 miljoen. De verhoging vloeit voort uit een toezegging van de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) aan de Tweede Kamer om onderzoek te doen naar de actuele uitgaven van provincies aan de regionale omroepen. Naar aanleiding van dit onderzoek hebben het Ministerie van OCW en IPO overeenstemming bereikt over het uiteindelijk uit te nemen bedrag van € 143,5 miljoen. De verdeling van de uitname blijft ongewijzigd. Het effect van de uitname is verrekend met de raming voor de algemene uitkering.

*Decentralisatie Natuur*
In de Meicirculaire 2013 is een structurele toevoeging vanaf 2014 aangekondigd. Inmiddels heeft het Kabinet ook een besluit genomen over de extra middelen uit het Regeerakkoord. De middelen zijn onderdeel van het decentralisatieakkoord Natuur en de afspraak uit het Regeerakkoord om te komen tot een robuust natuurnetwerk, dat in de hoofdlijnennotitie voor ontwikkeling en beheer van natuur in Nederland verder is uitgewerkt. Een deel van de extra middelen uit het Regeerakkoord zal vertraagd beschikbaar komen. Rijk en IPO willen de verdeling integraal bezien, waarbij het rapport Jansen-2 - het adviesrapport over de verdeling van de middelen over de provincies - als uitgangspunt dient. De besluitvorming is naar verwachting vóór de decembercirculaire 2013 afgerond, zodat de verdeling over de provincies en de uitkeringsvorm in die circulaire kunnen worden bekendgemaakt.

*Decentralisatie provinciale taken vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH)*
Met betrekking tot de overdracht van taken aan gemeenten op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving geldt, dat Rijk, IPO en VNG de financiële consequenties vaststellen. Om te bepalen welk bedrag van het Provinciefonds naar het Gemeentefonds dient te worden overgeheveld is onderzoek gedaan naar de totale netto-uitgaven van provincies in het kader van VTH-taken bij provinciale inrichtingen.

Een vervolgstap is het afzonderen van de netto-uitgaven die samenhangen met de taken die achterblijven bij provincies, zodat de omvang van het naar het Gemeentefonds over te hevelen bedrag kan worden bepaald. De precieze omvang van de structurele uitname en de verdeling over de provincies is om die reden nu nog niet te geven. Indien betrokken partijen de besluitvorming tijdig afronden, kan de overdracht van taak en middelen volgens planning per 1 januari 2014 plaatsvinden. Nadere informatie volgt in de decembercirculaire 2013.

## 2. Vrije ruimte nieuw college

In het onderstaande overzicht is zichtbaar gemaakt, welke budgetten zijn gekoppeld aan het Collegeprogramma 2011-2015. Voor deze budgetten geldt dat ze na afloop van onze collegeperiode vrijvallen en als vrije ruimte ter beschikking komen van het nieuwe college. Dit college kan dan besluiten deze budgetten weer in te zetten voor het nieuwe collegeprogramma. Hierbij geldt dat een nieuw college uiteraard meer beleidsmatige en dus ook financiële ruimte heeft dan alleen de hier vermelde vrije ruimte. Ook ten aanzien van andere autonome budgetten kan een nieuw college besluiten deze voor andere doelen in te zetten. Voor de Begroting 2014 wordt voor de vrije ruimte een stelpost opgenomen voor het totaal van de bedoelde budgetten.
Voor een aantal budgetten geldt, dat deze in de Nota van aanbieding bij de Begroting 2013 ook als onderdeel van de bezuinigingsscenario's waren vermeld. Voor die budgetten geldt dat er een overlap is met het overzicht van de mogelijke vrije ruimte.

| **Stelpost** *mogelijke* **vrije ruimte voor nieuw college** | **2016** | **2017** |
|---|---|---|
| **Subtotaal Saldo vrije ruimte** | **5.382.600** | **6.795.100** |
| Waarvan bij bezuinigingen betrokken | | |
| K&E | *500.000* | *500.000* |
| Inzet op specifieke ontwikkelingen | *100.000* | *100.000* |
| Atelier Mooi Drenthe | *200.000* | *200.000* |
| Groen blauwe diensten | *350.000* | *350.000* |
| Compensatie korting BDU verkeer en vervoer | *1.000.000* | *1.000.000* |
| Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | *0* | *200.000* |
| **Totaal bij scenario's betrokken vrije ruimte** | **2.150.000** | **2.350.000** |
| **Saldo *mogelijke* vrije ruimte** | **3.232.600** | **4.445.100** |

## 3. Dekkingsplan voor de Begroting 2014

*Procesvoorstel*

Uit het financieel perspectief blijkt dat Drenthe bij ongewijzigd financieel beleid na 2015 te maken heeft met tekorten. Daarmee is op de langere termijn geen sprake meer van duurzaam meerjarig financieel evenwicht. Er zal dus een aanpak moeten komen voor financiële dekking van de tekorten. In de praktijk zal dit neerkomen op de ontwikkeling van een pakket bezuinigingen.
Wij hebben op deze situatie reeds vroegtijdig geanticipeerd. In 2012 zijn aan uw Staten in de Nota van aanbieding bij de Begroting 2013 scenario's gepresenteerd, waarin door middel van opeenvolgende pakketten bezuinigingsvoorstellen bewerkstelligd wordt dat oplopende meerjarige begrotingstekorten kunnen worden opgevangen. Van deze scenario's hebben uw Staten toentertijd kennisgenomen.
Pas vanaf 2016 treden er grote tekorten op en het financieel perspectief tussen nu en 2016 is nog onzeker. Daarom, in lijn met het voorgestelde proces in de Voorjaarsnota 2013, stellen wij voor de discussie over de noodzakelijke bezuinigingen te voeren in het kader van de Voorjaarsnota 2014. De huidige scenario's kunnen als basis dienen voor de discussie met uw Staten.

Om de discussie over de noodzakelijke bezuinigingen in het kader van de Voorjaarsnota 2014 gericht te kunnen voeren is het wel wenselijk dat uw Staten de ontwikkelde scenario's als richtinggevende kaders vaststellen. Wij zullen indien noodzakelijk uitgewerkte aanvullende bezuinigingsvoorstellen in de Voorjaarsnota 2014 doen. Uitgangspunt daarbij zijn de hieronder vermelde, geactualiseerde scenario's.

*Geactualiseerde bezuinigingsscenario's*

| **(bedragen in €)** | **2016** | **2017** |
|---|---|---|
| **Tekort primitieve Begroting 2014, inclusief effect Septembercirculaire** | **-7.004.201** | **-6.845.858** |
| **Bezuinigingsscenario's** | | |
| **Scenario 2** | | |
| Niet indexeren risico-deel RSP-reserve | 0 | 0 |
| Schrappen compensatie BDU uit Voorjaarsnota 2011 | *250.000* | *250.000* |
| Bezuiniging op budgetten voor sport, gedurende twee jaar € 175.000,-- Vuelta | 0 | 0 |
| Groene instellingen: geen prijsindexatie of korting van 2% | 34.349 | 34.957 |
| Culturele instellingen: geen prijsindexatie of korting van 2% | 234.594 | 235.222 |
| Sociale instellingen: geen prijsindexatie of korting van 2% | 0 | 0 |
| Algemene korting van 15% op budgetten van programma 1, inclusief die van Provinciale Staten | 334.489 | 334.489 |
| Onderwijsmonitor, gedurende twee jaar € 62.500 | 0 | 0 |
| Korten middelen vrijetijdseconomie | 50.000 | 50.000 |
| Versobering restauratieve voorzieningen | 50.000 | 50.000 |
| Proceskosten Kompas | 50.000 | 50.000 |
| Stoppen met Drentse Zuidas | 0 | 0 |
| Huisvesting optimaliseren, verhuur aan derden | 0 | 0 |
| Taakstellende bezuiniging Atelier Drenthe | *200.000* | *200.000* |
| Taakstellende bezuiniging programma 5: inzet op specifieke (ruimtelijke) ontwikkelingen | *100.000* | *100.000* |
| Taakstellende bezuiniging programma 5: bijdrage kosten Regiovisie Groningen-Assen 2030 | 55.000 | 55.000 |
| Taakstellende bezuiniging programma 6: bodemkwaliteitsbeheer | 25.000 | 25.000 |
| Taakstellende bezuiniging programma 7: (eenmalige) korting op het uitvoeringsbudget | 350.000 | 350.000 |
| Algemene taakstelling programma 6: Groen-blauwe diensten | *250.000* | *250.000* |
| Korting op Marketing Drenthe (projecten) | 150.000 | 150.000 |
| Korting op Marketing Drenthe (organisatie) | 50.000 | 50.000 |
| Taakstelling op personeel naar rato van gevolgen van bezuinigingen, oplopend naar € 400.000 in 2016 | 0 | 0 |
| Reductie middelen VES met 25% | 960.494 | 960.494 |
| Taakstellende bezuiniging op budgetten voor economie | 100.000 | 100.000 |
| Onderwijsachterstanden, oplopend naar € 200.000 | 200.000 | *200.000* |
| Taakstellende bezuiniging kunst- en cultuurbeleid | 350.000 | 350.000 |
| Taakstellende bezuiniging op natuurbeleid, beheer en ontwikkeling | 500.000 | 500.000 |
| Taakstellende bezuiniging op het programma Klimaat & Energie | *250.000* | *250.000* |
| Regiovisie: organisatie en begroting afslanken | 234.706 | 234.706 |
| **Totaal scenario 2** | **4.778.632** | **4.779.868** |

| **Scenario 3** | **2016** | **2017** |
|---|---|---|
| Temporiseren investeringen op het gebied van verkeer en vervoer | 200.000 | 200.000 |
| Groen-blauwe diensten en werken | *100.000* | *100.000* |
| Taakstellende bezuiniging op programma Klimaat & Energie | *250.000* | *250.000* |
| Taakstelling op personeel naar rato van gevolgen van bezuinigingen, oplopend naar € 1.000.000 in 2016 | 0 | 0 |
| Versobering, meeropbrengst interne doorberekening drukwerk | 50.000 | 50.000 |
| Schrappen compensatie BDU uit Voorjaarsnota 2011 | *750.000* | *750.000* |
| **Totaal scenario 3** | **1.350.000** | **1.350.000** |
| **Totaal reeds geformuleerde bezuinigingen** | **6.128.632** | **6.129.868** |
| **Overblijvend overschot/tekort na inzet scenario's** | **-875.569** | **-715.990** |

**Toelichting op de geactualiseerde bezuinigingsscenario's**
Bij de hiervoor gepresenteerde bezuinigingsscenario's is uitgegaan van de scenario's die in 2012 zijn gepresenteerd in de Nota van aanbieding bij de Begroting 2013. In de overzichten zijn dezelfde voorstellen opgenomen. Van de voorstellen is bij de behandeling van de Begroting 2013 kennis genomen door uw Staten. Wij stellen nu voor de scenario's als richtinggevende kaders vast te stellen, inclusief de daarin geformuleerde beleidsinhoudelijke keuzes. Uw Staten stellen in beginsel de globale beleidskeuzes vast.
De bedragen voor de diverse voorstellen zijn geactualiseerd en aangepast aan de huidige financiële situatie. Dit betekent dat in een aantal gevallen de bedragen zijn aangepast en dat in een aantal andere gevallen de bedragen op nul gezet zijn.
Het betreft hier allemaal structurele maatregelen die dus ook na 2017 bijdragen aan een duurzaam meerjarig financieel evenwicht.
Hierna volgt een korte toelichting op de doorgevoerde wijzigingen.

*Niet indexeren risico-deel RSP-reserve*
Het aanvankelijk voorgestelde schrappen van de indexering van het risico-deel van de RSP-reserve is niet meer aan de orde, nu uit de RSP-reserve € 21 miljoen is overgeheveld naar de risicoreserve.

*Bezuiniging op budgetten voor de sport: Vuelta*
Het bezuinigingsvoorstel aangaande de Vuelta is niet meer aan de orde vanwege de ontwikkelingen die zich tussentijds voorgedaan hebben.

*Schrappen prijsindexatie of 2% korting op diverse gesubsidieerde instellingen*
In de Begroting 2014 is voor de diverse gesubsidieerde instellingen niet uitgegaan van verdere kortingen op het budget en daarnaast is voor de instellingen waarbij dat aan de orde is uitgegaan van een indexering van het beschikbare subsidiebudget. Voor een bezuinigingsvoorstel dienaangaande moet worden aangesloten bij de actuele index en die is sinds vorig jaar gewijzigd.

*Algemene korting van 15% op budgetten van programma 1*
Voor de voorgestelde algemene korting op de budgetten in programma 1 - met als motivatie een efficiënter functioneren van de provincie als bestuursorgaan - is uitgegaan van de actuele bedragen.

*Optimalisatie huisvesting, verhuur aan derden*
De aanvankelijk als onderdeel van de bezuinigingsscenario's opgenomen opbrengst van verhuur van een gedeelte van het provinciehuis aan een derde partij is komen te vervallen, omdat een dergelijke opbrengst wordt gerealiseerd door de huisvesting van (een deel van) de RUD, maar die opbrengst is verdisconteerd in de provinciale bijdrage aan de RUD.

*Bezuiniging op bijdrage aan de Regiovisie Groningen-Assen*
Bij de bezuiniging op de bijdrage(n) aan de Regiovisie Groningen-Assen is aangesloten bij de resultaten van de actualisatie van het convenant van de Regiovisie Groningen-Assen en bijbehorende aanpassing van de bijdrage aan de Regiovisie. Het verschil tussen de "oude" en de "nieuwe" bijdrage is opgenomen in de bezuinigingsscenario's en omvat de beide opgenomen voorstellen aangaande de Regiovisie.

*Taakstelling op personeel*
De in de scenario's opgenomen taakstelling ten aanzien van de kosten van het provinciaal personeel is naar voren gehaald en daarmee al onderdeel van de primaire Begroting 2014. De desbetreffende bedragen zijn in deze Nota van aanbieding bij de Begroting 2014 daarom terug te vinden in het overzicht van ontwikkelingen als onderdeel van het gepresenteerde financieel perspectief.

**Conclusie**
Het overzicht maakt duidelijk dat de bezuinigingsmaatregelen, zoals opgenomen in de geactualiseerde scenario's, op basis van het huidige financieel perspectief aanvulling behoeven om deze scenario's financieel en inhoudelijk af te dekken. Wij staan borg voor het realiseren van bezuinigingen conform de bedragen zoals genoemd in de scenario's. Deze aanvulling zal onderdeel kunnen zijn van de voorbereiding van de Voorjaarsnota 2014, zoals in het voorgaande reeds aangegeven.

provincie Drenthe

# Begroting 2014

# Begroting
# 2014

*Gedeputeerde staten van Drenthe*
*Oktober 2013*

**Colofon**
Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

MO13100401

# Inhoud


| | | |
|---|---|---|
| | Inleiding en leeswijzer | 5 |
| | Kerngegevens | 8 |
| **I** | **Beleidsbegroting** | 9 |
| **I.1** | **Programmaplan** | 9 |
| | Programma 1 Samenwerkend Drenthe: Bestuur | 11 |
| | Programma 2 Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 18 |
| | Programma 3 Vitaal Drenthe: Regiospecifiek | 25 |
| | Programma 4 Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | 30 |
| | Programma 5 Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | 37 |
| | Programma 6 Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | 42 |
| | Programma 7 Groen Drenthe: pMJP, Natuur, landschap en landbouw | 55 |
| | Programma 8 Groen Drenthe: Klimaat en Energie | 63 |
| | Programma 9 Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | 65 |
| | Programma 10 Middelen en bedrijfsvoering | 71 |
| **I.2** | **Paragrafen** | 79 |
| | Paragraaf 2.1 Lokale heffingen | 81 |
| | Paragraaf 2.2 Weerstandsvermogen | 85 |
| | Paragraaf 2.3 Onderhoud kapitaalgoederen | 90 |
| | Paragraaf 2.4 Financiering | 95 |
| | Paragraaf 2.5 Bedrijfsvoering | 101 |
| | Paragraaf 2.6 Verbonden partijen | 105 |
| | Paragraaf 2.7 Grondbeleid | 132 |
| | Paragraaf 2.8 Reserves en voorzieningen | 133 |
| **II** | **Financiële begroting** | 163 |
| II.1 | Overzicht van lasten en baten, tevens Meerjarenraming 2014-2017 | 165 |
| II.2 | Verklaring aanmerkelijke verschillen | 167 |
| II.3 | Incidentele lasten en baten | 168 |
| II.4 | Financiële positie en toelichting | 173 |
| II.5 | Toelichting op belangrijke ontwikkelingen | 185 |
| | **Bijlagen** | 187 |
| 1 | Controleprotocol | 189 |
| 2 | Normenkader | 193 |

# Inleiding en leeswijzer

De Begroting 2014 is gereed en wordt ter besluitvorming aan Provinciale Staten voorgelegd. De Begroting 2014 is opgesteld op basis van een zo actueel mogelijk financieel perspectief. Daarbij is de informatie verwerkt die op basis van de septembercirculaire provinciefonds 2013 beschikbaar is gekomen. De plannen die de regering op Prinsjesdag heeft gepresenteerd hebben hun doorwerking gevonden in de septembercirculaire. De nu voorliggende begroting vertoont over de gehele meerjarige looptijd een structureel duurzaam evenwicht, maar voor de jaren na 2015 zal daarvoor volgens het huidige financieel perspectief sprake moeten zijn van aanvullende bezuinigingen. Die zijn nu financieel verwerkt in de vorm van een stelpost, maar wij hebben dit slechts willen doen tegen de achtergrond van de reeds ontwikkelde scenario's voor bezuinigingen.

In lijn met het voorgestelde proces in de Voorjaarsnota 2013, stellen wij voor de discussie over de noodzakelijke bezuinigingen te gaan voeren in het kader van de Voorjaarsnota 2014. Dit achten wij verstandig vanwege het feit dat er pas vanaf 2016 grote tekorten gaan optreden en omdat er tussen nu en 2016 nog grote onzekerheden in het financieel perspectief zitten.

De Begroting 2014 bestaat uit dezelfde 10 programma's als de Begroting 2013. Daarbinnen wordt de beleidsinformatie gepresenteerd aan de hand van een aantal binnen elk programma afgebakende producten. Wij denken op deze wijze vorm te geven aan de wens van de staten op een adequaat niveau – per programma – de budgetten te autoriseren op basis van "behapbare" en tevens integrale beleidsinformatie per product. Dit betekent onder meer dat de financiële informatie in de Begroting 2014 meer gedetailleerd is dan in de vorige editie.

Hierna beschrijven wij kort de vier onderdelen van de Begroting 2014.

**Het programmaplan (beleidsbegroting)**
In totaal bestaat het programmaplan van de Begroting 2014 uit 10 programma's, waarbinnen de beleidsinformatie wordt gepresenteerd aan de hand van een aantal binnen elk programma afgebakende producten. Wij denken op deze wijze vorm te geven aan de wens van de staten op een adequaat niveau – per programma – de budgetten te autoriseren op basis van 'behapbare' en tevens integrale beleidsinformatie per product.

**De paragrafen (beleidsbegroting)**
In de paragrafen behandelen wij onderwerpen die van belang zijn voor het inzicht in de financiële positie van de provincie. De paragrafen bevatten de beleidsuitgangspunten van beheersmatige activiteiten en lokale heffingen en vallen daarom onder de beleidsbegroting. De paragrafen betreffen: onderhoud kapitaalgoederen, verbonden partijen, grondbeleid, financiering, bedrijfsvoering, weerstandsvermogen en lokale heffingen. In de Begroting 2014 wordt een nieuwe paragraaf opgenomen over het beleid ten aanzien van reserves en voorzieningen. Door op deze manier in de informatiebehoefte te voorzien, is het niet meer noodzakelijk bij de Begroting 2014 een afzonderlijke Nota reserves en voorzieningen uit te brengen. Specifieke voorstellen ten aanzien van reserves en voorzieningen worden in voorkomende gevallen opgenomen in de nota van aanbieding bij de begroting.

**Het overzicht van lasten en baten (financiële begroting)**
Door vaststelling van de Begroting 2014 autoriseren de staten het college tot het doen van uitgaven. Gezien het belang van een goed inzicht in de baten en lasten worden de baten en lasten per programma weergegeven in een afzonderlijk overzicht. Dit overzicht is integraal, dat wil zeggen dat het alle baten en lasten bevat, zoals opgenomen in het programmaplan.

**De uiteenzetting van de financiële positie (financiële begroting)**
Inzicht in de financiële positie is van belang, mede met het oog op de continuïteit van de provincie. Daarom besteden wij afzonderlijk aandacht aan de financiële positie. Dit gebeurt ook in een meerjarig perspectief. Speciale aandacht geven wij aan de investeringen, financiering en voorzieningen.

De verschillende – vaste – onderdelen van het programmaplan worden kort toegelicht.

*Missie*
Elk programma start met een missie en een inleiding waarin op hoofdlijnen het beleidskader wordt weergegeven. De verbinding tussen begroting en Collegeprogramma wordt versterkt doordat de missie per programma wordt ontleend aan het Collegeprogramma 2011-2015.
Op die manier wordt aangegeven hoe het Collegeprogramma verder wordt uitgewerkt naar concrete acties.

*Inleidende beleidstekst*
In de inleidende beleidstekst worden beleidsopgaven per deelprogramma kort toegelicht. Verwijzingen naar onderliggende (sectorale) beleidsstukken en relevante moties van PS worden expliciet opgenomen. Te zijner tijd worden deze verwijzingen digitale links.

*Beleidsinformatie per product*
Per product bestaat de kern van de beleidsinformatie in het programmaplan uit een beschrijving van de beleidsopgaven voor de provincie, de provinciale doelstellingen en de resultaten waardoor een bijdrage aan het bereiken van de doelen geleverd wordt. In elk programma wordt beleidsinhoudelijke informatie verstrekt per “deelprogramma” (product) door middel van tabellen. Concreet wordt in de tabellen informatie per beleidsopgave opgenomen over de te bereiken beleidsdoelen en resultaten in 2014. Deze informatie is zo SMART mogelijk geformuleerd. In de tabellen met de doelen en resultaten worden de resultaten die een uitwerking vormen van de Voorjaarsnota 2013 geaccentueerd door deze in vette letters af te drukken.

*Toelichting*
Per product wordt waar dat noodzakelijk en/of wenselijk is nog een nadere toelichting gegeven.

*Wat mag het kosten?*
Onder het onderdeel “Wat mag het kosten” wordt een meerjarig financieel overzicht opgenomen van de lasten en baten. Dit overzicht is meer gedetailleerd dan tot dusverre gebruikelijk was. Het overzicht verstrekt daarbij informatie per beleidsopgave en per economische categorie (inkoop, subsidies en kapitaallasten). In het overzicht wordt een weergave opgenomen van de geplande onttrekkingen en dotaties aan de relevante reserves. Nieuwe investeringen worden in de programma’s kort toegelicht. Daar waar bezuinigingen aan de orde zijn, wordt daarvan een overzicht verstrekt.
Per programma(onderdeel) wordt een totaaloverzicht gegeven van de lasten en baten.
De verstrekte financiële cijfers worden niet alleen verstrekt voor de komende jaren van 2014

tot en met 2017, maar daaraan toegevoegd ook cijfers over 2012 en 2013. De apparaatskosten maken in hun geheel deel uit van de kosten van het programma Middelen en bedrijfsvoering.

*Toelichting op verschillen. Begroting 2013 versus Begroting 2014*
De huidige tabellen met verschillen tussen jaren worden uitgebreid met een cijfermatige weergave van de verschillen (oud – nieuw – verschil) en een inhoudelijke toelichting, waarbij wordt teruggegrepen op het detailniveau van de informatie in het financiële overzicht.

# Kerngegevens

| | |
|---|---|
| **A. Sociale structuur** | |
| Aantal inwoners (per 1 juni 2013) | 489.529 |
| Aantal huishoudens (per 1 januari 2012) | 211.236 |
| | |
| **B. Economische structuur** | |
| Arbeidsdeelname bevolking 15-64 jaar (2012) | |
| Netto arbeidsparticipatie (%) | 65,6 |
| Beroepsbevolking (x 1.000) | 219 |
| Waarvan: | |
| Werkzaam (x 1.000) | 203 |
| Werkloos (x 1.000) | 15 (7,0%) |
| | |
| *Werkgelegenheid (banen >= 12 uur; per 1 april 2012)* | |
| Landbouw, bosbouw en visserij | 8.357 |
| Industrie (incl. delfstoffenwinning en nutsbedrijven) | 26.091 |
| Bouwnijverheid | 13.441 |
| Handel en reparatiebedrijven | 27.264 |
| Vervoer en opslag | 5.075 |
| Horeca | 5.868 |
| Zakelijke diensten | 25.490 |
| Overige diensten | 62.311 |
| Totaal | 173.897 |
| | |
| **C. Fysieke structuur** | |
| Oppervlakte (2013; in km2) | 2.680 |
| Oppervlakte cultuurgrond (2012; in ha) | 148.000 |
| Woningvoorraad (aantal per 1 januari 2013) | 214.870 |
| | |
| *Wegenbeheer* | |
| Wegen (in km, 2012) | 518 |
| Fietspaden (in km) | 270 |
| Vaarwegen (in km, 2012) | 177 |
| | |
| **D. Financiële kerngegevens begroting 2014 (in euro's *1000)** | |
| Totale lasten voor bestemming resultaat | 272.904 |
| Totale baten voor bestemming resultaat | 242.075 |
| Onttrekking aan reserves (saldo) | 30.828 |
| Opbrengsten opcenten motorrijtuigenbelasting | 51.751 |
| Uitkering provinciefonds (inclusief decentralisatie-uitkeringen) | 70.138 |
| Omvang algemene reserves per 31 december 2013 | 44.576 |
| Omvang bestemmingsreserves per 31 december 2013 | 264.762 |
| Omvang eigen voorzieningen per 31 december 2013 | 19.697 |

Bronnen

Centraal Bureau voor de Statistiek, Provinciaal werkgelegenheidsregister

# I Beleidsbegroting

## I.1 Programmaplan

# Programma 1
# Samenwerkend Drenthe: Bestuur

## Missie

Drenthe is een bestuurskrachtige, zichtbare provincie met een integer bestuur, goede bestuurlijke verhoudingen en samenwerking tussen de verschillende overheden (en maatschappelijke partners), die staat voor haar inwoners en opkomt voor haar belangen in nationaal en internationaal verband.

## Inleiding

In april 2011 hebben wij een nieuw collegeprogramma vastgesteld. Dit programma bevat vier inhoudelijke speerpunten. Wij kunnen en willen onze provinciale ambities echter niet alleen realiseren. Daarom zetten we de komende jaren onder andere in op goede bestuurlijke verhoudingen en samenwerking in Drenthe. Daarnaast hebben rijk, provincies en gemeenten een bestuursakkoord gesloten. Hierin zijn afspraken gemaakt over de rollen en taken van de verschillende overheden.
Andere belangrijke beleidsdocumenten voor dit programma zijn:

- Provincie Drenthe Nieuwe Stijl;
- Amen is geen Amsterdam;
- Griffieplan 2011-2015;
- Dienstverleningsconcept provincie Drenthe waaronder kanalenstrategie en kwaliteitshandvest;
- Beleidskader financieel toezicht op gemeenten en gemeenschappelijke regelingen provincie Drenthe;
- Beleidsnota interbestuurlijk toezicht Drenthe;
- Regelingen voor bezwaar en beroep.

Op grond hiervan hebben wij drie beleidsopgaven geformuleerd:

- Drenthe goed bestuurd: wij zorgen er voor dat de inwoners van Drenthe worden bestuurd door een kwalitatief goed functionerend, bestuurskrachtig en betrouwbaar openbaar bestuur, met integere bestuurders;
- Zichtbaar Drenthe: wij willen de zichtbaarheid van de provincie Drenthe als overheidslaag vergroten, met als uitgangspunt transparante en begrijpelijke informatie over te voeren of gevoerd beleid (verantwoordingsprincipe) en optimalisatie van de informatie-uitwisseling tussen provincie en haar doelgroepen;
- Goede belangenbehartiging voor Drenthe: wij zorgen voor een goede belangenbehartiging van het openbaar bestuur van Drenthe en aansluiting op Rijks- en Europees beleid.

Al onze activiteiten voor 2014 (en verder) zijn er op gericht om deze drie beleidsopgaven te realiseren.

## 1.1 Drenthe goed bestuurd

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| **Drenthe goed bestuurd; Zorgen dat inwoners van Drenthe bestuurd worden door een kwalitatief goed functionerend, bestuurskrachtig en betrouwbaar openbaar bestuur met integere bestuurders. Provinciale Staten.** | **1. Het verbeteren van de informatie- en beoordelingspositie van Provinciale Staten (PS).**<br>**Indicatoren:**<br>■ Aantal adviezen door statenwerkgroepen uitbracht aan PS (PS).<br>■ Bezettingsgraad van presentaties voor de Staten over politiek actuele onderwerpen (PS).<br>■ Aantal (opleg)notities die PS van de griffie ontvangen bij P&C documenten en beleidsnota's (PS).<br>■ Bezettingsgraad van de vijf statenontmoetingen (PS).<br><br>**2. Verhogen van de kwaliteit van het besluitvormingsproces door nadere fasering van de organisatie van "verkennende" statenontmoetingen (PS).**<br>**Indicator**<br>■ Politiek-bestuurlijke actualiteit van de statenontmoetingen (PS).<br><br>**3. Focus op kerntaken van de provincie Drenthe (PNS+)**<br>**Indicator:**<br>■ Inhoud van de werkbezoeken (PS). | ■ Versterking van de volksvertegenwoordigende, normstellende en controlerende rollen van PS (PS). |
| **Drenthe goed bestuurd; Zorgen dat inwoners van Drenthe bestuurd worden door een kwalitatief goed functionerend, bestuurskrachtig en betrouwbaar openbaar bestuur met integere bestuurders. Provinciale Staten.** | **1. Het verbeteren van de informatie- en beoordelingspositie van Provinciale Staten (PS).**<br>**2. Verhogen van de kwaliteit van besluitvorming (PS).**<br>**Indicatoren:**<br>■ Bijwonen van relevante presentaties (PS).<br>■ Advisering aan PS door de werkgroep programmabegroting, BCA, Commissie van Onderzoek en overige (incidentele) statenwerkgroepen (PS).<br>■ Organisatie van:<br>  ■ Oplegnotities over strategische planning en controlen beleidsdocumenten;<br>  ■ Politiek-bestuurlijk actuele evaluatieonderzoeken/<br>  ■ panelonderzoeken;<br>  ■ Politiek-bestuurlijk actuele statenontmoetingen (PS). | ■ Versterking van de volksvertegenwoordigende, normstellende en controlerende rollen van PS (PS). |
| **Drenthe goed bestuurd; Zorgen dat inwoners van Drenthe bestuurd worden door een kwalitatief goed functionerend, bestuurskrachtig en betrouwbaar openbaar bestuur met integere bestuurders. Gedeputeerde Staten.** | **3. Een kwalitatief goed werkend en uitvoerend openbaar bestuur in Drenthe.** | ■ (Visie op) toekomstbestendig bestuur.<br>■ Functionerend openbaar bestuur waaronder veiligheidsregio.<br>■ Geen meldingen met betrekking tot integriteit van bestuurders.<br>■ Gemeenten en veiligheidsregio voldoen aan de landelijke normen. |

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| | **4. Beleidsproductie en bedrijfsvoering van de provinciale organisatie is doeltreffend en doelmatig ingericht.**<br>**Indicatoren:** | Een 217a PW audit naar de mate van integraal werken in de organisatie.<br>Een 217a PW audit naar de borging van bestuursbesluiten in de organisatie, de vastlegging van de besluiten en van de stappen in de besluitvorming (in archieven reconstrueerbaar).<br><br>Enkele (3) lichte quick scan onderzoeken op basis van actualiteit en risico., nog nader te bepalen. |
| | **5. Een betrouwbare provincie (als partner).** | 80% van de gestelde normen uit het kwaliteitshandvest worden nagekomen. |

## 1.2 Zichtbaar Drenthe

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| **Zichtbaar Drenthe; vergroten van de zichtbaarheid van de provincie Drenthe als overheidslaag met als uitgangspunt transparante en begrijpelijke informatie over te voeren of gevoerd beleid (verantwoordingsprincipe) en optimalisatie van de informatie-uitwisseling tussen provincie en haar doelgroepen.** | **1.1 Het vergroten van de zichtbaarheid van het besluitvormingsproces van Provinciale Staten voor de (Drentse) samenleving (PS).**<br>**Indicatoren:**<br>■ Mate van publieke belangstelling (instellingen, inwoners) voor commissie- en statenvergaderingen (PS).<br>■ Mate van belangstelling van jongeren voor de op hen gerichte activiteiten, zoals scholenprogramma's (PS).<br>■ Structurele berichtgeving over (de besluitvorming van) PS in de media (kranten, internet, radio, televisie) (PS).<br>■ Aantal en diversiteit volgers van @PSDrenthe via de sociale media (PS).<br>■ Bezettingsgraad Gast van de Staten en diversiteit van de deelnemers (PS).<br><br>**1.2 Het vergroten van de toegankelijkheid van het besluitvormingsproces van Provinciale Staten voor de (Drentse) samenleving (PS).**<br>**Indicatoren:**<br>Aantal insprekers bij de commissievergaderingen (PS).<br>Aantal en soort ingekomen stukken van derden t.b.v. PS.<br>Aantal werkbezoeken en de spreiding van de onderwerpen (PS). | Toegenomen zichtbaarheid van (de eigen rol en positie van) het middenbestuur binnen de (Drentse) samenleving (PS). |

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| **Zichtbaar Drenthe; vergroten van de zichtbaarheid van de provincie Drenthe als overheidslaag met als uitgangspunt transparante en begrijpelijke informatie over te voeren of gevoerd beleid (verantwoordingsprincipe) en optimalisatie van de informatie-uitwisseling tussen provincie en haar doelgroepen.** | **1.1 Het vergroten van de zichtbaarheid van het besluitvormingsproces van Provinciale Staten voor de (Drentse) samenleving (PS).**<br>**Indicatoren:**<br>■ Mate van publieke belangstelling (instellingen, inwoners) voor commissie- en statenvergaderingen (PS).<br>■ Mate van belangstelling van jongeren voor de op hen gerichte activiteiten, zoals scholenprogramma's (PS).<br>■ Structurele berichtgeving over (de besluitvorming van) PS in de media (kranten, internet, radio, televisie) (PS).<br>■ Aantal en diversiteit volgers van @PSDrenthe via de sociale media (PS).<br>■ Bezettingsgraad Gast van de Staten en diversiteit van de deelnemers (PS).<br><br>**1.2 Het vergroten van de toegankelijkheid van het besluitvormingsproces van Provinciale Staten voor de (Drentse) samenleving (PS).**<br>**Indicatoren:**<br>■ Aantal insprekers bij de commissievergaderingen (PS).<br>■ Aantal en soort ingekomen stukken van derden t.b.v. PS.<br>■ Aantal georganiseerde werkbezoeken en op welke beleidsterreinen(PS). | Toegenomen zichtbaarheid van (de eigen rol en positie van) het middenbestuur binnen de (Drentse) samenleving (PS). |
| | **2. Transparante en begrijpelijke informatie voor doelgroepen.**<br>■ Drents beleid krijgt voldoende aandacht in de media.<br><br>**Indicatoren:**<br>■ Alle als zodanig aangemerkte (voorgenomen) besluiten zijn gepubliceerd. | ■ Efficiënte en duidelijke (vindbare) provinciale publicaties volgens wettelijke vereisten.<br>■ Media zijn tevreden over de wijze waarop zij worden gevoed met informatie vanuit de provincie. |
| | **3. Kwalitatief goede dienstverlening: klantgericht, snel, op maat en efficiënt.**<br>**Indicatoren:**<br>■ Alle informatie op website is goedgekeurd door eigenaar.<br>■ Bezoekers waarderen de website met een 7 of hoger.<br>■ Het aantal 'doorklikhandelingen' op onze website, maximaal 4 klikken, en het aantal telefonische doorverbindingen zijn beperkt tot een minimum.<br>■ Een hogere score in een volgend klanttevredenheidsonderzoek (KTO). Score 2010: 7,35. | ■ Eenduidige informatieverstrekking.<br>■ Eenheid Klant Contact Centrum geïmplementeerd en verder uitgebouwd.<br>■ Geïmplementeerde kanalenstrategie.<br>■ Gebruiksvriendelijke website met actuele en juiste informatie.<br>■ Tevreden relaties.<br>■ Adequate en tijdige afhandeling van klachten, bezwaar- en beroepschriften.<br>■ Optimaal gebruik instrumenten relatiemanagement<br>■ Een zo laag mogelijk aantal bezwaarschriften en klachten.<br>■ Een zo laag mogelijk aantal beroepsprocedures met betrekking tot beslissingen op bezwaarschriften. |

**Toelichting**

In 2014 bouwen we het Klant Contact Centrum (KCC) verder uit tot één (virtuele) front office. We bekijken welke eerstelijns taken we bij het KCC kunnen beleggen. Criteria die we hierbij hanteren zijn meerwaarde voor onze klanten en efficiency. Uiteindelijk doel is om in 2015 aan te sluiten in de overheidsketen, met de gemeente als front office van de overheid ('De overheid heeft antwoord'). Het KCC is een belangrijk onderdeel voor de realisatie van onze kanalenstrategie.

## 1.3 Goede belangenbehartiging voor Drenthe

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| **Goede belangenbehartiging voor Drenthe; zorgen voor goede belangenbehartiging van het openbaar bestuur van Drenthe en aansluiting op Rijks- en Europees beleid.** | **Optimale beïnvloeding, benutting en uitvoering van Europees(ese), Interregionale en Rijks beleid(sinstrumenten).**<br>**Indicatoren:**<br>■ Resultaten op Drentse lobbydossiers. | ■ Drents belang behartigd in SNN en IPO.<br>■ Invloed op en kennis en benutting van Europese, Interregionale en Haagse beleidsvorming, subsidies en (financiële) instrumenten.<br>■ Drents beleid en doelstellingen sluiten aan op de inhoud van de operationele programma's EFRO, INTERREG en POP 2014 – 2020.<br>■ Drentse samenwerking in Europacommunicatie tussen gemeenten, waterschappen en maatschappelijke organisaties.<br>■ Herkenbaar, zichtbaar, goed georganiseerd lobbyprofiel.<br>■ Versterking Drents profiel internationaal en internationale kennisuitwisseling m.b.t. economie, demografie, energie, milieu en plattelandsbeleid. |

**Toelichting**

Het jaar 2014 is het eerste jaar van de nieuwe Europese programma's voor de periode 2014-2020. Onze inspanningen zijn erop gericht om Drentse doelstellingen in deze nieuwe programma's te laten landen en daarop aan te laten sluiten. Dit geldt voor cofinanciering van Europese middelen kunnen wij ook in de komende periode in aanmerking komen voor regionale Europese ondersteuningsmogelijkheden.

## Wat mag het kosten?

| | Product | Beleidsopgave | Eco. Cat. | 2012 rekening | 2013 | 2014 | Verschil 2013-2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| lasten | Product 1.1. Drenthe goed bestuurd | Gedeputeerde Staten: Drenthe goed bestuurd; Zorgen dat inwoners van Drenthe bestuurd worden door een kwalitatief goed functionerend, bestuurskrachtig en betrouwbaar openbaar bestuur met integere bestuurders. | Inkoop | 703.198 | 2.714.787 | 767.809 | 1.946.978 | 617.809 | 257.809 | 257.809 |
| | | | Subsidie | 6.563 | 3.100 | 3.100 | 0 | 3.100 | 3.100 | 3.100 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 709.761 | 2.717.887 | 770.909 | 1.946.978 | 620.909 | 260.909 | 260.909 |
| | | Provinciale Staten: Drenthe goed bestuurd; Zorgen dat inwoners van Drenthe bestuurd worden door een kwalitatief goed functionerend, bestuurskrachtig en betrouwbaar openbaar bestuur met integere bestuurders. | Inkoop | 164.152 | 304.723 | 304.723 | 0 | 304.723 | 304.723 | 304.723 |
| | | | Subsidie | 498.065 | 581.989 | 581.989 | 0 | 581.989 | 581.989 | 581.989 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 662.216 | 886.712 | 886.712 | 0 | 886.712 | 886.712 | 886.712 |
| | Totaal product | | | 1.371.977 | 3.604.599 | 1.657.621 | 1.946.978 | 1.507.621 | 1.147.621 | 1.147.621 |
| | Product 1.2. Zichtbaar Drenthe | Zichtbaar Drenthe; vergroten van de zichtbaarheid van de provincie Drenthe als overheidslaag met als uitgangspunt transparante en begrijpelijke informatie over te voeren of gevoerd beleid (verantwoordingsprincipe) en optimalisatie van de informatieuitwisseling tussen provincie en haar doelgroepen. | Inkoop | 289.945 | 399.488 | 514.488 | -115.000 | 514.488 | 399.488 | 399.488 |
| | | | Subsidie | 0 | 200 | 0 | 200 | 0 | 0 | 0 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 289.945 | 399.688 | 514.488 | -114.800 | 514.488 | 399.488 | 399.488 |
| | Totaal product | | | 289.945 | 399.688 | 514.488 | -114.800 | 514.488 | 399.488 | 399.488 |
| | Product 1.3. Goede belangenbehartiging voor Drenthe | Goede belangenbehartiging voor Drenthe; zorgen voor goede belangenbehartiging van het openbaar bestuur van Drenthe en aansluiting op Rijks- en Europees beleid. | Inkoop | 299.710 | 23.660 | 23.660 | 0 | 23.660 | 23.660 | 23.660 |
| | | | Subsidie | 954.226 | 1.236.925 | 1.241.150 | -4.225 | 1.241.150 | 1.241.150 | 1.241.150 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 1.253.936 | 1.260.585 | 1.264.810 | -4.225 | 1.264.810 | 1.264.810 | 1.264.810 |
| | Totaal product | | | 1.253.936 | 1.260.585 | 1.264.810 | -4.225 | 1.264.810 | 1.264.810 | 1.264.810 |
| | Totaal | | | 2.915.859 | 5.264.872 | 3.436.919 | 1.827.953 | 3.286.919 | 2.811.919 | 2.811.919 |

| | Product | Beleidsopgave | Eco. Cat. | 2012 rekening | 2013 | 2014 | Verschil 2013-2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| baten | Product 1.1. Drenthe goed bestuurd | Gedeputeerde Staten: Drenthe goed bestuurd; Zorgen dat inwoners van Drenthe bestuurd worden door een kwalitatief goed functionerend, bestuurskrachtig en betrouwbaar openbaar bestuur met integere bestuurders. | Ontv. subsidies | -12.497 | -12.000 | -12.000 | 0 | -12.000 | -12.000 | -12.000 |
| | | Totaal beleidsopgave | | -12.497 | -12.000 | -12.000 | 0 | -12.000 | -12.000 | -12.000 |
| | Totaal product | | | -12.497 | -12.000 | -12.000 | 0 | -12.000 | -12.000 | -12.000 |
| | Product 1.2. Zichtbaar Drenthe | Zichtbaar Drenthe; vergroten van de zichtbaarheid van de provincie Drenthe als overheidslaag met als uitgangspunt transparante en begrijpelijke informatie over te voeren of gevoerd beleid (verantwoordingsprincipe) en optimalisatie van de informatieuitwisseling tussen provincie en haar doelgroepen. | Ontv. bijdragen | 0 | -7.640 | -7.640 | 0 | -7.640 | -7.640 | -7.640 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 0 | -7.640 | -7.640 | 0 | -7.640 | -7.640 | -7.640 |
| | Totaal product | | | 0 | -7.640 | -7.640 | 0 | -7.640 | -7.640 | -7.640 |
| | Totaal | | | -12.497 | -19.640 | -19.640 | 0 | -19.640 | -19.640 | -19.640 |
| | Totaal programma | | | 2.903.361 | 5.245.232 | 3.417.279 | 1.827.953 | 3.267.279 | 2.792.279 | 2.792.279 |
| Verrekening resultaat met reserves | | | | | | | | | | |
| Saldo verrekening met reserves | | | | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal na bestemming | | | | 2.903.361 | 5.245.232 | 3.417.279 | 1.827.953 | 3.267.279 | 2.792.279 | 2.792.279 |

## Verschillen tussen begroting 2013 en 2014

| Beleidsopgave | Economische categorie | Verschil | Toelichting |
|---|---|---|---|
| Gedeputeerde Staten: Drenthe goed bestuurd; Zorgen dat inwoners van Drenthe bestuurd worden door een kwalitatief goed functionerend, bestuurskrachtig en betrouwbaar openbaar bestuur met integere bestuurders. | Inkoop | 1.946.978 | De bedragen in 2013 zijn inclusief eenmalige bedragen ad € 1.747.000,- voor de invoering van de RUD en € 85.000,- voor betere bestuurlijke samenwerking. Het resterende budget ad € 115.000,- voor deze laatste activiteit is verplaatst naar de beleidsopgave "Zichtbaar Drenthe". |
| Zichtbaar Drenthe; vergroten van de zichtbaarheid van de provincie Drenthe als overheidslaag met als uitgangspunt transparante en begrijpelijke informatie over te voeren of gevoerd beleid (verantwoordingsprincipe) en optimalisatie van de informatieuitwisseling tussen provincie en haar doelgroepen. | Inkoop | -115.000 | Van de beleidsopgave "Gedeputeerde staten: Drenthe goed bestuurd" is € 115.000 verplaatst naar deze beleidsopgave. |
| Overige verschillen | | -4.025 | |
| Totaal van verschillen tussen 2013 en 2014 | | 1.827.953 | |

# Programma 2
# Vitaal Drenthe: Mobiliteit

## Missie

De goede bereikbaarheid van Drenthe is een belangrijke concurrentiekracht. De infrastructuur voor de auto is grotendeels op orde. De uitdaging voor de komende periode ligt vooral in de verdere verbetering van het openbaar vervoer en de verkeersveiligheid. Het hoofdnetwerk van het openbaar vervoer moet snel en doelmatig kunnen opereren. Het onderliggende netwerk openbaar vervoer in het landelijk gebied heeft een belangrijke sociaal-maatschappelijke functie. Deze moet goed op de hoofdstructuur zijn afgestemd en op maat worden ingevuld. Wij geven voor de periode tot 2015 uitvoering aan de investeringen, zoals vastgelegd in het Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer 2020.

## Inleiding

Regionale Bereikbaarheid en Regionaal Openbaar Vervoer is een provinciale kerntaak in de zin van het Bestuursakkoord en de Planwet Verkeer en Vervoer. De kern van het programma Vitaal Drenthe: Mobiliteit is de realisatie van het Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan Drenthe (PVVP, 2007). In 2010 hebben we een Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer (IVV) vastgesteld. De totale investering hiervan bedraagt circa € 123 miljoen voor projecten met een provinciaal belang of die een relatie met het Regiospecifiek Pakket (RSP) hebben. Voor de periode 2011 – 2014 is hiervan € 53 miljoen beschikbaar gesteld. Naderhand hebben we besloten de ambities uit het PVVP te temperen voor de periode 2011 tot 2015. Vanwege de gewenste flexibiliteit binnen de jaarprogrammering en vanwege de gelijkmatige spreiding van de kapitaallasten over de jaren, continueren we de Reserve Verkeer en Vervoer. Voor de periode 2016 – 2020 stellen we op basis van het IVV 2020 voor om uit te gaan van een investering van € 68 miljoen. Bij een volgende begroting doen we hier dekkingsvoorstellen voor.
In de huidige situatie hebben investeringen met betrekking tot de optimalisatie en veiligheid van het hoofdnetwerk van weg, water en spoor en de kwaliteitsverbetering van het openbaar vervoer prioriteit. Het IVV is de basis voor investeringsafspraken met andere beheerders van infrastructuur.
De Brede Doeluitkering (BDU) besteden we aan de exploitatie van het openbaar vervoer, aan de cofinanciering van infrastructurele investeringen en permanente verkeerseducatie. De provinciale commissie Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe (VVBD) geeft jaarlijks een afgewogen advies aan ons over het bestedingsvoorstel van de BDU. Inmiddels is in het VVBD afgesproken de bijdrage voor permanente verkeerseducatie (€1 per inwoner van de gemeente en €1 per inwoner vanuit de BDU) te continueren tot 2018.

Als beheerder van het provinciale wegen- en vaarwegennetwerk, laten wij beheer- en onderhoudswerkzaamheden uitvoeren om te zorgen voor voldoende kwaliteit en een dagelijks goede en veilige beschikbaarheid van de infrastructuur. Daarnaast nemen wij maatregelen om de beschikbaarheid, de doorstroming en de veiligheid ook naar de toekomst toe te kunnen garanderen. Onze activiteiten hebben we onder meer vastgelegd in het Beleidsplan beheer en onderhoud vaarwegen en het Beleidsplan beheer en onderhoud wegen. Vanaf 1994 geldt Overeenkomst DR1392, welke we hebben afgesloten met het Rijk, en waarin de kostenverrekening voor vaarweg Meppel de Punt is vastgelegd.

**Tot en met 2016 worden de werkzaamheden aan de N34 en N391 versneld uitgevoerd.** Resultaat is dat beide provinciale wegen rondom Emmen worden opgewaardeerd tot volwaardige stroomwegen.
In overleg met onze partners (gemeenten, maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven) wordt een **nieuwe fietsnota** opgesteld waarin naast verkeerskundige thema's ook wordt ingezoomd vanuit andere invalshoeken als economie, marketing/promotie en toerisme/recreatie.

## 2.1 Bereikbaarheid (inclusief openbaar vervoer)

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| **Ontwikkeling van een concurrerend vestigingsklimaat door optimalisatie van de regionale bereikbaarheid.** | Optimale autobereikbaarheid.<br>■ Verbetering reistijd/doorstroming.<br>■ Intensiteit/capaciteit verhouding binnen norm.<br>Stedelijke centra met auto binnen 20 minuten bereikbaar in een straal van circa 15 km en met de fiets binnen 30 minuten bereikbaar in een straal van 7,5 km. | De N33 is eind 2014 verdubbeld (definitieve afronding volgens planning maart 2015).<br><br>**Verdere uitrol maatregelen N34:** realisatie ongelijkvloerse aansluitingen Exloo voorbereiding aansluitingen Odoorn/Emmen Noord en Klooster.<br><br>Start voorbereiding **versnelling N391 en de aansluiting Emmen West (N34/Rondweg)**.<br><br>Verdere uitwerking OV knooppunt de Punt passend in **de omgevingsvisie GAE**.<br><br>Realisatie aanpassing Pijlebrug, inclusief ovonde en verbetering fietsvoorzieningen Havelte - Meppel.<br><br>Afronding landbouwtunnels N48.<br><br>Maatregelen op diverse provinciale wegen zijn in voorbereiding dan wel in uitvoering volgens planning in het PUP 2014. Zie hiervoor ook het in deze begroting opgenomen investeringsoverzicht. |
| **De optimalisatie van de bereikbaarheid van stedelijke gebieden met een integraal maatregelpakket voor de auto, het openbaar vervoer, de fiets en het goederenvervoer.** | Het gebruik van de fiets stimuleren in zowel stedelijke gebieden als tussen stedelijke gebieden en omliggende kernen door directe, veilige en comfortabele routes te realiseren.<br>■ Toename fietsintensiteit.<br>■ De knelpunten voor het goederenvervoer worden in het kader van het verbeteren van de bereikbaarheid opgepakt.<br>■ Goederenvervoer.<br>■ Vaarverbindingen met economische kernzones optimaliseren.<br>■ Positieve ontwikkeling goederenoverslag en -transport. | **Nieuwe fietsnota Drenthe en bijbehorend uitvoeringsprogramma.**<br><br>Veilige fietsoversteken Brunlaan en Nijensleek.<br><br>Quick wins havenkade Coevorden (verruimen Coevorden Vechtkanaal, verplaatsen kade is gerealiseerd.<br><br>Uitvoeringsprogramma 2014 – 2017 dryport Emmen – Coevorden.<br><br>Logistieke visie Zuid Drenthe. |

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| **Realisatie van duurzame mobiliteit op maat, waarbij de kracht van de verschillende modaliteiten wordt benut.** | Inzetten van hoogwaardig openbaar vervoer, zowel per spoor als over de weg.<br>■ Verbetering reistijd.<br>■ Verbetering bezettingsgraad OV.<br>De belangrijke ruimtelijk-economische locaties zijn in de spits, met het openbaar vervoer, binnen 30 minuten bereikbaar in een straal van 15 kilometer. | Verbeterplan concessie spoorlijn Zwolle – Emmen en nadere besluitvorming aansluiting Herfte.<br><br>**Maatregelen gekoppeld aan de netwerkanalyse Groningen (bereikbaarheid Groningen – Assen).**<br><br>Nadere detaillering pendeltrein Groningen – Assen.<br><br>Strategie doorontwikkeling vervoer op maat landelijk gebied (i.h.k.v. Vitaal platteland).<br><br>Vervolg ontwikkeling spoor Coevorden – Rheine (Bentheimer Eisenbahn). |
| **Stimulering van ontwikkeling en toepassing innovatieve maatregelen.** | Capaciteit van het spoor voor goederenvervoer is in 2020 verviervoudigd ten opzichte van 2002.<br>Optimale benutting van het totale netwerk door sturing en geleiding.<br>■ Toename toepassing ICT. | Continuering uitvoering maatregelen convenant Beter Benutten. (ITS, fiets en mobiliteitsmanagement).<br><br>Innovatieve oplossingen op het gebied van bereikbaarheid en kleinschalige infrastructurele maatregelen (i.h.k.v. Vitaal platteland). |

## 2.2 Verkeersveiligheid

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| **De organisatie van samenwerking tussen overheden, overheidssectoren, marktpartijen en belangengroepen.** | Het realiseren van gebiedsgerichte samenwerking tussen provincie, gemeenten en rijk. | Investeringsafspraken met partners, vastgelegd in het PUP 2014. |
| **Waarborgen van de sociale veiligheid in het openbaar vervoer.** | Het veiligheidsniveau in het openbaar vervoer wordt door reizigers ruim voldoende gewaardeerd. | Minimaal een 8 op de reizigersenquête in het openbaar Vervoer (klanten barometer). |
| **Waarborgen van de Verkeersveiligheid.** | Verbeteren van de verkeersveiligheid<br>■ Lager aantal verkeersslachtoffers.<br>■ Afname black spots. | Naast aanpak infrastructuur uitvoering programma bewustwording (educatie en gedrag) weggebruikers. volgens planning PUP 2014 gerealiseerd.<br><br>Samen met de partners in het VVBD is onze inzet om het aantal verkeersslachtoffers zoveel mogelijk te beperken onder het motto: 'Samen richting de nul'. Basis hiervoor is het strategisch plan verkeersveiligheid Drenthe.<br><br>Bij onderhoud worden provinciale wegen ingericht volgens de richtlijn Essentiële Herkenbaarheidskenmerken (EHK). |

## 2.3 Wegen

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| **Garanderen van beschikbaarheid en veiligheid van het bestaande provinciale wegennet** | Door het uitvoeren van onderhoud en beheerwerkzaamheden wordt de technische kwaliteit (CROW-normen) van het wegennet voldoende gegarandeerd. | Niet meer dan 5 terechte claims ≤ € 5.000 vanuit het gebruik van het wegennet en gebaseerd op het voldoende niveau van verhardingen en objecten. |
| | De beschikbaarheid van het provinciale wegnet moet op een aanvaardbaar niveau zijn. | Binnen 1 uur gladheidbestrijding operationeel. (Minimale) Basis kwaliteit van wegdek, (incl. belijning, bebording, bebakening, bewegwijzering, verlichting, etc.), wegberm, waterafvoer (sloten, duikers, riolering). Calamiteitenorganisatie operationeel binnen 1 uur na melding. |

## 2.4 Vaarwegen

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| **Garanderen beschikbaarheid en veiligheid provinciale vaarwegen** | Waarborgen van:<br>■ Technische kwaliteit van de vaarweg als voldoende veilig.<br>■ Technische kwaliteit van de objecten (sluizen, bruggen, ect.) als voldoende veilig.<br>■ Aanleg van bediening op afstand traject Noord Willemskanaal. | Waarborgen van een veilig en doelmatig gebruik van de provinciale vaarwegen door beroeps en recreatievaart. Niet meer dan 5 terechte claims ≤ € 5.000 vanuit het gebruik van het provinciale vaarwegennet.<br><br>Uitvoeren van vervanging en groot onderhoud conform programmering. |
| | Openingstijden van de vaarwegen conform besluit GS. | |

## Wat mag het kosten?

| | Product | Beleidsopgave | Eco. Cat. | 2012 rekening | 2013 | 2014 | Verschil 2013-2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| lasten | Product 2.1. Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | De optimalisatie van de bereikbaarheid van stedelijke gebieden met een integraal maatregelpakket voor de auto, het openbaar vervoer, de fiets en het goederenvervoer. | Inkoop | 1.489.850 | 1.510.000 | 1.080.000 | 430.000 | 0 | 0 | 0 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 1.489.850 | 1.510.000 | 1.080.000 | 430.000 | 0 | 0 | 0 |
| | | Ontwikkeling van een concurrerend vestigingsklimaat door optimalisatie van de regionale bereikbaarheid. | Inkoop | 12.203.247 | 5.512.455 | 6.378.597 | -866.142 | 0 | 0 | 0 |
| | | | Kapitaallasten | 7.056.415 | 8.476.250 | 10.177.813 | -1.701.563 | 11.515.972 | 13.291.251 | 13.797.211 |
| | | | Rente | 43.834 | 47.959 | 27.797 | 20.162 | 27.797 | 27.797 | 27.797 |
| | | | Subsidie | 5.403.970 | 4.704.530 | 4.500.000 | 204.530 | 4.500.000 | 2.842.000 | 2.842.000 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 24.707.466 | 18.741.194 | 21.084.207 | -2.343.013 | 16.043.769 | 16.161.048 | 16.667.008 |

| | Product | Beleidsopgave | Eco. Cat. | 2012 rekening | 2013 | 2014 | Verschil 2013-2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | Realisatie van duurzame mobiliteit op maat, waarbij de kracht van de verschillende modaliteiten wordt benut. | Rente | 68.715 | 40.314 | 44.886 | -4.572 | 44.886 | 44.886 | 44.886 |
| | | | Subsidie | 23.048.692 | 23.320.920 | 23.271.518 | 49.402 | 23.578.094 | 23.889.160 | 24.204.788 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 23.117.407 | 23.361.234 | 23.316.404 | 44.830 | 23.622.980 | 23.934.046 | 24.249.674 |
| | | Stimulering van ontwikkeling en toepassing innovatieve maatregelen. | Inkoop | 0 | 0 | 63.450 | -63.450 | 63.450 | 63.450 | 63.450 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 0 | 0 | 63.450 | -63.450 | 63.450 | 63.450 | 63.450 |
| | Totaal product | | | 49.314.723 | 43.612.428 | 45.544.061 | -1.931.633 | 39.730.199 | 40.158.544 | 40.980.132 |
| | Product 2.2. Verkeersveiligheid | De organisatie van samenwerking tussen overheden, overheidssectoren, marktpartijen en belangengroepen. | Inkoop | 230.139 | 191.027 | 130.327 | 60.700 | 73.890 | 73.890 | 73.890 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 230.139 | 191.027 | 130.327 | 60.700 | 73.890 | 73.890 | 73.890 |
| | | Waarborgen van de Verkeersveiligheid. | Inkoop | 395.365 | 450.000 | 516.631 | -66.631 | 516.631 | 516.631 | 516.631 |
| | | | Subsidie | 533.369 | 552.750 | 483.369 | 69.381 | 483.369 | 483.369 | 483.369 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 928.734 | 1.002.750 | 1.000.000 | 2.750 | 1.000.000 | 1.000.000 | 1.000.000 |
| | Totaal product | | | 1.158.872 | 1.193.777 | 1.130.327 | 63.450 | 1.073.890 | 1.073.890 | 1.073.890 |
| | Product 2.3. Wegen | Garanderen van beschikbaarheid en veiligheid van het bestaande provinciale wegennet | Belastingen | 101.389 | 90.756 | 90.756 | 0 | 90.756 | 90.756 | 90.756 |
| | | | Inkoop | 10.260.951 | 10.394.592 | 10.241.587 | 153.005 | 10.464.587 | 10.534.587 | 10.534.587 |
| | | | Kapitaallasten | 123.011 | 2.517 | 131.485 | -128.968 | 144.085 | 167.945 | 275.240 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 10.485.350 | 10.487.865 | 10.463.828 | 24.037 | 10.699.428 | 10.793.288 | 10.900.583 |
| | Totaal product | | | 10.485.350 | 10.487.865 | 10.463.828 | 24.037 | 10.699.428 | 10.793.288 | 10.900.583 |
| | Product 2.4. Vaarwegen | Garanderen beschikbaarheid en veiligheid provinciale vaarwegen | Belastingen | 45.719 | 46.000 | 46.000 | 0 | 46.000 | 46.000 | 46.000 |
| | | | Inkoop | 13.149.248 | 9.193.256 | 6.511.589 | 2.681.667 | 6.011.589 | 5.161.589 | 5.161.589 |
| | | | Kapitaallasten | 1.029 | 57.931 | 339.110 | -281.179 | 582.217 | 718.592 | 749.863 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 13.195.997 | 9.297.187 | 6.896.699 | 2.400.488 | 6.639.806 | 5.926.181 | 5.957.452 |
| | Totaal product | | | 13.195.997 | 9.297.187 | 6.896.699 | 2.400.488 | 6.639.806 | 5.926.181 | 5.957.452 |
| | Totaal | | | 74.154.942 | 64.591.257 | 64.034.915 | 556.342 | 58.143.323 | 57.951.903 | 58.912.057 |
| baten | Product 2.1. Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | Ontwikkeling van een concurrerend vestigingsklimaat door optimalisatie van de regionale bereikbaarheid. | Ontv. subsidies | -5.403.970 | -5.304.530 | -4.500.000 | -804.530 | -4.500.000 | -2.842.000 | -2.842.000 |
| | | Totaal beleidsopgave | | -5.403.970 | -5.304.530 | -4.500.000 | -804.530 | -4.500.000 | -2.842.000 | -2.842.000 |
| | | Realisatie van duurzame mobiliteit op maat, waarbij de kracht van de verschillende modaliteiten wordt benut. | Ontv. subsidies | -22.184.442 | -22.141.290 | -21.781.088 | -360.202 | -21.673.264 | -23.641.930 | -23.957.558 |
| | | Totaal beleidsopgave | | -22.184.442 | -22.141.290 | -21.781.088 | -360.202 | -21.673.264 | -23.641.930 | -23.957.558 |
| | Totaal product | | | -27.588.412 | -27.445.820 | -26.281.088 | -1.164.732 | -26.173.264 | -26.483.930 | -26.799.558 |

| | Product | Beleidsopgave | Eco. Cat. | 2012 rekening | 2013 | 2014 | Verschil 2013-2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Product 2.2. Verkeersveiligheid | De organisatie van samenwerking tussen overheden, overheidssectoren, marktpartijen en belangengroepen. | Leges | -25.349 | -17.500 | -17.500 | 0 | -17.500 | -17.500 | -17.500 |
| | | | Ontv. bijdragen | -3.495 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | | Totaal beleidsopgave | | -28.844 | -17.500 | -17.500 | 0 | -17.500 | -17.500 | -17.500 |
| | | Waarborgen van de Verkeersveiligheid. | Ontv. subsidies | -928.734 | -1.000.000 | -1.000.000 | 0 | -1.000.000 | -1.000.000 | -1.000.000 |
| | | Totaal beleidsopgave | | -928.734 | -1.000.000 | -1.000.000 | 0 | -1.000.000 | -1.000.000 | -1.000.000 |
| | Totaal product | | | -957.578 | -1.017.500 | -1.017.500 | 0 | -1.017.500 | -1.017.500 | -1.017.500 |
| | Product 2.3. Wegen | Garanderen van beschikbaarheid en veiligheid van het bestaande provinciale wegennet | Leges | -4.612 | -5.000 | -5.000 | 0 | -5.000 | -5.000 | -5.000 |
| | | | Ontv. bijdragen | -239.735 | -44.660 | -87.660 | 43.000 | -87.660 | -87.660 | -87.660 |
| | | Totaal beleidsopgave | | -244.347 | -49.660 | -92.660 | 43.000 | -92.660 | -92.660 | -92.660 |
| | Totaal product | | | -244.347 | -49.660 | -92.660 | 43.000 | -92.660 | -92.660 | -92.660 |
| | Product 2.4. Vaarwegen | Garanderen beschikbaarheid en veiligheid provinciale vaarwegen | Leges | -328 | -1.000 | -1.000 | 0 | -1.000 | -1.000 | -1.000 |
| | | | Ontv. bijdragen | -5.435.411 | -1.477.299 | -115.465 | -1.361.834 | -115.465 | -115.465 | -115.465 |
| | | | Ontv. subsidies | -4.857.475 | -4.540.798 | -4.540.798 | 0 | -4.540.798 | -4.540.798 | -4.540.798 |
| | | | Ontv. bijdragen | -14.110 | -12.930 | -12.930 | 0 | -12.930 | -12.930 | -12.930 |
| | | Totaal beleidsopgave | | -10.307.323 | -6.032.027 | -4.670.193 | -1.361.834 | -4.670.193 | -4.670.193 | -4.670.193 |
| | Totaal product | | | -10.307.323 | -6.032.027 | -4.670.193 | -1.361.834 | -4.670.193 | -4.670.193 | -4.670.193 |
| | Totaal | | | -39.097.660 | -34.545.007 | -32.061.441 | -2.483.566 | -31.953.617 | -32.264.283 | -32.579.911 |
| | Totaal programma | | | 35.057.282 | 30.046.250 | 31.973.474 | -1.927.224 | 26.189.706 | 25.687.620 | 26.332.146 |

| | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Verrekening resultaat met reserves | | | | | | | | |
| Bijdrage aan reserve Investeringen Verkeer en Vervoer | | 2.940.237 | 21.552 | 0 | 21.552 | 0 | 0 | 0 |
| Bijdrage van reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt | | -826.250 | -990.000 | -1.190.000 | 200.000 | -1.190.000 | -340.000 | -340.000 |
| Bijdrage van reserve Investeringen verkeer en vervoer | | 0 | 0 | -1.448.935 | 1.448.935 | -776.057 | -2.677.665 | -3.206.063 |
| Bijdrage van Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | | -3.455.744 | -2.809.833 | -1.200.000 | -1.609.833 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo verrekening met reserves | | -1.341.757 | -3.778.281 | -3.838.935 | 60.654 | -1.966.057 | -3.017.665 | -3.546.063 |
| Totaal na bestemming | | 33.715.525 | 26.267.969 | 28.134.539 | -1.866.570 | 24.223.649 | 22.669.955 | 22.786.083 |

## Verschillen tussen begroting 2013 en 2014

| Beleidsopgave | Economische categorie | Verschil | Toelichting |
|---|---|---|---|
| De optimalisatie van de bereikbaarheid van stedelijke gebieden met een integraal maatregelpakket voor de auto, het openbaar vervoer, de fiets en het goederenvervoer. | Inkoop | 430.000 | De lasten t.b.v. de aanleg Meppelerdiepschutsluis zijn in 2014 lager opgenomen. Betreft incidentele uitgaven t.l.v. reserve. |
| Ontwikkeling van een concurrerend vestigingsklimaat door optimalisatie van de regionale bereikbaarheid. | Inkoop | -866.142 | De lasten voor het onderhoud en verbeteringswerken van de N34 zijn lager begroot dan in 2013. Betreft incidentele uitgaven t.l.v. reserve. |
| | Kapitaallasten | -1.701.563 | De kapitaallasten van het investeringsprogramma Verkeer en Vervoer zijn in 2013 hoger, doordat geplande investeringen naar verwachting in 2013 kunnen worden afgerond en er daarom in 2014 gestart wordt met afschrijven. |
| | Subsidie | 204.530 | Er is rekening gehouden een lagere inzet van de programma-kosten verkeers- en vervoersprojecten. |
| Stimulering van ontwikkeling en toepassing innovatieve maatregelen. | Inkoop | -63.450 | Budget kosten bevordering mobiliteit gewijzigd als gevolg van verschuiving tussen beleidsopgaven. |
| De organisatie van samenwerking tussen overheden, overheids-sectoren, marktpartijen en belangengroepen. | Inkoop | 60.700 | Idem |
| Waarborgen van de Verkeersveiligheid. | Inkoop | -66.631 | Budget Programmakosten VVB (BDU) gewijzigd als gevolg van verschuiving economische categorie. |
| | Subsidie | 69.381 | Idem |
| Garanderen van beschikbaarheid en veiligheid van het bestaande provinciale wegennet. | Inkoop | 153.005 | In 2013 was er € 400.000,- extra budget wegens budgetover-heveling uit 2012 (2 projecten N34). Daar tegenover stond een budget indexering in 2014 van € 170.000,- en een lagere bijdrage ter dekking van de winterschade uit 2010. |
| | Kapitaallasten | -128.968 | De rente- en afschrijvingslasten zijn toegenomen door de investering in de Zoutloods t.b.v de provinciale wegen. |
| Garanderen beschikbaarheid en veiligheid provinciale vaarwegen. | Inkoop | 2.681.667 | In het Project vaarweg Erica-Ter Apel zijn de inkomsten en uitgaven niet jaarlijks identiek. |
| | Kapitaallasten | -281.179 | De rente- en afschrijvingslasten zijn toegenomen door de investeringen Reconstructie Ericasluis en Oranjesluis en Vervanging Pijlebrug. |
| Ontwikkeling van een concurrerend vestigingsklimaat door optimalisatie van de regionale bereikbaarheid. | Ontv. subsidies | -804.530 | Er is rekening gehouden met lagere BDU ontvangsten. |
| Realisatie van duurzame mobiliteit op maat, waarbij de kracht van de verschillende modaliteiten wordt benut. | Ontv. subsidies | -360.202 | Er is rekening gehouden met lagere BDU ontvangsten. |
| Garanderen beschikbaarheid en veiligheid provinciale vaarwegen | Ontv. bijdragen | -1.361.834 | In het Project vaarweg Erica-Ter Apel zijn de inkomsten en uitgaven niet jaarlijks identiek voor 2014 zijn de inkomsten lager begroot. |
| Overige verschillen. | | -107.992 | |
| Totaal van verschillen tussen 2013 en 2014 | | -1.927.224 | |

Er zijn binnen dit programma investeringen gepland. Zie hiervoor paragraaf II.4 Financiële positief en toelichting , onderdeel 4.1 Investeringen naar nut.

# Programma 3
# Vitaal Drenthe: Regiospecifiek

## Missie

Het Regiospecifiek Pakket is een programma ter versterking van de economische structuur en verbetering van de bereikbaarheid van Drenthe, met looptijd tot in 2020. Met het Rijk zijn daarover in 2008 bindende afspraken op hoofdlijnen gemaakt in het convenant Regiospecifiek pakket Zuiderzeelijn (RSP; rijksconvenant).

## Inleiding

Het RSP bestaat uit vijf gebiedsopgaven en het Ruimtelijk Economisch Programma (REP). De doelen zijn in het rijksconvenant gedefinieerd op programmaniveau, dus voor het hele RSP. De doelen zijn samengevat in:

- Versterking van de ruimtelijk-economische structuur;
- Verbetering van de (voorwaardenscheppende) bereikbaarheid;
- Duurzame verbetering van de ruimtelijke kwaliteit.

Deze doelen zijn bijvoorbeeld te specificeren via in geld te vertalen rijtijdwinst, toename werkgelegenheid of afname werkloosheid. Maar in het RSP-rijksconvenant wordt ervan uitgegaan dat realisatie van de projectresultaten leidt tot realisatie van de genoemde doelen. Het convenant specificeert projectresultaten, die daarom vermeld staan bij de Doelstelling. Het zwaartepunt van de RSP-inzet in Drenthe ligt in de Integrale Gebiedsontwikkelingen (IGO's) Assen, Emmen en Coevorden, waarvoor het RSP katalysator is. We hebben die afspraken vastgelegd in samenwerkingsovereenkomsten met de gemeenten Assen, Coevorden en Emmen als trekkers van de RSP-opgaven in die steden, die we, indien nodig, nader zullen concretiseren. De zes opgaven van het Drentse RSP, ook wel deelprogramma's genoemd, zijn:

- RSP-Assen: bereikbaarheids- en REP-projecten, als onderdeel van de Integrale Gebiedsontwikkeling (IGO-)FlorijnAs;
- RSP-Emmen: bereikbaarheids- en REP-projecten, verbreed tot de IGO-Atalanta, die onderdeel is van de centrumvernieuwing Emmen (CvE);
- RSP-Coevorden: bereikbaarheidsprojecten, mogelijk nog te verbreden;
- De verbetering van de spoorlijn Zwolle-Emmen (-trekker: provincie Drenthe-), als onderdeel van de verbetering van de Vechtdallijnen, bereikbaarheidsprojecten in samenwerking met de provincie Overijssel en de Regio Twente;
- De verbetering van de spoorlijn Zwolle-Assen-Groningen, rijksprojecten waarin de provincie adviseert;
- Het REP, een provinciaal programma met economische structuurversterkingsprojecten.

Wij willen deze afspraken de komende jaren (t/m 2020) in samenwerking met onze partners zo snel mogelijk tot uitvoering brengen. Dat past in onze visie om in tijden van crisis geplande overheidsinvesteringen versneld uit te voeren, ter stimulering van werkgelegenheid. Het RSP ligt op schema om eind 2020 gereed te zijn waarin onze rol, naast die van contractpartner van het Rijk namens de regio (in SNN-verband), vooral regisserend, cofinancierend, voorwaarden scheppend en voor een beperkt deel uitvoerend zal zijn.
Nadere informatie over het RSP (noordelijk) is te vinden op deze website: http://www.rsp-projecten.nl/.

## 3.1 Bereikbaarheidspakket, onderdelen van de Integrale gebieds-ontwikkelingen Assen, Coevorden,

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| RSP-Gebiedsopgave 1<br>Bereikbaarheid- Assen-FlorijnAs | Realiseren van de projecten:<br>a. Fly-over over het knooppunt N33/A28 (onderdeel van het project N33-verdubbeling).<br>b. Nieuw Station Assen Zuid.<br>c. Nieuwe Weg Assen Zuid - A28 (Aansluiting 'zuidzuid') – TT.<br>d. Opwaardering Stadsboulevard (incl. tunnel onder stationsplein).<br>e. Herinrichting Hoofdstation en de stationsomgeving .<br>f. 'Blauwe As': weer bevaarbaar maken van Het Kanaal (De Vaart-Havenkanaal);.<br>g. Verbredingspakket.<br><br>Deze projecten stimuleren de IGO-FlorijnAs. | a. De verdubbeling van de N33 inclusief de fly-over (onderdeel FlorijnAs. Geplande openstelling eind 2014.<br>b. In 2014 wordt uitvoering gegeven aan het besluit uit 2013 over het al dan niet doorgaan van een nieuw station Assen Zuid.<br>c. De nieuwe weg A28/Assen ZZ-TT is eind 2014 gereed.<br>d. In voorbereiding.<br>e. In 2014 volgt het besluit over het doorgaan van een 5e en 6e trein tussen Assen en Groningen. De maatregelen voor deze extra treinen worden geïntegreerd in pakket aan maatregelen voor het nieuwe station Assen.<br>f. De Blauwe As is in uitvoering.<br>g. In 2014 besluit over een andere besteding van de overeengekomen middelen van het Verbredings-pakket', in het binhnenstedelijk programma van Assen-FlorijnAs. |
| RSP-Gebiedsopgave 2A:<br>Bereikbaarheid-Emmen-Centrum. | Realiseren van de projecten:<br>a. Ondertunneling Hondsrugweg (RSP-Bereikbaarheid).<br>b. Opwaardering Boermarkeweg (RSP-Bereikbaarheid; inherijking).<br>c. Reconstructie aansluiting N34/Rondweg (N391) (RSP-Bereikbaarheid, tevens investerings-programma verkeer en vervoer, IVV). | a. Eind 2014 komt het project Hondsrugwegtunnel gereed.<br>b. Maatregelen Boermarkeweg komen in 2014 gereed.<br>c. Uitwerking Programma van eisen knooppunt N34/N391 ('Emmen-west'(v/h Emmen-zuid). En Besluit provincie-gemeente over actualisatie Bereikbaarheidspakket/ GVVP. |
| RSP-Gebiedsopgave 2B:<br>Integrale gebiedontwikkeling Atalanta (excl. Bereikbaar-heid). | Realiseren van de projecten:<br>a. 'Economie van de Verbinding' (mix infraprojecten waaronder het Centrumplein).<br>b. DPE-Next (Belevenspark/Theater en Wereld van Ontmoeting).<br>c. Mensen(leisure)park (op de Hoofstratlokatie, v/h Dierenpark Emmen, DPE).<br>Deze projecten stimuleren de Integrale Gebiedsontwik-kelingen Atalanta en Centrumvernieuwing Emmen. | a. Onderdelen project komen in 2014 gereed.<br>b. DPE-Next (onderdeel Belevenspark) is in uitvoering. Het Theater en en de Wereld van Ontmoeting komen in 2014 in uitvoering. |
| RSP-Gebiedsopgave 3<br>RSP-Coevorden. | Realiseren van de projecten:<br>a. Nieuwe (zuidelijke) Spoorboog naar het Europark (2016-2017).<br>b. Herinrichting Station en stationsomgeving, waaronder verwijderen aantal sporen. | a. In 2014 komt de Spoorboog in uitvoering.<br><br>b. In 2014 verdere vormgeving Stationsomgeving; voorbereiding en aanpassing infrastructuur (bereik-baarheid). |

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| RSP-Gebiedsopgave 4 Verbetering spoorlijn Emmen-Zwolle (buiten Coevorden). | Realiseren van de projecten:<br>a. Spoorverdubbeling bij Station Emmen-Zuid.<br>b. Spoorverdubbeling Coevorden-Nieuw Amsterdam. | a. In 2014 wordt uitvoering gegeven aan het besluit uit 2013 over de spoorverdubbeling bij (station) Emmen Zuid.<br>b. In 2014 start vervolgstudie voor de partiële verdubbeling Coevorden-Nieuw Amsterdam. |
| RSP-Gebiedsopgave 5 Verbetering Spoorlijn Zwolle-Assen-Groningen (Kernnet Spoor, of 'Motie Koopmans'). | Realiseren van de projecten:<br>a. (Versnellings)Maatregelen Zwolle Noord.<br>b. Spoorboog Hoogeveen.<br>c. Vrijleggen Emmen-Zwolle in Herfte-Aansluiting. | a. +c In 2014 wordt de in 2013 gekozen voorkeursvariant voor Zwolle-Herfte verder uitgewerkt. De voorkeursvariant gaat in procedure.<br>b. In 2014 starten de procedures voor realisatie van de voorkeursvariant van de Spoorboog Hoogeveen. |

## 3.2 RSP / REP

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| Gebiedsopgave 6 Ruimtelijk Economische Programma | Het Ruimtelijk Economisch Programma (REP) is gericht op:<br>1. Het versterken van een aantal kansrijke economische sectoren.<br>2. Het bevorderen van het innovatief vermogen van het MKB.<br>3. Het verbeteren van het vestigingsklimaat in Assen en Emmen. | In 2014 worden twee beschikkingen voor REP-projecten afgegeven. |

## Wat mag het kosten?

| | Product | Beleidsopgave | Eco. Cat. | 2012 rekening | 2013 | 2014 | Verschil 2013-2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| lasten | Product 3.1. Integrale gebiedsontwikkeling (Assen, Coevorden, Emmen) | RSP-Gebiedsopgave 1 Bereikbaarheid- Assen- FlorijnAs. | Subsidie | 0 | 0 | 2.463.000 | -2.463.000 | 1.389.000 | 1.939.000 | 1.494.000 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 0 | 0 | 2.463.000 | -2.463.000 | 1.389.000 | 1.939.000 | 1.494.000 |
| | | RSP-Gebiedsopgave 2A: Bereikbaarheid- Emmen-Centrum. | Inkoop | 0 | 0 | 100.000 | -100.000 | 100.000 | 100.000 | 0 |
| | | | Subsidie | 0 | 0 | 5.200.000 | -5.200.000 | 4.800.000 | 5.400.000 | 6.400.000 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 0 | 0 | 5.300.000 | -5.300.000 | 4.900.000 | 5.500.000 | 6.400.000 |
| | | RSP-Gebiedsopgave 2B: Integrale gebiedontwikkeling Atalanta (excl. Bereikbaarheid). | Subsidie | 0 | 0 | 8.156.000 | -8.156.000 | 9.666.000 | 8.433.000 | 1.552.000 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 0 | 0 | 8.156.000 | -8.156.000 | 9.666.000 | 8.433.000 | 1.552.000 |
| | | RSP-Gebiedsopgave 3 RSP-Coevorden. | Subsidie | 0 | 0 | 4.565.485 | -4.565.485 | 11.325.112 | 5.711.934 | 7.628.677 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 0 | 0 | 4.565.485 | -4.565.485 | 11.325.112 | 5.711.934 | 7.628.677 |
| | | RSP-Gebiedsopgave 4 Verbetering spoorlijn Emmen-Zwolle (buiten Coevorden). | Subsidie | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 2.500.000 | 3.000.000 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 2.500.000 | 3.000.000 |
| | Totaal product | | | 0 | 0 | 20.484.485 | -20.484.485 | 27.280.112 | 24.083.934 | 20.074.677 |

| | Product | Beleidsopgave | Eco. Cat. | 2012 rekening | 2013 | 2014 | Verschil 2013-2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Product 3.2. RSP/REP | Ruimtelijk Economisch Programma (REP). | Inkoop | 4.749.184 | 200.000 | 0 | 200.000 | 0 | 0 | 0 |
| | | | Subsidie | 12.393.525 | 28.614.434 | 3.500.000 | 25.114.434 | 7.200.000 | 5.000.000 | 5.000.000 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 17.142.709 | 28.814.434 | 3.500.000 | 25.314.434 | 7.200.000 | 5.000.000 | 5.000.000 |
| | Totaal product | | | 17.142.709 | 28.814.434 | 3.500.000 | 25.314.434 | 7.200.000 | 5.000.000 | 5.000.000 |
| | Totaal | | | 17.142.709 | 28.814.434 | 23.984.485 | 4.829.949 | 34.480.112 | 29.083.934 | 25.074.677 |
| baten | Product 3.1. Integrale gebieds-ontwikkeling (Assen, Coevorden, Emmen) | RSP-Gebiedsopgave 1 Bereikbaar-heid- Assen- FlorijnAs. | Ontv. bijdragen | 0 | 0 | -7.874.000 | 7.874.000 | -4.440.000 | -6.199.000 | -4.775.000 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 0 | 0 | -7.874.000 | 7.874.000 | -4.440.000 | -6.199.000 | -4.775.000 |
| | | RSP-Gebiedsopgave 3 RSP-Coevorden. | Ontv. subsidies | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | -5.900.000 | -5.900.000 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | -5.900.000 | -5.900.000 |
| | Totaal product | | | 0 | 0 | -7.874.000 | 7.874.000 | -4.440.000 | -12.099.000 | -10.675.000 |
| | Product 3.2. RSP/ REP | Ruimtelijk Economisch Programma (REP). | Ontv. bijdragen | -9.685.929 | -2.921.000 | 0 | -2.921.000 | 0 | 0 | 0 |
| | | | Ontv. subsidies | 0 | -5.900.000 | 0 | -5.900.000 | 0 | 0 | 0 |
| | | Totaal beleidsopgave | | -9.685.929 | -8.821.000 | 0 | -8.821.000 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal product | | | -9.685.929 | -8.821.000 | 0 | -8.821.000 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | | | -9.685.929 | -8.821.000 | -7.874.000 | -947.000 | -4.440.000 | -12.099.000 | -10.675.000 |
| | Totaal programma | | | 7.456.780 | 19.993.434 | 16.110.485 | 3.882.949 | 30.040.112 | 16.984.934 | 14.399.677 |

| | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Verrekening resultaat met reserves | | | | | | | | |
| Bijdrage van Reserve RSP | | -8.113.536 | -37.402.295 | -9.928.207 | -27.474.088 | -26.198.973 | -13.143.795 | -10.558.538 |
| Bijdrage aan RSP reserve | | 6.303.991 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo verrekening met reserves | | -1.809.545 | -37.402.295 | -9.928.207 | -27.474.088 | -26.198.973 | -13.143.795 | -10.558.538 |
| Totaal na bestemming | | 5.647.235 | -17.408.861 | 6.182.278 | -23.591.139 | 3.841.139 | 3.841.139 | 3.841.139 |

## Verschillen tussen begroting 2013 en 2014

| Beleidsopgave | Economische categorie | Verschil | Toelichting |
|---|---|---|---|
| RSP-Gebiedsopgave 1 Bereikbaarheid- Assen- FlorijnAs. | Subsidie | -2.463.000 | Door de gewijzigde systematiek is er per beleidsopgave geen verklaring van verschillen te geven. Per saldo wordt t.o.v. 2013 ruim € 4,8 miljoen minder lasten verwacht. De Begroting 2014 is op basis van het bevoor-schottingsritme van de reeds afgegeven beschikkingen (gemeente Emmen) en kasritmes van overige RSP Projecten, waaronder RSP Coevorden, geactualiseerd. |
| | Inkoop | -100.000 | " " |
| | Subsidie | -5.200.000 | " " |
| RSP-Gebiedsopgave 2B: Integrale gebiedontwikkeling Atalanta (excl. Bereikbaarheid). | Subsidie | -8.156.000 | " " |
| RSP-Gebiedsopgave 3 RSP-Coevorden. | Subsidie | -4.565.485 | " " |
| Ruimtelijk Economisch Programma (REP). | Inkoop | 200.000 | " " |
| | Subsidie | 25.114.434 | " " |

| Beleidsopgave | Economische categorie | Verschil | Toelichting |
|---|---|---|---|
| RSP-Gebiedsopgave 1 Bereikbaarheid- Assen- FlorijnAs. | Ontv. bijdragen | 7.874.000 | De Rijksbijdrage 2013 voor het concrete project FlorijnAs is doorgeschoven naar 2014. |
| Ruimtelijk Economisch Programma (REP). | Ontv. bijdragen | -2.921.000 | De Rijksbijdrage 2013 voor het concrete project FlorijnAs is doorgeschoven naar 2014. |
| | Ontv. subsidies | -5.900.000 | In 2014 ontvangen we geen rijksbijdrage vanuit het Regionaal Mobiliteitsfonds (RMF). |
| Overige verschillen | | 0 | |
| Totaal van verschillen tussen 2013 en 2014 | | 3.882.949 | |

# Programma 4
# Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur

## Missie

De provincie wil de sociaal-culturele ruggengraat van Drenthe borgen. Cultuur is een kerntaak van de provincie, gekoppeld aan het ruimtelijk-economisch domein en de identiteit van Drenthe. Dit betekent dat organisaties en instellingen die opereren in het sociale domein zich primair wenden tot de gemeenten. De sociale en culturele ruggengraat van Drenthe, voor zover passend bij onze kerntaken op het ruimtelijk-economisch domein, blijven wij ondersteunen.

## Inleiding

**Sociaal domein**
Het maatschappelijke c.q. sociale domein is conform de Beleidsvisie sociaal 2013-2015 nauw gekoppeld aan en steeds meer onderdeel van het ruimtelijke en economische domein. We agenderen, ondersteunen, regisseren en monitoren bij bovenlokale maatschappelijke vraagstukken; denk daarbij aan vitaal platteland, arbeidsmarkt en zorg. Behalve in de Beleidsvisie sociaal 2013-2015 hebben we de beleidsdoelen van het sociale domein vastgelegd in het Meerjarenbeleidskader jeugdzorg 2013-2016 en het Kader voor economische investeringen 2011-2015 (zorgeconomie/healthy ageing).

**Cultuur**
Het cultuurbeleid plaatsen we meer dan voorheen in het kader van de ruimtelijke en economische opgaven van de provincie. Cultuur als drager van identiteit is daarbij uitgangspunt. We gaan integraler werken en gebiedsgerichter. Een andere ontwikkeling is dat de rijksoverheid taken decentraliseert naar provincies en dat provincies scherper letten op de taakverdeling tussen rijk, provincie en gemeenten.
De beleidsdoelen van het culturele domein hebben we vastgelegd in het beleidskader 'Oude wereld, nieuwe mindset', cultuurbeleid provincie Drenthe 2013-2016.

## 4.1 Sociaal domein

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| **Steunfunctiewerk art. 13 WMO.** | Invulling geven aan wettelijke steunfunctietaak samen met de Drentse gemeenten. | Instellingen sociaal domein zijn ingespeeld op en beantwoorden vragen van Drentse gemeenten en provincie op gebied van vitaal en leefbaar Drenthe. |
| **Vitaal en leefbaar Drenthe.** | Zorgvuldige afbouw sociale domein met behoud van aandacht voor sociaaleconomische vitaliteit en leefbaarheid.<br>Voor meer info over Vitaal platteland zie programma 7.2. | Instellingen sociaal domein zijn ingespeeld op en beantwoorden vragen van Drentse gemeenten en provincie op gebied van vitaal en leefbaar Drenthe. |

## 4.2 Jeugd en onderwijs

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| **Onderwijskansen en arbeidsmarkt** | Evenwichtigheid tussen de vraag van werkgevers en het aanbod van werknemers (krimp).<br>Signaleren en agenderen lange termijn problematiek op de arbeidsmarkt. | Zie programma 9.2. |
| | Effectieve ketenvorming (Zorg Advies Teams). | Voortgezet onderwijs is ondersteund bij projecten inzake afstemming tussen zorg en jeugd en passend onderwijs. |
| **Wet op de Jeugdzorg uitvoeren op een wijze die aansluit bij de Drentse aanpak.** | Laten uitvoeren van wettelijke taken jeugdbescherming / jeugdreclassering Indicatiestelling en Advies en Meldpunt Kindermishandeling door Bureau Jeugdzorg Drenthe. Zorgen voor een toereikend en passend zorgaanbod voor alle Drentse jeugdigen met een indicatie voor jeugdzorg. | Alle taken zijn uitgevoerd conform de wettelijke eisen. Aanbod is kwalitatief op orde en beschikbaar zonder lange doorlooptijden en wachtlijsten. |

## 4.3 Sport

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| **Drenthe is economisch versterkt en aantrekkelijk voor toerist, recreant, inwoner en ondernemer** | Economische en maatschappelijk spin-off genereren door sportevenementen. | - 1 evenement op internationaal en 3 evenementen op nationaal niveau.<br>- Kenniscentrum Evenementen is verder ontwikkeld en ingezet. bij evenementen en 'side events'. |
| | In de vrije (natuur)ruimte in Drenthe kan meer gesport worden. | Nieuwe bewegings-/sportmogelijkheden zijn aangeboden. |
| **Stimuleren leefbaarheid en behouden/verkrijgen vitale inwoners** | Dorpsgemeenschappen en verenigingen worden ingezet bij het combineren en versterken van sportacitiveiten. | Samen met maatschappelijke partners en gemeenten deelname aan programma 'Drenthe beweegt!' Aangepast sporten is ondersteund. |

## 4.4 Kunsten

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| **Versterken ruimtelijke kwaliteit** | Bij ruimtelijke ontwikkelingen, waar we als provincie direct of indirect bij betrokken zijn, betrekken we kunst, vormgeving en culturele identiteit in de ruimtelijke planvorming (cultuur in Natuurvisie, in landschapsplannen en in plannen Wegen en Kanalen). | - In de volgende grote ruimtelijke en infrastructurele projecten zijn kunst- en cultuuraspecten meegenomen: Landgoederengordel/GAE/Transferium de Punt, oplevering beeld op geluidswal A28 te Spier.<br>- Voor de ontwikkeling van landschapskunst is een opdracht gerealiseerd en een nieuwe opdracht verstrekt. |
| **Onderscheidend aanbod van kunst en cultuur** | Ondersteuning professionele podiumkunsten en amateurkunsten van provinciaal niveau en belang, en ontwikkeling van talent in de uitvoerende kunsten op provinciaal belang. | Culturele projecten van provinciaal belang zijn ondersteund zoals provinciale festivals en evenementen (oktobermaand kindermaand, culturele mobiliteit, culturele gemeente, culturele prijs). |
| | Kwaliteitsverbetering van cultuureducatie en daarbij een nieuwe verdeling van rollen, taken en verantwoordelijkheden tussen provinciale en gemeentelijke instellingen. | Het eerste uitvoeringsjaar van de rijksregeling Cultuureducatie met Kwaliteit is uitgevoerd waarbij 75% van de Drentse basisscholen heeft deelgenomen. Cultuureducatie in Drenthe is breed ondersteund door Compenta en K&C. |

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| **Versterken van het vestigingsklimaat en de vrijetijdseconomie door de inzet van kunst en cultuur** | Het culturele aanbod op het platteland op een hoger niveau brengen. | Via het programma Kreatief met Krimp zijn in de Veenkoloniën projecten uitgevoerd door kunstgezelschappen i.s.m. maatschappelijke instellingen. |
| | Het stimuleren van de ontwikkeling van bijzondere en hoogwaardige culturele manifestaties en activiteiten. | Enkele bijzondere culturele manifestaties op het terrein van de podiumkunsten en de beeldende kunsten zijn gestimuleerd c.q. ontwikkeld, minimaal één daarvan is uitgevoerd. |

## 4.5 Erfgoed

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| **Realiseren van een herkenbare en onderscheidende culturele indentiteit.** | Toegankelijker maken van erfgoed en het koppelen hiervan aan het ruimtelijke en economische domein. | Drents Landschap verwerft karakteristiek erfgoed en exploiteert het.<br><br>Tussenresultaten Verhaal van Drenthe: in kaart brengen leemtes in geschiedschrijving tbv onderzoek, canon en procesaanpak. |
| | Het bevorderen van herbestemming van monumentaal karakteristiek gebouwd erfgoed via Herbestemming Karakteristiek Bezig en Noordelijk Programma (VER). | Drie herbestemmingen van monumentale en karakteristieke panden. |
| | Musea van provinciale betekenis vertellen onderscheidend verhaal van het Drentse erfgoed. | - Eindoplevering project Zingeving Historische Plek Herinneringscentrum Kamp Westerbork.<br>- Instandhouding voormalig kampterrein. |
| **Versterken ruimtelijke kwaliteit.** | Goede omgang met archeologisch erfgoed en cultuurhistorisch erfgoed in planontwikkeling. | Ontwikkeling en behoud van archeologisch en cultuurhistorisch erfgoed van provinciaal belang door planologische bescherming en sturing. |
| | Drentse gemeenten hebben vastgesteld gemeentelijk erfgoedbeleid in 2016. | Er zijn afspraken gemaakt over rolverdeling en opgave inzake erfgoed tussen provincie en gemeenten. |
| | Opname van de Koloniën van Weldadigheid op de UNESCO Werelderfgoedlijst. | Eerste begrenzingen en stappen richting managementplan zijn klaar,, Bekendheid en betrokkenheid partijen is vergroot. |
| | Via programma Koloniën van Weldadigheid wordt cultuurhistorisch erfgoed en economische draagkracht vergroot. | Er zijn culturele initiatieven en er is meer economische draagdracht. |
| **Onderscheidend aanbod van kunst en cultuur.** | Toegankelijker maken van erfgoed en het koppelen hiervan aan het ruimtelijke en economische domein. | Met internationale (archeologie)tentoonstellingen trekt het Drents Museum minimaal 150.000 bezoekers, waarvan 75% van buiten Drenthe en 7.500 scholieren. |

## 4.6 Media

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| **Onderscheidend aanbod van kunst en cultuur.** | Gemeentelijke betrokkenheid bij het opdrachtgeverschap aan Biblionet Drenthe. | Een Drenthebreed bestuurlijk gedragen opvatting op het Drentse bibliotheekwezen en een daarbij passend nieuwe bestuursconstruct is ontwikkeld. |

**Toelichting**
De beleidsopgaven in de hierboven weergegeven tabellen worden in de Cultuurnota meer uitgebreid beschreven. Wij verwijzen hiervoor naar de Cultuurnota.

Per 1 januari 2014 is de wettelijke zorgplicht voor de regionale omroepen teruggegaan van de provincies naar het rijk. Daarmee eindigt de subsidierelatie tussen RTV Drenthe en de provincie Drenthe. Ondanks dat wij niet meer verantwoordelijk zijn voor de regionale omroep maken wij ons sterk voor het behoud van het regionale karakter.

Het traject 'erkenning Nedersaksisch als streektaal' is zo goed als afgerond. Wij blijven wel inzetten op onderzoek inzake streektaal, promotie van de streektaal en educatie hierover.

## Wat mag het kosten?

| | Product | Beleidsopgave | Eco. Cat. | 2012 rekening | 2013 | 2014 | Verschil 2013-2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| lasten | Product 4.1. Sociaal domein | Steunfunctiewerk art. 13, WMO. | Inkoop | 0 | 20.000 | 20.000 | 0 | 20.000 | 20.000 | 20.000 |
| | | | Subsidie | 0 | 426.900 | 422.900 | 4.000 | 852.772 | 802.772 | 802.772 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 0 | 446.900 | 442.900 | 4.000 | 872.772 | 822.772 | 822.772 |
| | | Vitaal en leefbaar Drenthe. | Inkoop | 51.401 | 10.000 | 10.000 | 0 | 249.124 | 10.000 | 10.000 |
| | | | Subsidie | 3.524.927 | 2.018.100 | 1.389.850 | 628.250 | 830.000 | 844.400 | 859.060 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 3.576.328 | 2.028.100 | 1.399.850 | 628.250 | 1.079.124 | 854.400 | 869.060 |
| | Totaal product | | | 3.576.328 | 2.475.000 | 1.842.750 | 632.250 | 1.951.896 | 1.677.172 | 1.691.832 |
| | Product 4.2. Jeugd en onderwijs | Onderwijskansen | Inkoop | 10.783 | 10.000 | 10.000 | 0 | 10.000 | 10.000 | 10.000 |
| | | | Subsidie | 438.771 | 204.291 | 203.274 | 1.017 | 252.500 | 252.500 | 252.500 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 449.553 | 214.291 | 213.274 | 1.017 | 262.500 | 262.500 | 262.500 |
| | | Wet op de Jeugdzorg uitvoeren op een wijze die aansluit bij de Drentse aanpak. | Inkoop | 230.717 | 170.000 | 170.000 | 0 | 20.000 | 20.000 | 20.000 |
| | | | Rente | 2.094 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | | | Subsidie | 41.102.983 | 39.849.000 | 39.868.572 | -19.572 | 305.000 | 200.000 | 200.000 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 41.335.794 | 40.019.000 | 40.038.572 | -19.572 | 325.000 | 220.000 | 220.000 |
| | Totaal product | | | 41.785.347 | 40.233.291 | 40.251.846 | -18.555 | 587.500 | 482.500 | 482.500 |
| | Product 4.3. Sport | Drenthe is economisch versterkt en aantrekkelijk voor toerist, recreant, inwoner en ondernemer | Inkoop | 87.211 | 20.000 | 20.000 | 0 | 20.000 | 20.000 | 20.000 |
| | | | Subsidie | 1.183.577 | 327.000 | 274.500 | 52.500 | 215.000 | 215.630 | 216.271 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 1.270.788 | 347.000 | 294.500 | 52.500 | 235.000 | 235.630 | 236.271 |
| | | Stimuleren leefbaarheid en behouden/ verkrijgen vitale inwoners | Subsidie | 0 | 200.000 | 200.000 | 0 | 200.000 | 200.000 | 0 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 0 | 200.000 | 200.000 | 0 | 200.000 | 200.000 | 0 |
| | Totaal product | | | 1.270.788 | 547.000 | 494.500 | 52.500 | 435.000 | 435.630 | 236.271 |
| | Product 4.4. Kunsten | Onderscheidend aanbod van kunst en cultuur met een hoge kwaliteit en toegesneden op verschillende doelgroepen toegankelijk maken voor een groot publiek en de deelname hieraan te bevorderen | Inkoop | 0 | 161.500 | 161.500 | 0 | 161.500 | 161.500 | 161.500 |

| | Product | Beleidsopgave | Eco. Cat. | 2012 rekening | 2013 | 2014 | Verschil 2013-2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | Subsidie | 321.615 | 1.676.609 | 1.866.617 | -190.008 | 1.772.560 | 1.910.216 | 1.931.244 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 321.615 | 1.838.109 | 2.028.117 | -190.008 | 1.934.060 | 2.071.716 | 2.092.744 |
| | | Versterken ruimtelijke kwaliteit door cultuurhistorie, archeologie en artistiek ontwerp mee te laten sturen in ruimtelijke planvorming en gebiedsontwikkeling | Subsidie | 0 | 300.000 | 300.000 | 0 | 300.000 | 300.000 | 300.000 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 0 | 300.000 | 300.000 | 0 | 300.000 | 300.000 | 300.000 |
| | | Versterken van het vestigingsklimaat en de vrijetijdseconomie door de inzet van kunst en cultuur | Inkoop | 235.742 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | | | Subsidie | 3.264.595 | 1.095.000 | 1.175.000 | -80.000 | 975.000 | 975.000 | 975.000 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 3.500.337 | 1.095.000 | 1.175.000 | -80.000 | 975.000 | 975.000 | 975.000 |
| | Totaal product | | | 3.821.952 | 3.233.109 | 3.503.117 | -270.008 | 3.209.060 | 3.346.716 | 3.367.744 |
| | Product 4.5. Erfgoed | Onderscheidend aanbod van kunst en cultuur met een hoge kwaliteit toegesneden op verschillende doelgroepen toegankelijk maken voor een groot publiek en de deelname hieraan te bevorderen | Kapitaal-lasten | 1.282.774 | 1.637.137 | 1.431.713 | 205.424 | 1.383.604 | 1.358.111 | 1.332.617 |
| | | | Subsidie | 4.938.144 | 4.660.341 | 4.759.567 | -99.226 | 4.838.039 | 4.917.923 | 4.999.246 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 6.220.918 | 6.297.478 | 6.191.280 | 106.198 | 6.221.643 | 6.276.034 | 6.331.863 |
| | | Realiseren van een herkenbare en onderscheidende culturele identiteit door behoud en ontwikkeling van het materiële en immateriële erfgoed | Inkoop | 0 | 724.500 | 799.500 | -75.000 | 874.500 | 874.500 | 87.000 |
| | | | Subsidie | 80.292 | 2.263.110 | 2.406.850 | -143.740 | 2.442.869 | 2.454.085 | 2.465.504 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 80.292 | 2.987.610 | 3.206.350 | -218.740 | 3.317.369 | 3.328.585 | 2.552.504 |
| | | Versterken ruimtelijke kwaliteit door cultuurhistorie, archeologie en artistiek ontwerp mee te laten sturen in ruimtelijke planvorming en gebiedsontwikkeling | Inkoop | 345.996 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | | | Subsidie | 3.208.461 | 0 | 70.000 | -70.000 | 40.000 | 20.000 | 20.000 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 3.554.457 | 0 | 70.000 | -70.000 | 40.000 | 20.000 | 20.000 |
| | | Wettelijke taak voor een goed beheer en publiek toegankelijk historisch provinciaal archief | Inkoop | 0 | 36.000 | 36.000 | 0 | 36.000 | 36.000 | 36.000 |
| | | | Subsidie | 0 | 410.400 | 410.400 | 0 | 410.400 | 410.400 | 410.400 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 0 | 446.400 | 446.400 | 0 | 446.400 | 446.400 | 446.400 |
| | Totaal product | | | 9.855.668 | 9.731.488 | 9.914.030 | -182.542 | 10.025.412 | 10.071.019 | 9.350.767 |
| | Product 4.6. Media | Onderscheidend aanbod van kunst en cultuur met een hoge kwaliteit en toegesneden op verschillende doelgroepen toegankelijk maken voor een groot publiek en de deelname hieraan te bevorderen | Subsidie | 0 | 2.788.000 | 2.629.538 | 158.462 | 2.582.270 | 2.628.751 | 2.676.068 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 0 | 2.788.000 | 2.629.538 | 158.462 | 2.582.270 | 2.628.751 | 2.676.068 |
| | | Wettelijk verantwoordelijk voor functie van rampenzender en dagelijkse regionale nieuwsvoorziening | Inkoop | 36.327 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |

| | Product | Beleidsopgave | Eco. Cat. | 2012 rekening | 2013 | 2014 | Verschil 2013-2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | Subsidie | 12.822.911 | 9.526.440 | 0 | 9.526.440 | 0 | 0 | 0 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 12.859.238 | 9.526.440 | 0 | 9.526.440 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal product | | | 12.859.238 | 12.314.440 | 2.629.538 | 9.684.902 | 2.582.270 | 2.628.751 | 2.676.068 |
| | Totaal | | | 73.169.321 | 68.534.328 | 58.635.781 | 9.898.547 | 18.791.138 | 18.641.788 | 17.805.182 |
| baten | Product 4.2. Jeugd en onderwijs | Onderwijskansen | Ontv. bijdragen | -3.879 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | | Totaal beleidsopgave | | -3.879 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | | Wet op de Jeugdzorg uitvoeren op een wijze die aansluit bij de Drentse aanpak. | Ontv. subsidies | -40.644.516 | -39.534.000 | -39.613.572 | 79.572 | 0 | 0 | 0 |
| | | Totaal beleidsopgave | | -40.644.516 | -39.534.000 | -39.613.572 | 79.572 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal product | | | -40.648.395 | -39.534.000 | -39.613.572 | 79.572 | 0 | 0 | 0 |
| | Product 4.3. Sport | Drenthe is economisch versterkt en aantrekkelijk voor toerist, recreant, inwoner en ondernemer | Ontv. bijdragen | -22.500 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | | Totaal beleidsopgave | | -22.500 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal product | | | -22.500 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Product 4.5. Erfgoed | Onderscheidend aanbod van kunst en cultuur met een hoge kwaliteit toegesneden op verschillende doelgroepen toegankelijk maken voor een groot publiek en de deelname hieraan te bevorderen | Ontv. bijdragen | -180.531 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | | | Ontv. bijdragen | -1.214.068 | -1.231.607 | -1.251.233 | 19.626 | -1.268.010 | -1.276.708 | -1.289.475 |
| | | Totaal beleidsopgave | | -1.394.599 | -1.231.607 | -1.251.233 | 19.626 | -1.268.010 | -1.276.708 | -1.289.475 |
| | | Versterken ruimtelijke kwaliteit door cultuurhistorie, archeologie en artistiek ontwerp mee te laten sturen in ruimtelijke planvorming en gebiedsontwikkeling | Ontv. subsidies | -111.466 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | | Totaal beleidsopgave | | -111.466 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal product | | | -1.506.065 | -1.231.607 | -1.251.233 | 19.626 | -1.268.010 | -1.276.708 | -1.289.475 |
| | Product 4.6. Media | Onderscheidend aanbod van kunst en cultuur met een hoge kwaliteit en toegesneden op verschillende doelgroepen toegankelijk maken voor een groot publiek en de deelname hieraan te bevorderen | Ontv. subsidies | 0 | -116.700 | 0 | -116.700 | 0 | 0 | 0 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 0 | -116.700 | 0 | -116.700 | 0 | 0 | 0 |
| | | Wettelijk verantwoordelijk voor functie van rampenzender en dagelijkse regionale nieuwsvoorziening | Ontv. subsidies | -113.700 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | | Totaal beleidsopgave | | -113.700 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal product | | | -113.700 | -116.700 | 0 | -116.700 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | | | -42.290.660 | -40.882.307 | -40.864.805 | -17.502 | -1.268.010 | -1.276.708 | -1.289.475 |
| | Totaal programma | | | 30.878.661 | 27.652.021 | 17.770.976 | 9.881.045 | 17.523.128 | 17.365.080 | 16.515.707 |

| | | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Verrekening resultaat met reserves | | | | | | | | | |
| Saldo verrekening met reserves | | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal na bestemming | | 30.878.661 | 27.652.021 | 17.770.976 | 9.881.045 | 17.523.128 | 17.365.080 | 16.515.707 |

## Verschillen tussen begroting 2013 en 2014

| Beleidsopgave | Economische categorie | Verschil | Toelichting |
|---|---|---|---|
| Vitaal en leefbaar Drenthe. | Subsidie | 628.250 | Gefaseerde afbouw subsidierelaties van maatschappelijke instellingen conform beleidsvisie sociaal 2013-2015 (Statenstuk 2012-523). |
| Drenthe is economisch versterkt en aantrekkelijk voor toerist, recreant, inwoner en ondernemer. | Subsidie | 52.500 | Gefaseerde afbouw subsidierelaties van maatschappelijke instellingen conform beleidsvisie sociaal 2013-2015 (Statenstuk 2012-523). |
| Onderscheidend aanbod van kunst en cultuur met een hoge kwaliteit en toegesneden op verschillende doelgroepen toegankelijk maken voor een groot publiek en de deelname hieraan te bevorderen. | Subsidie | -190.008 | Stijging komt doordoordat de subsidies voor de organisatie van culturele gemeente en het uitreiken culturele prijzen tweejaarlijks verstrekt worden. Daarnaast is de indexering culturele instellingen en musea toegepast. Dit alles conform de Cultuurnota 2013-2016 (Statenstuk 2012-534). |
| Versterken van het vestigingsklimaat en de vrijetijdseconomie door de inzet van kunst en cultuur. | Subsidie | -80.000 | Extra kosten in 2014 in verband met landelijkse 5-mei viering in Drenthe. In 2e Bestuursrapportage 2013 is budget hiervoor doorgeschoven naar 2014. |
| Onderscheidend aanbod van kunst en cultuur met een hoge kwaliteit toegesneden op verschillende doelgroepen toegankelijk maken voor een groot publiek en de deelname hieraan te bevorderen. | Kapitaallasten | 205.424 | De investeringskosten van het Drents Museum zijn lager uitgevallen, waardoor de kapitaalslasten zijn verlaagd. |
| | Subsidie | -99.226 | Toepassing jaarlijkse indexering van culturele instellingen en musea |
| Realiseren van een herkenbare en onderscheidende culturele identiteit door behoud en ontwikkeling van het materiële en immateriële erfgoed. | Inkoop | -75.000 | Uitvoeringsbudget Gebiedsontwikkeling Koloniën van Weldadigheid loopt van 2013-2015 jaarlijks in stappen van € 75.000 conform de Cultuurnota 2013-2016 (Statenstuk 2012-534). |
| | Subsidie | -143.740 | Budgetten Verhaal van Drenthe, Herbestemming Karakteristiek bezit en cultuurhistorie/archeologie in ruimtelijke planvorming zijn meerjarig ongelijk verdeeld in Cultuurnota 2013-2016 (Statenstuk 2012-534). |
| Versterken ruimtelijke kwaliteit door cultuurhistorie, archeologie en artistiek ontwerp mee te laten sturen in ruimtelijke planvorming en gebiedsontwikkeling. | Subsidie | -70.000 | Verschuiving budget cultuurhistorie en archeologie in ruimtelijke planvorming van ander beleidsopgave naar deze beleidsopgave. |
| Onderscheidend aanbod van kunst en cultuur met een hoge kwaliteit en toegesneden op verschillende doelgroepen toegankelijk maken voor een groot publiek en de deelname hieraan te bevorderen. | Subsidie | 158.462 | In 2013 is een korting voor Biblionet uitgesteld omdat de overheveling van taken naar gemeenten nog niet was afgerond. Daarnaast valt de WSF bijdrage weg en loopt de korting in 2014 op conform de Cultuurnota 2013-2016 (Statenstuk 2012-534). |
| Wettelijk verantwoordelijk voor functie van rampenzender en dagelijkse regionale nieuwsvoorziening. | Subsidie | 9.526.440 | budget RTV Drenthe valt weg uit de begroting door de recentralisatie van de regionele omroepen per 1-1-2014. |
| Wet op de Jeugdzorg uitvoeren op een wijze die aansluit bij de Drentse aanpak. | Ontv. subsidies | 79.572 | Jaarlijks wordt de rijksdoeluitkering jeugdzorg aangepast. |
| Onderscheidend aanbod van kunst en cultuur met een hoge kwaliteit en toegesneden op verschillende doelgroepen toegankelijk maken voor een groot publiek en de deelname hieraan te bevorderen. | Ontv. subsidies | -116.700 | De WSF gelden (Wetenschappelijke Steunfunctie Bibliotheken) die we van het Rijk ontvingen loopt af in 2013. |
| Overige verschillen | | -5.071 | |
| Totaal van verschillen tussen 2013 en 2014 | | 9.881.045 | |

# Programma 5
# Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling

## Missie

Een duurzame samenleving met een goede balans tussen leefbaarheid, milieu, gebruiksruimte, natuur en economie is de opgave voor ruimtelijke ontwikkeling.

## Inleiding

**Ruimtelijke ontwikkeling, Wonen en Demografie**
In de Noordervisie wordt aangegeven welk opgaven er spelen in Noord-Nederland, hoe we de komende jaren samen met onze partners inspelen op ruimtelijke en economische ontwikkelingen en de verantwoordelijkheden die provincies hierin willen nemen.
Samen met Groningen en Friesland maken we ons hard om een omslag in denken en doen op gang te brengen. Niet in de laatste plaats omdat we ervan overtuigd zijn dat Noord-Nederland zowel de schaal als het (zelf)organiserend vermogen bezit om er samen met de partners een succes van te maken. Wij gebruiken de visie om in Den Haag en Brussel te laten zien welke ontwikkelingen door de maatschappelijke partijen worden ingezet en bijdragen aan nationale en Europese doelen. Met de totstandkoming van de Omgevingsvisie hebben we een start gemaakt met de omslag het van topdown naar bottom up organiseren van onze processen, Dit zetten we door met de uitwerking van de Noordervisie.

De Omgevingsvisie is ons integraal kader voor ruimtelijk economische ontwikkeling. Met de actualisatie van de Omgevingsvisie wordt de huidige visie ververst door: herijkt beleid erin door te vertalen, beleid dat niet werkbaar is gebleken werkbaar te maken, onduidelijkheden weg te nemen, te anticiperen op nieuwe wetgeving en door het beleid beter (digitaal) te ontsluiten.

Door regionale agendavorming werken we samen met onze partners aan gebiedspecifieke kansen en uitdagingen, onderscheidend in drie gebieden: Noord-Drenthe, Zuid- en Oost-Drenthe en Zuidwest-Drenthe. Dit is geïmplementeerd in bestaande structuren, zodat we met beperkte middelen samen aan de integrale opgaven werken.

Eén van onze kerntaken is advisering over ruimtelijke ontwikkelingen in structuurvisies en bestemmingsplannen als er sprake is van provinciaal belang. Met deze advisering verbinden wij aan de voorkant van ruimtelijke processen onze ambities en doelen met die van onze partners. Enerzijds door ontwikkeladviezen te geven voor een bruisend Drenthe, anderzijds door inzet op behoud van de kernkwaliteiten. Onder andere via het relatiebeheer sturen wij hierop en geven wij onze proactieve advisering vorm. Naast de genoemde ontwikkeladviezen stimuleren wij ruimtelijke kwaliteit met het handboek kernkwaliteiten en het Xplorelab.

De SER ladder (instrument van de Sociaal Economische Raad ten behoeve van zorgvuldig ruimtegebruik) heeft een structurerende werking voor onze financiële inzet. Wij zetten maximaal in op het stimuleren van ruimtelijke ontwikkelingen die gericht zijn op inbreiding in bestaand bebouwd gebied.

Met de samenwerkende gemeenten binnen de drie woonregio's in Drenthe zijn afspraken gemaakt over het volgen en waar nodig bijsturen van de woningbouwontwikkeling. Deze regionale woonvisies zijn voor ons een afsprakenkader met gemeenten over de woningbouwopgave en kwalitatieve afstemming van het woningaanbod in relatie tot de bestaande woningvoorraad. Hierdoor reageren we actief op de gevolgen van bevolkingsdaling, ontgroening en vergrijzing.

Onder de noemer 'Drents Woningmarktoffensief' geven we samen met de Drentse gemeenten, makelaars, woningcorporaties, financiële instellingen en de bouwsector de woningmarkt een stimulans. Onze inzet is vooral gericht op het "ontslakken"; het verminderen en eenvoudiger maken van regels. Met de Duurzame Krimpregeling wordt in gebieden waar de woning- en bedrijfsmarkt vast zit, hulp geboden voor verduurzaming, saneren, slopen en vernieuwbouw van de bestaande woning- en bedrijfsvoorraad. Met het in beweging zetten van de woningmarkt geven we tevens een impuls aan de werkgelegenheid.

## 5.1 Algemeen ruimtelijke ordening (incl Regiovisie Groningen-Assen)

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| **Realisatie ambities en doelen Provinciale omgevingsvisie Drenthe** | Uitvoering geven aan de drie regionale agenda's te weten Zuidoost, Zuidwest en Noord-Drenthe, integraal en samen met betrokken partners. | ■ Gebiedsagenda's:<br>■ Noord: Uitvoering via de regiovisie Groningen-Assen.<br>■ Zuidoost: Verbrede plattelandsagenda Zuidoost + uitwerking concept biobased valley + combinatie agribussiness Veenkoloniën met chemie/industrie Emmen en omstreken.<br>■ Zuidwest: Integrale gebiedsagenda i.s.m. gemeenten en waterschap met de focus op kwaliteitsverbetering Recreatie en Toerisme en Natuur en Landschap.<br>■ **Diverse gebiedsontwikkelingen, zoals Groningen Airport Eelde,** Uffelte/Ruinen, Belvedere Frederiksoord, Veenkoloniën en |
| | Realiseren van provinciale ambities en doelen bij planvorming en gezamenlijke planontwikkeling. | ■ Adviezen op ruimtelijke plannen en ontwikkelingen van gemeenten met aandacht voor ruimtelijke kwaliteit.<br>■ Relatiebeheer. |
| | | ■ **PS stellen in 2014 een geactualiseerde Omgevingsvisie Drenthe vast.**<br>■ PS stellen in 2014 een aan de geactualiseerde Omgevingsvisie aangepaste POV vast.<br>■ De Omgevingsvisie Drenthe voldoet aan de digitaliserings-verplichting. |
| **Participatie in Regio Groningen-Assen** | Een diversiteit aan aantrekkelijke woon- en werkmilieu's, een brede voorzieningenstructuur, een bereikbare regio via de weg en het openbaar vervoer en een aantrekkelijk landschap dat ook voorziet in de behoefte van recreatieve uitloop. | ■ Participatie in uitvoering jaarprogramma 2014.<br>■ Vastgesteld jaarverslag/begroting.<br>■ Herijkt IGS Leek-Roden. |

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| **Stimuleren ruimtelijke kwaliteit** | Een mooi en aantrekkelijk Drenthe, koestering van kernkwaliteiten, tegengaan van verrommeling en stimulering van zorgvuldig ruimtegebruik. | ■ Werkateliers volgens het instrument Xplorelab 2.0.<br>■ Handboek kernkwaliteiten uitgewerkt naar projecten, zoals stads- en dorpsranden.<br>■ Ruimtelijke plannen voldoen aan onze kwaliteitseisen. |
| | **Noordervisie 2040:**<br>Een richtinggevend kader bieden voor de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Noord-Nederland. | ■ Strategische Agenda 2013-2020: 8 uitnodigingen zijn ondergebracht bij (te vormen) consortia van bedrijven, organisaties en overheden.<br>■ Postbus NV2040: front- en backoffice voor maatschappelijke initiatieven i.h.k.v. NV2040.<br>■ Event Noorderstorm 2040: jaarlijkse werkconferentie i.h.k.v. NV2040. |

## 5.2 Wonen en demografie

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| **Een aantrekkelijke leefomgeving.** | Een vernieuwende aanpak om de verduurzaming en herontwikkeling van bestaand vastgoed te stimuleren en het bevorderen van de kwaliteit en diversiteit van de woningvoorraad.<br><br>Een vervolg geven op het beleidsadvies bevolkingsdaling 'Van groei naar bloei" door te anticiperen op de gevolgen van bevolkingsdaling voor de regionale woningbouwopgave inclusief het ontwikkelen van een krimpstrategie voor Oost-Drenthe. | ■ **Duurzame Krimpregeling en investeringsregeling** die uitgevoerd worden o.a. door het opnieuw bestemmen of wijzigen van functie van vastgoed.<br>■ Monitoring op uitvoering en resultaten van ISV3 projecten.<br>■ **Woningmarktoffensief, (ver)bouwmarkten in alle gemeenten.**<br>■ Monitoring ontwikkeling woningvoorraad ten behoeve van (regionale woonvisies en woningmarktberichten.<br>■ Toezicht huisvesting statushouders.<br>■ Uitvoeringsprogramma volgens lijn 2 Vitaal Plattelandland.<br>■ Experimenten, oa. vanuit de EO-Wijersprijsvraag.<br>■ 2-jaarlijkse bevolkingsprognose. |

## Wat mag het kosten?

| | Product | Beleidsopgave | Eco. Cat. | 2012 rekening | 2013 | 2014 | Verschil 2013-2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| lasten | Product 5.1. Algemeen ruimtelijke ordening (incl Regiovisie Groningen-Assen) | Participatie in Regio Groningen-Assen. | Inkoop | 181.253 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | | | Subsidie | 3.585.084 | 1.287.773 | 1.187.773 | 100.000 | 2.237.773 | 1.237.773 | 1.237.773 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 3.766.337 | 1.287.773 | 1.187.773 | 100.000 | 2.237.773 | 1.237.773 | 1.237.773 |
| | | Realisatie ambities en doelen Provinciale omgevingsvisie Drenthe | Inkoop | 258.228 | 98.341 | 28.341 | 70.000 | 28.341 | 28.341 | 28.341 |

| | Product | Beleidsopgave | Eco. Cat. | 2012 rekening | 2013 | 2014 | Verschil 2013-2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | Subsidie | 50.220 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 308.448 | 98.341 | 28.341 | 70.000 | 28.341 | 28.341 | 28.341 |
| | | Stimuleren ruimtelijke kwaliteit. | Inkoop | 190.576 | 510.000 | 350.000 | 160.000 | 350.000 | 0 | 0 |
| | | | Subsidie | 151.901 | 200.000 | 200.000 | 0 | 200.000 | 0 | 0 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 342.477 | 710.000 | 550.000 | 160.000 | 550.000 | 0 | 0 |
| | Totaal product | | | 4.417.262 | 2.096.114 | 1.766.114 | 330.000 | 2.816.114 | 1.266.114 | 1.266.114 |
| | Product 5.2. Stedelijke ontwikkeling (ISV) | Een aantrekkelijke leefomgeving | Inkoop | 7.268 | 169.620 | 6.070 | 163.550 | 6.070 | 6.070 | 6.070 |
| | | | Subsidie | 3.867.717 | 1.353.904 | 634.248 | 719.656 | 0 | 0 | 0 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 3.874.985 | 1.523.524 | 640.318 | 883.206 | 6.070 | 6.070 | 6.070 |
| | Totaal product | | | 3.874.985 | 1.523.524 | 640.318 | 883.206 | 6.070 | 6.070 | 6.070 |
| | Totaal | | | 8.292.247 | 3.619.638 | 2.406.432 | 1.213.206 | 2.822.184 | 1.272.184 | 1.272.184 |
| baten | Product 5.1. Algemeen ruimtelijke ordening (incl Regiovisie Groningen-Assen) | Stimuleren ruimtelijke kwaliteit. | Ontv. bijdragen | -5.759 | -60.000 | 0 | -60.000 | 0 | 0 | 0 |
| | | Totaal beleidsopgave | | -5.759 | -60.000 | 0 | -60.000 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal product | | | -5.759 | -60.000 | 0 | -60.000 | 0 | 0 | 0 |
| | Product 5.2. Stedelijke ontwikkeling (ISV) | Een aantrekkelijke leefomgeving | Ontv. bijdragen | 0 | -163.550 | 0 | -163.550 | 0 | 0 | 0 |
| | | | Ontv. subsidies | -1.488.861 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | | Totaal beleidsopgave | | -1.488.861 | -163.550 | 0 | -163.550 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal product | | | -1.488.861 | -163.550 | 0 | -163.550 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | | | -1.494.620 | -223.550 | 0 | -223.550 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal programma | | | 6.797.627 | 3.396.088 | 2.406.432 | 989.656 | 2.822.184 | 1.272.184 | 1.272.184 |

| | | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Verrekening resultaat met reserves | | | | | | | | | |
| Saldo verrekening met reserves | | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal na bestemming | | 6.797.627 | 3.396.088 | 2.406.432 | 989.656 | 2.822.184 | 1.272.184 | 1.272.184 |

## Verschillen tussen begroting 2013 en 2014

| Beleidsopgave | Economische categorie | Verschil | Toelichting |
|---|---|---|---|
| Participatie in Regio Groningen-Assen. | Subsidie | 100.000 | Budget in 2013 is inclusief € 50.000,- eenmmalig; Daarnaast is budget in 2014 eenmalig met € 50.000,- verlaagd om in 2014 eenmalig € 1.000.000,- beschikbaar te hebben voor een investeringspakket Leek-Roden (zie 1e Bestuursrapportage 2012). |
| Realisatie ambities en doelen Provinciale omgevingsvisie Drenthe. | Inkoop | 70.000 | Budget in 2013 is inclusief € 70.000,- eenmalig voor uitgaven in verband met bevolkingsdaling. |
| Stimuleren ruimtelijke kwaliteit. | Inkoop | 160.000 | In het budget van 2013 is een eenmalige overheveling van € 100.000,- vanuit 2012 begrepen. Daarnaast hebben we in 2013 eenmalig € 60.000,- ontvangen van AgentschapNL voor het project Noordervisie 2014. |

| Beleidsopgave | Economische categorie | Verschil | Toelichting |
|---|---|---|---|
| Een aantrekkelijke leefomgeving. | Inkoop | 163.550 | In 2013 is voor de uitvoering van het Drents Woningmarktoffensief eenmalig € 163.550,- beschikbaar gesteld. De uitgaaf is gedekt door het inzetten van het restant CPO budget. |
| | Subsidie | 719.656 | Voor de uitvoering van ISV-taken ontvangen we een in omvang afnemende decentralisatie-uitkering. |
| Stimuleren ruimtelijke kwaliteit. | Ontv. bijdragen | -60.000 | Voor kosten die we maken voor het project Noordervisie hebben we in 2014 een eenmalige bijdrage ontvangen van € 60.000,-. |
| Een aantrekkelijke leefomgeving. | Ontv. bijdragen | -163.550 | Eenmalige inzet van voormalige CPO-middelen voor de dekking van de kosten van het Woningmarktoffensief. |
| Overige verschillen. | | 0 | |
| Totaal van verschillen tussen 2013 en 2014 | | 989.656 | |

# Programma 6
# Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem

## Missie

Een hoogwaardige leefomgevingskwaliteit is één van de belangrijkste randvoorwaarden voor een duurzame ruimtelijk- economische ontwikkeling van onze provincie.

## Inleiding

### Grondwater en waterhuishouding

Klimaatverandering vergroot de kans op droogte en wateroverlast. Daarom zetten we conform de Omgevingsvisie (2010) onze inspanningen voort om samen met de waterschappen wateroverlast te voorkomen (WB21 (WaterBeleid 21ste eeuw) doelen voor 2015) en de kwaliteitsdoelstellingen (Europese Kaderrichtlijn Water (KRW)) te realiseren. In de beekdalen houden we ruimte voor water en zoeken we samen met de grondgebruikers een goede combinatie tussen de huidige functies en een klimaatbestendig watersysteem.
Daarnaast richten we ons op het vasthouden van grond- en oppervlaktewater om perioden van droogte te overbruggen. In deze collegeperiode maken we duidelijk hoe we door het vasthouden van water gedeeltelijk zelfvoorzienend kunnen zijn in de zoetwatervoorziening. Dit bepaalt tevens onze inzet in het Zoetwaterprogramma van het Deltaplan. Onze visie wordt via de actualisatie Omgevingsvisie uitgewerkt.

### Bodemontwikkeling

Leidraad voor de activiteiten op bodemgebied vormt de Bodemvisie. Verdere uitwerking vindt plaats via afzonderlijke beleidsnota's met als thema's: bodemsanering, ondergrond, grondwater, ontgrondingen, aardkundige waarden en archeologie. We willen de bodem gebruiken en benutten waar mogelijk en ontwikkelen en beschermen waar nodig. Het voorkomen van vermijdbare verontreiniging en aantasting van de bodem (chemisch, fysisch en biologisch) blijft daarbij een belangrijk speerpunt. We beschermen aardkundige waarden en maken ze zichtbaar voor een breed publiek. Wij hebben vastgesteld bodemsaneringsbeleid (Werk maken van eigen bodem) en geven van daaruit opdracht aan de RUD voor de uitvoering ervan. We vinden het van belang dat de bodem nu, maar ook in de toekomst diensten kan leveren die we als samenleving kunnen benutten. In de op te stellen landbouw- en natuurvisies krijgt duurzaam bodembeheer en –gebruik, met aandacht en respect voor (bodem)ecosysteemdiensten, een centrale plek. Voor de gebruiksfuncties in de (diepe) ondergrond: winning van conventionele, onconventionele en duurzame energie, tijdelijke opslag van aardgas en (duurzame) energiedragers en permanente opslag van stoffen, is de vastgestelde Structuurvisie ondergrond 2.0 ons kompas.

### Milieu

Belangrijke randvoorwaarden voor duurzame ontwikkeling is een hoge omgevingskwaliteit. Drenthe is relatief schoon en er is rust en stilte. Die kwaliteiten willen we behouden.
De komende periode richten we ons op de uitvoering van onderzoeksverplichtingen voor kwaliteit van lucht en geluid en zullen aan de hand van de uitkomsten ons beleid verder ontwikkelen.

De omgevingskwaliteit wordt bevorderd door Europese, nationale en provinciale wet- en regelgeving. Een adequaat niveau van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) is daarbij het belangrijkste instrument.

**Regionale Uitvoeringsdienst Drenthe**

Per 1 januari 2014 start de Regionale Uitvoeringsdienst Drenthe (RUD). Deze RUD is een samenwerking tussen de alle Drentse gemeenten en provincie om gemeenschappelijk uitvoeringstaken op het gebied van het milieu op te pakken. Voor de provincie betekent dit dat de RUD de vergunningverlenings-, toezichts- en handhavingstaken vanuit de Omgevingswet, de Wet bodembescherming, de Wet luchtvaart en het Vuurwerkbesluit uitvoert. In dit programma is ook aangegeven welke doelstellingen door de RUD gerealiseerd gaan worden en wat de resultaten zijn.

**Energiestrategie**

De Energiestrategie Drenthe geeft de kaders aan richting een duurzame Drentse energiehuishouding. Deze strategie geeft de koers aan. Het leidt tot inhoudelijke accentverschuivingen in onze activiteiten. In de energiestrategie is op strategisch niveau aangegeven langs welke sporen energiemaatregelen effectief zijn. Daarbij is op basis van energiepotentie, ruimtelijk-economische effect en onze eigen rol in de matrix een afweging gemaakt met gerichte keuzes voor onze inspanningen per maatregel. Die strategische keuzes werken door in keuzes welke energiebeleidsprojecten we afronden, voortzetten of nieuw opstarten. De accentverschuivingen vinden plaats binnen de bestaande financiële kaders. Zie programma 8. Onze ambitie spoort met die van het kabinet en het SER-energieakkoord. Als antwoord daarop maken we samen met het Rijk en de overheden die vertegenwoordigd zijn in Energy Valley een Noordelijke Energie-agenda. De overgang van fossiel energiegebruik naar het gebruik van hernieuwbare energie is een maatschappelijke opgave. Deze energietransitie vraagt een gezamenlijke aanpak van uitvoeringspartners. Hierin nemen we met een vernieuwende aanpak het initiatief voor een dialoog over de strategie, de uitwerking daarvan en over wie wat doet. Het hoofddoel is minder uitstoot van broeikasgassen, maar ook energieleveringszekerheid en de ruimtelijke en economische ontwikkeling van Drenthe (nieuwe werkgelegenheid, nieuwe energielandschappen, nieuwe initiatieven van inwoners). De ambitie is het bereiken van een duurzame Drentse energiehuishouding. Om dit te bereiken zijn doelen gesteld voor 2020. We moeten minder fossiele energie gebruiken, meer hernieuwbare energie produceren en fossiele energie efficiënter en schoner gebruiken. We willen met partners werken aan concretisering en uitvoering van maatregelen, voortbouwend op de inspanningen in het verleden. Bij realisatie van windenergieprojecten is de Gebiedsvisie Windenergie Drenthe het vertrekpunt. Dit wordt gekoppeld aan andere groene energie productie als zonnestroom, groen gas en bodemenergie.
De Structuurvisie Ondergrond is voor ons leidend in de nationale discussie over het gebruik van de ondergrond. De opslag van kernafval in de Drentse ondergrond sluiten wij uit, evenals de komst van een kerncentrale in Drenthe.
Er is een groeiende markt voor lokale zonnestroomproductie door particulieren. Die ontwikkeling is gunstig voor het behalen van de energiedoelen en de werkgelegenheid, en om die reden gaan we dit stimuleren.

## 6.1 Grondwater en waterhuishouding (incl. waterschappen en peilbeheer)

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| **Realisatie van een robuust watersysteem in 2015/2027** | Realisatie doelen voor de KRW in 2015/2027. | ■ 3 ontwerp-stroomgebiedsbeheerprogramma's.<br>■ KRW doelen kleine wateren van provinciaal belang.<br>■ 2 projecten gericht op de wateropgave (inzet groen-blauwe diensten, grondwaterheffing en GLB).<br>■ Synergieprojecten (7 in Drenthe waarvan 2 gereed): 5 gebieden in uitvoering (gereed in 2015). |
| | Het gehele watersysteem voldoet in 2015 aan de normen voor regionale wateroverlast. | ■ Herzien convenant Meppelerdiep.<br>■ Door GS goedgekeurd Inrichtingsplan Uffelte-Ruinen. |
| | De regionale keringen voldoen in 2015 aan de daarvoor vastgestelde normen. | ■ Levering regionale bijdrage aan de overstromings-risicokaart waardoor Drenthe goed vermeld staat (uitwerking van EU Richtlijn Overstromingsrisico's (ROR). |
| | Grondwater voor de drinkwatervoorziening voldoet in 2015 aan KRW doel. | ■ Voortgangsrapport uitvoering gebiedsdossiers.<br>■ 1 gebiedsdossier kleine onttrekkingen gereed.<br>■ Grondwaterbeschermingsgebied Assen-West.<br>■ Oplevering gebiedsdossier Assen-West.<br>■ Stimuleringsmaatregelen grondwaterbeschermings-gebieden. |
| | Aanpak verdroging in de 8 Top-gebieden. | ■ Uitvoering maatregelen Bargerveen, Reest, Drents-Friese Wold opgenomen in icoonprojecten (zie par 7.1).<br>■ Inrichtingsplan Zevenblokken (Fochteloerveen) gereed.<br>■ Aanpak verdroging geïntegreerd met hydrologische herstelmaatregelen PAS en opgenomen in "Realisa-tiestrategie natuur en platteland".<br>■ Nulrapportages toestand voor 2 verdroogde gebieden. |
| | Participeren en ondersteunen van educatieve en communicatieprojecten. | ■ 3 projecten (ikonderzoekwater.nl, "Jong leren water-beheren" en wereld waterdag) opgeleverd. |
| **Een robuust klimaatbesten-dig (grond)watersysteem voor de lange termijn.** | Optimale waterveiligheid en zoetwatervoorziening (regionale invulling Deltaprogramma). | ■ Conceptbeleidsnotitie regionale uitwerking Delta-beslissing. |
| | | ■ 2 uitgewerkte pilots van de beekdalvisie.<br>■ Beleidsnotitie veenoxidatie.<br>■ Advies Droge Voeten 2050 (maatregelen tegen wateroverlast in Noord-Drenthe en Groningen).<br>■ Geactualiseerde Omgevingsvisie, onderdeel water.<br>■ Door EU geaccepteerd Interregproject Watercap taskforce: optimalisatie zoetwatervoorziening landbouwgewassen. |

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| **Goed kwalitatief en kwantitatief beheer van de Drentse grondwatervoorraad** | Voldoende drinkwater van goede kwaliteit voor nu en in de toekomst. | ■ Waarnemingen grondwaterstanden primair grondwatermeetnet.<br>■ Waarnemingen grondwaterstanden met meetnet verdroging in Natura 2000 gebieden.<br>■ Waarnemingen grondwaterkwaliteit.<br>■ Optimalisatie grondwaterkwaliteitmeetnet door integratie met natuurmeetnet.<br>■ Gegevens opgenomen in landelijke databases.<br>■ Hydrologische adviezen.<br>■ Actueel grondwatermodel (MIPWA) voor beleidsevaluatie en ondersteuning. |
| **Uitvoeren wettelijke taken op basis van de waterwet en andere wetten.** | Uitvoering van waterwet/ waterschapswet. | ■ Afspraak met buurprovincies over mandatering financieel toezicht.<br>■ Vier bestuursrapportages van de waterschappen. |
| | Uitvoering EU-zwemwaterrichtlijn voor schoon en veilig zwemwater. | ■ Formeel aangewezen zwemwaterplassen.<br>■ Inwoners van Drenthe zijn bekend met de formeel aangewezen zwemwaterplassen. |
| | Implementatie afspraken bestuursakkoord water. | ■ Rapportage over de stand van zaken samenwerking gemeenten en waterschappen in de waterketen. |
| **Peilbeheer in de provinciale kanalen** | Peilbeheer op de provinciale vaarwegen op door Waterschap vastgesteld peil. | Geen hoger/lager waterpeil dan de toegestane afwijkingen (maximale afwijking van het waterpeil mag 10 cm zijn op basis van het door het waterschap vastgestelde peil). |

## 6.2 Ontgrondingen

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| **Een goede grondstoffenvoorziening in Drenthe.** | Op een verantwoorde wijze voldoen aan de behoefte aan oppervlaktedelfstoffen. | ■ Nota Ontgrondingen.<br>■ Nieuwe ontgrondingen zijn getoetst aan beleid. |

## 6.3 Bodemontwikkeling

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| Bodemvoorraad: In 2020 zijn alle functie van de ondergrond integraal onderdeel van duurzaam omgevingsbeleid en de uitvoering daarvan | Voorkoming van ingebruikname van zoutkoepels voor opslag van gevaarlijke stoffen (zoals radioactief afval). | ■ Beïnvloeding rijksbeleid voor opslag kernafval (via Strong/Opera).<br>■ Structuurvisie Bodem 2.0 geïmplementeerd (relatie met energie). |
| Bodemgezondheid: In 2020 wordt de bodem voor alle gewenste functies duurzaam beheerd en gebruikt | Uitvoering van alle spoedeisende bodemsaneringen of beheersing van risico's. | ■ Opdrachtverlening aan RUD voor de uitvoering van het Meerjaren uitvoeringsprogramma bodemsanering 2010 t/m 2014. |
| | Opname van alle niet-spoedeisende bodemsaneringen in stedelijke ontwikkelingsplannen of in beheer bij grondeigenaren, sanering van 50% of beheersing van risico's. | ■ Opdrachtverlening aan RUD voor de uitvoering van het Meerjaren uitvoeringsprogramma bodemsanering 2010 t/m 2014. |

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| | Afstemming met landelijk beleid, voeren van regie op de uitvoering van bodemsanering en stimuleren gebiedsgerichte, integrale oplossingen. | ■ Financieel management bodemsanering.<br>■ Opdrachtverlening naar RUD.<br>■ Invloed uitoefenen in landelijk overleg.<br>■ Vastgestelde spoedlocaties.<br>■ Ontwikkelde gebiedsgerichte aanpak.<br>■ Actueel beleid bodemsanering.<br>■ Regierol. |
| | Vastlegging van de gewenste bodemkwaliteit voor boven- en ondergrond en beheer van reststromen via hergebruik en kringloop van grondstoffen. | ■ Hergebruik van grondstromen op grond van Besluit Bodem- kwaliteit door gebiedsgerichte aanpak. Hierdoor behouden of verbeteren we de huidige kwaliteit. |
| | De helft van de landbouwsector werkt volgens het kringloopprincipe. | ■ Regievoering op noordelijk netwerk kringloopland-bouw.<br>■ Uitrol deelname akkerbouwers aan werkwijze van Stichting Veldleeuwerik.<br>■ Deelname aan landelijke adviescommissie Kringloop-wijzer.<br>■ Opgericht Operational Group i.h.k.v. European Innovation Platform op thema kringloop binnen melkveehouderij. |
| | Behoud van specifiek benoemde veenbodems in relatie tot (natuur)doelstellingen en beperking van veenoxidatie. | ■ Uitvoering plan van aanpak veenbodems.<br>■ Te beschermen veenbodems in (natuur)gebieden zijn in kaart gebracht via de Bodemkaart. |
| **Bodemarchief: In 2020 worden aardkundige en archeologische waarden gezien als waardevol erfgoed, vormen basis voor waardevol Drents landschap, als kernkwaliteit voor toerisme en recreatie en voor aantrekkelijke woonomgeving** | Kennisoverdracht en bewustwording van aardkundige waarden bij verschillende doelgroepen. | ■ Ontwikkelplannen van initiatiefnemers zijn getoetst aan beleidsopgaven.<br>■ 1 symposium rond thema Veen.<br>■ Actualisatie beschrijving aardkundige gebieden. |
| | Realisatie van het Geopark samen met partners; als voorbeeldfunctie voor omgang van het bodemarchief voor ruimtelijke en economische ontwikkelingen. | ■ Opgerichte Stichting Geopark de Hondsrug.<br>■ Realisatie van 4 expeditiepoorten.<br>■ Uitgeven van 6 expeditieboekjes.<br>■ 1 Geoparkcongres.<br>■ 1 Geoparkweek.<br>■ Versterken partnernetwerk. |
| | Samen met partners aanwijzing van acht aardkundige monumenten die bekendheid genereren onder een breed publiek. | ■ Minimaal één onthuld aardkundig monument. |
| **Bodemkennis: Beschikking over een goed en actueel kennisnetwerk** | Kennis van de Drentse bodem, zodat inzicht bestaat in effecten van het bodembeleid en belanghebbende partijen beschikken over relevante bodeminformatie. | ■ Actuele bodeminformatie op www.drenthe.nl.<br>■ Een digitale actuele bodematlas.<br>■ Kennisnetwerk.<br>■ Monitoring van de kwaliteit van onze bodem, zoals vastgelegd in ons bodembeleid. |

## 6.4 Milieu

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| **Stimuleren van duurzame ontwikkeling en projecten** | Provinciale duurzaamheidsdoelen bereiken via bewustwording. | ■ Ambitiestatement Duurzaam Door 2013-2016.<br>■ Uitvoeringsprogramma Duurzaam Door. |
| **Behoud en verbeteren algemene milieukwaliteit Drenthe** | Procedurele ondersteuning en advisering plan MER. | ■ Uitvoering wettelijke taken ten behoeve van behoud milieukwaliteit. |
| | Invulling wettelijke bevoegdheid BRO-advies bij planadvisering gemeentelijke bestemmingsplannen en –structuurvisies. | ■ Toetsing van en advisering op gemeentelijke plannen ter borging van de milieukwaliteit. |
| | Behoud van donkerte en stilte; vermindering geluidsbelasting wegverkeerslawaai en (verbetering) luchtkwaliteit. | ■ Gewaarborgde milieuaspecten via beleidsvorming. |
| **Zorgen voor een goede balans in (risico)ruimtegebruik tussen wonen, werken, recreëren en economische activiteit** | Blijvende kwaliteitsimpuls voor de uitvoering van externe veiligheidstaken bij gemeenten, provincie en Veiligheidsregio.<br><br>(Beoogd) (effect)indicator:<br>■ bestemmingsplannen en milieuvergunningen EV-proof.<br>■ actuele risicokaart. | ■ Regie op 'Meerjaren uitvoerings programma Externe Veiligheid 2011-2014.<br>■ Uitgevoerd jaarprogramma 2014.<br>■ Dienstverlenings-overeenkomst RUD i.r.t. opdrachtgeverschap.<br>■ Samenwerkingsconvenant gemeenten, Veiligheidsregio (en RUD).<br>■ Actuele informatie op www.risicokaart.nl.<br>■ Uitvoeringsprogramma 2015 en verder. |

## 6.5 Vergunningverlening en handhaving/RUD

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| **Algemeen (provincie)** | Goed opdrachtgeverschap RUD Drenthe. | Een eenduidig werkplan van de RUD Drenthe t.b.v. de provinciale taken die bij de RUD zijn belegd. |
| | Samenwerking met andere bevoegde gezagen door ketenhandhaving, Samenwerking Handhaving Drenthe (SHD), Noordelijke samenwerking en overleg met Buitengewoon Opsporing Ambtenaren (BOA"s). | ■ op diverse gebieden samen met de partners projecten uitvoeren al dan niet binnen de RUD. Onder andere ketenhandhaving.<br>■ samen met Groningen en Fryslan invulling geven aan taken.<br>■ Samen met de politie BOA's effectief benutten. |
| | Uitvoeren IBT taken t.a.v. de Wabo en de archiefinspectie. | Eén op één voorlichting, bezoeken met informerend en controlerend karakter, begeleiden eventuele verbetertrajecten en rapportage aan GS.<br>Specifiek archiefinspectie: afronding transitieplan met evaluatie noordelijke samenwerking archiefinspecties.. |
| | 24 uurs bereikbaarheid voor burgers en bedrijven. | ■ klachten worden direct ter beoordeling doorgeleid naar de RUD.<br>■ Bij incidenten waar de provincie bevoegd is, wordt direct door de RUD gehandeld. |
| | Effectieve uitvoering van de VTH taken. | ■ Opstellen handhavings uitvoeringsprogramma (HUP).<br>■ Realiseren/implementeren van nieuwe en gewijzigde regelgeving. |

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| | Effectieve uitvoering Archiefwet: adviseren, controleren en rapporteren over de archivering bij de provincie. | Voorlichting, controle a.d.h.v. referentiemodel en rapportage aan GS. |
| **Overige wetgeving (Provincie)** | Uitvoeren van Ontgrondingenwet. | In-en extern advies, 6 vergunningen, 2 handhaving- en 3 bezwaar- en beroepzaken. |
| | Het actualiseren, wijzigen, beheren, onderhouden en uitvoeren van de Provinciale Omgevingsverordening Drenthe (POV). | Twee door PS vastgestelde wijzigingstranches.<br><br>Alle verleende ontheffingen voldoen aan de POV.<br>Er is toezicht gehouden op de bepalingen uit de POV. |
| | Beleid en beleidsnotities i.k.v. wet Luchtvaart en luchtvaart algemeen (dit is ook GAE.)<br>-Coördinatie en regie procedures Luchthavenbesluiten,<br>-Regelingen en Ontheffingen:<br>incl. MER, externe veiligheid, geluid, bezwaar en beroep.<br>Uitvoering Wet Luchtvaart. | Luchtvaartbeleid, Luchthavenbesluiten en Luchthavenregelingen. Afgifte ontheffingen |
| **Overige wetgeving (RUD)** | Uitvoeren van het Vuurwerkbesluit. De provincie blijft bevoegd gezag maar de uitvoering wordt neergelegd bij de RUD. | Ontbrandingstoestemmingen voldoen aan wet en regelgeving. |
| | Uitvoering van de Wet Luchtvaart. De provincie blijft bevoegd gezag maar de uitvoering wordt neergelegd bij de RUD. | ■ Ontheffingen voor het landen buiten een luchthaven en de opgestelde luchthavenregelingen voldoen aan wet en regelgeving. |
| | Externe veiligheid (EV). | ■ Uitvoeren uitvoeringsprogramma EV 2011-2014.<br>■ Goede samenwerking met gemeenten en Hulp VerleningsDiensten. |
| **WABO (RUD)** | Invulling geven aan de verantwoordelijkheid voor de wettelijke taken vanuit de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (WABO). De provincie blijft bevoegd gezag maar de uitvoering wordt neergelegd bij de RUD. | De RUD zal voor de provincie de volgende resultaten genereren:<br>■ Afhandelen (vergunning) aanvragen, meldingen, verzoeken, VVGB's en adviesvragen ingevolgde de Wabo.<br>■ Toezicht op en indien nodig handhaven bij inrichtingen.<br>■ Begeleiden en beoordelen van Milieueffectrapportages (MER).<br>■ Coordinatie Besluit Risico Zware Ongevallen (BRZO). |
| | Uitvoeren van de Wet Geluidhinder. De provincie blijf bevoegd gezag maar de uitvoering wordt neergelegd bij de RUD. | De RUD zal voor de provincie de volgende resultaten genereren:<br>■ Verlenen ontheffingen.<br>■ Coordineren zonebeheer.<br>■ Uitvoeren en rapporteren geluidsmetingen bij inrichtingen. |
| | VTH taken worden effectief uitgevoerd. | ■ Een goedgekeurd handhavings uitvoeringsprogramma (HUP).<br>■ Nieuwe en gewijzigde regelgeving is geïmplementeerd. |
| | De kwaliteit van het toezicht wordt verhoogd. De provincie blijft bevoegd gezag maar de uitvoering wordt neergelegd bij de RUD. | De gegevens van het Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA) worden bij controles ter beschikking gesteld aan de RUD. |

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| **Water (Provincie)** | Uitvoeren van de WHVBZ.<br><br>Naleefgedrag wetgeving op minimaal 95 % zien te krijgen en te houden.<br><br>Burger optimaal laten inspreken en betrekken bij het vaststellen van de lijst met zwemplassen. | ■ Jaarlijkse controle van de zwemwaterlocaties (zwemplassen en circulatiebaden) resulterend in een bezoekverslag.<br>■ Publieksparticipatie bij het vaststellen van de lijst met zwemwater (zwemplassen).<br>■ Uitgifte van een zwemwaterfolder en bijhouden website www.zwemwater.nl.<br>■ Controle en bewaking van de waterkwaliteit, voor de circulatiebaden resulterend in een zgn. jaartoets. |
| | Uitvoeren van de Waterwet/grondwaterbeheer. | ■ Behandelen aanvragen van burgers en bedrijven o.a. voor Warmte Koude Opslag.<br>■ Het landelijk grondwater register is actueel. |
| **Groene wetgeving (Provincie)** | Een goede uitvoering van de Natuurbeschermingswet 1998. | ■ Landelijk invloed uitoefenen op de ontwikkeling van de PAS.<br>■ zorgen voor een goede implementatie van de PAS voor de vergunningverlening (voorzien per 1-1-2014).<br>■ Controle van de ca 100 Nb-wet vergunningen en handhaving op het aantal dierplaatsen bij een bedrijf. |
| | Een goede uitvoering van de Flora- en faunawet. | ■ Gemeenten stellen een Steenmarterbeheerplan op.<br>■ Gemeenten met plan krijgen voor 5 jaar een ontheffing van GS.<br>■ Afstemming met de FBE over een werkbare en juiste werkwijze mbt de wettelijk verplichte registratie ihkv ontheffingen en machtigingen FF-wet. |
| | Cross Compliance | Het uitvoeren van de controles in het kader van de cross compliance conform de landelijke werkwijze. |
| | Dienst Regelingen conform landelijke afspraken ondersteunen voor een goede uitvoering van de Boswet. | Het adviseren over aanvragen aan de Dienst Regelingen en namens DR uitvoeren van controles en adviseren over handhaving. Daarnaast heeft de provincie ook een handhavende taak (invulling geven aan strafrechtelijke handhaving). |
| | Vervolg geven aan het convenant Naleefstrategie Natuurwetgeving via het Landelijke platform Groene regisseurs. | ■ Uniformiteit provinciale regierol.<br>■ Met terreineigenaren, politie en OM de naleving van de natuurwetgeving meer prioriteit geven. |

## 6.6 Bodemsanering

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| **Bodemsanering** | Uitvoeren wettelijke taken vanuit de Wet bodembescherming en het Besluit bodemkwaliteit. | ■ Afhandelen (beschikkings) aanvragen, meldingen, Informatie- en adviesvragen.<br>■ Toezicht op en indien nodig handhaven bij de uitvoering van bodemsaneringen.<br>■ Begeleiden en beoordelen van bodemonderzoeken. |

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| | Uitvoeren programma bodemsanering. | ■ Coördinatie uitvoeringsprogramma.<br>■ Faciliteren aanpak spoedlocaties van derden.<br>■ Voorbereiden en uitvoeren onderzoek/sanering in opdracht van provincie (vangnetgevallen).<br>■ Faciliteren aanpak oude stortplaatsen (gesloten voor 1996).<br>■ Informatiebeheer. |
| | Advisering beleidsontwikkeling. | Technisch advies t.b.v. landelijke invloed op de beleids-ontwikkelingen.<br>■ Ontwikkelen gebiedsgerichte aanpak.Realiseren/ implementeren van nieuwe en gewijzigde regel-geving. |

## 6.7 Energie en klimaat

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| **Een duurzamere Drentse energiehuishouding in relatie tot de ruimtelijke en economische ontwikkeling van Drenthe.** | In 2020 een afname van $CO_2$ emissie van 20% ten opzichte van 1990 tot 3,0 Mton en een aandeel hernieuwbaar energiegebruik van 16% (indicator uitstoot in Mton $CO_2$) | ■ **Akkoord met partners over Drentse energie-strategie**<br>■ **Energie-agenda Noord-Nederland vanuit SNN**<br>■ Monitoring en rapportage uitstoot CO2 door energie-gebruik |
| | | ■ Beleidsinbreng voor energietransitieparken.<br>■ Verduurzaamde aanbesteding openbaar vervoer Drenthe.<br>■ Stimulering energiebesparing 3000 tot 5000 woningen per jaar |
| | | ■ Versnelde groei WKO systemen door inzet WKO-coach.<br>■ EnergiePotentiekaart en strategie benutting geothermie.<br>■ **Beleid voor versnelde groei van productie zonnestroom door particulieren.**<br>■ Planvorming voor energie uit biomassa. |

## 6.8 Beheer afvalstoffen

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| **Verantwoord beheer van stortplaatsen in Drenthe die na 1996 zijn of worden gesloten (provincie)** | Nazorg stortplaatsen financieel op orde. | ■ Vermogen in nazorgfonds op orde. |
| **Verantwoord beheer van stortplaatsen in Drenthe die na 1996 zijn of worden gesloten (RUD)** | Nazorg stortplaatsen technisch op orde. | ■ Beoordeeld nieuw nazorgplan Attero.<br>■ Advisering financiële aspecten nazorgplan/-fonds. |

## Wat mag het kosten?

| | Product | Beleidsopgave | Eco. Cat. | 2012 rekening | 2013 | 2014 | Verschil 2013-2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| lasten | Product 6.1. Grondwater en waterhuishouding (incl. waterschap-pen en peilbeheer) | Een robuust klimaatbestendig (grond) watersysteem voor de lange termijn. | Inkoop | 0 | 0 | 173.084 | -173.084 | 173.084 | 173.084 | 173.084 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 0 | 0 | 173.084 | -173.084 | 173.084 | 173.084 | 173.084 |
| | | Goed kwalitatief en kwantitatief beheer van de Drentse grondwatervoorraad | Inkoop | 651.878 | 742.230 | 697.086 | 45.144 | 547.086 | 547.086 | 547.086 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 651.878 | 742.230 | 697.086 | 45.144 | 547.086 | 547.086 | 547.086 |
| | | Optimale waterpeilen op de provinciale kanalen | Kapitaal-lasten | 52.013 | 50.292 | 48.571 | 1.721 | 46.850 | 45.129 | 43.408 |
| | | | Subsidie | 5.734 | 5.734 | 5.734 | 0 | 5.734 | 5.734 | 5.734 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 57.747 | 56.026 | 54.305 | 1.721 | 52.584 | 50.863 | 49.142 |
| | | Realisatie van een robuust watersysteem in 2015/2027 | Inkoop | 1.889.071 | 835.542 | 673.083 | 162.459 | 673.083 | 173.083 | 173.083 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 1.889.071 | 835.542 | 673.083 | 162.459 | 673.083 | 173.083 | 173.083 |
| | | Uitvoeren wettelijke taken op basis van de waterwet en andere wetten. | Inkoop | 0 | 0 | 45.144 | -45.144 | 45.144 | 45.144 | 45.144 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 0 | 0 | 45.144 | -45.144 | 45.144 | 45.144 | 45.144 |
| | Totaal product | | | 2.598.696 | 1.633.798 | 1.642.702 | -8.904 | 1.490.981 | 989.260 | 987.539 |
| | Product 6.3. Bodemontwik-keling | Bodemarchief: In 2020 worden aardkun-dige en archeologische waarden gezien als waardevol erfgoed, vormen basis voor waardevol Drents landschap, als kernkwaliteit voor toerisme en recreatie en voor aantrekkelijke woonomgeving. | Inkoop | 5.522 | 20.000 | 20.000 | 0 | 20.000 | 20.000 | 20.000 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 5.522 | 20.000 | 20.000 | 0 | 20.000 | 20.000 | 20.000 |
| | | Bodemgezondheid: In 2020 wordt de bodem voor alle gewenste functies duurzaam beheerd en gebruikt | Inkoop | 160.787 | 207.100 | 207.100 | 0 | 207.100 | 207.100 | 207.100 |
| | | | Subsidie | 20.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 180.787 | 207.100 | 207.100 | 0 | 207.100 | 207.100 | 207.100 |
| | | Bodemkennis: Beschikking over een goed en actueel kennisnetwerk | Inkoop | 8.988 | 15.000 | 0 | 15.000 | 0 | 0 | 0 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 8.988 | 15.000 | 0 | 15.000 | 0 | 0 | 0 |
| | | Bodemvoorraad: In 2020 zijn alle functie van de ondergrond integraal onderdeel van duurzaam omgevingsbeleid en de uitvoering daarvan | Inkoop | -110.643 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | | Totaal beleidsopgave | | -110.643 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal product | | | 84.653 | 242.100 | 227.100 | 15.000 | 227.100 | 227.100 | 227.100 |
| | Product 6.4. Milieu | Stimuleren van duurzame ontwikkeling en projecten | Inkoop | 225.837 | 80.218 | 100.000 | -19.782 | 100.000 | 0 | 0 |
| | | | Subsidie | 400.281 | 351.328 | 353.249 | -1.921 | 359.607 | 366.080 | 372.670 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 626.118 | 431.546 | 453.249 | -21.703 | 459.607 | 366.080 | 372.670 |
| | Totaal product | | | 626.118 | 431.546 | 453.249 | -21.703 | 459.607 | 366.080 | 372.670 |

| | Product | Beleidsopgave | Eco. Cat. | 2012 rekening | 2013 | 2014 | Verschil 2013-2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Product 6.5. Vergunningverlening en handhaving/RUD | 'Een veilig Drenthe': uitvoering wettelijke taken draagt bij aan verbetering van het basisveiligheidsniveau. Waarborgen milieuaspecten in ruimtelijke plannen en omgevingsbeleid. Stimuleren van natuur- | Inkoop | 204.201 | 347.000 | 367.000 | -20.000 | 0 | 0 | 0 |
| | | | Subsidie | 13.877 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 218.077 | 347.000 | 367.000 | -20.000 | 0 | 0 | 0 |
| | | Groene wetgeving (Provincie) | Inkoop | 89.357 | 174.449 | 89.449 | 85.000 | 89.449 | 89.449 | 89.449 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 89.357 | 174.449 | 89.449 | 85.000 | 89.449 | 89.449 | 89.449 |
| | | Overige wetgeving (Provincie) | Inkoop | 31.326 | 185.000 | 185.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 31.326 | 185.000 | 185.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | | WABO (provincie) | Inkoop | 260.339 | 242.665 | 242.665 | 0 | 242.665 | 242.665 | 242.665 |
| | | | Subsidie | 223.283 | 200.902 | 200.007 | 895 | 147.278 | 147.278 | 147.278 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 483.621 | 443.567 | 442.672 | 895 | 389.943 | 389.943 | 389.943 |
| | | WABO (RUD) | Inkoop | 78.024 | 100.158 | 100.158 | 0 | 100.158 | 100.158 | 100.158 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 78.024 | 100.158 | 100.158 | 0 | 100.158 | 100.158 | 100.158 |
| | | Water (Provincie) | Inkoop | 46.410 | 77.007 | 77.007 | 0 | 77.007 | 0 | 0 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 46.410 | 77.007 | 77.007 | 0 | 77.007 | 0 | 0 |
| | Totaal product | | | 946.816 | 1.327.181 | 1.261.286 | 65.895 | 656.557 | 579.550 | 579.550 |
| | Product 6.6. Bodemsanering | Bodemsanering (Provincie) | Inkoop | 1.018.163 | 6.675.278 | 7.248.915 | -573.637 | 103.915 | 103.915 | 103.915 |
| | | | Subsidie | 214.967 | 1.092.491 | 2.330.113 | -1.237.622 | 250.000 | 250.000 | 250.000 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 1.233.130 | 7.767.769 | 9.579.028 | -1.811.259 | 353.915 | 353.915 | 353.915 |
| | Totaal product | | | 1.233.130 | 7.767.769 | 9.579.028 | -1.811.259 | 353.915 | 353.915 | 353.915 |
| | Totaal | | | 5.489.413 | 11.402.394 | 13.163.365 | -1.760.971 | 3.188.160 | 2.515.905 | 2.520.774 |
| baten | Product 6.1. Grondwater en waterhuishouding (incl. waterschappen en peilbeheer) | Goed kwalitatief en kwantitatief beheer van de Drentse grondwatervoorraad | Leges | -697.001 | -710.000 | -710.000 | 0 | -710.000 | -710.000 | -710.000 |
| | | | Ontv. bijdragen | -24.076 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | | Totaal beleidsopgave | | -721.077 | -710.000 | -710.000 | 0 | -710.000 | -710.000 | -710.000 |
| | | Realisatie van een robuust watersysteem in 2015/2027 | Ontv. bijdragen | -39.832 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | | Totaal beleidsopgave | | -39.832 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal product | | | -760.909 | -710.000 | -710.000 | 0 | -710.000 | -710.000 | -710.000 |
| | Product 6.2. Ontgrondingen | Een goede grondstoffenvoorziening in Drenthe | Leges | -158.440 | -51.345 | -51.345 | 0 | -51.345 | -51.345 | -51.345 |
| | | Totaal beleidsopgave | | -158.440 | -51.345 | -51.345 | 0 | -51.345 | -51.345 | -51.345 |
| | Totaal product | | | -158.440 | -51.345 | -51.345 | 0 | -51.345 | -51.345 | -51.345 |
| | Product 6.3. Bodemontwikkeling | Bodemgezondheid: In 2020 wordt de bodem voor alle gewenste functies duurzaam beheerd en gebruikt | Ontv. bijdragen | -6.667 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | | Totaal beleidsopgave | | -6.667 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal product | | | -6.667 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |

| | Product | Beleidsopgave | Eco. Cat. | 2012 rekening | 2013 | 2014 | Verschil 2013-2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Product 6.4. Milieu | Stimuleren van duurzame ontwikkeling en projecten | Ontv. subsidies | -130.767 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | | Totaal beleidsopgave | | -130.767 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal product | | | -130.767 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Product 6.5. Vergunningverlening en handhaving/RUD | Groene wetgeving (Provincie) | Ontv. bijdragen | -32.758 | -85.000 | 0 | -85.000 | 0 | 0 | 0 |
| | | Totaal beleidsopgave | | -32.758 | -85.000 | 0 | -85.000 | 0 | 0 | 0 |
| | | WABO (provincie) | Leges | -114.742 | -175.000 | -175.000 | 0 | -175.000 | -175.000 | -175.000 |
| | | | Ontv. bijdragen | -187 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | | Totaal beleidsopgave | | -114.929 | -175.000 | -175.000 | 0 | -175.000 | -175.000 | -175.000 |
| | | WABO (RUD) | Ontv. bijdragen | -1.350 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | | Totaal beleidsopgave | | -1.350 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal product | | | -149.037 | -260.000 | -175.000 | -85.000 | -175.000 | -175.000 | -175.000 |
| | Product 6.6. Bodemsanering | Bodemsanering (Provincie) | Ontv. bijdragen | -25.120 | -454.000 | -325.000 | -129.000 | 0 | 0 | 0 |
| | | | Ontv. subsidies | -689.672 | -4.377.146 | -5.797.633 | 1.420.487 | -250.000 | -250.000 | -250.000 |
| | | Totaal beleidsopgave | | -714.792 | -4.831.146 | -6.122.633 | 1.291.487 | -250.000 | -250.000 | -250.000 |
| | Totaal product | | | -714.792 | -4.831.146 | -6.122.633 | 1.291.487 | -250.000 | -250.000 | -250.000 |
| | Totaal | | | -1.920.611 | -5.852.491 | -7.058.978 | 1.206.487 | -1.186.345 | -1.186.345 | -1.186.345 |
| | Totaal programma | | | 3.568.802 | 5.549.903 | 6.104.387 | -554.484 | 2.001.815 | 1.329.560 | 1.334.429 |

| | | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Verrekening resultaat met reserves | | | | | | | | | |
| Saldo verrekening met reserves | | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal na bestemming | | 3.568.802 | 5.549.903 | 6.104.387 | -554.484 | 2.001.815 | 1.329.560 | 1.334.429 |

## Verschillen tussen begroting 2013 en 2014

| Beleidsopgave | Economische categorie | Verschil | Toelichting |
|---|---|---|---|
| Een robuust klimaatbestendig (grond)watersysteem voor de lange termijn. | Inkoop | -173.084 | Budget is in 2014 verplaatst van de beleidsopgave "realisatie van een robuust watersysteem in 2015/2027" naar deze beleidsopgave. |
| Realisatie van een robuust watersysteem in 2015/2027 | Inkoop | 162.459 | Idem |
| Groene wetgeving (Provincie) | Inkoop | 85.000 | In 2013 hebben we een eenmalige uitgaaf opgenomen voor het opleiden van handhavers voor de uitvoering van de Bestuurlijke Strafbeschikking. |
| Bodemsanering (Provincie) | Inkoop | -573.637 | Voor de uitvoering van onze bodemsaneringstaak en de afspraken uit het Convenant bodem voor de periode 2010 tot en met 2014 is een meerjaren uitvoeringsprogramma opgesteld. Het programma is begin 2010 door ons college vastgesteld. De lasten van de uitvoering van het programma zijn begroot op € 13,2 miljoen. Voor de uitvoering ervan ontvangen we van het Rijk t/m 2014 geoormerkte middelen. In 2014 zijn de resterende middelen uit voorgaande jaren in het exploitatiebudget verwerkt. |
| | Subsidie | -1.237.622 | Idem |

| Beleidsopgave | Economische categorie | Verschil | Toelichting |
|---|---|---|---|
| Groene wetgeving (Provincie) | Ontv. bijdragen | -85.000 | De opleidingskosten van handhavers voor de uitvoering van de Bestuurlijke Strafbeschikking zijn in 2013 gedekt door een eenmalige bijdrage van het Ministerie van Veiligheid en Justitie. |
| Bodemsanering (Provincie) | Ontv. bijdragen | -129.000 | Zie toelichting bij de uitgaven |
| | Ontv. subsidies | 1.420.487 | idem |
| Overige verschillen | | 24.087 | |
| Totaal van verschillen tussen 2013 en 2014 | | -554.484 | |

# Programma 7
# Groen Drenthe: pMJP, Natuur, landschap en landbouw

## Missie

Ontwikkelen van natuur en landschap, om Natura 2000-doelen, EHS, biodiversiteit en kernkwaliteiten te borgen en gelijktijdig economische ontwikkelingsmogelijkheden in onze provincie te bevorderen.

## Inleiding

In het Bestuursakkoord 2011 – 2015 tussen de vereniging van Nederlandse gemeenten, interprovinciaal overleg, Unie van Waterschappen en het Rijk is afgesproken dat de provincies verantwoordelijk worden voor de inrichting van het landelijk gebied en voor het regionale beleid voor natuur, recreatie en toerisme, landschap, structuurversterking van de landbouw en leefbaarheid. De provincies voeren de bovenlokale regie. De rol van het rijk beperkt zich voor de natuurkwaliteit van gebieden tot het stellen van kaders op grond van internationale en Europese verplichtingen (KRW, Natura 2000, Programmatische Aanpak Stikstof, biodiversiteit en het flora- en faunabeleid) en tot strategische ruimtelijke planning. In het regeerakkoord is aangegeven dat het Rijk een plus wil doen van 200 miljoen voor de financiering van de EHS. Het is de bedoeling deze middelen via het provinciefonds beschikbaar te stellen voor de beheer binnen én buiten de EHS en realisatie van de ontwikkelopgave. De middelen zijn onderdeel van het decentralisatieakkoord Natuur en de afspraak uit het Regeerakkoord om te komen tot een robuust natuurnetwerk, wat in de hoofdlijnennotitie voor ontwikkeling en beheer van natuur in Nederland verder is uitgewerkt. Een deel van de extra middelen uit het Regeerakkoord zal vertraagd beschikbaar komen. De eerste twee jaar zal vooral worden ingezet op beheer en hydrologie/PAS. In 2016 en 2017 komt extra geld beschikbaar voor de ontwikkelopgave. Rijk en IPO willen de verdeling van de middelen integraal bezien, waarbij het rapport Jansen-2 - het adviesrapport over de verdeling van de middelen over de provincies - als uitgangspunt dient. De besluitvorming is naar verwachting vóór de decembercirculaire provinciefonds 2013 afgerond, zodat de verdeling over de provincies en de uitkeringsvorm in die circulaire kan worden bekendgemaakt.

### Natuurvisie

Met het Natuurakkoord 2012 is het natuurbeleid in grote mate overgedragen aan de provincies. Een goede biodiversiteit en soortenbeleid omvat heel Drenthe en niet alleen de EHS. Dit betekent dat de provincie in het licht van de in gang gezette decentralisatie ook voor de natuurwaarden buiten de EHS een verantwoordelijkheid heeft. Hoe deze verantwoordelijkheid moet worden ingevuld, moet samen met partners worden uitgedacht. Dit alles leidt tot de constatering dat er behoefte is aan een integrale natuurvisie, als een verbindend en kader stellend document voor het natuurbeleid in Drenthe. Om tot deze integrale visie te komen, is een breed en zorgvuldig consultatie proces nodig, waardoor de relevante sectoren met elkaar tot een gedragen natuurvisie kunnen komen. De visie wordt onderdeel van het provinciaal omgevingsbeleid.

**Ontwikkelopgave verwerving, functieverandering en inrichting EHS**
Dit betreft het prioriteren op verwerving, functieverandering en inrichting van EHS die door de bezuiniging van het Rijk onder druk zijn komen te staan en tegelijkertijd het (getemporiseerd) vasthouden aan de ambitie van het Groenmanifest. De ontwikkelopgave is door de vaststelling van de herijkte EHS (26 juni 2013) in overeenstemming gebracht met de ambitie van het Groenmanifest. In 2013 is begonnen met de uitvoering van de natuurprojecten de Reest, Bargerveen, Drents-Friese Wold en de Hunze. Hiermee worden belangrijke stappen gezet in de ontwikkelopgave. Deze projecten dienen in 2017 gereed te zijn. De verdere invulling van de ontwikkelopgave is mede afhankelijk van de invulling van het GrondvoorGrond-principe met het BBL-bezit waarover de provincies, conform de gemaakte afspraken, de zeggenschap en beschikking krijgen over de eerder genoemde extra 200 miljoen voor de EHS.

**Beheer**
Veertien Natura 2000-gebieden liggen geheel of gedeeltelijk in Drenthe. De provincie moet voor al deze gebieden in 2014 een Beheerplan vaststellen. Voor acht gebieden nemen wij zelf het voortouw voor het opstellen van de Beheerplannen. Twaalf van de veertien gebieden bevatten stikstofgevoelige habitats. Dit betekent dat er extra eisen worden gesteld aan bedrijven rond het gebied die zorgen voor een extra stikstofbelasting. Bovendien moeten er in het gebied herstelmaatregelen uitgevoerd worden. Daarnaast moet bij het vaststellen van de Beheerplannen ook de financiële borging van de maatregelen gegarandeerd zijn. Vanaf 2014 wordt de provincie verantwoordelijk voor het terreinbeheer dat nu nog door Staatsbosbeheer wordt gedaan; Staatsbosbeheer komt daarmee onder ons subsidiestelsel te vallen.
Buiten de internationale verplichtingen is de verwachting dat ten minste het beheer binnen de EHS gesubsidieerd blijft conform de huidige overeenkomsten.

**Plattelandsontwikkeling**
Wij plegen inzet op een deel van de vervallen rijkstaken. Samen met de keuzes bij Vitaal Platteland is hiermee helderheid verschaft richting onze partners over onze inzet voor het platteland. Duidelijk is dat er voor onze taken op het platteland sterk verminderde middelen beschikbaar zijn en dat de provincie scherper dan voorheen keuzes moet maken en bewaken. Voor Drenthe zijn vooral van belang: Nationale parken/landschappen, landschapsbeheer, milieukwaliteit EHS/Verdroging, landbouwstructuurverbetering (kavelruil), leefgebiedenbenadering, routenetwerken, leefbaarheid en schaapskuddes.
Wij zijn van mening dat de Nationale Parken een essentiële bijdrage leveren aan de vrijetijdseconomie die voorziet in een (inter)nationale behoefte en aan een gunstig woon-werk klimaat van onze provincie. Wij blijven ons daarom inspannen voor de Nationale Parken in Drenthe. Bovendien leveren de parken als visitekaartje van de Nederlandse natuur een wezenlijke bijdrage aan waardering voor- en kennis van natuur bij mensen.

Het landschap is één van de kernkwaliteiten van Drenthe. Het (kleinschalige) landschap van Drenthe draagt in hoge mate bij aan een aantrekkelijk milieu om te wonen, te werken en te recreëren. Daarnaast is het van grote culturele betekenis. Wij zetten daarom blijvend in op behoud, ontwikkeling en verbetering van de kwaliteit van ons landschap.

De wens van de provincie om de landbouw sterker te innoveren, verduurzamen en te vergroenen sluit naadloos aan bij de voorstellen voor het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB). De uitdaging ligt in het zoeken naar maatregelen op het gebied van natuur, milieu en biodiversiteit die aansluiten bij de huidige structuur van de landbouw in de Drenthe en passen bij de bedrijfsvoering. Milieutechnische innovaties zijn hierbij ook van belang (sensor, water en energie). Hoewel individuele keuzevrijheid voor de boer bij de

invulling voorop staat, is het van belang om te kijken of er voordelen zijn te behalen door verduurzamingsmaatregelen op regionale schaal te organiseren. Aangezien bodem een belangrijke productiefactor is, wordt de verduurzaming in nauwe samenhang met ons bodembeleid (paragraaf 6.3) vormgegeven.

De versterking van de concurrentiekracht van de landbouw vraagt blijvende aandacht. Landbouwstructuurverbetering is daar een effectief middel in. Met het instrument Planmatige Kavelruil kan tegen relatief lage investeringen aanzienlijke landbouwkundige structuurverbeteringen worden gerealiseerd. Ook kan het instrument ingezet worden om integrale gebiedsdoelen en de herijkte EHS te realiseren door gronden op de juiste plek te krijgen.

Het doel van het programma Vitaal Platteland is: 'Een platteland dat levenskrachtig en zelfredzaam is, waarbij sprake is van een goede balans tussen wonen, werken en bereikbaarheid van voorzieningen.' De inzet voor het vitaal houden van het platteland willen wij uitvoeren langs 2 lijnen, Lijn 1 bedoeld voor dorpsinitiatieven, onder andere gericht op (digitale) bereikbaarheid en vrijetijdseconomie (met focus op Drenthe fietsprovincie) en Lijn 2 met een focus op Zuidoost Drenthe.
Wij vinden digitale en fysieke bereikbaarheid belangrijke ontwikkelingen om het platteland vitaal te houden. Daarom zetten wij specifiek in op de thema's breedband, mobiliteit en vrijetijdseconomie.
Nb. De beleidsopgaven van Plattelandsontwikkeling zijn samengevoegd in programma 7.2 en daardoor vervallen in programma 5.

**Uitfinanciering ILG**
Op 14 november 2012 hebben Provinciale Staten het Statenstuk 2012-550 'Beëindiging ILG bestuursovereenkomst' besproken en vastgesteld. In september j.l. zijn het Natuurpact ontwikkeling en beheer van natuur in Nederland en de overeenkomst tussen manifestpartijen en provincies/IPO over de uitvoering natuur en landschapsbeleid gepresenteerd. Het natuurpact vormt een weerslag van de onderhandelingen die met het rijk hebben plaatsgevonden, en betreft op onderdelen een beleidswijziging ten aanzien van het Natuurakkoord (robuuste EHS, Agrarisch Natuurbeheer, etc.). In de decembercirculaire worden de extra middelen van het Rijk voor natuur, toegekend aan de provincies. Uitgangspunt daarbij is het advies van de Commissie Jansen-2. De meerjarenbegroting zal op basis van de decembercirculaire in de eerste bestuursrapportage 2014 worden gewijzigd.

## 7.1 Natuur

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| Behoud, herstel en versterking biodiversiteit (ontwikkelopgave). | Realisatie natuur-ontwikkelingopgave. | ■ Uitvoering 4 Icoonprojecten tot 2017.<br>■ Starten uitvoeringsprojecten (afhankelijk van het beschikbaar komen van Rijksmiddelen).<br>■ Realisatiestrategie natuur en platteland . |
| | Actualisatie EHS. | ■ Actuele EHS.<br>■ Herijkte ecologische verbindingen op EHS-kaart. |
| | Bosuitbreiding en nieuwe landgoederen | ■ 15 ha. bos en 3 nieuwe landgoederen. |
| | Nieuw beleid op grond van de Kijkrichtingen en veranderende financiële- en uitvoerings-verantwoordelijkheden. | ■ Natuurvisie 2014-2040. |

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| | Met andere provincies en het Rijk komen tot een Programmatische Aanpak Stikstof (PAS), waarbij:<br>■ Beschermde natuur voorop staat.<br>■ Economische ontwikkelruimte ontstaat.<br>■ De methode haalbaar en betaalbaar is. | ■ Herstelstrategie voor N2000-gebieden.<br>■ Provinciale lijst prognose ontwikkelruimte.<br>■ Vergunning op basis van Aerius per 2014.<br>■ Financiering herstelmaatregelen.<br>■ Monitoringsprogramma. |
| Behoud, herstel en versterking biodiversiteit (beheeropgave) | Realisatie van een Natuurbeheerplan.<br><br>Realisatie gewenst beheer op natuur- en landschaps-doelen.<br><br>Ecologische verbindingen.<br><br>Opheffen knelpunten infrastructuur. | ■ Geactualiseerd Natuurbeheerplan 2015.<br>■ Subsidieverstrekking.<br>■ Ontwikkelde collectieven voor agrarisch natuurbeheer.<br>■ Verbinden van natuurgebieden tot 2027.<br>■ 5 projecten ter opheffing van de barrières tussen leefgebieden. |
| | Vastgestelde Beheerplannen N2000. | ■ 14 beheerplannen voor N2000-gebieden (incl. voorlichting en inspraakprocedure). |
| | Versterken combinatie Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB) en natuur en landschap.<br><br>Instant houden diverse plant- en diersoorten Functionerend Ecologisch Netwerk.<br><br>Ontwikkeling van flora en fauna. | ■ Benutten GLB voor de financiering van natuur en landschapsdoelen.<br>■ 5 projecten ten behoeve van de instandhouding van levensvatbare populaties van planten en dieren.<br>■ Ecologisch netwerk, met gemeenten, waterschappen en burgervertegenwoordigers.<br>■ Ontsluiting kennis en informatie voor internen en externen.<br>■ Doorwerking natuurbeleid in andere beleidsvelden om te komen tot een integrale beleidsontwikkeling.<br>■ Faunabeleidsplan (met speciale aandacht voor steenmarters). |
| | Uitvoering geven aan de Natuurwet. | ■ Inbreng leveren aan de totstand-koming van de landelijke Natuurwet in IPO-verband.<br>■ Beleidskader voor uitvoering Natuurwet. |
| | | ■ Beoordeling en advisering gemeentelijke plannen en compensatie ter bewaking van de natuurkwaliteit. |
| | Strategische functies en doelrealisatie door groene instellingen. | ■ Programma van eisen en subsidietoezeggingen. |
| | Ontwikkeling natuurkwaliteit in natuurgebieden en voortgang realisatie EHS. | ■ Beoordeling kwaliteit biodiversiteit door monitoring (via uitbesteding van inventarisatie en karteringen).<br>■ Continue actueel basisbestand aanwezig.<br>■ Provinciaal monitorings-programma gereed.<br>■ Monitor in kader SNL met de terreinbeheerders afgerond.<br>■ Oplevering Digitaal Keten als opvolger voor de Natuurontwikkeling op kaart. |
| | Met andere provincies en het Rijk komen tot een Programmatische aanpak stikstof (PAS), waarbij:<br>■ Beschermde natuur voorop staat.<br>■ Economische ontwikkelruimte ontstaat.<br>■ De methode haalbaar en betaalbaar is. | ■ Uitvoering van de PAS door uitgevoerde aanvullende beheersmaatregelen ter verwijdering van stikstof, zoals begrazing en plaggen. |

## 7.2 Plattelandsontwikkeling

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| Behoud, herstel en versterking van Drentse landschapstypen en verbetering van de belevingswaarde | Doorontwikkeling Nationaal Landschap en Nationaal Park Drentsche Aa door verbinding van opgaven en financiering te organiseren.<br><br>Uitbouwen levend bezoekersnetwerk Drentsche Aa. | ■ Toegangspoort Deurze gereed.<br>■ Knooppunt Balloo in uitvoering.<br>■ Natuur- en wateropgave Anreeperdiep en Deurzerdiep in uitvoering. |
| | Ontwikkeling Regionaal Landschap samen met partners in zuidwest Drenthe waarbinnen de Nationale Parken Dwingelderveld en Drents-Friese Wold een plaats hebben.<br><br>Verbreden gastheerschap Nationale Parken Zuidwest Drenthe. | ■ Project Drents-Friese Wold in uitvoering.<br>■ Entree Spier in voorbereiding/uitvoering.<br>■ Inrichtingsplan Dwingelderveld module 1 en 2 gereed.<br>■ Ontwikkelagenda Appelscha, inclusief revitalisering buitencentrum Terwisscha (Appelscha). |
| | Uitvoering samenwerkingsagenda Zuidwest Drenthe met andere overheden, gericht op versterking van kernkwaliteiten in combinatie met behoud werkgelegenheid. | ■ (nieuwe) Financiering van landschapsonderhoud.<br>■ Kwaliteitsimpuls aan vrijetijdseconomie gegeven.<br>■ Campagnes Marketing Drenthe afgestemd op marketing van gemeenten. |
| | Behoud cultuurhistorisch waardevolle landschappen. | ■ 8 schaapskudden gesubsidieerd. |
| | | Onderhoud en beheer Drentse landschappen door;<br>■ Verstrekking prestatiesubsidie Landschapsbeheer, het Drentse Landschap (incl. beheer cult.hist.erfgoed), Boerennatuur en Faunabeheer. |
| | Versterken beleving en waardering natuur en landschap. | ■ Verstrekking prestatiesubsidie IVN Consulentschap en waarderings- en projectsubsidies natuur (educatie) ter bevordering van de natuurbeleving. |
| Een duurzaam, veilig en concurrerend producerende land- en tuinbouw met een goed economisch perspectief | Landbouwstructuurversterking en bevorderen innovatie in de landbouw. | ■ Uitvoering Agenda Veenkoloniën als onderdeel van de landbouwversterking.<br>■ **Uitgevoerde projecten landbouwstructuurversterking en innovatie.** |
| | Een concurrerende landbouwsector die past binnen de kernkwaliteiten van Drenthe. | ■ Pilot projecten duurzame bedrijfsontwikkeling uitgevoerd. |
| | Benutten Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB). | ■ Voorbereide landbouwsector voor financiering via groen-blauwe diensten. |
| Behoud en ontwikkeling van de ruimtelijke en sociaal-economische structuur op het platteland | **Programma Vitaal Platteland via 2 lijnen uitvoeren**; Lijn 1 bedoeld voor dorpsinitiatieven, onder andere gericht op (digitale) bereikbaarheid en vrijetijds-economie (met focus op Drenthe fietsprovincie); Lijn 2 met een focus op Zuidoost Drenthe). | ■ Leaderprogramma Zuidoost Drenthe vastgesteld.<br>■ Uitvoering projecten Vitaal Platteland in Zuidoost Drenthe.<br>■ Leaderprogramma Zuidwest Drenthe gericht op kwaliteitsimpuls vrijetijdseconomie vastgesteld.<br>■ **Fietsnetwerk.**<br>■ **Uitvoeringsprogramma Vitaal Platteland.** |

## 7.3 Uitfinanciering ILG

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| Uitfinancieren van ILG | Afronden van projecten die onder de WILG gestart zijn. | ■ Inrichtingsplan Dwingelderveld module 1 en 2 Waterberging Eelder-Peizermaden en Inrichting Roden-Norg.<br>■ Inrichting Laaghalen. |

## Wat mag het kosten?

| | Product | Beleidsopgave | Eco. Cat. | 2012 rekening | 2013 | 2014 | Verschil 2013-2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| lasten | Product 7.1. Natuur en landschap en diverse deelprojec-ten pMJP | Behoud, herstel en versterking biodiversiteit (beheeropgave) | Inkoop | 732.779 | 758.612 | 678.290 | 80.322 | 678.290 | 678.290 | 678.290 |
| | | | Kapitaal-lasten | 149.179 | 221.988 | 214.871 | 7.117 | 207.753 | 200.636 | 193.518 |
| | | | Rente | 18.941 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | | | Subsidie | 10.408.841 | 11.048.451 | 18.023.451 | -6.975.000 | 18.023.451 | 18.212.751 | 18.212.751 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 11.309.741 | 12.029.051 | 18.916.612 | -6.887.561 | 18.909.494 | 19.091.677 | 19.084.559 |
| | | Behoud, herstel en versterking biodiversiteit (ontwikkelopgave) | Inkoop | 55.565 | 5.270.000 | 0 | 5.270.000 | 0 | 0 | 0 |
| | | | Subsidie | 3.486.408 | 24.524.250 | 2.000.000 | 22.524.250 | 2.000.000 | 2.000.000 | 2.000.000 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 3.541.973 | 29.794.250 | 2.000.000 | 27.794.250 | 2.000.000 | 2.000.000 | 2.000.000 |
| | Totaal product | | | 14.851.713 | 41.823.301 | 20.916.612 | 20.906.689 | 20.909.494 | 21.091.677 | 21.084.559 |
| | Product 7.2. Platte-landsontwikkeling | Behoud, herstel en versterking van Drentse landschapstypen en verbe-tering van de belevingswaarde | Inkoop | 1.651 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | | | Subsidie | 4.537.409 | 3.190.097 | 2.616.676 | 573.421 | 2.469.257 | 2.499.156 | 2.529.591 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 4.539.060 | 3.190.097 | 2.616.676 | 573.421 | 2.469.257 | 2.499.156 | 2.529.591 |
| | | Een duurzaam, veilig en concur-rerend producerende land- en tuinbouw met een goed econo-misch perspectief | Inkoop | 259.100 | 0 | 2.800.000 | -2.800.000 | 0 | 0 | 0 |
| | | | Subsidie | 1.541.444 | 860.100 | 800.000 | 60.100 | 650.000 | 500.000 | 500.000 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 1.800.544 | 860.100 | 3.600.000 | -2.739.900 | 650.000 | 500.000 | 500.000 |
| | Totaal product | | | 6.339.604 | 4.050.197 | 6.216.676 | -2.166.479 | 3.119.257 | 2.999.156 | 3.029.591 |
| | Product 7.3. Afwik-keling lopende verplichtingen ILG | Uitfinancieren van WILG | Inkoop | 0 | -30 | 373 | -403 | 231 | 161 | 161 |
| | | | Subsidie | 12.197.123 | 17.683.675 | 13.054.744 | 4.628.931 | 6.901.674 | 0 | 0 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 12.197.123 | 17.683.645 | 13.055.117 | 4.628.528 | 6.901.905 | 161 | 161 |
| | Totaal product | | | 12.197.123 | 17.683.645 | 13.055.117 | 4.628.528 | 6.901.905 | 161 | 161 |
| | Totaal | | | 33.388.440 | 63.557.143 | 40.188.405 | 23.368.738 | 30.930.656 | 24.090.994 | 24.114.311 |

| | Product | Beleidsopgave | Eco. Cat. | 2012 rekening | 2013 | 2014 | Verschil 2013-2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| baten | Product 7.1. Natuur en landschap en diverse deelprojec-ten pMJP | Behoud, herstel en versterking biodiversiteit (beheeropgave) | Leges | -36.500 | -30.000 | 0 | -30.000 | 0 | 0 | 0 |
| | | | Ontv. bijdragen | -48.718 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | | | Ontv. subsidies | -13.539 | -23.000 | -10.523.000 | 10.500.000 | -10.523.000 | -10.523.000 | -10.523.000 |
| | | | Opbr. rente | -76.451 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | | Totaal beleidsopgave | | -175.207 | -53.000 | -10.523.000 | 10.470.000 | -10.523.000 | -10.523.000 | -10.523.000 |
| | | Behoud, herstel en versterking biodiversiteit (ontwikkelopgave) | Ontv. bijdragen | -2.884 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | | Totaal beleidsopgave | | -2.884 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal product | | | -178.091 | -53.000 | -10.523.000 | 10.470.000 | -10.523.000 | -10.523.000 | -10.523.000 |
| | Product 7.2. Platte-landsontwikkeling | Behoud, herstel en versterking van Drentse landschapstypen en verbe-tering van de belevingswaarde | Ontv. subsidies | -17.202 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | | | Ontv. subsidies | -1.038.129 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | | Totaal beleidsopgave | | -1.055.331 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal product | | | -1.055.331 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Product 7.3. Afwik-keling lopende verplichtingen ILG | Uitfinancieren van WILG | Ontv. bijdragen | -4.484.310 | -4.500.000 | -7.356.333 | 2.856.333 | -7.356.333 | -7.356.334 | 0 |
| | | | Ontv. subsidies | -16.947.478 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | | Totaal beleidsopgave | | -21.431.788 | -4.500.000 | -7.356.333 | 2.856.333 | -7.356.333 | -7.356.334 | 0 |
| | Totaal product | | | -21.431.788 | -4.500.000 | -7.356.333 | 2.856.333 | -7.356.333 | -7.356.334 | 0 |
| | Totaal | | | -22.665.210 | -4.553.000 | -17.879.333 | 13.326.333 | -17.879.333 | -17.879.334 | -10.523.000 |
| | Totaal programma | | | 10.723.230 | 59.004.143 | 22.309.072 | 36.695.071 | 13.051.323 | 6.211.660 | 13.591.311 |

| | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Verrekening resultaat met reserves | | | | | | | | |
| Bijdrage van reserve provinciaal aandeel ILG | | 0 | -21.025.099 | -8.141.023 | -12.884.076 | -1.662.811 | 0 | -267.000 |
| Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG | | 2.334.507 | 0 | 0 | 0 | 0 | 7.199.634 | 0 |
| Saldo verrekening met reserves | | 2.334.507 | -21.025.099 | -8.141.023 | -12.884.076 | -1.662.811 | 7.199.634 | -267.000 |
| Totaal na bestemming | | 8.388.724 | 80.029.242 | 30.450.095 | 49.579.147 | 14.714.134 | -987.974 | 13.858.311 |

## Verschillen tussen begroting 2013 en 2014

| Beleidsopgave | Economische categorie | Verschil | Toelichting |
|---|---|---|---|
| Behoud, herstel en versterking biodiversiteit (beheeropgave) | Inkoop | 80.322 | Afnemende kosten Natuurbeschermingswet |
| | Subsidie | -6.975.000 | Stijgende kosten voor beheer door toevoeging financiering beheer door staatsbosbeheer. |
| Behoud, herstel en versterking biodiversiteit (ontwikkelopgave) | Inkoop | 5.270.000 | Voor 2012 en 2013 rijks middelen ontvangen tbv. maatregelen en projecten voor een programmatische aanpak stikstof. Voor 2014 en verder wordt tbv. de PAS een toevoeging aan de provinciefondsuitkering verwacht. |
| | Subsidie | 22.524.250 | In 2013 zijn 4 icoonprojecten gestart. Hiervoor zijn extra rijksmiddelen toegezegd. In de decembercirculaire zal de verdeling van de structurele extra middelen voor natuur worden beschikt. |
| Behoud, herstel en versterking van Drentse landschapstypen en verbetering van de belevingswaarde | Subsidie | 573.421 | Reductie subsidies nationaal landschap, Nationale parken en Stichting Landschapsbeheer |
| Een duurzaam, veilig en concurrerend producerende land- en tuinbouw met een goed economisch perspectief | Inkoop | -2.800.000 | Uitgaven in het kader van vitaal platteland |
| | Subsidie | 60.100 | afnemende subsidiegelden recreatie, sev, toerisme en landbouw |
| Uitfinancieren van WILG | Subsidie | 4.628.931 | Afnemende betalingen in het kader van de uitfinanciering ILG verplichtingen |
| Behoud, herstel en versterking biodiversiteit (beheeropgave) | Ontv. subsidies | 10.500.000 | Structurele rijksbijdrage voor natuur en agrarisch beheer die via de decembercirculaire wordt overgeheveld naar een provinciefondsuitkering. |
| Uitfinancieren van WILG | Ontv. bijdragen | 2.856.333 | Hogere opbrengsten verkoop grond, gebouwen en bijdrage in het kader van de grond-voor-grond regeling. |
| Overige verschillen | | 23.286 | |
| Totaal van verschillen tussen 2013 en 2014 | | 36.695.071 | |

# Programma 8
# Groen Drenthe: Klimaat en Energie

## Missie

Het thema energie is voor ons van grote economische betekenis. Wij leveren een bijdrage om minder afhankelijk te zijn van fossiele brandstoffen, mede gelet op de huidige spanningen in de wereld. Bovendien willen we de wereld ook voor toekomstige generaties leefbaar houden. Daarnaast zijn uiteraard de ruimtelijke implicaties van belang; in de loop der tijd ontstaan zo nieuwe energielandschappen.De focus ligt op Energieproductie, Biobased Energy, Groen Gas, Slimme Energiesystemen en Kennis en Innovatie. De Drentse Energie Organisatie is voor ons de uitvoeringsorganisatie van energieprojecten in de definitieve financieringsfase. Het energieprogramma bewijst vooral haar kracht in de fasen daarvoor. Wij zien kansen om via een energieacademie (WO en HBO) en een energiecollege (MBO) het onderwijsaanbod te vernieuwen. Wij verbinden de robuuste onderdelen van het energieprogramma aan het noordelijke energievizier. Bestaande meerjarige afspraken, bijvoorbeeld de bijdrage aan RSP Emmen, worden gerespecteerd.

## Inleiding

Het Energieprogramma 2012-2015 heeft, net als het vorige programma, een uitvoeringsgericht karakter. Met de sturingsfilosofie van dit programma gaan we er van uit dat door in te spelen op economisch momentum, een maximale bijdrage wordt geleverd aan de doelstellingen voor $CO_2$-reductie en de productie van duurzame energie. We zetten in de uitvoering in op robuustheid van projecten, zakelijkheid (Drentse Green Deals) en een evenwichtige inzet binnen de verschillende energieketens. We investeren gedurende de looptijd van dit nieuwe programma wederom in het verder verstevigen van de relaties met andere overheden en marktpartijen. Een belangrijk samenwerkingsplatform daarvoor wordt gevormd door de stichting Energy Valley, die daarnaast ook in de uitvoering van projecten een belangrijke inhoudelijke bijdrage levert.

De uitvoering van het Klimaat en Energie beleid is ondergebracht in het Energieprogramma 2012-2015 en de Drentse Energie Organisatie (DEO). Hierbij wordt aangesloten op het noordelijke Energievizier, waarbij is gekozen voor focus op onderwerpen, die nauwe onderlinge samenhang vertonen binnen de focus van beleidsontwikkeling wordt, samen met onze uitvoeringspartners het traject van de Energiestrategie voortgezet (zie programma 6).

## 8.1 Klimaat en Energie

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| Versnellen energietransitie naar duurzame energie | ■ Binnen de programmaperiode 60 MNm3 groen gas productie in Drenthe gerealiseerd. | ■ Voor 20 MNm3 projecten groen gas productie in 2014 opgestart. |
| | ■ Binnen de programmaperiode € 300 miljoen euro aan economische investeringen in Biobased Energy in Drenthe. | ■ € 100 miljoen aan economische investeringen in Biobased Energy in Drenthe in 2014. |
| | ■ Versterken Noord Nederland (NNL) als energieregio en borgen dat er voldoende goed geschoolde arbeidskrachten binnen de energiesector beschikbaar zijn. | ■ Realisatie E-Academy/E-College. |

## Wat mag het kosten?

| | Product | Beleidsopgave | Eco. Cat. | 2012 rekening | 2013 | 2014 | Verschil 2013-2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| lasten | Product 8.1. Klimaat en Energie | Versnellen energietransitie naar duurzame energie | Inkoop | 1.200.067 | 4.607.680 | 950.000 | 3.657.680 | 700.000 | 0 | 0 |
| | | | Subsidie | 11.971.219 | 3.937.750 | 1.750.000 | 2.187.750 | 1.750.000 | 0 | 0 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 13.171.286 | 8.545.430 | 2.700.000 | 5.845.430 | 2.450.000 | 0 | 0 |
| | Totaal product | | | 13.171.286 | 8.545.430 | 2.700.000 | 5.845.430 | 2.450.000 | 0 | 0 |
| | Product 8.2. Drentse Energie Organisatie | Drentse Energie Organisatie | Subsidie | 13.000.000 | 14.700.000 | 0 | 14.700.000 | 0 | 0 | 0 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 13.000.000 | 14.700.000 | 0 | 14.700.000 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal product | | | 13.000.000 | 14.700.000 | 0 | 14.700.000 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | | | 26.171.286 | 23.245.430 | 2.700.000 | 20.545.430 | 2.450.000 | 0 | 0 |
| baten | Product 8.1. Klimaat en Energie | Versnellen energietransitie naar duurzame energie | Ontv. subsidies | -4.338.716 | -4.050.000 | 0 | -4.050.000 | 0 | 0 | 0 |
| | | Totaal beleidsopgave | | -4.338.716 | -4.050.000 | 0 | -4.050.000 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal product | | | -4.338.716 | -4.050.000 | 0 | -4.050.000 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal | | | -4.338.716 | -4.050.000 | 0 | -4.050.000 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal programma | | | 21.832.570 | 19.195.430 | 2.700.000 | 16.495.430 | 2.450.000 | 0 | 0 |

| | | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Verrekening resultaat met reserves | | | | | | | | | |
| Saldo verrekening met reserves | | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal na bestemming | | 21.832.570 | 19.195.430 | 2.700.000 | 16.495.430 | 2.450.000 | 0 | 0 |

### Verschillen tussen begroting 2013 en 2014

| Beleidsopgave | Economische categorie | Verschil | Toelichting |
|---|---|---|---|
| Versnellen energietransitie naar duurzame energie | Inkoop | 3.657.680 | Per saldo wordt minder geraamd. Dit komt door de éénmalige budgetoverheveling 2012 van circa 0,7 miljoen naar 2013 en voor het project SEBB zijn in 2013 lasten geraamd, die niet begroot zijn in 2014. |
| | Subsidie | 2.187.750 | Verschil wordt verklaard door de start van het project Zonne-panelen en Asbest in 2013. In 2014 worden geen uitgaven voor dit project verwacht. |
| Drentse Energie Organisatie | Subsidie | 14.700.000 | In 2013 is een incidentele prestatiesubsidie 2013-2020 verstrekt aan de Drentse Energie Organisatie. |
| Versnellen energietransitie naar duurzame energie | Ontv. subsidies | -4.050.000 | Voor het project SEBB hebben wij in 2013 een rijksbijdrage ontvangen. Voor 2014 is deze ontvangst niet begroot. |
| Overige verschillen | | 0 | |
| Totaal van verschillen tussen 2013 en 2014 | | 16.495.430 | |

# Programma 9
# Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt

## Missie

Het verbinden van taken, partners en partijen om zo te werken aan een provincie met een duurzame robuuste economische structuur waarin het innovatieve MKB een belangrijke positie inneemt en waar het bedrijfsleven oog heeft voor duurzaamheid en maatschappelijk ondernemen. Waar de kansen van onze prachtige leef- en werkomgeving (goede bereikbaarheid, voldoende ruimte, duurzaamheid, cultuurhistorie, natuur en milieu) economisch worden benut door in te zetten op het creëren van toegevoegde waarde. Wij verbinden onze Drentse economische ambities aan het nationale topsectorenbeleid en de nieuwe Europese programmaperiode (2014-2020). Speerpunten in ons economisch beleid zijn energie, sensorsysteemtechnologie, agrifood/biobased economie/chemie, healthy ageing en vrijetijdseconomie en de onderlinge verbindingen. Wij werken nauw samen met onze partners en zetten in op het organiseren van voldoende realisatiekracht, een goede coördinatie vanuit de provinciale organisatie en een optimale samenwerking binnen Drenthe, Noord-Nederland, met Overijssel en Noordwest-Duitsland.

## Inleiding

De centrale doelstelling, zoals verwoord in de *Economische Beleidsagenda 2010-2015*, is het scheppen en behouden van werkgelegenheid door het ontwikkelen van een duurzame en robuuste.economische structuur. Hierbij ligt de nadruk op het stimuleren van kennis en innovatie. De thema's in de Drentse Economische Agenda hebben wij uitgewerkt in het *Kader voor Economische Investeringen (KEI)* en aangescherpt in de *herijking van het KEI* voor 2012. Op basis van dit KEI maken wij jaarprogramma's.

Wij zetten ons maximaal in voor behoud en ontwikkeling van werkgelegenheid. Wij stimuleren ondernemerschap en innovatie door kansen op het gebied van energie, agribusiness, zorg, toerisme en specialisaties zoals sensortechnologie, chemie en logistiek te laten verzilveren. Dit doen we enerzijds door reeds ingezette trajecten als het MKB actieplan voort te zetten en anderzijds door uitvoering te geven aan nieuw instrumentarium zoals de TOP-regeling en het economisch financieringsinstrumentarium. Ook lobbyen wij voor het behoud van (Rijks) werkgelegenheid. De ontwikkelingen op de arbeidsmarkt volgen wij nauwlettend en waar nodig stimuleren en faciliteren wij anderen om maximaal in te zetten op een goede aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt. We sturen bij de inzet op onze andere beleidsopgaven op samenhang en verbinding ter stimulering van de werkgelegenheid.

Verbinding en samenwerking met stakeholders als NOM, Syntens, Kamer van Koophandel, gemeenten, kennisinstellingen, marktpartijen en belangenorganisaties is van groot belang voor het realiseren van onze doelen. Ook in 2014 werken wij actief met hen samen.

Er is behoefte aan dynamiek in Drenthe; aan een vertaalslag van visies naar concrete projecten die leiden werkgelegenheid. Wij willen daarom een extra stimulans geven aan de uitwerking van o.a de Noordervisie, RIS3, Europese programma's en lobbyactiviteiten door partijen met elkaar in verbinding te brengen bij een in te richten projectbureau. Dit moet leiden tot het aanjagen van projecten.

We nemen hiertoe in de begroting een reservering op van €500.000,-, te dekken uit bestaand budget VES. Na 2 jaar vindt evaluatie van de resultaten plaats.

## 9.1 Versterken regionale innovatiekracht

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| **Versterking van de regionale innovatiekracht** | **Een ontwikkeling in het aantal startende bedrijven, ontwikkeling van de R&D-uitgaven en een werkgelegenheidsontwikkeling in Drenthe ten minste op het niveau van het landelijk gemiddelde, wat blijkt uit:**<br>■ **Aantal gecreëerde arbeidsplaatsen.**<br>■ **Werkgelegenheids- ontwikkeling.**<br>■ **Aantal starters.**<br>■ **R&D uitgaven.**<br><br>**Versterkte kennispositie en innovatiekracht kansrijke sectoren (in relatie tot EU2020, topsectorenaanpak Rijk), wat blijkt uit:**<br>■ **R&D uitgaven.**<br>■ **Aantal deelnemende Drentse bedrijven in innovatie contracten.** | ■ **Kei-Jaarprogramma 2014.**<br>■ **Actieprogramma MKB 2014 en uitvoering daarvan.**<br>■ **TOP-regeling voor stimulering MKB.**<br>■ **Eerste projecten, trajecten en ondernemingen gefinancierd met het in 2013 ontwikkeld financieel instrumentarium.**<br>■ **Koppeling MKB aan DOME.**<br>■ **Aansluiting Drents MKB op nationaal topsectorenbeleid.**<br>■ **Sensortechnologie is expliciet onderdeel van roadmap HTSM.**<br>■ **Opzet Sensorcampus (groeimodel).**<br>■ **Kennisdeling, project-ontwikkeling en business development op Sensorsysteem-technologie en Healthy Ageing, in relatie tot maatschappelijke opgaven en cross-overs met andere noordelijke sterktes.**<br>■ **Afronding iAge.**<br>■ **Ontwikkeling/versterking kennisinstituten op HBO/MBO niveau (E-college, COCI, zorgacademie).** |
| | Versterking internationaal economisch profiel Drenthe en internationale kennisuitwisseling, wat blijkt uit:<br>■ Aantal grensoverschrijdende activiteiten. | ■ Projectontwikkeling in het kader van programma's INTERREG en OP EFRO 2014-2020.<br>■ Nieuwe werkafspraken met EDR ter ondersteuning van de Duitsland Agenda.<br>■ Projectontwikkeling in het kader van INTERREG Va programma tweede helft 2014.<br>■ Uitvoeringsagenda INTERREG voor het Noordelijke grensgebied toegesneden op noordelijke wensen. |

## 9.2 Optimale aansluiting bedrijfsleven, kennis, onderwijs en arbeidsmarkt

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| **Optimalisatie aansluiting bedrijfsleven, kennis, onderwijs en arbeidsmarkt** | Betere aansluiting van vraag en aanbod op de Drentse arbeidsmarkt, in kwantitatief en kwalitatief opzicht, wat blijkt uit:<br>■ Het aantal (langdurig) openstaande vacatures is kleiner dan in 2010. | ■ Gepubliceerde onderzoeken Noordelijke Arbeidsmarktverkenning.<br>■ Ontwikkelingen op het gebied van demografie, werkgelegenheid, aanpak kritische sectoren zorg en techniek zijn geagendeerd bij onderwijs- en kennisinstellingen, ondernemersorganisaties en gemeenten.<br>■ Initiatief is genomen tot opstellen sectorplannen om o.a. de samenwerking tussen bedrijfsleven en onderwijs te versterken (bestrijden (jeugd)werkloosheid).<br>■ Uitvoering techniekpact Noord_<br>■ Organisatie en uitreiking Platoprijs 2014. |

## 9.3 Verbeteren vestigingsklimaat

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| **Verbetering vestigingsklimaat** | Een aantrekkelijke regionale, stedelijke en fysieke bedrijfsomgeving, wat blijkt uit:<br>■ Behoud/ontwikkeling van aantal arbeidsplaatsen in de stedelijke netwerken Groningen-Assen en Drentse Zuidas (werkgelegenheidsontwikkeling).<br>■ Voorraad bedrijventerreinen en jaarlijkse uitgifte.<br>■ Start revitalisering bedrijventerreinen in stedelijke netwerken.<br>■ Verbeterd imago t.o.v. voorgaande jaren (tweejaarlijks onderzoek). | ■ Faciliteren kennisknooppunt breedband.<br>■ Afstemming met de andere aandeelhouders over taken NOM.<br>■ Om bedrijven aan te trekken is een rode loper beleid uitgewerkt.<br>■ Kwaliteit van. infrastructuur, openbaar groen, parkeren, bewegwijzering, veiligheid) van bestaande bedrijventerreinen is verbeterd en afgestemde werklocaties vanuit regionale afspraken, waaronder Dry Port en Blue Port zijn ontwikkeld.<br>■ Blijvende inzet op imagoverbetering van Drenthe (t.o.v. eerdere metingen).<br>■ Marketing Drenthe: inzet op wonen, werken, vrijetijdseconomie, cultuur en sport.<br>■ Marketing Drenthe heeft meerjarige integrale marketingcommunicatie (visie en strategie 2015-2018). |

## 9.4 Vrijetijdseconomie

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| **Versterken van de vrijetijdseconomie in Drenthe** | Stimuleren van behoud/groei van de werkgelegenheid in de vrijetijdseconomie met een focus op innovatie en versterking MKB, dat blijkt uit het aantal arbeidsplaatsen in de vrijetijdssectoren. | ■ Nieuwe, stuwende product/marktcombinaties in de vrijetijdssector, b.v. met sectoren als zorg, cultuur, natuur en sport.<br>■ Nieuwe economische impulsen Veenhuizen en Frederiksoord.<br>■ Goede samenwerking tussen de stakeholders in de vrijetijdssector, ten behoeve van het totaalproduct Drenthe.<br>■ Inzicht in mogelijkheden om kwaliteitsimpuls verblijfsrecreatie te realiseren.<br>■ Optimale aansluiting bij en benutting van project Natuurlijke Recreatie.<br>■ Onderzoek en kennisdeling.<br>■ Kwalitatief goede toeristische infrastructuur (fietsen, wandelen en varen). |
| | Groei van de bestedingen in de vrijetijdssector in Drenthe, dat blijkt uit de bestedingen (afgeleid bezoek / overnachtingen). | |
| | Verbeteren van het imago Drenthe, wat blijkt uit een hogere score in het 2 jaarlijks imagoonderzoek. | |

## 9.5 Agribusiness / Biobased economy

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| Versterken van de Agribusiness, versnelling transformatie naar biobased economy | ■ Stimulering van behoud van het aantal arbeidsplaatsen in de agribusiness en de chemie waarbij de werkgelegenheidsontwikkeling zich minimaal gelijk aan het landelijk gemiddelde heeft ontwikkeld.<br>■ Stimulering BBE gerelateerde innovatie in chemie en agribusiness, dat blijkt uit het aantal innovatiecontracten en –activiteiten. | ■ Agro Agenda Noord-Nederland is in uitvoering genomen.<br>■ Projecten ontwikkeld op het gebied van Agro&Food en BBE (agro en chemie).<br>■ Kennescluster Innovatieplatform PhytoGlasshouse Applications (PGAI) is doorontwikkeld tot Plants Value en voert businesscases uit.<br>■ Realisatie communicatieprogramma BBE Drenthe.<br>■ Realisatie CoCi-status (Center of Chemical Innovations).<br>■ Aanjaagorganisatie chemie opgestart.<br>■ Inrichting van een Centre of Expertise Smart Polymeric Materials (CoE) en Centra voor Innovatief Vakmanschap (CIV).<br>■ Twee kennisclusters en consortia KANON en food zijn gerealiseerd. |

**Toelichting**

Met de AgroAgenda Noord Nederland willen wij bereiken dat de noordelijke agrosector in 2020 modern en renderend is, en schoon en efficiënt produceert. Hiermee leveren wij een bijdrage aan maatschappelijke uitdagingen in Nederland en Europa zoals klimaat & energie en behoud en versterking van de werkgelegenheid in de agrofood en aanverwante sectoren. Dit doen wij langs 5 thema lijnen:

1. Duurzame primaire productie
2. Meer toegevoegde waarde in de keten
3. Landbouw en omgeving
4. Infrastructuur
5. Kennisnetwerk.

De CoCi zijn broedplaatsen van innovatie. Industrie en onderwijs zorgen voor een optimale uitwisseling van ideeën, expertise en faciliteiten. Men richt zich vooral ook op startende en groeiende bedrijven.

In het Centre of Expertise Smart PolymericMaterials (SPM) wordt toegepaste kennis ontwikkeld en versneld innovaties gerealiseerd door een samenwerking met universiteiten en topeconomische instituten.

In een Centrum voor Innovatief Vakmanschap werkt het onderwijs en het bedrijfsleven nauw samen met als doel beter geschoolde en breder inzetbare vakkrachten op MBO-niveau te realiseren. Het Centrum voor Innovatief Vakmanschap van het Drenthe College in Emmen wil zich gaan richten op de Biobased Economy.

## Wat mag het kosten?

| | Product | Beleidsopgave | Eco. Cat. | 2012 rekening | 2013 | 2014 | Verschil 2013-2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| lasten | Product 9.1. Versterken regionale innovatiekracht | Versterking van de regionale innovatiekracht | Inkoop | 184.843 | 4.166.827 | 166.827 | 4.000.000 | 166.827 | 166.827 | 166.827 |
| | | | Subsidie | 6.770.238 | 15.410.377 | 7.942.877 | 7.467.500 | 6.947.877 | 6.947.877 | 6.947.877 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 6.955.082 | 19.577.204 | 8.109.704 | 11.467.500 | 7.114.704 | 7.114.704 | 7.114.704 |
| | Totaal product | | | 6.955.082 | 19.577.204 | 8.109.704 | 11.467.500 | 7.114.704 | 7.114.704 | 7.114.704 |
| | Product 9.2. Optimale aansluiting bedrijfsleven, kennis, onderwijs en arbeidsmarkt | Optimalisatie aansluiting bedrijfsleven, kennis, onderwijs en arbeidsmarkt | Inkoop | 189.311 | 720.000 | 530.000 | 190.000 | 750.000 | 250.000 | 0 |
| | | | Subsidie | 109.667 | 300.000 | 300.000 | 0 | 300.000 | 260.000 | 10.000 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 298.977 | 1.020.000 | 830.000 | 190.000 | 1.050.000 | 510.000 | 10.000 |
| | Totaal product | | | 298.977 | 1.020.000 | 830.000 | 190.000 | 1.050.000 | 510.000 | 10.000 |
| | Product 9.3. Verbeteren vestigingsklimaat | Verbetering vestigingsklimaat | Inkoop | 2.552.051 | 1.150.644 | 196.025 | 954.619 | 57.400 | 57.400 | 57.400 |
| | | | Subsidie | 528.082 | 462.400 | 602.400 | -140.000 | 702.400 | 702.400 | 702.400 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 3.080.133 | 1.613.044 | 798.425 | 814.619 | 759.800 | 759.800 | 759.800 |
| | Totaal product | | | 3.080.133 | 1.613.044 | 798.425 | 814.619 | 759.800 | 759.800 | 759.800 |
| | Product 9.4. Vrijetijdseconomie | Versterken van de vrijetijdseconomie in Drenthe | Inkoop | 5.727 | 36.949 | 36.949 | 0 | 36.949 | 36.949 | 36.949 |
| | | | Subsidie | 1.741.778 | 1.900.220 | 1.900.220 | 0 | 1.900.220 | 1.900.220 | 1.900.220 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 1.747.505 | 1.937.169 | 1.937.169 | 0 | 1.937.169 | 1.937.169 | 1.937.169 |
| | Totaal product | | | 1.747.505 | 1.937.169 | 1.937.169 | 0 | 1.937.169 | 1.937.169 | 1.937.169 |
| | Product 9.5 Agribusiness / Biobased economy | Versterken van de Agribusiness, versnelling transformatie naar biobased economy | Subsidie | 526.693 | 606.949 | 506.949 | 100.000 | 506.949 | 506.949 | 506.949 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 526.693 | 606.949 | 506.949 | 100.000 | 506.949 | 506.949 | 506.949 |
| | Totaal product | | | 526.693 | 606.949 | 506.949 | 100.000 | 506.949 | 506.949 | 506.949 |
| | Totaal | | | 12.608.389 | 24.754.366 | 12.182.247 | 12.572.119 | 11.368.622 | 10.828.622 | 10.328.622 |
| baten | Product 9.1. Versterken regionale innovatiekracht | Versterking van de regionale innovatiekracht | Ontv. bijdragen | -167.500 | -3.695.000 | -35.000 | -3.660.000 | 0 | 0 | 0 |
| | | Totaal beleidsopgave | | -167.500 | -3.695.000 | -35.000 | -3.660.000 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal product | | | -167.500 | -3.695.000 | -35.000 | -3.660.000 | 0 | 0 | 0 |
| | Product 9.3. Verbeteren vestigingsklimaat | Verbetering vestigingsklimaat | Ontv. bijdragen | -26.806 | -32.200 | -32.200 | 0 | -32.200 | -32.200 | -32.200 |
| | | Totaal beleidsopgave | | -26.806 | -32.200 | -32.200 | 0 | -32.200 | -32.200 | -32.200 |
| | Totaal product | | | -26.806 | -32.200 | -32.200 | 0 | -32.200 | -32.200 | -32.200 |
| | Totaal | | | -194.306 | -3.727.200 | -67.200 | -3.660.000 | -32.200 | -32.200 | -32.200 |
| | Totaal programma | | | 12.414.084 | 21.027.166 | 12.115.047 | 8.912.119 | 11.336.422 | 10.796.422 | 10.296.422 |

| | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Verrekening resultaat met reserves | | | | | | | | |
| Bijdrage aan reserve versterking economisch structuur | | 5.000.000 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Bijdrage van reserve versterking economisch structuur | | -1.408.424 | -6.250.000 | -500.000 | -5.750.000 | -500.000 | 0 | 0 |
| Saldo verrekening met reserves | | 3.591.576 | -6.250.000 | -500.000 | -5.750.000 | -500.000 | 0 | 0 |
| Totaal na bestemming | | 8.822.508 | 27.277.166 | 12.615.047 | 14.662.119 | 11.836.422 | 10.796.422 | 10.296.422 |

## Verschillen tussen begroting 2013 en 2014

| Beleidsopgave | Economische categorie | Verschil | Toelichting |
|---|---|---|---|
| Versterking van de regionale innovatiekracht | Inkoop | 4.000.000 | Het budget van € 4 miljoen voor Risicofinanciering MKB, was in 2013 slechts incidenteel beschikbaar voor Financieringsinstrumentarium Drenthe. |
| | Subsidie | 7.467.500 | In 2013 was t.b.v Financieringsinstrumentarium Drenthe incidenteel budget opgenomen voor de versterking van de economische structuur. Daarnaast is vanaf 2014 van de Cofinancieringsreserve Europa € 3,1 miljoen beschikbaar, budget dat er eerdere jaren niet was. |
| Optimalisatie aansluiting bedrijfsleven, kennis, onderwijs en arbeidsmarkt | Inkoop | 190.000 | Voor kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt is door het navoren halen van budget uit 2014 naar 2013 in 2014 minder beschikbaar. Daarnaast is € 500.000,-- extra in 2014 (en 2015) opgenomen t.b.v. concrete projecten die leiden tot werkgelegenheid. Deze extra dekking wordt gedekt door een bijdrage vanuit de Reserve versterking economische structuur. |
| Verbetering vestigingsklimaat | Inkoop | 954.619 | In 2013 was t.b.v. herstructurering bedrijventerreinen (decentralisatieuitkering) wegens overhevelingen incidenteel budget opgenomen. |
| | Subsidie | -140.000 | Verschil wordt voornamelijk veroorzaakt door een hoger opgenomen bedrag voor de bijdrage aan de Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij (NOM) |
| Versterken van de Agribusiness, versnelling transformatie naar biobased economy | Subsidie | 100.000 | Het budget voor Landbouw structuurversterking incidenteel verhoogd in 2013. |
| Versterking van de regionale innovatiekracht | Ontv. bijdragen | -3.660.000 | T.b.v. het Financieringsinstrumentarium Drenthe was incidenteel een bedrag van € 3,6 miljoen beschikbaar via de zogenaamde Vrije Transitiemiddelen (SNN). |
| Overige verschillen | | 0 | |
| Totaal van verschillen tussen 2013 en 2014 | | 8.912.119 | |

# Programma 10
# Middelen en bedrijfsvoering

## Missie

De missie van de organisatie is om de ambities van het Drentse bestuur waar te maken, zo goed mogelijk - gefocust op de bestuurlijke speerpunten - en zo doelmatig mogelijk. Met een moderne bedrijfsvoering. De provincie is daarbij een solide partner die de zaken beheersmatig op orde heeft maar vooral ook ondernemend en flexibel inspeelt op nieuwe ontwikkelingen en veranderende behoeftes van bestuur, partners en burgers.

## Inleiding

Ons uitgangspunt bij het financieel beleid is een sluitende begroting die langjarig in evenwicht is. Incidentele middelen geven we in principe alleen uit aan incidentele activiteiten en die gebruiken we dus niet voor structurele uitgaven. Deze en andere meer gedetailleerde uitgangspunten zijn te vinden in de Financiële verordening 2012, het Treasurystatuut 2012 en de Nota Reserves en Voorzieningen 2012.

De afgelopen jaren zijn ook voor de ambtelijke organisatie stevige keuzes gemaakt, ook voor de toekomst. De ambtelijke organisatie krimpt en we gaan werken met een variabele schil van medewerkers met een tijdelijk contract. Uitgangspunt voor de organisatieontwikkeling is de Directiebrief 'Samen gaan voor resultaat' uit 2013, een bijlage bij de Voorjaarsnota 2013.

Het Informatieplan 2014-2017 is leidend voor de doorontwikkeling van een toekomstvaste ondersteuning van de primaire bedrijfsprocessen, waaronder de aansluiting op de RUD, de realisatie van de landelijke basisregistraties etc. Het bijbehorende uitvoeringsprogramma bepaalt hierin de prioriteiten. De uitvoering wordt op basis van projectportfolio gerealiseerd. We gaan vooral het beheer verbeteren en delen van het proces planning en control digitaliseren. En we gaan ons voorbereiden op de (latere) invoering van een nieuwe (digitale) werkwijze: het zaakgericht werken.

Voor alle facilitaire voorzieningen geldt als uitgangspunt:
- Het creëren van een goede beheersomgeving door adequaat en kostentechnisch verantwoord beheer van het gebouw, goed huisvestingsmanagement, infrastructuur, systemen en ondersteunende diensten;
- het doorvoeren van een gezonde verzakelijkingslag binnen de bedrijfsvoering zoals onder andere opgenomen in het provinciale kwaliteitshandvest en het efficiënt en effectief organiseren van de bedrijfsprocessen en het doorbelasten van marktconforme tarieven aan externe huurders;
- de transitie naar een regieorganisatie.

In de paragraaf bedrijfsvoering wordt verder ingegaan op de wijze waarop de organisatie zich ontwikkelt naar een adaptieve organisatie die met diverse partners in netwerken opereert. Adaptief houdt voor de facilitaire organisatie in dat zij haar dienstverlening zodanig inricht dat zij in de kleinere, flexibele provinciale organisatie optimaal kan blijven ondersteunen door zich te ontwikkelen van een functioneel ingerichte organisatie naar een regieorganisatie. In 2013 zijn de uitgangspunten daarvan en de transitieopgave omschreven. Vanaf 2014 zal dit plan fasegewijs

ingevoerd worden. Ook zullen we vanaf 2014 een pakket van ondersteunende diensten verlenen aan de RUD. We zijn actief in het verkennen van mogelijkheden voor samenwerking met de provincie Groningen en met Drentse gemeenten. Een verkenning met de provincie Groningen heeft geleid tot een aantal nog te concretiseren afspraken voor samenwerking op gebied van beheer en onderhoud van wegen, ingenieursdiensten, bediening vaarwegen en inkoop. Deze zullen in het voorjaar 2014 haar beslag krijgen. Gesprekken met de gemeente Emmen hebben geleid tot een afspraak om een verkenning uit te voeren naar samenwerking op het gebied van bedrijfsvoering.

## 10.1 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| **Een financieel gezonde organisatie** | Duurzaam financieel evenwicht. | ■ Structureel sluitende begroting, blijkend uit het actuele saldo in deze begroting.<br>■ Een goedkeurende verklaring van de accountant bij de jaarstukken.<br>■ Toepassing van repressief toezicht door de toezichthouder.<br>■ Alle risico's kunnen afdekken door de risicoreserve.<br>■ Voldoende weerstandsvermogen, (zie verder de paragraaf weerstandsvermogen). |
| | Goede liquide positie binnen de randvoorwaarden van het treasurystatuut. | ■ Een goede liquiditeitspositie, blijkend uit het kunnen voldoen aan de financiële verplichtingen.<br>■ Voldoende rendement op liquide middelen conform uitgangspunten treasurystatuut op de overtollige liquide middelen. |

## 10.2 Personeel en organisatie

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| **De provincie als effectieve en efficiënte organisatie.** | Kostenreductie realiseren en de kwaliteit en continuïteit nu en in de toekomst handhaven. | ■ Het regiemodel voor inkoop is ingevoerd.<br>■ Er is een afgeronde verkenning van samenwerking in noordelijk verband (met provincie Groningen of met gemeenten binnen Drenthe) |
| | Verder vormgeven aan efficiëntere organisatie. | ■ De taakstelling met betrekking tot reductie van de formatie en de overhead uit de directiebrief 2013 is gehaald<br>■ Er is een ingevoerde bedrijfsadministratie voor de RUD |
| **De provincie als goede werkgever.** | Nu en in de toekomst een aantrekkelijke werkgever zijn die de juiste mensen kan vinden en binden.<br><br>Hoogste score van de provincies in het Beste werkgeversonderzoek en in de top 10 van beste overheidswerkgevers in 2014. | ■ Kwalitatieve hiaten zijn opgelost via talentmanagement en mobiliteit.<br>■ Er is een verkenning van de CAO van de toekomst uitgevoerd. |

## 10.3 ICT en facilitaire zaken

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| **De provincie beschikt over een ICT-infrastructuur die up-to-date is en geen belemmering vormt voor een gezonde bedrijfs-voering** | **Informatievoorziening.**<br>Omvat een moderne flexibele ICT infrastructuur, waarvan de gemeten beschikbaarheid van de ICT systemen 99% uptime bedraagt, die meegroeit met en proactief ondersteuning biedt en eveneens de externe dienstverlening mogelijk maakt, door middel van ketenintegratie en kennismanagement. De informatie-voorziening leidt, voert uit of ondersteunt activiteiten en diensten die gericht zijn op het beheren van documen-ten ongeacht hun vorm.<br>En het verbeteren van de kwaliteit van het vastleggen van de documentenstroom daarbij voldaan aan zaken als termijnen, volledigheid, juistheid, wetgeving en interne procedures. | ICT systemen zijn beschikbaar voor tenminste 99% (uptime).<br><br>Adequaat en actueel Informatieplan 2014 - 2017 en uitvoeringsprogramma inclusief prioritering, actueel ICT Architectuur en I-Beleid.<br><br>Up tot date I-Beleid aangesloten bij het informatiebevei-ligingsbeleid.<br><br>Proces tot besluit 'vervanging papier door digitale opslag (substitutie) gerealiseerd. |
| **De provincie is in staat zich te houden aan het eigen kwaliteitshandvest (onder-deel Huisvesting)** | **Huisvesting**<br>In het technisch en bouwkundig goed functionerend gebouw wordt sinds de revitalisering gebruik gemaakt van duurzame en/of milieuontlastende en energiebespa-rende maatregelen CO2 neutraal.<br><br>En vasthouden aan het maximaal streefverbruik van 20.000 m3 aardgas.<br><br>Het efficiënt en doelmatig gebruik maken van het provinciale gebouw gebaseerd op uitgangspunten in het Huisvestingsbeleidsplan. | Voorzien in en onderhouden van gebouwen en terreinen door planning in tijd en bedragen op te volgen – via een meerjarenplanning - , waarin bouwkundige en technische zaken en energiemanagement zijn inbegrepen.<br><br>Maximaal verbruik van 20.000 m3 aardgas. |
| **De provincie is in staat zich te houden aan het eigen kwaliteitshandvest (onder-deel Diensten)** | **Diensten**<br>Verzorgen van diverse services waaronder kwalitatief goede consumptieve diensten. Van 20% van het aange-boden assortiment in het bedrijfsrestaurant naar 50% duurzaam. | Consumptieve diensten waarvan 50% van het aangebo-den assortiment in het bedrijfsrestaurant duurzaam is. |

## 10.4 Reserve mutaties

| Beleidsopgave | Doelstelling | Resultaten |
|---|---|---|
| **Volledig overzicht van de afzonderlijke reserves en voorzieningen** | Zie informatie in de paragraaf reserves en voorzieningen. | Zie informatie in de paragraaf reserves en voorzieningen. |

## Wat mag het kosten?

| | Product | Beleidsopgave | Eco. Cat. | 2012 rekening | 2013 | 2014 | Verschil 2013-2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| lasten | Product 10.1. Financiering en algemene dekkingsmiddelen | Een financieel gezonde organisatie | Inkoop | 106.142 | 40.000 | 40.000 | 0 | 40.000 | 40.000 | 40.000 |
| | | | Kapitaal-lasten | 31.051 | 31.051 | 31.051 | 0 | 31.051 | 31.051 | 31.051 |
| | | | Onvoor-zien/ stelpost | 0 | 50.000 | 50.000 | 0 | 50.000 | -1.571.601 | -758 |
| | | | Rente | 1.067 | 2.500 | 2.500 | 0 | 2.500 | 2.500 | 2.500 |
| | | | rente | 113.615 | 131.000 | 131.000 | 0 | 131.000 | 131.000 | 131.000 |
| | | | Toev. voorziening | -533.917 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | | Totaal beleidsopgave | | -282.042 | 254.551 | 254.551 | 0 | 254.551 | -1.367.050 | 203.793 |
| | Totaal product | | | -282.042 | 254.551 | 254.551 | 0 | 254.551 | -1.367.050 | 203.793 |
| | Product 10.2. Personeel en organisatie | De provincie als effectieve en efficiënte organisatie. | Apparaats-kosten | 41.613.814 | 40.617.640 | 40.188.981 | 428.659 | 40.114.951 | 40.340.936 | 40.555.275 |
| | | | Inkoop | 985.789 | 1.538.758 | 1.208.758 | 330.000 | 643.758 | 643.758 | 643.758 |
| | | | Subsidie | 7.330 | 6.231 | 6.231 | 0 | 6.231 | 6.231 | 6.231 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 42.606.933 | 42.162.629 | 41.403.970 | 758.659 | 40.764.940 | 40.990.925 | 41.205.264 |
| | | De provincie als goede werkgever. | Inkoop | 704.231 | 1.296.293 | 1.050.908 | 245.385 | 1.050.908 | 1.050.908 | 1.050.908 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 704.231 | 1.296.293 | 1.050.908 | 245.385 | 1.050.908 | 1.050.908 | 1.050.908 |
| | Totaal product | | | 43.311.163 | 43.458.922 | 42.454.878 | 1.004.044 | 41.815.848 | 42.041.833 | 42.256.172 |
| | Product 10.3. ICT en facilitaire zaken | De provincie beschikt over een ICT-infrastructuur die up-to-date is en geen belemmering vormt voor een gezonde bedrijfs-voering | Inkoop | 1.280.464 | 2.352.065 | 2.212.065 | 140.000 | 2.212.065 | 2.212.065 | 2.458.765 |
| | | | Kapitaal-lasten | 573.141 | 660.265 | 1.667.326 | -1.007.061 | 1.544.117 | 2.122.100 | 1.990.821 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 1.853.606 | 3.012.330 | 3.879.391 | -867.061 | 3.756.182 | 4.334.165 | 4.449.586 |
| | | De provincie is in staat zich te houden aan het eigen kwaliteitshandvest (onderdeel Diensten) | Belastingen | 0 | 7.572 | 7.572 | 0 | 7.572 | 7.572 | 7.572 |
| | | | Inkoop | 971.622 | 1.741.006 | 1.741.006 | 0 | 1.721.006 | 1.721.006 | 1.721.006 |
| | | | Kapitaal-lasten | 6.933 | 100.361 | 59.617 | 40.744 | 60.865 | 58.350 | 55.834 |
| | | | Ontv. bijdragen | 0 | 52.787 | 52.787 | 0 | 62.787 | 62.787 | 62.787 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 978.554 | 1.901.726 | 1.860.982 | 40.744 | 1.852.230 | 1.849.715 | 1.847.199 |

| | Product | Beleidsopgave | Eco. Cat. | 2012 rekening | 2013 | 2014 | Verschil 2013-2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | De provincie is in staat zich te houden aan het eigen kwaliteitshandvest (onderdeel Huisvesting) | Belastingen | 92.778 | 81.200 | 81.200 | 0 | 81.200 | 81.200 | 81.200 |
| | | | Inkoop | 1.388.766 | 776.758 | 776.758 | 0 | 776.758 | 776.758 | 776.758 |
| | | | Kapitaal-lasten | 2.511.931 | 2.355.737 | 2.285.460 | 70.277 | 2.220.283 | 2.049.107 | 1.988.699 |
| | | | Ontv. bijdragen | 38.807 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | | | Toev. voorziening | 577.793 | 577.793 | 577.793 | 0 | 577.793 | 577.793 | 577.793 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 4.610.075 | 3.791.488 | 3.721.211 | 70.277 | 3.656.034 | 3.484.858 | 3.424.450 |
| | Totaal product | | | 7.442.235 | 8.705.544 | 9.461.584 | -756.040 | 9.264.446 | 9.668.738 | 9.721.235 |
| | Totaal exclusief reserve mutaties | | | 50.471.356 | 52.419.017 | 52.171.013 | 248.004 | 51.334.845 | 50.343.521 | 52.181.200 |
| baten | Product 10.1. Financiering en algemene dekkingsmiddelen | Een financieel gezonde organisatie | Adm. boekingen | -10.578.000 | -9.862.000 | -8.911.000 | -951.000 | -7.957.000 | -6.915.000 | -6.365.000 |
| | | | Dividend | -3.058.135 | -2.304.468 | -2.274.633 | -29.835 | -2.274.633 | -2.274.633 | -2.274.633 |
| | | | Ontv. bijdragen | 0 | -235.800 | 0 | -235.800 | 0 | 0 | 0 |
| | | | Ontv. subsidies | -86.055.330 | -96.121.327 | -70.138.386 | -25.982.941 | -58.955.965 | -52.226.177 | -52.220.563 |
| | | | Opbr. rente | -3.697.287 | -1.597.488 | -365.000 | -1.232.488 | -285.000 | -259.000 | -300.000 |
| | | | Opcenten MRB | -48.046.566 | -48.456.000 | -51.751.000 | 3.295.000 | -52.755.000 | -53.869.000 | -54.924.000 |
| | | Totaal beleidsopgave | | -151.435.317 | -158.577.083 | -133.440.019 | -25.137.064 | -122.227.598 | -115.543.810 | -116.084.196 |
| | Totaal product | | | -151.435.317 | -158.577.083 | -133.440.019 | -25.137.064 | -122.227.598 | -115.543.810 | -116.084.196 |
| | Product 10.2. Personeel en organisatie | De provincie als effectieve en efficiënte organisatie. | Adm. boekingen | 138.972 | -520.960 | -2.059.358 | 1.538.398 | -3.570.587 | -4.847.934 | -4.702.636 |
| | | | Ontv. bijdragen | -11.161 | -12.000 | -12.000 | 0 | -12.000 | -12.000 | -12.000 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 127.811 | -532.960 | -2.071.358 | 1.538.398 | -3.582.587 | -4.859.934 | -4.714.636 |
| | | De provincie als goede werkgever. | Ontv. bijdragen | 0 | -6.500 | -6.500 | 0 | -6.500 | -6.500 | -6.500 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 0 | -6.500 | -6.500 | 0 | -6.500 | -6.500 | -6.500 |
| | Totaal product | | | 127.811 | -539.460 | -2.077.858 | 1.538.398 | -3.589.087 | -4.866.434 | -4.721.136 |
| | Product 10.3. ICT en facilitaire zaken | De provincie beschikt over een ICT-infrastructuur die up-to-date is en geen belemmering vormt voor een gezonde bedrijfs-voering | Ontv. bijdragen | -3.000 | -94.000 | -94.000 | 0 | -94.000 | -94.000 | -94.000 |
| | | Totaal beleidsopgave | | -3.000 | -94.000 | -94.000 | 0 | -94.000 | -94.000 | -94.000 |

| | Product | Beleidsopgave | Eco. Cat. | 2012 rekening | 2013 | 2014 | Verschil 2013-2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | De provincie is in staat zich te houden aan het eigen kwaliteitshandvest (onderdeel Diensten) | Ontv. bijdragen | -856.945 | -587.848 | -587.848 | 0 | -587.848 | -587.848 | -587.848 |
| | | | Ontv. bijdragen | 0 | -1.630 | 0 | -1.630 | 0 | 0 | 0 |
| | | Totaal beleidsopgave | | -856.945 | -589.478 | -587.848 | -1.630 | -587.848 | -587.848 | -587.848 |
| | | De provincie is in staat zich te houden aan het eigen kwaliteitshandvest (onderdeel Huisvesting) | Ontv. bijdragen | -36.086 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | | | Ontv. bijdragen | -1 | -50.000 | -50.000 | 0 | -50.000 | -50.000 | -50.000 |
| | | Totaal beleidsopgave | | -36.087 | -50.000 | -50.000 | 0 | -50.000 | -50.000 | -50.000 |
| | Totaal product | | | -896.032 | -733.478 | -731.848 | -1.630 | -731.848 | -731.848 | -731.848 |
| | Totaal exclusief product Reserve mutaties | | | -152.203.539 | -159.850.021 | -136.249.725 | -23.600.296 | -126.548.533 | -121.142.092 | -121.537.180 |
| | Totaal programma exclusief product Reserve mutaties | | | -101.732.183 | -107.431.004 | -84.078.712 | -23.352.292 | -75.213.688 | -70.798.571 | -69.355.980 |
| | Verrekening resultaat met reserves | | | | | | | | | |
| | Bijdrage aan reserve organisatie ontwikkeling | | | 1.662.690 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Saldo verrekening met reserves | | | 1.662.690 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Totaal na bestemming | | | -103.394.873 | -107.431.004 | -84.078.712 | -23.352.292 | -75.213.688 | -70.798.571 | -69.355.980 |

## Verschillen tussen begroting 2013 en 2014

| Beleidsopgave | Economische categorie | Verschil | Toelichting |
|---|---|---|---|
| De provincie als effectieve en efficiënte organisatie. | Apparaatskosten | 428.659 | De post salarissen en sociale lasten is in 2014 ruim € 620.000 lager. Daarnaast is een bedrag aan opleidingskosten dat in 2013 op het beleidsproduct "de provincie als goede werkgever" ingezet in 2014 weer toegevoegd aan de middelen voor vorming en opleiding. |
| | Inkoop | 330.000 | De budgetten voor frictiekosten, mobiliteit en flexibiliteit zijn in 2014 in totaal € 330.000 lager dan in 2014. |
| De provincie als goede werkgever. | Inkoop | 245.385 | Vanuit de middelen voor vorming en opleiding (die onderdeel zijn van de apparaatskosten) wordt jaarlijks een bedrag toegevoegd aan het budget voor organisatie-ontwikkeling. Uit dit budget worden de concernopleidingen en trainingen betaald. In 2013 was dit een bedrag van € 245.385,--. |
| De provincie beschikt over een ICT-infrastructuur die up-to-date is en geen belemmering vormt voor een gezonde bedrijfsvoering | Inkoop | 140.000 | Het budget op inkoop is vanaf 2014 structureel lager. |
| | Kapitaallasten | -1.007.061 | De kapitaallasten van het investeringsprogramma automatisering zijn in 2014 naar verwachting hoger, doordat geplande investeringen naar verwachting in 2013 kunnen worden afgerond en daarom zal in 2014 gestart worden met afschrijven. Daarnaast zijn de kapitaalasten van verschillende investeringen over andere beleidsopgaven verdeeld. |
| De provincie is in staat zich te houden aan het eigen kwaliteitshandvest (onderdeel Huisvesting) | Kapitaallasten | 70.277 | De kapitaallasten zijn vanaf 2014 verdeeld over verschillende beleidsopgaven waardoor verschuiving is opgetreden. |
| Een financieel gezonde organisatie | Adm. boekingen | -951.000 | De omvang van de reserves is gedaald waardoor de bespaarde rente lager is. |

| Beleidsopgave | Economische categorie | Verschil | Toelichting |
|---|---|---|---|
| | Ontv. bijdragen | -235.800 | Vanuit de middelen van programma 9 is in 2013 een bijdrage van € 235.800 ontvangen die we storten in de Resreve Opvang revolverend financieren. |
| | Ontv. subsidies | -25.982.941 | Betreft lagere uitkering uit het provinciefonds en lagere decentralisati-euitkeringen. Met name de éénmalige Decentralisatie-uitkering Natuur van € 22 miljoen, die in 2013 in de begroting is opgenomen speelt hier een rol. |
| | Opbr. rente | -1.232.488 | Mede door de invoering van het schatkistbankieren is de geraamde opbrengst van rente van (tijdelijk) overtollige middelen verlaagd met € 1,2 miljoen. |
| | Opcenten MRB | 3.295.000 | Met ingang van 2014 vervalt de vrijstelling voor zeer zuinige auto's; daardoor stijgt de opbrengst van de MRB. |
| De provincie als effectieve en efficiënte organisatie. | Adm.boekingen | 1.538.398 | Mede door hogere boekwaarden van de geactiveerde investeringen wordt meer rente toegerekend aan de diverse producten; dat leidt administratief tot hogere doorberekende rentebaten |
| Overige verschillen | | -9.279 | |
| Totaal van verschillen tussen 2013 en 2014 | | -23.352.292 | |

Er zijn binnen dit programma investeringen gepland. Zie hiervoor paragraaf II.4 Financiële positief en toelichting , onderdeel 4.1 Investeringen naar nut.

| | Product | Beleidsopgave | Eco. Cat. | 2012 rekening | 2013 | 2014 | Verschil 2013-2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| lasten | Product 10.4. Reserve mutaties | Volledig overzicht van wat de afzonderlijke reserves en voorzieningen zijn. | Adm. Boekingen IBOI | 2.177.839 | 2.065.370 | 767.496 | 1.297.874 | 675.888 | 420.658 | 293.426 |
| | | | Adm. boekingen | 19.883.436 | 50.057.352 | 7.246.700 | 42.810.652 | 378.982 | 7.199.634 | 0 |
| | | Totaal beleidsopgave | | 22.061.275 | 52.122.722 | 8.014.196 | 44.108.526 | 1.054.870 | 7.620.292 | 293.426 |
| | Totaal lasten product Reserve mutaties | | | 22.061.275 | 52.122.722 | 8.014.196 | 44.108.526 | 1.054.870 | 7.620.292 | 293.426 |
| baten | Product 10.4. Reserve mutaties | Volledig overzicht van wat de afzonderlijke reserves en voorzieningen zijn. | Adm. boekingen | -60.645.309 | -135.801.385 | -38.842.636 | -96.958.749 | -34.523.151 | -19.261.460 | -17.471.601 |
| | | Totaal beleidsopgave | | -60.645.309 | -135.801.385 | -38.842.636 | -96.958.749 | -34.523.151 | -19.261.460 | -17.471.601 |
| | Totaal baten product Reserve mutaties | | | -60.645.309 | -135.801.385 | -38.842.636 | -96.958.749 | -34.523.151 | -19.261.460 | -17.471.601 |
| | Totaal product Reserve mutaties | | | -38.584.034 | -83.678.663 | -30.828.440 | -52.850.223 | -33.468.281 | -11.641.168 | -17.178.175 |
| | Totaal alle lasten van alle programma's inclusief reserve mutaties | | | 325.865.237 | 398.325.601 | 280.917.758 | 117.407.843 | 217.850.829 | 205.161.062 | 195.314.352 |
| | Totaal alle baten van alle programma's inclusief reserve mutaties | | | -334.549.057 | -398.325.601 | -280.917.758 | -117.407.843 | -217.850.829 | -205.161.062 | -195.314.352 |
| | Totaal generaal | | | -8.683.820 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |

De reservemutaties worden nader toegelicht in paragraaf Reserves en voorzieningen.

# I Beleidsbegroting
# I.2 Paragrafen

# Paragraaf 2.1
# Lokale heffingen

## 1 Grondwaterheffing

Op grond van het bepaalde in artikel 7.7 van de Waterwet hebben Provinciale Staten bij wijze van belasting een heffing ingesteld op het onttrekken van grondwater. De regels die de provincie hanteert bij de grondwaterheffing zijn neergelegd in de grondwaterheffingsverordening.

Op grond van het bepaalde in artikel 6.4 van de Waterwet is het verboden om zonder vergunning van gedeputeerde staten grondwater te onttrekken of water te infiltreren:
a. ten behoeve van industriële toepassingen, indien de te onttrekken hoeveelheid meer dan 150.000 m3 per jaar bedraagt;
b. ten behoeve van de openbare drinkwatervoorziening of een bodemenergiesysteem.

De regels die de provincie hanteert voor bovengenoemde onttrekkingen zijn vastgelegd in de Provinciale omgevingsverordening (POV) Drenthe. De bestedingsmogelijkheden voor de provincie van de grondwaterheffing zijn limitatief in de Waterwet opgenomen.

**Kosten die op grond van de waterwet onder de heffing kunnen worden gebracht zijn:**
a. maatregelen, direct verband houdende met het voorkomen en tegengaan van de nadelige gevolgen van het onttrekken van grondwater en het infiltreren van water;
b. voor het grondwaterbeleid noodzakelijke onderzoekingen;
c. het houden van een register voor het onttrekken van grondwater en het infiltreren van water;
d. vergoeding ingevolge artikel 7.14, eerste lid, van schade, voortvloeiend uit de uitvoering van artikel 6.4;
e. in verband met de uitvoering van artikel 7.19.

**Inkomsten**
De belasting wordt geheven naar de onttrokken hoeveelheid grondwater gemeten in kubieke meters.
Indien op grond van de vergunningvoorschriften water wordt geïnfiltreerd, wordt op aanvraag van belastingplichtige het aantal kubieke meters geïnfiltreerd water in mindering gebracht op de voor de belasting te hanteren onttrokken hoeveelheid grondwater.
De hoogte van de heffing is vastgesteld door Provinciale Staten. Jaarlijks wordt het tarief verhoogd met de gemiddelde prijsindex voor gezinsconsumptie. Voor 2014 geldt een tarief van € 1,10 per 100 m3 onttrokken hoeveelheid grondwater. De te betalen heffing mag naar beneden afgerond worden op hele euro's.
De belasting wordt verschuldigd op het moment waarop het grondwater wordt onttrokken en moet op aangifte worden voldaan.
De geraamde inkomsten voor 2014 zijn € 700.000,--.

**Kwijtscheldingsbeleid**
Bij invordering van de grondwaterbelasting wordt geen kwijtschelding verleend

## 2 Heffing ontgrondingen

Op grond van artikel 21f van de Ontgrondingenwet hebben Provinciale Staten bij wijze van belasting een heffing ingesteld op het ontgronden van stoffen. De regels die de provincie hanteert bij de ontgrondingenheffing zijn vastgelegd in de Heffingverordening ontgrondingen Drenthe 2000 en de Ontgrondingenwet. De bestedingsmogelijkheden voor de provincie van de ontgrondingenheffing zijn limitatief in de Ontgrondingenwet opgenomen.

**Kosten die onder de heffing zijn gebracht**
Na de laatste wijziging van de Ontgrondingenwet (in werking getreden per 1 februari 2008) wordt op grond van de Heffingverordening Drenthe 2000 alleen nog een heffing in rekening gebracht voor kosten met betrekking tot schadevergoedingen ingevolge artikel 26 van de Ontgrondingenwet. Het provinciale tarief daarvoor bedraagt € 0,45 per 100 m3 hoeveelheid stoffen. Daarnaast biedt de wet nog een mogelijkheid voor heffing ter dekking van kosten met betrekking tot het onderzoek naar het verband tussen een ontgronding en schade aan onroerende zaken en de bepaling van de omvang van de schade.

**Inkomsten**
De heffingsplicht rust op alle houders van vergunningen en machtigingen, behalve als het vergunningen en machtigingen betreft die gelden voor minder dan 10.000 m3 vaste stoffen.
De belastingschuld ontstaat op het tijdstip dat de vergunning of machtiging is verleend en wordt door middel van aanslag opgelegd. De geraamde inkomsten voor 2014 zijn € 21.345,--.

**Teruggaaf**
Indien een vergunning of machtiging wordt vernietigd of ingetrokken dan wel wordt gewijzigd, vindt teruggaaf van de heffing plaats. Geen teruggaaf vindt plaats over de hoeveelheid stoffen die al is gewonnen. Teruggaaf blijft ook achterwege indien het bedrag dat moet worden teruggegeven minder bedraagt dan het in artikel 21f van de Ontgrondingenwet genoemde bedrag van € 227,--.

**Kwijtscheldingsbeleid**
Bij de invordering van de ontgrondingenheffing wordt geen kwijtschelding verleend.

**Toekomstige ontwikkelingen**
Besluitvorming over het mogelijk invoeren van een nieuwe heffingsmogelijkheid als bedoeld in artikel 21f, eerste lid, onder b, van de Ontgrondingenwet (kosten met betrekking tot het onderzoek naar het verband tussen een ontgronding en schade aan onroerende zaken en de bepaling van de omvang van de schade).

## 3 Leges

Onder de naam leges worden rechten geheven ter zake van het genot van de door of vanwege het provinciaal bestuur verstrekte diensten. De leges worden geheven van de aanvrager van de dienst dan wel degene ten behoeve van wie de dienst is verleend. De tarieventabel voor 2014 zal in het najaar van 2013 ter beschikking komen.

**Inkomsten**
De geraamde inkomsten voor 2014 zijn € 238.500,--. Dat is inclusief € 125.000,-- die we moeten doorbetalen aan de gemeenten, voor hun aandeel in de verrichte werkzaamheden in het kader van de WABO aanvragen.

| Prestatie | Budgetomschrijving | Rubrieknummer | Begroting 2013 | Begroting 2014 |
|---|---|---|---|---|
| 3550301 | Leges e.a. rechten WABO | 1 3. Omgevingsvergunning | 175.000 | 175.000 |
| 3560105 | Leges e.a. rechten Ontgrondingen | 4. Ontgrondingen | 30.000 | 30.000 |
| 3440106 | Leges e.a. rechten Waterwet | 5.1 Waterwet-Grondwater | 10.000 | 10.000 |
| 3300215 | Leges e.a. rechten VR/RVV | 6.1.3 Verkeer en vervoer | 17.500 | 17.500 |
| 3310404 | Leges e.a. rechten POV | 6.1.4 Verkeer en vervoer | 5.000 | 5.000 |
| 3330504 | Leges e.a. rechten Zuidoost-Drentse Vaarwegen | 6.1.5 Verkeer en Vervoer | 500 | 500 |
| 3330404 | Leges e.a. rechten Meppel-de Punt | 6.1.6 Verkeer en vervoer | 500 | 500 |
| 3620704 | Uitvoering NB-wet (aandeel VTH) | 3.13 Natuurbeschermingswet 1998 | 30.000 | 0 |

## 4 Nazorgheffing stortplaatsen

De provincie is op grond van de Wet milieubeheer (Wm) verantwoordelijk voor de eeuwig durende nazorg van stortplaatsen waar op of na 1 september 1996 nog afval is gestort. De Provincie Drenthe draagt deze verantwoordelijkheid voor twee stortplaatsen. Dit zijn de Stortplaats Meisner Noord-Drenthe BV te Ubbena (in eigendom bij SITA Holding) en de Attero Noord BV stortplaats te Wijster.

Het doel van de nazorgregeling in de Wm is om zeker te stellen dat bestaande en nieuwe stortplaatsen, die voldoen aan de eisen van het Stortbesluit bodembescherming, ook na sluiting tot in lengte van jaren aan hetzelfde beschermingsniveau blijven voldoen, zodat zij geen risico voor verontreiniging van de bodem vormen. Financiering van de desbetreffende nazorg vindt plaats door middel van een door PS ingestelde heffing die de provincie gedurende de exploitatiefase van de stortplaatsen aan de exploitanten oplegt. Deze heffing wordt vastgesteld aan de hand van het doelvermogen dat op grond van een door de exploitanten ingediende nazorgplannen wordt berekend. Beoordeling van nazorgplannen en berekening van het doelvermogen vindt plaats aan de hand van in IPO-verband opgestelde modellen en checklisten.

**Beleid**
Het provinciale beleid is erop gericht de heffing toereikend te laten zijn om de eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen te bekostigen. Het tarief voor 2014 kan uiterlijk in december 2013 worden vastgesteld.

**Inkomsten**
De berekening van het doelvermogen heeft voor Meisner plaatsgevonden in 2011. Hierop wordt de eindafrekening bij de sluiting in 2013 gebaseerd. Na sluiting van de stortplaats kan geen heffing meer opgelegd worden. Het doelvermogen van Attero Noord is in 2012 herberekend aan de hand van de nieuwe checklisten. Eind 2012 is het nieuwe nazorgplan vastgesteld waaruit blijkt dat het nieuwe doelvermogen hoger is. De verordening die het mogelijk maakt om een heffing op te leggen, wordt in 2013 hierop aangepast. Zoals het nu lijkt leggen we in 2013 eenmalig een heffing op. In 2014 zal afhankelijk van de rendementsontwikkeling opnieuw een besluit over de hoogte van de heffing worden genomen.

**Kwijtscheldingsbeleid**
Bij de invordering van de heffing wordt geen kwijtschelding verleend.

## 5 Opcenten motorrijtuigenbelasting

Op grond van artikel 222 van de Provinciewet worden provinciale opcenten geheven. De opcenten zijn een opslag op een nadere belasting, namelijk de motorrijtuigenbelasting (MRB). Deze belasting wordt geïnd door de Rijksbelastingdienst. De opbrengst opcenten MRB is qua opbrengst de belangrijkste provinciale heffing.

### Beleid

Het tarief voor de opcenten van de MRB wordt jaarlijks geïndexeerd. Voor Drenthe vindt indexering plaats op basis van het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie.
De tariefontwikkeling geeft het volgende beeld.

| 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|
| 88,3 | 90 | 91,9 | 93,7 |

### De inkomsten

Op basis van de huidige gegevens en aannames is een raming gemaakt van de verwachte ontwikkeling van de opbrengst opcenten MRB. Daarbij houden we er rekening mee dat de vrijstelling van motorrijtuigenbelasting voor zeer zuinige auto's met ingang van 2014 vervalt.

In de navolgende tabel is de raming voor 2014 en volgende jaren weergegeven

| 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|
| 51.751 | 52.755 | 53.869 | 54.924 |

Het tarief voor de opcentenheffing op de MRB wordt jaarlijks gemaximeerd door de staatssecretaris van Financiën.
Het maximum voor 2014 wordt vastgesteld op 109,4.

### Kwijtscheldingsbeleid

Voor bezwaar, beroep en eventuele vrijstellingen is de Rijksbelastingdienst verantwoordelijk.

# Paragraaf 2.2 Weerstandsvermogen

## 1 Inleiding

Bij het uitvoeren van beleid sturen wij actief op het beheersen risico's d.m.v. risicomanagement. Een belangrijk instrument daarvoor is het nemen van beheersmaatregelen. Tevens hebben wij een risicoreserve opgenomen. De hoogte van deze risicoreserve is vastgesteld na inventarisatie van de risico's die zich kunnen voordoen bij de provincie Drenthe. De paragraaf weerstandsvermogen geeft inzicht in de risico's en de weerstandscapaciteit om de risico's op te vangen. Het weerstandsvermogen is de relatie tussen de weerstandscapaciteit en de risico's. De weerstandscapaciteit omvat de middelen en mogelijkheden waarover de provincie kan beschikken om niet begrote kosten te dekken. Voor het kunnen beoordelen van het weerstandsvermogen is het noodzakelijk de aanwezige weerstandscapaciteit te analyseren in samenhang met de omvang en de achtergronden van de risico's. In deze paragraaf komen aan bod:

- Provinciaal beleid;
- Beschikbare weerstandscapaciteit:
  - Incidentele weerstandscapaciteit;
  - Structurele weerstandscapaciteit;
- De weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe;
- Inventarisatie en beheersing van risico's;
- Relatie benodigde en beschikbare weerstandscapaciteit.

## 2 Provinciaal beleid

Om de ambities van de provincie te realiseren is het van belang dat de provinciale middelen zo scherp mogelijk ingezet worden. Om het weerstandsvermogen te kunnen beoordelen is het van belang de aanwezige weerstandscapaciteit te analyseren in samenhang met de omvang en de achtergronden van de risico's.

De provincie gaat op de volgende wijze om met tegenvallers c.q. voorgevallen risico's:

1. Eerst worden de kosten opgevangen binnen het eigen programma.
2. Zijn binnen het programma geen mogelijkheden dan kijken naar middelen binnen de Begroting.
3. Is er dan nog een tekort dan wordt dit ten laste gebracht van de "algemene reserve".
4. Zijn er dan niet voldoende middelen beschikbaar dan wordt de risicoreserve aangesproken.

## 3 Beschikbare weerstandscapaciteit

Om de beschikbare weerstandscapaciteit te bepalen moet er gekeken worden naar de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt om niet begrote kosten te dekken. Hierbij kan een onderscheid worden gemaakt tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit.

**Incidentele weerstandscapaciteit**
De incidentele weerstandscapaciteit is het vermogen dat ingezet kan worden om eenmalige tegenvallers op te vangen.

*Risicoreserve*
Deze reserve is ingesteld om incidentele tegenvallers op te vangen, welke niet door een specifieke voorziening worden afgedekt. Voorgesteld wordt deze reserve de komende jaren € 33,5 miljoen groot te laten zijn. Jaarlijks zal aan de hand van een risico inventarisatie worden bekeken in hoeverre het weerstandsvermogen in de toekomst dient te worden bijgesteld.

De samenstelling en ontwikkeling van de algemene reserves ziet er als volgt uit.

| Bedragen x € 1.000,- per 31 december | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|
| Reserve voor algemene doeleinden | 14.388 | 14.707 | 14.707 | 14.707 |
| Risicoreserve | 33.500 | 33.500 | 33.500 | 33.500 |
| Totaal algemene reserves | 47.888 | 48.207 | 48.207 | 48.207 |

**Structurele weerstandscapaciteit**
Met de structurele weerstandscapaciteit worden de middelen bedoeld die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van bestaande taken. Dit betreft in beginsel de optelsom van de ruimte op de begroting en de onbenutte belastingcapaciteit.

*Ruimte op de begroting*
De post onvoorziene uitgaven binnen het begrotingsprogramma Financiering en algemene dekkingsmiddelen, ten bedrage van structureel € 50.000,- kan worden aangemerkt als onderdeel van de structurele weerstandscapaciteit. Voor de jaren 2016 en 2017 moet aan de weerstandscapaciteit nog respectievelijk € 5.382.600,-- en € 6.795.100,-- worden toegevoegd vanwege begrote vrije bestedingsruimte voor het nieuwe College.

*Onbenutte belastingcapaciteit*
De onbenutte belastingcapaciteit van de provincie van de provincie Drenthe bestaat uit het verschil tussen de opbrengst bij het maximaal aantal te heffen opcenten motorrijtuigenbelasting (MRB) en de opbrengst bij het werkelijke tarief. De raming in de begroting 2014 is uitgegaan van een tarief per 1 januari 2014 van 88,3. Het tarief voor de opcentenheffing op de MRB wordt jaarlijks gemaximeerd door de staatssecretaris van Financiën. Het maximum voor 2014 wordt naar verwachting vastgesteld op 109,4.

| Bedragen x € 1.000,- | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|
| Voorgesteld tarief | 51.751 | 52.755 | 53.869 | 54.924 |
| Maximaal tarief | 64.127 | 65.416 | 66.706 | 68.504 |
| Onbenutte belastingcapaciteit | 12.376 | 12.661 | 12.837 | 13.580 |

*De weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe*
Uit de hiervoor genoemde gegevens blijkt dat de weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe als volgt meerjarig kan worden weergegeven (afgerond, x € 1.000,--).

| Bedragen x € 1.000,- | 2014 | | 2015 | | 2016 | | 2017 | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. | Inc. | Struct. |
| Risicoreserve | 33.500 | | 33.500 | | 33.500 | | 33.500 | |
| Ruimte binnen begroting | | 50 | | 50 | | 50 | | 50 |
| Onbenutte belastingcapaciteit | | 12.376 | | 12.661 | | 12.837 | | 13.580 |
| Totaal (inc. + struct.) | | 45.926 | | 46.211 | | 46.387 | | 47.130 |

Vanzelfsprekend geldt dat de componenten van de weerstandscapaciteit verschillen in hun mate van inzetbaarheid. Zo is de risicoreserve direct aanwendbaar tot het maximum. Tot het

verhogen van het opcententarief in het kader van het opvangen van risico's zal echter niet lichtvaardig worden besloten.

## 4 Inventarisatie en beheersing van risico's

Van de risico's die de provincie loopt, is een aantal afgedekt door de gebruikelijke verzekeringen of door het instellen van voorzieningen. In deze paragraaf gaat het om risico's die niet zijn afgedekt of niet kunnen worden afgedekt. Provincies hebben te maken met een diversiteit aan lastig in te schatten risico's die bovendien soms onderling afhankelijk zijn. De provincie Drenthe acht het wenselijk om risico's die van invloed zijn op de bedrijfsvoering beheersbaar te maken. Door inzicht in de risico's wordt de provincie in staat gesteld om op verantwoorde wijze besluiten te nemen, zodat de risico's nu en de risico's gerelateerd aan toekomstige investeringen in verhouding staan tot de vermogenspositie van de provincie. Om de risico's van provincie Drenthe in kaart te brengen is een risico-inventarisatie gedaan en een risicoprofiel opgesteld. Uit de inventarisatie zijn in totaal 70 risico's naar voren gekomen en beschreven. In het onderstaande overzicht staan de 10 belangrijkste risico's (= 80% invloed op totaal) en hoe deze beheerst worden. Deze 70 risico's vertegenwoordigen een bedrag van afgerond € 73 miljoen.

| Nr. | Risicogebeurtenis | Gevolgen | Beheersmaatregel |
|---|---|---|---|
| R134 | Onvoldoende (doel) vermogen bij Attero om aan (pre)nazorgverplichting te voldoen. | Provincie wordt aangeproken om als bevoegd gezag de nazorgverplichting over te nemen. | In gesprek met Attero blijven over mogelijkheden om vermogen op peil te houden cq te brengen; eventueel toepassen van wettelijk instrumentarium. |
| R130 | Niet realiseren van begrote opbrengst landelijk grond voor grond regeling | Dekkingstekort voor oude niet gehonoreerde rijksverplichtingen en ontwikkelopgave. | |
| R129 | Tegenvallende RSP-bijdragen van het Rijk en andere betrokken overheden | Afname van Rijksbijdrage RSP betekent in eerste instantie overleg op Noord-Nederlandse schaal over gevolgen en verdeling van middelen. Dit kan consequenties hebben voor alle deelprogramma's in Drenthe in termen van (co-)financiering en ambitie (versoberen). | Alertheid op signalen vanuit het Rijk. Zo nodig in overleg treden.<br><br>Overleg met betreffende overheden (SNN, BO MIRT, stuurgroepen). Tot dusver heeft I&M wel geïndexeerd |
| R92 | Afdwingen nakomen subsidievoorwaarden | Kosten procedure; imagoschade. | In het kader van de invoering van de nieuwe ASV is sanctiebeleid ontwikkeld. |
| R21 | Financiële risico's projecten pMJP/ILG | Overschrijding van projectbudgetten. | Versterken van sturing op deze majeure projecten.<br><br>Tijdig onderkennen wanneer er mee- en tegenvallers zijn.<br><br>Meevallers inzetten voor projecten waar tegenvallers zijn. |
| R97 | Gebrekkige gladheidsbestrijding | Ongevallen en claims. | Bouwen van zoutloods voor strategische zoutvoorraad, voldoende strooimaterieel operationeel. |
| R49 | Voorfinanciering Meerjaren-uitvoeringsprogramma Bodemsanering 2010-2014 | Het voor te financieren bedrag begroot op € 2 miljoen. | Strakke controle op de verplichtingen/uitgaven, tegenvallers worden gecompenseerd, ·meevallers worden gebruikt om het tekort te dekken. In 2013 wordt (landelijk) een tussenstand bepaald; dan wordt besloten over het vervolg traject. |

| Nr. | Risicogebeurtenis | Gevolgen | Beheersmaatregel |
|---|---|---|---|
| R71 | Laag Aanbesteden | Onvoldoende kwaliteit uitvoering werken. | Beter toezicht organiseren. Keuze maken tussen meer toezicht of toezicht anders inrichten. |
| R103 | Terugvordering Audit Autoriteit (AA) n.a.v. controle op het project Innovatief Actieprogramma Drenthe 2008 - 2010 | Vordering AA op de provincie Drenthe. | Betere controles; n.a.v. van het ERAC onderzoek moeten er betere controles worden opgesteld. Tevens herstelactie in het veld uitvoeren; Inmiddels voorziening getroffen. |
| R131 | Niet kunnen realiseren van het Keerspoor voor de Regiopendel. | Vanwege het ontbreken van budget kan uit- c.q. afstel in de realisatie van het Keerspoor ontstaan. Keerspoor moet in 2016 in gebruik zijn vanwege RSP-project Zuidelijke Ringweg Groningen (ook RSP), dat forse verkeersoverlast in o.a. Noord-Drenthe doet ontstaan (waarvoor de Regiopendel - de 5e en 6e trein Groningen-Assen – verlichting brengt). | Het realiseren van dit project ligt niet binnen het programmatisch bereik RSP-Drenthe. het gaat om een boven-Drents belang. Daarom in overleg treden met het Rijk, Assen, Fryslan en Groningen. Op de SNN agenda zetten. Zo nodig herprioriteren binnen de € 201 miljoen van de Florijnas. |

Op basis van de ingevoerde risico's en geactiveerde beheersmaatregelen is een risicosimulatie uitgevoerd. De simulatie wordt toegepast omdat het reserveren van het maximale bedrag van € 73 miljoen ongewenst is. De risico's zullen immers niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang optreden. Uit de simulatie volgt dat met 90% zekerheid alle risico's kunnen worden afgedekt met een bedrag van € 33.428.000 (benodigde weerstandscapaciteit).

## 5 Relatie benodigde en beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit van Provincie Drenthe bestaat uit het geheel aan middelen dat de organisatie daadwerkelijk beschikbaar heeft om de risico's in financiële zin af te dekken, de zogenaamde risicoreserve. Voor het afdekken van de risico's wordt gebruik gemaakt van de incidentele en structurele weerstandscapaciteit.

**Tabel 3: Beschikbare weerstandscapaciteit**

| Weerstand | Startcapaciteit |
|---|---|
| Risicoreserve | EUR 33 500 000 |
| Ruimte binnen begroting | EUR 50 000 |
| Onbenutte belastingcapaciteit | EUR 12.376.000 |
| Totale weerstandscapaciteit | EUR 45.926.000 |

Om te bepalen of het weerstandsvermogen toereikend is, dient de relatie te worden gelegd tussen de financieel gekwantificeerde risico's en de daarbij gewenste weerstandscapaciteit en de beschikbare weerstandscapaciteit. De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie voortvloeit, kan worden afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. Aangezien de risicoreserve bij calamiteiten direct aanwendbaar is tot het maximum wordt uitsluitend dit bedrag gebruikt om de weerstandsnorm te berekenen. De uitkomst van die berekening vormt het weerstandsvermogen. De ontwikkeling van de weerstandscapaciteit in relatie tot het risicoprofiel wordt nauwlettend gevolgd.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandcapaciteit}} = \frac{€\ 33\ 500\ 000}{€\ 33.428.000} = 1{,}00$$

De normtabel is ontwikkeld in samenwerking met de Universiteit Twente. Het biedt een waardering van de berekende ratio.

**Tabel 4: Weerstandsnorm**

| Waarderingscijfer | Ratio | Betekenis |
|---|---|---|
| A | >2.0 | uitstekend |
| B | 1.4-2.0 | ruim voldoende |
| C | 1.0-1.4 | voldoende |
| D | 0.8-1.0 | matig |
| E | 0.6-0.8 | onvoldoende |
| F | <0.6 | ruim onvoldoende |

Het kengetal van de provincie Drenthe valt in klasse C. Dit duidt op voldoende weerstandsvermogen.

## 6 Conclusie

Met 90% zekerheid kunnen alle risico's worden afgedekt met een bedrag van € 33.428.000,--. De werkelijke omvang van de Risicoreserve is dus op het gewenste niveau.

We gaan kritisch kijken in welke mate we door beheersmaatregelen de omvang van de risico's kunnen inperken.

# Paragraaf 2.3
# Onderhoud kapitaalgoederen

## 1 Inleiding

Op grond van artikel 9 van het BBV is bepaald dat in de Begroting de beleidslijnen moeten worden vastgelegd met betrekking tot relevante beheersmatige aspecten, waaronder het onderhoud van kapitaalgoederen. De commissie BBV (artikel 12) stelt dat in de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen het beleidskader voor het onderhoud van de kapitaalgoederen gegeven moet worden. In deze paragraaf wordt aangegeven om welke kapitaalgoederen het gaat, wat het ambitieniveau daarbij is en hoe het beheer, zowel operationeel als financieel, moet worden uitgevoerd.
Onder kapitaalgoederen verstaan we alle in eigendom van de provincie zijnde goederen met een meerjarig nut. Deze kapitaalgoederen hebben wij als volgt gerubriceerd:

- Wegen
- Vaarwegen
- Kunstwerken (viaducten, bruggen en dergelijke)
- Groen
- Verlichting
- Gebouwen

Het beleid voor het onderhouden van de kapitaalgoederen behalve de provinciale gebouwen is opgenomen in:

- Beleidsvisie beheer en onderhoud wegen en kanalen (inclusief Groenbeheervisie Plan) .
- PVVP 2007-2012.
- POP II.
- Beleidsplan verlichting.

De gewenste kwaliteit van de kapitaalgoederen is bepalend voor de lasten. De lasten kunnen op diverse programma's voorkomen. Met onderhoud van kapitaalgoederen is een substantieel deel van de Begroting gemoeid. Er is geen sprake van achterstallig onderhoud op de kapitaalgoederen, in de verschillende onderhoudsprogramma's is in de komende jaren in het reguliere onderhoud voorzien.

## 2 Wegen

De provincie Drenthe beschikt over ongeveer 467 km wegen, 13 km parallelwegen, 256 km fietspaden, 26 km op- en afritten, 9 km dubbele rijbanen en 3 km voetpaden. Hierin bevinden zich 330 kruispunten/T-aansluitingen, 90 rotondes, 7 verkeersregelinstallaties,9 carpoolplaatsen, 2 transferia en een groot aantal (± 80) bushokjes.
Aan de hand van een jaarlijkse inspectie van de infrastructuur, wordt het jaarlijkse onderhoudsprogramma vastgesteld, een afgeleide van het meerjarenonderhoudsprogramma.
Het kwaliteitsniveau wordt aan de hand van een landelijke systematiek vastgesteld.
Groot onderhoud van het asfalt vindt in een cyclus van gemiddeld 15-20 jaar plaats, afhankelijk van het wegtype en de mate van verkeersbelasting. Indien mogelijk worden nieuwbouw projecten gecombineerd met aangrenzend groot onderhoud projecten. Hierdoor wordt de overlast naar de omgeving tot een minimum beperkt en middelen zo efficiënt mogelijk ingezet.

Voor het onderhoud van de wegen zijn in de Begroting 2012 en volgende jaren de volgende bedragen opgenomen:

| Wegenonderhoud | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten | 10.241.587 | 10.464.587 | 10.534.587 | 10.534.587 |
| Baten | 92.660 | 92.660 | 92.660 | 92.660 |

## 3 Vaarwegen

De provincie beheert ca. 176 kilometer vaarwegen, met daarnaast 21.200 are bermen en taluds en 24.900 meter watergangen. Het water in de vaarwegen wordt op peil gehouden door middel van 19 sluizen (van 2 sluizen hebben wij alleen het nautisch beheer) en 13 gemalen.

Het betreft het traject Meppel - De Punt, bestaande uit de Drentsche Hoofdvaart, het Noord-Willemskanaal en het Meppelerdiep en het traject Zuidoost-Drentse Vaarwegen, bestaande uit de Hoogeveensche Vaart, de Verlengde Hoogeveensche Vaart, het Stieltjeskanaal, het Coevorden-Vechtkanaal, de Bladderswijk en de nieuwe vaarverbinding Erica Ter Apel (voor een deel is dit aleen het nautisch beheer).

In de zomer betekent dit wateraanvoeren om verdroging tegen te gaan (waterleidingfunctie) en in de herfst en winter het afvoeren van het overtollige water (rioolfunctie). Met de andere partners (waterschap en gemeenten) moet bepaald worden wie voor welk deel van het onderhoud hiervoor verantwoordelijk wordt.

Het beheer en onderhoud van de provinciale vaarwegen is eveneens opgenomen in jaarlijkse uitvoeringsprogramma's. In tegenstelling tot de wegen is er geen landelijke uniforme systematiek om het onderhoudsniveau van vaarwegen te kwalificeren. De vaarwegen worden geïnspecteerd op oeverbeschoeiingen en vaarwegdieptes. Op grond van inspecties is het huidige onderhoudsniveau als 'voldoende' te typeren. Een groot deel van de oeverconstructies is in het verleden in dezelfde periode aangelegd. Omdat hiervan de technische levensduur verstreken is moeten we in de nabije toekomst rekening houden met een piek in het vervangen van oeverconstructies.

Voor al onze vaarwegen is de marge tussen vaarwegdiepte en diepgangen van de toegelaten 'maatgevende' scheepstypes in Drenthe minimaal. De verwachte overdracht van het peilbeheer naar de Waterschappen zal consequenties hebben voor het benodigde budget voor beheer en onderhoud van de vaarwegen.

**Vaarweg Meppel - De Punt**
De vaarweg Meppel - De Punt heeft een totale lengte van 64 km vaarweg: het Noord-Willemskanaal, de Drentsche Hoofdvaart en het Meppelerdiep. Over de vaarweg liggen 26 beweegbare bruggen in beheer en onderhoud van de provincie en het water wordt op peil gehouden door middel van 9 sluizen en 6 gemalen.
Het beschikbare budget voor onderhoud bestaat uit bijdragen van het Rijk en waterschappen. Voor het onderhoud van de vaarweg Meppel - De Punt zijn in de Begroting 2014 en volgende jaren de volgende bedragen opgenomen.

| Onderhoud Meppel - De Punt | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten | 3.317.115 | 3.317.115 | 2.467.115 | 2.467.115 |
| Baten | -3.450.730 | -3.450.730 | -3.450.730 | -3.450.730 |

Het saldo voor de Reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt bedraagt per 1 januari 2014 € 4.335.799,--.

**Zuidoost-Drentse vaarwegen**
De Zuidoost-Drentse vaarwegen hebben een totale lengte van 91 km (excl. Vaarweg Erica-Ter Apel), waarin zijn opgenomen alle vaarwegen die in het beheer en onderhoud zijn van de provincie Drenthe en die niet vallen onder de vaarweg Meppel-De Punt. Over deze vaarwegen liggen 20 bruggen en wordt het water op peil gehouden door middel van 7 sluizen met gemalen en aflaatwerken.
In 2013 is het traject Erica Ter Apel geopend, hierin zijn 5 sluizen waarvan 1 met een gemaal opgenomen en 1 brug voor de provincie. Van de 5 sluizen zijn er 3 volledig in beheer bij de provincie en van 2 sluizen hebben wij alleen het nautisch beheer. Het traject is 21 km lang.

Het voor het onderhoud beschikbare budget bestaat naast een jaarlijks geïndexeerd normbedrag uit bijdragen die van derden (met name waterschappen) worden ontvangen. Voor het onderhoud van de Zuidoost-Drentse vaarwegen zijn in de Begroting 2014 en volgende jaren de volgende bedragen opgenomen.

| Onderhoud Zuidoost Drentse vaarwegen | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten | 3.053.584 | 3.296.691 | 3.433.066 | 3.464.337 |
| Baten | -1.219.463 | -1.219.463 | -1.219.463 | -1.219.463 |

(incl. rente en afschrijving)

**Vaarverbinding Erica-Ter Apel**
In 2013 is de vaarverbinding Erica-Ter Apel feestelijk geopend, er is veel gebruik gemaakt van dit traject voor de recreatievaart. Ze vormt namelijk een belangrijke schakel in de verbinding Duitsland – Amsterdam. Het beheer en onderhoud voor dit traject is nog niet definitief geregeld.

## 4 Kunstwerken (civiel)

De provincie beheert een groot aantal kunstwerken: 445 duikers, 46 vaste bruggen, 13 houten bruggen, 6 betonnen fietsbruggen, 46 beweegbare bruggen, 35 viaducten, 30 onderdoorgangen, 2 stalen bruggen en 13 gemalen 19 sluizen. Kunstwerken van beton vergen minder frequent onderhoud.
Vervangingen of reconstructies worden geactiveerd in de begroting. De kosten van exploitatie en klein onderhoud van de kunstwerken zijn in de Begroting verdisconteerd in het programma 2 Vitaal Drenthe: Mobiliteit (zowel voor de wegen als de vaarwegen).

## 5 Groen

Drenthe beheert ca. 66.200 are bermen met ca. 29.000 bomen en ca.137 hectare bosplantsoen. De ruimtelijke kwaliteit in het landelijk gebied is randvoorwaarde voor de ontwikkeling van de infrastructuur. Onze Groenstructuurvisie is gericht op het bereiken van een waardevolle, karakteristieke, veilige en duurzame groenstructuur langs provinciale wegen en vaarwegen/kanalen

in de provincie Drenthe. Hieronder vallen ook faunavoorzieningen. Sinds enige tijd hebben we een groenbeheervisieplan voor de landschappelijke inpassing van de provinciale wegen en vaarwegen. Hiermee hopen we ook een voorbeeldfunctie voor gemeenten en andere overheden te kunnen uitoefenen. De kosten van onderhoud van groen zijn in de Begroting verdisconteerd in het programma 2 Vitaal Drenthe:Mobiliteit (zowel voor de wegen als de vaarwegen).

## 6 Verlichting (openbare verlichting)

De provincie beheert ca. 3.500 lichtmasten na afronding van de sanering. In het Beleidsplan verlichting is opgenomen de openbare verlichting tot een minimum te beperken. Hiermee wordt tegemoetgekomen aan de wens om energie te besparen en lichtoverlast terug te dringen zonder dat de verkeersveiligheid in het gedrang komt. Het opruimen van lichtmasten bevindt zich in een afrondende fase. Daar waar de sociale veiligheid een rol speelt wordt door middel van extra communicatie informatie gegeven aan de belanghebbenden. Langzamerhand wordt steeds vaker ledverlichting ingevoerd. De kosten van de exploitatie en het onderhoud van de verlichting zijn in de Begroting verdisconteerd in het Programma beheer en onderhoud (zowel voor de wegen als de vaarwegen).

## 7 Gebouwen

Naast de steunpunten op het werkterrein van wegen en kanalen kent de provincie Drenthe nog drie gebouwen waarvan zij het onderhoud heeft. Dit betreft:
- het provinciehuis.
- het Drents Museum, inclusief Huize Tetrode.
- het Depot Drents Museum.

**Provinciehuis**
Om op een zo planmatige wijze het onderhoud aan het provinciehuis uit te voeren is het onderhoudsplan naar aanleiding van de afgeronde revitalisering geactualiseerd en in 2012 aangepast, waarbij rekening is gehouden met een onderhoudsplanning van 25 jaar. Dit onderhoudsplan wordt nu gevolgd en de aanwezige voorziening is daarop afgestemd. Het saldo van de voorziening is op het juiste niveau voor een adequaat onderhoudsniveau, zodat geen sprake zal zijn van achterstallig onderhoud. Voor het dagelijks onderhoud is jaarlijks tevens een exploitatiebudget in de begroting opgenomen. In paragraaf II.4 financiële positie en toelichting zijn een beperkt aantal investeringen opgenomen die betrekking hebben op het provinciehuis.

| Onderhoud Provinciehuis | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten, storting in de voorziening | 398.750 | 398.750 | 398.750 | 398.750 |
| Lasten dagelijks onderhoud | 192.395 | 192.395 | 192.395 | 192.395 |

Het saldo van de Voorziening groot onderhoud provinciehuis bedraagt per 1 januari 2014 naar verwachting € 393.487,--.

**Drents Museum**
Om op een zo planmatige wijze het onderhoud aan de gebouwen van het Drents Museum uit te voeren is het onderhoudsplan naar aanleiding van de verbouwing en nieuwbouw van het Drents Museum aangepast, waarbij rekening is gehouden met een onderhoudsplanning van 25 jaar. Dit onderhoudsplan wordt nu gevolgd en de aanwezige voorziening is daarop afgestemd. Het saldo

van de voorziening is hiermee op het juiste niveau voor een adequaat onderhoudsniveau, zodat geen sprake zal zijn van achterstallig onderhoud.
Voor het dagelijks onderhoud is jaarlijks tevens een exploitatiebudget in de begroting opgenomen.

| Onderhoud Drents Museum | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten, storting in de voorziening | 165.000 | 165.000 | 165.000 | 165.000 |
| Lasten dagelijks onderhoud, inclusief Huize Tetrode | 135.600 | 135.600 | 135.600 | 135.600 |

Het saldo van de Voorziening groot onderhoud Drents Museum bedraagt per 1 januari 2014 naar verwachting € 178.719,--.

**Depot Drents Museum**
Net als voor het provinciehuis en Drents Museum is op basis van een meerjaren-onderhoudsplan voor het Depot Drents Museum ook een voorziening ingesteld, nadat het depot in 2011 was opgeleverd. De planning beslaat een periode van 25 jaar. Dit onderhoudsplan wordt nu gevolgd en de aanwezige voorziening is daarop afgestemd. Het saldo van de voorziening is hiermee op het juiste niveau voor een adequaat onderhoudsniveau, zodat geen sprake zal zijn van achterstallig onderhoud.
Voor het dagelijks onderhoud is jaarlijks tevens een exploitatiebudget in de begroting opgenomen.

| Onderhoud Depot Drents Museum | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|
| Lasten, storting in de voorziening | 14.043 | 14.043 | 14.043 | 14.043 |
| Lasten dagelijks onderhoud | 47.352 | 47.352 | 47.352 | 47.352 |

Het saldo van de Voorziening groot onderhoud Depot Drents Museum bedraagt per 1 januari 2014 naar verwachting € 40.104,--.

# Paragraaf 2.4 Financiering

## 1 Inleiding

In de paragraaf financiering wordt informatie over het provinciale treasurybeleid gegeven. Deze financieringsparagraaf is in samenhang met het Treasurystatuut en de Financiële Verordening een belangrijk instrument voor het transparant maken en daarmee voor het sturen, beheersen en controleren van de treasuryfunctie. In de financieringsparagraaf komen aan de orde:

- Interne ontwikkelingen
- Ontwikkeling rentetarieven
- Risicobeheer
- Leningenportefeuille
- Meerjarige financieringspositie

## 2 Interne ontwikkelingen

De belangrijkste ontwikkelingen:
We gaan in 2014 schatkistbankieren. De tijdelijk overtollige liquide middelen worden met ingang van 31 december 2013 in de schatkist geplaatst. Het blijft mogelijk om diversiteit in looptijden aan te brengen door het gebruik maken van deposito's bij de schatkist. We zullen in 2014 afhankelijk van rentevisie en liquiditeitsprognose spreiding in looptijd aan brengen. Daarnaast blijft circa € 54 miljoen langlopend uitstaan in diverse obligaties. Op het moment dat de obligaties afgelost of verkocht worden, dan brengen wij ook deze middelen naar de schatkist. Nadat het wetsvoorstel Fido met wijziging schatkistbankieren is aangenomen, wordt in het najaar van 2013 een geactualiseerd statuut ter besluitvorming voorgelegd.

## 3 Ontwikkeling rentetarieven

De Nederlandse economie is in het eerste kwartaal van 2013 met 0,4 procent gekrompen ten opzichte van een kwartaal eerder. In 2014 kan de lange rente wat verder stijgen als gevolg van de verbeterde economische omstandigheden. De stijging wordt beperkt door de lage inflatie, het nog altijd ruime beleid van de ECB en de nog altijd zwakke economische situatie. Net als voorgaande jaren geldt dat de aanhoudende eurocrisis zorgt voor een vlucht naar staats- en bankpapier van landen die door de markt als relatief veilig worden gezien (onder andere Duitsland en Nederland). Hierdoor is de effectieve rente op kredietwaardig staatspapier en bankobligaties nog steeds relatief laag.

De geld- en kapitaalmarkttarieven gaan naar verwachting licht stijgen in 2014. De ECB houdt naar verwachting ook in 2014 haar beleidrente op 0,5% wat zich vertaalt in lage geldmarkt-tarieven. Op de geldmarkt is het driemaands Euribortarief 0,22% tegenover 1,94 procent* voor een 10-jaars Nederlandse staatsobligatie op de kapitaalmarkt.
Op de geldmarkt ligt de verwachting voor 2014 op een rentevergoeding van 0,3 procent. De ontwikkelingen op de geldmarkt worden gestuurd door het rentebeleid dat de ECB voert.

* Peildatum is half augustus 2012.

Daarentegen zijn de ontwikkelingen op de kapitaalmarkt (> 1 jaar) sterk afhankelijk van macro economische ontwikkelingen. Op de kapitaalmarkt ligt de verwachting voor 2014 op een rentevergoeding van gemiddeld 2,32 procent. Onze huidige lange uitzettingen leveren in 2014 en volgende jaren circa 3,5% op. Deze houden wij aan tot einde looptijd. Nieuwe langlopende uitzettingen zijn uitsluitend mogelijk op deposito's bij het Ministerie van Financiën. De rente op deze deposito's is gelijk aan de rente waartegen de Nederlandse staat zich financiert. Het Nederlandse staatspapier wordt door beleggers als één van de meest veilige havens in deze eurocrisis gezien. Hierdoor is de rentevergoeding op de deposito's relatief laag.
In maart en september worden door het Rijk voor het opstellen van de Rijksbegroting reken-rentes van het Centraal Planbureau (CPB) gepubliceerd. Het agentschap geeft aan dat decentrale overheden deze percentages kunnen gebruiken voor het ramen van rente-inkomsten. Voor 2014 hebben we de rekenrente van het CPB (peildatum maart 2013) namelijk 0,25% rente op korte uitzettingen gehanteerd. Vanaf 2015 rekent het CPB op respectievelijk 1%, 1,25% en 2% in 2017; gezien het stagnerende herstel lijkt ons dat zeer optimistisch en hebben we voor de komende jaren het rente percentage van 0.25% gehandhaafd.
Ter illustratie de huidige tarieven op deposito's van de Nederlandse staat:

| Looptijd | Rentevergoeding (%) |
|---|---|
| 2 maanden | 0,02 |
| 6 maanden | 0,03 |
| 12 maanden | 0,05 |
| 5 jaar | 0,86 |
| 10 jaar | 1,94 |

In de volgende grafiek is de ontwikkeling van de geld- en kapitaalmarktrente weergegeven, mede op basis van rentevisie van een aantal grote Nederlandse banken. Zowel het CPB als de analisten zien op termijn een langzame stijging van de korte en lange rente.

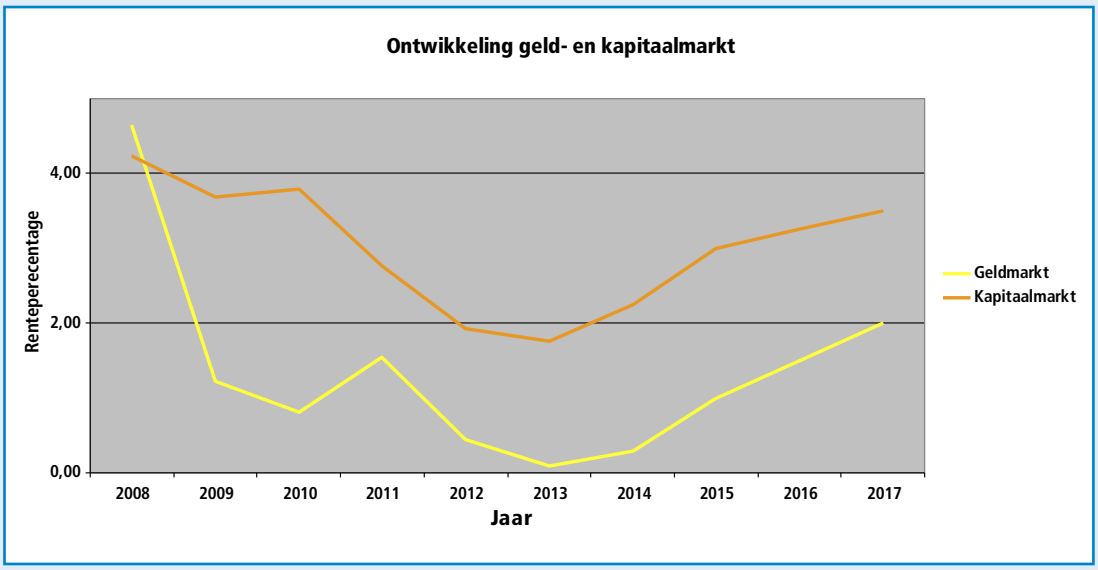

# 4 Risicobeheer

In het Treasurystatuut zijn de risico's opgenomen die intern beheerst moeten worden. Hier wordt een analyse gemaakt van de kasgeldlimiet, de renterisiconorm en het krediet- koers- en valutarisico op de tijdelijk uitgezette liquide middelen. Een belangrijk uitgangspunt in de Wet Fido is het vermijden van grote fluctuaties in de rentelasten. In de Wet Fido is een toets gemaakt voor risico's op kortlopende schulden (kasgeldlimiet) en langlopende schulden (renterisiconorm).

**Kasgeldlimiet**
De Wet Fido geeft aan dat de netto vlottende schuld niet hoger mag zijn dan de kasgeldlimiet. Dit is bedoeld om de hoeveelheid kort aangetrokken leningen te begrenzen. Vooral bij korte financieringen kan het renterisico aanzienlijk zijn. De toegestane kasgeldlimiet bedraagt vooralsnog 7%. Dit betekent een kasgeldlimiet € 19.103.249,34. In 2014 staan geen financieringen gepland.

**Renterisiconorm**
Het doel van de renterisiconorm is, net als bij de kasgeldlimiet, het inkaderen van grote fluctuaties in de rentelasten. Als grondslag wordt aangehouden dat de provincie niet meer dan 20% van haar begrotingstotaal in aanmerking mag laten komen voor herfinanciering. De provincie Drenthe heeft geen langlopende leningen. De renterisiconorm is daarom ook niet van toepassing.

**Kredietrisico**
Het kredietrisico geeft de mate aan waarin de provincie een risico loopt over haar uitgezette gelden bij de diverse financiële ondernemingen. De diverse tegenpartijen zijn onderverdeeld in risicogroepen naar financiële zekerheid en variëren van extreem kredietwaardig tot twijfelachtig. De kredietwaardigheid van financiële ondernemingen waar nu nog langlopende middelen uitstaan wordt nauwgezet gevolgd. Door de introductie van schatkistbankieren is het beheersen van kredietrisico's voor nieuwe uitzettingen niet meer aan de orde. Alle nieuwe uitzettingen en alle vrij te vallen middelen komen rechtstreeks in schatkist terecht. De Nederlandse staat wordt zeer kredietwaardig beschouwd.

**Koersrisico**
Koersrisico wordt gelopen bij uitzettingen in de vorm van vastrentende waarden zoals obligaties, waarbij voor het einde van de looptijd tot verkoop wordt overgegaan. De waarde van de obligaties kan tussentijds fluctueren waardoor sprake is van een koersrisico. De beleggingsportefeuille kent een 'buy en hold' strategie waardoor vroegtijdige verkoop in principe niet aan de orde is. Afhankelijk van de marktwaarde wordt een koerswinst of -verlies gerealiseerd. Vanuit liquiditeitspositie is verkoop voorlopig niet aan de orde. Ook staat schatkistbankieren toe dat we deze obligaties aan mogen houden tot het moment van vrijval.

**Valutarisico**
De provincie kent geen valutarisico, omdat het sluiten van transacties en het verlenen van garanties uitsluitend in euro's plaatsvindt.

# 5 Leningenportefeuille

## Verstrekte langlopende geldleningen

Het verwachte verloop van de langlopende geldleningen is in 2014 als volgt:

| Verstrekte langlopende geldleningen | 1 januari 2014 | Aflossingen | Kredietopname | 31 december 2014 |
|---|---|---|---|---|
| NV Edon achtergesteld | 4.247.837 | | | 4.247.837 |
| RTV Drenthe | 2.960.769 | 192.375 | | 2.768.394 |
| Hypotheken | 21.193.557 | 125.000 | | 21.068.557 |
| Via Nationaal Restauratiefonds | 644.832 | | | 357.000 |
| Drentse Participatie Maatschappij | 1.500.000 | | | 1.500.000 |
| Bruglening Enexis tranche B | 11.405.278 | | | 11.405.278 |
| Bruglening Enexis tranche C | 11.405.278 | | | 11.405.278 |
| Bruglening Enexis tranche D | 7.983.694 | | | 7.983.694 |
| Gemeente Emmen | 1.800.000 | | 1.200.000 | 3.000.000 |
| Dutch Recycling Solutions | 149.500 | 149.500 | | - |
| Sensor Universe | 620.000 | | | 620.000 |
| INCAS3 | 1.250.000 | | | 1.250.000 |
| RUD | 0 | | | 1.750.000 |
| NLD (coöperatieve energie leverancier) | 150.000 | | | 150.000 |
| Totaal | 65.160.745 | 466.875 | 1.200.000 | 67.506.038 |

De geldleningen aan Essent, RTV Drenthe, DPM, Enexis, gemeente Emmen, Dutch Recycling Solutions en RUD zijn verstrekt in het kader van de publieke taak. Het verstrekken van nieuwe hypotheken aan personeel is sinds 2007 niet meer toegestaan. De overige leningen zijn vanuit het kader revolverend financieren verstrekt. De bruglening aan Enexis is opgedeeld in een drietal tranches met verschillende looptijden (resterende looptijd variërend van 1 tot 5 jaar) en rentepercentages. Vanuit het Nationaal Restauratie Fonds is een kredietfaciliteit van bijna € 2,6 miljoen beschikbaar voor het verstrekken van hypotheken ten behoeve van monumenten restauratie. Hieruit is inmiddels € 357.000,- aan leningen verstrekt. In 2012 is besloten de gemeente Emmen een lening van € 6 miljoen te verstrekken voor de realisatie van DPE Next. Deze lening wordt in tranches verstrekt, afhankelijk van de voortgang van het project. In 2014 verwachten wij de eerste 50% van de lening verstrekt te hebben. Vanuit Klimaat en Energie is voor € 149.500 een lening aan Dutch Recycling Solutions verstrekt. Deze wordt in 2014 afgelost. In het kader van revolverend financieren zijn leningen verstrekt aan Sensor Universe, INCAS3 en NLD. Aan de RUD is een lening verstrekt voor de financiering van verevenings-kosten en aanloopkosten.

## Opgenomen langlopende geldleningen

In 2014 zijn bij het groenfonds nog twee langlopende geldleningen met looptijd tot 2017. De leningen bij het groenfonds dienen de kavelruil van boeren te financieren. Beide uitstaande leningen worden aan het einde van de looptijd (2016) afgelost.

| Opgenomen geldleningen | 1 januari 2014 | Aflossingen | 31 december 2014 |
|---|---|---|---|
| Nationaal Groenfonds à 4,3% | 100.000 | | 100.000 |
| Nationaal Groenfonds à 4,3% | 153.258 | | 153.258 |
| Totaal | 253.258 | - | 253.258 |

**Gewaarborgde geldleningen**
De gewaarborgde geldleningen betreffen geldleningen voornamelijk verstrekt ten behoeve van instellingen in de gezondheidszorg. In deze sector worden geen nieuwe garanties afgegeven. In het kader van revolverend financieren is het mogelijk dat de omvang van gewaarborgde geldleningen in de toekomst toeneemt. In 2013 is aan de tuinders van Erica een garantie van € 1.250.000 afgegeven voor het boren naar aardwarmte. Medio 2013 zijn nog geen nieuwe garanties in voorbereiding.

| Gewaarborgde geldleningen | |
|---|---|
| Stand 1-1-2014 | Stand 31-12-2014 |
| 6.300.000 | 5.700.000 |

## 6 Meerjarige financieringspositie

Om een beeld te krijgen van de meerjarige financieringspositie is een meerjarige financierings-en investeringsstaat opgesteld. Deze is opgenomen in de Financiele begroting bij het onderdeel 4.2 Meerjarige financieringspositie.

## Berekening EMU_saldo

In het bestuurlijk overleg is afgesproken dat met ingang van de begroting 2006 de decentrale overheden ramingen van het EMU-saldo dienen te verstrekken over het voorafgaande jaar, het actuele jaar en het volgende jaar. Wij als provincie Drenthe hebben de jaren i.h.k.v. Wet Hof iets uitgebreid, zodat het meerjarig verloop beter zichtbaar is.

| | | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | Omschrijving | x € 1000,- | x € 1000,- | x € 1000,- | x € 1000,- | x € 1000,- |
| | | Volgens realisatie tot en met septem-ber 2013, aangevuld met raming reste-rende periode | Volgens begroting 2014 | Volgens meerjaren-raming in begroting 2014 | Volgens meerjaren-raming in begroting 2016 | Volgens meerjaren-raming in begroting 2017 |
| 1 | Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c) | -65.562 | -30.061 | -32.792 | -11.221 | -16.885 |
| 2 | Afschrijvingen ten laste van de exploitatie | 8.285 | 10.734 | 11.167 | 12.777 | 13.405 |
| 3 | Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie | 778 | 778 | 778 | 778 | 778 |
| 4 | Investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd | 24.564 | 23.741 | 27.331 | 8.945 | 4.073 |
| 5 | Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overi-gen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4 | | | | | |
| 6 | Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: | | | | | |
| | Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoop-prijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord | | | | | |
| 7 | Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan) | | | | | |
| 8 | Baten bouwgrondexploitatie: | | | | | |
| | Baten voorzover transacties niet op exploitatie verantwoord | | | | | |
| 9 | Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen | 1.505 | 798 | 964 | 651 | 801 |
| 10 | Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten | | | | | |
| 11 | Verkoop van effecten: | | | | | |
| a | Gaat u effecten verkopen? (ja/nee) | nee | nee | nee | nee | nee |
| b | Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie? | | | | | |
| Berekend EMU-saldo | | -82.568 | -43.088 | -49.142 | -7.262 | -7.576 |

# Paragraaf 2.5 Bedrijfsvoering

## 1 Missie

De missie van de organisatie is om de ambities van het Drentse bestuur waar te maken, zo goed mogelijk - gefocust op de bestuurlijke speerpunten - en zo doelmatig mogelijk. Met een moderne bedrijfsvoering. De provincie is daarbij een solide partner die de zaken beheersmatig op orde heeft maar vooral ook ondernemend en flexibel inspeelt op nieuwe ontwikkelingen en veranderende behoeftes van bestuur, partners en burgers.

## 2 Inleiding

In deze paragraaf beperken we ons tot de ontwikkelingsgerichte thema's van de bedrijfsvoering in brede zin en de afstemming van de bedrijfsvoering op de hoofdstukken van de begroting (programmaplan). Uiteraard omvat bedrijfsvoering meer, zoals management van arbeidsomstandigheden, verzuimbeleid, systeembeheer, documentair beheer, secretariaatsservice, onderhoud van gebouw en voorzieningen, financiële en personele administratie, rechtmatigheidsonderzoek, interne control en inkoop. Ook daarvoor geldt dat we blijvend sturen op een doeltreffende en doelmatige aanpak.

Binnen de kaders die het bestuur stelt, is de bedrijfsvoering een primaire verantwoordelijkheid van de directie. Die kaders voor de bedrijfsvoering zijn vastgelegd in twee documenten. De besturings- en managementfilosofie zijn beschreven in het document Meer samen, nòg sterker. De organisatie is qua indeling, taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden beschreven in het compacte Organisatiebesluit, met bijbehorend organigram. Zij vormen de 'blauwdruk' voor onze organisatie.

## 3 Strategie voor de bedrijfsvoering

In de bedrijfsvoering streven we naar een continue verbetering. In de Directiebrief 2013, een bijlage bij de Voorjaarsnota 2013, is de ontwikkelstrategie van de organisatie voor de komende jaren in grote lijnen vastgelegd. Die strategie is vooral ingegeven door het besef dat de organisatie met steeds complexe vraagstukken wordt geconfronteerd, minder te besteden heeft en in toenemende mate in diverse netwerken opereert. Er wordt naast deskundigheid een groter beroep gedaan op de procesvaardigheden in en van de organisatie. De ontwikkelstrategie wordt samengevat in drie thema's: Slim, Slank en Soepel. Met als fundament een solide (financiële) huishouding. De thema's en de activiteiten rond die thema's worden in deze paragraaf nader toegelicht.

De veranderstrategie is gebaseerd op een mix van resultaatgerichte projecten in de bedrijfsvoering en activiteiten op het gebied van competentie- en talentontwikkeling. Projecten worden in portfolio's in gedeeld, bedoeld om inzicht te geven in de samenhang tussen de doelen en projectresultaten. Doel is de adaptieve organisatie, die goed kan opereren in netwerken. Zoals beschreven in de voornoemde Directiebrief 2013. Periodiek meten we de medewerkertevredenheid, klanttevredenheid en, via het HPO (high performance organisatie) raamwerk, de prestaties van de organisatie. Einde 2014 zijn deze metingen ingepland.

## 4 Slim: Slimmer werken

Slim (en adaptief) in onze werkwijze betekent dat we kiezen, prioriteiten stellen, onze rol bepalen, partners betrekken en daarmee onze strategische processen steeds verbeteren: De goede dingen doen. We meten of resultaten bijdragen aan de doelen van het bestuur. Zo niet: dan snel bijsturen. We richten ons op 'samen' bij de uitvoering en hebben blijvend oog voor kwaliteit: de dingen goed doen.

Het slimmer werken richt zich vooral op de voorkant van nieuwe activiteiten of de bijsturing van activiteiten. Integraal werken aan doelen staat hierbij voorop. Daartoe wordt het bestuurlijk-ambtelijk samenspel geïntensiveerd (GS-CMT). Het CMT (concernmanagementteam) krijgt een grotere collectieve verantwoordelijkheid in de realisatie van de begroting. Het ambtelijk opdrachtgeverschap ligt bij de CMT leden en wordt verstrekt via intensieve trainingen. De uitvoering van beleid zal meer programmatisch en projectmatig plaatsvinden.

Deze focus van de ambtelijke top op de concernrol heeft als consequentie dat de managers niet meer sturen op het niveau van afdelingen maar, met een wisselende portefeuille, op brede thema's en prioritaire projecten. Door de intensivering op de concerninzet van managers is een tweede (plaatsvervangend) directeur niet meer nodig. Ook een vaste clustering van teams in afdelingen past niet in deze ontwikkelingen.

Opdrachtnemers zijn de leidinggevenden van de teams en projectleiders. Programmamanagers en projectleiders brengen we meer samen om zo hun inzet en kundigheid te vergroten. Zo willen we de realisatiekracht van de organisatie te verbeteren. Belangrijk is dat programma's en projecten en andere vormen van horizontale werkverbanden een vliegende start hebben. Daarom wordt het proces om tot een goede opdrachtformulering te komen verbeterd.

De medewerkers in teams hebben vanuit hun professie inhoudelijk de centrale rol. We blijven binnen de teams investeren in hun vakinhoudelijke- en procesvaardigheden. Teamleiders worden nadrukkelijker dan voorheen ingezet op het ondersteunen van teamprestaties, de deskundigheidsbevordering en het effectief en efficiënt beheren van middelen.

Het Organisatiebesluit wordt zo snel mogelijk en na overleg met de Ondernemingsraad door ons aangepast opdat deze wijziging van de topstructuur en de veranderende verantwoordelijkheden formeel zijn vastgelegd.

Verbeteren van het opdrachtgeverschap geldt ook bij het maken van de afspraken met partners. Daarbij maken we gebruik van de werkwijze uit de nota verbonden partijen en de aanbevelingen uit diverse interne audits en de recente aanbevelingen van de Noordelijke rekenkamer over het sturen op afstand. Deze modernisering van de werkwijzen pakken we uiteraard ook projectmatig aan. Via het opleidingenprogramma bieden we veel training aan in het projectmatig en procesmatig werken.
Slim is ook dat we goed kunnen omgaan met informatie en sociale media. Dat geldt ook voor het benutten van kennis van burgers via nieuwe media. Onze inspanningen op het terrein van monitoren (ook in relatie met de doelen van het collegeprogramma) en sociale media worden vergroot. We verwachten ook dat door het aantrekken van jonge medewerkers (als trainees) we hierin versterking krijgen.

## 5 Slank: Kleiner en flexibel

Adaptief als vorm van organiseren betekent dat we in stappen toewerken naar een slanke organisatie met een kern van vaste functies en een variabele schil van functies met een tijdelijk dienstverband. De kern is bedoeld om cruciale kennis en kerntaken te kunnen borgen. De schil beweegt mee met de omvang van het takenpakket en de financiële mogelijkheden. Veelal wordt de verbinding met de vaste kern gevormd door een programmatische en projectmatige aanpak.

In de komende jaren is de afbouw naar de gewenste vaste formatie (320 fte, kosten 23 miljoen, huidig prijspeil) en een variabele schil (kosten 12 miljoen) een belangrijk doel. In 2014 sturen we op een vaste formatie van 410 fte via natuurlijk verloop. In 2014 moeten we weer vacatures open stellen (naar verwachting 10 fte) en werven. Dat loopt door de grote uitstroom van oudere medewerkers in de komende jaren flink op. Een nieuw agressiever wervingsbeleid, gebaseerd op meer tijdelijke arbeid, wordt in 2014 ontwikkeld.
We brengen alle activiteiten rond de flexibilisering van de organisatie onder in een project. Vanaf 2013 investeren we in het kader van een tijdelijke kwaliteitsimpuls stevig in (gestuurde) mobiliteit en hebben we voor een periode van twee jaar extra medewerkers en trainees aangesteld. Die extra formatie daalt in 2015 weer in.

Adaptief houdt voor de facilitaire organisatie in dat zij haar dienstverlening zodanig inricht dat zij in de kleinere, flexibele provinciale organisatie optimaal kan blijven ondersteunen door zich te ontwikkelen van een functioneel ingerichte organisatie naar een regieorganisatie. In 2013 zijn de uitgangspunten daarvan en de transitieopgave omschreven. Vanaf 2014 zal dit plan fasegewijs ingevoerd worden. Ook zullen we vanaf 2014 een pakket van ondersteunende diensten verlenen aan de RUD. We zijn actief in het verkennen van mogelijkheden voor samenwerking met de provincie Groningen en met Drentse gemeenten. Een verkenning met de provincie Groningen heeft geleid tot een aantal nog te concretiseren afspraken voor samenwerking op gebied van beheer en onderhoud van wegen, ingenieursdiensten, bediening vaarwegen en inkoop. Deze zullen in het voorjaar 2014 hun beslag krijgen. Gesprekken met de gemeente Emmen hebben geleid tot een afspraak om een verkenning uit te voeren naar samenwerking op het gebied van bedrijfsvoering.

## 6 Soepel: betere werkprocessen

De adaptieve werkwijze en organisatievorm wordt ondersteund als werkprocessen soepel lopen, doelmatig zijn en kwalitatief hoogwaardig. Dat heeft een enorm positieve impact op de productiviteit en het werkplezier in de organisatie. Dit betekent dit jaar vooral dat we terug gaan naar de essentie van Planning en Control door deze te gebruiken waar het voor bedoeld is: Sturen.

We leggen in 2014 de focus op een nieuw planning en control proces. De programmabegroting wordt daarbij prominenter dan nu de ruggengraat en het kloppend hart van de organisatie. Daarvoor is een kwaliteitssprong nodig in de vertaling van de doelen naar concrete, waar mogelijk, SMART geformuleerde prestaties en resultaten. De Begroting 2014 zal via een project worden ingevoerd in een dynamisch informatiesysteem. Dit informatiesysteem wordt onder verantwoordelijkheid van het volledige CMT door de opdrachtnemers actueel gehouden en zal in staat zijn rapportages te genereren en ook directe webtoegang is een (later) doel. Door dit systeem wordt de organisatie (en het bestuur) ontlast van het produceren en lezen van dikke stapels papier.

De afgelopen jaren hebben we veel geïnvesteerd in de ICT omgeving om het nieuwe werken (ook mogelijk gemaakt door het gerenoveerde provinciehuis) goed te ondersteunen. Dat ging niet altijd gemakkelijk, maar door een stapsgewijze standaardisering is de stabiliteit en functionaliteit sterk verbeterd. Op het terrein van de ICT maken we in 2014 een pas op de plaats. We brengen rust in het beheer en lossen operationele problemen op. Grote transities doen we niet. Dat geeft ons ook de tijd om ons goed voor te bereiden op een nieuwe werkwijze die bij de Nederlandse overheid wordt ingevoerd. Het zogenaamde zaakgericht werken. Dit is een werkwijze die opdrachten aan een organisatie via standaard processtappen en een vorm van relatiebeheer transparant afwerkt, waarbij alle stappen gegarandeerd goed worden gearchiveerd. De standaard zorgt ervoor dat ook data uitgewisseld kunnen worden in ketens met systemen van andere overheden.

We gaan in 2014 ook verder met het klantcontactcentrum (KCC). In 2013 is het succesvolle project KCC omgezet in een tijdelijke eenheid KCC (een burger servicedesk) die opgenomen is in de lijnorganisatie. In 2014 zal een start worden gemaakt met de evaluatie van het KCC. Daarbij is de samenwerking met gemeenten ook een belangrijk aandachtspunt.

# Paragraaf 2.6
# Verbonden partijen

De paragraaf Verbonden partijen is opgesteld conform de vernieuwde opzet zoals deze ook reeds is gehanteerd in de Jaarstukken 2012. De paragraaf is opgesteld conform de opzet zoals deze is vastgesteld op basis van Statenstuk 2012-545 Nota Verbonden Partijen.
Verbonden partijen zijn (conform het BBV) privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisaties, waarin de provincie zowel een bestuurlijk als financieel belang heeft. Onder bestuurlijk belang wordt verstaan: een zetel in het bestuur of het hebben van stemrecht. Met een financieel belang wordt bedoeld dat middelen ter beschikking zijn gesteld die verloren gaan in geval van faillissement van de verbonden partij. Ook is sprake van een financieel belang als financiële problemen bij een verbonden partij op de provincie kunnen worden verhaald.
In de volgende tabellen worden de verbonden partijen van de provincie Drenthe weergegeven. De verbonden partijen voeren een beleid uit dat de provincie ook (gedeeltelijk) zelf had kunnen uitvoeren of vanuit andere, ook beleidsmatige overwegingen, hebben Provinciale Staten indertijd besloten deel te nemen aan de verbonden partij. De doelstellingen van de verbonden partijen corresponderen met die van de provincie of via de verbonden partijen worden de doelstellingen van de provincie gerealiseerd.

### Programma 1. Samenwerkend Drenthe: Bestuur

*1.1 Vereniging IPO*

| Verbonden partij | Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO) |
|---|---|
| Rechtsvorm | Vereniging (rechtspersoon), waarvan alleen provincies lid kunnen worden |
| Vestigingsplaats | 's-Gravenhage |
| Doel | Het behartigen van de belangen van de provincies;<br>■ het bieden van een platform voor de uitwisseling van kennis en ervaring;<br>■ het stimuleren en entameren van vernieuwingsprocessen binnen de provincies. |
| Openbaar belang | De provincies trekken gezamenlijk op. Dit vindt vooral plaats op de dossiers Duurzame ruimtelijke ontwikkeling en waterbeheer, Vitaal Platteland, Regionale bereikbaarheid en Openbaar Vervoer, Regionale economie en energie, Middelen, Jeugdzorg, RUD/VTH, Regionale omroep en bibliotheken. |
| Overzicht activiteiten | Het IPO:<br>- participeert in de voorbereiding van wetsvoorstellen op rijksniveau;<br>- beïnvloedt beleid door het voeren van overleg met andere overheden, zowel op nationaal als Europees niveau;<br>- begeleidt, coördineert, stimuleert en voert gezamenlijke projecten van provincies uit;<br>- zorgt voor een goed gecoördineerde uitvoering van provinciale verordeningen;<br>- brengt partijen bij elkaar om ontwikkelingen te stimuleren, bijvoorbeeld op economisch gebied. |
| Financieel belang | De provincie betaalt als lid van de vereniging contributie. Dit is een vast bijdrage. De provincies dragen verder de kosten voor extra activiteiten die het IPO voor de provincies verricht. |
| Bestuurlijk belang | Het IPO-bestuur bestaat uit dertien leden. Alle colleges van GS kunnen uit hun midden een bindende voordracht doen voor een lid van het bestuur. Het bestuur doet een bindende voordracht voor 1 lid, bij voorkeur een CvdK. Dit lid is de voorzitter van het bestuur.<br>Op de algemene ledenvergadering wordt elke provincie vertegenwoordigd door twee statenleden. |

| Verbonden partij | Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO) |
|---|---|
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Elke college van GS wijst een bestuurslid aan. |
| Eigen vermogen op 31-12-2013 | € 0,7 miljoen |
| Vreemd vermogen op 31-12-2013 | € 8,7 miljoen |
| Resultaat over afgelopen jaar 2012 | € 710.283,-- |
| Dochterondernemingen | Niet van toepassing. |
| Overige activiteiten | Behalve belangenbehartiging, ook Innovatie en Uitwisseling. |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Niet van toepassing. |
| Invloed uitoefenen | Invloed kan worden uitgeoefend in het bestuur door de leden van GS. Het bestuur legt verantwooding af over het gevoerde beleid aan de AV waarin alle provincies zijn vertegenwoordigd door leden van PS. |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Niet van toepassing. |
| Risico's | Geen specifieke risico's. |

## 1.2 *SNN*

| Verbonden partij | Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) |
|---|---|
| Rechtsvorm | Gemeenschappelijke regeling (openbaar lichaam). |
| Vestigingsplaats | Groningen |
| Doel | - verbreding en intensivering van de samenwerking en het overleg tussen de deelnemende provinciale besturen;<br>- het waarborgen van de coördinatie in het beleid van de deelnemende provinciale besturen;<br>- het gezamenlijk onderzoeken van de gevolgen van de werkzaamheden van de Europese Unie voor de deelnemende provincies en het opstellen van gemeenschappelijke standpunten dienaangaande;<br>- het bevorderen van gemeenschappelijk optreden tegenover derden, met name de Europese Unie en de rijksoverheid;<br>- het gemeenschappelijk uitoefenen van provinciale taken en het bieden van een kader voor decentralisatie van rijkstaken naar samenwerkende provincies;<br>- het verlenen van onderlinge steun tussen de deelnemende provincies en het bevorderen van de uitwisseling van en taakverdeling tussen personeel van de deelnemende provincies. |
| Openbaar belang | Zie boven. |
| Overzicht activiteiten | 1. Vervullen van een netwerkfunctie voor overheden, kennisinstellingen en intermediaire organisaties in Noord-Nederland.<br>2. Subsidiemogelijkheden voor ondernemers, particulieren, woningcorporaties, samenwerkingsverbanden van kennisinstellingen, gemeenten, maatschappelijke organisaties. Subsidies om de noordelijke economie te versterken.<br>3. Afstemming van het ruimtelijke en economische beleid van Noord-Nederland afgestemd. |
| Financieel belang | De verdeling van de kosten van het SNN vindt plaats op basis van een verdeelsleutel tussen de deelnemende provincies en gemeenten die aan de werkzaamheden van het SNN deelnemen. |
| Bestuurlijk belang | Leden van PS en GS zijn vertegenwoordig in het Algemeen bestuur, de leden van GS in het Dagelijks bestuur. |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Niet van toepassing. |
| Eigen vermogen op 1-1-2013 | € 7.719.000,-- |
| Vreemd vermogen op 1-1-2013 | € 344.217.000,-- |

| Verbonden partij | Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) |
|---|---|
| Resultaat over afgelopen jaar | € 0,-- |
| Dochterondernemingen | Niet van toepassing |
| Overige activiteiten | Niet van toepassing |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Niet van toepassing |
| Invloed uitoefenen | Leden van GS zijn vertegenwoordigd in het Algemeen en Dagelijks Bestuur van het SNN. |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Niet van toepassing |
| Risico's | Het SNN loopt nog een gering renterisico ten aanzien van de depositogelden die de provincie Groningen uit IJsland terug moet ontvangen.<br>Een budgettair risico komt voort uit overcommittering. In de praktijk van de uitvoering van de regionale stimuleringsprogramma's treedt bij eindafrekening van projecten altijd enige onderbenutting van de toegekende middelen op. Daardoor ontstaat de zogeheten vrijval van middelen. Om te voorkomen dat programmamiddelen onbenut blijven, worden op basis van ervaringscijfers meer middelen gecommitteerd dan feitelijk budgettair beschikbaar zijn. Op basis van de meest recente gegevens is er ultimo 2011 geen risico. |

## *1.3 BANN*

| Verbonden partij | Bestuursacademie Noord Nederland |
|---|---|
| Rechtsvorm | Gemeenschappelijke regeling in **liquidatie. Formele opheffing van de GR zal binnenkort worden afgerond.** |
| Vestigingsplaats | Assen |
| Doel | Garantie voor wachtgelden voormalig personeel Bestuursacademie Noord-Nederland. Omdat voldoende middelen voorhanden zijn om toekomstige wachtgeldverplichtingen van de voormalige Bestuursacademie Noord Nederland te kunnen voldoen heeft het algemeen bestuur van de GR besloten de GR op te heffen en de middelen over te hevelen naar een stichting. Naar verwachting zal de stichting tot 2018 aan wachtgeldverplichtingen moeten voldoen. Daarna kan de stichting worden opgeheven. Het batig saldo van de stichting zal alsdan worden aangewend voor bestuursonderwijs in Noord Nederland. Vanwege de hoogte van het batig saldo en het grote aantal deelnemers aan de GR (gemeenten, provincies en waterschapen in de drie noordelijke provincies) is niet besloten tot verdeling van het batig saldo over de deelnemers. |
| Openbaar belang | Nasleep van voormalige opleiding voor ambtenaren. |
| Overzicht activiteiten | Niet van toepassing |
| Financieel belang | Het betreft een gemeenschappelijke regeling waaraan de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe, 69 gemeenten uit deze provincies en dertien waterschappen deelnemen. |
| Bestuurlijk belang | Niet van toepassing |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Niet van toepassing |
| Eigen vermogen op 1-1-2012 | € 507.120 |
| Vreemd vermogen op 1-1-2012 | € 158.801 |
| Resultaat over afgelopen jaar | -/- € 22.825 |
| Dochterondernemingen | Niet van toepassing |
| Overige activiteiten | Niet van toepassing |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Niet van toepassing |
| Invloed uitoefenen | Niet van toepassing |

| Verbonden partij | Bestuursacademie Noord Nederland |
|---|---|
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Niet van toepassing |
| Risico's | Geen |

## 1.4 De Noordelijke rekenkamer

| Verbonden partij | Noordelijke Rekenkamer |
|---|---|
| Rechtsvorm | Gemeenschappelijke regeling |
| Vestigingsplaats | Assen |
| Doel | Het doel van Rekenkamer is om vanuit een onafhankelijke positie Provinciale Staten te ondersteunen in de kaderstellende en controlerende rol. |
| Openbaar belang | De Provinciewet verplicht elke provincie tot het instellen van een rekenkamer of het organiseren van een rekenkamerfunctie. Ook bestaat de mogelijkheid tot een gemeenschappelijke rekenkamer, waartoe alle provinciën met uitzondering van Zeeland voor gekozen hebben. Drenthe, Fryslân en Groningen hebben de Noordelijke Rekenkamer ingesteld. |
| Overzicht activiteiten | De Rekenkamer doet onderzoek naar het gevoerde bestuur waarbij de vraag naar doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid centraal staat. |
| Financieel belang | De Noordelijke Rekenkamer ontvangt van elke provincie een gelijke bijdrage in de kosten. In de begroting kunt u lezen wat de Rekenkamer daarvoor gaat doen. |
| Bestuurlijk belang | Van elke deelnemende provincie hebben de Staten drie leden uit hun midden aangewezen als lid van de Programmaraad. |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Niet van toepassing |
| Eigen vermogen op 31-12-2012 | € 42.565,-- |
| Vreemd vermogen op 31-12-2012 | € 61.158,-- |
| Resultaat over afgelopen jaar | € 61.158,-- |
| Dochterondernemingen | Geen |
| Overige activiteiten | Geen |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Niet van toepassing |
| Invloed uitoefenen | Als onafhankelijk functionerende organisatie is de Rekenkamer vrij in haar onderwerpkeuze. In de Gemeenschappelijke Regeling De Noordelijke Rekenkamer is bepaald dat er een Programmaraad is, die als taak heeft het doen van suggesties ten behoeve van het onderzoeksprogramma. Van elke deelnemende provincie hebben de Staten drie leden uit hun midden aangewezen als lid van de Programmaraad. |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Niet van toepassing |
| Risico's | Geen |

## Programma 2.Vitaal Drenthe: Mobiliteit

### 2.1 *OV-bureau Groningen-Drenthe*

| Verbonden partij | Openbaar Vervoer bureau Groningen Drenthe |
|---|---|
| Rechtsvorm | Gemeenschappelijke regeling |
| Vestigingsplaats | Assen |
| Doel | 1. Zorgen voor en bevorderen van openbaar vervoer per auto en per bus en andere vormen van vervoer ter uitvoering van artikel 20 van de Wet personenvervoer;<br>2. Zorgen voor een juiste naleving en uitvoering van de concessievoorschriften;<br>3. Zorgen voor de voorbereiding en totstandkoming van nieuwe concessies. |
| Openbaar belang | Zorg dragen voor een goede bereikbaarheid met het openbaar vervoer voor stad en land in de provincies Groningen en Drenthe. |
| Overzicht activiteiten | De algemene taken die het Openbaar Lichaam OV-bureau heeft uit te voeren zijn:<br>1. het beheer van het openbaar vervoer (concessieverlening en aanbesteding) en ontwikkeling van openbaar vervoer (planvorming en coördinatie van de OV-aspecten);<br>2. de bundeling van de OV-taken en -verantwoordelijkheden van de drie overheden; de advisering van de provincies en gemeenten in het OV-beleid in relatie tot het algemene beleidsproces van ruimtelijke ordening en verkeer en vervoer. |
| Financieel belang | De verdeling van de kosten van het Openbaar Lichaam OV-bureau vindt plaats op basis van een verdeelsleutel die is gebaseerd op het totale stad- en streekvervoerbudget (omzet).<br>De verdeelsleutel van de inzet per overheid is analoog aan de hoogte van de exploitatiesubsidie: 44% voor de provincie Groningen, 35% voor de provincie Drenthe en 21% voor de gemeente Groningen.<br>Wanneer het takenpakket van het Openbaar Lichaam OV-bureau wordt uitgebreid met andere vormen van openbaar vervoer dan die hiervoor genoemd, dient de verhouding te worden herberekend naar rato van het dan ingebrachte OV-budget. Dit zal in elk geval geschieden wanneer definitief wordt besloten het regionale spoorvervoer onder het OV-bureau te brengen. Uiteraard zal de verdeelsleutel ook worden gewijzigd indien er sprake is van een uitbreiding van de deelnemende bestuursorganen aan deze gemeenschappelijke regeling.<br>De dekking van de kosten voor het Openbaar Lichaam OV-bureau wordt bereikt door de inzet van de Drentse exploitatiesubsidie en personele gelden naar rato van deze exploitatiesubsidie. |
| Bestuurlijk belang | De werkzaamheden, zoals die door het OV-bureau uitgeoefend worden, liggen op het terrein van de uitvoering van de Wet personenvervoer 2000 en behoren daarmee tot de competentie van de colleges van Gedeputeerde Staten. Provinciale Staten van Drenthe en Groningen stellen in het kader van de totale provinciale en gemeentelijke begroting het budget voor het openbaar vervoer vast. Daarnaast hebben Provinciale Staten hun kaderstellende en controlerende bevoegdheid. |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Het OV-bureau is als volgt georganiseerd: het bestaat uit een algemeen bestuur (AB), een dagelijks bestuur (DB) en een uitvoerende organisatie. De deelnemende bestuursorganen wijzen vanuit hun midden de leden aan van het AB en DB OV-bureau Groningen-Drenthe. Het AB bestaat uit de portefeuillehouders verkeer en vervoer, ruimtelijke ordening en financiën. Het DB wordt gevormd door de portefeuillehouders verkeer en vervoer en de directeur van het OV-bureau. |
| Eigen vermogen op 31-12-2012 | – |
| Vreemd vermogen op 31-12-2012 | € 1.000.000,-- |
| Resultaat over afgelopen jaar | € 613.584,-- |
| Dochterondernemingen | Niet van toepassing |
| Overige activiteiten | Niet van toepassing |

| Verbonden partij | Openbaar Vervoer bureau Groningen Drenthe |
|---|---|
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Ja, de Corporate Governance Code is vastgelegd in de gemeenschappelijke regling openbaar vervoer bureau Groningen en Drenthe. Zie verder organisatie en benoemingen hiervoor. |
| Invloed uitoefenen | PS wordt minstens jaarlijks gevraagd haar zienswijze te geven op de jaarrekening / begrotingen en zo nodig op beleidskeuzes in de uitvoering van het OV. PS kan daarmee haar kaderstellende functie voor het OV-beleid en de financiering uitoefenen. Zo is voor het negatief bedrijfs-resultaat van 2011 een uitgebreid pakket van maatregelen getroffen dat onder anderen in samenspraak met PS Drenthe tot stand is gekomen. |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Zie samenstelling bestuur hiervoor. |
| Risico's | Met het aanhouden van een eigen weerstandscapaciteit beoogt het OV-bureau te vermijden dat er een beroep moet worden gedaan op de GR-partners om bij te springen in de financiële gevolgen van de risico's. In 2011 is de beschikbare weerstandscapaciteit van grote waarde gebleken, omdat zich tegelijkertijd een aantal risico's voordeden. Door het nadelige resultaat over 2011 is de beschikbare weerstandscapaciteit van € 4,5 miljoen volledig noodzakelijk voor dekking. Omdat zich in 2011 meer negatieve gevolgen van risico's hebben voorgedaan dan voorzien is het noodzakelijk de risico's opnieuw tegen het licht te houden, evenals de weerstandscapaciteit die nodig is als buffer voor het opvangen van de risico's. In 2012 zal daarom een geheel herziene notitie weerstandsvermogen worden opgesteld. Waarin ondermeer zal worden ingegaan op: mogelijkheden van egalisatie tussen diverse jaren, wijze van begroten, het afdekken van liquiditeitsrisico's en de frequentie waarin een volledige risico-inventarisatie plaats moet vinden. |

## *2.2 Vechtdallijnen*

| Verbonden partij | Beheerorganisatie Vechtdallijnen |
|---|---|
| Rechtsvorm | Gemeenschappelijke regeling (zogenaamde "Gemeenschappelijk regeling zonder meer" op basis van de bestuursovereenkomst "Samenwerkingsovereenkomst Beheer en Financiering Vechtdallijnen 2012-2027"). |
| Vestigingsplaats | Diverse |
| Doel | 1. Zorgen voor en bevorderen van openbaar vervoer per trein op de Vechtdallijnen (spoorver-bindingen Zwolle-Emmen en Almelo – Marienberg) ter uitvoering van artikel 20 van de Wet personenvervoer;<br>2. Zorgen voor een juiste naleving en uitvoering van de concessievoorschriften;<br>3. Zorgen voor de voorbereiding en totstandkoming van nieuwe concessies. |
| Openbaar belang | Zorg dragen voor een goede bereikbaarheid met het openbaar treinvervoer voor het gebied rond de spoorlijnen Zwolle – Emmen en Almelo - Marienberg in de provincies Overijssel en Drenthe. |
| Overzicht activiteiten | De algemene taken die de beheerorganisatie Vechtdallijnen heeft uit te voeren zijn:<br>1. het beheer van het openbaar treinvervoer (concessieverlening en aanbesteding) en ontwik-keling van openbaar vervoer (planvorming en coördinatie van de OV-aspecten) op en rond de Vechtdallijnen;<br>2. de bundeling van de OV-taken en -verantwoordelijkheden van de drie overheden provincie Drenthe en Overijssel en regio Twente voor de Vechtdallijnen;<br>3. de advisering van de provincies en gemeenten in het OV-beleid met betrekking tot de Vechtdallijnen in relatie tot het algemene beleidsproces van ruimtelijke ordening en verkeer en vervoer. |

| Verbonden partij | Beheerorganisatie Vechtdallijnen |
|---|---|
| Financieel belang | De verdeling van de kosten van het Openbaar Lichaam OV-bureau vindt plaats op basis van een verdeelsleutel die is gebaseerd op de km-lengte spoor van de Vechtdallijnen in het gebied van de betrokken overheid.<br>De verdeling van de exploitatiesubsidie voor de treindienst Zwolle-Emmen is: 64% voor de provincie Overijssel, 36% voor de provincie Drenthe. De exploitatiesubsidie van Almelo – Marienberg is 100 % regio Twente.<br>De verdeling van de kosten van de beheerorganisatie is eveneens op basis van de km-lengte spoor per overheid:<br>29% provincie Drenthe, 51% provincie Overijssel en 20% regio Twente. |
| Bestuurlijk belang | De werkzaamheden zoals die door de beheerorganisatie Vechtdallijnen uitgeoefend worden, liggen op het terrein van de uitvoering van de Wet personenvervoer 2000 en behoren daarmee tot de competentie van de colleges van gedeputeerde staten. Provinciale staten van Drenthe en Groningen stellen in het kader van de totale provinciale en gemeentelijke begroting het budget voor het openbaar vervoer vast. Daarnaast hebben provinciale staten hun kaderstellende en controlerende bevoegdheid. |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | De beheerorganisatie Vechtdallijnen is als volgt georganiseerd: het bestaat uit een Stuurgroep, een concessiemanagement dat ondergebracht is bij de provincie Overijssel en ambtelijke samenwerkingsgroepen (kernteam, Ontwikkelteam). De deelnemende bestuursorganen wijzen vanuit hun midden de leden aan van de stuurgroep. De stuurgroep bestaat nu uit de portefeuil-lehouders verkeer en vervoer en de concessiemanager van de Vechtdallijnen. |
| Vestigingsplaats | Diverse |
| Eigen vermogen op 31-12-2012 | Exploitatiesaldo jaarrekening 2012 wordt nog opgemaakt |
| Vreemd vermogen op 31-12-2012 | Niet van toepassing |
| Resultaat over afgelopen jaar | Zie eigen vermogen |
| Dochterondernemingen | Niet van toepassing |
| Overige activiteiten | Niet van toepassing |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Ja, de Corporate Governance Code is vastgelegd in de Samenwerkingsovereenkomst Vechtdal-lijnen. Zie verder organisatie en benoemingen hiervoor. |
| Invloed uitoefenen | PS wordt minstens jaarlijks gevraagd haar zienswijze te geven op de jaarrekening / begrotingen en zo nodig op beleidskeuzes in de uitvoering van het OV. PS kan daarmee haar kaderstellende functie voor het OV-beleid en de financiering uitoefenen. |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Zie samenstelling bestuur hiervoor |
| Risico's | De opdrachtgevende partijen Overijssel en Drenthe zijn opbrengstverantwoordelijk voor de exploitatie van de treindienst. Dat wil zeggen dat zij de risico's lopen van fluctuerende kaartverkoop inkomsten. Conform het OV bureau GroningenDrenthe wordt er een conservatief financieel beleid gevoerd. De begroting 2013 wordt dit voorjaar voor het eerst opgesteld met de eerste resultaten van de kaartverkoop van januari 2013. Daarin wordt het financieel risico en het benodigde weerstandsvermogen nader aangegeven. |

## Programma 6.Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem

### *6.1 Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging (SLB)*

| Verbonden partij | Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging (Blok III) |
|---|---|
| Rechtsvorm | Stichting |
| Vestigingsplaats | Groningen |
| Doel | Het versterken van de bodemkwaliteit in aangewezen landinrichtingsgebieden in het veenkoloniaal gebied van de provincie Groningen en Drenthe waar bodemverontreiniging, ontstaan door dempingen van wijken en sloten, risico's veroorzaakt en een belemmering vormt voor de landinrichting en de landbouw. Het beheren van fondsen voor het aktief onderzoeken en bestrijden van risico's en voor het vrijwaren van grondeigenaren. |
| Openbaar belang | Het beperken, terugdringen en voorkomen van de verspreiding in het milieu, incl. landbouwproducten, van in de bodem aanwezige verontreinigende stoffen, alsmede het bevorderen van de landinrichting. |
| Overzicht activiteiten | Het verrichten van bodemonderzoek en bodemsaneringen en het uitvoeren van beschermingsmaatregelen.<br>Het beheren van fondsen ter bekostiging van de maatregelen en het vrijwaren van eigenaren van verontreinigde locaties van het juridisch aansprakelijkheidinstrumentarium volgens de Wet bodembescherming. |
| Financieel belang | € 387.211 als bijdrage t.l.v. het van het Rijk afkomstig budget bodemsanering. |
| Bestuurlijk belang | 1. Deelname aan en stemrecht in de Raad van Toezicht.<br>2. Toepassing Wet bodembescherming in het Drentse deel. |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Voor de Raad van Toezicht. |
| Eigen vermogen op 31-12-2012 | € 293.782 (voor het Drentse deel) |
| Vreemd vermogen op 31-12-2012 | € 21.756 (Groningen + Drenthe) |
| Resultaat over afgelopen jaar | € 0 (voor het Drentse deel) |
| Dochterondernemingen | geen |
| Overige activiteiten | geen |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Ja. De Raad van Toezicht bestaat uit vertegenwoordiging van GS van Groningen en Drenthe, de minister van ELI, waterschappen, LTO + B&W van div. gemeenten. Door deze variëteit wordt kritischer geoordeeld over verstrengeling van belangen. |
| Invloed uitoefenen | De Raad van Toezicht ziet toe op de directie en op de algemene gang van zaken van de stichting. De Raad heeft 5 leden. Het Drentse lidmaatschap wordt bemenst door de milieugedeputeerde. Iedere deelnemer heeft één stem. Besluiten worden genomen o.b.v. volstrekte meerderheid. Doorgaans wordt het Drentse lidmaatschap uitgevoerd door een waarnemend ambtenaar van de groep Bodemsanering.<br><br>Tevens voert de provincie invloed uit via haar wettelijke rol van bevoegd gezag Wet bodembescherming en als regievoerder van de bodemsaneringsoperatie. In dat verband moet zij inhoudelijke oordelen geven over besluiten omtrent de ernst van gevallen van bodemverontreiniging en over de kwaliteit van beschermingsmaatregelen, bodemsaneringen en nazorg. |

| Verbonden partij | Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging (Blok III) |
|---|---|
| Profiel voor lid Raad van Toezicht waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Het voorzitterschap wordt bekleed door het lid van de Provincie Groningen. Het lid van Drenthe en diens waarnemer moeten een moderne visie hebben op governance. en kennis en ervaring hebben in bestuurlijke besluitvormingsprocessen in het algemeen en van milieu en bodemaspecten in het bijzonder. Vandaar dat deze personen worden gekozen uit de bestuurlijke en ambtelijke milieu- en bodemdiscipline. Tevens moet het lid het vermogen hebben om op gepaste afstand en met een deskundig/kritische blik de gang van zaken te beoordelen en te controleren. |
| Risico's | Deze stichting beheert de dempingen en coördineert en begeleidt saneringwerkzaamheden, zodat de landinrichting en de lanbouwexploitatie weer op gang kan komen. Bovendien neemt ze de toekomstige risico's van de grondeigenaren over. Mocht later blijken dat er meer geld nodig is voor sanering, dan zijn de eigenaren van de kosten hiervan gevrijwaard. Het risico is dat de vrijwaringen leiden tot financiële verplichtingen voor onderzoek en sanering die de daarop afgestemde financiële voorziening overschrijden. Een ander risico is dat het vermogensbeheer tegenvalt en dat daardoor verzieningen tussentijds extra aangevuld moeten worden ter waarborging van de verplichtingen. Anderzijds echter wordt dit risico beperkt doordat het wordt gedeeld met de andere partijen. |

## 6.2 *Stichting Bodembeheer Schoonebeek*

| Verbonden partij | Stichting Bodembeheer Schoonebeek |
|---|---|
| Rechtsvorm | Stichting |
| Vestigingsplaats | Nieuw Amsterdam |
| Doel | Het versterken van de bodemkwaliteit in aangewezen landinrichtingsgebieden in de provincie Drenthe waar bodemverontreiniging, ontstaan door dempingen van wijken en sloten, risico's veroorzaakt en een belemmering vormt voor de landinrichting en de landbouw. |
| Openbaar belang | Het beperken, terugdringen en voorkomen van de verspreiding in het milieu, incl. landbouwproducten, van in de bodem aanwezige verontreinigende stoffen, alsmede het bevorderen van de landinrichting. Het beheren van fondsen voor het actief onderzoeken en bestrijden van risico's en voor het vrijwaren van grondeigenaren. |
| Overzicht activiteiten | Het verrichten van bodemonderzoek en bodemsaneringen en het uitvoeren van beschermingsmaatregelen.<br>Het beheren van fondsen ter bekostiging van de maatregelen en het vrijwaren van eigenaren van verontreinigde locaties van het juridisch aansprakelijkheidinstrumentarium volgens de Wet bodembescherming. |
| Financieel belang | € 218.750 als bijdrage t.l.v. het van het Rijk afkomstig budget bodemsanering. |
| Bestuurlijk belang | Deelname aan en stemrecht in de Raad van Toezicht.<br>Toepassing Wet bodembescherming. |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Voor de Raad van Toezicht. |
| Eigen vermogen op 31-12-2012 | Nihil |
| Vreemd vermogen op 31-12 -2012 | € 15.540 |
| Resultaat over afgelopen jaar | Nihil |
| Dochterondernemingen | Nee |
| Overige activiteiten | Nee |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Ja |

| Verbonden partij | Stichting Bodembeheer Schoonebeek |
|---|---|
| Invloed uitoefenen | De Raad van Toezicht ziet toe op de directie en op de algemene gang van zaken van de stichting. De Raad heeft 9 leden. Het Drentse lidmaatschap wordt bemenst door de milieu-gedeputeerde. Iedere deelnemer heeft één stem. Besluiten worden genomen o.b.v. volstrekte meerderheid. Doorgaans wordt het Drentse lidmaatschap uitgevoerd door een waarnemend ambtenaar van de groep Bodemsanering.<br><br>Tevens voert de provincie invloed uit, voor het deel dat buiten de gemeente Emmen is gelegen, via haar wettelijke rol van bevoegd gezag Wet bodembescherming en als regievoerder van de bodemsaneringsoperatie. Als bevoegd gezag moeten Gedeputeerde Staten inhoudelijke oordelen geven over besluiten omtrent de ernst van gevallen van bodemverontreiniging en over de kwaliteit van beschermingsmaatregelen, bodemsaneringen en nazorg voor het deel buiten Emmen. Emmen is nl. in het kader van de Wbb zelf bevoegd. |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Het voorzitterschap wordt bekleed door het lid van de gemeente Emmen.<br>Voor de Raad van Toezicht is de hoedanigheid van gedeputeerde toereikend. |
| Risico's | Deze stichting beheert de dempingen en coördineert en begeleidt saneringwerkzaamheden, zodat de landinrichting en de landbouwexploitatie weer op gang kan komen. Bovendien neemt ze de toekomstige risico's van de grondeigenaren over. Mocht later blijken dat er meer geld nodig is voor sanering, dan zijn de eigenaren van de kosten hiervan gevrijwaard. Het risico is dat de vrijwaringen leiden tot financiële verplichtingen voor onderzoek en sanering die de daarop afgestemde financiële voorziening overschrijden. Een ander risico is dat het vermogens-beheer tegenvalt en dat daardoor verzieningen tussentijds extra aangevuld moeten worden ter waarborging van de verplichtingen. Anderzijds echter wordt dit risico beperkt doordat het wordt gedeeld met de andere partijen. |

## 6.3 LMA

| Verbonden partij | Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA) |
|---|---|
| Rechtsvorm | Stichting |
| Vestigingsplaats | Den Haag |
| Doel | Uitvoering geven aan wettelijk taak Provincies: het mogelijk maken en verwerken van meldingen afvalstoffen, beheer gegevens, beheer helpdesk, etc |
| Openbaar belang | Uitvoering geven aan wettelijke taak Provincies. De meldgegevens zijn naast gebruik door de provincies, landelijk beschikbaar voor andere handhavende instanties, zoals gemeenten, politie, NVWA Inspectie Leefomgeving en Transport. |
| Overzicht activiteiten | - het verwerken van de meldingen van bedrijfsafval en gevaarlijke afvalstoffen;<br>- het beschikbaar stellen van meldgegevens aan overheden en andere instanties;<br>- het geven van voorlichting over de meldingensystematiek;<br>- het bewaken van de kwaliteit van de databases met meldgegevens;<br>- het signaleren van en communiceren over eventuele systeemfouten;<br>- het bijhouden van een bestand waarin gegevens over vergunningen worden vastgelegd;<br>- het op verzoek analyseren van meldgegevens voor met name handhaving en beleid.<br>- het uitgeven en intrekken van verwerkersnummers<br>- het rappelleren indien geen melding wordt gedaan |
| Financieel belang | Jaarlijkse bijdrage |
| Bestuurlijk belang | Lid van de Raad van Toezicht LMA |

| Verbonden partij | Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA) |
|---|---|
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Niet van toepassing |
| Eigen vermogen op 31-12-2012 | Het eigen vermogen bedraagt per 31 december 2012 totaal € 3.288.201. Dit bedrag is vrij besteedbaar vermogen |
| Vreemd vermogen op 31-12-2012 | - |
| Resultaat over 2012 | -51.325 |
| Dochterondernemingen | Geen |
| Overige activiteiten | Geen |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Niet bekend. |
| Invloed uitoefenen | Raad van toezicht (bestuurlijk)<br>Landelijk Administratief Toezichthoudersoverleg (LAT, ambtelijk) |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Niet van toepassing |
| Risico's | Geen specifieke risico's, |

## 6.4 *Fonds nazorg gesloten stortplaatsen*

| Verbonden partij | Fonds nazorg gesloten stortplaatsen |
|---|---|
| Rechtsvorm | Bestuursrechtelijke rechtspersoon |
| Vestigingsplaats | Assen |
| Doel | Financiering voor eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen mogelijk maken conform Wet Milieubeheer artikel 15.47. |
| Openbaar belang | Gesloten stortplaatsen die voldoen aan wettelijke normen. |
| Overzicht activiteiten | Beleggen van heffingen die de exploitanten van de stortplaatsen, te weten Meisner in Ubbena (sluit binnenkort en gaat dan de 'nazorg' in) en Attero Noord in Wijster betalen. Ook is sprake van een zorgplicht, welke uit de volgende activiteiten kan bestaan:<br>■ maatregelen strekkende tot het instandhouden en onderhouden, alsmede het herstellen, verbeteren of vervangen van voorzieningen ter bescherming van de bodem;<br>■ het regelmatig inspecteren van voorzieningen ter bescherming van de bodem;<br>■ het regelmatig onderzoeken van de bodem onder de stortplaats. |
| Financieel belang | Bij sluiting moet voldoende vermogen in het fonds zijn opgebouwd om aan de verplichtingen van de eeuwigdurende nazorg te kunnen voldoen. Dit betekent dat GS aan PS in de volgende gevallen een heffingswijziging kunnen voorstellen:<br>- gewijzigde inzichten in de technische mogelijkheden voor wat betreft de nazorg<br>- gewijzigde inzichten ten aanzien van de exploitatieduur van de stortplaats<br>- fundamentele afwijkingen in de financiële parameters (inflatie- en rendementspercentages) |
| Bestuurlijk belang | Gedeputeerde staten vormen het algemeen bestuur van het fonds. Het dagelijks bestuur bestaat uit 2 gedeputeerden, waaronder in ieder geval de gedeputeerde voor financiën en de gedeputeerde die belast is met de nazorg. |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Niet van toepassing |
| Eigen vermogen op 31-12-2012 | € 7.350.796,- |
| Vreemd vermogen op 31-12—2012 | Niet van toepassing |
| Resultaat over afgelopen jaar | € 282.564,- |
| Dochterondernemingen | Niet van toepassing |

| Verbonden partij | Fonds nazorg gesloten stortplaatsen |
|---|---|
| Overige activiteiten | Geen |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Ja. Corporate Governance is vastgelegd in het Reglement Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe. Dit betekent dat GS het algemeen bestuur vormen en het dagelijks bestuur gevormd wordt door gedeputeerde financiën en gedeputeerde milieu. Minstens tweemaal per jaar vergadert het AB. |
| Invloed uitoefenen | Het DB kan beleidswijzigingen voorstellen aan het AB. Een besluit kan slechts genomen worden door het AB. |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Niet van toepassing |
| Risico's | Risico's komen voort uit mogelijke vervroegde sluiting van de stortplaats, met als financiële vertaling het nog niet voorhanden zijn van het voor sluiting en nazorg benodigde vermogen. Naar risico's en mogelijke beheersmaatregelen vindt nader onderzoek plaats. |

## 6.5 *RUD Drenthe*

| Verbonden partij | Regionale Uitvoeringsdienst Drenthe |
|---|---|
| Rechtsvorm | Gemeenschappelijke regeling |
| Vestigingsplaats | Assen |
| Doel | ■ Uitvoeren van de milieutaken vanuit de WABO<br>■ Uitvoeren van de taken vanuit de WBB<br>■ Uitvoeren van overige uitvoeringstaken op het gebied van milieu |
| Openbaar belang | Zorg dragen voor een goede uitvoering van de milieutaken binnen de provincie Drenthe |
| Overzicht activiteiten | De algemene taken die de RUD Drenthe heeft uit te voeren zijn:<br>1. Toezicht en handhaving op de milieu aspecten van de WABO<br>2. Opstellen van het milieudeel van de omgevingsvergunning<br>3. Beoordelingen van meldingen op grond van het activiteitenbesluit<br>4. Toezicht en handhaving op de WBB<br>5. Vergunningverlening in het kader van de WBB<br>6. Begeleiden van saneringen<br>7. Geven van advies op het gebied van Externe veiligheid, lucht, geluid<br>8. Afhandelen van milieuklachten en –meldingen<br>9. Het vuurwerkbesluit<br>10. Luchtvaartwet, nl. verlenen TUG-ontheffingen en Luchthavenbesluiten/-regelingen |
| Financieel belang | De verdeling van de kosten van de RUD Drenthe vindt plaats op basis van een verdeelsleutel tussen de provincie en gemeenten die aan de werkzaamheden van de RUD Drenthe deelnemen. Voor 2014 en 2015 is deze verdeling gebaseerd op de door de deelnemers in 2013 gemaakte kosten. Voor de jaren daarna wordt de verdeling gebaseerd op de werkelijke kosten zoals voort zullen vloeien vanuit de 'Drentse' maat. Hierbij zal het aantal inrichtingen en de daarbij behorende vergunning- en handhavingsinzet bepalend zijn. |
| Bestuurlijk belang | De werkzaamheden, zoals die door de RUD Drenthe uitgeoefend worden, liggen op het terrein van de uitvoering van de Wet Bodembescherming en de Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht en behoren daarmee tot de competentie van de colleges van Gedeputeerde Staten en Burgemeester en Wethouders. Provinciale Staten van Drenthe en de gemeenteraden stellen in het kader van de totale provinciale en gemeentelijke begroting het budget voor de uitvoering van de milieutaken vast. Daarnaast hebben Provinciale Staten en de gemeenteraden hun kaderstellende en controlerende bevoegdheid. Een lid van GS is vertegenwoordigd in het Algemeen bestuur en in het Dagelijks bestuur |

| Verbonden partij | Regionale Uitvoeringsdienst Drenthe |
|---|---|
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | De RUD Drenthe is als volgt georganiseerd: het bestaat uit een algemeen bestuur (AB), een dagelijks bestuur (DB) en een raad van opdrachtgevers. De deelnemende bestuursorganen wijzen vanuit hun midden de leden aan van het AB en DB RUD Drenthe. Het AB en DB worden gevormd door de portefeuillehouders van alle deelnemende partners..De raad van opdrachtgevers wordt gevormd door de provinciesecretaris plus 3 gemeentesecretarissen. |
| Eigen vermogen op 1-1-2013 | € 0 |
| Vreemd vermogen op 1-1—2013 | € 0 |
| Resultaat over afgelopen jaar | Niet van toepassing |
| Dochterondernemingen | Niet van toepassing |
| Overige activiteiten | Niet van toepassing |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Niet van toepassing |
| Invloed uitoefenen | Een lid van GS is vertegenwoordigd in het Algemeen en Dagelijks Bestuur van de RUD Drenthe. De provinciesecretaris maakt deel uit van de raad van secretarissen.<br>PS wordt minstens jaarlijks gevraagd haar zienswijze te geven op de jaarrekening / begrotingen en zo nodig op beleidskeuzes in de uitvoering van de provinciale milieutaken die uitgevoerd worden door de RUD. PS kan daarmee haar kaderstellende functie voor het milieubeleid en de financiering uitoefenen. |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Niet van toepassing |
| Risico's | De RUD Drenthe start in 2014 met de bijdrage per deelnemer voor het per deelnemer uit te voeren programma.<br>De overige kosten zijn gebaseerd op het bedrijfsplan RUD Drenthe.<br>Eventuele tegenvallers kunnen opgevangen worden binnen het werkpakket van de RUD Drenthe. Bij de vaststelling van de Drentse maat voor 2016 worden de kosten voor de provincie definitief inzichtelijk. |

## Programma 7.Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw

### *7.1 Bestuurscommissies Wilg*

| Verbonden partij | Uitvoeringscommissies Wet Inrichting Landelijk Gebied (bestuurscommissies, 6 stuks)<br>(er is geen prov. bestuurder lid van deze commissies) |
|---|---|
| Rechtsvorm | Commissie op basis van art. 81 van de Provinciewet |
| Vestigingsplaats | Diverse |
| Doel | Voorbereiding en uitvoering van de door GS vast te stellen inrichtingsplannen |
| Openbaar belang | Zie doel, uitvoering provinciaal beleid |
| Overzicht activiteiten | Zie bijgevoegd reglement |
| Financieel belang | GS stellen een budget beschikbaar |
| Bestuurlijk belang | Uitvoering van het GS besluit |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Niet van toepassing |
| Eigen vermogen op 1-1-20xx | Niet van toepassing |
| Vreemd vermogen op 1-1—20xx | Niet van toepassing |
| Resultaat over afgelopen jaar | Niet van toepassing |
| Dochterondernemingen | Niet van toepassing |
| Overige activiteiten | Niet van toepassing |

| Verbonden partij | Uitvoeringscommissies Wet Inrichting Landelijk Gebied (bestuurscommissies, 6 stuks)<br>(er is geen prov. bestuurder lid van deze commissies) |
|---|---|
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Niet van toepassing |
| Invloed uitoefenen | GS benoemde de leden van de commissie en kennen de commissie een budget toe voor proces- en uitvoeringskosten. De verantwoordelijkheid voor het budgetbeheer berust bij DLG |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Niet van toepassing |
| Risico's | Geen |

## Programma 8.Groen Drenthe: Klimaat en Energie

### *8.1 Drentse Energie Organisatie (DEO)*

| Verbonden partij | Stichting Drentse Energie Organisatie |
|---|---|
| Rechtsvorm | Stichting |
| Vestigingsplaats | Assen |
| Doel | De Drentse Energie Organisatie is een financierings- en investeringsmaatschappij die de energietransitie in Drenthe wil versnellen. |
| Openbaar belang | Het versnellen van de energietransitie draagt bij aan het betaalbaar houden van energielasten. De projecten waarmee deze transitie gestalte krijgt dragen bij aan werkgelegenheid door de economische spin-off van de projecten. De projecten dragen daarnaast bij aan de Drentse doelstellingen voor duurzame energieproductie en CO2-reductie. |
| Overzicht activiteiten | - **Drentse Energie Organisatie als projectfinancier**<br>Een lening vanuit de Drentse Energie Organisatie onderscheidt zich van een traditionele bancaire lening door de manier waarop de financieringsvoorwaarden worden vastgesteld. Het vaststellen van de rente- en aflossingsvoorwaarden gebeurt op basis van de kenmerken van het project, daarnaast kunnen maatschappelijke baten meewegen. Het financieringsbeleid van de Drentse Energie Organisatie is gericht op het mogelijk maken van projecten.<br>- **Drentse Energie Organisatie als borg- en garantsteller**<br>Naast directe financiering kan de Drentse Energie Organisatie onder strikte voorwaarden als borg of garantsteller op te treden. Hierbij verplicht de Drentse Energie Organisatie zich om de verplichting van de schuldenaar na te komen, wanneer deze dat zelf niet kan.<br>- **Drentse Energie Organisatie als projectinvesteerder**<br>De Drentse Energie Organisatie heeft naast de rol van projectfinancier ook de mogelijkheid om (tijdelijk) als projectinvesteerder op te treden. Het voor de realisatie van een duurzaam energieproject benodigde kapitaal wordt bijeengebracht door investeerders aangevuld met een vorm van financiering. De investeerders ontvangen voor het ingebrachte kapitaal een aandelenbelang in het project. |
| Financieel belang | Het financiële belang van de provincie is gelegen in de subsidie die is verleend door de provincie. Normaal gesproken is bij het verlenen van subsidie geen sprake van een financieel belang zoals aangegeven in het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten bij een verbonden partij. Bij de stichting DEO ligt dat eigenlijk net even anders. De stichting ontvangt weliswaar subsidie van de provincie maar het is de bedoeling dat de stichting het geld gebruikt als een revolving fund. De provincie hoopt als de doelstelling van de stichting is bereikt de verleende subsidie (t.z.t.) terug te ontvangen. Het is mogelijk dat de provincie door mogelijk verschillende oorzaken (faillissement van de ontvangers van een lening van DEO of faillissement van DEO zelf) het beschikbaar gestelde bedrag kwijt is. |

| Verbonden partij | Stichting Drentse Energie Organisatie |
|---|---|
| Bestuurlijk belang | Strikt genomen is er volgens de regels geen bestuurlijk belang maar doordat de provincie de oprichter van de stichting is, is er sprake van een zekere bestuurlijke verbondenheid, waardoor opname van deze organisatie in de lijst van verbonden partijen niet onlogisch is |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Volgens de statuten van DEO hebben GS geen benoemingsrecht of recht van voordracht voor een lid van het bestuur of raad van toezicht van de stichting. Een bestuurlijk belang in de zin dat de provincie een zetel heeft in het bestuur is er dus niet. |
| Eigen vermogen op 31-12-2012 | € 1.821.000,- |
| Vreemd vermogen op 31-12-2012 | € 2.158.205,- |
| Resultaat over afgelopen jaar | De totale lasten in 2012 bedragen € 537.599,-. Dit wordt gedekt uit de subsidie van de provincie Drenthe. |
| Dochterondernemingen | geen |
| Overige activiteiten | Versnelling van de energietransitie is nodig om de provinciale klimaatdoelstellingen te behalen en biedt kansen voor duurzame economische ontwikkelingen voor de regio. Daarnaast is de transitie noodzakelijke voor de toekomstige voorzieningszekerheid en betaalbaarheid van energie. De Drentse Energie Organisatie treedt in Drenthe op als aanjager en accelerator van de transitie door;<br>- Projectkansen te signaleren op te pakken en onder de aandacht te brengen bij belang-hebbenden;<br>- Opgedane ervaringen en kennis uit projecten in te brengen in andere projecten;<br>- Haar uitgebreide netwerk open te stellen voor initiatiefnemers. |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Er is een bestuur (directeur) en een Raad van Toezicht. |
| Invloed uitoefenen | DEO heeft een subsidierelatie met de provincie. De eisen tbv deze subsidie zijn vastgelegd in een programma van eisen. Via een jaarlijkse verantwoordingsrapportage wordt verantwoor-ding afgelegd. Op basis van de bevindingen vindt een jaarlijks bestuurlijk overleg met directeur plaats. |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Niet van toepassing |
| Risico's | Risico's liggen in tegenvallende rendementen, zodat het beschikbaar gestelde kapitaal mogelijk niet revolverend zal blijken te zijn. |

## Programma 9.Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt

### *9.1 NOM*

| Verbonden partij | Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord- Nederland |
|---|---|
| Rechtsvorm | NV |
| Vestigingsplaats | Groningen |
| Doel | De NOM, Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland is een onafhan-kelijke NV die door middel van financiering, acquisitie en het aanjagen van projecten, de noordelijke economie versterkt |
| Openbaar belang | Versterking noordelijke economie |

| Verbonden partij | Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord- Nederland |
|---|---|
| Overzicht activiteiten | NOM heeft drie kerntaken<br>- **NOM Finance**<br>Wil bedrijven laten groeien. Ze doet dat door financiering te verstrekken aan kansrijke ondernemingen in Noord-Nederland in de vorm van aandelenkapitaal en/of achtergestelde leningen. Zowel aan startende bedrijven als aan bedrijven die willen groeien of een overname willen doen. De financiële betrokkenheid is altijd voor een beperkte periode. Daarna worden de aandelen (terug)verkocht, wordt de eventuele lening afgelost en wordt de opbrengst elders geïnvesteerd. NOM Finance had in 2010 rond € 110 miljoen aan financiering uitstaan bij 130 ondernemingen.<br>- **NOM Ontwikkeling & Innovatie**<br>Zorgt ervoor dat een vernieuwend idee ook leidt tot een renderend bedrijf. De afdeling is ook actief op zoek naar innovatieve projecten. NOM-O&I fungeert als aanjager en makelaar met toegang tot enerzijds investeerders en subsidiebronnen, en anderzijds kennisinstellingen zoals de Rijksuniversiteit Groningen en de Stenden Hogeschool. NOM-O&I concentreert zich op sectoren die kansrijk zijn in het noorden zoals energie, watertechnologie en agro-food, maar staat ook open voor bijvoorbeeld innovaties bij productiviteitsverbetering.<br>- **NOM Foreign Direct Investment**<br>De NOM heeft alle relevante informatie paraat voor ondernemers die in het Noorden willen investeren. Dat strekt zich uit van kennis over beschikbaar personeel en infrastructuur tot advies over vestigingslocaties en subsidiemogelijkheden. NOM-FDI gaat ook zelf de boer op om ondernemers te interesseren voor investeringen in het noorden. De afgelopen drie jaar hebben zich mede daardoor bijna 60 bedrijven in het noorden gevestigd. Goed voor zo'n 3000 nieuwe banen. |
| Financieel belang | 0.01 % aandelen, net als provincie Groningen en provincie Fryslân. Overige aandelen (99,7%) in handen van Ministerie EL&I. |
| Bestuurlijk belang | Stemrecht in de AVA |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Ja, alle provincies hebben het recht om één voordracht te doen. De RvC bestaat uit totaal 5 personen, twee op voordracht van EL&I, drie op voordracht van de provincies. |
| Eigen vermogen op 31-12-2012 | € 88.060.000,-- (inclusief resultaat over 2012) |
| Vreemd vermogen op 31-12-2012 | € 19.688.000,-- |
| Resultaat over 2012 | € 4.154.467,-- |
| Dochterondernemingen | Venture Kapitaalfonds II BV (100%)<br>Venture Kapitaalfonds III BV (100%)<br>Drentse Participatiemaatschappij (100%)<br>Participatiemaatschappij Ondernemend Groningen BV (100%) |
| Overige activiteiten | Niet van toepassing |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Ja. |
| Invloed uitoefenen | Vanuit de deelneming NOM invloed via de AvA. |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Niet op basis van vaste profielschetsen.<br>Bij vorige voordracht is overleg geweest met RvC over gewenst profiel. Toen behoefte aan iemand met ervaring op kerntaak Ontwikkeling en Innovatie. Vanuit die wens hebben wij Rudy Rabbinge voorgedragen. |
| Risico's | Risico beperkt zich feitelijk tot instandhouding vermogen (rendement fondsen). Met aandeel van 0,01% is risico overigens marginaal. |

## 9.2 *Stichting Drentse Bedrijfslocaties*

| Verbonden partij | Stichting Drentse Bedrijfslocaties (DBL) |
|---|---|
| Rechtsvorm | Stichting |
| Vestigingsplaats | Groningen |
| Doel | Stimuleren van economische activiteiten, werkgelegenheid en bedrijvigheid samen met de provincie Drenthe en de Drentse gemeenten. In praktijk: gebundelde inzet van middelen m.b.t. promotie en acquisitie. |
| Openbaar belang | Bevorderen werkgelegenheid via investeringsprojecten en vestiging van nieuwe bedrijven. |
| Overzicht activiteiten | Via DBL verlenen provincie en gemeenten opdracht aan de NOM om acquisitie te verzorgen voor Drenthe.<br>Via DBL worden de financiële bijdragen van provincie en gemeenten geïnd en via DBL wordt ook de factuur van de NOM voldaan.<br>Op dit moment zijn gemeenten en provincie in gesprek over toekomst DBL / NOM. Besluitvorming hierover is voorzien begin 2013. |
| Financieel belang | Provincie levert jaarlijks een bijdrage van € 62.000,-- aan de stichting, voor de uitvoering van de acquisitie activiteiten van NOM in Drenthe. |
| Bestuurlijk belang | Via deelname aan bestuursvergadering DBL |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Niet van toepassing |
| Eigen vermogen op 31-12-2012 | Ca. € 25.000,-- |
| Vreemd vermogen op 31-12-2012 | - |
| Resultaat over afgelopen jaar | €1.456,-- |
| Dochterondernemingen | Niet van toepassing |
| Overige activiteiten | Niet van toepassing |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Niet van toepassing |
| Invloed uitoefenen | Via bestuursvergadering<br>Via bijdrage aan DBL op basis van werkplan. |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Niet van toepassing |
| Risico's | Geen specifieke risico's. |

## 9.3 *Groningen Airport Eelde*

| Verbonden partij | Groningen Airport Eelde N.V. (GAE) |
|---|---|
| Rechtsvorm | Naamloze Vennootschap |
| Vestigingsplaats | Eelde |
| Doel | Uitoefening van het luchthavenbedrijf, waaronder voornamelijk de aanleg, het onderhoud, de ontwikkeling, exploitatie van het luchtvaartterrein inclusief het verrichten van daaraan verbonden handelingen van commerciële of financiële aard (art. 2 lid 1a Statuten GAE). |
| Openbaar belang | De luchthaven vormt een essentieel onderdeel van de noordelijke infrastructuur zowel in relatie tot de (internationale) bereikbaarheid (zowel economisch als sociaalmaatschappelijk) als het regionale vestigingsklimaat. Via onder meer de accommodatie van medische vluchten en het belangrijkste opleidingscentrum van verkeersvliegers in Nederland vervult GAE ook een duidelijke maatschappelijke functie. |

| Verbonden partij | Groningen Airport Eelde N.V. (GAE) |
|---|---|
| Overzicht activiteiten | Groningen Airport Eelde N.V. zet zich in voor een duurzame ontwikkeling van het luchtvaartbedrijf met een optimaal economisch en sociaal-maatschappelijk rendement. Vanuit dat oogpunt wordt continu gewerkt aan het luchthavenproduct, waaronder aan de luchthaven verbonden diensten, de ruimtelijke ontwikkeling van het luchthaventerrein en het bestemmingsportfolio. |
| Financieel belang | Aandelen (30%); overige aandelen in handen van de provincie Groningen (30%), de gemeente Groningen (26%), de gemeente Assen (10%) en de gemeente Tynaarlo (4%). |
| Bestuurlijk belang | Stemrecht in de AvA. |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Ja. |
| Eigen vermogen op 31-12-2012 | € 15.547.320- |
| Vreemd vermogen op 31-12-2012 | € 26.629.321- |
| Resultaat over afgelopen Jaar | € -421.646,- (2012) |
| Dochterondernemingen | Nee. |
| Overige activiteiten | Niet van toepassing |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Ja |
| Invloed uitoefenen | Bestuur<br>Het bestuur van de vennootschap is opgedragen aan een directie en een raad van commissarissen. De directeuren<br>worden benoemd en ontslagen door de algemene vergadering (artikel 10 lid 1 Statuten GAE).<br>Het bestuur dient de AvA om toestemming te vragen in de volgende situaties (artikel 11 lid 4 Statuten GAE):<br>- Overdracht van de onderneming of nagenoeg de hele onderneming aan een derde;<br>- Het aangaan of verbreken van duurzame samenwerking van de vennootschap met een andere rechtspersoon;<br>- Het nemen of afstoten van een deelneming in het kapitaal van een vennootschap van ten minste een derde van het bedrag van de activa;<br>- Het verkrijgen van eigen aandelen.<br><br>De leden van de raad van commissarissen worden benoemd en ontslagen door de algemene vergadering (artikel 13 lid 6<br>Statuten GAE). Drenthe heeft als aandeelhouder voor één lid van de RvC tevens een voordrachtsrecht.<br><br>**Vaststelling Begroting en Jaarrekening**<br>De algemene vergadering stelt de begroting vast (artikel 19A, lid 3 Statuten GAE) en kan dwingende aanwijzingen aan de directie geven inzake het te volgen financiële beleid (artikel 19A, lid 5 Statuten GAE). De jaarrekening wordt tevens vastgesteld door de algemene vergadering (artikel 20 lid 4 Statuten GAE). |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | In 2012 is een nieuwe algemene profielschets vastgesteld waaraan elk lid van de RvC moet voldoen. In overleg met de RvC wordt door de voordragende aandeelhouder een specifieke profielschets opgesteld voor de betreffende vacature waarvoor zij een voordracht kan doen. Deze profielschets wordt vastgesteld door de AvA. |
| Risico's | Risico's blijven beperkt tot de omvang van de kapitaalinbreng. |

## Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering

### 10.1 *Enexis N.V.*

| Verbonden partij | Enexis N.V. |
|---|---|
| Rechtsvorm | Enexis Holding NV is een naamloze vennootschap. |
| Vestigingsplaats | Rosmalen |
| Doel | Enexis zet alles in het werk voor een duurzame, betrouwbare en betaalbare energiedistributie (Missie uit Jaarverslag 2011). |
| Openbaar belang | Energiedistributie wordt gezien als publieke taak; vandaar dat de aandelen Enexis in publieke handen moeten blijven. |
| Overzicht activiteiten | Enexis is een netwerkbedrijf dat ingevolge de Wet Onafhankelijk Netbeheer (WON), ook wel splitsingswet genoemd, alle netwerkactiviteiten van het voormalige Essent bezit en beheert. Wel zijn de 150 kV-netten inmiddels verkocht aan TenneT |
| Financieel belang | 2,28% van de aandelen is in handen van de provincie Drenthe. De overige aandelen zijn in publieke handen bij provincies en gemeenten. |
| Bestuurlijk belang | Stemrecht in de AVA. |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Niet aan de orde |
| Eigen vermogen op 31-12-2012 | € 3.184.200.000,-- |
| Vreemd vermogen op 31-12-2012 | € 3.116.700.000,-- |
| Resultaat voor belastingen over afgelopen jaar (2011) | € 296.000.000,-- |
| Dochterondernemingen | Fudura |
| Overige activiteiten | Fudura verzorgt meetdiensten voor zakelijke klanten, levert een commercieel dienstenpakket aan klanten met een eigen infrastructuur en ontwikkelt nieuwe, duurzame producten in het kader van de energietransitie. |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Ja. |
| Invloed uitoefenen | De provincie Drenthe is als aandeelhouder door de provincie Groningen vertegenwoordigd in de aandeelhouderscommissie. |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Niet van toepassing. |
| Risico's | Gezien de wettelijke basis/status zijn de risico's voor de Provincie uitermate gering. |

### 10.2 *Attero N.V.*

| Verbonden partij | Attero N.V. |
|---|---|
| Rechtsvorm | Attero Holding NV is een naamloze vennootschap. |
| Vestigingsplaats | Wijster |
| Doel | Attero wil op een duurzame en innovatieve wijze omgaan met afval. Dat betekent dat Attero een belangrijke bijdrage wil leveren aan het voorkómen van het ontstaan van afval, het maximaal produceren van nuttige grondstoffen uit afvalstromen en het produceren van duurzame energie uit afval, een en ander volgens de Ladder van Lansink. |
| Openbaar belang | Afvalverwerking vanuit een taakopvatting als publiek dienstverlener |
| Overzicht activiteiten | Attero richt zich op de productie van teruggewonnen grondstoffen en duurzame energie uit afval. Uitgangspunt hierbij is maximale waardecreatie voor alle stakeholders. |
| Financieel belang | 2,28% van de aandelen is in handen van de provincie Drenthe. De overige aandelen zijn in publieke handen bij provincies en gemeenten. |

| Verbonden partij | Attero N.V. |
|---|---|
| Bestuurlijk belang | Stemrecht in de AVA. |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Niet aan de orde |
| Eigen vermogen op 31-12-2012 | € 273.492.000,-- (waarvan € 257.166.000,-- toe te rekenen aan de aandeelhouders van Attero). |
| Vreemd vermogen op 31-12-2012 | € 500.834.000,-- |
| Resultaat over afgelopen jaar (2012) | € 8.092.000,-- (waarvan € 4.092.000,-- toe te rekenen aan de aandeelhouders van Attero). |
| Dochterondernemingen | Attero Holding NV is de houdstermaatschappij van een aantal groepsmaatschappijen in Nederland die zich richt op de productie van teruggewonnen grondstoffen en duurzame energie uit afval. |
| Overige activiteiten | Geen branchevreemde activiteiten |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | De directie en Raad van Commissarissen van Attero Holding NV hebben besloten om de Nederlandse Corporate Governance Code (verder: de Code) vrijwillig toe te passen. De Code zelf gaat uit van dwingende toepasselijkheid voor grote in Nederland beursgenoteerde vennootschappen.<br>Aangezien Attero geen grote beursgenoteerde vennootschap is, zijn diverse bepalingen (principes en best practices) niet van toepassing op het bedrijf. Zoals verder ook uit het opgenomen overzicht blijkt, gaat dit om onderwerpen rondom aandelenkoersen (koersgevoelige informatie, remuneratie en aandelen, en dergelijke). Daarbij kunnen er elementen in de Code zijn waarvan bestuur en commissarissen het niet nuttig of wenselijk achten om die toe te passen. Daarvoor geldt het 'comply or explain'-principe. |
| Invloed uitoefenen | Attero kent een statutaire Aandeelhouderscommissie. Deze commissie is een vertegenwoordiging van de aandeelhouders ten behoeve van overleg tussen aandeelhouders, Raad van Commissarissen en het bestuur van Attero Holding. In de AHC wordt de provincie Drenthe vertegenwoordigd door de provincie Groningen.<br>De Aandeelhouderscommissie biedt de mogelijkheid voor aandeelhouders om via de vertegenwoordiging aanbevelingen te doen aan Directie en Raad van Commissarissen.<br>De Aandeelhouderscommissie heeft een versterkt recht van aanbeveling voor een derde van het aantal leden van de Raad van Commissarissen. |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Provincie kan geen voordracht doen. Wel invloed via AHC. |
| Risico's | Financiële risico's komen in theorie voort uit slecht management en meer in de praktijk uit een instortende afvalmarkt. Een mogelijke verkoop/overname van Attero levert verdere risico's op van zowel financiële (verkoopopbrengst) als operationele (werkgelegenheid, nazorg, duurzaamheid op ETP) aard. |

## *10.3 Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V*

| Verbonden partij | Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V. |
|---|---|
| Rechtsvorm | Publiek Belang Elektriciteitsproductie is een besloten vennootschap. |
| Vestigingsplaats | 's Hertogenbosch |
| Doel | Vanwege de voorlopige uitkomst van een juridische procedure ter zake, is in september 2009 besloten tot een afsplitsing van het 50%-belang van Essent in het Zeeuwse elektriciteitsproductiebedrijf EPZ. Na onderbrenging van dat belang in de daartoe opgerichte, afzonderlijke houdstermaatschappij EPZ, is deze overgedragen aan de voormalige aandeelhouders van Essent. In 2011 is overeenstemming bereikt over een minnelijke oplossing van het geschil dat heeft geleid tot de genoemde juridische procedure, waarna het EPZ-belang alsnog is verkocht aan RWE. |

| Verbonden partij | Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V. |
|---|---|
| Openbaar belang | Geen specifiek openbaar belang. |
| Overzicht activiteiten | PBE heeft alleen nog enkele toezichthoudende taken. |
| Financieel belang | 2,28% van de aandelen is in handen van de provincie Drenthe. De overige aandelen zijn in publieke handen bij provincies en gemeenten. |
| Bestuurlijk belang | Provincie Drenthe is via de provincie Groningen vertegenwoordigd in de aandeelhouderscommissie. |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Niet aan de orde |
| Eigen vermogen op 31-12-2012 | € 1.634.794,-- |
| Vreemd vermogen op 31-12-2012 | € 154.916,-- |
| Resultaat voor belastingen over afgelopen jaar (2012) | -/- € 61.672,-- |
| Dochterondernemingen | Geen |
| Overige activiteiten | Geen |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Ja. |
| Invloed uitoefenen | De provincie Drenthe is als aandeelhouder door de provincie Groningen vertegenwoordigd in de aandeelhouderscommissie. |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Niet van toepassing. |
| Risico's | Na verkoop geen specifieke risico's meer. |

## 10.4 *Verkoop Vennootschap*

| Verbonden partij | Verkoop Vennootschap B.V. |
|---|---|
| Rechtsvorm | Verkoop Vennootschap is een besloten vennootschap. |
| Vestigingsplaats | 's Hertogenbosch |
| Doel | De SPV Verkoop Vennootschap is o.a. belast met het beheer van en de afwikkeling van mogelijke claims op het gevormde risicofonds van € 800 miljoen, dat vanuit de betreffende verkoopopbrengst is gevormd ter dekking van eventuele aansprakelijkheden van de verkopende aandeelhouders in verband met de vervreemding van het productie- en leveringsbedrijf van Essent. |
| Openbaar belang | Geen specifiek openbaar belang. |
| Overzicht activiteiten | In 2011 is de eerste helft van het genoemde risicofonds van € 800 miljoen minus het bedrag van daarop liggende claims, vrijgevallen ten gunste van de voormalige aandeelhouders van Essent. De vrijval van de tweede helft van dit fonds minus eventuele additionele claims, zal plaatsvinden in 2015. |
| Financieel belang | 2,28% van de aandelen is in handen van de provincie Drenthe. De overige aandelen zijn in publieke handen bij provincies en gemeenten. |
| Bestuurlijk belang | Provincie Drenthe is via de provincie Groningen vertegenwoordigd in de aandeelhouderscommissie. |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Niet aan de orde |
| Eigen vermogen op 31-12-2012 | € 415.870.934,-- |
| Vreemd vermogen op 31-12-2012 | € 30.416.365,-- |
| Resultaat voor belastingen over afgelopen jaar (2012) | € 5.852.535,-- |
| Dochterondernemingen | Geen |

| Verbonden partij | Verkoop Vennootschap B.V. |
|---|---|
| Overige activiteiten | Geen |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Ja. |
| Invloed uitoefenen | De provincie Drenthe is als aandeelhouder door de provincie Groningen vertegenwoordigd in de aandeelhouderscommissie. |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Niet van toepassing. |
| Risico's | Eventuele toegekende claims worden opgevangen binnen balans. |

## 10.5 CBL (Cross Border Leases) vennootschap

| Verbonden partij | Cross Border Leases Vennootschap B.V. |
|---|---|
| Rechtsvorm | CBL Cross Border Leases is een besloten vennootschap. |
| Vestigingsplaats | 's Hertogenbosch |
| Doel | De SPV CBL Vennootschap is belast met het beheer van en de afwikkeling van mogelijke claims op het gevormde Escrowfonds, dat is gevormd ter dekking van eventuele aansprakelijkheden van de verkopende aandeelhouders in verband met de eerder door Essent afgesloten cross border leases op centrales en netten en de kosten van een mogelijke vrijwillige beëindiging van de thans nog resterende leases. |
| Openbaar belang | Geen specifiek openbaar belang. |
| Overzicht activiteiten | Vanwege vrijwillige vervroegde beëindiging van de bestaande cross border leases, is in 2011 besloten tot uitkering van het grootste deel van het genoemde escrowfonds. Deze uitkering is toegekomen aan RWE en aan de voormalige aandeelhouders van Essent (ieder de helft).. |
| Financieel belang | 2,28% van de aandelen is in handen van de provincie Drenthe. De overige aandelen zijn in publieke handen bij provincies en gemeenten. |
| Bestuurlijk belang | Provincie Drenthe is via de provincie Groningen vertegenwoordigd in de aandeelhouderscommissie. |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Niet aan de orde |
| Eigen vermogen op 31-12-2012 | $ 129 |
| Vreemd vermogen op 31-12-2012 | $ 9.922.870,-- |
| Resultaat voor belastingen over afgelopen jaar (2012) | -/- $ 126.738,-- |
| Dochterondernemingen | Geen |
| Overige activiteiten | Geen |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Ja. |
| Invloed uitoefenen | De provincie Drenthe is als aandeelhouder door de provincie Groningen vertegenwoordigd in de aandeelhouderscommissie. |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Niet van toepassing. |
| Risico's | Claims worden opgevangen binnen escrowfonds. |

## 10.6 Vordering Op Enexis

| Verbonden partij | Vordering op Enexis B.V. |
|---|---|
| Rechtsvorm | Vordering op Enexis is een besloten vennootschap. |

| Verbonden partij | Vordering op Enexis B.V. |
|---|---|
| Vestigingsplaats | 's Hertogenbosch |
| Doel | De SPV Vordering op Enexis is belast met de uitvoering van alle taken die verband houden met het beheer van de aan de aandeelhouders overgedragen bruglening, die eerder door de holding Essent was verstrekt aan haar voormalig netwerkbedrijf. |
| Openbaar belang | Geen specifiek openbaar belang. |
| Overzicht activiteiten | Beheer bruglening; gestreefd wordt naar versnelde aflossing. |
| Financieel belang | 2,28% van de aandelen is in handen van de provincie Drenthe. De overige aandelen zijn in publieke handen bij provincies en gemeenten. |
| Bestuurlijk belang | Provincie Drenthe is via de provincie Groningen vertegenwoordigd in de aandeelhouderscommissie. |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Niet aan de orde |
| Eigen vermogen op 31-12-2012 | € 94.168,-- |
| Vreemd vermogen op 31-12-2012 | € 1.367.974,-- |
| Resultaat voor belastingen over afgelopen jaar (2012) | -/- € 3.707,-- |
| Dochterondernemingen | Geen |
| Overige activiteiten | Geen |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Ja. |
| Invloed uitoefenen | De provincie Drenthe is als aandeelhouder door de provincie Groningen vertegenwoordigd in de aandeelhouderscommissie. |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Niet van toepassing. |
| Risico's | Enig renterisico bij vervroegde aflossing. |

## 10.7 *Claim Staat*

| Verbonden partij | Claim Staat B.V. |
|---|---|
| Rechtsvorm | De SPV Claim Staat is een besloten vennootschap. |
| Vestigingsplaats | 's Hertogenbosch |
| Doel | De SPV Claim Staat is verantwoordelijk voor het vervolg van de lopende juridische procedure tegen de Staat, die eerder door Essent was opgestart in verband met de van rijkswege opgelegde verplichting tot afsplitsing van haar netwerkbedrijf en de daardoor door Essent geleden schade. |
| Openbaar belang | Geen specifiek openbaar belang. |
| Overzicht activiteiten | Voeren en afhandelen lopende procedure. |
| Financieel belang | 2,28% van de aandelen is in handen van de provincie Drenthe. De overige aandelen zijn in publieke handen bij provincies en gemeenten. |
| Bestuurlijk belang | Provincie Drenthe is via de provincie Groningen vertegenwoordigd in de aandeelhouderscommissie. |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Niet aan de orde |
| Eigen vermogen op 31-12-2012 | € 66.482,-- |
| Vreemd vermogen op 31-12-2012 | € 1.785,-- |
| Resultaat voor belastingen over afgelopen jaar (2012) | -/- € 14.896,-- |
| Dochterondernemingen | Geen |

| Verbonden partij | Claim Staat B.V. |
|---|---|
| Overige activiteiten | Geen |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Ja. |
| Invloed uitoefenen | De provincie Drenthe is als aandeelhouder door de provincie Groningen vertegenwoordigd in de aandeelhouderscommissie. |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | Niet van toepassing. |
| Risico's | - |

## *10.8 N.V. Waterleidingmaatschappij Drenthe*

| Verbonden partij | NV Waterleidingmaatschappij Drenthe |
|---|---|
| Rechtsvorm | Naamloze vennootschap |
| Vestigingsplaats | Assen |
| Doel | Vooral de zorg voor en de instandhouding van (drink)watervoorziening in haar verzorgingsgebied van drinkwater in het verzorgingsgebied |
| Openbaar belang | Drinkwater van goede kwaliteit en tegen een acceptabele prijs, vastgelegd in de Drinkwaterwet |
| Overzicht activiteiten | De NV Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD) staat garant voor duurzame en efficiënte drinkwatervoorziening aan 450.000 inwoners van elf Drentse gemeenten. De WMD is een winstgevend bedrijf en behoort al jaren tot de top in de landelijke benchmark van waterbedrijven.<br>De aandeelhouders hebben belangrijke bevoegdheden, zoals het vaststellen van de tarieven en voorwaarden. Binnen het verzorgingsgebied produceert de WMD jaarlijks 32 miljard liter drinkwater in 12 drinkwaterproductiebedrijven. De organisatie had in 2011 een netto omzet van ruim M € 36 en sloot dat jaar af met een positief resultaat. Kwaliteit, leveringszekerheid en betaalbaarheid staan als kernwaarden voorop. De WMD haalt daarom haar water uit de meest betrouwbare bron, diep uit de grond. Voor de controle van dit kwaliteitsproduct heeft de WMD de beschikking over een laboratorium. De kwaliteit van het water is in de wet vastgelegd.<br>Naast het winnen, zuiveren en distribueren van drinkwater wil de WMD zich nationaal en internationaal profileren op de watermarkt. Deze activiteiten zijn ondergebracht in verschillende BV's. Daarnaast legt de WMD zich toe op andere en vernieuwende wateractiviteiten. Bij alle activiteiten staat de zorg voor natuur en milieu voorop. De aandeelhouders ondersteunen de maatschappelijke doelstellingen van de WMD en een duurzame samenleving met zorg voor de bescherming van natuur en milieu. |
| Financieel belang | Aandelen (50 %); overige aandelen in handen van elf Drentse gemeenten |
| Bestuurlijk belang | Stemrecht in de AvA |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Ja. Het door de provincie voorgedragen lid is voorzitter van de RvC.<br>Overeenkomstig hetgeen in de Nota Verbonden partijen is vermeld wordt een extern persoon voorgedragend die geen functie vervult binnen het provinciaal apparaat. De selectie van deze persoon vindt plaats via een open en transparante procedure.<br>Met de voordracht wordt beoogd dat een commissaris wordt benoemd die in staat is toezicht te houden op het bestuur en anderzijds afwegingen kan maken waarbij niet alleen het ondernemingsbelang speelt maar ook het publieke belang daarmee kan combineren |
| Eigen vermogen op 31-12-2012 | € 41.878.000,-- |
| Vreemd vermogen op 31-12-2012 | € 97.926-- |
| Resultaat over 2012 | € 224.000,-- |

| Verbonden partij | NV Waterleidingmaatschappij Drenthe |
|---|---|
| Dochterondernemingen | Noordwater BV<br>NieuWater BV<br>Drentse Golf en Countryclub BV<br>Futuro BV<br>Waterfund Holland BV<br>Waterlaboratorium Noord BV |
| Overige activiteiten | De WMD kenmerkt zich al jaren door een geïntegreerde exploitatie van drinkwater en ander waterprojecten. Volgend op de juridische herstructurering/vereenvoudiging van 2010, is in 2011 een start gemaakt om de drinkwateractiviteiten en ander wateractiviteiten naast de procesmatige en organisatorische scheiding ook financieel volledig te scheiden. Hierbij is de Drinkwaterwet leidend. |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Ja, met ingang van 2006<br>De corporate governance is vastgelegd in de Statuten, het Directiestatuut en het Reglement Raad van Commissarissen. |
| Invloed uitoefenen | In beginsel zijn de regels omtrent de structuurregeling van toepassing op WMD. Dit brengt met zich mee dat de WMD verplicht is om een RvC in te stellen. De RvC houdt toezicht op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in de vennootschap en de met haar verbonden onderneming.<br>WMD is echter gebonden aan de bepalingen uit de Drinkwaterwet 2011. Deze wet heeft – indien strijdig – voorrang boven hetgeen bepaald is in het Burgerlijk Wetboek. Voorts zijn de bepalingen van de Drinkwaterwet van toepassing ongeacht of de statuten (al) zijn geconformeerd aan de Drinkwaterwet.<br>De lokale overheden, in hun hoedanigheid van aandeelhouder, hebben een toezichthoudende taak met betrekking tot het beleid en bestuur van WMD. Om het de lokale overheden mogelijk maken deze toezichthoudende taak uit te oefenen heeft de wetgever de Ava bepaalde bevoegdheden toegekend. Allereerst heeft de wetgever het verzwakte regime van toepassing verklaard, waardoor de Ava met name door middel van uitoefening van de bevoegdheid tot benoeming en ontslag van de bestuurders van de vennootschap invloed kan uitoefenen op het beleid van het bestuur. Het bestuur van een kapitaalvennootschap kan te allen tijde worden ontslagen. Daarbij speelt geen ontslagbescherming. Verder heeft de Ava een specifieke bevoegdheid toebedeeld gekregen, namelijk het (uiteindelijk) bepalen van de hoogte van de tarieven. Deze bevoegdheden maken het de Ava mogelijk om het beleid van het bestuur tot op zekere hoogte te beïnvloeden. |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | De RvC, 6 leden, vervult de formele taken als toezichthouder en werkgever van de directie en staat de directie bij in het maken van strategische afwegingen en keuzes.<br>Op grond van de Corporate Gorvernance Code moet een commissaris geschikt zijn om de hoofdlijnen van het totale beleid te beoordelen en beschikt hij over specifieke deskundigheid die noodzakelijk is voor de vervulling van zijn taak. Tevens moet elke vorm en schijn van belangenverstrengeling tussen vennootschap en bestuurder worden vermeden. |
| Risico's | Geen specifieke risico's |

## 10.9 Nederlandse Waterschapsbank.

| Verbonden partij | Nederlandse Waterschapsbank (NWB) |
|---|---|
| Rechtsvorm | Naamloze Vennootschap |
| Vestigingsplaats | Den Haag |
| Doel | Uitoefening van het bankbedrijf door onder andere het verstrekken van kredieten aan waterschappen en andere publiekrechtelijke en daarmee gelijk te stellen lichamen. Voor het bereiken van dit doel dient de NWB Bank te voorzien in haar funding. De bank doet dit door het uitgeven van schuldpapier onder haar emissieprogramma's. |
| Openbaar belang | De Nederlandse Waterschapsbank is een belangrijke kredietverstrekker in de publieke sector. Het oogmerk is tegen zo gunstig mogelijk tarieven kredieten te verstrekken. |
| Overzicht activiteiten | Kredietverlening: breed assortiment aan leningvormen binnen de Nederlandse (semi) publieke sector. Ze verstrekken kredieten aan decentrale overheden, samenwerkingsverbanden van decentrale overheden en instellingen die in bezit zijn van een garantie van een decentrale overheid. Daarnaast financieren ze instellingen op het gebied van volkshuisvesting en gezondheidszorg indien er sprake is van een borging van het waarborgfonds. |
| Financieel belang | Aandelen; 0,32% (40 stuks) |
| Bestuurlijk belang | Als mede-eigenaar is de provincie Drenthe betrokken bij de verdere ontwikkeling van de NWB en haar doelen via stemrecht. |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Nee. |
| Eigen vermogen op 31-12-2012 | € 1.226.000.000,-- |
| Vreemd vermogen op 31-12-2012 | € 74.858.000.000,-- |
| Resultaat voor belastingen over afgelopen jaar (2012) | € 57.409.000,-- |
| Dochterondernemingen | Nee |
| Overige activiteiten | Niet van toepassing |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Ja. |
| Invloed uitoefenen | Via stemrecht AVA. |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | - |
| Risico's | Geen specifieke risico's |

## 10.10 Bank Nederlandse gemeenten (BNG).

| Verbonden partij | Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) |
|---|---|
| Rechtsvorm | Naamloze vennootschap |
| Vestigingsplaats | Den Haag |
| Doel | De Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) is de bank van en voor overheden en instellingen met een maatschappelijke belang. Met gespecialiseerde financiële dienstverlening draagt de BNG bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Daarmee is de bank essentieel voor de publieke taak. |
| Openbaar belang | De BNG is een belangrijke kredietverstrekker in de publieke sector. Het oogmerk is tegen zo gunstig mogelijk tarieven kredieten te verstrekken. |
| Overzicht activiteiten | BNG Bank biedt een compleet pakket van financiële diensten in de (semi) publieke sector met faciliteiten voor elektronisch betalingsverkeer, rekening-courant, financieren en beleggen, treasury en aanvullende adviesdiensten. |
| Financieel belang | Aandelen: 0,09% (87.750 stuks) |

| Verbonden partij | Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) |
|---|---|
| Bestuurlijk belang | Als mede-eigenaar is de provincie Drenthe betrokken bij de verdere ontwikkeling van de BNG en haar doelen via stemrecht. |
| Recht om voordracht te doen voor lid RvC | Nee. |
| Eigen vermogen op 31-12-2012 | € 2.800.000.000,-- |
| Vreemd vermogen op 31-12-2012 | € 142.228.000.000,-- |
| Resultaat voor belastingen over afgelopen jaar (2012) | € 460.000.000,-- |
| Dochterondernemingen | BNG Gebiedsontwikkeling, BNG Vermogensbeheer, Hypotheekfonds voor Overheidspersoneel, |
| Overige activiteiten | Niet van toepassing |
| Geconformeerd aan de Corporate Governance Code | Ja. |
| Invloed uitoefenen | Via stemrecht AVA. |
| Profiel voor lid RvC waarvoor de provincie een voordracht kan doen | - |
| Risico's | Geen specifieke risico's |

# Paragraaf 2.7 Grondbeleid

Op grond van artikel 9 van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) dient de begroting een uiteenzetting te bevatten over het grondbeleid. De provincie Drenthe ziet vooralsnog geen noodzaak voor het voeren van een substantieel (actief) grondbeleid. De Noordelijke Rekenkamer heeft een onderzoek uitgevoerd naar het provinciale grondbeleid en hierover gerapporteerd aan provinciale staten. Wij verwerken deze adviezen in een integrale nota grondbeleid, die momenteel wordt opgesteld.

Op twee onderdelen is sprake van grond aan- en verkopen:

**Infrastructuur**
Op kleinere schaal worden naar behoefte, in verband met de realisatie van de infrastructurele werken, soms stukjes grond aangekocht.

**Realisatie EHS**
Voor de realisatie van de EHS, agrarische structuurverbetering en realisatie van overige doelen in het landelijk gebied worden gronden aangekocht. De provincie heeft de regie, de gronden staan op naam van Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL). Als gevolg van het gedecentraliseerde natuurbeleid hebben de provincies vanaf 2014 de regierol op het grondbezit. Vanaf 1 januari 2014 komt het economisch eigendom van het volledige BBL bezit bij de provincie te liggen. De consequenties hiervan worden momenteel op diverse plekken beoordeeld en een en ander zal ook tot aanpassingen leiden in de provinciale begroting en balans. In samenhang daarmee wordt momenteel ook het BBL-bezit in beeld gebracht, mede in relatie tot de herijkte EHS. Dit vormt de basis voor de verkoopstrategie grond en gebouwen waaraan momenteel de laatste hand wordt gelegd. Verkoop is nodig om voldoende financiering te kunnen vinden voor de afwikkeling van de oude ILG verplichtingen en de ontwikkelopgave Natuur.

# Paragraaf 2.8
# Reserves en voorzieningen

Nieuw in deze begroting in een afzonderlijke paragraaf Reserves en voorzieningen. Waarbij het de bedoeling is dat dit onderdeel meer aandacht krijgt dan voorheen. In het jaar 2012 is, conform de Financiële Verordening Drenthe 2004, artikel 10, de Nota reserves en voorzieningen aan PS ter vaststelling aangeboden. Bij zowel de voorjaarnota's, bestuurrapportages als de jaarrekeningen monitoren wij de standen en bestedingen van de reserves en voorzieningen en beoordelen wij daarbij of bijstellingen nodig zijn.
De reserves worden altijd gevormd met eigen middelen en zijn ter dekking van verwachte toekomstige uitgaven. Voorzieningen kunnen worden gevormd met eigen middelen of met middelen van derden. Voorzieningen die met eigen middelen worden gevormd zijn ter dekking van bestaande risico's. De voorzieningen die zijn gevormd met middelen van derden hebben een specifiek bestedingsdoel.

De provincie maakt onderscheid in drie soorten reserves en voorzieningen.
- algemene reserves;
- bestemmingsreserves;
- voorzieningen.

Het onderscheid tussen voorzieningen en (bestemmings)reserves is van belang. In het BBV is het onderscheid gelegd bij de mogelijkheid dat de Staten de bestemming kunnen wijzigen. Zolang de bestemming veranderd kan worden, is er sprake van een (bestemmings)reserve; zodra dit niet meer kan, is er sprake van een voorziening.

**Algemene reserves**
Algemene reserves zijn reserves zonder bepaalde bestemming. De algemene reserves kunnen worden ingedeeld in twee categorieën, te weten: Reserve(s) zonder specifieke bestemming. Hiertoe worden gerekend de Reserve voor Algemene Doeleinden en de Saldireserve. Reserve(s) om risico's die de provincie loopt, op te vangen. Hiertoe wordt de Risicoreserve gerekend.

**Bestemmingsreserves**
Een bestemmingsreserve is een reserve, waaraan Provinciale Staten een bepaalde bestemming hebben gegeven. Wanneer vanuit deze reserves bedragen beschikbaar zijn gesteld en die bedragen na afloop niet zijn besteed, dan dient in principe het overschot weer aan de betreffende bestemmingsreserve toegevoegd te worden, conform artikel 43 BBV. Het zijn Provinciale Staten die tot deze toevoegingen besluiten. Het beleid ten aanzien van bestemmingsreserves is dat het instellen dan wel opheffen van reserves is voorbehouden aan Provinciale Staten. Met het instellen van bestemmingsreserves zijn we terughoudend. In de begroting zijn idealiter alle structurele en incidentele baten en lasten opgenomen, zodat het vormen van een bestemmingsreserve niet nodig is. Toch kunnen er redenen zijn om een bestemmingsreserve in te stellen bijvoorbeeld als de lasten een onregelmatig verloop hebben, er uitgaven voor nieuw beleid zijn in het kader van afgebakende projecten en inzake heffingen waarvan de besteding in wet- en regelgeving is gelimiteerd.

**Voorzieningen**
Voor de definitie van voorzieningen is binnen het BBV aansluiting gezocht bij het Burgerlijk Wetboek. Voorzieningen zijn passiefposten in de balans, die een schatting geven van de voorzienbare lasten in verband met risico's en verplichtingen, waarvan de omvang en/of het

tijdstip van optreden per balansdatum min of meer onzeker zijn, en die oorzakelijk samenhangen met de periode voorafgaande aan die datum. Voorzieningen dienen naar beste schatting dekkend te zijn voor de achterliggende verplichtingen en risico's. Ze mogen niet groter of kleiner zijn dan de verplichtingen of risico's waarvoor ze zijn ingesteld.

Ten slotte kunt u in de overzichten per reserve/voorziening aantreffen wat:
- de doelen van de reserves en voorzieningen zijn;
- de standen van de afzonderlijke reserves en voorzieningen zijn;
- de meerjarenbegroting van de reserves en voorzieningen is;
- wat de baten en lasten in de begroting zijn die betrekking hebben op de betreffende reserve en voorzieningen indien van toepassing.

# Stand en verloop van reserves en voorzieningen

| Nummer | | Saldo 31-dec-2012 na bestemming resultaat reserves | 2013 Begrote Rente | 2013 Begrote Vermeerderingen | 2013 Begrote Verminderingen | Saldo 31-dec-2013 | 2014 Begrote Rente | 2014 Begrote Vermeerderingen |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Algemene Reserves | | | | | | | | |
| 050001 | Reserve voor algemene doeleinden | 10.707.250 | | | 2.088.410 | 8.618.840 | | 5.770.107 |
| 050002 | Saldireserve | 8.055.746 | | 2.195.623 | 7.792.654 | 2.458.715 | | 1.476.593 |
| 050005 | Risicoreserve | 29.000.000 | | 21.000.000 | 16.500.000 | 33.500.000 | | |
| | | 47.762.996 | 0 | 23.195.623 | 26.381.064 | 44.577.555 | 0 | 7.246.700 |
| Bestemmingsreserves | | | | | | | | |
| 060111 | Reserve monitoring voormalige stortplaatsen | 1.204.834 | | | 45.000 | 1.159.834 | | |
| 060117 | Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | 2.400.000 | | | 1.400.000 | 1.000.000 | | |
| 060124 | Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt | 5.296.541 | | | 960.742 | 4.335.799 | | |
| 060150 | Reserve versterking economische structuur | 10.814.183 | | | 6.250.000 | 4.564.183 | | |
| 060161 | Reserve grondwaterheffing | 436.234 | | | 25.000 | 411.234 | | |
| 060199 | Reserve Investeringen verkeer en vervoer | 25.255.692 | | 21.552 | - | 25.277.244 | | |
| 060211 | Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel | 4.009.832 | | | 34.226 | 3.975.606 | | |
| 060214 | Reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34 | 6.591.052 | | | 212.455 | 6.378.597 | | |
| 060215 | Reserve provinciaal aandeel ILG | 23.696.138 | | | 12.925.099 | 10.771.039 | | |
| 060218 | Reserve Regio Specifiek Pakket | 115.305.986 | | - | 38.556.434 | 76.749.552 | 767.496 | |
| 060221 | Financieringsreserve (voorheen Dynamische cofinancieringsreserve) | 106.115.509 | | 4.500.000 | 18.700.000 | 91.915.509 | | |
| 060222 | Reserve Vitaal Platteland | 24.350.000 | | | 12.025.275 | 12.324.725 | | |
| 060223 | Cofinancieringsreserve Europa | - | | 24.000.000 | | 24.000.000 | | |
| 060224 | Reserve organisatie-ontwikkeling | 1.662.690 | | | | 1.662.690 | | |
| 060225 | Reserve opvang revolverend financieren | | | 235.800 | | 235.800 | | |
| | | 327.138.691 | 0 | 28.757.352 | 91.134.231 | 264.761.812 | 767.496 | 0 |
| Totalen algemene reserves en bestemmingreserves | | 374.901.687 | 0 | 51.952.975 | 117.515.295 | 309.339.367 | 767.496 | 7.246.700 |

| Nummer | | Saldo 31-dec-2012 | 2013 Begrote premie-inleg | 2013 Vermeerderingen | 2013 Verminderingen | Saldo 31-dec-2013 | 2014 Begrote premie-inleg | 2014 Vermeerderingen |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Voorzieningen middelen derden | | | | | | | | |
| 072110 | Voorziening spaarhypotheken | 2.459.374 | 100.000 | | | 2.559.374 | 100.000 | |
| | | 2.459.374 | 100.000 | 0 | 0 | 2.559.374 | 100.000 | 0 |
| Voorzieningen | | | | | | | | |
| 083173 | Voorziening groot onderhoud provinciehuis | 562.597 | | 398.750 | 567.860 | 393.487 | | 398.750 |
| 083177 | Voorziening groot onderhoud Drents Museum | 301.333 | | 165.000 | 287.614 | 178.719 | | 165.000 |
| 083180 | Voorziening op vordering op verkoop Vennootschap B.V. | 10.082.285 | | | | 10.082.285 | | |
| 083181 | Voorziening Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Appa) | 8.269.164 | 90.000 | 200.000 | 252.000 | 8.307.164 | 90.000 | 200.000 |
| 083182 | Voorziening groot onderhoud Depot Drents Museum | 31.113 | | 14.043 | 5.052 | 40.104 | | 14.043 |
| 083183 | Voorziening financieel risico IAP Drenthe | 1.088.000 | | | 392.484 | 695.516 | | |
| Totalen voorzieningen | | 20.334.493 | 90.000 | 777.793 | 1.505.010 | 19.697.276 | 90.000 | 777.793 |
| Saldo reserves en voorzieningen | | 397.695.554 | 190.000 | 52.730.768 | 119.020.305 | 331.596.017 | 957.496 | 8.024.493 |

| 2014 Begrote Verminderingen | Saldo 31-dec-2014 | 2015 Begrote Rente | 2015 Begrote Vermeerderingen | 2015 Begrote Verminderingen | Saldo 31-dec-2015 | 2016 Begrote Rente | 2016 Begrote Vermeerderingen | 2016 Begrote Verminderingen | Saldo 31-dec-2016 | 2017 Begrote Rente | 2017 Begrote Vermeerderingen | 2017 Begrote Verminderingen | Saldo 31-dec-2017 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | | | | | | | | | |
| | 14.388.947 | | 318.106 | | 14.707.053 | | | | 14.707.053 | | | | 14.707.053 |
| 2.900.874 | 1.034.434 | | 60.876 | 1.095.310 | | | | | - | | | | 0 |
| | 33.500.000 | | | | 33.500.000 | | | | 33.500.000 | | | | 33.500.000 |
| 2.900.874 | 48.923.381 | 0 | 378.982 | 1.095.310 | 48.207.053 | 0 | 0 | 0 | 48.207.053 | 0 | 0 | 0 | 48.207.053 |
| | | | | | | | | | | | | | |
| 105.000 | 1.054.834 | | | | 1.054.834 | | | | 1.054.834 | | | | 1.054.834 |
| 1.000.000 | - | | | | | | | | | | | | |
| 1.190.000 | 3.145.799 | | | 1.190.000 | 1.955.799 | | | 340.000 | 1.615.799 | | | 340.000 | 1.275.799 |
| 500.000 | 4.064.183 | | | 500.000 | 3.564.183 | | | | 3.564.183 | | | | 3.564.183 |
| 150.000 | 261.234 | | | | 261.234 | | | | 261.234 | | | | 261.234 |
| 1.448.935 | 23.828.309 | | | 776.057 | 23.052.252 | | | 2.677.665 | 20.374.587 | | | 3.206.063 | 17.168.524 |
| 1.200.000 | 2.775.606 | | | | 2.775.606 | | | | 2.775.606 | | | | 2.775.606 |
| 6.378.597 | | | | | | | | | | | | | |
| 8.141.023 | 2.630.016 | | | 1.662.811 | 967.205 | | 7.199.634 | | 8.166.839 | | | 267.000 | 7.899.839 |
| 9.928.207 | 67.588.841 | 675.888 | | 26.198.973 | 42.065.756 | 420.658 | | 13.143.795 | 29.342.619 | 293.426 | | 10.558.538 | 19.077.507 |
| | 91.915.509 | | | | 91.915.509 | | | | 91.915.509 | | | | 91.915.509 |
| 2.800.000 | 9.524.725 | | | | 9.524.725 | | | | 9.524.725 | | | | 9.524.725 |
| 3.100.000 | 20.900.000 | | | 3.100.000 | 17.800.000 | | | 3.100.000 | 14.700.000 | | | 3.100.000 | 11.600.000 |
| | 1.662.690 | | | | 1.662.690 | | | | 1.662.690 | | | | 1.662.690 |
| | 235.800 | | | | 235.800 | | | | 235.800 | | | | 235.800 |
| 35.941.762 | 229.587.546 | 675.888 | 0 | 33.427.841 | 196.835.593 | 420.658 | 7.199.634 | 19.261.460 | 185.194.425 | 293.426 | 0 | 17.471.601 | 168.016.250 |
| 38.842.636 | 278.510.927 | 675.888 | 378.982 | 34.523.151 | 245.042.646 | 420.658 | 7.199.634 | 19.261.460 | 233.401.477 | 293.426 | 0 | 17.471.601 | 216.223.303 |

| 2014 Verminderingen | Saldo 31-dec-2014 | 2.015 Begrote premie-inleg | 2015 Vermeerderingen | 2015 Verminderingen | Saldo 31-dec-2015 | 2016 Begrote premie-inleg | 2016 Vermeerderingen | 2016 Verminderingen | Saldo 31-dec-2016 | 2017 Begrote premie-inleg | 2017 Vermeerderingen | 2017 Verminderingen | Saldo 31-dec-2017 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | | | | | | | | | |
| | 2.659.374 | 100.000 | | | 2.759.374 | 100.000 | | | 2.859.374 | 100.000 | | | 2.959.374 |
| 0 | 2.659.374 | 100.000 | 0 | 0 | 2.759.374 | 100.000 | 0 | 0 | 2.859.374 | 100.000 | 0 | 0 | 2.959.374 |
| | | | | | | | | | | | | | |
| 372.804 | 419.433 | | 398.750 | 591.324 | 226.859 | | 398.750 | 197.646 | 427.963 | | 398.750 | 188.191 | 638.522 |
| 170.691 | 173.028 | | 165.000 | 119.947 | 218.081 | | 165.000 | 192.154 | 190.927 | | 165.000 | 357.565 | 1.638- |
| | 10.082.285 | | | | 10.082.285 | | | | 10.082.285 | | | | 10.082.285 |
| 252.000 | 8.345.164 | 90.000 | 200.000 | 252.000 | 8.383.164 | 90000 | 200.000 | 252.000 | 8.421.164 | 90.000 | 200.000 | 252.000 | 8.459.164 |
| 2.601 | 51.546 | | 14.043 | 1.077 | 64.512 | | 14.043 | 9.110 | 69.445 | | 14.043 | 2.800 | 80.688 |
| | 695.516 | | | | 695.516 | | | | 695.516 | | | | 695.516 |
| 798.096 | 19.766.973 | 90.000 | 777.793 | 964.348 | 19.670.418 | 90.000 | 777.793 | 650.910 | 19.887.301 | 90.000 | 777.793 | 800.556 | 19.954.538 |
| 39.640.732 | 300.937.274 | 865.888 | 1.156.775 | 35.487.499 | 267.472.438 | 610.658 | 7.977.427 | 19.912.370 | 256.148.153 | 483.426 | 777.793 | 18.272.157 | 239.137.215 |

In voorgaand overzicht wordt per reserve een toelichting gegeven op de vermeerderingen en de verminderingen. In sommige gevallen bestaan de vermeerderingen uit inkomsten ten gevolge van een heffing zoals bij de grondwaterheffing. De saldi aanvang jaar 2013 zijn dezelfde als de eindsaldi in de Jaarrekening 2012 (na bestemming). In de navolgende toelichtingen worden de stand en het verloop van de reserves en voorzieningen weergegeven, waarbij onderscheid is gemaakt in:

1. algemene reserves
2. bestemmingsreserves
3. voorzieningen middelen derden
4. voorzieningen

**050001** Reserve voor algemene doeleinden

| Verloop | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 8.698.211 | 8.618.840 | 14.388.947 | 14.707.053 | 14.707.053 |
| Begrote onttrekking (2) | 2.088.410 | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | 5.770.107 | 318.106 | - | - |
| Bestemming resultaat 2012 (4) | 2.009.039 | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1-2+3+4) | 8.618.840 | 14.388.947 | 14.707.053 | 14.707.053 | 14.707.053 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Dit is een vrij besteedbare reserve voor algemene doeleinden. De reserve maakt financieel technisch deel uit van het weerstandsvermogen van de provincie en wordt gebruikt voor het sluitend maken van de meerjarenbegrotingen, zowel positief als negatief. Voor de opvang van tekorten wordt een maximale omvang van € 5 miljoen nagestreefd. Hierbij verwijzen we ook naar de afgesproken beheersmaatregelen van tekorten. | | | | |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | Product 10.1 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | |
| Toelichting | De geraamde mutaties zijn het resultaat van de actuele ramingen in de meerjaren begroting. Veelal bedoeld om de begroting sluitend te maken en in 2014 is voorzien in een begrotings-overschot dat toegevoegd wordt. In 2013 is het rekeningsresultaat 2012 toegevoegd aan de reserve. En is rekening gehouden met de saldi van de 1e en 2e bestuursrapportage 2013 en de 1e Financiële actualisatie 2013 en ook met het financieel perspectief van september 2013 en de dekking die daarin is opgenomen. | | | | |

**050002 Saldireserve**

| Verloop | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 8.055.746 | 2.458.715 | 1.034.434 | - | - |
| Begrote onttrekking (2) | 7.792.654 | 2.900.874 | 1.095.310 | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | 2.195.623 | 1.476.593 | 60.876 | - | - |
| Bestemming resultaat (4) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1-2+3+4) | 2.458.715 | 1.034.434 | - | - | - |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Bedragen die worden overgeheveld naar volgende boekjaren worden via deze reserve van het ene naar volgende boekjaren overgeheveld. Overheveling vindt slechts plaats met instemming van PS. | | | | |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | Product 10.1 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | |
| Toelichting | Overhevelingen zoals opgenomen in de afgelopen jaarrekeningen en bestuursrapportages, waartoe u inmiddels heeft besloten, zijn in dit overzicht verwerkt. | | | | |

## 050005 Risicoreserve

| Verloop | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 29.000.000 | 33.500.000 | 33.500.000 | 33.500.000 | 33.500.000 |
| Begrote onttrekking (2) | 16.500.000 | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | 21.000.000 | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 33.500.000 | 33.500.000 | 33.500.000 | 33.500.000 | 33.500.000 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De reserve is bedoeld om incidentele tegenvallers op te kunnen vangen die niet door een specifieke voorziening of de algemene reserve worden gedekt. Deze reserve is onderdeel van de totale weerstandscapaciteit en wordt betrokken bij de paragraaf weerstandsvermogen. | | | | |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | Product 10.1 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | |
| Toelichting | De omvang van deze reserve achten wij de minimumomvang van de totale algemene reserves. Deze reserve is bij het vaststellen van de Begroting 2008 ingesteld op een niveau van 19 miljoen. In de Voorjaarsnota 2012 is besloten de Reserve te verhogen tot € 29 miljoen wegens verhoogd risicoprofiel met betrekking tot Deelakkoord Natuur. Binnen de RSP reserve was een bedrag van 21 miljoen beschikbaar voor afdekken van RSP risico's; deze middelen zijn in 2013 overgeheveld naar de risicoreserve, zodat alle risico's nu zijn ondergebracht in deze reserve. Mochten zich t.a.v. het RSP programma risico's voordoen, dan kan in die voorkomende gevallen een beroep gedaan worden op deze reserve. Volgens het huidige risicoprofiel is een bedrag van € 33,5 miljoen noodzakelijk. Daarom is in 2013 een bedrag van € 16,5 miljoen vrijgevallen en overgeheveld naar de Cofinancieringsreserve Europa voor een bedrag van € 12 miljoen en is € 4,5 miljoen naar de Financieringsreserve overgeheveld. | | | | |
| | Nu alle risico's zijn ondergebracht in deze reserve betekent dat niet, dat nu ongelimiteerd risico's kunnen worden afgewenteld op de risicoreserve. Om op dit punt een goede 'control' te handhaven, wordt voorgesteld voor het opvangen van risico's van het volgende escalatiemodel uit te gaan: eerst dient dekking te worden gevonden binnen het betreffende begrotingsprogramma, dan dekking uit programmagebonden bestemmingsreserves, dan dekking binnen de exploitatie (resultaat plus of min naar algemene reserve) en dan pas dekking vanuit de risicoreserve. Een onttrekking is op die manier dan meer het resultaat van een uitgekomen risico, dan een politiek keuze. | | | | |

## 060111 Reserve monitoring voormalige stortplaatsen

| Verloop | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 1.204.834 | 1.159.834 | 1.054.834 | 1.054.834 | 1.054.834 |
| Begrote onttrekking (2) | 45.000 | 105.000 | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De reserve is ingesteld om onderzoeken, monitoring en beheer van voormalige stortplaatsen te waarborgen. Deze reserve is gevoed uit een extra opslag op de nazorgheffing en is in de Leemtewet gekoppeld aan voormalige stortplaatsen. Momenteel vindt geen heffing meer plaats. | | | | |
| Portefeuillehouder | H.H. van de Boer | | | | |
| Teamleider | E. Gosselink | | | | |
| Programma | Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | | | | |
| Product | Product 6.6. Bodemsanering | | | | |
| Toelichting | Deze reserve is gevoed middels de leemtewetheffing. De leemtewetheffing is in artikel 15.44 lid 1c van de Wet milieubeheer opgenomen. Wettelijk is bepaald dat deze heffing uitsluitend bedoeld is voor inventarisatie van voormalige stortplaatsen en onderzoek en monitoring van aanwezigheid, aard en omvang van eventuele verontreiniging van deze stortplaatsen. Dit zal ook in de periode 2010-2014 plaatsvinden voor de (potentiële) spoedlocaties en eventuele herontwikkelingslocaties. Een deel van de voormalige stortplaatsen heeft in deze periode geen prioriteit (geen actuele risico's voor mens en milieu) en zal na 2015 aangepakt worden. Er staan 3 voormalige stortplaatsen op de spoedlijst. In 2014 verwachten wij bij 1 voormalige stortplaats een nader onderzoek te doen naar de ecologische risico's en bij 1 voormalige stortplaats een onderzoek in het kader van gebiedsontwikkeling (ruilverkaveling). Verder gaan we onderzoeken of het mogelijk is om grond uit natuurontwikkelingsprojecten te gebruiken voor het ophogen van voormalige stortplaatsen daar waar de deklaag onvoldoende is. | | | | |
| | Daarom wordt in 2014 € 105.000,-- onttrokken aan deze reserve om de onderzoeken te kunnen dekken. Het ministerie van Infrastructuur en Milieu onderzoekt momenteel de mogelijkheid de aanpak (sanering) van voormalige stortplaatsen via Leemtewetheffing mogelijk te maken. Indien op basis van dit onderzoek besloten wordt de Leemtewetheffing ook in te zetten voor de aanpak van voormalige stortplaatsen, wordt dit in de toekomst ten laste van deze reserve gebracht. | | | | |
| Begrote lasten programma (4) | 45.000 | 105.000 | - | - | - |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (5) | 45.000 | 105.000 | - | - | - |
| Begrote baten programma (6) | - | - | - | - | - |
| Werkelijke/beoogde baten programma (7) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | 1.159.834 | 1.054.834 | 1.054.834 | 1.054.834 | 1.054.834 |

## 060117 Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten

| Verloop | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 2.400.000 | 1.000.000 | - | - | - |
| Begrote onttrekking (2) | 1.400.000 | 1.000.000 | - | - | |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Deze reserve is bij de Voorjaarsnota PLUS 2007 ingesteld om gebiedsgerichte cofinanciering van relatief grote projecten mogelijk te maken, waarbij het met name gaat om cofinanciering voor Europese programmas of bijdragen aan relatief grootschalige projecten om zodoende financiering mogelijk te maken. RSP-projecten worden niet meer uit deze reserve gedekt. Hiervoor is een aparte reserve ingesteld. | | | | |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | Product 10.1 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | |
| Toelichting | Deze reserve is bij de Voorjaarsnota PLUS 2007 ingesteld om gebiedsgerichte cofinanciering van relatief grote projecten mogelijk te maken, waarbij het met name gaat om cofinanciering voor Europese programma's of bijdragen aan relatief grootschalige projecten om zodoende financiering mogelijk te maken. RSP-projecten worden niet meer uit deze reserve gedekt. Hiervoor is een aparte reserve ingesteld. Volgens planning is de reserve in 2014 uitgeput en kan daarna dan ook worden opgeheven. | | | | |
| Begrote lasten programma (4) | 1.400.000 | 1.000.000 | - | - | - |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (5) | 1.400.000 | 1.000.000 | - | - | - |
| Begrote baten programma (6) | - | - | - | - | - |
| Werkelijke/beoogde baten programma (7) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | 1.000.000 | - | - | - | - |

## 060124 Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt

| Verloop | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 5.296.541 | 4.335.799 | 3.145.799 | 1.955.799 | 1.615.799 |
| Begrote onttrekking (2) | 960.742 | 1.190.000 | 1.190.000 | 340.000 | 340.000 |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het onderhouden van de vaarverbinding Meppel-De Punt. | | | | |
| Portefeuillehouder | H. Brink | | | | |
| Teamleider | H. van den Eerenbeemt | | | | |
| Programma | Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | | | | |
| Product | Product 2.3. Vaarwegen | | | | |
| Toelichting | De reserve is ingesteld om het beheer en onderhoud van de vaarweg Meppel-De Punt te waarborgen. Door het instellen van de reserve worden er geen extra claims op de provinciale middelen gelegd. Met behulp van de Brokx-Nat-systematiek wordt jaarlijks het Meerjaren(groot) onderhoudsplan bijgesteld, waarin de verwachte uitgaven voor het onderhoud aan de vaarweg worden vastgesteld. Deze verwachte uitgaven vormen de verminderingen die aan programmaonderdeel 33304 worden toegevoegd. Het saldo van de reserve moet tot 2024 toereikend zijn om het totale onderhoud uit te kunnen voeren. Na deze periode stopt de bijdrage voor groot onderhoud van het rijk en zal de grondslag van de reserve heroverwogen moeten worden. Als gevolg van de lagere rijksinkomsten (btw-derving ad € 340.000,--) loopt het saldo van de reserve bij deze begrote onderhoudslasten per jaar met € 340.000,-- terug. In 2014 en 2015 zal beide jaren een bedrag van € 850.000,-- worden ingezet voor afstandbediening op het Noord-Willemskanaal. | | | | |
| Begrote lasten programma (4) | 3.103.115 | 3.343.115 | 3.343.115 | 2.493.115 | 2.493.115 |
| Te verrekenen apparaatskosten (4a) | 1.090.000 | 1.090.000 | 1.090.000 | 1.090.000 | 1.090.000 |
| Btw-derving vanaf 2010 opgenomen (4b) | 340.000 | 340.000 | 340.000 | 340.000 | 340.000 |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (5) | 3.103.115 | 3.343.115 | 3.343.115 | 2.493.115 | 2.493.115 |
| Werkelijke/beoogde apparaatskosten (5a) | 1.090.000 | 1.090.000 | 1.090.000 | 1.090.000 | 1.090.000 |
| Werkelijke/beoogde btw-derving vanaf 2010 opgenomen (5b) | 340.000 | 340.000 | 340.000 | 340.000 | 340.000 |
| Begrote baten programma (6) | 3.479.988 | 3.450.730 | 3.450.730 | 3.450.730 | 3.450.730 |
| Werkelijke/beoogde baten programma (7) | 3.479.988 | 3.450.730 | 3.450.730 | 3.450.730 | 3.450.730 |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4+4a+4b-5-5a-5b-6+7) | 4.335.799 | 3.145.799 | 1.955.799 | 1.615.799 | 1.275.799 |

## 060150 Reserve versterking economische structuur

| Verloop | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 10.814.183 | 4.564.183 | 4.064.183 | 3.564.183 | 3.564.183 |
| Begrote onttrekking (2) | 6.250.000 | 500.000 | 500.000 | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het versterken van de sociaaleconomische structuur in Drenthe in brede zin, is gericht op de verwezenlijking van een duurzame economische ontwikkeling. Naast de inzet op de (nieuwe) nationale economische programma's werken wij aan projecten en initiatieven die bijdragen aan de versterking van de economische structuur en/of de transitie naar de kenniseconomie, maar die buiten de reikwijdte van de nieuwe SNN-programma's vallen. | | | | |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk | | | | |
| Teamleider | M. Koekoek | | | | |
| Programma | Programma 9. Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | | | | |
| Product | Product 9.1. Versterken regionale innovatiekracht | | | | |
| Toelichting | De reserve VES wordt ingezet voor de invulling van de verschillende ruimtelijk-economische (regio)programma's, projecten gericht op versterking van de economische structuur en ten behoeve van financieel stimuleringsinstrumentarium gericht op het MKB. De voortgang van de huidige programma´s loopt voorspoedig ondanks de economische en financiële crisis. In de Meerjarenbegroting is vanaf 2014 structureel een bedrag van € 3.841.977,-- opgenomen voor bijdragen in projecten ter versterking van de economische structuur. In 2013 is een onttrekking vanuit opgenomen van € 6.250.000,-- voor het opzetten van een Fund-of-Fund Drenthe van € 17.000.000,--, van waaruit een mix van revolverende financieringsinstrumenten kan worden ingezet ten behoeve van de Drentse economie. Daarnaast is verwege het feit dat de toekenningen vanuit de SSN-tender 2013 pas in 2014 kunnen worden beschikt in 2013 € 1 miljoen verrekend met de reserve. Verder is in de meerjarenbegroting voor de jaren 2014 en 2015 € 500.000,-- onttrokken voor een vertaalslag van visies naar concrete projecten die leiden tot werkgelegenheid. | | | | |
| Begrote lasten programma (4) | 15.141.977 | 4.341.977 | 4.341.977 | 3.841.977 | 3.841.977 |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (5) | 15.141.977 | 4.341.977 | 4.341.977 | 3.841.977 | 3.841.977 |
| Begrote baten programma (6) | - | - | - | - | - |
| Werkelijke/beoogde baten programma (7) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | 4.564.183 | 4.064.183 | 3.564.183 | 3.564.183 | 3.564.183 |

## 060161 Reserve grondwaterheffing

| Verloop | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 436.234 | 411.234 | 261.234 | 261.234 | 261.234 |
| Begrote onttrekking (2) | 25.000 | 150.000 | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het financieren van de wettelijke taak van de provincie op het gebied van grondwaterbeheer (waarnemen grondwaterstanden, beheer meetnet, uitvoeren onderzoek etc.). Daarnaast worden de middelen ingezet voor het stimuleren van projecten door derden, gericht op duurzaam grondwaterbeheer. | | | | |
| Portefeuillehouder | H.H. van de Boer | | | | |
| Teamleider | C. Hussels | | | | |
| Programma | Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | | | | |
| Product | Product 6.1. Grondwater en waterhuishouding (incl. waterschappen en peilbeheer) | | | | |
| Toelichting | De reserve wordt gevoed met de opbrengst van de grondwaterheffing. De Waterwet schrijft limitatief voor waaraan de opbrengst van de grondwaterheffing mag worden besteed. Er is bij het opstellen van de Nota reseerve en voorzieningen 2012 gekeken of deze reserve opgeheven kan worden, maar dat is in strijd met wettelijke voorschriften. Wel is afgesproken te streven naar een bufferomvang van € 150.000,--. Begin 2011 was die omvang nagenoeg bereikt, maar de uitgaven zijn achtergebleven bij de verwachtingen waardoor de buffer weer is opgelopen. Met name de vertraging in de totale projectuitvoer in het licht van landelijke bezuinigingen is hier debet aan. In 2014 is extra geld opgenomen voor het verbreden van de inzet van de grondwaterheffing. Het streven blijft erop gericht om een buffer in deze reserve aan te houden van circa € 150.000,--. | | | | |
| Begrote lasten programma (4) | 495.421 | 620.421 | 470.421 | 470.421 | 470.421 |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (5) | 495.421 | 620.421 | 470.421 | 470.421 | 470.421 |
| Begrote baten programma (6) | 700.000 | 700.000 | 700.000 | 700.000 | 700.000 |
| Werkelijke/beoogde baten programma (7) | 700.000 | 700.000 | 700.000 | 700.000 | 700.000 |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | 411.234 | 261.234 | 261.234 | 261.234 | 261.234 |

## 060199 Reserve Investeringen verkeer en vervoer

| Verloop | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 25.255.692 | 25.277.244 | 23.828.309 | 23.052.252 | 20.374.587 |
| Begrote onttrekking (2) | - | 1.448.935 | 776.057 | 2.677.665 | 3.206.063 |
| Begrote toevoeging (3) | 21.552 | - | - | - | - |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Egaliseren van de kapitaallasten van infrastructurele investeringen. | | | | |
| Portefeuillehouder | H. Brink | | | | |
| Teamleider | S.A.B. de Vries | | | | |
| Programma | Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | | | | |
| Product | Product 2.1. Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | | | | |
| Toelichting | Geraamd zijn de onttrekkingen ter dekking van de kapitaallasten met betrekking tot investeringen verkeer en vervoer. Het betreffen zowel de investeringen uit het Investeringsprogramma 2010 als de investeringen die gemoeid zijn met het nieuwe IVV tot en met 2015. De infrastructurele investeringen zijn gericht op veilige bereikbaarheid in Drenthe. Samen met het OV-bureau Groningen-Drenthe wordt ingezet op verdere productinnovatie binnen het openbaar vervoer. Waar mogelijk en wenselijk worden in de verkeers- en vervoerssector innovatieve en energiebesparende maatregelen toegepast. Op basis van cijfers van de jaarrekening 2012 en een nieuwe inschatting bij het opstellen van deze begroting zijn de toekomstige kapitaallasten berekend. Bij de Voorjaarsnota 2011 is vanaf 2015 het structurele normbedrag voor kapitaallasten extra verhoogd met € 2.100.000,-- tot een bedrag van € 9.417.079,-- in 2015. Dit is gedaan om de kapitaallasten van zowel de investeringen IVV oud als nieuw in de toekomst te kunnen dekken. Vanaf 2013 is het normbedrag structureel verlaagd met € 250.000,--. | | | | |
| | Dit i.v.m.het aanpassen van de afschrijvingsmethodiek t.a.v. de activa in eigendom van derden. De termijn was een aantal jaar geleden op 1 jaar gezet, maar nu weer op 10 jaar, zodat een lager bedrag aan de reserve toegevoegde hoeft te worden en een voordeel ontstaat in de exploitatie. Door de eerder geplande kredieten meer gefaseerd in te plannen kan het structurele normbedrag in de toekomst misschien verder verlaagd worden. Het normbedrag vanaf 2015 wordt hiermee € 9.167.079,-- | | | | |
| Begrote lasten programma (4) | 6.559.175 | 8.515.994 | 9.943.136 | 11.844.744 | 12.373.142 |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (5) | 6.559.175 | 8.515.994 | 9.943.136 | 11.844.744 | 12.373.142 |
| Begrote baten programma (6) | - | - | - | - | - |
| Werkelijke/beoogde baten programma (7) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | 25.277.244 | 23.828.309 | 23.052.252 | 20.374.587 | 17.168.524 |

## 060211 Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel

| Verloop | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 4.009.832 | 3.975.606 | 2.775.606 | 2.775.606 | 2.775.606 |
| Begrote onttrekking (2) | 34.226 | 1.200.000 | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Herstel van de vaarverbinding Erica - Ter Apel. | | | | |
| Portefeuillehouder | H. Brink | | | | |
| Teamleider | G.J.V. Jansen | | | | |
| Programma | Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | | | | |
| Product | Product 2.3. Vaarwegen | | | | |
| Toelichting | Bij besluit van 31 januari 2007 is door uw staten de Bestemmingsreserve Erica-Ter Apel ingesteld. Deze reserve is ingesteld vanuit de afkoopsom van de overdracht van de N34 en er is een storting gedaan van € 10 miljoen als aandeel van de provincie Drenthe in het totale investeringsvolume van de vaarweg. Bij de 1e bestuursrapportage 2010 is voor de jaren 2013 en 2014 besloten om vanuit deze reserve € 700.000,-- per jaar beschikbaar te stellen t.b.v. het onderhoud aan de N34 die van het rijk is overgenomen, maar waarvoor nog geen dekking is voor de extra onderhoudskosten. Na de realisatie van de vaarverbinding zal deze reserve worden opgeheven. Inmiddels is het gehele traject obstakelvrij. Conform planning is de vaarweg op 8 juni 2013 feestelijk geopend. De verwachting is dat de oorspronkelijke garantstelling € 5 miljoen (onderdeel van € 10 miljoen) niet volledig zal worden benut. In 2014 zal het project financieel worden afgesloten en kan deze reserve opgeheven worden. | | | | |
| Begrote lasten programma (4) | 4.800.000 | 500.000 | - | - | |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (5) | 4.800.000 | 500.000 | - | - | |
| Begrote baten programma (6) | 5.465.773 | - | - | - | - |
| Werkelijke/beoogde baten programma (7) | 5.465.773 | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | 3.975.606 | 2.775.606 | 2.775.606 | 2.775.606 | 2.775.606 |

## 060214 Reserve achterstallig onderhoud & verbeteringswerken N34

| Verloop | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 6.591.052 | 6.378.597 | - | - | - |
| Begrote onttrekking (2) | 212.455 | 6.378.597 | - | - | |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het wegwerken van achterstallig onderhoud en het treffen van verbeteringswerkzaamheden aan de N34. | | | | |
| Portefeuillehouder | H. Brink | | | | |
| Teamleider | S.A.B. de Vries | | | | |
| Programma | Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | | | | |
| Product | Product 2.1. Bereikbaarheid (inclusief openbaar vervoer) | | | | |
| Toelichting | Per 1 januari 2007 is het beheer en onderhoud van de weg N34 overgedragen van het Rijk aan de provincie. In de hiervoor ontvangen afkoopsom is een bedrag van € 36.454.893,-- begrepen voor het wegwerken van achterstallig onderhoud en het treffen van verbeteringswerkzaamheden. Bij statenbesluit van 20 december 2006 is hiervoor een Reserve achterstallig onderhoud en verbeteringswerken N34 ingesteld. De geplande werkzaamheden zijn in de meerjarenbegroting opgenomen. Na de realisatie van onderhoud en verbeteringswerken zal de reserve worden opgeheven. Zorgvuldige afstemming van de reconstructie Ees heeft geleid tot uitstel van de oorspronkelijke planning en de planvorming Exloo. Voor de N34 staan nog 3 grote projecten op stapel, de aansluiting Exloo, de aansluiting Klooster en nieuwe aansluiting Odoorn/Klijndijk. Momenteel lopen diverse onderzoeken en worden bestemmingsplannen voorbereid. Ook vindt afstemming met Overijssel plaats. Door deze afstemming, inspraakrondes en nadere afspraken over medefinanciering vindt enige vertraging plaats maar zal het uiteindelijk gewenste resultaat wel worden bereikt. | | | | |
| | De aanbesteding zal echter niet meer plaats vinden in 2013 maar in 2014. | | | | |
| Begrote lasten programma (4) | 212.455 | 1.078.597 | - | - | - |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (5) | 212.455 | 1.078.597 | - | - | - |
| Begrote baten programma (6) | - | - | - | - | - |
| Werkelijke/beoogde baten programma (7) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | 6.378.597 | - | - | - | - |

## 060215 Reserve provinciaal aandeel ILG

| Verloop | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 23.696.138 | 10.771.039 | 2.630.016 | 967.205 | 8.166.839 |
| Begrote onttrekking (2) | 12.925.099 | 8.141.023 | 1.662.811 | - | 267.000 |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | 7.199.634 | - |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Uitvoering geven aan de afspraken in de bestuurovereenkomst met het Rijk over de realisatie van prestaties in het landelijk gebied. | | | | |
| Portefeuillehouder | R.W. Munniksma | | | | |
| Teamleider | J.F.X. Visser | | | | |
| Programma | Programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw | | | | |
| Product | Product 7.1. Natuur en landschap en diverse deelprojecten pMJP | | | | |
| Toelichting | Op basis van het deelakkoord natuur vindt afrekening plaats met het rijk over de werkelijke bestedingen tot en met 2010 (betalingen + verplichtingen (excl. Verwerving en inrichting) en gebaseerd op de peilverantwoording 2010. Alle restant ontvangen (en nog te ontvangen) rijksmiddelen worden in de ILG reserve gestort. In de reserve zijn ook de nog niet benutte provinciale middelen "gespaard" tot en met 2010. Tevens wordt in deze reserve de opbrengsten wegens verkopen eigen grond en vanuit de landelijke grond-voor-grondregeling gestort. Vanuit deze reserve vindt dekking van de uitgaven plaats wegens uitfinanciering van de verplichtingen ILG en de ontwikkelopgave. In 2013 wordt het niet bestede saldo van het investeringskrediet relatienotagebieden ad € 6,6 miljoen nog gestort ter dekking van het ILG-tekort. Met deze middelen moet het mogelijk zijn om de afwikkeling (uitfinanciering) van de lopende juridische ILG verplichtingen en de ontwikkelopgave te dekken. In de eerste bestuursrapportage 2013 is de ontwikkeling van de ILG reserve geschetst. In deze reserve is naast de gespaarde eigen middelen ook de in 2012 ontvangen ILG afkoopsom gestort. Voorts worden de komende jaren de opbrengsten uit verkoop van grond en gebouwen alsmede de inkomsten uit de grond voor grondregeling gestort. Uit de ILG reserve moeten nog eenmalig de beheerkosten en de synergie uitgaven 2013 worden gedekt alsmede de financiële afwikkeling van de voormalige ILG verplichtingen. Het in het verleden gestorte meerjarenbudget voor akkerrandenbeheer wordt de komende 4 jaar weer aan de ILG reserve onttrokken. | | | | |
| Begrote lasten programma (4) | 30.387.113 | 15.497.356 | 9.019.144 | 156.700 | 267.000 |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (5) | 30.387.113 | 15.497.356 | 9.019.144 | 156.700 | 267.000 |
| Begrote baten programma (6) | 4.500.000 | 7.356.333 | 7.356.333 | 7.356.334 | - |
| Werkelijke/beoogde baten programma (7) + decentralisati-euitk. (€ 5.070.000) | 4.500.000 | 7.356.333 | 7.356.333 | 7.356.334 | - |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | 10.771.039 | 2.630.016 | 967.205 | 8.166.839 | 7.899.839 |

## 060218 Reserve Regio Specifiek Pakket

| Verloop | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 115.305.986 | 76.749.552 | 67.588.841 | 42.065.756 | 29.342.619 |
| Inflatiecorrectie/rente (2) | 0 | 767.496 | 675.888 | 420.658 | 293.426 |
| Begrote onttrekking (3) | 38.556.434 | 9.928.207 | 26.198.973 | 13.143.795 | 10.558.538 |
| Begrote toevoeging (4) | - | - | - | - | - |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het Regio Specifieke Pakket (RSP) is de katalysator voor brede, integrale stedelijke gebiedsontwikkelingen. Het inhoudelijke en financiële raamwerk is door uw staten in de Kadernota's uitvoering RSP/RSP-plus Drenthe 2009 en 2010 goedgekeurd. Met uitzondering van de spoorlijn Zwolle-Emmen worden de projecten in een langjarig partnerschap met de steden uitgevoerd. De steden Assen, Emmen en Coevorden hebben hier de 'lead'. Provincie en gemeenten hebben de afgelopen periode nauw samengewerkt bij het formuleren van de ambities, de visie en de strategie. | | | | |
| Portefeuillehouder | H. Brink | | | | |
| Programma manager | E.A. Martens | | | | |
| Programma | Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP | | | | |
| Product | Product 3.2. RSP/REP | | | | |
| Toelichting | Deze reserve is ingesteld omdat het programma Regio Specifiek Pakket een tijdsperiode van 2009 tot 2020 kent. Om de meerjarige afspraken met de verschillende partijen te kunnen blijven uitvoeren is met ingang van 2009 deze reserve ingesteld. Eenmalig is destijds besloten om 64 miljoen euro uit het bronvermorgen, verkoop aandelen Essent, aan deze reserve toe te voegen. Tevens wordt de decentralisatie uitkering RSP aan de reserve toegevoegd. Daarnaast wordt aan de reserve jaarlijks rente toegevoegd ter hoogte van de Index bruto overheidsinvesteringen (IBOI) om de projecten waardevast te houden. Het Ministerie, Directie begrotingszaken, heeft middels een brief van 1 maart 2013 aangegeven dat de prijsbijstelling 2013 (IBOI 2013) niet uitgekeerd wordt. Dat houdt vervolgens ook in dat wij geen IBOI hoeven door te rekenen. Daarom is in 2013 geen IBOI toegerekend aan deze reserve. Het percentage voor 2012 en verder was eerder op 1,8948% geraamd, dat passen we nu aan op 0% voor 2013 en voorzichtigheidshalve stellen we dat percentage voor de komende jaren vast op 1%). De IBOI van een boekjaar wordt in het daar op volgende | | | | |
| | voorjaar vastgesteld, waardoor jaarlijks een correctie gemaakt moet worden. Binnen de RSP reserve was een bedrag van 21 miljoen euro beschikbaar voor afdekken van RSP risico's. Dat bedrag is in 2013 overgeheveld naar de risicoreserve, zodat alle risico's nu zijn ondergebracht in deze reserve. Provinciale Staten hebben ingestemd met een bijdrage van € 11,25 mln vanuit het programma K&E aan het RSP programma Atalanta voor de periode 2010-2020. In 2010 en 2011 is als uitvoering van dit besluit € 250.000 en € 500.000 toegevoegd aan de RSP-reserve. Voor de periode 2012-2014 dient € 1.000.000,- per jaar toegevoegd te worden en tot slot in de periode 2015 t/m 2020 dient € 1.250.000 per jaar toegevoegd te worden, zodat in totaal € 11,25 mln bijgedragen wordt. Voorgesteld wordt deze jaarlijkse reservering vanuit het programma Klimaat & Energie aan de RSP-reserve toe te voegen. Voor het jaar 2013 is vanuit K&E € 1 miljoen extra toegevoegd i.v.m. verwacht onderbesteden in 2013. Aan deze reserve worden tevens de bedragen die als decentralisatie uitkering RSP wordt ontvangen, binnen programma 10, toegevoegd. Het betreft een jaarlijks bedrag. | | | | |
| | van € 2.591.139,--, waarbij het bedrag van 2013 in 2014 door het ministerie wordt uitgekeerd. | | | | |
| Begrote lasten programma (5) | 19.538.434 | 23.984.485 | 34.480.112 | 29.083.934 | 25.074.677 |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (6) | 19.538.434 | 23.984.485 | 34.480.112 | 29.083.934 | 25.074.677 |
| Begrote baten programma (7) | 0 | 13.056.278 | 7.031.139 | 14.690.139 | 13.266.139 |
| Werkelijke/beoogde baten programma (8) | 0 | 13.056.278 | 7.031.139 | 14.690.139 | 13.266.139 |
| Saldo einde jaar (9=1+2-3+4+5-6-7+8) | 76.749.552 | 67.588.841 | 42.065.756 | 29.342.619 | 19.077.507 |

## 060221 Financieringsreserve (voorheen Dynamische cofinancieringsreserve)

| Verloop | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 106.115.509 | 91.915.509 | 91.915.509 | 91.915.509 | 91.915.509 |
| Inflatiecorrectie/rente (2) | - | - | - | - | |
| Begrote onttrekking (3) | 18.700.000 | - | - | - | |
| Begrote toevoeging (4) | 4.500.000 | - | - | - | |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Beschikbaar stellen van middelen voor cofinanciering van programma's en projecten op het ruimtelijk-economische gebied, om de doelstellingen die de provincie hanteert voor het omgevingsbeleid en het beleid inzake de regionale economie te realiseren. | | | | |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | Product 10.1 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | |
| Toelichting | In de Voorjaarsnota 2012 is de doelstelling van deze Reserve is gewijzigd. In plaats van hoge bijdragen te onttrekken voor cofinancieringsprojecten, waardoor de reserve op termijn is uitgeput, wordt de reserve nu ingezet om voldoende structurele rentebaten te genereren die bijdragen aan structurele begrotingsruimte. En wordt er met ingang van 2012 geen inflatiecorrectie meer aan toegevoegd. Er wordt een bodemstand van deze reserve wenselijk geacht van minimaal € 80 miljoen. In 2013 is voor het ineens uitbetalen van de contant gemaakte toekomstige subsidies aan de Drentse Energie Organisatie (DEO), minus een korting, een onttrekking begroot van € 14,7 miljoen. | | | | |
| | Naast de onttrekking voor de DEO is ook een onttrekking opgenomen van € 4 miljoen in 2013 voor de subsidiëring van de Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland (NOM) ten behoeve van de Drentse Participatie Maatschappij (DPM). Het doel van de DPM, zoals dat geformuleerd is in de statuten, is het verstrekken van risicodragend kapitaal aan het bedrijfsleven binnen de regio van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Drenthe. In de praktijk richt de DPM zich vooral op innovatieve industriële ondernemingen en bedrijven in de nieuwe zakelijke dienstverlening. | | | | |
| | Daarnaast is in 2013 vanuit de Risicoreserve een bedrag van € 4,5 miljoen overgeheveld naar deze reserve. Voor de komende jaren zijn geen onttrekkingen voorzien. | | | | |
| Begrote lasten programma (5) | 18.700.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (6) | 18.700.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Begrote baten programma (7) | 4.500.000 | 0 | 0 | | 0 |
| Werkelijke/beoogde baten programma (8) | 4.500.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Saldo einde jaar (9=1+2-3+4+5-6-7+8) | 91.915.509 | 91.915.509 | 91.915.509 | 91.915.509 | 91.915.509 |

## 060222 Reserve Vitaal Platteland

| Verloop | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 24.350.000 | 12.324.725 | 9.524.725 | 9.524.725 | 9.524.725 |
| Begrote onttrekking (2) | 12.025.275 | 2.800.000 | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Beschikbaar stellen van middelen voor de sociaal-economische vitalisering van het platteland en de versterking van de structuur van het landelijk gebied. Het is te verwachten dat een belangrijk deel van de middelen zal landen in de 151krimpregio Zuid- en Oost-Drenthe. | | | | |
| Portefeuillehouder | R.W. Munniksma | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | |
| Programma | Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | | | | |
| Product | Product 5.3. Vitaal platteland (inclusief Zuidoost Drenthe en Stuurgroep Veenkoloniën) | | | | |
| Toelichting | Via motie 2010-27 bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2010 is door PS aangegeven dat € 25 miljoen binnen deze reserve ingezet dient te worden voor de beleidsdoelen sociaal economische vitalisering van het platteland en de versterking van de structuur van het landelijk gebied. Bij de Voorjaarsnota 2011 is besloten het bedrag van € 25 miljoen uit de reserve Dynamische cofinanciering te halen en apart onder te brengen in de reserve Vitaal Platteland. Eerder is in de begroting 2012 een onttrekking gedaan van € 650.000,-- voor Beleidsadvies bevolkingsdaling, impulsgelden Vitaal Platteland en landschapsherstel. In 2013 is besloten om van het resterende geld in de Reserve vitaal platteland een bedrag van € 12 miljoen naar de Europese Cofinancieringsreserve over te hevelen. In 2013 is de Kadernotitie Vitaal platteland vastgesteld. Voor een extra impuls voor het voor het leefbaar houden van het platteland wordt in de jaren 2013 en 2014 respectievelijk € 25.275,-- en € 2.800.000,-- onttrokken. Daarna zijn nog geen verdere onttrekkingen voorzien. | | | | |
| Begrote lasten programma (4) | 25.275 | 2.800.000 | - | - | - |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (5) | 25.275 | 2.800.000 | - | - | - |
| Begrote baten programma (6) | - | - | - | - | - |
| Werkelijke/beoogde baten programma (7) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | 12.324.725 | 9.524.725 | 9.524.725 | 9.524.725 | 9.524.725 |

## 060223 Cofinancieringsreserve Europa

| Verloop | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | - | 24.000.000 | 20.900.000 | 17.800.000 | 14.700.000 |
| Begrote onttrekking (2) | - | 3.100.000 | 3.100.000 | 3.100.000 | 3.100.000 |
| Begrote toevoeging (3) | 24.000.000 | - | - | - | - |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Beschikbaar stellen van middelen voor cofinanciering van Europese programma's en projecten. | | | | |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | Product 10.1 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | |
| Toelichting | Ingesteld bij de Begroting 2013. In het visiestuk "Koers in onzekere tijden" hebben wij aangegeven dat we het economisch beleid richten op de cofinancieringsmogelijkheden van het Europees beleid. Om in te kunnen spelen op de goede mogelijkheden in de nieuwe EU periode (2014 – 2020), wordt voorgesteld een Cofinancieringsreserve Europa te vormen met een startvermogen van € 24 miljoen. Goed inspelen op cofinancieringsmogelijkheden van Europees beleid vergt meer maatwerk. Dit betekent dat wij ook zelf meer actief kansen zoeken en creëren. Hiervoor is een nieuw in te stellen Cofinancieringsreserve Europa een belangrijk middel. Voor de omvang van de reserve hebben we een inschatting gemaakt op basis van de huidige kennis en is gevoed vanuit de Reserve vitaal platteland (€ 12 miljoen) en de Risicoreserve (€ 12 miljoen). | | | | |
| | De ontwikkeling van (regionale) Europese programma's is in zichzelf een complex (onderhandelings-)proces langs vele schaakborden met nog wijzigende spelregels. Omvang, vorm en inhoud van de programma's staan dan ook nog niet vast. Met inachtneming van alle onzekerheden schatten wij in dat wanneer de provincie de Europese Programma's (EFRO, INTERREG, en POP) voor de periode 2014-2020 adequaat wil financieren (met het doel een goed resultaat voor Drenthe te behalen), een eigen inleg noodzakelijk voor een programmaperiode van 7 jaar (2014-2020). Voorlopig wordt uitgegaan van een financieringsbehoefte van € 3,1 miljoen per jaar. De "omzet" die daarmee wordt gerealiseerd bedraagt naar schatting € 100 miljoen, ofwel € 14 miljoen per jaar. Mocht in de toekomst duidelijk worden dat de cofinancieringsbehoefte (per jaar) hoger of lager uitvalt dan op dit moment ingeschat betekent dat in de toekomst een bijstelling nodig kan zijn. | | | | |
| Begrote lasten programma (4) | - | 3.100.000 | 3.100.000 | 3.100.000 | 3.100.000 |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (5) | - | 3.100.000 | 3.100.000 | 3.100.000 | 3.100.000 |
| Begrote baten programma (6) | - | - | - | - | - |
| Werkelijke/beoogde baten programma (7) | | | | | - |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | 24.000.000 | 20.900.000 | 17.800.000 | 14.700.000 | 11.600.000 |

## 060224 Reserve organisatie-ontwikkeling

| Verloop | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 1.662.690 | 1.662.690 | 1.662.690 | 1.662.690 | 1.662.690 |
| Begrote onttrekking (2) | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Beschikbaar stellen van middelen voor organisatieontwikkeling. | | | | |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | Product 10.2 Personeel en Organisatie | | | | |
| Toelichting | Ingesteld bij de Nota reserves en voorzieningen 2012. Om te voorzien in de noodzakelijk te maken kosten voor scholing, mobiliteit en in- en uitstroom hebben uw staten in het kader van de Voorjaarsnota 2010 voor de periode 2010 - 2014 een bedrag van € 2,5 miljoen beschikbaar gesteld. Aangezien in de praktijk blijkt dat het niet mogelijk is om jaarlijks voldoende nauwkeurig te bepalen welke kosten worden gemaakt is voorgesteld in de 2e Bestuursrapportage 2012 de nu nog resterende jaarlijkse budgetten te storten in een reserve Organisatieontwikkeling. Dit geeft de organisatie meer flexibiliteit in het beschikken over de middelen en voorkomt dat er in enig jaar overschotten dan wel tekorten ontstaan. | | | | |
| Begrote lasten programma (4) | - | - | - | - | - |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (5) | - | - | - | - | - |
| Begrote baten programma (6) | - | - | - | - | - |
| Werkelijke/beoogde baten programma (7) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | 1.662.690 | 1.662.690 | 1.662.690 | 1.662.690 | 1.662.690 |

## 060225 Reserve opvang revolverend financieren

| Verloop | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | - | 235.800 | 235.800 | 235.800 | 235.800 |
| Begrote onttrekking (2) | - | - | - | - | |
| Begrote toevoeging (3) | 235.800 | - | - | - | |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Bij het verstrekken van revolverende middelen zijn de risico's van de te verstrekken leningen, deelnemingen en garanties onvoldoende concreet om de vorming van een voorziening te onderbouwen. Hiervoor is deze bestemmingreserve ingesteld, die wordt gevoed vanuit de budgetten van de verschillende programma's en is dan ook bedoeld om mogelijke risico's op te vangen. | | | | |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | Product 10.2 Personeel en Organisatie | | | | |
| Toelichting | Ingesteld bij de Nota reserves en voorzieningen 2012. Wij willen meer gebruik te maken van het instrument revolverend financieren. Zuivere revolverende middelen worden verwerkt als balansmutaties en hebben geen invloed op hoogte van de lasten in de Begroting. Daarbij wordt primair gedacht aan leningen. Leningen moeten worden opgenomen als vorderingen als tot uitbetalingen van revolverende middelen wordt overgegaan. Daarmee blijven ze nog steeds buiten de exploitatie. Wel van invloed op de exploitatie zijn de risico's die worden gelopen en de beheerskosten die worden gemaakt. Daarvoor is budget vanuit de begroting nodig en dat kan het best worden gestort in een reserve of een voorziening, aangezien de revolverende projecten zich doorgaans niet binnen één jaar zullen afspelen. Op die wijze wordt er een basiskapitaal gevormd dat als het ware "beleend" wordt voor de revolverende projecten. Het bedrag aan uitstaande leningen kan dan ook groter zijn dan het in de exploitatie beschikbaar gestelde bedrag. Voor de korte termijn is de vorming van een reserve aan de orde en nog geen voorziening. | | | | |
| | Een voorwaarde voor het vormen van een voorziening is dat de risico's en verplichtingen redelijkerwijs zijn in te schatten. Bij de controle op de jaarrekening ziet de accountant erop toe dat aan deze voorwaarde is voldaan als voorzieningen zijn opgenomen op de jaarrekening.<br>Bij het verstrekken van revolverende middelen zijn de risico's van de te verstrekken leningen, deelnemingen en garanties onvoldoende concreet om de vorming van een voorziening te onderbouwen. Hiervoor is deze bestemmingreserve ingesteld, die wordt gevoed vanuit de budgetten van de verschillende programma's door minimaal 10% van uitgezette revolverende middelen te storten. Aan de hand van de concreet ingevulde portefeuille wordt vervolgens ingeschat welke risico's er zijn. In overleg met de accountant stellen wij voor om op basis van de concrete projecten en de risicobeoordeling daarvan, jaarlijks in de jaarrekening een voorziening op te nemen. De lasten van deze voorziening worden dan gedekt uit de gevormde bestemmingsreserve. Wij stellen voor om binnen de reserve geen middelen te oormerken. | | | | |
| | Mochten voorzieningen getroffen moeten worden wegens oninbaarheid o.i.d. dan moet de gehele reserve daarvoor aangesproken kunnen worden, voordat de risicoreserve aangesproken wordt. | | | | |
| Begrote lasten programma (4) | - | - | - | - | - |
| Werkelijke/beoogde lasten programma (5) | - | - | - | - | - |
| Begrote baten programma (6) | - | - | - | - | - |
| Werkelijke/beoogde baten programma (7) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | 235.800 | 235.800 | 235.800 | 235.800 | 235.800 |

## 072110 Voorziening spaarhypotheken

| Verloop | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 2.459.374 | 2.559.374 | 2.659.374 | 2.759.374 | 2.859.374 |
| Premie-inleg (2) | 100.000 | 100.000 | 100.000 | 100.000 | 100.000 |
| Onttrekking (3) | - | - | - | - | - |
| Toevoeging (4) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1+2-3+4) | 2.559.374 | 2.659.374 | 2.759.374 | 2.859.374 | 2.959.374 |

| | |
|---|---|
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Het veiligstellen van de door de provinciale medewerkers gespaarde bedragen ten behoeve van aflossing van hypothecaire geldleningen. |
| Portefeuillehouder | H. Brink |
| Teamleider | E. Bos |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering |
| Product | Product 10.2. Personeel en organisatie |
| Toelichting | De voorziening is in het leven geroepen om de gespaarde middelen van medewerkers met een spaarhypotheek te beheren. Per 1 januari 2007 is de hypotheekregeling opgeheven. Daardoor zal het aantal spaarhypotheken afnemen en op lange termijn ook de hoogte van de voorziening dalen. Voorlopig wordt ervan uitgegaan dat door premie-inleg het saldo de komende jaren nog zal toenemen. Door aflossing in verband met verkoop van woningen kan de voorziening in omvang afnemen, maar daar is geen rekening meegehouden omdat het effect hiervan niet in te schatten is. De stijging van het spaarsaldo heeft overigens voor de provincie geen gevolgen, omdat de voorziening gelijk is aan de schuldpositie. Meerjarig houden we daarom voorlopig rekening met een jaarlijkse stijging van het spaarsaldo van € 100.000,--. |

## 083173 Voorziening groot onderhoud provinciehuis

| Verloop | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 562.597 | 393.487 | 419.433 | 226.859 | 427.963 |
| Onttrekking (2) | 567.860 | 372.804 | 591.324 | 197.646 | 188.191 |
| Toevoeging (3) | 398.750 | 398.750 | 398.750 | 398.750 | 398.750 |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 393.487 | 419.433 | 226.859 | 427.963 | 638.522 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Voor nu en in de toekomst op een planmatige wijze werken aan een verantwoorde staat van bouwkundig en technisch onderhoud van het provinciehuis (alsook de bestrating en omheining) en daartoe de financiële middelen beschikbaar hebben. | | | | |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk | | | | |
| Teamleider | H.J. Schimmel | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | Product 10.3. ICT en facilitaire zaken | | | | |
| Toelichting | De vermeerderingen aan deze voorziening zijn vastgesteld op basis van een inschatting op het meerjarig onderhoudsplan voor de periode 2012-2022 zoals deze in de VJN 2011 is opgenomen. Op basis van het vernieuwde gebouwcomplex is door een extern bureau een onderhoudsplanning opgesteld voor 25 jaren (waarvan de laatste 15 jaar voorlopig zijn). In 2010 is het planmatige onderhoud vanwege de revitalisering van het provinciehuis deels opgenomen binnen het Programma Provinciehuis van Morgen. In 2011 is ook het overige (geplande) deel van het planmatig onderhoud uitgevoerd. De voorziening op basis van 25 jaar is ingesteld om fluctuatie in de jaarlijkse (groot) onderhoudskosten te voorkomen. Omdat in 2014, 2022, 2027 en 2032 een aantal investeringsbudgetten beschikbaar komt, zijn deze in mindering gebracht op de jaarlijkse dotatie en kan de jaarlijks dotatie worden beschouwd voor een periode van 25 jaar op € 398.750,-- per jaar. | | | | |
| | In 2014 en de komende jaren is alleen dagelijks onderhoud van toepassing. Omdat het gebouw een geheel gerenoveerd gebouw betreft zijn planmatige onderhoudskosten (nog) beperkt aan de orde de komende jaren. | | | | |
| Begrote lasten voorziening (4) | 567.860 | 372.804 | 591.324 | 197.646 | 188.191 |
| Werkelijke/beoogde lasten voorziening (5) | 567.860 | 372.804 | 591.324 | 197.646 | 188.191 |
| Begrote baten voorziening (6) | 398.750 | 398.750 | 398.750 | 398.750 | 398.750 |
| Werkelijke/beoogde baten voorziening (7) | 398.750 | 398.750 | 398.750 | 398.750 | 398.750 |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | 393.487 | 419.433 | 226.859 | 427.963 | 638.522 |

## 083177 Voorziening groot onderhoud Drents Museum

| Verloop | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 301.333 | 178.719 | 173.028 | 218.081 | 190.927 |
| Onttrekking (2) | 287.614 | 170.691 | 119.947 | 192.154 | 357.565 |
| Toevoeging (3) | 165.000 | 165.000 | 165.000 | 165.000 | 165.000 |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 178.719 | 173.028 | 218.081 | 190.927 | -1.638 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Voor nu en in de toekomst op een planmatige wijze werken aan een verantwoorde staat van bouwkundig en technisch onderhoud van het Drents Museum en daartoe de financiële middelen beschikbaar hebben. | | | | |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk | | | | |
| Teamleider | H.J. Schimmel | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | Product 10.3. ICT en facilitaire zaken | | | | |
| Toelichting | Evenals bij het provinciehuis wordt bij het Drents Museum sinds 2002 gewerkt met een meerjaren-onderhoudsplan voor de gebouwen van het Drents Museum. De planning beslaat een periode van 25 jaar (waarvan de laatste 15 jaar voorlopig zijn). De vermeerderingen aan deze voorziening zijn vastgesteld op basis van een inschatting van het meerjarig onderhoudsplan voor de periode 2012-2022, zoals dit in de VJN 2011 is opgenomen. De nieuwe onderhoudsplanning voor de jaren 2012-2022 op basis van het vernieuwde gebouwcomplex is door een extern bureau opgesteld. Het reguliere bedrag voor toevoeging aan de voorziening is vastgesteld op € 165.000,--. Vanwege de uitbreiding en verbouwing van het Drents Museum in 2011 zijn (achterstallige) werkzaamheden gelijktijdig met de verbouwingswerkzaamheden uitgevoerd. De voorziening op basis van 10 jaar is ingesteld om fluctuatie in de jaarlijkse (groot) onderhoudskosten te voorkomen de eerstvolgende 10 jaar. | | | | |
| | Na 2022 zal een substantiële verhoging van planmatige onderhoudskosten aan de orde zijn, omdat er voor het Drents Museum geen sprake is van vrijvallende investeringen in de berekende onderhoudsperiode van 25 jaar. In 2014 en de komende wordt er beperkt planmatig onderhoud uitgevoerd. Omdat het oude gebouw deels is gerenoveerd en de aanbouw een volledige nieuwbouw betreft zijn planmatige onderhoudskosten (nog) niet/weinig aan de orde de komende jaren. | | | | |
| Begrote lasten voorziening (4) | 287.614 | 170.691 | 119.947 | 192.154 | 357.565 |
| Werkelijke/beoogde lasten voorziening (5) | 287.614 | 170.691 | 119.947 | 192.154 | 357.565 |
| Begrote baten voorziening (6) | 165.000 | 165.000 | 165.000 | 165.000 | 165.000 |
| Werkelijke/beoogde baten voorziening (7) | 165.000 | 165.000 | 165.000 | 165.000 | 165.000 |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | 178.719 | 173.028 | 218.081 | 190.927 | -1.638 |

## 083180 Voorziening op vordering op verkoop Vennootschap B.V.

| Verloop | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 10.082.285 | 10.082.285 | 10.082.285 | 10.082.285 | 10.082.285 |
| Begrote onttrekking (2) | - | - | - | - | - |
| Begrote toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 10.082.285 | 10.082.285 | 10.082.285 | 10.082.285 | 10.082.285 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Afdekking risico van nog af te wikkelen verplichtingen die voor rekening komen van de "vendors" van de aandelen Essent Holding N.V. aan RWE AG. | | | | |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk | | | | |
| Teamleider | E. Bos | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | |
| Toelichting | Deze voorziening is ingesteld na verkoop van Essent. Met RWE is overeengekomen dat de aandeelhouders een voorziening treffen ten laste van de opbrengst verkoopopbrengst Essent. Het is mogelijk dat dan een gedeelte alsnog wordt uitgekeerd aan de aandeelhouders, afhankelijk van het beroep dat op de voorziening moet worden gedaan vanwege nog af te wikkelen zaken. Indien alsnog tot uitkering wordt overgegaan, dan zal op dat moment de opbrengst in de begroting worden opgenomen. Begin 2011 is sprake geweest van vrijval van een bedrag € 8.166.159,--. Bij wijze van interim-dividend is door de Verkoop Vennootschap BV een deel van de geblokkeerde gelden in het general escrow-fonds vrijgegeven. Vooralsnog is van verdere vrijval geen sprake. | | | | |
| Begrote lasten voorziening (4) | - | - | - | - | - |
| Beoogde/werkelijke lasten voorziening (5) | - | - | - | - | - |
| Begrote baten voorziening (6) | - | - | - | - | - |
| Beoogde/werkelijke baten voorziening (7) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | 10.082.285 | 10.082.285 | 10.082.285 | 10.082.285 | 10.082.285 |

## 083181 Voorziening Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Appa)

| Verloop | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 8.383.164 | 8.421.164 | 8.459.164 | 8.497.164 | 8.535.164 |
| Onttrekking (2) | 252.000 | 252.000 | 252.000 | 252.000 | 252.000 |
| Toevoeging (3) | 290.000 | 290.000 | 290.000 | 290.000 | 290.000 |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 8.421.164 | 8.459.164 | 8.497.164 | 8.535.164 | 8.573.164 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | De provincie is voor pensioenen van (ex-)gedeputeerden eigen risicodrager. Deze pensioenen zijn niet ondergebracht bij het ABP of een pensioenverzekeringsmaatschappij. De voorziening is ingesteld om ervoor te zorgen dat de opgebouwde pensioenrechten van (ex-)gedeputeerden ook daadwerkelijk kunnen worden betaald door de provincie. | | | | |
| Portefeuillehouder | H. Brink | | | | |
| Teamleider | E.Bos | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | Product 10.2. Personeel en organisatie | | | | |
| Toelichting | De ingehouden pensioenpremies van de huidige gedeputeerden alsmede het werkgevers-deel pensioenpremie voor huidige gedeputeerden worden gestort in de voorziening. Aan de voorziening worden de daadwerkelijk betaalde pensioenen onttrokken. In 2012 is de voorzie-ning op peil gebracht (2e bestuursrapportage). Het werkgeversdeel in de pensioenpremie wordt begroot op de kostenplaats Oud GS en de totale pensioenpremies van gedeputeerden worden begroot als storting in de voorziening. Betaalde pensioenen worden rechtstreeks ten laste van de voorziening gebracht. Vanaf 2012 worden wachtgeld betalingen niet meer ten laste van de voorziening gebracht. Vanaf 2013 vindt jaarlijkse rentetoevoeging van € 200.000,-- plaats. | | | | |
| Begrote lasten voorziening (4) | 252.000 | 252.000 | 252.000 | 252.000 | 252.000 |
| Werkelijke/beoogde lasten voorziening (5) | 252.000 | 252.000 | 252.000 | 252.000 | 252.000 |
| Begrote baten voorziening (6) | 290.000 | 290.000 | 290.000 | 290.000 | 290.000 |
| Werkelijke/beoogde baten voorziening (7) | 290.000 | 290.000 | 290.000 | 290.000 | 290.000 |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | 8.421.164 | 8.459.164 | 8.459.164 | 8.459.164 | 8.459.164 |

## 083182 Voorziening groot onderhoud Depot Drents Museum

| Verloop | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 31.113 | 40.104 | 51.546 | 64.512 | 69.445 |
| Onttrekking (2) | 5.052 | 2.601 | 1.077 | 9.110 | 2.800 |
| Toevoeging (3) | 14.043 | 14.043 | 14.043 | 14.043 | 14.043 |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 40.104 | 51.546 | 64.512 | 69.445 | 80.688 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Voor nu en in de toekomst op een planmatige wijze werken aan een verantwoorde staat van bouwkundig en technisch onderhoud van het Depot Drents Museum en daartoe de financiële middelen beschikbaar hebben. | | | | |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk | | | | |
| Teamleider | H.J. Schimmel | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | Product 10.3. ICT en facilitaire zaken | | | | |
| Toelichting | Net als voor het provinciehuis en Drents Museum is op basis van een meerjaren-onderhoudsplan voor de gebouwen van het Depot Drents Museum in 2011 een voorziening aangemaakt. De planning beslaat een periode van 25 jaar. De vermeerderingen aan deze voorziening zijn vastgesteld op basis van een inschatting op het meerjarig onderhoudsplan voor de periode 2012-2036 zoals die in de 1e Bestuursrapportage 2011 opgenomen zijn. Het reguliere bedrag voor toevoeging aan de voorziening was vastgesteld op € 53.590,--. De voorziening is ingesteld om fluctuatie in de jaarlijkse (groot) onderhoudskosten te voorkomen. Omdat in 2026 een investeringsbudget beschikbaar komt t.b.v. de installaties van het depot, is deze in mindering gebracht op de jaarlijkse dotatie en kan de jaarlijks dotatie worden verlaagd naar € 14.043,-- per jaar. | | | | |
| | In 2014 en de komende jaren is alleen dagelijks onderhoud van toepassing. Omdat het gebouw een nieuw gebouw betreft zijn planmatige onderhoudskosten (nog) maar beperkt aan de orde. | | | | |
| Begrote lasten voorziening (4) | 5.052 | 2.601 | 1.077 | 9.110 | 2.800 |
| Werkelijke/beoogde lasten voorziening (5) | 5.052 | 2.601 | 1.077 | 9.110 | 2.800 |
| Begrote baten voorziening (6) | 14.043 | 14.043 | 14.043 | 14.043 | 14.043 |
| Werkelijke/beoogde baten voorziening (7) | 14.043 | 14.043 | 14.043 | 14.043 | 14.043 |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | 40.104 | 51.546 | 64.512 | 69.445 | 80.688 |

## 083183 Voorziening financieel risico IAP Drenthe

| Verloop | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|---|
| Saldo aanvang jaar (1) | 1.088.000 | 695.516 | 695.516 | 695.516 | 695.516 |
| Onttrekking (2) | 392.484 | - | - | - | - |
| Toevoeging (3) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (1-2+3) | 695.516 | 695.516 | 695.516 | 695.516 | 695.516 |
| Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen) | Afdekking risico van nog af te wikkelen claim n.a.v. een audit bij het SNN over het Innovatieve Actieprogramma Drenthe 2008-2010, waarbij een deel van de subsidiabele kosten is afgekeurd. | | | | |
| Portefeuillehouder | A. van der Tuuk | | | | |
| Teamleider | M. Koekoek | | | | |
| Programma | Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Product | P-6.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen | | | | |
| Toelichting | Deze voorziening is ingesteld omdat na een audit bij het SNN bij het Innovatieve Actieprogramma Drenthe 2008-2010 een deel van de subsidiabele kosten is afgekeurd. Het risico hiervoor ligt bij de provincie. De definitieve correctie door SNN moet nog plaatsvinden. In afwachting hiervan is deze voorziening van € 1.088.000,-- ten laste van het Innovatieve Actieprogramma Drenthe gemaakt. In 2013 is een bedrag van € 392.484,-- verrekende met deze voorziening als resultaat van verrichte financiële- en administratieve herstelwerkzaamheden IAD 2008 - 2010. Het restant blijft openstaan ter dekking van het totale risico tot de defintieve vaststelling van het SNN is ontvangen. | | | | |
| Begrote lasten voorziening (4) | - | - | - | - | - |
| Beoogde/werkelijke lasten voorziening (5) | - | - | - | - | - |
| Begrote baten voorziening (6) | - | - | - | - | - |
| Beoogde/werkelijke baten voorziening (7) | - | - | - | - | - |
| Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7) | 695.516 | 695.516 | 695.516 | 695.516 | 695.516 |

# II Financiële begroting

# II.1 Overzicht van lasten en baten, tevens Meerjarenraming 2014-2017

| Programma omschrijving | Rekening 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 | Begroting 2015 | Begroting 2016 | Begroting 2017 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. Samenwerkend Drenthe: Bestuur | | | | | | |
| lasten | 2.915.859 | 5.264.872 | 3.436.919 | 3.286.919 | 2.811.919 | 2.811.919 |
| baten | -12.497 | -19.640 | -19.640 | -19.640 | -19.640 | -19.640 |
| Totaal programma | 2.903.361 | 5.245.232 | 3.417.279 | 3.267.279 | 2.792.279 | 2.792.279 |
| Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | | | | | | |
| lasten | 74.154.942 | 64.591.257 | 64.034.915 | 58.143.323 | 57.951.903 | 58.912.057 |
| baten | -39.097.660 | -34.545.007 | -32.061.441 | -31.953.617 | -32.264.283 | -32.579.911 |
| Totaal programma | 35.057.282 | 30.046.250 | 31.973.474 | 26.189.706 | 25.687.620 | 26.332.146 |
| Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP | | | | | | |
| lasten | 17.142.709 | 28.814.434 | 23.984.485 | 34.480.112 | 29.083.934 | 25.074.677 |
| baten | -9.685.929 | -8.821.000 | -7.874.000 | -4.440.000 | -12.099.000 | -10.675.000 |
| Totaal programma | 7.456.780 | 19.993.434 | 16.110.485 | 30.040.112 | 16.984.934 | 14.399.677 |
| Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | | | | | | |
| lasten | 73.169.321 | 68.534.328 | 58.635.781 | 18.791.138 | 18.641.788 | 17.805.182 |
| baten | -42.290.660 | -40.882.307 | -40.864.805 | -1.268.010 | -1.276.708 | -1.289.475 |
| Totaal programma | 30.878.661 | 27.652.021 | 17.770.976 | 17.523.128 | 17.365.080 | 16.515.707 |
| Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | | | | | | |
| lasten | 8.292.247 | 3.619.638 | 2.406.432 | 2.822.184 | 1.272.184 | 1.272.184 |
| baten | -1.494.620 | -223.550 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal programma | 6.797.627 | 3.396.088 | 2.406.432 | 2.822.184 | 1.272.184 | 1.272.184 |
| Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | | | | | | |
| lasten | 5.489.413 | 11.402.394 | 13.163.365 | 3.188.160 | 2.515.905 | 2.520.774 |
| baten | -1.920.611 | -5.852.491 | -7.058.978 | -1.186.345 | -1.186.345 | -1.186.345 |
| Totaal programma | 3.568.802 | 5.549.903 | 6.104.387 | 2.001.815 | 1.329.560 | 1.334.429 |
| Programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw | | | | | | |
| lasten | 33.388.440 | 63.557.143 | 40.188.405 | 30.930.656 | 24.090.994 | 24.114.311 |
| baten | -22.665.210 | -4.553.000 | -17.879.333 | -17.879.333 | -17.879.334 | -10.523.000 |
| Totaal programma | 10.723.230 | 59.004.143 | 22.309.072 | 13.051.323 | 6.211.660 | 13.591.311 |
| Programma 8. Groen Drenthe: Klimaat en Energie | | | | | | |
| lasten | 26.171.286 | 23.245.430 | 2.700.000 | 2.450.000 | 0 | 0 |
| baten | -4.338.716 | -4.050.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal programma | 21.832.570 | 19.195.430 | 2.700.000 | 2.450.000 | 0 | 0 |
| Programma 9. Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | | | | | | |
| lasten | 12.608.389 | 24.754.366 | 12.182.247 | 11.368.622 | 10.828.622 | 10.328.622 |
| baten | -194.306 | -3.727.200 | -67.200 | -32.200 | -32.200 | -32.200 |
| Totaal programma | 12.414.084 | 21.027.166 | 12.115.047 | 11.336.422 | 10.796.422 | 10.296.422 |
| Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | | | |
| lasten exclusief reserve mutaties | 50.471.356 | 52.419.017 | 52.171.013 | 51.334.845 | 50.343.521 | 52.181.200 |
| baten exclusief reserve mutaties | -152.203.539 | -159.850.021 | -136.249.725 | -126.548.533 | -121.142.092 | -121.537.180 |
| Totaal programma exclusief reserve mutaties | -101.732.183 | -107.431.004 | -84.078.712 | -75.213.688 | -70.798.571 | -69.355.980 |
| Alle programma lasten exclusief reserve mutaties | 303.803.962 | 346.202.879 | 272.903.562 | 216.795.959 | 197.540.770 | 195.020.926 |
| Alle programma baten exclusief reserve mutaties | -273.903.748 | -262.524.216 | -242.075.122 | -183.327.678 | -185.899.602 | -177.842.751 |

| Programma omschrijving | Rekening 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 | Begroting 2015 | Begroting 2016 | Begroting 2017 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves | 29.900.214 | 83.678.663 | 30.828.440 | 33.468.281 | 11.641.168 | 17.178.175 |
| Product 10.4. Reserve mutaties, toevoegingen | -60.645.309 | -135.801.385 | -38.842.636 | -34.523.151 | -19.261.460 | -17.471.601 |
| Product 10.4. Reserve mutaties, onttrekkingen | 22.061.275 | 52.122.722 | 8.014.196 | 1.054.870 | 7.620.292 | 293.426 |
| Saldo mutaties reserves | -38.584.034 | -83.678.663 | -30.828.440 | -33.468.281 | -11.641.168 | -17.178.175 |
| Resultaat exploitatiesaldo na toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves | -8.683.820 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |

## Saldo Programma's

| Programma omschrijving | Rekening 2012 | Begroting 2013 | Begroting 2014 | Begroting 2015 | Begroting 2016 | Begroting 2017 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Programma 1. Samenwerkend Drenthe: Bestuur | 2.903.361 | 5.245.232 | 3.417.279 | 3.267.279 | 2.792.279 | 2.792.279 |
| Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 35.057.282 | 30.046.250 | 31.973.474 | 26.189.706 | 25.687.620 | 26.332.146 |
| Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP | 7.456.780 | 19.993.434 | 16.110.485 | 30.040.112 | 16.984.934 | 14.399.677 |
| Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | 30.878.661 | 27.652.021 | 17.770.976 | 17.523.128 | 17.365.080 | 16.515.707 |
| Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | 6.797.627 | 3.396.088 | 2.406.432 | 2.822.184 | 1.272.184 | 1.272.184 |
| Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | 3.568.802 | 5.549.903 | 6.104.387 | 2.001.815 | 1.329.560 | 1.334.429 |
| Programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw | 10.723.230 | 59.004.143 | 22.309.072 | 13.051.323 | 6.211.660 | 13.591.311 |
| Programma 8. Groen Drenthe: Klimaat en Energie | 21.832.570 | 19.195.430 | 2.700.000 | 2.450.000 | 0 | 0 |
| Programma 9. Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | 12.414.084 | 21.027.166 | 12.115.047 | 11.336.422 | 10.796.422 | 10.296.422 |
| Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | -101.732.183 | -107.431.004 | -84.078.712 | -75.213.688 | -70.798.571 | -69.355.980 |
| Saldo voor bestemming | 29.900.214 | 83.678.663 | 30.828.440 | 33.468.281 | 11.641.168 | 17.178.175 |
| Product 10.4. Reserve mutaties, toevoegingen | -60.645.309 | -135.801.385 | -38.842.636 | -34.523.151 | -34.523.151 | -17.471.601 |
| Product 10.4. Reserve mutaties, onttrekkingen | 22.061.275 | 52.122.722 | 8.014.196 | 1.054.870 | 1.054.870 | 293.426 |
| Saldo mutaties reserves | -38.584.034 | -83.678.663 | -30.828.440 | -33.468.281 | -11.641.168 | -17.178.175 |
| Resultaat exploitatiesaldo na toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves | -8.683.820 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |

# II.2 Verklaring aanmerkelijke verschillen

De bedragen opgenomen in het overzicht van baten en lasten, tevens meerjarenraming 2014-2017, geven in sommige gevallen aanmerkelijke verschillen te zien. Hiervoor is een aantal oorzaken aan te wijzen, waarvan we hier de voornaamste noemen.

- Bepaalde begrotingsjaren bevatten incidentele uitgaven.
- Met name in de sfeer van de specifieke uitkeringen komt het voor, dat programma's aflopen; in de regel levert dat zowel aan de kant van de lasten als aan de kant van de baten verschillen tussen jaren op.
- Elk jaar worden de boekwaarden van de financieel nog niet afgesloten investeringen geactualiseerd. Door nieuwe inschattingen van wanneer kredieten daadwerkelijk kunnen worden afgesloten, samen eventuele gewijzigde uitgangspunten, in casu de te hanteren rentepercentages en afschrijvingstermijnen, leidt dit tot geactualiseerde kapitaallasten van deze investeringen.
- In de Meerjarenraming 2014-2017 zijn de besluiten verwerkt die zijn genomen naar aanleiding van de 1e Financiële actualisatie 2013, de 2e bestuursrapportage 2013 en het financieel perspectief dat bij de begroting 2014 is opgesteld. De kolom begroting 2013 is bijgewerkt t/m 1e Financiële actualisatie 2013, die 25 september door Provinciale Staten is vastgesteld. In de Nota van aanbieding bij de Begroting 2014 worden de financiële aanpassingen nader toegelicht.

Een toelichting op de verschillen tussen de dienstjaren 2013 en 2014 is gegeven in het programmaplan, bij de betreffende programma's. Waar de financiële totaaloverzichten voor de programma's substantiële verschillen (afwijkingen groter dan € 50.000,--) tussen de jaren 2013 en 2014 laten zien, wordt hiervoor een toelichting gegeven. Wij verwijzen naar de toelichting per programma.

# II.3 Incidentele lasten en baten

In de Meerjarenraming 2014-2017 zijn incidentele lasten en baten opgenomen. Onder inciden¬tele lasten en baten worden in elk geval verstaan de in de jaren 2014, 2015 en 2016 geraamde lasten en baten. Hieronder zijn ook begrepen de eenmalige lasten die worden gedekt door bijdragen van derden (veelal de rijksoverheid) en de lasten die worden gedekt door een bijdrage van reserves. De Notitie incidentele en structurele baten en lasten van de Commissie BBV is hierbij als leidraad genomen, omdat het BBV geen scherpe definitief geeft wat incidenteel of structureel is. De volgende vier verduidelijkingen zijn bij het samenstellen gehanteerd:

1. Indien bestaand structureel beleid, niet zijnde een tijdelijke geldstroom, binnen de termijn van drie jaar een wijziging ondergaat dan worden de daarmee samenhangende lasten of baten in het begrotingsjaar niet als incidenteel aangemerkt. Bijvoorbeeld als in het kader van de bezuinigingen besloten is in jaar t+3 geen subsidies meer te verstrekken; de daarmee samenhangende lasten worden in t+2, t+1 en t nog als structureel beschouwd.
2. Na afloop van een begrotingsjaar zullen bij het opmaken van de jaarrekening altijd wel enige (relevante) verschillen tussen de werkelijkheid en de begroting blijken. Budgetverschillen op activiteiten inzake structureel bestaand beleid blijven naar hun aard “structureel”.
3. Toevoegingen aan en onttrekkingen uit de reserves worden als incidenteel beschouwd, tenzij het gaat om reguliere onttrekkingen aan financieringsreserves c.q. dekkingsreserves (kapitaallasten) of om onttrekkingen uit een daartoe toereikende (bestemmings-)reserve gedurende een periode van minimaal 3 jaar met als doel het dekken van structurele lasten.
4. Meerjarige tijdelijke geldstromen waarvan de eindigheid vastligt vanwege een PS-besluit en/of een toekenningsbesluit klasseren als incidentele baten en lasten, ook als de geldstroom (nog) langer is dan 3 jaar.

De overzichten van de eenmalige lasten en baten zien er als volgt uit.

| Lasten<br>Programma Omschrijving | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|
| Programma 1. Samenwerkend Drenthe: Bestuur | | | | |
| Visievorming Midden-bestuur | 10.000 | 10.000 | 0 | 0 |
| RUD Frictiekosten | 500.000 | 350.000 | 0 | 0 |
| Kwaliteit van dienstverlening | 115.000 | 115.000 | 0 | 0 |
| Totaal incidenteel | 625.000 | 475.000 | 0 | 0 |
| Totaal structureel | 2.811.919 | 2.811.919 | 2.811.919 | 2.811.919 |
| Totaal lasten programma | 3.436.919 | 3.286.919 | 2.811.919 | 2.811.919 |
| Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | | | | |
| Aanleg Meppelerdiepschutsluis | 1.080.000 | 0 | 0 | 0 |
| Onderhoud en verbeteringswerken N34 | 6.378.597 | 0 | 0 | 0 |
| Uitvoering luchtvaartbeleid | 56.437 | 0 | 0 | 0 |
| Onderhoud Vaarwegen, aandeel uit reserve | 1.190.000 | 1.190.000 | 340.000 | 340.000 |
| Vaarwegverbinding Erica - Ter Apel | 500.000 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal incidenteel | 9.205.034 | 1.190.000 | 340.000 | 340.000 |
| Totaal structureel | 54.829.881 | 56.953.323 | 57.611.903 | 58.572.057 |
| Totaal lasten programma | 64.034.915 | 58.143.323 | 57.951.903 | 58.912.057 |

| Lasten<br>Programma Omschrijving | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|
| Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP | | | | |
| RSP-Gebiedsopgave 1 Bereikbaarheid- Assen- FlorijnAs. | 2.463.000 | 1.389.000 | 1.939.000 | 1.494.000 |
| RSP-Gebiedsopgave 2A: Bereikbaarheid- Emmen-Centrum. | 5.300.000 | 4.900.000 | 5.500.000 | 6.400.000 |
| RSP-Gebiedsopgave 2B: Integrale gebiedontwikkeling Atalanta (excl. Bereikbaarheid). | 8.156.000 | 9.666.000 | 8.433.000 | 1.552.000 |
| RSP-Gebiedsopgave 3 RSP-Coevorden. | 4.565.485 | 11.325.112 | 5.711.934 | 7.628.677 |
| RSP-Gebiedsopgave 4 Verbetering spoorlijn Emmen-Zwolle (buiten Coevorden). | 0 | 0 | 2.500.000 | 3.000.000 |
| Ruimtelijk Economisch Programma (REP). | 3.500.000 | 7.200.000 | 5.000.000 | 5.000.000 |
| Totaal incidenteel | 23.984.485 | 34.480.112 | 29.083.934 | 25.074.677 |
| Totaal structureel | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal lasten programma | 23.984.485 | 34.480.112 | 29.083.934 | 25.074.677 |
| Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | | | | |
| Transitiekosten sociaal domein | 0 | 239.124 | 0 | 0 |
| Sensoor Gr/Dr en Oost-Ned. | 150.000 | 0 | 0 | 0 |
| Invoeringskosten decentralisatie Jeugdzorg | 150.000 | 0 | 0 | 0 |
| Drenthe beweegt | 200.000 | 200.000 | 200.000 | 0 |
| Drenthe in 2014 bevrijdingsprovincie van Nederland | 200.000 | 0 | 0 | 0 |
| Gebiedsontwikkeling Koloniën van Weldadigheid | 650.000 | 725.000 | 725.000 | 0 |
| UNESCO traject | 62.500 | 62.500 | 62.500 | 0 |
| Restauratie Rijksmonumenten | 494.185 | 494.185 | 494.185 | 494.185 |
| Totaal incidenteel | 1.906.685 | 1.720.809 | 1.481.685 | 494.185 |
| Totaal structureel | 56.729.096 | 17.070.329 | 17.160.103 | 17.310.997 |
| Totaal lasten programma | 58.635.781 | 18.791.138 | 18.641.788 | 17.805.182 |
| Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | | | | |
| Bijdrage in kosten Regiovisie Groningen - Assen 2030 | -50.000 | 1.000.000 | 0 | 0 |
| Uitgaven ISV III | 634.248 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal incidenteel | 584.248 | 1.000.000 | 0 | 0 |
| Totaal structureel | 1.822.184 | 1.822.184 | 1.272.184 | 1.272.184 |
| Totaal lasten programma | 2.406.432 | 2.822.184 | 1.272.184 | 1.272.184 |
| Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | | | | |
| Kosten uitvoering Grondwaterwet | 150.000 | 0 | 0 | 0 |
| Uitvoeringsprogramma externe veiligheid | 367.000 | 0 | 0 | 0 |
| Uitgaven ISV III | 52.729 | 0 | 0 | 0 |
| Toezicht Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden (WHVBZ) | 77.007 | 77.007 | 0 | 0 |
| Kosten uitvoering bodemsaneringsprogramma (6.2) | 7.040.000 | 0 | 0 | 0 |
| Kosten monitoring voormalige stortplaatsen | 105.000 | 0 | 0 | 0 |
| Uitgaven ISV III | 2.080.113 | 0 | 0 | 0 |
| Kosten bedrijvenregeling | 250.000 | 250.000 | 250.000 | 250.000 |
| Totaal incidenteel | 10.121.849 | 327.007 | 250.000 | 250.000 |
| Totaal structureel | 3.041.516 | 2.861.153 | 2.265.905 | 2.270.774 |
| Totaal lasten programma | 13.163.365 | 3.188.160 | 2.515.905 | 2.520.774 |

| Lasten<br>Programma Omschrijving | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|
| Programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw | | | | |
| Vitaal Platteland (Impuls sev) | 2.800.000 | 0 | 0 | 0 |
| Akkerrandenbeheer | 77.400 | 77.400 | 266.700 | 267.000 |
| Beheer binnen EHS (DR.) (incl. beheer buiten EHS) | 364.839 | 39.839 | -110.161 | -161 |
| Ontwikkelopgave verwerving en inrichting | 2.000.000 | 2.000.000 | 0 | 0 |
| Uitfinancieren van WILG | 13.055.117 | 6.901.905 | 161 | 161 |
| Totaal incidenteel | 18.297.356 | 9.019.144 | 156.700 | 267.000 |
| Totaal structureel | 21.891.049 | 21.911.512 | 23.934.294 | 23.847.311 |
| Totaal lasten programma | 40.188.405 | 30.930.656 | 24.090.994 | 24.114.311 |
| Programma 8. Groen Drenthe: Klimaat en Energie | | | | |
| Drentse Energie Organisatie | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal incidenteel | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal structureel | 2.700.000 | 2.450.000 | 0 | 0 |
| Totaal lasten programma | 2.700.000 | 2.450.000 | 0 | 0 |
| Programma 9. Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | | | | |
| Bijdragen in projecten versterking economische structuur | 4.801.977 | 3.841.977 | 3.841.977 | 3.841.977 |
| Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt | 500.000 | 500.000 | 0 | 0 |
| Bijdragen in projecten Cofinancieringsreserve Europa | 3.100.000 | 3.100.000 | 3.100.000 | 3.100.000 |
| Herstructureringbedrijventerreinen (decentr. uitk) | 138.625 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal incidenteel | 8.540.602 | 7.441.977 | 6.941.977 | 6.941.977 |
| Totaal structureel | 3.641.645 | 3.926.645 | 3.886.645 | 3.386.645 |
| Totaal lasten programma | 12.182.247 | 11.368.622 | 10.828.622 | 10.328.622 |
| Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Vrije bestedingsruimte | 0 | 0 | 5.382.600 | 6.795.100 |
| Stelpost te realiseren ombuigingen | 0 | 0 | -7.004.201 | -6.845.858 |
| Frictiekosten LSM | 565.000 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal incidenteel | 565.000 | 0 | -1.621.601 | -50.758 |
| Totaal structureel | 51.606.013 | 51.334.845 | 51.965.122 | 52.231.958 |
| Totaal lasten programma, zonder reserves mutaties | 52.171.013 | 51.334.845 | 50.343.521 | 52.181.200 |
| Totaal lasten alle programma's zonder reserve mutaties | 272.903.562 | 216.795.959 | 197.540.770 | 195.020.926 |
| Product 10.4. Reserve mutaties | | | | |
| Bijdrage aan de reserve voor algemene doeleinden | 5.770.107 | 318.106 | 0 | 0 |
| Bijdrage aan reserve vaarweg Meppel de Punt | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Bijdrage aan saldireserve | 1.476.593 | 60.876 | 0 | 0 |
| Bijdrage aan reserve versterking economisch structuur | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Bijdrage aan reserve Investeringen Verkeer en Vervoer | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Bijdrage aan Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG | 0 | 0 | 7.199.634 | 0 |
| Bijdrage aan RSP reserve | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Bijdrage aan Financieringsreserve | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Bijdrage aan Cofinancieringsreserve Europa | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Bijdrage aan reserve organisatie ontwikkeling | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Bijdrage aan Reserve opvang revolverend financieren | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Bijdrage aan Risicoreserve | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Inflatiecorrectie RSP (IBOI) | 767.496 | 675.888 | 420.658 | 293.426 |
| Totaal reserve mutaties lasten | 8.014.196 | 1.054.870 | 7.620.292 | 293.426 |
| Totaal lasten generaal inclusief reserve mutaties | 280.917.758 | 217.850.829 | 205.161.062 | 195.314.352 |

| Baten<br>Programma Omschrijving | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|
| Programma 1. Samenwerkend Drenthe: Bestuur | | | | |
| Incidenteel | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal incidenteel | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal structureel | -19.640 | -19.640 | -19.640 | -19.640 |
| Totaal baten programma | -19.640 | -19.640 | -19.640 | -19.640 |
| Programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | | | | |
| Incidenteel | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal incidenteel | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal structureel | -32.061.441 | -31.953.617 | -32.264.283 | -32.579.911 |
| Totaal baten programma | -32.061.441 | -31.953.617 | -32.264.283 | -32.579.911 |
| Programma 3. Vitaal Drenthe: RSP | | | | |
| RSP-Gebiedsopgave 1 Bereikbaarheid- Assen- FlorijnAs. | -7.874.000 | -4.440.000 | -6.199.000 | -4.775.000 |
| RSP-Gebiedsopgave 3 RSP-Coevorden. | 0 | 0 | -5.900.000 | -5.900.000 |
| Totaal incidenteel | -7.874.000 | -4.440.000 | -12.099.000 | -10.675.000 |
| Totaal structureel | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten programma | -7.874.000 | -4.440.000 | -12.099.000 | -10.675.000 |
| Programma 4. Vitaal Drenthe: Welzijn, jeugdzorg, onderwijs en sport en cultuur | | | | |
| Incidenteel | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal incidenteel | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal structureel | -40.864.805 | -1.268.010 | -1.276.708 | -1.289.475 |
| Totaal baten programma | -40.864.805 | -1.268.010 | -1.276.708 | -1.289.475 |
| Programma 5. Vitaal Drenthe: Ruimtelijke ontwikkeling | | | | |
| Incidenteel | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal incidenteel | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal structureel | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten programma | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 6. Groen Drenthe: Water, Milieu en Bodem | | | | |
| Ontvangsten van derden i.v.m. bodemsanering | -325.000 | 0 | 0 | 0 |
| Bijdragen gemeenten in kosten bodemsaneringen | -1.439.000 | 0 | 0 | 0 |
| Bijdragen Rijk in kosten bodemsaneringen | -4.108.633 | 0 | 0 | 0 |
| Convenant bodemsanering bedrijventerrein | -250.000 | -250.000 | -250.000 | -250.000 |
| Totaal incidenteel | -6.122.633 | -250.000 | -250.000 | -250.000 |
| Totaal structureel | -936.345 | -936.345 | -936.345 | -936.345 |
| Totaal baten programma | -7.058.978 | -1.186.345 | -1.186.345 | -1.186.345 |
| Programma 7. Groen Drenthe: pMJP, Natuur en landschap en Landbouw | | | | |
| Opbrengst grond voor grondprincipe | -7.356.333 | -7.356.333 | -7.356.334 | 0 |
| Totaal incidenteel | -7.356.333 | -7.356.333 | -7.356.334 | 0 |
| Totaal structureel | -10.523.000 | -10.523.000 | -10.523.000 | -10.523.000 |
| Totaal baten programma | -17.879.333 | -17.879.333 | -17.879.334 | -10.523.000 |
| Programma 8. Groen Drenthe: Klimaat en Energie | | | | |
| Incidenteel | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal incidenteel | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal structureel | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal baten programma | 0 | 0 | 0 | 0 |

| Baten<br>Programma Omschrijving | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|
| Programma 9. Innovatief Drenthe: Economische zaken en arbeidsmarkt | | | | |
| Incidenteel | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal incidenteel | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Totaal structureel | -67.200 | -32.200 | -32.200 | -32.200 |
| Totaal baten programma | -67.200 | -32.200 | -32.200 | -32.200 |
| Programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | |
| Decentralisatie-uitkering bodemsanering | -1.064.235 | 0 | 0 | 0 |
| Decentralisatie-uitkering monumentenzorg | -494.185 | -494.185 | -494.185 | -494.185 |
| Decentralisatie-uitkering ISV | -2.067.128 | 0 | 0 | 0 |
| Decentralisatie-uitkering externe veiligheid | -498.000 | 0 | 0 | 0 |
| Decentralisatie-uitkering RSP (extrapolatie) | -5.182.278 | -2.591.139 | -2.591.139 | -2.591.139 |
| Decentralisatie uitkering herstructurering bedrijventerreinen | -537.748 | 0 | 0 | 0 |
| Luchthavens 2011-2014 | -56.437 | 0 | 0 | 0 |
| Decentralisatie-uitkering invoeringskosten decentralisatie Jeugdzorg | -150.000 | 0 | 0 | 0 |
| Decentralisatie-uitkering Zwemwaterrichtlijn | -77.007 | -77.007 | 0 | 0 |
| Totaal incidenteel | -10.127.018 | -3.162.331 | -3.085.324 | -3.085.324 |
| Totaal structureel | -126.122.707 | -123.386.202 | -118.056.768 | -118.451.856 |
| Totaal baten programma, zonder reserves mutaties | -136.249.725 | -126.548.533 | -121.142.092 | -121.537.180 |
| Totaal baten alle programma's zonder reserve mutaties | -242.075.122 | -183.327.678 | -185.899.602 | -177.842.751 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Product 10.4. Reserve mutaties | | | | |
| Bijdrage van reserve voor algemene doeleinden | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Bijdrage van reserve versterking economisch structuur | -500.000 | -500.000 | 0 | 0 |
| Bijdrage van de saldireserve | -2.900.874 | -1.095.310 | 0 | 0 |
| Bijdrage van Reserve RSP | -9.928.207 | -26.198.973 | -13.143.795 | -10.558.538 |
| Bijdrage van reserve grondwaterheffing | -150.000 | 0 | 0 | 0 |
| Bijdrage van reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt | -1.190.000 | -1.190.000 | -340.000 | -340.000 |
| Bijdrage van reserve monitoring voormalige stortplaatsen | -105.000 | 0 | 0 | 0 |
| Bijdrage van reserve achterstallig onderhoud & verbeterings-werken N34 | -6.378.597 | 0 | 0 | 0 |
| Bijdrage van Reserve vaarverbinding Erica - Ter Apel | -1.200.000 | 0 | 0 | 0 |
| Bijdrage van Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten | -1.000.000 | 0 | 0 | 0 |
| Bijdrage van reserve provinciaal aandeel ILG | -8.141.023 | -1.662.811 | 0 | -267.000 |
| Bijdrage van reserve vitaal platteland | -2.800.000 | 0 | 0 | 0 |
| Bijdrage van Cofinancieringsreserve Europa | -3.100.000 | -3.100.000 | -3.100.000 | -3.100.000 |
| Totaal incidenteel | -37.393.701 | -33.747.094 | -16.583.795 | -14.265.538 |
| Totaal structureel | -1.448.935 | -776.057 | -2.677.665 | -3.206.063 |
| Totaal reserve mutaties baten | -38.842.636 | -34.523.151 | -19.261.460 | -17.471.601 |
| Totaal baten generaal inclusief reserve mutaties | -280.917.758 | -217.850.829 | -205.161.062 | -195.314.352 |
| Totaal gehele begroting | 0 | 0 | 0 | 0 |

# II.4 Financiële positie en toelichting

## 4.1. Investeringen naar nut

Artikel 20 van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) bepaalt dat bij de raming voor het begrotingsjaar van de financiële gevolgen van het bestaande en nieuwe beleid afzonderlijk aandacht moet worden besteed aan de investeringen. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt in vervangings- en uitbreidingsinvesteringen met een economisch nut en met een maatschappelijk nut. Investeringen hebben een economisch nut indien ze verhandelbaar zijn en/of indien ze kunnen bijdragen aan het genereren van middelen.

De investeringen zien er de komende jaren op begrotingsbasis als volgt uit.

| | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|
| 1. Vervangingsinvesteringen met een economisch nut: | | | | |
| Hard- en software automatisering | 807.500 | 1.102.500 | 80.000 | 2.073.000 |
| | 807.500 | 1.102.500 | 80.000 | 2.073.000 |
| 2. Uitbreidingsinvesteringen met een economisch nut | - | - | - | - |
| | - | - | - | - |
| 3. Uitbreidingsinvesteringen met een maatschappelijk nut: | | | | |
| Investeringen verkeer en vervoer (incl. prioriteit 3.11) en wegen | 18.287.634 | 23.811.114 | 8.111.095 | 2.000.000 |
| Investeringen vaarwegen | 4.646.000 | 2.417.250 | 754.000 | - |
| | 22.933.634 | 26.228.364 | 8.865.095 | 2.000.000 |
| Totaal | 23.741.134 | 27.330.864 | 8.945.095 | 4.073.000 |

De kapitaallasten van de Investeringen Verkeer en Vervoer (Pup) en de kapitaallasten van Investeringen Verkeer en Vervoer prioriteit 3.11 worden via de begroting verrekend met de Reserve Investeringen Verkeer en Vervoer. De kapitaallasten van de overige investeringen komen rechtstreeks ten laste van de diverse programma's zonder een verrekening met reserves.

In het hierna volgende overzicht is per investeringsproject aangegeven wat het totale krediet is en in welke jaren de uitgaven en inkomsten worden verwacht. De totalen van deze bedragen zijn meegenomen in de EMU-saldo berekening en zijn meegenomen in de berekening van de verwachte renteopbrengsten. Tevens is vermeld aan welke programma's en producten de kapitaallasten op termijn zullen worden doorberekend.

## Meerjarenoverzicht investeringsprojecten begroting 2014-2017

| Programma | Product | Prestatie | Omschrijving | Team | T.l.v. prestatie |
|---|---|---|---|---|---|
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6300515 | N372 Transferium/aansl/A7 FVV | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6300517 | Bijdrage prov. Bereikbaarheid Assen FVV Stationsomgeving/Peelo | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6300607 | UCSC6 Herinrichting stationsomgeving Coevorden | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6300708 | N372 Roden-Peizermade richtlijn EHK | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6300711 | A28/N386 Versnelling Q-liner Assen-Groningen+ verbetering halte A28/N386 | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6300713 | Q-liner Zuidlaren-Groningen | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6300714 | N386 Toegankelijkheid NP Drentse Aa | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6300716 | OV-vriendelijke ontsluiting | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6300723 | Ontsluiting woonwijken Nw. Amsterdamsestraat | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6300724 | Verdubbeling Nw. Amsterdamsestraat + Rotonde | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6300732 | Gieten Multimodaal knooppunt | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6300733 | N374 Busstation Borger | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6300740 | Toegankelijkheid Dwingelderveld | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6300807 | N374/N857 Reconstructie aansluiting | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6300810 | Maatregelen Nw. Amsterdamsestraat | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6300811 | Schutstraat Hoogeveen | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6300814 | Vormgeving Verbindingsweg | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6300815 | Parkeerverwijssysteem | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6300818 | N372/N386Vervanging VRI | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6300819 | N372 Busbaan Peizermade-Peize | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6300907 | Bijdrage aan Station Emmen-Zuid | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6300909 | N48: Bijdrage nieuwe ontsluitingsweg Zuidwolde | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6300911 | N374: Herinr. Wegvak hm. 16.9-23.0 (Borger-Schoonlo) afslag Westdorp/ fietspad | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6300914 | N353: Wegvak Darp-Wapserveen inrichten tot GOW B (markering) | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6300915 | N371: aanp. Wegvak Willelte-Havelte als GOW | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6300922 | Aanleg 50 haltevoorzieningen langs prov. Wegen (onderdeel Kolibri) | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6300924 | Maatregelen spoor Zwolle-Emmen. | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6300925 | Binnenhavens en Vaarwegen voor de QuickWins in Coevorden | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6301003 | Kunstprojecten langs provinciale wegen | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6301007 | Aanleg 50 haltevoorzieningen langs prov. Wegen (Kolibri) | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6301009 | Diverse studies OV en Spoor in Drenthe | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6301010 | N919: Bijdrage voor maatregelen Poorten Veenhuizen | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6301012 | N386:Mooi zo, Veilig zo De Groeve | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6301013 | N386: Rotonde kruispunt N386/N858 | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6301014 | Fietstellers Mon./An.; fietstell./telpunten | 6307 | 3300313 |
| Product 2.1. Bereikbaarheid pup 2010 en eerder | | | | | |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6311000 | Investeringsnota voorjaarsnota 2007 plus prioriteit 3.11. aandeel derden | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6311002 | Nieuwe hoofdontsluiting langs Vliegveld Hoogeveen (bijdrage in kader convenant) | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6311003 | N386: Maatregelen fietsroute+ Vries-Zuidlaren (1e fase) | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6311004 | Vervolgstudie Transferium De Punt | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6311005 | Monitoring: Beleidsmonitoring: onderhoud tellers; licentie- en abonnementskosten | 6307 | 3300315 |

| Totaal krediet | Uitgaven t/m 1 jan 2013 | Vermeerderring 2013 | verminderingen 2013 | Vermeerderring 2014 | verminderingen 2014 | Vermeerderring 2015 | verminderingen 2015 | Vermeerderring 2016 | verminderingen 2016 | Vermeerderring 2017 | verminderingen 2017 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 919.751 | 914.648 | 5.103 | | | | | | | | | |
| 2.000.000 | | | | | | 2.000.000 | | | | | |
| 500.000 | | | | 500.000 | | | | | | | |
| 700.000 | 556.808 | 602.192 | 59.000 | | 400.000 | | | | | | |
| 100.000 | 57.788 | 42.212 | | 100.000 | 100.000 | | | | | | |
| 200.000 | 168.067 | 31.933 | | | | | | | | | |
| 250.000 | 820.927 | | | | 570.927 | | | | | | |
| 250.000 | 120.000 | | | 130.000 | | | | | | | |
| 328.000 | | 328.000 | | | | | | | | | |
| 300.000 | | 300.000 | | | | | | | | | |
| 1.605.262 | 1.602.736 | 2.994 | 468 | | | | | | | | |
| 800.000 | 99.158 | 700.842 | | | | | | | | | |
| 250.000 | | | | 250.000 | | | | | | | |
| 700.000 | 1.230.580 | -147.204 | 133.376 | | 250.000 | | | | | | |
| 3.800.000 | | 3.800.000 | | | | | | | | | |
| 810.000 | 195.393 | 64.607 | | 550.000 | | | | | | | |
| 250.000 | | 100.000 | | 150.000 | | | | | | | |
| 200.000 | | 100.000 | | 100.000 | | | | | | | |
| 1.000.000 | 10.284 | 1.122.716 | | | 133.000 | | | | | | |
| 720.000 | 119.866 | 1.042.264 | 442.130 | | | | | | | | |
| 3.500.000 | | 3.500.000 | | | | | | | | | |
| 712.020 | -37.493 | | | 749.513 | | | | | | | |
| 500.334 | 329.992 | 888.860 | 718.518 | | | | | | | | |
| 78.240 | | 78.240 | | | | | | | | | |
| 134.964 | 20.677 | | | 114.287 | | | | | | | |
| 250.000 | -23.058 | 272.573 | -485 | | | | | | | | |
| 1.300.000 | | | | 400.000 | | 400.000 | | 500.000 | | | |
| 700.000 | | 700.000 | 700.000 | 700.000 | | | | | | | |
| 50.000 | 4.500 | 95.500 | 50.000 | | | | | | | | |
| 250.000 | 661.735 | 38.265 | 450.000 | | | | | | | | |
| 250.000 | 160.891 | 39.109 | | 50.000 | | | | | | | |
| 421.190 | 231.719 | 189.471 | | | | | | | | | |
| 398.621 | 1.351.120 | 105.501 | 1.058.000 | | | | | | | | |
| 575.000 | 592.247 | -17.248 | -1 | | | | | | | | |
| 125.001 | 33.899 | | | 45.000 | | 46.102 | | | | | |
| 24.928.383 | 9.222.484 | 13.985.930 | 3.611.006 | 3.838.800 | 1.453.927 | 2.446.102 | 0 | 500.000 | 0 | 0 | 0 |
| 5.270.095 | | | | | | | | 3.270.095 | | 2.000.000 | |
| 1.000.000 | | 1.000.000 | | | | | | | | | |
| 250.000 | | | | 500.000 | 250.000 | | | | | | |
| 100.000 | 83.643 | 16.357 | | | | | | | | | |
| 71.750 | 61.013 | 10.737 | | | | | | | | | |

| Programma | Product | Prestatie | Omschrijving | Team | T.l.v. prestatie |
|---|---|---|---|---|---|
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6311006 | Onderzoek: Beleidsonderzoek en metingen Regionale bereikbaarheid | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6311007 | PR en Communicatie | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6311008 | N372: herinrichting bebouwde kom Peizermade | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6311010 | Kunstprojecten langs provinciale wegen | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6311011 | Projecten Mobiliteitsmanagement t.b.v. fiets en carpoolen | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6311012 | N381: Maatregelen knooppunt N381/A28 bij Beilen | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6311013 | Studies Spoor, OV, Regiotram en Luchtvaart | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6311014 | N386: aanvullende maatregelen i.r.m. aanleg Rotonde kruispunt N386/N858 | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6311015 | N375: realiseren volledige aansluiting Koekangerveld | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6311016 | Studies Veiligheid en Bereikbaarheid | 6307 | 3300315 |
| Product 2.1. Bereikbaarheid, investeringsnota prioriteit, 2011 | | | | | |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6312002 | Kwaliteitsverbetering busvervoer "exploitatie busvervoer noodzaak MEP 2010" | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6312003 | Hoogeveen Stadscentrum reconstructie Schutstraat | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6312004 | Hoogeveen Stadscentrum, herinrichting 't Haagje (fase 1 en 2) | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6312005 | Investeringspakket Leek-Roden (MIP bereikb., strekken bus aanpassen infrastrc.) | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6312006 | Meppel Nieuwveenselanden, verwijderen rotonde N375, aanleg fietstunnel | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6312007 | N34 aansluiting Exloo "aanleg ongelijkvloerse kruising" | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6312008 | N34 Zuidoost Drenthe, verkenning uitbreiding capaciteit N34 Holsloot - Coevorden | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6312011 | Investeringspakket Leek-Roden (MIP bereikbaarheid, fietsverbinding) | 6307 | 3300315 |
| Product 2.1. Bereikbaarheid, investeringsnota prioriteit, 2012 | | | | | |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6313001 | N34 Coevorden Zuid, aansluiting Klooster/Coevorden | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6313002 | N34, rondweg Emmen, reconstructie kruisingen | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6313003 | N391, rondweg Emmen, maatregelenpakket op basis van studie | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6313004 | N353, aansluiting Vlindertuin/Holtingerveld | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6313005 | N371, reconstructie Pijlebrug | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6313006 | Meppel, Nieuwveenselanden, herinrichting N375 tot GOW | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6313007 | Meppel, Nieuwveenselanden, aanleg nw. Verbindingsweg watertoren-Zomerdijk | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6313008 | Meppel, Nieuwveenselanden, ontsluiting nieuwe invalsweg centrum Meppel | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6313009 | N376/N34 aanleg 2 rotondes | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6313010 | Eerste fase Transferium De Punt | 6307 | 3300313 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6313011 | Uitbreiding Carpoolplaatsen langs provinciale wegen | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6313012 | Duurzaam Veilig inrichten provinciale wegen | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6313013 | Optimalisering N371/N373 (Norgerbrug) | 6307 | 3300313 |
| Product 2.1. Bereikbaarheid, investeringsnota prioriteit, 2013 | | | | | |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6314001 | Fietstunnel N 372 - Brunlaan | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6314002 | N855 - Fietsoversteek Nijensleek | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6314003 | N34 - Aansluiting Klijndijk | 6307 | 3300315 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.1 Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | 6314004 | Verbeteren fietsstalling bij OV-halte Westlaren | 6307 | 3300315 |
| Product 2.1. Bereikbaarheid, investeringsnota prioriteit, 2014 | | | | | |

| Totaal krediet | Uitgaven t/m 1 jan 2013 | Vermeerde-ring 2013 | verminderin-gen 2013 | Vermeerde-ring 2014 | verminderin-gen 2014 | Vermeerde-ring 2015 | verminderin-gen 2015 | Vermeerde-ring 2016 | verminderin-gen 2016 | Vermeerde-ring 2017 | verminderin-gen 2017 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 105.000 | 34.467 | | | 70.533 | | | | | | | |
| 100.000 | | | | 100.000 | | | | | | | |
| 1.500.000 | 1.435.305 | 64.695 | | | | | | | | | |
| 100.000 | | 200.000 | 100.000 | | | | | | | | |
| 150.000 | 84.124 | 66.709 | 833 | | | | | | | | |
| 600.001 | 1.959.770 | -1.255.637 | 104.132 | | | | | | | | |
| 350.000 | 212.122 | 137.878 | | | | | | | | | |
| 100.000 | | 200.000 | | | 100.000 | | | | | | |
| 500.000 | 272 | | | 499.728 | | | | | | | |
| 75.000 | 34.962 | 31.138 | -8.900 | | | | | | | | |
| 10.271.846 | 3.905.678 | 471.877 | 196.065 | 1.170.261 | 350.000 | 0 | 0 | 3.270.095 | 0 | 2.000.000 | 0 |
| 713.000 | | 713.000 | | | | | | | | | |
| 375.000 | | 375.000 | | | | | | | | | |
| 1.400.000 | | 700.000 | | 700.000 | | | | | | | |
| 1.500.000 | | 100.000 | | 600.000 | | 800.000 | | | | | |
| 1.000.000 | 3.800 | 1.846.200 | 850.000 | | | | | | | | |
| 2.500.000 | 9.065 | 90.935 | | 2.900.000 | 1.750.000 | 3.000.000 | 1.750.000 | | | | |
| 50.000 | | 50.000 | | | | | | | | | |
| 500.000 | | 500.000 | | | | | | | | | |
| 8.038.000 | 12.865 | 4.375.135 | 850.000 | 4.200.000 | 1.750.000 | 3.800.000 | 1.750.000 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 5.000.000 | | 50.000 | | 1.950.000 | | 3.000.000 | | | | | |
| 500.000 | | | | 500.000 | | | | | | | |
| 10.000.000 | | | | 5.000.000 | | 5.000.000 | | | | | |
| 300.000 | | 100.000 | | 200.000 | | | | | | | |
| 1.500.000 | | | | 1.500.000 | | | | | | | |
| 930.000 | | 430.000 | | 500.000 | | | | | | | |
| 500.000 | | | | | | 500.000 | | | | | |
| 250.000 | | | | | | 250.000 | | | | | |
| 900.000 | 5.188 | 894.812 | | | | | | | | | |
| 2.100.000 | | 512.500 | | 1.587.500 | | | | | | | |
| 200.000 | | 100.000 | | 100.000 | | | | | | | |
| 500.000 | | 300.000 | | 200.000 | | | | | | | |
| 5.617.012 | | | | | | 5.617.012 | | | | | |
| 28.297.012 | 5.188 | 2.387.312 | 0 | 11.537.500 | 0 | 14.367.012 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| 1.200.000 | | | | 600.000 | | 600.000 | | | | | |
| 100.000 | | | | 100.000 | | | | | | | |
| 8.000.000 | | | | | | 4.000.000 | | 4.000.000 | | | |
| 75.000 | | | | 75.000 | | | | | | | |
| 9.375.000 | 0 | 0 | 0 | 775.000 | 0 | 4.600.000 | 0 | 4.000.000 | 0 | 0 | 0 |

| Programma | Product | Prestatie | Omschrijving | Team | T.l.v. prestatie |
|---|---|---|---|---|---|
| Totaal product 2.1. Bereikbaarheid (incl openbaar vervoer) | | | | | |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.3. Wegen | 6331101 | Bronhouderschap Basisregistratie Grootschalige topografie (BGT) | 6103 | 3310404 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.3. Wegen | 6331102 | Incidentmanagement op de N34, N381 en N372 | 6103 | 3310404 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.3. Wegen | 6331104 | Zoutloods | 6104 | 3310401 |
| Totaal product 2.3 Wegen | | | | | |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4. Vaarwegen | 6330006 | Reconstructie Ericasluis en Oranjesluis | 6105 | 3330501 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4. Vaarwegen | 6331103 | Bedieningspost Stieltjeskanaalsluis | 6105 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4. Vaarwegen | 6331106 | Vervanging Noordse schut (was BW-2645 brug 23 (Bladderswijk) ophaalbrug uit 1954 | 6105 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4. Vaarwegen | 6331107 | Vervanging N371-40750 Pijlebrug draaibrug uit 1922 | 6105 | 3330501 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4. Vaarwegen | 6331111 | Vervanging N386-08150 Oosterbroeksebruguit draaibrug (over NWK) uit 1956 | 6105 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4. Vaarwegen | 6331112 | Vervanging N386-13550 brug Drentsche Aa betonbrug uit 1956 | 6105 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4. Vaarwegen | 6331114 | Vervanging VHV-40620 Driftbrug draaibrug uit 1923 | 6105 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4. Vaarwegen | 6331115 | Vervanging VHV-41405 Dalerbrug draaibrug uit 1912 | 6105 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4. Vaarwegen | 6331116 | Vervanging VHV-43225 Hesselerbrug draaibrug uit 1913 | 6105 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4. Vaarwegen | 6331117 | Vervanging VHV-45615 Klenckerbrug draaibrug uit 1920 | 6105 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4. Vaarwegen | 6331118 | Vervanging VHV-47170 Haarbrug draaibrug uit 1914 | 6105 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4. Vaarwegen | 6331119 | Vervanging VHV-49010 Hoolbrug draaibrug uit 1920 | 6105 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4. Vaarwegen | 6331120 | Vervanging VHV-48145 Holslootbrug val verv.staal uit 1955 | 6105 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4. Vaarwegen | 6331121 | Vervanging DHV-42290 Paradijssluis houten deuren uit 1926 | 6105 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4. Vaarwegen | 6331301 | Vervanging N857-4365 fietsbrug Anderschediep | 6105 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4. Vaarwegen | 6331302 | Vervanging N382-0845 Brug De Heege, (incl. fietsbrug Andersche-diep N857-4365)) | 6105 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4. Vaarwegen | 6331601 | NWK-16710 Sluis de Punt (Houten deuren | 6105 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4. Vaarwegen | 6331602 | NWK-14340 Sluis Peelo (Houten deuren) | 6105 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4. Vaarwegen | 6331606* | Vervanging kunstwerken WK diverse bruggen en duikers (2016-2020) | 6101 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4. Vaarwegen | 6332107* | Vervanging kunstwerken WK diverse bruggen en duikers (2021-2025) | 6101 | 3330504 |
| 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | 2.4. Vaarwegen | 6332608* | Vervanging kunstwerken WK diverse bruggen en duikers (2026-2030) | 6101 | 3330504 |
| Totaal product 2.4 Vaarwegen | | | | | |
| Totaal programma 2. Vitaal Drenthe: Mobiliteit | | | | | |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5270611 | Proces vergunning verlenen en handhaven (voorheen Omgevings-verg. 2006) VTH | 6803 | 2660106 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5270705 | Migratie Office XP 2007 | 6601 | 2660102 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5270803 | Processen digitaliseren mbt e-goverment (voorheen Probisdoc (e-government) 2008) | 6605 | 2660102 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5270804 | Hardware ERP 2008 | 6601 | 2660103 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5270807 | Verbetering IT-huishouding/processen (voorjaarsnota 2007, prioriteit P6.02) | 6601 | 2660104 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5270808 | Herst. IT-huishouding oa. Digid (Prio 1.5 voorjaarsnota 2007) | 6601 | 2660102 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5270901 | Info- en comm. Basisvoorzieningen 2009 | 6601 | 2660104 |

| Totaal krediet | Uitgaven t/m 1 jan 2013 | Vermeerde-ring 2013 | verminderin-gen 2013 | Vermeerde-ring 2014 | verminderin-gen 2014 | Vermeerde-ring 2015 | verminderin-gen 2015 | Vermeerde-ring 2016 | verminderin-gen 2016 | Vermeerde-ring 2017 | verminderin-gen 2017 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 80.910.241 | 13.146.215 | 21.220.254 | 4.657.071 | 21.521.561 | 3.553.927 | 25.213.114 | 1.750.000 | 7.770.095 | 0 | 2.000.000 | 0 |
| 942.000 | | | | 287.000 | | 314.000 | | 341.000 | | | |
| 100.000 | | 33.000 | | 33.000 | | 34.000 | | | | | |
| 2.000.000 | 55.920 | 4.869.080 | 2.925.000 | | | | | | | | |
| 3.042.000 | 55.920 | 4.902.080 | 2.925.000 | 320.000 | 0 | 348.000 | 0 | 341.000 | 0 | 0 | 0 |
| 2.200.000 | 1.261.228 | 938.772 | | | | | | | | | |
| 820.000 | | 820.000 | | | | | | | | | |
| 768.500 | | | | 768.500 | | | | | | | |
| 1.320.000 | | | | 1.320.000 | | | | | | | |
| 660.000 | | | | 360.000 | | 300.000 | | | | | |
| 660.001 | 326 | 659.675 | | | | | | | | | |
| 550.000 | 2.750 | | | | | 547.250 | | | | | |
| 550.000 | | | | 550.000 | | | | | | | |
| 550.000 | | | | 550.000 | | | | | | | |
| 550.000 | | | | 550.000 | | | | | | | |
| 550.000 | | | | | | 550.000 | | | | | |
| 550.000 | | | | | | 550.000 | | | | | |
| 220.000 | | | | | | 220.000 | | | | | |
| 120.000 | 23.060 | 96.940 | | | | | | | | | |
| 27.500 | | 27.500 | | | | | | | | | |
| 797.500 | | | | 547.500 | | 250.000 | | | | | |
| 377.000 | | | | | | | | 377.000 | | | |
| 377.000 | | | | | | | | 377.000 | | | |
| 1.672.500 | | | | | | | | | | | |
| 600.000 | | | | | | | | | | | |
| 3.700.000 | | | | | | | | | | | |
| 17.620.001 | 1.287.364 | 2.542.887 | 0 | 4.646.000 | 0 | 2.417.250 | 0 | 754.000 | 0 | 0 | 0 |
| 101.572.242 | 14.489.499 | 28.665.221 | 7.582.071 | 26.487.561 | 3.553.927 | 27.978.364 | 1.750.000 | 8.865.095 | 0 | 2.000.000 | 0,00 |
| 75.000 | 54.925 | 20.075 | | | | | | | | | |
| 186.800 | 5.782 | 181.018 | | | | | | | | | |
| 492.000 | 416.665 | 75.335 | | | | | | | | | |
| 277.000 | 58.733 | 218.267 | | | | | | | | | |
| 525.000 | 330.062 | 194.938 | | | | | | | | | |
| 175.000 | 141.902 | 33.098 | | | | | | | | | |
| 335.000 | 264.957 | 70.043 | | | | | | | | | |

| Programma | Product | Prestatie | Omschrijving | Team | T.l.v. prestatie |
|---|---|---|---|---|---|
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5271001 | Vervanging lokaal netwerk 2010 | 6601 | 2660105 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5271003 | E-architectuur 2010 | 6601 | 2660106 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5271102 | ICT VJN 2011 basisregistratie | 6601 | 2660102 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5271103 | ICT VJN 2011 Frontoffice | 6601 | 2660102 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5271104 | ICT VJN 2011 ZGW 1e fase | 6601 | 2660102 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5271105 | ICT VJN 2011 ZGW 12 processen | 6601 | 2660102 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5271106 | ICT VJN 2011 I-beleid en architectuur | 6601 | 2660106 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5271108 | ICT VJN 2011 mobiele devices en dat encryptie | 6601 | 2660105 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5271109 | ICT VJN 2011 Ruimtelijk informatie systeem | 6601 | 2660102 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5271110 | ICT VJN 2011 telewerken op basis van VDI en thuisnet | 6601 | 2660102 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5271111 | ICT VJN 2011 van Novell naar MS | 6601 | 2660103 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5271112 | ICT VJN 2011 Migratie groupwise naar outlook | 6601 | 2660103 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5271113 | ICT VJN 2011 ontvlechting drents museum | 6601 | 2660103 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5271201 | Verbetering informatie bedrijfsvoering 2012 (verv. Invest. vanuit 2006) | 6601 | 2660102 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5271202 | ICT basisvoorzieningen 2012 (verv.invest. 2007) | 6601 | 2660101 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5271203 | Stateninfosysteem (verv. invest. vanuit 2007) | 6601 | 2660102 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5271301 | Basisvoorzieningen statenleden (verv. invest. vanuit 2008) | 6601 | 2660101 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5271401 | Vervanging telefooncentrale (verv. invest. vanuit 2006) | 6601 | 2660105 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5271402 | Modernisering GIS (verv. invest. vanuit 2010) | 6601 | 2660102 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5271501 | Vervangen werkplekken (vervangingsinvestering 2007) | 6601 | 2660101 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5271502 | Vervangingsaanschaf mobiele telefoons | 6601 | 2660101 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5271602 | Vervangingsinvestering Hardware ERP 2008 | 6601 | 2660103 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5271603 | Vervangingsinvestering verbetering. IT-huishouding/processen | 6601 | 2660104 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5271604 | Vervangingsinvestering Herstr. IT-huishouding o.a. Digid | 6601 | 2660102 |

| Totaal krediet | Uitgaven t/m 1 jan 2013 | Vermeerde-ring 2013 | verminderin-gen 2013 | Vermeerde-ring 2014 | verminderin-gen 2014 | Vermeerde-ring 2015 | verminderin-gen 2015 | Vermeerde-ring 2016 | verminderin-gen 2016 | Vermeerde-ring 2017 | verminderin-gen 2017 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 157.000 | 18.189 | 138.811 | | | | | | | | | |
| 20.000 | 5.000 | 15.000 | | | | | | | | | |
| 1.000.000 | 114.754 | 630.246 | | 202.500 | | 52.500 | | | | | |
| 120.000 | | 120.000 | | | | | | | | | |
| 410.000 | | 350.000 | | 60.000 | | | | | | | |
| 300.000 | | 100.000 | | 150.000 | | 50.000 | | | | | |
| 75.000 | | 75.000 | | | | | | | | | |
| 60.000 | | 60.000 | | | | | | | | | |
| 100.000 | 2.475 | 97.525 | | | | | | | | | |
| 100.000 | | 100.000 | | | | | | | | | |
| 300.001 | 99.144 | 200.857 | | | | | | | | | |
| 250.000 | 7.200 | 242.800 | | | | | | | | | |
| 250.000 | 96.096 | 153.904 | | | | | | | | | |
| 320.000 | 100.399 | 219.601 | | | | | | | | | |
| 59.000 | -4.641 | 63.641 | | | | | | | | | |
| 135.000 | 75.881 | 59.119 | | | | | | | | | |
| 65.000 | | 65.000 | | | | | | | | | |
| 280.000 | | | | 280.000 | | | | | | | |
| 50.000 | | | | 50.000 | | | | | | | |
| 800.000 | | | | | | 800.000 | | | | | |
| 200.000 | | | | | | 200.000 | | | | | |
| 277.000 | | | | | | | | | | 277.000 | |
| 125.000 | | | | | | | | | | 125.000 | |
| 100.000 | | | | | | | | | | 100.000 | |

| Programma | Product | Prestatie | Omschrijving | Team | T.l.v. prestatie |
|---|---|---|---|---|---|
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5271605 | Vervangingsinvestering Info- en Comm. Basisvoorzieningen 2009 | 6601 | 2660104 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5271606 | Vervangingsinvestering E-architectuur | 6601 | 2660106 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5271607 | Vervangingsinvestering I-beleid en architectuur | 6601 | 2660106 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5271609 | Vervangingsinvestering mobiele devices en data encryptie | 6601 | 2660105 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5271610 | Vervangingsinvestering Ruimtelijk informatie systeem | 6601 | 2660102 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5271611 | Vervangingsinvestering telewerken obv VDI en thuisnet | 6601 | 2660102 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5271614 | Vervangingsinvestering ICT voorzieningen 2012 | 6601 | 2660101 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5271615 | Vervangingsinvestering Stateninformatiesysteem 2012 | 6601 | 2660102 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5271616 | Zoekfunctie Intranet (vervangingsinvestering) | 6601 | 2660102 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5271701 | Basisvoorziening statenleden (vervangingsinvestering uit 2013) | 6601 | 2660101 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5271702 | Verbetering informatie bedrijfsvoering 2017 (verv. Invest. vanuit 2012) | 6601 | 2660102 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5271704 | Vervanging lokaal netwerk 2017 (verv. Investering) | 6601 | 2660105 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5271705 | Vervangingsaanschaf mobiele telefoons | 6601 | 2660101 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5281201 | Beveiligingsmaatregelen (vervangingsinvestering) | 6604 | 2660902 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5281202* | Toegang- en aanwezigheidvoorziening installaties | 6604 | 2660902 |
| 10. Middelen en bedrijfs-voering | 10.3. ICT en facilitaire zaken | 5281701 | Vervangingsinvestering audio en video apparatuur revitalisering provinciehuis | 6604 | 2660905 |
| Totaal product 10.3. ICT en facilitaire zaken | | | | | |
| Totaal programma 10. Middelen en bedrijfsvoering | | | | | |
| Totaal generaal | | | | | |

* deze investeringen zijn gepland voor na 2017 en daarom nog niet in de jaarkolommen opgenomen.

| Totaal krediet | Uitgaven t/m 1 jan 2013 | Vermeerde-ring 2013 | verminderin-gen 2013 | Vermeerde-ring 2014 | verminderin-gen 2014 | Vermeerde-ring 2015 | verminderin-gen 2015 | Vermeerde-ring 2016 | verminderin-gen 2016 | Vermeerde-ring 2017 | verminderin-gen 2017 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 235.000 | | | | | | | | | | 235.000 | |
| 20.000 | | | | | | | | 20.000 | | | |
| 75.000 | | | | | | | | | | 75.000 | |
| 60.000 | | | | | | | | | | 60.000 | |
| 100.000 | | | | | | | | | | 100.000 | |
| 100.000 | | | | | | | | | | 100.000 | |
| 59.000 | | | | | | | | | | 59.000 | |
| 75.000 | | | | | | | | | | 75.000 | |
| 60.000 | | | | | | | | 60.000 | | | |
| 65.000 | | | | | | | | | | 65.000 | |
| 220.000 | | | | | | | | | | 220.000 | |
| 57.000 | | | | | | | | | | 57.000 | |
| 200.000 | | | | | | | | | | 200.000 | |
| 65.000 | | | | 65.000 | | | | | | | |
| 200.000 | | | | | | | | | | | |
| 325.000 | | | | | | | | | | 325.000 | |
| 9.534.801 | 1.787.523 | 3.484.278 | 0 | 807.500 | 0 | 1.102.500 | 0 | 80.000 | 0 | 2.073.000 | 0 |
| 9.534.801 | 1.787.523 | 3.484.278 | 0 | 807.500 | 0 | 1.102.500 | 0 | 80.000 | 0 | 2.073.000 | 0 |
| 111.107.043 | 16.277.022 | 32.149.499 | 7.582.071 | 27.295.061 | 3.553.927 | 29.080.864 | 1.750.000 | 8.945.095 | 0 | 4.073.000 | 0 |
| | | | | | | | | | | | |
| | | 24.567.428 | | 23.741.134 | | 27.330.864 | | 8.945.095 | | 4.073.000 | |

## 4.2 Meerjarige financieringspositie

Om een beeld te krijgen van de ontwikkelingen van de meerjarige financieringspositie hebben wij een meerjarige investerings- en financieringsstaat opgesteld. De meerjarige investerings- en financieringsstaat is in het navolgende per aanvang van het jaar opgesteld.

**Meerjarige financieringspositie**

| | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---|---|---|---|---|
| Investeringen | | | | |
| A1. Materiële activa (maatschappelijk nut) | 77.189.407 | 95.642.037 | 94.532.198 | 87.149.260 |
| A2. Materiële activa (economisch nut) | 42.937.467 | 40.638.557 | 36.836.125 | 35.076.505 |
| B. Financiële activa | | | | |
| 1. deelnemingen (economisch nut) | 690.028 | 690.028 | 690.028 | 690.028 |
| 2. Bijdrage aan activa in eigendom derden (maatschappelijk nut) | 17.525.450 | 17.536.049 | 18.616.743 | 18.427.341 |
| 3. Verstrekte langlopende geldleningen | 56.100.760 | 55.457.057 | 43.673.095 | 42.870.759 |
| Totaal investeringen | 194.443.112 | 209.963.728 | 194.348.189 | 184.213.893 |
| Financieringsmiddelen | | | | |
| A. reserves/voorzieningen | | | | |
| 1. Algemene reserves | 48.923.381 | 48.207.053 | 48.207.053 | 48.207.053 |
| 2. Bestemmingsreserves | 229.587.546 | 196.835.593 | 185.194.425 | 168.016.250 |
| 3. Voorzieningen (middelen derden) | 2.659.374 | 2.758.374 | 2.859.374 | 2.959.374 |
| 4. Voorzieningen | 19.766.973 | 19.670.418 | 19.887.301 | 19.954.538 |
| B. Opgenomen langlopende geldleningen | 253.258 | 253.258 | 253.258 | 253.258 |
| C. Incidentele financieringsmiddelen | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 | 10.000.000 |
| Totaal financieringsmiddelen | 311.190.532 | 277.724.696 | 266.401.411 | 249.390.473 |
| Saldo financieringsmiddelen (overschot) | 116.747.420 | 67.760.968 | 72.053.222 | 65.176.580 |

# II.5 Toelichting op belangrijke ontwikkelingen

**Algemene uitkering provinciefonds**
In de septembercirculaire provinciefonds 2013 zijn nieuwe berekeningen gemaakt voor de algemene uitkering uit het provinciefonds. Uit deze berekeningen volgt dat er in 2013 nauwelijks een bijstelling van de algemene uitkering noodzakelijk is; deze bijstelling zal worden meegenomen in de tweede financiële actualisatie voor 2013. Voor het jaar 2014 laat de septembercirculaire een hogere algemene uitkering zien dan we naar aanleiding van de meicirculaire hadden ingeschat. In de ramingen wordt voor 2014 aangesloten bij de bedragen die in de septembercirculaire genoemd zijn. Voor de jaren 2015 gebeurt dat nog niet. Voor die jaren hanteren we als uitgangspunt de bedragen die wij naar aanleiding van de meicirculaire al ingeschat hadden. Gezien de ontwikkelingen die in de septembercirculaire geschetst worden, achten wij het vooralsnog verantwoord, bij de ramingen voor het jaar 2015 en daarna uit te gaan van een met € 1 miljoen verhoogde raming. Een onzekere factor blijft bestaan uit de ontwikkelingen rond het BTW-compensatiefonds. Mochten de aannames van het Rijk voor de uitputting van het BTW-compensatiefonds tegenvallen, dan heeft dit gevolgen voor de hoogte van de algemene uitkering.

**Opcenten motorrijtuigenbelasting (MRB)**
De ontwikkeling in de opbrengst van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting bestaat allereerst uit de indexering van de opcenten. Het opcententarief wordt jaarlijks geïndexeerd met het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie. Dit gemiddelde van 2,03 is gestegen en daarom zijn de ramingen voor 2015 en 2016 aangepast. Overigens is met ingang van 2014 de vrijstelling voor zeer zuinige auto's vervallen; de opbrengst daarvan was al verwerkt in de ramingen. Voor het overige wordt verwezen naar de paragraaf lokale heffingen.

**Ontwikkeling van de rente**
Naar verwachting zal de invoering van schatkistbankieren leiden tot een derving van renteinkomsten. Bij de berekening van de te derven rente door de invoering is uitgegaan van invoering van schatkistbankieren per 1 januari 2014. Zodra echter de modelovereenkomst inzake schatkistbankieren door de decentrale overheid is ontvangen, behoren - op grond van de Wet fido - de overtollige middelen in 's Rijks schatkist te worden geplaatst. We gaan ervan uit, dat de overeenkomst rond 1 december 2013 in ons bezit zal zijn. Daarom hebben we de rente in de 2e bestuursrapportage naar beneden bijgesteld, nadat al eerder een verwachte rentederving als gevolg van schatkistbankieren was verwerkt in de Begroting 2013.
In het algemeen zorgt de Europese schuldenproblematiek nog steeds voor onrust op de financiële markten. Hierdoor werpt Drenthe voortdurend een kritische blik op haar totale financiële portefeuille. De onrust leidt tot een dalende kapitaal- en geldmarktrente met als gevolg een doorzettende daling van de renteopbrengsten.

**Uitgangspunten en actualisering index gesubsidieerde instellingen:**
Jaarlijks wordt voor de budgetten voor subsidiëring van in instellingen een index voor loon- en prijsstijgingen toegepast op basis van een 5-jaars gemiddelde van de cijfers van het CPB (op basis van cijfers maart 2013 die ook verwerkt zijn in de meicirculaire provinciefonds).
Dit is in 2007 besloten om schommelingen in de indexering zoveel mogelijk tegen te gaan en de nacalculatie af te schaffen. De index wordt elk jaar geactualiseerd. Voor 2014 bedraagt de werkelijke index 2,32%. Deze werkelijke index 2014 is lager dan de begrote index van 2,6% voor 2014. Daarom is de begroting voor 2014 naar beneden bijgesteld. Meerjarig is de begroting

ook bijgesteld. We gaan nu uit van 1,8% index voor de jaren 2015-2017. Begroot stond een index van 2,4%. Dit is gebaseerd op de verwachte ontwikkelingen van het CPB, maar loon- en prijsontwikkelingen blijven altijd erg onzeker.
De reële index van IPO-ROOS is niet meer van toepassing voor 2014, in verband met de verwachte recentralisatie van de regionale omroepen met ingang van 1 januari 2014.

Voor een verdere toelichting op belangrijke ontwikkelingen wordt verwezen naar de Nota van aanbieding bij de Begroting 2014.

# Bijlagen

# 1 Controleprotocol

## Controleprotocol voor de accountantscontrole van de Jaarrekening 2013 van de provincie Drenthe

### Inleiding

Provinciale Staten (PS) hebben aan Ernst & Young Accountants opdracht verstrekt de accountantscontrole, als bedoeld in artikel 217 van de Provinciewet, voor de provincie Drenthe uit te voeren. Ter voorbereiding en ondersteuning van de uitvoering van deze accountantscontrole moeten PS echter nog een aantal zaken nader regelen, die op hoofdlijnen in dit Controleprotocol staan.

Object van controle is de Jaarrekening 2013 en daarmede tevens het financieel beheer over het jaar 2013, zoals uitgeoefend door of namens het College van Gedeputeerde Staten (GS) van Drenthe.

### Doelstelling

Dit Controleprotocol heeft als doel nadere aanwijzingen te geven aan de accountant over de reikwijdte van de accountantscontrole, de daarvoor geldende normstellingen en de daarbij verder te hanteren goedkeuring- en rapporteringtoleranties voor de controle van de Jaarrekening 2013 van de provincie Drenthe.

### Wettelijk kader

De Provinciewet, artikel 217, schrijft voor dat PS een of meer accountants aanwijzen kan geven, als bedoeld in BW2: artikel 393 lid 1, voor de controle van de in artikel 201 van de Provinciewet bedoelde Jaarrekening en het daarbij verstrekken van een controleverklaring en het uitbrengen van een verslag van bevindingen.

In het kader van deze opdrachtverstrekking aan de accountant kunnen PS nadere aanwijzingen geven voor te hanteren goedkeuring- en rapporteringtoleranties. Tevens zal in de opdrachtverstrekking duidelijk aangegeven moeten worden welke wet- en regelgeving in het kader van het financieel beheer onderwerp van rechtmatigheidcontrole zal zijn.

PS hebben op 17 maart 2004 de Verordening ex artikel 217 van de Provinciewet voor de controle op het financieel beheer en op de inrichting van de financiële organisatie van de provincie Drenthe vastgesteld.

Dit Controleprotocol en het door de accountant te hanteren Normenkader van wet- en regelgeving zullen in hun vergadering van 13 november 2013 ter goedkeuring/ vaststelling aan PS worden voorgelegd. Met dit Controleprotocol (waarin onder andere opgenomen de goedkeuring- en rapporteringtolerantie) stellen PS nadere aanwijzingen vast die specifiek van toepassing zijn voor het controlejaar 2013.

### Algemene uitgangspunten voor de controle (getrouwheid én rechtmatigheid)

Zoals in artikel 217 van de Provinciewet is voorgeschreven, zal de controle van de in artikel 201 van de Provinciewet bedoelde Jaarrekening uitgevoerd door de door PS benoemde accountant gericht zijn op het afgeven van een oordeel over:

- de getrouwe weergave van de in de Jaarrekening gepresenteerde baten en lasten en de activa en passiva;
- het rechtmatig totstandkomen van de baten en lasten en balansmutaties in overeenstemming met de Begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen, waaronder de provinciale verordeningen;
- de inrichting van het financieel beheer en de financiële organisatie gericht op de vraag of deze een getrouwe en rechtmatige verantwoording mogelijk maken;
- het in overeenstemming zijn van de door het college van GS opgestelde Jaarrekening met de bij of krachtens Algemene maatregel van bestuur te stellen regels bedoeld in artikel 186 van de Provinciewet (BBV);
- de verenigbaarheid van het Jaarverslag met de Jaarrekening.

Bij de controle zullen de nadere regels die bij of krachtens Algemene maatregel van bestuur worden gesteld op grond van artikel 217, zesde lid, van de Provinciewet (Besluit accountantscontrole provincies en gemeenten (BAPG)), en de Richtlijnen voor de Accountantscontrole (NIVRA) bepalend zijn voor de uit te voeren werkzaamheden.
Onder rechtmatigheid wordt begrepen de definitie volgens het BAPG dat de in de rekening verantwoorde lasten, baten en balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen, dat wil zeggen "in overeenstemming zijn met de begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen, waaronder provinciale verordeningen".

**Te hanteren goedkeuring- en rapporteringtoleranties**
De accountant accepteert bij de controle bepaalde toleranties en richt de controle daarop in. De accountant controleert niet ieder document of iedere financiële handeling, maar richt de controle zodanig in dat voldoende zekerheid wordt verkregen over het getrouwe beeld van de Jaarrekening en de rechtmatigheid van de verantwoorde baten en lasten en balansmutaties en financiële beheershandelingen met een belang groter dan de vastgestelde goedkeuringstolerantie*. De accountant richt de controle in op het ontdekken van belangrijke fouten en baseert zich daarbij op risicoanalyse, vastgestelde toleranties en statische deelwaarnemingen en extrapolaties.

In het BAPG zijn minimumeisen voor de in de controle te hanteren goedkeuringstoleranties voorgeschreven. PS mogen de goedkeuringstoleranties scherper vaststellen dan deze minimumeisen. Dit moet dan wel worden toegelicht in de controleverklaring.

De minimumeisen zijn de volgende:

| Goedkeuringstolerantie | Strekking controleverklaring: | | | |
|---|---|---|---|---|
| | Goedkeurend | Beperking | Oordeelonthouding | Afkeurend |
| Fouten in de jaarrekening (% lasten) | ≤ 1% | >1%<3% | - | ≥ 3% |
| Onzekerheden in de controle (% lasten) | ≤ 3% | >3%<10% | ≥ 10% | - |

Naast deze kwantitatieve benadering zal de accountant ook een kwalitatieve beoordeling hanteren (professional judgement). De weging van fouten en onzekerheden vindt ook plaats op basis van professional judgement.

* Door de toepassing van een risicoanalyse kan het zo zijn dat niet alle transacties die groter zijn dan de vastgestelde goedkeuringstolerantie individueel worden gecontroleerd. Ook kunnen andere gegevensgerichte werkzaamheden dan deelwaarnemingen worden toegepast. Vooral door toepassing van cijferanalyse (verbandcontroles) kan het aantal deelwaarnemingen worden beperkt.

De definitie van de goedkeuringstolerantie is als volgt. Het bedrag dat de som van fouten in de Jaarrekening of onzekerheden in de controle aangeeft, die in een Jaarrekening maximaal mogen voorkomen, zonder dat de bruikbaarheid van de Jaarrekening voor de oordeelsvorming door de gebruikers kan worden beïnvloed.

De goedkeuringstolerantie is bepalend voor de oordeelsvorming, de strekking van de af te geven controleverklaring.

Naast de goedkeuringstoleranties wordt onderkend de rapporteringtolerantie. Deze kan als volgt worden gedefinieerd. Een bedrag dat gelijk is aan of lager is dan de bedragen voortvloeiend uit de goedkeuringstolerantie. Bij overschrijding van dit bedrag vindt rapportering plaats in het verslag van bevindingen. Een lagere rapporteringtolerantie leidt in beginsel niet tot aanvullende controlewerkzaamheden, maar wel tot een uitgebreidere rapportage van bevindingen. De rapporteringtolerantie kan worden vastgesteld op een percentage, bijvoorbeeld 10%, van de goedkeuringstolerantie of op een maatschappelijk relevant geacht absoluut bedrag zoals € 150.000.

De rapporteringtolerantie wordt door PS vastgesteld, met inachtneming van vorengenoemde minimumeisen. De accountant richt de controle in, rekening houdend met de rapporteringtolerantie om te kunnen waarborgen dat alle gesignaleerde onrechtmatigheden die dit bedrag overschrijden ook daadwerkelijk in het verslag van bevindingen worden opgenomen.

In het hierna opgenomen schema zijn de goedkeuringstolerantie en de rapporteringtolerantie(s) opgenomen zoals door PS vastgesteld voor het controlejaar 2013.

| Goedkeuringstolerantie | Strekking controleverklaring: | | | |
|---|---|---|---|---|
| | Goedkeurend | Beperking | Oordeelonthouding | Afkeurend |
| Fouten in de jaarrekening (% lasten) | ≤ 1% | >1%<3% | - | ≥ 3% |
| Onzekerheden in de controle (% lasten) | ≤ 3% | >3%<10% | ≥ 10% | - |

Fouten spreken voor zich. Onzekerheden zijn minder hard kwantificeerbaar. Voor zover het totaal van de individuele fouten kleiner dan of gelijk is aan ca. € 3,0 miljoen wordt de jaarrekening goedgekeurd. Als het totaal van de fouten tussen ca. € 3,0 miljoen en maximaal ca. € 9,1 miljoen blijven, komt een verklaring met beperking bij de jaarrekening. Als het totaal van de fouten groter of gelijk is dan ca. € 9,1 miljoen, komt een afkeurende verklaring bij de jaarrekening.

Hetzelfde geldt voor de onzekerheden:
onzekerheden kleiner dan of gelijk is aan ca. € 9,1 miljoen: goedkeurende verklaring;
onzekerheden tussen ca. € 9,1 miljoen en maximaal ca. € 30,4 miljoen: verklaring met beperking;
onzekerheden groter dan of gelijk aan ca. € 30,4 miljoen: verklaring van oordeelonthouding.

Een verklaring met beperking is een goedkeurende verklaring, waarvan een deel van de baten en lasten wordt uitgezonderd op grond van geconstateerde fouten of onzekerheden.

De gehanteerde tolerantiegrenzen zijn gebaseerd op de jaarrekening 2012. Op basis van de Jaarrekening 2013 zal de definitieve goedkeuringstolerantie (voor 2013) worden bepaald.

Voor de rapporteringtolerantie stellen PS als maatstaf dat de accountant op het niveau van programma's/ producten in de Begroting elke fout of onzekerheid groter dan of gelijk aan € 300.000 rapporteert.

**Reikwijdte accountantscontrole rechtmatigheidtoetsing**
De accountantscontrole op rechtmatigheid voor het kalenderjaar 2013 is limitatief gericht op het volgende.

- De naleving van wettelijke kaders, zoals opgenomen in het Normenkader in het kader van de rechtmatigheidcontrole bij de provincie. Dit uitsluitend voor zover deze directe financiële beheershandelingen betreffen of kan betreffen.
- Indien en voor zover bij de accountantscontrole materiële financiële onrechtmatige handelingen worden geconstateerd, worden deze in de rapportage en oordeelsweging uitsluitend betrokken indien en voor zover het door de staten of hogere overheden vastgestelde regels betreft.

Met andere woorden: interne regels van college naar ambtelijke organisatie, GS-besluiten, vallen daar buiten. Wel worden in de accountantscontrole betrokken GS-besluiten voor zover zij een nadere uitwerking zijn van hogere wet- en regelgeving en betrekking hebben op financiële rechtmatigheid (kaderstellende besluiten).
Een afwijking van deze lagere regelgeving kan passend zijn binnen de uitvoering van "hogere" besluiten. Het is (over het algemeen) aan GS om een oordeel te vellen over de geconstateerde afwijkingen van lagere interne regels.

**Rapportering accountant**
Tijdens en na afronding van de controlewerkzaamheden rapporteert de accountant hierna in het kort weergegeven als volgt.

*Interim-controles*
In de tweede helft van het jaar wordt door de accountant een zogenaamde interim-controle uitgevoerd. Over de uitkomsten van die tussentijdse controle wordt een verslag uitgebracht. Bestuurlijk relevante zaken worden, op grond van de overeengekomen rapportagewensen, ook aan PS gerapporteerd.

*Verslag van bevindingen*
In overeenstemming met de Provinciewet wordt over de controle een Verslag van bevindingen uitgebracht aan PS en in afschrift aan GS. In het Verslag van bevindingen wordt gerapporteerd over de opzet en uitvoering van het financiële beheer en of de beheersorganisatie een getrouw en rechtmatig financieel beheer en een rechtmatige verantwoording daarover waarborgen.

*Uitgangspunten voor de rapportagevorm*
Gesignaleerde onrechtmatigheden worden toegelicht gespecificeerd naar de aard van het criterium (begrotingscriterium, voorwaardencriterium, etc.). Fouten of onzekerheden die de rapporteringtolerantie als bedoeld in hoofdstuk 3 van dit Controleprotocol overschrijden, worden weergegeven in een apart overzicht bij het Verslag van bevindingen. De accountant rapporteert ook over eventuele bevindingen met betrekking tot de betrouwbaarheid en de continuïteit van de door de provincie Drenthe gehanteerde geautomatiseerde informatieverzorging.

*Controleverklaring*
In de controleverklaring wordt op een gestandaardiseerde wijze, zoals wettelijk voorgeschreven, de uitkomst van de accountantscontrole weergegeven, zowel ten aanzien van de getrouwheid als de rechtmatigheid. Deze controleverklaring is bestemd voor PS, zodat deze de door het college van GS opgestelde Jaarrekening kan vaststellen.

# 2 Normenkader

## Kader interne regelgeving met financiële beheershandelingen 2013 d.d. 1 juni 2013

### 1 ALGEMEEN BESTUUR

1.1 Het organisme

- Regeling vergoedingen Statenfracties (gewijzigd 10/06/11)
- Verordening rechtspositie gedeputeerden, staten- en commissieleden (Nieuwe versie 11/02/12)
- Besluit mandaat en machtiging provinciale staten (24/12/11)

1.2 Organisatie

- Organisatiebesluit provincie Drenthe 2008 (gewijzigd 1/09/2011)
- Financiële verordening Drenthe 2004 (gewijzigd 14/11/2012)
- Controleverordening provincie Drenthe
- Treasurystatuut provincie Drenthe 2009 (gewijzigd 10/10/12)
- Belegging van gelden (ingetrokken 10/10/12)
- Besluit mandaat, volmacht en machtiging gedeputeerde staten van Drenthe 2007, m.u.v artikelen 2, 2a, 2b en 3 (ingetrokken 19/02/08) (nog geldig voor externe mandaten)
- Mandaatbesluit LNV Dienst Landelijk Gebied provincie Drenthe 2007 (ingetrokken 19/02/08)

Op grond van het voorgaand punt zijn bepaalde bevoegdheden in het kader van de ILG gemandateerd aan DR/DLG. In dit kader is in het Bestuurlijk Overleg Landelijk Gebied in het najaar van 2007 besloten om één landelijk "Normen- en toetsingskader accountantsonderzoeken DR en DLG/BBL 2007 " toe te passen. Hierdoor is het van toepassing zijnde normenkader 2007 van de provincie Drenthe aangepast. Het van toepassing zijnde Normenkader accountantsonderzoeken DR en DLG 2007 is als bijlage opgenomen (bijlage 1a en 1b)

- Besluit ondermandaat beleidsregel financiering provinciale monumenten (26/03/2009)
- Besluit ondermandaat landinrichtingsprocedures (03/03/2009)
- Nota reserves en voorzieningen 2012

### 2 BELASTINGEN, RETRIBUTIES EN HEFFINGEN

- Legesverordening provincie Drenthe 1998 (gewijzigd 01/01/2013)
- Grondwaterheffingsverordening provincie Drenthe (gewijzigd 01/01/2013)
- Heffingverordening ontgrondingen Drenthe 2000 (11/12/02)
- Verordening nazorgheffing stortplaatsen provincie Drenthe (gewijzigd 01/02/12)
- Verordening op de heffing op de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting Drenthe (gewijzigd 01/01/2013)

### 3 SUBSIDIEREGELINGEN

3.1 Algemeen

- Algemene subsidieverordening Drenthe 2007 en 2012
- Kader revolverend financieren (19/12/2012)
- Beleidsregel beloningsbeleid gesubsidieerde instellingen en organisaties (06/11/09)

3.2 Water, (water)wegen, verkeer en vervoer

3.3 Natuur en milieu

- Subsidieregeling inrichting landelijk gebied (gewijzigd 08/10/10)
- Uitvoeringsbesluit natuur en milieueducatie
- Subsidieregeling Leren voor Duurzame ontwikkeling (ingetrokken 01/01/10)
- Subsidieregeling energieprojecten (01/01/06)
- Beleidsregel water vasthouden en bergen (01/10/09)
- Subsidieverordening Natuur- en Landschapsbeheer en Programma van eisen kwaliteit handboek natuurbeheer
- Beleidsregel voor Duurzame Ontwikkeling Drenthe 2008-2011 (04/03/10)
- Mandaat en machtigingenbesluit Programma Beheer, Subsidieverlening natuur en landschapsbeheer en subsidieregeling kwaliteitsimpuls natuur en landschap (geldig 16/11/11)
- Uitvoeringsbesluit verdeling waarderingssubsidies per boekjaar (natuur)werkgroepen (vastgesteld per 01/07/12)
- Subsidieregeling grondaankoop EHS (geldig 01/01/12 )
- Interestsubsidieregeling energiebesparing bestaande bouw particulieren (15/12/11)
- Uitvoeringsbesluit milieusteun energieprogramma Drenthe (28/4/ 12)
- Subsidiereglement Drentse Green deals (tot 31/12/2015)
- Beleidsregel Groenmanifest (15/12/2012)
- Subsidieregeling Energiebesparing Bestaande Bouw particulieren (2011-2013)

3.4 Volkshuisvesting en ruimtelijke ordening

3.5 Economie, recreatie/toerisme en landbouw

- Verordening Transiti II en Pieken (gewijzigd 27/04/2013 )
- Subsidieregeling Human Resource Management Plus 2010
- Beleidsregel Provinciaal herstructurerings Programma (PHP) 2011
- Subsidieregeling Noordelijke Innovatie Ondersteuningsfaciliteit 2008 (versie 2010) (gewijzigd 27/04/2013)
- Kaderverordening subsidies Samenwerkingsverband Noord-Nederland 2000
- Uitvoeringsbesluit innovatief Actieprogramma Drenthe (2010-2012) (geldig tot 01/01/16)
- Omnibus Decentraal-regeling Drenthe (01/01/09)
- Omnibus Decentraal-regeling Noord-Nederland
- Besluit ondermandaat SNN (geldig 14/04/10)
- Besluit ondermandaat STINAT (geldig 19/12/08)
- Besluit ondermandaat stichting Meer en Minder inzake SEBB particulieren (2011-2013)
- Mandaat, volmacht en machtigingsbesluit inzake aanwijzing toezicht houders NIOF en NIOF 2008
- Uitvoeringsbesluit subsidie economische structuur versterking

3.6 Cultuur en welzijn

- Subsidieverordening jeugdzorg Drenthe en Controleprotocol jeugdzorg (gewijzigd 01/07/12)
- Uitvoeringsbesluit subsidieverlening Culturele en Museale Agenda 2009-2012 (vastgesteld per 01/07/12)
- Uitvoeringsbesluit culturele gemeente van Drenthe (vastgesteld per 01/07/12)
- Reglement culturele prijs van Drenthe
- Uitvoeringsbesluit cultuurnota 2013-2016
- Uitvoeringsbesluit financiering herbestemming karakteristiek bezit in Drenthe 2013-2016 (per 010/1/2013)
- Uitvoeringsbesluit financiering instandhouding provinciale monumenten in Drenthe (per 010/1/2013)

## 4 WATER, (WATER)WEGEN, VERKEER EN VERVOER

- Verordening Provinciale Commissie Verkeer- en Vervoerberaad Drenthe (06/06/01)
- Financieel Protocol Convenanten Duurzame stedelijke bereikbaarheid 2006-2008 (09/09/08)
- Aanbestedingsbeleid voor werken 2010 (gewijzigd in versie 2013 per 01/04/2013)
- Aanbestedingsbeleid voor diensten en leveringen (gewijzigd in versie 2013 per 01/04/2013)
- Verordening alleenrecht Stichting Bewegwijzering NL (i.w. per 01/01/2012 )

## 5 NATUUR EN MILIEU

- Bodemnota 1 en 2 Werk maken van eigen bodem (oktober 2008)
- Reglement Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe (02/02/99)
- Beleggingsstatuut Fonds nazorg gesloten stortplaatsen (30/11/10)
- Beleidsregel voor nazorgplannen ex artikel 8.49 Wet milieubeheer (22/06/04), inclusief rekenmodule (gewijzigd 6 januari 2011).
- Subsidieverordening Natuur en landschapsbeheer

## 8. CULTUUR EN WELZIJN

- Provinciale monumentenverordening (24/03/'07)
- Uitvoeringsbesluit financiering instandhouding provinciale monumenten in Drenthe
- Uitvoeringsvoorschriften instandhouding provinciale monumenten in Drenthe, Leidraad te
- financieren instandhoudingkosten laagrentende leningen
- Uitvoeringsvoorschriften financiering instandhouding provinciale monumenten in Drenthe,
- Besluit ondermandaat financiering provinciale monumenten

## 9 OMGEVING

- Provinciale omgevingsverordening (gewijzigd 22/12/2012)

**Bijlage 1a bij het kader interne regelgeving met financiële beheershandelingen 2013 d.d. 1 juni 2013**

| Normenkader Externe regelgeving |
|---|
| Het gaat om de volgende regelgeving: |
| ■ Algemene wet bestuursrecht |
| ■ Europese aanbestedingsrichtlijnen |
| ■ artikelen 107,108 en 109 van het VWEU |
| ■ Relevante Vo van de EU, inclusief alle richtsnoeren (inclusief kader richtlijn water) |
| ■ Wet op het BTW compensatiefonds (BCF)/ Wet Omzetbelasting |
| ■ Algemene wet inzake Rijksbelastingen |
| ■ EU kaderverordening Plattelandsontwikkeling Leader + Verordening Europese Structuurfondsen (inclusief POP, EPD) |
| ■ WILG |
| ■ Reconstructiewet |
| ■ Landinrichtingswet |
| ■ Nationaal bestuursakkoord water |
| ■ Invorderingswet |
| ■ Besluit rivierdijkversterking |
| ■ Subsidieregeling (PSAN, PSN, SVNL en SKNL |

**Bijlage 1b bij het kader interne regelgeving met financiële beheershandelingen 2013 d.d. 1 juni 2013**

Normenkader Interne regelgeving voor DLG/DR

Het gaat om de volgende LNV regelgeving:

- 1.2.10. Besluit mandaat, volmacht en machtiging gedeputeerde staten 2004
- 3.3.2 Subsidieregeling natuurbeheer Drenthe (25/07/07 tw kracht tot 01/01/07)
- 3.3.3. Subsidieverordening Natuur en Landschapsbeheer (van kracht tot 01/01/2017)
- 3.3.4 Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap

De volgende regelingen/verordeningen/regels zijn ingetrokken maar zijn nog vermeld voor de afwikkeling van lopende gevallen:

Ingetrokken 12/04/2012
(3.5) Innovatief actieprogramma Drenthe 2008 – 2010

Ingetrokken 01/07/2012
(3.3) Subsidieregeling natuur en milieueducatie Drenthe
(3.3) Beleidslijn inzake bijdragen uitvoeringskosten sanering industrielawaai provincie Drenthe(22/07/98)
(3.4) Verdelingsverordening Stads- en dorpsvernieuwingfonds 1994 (17/10/01)
(3.4) Subsidieverordening stedelijke ontwikkeling Drenthe
(3.4) Beleidsregel collectief particulier opdrachtgeverschap
(3.4) Verdelingsverordening stedelijke vernieuwing 2000
(3.4) Stimuleringsmaatregel Drentse woningmarkt
(3.5) Subsidieregeling kwaliteitsinvesteringen in de toeristische sector 2000
(3.5) Subsidieregeling Ontwikkeling recreatie en toerisme (17/10/01)
(3.5) Beleidsregel structuurversterking vrije tijdseconomie
(3.5) Subsidieregeling toerisme natuurlijk Drenthe 2008 – 2010 (11/10/08, gewijzigd 04/12/09)

Ingetrokken 01/09/2012
(3.3) Subsidieregeling innovatieve energieprojecten bestaande bouw woningcorporaties

Ingetrokken 22/09/2012
(5) Subsidieregeling natuur en landschap
(5) Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer

Ingetrokken 01/01/2013
(3.4) Tenderregeling Investeringsbudget Stedelijke vernieuwing 3 ISV

## Kader externe regelgeving met financiële beheershandelingen 2013 d.d. 1 jun i 2013

**0.0 Financiering en algemene dekkingsmiddelen**

- Wet Fido (gewijzigd 01/01/09)
- Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden (Ruddo) (gewijzigd 03/04/09)
- Financiële verhoudingswet (provinciefonds)
- Provinciewet
- Invorderingswet
- Besluit Begroting en Verantwoording
- Regeling van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties van 7 juli 2006, houdende regels met betrekking tot de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen in de jaarrekening van provincies en gemeenten (Regeling verantwoordingsinformatie specifieke uitkeringen)
- Informatie voor derden (IV3)
- Wet op het BTW compensatiefonds
- Wet omzetbelasting
- Algemene Wet inzake rijksbelastingen

**1.1 Bestuurlijke aangelegenheden**

- Burgerlijk Wetboek
- Wet gemeenschappelijke regelingen
- Artikelen 107,108 en 109 Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VwEU)
- Algemene wet bestuursrecht

**Beheer en onderhoud**

- Europese aanbestedingsrichtlijnen voor werken, diensten en leveringen
- Besluit aanbestedingsregels voor overheidsopdrachten (01/12/05)
- (vervangen door Aanbestedingswet 2012 (per 01/04/2013)
- Wegenwet
- Waterstaatswet 1900

**3.2 Verkeer**

- BDU
- Besluit BDU verkeer en vervoer
- Uitvoeringsregeling en beleidsregel BDU verkeer en vervoer
- Wet Luchtvaart
- Besluit Burger Luchthavens
- Regeling Burgerluchthavens en militaire luchthavens

**Vervoer**

- Wet personenvervoer
- Besluit infrastructuurfonds

**4.0 Waterhuishouding**

- Waterschapswet (gewijzigd 22/12/09)
- Waterwet (22/12/09)
- Invoeringswet Waterwet (22/12/09)

**5.0 Milieu Algemeen**

- Wet milieubeheer
- Wijzigingsregeling subsidieregeling BANS klimaatconvenant (vereenvoudiging subsidievoorwaarden en vaststelling Prestatie kaart provincies)
- Wet sanering industrielawaai
- Besluit OM afdoening

**5.1 Bodem**

- Wet bodembescherming
- Wet stedelijke vernieuwing
- Regeling financiële bepalingen bodemsanering
- Besluit financiële bepalingen bodemsanering
- Besluit uniforme saneringen
- Regeling uniforme saneringen
- Besluit bodemkwaliteit
- Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen

**5.2 Vergunningverlening en handhaving milieubeheer**

- Ontgrondingenwet
- Wet algemene bepalingen omgevingsrecht

**6.1 Natuur**

- Kaderwet LNV subsidies
- Flora- en Faunawet
- Boswet: schadevergoeding
- Natuurbeschermingswet 1998 (gewijzigd 25/04/2013)

**6.2 Plattelandsbeleid**

- Landinrichtingswet
- Wet inrichting Landelijk gebied

**7.0 Economie**

- artikelen 107, 108 en 109 Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VwEU)
- Kaderwet EZ-subsidies
- Wet toezicht Europese subsidies
- Beschikkingen EZ-Kompas/ D2 Beschikking Operationeel Programma voor Noord Nederland (OP-EFRO)
- Beschikking Operationeel Programma voor Noord Nederland (OP-EFRO)
- Plattelandsontwikkelingsprogramma Nederland
- Europees programma Innovatieve Acties CCI 2005 NL 16 0 PP 002
- Gebiedsopgave Zuidoost-Drenthe 2007-2013
- Algemene groepsvrijstellingsverordening nr 800/2008

Onderstaande regelgeving is van belang voor zover de provincie Drenthe cofinanciering verstrekt aan projecten die tevens financiering uithoofde van deze regelingen ontvangen, omdat dan de ASV niet van toepassing is.

- Standaardvoorwaarden voor projecten uitgevoerd in het kader van het Kompasprogramma, voor EFRO en EZ/KOMPAS
- Standaardvoorwaarden voor projecten uitgevoerd in het kader van Pieken in de Delta Noord Nederland, het Operationeel programma Noord Nederland

**7.1 Toerisme en recreatie**

- EG verdrag 70/2001

**7.2 Landbouw**

- artikelen 107, 108 en 109 Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VwEU)

**8.0 Welzijn**

- Wet maatschappelijke ondersteuning

**8.2 Cultuur**

- Wet op specifiek cultuurbeleid
- Bekostigingsbesluit cultuuruitingen
- Regeling subsidie en uitkeringen cultuuruitingen
- Monumentenwet
- Mediawet
- Wet op de jeugdzorg
- Uitvoeringsbesluit Wet op de jeugdzorg
- Regeling bekostiging jeugdzorg
- Landelijk beleidskader Jeugdzorg 2009-2012

**9.0 Ruimtelijke ordening**

- Wet Ruimtelijke ordening
- Crisis en herstel wet
- Besluit Algemene regels Ruimtelijke Ordening
- Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo)

**9.1 Volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing**

- Wet ruimtelijke ordening
- Invoeringswet Wet ruimtelijke ordening en uitvoeringsbesluiten
- Wet Stedelijke vernieuwing (gewijzigd 24-04-08, staatsblad 2008 nr. 167 i.v.m Sisa)
- Invoeringswet stedelijke vernieuwing

**Inkopen**

- Europese aanbestedingsrichtlijnen levering
- Europese aanbestedingsrichtlijnen werken
- Europese aanbestedingsrichtlijnen diensten
  (vervangen door Aanbestedingswet 2012 (01/04/2013)

**Personeel**

- Ambtenarenwet
- Fiscale wetgeving
- Sociale verzekeringswetten
- Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers
- Rechtspositiebesluit Commissarissen van de Koningin
- Rechtspositiebesluit Gedeputeerden

**10. Algemeen**

- Wet markt en overheid

| Toezeggingenlijst Statencommissie Omgevingsbeleid, 16 oktober 2013 | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Naam** | **Omschrijving** | **Startdatum** | **Einddatum** | **Stand van Zaken** |
| **Korte termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Rapport rekenkamer, stagneren projecten. Is Behandeld in commissie OGB van 27/3/2013 | Gedeputeerde *H.vd Boer zegt toe*: stagnatie van projecten hier wordt op terug gekomen in de voorjaarsnota. | 08.05.2013 | 03.07.2013 | |
| 2. Gebiedsvisie Windenergie (PS) | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe* om na een bezoek aan een fabriek voor windmolens in Duitsland de discussie over het vastleggen van de hoogte van en afstand tot windmolens opnieuw te willen voeren. | 26.06.2013 (PS) | 25.09.2013 | |
| 3. Verkeer en Vervoer (PS) | *Gedeputeerde Brink zegt toe:* te onderzoeken of onderdelen van het onderhoudsprogramma Verkeer en vervoer eerder kunnen worden uitgevoerd. | 03.07.2013 (PS) | 25.09.2013 | √ Brief van 17 oktober 2013, onderwerp mogelijkheden versnelde uitvoering groot onderhoudsprojecten |
| 4. Natuurvisie | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe:* er komt een kaderstellend A4 voor een rondetafelgesprek met de commissie | 04.09.2013 | 04.12.2013 | √ Bijeenkomst 27 november 2013, toelichting op natuurvisie |
| 5. Voortgang Windvisie | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe:* de commissie wordt op de hoogte gehouden over de voortgang<br>(o.a. stand van zaken beantwoorden brieven en rapporteren over voortgang windvisie)<br>Eveneens toegezegd op 16 oktober door gedeputeerde Brink | 04.09.2013 | 04.12.2013 | √ brief van 19 november, reacties op vaststelling gebiedsvisie windenergie Drenthe |
| 6. Vervanging bruggen | *Gedeputeerde Brink zegt toe:* Er komt een memo over de voortgang | 04.09.2013 | 04.12.2013 | √ Brief van 17 oktober 2013, onderwerp mogelijkheden versnelde uitvoering groot onderhoudsprojecten. |
| 7. Projecten en thema's gebiedsvisie/omgevingsvisie | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe:*Er komt een overzicht van de thema's/projecten die lopen (A4) | 04.09.2013 | 04.12.2013 | |
| 8. Voortgang droge voeten | Vraag van PVV aan GS wat bedoelt wordt met de opmerking "dat er op enig moment spijt kan worden gekregen van genomen maatregel.<br>*Voorzitter vraagt aan GS* hier schriftelijk op te antwoorden | 16.10.2013 | 04.12.2013 | √ Brief van 20 november 2013, beantwoording vragen PVV-fractie |
| 9. Oplegnotitie bij jaarverslagen | *Gedeputeerde vd Boer zegt toe* dat GS met een reactie zal komen | 16.10.2013 | 08.01.2014 | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 10. Voortgang N33 | *Gedeputeerde Brink doet voorstel* om met de commissie een bezoek te brengen aan de N33. Gaat een voorstel doen en neemt hierover contact op met de griffie. | 16.10.2013 | 08.01.2014 | |
| 11. Schorsing Natuur Beschermingswet | *Gedeputeerde vd Boer zegt toe* dat vragen die nog niet zijn beantwoord schriftelijk af te doen naar de commissie.<br>Betreft de vraag van het CDA over beschikbaar stellen van verslagen en de vraag van GL over het verschil tussen de beleidsregel en PAS. | 16.10.2013 | 08.01.2014 | Brief 7 november 2013, vervolg opschorten NB wet, vergadering OGB 27 november 2013, agendapunt 12 |
| 12. Beekdalenvisie 2030 | *Gedeputeerde vd Boer zegt toe* schriftelijk te reageren op de vraag of er een samenvatting kan komen van de doelstelling/actualisatie. Ook zal de commissie geïnformeerd worden over de keuze voor de twee pilots | 16.10.2013 | 08.01.2014 | |
| 13. Vaststelling structuurvisie Ondergrond | *Gedeputeerde vd Boer zegt toe* dat de motie onverkort geldt en als bijlage wordt toegevoegd. Is bereid een addendum tot te voegen waarin nogmaals de strekking van de motie wordt aangeduid. | 16.10.2013 | 13.11.2013 | √ Behandeld tijdens PS vergadering van 13 november jl. |
| **Lange termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Evaluatie AFLO nieuwe stijl | Als in de Statenvergadering van 10 oktober 2012 wordt besloten de AFLO nieuwe Stijl te starten, zal deze rond de zomer van 2014 geëvalueerd worden. | 19.09.2012 | 23.09.2014 | Op de agenda OGB 27 november 2013 staat de benoeming van de leden AFLO |
| 2. OV- concessie (nieuw 2018) | *Gedeputeerde Brink zegt toe*: Er wordt een breed traject ingezet. De commissie krijgt een tijdsplan en er worden deskundigen ingeschakeld eventueel met een excursie. PVE komt in ieder geval in de commissie. | 09.01.2013 | 09.01.2017 | 1e bijeenkomst is geweest op 26 juni 2013 |
| 3. EHS; Nader advies CLG (PS) | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe om het nadere advies van de CLG over de ontstane concrete knelpunten binnen de herijkte EHS voor eind 2013 af te ronden, hierbij contact op te zullen nemen met enkele individuele ondernemers en hiermee terug te komen in de Statencommissie OGB.<br><br>*Gedeputeerde Munniksma zegt toe* de toegevoegde 72 ha. Mee te zullen nemen in het nadere advies van de CLG | 26.06.2013 (Cie. + PS) | 04.12.2013 | √ **Lis A4**, brief van 30 oktober 2013, beantwoording toezegging Statencommissie OGB en PS van 12 en 26 juni over aanvullend CLG advies Herijking EHS |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 4. Energiepotentiekaart (PS) | *Gedeputeerde van de Boer zegt toe*: de herijking van de initiatieven van duurzame energie gekoppeld aan de energiepotentiekaart in oktober/november 2013 af te ronden en terug te koppelen aan de staten. | 03.07.2013 (PS) | 27.11.2013 | √ **Op de agenda** van de commissie OGB van 27 november 2013 |
| **M 2013-09;** Gebiedsvisie wind-energie Drenthe | **Verzoekt het college**: Gezondheidsaspecten m.b.t. geluid en een eerlijke verdeling van de opbrengsten (mede) leidend te laten zijn in de vervolgprocedure op de gebiedsvisie wind | 03.07.2013 | | |
| **M 2013-10** Gebiedsvisie wind-energie Drenthe | **Verzoekt het college**: Bij de verdere planuitwerking te bepalen dat in de oprichtingsvergunning van de gemeenten zal worden opgenomen dat de initiatiefnemers actief de participatie van gebiedsbewoners ter hand zullen nemen. | 03.07.2013 | | |

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
de voorzitter en leden van
Provinciale Staten van Drenthe

Assen, 19 november 2013
Ons kenmerk 47/3.2/2013008454
Behandeld door mevrouw I. van Ansem (0592) 36 52 80 en de heer A.J. van Harten (0592) 36 52 30
Onderwerp: Reacties op vaststelling Gebiedsvisie windenergie Drenthe

Geachte voorzitter/leden,

In de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 4 september 2013 is toegezegd dat wij antwoord geven op alle binnengekomen reacties op de vaststelling van de Gebiedsvisie windenergie Drenthe.

Hierbij zenden wij u ter informatie de door ons verzonden antwoorden.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

Bijlage(n):
wa.coll.

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl

T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
de Stichting Platform Storm
t.a.v. mevrouw M. Goudriaan
Zuiderdiep 189
9521 AE NIEUW-BUINEN

Assen, 19 november 2013
Ons kenmerk 47/3.2/2013008454
Behandeld door mevrouw I. van Ansem (0592) 36 52 80 en de heer A.J. van Harten (0592) 36 52 30
Onderwerp: Informatie over windenergie in Drenthe

Geachte mevrouw Goudriaan,

Hartelijk dank voor uw brief van 12 september 2013 die u zond aan gedeputeerde Munniksma en aan de leden van Provinciale Staten van Drenthe. U zond aan dezelfde geadresseerden ook nog een e-mail op 19 september 2013 met een open brief over het onderwerp Participatie. Wij hebben aan Provinciale Staten van Drenthe toegezegd dat wij de binnengekomen reacties zullen beantwoorden en dat doen wij met deze brief.

U verzoekt in uw brief van 12 september 2013 om meer informatie als antwoord op de eerder gezonden brieven, e-mails en zienswijzen. Uw brief betreft de tekst van het burgerinitiatiefvoorstel Tegenwind Veenkoloniën en uw volledige zienswijze met daarin opgenomen de eerder verzonden stukken.

Over uw verzoek vond op 24 oktober 2013 overleg plaats met de heer K. Voshaart en de heer J. Nieboer door mevrouw I. van Ansem en de heer G. Gjaltema. In dat overleg is van gedachten gewisseld over de wijze van beantwoording. Gezien het grote aantal punten in uw brief is toen met u afgesproken dat wij de beantwoording concentreren op de met u overeengekomen zes punten.

Ter informatie zenden wij u de bijlage ter beantwoording. De door u genoemde punten komen daarin aan de orde, zoals afgesproken tijdens het hiervoor genoemde overleg. Wij zullen dit document ook plaatsen op www.provincie.drenthe.nl/windenergie en wij zenden het aan alle personen van wie wij een reactie ontvingen naar aanleiding van de vaststelling van de Gebiedsvisie windenergie Drenthe door Provinciale Staten van Drenthe.

Het belang van de inwoners van Drenthe vraagt om een zorgvuldige afweging en het verstrekken van informatie daarover. Wij geven daarom met deze brief graag nadere informatie naar aanleiding van uw reactie. Wij kunnen niet uitputtend op al uw vragen antwoord geven, maar vertrouwen erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

Bijlage(n):
wa/coll.

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
het college van Burgemeester en
Wethouders van Borger-Odoorn
Postbus 3
7875 ZG EXLOO

Assen, 19 november 2013
Ons kenmerk 47/3.2/2013008454
Behandeld door mevrouw I. van Ansem (0592) 36 52 80 en de heer A.J. van Harten (0592) 36 52 30
Onderwerp: Informatie over windenergie in Drenthe

Geacht college,

Hartelijk dank voor uw brief van 18 juni 2013 die u zond aan Provinciale Staten van Drenthe. U geeft hierin nadere informatie naar aanleiding van uw mondelinge inspraak tijdens de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid op 12 juni 2013. Wij hebben aan Provinciale Staten van Drenthe toegezegd dat wij de binnengekomen reacties zullen beantwoorden en dat doen wij met deze brief.

Uw brief betreft het proces van de locatiekeuze voor windenergie. U geeft aan dat het bij de besluitvorming heeft ontbroken aan overleg en inspraak over de aanpassing van het in het ontwerp aangegeven zoekgebied.

Ter informatie zenden wij u de informatie die wij zonden aan de Stichting Platform Storm, waarin de door u genoemde onderwerpen aan de orde komen. Zie punt 2 op bladzijde 2.

Wij zullen dit document ook plaatsen op www.provincie.drenthe.nl/windenergie en wij zenden het aan alle personen van wie wij een reactie ontvingen naar aanleiding van de vaststelling van de Gebiedsvisie windenergie Drenthe door Provinciale Staten van Drenthe.

Het belang van de inwoners van Drenthe vraagt om een zorgvuldige afweging en het verstrekken van informatie daarover. Wij geven daarom met deze brief graag nadere informatie naar aanleiding van uw reactie. Wij hopen u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

Bijlage(n):
wa.coll.

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
de heer A. Firewolf
andreas@groenepolitiek.info

Assen, 19 november 2013
Ons kenmerk 47/3.2/2013008454
Behandeld door mevrouw I. van Ansem (0592) 36 52 80 en de heer A.J. van Harten (0592) 36 52 30
Onderwerp: Informatie over windenergie in Drenthe

Geachte heer Firewolf,

Hartelijk dank voor uw e-mail van 7 oktober 2013 die u zond aan de leden van Provinciale Staten van Drenthe. Wij hebben aan Provinciale Staten van Drenthe toegezegd dat wij de binnengekomen reacties zullen beantwoorden en dat doen wij met deze brief.

U geeft aan dat windturbines dodelijk zijn voor vleermuizen door luchtdrukverschillen en u verzoekt het plaatsen van windturbines te verbieden en bestaande turbines te slopen op grond van de Flora- en Faunawet.

Ter informatie zenden wij u hierbij informatie die wij zonden aan de Stichting Platform Storm, waarin het door u genoemde onderwerp aan de orde komt. Zie punt 3 onder Aandachtspunten en punt 5 onder Milieu.

Wij zullen dit document ook plaatsen op www.provincie.drenthe.nl/windenergie en wij zenden het aan alle personen van wie wij een reactie ontvingen naar aanleiding van de vaststelling van de Gebiedsvisie windenergie Drenthe door Provinciale Staten van Drenthe.

Het belang van de inwoners van Drenthe vraagt om een zorgvuldige afweging en het verstrekken van informatie daarover. Wij geven daarom met deze brief graag nadere informatie naar aanleiding van uw reactie. Wij hopen u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Drenthe,

, secretaris , voorzitter

Bijlage(n):
wa/coll.

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
de heer G. Persoon
gpersoontransport@ziggo.nl

Assen, 19 november 2013
Ons kenmerk 47/3.2/2013008454
Behandeld door mevrouw I. van Ansem (0592) 36 52 80 en de heer A.J. van Harten (0592) 36 52 30
Onderwerp: Informatie over windenergie in Drenthe

Geachte heer Persoon,

Hartelijk dank voor uw e-mail van 30 juni 2013 die u zond aan Provinciale Staten van Drenthe, ter attentie van de heer Tichelaar. Wij hebben aan Provinciale Staten van Drenthe toegezegd dat wij de binnengekomen reacties zullen beantwoorden en dat doen wij met deze brief.

U geeft aan dat de politiek bij de besluitvorming over de Gebiedsvisie windenergie Drenthe onvoldoende luisterde naar de inwoners die tegen het plaatsen van windturbines in de Veenkoloniën zijn.

Ter informatie zenden wij u hierbij informatie die wij zonden aan de Stichting Platform Storm, waarin de door u genoemde onderwerpen aan de orde komen. Zie de punten 2 en 3 vanaf bladzijde 2.

Wij zullen dit document ook plaatsen op www.provincie.drenthe.nl/windenergie en wij zenden het aan alle personen van wie wij een reactie ontvingen naar aanleiding van de vaststelling van de Gebiedsvisie windenergie Drenthe door Provinciale Staten van Drenthe.

Het belang van de inwoners van Drenthe vraagt om een zorgvuldige afweging en het verstrekken van informatie daarover. Wij geven daarom met deze brief graag nadere informatie naar aanleiding van uw reactie. Wij hopen u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

Bijlage(n):
wa/coll.

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
de heer H. Zabel
kunstwerk@planet.nl

Assen, 19 november 2013
Ons kenmerk 47/3.2/2013008454
Behandeld door mevrouw I. van Ansem (0592) 36 52 80 en de heer A.J. van Harten (0592) 36 52 30
Onderwerp: Informatie over windenergie in Drenthe

Geachte heer Zabel,

Hartelijk dank voor uw e-mail van 3 juli 2013 die u zond aan Provinciale Staten van Drenthe. Wij hebben aan Provinciale Staten van Drenthe toegezegd dat wij de binnengekomen reacties zullen beantwoorden en dat doen wij met deze brief.

U geeft aan dat u ontevreden bent over het politieke debat bij de besluitvorming over de Gebiedsvisie windenergie Drenthe en u doet onder meer de aanbeveling dat voorafgaand aan het debat alle feiten bekend en verwoord zijn, dus ook de argumenten van betrokkenen en standpunten van tegenstanders.

Ter informatie zenden wij u hierbij informatie die wij zonden aan de Stichting Platform Storm, waarin de door u genoemde onderwerpen aan de orde komen. Zie de punten 2 en 3 over de besluitvorming en het proces vanaf bladzijde 2.

Wij zullen dit document ook plaatsen op www.provincie.drenthe.nl/windenergie en wij zenden het aan alle personen van wie wij een reactie ontvingen naar aanleiding van de vaststelling van de Gebiedsvisie windenergie Drenthe door Provinciale Staten van Drenthe.

Het belang van de inwoners van Drenthe vraagt om een zorgvuldige afweging en het verstrekken van informatie daarover. Wij geven daarom met deze brief graag nadere informatie naar aanleiding van uw reactie. Wij hopen u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

Bijlage(n):
wa.coll.

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
de heer H. Bulder
henk.bulder@kpnmail.nl

Assen, 19 november 2013
Ons kenmerk 47/3.2/2013008454
Behandeld door mevrouw I. van Ansem (0592) 3652 80 en de heer A.J. van Harten (0592) 36 52 80
Onderwerp: Informatie over windenergie in Drenthe

Geachte heer Bulder,

Hartelijk dank voor uw e-mail van 3 juli 2013 die u zond aan Provinciale Staten van Drenthe. Wij hebben aan Provinciale Staten van Drenthe toegezegd dat wij de binnengekomen reacties zullen beantwoorden en dat doen wij met deze brief.

U geeft aan dat het zoekgebied is aangewezen vanwege de windopbrengsten en dat inwoners en leden van Provinciale Staten onjuiste en misleidende informatie kregen over windsnelheden.

Ter informatie zenden wij u hierbij informatie die wij zonden aan de Stichting Platform Storm, waarin het door u genoemde onderwerp aan de orde komt. Zie punt 2 vanaf bladzijde 2 over het zoekgebied.

Wij zullen dit document ook plaatsen op www.provincie.drenthe.nl/windenergie en wij zenden het aan alle personen van wie wij een reactie ontvingen naar aanleiding van de vaststelling van de Gebiedsvisie windenergie Drenthe door Provinciale Staten van Drenthe.

Het belang van de inwoners van Drenthe vraagt om een zorgvuldige afweging en het verstrekken van informatie daarover. Wij geven daarom met deze brief graag nadere informatie naar aanleiding van uw reactie. Wij hopen u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

Bijlage(n):
wa.coll.

**INFORMATIE OVER WINDENERGIE IN DE PROVINCIE DRENTHE.**

Deze notitie is opgesteld ten behoeve van de beantwoording van de brief van de Stichting Platform Storm van 12 september 2013. Tegelijk dient het als antwoord op de overige reacties die zijn gezonden aan de provincie Drenthe naar aanleiding van de besluitvorming over de Gebiedsvisie windenergie Drenthe. In de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 4 september 2013 is toegezegd dat alle reacties schriftelijk beantwoord zullen worden. Op de voordien ingediende zienswijzen is gereageerd in de Nota van beantwoording[1]. De hier beantwoorde reacties gaan grotendeels over dezelfde onderwerpen. Wij verwijzen daarom tevens naar die eerdere beantwoording. In deze notitie spreken wij over inwoners. Uiteraard zijn wij ons er van bewust dat de aanleg van windturbineparken niet alleen van belang is voor inwoners van het aangewezen zoekgebied voor windenergie in Drenthe, maar ook voor bezoekers en voor aangrenzende gebieden.

**1.De beleidsdoelen en de Energiestrategie Drenthe**

Op weg naar een duurzame Drentse energiehuishouding in 2050 is er een omslag nodig van fossiel energiegebruik naar het gebruik van hernieuwbare energie. Op basis van de Europese doelstelling moet er in Nederland een aandeel van 14% hernieuwbare energie zijn in 2020. Hoe wij dat bereiken is vastgelegd in de landelijke afspraken in het energieakkoord[2].In relatie daarmee zijn er tussen Rijk en provincies landelijke afspraken gemaakt over realisatie van 6.000 megawatt(MW) windenergie op land in 2020. Daarbij is bepaald dat in de provincie Drenthe een vermogen van 285,5 MW opgesteld wordt. In de volgende paragraaf gaan wij nader in op de afspraken en het proces van de besluitvorming over de realisatie in Drenthe. Voor de provincie Drenthe zijn zogenaamde energiebalansen[3]opgesteld. Hierin staat wat het bestaande energiegebruik was in 2010 en wat het geraamde energiegebruik zal zijn in 2020. Het fossiel energiegebruik is in 2020 te hoog om het doel voor de afname van $CO_2$ te bereiken[4]. Het betreft het Europese en nationale doel van 20% afname van de uitstoot van $CO_2$ ten opzichte van 1990. Dat doel geldt ook voor het grondgebied van de provincie Drenthe. Het gebruik van hernieuwbare energie moet sterker toenemen en het gebruik van fossiele energie moet sterker afnemen om dat doel te bereiken. Het gaat daarbij om het zoveel mogelijk benutten van de mogelijkheden. Alle zeilen moeten worden bijgezet. De benutbare potentie van hernieuwbare energiebronnen in Drenthe is geraamd in het kader van de voornoemde energiebalansen en de opgestelde Energiestrategie Drenthe. Zie www.provincie.drenthe.nl/energiestrategie.
Het betreft energie van zon, wind, biomassa en bodem. Zij zijn allemaal nodig om de voornoemde doelstellingen te kunnen realiseren, ook windenergie.

---

1 Nota van beantwoording Gebiedsvisie windenergie Drenthe, 28 mei 2013.

2 Energieakkoord voor duurzame groei, 6 september 2013.

3 Energiebalansen provincie Drenthe, Energieonderzoekcentrum, Petten, juli 2012.

4 Energiestrategie Drenthe, Gedeputeerde Staten van Drenthe, Assen, 17 september 2013. De provincie Drenthe werkt samen met haar partners om in het jaar 2020 eenvermindering van de uitstoot van $CO_2$ in Drenthe te bereiken van 20 % ten opzichte van 1990, zodat dan een jaarlijkse uitstoot door energiegebruik is bereikt van 3,0 Mton $CO_2$.

## 2. Hoe kwam het zoekgebied voor grootschalige windenergie tot stand?

Hiervoor is geschetst dat windenergie noodzakelijk is voor de overgang naar een duurzame energiehuishouding, waarbij onder meer toename in gebruik van hernieuwbare energie nodig is. De productie van energie uit zon, wind, bodem en biomassa hebben impact op de ruimte en de ruimtelijke kwaliteit. Dat geldt zeker ook voor windenergie en daarom is het beleid daarvoor opgenomen in de Omgevingsvisie Drenthe. Dat is het beleidskader voor de ruimtelijke en economische ontwikkeling van Drenthe tot 2020. Het nu geldende omgevingsbeleid is voorbereid in 2009 in een interactief proces met de bevolking.

Het ontwerp van de Omgevingsvisie Drenthe lag van 4 januari tot en met 12 februari 2010 ter inzage. In dat ontwerp staat de realisatie van een windturbinepark van 45 MW in Zuidoost-Drenthe, met als zoekgebied de gemeenten Emmen en Coevorden, naast de 15 MW die toen in voorbereiding was in Coevorden. Die intussen verouderde doelstelling van 60 MW windenergie komt voort uit de afspraken van 2008 tussen provincies en Rijk[5]. De Omgevingsvisie Drenthe is in overeenstemming met de in de Algemene wet bestuursrecht voorgeschreven procedure voorbereid. De reacties op het ontwerp werden gebruikt bij het opstellen van de definitieve versie.
Op 6 april 2010 stelde het college van Gedeputeerde Staten deze definitieve versie van de Omgevingsvisie Drenthe vast, en besloot deze te verzenden voor besluitvorming aan Provinciale Statenen ook aan stakeholders, waaronder alle twaalf colleges van Burgemeester en Wethouders, en appellanten. De Adviescommissie voor de Fysieke Leefomgeving (AFLO) besprak de Omgevingsvisie vervolgens op 16 april 2010. En op 12 en 19 mei 2010 zijn de Omgevingsvisie en Nota van beantwoording in de Statencommissie Omgevingsbeleid (OGB) besproken.
In deze definitieve versie is behalve de gemeenten Emmen en Coevorden ook het noordoostelijk daarvan gelegen veenkoloniale gebied aangewezen als zoekgebied voor grootschalige windenergie[6].
Directe aanleiding voor deze wijziging was het bestuurlijk overleg tussen het Rijk, het Interprovinciaal overleg (IPO) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)in februari 2009 toen is besloten tot een langetermijnverkenning naar de doorgroei van windenergie op land voor in totaal minimaal 6.000 MW. In 2010 zijn er op basis van ruimtelijke analyse en onderzoek naar uitvoeringsaspecten drie soorten gebieden voorgesteld in Nederland.[7]

---

[5] Bestuursovereenkomst Landelijke Ontwikkeling van Windenergie (BLOW). De voorganger van BLOW was de Bestuursovereenkomst Plaatsingsproblematiek Windenergie uit 1991. In het akkoord van 13 juli 2001 staat realisatie van 1.500 MW in 2010 waarvan 15 MW in Drenthe. In het BLOW-akkoord van 3 oktober 2008 tekende het IPO namens de provincies voor 3.600 MW in 2011. Het meeste recente en nu geldende akkoord is het Energieakkoord van 6 september 2013 over 6.000 MW in 2020.

[6] Wijziging bladzijde 51, Windenergie. Zie bladzijde 103, Omgevingsvisie Drenthe, Nota van beantwoording ingekomen zienswijzen op de ontwerp-Omgevingsvisie, Provinciale Staten van Drenthe, vastgesteld 2 juni 2010.
In de nota staat realisatie van 200 MW in het zoekgebied, maar de huidige landelijke afspraak is 285,5 MW. In de tekst van de vastgestelde omgevingsvisie is geen getal genoemd.

[7] Nationaal Ruimtelijk Perspectief Windenergie op Land; uitgangspunten voor nieuw beleid. Concept van 14 juni 2010. Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, Den Haag. In

- Concentratiegebieden: gebieden die geschikt zijn voor grote windturbineparken vanwege het grootschalige en open landschap.
- Vrijwaringsgebieden: gebieden die niet geschikt zijn voor windenergievanwege natuur- of landschapskwaliteiten, juridische belemmeringen of veiligheidsredenen.
- Inpassingsgebieden: gebieden die zich lenen voor een beperkt aantal windturbines aansluitend op het bestaande ruimtegebruik van het gebied.

In het rapport is Nederland grotendeels, en Drenthe geheel, aangemerkt als geschikt gebied vanwege windsnelheid. Het gebied van de Groningse en Drentse Veenkoloniën is aangemerkt als kansrijk concentratiegebied, waar de maat en schaal van het open en grootschalige landbouw productielandschap overeenstemmen met maat en schaal van grootschalige windturbineparken. Het is een aanduiding op basis van geschiktheid vanwege ruimtelijke kenmerken in combinatie met het windaanbod, dus niet op basis van bijvoorbeeld draagvlakgegevens[8].Het betrof een omvang van 400 MW waarvan 200 MW in Drenthe.
De landelijk afgesproken opgave en de aanduiding als concentratiegebied Veenkoloniën in eerdergenoemde verkenning was een belangrijke aanleidingvoor Gedeputeerde Staten van Drenthe om het zoekgebied naar het noorden uit te breiden in het voorstel voor de definitieve Omgevingsvisie Drenthe. Het college stelde voor maximaal 200 MW aan windenergie in het gehele zoekgebied te plaatsen.

Dit besluit van 2 juni 2010 vond plaats na de inspraak en is conform de wettelijke procedure en de bevoegdheid van Provinciale Staten genomen.

Op 2 juni 2010 stelden Provinciale Staten van Drenthe de Omgevingsvisie Drenthe vast en besloten daarbij het maximum van 200 MW te schrappen.

In 2013 is besloten dat in Drenthe 285,5 MW windenergie wordt gerealiseerd conform het energieakkoord en de landelijke afspraak tussen Rijk en provincies over realisatie van 6.000 MW windenergie op land. Met de beleidsmatige randvoorwaarden in het vastgestelde omgevingsbeleid als vertrekpunt, is in de Gebiedsvisie windenergie Drenthe het beleid verder uitgewerkt en vastgesteld op 23 juni 2013. De realisatie van windturbineparken is een grote verandering van dat landschap. In de gebiedsvisie is aan die ruimtelijke verandering veel aandacht besteed. In het vervolgproces is de verdere uitwerking aan de orde.

**3. Hoe ziet het proces er uit?**
In het voorjaar van 2011 hebben Rijk, provincie en gemeenten Borger-Odoorn en Aa en Hunze opdracht verstrekt aan bureau Riek Bakker over de aanpak van windenergie in de provincie Drenthe. In april heeft mevrouw Bakker haar advies gepresenteerd, waaronder het voorstel tot het verfijnen van het zoekgebied. Dit is mede de aanleiding geweest om de Gebiedsvisie windenergie Drenthe op te stellen.

---

opdracht van het Bestuurlijk overleg Rijk, IPO en VNG opgesteld als voorbereiding op het formuleren van rijksbeleid in de Structuurvisie wind op land (SWOL).
De Veenkoloniën staan hierin genoemd als kansrijk voor grootschalige plaatsing (kaart 7 op bladzijde 32) en als concentratiegebied (kaart 8 op bladzijde 52).

[8] Bijvoorbeeld dat van Newcom Research & Consultancy in opdracht van Raedthuys Groep, mei 2008.

De vastgestelde Gebiedsvisie windenergie Drenthe vormt het kader voor de realisatie van 285,5 MW windenergie conform de afspraken tussen het Rijk en het IPO en het provinciale beleid in de Omgevingsvisie Drenthe. Het geeft geschikte locaties aan die in aanmerking komen en randvoorwaarden en ontwerpuitgangspunten voor het plaatsen van windturbines. De gebiedsvisie is een uitwerking van het beleid van de Omgevingsvisie Drenthe. Een tweede, met het Rijk in 2011 afgesproken doel van deze gebiedsvisie is invloed uit te oefenen op initiatieven die vallen onder de Rijkscoördinatieregeling (RCR).

Binnen de RCR-procedure is het rijksbeleid in de SWOL, het toetsingskader. De SWOL is in de ontwerpfase. Vaststelling volgt na bespreking door de Tweede Kamer, beoordeling van zienswijzen en het plan-MER.
De SWOL is een ruimtelijk plan voor de doorgroei van windenergie op land. Doelstelling is het scheppen van zodanige ruimtelijke voorwaarden dat begin 2020 een opwekkingsvermogen van ten minste 6.000 MW operationeel is. Het Rijk geeft aan hoe dit kan en wie verantwoordelijk is voor het aanwijzen van de ruimte voor deze windturbines. Zij wijst concreet gebieden aan die geschikt zijn voor grootschalige windparken. In het plan-MER, waarin de geschiktheid van de potentiële gebieden is beoordeeld, zijn de kenmerken van de gebieden beschreven en ook de kans op effecten op het landschap, natuur, recreatie, woonkernen, beschermde stads- en dorpsgezichten en risicogevoelige infrastructuur. Deze kansen op effecten vormen aandachtspunten bij de ontwikkeling van windenergie in de aangewezen gebieden en worden daarom nadrukkelijk gekoppeld aan de verdere planuitwerking. Voor de Drentse Veenkoloniën staat het volgende over gebied, aandachtspunten en uitvoeringsactie.

Het gebied is een voormalig veenontginningsgebied waardoor een grootschalig rationeel verkaveld landschap is ontstaan. Het gebied wordt doorsneden door een aantal provinciale wegen. Het gebied wordt gekenmerkt door een aantal kleine kernen, de vele bebouwingslinten en agrarisch gebruik. In dit gebied zijn nog geen windturbines opgesteld maar er wordt wel gewerkt aan verschillende initiatieven voor grootschalige windenergie. Aandachtspunten zijn:

- horizonbeslag en aantasting karakteristieke openheid
- geluidshinder en slagschaduw
- beschermd dorpsgezicht Annerveensche Kanaal
- inpassing in het elektriciteitsnet (netinpassing)
- vleermuizen (hoogste risicosoorten)
- ruimtelijk-visuele interferentie tussen opstellingen binnen het gebied
- LOFAR
- verstoring defensieradar en laagvliegroute defensie
- externe veiligheid transportleidingen
- verdubbeling N33
- verstoring apparatuur luchtverkeerleiding

Over uitvoeringsactie staat in de SWOL dat het Rijk, in overleg met de betrokken provincie en gemeenten, uitvoering geeft aan twee initiatieven die onder de rijkscoördinatie (RCR) vallen. De gebiedsvisie van de provincie Drenthe wordt hierbij afgestemd op de RCR.

*Proces noordelijk zoekgebied*
In het noordelijk deel van het zoekgebied, gelegen in de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn, werken drie initiatiefnemers samen bij de ontwikkeling van een windturbinepark. Zij dienden in de zomer van 2010 een eerste aanvraag in bij het Rijk voor het windturbinepark De Drentse Monden en later ook voor Oostermoer, in het kader van de Rijkscoördinatieregeleing (RCR). Het Rijk heeft als bevoegd gezag binnen het kader van de RCR in juni 2011 een procedure gestart voor een inpassingsplan. Een milieueffectrapportage is vereist om de milieueffecten van het voorgenomen windturbinepark in beeld te brengen. De procedure voor de milieueffectrapportage is gestart in november 2012. Inmiddels is het plan-MER in concept gereed. Ook is de procedure gestart voor de project-MER die daarop volgt. De Structuurvisie Wind op Land is voor het Rijk het toetsingskader voor het inpassingsplan. Door het Rijk en de provincie Drenthe is afgesproken dat de RCR-aanvraag en de Gebiedsvisie op elkaar worden afgestemd.
Rijk en provincie Drenthe zijn vergaand in gesprek om tot overeenstemming te komen over de maximale omvang van het windturbinepark. Voor de provincie Drenthe is daarbij de gebiedsvisie leidend.
Verwacht wordt dat de project-MER[9] medio 2014 wordt afgerond. Vervolgens zal worden gewerkt aan het opstellen van het ontwerp-inpassingsplan door het Rijk en de ontwerpvergunningen door de gemeenten. Begin 2015 zal gelijktijdig met het ontwerp-inpassingsplan en de ontwerpvergunningen de project-MER ter inzage worden gelegd. Daarmee wordt de MER openbaar. Informatie over de stand van zaken en het verdere proces wordt dan gegeven op bijeenkomsten en een ieder kan zijn of haar zienswijze kenbaar maken.
Bij het vaststellen van het inpassingplan neemt het Rijk een besluit over de omvang en de opstelling van het windturbinepark. De ministers betrekken bij deze besluitvorming de ingediende zienswijzen, het advies van de Commissie voor de milieueffectrapportage en de belangen van betrokken partijen. In dat proces is de inbreng van de provincie Drenthe uiteraard gebaseerd op de gebiedsvisie.

*Proces zoekgebied Emmen en Coevorden*
De gemeente Emmen werkt momenteel aan de structuurvisie Wind om haar doelstelling van 60 MW windenergie te kunnen realiseren, voordat sprake kan zijn van een aanvullende taakstelling in deze gemeente. De verwachting is dat deze structuurvisie in het begin van 2014 zal worden vastgesteld door de raad.
De gemeente Coevorden stelt geen specifieke windvisie op maar de locaties in de Gebiedsvisie windenergie Drenthe zijn opgenomen in de gemeentelijke structuurvisie die binnenkort wordt vastgesteld door de gemeenteraad.

*Bevoegdheid Rijk*
Windturbineparken met een gepland vermogen van 100 MW of meer vallen onder de Rijkscoördinatieregeling (RCR). Het doel van deze regeling is het op een efficiënte en snelle manier beslissen over grote projecten. Dit houdt in dat het Rijk de ruimtelijke besluitvorming doet via het inpassingsplan, in de plaats van de gemeente via het bestemmingsplan. Dit besluit stelt het provinciale en gemeentelijke beleid voor de desbetreffende locatie terzijde. Rijk voert daarover overleg met provincie en beide gemeenten. Provincie en gemeenten hebben in het kader van de RCR geen mogelijkheid om tegen het besluit in beroep te gaan bij de rechter. Voor andere belang-

[9] De project-MER zal, zoals minister Kamp daarover in de Tweede Kamer heeft gecommuniceerd, worden gebaseerd op de Extensieve variant (III) van 255 MW uit de plan-MER.

hebbenden blijft die mogelijkheid wel bestaan. Daarnaast coördineert het Rijk de procedures ter voorbereiding van de overige voor het project benodigde besluiten. De gemeente blijft het bevoegd gezag voor de omgevingsvergunning.

*Bevoegdheid provincie Drenthe*
Op windturbineparken met een vermogen van 5 tot 100 MW is de provinciale coördinatieregeling van toepassing. Indien de gemeente meewerkt, stelt zij het bestemmingsplan vast. Anders neemt de provincie de bevoegdheid voor het ruimtelijke besluit over in de vorm van een (provinciaal) inpassingplan. De provincie coördineert de procedures en verleent ook de voor de uitvoering vereiste vergunningen en ontheffingen, zoals de omgevingsvergunning. Op verzoek van Gedeputeerde Staten kan de minister van Economische Zaken een ontheffing verlenen van de provinciale coördinatieplicht als de provinciale taakstelling is gerealiseerd of de toepassing van de coördinatieregeling niet zal leiden tot een versnelling. De gemeente is in dat geval bevoegd gezag voor de uitvoeringsbesluiten zoals de omgevingsvergunning.

*Bevoegdheid gemeenten*
Voor projecten kleiner dan 5 MW is de gemeente het bevoegd gezag.
De gemeenten Coevorden, Emmen, Borger-Odoorn en Aa en Hunze zijn bevoegd gezag voor de omgevingsvergunning.

**4. Wat wordt er gedaan op het gebied van schadeloosstellingen participatie?**
De aanleg van windturbineparken is van invloed op economie, werkgelegenheid, veiligheid, energieleveringszekerheid en omgevingskwaliteit. Het zijn gevolgen die vooral voor de inwoners van het gebied van groot belang zijn. In deze paragraaf behandelen wij schadeloosstelling en participatie in verband met die effecten. In relatie tot negatieve effecten is er informatie nodig over schadeloosstelling. Wij vinden het belangrijk dat initiatiefnemers mogelijkheden bieden voor participatie door inwoners van het gebied, zowel voor deelname in het planproces als deelname bij de realisatie, zoals financiële deelname. Wij verwijzen naar het desbetreffende onderzoek over participatie[10] dat is opgesteld als bouwsteen van de Gebiedsvisie windenergie Drenthe.

*Participatie*
Eén van de mogelijkhedenbij participatie is het meepraten in het proces. Het kan daarbij gaan over de inrichting van het landschap of over de manier waarop een deel van de winst ten goede komt aan de inwoners van het gebied. Het was ons voornemen die aanpak te kiezen bij de start van het proces voor het opstellen van de gebiedsvisie. Uit de interviewronde volgde de conclusie[11] dat het niet haalbaar was en daarop kozen wij als alternatief voor een transparant proces. Wij zetten ons alsnog in voor een participatief proces bij de uitvoering, hoewel in dit stadium de overlegruimte beperkter is. Met de uitvoering van de Gebiedsvisie windenergie Drenthe willen wij dat het punt van de participatie voortvarend wordt opgepakt. Onze rol is daarbij beperkt,

---

[10] Naar een verdienmodel voor windenergie in Drenthe, KNN-advies, 2012

[11] Rapport interviewronde Titian Oterdoom (bouwsteen nummer 1) onderdeel 3.1. Hierin staat dat er geen basis is voor interactieve planvorming omdat er geen neutrale start is doordat de RCR-procedure al loopt.
In de aanbiedingsbrief aan Provinciale Staten staat dat de partijen niet mee wilden werken. Tegenwind Hunzedal vocht dat aan. Wij gaven daarop aan dat die zin als niet geschreven wordt beschouwd (Statencommissie Omgevingsbeleid 12 januari 2012).

want de initiatiefnemers hebben de grootste verantwoordelijkheid. Bepalend is of de Gebiedsvisie windenergie Drenthe bij de uitvoering het beleidsmatige kader is, of dat er sprake is van een procedure in het kader van de Rijkscoördinatieregeling. Wij gaan ervan uit dat het meepraten alsnog gerealiseerd wordt, met inachtneming en respect voor de posities van voorstanders en tegenstanders. Meepraten betekent niet het op voorhand instemmen met het doorgaan van de plannenmaar overleg over hoe plannen verbeterd kunnen worden.
Een andere vorm van participatie is het financieel deelnemen in een windturbinepark. Het beleid van de provincie is dat initiatiefnemers verplicht zijn inwoners in de gelegenheid te stellen te participeren[12]. Wij gaan nader bepalen hoe dat beleid uitgevoerd kan worden, bijvoorbeeld bij de procedure van de vergunningverlening. Wij zullen in ieder geval inzetten op realisatie van het provinciale beleid op dit punt. Voor financiële participatie zijn vele vormen te bedenken. Juist daarom zijn wij van mening dat overleg nodig is. Daarbij is van belang dat er veel inwoners zijn met een financieel beperkte draagkracht.

*Planschade*
Voor planschade geldt een procedure op basis van de Wet ruimtelijke ordening[13]. Het betreft geleden schade ten gevolge van planologische maatregelen. Aanvragen worden binnen vijf jaar na de definitieve besluitvorming ingediend bij de gemeente en de schade wordt verhaald op de initiatiefnemers. De provincie speelt hierbij geen rol. Veel reacties en vragen gaan over waardedaling van de woningen in het zoekgebied. Het verschil in waarde van het onroerend goed voor en na de wijziging van het bestemmingsplan is in beginsel de planschade. Het betreft niet het opkopen van woningen. Er zijn vele factoren die kunnen leiden tot waardedaling van gebouwen. Algemene trends zijn van invloed op de waarde van een woning, zoals een crisis in de woningmarkt. De economische crisis speelt een rol, en ook het gegeven dat Zuidoost-Drenthe een krimpgebied is met afnemende bevolkingsomvang. Deze trends doen zich voor in een veel groter gebied dan nabij een windturbinepark. Dit biedt aanknopingspunten voor een inschatting van een eventuele waardedaling van (alleen) het realiseren van een windturbinepark. In de Gebiedsvisie windenergie Drenthe staat dat na het vaststellen er nadere onderzoeken zullen plaatsvinden. De gemeenten Borger-Odoorn en Aa en Hunze houden via onderzoek de vinger aan de pols wat betreft de waarde van gebouwen.
Sterke aandacht trok de vraag of er verlies van het recht op planschade is bij het financieel participeren. Van planschade is uiteraard geen sprake als het een deelnemer of initiatiefnemer betreft met grondpositie[14]. Het eventuele recht op planschade blijft bestaan wanneer een inwoner een aandeel van beperkte omvang heeft in een windturbinepark.

---

[12] Hierover zijn door Provinciale Staten van Drenthe moties aangenomen bij de vaststelling van de Gebiedsvisie windenergie Drenthe op 26 juni 2013. Besloten is dat een eerlijke verdeling van de opbrengsten (mede)leidend zijn in de vervolgprocedure en dat bij de verdere planuitwerking in de oprichtingsvergunning van de gemeenten zal worden opgenomen dat de initiatiefnemersactief de participatie van de gebiedsbewoners ter hand zullen nemen.

[13] In de nota van beantwoording is uitgelegd hoe planschade geregeld is (bladzijde 60).

[14] Daarover is duidelijkheid gekomen in een nota vanhet bureau voor planschade zaken Stichting Adviesbureau OnroerendeZaken (SAOZ).

*Gebiedsontwikkeling*
In de vastgestelde Gebiedsvisie windenergie Drenthe staat de beleidsmatige randvoorwaarde dat een gedeelte van de winst van windturbineparken ten goede komt aan de ontwikkeling van het gebied[15].In de gebiedsvisie hebben wij opgenomen dat 10 tot 20% van de opbrengst ten goede komt aan gebiedsontwikkeling. Het gaat daarbij om het beschikbaar stellen van gelden uit de exploitatie van een windturbinepark voor gebiedsontwikkeling. Bij de uitvoering is dit voor ons een zeer belangrijk punt van aandacht en wij hopen op constructief overleg hierover met de inwoners. Voor de realisatie van windenergie in de gemeente Emmen is daar al over nagedacht en er is afgesproken dat van de daar opgedane ervaring gebruik wordt gemaakt.
Het gaat bij gebiedsontwikkeling ook om het totaal van de (ruimtelijke) ontwikkelingen en de betrokkenheid van inwoners daarbij. Een voorbeeld is de reactie dat de kap van bomen langs het Zuiderdiep voor de inwoners daar de bescherming ontnam tegen uitzicht op windturbines en geluids- en slagschaduwhinder. Bij de uitvoering is het in die situatie belangrijk te overleggen over de gewenstheid van aanleg van aanvullende beplanting bij woningen.

**5. Wat zijn de gezondheidsrisico's en hoe wordt hier mee omgegaan?**
Uit de reacties blijkt dat gevreesd wordt voor grote negatieve invloed op de (leef)omgevingskwaliteit. Er zijn vooral zorgen over de negatieve invloed op woonomgeving, gezondheid en veiligheid. Het betreft "een zeer ingrijpende wijziging van het totale landschap en daarmee de leefomgeving en leefomstandigheden". Wij kunnen hier alleen algemene informatie geven. De omschrijving van de milieueffecten is aan de orde bij de uitwerking van de plannen en vindt plaats in de milieueffectrapportage, de project-MER.

*Geluidsniveau*
Windturbines produceren geluid en dat kan als hinderlijk worden ervaren in relatie tot het bestaande achtergrondgeluid. Bij realisatieplannen gelden landelijke normen[16]voor het gemiddelde geluidsniveau (dB) bij dag en bij nacht. Uit onderzoek[17] blijkt dat er verband is tussen het hoorbare geluid van windturbines en gezondheidsklachten. Dat verband is niet geconstateerd voor wat betreft het onhoorbare laagfrequente geluid. In samenwerking met Tegenwind Veenkoloniën vinden geluidmetingen plaats in het noordelijk gedeelte van het zoekgebied om informatie te verzamelen over het huidige geluidsniveau. De geluidmeting is nulmeting en betreft het hoorbare geluid. In samenwerking met Tegenwind Veenkoloniën en de werkgroep geluid van de Stichting Platform Storm kreeg het thema Gezondheid aandacht, onder andere op twee bijeenkomsten in het voorjaar van 2013. Het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM)informeerde inwoners en de GGD over de stand van zaken van het onderzoek naar het verband tussen windturbines en gezondheidsklachten.
Er wordt toegezien op de naleving van de normen voor geluid op grond waarvan de vergunning afgegeven wordt. Hoewel de norm over gemiddelden gaat, is het mogelijk

---

[15] Gebiedsvisie windenergie Drenthe bladzijde 18. Wij vinden dat zo nodig wettelijke instrumenten voor de grondexploitatie ingezet kunnen worden om de opbrengsten van windturbineparken deels in te zetten voor gebiedsontwikkeling.

[16] De normen zijn door het Rijk vastgesteld en kunnen alleen door het Rijk gewijzigd worden. http://www.infomil.nl/onderwerpen/integrale/activiteitenbesluit/menu/nieuws/nieuwe-integrale/

[17] R.H.Bakker e.a., Impact of wind turbine sound on annoyance, self-reported sleep disturbanceand-psychologicaldistress, zie http://irs.ub.rug.nl/dbi/4fdef61840e7e

de door de fabrikant opgegeven geluidsproductie te vergelijken met het werkelijk geproduceerde geluid. Door het bevoegd gezag wordt handhavend opgetreden als blijkt dat er meer geluid wordt geproduceerd.

*Laag frequent geluid*

In de reacties worden zorgen geuit over mogelijke productie van laagfrequent geluid en de gevolgen voor de gezondheid: "slaapproblemen, duizeligheid, angststoornissen, prikkelbaarheid, depressies, concentratie- en leerproblemen en tinnitus (oorsuisen)". In de reacties is genoemd dat het probleem groter is bij grotere molens. Omdat de geluidsbelasting van grotere molens groter is, zal dan ook de afstand tot bebouwing groter zijn door de toepassing van de normen voor gemiddeld geluidsniveau.

Op dit moment is er geen norm voor Laag Frequent Geluid; alleen Denemarken kent die. Tegenwind Veenkoloniën verzocht de provincie Drenthe onderzoek te verrichten. Wijdeden de toezegging het bij het Rijk aan te kaarten, want het betreft rijksbeleid. Wij drongen bij het Rijk aan op onderzoek en dat is gestart[18]. Op de hiervoor genoemde bijeenkomsten is informatie gegeven over de voortgang daarvan en over andere onderzoeken. De aanwezigen zullen de resultaten krijgen. In hoeverre windturbines laagfrequent geluid produceren staat niet vast. Wij bespraken met Tegenwind Veenkoloniën de mogelijkheid van het meten van het huidige Laag Frequent Geluid, zowel voorafgaand aan de bouw van windturbines, als daarna met een herhaalde meting.

*Slagschaduw*

Windturbines zijn omvangrijke en hoge installaties. Hierdoor ontstaat schaduw; ook bewegende schaduw door ronddraaiende wieken. Vooral die slagschaduw kan hinderlijk zijn. Het is daarom een belangrijk punt bij de uitwerking van de plannen. Het betreft modelmatige berekeningen. Er geldt bij de vergunningverlening en de handhaving in ons land een heel strenge norm. Per jaar mogen omwonenden niet meer dan vijf uur en veertig minuten hinder ondervinden van slagschaduw en per dag niet meer dan twintig minuten. Het is mogelijk windturbines daarop te programmeren.

*Veiligheid*

Veiligheid staat voorop en dit krijgt op basis van wettelijke regels bij de uitwerking concrete vorm. Toepassing van geldende regels leidt tot minimaal aan te houden afstanden, maar doorgaans worden alleen al vanwege de geluidscontour grotere afstanden aangehouden. Voor windturbines passen wij dezelfde regels toe als bij vervoer en opslag van gevaarlijke stoffen. In de gebiedsvisie staat dat wij ons richten naar het Handboek risicozonering windturbines, waarvan in juni 2013 een nieuwe uitgave verscheen. De moderne windturbines zijn aanzienlijk veiliger dan de oude en dat komt terug in de te hanteren tabellen. Het handboek geeft nu ook richtlijnen voor grote turbines tot 6 MW.

Belangrijke veiligheidsvraag is hoe groot de maximale afstand is bij het wegslingeren van een afgebroken wiek. Bij aanwezigheid van bebouwing binnen die afstand stelt de initiatiefnemer een kwantitatieve risicoanalyse op. Dat betreft de volgende risico's.

- Plaatsgebonden Risico (PR). De kans dat iemand overlijdt als gevolg van falen van de turbine mag niet groter zijn dan een op een miljoen, als iemand een jaar lang op dezelfde plek woont. Dat geldt voor de bebouwde omgeving. Voor agrarisch ebied, als er minder dan twee woningen per hectare zijn, geldt een soepeler norm: een op de honderdduizend.

[18] Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport; Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu

- Individueel Passanten Risico (IPR). Hiermee rekenen Rijkswaterstaat en ProRail. Het advies is om dit over te nemen voor andere wegen dan rijkswegen. Het betreft de kans om te overlijden van een op een miljoen bij het tweehonderd keer per jaar passeren van een turbine.
- Maatschappelijk Risico (MR). Hierbij gaat om het totaal van de passanten in plaats van individuele passanten. Het aantal mensen dat per jaar overlijdt ten gevolge van een ongeluk met windturbines mag niet groter zijn dan 0,002.
- Groepsgebonden Risico voor inrichtingen (GRI) en Groepsgebonden Risico voor transportroutes (GRT). Wonen er mensen binnen de maximale werkafstand? Staat er misschien een school, kinderopvang of bejaardencentrum? Zo ja, wat is dan de kans op een ongeluk, afgezet tegen het mogelijke effect?Hiervoor zijn geen harde normen maar het bevoegd gezag weegt dit risico af in het geheel van de afweging van belangen. Bij dit punt komt ook de vraag aan de orde of de windturbine misschien het risico van andere inrichtingen vergroot, zoals gasleidingen.

Het risico van rondvliegende brokken ijs kan ontstaan door ijsaangroei tijdens stilstand van de turbine. Het ijs kan dan op enkele tientallen meters van het rotoroppervlak terechtkomen. Het leidt niet tot verhoging van de normen van het hierboven genoemde plaatsgebonden risico.

*Milieu*

Een aantal vragen gaan specifiek over het effect van de plaatsing van windturbines op het milieu. In de Omgevingsvisie Drenthe en het daarbij behorende plan-MER is aangegeven dat met diverse aspecten rekening gehouden moet worden bij de verdere planuitwerking. In de reacties is het effect op vleermuizen genoemd.Ookishet bijvoorbeeld door wetgeving voor luchtverkeer nodig dat windturbines met een tiphoogte van150 meterof meer verlicht worden en dat kan hinder opleveren. Bij planvorming voor de realisatie van projecten vindt ten behoeve van besluitvorming beoordeling van dergelijke milieueffecten plaats in de project-MER. Daarbij kan naar voren komen dat maatregelen getroffen worden die de milieueffecten verzachten of compenseren.
Er zijn opmerkingen gemaakt over de stof neomydium, dat door sommige fabrikanten wordt gebruikt bij de productie van windturbines. In de gebiedsvisie is daarom opgenomen dat de initiatiefnemer een zogeheten Life circle assessment moet indienen bij de vergunningaanvraag.

**6. Wat zijn andere niet compensabele effecten van de plannen?**

Naast mogelijke effecten voor gezondheid, veiligheid en milieu, zijn ook meer algemene effecten. Dat betreft de invloed op de beleving van de leefbaarheid van het gebied, op het algemene welbevinden, het vestigingsklimaat voor bedrijven, de omvang van de bevolkingskrimp, het gebiedsimago en de recreatieve aantrekkelijkheid van het landschap voor inwoners en bezoekers. Het benoemen van de voordelen en nadelen van windenergie is op dergelijke aspecten niet altijd goed mogelijk. Wel bepalen zij in belangrijke mate de waardering van windenergie door inwoners en hun individuele beleving. Terecht worden deze punten genoemd als belangrijk. Het conceptbeleid voor de productie van windenergie in Drenthe en de locatiekeuze daarvoor is in de ontwerpfase van de Omgevingsvisie Drenthe getoetst[19] op het doelbereik (klimaat- en energiedoelstelling) en gebiedsgeschiktheid (omgevingskwaliteit, beper-

[19] Ontwerp-Omgevingsvisie Drenthe, Duurzaamheidbeoordeling (plan-MER). Gedeputeerde Staten van Drenthe, december 2009. Dat betrof het gebied Zuidoost-Drenthe, dat bij de vaststelling door Provinciale Staten van Drenthe is uitgebreid. Daarbij zijn aspecten benoemd waarmee rekening moet worden gehouden bij vervolgbesluitvorming.

kingen, infrastructuur). Wij gaven hiervoor een schets van de verschillende stappen en fasen van besluitvorming. De totstandkoming van de aanwijzing van het zoekgebied is hiervoor geschetst. De gebiedsvisie is voor ons leidend bij de verdere invulling en realisatie van windturbineparken. Bij realisatie zijn er diverse algemene effecten. Wij benoemen hier enkele aspecten naar aanleiding van de binnengekomen reacties.

*Landschapsbeeld*
Door de grote hoogte en omvang van windturbines is het visuele effect dat zij vanaf grote afstand zichtbaar zijn: het landschapsbeeld wijzigt door horizonbeslag. In reacties wordt de negatieve beleving daarvan aangeduid als "horizonvervuiling".
De aantasting van kernwaarden is niet te voorkomen om de energiedoelen te bereiken, daarom kreeg dit onderwerp veel aandacht bij de afweging in de gebiedsvisie. Hiervoor is geschetst dat windenergie noodzakelijk is voor het doelbereik en dat de keuze van het zoekgebied vast ligt. Uitgaande van die noodzaak en het feit dat de locatie van het zoekgebied vast ligt, gaat het vervolgens om het zo verantwoord mogelijk realiseren. In het proces van het opstellen van de Gebiedsvisie windenergie Drenthe zorgden wij daarom voor landschappelijke studies als bouwstenen voor die visie. De landschappelijke effecten komen opnieuw aan de orde in de project-MER.

*Toerisme*
Het kernkwaliteiten en het toeristische imago van Drenthe als gebied bij uitstek voor ruimte, rust, natuur, stilte en donkerte staat op gespannen voet met grootschalige windturbineparken. Het gaat daarbij om de afweging tussen belangen. Het resultaat is beperking van het zoekgebied en de keuze voor het grootschalige open gebied van de Veenkoloniën. Het keurmerk Cittaslow van de gemeente Borger-Odoorn is niet in het geding. Het gaat hier om de mogelijkheden voor het gebruiken van streekeigen producten en het "onthaasten" in de gemeente Borger-Odoorn. De beleving van windturbineparken is afhankelijk van persoonlijke overtuiging. Bij de waardering is het perspectief van de persoon doorslaggevend. Een tegenstander die hinder ondervindt, ziet een windturbinepark als aantasting van de omgeving,als hinderlijk en verstorend. Een voorstander die windturbineparken onmisbaar vindt voor een duurzame energiehuishouding kan het zien als positief voor de duurzame samenleving. Uit onderzoek bleek dat windturbines geen negatieve effecten hebben op de vrijetijdssector.

*Krimp*
***Aanleg van windturbineparken hebben effect op vestiging van inwoners, bedrijvigheid, economie en werkgelegenheid.*** Het gaat hier om regionale afwijkingen van de landelijke algemene opbouw van de bevolking. Factoren daarbij zijn onder andere aantrekkelijkheid van de woonomgeving, aanwezigheid van voorzieningen en werkgelegenheid. Naar het effect op groei of krimp van de bevolking is door de provincie geen specifiek onderzoek uitgevoerd of gepland. De aandacht van de overheden gaat uit naar de gevolgen van krimp, daarom zijn er specifieke programma's in uitvoering op dat gebied[20].

*Economie*
Productie van hernieuwbare energie is een economische drager en onderdeel van een duurzame economie met groene groei. Naar het effect op de economie is door de

[20] Bijvoorbeeld Kreatief met krimp, een programma om via inzet op culturele activiteiten het gebied aantrekkelijker te maken.

provincie geen specifiek onderzoek uitgevoerd of gepland. Het is geen bepalende factor geweest bij de besluitvorming. Wij vinden het van belang potentiële positieve economische effecten te benutten in de regio[21]. Wij willen bevorderen dat die economische effecten optreden en dat bij uitvoering plaatselijke bedrijven de kans krijgen opdrachten te verwerven bij de realisatie. Aanleg en onderhoud heeft werkgelegenheidseffect[22]. Rapportage over de ontwikkeling van werkgelegenheid in relatie tot energie vindt jaarlijks plaats door Energy Valley.
Verder is het voordeel dat wij minder afhankelijk worden van het buitenland voor de energievoorziening, van het schaarser worden van fossiele energie en van de internationale prijs van fossiele energie met verminderde opbrengsten uit fossiele energie en stijgende aankoopkosten. Het zeker zijn van energielevering is ook groter als de productie in eigen hand is. Energieleveringszekerheid is van groot belang voor onze economie en voor het functioneren van de maatschappij.

*Megastallen*
In reacties komt aan de orde dat met de komst van windturbines ook andere onwenselijke activiteiten hun intrede doen, zoals een mogelijk agroparkplan Nieuw-Buinen als grootschalige industriële veehouderij met biovergisting, windturbines.
Het is andersom. De mogelijkheden voor het agropark in het bestemmingsplan bestond al voordat de Gebiedsvisie windenergie Drenthe werd opgesteld en wij zien mogelijkheden en voordelen in de combinatie met windenergie.
Wij vinden het belangrijk dat omwonenden worden betrokken bij het realisatieproces van windturbineparken. Voor een goed ontwerp is de beleving van inwoners een belangrijk aspect. In de gebiedsvisie stellen wij daarom dat inwoners betrokken moeten worden in het proces om tot invulling van de locaties te komen.

---

[21] In de Gebiedsvisie windenergie Drenthe is in bijlage 5 op bladzijde 37 het economisch effect nader toegelicht. Het effect kan onder meer via lokale aanbesteding tot stand komen. Onder het kopje Arbeidsmarkt en onderwijs wordt aandacht besteed aan de spin-off naar scholing en opleiding. Onder het kopje Bestedingen gaat aandacht uit naar de verbeterde bedrijfsposities van agrarische bedrijven.

[22] Op basis van kengetallen is het geschatte werkgelegenheidseffect voor Drenthe indicatief aangegeven: éénmalig 3 fte per MW bij de bouw en structureel voor het onderhoud 0,1 per MW.

**Overzicht van processtappenvoor het beleid van de provincie Drenthe voor windenergie**

| | |
|---|---|
| 7 juli 2004 | Vaststelling Provinciaal Omgevingsplan (POP II). Europark Coevorden is gebied voor productie van windenergie (15 MW). |
| 2006 | Afspraak met het college van Burgemeester en Wethouders van Emmen om 60 MW windenergie te realiseren in de gemeente Emmen. |
| 2008-2009 | Voorbereiding Omgevingsvisie Drenthe met interactief proces Dit tekent Drenthe. Overleg met ondermeer gemeenten. |
| 23 september 2009 | Verzending Conceptontwerp-Omgevingsvisie Drenthe ter consultatie aan onder andere gemeenten. Zuidoost-Drenthe is gebied voor productie van windenergie (15 + 45 MW) |
| 18 december 2009 | Ontwerp-Omgevingsvisie Drenthe verzonden om het ter inzage te leggen voor een ieder.<br>Zoekgebied gemeenten Emmen en Coevorden voor een windturbinepark. |
| 4 januari 2010 | Start termijn van inspraak op Ontwerp Omgevingsvisie Drenthe.<br><br>Provincie ontvangt zienswijzen |
| 12 februari 2010 | Einde termijn van inspraak op Ontwerp Omgevingsvisie Drenthe |
| 6 april 2010 | Aangepast Ontwerp-Omgevingsvisie Drenthe na inspraak. Zoekgebied windenergie uitgebreid met noordelijke veenkoloniën in Borger-Odoorn en Aa en Hunze (200 MW) |
| 16 april 2010 | Bespreking van het ontwerp door de AFLO |
| 12 en 19 mei 2010 | Bespreking van de Nota van beantwoording en Ontwerp-Omgevingsvisie Drenthe door de Statencommissie Omgevingsbeleid. |
| 2 juni 2010 | Vaststelling Omgevingsvisie Drenthe door Provinciale Staten van Drenthe |
| 2011-2012 | Opstellen Gebiedsvisie windenergie Drenthe |
| 23 juni 2013 | Vaststelling Gebiedsvisie windenergie Drenthe door Provinciale Staten van Drenthe |

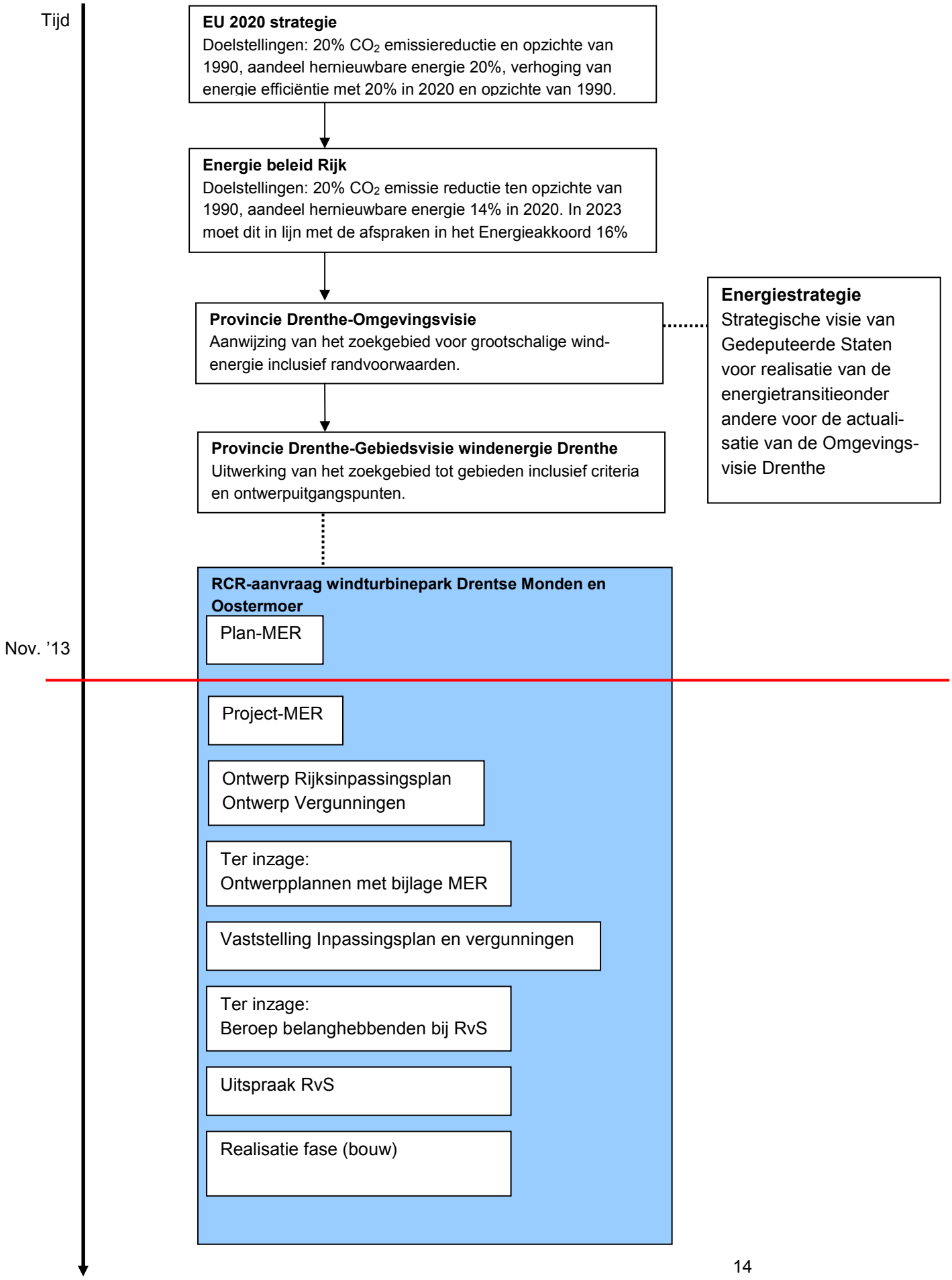
Tijd
EU 2020 strategie
Doelstellingen: 20% $CO_2$ emissiereductie en opzichte van 1990, aandeel hernieuwbare energie 20%, verhoging van energie efficiëntie met 20% in 2020 en opzichte van 1990.
Energie beleid Rijk
Doelstellingen: 20% $CO_2$ emissie reductie ten opzichte van 1990, aandeel hernieuwbare energie 14% in 2020. In 2023 moet dit in lijn met de afspraken in het Energieakkoord 16%
Provincie Drenthe-Omgevingsvisie
Aanwijzing van het zoekgebied voor grootschalige wind-energie inclusief randvoorwaarden.
Energiestrategie
Strategische visie van Gedeputeerde Staten voor realisatie van de energietransitieonder andere voor de actualisatie van de Omgevings-visie Drenthe
Provincie Drenthe-Gebiedsvisie windenergie Drenthe
Uitwerking van het zoekgebied tot gebieden inclusief criteria en ontwerpuitgangspunten.
RCR-aanvraag windturbinepark Drentse Monden en Oostermoer
Plan-MER
Nov. '13
Project-MER
Ontwerp Rijksinpassingsplan
Ontwerp Vergunningen
Ter inzage:
Ontwerpplannen met bijlage MER
Vaststelling Inpassingsplan en vergunningen
Ter inzage:
Beroep belanghebbenden bij RvS
Uitspraak RvS
Realisatie fase (bouw)

**GEWIJZIGDE** VOORLOPIGE AGENDA voor de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid, op woensdag 27 november 2013, aanvang 13.00 uur.

| Aanvang/ streeftijd | Status van het stuk | Agendapunt | |
|---|---|---|---|
| 13.00 uur (10 min.) | | 1. Opening | |
| | | 2. Vaststelling van de agenda | |
| | | 3. Samenvatting vergadering 16 oktober 2013 en de lijst van toezeggingen<br><br>*Vaststelling samenvatting conform het ontwerp* | |
| | | 4. Ingekomen stukken<br><br>*Zie bijgevoegde lijst van ingekomen stukken* | |
| 13.10 uur (20 min.) | | 5. Rondvraag | |
| 13.30 uur (20 min.) | | 6. IPO-, SNN- en EU-aangelegenheden<br><br>*Gelegenheid om in te gaan op (actuele) IPO-, SNN- en EU-aangelegenheden* | |
| 13.50 uur (30 min.) | | 7. Startnotitie fietsnota Drenthe; brief van het college van Gedeputeerde Staten van 4 oktober 2013 | |
| 14.20 uur (120 min) | B | 8. Statenstuk 2013-597, Energiepotentiekaart Drenthe | |
| 16.20uur (30 min) | B | 9. Statenstuk 2013-595, Duurzaamheidslening hernieuwbare energie | |
| 16.50 uur (30 min) | | 10. Beantwoording vragen ex artikel 41 van de Statenfractie PVV inzake Uitkijktoren in het natuurgebied "De Onlanden" nabij Paterswolde; brief van het college van Gedeputeerde Staten van 29 augustus 2013<br><br>*Geagendeerd op verzoek van de Statenfractie PVV* | |

| Aanvang/ streeftijd | Status van het stuk | Agendapunt | |
|---|---|---|---|
| 17.20 uur (30 min.) | B | 11. Statenstuk 2013-596, Benoeming leden Adviescommissie voor de Fysieke Leefomgeving/intrekking Reglement op de Adviescommissie voor de Fysieke Leefomgeving Drenthe | |
| 17.50 uur (40 min.) | | 12. Opschorten vergunningverlening Natuurbeschermingswet op basis van Beleidsregel Groenmanifest 2012; brief van het college van Gedeputeerde Staten van 7 november 2013 | |
| 18.30 uur | | 13. Schorsing tot 11 december 2013 | |

**Status A- en B-stukken**
A-stukken zijn voordrachten aan Provinciale Staten die als discussiestuk aan de orde komen in de commissievergaderingen, maar waarover in de regel geen discussie meer plaatsvindt in de statenvergadering (hamerstukken).
B-stukken zijn voordrachten aan Provinciale Staten waarover zowel in de vergadering van de commissie als in Provinciale Staten gediscussieerd kan worden.

**Spreekrecht**
Voor deze vergadering geldt voor het publiek spreekrecht. Insprekers kunnen voorafgaand aan het desbetreffende agendapunt in de eerste termijn maximaal vijf minuten inspreken. Na de eerste termijn van de statencommissie bestaat de mogelijkheid om voorafgaand aan de tweede termijn, indien gewenst en alleen ter verduidelijking, een korte nadere toelichting te geven (eveneens maximaal vijf minuten).
Het woord kan niet gevoerd worden over:
a. een besluit van het provinciebestuur waartegen bezwaar en beroep openstaat of heeft opengestaan;
b. benoemingen, keuzen, voordrachten of aanbevelingen van personen;
c. een gedraging waarover een klacht ex. artikel 9:1 van de Algemene wet bestuursrecht openstaat of heeft opengestaan.

Belangstellenden hiervoor dienen zich voorafgaande aan de vergadering, onder vermelding van naam, adres, telefoonnummer en het onderwerp waarover het woord gevoerd wenst te worden, aan te melden bij de statenadviseur, telefoonnummer (0592) 36 51 89.

**DocumentVindSysteem (DVS)**
De vergader- en ingekomen stukken zijn te vinden via www.drenthe.nl/ps.
Klik bovenaan op "Vergaderstukken".

**AANVULING**
**Lijst van ingekomen stukken Statencommissie Omgevingsbeleid op 27 november 2013**

(periode 16 oktober tot en met 19 november 2013)

A. BRIEVEN/MEDEDELINGEN VAN GEDEPUTEERDE STATEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van 15 oktober 2013 over Informatie ontwikkelingen mogelijke opslag kernafval in Wahn (D) | Voor kennisgeving aannemen |
| 2. | Brief van 17 oktober 2013 over Mogelijkheden versnelde uitvoering grootonderhoudsprojecten | Betrekken bij Lijst van toezeggingen, toezegging korte termijn nr. 6 |
| 3. | Brief van 30 oktober 2013 over Beantwoording toezegging in PS van 17 april 2013 over Uitvoeringsbesluit Dorpsinitiatieven Vitaal Platteland | Voor kennisgeving aannemen *(ook vermeld op de Lijst van ingekomen stukken van de Statencommissie Financiën, Cultuur, Bestuur en Economie)* |
| 4. | Brief van 30 oktober 2013 over Beantwoording toezegging in Statencommissie OGB en PS van 12 en 26 juni 2013 over aanvullend CLC-advies Herijking EHS | Betrekken bij Lijst van toezeggingen, toezegging lange termijn nr. 3 |
| 5. | Brief van 30 oktober 2013 over BIO-plan Drentsche Aa en BIP Drents-Friese Wold | Voor kennisgeving aannemen |
| 6. | Brief van 19 november 2013 over Financieel perspectief openbaar busvervoer Groningen Drenthe | Voor kennisgeving aannemen |
| 7. | Brief van 19 november 2013 over Reacties op vaststelling Gebiedsvisie windenergie Drenthe | Betrekken bij Lijst van toezeggingen, toezegging korte termijn nr. 5 |

B. VAN DERDEN ONTVANGEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Jaarverslag Libau 2012 (brief oktober 2013) | Ter informatie |
| 2. | SNN; Openbare besluitenlijst van het DB SNN van 15 oktober 2013 | Betrekken bij agendapunt 6 |
| 3. | Brief van MEA-adviesbureau van 11 november 2013 over Provinciale subsidieaanvraag voor de uitwerking van “groene regio’s” in het EFRO-gebied | In handen stellen van GS |
| 4. | Vervolgbrief van MEA-adviesbureau van 18 november 2013 over Deelname aan regionale duurzame energie aktiviteit in Noord-Nederland | Betrekken bij LIS B.3. |
| 5. | Brief van de heer I.K.V. Korthals Altes van 19 november 2013 over Borger-Odoorn/georing versus windturbines | Voor kennisgeving aannemen |

C. TER INZAGE IN LEESKAMER

| Punt | Omschrijving | Behoort bij |
|---|---|---|
| | Geen | |

## Statengriffie

**Van:** Immanuel Altes
**Verzonden:** dinsdag 19 november 2013 12:17
**Aan:** Statengriffie
**CC:** Korthals Altes I. K. V.
**Onderwerp:** Borger-Odoorn / geo-nrg versus windturbines
**Bijlagen:** Borger-Odoorn-20131119.docx

Zeer geachte leden van de Provinciale Staten Drente,
Bijgaand ter info een advies aan Borger-Odoorn in zake windturbines.
Het voor Borger-Odoorn geformuleerde advies kan ook in basis gelden voor de provincie Drenthe en bijvoorbeeld de gemeente Emmen, met haar plannen voor "Rundeveen".
Met vriendelijke groet,
Altes

**********
*Immanuël K.V. Korthals Altes, LLM, BMS*
*Jaspisdreef 16*
*7828 CG Emmen*
*The Netherlands*
*GPS: 52,7328ºN 6,9133ºE*

*phone* *+31.591.630842*
*gsm* *+31.6. (on request)*
*e-mail* *immanuel.altes@veteranen.nl*
**********
Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. Verzonden berichten en bijlagen zijn voor verzending gecontroleerd op virussen. De afzender aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.
**********
This email and any attachment is confidential and is intended solely for the use of the individual or entity to whom it is addressed. Sender accepts no responsibility for information, errors or omissions contained in it. If you are not the intended recipient please do not disclose, copy or take any action in reliance on it. If you received this message in error please tell us by reply or telephone the sender and delete all copies on your system. Whilst we have taken reasonable precautions to ensure that any attachment to this e-mail has been swept for viruses. The sender accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.
**********

Mr.Immanuël K.V. KorthalsAltes
Jaspisdreef 16
7828 CG Emmen

e-mail: immanuel.altes@veteranen.nl
gsm: 06.(op verzoek)
vast: 0591.630842

Emmen,19 november 2013

Gemeente Borger-Odoorn
College van
Burgemeester en Wethouders& Raad
p.a.

Griffie

per e-mail: griffie@borger-odoorn.nl

Betreft: windturbines versus geo-elektriciteit / “geo-nrg”

Zeer Geacht College en Raad,

Met belangstelling volg ik reeds enige tijd de beraadslagingen over het plaatsen van windturbines.

Het verbaast mij dat, om elektriciteit te produceren, de mogelijkheden van aardwarmte buiten beschouwing zijn gebleven. De diepe ondergrond in Oost Nederland en zeker Drenthe is extreem geschikt voor het opwekken van elektriciteit, gebruikmakend van diepe aardwarmte.

De cijfers in de bijlage, gebaseerd op gegevens van SenterNovem, spreken in deze boekdelen.

Uit deze cijfers blijkt, dat er slechts een zeer klein areaal van de gemeente ingericht hoeft te worden om zeer veel elektriciteit op te wekken.

In de bijlage wordt het principe van de OganicRankineCycle (ORC) / Dual Cycle Power Plant (DCPP) getoond. Ander soortige cycli zijn overigens ook mogelijk, zoals de Kalina Cyclus, die onder meer gebruikt wordt in Bruchsal-DE.

Algemene voordelen DCCP

- Laagbouw, een kleine centrale kan reeds in een 2-onder-1-kap woning
- Geen horizonvervuiling
- 100% $CO_2$ neutraal
- Onafhankelijk van bovengrondse omgevingsfactoren, zoals wind of zon
- Zeer lage onderhoudskosten
- Geen verontreiniging: gesloten systemen
- Geen invloed op bodemdaling: er worden geen “volumes” aan de bodem onttrokken
- Geen gevaar voor flora of fauna
- Kan zonder negatieve effecten gerealiseerd worden in een natuurgebied
- Geluidsarm
- Deze opsomming is niet limitatief!

Algemene nadelen DCCP

- Minder werkgelegenheid in de transport sector: geen aanvoer van bijvoorbeeld kolen
- Minder werkgelegenheid in de havens, dan bij kolen- / gasgestookte centrales
- Minder werkgelegenheid in de bouw
- Minder belasting opbrengsten uit bijvoorbeeld de haven of onderhoudsbedrijven
- Minder inkomsten voor grondeigenaren, dan bij windturbines, omdat er bijna geen grond nodig is voor de productie van energie
- Minder / geen werkgelegenheid bij windturbine bouwers
- Minder werkgelegenheid bij onderhoudsbedrijven
- Deze opsomming is niet limitatief

Het moge duidelijk zijn, dat een uitgebreid verhaal over “geo-nrg” nog duidelijker zal maken, wat de enorme voordelen hiervan zijn, boven de windturbines (en gas-/kolengestookte centrales).
Uit een door mij opgestelde kosten/baten analyse blijkt, dat een DCCP financieel haalbaar is. Echter, in dit stadium lijkt het mij nog niet opportuun hier dieper op in te gaan. Eerst moet het pad uitgezet worden.

Primair staan de volgende suggesties:

- Heroverweeg het plaatsen van windturbines
- Stel het besluit tot plaatsing van windturbines uit
- Onderzoek het alternatief van “geo-nrg” io. een DCCP

Voor de gemeente Emmen, met de plannen voor het Rundeveen, geldt het zelfde als voor Borger-Odoorn: “Bezint eer gij begint” aan windturbines: “Beter ten halve gekeerd, dan ten hele gedwaald”.

Verwachtende u voldoende basis te hebben gegeven om het pad van de DCCP in te gaan slaan,

hoogachtend,

Altes

CC ter info
Provinciale Staten Drenthe
B & W Emmen
Dagblad van het Noorden


immanuel.altes@veteranen.nl

BIJLAGEN bij brief d.d. 20-11-2013

**Geo-elektriciteitscapaciteit**
**Nederland**

| | | |
|---|---|---|
| Totale energie in NL bodem op ca. 3.000 m diepte | 90.000 | PJ |
| Totale energiebehoefte NL | 3.000 | PJ |
| ofwel: | 833.400 | GW/h |
| 1PJ (petajoule)= | 277,8 | $GW/h_{th}$ |
| | | |
| Opp. Nederland land | 33.881 | km² |
| Opp. Nederland binnenwater | 7.647 | km² |
| Opp. Nederland totaal | 41.528 | km² |
| | | |
| Theoretisch winbaar NL | | |
| 1. Thermisch = $_{th}$ | | |
| totaal winbaar land | 20.398.111 | $GW/h_{th}$ |
| totaal winbaar water | 4.603.889 | $GW/h_{th}$ |
| totaal winbaar NL | 25.002.000 | $GW/h_{th}$ |
| 2. Elektrisch = $_{el}$ | | |
| rendement 1 > 2 | 15% | |
| totaal winbaar land | 3.059.717 | $GW/h_{el}$ |
| totaal winbaar water | 690.583 | $GW/h_{el}$ |
| totaal winbaar NL | 3.750.300 | $GW/h_{el}$ |
| winbaar / km² op land | 90 | $GW/h_{el}$ |

**Geo-elektriciteitscapaciteit**
**Borger-Odoorn**
op 3.000 m diepte

| | | |
|---|---|---|
| Opp. Land | 275,19 | km² |
| Opp water | 2,73 | km² |
| | | |
| % land t.o.v. NL (water + land = totaal) | 0,00662661336929301 | % |
| % landt.o.v. NL (land) | 0,00812225140934447 | % |
| In bodem aanwezig (land) | 596,40 | PJ |
| t.o.v. NL totaal | 165.678,59 | GW thermisch |
| | | |
| Bij een rendement van | 15% | |
| | 24.851,79 | GW elektrisch |
| | 248.517.881.189 | KW elektrisch |
| Gemiddeld KW / huishouden | 3.500 | KW |
| | | |
| Dus aantal huishoudens | 71.005.109 | |

Voor Emmen, met de plannen voor het Rundeveen, kan een zelfde berekening gemaakt worden.


immanuel.altes@veteranen.nl

Energie / elektriciteit uit diepe aardwarmte

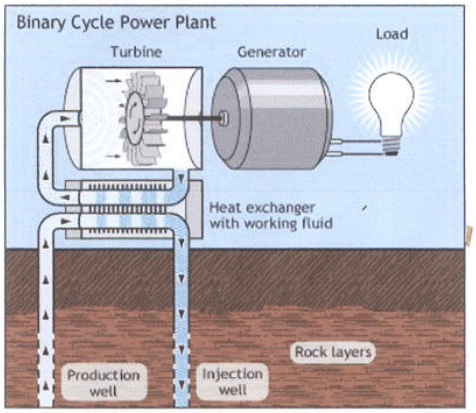


1. "2 gaatjes boren"
2. water "oppompen"
3. gas verwarmen (beginsel biertapkoeling)
4. met gasdruk turbine aandrijven
5. afgekoeld water terug in diepe bodem, eventueel na restgebruik warmte voor (voor)verwarming
6. gebruikt gas terug > "verwarmingsvat"

Totaal gesloten systeem
Geen $CO_2$
Geen horizonvervuiling
Minimaal 40 tot 50 jaar continue productie: onafhankelijk van bovenmaaiveldse factoren

Totale nrg behoefte NL: 3.500 Petajoule
Totale diepe nrg bron inNL: 90.000 Petajoule

Afstand boorgaten maaiveld: 20 m
Afstand op ca 3.000 m diepte: 2 tot 3 km

Bron:
Immanuël K.V. Korthals Altes
Januari 2001
immanuel.altes@veteranen.nl

"Rock Layer" wordt vervangen door een watervoerende laag (aquifer), waardoor "kraken" niet nodig is

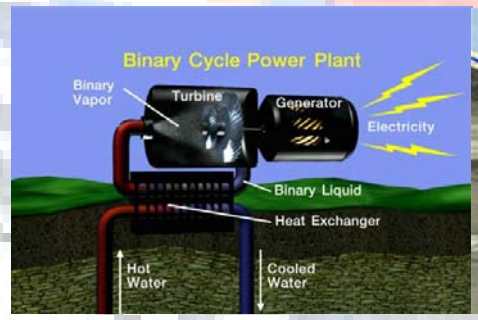


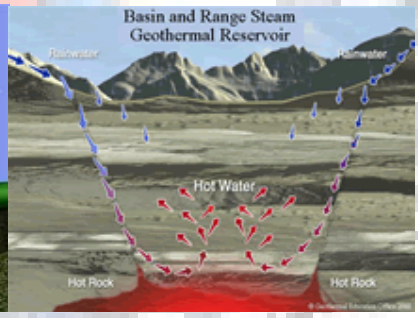

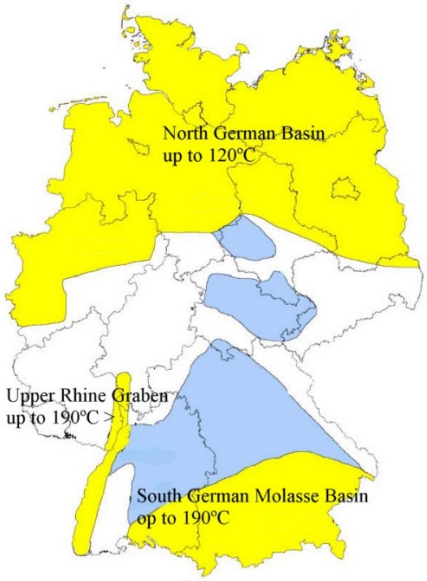


temperatuur op 3000 m diepte

Provinciale Staten Drenthe

Betrekken bij
PS-vergadering van
18 december 2013

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de statenadviseur mede te delen.*

# *Samenvatting*

## van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

gehouden op 27 november 2013 (+ vervolg op 11 december)

WOENSDAG STATENDAG

# SAMENVATTING

## Vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

### Woensdag 27 november 2013 (+ 11 december)

*U kunt de agendavoorstellen en de ingezonden brieven, evenals de samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

De lijst met toezeggingen tot en met de vergadering van 27 november (inclusief vervolg van 11 december ) is als bijlage opgenomen bij deze samenvatting.

**Aanwezig:**
mevrouw L.A.Smits (voorzitter)
mevrouw M. Bakker (PvdA)
H. Beerda (PvdA)
A.A.P.M. van Berkel (PVV)
J.A. van Berkum (ChristenUnie)
E. Bolhuis (VVD)
D.B. Dijkstra (CDA)
H.R. Hornstra (PvdA)
J.N. Kuipers (GroenLinks)
K. Kuipers (Groen Links)
F.W. van Lookeren Campagne (D66)
mevrouw W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen (CDA)
J.M.L. van Middelaar (SP)
P.H.Oosterlaak (SP)
J. Slagter (PvdA)
J.L. Stel (VVD)
mevouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
A. Timmerman (VVD)
mevrouw M.C.J. van der Tol (D66)
J. Vester (SP)
A. Vorenkamp (PVV)
Th.J. Wijbenga (CDA)
P.A. Zwiers (PvdA)

mevrouw R. Veenstra, statenadviseur

**Voorts aanwezig de leden van GS:**
R.W. Munniksma (PvdA)
H. Brink (VVD)
H.H. van de Boer (VVD)

**Afwezig:**
R. Fokkens (PvdA)
mevrouw G.M. van Dinteren (GroenLinks)
mevrouw W.M. Meeuwissen-Dekker (VVD)

**1./2 Opening en vaststelling van de agenda**

De voorzitter opent de vergadering en geeft aan dat de vergadering na agendapunt 12 wordt geschorst en dat op 11 december om 09.30 uur de vergadering wordt hervat met het agendapunt breedband. De heer Klaas Kuipers (GL) vervangt mevrouw van Dinteren (GL).
De heer Stel (VVD) geeft aan dat de kijkrichtingen als agendapunt op een volgende agenda komt.

**3. Samenvatting vergadering 16 oktober 2013 en de lijst van toezeggingen**

De samenvatting wordt conform vastgesteld. De lijst van toezeggingen wordt aangepast. Een actueel overzicht hiervan is aan deze samenvatting gehecht.

De toezeggingen korte termijn nummers 3,4,5,6,8, en 13 worden conform voorstel van de lijst gehaald.
Korte termijn toezegging nr.10 Voortgang N33, er komt een uitnodiging voor 11 december a.s.
Korte termijn 11, schorsing Natuurbeschermingswet komt terug als agendapunt 12.

Lange termijn toezeggingen nummers 1 en 4 worden conform voorstel van de lijst gehaald.
Lange termijn toezegging nr. 3 EHS, hierover zijn twee mails binnen gekomen 1. van de heer Bosman en 1. van de heer Nieuwenhuis.
Gedeputeerde Munniksma geeft aan dat hij beide brieven kent en op de hoogte is van de problematiek. Kwestie van de heer Nieuwenhuis is veelvuldig besproken en bekend bij GS.
De mail van de heer Bosman heeft op zich niets met de EHS te maken. De heer Bosman is bang voor ammoniak en dat is op dit moment niet aan de orde.
VVD: vorige vergadering insprekers gehad over de EHS kaart. Toen als commissie aangegeven dat er drie bijzondere gevallen waren en aan college gevraagd of er maatwerk geleverd kan worden. Dat is niet gebeurd en roept college op dit alsnog te doen. Meerdere fracties geven aan hier graag een inhoudelijke reactie op te willen.
Gedeputeerde Munniksma geeft aan dat in de CLG commissie is gezegd dat het niet nodig was nogmaals individueel met de bezwaarmakers te spreken. Er is goed gekeken naar de insprekers. Gesproken met de heer Tonckens en afgesproken om te gaan kijken of er een oplossing gevonden kan worden.
Wil in gesprek gaan met de heer Bosman en Nieuwenhuis maar kan niet zeggen dat er een oplossing komt. VVD prima dat gedeputeerde aangeeft nogmaals in gesprek te willen gaan hier moet wel de intentie zijn om tot een oplossing te komen. PVV verzoekt om na het gesprek schriftelijk aan tegeven wat er is besproken.

Gedeputeerde staten zeggen het volgende toe
*Gedeputeerde Munniksma zegt toe:* in gesprek te gaan met de heer Bosman en Nieuwenhuis

**4. Ingekomen stukken**

De lijst met ingekomen stukken wordt conform vastgesteld.

Naar aanleiding van de lijst worden de volgende opmerkingen gemaakt c.q. vragen gesteld.
Lis A.6, Financieel perspectief openbaar bus vervoer Groningen Drenthe komt terug in de rondvraag van de fractie van D66. Fractie van de PvdA: LIS A.3 uitvoeringsbesluit Vitaal platteland loopt af op 6 januari. Wil graag lijst van college om te zien of inzendingen voldoen aan het besluit.
Gedeputeerde Munniksma zegt toe de commissie op de hoogte te stellen..
Fractie van D66 LIS: B.1 Jaarverslag Libau ook graag naar LIS van de commissie FCBE, is akkoord.

En B.5 Korthals-Altes, graag reactie van GS naar PS en meenemen tijdens de behandeling van de energie potentiekaart. Gedeputeerde Munniksma geeft aan te kijken of de brief ook beleidsmatig beantwoordt moet worden. Lis A.5 BIO-plan Drentsche As en BIP wordt door de fractie van PVV geagendeerd voor de OGB- vergadering van 8 januari.

**5. Rondvraag**

De fractie van D66 stelt vragen over de consequenties voor Drenthe wat betreft de miljoenentekorten op het OV de komende jaren en welke stappen denkt GS te nemen om deze tekorten op te vangen. De brief van GS beantwoord al een deel van de vragen maar wat betekent het specifiek voor Drenthe?
Gedeputeerde Brink geeft aan dat ook bij de begrotingsvergadering al een korte toelichting is gegeven. Twee zaken: Andere verdeling studenten OV-kaart daardoor twee miljoen eenmalig minder. Het 2e is het niet volledig indexeren en dat is jaarlijks ongeveer 2/2,5 % is ongeveer 1 miljoen per jaar. Begin volgend jaar wordt gekeken naar de consequenties en welke maatregelen genomen moeten worden of het bijvoorbeeld nog efficiënter nog kan het. Op de langere termijn zijn er innitiatieven waarnaar gekeken kan worden. Uitkomsten uit Dagelijks Bestuur zullen aan de commissie worden medegedeeld.
De begroting van het OV-bureau wordt in juni 2014 aan de commissie voorgelegd.

De fractie van PvdA stelt vragen over de lelieteelt. Indruk dat er goede afspraken waren gemaakt over de gewasbeschermingsmiddelen. Daarom ook verrast over de uitzending van Zembla, met name over de gevolgen voor de mensen die dichtbij wonen. Is het college daarvan op de hoogte en kan het college daar iets aan doen? Hoe voorkom je incidenten waarbij de volksgezondheid in het geding is.
Gedeputeerde Munniksma In het begin van de vorige bestuursperiode zijn de nodige proeven gedaan om met andere middelen het probleem tegen te gaan. De sector moest, na een tijdje ondersteuning, zelf de financiering doen. Op dit moment geen paraat antwoord op de monitoring. Het ontsmettingsmiddel mag voorlopig nog een jaar gebruikt worden. Daarna wordt dit opnieuw bekeken. Besluit is niet aan het college. Ook de GGD in Noord Drenthe geeft aan dat er vraagtekens zijn bij dit middel. Betekent wel dat er snel een antwoord moet komen of het consequenties heeft voor de volksgezondheid.

Gedeputeerde Munniksma zegt het volgende toe: Er komt een memo hoe het gaat met de monitoring, welke stappen er worden gezet en wie gaat handhaven.

**6. IPO-, SNN- en EU-aangelegenheden**

Geen opmerkingen

**Statenstukken/brieven**

**7. Startnotitie fietsnota Drenthe; brief van het college van Gedeputeerde Staten van 4 oktober 2013**

Samenvattende reactie van de fracties
De fracties geven aan de korte notitie als een goede basis te zien. Belangrijk hierbij is wel dat de basisvoorziening goed blijft zoals en het inrichten van de fietspaden. Daarbij dient rekening te worden gehouden met de diverse snelheden (E-bike en racefietsen) en het reguliere onderhoud. Goed dat met de diverse partners wordt samengewerkt Door de fracties worden verder de volgende aandachtspunten meegegeven. VVD: ook graag aandacht voor cofinanciering en eigendom van fietspaden. CU:

vraagt of er ook aandacht is voor de wandelroutes. SP: maak ook gebruik ook de ervaringen van de fietsersbond. D66 vraagt of er ook aandacht wordt besteed aan topsport. CDA: vraagt aandacht voor de fietspaden van Staatsbosbeheer.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
Gedeputeerde Brink is het eens met de commissie dat de basis voorziening op orde moet zijn. De problematiek van fietspaden die niet van de provincie zijn is bekend. Men is daarover in gesprek met Staatsbosbeheer. Een breed fietsnetwerk kun je niet alleen doen daarvoor moet je samenwerken met andere partners. De verwachting is dat er de komende jaren een explosieve groei zal zijn van het E-bike gebruik. Positief omdat het mensen langer mobiel maakt en het wordt veel gebruikt voor het woonwerk verkeer. Topsport en wandelpaden zijn geen onderdeel van de nota. Neemt de overige suggesties van de commissie mee

**8. Statenstuk 2013-597, Energiepotentiekaart Drenthe**

Op dit agendapunt hebben zich twee insprekers aangemeld: mevrouw Holtkamp en de heer Nieboer. (de bijdragen van de insprekers zijn bij de samenvatting gevoegd)
Samenvattende reactie van de fracties
De fracties geven aan onder de indruk te zijn van de mogelijkheden die de kaart biedt. Het is een dynamische kaart geworden waar men kan zien wat de mogelijkheden zijn van duurzame energieopwekking. Men stelt voor de kaarten voor kennisgeving aan te nemen juist omdat het dynamisch is.
De fracties willen weten of er ook aan gedacht is hoe men de energiepotenkaart gaat promoten, of er een zonnekaart per adres komt en of GS al weet hoeveel energie er al geleverd wordt door particulieren. Verder geven de fracties aan; SP vraagt of het ook mogelijk is het geluid in kaart te brengen (laag frequentie). PvdA vraagt hoe het zit met de regels voor Geo-thermie daar zullen nu toch regels voor moeten komen. D66 en CDA vragen aan de gedeputeerde hoe het gaat met de buurt provincies en of het ook richting IPO onder de aandacht wordt gebracht.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
Gedeputeerde vd Boer bedankt de commissie voor de complimenten richting Groen Links en aan de ambtenaren die betrokken zijn bij de verdere ontwikkeling van de kaart. Voorstel aan de commissie is om in het statenstuk de wijziging op te nemen dat de kaarten als bijlage worden gezien en men daarvan kennis neemt. Het frame blijft overeind en wordt vastgesteld. De energiepotentiekaart is geen beslisdocument maar informatief om een eigen keuze te kunnen maken. Bij Geo-thermie is naar blijkt de relatie tussen de diepte en de wendbaarheid niet voldoende duidelijk. Voor wat betreft de Zonnekaart is de opbrengst, (rendement) bepalend voor ieders afweging. Naar de toekomst toe kan een overweging ook het creëren van werkgelegenheid zijn. Via de meting van CBS komt informatie over het gebruik van energie. In de criteria die bij het beleid wordt opgesteld kan gezondheid een punt zijn. Voor wat betreft het over de grens kijken is met een Groninger collega al een afspraak gemaakt maar Overijssel heeft een eigen aanpak. Dit wordt ook opgepakt richting het IPO bestuur en de bestuurlijke werkgroep.

Gedeputeerde Munniksma geeft aan dat aan het RIVM gevraagd is onderzoek te doen naar het geluid van laag frequentie. RIVM heeft informatie gegeven aan alle GGD's over de stand van zaken rondom het geluid. Begin 2014 komt er een publicatie over het onderzoek. Bij de energiepotentiekaart kun je betreffende de wind van verschillende kaarten uit gaan. Bij eigen gebruik door inwoners heb je een andere hoogte in beeld. Provincie heeft de hoogte van 120 meter gehanteerd. Later kan dan feitelijk onderzoek plaatsvinden wat het rendement is van een hogere of lagere molen. Niet alleen vanuit

groene motieven maar ook vanuit business model kijken met welke molen het meeste rendement gehaald kan worden.

Gedeputeerde vd Boer zegt toe dat er een gewijzigd besluit komt zodat er een onderscheid is tussen het vaststellen van het frame (gebruiken instrument) en het kennisnemen van de kaarten.

De voorzitter sluit de beraadslaging met de conclusie dat: het een A stuk wordt, waarbij een herzien besluit komt. De energiepotentiekaart wordt als instrument vastgesteld maar de bijgevoegde kaarten worden voor kennisgeving aangenomen. (omdat deze telkens aangepast worden aan de actualiteit).

**9. Statenstuk 2013-595, Duurzaamheidslening hernieuwbare energie**

Samenvattende reactie van de fracties
De fracties geven aan dat het stimuleren van mogelijkheden voor duurzame energie positief is. Wel zijn er nog een aantal vragen/opmerkingen betreffende de nieuwe regeling. Een aantal fracties vragen of het budget van €25.000,- ook naar beneden bijgesteld kan worden omdat het best een hoog bedrag is, bijvoorbeeld naar €7.500. Ook wordt aangegeven dat voor niet natuurlijke personen DEO de juiste weg is. Verder wordt er aandacht gevraagd voor scholen en voor het verruimen van de regeling. Ook worden vragen gesteld over de werkgelegenheid en hoelang het duurt voor men de juiste opleiding hiervoor heeft. Verder geven de fracties aan:
CDA: ok kijken naar andere vormen bijvoorbeeld zonneheaters. PVV: Vraagt of de regeling ook gecombineerd kan worden met energiebesparing. PvdA gaat een amendement indienen met het voorstel het bedrag van €25.000,- naar beneden bij te stellen. CDA gaat een amendement indienen betreffende zonnepanelen en recreatiewoningen.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
Gedeputeerde vd Boer geeft aan dat de ervaring leert dat de gemiddelde besteding ongeveer € 7000 euro is. Wanneer er drie mensen gezamenlijk aanvragen zit je ongeveer op het bedrag van €25.000. Van belang dat het revolverend is in combinatie met gemeentes. DEO is bezig de scholen voor voorgezet onderwijs (12) actief te benaderen. De uitvoering van de regeling ligt bij SNN. Voor wat betreft de controle is besloten dat er rekeningen overlegd moeten worden en dat er niet uitbetaald gaat worden op basis van offertes. Voor wat betreft de werkgelegenheid kan aangegeven worden dat in E-college een aantal centra samenwerken. Er is nog behoefte aan monteurs die de techniek kunnen installeren. De opleiding duurt enkele weken tot drie maanden is afhankelijk van een voltijd- of deeltijdopleiding. Recreatiewoningen vallen ook onder de regeling. Het bedrag van € 25.000 is niet principieel en de gedeputeerde zal zich niet verzetten tegen verlaging.

Gedeputeerde staten zeggen het volgende toe:
Gedeputeerde vd Boer zegt toe dat er een soort van paraplutekst komt waar ook de anderen maatregelen onder vallen.

De voorzitter sluit de beraadslaging met de conclusie dat het een B stuk wordt.

**10. Brief van het college van Gedeputeerde Staten van 29 augustus 2013.**

Beantwoording vragen ex artikel 41 van de Statenfractie PVV inzake Uitkijktoren in het natuurgebied "De Onlanden" nabij Paterswolde; Geagendeerd op verzoek van de PVV fractie.

Samenvattende reactie van de fracties
De heer Stel (VVD) verlaat de vergadering.
De fractie van de PVV wil van gedachten wisselen met de andere fracties, het gaat om de uitkijktoren van 24 meter hoog die in het natuurgebied geplaatst gaat worden waarvan € 548.000 wordt bijgedragen door de Regiovisie Groningen-Assen, De PVV vraagt zich af of dit geld niet beter besteedt kan worden aan het onderdeel bereikbaarheid.
De fracties geven aan dat het vooral bedoeld is als een stuk belevingsnatuur en dat het een toeristische attractie kan worden. Het geld vloeit op deze manier weer terug aan de samenleving. Zijn het eens met het feit dat het een groot bedrag is maar het wordt dan ook besteed aan een stuk belevingseconomie.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
Gedeputeerde Munniksma geeft aan dat dat het college de inbreng van de staten ter harte neemt en dat er iets gaat ontstaan waar iedereen trots op kan zijn.

**11. Statenstuk 2013-596, Benoeming leden Adviescommissie voor de Fysieke Leefomgeving/intrekking Reglement op de Adviescommissie voor de Fysieke Leefomgeving Drenthe**

Samenvattende reactie van de fracties
De fracties kunnen zich over het algemeen vinden in het voorstel met daarbij wel een kanttekening van het CDA over het onvoldoende aanwezig zijn van personen met een bedrijfsmatige achtergrond. De fractie van het CDA wordt hierin gesteund door de fracties van D66 en PVV en ook de VVD kan zich hier gedeeltelijk in vinden maar vindt het nu te vroeg om al iemand toe te voegen.
Ook wordt aangegeven dat het lang heeft geduurd voor er weer een commissie is gekomen en dat evalueren in de zomer van 2014 misschien daarom te vroeg is.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
Gedeputeerde Munniksma is het eens met de commissie dat het een lang voortraject is geweest. Via een open sollicitatie procedure zijn de vacatures ingevuld met de opdracht dat het een brede samenstelling moest zijn. In het 1e halfjaar wordt gekeken wat de commissie kan gaan doen en als er aanleiding is de samenstelling te wijzigen wordt dat opgepakt. De commissie gaat haar netwerk benutten en daarom kan nu nog niet gezegd worden dat het bijgesteld moet worden.

De voorzitter sluit de beraadslaging met de conclusie dat het een B stuk wordt.

**12. Opschorten vergunningverlening Natuurbeschermingswet op basis van Beleidsregel Groenmanifest 2012; brief van het college van Gedeputeerde Staten van 7 november 2013,**

Op dit agendapunt heeft zich een inspreker aangemeld: de heer Meijer (de bijdrage van de inspreker is bij de samenvatting gevoegd)

Samenvattende reactie van de fracties

De fracties geven aan het jammer te vinden dat het nodig is om de maatregel op te schorten. Staan nog steeds achter het Groen Manifest . Men vraagt of er ook een onderscheid gemaakt kan worden tussen vergunningen die zijn verleend aan gebonden en niet grondgebonden bedrijven. Willen weten hoe het er nu voorstaat en hoe het opgelost gaat worden zodat men toch weer verder kan gaan. Ook wordt er gevraagd of er voor bepaalde bedrijven een uitzondering kan worden gemaakt. Belangrijk dat de ontwikkeling doorgaat en niet stil blijft staan, dit is slecht voor de landbouw en economie in Drenthe.

Verder geven de fracties aan,

CDA: vraagt zich af hoe solide het Groen Manifest (GM) nog is en of er wel op tijd maatregelen zijn genomen. Erg vervelend voor vergunning aanvragers als tussentijds steeds de spelregels veranderen. PVV: vraagt of en hoe de monitoring van het GM heeft het plaatsgevonden. GL: Vraagt of je ook kunt voorkomen dat er fake aanvragen zijn. Kun je een termijn afspreken tussen aanvraag en moment van realiseren. VVD geeft aan het dossierbeheer van de provincie onvoldoende te vinden. Verder heeft de VVD een aantal technische vragen (gedeputeerde geeft aan hier later op terug te komen) en wordt gepleit voor het inzetten van extra mankracht op de dossiers indien dit nodig mocht zijn.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:

Gedeputeerde Munniksma geeft naar aanleiding van de inspreker de heer Meijer aan dat de vergunning van de heer Meijer erg ingewikkeld is zelfs onder het Groen manifest. Geeft aan dat PS en GS met elkaar de waarde van het Groen Manifest begrijpen en dat het belangrijk is voor de ontwikkeling van de ecologie en de economie. Dit is nog steeds uniek in Nederland en levert een bijdrage aan tal van economische sectoren. Er zijn aanvragen binnen gekomen die in tegenspraak waren met de opzet van het GM en zette daardoor de afspraken onder druk. Op dit moment niet100% in control betreffende het GM. Er zijn op dit moment makelaars en adviseurs die de ruimte willen benutten en dat zet nu druk op de GM vergunningen die aangevraagd zijn. Er kunnen echter nog steeds vergunningen verleend worden op basis van de NB-wet. De NB wet is op dit moment de wet die voor heel Nederland geldt. NU vooral in 1$^{e}$ instantie vergunningen die makkelijk onder GM verleend kunnen worden bekijken en daar is menskracht voor. Alle sectoren zetten de schouder er nu onder en de commissie wordt na de jaarwisseling op de hoogte gesteld van wat er wel kan.

Gedeputeerde staten zeggen het volgende toe:

Gedeputeerde Munniksma zegt toe begin volgend jaar terug te komen op de technische vragen die zijn gesteld. Geeft dan ook aan wat de mogelijkheden zijn wat er eventueel nog wel of niet kan.

**13. Schorsing/mededeling**

De vergadering wordt geschorst om 18.35 uur.

Het vervolg van deze vergadering zal plaatsvinden op woensdag 11 december 09.30 uur.

**Vervolg woensdag 11 december**

**14. Heropening en vaststelling van de agenda**

De voorzitter vervolgt de vergadering van 27 november jl.

**15. Breedband – vervolgonderzoek NGA-netwerken in Drenthe, beantwoording toezegging in de Statencommissie OGB van 4 september 2013 (brief van 18 september 2013)**
**Motie M 2013-06 over Breedband (vergadering Provinciale Staten van 17 april 2013**)

Op dit agendapunt hebben zich twee insprekers aangemeld: de heer Ferwerda van ECO-Oostermoer en de heer van Ettekoven van OpenNet (de bijdragen van de insprekers zijn bij de samenvatting gevoegd

Samenvattende reactie van de fracties

De fracties kunnen zich vinden in de nut en noodzaak van een snelle verbinding. Hierbij is kennisdeling en het actief zijn in het faciliteren van het proces noodzakelijk Het is tijd om nu actie te ondernemen. Niet alle fracties zijn het nog eens over hoe en waar de financiële middelen moeten worden ingezet. De fracties gaan akkoord met het voorstel van de gedeputeerde om een kwartiermaker in te stellen en dat in de commissievergadering van 26 maart een concreet stuk behandeld kan worden, hierbij werd wel uitgesproken dat februari de voorkeur had.

Verder geven de fracties aan

VVD: Wil 1,5 miljoen uit trekken via de pot vitaal platteland. Niet alleen procesondersteuning maar ook de motie uitbreiden met een revolverend deel. Voorstel de procesgelden voor 1,5 miljoen en daarnaast een aansluitsubsidie van 1 miljoen en revolverend 13 miljoen ter beschikking te stellen van. Dit kost de provincie dan 4 miljoen. Daarmee kan de helft van de gebieden voorzien worden van snel internet. Financiering kan deels uit vitaal platteland en deels eenmalig revolverend. PvdA: Taak van de overheid ligt bij de ondersteuning . PvdA is bereid maximaal 1,5 miljoen hier voor uit te trekken en vraagt aan GS hoever ze zijn met het kennisknooppunt. Wil lopende projecten ondersteunen, een deel hiervan kan uit vitaal platteland en een deel uit de VES-gelden. CDA: Drenthe heeft een groot buitengebied hier is duidelijk een rol voor de overheid. Snel internet nodig wat veel dataverkeer aan kan om het MKB , onderwijs, landbouw en recreatie op het platteland een eerlijke kans te geven. Hierbij is vraagbundeling belangrijk om gezamenlijk naar een provider te kunnen stappen. CU: Nu er initiatieven zijn van bewoners moeten deze gesteund worden. Stellen voor met Eco-Oostermoer in gesprek te gaan. Ondersteuning bij Europese subsidies en naast proceskosten ook financieel ondersteunen bij de aanleg samen met gemeenten. D66: Heeft als voorbeeld een kleine kern als Roderwolde Breedband/internet is een essentiële voorziening. Motie is hiervan een voorbeeld. Nu is het tempo te laag. SP: Goed internet is nodig en ondersteunt daarom initiatieven voor een goed netwerk. Provincie dient wel een kritische houding te nemen over de noodzaak. Voor kennisnet is 1,5 miljoen toegezegd. Uitbreiding van het glasvezelnetwerk een goede zaak maar niet voor iedere prijs. Het ondersteunen van de motie is afhankelijk van de prijs. GL: De basisvoorzieningen werden geprivatiseerd. Met komst van de kabel werd de solidariteit overboord gegooid. Provincie heeft beleid ontwikkeld waarin kleine bedrijvigheid werd gecombineerd met wonen maar echter zonder snelle communicatie. Niet voornemens geld vrij te maken voor kabelmaatschappijen alleen. als ze alles willen ontsluiten. Slechts eenmalig een structurele bijdrage. PVV: Kleine kernen betalen mee om buitengebied te ontsluiten zoals in het voorstel van Eco-Oostermoer. Staan sympathiek tegenover het idee van breedband maar nog niet overtuigd. Moeten zich nog beraden over het revolverend fonds.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:

Gedeputeerde vd Tuuk geeft aan dat de notitie digitale agenda nu bij de commissie zou liggen maar dat het toch wat complexer is en dat het nog even duurt. Zoals de commissie al aangeeft is het duidelijk dat het nu tijd is voor actie. Samen eens over nut en noodzaak. De gedeputeerde stelt voor het voortouw te nemen in het aanstellen van een kwartiermaker. De kwartiermaker kan de initiatieven in kaart brengt en gaan bundelen. Iemand die het technische gedeelte begrijpt en die een overzicht kan geven welke financiële business modellen daarbij passen. Ook dan pas kijken wat het gaat betekenen en wat het eventueel gaat kosten. Op de vraag van de CU of de provincie ook iets kan beteken voor Eco-Oostermoer geeft de gedeputeerde aan dat dit misschien past in de tender die nog open staat tot 6 januari.

Gedeputeerde staten zeggen het volgende toe:
Gedeputeerde vd Tuuk zegt toe dat in de commissievergadering van 26 maart een notitie behandeld kan worden. Indien de commissie aangeeft daaraan voorafgaand (bijvoorbeeld februari ) bijgepraat te willen worden door de kwartiermaker dan is dat mogelijk.

**16. Sluiting**
De voorzitter sluit de vergadering om 11.40 uur.

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 12 februari 2014,

, voorzitter

, statenadviseur

| Toezeggingenlijst Statencommissie Omgevingsbeleid, 27 november 2013 (+ 11 december) | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Naam** | **Omschrijving** | **Startdatum** | **Einddatum** | **Stand van Zaken** |
| **Korte termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Rapport rekenkamer, stagneren projecten. Is Behandeld in commissie OGB van 27/3/2013 | Gedeputeerde *H.vd Boer zegt toe*: stagnatie van projecten hier wordt op terug gekomen in de voorjaarsnota. | 08.05.2013 | 03.07.2013 | |
| 2. Gebiedsvisie Windenergie (PS) | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe* om na een bezoek aan een fabriek voor windmolens in Duitsland de discussie over het vastleggen van de hoogte van en afstand tot windmolens opnieuw te willen voeren. | 26.06.2013 (PS) | 25.09.2013 | |
| 3. Projecten en thema's gebiedsvisie/omgevingsvisie | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe:*Er komt een overzicht van de thema's/projecten die lopen (A4) | 04.09.2013 | 04.12.2013 | √ 49/3.4/2013008817 Brief 4 december 2013, beantwoording toezegging. |
| 4. Oplegnotitie bij jaarverslagen | *Gedeputeerde vd Boer zegt toe* dat GS met een reactie zal komen | 16.10.2013 | 08.01.2014 | |
| 5. Voortgang N33 | *Gedeputeerde Brink doet voorstel* om met de commissie een bezoek te brengen aan de N33. Gaat een voorstel doen en neemt hierover contact op met de griffie. | 16.10.2013 | 08.01.2014 | √ bezoek aan N33 op 11 december 2013 |
| 6. Schorsing Natuur Beschermingswet | *Gedeputeerde vd Boer zegt toe* dat vragen die nog niet zijn beantwoord schriftelijk af te doen naar de commissie.<br>Betreft de vraag van het CDA over beschikbaar stellen van verslagen en de vraag van GL over het verschil tussen de beleidsregel en PAS.<br><br>*Gedeputeerde Munniksma zegt toe* Begin volgend jaar terug te komen op de technische vragen die zijn gesteld. Geeft dan ook aan wat de mogelijkheden zijn over wat er eventueel nog wel of niet kan. | 16.10.2013<br><br>27.11.2013 | 08.01.2014<br><br>12.02.2014 | √ Brief 7 november 2013, vervolg opschorten NB wet, vergadering OGB 27 november 2013, agendapunt 12 |
| 7. Beekdalenvisie 2030 | *Gedeputeerde vd Boer zegt toe* schriftelijk te reageren op de vraag of er een samenvatting kan komen van de doelstelling/actualisatie. Ook zal de commissie geïnformeerd worden over de keuze voor de twee pilots | 16.10.2013 | 08.01.2014 | |
| 8. Gewasbeschermingsmiddelen, lelieteelt | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe* er komt een memo over de monitoring, welke stappen er worden gezet en wie gaat handhaven | 27.11.2013 | 12.02.2014 | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 9. Duurzaamheidslening hernieuwbare energie | *Gedeputeerde vd Boer zegt toe* er komt een paraplutekst waar ook andere maatregelen onder vallen | 27.11.2013 | 12.02.2014 | |
| 10. Breedband | *Gedeputeerde vd Tuuk zegt toe* in de commissievergadering van 26 maart komt er een notitie (stuk). Indien de commissie aangeeft daarvoor met de kwartiermaker in gesprek te willen is dat mogelijk | 11.12.2013 | 26.03.2014 | |
| **Lange termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Evaluatie AFLO nieuwe stijl | Als in de Statenvergadering van 10 oktober 2012 wordt besloten de AFLO nieuwe Stijl te starten, zal deze rond de zomer van 2014 geëvalueerd worden. | 19.09.2012<br><br>27.11.2013 | 23.09.2014 | Op de agenda OGB 27 november 2013 staat de benoeming van de leden AFLO<br><br>Evaluatie blijft staan zoals gepland. |
| 2. OV- concessie (nieuw 2018) | *Gedeputeerde Brink zegt toe*: Er wordt een breed traject ingezet. De commissie krijgt een tijdsplan en er worden deskundigen ingeschakeld eventueel met een excursie. PVE komt in ieder geval in de commissie. | 09.01.2013 | 09.01.2017 | 1e bijeenkomst is geweest op 26 juni 2013 |
| 3. EHS; Nader advies CLG (PS) | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe* om het nadere advies van de CLG over de ontstane concrete knelpunten binnen de herijkte EHS voor eind 2013 af te ronden, hierbij contact op te zullen nemen met enkele individuele ondernemers en hiermee terug te komen in de Statencommissie OGB.<br><br>*Gedeputeerde Munniksma zegt toe* de toegevoegde 72 ha. Mee te zullen nemen in het nadere advies van de CLG<br><br>*Gedeputeerde Munniksma zegt toe* in gesprek te gaan met de heer Bosman en de heer Nieuwenhuis | 26.06.2013 (Cie. + PS)<br><br>27.11.2013 | 04.12.2013<br><br>08.01.2013 | √ **Lis A4**, brief van 30 oktober 2013, beantwoording toezegging Statencommissie OGB en PS van 12 en 26 juni over aanvullend CLG advies Herijking EHS |
| **M 2013-09;** Gebiedsvisie windenergie Drenthe | **Verzoekt het college**: Gezondheidsaspecten m.b.t. geluid en een eerlijke verdeling van de opbrengsten (mede) leidend te laten zijn in de vervolgprocedure op de gebiedsvisie wind | 03.07.2013 | | |
| **M 2013-10** Gebiedsvisie windenergie Drenthe | **Verzoekt het college**: Bij de verdere planuitwerking te bepalen dat in de oprichtingsvergunning van de gemeenten zal worden opgenomen dat de initiatiefnemers actief de participatie van gebiedsbewoners ter hand zullen nemen. | 03.07.2013 | | |

Insprekers agendapunt Energiepotentiekaart

Geachte leden van de commissie

Mijn naam is Janet Holtkamp en ik woon in Nieuw-Buinen, waar ik samen met mijn man een centrum voor Chinese Geneeskunde run.
Wij maken ons ernstig zorgen over de plannen van de provincie en het Rijk om vele windturbines te plaatsen op korte afstand (=minder dan 2 km)van de bewoonde wereld.

In het antwoord van de brief o.a. naar Platform Storm wordt aangegeven op pagina 4 dat er vele bebouwingslinten in het aangewezen gebied liggen en bij de aandachtspunten die daaronder vermeld staan wordt de gezondheid niet meegenomen.

Vervolgens wordt op pagina 8 iets gezegd over de gezondheidsrisico's waarbij de relatie van LFG en gezondheidsproblemen niet is geconstateerd.

Afgelopen week was de Portugese professor mw. Alves-Pereira in onze regio te gast en zij heeft tijdens de presentatie-avond op woensdag 20 november uitleg gegeven over de te verwachten lichamelijke problematiek als gevolg van het wonen in de nabijheid van windturbines.
Op deze avond heb ik een paar van u aanwezig gezien, echter de meerderheid van deze commissie niet en daarom voel ik mij geroepen hierover iets te vertellen.

Mw. Alves Pereira neemt deel aan wetenschappelijk onderzoek welke de invloed van LFG op het menselijk en dierlijk lichaam in kaart brengt. Deze effecten zijn desastreus voor de betrokken patiënten. Het blijkt dat onder invloed van LFG het hartezakje zich verdikt, evenals de wanden van de bloedvaten. Tevens worden er kleine beschadigingen in de hersenen waargenomen waardoor het reactie-vermogen op prikkels uit de buitenwereld wordt vertraagd en waardoor de behoefte om zuurstof in te ademen niet gevoeld wordt waardoor de ademhaling stokt.
Deze onderzoeken worden sinds 30 jaar uitgevoerd en er is uitgebreide documentatie voorhanden.
In Portugal hebben mensen die woonachtig zijn bij windturbines haar expertise gevraagd met betrekking tot hun klachten en het bleek dat deze mensen sinds het in werking zijn van de windturbines een zelfde klachtenpatroon lieten zien als de werknemers in de LFG onderzoeken. Dit is alarmerend!
In Portugal heeft de rechtbank geoordeeld dat de betreffende turbines moeten worden afgebroken.

Na een toer in ons gebied en uitleg over de plannen en de afstand tot bebouwing gaf professor Alves Pereira aan dat binnen 4 maanden na het in werking zijn van de windturbines er structurele afwijkingen in het lichaam gevonden kunnen worden die verband houden met LFG belasting. En deze afwijkingen zullen ernstiger worden naarmate men langer onder de invloed van de windturbines zal zijn.

Nu zegt windindustrie dat het wel meevalt met het LFG. Als dat zo is dan is het toch wel erg vreemd dat windturbine bouwer VESTAS uit Denemarken weigerde mee te werken aan metingen van LFG in Australië.

Een rapport van 4 onafhankelijke akoestische bureau's in de VS hebben de LFG belasting in verlaten huizen gemeten en komen tot de conclusie dat naarmate de windturbines groter zijn de LFG belasting groter wordt. In hun rapport noemen ze de turbines van 2,5 MW al groot.

Ik ben op de hoogte van het standpunt van het RIVM en wil hier ook graag iets over zeggen.
Het RIVM, wat toch ons belangrijkste wetenschappelijk adviesorgaan is, heeft GEEN onderzoek in het veld gedaan. Het enige wat er tot nu toe gedaan is met de informatie over LFG is een rapport volgen uit de VS (Massachussets) waarbij een 7 koppig panel met geen of nauwelijks kennis van geluid, maar allen wel met een titel van een belangrijke universiteit, alle informatie die er is op het gebied van gezondheid en windturbines systematisch als niet wetenschappelijk van de tafel heeft geveegd, met als eindconclusie:
ER IS TE WEINIG BEKEND OVER LFG EN IWT, DUS NEMEN WE DIT NIET MEE IN DE AANBEVELINGEN VAN WEL OF GEEN WINDTURBINES PLAATSEN IN DE BUURT VAN BEBOUWING.
Het RIVM heeft deze conclusie overgenomen zonder zelf veld onderzoek te doen, want zeggen ze...we hebben hier geen opdracht voor gehad en dus geen financiering.

U begrijpt dat wij dit een zeer verontrustende ontwikkeling vinden!

Ten slotte wil ik u laten weten dat er afgelopen week bericht binnen kwam uit de VS dat de rechtbank bepaald heeft dat in de plaats Falmouth de windturbines tussen 7 uur 's avonds en 7 uur 's ochtends uit moeten omdat de mensen te lang belast worden voor hun gezondheid.

U hebt als volksvertegenwoordigers een verantwoordelijkheid naar het welzijn van de bevolking en ik roep u dan ook op om deze informatie niet zomaar terzijde te schuiven omdat dit zogenaamd een zaak van nationaal

belang is. De gezondheid van degenen die u vertegenwoordigt zou hierin op de eerste plaats moeten staan.

Dank u wel voor uw aandacht en de inspreektijd.

Geachte Statenleden,

Graag vraag ik aandacht voor het proces rond de grootschalige windindustrie en voor de energiepotentiekaart. Deze kaart zou de indirecte reactie zijn op ons burgerinitiatief, net zoals ingekomen stuk nr. A.7.

**1.** In bijna alle gespreken tussen Tegenwind Veenkoloniën en in alle brieven en zienswijzen heeft onze Stichting nadrukkelijk gevraagd om een economische effect rapportage. (E.E.R)

Deze rapportage is van belang om te achterhalen wat de effecten van windturbines zullen zijn op het toerisme , de waardedalingen van de woningen, het hypotheekgat daardoor en het teniet doen van investeringen in natuur en toerisme en vragen wij de verergering van de krimp, de effecten daarvan op het MKB en het sociale leven, de gezondheidskosten etc. te onderzoeken in de EER.

De provincie gaat in een enkel stuk in op ons verzoek tot het uitvoeren van een E.E.R. en er wordt ook niet uitgelegd waarom de provincie dit onderzoek niet wil laten uitvoeren. Gaarne vernemen wij daarop uw antwoord.

22 Op basis van kengetallen is het geschatte werkgelegenheidseffect voor Drenthe indicatief aangegeven éénmalig 3 fte per MW bij de bouw en structureel voor het onderhoud 0,1 per MW.

**2.** In de brief betreffende agendapunt A7., in de bouwstenen en in de gebiedsvisie wordt gesteld dat er economische voordelen worden verwacht en dat de provincie dat wil bevorderen maar nergens staan harde kaders of garanties. Ook wordt er niet ingegaan wordt op onze eerdere vraag hoe de provincie die geschatte werkgelegenheidseffecten op basis van kengetallen wil gaan waarmaken. Deze kengetallen zijn amper te herleiden en betreffen Europese gemiddelden uit 2004 (!) die afkomstig zijn van het EWEA, wat een krachtig lobby orgaan is die gefinancierd wordt door de windindustrie, hetgeen dus geen onafhankelijke bron is, al helemaal geen wetenschappelijk verhaal betreft en niet is toegespitst op de situatie in Drenthe.

Gaarne zien wij dus kengetallen en werkgelegenheidprognoses op basis van de lokale Drentse situatie en ook het antwoord hoe de provincie de initiatiefnemers denkt te motiveren tot het betrekken van lokale ondernemers en het stimuleren van de lokale economie en dan bedoelen we de kleine en grote MKB bedrijven en niet de lokale landeigenaren.

**3.** Storm heeft nadrukkelijk om compensatie gevraagd, waarna pas participatie aan de orde kan komen, m.a.w. eerst de maatschappelijke kosten vereffenen, dan pas de burgers vragen om te investeren in de windindustrie, maar het woord "compensatie" wordt nergens in uw antwoordbrief genoemd.
Participatie is, net als werkgelegenheid, een vrijblijvend aspect in de politieke stukken, want kaders ontbreken, waardoor:

a. de slecht bezochte informatie avonden niet over participatie maar voor 95% over het tot nu toe gelopen proces gingen en voor de rest over hoe het ergens anders eerder was gegaan –gebiedsfonds, zonnepanelen etc.

**b**. er door de initiatiefnemers niets concreets werd aangeboden als participatie en

**c**. de initiatiefnemers zich ook op geen enkele manier geroepen voelen tot compensatie, omdat zij dat zien zij als een taak van de overheid; zij vullen zeggen ze slechts een overheidsdoelstelling in.

Waar het dus op neer gaat komen is dat bewoners alle kosten door de plaatsing van windturbines, nl. waardedaling woning, geluidsisolatie, verhuizing i.v.m. slapeloosheid etc. zelf moeten gaan dragen, daarbij aan een medisch experiment worden blootgesteld, met de in de wereld om ons heen bekende rampzalige gezondheidsgevolgen (die mw. Holtkamp zojuist benoemd heeft) en voor planschade een dure en lange procedure moeten gaan voeren.
Is dat wat de provincie Drenthe en u als bestuurders Maatschappelijk en Duurzaam ondernemen noemt? Graag vernemen wij uw antwoord op deze vraag.

**4.** Voor ons is het nog steeds van het grootste belang om te weten hoe in de GS vergadering van 6 april 2010 ertoe is gekomen de ontwerp omgevingsvisie te wijzigen en Borger-Odoorn en Aa& Hunze in het provinciale zoekgebied terecht zijn gekomen. Vanwaar de ommezwaai bij GS in één dag????
In de beantwoording staat dat de ten behoeve van democratische inspraak ter inzage gelegde Ontwerp Omgevingsvisie GEEN Borger Odoorn en Aa & Hunze binnen het zoekgebied bevatte. Voor die gemeenten was er dus ook geen reden om tegen het opgenomen zoekgebied voor grootschalige windenergie te ageren en de bewoners wisten al helemaal van niets.
In agendastuk A.7 krijgen wij de legitimatie voor de GS ommezwaai, die al in het jaar 2009 moet zijn ontstaan. Toen was er een belangrijk overleg tussen Rijk/IPO en VNG.
Waarom zijn dan toch niet eind 2009/begin 2010 genoemde twee gemeenten direct opgenomen in de Ontwerp Omgevingsvisie?? Door dit provinciaal handelen hebben onze inwoners niet democratisch kunnen inspreken op een ontwerp omgevingsvisie met een zoekgebied zoals dat nu is geworden!
GS-leden, geef nu eens gewoon aan hoe uw besluitvorming en gedachten zijn geweest op de cruciale 6 april 2010?? Is toen over onze inwoners heen gekeken of zijn ze vergeten??
Wij hebben het niet transparant gevoerde proces meermaals bekritiseerd, u kunt er wellicht vanmiddag al iets aan doen!!!

**5.** Er zijn aanvullende randvoorwaarden mogelijk naast de wettelijke normen. Platform Storm heeft hierom gevraagd maar daar is niet op ingegaan, denk aan aangepaste geluidsnormen omdat het een bijzonder stil gebied betreft en aan de afstandsnormen elders in de wereld. Wij verzoeken u daar in ons dichtbevolkte en voor windturbines ongeschikte gebied met nadruk aandacht voor te hebben en gebruik van te maken.

Door de tijdsdruk hebben wij slechts enkele punten kunnen uitlichten. U krijgt van ons nog een uitgebreide schriftelijke reactie.

Hartelijk dank voor uw aandacht.

Stichting Platform Storm
Jan Nieboer.

Inspreker agendapunt Beleidsregel Groenmanifest

Geachte leden van de Commissie omgevingsbeleid,

Mijn naam is Bouke Meijer. Ik ben al meer dan 30 jaar agrarisch ondernemer. In Witteveen,het jongste dorp van Drenthe, staat onze Melkveehouderij. Wij, mijn vrouw en ik, hebben een gezond familiebedrijf. Ik sta hier niet namens enkel en alleen mijzelf, maar ook namens een aantal collega's uit de omgeving die te maken hebben met dezelfde problematiek: het pardoes stopzetten van het verlenen van de NB-vergunning in gebieden die in een eerder stadium onder het Groenmanifest zouden vallen. In mijn toespraak zal het volgende aan de orde komen:

- Wat voor bedrijf hebben wij?
- Wat is het traject geweest als het gaat om de aanvraag van de NB-vergunning?
- Wat stoort mij en mijn collega's aan het plotselinge stopzetten van verlening van de NB-vergunning?
- Wat is onze wens?

Onze melkveehouderij worden 140 melkkoeien gemolken. Wij hebben zo'n 80 stuks jongvee. Ons bedrijf is grondgebonden, dat wil zeggen dat wij genoeg grond hebben om onze dieren van voer te voorzien. Dit komt neer op zo'n 100 hectare grond. Zo'n 10 jaar geleden stond onze onderneming voor de keuze om of mee te gaan met schaalvergroting, of te investeren in bedrijfsefficiëntie om meer te produceren zonder schaalvergroting toe te passen. Daarom zijn wij vanaf het begin betrokken geweest bij het traject Duurzaam Blijven Boeren in Drenthe om, zoals de provincie dat graag wilde, een agrarisch bedrijf te ontwikkelen dat zo duurzaam is dat het kan renderen zonder dat het de natuur schaadt. Wij zijn in dit traject op duur gaan geloven en gaan staan voor een agrarische onderneming die ecologisch, economisch en sociaal goed in elkaar zit.
In de loop der jaren hebben wij door middel van Kringlooplandbouw flinke stappen gezet om deze filosofie in onze bedrijfsvoering werkelijkheid te laten worden. Kringlooplandbouw komt neer dat wij door het zo gezond mogelijk maken van een bodem optimale productie van gras kunnen realiseren, met minder aanvoer van meststoffen of te wel met minder input meer output realiseren.

Ons bedrijf staat voor het Kringloopdenken en provinciaal zitten wij dan ook aan de zogenaamde Ronde Tafelgesprekken omtrent dit thema. Om even kort helderheid te scheppen heb ik hier een aantal concrete resultaten:

- Wij hebben een reductie van meer dan 20% weten te bewerkstelligen van Ureum in de melk. Dit houdt in dat het nitraat dat de koe binnen krijgt op een zeer efficiënte wijze door haar wordt benut. Je kunt dus spreken van een zeer efficiënte veestapel .
- De grondmetingen, gedaan door derden in dit geval de provincie, wijzen uit dat wij al meerdere jaren gemiddeld 60% tot 70% onder de Brusselse norm zit als het gaat om nitraat in het grondwater.
- Wij gebruiken veel minder nutriënten
- Wij produceren per hectare meer dan voorheen.

Kortom, wij zijn op een ecologische manier efficiënter geworden in onze bedrijfsvoering. De kracht van de natuur helpt ons om dit te bereiken. Toch kunnen ook wij niet meer om verdere

bedrijfsontwikkeling heen, willen wij onze onderneming bedrijfseconomisch rond krijgen in de toekomst. Ook wij zullen  en willen verder. Het geval wil dat wij in de laatste jaren grond van onze buren hebben over gekocht, zodat ons familiebedrijf in de toekomst ook grondgebonden blijft. Kortom, we kunnen ons voer voor onze koeien van eigen grond oogsten.

We komen nu aan bij het traject omtrent de aanvraag van de NB-vergunning. In oktober 2012 is er een gesprek geweest tussen de provincie en mij. Het doel was om te kijken hoe wij in de toekomst zo ons bedrijf kunnen gaan ontwikkelen. Het doel is DUIDELIJK NIET om maar een NB-vergunning aan te vragen, want dan zit ons bedrijf de komende jaren wel SAFE voor uitbreiding. Wij willen ontwikkelen om ook in de toekomst op een ecologische, economische en sociale manier vorm te geven aan ons bedrijf. Tijdens dit gesprek is ook duidelijk naar voren gekomen dat ons bedrijf één van de voortrekkers is geweest in het project Duurzaam Boer Blijven Drenthe en nog steeds de gedane kennis verspreid onder college melkveehouders. De uitkomst van het gesprek was dat wij een aanvraag moesten indienen bij de provincie. De provincie zou op haar beurt kijken wat men kon met het gegeven dat wij op een zeer duurzaam niveau een agrarische onderneming runnen.

Samen met milieu adviesbureau Immink is er een aanvraag in gediend voor een NB-vergunning. In onze aanvraag zat volgens de provincie één heikelpunt, de roosters waar de koeien op lopen. Dit waren traditionele roosters, die waren niet haalbaar omdat het zorgde voor teveel excretie van ammoniak. Om toch een oplossing te vinden is er opnieuw een gesprek geweest met de provincie, waarin is besloten om voor een meer ammoniakreducerende vloer te kiezen. Ook voor de maatlat Duurzame Veehouderij was dit een vereiste. Maatlat Duurzame Veehouderij biedt interessante fiscale regelgeving  voor onze duurzame inspanningen.

De provincie verzocht ons vervolgens om een verzoek tot uitstel in te dienen voor de aanvraag van de NB-vergunning, zodat de tijdslimiet voor deze aanvraag niet overschreden werd. Ik heb hier natuurlijk gehoor aangegeven. Kortom, ons verzoek is gestuit.

De provincie en ik de adviseur, hebben samen gekeken naar de ruimte die de NB-wet ons bedrijf bood. Naar aanleiding hiervan zijn wij overeengekomen dat wij een ontwikkel ruimte zouden krijgen tot 230 melkkoeien. Er is op 16 juli door ons een aangepast voorstel ingediend dat voldeed aan alle eisen van het Groenmanifest. Uiterlijk 1 september jl. had er een vergunningverlening moeten plaatsvinden, immers wij voldeden aan de gemaakte afspraken.

Er kwam echter geen reactie van de provincie. Ik ben gaan informeren en kreeg uiteindelijk te horen dat er ineens  aan nieuwe kaarten getoetst moesten worden, want die waren veranderd. Begin oktober vond er opnieuw een gesprek plaatst tussen de provincie en tussen mij en mijn adviseur. De uitkomst hiervan was dat wij nog van de provincie zouden horen. Echter een week later kwam het bericht dat de provincie voor een maand de vergunningverlening stil had gelegd bij ons binnen via het nieuws. In de brief die wij uiteindelijk op internet hebben opgesnord stond een besluit waarin werd bepaald dat  alleen de vergunningen die voor 10 oktober waren ingediend konden nog conform het groenmanifest behandeld worden. Onze vergunning hoort hier ook tussen, maar is niet als zodanig behandeld.

Na veel getouwtrek hebben wij dan ook anderhalve week geleden de kaarten tot onze beschikking gekregen. Wij kunnen echter niet vinden wat er anders is dan anders, en met ons derden niet. Vorige week hebben wij dan uiteindelijk, aan de hand van de brief die nu bij u op de agenda staat, netjes van de provincie te horen gekregen dat de vergunningverlening in zijn geheel gestopt is tot februari a.s.

Ik vind, en met mij veel collega's, het enorm teleurstellend dat er veel energie gestoken is in een project als Duurzaam Blijven Boeren Drenthe, wat vervolgens resulteerde in uitkomsten die een voedingsbodem waren voor het Groenmanifest. Zelfs duurzame familiebedrijven als de onze kunnen geen kant meer op. Er zijn al bij de gemeente verschillende vergunningen aangevraagd en betaald en alles blijkt uiteindelijk tot nu toe voor niets. Ook deze vergunningen hebben een tijdslimiet. Maar het gaat om meer dan vergunningen. Het gaat ook om een investering van een miljoen die wij kunnen verrichten met behulp van de bank. Ook hierin worden wij geblokkeerd, immers wij hebben keurig netjes alle aanvragen op tijd ingediend bij de provincie en bij de bank. Echter loopt bij de bank de offerte ook al zachtjes op z'n einde. Dit betekent voor ons einde financieringsvoorstel en opnieuw met de bank om tafel. Ook dit betekent voor de provincie weer minder werkgelegenheid. Elke vergunning betekent bedrijvigheid voor bouwvakkers, elektriciens en ander MBK-bedrijven. In deze tijden niet geheel onbelangrijk.

Concluderend beste leden van de Commissie omgevingsbeleid kunnen wij stellen dat allereerst ik, en met mij de collega's namens wie ik hier sta, verschillende malen afspraken hebben gemaakt met de provincie, maar dat deze toen het puntje bij paaltje kwam door de provincie niet na zijn gekomen in de vorm van het niet uitvoeren van het besluit in de brief van 10 oktober en het stopzetten van de vergunningverlening zoals beschreven staat in de brief van 10 november. Als tweede zit een sector voor een groot deel op slot. Juist nu, nu het melkquotum eraf gaat en veel boeren lucht krijgen om te investeren. Juist nu, is het loket bij de provincie dicht. Voor mij en mijn collega's is dit onbegrijpelijk en onze vurige wens is dat hier wat aan gedaan wordt. Melkveehouders die op een gezonde manier willen ontwikkelen moeten niet de dupe worden van SAFE-spelers of een overheid die haar afspraken deels of niet nakomt. Ik dank u voor uw aandacht.

Insprekers agendapunt Breedband

Assen, 11 december 2013

Geachte commissieleden,

Zes november tijdens de Statenontmoeting informeerde ik u over ECO-Oostermoer en haar initiatief voor de aanleg van een glasvezelnetwerk voor in principe alle inwoners van haar werkgebied. Bij de stukken van vandaag treft u nog enige aanvullende informatie aan.
Onze beweegredenen spreektijd aan te vragen zijn tweeledig:

- Het biedt u de gelegenheid informatieve vragen te stellen over ons initiatief;
- En ons biedt het de gelegenheid onze drijfveren te belichten.

Hiervoor wil ik u meenemen naar het eind van de jaren vijftig van de vorige eeuw: naar mijn jeugd. Ik zal een jaar of 10 zijn geweest en had net bij één van onze buren, die in het bezit was van de 'toverspiegel', een zwart-wit tv, het NTS-journaal gezien. Het waren beelden uit Drenthe. Vol verbazing en ongeloof ging ik naar huis om te vertellen wat ik had gezien: "In Drenthe wonen ze nog in plaggehutten, zonder elektriciteit, water en riolering!. Wie wil daar nou wonen?"
En nu woon ik hier al geruime tijd zelf, maar weet ook dat, als we nu niks doen, het verhaal van de plaggehutten zich zal herhalen, weliswaar in een andere vorm, maar toch! Dit mag niet gebeuren. En dat hoeft ook niet.
Immers als wij, inwoners, bedrijven en overheden, de handen ineen slaan, dan zorgen wij er samen voor dat over een aantal jaar in het acht uur journaal het laatste Drentse huishouden feestelijk wordt aangesloten op het glasvezelnetwerk. Drenthe als eerste Nederlandse Provincie helemaal 'verglaasd'. Met alle positieve gevolgen van dien. Drenthe is een aantrekkelijke provincie om te wonen, te werken en te recreëren. De krimp wordt gekeerd, innovatieve bedrijven hebben er zich gevestigd, de leefbaarheid is sterk verbeterd en ouderen, chronisch zieken kunnen langer in hun soms afgelegen maar vertrouwde omgeving wonen.

Een prachtig en aantrekkelijk perspectief zult u zeggen, maar wie gaat dit betalen? 'Geld speelt geen rol' zou Olie B. Bommel zeggen. Immers geld is niet het probleem, wel de wil om samen deze klus te klaren.

Coöperaties zijn hèt middel om daar waar de markt faalt en de overheid zich terugtrekt het 'gat' te vullen. ECO-Oostermoer ziet in dit verband als haar belangrijkste opgaaf inwoners te mobiliseren. Vooral zij die een coaxverbinding hebben, zien nog niet direct in welke voordelen glasvezel op termijn biedt. Een aansprekend aanbod, open en eerlijke PR en de ondersteuning van lokale 'opinion leaders' is hiervoor een vereiste. Ondernemers beginnen liefst morgen al. Provincie en gemeenten zien ook de noodzaak, maar krap bij kas en gebonden aan regelgeving.
ECO-Oostermoer kàn het, maar niet alleen. Bundeling met andere initiatieven in de provincie, zoals de samenwerkingsintentie tussen Midden-Drenthe en ECO-Oostermoer, zijn nodig. Daarnaast heeft ECO-Oostermoer een partner gevonden in Iipen, een Fries bedrijf, dat veel ervaring heeft met het ontsluiten van dunbevolkte regio's conform het Zweeds OpenNet model.

Niet iedere inwoner is in staat direct een eigendomsbewijs te betalen, terwijl ECO-Oostermoer vindt dat alle inwoners in principe toegang tot het netwerk dienen te krijgen. Hiervoor is 'vreemd' vermogen nodig. Wij geven de voorkeur aan 'overheidsinvesteringen' in de vorm van langlopende laagrentende leningen. Terzijde. Via onze contacten is gebleken dat ook 'Brussel' hier positief tegenover staat. Voor toegang tot het Europees Investeringsfonds is de Provincie nodig.
Wij kunnen al in het vroege voorjaar van 2014 starten met het stapsgewijs 'verglazen' van ons werkgebied. Een 'pilotstatus' van de Provincie kan hierbij helpen.

Samenvattend vragen wij:
- Een pilotstatus binnen de Provincie;
- Eventueel een eenmalig budget voor PR en marketing;
- Langlopende (20 jaar) laagrentende leningen om ook inwoners met een 'kleine portemonnee' op termijn het eigendom en de financiële voordelen te bieden;
- Toegang, via de Provincie tot het Europese investeringsfonds.

Tijdens onze lezing voor de Statenontmoeting eindigde ik met een uitspraak van de Chinese wijsgeer lau Tse: "Een lange reis begint met de eerste stap". Nu wil ik eindigen met een uitspraak van een andere wijsgeer, dit keer een Japanner "Met een vriend aan onze zij (de Provincide?), is geen weg te lang."

Ik dank u voor uw aandacht.

## Toespraak commissie Omgevingsbeleid – PS Drenthe – 11 december 2013

Om een aanvang te maken met het uitleggen van de methode OpenNet wil ik u verzoeken om uw huidige kennis van telecom en breedband voor de komende 5 minuten te vergeten. Dit is nodig, omdat anders het risico bestaat dat u denkt dat ik een sprookje vertel!

Goed, de vraag wat OpenNet is wordt beantwoord door uit te leggen dat het een verandering van de waardeketen rondom een breedbandnetwerk is. Waar u gewend bent dat één partij zowel de kabels, de apparatuur en de dienst verzorgt. De hoogste kosten zijn de investeringen in de kabels, de apparatuur daarop wordt elke 4-5 jaar afgeschreven en vervangen., daar zeg ik u dat dit juist veroorzaakt dat er door de markt weinig in nieuwe kabeltechnieken geïnvesteerd wordt en bestaande netwerken middels apparatuur upgrades zolang mogelijk worden benut. Zeker in dunbevolkte gebieden is dit aan de orde van de dag. Dat veranderen we nú door het vraagstuk anders te benaderen.

Allereerst verdelen we de waardeketen in drie afzonderlijke segmenten. De eerste laag is de passieve laag, oftewel de kabels. Echter, deze kabels hebben belichting nodig, wat de actieve laag genoemd word (ook wel de tweede laag). OpenNet is een partij die zich hiermee bezighoudt, en verzorgt het transport van diensten. De derde laag wordt gevormd door dienstenaanbieders die een veelheid van diensten leveren.

Tot zover niets nieuws. Waar het grote verschil ligt is de strikte limitatie in het toewijzen van de rol. De eigenaar van de passieve laag bijvoorbeeld, zal nooit zelf een dienstenaanbieder zijn. De transporteur (actieve laag) is geen eigenaar van het passieve netwerk, enzovoorts. Hierdoor ontstaat transparantie.

Kunt u zich voorstellen welke invloed het heeft op Drenthe als netwerken in bezit zijn van de inwoners. Wanneer het passieve netwerk in collectief eigendom is van een gemeenschap bestaat een gezamenlijk belang en een aanleiding om het netwerk daadwerkelijk te gebruiken. Er ontstaan levende netwerken die optimaal gebruikt worden. En hun investering rechtvaardigen en geen hoge rendementen hoeven te brengen . Als deze investering deels door de gemeenschap wordt gedragen, mag ook verwacht worden dat de opbrengsten binnen de regio blijven.

Alleen, wat is een netwerk zonder diensten? Dat is een leeg en duur netwerk. Wanneer u een stopcontact ziet, verwacht u dat er stroom geleverd wordt als u een stekker aansluit. Dezelfde situatie moet het geval zijn wanneer u kijkt naar een breedbandnetwerk. Als u een modem aansluit op de kabel die uw huis binnenkomt, mag u verwachten dat er op dat moment een basisdienst zorgt voor uw toegang tot de wereld.

Dat is het principe dat OpenNet aanhangt. Op het moment dat de kabels aangelegd zijn, de apparatuur voor het transport aangesloten is, kunt u een dienst verwachten die op het maximale niveau zit dat technisch als basis te verzorgen is. Op dit moment is dat een 100/100Mbit verbinding, synchroon. Maar deze verbinding moet meegroeien met de techniek zonder dat dit per sé extra kosten met zich meebrengt.

OpenNet is geen dienstenaanbieder, dat hebben we zojuist besproken. Hoe wordt deze dienst dan geleverd? Door de huidige contracten met dienstenaanbieders te respecteren. Uw aanbieder wordt gevraagd uw diensten voortaan via uw eigen kabel te leveren. Op dat moment is iedereen tevreden. U hoeft als klant geen ingewikkelde opzeggingen te doen of dubbele kosten te maken. Uw dienstenaanbieder hoeft niet bang te zijn een klant kwijt te raken. Maar wat nu als deze leverancier u niet via uw eigen kabel wil leveren? Tja, dat is een keuze die hij mag maken.

Omdat OpenNet in openheid transport via het netwerk verzorgt, zijn er geen belemmeringen voor providers om hun diensten aan te bieden. Dit betekent dat gekozen kan worden uit meerdere aanbieders, zonder dat u verplicht vast zit aan lange contracten. Dit kunnen bekende bedrijven zijn, maar ook lokale of regionale aanbieders. OpenNet sluit niemand uit, maar heeft als ambitie juist iedereen aan te sluiten. Of het nu gaat om internet, televisie, telefoon of juist specifieke diensten op het gebied van zorg, veiligheid en onderwijs.

Een aantal actieve gemeenschappen in Drenthe zijn er inmiddels, net zoals ons, van overtuigd dat dit geen sprookje is, maar een uitstekende manier om hun omgeving leefbaar te houden. Via een eigen breedbandvoorziening is hun toegang tot de wereld niet langer aan een karrespoor, ook geen Provinciale Weg, maar een echte Autobahn waar men zelf bepaalt op welke snelheid gereden kan worden. Wij nodigen de Provincie Drenthe uit om in alle openheid met ons samen te werken.

**Huub van Ettekoven**
**Co-founder OpenNet Europe**

| Toezeggingenlijst Statencommissie Omgevingsbeleid, 27 november 2013 (+ 11 december) | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Naam** | **Omschrijving** | **Startdatum** | **Einddatum** | **Stand van Zaken** |
| **Korte termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Rapport rekenkamer, stagneren projecten. Is Behandeld in commissie OGB van 27/3/2013 | Gedeputeerde *H.vd Boer zegt toe*: stagnatie van projecten hier wordt op terug gekomen in de voorjaarsnota. | 08.05.2013 | 03.07.2013 | |
| 2. Gebiedsvisie Windenergie (PS) | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe* om na een bezoek aan een fabriek voor windmolens in Duitsland de discussie over het vastleggen van de hoogte van en afstand tot windmolens opnieuw te willen voeren. | 26.06.2013 (PS) | 25.09.2013 | |
| 3. Projecten en thema's gebiedsvisie/omgevingsvisie | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe:*Er komt een overzicht van de thema's/projecten die lopen (A4) | 04.09.2013 | 04.12.2013 | √ 49/3.4/2013008817 Brief 4 dec. 2013, beantwoording toezegging.(PS29/1) |
| 4. Oplegnotitie bij jaarverslagen | *Gedeputeerde vd Boer zegt toe* dat GS met een reactie zal komen | 16.10.2013 | 08.01.2014 | |
| 5. Voortgang N33 | *Gedeputeerde Brink doet voorstel* om met de commissie een bezoek te brengen aan de N33. Gaat een voorstel doen en neemt hierover contact op met de griffie. | 16.10.2013 | 08.01.2014 | √ Bezoek aan N33 op 11 december 2013 |
| 6. Schorsing Natuur Beschermingswet | *Gedeputeerde vd Boer zegt toe* dat vragen die nog niet zijn beantwoord schriftelijk af te doen naar de commissie.<br>Betreft de vraag van het CDA over beschikbaar stellen van verslagen en de vraag van GL over het verschil tussen de beleidsregel en PAS.<br>*Gedeputeerde Munniksma zegt toe* Begin volgend jaar terug te komen op de technische vragen die zijn gesteld. Geeft dan ook aan wat de mogelijkheden zijn over wat er eventueel nog wel of niet kan. | 16.10.2013<br><br><br><br><br><br><br>27.11.2013 | 08.01.2014<br><br><br><br><br><br><br>12.02.2014 | √ Brief 7 november 2013, vervolg opschorten NB wet, vergadering OGB 27 november 2013, agendapunt 12<br><br>√ Brief 29 januari 2014, beleidskader stikstof 2.0 + informatiebijeenkomst 12 februari 2014<br><br>√Brief februari 2014, nadere informatie beleidskader stikstof 2.0 |
| 7. Beekdalenvisie 2030 | *Gedeputeerde vd Boer zegt toe* schriftelijk te reageren op de vraag of er een samenvatting kan komen van de doelstelling/actualisatie. Ook zal de commissie geïnformeerd worden over de keuze voor de twee pilots | 16.10.2013 | 08.01.2014 | √ **B**rief 18 december 2013**,** Pilots beekdalenvisie |
| 8. Gewasbeschermingsmiddelen, lelieteelt | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe* er komt een memo over de monitoring, welke stappen er worden gezet en wie gaat handhaven | 27.11.2013 | 12.02.2014 | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 9. Duurzaamheidslening hernieuwbare energie | *Gedeputeerde vd Boer zegt toe* er komt een paraplutekst waar ook andere maatregelen onder vallen | 27.11.2013 | 12.02.2014 | |
| 10. Breedband | *Gedeputeerde vd Tuuk zegt toe* in de commissievergadering van 26 maart komt er een notitie (stuk). Indien de commissie aangeeft daarvoor met de kwartiermaker in gesprek te willen is dat mogelijk | 11.12.2013 | 26.03.2014 | 29.1.2014, Kennismaking met kwartiermaker dhr. Blansjaar |
| **Lange termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Evaluatie AFLO nieuwe stijl | Als in de Statenvergadering van 10 oktober 2012 wordt besloten de AFLO nieuwe Stijl te starten, zal deze rond de zomer van 2014 geëvalueerd worden. | 27.11.2013 | 23.09.2014 | Evaluatie blijft staan zoals gepland in najaar 2014<br><br>29.1.2014 Kennismaking commissie CIEL (voorheen AFLO) |
| 2. OV- concessie (nieuw 2018) | *Gedeputeerde Brink zegt toe*: Er wordt een breed traject ingezet. De commissie krijgt een tijdsplan en er worden deskundigen ingeschakeld eventueel met een excursie. PVE komt in ieder geval in de commissie. | 09.01.2013 | 09.01.2017 | 1e bijeenkomst is geweest op 26 juni 2013 |
| 3. EHS; Nader advies CLG (PS) | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe om het nadere advies van de CLG over de ontstane concrete knelpunten binnen de herijkte EHS voor eind 2013 af te ronden, hierbij contact op te zullen nemen met enkele individuele ondernemers en hiermee terug te komen in de Statencommissie OGB.<br>*Gedeputeerde Munniksma zegt toe* de toegevoegde 72 ha. Mee te zullen nemen in het nadere advies van de CLG<br><br>*Gedeputeerde Munniksma zegt toe* in gesprek te gaan met de heer Bosman en de heer Nieuwenhuis | 26.06.2013 (Cie. + PS)<br><br>27.11.2013 | 04.12.2013<br><br>08.01.2013 | √ **Lis A4**, brief van 30 oktober 2013, beantwoording toezegging Statencommissie OGB en PS van 12 en 26 juni over aanvullend CLG advies Herijking EHS |
| **M 2013-09;** Gebiedsvisie windenergie Drenthe | **Verzoekt het college**: Gezondheidsaspecten m.b.t. geluid en een eerlijke verdeling van de opbrengsten (mede) leidend te laten zijn in de vervolgprocedure op de gebiedsvisie wind | 03.07.2013 | | |
| **M 2013-10** Gebiedsvisie windenergie Drenthe | **Verzoekt het college**: Bij de verdere planuitwerking te bepalen dat in de oprichtingsvergunning van de gemeenten zal worden opgenomen dat de initiatiefnemers actief de participatie van gebiedsbewoners ter hand zullen nemen. | 03.07.2013 | | |

| Toezeggingenlijst Statencommissie Omgevingsbeleid, 16 oktober 2013 | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Naam** | **Omschrijving** | **Startdatum** | **Einddatum** | **Stand van Zaken** |
| **Korte termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Rapport rekenkamer, stagneren projecten. Is Behandeld in commissie OGB van 27/3/2013 | Gedeputeerde *H.vd Boer zegt toe*: stagnatie van projecten hier wordt op terug gekomen in de voorjaarsnota. | 08.05.2013 | 03.07.2013 | |
| 2. Gebiedsvisie Windenergie (PS) | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe* om na een bezoek aan een fabriek voor windmolens in Duitsland de discussie over het vastleggen van de hoogte van en afstand tot windmolens opnieuw te willen voeren. | 26.06.2013 (PS) | 25.09.2013 | |
| 3. Verkeer en Vervoer (PS) | *Gedeputeerde Brink zegt toe:* te onderzoeken of onderdelen van het onderhoudsprogramma Verkeer en vervoer eerder kunnen worden uitgevoerd. | 03.07.2013 (PS) | 25.09.2013 | √ Brief van 17 oktober 2013, onderwerp mogelijkheden versnelde uitvoering groot onderhoudsprojecten |
| 4. Natuurvisie | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe:* er komt een kaderstellend A4 voor een rondetafelgesprek met de commissie | 04.09.2013 | 04.12.2013 | √ Bijeenkomst 27 november 2013, toelichting op natuurvisie |
| 5. Voortgang Windvisie | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe:* de commissie wordt op de hoogte gehouden over de voortgang<br>(o.a. stand van zaken beantwoorden brieven en rapporteren over voortgang windvisie)<br>Eveneens toegezegd op 16 oktober door gedeputeerde Brink | 04.09.2013 | 04.12.2013 | √ brief van 19 november, reacties op vaststelling gebiedsvisie windenergie Drenthe |
| 6. Vervanging bruggen | *Gedeputeerde Brink zegt toe:* Er komt een memo over de voortgang | 04.09.2013 | 04.12.2013 | √ Brief van 17 oktober 2013, onderwerp mogelijkheden versnelde uitvoering groot onderhoudsprojecten. |
| 7. Projecten en thema's gebiedsvisie/omgevingsvisie | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe:*Er komt een overzicht van de thema's/projecten die lopen (A4) | 04.09.2013 | 04.12.2013 | |
| 8. Voortgang droge voeten | Vraag van PVV aan GS wat bedoelt wordt met de opmerking "dat er op enig moment spijt kan worden gekregen van genomen maatregel.<br>*Voorzitter vraagt aan GS* hier schriftelijk op te antwoorden | 16.10.2013 | 04.12.2013 | √ Brief van 20 november 2013, beantwoording vragen PVV-fractie |
| 9. Oplegnotitie bij jaarverslagen | *Gedeputeerde vd Boer zegt toe* dat GS met een reactie zal komen | 16.10.2013 | 08.01.2014 | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 10. Voortgang N33 | *Gedeputeerde Brink doet voorstel* om met de commissie een bezoek te brengen aan de N33. Gaat een voorstel doen en neemt hierover contact op met de griffie. | 16.10.2013 | 08.01.2014 | |
| 11. Schorsing Natuur Beschermingswet | *Gedeputeerde vd Boer zegt toe* dat vragen die nog niet zijn beantwoord schriftelijk af te doen naar de commissie.<br>Betreft de vraag van het CDA over beschikbaar stellen van verslagen en de vraag van GL over het verschil tussen de beleidsregel en PAS. | 16.10.2013 | 08.01.2014 | Brief 7 november 2013, vervolg opschorten NB wet, vergadering OGB 27 november 2013, agendapunt 12 |
| 12. Beekdalenvisie 2030 | *Gedeputeerde vd Boer zegt toe* schriftelijk te reageren op de vraag of er een samenvatting kan komen van de doelstelling/actualisatie. Ook zal de commissie geïnformeerd worden over de keuze voor de twee pilots | 16.10.2013 | 08.01.2014 | |
| 13. Vaststelling structuurvisie Ondergrond | *Gedeputeerde vd Boer zegt toe* dat de motie onverkort geldt en als bijlage wordt toegevoegd. Is bereid een addendum tot te voegen waarin nogmaals de strekking van de motie wordt aangeduid. | 16.10.2013 | 13.11.2013 | √ Behandeld tijdens PS vergadering van 13 november jl. |
| **Lange termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Evaluatie AFLO nieuwe stijl | Als in de Statenvergadering van 10 oktober 2012 wordt besloten de AFLO nieuwe Stijl te starten, zal deze rond de zomer van 2014 geëvalueerd worden. | 19.09.2012 | 23.09.2014 | Op de agenda OGB 27 november 2013 staat de benoeming van de leden AFLO |
| 2. OV- concessie (nieuw 2018) | *Gedeputeerde Brink zegt toe*: Er wordt een breed traject ingezet. De commissie krijgt een tijdsplan en er worden deskundigen ingeschakeld eventueel met een excursie. PVE komt in ieder geval in de commissie. | 09.01.2013 | 09.01.2017 | 1e bijeenkomst is geweest op 26 juni 2013 |
| 3. EHS; Nader advies CLG (PS) | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe om het nadere advies van de CLG over de ontstane concrete knelpunten binnen de herijkte EHS voor eind 2013 af te ronden, hierbij contact op te zullen nemen met enkele individuele ondernemers en hiermee terug te komen in de Statencommissie OGB.<br><br>*Gedeputeerde Munniksma zegt toe* de toegevoegde 72 ha. Mee te zullen nemen in het nadere advies van de CLG | 26.06.2013 (Cie. + PS) | 04.12.2013 | √ **Lis A4**, brief van 30 oktober 2013, beantwoording toezegging Statencommissie OGB en PS van 12 en 26 juni over aanvullend CLG advies Herijking EHS |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 4. Energiepotentiekaart (PS) | *Gedeputeerde van de Boer zegt toe*: de herijking van de initiatieven van duurzame energie gekoppeld aan de energiepotentiekaart in oktober/november 2013 af te ronden en terug te koppelen aan de staten. | 03.07.2013 (PS) | 27.11.2013 | √ **Op de agenda** van de commissie OGB van 27 november 2013 |
| **M 2013-09;** Gebiedsvisie wind-energie Drenthe | **Verzoekt het college**: Gezondheidsaspecten m.b.t. geluid en een eerlijke verdeling van de opbrengsten (mede) leidend te laten zijn in de vervolgprocedure op de gebiedsvisie wind | 03.07.2013 | | |
| **M 2013-10** Gebiedsvisie wind-energie Drenthe | **Verzoekt het college**: Bij de verdere planuitwerking te bepalen dat in de oprichtingsvergunning van de gemeenten zal worden opgenomen dat de initiatiefnemers actief de participatie van gebiedsbewoners ter hand zullen nemen. | 03.07.2013 | | |

provincie Drenthe

# Statenstuk 2013-597 HERZIEN

## Energiepotentiekaart Drenthe

Voorgestelde behandeling:
- Statencommissie Omgevingsbeleid op 27 november 2013
- Provinciale Staten op 18 december 2013
- fatale beslisdatum: geen

Behandeld door mevrouw T.A.M. Harmelink en de heer A.J. van Harten, telefoonnummer (0592) 36 52 30, e-mail a.harten@drenthe.nl
Portefeuillehouder: de heer H.H. van de Boer

## Inleiding

Op basis van het Initiatiefvoorstel Energiepotentiekaart Drenthe besloot u op 26 juni 2013 (statenstuk 2013-581) tot de volgende opdracht aan Gedeputeerde Staten.

I. In het najaar van 2013 een Energiepotentiekaart op te stellen met mogelijke locaties voor hernieuwbare energiebronnen (wind, zon, warmte-koude-opslag, geothermie, biomassa en restwarmtebenutting).
II. De Energiepotentiekaart Drenthe ter vaststelling voor te leggen aan Provinciale Staten.
III. Dekking voor de Energiepotentiekaart Drenthe te vinden binnen het programma Klimaat en Energie.

De provincies ondertekenden het Energieakkoord voor duurzame groei van 6 september 2013 met de ambitie voor het hernieuwbare energiegebruik van 14% in 2020 en 16% in 2023.
Wij zonden u op 18 september 2013 de Energiestrategie Drenthe waarin is aangegeven dat extra inzet nodig is voor het realiseren van de doelstelling voor de duurzame energiehuishouding in 2020. Op basis van deze strategie en de Voorjaarsnota 2013 worden voor onze provinciale inzet accenten gelegd voor het energiebeleid die passen bij onze rol.
Naar aanleiding van het voorgaande is de Energiepotentiekaart Drenthe op basis van de beschikbare gegevens opgesteld en deze leggen we nu aan u voor.
De informatie gaat over alle vormen van hernieuwbare energie. Het betreft uitdrukkelijk alleen feitelijke gegevens over de energiepotentie. Eventuele keuzes hoe hiermee om te gaan worden gemaakt op basis van nadere afweging, waarbij de potentie één van de criteria is.

## Advies

De Energiepotentiekaarten Drenthe publiceren als digitale Energieatlas Drenthe, zodat deze telkens geactualiseerd kunnen worden, en de huidige kaarten voor kennisgeving aannemen.

## Beoogd effect

Inzicht in de ruimtelijke mogelijkheden voor duurzame energiewinning in Drenthe en informatie voor nadere afweging en besluitvorming over het daarop betrekking hebbende omgevingsbeleid.

## Argumenten

*1.1. De kaart geeft de potentie aan van hernieuwbare energiewinning.*
Alle vormen van hernieuwbare energie komen aan de orde op de potentiekaart. Deze bronnen voor hernieuwbare energie zijn allemaal van belang, zoals is aangegeven in de Energiestrategie Drenthe. De Energiepotentiekaart Drenthe geeft een ruimtelijk totaalbeeld van de technische mogelijkheden van hernieuwbare energiewinning, integraal voor bovengrond en ondergrond. De voor Drenthe relevante hernieuwbare energiebronnen zijn zon, wind, water, biomassa en bodem. De potentie is in de Energiestrategie Drenthe en de bijbehorende beleidsverkenning getalsmatig aangegeven. Zie de bijgevoegde tabel ‘Potentie hernieuwbare energie’. In 2020 is het aandeel hernieuwbare energie 14% bij uitvoering van het bestaande en voorgenomen beleid, ondermeer met 285,5 MW windenergie in het

zogenaamde zoekgebied voor windenergie. Verder is erna 2020 nog meer winning van hernieuwbare energie in Drenthe nodig, om een bijdrage te kunnen leveren aan de doelstellingenvoor het bereiken van een duurzame energiehuishouding. Recentelijk is door de provincies het Energieakkoord ondertekend. Daarin staat dat het gebruik van hernieuwbare energie in 2023 in Nederland 16% moet zijn. Voor het realiseren van dat doel, en voor het langetermijndoel van een volledig duurzame Drentse energiehuishouding, is het nodig de aanwezige potentie van hernieuwbare energie in Drenthe te benutten. Daarnaast is het efficiënt gebruiken van energie belangrijk, zoals met restwarmtebenutting. Conform de Energiestrategie Drenthe en de 'trias energetica[1]' is het meest effectief de energiebesparing in industrie en landbouw (Groene productie), verkeer en vervoer (Groene mobiliteit) en gebouwde omgeving (Groene utiliteit en wonen).
De provincie spant zich al jaren in voor een breed palet van maatregelen op het gebied van energiebesparing op deze terreinen. Maar ook voor de toename van de productie van hernieuwbare energie, zoals groen gas, warmte- en koudeopslag (WKO), zonnestroom, geothermie en windenergie.

*1.2 De kaart kan verder doorontwikkeld worden als informatiebron voor potentiële initiatiefnemers van projecten voor winning van hernieuwbare energie.*

De Energiepotentiekaart Drenthe is informatiebron voor het realiseren van projecten voor de productie van hernieuwbare energie. Het is een faciliteit voor gemeenten, inwoners, ondernemers en andere initiatiefnemers. De kaart biedt voor plannen en projecten voor hernieuwbare energie een eerste blik op haalbaarheid van plannen en het kan een stimulans zijn om realisatieplannen verder uit te werken zodat productie en gebruik van hernieuwbare energie groeien.
Met dat gebruiksdoel is goede ervaring opgedaan met de site voor WKO en met het digitaal raadplegen van kaarten is goede ervaring opgedaan met de Bodematlas. Op basis daarvan is de Energiepotentiekaart Drenthe digitaal vorm gegeven in de Energieatlas van Drenthe. We volstaan dus niet met de voorliggende kaart met potenties, maar we bouwen het stapsgewijs verder uit voor het genoemde gebruiksdoel. Voor bodemenergie is dat al direct aan de orde door de verbinding te leggen tussen de kaart en de website voor WKO. De eerstvolgende stap is de Zonnekaart Drenthe, waarbij per gemeente per adres informatie beschikbaar is over de mogelijkheden en het rendement van de aanleg van zonnepanelen. In samenwerking met de gemeenten wordt de zonnekaart gerealiseerd. Voor de overige bronnen van hernieuwbare energie wordt vervolgens de uitwerking ter hand genomen.

*1.3. De kaart is als digitaal systeem flexibel en actueel.*

De Energiepotentiekaart Drenthe is niet statisch maar nieuwe informatie en kennis wordt regelmatig verwerkt. Door de digitale vormgeving is dat goed mogelijk. Het beheer is structureel en organisatorisch geborgd. Op deze wijze blijft de kaart actueel als informatiebron voor zowel potentiële initiatiefnemers als voor het provinciale energiebeleid.
De kaarten kunnen door Gedeputeerde Staten telkens geactualiseerd worden in het digitale systeem. Om die reden is het niet zinvol de Energiepotentiekaarten Drenthe vast te stellen; ze kunnen voor kennisgeving worden aangenomen door Provinciale Staten.

*1.4. De kaart geeft technische informatie ten behoeve van beleidskeuzes.*

De Energiepotentiekaart Drenthe bestaat uit deelkaarten per thema. Het is geen beleidskaart maar het betreft alleen feitelijke informatie. In de toekomst is er meer hernieuwbare energie nodig en uit de kaart blijkt dat er potentie is voor vergroting van de productie van hernieuwbare energie. Voor het

[1] Internationale term voor drie strategische stappen: 1. verspilling bij energiegebruik tegengaan. 2. maximaal gebruikmaken van hernieuwbare energie 3. gebruik fossiele energie zo efficiënt mogelijk bij de resterende energiebehoefte.

maken van keuzes hierover is een nadere integrale afweging nodig met inachtneming van diverse aspecten, waarbij de energiepotentie één van de criteria is.

## Uitvoering

**Tijdsplanning**

- Najaar 2013: Zonnekaart uitwerken als onderdeel van de Energiepotentiekaart Drenthe.
- Vanaf 2014: Energiepotentiekaart Drenthe verder uitwerken en uitbreiden als digitale atlas.

**Financiën**
Kosten zonnekaart en verdere uitwerking uit beschikbare middelen Energieprogramma.

**Europese context**
Niet van toepassing.

**Monitoring en evaluatie**
Niet van toepassing.
Monitoring energiebeleid: zie Energiestrategie Drenthe.

**Extern betrokkenen**
De zonnekaart wordt opgesteld in samenwerking met de gemeenten.

**Communicatie**
Niet van toepassing.

**Bijlagen**
1. Energiepotentiekaart Drenthe

**Ter inzage in kamer C0.39**
1. Energiebalansen, Beleidsverkenning en Energiestrategie Drenthe

Assen, 14 november 2013
Kenmerk: 44/3.6/2013007874

Gedeputeerde Staten van Drenthe,

J. Tichelaar, voorzitter
mevrouw mr. A.M. van Schreven, secretaris

wa/coll.

| Energieoptie | | Energie balans 2010 | Energie balans 2020 | Met extra inzet 2020 | Maximale potentie 2020 | Maximale potentie 2050 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Zon: | | | | | | |
| zonnepanelen: | ha | 2 | 40 | 100 | 200 | 1200 |
| | GWh | 2,2 | 42 | 105 | 210 | 1260 |
| zonneboilers: | aantal | 7.000 | 18.000 | 22.500 | 35.000 | 150.000 |
| | TJ | 40 | 100 | 128 | 200 | 857 |
| Wind: | | | | | | |
| windmolens: | aantal | 1 | 93 | 93 | ? | ? |
| | MW | 0,8 | 280 | 280 | | |
| | GWh | 1,4 | 616 | 870[2] | | |
| Biomassa: | | | | | | |
| + warmte: | | | | | | |
| afvalverbranding: | aantal | 1 | 1 | 1 | 1 | 1 |
| | TJ | 0 | 583 | 583 | 583 | 583 |
| houtkachels: | aantal | - | - | - | - | - |
| | TJ | 869 | 869 | 869 | 869 | 869 |
| + elektriciteit: | | | | | | |
| afvalverbranding | aantal | 1 | 1 | 1 | 1 | 1 |
| | GWh | 178 | 162 | 162 | 162 | 162 |
| afvalstort | aantal | 1 | 1 | 1 | 1 | 1 |
| | GWh | 7 | 3 | 3 | 3 | - |
| covergisters mest | aantal | 12 | 12 | 12 | 12 | 12 |
| | GWh | 161 | 161 | 161 | 161 | 161 |
| rioolwaterzuivering | aantal | 3 | 6 | 9 | 15 | 15 |
| | GWh | 3 | 6 | 9 | 15 | 15 |
| industriële vergisters | aantal | 0 | 10 | 10 | 10 | 10 |
| | GWh | 0 | 126 | 126 | 126 | 126 |
| Groen Gas (warmte): | | | | | | |
| afvalstort | aantal | 1 | 1 | 1 | 1 | 1 |
| | TJ | 156 | 63 | 63 | 63 | -- |
| covergisters mest | aantal | 1 | 1 | 1 | 1 | 1 |
| | TJ | 50 | 50 | 50 | 50 | 50 |
| rioolwaterzuivering | aantal | 3 | 6 | 6 | 6 | 6 |
| | TJ | - | -- | -- | -- | -- |
| industriële vergisters | aantal | 0 | 10 | 10 | 10 | 10 |
| | TJ | 0 | 2570 | 3213 | 3213 | 3213 |
| Bodem: | | | | | | |
| geothermie | aantal | 0 | 5 | 2 | 2 | 5 |
| warmte | TJ | 0 | 733 | 293 | 293 | 733 |
| WKO: utiliteit | aantal | 41 | 515 | 515 | 515 | 515 |
| warmte | TJ | 40 | 500 | 500 | 500 | 500 |
| diepe geothermie | aantal | -- | -- | -- | ? | ? |
| stroom | GWh | -- | -- | -- | | |
| Totaal: elektriciteit | GWh | 353 | 1.116 | 1.436 | | |
| warmte | TJ | 1.155 | 5.468 | 5.699 | | |
| elektriciteit | PJ | 1,26 | 4,02 | 5,18 | | |
| warmte | PJ | 1,16 | 5,47 | 5,70 | | |
| Totaal: | PJ | 2,43 | 9,50 | 10,88 | | |
| Emissie, Mton | (GWh) | 0,200 | 0,632 | 0,813 | | |
| | (TJ) | 0,065 | 0,312 | 0,325 | | |
| Totaal: Mton CO2-reductie | | 0,265 | 0,944 | 1,138 | | |

Voor nadere toelichting zie Beleidsverkenning Energiestrategie, Bijlage 8 Potentie hernieuwbare energie blz. 114.

[2] Door ashoogte en wieklengte beter op elkaar af te stemmen wordt een hogere elektriciteitsopbrengst gerealiseerd. Na het opstellen van deze tabel is op basis van landelijke afspraken de taakstelling bepaald op 285,5 MW.

# *Ontwerp*besluit

2013-597-1

Provinciale Staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van Gedeputeerde Staten van Drenthe van 14 november 2013, kenmerk 44/3.6/2013007874;

gelet op:
- het besluit over het initiatiefvoorstel Energiepotentiekaart Drenthe van 26 juni 2013;
- het door de provincies ondertekende energieakkoord van 6 september 2013;
- de benodigde inzet voor maatregelen volgens de Energiestrategie Drenthe van 17 september 2013;
- het feit dat de kaarten als digitale Energieatlas Drenthe telkens geactualiseerd kunnen worden;

BESLUITEN:

1. de bijgevoegde huidige versie van de kaarten van de Energiepotentiekaart Drenthe voor kennisgeving aan te nemen;
2. de Energiepotentiekaart Drenthe als instrument vast te stellen;
3. de Energiepotentiekaart Drenthe digitaal te publiceren als Energieatlas Drenthe.

Assen, 18 december 2013

Provinciale Staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

wa/coll.

provincie Drenthe

# Zonne-energie

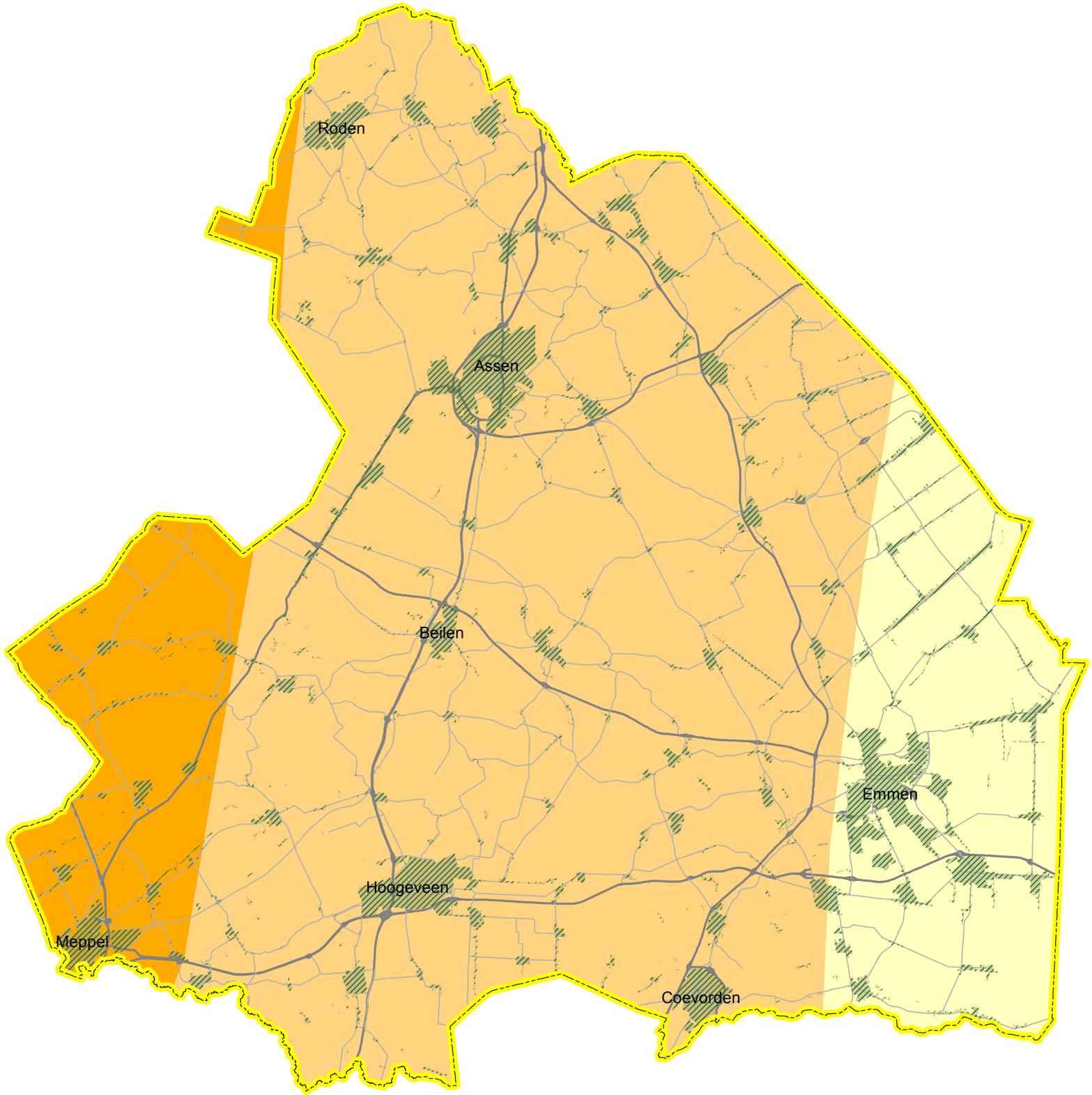


**Legenda**

Daken en stedelijk gebied

**Gem. aantal maandelijkse zonuren (1981-2010)**

110 - 115

115 - 120

120 - 125

Bron: KNMI

| | |
|---|---|
| *Project:* | **Energieatlas** |
| *Datum:* | 31-10-2013 |
| *Bestandslocatie:* | /20131031_zonneenergie.mxd |

0 1 2 4 6 8 10 Kilometers

Ondergrond: TDKadaster

provincie Drenthe

# Windenergie

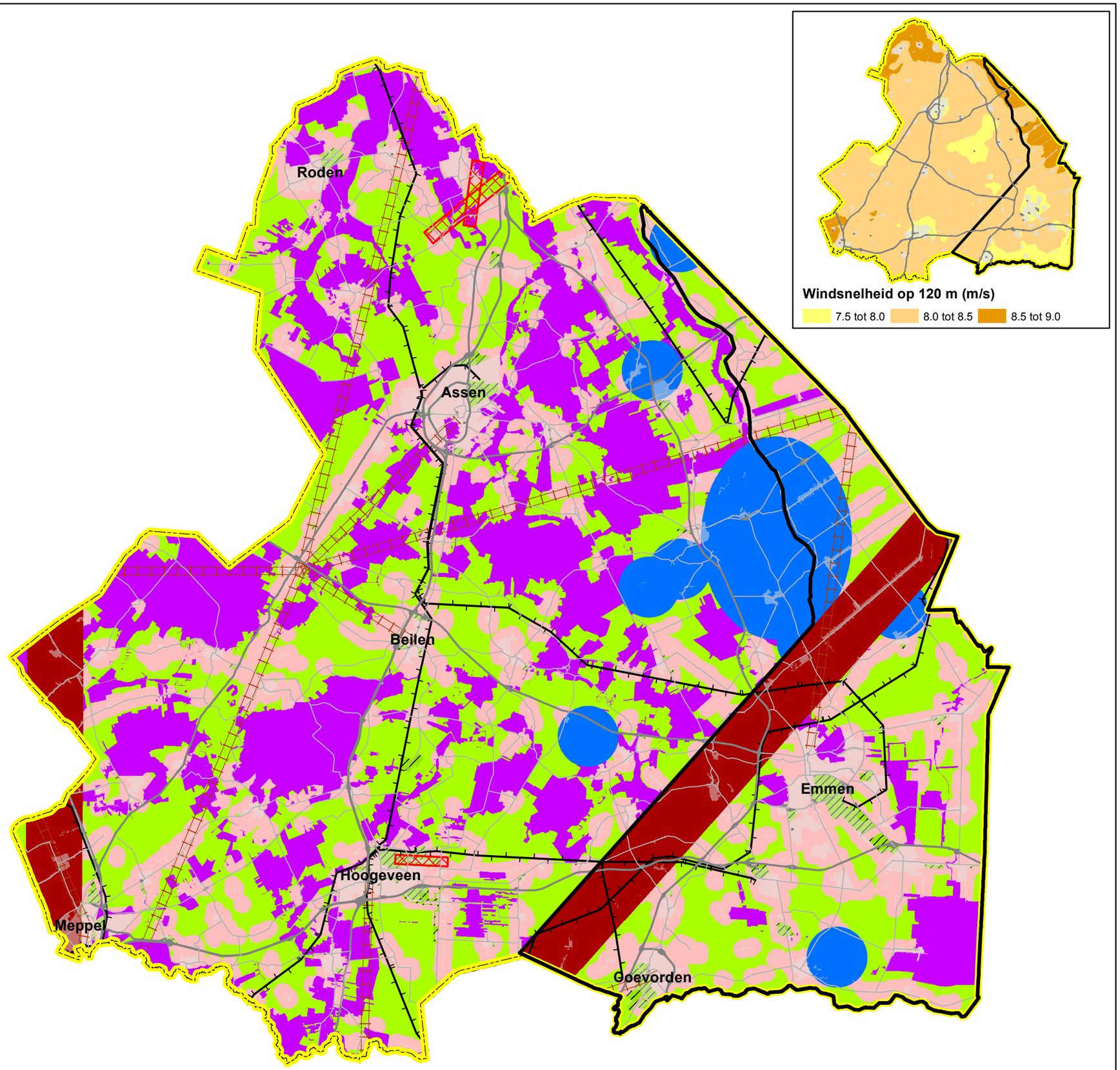


## Legenda

- Zoekgebied windenergie
- Potentie voor windenergie (bedrijventerrein)
- Potentie voor windenergie

**Belemmeringen**

- Bebouwing
- Ecologische hoofdstructuur
- Laagvliegroute
- Lofar
- Hoogspanningsleiding
- Straalpad telecommunicatie
- Aanvliegroute vliegveld

Bron: Sentemovem, provincie Drenthe

| | |
|---|---|
| *Project:* | **Energieatlas** |
| *Datum:* | 31-10-2013 |
| *Bestandslocatie:* | /20131031_windenergie.mxd |

0 1 2 4 6 8 10 Kilometers

Ondergrond: TDKadaster

provincie Drenthe

# Bio-energie

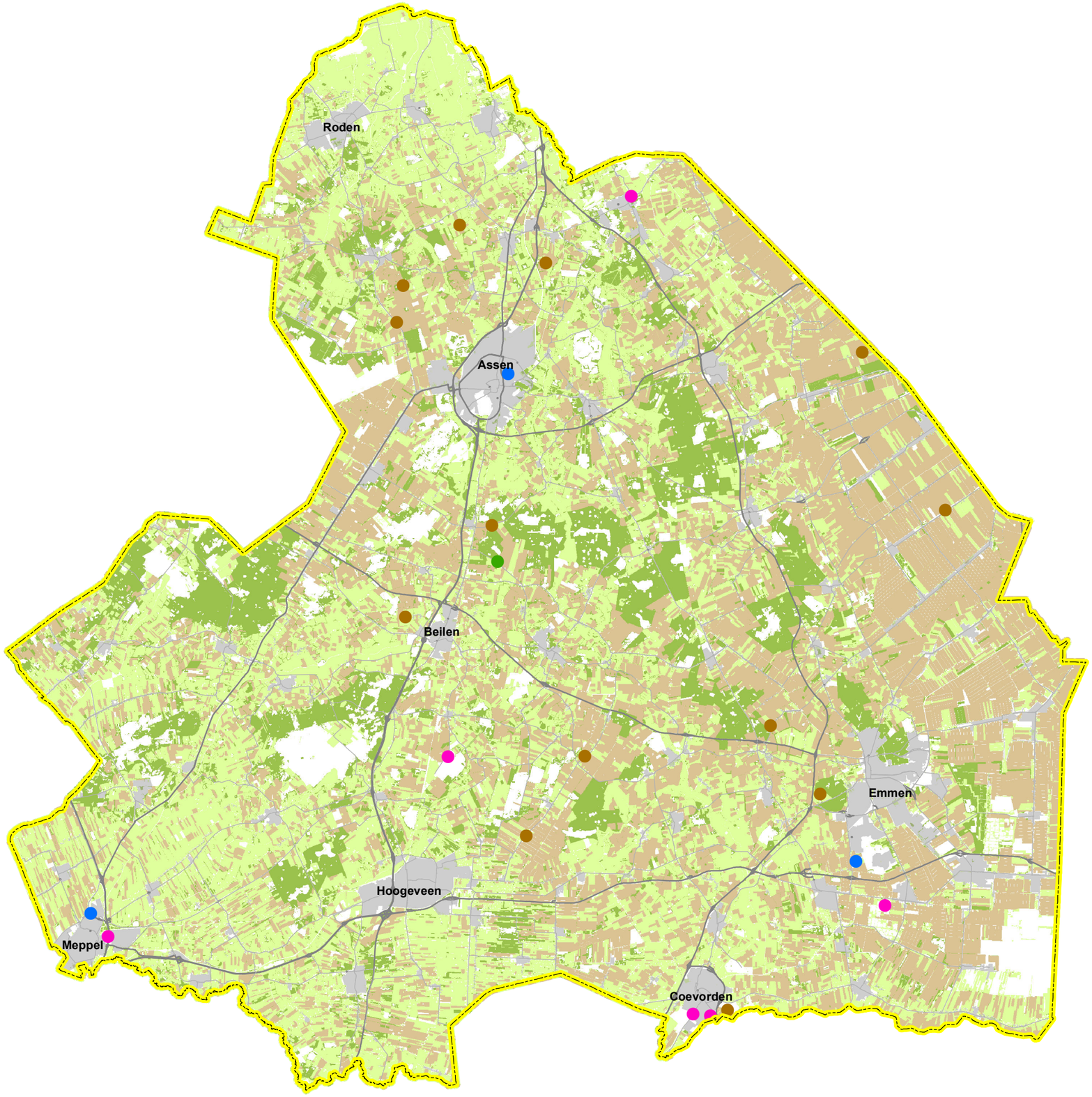


**Legenda**

- Agrarische vergister
- Co-vergisting
- Industriele vergister
- Rioolwaterzuiveringsinstallatie met vergister
- Gras
- Akkerbouw
- Bos

Bron: Alterra, provincie Drenthe

| | |
|---|---|
| *Project:* | **Energieatlas** |
| *Datum:* | 31-10-2013 |
| *Bestandslocatie:* | /20131031_bioenergie.mxd |

0 1 2 4 6 8 10 Kilometers

Ondergrond: TDKadaster

provincie Drenthe

# Warmte koude opslag

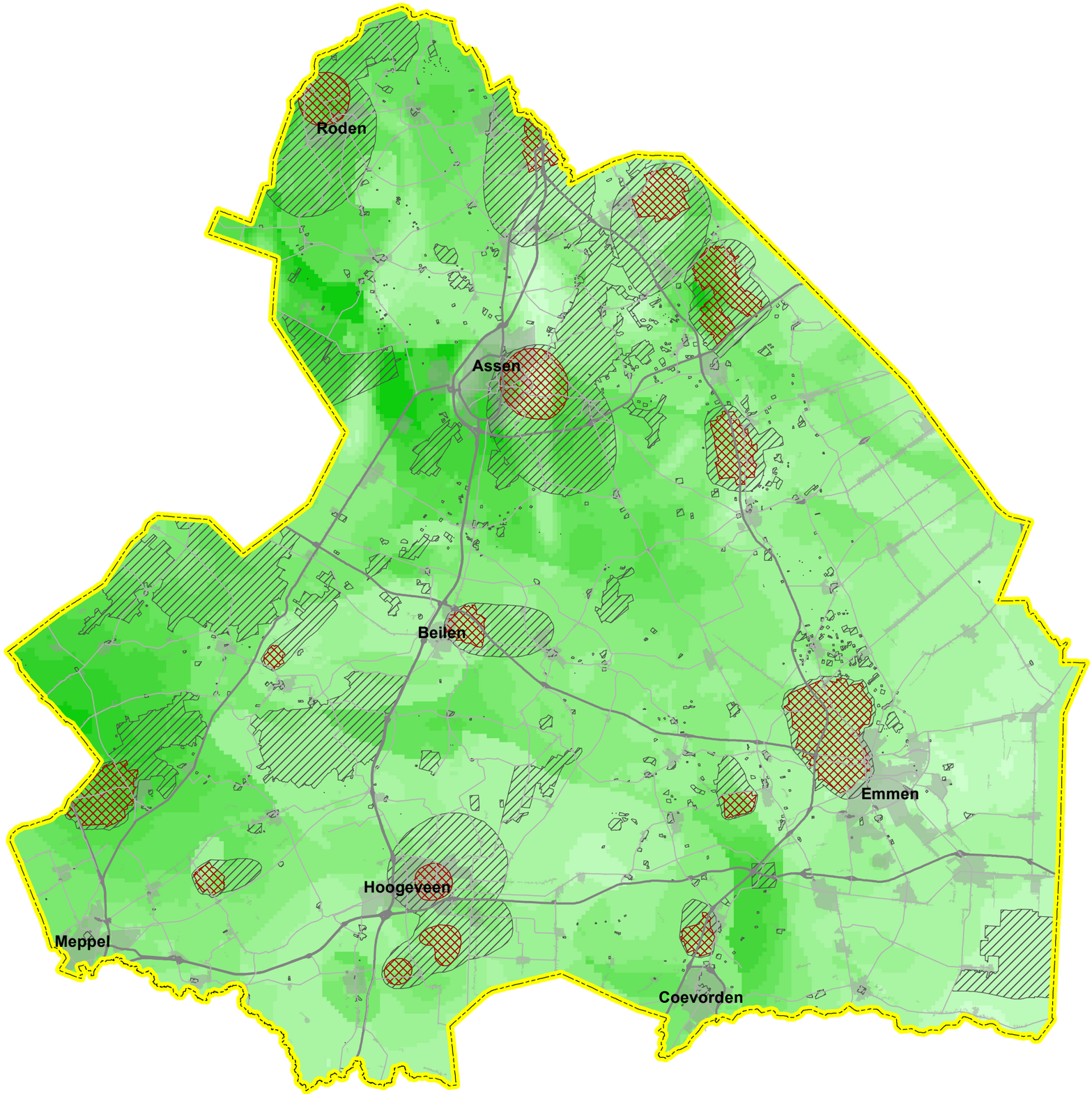


**Legenda**

Restrictiegebied

Verbodsgebied

**Bodemgeschiktheid open systemen**

Geschikt

Zeer geschikt

Bron: Provicie Drenthe

| | |
|---|---|
| *Project:* | **Energieatlas** |
| *Datum:* | 31-10-2013 |
| *Bestandslocatie:* | /20131031_WKO.mxd |

0 1 2 4 6 8 10 Kilometers

Ondergrond: TDKadaster

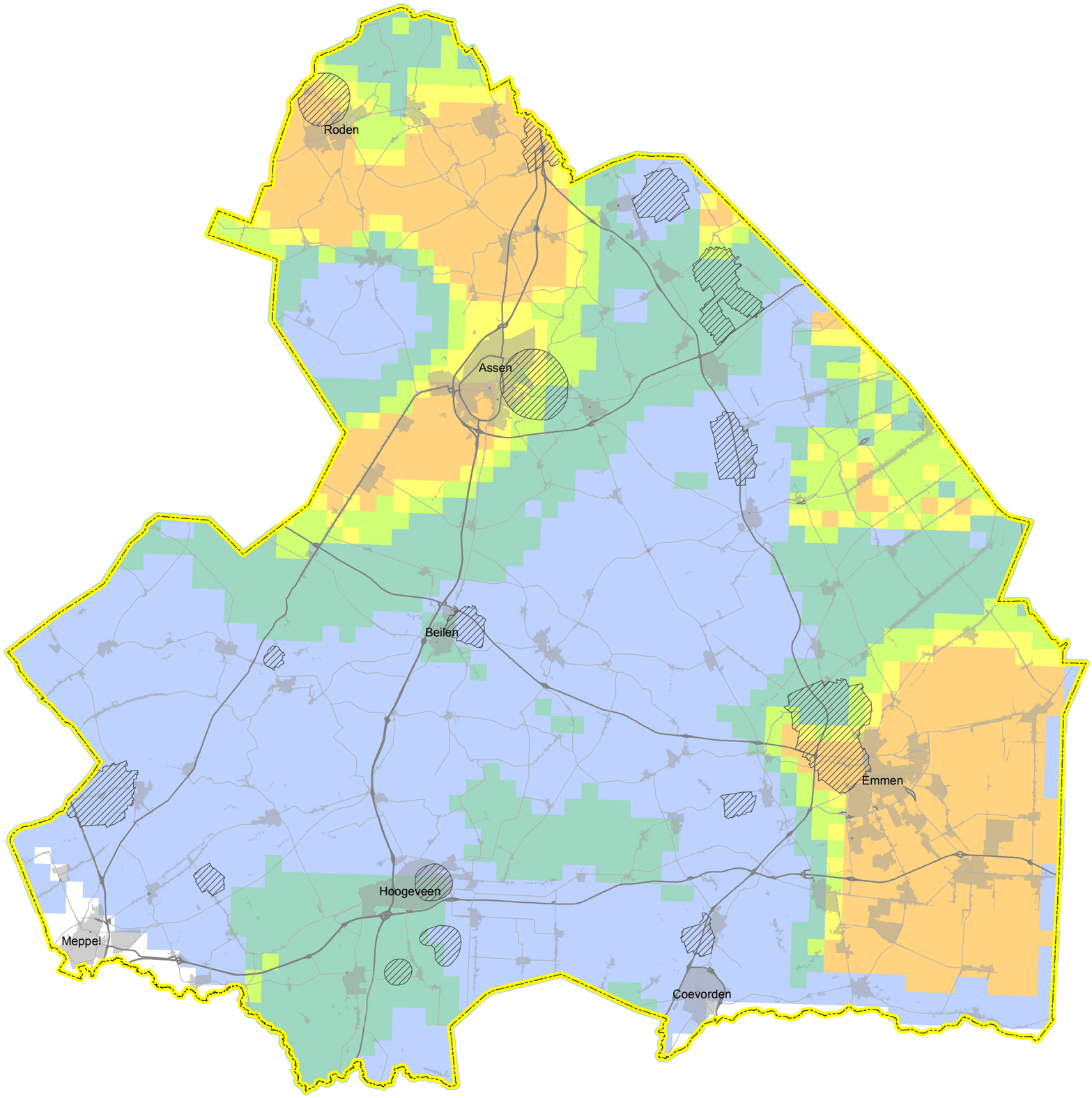


provincie Drenthe

# Geothermie

## Legenda

Restrictiegebied (Grondwater-beschermingsgebied)

**Geschiktheid geothermie**

- Zeer geschikt (50% kans op > 20 MW)
- Geschikt (50% kans op 15-20 MW)
- Matig geschikt (50% kans op 10-15 MW)
- Minder geschikt (30% kans op > 10 MW)
- Niet geschikt (< 30% kans op > 10 MW)
- Ongeschikt (geen watervoerende laag)

Bron: TNO

| | |
|---|---|
| *Project:* | **Energieatlas** |
| *Datum:* | 31-10-2013 |
| *Bestandslocatie:* | /20131031_geothermie.mxd |

0 1 2 4 6 8 10 Kilometers

Ondergrond: TDKadaster

provincie Drenthe

# Diepe geothermie

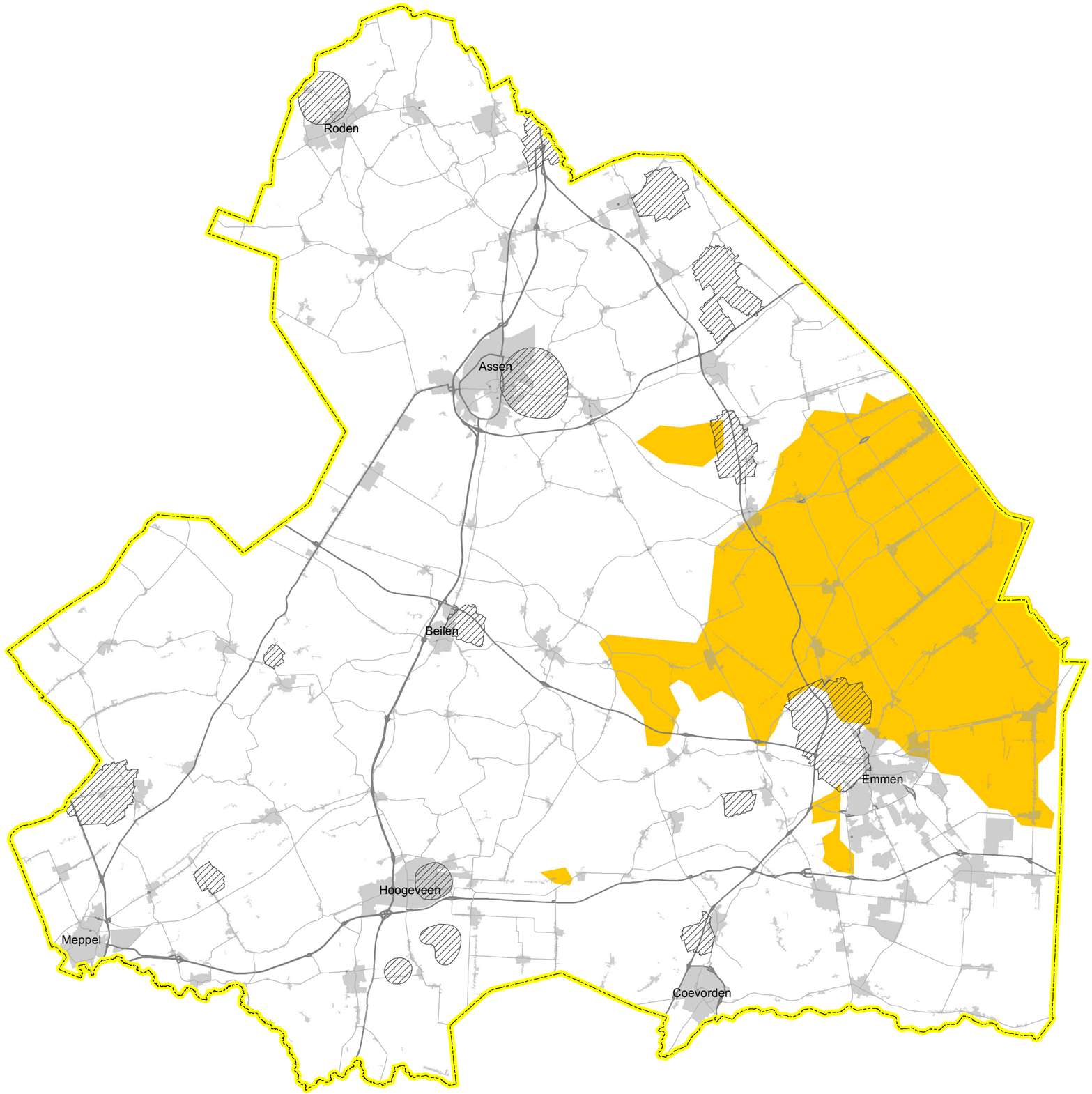


## Legenda

Restrictiegebied (Grondwater-beschermingsgebied)

**Geschiktheid diepe geothermie (> 3500 m)**

Geschikt voor opwekking elektriciteit (Waterlaag > 120 ° C)

Bron: TNO

| | |
|---|---|
| *Project:* | **Energieatlas** |
| *Datum:* | 31-10-2013 |
| *Bestandslocatie:* | /20131031_diepegeothermie.mxd |

0 1 2 4 6 8 10 Kilometers

Ondergrond: TDKadaster

provincie Drenthe

# Restwarmte

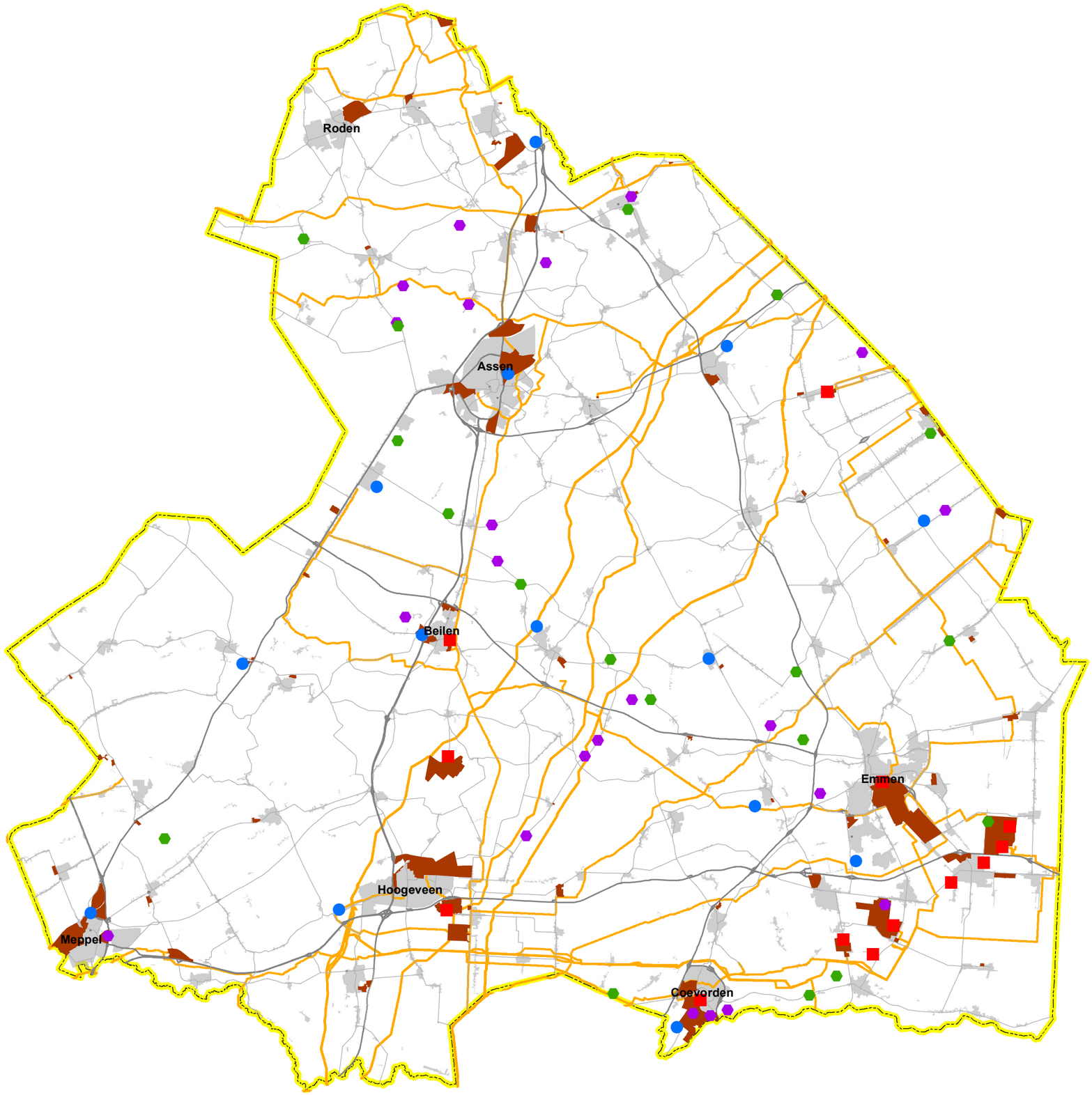


## Legenda

- industrie- / tuinbouwgebied
- Gasleiding

**Locaties met (mogelijk) restwarmte**

- Bedrijven
- Rioolwaterzuivering
- Potentiele agrarische vergister
- Vergisters

Bron: Provincie Drenthe

| | |
|---|---|
| *Project:* | **Energieatlas** |
| *Datum:* | 31-10-2013 |
| *Bestandslocatie:* | /20131031_restwarmte.mxd |

0 1 2 4 6 8 10 Kilometers

Ondergrond: TDKadaster

Aan:
de leden van de Statencommissie
Omgevingsbeleid

(i.a.a. de overige statenleden)

Assen, 1 juli 2013
Behandeld door mevrouw R. Veenstra (0592) 36 51 89
Onderwerp: Vergadering woensdag 4 september 2013

STATENCOMMISSIE OMGEVINGSBELEID

Geachte commissieleden,

Namens de voorzitter nodig ik u uit voor een vergadering van de commissie op woensdag 4 september 2013.
Plaats: provinciehuis, statenzaal.
Aanvang: 13.00 uur.

De voorlopige agenda voor deze vergadering is bijgevoegd.

Hoogachtend,
namens de commissievoorzitter,

mevrouw R. Veenstra,
statenadviseur

VOORLOPIGE AGENDA voor de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid, op woensdag 4 september 2013, aanvang 13.00 uur.

| Aanvang/ streeftijd | Status van het stuk | Agendapunt | |
|---|---|---|---|
| 13.00 uur (10 min.) | | 1. Opening | |
| | | 2. Vaststelling van de agenda | |
| | | 3. Samenvatting vergadering 12 juni 2013 en de lijst van toezeggingen<br><br>Vaststelling samenvatting conform het ontwerp | |
| | | 4. Ingekomen stukken<br><br>Zie bijgevoegde lijst van ingekomen stukken | |
| 13.10 uur (20 min.) | | 5. Rondvraag | |
| 13.30 uur (20 min.) | | 6. IPO-, SNN- en EU-aangelegenheden<br><br>*Gelegenheid om in te gaan op (actuele) IPO-, SNN- en EU-aangelegenheden* | |
| 13.50 uur (40 min.) | | 7. Brief van het college van Gedeputeerde Staten van 27 maart 2013 over Gebiedsagenda's<br><br>*Geagendeerd op verzoek van de Statenfractie CDA* | |
| 14.30 uur (40 min.) | | 8. Brief van het college van Gedeputeerde Staten van 15 mei 2013 over Breedband – “Next Generation Access Netwerken in Drenthe”<br><br>*Geagendeerd op verzoek van de Statenfractie VVD* | |
| 15.10 uur (40 min.) | | 9. Brief van het college van Gedeputeerde Staten van 3 juli 2013 over Jaarverslag 2012 en Tussentijdse rapportage Drentse Energie Organisatie | |

| Aanvang/ streeftijd | Status van het stuk | Agendapunt | |
|---|---|---|---|
| 15.50 uur (5 min.) | | 10. Mededelingen | |
| 15.55 uur | | 11. Sluiting | |

**Status A- en B-stukken**
A-stukken zijn voordrachten aan provinciale staten die als discussiestuk aan de orde komen in de commissievergaderingen, maar waarover in de regel geen discussie meer plaatsvindt in de statenvergadering (hamerstukken).
B-stukken zijn voordrachten aan provinciale staten waarover zowel in de vergadering van de commissie als in provinciale staten gediscussieerd kan worden.

**Spreekrecht**
Voor deze vergadering geldt voor het publiek spreekrecht. Insprekers kunnen voorafgaand aan het desbetreffende agendapunt in de eerste termijn maximaal vijf minuten inspreken. Na de eerste termijn van de statencommissie bestaat de mogelijkheid om voorafgaand aan de tweede termijn, indien gewenst en alleen ter verduidelijking, een korte nadere toelichting te geven (eveneens maximaal vijf minuten).

Het woord kan niet gevoerd worden over:
a. een besluit van het provinciebestuur waartegen bezwaar en beroep openstaat of heeft opengestaan;
b. benoemingen, keuzen, voordrachten of aanbevelingen van personen;
c. een gedraging waarover een klacht ex. artikel 9:1 van de Algemene wet bestuursrecht openstaat of heeft opengestaan.

Belangstellenden hiervoor dienen zich voorafgaande aan de vergadering, onder vermelding van naam, adres, telefoonnummer en het onderwerp waarover het woord gevoerd wenst te worden, aan te melden bij de statenadviseur, telefoonnummer (0592) 36 58 65.

**DocumentVindSysteem (DVS)**
De vergader- en ingekomen stukken zijn te vinden via www.drenthe.nl/ps.
Klik bovenaan op "Vergaderstukken".

**Lijst van ingekomen stukken Statencommissie Omgevingsbeleid op 4 september 2013**

(periode 12 juni tot en met 27 augustus 2013)

A. BRIEVEN/MEDEDELINGEN VAN GEDEPUTEERDE STATEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van 12 juni 2013 over Groningen Bereikbaar | Voor kennisgeving aannemen |
| 2. | Brief van 19 juni 2013 over Rapportage Vechtdallijnen (treindienst Zwolle-Emmen) | Voor kennisgeving aannemen |
| 3. | Brief van 19 juni 2013 over Jaarrapportage milieuaspecten Luchthaven Hoogeveen | Voor kennisgeving aannemen |
| 4. | Afschrift brief van 26 juni 2013 aan de heer Ch.C. de Haas over Conflict NAM – de heer Franke | Voor kennisgeving aannemen |
| 5. | Brief van 26 juni 2013 over Natuurvisie | Voor kennisgeving aannemen |
| 6. | Brief van 3 juli 2013 over Vastgestelde dienstregeling busvervoer Groningen-Drenthe 2014 | Voor kennisgeving aannemen |
| 7. | Brief van 3 juli 2013 over Trendmonitor openbaar vervoer | Voor kennisgeving aannemen |
| 8. | Brief van 3 juli 2013 over AgroAgenda Noord-Nederland | Voor kennisgeving aannemen |
| 9. | Brief van 8 juli 2013 over Stand van zaken Gebiedsontwikkeling Uffelte-Ruinen | Voor kennisgeving aannemen |
| 10. | Brief van 9 juli 2013 over Voortgang verdubbeling N33 Assen-Zuidbroek | Voor kennisgeving aannemen (betrekken bij toezegging M 2012-20) |

B. VAN DERDEN ONTVANGEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van Stichting VACpunt Wonen van juni 2013 over Populair jaarverslag 2012 | Voor kennisgeving aannemen |
| 2. | Persbericht van Regio Groningen-Assen 2030 van 14 juni 2013 over Regio Groningen-Assen investeert fors in bereikbaarheid | Voor kennisgeving aannemen |
| 3. | Brief van Natuur en Milieufederatie Drenthe van 19 juni 2013 over Jaaroverzicht 2012 | Voor kennisgeving aannemen |
| 4. | Brief van de heer P.C.J. Muijzert van 23 juni 2013 over OV, beter verbinding met Groningen (Regiovisie Groningen-Assen) | Voor kennisgeving aannemen |
| 5. | IPO; Openbare besluitenlijst vergadering IPO-bestuur van 23 mei 2013 | Betrekken bij agendapunt 6. |
| 6. | Brief van de heer G. Persoon van 30 juni 2013 gericht aan de Commissaris van de Koning heer J. Tichelaar over Windmolens veenkoloniën | Voor kennisgeving aannemen |
| 7. | SNN; Openbare besluitenlijst vergadering DB SNN van 18 juni 2013 | Betrekken bij agendapunt 6. |
| 8. | Nieuwsbrief juli 2013 van Stuurgroep Regio Groningen-Assen 2030 | Voor kennisgeving aannemen |
| 9. | Brief van de gemeente Borger-Odoorn van 18 juni 2013 over Windenergie | Voor kennisgeving aannemen |
| 10. | Brief van de heer H. Zabel van 3 juli 2013 over Afhandeling gebiedsvisie wind op 26 juni jl. | Voor kennisgeving aannemen |

| | | |
|---|---|---|
| 11. | Brief van de heer H. Bulder van 3 juli 2013 over Gebiedsvisie windenergie | Voor kennisgeving aannemen |
| 12. | SNN; Besluitenlijst van de vergadering van het AB SNN op 25 juni 2013 | Betrekken bij agendapunt 6. |
| 13. | Brief van Deelstroomgebied Rijn-Oost van 23 juli 2013 over Voortgangsrapportage over 2012 “Werken aan schoon water” RBO Rijn-Oost | Voor kennisgeving aannemen |
| 14. | Brief van Koninklijke Nederlands Jagers Vereniging (KNJV) van 22 augustus 2013 over Position Paper KNJV betreffende Wet Natuurbescherming aan de provincie Friesland | Voor kennisgeving aannemen |
| 15. | Brief van mevrouw K. Zwaan-Alberts van 23 augustus 2013 over Brief aan provincie i.v.m. vervanging bruggen Verlengde Hoogeveensche Vaart | Voor kennisgeving aannemen |
| 16. | OV-loket; kwartaalrapportage OV-loket over 2e kwartaal van 2013 | Voor kennisgeving aannemen |
| 17. | SNN; Nieuwsbrief SNN in alle staten, nummer 10, zomer 2013 | Betrekken bij agendapunt 6 |

C. TER INZAGE IN LEESKAMER

| **Punt** | **Omschrijving** | **Behoort bij** |
|---|---|---|
| | Geen | |

**2e AANVULLING**
**Lijst van ingekomen stukken Statencommissie Omgevingsbeleid op 12 februari 2014**

(periode 18 december 2013 tot en met 11 februari 2014)

A. BRIEVEN/MEDEDELINGEN VAN GEDEPUTEERDE STATEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van 18 december 2013 over Uitstel beantwoording toezegging in Statencommissie Omgevingsbeleid d.d. 16 oktober 2013 over schorsing Natuurbeschermingswet | Betrekken bij Lijst van toezeggingen, korte termijn nr. 6 |
| 2. | Brief van 18 december 2013 over Voortgangsrapportage KRW | Voor kennisgeving aannemen |
| 3. | Brief van 18 december 2013 over Pilots beekdalenvisie | Voor kennisgeving aannemen |
| 4. | Brief van 19 december 2013 over Uitkomst besluitvorming Zwolle-Herfte | Voor kennisgeving aannemen |
| 5. | Brief van 29 januari 2014 over Beleidskader stikstof 2.0 | Tevens Informatiebijeenkomst over N2000 en PAS op 12 februari 2014<br>Betrekken bij Lijst van toezeggingen, korte termijn nr. 6 |
| 6. | Brief van 29 januari 2014 over Ontwerp-Actualisatie Omgevingsvisie 2014 | Voor kennisgeving aannemen, toelichting door de voorzitter van de Werkgroep Stacom |
| 9. | Brief van 6 februari 2014 over Aardschok Assen | Voor kennisgeving aannemen |
| 10. | Brief van 5 februari 2014 over Nadere informatie Beleidskader stikstof 2.0 | Betrekken bij Lijst van toezeggingen, korte termijn nr. 6 |
| 11. | Brief van 5 februari 2014 over beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de Statenfractie D66 over afspraken realisatie windparken in Drenthe | Betrekken bij agendapunt 9 |

B. VAN DERDEN ONTVANGEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van Vogelbescherming Nederland van 20 december 2013 over Effectieve opvang en bescherming van ganzen in Drenthe | Is in handen gesteld van GS |
| 2. | Brief van Regio West-Brabant (RWB) van 6 januari 2014 over Verkoop Attero | In handen stellen van GS |
| 3. | Brief van Dierenbescherming van 9 januari 2014 over Beheer van ganzen | In handen stellen van GS |
| 4. | Brief van Stichting Norgerduinen van 16 januari 2013 over Bezoek aan de Oosterduinen in Norg | Bespreken bij agendapunt 13 Mededelingen |
| 5. | Programma Hoogfrequent Spoor in Noord-Nederland (S-Bahnnetwerk Groningen-Assen 2015-2035), van de heer F. Menger van 17 januari 2014 | Voor kennisgeving aannemen |
| 6. | Kwartaalrapportage OV loket 4e kwartaal 2013 inclusief Jaaroverzicht 2013 | Voor kennisgeving aannemen |
| 7. | Brief van de heer R. Rietveld van 28 november 2013 over Irritatie bij inspreken cie OGB PS Drenthe door Tegenwind groepen | Betrekken bij agendapunt 9 |
| 8. | Brief van de gezamenlijke colleges van Burgemeester en Wethouders van Borger-Odoorn en Aa en Hunze van 29 januari 2014 over windpark Borger-Odoorn/Aa en Hunze | Betrekken bij agendapunt 9 |

| | | |
|---|---|---|
| 9. | Brief van Natuurmonumenten van 4 februari 2014 over Uniforme en volledige uitvoering van het Ganzenakkoord | In handen stellen van GS |
| 10. | Gezamenlijke brief van Natuur en Milieufederatie Drenthe, Stichting Het Drentse Landschap, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer van 7 februari 2014 over Eindrapport De Drentse natuur in 2040, Vier kijkrichtingen voor de toekomst | Betrekken bij agendapunt 11 |
| 11. | Actiecomité N34 Klijndijk; Rapport Niet meer maar minder, gevolgen nieuwe aansluiting Slenerweg (N34) van januari 2014 | Betrekken bij agendapunt 8 |
| 12. | IPO; Openbare besluitenlijst vergadering IPO-bestuur 30 januari 2014 | Betrekken bij agendapunt 6 |

C. TER INZAGE IN LEESKAMER

| **Punt** | **Omschrijving** | **Behoort bij** |
|---|---|---|
| | Geen | |

**GEWIJZIGDE** VOORLOPIGE AGENDA voor de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid, op woensdag 12 februari 2014, aanvang 13.00 uur.

| Aanvang/ streeftijd | Status van het stuk | Agendapunt | |
|---|---|---|---|
| 13.00 uur (10 min.) | | 1. Opening | |
| | | 2. Vaststelling van de agenda | |
| | | 3. Samenvatting vergadering 27 november en 11 december 2013 en de lijst van toezeggingen<br><br>*Vaststelling samenvatting conform het ontwerp* | |
| | | 4. Ingekomen stukken<br><br>*Zie bijgevoegde lijst van ingekomen stukken* | |
| 13.10 uur (20 min.) | | 5. Rondvraag | |
| 13.30 uur (20 min.) | | 6. IPO-, SNN-, EU-aangelegenheden en verbonden partijen<br><br>*Gelegenheid om in te gaan op (actuele) IPO-, SNN- EU-aangelegenheden en verbonden partijen* | |
| 13.50 uur (40 min.) | | 7. Samenwerkingsagenda Zuidwest-Drenthe; brief van het college van Gedeputeerde Staten van 4 december 2013 | |
| 14.30 uur (40 min.) | | 8. Brief van Actiecomité Klijndijk van 7 januari 2014 over Ontsluiting N34/Slenerweg | |
| 15.10 uur (40 min.) | | 9. Afspraak RCR-procedure windenergie Drenthe en uitnodiging informatiebijeenkomst; brief van het college van Gedeputeerde Staten van 7 januari 2014 | |
| 15.50 uur (40 min.) | | 10. Brief van Stichting Dorpsbelangen Rolde/ Werkgroep N33 van 8 januari 2014 over Geluidsontwikkeling N33 in Rolde n.a.v. uitkomsten NAA-rapport | |

| Aanvang/ streeftijd | Status van het stuk | Agendapunt | |
|---|---|---|---|
| 16.30 uur (30 min.) | | 11. Vier kijkrichtingen voor de toekomst; brief van het college van Gedeputeerde Staten van 10 september 2013 over De Drentse Natuur in 2040<br><br>*Geagendeerd op verzoek van de Statenfractie VVD (doorgeschoven van vervallen vergadering van 8 januari 2014)* | |
| 17.00 uur (30 min.) | | 12. BIO-plan Drentsche Aa en BIP Drents-Friese Wold; brief van het college van Gedeputeerde Staten van 30 oktober 2013<br><br>*Geagendeerd op verzoek van de Statenfractie PVV (doorgeschoven van vervallen vergadering van 8 januari 2014)* | |
| 17.30 uur (5 min.) | | 13. Mededelingen | |
| 17.35 uur | | 14. Sluiting | |

**Status A- en B-stukken**
A-stukken zijn voordrachten aan provinciale staten die als discussiestuk aan de orde komen in de commissievergaderingen, maar waarover in de regel geen discussie meer plaatsvindt in de statenvergadering (hamerstukken). B-stukken zijn voordrachten aan provinciale staten waarover zowel in de vergadering van de commissie als in provinciale staten gediscussieerd kan worden.

**Spreekrecht**
Voor deze vergadering geldt voor het publiek spreekrecht. Insprekers kunnen voorafgaand aan het desbetreffende agendapunt in de eerste termijn maximaal vijf minuten inspreken. Na de eerste termijn van de statencommissie bestaat de mogelijkheid om voorafgaand aan de tweede termijn, indien gewenst en alleen ter verduidelijking, een korte nadere toelichting te geven (eveneens maximaal vijf minuten).
Het woord kan niet gevoerd worden over:
a. een besluit van het provinciebestuur waartegen bezwaar en beroep openstaat of heeft opengestaan;
b. benoemingen, keuzen, voordrachten of aanbevelingen van personen;
c. een gedraging waarover een klacht ex. artikel 9:1 van de Algemene wet bestuursrecht openstaat of heeft opengestaan.
Belangstellenden hiervoor dienen zich voorafgaande aan de vergadering, onder vermelding van naam, adres, telefoonnummer en het onderwerp waarover het woord gevoerd wenst te worden, aan te melden bij de statenadviseur, telefoonnummer (0592) 36 51 89.

**DocumentVindSysteem (DVS)**
De vergader- en ingekomen stukken zijn te vinden via www.drenthe.nl/ps.
Klik bovenaan op "Vergaderstukken".

**AANVULLING**
**Lijst van ingekomen stukken Statencommissie Omgevingsbeleid op 12 februari 2014**

(periode 18 december 2013 tot en met 4 februari 2014)

A. BRIEVEN/MEDEDELINGEN VAN GEDEPUTEERDE STATEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van 18 december 2013 over Uitstel beantwoording toezegging in Statencommissie Omgevingsbeleid d.d. 16 oktober 2013 over schorsing Natuurbeschermingswet | Betrekken bij Lijst van toezeggingen, korte termijn nr. 6 |
| 2. | Brief van 18 december 2013 over Voortgangsrapportage KRW | Voor kennisgeving aannemen |
| 3. | Brief van 18 december 2013 over Pilots beekdalenvisie | Voor kennisgeving aannemen |
| 4. | Brief van 19 december 2013 over Uitkomst besluitvorming Zwolle-Herfte | Voor kennisgeving aannemen |
| 5. | Brief van 29 januari 2014 over Beleidskader stikstof 2.0 | Tevens Informatiebijeenkomst over N2000 en PAS op 12 februari 2014<br>Betrekken bij Lijst van toezeggingen, korte termijn nr. 6 |
| 6. | Brief van 29 januari 2014 over Ontwerp-Actualisatie Omgevingsvisie 2014 | Voor kennisgeving aannemen, toelichting door de voorzitter van de Werkgroep Stacom |

B. VAN DERDEN ONTVANGEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van Vogelbescherming Nederland van 20 december 2013 over Effectieve opvang en bescherming van ganzen in Drenthe | Is in handen gesteld van GS |
| 2. | Brief van Regio West-Brabant (RWB) van 6 januari 2014 over Verkoop Attero | In handen stellen van GS |
| 3. | Brief van Dierenbescherming van 9 januari 2014 over Beheer van ganzen | In handen stellen van GS |
| 4. | Brief van Stichting Norgerduinen van 16 januari 2013 over Bezoek aan de Oosterduinen in Norg | Bespreken bij agendapunt 13 Mededelingen |
| 5. | Programma Hoogfrequent Spoor in Noord-Nederland (S-Bahnnetwerk Groningen-Assen 2015-2035), van de heer F. Menger van 17 januari 2014 | Voor kennisgeving aannemen |
| 6. | Kwartaalrapportage OV loket 4e kwartaal 2013 inclusief Jaaroverzicht 2013 | Voor kennisgeving aannemen |
| 7. | Brief van de heer R. Rietveld van 28 november 2013 over Irritatie bij inspreken cie OGB PS Drenthe door Tegenwind groepen | Betrekken bij agendapunt 9 |
| 8. | Brief van de gezamenlijke colleges van Burgemeester en Wethouders van Borger-Odoorn en Aa en Hunze van 29 januari 2014 over windpark Borger-Odoorn/Aa en Hunze | Betrekken bij agendapunt 9 |
| 9. | Brief van Natuurmonumenten van 4 februari 2014 over Uniforme en volledige uitvoering van het Ganzenakkoord | In handen stellen van GS |

C. TER INZAGE IN LEESKAMER

| Punt | Omschrijving | Behoort bij |
|---|---|---|
| | Geen | |

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
de voorzitter en leden van
Provinciale Staten van Drenthe

Assen, 4 december 2013
Ons kenmerk 49/3.4/2013008817
Behandeld door de heer G.H. Arkema (0592) 35 54 36 en mevrouw
B.M. Kiers-Mastenbroek (0592) 36 51 26
Onderwerp: Beantwoording toezegging in Statencommissie OGB van 4 september 2013 over projecten en thema's Gebiedsvisie/Omgevingsvisie

Geachte voorzitter/leden,

In de vergadering van de Statencommissie OGB van 4 september 2013 is gevraagd om een overzicht van lopende thema's en projecten die geïnitieerd zijn vanuit de Omgevingsvisie 2010.

**Uitwerking**
De vraag naar een overzicht van lopende thema's/projecten is in de toezeggingenlijst algemeen geformuleerd.
De Omgevingsvisie is het richtinggevend beleidskader van de provincie, met daarin opgenomen enerzijds onze eigen ontwikkelingsgerichte ambities op visie- en beleidsniveau en anderzijds kaderstellende voorwaarden voor door anderen geëntameerde ontwikkelingen.

Voor invulling van de gedane toezegging proberen we dicht bij de uitgangspunten van de Omgevingsvisie te blijven en met name die thema's/projecten te benoemen die aan de doelen van de Omgevingsvisie bijdragen. Aldus kon tot een redelijk overzichtelijke lijst worden gekomen. De projecten/thema's verkeren in verschillende stadia van afronding.

In het kader van de jaarrekening en de jaarlijkse beleidsrapportage zullen wij in het vervolg aangeven (met bijvoorbeeld een *) welke onderdelen de Omgevingsvisie betreffen.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

Bijlage(n):
wa/coll

**Bijlage**

## Overzicht thema's/projecten

Algemeen
- Actualisatie Omgevingsvisie
- Structuurvisie Ondergrond

Ruimtelijke kwaliteit
- Handreiking Kernkwaliteiten
- Verdieping toepassing SER-ladder (heet inmiddels: Ladder voor duurzame verstedelijking)
- Geopark De Hondsrug
- Bodemvisie

Gebiedsontwikkeling
- Uitwerking regionale agenda's:
- Gebiedsvisie Wind
- Gebiedsontwikkeling Groningen Airport Eelde
- Regionale Woonvisies, Woningmarkt offensief

Stedelijke ontwikkeling
- Integrale visie + uitvoeringsprogramma TT-circuit
- RSP-projecten

Plattelandsontwikkeling
- Vitaal Platteland
- UNESCO voordracht Koloniën
- Landbouwvisie

Bedrijvigheid en Energie
- Energietransitiepark (ETP) Wijster
- Actualisering behoefteraming bedrijventerreinen
- Agroparken
- Energiestrategie
- Drentse Energie Organisatie

Water/Natuur
- Natuurvisie 2040, kijkrichtingen
- Herijking EHS
- Flora en Fauna Beleidsplan
- Beekdalenvisie
- Grote Natuurprojecten
- Gebiedsdossiers voor grondwaterbeschermingsgebieden

Organisatorisch
- Regionale Uitvoeringsdienst

# V O O R L O P I G E  A G E N D A

voor de op **WOENSDAG 29 januari 2014** te houden vergadering van Provinciale Staten van Drenthe.

**A.** **OPENING (13.30 uur)**

**B.** **MEDEDELINGEN**

**C.** **VASTSTELLING VAN DE AGENDA**

**D.** **VASTSTELLING BESLUITENLIJST** van de vergadering van 18 december 2013

**E.** **INGEKOMEN STUKKEN**

Zie bijgevoegde Lijst van ingekomen stukken

**F.** **RONDVRAAG**

**G.** **ONDERZOEK GELOOFSBRIEVEN** van de heer M.A.M. Berends

**H.** **AFSCHEID** van mevrouw T. Hummel

**I.** **INSTALLATIE** van de heer M.A.M. Berends

**J.** **VOORSTELLEN**

**A-STUKKEN:**

1. Statenstuk 2014-604,
Voorstel van het college van Gedeputeerde Staten van 4 december 2013, kenmerk 49/3.10/2013008818, Wijziging Tarieventabel Verordening nazorgheffing stortplaatsen provincie Drenthe

**B-STUKKEN:**

2. Statenstuk 2013-601,
Voorstel van het college van Gedeputeerde Staten van 6 november 2013, kenmerk 45/3.6/2013008045, Onteigening ten behoeve van de aansluiting Exloo N34

3. Statenstuk 2014-605, GEHEEL HERZIEN
Voorstel van het Presidium van Provinciale Staten van 15 januari 2014, kenmerk 3/SG/201301723, Betrokkenheid Provinciale Staten bij verbonden partijen

en de op deze punten betrekking hebbende videoverslag en samenvatting van de vergadering van de Statencommissie Financiën, Cultuur, Bestuur en Economie (15 januari 2014).

## K. SLUITING

**Status A- en B-stukken**
A-stukken zijn voordrachten aan Provinciale Staten die als discussiestuk aan de orde komen in de commissievergadering, maar waarover in de regel geen discussie meer plaatsvindt in de statenvergadering (hamerstukken).
B-stukken zijn voordrachten aan Provinciale Staten waarover zowel in de vergadering van de commissie als in Provinciale Staten gediscussieerd kan worden.

**DocumentVindSysteem (DVS)**
De vergader- en ingekomen stukken zijn te vinden via www.drenthe.nl/ps.
Klik bovenaan op "Vergaderstukken".

## Bijlage

**Lijst van ingekomen stukken vergadering Provinciale Staten van Drenthe op 29 januari 2014**

A. BRIEVEN/MEDEDELINGEN VAN GEDEPUTEERDE STATEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van 20 november 2013 over Aanbieding van de definitieve Noordervisie2040 in het magazine “Noorderzine” | Voor kennisgeving aannemen |
| 2. | Brief van 27 november 2013 over Eindrapportage stimulering omschakeling naar biologische landbouw | Voor kennisgeving aannemen |
| 3. | Brief van 27 november 2013 over Wijziging Uitvoeringsbesluit stimulering rijden op klimaatvriendelijke brandstoffen | Voor kennisgeving aannemen (motie M 2012-17) |
| 4. | Brief van 4 december 2013 over Resultaten bestuurlijk overleg MIRT najaar 2013 | Voor kennisgeving aannemen *(ook vermeld op de Lijst van ingekomen stukken van de Statencommissie FCBE van 15 januari 2014)* |
| 5. | Brief van 4 december 2013 over Beantwoording toezegging in Statencommissie OGB van 4 september 2013 over projecten en thema's Gebiedsvisie/Omgevingsvisie | Betrekken bij Lijst van toe-zeggingen, toezegging korte termijn nr. 3. |
| 6. | Brief van 4 december 2013 over Tarieven busvervoer Gronin-gen en Drenthe 2014 | Voor kennisgeving aannemen |
| 7. | Brief van 4 december 2014 over Nieuwe structuur rond de Nationale Parken Drents-Friese Wold, Dwingelderveld en het Holtingerveld | Voor kennisgeving aannemen |
| 8. | Brief van 13 november 2013 over Concept-Bodemnota “Werk maken van eigen bodem" 2014-2019 | Voor kennisgeving aannemen |
| 9. | Brief van 11 december 2013 over Derde kwartaalrapportage 2013 OV-bureau Groningen Drenthe | Voor kennisgeving aannemen |
| 10. | Brief van 11 december 2013 over Overdracht peilbeheer provinciale vaarwegen naar de waterschappen | Voor kennisgeving aannemen |
| 11. | Brief van 11 december 2013 over Uitstel beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde inzake uitbreiding melkveebedrijf Dalen | Voor kennisgeving aannemen |
| 12. | Brief van 11 december 2014 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de Statenfractie SP inzake het thermisch reinigen van teerhoudend asfaltgranulaat (TAG) | Voor kennisgeving aannemen |
| 13. | Brief van 18 december 2013 over Uitstel beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de Statenfractie SP inzake bruggen over de Verlengde Hoogeveensche Vaart | Voor kennisgeving aannemen |
| 14. | Brief van 18 december 2013 over Uitstel beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de Statenfractie PvdA inzake de steenmarter | Voor kennisgeving aannemen |

| | | |
|---|---|---|
| 15. | Brief van 18 december 2013 over Uitstel beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de Statenfractie PVV inzake het rapport "Windenergie in Nederland, de dodelijke keerzijde van windenergie" van de Groene Rekenkamer over de ernstige gevolgen van de productie van Neodymium | Voor kennisgeving aannemen |
| 16. | Brief van 18 december 2013 over Uitstel beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde inzake de voorgenomen verkoop van Attero | Voor kennisgeving aannemen |
| 17. | Brief van 19 december 2013 over Uitstel beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde inzake gasboringen | Voor kennisgeving aanvragen |
| 18. | Brief van 15 januari 2014 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de Statenfractie SP over Vervanging bruggen over de Verlengde Hoogeveensche Vaart | Voor kennisgeving aannemen |
| 19. | Brief van 15 januari 2014 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de Statenfractie GroenLinks inzake uitbreiding melkveebedrijf Dalen | Voor kennisgeving aannemen |

B. VAN DERDEN ONTVANGEN

| **Punt** | **Omschrijving** | **Voorgestelde behandeling** |
|---|---|---|
| 1. | Brief van de heer H. van Noortwijk e.a. van 16 november 2013 over Hondenbezitters rondom het Holtingerveld | In handen stellen van GS |
| 2. | Brief van de heer G. Bosman van 26 november 2013 over Behandeling afhandeling CLG-advies Herijking EHS | Is reeds behandeld in de vergadering OGB van 27 november 2013 |
| 3. | Brief van de heer H. Nieuwenhuis van 27 november 2013 over Bezwaar beantwoording toezegging over aanvullend CLG-advies Herijking EHS | Is reeds behandeld in de vergadering OGB van 27 november 2013 |
| 4. | OV loket; kwartaalrapportage OV loket 1 juli 2013-30 september 2013 | Voor kennisgeving aannemen |
| 5. | Brief van de heer R. Rietveld van 28 november 2013 over Irritatie bij inspreken cie OGB PS Drenthe door Tegenwind groepen | In handen stellen van de fracties |
| 6. | Brief van mevrouw T.Hummel van 17 december 2013 over Ontslag als lid van Provinciale Staten | Betrekken bij agendapunt H |
| 7. | Brief van Stichting Het Frensenhoes, ontvangen op 13 december 2013 over Financiële bijdrage (subsidie) | In handen stellen van GS |

C. TER INZAGE IN LEESKAMER

| **Punt** | **Omschrijving** | **Behoort bij** |
|---|---|---|
| | Geen | |

Provinciale Staten Drenthe

*Besluitenlijst*

---

**van de vergadering van**
**Provinciale Staten van Drenthe**

---

gehouden op woensdag 29 januari 2014

---

# BESLUITENLIJST

## Vergadering van Provinciale Staten van Drenthe
## Woensdag 29 januari 2014

*U kunt de statenvoorstellen en de ingezonden brieven, alsmede de besluitenlijsten en samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

De aangenomen motie vreemd aan de orde van de dag is als bijlage opgenomen bij deze besluitenlijst.

**Aanwezig:**
J. Tichelaar, voorzitter

de leden:
J.Slagter (PvdA) (vicevoorzitter)
mevrouw M. Bakker (PvdA)
J.J. Baltes (VVD)
H. Beerda (PvdA)
R. Beimers (PVV)
M.A.M. Berends (PvdA, vanaf agendapunt I)
A.A.P.M. van Berkel (PVV)
E. Bolhuis (VVD)
J.A. van Dalen (D66)
D.B. Dijkstra (CDA)
H.N. van Eekelen (SP)
R. Fokkens (PvdA)
mevrouw R.S. Goettsch (PvdA)
E. Hemsteede (PvdA)
mevrouw R. Horasan (PvdA)
H.R. Hornstra (PvdA)
A. Huizing (PvdA)
mevrouw T. Hummel (PvdA, tm agendapunt H)
mevrouw M.S. Irrgang-Borsboom (VVD)
mevrouw M.J. Kaal (CDA)
A. Kerstholt (VVD)
H. Klaver (CDA)
mevrouw W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen (CDA)
mevrouw W.M. Meeuwissen-Dekker (VVD)
P.H. Oosterlaak (SP)
mevrouw J.M. Pannekoek-van Toor (VVD)
mevrouw G.H. Smith (GroenLinks)
mevrouw L.A. Smits (SP)
J. Smits (VVD)
J.L. Stel (VVD)
T. Stelpstra (ChristenUnie)
mevrouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
A.Timmerman (VVD)
mevrouw M.C.J. van der Tol (D66)

N.A. Uppelschoten (PVV)
E.R. Veenstra (PvdA)
H.J. van der Ven (CDA)
J. Vester (SP)
A. Vorenkamp
Th.J. Wijbenga (CDA)
P.A. Zwiers (PvdA)

mevrouw S. Buissink, griffier

**Voorts aanwezig de leden van GS:**
A. van der Tuuk (PvdA)
H. Brink (VVD)
H.H. van de Boer (VVD)

**Afwezig:**
mevrouw G.M. van Dinteren (GroenLinks)

gedeputeerde R.W. Munniksma (PvdA)

## A/B. Opening en mededelingen

De voorzitter opent om 13.30 uur de vergadering en verwelkomt de op de publieke tribune aanwezige gasten in het kader van het project 'Gast van de Staten'.
De voorzitter roept professionele kunstenaars op om zich te melden voor het maken van een kunstwerk van de koning voor de statenzaal. Tevens nodigt hij burgers uit zich te melden als publieksjurylid om het nieuwe kunstwerk uit te kiezen. Het beeld van prinses Beatrix in de statenzaal wordt geplaatst in het Drents Museum, zodra er een nieuw kunstwerk is.
Gedeputeerde Van de Boer heeft een mededeling over het opschorten van het Groenmanifest. Er is afgesproken door PS en GS dat er voor 1 februari 2014 duidelijkheid moet zijn. De deelnemers aan het Groenmanifest zijn op 27 januari tot overeenstemming gekomen. Voorgesteld wordt nadere discussie te voeren in de commissievergadering van OGB van 12 februari aan de hand van een brief van GS over overeenstemming omtrent stikstofuitstoot en het op beperkte schaal vergunning verlenen voor uitbreiding van melkveebedrijven. Aansluitend aan deze PS-vergadering wordt een persconferentie gegeven over het groenmanifest 2.0.

## C. Vaststelling van de agenda

Aan de agenda worden op voorstel van D66 en het CDA twee moties vreemd aan de orde van de dag toegevoegd. Over verruiming zoekgebieden windenergie van de fractie van D66 en over effecten accijnsverhoging van de fractie van het CDA. Deze moties worden toegevoegd als agendapunten K en L.

## D. Vaststellen besluitenlijst van de vergadering van PS van 18 december 2013

De besluitenlijst wordt ongewijzigd vastgesteld.

## E. Ingekomen stukken

De lijst met ingekomen stukken wordt conform vastgesteld.
De fractie van D66 vraagt om agendering van voorstel B5 van de LIS (brief van de heer R. Rietveld) samen met de brief van minister Kamp. Agendering zal plaatsvinden in de statencommissie OGB van 12 februari. De fractie van de PVV vraagt om verduidelijking van de punten B2 en B3 (Herijking EHS).
<u>Toezegging van gedeputeerde van de Boer:</u>
Dhr. van de Boer zegt toe de vragen van de PVV schriftelijk af te handelen.

## F. Rondvraag

Er wordt geen gebruik gemaakt van de rondvraag.

## G. Onderzoek geloofsbrieven

De geloofsbrieven van de heer M.A.M. Berends worden onderzocht door de bij dit agendapunt benoemde commissie van onderzoek van de geloofsbrieven bestaande uit de heer Uppelschoten (PVV), de heer Dijkstra (CDA) en de heer Kerstholt (VVD).
De heer Kerstholt brengt als rapporteur verslag uit en geeft aan dat de geloofsbrieven in orde zijn bevonden en adviseert de staten om de heer Berends toe te laten als statenlid.
De voorzitter concludeert dat de staten dit advies overnemen en de heer Berends daarmee kan worden toegelaten tot Provinciale Staten van Drenthe. Hiermee is mevrouw Hummel (PvdA) formeel geen lid meer van Provinciale Staten.

## H. Afscheid van mevrouw Hummel

De voorzitter spreekt een woord van afscheid tot mevrouw Hummel en overhandigt haar een afscheidscadeau in de vorm van een houtsnede van Siemen Dijkstra.
Mevrouw Hummel bedankt in een woord van afscheid de statenleden.

## I. Installatie van de heer Berends

De heer Berends legt de verklaring en de belofte af. Hij ondertekent de Integriteitscode van de provincie Drenthe. Hij is hiermee toegetreden tot Provinciale Staten van Drenthe.
De voorzitter feliciteert hem met zijn benoeming en geeft daarbij aan dat de heer Berends lid is van de statencommissie Financiën, Cultuur, Bestuur en Economie.

## J. Voorstellen

**J1. Statenstuk 2014-604, Voorstel van het college van Gedeputeerde Staten van 4 december 2013, kenmerk 49/3.10/2013008818, Wijziging Tarieventabel Verordening nazorgheffing stortplaatsen provincie Drenthe**

Het voorstel is met algemene stemmen aanvaard.

**J2. Statenstuk 2013-601, Voorstel van het college van Gedeputeerde Staten van 6 november 2013, kenmerk 45/3.6/2013008045, Onteigening ten behoeve van de aansluiting Exloo N34**

Samenvattende reactie van de fracties:
De fracties kunnen zich in het algemeen vinden in het voorstel met daarbij de kanttekening dat onteigening een laatste middel is. De PVV spreekt haar zorg uit over verkeersdrukte bij Ees.

De reactie van gedeputeerde Brink:
De gedeputeerde bedankt voor de steun zodat de onteigingsprocedure kan worden gestart. Er vindt nog steeds overleg plaats om tot een minnelijke schikking te komen, waarbij geprobeerd wordt de grond voor een redelijk bedrag te kopen. Mocht dit niet lukken, dan heeft de provincie de onteigening achter de hand. De gedeputeerde bevestigt dat onteigening een laatste middel is.

*Besluit met betrekking tot statenvoorstel 2013-601*
Het voorstel is met algemene stemmen aanvaard.

**J3. Statenstuk 2014-605, GEHEEL HERZIEN, Voorstel van het Presidium van Provinciale Staten van 15 januari 2014, kenmerk 3/SG/201301723, Betrokkenheid Provinciale Staten bij verbonden partijen**

Samenvattende reactie van de fracties
De fracties zijn in zijn algemeenheid tevreden met het aangepaste statenstuk. De fractie van de PvdA ziet het stuk niet zozeer als blauwdruk, het moet een aan te passen werkwijzer zijn. De fractie van de VVD is tevreden over het aangepaste statenstuk. De fractie noemt 3 belangrijke pijlers: 1. Bij iedere nieuwe verbonden partij wordt een startnotitie van GS verwacht, 2. Als er een relatie met een verbonden partij is, dan moet het afgesproken protocol gevolgd worden. 3. Bestaande relaties worden tegen het licht gehouden en eventueel vinden er aanpassingen plaats. De fractie van de SP is tevreden dat de in de commissie aangegeven wensenlijst is overgenomen, daar bovenop dient de fractie een amendement (A 2014-1) ter borging in. De fractie van de PVV kan zich vinden in het aangepaste stuk, maar heeft zorg of er voldoende grip kan worden uitgeoefend.
Eén van de besluiten is dat een statenwerkgroep Verbonden partijen wordt gevormd. Iedere fractie levert een vertegenwoordiger. Een meerderheid van de fracties wil ‘verbonden partijen’ als vast agendapunt bij de twee commissievergaderingen.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
Gedeputeerde Brink: Het is GS duidelijk dat er aan de slag kan worden gegaan met de werkwijzer. Het college heeft absoluut de intentie om PS voldoende informatie te verstrekken. Zowel GS als PS willen zo goed mogelijk grip hebben en krijgen op verbonden partijen. GS deelt het standpunt dat er in de communicatie verbeterstappen zijn te maken. Er is al een aantal audits uitgevoerd.
De gedeputeerde stelt doorlichting voor in de normale cyclus van planning en control. GS heeft geen bezwaar tegen het ingediende amendement.

Vervolgens wordt een amendement ingediend door de SP:
Stemverklaringen zijn er van:

- Dhr. Stelpstra: CU voelt zich overvallen door het amendement. Volgens de CU wordt er vooruit gelopen op de werkzaamheden van de werkgroep verbonden partijen.
- Dhr. Uppelschoten: PVV heeft vertrouwen in de nieuwe nota en de werkzaamheden van de werkgroep.
- Dhr. Berends: PvdA vindt het amendement een minder geschikt middel, het kan heel goed via de werkgroep.

| Nr. | Ingediend door | Onderwerp | Aangenomen/verworpen |
|---|---|---|---|
| A 2014-1 | SP | Betrokkenheid Provinciale Staten bij verbonden partijen | ***Verworpen:***<br>Voor: CDA, D66, GL, SP<br>Tegen: PvdA, VVD, PVV, CU |

*Besluit met betrekking tot statenvoorstel 2014-605*
Het voorstel is ongeamendeerd met algemene stemmen aanvaard.

## K. Motie Vreemd aan de orde van de dag "Verruiming zoekgebieden windenergie"

Tijdens dit agendapunt neemt de vice-voorzitter het voorzitterschap over.

De Statenfractie D66 dient een motie vreemd aan de orde van de dag in. In de motie wordt de brief van Minister Kamp (20 december 2013) aangehaald, waarin een aantal afspraken is vastgelegd over de maximalisering van 285,5 MW windenergie in Drenthe. Aan de gemeenten Emmen en/of Coevorden wordt gevraagd een extra taakstelling van 35,5 MW te realiseren. D66 verzoekt met de motie Gedeputeerde Staten om in gesprek te gaan met de acht gemeenten in de provincie die geen windmolens hoeven te plaatsen. Onderwerp van het gesprek zou moeten zijn in hoeverre deze gemeenten mogelijkheden zien om (een deel van) de taakstelling van 35,5 MW die nog te verdelen is, op zich te nemen.

Samenvattende reactie van de fracties

De fracties van CDA, SP en GroenLinks steunen de motie, ze vinden dat de zoekgebieden moeten worden uitgebreid. De fracties van PvdA, VVD en CU steunen de motie niet. Ze willen de zienswijze van GS, die na de zomer verschijnt, afwachten. De uitkomsten hiervan willen ze betrekken bij de discussie over de omgevingsvisie in de OGB-vergadering van 3 sept. a.s. De PVV steunt de motie ook niet.

Reactie van de gedeputeerde van de Boer (i.v.m. afwezigheid van dhr. Munniksma):
De inhoudelijke vragen zullen worden behandeld in een later te voeren debat.
Er is de afgelopen 10 maanden overleg geweest met het ministerie van EZ, de initiatiefnemers en de provincie; er is geen overstemming bereikt. De minister heeft een brief gezonden. Daarin wordt de pijn niet weggenomen, maar wel duidelijkheid gegeven.

De provincie voert nu overleg met de vier betrokken gemeenten over de stand van zaken en de restopgave. GS presenteert na de zomer een zienswijze aan PS. De gedeputeerde ontraadt de motie op dit moment ten zeerste.

De navolgende motie vreemd aan de orde van de dag wordt ingediend:
Stemverklaring is er van:

- Dhr. Hornstra, PvdA wil eerst het bestuurlijk overleg afwachten.

Op verzoek van de fractie van D66 vindt hoofdelijke stemming plaats.

| Nr. | Ingediend door | Onderwerp | Aangenomen/verworpen |
|---|---|---|---|
| M 2014-1 | D66 | Motie vreemd aan de orde "Verruiming zoekgebieden windenergie" | ***Verworpen:***<br>***Voor:***<br>D66: mevr. vd Tol, dhr. van Dalen,<br>CDA: dhr. vd Ven, dhr. Wijbenga, dhr. Dijkstra, mevr. Kaal, dhr. Klaver, mevr. Mastwijk,<br>SP: dhr. van Eekelen, dhr. Oosterlaak, mevr. Smits, dhr. Vester,<br>GL: mevr. Smith<br>***Tegen:***<br>PVV: dhr. Uppelschoten, dhr. Vorenkamp, dhr. Beimers, dhr. van Berkel<br>PvdA: dhr. Veenstra, , dhr. Zwiers, mevr. Bakker, dhr. Beerda, dhr. Berends, dhr. Fokkens, mevr. Goettsch, dhr. Hemsteede, mevr. Horasan, dhr. Hornstra, dhr. Huizing, dhr. Slagter,<br>VVD: dhr. Baltes, dhr. Bolhuis, mevr. Irrgang, dhr. Kerstholt, mevr. Meeuwissen, mevr. Pannekoek, dhr. Smits, dhr. Stel, dhr. Timmerman,<br>CU: dhr. Stelpstra en mevr. Stijkel |

## L. Motie Vreemd aan de orde van de dag "Effecten van de accijnsverhoging in de grensregio's"

De fractie van het CDA dient een motie vreemd aan de orde van de dag in. In de motie wordt geconstateerd dat de verhoging van de accijnzen leidt tot lagere verkopen van brandstof en alcohol in de grensregio's van Nederland. GS worden opgeroepen om een raming te maken van de verliezen die de Drentse economie ondervindt als gevolg van de accijnsverhoging. Hiernaast worden GS gevraagd om de regering te verzoeken om snel maatregelen te nemen indien de accijnsverhoging forse negatieve effecten heeft op de grensregio's.

<u>Samenvattende reactie van de fracties</u>

De fracties stemmen unaniem in met de motie.

Reactie van gedeputeerde van der Tuuk:

De gedeputeerde omarmt de motie. Er wordt een raming gemaakt, er wordt contact gezocht met andere provincies en de brancheorganisaties. GS geeft een positief pre-advies.

De navolgende motie vreemd aan de orde van de dag is ingediend:

| Nr. | Ingediend door | Onderwerp | Aangenomen/verworpen |
|---|---|---|---|
| M 2014-2 | CDA (mede ingediend door de fracties van D66, GL, SP, PvdA, VVD, PVV en CU) | Motie vreemd aan de orde van de dag “Effecten accijnsverhoging” | ***Aangenomen (unaniem):*** Voor: CDA, D66, GL, SP, PvdA, VVD, PVV, CU Tegen: - |

**M. Sluiting**

De volgende vergadering zal plaatsvinden op 12 maart 2014.
De vergadering wordt gesloten om 16.20 uur.

Vastgesteld in de vergadering van provinciale staten van 12 maart 2014.

, voorzitter

, griffier

M 2014-2

Statenfractie Drenthe

**Motie vreemd aan de orde betreffende Effecten Accijnsverhoging**

Provinciale Staten van Drenthe, in vergadering bijeen op woensdag 29 januari 2014,

**Constaterende dat:**

- de verhogingen van accijnzen leiden tot lagere verkopen van brandstof en alcohol in Nederland en hogere omzetten in Duitsland en België,
- de staatssecretaris van Financiën bij het belastingplan 2014 aangaf dat zijn rekenmodellen uitgaan van nul grenseffecten door de verhoging van accijns,

**Van mening zijnde dat:**

- Er zoveel mogelijk een gelijk speelveld dient te zijn op belastinggebied in Nederland, Duitsland en België, zodat ondernemers eerlijk kunnen concurreren,

**Roepen het college van GS op:**

- Een raming te maken van de verliezen die de Drentse economie ondervindt als gevolg van deze accijnsverhogingen
- De regering onmiddellijk per ~~openbare~~ 2014 brief te vragen om de accijnsverhoging al in februari te evalueren, omdat dan de accijnsopbrengsten van januari al bekend zijn en een inschatting gemaakt kan worden van de effecten
- De regering te verzoeken snel maatregelen te nemen indien de accijnsverhoging forse negatieve effecten heeft op de grensregio's,
- Een afschrift van deze motie te doen toekomen aan elk van de 225 leden van de Staten-Generaal in Den Haag

En gaan over tot de orde van de dag

CDA PVDA VVD CU

SP GL D66 PVV

Aangenomen

## Statengriffie

**Van:** Rob Rietveld (privé) <Rob.Rietveld@waribo.nl>
**Verzonden:** donderdag 28 november 2013 10:20
**Aan:** Statengriffie; Ria Veenstra; Albert Huizing; Ad van Berkel; Bert Vorenkamp; Diek Dijkstra; Frederik van Lookeren Campagne; Herman Beerda; Hans Hornstra; Hans Kuipers; Jan Arie van Berkum; Jan Luuk Stel; Martijn van Middelaar; 'De heer R. Fokkens'; Theun Wijbenga; Gabrielle van Dinteren; Louise Smits; Maaike Bakker; Margriet Stijkel-Kuipers; Marianne van der Tol; 'Mevrouw M.S. Pauwels-Paauw'
**CC:** Rein Munniksma; Liesbeth Brouwer
**Onderwerp:** Irritatie bij inspreken CIE OGB PS Drenthe door Tegenwind groepen
**Bijlagen:** PS statenstuk_2013-584_Burgerinitiatief_Tegenwind_def.pdf

Geachte leden van de Statencommissie OmgevingsBeleid van de Provinciale Staten van Drenthe,

**"U heeft zelf gevraagd voor het inspreken gisteren tijdens uw commissie vergadering!"**

Met verbazing heb ik kennis genomen van de irritatie zie zou zijn ontstaan over het inspreken van actievoerders tegen de grootschalige windenergie parken in de Veenkoloniën. Let wel, veel van deze mensen zijn niet tegen windenergie, maar wel tegen de grootschaligheid van de in procedure zijnde parken en de kaderstelling.

Ik moet ten aanzien van deze irritatie concluderen, dat de commissieleden die over dit inspreken geïrriteerd zijn, niet goed op de hoogte zijn van de door hun zelf behandelde en geaccordeerde stukken. Zoals u weet, hebben wij een burgerinitiatief gestart om argumenten voor de keuze van het huidige zoekgebied windenergie duidelijk te krijgen. Dit verzoek is door uw presidium verworpen. Het presidium vond echter dusdanig belangrijk (en ook gezien de grote hoeveelheid ondertekenaars), dat men bij behandelingen die nog zouden komen over dit onderwerp, de keuze van het zoekgebied als heroverweging mee zou willen nemen. Hierbij is ook de behandeling van de energiepotentiekaart als moment aangegeven. Zie hiervoor onderstaande deel van het statenstuk (2013-584) of het gehele statenstuk dat als bijlage bij deze mail is toegevoegd. Het zou deze commissieleden sieren zich te vergewissen van de achtergronden alvorens de media op te zoeken.

-

*"Echter het Presidium staat in beginsel sympathiek en positief tegenover een burgerinitiatiefvoorstel. Om die reden wordt voorgesteld om het inhoudelijke verzoek – het opnieuw in overweging nemen van het zoekgebied voor grootschalige windenergie in Drenthe – mee te nemen in de nog te voeren discussies die in op een later tijdstip nog zullen worden gevoerd.*

*Het Presidium stelt om die reden voor om – op grond van artikel 2 lid 2 sub b jo. artikel 4 Verordening burgerinitiatiefvoorstellen Drenthe – te beslissen het verzoek van Tegenwind Veenkoloniën op formele gronden niet te honoreren, maar de heroverweging van het zoekgebied voor grootschalige windenergie mee te nemen:*

*1. in de discussie over de actualisatie van de Omgevingsvisie,*
***2. bij het vaststellen van de Energiepotentiekaart** en*
*3. bij de rapportage van Gedeputeerde Staten over de Gebiedsvisie."*

-

Ik vind het jammer dat ik wegens familieomstandigheden gisteren niet aanwezig heb kunnen zijn. Ook ik had willen inspreken en misschien zou ik dan wel duidelijk hebben gemaakt waarom er tijdens deze vergadering ingesproken wordt. Ik had zeker ook inhoudelijk wel op de energiepotentiekaart ingegaan. Als voorbeeld de windsnelheidskaart die onderdeel uitmaakt. Deze kaart geeft de windsnelheden weer op 10meter hoogte. U zult inmiddels wel weten dat windturbines iets hoger zijn. Heeft u wel de juiste gegevens om een juiste beslissing te maken. De windsnelheidskaarten (van de juiste hoogte) geven juist aan dat dit element voor heel Drenthe grotendeels gelijk is

en geen argument vormt voor de keuze van een bepaald gebied! Dit laatste past dan weer bij de intentie van het presidium t.a.v. de heroverweging.

Nog even ten aanzien van irritatie over sommige acties: Als we het over ethiek gaan hebben, zullen partijen het nooit eens worden is de ervaring en met sommige van onze acties zullen we inderdaad de grens opzoeken en voor sommigen is het dan over deze virtuele grens. Wij vinden het bijvoorbeeld ethisch niet acceptabel dat een democratisch vastgesteld document als de gebiedsvisie windenergie door de initiatiefnemers middels een dictatoriaal systeem als de RcR getracht wordt voor hun eigen belang onderuit te halen. Dit is een duidelijk minachting voor de Nederlandse opzet van de democratie en ook een minachting voor u als democratisch gekozen volksvertegenwoordiging van Drenthe. Uw keuze doet er niet meer toe en wordt dus niet gerespecteerd! Hoe ligt hier de ethiek?

Terugkomend op het inspreken. Zoals aangegeven, het is een gevolg van de keuze van het presidium hoe om te gaan met ons Burgerinitiatief. U als commissie had kunnen verwachten dat er door de tegenwindgroepen ingesproken zou worden. **U heeft het immers zelf aangegeven als moment om dit te doen!**

Met vriendelijke groet en altijd tot een nadere toelichting bereid,

Rob Rietveld
Woordvoerder Tegenwind Veenkoloniën
+31 646375095

.cc Media en besturen actiegroepen

provincie Drenthe

# Statenstuk 2013-584

## Burgerinitiatiefvoorstel Tegenwind Veenkoloniën

Voorgestelde behandeling:
- provinciale staten op 25 september 2013
- fatale beslisdatum: 25 september 2013

Voorstel van het Presidium van Provinciale Staten van 26 augustus 2013, kenmerk 35/SG/201301016

## Inleiding

Op 26 juni jl. heeft de Commissaris van de Koning een burgerinitiatiefvoorstel ontvangen van Tegenwind Veenkoloniën, uit handen van de heer R. Rietveld. Tegenwind Veenkoloniën is een samenwerkingsverband van Platform Storm (Borger-Odoorn), Tegenwind N33 (Veendam), WindNee (Boerveen), Tegenwind Hunzedal (Greveling) en Tegenwind Weijerswold (Coevorden).

Het voorstel betreft het verzoek de volgende vraag te agenderen voor de vergadering van Provinciale Staten: "*Het besluit van Provinciale Staten uit de vorige statenperiode, om een deel van de Provincie Drenthe aan te wijzen als zoekgebied voor grootschalige windenergie, te heroverwegen en vervolgens op basis van argumenten te zoeken naar de beste locaties voor windturbines in Drenthe*."

*Toelichting op het verzoek*
De toelichting op het verzoek geeft het volgende aan.
- Bij het vaststellen van de Drentse Omgevingsvisie in 2010 is een deel van de provincie op de kaart gezet als zoekgebied voor windenergie. Tot op heden zijn er geen argumenten door Provinciale Staten aangevoerd die deze keuze onderbouwen;
- Als Provinciale Staten de keuze die in 2010 is gemaakt niet kunnen onderbouwen, vragen de initiatiefnemers de staten de keuze te heroverwegen en ruimte te maken voor een ander besluit.

*Toelichting op de procedure*
De procedure voor indiening, agendering en behandeling van een burgerinitiatiefvoorstel is als volgt.
- Het voorstel wordt schriftelijk ingediend bij de voorzitter van Provinciale Staten.
- Hierna vindt door de Statengriffie toetsing van het voorstel plaats aan de formele en inhoudelijke voorwaarden die hieraan worden gesteld, zoals vastgesteld in de Verordening burgerinitiatiefvoorstellen Drenthe.
- De Statengriffie adviseert Provinciale Staten over de agendering van het verzoek. Provinciale Staten nemen op grond hiervan een besluit over de agendering van het onderwerp in de eerstvolgende vergadering na de datum van indiening, met een minimale tussenliggende termijn van twee weken. I.c. is dit de vergadering van 25 september 2013.
- Indien de staten concluderen dat sprake is van een geldig verzoek en het verzoek toewijzen, agenderen zij het voorstel in beginsel voor de (dan) eerstvolgende statenvergadering.
- De behandeling van het voorstel kan in een statencommissie plaatsvinden.
- Tijdens de commissie- en/of statenvergadering krijgen de indieners de gelegenheid hun verzoek toe te lichten.

## Advies

Het verzoek om agendering van het bovengenoemde voorstel op formele gronden niet te honoreren. Het inhoudelijk verzoek – *het opnieuw in overweging nemen van het zoekgebied voor grootschalige windenergie in Drenthe* – mee te nemen in een nog te voeren discussie over de actualisatie van de Omgevingsvisie, de Energiepotentiekaart en de Gebiedsvisies.

## Meetbaar/Beoogd beleidseffect

Bespreking van het burgerinitiatiefvoorstel door Provinciale Staten; zorgvuldige besluitvorming.

## Argumenten

*Een burgerinitiatiefvoorstel dient schriftelijk te worden ingediend bij de voorzitter van Provinciale Staten en te voldoen aan een aantal in de Verordening burgerinitiatiefvoorstellen Drenthe gestelde formele voorwaarden.* Eén hiervan is de ondersteuning van het verzoek door tenminste 500 kiesgerechtigden. Het verzoek van Tegenwind Veenkoloniën voldoet aan deze en aan de andere gestelde formele voorwaarden.

*Verder mag een verzoek om geldig te zijn – om dus op de agenda van de staten te kunnen worden geplaatst – geen onderwerp betreffen waarover in de lopende statenperiode al een besluit is genomen of binnen afzienbare tijd zal worden genomen.*
Een burgerinitiatiefvoorstel dient vanwege zijn bijzondere karakter met aandacht te worden behandeld; een grote groep inwoners doet immers een appél op de staten. De initiatiefnemers van Tegenwind Veenkoloniën hebben meer dan 1000 handtekeningen aangeboden ter ondersteuning van het verzoek.

Tegelijkertijd moet recht worden gedaan aan al genomen en (op korte termijn) nog te nemen politiek-bestuurlijke besluiten door Provinciale Staten. Een eenmaal via de gebruikelijke weg genomen besluit van Provinciale Staten kan via de route van een burgerinitiatiefvoorstel niet opnieuw op de agenda worden gezet. Hiervoor kan (en moet) het reguliere besluitvormingsproces worden benut (inspreekrecht).

Het onderwerp van het verzoek van Tegenwind Veenkoloniën betreft het zoekgebied voor de plaatsing van windturbines in het Veenkoloniale deel van Drenthe (Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Emmen en Coevorden). Meer specifiek betreft het de argumentatie die ten grondslag lag aan het besluit van Provinciale Staten in 2010 met betrekking tot de Omgevingsvisie, waarbij dat zoekgebied is vastgesteld.

In het licht van de beoordeling van het voorstel is de conclusie van het Presidium dat bij de vaststelling van de Gebiedsvisie Windenergie Drenthe door Provinciale Staten op 26 juni jl. de eerdere keuze van Provinciale Staten voor juist dit zoekgebied na een uitvoerig debat bij meerderheid van stemmen opnieuw is bevestigd. Hieraan voorafgaand is het zoekgebied bovendien aan de orde geweest bij de behandeling van het voorstel over de Gebiedsvisie in de Statencommissie Omgevingsbeleid van 12 juni jl.

Tijdens die laatste vergadering hebben de initiatiefnemers van Tegenwind Veenkoloniën c.q. heeft de heer R. Rietveld, gebruik gemaakt van het inspreekrecht. Hierbij is het standpunt van het samenwerkingsverband mondeling aan de staten toegelicht en bestond er voor de staten ruimte voor het stellen van vragen, waarvan gebruik is gemaakt.

Verder is in dit kader van belang dat dit najaar de behandeling plaatsvindt van de Energiepotentiekaart Drenthe. Hierbij worden de potenties van duurzame energietechnieken – waaronder windenergie – voor locaties in heel Drenthe onderzocht: ruimtelijke criteria en toepassingsmogelijkheden. De optelsom hiervan is de Energiepotentiekaart van de provincie Drenthe, die de vraag 'wat kan waar?' integraal beantwoordt.

Later dit jaar zal bovendien de Omgevingsvisie worden geactualiseerd én volgt de rapportage van Gedeputeerde Staten over het overleg met betrokkenen naar aanleiding van de besluitvorming over de Gebiedsvisie.

Dit alles betekent dat er voor Provinciale Staten voldoende gelegenheid was en is om op basis van voorliggende argumenten het zoekgebied in heroverweging te nemen.
Formeel voldoet het burgerinitiatiefvoorstel niet aan de betreffende Verordening en zal moeten worden afgewezen.

Echter het Presidium staat in beginsel sympathiek en positief tegenover een burgerinitiatiefvoorstel. Om die reden wordt voorgesteld om het inhoudelijke verzoek – *het opnieuw in overweging nemen van het zoekgebied voor grootschalige windenergie in Drenthe* – mee te nemen in de nog te voeren discussies die in op een later tijdstip nog zullen worden gevoerd.

Het Presidium stelt om die reden voor om – op grond van artikel 2 lid 2 sub b jo. artikel 4 Verordening burgerinitiatiefvoorstellen Drenthe – te beslissen het verzoek van Tegenwind Veenkoloniën op formele gronden niet te honoreren, maar de heroverweging van het zoekgebied voor grootschalige windenergie mee te nemen:
1. in de discussie over de actualisatie van de Omgevingsvisie,
2. bij het vaststellen van de Energiepotentiekaart en
3. bij de rapportage van Gedeputeerde Staten over de Gebiedsvisie.

## Uitvoering/communicatie

Na besluitvorming door Provinciale Staten zal Tegenwind Veenkoloniën schriftelijk over deze beslissing worden geïnformeerd.

Assen, 26 augustus 2013
Kenmerk: 35/SG/201301016

Het Presidium van Provinciale Staten,

J. Tichelaar, voorzitter
mevrouw mr. drs. S. Buissink, griffier

# *Ontwerp*besluit

2013-584-1

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van het Presidium van Provinciale Staten van Drenthe van 26 augustus 2013, kenmerk 35/SG/201301016;

BESLUITEN:

I Het Burgerinitiatiefvoorstel Tegenwind Veenkoloniën op formele gronden af te wijzen.

II Het verzoek – zoals genoemd in het Burgerinitatiefvoorstel – om het zoekgebied voor grootschalige windenergie te heroverwegen, te betrekken bij de actualisatie van de Omgevingsvisie, bij de vaststelling van de Energiepotentiekaart en bij de rapprtage over de Gebiedsvisie.

Assen, 25 september 2013

Provinciale Staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
de heer A.A.P.M. van Berkel

(i.a.a. de overige statenleden)

Assen, 18 december 2013
Ons kenmerk 2013009217
Onderwerp: Uitstel beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde inzake het rapport "Windenergie in Nederland, de dodelijke keerzijde van windenergie" van de Groene Rekenkamer over de ernstige gevolgen van de productie van Neodymium

Geachte heer Van Berkel,

In uw ongedateerde brief, ontvangen op 13 december 2013 hebt u een aantal vragen gesteld over het rapport "Windenergie in Nederland, de dodelijke keerzijde van windenergie" van de Groene Rekenkamer over de ernstige gevolgen van de productie van Neodymium.

In verband met het kerstreces is het helaas niet mogelijk uw vragen binnen de gestelde termijn van dertig dagen te beantwoorden.

De brief met de beantwoording van uw vragen kunt u vóór 30 januari 2014 tegemoet zien.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

wa.coll.13

**GEWIJZIGDE** VOORLOPIGE AGENDA voor de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid, op woensdag 12 februari 2014, aanvang 13.00 uur.

| Aanvang/ streeftijd | Status van het stuk | Agendapunt | |
|---|---|---|---|
| 13.00 uur (10 min.) | | 1. Opening | |
| | | 2. Vaststelling van de agenda | |
| | | 3. Samenvatting vergadering 27 november en 11 december 2013 en de lijst van toezeggingen<br><br>*Vaststelling samenvatting conform het ontwerp* | |
| | | 4. Ingekomen stukken<br><br>*Zie bijgevoegde lijst van ingekomen stukken* | |
| 13.10 uur (20 min.) | | 5. Rondvraag | |
| 13.30 uur (20 min.) | | 6. IPO-, SNN-, EU-aangelegenheden en verbonden partijen<br><br>*Gelegenheid om in te gaan op (actuele) IPO-, SNN- EU-aangelegenheden en verbonden partijen* | |
| 13.50 uur (40 min.) | | 7. Samenwerkingsagenda Zuidwest-Drenthe; brief van het college van Gedeputeerde Staten van 4 december 2013 | |
| 14.30 uur (40 min.) | | 8. Brief van Actiecomité Klijndijk van 7 januari 2014 over Ontsluiting N34/Slenerweg | |
| 15.10 uur (40 min.) | | 9. Afspraak RCR-procedure windenergie Drenthe en uitnodiging informatiebijeenkomst; brief van het college van Gedeputeerde Staten van 7 januari 2014 | |
| 15.50 uur (40 min.) | | 10. Brief van Stichting Dorpsbelangen Rolde/ Werkgroep N33 van 8 januari 2014 over Geluidsontwikkeling N33 in Rolde n.a.v. uitkomsten NAA-rapport | |

| Aanvang/ streeftijd | Status van het stuk | Agendapunt | |
|---|---|---|---|
| 16.30 uur (30 min.) | | 11. Vier kijkrichtingen voor de toekomst; brief van het college van Gedeputeerde Staten van 10 september 2013 over De Drentse Natuur in 2040<br><br>*Geagendeerd op verzoek van de Statenfractie VVD (doorgeschoven van vervallen vergadering van 8 januari 2014)* | |
| 17.00 uur (30 min.) | | 12. BIO-plan Drentsche Aa en BIP Drents-Friese Wold; brief van het college van Gedeputeerde Staten van 30 oktober 2013<br><br>*Geagendeerd op verzoek van de Statenfractie PVV (doorgeschoven van vervallen vergadering van 8 januari 2014)* | |
| 17.30 uur (5 min.) | | 13. Mededelingen | |
| 17.35 uur | | 14. Sluiting | |

**Status A- en B-stukken**
A-stukken zijn voordrachten aan provinciale staten die als discussiestuk aan de orde komen in de commissievergaderingen, maar waarover in de regel geen discussie meer plaatsvindt in de statenvergadering (hamerstukken). B-stukken zijn voordrachten aan provinciale staten waarover zowel in de vergadering van de commissie als in provinciale staten gediscussieerd kan worden.

**Spreekrecht**
Voor deze vergadering geldt voor het publiek spreekrecht. Insprekers kunnen voorafgaand aan het desbetreffende agendapunt in de eerste termijn maximaal vijf minuten inspreken. Na de eerste termijn van de statencommissie bestaat de mogelijkheid om voorafgaand aan de tweede termijn, indien gewenst en alleen ter verduidelijking, een korte nadere toelichting te geven (eveneens maximaal vijf minuten).
Het woord kan niet gevoerd worden over:
a. een besluit van het provinciebestuur waartegen bezwaar en beroep openstaat of heeft opengestaan;
b. benoemingen, keuzen, voordrachten of aanbevelingen van personen;
c. een gedraging waarover een klacht ex. artikel 9:1 van de Algemene wet bestuursrecht openstaat of heeft opengestaan.
Belangstellenden hiervoor dienen zich voorafgaande aan de vergadering, onder vermelding van naam, adres, telefoonnummer en het onderwerp waarover het woord gevoerd wenst te worden, aan te melden bij de statenadviseur, telefoonnummer (0592) 36 51 89.

**DocumentVindSysteem (DVS)**
De vergader- en ingekomen stukken zijn te vinden via www.drenthe.nl/ps.
Klik bovenaan op "Vergaderstukken".

**AANVULLING**
**Lijst van ingekomen stukken Statencommissie Omgevingsbeleid op 12 februari 2014**

(periode 18 december 2013 tot en met 4 februari 2014)

A. BRIEVEN/MEDEDELINGEN VAN GEDEPUTEERDE STATEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van 18 december 2013 over Uitstel beantwoording toezegging in Statencommissie Omgevingsbeleid d.d. 16 oktober 2013 over schorsing Natuurbeschermingswet | Betrekken bij Lijst van toezeggingen, korte termijn nr. 6 |
| 2. | Brief van 18 december 2013 over Voortgangsrapportage KRW | Voor kennisgeving aannemen |
| 3. | Brief van 18 december 2013 over Pilots beekdalenvisie | Voor kennisgeving aannemen |
| 4. | Brief van 19 december 2013 over Uitkomst besluitvorming Zwolle-Herfte | Voor kennisgeving aannemen |
| 5. | Brief van 29 januari 2014 over Beleidskader stikstof 2.0 | Tevens Informatiebijeenkomst over N2000 en PAS op 12 februari 2014<br>Betrekken bij Lijst van toezeggingen, korte termijn nr. 6 |
| 6. | Brief van 29 januari 2014 over Ontwerp-Actualisatie Omgevingsvisie 2014 | Voor kennisgeving aannemen, toelichting door de voorzitter van de Werkgroep Stacom |

B. VAN DERDEN ONTVANGEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van Vogelbescherming Nederland van 20 december 2013 over Effectieve opvang en bescherming van ganzen in Drenthe | Is in handen gesteld van GS |
| 2. | Brief van Regio West-Brabant (RWB) van 6 januari 2014 over Verkoop Attero | In handen stellen van GS |
| 3. | Brief van Dierenbescherming van 9 januari 2014 over Beheer van ganzen | In handen stellen van GS |
| 4. | Brief van Stichting Norgerduinen van 16 januari 2013 over Bezoek aan de Oosterduinen in Norg | Bespreken bij agendapunt 13 Mededelingen |
| 5. | Programma Hoogfrequent Spoor in Noord-Nederland (S-Bahnnetwerk Groningen-Assen 2015-2035), van de heer F. Menger van 17 januari 2014 | Voor kennisgeving aannemen |
| 6. | Kwartaalrapportage OV loket 4e kwartaal 2013 inclusief Jaaroverzicht 2013 | Voor kennisgeving aannemen |
| 7. | Brief van de heer R. Rietveld van 28 november 2013 over Irritatie bij inspreken cie OGB PS Drenthe door Tegenwind groepen | Betrekken bij agendapunt 9 |
| 8. | Brief van de gezamenlijke colleges van Burgemeester en Wethouders van Borger-Odoorn en Aa en Hunze van 29 januari 2014 over windpark Borger-Odoorn/Aa en Hunze | Betrekken bij agendapunt 9 |
| 9. | Brief van Natuurmonumenten van 4 februari 2014 over Uniforme en volledige uitvoering van het Ganzenakkoord | In handen stellen van GS |

C. TER INZAGE IN LEESKAMER

| Punt | Omschrijving | Behoort bij |
|---|---|---|
| | Geen | |

3-2-2014 / 13:38:44 / 8167 /00036

Gemeente Borger-Odoorn

Hoofdstraat 50
7875 AD Exloo
Postbus 3
7875 ZG Exloo
T 14 0591
T +31 591 53 53 53 (vanuit buitenland)
F (0591) 53 53 99
E gemeente@borger-odoorn.nl

*14.01650*

gemeente Aa en Hunze

VERZONDEN 30 JAN 2014

Aan
Provinciale Staten van Drenthe,
Postbus 122,
9400 AC ASSEN.

PROV. BESTUUR VAN DRENTHE
No.:
Ingek.: 03 FEB 2014
AFDELING PS
TE BEH. DOOR:
DWS: G.AFD.:

Uw bsn nummer

Uw brief

Ons kenmerk
14.01650
Behandeld door
H. Brink
Doorkiesnummer
14 0591
Bijlage

Datum
29 januari 2014
Onderwerp
Windpark Borger-Odoorn/ Aa en Hunze.

Geachte leden,

Als gezamenlijke colleges van burgemeester en wethouders van de gemeente Borger-Odoorn en Aa en Hunze vragen wij uw aandacht voor het navolgende.

Via gedeputeerde de heer R. Munniksma is ons een copie aangereikt van de brief van Minister H.G.J. Kamp, gedateerd op 20 december 2013 en specifiek gericht aan de heer J. Tichelaar, in zijn hoedanigheid als Commissaris van de Koning.

Wij hebben begrepen dat u deze ook in copie hebt ontvangen.

Historie.
Wij willen u herinneren aan het volgende.

De ontwerp Provinciale Omgevingsvisie is begin 2010 voor eenieder ter inzage gelegd, met daarin opgenomen als zoekgebied voor windenergie de gemeenten Coevorden en Emmen.

Voor ons uit het niets heeft het college van gedeputeerde staten op 6 april 2010 besloten om het genoemde zoekgebied uit te breiden met onze twee gemeenten.

De ontwerp Provinciale Omgevingsvisie is met deze wijziging direct ter besluitvorming voorgelegd aan uw staten, zonder dat onze inwoners zich hierover hebben kunnen uitspreken.

U hebt op 2 juni 2010 genoemde visie vastgesteld en daarmee dus ook het uitgebreide windmolen zoekgebied.

In deze tijdsperiode moesten wij ook vernemen dat bij de Rijksoverheid een plan van initiatiefnemers was ingediend, om binnen het zogenaamde RCR-gebied een zeer massaal windmolenpark te gaan realiseren.

3-2-2014 / 13:38:44 / 8167 /00037



Het college van gedeputeerde staten heeft met onze colleges en die van Coevorden en Emmen getracht te komen tot een aanvaardbaar alternatief plan.

Dat heeft geresulteerd in de Gebiedsvisie Wind Drenthe met 3 stergebieden en circa 120 MW aan windenergie in onze gemeenten.

Het college van gedeputeerde staten is vanaf 16 mei 2013 het bestuurlijk overleg met de Rijksoverheid en de initiatiefnemers van het windmolenplan binnen onze gemeenten aangegaan, om te kunnen komen tot een aanvaardbaar plan.

Brief Minister Kamp.
De inhoud van deze brief is voor onze colleges en onze inwoners ronduit teleurstellend te noemen.

Van het college van gedeputeerde staten hebben wij telkens begrepen dat men de Gebiedsvisie Wind Drenthe als uitgangspunt in de intentieverklaring tussen voornoemde partijen wilde laten opnemen.

Dan zou er in onze gemeenten maximaal 120 MW aan windenergie binnen de aangegeven 3 stergebieden kunnen worden gerealiseerd.

Minister Kamp is helder in zijn brief voor wat betreft de realisatie van een windmolenpark binnen onze gemeenten. Er komt een windmolenpark met een minimum van 150 MW aan windenergie.

Tevens geeft hij aan dat uw staten voor 1 januari 2015 moeten besluiten waar de resterende 135,5 MW's terecht komen. Daarvan kan er ook nog, afhankelijk van uw besluitvorming voor wat betreft het zuidelijke gebied, 35,5 MW extra aan windenergie binnen onze gemeenten gaan landen.

Blijkens de brief van Minister Kamp zullen onze gemeenten (lees inwoners), ten opzichte van de inhoud van de Gebiedsvisie Wind Drenthe, tussen 25% en zelfs 50% meer aan MW's windenergie moeten accepteren.

Wij hebben heden ons ongenoegen aan Minister Kamp per brief kenbaar gemaakt en deze in copie aan uw staten doen toekomen.

In 2014 moet uw staten tot een cruciale besluitvorming komen, aangaande de verdeling van Mw's over het zuidelijke zoekgebied, hetgeen voor onze gemeente de nodige consequenties kan hebben.

Vraagstelling.
Wij verzoeken uw staten zich uit te spreken over de thans ontstane situatie op het gebied van de windenergie binnen Drenthe en aan te geven hoe u daarin staat, mede ten opzichte van onze gemeenten.

3-2-2014 / 13:38:44 / 8167 /00038



Wij verzoeken u op korte termijn onze brief in behandeling te nemen en ons uw reactie kenbaar te maken.

Hoogachtend,

De gezamenlijke colleges van burgemeester en wethouders van Borger-Odoorn en Aa en Hunze.

de heer P. Post
secretaris

de heer M.L.J. Out
burgemeester

de heer F. Snoep
secretaris

de heer drs. H.F. van Oosterhout
burgemeester

3-2-2014 / 13:38:44 / 8167 /00029

gemeente Aa en Hunze

**Postadres:**
Postbus 93
9460 AB Gieten
Tel.: 14 0592
Fax: 0592 267799

**Bezoekadres:**
Spiekersteeg 1, Gieten

**Internetadres:**
www.aaenhunze.nl

Gemeente Borger-Odoorn

PROV. BES... DRENTHE
No.:
Ingek.: 03 FEB 2014
AFDELING PS
TE BEH. DOOR:
DWS: G.AFD.:

Aan de Minister van Economische Zaken
De heer H.G.J. Kamp
Postbus 20401
2500 EK DEN HAAG

| | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| **Onderwerp** | : | Realisatie windparken | | | | **Gieten,** 29 januari 2014 | |
| **No.** | : | 2014000355 | **Behandeld door** | : | P. van der Veen | **Uw brief van** | : 20 december 2013 |
| **Bijlagen** | : | 1 | **Doorkiesnummer** | : | (0592) 26 77 57 | **Uw kenmerk** | : |

Geachte Minister,

Wij vragen uw dringende aandacht voor het volgende.

**Inleiding**
Via gedeputeerde Munniksma van de provincie Drenthe hebben wij een kopie ontvangen van uw brief van 20 december 2013 aan de Commissaris van De Koning in Drenthe (CdK), de heer Tichelaar, over windenergie. De inhoud van die brief betreft met name onze gemeenten. Vanaf 2010 wordt door ons op bestuurlijk en op ambtelijk niveau overleg gevoerd met vertegenwoordigers van uw ministerie over plannen om in onze gemeenten één of meer windparken te realiseren. Juist vanwege de enorme impact die het realiseren van dergelijke plannen voor inwoners van onze gemeenten zou hebben, vinden wij het spijtig te moeten constateren zelfs geen kopie van uw brief aan de CdK te hebben ontvangen.

**Draagvlak**
Bij alles wat er te zeggen is over doelstellingen m.b.t. duurzame energie, windenergie en daarover te maken afspraken vragen wij vooral uw aandacht voor het element 'draagvlak' voor windplannen bij inwoners van de voor het realiseren van windplannen aangewezen gebieden.
Al direct nadat initiatiefnemers uit onze regio zich bij u meldden met hun plannen daadwerkelijk een windpark te realiseren, liet één van uw voorgangers, mevrouw Van der Hoeven, in een brief van 8-7-2010 aan de initiatiefnemers weten, dat zij positief was over de plannen, maar dat de initiatiefnemers in eerste instantie zelf verantwoordelijk waren voor het verkrijgen van draagvlak voor hun plannen in de regio (zie bijlage 1). Feitelijk kunnen de door initiatiefnemers bij u ingediende plannen in onze gemeenten op geen enkel draagvlak rekenen.

**Gebiedsvisie**
Wij hebben begrip voor uw inzet de komende jaren 6.000 MegaWatt (MW) windenergie op land te realiseren. De bijdrage van de provincie Drenthe aan het realiseren van die doelstelling is inmiddels bepaald op 285,5 MW.
Wij zijn als gemeenten op geen enkele wijze betrokken geweest bij het besluitvormingsproces dat

**In afschrift aan:** De Tweede Kamer der Staten-Generaal, Provinciale Staten van Drenthe, college B en W van de gemeenten Emmen en Coevorden, De raden van de gemeente Aa en Hunze en Borger-Odoorn.

DUURZAAM Aa en Hunze

heeft geleid tot het aanwijzen van een 'zoekgebied' voor het realiseren van de genoemde taakstelling. Terwijl dat zoekgebied zich uitstrekt over belangrijke delen van onze gemeenten. Daardoor is het al direct mis gegaan als het ging om het verkrijgen van draagvlak voor het realiseren van plannen.

Het is u bekend, dat wij desondanks samen met de provincie Drenthe en de gemeenten Emmen en Coevorden hebben geprobeerd, als tegenhanger van de door initiatiefnemers bij u ingediende plannen, een aanvaardbaar alternatief plan in te dienen middels het opstellen van een 'Gebiedsvisie'. Het opstellen van die gebiedsvisie had tot doel alsnog enig draagvlak te verwerven voor het realiseren van windturbines in het zoekgebied binnen onze gemeenten.

**Inhoud Gebiedsvisie windenergie Drenthe**
Bij het opstellen van de gebiedsvisie zijn verschillende bouwstenen aangedragen. De ruimtelijke invulling is daarbij leidend geweest. In dit kader hebben wij zelfs 3D-animaties van het gebied ontwikkeld om alle mogelijke plaatsingsvarianten met elkaar te kunnen vergelijken. Na uitgebreid en gedegen onderzoek is door ons en door de provincie Drenthe geconcludeerd, dat er in onze gemeenten drie locaties zijn waar nader onderzoek naar het realiseren van windturbines het meest aangewezen zou zijn. Over het aantal windmolens of het aantal MW hebben wij ons in dat verband bewust niet uitgesproken. Dat zou alleen maar een te zware hypotheek leggen op het noodzakelijke vervolgonderzoek. Natuurlijk zijn door ons in dat kader (informeel) wel enige exercities gedaan. Daarbij is geconcludeerd, dat in het totale zoekgebied in Aa en Hunze maximaal 30 MW zou kunnen worden gerealiseerd en in Borger-Odoorn maximaal 90 MW.

**Inwoners**
Samen met de provincie hebben wij de gebiedsvisie gepresenteerd aan de inwoners in het zoekgebied (de RCR-regio). Tijdens meerdere openbare bijeenkomsten hebben wij geprobeerd draagvlak te krijgen voor de gebiedsvisie als aanvaardbaar alternatief. In totaal betrof het onder andere vier grote openbare bijeenkomsten (in afgeladen volle sporthallen) en twee openbare raads(commissie)vergaderingen. Deze openbare bijeenkomsten werden door meer dan 2.500 (!) mensen bezocht. Uit de reacties die tijdens deze bijeenkomsten ontvangen werden, kan maar één conclusie worden getrokken: meer dan 95% van de inwoners van het gebied is mordicus tegen het realiseren van windturbines in de directe woonomgeving.
Het zal u niet verbazen dat wij daarom nog eens willen refereren aan de inhoud van de brief van Minister Van der Hoeven van 8-7-2010. In de richting van de planindieners wijst zij nadrukkelijk op het belang van het verkrijgen van draadvlak voor het realiseren van de plannen en de verantwoordelijkheid van de indieners om dat draagvlak ook daadwerkelijk te realiseren.
Tot op de dag van vandaag hebben wij niet gemerkt, dat de initiatiefnemers inhoud geven aan de opdracht van Minister Van der Hoeven. Op geen enkele wijze kan geconstateerd worden dat sprake is van het begin van het ontstaan van enig draagvlak. Sterker nog: het verzet groeit, de weerstand is massief en de sfeer is grimmig geworden.

**Brief CdK d.d. 20-12-2013**
In uw brief aan de CdK geeft u aan, dat u op versnelde en zorgvuldige wijze wil komen tot een inpassingsplan (planologische module) en tot vergunningverlening (uitvoeringsmodule) voor een windpark in onze gemeenten. U zet de lopende RCR-procedure door en blijkbaar moeten wij begrijpen, dat de planindieners u ervan overtuigd hebben, dat voor de uitvoering van hun plannen wel degelijk sprake is van draagvlak in het gebied. Wij verzoeken u ons te laten weten op basis waarvan u die conclusie heeft getrokken en, als dat onjuist is, waarom door u plotseling helemaal niet meer gehecht wordt aan de aanwezigheid van enig draagvlak voor de plannen.
Wij, onze gemeenteraden en vooral onze inwoners zijn erg geschrokken van de inhoud van uw brief. Die leidt tot boosheid. Ongeacht de resultaten van noodzakelijk aanvullend onderzoek geeft u op voorhand aan, dat in onze gemeenten ruimte is voor minimaal (!) 150 MW aan windmolens. Als in Emmen en Coevorden niet meer dan 100 MW kan worden gerealiseerd, kan dat zelfs uitgebreid worden tot 185,5 MW. Wij kennen het onderhavige gebied natuurlijk goed en op basis van die kennis vinden wij het door u genoemde aantal MW volstrekt onacceptabel. Dat trekt dit gebied niet!
Wij kijken met extra zorg naar het verloop van de MER-procedure(s) omdat daarbij door u een variant centraal wordt gesteld die zelfs uitgaat van 255 MW. Temeer daar wij dit gegeven moeten koppelen aan uw uitspraak, dat u het <u>voornemen</u> (niet meer dan dat) heeft om het aantal MW in onze gemeenten te beperken tot 150/185,5.

3-2-2014 / 13:38:44 / 8167 /00031

Van enige ruimtelijke onderbouwing van deze conclusie is in uw brief geen sprake. Sterker nog: feitelijk doet u aan pure eigendomsplanologie. Het grondgebied van ondernemers in de door ons aangewezen voorkeursslocties (die ook windturnines willen realiseren) wordt in het vervolg van de RCR-procedure volledig buiten beschouwing gelaten. Dat achten wij onaanvaardbaar en van willekeur getuigen.

Resumerend

Wij verzoeken u ons aan te geven op welke wijze de planindieners u ervan hebben overtuigd, dat in het zoekgebied binnen onze gemeenten draagvlak bestaat voor het realisereen voor hun plannen, zodat u kon besluiten de RCR-regeling versneld te vervolgen.

In afwachting van uw reactie.

De gezamenlijke colleges van Burgemeester en Wethouders van de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn,

de heer mr. F. Snoep
secretaris

de heer drs. H.F. van Oosterhout
burgemeester

de heer P. Post
secretaris

de heer M.L.J. Out
burgemeester

3-2-2014 / 13:38:44 / 8167 /00032

9-7-2010

Ministerie van Economische Zaken

> Retouradres Postbus 20101 2500 EC Den Haag

Duurzame Energieproductie Exloërmond
T.a.v. de heer H.W. ten Have
1e Exloërmond 123
9573 PG EERSTE EXLOËRMOND

**Directoraat-generaal voor Energie, Telecom en Markten**
Directie Energie en Duurzaamheid

**Bezoekadres**
Bezuidenhoutseweg 30
2594 AV Den Haag

**Postadres**
Postbus 20101
2500 EC Den Haag

**Factuuradres**
Postbus 16180
2500 BD Den Haag

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

**Behandeld door**
dhr. drs. M. Buys

T 070 379 6930
F 070 379 7423
m.buys@minez.nl

**Ons kenmerk**
ETM/ED / 10101803

Datum 08 JUL 2010

Betreft Verzoek om toepassing RCR op windproject Veenkoloniën

Geachte heer Ten Have,

Hierbij reageer ik op uw brief van 19 mei jl., waarin u mij verzocht een rijksinpassingsplan op te stellen ten behoeve van uw initiatief om in de gemeente Borger-Odoorn een grootschalig windpark te realiseren en de rijkscoördinatieregeling op dit initiatief toe te passen.

In de eerste plaats stel ik uw initiatief zeer op prijs. Zonder dergelijke initiatieven zouden de ambities ten aanzien van windenergie niet realiseerbaar zijn.

Bij deze spreek ik mijn bereidheid uit om in overleg met u en andere betrokkenen de rijkscoördinatieregeling (RCR) in te zetten voor de realisatie van dit project. Ik teken daar het volgende bij aan:

1. De rol en inzet van het Ministerie van Economische Zaken (EZ) in kader van de RCR richt zich, samen met minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, op de ruimtelijke inpassing en coördinatie van vergunningen.
2. U als initiatiefnemer bent en blijft verantwoordelijk voor het realiseren van een gezonde businesscase en het voldoen aan alle geldende wettelijke eisen.
3. Tevens bent u in eerste instantie verantwoordelijk voor het verkrijgen van draagvlak voor het project in de regio.
4. U heeft aangegeven dat het project realiseerbaar is binnen het bestaande stimuleringskader. Ik teken daar bij aan dat aanvullende stimuleringsmiddelen in principe niet beschikbaar gesteld worden.
5. Indien u gedurende het RCR-traject niet aannemelijk kan (blijven) maken dat het project haalbaar is binnen genoemd kader, zullen de werkzaamheden van EZ in het kader van RCR worden beëindigd.

Binnenkort zal er vanuit mijn ministerie het initiatief worden genomen voor een bestuurlijk overleg met provincie Drenthe en gemeente Borger-Odoorn om hen te informeren over de start van het RCR-traject en afspraken te maken over rol en betrokkenheid van deze overheden.

3-2-2014 / 13:38:44 / 8167 /00033

9-7-2010

**Directoraat-generaal voor Energie, Telecom en Markten**
Directie Energie en Duurzaamheid

**Ons kenmerk**
ETM/ED / 10101803

Ik hoop op een goede vruchtbare samenwerking ten aanzien van uw initiatief en ga er vanuit dat dit uiteindelijk leidt tot de realisatie van het door u beoogde windpark.

Hoogachtend,

Maria J.A. van der Hoeven
Minister van Economisch Zaken

3-2-2014 / 13:38:44 / 8167 /00034

Gemeente Borger-Odoorn

Postbus 3
7875 ZG Exloo

INGEKOMEN 03 FEB. 2014

30 01 14

provincie Drenthe
Westerbrink 1 - 9405 BJ - Assen
Balieservice
Tel.: 0592 365453

TNT Post
Port betaald
Business Post
Port Betaald
Fout bezorgd? Retour naar:
Antwoordnummer 8
9500 VB STADSKANAAL

**Aan**
**Provinciale Staten van Drenthe,**

**Westerbrink 1**

**9405 BJ ASSEN**

**2e AANVULLING**
**Lijst van ingekomen stukken Statencommissie Omgevingsbeleid op 12 februari 2014**

(periode 18 december 2013 tot en met 11 februari 2014)

A. BRIEVEN/MEDEDELINGEN VAN GEDEPUTEERDE STATEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van 18 december 2013 over Uitstel beantwoording toezegging in Statencommissie Omgevingsbeleid d.d. 16 oktober 2013 over schorsing Natuurbeschermingswet | Betrekken bij Lijst van toezeggingen, korte termijn nr. 6 |
| 2. | Brief van 18 december 2013 over Voortgangsrapportage KRW | Voor kennisgeving aannemen |
| 3. | Brief van 18 december 2013 over Pilots beekdalenvisie | Voor kennisgeving aannemen |
| 4. | Brief van 19 december 2013 over Uitkomst besluitvorming Zwolle-Herfte | Voor kennisgeving aannemen |
| 5. | Brief van 29 januari 2014 over Beleidskader stikstof 2.0 | Tevens Informatiebijeenkomst over N2000 en PAS op 12 februari 2014<br>Betrekken bij Lijst van toezeggingen, korte termijn nr. 6 |
| 6. | Brief van 29 januari 2014 over Ontwerp-Actualisatie Omgevingsvisie 2014 | Voor kennisgeving aannemen, toelichting door de voorzitter van de Werkgroep Stacom |
| 9. | Brief van 6 februari 2014 over Aardschok Assen | Voor kennisgeving aannemen |
| 10. | Brief van 5 februari 2014 over Nadere informatie Beleidskader stikstof 2.0 | Betrekken bij Lijst van toezeggingen, korte termijn nr. 6 |
| 11. | Brief van 5 februari 2014 over beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de Statenfractie D66 over afspraken realisatie windparken in Drenthe | Betrekken bij agendapunt 9 |

B. VAN DERDEN ONTVANGEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van Vogelbescherming Nederland van 20 december 2013 over Effectieve opvang en bescherming van ganzen in Drenthe | Is in handen gesteld van GS |
| 2. | Brief van Regio West-Brabant (RWB) van 6 januari 2014 over Verkoop Attero | In handen stellen van GS |
| 3. | Brief van Dierenbescherming van 9 januari 2014 over Beheer van ganzen | In handen stellen van GS |
| 4. | Brief van Stichting Norgerduinen van 16 januari 2013 over Bezoek aan de Oosterduinen in Norg | Bespreken bij agendapunt 13 Mededelingen |
| 5. | Programma Hoogfrequent Spoor in Noord-Nederland (S-Bahnnetwerk Groningen-Assen 2015-2035), van de heer F. Menger van 17 januari 2014 | Voor kennisgeving aannemen |
| 6. | Kwartaalrapportage OV loket 4e kwartaal 2013 inclusief Jaaroverzicht 2013 | Voor kennisgeving aannemen |
| 7. | Brief van de heer R. Rietveld van 28 november 2013 over Irritatie bij inspreken cie OGB PS Drenthe door Tegenwind groepen | Betrekken bij agendapunt 9 |
| 8. | Brief van de gezamenlijke colleges van Burgemeester en Wethouders van Borger-Odoorn en Aa en Hunze van 29 januari 2014 over windpark Borger-Odoorn/Aa en Hunze | Betrekken bij agendapunt 9 |

| | | |
|---|---|---|
| 9. | Brief van Natuurmonumenten van 4 februari 2014 over Uniforme en volledige uitvoering van het Ganzenakkoord | In handen stellen van GS |
| 10. | Gezamenlijke brief van Natuur en Milieufederatie Drenthe, Stichting Het Drentse Landschap, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer van 7 februari 2014 over Eindrapport De Drentse natuur in 2040, Vier kijkrichtingen voor de toekomst | Betrekken bij agendapunt 11 |
| 11. | Actiecomité N34 Klijndijk; Rapport Niet meer maar minder, gevolgen nieuwe aansluiting Slenerweg (N34) van januari 2014 | Betrekken bij agendapunt 8 |
| 12. | IPO; Openbare besluitenlijst vergadering IPO-bestuur 30 januari 2014 | Betrekken bij agendapunt 6 |

C. TER INZAGE IN LEESKAMER

| **Punt** | **Omschrijving** | **Behoort bij** |
|---|---|---|
| | Geen | |

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
mevrouw M.C.J. van der Tol

(i.a.a. de overige statenleden)

Assen, 5 februari 2014
Ons kenmerk 6/3.5/2014000178
Onderwerp: Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde inzake afspraken realisatie windparken in Drenthe

Geachte mevrouw Van der Tol,

In uw brief d.d. 10 januari 2014 hebt u een aantal vragen gesteld over de afspraken over de realisatie van windparken in Drenthe. Deze vragen beantwoorden wij als volgt.

Vraag 1
Wat vindt GS van de verdeling zoals minister Kamp deze voorstelt?

*Antwoord 1*
*De inhoud van de brief geeft duidelijkheid over de ruimtelijke verdeling van het te realiseren vermogen binnen het zoekgebied, na een periode van maandenlang overleg met het Rijk en de initiatiefnemers.*

Vraag 2
Wethouders van de gemeenten Coevorden en Emmen hebben vanmorgen in het DvhN aangegeven dat ze de provincie willen houden aan de afspraken met de provincie wat betreft het aantal te realiseren MW's. Minister Kamp wil echter meer realiseren per gemeente dan nu is afgesproken. Op welke wijze gaat GS het ontstane probleem met de gemeenten aanpakken?

*Antwoord 2*
*We realiseren in Drenthe windenergie conform het besluit van Provinciale Staten van Drenthe over de begrenzing van het zoekgebied (Omgevingsvisie Drenthe, 2 juni 2010) en de omvang van 285,5 MW (Gebiedsvisie windenergie Drenthe, 26 juni 2013). Er is geen sprake van een grotere opgave dan afgesproken, maar van nadere uitwerking daarvan in de processen per deelgebied of gemeente. Conform de gebiedsvisie komt er een evaluatie met de vier direct betrokken gemeenten over die processen, zodat conclusies getrokken kunnen worden. Inmiddels vinden hierover de eerste bestuurlijke gesprekken met de gemeenten plaats. Op 29 januari jl. kwam het Bestuurlijk Platform voor het RCR-gebied voor het eerst bijeen.*

Vraag 3
In PS is in juni 2013 afgesproken dat de provincie meer in gaat zetten op de communicatie met de inwoners van de gebieden waar de windturbines geplaatst gaan worden.

a. Hoe gaat GS deze, voor velen onverwachte ontwikkelingen, met de bewoners communiceren?
b. Wat heeft GS tot dusver ondernomen qua communicatie en wat is daar uitgekomen?

*Antwoord 3*
*Het betreft drie afzonderlijke processen en communicatietrajecten:*
1. *de realisatie van het windpark dat is gelegen in de gemeente Aa en Hunze en de gemeente Borger-Odoorn;*
2. *de realisatie in de gemeente Emmen;*
3. *de realisatie in de gemeente Coevorden.*

*Voor het proces en de communicatie betreffende het noordelijke windpark is het Rijk eerstverantwoordelijk. Voor het proces en de communicatie betreffende de windparken in Emmen en Coevorden zijn de gemeenten eerstverantwoordelijk.*
*We blijven ons, zoals bij het opstellen van de Gebiedsvisie windenergie Drenthe, inspannen voor een zorgvuldig proces met een goede belangenafweging bij de uitwerking en realisatie van de plannen. Een proces waarin initiatiefnemers, inwoners, maatschappelijke organisaties en andere belanghebbenden worden betrokken bij de gebiedsontwikkeling.*

Vraag 4
D66 heeft bij de vaststelling van de Gebiedsvisie windenergie in juni 2013 en ook op andere momenten aangegeven dat, wat ons betreft, er ruimte zou moeten kunnen komen in de Omgevingsvisie (die binnenkort herzien wordt), om meerdere zoekgebieden in Drenthe aan te wijzen en op deze wijze de Veenkoloniën minder te belasten.

a. Welke mogelijkheden ziet GS om het zoekgebied in Drenthe, mede gebaseerd op lokaal draagvlak, uit te breiden om tot een evenwichtiger verdeling te komen van de 285,5 MW aan windenergie?
b. Is GS hierover reeds in gesprek met gemeenten, zo ja, wat is daar tot dusver uitgekomen?

*Antwoord 4*

*Zie het antwoord op vraag 2.*
*We voeren het door Provinciale Staten van Drenthe vastgestelde beleid uit. Op 29 januari 2014 is uw motie 'Verruiming zoekgebieden windenergie' niet aangenomen. Dit half jaar willen we samen met de vier gemeenten de evaluatie uitvoeren. Hieruit volgen conclusies en op basis daarvan doen we een voorstel aan Provinciale Staten. Daarbij zullen we dan ook de uitkomsten van de lopende procedure voor de actualisatie van de Omgevingsvisie Drenthe betrekken.*

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Drenthe,

, secretaris , voorzitter

wa.coll.

D66
Drenthe

Zuidwolde, 10 januari 2014

Geachte heer Tichelaar,

Zoals deze week bekend is geworden, heeft het Rijk, bij monde van minister Kamp, aangegeven akkoord te gaan met het realiseren van 285,5 MW aan windenergie in Drenthe. De verdeling van het aantal MW 's over de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Emmen en Coevorden, zoals minister Kamp deze aangeeft, heeft nogal wat commotie en verontwaardiging opgeleverd in de genoemde gemeenten. Alle gemeenten meenden, dat ze minder MW zouden moeten plaatsen, dan nu blijkt uit de brief van minister Kamp. Ook blijkt dat de Rijks Coördinatie Regeling (RCR) nog van toepassing blijft. De Statenfractie van D66 maakt zich zorgen over de ontstane situatie en de gevolgen voor de onderlinge (bestuurlijke) verhoudingen. De volgende vragen willen wij stellen aan GS:

1. Wat vindt GS van de verdeling zoals minister Kamp deze voorstelt?

2. Wethouders van de gemeenten Coevorden en Emmen hebben vanmorgen in het DvhN aangegeven dat ze de provincie willen houden aan de afspraken met de provincie wat betreft het aantal te realiseren MW 's. Minister Kamp wil echter meer realiseren per gemeente
dan nu is afgesproken. Op welke wijze gaat GS het ontstane probleem met de gemeenten aanpakken?

3. In PS is in juni 2013 afgesproken dat de provincie meer in gaat zetten op de communicatie met de inwoners van de gebieden waar de windturbines geplaatst gaan worden.

a. Hoe gaat GS deze, voor velen onverwachte ontwikkelingen, met de bewoners communiceren?
b. Wat heeft GS tot dusver ondernomen qua communicatie en wat is daar uitgekomen?

4. D66 heeft bij de vaststelling van de Gebiedsvisie Windenergie in juni 2013 en ook op andere momenten aangegeven dat, wat ons betreft, er ruimte zou moeten kunnen komen in de Omgevingsvisie (die binnenkort herzien wordt), om meerdere zoekgebieden in Drenthe aan te wijzen en op deze wijze de Veenkoloniën minder te belasten.

a. Welke mogelijkheden ziet GS om het zoekgebied in Drenthe, mede gebaseerd op lokaal draagvlak, uit te breiden om tot een evenwichtiger verdeling te komen van de 285,5 MW aan windenergie?
b. Is GS hierover reeds in gesprek met gemeenten, zo ja, wat is daar tot dusver uitgekomen?

Namens de fractie van D66,
Marianne vander Tol

## Statengriffie

**Van:** Rob Rietveld (privé) <Rob.Rietveld@waribo.nl>
**Verzonden:** donderdag 28 november 2013 10:20
**Aan:** Statengriffie; Ria Veenstra; Albert Huizing; Ad van Berkel; Bert Vorenkamp; Diek Dijkstra; Frederik van Lookeren Campagne; Herman Beerda; Hans Hornstra; Hans Kuipers; Jan Arie van Berkum; Jan Luuk Stel; Martijn van Middelaar; 'De heer R. Fokkens'; Theun Wijbenga; Gabrielle van Dinteren; Louise Smits; Maaike Bakker; Margriet Stijkel-Kuipers; Marianne van der Tol; 'Mevrouw M.S. Pauwels-Paauw'
**CC:** Rein Munniksma; Liesbeth Brouwer
**Onderwerp:** Irritatie bij inspreken CIE OGB PS Drenthe door Tegenwind groepen
**Bijlagen:** PS statenstuk_2013-584_Burgerinitiatief_Tegenwind_def.pdf

Geachte leden van de Statencommissie OmgevingsBeleid van de Provinciale Staten van Drenthe,

**"U heeft zelf gevraagd voor het inspreken gisteren tijdens uw commissie vergadering!"**

Met verbazing heb ik kennis genomen van de irritatie zie zou zijn ontstaan over het inspreken van actievoerders tegen de grootschalige windenergie parken in de Veenkoloniën. Let wel, veel van deze mensen zijn niet tegen windenergie, maar wel tegen de grootschaligheid van de in procedure zijnde parken en de kaderstelling.

Ik moet ten aanzien van deze irritatie concluderen, dat de commissieleden die over dit inspreken geïrriteerd zijn, niet goed op de hoogte zijn van de door hun zelf behandelde en geaccordeerde stukken. Zoals u weet, hebben wij een burgerinitiatief gestart om argumenten voor de keuze van het huidige zoekgebied windenergie duidelijk te krijgen. Dit verzoek is door uw presidium verworpen. Het presidium vond echter dusdanig belangrijk (en ook gezien de grote hoeveelheid ondertekenaars), dat men bij behandelingen die nog zouden komen over dit onderwerp, de keuze van het zoekgebied als heroverweging mee zou willen nemen. Hierbij is ook de behandeling van de energiepotentiekaart als moment aangegeven. Zie hiervoor onderstaande deel van het statenstuk (2013-584) of het gehele statenstuk dat als bijlage bij deze mail is toegevoegd. Het zou deze commissieleden sieren zich te vergewissen van de achtergronden alvorens de media op te zoeken.

-

*"Echter het Presidium staat in beginsel sympathiek en positief tegenover een burgerinitiatiefvoorstel. Om die reden wordt voorgesteld om het inhoudelijke verzoek – het opnieuw in overweging nemen van het zoekgebied voor grootschalige windenergie in Drenthe – mee te nemen in de nog te voeren discussies die in op een later tijdstip nog zullen worden gevoerd.*

*Het Presidium stelt om die reden voor om – op grond van artikel 2 lid 2 sub b jo. artikel 4 Verordening burgerinitiatiefvoorstellen Drenthe – te beslissen het verzoek van Tegenwind Veenkoloniën op formele gronden niet te honoreren, maar de heroverweging van het zoekgebied voor grootschalige windenergie mee te nemen:*

*1. in de discussie over de actualisatie van de Omgevingsvisie,*
***2. bij het vaststellen van de Energiepotentiekaart** en*
*3. bij de rapportage van Gedeputeerde Staten over de Gebiedsvisie."*

-

Ik vind het jammer dat ik wegens familieomstandigheden gisteren niet aanwezig heb kunnen zijn. Ook ik had willen inspreken en misschien zou ik dan wel duidelijk hebben gemaakt waarom er tijdens deze vergadering ingesproken wordt. Ik had zeker ook inhoudelijk wel op de energiepotentiekaart ingegaan. Als voorbeeld de windsnelheidskaart die onderdeel uitmaakt. Deze kaart geeft de windsnelheden weer op 10meter hoogte. U zult inmiddels wel weten dat windturbines iets hoger zijn. Heeft u wel de juiste gegevens om een juiste beslissing te maken. De windsnelheidskaarten (van de juiste hoogte) geven juist aan dat dit element voor heel Drenthe grotendeels gelijk is

en geen argument vormt voor de keuze van een bepaald gebied! Dit laatste past dan weer bij de intentie van het presidium t.a.v. de heroverweging.

Nog even ten aanzien van irritatie over sommige acties: Als we het over ethiek gaan hebben, zullen partijen het nooit eens worden is de ervaring en met sommige van onze acties zullen we inderdaad de grens opzoeken en voor sommigen is het dan over deze virtuele grens. Wij vinden het bijvoorbeeld ethisch niet acceptabel dat een democratisch vastgesteld document als de gebiedsvisie windenergie door de initiatiefnemers middels een dictatoriaal systeem als de RcR getracht wordt voor hun eigen belang onderuit te halen. Dit is een duidelijk minachting voor de Nederlandse opzet van de democratie en ook een minachting voor u als democratisch gekozen volksvertegenwoordiging van Drenthe. Uw keuze doet er niet meer toe en wordt dus niet gerespecteerd! Hoe ligt hier de ethiek?

Terugkomend op het inspreken. Zoals aangegeven, het is een gevolg van de keuze van het presidium hoe om te gaan met ons Burgerinitiatief. U als commissie had kunnen verwachten dat er door de tegenwindgroepen ingesproken zou worden. **U heeft het immers zelf aangegeven als moment om dit te doen!**

Met vriendelijke groet en altijd tot een nadere toelichting bereid,

Rob Rietveld
Woordvoerder Tegenwind Veenkoloniën
+31 646375095

.cc Media en besturen actiegroepen

provincie Drenthe

# Statenstuk 2013-584

## Burgerinitiatiefvoorstel Tegenwind Veenkoloniën

Voorgestelde behandeling:
- provinciale staten op 25 september 2013
- fatale beslisdatum: 25 september 2013

Voorstel van het Presidium van Provinciale Staten van 26 augustus 2013, kenmerk 35/SG/201301016

## Inleiding

Op 26 juni jl. heeft de Commissaris van de Koning een burgerinitiatiefvoorstel ontvangen van Tegenwind Veenkoloniën, uit handen van de heer R. Rietveld. Tegenwind Veenkoloniën is een samenwerkingsverband van Platform Storm (Borger-Odoorn), Tegenwind N33 (Veendam), WindNee (Boerveen), Tegenwind Hunzedal (Greveling) en Tegenwind Weijerswold (Coevorden).

Het voorstel betreft het verzoek de volgende vraag te agenderen voor de vergadering van Provinciale Staten: "*Het besluit van Provinciale Staten uit de vorige statenperiode, om een deel van de Provincie Drenthe aan te wijzen als zoekgebied voor grootschalige windenergie, te heroverwegen en vervolgens op basis van argumenten te zoeken naar de beste locaties voor windturbines in Drenthe*."

*Toelichting op het verzoek*
De toelichting op het verzoek geeft het volgende aan.
- Bij het vaststellen van de Drentse Omgevingsvisie in 2010 is een deel van de provincie op de kaart gezet als zoekgebied voor windenergie. Tot op heden zijn er geen argumenten door Provinciale Staten aangevoerd die deze keuze onderbouwen;
- Als Provinciale Staten de keuze die in 2010 is gemaakt niet kunnen onderbouwen, vragen de initiatiefnemers de staten de keuze te heroverwegen en ruimte te maken voor een ander besluit.

*Toelichting op de procedure*
De procedure voor indiening, agendering en behandeling van een burgerinitiatiefvoorstel is als volgt.
- Het voorstel wordt schriftelijk ingediend bij de voorzitter van Provinciale Staten.
- Hierna vindt door de Statengriffie toetsing van het voorstel plaats aan de formele en inhoudelijke voorwaarden die hieraan worden gesteld, zoals vastgesteld in de Verordening burgerinitiatiefvoorstellen Drenthe.
- De Statengriffie adviseert Provinciale Staten over de agendering van het verzoek. Provinciale Staten nemen op grond hiervan een besluit over de agendering van het onderwerp in de eerstvolgende vergadering na de datum van indiening, met een minimale tussenliggende termijn van twee weken. I.c. is dit de vergadering van 25 september 2013.
- Indien de staten concluderen dat sprake is van een geldig verzoek en het verzoek toewijzen, agenderen zij het voorstel in beginsel voor de (dan) eerstvolgende statenvergadering.
- De behandeling van het voorstel kan in een statencommissie plaatsvinden.
- Tijdens de commissie- en/of statenvergadering krijgen de indieners de gelegenheid hun verzoek toe te lichten.

## Advies

Het verzoek om agendering van het bovengenoemde voorstel op formele gronden niet te honoreren. Het inhoudelijk verzoek – *het opnieuw in overweging nemen van het zoekgebied voor grootschalige windenergie in Drenthe* – mee te nemen in een nog te voeren discussie over de actualisatie van de Omgevingsvisie, de Energiepotentiekaart en de Gebiedsvisies.

## Meetbaar/Beoogd beleidseffect

Bespreking van het burgerinitiatiefvoorstel door Provinciale Staten; zorgvuldige besluitvorming.

## Argumenten

*Een burgerinitiatiefvoorstel dient schriftelijk te worden ingediend bij de voorzitter van Provinciale Staten en te voldoen aan een aantal in de Verordening burgerinitiatiefvoorstellen Drenthe gestelde formele voorwaarden.* Eén hiervan is de ondersteuning van het verzoek door tenminste 500 kiesgerechtigden. Het verzoek van Tegenwind Veenkoloniën voldoet aan deze en aan de andere gestelde formele voorwaarden.

*Verder mag een verzoek om geldig te zijn – om dus op de agenda van de staten te kunnen worden geplaatst – geen onderwerp betreffen waarover in de lopende statenperiode al een besluit is genomen of binnen afzienbare tijd zal worden genomen.*
Een burgerinitiatiefvoorstel dient vanwege zijn bijzondere karakter met aandacht te worden behandeld; een grote groep inwoners doet immers een appél op de staten. De initiatiefnemers van Tegenwind Veenkoloniën hebben meer dan 1000 handtekeningen aangeboden ter ondersteuning van het verzoek.

Tegelijkertijd moet recht worden gedaan aan al genomen en (op korte termijn) nog te nemen politiek-bestuurlijke besluiten door Provinciale Staten. Een eenmaal via de gebruikelijke weg genomen besluit van Provinciale Staten kan via de route van een burgerinitiatiefvoorstel niet opnieuw op de agenda worden gezet. Hiervoor kan (en moet) het reguliere besluitvormingsproces worden benut (inspreekrecht).

Het onderwerp van het verzoek van Tegenwind Veenkoloniën betreft het zoekgebied voor de plaatsing van windturbines in het Veenkoloniale deel van Drenthe (Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Emmen en Coevorden). Meer specifiek betreft het de argumentatie die ten grondslag lag aan het besluit van Provinciale Staten in 2010 met betrekking tot de Omgevingsvisie, waarbij dat zoekgebied is vastgesteld.

In het licht van de beoordeling van het voorstel is de conclusie van het Presidium dat bij de vaststelling van de Gebiedsvisie Windenergie Drenthe door Provinciale Staten op 26 juni jl. de eerdere keuze van Provinciale Staten voor juist dit zoekgebied na een uitvoerig debat bij meerderheid van stemmen opnieuw is bevestigd. Hieraan voorafgaand is het zoekgebied bovendien aan de orde geweest bij de behandeling van het voorstel over de Gebiedsvisie in de Statencommissie Omgevingsbeleid van 12 juni jl.

Tijdens die laatste vergadering hebben de initiatiefnemers van Tegenwind Veenkoloniën c.q. heeft de heer R. Rietveld, gebruik gemaakt van het inspreekrecht. Hierbij is het standpunt van het samenwerkingsverband mondeling aan de staten toegelicht en bestond er voor de staten ruimte voor het stellen van vragen, waarvan gebruik is gemaakt.

Verder is in dit kader van belang dat dit najaar de behandeling plaatsvindt van de Energiepotentiekaart Drenthe. Hierbij worden de potenties van duurzame energietechnieken – waaronder windenergie – voor locaties in heel Drenthe onderzocht: ruimtelijke criteria en toepassingsmogelijkheden. De optelsom hiervan is de Energiepotentiekaart van de provincie Drenthe, die de vraag 'wat kan waar?' integraal beantwoordt.

Later dit jaar zal bovendien de Omgevingsvisie worden geactualiseerd én volgt de rapportage van Gedeputeerde Staten over het overleg met betrokkenen naar aanleiding van de besluitvorming over de Gebiedsvisie.

Dit alles betekent dat er voor Provinciale Staten voldoende gelegenheid was en is om op basis van voorliggende argumenten het zoekgebied in heroverweging te nemen.
Formeel voldoet het burgerinitiatiefvoorstel niet aan de betreffende Verordening en zal moeten worden afgewezen.

Echter het Presidium staat in beginsel sympathiek en positief tegenover een burgerinitiatiefvoorstel. Om die reden wordt voorgesteld om het inhoudelijke verzoek – *het opnieuw in overweging nemen van het zoekgebied voor grootschalige windenergie in Drenthe* – mee te nemen in de nog te voeren discussies die in op een later tijdstip nog zullen worden gevoerd.

Het Presidium stelt om die reden voor om – op grond van artikel 2 lid 2 sub b jo. artikel 4 Verordening burgerinitiatiefvoorstellen Drenthe – te beslissen het verzoek van Tegenwind Veenkoloniën op formele gronden niet te honoreren, maar de heroverweging van het zoekgebied voor grootschalige windenergie mee te nemen:
1. in de discussie over de actualisatie van de Omgevingsvisie,
2. bij het vaststellen van de Energiepotentiekaart en
3. bij de rapportage van Gedeputeerde Staten over de Gebiedsvisie.

## Uitvoering/communicatie

Na besluitvorming door Provinciale Staten zal Tegenwind Veenkoloniën schriftelijk over deze beslissing worden geïnformeerd.

Assen, 26 augustus 2013
Kenmerk: 35/SG/201301016

Het Presidium van Provinciale Staten,

J. Tichelaar, voorzitter
mevrouw mr. drs. S. Buissink, griffier

# *Ontwerp*besluit

2013-584-1

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van het Presidium van Provinciale Staten van Drenthe van 26 augustus 2013, kenmerk 35/SG/201301016;

BESLUITEN:

I Het Burgerinitiatiefvoorstel Tegenwind Veenkoloniën op formele gronden af te wijzen.

II Het verzoek – zoals genoemd in het Burgerinitatiefvoorstel – om het zoekgebied voor grootschalige windenergie te heroverwegen, te betrekken bij de actualisatie van de Omgevingsvisie, bij de vaststelling van de Energiepotentiekaart en bij de rapprtage over de Gebiedsvisie.

Assen, 25 september 2013

Provinciale Staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

Provinciale Staten Drenthe

Betrekken bij
PS-vergadering van
12 maart 2014

*de leden van de commissie wordt verzocht hun eventuele opmerkingen binnen acht dagen na ontvangst aan de statenadviseur mede te delen.*

# *Samenvatting*

## van de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

gehouden op 12 februari 2014

WOENSDAG STATENDAG

# SAMENVATTING

## Vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

### Woensdag 12 februari 2014

*U kunt de agendavoorstellen en de ingezonden brieven, evenals de samenvattingen, via het DocumentVindSysteem (DVS) inzien op de website van de provincie onder het volgende adres: www.drenthe.nl/provincialestaten*

De lijst met toezeggingen tot en met de vergadering van 12 februari is als bijlage opgenomen bij deze samenvatting.

**Aanwezig:**
mevrouw L.A.Smits (voorzitter)
mevrouw M. Bakker (PvdA)
H. Beerda (PvdA)
A.A.P.M. van Berkel (PVV)
J.A. van Berkum (ChristenUnie)
D.B. Dijkstra (CDA)
H.R. Hornstra (PvdA)
J.N. Kuipers (GroenLinks)
K. Kuipers (Groen Links)
F.W. van Lookeren Campagne (D66)
mevrouw W.L.M. Mastwijk-Beekhuijzen (CDA)
mevrouw W.M. Meeuwissen-Dekker (VVD)
J.M.L. van Middelaar (SP)
P.H.Oosterlaak (SP)
J. Slagter (PvdA)
J.L. Stel (VVD)
mevouw M. Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
A. Timmerman (VVD)
mevrouw M.C.J. van der Tol (D66)
J. Vester (SP)
A. Vorenkamp (PVV)
Th.J. Wijbenga (CDA)
P.A. Zwiers (PvdA)

mevrouw R. Veenstra, statenadviseur

**Aanwezig bij agendapunt 7.**
Mevrouw M.J. Kaal (CDA)
N.Uppelschoten (PVV)

**Voorts aanwezig de leden van GS:**
H. Brink (VVD)
H.H. van de Boer (VVD)

**Afwezig:**
E. Bolhuis (VVD)
mevrouw G.M. van Dinteren (GroenLinks)

**1./2 Opening en vaststelling van de agenda**

De voorzitter opent de vergadering en heet de insprekers welkom.
De fractie van de PVV doet het voorstel agendapunt 12 te verplaatsen naar 26 maart i.v.m. de bijeenkomst over flora-en faunabeleid op 5 maart.
Gedeputeerde v.d. Boer vraagt of de PVV fractie dan ook met een nieuwe onderbouwing kan komen.

**3. Samenvatting vergadering 27 november en 11 december en de lijst van toezeggingen**

De samenvatting wordt conform vastgesteld. De lijst van toezeggingen wordt aangepast. Een actueel overzicht hiervan is aan deze samenvatting gehecht.

- De toezeggingen korte termijn nummers 3,5,6 en 7 worden conform voorstel van de lijst gehaald.
- De fractie vd PvdA vraagt naar de stand van zaken betreft korte termijn nummers 1 en 4. Gedeputeerde vd Boer geeft aan dat korte termijn toezegging nr. 1 (stagneren projecten) behandeld is tijdens de voorjaarsnota en vraagt of die van de lijst kan. De commissie gaat hiermee akkoord.
- Gedeputeerde v.d. Boer geeft aan bij korte termijn toezegging nr.4 (oplegnotitie) dat wanneer GS denkt dat het nodig is, er een oplegnotitie komt bij jaarverslagen.

Gedeputeerde van de Boer zegt toe dat bij toezegging nummer 8 (lelieteelt) er een brief naar de staten komt met hierbij als bijlage een brief van het regionaal bestuur Oost. Fractie van de CDA geeft aan dat de gesprekken in Westerveld mis zijn gelopen. De gedeputeerde geeft aan hierover contact op te nemen met Westerveld.
Fractie van de PVV vraagt naar de afhandeling van lange termijn toezegging nr. 3 (gesprek met de heer Bosman en Nieuwenhuis). Gedeputeerde v.d. Boer geeft aan dat de gesprekken gepland zijn voor 5 en 21 maart.
Gedeputeerde vd Boer vraagt of korte termijn nummer 9 (duurzaamheidslening)van de lijst kan omdat deze al verwerkt is in de regeling. De commissie gaat hiermee akkoord.

**4. Ingekomen stukken**
De lijst met ingekomen stukken wordt conform vastgesteld.

Naar aanleiding van de lijst worden de volgende opmerkingen gemaakt c.q. vragen gesteld.
De fractie van de PVV heeft een vraag over de brieven B1 en B2 betreffende de ganzenproblematiek.
Gedeputeerde vd Boer geeft aan dat het ook besproken wordt in het IPO en dat zodra er actuele informatie is dit naar de commissie komt. De heer Wijbenga (CDA) geeft als voorzitter van de werkgroep STACOM een korte toelichting op LIS 6. “Ontwerp Actualisatie Omgevingsvisie 2014”. Verder geef hij aan dat de werkgroep Stacom in ieder geval tot aan de behandeling van de omgevingsvisie blijft bestaan.
De fractie van de VVD vraagt wanneer de regeling Ruimte voor Ruimte behandeld gaat worden.
Gedeputeerde vd Boer geeft aan dat het in de PS vergadering van juli komt wat betekent dat het gelijktijdig wordt behandeld met de Actualisatie Omgevingsvisie in de commissievergadering OGB van 11 juni 2014.

De fractie van SP wil de ingekomen stukken A9. Aardschok Assen en B.2 verkoop Attero in combinatie agenderen voor de vergadering OGB van 26 maart.

De fractie van de VVD vraagt of de andere fracties akkoord gaan met de uitnodiging voor een bezoek aan de Oosterduinen in Norg (LIS B.4). De commissie stemt hiermee in.

**5. Rondvraag**

De fractie van D66 stelt een vraag over de wegen in Overijssel. In Overijssel heeft men het plan om minder geld te besteden aan wegen. Vooral in het noorden waar de aansluiting is met Drenthe. In hoeverre heeft GS actie ondernomen om hierover met Overijssel in gesprek te gaan en kan PS hier nog een rol in spelen.

Gedeputeerde Brink geeft aan dat over een aantal zaken overeenkomsten zijn met Overijssel zoals het ongelijkvloers maken van de N48. Bij deze plannen komt Overijssel zijn afspraken na. Het is PS van Overijssel en niet GS van Overijssel die een aantal projecten willen wijzigen.

PvdA vraagt naar het noemen in de krant van de A48 i.p.v. de N48
Gedeputeerde Brink geeft aan dat dit te maken heeft met een motie. De vraag is of de motie uitgevoerd gaat worden maar dan zou in ieder geval eerst het verlengstuk naar 100 kilometer moeten gaan voor er ooit sprake kan zijn van een verdubbeling.

**6. IPO-, SNN- , EU-aangelegenheden en verbonden partijen**

Geen opmerkingen

**Statenstukken/brieven**

**7. Samenwerkingsagenda Zuidwest-Drenthe; brief van het college van gedeputeerde Staten van 4 december 2013.**

Samenvattende reactie van de fracties
De fracties geven aan dat het lijkt of samenwerken een doel is geworden i.p.v. een middel. Onduidelijk is hoe de voortgang over het proces teruggekoppeld wordt naar de Staten en welke rol PS daarin hebben. Ook wordt gevraagd wie nu verantwoordelijk is voor de realisering van de doelen. De vraag is verder of de samenwerkingsagenda nu wel helpt om te zorgen dat in de Zuidwest regio wordt samengewerkt.

Verder geven de fracties aan:
PVV: Vraagt zich af wat gaat er gebeuren op gebied van economie en werkgelegenheid. Nota roept vragen op maar geeft geen antwoorden. SP: Vraagt hoe de voortgang teruggekoppeld wordt naar de Staten en wie verantwoordelijk is voor de realisering. PvdA ziet geen extra doelen of financiering. CDA: Missen in de agenda de samenwerking met Overijssel. Rapport laat gevolgen krimp liggen. Verzoekt het college hier meer aandacht aan te besteden. VVD: geeft aan kritisch te zijn en ziet voornamelijk extra bestuurlijke drukte. Benieuwd naar de stand van zaken over een jaar. D66; Provincie stimuleert duurzame energie D66 vraagt wat met echt wordt bedoeld. Compensatie voor grootschalige energie projecten? CU: geeft aan er niet op tegen zijn maar dat er ook niets in staat waar men enthousiast van kan worden. Voor deze regio is het goed over de provincie grens heen te kijken.
GL: geeft aan dat het vooral door de gemeente moet worden gedragen. Wachten op tussenrapportage over 1 jaar.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
Gedeputeerde v.d. Boer geeft aan dat GS hebben besloten te stoppen met gebiedsagenda's omdat er te weinig geld is voor grote ambities. Samenwerking niet bedoeld voor extra bestuurlijke drukte. Gezamenlijkheid heeft geleid tot deze structuur .
Er komen voortgang rapportages naar PS, de vijf gemeenteraden en het waterschap. Is er eerder iets te melden dan wordt dit ook gedaan buiten de voortgangrapportages om. Na de vaststelling door de gemeentes (na de verkiezingen) gaat men aan de slag met de agenda. Prioriteiten zijn straks zichtbaar als de agenda concreet gemaakt is. Met grootschalige energieprojecten wordt met name initiatieven vanuit groepen bedoeld. Op verzoek van de gemeentes heeft de provincie de regierol en is er ook regelmatig contact met Overijssel. Op grond van de agenda ligt de focus op samenwerking met daarbij nadruk op de economische activiteit.

*Gedeputeerde v.d. Boer zegt toe*; schriftelijk te reageren op de vraag welke gemeentes de samenwerkingsagenda pas na de gemeenteraadsverkiezingen gaan voorleggen aan hun raad.

**8. Brief van Actiecomité Klijndijk van 7 januari 2014 over ontsluiting N34/Slenerweg**
Op dit agendapunt heeft zich 1 inspreker aangemeld: de heer Blokzijl (de bijdrage van de inspreker is bij de samenvatting gevoegd)

Samenvattende reactie van de fracties
De fracties vragen aan de gedeputeerde of het nog mogelijk is dat partijen met elkaar in gesprek gaan over een mogelijk andere oplossing. Geven verder aan dat er wel voorlichting is geweest naar de bewoners maar geen inspraak. Ook vraagt men zich af hoe het kan dat de uitkomsten van de enquêtes zo verschillen. Vinden het belangrijk dat gedeputeerde met het Actiecomité Klijndijk in gesprek gaat. Ook wordt gevraagd wat het gaat betekenen voor camping De Fruithof en waarom niet is gekozen voor een ongelijke kruising bij Emmen Noord.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
Gedeputeerde Brink geeft aan dat hoewel de besluitvorming niet bij PS ligt de mening van de commissie wel wordt meegenomen. Er is bereidheid om in gesprek gaan met de inwoners en het Actie comité Klijndijk. Belangrijkste vraag die hier in de commissie is gesteld is: kunnen we nog veranderen. Ja dat kan zolang het bestemmingsplan er nog niet is. Niet gekozen voor Emmen Noord omdat het zou leiden tot meer verkeer in Odoorn. De woonwijk in Emmen gaat ook de nieuwe afsluiting nemen en gaat daardoor dus verkeersluwer worden. Provincie heeft tot nu toe samen opgetrokken met het College van Borger-Odoorn en die deelt onze mening, zij nemen uiteindelijk het besluit.

*Gedeputeerde Brink zegt toe* De commissie krijgt nog de argumenten voor keuze en de uitkomsten van het gesprek met het comité Klijndijk

**9. Afspraak RCR-procedure windenergie Drenthe; brief van het college van Gedeputeerde Staten van 7 januari 2014**

Op dit agendapunt hebben zich 5 inspreker aangemeld (de bijdragen van de inspreker zijn bij de samenvatting gevoegd)

Samenvattende reacties van de fracties

D66 De drie huidige locaties bieden onvoldoende ruimte voor 150 MW, als dit toen al de conclusie was hoe moet het dan als er nog 35,5 MW bij moet? Wat betreft de communicatie, hoe is het met de toezegging met de inwoners in gesprek te gaan en eventueel gebiedsmediation? Verder geeft de fractie aan dat na september meerdere keren is toegezegd dat er ruimte is voor gesprek over uitbreiding zoekgebieden o.a. bij de gebiedsvisies en de energiepotentiekaart

PvdA er blijven een aantal punten van zorg en hebben het RIVM rapport nog steeds niet ontvangen. Rijk heeft besloten 150 voor Borger-Odoorn i.p.v. 120. Wat is precies afgesproken tussen gemeentes en provincie? Als er sprake is van solidariteit dan ook buiten het gebied van het noorden kijken. In de brief van minister Kamp staat dat provincie eventueel zelf kan beslissen. Hoe gaat het overleg tussen provincie en gemeentes. CDA: brief minister is duidelijken de motie van D66 is niet aangenomen dus zoekgebied blijft zoals het is. Opdracht aan gedeputeerde is aan de voorkant in de stuurgroep onze voorwaarden vastleggen. Windvisie is vastgesteld en de twee moties moeten worden uitgevoerd. Probleem is dat de verdeling al op 1 januari 2015 klaar moet zijn. Hoe gaat de provincie dat regisseren en welke rol spelen PS nog in dat dossier? SP: Opgelucht dat het niet meer geworden is. Het gebruik van fossiele energie temperen is duidelijk. Geen opslag CO2, dan zijn windturbines noodzakelijk. Compensaties hiervoor hogere prioriteit dan andere compensaties. VVD: kan aansluiten bij CDA, met elkaar besloten 285,5te plaatsen in zoekgebied. Invloed op verdeling 285, 5 MW, kan college al mededelingen doen over de gesprekken die zijn geweest heeft de stuurgroep nog invloed? PVV: insprekers hebben goed verwoord hoe ze zich voelen. Geen overeenstemming in gesprekken en geen intentie verklaring getekend. Geschilpunt blijft omvang en plaatsing. Voor PVV blijft gezondheidsaspecten voor omwonenden belangrijk. GL: 150 MW voor Aa en Hunze/ Borger-Odoorn is maximum. CU: wil weten hoe de inwoners een rol krijgen.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:

Bij brief van 20 december 2013 heeft het ministerie van EZ de RCR procedure van toepassing verklaard op Borger-Odoorn en Aa en Hunze daar is een totale opgave van 150 en dit wijkt af van onze visie. Verdeling Emmen/Coevorden is 60/40 rest nog 35,5 MW daar zijn we over in gesprek met de vier gemeentes. Op 29 januari voor de eerste keer het bestuurlijk platform bijelkaar. Hoe nu gezamenlijk verder?. Betrokkenheid van de bewoners is erkend en ook de samenstelling van een platform is aan de orde geweest. Platform RCR voor Aa en Hunze en Borger-Odoorn. EZ heeft aan de provincie gevraagd hoe zij invulling kunnen geven aan de betrokkenheid van de bewoners. Het rapport van RIVM wordt meegenomen in het bestuurlijk platform. Verder wordt gekeken naar compensatie, planschade en de mogelijkheden voor werkgelegenheid en verduurzaming.

Gedeputeerde v.d. Boer zegt toe dat er frequent naar PS zal worden gerapporteerd over de ontwikkelingen in het winddossier

**10. Brief van Stichting Dorpsbelangen Rolde/werkgroep N33 van 8 januari 2014 over geluidsontwikkeling N33 in Rolde n.a.v. uitkomsten NAA-rapport**
Op dit agendapunt hebben zich 3 inspreker aangemeld (de bijdragen van de inspreker zijn bij de samenvatting gevoegd)

Samenvattende reactie van de fracties
De fracties benadrukken dat inzet van gedeputeerde op dit dossier positief te noemen is. PS hebben een motie aangenomen dat het aanbestedingsvoordeel terugvloeit in de algemene middelen maar dat tijdens de uitvoering de voordelen worden gebruikt voor een betere inpassing van de N33. Aannemer Poort van Noord/BAM heeft op een aantal plekken redelijk voordeel kunnen behalen. Met elkaar kijken hoe we de voordelen nog tijdens de aanleg kunnen gebruiken voor geluidswerende maatregelen. Oproep aan gedeputeerde met partijen in overleg te gaan en gezamenlijk fondsen te creëren om maatregelen te nemen. RWS houden aan de afspraak om metingen te doen voor zowel Rolde als Gieten. Bij overschrijding van de normen dienen er maatregelen te worden genomen. Verzoek aan gedeputeerde het gesprek terug te koppelen naar de commissie bij voorkeur in de volgende vergadering.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
Gedeputeerde Brink geeft aan dat hij de insprekers en inwoners van Rolde en Gieten serieus neemt. Afgesproken is dat het voordeel naar algemene middelen gaat en wanneer het nu anders zou moeten er een precedent kan ontstaan. Er is zeer scherp aanbesteed en het enige wat de gedeputeerde nu nog kan doen is een beroep doen op de Poort van Noord en RWS. In de strook grond die er nu nog ligt kunnen compenserende maatregelen worden gedaan. De strook moet voldoen aan natuurcompensatie maar er kan ook gekeken worden wat gedaan kan worden aan geluidswerende middelen zoals hoge bomen en geluidwalletjes. In het kader van de motie “Beerda” wordt zoveel mogelijk gedaan om compenserende maatregelen te treffen op de strook. Voordeel binnen het bestek is voor de inwoners van Rolde en Gieten. Daarnaast in gesprek met RWS. Het NAA-rapport geeft namelijk aan dat er meer geluidsoverlast is. Volgend jaar gaat ook RWS weer meten. De formele opdrachtgever is RWS en die is wettelijk verplicht geluidswerende maatregelen te nemen als ze over de geluidsnormen komen.

**11. Vier kijkrichtingen voor de toekomst; brief van het college van gedeputeerde staten van 10 september 2013 over De Drentse natuur in 2040**
Geagendeerd op verzoek van de statenfractie VVD

Samenvattende reactie van de fracties
De VVD vraagt zich af waar de inbreng van de staten tijdens de workshops is gebleven. Hoe kunnen de staten een bijdrage leveren in zowel hun kaderstellende als controlerende rol. Willen meer bij de keuzes worden betrokken. Niet op detailniveau maar op hoofdlijnen en daarbij zo efficiënt mogelijk omgaan met de middelen die er zijn. Co-creatie niet alleen voor natuurorganisaties maar ook voor andere partijen die kunnen bijdragen aan de doelen die zijn vastgesteld. Bedoeling is om een meetlat vast te stellen. Periodieke terugkoppeling van de stand van zaken. Flexibiliteit moet blijven ook met het format. De overige fracties geven aan dat als er een meetlat komt er wel goed over gecommuniceerd dient te worden en het wel een meetlat op Drentse maat moet zijn. Moet niet in beton worden gegoten daarom criteria goed neerzetten en draagvlak creëren. Meetlat is niet bedoeld om het beleid te veranderen maar als toevoeging. Zo weinig mogelijk drempels opwerpen maar passend binnen de kaders.

De reactie van het college van GS op hoofdlijnen wordt als volgt verwoord:
Gedeputeerde v.d. Boer geeft aan dat het gaat over hoofdlijnen en richting geven met alle relevante betrokken. Er dient terugkoppeling te komen naar PS en daarbij is Flevoland maar een voorbeeld van een denkrichting. Het gaat om Co-creatie met alle relevant betrokken partners. Meetlat/criteria ontwikkelen die relevant zijn voor het beleid dat je wil toetsen. In de strategie voor de realisatie zijn al de nodige activiteiten gepland en een meetlat/ontwikkelcriteria past daar in. Bezwaar en beroep procedures blijven bestaan. De uitwerking van de kijkrichtingen zit in de natuurvisie en komt binnenkort naar PS net als de uitvoering van de realisatiestrategie.

Gedeputeerde v.d. Boer zegt toe dat er een meetlat(ontwikkelcriteria) komt in de realisatiestrategie van de natuurvisie.

**12. BIO-plan Drentsche Aa en BIP Drents-FrieseWold; brief van het college van Gedeputeerde Staten van 30 oktober 2013**
Verplaatst naar de agenda van de commissie OGB van 26 maart a.s.

**13. Mededelingen**
Geen

**14. Sluiting**
De voorzitter sluit de vergadering om 19.35 uur.

Vastgesteld in de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid van 26 maart 2014,

, voorzitter

, statenadviseur

# Niet meer maar minder

## Gevolgen nieuwe aansluiting Slenerweg (N34)

### Motivatie

**De provincie heeft bij het veilig maken van de N34 de voorkeur gegeven aan het bouwen van een aansluiting bij de Slenerweg bij Klijndijk. Dit rapport toont aan dat deze keuze onacceptabele gevolgen zal hebben voor de inwoners van Klijndijk.**

Samenstelling

Actiecomité N34 Klijndijk

Januari 2014

**Voorwoord**

Bij de overdracht van de N34 van Rijkswaterstaat aan de provincie in 2007 is als primaire eis meegegeven dat de diverse aansluitingen veilig moeten worden gemaakt. Dit is voor de gebruikers een grote vooruitgang en een mooi vooruitzicht.

Echter, met het bepalen van een nieuwe aansluiting bij Klijndijk komen ook andere zaken naar voren.

In het rapport van de Grontmij, N34 traject Exloo-Emmen staat op blz. 26 te lezen dat de toetsing van de verschillende varianten gebaseerd is op bureauonderzoek voor de betreffende criteria ( met betrekking tot verkeersdoelmatigheid en omgevingsaspecten) en niet op gedetailleerd gebiedsgericht onderzoek.

De provincie neemt alleen verantwoordelijkheid voor de scope (afbakening plangebied) en neemt geen verantwoordelijkheid voor gevolgschade van hun maatregelen voor Klijndijk.

Een aantal verontruste bewoners hebben zich verenigd in het Actiecomité N34. Door middel van dit schrijven willen we duidelijk maken dat er, met de plaats van de aansluiting, geen rekening is gehouden met de inwoners van Klijndijk, terwijl aantoonbaar kan worden gemaakt dat de geplande aansluiting Slenerweg ( variant7 in het rapport van de Grontmij) grote gevolgen voor ons dorp zal hebben.

De uitslag van een huis aan huis enquête in Klijndijk versterkt onze motivatie om alle legale middelen in te zetten om dit plan te voorkomen. Bijna 80% van de inwoners is tegen de aansluiting Slenerweg. Handhaving en realisatie van een veilige ongelijkvloerse kruising bij Emmen-Noord is de wens van het grootste deel van de bewoners.

De uitslag geeft tevens weer dat nagenoeg **alle** inwoners van ons dorp goed beseffen dat deze mogelijke aansluiting (Slenerweg) grote gevolgen zal hebben voor heel Klijndijk.

Op de volgende pagina's maken we duidelijk wat de gevolgen zijn. We hebben geprobeerd zaken zo kort en bondig mogelijk weer te geven.

**Als eerste** wordt de huidige situatie weergegeven met op bijlage I een overzicht ter verduidelijking.

**Ten tweede** wordt de visie van de Projectgroep N34 van de provincie weergeven. Deze informatie is met name opgetekend uit het overleg op 26 november jl. dat de Actiegroep heeft gehad met een vertegenwoordiger van de provincie en bestuurders van de gemeente Borger Odoorn. Deze visie wordt verduidelijkt op bijlage II.

**Als laatste** is de visie van het Actiecomité weergeven. Deze visie is in feite ontstaan uit citaten en overzichten in het rapport van de Grontmij. Deze visie wordt verduidelijkt in bijlage III.

Wij verwachten dat bijgaand schrijven u een duidelijk beeld zal geven van de huidige en eventueel toekomstige situatie. Tegelijkertijd onderstreept dit schrijven wat ons beweegt te strijden tegen de geplande aansluiting bij de Slenerweg.

Actiecomité N34 Klijndijk

**Weergave huidige situatie**

Bijlage I geeft de huidige verkeersintensiteiten (telling 2009) weer. Deze cijfers zijn een **rechtstreekse weergave van het rapport van de Grontmij.**

De verkeerssituatie in Klijndijk laat zien dat er sprake is van een gebiedsontsluiting.

Zowel de Hoofdweg ri. Emmen (Pandiek) als de Melkweg doen dienst als gebiedsontsluitingswegen terwijl het erf-toegangswegen zijn.

Verkeer van en naar Emmen levert een dagelijkse stroom van voertuigen op met mensen die er werken, winkelen enz.

De nabijgelegen N34 is bovendien voor de omliggende dorpen en het verdere achterland de ontsluiting voor verkeer met name richting zuid en west

De toename van met name vrachtverkeer is de laatste jaren toegenomen.

De Melkweg en verder richting Valthermond, is één lange rechte overzichtelijke weg die uitnodigt tot hard rijden.

De hoofdweg (Pandiek) draagt de grootste last (verkeer uit Emmen vice versa)

De huidige situatie op de Melkweg is voor de gemeente Borger Odoorn opnieuw aanleiding aanpassingen te doen in de vorm van het creëren van één richting verkeer in het dorp en het kappen van bomen aan deze weg. In het nabije verleden is reeds €100.000 uitgegeven aan verkeer remmende maatregelen op deze weg.

De aantrekkingskracht van camping de Fruithof leidt in de zomer, met name op wisseldagen, nu al vaak tot problemen bij de rotonde in Klijndijk.

**Kortom: de huidige verkeerslast heeft reeds een behoorlijk negatieve invloed op de leefbaarheid in Klijndijk**

**Weergave van de gevolgen van de geplande aansluiting volgens de Projectgroep N34 provincie Drenthe.**

De informatie op bijlage II is verkregen tijdens een uitwisseling van standpunten tijdens het overleg op 26 november met vertegenwoordigers van de gemeente Borger Odoorn, de Provincie en leden van het Actiecomité

De genoemde verkeersintensiteiten zijn door de provincie met name weergegeven om aan te tonen dat in het geval van de nieuwe aansluiting Slenerweg en de sluiting van Emmen Noord de toename van verkeer vanuit Emmen wordt opgeheven door de afname van het verkeer vanuit richting Valthe en Odoorn.

De genoemde cijfers op deze bijlage zijn niet te herleiden naar de huidige getallen van de telling 2009 en niet te verklaren aan de hand van het rapport van de Grontmij. De berekende stijging 6400 naar 9400mvt/etmaal berust dus op niet herleidbare cijfers.

De verkeersbewegingen van en naar ’t Haantje zijn niet meegenomen door de Projectgroep en zijn ook niet terug te vinden in dit overzicht.

**Melkweg (3000)**

**Getal niet te herleiden uit rapport Grontmij**

Er is geen rekening gehouden met de aanzuigende werking vanuit richting Valthe, Valthermond en nog verder, ondanks de vermelding van de snellere verbinding bij deze variant in het rapport van de Grontmij.

**Hoofdweg Pandiek(6000)**

**Getal niet te herleiden uit rapport Grontmij**

De vermelding in het rapport van de Grontmij dat de Odoornerweg een aantrekkelijke ontsluiting blijft voor Emmen komt niet tot uiting in het genoemde overzicht.

**Hoofdweg Odoorn-Klijndijk(3000)**

**Getal niet te herleiden uit rapport Grontmij**

De in het rapport van de Grontmij genoemde verhoogde intensiteit (bij variant 7) op de hoofdweg (Odoorn-Klijndijk visa versa) komt niet tot uiting in het overzicht op bijlage II. De werkelijk aangegeven verhoging is 300 tot 1500 mvt/etmaal. Zie rapport Grontmij pag.33.

**Ondanks de, volgens het Actiecomité, onvolledige en niet herleidbare getallen, zal de verkeersintensiteit bij de rotonde in Klijndijk toenemen van 6400mvt/etmaal naar 9400mvt/etmaal. Een stijging dus van 40%. Een vertegenwoordiger van de provincie meent dat de rotonde dit technisch wel aan kan. Over de gevolgen is niet gesproken.**

## Weergave gevolgen van de geplande aansluiting volgens het Actiecomité N34 Klijndijk

In **bijlage III** worden de verkeersintensiteiten genoemd die volgens het Actiecomité een direct gevolg zijn van de uitkomsten van het rapport van de Grontmij.

**Verklaring genoemde getallen**

**Melkweg (3700):**

**Citaten rapport Grontmij: "Opheffen aansluiting Emmen Noord leidt tot verschuiving verkeersstromen." "Variant 7 (nieuwe aansluiting Slenerweg) leidt juist tot een iets snellere aansluiting dan de huidige aansluiting Emmen Noord"**.
Doordat de nieuwe aansluiting Slenerweg voor het achterland (Valthermond en verder) een snellere en rechtstreekse verbinding is naar de N34, zal het verkeer dat momenteel via Odoorn de N34 kiest, in de nieuwe situatie kiezen voor de route via de Melkweg. Temeer omdat de weg Valthe-Odoorn een 60 km-weg is geworden en Odoorn Noord wordt gesloten. Dit betekent een veel langere reistijd om de N34 te bereiken. Daarnaast zal de nieuwe aansluiting voor een grotere regio aantrekkelijk zijn om voor te kiezen. Dit betekent dat de intensiteit op de Melkweg stijgt van 3100 naar 3700. Concreet: 500 mvt/etmaal kiest er voor om niet via Odoorn te reizen maar de snellere weg via de Melkweg te nemen. De snellere verbinding voor het achterland leidt tot minimaal 100 extra voertuigen. Totaal dus 3100+500+100=3700mvt/etmaal extra. Zie bijlage III.

**Hoofdweg (Odoorn-Klijndijk) (3800)**

**Grontmij rapport schema pagina 33.**
De in het rapport van de Grontmij vermelde verkeerskundige effecten geven weer dat bij variant 7 een toename van verkeer is te verwachten van en naar Odoorn in geval van aansluiting Slenerweg. Het overzicht van het rapport geeft een toename weer van 300 tot 1500 mvt/etmaal. Bovenstaande leidt tot de genoemde uitkomst van verkeerstoename in bijlage III.

**Hoofdweg/Pandiek (6700)**

**Citaat rapport Grontmij: "Het risico bestaat dat de nieuwe aansluiting dezelfde aantrekkingskracht heeft voor de ontsluiting van Emmen als de bestaande aansluiting Emmen Noord. Vooral in variant 7 (nieuwe aansluiting Slenerweg) kan dit ongewenste effect optreden omdat de nieuwe aansluiting circa 1 kilometer noordelijker ligt dan de huidige aansluiting Emmen Noord".**
Aanvulling Actiecomité: deze nieuwe aansluiting is bovendien ook een veilige waardoor de aantrekkingskracht zelfs nog wordt versterkt. Concreet: de 7400mvt vanuit Emmen zullen na de sluiting van Emmen Noord blijvend de snelste weg kiezen naar de N34 en de omliggende dorpen. Ondanks deze overtuiging zijn we meegegaan in het schema van de Grontmij op pagina 33 en hebben de 7400 afgewaardeerd naar 6700mvt/etmaal.

**Rotonde in Klijndijk (11300)**

De verkeersintensiteiten op de toegangswegen leiden tot genoemde verkeerslast op de rotonde.
**Slenerweg: (8400) het 17 voudige ten opzichte van de huidige situatie (500)**

**Conclusies**

**De overheid heeft ons steeds voorgehouden dat bij deze variant (variant 7 Slenerweg) nauwelijks sprake is van een verhoogde verkeersintensiteit. Dit rapport toont aan dat variant no. 7 veel grotere consequenties zal hebben voor het dorp Klijndijk dan wat de overheid ons voorhoudt. De verkeersintensiteit zal als volgt toenemen:**

- **Hoofdweg/Pandiek: van 6000 naar 6700mvt/etmaal. Dit betekent een toename van 12%.**
- **Hoofdweg Odoorn: van 3100 naar 3800mvt/etmaal. Een toename van 23%.**
- **Melkweg: van 3100 naar 3700mvt/etmaal. Een toename van 20%.**
- **Rotonde in Klijndijk: van 6400 naar 11300mvt/etmaal. Een toename van 75%.**

**Hierbij dient te worden opgemerkt dat het Actiecomité van mening is dat de genoemde 6700mvt/etmaal in werkelijkheid veel hoger zal uitvallen (7400+), zoals is aangegeven op pagina 5**

**Al met al een te grote verkeerstoename, die de leefbaarheid van ons dorp ernstig zal aantasten.**

**Naast bovengenoemde conclusies pleiten de volgende argumenten eveneens tegen een ontsluiting bij de Slenerweg:**

- **Er is in het nabije verleden door het bestuur van Borger Odoorn veel geld uitgegeven (€100.000) voor met name verkeer remmende maatregelen, hetgeen niets heeft opgeleverd en in de toekomst eveneens niets zal opleveren.**
- **Er zullen door de aantrekkingskracht van camping de Fruithof in de zomermaanden vaker problemen ontstaan door stagnatie op de toegangswegen.**
- **De kosten voor de bouw van variant 7 zullen veel hoger uitvallen dan in het rapport van de Grontmij wordt vermeld (o.a. huidig viaduct voldoet niet, kosten aanleg nieuwe weg naar het viaduct en afbraak aansluiting Emmen Noord). Dit is reeds bevestigd door de overheid.**
- **Enquête in Klijndijk wijst uit dat 79% van de inwoners tegen aansluiting bij de Slenerweg is.**
- **Er is voorafgaand aan het bepalen van een nieuw te ontwikkelen tracé geen rekening gehouden met de inwoners van Klijndijk.**
- **Fijnstof: een verhoogde uitstoot van 5 microgram/m3 leidt tot 22% meer longaandoeningen. De nieuwe situatie resulteert in 75% meer voertuigen(rotonde).**
- **Een evt. aansluiting bij de Slenerweg brengt de situatie van 1988 terug.**
- **Toename nachtelijk verkeer en sluipverkeer en ook meer zwerfvuil.**
- **Pas aangelegde wildoversteekplaats op de Melkweg zal groter gevaar vormen voor mens en dier.**
- **Een ontsluiting direct bij ons dorp geeft een hoger risico op criminaliteit.**
- **Wie neemt verantwoordelijkheid voor evt. gevolgschade voor Klijndijk m.b.t. de wens van Emmen om de aansluiting Emmen Noord te sluiten.**
- **Hoofdweg en Melkweg zijn geen gebiedsontsluitingswegen, terwijl de provincie dit wel als eis stelt.**
- **De nieuwe aansluiting dicht bij het dorp zal het landschappelijk aanzicht vanuit het dorp aantasten.**

**Een ontsluiting bij Emmen Noord is in dit geheel nooit nader bestudeerd door de projectgroep van de provincie. Het gemeentebestuur van Emmen wenst hier geen ontsluiting, terwijl hier de noodzakelijke ruimte voor een veilige ongelijkvloerse kruising bij deze aansluiting al aanwezig is. Er wordt bij realisatie van een veilige aansluiting bij Emmen Noord niemand benadeeld, niet in Klijndijk en niet in onze buurdorpen.**

## Bijlage I

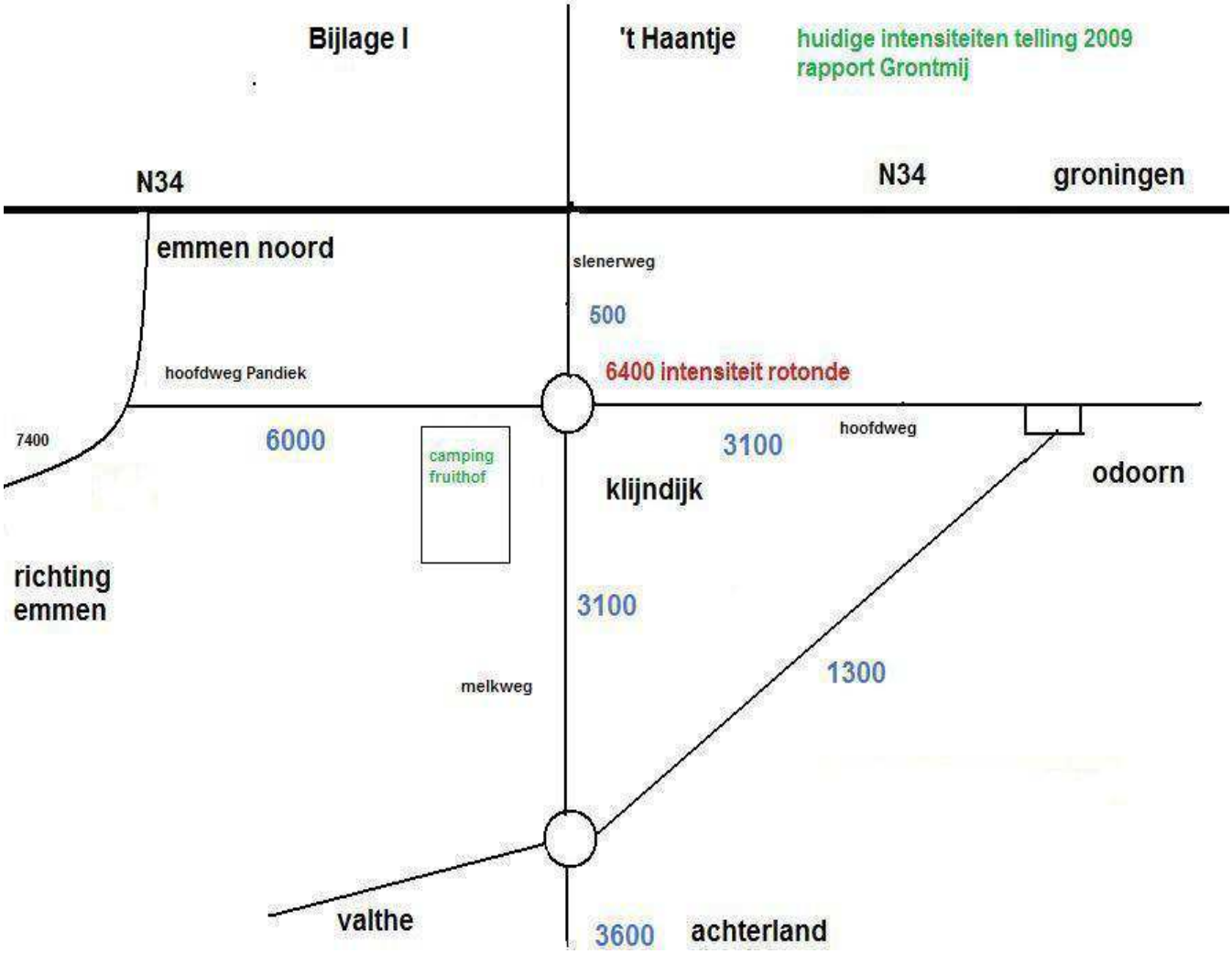
Bijlage I
't Haantje
huidige intensiteiten telling 2009
rapport Grontmij
N34
N34
groningen
emmen noord
slenerweg
500
hoofdweg Pandiek
6400 intensiteit rotonde
7400
6000
camping
fruithof
3100
hoofdweg
klijndijk
odoorn
richting
emmen
3100
1300
melkweg
valthe
3600
achterland

# Bijlage II

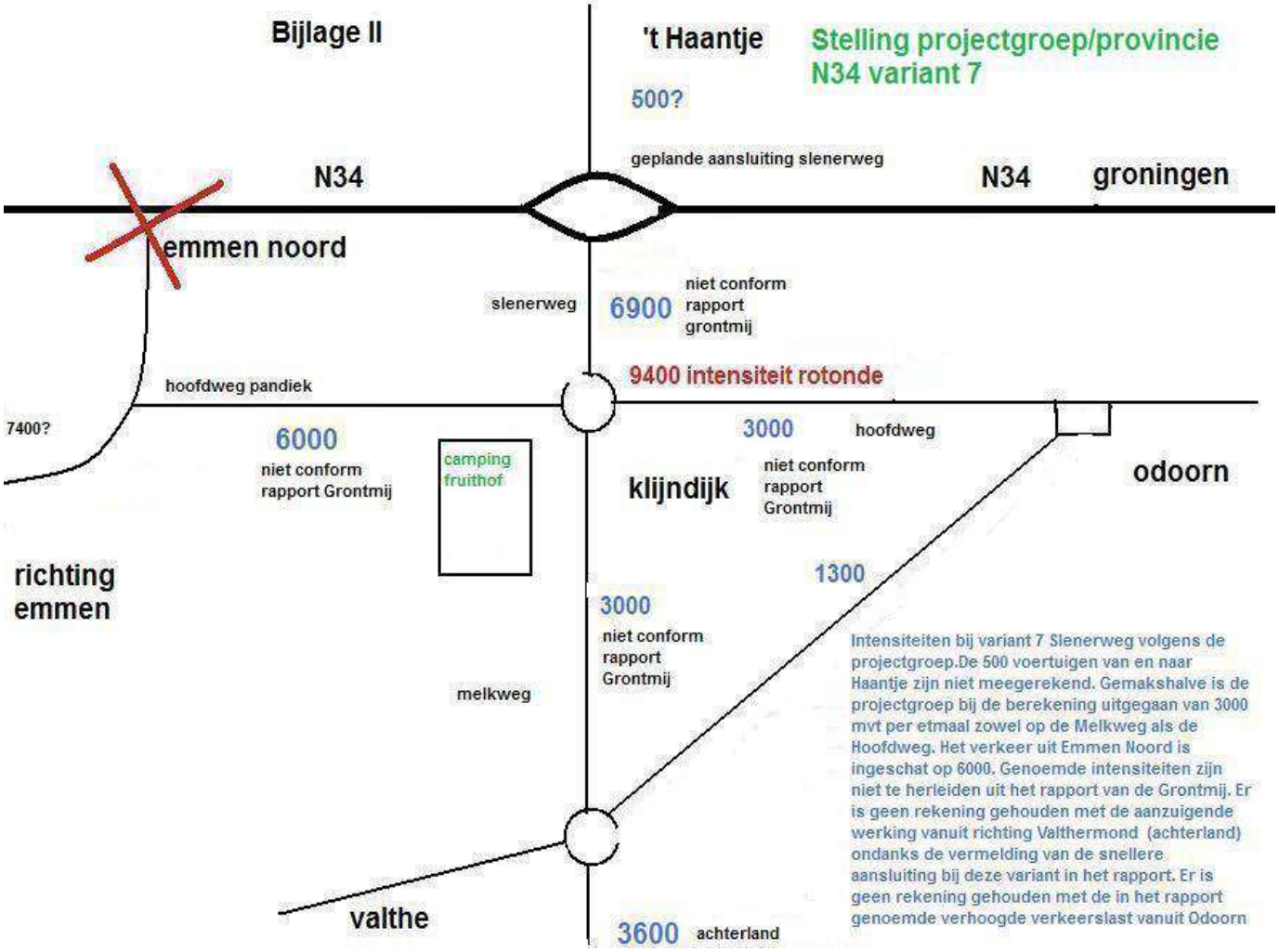
Bijlage II
't Haantje
Stelling projectgroep/provincie
N34 variant 7
500?
geplande aansluiting slenerweg
N34
N34
groningen
emmen noord
slenerweg
6900
niet conform
rapport
grontmij
9400 intensiteit rotonde
hoofdweg pandiek
7400?
6000
niet conform
rapport Grontmij
camping
fruithof
3000
hoofdweg
klijndijk
niet conform
rapport
Grontmij
odoorn
richting
emmen
1300
3000
niet conform
rapport
Grontmij
melkweg
Intensiteiten bij variant 7 Slenerweg volgens de projectgroep.De 500 voertuigen van en naar Haantje zijn niet meegerekend. Gemakshalve is de projectgroep bij de berekening uitgegaan van 3000 mvt per etmaal zowel op de Melkweg als de Hoofdweg. Het verkeer uit Emmen Noord is ingeschat op 6000. Genoemde intensiteiten zijn niet te herleiden uit het rapport van de Grontmij. Er is geen rekening gehouden met de aanzuigende werking vanuit richting Valthermond (achterland) ondanks de vermelding van de snellere aansluiting bij deze variant in het rapport. Er is geen rekening gehouden met de in het rapport genoemde verhoogde verkeerslast vanuit Odoorn
valthe
3600
achterland

# Bijlage III

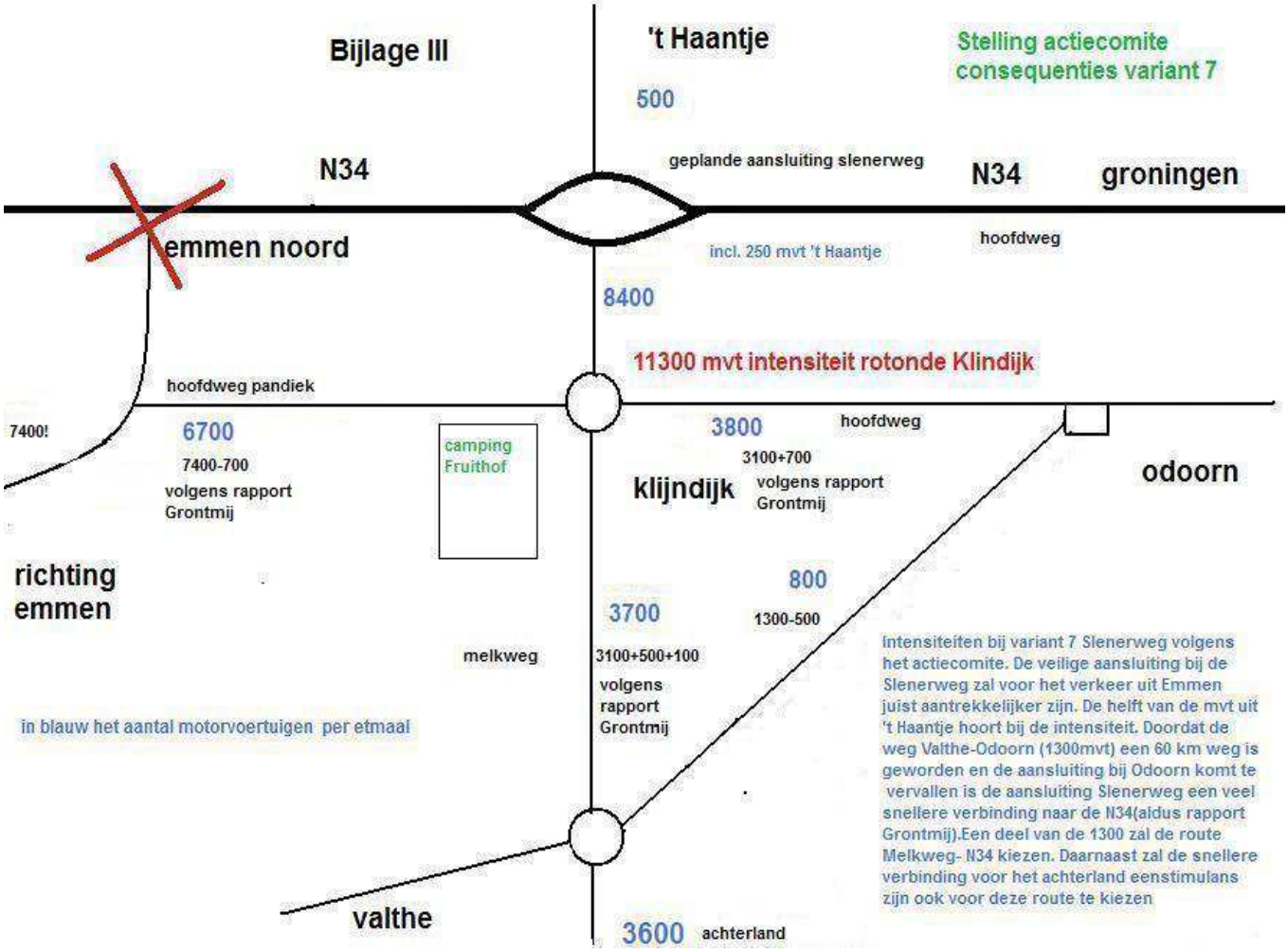
Bijlage III
't Haantje
Stelling actiecomite
consequenties variant 7
500
N34
geplande aansluiting slenerweg
N34
groningen
emmen noord
incl. 250 mvt 't Haantje
hoofdweg
8400
11300 mvt intensiteit rotonde Klindijk
hoofdweg pandiek
7400!
6700
7400-700
volgens rapport
Grontmij
camping
Fruithof
3800
hoofdweg
3100+700
volgens rapport
Grontmij
klijndijk
odoorn
richting
emmen
800
1300-500
3700
melkweg
3100+500+100
volgens
rapport
Grontmij
in blauw het aantal motorvoertuigen per etmaal
Intensiteiten bij variant 7 Slenerweg volgens het actiecomite. De veilige aansluiting bij de Slenerweg zal voor het verkeer uit Emmen juist aantrekkelijker zijn. De helft van de mvt uit 't Haantje hoort bij de intensiteit. Doordat de weg Valthe-Odoorn (1300mvt) een 60 km weg is geworden en de aansluiting bij Odoorn komt te vervallen is de aansluiting Slenerweg een veel snellere verbinding naar de N34(aldus rapport Grontmij).Een deel van de 1300 zal de route Melkweg- N34 kiezen. Daarnaast zal de snellere verbinding voor het achterland eenstimulans zijn ook voor deze route te kiezen
valthe
3600
achterland

# Inspreektekst SDE++ 12 februari 2014 Provinciale Staten Drenthe

Onlangs stuurde ik een brief naar de directeur van de Triodosbank. De aanleiding was een artikel van Raedthuys in het blad van de bank. "Het betrekken van burgers bij duurzame projecten is niets nieuws, althans voor Raedthuys", zo begint dat artikel waarin de loftrompet wordt gestoken over de uitputtende manier waarop Raedthuys voor haar duurzame projecten draagvlak weet te vinden. Wij weten dat Raedthuys de burgers in de Veenkoloniën totaal niet heeft betrokken en dat er simpelweg geen draagvlak is. Wel heeft Raedthuys de boeren in het gebied een contract laten tekenen waar ze niet meer onderuit kunnen en verder maken ze handig gebruik van de Rijksregelingen, de Rijkscoordinatieregeling om het project zonder draagvlak en zonder het locale bestuur door te drukken, de SDE+ regeling om voldoende subsidie binnen te harken en de planschaderegeling om de schadeclaims op af te wenden.

De reactie van de Triodosbank was al even veelzeggend. "Windenergie op land is de meest voordelige vorm van duurzame energie." Waar heb ik dat eerder gehoord? "Raedthuys zoekt proactief naar draagvlak bij omwonenden." Daar is ons niets van gebleken. "De overlast die bewoners ervaren is een vervelende bijkomstigheid". Ja dat slaat echt alles als je de schrijnende verhalen van omwonenden van windturbines over de hele wereld leest. "Wij hebben vertrouwen in het democratische proces." Laat me niet lachen. Precies dat vertrouwen ontbreekt volledig.

Waren het niet een aantal vertegenwoordigers van de betrokken ministeries die de 200 MW aan windturbines zowel bij de provincie als bij de gemeentes als dictaat neerlegden. Was het niet de provincie die dat verder wist op te krikken naar 270 MW nadat ze burgers van Borger-Odoorn en Aa en Hunze zand in de ogen had gestrooid met een provinciale omgevingsvisie waarin alleen Emmen en Coevorden waren aangewezen voor wind. Was het niet Reint Munniksma die, zonder mandaat van uw huis, dat verder wist op te krikken tot 285,5 MW. Is het niet Minister Kamp die het democratisch proces buiten spel zet door aan de Rijkscoördinatieregeling vast te houden. Is dat niet dezelfde minister die opdracht gaf voor een onderzoek door het RIVM naar de gezondheidseffecten van windturbines en daarbij op voorhand aangaf wat daar uit moest komen.

We hebben als burgers al te veel zogenaamde onafhankelijke onderzoeken als zoete koek moeten slikken. We pikken het niet langer dat in literatuuronderzoeken door aan het Rijk gelieerde organisaties de resultaten van onderzoeken die niet stroken met de van te voren gedicteerde uitkomsten systematisch buiten beschouwing worden gelaten of als "grijze" onderzoeken worden weggezet. Wij hebben geen vertrouwen in bestuurders die alleen maar dictaten vanuit Den Haag najagen vanwege hun carrièreperspectieven. Wij hebben geen vertrouwen in een overheid die problemen decennia lang ontkent om ze vervolgens schoorvoetend toe te geven [denk aan de aardbevingen in Groningen]. Wij hebben geen vertrouwen in een overheid die problemen oplost door nieuwe te introduceren. Wij hebben geen vertrouwen in een overheid die het voorzorgsprincipe aan de dijk zet. Gaan uw opvolgers over 30 jaar toegeven dat er een verband is tussen gezondheidsklachten en windturbines? Moeten we daarop wachten? Nu ligt er weer een dictaat bij de locale bestuurders om draagvlak te organiseren. Draagvlak organiseer je niet achteraf, dat heb je vooraf of je hebt het niet.

Ja, zeg ik nog steeds, we moeten met ze allen de transitie naar duurzaamheid maken. Laten we dat dan ook samen organiseren zonder dictaten vooraf en uitgaande van de oorspronkelijke doelstelling, namelijk het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen. Wij zijn daar als burgers beter toe in staat dan de overheid. De overheid hebben we dus niet nodig om te dicteren maar alleen om te faciliteren en dan graag zodanig dat iedereen die dat wil de transitie kan maken.

Geachte aanwezigen.

Het toepassen van de Rijks Coördinatie Regeling en het onverkort aannemen van de Omgevingsvisie 2014 heeft verstrekkende gevolgen voor de Veenkoloniën

Bewoners van Boerveen zijn zeer bezorgd over hun gezondheid, en die van hun kinderen. Zeker na een tweetal voorlichtingsavonden, die georganiseerd werden door lokale aktiegroepen uit het "zoekgebied". Gelukkig heeft de Overheid dat nu in de bekwame handen van de Rijksdienst RIVM gelegd.
Een adviesorgaan, dat de Q-koorts problematiek vanaf 2008 adequaat heeft afgehandeld door:

a. De geitenhouderij in 2010 ruimhartig te compenseren.
b. En de getroffen bewoners, die of in de bijstand, of op het kerkhof vertoeven, nu met een dooddoener door diezelfde organisatie te laten afpoeieren.

Nee, ik wil het niet over de humane gezondheid hebben, maar over het welzijn van alle landbouwhuisdieren in Boerveen. Ons gebied kent een aantal melkveehouderijen en paardenfokkers. Kenmerk van huisdieren en vee is, dat zij plaats gebonden zijn, en daardoor niet kunnen ontkomen aan de invloed van turbines.
Waar bij het starten van de eerste turbine bewoners gillend in de pen klimmen, worden deze dieren apathisch. Langdurige blootstelling aan Laag Frequent Geluid zorgt ervoor dat het lichaam van deze dieren zich gaat verzetten; cellen in alle weke delen (hart nieren, spieren hersenen) proberen het effect van dit geluid te compenseren door hun celwand te verstevigen. Het gevolg hiervan is, dat de melkgift vermindert, de kwaliteit van slachtvee afneemt, en dat veterinaire kosten toenemen door een afgenomen weerstand. Ongetwijfeld zal ook hier de getroffen landbouwer ruimhartig gecompenseerd worden.
Maar Stichting WindNEE probeert ook de belangen van deze dieren te behartigen.
Om te voorkomen, dat dit dierlijk drama zich gaat afspelen – Pardon, de Landbouwer met deze overlast wordt geconfronteerd – zou van Rijkswege de verplichting moeten gaan gelden, dat deze dieren tijdig uit het getroffen gebied geëvacueerd worden.

Ik doe een beroep op u om het niet zover te laten komen.

Achtergrond en Verwijzingen :

http://www.noordhollandsdagblad.nl/stadstreek/metropool/article24939003.ece

http://www.windmolenoverlast.nl

http://www.windturbinesyndrome.com

http://stopthesethings.files.wordpress.com/2013/09/schomer-et-al-windturbine-noise-5th-int-conference-aug-2013.pdf

http://www.epaw.org/multimedia.php?lang=en&article=aiw

Louis JW Zeegers
Penningmeester WindNEE

Inspreektekst 12 2 2014 Stichting Platform Storm

Geachte aanwezigen.

Als stichting platform Storm ontvangen wij veel vragen over het tot op heden gelopen proces, hoe het er nu voor staat en vooral: wat de mensen kunnen gaan verwachten.
De brieven van GS en minister Kamp pretenderen duidelijkheid te geven maar wij vragen ons af waarover?

De eerste duidelijkheid die er is, is dat de RCR regeling doorloopt. Gedeputeerde Munniksma stelde dat die zou vervallen als de gebiedsvisie maar werd omarmd. Hij zou de regie terugkrijgen. Niets blijkt minder waar, minister Kamp was leidend en blijft leidend.
De volgende duidelijkheid die er is, is dat gemeenten tegen elkaar uitgespeeld gaan worden. Want als de nog in te vullen 35.5MW niet in Emmen komt, komt deze in Borger-Odoorn en Aa- en Hunze en vice versa.

Voor ons staan, zo stelt Kamp het, omdat Europa het wil, 150 tot 185.5 MW te verwachten. In een gebied met duizenden inwoners wordt een enorme windindustrie opgebouwd ter glorie van de doelstelling van duurzame energie uit Brussel. Wat dit voor de bewoners betekend is niet van belang. De brief blinkt, net zoals de gebiedsvisie en de omgevingsvisie, uit in softe bewoordingen die moeten bewijzen dat er toch wel aan de inwoners wordt gedacht. Zo schrijft minister Kamp: “snelle en ZORGVULDIGE werkwijze” en “met aandacht voor onder meer de informatievoorziening voor de bewoners in en rondom het RCR-gebied, de invulling van gebiedsontwikkeling en participatie en de afronding van een zorgvuldige MER-studie”

Ook GS beweert het beste met ons voor te hebben: “Wij achten de zorg voor de inwoners van het gebied van groot belang. Wij blijven streven naar optimale inpasbaarheid en voldoende mogelijkheden voor participatie en gebiedsontwikkeling met de vastgestelde Gebiedsvisie windenergie Drenthe als uitgangspunt.”

Als bewoners hebben wij inmiddels wel door dat dit soort retoriek volledig inhoudsloos is. Wat heb je aan korting op je energie rekening, als je wakker ligt van het geluid van de windturbines? Of al zonnepanelen en/of houtkachel hebt? Optimale inpassing? De ruimte die er is, is er. De opgave die er is, is er. Dat is dus simpelweg proppen om maar aan die MW te komen, ongeacht of bewoners zullen worden ingesloten door 200 meter hoge windturbines of niet. Communicatie? Laat ons niet lachen. Al drie jaar lopen we achter informatie aan te hollen, ook de actualisatie van de omgevingsvisie wordt weer met een enkele advertentie in de krant gecommuniceerd. Van fouten wordt niet geleerd, het reeds ingeslagen pad wordt enthousiast doorgelopen, met oor- en oogkleppen op.

Meer is het niet en wij verwachten ook niet meer dat het nog serieus opgepakt zal worden, noch door de minister, noch door de provincie noch door de nu al zo bejubelde stuurgroep die het wel allemaal in goede banen zal gaan leiden. Dat dezelfde personen erin zitten die tot op heden bij dit proces betrokken zijn, beloofd weinig goeds.

Inmiddels is dus de actualisatie van de omgevingsvisie openbaar ter inzage gelegd en zijn wij wederom begonnen met het verzamelen van handtekeningen. Daarbij wil ik u even mee terug nemen naar het verleden. In uw vergaderingen doet u niet anders dan terug kijken en zwartepieten dus bij deze doet Storm mee: er is in 2010 een omgevingsvisie met daarin een aantal zoekgebieden. Coevorden en Emmen zijn aangewezen als zoekgebied voor grootschalige windenergie. Er worden zienswijzen verzameld en daarop komen slechts enkele reacties uit Borger-Odoorn en Aa&Hunze. Want wij worden niet genoemd en dus is dit niet voor onze bewoners van belang. De minieme informatie die er was heeft zich tenslotte ook alleen gericht op Emmen en Coevorden. Wel reageren:
-4 milieu organisaties, (Natuur en Milieu Federatie, het Drentse Landschap, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer.) Hun visie: de mogelijkheid en het vrijhouden van de rest van Drenthe, dus maar in de Veenkoloniën
-3 bedrijven/organisaties die verdienen aan wind (Raedthuys, NWEA en LTO)
- en 2 Overige (dus landeigenaren) personen die ook financieel gewin hebben.
Op basis van deze enkele zienswijzen zijn Borger-Odoorn en Aa& Hunze toegevoegd. Niet door een amendement, maar door de ambtenaren. Er is niet eens een discussie over gevoerd of dit wel een zuiver proces was.
Kennelijk zijn de handtekeningen van windboeren, windindustrie bedrijven en milieuorganisaties meer waard dan de duizenden handtekeningen op de daaropvolgende zienswijzen en het burgerinitiatief. En dat noemt u een democratisch proces?

Ook al wonen wij niet waar u woont, wij zien niet in waarom u wel recht hebt op vrijstelling van deze windwaanzin en wij gedwongen worden te accepteren van een groene rustige omgeving in een industrieel windindustrie gebied te moeten wonen.
Waar haalt de overheid –u en het Rijk – het recht vandaan om onze woon- en leefomgeving op deze wijze doelbewust te vernietigen?

Overigens is recent gebleken dat de overheid, door de eerdere gefundeerde waarschuwingen voor de negatieve effecten van de Noordelijke gaswinning te negeren, grote risico's nam met nu de bekende desastreuze gevolgen voor de bewoners.

Geachte Statenleden, een dergelijk horrorscenario ligt weer voor ons, als u deze overheidsdrang om tot grootschalige plaatsing van windturbines in ons Veenkoloniale gebied te komen, niet blokkeert. U bent gewaarschuwd!

Ik dank u voor uw aandacht.
Stichting Platform Storm
Mirjam Goudriaan, secretaris.

Inspreken Statenvergadering

Geachte Statenleden en andere aanwezigen

Graag maak ik van deze gelegenheid gebruik in te spreken over het door u te bespreken agendapunt.

Bij het zoeken naar geschikte locaties voor windenergie heeft de provincie zich laten leiden door de gedachte: windturbines bederven het landschap. Het zijn industriële gevaarten die eigenlijk niet thuis horen in het beeld wat wij van Drenthe hebben. Denk je aan Drenthe,dan zie je heidevelden, vennetjes, beekdalen, bossen, dorpsbrinken. Dat beeld willen we in stand houden. Windturbines dus alleen aan de randen van de provincie, ver weg van het 'mooie' Drenthe.
Dan ga je kijken naar de Veenkolonieën, die zijn toch niet typisch Drents en enigszins uit het blikveld. Dan ga je kijken naar Emmen, ook ver weg en heeft ook lege veengebieden en ja, Coevorden is héél ver weg, dat grenst zelfs aan Duitsland en in Duitsland vlak tegen de grens met de gemeente Coevorden staan al 10 windturbines. Daar laten we ze bij aansluiten, dat geeft minder verrommeling en we noemen het de locatie Weijerswold. Vanuit het standpunt van Ruimtelijke ordening allemaal heel begrijpelijk, maar dat het voor de bewoners een dubbele belasting betekent, dat benoemen we niet. Het Europark is ook heel ver weg, maar wel slechts enkele kilometers van de locatie Weijerswold en daar kan het ook best, er staat al 13 MW. En inderdaad op een bedrijventerrein is het negatieve effect het kleinst, daar zouden er in principe nog wat geplaatst kunnen worden, mits ze niet te dicht op een woonwijk staan. Maar aan de Duitse kant van het Europark wordt ook ijverig windenergie gewonnen. Het gevolg is dat de gemeente Coevorden in visueel opzicht en wat geluidsbelasting betreft een windmolenpark van 82 MW krijgt.

De drie bovengenoemde gebieden zijn, nadat geconstateerd was dat de rest van Drenthe zo gespaard kon blijven over de hoofden van de bewoners heen op een heel abstract niveau ondersteund door 3D visualisaties, ingevuld als geschikte locaties voor windenergie.

De motivatie voor deze gebieden mag dan op een bepaald niveau begrijpelijk zijn maar is nooit uitgesproken en voor de bewoners die de pech hebben onder de turbines terecht te komen is geen wezenlijke aandacht.

Ons dichtbevolkte land biedt eigenlijk maar weinig plaats voor windturbines.
In Drenthe had zeker gezocht moeten worden naar meerdere locaties, nu komen de lasten onevenredig terecht bij een kleine groep bewoners.

Minister Kamp heeft nu bepaald dat de Veenkolonieën 150 MW moeten realiseren en Coevorden en Emmen samen nog 35,5.
Maar de bestuurders van deze twee gemeenten zijn intussen geschrokken van de weerstand van de bewoners tegen de windmolenplannen en hebben al aangegeven dit niet op zich te willen nemen.
Dit zou in ieder geval niet moeten betekenen dat de Veenkolonieën deze extra 35,5 MW erbij zullen krijgen
.
De Veenkolonieën is een voor ons land uniek leeg gebied. De leegheid is de schoonheid en er is niets wat de windturbines aan het oog ontrekt.

**Tegenwind Veenkoloniën**
Een samenwerking van:
Platform Storm (Borger-Odoorn)
Tegenwind N33 (Veendam)
WindNee (Boerveen)
Tegenwind Hunzedal (Greveling)
Tegenwind Weijerswold (Coevorden)

**Aan: Provinciale Statenleden van Drenthe, Commissie Omgevingsbeleid**

**Onderwerp: Commissie vergadering 12 februari 2014: agendapunt 9, Brief minister Kamp**

Veenkoloniën, 12 februari 2014

Geachte commissieleden,

Namens de gecombineerde actiegroepen in Drenthe verenigd in Tegenwind Veenkoloniën maak ik van deze gelegenheid gebruik om op twee punten in te gaan die vandaag op uw agenda staan:

1) Mijn eigen brief over het inspreken tijdens de vorige commissie vergadering
2) De brief van minister Kamp met de mededeling dat de 2 RcR projecten in Borger-Odoorn en AA & Hunze door hem doorgezet zullen gaan worden

Ad 1)
Tijdens de vorige commissie vergadering werd er door diverse mensen vanuit de actiegroepen ingesproken op het agendapunt "energiepotentiekaart". Hierop volgde een verontwaardiging vanuit deze commissie over dit inspreken waardoor zelf het inspreken niet af is gemaakt.

Deze verontwaardiging vind ik geheel ongepast, sterker nog, uw verontwaardiging zou onze verontwaardiging moeten zijn. Niet alleen gaat het bij de energiepotentiekaart ook over windenergie, maar het was ook het aangewezen moment om terug te komen op de vraag die er ligt vanuit het Burger Initiatief. Uw presidium heeft aangegeven dat juist bij de behandeling hiervan het een van de drie momenten zou zijn om terug te komen op de vraag van het Burger Initiatief. Nog even voor de duidelijkheid de vraag: wat is de argumentatie onder de keuze voor dit gedeelte van Drenthe als zoekgebied Windenergie maar ook als gebied voor grootschalige windenergie. Op voordracht van de provincie ook opgenomen in de SvWOL waarbij er zelfs geen inspraak mogelijkheid meer is geweest voor de bewoners en gemeenten van het gebied dat uiteindelijk in de SvWOL is opgenomen.

Het lijkt er sterk op, dat uw reactie een poging is om het moeten beantwoorden van deze vraag te voorkomen. U heeft wellicht geen verklaring of argumentatie anders dan: We moeten nu eenmaal een gebied opofferen. Een slechte boodschap om te brengen! Ook de energiepotentiekaart sjoemelt met de feiten om dit recht gepraat te krijgen. Aangeven dat dit gebied geschikt is met een windsnelheden kaart op 10m hoogte is te belachelijk voor woorden zeker als je weet dat op 100m hoogte er geen verschillen in Drenthe meer zijn t.a.v. windpotentie en dus geen argument meer om voor dit gebied te kiezen!

Ik laat het hierbij voor dit punt, mijn tijd is erg beperkt tijdens dit inspreken en mijn brief duidelijk.

Ad 2)
Dat minister Kamp hier een RcR door gaat zetten is een direct gevolg van de manier waarop deze commissie en vervolgen PS keuzes hebben gemaakt en is omgegaan met dit dossier. Uiteindelijk blijkt dat het door beïnvloeding van Initiatiefnemers en Milieufederatie tot stand gekomen Omgevingsvisie u de deur wagenwijd heeft opengezet voor mega-plannen in dit gebied. Duidelijk is nu dat de initiatiefnemers zeker al wist dat deze onder de RcR zouden worden gebracht. U bent medio 2010 gebruikt door de initiatiefnemers om op democratische wijze zelf uw democratische rechten op te gegeven samen met uw mogelijkheid om de bewoners echt te vertegenwoordigen.

Op zich kan iedereen een fout maken als gevolg van het niet overzien van de consequenties, maar het niet in staat zijn, of niet willen repareren van deze fout is schokkend. De besluitenloosheid door verdeeldheid en onderlinge na-ijver is tenen krommend. Afgelopen PS vergadering heeft dit maar al te duidelijk gemaakt. Eigen stoepjes schoon vegen, oneigenlijke argumenten gebruiken, selectieve geheugens (volgens mij is geschiedenis iets wat vast staat en niet meer aan te passen, maar er blijken uitzonderingen), en ga zo maar door.
Ook je eigen gelijk willen halen in plaats van te doen waarvoor u hier zit, het vertegenwoordigen van de belangen van de bewoners van het gebied is ergerlijk. De motie van D66 in de vorige Statenvergadering zou volgens ons de druk van het gebied halen en argumenten als:

- Niet doen, hiermee haal je de druk van Emmen en Coevorden
- Dit kunnen we toch niet meer doen, dat snappen de mensen in het noordelijk deel niet
- We zijn tegen windenergie dus ook tegen deze motie!

Dit zijn slechte en onjuiste argumenten en stokpaardjes die ten koste gaan van de mensen in het gebied. Deze krijgen de zeer negatieve gevolgen van de manier waarop u nu als volksvertegenwoordiging nu acteert.

Met deze brief van minister Kamp heeft u alle gelegenheid om achterover te leunen en uw handen in onschuld te wassen tenslotte is nu EZ de boosdoener geworden. Ik hoop echter, en ik denk dat de bewoners van dit gebied dit van u mogen eisen, dat u zich tot het uiterste gaat inspannen om de gevolgen te minimaliseren. Zorg dat er goede kaders komen zoals

- betere geluidsnormering d.m.v. de maatwerk mogelijkheid
- goede compensatie vooraf voor omwonenden in plaats van ellen lange planschade procedures
- goede nul-meting en bewaking van de gezondheid
- enz.

Ik wil u graag een lijst verstekken.

Ik laat het hierbij al zou ik u nog wel een halfuur willen toespreken. Doe uw uiterste best voor de bewoners van dit gebied die zich zo duidelijk in de steek gelaten voelen. Dit kan alleen als u gezamenlijk als fracties binnen PS op gaat trekken en de belangen van de omwonenden voorop gaat stellen tegen de ongebreidelde realisatiedrift vanuit EZ.

Nog één punt als laatste. We hebben het heel vaak gehad over hoe belangrijk en beter het had kunnen zijn geweest als de bewoners bij het proces hadden worden betrokken. Denkt u dat wij nu wel zullen worden betrokken? Ik geloof er niets van, alle Europese conventies ten spijt! Heeft u de plan MER al gezien? Hij is al meer dan een halfjaar klaar!

Dank voor uw aandacht

Rob Rietveld

Geachte statenleden,

Ik spreek hier namens de bewoners van De Hoorns, een nieuwbouwwijk aan de zuidoost kant van Rolde, gelegen tegen de N33. De noodzaak van deze weg en de verbreding hiervan is ons duidelijk.
Voor ons als bewoners, zit er een zeer negatieve kant aan en dat is de geluidsoverlast.
Al in 2003 klaagt een bewoner van de Boterakker, een straat die nog verder van de weg af ligt, bij de gemeente over geluidsoverlast van de N33. In het antwoord van de gemeente van 15 juli 2003, waarvan hier een kopie, wordt aangegeven dat de geluidsbelasting op 109 woonobjecten in Rolde, Nijlande en Nooitgedacht hoger is dan toegestaan. Toen onze huizen werden gebouwd moesten wij achter de 50 Db-grens blijven. Wij dachten achter deze grens veilig te zijn voor geluidsoverlast, maar dat valt goed tegen.
De gemeente verwachtte in 2003 dat na het aanbrengen van een Zoab-deklaag alle geluidsoverschrijdingen ongedaan zouden worden gemaakt.
Dit was een zeer optimistische aanname van de gemeente, want in 2013 zijn er opnieuw geluidsmetingen verricht. Hieruit blijkt dat geluidswerende maatregelen met name voor Rolde oost, waar onze wijk ligt, al op korte termijn noodzakelijk zijn. Op basis van het rapport Geluidsmonitoring N33 Rolde is het gemeentebestuur van mening veranderd en stelt nu, ik citeer: “dat op basis van uitgevoerde geluidsonderzoeken kan worden geconcludeerd, dat het noodzakelijk is maatregelen te treffen om de geluidsoverlast in Rolde te beperken.”

Sinds het verkeer over de nieuwe rijbaan rijdt is het geluid enorm toegenomen. Hoorden we het verkeer eerst vooral buitenshuis nu horen we het ook in onze goed geïsoleerde woningen duidelijk met name in de slaapkamers en dat is zeer hinderlijk.
Wat zou u er van vinden als uw kinderen uit bed komen omdat ze niet kunnen slapen, als u ’s morgens om vijf uur wakker wordt niet van de wekker maar van het geluid van het zware vrachtverkeer en niet meer in slaap kunt komen, als u beter de ramen en de ventilatieroosters gesloten kunt houden.

Wij weten dat er nog een laag Zoab over de weg komt en ook dat de helft van het verkeer verhuist naar de andere baan. Maar het geluid van met name de vele vrachtwagens zal duidelijk hoorbaar blijven en overlast geven. Vergeet ook niet dat N33 bij onze woonwijk omhoog gaat om over het viaduct bij de Ziel te rijden. Een vrachtwagen hoor je ongeveer een halve minuut voor hij over het viaduct heen is. Dit betekent dat wij bijna continu het zware en soms gierende geluid horen. Als je er woont en de last ervaart is dat zeker geen gezeur. En het is een voorproefje van wat ons te wachten staat als er niets gedaan wordt aan de geluidshinder.

Bij de verbreding van de weg worden allerlei maatregelen genomen om de dieren te beschermen. Zo zijn er aan beide kanten van Rolde portalen aangebracht om de vleermuizen veilig over de weg te laten vliegen. Het beschermen van flora en fauna vinden we een goede zaak. Nu wij als bewoners om maatregelen vragen om de geluidshinder te beperken voelen wij ons niet gehoord. Er zou van Rolde een precedentwerking uitgaan als er geluidswerende maatregelen zouden worden genomen. Maar nergens is er een situatie als in Rolde waar het

verkeer dicht langs de woonwijken rijdt en twee of drie keer omhoog gaat om viaducten te passeren.

Wij willen graag dat er iets gedaan wordt aan de geluidsoverlast en voelen ons gesteund door het gemeentebestuur van Aa en Hunze en de uitkomsten van het NAA-rapport.
U zit hier om de belangen van de burgers van Drenthe te behartigen. Nu heeft u de mogelijkheid om te helpen. Ik zou zeggen grijp die kans en laat ons niet in de steek.
Wij vragen u om samen met de gemeente Aa en Hunze en Rijkswaterstaat te zoeken naar een oplossing voor het probleem van de geluidsoverlast. De verbreding van de weg is tot stand gekomen door een grote vorm van samenwerking van allerlei belanghebbenden. Kan zoiets ook niet bij het oplossen van het probleem van de geluidshinder vooral nu er geld over is gebleven na de aanbesteding? Zo kan onze buurt een leefbare buurt blijven en Rolde een mooi Drents dorp om in te wonen.
Dank u voor uw aandacht.

Rolde, 12-02-2014
Hans Bots

| Toezeggingenlijst Statencommissie Omgevingsbeleid, 12 februari 2014 | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Naam** | **Omschrijving** | **Startdatum** | **Einddatum** | **Stand van Zaken** |
| **Korte termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Gebiedsvisie Windenergie (PS) | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe* om na een bezoek aan een fabriek voor windmolens in Duitsland de discussie over het vastleggen van de hoogte van en afstand tot windmolens opnieuw te willen voeren. | 26.06.2013 (PS) | 25.09.2013 | |
| 2. Oplegnotitie bij jaarverslagen | *Gedeputeerde vd Boer zegt toe* dat GS met een reactie zal komen<br>*Gedeputeerde vd Boer zegt toe* dat indien nodig GS zal komen met een oplegnotitie | 16.10.2013<br>12.02-2014 | 08.01.2014 | |
| 3. Gewasbeschermingsmiddelen, lelieteelt | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe* er komt een memo over de monitoring, welke stappen er worden gezet en wie gaat handhaven<br>*Gedeputeerde vd Boer zegt toe* dat er een brief naar de staten komt met hierbij als bijlage een brief van regionaal bestuur Oost. Ook geeft de gedeputeerde aan contact op te nemen met gemeente Westerveld | 27.11.2013<br>12.02.2014 | 12.02.2014<br>26.03.2014 | |
| 4. Breedband | *Gedeputeerde vd Tuuk zegt toe* in de commissievergadering van 26 maart komt er een notitie (stuk). Indien de commissie aangeeft daarvoor met de kwartiermaker in gesprek te willen is dat mogelijk | 11.12.2013 | 26.03.2014 | 29.1.2014, Kennismaking met kwartiermaker dhr. Blansjaar<br>√ geagendeerd voor 26 maart |
| 5. Samenwerkingsagenda Zuid-west-Drenthe | *Gedeputeerde v.d. Boer zegt toe* schriftelijk te reageren op de vraag welke gemeenten de samenwerkingsagenda pas na de gemeenteraadsverkiezingen gaan voorleggen aan hun raad. | 12.02.2014 | 26.03.2014 | |
| 6. Actiecomité Klijndijk N34 | *Gedeputeerde Brink zegt toe* dat de commissie nog de argumenten krijgt voor de keuze en de uitkomsten van het gesprek met het comité Klijndijk | 12.02.2014 | 26.03.2014 | |
| 7. Afspraak RCR-procedure windenergie Drenthe | *Gedeputeerde v.d. Boer zegt* toe er zal frequent naar PS worden gerapporteerd over de ontwikkelingen in het winddossier | 12.02.2014 | | |
| 8. Vier kijkrichtingen voor de toekomst | *Gedeputeerde v.d. Boer zegt toe* er komt een meetlat(ontwikkelcriteria in de realisatiestrategie van de natuurvisie | 12.02.2014 | | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Lange termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Evaluatie AFLO nieuwe stijl | Als in de Statenvergadering van 10 oktober 2012 wordt besloten de AFLO nieuwe Stijl te starten, zal deze rond de zomer van 2014 geëvalueerd worden. | 27.11.2013 | 23.09.2014 | Evaluatie blijft staan zoals gepland in najaar 2014<br><br>29.1.2014 Kennismaking commissie CIEL (voorheen AFLO) |
| 2. OV- concessie (nieuw 2018) | *Gedeputeerde Brink zegt toe*: Er wordt een breed traject ingezet. De commissie krijgt een tijdsplan en er worden deskundigen ingeschakeld eventueel met een excursie. PVE komt in ieder geval in de commissie. | 09.01.2013 | 09.01.2017 | 1e bijeenkomst is geweest op 26 juni 2013 |
| 3. EHS; Nader advies CLG (PS) | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe* om het nadere advies van de CLG over de ontstane concrete knelpunten binnen de herijkte EHS voor eind 2013 af te ronden, hierbij contact op te zullen nemen met enkele individuele ondernemers en hiermee terug te komen in de Statencommissie OGB.<br>*Gedeputeerde Munniksma zegt toe* de toegevoegde 72 ha. Mee te zullen nemen in het nadere advies van de CLG<br><br>*Gedeputeerde Munniksma zegt toe* in gesprek te gaan met de heer Bosman en de heer Nieuwenhuis | 26.06.2013 (Cie. + PS)<br><br>27.11.2013<br><br>12.02.2014 | 04.12.2013<br><br>08.01.2013<br><br>26.03.2014 | √ **Lis A4**, brief van 30 oktober 2013, beantwoording toezegging Statencommissie OGB en PS van 12 en 26 juni over aanvullend CLG advies Herijking EHS<br><br>Gesprekken staan gepland voor 5 en 21 maart |
| **M 2013-09;** Gebiedsvisie windenergie Drenthe | **Verzoekt het college**: Gezondheidsaspecten m.b.t. geluid en een eerlijke verdeling van de opbrengsten (mede) leidend te laten zijn in de vervolgprocedure op de gebiedsvisie wind | 03.07.2013 | | |
| **M 2013-10** Gebiedsvisie windenergie Drenthe | **Verzoekt het college**: Bij de verdere planuitwerking te bepalen dat in de oprichtingsvergunning van de gemeenten zal worden opgenomen dat de initiatiefnemers actief de participatie van gebiedsbewoners ter hand zullen nemen. | 03.07.2013 | | |

| Toezeggingenlijst Statencommissie Omgevingsbeleid, 12 februari 2014 | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | | |
| **Naam** | **Omschrijving** | **Startdatum** | **Einddatum** | **Stand van Zaken** |
| **Korte termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Gebiedsvisie Windenergie (PS) | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe* om na een bezoek aan een fabriek voor windmolens in Duitsland de discussie over het vastleggen van de hoogte van en afstand tot windmolens opnieuw te willen voeren. | 26.06.2013 (PS) | 25.09.2013 | |
| 2. Oplegnotitie bij jaarverslagen | *Gedeputeerde vd Boer zegt toe* dat GS met een reactie zal komen<br>*Gedeputeerde vd Boer zegt toe* dat indien nodig GS zal komen met een oplegnotitie | 16.10.2013<br>12.02-2014 | 08.01.2014 | |
| 3. Gewasbeschermingsmiddelen, lelieteelt | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe* er komt een memo over de monitoring, welke stappen er worden gezet en wie gaat handhaven<br>*Gedeputeerde vd Boer zegt toe* dat er een brief naar de staten komt met hierbij als bijlage een brief van regionaal bestuur Oost. Ook geeft de gedeputeerde aan contact op te nemen met gemeente Westerveld | 27.11.2013<br>12.02.2014 | 12.02.2014<br>26.03.2014 | √ LIS A.6 brief van 19 maart 2014 |
| 4. Breedband | *Gedeputeerde vd Tuuk zegt toe* in de commissievergadering van 26 maart komt er een notitie (stuk). Indien de commissie aangeeft daarvoor met de kwartiermaker in gesprek te willen is dat mogelijk | 11.12.2013 | 26.03.2014 | 29.1.2014, Kennismaking met kwartiermaker dhr. Blansjaar<br>√ geagendeerd voor 26 maart |
| 5. Samenwerkingsagenda Zuid-west-Drenthe | *Gedeputeerde v.d. Boer zegt toe* schriftelijk te reageren op de vraag welke gemeenten de samenwerkingsagenda pas na de gemeenteraadsverkiezingen gaan voorleggen aan hun raad. | 12.02.2014 | 26.03.2014 | |
| 6. Actiecomité Klijndijk N34 | *Gedeputeerde Brink zegt toe* dat de commissie nog de argumenten krijgt voor de keuze en de uitkomsten van het gesprek met het comité Klijndijk | 12.02.2014 | 26.03.2014 | |
| 7. Afspraak RCR-procedure windenergie Drenthe | *Gedeputeerde v.d. Boer zegt* toe er zal frequent naar PS worden gerapporteerd over de ontwikkelingen in het winddossier | 12.02.2014 | | |
| 8. Vier kijkrichtingen voor de toekomst | *Gedeputeerde v.d. Boer zegt toe* er komt een meetlat(ontwikkelcriteria in de realisatiestrategie van de natuurvisie | 12.02.2014 | | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Lange termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Evaluatie AFLO nieuwe stijl | Als in de Statenvergadering van 10 oktober 2012 wordt besloten de AFLO nieuwe Stijl te starten, zal deze rond de zomer van 2014 geëvalueerd worden. | 27.11.2013 | 23.09.2014 | Evaluatie blijft staan zoals gepland in najaar 2014<br><br>29.1.2014 Kennismaking commissie CIEL (voorheen AFLO) |
| 2. OV- concessie (nieuw 2018) | *Gedeputeerde Brink zegt toe*: Er wordt een breed traject ingezet. De commissie krijgt een tijdsplan en er worden deskundigen ingeschakeld eventueel met een excursie. PVE komt in ieder geval in de commissie. | 09.01.2013 | 09.01.2017 | 1e bijeenkomst is geweest op 26 juni 2013 |
| 3. EHS; Nader advies CLG (PS) | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe* om het nadere advies van de CLG over de ontstane concrete knelpunten binnen de herijkte EHS voor eind 2013 af te ronden, hierbij contact op te zullen nemen met enkele individuele ondernemers en hiermee terug te komen in de Statencommissie OGB.<br>*Gedeputeerde Munniksma zegt toe* de toegevoegde 72 ha. Mee te zullen nemen in het nadere advies van de CLG<br><br>*Gedeputeerde Munniksma zegt toe* in gesprek te gaan met de heer Bosman en de heer Nieuwenhuis<br><br>*Gedeputeerde vd Boer zegt toe* de vragen van de PVV schriftelijk af te handelen | 26.06.2013 (Cie. + PS)<br><br>27.11.2013<br>12.02.2014<br><br>29.01. 2014 | 04.12.2013<br><br>08.01.2013<br>26.03.2014<br><br>26.03.2014 | √ **Lis A4**, brief van 30 oktober 2013, beantwoording toezegging Statencommissie OGB en PS van 12 en 26 juni over aanvullend CLG advies Herijking EHS<br><br>Gesprekken staan gepland voor 5 en 21 maart |
| PS vergadering 29.1.2014<br>EHS betreffende ingekomen brieven B.2 en B.3 (Bosman en Nieuwenhuis) | | | | |
| **M 2013-09;** Gebiedsvisie windenergie Drenthe | **Verzoekt het college**: Gezondheidsaspecten m.b.t. geluid en een eerlijke verdeling van de opbrengsten (mede) leidend te laten zijn in de vervolgprocedure op de gebiedsvisie wind | 03.07.2013 | | |
| **M 2013-10** Gebiedsvisie windenergie Drenthe | **Verzoekt het college**: Bij de verdere planuitwerking te bepalen dat in de oprichtingsvergunning van de gemeenten zal worden opgenomen dat de initiatiefnemers actief de participatie van gebiedsbewoners ter hand zullen nemen. | 03.07.2013 | | |

| Toezeggingenlijst Statencommissie Omgevingsbeleid, 27 november 2013 (+ 11 december) | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Naam** | **Omschrijving** | **Startdatum** | **Einddatum** | **Stand van Zaken** |
| **Korte termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Rapport rekenkamer, stagneren projecten. Is Behandeld in commissie OGB van 27/3/2013 | Gedeputeerde *H.vd Boer zegt toe*: stagnatie van projecten hier wordt op terug gekomen in de voorjaarsnota. | 08.05.2013 | 03.07.2013 | |
| 2. Gebiedsvisie Windenergie (PS) | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe* om na een bezoek aan een fabriek voor windmolens in Duitsland de discussie over het vastleggen van de hoogte van en afstand tot windmolens opnieuw te willen voeren. | 26.06.2013 (PS) | 25.09.2013 | |
| 3. Projecten en thema's gebiedsvisie/omgevingsvisie | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe:*Er komt een overzicht van de thema's/projecten die lopen (A4) | 04.09.2013 | 04.12.2013 | √ 49/3.4/2013008817 Brief 4 dec. 2013, beantwoording toezegging.(PS29/1) |
| 4. Oplegnotitie bij jaarverslagen | *Gedeputeerde vd Boer zegt toe* dat GS met een reactie zal komen | 16.10.2013 | 08.01.2014 | |
| 5. Voortgang N33 | *Gedeputeerde Brink doet voorstel* om met de commissie een bezoek te brengen aan de N33. Gaat een voorstel doen en neemt hierover contact op met de griffie. | 16.10.2013 | 08.01.2014 | √ Bezoek aan N33 op 11 december 2013 |
| 6. Schorsing Natuur Beschermingswet | *Gedeputeerde vd Boer zegt toe* dat vragen die nog niet zijn beantwoord schriftelijk af te doen naar de commissie.<br>Betreft de vraag van het CDA over beschikbaar stellen van verslagen en de vraag van GL over het verschil tussen de beleidsregel en PAS.<br>*Gedeputeerde Munniksma zegt toe* Begin volgend jaar terug te komen op de technische vragen die zijn gesteld. Geeft dan ook aan wat de mogelijkheden zijn over wat er eventueel nog wel of niet kan. | 16.10.2013<br><br><br><br><br><br><br>27.11.2013 | 08.01.2014<br><br><br><br><br><br><br>12.02.2014 | √ Brief 7 november 2013, vervolg opschorten NB wet, vergadering OGB 27 november 2013, agendapunt 12<br><br>√ Brief 29 januari 2014, beleidskader stikstof 2.0 + informatiebijeenkomst 12 februari 2014<br><br>√Brief februari 2014, nadere informatie beleidskader stikstof 2.0 |
| 7. Beekdalenvisie 2030 | *Gedeputeerde vd Boer zegt toe* schriftelijk te reageren op de vraag of er een samenvatting kan komen van de doelstelling/actualisatie. Ook zal de commissie geïnformeerd worden over de keuze voor de twee pilots | 16.10.2013 | 08.01.2014 | √ **B**rief 18 december 2013**,** Pilots beekdalenvisie |
| 8. Gewasbeschermingsmiddelen, lelieteelt | *Gedeputeerde Munniksma zegt toe* er komt een memo over de monitoring, welke stappen er worden gezet en wie gaat handhaven | 27.11.2013 | 12.02.2014 | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 9. Duurzaamheidslening hernieuwbare energie | *Gedeputeerde vd Boer zegt toe* er komt een paraplutekst waar ook andere maatregelen onder vallen | 27.11.2013 | 12.02.2014 | |
| 10. Breedband | *Gedeputeerde vd Tuuk zegt toe* in de commissievergadering van 26 maart komt er een notitie (stuk). Indien de commissie aangeeft daarvoor met de kwartiermaker in gesprek te willen is dat mogelijk | 11.12.2013 | 26.03.2014 | 29.1.2014, Kennismaking met kwartiermaker dhr. Blansjaar |
| **Lange termijn Toezeggingen** | | | | |
| 1. Evaluatie AFLO nieuwe stijl | Als in de Statenvergadering van 10 oktober 2012 wordt besloten de AFLO nieuwe Stijl te starten, zal deze rond de zomer van 2014 geëvalueerd worden. | 27.11.2013 | 23.09.2014 | Evaluatie blijft staan zoals gepland in najaar 2014<br><br>29.1.2014 Kennismaking commissie CIEL (voorheen AFLO) |
| 2. OV- concessie (nieuw 2018) | *Gedeputeerde Brink zegt toe*: Er wordt een breed traject ingezet. De commissie krijgt een tijdsplan en er worden deskundigen ingeschakeld eventueel met een excursie. PVE komt in ieder geval in de commissie. | 09.01.2013 | 09.01.2017 | 1e bijeenkomst is geweest op 26 juni 2013 |
| 3. EHS; Nader advies CLG (PS) | *Gedeputeerde Munniksma* zegt toe om het nadere advies van de CLG over de ontstane concrete knelpunten binnen de herijkte EHS voor eind 2013 af te ronden, hierbij contact op te zullen nemen met enkele individuele ondernemers en hiermee terug te komen in de Statencommissie OGB.<br>*Gedeputeerde Munniksma zegt toe* de toegevoegde 72 ha. Mee te zullen nemen in het nadere advies van de CLG<br><br>*Gedeputeerde Munniksma zegt toe* in gesprek te gaan met de heer Bosman en de heer Nieuwenhuis | 26.06.2013 (Cie. + PS)<br><br>27.11.2013 | 04.12.2013<br><br>08.01.2013 | √ **Lis A4**, brief van 30 oktober 2013, beantwoording toezegging Statencommissie OGB en PS van 12 en 26 juni over aanvullend CLG advies Herijking EHS |
| **M 2013-09;** Gebiedsvisie windenergie Drenthe | **Verzoekt het college**: Gezondheidsaspecten m.b.t. geluid en een eerlijke verdeling van de opbrengsten (mede) leidend te laten zijn in de vervolgprocedure op de gebiedsvisie wind | 03.07.2013 | | |
| **M 2013-10** Gebiedsvisie windenergie Drenthe | **Verzoekt het college**: Bij de verdere planuitwerking te bepalen dat in de oprichtingsvergunning van de gemeenten zal worden opgenomen dat de initiatiefnemers actief de participatie van gebiedsbewoners ter hand zullen nemen. | 03.07.2013 | | |

## Bijlage

**2e AANVULLING**
**Lijst van ingekomen stukken vergadering Provinciale Staten van Drenthe op 12 maart 2014**

A. BRIEVEN/MEDEDELINGEN VAN GEDEPUTEERDE STATEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van 22 januari 2014 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de Statenfractie D66 over gasboringen en daaraan gerelateerde aardbevingen | Voor kennisgeving aannemen |
| 2. | Brief van 28 januari 2014 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de Statenfractie PVV over het kappen van een bos bij Annen door de WMD | Voor kennisgeving aannemen |
| 3. | Brief van 29 januari 2014 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de Statenfractie PVV over neodymium in windturbines | Voor kennisgeving aannemen |
| 4. | Brief van 30 januari 2014 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de Statenfractie PvdA over overlast en schade door de steenmarter in Drenthe | Voor kennisgeving aannemen |
| 5. | Brief van 4 februari 2014 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de Statenfractie SP over de voorgenomen verkoop van Attero | Voor kennisgeving aannemen |
| 6. | Brief van 5 februari 2014 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de Statenfractie SP over de financiële situatie gemeentelijke grondbedrijven | Voor kennisgeving aannemen |
| 7. | Brief van 6 februari 2014 over Effecten accijnsverhogingen | Voor kennisgeving aannemen |

B. VAN DERDEN ONTVANGEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van de heer R. Beimers van 11 februari 2014 over Ontslag als lid van Provinciale Staten | Betrekken bij agendapunt H. |
| 2. | Brief van de Ondernemingsraad Drenthe van 6 maart 2014 over open brief OR op voornemen tot wijzigen gedragscode integriteit | Zie agendapunt J.3 |
| 3. | Brief van de Ondernemingsraad Drenthe van 11 maart 2014 over Standpunt OR n.a.v. berichtgeving in de media betreffende de behandeling van de Gedragscode Integriteit | Zie agendapunt J.3 |

C. BRIEVEN VAN DE VOORZITTER VAN PROVINCIALE STATEN/VOORZITTER PRESIDIUM

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Geen | |

# GEWIJZIGDE VOORLOPIGE AGENDA

voor de op **WOENSDAG 12 MAART 2014** te houden vergadering van Provinciale Staten van Drenthe.

**A.** **OPENING (13.30 uur)**

**B.** **MEDEDELINGEN**

**C.** **VASTSTELLING VAN DE AGENDA**

**D.** **VASTSTELLING BESLUITENLIJST** van de vergadering van 29 januari 2014

**E.** **INGEKOMEN STUKKEN**

Zie bijgevoegde Lijst van ingekomen stukken

**F.** **RONDVRAAG**

**G.** **ONDERZOEK GELOOFSBRIEVEN** van mevrouw E.H. Beving-Philips

**H.** **AFSCHEID** van de heer R. Beimers

**I.** **INSTALLATIE** van mevrouw E.H. Beving-Philips

**J.** **VOORSTELLEN**

**A-STUKKEN:**

1. Statenstuk 2014-606
Voorstel van het college van Gedeputeerde Staten van 22 januari 2014, kenmerk 3/3.8/2014000146, Financieringsstatuut provincie Drenthe 2014

**B-STUKKEN:**

2. Statenstuk 2014-607 HERZIEN
Voorstel van het Presidium van Provinciale Staten van Drenthe van 27 januari 2014, kenmerk 7/SG/201400352, Financieel toezicht 2014 BZK

3. Statenstuk 2014-610
Voorstel van het Presidium van Provinciale Staten van Drenthe van 21 februari 2014, kenmerk 11/SG/201400434, Gedragscode Integriteit (wijziging bepaling 2.3)

4. Statenstuk 2014-611
Voorstel van het Presidium van Provinciale Staten van Drenthe van 3 maart 2014, kenmerk 10/SG/201301665, Beslissing op bezwaar van de heer G. de Kleine inzake het verzoek tot opheffing van geheimhouding archief provinciale onderzoekscommissie EuroChamp

en de op deze punten betrekking hebbende videoverslagen en samenvattingen van de vergaderingen van de Statencommissies Omgevingsbeleid (12 februari 2014) en Financiën, Cultuur, Bestuur en Economie (19 februari 2014).

**K. SLUITING**

**Status A- en B-stukken**
A-stukken zijn voordrachten aan Provinciale Staten die als discussiestuk aan de orde komen in de commissievergadering, maar waarover in de regel geen discussie meer plaatsvindt in de statenvergadering (hamerstukken).
B-stukken zijn voordrachten aan Provinciale Staten waarover zowel in de vergadering van de commissie als in Provinciale Staten gediscussieerd kan worden.

**DocumentVindSysteem (DVS)**
De vergader- en ingekomen stukken zijn te vinden via www.drenthe.nl/ps.
Klik bovenaan op "Vergaderstukken".

## Bijlage

**Lijst van ingekomen stukken vergadering Provinciale Staten van Drenthe op 12 maart 2014**

A. BRIEVEN/MEDEDELINGEN VAN GEDEPUTEERDE STATEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van 22 januari 2014 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de Statenfractie D66 over gasboringen en daaraan gerelateerde aardbevingen | Voor kennisgeving aannemen |
| 2. | Brief van 28 januari 2014 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de Statenfractie PVV over het kappen van een bos bij Annen door de WMD | Voor kennisgeving aannemen |
| 3. | Brief van 29 januari 2014 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de Statenfractie PVV over neodymium in windturbines | Voor kennisgeving aannemen |
| 4. | Brief van 30 januari 2014 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de Statenfractie PvdA over overlast en schade door de steenmarter in Drenthe | Voor kennisgeving aannemen |
| 5. | Brief van 4 februari 2014 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de Statenfractie SP over de voorgenomen verkoop van Attero | Voor kennisgeving aannemen |
| 6. | Brief van 5 februari 2014 over Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de Statenfractie SP over de financiële situatie gemeentelijke grondbedrijven | Voor kennisgeving aannemen |
| 7. | Brief van 6 februari 2014 over Effecten accijnsverhogingen | Voor kennisgeving aannemen |

B. VAN DERDEN ONTVANGEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van de heer R. Beimers van 11 februari 2014 over Ontslag als lid van Provinciale Staten | Betrekken bij agendapunt H. |

C. BRIEVEN VAN DE VOORZITTER VAN PROVINCIALE STATEN/VOORZITTER PRESIDIUM

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Geen | |

*Provinciehuis* Westerbrink 1, Assen
*Postadres* Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drenthe.nl
T (0592) 36 55 55
F (0592) 36 57 77

provincie Drenthe

Aan:
de heer A.A.P.M. van Berkel

(i.a.a. de overige statenleden)

Assen, 29 januari 2014
Ons kenmerk 5/3.2/2013009217
Onderwerp: Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde inzake neodymium in windturbines

Geachte heer Van Berkel,

In uw ongedateerde brief, die wij ontvingen op 13 december 2013, stelde u een aantal vragen betreffende het rapport "Windenergie in Nederland, de dodelijke keerzijde van windenergie" van de Groene Rekenkamer over de ernstige gevolgen van de productie van neodymium. Deze vragen beantwoorden wij als volgt.

Vraag 1
Is GS op de hoogte van het bovengenoemde rapport van de Groene Rekenkamer?

*Antwoord 1*
*Ja.*

Vraag 2
Is GS op de hoogte van het feit dat neodymium wordt gebruikt bij de vervaardiging van magneten in de generatoren van windturbines?

*Antwoord 2*
*Ja. Neodymium wordt gebruikt voor de vervaardiging van supermagneten die een brede toepassing vinden, ook buiten windturbines. Een aantal typen maakt hier wel gebruik van, dat betreft vooral windturbines op zee. In de grote windturbines van de firma Enercon wordt het bijvoorbeeld niet toegepast.*

Vraag 3.
Is GS op de hoogte van het feit dat neodymium op grote schaal wordt geproduceerd in de Chinese stad Baotou, waarbij de gezondheid van mens en dier, alsmede het milieu onherstelbaar wordt aangetast en er zelfs radioactiviteit vrijkomt?

*Antwoord 3*
*Ja.*
*De genoemde stad is een belangrijk centrum voor de productie van neodymium en andere zeldzame aardmetalen. Al voordat het rapport van de Groene Rekenkamer verscheen, bestonden er zorgen over de productie van neodymium ter plekke. Deze hebben in Europees verband geleid tot een "raw materials strategy" en in Nederland tot een grondstoffennotitie van de regering, mede in verband met dreigende schaarste van het materiaal. Een speciale gezant is in het kader daarvan in gesprek met onder andere de Chinese autoriteiten. Genoemde zorgen en zorgen over de stijgende prijs leiden wereldwijd tot een (her)opening van andere plekken waar neodymium gewonnen kan worden, onder betere omstandigheden.*

Vraag 4
Is GS het eens met de stelling dat neodymium, zeker gezien de moeilijke manier van winning en de mensonterende afvallozing daarbij, zeker niet in aanmerking komt voor het predicaat 'duurzaam'?

*Antwoord 4*
*Ja, tot op zekere hoogte.*
*Terecht worden er vraagtekens gezet bij de huidige manier van winning van neodymium en andere zeldzame aardmetalen bij de Chinese stad Baotou. Mede naar aanleiding van zienswijzen daarover is in de Gebiedsvisie windenergie Drenthe daarom opgenomen, dat initiatiefnemers voor windmolens een duurzaamheidstoets moeten aanleveren ("Life Circle Assessment"). Daarin worden ook afspraken gemaakt over herwinning van de gebruikte materialen, dus ook van het eventueel toegepaste neodymium. Gezien de grote hoeveelheid die voor een windturbine nodig is, is dat eenvoudig te realiseren. Wij onderschrijven de stelling voor zover het om neodymium gaat dat niet duurzaam gewonnen wordt.*

Vraag 5
Vindt GS het, gezien de prioriteit die zij geeft en het belang dat zij hecht aan "duurzaamheid" passend dat dit neodymium eventueel gebruikt gaat worden in windturbines die men voornemens is te plaatsen in Drenthe?

*Antwoord 5*
*Ja.*
*Door het tussen aanhalingstekens plaatsen van het woord duurzaamheid in uw vraag, geeft u al aan dat dit een relatief begrip is: niets is voor 100% duurzaam. Gezien de antwoorden bij de vragen hierboven gaat onze voorkeur uit naar typen windturbines zonder neodymium. Mocht het toch nodig zijn, dan is het mogelijk neodymium te gebruiken dat op een verantwoorde manier wordt gewonnen, want naar verwachting is dat in de loop van 2015 weer beschikbaar.*

Vraag 6
Is GS het met de Groene Rekenkamer en de PVV eens dat de ernstige gevolgen van de productie van dit neodymium voor mens, dier en milieu, zoals in het rapport vermeld wordt, ontoelaatbaar zijn?

*Antwoord 6*
*Ja, tot op zekere hoogte.*
*Zie het antwoord op vraag 4. We wachten de beantwoording af van de vragen die het Tweede Kamerlid de heer Leegte recentelijk stelde over de feitelijke omstandigheden van de winning van neodymium bij de stad Baotou. Ervan uitgaande dat de tekening in het rapport van de Groene Rekenkamer correct is, kan gezegd worden dat de winning op de geschetste manier al een zorg was, zoals beschreven in de door Provinciale Staten vastgestelde Gebiedsvisie windenergie Drenthe.*

Vraag 7
Is GS het eens met de PVV, dat windturbines of andere apparaten waarin neodymium uit Baotou wordt verwerkt in Drenthe geweerd zouden moeten worden?

*Antwoord 7*
*Nee.*
*Zie ook het antwoord op vraag 4.*
*Ten eerste heeft de provincie geen bevoegdheid om dit punt zo breed op te pakken. Het heeft landelijk en in Europees verband al enkele jaren de aandacht, zoals hiervoor aangegeven.*
*Ten tweede is het ondoenlijk. Als we de wereldproductie van neodymium vergelijken met de vraag vanuit de industrie voor windturbines, blijkt dat ten hoogste 15% daarvan nodig is voor windturbines. Het overige neodymium vindt een brede toepassing zoals in koelkastmagneten, computers, iPads, koptelefoons en medische apparatuur. Ook in zogenaamde hybride auto's met een verbrandingsmotor en een elektrische aandrijving wordt neodymium toegepast. Terwijl de (provinciale) overheid op het gebruik van neodymium in windmolens nog enige controle kan hebben, onttrekt zich dit brede gebruik aan onze invloed.*

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

wa.coll.

PARTIJ VOOR DE **VRIJHEID**

**Schriftelijke vraag (artikel 41) aan Gedeputeerde Staten**

Aan de voorzitter van Provinciale Staten

Dhr. J.Tichelaar

Postbus 122

9400 AC Assen

**Betreffende het rapport "Windenergie in Nederland, de dodelijke keerzijde van windenergie" van de Groene Rekenkamer over de ernstige gevolgen van de productie van Neodymium.**

Het rapport is meegezonden

**Vragen:**

1. Is GS op de hoogte van het bovengenoemde rapport van de Groene Rekenkamer?
2. Is GS op de hoogte van het feit dat Neodymium wordt gebruikt bij de vervaardiging van magneten in de generatoren van windturbines?
3. Is GS op de hoogte van het feit dat Neodymium op grote schaal wordt geproduceerd in de Chinese stad Baotou, waarbij de gezondheid van mens en dier, alsmede het milieu onherstelbaar wordt aangetast en er zelfs radioactiviteit vrijkomt?
4. Is GS het eens met de stelling dat Neodymium, zeker gezien de moeilijke manier van winning en de mensonterende afvallozing daarbij, zeker niet in aanmerking komt voor het predicaat "duurzaam"?
5. Vindt GS het, gezien de prioriteit die zij geeft aan, en het belang dat zij hecht aan "duurzaamheid" passend dat dit Neodymium eventueel gebruikt gaat worden in windturbines die men voornemens is te plaatsen in Drenthe?
6. Is GS het met de Groene Rekenkamer en de PVV eens dat de ernstige gevolgen van de productie van dit Neodymium voor mens, dier en milieu, zoals in het rapport vermeld wordt, ontoelaatbaar zijn?
7. Is GS het eens met de PVV dat windturbines of andere apparaten waarin Neodymium uit Baotou wordt verwerkt in Drenthe geweerd zouden moeten worden.

Namens de fractie van de Partij Voor de Vrijheid in Drenthe,

Ad van Berkel

# Windenergie in Nederland

## De dodelijke keerzijde van windenergie

**De bouw van de in het energieakkoord genoemde duizenden windmolens kost aan honderden Chinese arbeiders het leven en maakt duizenden mensen ernstig ziek**

**Een uitgave van de Groene Rekenkamer**
**November 2013**

# Inhoudsopgave

1 Inleiding ..... 3
2 Neodymium magneten ..... 4
3 De poel van verderf ..... 5
4 Het bewaakte meer ..... 6
4.1 De sissende ketel ..... 8
5 Westerse bezoekers worden na tien minuten ziek ..... 9
5.1 Dag veeteelt ..... 9
5.2 Ziektebeelden ..... 9
6 Wat doet de Nederlandse politiek? ..... 9
7 Betekent dit nu het einde van de windenergie? ..... 10

# 1 Inleiding

Met de eerste herfststormen achter de rug weten windmolens nogal wat aandacht te trekken. Beveiligingen die niet werken waardoor de windmolen over z'n toeren gaat, wieken die afbreken, complete masten die omvallen, en helaas enkele dodelijke ongevallen bij een windmolen in Zuid Holland.
Over het algemeen zijn windmolens veilig. Behalve ongemak voor de omgeving van een windmolenpark op land in de buurt van woningen zijn er bij calamiteiten met windmolens helaas ook enkele burgerslachtoffers door brand in een windmolen te betreuren geweest. Vrijwel dagelijks lezen we over de betreurenswaardige dood van twee jonge medewerkers van een onderhoudsbedrijf uit Barneveld, zonder dat er ook maar één woord aandacht wordt besteed aan de dood van tientallen inwoners en werknemers van fabrieken in China die voor Nederlandse windmolens de magneten maken.

## 1.1 Doden in China

Hoe anders is dat bij de fabricage van één van de belangrijkste onderdelen van de generator, de neodymium magneten die in China worden gemaakt.
In de stad Baotou in Noord China aan de grens met Mongolië, voltrekt zich een humanitaire ramp van ongekende omvang, met dank aan de windmolens die in Nederland, Engeland, België, Denemarken, Duitsland, Frankrijk en Schotland het groene plaatje moeten inkleuren.

## 2 Neodymium magneten

Deze neodymium-magneten worden hoofdzakelijk in China gefabriceerd omdat daar, in de omgeving van de plaats Baotou, tegen de grens van Mongolië aan, de kostbare zeldzame grondstoffen worden gevonden die nodig zijn om de neodymium-magneten te maken. Deze regio herbergt meer dan 90 procent van alle wereldreserves van zeldzame metalen, in het bijzonder neodymium, het element dat nodig is om de magneten te maken die in de meest opvallende groene energieproducenten van dit moment, windmolens, worden gebruikt.

Neodymium is een zogeheten “zeldzaam aardmetaal”. Anders dan de naam doet vermoeden, is het helemaal niet zeldzaam, maar is het vooral moeilijk te winnen. Het zit niet, zoals koper, met een “ader” geconcentreerd in de grond, maar is vermengd met andere stoffen.

In Baotou moet het neodymium worden gescheiden van uranium en thorium, twee radioactieve materialen. De stoffen worden na winning en verwerking van neodymium samen met andere giftige chemicaliën gedumpt in nauwelijks beschermde bassins en meren. Grondwater wordt besmet met radio-actieve straling, de lucht bevat hoge concentraties giftige stoffen en planten, dieren en mensen worden dodelijk ziek.

## 3 De poel van verderf

Bij het naderen van de stad Baotou verraadt het aanzicht dat zich hier een humanitaire ramp voltrekt van ongekende omvang. Allereerst vallen de honderden hoge schoorstenen en koeltorens op van de honderden metaalfabrieken die de stad rijk is.
Van de onafzienbare tarwe- en maïsvlaktes die er tot voor tien jaar waren is niets meer terug te vinden.
In plaats daarvan is er een meer dan 120 km² grote poel van borrelend giftig afval ontstaan die bedekt is met zwarte stof. Deze poel vol gif, omgeven door een tientallen meters hoge dijk, is één van de verschrikkelijke gevolgen voor het milieu, die vragen oproept over de geloofwaardigheid van deze zogenaamde groene technologie: de windmolen.

Het plaatsen van windmolens in Nederland, Engeland, België, Denemarken, Duitsland, Frankrijk en Schotland draagt bij aan het ontstaan van een enorm kunstmatig meer van de meest giftige stoffen die er op aarde zijn.
Dit is de dodelijke en sinistere kant van de windmolenfabrikanten waar een mens liever niet aan herinnerd wil worden.

De neodymiumindustrie bij Baotou

De Gele Rivier stroomt langs Baotou

## 4 Het bewaakte meer

Verborgen en ver uit het zicht achter in rook gehulde fabrieken in Baotou en bewaakt door pelotons bewakers, ligt een 8 kilometer breed en 15 kilometer lang meer, omgeven door een tientallen meters hoge dijk. De landbouwgrond bestaat niet meer, duizenden inwoners van Baotou zijn ziek en het meer vormt een groot gevaar voor de drinkwatervoorziening van miljoenen mensen in de rest van China omdat het giftig water uit het meer zich langzaam vermengd met water van één van de belangrijkste waterwegen van China, de Gele Rivier.

Het gifmeer (links) bij Baotou. De neodymium fabrieken (de zwarte plekken) en de plaats Baotou (rechts)

Noordelijke detailopname van het gifmeer bij Baotou.
Duidelijk zijn de tientallen lozingspijpen te zien die per dag meer dan 100.000 liter zwaar verontreinigde grond met giftige vloeistoffen in het meer lozen.

Uit tientallen van dit soort afvoerbuizen stroomt het gif het meer in

Treinladingen vol met giftige slakken storten het gif om dijken van te maken

## 4.1 De sissende ketel

Deze enorme letterlijk sissende ketel van chemische producten is de dumpplaats voor 7 miljoen ton per jaar van de ontgonnen zeldzame aarde die de elementen van neodymium bevat nadat het overgoten is geweest met zuur en chemicaliën en verwerkt is in roodgloeiende ovens. Het gifmeer is al meer dan 30 meter diep en elk jaar stijgt het niveau met 1 meter.
Elke dag stromen honderdduizenden liters radioactief water vermengd met vergiftigde aarde door roestige pijpleidingen vanaf de fabrieken naar dit meer. Het stralingsniveau van het meer ligt 10 tot 40 keer hoger dan de normen die wij in het westen nog als veilig voor de mens hanteren.

Deze stinkende en misselijk makende smurrie is het resultaat van een industrieel proces dat ervoor moet zorgen dat in Nederland en omringende landen de windmolens draaien.

Twee inwoners aan de rand van het 8 kilometer brede en 15 kilometer lange meer

# 5 Westerse bezoekers worden na tien minuten ziek

Westerse bezoekers, die de bewakers om de tuin wisten leiden kregen, toen ze over de rand van de dijk keken die het complex omringt, de schrik van hun leven: De apocalyptische aanblik van deze grote geheime giftige en borrelende dump, die bij elke windturbine die gebouwd wordt, groter wordt en méér mensen ziek maakt.
De borrelende troep doet direct een aanval op de zintuigen van de bezoekers. Al na enkele seconden loopt het water uit de ogen en vullen de longen zich met een bijtende stank. De magen keren zich om en de hoofden bonkten. En dit allemaal slechts na een verblijf van amper tien minuten aan de rand van deze gifpoel

## 5.1 Dag veeteelt

De miljoenen bewoners van Baotou ademen dag in dag uit dezelfde giftige dampen in.
Vee kunnen de inwoners al jaren niet meer houden. Al het vee is de afgelopen jaren gestorven. Boeren verdwijnen naar andere delen van China.
Kinderen die op de ogenschijnlijk ingedroogde oevers spelen zakken door de korst en verdrinken. Op die manier zijn al tientallen kinderen verdwenen.

## 5.2 Ziektebeelden

Het is duidelijk dat de ruim 1.6 miljoen inwoners van de stedelijke agglomeratie van Baotou en de ruim 1.9 miljoen inwoners van de omgeving lijden onder de aanwezigheid van dit giftige meer. Tanden vallen uit, het haar wordt op ongewoon jonge leeftijd wit, ernstige huid- en luchtwegaandoeningen zijn aan de orde van de dag. Kinderen worden geboren met zachte botten en het aantal kankergevallen is sinds de uitbreiding van deze industrie omhoog geschoten omdat de vraag naar neodymium-magneten explosief gestegen is.

De instanties houden de resultaten van stralings- en toxiciteitstesten angstvallig geheim en politici in de omringende dorpen hebben geweigerd om publiekelijk te erkennen dat de gezondheidsrisico’s het gevolg zijn van het giftige meer.

# 6 Wat doet de Nederlandse politiek?

Het is opmerkelijk dat de Nederlandse politiek zich stil houdt ten aanzien van deze humanitaire ramp die mede hun schuld is. Het is stil vanuit de Tweede Kamer.
Hier zwijgt de heer Kamp alsmede mevrouw Liesbeth van Tongeren. Een mensenleven telt bij hen kennelijk niet mee als het aan de andere kant van de wereld ligt. Of men is/houdt zich onwetend.
Het blijft stil, want er moeten immers windmolens gebouwd worden….. het publiek zou zich eens kunnen keren tegen de doelstelling om duurzaam te zijn…..
Er werden na de brand in Ooltgensplaat wel vragen gesteld over de veiligheid van Nederlandse windmolens, maar over de tientallen dodelijke slachtoffers per jaar in China werd met geen woord gerept. Hoe hypocriet kan de politiek zijn.

Het zou de Nederlandse overheid sieren wanneer ze, sprekend over de zegeningen van windmolens ook de keerzijde van de medaille vermeldt, namelijk de enorme milieuvervuiling

die de fabricage van de neodymium-magneten veroorzaakt, de tientallen doden die de fabricage al op z'n geweten heeft en de duizenden zieke inwoners van de plaats Baotou die het gevolg zijn van de windmolenhype in Nederland en omringende landen.

Het windmolenplaatje wordt dan ineens minder groen en duurzaam.

Of is het gewoon de ver van ons bed show?

Het is te hopen dat overheid, banken en private investeerders van nog te bouwen (offshore) windparken zich bewust zijn van de dodelijke keerzijde van windenergie, welke humanitaire ramp zich in China voltrekt voor de constructie van windturbines die in Nederland en omringende landen voor 'duurzame' energie moeten zorgen.

En we willen ook de smoes, ja maar, er zijn toch ook windmolens zonder neodymium magneten, niet meer horen, want die worden niet aangeschaft. Men blijft hardnekkig windmolens met neodymium magneten gebruiken.

## 7 Betekent dit nu het einde van de windenergie?

Betekent dit dat de wereld windenergie kan afschrijven energiebron voor de toekomst? Niet direct, maar dan moeten er wel op zeer korte termijn maatregelen getroffen worden om dit neodymium uit China uit te bannen en dan bedoelen we ook kort, want de situatie in China is de afgelopen 5 jaar alleen maar verergerd door de grote vraag naar neodymium voor windmolens.

Dat China geen maatregelen neemt om milieuvervuiling tegen te gaan, betekent niet dat een schone winning van neodymium niet mogelijk is. Producten zijn pas echt schoon als ze van begin tot eind met respect voor mens en milieu gemaakt zijn. Voor de windindustrie in het algemeen en de Nederlandse windindustrie in het bijzonder, zal dit "ketenbewustzijn" van cruciaal belang zijn om als schone energiebron gezien te blijven worden. Zolang dit ketenbewustzijn niet bij de autoriteiten in China en de politiek in Den Haag is doorgedrongen blijven er honderden doden en duizenden voor het leven verminkte slachtoffers vallen.

**Denkt u daaraan als u weer zo'n windmolen passeert.**

Provinciale Staten Drenthe

Aan:
de leden van de Statencommissie
Omgevingsbeleid

(i.a.a. de overige statenleden)

Assen, 10 maart 2014
Behandeld door mevrouw R. Veenstra (0592) 36 51 89
Onderwerp: Vergadering woensdag 26 maart 2014

STATENCOMMISSIE OMGEVINGSBELEID

Geachte commissieleden,

Namens de voorzitter nodig ik u uit voor een vergadering van de commissie op woensdag 26 maart 2014.
Plaats: provinciehuis, statenzaal.
Aanvang: 13.00 uur.

De voorlopige agenda voor deze vergadering is bijgevoegd.

Hoogachtend,
namens de commissievoorzitter,

mevrouw R. Veenstra,
statenadviseur

VOORLOPIGE AGENDA voor de vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid, op woensdag 26 maart 2014, aanvang 13.00 uur.

| Aanvang/ streeftijd | Status van het stuk | Agendapunt | |
|---|---|---|---|
| 13.00 uur (10 min.) | | 1. Opening | |
| | | 2. Vaststelling van de agenda | |
| | | 3. Samenvatting vergadering 12 februari 2014 en de lijst van toezeggingen<br><br>*Vaststelling samenvatting conform het ontwerp* | |
| | | 4. Ingekomen stukken<br><br>*Zie bijgevoegde lijst van ingekomen stukken* | |
| 13.10 uur (20 min.) | | 5. Rondvraag | |
| 13.30 uur (20 min.) | | 6. IPO-, SNN- EU-aangelegenheden en verbonden partijen<br><br>*Gelegenheid om in te gaan op (actuele) IPO-, SNN-, EU-aangelegenheden en verbonden partijen* | |
| 13.50 uur (30 min) | | 7. BIO-plan Drentsche Aa en BIP Drents-Friese Wold; brief van het college van Gedeputeerde Staten van 30 oktober 2013<br><br>*Geagendeerd op verzoek van de Statenfractie PVV (doorgeschoven van vergadering van 12 februari 2014)* | |
| 14.20 uur (30 min) | | 8. Aardschok Assen, brief van het College van Gedeputeerde Staten van 6 februari 2014<br><br>Bijlagen:<br>- Beantwoording schriftelijke vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de Statenfractie SP over aardbevingen; brief van het college van Gedeputeerde Staten van 24 april 2013 | |

| Aanvang/ streeftijd | Status van het stuk | Agendapunt | |
|---|---|---|---|
| | | - Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de Statenfactie D66 over gasboringen en daaraan gerelateerde aardbevingen; brief van het college van GedeputeerdeStaten van 22 januari 2014<br><br>*Geagendeerd op verzoek van de Statenfractie SP* | |
| 14.50 uur (30 min) | B | 9. Statenstuk 2014-608, Project Droge Voeten 2050; vaststelling Notitie Reikwijdte en Detailniveau voor plan-MER | |
| 15.20 uur (20 min) | | 10. Kaderrichtlijn Water en Deltaprogramma zoetwater; brief van het college van Gedeputeerde Staten van 19 februari 2014 | |
| 15.40 uur (40 min) | | 11. Jaarstukken 2013 van de Regiovisie Groningen-Assen; brief van het college van Gedeputeerde Staten van 12 februari 2014<br>- hierin is o.a. opgenomen de reactie van de Stuurgroep (par. 3.13 pagina 9 ) op het amendement van Provinciale Staten van Drenthe<br>- en de concept begroting 2014 | |
| 16.20 uur (40 min) | B | 12. Statenstuk 2014-612, Next Generation Access breedbandnetwerken in Drenthe; plan van aanpak | |
| 17.00 uur (5 min.) | | 13. Mededelingen | |
| 17.05 uur | | 14. Sluiting | |

**Status A- en B-stukken**
A-stukken zijn voordrachten aan Provinciale Staten die als discussiestuk aan de orde komen in de commissievergaderingen, maar waarover in de regel geen discussie meer plaatsvindt in de statenvergadering (hamerstukken).
B-stukken zijn voordrachten aan Provinciale Staten waarover zowel in de vergadering van de commissie als in Provinciale Staten gediscussieerd kan worden.

**Spreekrecht**
Voor deze vergadering geldt voor het publiek spreekrecht. Insprekers kunnen voorafgaand aan het desbetreffende agendapunt in de eerste termijn maximaal vijf minuten inspreken. Na de eerste termijn van de statencommissie bestaat de mogelijkheid om voorafgaand aan de tweede termijn, indien gewenst en alleen ter verduidelijking, een korte nadere toelichting te geven (eveneens maximaal vijf minuten).

Het woord kan niet gevoerd worden over:
a. een besluit van het provinciebestuur waartegen bezwaar en beroep openstaat of heeft opengestaan;
b. benoemingen, keuzen, voordrachten of aanbevelingen van personen;
c. een gedraging waarover een klacht ex. artikel 9:1 van de Algemene wet bestuursrecht openstaat of heeft opengestaan.

Belangstellenden hiervoor dienen zich voorafgaande aan de vergadering, onder vermelding van naam, adres, telefoonnummer en het onderwerp waarover het woord gevoerd wenst te worden, aan te melden bij de statenadviseur, telefoonnummer (0592) 36 51 89.

**DocumentVindSysteem (DVS)**
De vergader- en ingekomen stukken zijn te vinden via www.drenthe.nl/ps.
Klik bovenaan op "Vergaderstukken".

**Lijst van ingekomen stukken Statencommissie Omgevingsbeleid op 26 maart 2014**

(periode 11 februari tot en met 14 maart 2014)

A. BRIEVEN/MEDEDELINGEN VAN GEDEPUTEERDE STATEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van 12 februari 2014 over Provinciaal Uitvoeringsprogramma Verkeer en Vervoer 2014 | Voor kennisgeving aannemen |
| 2. | Brief van 20 februari 2014 over Vitaal platteland, dorpsinitiatieven | Voor kennisgeving aannemen/input voor excursie |
| 3. | Afschrift brief aan het bestuur van Stichting De Woudreus van 5 maart 2014 over Stuurgroep Regionaal Landschap Drents-Friese Grensstreek | Reactie GS op LIS B.1. |
| 4. | Brief van 5 maart 2014 over Planvorming Bestuurscommissie Bargerveen/Schoonebeek | Voor kennisgeving aannemen |
| 5. | Brief van 13 maart 2014 over Business case Materieelvernieuwing bussen OV-concessie Groningen-Drenthe | Voor kennisgeving aannemen |

B. VAN DERDEN ONTVANGEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van Stichting de Woudreus van 11 februari 2014 over Stuurgroep Regionaal Landschap Drents-Friese Grensstreek | In handen stellen van GS, incl. terugkoppeling (zie LIS A.3.) |
| 2. | Rapport Windturbines: invloed op de beleving en gezondheid van omwonenden van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), update 2013 | Voor kennisgeving aannemen, n.a.v. verzoek vergadering commissie Omgevingsbeleid van 12 februari 2014 |
| 3. | Brief van gemeente Hoogeveen van 12 februari 2014 over Permanente bewoning bungalowpark het Nuilerveld, Pesse | In handen stellen van GS |
| 4. | Brief van Groen Noordenveld van 5 maart 2014 over Actualisatie Regiovisie | Betrekken bij agendapunt 11 |
| 5. | IPO; Openbare besluitenlijst IPO-bestuur van 12 september 2013 | Betrekken bij agendapunt 6 |

C. TER INZAGE IN LEESKAMER

| Punt | Omschrijving | Behoort bij |
|---|---|---|
| | Geen | |

**AANVULLING**
**Lijst van ingekomen stukken Statencommissie Omgevingsbeleid op 26 maart 2014**

(periode 11 februari tot en met 20 maart 2014)

A. BRIEVEN/MEDEDELINGEN VAN GEDEPUTEERDE STATEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van 12 februari 2014 over Provinciaal Uitvoeringsprogramma Verkeer en Vervoer 2014 | Voor kennisgeving aannemen |
| 2. | Brief van 20 februari 2014 over Vitaal platteland, dorpsinitiatieven | Voor kennisgeving aannemen/input voor excursie |
| 3. | Afschrift brief aan het bestuur van Stichting De Woudreus van 5 maart 2014 over Stuurgroep Regionaal Landschap Drents-Friese Grensstreek | Reactie GS op LIS B.1. |
| 4. | Brief van 5 maart 2014 over Planvorming Bestuurscommissie Bargerveen/Schoonebeek | Voor kennisgeving aannemen |
| 5. | Brief van 13 maart 2014 over Business case Materieelvernieuwing bussen OV-concessie Groningen-Drenthe | Voor kennisgeving aannemen |
| 6. | Brief van 19 maart 2014 over Beantwoording toezeggingen in de Statencommissie Omgevingsbeleid van 11 december 2013 en 12 februari 2014 over gewasbeschermingsmiddelen en lelieteelt | Betrekken bij Lijst van toezeggingen, toezegging korte termijn nr. 3 |
| 7. | Brief van 19 maart 2014 over Nota van Uitgangspunten voor de aanbesteding van het openbaar vervoer per bus in Groningen en Drenthe in de periode 2017-2027 | Plaatsen op de agenda van 7 mei 2014 |

B. VAN DERDEN ONTVANGEN

| Punt | Omschrijving | Voorgestelde behandeling |
|---|---|---|
| 1. | Brief van Stichting de Woudreus van 11 februari 2014 over Stuurgroep Regionaal Landschap Drents-Friese Grensstreek | In handen stellen van GS, incl. terugkoppeling (zie LIS A.3.) |
| 2. | Rapport Windturbines: invloed op de beleving en gezondheid van omwonenden van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), update 2013 | Voor kennisgeving aannemen, n.a.v. verzoek vergadering commissie Omgevingsbeleid van 12 februari 2014 |
| 3. | Brief van gemeente Hoogeveen van 12 februari 2014 over Permanente bewoning bungalowpark het Nuilerveld, Pesse | In handen stellen van GS |
| 4. | Brief van Groen Noordenveld van 5 maart 2014 over Actualisatie Regiovisie | Betrekken bij agendapunt 11 |
| 5. | IPO; Openbare besluitenlijst IPO-bestuur van 12 september 2013 | Betrekken bij agendapunt 6 |
| 6. | Brief van ECO-Oostermoer van 16 maart 2014 over Reactie op statenstuk 2014-612 (“Next Generation Acces” Breedbandnetwerken in Drenthe; plan van aanpak) | Betrekken bij agendapunt 12 |
| 7. | Brief van de heer R. van der Sluis van 12 maart 2014 over Klacht Agrifirm | In handen stellen van GS |
| 8. | Brief van mevrouw M. Uineken van 18 maart 2014 over Brief aan gemeente Coevorden over zienswijze Molenakkers II in Dalen | Voor kennisgeving aannemen |

C. TER INZAGE IN LEESKAMER

| Punt | Omschrijving | Behoort bij |
|---|---|---|
| | Geen | |